SC.15.P1.5.

37
23 C
12

Digitized by Google

Digitized by Google

VENETIIS APUD NICOLAUM PEZZANA. MDCCXXXI.

Digitized by Google

BIBLIA SACRA

VULGATÆ EDITIONIS
SIXTI V. & CLEM. VIII. PONT. MAX.
Auctoritate recognita.

EDITIO NOVA,
NOTIS CHRONOLOGICIS, HISTORICIS, ET GEOGRAPHICIS
Illuſtrata,
Juxta Editionem Pariſienſem ANTONII VITRE'.
Nunc denuò reviſa,
ET OPTIMIS EXEMPLARIBUS ADAPTATA.
CUM INDICIBUS COPIOSISSIMIS.

VENETIIS,
Apud NICOLAUM PEZZANA.

MDCCXXXI.
SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIIS.

Ex libris, quibus utitur F. Josephus Maria de Tiburo

Digitized by Google

MONITUM LECTORI
De hac editione Veneta.

Cum in id unum animi mei conatus incumbant, ut pro modulo meo de Republica Litteraria benemerear, operæ pretium duxi hanc Sacrorum Bibliorum editionem quàm poſſem emendatam meis typis in lucem proferre, nam tot mendis typographorum incuria editiones Pariſina & Antuerpiana ſcatent, ut Lectori vel oſcitanti occurrant. Chronologia certè (ut miſſa faciam, quæ in Sacris Libris irrepſere) tot in ipſo limine profert errores, ut opus fuerit, ſingulis numeris ad trutinam revocatis, & inter ſe collatis, diligentique ſupputatione perpenſis, momenta temporum ad authoris mentem operoſa reſtituere diligentia, & à ſexaginta & eò amplius mendis expurgare. Quod quanti laboris, quantæ fuerit utilitatis tuum erit, candide lector, agnoſcere. Vale.

NOI RIFORMATORI
Dello Studio di Padoa.

Havendo veduto per la Fede di reviſione, & approbatione del P. Fr. Tommaſo Maria Gennari Inquiſitore nel Libro Intitolato: *Biblia Sacra Vulgatæ editionis &c. Notis Chronologicis, Hiſtoricis, & Geographicis illuſtrata*, non v' eſſer coſ' alcuna contro la Santa Fede Cattolica, & parimente per Atteſtato del Secretario Noſtro; niente contro Prencipi, & buoni coſtumi, concedemo Licenza à Nicolò Pezzana che poſſi eſſer Stampato, oſſervando gli ordini in materia di Stampe, & preſentando le ſolite Copie alle Publiche Librarie di Venetia, & di Padoa.

Dat. 28. Settembre 1721.

{ *Gio: Franceſco Moroſini Kav. Riſ.*

{ *Franceſco Soranzo Proc. Riſ.*

{ *Pietro Grimani Kav. Proc. Riſ.*

Agoſtino Gadaldini Segr.

PRÆ-

P R Æ F A T I O
IN HANC
SACRORUM BIBLIORUM
NOVAM EDITIONEM.

CUm hæc nova ſacrorum Bibliorum editio inſtrueretur, nec ullis parceretur curis, ut quàm ornatiſſima prodiret in publicum: ego, virorum gravium hortatu, adduci me paſſus ſum, ut in hanc aliquid opellæ meæ conferrem; quò, novæ utilitatis acceſſione, lectoribus commendatior eſſe poſſet. Cùmque ſacrarum litterarum duas veluti partes eſſe intelligerem; quarum altera ad reconditorum myſteriorum explicationem, altera ad rerum hiſtoriam ordinemque temporum, pertineret: non arroganter me facturum putavi, ſi hac præcipua parte, quæ ſanctorum Patrum propria eſt, ſublimioribus animis relicta; in alteram pro virium mearum tenuitate incumberem; quò ſalebris illis noſtro labore purgatis, expedita jam via pergentes, faciliùs ad altiora pervenirent, eaque ex una SS. Patrum Traditione eruerent, à quibus verus Scripturarum ſenſus ubique petendus eſt.

Omnia ergo quæ illis alicui ſaltem levamento eſſe poterant, hìc præſtare ſtuduimus, in quibus nonnulla quidem leviora, nec tamen illa mediocriter, cùm ad utilitatem legentium, tum ad operis decus pertinentia; ut

QUOD ſinguli verſus ſeparatim excuſi:

QUOD præfixi in cujuſque paginæ ſummo, tituli, quid in ea tractetur breviter complexi:

QUOD addita ſingulis Pſalmis argumenta:

QUOD locorum inter ſe congruentium ſimilitudines, multò diligentiùs, & abundantiùs in margine indicatæ:

QUOD tam in Veteri quàm in Novo Teſtamento, dies in quibus lectiones, ſive, PROPHETIÆ, item EVANGELIA, & EPISTOLÆ in Miſſis recitari ſolent, ad marginem adſcripti; certis etiam indiciis initio finique eorum affixis, ut faciliùs à lectoribus agnoſcerentur: in quod illud præſertim ſpectatum eſt, ut quibus populi ſacris eloquiis paſcendi cura incumbit, eas Utriuſque Teſtamenti partes acriori attentione perlegerent; ac majori ſtudio, quæ ad earum intelligentiam à SS. Patribus dicta ſunt, rimarentur.

Sed hæc, ut dixi, leviora ac faciliora. Illud gravius & laborioſius, quòd temporum ſeriem in omnibus ſacrorum voluminum partibus, ac ſingulis penè Capitibus adſcripſimus; inita & notata annorum ratione, non à Creatione modò, in quo variant Scriptores, ſed etiam ab Æra vulgari Chriſtiana, quæ certa & conſtans eſt: Adhibita etiam nonnumquam Periodo Juliana, ubi ea commodior viſa eſt. Hoc verò quanti nobis conſtiterit; cùm tota excutienda Chronologia, & ex ſpiſſorum voluminum comparatione eruenda fuerit, haud quivis facilè intelliget.

Eòdem pertinet, quòd ſingulis libris titulos præfiximus, ab aliis quandoque excerptos, à nobis ſæpius commentatos, quibus libri Authorem, tempus, ſeriem, materiam, breviter edocemur: Quod in ſacris libris præcipua quadam ratione neceſſarium, qui diverſis temporibus & à diverſis ſcripti, perpetuam & cohærentem hiſtoriæ ſeriem non ubique exhibent.

Nec alienum ab hoc noſtro inſtituto fuit, quòd multis in locis curavimus; ut hiſtoricis notis ad marginem additis, quæ in contextu minùs patebant, illuſtrarentur. His enim & Chronologia firmatur nonnumquam; & quò prophetæ, litterali ſaltem ſenſu, ſpectaverint, intelligitur. At quòd hæc per omnem ſacrorum Bibliorum ſeriem ſparſa, & minùs ſæpè animadvertuntur, & difficiliùs addiſcuntur: viſum eſt Chronologicam rationem, quam in hoc opere ſecuti ſumus, in unum collectam, omnibus uno intuitu perſpiciendam, ad calcem libri proponere.

Id majori molimine in CHRONOLOGIA noſtra SACRA, majoribus voluminibus inſerenda, executi ſumus: quam, facili comparandam, cuique in rebus difficilioribus conſulere ſuademus. In hac enim temporum omnium momentis diligentiſſimè perpenſis, nobiliores Chronologicæ diſputationes, ſive quæ ad exoticam, ſive quæ ad ſacram maximè ſpectant hiſtoriam, non ſine legentium fructu excutiuntur; iis quæ ad Apoſtolorum geſta, & CHRISTI ætatem, ejuſque NATIVITATIS & PASSIONIS annum pertinent, præcipuè firmatis.

At quoniam contractius hoc volumen, res etiam contrahere me coegit.; ſic Tabulas Chronologicas hìc exhibere viſum eſt, ut remotis omnibus ſalebris, TEMPORUM CANONES accuratiſſimè tamen indicarem, ſi minùs demonſtrarem. Habes hìc itaque, LECTOR, ætates omnium temporum, quas ſine moleſtia intueri; ſine temporis diſpendio percurrere poſſis. Utere igitur: &, ſi tuo alicui commodo ceſſerit, eum precibus Deo commendare ne graveris, qui nullis ſuis pepercit laboribus, ut tuos aliqua parte levaret.

PRÆFATIO
DE EDITIONE ROMANA.

IN multis, magniſque beneficiis, quæ per ſacram Tridentinam Synodum Eccleſiæ ſuæ Deus contulit, id in primis numerandum videtur, quod inter tot Latinas editiones divinarum Scripturarum, ſolam veterem ac vulgatam, quæ longo tot ſæculorum uſu in Eccleſia probata fuerat, graviſſimo Decreto authenticam declaravit. Nam, ut illud omittamus, quòd ex recentibus editionibus non pauca ad hæreſes hujus temporis confirmandas licenter detorta videbantur: ipſa certè tanta verſionum varietas, atque diverſitas, magnam in Eccleſia Dei confuſionem parere potuiſſet. Jam enim hac noſtra ætate illud ferè eveniſſe conſtat, quod ſanctus Hieronymus tempore ſuo accidiſſe teſtatus eſt, tot ſcilicet fuiſſe exemplaria, quot codices; cùm unuſquiſque pro arbitrio ſuo adderet vel detraheret. Hujus autem veteris ac vulgatæ editionis tanta ſemper fuit auctoritas, tamque excellens præſtantia, ut eam ceteris omnibus Latinis editionibus longè anteferendam eſſe, apud æquos judices in dubium revocari non poſſet. Qui namque in ea Libri continentur, (ut à majoribus noſtris quaſi per manus traditum nobis eſt) partim ex ſancti Hieronymi tranſlatione, vel emendatione ſuſcepti ſunt; partim retenti ex antiquiſſima quadam editione Latina, quam ſanctus Hieronymus communem & Vulgatam, ſanctus Auguſtinus Italam, ſanctus Gregorius Veterem tranſlationem appellat. Ac de Veteris quidem hujus, ſive Italæ editionis ſinceritate atque præſtantia, præclarum ſancti Auguſtini teſtimonium extat in ſecundo libro de doctrina Chriſtiana, ubi Latinis omnibus editionibus, quæ tunc plurimæ circumferebantur, Italam præferendam cenſuit; quòd eſſet, ut ipſe loquitur, verborum tenacior cum perſpicuitate ſententiæ. De ſancto verò Hieronymo multa extant veterum Patrum egregia teſtimonia: cum enim ſanctus Auguſtinus hominem doctiſſimum, ac trium linguarum peritiſſimum vocat; atque ejus tranſlationem ipſorum quoque Hebræorum teſtimonio veracem eſſe confirmat. Eundem ſanctus Gregorius ita prædicat, ut ejus tranſlationem, quam novam appellat, ex Hebræo eloquio cuncta verius transfudiſſe dicat: atque idcircò digniſſimam eſſe, cui fides in omnibus habeatur. Sanctus autem Iſidorus non uno in loco Hieronymianam verſionem ceteris omnibus anteponit, eamque ab Eccleſiis Chriſtianis communiter recipi ac probari affirmat; quòd ſit in verbis clarior, & veracior in ſententiis. Sophronius quoque vir eruditiſſimus, ſancti Hieronymi tranſlationem non Latinis modò, ſed etiam Græcis valdè probari animadvertens, tanti eam fecit, ut Pſalterium & Prophetas ex Hieronymi verſione in Græcum eleganti ſermone tranſtulerit. Porrò qui ſecuti ſunt viri doctiſſimi, Remigius, Beda, Rabanus, Haymo, Anſelmus, Petrus Damiani, Richardus, Hugo, Bernardus, Rupertus, Petrus Lombardus, Alexander, Albertus, Thomas, Bonaventura, ceterique omnes, qui his nongentis annis in Eccleſia floruerunt, ſancti Hieronymi verſione ita ſunt uſi, ut ceteræ, quæ penè innumerabiles erant, quaſi lapſæ de manibus Theologorum, penitus obſoleverint. Quare non immeritò Catholica Eccleſia ſanctum Hieronymum Doctorem maximum, atque ad Scripturas ſacras interpretandas divinitus excitatum ita celebrat, ut jam difficile non ſit illorum omnium damnare judicium, qui vel tam eximii Doctoris lucubrationibus non acquieſcunt, vel etiam meliora, aut certè paria præſtare ſe poſſe confidunt. Ceterùm ne tam fidelis tranſlatio, tamque in omnes partes Eccleſiæ utilis, vel injuria temporum, vel impreſſorum incuria, vel temerè emendantium audacia, ulla ex parte corrumperetur, eadem ſacroſancta Synodus Tridentina illud Decreto ſuo ſapienter adjecit, ut hæc ipſa vetus ac vulgata Editio emendatiſſimè, quoad fieri poſſet, imprimeretur: neque ulli liceret eam ſine facultate & approbatione Superiorum excudere. Quo Decreto ſimul typographorum temeritati ac licentiæ modum impoſuit, & Paſtorum

Præf. in Joſue.

Hieron. ep. 49. Iſaiæ.

Aug. lib. Doctrin. Chriſtian. cap. 15.

Greg. Epiſt. Dedicat. ad Leandrum c. 5. in fine. S. Aug. ubi ſuprà.

Lib. 18. de Civit. Dei cap. 41.

Lib. 20. Moral. 24.

Lib. 6. Ethymol. cap. 5.

Lib. 1. de Divin. offic. c. 12.

Eccle-

Eccleſiæ in tanto bono quàm diligentiſſimè retinendo & conſervando, vigilantiam atque induſtriam excitavit. Et quamvis inſignium Academiarum Theologi in Editione vulgata priſtino ſuo nitori reſtituenda magna cum laude laboraverint; quia tamen in tanta re nulla poteſt eſſe nimia diligentia; & codices manuſcripti complures & vetuſtiores Summi Pontificis juſſu conquiſiti, atque in Urbem advecti erant; & demum, quoniam executio generalium Conciliorum, & ipſa Scripturarum integritas ac puritas ad curam Apoſtolicæ Sedis potiſſimum pertinere cognoſcitur: ideo Pius IV. Pontifex Maximus pro ſua in omnes Eccleſiæ partes incredibili vigilantia, lectiſſimis aliquot ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus, aliiſque tum Sacrarum litterarum, tum variarum linguarum peritiſſimis viris, eam provinciam demandavit, ut vulgatam editionem Latinam, adhibitis antiquiſſimis codicibus manuſcriptis, inſpectis quoque Hebraicis, Græciſque Bibliorum fontibus; conſultis denique veterum Patrum commentariis, accuratiſſimè caſtigarent. Quod itidem inſtitutum Pius V. proſecutus eſt. Verùm Conventum illum ob varias, graviſſimaſque Sedis Apoſtolicæ occupationes jamdudum intermiſſum, Sixtus V. divina providentia ad ſummum Sacerdotium evocatus, ardentiſſimo ſtudio revocavit, & opus tandem confectum typis mandari juſſit. Quod cùm jam eſſet excuſſum, & ut in lucem emitteretur, idem Pontifex operam daret, animadvertens non pauca in ſacra Biblia præli vitio irrepſiſſe, quæ iterata diligentia indigere viderentur, totum opus ſub incudem revocandum cenſuit atque decrevit. Id verò cùm morte præventus præſtare non potuiſſet, Gregorius XIV. qui poſt Urbani VII. duodecim dierum Pontificatum Sixto ſucceſſerat, ejus animi intentionem executus, perficere aggreſſus eſt, ampliſſimis aliquot Cardinalibus, aliiſque doctiſſimis viris ad hoc iterum deputatis. Sed eo quoque, & qui illi ſucceſſit, Innocentio IX. breviſſimo tempore de hac luce ſubtractis; tandem ſub initium Pontificatus Clementis VIII. qui nunc Eccleſiæ univerſæ gubernacula tenet, opus, in quo Sixtus V. intenderat, Deo benè juvante perfectum eſt. Accipe igitur, Chriſtiane Lector, eodem Clemente Summo Pontifice annuente, ex Vaticana Typographia veterem ac vulgatam ſacra Scripturæ Editionem, quanta fieri potuit diligentia caſtigatam: quam quidem ſicut omnibus numeris abſolutam, pro humana imbecillitate affirmare difficile eſt, ita ceteris omnibus, quæ ad hanc uſque diem prodierunt, emendatiorem, purioremque eſſe, minimè dubitandum. Et verò quamvis in hac Bibliorum recognitione in codicibus manuſcriptis, Hebræis, Græciſque fontibus, & ipſis veterum Patrum commentariis conferendis, non mediocre ſtudium adhibitum fuerit; in hac tamen pervulgata Lectione, ſicut nonnulla conſultò mutata, ita etiam alia, quæ mutanda videbantur, conſultò immutata relicta ſunt; tum quòd ita faciendum eſſe ad offenſionem populorum vitandam ſanctus Hieronymus non ſemel admonuit: tum quod facilè fieri poſſe credendum eſt, ut majores noſtri, qui ex Hebræis, & Græcis Latina fecerunt, copiam meliorum & emendatiorum librorum habuerint, quàm ii, qui poſt illorum ætatem ad nos pervenerunt, qui fortaſſe tam longo tempore identidem deſcribendo minùs puri, atque integri evaſerunt; tum denique quia ſacræ Congregationi ampliſſimorum Cardinalium, aliiſque eruditiſſimis viris ad hoc opus à Sede Apoſtolica delectis, propoſitum non fuit, novam aliquam editionem cudere, vel antiquum Interpretem ulla ex parte corrigere, vel emendare; ſed ipſam veterem, ac vulgatam Editionem Latinam, à mendis veterum librariorum, necnon pravarum emendationum erroribus repurgatam, ſuæ priſtinæ integritati ac puritati, quoad ejus fieri potuit, reſtituere, eaque reſtituta, ut quàm emendatiſſimè imprimeretur juxta Concilii Oecumenici Decretum, pro viribus operam dare. Porrò in hac Editione nihil non canonicum, nihil adſcititium, nihil extraneum apponere viſum eſt: atque ea cauſa fuit, cur Liber tertius & quartus Eſdræ inſcripti, quos inter Canonicos libros ſacra Tridentina Synodus non annumeravit, ipſa etiam Manaſſæ regis Oratio, quæ neque Hebraicè, neque Græcè quidem extat, neque in manuſcriptis antiquioribus invenitur, neque pars eſt ullius Canonici libri, extra Canonicæ Scripturæ ſeriem poſita ſint: & nullæ ad marginem concordantiæ, (quæ poſthac inibi apponi non prohibentur) nullæ notæ, nullæ variæ lectiones, nullæ denique præfationes, nulla argumenta ad librorum initia conſpiciantur. Sed ſicut Apoſtolica Sedes induſtriam eorum non damnat, qui concordantias locorum, varias lectiones, præfationes ſancti Hieronymi, & alia id genus in aliis editionibus inſeruerunt; ita quoque non prohibet, quin alio genere characteris in hac ipſa Vaticana editione ejuſmodi adjumenta pro ſtudioſorum commoditate, atque utilitate, in poſterum adjiciantur; ita tamen, ut lectiones variæ ad marginem ipſius Textus minimè annotentur.

Epiſt. ad Sunniam & Fretellam. Præfatio Evangel. ad Damaſum.

DE

DE CANONICIS
SCRIPTURIS DECRETUM
EX CONCILIO TRIDENTINO
SESSIONE QUARTA.

SACROSANCTA Oecumenica, & generalis Tridentina Synodus, in Spiritu ſancto legitimè congregata, præſidentibus in ea eiſdem tribus Apoſtolicæ Sedis Legatis, hoc ſibi perpetuò ante oculos proponens, ut, ſublatis erroribus, puritas ipſa Evangelii in Eccleſia conſervetur.

Et infrà:

Sacrorum verò librorum Indicem huic Decreto adſcribendum cenſuit, ne cui dubitatio ſuboriri poſſit, quinam ſint, qui ab ipſa Synodo ſuſcipiuntur. Sunt verò infraſcripti: Teſtamenti veteris, Quinque Moyſi, id eſt Geneſis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium: Joſue, Judicum, Ruth: Quatuor Regum: Duo Paralipomenon: Eſdræ primus, & ſecundus, qui dicitur Nehemias: Tobias, Judith, Eſther, Job, Pſalterium Davidicum centum quinquaginta Pſalmorum: Parabolæ, Eccleſiaſtes, Canticum canticorum, Sapientia, Eccleſiaſticus, Iſaias, Jeremias cum Baruch, Ezechiel, Daniel: Duodecim Prophetæ minores, id eſt, Oſee, Joel, Amos, Abdias, Jonas, Michæas, Nahum, Habacuc, Sophonias, Aggæus, Zacharias, Malachias: Duo Machabæorum, primus, & ſecundus. Teſtamenti novi: Quatuor Evangelia, ſecundùm Matthæum, Marcum, Lucam & Joannem: Actus Apoſtolorum à Luca Evangeliſta conſcripti: Quatuordecim Epiſtolæ Pauli Apoſtoli: Ad Romanos, duæ ad Corinthios, ad Galatas, ad Epheſios, ad Philippenſes, ad Coloſſenſes, duæ ad Theſſalonicenſes, duæ ad Timotheum, ad Titum, ad Philemonem, ad Hebræos: Petri Apoſtoli duæ: Joannis Apoſtoli tres: Jacobi Apoſtoli una: Judæ Apoſtoli una: & Apocalypſis Joannis Apoſtoli. Si quis autem libros ipſos integros cum omnibus ſuis partibus, prout in Eccleſia Catholica legi conſueverunt, & in veteri vulgata Latina editione habentur, pro ſacris, & canonicis non ſuſceperit, & traditiones prædictas ſciens, & prudens contempſerit, anathema ſit.

HIERONYMI PROLOGUS GALEATUS.

VIGINTI & duas litteras eſſe apud Hebræos, Syrorum quoque lingua & Chaldæorum teſtatur, quæ Hebrææ magna ex parte conſinis eſt. Nam & ipſi viginti duo elementa habent eodem ſono, ſed diverſis characteribus. Samaritani etiam Pentateuchum Moyſi totidem litteris ſcriptitant, figuris tantùm & apicibus diſcrepantes. Certumque eſt Eſdram ſcribam, legiſque doctorem, poſt captam Jeroſolymam & inſtaurationem templi ſub Zorobabel, alias litteras repériſſe, quibus nunc utimur, cùm ad illud uſque tempus iidem Samaritanorum & Hebræorum characteres fuerint. In libro quoque Numerorum, hæc eadem ſupputatio, ſub Levitarum ac ſacerdotum cenſu, myſticè oſtenditur. Et nomen Domini tetragrammaton in quibuſdam Græcis voluminibus, uſque hodie antiquis expreſſum litteris invenimus. Sed & Pſalmi, trigeſimus ſextus, & centeſimus decimus, & centeſimus undecimus, & centeſimus decimus octavus, & centeſimus quadrageſimus quartus, quamquam diverſo ſcribantur metro, tamen ejuſdem numeri texuntur alphabeto. Et Jeremiæ Lamentationes, & Oratio ejus: Salomonis quoque in fine Proverbia, ab eo loco in quo ait, Mulierem fortem quis inveniet? iiſdem alphabetis vel inciſionibus ſupputantur. Porrò quinque litteræ duplices apud Hebræos ſunt, Caph, Mem, Nun, Pe, Sade: aliter enim ſcribuntur per has principia mediétateſque verborum, aliter fines. Unde & quinque à pleriſque libri, duplices æſtimantur, Samuel, Melachim, Dibre hajamim, Eſdras, Jeremias cum Cinoth, id eſt, Lamentationibus ſuis. Quomodo igitur viginti duo elementa ſunt, per quæ ſcribimus Hebraicè omne quod loquimur, & eorum initiis vox humana comprehenditur: ita viginti duo volumina ſupputantur, quibus quaſi litteris & exordiis, in Dei doctrina, tenera adhuc & lactens viri juſti eruditur infantia.

Primus apud eos liber, vocatur בראשית Bereſith: quem nos Geneſim dicimus.

Secundus, ואלה שמות Veelle ſemoth: qui Exodus appellatur.

Tertius, ויקרא Vaiicra, id eſt *Leviticus*.

Quartus, וידבר Vajedabber, quem Numeros vocamus.

Quintus, אלה הדברים Elle haddebarim, qui Deuteronomium prænotatur.

Hi ſunt quinque libri Moyſi, quos propriè תורה Thora, id eſt Legem appellant.

Secundum, Prophetarum ordinem faciunt: & incipiunt ab Jeſu filio Nave: qui apud eos יהושע בן נון Jehoſue ben Nun dicitur.

Deinde ſubtexunt שופטים Sophetim, id eſt Judicum librum. Et in eumdem compingunt Ruth: quia in diebus Judicum facta ejus narratur hiſtoria.

Tertius ſequitur שמואל Samuel, quem nos Regum primum & ſecundum dicimus.

Quartus, מלכים Melachim, id eſt Regum, qui tertio & quarto Regum volumine, continetur.

Meliuſque multò eſt מלכים Melachim, id eſt Regum, quàm ממלכות Mamlachot, id eſt Regnorum dicere. Non enim multarum gentium deſcribit regna, ſed unius Iſraelitici populi qui tribubus duodecim continetur.

Quintus, eſt ישעיה Iſaias.

Sextus, ירמיה Jeremias.

Septimus, יחזקאל Ezechiel.

Octavus, liber duodecim Prophetarum: qui apud illos vocatur תרי עשר There aſar.

Tertius ordo, Hagiographa poſſidet.

Et primus liber incipit à איוב Job.

Secundus à דוד David: quem quinque inciſionibus & uno Pſalmorum volumine comprehendunt.

Tertius eſt שלמן Salomon, tres libros habens: Proverbia, quæ illi משלי Miſle, id eſt Parabolas appellant.

Quartus, קהלת Coheleth, id eſt, Eccleſiaſtes.

Quintus, canticum canticorum, quem titulo שיר השירים Sir haſſirim, prænotant.

Sextus, eſt דניאל Daniel.

Septimus, דברי הימים Dibre hajamim, id eſt Verba dierum: quod ſignificantiùs, Chronicon totius divinæ hiſtoriæ poſſumus appellare: qui liber apud nos Paralipomenon primus & ſecundus inſcribitur.

Octavus, עזרא Eſdras: qui & ipſe ſimiliter apud Græcos & Latinos in duos libros diviſus eſt.

Nonus, אסתר Eſther.

Atque ita fiunt pariter Veteris legis libri vigintiduo: id eſt, Moyſi quinque, & Prophetarum octo, Hagiographorum novem. Quamquam nonnulli רות וקינות Ruth & Cinoth, inter Hagiographa ſcriptitent, & hos libros in ſuo putent numero ſupputandos: ac per hoc eſſe priſcæ legis libros vigintiquatuor: quos ſub numero viginti-quatuor ſeniorum, Apocalypſis Joannis inducit adorantes Agnum, & coronas ſuas proſtratis vultibus offerentes: ſtantibus coram quatuor animalibus, oculatis antè & retrò, id eſt in præteritum & in futurum reſpicientibus, & indefeſſa voce clamantibus, Sanctus, ſanctus, ſanctus, Dominus Deus omnipotens, qui erat, & qui eſt, & qui venturus eſt. Hic prologus, Scripturarum quaſi galeatum principium, omnibus libris quos de Hebræo vertimus in Latinum, convenire poteſt: ut ſcire valeamus, quidquid extra hos eſt, inter apocrypha eſſe ponendum. Igitur Sapientia, quæ vulgò Salomonis inſcribitur, & Jeſu filii Syrach liber, & Judith, & Tobias, & Paſtor, non ſunt in canone. Machabæorum primum librum, Hebraicum reperi. Secundus, Græcus eſt: quod ex ipſa quoque phraſi probari poteſt. Quæ cum ita ſe habeant, obſecro te, Lector, ne laborem meum, reprehenſionem exiſtimes antiquorum. In templo Dei affert unuſquiſque quod poteſt: alii aurum, argentum, & lapides pretioſos: alii byſſum & purpuram & coccum offerunt & hyacinthum: nobiſcum bene agitur, ſi obtulerimus pelles & caprarum pilos. Et tamen Apoſtolus contemptibiliora noſtra magis neceſſaria judicat. Unde & tota illa tabernaculi pulchritudo, & per ſingulas ſpecies, Eccleſiæ præſentis futuræque diſtinctio, pellibus tegitur & ciliciis, ardoremque ſolis & injuriam imbrium ea quæ viliora ſunt prohibent. Lege ergo primum, Samuel, & Melachim meum: meum, inquam, meum. Quidquid enim crebriùs vertendo, & emendando ſollicitius & didicimus & tenemus, noſtrum eſt. Et cum intellexeris quod antea neſciebas, vel interpretem me æſtimato, ſi gratus es; vel Paraphraſten, ſi ingratus, quamquam mihi omnino conſcius non ſum mutaſſe me quippiam de Hebraica veritate. Certè ſi incredulus es, lege Græcos codices, & Latinos, & confer cum iis opuſculis quæ nuper emendavimus; & ubicumque diſcrepare, inter ſe videris, interroga quemlibet Hebræorum cui magis accommodare debeas fidem; & ſi noſtra firmaverit, puto quòd eum non æſtimes conjectorem, ut in eodem loco mecum ſimiliter divinarit. Sed & vos famulas Chriſti rogo (quæ Domini diſcumbentis pretioſiſſimo fidei myrrha ungitis caput, quæ nequaquam Salvatorem quæritis in ſepulchro, quibus jam ad Patrem Chriſtus aſcendit) ut contra latrantes canes, qui adverſùm me rabido ore deſæviunt, & circumeunt civitatem, atque in eo ſe doctos arbitrantur, ſi aliis detrahant, orationum veſtrarum clypeos opponatis. Ego ſciens humilitatem meam, illius ſemper ſententiæ recordabor: Dixi, cuſtodiam vias meas, ut non delinquam in lingua *mea*. *Poſui* ori meo cuſtodiam, cùm conſiſteret peccator adverſùm me. Obmutui, & humiliatus ſum; & ſilui à bonis. *Pſal.* 38.

HIERONYMUS PAULINO.

FRATER Ambroſius tua mihi munuſcula perferens, detulit ſimul, & ſuaviſſimas litteras, quæ à principio amicitiarum, fidem probatæ jam fidei, & veteris amicitiæ præferebant. Vera enim illa neceſſitudo eſt, & Chriſti glutino copulata, quam non utilitas rei familiaris, non præſentia tantùm corporum, non ſubdola & palpans adulatio: ſed Dei timor, & Divinarum Scripturarum ſtudia conciliant. Legimus in veteribus hiſtoriis quoſdam luſtraſſe provincias, novos adiſſe populos, maria tranſiſſe: ut eos quos ex libris noverant, coram quoque viderent. Sic Pythagoras Memphiticos vates: ſic Plato Ægyptum & Architam Tarentinum, eamque oram Italiæ, quæ quondam magna Græcia dicebatur, laborioſiſſimè peragravit: ut qui Athenis magiſter erat, & potens, cujuſque doctrinam Academiæ gymnaſia perſonabant, fieret peregrinus atque diſcipulus: malens aliena verecundè diſcere, quàm ſua impudenter ingerere. Denique dum litteras quaſi toto fugientes orbe perſequitur, captus à piratis & venundatus, etiam tyranno crudeliſſimo paruit, captivus, vinctus & ſervus; tamen quia philoſophus, major emente ſe fuit. Ad Titum Livium lacteo eloquentiæ fonte manantem, de ultimis Hiſpaniæ Galliarumque finibus quoſdam veniſſe nobiles legimus: & quos ad contemplationem ſui Roma non traxerat, unius hominis fama perduxit. Habuit illa ætas inauditum omnibus ſæculis, celebrandumque miraculum, ut urbem tantam ingreſſi, aliud extra urbem quærerent. Apollonius, ſive ille magus, ut vulgus loquitur, ſive philoſophus, ut Pythagorici tradunt, intravit Perſas, pertranſivit Caucaſum, Albanos, Scythas, Maſſagetas, opulentiſſima Indiæ regna penetravit: & ad extremum, latiſſimo Phiſon amne tranſmiſſo, pervenit ad Brachmanas, ut Hiarcham in throno ſedentem aureo, & de Tantali fonte potantem, inter paucos diſcipulos, de natura, de motibus ſiderum, ac dierum curſu audiret docentem. Inde per Ælamitas, Babylonios, Chaldæos, Medos, Aſſyrios, Parthos, Syros, Phœnices, Arabes, Palæſtinos, reverſus Alexandriam, perrexit Æthiopiam, ut Gymnoſophiſtas, & famoſiſſimam Solis menſam videret in ſabulo. Invenit ille vir ubique quod diſceret, & ſemper proficiens, ſemper ſe melior fieret. Scripſit ſuper hoc pleniſſime octo voluminibus Philoſtratus. Quid loquar de ſæculi

homi-

Digitized by Google

II. *Actor. 9.* hominibus, cùm Apoſtolus Paulus, vas electionis & ma-
giſter Gentium, qui de conſcientia tanti in ſe hoſpitis
1.Cor.13. loquebatur: An experimentum quæritis ejus, qui in me
Galat.1. loquitur Chriſtus? poſt Damaſcum Arabiamque luſtra-
tam, aſcenderit Jeroſolymam, ut videret Petrum, &
manſerit apud eum diebus quindecim? Hoc enim myſte-
rio hebdomadis & ogdoadis, futurus gentium prædicator
inſtruendus erat. Rurſumque poſt annos quatuordecim,
Galat. 2. aſſumpto Barnaba & Tito, expoſuerit Apoſtolis Evange-
lium; ne forte in vacuum curreret aut cucurriſſet. Ha-
bet enim neſcio quid latentis ἐνεργείας viva vox, & in
aures diſcipuli de auctoris ore tranſfuſa, fortiùs ſonat.
Unde & Æſchines cùm Rhodi exularet, & legeretur illa
III. Demoſthenis oratio, quam adverſus eum habuerat, mi-
rantibus cunctis atque laudantibus, ſuſpirans ait, Quid
ſi ipſam audiſſetis beſtiam, ſua verba reſonantem? Hæc
non dico, quòd ſit in me aliquid tale, quod vel poſſis à
me audire, vel velis diſcere: ſed quòd ardor tuus, &
diſcendi ſtudium etiam abſque nobis per ſe probari de-
beat. Ingenium docile, & ſine doctore laudabile eſt.
Non quid invenias, ſed quid quæras conſideramus. Mol-
Actor 22. le cera, & ad formandum facilis, etiam ſi artificis & pla-
ſtæ ceſſent manus: tamen virtute totum eſt quidquid eſſe
poteſt. Paulus Apoſtolus ad pedes Gamalielis legem Moy-
2.Cor.10. ſi & Prophetas didiciſſe ſe gloriatur, ut armatus ſpiritua-
libus telis poſteà diceret confidenter: Arma noſtræ mili-
tiæ, non carnalia ſunt, ſed potentia Deo, ad deſtructio-
nem munitionum, conſilia deſtruentes, & omnem altitu-
dinem extollentem ſe adverſus ſcientiam Dei, & capti-
2.Tim.3. vantes omnem intellectum ad obediendum Chriſto, &
1.Tim.4. parati ſubjugare omnem inobedientiam. Ad Timotheum
ſcribit ab infantia ſacris litteris eruditum, & hortatur
Tit.1. ad ſtudium lectionis, ne negligat gratiam quæ data ſit ei
per impoſitionem manus Presbyterii. Tito præcipit ut in-
ter ceteras virtutes Epiſcopi, quem brevi ſermone depin-
xit, ſcientiam quoque in eo eligat Scripturarum: Obti-
IV. nentem, inquit, eum, qui ſecundùm doctrinam eſt, fi-
delem ſermonem: ut potens ſit exhortari in doctrina ſa-
na, & contradicentes revincere. Sancta quippe ruſtici-
tas ſolum ſibi prodeſt: & quantum ædificat ex vitæ meri-
Aggæi 2. to Eccleſiam Chriſti, tantum nocet, ſi deſtruentibus non
reſiſtat. Malachias Propheta, imò per Aggæum Domi-
nus, Interroga, ait, Sacerdotes legem: in tantum Sa-
Deut 32. cerdotis officium eſt interrogatum reſpondere de Lege.
Et in Deuteronomio legimus, Interroga patrem tuum,
& annuntiabit tibi; ſeniores tuos, & dicent tibi. In Pſal-
mo quoque centeſimo decimo octavo, Cantabiles mihi
erant juſtificationes tuæ in loco peregrinationis meæ. Et
in deſcriptione juſti viri, cùm eum David arbori vitæ,
Pſalm.1. quæ eſt in paradiſo, compararet, inter ceteras virtutes
Dan.12. & hoc intulit, In lege Domini voluntas ejus, & in lege
ejus meditabitur die ac nocte. Daniel in fine ſacratiſſimæ
viſionis ait juſtos fulgere ſicut ſtellas, & intelligentes,
id eſt doctos, quaſi firmamentum. Vides quantum inter
ſe diſtent, juſta ruſticitas, & docta juſtitia? Alii ſtellis,
alii cælo comparantur. Quamquam juxta Hebraicam
veritatem utrumque de eruditis poſſit intelligi. Ita enim
apud eos legimus: Qui autem docti fuerint, fulgebunt
Act.4. quaſi ſplendor firmamenti; & qui ad juſtitiam erudiunt
multos, quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates. Cur dici-
tur Paulus Apoſtolus vas electionis? Nempe quia legis &
Scripturarum ſanctarum erat armarium. Phariſæi ſtupent
in doctrina Domini: & mirantur in Petro & Joanne quo-
Iſai.54. modo legem ſciant, cùm litteras non didicerint. Quid-
Joan.6. quid enim aliis exercitatio, & quotidiana in lege medita-
Luc.2. tio tribuere ſolet, illis hoc Spiritus ſanctus ſuggerebat;
& erant juxta quod ſcriptum eſt, θεοδίδακτοι. Duodecim
1.Cor.11. annos Salvator impleverat, & in templo ſenes de quæ-
ſtionibus legis interrogans, magis docet dum prudenter
interrogat. Niſi forte ruſticum Petrum, ruſticum dici-
Joan.1. mus Joannem: quorum uterque dicere poterat, Etſi im-
peritus ſermone, non tamen ſcientia. Joannes ruſticus,
piſcator, indoctus? & unde illa vox obſecro, In princi-
pio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus
V. erat Verbum? λόγος enim Græcè multa ſignificat: nam
Abd.1. & verbum eſt, & ratio, & ſupputatio, & cauſa uniuſcu-
Iſa.29. juſque rei, per quam ſunt ſingula quæ ſubſiſtunt: quæ
1.Cor.1. univerſa rectè intelligimus in Chriſto. Hoc doctus Plato
1.Cor.2. neſcivit, hoc Demoſthenes eloquens ignoravit. Perdam,
inquit, ſapientiam ſapientium, & prudentiam prudentium
reprobabo. Vera ſapientia perdet falſam ſapientiam; &
quamquam ſtultitia prædicationis in cruce ſit, tamen Pau-
lus ſapientiam loquitur inter perfectos: ſapientiam autem
non ſæculi hujus, nec principum ſæculi iſtius, qui de-
ſtruuntur: ſed loquitur Dei ſapientiam in myſterio abſcon-
ditam, quam prædeſtinavit Deus ante ſæcula. Dei ſa-
Coloſſ 2. pientia, Chriſtus eſt: Chriſtus enim, Dei virtus, & Dei
ſapientia. Hæc ſapientia in myſterio abſcondita eſt: de
qua & noni Pſalmi titulus prænotatur, Pro occultis filii,
in quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ Dei ab-
ſconditi. Et qui in myſterio abſconditus erat, prædeſti-
natus eſt ante ſæcula: prædeſtinatus autem & præfigura-
tus in Lege & Prophetis. Unde & Prophetæ appellaban-
Joan.8. tur Videntes: quia videbant eum, quem ceteri non vide-
Ezech.1. bant. Abraham vidit diem ejus, & lætatus eſt. Aperie-
Pſal.118. bantur cæli Ezechieli, qui populo peccatori clauſi erant.
Rom.7. Revela, inquit David, oculos meos, & conſiderabo mi-
2.Cor.3. rabilia de lege tua. Lex enim ſpiritualis eſt, & revelatio-
Apoc.5. ne opus eſt, ut intelligatur, ac revelata facie Dei glo-
Iſa.29. riam contemplemur. Liber in Apocalypſi ſeptem ſigillis
ſignatus oſtenditur: quem ſi dederis homini ſcienti litte-
ras, ut legat, reſpondebit tibi, Non poſſum: ſignatus eſt
enim. Quanti hodie putant ſe noſſe litteras, tenent ſigna- *Apoc.3.*
tum librum, nec aperire poſſunt, niſi ille reſeraverit qui
habet clavem David; qui aperit, & nemo claudit; clau-
dit, & nemo aperit? In Actibus Apoſtolorum ſanctus Eu-
nuchus, imo vir, (ſic enim eum Scriptura cognominat)
cùm legeret Iſaiam Prophetam, interrogatus à Philippo,
Putaſne intelligis, quæ legis? reſpondit: Quomodo poſ- *Actor 8.*
ſum, niſi aliquis me docuerit? Ego (ut de me loquar in-
terim) nec ſanctior ſum hoc Eunucho, nec ſtudioſior,
qui de Æthiopia, id eſt, de extremis mundi finibus, ve-
nit ad templum, reliquit aulam regiam: & tantus ama-
tor legis divinæque ſcientiæ fuit, ut etiam in vehiculo le-
geret Litteras ſacras: & tamen cùm librum teneret, &
verba Domini cogitatione conciperet, lingua volveret,
labiis perſonaret; ignorabat eum quem in libro neſciens
venerabatur. Venit Philippus, oſtendit ei Jeſum, qui
clauſus latebat in littera. O miræ doctoris virtus! eadem
hora credit Eunuchus, baptizatur, & fidelis & ſanctus fa-
ctus eſt; ac magiſter de diſcipulo, plus in deſerto fonte
Eccleſiæ, quàm in aurato ſynagogæ templo reperit. Hæc
à me perſtricta ſunt breviter, (neque enim epiſtolaris an-
guſtia evagari longiùs patiebatur) ut intelligeres te in VI.
Scripturis ſacris, ſine prævio & monſtrante ſemitam non
poſſe ingredi. Taceo de grammaticis, rhetoribus, philo-
ſophis, muſicis, geometris, dialecticis, aſtronomis, a-
ſtrologis, medicis: quorum ſcientia mortalibus vel uti-
liſſima eſt, & in tres partes ſcinditur, τὸ δόγμα, τὴν
μέθοδον, τὴν ἐμπειρίαν. Ad minores artes veniam, &
quæ non tam lingua, quàm manu adminiſtrantur. Agri-
colæ, cæmentarii, fabri metallorum, lignorumque cæ-
ſores, lanarii quoque, & fullones, & ceteri qui variam
ſupellectilem, & vilia opuſcula fabricantur, abſque do-
ctore, non poſſunt eſſe quod cupiunt. Quod medicorum
eſt, promittunt medici: tractant fabrilia fabri. Sola ſcri-
pturarum ars eſt, quam ſibi paſſim omnes vindicant. Scri-
bimus indocti doctique poemata paſſim. Hanc garrula
anus, hanc delirus ſenex, hanc ſophiſta verboſus, hanc
univerſi præſumunt, lacerant, docent antequam diſcant.
Alii adducto ſupercilio, grandia verba trutinantes, inter
mulierculas de ſacris Litteris philoſophantur. Alii diſ-
cunt, proh pudor! à feminis, quod viros doceant; & ne
parum hoc ſit, quadam facilitate verborum, imò au-
dacia, ediſſerunt aliis quod ipſi non intelligunt. Taceo
de mei ſimilibus, qui ſi forte ad Scripturas ſanctas poſt ſe-
culares litteras venerint, & ſermone compoſito aures po-
puli mulſerint; quidquid dixerint, hoc legem Dei pu-
tant: nec ſcire dignantur quid Prophetæ, quid Apoſtoli
ſenſerint; ſed ad ſenſum ſuum incongrua aptant teſtimo-
nia: quaſi grande ſit, & non vitioſiſſimum docendi ge-
nus, depravare ſententias, & ad voluntatem ſuam, Scri-
pturam trahere repugnantem. Quaſi non legerimus Ho-
merocentonas, & Virgiliocentonas: ac non ſic etiam
Maronem ſine Chriſto poſſimus dicere Chriſtianum, quia
ſcripſerit. Jam redit & virgo, redeunt Saturnia regna:
Jam nova progenies cælo demittitur alto, Et Patrem lo-
quentem ad Filium: Nate, meæ vires, mea magna poten-
tia ſolus. Et poſt verba Salvatoris in cruce: Talia per-
ſtabat memorans, fixuſque manebat. Puerilia ſunt hæc,
& circulatorum ludo ſimilia, docere quod ignores:
imò, ut cum ſtomacho loquar, ne hoc quidem ſcire
quod neſcias.

Videlicet manifeſtiſſima eſt Geneſis, in qua de creatura VII. *Geneſ.*
mundi, de exordio generis humani, de diviſione terræ,
de confuſione linguarum & gentium, uſque ad exitum
ſcribitur Hebræorum.

Patet Exodus cum decem plagis, cum decalogo, cum *Exod.*
myſticis divinisque præceptis.

In promptu eſt Leviticus liber, in quo ſingula ſacrifi- *Levitic.*
cia, imò ſingulæ pœnè ſyllabæ, & veſtes Aaron, &
totus ordo Leviticus ſpirant cæleſtia ſacramenta.

Numeri verò, nonne totius Arithmeticæ, & prophetiam *Numeri.*
Balaam, & quadraginta duarum per eremum manſionum
myſteria continent?

Deuteronomium quoque ſecunda lex, & Evangelicæ le- *Deuter.*
gis præfiguratio, nonne ſic ea habet quæ priora ſunt, ut
tamen nova ſint omnia de veteribus? Huc uſque Moyſes,
huc uſque Pentateuchus: quibus quinque verbis loqui ſe
velle Apoſtolus in Eccleſia gloriatur. *1.Cor.14.*

Job exemplar patientiæ, quæ non myſteria ſuo ſermone *Job.*
complectitur? Proſa incipit, verſu labitur, pedeſtri ſer-
mone finitur: omneſque leges Dialecticæ, propoſitione,
aſſumptione, confirmatione, concluſione determinat.
Singula in eo verba plena ſunt ſenſibus. Et (ut de ce-
teris ſileam) reſurrectionem corporum ſic prophetat, ut
nullus de ea vel manifeſtius, vel cautius ſcripſerit. Scio,
inquit, quòd redemptor meus vivit, & in noviſſimo die
de terra ſurrecturus ſum: & rurſum circumdabor pelle
mea, & in carne mea videbo Deum, quem viſurus ſum
ego ipſe, & oculi mei conſpecturi ſunt, & non alius.
Repoſita eſt hæc ſpes mea in ſinu meo.

Veniam ad Jeſum Nave, qui typum Domini non ſolùm *Joſue ſive Jeſus Nave.*
geſtis, verùm etiam nomine pingit. Tranſit Jordanem,
hoſtium regna ſubvertit, dividit terram victori populo,
& per ſingulas urbes, viculos, montes, flumina, tor-
rentes, atque confinia, Eccleſiæ cæleſtiſque Jeruſalem
ſpiritualia regna deſcribit.

In Judicum libro quot principes populi, tot figuræ ſunt. *Lib. Judic.*

Ruth Moabitis, Iſaiæ explet vaticinium, dicentis: E- *Ruth.*
mitte agnum, Domine, Dominatorem terræ, de petra *Iſa.16.*
deſerti, ad montem filiæ Sion.

Reg. 1. & 2.

Simul e ſtirpe Heli mortuo, & occiſo Saul, veterem legem abolitam monſtrat. Porrò in Sadoc atque David, novi ſacerdotii, novique imperii ſacramenta teſtatur.

Reg. 3. & 4.

Malachim, id eſt tertius & quartus Regum liber, à Salomone uſque ad Jechoniam, & à Jeroboam filio Nabat uſque ad Oſee qui ductus eſt in Aſſyrios, regnum Juda & regnum deſcribit Iſrael. Si hiſtoriam reſpicias, verba ſimplicia ſunt: ſi in litteris ſenſum latentem inſpexeris, Eccleſiæ paucitas, & hæreticorum contra Eccleſiam bella narrantur.

Duodecim Prophetæ in unius voluminis anguſtias coarctati, multò aliud, quàm ſonant in littera, præfigurant.

Oſee.

Oſee crebrò nominat Ephraim, Samariam, Joſeph, Jezrahel, & uxorem fornicariam, & fornicationis filios, & adulteram cubiculo clauſam mariti, multo tempore ſedere viduam, & ſub veſte lugubri, viri ad ſe reditum præſtolari.

Joel.

Joel filius Phatuel deſcribit terram duodecim tribuum, eruca, brucho, locuſta, rubigine vaſtante conſumptam: & poſt everſionem prioris populi, effuſum iri Spiritum ſanctum ſuper ſervos Dei, & ancillas, id eſt, ſuper centum viginti credentium nomina, & effuſum iri in cœnaculo Sion. Qui centum viginti, ab uno uſque ad quindecim paulatim & per incrementa ſurgentes, quindecim graduum numerum efficiunt, qui in Pſalterio myſticè continentur.

A Ver. 2.

Amos.

Amos, paſtor, & ruſticus, & rubos mora diſtringens, paucis verbis explicari non poteſt. Quis enim dignè exprimat tria aut quatuor ſcelera Damaſci, & Gazæ, & Tyri, & Idumææ, & filiorum Ammon & Moab; & in ſeptimo & octavo gradu Judæ & Iſrael? Hic loquitur ad vaccas pingues, quæ ſunt in Samariæ monte, & ruituram domum majorem minoremque teſtatur. Ipſe cernit fictorem locuſtæ, & ſtantem Dominum ſuper murum litum vel adamantinum, & uncinum pomorum, attrahentem ſupplicia peccatoribus, & famem in terram; non famem panis, nec ſitim aquæ, ſed audiendi verbum Dei.

Abdias.

Abdias, qui interpretatur Servus Dei, perſonat contra Edom, ſanguineum, terrenumque hominem: fratris quoque Jacob ſemper æmulum, haſta percutit ſpirituali.

Jonas.

Jonas, columba pulcherrima, naufragio ſuo paſſionem Domini præfigurans, mundum ad pœnitentiam revocat; & ſub nomine Ninive, Gentibus ſalutem nuntiat.

Mich.

Michæas de Moraſthi, cohæres Chriſti, vaſtationem annuntiat filiæ latronis, & obſidionem ponit contra eam: quia maxillam percuſſerit judicis Iſrael.

Naham.

Nahum, conſolator orbis, increpat civitatem ſanguinum, & poſt everſionem illius loquitur: Ecce ſuper montes pedes evangelizantis, & annuntiantis pacem.

Habacuc.

Habacuc, luctator fortis & rigidus, ſtat ſuper cuſtodiam ſuam, & figit gradum ſuper munitionem, ut Chriſtum in cruce contempletur, & dicat: Operuit cœlos gloria ejus, & laudis ejus plena eſt terra. Splendor ejus ut lux erit, cornua in manibus ejus: ibi abſcondita eſt fortitudo ejus.

Sophon.

Sophonias, ſpeculator, & arcanorum Dei cognitor, audit clamorem à Porta piſcium, & ejulatum à Secunda, & contritionem à collibus. Indicit quoque ululatum habitatoribus Pilæ, quia conticuit omnis populus Chanaan, diſperierunt univerſi qui involuti erant argento.

Aggæus.

Aggæus, feſtivus & lætus, qui ſeminavit in lacrymis, ut in gaudio meteret: deſtructum templum ædificat, Dominumque Patrem inducit loquentem: Adhuc unum modicum, & ego commovebo cœlum & terram, & mare, & aridam, & movebo omnes gentes; & veniet deſideratus cunctis gentibus.

Zach.

Zacharias, memor Domini ſui, multiplex in prophetia, Jeſum veſtibus ſordidis indutum, & lapidem oculorum ſeptem; candelabrumque aureum cum totidem lucernis quot oculis; duas quoque olivas à ſiniſtris lampadis cernit & dextris: ut poſt equos nigros, rufos, albos, & varios, & diſſipatas quadrigas ex Ephraim, & equum de Jeruſalem, pauperem regem vaticinetur, & prædicet, ſedentem ſuper pullum filium aſinæ ſubjugalis.

Malach.

Malachias apertè, & in fine omnium Prophetarum, de abjectione Iſrael, & vocatione Gentium; Non eſt mihi, ait, voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum: & munus non ſuſcipiam de manu veſtra. Ab ortu enim ſolis uſque ad occaſum, magnum eſt nomen meum in Gentibus: & in omni loco ſacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda.

Iſaias.

Iſaiam, Jeremiam, Ezechielem, & Danielem, quis poteſt vel intelligere, vel exponere? Quorum primus non prophetiam mihi videtur texere, ſed Evangelium.

Jerem.

Secundus virgam nuceam, & ollam ſuccenſam à facie aquilonis, & pardum ſpoliatum ſuis coloribus, & quadruplex diverſis metris nectit alphabetum.

Ezech.

Tertius principia & finem tantis habet obſcuritatibus involuta, ut apud Hebræos iſtæ partes cum exordio Geneſeos ante annos triginta non legantur.

Dan.

Quartus verò, qui & extremus inter quatuor Prophetas, temporum conſcius, & totius mundi φιλίστωρ, lapidem præciſum de monte ſine manibus, & regna omnia ſubvertentem, claro ſermone pronuntiat.

David.

David, Simonides noſter, Pindarus, & Alcæus, Flaccus quoque, Catullus, atque Serenus, Chriſtum lyra perſonat: & in decachordo pſalterio, ab inferis excitat reſurgentem.

Proverb. Eccleſiaſt. Canticor.

Salomon, pacificus & amabilis Domini, mores corrigit, naturam docet, Eccleſiam jungit & Chriſtum, ſanctarumque nuptiarum dulce canit epithalamium.

Eſther.

Eſther, in Eccleſiæ typo, populum liberat de periculo; & interfecto Aman, qui interpretatur iniquitas, partes convivii, & diem celebrem mittit in poſteros.

Paralip.

Paralipomenon liber, id eſt inſtrumenti veteris ἐπιτομὴ, tantus ac talis eſt, ut abſque illo ſi quis ſcientiam Scripturarum ſibi voluerit arrogare, ſeipſum irrideat. Per ſingula quippe nomina juncturaſque verborum, & prætermiſſæ in Regum libris tanguntur hiſtoriæ, & innumerabiles explicantur Evangelii quæſtiones.

Eſdras. Nehem.

Eſdras & Nehemias, adjutor videlicet, & conſolator à Domino, in unum volumen coarctantur, inſtaurant templum, muros extruunt civitatis; omniſque illa turba populi redeuntis in patriam, & deſcriptio ſacerdotum, Levitarum, Iſraelis, proſelytorum, ac per ſingulas familias murorum ac turrium opera diviſa, aliud in cortice præferunt, aliud retinent in medulla.

Pſal. 118

Cernis me Scripturarum amore raptum, exceſſiſſe modum epiſtolæ, & tamen non implesse quod volui. Audivimus tantùm, quid noſſe, quid cupere debeamus, ut & nos quoque poſſimus dicere: Concupivit anima mea deſiderare juſtificationes tuas in omni tempore. Cæterùm illud Socraticum impletur in nobis, Hoc tantùm ſcio, quod neſcio.

Tangam & novum breviter Teſtamentum.

Matth. Marc. Lucas. Joan. Ezech. 1.

Matthæus, Marcus, Lucas, & Joannes, quadriga Domini, & verum Cherubim, quod interpretatur ſcientiæ multitudo, per totum corpus oculati ſunt, ſcintillæ emicant, diſcurrunt fulgura, pedes habent rectos, & in ſublime tendentes, terga pennata & ubique volitantia, tenent ſe mutuò, ſibique perplexi ſunt, & quaſi rota in rota volvuntur, & pergunt quocumque eos flatus Spiritus ſancti perduxerit.

Paulus Apoſtol.

Paulus Apoſtolus ad ſeptem ſcribit Eccleſias: Octava enim ad Hebræos, à pleriſque extra numerum ponitur. Timotheum inſtruit ac Titum, & Philemonem pro fugitivo famulo deprecatur. Super quos melius tacere puto, quàm pauca ſcribere.

Acta Apoſtolorum. 2. Cor. 8.

Actus Apoſtolorum nudam quidem ſonare videntur hiſtoriam, & naſcentis Eccleſiæ infantiam texere: ſed ſi noverimus ſcriptorem eorum Lucam eſſe medicum, cujus laus eſt in Evangelio, animadvertemus pariter omnia verba illius, animæ languentis eſſe medicinam.

Jacob. Petrus. Joann. Judas.

Jacobus, Petrus, Joannes, Judas, ſeptem Epiſtolas ediderunt, tam myſticas, quàm ſuccinctas, & breves pariter ac longas: breves in verbis, longas in ſententiis: ut rarus ſit, qui non in earum lectione cæcutiat.

Apocal.

Apocalypſis Joannis, tot habet ſacramenta, quot verba. Parum dixi, & pro merito voluminis laus omnis inferior eſt. In verbis ſingulis multiplices latent intelligentiæ.

Oro te, frater chariſſime, inter hæc vivere, iſta meditari, nihil aliud noſſe, nihil quærere. Nonne tibi videtur jam hic in terris regni cœleſtis habitaculum? Nolo offendaris in Scripturis ſanctis ſimplicitate, & quaſi vilitate verborum, quæ vel vitio Interpretum, vel de induſtria ſic prolata ſunt, ut ruſticam concionem faciliùs inſtruerent, & in una eademque ſententia aliter doctus, aliter audiret indoctus. Non ſum tam petulans, & hebes, ut hæc me noſſe pollicear, & eorum fructus capere, quorum radices in cœlo fixæ ſunt: ſed velle fateor. Sedenti me præfero, magiſtrum renuens, comitem ſpondeo. Petenti datur, pulſanti aperitur, quærens invenit. Diſcamus in terris, quorum ſcientia nobis perſeveret in cœlo. Obviis te manibus excipiam, & (ut inepte aliquid, ac de Hermagoræ tumiditate effutiam) quidquid quæſieris, tecum ſcire conabor.

Matth. 7. Luc. 11.

Habes hîc amantiſſimum tui fratrem Euſebium, qui litterarum tuarum mihi gratiam duplicavit, referens honeſtatem morum tuorum, contemptum ſæculi, fidem amicitiæ, amorem Chriſti. Nam prudentiam & eloquii venuſtatem etiam abſque illo ipſa epiſtola præferebat. Feſtina, quæſo te, & hærentis in ſalo naviculæ funem magis præcide, quàm ſolve. VIII. Nemo renunciaturus ſæculo benè poteſt vendere, quæ contempſit ut venderet. Quidquid in ſumptus de tuo tuleris, pro lucro computa. Antiquum dictum eſt: Avaro tam deeſt quod habet, quàm quod non habet. Credenti totus mundus divitiarum eſt: infidelis autem etiam obolo indiget. Sic vivamus, tamquam nihil habentes, & omnia poſſidentes. Victus & veſtitus, divitiæ Chriſtianorum ſunt. Si habes in poteſtate rem tuam, vende: ſi non habes, projice. Tollenti tunicam, & pallium relinquendum eſt. Scilicet, niſi tu, ſemper retractans, & diem de die trahens, caute & pedetentim tuas poſſeſſiunculas vendideris, non habet Chriſtus unde alat pauperes ſuos. Totum Deo dedit, qui ſeipſum obtulit. Apoſtoli navem tantùm & retia reliquerunt. Vidua duo æra miſit in gazophylacium, & præfertur Crœſi divitiis. Facilè contemnit omnia, qui ſe ſemper cogitat eſſe moriturum.

Prov. 17.

1. Cor. 6.

Matth. 5

Matth. 4 Marc. 12 Luc. 21.

PRÆFATIO
S. HIERONYMI PRESBYTERI
IN PENTATEUCHUM MOYSI
AD DESIDERIUM.

Dan. 9. DESIDERII mei deſideratas accepi epiſtolas, qui quodam præſagio futurorum, cum Daniele ſortitus eſt nomen, obſecrantis, ut tranſlatum in Latinam linguam de Hebræo ſermone Pentateuchum, noſtrorum auribus traderem. Periculoſum opus certe, & obtrectatorum meorum latratibus patens: qui me aſſerunt in ſeptuaginta Interpretum ſugillationem nova pro veteribus cudere, ita ingenium quaſi vinum probantes: cùm ego ſæpiſſimè teſtatus ſim, me pro

Exod. 35. virili portione in tabernaculo Dei offerre quæ poſſim, nec opes alterius aliorum paupertate fœdari. Quod ut auderem, Origenis me ſtudium provocavit, qui editioni antiquæ tranſlationem Theodotionis miſcuit, aſteriſco & obelo opus omne diſtinguens: dum aut eluceſcere facit quæ minùs antè fuerant; aut ſuperflua quæque jugulat & confodit, maximè quæ Evangeliſtarum & Apoſtolorum auctoritas promulgavit. In quibus multa de Veteri Teſtamento legimus, quæ in noſtris codicibus non habentur: ut eſt illud, Ex Ægypto vocavi filium meum: &, Quoniam Nazaræus vocabitur: &, Videbunt in quem compunxerunt: &, Flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ: &, Quæ nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcenderunt, quæ præparavit Deus diligentibus ſe:

Oſee 11.
Iſai. 11.
Zach. 12.
Prov. 18.
Iſai. 64.

& multa alia quæ proprium σύνταγμα deſiderant. Interrogemus ergo eos ubi hæc ſcripta ſint: & cum dicere non potuerint, de libris Hebraicis proferamus. Primum teſtimonium eſt in Oſee, ſecundum in Iſaia, tertium in Zacharia, quartum in Proverbiis, quintum æque in Iſaia. Quod multi ignorantes, apocryphorum deliramenta ſectantur: & Ibericas nænias libris authenticis præferunt. Cauſas erroris non eſt meum exponere. Judæi prudenti factum dicunt eſſe conſilio: Ne Ptolemæus unius Dei cultor, etiam apud Hebræos duplicem divinitatem deprehenderet. Quod maxime idcircò faciebant, quia in Platonis dogma cadere videbatur. Denique ubicumque ſacratum aliquid Scriptura teſtatur de Patre & Filio & Spiritu ſancto, aut aliter interpretati ſunt, aut omnino tacuerunt: ut & regi ſatisfacerent, & arcanum fidei non vulgarent. Et neſcio quis primus auctor ſeptuaginta cellulas Alexandriæ mendacio ſuo extruxerit, quibus diviſi eadem ſcriptitarint: cum Ariſtæus ejuſdem Ptolemæi ὑπερασπιστής, & multò poſt tempore Joſephus, nihil tale retulerint: ſed in una baſilica congregatos, contuliſſe ſcribant, non propheraſſe. Aliud eſt enim vatem, aliud eſſe interpretem: ibi Spiritus ventura prædicit: hic eruditio & verborum copia, ea quæ intelligit tranſfert. Niſi forte putandus eſt Tullius, Œconomicum Xenophontis, & Platonis Protagoram, & Demoſthenis pro Cteſiphonte orationem afflatus rhetorico ſpiritu tranſtuliſſe. Aut aliter de eiſdem libris per Septuaginta Interpretes, aliter per Apoſtolos Spiritus ſanctus teſtimonia texuit: ut quod illi tacuerant, hi ſcriptum eſſe mentiti ſint. Quid igitur? damnamus veteres? Minime. Sed poſt priorum ſtudia, in domo Domini quod poſſumus laboramus. Illi interpretati ſunt ante adventum Chriſti, & quod neſciebant, dubiis protulere ſententiis: nos verò poſt paſſionem & reſurrectionem ejus, non tam prophetiam quam hiſtoriam ſcribimus: aliter enim audita, aliter viſa narrantur: quod melius intelligimus, melius & proferimus. Audi igitur æmule, obtrectator auſculta: non damno, non reprehendo Septuaginta: ſed confidenter cunctis illis Apoſtolos præfero. Per iſtorum os mihi Chriſtus ſonat, quos ante Prophetas inter ſpiritalia chariſmata poſitos lego: in quibus ultimum pene gradum Interpretes tenent. Quid livore torqueris? quid imperitorum animos contra me concitas? Sicubi in tranſlatione tibi videor errare, interroga Hebræos, diverſarum urbium magiſtros conſule. Quod illi habent de Chriſto, tui codices non habent. Aliud eſt, ſi contra ſe poſteà ab Apoſtolis uſurpata teſtimonia probaverunt, & emendatiora ſunt exemplaria Latina quàm Græca, & Græca quàm Hebraica. Verùm hæc contra invidos. Nunc te precor, Deſideri chariſſime, ut me, quia tantum opus ſubire feciſti, & à Geneſi exordium capere, orationibus juves: quò poſſim eodem ſpiritu quo ſcripti ſunt libri, in Latinum eos transferre ſermonem.

EJUSDEM IN JOSUE PRÆFATIO.

TAndem finito Pentateucho Moyſi, velut grandi fœnore liberati, ad Jeſum filium Nave manum mittamus, quem Hebræi יהושע בן נון id eſt Joſue filium Nun, vocant: & ad Judicum librum, quem שפטים appellant: ad Ruth quoque & Eſther, quos eiſdem nominibus efferunt. Monemuſque lectorem, ut ſilvam Hebraicorum nominum, & diſtinctiones per membra diviſas, diligens ſcriptor conſervet: ne & noſter labor, & illius ſtudium pereat. Et in primis, quod ſæpè teſtatus ſum, ſciat me non in reprehenſionem veterum nova cudere, ſicut amici mei criminantur: ſed pro virili parte offerre linguæ meæ hominibus (quos tamen noſtra delectant) ut pro Græcorum Ἑξαπλοῖς, quæ & ſumptu & labore maximo indigent, editionem noſtram habeant. Et ſicubi in antiquorum voluminum lectione dubitarint, hæc illis conferentes, inveniant quod requirunt: maximè cùm apud Latinos tot ſint exemplaria, quot codices; & unuſquiſque pro arbitrio ſuo vel addiderit vel ſubtraxerit quod ei viſum eſt: & utique non poſſit verum eſſe quod diſſonat. Unde ceſſet arcuato vulnere contra nos inſurgere ſcorpius, & ſanctum opus venenata carpere lingua, vel ſuſcipiens, ſi placet; vel contemnens, ſi diſplicet: memineritque illorum verſuum, Os tuum abundavit malitia, & lingua tua concinnabat dolos. Sedens adverſùs fratrem tuum loquebaris, & adverſus filium matris tuæ ponebas ſcandalum: hæc feciſti, & tacui. Exiſtimaſti inique quòd ero tui ſimilis: arguam te, & ſtatuam contra faciem tuam. Pſal. 49. Quæ enim audientis vel legentis utilitas eſt, nos laborando ſudare, & alios detrahendo laborare? dolere Judæos quòd calumniandi eis & irridendi Chriſtianos ſit ablata occaſio; & Eccleſiæ homines id deſpicere, imò lacerare, unde adverſarii torquentur? Quòd ſi vetus eis tantùm interpretatio placet, quæ & mihi non diſplicet, & nihil extra recipiendum putant; cur ea quæ ſub aſteriſcis & obelis vel addita vel amputata, legunt, & negligunt? Quare Danielem juxta Theodotionis tranſlationem, Eccleſiæ ſuſceperunt? Cur Origenem mirantur, & Euſebium Pamphili, cunctas editiones ſimiliter diſſerentes? Aut quæ fuit ſtultitia, poſtquam vera dixerint, proferre quæ falſa ſunt? Unde autem in novo teſtamento probare poterunt aſſumpta teſtimonia, quæ in libris veteribus non habentur? Hæc dicimus, ne omnino calumniantibus tacere videamur. Ceterum poſt ſanctæ Paulæ dormitionem, cujus vita virtutis exemplum eſt, & hos libros quos Euſtochio virgini Chriſti negare non potui, decrevimus dum ſpiritus hos regit artus, Prophetarum explanationi incumbere, & omiſſum jam diu opus, quaſi quodam poſtliminio, repetere: præſertim cùm & admirabilis ſanctuſque vir Pammachius, hoc idem litteris flagitet; & nos ad patriam feſtinantes, mortiferos ſirenarum cantus ſurda debeamus aure tranſire.

PRÆFATIONEM EJUSDEM

S. Hieronymi in libros Regum ſuprà reperies, ideò in principio poſitam, quòd librorum ſacrorum ordinem contineat. Inſcribitur autem, Prologus Galeatus.

Ejuſdem in Librum Paralipomenon Præfatio.

SI ſeptuaginta Interpretum, pura, & ut ab eis in Græcum verſa eſt, editio permaneret, ſuperfluè me, Chromati Epiſcoporum ſanctiſſime atque doctiſſime, impelleres, ut Hebræa tibi volumina Latino ſermone transferrem. Quòd enim ſemel aures hominum occupaverat, & naſcentis Eccleſiæ roboraverat fidem, juſtum erat etiam noſtro ſilentio comprobari. Nunc verò cum pro varietate regionum diverſa ferantur exemplaria, & germana illa antiquaque tranſlatio corrupta ſit, atque violata: noſtri arbitrii putas, aut è pluribus judicare quid verum ſit, aut novum opus in veteri opere cudere; illudentibuſque Judæis, cornicum, ut dicitur, oculos configere. Alexandria & Ægyptus

in Septuaginta ſuis Heſychium laudat auctorem. Conſtantinopolis uſque Antiochiam, Luciani martyris exemplaria probat. Mediæ inter has Provinciæ Palæſtinos codices legunt; quos ab Origene elaboratos Euſebius & Pamphilus vulgaverunt: totuſque orbis hac inter ſe trifaria varietate compugnat. Et certè Origenes non ſolùm exempla compoſuit quatuor editionum, è regione ſingula verba deſcribens; ut unus diſſentiens, ſtatim cæteris inter ſe conſentientibus arguatur: ſed, quod majoris audaciæ eſt, in editione Septuaginta Theodotionis editionem miſcuit, aſteriſcis deſignans quæ minùs fuerant, & virgulis quæ ex ſuperfluo videbantur appoſita. Si igitur aliis licuit non tenere quod ſemel ſuſceperant; & poſt Septuaginta cellulas, quæ vulgò ſine auctore jactantur, ſingulas cellulas aperuere, hocque in Eccleſiis legitur quod Septuaginta neſcierunt; cur me non ſuſcipiant Latini mei, qui inviolata editione veteri, ita novam condidi, ut laborem meum Hebræis, &, quod his majus eſt, Apoſtolis auctoribus comprobem? Scripſi nuper librum de optimo genere interpretandi, oſtendens illa de Evangelio, Ex
Matth. 2. Ægypto vocavi filium meum: &, Quoniam Nazaræus
Joan. 19. vocabitur: &, Videbunt in quem compunxerunt: &
1. Cor. 2. illud Apoſtoli, Quæ oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcenderunt, quæ præparavit Deus diligentibus illum: cæteraque his ſimilia, in Hebræorum libris inveniri. Certè Apoſtoli & Evangeliſtæ, Septuaginta Interpretes noverant: & unde eis hæc, quæ in Septuaginta Interpretibus non habentur? Chriſtus Dominus noſter, utriuſque Teſtamenti conditor,
Joann. 7. in Evangelio ſecundùm Joannem, Qui credit, inquit, in me, ſicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ. Utique ſcriptum eſt, quod Salvator ſcriptum eſſe teſtatur. Ubi ſcriptum eſt? Septuaginta non habent: apocrypha neſcit Eccleſia. Ad Hebræos igitur revertendum eſt, unde & Dominus loquitur, & diſcipuli exempla præſumunt. Hæc pace veterum loquor, & obtrectatoribus meis tantùm reſpondeo, qui canino dente me rodunt, in publico detrahentes, & legentes in angulis, iidem & accuſatores & defenſores, cùm in aliis probent quod in me reprobant: quaſi virtus & vitium non in rebus ſit, ſed cum auctore mutetur. Cæterùm memini editionem Septuaginta tranſlatorum, olim de Græco emendatam tribuiſſe me noſtris: nec inimicum debere exiſtimari eorum, quos in conventu fratrum ſemper ediſſero. Et quòd nunc דברי הימים id eſt Verba dierum, interpretatus ſum: idcircò feci, ut inextricabiles moras, & ſilvam nominum, quæ ſcriptorum confuſa ſunt vitio, ſenſuumque barbariem, apertiùs & per verſuum cola digererem, mihimetipſi & meis juxta Iſmeniam canens, ſi aures ſurdæ ſunt cæterorum.

AD DOMNIONEM, ET ROGATIANUM,
in eumdem Præfatio ejuſdem.

Quomodo Græcorum hiſtorias magis intelligunt, qui Athenas viderint; & tertium Virgilii librum, qui à Troade per Leucaten, & Acroceraunia, ad Siciliam, & inde ad oſtia Tiberis navigaverint; ita ſanctam Scripturam lucidiùs intuebitur, qui Judæam oculis contemplatus ſit, & antiquarum urbium memorias, locorumque vel eadem vocabula, vel mutata cognoverit. Unde & nobis curæ fuit, cum eruditiſſimis Hebræorum hunc laborem ſubire; ut circumiremus provinciam, quam univerſæ Chriſti Eccleſiæ ſonant. Fateor enim, mi Domnion & Rogatiane chariſſimi, numquam me in divinis voluminibus, propriis viribus crediſiſſe, nec habuiſſe opinionem meam; ſed ea etiam de quibus ſcire me arbitrabar, interrogare me ſolitum; quantò magis de his ſuper quibus anceps eram? Denique cùm à me nuper litteris flagitaſſetis, ut vobis librum Paralipomenon Latino ſermone transferrem, de Tiberiade quemdam legis Doctorem, qui apud Hebræos admirationi habebatur, aſſumpſi: & contuli cum eo à vertice, ut ajunt, uſque ad extremum unguem; & ſic confirmatus, auſus ſum facere quod jubebatis. Liberè enim vobis loquor, ita in Græcis & Latinis codicibus hic nominum liber vitioſus eſt, ut non tam Hebræa quàm Barbara quædam, & Sarmatica nomina conjecta arbitrandum ſit. Nec hoc Septuaginta Interpretibus, qui Spiritu ſancto pleni, ea quæ vera fuerunt tranſtulerant, ſed ſcriptorum culpæ adſcribendum, dum de emendatis inemendata ſcriptitant: & ſæpè tria nomina, ſubtractis è medio ſyllabis, in unum vocabulum cogunt; vel è regione unum nomen, propter latitudinem ſuam, in duo vel tria vocabula dividunt. Sed & ipſæ appellationes, non homines, ut plerique exiſtimant, ſed urbes, & regiones, & ſaltus, & provincias ſonant, & obliquè ſub interpretatione, & figura eorum, quædam narrantur hiſtoriæ: de quibus in regnorum libro dicitur, Nonne ecce hæc ſcripta ſunt in Libro verborum dierum regum Juda? Quæ utique in noſtris codicibus non habentur. Hoc primùm ſciendum, quòd apud Hebræos, liber Paralipomenon, unus ſit: & apud illos vocatur, הימים דברי, id eſt verba dierum: qui propter magnitudinem, apud nos diviſus eſt. Quod nonnulli etiam in Bruto Ciceronis dialogo faciunt, ut eum in tres partes ſecent, cùm unus à ſuo auctore ſit editus. Deinde etiam illud attendendum, quòd frequenter nomina, non vocabula hominum, ſed rerum, ut dixi, ſignificantiis ſonant. Ad extremum, quod omnis eruditio Scripturarum in hoc continetur, & hiſtoriæ quæ vel prætermiſſæ ſunt in ſuis locis, vel perſtrictæ leviter, hic per quædam verborum compendia explicentur. Orationum itaque veſtrarum adjutus auxilio, miſi librum benevolis placiturum, tamen invidia diſpliciturum eſſe non ambigo. Optima enim quæque, ut ait Plinius, malunt contemnere plerique, quàm diſcere. Si quis in hac interpretatione voluerit aliquid reprehendere, interroget Hebræos, ſuam conſcientiam recolat, videat ordinem textumque ſermonis: & tunc noſtro labori, ſi potuerit, detrahat. Ubicumque ergo aſteriſcos, id eſt ſtellas, radiare in hoc volumine videritis; ibi ſciatis, de Hebræo additum, quod in Latinis codicibus non habetur. Ubi verò obelus, tranſverſa ſcilicet virga, præpoſita eſt, illic ſignatur quid Septuaginta Interpretes addiderint, vel ob decoris gratiam, vel ob Spiritus ſancti auctoritatem, licet in Hebræis voluminibus non legatur.

EJUSDEM AD DOMNIONEM ET
Rogatianum, in Eſdram, & Nehemiam Præfatio.

Utrum difficilius ſit, facere, quod poſcitis, an negare, necdum ſtatui: nam neque vobis aliquid imperantibus abnuere, ſententiæ eſt; & magnitudo oneris impoſiti ita cervices premit, ut ante ſub faſce ruendum ſit, quàm levandum. Accedunt ad hoc invidorum ſtudia; qui omne quod ſcribimus, reprehendendum putant: & interdum contra ſe conſcientia repugnante, publicè lacerant quod occultè legunt, in tantum ut clamare compellar, & dicere: Domine, libera animam meam à labiis iniquis, & à lingua doloſa. Tertius annus eſt quòd ſemper ſcribitis atque reſcribitis, ut Eſdræ librum & Eſther, vobis de Hebræo transferam: quaſi non habeatis Græca & Latina volumina; aut quidquid illud eſt quod à nobis vertitur, non ſtatim ab omnibus conſpuendum ſit. Fruſtrà autem, ut ait quidam, niti, neque aliud fatigando niſi odium quærere, extremæ dementiæ eſt. Itaque obſecro vos, mi Domnion & Rogatiane chariſſimi, ut privata lectione contenti, libros non efferatis in publicum, nec faſtidioſis cibos ingeratis, vitetiſque eorum ſupercilium, qui judicare tantùm de aliis, & ipſi facere nihil noverunt. Si qui autem fratrum ſunt, quibus noſtra non diſplicent, his tribuatis exemplar, admonentes ut Hebræa nomina, quorum grandis in hoc volumine copia eſt, diſtinctè & per intervalla tranſcribant. Nihil enim proderit emendaſſe librum, niſi emendatio, librariorum diligentia, conſervetur. Nec quemquam moveat, quod unus à nobis liber editus eſt: nec apocryphorum tertii & quarti ſomniis delectetur: quia & apud Hebræos Eſdræ Nehemiæque ſermones in unum volumen coarctantur: & quæ non habentur apud illos, nec de viginti quatuor ſenibus ſunt, procul abjicienda. Si quis autem Septuaginta vobis oppoſuerit Interpretes, quorum exemplaria varietas ipſa lacerata & everſa demonſtrat; nec poteſt utique verum aſſeri quod diverſum eſt; mittite eum ad Evangelia; in quibus multa ponuntur quaſi de Veteri Teſtamento, quæ apud Septuaginta Interpretes non habentur, velut illud: Quoniam Nazaræus vocabitur; &, Ex Ægypto vocavi filium meum; &, Videbunt in quem compunxerunt; multaque alia, quæ latiori operi reſervamus; & quærite ab eo ubi ſcripta ſint; cùmque proferre non potuerit, vos legite de his exemplaribus quæ nuper à nobis edita, maledicorum quotidie linguis confodiuntur. Sed ut ad compendium veniam, certè quod illaturus ſum, æquiſſimum eſt. Edidi aliquid quod non habetur in Græco, aut aliter habetur quàm à me verſum eſt? Quid interpretem laniant? interrogent Hebræos; & ipſis auctoribus, tranſlationi meæ vel arrogent vel derogent fidem. Porrò aliud eſt, ſi clauſis, quod dicitur, oculis mihi volunt maledicere, & non imitantur Græcorum ſtudium ac benevolentiam, qui poſt Septuaginta Tranſlatores, jam Chriſti Evangelio coruſcante, Judæos & Hebionitas legis veteris Interpretes, Aquilam videlicet, & Symmachum, & Theodotionem, & curiosè legunt, & per Origenis laborem in hexaplis, Eccleſiis dedicarunt. Quantò magis Latini grati eſſe deberent, quòd exultantem cernerent Græciam à ſe aliquid mutuari? Primum enim magnorum ſumptuum eſt & infinitæ difficultatis, exemplaria poſſe habere omnia: deinde etiam qui habuerint, & Hebræi ſermonis ignari ſunt, magis errabunt, ignorantes quis è multis verius dixerit. Quod etiam ſapientiſſimo cuidam nuper apud Græcos accidit, ut interdum Scripturæ ſenſum relinquens, uniuſcujuſque interpretis ſequeretur errorem. Nos autem qui Hebrææ linguæ ſaltem parvam habemus ſcientiam, & Latinus nobis utcumque ſermo non deeſt, & de aliis magis poſſumus judicare, & ea quæ ipſi intelligimus in noſtra lingua promere. Itaque licet hydra ſibilet, victorque Sinon incendia jactet; numquam meum juvante Chriſto, ſilebit eloquium; etiam præciſa lingua balbutiet. Legant qui volunt; qui nolunt abjiciant. Eventilent apices, litteras calumnientur; magis veſtra charitate provocabor ad ſtudium, quàm illorum detractione & odio deterrebor.

EJUSDEM AD CHROMATIUM
& Heliodorum in Tobiam Præfatio.

MIrari non deſino exactionis veſtræ inſtantiam: Exigitis enim ut in librum Chaldæo ſermone conſcriptum, ad Latinum ſtylum traham; librum utique Tobiæ, quem Hebræi de catalogo divinarum Scripturarum ſecantes, his quæ hagiographa memorant, manciparunt. Feci ſatis deſiderio veſtro, non tamen meo ſtudio. Arguunt & nos Hebræorum ſtudia; & imputant nobis, contra ſuum canonem Latinis auribus iſta transferre. Sed melius eſſe judicans Phariſæorum diſplicere judicio, & epiſcoporum juſſionibus deſervire, inſtiti ut potui. Et quia vicina eſt Chaldæorum lingua ſermoni Hebraico; utriuſque linguæ peritiſſimum loquacem reperiens, unius diei laborem arripui: & quidquid ille mihi Hebraicis verbis expreſſit, hoc ego accito notario, ſermonibus Latinis expoſui. Orationibus veſtris mercedem hujus operis compenſabo, cùm gratum vobis didicero, me, quod jubere eſtis dignati, compleſſe.

EJUSDEM PRÆFATIO IN LIBRUM
Judith.

APud Hebræos liber Judith inter hagiographa legitur; cujus auctoritas ad roboranda illa quæ in contentionem veniunt, minùs idonea judicatur. Chaldæo tamen ſermone conſcriptus, inter hiſtorias computatur. Sed quia hunc librum Synodus Nicæna in numero ſanctarum Scripturarum legitur computaſſe, acquievi poſtulationi veſtræ, imò exactioni: & ſepoſitis occupationibus, quibus vehementer arctabar, huic unam lucubratiunculam dedi, magis ſenſum è ſenſu, quàm ex verbo verbum transferens. Multorum codicum varietatem vitioſiſſimam amputavi: ſola ea, quæ intelligentia integra in verbis Chaldæis invenire potui, Latinis expreſſi. Accipite Judith viduam, caſtitatis exemplum, & triumphali laude perpetuis eam præconiis declarate. Hanc enim non ſolùm feminis, ſed & viris imitabilem dedit, qui caſtitatis ejus remunerator, virtutem ei talem tribuit, ut invictum omnibus hominibus vinceret, & inſuperabilem ſuperaret.

EJUSDEM IN LIBRUM ESTHER
Præfatio.

LIbrum Eſther variis tranſlatoribus conſtat eſſe vitiatum: quem ego de archivis Hebræorum relevans, verbum è verbo expreſſiùs tranſtuli. Quem librum editio vulgata, laciniosis hinc inde verborum finibus trahit, addens ea quæ ex tempore dici poterant, & audiri: ſicut ſolitum eſt ſcholaribus diſciplinis, ſumpto themate, excogitare quibus verbis uti potuit qui injuriam paſſus eſt, vel qui injuriam fecit. Vos autem, ô Paula & Euſtochium, quoniam & bibliothecas Hebræorum ſtuduiſtis intrare, & Interpretum certamina comprobaſtis, tenentes Eſther Hebraicum librum, per ſingula verba noſtram tranſlationem aſpicite, ut poſſitis agnoſcere: me nihil etiam augmentaſſe addendo, ſed fideli teſtimonio ſimpliciter, ſicut in Hebræo habetur, hiſtoriam Hebraicam Latinæ linguæ tradidiſſe. Nec affectamus laudes hominum, nec vituperationes expaveſcimus. Deo enim placere curantes, minas hominum penitus non timemus: quoniam Deus diſſipat oſſa eorum
Pſal. 52. Galat. 1. qui hominibus placere deſiderant; & ſecundùm Apoſtolum, Qui ejuſmodi ſunt, ſervi Chriſti eſſe non poſſunt. Rurſum, in libro Eſther alphabetum ex minio uſque ad Teth litteram fecimus diverſis in locis, volentes ſcilicet Septuaginta Interpretum ordinem per hoc inſinuare ſtudioſo Lectori. Nos enim juxta morem, Hebraicum ordinem proſequi etiam in Septuaginta editione maluimus.

EJUSDEM IN LIBRUM JOB
Præfatio.

COgor per ſingulos Scripturæ divinæ libros adverſariorum reſpondere maledictis, qui interpretationem meam, reprehenſionem Septuaginta interpretum criminantur: quaſi non & apud Græcos Aquila, Symmachus, & Theodotio, vel verbum è verbo, vel ſenſum è ſenſu, vel ex utroque commixtum, & mediè temperatum genus tranſlationis expreſſerint; & omnia Veteris Inſtrumenti volumina Origenes obelis aſteriſciſque diſtinxerit: quos vel additos, vel de Theodotione ſumptos, tranſlationi antiquæ inſeruit, probans defuiſſe quod additum eſt. Diſcant igitur obtrectatores mei recipere in toto, quod in partibus ſuſceperunt, aut interpretationem meam cum aſteriſcis ſuis radere. Neque enim fieri poteſt, ut quos plura intermiſiſſe ſuſceperint, non eoſdem etiam in quibuſdam erraſſe fateantur, præcipuè in Job: cui ſi ea quæ ſub aſteriſcis addita ſunt, ſubtraxeris, pars maxima detruncabitur; & hoc dumtaxat apud Græcos. Ceterùm apud Latinos, ante eam tranſlationem, quam ſub aſteriſcis & obelis nuper edidimus, ſeptingenti ferme aut octingenti verſus deſunt; ut decurtatus & laceratus corroſuſque liber, fœditatem ſui publicè legentibus præbeat. Hæc autem tranſlatio nullum de veteribus ſequitur Interpretem; ſed ex ipſo Hebraico, Arabicoque ſermone, & interdum Syro, nunc verba, nunc ſenſus, nunc ſimul utrumque reſonabit. Obliquus enim etiam apud Hebræos totus liber fertur & lubricus: & quod Græci rhetores vocant, ἐσχηματισμένος, dum qui aliud loquitur, aliud agit: ut ſi velis anguillam vel murenulam ſtrictis tenere manibus, quantò fortiùs preſſeris, tantò citiùs elabitur. Memini me ob intelligentiam hujus voluminis, Lyddæum quemdam præceptorem, qui apud Hebræos primus haberi putabatur, non parvis redemiſſe nummis: cujus doctrina an aliquid profecerim, neſcio: hoc unum ſcio, non potuiſſe me interpretari, niſi quod ante intellexeram. A principio itaque voluminis, uſque ad verba Job, apud Hebræos proſa oratio eſt. Porrò à verbis Job, Job 42.
in quibus ait; Pereat dies in qua natus ſum, & nox in qua dictum eſt, conceptus eſt homo: uſque ad eum locum, ubi ante finem voluminis ſcriptum eſt. Idcircò ipſe me reprehendo, & ago pœnitentiam in favilla & cinere: hexametri verſus ſunt, dactylo ſpondeoque currentes: & propter linguæ idioma crebrò recipientes & alios pedes, non earumdem ſyllabarum, ſed eorumdem temporum. Interdum quoque rythmus ipſe dulcis & tinnulus fertur numeris pedum ſolutis: quod metrici magis quàm ſimplex lector intelligunt. A ſupradicto autem verſu uſque ad finem libri, parvum comma quod remanet, proſa oratione contexitur. Quod ſi cui videtur incredulum, metra ſcilicet eſſe apud Hebræos, & in morem noſtri Flacci, Græcique Pindari, & Alcæi, & Sapphus, vel Pſalterium, vel Lamentationes Jeremiæ, vel omnia ferme Scripturarum cantica comprehendi; legat Philonem, Joſephum, Origenem, Cæſarienſem Euſebium, & eorum teſtimonio me verum dicere comprobabit. Audiant quapropter canes mei, idcircò me in hoc volumine laboraſſe, non ut interpretationem antiquam reprehenderem; ſed ut ea quæ in illa aut obſcura ſunt, aut omiſſa, aut certe ſcriptorum vitio depravata, manifeſtiora noſtra interpretatione fierent: Ut qui Hebræorum ſermonem ex parte didicimus, & in Latino penè ab ipſis cunabulis inter Grammaticos & Rhetores & Philoſophos detriti ſumus. Quòd ſi apud Græcos, poſt Septuaginta editionem, jam Chriſti Evangelio coruſcante, Judæus Aquila, & Symmachus ac Theodotio, Judaizantes hæretici, ſunt recepti, qui multa myſteria Salvatoris ſubdola interpretatione celarunt, & tamen in ἑξαπλοῖς habentur apud Eccleſias, & explanantur ab eccleſiaſticis viris: quantò magis ego Chriſtianus & de parentibus Chriſtianis natus, & vexillum Crucis in mea fronte portans, cujus ſtudium fuit omiſſa repetere, depravata corrigere, & Sacramenta Eccleſiæ puro & fideli aperire ſermone, vel à faſtidioſis, vel à malignis lectoribus non debeo reprobari? Habeant qui volunt veteres libros, vel in membranis purpureis auro argentoque deſcriptos, vel uncialibus, ut vulgò ajunt, litteris onera magis exarata, quàm codices: dummodò mihi, meiſque permittant pauperes habere ſchedulas, & non tam pulchros codices, quàm emendatos. Utraque autem editio, & Septuaginta juxta Græcos, & mea juxta Hebræos, in Latinum meo labore tranſlata eſt. Eligat unuſquiſque quod vult: & ſtudioſum me magis, quàm malevolum probet.

ALIA EJUSDEM PRÆFATIO.

SI aut fiſcellam junco texerem, aut palmarum folia complicarem, ut in ſudore vultus mei comederem panem, & ventris opus ſollicita mente pertractarem; nullus morderet, nemo reprehenderet. Nunc autem quia juxta ſententiam Salvatoris, volo operari cibum qui non perit, & antiquam divinorum voluminum viam ſentibus virgultiſque purgare; error mihi geminus infligitur: corrector vitiorum, falſarius dicor, & errores non auferre, ſed ſerere. Tanta eſt enim vetuſtatis conſuetudo, ut etiam confeſſa pleriſque vitia placeant: dum magis pulchros habere volunt codices, quàm emendatos. Quapropter, ô fratres dilectiſſimi, unicum nobilitatis & humilitatis exemplar, pro flabello, calathis, ſportelliſque, munuſculis monachorum, ſpiritalia hæc & manſura dona ſuſcipite; ac beatum Job, qui adhuc apud Latinos jacebat in ſtercore, & vermibus ſcatebat errorum, integrum immaculatumque gaudete. Quomodo enim poſt probationem atque victoriam, duplicia ſunt ei univerſa reddita; ita ego in lingua noſtra, ut audacter loquar, feci eum habere, quæ amiſerat. Igitur & vos, & unumquemque lectorem ſolita præfatione commoneo, & in principiis librorum eadem ſemper annectens, rogo, ut ubicumque præcedentes virgulas videritis, ſciatis ea quæ ſubjecta ſunt, in Hebraicis voluminibus non haberi. Porrò ubi ſtellæ imago præfulſerit; ex Hebræo in ſermone noſtro addita ſunt. Nec non & illa quæ haberi videbantur, & ita corrupta erant, ut ſenſum legentibus tollerent, orantibus vobis magno labore correxi: magis utile quid ex otio meo Eccleſiis Chriſti venturum ratus, quàm ex aliorum urgetio.

Digitized by Google

EJUSDEM IN PSALTERIUM, QUOD *ſecundùm Septuaginta editionem correxit,* *Præfatio.*

PSalterium Romæ dudum poſitus emendaram; & juxta Septuaginta Interpretes, licet curſim, magna tamen ex parte correxeram. Quod quia rurſum videtis, ô Paula, & Euſtochium, ſcriptorum vitio depravatum, pluſque antiquum errorem, quàm novam emendationem valere: me cogitis, ut veluti quodam novali, ſciſſum jam arvum exerceam, & obliquis ſulcis renaſcentes ſpinas eradicem: æquum eſſe dicentes, ut quod crebrò malè pullulat, crebriùs ſuccidatur. Unde conſueta præfatione commoneo tam vos, quibus fortè labor iſte deſudat, quàm eos qui exemplaria hujuſmodi habere voluerint, ut quæ diligenter emendavi, cum cura & diligentia tranſcribantur. Notet ſibi unuſquiſque vel jacentem lineam, vel radiantia ſigna; id eſt obelos, vel aſteriſcos. Et ubicumque viderit virgulam præcedentem, ab ea uſque ad duo puncta quæ impreſſimus, ſciat in Septuaginta tranſlatoribus plus haberi. Ubi autem perſpexerit ſtellæ ſimilitudinem, de Hebræis voluminibus additum noverit æque uſque ad duo puncta, juxta Theodotionis dumtaxat editionem, qui ſimplicitate ſermonis à Septuaginta Interpretibus non diſcordat. Hæc ergo & vobis & ſtudioſo cuique feciſſe me ſciens, non ambigo multos fore, qui vel invidia, vel ſupercilio malint contemnere videri præclara, quàm diſcere; & de turbulento magis rivo, quàm de puriſſimo fonte potare.

EJUSDEM PRÆFATIO IN LIBROS *Salomonis.*

JUngat Epiſtola, quos jungit ſacerdotium: imò charta non dividat, quos Chriſti nectit amor. Commentarios in Oſee, Amos, Zachariam, Malachiam, quos poſcitis, ſcripſiſſem, ſi licuiſſet præ valetudine. Mittitis ſolatia ſumptuum: notarios noſtros & librarios ſuſtentatis, ut vobis potiſſimùm noſtrum deſudet ingenium. Et ecce ex latere frequens turba diverſa poſcentium: quaſi aut æquum ſit, me, vobis eſurientibus, aliis laborare: aut in ratione dati & accepti, cuiquam præter vos, obnoxius ſim. Itaque longa ægrotatione fractus, ne penitus hoc anno reticerem, & apud vos mutus eſſem, tridui opus nomini veſtro conſecravi, interpretationem videlicet trium Salomonis voluminum: משלי quas Hebræi Parabolas, vulgata autem editio Proverbia vocat: קהלת quem Græcè Eccleſiaſten, Latinè concionatorem poſſumus dicere: שיר השירים quod in noſtra lingua vertitur Canticum Canticorum. Fertur & Panaretos Jeſu filii Sirach liber: & alius pſeudepigraphus, qui Sapientia Salomonis inſcribitur. Quorum priorem, Hebraicum reperi: non Eccleſiaſticum, ut apud Latinos, ſed Parabolas prænotatum, cui juncti erant Eccleſiaſtes & Canticum Canticorum; ut ſimilitudinem Salomonis, non ſolum librorum numero, ſed etiam materiarum genere coæquaret. Secundus apud Hebræos nuſquam eſt; quin & ipſe ſtylus, Græcam eloquentiam redolet: & nonnulli ſcriptorum veterum hunc eſſe Judæi Philonis affirmant. Sicut ergo Judith, & Tobiæ, & Machabæorum libros legit quidem Eccleſia, ſed eos inter canonicas Scripturas non recipit: ſic & hæc duo volumina legat ad ædificationem plebis, non ad auctoritatem Eccleſiaſticorum dogmatum confirmandam. Si cui ſane Septuaginta Interpretum magis editio placet, habet eam à nobis olim emendatam. Neque enim nova ſic cudimus, ut vetera deſtruamus. Et tamen cùm diligentiſſimè legerit, ſciat magis noſtra ſcripta intelligi, quæ non in tertium vas transfuſa coacuerint, ſed ſtatim de prelo puriſſimæ commendata teſtæ, ſuum ſaporem ſervaverint.

AD PAULAM ET EUSTOCHIUM IN *tranſlationem Iſaiæ ex Hebraica veritate.*

EJUSDEM PRÆFATIO.

NEmo cùm Prophetas verſibus viderit eſſe deſcriptos, metro eos exiſtimet apud Hebræos ligari, & aliquid ſimile habere de Pſalmis & operibus Salomonis: ſed quod in Demoſthene & Tullio ſolet fieri, ut per cola ſcribantur & commata, qui utique proſa, & non verſibus conſcripſerunt. Nos quoque utilitati legentium providentes, interpretationem novam, novo ſcribendi genere diſtinximus. Ac primum de Iſaia ſciendum, quòd in ſermone ſuo diſertus ſit: quippe ut vir nobilis & urbanæ eloquentiæ, nec habens quidquam in eloquio ruſticitatis admixtum. Unde accidit, ut præ ceteris, florem ſermonis ejus tranſlatio non potuerit conſervare. Deinde etiam hoc adjiciendum, quòd non tam Propheta dicendus ſit, quàm Evangeliſta. Ita enim univerſa Chriſti, Eccleſiæque myſteria ad liquidum proſecutus eſt, ut non putes eum de futuro vaticinari, ſed de præteritis hiſtoriam texere. Unde conjicio noluiſſe tunc temporis Septuaginta Interpretes fidei ſuæ ſacramenta perſpicuè Ethnicis prodere; ne ſanctum canibus, & margaritas porcis darent; quæ, cùm hanc editionem legeritis, ab illis animadvertetis abſcondita. Nec ignoro quanti laboris ſit prophetas intelligere; nec facilè quempiam poſſe judicare de interpretatione, niſi intellexerit antequam legerit; nos quoque patere morſibus plurimorum, qui ſtimulante invidia, quod conſequi non valent, deſpiciunt. Sciens ergo & prudens in flammam mitto manum; & nihilominus hoc à faſtidioſis lectoribus precor, ut quomodo Græci poſt Septuaginta tranſlatores, Aquilam & Symmachum & Theodotionem legunt, vel ob ſtudium doctrinæ ſuæ, vel ut Septuaginta magis ex collatione eorum intelligant: ſic & iſti ſaltem unum poſt priores habere dignentur interpretem. Legant prius, & poſtea deſpiciant: ne videantur, non ex judicio, ſed ex odii præſumptione ignorata damnare. Prophetavit autem Iſaias in Jeruſalem, & in Judæa, necdum decem tribubus in captivitatem ductis; ac de utroque regno, nunc commiſtim, nunc ſeparatim texit oraculum. Et cùm interdum ad præſentem reſpiciat hiſtoriam, & poſt Babyloniæ captivitatem reditum populi ſignificet in Judæam; tamen omnis ejus cura de vocatione Gentium, & adventu Chriſti eſt. Quem quantò plus amatis, ô Paula & Euſtochium, tantò magis ab eo petite, ut pro obtrectatione præſenti, qua me indeſinenter æmuli laniant, ipſe mihi mercedem reſtituat in futuro; qui ſcit me ob hoc in peregrinæ linguæ eruditione ſudaſſe, ne Judæi de falſitate Scripturarum Eccleſiis ejus diutius inſultarent.

EJUSDEM IN JEREMIAM PRÆFATIO.

JEremias Propheta, cui hic prologus ſcribitur, ſermone quidem apud Hebræos Iſaia & Oſee & quibuſdam aliis Prophetis videtur eſſe ruſticior, ſed ſenſibus par eſt, quippe qui eodem ſpiritu prophetaverit. Porrò ſimplicitas eloquii, à loco ei in quo natus eſt, accidit. Fuit enim Anathothites, qui eſt uſque hodie viculus, tribus ab Jeroſolymis diſtans millibus, ſacerdos ex ſacerdotibus, & in matris utero ſanctificatus; virginitate ſua Evangelicum virum Chriſti Eccleſiæ dedicans. Hic vaticinari cœpit puer; & captivitatem urbis atque Judææ, non ſolùm ſpiritu, ſed & oculis carnis intuitus eſt. Jam decem tribus Iſrael Aſſyrii in Medos tranſtulerant; jam terras earum, coloniæ Gentium poſſidebant. Unde in Juda tantùm, & in Beniamin prophetavit: & civitatis ſuæ ruinas quadruplici planxit alphabeto, quod nos menſuræ metri, verſibuſque reddidimus. Præterea ordinem viſionum, qui apud Græcos & Latinos omnino confuſus eſt, ad priſtinam fidem correximus. Librum autem Baruch notarii ejus, qui apud Hebræos nec legitur, nec habetur, prætermiſimus: pro his omnibus maledicta ab æmulis præſtolantes, quibus me neceſſe eſt per ſingula opuſcula reſpondere. Et hoc patior; quia vos me cogitis. Ceterum ad compendium mali, rectius fuerat modum furori eorum ſilentio meo ponere, quàm quotidie novi aliquid ſcriptitantem, invidorum inſaniam provocare.

EJUSDEM IN EZECHIELEM *Præfatio.*

EZechiel Propheta cum Joachin rege Juda captivus ductus eſt in Babylonem; ibique iis qui cum eo captivi fuerant, prophetavit, pœnitentibus quòd ad Jeremiæ vaticinium ſe ultrò adverſariis tradidiſſent, & viderent adhuc urbem Jeroſolymam ſtare, quam ille caſuram eſſe prædixerat. Trigeſimo autem ætatis ſuæ anno, & captivitatis quinto, exorſus eſt ad concaptivos loqui. Et eodem tempore, licet poſterior, hic in Chaldæa, Jeremias in Judæa prophetaverunt. Sermo ejus nec ſatis diſertus, nec admodum ruſticus eſt: ſed ex utroque medie temperatus. Sacerdos & ipſe fuit, ſicut Jeremias: principia voluminis & finem magnis habens obſcuritatibus involuta. Sed & vulgata ejus editio non multùm diſtat ab Hebraico. Unde non ſatis miror quid cauſæ exiterit, ut ſi eoſdem in univerſis libris habemus interpretes, in aliis eadem, in aliis diverſa tranſtulerint. Legite igitur & hunc juxta tranſlationem noſtram: quoniam per cola ſcriptus & commata, manifeſtiorem legentibus ſenſum tribuit. Si autem amici mei & hunc ſubſannaverint; dicite eis quod nemo eos compellat ut ſcribant. Sed vereor ne illud eis eveniat quod Græcè ſignificantiùs dicitur: ut vocentur φαγολοίδοροι, quod eſt, manducantes ſannas.

EJUSDEM IN DANIELEM PRÆFATIO.

DAnielem Prophetam juxta Septuaginta Interpretes, Domini Salvatoris Eccleſiæ non legunt, utentes Theodotionis editione; & hoc cur acciderit, neſcio. Sive enim quia ſermo Chaldaicus eſt, & quibuſdam proprietatibus à noſtro eloquio diſcrepat, noluerunt Septuaginta Interpretes eaſdem linguæ lineas in tranſlatione ſervare: ſive ſub nomine eorum ab alio neſcio quo non ſatis Chaldæam linguam ſciente, editus eſt liber; ſive aliud quid cauſæ exiterit ignorans; hoc unum affirmare poſſum, quòd multum à veritate diſcordet, & recto judicio repudiatus ſit. Sciendum quippe eſt, Danielem maximè & Eſdram, Hebraicis quidem litteris, ſed Chaldæo ſermone conſcriptos: & unam Jeremiæ pericopen: Job quoque cum Arabica lingua plurimam habere ſocietatem. Denique & ego adoleſcentulus, poſt Quintiliani & Tullii lectionem ac flores rhetoricos, cùm me in linguæ hujus piſtrinum recluſiſſem, & multo ſudore, multoque tempore vix cœpiſſem anhelantia ſtridentiaque verba reſonare, & quaſi per cryptam ambulans, rarum deſuper lumen aſpicerem, impegi noviſſimè in Danielem: & tanto tædio af-

ſectus

jectus ſum, ut deſperatione ſubita omnem laborem veterem voluerim contemnere. Verùm adhortante me quodam Hebræo, & illud mihi crebrius in ſua lingua ingerente, Labor improbus omnia vincit: & qui mihi videbar ſciolus, inter Hebræos cœpi rurſus eſſe diſcipulus Chaldaicus. Et ut verum fatear, uſque ad præſentem diem magis poſſum ſermonem Chaldaicum legere & intelligere, quàm ſonare. Hæc ideircò refero, ut difficultatem vobis Danielis oſtenderem, qui apud Hebræos nec Suſannæ habet hiſtoriam, nec hymnum trium puerorum, nec Belis draconiſque fabulas; quas nos, quia in toto orbe diſperſa ſunt, veru antepoſito, eaſque jugulante, ſubjecimus: ne videremur apud imperitos magnam partem voluminis detruncaſſe. Audivi ego quemdam de præceptoribus Judæorum, cùm Suſannæ derideret hiſtoriam, & à Græco neſcio quo eam diceret eſſe confictam; illud opponere quod Origeni quoque Africanus oppoſuit, etymologias has ἀπὸ τοῦ σχίνου σχίσαι, καὶ ἀπὸ τοῦ πρίνου πρίσαι, de Græco ſermone deſcendere. Cujus rei nos intelligentiam noſtris hanc poſſumus dare: Ut v. gr. dicamus de arbore ilice dixiſſe eum, illicò pereas: & à lentiſco, in lentem te comminuat angelus: vel non in lente pereas: aut lentus, id eſt flexibilis ducaris ad mortem: ſive aliud quid ad arboris nomen conveniens. Deinde tantum fuiſſe otii tribus pueris cavillabatur, ut in camino æſtuantis incendii metro luderent: & per ordinem ad laudem Dei omnia elementa provocarent: aut quod miraculum, divinæque aſpirationis indicium, vel draconem interfectum offa picis, vel ſacerdotum Belis machinas deprehenſas; quæ magis prudentia ſolertis viri, quàm prophetali eſſent ſpiritu perpetrata? Cùm verò ad Habacuc veniret, & de Judæa in Chaldæam raptum diſcophorum lectitaret; quærebat exemplum, ubi legiſſemus in toto veteri Teſtamento, quemquam ſanctorum gravi volaſſe corpore, & in puncto horæ tanta terrarum ſpatia tranſiſſe. Cui cum quidam è noſtris ſatis ad loquendum promptulus, Ezechielem adduxiſſet in medium, & diceret eum de Chaldæa in Judæam fuiſſe tranſlatum: deriſit hominem, & ex ipſo volumine demonſtravit Ezechielem in ſpiritu ſe vidiſſe tranſpoſitum. Denique & Apoſtolum noſtrum videlicet ut eruditum virum, & qui legem ab Hebræis didiciſſet, non fuiſſe auſum affirmare ſe raptum in corpore, ſed dixiſſe: Sive in corpore, ſive extra cor-
2. Cor. 12. pus, neſcio; Deus ſcit. His & talibus argumentis apocryphas in libro Eccleſiæ fabulas arguebat. Super quæ re lectoris arbitrio judicium derelinquens, illud admoneo, non haberi Danielem apud Hebræos inter Prophetas, ſed inter eos qui hagiographa conſcripſerunt. In tres ſiquidem partes omnis ab eis Scriptura dividitur: In Legem, in Prophetas, & in hagiographa; id eſt in quinque, & octo, & in undecim libros: de quo non eſt hujus temporis diſſerere. Quæ autem ex hoc Propheta, imò contra hunc librum, Porphyrius objiciat, teſtes ſunt Methodius, Euſebius, & Apollinarius: qui multis verſuum millibus ejus veſaniæ reſpondentes, neſcio an curioſo lectori ſatisfecerint. Unde obſecro vos, ò Paula & Euſtochium, fundatis pro me ad Dominum preces: ut quamdiu in hoc corpuſculo ſum, ſcribam aliquid gratum vobis, utile Eccleſiæ, dignum poſteris. Præſentium quippe judiciis obtrectantium non ſatis moveor; qui in utramque partem, aut amore labuntur, aut odio.

EJUSDEM IN XII. PROPHETAS PRÆFATIO.

Non eſt idem ordo duodecim Prophetarum apud Hebræos, qui eſt apud nos. Unde ſecundùm id quod ibi legitur, hic quoque diſpoſiti ſunt. Oſee commaticus eſt, & quaſi per ſententias loquens. Joel planus in principiis: in fine obſcurior. Et uſque ad Malachiam, habent ſinguli proprietates ſuas, quem Eſdram ſcribam, legiſque doctorem, Hebræi autumant. Et quia longum eſt nunc de omnibus dicere, hoc tantùm vos, ò Paula & Euſtochium, admonitas volo, unum librum eſſe duodecim Prophetarum; & Oſee ſynchronon Iſaiæ: Malachiam verò Aggæi & Zachariæ fuiſſe temporibus. In quibus autem tempus non præfertur in titulo; ſub illis eos regibus propheta ſſe, ſub quibus & hi qui ante eos habent titulos, prophetaverunt.

EJUSDEM IN EVANGELISTAS AD *Damaſum Præfatio.*

Novum opus me facere cogis ex veteri: ut poſt exemplaria Scripturarum toto orbe diſperſa, quaſi quidam arbiter ſedeam: & quia inter ſe variant, quæ ſint illa quæ cum Græca conſentiant veritate, decernam. Pius labor, ſed periculoſa præſumptio, judicare de cæteris, ipſum ab omnibus judicandum, ſenis mutare linguam, & caneſcentem jam mundum ad initia retrahere parvulorum. Quis enim doctus pariter vel indoctus, cùm in manus volumen aſſumpſerit, & à ſaliva quam ſemel imbibit, viderit diſcrepare quod lectitat; non ſtatim erumpat in vocem, me falſarium, me clamitans eſſe ſacrilegum, qui audeam aliquid in veteribus libris addere, mutare, corrigere? Adversùs quam invidiam duplex cauſa me conſolatur: quòd & tu qui ſummus ſacerdos es, fieri jubes: & verum non eſſe quod variat, etiam maledicorum teſtimonio comprobatur. Si enim Latinis exemplaribus fides eſt adhibenda; reſpondeant quibus: tot enim ſunt exemplaria pœnè, quot codices. Sin autem veritas eſt quærenda de pluribus, cur non ad Græcam originem revertentes, ea quæ vel à vitioſis interpretibus malè reddita, vel à præſumptoribus imperitis emendata perverſiùs, vel à librariis dormitantibus aut addita ſunt, aut mutata, corrigimus? Neque verò ego de Veteri diſputo Teſtamento, quod à Septuaginta ſenioribus in Græcam linguam verſum, tertio gradu ad nos uſque pervenit. Non quæro quid Aquila, quid Symmachus ſapiant; quare Theodotion inter novos & veteres medius incedat. Sit illa vera interpretatio quam Apoſtoli probaverunt. De Novo nunc loquor Teſtamento: quod Græcum eſſe, non dubium eſt excepto Apoſtolo Matthæo, qui primus in Judæa Evangelium Chriſti Hebraicis litteris edidit. Hoc certè cùm in noſtro ſermone diſcordat, & in diverſos rivulorum tramites ducit, uno de fonte quærendum eſt. Prætermitto eos codices, quos à Luciano & Heſychio nuncupatos, paucorum hominum aſſerit perverſa contentio, quibus utique nec in toto Veteri teſtamento poſt Septuaginta Interpretes emendare quid licuit, nec in Novo profuit emendaſſe; cùm multarum gentium linguis Scriptura antè tranſlata, doceat falſa eſſe quæ addita ſunt. Igitur hæc præſens præfatiuncula pollicetur quatuor tantùm Evangelia, quorum ordo eſt iſte, Matthæus, Marcus, Lucas, Joannes; codicum Græcorum emendata collatione, ſed veterum, quæ ne multùm à lectionis Latinæ conſuetudine diſcreparent, ita calamo temperavimus, ut his tantùm quæ ſenſum videbantur mutare correctis, reliqua manere pateremur ut fuerant. Canones quoque, quos Euſebius Cæſarienſis Epiſcopus Alexandrinus ſecutus Ammonium, in decem numeros ordinavit, ſicut in Græco habentur, expreſſimus. Quòd ſi quis de curioſis voluerit noſſe, quæ in Evangeliis, vel eadem, vel vicina, vel ſola ſint, eorum diſtinctione cognoſcet. Magnus ſiquidem hic in noſtris codicibus error inolevit, dum quod in eadem re alius Evangeliſta plus dixit, in alio quia minus putaverint, addiderunt. Vel dum eumdem ſenſum alius aliter expreſſit, ille qui unum è quatuor primum legerat, ad ejus exemplum ceteros quoque exiſtimaverit emendandos. Unde accidit, ut apud nos mixta ſint omnia, & in Marco plura Lucæ atque Matthæi; rurſum in Matthæo plura Joannis & Marci; & in ceteris reliquorum quæ aliis propria ſunt, inveniantur. Cùm itaque canones legeris qui ſubjecti ſunt, confuſionis errore ſublato, & ſimilia omnium ſcies, & ſingulis ſua quæque reſtitues. In canone primo concordant quatuor, Matthæus, Marcus, Lucas, Joannes. In ſecundo tres; Matthæus, Marcus, Lucas. In tertio tres, Matthæus, Lucas, Joannes. In quarto tres, Matthæus, Marcus, Joannes. In quinto duo, Matthæus, Lucas. In ſexto duo, Matthæus, Marcus. In ſeptimo duo, Matthæus, Joannes. In octavo duo, Lucas, Marcus. In nono duo, Lucas, Joannes. In decimo, propria unuſquiſque quæ non habentur in aliis, ediderunt. Singulis verò Evangeliis, ab uno incipiens uſque ad finem librorum, diſpar numerus acreſcit. Hic nigro colore deſcriptus, ſub ſe habet alium ex minio diſcolorem numerum, qui ad decem uſque procedens, indicat prior numerus in quo ſit canone requirendus. Cùm ergo aperto codice, verbi gratia, illud ſive illud capitulum ſcire volueris cujus canonis ſit, ſtatim ex ſubjecto numero doceberis; & recurrens ad principia, in quibus canonum eſt diſtincta congeries, eodemque ſtatim canone ex titulo frontis invento, illum quem quærebas numerum, ejuſdem Evangeliſtæ qui & ipſe ex inſcriptione ſignatur, invenies; atque è vicino ceterorum tramitibus inſpectis, quos numeros è regione habeant, annotabis: & cùm ſcieris, recurres ad volumina ſingulorum, & ſine mora repertis numeris quos antè ſignaveras, reperies & loca in quibus vel eadem vel vicina dixerunt. Sciendum tamen ne quis ignarum ex ſimilitudine numerorum error involvat, quod ſicubi in ſubnotatione canonum diſtinctorum, in canone quolibet tres Evangeliſtæ bis, ter vel quater, aut etiam amplius eumdem numerum per ordinem habuerunt annotatum, & quartus è contrario, diſcrepantes, quòd id tres illi in eo loco ſemel dixerint, quartus toties in corpore voluminis ſui ponat, quoties diverſi numeri in ejus canone poſiti ſtant contra prædictorum numerorum continuatas ſimilitudines. Item ſi in uno quolibet eorum aut etiam duobus idem in canone numerus bis, ter, & quater, aut eo ampliùs reperiatur in ordine collocatus, & diſpares inveniantur in ceteris; dubium non erit, quin id quod illius illorumve canonis numerus bis, terque repetitum ab his in volumine ſemel dictum eſſe oſtendit, alter alterius eorum toties uno atque eodem ſenſu loquantur, quoties prætulerint in numerorum annotatione diſtantium. Et hoc in omnium novem canonum collatione ſervabitur. Ceterum in decimo (quoniam propria ſingulorum tantummodò continentur) non poteſt contra id comparari eſſe quod ſolum eſt. Opto ut in Chriſto valeas, & memineris mei, Papa beatiſſime.

EJUSDEM EX CATALOGO SCRIPTORUM *Eccleſiaſticorum*.

Paulus Apoſtolus, qui antè Saulus, extra numerum duodecim Apoſtolorum, de tribu Benjamin & oppido Judææ Giſchalis fuit; quo à Romanis capto, cum parentibus ſuis Tarſum Ciliciæ commigravit: à quibus ob ſtudia Legis miſſus Jeroſolymam, à Gamaliel viro doctiſſimo, cujus Lucas meminit, eruditus eſt. Cùm autem

inter-

interfuiſſet neci martyris Stephani, & accepti à Pontifice templi epiſtolis, ad perſequendos eos qui Chriſto crediderant, Damaſcum pergeret: revelatione compulſus ad fidem, quæ in Actibus Apoſtolorum ſcribitur, in vas electionis de perſecutore tranſlatus eſt. Cùmque primùm ad prædicationem ejus Sergius Paulus Proconſul Cypri credidiſſet, ab eo quòd eum Chriſti fidei ſubegerat, ſortitus eſt nomen Paulus: & juncto ſibi Barnaba, multis urbibus peragratis, reverſuſque Jeroſolymam, à Petro, Jacoboque & Joanne, Gentium Apoſtolus ordinatur. Et quia in Actibus Apoſtolorum pleniſſimè de ejus converſione ſcriptum eſt, hoc tantùm dicam, quòd poſt paſſionem Domini vigeſimoquinto anno, id eſt ſecundo Neronis, eo tempore quo Feſtus procurator Judææ ſucceſſit Felici, Romam vinctus mittitur, & biennium in libera manens cuſtodia, adversùs Judæos de Adventu Chriſti quotidie diſputavit. Sciendum autem in prima ſatisfactione (necdum Neronis imperio roborato, nec in tanta erumpente ſcelera, quanta de eo narrant hiſtoriæ) Paulum à Nerone dimiſſum, ut Evangelium Chriſti in Occidentis quoque partibus prædicaret, ſicut ipſe ſcribit in ſecunda epiſtola ad Timotheum (eo tempore quo & paſſus eſt, de vinculis dictat Epiſtolam.) In prima mea ſatisfactione nemo mihi affuit, ſed omnes me dereliquerunt: non eis imputetur, Dominus autem mihi affuit, & confortavit me, ut per me prædicatio compleretur, & audirent omnes Gentes: & liberatus ſum de ore leonis: manifeſtiſſimè leonem propter crudelitatem, Neronem ſignificans. Et in ſequentibus, Liberatus ſum de ore leonis. Et ſtatim, Liberavit me Dominus ab omni opere malo, & ſalvavit me in regnum ſuum cœleſte: quòd ſcilicet præſens ſibi ſentiret imminere martyrium. Nam & in eadem Epiſtola præmiſerat, Ego enim jam immolor, & tempus reſolutionis meæ inſtat. Hic ergo decimoquarto Neronis anno, eodem die quo Petrus, Romæ pro Chriſto capite truncatus, ſepultuſque eſt in via Oſtienſi, anno poſt paſſionem Domini trigeſimoſeptimo. Scripſit autem novem ad ſeptem Eccleſias Epiſtolas; ad Romanos unam, ad Corinthios duas, ad Galatas unam, ad Epheſios unam, ad Philippenſes unam, ad Coloſſenſes unam, ad Theſſalonicenſes duas. Præterea ad diſcipulos ſuos, Timotheo duas, Tito unam, Philemoni unam. Epiſtola autem quæ fertur ad Hebræos, non ejus creditur, propter ſtyli ſermoniſque diſtantiam: ſed vel Barnabæ juxta Tertullianum, vel Lucæ Evangeliſtæ juxta quoſdam: vel Clementis, Romanæ poſteà Eccleſiæ Epiſcopi, quem aiunt ſententias Pauli proprio ordinaſſe & ornaſſe ſermone: vel certè quia Paulus ſcribebat ad Hebræos, & propter invidiam ſui apud eos nominis titulum in principio ſalutationis amputaverat, ſcripſerat ut Hebræus Hebræis Hebraicè, id eſt, ſuo eloquio diſertiſſimè, ut ea quæ eloquenter ſcripta fuerant in Hebræo, eloquentiùs verterentur in Græcum: & hanc cauſam eſſe, quòd à ceteris Pauli epiſtolis diſcrepare videatur. Legunt quidam & ad Laodicenſes, ſed ab omnibus exploditur.

EJUSDEM EX CATALOGO SCRIPTORUM
Eccleſiaſticorum.

JAcobus, qui appellatur frater Domini, cognomento Juſtus: ut nonnulli exiſtimant, Joſeph, ex alia uxore: ut autem mihi videtur, Mariæ ſororis matris Domini, cujus Joannes in libro ſuo meminit, filius: poſt paſſionem Domini ſtatim ab Apoſtolis Jeroſolymorum Epiſcopus ordinatus, unam tantùm ſcripſit Epiſtolam quæ de ſeptem Catholicis eſt: quæ & ipſa ab alio quodam ſub nomine ejus edita aſſeritur, licèt paulatim tempore procedente obtinuerit auctoritatem. Hegeſippus vicinus Apoſtolicorum temporum, in quinto commentariorum libro de Jacobo narrans, ait: Suſcepit Eccleſiam Jeroſolymæ, poſt Apoſtolos, frater Domini Jacobus, cognomento Juſtus: multi ſiquidem Jacobi vocabantur. Hic de utero matris ſanctus fuit, vinum & ſiceram non bibit, carnem nullam comedit, numquam attonſus eſt, nec unctus unguento, nec uſus balneo. Huic ſoli licitum erat ingredi Sancta ſanctorum: ſiquidem veſtibus laneis non utebatur, ſed lineis: ſoluſque ingrediebatur templum: & fixis genibus, pro populo deprecabatur, in tantum ut camelorum duritiem traxiſſe ejus genua crederentur. Dicit & alia multa, quæ enumerare longum eſt. Sed & Joſephus in vigeſimo libro Antiquitatum refert, & Clemens in ſeptimo ὑποτυπώσεων, mortuo Feſto, qui Judæam regebat, miſſum à Nerone eſſe ſucceſſorem ejus Albinum: qui cùm necdum ad provinciam perveniſſet, Ananus, inquit, Pontifex adoleſcens, Anani filius, de genere Sacerdotali, accepta occaſione ἀναρχίας, concilium congregavit: & compellens publicè Jacobum ut Chriſtum Dei Filium denegaret, contradicentem lapidari juſſit: qui cùm præcipitatus de pinna templi, confractis cruribus adhuc ſemivivus tendens ad cœlum manus diceret, Domine ignoſce eis: quod enim faciunt, neſciunt: fullonis fuſte, quo uda veſtimenta extorqueri ſolent, in cerebro percuſſus interiit. Tradit item Joſephus, tantæ eum ſanctitatis fuiſſe, & celebritatis in populo, ut propter ejus necem, creditum ſit ſubverſam eſſe Jeroſolymam. Hic eſt, de quo Paulus Apoſtolus ſcribit ad Galatas. Alium autem Apoſtolorum vidi neminem, niſi Jacobum fratrem Domini. Et Apoſtolorum ſuper hoc crebrius acta teſtantur. Evangelium quoque quod appellatur ſecundùm Hebræos, & à me nuper in Græcum Latinumque ſermonem tranſlatum eſt, quo & Origenes ſæpè utitur, poſt reſurrectionem Salvatoris refert: Dominus autem cùm dediſſet ſindonem ſervo Sacerdotis, ivit ad Jacobum, & apparuit ei. Juraverat enim Jacobus ſe non comeſturum panem ab illa hora, qua biberat calicem Domini, donec videret eum reſurgentem à mortuis. Rurſuſque poſt paululùm, Afferte, ait Dominus, menſam & panem. Statimque additur, Tulit panem, & benedixit, ac fregit, & dedit Jacobo Juſto, & dixit ei, Frater mi, comede panem tuum, quia reſurrexit Filius hominis à dormientibus. Triginta itaque annos Jeroſolymis rexit Eccleſiam, id eſt uſque ad ſeptimum Neronis annum, & juxta templum, ubi & præcipitatus fuerat, ſepultus eſt. Titulum uſque ad obſidionem Titi & ultimam Hadriani notiſſimum habuit. Quidam è noſtris in Monte oliveti eum conditum putant: ſed falſa eorum opinio eſt.

EJUSDEM EX CATALOGO SCRIPTORUM
Eccleſiaſticorum.

SImon Petrus filius Joannis, provinciæ Galilææ, vico Bethſaida, frater Andreæ Apoſtoli, & princeps Apoſtolorum, poſt Epiſcopatum Antiochenſis Eccleſiæ, & prædicationem diſperſionis eorum qui de circumciſione crediderant, in Ponto, Galatia, Cappadocia, Aſia, & Bithynia, ſecundo Claudii anno, ad expugnandum Simonem Magum Romam pergit, ibique vigintiquinque annis cathedram ſacerdotalem tenuit, uſque ad ultimum annum Neronis, id eſt decimumquartum. A quo & affixus cruci, martyrio coronatus eſt, capite ad terram verſo, & in ſublime pedibus elevatis aſſerens ſe indignum ut ſic crucifigeretur ut Dominus ſuus. Scripſit duas Epiſtolas, quæ Catholicæ nominantur: quarum ſecunda, à pleriſque ejus eſſe negatur, propter ſtyli, cum priore diſſonantiam. Sed & Evangelium juxta Marcum, qui auditor ejus & interpres fuit, hujus dicitur. Libri autem, è quibus unus Actorum ejus inſcribitur, alius Evangelii, tertius prædicationis, quartus Apocalypſis, quintus Judicii, inter apocryphas Scripturas reputantur. Sepultus Romæ in Vaticano juxta viam triumphalem, totius urbis veneratione celebratur.

EJUSDEM EX CATALOGO SCRIPTORUM
Eccleſiaſticorum.

JUdas frater Jacobi, parvam quidem, quæ de ſeptem Catholicis eſt, epiſtolam reliquit. Et quia de libro Enoch, qui apocryphus eſt, in ea aſſumit teſtimonium, à pleriſque rejicitur: tamen auctoritatem vetuſtate jam & uſu meruit, & inter ſanctas Scripturas computatur.

FINIS.

AD SAPIENTIAM, ET SACRARUM
Litterarum amorem, mandatorumque obſervationem exhortatio, ex ſacris ipſis litteris deprompta.

EXOD. XIII. 8.—9.

NARRABIS filio tuo in die illo, dicens: Hoc eſt quod fecit mihi Dominus quando egreſſus ſum de Ægypto. Et erit quaſi ſignum in manu tua, & quaſi monimentum ante oculos tuos; & UT LEX DOMINI SEMPER SIT IN URE TUO. In manu enim forti eduxit te Dominus de Ægypto.

DEUTERONOM. IV. 2.

NON addetis ad verbum quod vobis loquor, nec auferetis ex eo: Cuſtodite mandata Domini Dei veſtri, quę ego præcipio vobis. *Et xii.* 32. Quod præcipio tibi, hoc tantùm facito Domino: nec addas quicquam nec minus.

DEUTERON. VI. 5.—9.

DILIGES Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua. Eruntque verba hæc quæ ego præcipio tibi hodie, in corde tuo: & narrabis ea filiis tuis: & meditaberis in eis ſedens in domo tua, & ambulans in itinere, dormiens atque conſurgens. Et ligabis ea quaſi ſignum in manu tua, eruntque & movebuntur inter oculos tuos; ſcribeſque ea in limine & oſtiis domus tuæ.

DEUTERON. XVII. 18.—19.

POSTQUAM ſederit (Rex) in ſolio regni ſui, deſcribet ſibi Deuteronomium legis hujus in volumine, accipiens exemplar à Sacerdotibus Leviticæ tribus; & habebit ſecum, legetque illud omnibus diebus vitæ ſuæ; ut diſcat timere Dominum Deum ſuum, & cuſtodire verba & cęremonias quæ in lege præcepta ſunt.

DEUTERON. XXVII. 1. 2. 8.

CUSTODITE mandatum quod ego præcipio vobis hodie. Cùmque tranſieritis Jordanem .... eriges ingentes lapides, & calce lævigabis eos, & ſcribes ſuper lapides omnia verba legis hujus planè & lucidè.

JOSUE VIII. 32.

ET ſcripſit ſuper lapides Deuteronomium legis Moyſi, quod ille digeſſerat coram filiis Iſrael.

DEUTORON. XI. 18—28.

PONITE hęc verba mea in cordibus & in animis veſtris, & ſuſpendite ea pro ſigno in manibus, & inter oculos veſtros collocate. Docete filios veſtros ut illa meditentur, quando ſederis in domo tua, & ambulaveris in via, & accubueris atque ſurrexeris. Scribes ea ſuper poſtes, & januas domus tuæ; ut multiplicentur dies tui, & filiorum tuorum in terra, quam juravit Dominus patribus tuis, ut daret eis, quamdiu cœlum imminet terræ. Si enim cuſtodieritis mandata quæ ego præcipio vobis, & feceritis ea, ut diligatis Dominum Deum veſtrum, & ambuletis in omnibus viis ejus, adhærentes ei: diſperdet Dominus omnes gentes iſtas ante faciem veſtram, & poſſidebitis eas, quæ majores & fortiores vobis ſunt .... Nullus ſtabit contra vos, terrorem veſtrum & formidinem dabit Dominus Deus veſter ſuper omnem terram quam calcaturi eſtis, ſicut locutus eſt vobis. En propono in conſpectu veſtro hodie benedictionem & maledictionem: Benedictionem, ſi obedieritis mandatis Domini Dei veſtri, quæ ego hodie præcipio vobis: maledictionem, ſi non obedieritis mandatis Domini Dei veſtri, ſed receſſeritis de via quam ego nunc oſtendo vobis.

DEUTERON. XXXI. 11. 12.

LEGES verba legis hujus coram omni Iſrael, audientibus eis, & in unum omni populo congregato, tam viris quàm mulieribus, parvulis, & advenis qui ſunt intra portas tuas: ut audientes diſcant, & timeant Dominum Deum veſtrum, & cuſtodiant impleantque omnes ſermones legis hujus.

JOSUE. I. 7—8.

CONFORTARE & eſto robuſtus valdè, ut cuſtodias & facias omnem legem .... Ne declines ab ea ad dexteram vel ad ſiniſtram, ut intelligas cuncta quæ agis. Non recedat volumen legis hujus ab ore tuo: ſed meditaberis in eo diebus ac noctibus, ut cuſtodias & facias omnia quæ ſcripta ſunt in eo. Tunc diriges viam tuam & intelliges eam.

PROVERB. VI. 20.—24.

CONSERVA, fili mi, præcepta patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ. Liga ea in corde tuo jugiter, & circumda gutturi tuo. Cùm ambulaveris, gradiantur tecum: cùm dormieris cuſtodiant te; & evigilans loquere cum eis. Quia mandatum lucerna eſt, & lex lux, & via vitæ increpatio diſciplinæ. Ut cuſtodiat te à muliere mala, & à blanda lingua extraneæ.

PROV. VII. 1.—5.

FILI mi, cuſtodi ſermones meos, & præcepta mea reconde tibi. Fili, ſerva mandata mea, & vives: & legem meam quaſi pupillam oculi tui. Liga eam in digitis tuis: ſcribe illam in tabulis cordis tui. Dic ſapientiæ, Soror mea es: & prudentiam voca amicam tuam: ut cuſtodiat te à muliere extranea, & ab aliena, quæ verba ſua dulcia facit.

PROV. VIII. 1.—36.

NUMQUID non ſapientia clamitat & prudentia dat vocem ſuam? .... O viri, ad vos clamito, & vox mea ad filios hominum. Intelligite parvuli aſtutiam, & inſipientes animadvertite. Audite, quoniam de rebus magnis locutura ſum: & aperientur labia mea, ut recta prædicent. Veritatem meditabitur guttur meum: & labia mea deteſtabuntur impium. Juſti ſunt omnes ſermones mei; non eſt in eis pravum quid, neque perverſum. Recti ſunt intelligentibus, & æqui invenientibus ſcientiam. Accipite diſciplinam meam, & non pecuniam, doctrinam magis quàm aurum eligite. Melior eſt enim ſapientia cunctis pretioſiſſimis: & omne deſiderabile ei non poteſt comparari. Ego ſapientia habito in conſilio, & eruditis intereſſum cogitationibus .... Meum eſt conſilium & æquitas; mea eſt prudentia, mea eſt fortitudo. Per me reges regnant: & legum conditores juſta decernunt. Per me Principes imperant, & potentes decernunt juſtitiam. Ego diligentes me diligo; & qui manè vigilant ad me, invenient me. Mecum ſunt divitiæ & gloria, opes ſuperbæ & juſtitia. Melior eſt enim fructus meus auro & lapide pretioſo, & geni-

nina mea argento electo.... Nunc ergo, filii auditeme. Beati qui cuſtodiunt vias meas. Audite diſciplinam, & eſtote ſapientes; & nolite abjicere eam. Beatus homo qui audit me, & qui vigilat ad fores meas quotidie; & obſervat ad poſtes oſtii mei. Qui me invenerit, inveniet vitam; & hauriet ſalutem à Domino. Qui autem in me peccaverit, lædet animam ſuam. Omnes qui me oderunt, diligunt mortem.

Prov. XXII. 17.—19.

INclina aurem tuam, & audi verba ſapientium: appone autem cor ad doctrinam meam; quæ pulchra erit tibi, cùm ſervaveris eam in ventre tuo, & redundabit in labiis tuis; ut ſit in Domino fiducia tua.

Prov. XXIV. 13.—14.

COmede, fili mi, mel, quia bonum eſt, & favum dulciſſimum gutturi tuo. Sic & doctrina ſapientiæ animæ tuæ: quam cùm inveneris, habebis in noviſſimis ſpem, & ſpes tua non peribit.

Prov. XXX. 5.—6.

OMnis ſermo Dei ignitus, clypeus eſt ſperantibus in ſe. Ne addas quicquam verbis illius, & arguaris, inveniariſque mendax.

Roman. XV. 4.

QUæcumque ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt: ut per patientiam & conſolationem ſcripturarum, ſpem habeamus.

I. Timoth. IV. 13.—16.

ATtende lectioni, exhortationi, & doctrinæ.... Hæc meditare, in his eſto; ut profectus tuus manifeſtus ſit omnibus. Attende tibi & doctrinæ: inſta in illis. Hoc enim faciens, & teipſum ſalvum facies, & eos qui te audiunt.

II. Timot. III. 14.—17.

TU verò permane in iis quæ didiciſti, & credita ſunt tibi; ſciens à quo didiceris: & quia ab infantia Sacras litteras noſti, quæ te poſſunt inſtruere ad ſalutem, per fidem quæ eſt in Christo Jesu. Omnis ſcriptura divinitùs inſpirata, utilis eſt ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in juſtitia: ut perfectus ſit homo Dei, ad omne opus bonum inſtructus.

ORDO LIBRORUM
VETERIS TESTAMENTI.

Geneſis.	pag. 1.	Eſdræ ſecundus.	356	Daniel.	672
Exodus.	44	Tobias.	367	Oſee.	689
Leviticus.	81	Judith.	376	Joel.	695
Numeri.	101	Eſther.	388	Amos.	698
Deuteronomium.	134	Job.	399	Abdias.	703
Joſue.	162	Liber Pſalmorum.	422	Jonas.	704
Liber Judicum.	179	Proverbia Salomonis.	470	Michæas.	706
Ruth.	199	Eccleſiaſtes.	488	Nahum.	710
Regum primus.	202	Canticum Canticorum.	494	Habacuc.	712
Regum ſecundus.	228	Liber Sapientiæ.	497	Sophonias.	715
Regum tertius.	249	Eccleſiaſticus.	509	Aggæus.	717
Regum quartus.	276	Iſaias.	541	Zacharias.	719
Paralipomenon primus.	299	Jeremias.	580	Malachias.	726
Paralipomenon ſecundus.	318	Baruch.	627	Machabæorum primus.	729
Eſdræ primus.	348	Ezechiel.	633	Machabæorum ſecundus.	754

ORDO LIBRORUM
NOVI TESTAMENTI.

Evangelium ſecundùm Matthæum.	772	ad Galatas.	936	Jacobi Epiſtola.	972
		ad Epheſios.	940	Petri Epiſtolæ.	I. 976. II. 980
Evangelium ſecundùm Marcum.	804	ad Philippenſes.	944	Joannis Epiſtolæ.	I. 982. II. 986. III. 987
		ad Coloſſenſes.	947		
Evangelium ſecundùm Lucam.	823	ad Theſſalonicenſes.	I. 950. II. 953	Judæ Epiſtola.	988
Evangelium ſecundùm Joannem.	856	ad Timotheum.	I. 955. II. 958	Apocalypſis.	990
Acta Apoſtolorum.	879	ad Titum.	961	Oratio Manaſſæ.	1007
Pauli Epiſtola ad Romanos.	906	ad Philemonem.	963	Eſdræ liber tertius.	ibid.
ad Corinthios.	I. 918. II. 929	ad Hebræos.	964	Eſdræ liber quartus.	1014

LIBER

LIBER GENESIS,
HEBRAICE BERESITH.

PRIMVM Moyſis librum Græci interpretes GENESIM *inſcripſerunt, quòd creationem & originem mundi contineat; Hebræi verò* BERESITH, *id eſt* in principio, *a prima totius libri dictione, ſuo more appellarunt. Continet autem non ſolùm mundi ortum, ſed & progreſſus; mirabilemque 2369. annorum, Dei gubernationem, ad obitum uſque Joſephi pertexit. Quod breviter ſic oſtenditur.*

	Anni mundi in quibus nati ſunt Patriarchæ.	Anni vitæ eorumdem in quibus genuerunt.	
Adam anno	1.	130.	*Geneſ.* 5.
Seth	130.	105.	
Enos	235.	90.	
Cainan	325.	70.	
Malaleel	395.	65.	
Jared	460.	162.	
Henoch	622.	65.	
Mathuſala	687.	187.	
Lamech	874.	182.	
Noe	1056.	502.	
Sem	1558.	100.	*Geneſ.* 11.
Arphaxad	1658.	35.	
Sale	1693.	30.	
Heber	1723.	34.	
Phaleg.			

	Anni mundi in quibus nati ſunt Patriarchæ.	Anni vitæ eorumdem in quibus genuerunt.	
Phaleg	1757.	30.	*Geneſ.* 11.
Rheu	1787.	32.	
Sarug	1819.	30.	
Nachor	1849.	29.	
Thare	1878.	130.	*Geneſ.* 11. *cum* 12.
Abraham	2008.	100.	*Geneſ.* 17. *&* 21.
Iſaac	2108.	60.	*Geneſ.* 25.
Jacob	2168.	91.	*Gen.* 41. *cum* 45. *&* 47.
Joſeph	2259.		*Geneſ.* 50.

Qui annos natus 110. mortuus eſt.
Atque ita completur hiſtoria annorum 2369.

CAPUT PRIMUM.

De mundi creatione, rerum creatarum diſtinctione & ornatu; deque hominis formatione, cui ſubjecit Deus omnia quæ creaverat.

Per Jul. 710. A. M. 1. Ante æram Chr. 4004.

1. IN ‡ principio creavit Deus
cœlum & terram.
2. Terra autem erat inanis &
vacua, & tenebræ erant ſu-
per faciem abyſſi: & ſpiritus
Dei ferebatur ſuper aquas.
3. Dixitque Deus, || Fiat lux. Et facta
eſt lux.
4. Et vidit Deus lucem quòd eſſet bona:
& diviſit lucem à tenebris.
5. Appellavitque lucem Diem, & tene-
bras Noctem: factumque eſt veſpere & ma-
nè, dies unus.
6. Dixit quoque Deus: Fiat firmamentum
in medio aquarum: & dividat aquas ab aquis.
7. Et fecit Deus firmamentum, diviſitque
aquas quæ erant ſub firmamentum, ab his || quæ
erant ſuper firmamentum. Et factum eſt ita.
8. Vocavitque Deus firmamentum, Cœlum:
& factum eſt veſpere & manè, dies ſecundus.
9. Dixit verò Deus: Congregentur aquæ,
quæ ſub cœlo ſunt, in locum unum: & appa-
reat arida. Et factum eſt ita.
10. Et vocavit Deus aridam, || Terram,
congregationeſque aquarum appellavit Ma-
ria. Et vidit Deus quòd eſſet bonum.
11. Et ait: Germinet terra herbam virentem
& facientem ſemen, & lignum pomiferum fa-
ciens fructum juxta genus ſuum, cujus ſemen
in ſemetipſo ſit ſuper terram. Et factum eſt ita.
12. Et protulit terra herbam virentem, &
facientem ſemen juxta genus ſuum, lignum-
que faciens fructum, & habens unumquod-
que ſementem ſecundùm ſpeciem ſuam. Et
vidit Deus quòd eſſet bonum.
13. Et factum eſt veſpere & manè, dies
tertius.
14. Dixit autem Deus: Fiant luminaria in
firmamento cœli, & dividant diem ac no-
ctem, & ſint || in ſigna & tempora, &
dies & annos:
15. ut luceant in firmamento cœli, & illu-

‡ SAPR. SANCTO PROPH. 1. *Pſal.* 32. 6. 135. 5. *Eccli.* 18. 1. *Actor.* 14. 17. 24. || *Heb.* 11. 3

|| *Pſal.* 135. 6. 148. 4. *Jerem.* 10. 12. 51. 15

|| *Job.* 38. 4. *Pſal.* 32. 7. & 88. 12. 135. 6.

|| *Pſalm.* 135. 7.

minent terram. Et factum eſt ita.

16. Fecitque Deus duo luminaria magna : luminare majus, ut præeſſet diei : & luminare minus, ut præeſſet nocti : & ſtellas.

17. Et poſuit eas in firmamento cœli, ut lucerent ſuper terram,

18. & præeſſent diei ac nocti, & dividerent lucem ac tenebras. Et vidit Deus quòd eſſet bonū.

19. Et factum eſt veſpere & manè, dies quartus.

20. Dixit etiam Deus : Producant aquæ reptile animæ viventis, & volatile ſuper terram ſub firmamento cœli.

21. Creavitque Deus Cete grandia, & omnem animam viventem atque motabilem, quam produxerant aquæ in ſpecies ſuas, & omne volatile ſecundùm genus ſuum. Et vidit Deus quòd eſſet bonum.

22. Benedixitque eis, dicens : Creſcite, & multiplicamini, & replete aquas maris : aveſque multiplicentur ſuper terram.

23. Et factum eſt veſpere & manè, dies quintus.

24. Dixit quoque Deus : producat terra animam viventem in genere ſuo, jumenta, & reptilia, & beſtias terræ ſecundùm ſpecies ſuas. Factumque eſt ita.

25. Et fecit Deus beſtias terræ juxta ſpecies ſuas, & jumenta, & omne reptile terræ in genere ſuo. Et vidit Deus quòd eſſet bonum,

26. & ait : Faciamus Hominem ‖ ad imaginem & ſimilitudinem noſtram : & præſit piſcibus maris, & volatilibus cœli, & beſtiis, univerſæque terræ, omnique reptili quod movetur in terra.

‖ *Inf.* 5. 1. 9. 6. 1. *Cor.* 11. 7. *Col.* 3. 10.

27. Et creavit Deus hominem ad imaginem ſuam : ‖ ad imaginem Dei creavit illum : ‖ maſculum & fœminam creavit eos.

‖ *Sap.* 2. 23. *Eccli.* 17. 1. ‖ *Matth.* 19. 4. ‖ *Infr.* 8. 17. 9. 1.

28. Benedixitque illis Deus, & ait : ‖ Creſcite, & multiplicamini, & replete terram, & ſubjicite eam, & dominamini piſcibus maris, & volatilibus cœli, & univerſis animantibus, quæ moventur ſuper terram.

29. Dixitque Deus : Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem ſemen ſuper terram, & univerſa ligna quæ habent in ſemetipſis ſementem generis ſui, ‖ ut ſint vobis in eſcam :

‖ *Infr.* 9. 3.

30. & cunctis animantibus terræ, omnique volucri cœli, & univerſis quæ moventur in terra, & in quibus eſt anima vivens, ut habeant ad veſcendum. Et factum eſt ita.

‖ *Eccli.* 39. 21. *Marc.* 7. 37

31. ‖ Viditque Deus cuncta quæ fecerat : & erant valdè bona, Et factum eſt veſpere & manè, dies ſextus.

CAPUT II.

Deus completo ſex diebus opificio, ſeptimum benedixit : hominem in Paradiſum variis arboribus fructiferis, ac fluminibus inſignitum poſuit ; cui Evam ex ipſius coſta in adjutorium formavit.

* *Per. Jul.* 710. *A. M.* 1. *Ante ær. Chriſt.* 4004.

* 1. IGitur perfecti ſunt cœli & terra, & omnis ornatus eorum.

‖ *Exod.* 20. 11. 31. 17. *Deut.* 5. 14. *Hebr.* 4. 4.

2. Complevitque Deus die ſeptimo opus ſuum quod fecerat : & ‖ requievit die ſeptimo ab univerſo opere quod patrarat.

3. Et benedixit diei ſeptimo ; & ſanctificavit illum : quia in ipſo ceſſaverat ab omni opere ſuo quod creavit Deus ut faceret.

4. Iſtæ ſunt generationes cœli & terræ, quando creata ſunt, in die quo fecit Dominus Deus cœlum & terram :

5. Et omne virgultum agri antequam oriretur in terra, omnemque herbam regionis priuſquam germinaret : non enim pluerat Dominus Deus ſuper terram : & homo non erat qui operaretur terram :

6. Sed fons aſcendebat è terra, irrigans univerſam ſuperficiem terræ.

7. Formavit igitur Dominus Deus hominem de limo terrę, & inſpiravit in faciem ejus ſpiraculū vitę, & ‖ factus eſt homo in animam viventē.

‖ 1. *Cor.* 15. 45.

8. Plantaverat autem Dominus Deus Paradiſum voluptatis à principio : in quo poſuit hominem quem formaverat.

9. Produxitque Dominus Deus de humo omne lignum pulchrum viſu, & ad veſcendum ſuave : lignum etiam vitæ in medio paradiſi, lignumque ſcientiæ boni & mali.

10. Et fluvius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum paradiſum, qui inde dividitur in quatuor capita.

11. Nomen ‖ uni Phiſon : ipſe eſt qui circuit omnem terram Hevilath, ubi naſcitur aurum :

‖ *Eccli.* 24. 35.

12. Et aurum terræ illius optimum eſt : ibi invenitur bdellium, & lapis onychinus.

13. Et nomen fluvii ſecundi Gehon : ipſe eſt qui circumit omnem terram Æthiopiæ.

14. Nomen verò fluminis tertii, Tygris : ipſe vadit contra Aſſyrios. Fluvius autem quartus, ipſe eſt Euphrates.

15. Tulit ergo Dominus Deus hominem, & poſuit eum in paradiſo voluptatis, ut operaretur & cuſtodiret illum.

16. Præcepitque ei dicens : Ex omni ligno paradiſi comede :

17. De ligno autem ſcientiæ boni & mali ne comedas. In quocumque enim die comederis ex eo, morte morieris.

18. Dixit quoque Dominus Deus : Non eſt bonum eſſe hominem ſolum, faciamus ei adjutorium ſimile ſibi.

19. Formatis igitur, Dominus Deus, de humo cunctis animantibus terræ, & univerſis volatilibus cęli, adduxit ea ad Adam, ut videret quid vocaret ea : ‖ omne enim quod vocavit Adam animæ viventis ipſum eſt nomen ejus.

‖ *Pſalm.* 147. 4.

20. Appellavitque Adam nominibus ſuis cuncta animantia, & univerſa volatilia cœli, & omnes beſtias terræ : Adæ verò non inveniebatur adjutor ſimilis ejus.

21. Immiſit ergo Dominus Deus ſoporem in Adam : cùmque obdormiſſet, tulit unam de coſtis ejus, & replevit carnem pro ea.

22. Et ædificavit Dominus Deus coſtam, quam tulerat de Adam, in mulierem : & adduxit eam ad Adam.

23. Dixitque Adam : ‖ Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea : hæc vocabitur * Virago, quoniam de viro ſumpta eſt.

‖ 1. *Cor.* 11. 9. *Epheſ.* 5. 31. * q. d. *Vira* ut olim Latini. ‖ *Matth.* 19. 5. *Marc.* 10. 7. ‖ 1. *Cor.* 6. 16.

24. ‖ Quamobrem relinquet homo patrem ſuum, & matrem, & adhærebit uxori ſuæ : ‖ & erunt duo in carne una.

25. Erat autem uterque nudus, Adam ſcilicet & uxor ejus : & non erubeſcebant.

CAPUT III.

Serpentis aſtutia primi parentes Dei præceptum tranſgrediuntur ; atque indicta ſingulis pœna, è paradiſo pelluntur.

1. SEd & ſerpens erat callidior cunctis animantibus terræ quæ fecerat Dominus

Deus. Qui dixit ad mulierem: Cur præcepit vobis Deus ut non comederetis de omni ligno paradiſi?

2. Cui reſpondit mulier: De fructu lignorum quæ ſunt in paradiſo, veſcimur:

3. De fructu verò ligni, quod eſt in medio paradiſi, præcepit nobis Deus ne comederemus, & ne tangeremus illud, ne fortè moriamur.

2. Cor. 11. 3

4. Dixit autem ſerpens ad mulierem: || Nequaquam morte moriemini.

5. Scit enim Deus quòd in quocumque die comederitis ex eo, aperientur oculi veſtri: & eritis ſicut dii, ſcientes bonum & malum.

6. Vidit igitur mulier quòd bonum eſſet lignum ad veſcendum, & pulchrum oculis, aſpectuque delectabile: & tulit de fructu illius, & || comedit: deditque viro ſuo, qui comedit.

|| Eccli. 25. 33. 1. Tim. 2. 14.

7. Et aperti ſunt oculi amborum: cùmque cognoviſſent ſe eſſe nudos, conſuerunt folia ficus, & fecerunt ſibi perizomata.

8. Et cùm audiſſent vocem Domini Dei deambulantis in paradiſo ad auram poſt meridiem, abſcondit ſe Adam & uxor ejus à facie Domini Dei in medio ligni paradiſi.

9. Vocavitque Dominus Deus Adam, & dixit ei: Ubi es?

10. Qui ait: Vocem tuam audivi in paradiſo: & timui, eò quòd nudus eſſem, & abſcondi me.

11. Cui dixit: Quis enim indicavit tibi quòd nudus eſſes, niſi quòd ex ligno de quo præceperam tibi ne comederes, comediſti?

12. Dixitque Adam: Mulier, quam dediſti mihi ſociam, dedit mihi de ligno, & comedi.

13. Et dixit Dominus Deus ad mulierem: Quare hoc feciſti? Quæ reſpondit: Serpens decepit me, & comedi.

14. Et ait Dominus Deus ad ſerpentem: Quia feciſti hoc, maledictus es inter omnia animantia, & beſtias terræ: ſuper pectus tuum gradieris, || & terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ.

|| Iſai. 65. 25. Mich. 7. 17. Iſa. 49. 23. Pſal. 72. 9. || Apoc. 6. 12. || Septuag. dicit. ipſe ut referatur ad Chriſtum quod ſequuntur Iren. Cyprian. & Leo. † Gen. 49. 17. 1. Cor. 14. 34.

15. Inimicitias ponam inter te & mulierem, || & ſemen tuum & ſemen illius, ipſa * conteret caput tuum, & tu inſidiaberis calcaneo || ejus.

16. Mulieri quoque dixit: Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos: in dolore paries filios, & ſub viri poteſtate eris: || & ipſe dominabitur tui.

17. Adæ verò dixit: Quia audiſti vocem uxoris tuæ, & comediſti de ligno, ex quo, præceperam tibi, ne comederes, maledicta terra in opere tuo: in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ.

18. Spinas & tribulos germinabit tibi, & comedes herbam terræ.

|| Infr. 18. 27. Pſal. 102. 14. 22. 96. Eccl. 12. 7.

19. In ſudore vultus tui veſceris pane, donec revertaris in terram de qua ſumptus es: quia pulvis es, || & in pulverem reverteris.

20. Et vocavit Adam nomen uxoris ſuæ, Heva: eò quòd mater eſſet cunctorum viventium.

21. Fecit quoque Dominus Deus Adæ & uxori ejus tunicas pelliceas, & induit eos:

22. Et ait: Ecce Adam quaſi unus ex nobis factus eſt, ſciens bonum & malum: nunc ergo ne fortè mittat manum ſuam, & ſumat etiam de ligno vitæ, & comedat, & vivat in æternum.

23. Et emiſit eum Dominus Deus de paradiſo voluptatis, ut operaretur terram, de qua ſumptus eſt.

24. Ejecitque Adam: & collocavit ante paradiſum voluptatis Cherubim, & flammeum gladium atque verſatilem, ad cuſtodiendam viam ligni vitæ.

CAPUT IV.

Impius Cain pium Abel fratrem occidit; & à Deo punitus, ac profugus vitam agens, Henoch genuit; ſed & Adam Seth generavit, cui natus eſt Enos.

1. ADam verò cognovit uxorem ſuam Hevam: quæ concepit & peperit * Cain, dicens: Poſſedi hominem per Deum.

* A. M. 2 Ant. Chr. 4002.

2. Ruſumque peperit fratrem ejus Abel. Fuit autem Abel paſtor ovium, & Cain agricola.

3. Factum eſt autem poſt multos dies ut offerret Cain de fructibus terræ munera Domino.

4. Abel quoque obtulit de primogenitis gregis ſui, & de adipibus eorum: & reſpexit

Hebr. 11. 4.

Dominus ad Abel, & ad munera ejus.

5. Ad Cain verò, & ad munera illius non reſpexit : iratuſque eſt Cain vehementer, & concidit vultus ejus.

6. Dixitque Dominus ad eum : Quare iratus es? & cur concidit facies tua?

7. Nonne ſi benè egeris, recipies : ſin autem malè, ſtatim in foribus peccatum aderit? ſed ſub te erit appetitus ejus, & tu dominaberis illius.

* A.M.128. Ant. Chr. 3876.

8. * Dixitque Cain ad Abel fratrem ſuum : Egrediamur foras . Cùmque eſſent in agro , conſurrexit Cain adverſus fratrem ſuum Abel, & || interfecit eum.

|| *Sap.* 10.3. *Matth.* 23. 35. 1. *Joan.* 3. 12. *Judæ* 1.11

9. Et ait Dominus ad Cain : Ubi eſt Abel frater tuus ? Qui reſpondit : Neſcio : Num cuſtos fratris mei ſum ego?

10. Dixitque ad eum : Quid feciſti ? vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra.

11. Nunc igitur maledictus eris ſuper terram, quæ aperuit os ſuum , & ſuſcepit ſanguinem fratris tui de manu tua.

12. Cùm operatus fueris eam , non dabit tibi fructus ſuos : vagus & profugus eris ſuper terram.

13. Dixitque Cain ad Dominum : Major eſt iniquitas mea, quàm ut veniam merear.

14. Ecce ejicis me hodie à facie terræ, & à facie tua abſcondar , & ero vagus & profugus in terra : omnis igitur qui invenerit me, occidet me.

15. Dixitque ei Dominus : Nequaquam ita fiet: ſed omnis qui occiderit Cain , ſeptuplum punietur. Poſuitque Dominus Cain ſignum , ut non interficeret eum omnis qui inveniſſet eum.

16. Egreſſuſque Cain à facie Domini , habitavit profugus in terra ad orientalem plagam Eden.

17. Cognovit autem Cain uxorem ſuam , quæ concepit, & peperit Henoch : & ædificavit civitatem , vocavitque nomen ejus ex nomine filii ſui, Henoch.

18. Porrò Henoch genuit Irad, & Irad genuit Maviael , & Maviael genuit Mathuſael, & Mathuſael genuit Lamech.

19. Qui accepit duas uxores , nomen uni Ada, & nomen alteri Sella.

20. Genuitque Ada Jabel , qui fuit pater habitantium in tentoriis, atque paſtorum.

21. Et nomen fratris ejus Jubal : ipſe fuit pater canentium cithara & organo.

22. Sella quoque genuit Tubalcain, qui fuit malleator & faber in cuncta opera æris & ferri. Soror verò Tubalcain, Noema.

23. Dixitque Lamech uxoribus ſuis Adæ & Sellæ : Audite vocem meam uxores Lamech, auſcultate ſermonem meum: quoniam occidi virum in vulnus meum, & adoleſcentulum in livorem meum.

24. Septuplum ultio dabitur de Cain : de Lamech verò ſeptuagies ſepties. ||

|| *Matt.* 18. 22.

25. Cognovit quoque adhuc Adam uxorem ſuam : & peperit filium, vocavitque nomen ejus Seth *, dicens : Poſuit mihi Deus ſemen aliud pro Abel, quem occidit Cain.

* ann. M. 130. Ant. Chr. 3874.

26. Sed & Seth natus eſt filius , quem vocavit Enos : Iſte cœpit invocare nomen Domini.

CAPUT V.

Propagatio Adæ ac poſterorum, annique vitæ ipſorum uſque ad Noe.

1. HIc eſt liber generationis Adam . In die qua creavit Deus hominem, || ad ſimilitudinem Dei fecit illum.

|| *Sap.* 2.23. *Eccli.* 17.1 *Sup.* 1.27. *Infr.* 9.6.

2. Maſculum & fœminam creavit eos, & benedixit illis : & vocavit nomen eorum Adam, in die quo creati ſunt.

3. Vixit autem Adam centum triginta annis : & genuit ad imaginem & ſimilitudinem ſuam, vocavitque nomen ejus Seth.

4. Et facti ſunt dies || Adam , poſtquam genuit Seth, octingenti anni : genuitque filios & filias.

|| 1. *Par.* 1. 1.

5. Et factum eſt omne tempus quod vixit Adam, anni nongenti triginta, & mortuus eſt.

6. Vixit quoque Seth centum quinque annis, & genuit * Enos.

* ann. M. 235. Ant. Chr. 3769.

7. Vixitque Seth poſtquam genuit Enos , octingentis ſeptem annis, genuitque filios & filias.

8. Et facti ſunt omnes dies Seth nongentorum duodecim annorum, & mortuus eſt.

9. Vixit verò Enos nonaginta annis , & genuit Cainan.

10. Poſt

10. Poſt cujus ortum vixit octingentis quindecim annis, & genuit filios & filias.

11. Factique ſunt omnes dies Enos nongenti quinque anni, & mortuus eſt.

12. Vixit quoque Cainan ſeptuaginta annis, & genuit Malaleel.

13. Et vixit Cainan poſtquam genuit Malaleel, octingentis quadraginta annis, genuitque filios & filias.

14. Et facti ſunt omnes dies Cainan nongenti decem anni, & mortuus eſt.

15. Vixit autem Malaleel ſexaginta quinque annis, & genuit Jared.

16. Et vixit Malaleel poſtquam genuit Jared, octingentis triginta annis: & genuit filios & filias.

17. Et facti ſunt omnes dies Malaleel octingenti nonaginta quinque anni, & mortuus eſt.

18. Vixitque Jared centum ſexaginta duobus annis, & genuit Henoch.

19. Et vixit Jared poſtquam genuit Henoch, octingentis annis, & genuit filios & filias.

20. Et facti ſunt omnes dies Jared nongenti ſexaginta duo anni, & mortuus eſt.

21. Porrò Henoch vixit ſexaginta quinque annis, & genuit Mathuſalam.

22. Et ambulavit Henoch cum Deo: & vixit poſtquam genuit Mathuſalam, trecentis annis, & genuit filios & filias.

23. Et facti ſunt omnes dies Henoch trecenti ſexaginta quinque anni.

24. Ambulavitque cum Deo, & non apparuit: quia * tulit eum Deus.

* Ann. M. 987. Ant. Chr. 1017.

25. Vixit quoque Mathuſala centum octoginta ſeptem annis, & genuit Lamech.

26. Et vixit Mathuſala, poſtquam genuit Lamech, ſeptingentis octoginta duobus annis, & genuit filios & filias.

27. Et facti ſunt omnes dies Mathuſala nongenti ſexaginta novem anni, & mortuus eſt.

28. Vixit autem Lamech centum octoginta duobus annis, & genuit filium,

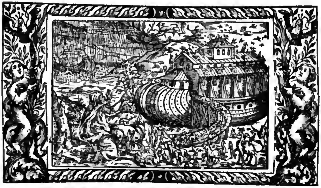
29. vocavitque nomen ejus * Noe, dicens: Iſte conſolabitur nos ab operibus & laboribus manuum noſtrarum in terra, cui maledixit Dominus.

* Ann. M. 1056. Ant. Chr. 2948.

30. Vixitque Lamech, poſtquam genuit Noe quingentis nonaginta quinque annis, & genuit filios & filias.

31. Et facti ſunt omnes dies Lamech, ſeptingenti ſeptuaginta ſeptem anni, & mortuus eſt. ‡ Noe verò cùm quingentorum eſſet annorum, genuit Sem, Cham, & Japheth.

‡ Sabb. Sancto Proph. 1.

CAPUT VI.

Hominis peccata fuere diluvii cauſa: Noe tamen juſtus inventus eſt, cui arca fabricanda mandatur, in qua ipſe & cunctorum animantium genera ſerventur.

1. CUmque cœpiſſent homines multiplicari ſuper terram, & filias procreaſſent,

2. videntes filii Dei filias hominum quòd eſſent pulchræ, acceperunt ſibi uxores ex omnibus, quas elegerant.

3. Dixitque Deus *: Non permanebit ſpiritus meus in homine in æternum, quia caro eſt: eruntque dies illius centum viginti annorum. †

* Ann. M. 1536. † Quibus elapſis diluvium inducam. August. Hieron.

4. Gigantes autem erant ſuper terram in diebus illis. Poſtquam enim ingreſſi ſunt filii Dei ad filias hominum, illæque genuerunt, iſti ſunt potentes à ſæculo viri famoſi. ‖

‖ Baruch. 3. 26. Amos 2. 9. Sap. 14. 6. Eccli. 16. 8.

5. Videns autem Deus quòd multa malitia hominum eſſet in terra, & ‖ cuncta cogitatio cordis intenta eſſet ad malum omni tempore,

6. Pœnituit eum quòd hominem feciſſet in terra. Et tactus dolore cordis intrinſecus,

‖ Inf. 8. 21. Matth. 15. 19.

7. Delebo, inquit, hominem, quem creavi, à facie terræ, ab homine uſque ad animantia, à reptili uſque ad volucres cœli: pœnitet enim me feciſſe eos.

8. Noe verò invenit gratiam coram Domino.

9. Hæ ſunt generationes Noe: ‖ Noe vir juſtus atque perfectus fuit in generationibus ſuis, cum Deo ambulavit.

‖ Eccl. 44. 17.

10. Et genuit tres filios, Sem, Cham, & Japheth.

11. Corrupta eſt autem terra coram Deo, & repleta eſt iniquitate.

12. Cùmque vidiſſet Deus terram eſſe corruptam, (omnis quippe caro corruperat viam ſuam ſuper terram)

13. dixit ad Noe: Finis univerſæ carnis venit coram me: repleta eſt terra iniquitate à facie eorum, & ego diſperdam eos cum terra. ‖

‖ 1. Petri 3. 20. 2 Petri 2 5

14. Fac tibi arcam de lignis lævigatis:

Digitized by Google

manſiunculas in arca facies, & bitumine linies intrinſecus & extrinſecus.

15. Et ſic facies eam: Trecentorum cubitorum erit longitudo arcæ, quinquaginta cubitorum latitudo, & triginta cubitorum altitudo illius. *

* Tota itaque capacitas fuit cubitorum ſolidorum 450. millium.

16. Feneſtram in arca facies, & in cubito conſummabis ſummitatem ejus: oſtium autem arcæ pones ex latere: deorſum, cœnacula, & triſtega facies in ea.

17. Ecce ego adducam aquas diluvii ſuper terram, ut interficiam omnem carnem, in qua ſpiritus vitæ eſt ſubter cœlum: Univerſa quæ in terra ſunt, conſumentur.

18. Ponamque fœdus meum tecum: & ingredieris arcam tu & filii tui, uxor tua, & uxores filiorum tuorum, tecum.

19. Et ex cunctis animantibus univerſæ carnis bina induces in arcam, ut vivant tecum: maſculini ſexus & fœminini.

20. De volucribus juxta genus ſuum, & de jumentis in genere ſuo, & ex omni reptili terræ ſecundùm genus ſuum: bina de omnibus ingredientur tecum, ut poſſint vivere.

21. Tolles igitur tecum ex omnibus eſcis, quæ mandi poſſunt, & comportabis apud te & erunt tam tibi, quàm illis in cibum.

22. Fecit igitur Noe omnia, quæ præceperat illi Deus.

CAPUT VII.

Ingreſſo Noe cum ſuis in arcam, ſtatim aqua omnium montium cacumina 150. diebus ſuperavit, reliquaque animantia ſubmerſit.

1. Dixitque Dominus ad eum: Ingredere tu, & omnis domus tua, in arcam: te enim ‖ vidi juſtum coram me in generatione hac.

‖ Heb. 11. 7. 2. Petr. 2. 5.

2. Ex omnibus animantibus mundis tolle ſeptena & ſeptena, maſculum & fœminam: de animantibus verò immundis duo & duo, maſculum & fœminam.

3. Sed & de volatilibus cœli ſeptena & ſeptena, maſculum & fœminam: ut ſalvetur ſemen ſuper faciem univerſæ terræ.

4. Adhuc enim, & poſt dies ſeptem ego pluam ſuper terram quadraginta diebus & quadraginta noctibus: & delebo omnem ſubſtantiam, quam feci, de ſuperficie terræ.

5. Fecit ergo Noe omnia, quæ mandaverat ei Dominus.

6. Eratque ſexcentorum annorum quando diluvii aquæ inundaverunt ſuper terram.

7. Et ‖ ingreſſus eſt Noe & filii ejus, uxor ejus & uxores filiorum ejus cum eo, in arcam propter aquas diluvii.

‖ Matt. 24. 37. Luca 17. 26. 1. Petr. 3. 20.

8. De animantibus quoque mundis & immundis, & de volucribus, & ex omni, quod movetur ſuper terram,

9. duo & duo ingreſſa ſunt ad Noe in arcam, maſculus & fœmina, ſicut præceperat Dominus Noe.

10. Cùmque tranſiſſent ſeptem dies, aquæ diluvii inundaverunt ſuper terram.

11. Anno ſexcenteſimo * vitæ Noe, menſe ſecundo, ſeptimodecimo die menſis, rupti ſunt omnes fontes abyſſi magnæ, & cataractæ cœli apertæ ſunt:

* Inchoato, non completo: Eſt ergo annus Per. Jul. 2365. Ann. M. 1656.

12. & facta eſt pluvia ſuper terram quadraginta diebus & quadraginta noctibus.

13. In articulo diei illius ingreſſus eſt Noe, & Sem, & Cham, & Japheth, filii ejus; uxor illius, & tres uxores filiorum ejus cum eis, in arcam:

Ant. Ch. 2348.

14. ipſi & omne animal ſecundùm genus ſuum, univerſaque jumenta in genere ſuo, & omne quod movetur ſuper terram in genere ſuo, cunctumque volatile ſecundùm genus ſuum, univerſæ aves, omneſque volucres,

15. ingreſſæ ſunt ad Noe, in arcam, bina & bina ex omni carne, in qua erat ſpiritus vitæ.

16. Et quæ ingreſſa ſunt, maſculus & fœmina ex omni carne introierunt, ſicut præceperat ei Deus: & incluſit eum Dominus deforis.

17. Factumque eſt diluvium quadraginta diebus ſuper terram: & multiplicatæ ſunt aquæ, & elevaverunt arcam in ſublime à terra.

18. Vehementer enim inundaverunt: & omnia repleverunt in ſuperficie terræ: porrò arca ferebatur ſuper aquas.

19. Et aquæ prævaluerunt nimis ſuper terram: opertique ſunt omnes montes excelſi ſub univerſo cœlo.

20. Quindecim cubitis altior fuit aqua ſuper montes, quos operuerat.

21. ‖ Conſumptaque eſt omnis caro quæ movebatur ſuper terram, volucrum, animantium, beſtiarum, omniumque reptilium, quæ reptant ſuper terram, univerſi homines,

‖ Cap. 10. 4. Eccl. 39. 18. 1. Petr. 3. 20.

22. & cuncta, in quibus ſpiraculum vitæ eſt in terra, mortua ſunt.

23. Et delevit omnem ſubſtantiam, quæ erat ſuper terram, ab homine uſque ad pecus, tam reptile quàm volucres cœli: & deleta ſunt de terra: remanſit autem ſolus Noe, & qui cum eo erant in arca.

24. Obtinueruntque aquæ terram centum quinquaginta diebus.

CAPUT VIII.

Imminutis paulatim aquis diluvii, poſt corvi ac columbæ emiſſionem, Noe cum univerſis qui in arca continebantur, egreditur, & altari extructo, offert holocauſta.

1. Recordatus autem Deus Noe, cunctorumque animantium, & omnium jumentorum, quæ erant cum eo in arca, adduxit ſpiritum ſuper terram, & imminutæ ſunt aquæ.

2. Et clauſi ſunt fontes abyſſi, & cataractæ cœli: & prohibitæ ſunt pluviæ de cœlo.

3. Reverſæque ſunt aquæ de terra euntes & redeuntes: & cœperunt minui poſt centum quinquaginta dies.

4. Requievitque arca menſe ſeptimo, vigeſimo ſeptimo die menſis ſuper montes Armeniæ.

5. At verò aquæ ibant & decreſcebant uſque ad decimum menſem: decimo enim menſe, prima die menſis, apparuerunt cacumina montium.

6. Cùmque tranſiſſent quadraginta dies, aperiens Noe feneſtram arcæ, quam fecerat, dimiſit corvum:

7. qui egrediebatur, & non revertebatur, donec ſiccarentur aquæ ſuper terram.

8. Emiſit quoque columbam poſt eum, ut videret ſi jam ceſſaſſent aquæ ſuper faciem terræ.

9. Quæ cùm non inveniſſet ubi requieſceret pes ejus, reverſa eſt ad eum in arcam: aquæ enim erant ſuper univerſam terram: extenditque manum, & apprehenſam intulit in arcam.

10. Expectatis autem ultrà ſeptem diebus aliis, rurſum dimiſit columbam ex arca.

11. At illa venit ad eum ad veſperam, portans ramum olivæ virentibus foliis in ore ſuo: intellexit ergo Noe quòd ceſſaſſent aquæ ſuper terram.

12. Expectavitque nihilominus ſeptem alios dies: & emiſit columbam, quæ non eſt reverſa ultrà ad eum.

Vita Noe, ſept. & li cet. Mundi 1657.

13. Igitur ſexcenteſimo primo anno*, primo menſe, prima die menſis, imminutæ ſunt aquæ ſuper terram: & aperiens Noe tectum arcæ, aſpexit, viditque quòd exiccata eſſet ſuperficies terræ.

14. Menſe ſecundo, ſeptimo & vigeſimo die menſis areſacta eſt terra.

15. Locutus eſt autem Deus ad Noe, dicens:

16. Egredere de arca, tu & uxor tua, filii tui, & uxores filiorum tuorum tecum.

17. Cuncta animantia quæ ſunt apud te, ex omni carne, tam in volatilibus quàm in beſtiis & univerſis reptilibus, quæ reptant ſuper terram, educ tecum, & ingredimini ſuper terram: ‖ creſcite & multiplicamini ſuper eam.

‖ Sup. 1. 28. Infr. 9. 1.

18. Egreſſus eſt ergo Noe, & filii ejus, uxor illius, & uxores filiorum ejus, cum eo.

19. Sed & omnia animantia, jumenta, & reptilia quæ reptant ſuper terram, ſecundùm genus ſuum, egreſſa ſunt de arca.

20. Ædificavit autem Noe altare Domino: & tollens de cunctis pecoribus & volucribus mundis, obtulit holocauſta ſuper altare.

21. Odoratuſque eſt Dominus odorem ſuavitatis ᴬ, & ait: Nequaquam ultrà maledicam terræ propter homines: ‖ ſenſus enim & cogitatio humani cordis in malum prona ſunt ab adoleſcentia ſua: non igitur ultrà percutiam omnem animam viventem ſicut feci.

‖ Sup. 6. 5. Matth. 15. 19.

22. Cunctis diebus terræ, ſementis & meſſis, frigus & æſtus, æſtas & hyems, nox & dies, non requieſcent.

CAPUT IX.

Deus Noe, ac filiis ejus benedicit, cunctaque animantia unà cum piſcibus in cibum tribuit, prohibito tamen illis ſanguine: fœdus inter Deum & homines de non inducendis ampliùs aquis diluvii iride firmatur. Noe ebrium ridens filius Cham, in Chanaan filio maledicitur: Sem verò & Japheth benedicuntur.

1. BEnedixitque Deus Noe & filiis ejus. Et dixit ad eos: ‖ Creſcite, & multiplicamini, & replete terram. *‖ Sup. 1. 22. 8. 17.*

2. Et terror veſter ac tremor ſit ſuper cuncta animalia terræ, & ſuper omnes volucres cœli, cum univerſis quæ moventur ſuper terram: omnes piſces maris manui veſtræ traditi ſunt.

3. Et omne, quod movetur & vivit, erit vobis in cibum: quaſi olera virentia tradidi vobis omnia. *Sup. 1. 29.*

4. Excepto, quòd carnem cum ſanguine non comedetis. ‖ *‖ Lev. 17. 14. Actorum 15. 29.*

5. Sanguinem enim animarum veſtrarum requiram de manu cunctarum beſtiarum: & de manu hominis, de mann viri, & fratris ejus requiram animam hominis.

6. Quicumque ‖ effuderit humanum ſanguinem, fundetur ſanguis illius: ‖ ad imaginem quippe Dei factus eſt homo. *‖ Matth. 26. 52. ‖ Apoc. 13. 10.*

7. ‖ Vos autem creſcite & multiplicamini, & ingredimini ſuper terram, & implete eam. *‖ Sup. 1. 28. 8. 17.*

8. Hæc quoque dixit Deus ad Noe, & ad filios ejus cum eo:

9. Ecce ego ſtatuam pactum meum vobiſcum, & cum ſemine veſtro poſt vos:

10. & ad omnem animam viventem, quæ eſt vobiſcum, tam in volucribus quàm in jumentis & pecudibus terræ cunctis, quæ egreſſa ſunt de arca, & univerſis beſtiis terræ.

11. ‖ Statuam pactum meum vobiſcum, & nequaquam ultrà interficietur omnis caro aquis diluvii, neque erit deinceps diluvium diſſipans terram. *‖ Iſa. 54. 9.*

12. Dixitque Deus: Hoc eſt ſignum fœderis quod do inter me & vos, & ad omnem animam viventem, quæ eſt vobiſcun in generationes ſempiternas:

13. Arcum meum ponam in nubibus, & erit

ſignum fœderis inter me, & inter terram :

‖ Eccl. 43. 12. 14. ‖ Cùmque obduxero nubibus cœlum, apparebit arcus meus in nubibus:

15. & recordabor fœderis mei vobiſcum, & cum omni anima vivente quæ carnem vegetat: & non erunt ultrà aquæ diluvii ad delendum univerſam carnem.

16. Eritque arcus in nubibus, & videbo illum, & recordabor fœderis ſempiterni quod pactum eſt inter Deum & omnem animam viventem univerſæ carnis quæ eſt ſuper terram.

17. Dixitque Deus ad Noe: Hoc erit ſignum fœderis, quod conſtitui inter me & omnem carnem ſuper terram.

18. Erant ergo filii Noe, qui egreſſi ſunt de arca, Sem, Cham, & Japhet: porrò Cham ipſe eſt pater Chanaan.

19. Tres iſti filii ſunt Noe: & ab his diſſeminatum eſt omne genus hominum ſuper univerſam terram.

20. Cœpitque Noe vir agricola exercere terram, & plantavit vineam.

21. Bibenſque vinum inebriatus eſt, & nudatus in tabernaculo ſuo.

22. Quod cùm vidiſſet Cham pater Chanaan, verenda ſcilicet patris ſui eſſe nudata, nuntiavit duobus fratribus ſuis foras.

23. At verò Sem & Japheth pallium impoſuerunt humeris ſuis, & incedentes retrorſum, operuerunt verenda patris ſui: facieſque eorum averſæ erant, & patris virilia non viderunt.

24. Evigilans autem Noe ex vino, cùm didiciſſet quæ fecerat ei filius ſuus minor,

25. ait: Maledictus Chanaan, ſervus ſervorum erit fratribus ſuis.

26. Dixitque: Benedictus Dominus Deus Sem, ſit Chanaan ſervus ejus.

27. Dilatet Deus Japhet, & habitet in tabernaculis Sem, ſitque Chanaan ſervus ejus.

28. Vixit autem Noe poſt diluvium trecentis quinquaginta annis.

29. Et impleti ſunt omnes dies ejus nongentorum quinquaginta annorum: & mortuus eſt.

CAPUT X.

Genealogia filiorum Noe, à quibus diviſæ ſunt gentes poſt diluvium.

1. HÆ ſunt generationes filiorum Noe, Sem, Cham, & Japheth: natique ſunt eis filii poſt diluvium. 1. Par. 1. 5.

2. Filii Japheth: Gomer, & Magog, & Madai, & Javan, & Thubal, & Moſoch, & Thiras.

3. Porrò filii Gomer: Aſcenez & Riphath & Thogorma.

4. Filii autem Javan: Eliſa & Tharſis, Cetthim & Dodanim.

5. Ab his diviſæ ſunt inſulæ gentium in regionibus ſuis, unuſquiſque ſecundùm linguam ſuam & familias ſuas in nationibus ſuis.

6. Filii autem Cham: Chus, & Meſraim, & Phuth, & Chanaan.

7. Filii Chus: Saba, & Hevila, & Sabatha, & Regma, & Sabatacha. Filii Regma: Saba, & Dadan.

8. Porrò Chus genuit Nemrod: ipſe cœpit eſſe potens in terra,

9. & erat robuſtus venator coram Domino. Ob hoc exivit proverbium: Quaſi Nemrod robuſtus venator coram Domino.

10. Fuit autem principium regni ejus Babylon, & Arach, & Achad, & Chalanne, in terra Sennaar.

11. De terra illa egreſſus eſt Aſſur, & ædificavit Niniven, & plateas civitatis, & Chale.

12. Reſen quoque inter Niniven & Chale: hæc eſt civitas magna.

13. At verò Meſraim genuit Ludim, & Anamim, & Laabim, Nephtuim,

14. & Phetruſim, & Chaſſuim: de quibus egreſſi ſunt Philiſtiim & Caphtorim.

15. Chanaan autem genuit Sidonem primogenitum ſuum, Hethæum,

16. & Jebuſæum, & Amorrhæum, & Gergeſæum,

17. Hevæum, & Aracæum, Sinæum,

18. & Aradium, Samaræum, & Amathæum: & poſt hæc diſſeminati ſunt populi Chananæorum.

19. Factique ſunt termini Chanaan venientibus à Sidone Geraram uſque Gazam, donec ingrediaris Sodomam & Gomorrham, & Adamam, & Seboim uſque Leſa.

20. Hi ſunt filii Cham in cognationibus, & linguis, & generationibus, terriſque & gentibus ſuis:

1. Par. 1. 17.

21. De Sem quoque nati ſunt, patre omnium filiorum Heber, fratre Japheth majore.

22. Filii Sem: ‖ Ælam & Aſſur, & Arphaxad, & Lud, & Aram.

23. Filii Aram: Us, & Hul, & Gether, & Mes.

24. At verò Arphaxad genuit Sale, de quo ortus eſt Heber.

25. Natique ſunt Heber filii duo: nomen uni Phaleg, eò quòd in diebus ejus diviſa ſit terra: & nomen fratris ejus Jectan.

26. Qui Jectan genuit Elmodad, & Saleph, & Aſarmoth, Jare,

27. & Aduram, & Uzal, & Decla,

28. & Ebal, & Abimael, Saba,

29. & Ophir, & Hevila, & Jobab: omnes iſti, filii Jectan.

30. Et facta eſt habitatio eorum de Meſſa pergentibus uſque Sephar montem orientalem.

31. Iſti filii Sem ſecundùm cognationes & linguas, & regiones in gentibus ſuis.

32. Hæ familiæ Noe juxta populos & nationes ſuas. Ab his diviſæ ſunt gentes in terra poſt diluvium.

CAPUT XI.

In turris Babel ædificatione ſuperborum faſtus ac lingua confunditur. Sem genealogia uſque ad Abram texitur.

Sap. 10 5.

1. Erat autem terra labii unius, & ſermonum eorumdem.

2. Cùmque proficiſcerentur de oriente, invenerunt campum in terra Sennaar, & habitaverunt in eo.

3. Dixitque alter ad proximum ſuum: Venite faciamus lateres, & coquamus eos igni. Habueruntque lateres pro ſaxis, & bitumen pro cæmento:

4. & dixerunt: Venite, faciamus nobis civitatem & turrim; cujus culmen pertingat ad cœlum *, & celebremus nomen noſtrum antequam dividamur in univerſas terras.

* Hier. in c. 14. Iſa. dicit fuiſſe 4 millia. viriū. Hujus reliquias adhuc ſupereſſe, teſtes hodieque ſunt, qui hæc loca inviſerunt.

5. Deſcendit autem Dominus ut videret civitatem & turrim, quam ædificabant filii Adam,

6. & dixit: Ecce, unus eſt populus, & unum labium omnibus: cœperuntque hoc facere, nec deſiſtent à cogitationibus ſuis, donec eas opere compleant.

7. Venite igitur, deſcendamus, & confundamus ibi linguam eorum, ut non audiat unuſquiſque vocem proximi ſui.

8. Atque ita diviſit eos Dominus ex illo loco in * univerſas terras, & ceſſaverunt ædificare civitatem.

* Ann. M. circiter 1807. Ant. Chr. 2204.

9. Et ideircò vocatum eſt nomen ejus Babel, quia ibi confuſum eſt labium univerſæ terræ: & inde diſperſit eos Dominus ſuper faciem cunctarum regionum.

10. Hæ ſunt generationes Sem: ‖ Sem erat centum annorum quando genuit Arphaxad, biennio * poſt diluvium. ‖ 1. Par. 1. 17. * An. M. 1658.

11. Vixitque Sem poſtquam genuit Arphaxad, quingentis annis: & genuit filios & filias.

12. Porrò Arphaxad vixit triginta quinque annis, & genuit Sale.

13. Vixitque Arphaxad poſtquam genuit Sale, trecentis tribus annis: & genuit filios & filias.

14. Sale quoque vixit triginta annis, & genuit Heber.

15. Vixitque Sale poſtquam genuit Heber, quadringentis tribus annis: & genuit filios & filias.

16. Vixit autem Heber triginta quatuor annis, & genuit * Phaleg. * An. M. 1757. Ant. Chr. 2247.

17. Et vixit Heber poſtquam genuit Phaleg, quadringentis triginta annis: & genuit filios & filias.

18. Vixit quoque Phaleg triginta annis, & genuit Reu.

19. ‖ Vixitque Phaleg poſtquam genuit Reu, ducentis novem annis: & genuit filios & filias. ‖ 1. Par. 19.

20. Vixit autem Reu triginta duobus annis, & genuit Sarug.

21. Vixit quoque Reu poſtquam genuit Sarug, ducentis ſeptem annis: & genuit filios & filias.

22. Vixit verò Sarug triginta annis, & genuit Nachor.

23. Vixitque Sarug poſtquam genuit Nachor, ducentis annis: & genuit filios & filias.

24. Vixit autem Nachor viginti novem annis, & genuit Thare.

25. Vixitque Nachor poſtquam genuit Thare,

re, centum decem & novem annis : & genuit filios & filias.

26. Vixitque Thare ſeptuaginta ‖ annis, & genuit Abram, & Nachor, & Aran.

‖ 1. Par. 1. 26. Joſ. 24. 2.

27. Hæ ſunt autem generationes Thare: Thare genuit Abram, Nachor, & Aran. Porrò Aran genuit Lot.

‖ Joſ. 24. 2. Neh. 9. 7.

28. Mortuuſque eſt Aran ante Thare patrem ſuum, in terra nativitatis ſuæ in Ur Chaldæorum.

* Initio ann. 2083. circa finem Octobris noſtri.

† In Meſopotamia ſita.

29. Duxerunt autem Abram & Nachor uxores: nomen uxoris Abram, Sarai: & nomen uxoris Nachor, Melcha filia Aran, patris Melchæ, & patris Jeſchæ.

‖ Judith. 5. 6.

30. Erat autem Sarai ſterilis, nec habebat liberos.

31. ‖ Tulit itaque Thare Abram filium ſuum, & Lot filium Aran, filium filii ſui, & Sarai nurum ſuam, uxorem Abram filii ſui, & eduxit * eos de Ur Chaldæorum †, ‖ ut irent in terram Chanaan : veneruntque uſque Haran *, & habitaverunt tibi. †

*In eadem Meſopotamia ſitam ab Ure centum circiter leucis Gallicis commun. diſtantem. Actor. 7. 2.

† Per 6. circiter menſes.

32. Et facti ſunt dies Thare ducentorum quinque annorum, & mortuus eſt in Haran.

CAPUT XII.

Abram Dei mandato parens, promiſſaque accipiens, patria relicta, comitante Lot, Domino in Sichem ſacrificavit. Inde propter famem Ægyptum ingreſſus, uxorem ſuam vocat ſororem; quam in domum regis ſublatam, poſtea ditatus recipit.

1. DIxit autem Dominus ad Abram : ‖ Egredere de terra tua, * & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram quam monſtrabo tibi.

‖ Act. 7. 3. * i. Meſopotamia quam nondum totam erat prætergreſſus.

2. Faciamque te in gentem magnam, & benedicam tibi, & magnificabo nomen tuum, eriſque benedictus.

3. Benedicam benedicentibus tibi, & maledicam maledicentibus tibi, atque ‖ IN TE BENEDICENTUR univerſę cognationes terræ.

‖ Infr. 18. 18. 22. 18. 26. 4. Gal. 3. 8. Heb. 11. 8

4. Egreſſus eſt itaque Abram ſicut præceperat ei Dominus, & ivit cum eo Lot : ſeptuaginta quinque annorum erat Abram cùm egrederetur * de Haran.

* Ann. M 2083. Ant. Chr. 1921. unde deducendi ſunt anni 430. ab Apoſtol. Gal. 3. 17. memorati.

5. Tulitque Sarai uxorem ſuam, & Lot filium fratris ſui, univerſamque ſubſtantiam quam poſſederant, & animas quas fecerant † in Haran : & egreſſi ſunt ut irent in terram Chanaan. Cùmque veniſſent in eam,

† Septuagint. poſſederant.

6. pertranſivit Abram terram uſque ad locum Sichem, uſque ad convallem illuſtrem: Chananæus autem tunc erat in terra.

7. Apparuit autem Dominus Abram, & dixit ei : ‖ Semini tuo dabo terram hanc. Qui ædificavit ibi altare Domino, qui apparuerat ei.

‖ Infr. 13. 14. 15. 18. 26. 2. Deut. 34. 4.

8. Et inde tranſgrediens ad montem, qui erat contra orientem Bethel, tetendit ibi tabernaculum ſuum, ab occidente habens Bethel, & ab oriente Hai: ædificavit quoque ibi altare Domino, & invocavit nomen ejus.

9. Perrexitque Abram vadens, & ultrà progrediens ad meridiem.

10. Facta eſt autem fames in terra: * deſcenditque Abram in Ægyptum, ut peregrinaretur ibi: prævaluerat enim fames in terra.

* Ann. M 2084. Ant. Chr. 1922.

11. Cùmque propè eſſet, ut ingrederetur Ægyptum, dixit Sarai uxori ſuæ: Novi quòd pulchra ſis mulier:

12. & quòd cùm viderint te Ægyptii, dicturi ſunt : Uxor ipſius eſt : & interficient me, & te reſervabunt.

13. ‖ Dic ergo, obſecro te, quòd ſoror mea ſis: ut benè ſit mihi propter te, & vivat anima mea ob gratiam tui.

‖ Infr. 20. 12.

14. Cùm itaque ingreſſus eſſet Abram Ægyptum, viderunt Ægyptii mulierem quòd eſſet pulchra nimis.

15. Et nuntiaverunt principes Pharaoni, & laudaverunt eam apud illum : & ſublata eſt mulier in domum Pharaonis.

16. Abram verò benè uſi ſunt propter illam: fueruntque ei oves & boves, & aſini, & ſervi & famulæ, & aſinæ & cameli.

17. Flagellavit autem Dominus Pharaonem plagis maximis, & domum ejus, propter Sarai uxorem Abram.

18. Vocavitque Pharao Abram, & dixit ei: Quidnam eſt hoc quod feciſti mihi? quare non indicaſti quòd uxor tua eſſet?

19. Quam ob cauſam dixiſti eſſe ſororem tuam, ut tollerem eam mihi in uxorem? Nunc igitur ecce conjux tua, accipe eam, & vade.

20. Præcepitque Pharao ſuper Abram viris : & deduxerunt eum, & uxorem illius, & omnia quæ habebat.

CAPUT XIII.

Abram & Lot Ægypto egreſſi, præ nimia opulentia ſeparantur; & Lot Jordanis fines eligente, Abram habitat in terra Chanaan: ubi rurſum Dei promiſſiones de multiplicando ſemine, terraque poſſidenda accipit.

1. AScendit ergo Abram de Ægypto, ipſe & uxor ejus, & omnia quæ habebat, & Lot cum eo, ad Auſtralem plagam.

2. Erat autem dives valdè in poſſeſſione auri & argenti.

3. Reverſuſque eſt per iter, quo venerat, à meridie in Bethel, uſque ad locum ubi priùs fixerat tabernaculum inter Bethel & Hai:

4. in loco altaris ‖ quod fecerat priùs, & invocavit ibi nomen Domini.

‖ Sup. 12. 7.

5. Sed & Lot qui erat cum Abram, fuerunt greges ovium, & armenta, & tabernacula.

6. Nec poterat eos capere terra, ut habitarent ſimul: ‖ erat quippe ſubſtantia eorum multa, & nequibant habitare communiter.

‖ Infr. 36. 7

7. Unde & facta eſt rixa inter paſtores gregum Abram & Lot. Eo autem tempore Chananæus & Pherezæus habitabant in terra illa.

8. Dixit ergo Abram ad Lot: Ne quæſo ſit jurgium inter me & te, & inter paſtores meos, & paſtores tuos: fratres enim ſumus.

9. Ecce univerſa terra coram te eſt : recede à me, obſecro : ſi ad ſiniſtram ieris, ego dexteram tenebo : ſi tu dexteram elegeris, ego ad ſiniſtram pergam.

10. Elevatis itaque Lot oculis, vidit omnem circà regionem Jordanis, quæ univerſa irrigabatur antequam ſubverteret Dominus Sodomam & Gomorrham, ſicut paradiſus Domini, & ſicut Ægyptus venientibus in Segor.

11. Elegitque ſibi Lot regionem circa Jordanem, & receſſit ab Oriente : diviſique ſunt alterutrum à fratre ſuo.

12. Abram habitavit in terra Chanaan: Lot verò moratus eſt in oppidis, quæ erant circa Jordanem, & habitavit in Sodomis.

13. Homines autem Sodomitæ peſſimi erant, & peccatores coram Domino nimis.

14. Dixitque Dominus ad Abram, poſtquam diviſus eſt ab eo Lot: || Leva oculos tuos, & vide à loco, in quo nunc es, ad aquilonem & meridiem, ad orientem & occidentem. *|| Sup. 12. 7. Infr. 15. 18. 26. 4. Deut. 34. 4.*

15. Omnem terram, quam conſpicis, tibi dabo & ſemini tuo uſque in ſempiternum.

16. Faciamque ſemen tuum ſicut pulverem terræ: ſi quis poteſt hominum numerare pulverem terræ, ſemen quoq; tuum numerare poterit.

17. Surge, & perambula terram in longitudine, & in latitudine ſua: quia tibi daturus ſum eam.

18. Movens igitur tabernaculum ſuum Abram, venit & habitavit juxta convallem Mambre, quæ eſt in Hebron: ædificavitque ibi altare Domino.

C A P U T   X I V.

Devictis quinque regibus, ac ſpoliatis Sodomis; Lot cum pleriſque aliis captivus ducitur à quatuor regibus victoribus: quos Abram perſecutus, omnes captivos ſpoliaque reduxit; atque benedictione à Melchiſedech accepta, cuncta regi Sodomorum reddidit.

1. FActum eſt autem in illo tempore, ut Amraphel rex Sennaar: & Arioch rex Ponti, & Chodorlahomor rex Elamitarum, & Thadal rex Gentium,

2. inirent bellum contra Bara regem Sodomorum, & contra Berſa regem Gomorrhæ, & contra Sennaab regem Adamæ, & contra Semeber regem Seboim, contraque regem Balæ, ipſa eſt Segor.

3. Omnes hi convenerunt in vallem Silveſtrem, quæ nunc eſt mare ſalis. || *Infr. 19. 24.*

4. Duodecim enim annis ſervierant Chodorlahomor, & tertiodecimo anno receſſerũt ab eo.

5. Igitur quartodecimo * anno venit Chodorlahomor, & reges qui erant cum eo: percuſſeruntque Raphaim in Aſtarothcarnaim, & Zuzim cum eis, & Emim in Save Cariathaim, ** Ann. M. 2092. Ant. Chr. 1912.*

6. & Chorræos in montibus Seir, uſque ad Campeſtria Pharan, quæ eſt in ſolitudine.

7. Reverſique ſunt, & venerunt ad fontem Miſphat, ipſa eſt Cades: & percuſſerunt omnem regionem Amalecitarum, & Amorrhæorum qui habitabant in Aſaſonthamar.

8. Et egreſſi ſunt, rex Sodomorum, & rex Gomorrhæ, rexque Adamæ, & rex Seboim, necnon & rex Balæ, quæ eſt Segor: & direxerunt aciem contra eos in valle Silveſtri:

9. ſcilicet adversùs Chodorlahomor regem Elamitarum, & Thadal regem Gentium, & Amraphel regem Sennaar, & Arioch regem Ponti: quatuor reges adversùs quinque.

10. Vallis autem Silveſtris habebat puteos multos bituminis. Itaque rex Sodomorum, & Gomorrhæ terga verterunt, cecideruntque ibi: & qui remanſerant, fugerunt ad montem.

11. Tulerunt autem omnem ſubſtantiam Sodomorum, & Gomorrhæ, & univerſa quæ ad cibum pertinent, & abierunt:

12. Necnon & Lot & ſubſtantiam ejus, filium fratris Abram, qui habitabat in Sodomis.

13. Et ecce unus qui evaſerat, nuntiavit Abram Hebræo, qui habitabat in convalle Mambre Amorrhæi, fratris Eſcol; & fratris Aner: hi enim pepigerant fœdus cum Abram.

14. Quod cùm audiſſet Abram, captum videlicet Lot fratrem ſuum, numeravit expeditos vernaculos ſuos trecentos decem & octo: & perſecutus eſt uſque Dan.

15. Et diviſis ſociis, irruit ſuper eos nocte: percuſſitque eos, & perſecutus eſt eos uſque Hoba, quæ eſt ad lævam Damaſci.

16. Reduxitque omnem ſubſtantiam, & Lot fratrem ſuum cum ſubſtantia illius, mulieres quoque & populum.

17. Egreſſus eſt autem rex Sodomorum in occurſum ejus poſtquàm reverſus eſt à cæde Chodorlahomor, & regum qui cum eo erant in valle Save, quæ eſt vallis regis.

18. || At verò Melchiſedech rex Salem, proferens panem & vinum, (erat enim Sacerdos Dei altiſſimi,) *|| Hebr. 7. 2.*

19. benedixit ei, & ait: Benedictus Abram Deo excelſo, qui creavit cælum & terram:

20. & benedictus Deus excelſus, quo protegente, hoſtes in manibus tuis ſunt. Et dedit ei decimas ex omnibus.

21. Di-

21. Dixit autem rex Sodomorum ad Abram: Da mihi animas, cætera tolle tibi.

22. Qui reſpondit ei: Levo manum meam ad Dominum Deum excelſum poſſeſſorem cœli & terræ,

23. quòd à filo ſubtegminis uſque ad corrigiam caligæ, non accipiam ex omnibus quæ tua ſunt, ne dicas: Ego ditavi Abram:

24. exceptis his, quæ comederunt juvenes, & partibus virorum, qui venerunt mecum, Aner, Eſchol, & Mambre: iſti accipient partes ſuas.

CAPUT XV.

Deus Abræ de poſteritate deſperanti filium promittit, cui credens Abram juſtificatur; & in ſignum promiſſæ terræ, præſcriptum à Domino offert ſacrificium, auditque ſuæ poſteritatis futuram peregrinationem.

Anno M. 2092. Ant. Chr. 1912. 1. HIs itaque tranſactis, factus eſt ſermo Domini ad Abram per viſionem dicens: Noli timere Abram, ego protector tuus ſum, & merces tua magna nimis.

2. Dixitque Abram: Domine Deus, quid dabis mihi? ego vadam abſque liberis: & filius procuratoris domus meæ iſte Damaſcus Eliezer.

3. Addiditque Abram: Mihi autem non dediſti ſemen: & ecce vernaculus meus, hæres meus erit.

4. Statimque ſermo Domini factus eſt ad eum, dicens: Non erit hic hæres tuus: ſed qui egredietur de utero tuo, ipſum habebis hæredem.

‖ Rom. 4. 18. 5. Eduxitque eum foras, & ait illi: ‖ Suſpice cœlum, & numera ſtellas, ſi potes. Et dixit ei: Sic erit ſemen tuum.

‖ Rom. 4. 3. Gal. 3. 6. Jac. 2. 23. 6. ‖ Credidit Abram Deo, & reputatum eſt illi ad juſtitiam.

7. Dixitque ad eum: Ego Dominus qui eduxi te de Ur Chaldæorum, ut darem tibi terram iſtam, & poſſideres eam.

8. At ille ait: Domine Deus, unde ſcire poſſum, quòd poſſeſſurus ſim eam?

9. Et reſpondens Dominus: Sume, inquit, mihi vaccam triennem, & capram trimam, & arietem annorum trium, turturem quoque & columbam.

‖ Jer. 34. 18. 10. Qui tollens univerſa hæc, ‖ diviſit ea per medium, & utraſque partes contra ſe altrinſecus poſuit: aves autem non diviſit.

11. Deſcenderuntque volucres ſuper cadavera, & abigebat eas Abram.

12. Cùmque ſol occumberet, ſopor irruit ſuper Abram, & horror magnus & tenebroſus invaſit eum.

13. Dictumque eſt ad eum: Scito præno- ‖ Act. 7. 6.
ſcens quòd ‖ peregrinum futurum ſit ſemen tuum in terra non ſua, & ſubjicient eos ſervituti, & affligent quadringentis annis. *

* Hi 400. anni referuntur ad omnia illa tria, peregrinum erit, ſubjicient, & affliget. Vide Chronolog. noſtram.

14. Veruntamen gentem, cui ſervituri ſunt, ego judicabo: & poſt hæc egredientur cum magna ſubſtantia.

15. Tu autem ibis ad patres tuos in pace, ſepultus in ſenectute bona.

16. Generatione autem quarta revertentur huc: necdum enim completæ ſunt iniquitates Amorrhæorum uſque ad præſens tempus.

17. Cùm ergo occubuiſſet ſol, facta eſt caligo tenebroſa, & apparuit clibanus fumans, & lampas ignis tranſiens inter diviſiones illas.

18. In illo die ‖ pepigit Dominus fœdus ‖ Sup. 12. 7. 13. 15. Infr. 26. 4. Deut. 34. 4. 2 Par. 9. 26. 1. Reg. 4. 21. & 3. Reg. 4. 21.
cum Abram, dicens: Semini tuo dabo terram hanc à fluvio Ægypti uſque ad fluvium magnum Euphraten,

19. Cinæos, & Cenezæos, Cedmonæos,

20. & Hethæos, & Pherezæos, Raphaim quoque,

21. & Amorrhæos, & Chananæos, & Gergeſæos, & Jebuſæos.

CAPUT XVI.

Agar à domina Sarai traditur Abræ uxor: quæ ubi concepiſſet, atque ob id dominam contemneret, ab illa afflicta, fugam init; ſed juſſu Angeli eidem ſubmiſſa, parit Iſmaelem.

1. IGitur Sarai, uxor Abram, non genuerat liberos: ſed habens ancillam Ægyptiam nomine Agar,

2. dixit marito ſuo: Ecce, concluſit me Dominus, ne parerem: ingredere ad ancillam meam, ſi fortè ſaltem ex illa ſuſcipiam filios. Cùmque ille acquieſceret deprecanti,

3. tulit Agar Ægyptiam ancillam ſuam, * * Ann. M. 2093. Ant. Chr. 1911.
poſt annos decem quàm habitare cœperant in terra Chanaan: & dedit eam viro ſuo uxorem.

4. Qui ingreſſus eſt ad eam. At illa concepiſſe ſe videns, deſpexit dominam ſuam.

5. Dixitque Sarai ad Abram: Iniquè agis

con-

contra me: ego dedi ancillam meam in ſinum tuum, quæ videns quòd conceperit, deſpectui me habet. Judicet Dominus inter me & te.

6. Cui reſpondens Abram: Ecce, ait, ancilla tua in manu tua eſt, utere ea ut libet. Affligente igitur eam Sarai, fugam iniit.

7. Cùmque inveniſſet eam angelus Domini juxta fontem aquæ in ſolitudine, qui eſt in via Sur in deſerto,

8. dixit ad illam: Agar ancilla Sarai, unde venis? & quò vadis? quæ reſpondit: A facie Sarai dominæ meæ ego fugio.

9. Dixitque ei angelus Domini: Revertere ad dominam tuam, & humiliare ſub manu illius.

10. Et rurſum: Multiplicans, inquit, multiplicabo ſemen tuum, & non numerabitur præ multitudine.

11. Ac deinceps: Ecce, ait, concepiſti, & paries filium: vocabiſque nomen ejus Iſmael, eo quòd audierit Dominus afflictionem tuam.

12. Hic erit ferus homo, manus ejus contra omnes, & manus omnium contra eum: & è regione univerſorum fratrum ſuorum figet tabernacula.

13. Vocavit autem Agar nomen Domini qui loquebatur ad eam: Tu Deus qui vidiſti me. Dixit enim: Profectò hìc vidit poſteriora videntis me||. ‡Exod. 33. 20. 23. Inf. 24. 62.

14. Propterea appellavit puteum illum, Puteum Viventis & videntis me. Ipſe eſt inter Cades & Barad.

15. Peperitque Agar Abræ filium: qui vocavit nomen ejus Iſmael.

16. Octoginta & ſex annorum erat Abram quando peperit ei Agar Iſmaelem.

CAPUT XVII.

Abræ repetuntur promiſſiones, ipſius & Sarai nomina immutantur, circumciſio præcipitur, filius ex Sara promittitur unà cum ſucceſſu Iſmaelis, & Abraham circumciſionis præceptum exequitur.

Ann. M. 2107. Ant. Chr. 1897.

1. POſtquam verò nonaginta & novem annorum eſſe cœperat, apparuit ei Dominus: dixitque ad eum: Ego Deus omnipotens: ambula coram me, & eſto perfectus.

2. Ponamque fœdus meum inter me & te, & multiplicabo te vehementer nimis.

3. Cecidit Abram pronus in faciem.

4. Dixitque ei Deus; Ego ſum, & pactum meum tecum, || eriſque pater multarum gentium. ‡Eccli. 44. 20. Rom. 4. 17.

5. Nec ultrà vocabitur nomen tuum Abram: ſed appellaberis Abraham: quia patrem multarum gentium conſtitui te.

6. Faciamque te creſcere vehementiſſimè, & ponam te in gentibus, regeſque ex te egredientur.

7. Et ſtatuam pactum meum inter me & te, & inter ſemen tuum poſt te in generationibus ſuis, fœdere ſempiterno: ut ſim Deus tuus, & ſeminis tui poſt te.

8. Daboque tibi & ſemini tuo terram peregrinationis tuæ, omnem terram Chanaan in poſſeſſionem æternam, eroque Deus eorum.

9. Dixit iterùm Deus ad Abraham: || Et tu ergo cuſtodies pactum meum, & ſemen tuum poſt te in generationibus ſuis. ‡Act. 7. 8.

10. Hoc eſt pactum meum quod obſervabitis inter me & vos, & ſemen tuum poſt te: Circumcidetur ex vobis omne maſculinum:

11. & circumcidetis carnem præputii veſtri, ut ſit || in ſignum fœderis inter me & vos. ‡Rom. 4. 11.

12. Infans octo dierum circumcidetur in vobis, omne maſculinum in generationibus veſtris: tam vernaculus, quàm emptitius circumcidetur, & quicumque non fuerit de ſtirpe veſtra: Lev. 12. 3. Luc. 2. 21.

13. Eritque pactum meum in carne veſtra in fœdus æternum.

14. Maſculus, cujus præputii caro circumciſa non fuerit, delebitur anima illa de populo ſuo: quia pactum meum irritum fecit.

15. Dixit quoque Deus ad Abraham: Sarai uxorem tuam non vocabis Sarai, ſed Saram.

16. Et benedicam ei, & ex illa dabo tibi filium cui benedicturus ſum, eritque in nationes, & reges populorum orientur ex eo.

17. Cecidit Abraham in faciem ſuam, & riſit, dicens in corde ſuo: Putaſne centenario naſcetur filius? & Sara nonagenaria pariet?

18. Dixitque ad Deum: Utinam Iſmael vivat coram te.

19. Et ait Deus ad Abraham: || Sara uxor tua pariet tibi filium, vocabiſque nomen ejus Iſaac, & conſtituam pactum meum illi in fœ- ‡Infr. 18. 10. & 21. 2.

dus

dus ſempiternum, & ſemini ejus poſt eum.

20. Super Iſmael quoque audivi te, ecce, benedicam ei, & augebo & multiplicabo eum valdè: duodecim duces generabit, & faciam illum in gentem magnam.

21. Pactum verò meum ſtatuam ad Iſaac, quem pariet tibi Sara tempore iſto in anno altero.

22. Cùmque finitus eſſet ſermo loquentis cum eo, aſcendit Deus ad Abraham.

23. Tulit autem Abraham Iſmael filium ſuum, & omnes vernaculos domus ſuæ: univerſoſque quos emerat, cunctos mares ex omnibus viris domus ſuæ: & circumcidit carnem præputii eorum ſtatim in ipſa die, ſicut præceperat ei Deus.

24. Abraham nonaginta & novem erat annorum quando circumcidit carnem præputii ſui.

25. Et Iſmael filius tredecim annos impleverat tempore circumciſionis ſuæ.

26. Eadem die circumciſus eſt Abraham & Iſmael filius ejus.

27. Et omnes viri domus illius, tam vernaculi, quàm emptitii & alienigenæ, pariter circumciſi ſunt.

CAPUT XVIII.

Angeli ab Abraham hoſpitio ſuſcepti, filium ex Sara promittunt: quæ ob id ridens, corripitur. Sodomorum everſio prædicitur, pro quibus Abraham ſæpius deprecatur.

Hebr. 13. 2. Eodem ann. 2107. 1. APparuit autem ei Dominus in convalle Mambre ſedenti in oſtio tabernaculi ſui in ipſo fervore diei.

2. Cùmque elevaſſet oculos, apparuerunt ei tres viri ſtantes propè eum: quos cùm vidiſſet, cucurrit in occurſum eorum de oſtio tabernaculi, & adoravit in terram.

3. Et dixit: Domine, ſi inveni gratiam in oculis tuis, ne tranſeas ſervum tuum:

4. Sed afferam pauxillum aquæ, & lavate pedes veſtros, & requieſcite ſub arbore.

5. Ponamque buccellam panis, & confortate cor veſtrum, poſteà tranſibitis: idcircò enim declinaſtis ad ſervum veſtrum. Qui dixerunt: Fac ut locutus es.

6. Feſtinavit Abraham in tabernaculum ad Saram, dixitque ei: Accelera, tria ſata ſimilæ commiſce, & fac ſubcinericios panes.

7. Ipſe verò ad armentum cucurrit, & tulit inde vitulum tenerrimum & optimum, deditque puero: qui feſtinavit & coxit illum.

8. Tulit quoque butyrum & lac, & vitulum quem coxerat, & poſuit coram eis: ipſe verò ſtabat juxta eos ſub arbore.

9. Cùmque comediſſent, dixerunt ad eum: Ubi eſt Sara uxor tua? ille reſpondit: Ecce in tabernaculo eſt.

§ Cap. 17. 19. Infr. 21. 1. Rom. 9. 9. 10. Cui dixit: ‖ Revertens veniam ad te tempore iſto, vita comite, & habebit filium Sara uxor tua. Quo audito, Sara riſit poſt oſtium tabernaculi.

11. Erant autem ambo ſenes, provectæque ætatis, & deſierant Saræ fieri muliebria.

12. Quæ riſit occultè, dicens: Poſtquam

§ 1. Pet. 3. 6 conſenui, & ‖ dominus meus vetulus eſt, voluptati operam dabo?

13. Dixit autem Dominus ad Abraham: Quare riſit Sara, dicens: Num verè paritura ſum anus?

14. Numquid Deo quidquam eſt difficile? juxta conditum revertar ad te hoc eodem tempore, vita comite, & habebit Sara filium.

15. Negavit Sara dicens, Non riſi: timore perterrita. Dominus autem: Non eſt, inquit, ita: ſed riſiſti.

16. Cùm ergo ſurrexiſſent inde viri, direxerunt oculos contra Sodomam: & Abraham ſimul gradiebatur, deducens eos.

17. Dixitque Dominus: Num celare potero Abraham quæ geſturus ſum:

18. Cùm futurus ſit in gentem magnam, ac robuſtiſſimam, & BENEDICENDÆ ſint in illo omnes nationes terræ?

19. Scio enim quòd præcepturus ſit filiis ſuis, & domui ſuæ poſt ſe, ut cuſtodiant viam Domini, & faciant judicium & juſtitiam: ut adducat Dominus propter Abraham omnia quæ locutus eſt ad eum. Sup. 12. 3. Inf. 22. 18.

20. Dixit itaque Dominus: Clamor Sodomorum & Gomorrhæ multiplicatus eſt, & peccatum eorum aggravatum eſt nimis.

21. Deſcendam & videbo, utrùm clamorem qui venit ad me, opere compleverint: an non eſt ita, ut ſciam.

22. Converteruntque ſe inde, & abierunt Sodomam: Abraham verò adhuc ſtabat coram Domino.

23. Et appropinquans ait: Numquid perdes juſtum cum impio?

24. Si fuerint quinquaginta juſti in civitate, peribunt ſimul? & non parces loco illi propter quinquaginta juſtos, ſi fuerint in eo?

25. Abſit à te, ut rem hanc facias, & occidas juſtum cum impio, fiatque juſtus ſicut impius, non eſt hoc tuum: qui judicas omnem terram, nequaquam facies judicium hoc.

26. Dixitque Dominus ad eum: Si invenero Sodomis quinquaginta juſtos in medio civitatis, dimittam omni loco propter eos.

27. Reſpondenſque Abraham, ait: Quia ſemel cœpi, loquar ad Dominum meum, cùm ſim pulvis & cinis.

28. Quid ſi minùs quinquaginta juſtis quinque fuerint? delebis, propter quadraginta quinque, univerſam urbem? Et ait: Non delebo, ſi invenero ibi quadraginta quinque.

29. Rurſumque locutus eſt ad eum: Sin autem quadraginta ibi inventi fuerint, quid facies? Ait: Non percutiam propter quadraginta.

30. Ne quæſo, inquit, indigneris Domine, ſi loquar: Quid ſi ibi inventi fuerint triginta? Reſpondit: Non faciam, ſi invenero ibi triginta.

31. Quia ſemel, ait, cœpi, loquar ad Dominum meum: Quid ſi ibi inventi fuerint viginti? Ait: Non interficiam propter viginti.

32. Obſecro, inquit, ne iraſcaris Domine, ſi loquar adhuc ſemel: Quid ſi inventi fuerint ibi decem? Et dixit, Non delebo propter decem.

33. Abiitque Dominus, poſtquam ceſſavit loqui ad Abraham: & ille reverſus eſt in locum ſuum.

Digitized by Google

CAPUT XIX.

Lot, Angelis hoſpitio ſuſceptis, à Sodomitis vim patitur: cum uxore & utraque filia à Sodomitico ereptus incendio, uxorem in via amiſit: tandemque inebriatus, cum utraque filia inceſtum ignorans commiſit; unde ortum habuerunt Moabitæ, & Ammonitæ.

Eodem ann. 2107. Hebr. 13. 2. 1. VEneruntque duo Angeli Sodomam veſpere, & ſedente Lot in foribus civita-
tis. Qui cùm vidiſſet eos, ſurrexit, & ivit ob-
viam eis: adoravitque pronus in terram,
2. & dixit: Obſecro, Domini, declinate in
domum pueri veſtri, & manete ibi: lavate pe-
des veſtros, & manè proficiſcemini in viam ve-
ſtram. Qui dixerunt. Minimè, ſed in platea
manebimus.
3. Compulit illos oppidò ut diverterent ad
eum; ingreſſiſque domum illius fecit convi-
vium, & coxit azyma, & comederunt.
4. Priùs autem quàm irent cubitum, viri
civitatis vallaverunt domum à puero uſque ad
ſenem, omnis populus ſimul.
5. Vocaruntque Lot, & dixerunt ei: Ubi
ſunt viri qui introierunt ad te nocte? educ il-
los huc, ut cognoſcamus eos.
6. Egreſſus ad eos Lot, poſt tergum occlu-
dens oſtium, ait:
7. Nolite, quæſo, fratres mei, nolite ma-
lum hoc facere.
8. Habeo duas filias, quæ necdum cognove-
runt virum: educam eas ad vos; & abutimini
eis ſicut vobis placuerit, dummodò viris iſtis
nihil mali faciatis, quia ingreſſi ſunt ſub umbra
culminis mei.
9. At illi dixerunt: Recede illuc. Et rur-
ſus: Ingreſſus es, inquiunt, ut advena; num-
quid ut judices? te ergo ipſum magis quàm hos
‖ 2. Petr. 2. 8. affligemus. ‖ Vimque faciebant Lot vehemen-
tiſſimè: jamque propè erat ut effringerent fores.
10. Et ecce miſerunt manum viri, & intro-
duxerunt ad ſe Lot, clauſeruntque oſtium,
‖ Sap. 19. 16. 2. Reg. 6. 18. 11. & eos, qui foris erant, ‖ percuſſerunt
cæcitate à minimo uſque ad maximum, ita ut
oſtium invenire non poſſent.
12. Dixerunt autem ad Lot: Habes hìc
quempiam tuorum? generum, aut filios, aut fi-
lias, omnes, qui tui ſunt, educ de urbe hac:
13. Delebimus enim locum iſtum, eo quòd
increverit clamor eorum coram Domino, qui
miſit nos, ut perdamus illos.
14. Egreſſus itaque Lot, locutus eſt ad ge-
neros ſuos qui accepturi erant filias ejus, & di-
xit: Surgite, egredimini de loco iſto: quia de-
lebit Dominus civitatem hanc. Et viſus eſt eis
quaſi ludens loqui.
15. Cùmque eſſet manè, cogebant eum An-
geli, dicentes: Surge, tolle uxorem tuam,
& duas filias quas habes: ne & tu pariter pe-
reas in ſcelere civitatis.
16. Diſſimulante illo, apprehenderunt ma-
num ejus, & manum uxoris, ac duarum filia-
rum ejus, eo quòd parceret Dominus illi.
17. ‖ Eduxeruntque eum, & poſuerunt ex- ‖ Sap. 10. 6.
tra civitatem: ibique locuti ſunt ad eum, di-
centes: Salva animam tuam: noli reſpicere poſt
tergum, nec ſtes in omni circa regione: ſed in
monte ſalvum te fac, ne & tu ſimul pereas.
18. Dixitque Lot ad eos: Quæſo Domine mi,
19. Quia invenit ſervus tuus gratiam coram
te, & magnificaſti miſericordiam tuam quam
feciſti mecum, ut ſalvares animam meam, nec
poſſum in monte ſalvari, ne fortè apprehendat
me malum, & moriar.
20. Eſt civitas hæc juxtà, ad quam poſſum
fugere, parva, & ſalvabor in ea: numquid non
modica eſt, & vivet anima mea?
21. Dixitque ad eum: Ecce etiam in hoc
ſuſcepi preces tuas, ut non ſubvertam urbem
pro qua locutus es.
22. ‖ Feſtina & ſalvare ibi: quia non potero ‖ Sap. 10. 6.
facere quidquam donec ingrediaris illuc. Idcir-
cò vocatum eſt nomen urbis illius Segor. * *i. parva.
23. Sol egreſſus eſt ſuper terram, & Lot
ingreſſus eſt Segor.
24. ‖ Igitur Dominus pluit ſuper Sodomam ‖ Deut. 29. 23.
& Gomorrham ſulphur & ignem à Domino Iſaia 13. 19.
de cœlo: Jer. 50. 40.
25. & ſubvertit civitates has, & omnem Ezech. 16. 49.
circa regionem, univerſos habitatores urbium, Oſea 11. 8.
& cuncta terræ virentia. Amos 4. 11.
26. ‖ Reſpicienſque uxor ejus poſt ſe, ver- Luc. 17. 29.
ſa eſt in ſtatuam ſalis. Juda 1. 7.
27. Abraham autem conſurgens manè, ubi ‖ Luc. 17. 32.
ſteterat ‖ priùs cum Domino, ‖ Sap. 18. 2.
28. intuitus eſt Sodomam & Gomorrham,
& univerſam terram regionis illius: viditque
aſcendentem favillam de terra quaſi fornacis
fumum.

29. Cùm enim ſubverteret Deus civitates regionis illius, recordatus Abrahæ, liberavit Lot de ſubverſione urbium in quibus habitaverat.

30. Aſcenditque Lot de Segor, & manſit in monte, duæ quoque filiæ ejus cum eo (timuerat enim manere in Segor) & manſit in ſpelunca ipſe, & duæ filiæ ejus cum eo.

31. Dixitque major ad minorem: Pater noſter ſenex eſt, & nullus virorum remanſit in terra qui poſſit ingredi ad nos juxta morem univerſæ terræ.

32. Veni, inebriemus eum vino, dormiamuſque cum eo, ut ſervare poſſimus ex patre noſtro ſemen.

33. Dederunt itaque patri ſuo bibere vinum nocte illa: Et ingreſſa eſt major, dormivitque cum patre: at ille non ſenſit, nec quando accubuit filia, nec quando ſurrexit.

34. Altera quoque die dixit major ad minorem: Ecce dormivi heri cum patre meo, demus ei bibere vinum etiam hac nocte, & dormies cum eo, ut ſalvemus ſemen de patre noſtro.

35. Dederunt etiam & illa nocte patri ſuo bibere vinum, ingreſſaque minor filia, dormivit cum eo: & ne tunc quidem ſenſit quando concubuerit, vel quando illa ſurrexerit.

36. Conceperunt ergo duæ filiæ Lot de patre ſuo.

37. Peperitque major filium, & vocavit nomen ejus Moab: ipſe eſt pater Moabitarum uſque in præſentem diem.

38. Minor quoque peperit filium, & vocavit nomen ejus Ammon, id eſt, filius populi mei: ipſe eſt pater Ammonitarum uſque hodie.

CAPUT XX.

Abrahæ in Geraris peregrinanti uxor à rege tollitur; quæ ad Domini juſſum cum magnis donis intacta redditur, & Abraham orante ſalus domui regis reſtituitur.

1. PRofectus inde * Abraham in terram auſtralem, habitavit inter Cades & Sur: & peregrinatus eſt in † Geraris.

* A convalle Mambre. † Eodem ann. 2107.

2. Dixitque de Sara uxore ſua: Soror mea eſt. Miſit ergo Abimelech rex Geraræ, & tulit eam.

3. Venit autem Deus ad Abimelech per ſomnium nocte, & ait illi: En morieris propter mulierem quam tuliſti: habet enim virum.

4. Abimelech verò non tetigerat eam, & ait: Domine, num gentem ignorantem & juſtam interficies?

5. Nonne ipſe dixit mihi: Soror mea eſt: & ipſa ait: Frater meus eſt? in ſimplicitate cordis mei, & munditia manuum mearum, feci hoc.

6. Dixitque ad eum Deus: Et ego ſcio quòd ſimplici corde feceris: & ideò cuſtodivi te ne peccares in me, & non dimiſi ut tangeres eam.

7. Nunc ergo redde viro ſuo uxorem, quia Propheta eſt: & orabit pro te, & vives: ſi autem nolueris reddere, ſcito quòd morte morieris tu, & omnia quæ tua ſunt.

8. Statimque de nocte conſurgens Abimelech, vocavit omnes ſervos ſuos: & locutus eſt univerſa verba hæc in auribus eorum, timueruntque omnes viri valdè.

9. Vocavit autem Abimelech etiam Abraham, & dixit ei: Quid feciſti nobis? quid peccavimus in te, quia induxiſti ſuper me & ſuper regnum meum peccatum grande? quæ non debuiſti facere, feciſti nobis.

10. Rurſumque expoſtulans, ait: Quid vidiſti, ut hoc faceres?

11. Reſpondit Abraham: Cogitavi mecum, dicens: Forſitan non eſt timor Dei in loco iſto: & interficient me propter uxorem meam:

12. aliàs autem & || verè ſoror mea eſt, filia * patris mei, & non filia matris meæ †, & duxi eam in uxorem.

13. Poſtquam autem eduxit me Deus de domo patris mei, dixi ad eam: || Hanc miſericordiam facies mecum: In omni loco, ad quem ingrediemur, dices quòd frater tuus ſim.

14. Tulit igitur Abimelech oves & boves, & ſervos & ancillas, & dedit Abraham: reddiditque illi Saram uxorem ſuam,

15. & ait: Terra coram vobis eſt, ubicumque tibi placuerit habita.

16. Saræ autem dixit: Ecce mille argenteos dedi fratri tuo, hoc erit tibi in velumen oculorum ad omnes qui tecum ſunt, & quocumque perrexeris: mementoque te deprehenſam.

17. Orante autem Abraham, ſanavit Deus Abimelech & uxorem, ancillaſque ejus, & pepererunt:

18. Concluſerat enim Dominus omnem vulvam domus Abimelech propter Saram uxorem Abrahæ.

|| Sup. 12. 13. * i. Neptis, ut ſæpe Heb. Erat enim filia Arani filii majoris Thare alio nomine dicta Jeſcha. *ſup. 11. 29. Hier. Aug. Joſeph. Hebræi in Sederol.* Sic Lot ejuſdem Arani filius. *Sup. 11. 27.* Abrahami frater dicitur *ſup. 13. 8.* 14. 14. Vide etiã inf. 26. 7. & 29. 12. ac Tob. cap. 8. 9. † inde apparet Aran (ex quo Sara) ex Abraham non eadem matre genitos. *Aug.* || *Infr.* 21. 23.

CAPUT XXI.

Naſcitur Iſaac, & ablactatur; Iſmael verò cum matre domo pellitur in deſertis victurus. Abimelech cum Abraham fœdus medio juramento percuſſit.

1. VIſitavit autem Dominus Saram ſicut || promiſerat: & implevit quæ locutus eſt.

2. Concepitque & || peperit filium in ſenectute ſua, tempore quo prædixerat ei Deus.

3. Vocavitque Abraham nomen filii ſui, quem genuit ei Sara, Iſaac *:

4. & circumcidit eum octavo die, ſicut || præceperat ei Deus.

5. Cùm centum eſſet annorum: hac quippè ætate patris, natus eſt Iſaac.

6. Dixitque Sara: Riſum fecit mihi Deus: quicumque audierit, corridebit mihi.

7. Rurſumque ait: Quis auditurus crederet Abraham, quòd Sara lactaret filium, quem peperit ei jam ſeni?

8. Crevit igitur puer, & ablactatus eſt: * feceritque Abraham grande convivium in die ablactationis ejus.

9. Cùmque vidiſſet Sara filium Agar Ægyptiæ ludentem † cum Iſaac filio ſuo, dixit ad Abraham:

10. Ejice ancillam hanc, & filium ejus: non enim erit hæres filius ancillæ cum filio meo Iſaac.

11. Durè accepit hoc Abraham pro filio ſuo.

12. Cui dixit Deus: Non tibi videatur aſperum ſuper puero, & ſuper ancilla tua: omnia quæ dixerit tibi Sara, audi vocem ejus: quia || in Iſaac vocabitur tibi ſemen.

13. Sed & filium ancillæ faciam in gentem magnam, quia ſemen tuum eſt.

14. Surrexit itaque Abraham manè, & tollens panem & utrem aquæ, impoſuit ſcapulæ ejus, tradiditque puerum, & dimiſit * eam. Quæ

|| Sup. 17. 19. 18. 10. || *Gal.* 4. 23. *Heb.* 11. 11. * Ann. M. 2108. Ant. Chr. 1894. || *Sup.* 17. 10. *Matt.* 1. 2. * Ætatis ſuæ an. 5. *Hieron.* A. Mundi 2111. Ant. Chr. 1891. † i. deludentem, imò & *perſequentem*, ut explicat Apoſt. (*Gal.* 4. 30) & ponderat *Aug. ibid.* A qua perſecutione & ſeminis promiſſione 400. anni afflictionis ſunt deducendi, in exitu ex Ægypto terminandi. || *Rom.* 9. 7. *Heb.* 11. 18. * Ann. M. 2113. Ant. Chr. 1891.

cùm

cùm abiiſſet, errabat in ſolitudine Berſabee.

15. Cùmque conſumpta eſſet aqua in utre, abjecit puerum † ſubter unam arborum, quæ ibi erant.

† Non ab humero, ſed abanimo, *Auguſt.* quippe jam annor. 15. ut vult idem, vel poſt us 18. *ut Hier. & multi Hebr.*

16. Et abiit, ſeditque è regione procul quantum poteſt arcus jacere, dixit enim: Non videbo morientem puerum: & ſedens contrà, levavit vocem ſuam & flevit.

17. Exaudivit autem Deus vocem pueri: vocavitque Angelus Dei Agar de cœlo, dicens: Quid agis, Agar? noli timere: exaudivit enim Deus vocem pueri de loco in quo eſt.

18. Surge, tolle puerum, & tene manum illius: quia in gentem magnam faciam eum.

19. Aperuitque oculos ejus Deus: quæ videns puteum aquæ, abiit, & implevit utrem, deditque puero bibere.

20. Et fuit cum eo: qui crevit, & moratus eſt in ſolitudine, factuſque eſt juvenis ſagittarius.

21. Habitavitque in deſerto Pharan, & accepit illi mater ſua uxorem de terra Ægypti.

22. Eodem tempore dixit Abimelech, & Phicol princeps exercitus ejus, ad Abraham: Deus tecum eſt in univerſis quæ agis.

23. Jura ergo per Deum, ne noceas mihi, & poſteris meis, ſtirpique meæ: ſed juxta miſericordiam, ‖ quam feci tibi, facies mihi, & terræ in qua verſatus es advena. ‖ *Sup. 20. 15*

24. Dixitque Abraham: Ego jurabo.

25. Et increpavit Abimelech propter puteum aquæ quem vi abſtulerant ſervi ejus.

26. Reſponditque Abimelech: Neſcivi quis fecerit hanc rem: ſed & tu non indicaſti mihi, & ego non audivi præter hodie.

27. Tulit itaque Abraham oves & boves, & dedit Abimelech: percuſſeruntque ambo fœdus.

28. Et ſtatuit Abraham ſeptem agnas gregis ſeorſum.

29. Cui dixit Abimelech: Quid ſibi volunt ſeptem agnæ iſtæ, quas ſtare feciſti ſeorſum?

30. At ille: Septem, inquit, agnas accipies de manu mea: ut ſint mihi in teſtimonium, quoniam ego fodi puteum iſtum.

31. Idcircò vocatus eſt locus ille Berſabee: quia ibi uterque juravit.

32. Et inierunt fœdus pro puteo juramenti.

33. Surrexit autem Abimelech, & Phicol princeps exercitus ejus, reverſique ſunt in terram Palæſtinorum. Abraham verò plantavit nemus in Berſabee, & invocavit ibi nomen Domini Dei æterni.

34. Et fuit colonus terræ Palæſtinorum diebus multis.

CAPUT XXII.

Fides & obedientia Abrahæ in filii ſui præcepta immolatione probatur, ſed ab ipſius immolatione prohibetur, promiſſioneſque ei confirmantur. & filii Nachor fratris Abrahæ numerantur.

1. QUæ poſtquam geſta ſunt ‡, ‖ tentavit Deus Abraham, & dixit ad eum: Abraham, Abraham. * At ille reſpondit: Adſum.

‡ SARB. SANCTO PROPH. 3. *Item* VIGIL. PENTIC. PROPH. 1. ‖ *Judith. 8. 22. Heb. 11. 17.* Ann. M. 2135. Ant. Chr. 1869. * Tunc annum agentem 37. *ut Gerebrardus poſt Seder-Olam & Hebr. traditiones.*

2. Ait illi: Tolle filium tuum unigenitum, quem diligis, Iſaac, & vade in terram viſionis, atque ibi offeres eum in holocauſtum ſuper unum montium quem monſtravero tibi.

3. Igitur Abraham de nocte conſurgens, ſtravit aſinum ſuum, ducens ſecum duos juvenes, & Iſaac filium * ſuum: Cùmque concidiſſet ligna in holocauſtum, abiit ad locum quem præceperat ei Deus.

4. Die autem tertio, elevatis oculis, vidit locum procul:

5. Dixitque ad pueros ſuos: Expectate hic cum aſino: ego & puer illuc uſque properantes, poſtquam adoraverimus, revertemur ad vos.

6. Tulit quoque ligna holocauſti, & impoſuit ſuper Iſaac filium ſuum: ipſe verò portabat in manibus ignem & gladium. Cùmque duo pergerent ſimul,

7. dixit Iſaac patri ſuo: Pater mi. At ille reſpondit: Quid vis, fili? Ecce, inquit, ignis & ligna: ubi eſt victima holocauſti?

8. Dixit autem Abraham: Deus providebit ſibi victimam holocauſti, fili mi. Pergebant ergo pariter:

9. & venerunt ad locum quem oſtenderat ei Deus, in quo ædificavit altare, & deſuper ligna compoſuit: cùmque alligaſſet Iſaac filium ſuum, poſuit eum in altare ſuper ſtruem lignorum.

10. Extenditque manum, & arripuit gladium, ut immolaret filium ſuum. *Jacob. 2. 21.*

11. Et ecce Angelus Domini de cœlo clamavit, dicens: Abraham, Abraham. Qui reſpondit: Adſum.

Digitized by Google

12. Dixitque ei : Non extendas manum tuam ſuper puerum , neque facias illi quidquam: nunc cognovi quòd times Deum , & non pepercisti unigenito filio tuo propter me.

13. Levavit Abraham oculos ſuos , viditque poſt tergum arietem inter vepres hærentem cornibus , quem aſſumens obtulit holocauſtum pro filio.

14. Appellavitque nomen loci illius , Dominus videt. Unde uſque hodie dicitur : In monte Dominus videbit.

15. Vocavit autem Angelus Domini Abraham ſecundò de cœlo, dicens:

16. ‖ Per memetipſum juravi , dicit Dominus : quia feciſti hanc rem , & non pepercisti filio tuo unigenito propter me:

‖ *Pſalm.* 104.9. *Eccl.*44.21 1.*Mach.*2.52. *Luc.* 1.73. *Hebr.*6.13.17.

17. benedicam tibi, & multiplicabo ſemen tuum ſicut ſtellas cœli ‖, & velut arenam quæ eſt in littore maris : poſſidebit ſemen tuum portas inimicorum ſuorum,

‖ *Vid.ſup.* 15. 5.

18. & ‖ BENEDICENTUR in ſemine tuo omnes gentes terræ, quia obediſti voci meę.

‖ *Sup.*12.3 18. 18. ‖ *Inf.*26 4. ‖ *Eccl.*44.25 *Act.* 3.25.

19. Reverſus eſt Abraham ad pueros ſuos , abieruntque Berſabee ſimul, & habitavit ibi.

20. His ita geſtis , nuntiatum eſt Abrahæ quòd Melcha quoque genuiſſet filios Nachor fratri ſuo,

21. Hus * primogenitum , & Buz fratrem ejus, & Camuel patrem Syrorum,

* De hujus ſtirpe Job fuit , non de Eſau. *Hieron.*

22. & Caſed, & Azau , Pheldas quoque & Iedlaph ,

23. ac Bathuel, de quo nata eſt Rebecca : octo iſtos genuit Melcha, Nachor fratri Abrahę.

24. Concubina verò illius , nomine Roma, peperit Tabee, & Gaham, & Thahas, & Maacha.

CAPUT XXIII.

Sara mortua plangitur , atque in ſpelunca duplici, quam Abraham ab Ephron cum agro præſenti emit pecunia , ſepelitur.

1. VIxit autem Sara centum vigintiſeptem annis.

2. Et mortua eſt * in civitate Arbee, quæ eſt Hebron , in terra Chanaan : venitque Abraham ut plangeret & fleret eam.

* *An. M.* 2145. *Ant. Chr.* 1859.

3. Cùmque ſurrexiſſet ab officio funeris , locutus eſt ad filios Heth, dicens:

4. Advena ſum & peregrinus apud vos : date mihi jus ſepulchri vobiſcum , ut ſepeliam mortuum meum.

5. Reſponderunt filii Heth, dicentes:

6. Audi nos domine, princeps Dei es apud nos: in electis ſepulchris noſtris ſepeli mortuum tuum: nulluſque te prohibere poterit quin in monumento ejus ſepelias mortuum tuum.

7. Surrexit Abraham , & adoravit populum terræ, filios videlicet Heth:

8. dixitque ad eos: Si placet animæ veſtræ ut ſepeliam mortuum meum , audite me, & intercedite pro me apud Ephron filium Seor:

9. ut det mihi ſpeluncam duplicem, quam habet in extrema parte agri ſui: pecunia digna tradat eam mihi coram vobis in poſſeſſionem ſepulchri.

10. Habitabat autem Ephron in medio filiorum Heth . Reſponditque Ephron ad Abraham cunctis audientibus qui ingrediebantur portam civitatis illius, dicens:

11. Nequaquam ita fiat, domine mi, ſed tu magis auſculta quod loquor: Agrum trado tibi, & ſpeluncam, quæ in eo eſt, præſentibus filiis populi mei, ſepeli mortuum tuum.

12. Adoravit Abraham coram populo terræ,

13. Et locutus eſt ad Ephron circumſtante plebe : Quæſo , ut audias me: Dabo pecuniam pro agro: ſuſcipe eam, & ſic ſepeliam mortuum meum in eo.

14. Reſponditque Ephron:

15. Domine mi , audi me : Terra, quam poſtulas, quadringentis ſiclis argenti valet : iſtud eſt pretium inter me & te : ſed quantum eſt hoc? ſepeli mortuum tuum.

16. Quod cùm audiſſet Abraham, appendit pecuniam , quam Ephron poſtulaverat , audientibus filiis Heth, quadringentos ſiclos argenti probatæ monetæ publicæ.

17. Confirmatuſque eſt ager quondam Ephronis, in quo erat ſpelunca duplex , reſpiciens Mambre, tam ipſe, quàm ſpelunca, & omnes arbores ejus in cunctis terminis ejus per circuitum,

18. Abrahæ in poſſeſſionem , videntibus filiis Heth, & cunctis qui intrabant portam civitatis illius.

19. Atq; ita ſepelivit Abraham Saram uxorem ſuam in ſpelunca agri duplici , quæ reſpiciebat Mambre. ‖ Hæc eſt Hebron in terra Chanaan.

‖ *Infr.* 35. 27.

20. Et confirmatus eſt ager, & antrum quod erat in eo, Abrahæ in poſſeſſionem monumenti à filiis Heth.

CAPUT XXIV.

Servus Abrahæ ab ipſo adjuratus & in Meſopotamiam ad quærendam uxorem Iſaac miſſus, ſigno à Domino petito, Rebeccam invenit, & habito parentum, ac fratris, ipſiuſque conſenſu adducit ad Iſaac: quam ille ducit in uxorem, & ita ſuper matris morte accipit conſolationem.

*140. annorum.

1. Erat autem Abraham ſenex, *dierumque multorum: & Dominus in cunctis benedixerat ei.

† Ann. M. 2148. Ann. Chr. 1856. * de quo ſupr. 15.2. || Infr. 7.29.

2. Dixitque † ad ſervum ſeniorem domus ſuæ, * qui præerat omnibus quæ habebat: || Pone manum tuam ſubter femur meum,

3. ut adjurem te per Dominum, Deum cœli & terræ, ut non accipias uxorem filio meo de filiabus Chananæorum, inter quos habito:

4. ſed ad terram & cognationem meam proficiſcaris, & inde accipias uxorem filio meo Iſaac.

5. Reſpondit ſervus: Si noluerit mulier venire mecum in terram hanc, numquid reducere debeo filium tuum ad locum, de quo tu egreſſus es?

6. Dixitque Abraham: Cave ne quando reducas filium meum illuc.

|| Sup. 12.7. 13. 15. 15. 18. Infr. 26. 3. || Inf. 48. 16.

7. Dominus Deus cœli, qui tulit me de domo patris mei, & de terra nativitatis meæ, qui locutus eſt mihi, & juravit mihi dicens: || Semini tuo dabo terram hanc: ipſe mittet Angelum ſuum coram te, || & accipies inde uxorem filio meo:

8. Sin autem mulier noluerit ſequi te, non teneberis juramento: filium meum tantùm ne reducas illuc.

9. Poſuit ergo ſervus manum ſub femore Abraham domini ſui, & juravit illi ſuper ſermone hoc.

* ſ. Haran, in qua Nachor, ejuſque poſteri habitavere. || Infr. 27. 43.

10. Tulitque decem camelos de grege domini ſui, & abiit, ex omnibus bonis ejus portans ſecum, profectuſque perrexit in Meſopotamiam ad urbem * Nachor.

11. Cùmque camelos feciſſet accumbere extra oppidum juxta puteum aquæ veſpere, tempore quo ſolent mulieres egredi ad hauriendam aquam, dixit:

12. Domine Deus domini mei Abraham, occurre, obſecro, mihi hodie, & fac miſericordiam cum domino meo Abraham.

13. Ecce ego ſto propè fontem aquæ, & filiæ habitatorum hujus civitatis egredientur ad hauriendam aquam.

14. Igitur puella, cui ego dixero: Inclina hydriam tuam ut bibam: & illa reſponderit: Bibe, quin & camelis tuis dabo potum: ipſa eſt, quam præparaſti ſervo tuo Iſaac: & per hoc intelligam quòd feceris miſericordiam cum domino meo.

|| Exod. 2. 16. Infr. 29. 8.

15. Necdum intra ſe verba compleverat, & ecce Rebecca egrediebatur, filia Bathuel, filii Melchæ uxoris Nachor fratris Abraham, habens hydriam in ſcapula ſua ||:

16. puella decora nimis, virgoque pulcherrima, & incognita viro: deſcenderat autem ad fontem, & impleverat hydriam, ac revertebatur.

17. Occurritque ei ſervus, & ait: Pauxillum aquæ mihi ad bibendum præbe de hydria tua.

18. Quæ reſpondit: Bibe, domine mi: celeriterque depoſuit hydriam ſuper ulnam ſuam, & dedit ei potum.

19. Cùmque ille bibiſſet, adjecit: Quin & camelis tuis hauriam aquam, donec cuncti bibant.

20. Effundenſque hydriam in canalibus, recurrit ad puteum, ut hauriret aquam: & hauſtam omnibus camelis dedit.

21. Ipſe autem contemplabatur eam tacitus, ſcire volens utrùm proſperum iter ſuum feciſſet Dominus, an non.

22. Poſtquam autem biberunt cameli, protulit vir inaures aureas, appendentes ſiclos duos, & armillas totidem pondo ſiclorum decem.

23. Dixitque ad eam: Cujus es filia? indica mihi: eſt in domo patris tui locus ad manendum?

24. Quæ reſpondit: Filia ſum Bathuelis, filii Melchæ, quem peperit ipſi Nachor:

25. Et addidit, dicens: Palearum quoque & fœni plurimum eſt apud nos, & locus ſpatioſus ad manendum.

26. Inclinavit ſe homo, & adoravit Dominum,

27. dicens: Benedictus Dominus Deus domini mei Abraham, qui non abſtulit miſericordiam & veritatem || ſuam à domino meo, Infr. 49.
& recto itinere me perduxit in domum fratris domini mei.

28. Cucurrit itaque puella, & nuntiavit in domum matris ſuæ omnia quæ audierat.

29. Habebat autem Rebecca fratrem nomine Laban, qui feſtinus egreſſus eſt ad hominem, ubi erat fons.

30. Cùmque vidiſſet inaures & armillas in manibus ſororis ſuæ, & audiſſet cuncta verba referentis: Hæc locutus eſt mihi homo: venit ad virum, qui ſtabat juxta camelos, & propè fontem aquæ:

31. dixitque ad eum: Ingredere, benedicte Domini: cur foris ſtas? præparavi domum, & locum camelis.

32. Et introduxit eum in hoſpitium, ac deſtravit camelos, deditque paleas & fœnum, & aquam ad lavandos pedes ejus, & virorum qui venerant cum eo.

33. Et appoſitus eſt in conſpectu ejus panis. Qui ait: Non comedam, donec loquar ſermones meos. Reſpondit ei: Loquere.

34. At ille: Servus, inquit, Abraham ſum:

35. & Dominus benedixit domino meo valdè, magnificatuſque eſt: & dedit ei oves & boves, argentum & aurum, ſervos & ancillas, camelos & aſinos.

36. Et peperit Sara uxor domini mei filium domino meo in ſenectute ſua, deditque illi omnia quæ habuerat.

37. Et adjuravit me dominus meus, dicens: Non accipies uxorem filio meo de filiabus Chananæorum, in quorum terra habito:

38. ſed ad domum patris mei perges, & de cognatione mea accipies uxorem filio meo:

39. ego verò reſpondi domino meo: Quid ſi noluerit venire mecum mulier?

40. Dominus, ait, in cujus conſpectu ambulo, mittet angelum ſuum tecum, & diriget

viam tuam: accipieſque uxorem filio meo de cognatione mea & de domo patris mei.

41. Innocens eris à maledictione mea, cùm veneris ad propinquos meos, & non dederint tibi.

42. Veni ergo hodie ad fontem aquæ, & dixi: Domine Deus domini mei Abraham, ſi direxiſti viam meam, in qua nunc ambulo,

43. ecce ſto juxta fontem aquæ; & virgo, quæ egredietur ad hauriendam aquam, audierit à me: Da mihi pauxillum aquæ ad bibendum ex hydria tua:

44. & dixerit mihi: Et tu bibe, & camelis tuis hauriam: ipſa eſt mulier quam præparavit Dominus filio domini mei.

45. Dumque hæc tacitus mecum volverem, apparuit Rebecca veniens cum hydria, quam portabat in ſcapula, deſcenditque ad fontem, & hauſit aquam. Et ajo ad eam: Da mihi paululum bibere.

46. Quæ feſtinans depoſuit hydriam de humero, & dixit mihi: Et tu bibe, & camelis tuis tribuam potum. Bibi, & adaquavit camelos.

47. Interrogavique eam, & dixi: Cujus es filia? Quæ reſpondit: Filia Bathuelis ſum, filii Nachor, quem peperit ei Melcha. Suſpendi itaque inaures ad ornandam faciem ejus, & armillas poſui in manibus ejus.

48. Pronuſque adoravi Dominum, benedicens Domino Deo domini mei Abraham, qui perduxit me recto itinere, ut ſumerem filiam * fratris domini mei filio ejus.

**j. Neptis, ut ſæpè: erat enim filia Bathuelis filii Nachor fratris Abraham. Sup. verſ. 24. cum cap. 11. 27.*

49. Quamobrem ſi facitis miſericordiam & veritatem cum domino meo, indicate mihi; ſin autem aliud placet, & hoc dicite mihi, ut vadam ad dexteram, ſive ad ſiniſtram.

50. Reſponderuntque Laban & Bathuel: A Domino egreſſus eſt ſermo: non poſſumus extra placitum ejus quidquam aliud loqui tecum.

51. En Rebecca coram te eſt, tolle eam, & proficiſcere, & ſit uxor filii domini tui, ſicut locutus eſt Dominus.

52. Quod cùm audiſſet puer Abraham, procidens adoravit in terram Dominum.

53. Prolatiſque vaſis argenteis, & aureis, ac veſtibus, dedit ea Rebeccæ pro munere, fratribus quoque ejus, & matri dona obtulit.

54. Inito convivio, veſcentes pariter & bibentes manſerunt ibi. Surgens autem manè, locutus eſt puer: Dimittite me, ut vadam ad dominum meum.

55. Reſponderuntque fratres ejus & mater: Maneat puella ſaltem decem dies apud nos, & poſteà proficiſcetur.

56. Nolite, ait, me retinere, quia Dominus direxit viam meam: dimittite me ut pergam ad dominum meum.

57. Et dixerunt: Vocemus puellam, & quæramus ipſius voluntatem.

58. Cùmque vocata veniſſet, ſciſcitati ſunt: Vis ire cum homine iſto? Quæ ait: Vadam.

59. Dimiſerunt ergo eam, & nutricem illius, ſervumque Abraham, & comites ejus,

60. imprecantes proſpera ſorori ſuæ, atque dicentes: Soror noſtra es, creſcas in mille millia, & poſſideat ſemen tuum portas inimicorum ſuorum.

61. Igitur Rebecca, & puellæ illius aſcenſis camelis, ſecutæ ſunt virum: qui feſtinus revertebatur ad dominum ſuum.

62. Eo autem tempore deambulabat Iſaac per viam quæ ducit ad Puteum, cujus nomen eſt Viventis & videntis: habitabat enim in terra Auſtrali: *Sup. 16. 14.*

63. & egreſſus fuerat ad meditandum in agro, inclinata jam die: cùmque elevaſſet oculos, vidit camelos venientes procul.

64. Rebecca quoque, conſpecto Iſaac, deſcendit de camelo,

65. & ait ad puerum: Quis eſt ille homo qui venit per agrum in occurſum nobis? Dixitque ei: Ipſe eſt dominus meus. At illa tollens citò pallium operuit ſe.

66. Servus autem cuncta, quæ geſſerat, narravit Iſaac.

67. Qui introduxit eam in tabernaculum Saræ matris ſuæ, & accepit eam uxorem: & in tantum dilexit eam, ut dolorem, qui ex morte matris * ejus acciderat, temperaret.

**Triennio antè defunctæ, ſup. cap. 23.*

CAPUT XXV.

Abraham multis ex Cetura ſuſceptis filiis mortuus eſt: Iſmael quoque poſtquam duodecim genuit duces, moritur. Iſaac pro uxore ſua ſterili precatur, geminos genuit Eſau & Jacob, quorum major vendidit minori primogenita.

1. Abraham verò aliam duxit uxorem nomine Ceturam *: *1. Par. 1. 32. *Circa an. Mundi 2130. Ant. Chr. 1854. Ante mortem Abrahami 38.*

2. quæ peperit ei Zamran, & Jecſan, & Madan, & Madian, & Jeſboc, & Sue.

3. Jecſan quoque genuit Saba, & Dadan. Filii Dadan fuerunt Aſſurim, & Latuſim, & Loomim.

4. At verò ex Madian ortus eſt Epha, & Opher, & Henoch & Abida, & Eldaa: omnes hi filii Ceturæ.

5. Deditque Abraham cuncta quæ poſſederat, Iſaac:

6. filiis autem concubinarum largitus eſt munera, & ſeparavit eos ab Iſaac filio ſuo, dum adhuc ipſe viveret, ad plagam orientalem.

7. Fuerunt autem dies vitæ Abrahæ, centum ſeptuaginta quinque anni.

8. Et deficiens mortuus eſt * in ſenectute bona, provectæque ætatis, & plenus dierum: congregatuſque eſt ad populum ſuum.

**Ann. M. 2183. Ant. Chr. 1821. Poſt adventum in terram Chanaan annos 100. Poſt natum Jacob ann. 15.*

9. Et ſepelierunt eum Iſaac & Iſmael filii ſui in ſpelunca duplici, quæ ſita eſt in agro Ephron filii Seor Hethæi, è regione Mambre,

10. quem emerat à filiis Heth: ibi ſepultus eſt ipſe, & Sara uxor ejus.

11. Et poſt obitum illius benedixit Deus Iſaac filio ejus, qui habitabat juxta puteum nomine Viventis & videntis.

12. Hæ ſunt generationes Iſmael filii Abrahæ, quem peperit ei Agar Ægyptia, famula Saræ:

13. & hæc nomina filiorum ejus in vocabulis & generationibus ſuis. || Primogenitus Iſmaelis Nabajoth, deinde Cedar, & Adbeel, & Mabſam, *|| 1. Par. 1. 29.*

14. Maſma quoque, & Duma, & Maſſa,

15. Hadar, & Thema, & Jethur, & Naphis, & Cedma.

16. Iſti ſunt filii Iſmaelis: & hæc nomina per caſtella & oppida eorum, duodecim principes tribuum ſuarum ||. *|| Vid. ſup. 17. 20.*

17. Et facti ſunt anni vitæ Iſmaelis centum triginta ſeptem, deficienſque mortuus eſt *: & appoſitus ad populum ſuum. **Ann. M. 2231. Ant. Chr. 1773.*

18. Ha-

18. Habitavit autem ab Hevila uſque Sur, quæ reſpicit Ægyptum introeuntibus Aſſyrios: coram cunctis fratribus ſuis obiit.

19. Hæ quoque ſunt generationes Iſaac filii Abraham: Abraham genuit Iſaac:

* Ann. M. 2148. Ant. Chr. 1856.
20. qui cùm quadraginta eſſet annorum *, duxit uxorem Rebeccam filiam Bathuelis Syri de Meſopotamia, ſororem Laban.

21. Deprecatuſque eſt Iſaac Dominum pro uxore ſua, eò quòd eſſet ſterilis: qui exaudivit eum, & dedit conceptum Rebeccæ.

22. Sed collidebantur in utero ejus parvuli; quæ ait: Si ſic mihi futurum erat, quid neceſſe fuit concipere? Perrexitque ut conſuleret Dominum.

|| *Rom.* 9. 10.
23. Qui reſpondens ait: || Duæ gentes ſunt in utero tuo, & duo populi ex ventre tuo dividentur, populuſque populum ſuperabit, & major ſerviet minori.

24. Jam tempus pariendi advenerat, & ecce gemini in utero ejus reperti ſunt.

|| *Oſee* 12. 3.
25. || Qui prior egreſſus eſt, rufus erat, & totus in morem pellis hiſpidus: vocatumque

|| *Matt.* 1. 2.
eſt nomen ejus Eſau: || Protinus alter egrediens, plantam fratris tenebat manu: & idcircò appellavit eum Jacob.

26. Sexagenarius erat Iſaac, quando nati

* Ann. M. 2168. Ant. Chr. 1836.
ſunt ei parvuli. *

27. Quibus adultis, factus eſt Eſau vir gnarus venandi, & homo agricola: Jacob autem vir ſimplex habitabat in tabernaculis.

28. Iſaac amabat Eſau, eò quòd de venationibus illius veſceretur: & Rebecca diligebat Jacob.

29. Coxit autem Jacob pulmentum: ad quem cùm veniſſet Eſau de agro laſſus,

30. ait: Da mihi de coctione hac rufa, quia oppidò laſſus ſum. Quam ob cauſam

|| *Hebr.* 12. 16. *Abd.* 1. 3.
vocatum eſt nomen ejus || Edom.

31. Cui dixit Jacob: Vende mihi primogenita tua.

32. Ille reſpondit: En morior, quid mihi proderunt primogenita?

33. Ait Jacob: Jura ergo mihi. Juravit ei Eſau, & vendidit primogenita.

34. Et ſic accepto pane & lentis edulio, comedit, & bibit, & abiit; parvipendens quòd primogenita vendidiſſet.

CAPUT XXVI.

Iſaac ob famem in Geraris peregrinatus, poſt acceptam terræ promiſſionem & ſeminis benedictionem, reprehenditur ab Abimelech, quòd Rebeccam dixerit ſuam eſſe ſororem: & paſtoribus ipſorum pro puteis jurgantibus, Abimelech cum Iſaac fœdus percuſſit.

1. ORta autem fame ſuper terram poſt eam ſterilitatem quæ acciderat in diebus Abraham, abiit Iſaac ad Abimelech

* An. M. circiter 2200.
regem Palæſtinorum in Gerara *.

2. Apparuitque ei Dominus, & ait: Ne deſcendas in Ægyptum, ſed quieſce in terra, quam dixero tibi.

3. Et peregrinare in ea, eroque tecum, & benedicam tibi: tibi enim & ſemini tuo dabo

|| *Sup.* 12. 7. 15. 18.
univerſas regiones has, || complens juramentum quod ſpopondi Abraham patri tuo.

|| *Sup.* 22. 3. 18. 18. 22. 17.
4. Et multiplicabo ſemen tuum ſicut ſtellas cœli: daboque poſteris tuis univerſas regiones

|| *Inf.* 28. 14.
has: || & BENEDICENTUR in ſemine tuo omnes gentes terræ.

5. eò quòd obedierit Abraham voci meæ, & cuſtodierit præcepta & mandata mea, & cæremonias legeſque ſervaverit.

6. Manſit itaque Iſaac in Geraris.

7. Qui cùm interrogaretur à viris loci illius ſuper uxore ſua, reſpondit: Soror mea eſt: timuerat enim confiteri quòd ſibi eſſet sociata conjugio, reputans ne fortè interficerent eum propter illius pulchritudinem.

8. Cùmque pertranſiſſent dies plurimi, & ibidem moraretur, proſpiciens Abimelech rex Palæſtinorum per feneſtram, vidit eum jocantem cum Rebecca uxore ſua.

9. Et accerſito eo, ait: Perſpicuum eſt quòd uxor tua ſit; cur mentitus es eam ſororem tuam eſſe? Reſpondit: Timui ne morerer propter eam.

10. Dixitque Abimelech: Quare impoſuiſti nobis? potuit coire quiſpiam de populo cum uxore tua, & induxeras ſuper nos grande peccatum. Præcepitque omni populo, dicens:

11. Qui tetigerit hominis hujus uxorem, morte morietur.

12. Sevit autem Iſaac in terra illa *, & in- * Conducta, non ſua.
venit in ipſo anno centuplum: benedixitque ei Dominus.

13. Et locupletatus eſt homo, & ibat proficiſcens atque ſuccreſcens, donec magnus vehementer effectus eſt:

14. habuit quoque poſſeſſiones ovium & armentorum, & familiæ plurimum. Ob hoc invidentes ei Palæſtini,

15. omnes puteos, quos foderant ſervi patris illius Abraham, illo tempore obſtruxerunt, implentes humo:

16. in tantum, ut ipſe Abimelech diceret ad Iſaac: Recede à nobis, quoniam potentior nobis factus es valdè.

17. Et ille diſcedens, ut veniret ad torrentem Geraræ, habitaretque ibi:

18. rurſum fodit alios puteos, quos foderant ſervi patris ſui Abraham, & quos illo mortuo, olim obſtruxerant Philiſthiim: appellavitque eos eiſdem nominibus, quibus antè pater vocaverat.

19. Foderuntque in Torrente, & repererunt aquam vivam.

20. Sed & ibi jurgium fuit paſtorum Geraræ adversùs paſtores Iſaac, dicentium: Noſtra eſt aqua, quam ob rem nomen putei, ex eo quod acciderat, vocavit Calumniam.

21. Foderunt autem & alium: & pro illo quoque rixati ſunt, appellavitque eum, Inimicitias.

22. Profectus inde fodit alium puteum, pro quo non contenderunt: itaque vocavit nomen ejus, Latitudo, dicens: Nunc dilatavit || nos
Dominus, & fecit creſcere ſuper terram. || *Pſal.* 4. 1.

23. Aſcendit autem ex illo loco in Berſabee,

24. ubi apparuit ei Dominus in ipſa nocte, dicens: Ego ſum Deus Abraham patris tui, noli timere, quia ego tecum ſum: benedicam tibi, & multiplicabo ſemen tuum propter ſervum meum Abraham.

25. Itaque ædificavit ibi altare: & invocato nomine Domini, extendit tabernaculum: præcepitque ſervis ſuis ut foderent puteum.

26. Ad quem locum cùm veniſſent de Geraris, Abimelech, & Ochozath amicus illius, & Phicol dux militum,

BIBLIOTECA NAZ ROMA VITTORIO EMANUELE

27. locutus eſt eis Iſaac: Quid veniſtis ad me, hominem quem odiſtis, & expuliſtis à vobis?

28. Qui reſponderunt: Vidimus tecum eſſe Dominum, & idcircò nos diximus: Sit juramentum inter nos, & ineamus fœdus,

29. ut non facias nnbis quidquam mali, ſicut & nos nihil tuorum attigimus, nec fecimus quod te læderet: ſed cum pace dimiſimus auctum benedictione Domini.

30. Fecit ergo eis convivium, & poſt cibum & potum,

31. ſurgentes manè, juraverunt ſibi mutuò: dimiſitque eos Iſaac pacificè in locum ſuum.

32. Ecce autem venerunt in ipſo die ſervi Iſaac, annuntiantes ei de puteo quem foderant, atque dicentes: Invenimus aquam.

33. Unde appellavit eum, Abundantiam: & nomen urbi impoſitum eſt Berſabee, uſque in præſentem diem.

34. Eſau verò quadragenarius * duxit uxores duas, Judith filiam Beeri Hethæi, & Baſemath filiam Elon ejuſdem loci:

35. ‖ quæ ambç offenderant animum Iſaac & Rebeccæ.

* Ann. M. 2208. Ant. Chr. 1796. ‖ Infr. 27. 46.

CAPUT XXVII.

Jacob matris conſilio benedictionem loco Eſau accepit; ad cujus odium fugiendum monetur à matre ut in Haran ad Laban concedat.

1. SEnuit autem Iſaac, & caligaverunt oculi ejus, & videre non poterat: vocavitque * Eſau filium ſuum majorem, & dixit ei: Filii mi? Qui reſpondit: Adſum.

* Ann. M. 2245. Ant. Chr. 1759. Ætatis Iſaaci 137. annos 44. antequam moreretur.

2. Cui pater: Vides, inquit, quòd ſenuerim, & ignorem diem mortis meæ:

3. Sume arma tua, pharetram, & arcum, & egredere foras: cùmque venatu aliquid apprehenderis,

4. fac mihi inde pulmentum ſicut velle me noſti, & affer ut comedam: & benedicat tibi anima mea antequam mnriar.

5. Quod cùm audiſſet Rebecca, & ille abiiſſet in agrum ut juſſinnem patris impleret,

6. ‡ dixit filio ſuo Jacob: Audivi patrem tuum loquentem cum Eſau fratre tuo, & dicentem ei:

‡ SABB. POST DOM. 2. QUADR.

7. Affer mihi de venatione tua, & fac cibos ut comedam, & benedicam tibi coram Domino antequam moriar.

8. Nunc ergo, fili mi, acquieſce conſiliis meis:

9. & pergens ad gregem, affer mihi duos hœdos optimos, ut faciam ex eis eſcas patri tuo, quibus libenter veſcitur:

10. quas cùm intuleris, & comederit, benedicat tibi priuſquam moriatur.

11. Cui ille reſpondit: Noſti quòd Eſau frater meus homo piloſus ſit, & ego lenis:

12. ſi attrectaverit me pater meus, & ſenſerit, timeo ne putet me ſibi voluiſſe illudere, & inducam ſuper me maledictionem pro benedictione.

13. Ad quem mater: In me ſit, ait, iſta maledictio, fili mi: tantùm audi vocem meam, & pergens affer quæ dixi.

14. Abiit, & attulit, deditque matri. Paravit illa cibos, ſicut velle noverat patrem illius.

15. Et veſtibus Eſau valdè bonis, quas apud ſe habebat domi, induit eum:

16. pelliculaſque hœdorum circumdedit manibus, & colli nuda protexit.

17. Deditque pulmentum, & panes, quos coxerat, tradidit.

18. Quibus illatis, dixit: Pater mi? At ille reſpondit: Audio. Quis es tu, fili mi?

19. Dixitque Jacob: * Ego ſum primogenitus tuus Eſau: feci ſicut præcepiſti mihi: ſurge, ſede, & comede de venatione mea, ut benedicat mihi anima tua.

* Annum agebat tum Jacob 77.

20. Rurſumque Iſaac ad filium ſuum: Quomodo, inquit, tam citò invenire potuiſti, fili mi? Qui reſpondit: Voluntas Dei fuit ut citò occurreret mihi quod volebam.

21. Dixitque Iſaac: Accede huc, ut tangam te, fili mi, & probem utrum tu ſis filius meus Eſau, an non.

22. Acceſſit ille ad patrem, & palpato eo, dixit Iſaac: Vox quidem, vox Jacob eſt: ſed manus, manus ſunt Eſau.

23. Et non cognovit eum, quia piloſæ manus ſimilitudinem majoris expreſſerant. Benedicens ergo illi,

24. ait: Tu es filius meus Eſau? Reſpondit, Ego ſum.

25. At ille: Affer mihi, inquit, cibos de venatione tua, fili mi, ut benedicat tibi anima mea. Quos cùm oblatos comediſſet, obtulit ei etiam vinum: quo hauſto,

26. dixit ad eum: Accede ad me, & da mihi oſculum, fili mi.

27. Acceſſit, & oſculatus eſt eum. Statimque ut ſenſit veſtimentorum illius fragrantiam, benedicens illi, ait: Ecce odor filii mei ſicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus.

28. Det tibi Deus de rore cœli, & de pinguedine terræ abundantiam frumenti & vini.

29. Et ſerviant tibi populi, & adorent te tribus: eſto dominus fratrum tuorum, & incurventur ante te filii matris tuæ: qui maledixerit tibi, ſit ille maledictus: & qui benedixerit tibi, benedictionibus repleatur.

30. Vix Iſaac ſermonem impleverat: & egreſſo Jacob foras, venit Eſau,

31. coctoſque de venatione cibos intulit patri, dicens: Surge, pater mi, & comede de venatione filii tui: ut benedicat mihi anima tua.

32. Dixitque illi Iſaac: Quis enim es tu? Qui reſpondit: Ego ſum filius tuus primogenitus Eſau.

33. Expavit Iſaac ſtupore vehementi: & ultrà quàm credi poteſt, admirans, ait: Quis igitur ille eſt qui dudum captam venationem attulit mihi, & comedi ex omnibus priuſquam tu venires? benedixique ei, & erit benedictus.

34. Auditis Eſau ſermonibus patris, irrugiit clamore magno: & conſternatus, ait: Benedic etiam & mihi, pater mi.

35. Qui ait: Venit germanus tuus fraudulenter, & accepit benedictionem tuam.

36. At ille ſubjunxit: Juſtè vocatum eſt nomen ejus Jacob: ſupplantavit enim me en altera vice: ‖ primogenita mea antè tulit, & nunc ſecundò ſurripuit benedictionem meam. Rurſumque ad patrem: Numquid non reſervaſti, ait, & mihi benedictionem? ‖ Sup. 25. 34.

37. Reſpondit Iſaac: Dominum tuum illum conſtitui *, & omnes fratres ejus ſervituti illius ſubjugavi: frumento & vino ſtabilivi eum, & tibi poſt hæc, fili mi, ultrà quid faciam?

* Quod tum impletum eſt cùm David ſubjugavit Idumæos. 2. Reg. 8. 14.

38. Cui Eſau: Num unam, inquit, tantùm bene-

benedictionem habes, pater? mihi quoque obſecro ut benedicas. Cùmque ejulatu magno fleret, ||

‖ Hebr. 12. 17.
39. motus Iſaac, dixit ad eum: In pinguedine terræ, & in rore cœli deſuper

‖ Hebr. 11. 20.
40. erit benedictio tua. Vives in gladio, & fratri tuo ſervies: tempuſque veniet, * cùm excutias, & ſolvas jugum ejus de cervicibus tuis.

* Sub Joram jugũ excuſſit Idumæa. 4 Reg. 8. 22. perque ann. 760. fuit libera, adusq; Joan. Hircan. qui eam iterum ſubegit, eique circumciſionẽ impoſuit. At poſt hæc, annis circiter 90. rurſum per Herodem Idumæum & poſteros ejus Judæis imperavit. V. Joſeph. & Chronolog. noſtram.

41. Oderat ergo ſemper Eſau Jacob pro benedictione qua benedixerat ei pater: dixitque in corde ſuo: || Venient dies luctus patris mei, & occidam Jacob fratrem meum.

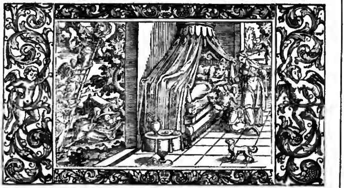
‖ Abd. 1. 10.
42. Nuntiata ſunt hæc Rebeccæ: quæ mittens & vocans Jacob filium ſuum, dixit ad eum: Ecce Eſau frater tuus minatur ut occidat te.

43. Nunc ergo, fili mi, audi vocem meam, & conſurgens fuge ad Laban fratrem meum in Haran:

44. habitabiſque cum eo dies paucos, donec requieſcat furor fratris tui,

45. & ceſſet indignatio ejus, obliviſcaturque eorum quæ feciſti in eum: poſtea mittam, & adducam te inde huc, cur utroque orbabor filio in uno die?

‖ Sup. 16. 35
46. Dixitque Rebecca ad Iſaac: Tædet me vitæ meæ propter filias Heth: ſi acceperit Jacob uxorem de ſtirpe hujus terræ, nolo vivere.

CAPUT XXVIII.

Jacob in Meſopotamiam tranſiens, videt in ſomnis ſcalam cui innitebatur Dominus: & accepta de terra ac ſeminis multiplicatione, promiſſione, experrectus votum Deo vovet.

* Eodem ann. 2245.
1. Vocavit itaque Iſaac Jacob *, & benedixit eum, præcepitque ei dicens: Noli accipere conjugem de genere Chanaan:

* Sep. Surgens fuge. unde Sapient. 10 vocatur Jacob profugus iræ fratris.
2. ſed vade, & proficiſcere * in Meſopotamiam Syriæ, ad domum Bathuel patris matris tuæ, & accipe tibi inde uxorem de filiabus Laban, avunculi tui.

3. Deus autem omnipotens benedicat tibi, & creſcere te faciat, atque multiplicet: ut ſis in turbas populorum.

4. Et det tibi benedictiones Abrahæ, & ſemini tuo poſt te; ut poſſideas terram peregrinationis tuæ, quam pollicitus eſt avo tuo.

‖ Oſee. 12. 12
5. || Cùmque dimiſiſſet eum Iſaac, profectus venit in Meſopotamiam Syriæ ad Laban filium Bathuel Syri, fratrem Rebeccæ matris ſuæ.

6. Videns autem Eſau quòd benedixiſſet pater ſuus Jacob, & miſiſſet eum Meſopotamiam Syriæ, ut inde uxorem duceret; & quòd poſt benedictionem præcepiſſet ei, dicens: Non accipies uxorem de filiabus Chanaan:

7. quòdque obediens Jacob parentibus ſuis iſſet in Syriam:

8. probans quoque quòd non libenter aſpiceret filias Chanaan pater ſuus:

* i. Iſmaelitas, nam Iſrael ante annos 14 mortuus erat. Sup 25. 17
9. ivit ad Iſmaelem *, & duxit uxorem abſque iis, quas priùs habebat, Maheleth filiam Iſmael filii Abraham, ſororem Nabajoth.

‡ Pro Parasceve Epistol.
10. Igitur ‡ egreſſus Jacob de Berſabee, pergebat Haran. *

* Quæ 18. aut 20. dierum itinere diſtabat; leucarum Gallicarũ commun. circiter 210.
11. Cùmque veniſſet ad quemdam locum, & vellet in eo requieſcere poſt ſolis occubitum, tulit de lapidibus qui jacebant, & ſupponens capiti ſuo, dormivit in eodem loco.

‖ Joan. 1. 51. Matt. 4. 21
12. Viditque in ſomnis ſcalam ſtantem ſuper terram, & cacumen illius tangens cœlum: Angelos quoque Dei aſcendentes & deſcendentes || per eam,

‖ Inf. 35. 1. 48. 3.
13. & Dominum innixum ſcalæ dicentem ſibi: || Ego ſum Dominus Deus Abraham patris tui, & Deus Iſaac. Terram, in qua dormis, tibi dabo & ſemini tuo.

‖ Deut. 12. 20. 19. 8.
‖ Sup. 26. 4.
14. Eritque ſemen tuum quaſi pulvis terræ: || dilataberis ad Occidentem, & Orientem, & Septentrionem, & Meridiem: & || BENEDICENTUR IN TE & in ſemine tuo cunctæ tribus terræ.

15. Et ero cuſtos tuus quocumque perrexeris, & reducam te in terram hanc, nec dimittam niſi complevero univerſa quæ dixi.

16. Cùmque evigilaſſet Jacob de ſomno, ait: Verè Dominus eſt in loco iſto, & ego neſciebam.

17. Pavenſque: Quàm terribilis eſt, inquit, locus iſte! non eſt hìc aliud niſi domus Dei, & porta cœli.

18. Surgens ergo Jacob manè, tulit lapidem quem ſuppoſuerat capiti ſuo, & erexit in titulum, || fundens oleum deſuper.

‖ Infr. 35. 13. 46.
19. Appellavitque nomen urbis Bethel, quæ priùs Luza vocabatur.

20. Vovit etiam votum, dicens: Si fuerit Deus mecum, & cuſtodierit me in via, per quam ego ambulo, & dederit mihi panem ad

veſcendum, & veſtimentum ad induendum,
21. reverſuſque fuero proſperè ad domum patris mei: erit mihi Dominus in Deum,
22. & lapis iſte, quem erexi in titulum, vocabitur Domus Dei: cunctorumque quæ dederis mihi, decimas offeram tibi.

CAPUT XXIX.

Jacob à Laban ſuſceptus, ſeptem annis pro Rachel ſervivit; cui cùm ſuppoſita eſſet Lia, ſeptem alios annos pro eadem implere coactus eſt: Rachele autem ſterili, Lia quatuor peperit filios.

* Eodem an. 2245.

1. PRofectus ergo Jacob venit * in terram Orientalem.
2. Et vidit puteum in agro, tres quoque greges ovium accubantes juxta eum: nam ex illo adaquabantur pecora, & os ejus grandi lapide claudebatur.
3. Moriſque erat ut cunctis ovibus congregatis devolverent lapidem, & refectis gregibus rurſum ſuper os putei ponerent.
4. Dixitque ad paſtores: Fratres, unde eſtis? Qui reſponderunt: De Haran.
5. Quos interrogans: Numquid, ait, noſtis Laban filium Nachor? Dixerunt: Novimus.
6. Sanuſne eſt? inquit. Valet, inquiunt: & ecce Rachel filia ejus venit cum grege ſuo.
7. Dixitque Jacob: Adhuc multum diei ſupereſt, nec eſt tempus ut reducantur ad caulas greges: date antè potum ovibus, & ſic eas ad paſtum reducite.
8. Qui reſponderunt: Non poſſumus, donec omnia pecora congregentur, & amoveamus lapidem de ore putei, ut adaquemus greges.
9. Adhuc loquebantur, & ecce Rachel veniebat cum ovibus patris ſui: nam gregem ipſa paſcebat.
10. Quam cùm vidiſſet Jacob, & ſciret conſobrinam ſuam, oveſque Laban avunculi ſui: amovit lapidem quo puteus claudebatur.
11. Et adaquato grege, oſculatus eſt eam: & elevata voce flevit,
12. & indicavit ei quòd frater eſſet patris ſui, & filius Rebeccæ: at illa feſtinans nuntiavit patri ſuo.
13. Qui cùm audiſſet veniſſe Jacob filium ſororis ſuæ, cucurrit obviàm ei: complexuſque eum, & in oſcula ruens, duxit in domum ſuam. Auditis autem cauſis itineris,
14. reſpondit: Os meum es, & caro mea. Et poſtquam impleti ſunt dies menſis unius,
15. dixit ei: Num quia frater meus es, gratis ſervies mihi? dic quid mercedis accipias.
16. Habebat verò duas filias, nomen majoris Lia: minor verò appellabatur Rachel.
17. Sed Lia lippis erat oculis: Rachel decora facie, & venuſto aſpectu.
18. Quam diligens Jacob, ait: Serviam tibi pro Rachel filia tua minore, ſeptem annis.
19. Reſpondit Laban: Melius eſt ut tibi eam dem quàm alteri viro: mane apud me.
20. Servivit ergo Jacob pro Rachel ſeptem annis: & videbantur illi pauci dies præ amoris magnitudine.

* Ann. M. 2257. Ant. Chr. 1752. † Id eſt 7. anni ſervitutis.

21. Dixitque ad Laban *: Da mihi uxorem meam: quia jam tempus impletum eſt †, ut ingrediar ad illam.
22. Qui vocatis multis amicorum turbis ad convivium, fecit nuptias.
23. Et veſpere Liam filiam ſuam introduxit ad eum,
24. dans ancillam filiæ, Zelpham nomine. Ad quam cùm ex more Jacob fuiſſet ingreſſus, facto manè vidit Liam:
25. & dixit ad ſocerum ſuum: Quid eſt quod facere voluiſti? nonne pro Rachel ſervivi tibi? quare impoſuiſti mihi?
26. Reſpondit Laban: Non eſt in loco noſtro conſuetudinis, ut minores antè tradamus ad nuptias.
27. Imple hebdomadam dierum hujus copulæ *: & hanc quoque dabo tibi pro opere quo ſerviturus es mihi ſeptem annis aliis.

* i. Nuptiarum iſtarum ſolemnitati debitam. Vid. Judic. 14. 12.

28. Acquievit placito: & hebdomada tranſacta, Rachel duxit uxorem,
29. cui pater ſervam Balam tradiderat.
30. Tandemque potitus optatis nuptiis, amorem ſequentis priori prætulit, ſerviens apud eum ſeptem annis aliis.
31. Videns autem Dominus quòd deſpiceret Liam, aperuit vulvam ejus, ſorore ſterili permanente.

* An. M. 2253. An. Chr. 1751. Ætatis Jacob 85. † Ann. M. 2254.

32. Quæ conceptum genuit filium *, vocavitque nomen ejus Ruben, dicens: Vidit Dominus humilitatem meam, nunc amabit me vir meus.
33. Rurſumque concepit & peperit filium †, & ait: Quoniam audivit me Dominus haberi contemptui, dedit etiam iſtum mihi: vocavitque nomen ejus Simeon.

* Ann. M. 2255.

34. Concepitque tertiò, & genuit alium filium *: dixitque: Nunc quoque copulabitur mihi maritus meus, eò quòd pepererim ei tres filios: & idcircò appellavit nomen ejus, Levi.

* Ann. M. 2256. Matt. 1. 2.

35. Quartò concepit, & peperit filium *, & ait: Modò confitebor Domino: & ob hoc vocavit eum Judam: ceſſavitque parere.

CAPUT XXX.

Rachel ſterilis & Lia parere ceſſans ancillas ſuas marito tradunt, ex quibus ſingulæ binos ſuſcipiunt filios; præter quos Lia duos alios & filiam parit, Rachel verò Joſeph: quibus natis, Laban de mercede paciſcitur cum Jacob, qui hoc modo plurimùm ditatus eſt.

1. CErnens autem Rachel quòd infœcunda eſſet, invidit ſorori ſuæ, & ait marito ſuo: Da mihi liberos, alioquin moriar.
2. Cui iratus reſpondit Jacob: Num pro Deo ego ſum, qui privavit te fructu ventris tui?
3. At illa: Habeo, inquit, famulam Balam: ingredere ad illam, ut pariat ſuper genua mea, & habeam ex illa filios.
4. Deditque illi Balam in conjugium: quæ,
5. ingreſſo ad ſe viro, concepit, & peperit filium.
6. Dixitque Rachel: Judicavit mihi Dominus, & exaudivit vocem meam, dans mihi filium: & idcircò appellavit nomen ejus, Dan.
7. Rurſumque Bala concipiens peperit alterum,
8. pro quo ait Rachel: Comparavit me Deus cum ſorore mea, & invalui: vocavitque eum, Nephtali.
9. Sentiens Lia quòd parere deſiiſſet, Zelpham ancillam ſuam marito tradidit.
10. Qua poſt conceptum edente filium,

11. di-

11. dixit : Feliciter, & idcircò vocavit nomen ejus, Gad.

12. Peperit quoque Zelpha alterum.

13. Dixitque Lia : Hoc pro beatitudine mea : Beatam quippe me dicent mulieres, propterea appellavit eum, Aſer.

14. Egreſſus autem Ruben tempore meſſis triticeæ in agrum, reperit mandragoras : quas matri Liæ detulit. Dixitque Rachel : Da mihi partem de mandragoris filii tui.

15. Illa reſpondit : Parumne tibi videtur, quòd præripueris maritum mihi, niſi etiam mandragoras filii mei tuleris? Ait Rachel : Dormiat tecum hac nocte pro mandragoris filii tui.

16. Redeuntique ad veſperam Jacob de agro, egreſſa eſt in occurſum ejus Lia, & ad me, inquit, intrabis : quia mercede conduxi te pro mandragoris filii mei. Dormivitque cum ea nocte illa.

17. Et exaudivit Deus preces ejus : concepitque & peperit filium quintum,

18. & ait : Dedit Deus mercedem mihi, quia dedi ancillam meam viro meo : appellavitque nomen ejus, Iſſachar.

19. Rurſum Lia concipiens, peperit ſextum filium,

20. & ait : Dotavit me Deus dote bona : etiam hac vice mecum erit maritus meus, eò quòd genuerim ei ſex filios : & idcircò appellavit nomen ejus, Zabulon.

21. Poſt quem peperit filiam, nomine Dinam.

22. Recordatus quoque Dominus Rachelis, exaudivit eam, & aperuit vulvam ejus.

23. Quæ concepit & peperit filium * dicens : Abſtulit Deus opprobrium meum.

* Ann. M. 2259. Ant. Chr 1745.

24. Et vocavit nomen ejus, Joſeph, dicens : Addat mihi Dominus filium alterum.

25. Nato autem Joſeph, dixit Jacob * ſocero ſuo : Dimitte me ut revertar in patriam, & ad terram meam.

* Jacobi 91. ut patet infrà cap. 47. verſ. 9. finito 14 ſervitutis ſuæ. Ac proinde 77. annorum fuit cùm ad Laban venit.

26. Da mihi uxores, & liberos meos, pro quibus ſervivi tibi, ut abeam : tu noſti ſervitutem qua ſervivi tibi.

27. Ait illi Laban : Inveniam gratiam in conſpectu tuo : experimento didici, quia benedixerit mihi Deus propter te :

28. conſtitue mercedem tuam, quam dem tibi.

29. At ille reſpondit : Tu noſti quomodo ſervierim tibi, & quanta in manibus meis fuerit poſſeſſio tua.

30. Modicum habuiſti antequam venirem ad te, & nunc dives effectus es : benedixitque tibi Dominus ad introitum meum. Juſtum eſt igitur ut aliquando provideam etiam domui meæ.

31. Dixitque Laban : Quid tibi dabo? At ille ait : Nihil volo : ſed ſi feceris quod poſtulo, iterùm paſcam, & cuſtodiam pecora tua.

32. Gyra omnes greges tuos, & ſepara cunctas oves varias & ſparſo vellere : & quodcumque furvum, & maculoſum, variumque fuerit, tam in ovibus quàm in capris, erit merces mea.

33. Reſpondebitque mihi cras juſtitia mea, quando placiti tempus advenerit coram te : & omnia quæ non fuerint varia, & maculoſa, & furva, tam in ovibus quàm in capris, furti me arguent.

34. Dixitque Laban : Gratum habeo quod petis.

35. Et ſeparavit in die illa capras, & oves, & hircos, & arietes, varios atque maculoſos : cunctum autem gregem unicolorem, id eſt, albi & nigri velleris, tradidit in manu filiorum ſuorum.

36. Et poſuit ſpatium itineris trium dierum inter ſe & generum, qui paſcebat reliquos greges ejus.

37. Tollens ergo Jacob virgas populeas virides, & amygdalinas, & ex platanis, ex parte decorticavit eas : detractiſque corticibus, in his quæ ſpoliata fuerant, candor apparuit : illa verò quæ integra fuerant, viridia permanſerunt : atque in hunc modum color effectus eſt varius.

38. Poſuitque eas in canalibus, ubi effundebatur aqua : ut cùm veniſſent greges ad bibendum, ante oculos haberent virgas, & in aſpectu earum conciperent.

39. Factumque eſt ut in ipſo calore coitus, oves intuerentur virgas, & parerent maculoſa, & varia, & diverſo colore reſperſa.

40. Diviſitque gregem Jacob, & poſuit virgas in canalibus ante oculos arietum : erant autem alba & nigra quæque, Laban : cætera verò, Jacob, ſeparatis inter ſe gregibus.

41. Igitur quando primo tempore aſcendebantur oves, ponebat Jacob virgas in canalibus aquarum ante oculos arietum & ovium, ut in earum contemplatione conciperent :

42. quando verò ſerotina admiſſura erat, & conceptus extremus, non ponebat eas. Factaque ſunt ea quæ erant ſerotina, Laban : & qui primi temporis, Jacob.

43. Ditatuſque eſt homo ultra modum, & habuit greges multos, ancillas & ſervos, camelos & aſinos.

CAPUT XXXI.

Jacob, jubente Domino, ad Patrem cum omnibus ſuis tacitus revertitur, quem Laban inſequitur : Rachel autem patris idolis ablatis, ipſum quærentem aſtu decipit : tandemque Jacob & Laban inito fœdere, ad propria quiſque diſcedit.

1. Poſtquam autem audivit verba filiorum Laban dicentium : Tulit Jacob omnia quæ fuerunt patris noſtri, & de illius facultate ditatus, factus eſt inclytus :

2. animadvertit quoque faciem Laban, quòd non eſſet erga ſe ſicut heri & nudiuſtertius,

3. maximè dicente ſibi Domino : Revertere in terram patrum tuorum, & ad generationem tuam, eroque tecum.

4. Miſit *, & vocavit Rachel & Liam in agrum, ubi paſcebat greges :

* Ann. M 2265. Ant. Chr. 1719. Ætatis ſuæ 104.

5. dixitque eis : Video faciem patris veſtri quòd non ſit erga me ſicut heri & nudiuſtertius : Deus autem patris mei fuit mecum.

6. Et ipſæ noſtis quòd totis viribus meis ſervierim patri veſtro.

7. Sed & pater veſter circumvenit me, & mutavit mercedem meam decem vicibus : & tamen non dimiſit eum Deus ut noceret mihi.

8. Si quando dixit : Variæ erunt mercedes tuæ : pariebant omnes oves varios fœtus, quando verò è contrario ait : Alba quæque accipies pro mercede : omnes greges alba pepererunt.

9. Tulitque Deus ſubſtantiam patris veſtri, & dedit mihi.

10. Poſtquam enim conceptus ovium tempus advenerat, levavi oculos meos, & vidi in ſomnis aſcendentes mares ſuper fœminas, varios & maculoſos, & diverſorum colorum.

11. Dixitque Angelus Dei ad me in ſomnis: Jacob? Et ego reſpondi: Adſum.

12. Qui ait: Leva oculos tuos, & vide univerſos maſculos aſcendentes ſuper fœminas, varios, maculoſos, atque reſperſos. Vidi enim omnia quæ fecit tibi Laban.

13. Ego ſum Deus Bethel, ‖ ubi unxiſti
‖ Sup. 28. 18 lapidem, & votum voviſti mihi. Nunc ergo ſurge, & egredere de terra hac, revertens in terram nativitatis tuæ.

14. Reſponderuntque Rachel & Lia: Numquid habemus reſidui quidquam in facultatibus & hæreditate domus patris noſtri?

15. Nonne quaſi alienas reputavit nos, & vendidit, comeditque pretium noſtrum?

16. Sed Deus tulit oves patris noſtri, & eas tradidit nobis, ac filiis noſtris: unde omnia quæ præcepit tibi Deus, fac.

17. Surrexit itaque Jacob, & impoſitis liberis ac conjugibus ſuis ſuper camelos, abiit.

18. Tulitque omnem ſubſtantiam ſuam, & greges, & quidquid in Meſopotamia acquiſierat, pergens ad Iſaac patrem ſuum in terram Chanaan.

19. Eo tempore ierat Laban ad tondendas oves, & Rachel furata eſt idola patris ſui.

20. Noluitque Jacob confiteri ſocero ſuo quòd fugeret.

21. Cùmque abiiſſet tam ipſe quàm omnia quæ juris ſui erant, & amne tranſmiſſo pergeret contra montem Galaad,

22. nuntiatum eſt Laban die tertio, quòd fugeret Jacob.

23. Qui aſſumptis fratribus ſuis, perſecutus eſt eum diebus ſeptem: & comprehendit eum in monte Galaad.

24. Viditque in ſomnis dicentem ſibi Deum: Cave ne quidquam aſperè loquaris contra Jacob.

25. Jamque Jacob extenderat in monte tabernaculum: cùmque ille conſecutus fuiſſet eum cum fratribus ſuis, in eodem Monte Galaad fixit tentorium.

26. Et dixit ad Jacob: Quare ita egiſti, ut clam me abigeres filias meas quaſi captivas gladio?

27. Cur ignorante me fugere voluiſti, nec indicare mihi, ut proſequerer te cum gaudio, & canticis, & tympanis, & citharis?

28. Non es paſſus ut oſcularer filios meos & filias: ſtultè operatus es: & nunc quidem

29. valet manus mea reddere tibi malum: ſed Deus Patris tui heri dixit mihi: ‖
Cave ne loquaris contra Jacob quidquam durius. ‖ Infr. 48. 16

30. Eſto, ad tuos ire cupiebas, & deſiderio erat tibi domus patris tui: cur furatus es deos meos?

31. Reſpondit Jacob: Quòd inſcio te profectus ſum, timui ne violenter auferres filias tuas.

32. Quòd autem furti me arguis: apud quemcumque inveneris deos tuos, necetur coram fratribus noſtris. Scrutare, quidquid tuorum apud me inveneris, & aufer. Hæc dicens, ignorabat quòd Rachel furata eſſet idola.

33. Ingreſſus itaque Laban tabernaculum Jacob & Liæ, & utriuſque famulæ, non invenit. Cùmque intraſſet tentorium Rachelis,

34. illa feſtinans abſcondit idola ſubter ſtramenta cameli, & ſedit deſuper: ſcrutantique omne tentorium, & nihil invenienti,

35. ait: Ne iraſcatur dominus meus quòd coram te aſſurgere nequeo: quia juxta conſuetudinem fœminarum nunc accidit mihi. Sic deluſa ſolicitudo quærentis eſt.

36. Tumenſque Jacob, cum jurgio ait: Quam ob culpam meam, & ob quod peccatum meum ſic exarſiſti poſt me,

37. & ſcrutatus es omnem ſuppellectilem meam? Quid inveniſti de cuncta ſubſtantia domus tuæ? pone hic coram fratribus meis & fratribus tuis, & judicent inter me & te.

38. Idcircò viginti annis fui tecum? oves tuæ & capræ ſteriles non fuerunt, arietes gregis tui non comedi:

39. nec captum à beſtia oſtendi tibi, ego damnum omne reddebam: quidquid furto peribat, à me exigebas:

40. die noctuque æſtu urebar, & gelu, fugiebatque ſomnus ab oculis meis.

41. Sicque per viginti annos in domo tua ſervivi tibi; quatuordecim pro filiabus, & ſex pro gregibus tuis: immutaſti quoque mercedem

meam

meam decem vicibus.

42. Niſi Deus patris mei Abraham, & timor Iſaac affuiſſet mihi, forſitan modò nudum me dimiſiſſes: afflictionem meam & laborem manuum mearum reſpexit Deus, & arguit te heri.

43. Reſpondit ei Laban: Filiæ meæ & filii, & greges tui, & omnia quæ cernis, mea ſunt: quid poſſum facere filiis & nepotibus meis?

44. Veni ergo, & ineamus fœdus: ut ſit in teſtimonium inter me & te.

45. Tulit itaque Jacob lapidem, & erexit illum in titulum:

46. dixitque fratribus ſuis: Afferte lapides. Qui congregantes fecerunt tumulum, comederuntque ſuper eum:

47. quem vocavit Laban, Tumulum teſtis: & Jacob, Acervum teſtimonii, uterque juxta proprietatem linguæ ſuæ.

48. Dixitque Laban: Tumulus iſte erit teſtis inter me & te hodie, & idcircò appellatum eſt nomen ejus Galaad, id eſt, Tumulus teſtis.

49. Intueatur & judicet Dominus inter nos quando receſſerimus à nobis,

50. ſi afflixeris filias meas, & ſi introduxeris alias uxores ſuper eas: nullus ſermonis noſtri teſtis eſt abſque Deo, qui præſens reſpicit.

51. Dixitque rurſus ad Jacob: En tumulus hic, & lapis quem erexi inter me & te,

52. teſtis erit: tumulus, inquam, iſte & lapis ſint in teſtimonium, ſi aut ego tranſiero illum pergens ad te, aut tu præteriеris, malum mihi cogitans.

53. Deus Abraham, & Deus Nachor judicet inter nos, Deus patris eorum. Juravit ergo Jacob per timorem patris ſui Iſaac:

54. Immolatiſque victimis in monte, vocavit fratres ſuos ut ederent panem. Qui cùm comediſſent, manſerunt ibi.

55. Laban verò de nocte conſurgens, oſculatus eſt filios & filias ſuas, & benedixit illis: reverſuſque eſt in locum ſuum.

CAPUT XXXII.

Jacob, viſis Angelis, nuntios & munera ad fratrem ſuum Eſau territus mittit, interea cum Angelo luctans, & benedictionem ac nominis mutationem tacto femoris nervo accepit.

‖ Inf. 48. 16. * Eodem an. 2265.

1. JAcob ‖ quoque abiit itinere quo cœperat *: fueruntque ei obviam Angeli Dei.

2. Quos cùm vidiſſet, ait: Caſtra Dei ſunt hæc: & appellavit nomen loci illius, Mahanaim, id eſt, Caſtra.

3. Miſit autem & nuntios ante ſe ad Eſau fratrem ſuum in terram Seir, in regionem Edom:

4. præcepitque eis, dicens: Sic loquimini domino meo Eſau: Hæc dicit frater tuus Jacob: Apud Laban peregrinatus ſum, & fui uſque in præſentem diem.

5. Habeo boves, & aſinos, & oves, & ſervos, & ancillas, mittoque nunc legationem ad dominum meum, ut inveniam gratiam in conſpectu tuo.

6. Reverſique ſunt nuntii ad Jacob, dicentes: Venimus ad Eſau fratrem tuum, & ecce properat tibi in occurſum cum quadringentis viris.

7. Timuit Jacob valdè: & perterritus diviſit populum qui ſecum erat, greges quoque & oves & boves, & camelos in duas turmas,

8. dicens: Si venerit Eſau ad unam turmam, & percuſſerit eam; alia turma, quæ reliqua eſt, ſalvabitur.

9. Dixitque Jacob: Deus patris mei Abraham, & Deus patris mei Iſaac: Domine qui dixiſti mihi: Revertere in terram tuam, & in locum nativitatis tuæ, & benefaciam tibi:

10. minor ſum cunctis miſerationibus tuis, & veritate tua quam expleviſti ſervo tuo. In baculo meo tranſivi Jordanem iſtum: & nunc cum duabus turmis regredior.

11. Erue me de manu fratris mei Eſau, quia valdè eum timeo: ne fortè veniens percutiat matrem cum filiis.

12. Tu locutus es quòd benefaceres mihi: & dilatares ſemen meum ſicut arenam maris, quæ præ multitudine numerari non poteſt.

13. Cùmque dormiſſet ibi nocte illa, ſeparavit de his quæ habebat, munera Eſau fratri ſuo,

14. capras ducentas, hircos viginti, oves ducentas, & arietes viginti,

15. camelos fœtas cum pullis ſuis triginta, vaccas quadraginta, & tauros viginti, aſinas viginti, & pullos earum decem.

16. Et miſit per manus ſervorum ſuorum ſingulos ſeorſum greges, dixitque pueris ſuis: Antecedite me, & ſit ſpatium inter gregem & gregem.

17. Et præcepit priori, dicens: Si obvium habueris fratrem meum Eſau, & interrogaverit te, Cujus es? aut, Quò vadis? aut, Cujus ſunt iſta quæ ſequeris?

18. reſpondebis: Servi tui Jacob, munera miſit domino meo Eſau: ipſe quoque poſt nos venit.

19. Similiter dedit mandata ſecundo, & tertio, & cunctis qui ſequebantur greges, dicens: Iiſdem verbis loquimini ad Eſau, cùm inveneritis eum.

20. Et addetis: Ipſe quoque ſervus tuus Jacob iter noſtrum inſequitur: dixit enim: Placabo illum muneribus quæ præcedunt, & poſteà videbo illum, forſitan propitiabitur mihi.

21. Præceſſerunt itaque munera ante eum, ipſe verò manſit nocte illa in caſtris.

22. Cùmque maturè ſurrexiſſet, tulit duas uxores ſuas, & totidem famulas, cum undecim filiis, & tranſivit vadum Jacob.

23. Traductiſque omnibus quæ ad ſe pertinebant,

24. manſit ſolus: & ecce vir luctabatur cum eo uſque manè.

25. Qui cùm videret quòd eum ſuperare non poſſet, tetigit nervum femoris ejus, & ſtatim emarcuit.

26. Dixitque ad eum: Dimitte me, jam enim aſcendit aurora. Reſpondit: Non dimittam te, niſi benedixeris mihi.

27. Ait ergo: Quod nomen eſt tibi? Reſpondit: Jacob.

28. At ille: Nequaquam, inquit, Jacob appellabitur nomen tuum, ſed Iſrael: quoniam ſi contra Deum * fortis fuiſti, quantò magis contra homines prævalebis?

29. Interrogavit eum Jacob: Dic mihi, quo appellaris nomine? Reſpondit: Cur quæris nomen meum? Et benedixit ei in eodem loco.

* Sup. ℣. 24. vocatur vir. Erat autem Angelus, ut eum Oſee appellat, c. 12. ℣. 4. ſub ſpecie virili.

30. Vo-

30. Vocavitque Jacob nomen loci illius Phanuel, dicens: Vidi Deum facie ad faciem, & ſalva facta eſt anima mea.

31. Ortuſque eſt ei ſtatim ſol, poſtquam tranſgreſſus eſt Phanuel, ipſe verò claudicabat pede.

32. Quam ob cauſam non comedunt nervum filii Iſrael, qui emarcuit in femore Jacob, uſque in præſentem diem: eò quòd tetigerit nervum femoris ejus, & obſtupuerit.

C A P U T XXXIII.

Jacob ab Eſau occurrente benignè excipitur, ægreque adigit ut munera accipiat, domumque revertatur: & ſic Jacob in Salem profectus, agri partem emit, fixiſque tabernaculis altare erexit.

Eodem ann. 2265. 1. ELevans autem Jacob oculos ſuos, vidit venientem Eſau, & cum eo quadringentos viros: diviſitque filios Liæ & Rachel, ambarumque famularum:

2. & poſuit utramque ancillam, & liberos earum in principio: Liam verò, & filios ejus, in ſecundo loco: Rachel autem & Joſeph noviſſimos.

3. Et ipſe progrediens adoravit pronus in terram ſepties, donec appropinquaret frater ejus.

4. Currens itaque Eſau obviàm fratri ſuo, amplexatus eſt eum: ſtringenſque collum ejus & oſculans flevit.

5. Levatiſque oculis, vidit mulieres & parvulos earum, & ait: Quid ſibi volunt iſti? & ſi ad te pertinent? Reſpondit: Parvuli ſunt quos donavit mihi Deus ſervo tuo.

6. Et appropinquantes ancillæ & filii earum, incurvati ſunt.

7. Acceſſit quoque Lia cum pueris ſuis: & cùm ſimiliter adoraſſent, extremi Joſeph & Rachel adoraverunt.

8. Dixitque Eſau: Quænam ſunt iſtæ turmæ quas obviàm habui? Reſpondit: Ut invenirem gratiam coram domino meo.

9. At ille ait: Habeo plurima, frater mi, ſint tua tibi.

10. Dixitque Jacob; Noli ita, obſecro: ſed ſi inveni gratiam in oculis tuis, accipe munuſculum de manibus meis: ſic enim vidi faciem tuam, quaſi viderim vultum Dei: eſto mihi propitius,

11. & ſuſcipe benedictionem quam attuli tibi, & quam donavit mihi Deus tribuens omnia. Vix, fratre compellente, ſuſcipiens,

12. ait: Gradiamur ſimul, eroque ſocius itineris tui.

13. Dixitque Jacob: Noſti, domine mi, quòd parvulos habeam teneros, & oves, & boves fœtas, mecum; quas ſi plus in ambulando fecero laborare, morientur una die cuncti greges.

14. Præcedat dominus meus ante ſervum ſuum; & ego ſequar paulatim veſtigia ejus, ſicut videro parvulos meos poſſe: donec veniam ad dominum meum in Seir.

15. Reſpondit Eſau: Oro te, ut de populo qui mecum eſt, ſaltem ſocii remaneant viæ tuæ. Non eſt, inquit, neceſſe: hoc uno tantùm indigeo, ut inveniam gratiam in conſpectu tuo domine mi.

16. Reverſus eſt itaque illo die Eſau itinere quo venerat in Seir.

17. Et Jacob venit in Socoth *: ubi ædificata domo & fixis tentoriis, appellavit nomen loci illius Socoth, id eſt, tabernacula. * Ubi videtur aliquot annos habitaſſe.

18. Tranſivitque in Salem urbem Sichimorum, quæ eſt in terra Chanaan, poſtquam reverſus eſt de Meſopotamia Syriæ: & habitavit juxta oppidum.

19. Emitque partem agri in qua fixerat tabernacula, à filiis Hemor patris Sichem centum agnis.

20. Et erecto ibi altari *, invocavit ſuper illud fortiſſimum Deum Iſrael. * Eodem videlicet loco, in quo Abraham primum ſuum altare erexerat. *Supr. c. 12.* Et ubi fons Jacob erat, de quo in Evang.

C A P U T XXXIV.

Ob Dinæ raptum ac ſtuprum, Sichimitæ priùs circumciſi, à Simeone & Levi Dinæ fratribus perimuntur, atque à reliquis Jacob filiis urbs eorum vaſtatur: quapropter Simeon & Levi à patre arguuntur.

1. EGreſſa eſt * autem Dina filia Liæ ut videret mulieres regionis illius. * Ann. M. circiter 2273. Ant. Chr. 1731. Cùm eſſet Dina annorum circiter 15

2. Quam cùm vidiſſet Sichem filius Hemor Hevæi, princeps terræ illius, adamavit eam: & rapuit, & dormivit cum illa, vi opprimens virginem.

3. Et conglutinata eſt anima ejus cum ea, triſtemque delinivit blanditiis.

4. Et pergens ad Hemor patrem ſuum: Accipe, inquit, mihi puellam hanc conjugem.

5. Quod cùm audiſſet Jacob, abſentibus filiis, & in paſtu pecorum occupatis, ſiluit donec redirent.

6. Egreſſo autem Hemor patre Sichem ut loqueretur ad Jacob,

7. ecce filii ejus veniebant de agro: auditoque quod acciderat, irati ſunt valdè, eò quòd fœdam rem operatus eſſet in Iſrael, & violata filia Jacob, rem illicitam perpetraſſet.

8. Locutus eſt itaque Hemor ad eos: Sichem filii mei adhæſit anima filiæ veſtræ: date eam illi uxorem:

9. & jungamus viciſſim connubia: filias veſtras tradite nobis, & filias noſtras accipite.

10. Et habitate nobiſcum: terra in poteſtate veſtra eſt, exercete, negotiamini, & poſſidete eam.

11. Sed & Sichem ad patrem & ad fratres ejus ait: Inveniam gratiam coram vobis: & quæcumque ſtatueritis, dabo:

12. augete dotem, & munera poſtulate, & libenter tribuam quod petieritis: tantùm date mihi puellam hanc uxorem.

13. Reſponderunt filii Jacob Sichem & patri ejus in dolo, ſævientes ob ſtuprum ſororis.

14. Non poſſumus facere quod petitis, nec dare ſororem noſtram homini incircumciſo: quod illicitum & nefarium eſt apud nos.

15. Sed in hoc valebimus fœderari, ſi volueritis eſſe ſimiles noſtri, & circumcidatur in vobis omnis maſculini ſexus:

16. tunc dabimus & accipiemus mutuò filias veſtras, ac noſtras: & habitabimus vobiſcum, eritiſque unus populus:

17. ſi autem circumcidi nolueritis, tollemus filiam noſtram, & recedemus.

18. Placuit oblatio eorum Hemor, & Sichem filio ejus:

19. nec diſtulit adoleſcens quin ſtatim quod petebatur, expleret: amabat enim puellam valdè, & ipſe erat inclytus in omni domo patris ſui.

20. Ingreſſique portam urbis, locuti ſunt ad populum:

21. Viri iſti pacifici ſunt, & volunt habitare nobiſcum: negotientur in terra, & exerceant eam, quæ ſpatioſa & lata cultoribus indiget: filias eorum accipiemus uxores, & noſtras illis dabimus.

22. Unum eſt, quo differtur tantum bonum: Si circumcidamus maſculos noſtros, ritum gentis imitantes:

23. Et ſubſtantia eorum, & pecora, & cuncta quæ poſſident, noſtra erunt: tantùm in hoc acquieſcamus, & habitantes ſimul, unum efficiemus populum.

24. Aſſenſique ſunt omnes, circumciſis cunctis maribus.

25. Et ecce, die tertio, quando graviſſimus vulnerum dolor eſt: arreptis, duo filii Jacob, Simeon & Levi fratres Dinæ, gladiis, ingreſſi ſunt urbem confidenter: || interfectiſque omnibus maſculis,

|| *Infr.* 49. 6. 32.

26. Hemor & Sichem pariter necaverunt, tollentes Dinam de domo Sichem ſororem ſuam.

27. Quibus egreſſis, irruerunt ſuper occiſos cæteri filii Jacob: & depopulati ſunt urbem in ultionem ſtupri.

28. Oves eorum, & armenta, & aſinos, cunctaque vaſtantes quæ in domibus & in agris erant;

29. parvulos quoque eorum & uxores duxerunt captivas.

30. Quibus patratis audacter, Jacob dixit ad Simeon & Levi: Turbaſtis me, & odioſum feciſtis me Chananæis & Pherezæis habitatoribus terræ hujus. Nos pauci ſumus: illi congregati percutient me, & delebor ego, & domus mea.

31. Reſponderunt: Numquid ut ſcorto abuti debuere ſorore noſtra?

CAPUT XXXV.

Ubi Jacob idola ſuorum juxta Sichem defodiſſet, jubente Domino aſcendit in Bethel, ubi Debora moritur: naſcitur Benjamin cum morte matris Rachel: Ruben cum Bala dormit: numerantur filii Jacob, cujus pater Iſaac moritur.

1. Intereà locutus eſt Deus ad Jacob: Surge, & aſcende Bethel, & habita ibi, facque altare Deo qui || apparuit tibi quando fugiebas Eſau fratrem tuum.

Eodem ann. 2271. || *Sup.* 28. 13.

2. Jacob verò convocata omni domo ſua, ait: Abjicite deos alienos qui in medio veſtri ſunt, & mundamini, ac mutate veſtimenta veſtra.

3. Surgite, & aſcendamus in Bethel, ut faciamus ibi altare Deo; qui exaudivit me in die tribulationis meæ, & ſocius fuit itineris mei.

4. Dederunt ergo ei omnes deos alienos quos habebant, & inaures quæ erant in auribus eorum: at ille infodit || ea ſubter terebinthum, quæ eſt poſt urbem Sichem.

|| *Exod.* 32. 20. 3. *Reg.* 18. 4.

5. Cùmque profecti eſſent, terror Dei invaſit omnes per circuitum civitates, & non ſunt auſi perſequi recedentes.

6. Venit igitur Jacob Luzam, quæ eſt in terra Chanaan, cognomento Bethel: ipſe & omnis populus cum eo.

7. Ædificavitque ibi altare, & appellavit nomen loci illius, Domus Dei: ibi enim || apparuit ei Deus cùm fugeret fratrem ſuum.

|| *Sup.* 28. 13.

8. Eodem tempore mortua eſt Debora nutrix Rebeccæ, & ſepulta eſt ad radices Bethel ſubter quercum: vocatumque eſt nomen loci illius, Quercus fletus.

9. Apparuit autem iterùm Deus Jacob poſtquam reverſus eſt de Meſopotamia Syriæ, benedixitque ei,

10. dicens: || Non vocaberis ultrà Jacob, ſed Iſrael erit nomen tuum. Et appellavit eum Iſrael,

|| *Sup.* 32. 28.

11. dixitque ei: Ego Deus omnipotens: creſce, & multiplicare: gentes & populi nationum ex te erunt, reges de lumbis tuis egredientur.

12. Terramque quam dedi Abraham & Iſaac, dabo tibi & ſemini tuo poſt te.

13. Et receſſit ab eo.

14. Ille verò erexit titulum lapideum in loco quo locutus fuerat ei Deus: libans ſuper eum libamina, & effundens oleum:

15. vocanſque nomen loci illius, Bethel.

16. * Egreſſus autem inde, venit verno tem-

* Ann. M. 2274. Ant. Chr. 1730. Anno Jacobi 107 Joſephi 1

tempore ad terram quæ ducit Ephratam: in qua cùm parturiret Rachel,

17. ob difficultatem partus periclitari cœpit. Dixitque ei obſtetrix: Noli timere, quia & hunc habebis filium.

18. Egrediente autem anima præ dolore, & imminente jam morte, vocavit nomen filii ſui, Benoni, id eſt filius doloris mei: pater verò appellavit eum Benjamin, (id eſt, filius dexteræ.)

19. Mortua eſt ergo Rachel, & ſepulta eſt in via quæ ducit Ephratam, hæc eſt Bethlehem.

i. columnam. || *Infr. 48. 7.* * Eodem anno. † Mille paſſus à Bethlehē juxta quā Angeli paſtoribus nuntiarunt Dominum natum. || *Infr. 49. 4.*

20. Erexitque Jacob titulum * ſuper ſepulchrum ejus: || Hic eſt titulus monumenti Rachel, uſque in præſentem diem.

21. * Egreſſus inde, fixit tabernaculum trans Turrem gregis. †

22. || Cùmque habitaret in illa regione, abiit Ruben, & dormivit cum Bala concubina patris ſui: quod illum minimè latuit. Erant autem filii Jacob duodecim.

23. Filii Liæ: primogenitus Ruben, & Simeon, & Levi, & Judas, & Iſſachar, & Zabulon.

24. Filii Rachel: Joſeph & Benjamin.

25. Filii Balæ ancillæ Rachelis: Dan & Nephtali.

† Nempe ferè omnes; nam Benjamin natus eſt juxta Bethlehem, *ſup. verſ.* 18. † Ann. M. 2275. Ant. Chr. 1729. † Ann. M. 2288. Ant. Chr. 1716. Anno Jacobi 120. Joſephi 29.

26. Filii Zelphæ ancillæ Liæ: Gad & Aſer: hi ſunt filii Jacob, qui nati ſunt ei in Meſopotamia Syriæ †.

27. * Venit etiam ad Iſaac patrem ſuum in Mambre, Civitatem Arbee, hæc eſt Hebron: in qua peregrinatus eſt Abraham & Iſaac.

28. Et completi ſunt dies Iſaac centum octoginta annorum.

29. Conſumptuſque ætate mortuus eſt †: & appoſitus eſt populo ſuo ſenex & plenus dierum: & ſepelierunt eum Eſau & Jacob filii ſui.

CAPUT XXXVI.

Eſau cum uxoribus & filiis à fratre Jacob ob nimiam utriuſque opulentiam ſeparatur: filiorum Eſau genealogia cum habitatione deſcribitur.

1. HÆ ſunt autem generationes Eſau, ipſe eſt Edom.

2. Eſau accepit uxores de filiabus Chanaan: Ada filiam Elon Hethæi, & Oolibama filiam Anæ filiæ Sebeon Hevæi:

3. Baſemath quoque filiam Iſmael ſororem Nabajoth.

1. *Par.* 1. 35.

4. || Peperit autem Ada, Eliphaz: Baſemath genuit Rahuel:

5. Oolibama genuit Jehus & Ihelon & Core: hi filii Eſau qui nati ſunt ei in terra Chanaan.

6. Tulit autem Eſau uxores ſuas & filios & filias, & omnem animam domus ſuæ, & ſubſtantiam, & pecora, & cuncta quæ habere poterat in terra Chanaan: & abiit in alteram regionem, receſſitque à fratre ſuo Jacob.

|| *Sup.* 13. 6.

7. || Divites enim erant valdè, & ſimul habitare non poterant: nec ſuſtinebat eos terra peregrinationis eorum præ multitudine gregum.

|| *Joſ.* 24. 4.

8. || Habitavitque Eſau in monte Seir, ipſe eſt Edom.

9. Hæ autem ſunt generationes Eſau patris Edom in monte Seir,

10. & hæc nomina filiorum ejus: || Eliphaz filius Ada uxoris Eſau: Rahuel quoque filius Baſemath uxoris ejus. || 1. *Par.* 1. 35.

11. Fueruntque Eliphaz filii: Theman, Omar, Sepho, & Gatham, & Cenez.

12. Erat autem Thamna, concubina Eliphaz filii Eſau: quæ peperit ei Amalech; hi ſunt filii Ada uxoris Eſau.

13. Filii autem Rahuel: Nahath & Zara, Samma & Meza; hi filii Baſemath uxoris Eſau.

14. Iſti quoque erant filii Oolibama filiæ Anæ filiæ Sebeon, uxoris Eſau, quos genuit ei Jehus & Ihelon & Core.

15. Hi duces filiorum Eſau: Filii Eliphaz primogeniti Eſau: dux Theman, dux Omar, dux Sepho, dux Cenez,

16. dux Core, dux Gatham, dux Amalech. hi filii Eliphaz in terra Edom, & hi filii Ada.

17. Hi quoque filii Rahuel filii Eſau: dux Nahath, dux Zara, dux Samma, dux Meza. hi autem duces Rahuel in terra Edom; iſti filii Baſemath uxoris Eſau.

18. Hi autem filii Oolibama uxoris Eſau: dux Jehus, dux Ihelon, dux Core. hi duces Oolibama filiæ Anæ uxoris Eſau.

19. Iſti ſunt filii Eſau, & hi duces eorum: ipſe eſt Edom.

20. || Iſti ſunt filii Seir Horræi, habitatores terræ: Lotan, & Sobal, & Sebeon, & Ana, || 1. *Par.* 1. 38.

21. & Diſon, & Eſer, & Diſan. hi duces Horræi, filii Seir in Terra Edom.

22. Facti ſunt autem filii Lotan: Hori & Heman. erat autem ſoror Lotan, Thamna.

23. Et iſti filii Sobal: Alvan & Manahat & Ebal, & Sepho & Onam.

24. Et hi filii Sebeon: Aja & Ana. Iſte eſt Ana qui invenit aquas calidas in ſolitudine, cùm paſceret aſinos Sebeon patris ſui:

25. habuitque filium Diſon, & filiam Oolibama.

26. Et iſti filii Diſon: Hamdan, & Eſeban, & Jethran, & Charan.

27. Hi quoque filii Eſer: Balaan, & Zavan, & Acan.

28. Habuit autem filios Diſan: Hus, & Aram.

29. Hi duces Horræorum: dux Lotan, dux Sobal, dux Sebeon, dux Ana,

30. dux Diſon, dux Eſer, dux Diſan: iſti duces Horræorum qui imperaverunt in Terra Seir.

31. Reges autem qui regnaverunt in Terra Edom antequam haberent regem filii Iſrael, fuerunt hi:

32. Bela filius Beor, nomenque urbis ejus Denaba.

33. Mortuus eſt autem Bela, & regnavit pro eo Jobab filius Zaræ de Boſra.

34. Cùmque mortuus eſſet Jobab, regnavit pro eo Huſam de terra Themanorum.

35. Hoc quoque mortuo, regnavit pro eo Adad filius Badad, qui percuſſit Madian in regione Moab: & nomen urbis ejus Avith.

36. Cùmque mortuus eſſet Adad, regnavit pro eo Semla de Maſreca.

37. Hoc quoque mortuo, regnavit pro eo Saul de fluvio Rohoboth.

38. Cùmque & hic obiiſſet, ſucceſſit in regnum Balanan filius Achobor.

39. Iſto quoque mortuo, regnavit pro eo

Adar,

Adar, nomenque urbis ejus Phau : & appellabatur uxor ejus Meetabel, filia Matred filiæ Mezaab.

40. Hæc ergo nomina ducum Eſau in cognationibus, & locis, & vocabulis ſuis : dux Thamna, dux Alva, dux Jetheth,

41. dux Oolibama, dux Ela, dux Phinon,

42. dux Cenez, dux Theman, dux Mabſar,

43. dux Magdiel, dux Hiram : hi duces Edom habitantes in terra imperii ſui, ipſe eſt Eſau pater Idumæorum.

CAPUT XXXVII.

Joſeph fratres apud patrem accuſans, viſaque ſomnia narrans, fratrum odium in ſe concitat : quare primùm volentes illum occidere, conſilio Judæ vendunt Iſmaelitis, inſcio Ruben : à patre autem lugetur, & in Ægypto Putiphari venditur.

1. HAbitavit autem Jacob in terra Chanaan *, in qua pater ſuus peregrinatus eſt.

* Nem. e in Hebron. *Suprà* 35. 27.

2. Et hæ ſunt generationes ejus : Joſeph cùm ſedecim eſſet annorum †, paſcebat gregem cum fratribus ſuis adhuc puer : & erat cum filiis Balæ & Zelphæ uxorum patris ſui : accuſavitque fratres ſuos apud patrem crimine peſſimo.

† Completorum ſcilicet, unde codices Hebr. Chald. & Græci illum notant 17. annorum tunc fuiſſe : nempe inchoatorum. Anno M 2276. Ant. Chr. 1728.

3. Iſrael autem diligebat Joſeph ſuper omnes filios ſuos, eò quòd in ſenectute genuiſſet eum : fecitque ei tunicam polymitam.

4. Videntes autem fratres ejus quòd à patre plus cunctis filiis amaretur, oderant eum, nec poterant ei quidquam pacificè loqui.

5. Accidit quoque ut viſum ſomnium referret fratribus ſuis : quæ cauſa majoris odii ſeminarium fuit.

6. ‡ Dixitque ad eos : Audite ſomnium meum quod vidi :

‡ Fer. 6. Post Dom. 2 Quadr.

7. Putabam nos ligare manipulos in agro : & quaſi conſurgere manipulum meum, & ſtare, veſtroſque manipulos circumſtantes adorare manipulum meum.

8. Reſponderunt fratres ejus : Numquid rex noſter eris? aut ſubjiciemur ditioni tuæ? Hæc ergo cauſa ſomniorum atque ſermonum, invidiæ & odii fomitem miniſtravit.

9. Aliud quoque vidit ſomnium, quod narrans fratribus, ait : Vidi per ſomnium, quaſi ſolem, & lunam, & ſtellas undecim, adorare me.

10. Quod cùm patri ſuo, & fratribus retuliſſet, increpavit eum pater ſuus, & dixit : Quid ſibi vult hoc ſomnium quod vidiſti? num ego & mater tua, & fratres tui adorabimus te ſuper terram?

11. Invidebant ei igitur fratres ſui : pater verò rem tacitus conſiderabat.

12. Cùmque fratres illius in paſcendis gregibus patris morarentur in Sichem,

13. dixit ad eum Iſrael : Fratres tui paſcunt oves in Sichimis : veni, mittam te ad eos. Quo reſpondente,

14. Præſto ſum, ait ei : Vade, & vide ſi cuncta proſpera ſint erga fratres tuos, & pecora : & renuntia mihi quid agatur. Miſſus de Valle Hebron, venit in Sichem :

15. invenitque eum vir errantem in agro, & interrogavit quid quæreret.

16. At ille reſpondit : Fratres meos quæro, indica mihi ubi paſcant greges.

17. Dixitque ei vir : Receſſerunt de loco iſto : audivi autem eos dicentes : Eamus in Dothain. Perrexit ergo Joſeph poſt fratres ſuos, & invenit eos in Dothain.

18. Qui cùm vidiſſent eum procul, antequam accederet ad eos, cogitaverunt illum occidere :

19. & mutuò loquebantur : Ecce ſomniator venit :

20. venite, occidamus eum, & mittamus in ciſternam veterem ; diceimuſque : Fera peſſima devoravit eum : & tunc apparebit quid illi proſint ſomnia ſua.

21. || Audiens autem hoc Ruben, nitebatur liberare eum de manibus eorum, & dicebat :

|| *Infr.* 42. 22.

22. Non interficiatis animam ejus, nec effundatis ſanguinem : ſed projicite eum in ciſternam hanc, quæ eſt in ſolitudine, manuſque veſtras ſervate innoxias : hoc autem dicebat, volens eripere eum de manibus eorum, & reddere patri ſuo.

23. Confeſtim igitur ut pervenit ad fratres ſuos, nudaverunt eum tunica talari, & polymita :

24. miſeruntque eum in ciſternam veterem, quæ non habebat aquam.

25. Et ſedentes ut comederent panem, vi-

derunt

derunt Iſmaelitas viatores venire de Galaad, & camelos eorum, portantes aromata, & reſinam, & ſtacten in Ægyptum.

26. Dixit ergo Judas fratribus ſuis: Quid nobis prodeſt ſi occiderimus fratrem noſtrum, & celaverimus ſanguinem ipſius?

27. Melius eſt ut venumdetur Iſmaelitis, & manus noſtræ non polluantur: frater enim, & caro noſtra eſt. Acquieverunt fratres ſermonibus illius.

‖ *Sap.* 10. 13. * Ann. M. 2276. Ant. Chr. 1728. Ætatis ejus 17. (*Joſeph. l.* 2. *cap.* 1.) Ante Iſaaci obitum 12.

28. ‖ Et prætereuntibus Madianitis negotiatoribus, extrahentes eum de ciſterna *, vendiderunt eum Iſmaelitis, viginti argenteis: qui duxerunt eum in Ægyptum.

29. Reverſuſque Ruben ad ciſternam, non invenit puerum:

30. & ſciſſis veſtibus pergens ad fratres ſuos, ait: Puer non comparet, & ego quò ibo?

31. Tulerunt autem tunicam ejus, & in ſanguine hœdi, quem occiderant, tinxerunt:

32. mittentes qui ferrent ad patrem, & dicerent: Hanc invenimus: vide utrum tunica filii tui ſit, an non.

33. Quam cùm agnoviſſet pater, ait: Tunica filii mei eſt, fera peſſima comedit eum, beſtia devoravit Joſeph.

34. Sciſſiſque veſtibus, indutus eſt cilicio, lugens filium ſuum multo tempore.

35. Congregatis autem cunctis liberis ejus ut lenirent dolorem patris, noluit conſolationem accipere, ſed ait: Deſcendam ad filium meum lugens in infernum. Et illo perſeverante in fletu,

36. Madianitæ vendiderunt Joſeph in Ægypto Putiphari eunucho Pharaonis, magiſtro militum.

CAPUT XXXVIII.

Judas ex uxore Chananæa tribus filiis ſuſceptis, primum & deinde ſecundum Thamar copulavit; quibus mortuis, eam inſcius pro ſcorto cognovit; quo concubitu Phares & Zaram genuit.

* Hanc hiſtoriam contigiſſe aliquam partem ante venditionem Joſephi neceſſe eſt: cùm ab hac vendit. ad deſcenſum Jacobi cũ tota ſua familia, tantùm 22. anni interfuerint, cui tot hominum generationibus non ſufficiunt: præſertim cum filii Phares recenſeantur in enumeratione familiæ. *Infr.* 46. 12. ‖ 1. *Par.* 2. 3. ‖ *Num.* 26. 19. § *Num.* 6. 19.

1. EOdem tempore * deſcendens Judas à fratribus ſuis, divertit ad Virum Odollamitem, nomine Hiram.

2. ‖ Viditque ibi filiam hominis Chananæi, vocabulo Sua: & accepta uxore, ingreſſus eſt ad eam.

3. Quæ concepit, & peperit filium, & vocavit nomen ejus Her.

4. ‖ Rurſumque concepto fœtu, natum filium vocavit Onan.

5. Tertium quoque peperit, quem appellavit Sela: quo nato, parere ultrà ceſſavit.

6. Dedit autem Judas uxorem primogenito ſuo Her, nomine Thamar.

7. ‖ Fuit quoque Her primogenitus Judæ, nequam in conſpectu Domini: & ab eo occiſus eſt.

8. Dixit ergo Judas ad Onan filium ſuum: Ingredere ad uxorem fratris tui, & ſociare illi, ut ſuſcites ſemen fratri tuo.

9. Ille ſciens non ſibi naſci filios, introjens ad uxorem fratris ſui, ſemen fundebat in terram, ne liberi fratris nomine naſcerentur.

10. Et idcircò percuſſit eum Dominus, quòd rem deteſtabilem faceret.

11. Quam ob rem dixit Judas Thamar nurui ſuæ: Eſto vidua in domo patris tui, donec creſcat Sela filius meus: timebat enim ne & ipſe moreretur, ſicut fratres ejus. Quæ abiit, & habitavit in domo patris ſui.

12. Evolutis autem multis diebus, mortua eſt Sua uxor Judæ: qui poſt luctum conſolatione ſuſcepta, aſcendebat ad tonſores ovium ſuarum, ipſe & Hiras opilio gregis Odollamites, in Thamnas.

13. Nuntiatumque eſt Thamar quòd ſocer illius aſcenderet in Thamnas ad tondendas oves.

14. Quæ, depoſitis viduitatis veſtibus, aſſumpſit theriſtrum: & mutato habitu, ſedit in bivio itineris, quod ducit Thamnam: eò quòd creviſſet Sela, & non eum accepiſſet maritum.

15. Quam cùm vidiſſet Judas, ſuſpicatus eſt eſſe meretricem: operuerat enim vultum ſuum, ne agnoſceretur.

16. Ingrediensque ad eam, ait: Dimitte me ut coeam tecum: neſciebat enim quòd nurus ſua eſſet. Qua reſpondente: Quid dabis mihi ut fruaris concubitu meo?

17. dixit: Mittam tibi hœdum de gregibus. Rurſumque illa dicente: Patiar quod vis, ſi dederis mihi arrhabonem, donec mittas quod polliceris.

18. Ait Judas: Quid tibi vis pro arrhabone dari? Reſpondit: Annulum tuum, & armillam, & baculum quem manu tenes. Ad unum igitur coitum mulier concepit,

19. & ſurgens abiit: depoſitoque habitu, quem ſumpſerat, induta eſt viduitatis veſtibus.

20. Miſit autem Judas hœdum per paſtorem ſuum Odollamitem, ut reciperet pignus quod dederat mulieri: qui cùm non inveniſſet eam,

21. interrogavit homines loci illius: Ubi eſt mulier quæ ſedebat in bivio? Reſpondentibus cunctis: Non fuit in loco iſto meretrix;

22. reverſus eſt ad Judam, & dixit ei: Non inveni eam: ſed & homines loci illius dixerunt mihi, numquam ſediſſe ibi ſcortum.

23. Ait Judas: Habeat ſibi, certè mendacii arguere nos non poteſt, ego miſi hœdum quem promiſeram: & tu non inveniſti eam.

24. Ecce autem poſt tres menſes nuntiaverunt Judæ, dicentes: Fornicata eſt Thamar nurus tua, & videtur uterus illius intumeſcere. Dixitque Judas: Producite eam ut comburatur.

25. Quæ cùm duceretur ad pœnam, miſit ad ſocerum ſuum, dicens: De viro, cujus hæc ſunt, concepi: cognoſce cujus ſit annulus, & armilla, & baculus.

26. Qui, agnitis muneribus, ait: Juſtior me eſt, quia non tradidi eam Sela filio meo. Attamen ultrà non cognovit eam.

27. ‖ Inſtante autem partu, apparuerunt gemini in utero: atque in ipſa effuſione infantium, unus protulit manum, in qua obſtetrix ligavit coccinum, dicens: ‖ *Matth.* 1. 3.

28. Iſte egredietur prior.

29. Illo verò retrahente manum, egreſſus eſt alter: dixitque mulier: Quare diviſa eſt propter te maceria? & ob hanc cauſam vocavit nomen ejus Phares,

30. ‖ Poſteà egreſſus eſt frater ejus, in cujus manu erat coccinum: quem appellavit Zara. ‖ 1. *Par.* 2. 4.

CAPUT XXXIX.

Cùm proſperè ageret Joſeph apud herum Putipharem, contemnens heram ſæpiùs de concubitu interpellantem, accuſatur apud dominum, & in carcerem conjicitur; ubi cuſtodis gratiam nactus, omnium vinctorum curam habet.

1. IGitur Joſeph ductus eſt in Ægyptum, emitque eum Putiphar eunuchus Pharaonis, princeps exercitus, vir Ægyptius, de manu Iſmaelitarum, à quibus perductus erat.

2. Fuitque Dominus cum eo, & erat vir in cunctis proſperè agens: habitavitque in domo domini ſui,

3. qui optimè noverat Dominum eſſe cum eo, & omnia quæ gereret, ab eo dirigi in manu illius.

4. Invenitque Joſeph gratiam coram domino ſuo, & miniſtrabat ei, à quo præpoſitus omnibus gubernabat creditam ſibi domum, & univerſa quæ ei tradita fuerant:

5. benedixitque Dominus domui Ægyptii propter Joſeph, & multiplicavit tam in ædibus quàm in agris cunctam ejus ſubſtantiam:

6. nec quidquam aliud noverat, niſi panem quo veſcebatur. Erat autem Joſeph pulchra facie, & decorus aſpectu.

* Ann. M. circiter 2286. Ant. Chr. 1718. vitæ Joſeph 27. Corn. & Abul.

7. Poſt multos * itaque dies injecit domina ſua oculos ſuos in Joſeph, & ait: Dormi mecum.

8. Qui nequaquam acquieſcens operi nefario, dixit ad eam: Ecce dominus meus, omnibus mihi traditis, ignorat quid habeat in domo ſua:

9. nec quidquam eſt quod non in mea ſit poteſtate, vel non tradiderit mihi, præter te, quæ uxor ejus es: quomodo ergo poſſum hoc malum facere, & peccare in Deum meum?

10. Hujuſcemodi verbis per ſingulos dies & mulier moleſta erat adoleſcenti, & ille recuſabat ſtuprum.

11. Accidit autem quadam die, ut intraret Joſeph domum, & operis quippiam abſque arbitris faceret:

* i. Extrema fimbria, ſive ora veſtimenti.

12. & illa apprehenſa lacinia * veſtimenti ejus, diceret: Dormi mecum. Qui relicto in manu ejus pallio fugit, & egreſſus eſt foras.

13. Cùmque vidiſſet mulier veſtem in manibus ſuis, & ſe eſſe contemptam,

14. vocavit ad ſe homines domus ſuæ, & ait ad eos: En introduxit virum Hebræum, ut illuderet nobis: ingreſſus eſt ad me, ut coiret mecum: cùmque ego ſucclamaſſem,

15. & audiſſet vocem meam, reliquit pallium quod tenebam, & fugit foras.

16. In argumentum ergo fidei retentum pallium oſtendit marito revertenti domum,

17. & ait: Ingreſſus eſt ad me ſervus Hebræus quem adduxiſti ut illuderet mihi:

18. cùmque audiſſet me clamare, reliquit pallium quod tenebam, & fugit foras.

19. His auditis dominus, & nimiùm credulus verbis conjugis, iratus eſt valdè:

20. ‖ tradiditque Joſeph in carcerem, ubi vincti regis cuſtodiebantur, & erat ibi clauſus. ‖ Pſal. 104. 18.

21. Fuit autem Dominus cum Joſeph, & miſertus illius dedit ei gratiam in conſpectu principis carceris.

22. Qui tradidit in manu illius univerſos vinctos qui in cuſtodia tenebantur: & quidquid fiebat, ſub ipſo erat.

23. Nec noverat aliquid, cunctis ei creditis: Dominus enim erat cum illo, & omnia opera ejus dirigebat.

CAPUT XL.

Eunuchorum Pharaonis in carcere Joſeph ſomnia interpretatus, alterum officio reſtituendum, alterum ſuſpendio finiendum prædixit: quæ omnia in Pharaonis natalitio evenerunt.

1. HIs ita geſtis, accidit ut peccarent duo eunuchi, pincerna regis Ægypti, & piſtor, domino ſuo. * Ann. M. 1287. Ant. Chr. 1717.

2. Iratuſque contra eos Pharao (nam alter pincernis præerat, alter piſtoribus)

3. miſit eos in carcerem principis militum, in quo erat vinctus & Joſeph.

4. At cuſtos carceris tradidit eos Joſeph, qui & miniſtrabat eis. Aliquantulum temporis fluxerat, & illi in cuſtodia tenebantur.

5. Videruntque ambo ſomnium nocte una juxta interpretationem congruam ſibi:

6. ad quos cùm introiſſet Joſeph manè, & vidiſſet eos triſtes,

7. ſciſcitatus eſt eos dicens: Cur triſtior eſt hodie ſolito facies veſtra?

8. Qui reſponderunt: Somnium vidimus, & non eſt qui interpretetur nobis. Dixitque ad eos Joſeph: Numquid non Dei eſt interpretatio? referte mihi quid videritis.

9. Narravit prior, præpoſitus pincernarum, ſomnium ſuum: Videbam coram me vitem,

10. in qua erant tres propagines, creſcere paulatim in gemmas, & poſt flores uvas matureſcere:

11. calicemque Pharaonis in manu mea: tuli ergo uvas, & expreſſi in calicem quem tenebam, & tradidi poculum Pharaoni.

12. Reſpondit Joſeph: Hæc eſt interpretatio ſomnii: Tres propagines, tres adhuc dies ſunt:

13. poſt quos recordabitur Pharao miniſterii tui, & reſtituet te in gradum priſtinum: dabiſque ei calicem juxta officium tuum, ſicut antè facere conſueveras.

14. Tantùm memento mei, cùm benè tibi fuerit, & facias mecum miſericordiam: ut ſuggeras Pharaoni ut educat me de iſto carcere:

15. quia furto ſublatus ſum de terra Hebræorum, & hic innocens in lacum miſſus ſum.

16. Videns piſtorum magiſter quòd prudenter ſomnium diſſolviſſet, ait: Et ego vidi ſomnium; Quòd tria caniſtra farinæ haberem ſuper caput meum:

17. & in uno caniſtro quod erat excelſius, portare me omnes cibos qui fiunt arte piſtoria, aveſque comedere ex eo.

18. Reſpondit Joſeph; Hæc eſt interpretatio ſomnii: Tria caniſtra, tres adhuc dies ſunt:

19. poſt quos auferet Pharao caput tuum, ac ſuſpendet te in cruce, & lacerabunt volucres carnes tuas.

20. Exinde dies tertius natalitius Pharaonis erat: qui faciens grande convivium pueris ſuis, recordatus eſt inter epulas magiſtri pincernarum, & piſtorum principis.

21. Reſtituitque alterum in locum ſuum, ut porrigeret ei poculum:

22. alterum ſuſpendit in patibulo, ut conjectoris veritas probaretur.

23. Et tamen ſuccedentibus proſperis, præpoſitus pincernarum oblitus eſt interpretis ſui.

CAPUT XLI.

Somnia Pharaonis de bobus & ſpicis unicus Joſeph interpretatus, toti Ægypto præficitur; & ex Aſeneth data ſibi à Pharaone uxore duos ſuſtulit filios ante ſeptem famis annos.

Ann. M. 2289. Ant. Chr. 1715.

1. POſt duos annos vidit Pharao ſomnium. Putabat ſe ſtare ſuper fluvium,

2. de quo aſcendebant ſeptem boves, pulchræ & craſſæ nimis: & paſcebantur in locis paluſtribus.

3. Aliæ quoque ſeptem emergebant de flumine, fœdæ confectæque macie: & paſcebantur in ipſa amnis ripa, in locis virentibus:

4. devoraveruntque eas, quarum mira ſpecies & habitudo corporum erat. Expergefactus Pharao,

5. rurſum dormivit, & vidit alterum ſomnium: Septem ſpicæ pullulabant in culmo uno, plenæ atque formoſæ:

6. aliæ quoque totidem ſpicæ tenues & percuſſæ uredine oriebantur,

7. devorantes omnem priorum pulchritudinem. Evigilans Pharao poſt quietem,

8. & facto manè, pavore perterritus, miſit ad omnes conjectores Ægypti, cunctoſque ſapientes: & accerſitis narravit ſomnium, nec erat qui interpretaretur.

9. Tunc demum reminiſcens pincernarum magiſter, ait: Confiteor peccatum meum:

10. Iratus rex ſervis ſuis, me & magiſtrum piſtorum retrudi juſſit in carcerem principis militum:

11. ubi una nocte uterque vidimus ſomnium præſagum futurorum.

12. Erat ibi puer Hebræus, ejuſdem ducis militum famulus: cui narrantes ſomnia,

13. audivimus quidquid poſteà rei probavit eventus: ego enim redditus ſum officio meo: & ille ſuſpenſus eſt in cruce.

14. Protinus ad regis imperium eductum de carcere Joſeph totonderunt: ac veſte mutata, obtulerunt ei.

15. Cui ille ait: Vidi ſomnia, nec eſt qui edifferat: quæ audivi te ſapientiſſimè conjicere.

16. Reſpondit Joſeph: Abſque me Deus reſpondebit proſpera Pharaoni.

17. Narravit ergo Pharao quod viderat: putabam me ſtare ſuper ripam fluminis,

18. & ſeptem boves de amne conſcendere, pulchras nimis, & obeſis carnibus: quæ in paſtu paludis virecta carpebant:

19. & ecce, has ſequebantur aliæ ſeptem

boves

boves in tantum deformes & macilentæ, ut numquam tales in terra Ægypti viderim:

20. quæ, devoratis & conſumptis prioribus,

21. nullum ſaturitatis dedere veſtigium: ſed ſimili macie & ſqualore torpebant. Evigilans, rurſus ſopore depreſſus,

22. vidi ſomnium: Septem ſpicæ pullulabant in culmo uno plenæ atque pulcherrimæ.

23. Aliæ quoque ſeptem tenues & percuſſæ uredine, oriebantur è ſtipula:

24. quæ priorum pulchritudinem devoraverunt. Narravi conjectoribus ſomnium, & nemo eſt qui ediſſerat.

25. Reſpondit Joſeph: Somnium regis unum eſt: quæ facturus eſt Deus, oſtendit Pharaoni.

26. Septem boves pulchræ, & ſeptem ſpicæ plenæ, ſeptem ubertatis anni ſunt: eamdemque vim ſomnii comprehendunt.

27. Septem quoque boves tenues atque macilentæ, quæ aſcenderunt poſt eas, & ſeptem ſpicæ tenues, & vento urente percuſſæ: ſeptem anni venturæ ſunt famis.

28. Qui hoc ordine complebuntur:

29. Ecce ſeptem anni venient fertilitatis magnæ in univerſa terra Ægypti:

30. quos ſequentur ſeptem anni alii tantæ ſterilitatis, ut oblivioni tradatur cuncta retrò abundantia: conſumptura eſt enim fames omnem terram,

31. & ubertatis magnitudinem perditura eſt inopiæ magnitudo.

32. Quòd autem vidiſti ſecundò ad eamdem rem pertinens ſomnium: firmitatis indicium eſt, eò quòd fiat ſermo Dei, & velociùs impleatur.

33. Nunc ergo provideat rex virum ſapientem & induſtrium, & præficiat eum Terræ Ægypti:

34. Qui conſtituat præpoſitos per cunctas regiones: & quintam partem fructuum per ſeptem annos fertilitatis,

35. qui jam nunc futuri ſunt, congreget in horrea: & omne frumentum ſub Pharaonis poteſtate condatur, ſerveturque in urbibus.

36. Et præparetur futuræ ſeptem annorum fami, quæ oppreſſura eſt Ægyptum, & non conſumetur terra inopia.

37. Placuit Pharaoni conſilium & cunctis miniſtris ejus:

38. locutuſque eſt ad eos: Num invenire poterimus talem virum, qui ſpiritu Dei plenus ſit?

39. Dixit ergo ad Joſeph: Quia oſtendit tibi Deus omnia quæ locutus es, numquid ſapientiorem & conſimilem tui invenire potero?

‖ Pſal. 104. 21. 1. Mac. 2. 53. Act. 7. 10.

40. ‖ Tu eris ſuper domum meam, & ad tui oris imperium cunctus populus obediet: uno tantùm regni ſolio te præcedam.

41. Dixitque rurſus Pharao ad Joſeph: Ecce, conſtitui te ſuper univerſam terram Ægypti.

42. Tulitque annulum de manu ſua, & dedit eum in manu ejus: veſtivitque eum ſtola byſſina, & collo torquem auream circumpoſuit.

43. Fecitque eum aſcendere ſuper currum ſuum ſecundum, clamante præcone, ut omnes coram eo genu flecterent, & præpoſitum eſſe ſcirent univerſæ Terræ Ægypti.

44. Dixit quoque rex ad Joſeph: Ego ſum Pharao: abſque tuo imperio non movebit quiſquam manum aut pedem in omni terra Ægypti.

45. Vertitque nomen ejus, & vocavit eum lingua Ægyptiaca, Salvatorem mundi. Deditque illi uxorem Aſeneth filiam Putiphare ſacerdotis Heliopoleos. Egreſſus eſt itaque Joſeph ad terram Ægypti:

46. (triginta * autem annorum erat quando ſtetit in conſpectu regis Pharaonis) & circuivit omnes regiones Ægypti.

* Ann. M. 2289. Confer cum c. 47.

47. Venitque fertilitas ſeptem annorum: & in manipulos redactæ ſegetes congregatæ ſunt in horrea Ægypti.

48. Omnis etiam frugum abundantia in ſingulis urbibus condita eſt.

49. Tantaque fuit abundantia tritici, ut arenæ maris coæquaretur, & copia menſuram excederet.

‖ Infr. 48. 20. 49. 3.

50. ‖ Nati ſunt autem Joſeph filii duo antequam veniret fames: quos peperit ei Aſeneth filia Putiphare ſacerdotis Heliopoleos.

51. Vocavitque nomen primogeniti, Manaſſes, dicens: Oblivisci me fecit Deus omnium laborum meorum, & domus patris mei.

52. Nomen quoque ſecundi appellavit Ephraim, dicens: Creſcere me fecit Deus in terra paupertatis meæ.

53. Igitur tranſactis ſeptem ubertatis annis, qui fuerant in Ægypto:

54. cœperunt venire * ſeptem anni inopiæ, quos prædixerat Joſeph: & in univerſo orbe fames prævaluit, in cuncta autem terra Ægypti panis erat.

* Ann. M. 2296. Ant. Chr. 1708.

55. Qua eſuriente, clamavit populus ad Pharaonem, alimenta petens. Quibus ille reſpondit: Ite ad Joſeph: & quidquid ipſe vobis dixerit, facite.

56. Creſcebat autem quotidie fames in omni terra: aperuitque Joſeph * univerſa horrea, & vendebat Ægyptiis: nam & illos oppreſſerat fames.

* Tunc annum agens. 37.

57. Omneſque provinciæ veniebant in Ægyptum, ut emerent eſcas, & malum inopiæ temperarent.

CAPUT XLII.

Fratres Joſeph in Ægyptum pro emendis frumentis à patre miſſi, ab eo cognoſcuntur, ac duriùs tractantur, & in carcerem conjiciuntur: tandem Simeone in vinculis relicto revertuntur, pecuniam in ſaccis unà cum frumento inſcii referentes.

Ann. M. 2297. Ant. Chr. 1707.

1. Audiens autem Jacob quòd alimenta venderentur in Ægypto, dixit filiis ſuis: Quare negligitis?

2. audivi quòd triticum venumdetur in Ægypto: deſcendite, & emite nobis neceſſaria, ut poſſimus vivere, & non conſumamur inopia.

3. Deſcendentes igitur fratres Joſeph decem, ut emerent frumenta in Ægypto,

4. Benjamin domi retento à Jacob, qui dixerat fratribus ejus: Ne fortè in itinere quidquam patiatur mali:

5. ingreſſi ſunt terram Ægypti cum aliis qui pergebant ad emendum. Erat autem fames in terra Chanaan.

6. Et Joſeph erat princeps in terra Ægypti, atque ad ejus nutum frumenta populis vendebantur. Cùmque adoraſſent eum fratres ſui,

7. & agnoviſſet eos, quaſi ad alienos duriùs loquebatur, interrogans eos: Unde veniſtis? Qui reſponderunt: De terra Chanaan, ut emamus victui neceſſaria.

8. Et tamen fratres ipſe cognoſcens, non eſt cognitus ab eis.

9. Recordatuſque ſomniorum, quæ aliquando viderat, ait ad eos: Exploratores eſtis; ut videatis infirmiora terræ veniſtis.

10. Qui dixerunt: Non eſt ita, domine, ſed ſervi tui venerunt ut emerent cibos.

11. Omnes filii unius viri ſumus: pacifici venimus, nec quidquam ſamuli tui machinantur mali.

12. Quibus ille reſpondit: Aliter eſt: immunita terræ hujus conſiderare veniſtis.

13. At illi: Duodecim, inquiunt, ſervi tui, fratres ſumus, filii viri unius in terra Chanaan: minimus cum patre noſtro eſt, alius non eſt ſuper.

14. Hoc eſt, ait, quod locutus ſum: Exploratores eſtis.

15. Jam nunc experimentum veſtri capiam: per ſalutem Pharaonis non egrediemini hinc, donec veniat frater veſter minimus.

16. Mittite ex vobis unum, & adducat eum: vos autem eritis in vinculis, donec probentur quæ dixiſtis utrùm vera an falſa ſint: alioquin per ſalutem Pharaonis exploratores eſtis.

17. Tradidit ergo illos cuſtodiæ tribus diebus.

18. Die autem tertio eductis de carcere, ait: Facite quæ dixi, & vivetis: Deum enim timeo.

19. Si pacifici eſtis, frater veſter unus ligetur in carcere: vos autem abite, & ferte frumenta quæ emiſtis, in domos veſtras,

‖ Inf. 43. 3. & 5. 20. ‖ & fratrem veſtrum minimum ad me adducite, ut poſſim veſtros probare ſermones, & non moriamini. Fecerunt ut dixerat,

21. & locuti ſunt ad invicem: Meritò hæc patimur, quia peccavimus in fratrem noſtrum, videntes anguſtiam animæ illius, dum deprecaretur nos, & non audivimus: idcircò venit ſuper nos iſta tribulatio.

22. E quibus unus Ruben, ait: Numquid ‖ Sup. 37. 22. non dixi vobis: ‖ Nolite peccare in puerum: & non audiſtis me? en ſanguis ejus exquiritur.

23. Neſciebant autem quòd intelligeret Joſeph: eò quòd per interpretē loqueretur ad eos.

24. Avertitque ſe parumper, & flevit: & reverſus locutus eſt ad eos.

25. Tollenſque Simeon, & ligans illis præſentibus, juſſit miniſtris ut implerent eorum ſaccos tritico, & reponerent pecunias ſingulorum in ſacculis ſuis, datis ſuprà cibariis in viam: qui fecerunt ita.

26. At illi portantes frumenta in aſinis ſuis, profecti ſunt.

27. Apertoque unus ſacco, ut daret jumento pabulum in diverſorio, contemplatus pecuniam in ore ſacculi,

28. dixit fratribus ſuis: Reddita eſt mihi pecunia, en habetur in ſacco. Et obſtupefacti turbatique, mutuo dixerunt: Quidnam eſt hoc quod fecit nobis Deus?

29. Veneruntque ad Jacob patrem ſuum in terram Chanaan, & narraverunt ei omnia quæ accidiſſent ſibi, dicentes:

30. Locutus eſt nobis dominus terræ durè, & putavit nos exploratores eſſe provinciæ.

31. Cui reſpondimus: Pacifici ſumus, nec ullas molimur inſidias.

32. Duodecim fratres uno patre geniti ſumus: unus non eſt ſuper, minimus cum patre noſtro eſt in terra Chanaan.

33. Qui ait nobis: Sic probabo quòd pacifici ſitis: Fratrem veſtrum unum dimittite apud me, & cibaria domibus veſtris neceſſaria ſumite, & abite,

34. fratremque veſtrum minimum adducite ad me, ut ſciam quòd non ſitis exploratores: & iſtum, qui tenetur in vinculis, recipere poſſitis: ac deinceps quę vultis, emendi habeatis licentiā.

35. His dictis, cùm frumenta effunderent, ſinguli repererunt in ore ſaccorum ligatas pecunias: exterritiſque ſimul omnibus,

36. dixit pater Jacob: Abſque liberis me eſſe feciſtis, Joſeph non eſt ſuper, Simeon tenetur in vinculis, & Benjamin auferetis: in me hæc omnia mala reciderunt.

37. Cui reſpondit Ruben: Duos filios meos interfice, ſi non reduxero illum tibi: trade illum in manu mea, & ego eum tibi reſtituam.

38. At ille: Non deſcendet, inquit, filius meus vobiſcum: frater ejus mortuus eſt, & ipſe ſolus remanſit: ſi quid ei adverſi acciderit in terra ad quam pergitis, deducetis canos meos cum dolore ad inferos.

CAPUT XLIII.

Cogente fame ægrè impetrarunt fratres Joſeph à patre ut in Ægyptum revertentes cum muneribus ac duplici pecunia, Benjamin ſecum ducerent: qui educto Simeone de carcere, ſimul epulati ſunt cum Joſeph.

1. INterim fames omnem terram vehementer premebat. * Ann. M. 2298. Ant. Chr. 1706.

2. Con-

2. Conſumptiſque cibis quos ex Ægypto detulerant, dixit Jacob ad filios ſuos: Revertimini, & emite nobis pauxillum eſcarum.

3. Reſpondit Judas: Denuntiavit nobis vir ille ſub atteſtatione jurisjurandi, dicens: Non videbitis faciem meam, niſi fratrem veſtrum minimum adduxeritis vobiſcum.

4. Si ergo vis eum mittere nobiſcum, pergemus pariter, & ememus tibi neceſſaria:

5. ſin autem non vis, non ibimus: vir enim, ut ſæpè diximus, denuntiavit nobis, dicens: || Non videbitis faciem meam abſque fratre veſtro minimo.

|| *Sup.* 42. 20.

6. Dixit eis Iſrael: In meam hoc feciſtis miſeriam, ut indicaretis ei & alium habere vos fratrem.

7. At illi reſponderunt: Interrogavit nos homo per ordinem noſtram progeniem: ſi pater viveret: ſi haberemus fratrem: & nos reſpondimus ei conſequenter juxta id quod fuerat ſciſcitatus: numquid ſcire poteramus quòd dicturus eſſet: Adducite fratrem veſtrum vobiſcum?

8. Judas quoque dixit patri ſuo; Mitte puerum * mecum, ut proficiſcamur, & poſſimus vivere: ne moriamur nos & parvuli noſtri.

* i. Fratrem natu minimum, alioquin enim erat jam annor. 24. filioſque genuerat, *infr.* 46. 21.

9. || Ego ſuſcipio puerum: de manu mea require illum: niſi reduxero, & reddidero eum tibi, ero peccati reus in te omni tempore.

|| *Infr.* 44. 32.

10. Si non interceſſiſſet dilatio, jam vice altera veniſſemus.

11. Igitur Iſrael pater eorum dixit ad eos: Si ſic neceſſe eſt, facite quod vultis: ſumite de optimis terræ fructibus in vaſis veſtris, & deferte viro munera, modicum reſinæ, & mellis, & ſtoracis, ſtactes, & terebinthi, & amygdalarum.

12. Pecuniam quoque duplicem ferte vobiſcum: & illam, quam inveniſtis in ſacculis, reportate, ne fortè errore factum ſit;

13. ſed & fratrem veſtrum tollite, & ite ad virum.

14. Deus autem meus omnipotens faciat vobis eum placabilem: & remittat vobiſcum fratrem veſtrum quem tenet, & hunc Benjamin: ego autem quaſi orbatus abſque liberis ero.

15. Tulerunt ergo viri munera, & pecuniam duplicem, & Benjamin: deſcenderuntque in Ægyptum, & ſteterunt coram Joſeph.

16. Quos cùm ille vidiſſet, & Benjamin ſimul, præcepit diſpenſatori domus ſuæ, dicens: Introduc viros domum, & occide victimas, & inſtrue convivium: quoniam mecum ſunt comeſturi meridie.

17. Fecit ille quod ſibi fuerat imperatum, & introduxit viros domum.

18. Ibique exterriti, dixerunt mutuò: Propter pecuniam, quam retulimus priùs in ſaccis noſtris, introducti ſumus: ut devolvat in nos calumniam, & violenter ſubjiciat ſervituti & nos, & aſinos noſtros.

19. Quamobrem in ipſis foribus accedentes ad diſpenſatorem domus

20. locuti ſunt: Oramus domine ut audias nos. || Jam antè deſcendimus ut emeremus eſcas:

|| *Sup.* 42. 3.

21. quibus emptis, cùm veniſſemus ad diverſorium, aperuimus ſaccos noſtros, & invenimus pecuniam in ore ſaccorum: quam nunc eodem pondere reportavimus.

22. Sed & aliud attulimus argentum, ut emamus quæ nobis neceſſaria ſunt: non eſt in noſtra conſcientia quis poſuerit eam in marſupiis noſtris.

23. At ille reſpondit: Pax vobiſcum, nolite timere: Deus veſter, & Deus patris veſtri, dedit vobis theſauros in ſaccis veſtris: nam pecuniam, quam dediſtis mihi, probatam ego habeo. Eduxitque ad eos Simeon.

24. Et introductis domum, attulit aquam, & laverũt pedes ſuos, deditq; pabulum aſinis eorũ.

25. Illi verò parabant munera, donec ingrederetur Joſeph meridie: audierant enim quòd ibi comeſturi eſſent panem.

26. Igitur ingreſſus eſt Joſeph domum ſuam, obtuleruntque ei munera, tenentes in manibus ſuis: & adoraverunt proni in terram.

27. At ille, clementer reſalutatis eis, interrogavit eos, dicens: Salvus ne eſt pater veſter ſenex, de quo dixeratis mihi? Adhuc vivit?

28. Qui reſponderunt: Soſpes eſt ſervus tuus pater noſter, adhuc vivit. Et incurvati, adoraverunt eum.

29. Attollens autem Joſeph oculos, vidit Benjamin fratrem ſuum uterinum, & ait: Iſte eſt frater veſter parvulus, de quo dixeratis mihi? Et rurſum: Deus, inquit, miſereatur tui, fili mi.

30. Feſtinavitque, quia commota fuerant viſcera ejus ſuper fratre ſuo, & erumpebant lacrymæ: & introiens cubiculum flevit.

31. Rurſumque lota facie egreſſus, continuit ſe, & ait: Ponite panes.

32. Quibus appoſitis, ſeorſum Joſeph, & ſeorſum fratribus, Ægyptiis quoque qui veſcebantur ſimul, ſeorſum (illicitum eſt enim Ægyptiis comedere cum Hebræis, & profanum putant hujuſcemodi convivium)
33. ſederunt coram eo, primogenitus juxta primogenita ſua, & minimus juxta ætatem ſuam. Et mirabantur nimis,
34. ſumptis partibus quas ab eo acceperant: majorque pars venit Benjamin, ita ut quinque partibus excederet. Biberuntque & inebriati ſunt cum eo.

CAPUT XLIV.

Joſeph abſconſo ſcypho ſuo in ſacco Benjamin, revocatos ab itinere fratres furti arguit: Judas autem pro Benjamin ſe in ſervitutem offert.

1. PRæcepit autem Joſeph diſpenſatori domus ſuæ, dicens: Imple ſaccos eorum frumento, quantum poſſunt capere: & pone pecuniam ſingulorum in ſummitate ſacci.
2. Scyphum autem meum argenteum, & pretium quod dedit tritici, pone in ore ſacci junioris. Factumque eſt ita.
3. Et orto manè, dimiſſi ſunt cum aſinis ſuis.
4. Jamque urbem exierant, & proceſſerant paululùm: tunc Joſeph accerſito diſpenſatore domus: Surge, inquit, & perſequere viros: & apprehenſis dicito: Quare reddidiſtis malum pro bono?
5. Scyphus, quem furati eſtis, ipſe eſt in quo bibit dominus meus, & in quo augurari ſolet: peſſimam rem feciſtis.
6. Fecit ille ut juſſerat. Et apprehenſis per ordinem locutus eſt.
7. Qui reſponderunt: Quare ſic loquitur dominus noſter, ut ſervi tui tantum flagitii commiſerint?
8. Pecuniam, quam invenimus in ſummitate ſaccorum, reportavimus ad te de terra Chanaan: & quomodo conſequens eſt ut furati ſimus de domo domini tui aurum vel argentum?
9. Apud quemcumque fuerit inventum ſervorum tuorum quod quæris, moriatur, & nos erimus ſervi domini noſtri.
10. Qui dixit eis: Fiat juxta veſtram ſententiam: apud quemcumque fuerit inventum, ipſe ſit ſervus meus, vos autem eritis innoxii.
11. Itaque feſtinatò deponentes in terram ſaccos, aperuerunt ſinguli.
12. Quos ſcrutatus, incipiens à majore uſque ad minimum, invenit ſcyphum in ſacco Benjamin.
13. At illi, ſciſſis veſtibus, oneratiſque rurſum aſinis, reverſi ſunt in oppidum.
14. Primuſque Judas cum fratribus ingreſſus eſt ad Joſeph (necdum enim de loco abierat) omneſque ante eum pariter in terram corruerunt.
15. Quibus ille ait: Cur ſic agere voluiſtis? an ignoratis quòd non ſit ſimilis mei in augurandi ſcientia?
16. Cui Judas: Quid reſpondebimus, inquit, domino meo? vel quid loquemur, aut juſtè poterimus obtendere? Deus invenit iniquitatem ſervorum tuorum: en omnes ſervi ſumus domini mei, & nos, & apud quem inventus eſt ſcyphus.
17. Reſpondit Joſeph: Abſit à me ut ſic agam: qui furatus eſt ſcyphum, ipſe ſit ſervus meus: vos autem abite liberi ad patrem veſtrum.
18. Accedens autem propiùs Judas, confidenter ait: Oro domine mi, loquatur ſervus tuus verbum in auribus tuis, & ne iraſcaris famulo tuo: tu es enim poſt Pharaonem,
19. dominus meus. ‖ Interrogaſti priùs ſer- *‖ Sup. 42.*
vos tuos: Habetis patrem, aut fratrem? *13. & 15.*
20. & nos reſpondimus tibi domino meo: Eſt nobis pater ſenex, & puer parvulus, qui in ſenectute illius natus eſt; cujus uterinus frater mortuus eſt: & ipſum ſolum habet mater ſua, pater verò tenerè diligit eum.
21. Dixiſtique ſervis tuis: Adducite eum ad me, & ponam oculos meos ſuper illum.
22. Suggeſſimus domino meo: Non poteſt puer relinquere patrem ſuum: ſi enim illum dimiſerit, morietur.
23. ‖ Et dixiſti ſervis tuis: Niſi venerit *‖ Sup. 43.*
frater veſter minimus vobiſcum, non videbi- *3. & 5.*
tis ampliùs faciem meam.
24. Cùm ergo aſcendiſſemus ad famulum tuum patrem noſtrum, narravimus ei omnia, quæ locutus eſt dominus meus.
25. Et dixit pater noſter: Revertimini, & emite nobis parum tritici.
26. Cui diximus: Ire non poſſumus: ſi frater noſter minimus deſcenderit nobiſcum, proficiſce-

ciſce-

ciſcemur ſimul : alioquin illo abſente , non audemus videre faciem viri.

27. Ad quæ ille reſpondit : Vos ſcitis quòd duos genuerit mihi uxor mea. *

* Rachel quam ſolam propria electione duxerat. Sup. 37. 23. 33.

28. Egreſſus eſt unus , & dixiſtis : Beſtia devoravit eum : & hucuſque non comparet.

29. Si tuleritis & iſtum , & aliquid ei in via contigerit, deducetis canos meos cum mœrore ad inferos.

30. Igitur ſi intravero ad ſervum tuum patrem noſtrum, & puer defuerit , (cùm anima illius ex hujus anima pendeat)

31. videritque eum non eſſe nobiſcum , morietur, & deducent famuli tui canos ejus cum dolore ad inferos.

32. Ego propriè ſervus tuus ſim , qui in meam hunc recepi fidem , & ſpopondi dicens : || Niſi reduxero eum, peccati reus ero in patrem meum omni tempore.

|| Sup. 43. 9.

33. Manebo itaque ſervus tuus pro puero in miniſterio domini mei, & puer aſcendat cum fratribus ſuis.

34. Non enim poſſum redire ad patrem meum , abſente puero : ne calamitatis, quæ oppreſſura eſt patrem meum, teſtis aſſiſtam.

CAPUT XLV.

Joſeph ſe fratribus manifeſtat, eoſque territos cum oſculo amplexatur : quare Pharao unà cum tota domo ſua exultans , præcipit ut advocetur pater eum univerſa domo ſua in Ægyptum : idem multis verbis denuntiat Joſeph, fratreſque multis donatos muneribus ad patrem remittit.

1. NOn ſe poterat ultrà cohibere Joſeph multis coram aſtantibus : unde præcepit ut egrederentur cuncti foras, & nullus intereſſet alienus agnitioni mutuæ.

2. Elevavitque vocem cum fletu : quam audierunt Ægyptii, omniſque domus Pharaonis.

3. Et dixit fratribus ſuis : Ego ſum Joſeph : adhuc pater meus vivit ? Non poterant reſpondere fratres nimio terrore perterriti.

4. Ad quos ille clementer : Accedite , inquit, ad me. Et cùm acceſſiſſent propè , || Ego ſum, ait, Joſeph , frater veſter , quem vendidiſtis in Ægyptum.

|| Act. 7. 13.

5. Nolite pavere, neque vobis durum eſſe videatur quòd vendidiſtis me in his regionibus : || pro ſalute enim veſtra miſit me Deus ante vos in Ægyptum.

|| Infr. 50. 20.

6. Biennium eſt enim quòd cœpit fames eſſe in terra : & adhuc quinque anni reſtant, quibus nec arari poterit nec meti.

7. Præmiſitque me Deus ut reſervemini ſuper terram, & eſcas ad vivendum habere poſſitis.

8. Non veſtro conſilio , ſed Dei voluntate huc miſſus ſum : qui fecit me quaſi patrem Pharaonis , & dominum univerſæ domus ejus, ac principem in omni terra Ægypti.

9. Feſtinate , & aſcendite ad patrem meum, & dicetis ei : Hæc mandat filius tuus Joſeph : Deus fecit me Dominum univerſæ terræ Ægypti : deſcende ad me, ne moreris,

10. & habitabis in terra Geſſen : eriſque juxta me tu, & filii tui, & filii filiorum tuorum, oves tuæ, & armenta tua , & univerſa quæ poſſides.

11. Ibique te paſcam (adhuc enim quinque anni reſidui ſunt famis) ne & tu pereas , & domus tua, & omnia quæ poſſides.

12. En oculi veſtri , & oculi fratris mei Benjamin vident, quòd os meum loquatur ad vos.

13. Nuntiate patri meo univerſam gloriam meam, & cuncta quæ vidiſtis in Ægypto : feſtinate, & adducite eum ad me.

14. Cùmque amplexatus recidiſſet in collum Benjamin fratris ſui, flevit : illo quoque ſimiliter flente ſuper collum ejus.

15. Oſculatuſque eſt Joſeph omnes fratres ſuos, & ploravit ſuper ſingulos : poſt quæ auſi ſunt loqui ad eum.

16. Auditumque eſt , & celebri ſermone vulgatum in aula regis : Venerunt fratres Joſeph : & gaviſus eſt Pharao, atque omnis familia ejus.

17. Dixitque ad Joſeph ut imperaret fratribus ſuis, dicens : Onerantes jumenta, ite in terram Chanaan,

18. & tollite inde patrem veſtrum & cognationem, & venite ad me : & ego dabo vobis omnia bona Ægypti , ut comedatis medullam terræ.

19. Præcipe etiam ut tollant plauſtra de terra Ægypti, ad ſubvectionem parvulorum ſuorum ac conjugum : & dicito : Tollite patrem veſtrum, & properate quantociùs venientes.

20. Nec dimittatis quidquam de ſupellectili veſtra : quia omnes opes Ægypti, veſtræ erunt.

21. Feceruntque filii Iſrael ut eis mandatum fuerat . Quibus dedit Joſeph plauſtra , ſecundùm Pharaonis imperium : & cibaria in itinere.

22. Singulis quoque proferri juſſit binas ſtolas : Benjamin verò dedit trecentos argenteos cum quinque ſtolis optimis :

23. tantumdem pecuniæ & veſtium mittens patri ſuo, addens & aſinos decem, qui ſubveherent ex omnibus divitiis Ægypti : & totidem aſinas, triticum in itinere paneſque portantes.

24. Dimiſit ergo fratres ſuos , & proficiſcentibus ait : Ne iraſcamini in via.

25. Qui aſcendentes ex Ægypto, venerunt in terram Chanaan ad patrem ſuum Jacob.

26. Et nuntiaverunt ei, dicentes : Joſeph filius tuus vivit : & ipſe dominatur in omni terra Ægypti. Quo audito Jacob, quaſi de gravi ſomno evigilans, tamen non credebat eis.

27. Illi è contra referebant omnem ordinem rei. Cùmque vidiſſet plauſtra , & univerſa quæ miſerat, revixit ſpiritus ejus,

28. & ait : Sufficit mihi ſi adhuc Joſeph filius meus vivit : vadam , & videbo illum antequam moriar.

CAPUT XLVI.

Jacob renovata Dei promiſſione cum univerſis filiis ac nepotibus , quorum nomina recenſentur, in Ægyptum deſcendit : cui occurrens Joſeph, ſuadet ut Pharaoni ſe paſtores ovium dicant.

1. PRofectuſque Iſrael cum omnibus quæ habebat, venit ad Puteum juramenti, & mactatis ibi victimis Deo patris ſui Iſaac,

Ineunte 7. anno famis. Ann. M. 2298. An. Chr. 1706.

2. audivit eum per viſionem noctis vocantem ſe , & dicentem ſibi : Jacob , Ja-

cob: cui reſpondit : Ecce adſum.

3. Ait illi Deus: Ego ſum fortiſſimus Deus patris tui: noli timere, deſcende in Ægyptum, quia in gentem magnam faciam te ibi.

4. Ego deſcendam tecum illuc, & ego inde adducam te revertentem: Joſeph quoque ponet manus ſuas ſuper oculos tuos.

5. Surrexit autem Jacob à Puteo juramẽti: ‖ tuleruntque eum filii cum parvulis & uxoribus ſuis in plauſtris quæ miſerat Pharao ad portandum ſenem,

‖ *Act.7.15*

6. & omnia quæ poſſederat in Terra Chanaan: ‖ venitque in Ægyptum cum omni ſemine ſuo,

‖ *Joſ.24.53. Pſal. 104. 23. Iſa.52. 4*

7 filii ejus, & nepotes, filiæ, & cuncta ſimul progenies.

8. Hæc ſunt autem nomina filiorum Iſrael, qui ingreſſi ſunt in Ægyptum, ipſe cum liberis ſuis. ‖ Primogenitus Ruben.

‖ *Exod. 2. 1. 6. 14. Num.26.5. 1. Par. 5. 1. & 3.*

9. Filii Ruben : Henoch & Phallu & Heſron & Charmi.

10. ‖ Filii Simeon : Jamuel & Jamin & Ahod, & Jachin & Sohar, & Saul filius Chanaanitidis.

‖ *Ex.6.15. 1.Par.4.24*

11. ‖ Filii Levi: Gerſon & Caath & Merari.

‖ *1.Par.6.1*

12. ‖ Filii Juda: Her & Onan & Sela & Phares & Zara. Mortui ſunt autem Her & Onan in terra Chanaan. Natique ſunt filii Phares : Heſron & Hamul.

‖ *1. Par.2. 3. 4. 21.*

13. ‖ Filii Iſſachar: Thola & Phua & Job & Semron.

‖ *1.Par.7.1*

14. Filii Zabulon : Sared & Elon & Jahelel.

15. Hi filii Liæ quos genuit in Meſopotamia Syriæ cum Dina filia ſua: omnes animæ filiorum ejus & filiarum, triginta tres. *

* *Qui numerus ita eſt intelligendus, ut Her & Onam ſublatis, (quippe in terra Chanaan mortuis) ipſe Jacob cum aliis jungatur, ut aſſerit Hieron.*

16. Filii Gad : Sephion & Haggi & Suni & Eſebon & Heri & Arodi & Areli.

17. ‖ Filii Aſer: Jamne & Jeſua & Jeſſui & Beria, Sara quoque ſoror eorum. Filii Beria: Heber & Melchiel.

18. Hi filii Zelphæ, quam dedit Laban Liæ filiæ ſuæ : & hos genuit Jacob ſedecim animas.

19. Filii Rachel uxoris Jacob : Joſeph & Benjamin.

20. ‖ Natique ſunt Joſeph filii in Terra Ægypti, quos genuit ei Aſeneth filia Putipharis ſacerdotis Heliopoleos : Manaſſes & Ephraim.

Unde etiam ſup. ℣. 8. ſic exprimitur ipſe cum liberis ſuis. Cui conſonat ℣. 27. Omnes animæ domus Jacob.

21. Filii Benjamin: ‖ Bela & Bechor & Aſbel & Gera & Naaman & Echi & Ros & Mophim & Ophim & Ared.

‖ *1. Par.7. 30.* ‖ *Sap.41.50* ‖ *1. Par.7. 6. 8. 1.*

22. Hi filii Rachel quos genuit Jacob : omnes animæ, quatuordecim.

23. Filii Dan: Huſim.

24. Filii Nephtali: Jaſiel & Guni & Jeſer & Sallem.

25. Hi filii Balæ, quam dedit Laban Racheli filiæ ſuæ: & hos genuit Jacob : omnes animæ ſeptem.

26. Cunctæ animæ, quæ ingreſſæ ſunt cum Jacob in Ægyptum, & egreſſæ ſunt de femore illius, abſque uxoribus filiorum ejus, ſexaginta ſex †.

† *Ibi non comprehenditur Jacob.*

27. Filii autem Joſeph, qui nati ſunt ei in terra Ægypti, animæ duæ. ‖ Omnes animæ domus Jacob, quæ ingreſſæ ſunt in Ægyptum, fuere ſeptuaginta *.

‖ *Deut. 10. 22.*

* *Ibi verò & Jacob & Joſeph comprehenduntur.*

28. Miſit autem Judam ante ſe ad Joſeph, ut nuntiaret ei, & occurreret in Geſſen.

29. Quò cùm perveniſſet, juncto Joſeph curru ſuo, aſcendit obviàm patri ſuo ad eumdem locum: videnſque eum, irruit ſuper collum ejus, & inter amplexus flevit.

30. Dixitque pater ad Joſeph: Jam lætus moriar, quia vidi faciem tuam, & ſuperſtitem te relinquo.

31. At ille locutus eſt ad fratres ſuos, & ad omnem domum patris ſui: Aſcendam & nuntiabo Pharaoni, dicamque ei : Fratres mei, & domus patris mei, qui erant in Terra Chanaan, venerunt ad me:

32. & ſunt viri paſtores ovium, curamque habent alendorum gregum: pecora ſua, & armenta, & omnia quæ habere potuerunt, adduxerunt ſecum.

33. Cùmque vocaverit vos, & dixerit : Quod eſt opus veſtrum?

34. reſpondebitis: Viri paſtores ſumus ſervi tui, ab infantia noſtra uſque in præſens, & nos & patres noſtri. Hæc autem dicetis, ut habitare poſſitis in Terra Geſſen : quia deteſtantur Ægyptii omnes paſtores ovium.

CAPUT XLVII.

Introductio Jacob cum filiis ad Pharaonem, Terra Geſſen conceditur: fames tantum premit Ægyptum, ut venditis pecoribus terram quoque vendere ſint coacti: quo factum eſt ut quinta pars fructuum regibus Ægypti perpetuò cedat, præterquam in poſſeſſionibus ſacerdotum. Poſt annos ſeptemdecim Jacob plurimum ditatus adjurat Joſeph de ſua ſepultura.

1. INgreſſus ergo Joſeph nuntiavit Pharaoni, dicens: Pater meus & fratres, oves eorum & armenta, & cuncta quæ poſſident, venerunt de Terra Chanaan: & ecce conſiſtunt in Terra Geſſen.

2. Extremos quoque fratrum ſuorum quinque viros conſtituit coram rege:

3. quos ille interrogavit: Quid habetis operis? Reſponderunt: Paſtores ovium ſumus, ſervi tui, & nos, & patres noſtri.

4. Ad peregrinandum in terra tua venimus: quoniam non eſt herba gregibus ſervorum tuorum, ingraveſcente fame in terra Chanaan: petimuſque ut eſſe nos jubeas ſervos tuos in Terra Geſſen.

5. Dixit itaque rex ad Joſeph: Pater tuus & fratres tui venerunt ad te.

6. Terra Ægypti in conſpectu tuo eſt: in optimo loco fac eos habitare, & trade eis Terram Geſſen. Quòd ſi noſti in eis eſſe viros induſtrios, conſtitue illos magiſtros pecorum meorũ.

7. Poſt hæc introduxit Joſeph patrem ſuum ad regem, & ſtatuit eum coram eo: qui benedicens illi,

8. & interrogatus ab eo, Quot ſunt dies annorum vitæ tuæ?

9. reſpondit: Dies peregrinationis meæ centum triginta * annorum ſunt, parvi & mali, & non pervenerunt uſque ad dies patrum meorum quibus peregrinati ſunt.

10. Et benedicto rege, egreſſus eſt foras.

11. Joſeph verò patri & fratribus ſuis dedit poſſeſſionem in Ægypto in optimo terræ loco, Rameſſes, ut præceperat Pharao.

12. Et alebat eos, omnemque domum patris ſui, præbens cibaria ſingulis.

13. In toto enim orbe panis deerat, & oppreſſerat fames terram, maximè Ægypti & Chanaan.

14. E † quibus omnem pecuniam congregavit pro venditione frumenti, & intulit eam in ærarium regis.

15. Cùmque defeciſſet emptoribus pretium, venit cuncta Ægyptus ad Joſeph, dicens: * Da nobis panes: quare morimur coram te, deficiente pecunia?

16. Quibus ille reſpondit: Adducite pecora veſtra, & dabo vobis pro eis cibos, ſi pretium non habetis.

17. Quæ cùm adduxiſſent, dedit eis alimenta pro equis, & ovibus, & bobus, & aſinis: ſuſtentavitque eos illo anno pro commutatione pecorum.

18. Venerunt quoque anno ſecundo, * & dixerunt ei: Non celabimus dominum noſtrum quòd deficiente pecunia, pecora ſimul defecerunt: nec clàm te eſt, quòd abſque corporibus & terra nihil habeamus.

19. Cur ergo moriemur te vidente? & nos & terra noſtra tui erimus: eme nos in ſervitutem regiam, & præbe ſemina, ne pereunte cultore redigatur terra in ſolitudinem.

20. Emit igitur Joſeph omnem Terram Ægypti, vendentibus ſingulis poſſeſſiones ſuas præ magnitudine famis. Subjecitque eam Pharaoni,

21. & cunctos populos ejus, à noviſſimis terminis Ægypti uſque ad extremos fines ejus,

22. præter terram ſacerdotum, quæ à rege tradita fuerat eis: quibus & ſtatuta cibaria ex horreis publicis præbebantur, & idcircò non ſunt compulſi vendere poſſeſſiones ſuas.

23. Dixit ergo Joſeph ad populos: En ut cernitis, & vos & terram veſtram Pharao poſſidet: accipite ſemina & ſerite agros,

24. ut fruges habere poſſitis. Quintam partem regi dabitis: quatuor reliquas permitto vobis in ſementem, & in cibum familiis & liberis veſtris.

25. Qui reſponderunt: Salus noſtra in manu tua eſt: reſpiciat nos tantùm dominus noſter, & læti ſerviemus regi.

26. Ex eo tempore uſque in præſentem diem, in univerſa terra Ægypti, regibus quinta pars ſolvitur, & factum eſt quaſi in legem, abſque terra ſacerdotali, quæ libera ab hac conditione fuit.

27. Habitavit ergo Iſrael in Ægypto, id eſt, in Terra Geſſen, & poſſedit eam: auctuſque eſt, & multiplicatus nimis.

28. Et vixit in ea decem & ſeptem annis: factique ſunt omnes dies vitæ illius centum quadraginta ſeptem annorum.

29. Cùmque appropinquare cerneret diem mortis ſuæ, vocavit filium ſuum Joſeph, & dixit ad eum: Si inveni gratiam in conſpectu tuo, ‖ pone manum tuam ſub femore meo: & facies mihi miſericordiam & veritatem, ut non ſepelias me in Ægypto:

30. ſed dormiam cum patribus meis, & auferas me de terra hac, condaſque in ſepulchro majorum meorum. ‖ Cui reſpondit Joſeph: Ego faciam quod juſſiſti.

31. Et ille: Jura ergo, inquit, mihi. Quo jurante, adoravit Iſrael Deum, converſus ad lectuli caput.

* Joſeph verò 39. tunc annum agebat, utpote 30. annorum, cum ſtetit coram Phar. ante copiæ an. 7. & duos famis (ſup. cap. 41.) Ac proinde natus eſt anno patris 91. ut notavimus ſup. cap. 30. 25.

† Ann. M. 2300.

* Ann. M. 2301. Ant. Chr. 1703.

* i. Altero à venditione pecorum, & Mundi 2302. qui eſt ſeptimus & poſtremus famis.

Anno M. 2315. Ant. Chr. 1689.

‖ Sup. 24. 2.

‖ Sup. 23. 17

CAPUT XLVIII.

Jacob ægrotantem inviſit Joſeph, cujus filios Manaſſen & Ephraim Jacob ſibi adoptat ac benedicit, minorem contradicente Joſeph majori præponens, & ſupra fratres partem unam Joſeph tribuens.

1. HIs ita tranſactis, nuntiatum eſt Joſeph quòd ægrotaret pater ſuus: qui, aſſumptis duobus filiis Manaſſe & Ephraim, ire perrexit.

2. Dictumque eſt ſeni: Ecce filius tuus Joſeph venit ad te. Qui confortatus ſedit in lectulo.

3. Et ingreſſo ad ſe ait: Deus omnipotens ‖ apparuit mihi in Luza, quæ eſt in Terra Chanaan: benedixitque mihi,

4. & ait: Ego te augebo & multiplicabo, & faciam te in turbas populorum: daboque tibi terram hanc, & ſemini tuo poſt te, in poſſeſſionem ſempiternam.

5. Duo ergo filii tui, qui ‖ nati ſunt tibi in Terra Ægypti antequam huc venirem ad te, mei erunt: ‖ Ephraim & Manaſſes, ſicut Ruben & Simeon reputabuntur mihi.

Eodem an. 2315.

‖ Supr. 28. 13.

‖ Supr. 41. 50.

Joſ. 13. 7. 29.

6. Re-

6. Reliquos autem quos genueris poſt eos, tui erunt, & nomine fratrum ſuorum vocabuntur in poſſeſſionibus ſuis.

7. Mihi enim, quando veniebam de Meſopotamia, || mortua eſt Rachel in terra Chanaan in ipſo itinere, eratque vernum tempus: & ingrediebar Ephratam, & ſepelivi eam juxta viam Ephratæ, quæ alio nomine appellatur Bethlehem.

|| Supr. 35. 19.

8. Videns autem filios ejus, dixit ad eum: Qui ſunt iſti?

9. Reſpondit: Filii mei ſunt, quos donavit mihi Deus in hoc loco. Adduc, inquit, eos ad me, ut benedicam illis.

10. Oculi enim Iſrael caligabant præ nimia ſenectute, & clarè videre non poterat. Applicitoſque ad ſe deoſculatus, & circumplexus eos.

11. dixit ad filium ſuum: Non ſum fraudatus aſpectu tuo: inſuper oſtendit mihi Deus ſemen tuum.

12. Cùmque tuliſſet eos Joſeph de gremio patris, adoravit pronus in terram.

13. Et poſuit Ephraim ad dexteram ſuam, id eſt, ad ſiniſtram Iſrael: Manaſſen verò in ſiniſtra ſua, ad dexteram ſcilicet patris, applicuitque ambos ad eum.

14. Qui extendens manum dexteram, poſuit ſuper caput Ephraim minoris fratris: ſiniſtram autem ſuper caput Manaſſe qui major natu erat, commutans manus.

15. || Benedixitque Jacob filiis Joſeph, & ait: Deus, in cujus conſpectu ambulaverunt patres mei Abraham & Iſaac, Deus qui paſcit me ab adoleſcentia mea uſque in præſentem diem:

|| Hebr. 11. 21.

16. || Angelus, qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris iſtis: & invocetur ſuper eos nomen meum, nomina quoque patrum meorum Abraham & Iſaac, & creſcant in multitudinem ſuper terram.

|| Supr. 31. 19. 12. 4. Matth. 18. 10.

17. Videns autem Joſeph quòd poſuiſſet pater ſuus dexteram manum ſuper caput Ephraim, graviter accepit: & apprehenſam manum patris levare conatus eſt de capite Ephraim, & transferre ſuper caput Manaſſe.

18. Dixitque ad patrem: Non ita convenit, pater: quia hic eſt primogenitus, pone dexteram tuam ſuper caput ejus.

19. Qui renuens, ait: Scio fili mi, ſcio: & iſte quidem erit in populos, & multiplicabitur: ſed frater ejus minor, major erit illo *: & ſemen illius creſcet in gentes.

20. Benedixitque eis in tempore illo, dicens: In te benedicetur Iſrael, atque dicetur: Faciat tibi Deus ſicut Ephraim, & ſicut Manaſſe. Conſtituitque Ephraim ante Manaſſen.

21. Et ait ad Joſeph filium ſuum: En ego morior, & erit Deus vobiſcum, reducetque vos ad terram patrum veſtrorum.

22. Do tibi partem † unam extra fratres tuos, quam tuli de manu || Amorrhæi in gladio & arcu meo.

* Propter regnum Iſrael quod in poſteritate Ephraim cœptum, diuq; conſervatum eſt. 1. Reg. 11. 16. Itaq; Prophetæ, illud regnum Ephraim ſæpe nominant.

† Hebr. Sechem quod æquivocè ipſum locum ſignificat. Unde Joan. 4. 5. dicitur Jacob illud prædium vicinum urbi Sichar (cujus eſt Sichem) dediſſe filio ſuo Joſeph. V. d. Joſ. 16. 1. & ſeq.

|| Joſ. 24. 8. || Deut. 11. 6.

CAPUT XLIX.

Jacob ſingulis filiis ſuis benedicens, & quorumdam defectus arguens, futura illis prædicit; tandemque declarato ſepulturæ ſuæ loco, moritur.

1. VOcavit autem Jacob filios ſuos, & ait eis: Congregamini, ut annuntiem quæ ventura ſunt vobis in diebus noviſſimis.

2. Congregamini, & audite filii Jacob, audite Iſrael patrem veſtrum:

3. Ruben primogenitus meus, tu fortitudo mea, & principium doloris mei: prior in donis, major in imperio.

4. Effuſus es ſicut aqua, non creſcas: || quia aſcendiſti cubile patris tui, & maculaſti ſtratum ejus.

|| Supr. 35. 22. 1. Par. 5. 1.

5. Simeon & Levi fratres: vaſa iniquitatis bellantia.

6. In conſilium eorum non veniat anima mea, & in cœtu illorum non ſit gloria mea: || quia in furore ſuo occiderunt virum, & in voluntate ſua ſuffoderunt murum.

|| Supr. 34. 25.

7. Maledictus furor eorum, quia pertinax: & indignatio eorum, quia dura: || dividam eos in Jacob, & diſpergam eos in Iſrael.

|| Joſ. 19. 1.

8. Juda, te laudabunt fratres tui: manus tua in cervicibus inimicorum tuorum, adorabunt te filii patris tui.

9. || Catulus leonis Juda: ad prædam fili mi aſcendiſti: requieſcens accubuiſti ut leo, & quaſi leæna, quis ſuſcitabit eum?

|| 1. Par. 5. 2.

10. || NON AUFERETUR ſceptrum de Juda, & dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus eſt, & ipſe erit expectatio gentium.

|| Matt. 2. 6. Joan. 1. 45.

11. Ligans ad vineam pullum ſuum, & ad vitem, ò fili mi, aſinam ſuam. Lavabit in vino ſtolam ſuam, & in ſanguine uvæ pallium ſuum.

12. Pulchriores ſunt oculi ejus vino, & den-

tes

tes ejus lacte candidiores.

13. Zabulon in littore maris habitabit, & in ſtatione navium pertingens uſque ad Sidonem.

14. Iſſachar aſinus fortis accubans inter terminos.

15. Vidit requiem quòd eſſet bona: & terram quòd optima: & ſuppoſuit humerum ſuum ad portandum, factuſque eſt tributis ſerviens.

* Quod in Sampſone impletum eſt.

16. Dan judicabit populum ſuum * ſicut & alia tribus in Iſrael.

17. Fiat Dan coluber in via, ceraſtes in ſemita, mordens ungulas equi, ut cadat aſcenſor ejus retrò.

18. Salutare tuum expectabo Domine.

19. Gad, accinctus præliabitur ante eum; & ipſe accingetur retrorſum.

20. Aſer, pinguis panis ejus, & præbebit delicias regibus.

21. Nephthali, cervus emiſſus, & dans eloquia pulchritudinis.

|| I. Par. 5. 1.

22. || Filius accreſcens Joſeph, filius accreſcens & decorus aſpectu: filiæ diſcurrerunt ſuper murum.

23. Sed exaſperaverunt eum, & jurgati ſunt, invideruntque illi habentes jacula.

24. Sedit in forti arcus ejus, & diſſoluta ſunt vincula brachiorum & manuum illius per manus potentis Jacob: inde paſtor egreſſus eſt, lapis Iſrael.

25. Deus patris tui erit adjutor tuus, & omnipotens benedicet tibi, benedictionibus cœli deſuper, benedictionibus abyſſi jacentis deorſum, benedictionibus uberum & vulvæ.

26. Benedictiones patris tui confortatæ ſunt benedictionibus patrum ejus: donec veniret deſiderium collium æternorum: fiant in capite Joſeph, & in vertice Nazaræi inter fratres ſuos.

* Impletum in Saulo, ſive Paulo. August.

27. Benjamin lupus rapax *, manè comedet prædam, & veſpere dividet ſpolia.

28. Omnes hi in tribubus Iſrael duodecim: hæc locutus eſt eis pater ſuus, benedixitque ſingulis, benedictionibus propriis.

29. Et præcepit eis, dicens: Ego congregor ad populum meum: ſepelite me cum patribus meis in ſpelunca duplici quæ eſt in agro Ephron Hethæi:

|| Supr. 23. 16.

30. contra Mambre in Terra Chanaan, || quam emit Abraham cum agro ab Ephron Hethæo in poſſeſſionem ſepulchri,

31. Ibi ſepelierunt eum, & Saram uxorem ejus: ibi ſepultus eſt Iſaac cum Rebecca conjuge ſua: ibi & Lia condita jacet.

32. Finitiſque mandatis quibus filios inſtruebat, collegit pedes ſuos ſuper lectulum, & obiit: appoſituſque eſt ad populum ſuum *.

* Ann. M. 2315. Ant. Chr. 1689.

CAPUT L.

Joſeph corpus patris curans cum ſenioribus Ægypti proficiſcitur ut in terra Chanaan ſepeliat; quo magna ſolemnitate peracto, fratres ob irrogatam illi injuriam ſibi timentes, benignè ſuſcipit & conſolatur: qui ubi mandatum dediſſet de ſuis oſſibus in Terram Chanaan deferendis, in pace quievit.

1. Quod cernens Joſeph, ruit ſuper faciem patris flens & deoſculans eum.

2. Præcepitque ſervis ſuis medicis, ut aromatibus condirent patrem.

3. Quibus juſſa explentibus, tranſierunt quadraginta dies: iſte quippe mos erat cadaverum conditorum: flevitque eum Ægyptus ſeptuaginta diebus.

4. Et expleto planctus tempore, locutus eſt Joſeph ad familiam Pharaonis: Si inveni gratiam in conſpectu veſtro, loquimini in auribus Pharaonis:

5. eò quòd pater meus adjuraverit me, dicens: En morior, in ſepulchro meo || quod fodi mihi in terra Chanaan, ſepelies me. Aſcendam igitur, & ſepeliam patrem meum, ac revertar.

|| Sup. 47. 29.

6. Dixitque ei Pharao: Aſcende & ſepeli patrem tuum ſicut adjuratus es.

7. Quo aſcendente, ierunt cum eo omnes ſenes domus Pharaonis, cunctique majores natu terræ Ægypti:

8. domus Joſeph cum fratribus ſuis, abſque parvulis & gregibus, atque armentis, quæ dereliquerant in terra Geſſen.

9. Habuit quoque in comitatu currus & equites: & facta eſt turba non modica.

10. Veneruntque ad Aream Atad, quæ ſita eſt trans Jordanem: ubi celebrantes exequias planctu magno atque vehementi, impleverunt ſeptem dies.

11. Quod cùm vidiſſent habitatores Terræ Chanaan, dixerunt: Planctus magnus eſt iſte Ægyptiis. Et idcircò vocatum eſt nomen loci illius, Planctus Ægypti.

12. Fecerunt ergo filii Jacob ſicut præceperat eis:

13. Et portantes eum in Terram Chanaan, || ſepelierunt eum in ſpelunca duplici, || quam emerat Abraham cum agro in poſſeſſionē ſepulchri ab Ephron Hethęo contra faciem Mambre.

|| Act. 7. 16.
|| Supr. 23. 7.

14. Reverſuſque eſt Joſeph in Ægyptum cum fratribus ſuis, & omni comitatu, ſepulto patre.

15. Quo mortuo, timentes fratres ejus, & mutuò colloquentes: Ne fortè memor ſit injuriæ quam paſſus eſt, & reddat nobis omne malum quod fecimus,

16. mandaverunt ei dicentes: Pater tuus præcepit nobis antequam moreretur,

17. ut hæc tibi verbis illius diceremus: Obſecro ut obliviſcaris ſceleris fratrum tuorum, & peccati atque malitiæ quam exercuerunt in te: nos quoque oramus ut ſervis Dei patris tui dimittas iniquitatem hanc. Quibus auditis flevit Joſeph.

18. Veneruntque ad eum fratres ſui: & proni adorantes in terram dixerunt: Servi tui ſumus.

19. Quibus ille reſpondit: Nolite timere: num Dei poſſumus reſiſtere voluntati?

|| Sup. 45. 5.

20. || Vos cogitaſtis de me malum: ſed Deus vertit illud in bonum, ut exaltaret me, ſicut in præſentiarum cernitis, & ſalvos faceret multos populos.

|| Supr. 47. 12.

21. Nolite timere: ego paſcam vos & parvulos veſtros, conſolatuſque eſt eos, & blandè ac leniter eſt locutus.

22. Et habitavit in Ægypto cum omni domo patris ſui: vixitque centum decem annis. Et vidit Ephraim filios uſque ad tertiam generationem. || Filii quoque Machir filii Manaſſe nati ſunt in genibus Joſeph.

|| Num. 32. 39.

|| Hebr. 11. 22.
|| Exod. 13. 19.
Joſ. 24. 32.

23. Quibus tranſactis, || locutus eſt fratribus ſuis: Poſt mortem meam Deus viſitabit vos, & aſcendere vos faciet de terra iſta ad terram quam juravit Abraham, Iſaac, & Jacob.

* Ann. M. 2369. Ant. Chr. 1635. Cùm per annos 80 Ægypto præfuiſſet.

24. Cùmque adjuraſſet eos atque dixiſſet: Deus viſitabit vos: || aſportate oſſa mea vobiſcum de loco iſto:

25. mortuus eſt, expletis centum decem vitæ ſuæ annis. * Et conditus aromatibus, repoſitus eſt in loculo in Ægypto.

LIBER EXODI,
HEBRAICE VEELLE-SEMOTH.

Secundus Moſis liber Græcè dicitur Exodos, *id eſt*, Exitus, *ab inſigni illa diſceſſione, qua filii Iſrael, relicta Ægypto, in libertatem ſe vindicarunt. Hebraicè verò* Veelle-Semoth, *id eſt*, Et hæc nomina; *à primis ipſiuſmet libri dictionibus, nuncupatur. Continet autem duram populi Iſraelitici ſervitutem, admirandam ejuſdem liberationem, Divinæ Legis promulgationem: Denique res per 145. annos geſtas, à morte Joſephi ſcilicet, ad erectum Tabernaculum. Quod ſic deſcribitur:*

A morte Joſephi, ad nativitatem Moſis	an. 64.	*Chronol.* c. 8.
A nato Moſe ad exitum ex Ægypto	an. 80.	*Exod.* 7. 10.
Ab exitu ad erectum Tabernaculum	an. 1.	*Exod.* 40. 17.
ſumma	145.	
Quæ ſi addatur ad annos in Geneſi comprehenſos	2369.	
Exurget, à creatione mundi, annorum numerus	2514.	

CAPUT PRIMUM.

Nomina filiorum Iſrael qui Ægyptum ingreſſi ſunt, quorum multiplicationem novus Pharao fruſtrà impedire nititur onerum impoſitione, maſculorum cæde ac ſubmerſione: de obſtetricum miſeratione, & earum à Deo præmiatione.

Gen. 46. 8. 1. HÆc ſunt nomina filiorum Iſ-
rael qui ingreſſi ſunt in Æ-
gyptum cum Jacob: ſinguli
cum domibus ſuis introjerunt:
2. Ruben, Simeon, Levi,
Judas,
3. Iſſachar, Zabulon & Benjamin,
4. Dan, & Nephtali, Gad, & Aſer.
5. Erant igitur omnes animæ eorum qui
‖ V. Geneſ. 46. 27. egreſſi ſunt de femore Jacob, ſeptuaginta ‖:
Joſeph autem in Ægypto erat.
6. Quo mortuo, & univerſis fratribus ejus,
omnique cognatione illa,
‖ Act. 7. 17. 7. ‖ filii Iſrael creverunt, & quaſi ger-
minantes multiplicati ſunt: ac roborati ni-
mis, impleverunt terram.
** Rameſſes-Miamun qui per 66. ann. regnavit; ab ann. mundi 2427.* 8. Surrexit intereà * rex novus ſuper Æ-
gyptum, qui ignorabat Joſeph.
9. & ait ad populum ſuum: Ecce, populus
filiorum Iſrael multus, & fortior nobis eſt.
10. Venite, ſapienter opprimamus eum:
ne fortè multiplicetur: & ſi ingruerit con-
tra nos bellum, addatur inimicis noſtris, *ad ann. 2494. Miamun verò dictus videtur à* Moy, *quod lingua Ægypt. aquam ſignificat.*
expugnatiſque nobis egrediatur de terra.
11. Præpoſuit itaque eis magiſtros ope-
rum, ut affligerent eos oneribus: ædificave-
runtque urbes tabernaculorum Pharaoni,
Phithom, & Rameſſes.
12. Quantòque opprimebant eos, tantò
magis multiplicabantur, & creſcebant:
13. oderantque filios Iſrael Ægyptii, &
affligebant illudentes eis:
14. atque ad amaritudinem perducebant
vitam eorum operibus duris luti & lateris,
omnique famulatu, quo in terræ operibus
premebantur.
15. Dixit autem Rex Ægypti obſtetrici-
bus Hebræorum: quarum una vocabatur
Sephora, altera Phua,
16. præcipiens eis: Quando obſtetricabi-
tis Hebræas, & partus tempus advenerit:
ſi maſculus fuerit, interficite eum: ſi fœmi-
na, reſervate.
17. Timuerunt autem obſtetrices Deum,
& non fecerunt juxta præceptum regis Æ-
gypti, ſed conſervabant mares.
18. Quibus ad ſe accerſitis, rex ait: Quid-
nam eſt hoc quod facere voluiſtis, ut pue-
ros ſervaretis?
19. Quæ reſponderunt: Non ſunt Hebrææ
ſicut Ægyptiæ mulieres: ipſæ enim obſte-
tricandi habent ſcientiam, & priuſquam ve-
niamus ad eas, pariunt.

20. Benè ergo fecit Deus obſtetricibus : & crevit populus, confortatuſque eſt nimis.

21. Et quia timuerunt obſtetrices Deum, ædificavit eis domos.

22. Præcepit ergo Pharao omni populo ſuo, dicens : Quidquid maſculini ſexus natum fuerit, in flumen projicite : quidquid fœminini, reſervate.

C A P U T II.

Moyſes aquis expoſitus, & inde extractus, ac à matre ſua nutritus juſſu filiæ Pharaonis quæ ipſum adoptavit, propter Ægyptii cædem in Madian metu regis fugit ; ubi accepta uxore filia ſacerdotis duos genuit filios.

1. EGreſſus eſt poſt hæc vir de domo Levi : || & accepit uxorem ſtirpis ſuæ.

2. Quæ concepit, & || peperit filium * : & videns eum elegantem, abſcondit tribus menſibus.

3. Cùmque jam celare non poſſet, ſumpſit fiſcellam ſcirpeam, & linivit eam bitumine ac pice : poſuitque intus infantulum, & expoſuit eum in carecto ripæ fluminis,

4. ſtante procul ſorore ejus, & conſiderante eventum rei.

5. || Ecce autem deſcendebat filia Pharaonis ut lavaretur in flumine : & puellæ ejus gradiebantur per crepidinem alvei. Quæ cùm vidiſſet fiſcellam in papyrione, miſit unam è famulabus ſuis : & allatam

6. aperiens, cernenſque in ea parvulum vagientem, miſerta ejus, ait : De infantibus Hebræorum eſt hic.

7. Cui ſoror pueri : Vis, inquit, ut vadam, & vocem tibi mulierem Hebræam, quæ nutrire poſſit infantulum?

8. Reſpondit : Vade. Perrexit puella & vocavit matrem ſuam.

9. Ad quam locuta filia Pharaonis : Accipe, ait, puerum iſtum, & nutri mihi : ego dabo tibi mercedem tuam. Suſcepit mulier, & nutrivit puerum : adultumque tradidit filiæ Pharaonis.

10. Quem illa adoptavit in locum filii, vocavitque nomen ejus Moyſes, dicens : Quia de aqua tuli eum.

11. In diebus illis poſtquam creverat * Moyſes, egreſſus eſt ad fratres ſuos : viditque afflictionem eorum, & virum Ægyptium † percutientem quemdam de Hebræis fratribus ſuis. ||

12. Cùmque circumſpexiſſet huc atque illuc, & nullum adeſſe vidiſſet, percuſſum Ægyptium abſcondit ſabulo.

13. Et egreſſus die altero conſpexit duos Hebræos rixantes : dixitque ei qui faciebat injuriam : Quare percutis proximum tuum?

14. Qui reſpondit : Quis te conſtituit principem & judicem ſuper nos? num occidere me tu vis, ſicut heri occidiſti Ægyptium? Timuit Moyſes, & ait : Quomodo palàm factum eſt verbum iſtud?

15. Audivitque Pharao ſermonem hunc, & quærebat occidere Moyſen : qui fugiens de conſpectu ejus, moratus eſt in Terra Madian, & ſedit juxta puteum.

16. Erant autem ſacerdoti Madian ſeptem filiæ, quæ venerunt ad hauriendam aquam : & impletis canalibus adaquare cupiebant greges patris ſui.

17. Supervenere paſtores, & ejecerunt eas : ſurrexitque Moyſes, & defenſis puellis, adaquavit oves earum.

18. Quæ cùm revertiſſent ad Raguel patrem * ſuum, dixit ad eas : Cur velociùs veniſtis ſolito?

19. Reſponderunt : Vir Ægyptius liberavit nos de manu paſtorum : inſuper & hauſit aquam nobiſcum, potumque dedit ovibus.

20. At ille : Ubi eſt? inquit, Quare dimiſiſtis hominem? vocate eum ut comedat panem.

21. Juravit ergo Moyſes quòd habitaret cum eo. || Accepitque Sephoram filiam ejus uxorem :

22. quæ peperit ei filium, quem vocavit Gerſam, dicens : Advena fui in terra aliena. Alterum verò peperit, quem vocavit Eliezer, dicens : Deus enim patris mei adjutor meus eripuit me de manu Pharaonis.

23. Poſt multum verò temporis mortuus eſt rex Ægypti : & ingemiſcentes filii Iſrael, propter opera vociferati ſunt : aſcenditque clamor eorum ad Deum ab operibus.

24. Et audivit gemitum eorum, ac recordatus eſt fœderis quod pepigit cum Abraham, Iſaac, & Jacob.

25. Et reſpexit Dominus filios Iſrael, & cognovit eos.

|| *Infr.* 6. 20.
|| *Hebr.* 11. 23.
* Ann. M. 2433. Ant. Chr. 1571. Anno 41. poſt mortem Levi.
|| *Act.* 7. 21. *Heb.* 11. 23.
* An. ætatis 40. M. 2473. Ant. Chr. 1531.
† Unum ex præfectis operum. *Philo.*
|| *Hebr.* 11. 24.
* *Patrem* hic quidam *avum* interpretantur : et colligi poſſe videtur ex *Num.* 10. 29. Confer cum *Geneſ.* 24. 48.
|| *Inf.* 18. 2. 3. 1. *Par.* 23. 15.

C A-

C A P U T III.

Dominus Moyſi, oves Jethro ſoceri paſcenti, in rubo apparens, mittit eum etiam renitentem ad filios Iſrael de manu Pharaonis liberandos, ſpoliatis Ægyptiis.

Anno M. 2513. Ant. Chr. 1491. Moſis 80. * i. Angelus, ut docet nos Stephan. *Act.* 7. 30.

1. MOyſes autem paſcebat oves Jethro ſoceri ſui ſacerdotis Madian: cùmque minaſſet gregem ad interiora deſerti, venit ad montem Dei Horeb.

2. Apparuitque ei Dominus * in flamma ignis de medio rubi: & videbat quòd rubus arderet, & non combureretur.

3. Dixit ergo Moyſes: Vadam, & videbo viſionem hanc magnam, quare non comburatur rubus.

4. Cernens autem Dominus quòd pergeret ad videndum, vocavit eum de medio rubi, & ait: Moyſes, Moyſes. Qui reſpondit: Adſum.

5. At ille: Ne appropies, inquit, huc: ſolve calceamentum de pedibus tuis: locus enim, in quo ſtas, terra ſancta eſt.

|| *Matt.* 22. 32. *Marc.* 12. 26. *Luc.* 20. 37.

6. Et ait: || Ego ſum Deus patris tui: Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Jacob. Abſcondit Moyſes faciem ſuam: non enim audebat aſpicere contra Deum.

7. Cui ait Dominus: Vidi afflictionem populi mei in Ægypto, & clamorem ejus audivi propter duritiam eorum qui præſunt operibus:

8. & ſciens dolorem ejus, deſcendi ut liberem eum de manibus Ægyptiorum, & educam de terra illa in terram bonam, & ſpatioſam, in terram quæ fluit lacte & melle, ad loca Chananæi, & Hethæi, & Amorrhæi, & Pherezæi, & Hevæi, & Jebuſæi.

9. Clamor ergo filiorum Iſrael venit ad me: vidique afflictionem eorum, qua ab Ægyptiis opprimuntur.

10. Sed veni, & mittam te ad Pharaonem, ut educas populum meum, filios Iſrael, de Ægypto.

11. Dixitque Moyſes ad Deum: Quis ſum ego, ut vadam ad Pharaonem, & educam filios Iſrael de Ægypto?

12. Qui dixit ei: Ego ero tecum: & hoc habebis ſignum, quòd miſerim te: Cùm eduxeris populum meum de Ægypto, immolabis Deo ſuper montem iſtum.

13. Ait Moyſes ad Deum: Ecce ego vadam ad filios Iſrael, & dicam eis: Deus patrum veſtrorum miſit me ad vos. Si dixerint mihi: Quod eſt nomen ejus? quid dicam eis?

14. Dixit Deus ad Moyſen: EGO SUM QUI SUM. Ait: Sic dices filiis Iſrael: QUI EST, miſit me ad vos.

15. Dixitque iterùm Deus ad Moyſen: Hæc dices filiis Iſrael: Dominus Deus patrum veſtrorum, Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Jacob, miſit me ad vos: hoc nomen mihi eſt in æternum, & hoc memoriale meum in generationem & generationem.

16. Vade, & congrega ſeniores Iſrael, & dices ad eos: Dominus Deus patrum veſtrorum apparuit mihi, Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Jacob, dicens: Viſitans viſitavi vos, & vidi omnia quæ acciderunt vobis in Ægypto:

17. Et dixi ut educam vos de afflictione Ægypti, in terram Chananæi, & Hethæi, & Amorrhæi, & Pherezæi, & Hevæi, & Jebuſæi, ad terram fluentem lacte & melle.

18. Et audient vocem tuam: ingredierisque tu, & ſeniores Iſrael, ad regem Ægypti, & dices ad eum: Dominus Deus Hebræorum vocavit nos: ibimus viam trium dierum in ſolitudinem, ut immolemus Domino Deo noſtro.

19. Sed ego ſcio quòd non dimittet vos rex Ægypti ut eatis, niſi per manum validam.

20. Extendam enim manum meam, & percutiam Ægyptum in cunctis mirabilibus meis, quæ facturus ſum in medio eorum: poſt hæc dimittet vos.

21. Daboque gratiam populo huic coram Ægyptiis: || & cùm egrediemini, non exibitis vacui: || *Infr.* 11. 2. 12. 35.

22. ſed poſtulabit mulier à vicina ſua, & ab hoſpita ſua, vaſa argentea & aurea, ac veſtes: ponetiſque eas ſuper filios & filias veſtras, & ſpoliabitis Ægyptum.

C A P U T IV.

Moyſes tribus ſignis à Deo acceptis, in Ægyptum cum uxore proficiſcitur: uxor circumcidit filium: Aaron fratri Moyſi occurrit, ſimulque venerunt ad filios Iſrael.

1. REſpondens Moyſes, ait: Non credent mihi, neque audient vocem meam,

ſed dicent : Non apparuit tibi Dominus.

2. Dixit ergo ad eum : Quid eſt quod tenes in manu tua ? Reſpondit : Virga.

3. Dixitque Dominus : Projice eam in terram. Projecit, & verſa eſt in colubrum, ita ut fugeret Moyſes.

4. Dixitque Dominus : Extende manum tuam, & apprehende caudam ejus. Extendit, & tenuit, verſaque eſt in virgam.

5. Ut credant, inquit, quòd apparuerit tibi Dominus Deus patrum ſuorum, Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Jacob.

6. Dixitque Dominus rurſum : Mitte manum tuam in ſinum tuum. Quam cùm miſiſſet in ſinum, protulit leproſam inſtar nivis.

7. Retrahe, ait, manum tuam in ſinum tuum. Retraxit & protulit iterùm, & erat ſimilis carni reliquæ.

8. Si non crediderint, inquit, tibi, neque audierint ſermonem ſigni prioris, credent verbo ſigni ſequentis.

9. Quòd ſi nec duobus quidem his ſignis crediderint, neque audierint vocem tuam : ſume aquam fluminis, & effunde eam ſuper aridam, & quidquid hauſeris de fluvio, vertetur in ſanguinem.

10. Ait Moyſes : Obſecro Domine, non ſum eloquens ab heri & nudius tertius : & ex quo locutus es ad ſervum tuum, impeditioris & tardioris linguæ ſum.

11. Dixit Dominus ad eum : Quis fecit os hominis ? aut quis fabricatus eſt mutum & ſurdum, videntem & cæcum ? nonne ego?

‖ Matth. 10. 20. 12. Perge igitur, ‖ & ego ero in ore tuo : doceboque te quid loquaris.

13. At ille : Obſecro, inquit, Domine, mitte quem miſſurus es.

14. Iratus Dominus in Moyſen, ait : Aaron frater tuus Levites, ſcio quòd eloquens ſit : ecce ipſe egreditur in occurſum tuum, videnſque te lætabitur corde.

15. Loquere ad eum, & pone verba mea in ore ejus : & ego ero in ore tuo, & in ore il-
‖ Infr. 7. 2 lius, ‖ & oſtendam vobis quid agere debeatis.

16. Ipſe loquetur pro te ad populum, & erit os tuum : tu autem eris ei in his quæ ad Deum pertinent.

17. Virgam quoque hanc ſume in manu tua, in qua facturus es ſigna.

18. Abiit Moyſes, & reverſus eſt ad Jethro ſocerum ſuum, dixitque ei : Vadam & revertar ad fratres meos in Ægyptum, ut videam ſi adhoc vivant. Cui ait Jethro : Vade in pace.

19. Dixit ergo Dominus ad Moyſen in Madian : Vade, & revertere in Ægyptum : Mortui ſunt enim omnes qui quærebant animam tuam.

20. Tulit ergo Moyſes uxorem ſuam, & filios ſuos, & impoſuit eos ſuper aſinum, reverſuſque eſt in Ægyptum, portans virgam Dei in manu ſua.

21. Dixitque ei Dominus revertenti in Ægyptum : Vide ut omnia oſtenta quæ poſui in manu tua, facias coram Pharaone : ego indurabo cor ejus, & non dimittet populum.

22. Diceſque ad eum : Hæc dicit Dominus, Filius meus primogenitus Iſrael.

23. Dixi tibi : Dimitte filium meum ut ſerviat mihi ; & noluiſti dimittere eum : ecce ego interficiam filium tuum primogenitum.

24. Cùmque eſſet in itinere, in diverſorio occurrit ei Dominus, & volebat occidere eum.

25. Tulit illicò Sephora acutiſſimam petram, & circumcidit præputium filii ſui, tetigitque pedes ejus, & ait : Sponſus ſanguinum tu mihi es.

26. Et dimiſit eum poſtquam dixerat : Sponſus ſanguinum, ob circumciſionem.

27. Dixit autem Dominus ad Aaron : Vade in occurſum Moyſi in deſertum. Qui perrexit obviàm ei in Montem Dei, & oſculatus eſt eum.

28. Narravitque Moyſes Aaron omnia verba Domini quibus miſerat eum, & ſigna quæ mandaverat.

29. Veneruntque ſimul, & congregaverunt cunctos ſeniores filiorum Iſrael.

30. Locutuſque eſt Aaron omnia verba quæ dixerat Dominus ad Moyſen : & fecit ſigna coram populo,

31. & credidit populus. Audieruntque quòd viſitaſſet Dominus filios Iſrael, & quòd reſpexiſſet afflictionem illorum : & proni adoraverunt.

C A P U T V.

Moyſes & Aaron Pharaoni Dei mandata referunt : quæ ille contemnens, graviùs Iſraelitas premit negatis paleis ; quod audiens Moyſes orat pro eis Dominum.

1. POſt hæc ingreſſi ſunt Moyſes & Aaron, & dixerunt Pharaoni : Hæc dicit Do- Anno Moſis 80. Aaron 83. M. 2513. Ant. Chr. 1491.

minus

minus Deus Iſrael: Dimitte populum meum ut ſacrificet mihi in deſerto.

2. At ille reſpondit: Quis eſt Dominus, ut audiam vocem ejus, & dimittam Iſrael? neſcio Dominum, & Iſrael non dimittam.

3. Dixeruntque: Deus Hebræorum vocavit nos, ut eamus viam trium dierum in ſolitudinem, & ſacrificemus Domino Deo noſtro: ne fortè accidat nobis peſtis aut gladius.

4. Ait ad eos rex Ægypti: Quare Moyſes & Aaron ſolicitatis populum ab operibus ſuis? ite ad onera veſtra.

5. Dixitque Pharao: Multus eſt populus terræ: videtis quòd turba ſuccreverit: quantò magis ſi dederitis eis requiem ab operibus?

6. Præcepit ergo in die illo præfectis operum & exactoribus populi, dicens:

7. Nequaquam ultrà dabitis paleas populo ad conficiendos lateres, ſicut priùs: ſed ipſi vadant, & colligant ſtipulas.

8. Et menſuram laterum, quam priùs faciebant, imponetis ſuper eos, nec minuetis quidquam: vacant enim, & idcircò vociferantur, dicentes: Eamus, & ſacrificemus Deo noſtro.

9. Opprimantur operibus, & expleant ea: ut non acquieſcant verbis mendacibus.

10. Igitur egreſſi præfecti operum & exactores ad populum dixerunt: Sic dicit Pharao: Non do vobis paleas:

11. ite, & colligite ſicubi invenire poteritis, nec minuetur quidquam de opere veſtro.

12. Diſperſuſque eſt populus per omnem Terram Ægypti ad colligendas paleas.

13. Præfecti quoque operum inſtabant, dicentes: Complete opus veſtrum quotidie, ut priùs facere ſolebatis quando dabantur vobis paleæ.

14. Flagellatique ſunt qui præerant operibus filiorum Iſrael, ab exactoribus Pharaonis, dicentibus: Quare non impletis menſuram laterum ſicut priùs, nec heri, nec hodie?

15. Veneruntque præpoſiti filiorum Iſrael, & vociferati ſunt ad Pharaonem, dicentes: Cur ita agis contra ſervos tuos?

16. Paleæ non dantur nobis, & lateres ſimiliter imperantur: en famuli tui flagellis cædimur, & injuſtè agitur contra populum tuum.

17. Qui ait: Vacatis otio, & idcircò dicitis: Eamus, & ſacrificemus Domino.

18. Ite ergo, & operamini: paleæ non dabuntur vobis, & reddetis conſuetum numerum laterum.

19. Videbantque ſe præpoſiti filiorum Iſrael in malo, eò quòd diceretur eis: Non minuetur quidquam de lateribus per ſingulos dies.

20. Occurreruntque Moyſi & Aaron, qui ſtabant ex adverſo, egredientibus à Pharaone:

21. & dixerunt ad eos: Videat Dominus & judicet, quoniam fœtere feciſtis odorem noſtrum coram Pharaone & ſervis ejus, & præbuiſtis ei gladium, ut occideret nos.

22. Reverſuſque eſt Moyſes ad Dominum, & ait: Domine, cur afflixiſti populum iſtum? quare miſiſti me?

23. Ex eo enim quo ingreſſus ſum ad Pharaonem ut loquerer in nomine tuo, afflixit populum tuum: & non liberaſti eos.

C A P U T VI.

Conſolatur Deus Iſraelitas per Moyſen, Terræ Chanaan promiſſione; recenſeturque genealogia Ruben, Simeonis & Levi, uſque ad Moyſen & Aaron.

1. Dixitque Dominus ad Moyſen: Nunc videbis quæ facturus ſum Pharaoni: Eodem ann. 2513.
per manum enim fortem dimittet eos, & in manu robuſta ejiciet illos de terra ſua.

2. Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen dicens: Ego Dominus

3. qui apparui Abraham, Iſaac, & Jacob, in Deo omnipotente: & nomen meum Adonai non indicavi eis.

4. Pepigique fœdus cum eis, ut darem eis Terram Chanaan, terram peregrinationis eorum, in qua fuerunt advenæ.

5. Ego audivi gemitum filiorum Iſrael, quo Ægyptii oppreſſerunt eos: & recordatus ſum pacti mei.

6. Ideò dic filiis Iſrael: Ego Dominus qui educam vos de ergaſtulo Ægyptiorum, & eruam de ſervitute: ac redimam in brachio excelſo, & judiciis magnis.

7. Et aſſumam vos mihi in populum, & ero veſter Deus: & ſcietis quòd ego ſum Dominus Deus veſter, qui eduxerim vos de ergaſtulo Ægyptiorum:

8. & induxerim in terram, ſuper quam le-

vavi manum meam ut darem eam Abraham, Iſaac, & Jacob : daboque illam vobis poſſidendam, ego Dominus.

9. Narravit ergo Moyſes omnia filiis Iſrael: qui non acquieverunt ei propter anguſtiam ſpiritus, & opus duriſſimum.

10. Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens:

11. Ingredere, & loquere ad Pharaonem regē Ægypti, ut dimittat filios Iſrael de terra ſua.

12. Reſpondit Moyſes coram Domino: Ecce filii Iſrael non audiunt me: & quomodo audiet Pharao, præſertim cùm incircumciſus ſim labiis?

13. Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen & Aaron, & dedit mandatum ad filios Iſrael, & ad Pharaonem regem Ægypti, ut educerent filios Iſrael de terra Ægypti.

‖ Gen. 46. 9. Num. 26. 5. 1. Par. 5. 1.

14. ‖ Iſti ſunt principes domorum per familias ſuas. Filii Ruben primogeniti Iſraelis: Henoch & Phallu, Heſron & Charmi.

‖ 1. Par. 4. 24.

15. Hæ cognationes Ruben. ‖ Filii Simeon: Jamuel & Jamin, & Ahod, & Jachin, & Soar, & Saul filius Chananitidis: hæ progenies Simeon.

16. Et hæc nomina filiorum Levi per cognationes ſuas: Gerſon & Caath & Merari. Anni autem vitæ Levi fuerunt centum triginta ſeptem *.

* Mortuus eſt ergo Ann. M. 2192. (natus quippe ann. 2255. Gen. 29. 34. atq; adeò 121. ann. ante Exodum.

17. ‖ Filii Gerſon: Lobni & Semei, per cognationes ſuas.

18. ‖ Filii Caath: Amram, & Iſaar, & Hebron, & Oziel. Anni quoque vitæ Caath, centum triginta tres.

19. Filii Merari: Moholi & Muſi: hæ cognationes Levi per familias ſuas.

‖ 1. Par. 6. 1. 23. 6. ‖ Num. 3. 19. & 26. 57. 58. ‖ Par. 6. 2. & 23. 12.

20. Accepit autem Amram uxorem Jochabed patruelem ſuam: quæ peperit ei Aaron & Moyſen. Fueruntque anni vitæ Amram, centum triginta ſeptem.

21. Filii quoque Iſaar: Core, & Nepheg, & Zechri.

22. Filii quoque Oziel: Miſael, & Eliſaphan, & Sethri.

23. Accepit autem Aaron uxorem Eliſabeth, filiam Aminadab, ſororem Nahaſon, quæ peperit ei Nadab, & Abiu, & Eleazar, & Ithamar.

24. Filii quoque Core; Aſer, & Elcana, & Abiaſaph: hæ ſunt cognationes Coritarum.

25. At verò Eleazar filius Aaron accepit uxorem de filiabus Phutiel: quæ peperit ei Phinees. Hi ſunt principes familiarum Leviticarum per cognationes ſuas?

26. Iſte eſt Aaron & Moyſes, quibus præcepit Dominus ut educerent filios Iſrael de Terra Ægypti per turmas ſuas.

27. Hi ſunt, qui loquuntur ad Pharaonem regem Ægypti, ut educant filios Iſrael de Ægypto: iſte eſt Moyſes & Aaron,

28. in die qua locutus eſt Dominus ad Moyſen, in Terra Ægypti.

29. Et locutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens: Ego Dominus: loquere ad Pharaonem regem Ægypti, omnia quæ ego loquor tibi.

30. Et ait Moyſes coram Domino. En incircumciſus labiis ſum, quomodo audiet me Pharao?

CAPUT VII.

Moyſes & Aaron ad Pharaonem loquuntur, virgam vertunt in ſerpentem, & aquam virga percuſſam in ſanguinem; quæ etiam faciunt Magi Pharaonis ſuis incantationibus; quam ob cauſam Pharao magis induratur.

* Eodem an. 2513.

1. Dixitque Dominus ad Moyſen *: Ecce conſtitui te Deum Pharaonis: & Aaron frater tuus erit propheta tuus.

‖ Sup. 4. 15.

2. ‖ Tu loqueris ei omnia quæ mando tibi: & ille loquetur ad Pharaonem, ut dimittat filios Iſrael de terra ſua.

3. Sed ego indurabo cor ejus, & multiplicabo ſigna & oſtenta mea in terra Ægypti,

4. & non audiet vos: immittamque manum meam ſuper Ægyptum, & educam exercitum & populum meum filios Iſrael de terra Ægypti per judicia maxima.

5. Et ſcient Ægyptii quia ego ſum Dominus qui extenderim manum meam ſuper Ægyptum, & eduxerim filios Iſrael de medio eorum.

6. Fecit itaque Moyſes & Aaron ſicut præceperat Dominus: ita egerunt.

7. Erat autem Moyſes octoginta annorum, & Aaron octoginta trium, quando locuti ſunt ad Pharaonem.

8. Dixitque Dominus ad Moyſen & Aaron:

9. Cùm dixerit vobis Pharao: Oſtendite ſigna; dices ad Aaron: Tolle virgam tuam, &

projice eam coram Pharaone, ac vertetur in
colubrum.
10. Ingreſſi itaque Moyſes & Aaron ad Pha-
raonem, fecerunt ſicut præceperat Dominus:
† Hebr. Chald. Gr. projecit. tulitque † Aaron virgam coram Pharaone &
ſervis ejus, quæ verſa eſt in colubrum.
* Quorum principes Jannes, & Mambres. 2. Tim. 3. 8. 11. * Vocavit autem Pharao ſapientes & ma-
leficos: & fecerunt etiam ipſi per incantationes
Ægyptiacas & arcana quædam ſimiliter.
12. Projeceruntque ſinguli virgas ſuas, quæ
verſæ ſunt in dracones; ſed devoravit virga
Aaron virgas eorum.
13. Induratumque eſt cor Pharaonis, & non
audivit eos, ſicut præceperat Dominus.
14. Dixit autem Dominus ad Moyſen: In-
gravatum eſt cor Pharaonis, non vult dimit-
tere populum.
15. Vade ad eum manè, ecce egredietur
ad aquas: & ſtabis in occurſum ejus ſuper ri-
pam fluminis: & virgam, quæ converſa eſt
in draconem, tolles in manu tua.
16. Diceſque ad eum: Dominus Deus He-
bræorum miſit me ad te, dicens: Dimitte po-
pulum meum ut ſacrificet mihi in deſerto: &
uſque ad præſens audire noluiſti.
17. Hæc igitur dicit Dominus: In hoc ſcies
* Circa menſis 6. (quidein-ceps erit 13.) diem 18. plaga I. contigit. quòd ſim Dominus: ecce percutiam virga,
quæ in manu mea eſt, aquam fluminis, & *
vertetur in ſanguinem.
18. Piſces quoque, qui ſunt in fluvio, mo-
rientur, & computreſcent aquæ, & affligen-
tur Ægyptii bibentes aquam fluminis.
19. Dixit quoque Dominus ad Moyſen: Dic
ad Aaron, Tolle virgam tuam, & extende
manum tuam ſuper aquas Ægypti, & ſuper
fluvios eorum, & rivos ac paludes, & omnes
lacus aquarum, ut vertantur in ſanguinem:
& ſit cruor in omni terra Ægypti, tam in
ligneis, vaſis quàm in ſaxeis.
20. Feceruntque Moyſes & Aaron ſicut
præceperat Dominus: ‖ & elevans virgam ‖ Inf. 17. 5.
percuſſit aquam fluminis coram Pharaone & Pſal. 77. 44.
ſervis ejus: quæ verſa eſt in ſanguinem.
21. Et piſces, qui erant in flumine, mor-
tui ſunt: computruitque fluvius, & non po-
terant Ægyptii bibere aquam fluminis, &
fuit ſanguis in tota terra Ægypti.
22. ‖ Feceruntque ſimiliter malefici Æ- ‖ Sap. 17. 7.
gyptiorum incantationibus ſuis; & indura-
tum eſt cor Pharaonis, nec audivit eos, ſi-
cut præceperat Dominus.
23. Avertitque ſe, & ingreſſus eſt domum
ſuam, nec appoſuit cor etiam hac vice.
24. Foderunt autem omnes Ægyptii per
circuitum fluminis aquam ut biberent: non
enim poterant bibere de aqua fluminis.
25. Impletique ſunt ſeptem dies, poſtquam
percuſſit Dominus fluvium.

CAPUT VIII.

Secunda Ægypti plaga eſt ranarum; pro quarum ablatione promittit Pharao populum dimittere, nec facit: quare additur tertia ſciniphum, & quarta muſcarum, propter quas rurſum promittit Pharao ſe filios Iſrael dimiſſurum, quod non facit.

Plaga II. contigit circa 25. diem ejuſdem menſis.
1. Dixit quoque Dominus ad Moyſen *:
Ingredere ad Pharaonem, & dices ad
eum: Hæc dicit Dominus: Dimitte populum
meum, ut ſacrificet mihi.
2. Sin autem nolueris dimittere, ecce ego
percutiam omnes terminos tuos ranis.
3. Et ebulliet fluvius ranas: quæ aſcendent,
& ingredientur domum tuam, & cubiculum
lectuli tui, & ſuper ſtratum tuum, & in domos
ſervorum tuorum, & in populum tuum, & in
furnos tuos, & in reliquias ciborum tuorum:
4. & ad te, & ad populum tuum, & ad
omnes ſervos tuos intrabunt ranæ.
5. Dixitque Dominus ad Moyſen: Dic ad
Aaron: Extende manum tuam ſuper fluvios
ac ſuper rivos & paludes, & educ ranas ſu-
per Terram Ægypti.
6. Et extendit Aaron manum ſuper aquas
Ægypti, & aſcenderunt ranæ, operueruntque Terram Ægypti.
7. ‖ Fecerunt autem & malefici per incan-
tationes ſuas ſimiliter, eduxeruntque ranas ‖ Sap. 17. 7.
ſuper Terram Ægypti.
8. Vocavit autem Pharao Moyſen & Aa-
ron, & dixit eis: Orate Dominum, ut auferat
ranas à me & à populo meo: & dimittam
populum, ut ſacrificet Domino.
9. Dixitque Moyſes ad Pharaonem: Conſti-
tue mihi quando deprecer pro te, & pro ſer-
vis tuis, & pro populo tuo, ut abigantur ra-
næ à te & à domo tua & à ſervis tuis & à po-

pulo

pulo tuo: & tantùm in flumine remaneant.

10. Qui reſpondit: Cras. At ille: Juxta, inquit, verbum tuum faciam: ut ſcias quoniam non eſt ſicut Dominus Deus noſter.

11. Et recedent ranæ à te, & à domo tua, & à ſervis tuis, & à populo tuo: & tantùm in flumine remanebunt.

12. Egreſſique ſunt Moyſes & Aaron à Pharaone: & clamavit Moyſes ad Dominum pro ſponſione ranarum quam condixerat Pharaoni.

13. Fecitque Dominus juxta verbum Moyſi: & mortuæ ſunt ranæ de domibus, & de villis, & de agris.

14. Congregaveruntque eas in immenſos aggeres, & computruit terra.

15. Videns autem Pharao quòd data eſſet requies, ingravavit cor ſuum, & non audivit eos, ſicut præceperat Dominus.

16. Dixitque Dominus ad Moyſen: Loquere ad Aaron: Extende virgam tuam, & percute pulverem terræ: & ſint ſciniphes † in univerſa Terra Ægypti.

† Muſcæ minutiſſimæ & inquietiſſimæ. *Hier. & Aug.*

17. Feceruntque ita. Et extendit * Aaron manum, virgam tenens: percuſſitque pulverem terræ, & facti ſunt ſciniphes in hominibus, & in jumentis: omnis pulvis terræ verſus eſt in ſciniphes per totam Terram Ægypti.

* Circa 27. diem.

18. Feceruntque ſimiliter malefici incantationibus ſuis, ut educerent ſciniphes, & non potuerunt: erantque ſciniphes tam in hominibus quàm in jumentis.

19. Et dixerunt malefici ad Pharaonem: Digitus Dei eſt hic: induratumque eſt cor Pharaonis, & non audivit eos ſicut præceperat Dominus.

20. Dixit quoque Dominus ad Moyſen: Conſurge diluculo, & ſta coram Pharaone: egredietur enim ad aquas: & dices ad eum: Hæc dicit Dominus: Dimitte populum meum ut ſacrificet mihi.

21. Quòd ſi non dimiſeris eum, ecce ego mittam in te, & in ſervos tuos, & in populum tuum, & in domos tuas, omne genus muſcarum *: & implebuntur domus Ægyptiorum muſcis diverſi generis, & univerſa terra in qua fuerint.

* Circa 28. diem.

22. Faciamque mirabilem in die illa Terram Geſſen, in qua populus meus eſt, ut non ſint ibi muſcæ: & ſcias quoniam ego Dominus in medio terræ.

23. Ponamque diviſionem inter populum meũ & populum tuum: cras * erit ſignum iſtud.

* 29. die.

24. Fecitque Dominus ita. Et venit muſca graviſſima † in domos Pharaonis & ſervorum ejus, & in omnem Terram Ægypti, corruptaque eſt terra ab hujuſcemodi muſcis.

† i. numeroſa, vel moleſtiſſima. *Vid. Sap.* 16. 9.

25. Vocavitque Pharao Moyſen & Aaron, & ait eis: Ite & ſacrificate Deo veſtro in terra hac.

26. Et ait Moyſes: Non poteſt ita fieri; abominationes * enim Ægyptiorum immolabimus Domino Deo noſtro? quòd ſi mactaverimus ea quæ colunt Ægyptii coram eis, lapidibus nos obruent.

* Chald. *animal quod colunt.*

27. Viam trium dierum pergemus in ſolitudinem: & ſacrificabimus Domino Deo noſtro, || ſicut præcepit nobis.

|| *Sup.* 3. 18

28. Dixitque Pharao: Ego dimittam vos ut ſacrificetis Domino Deo veſtro in deſerto: verumtamen longiùs ne abeatis, rogate pro me.

29. Et ait Moyſes: Egreſſus à te, orabo Dominum: & recedet muſca à Pharaone, & à ſervis ſuis, & à populo ejus cras: verumtamen noli ultrà fallere, ut non dimittas populum ſacrificare Domino.

30. Egreſſuſque Moyſes à Pharaone, oravit Dominum *.

31. Qui fecit juxta verbum illius: & abſtulit muſcas à Pharaone, & à ſervis ſuis, & à populo ejus: non ſuperfuit ne una quidem.

32. Et ingravatum eſt cor Pharaonis, ita ut nec hac quidem vice dimitteret populum.

CAPUT IX.

Quinta plaga eſt peſtis in jumentis, ſexta ulcerum, ſeptima grandinis; ad quam promittit Pharao ſe dimiſſurum populum ſi ceſſet, verùm nec id complet, nullus autem filiorum Iſrael in his malis ullum patitur damnum.

Circa 7. Menſis (qui paulò poſt primi nomen accepit) diem 1.

1. Dixit autem Dominus ad Moyſen: Ingredere ad Pharaonem, & loquere ad eum: Hæc dicit Dominus Deus Hebræorum: Dimitte populum meum, ut ſacrificet mihi.

2. Quòd ſi adhuc renuis, & retines eos:

3. ecce manus mea erit ſuper agros tuos: & ſuper equos, & aſinos, & camelos, & boves, & oves, peſtis valdè gravis.

4. Et faciet Dominus mirabile, inter poſſeſſiones Iſrael, & poſſeſſiones Ægyptiorum, ut

nihil omninò pereat ex his quæ pertinent ad filios Iſrael.

* 2. die.

5. Conſtituitque Dominus tempus, dicens: * Cras faciet Dominus verbum iſtud in terra.

6. Fecit ergo Dominus verbum hoc altera die: mortuaque ſunt omnia animantia Ægyptiorum: de animalibus verò filiorum Iſrael nihil omninò periit.

7. Et miſit Pharao ad videndum: nec erat quidquam mortuum de his quæ poſſidebat Iſrael. Ingravatumque eſt cor Pharaonis, & non dimiſit populum.

8. Et dixit Dominus ad Moyſen & Aaron: Tollite plenas manus cineris de camino, & ſpargat illum Moyſes in cœlum coram Pharaone.

9. Sitque pulvis ſuper omnem terram Ægypti: erunt enim in hominibus & jumentis ulcera, & veſicæ turgentes in univerſa Terra Ægypti.

* Circa 3. diem.

10. * Tuleruntque cinerem de camino, & ſteterunt coram Pharaone, & ſparſit illum Moyſes in cœlum: factaque ſunt ulcera veſicarum turgentium in hominibus, & jumentis:

11. nec poterant malefici ſtare coram Moyſe propter ulcera quæ in illis erant, & in omni Terra Ægypti:

12. Induravitque Dominus cor Pharaonis, & non audivit eos, ſicut locutus eſt Dominus ad Moyſen.

13. Dixitque Dominus ad Moyſen: Manè conſurge, & ſta coram Pharaone, & dices ad eum: Hæc dicit Dominus Deus Hebræorum: Dimitte populum meum ut ſacrificet mihi.

14. Quia in hac vice mittam omnes plagas meas ſuper cor tuum, & ſuper ſervos tuos, & ſuper populum tuum: ut ſcias quòd non ſit ſimilis mei in omni terra,

15. Nunc enim extendens manum percutiam te & populum tuum peſte, peribiſque de terra.

‖ Rom. 9. 17.

16. ‖ Idcircò autem poſui te, ut oſtendam in te fortitudinem meam, & narretur nomen meum in omni terra.

17. Adhuc retines populum meum: & non vis dimittere eum?

* Circa 4. diem.

18. En pluam cras * hac ipſa hora grandinem multam nimis, qualis non fuit in Ægypto, à die qua fundata eſt, uſque in præſens tempus.

19. Mitte ergo jam nunc, & congrega jumenta tua, & omnia quæ habes in agro: homines enim, & jumenta, & univerſa quæ inventa fuerint foris, nec congregata de agris, cecideritque ſuper ea grando, morientur.

20. Qui timuit verbum Domini de ſervis Pharaonis, fecit confugere ſervos ſuos & jumenta in domos:

21. qui autem neglexit ſermonem Domini, dimiſit ſervos ſuos & jumenta in agris.

22. Et dixit Dominus ad Moyſen: Extende manum tuam in cœlum, ut fiat grando in univerſa Terra Ægypti: ſuper homines, & ſuper jumenta, & ſuper omnem herbam agri, in Terra Ægypti.

‖ Sap. 16. 6. 19. 19. * Circa 5. diem.

23. ‖ Extenditque Moyſes virgam in cœlum, & Dominus dedit tonitrua *, & grandinem, ac diſcurrentia fulgura ſuper terram: pluitque Dominus grandinem ſuper Terram Ægypti.

24. Et grando & ignis miſta pariter ferebantur: tantæque fuit magnitudinis, quanta antè numquam apparuit in univerſa Terra Ægypti ex quo gens illa condita eſt.

25. Et percuſſit grando in omni Terra Ægypti cuncta quæ fuerunt in agris, ab homine uſque ad jumentum: cunctamque herbam agri percuſſit grando, & omne lignum regionis confregit.

26. Tantùm in Terram Geſſen, ubi erant filii Iſrael, grando non cecidit.

27. Miſitque Pharao, & vocavit Moyſen & Aaron, dicens ad eos: Peccavi etiam nunc: Dominus juſtus: ego & populus meus, impii.

28. Orate Dominum ut deſinant tonitrua Dei, & grando: ut dimittam vos, & nequaquam hic ultrà maneatis.

29. Ait Moyſes: Cùm egreſſus fuero de urbe, extendam palmas meas ad Dominum, & ceſſabunt tonitrua, & grando non erit: ut ſcias quia Domini eſt terra:

30. novi autem, quòd & tu, & ſervi tui, necdum timeatis Dominum Deum.

31. Linum ergo & hordeum læſum eſt, eò quòd hordeum eſſet virens, & linum jam folliculos germinaret:

32. triticum autem & far non ſunt læſa, quia ſerotina erant.

33. Egreſſuſque Moyſes à Pharaone ex urbe, tetendit manus ad Dominum: & * ceſſaverunt tonitrua & grando, nec ultrà ſtillavit pluvia ſuper terram. * Circa 6. diem.

34. Videns autem Pharao quòd ceſſaſſet pluvia, & grando, & tonitrua, auxit peccatum:

35. & ingravatum eſt cor ejus, & ſervorum illius, & induratum nimis: nec dimiſit filios Iſrael, ſicut præceperat Dominus per manum Moyſi.

CAPUT X.

Octavum ſignum eſt locuſtarum: quibus ablatis, obduratus Pharao ne ſic quidem juxta condictum dimittit populum: quapropter nonum additur, nempe tenebrarum denſiſſimarum: propter quas permittit Pharao ut exeant, ſed protinus idem denegat, Moyſique minatur.

1. ET dixit Dominus ad Moyſen: Ingredere ad Pharaonem: ego enim induravi cor ejus, & ſervorum illius: ut faciam ſigna mea hæc in eo,

2. & narres in auribus filii tui, & nepotum tuorum, quoties contriverim Ægyptios, & ſigna mea fecerim in eis: & ſciatis quia ego Dominus.

3. * Introierunt ergo Moyſes & Aaron ad Pharaonem, & dixerunt ei: Hæc dicit Dominus Deus Hebræorum: Uſquequò non vis ſubjici mihi? dimitte populum meum, ut ſacrificet mihi. * Circa 7. diem.

4. ‖ Sin autem reſiſtis, & non vis dimittere eum: ecce ego inducam cras locuſtam in fines tuos, ‖ Sap. 16. 9.

5. quæ operiat ſuperficiem terræ, ne quidquam ejus appareat, ſed comedatur quod reſiduum fuerit grandini: corrodet enim omnia ligna quæ germinant in agris.

6. Et

6. Et implebunt domos tuas, & ſervorum tuorum, & omnium Ægytiorum: quantam non viderunt patres tui, & avi, ex quo orti ſunt ſuper terram, uſque in præſentem diem. Avertitque ſe, & egreſſus eſt à Pharaone.

7. Dixerunt autem ſervi Pharaonis ad eum: Uſquequò patiemur hoc ſcandalum: dimitte homines, ut ſacrificent Domino Deo ſuo: nonne vides quòd perierit Ægyptus?

8. Revocaveruntque Moyſen & Aaron ad Pharaonem: qui dixit eis: Ite, ſacrificate Domino Deo veſtro: quinam ſunt qui ituri ſunt?

9. Ait Moyſes: Cum parvulis noſtris & ſenioribus pergemus, cum filiis & filiabus, cum ovibus & armentis: eſt enim ſolemnitas Domini Dei noſtri.

10. Et reſpondit Pharao: Sic Dominus ſit vobiſcum, quo modo ego dimittam vos, & parvulos veſtros: cui dubium eſt quòd peſſimè cogitetis?

11. Non fiet ita, ſed ite tantùm viri, & ſacrificate Domino: hoc enim & ipſi petiſtis. Statimque ejecti ſunt de conſpectu Pharaonis.

12. Dixit autem Dominus ad Moyſen: Extende manum tuam ſuper Terram Ægypti ad locuſtam, ut aſcendat ſuper eam, & devoret omnem herbam, quæ reſidua fuerit grandini.

* Circa diem 8.

13. Et * extendit Moyſes virgam ſuper terram Ægypti: & Dominus induxit ventum urentem tota die illa, & nocte: & manè facto, ventus urens levavit locuſtas.

14. Quæ aſcenderunt ſuper univerſam Terram Ægypti: & ſederunt in cunctis finibus Ægyptiorum innumerabiles, quales ante illud tempus non fuerant, nec poſteà futuræ ſunt.

15. Operueruntque univerſam ſuperficiem terræ, vaſtantes omnia. Devorata eſt igitur herba terræ, & quidquid pomorum in arboribus fuit, quæ grando dimiſerat: nihilque omninò virens relictum eſt in lignis, & in herbis terræ, in cuncta Ægypto.

16. Quamobrem feſtinus Pharao vocavit Moyſen & Aaron, & dixit eis: Peccavi in Dominum Deum veſtrum, & in vos.

17. Sed nunc dimittite peccatum mihi etiam hac vice, & rogate Dominum Deum veſtrum, ut auferat à me mortem iſtam.

18. Egreſſuſque Moyſes de conſpectu Pharaonis, oravit Dominum.

19. * Qui flare fecit ventum ab occidente vehementiſſimum, & arreptam locuſtam projecit in Mare rubrum: non remanſit ne una quidem in cunctis finibus Ægypti.

* Circa diem 9.

20. Et induravit Dominus cor Pharaonis, nec dimiſit filios Iſrael.

21. Dixit autem Dominus ad Moyſen: Extende manum tuam in cœlum: & ſint tenebræ ſuper Terram Ægypti, tam denſæ ut palpari queant.

22. Extenditque * Moyſes manum in cœlum: & factæ ſunt tenebræ horribiles in univerſa terra Ægypti tribus diebus.

* Circa diem 10.

23. || Nemo vidit fratrem ſuum, nec movit ſe de loco in quo erat: || ubicumque autem habitabant filii Iſrael, lux erat.

|| Sap. 17. 2. || Sap. 18. 1.

24. Vocavitque Pharao Moyſen & Aaron *, & dixit eis: Ite, ſacrificate Domino: oves tantùm veſtræ & armenta remaneant, parvuli veſtri eant vobiſcum.

* Poſt tres dies tenebrarum.

25. Ait Moyſes: Hoſtias quoque & holocauſta dabis nobis, quæ offeramus Domino Deo noſtro.

26. Cuncti greges pergent nobiſcum: non remanebit ex eis ungula: quæ neceſſaria ſunt in cultum Domini Dei noſtri: præſertim cùm ignoremus quid debeat immolari, donec ad ipſum locum perveniamus.

27. Induravit autem Dominus cor Pharaonis, & noluit dimittere eos.

28. Dixitque Pharao ad Moyſen: Recede à me, & cave ne ultrà videas faciem meam: quocumque die apparueris mihi, morieris.

29. Reſpondit Moyſes: Ita fiet ut locutus es, non videbo ultrà faciem tuam.

CAPUT XI.

Ante decimum ſignum (ſtragem Primogenitorum) quod prædicit Dominus, hortatur ad Ægypti ſpoliationem, quæ poſt ſtragem peracta eſt.

1. ET dixit Dominus ad Moyſen. Adhuc una plaga tangam Pharaonem, & Ægyptum, & poſt hæc dimittet vos, & exire compellet.

2. || Dices ergo omni plebi, ut poſtulet vir

|| Sup. 3. 21. || Infr. 12. 35

ab amico ſuo, & mulier à vicina ſua, vaſa
argentea & aurea.
3. Dabit autem Dominus gratiam populo
Eccl. 45. 1. ſuo coram Ægyptiis. || Fuitque Moyſes vir
magnus valdè in Terra Ægypti, coram ſer-
vis Pharaonis & omni populo.
4. Et ait: Hæc dicit Dominus: Media no-
* Die 14. ejuſdem menſis. Abib: qui eùm legitimus eſſet, exinde primus numeratus eſt. ĉte * egrediar in Ægyptum:
5. & morietur omne primogenitum in Ter-
ra Ægyptiorum, à primogenito Pharaonis
qui ſedet in ſolio ejus, uſque ad primogeni-
tum ancillæ quæ eſt ad molam, & omnia
primogenita jumentorum.
6. Eritque clamor magnus in univerſa
Terra Ægypti, qualis nec antè fuit, nec po-
Iſfr. 12.2. ſteà futurus eſt.

7. Apud omnes autem filios Iſrael non mu-
tiet canis ab homine uſque ad pecus: ut ſcia-
tis quanto miraculo dividat Dominus Ægy-
ptios & Iſrael.
8. Deſcendentque omnes ſervi tui iſti ad
me, & adorabunt me, dicentes: Egredere
tu, & omnis populus qui ſubjectus eſt tibi:
poſt hæc egrediemur.
9. Et exivit à Pharaone iratus nimis. Di-
xit autem Dominus ad Moyſen: Non audiet
vos Pharao, ut multa ſigna fiant in Terra
Ægypti.
10. Moyſes autem & Aaron fecerunt om-
nia oſtenta quæ ſcripta ſunt, coram Pharao-
ne. Et induravit Dominus cor Pharaonis,
nec dimiſit filios Iſrael de terra ſua.

CAPUT XII.

Paſchalis agni ritu declarato ac celebrato, ejuſque ſanguine domorum ſuperliminaribus illito, cæſis omnibus Ægypti primogenitis, Iſraelitæ cum divitiis Ægypti egrediuntur: de ritu Phaſe ac eſu azymorum, & tempore habitationis Iſrael in Ægypto.

‡ Feb. 6. in Parasc. Epist. Item. 1. ‡ Dixit quoque Dominus ad Moyſen,
& Aaron in Terra Ægypti:
2. Menſis iſte, vobis principium menſium:
primus erit in menſibus anni.
3. Loquimini ad univerſum cœtum filio-
rum Iſrael, & dicite eis: Decima die menſis Sabb. Sancto Proph. 9.
hujus * tollat unuſquiſque agnum per fami- * id eſt, Abib.
lias & domos ſuas.
4. Sin autem minor eſt numerus ut ſufficere
poſſit ad veſcendum agnum, aſſumet vicinum
ſuum qui junctus eſt domui ſuæ, juxta numerum
animarum quæ ſufficere poſſunt ad eſum agni.
5. Erit autem agnus abſque macula, maſ-
culus, anniculus: juxta quem ritum tolletis
& hœdum.

6. Et ſervabitis eum uſque ad quartamdecimam diem menſis hujus: immolabitque eum univerſa multitudo filiorum Iſrael ad veſperam.

7. Et ſument de ſanguine ejus, ac ponent ſuper utrumque poſtem, & in ſuperliminaribus domorum, in quibus comedent illum.

8. Et edent carnes nocte illa aſſas igni, & azymos panes cum lactucis agreſtibus.

9. Non comedetis ex eo crudum quid, nec coctum aqua, ſed tantùm aſſum igni: caput cum pedibus ejus & inteſtinis vorabitis.

** Vide Levit. 7. 15.*

10. Nec remanebit quidquam ex eo uſque manè: * ſi quid reſiduum fuerit, igne comburetis.

11. Sic autem comedetis illum: Renes veſtros accingetis, & calceamenta habebitis in pedibus, tenentes baculos in manibus, & comedetis feſtinanter: eſt enim Phaſe (id eſt tranſitus) Domini.

12. Et tranſibo per Terram Ægypti nocte illa, percutiamque omne primogenitum in terra Ægypti ab homine uſque ad pecus: & in cunctis diis Ægypti faciam judicia, ego Dominus.

13. Erit autem ſanguis vobis in ſignum in ædibus in quibus eritis: & videbo ſanguinem, & tranſibo vos: nec erit in vobis plaga diſperdens quando percuſſero Terram Ægypti.

14. Habebitis autem hunc diem in monumentum: & celebrabitis eum ſolemnem Domino in generationibus veſtris cultu ſempiterno.

15. Septem diebus azyma comedetis: in die primo non erit fermentum in domibus veſtris: quicumque comederit fermentatum, peribit anima illa de Iſrael, à primo die uſque ad diem ſeptimum.

16. Dies prima erit ſancta atque ſolemnis, & dies ſeptima eadem feſtivitate venerabitis: nihil operis facietis in eis, exceptis his quæ ad veſcendum pertinent.

17. Et obſervabitis azyma: in eadem enim ipſa die educam exercitum veſtrum de Terra Ægypti, & cuſtodietis diem iſtum in generationes veſtras ritu perpetuo.

‖ Levit. 23. 5. Num. 28. 16.

18. ‖ Primo menſe, quartadecima die menſis ad veſperam comedetis azyma, uſque ad diem vigeſimam primam ejuſdem menſis ad veſperam.

19. Septem diebus fermentum non invenietur in domibus veſtris: qui comederit fermentatum, peribit anima ejus de cœtu Iſrael; tam de advenis quàm de indigenis terræ.

20. Omne fermentatum non comedetis: in cunctis habitaculis veſtris edetis azyma.

21. Vocavit autem Moyſes omnes ſeniores filiorum Iſrael, & dixit ad eos: Ite tollentes animal per familias veſtras, & immolate Phaſe.

‖ Hebr. 11. 28.

22. ‖ Faſciculumque hyſſopi tingite in ſanguine qui eſt in limine, & aſpergite ex eo ſuperliminare, & utrumque poſtem: nullus veſtrùm egrediatur oſtium domus ſuæ uſque manè.

23. Tranſibit enim Dominus percutiens Ægyptios: cùmque viderit ſanguinem in ſuperliminari, & in utroque poſte, tranſcendet oſtium domus, & non ſinet percuſſorem ingredi domos veſtras & lædere.

24. Cuſtodi verbum iſtud legitimum tibi & filiis tuis uſque in æternum.

25. Cùmque introieritis terram, quam Dominus daturus eſt vobis ut pollicitus eſt, obſervabitis cæremonias iſtas.

26. Et cùm dixerint vobis filii veſtri: Quæ eſt iſta religio?

27. dicetis eis: Victima tranſitus Domini eſt, quando tranſivit ſuper domos filiorum Iſrael in Ægypto, percutiens Ægyptios, & domos noſtras liberans. Incurvatuſque populus adoravit.

28. Et egreſſi filii Iſrael fecerunt ſicut præceperat Dominus Moyſi & Aaron.

29. Factum eſt autem in noctis medio, ‖ percuſſit Dominus omne primogenitum in Terra Ægypti, à primogenito Pharaonis, qui in ſolio ejus ſedebat, ‖ uſque ad primogenitum captivæ quæ erat in carcere, & omne primogenitum jumentorum.

‖ Sup. 15. 5.
‖ Sup. 18. 5.

30. Surrexitque Pharao nocte, & omnes ſervi ejus, cunctaque Ægyptus: & ortus eſt clamor magnus in Ægypto: neque enim erat domus in qua non jaceret mortuus.

31. Vocatiſque Pharao, Moyſe & Aaron nocte, ait: Surgite & egredimini à populo meo, vos & filii Iſrael: ite, immolate Domino ſicut dicitis.

32. Oves veſtras & armenta aſſumite, ut petieratis, & abeuntes benedicite mihi.

33. Urgebantque Ægyptii populum de terra exire velociter, dicentes: Omnes moriemur.

34. Tulit igitur populus conſperſam farinam antequam fermentaretur: & ligans in palliis, poſuit ſuper humeros ſuos.

35. Feceruntque filii Iſrael ‖ ſicut præceperat Moyſes: & petierunt ab Ægyptiis vaſa argentea & aurea, veſtemque plurimam.

36. Dominus autem dedit gratiam populo coram Ægyptiis ut commodarent eis: & ſpoliaverunt Ægyptios.

37. * Profectique ſunt filii Iſrael de Rameſſe in Socoth, ſexcenta ferè millia peditum virorum, abſque parvulis.

38. Sed & vulgus promiſcuum innumerabile aſcendit cum eis, oves & armenta & animantia diverſi generis multa nimis.

39. Coxeruntque farinam, quam dudum de Ægypto conſperſam tulerant: & fecerunt ſubcinericios panes azymos: neque enim poterant fermentari cogentibus exire Ægyptiis, & nullam facere ſinentibus moram: nec pulmenti quidquam occurrerat præparare.

40. † Habitatio autem filiorum Iſrael qua manſerunt in Ægypto, fuit quadringentorum triginta annorum.

41. Quibus expletis, eadem die egreſſus eſt omnis exercitus Domini de Terra Ægypti.

42. Nox iſta eſt obſervabilis Domino, quando eduxit eos de Terra Ægypti: hanc obſervare debent omnes filii Iſrael in generationibus ſuis.

43. Dixitque Dominus ad Moyſen & Aaron: Hæc eſt religio Phaſe: Omnis alienigena non comedet ex eo.

44. Omnis autem ſervus emptitius circumcidetur, & ſic comedet.

45. Advena & mercenarius non edent ex eo.

46. In una domo comedetur, nec efferetis de carnibus ejus foras, nec ‖ os illius confringetis.

47. Omnis cœtus filiorum Iſrael faciet illud.

*‖ Sup. 3. 22. 11. 2. * Primi menſis, id eſt Abib die 15. ſub mediam noctem. Ann. M 2513. Per. Jul. 3223. Ant. Chr. 1491. Poſt vocationem Abraham: 430. Poſt electum Iſmaelem (qui primus Electum ſemẽ perſecutus eſt) 400. Poſt migrationem Jacob in Ægyptum 215. † Hebræũ itaque hunc ꝟ. 40. ſic vertendum putant eruditi: Peregrinatio autem filiorum Iſrael, qui (non quæ) manſerunt in Ægypto, fuerat 430. annorum. Quod firmant, cùm Septuaginta, tùm Codex Samaritanus qui hos 430 annos à peregrinatione Abraham numerandos exprimunt; ut volunt etiam omnes ferè Patres. Imò idipſum eodem modo aceniſſe …et Apoſtol. Gal. 3. 16. 18. ‖ Num. 9. 12. 14. Joan. 19. 36.*

48. Quòd ſi quis peregrinorum in veſtram voluerit tranſire coloniam, & facere Phaſe Domini, circumcidetur priùs omne maſculinum ejus, & tunc ritè celebrabit: eritque ſicut indigena terræ: ſi quis autem circumciſus non fuerit, non veſcetur ex eo.

49. Eadem lex erit indigenæ, & colono qui peregrinatur apud vos.

50. Feceruntque omnes filii Iſrael ſicut præceperat Dominus Moyſi & Aaron.

51. Et eadem die eduxit Dominus filios Iſrael de Terra Ægypti per turmas ſuas.

CAPUT XIII.

Liberationis ab Ægypto Dominus religione Phaſe ac primogenitorum conſecratione meminiſſe jubet. Inde Iſrael per deſertum egrediens, oſſa Joſeph ſecum defert, & columnæ ignis ac nubis ducatum accipit.

1. LOcutuſque * eſt Dominus ad Moyſen, dicens:

* Nempe in Socoth.

2. ‖ Sanctifica mihi omne primogenitum, quod aperit vulvam in filiis Iſrael, tam de hominibus, quàm de jumentis: mea ſunt enim omnia.

‖ *Infr.* 34. 19. *Lev.* 27. 26. *Num.* 8. 16. *Luca* 2. 23.

3. Et ait Moyſes ad populum: Mementote diei hujus in qua egreſſi eſtis de Ægypto & de domo ſervitutis, quoniam in manu forti eduxit vos Dominus de loco iſto: ut non comedatis fermentatum panem.

4. Hodie egredimini menſe novarum frugum.

5. Cùmque introduxerit te Dominus in Terram Chananæi & Hethæi & Amorrhæi & Hevæi & Jebuſæi, quam juravit patribus tuis ut daret tibi, terram fluentem lacte & melle, celebrabis hunc morem ſacrorum menſe iſto.

6. Septem diebus veſceris azymis: & in die ſeptimo erit ſolemnitas Domini.

7. Azyma comedetis ſeptem diebus: non apparebit apud te aliquid fermentatum, nec in cunctis finibus tuis.

8. Narrabiſque filio tuo in die illo, dicens: Hoc eſt quod fecit mihi Dominus, quando egreſſus ſum de Ægypto.

9. Et erit quaſi ſignum in manu tua, & quaſi monumentum ante oculos tuos: & ut lex Domini ſemper ſit in ore tuo, in manu enim forti eduxit te Dominus de Ægypto.

10. Cuſtodies hujuſcemodi cultum ſtatuto tempore à diebus in dies.

11. Cùmque introduxerit te Dominus in Terram Chananæi, ſicut juravit tibi & patribus tuis, & dederit tibi eam:

12. ‖ ſeparabis omne quod aperit vulvam Domino, & quod primitivum eſt in pecoribus tuis: quidquid habueris maſculini ſexus, conſecrabis Domino.

‖ *Infr.* 22. 29. & 34. 19. *Ezech.* 44. 30.

13. Primogenitum aſini mutabis ove: quod ſi non redemeris, interficies. Omne autem primogenitum hominis de filiis tuis, pretio redimes.

14. Cùmque interrogaverit te filius tuus cras, dicens: Quid eſt hoc? reſpondebis ei: In manu forti eduxit nos Dominus de terra Ægypti, de domo ſervitutis.

15. Nam cùm induratus eſſet Pharao, & nollet nos dimittere, occidit Dominus omne primogenitum in Terra Ægypti, à primogenito hominis uſque ad primogenitum jumentorum: idcircò immolo Domino omne quod aperit vulvam maſculini ſexus, & omnia primogenita filiorum meorum redimo.

16. ‖ Erit igitur quaſi ſignum in manu tua & quaſi appenſum quid, ob recordationem, inter oculos tuos: eò quòd in manu forti eduxit nos Dominus de Ægypto.

‖ *Deut.* 6. 8.

17. Igitur cùm emiſiſſet Pharao populum, non eos duxit Deus per viam Terræ Philiſthiim quæ vicina eſt: reputans ne fortè pœniteret eum, ſi vidiſſet adverſùm ſe bella conſurgere, & reverteretur in Ægyptum.

18. Sed circumduxit per viam deſerti, quæ eſt juxta Mare rubrum: & armati aſcenderunt filii Iſrael de Terra Ægypti.

19. Tulit quoque Moyſes oſſa Joſeph ſecum: eò quòd adjuraſſet filios Iſrael, dicens: ‖ Viſitabit vos Deus, efferte oſſa mea hinc vobiſcum.

‖ *Gen.* 50. 24.

20. Profectique de Socoth caſtrametati ſunt in Etham in extremis finibus ſolitudinis.

21. ‖ Dominus autem præcedebat eos ad oſtendendam viam, per diem in columna nubis, & per noctem in columna ignis: ut dux eſſet itineris utroque tempore.

‖ *Num.* 14. 14. 2. *Eſdr.* 9. 12. & 19. 1. *Cor.* 10. 1.

22. Numquam defuit columna nubis per diem, nec columna ignis per noctem, coram populo.

CAPUT XIV.

Pharao Iſraelem perſequens, & mare per ſiccum poſt illum ingrediens, cum univerſo equitatu, ac curribus ſubmergitur.

1. LOcutus eſt autem Dominus ad Moyſen, dicens:

2. Loquere filiis Iſrael: Reverſi caſtrametentur è regione Phihahiroth, quæ eſt inter Magdalum, & mare contra Beelſephon: in conſpectu ejus caſtra ponetis ſuper mare.

3. Dicturuſque eſt Pharao ſuper filiis Iſrael: Coarctati ſunt in terra, concluſit eos deſertum.

4. Et indurabo cor ejus, ac perſequetur vos: & glorificabor in Pharaone, & in omni exercitu ejus: ſcientque Ægyptii quia ego ſum Dominus. Feceruntque ita.

5. Et nuntiatum eſt regi Ægyptiorum quòd fugiſſet populus: immutatumque eſt cor Pharaonis & ſervorum ejus ſuper populo, & dixerunt: Quid voluimus facere ut dimitteremus Iſrael, ne ſerviret nobis?

6. Junxit ergo currum, & omnem populum ſuum aſſumpſit ſecum.

7. Tulitque ſexcentos currus electos, & quidquid in Ægypto curruum fuit: & duces totius exercitus.

8. Induravitque Dominus cor Pharaonis regis Ægypti, & perſecutus eſt filios Iſrael: at illi egreſſi erant in manu excelſa.

9. ‖ Cùmque perſequerentur Ægyptii veſtigia præcedentium, repererunt eos in caſtris ſuper mare: omnis equitatus & currus Pharaonis, & univerſus exercitus, erant in Phihahiroth contra Beelſephon.

‖ *Joſ.* 24. 6. 1. *Mac.* 4. 9.

10. Cùmque appropinquaſſet Pharao, levantes filii Iſrael oculos, viderunt Ægyptios poſt ſe: & timuerunt valde: clamaveruntque ad Dominum,

11. & dixerunt ad Moyſen: Forſitan non erant ſepulchra in Ægypto, ideò tuliſti nos

ut mo-

ut moreremur in ſolitudine: quid hoc facere voluiſti, ut educeres nos ex Ægypto?

12. Nonne iſte eſt ſermo, quem loquebamur ad te in Ægypto, dicentes: Recede à nobis, ut ſerviamus Ægyptiis? multò enim melius erat ſervire eis, quàm mori in ſolitudine.

13. Et ait Moyſes ad populum: Nolite timere: ſtate, & videte magnalia Domini quæ facturus eſt hodie: Ægyptios enim, quos nunc videtis, nequaquam ultrà videbitis uſque in ſempiternum.

14. Dominus pugnabit pro vobis, & vos tacebitis.

15. Dixitque Dominus ad Moyſen: Quid clamas ad me? Loquere filiis Iſrael ut proficiſcantur.

16. Tu autem eleva virgam tuam, & extende manum tuam ſuper mare, & divide illud: ut gradiantur filii Iſrael in medio mari per ſiccum,

17. Ego autem indurabo cor Ægyptiorum ut perſequantur vos: & glorificabor in Pharaone, & in omni exercitu ejus, & in curribus & in equitibus illius.

18. Et ſcient Ægyptii quia ego ſum Dominus, cùm glorificatus fuero in Pharaone, & in curribus, atque in equitibus ejus.

19. Tollenſque ſe angelus Dei, qui præcedebat caſtra Iſrael, abiit poſt eos: & cum eo pariter columna nubis, priora dimittens, poſt tergum

20. ſtetit inter caſtra Ægyptiorum & caſtra Iſrael: & erat nubes tenebroſa, & illuminans noctem: ita ut ad ſe invicem toto noctis tempore accedere non valerent.

21. Cùmque extendiſſet Moyſes manum ſuper mare, abſtulit illud Dominus flante vento vehementi & urente tota nocte, & vertit in ſiccum: diviſaque eſt aqua.

‖ *Pſal.* 77. 13. 104. 17. *Pſal.* 113. 3. *Heb.* 11. 29.

22. ‖ Et ingreſſi ſunt filii Iſrael per medium ſicci maris: erat enim aqua quaſi murus à dextera eorum & læva.

23. Perſequentesque Ægyptii ingreſſi ſunt poſt eos, & omnis equitatus Pharaonis, currus ejus & equites, per medium maris.

‡ SABB. SANCTO PROPH. 4. VIGIL. PENTEC. PROPH. 2. ‖ *Sap.* 18. 15.

24. ‡ Jamque advenerat vigilia matutina, ‖ & ecce reſpiciens Dominus ſuper caſtra Ægyptiorum per columnam ignis, & nubis, interfecit exercitum eorum:

25. & ſubvertit rotas curruum, ferebaturque in profundum. Dixerunt ergo Ægyptii: Fugiamus Iſraelem: Dominus enim pugnat pro eis contra nos.

26. Et ait Dominus ad Moyſen: Extende manum tuam ſuper mare, ut revertantur aquæ ad Ægyptios ſuper currus & equites eorum.

27. Cùmque extendiſſet Moyſes manum contra mare, reverſum eſt primo diluculo ad priorem locum: fugientibuſque Ægyptiis occurrerunt aquæ, & involvit eos Dominus in mediis fluctibus.

28. Reverſæque ſunt aquæ, & operuerunt currus & equites cunctis exercitus Pharaonis, qui ſequentes ingreſſi fuerant mare: nec unus quidem ſuperfuit ex eis.

29. Filii autem Iſrael perrexerunt per medium ſicci maris, & aquæ eis erant quaſi pro muro à dextris & à ſiniſtris:

30. liberavitque Dominus in die illa * Iſrael de manu Ægyptiorum. — * Menſis 1. id eſt, *Abib.* die 21. poſtremo videlicet Azymorum.

31. Et viderunt Ægyptios mortuos ſuper littus maris, & manum magnam quam exercuerat Dominus contra eos: timuitque populus Dominum, & crediderunt Domino, & Moyſi ſervo ejus.

CAPUT XV.

Iſraelitæ, gratiis Deo cum cantu peractis, venerunt in Marath, ubi amaritudine aquarum verſa in dulcedinem, venerunt in Elim.

1. TUnc ‖ cecinit Moyſes & filiis Iſrael carmen hoc Domino. & dixerunt: ‖ *Sap.* 10. 20.

Cantemus Domino: glorioſè enim magnificatus eſt, equum & aſcenſorem dejecit in mare.

2. ‖ Fortitudo mea, & laus mea Dominus & factus eſt mihi in ſalutem: iſte Deus meus, & glorificabo eum: Deus patris mei, & exaltabo eum. ‖ *Pſal.* 117. 14. *Iſaiæ* 12. 2.

3. Dominus quaſi vir pugnator, omnipotens nomen ejus.

4. Currus Pharaonis & exercitum ejus projecit in mare: electi principes ejus ſubmerſi ſunt in Mari rubro.

5. Abyſſi operuerunt eos, deſcenderunt in profundum quaſi lapis.

6. Dextera tua Domine magnificata eſt in

forti-

fortitudine: dextera tua, Domine, percuſſit
inimicum.
7. Et in multitudine gloriæ tuæ depoſui-
ſti adverſarios tuos: miſiſti iram tuam, quæ
devoravit eos ſicut ſtipulam.
8. Et in ſpiritu furoris tui congregatæ
ſunt aquæ: ſtetit unda fluens, congregatæ
ſunt abyſſi in medio mari.
9. Dixit inimicus: Perſequar, & compre-
hendam, dividam ſpolia, implebitur anima
mea: evaginabo gladium meum, interficiet
eos manus mea.
10. Flavit ſpiritus tuus, & operuit eos
mare: ſubmerſi ſunt quaſi plumbum in aquis
vehementibus.
11. Quis ſimilis tui in fortibus Domine?
quis ſimilis tui, magnificus in ſanctitate, ter-
ribilis atque laudabilis, faciens mirabilia?
12. Extendiſti manum tuam, & devora-
vit eos terra.
13. Dux fuiſti in miſericordia tua populo
quem redemiſti: & portaſti eum in fortitu-
dine tua, ad habitaculum ſanctum tuum.
14. Aſcenderunt populi, & irati ſunt: do-
lores obtinuerunt habitatores Philiſthiim.
15. Tunc conturbati ſunt principes Edom,
robuſtos Moab obtinuit tremor: obriguerunt
omnes habitatores Chanaan.
16. Irruat ſuper eos formido & pavor,
in magnitudine brachii tui: fiant immobiles
quaſi lapis, donec pertranſeat populus tuus
Domine, donec pertranſeat populus tuus
iſte, quem poſſediſti.
17. Introduces eos, & plantabis in monte
hæreditatis tuæ: firmiſſimo habitaculo tuo
quod operatus es Domine: ſanctuarium tuum
Domine, quod firmaverunt manus tuæ.
18. Dominus regnabit in æternum, & ultrà.
19. Ingreſſus eſt enim eques Pharao cum
curribus & equitibus ejus in mare: & reduxit
ſuper eos Dominus aquas maris: filii autem
Iſrael ambulaverunt per ſiccum in medio ejus.
20. Sumpſit ergo Maria prophetiſſa, ſoror
Aaron, tympanum in manu ſua: egreſſæque
ſunt omnes mulieres poſt eam cum tympa-
nis & choris,
21. quibus præcinebat, dicens: Cantemus
Domino, glorioſè enim magnificatus eſt, e-
quum & aſcenſorem ejus dejecit in mare.
22. Tulit autem Moyſes Iſrael de mari
rubro, & egreſſi ſunt in deſertum Sur: am-
bulaveruntque tribus diebus * per ſolitudi- * Nempe 22. 23. & 24. eiuſdem menſis.
nem, & non inveniebant aquam.
23. Et venerunt in Mara, nec poterant bi-
bere aquas de Mara, eò quòd eſſent amaræ:
unde & congruum loco nomen impoſuit, vo-
cans illum Mara, id eſt, amaritudinem.
24. Et murmuravit populus contra Moy-
ſen, dicens: Quid bibemus?
25. At ille clamavit ad Dominum, qui
oſtendit ei lignum: quod ‖ cùm miſiſſet in ‖ *Judith.* 5. 15. *Eccli* 38. 5.
aquas, in dulcedinem verſæ ſunt. Ibi con-
ſtituit ei præcepta, atque judicia, & ibi ten-
tavit eum,
26. dicens: Si audieris vocem Domini Dei
tui, & quod rectum eſt coram eo feceris: &
obedieris mandatis ejus *, cuſtodierisque om- * Huc ſpectat locus Jerem. 7. 23.
nia præcepta illius, cunctum languorem,
quem poſui in Ægypto, non inducam ſu-
per te: ego enim ſum Dominus ſanator tuus.
27. ‖ ‡ Venerunt autem in Elim filii Iſ- ‖ *Num.* 33. 9. ‡ IN BENEDICT. PALM. EPIST.
rael, ubi erant duodecim fontes aquarum,
& ſeptuaginta palmæ: & caſtrametati ſunt
juxta aquas.

C A P U T XVI.

Murmurantibus in deſerto Sin pro cibo Iſraelitis, pluit Dominus coturnices & Man ad ſaturitatem: juſſio Domini de eo colligendo, & in monumentum reponendo.

Sap. 16. 2. 1. PRofectique ſunt de Elim, & venit
omnis multitudo filiorum Iſrael in de-
ſertum Sin, quod eſt inter Elim & Sinai:
* Eodem Ann. M. 2513. quintodecimo die menſis ſecundi *, poſt-
quam egreſſi ſunt de terra Ægypti.
2. Et murmuravit omnis congregatio filio-
rum Iſrael contra Moyſen & Aaron in ſo-
litudine.
3. Dixeruntque filii Iſrael ad eos: Utinam
mortui eſſemus per manum Domini in Terra
Ægypti, quando ſedebamus ſuper ollas car-
nium, & comedebamus panem in ſaturitate:
cur eduxiſtis nos in deſertum iſtud, ut occi-
deretis omnem multitudinem fame?
4. Dixit autem Dominus ad Moyſen: Ec-
ce, ego pluam vobis panes de cœlo: egre-
diatur populus, & colligat quæ ſufficiunt per
ſingulos dies: ut tentem eum utrùm ambu-
let in lege mea, an non.

5. Die

5. Die antem ſexto parent quod inferant:
& ſit duplum quàm colligere ſolebant per
ſingulos dies.
6. Dixeruntque Moyſes & Aaron ad om-
nes filios Iſrael: Veſpere ſcietis quòd Domi-
nus eduxerit vos de terra Ægypti,
7. & manè videbitis gloriam Domini: au-
divit enim murmur veſtrum contra Domi-
num: nos verò quid ſumus, quia muſſita-
ſtis contra nos?
8. Et ait Moyſes: Dabit vobis Dominus
veſpere carnes edere, & manè panes in ſa-
turitate: eò quòd audierit murmurationes ve-
ſtras quibus murmurati eſtis contra eum: nos
enim qnid ſumus? nec contra nos eſt mur-
mur veſtrum, ſed contra Dominum.
9. Dixit quoque Moyſes ad Aaron: Dic nni-
verſæ congregationi filiorum Iſrael: Accedite
coram Domino: audivit enim murmur veſtrum.
10. Cùmque loqueretur Aaron ad omnem
cœtum filiorum Iſrael, reſpexerunt ad ſoli-
|| Eccli. 45. 5. tudinem: & ecce gloria || Domini apparuit
in nube.
11. Locutus eſt autem Dominus ad Moy-
ſen, dicens:
12. Audivi murmurationes filiorum Iſrael,
loquere ad eos: Veſpere comedetis carnes,
& manè ſaturabimini panibus: ſcietiſque
quòd ego ſum Dominus Deus veſter.
|| Num. 11. 31. 13. Factum eſt ergo veſpere, & || aſcen-
dens coturnix, cooperuit caſtra: manè quo-
que ros jacuit per circuitum caſtrorum.
|| Sap. 16. 20. 14. Cùmque operuiſſet ſuperficiem terræ, ||
|| Num. 11. 7. Pſ. 77. 24. Joan. 6. 31. apparuit in ſolitudine minutum, & quaſi pilo
tuſum in ſimilitudinem pruinæ ſuper terram.
15. Quod cùm vidiſſent filii Iſrael, dixe-
runt ad invicem: Manhu? quod ſignificat:
Quid eſt hoc? ignorabant enim quid eſſet.
|| 1. Cor. 10. 3. Quibus ait Moyſes: || Iſte eſt panis, quem
Dominus dedit vobis ad veſcendum.
16. Hic eſt ſermo, quem præcepit Domi-
nus: Colligat unuſquiſque ex eo quantum
ſufficit ad veſcendum: gomor per ſingula ca-
pita: juxta numerum animarum veſtrarum,
quæ habitant in tabernaculo, ſic tolletis.
17. Feceruntque ita filii Iſrael: & colle-
gerunt, alius plus, alius minus.
|| 2. Cor. 8. 15. 18. Et menſi ſunt ad menſuram gomor: ||
nec qui plus collegerat, habuit amplius:
nec qui minus paraverat, reperit minus:
ſed ſinguli juxta id quod edere poterant,
congregaverunt.
19. Dixitque Moyſes ad eos: Nullus re-
linquat ex eo in manè.
20. Qui non audierunt eum, ſed dimiſe-
runt quidam ex eis uſque manè, & ſcatere
cœpit vermibus, atque computruit, & ira-
tus eſt contra eos Moyſes.
21. Colligebant autem manè ſinguli, quan-
tum ſufficere poterat ad veſcendum. Cùm-
que incaluiſſet ſol, liqueſiebat.
22. In die autem ſexta collegerunt cibos
duplices, id eſt, duo gomor per ſingulos
homines: venerunt autem omnes principes
multitudinis, & narraverunt Moyſi.
23. Qui ait eis: Hoc eſt quod locutus eſt
Dominus: Requies ſabbati ſanctificata eſt
Domino cras. Quodcumque operandum eſt,
facite: & quæ coquenda ſunt, coquite:
quidquid autem reliquum fuerit, reponite
uſque in manè.
24. Feceruntque ita ut præceperat Moy-
ſes, & non computruit, neque vermis in-
ventus eſt in eo.
25. Dixitque Moyſes: Comedite illud ho-
die, quia ſabbatum eſt Domini: non inve-
nietur hodie in agro.
26. Sex diebus colligite: in die antem
ſeptimo ſabbatum eſt Domini: idcircò non
invenietur.
27. Venitque ſeptima dies: & egreſſi de
populo nt colligerent, non invenerunt.
28. Dixit autem Dominus ad Moyſen:
Uſquequò non vultis cuſtodire mandata mea,
& legem meam?
29. Videte quòd Dominus dederit vobis
ſabbatum, & propter hoc die ſexta tribuit
vobis cibos duplices: maneat unuſquiſque
apud ſemetipſum, nullus egrediatur de lo-
co ſuo die ſeptimo.
30. Et ſabbatizavit populus die ſeptimo.
31. Appellavitque domus Iſrael nomen ejus
Man: quod erat quaſi ſemen coriandri album,
guſtuſque ejus quaſi ſimilæ cum melle.
32. Dixit autem Moyſes: Iſte eſt ſermo,
quem præcepit Dominus: Imple gomor ex eo,
& cuſtodiatur in futuras retrò generationes:
ut noverint panem, quo alui vos in ſolitudi-
ne, quando educti eſtis de Terra Ægypti.
33. Dixitque Moyſes ad Aaron: Sume vas
unum, & mitte ibi Man, quantum poteſt
capere gomor, & repone coram Domino,
ad ſervandum in generationes veſtras,
34. ſicut præcepit Dominus Moyſi. Poſuit-
que illud Aaron in tabernaculo reſervandum.
35. || Filii autem Iſrael comederunt Man || 2. Eſdr. 9. 21. Judith. 5. 15.
quadraginta annis, donec venirent in ter-
ram habitabilem: hoc cibo aliti ſunt, uſ-
quequò tangerent fines terræ Chanaan.
36. Gomor autem decima pars eſt Ephi.

CAPUT XVII.

Rurſum murmurantibus in Raphidim pro aqua filiis Iſrael, dat Dominus aquam de petra: & in monte Moyſe extenſis manibus orante, vincunt ipſi Amalecitas.

1. IGitur profecta omnis multitudo filio- Eodem anno M. 2513. & eodem menſe 2.
rum Iſrael de deſerto Sin per manſio-
nes ſuas, juxta ſermonem Domini, caſtra-
metati ſunt in Raphidim, ubi non erat aqua
ad bibendum populo.
2. || Qui jurgatus contra Moyſen, ait: || Num. 20. 4.
Da nobis aquam, ut bibamus. Quibus reſ-
pondit Moyſes: Quid jurgamini contra me?
cur tentatis Dominum?
3. Sitivit ergo ibi populus præ aquæ penu-
ria, & murmuravit contra Moyſen, dicens:
Cur feciſti nos exire de Ægypto, ut occideres
nos, & liberos noſtros, ac jumenta, ſiti?
4. Clamavit antem Moyſes ad Dominum,
dicens: Quid faciam populo huic? adhuc
paululùm, & lapidabit me.
5. Et ait Dominus ad Moyſen: Antecede
populum, & ſume tecum de ſenioribus Iſ-
rael: & virgam qua || percuſſiſti fluvium, || Supr. 14. 21. Pſalm. 77. 15. 1. Cor. 10. 4.
tolle in manu tua, & vade.
6. En ego ſtabo ibi coram te ſupra petram
Horeb: percutieſque petram, & exibit ex
ea aqua, ut bibat populus. Fecit Moyſes
ita coram ſenioribus Iſrael:
7. & vocavit nomen loci illius, Tentatio,
propter jurgium filiorum Iſrael, & quia ten-

tave-

taverunt Dominum, dicentes: Eſtne Dominus in nobis, an non?

|| Deut. 25. 17. Judith. 4. 13. Sap. 11. 3.

8. || Venit autem Amalec, & pugnabat contra Iſrael in Raphidim.

9. Dixitque Moyſes ad Joſue: Elige viros: & egreſſus, pugna contra Amalec: cras ego ſtabo in vertice collis, habens virgam Dei in manu mea.

10. Fecit Joſue ut locutus erat Moyſes, & pugnavit contra Amalec: Moyſes autem & Aaron & Hur aſcenderunt ſuper verticem collis.

11. Cùmque levaret Moyſes manus, vincebat Iſrael: ſin autem paululùm remiſiſſet, ſuperabat Amalec.

12. Manus autem Moyſi erant graves: ſumentes igitur lapidem, poſuerunt ſubter eum, in quo ſedit: Aaron autem & Hur ſuſtentabant manus ejus ex utraque parte. Et factum eſt ut manus illius non laſſarentur uſque ad occaſum ſolis.

13. Fugavitque Joſue Amalec, & populum ejus in ore gladii.

14. Dixit autem Dominus ad Moyſen: Scribe hoc ob monimentum in libro, & trade auribus Joſue: delebo enim memoriam Amalec ſub cœlo.

15. Ædificavitque Moyſes altare: & vocavit nomen ejus, Dominus exaltatio mea, dicens:

16. Quia manus ſolii Domini, & bellum Domini erit contra Amalec, à generatione in generationem.

CAPUT XVIII.

Jethro ſocer Moyſi uxorem cum filiis ad eum reducit: & auditis Dei operibus, cùm Domino ſacrificaſſet, ſanum conſilium Moyſi dedit in conſtituendis judiciorum magiſtratibus:

Anno M. 2514. Ant. Chr. 1490. Ab exitu anno 2. menſe item 2.

1. CUmque audiſſet Jethro, ſacerdos Madian, cognatus * Moyſi, omnia quæ fecerat Deus Moyſi, & Iſraeli populo ſuo, & quòd eduxiſſet Dominus Iſrael de Ægypto:

* Heb. ſocer | Sic Chald. Græc. Samaritan.

2. tulit Sephoram uxorem Moyſi quam remiſerat:

3. & duos filios ejus, quorum unus vocabatur Gerſam, dicente patre: || Advena fui in terra aliena.

4. Alter verò Eliezer: Deus enim, ait, patris mei adjutor meus, & eruit me de gladio Pharaonis.

Syrus & Arabs: tum bi tum in ieo. Sic etiam inſter. ſup. 3. 1. 2. || Sup. 2. 22.

5. Venit ergo Jethro cognatus Moyſi, & filii ejus, & uxor ejus, ad Moyſen in deſertum, ubi erat caſtrametatus juxta montem Dei.

6. Et mandavit Moyſi, dicens: Ego Jethro cognatus tuus venio ad te, & uxor tua, & duo filii tui cum ea.

7. Qui egreſſus in occurſum cognati ſui, adoravit, & oſculatus eſt eum: ſalutaveruntque ſe mutuò verbis pacificis, cùmque intraſſet tabernaculum,

8. narravit Moyſes cognato ſuo cuncta, quæ fecerat Dominus Pharaoni, & Ægyptiis propter Iſrael; univerſumque laborem, qui accidiſſet eis in itinere, & quòd liberaverat eos Dominus.

9. Lætatuſque eſt Jethro ſuper omnibus bonis, quæ fecerat Dominus Iſraeli, eò quòd eruiſſet eum de manu Ægyptiorum,

10. & ait, Benedictus Dominus, qui liberavit vos de manu Ægyptiorum, & de manu Pharaonis, qui eruit populum ſuum de manu Ægypti.

11. Nunc cognovi, quia magnus Dominus ſuper omnes deos: eò quòd || ſuperbè egerint contra illos.

|| Sup. 1. & 13. 14. & 5. 7. & 10. 20. & 14. 8.

12. Obtulit ergo Jethro cognatus Moyſi holocauſta & hoſtias Deo: veneruntque Aaron & omnes ſeniores Iſrael, ut comederent panem cum eo coram Deo.

13. Altera autem die ſedit Moyſes ut judicaret populum, qui aſſiſtebat Moyſi à manè uſque ad veſperam.

14. Quod cùm vidiſſet cognatus ejus, omnia ſcilicet quæ agebat in populo, ait: Quid eſt hoc quod facis in plebe? cur ſolus ſedes, & omnis populus præſtolatur de manè uſque ad veſperam?

15. Cui reſpondit Moyſes: Venit ad me populus quærens ſententiam Dei.

16. Cùmque acciderit eis aliqua diſceptatio, veniunt ad me ut judicem inter eos, & oſtendam præcepta Dei, & leges ejus.

17. At ille: Non bonam, inquit, rem facis:

18. ſtulto labore conſumeris, & tu, & populus iſte qui tecum eſt: ultra vires tuas eſt negotium, || ſolus illud non poteris ſuſtinere.

|| Deut. 1. 12.

19. Sed audi verba mea atque conſilia, &

erit

erit Deus tecum. Eſto tu populo in his quæ ad Deum pertinent, ut referas quæ dicuntur ad eum:

20. oſtendaſque populo cæremonias & ritum colendi, viamque per quam ingredi debeant, & opus quod facere debeant.

21. Provide autem de omni plebe viros potentes, & timentes Deum, in quibus ſit veritas, & qui oderint avaritiam, & conſtitue ex eis tribunos, & centuriones, & quinquagenarios, & decanos,

22. qui judicent populum omni tempore: quidquid autem majus fuerit, referant ad te, & ipſi minora tantummodò judicent: leviuſque ſit tibi partito in alios onere.

23. Si hoc feceris: implebis imperium Dei, & præcepta ejus poteris ſuſtentare: & omnis hic populus revertetur ad loca ſua cum pace.

24. Quibus auditis, Moyſes fecit omnia quæ ille ſuggeſſerat.

25. Et electis viris ſtrenuis de cuncto Iſrael, conſtituit eos principes populi, tribunos, & centuriones, & quinquagenarios, & decanos.

26. Qui judicabant plebem omni tempore: quidquid autem gravius erat, referebant ad eum, faciliora tantummodò judicantes.

27. Dimiſitque cognatum ſuum: qui reverſus abiit in || terram ſuam.

|| *Vide Num. 10. 29.*

CAPUT XIX.

Juxta montem Sinai, commemorato liberationis ex Ægypto beneficio, populus ſanctificari jubetur; ut deſcendat Dominus in fulgure & tonitru, coram omni plebe Moyſi locuturus.

1. MEnſe tertio egreſſionis Iſrael de terra Ægypti, in die hac * venerunt in ſolitudinem Sinai.

Num. 33. 19.

* *Id eſt, ejuſdem numeri, videlicet tertia menſis tertii: ibique annum ferè integrum tranſerunt ut videre eſt Num. 10. 11. 12.*

2. Nam profecti de Raphidim, & pervenientes uſque in deſertum Sinai, caſtrametati ſunt in eodem loco, ibique Iſrael fixit tentoria è regione montis.

3. || Moyſes autem aſcendit ad Deum, vocavitque eum Dominus de monte, & ait: Hæc dices domui Jacob, & annuntiabis filiis Iſrael:

|| *Act. 7. 34.*

4. Vos || ipſi vidiſtis, quæ fecerim Ægyptiis, quo modo portaverim vos ſuper alas aquilarum, & aſſumpſerim mihi.

|| *Deut. 29. 2.*

5. Si ergo audieritis vocem meam, & cuſtodieritis pactum meum, eritis mihi in peculium de cunctis populis: || mea eſt enim omnis terra.

|| *Pſal. 23. 1.*

6. || Et vos eritis mihi in regnum ſacerdotale, & gens ſancta. Hæc ſunt verba quæ loqueris ad filios Iſrael.

|| *1. Petr. 2. 9.*

7. Venit Moyſes: & convocatis majoribus natu populi, expoſuit omnes ſermones quos mandaverat Dominus.

8. Reſponditque omnis populus ſimul: Cuncta quæ locutus eſt Dominus, faciemus. Cùmque retuliſſet Moyſes verba populi ad Dominum,

9. ait ei Dominus: Jam nunc veniam ad te in caligine nubis, ut audiat me populus loquentem ad te, & credat tibi in perpetuum. Nuntiavit ergo Moyſes verba populi ad Dominum.

10. Qui dixit ei: Vade ad populum, & ſanctifica illos hodie, & cras, laventque veſtimenta ſua.

11. Et ſint parati in diem tertium: in die enim tertia deſcendet Dominus coram omni plebe ſuper montem Sinai.

12. Conſtitueſque terminos populo per circuitum, & dices ad eos: Cavete ne aſcendatis in montem, || nec tangatis fines illius: omnis qui tetigerit montem, morte morietur.

|| *Hebr. 12. 18.*

13. Manus non tanget eum, ſed lapidibus opprimetur, aut confodietur jaculis: ſive jumentum fuerit, ſive homo, non vivet. Cùm cœperit clangere buccina, tunc aſcendant in montem.

14. Deſcenditque Moyſes de monte ad populum, & ſanctificavit eum. Cùmque laviſſent veſtimenta ſua,

15. ait ad eos: Eſtote parati in diem tertium, & ne appropinquetis uxoribus veſtris.

16. Jamque advenerat tertius dies, & manè inclaruerat: & ecce cœperunt audiri tonitrua, ac micare fulgura, & nubes denſiſſima operire montem, clangorque buccinæ vehementiùs perſtrepebat: & timuit populus qui erat in caſtris.

17. Cùmque eduxiſſet eos Moyſes in occurſum Dei de loco caſtrorum, ſteterunt ad radices montis.

18. || Totus autem mons Sinai fumabat: eò quòd deſcendiſſet Dominus ſuper eum in igne, & aſcenderet fumus ex eo quaſi de fornace: eratque omnis mons terribilis.

|| *Deut. 4. 11.*

19. Et ſonitus buccinæ paulatim creſcebat in majus, & prolixiùs tendebatur: Moyſes loquebatur, & Deus reſpondebat ei.

20. Deſcenditque Dominus ſuper montem Sinai in ipſo montis vertice, & vocavit Moyſen in cacumen ejus. Quò cùm aſcendiſſet,

21. dixit ad eum: Deſcende, & conteſtare populum: ne fortè velit tranſcendere terminos ad videndum Dominum, & pereat ex eis plurima multitudo.

22. Sacerdotes * quoque qui accedunt ad Dominum, ſanctificentur, ne percutiat eos.

* *i. Primogenita, quos ſibi Deus conſecraverat (ſup. 13. 2. Num. 8. 16. & ſequ. Hi enim adminiſtraverunt Sacra donec Levitæ in eorum ordinem ſuccederent V. d. inf. 2. 5.*

23. Dixitque Moyſes ad Dominum: Non poterit vulgus aſcendere in montem Sinai: tu enim teſtificatus es, & juſſiſti, dicens: Pone terminos circa montem, & ſanctifica illum.

24. Cui ait Dominus: Vade, deſcende: aſcendeſque tu, & Aaron tecum: ſacerdotes autem & populus ne tranſeant terminos, nec aſcendant ad Dominum, ne fortè interficiat illos.

25. Deſcenditque Moyſes ad populum, & omnia narravit eis.

CAPUT XX.

Moyſes decalogum à Domino auditum territo populo narrat, ac terreum aut lapideum de infectis lapidibus altare fieri jubet, ad quod non ſit per gradus aſcendendum.

1. LOcutuſque * eſt Dominus cunctos ſermones hos:

* *Eodem menſe 3. ab exitu Anno M. 2511.*

2. Ego || ſum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti, de domo ſervitutis.

|| *Deut. 5. 6. Pſal. 80. 11.*

3. Non habebis deos alienos coram me.

4. || Non facies tibi ſculptile, neque omnem ſimilitudinem quæ eſt in cœlo deſuper, & quæ in terra deorſum, nec eorum quæ ſunt in aquis ſub terra.

|| *Lev. 26. 1. Deut. 4. 15. Joſ. 24. 14. Pſal. 96. 7.*

5. Non adorabis ea, neque coles: ego ſum Dominus Deus tuus fortis, zelotes, viſitans iniquitatem patrum in filios, in tertiam & quartam generationem eorum qui oderunt me:

6. & faciens miſericordiam in millia his qui diligunt me, & cuſtodiunt præcepta mea.

‖ *Levit. 19. 12. Deut. 5. 11. Matt. 5. 33.* ‖ *Infr. 31. 1. & 34. 13.*

7. ‖ Non aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum, nec enim habebit inſontem Dominus eum qui aſſumpſerit nomen Domini Dei ſui fruſtrà.

8. ‖ Memento ut diem ſabbati ſanctifices.

Deut. 5. 13. Ez. 20. 12.

9. Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua.

10. Septimo autem die ſabbatum Domini Dei tui eſt: non facies omne opus in eo, tu, & filius tuus & filia tua, ſervus tuus & ancilla tua, jumentum tuum, & advena qui eſt intra portas tuas.

‖ *Gen. 2. 2.*

11. ‖ Sex enim diebus fecit Dominus cœlum & terram, & mare, & omnia quæ in eis ſunt, & requievit in die ſeptimo, idcircò benedixit Dominus diei ſabbati, & ſanctificavit eum.

‡ FER. 4. POST DOM. 3. QUADRA. ‖ *Deut. 5. 16. Matt. 15. 4. Eph. 6. 2.* ‖ *Matth. 5. 21.* ‖ *Rom. 7. 7. & 13. 9.*

12. ‡ Honora patrem tuum & matrem tuam, ut ſis longævus ſuper terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi.

13. ‖ Non occides.

14. Non mœchaberis.

15. Non furtum facies.

16. Non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium.

17. Non concupiſces domum proximi tui: nec deſiderabis uxorem ejus, non ſervum, non ancillam, non bovem, non aſinum, nec omnia quæ illius ſunt.

18. Cunctus autem populus videbat voces & lampades, & ſonitum buccinæ, montemque fumantem: & perterriti ac pavore concuſſi, ſteterunt procul,

19. dicentes Moyſi: Loquere tu nobis, & audiemus: non loquatur nobis Dominus, ne fortè moriamur.

20. Et ait Moyſes ad populum: Nolite timere: ut enim probaret vos venit Deus, & ut terror illius eſſet in vobis, & non peccaretis.

‖ *Deut. 18. 16. Heb. 12. 18.*

21. Stetitque populus de longè. ‖ Moyſes autem acceſſit ad caliginem in qua erat Deus.

22. Dixit prætereà Dominus ad Moyſen: Hæc dices filiis Iſrael: Vos vidiſtis, quòd de cœlo locutus ſim vobis.

23. Non facietis deos argenteos, nec deos aureos facietis vobis.

24. ‖ Altare de terra facietis mihi, & offeretis ſuper eo holocauſta & pacifica veſtra, oves veſtras & boves in omni loco in quo memoria fuerit nominis mei: veniam ad te, & benedicam tibi. ‖ *Infr. 27. 1. & 36. 2.*

25. ‖ Quòd ſi altare lapideum feceris mihi, non ædificabis illud de ſectis lapidibus: ſi enim levaveris cultrum ſuper eo, polluetur. ‖ *Deut. 27. 5. Joſ. 8. 31.*

26. Non aſcendes per gradus ad altare meum, ne reveletur turpitudo tua.

CAPUT XXI.

Præcepta judicialia quoad emptitios ſervos, & ancillas, furta, homicidia, parricidia, parentum maledicta, rixas, & talionis pœnas, atque cornupetam bovem.

1. HÆc ſunt judicia quæ propones eis.

2. Si ‖ emeris ſervum Hebræum, ſex annis ſerviet tibi: in ſeptimo egredietur liber gratis. ‖ *Deut. 15. 12. Jer. 34. 14.*

3. Cum quali veſte intraverit, cum tali exeat: ſi habens uxorem, & uxor egredietur ſimul.

4. Sin autem dominus dederit illi uxorem, & pepererit filios & filias: mulier & liberi ejus erunt domini ſui, ipſe verò exibit cum veſtitu ſuo.

5. Quòd ſi dixerit ſervus: Diligo dominum meum & uxorem ac liberos, non egrediar liber:

6. Offeret eum dominus diis, & applicabitur ad oſtium & poſtes, perforabitque aurem ejus ſubula: & erit ei ſervus in ſæculum.

7. Si quis vendiderit filiam ſuam in famulam, non egredietur ſicut ancillæ exire conſueverunt.

8. Si diſplicuerit oculis domini ſui cui tradita fuerat, dimittet eam: populo autem alieno vendendi non habebit poteſtatem, ſi ſpreverit eam.

9. Sin autem filio ſuo deſponderit eam, juxta morem filiarum faciet illi.

10. Quòd ſi alteram ei acceperit, providebit puellæ nuptias, & veſtimenta, & pretium pudicitiæ non negabit.

11. Si

11. Si tria iſta non fecerit, egredietur gratis abſque pecunia.

‖ Lev. 24. 17.

12. ‖ Qui percuſſerit hominem volens occidere, morte moriatur.

‖ Deut. 19. 3.

13. Qui autem non eſt inſidiatus, ſed Deus illum tradidit in manus ejus: ‖ conſtituam tibi locum in quem fugere debeat.

14. Si quis per induſtriam occiderit proximum ſuum, & per inſidias: ab altari meo evelles eum, ut moriatur.

15. Qui percuſſerit patrem ſuum aut matrem, morte moriatur.

16. Qui furatus fuerit hominem, & vendiderit eum, convictus noxæ, morte moriatur.

‖ Lev. 20. 9. Prov. 20. 20. Matth. 15. 4. Marc. 7. 10.

17. ‖ Qui maledixerit patri ſuo, vel matri, morte moriatur.

18. Si rixati fuerint viri, & percuſſerit alter proximum ſuum lapide vel pugno, & ille mortuus non fuerit, ſed jacuerit in lectulo:

19. ſi ſurrexerit, & ambulaverit foris ſuper baculum ſuum, innocens erit qui percuſſerit; ita tamen ut operas ejus & impenſas in medicos reſtituat.

20. Qui percuſſerit ſervum ſuum, vel ancillam virga, & mortui fuerint in manibus ejus, criminis reus erit.

21. Sin autem uno die vel duobus ſupervixerit, non ſubjacebit pœnæ, quia pecunia illius eſt.

22. Si rixati fuerint viri, & percuſſerit quis mulierem prægnantem, & abortivum quidem fecerit, ſed ipſa vixerit: ſubjacebit damno quantum maritus mulieris expetierit, & arbitri judicaverint.

23. Sin autem mors ejus fuerit ſubſecuta, reddet animam pro anima,

‖ Lev. 24. 20. Deut. 19. 21. Matt. 5. 38.

24. ‖ oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede,

25. aduſtionem pro aduſtione, vulnus pro vulnere, livorem pro livore.

26. Si percuſſerit quiſpiam oculum ſervi ſui aut ancillæ, & luſcos eos fecerit, dimittet eos liberos pro oculo quem eruit.

27. Dentem quoque ſi excuſſerit ſervo vel ancillæ ſuæ, ſimiliter dimittet eos liberos.

28. Si bos cornu percuſſerit virum aut mulierem, & mortui fuerint, lapidibus obruetur: & non comedentur carnes ejus, dominus quoque bovis innocens erit.

29. Quòd ſi bos cornupeta fuerit ab heri & nudiuſtertius, & conteſtati ſunt dominum ejus, nec recluſerit eum, occideritque virum aut mulierem: & bos lapidibus obruetur, & dominum ejus occident.

30. Quòd ſi pretium fuerit ei impoſitum, dabit pro anima ſua quidquid fuerit poſtulatus.

31. Filium quoque & filiam ſi cornu percuſſerit, ſimili ſententiæ ſubjacebit.

32. Si ſervum, ancillamque invaſerit, triginta ſiclos argenti domino dabit, bos verò lapidibus opprimetur.

33. Si quis aperuerit ciſternam, & foderit, & non operuerit eam, cecideritque bos aut aſinus in eam,

34. reddet dominus ciſternæ pretium jumentorum: quod autem mortuum eſt, ipſius erit.

35. Si bos alienus bovem alterius vulneraverit, & ille mortuus fuerit: vendent bovem vivum, & divident pretium, cadaver autem mortui inter ſe diſpertient.

36. Sin autem ſciebat quòd bos cornupeta eſſet ab heri & nudiuſtertius, & non cuſtodivit eum dominus ſuus: reddet bovem pro bove, & cadaver integrum accipiet.

CAPUT XXII.

Furti damnique illati pœna, depoſiti, commodati, atque ſtupri lex, idololatriæ ſupplicium: advenæ, viduæ & pupillo nocentium pœnæ: mutui, uſuræ, & pignoris lex, ac obedientiæ & decimarum.

1. SI quis furatus fuerit bovem, aut ovem, & occiderit vel vendiderit: quinque boves pro uno bove reſtituet, ‖ & quatuor oves pro una ove. ‖ 2. Reg. 12. 6.

2. Si effringens fur domum ſive ſuffodiens fuerit inventus, & accepto vulnere mortuus fuerit: percuſſor non erit reus ſanguinis.

3. Quòd ſi orto ſole hoc fecerit, homicidium perpetravit, & ipſe morietur. Si non habuerit, quod pro furto reddat, ipſe venumdabitur.

4. Si inventum fuerit apud eum quod furatus eſt, vivens, ſive bos, ſive aſinus, ſive ovis: duplum reſtituet.

5. Si læſerit quiſpiam agrum vel vineam, & dimiſerit jumentum ſuum ut depaſcatur aliena: quidquid optimum habuerit in agro ſuo, vel in vinea, pro damni æſtimatione reſtituet.

6. Si egreſſus ignis invenerit ſpinas, & comprehenderit acervos frugum, ſive ſtantes ſegetes in agris, reddet damnum qui ignem ſuccenderit.

7. Si quis commendaverit amico pecuniam, aut vas in cuſtodiam, & ab eo, qui ſuſceperat, furto ablata fuerint: ſi invenitur fur, duplum reddet.

8. Si latet fur, dominus domus applicabitur ad deos, & jurabit quòd non extenderit manum in rem proximi ſui,

9. ad perpetrandam fraudem, tam in bove, quàm in aſino, & ove ac veſtimento, & quidquid damnum inferre poteſt: ad deos utriuſque cauſa perveniet: & ſi illi judicaverint, duplum reſtituet proximo ſuo.

10. Si quis commendaverit proximo ſuo aſinum, bovem, ovem, & omne jumentum ad cuſtodiam, & mortuum fuerit, aut debilitatum, vel captum ab hoſtibus, nulluſque hoc viderit:

11. jusjurandum erit in medio, quòd non extenderit manum ad rem proximi ſui: ſuſcipietque Dominus juramentum, & ille reddere non cogetur.

12. ‖ Quòd ſi furto ablatum fuerit, reſtituet damnum domino. ‖ Gen. 31. 39.

13. Si comeſtum à beſtia, deferat ad eum quod occiſum eſt, & non reſtituet.

14. Qui à proximo ſuo quidquam horum mutuò poſtulaverit, & debilitatum aut mortuum fuerit domino non præſente, reddere compelletur.

15. Quòd ſi impræſentiarum dominus fuerit, non reſtituet, maximè ſi conductum venerat pro mercede operis ſui.

16. ‖ Si ſeduxerit quis virginem necdum deſponſatam, dormieritque cum ea: dotabit eam, & habebit eam uxorem. ‖ Deut. 22. 28.

17. Si pater virginis dare noluerit, reddet

pecu-

pecuniam juxta modum dotis, quam virgines accipere conſueverunt.

18. Maleficos non patieris vivere.

19. Qui coierit cum jumento, morte moriatur.

‖ Lev. 19. 4. 20. Qui ‖ immolat diis, occidetur, præterquam Domino ſoli.

21. Advenam non contriſtabis, neque affliges eum: advenæ enim & ipſi fuiſtis in Terra Ægypti.

‖ Zach. 7. 10. 22. ‖ Viduæ & pupillo non nocebitis.

23. Si læſeritis eos, vociferabuntur ad me, & ego audiam clamorem eorum:

24. & indignabitur furor meus, percutiamque vos gladio, & erunt uxores veſtræ viduæ, & filii veſtri pupilli.

25. Si pecuniam mutuam dederis populo meo pauperi qui habitat tecum, non urgebis eum quaſi exactor, nec uſuris opprimes.

Deut. 24. 13. 26. ‖ Si pignus à proximo tuo acceperis veſtimentum, ante ſolis occaſum reddes ei.

27. Ipſum enim eſt ſolum quo operitur, indumentum carnis ejus, nec habet aliud in quo dormiat: ſi clamaverit ad me, exaudiam eum, quia miſericors ſum.

Act. 23. 5. 28. Diis non detrahes, & ‖ principi populi tui non maledices.

‖ Sup. 13. 2. 12. Infr. 34. 19. Ezech. 44. 30. 29. Decimas tuas & primitias tuas non tardabis reddere: ‖ primogenitum filiorum tuorum dabis mihi.

30. De bobus quoque, & ovibus ſimiliter facies: ſeptem diebus ſit cum matre ſua, die octava reddes illum mihi.

‖ Lev. 22. 8. 31. Viri ſancti eritis mihi: ‖ carnem, quæ à beſtiis fuerit prægustata, non comedetis, ſed projicietis canibus.

CAPUT XXIII.

Leges præfixæ judicibus: bos & aſinus inimici ſervandus: non accipienda judicibus munera: de anni & diei ſeptimi quiete, tribuſque feſtis præcipuis: de Angelo in ducem itineris præmittendo, & præmiis ſervantium præcepta.

1. NOn ſuſcipies vocem mendacii: nec junges manum tuam ut pro impio dicas falſum teſtimonium.

2. Non ſequeris turbam ad faciendum malum: nec in judicio plurimorum acquieſces ſententiæ, ut à vero devies.

3. Pauperis quoque non miſereberis in judicio.

‖ Deut. 22. 1. 4. ‖ Si occurreris bovi inimici tui, aut aſino erranti, reduc ad eum.

5. Si videris aſinum odientis te jacere ſub onere, non pertranſibis, ſed ſublevabis cum eo.

6. Non declinabis in judicium pauperis.

‖ Dan. 13. 53. 7. Mendacium fugies. ‖ Inſontem & juſtum non occides: quia averſor impium.

‖ Deut. 16. 19. Eccli. 20. 31. 8. ‖ Nec accipies munera, quæ etiam excæcant prudentes, & ſubvertunt verba juſtorum.

‖ Gen. 46. 6. 9. Peregrino moleſtus non eris: ſcitis enim advenarum animas: quia & ipſi ‖ peregrini fuiſtis in terra Ægypti.

10. Sex annis ſeminabis terram tuam, & congregabis fruges ejus.

‖ Infr. 25. 4. 11. Anno autem ſeptimo ‖ dimittes eam, & requieſcere facies, ut comedant pauperes populi tui: & quidquid reliquum fuerit, edant beſtiæ agri: ita facies in vinea, & in oliveto tuo.

12. Sex diebus operaberis: ſeptimo die ceſſabis, ut requieſcat bos & aſinus tuus: & refrigeretur filius ancillæ tuæ, & advena.

13. Omnia quæ dixi vobis, cuſtodite. Et per nomen externorum deorum non jurabitis, neque audietur ex ore veſtro.

14. Tribus vicibus per ſingulos annos mihi feſta celebrabitis.

15. Solemnitatem azymorum cuſtodies. Septem diebus comedes azyma, ‖ ſicut præcepi tibi, tempore menſis novorum, quando egreſſus es de Ægypto: ‖ non apparebis in conſpectu meo vacuus. *‖ Sup. 13. 3. 4. ‖ Inf. 34. 20. ‖ Deut. 16. 16. Eccl. 35. 6.*

16. Et ſolemnitatem meſſis primitivorum operis tui, quæcumque ſeminaveris in agro: ſolemnitatem quoque in exitu anni, quando congregaveris omnes fruges tuas de agro.

17. ‖ Ter in anno apparebit omne maſculinum tuum coram Domino Deo tuo. *‖ Infr. 34. 23. Deut. 16. 16.*

18. Non immolabis ſuper fermento ſanguinem victimæ meæ, nec remanebit adeps ſolemnitatis meæ uſque manè.

19. ‖ Primitias frugum terræ tuæ deferes in domum Domini Dei tui. ‖ Non coques hœdum in lacte matris ſuæ. *‖ Infr. 34. 26. ‖ Deut. 14. 21.*

20. Ecce ego mittam Angelum meum, qui præcedat te, & cuſtodiat in via, & introducat in locum quem paravi.

21. Obſerva eum, & audi vocem ejus, nec contemnendum putes: quia non dimittet cùm peccaveris, & eſt nomen meum in illo.

22. ‖ Quòd ſi audieris vocem ejus, & feceris omnia quæ loquor, inimicus ero inimicis tuis, & affligam affligentes te. *‖ Deut. 7. 22.*

23. ‖ Præcedetque te Angelus meus, & introducet te ad Amorrhæum, & Hethæum, & Pherezæum, Chananæumque, & Hævæum, & Jebuſæum, quos ego conteram. *‖ Infr. 33. 2. Joſ. 24. 11.*

24. Non adorabis deos eorum, nec coles eos: non facies opera eorum, ſed ‖ deſtrues eos, & confringes ſtatuas eorum. *‖ Deut. 7. 25.*

25. Servietiſque Domino Deo veſtro, ut benedicam panibus tuis & aquis, & auferam infirmitatem de medio tui.

26. Non erit infœcunda, nec ſterilis in terra tua: numerum dierum tuorum implebo.

27. Terrorem meum mittam in præcurſum tuum, & occidam omnem populum, ad quem ingredieris: cunctorumque inimicorum tuorum coram te terga vertam:

28. emittens ‖ crabrones prius, qui fugabunt Hevæum, & Chananæum, & Hethæum, antequam introeas. *‖ Deut. 7. 20.*

29. Non ejiciam eos à facie tua anno uno: ne terra in ſolitudinem redigatur, & creſcant contra te beſtiæ.

30. Paulatim expellam eos de conſpectu tuo, donec augearis, & poſſideas Terram.

31. Ponam antem terminos tuos à Mari rubro uſque ad Mare Paleſtinorum, & à deſerto uſque ad fluvium: tradam in manibus veſtris habitatores Terræ, & ejiciam eos de conſpectu veſtro.

32. ‖ Non inibis cum eis fœdus, nec cum diis eorum. *‖ Infr. 34. 15. Deut. 7. 2.*

33. Non habitent in terra tua, ne fortè peccare te faciant in me, ſi ſervieris diis eorum: quod tibi certè erit in ſcandalum.

CAPUT XXIV.

Oblatis Domino ſacrificiis , fœderiſque ſanguine in populum reſperſo, Moyſes , cæteris ad radicem montis manentibus , ſolus in montem aſcendit, ubi cum Domino quadraginta diebus permanſit.

1. MOyſi quoque dixit : Aſcende ad Dominum tu, & Aaron , Nadab , & Abiu , & ſeptuaginta ſenes ex Iſrael, & adorabitis procul.

2. Soluſque Moyſes aſcendet ad Dominum, & illi non appropinquabunt : nec populus aſcendet cum eo.

3. Venit ergo Moyſes & narravit plebi omnia verba Domini, atque judicia : reſponditque omnis populus una voce: Omnia verba Domini, quæ locutus eſt, faciemus.

4. Scripſit autem Moyſes univerſos ſermones Domini: & manè conſurgens ædificavit altare ad radices montis , & duodecim titulos per duodecim tribus Iſrael ,

5. Miſitque juvenes * de filiis Iſrael , & obtulerunt holocauſta , immolaveruntque victimas pacificas Domino , vitulos.

* Chald. & Arabs *primogenitos*, ante inſtitutum ſcilicet Leviticum ſacerdotium, *Vid. ſupr. 19. 22.*

6. Tulit itaque Moyſes dimidiam partem ſanguinis, & miſit in crateras : partem autem reſiduam ſudit ſuper altare.

7. Aſſumenſque volumen fœderis, legit audiente populo: qui dixerunt: Omnia quæ locutus eſt Dominus, faciemus, & erimus obedientes.

8. Ille verò ſumptum ſanguinem reſperſit in populum , & ait : Hic eſt ‖ ſanguis fœderis quod pepigit Dominus vobiſcum ſuper cunctis ſermonibus his.

‖ *Heb. 9. 20.*

9. Aſcenderuntque Moyſes & Aaron, Nadab & Abiu , & ſeptuaginta de ſenioribus Iſrael :

10. & viderunt Deum Iſrael : & ſub pedibus ejus quaſi opus lapidis ſapphirini, & quaſi cœlum , cùm ſerenum eſt.

11. Nec ſuper eos qui procul receſſerant de filiis Iſrael, miſit manum ſuam, videruntque Deum, & comederunt, ac biberunt.

12. ‡ Dixit autem Dominus ad Moyſen : Aſcende ad me in montem, & eſto ibi: daboque tibi tabulas lapideas, & legem ac mandata quæ ſcripſi: ut doceas eos.

‡ FER. QUAT. TEMP. QUADR.

13. Surrexerunt Moyſes & Joſue miniſter ejus: aſcendenſque Moyſes in monte Dei,

14. ſenioribus ait : Expectate hic donec revertamur ad vos . Habetis Aaron & Hur vobiſcum : ſi quid natum fuerit quæſtionis , referetis ad eos.

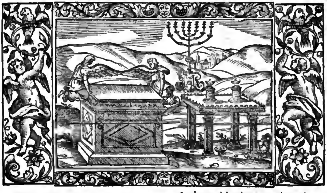
15. Cùmque aſcendiſſet Moyſes , operuit nubes montem,

16. & habitavit gloria Domini ſuper Sinai, tegens illum nube ſex diebus : ſeptimo autem die vocavit eum de medio caliginis.

17. Erat autem ſpecies gloriæ Domini , quaſi ignis ardens ſuper verticem montis, in conſpectu filiorum Iſrael.

18. Ingreſſuſque Moyſes medium nebulæ, aſcendit in montem : ‖ & fuit ibi quadraginta diebus, & quadraginta noctibus.

‖ *Deut. 9. 9.*

CAP. UT XXV.

Jubetur primitiarum ac donorũ oblatio ad Dei tabernaculum formandum, arcam, menſam, & candelabrum, cunctaque illis pertinentia.

1. LOcutuſque eſt Dominus ad Moyſen , dicens:

2. Loquere filiis Iſrael , ut tollant mihi primitias: ab ‖ omni homine qui offeret ultroneus, accipietis eas.

‖ *Infr. 35. 5.*

3. Hæc ſunt autem quæ accipere debetis : aurum, & argentum, & æs,

4. hyacinthum & purpuram , coccumque bis tinctum, & byſſum, pilos caprarum,

5. & pelles arietum rubricatas , pelleſque janthinas, & ligna ſetim:

6. oleum ad luminaria concinnanda: aromata in unguentum, & thymiamata boni odoris:

7. lapides onychinos , & gemmas ad ornandum ephod , ac rationale.

8. Facientque mihi ſanctuarium, & habitabo in medio eorum:

9. ‖ juxta omnem ſimilitudinem tabernaculi quod oſtendam tibi , & omnium vaſorum, in cultum ejus: ſicque facietis illud:

‖ *Hebr. 9. 2.*

10. Arcam de lignis ſetim compingite, cujus longitudo habeat duos & ſemis cubitos : latitudo , cubitum & dimidium : altitudo , cubitum ſimiliter ac ſemiſſem.

11. Et deaurabis eam auro mundiſſimo intus & foris : facieſque ſuprà coronam auream per circuitum:

12. & quatuor circulos aureos, quos pones

per quatuor arcæ angulos : duo circuli ſint in latere uno, & duo in altero.

13. Facies quoque vectes de lignis ſetim, & operies eos auro.

14. Induceſque per circulos qui ſunt in arcæ lateribus, ut portetur in eis:

15. qui ſemper erunt in circulis, nec unquam extrahentur ab eis.

16. Poneſque in arca teſtificationem quam dabo tibi.

17. Facies & propitiatorium de auro mundiſſimo: duos cubitos & dimidium tenebit longitudo ejus, & cubitum ac ſemiſſem latitudo.

18. Duos quoque Cherubim aureos & productiles facies, ex utraque parte oraculi.

19. Cherub unus ſit in latere uno, & alter in altero.

20. Utrumque latus propitiatorii tegant expandentes alas, & operientes oraculum, reſpiciantque ſe mutuò verſis vultibus in propitiatorium quo operienda eſt arca,

21. in qua pones teſtimonium quod dabo tibi.

22. Inde præcipiam, & loquar ad te ſupra propitiatorium, ac de medio duorum Cherubim, qui erunt ſuper arcam teſtimonii, cuncta quæ mandabo per te filiis Iſrael.

23. Facies & menſam de lignis ſetim, habentem duos cubitos longitudinis, & in latitudine cubitum, & in altitudine cubitum ac ſemiſſem.

24. Et inaurabis eam auro puriſſimo: facieſque illi labium aureum per circuitum,

25. & ipſi labio coronam interraſilem altam quatuor digitis: & ſuper illam, alteram coronam aureolam.

26. Quatuor quoque circulos aureos præparabis, & pones eos in quatuor angulis ejuſdem menſæ per ſingulos pedes.

27. Subter coronam erunt circuli aurei, ut mittantur vectes per eos, & poſſit menſa portari.

28. Ipſos quoque vectes facies de lignis ſetim, & circumdabis auro ad ſubvehendam menſam.

29. Parabis & acetabula, ac phialas, thuribula, & cyathos, in quibus offerenda ſunt libamina, ex auro puriſſimo.

30. Et pones ſuper menſam panes propoſitionis in conſpectu meo ſemper.

31. Facies & candelabrum ductile de auro mundiſſimo, haſtile ejus, & calamos, ſcyphos & ſphærulas, ac lilia ex ipſo procedentia.

32. Sex calami egredientur de lateribus, tres ex uno latere, & tres ex altero.

33. Tres ſcyphi quaſi in nucis modum per calamos ſingulos, ſphærulaque ſimul & lilium: & tres ſimiliter ſcyphi inſtar nucis in calamo altero, ſphærulaque ſimul & lilium: hoc erit opus ſex calamorum, qui producendi ſunt de haſtili:

34. in ipſo autem candelabro * erunt quatuor ſcyphi in nucis modum, ſphærulæque per ſingulos, & lilia.

* Id eſt, in ipſo haſtili.

35. Sphærulæ ſub duobus calamis per tria loca, qui ſimul ſex fiunt, procedentes de haſtili uno.

36. Et ſphærulæ igitur & calami ex ipſo erunt, univerſa ductilia de auro puriſſimo.

37. Facies & lucernas ſeptem, & pones eas ſuper candelabrum, ut luceant ex adverſo.

38. Emunctoria quoque & ubi quæ emuncta ſunt extinguantur, fiant de auro puriſſimo.

39. Omne pondus candelabri cum univerſis vaſis ſuis habebit talentum auri puriſſimi.

40. ‖ Inſpice, & fac ſecundùm exemplar quod tibi in monte monſtratum eſt. ‖ Hebr. 8. 5. Act. 7. 44.

CAPUT XXVI.

Forma ac conſtructio tabernaculi Moſaici, veli, arcæ, propitiatorii, menſæ, candelabri, & tentorii, juxta ſuas quæque menſuras.

1. Tabernaculum verò ita facies: Decem cortinas de byſſo retorta, & hyacintho, ac purpura, coccoque bis tincto, variatas opere plumario facies.

2. Longitudo cortinæ unius habebit viginti-octo cubitos: latitudo, quatuor cubitorum erit. Unius menſuræ fient univerſa tentoria.

3. Quinque cortinæ ſibi jungentur mutuò, & aliæ quinque nexu ſimili cohærebunt.

4. Anſulas hyacinthinas in lateribus ac ſummitatibus facies cortinarum, ut poſſint invicem copulari.

5. Quinquagenas anſulas cortina habebit in utraque parte, ita inſertas, ut anſa contra anſam veniat, & altera alteri poſſit aptari.

6. Facies & quinquaginta circulos aureos quibus cortinarum vela jungenda ſunt, ut unum tabernaculum fiat.

7. Facies, & ſaga cilicina undecim, ad operiendum tectum tabernaculi.

8. Longitudo ſagi unius habebit triginta cubitos: & latitudo, quatuor: æqua erit menſura ſagorum omnium.

9. E quibus quinque junges ſeorſum, & ſex ſibi mutuò copulabis, ita ut ſextum ſagum in fronte tecti duplices.

10. Facies & quinquaginta anſas in ora ſagi unius, ut conjungi cum altero queat: & quinquaginta anſas in ora ſagi alterius, ut cum altero copuletur.

11. Facies & quinquaginta fibulas æneas, quibus jungantur anſæ, ut unum ex omnibus operimentum fiat.

12. Quod autem ſuperfuerit in ſagis quæ parantur tecto, id eſt, unum ſagum quod amplius eſt, ex medietate ejus operies poſteriora tabernaculi.

13. Et cubitus ex una parte pendebit, & alter ex altera, qui plus eſt in ſagorum longitudine, utrumque latus tabernaculi protegens.

14. Facies & operimentum aliud tecto de pellibus arietum rubricatis: & ſuper hoc rurſum aliud operimentum de janthinis pellibus,

15. Facies & tabulas ſtantes tabernaculi de lignis ſetim,

16. quæ ſingulæ denos cubitos in longitudine habeant, & in latitudine ſingulos ac ſemiſſem.

17. In lateribus tabulæ, duæ incaſtraturæ fient, quibus tabula alteri tabulæ connectatur: atque in hunc modum cunctæ tabulæ parabuntur.

18. Quarum viginti erunt in latere meridiano, quod vergit ad Auſtrum.

19. Quibus quadraginta baſes argenteas fundes, ut binæ baſes ſingulis tabulis per duos angulos ſubjiciantur.

20. In latere quoque ſecundo tabernaculi

li quod

li quod vergit ad Aquilonem, viginti tabulæ erunt,

21. quadraginta habentes baſes argenteas: binæ baſes ſingulis tabulis ſuperponentur.

22. Ad occidentalem verò plagam tabernaculi facies ſex tabulas,

23. & rurſum alias duas quæ in angulis erigantur poſt tergum tabernaculi.

24. Eruntque conjunctæ à deorſum uſque ſurſum, & una omnes compago retinebit. Duabus quoque tabulis quæ in angulis ponendæ ſunt, ſimilis junctura ſervabitur.

25. Et erunt ſimul tabulæ octo, baſes earum argenteæ ſedecim, duabus baſibus per unam tabulam ſupputatis.

26. Facies & vectes de lignis ſetim quinque ad continendas tabulas in uno latere tabernaculi,

27. & quinque alios in altero, & ejuſdem numeri ad occidentalem plagam:

28. qui mittentur per medias tabulas à ſummo uſque ad ſummum.

29. Ipſas quoque tabulas deaurabis, & fundes in eis annulos aureos, per quos vectes tabulata contineant: quos operies laminis aureis.

30. Et eriges tabernaculum juxta exemplar quod tibi in ‖ Monte monſtratum eſt. ‖ Sup. 25. 4.

31. Facies & velum de hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & byſſo retorta, opere plumario & pulchra varietate contextum:

32. quod appendes ante quatuor columnas de lignis ſetim, quæ ipſæ quidem deauratæ erunt, & habebunt capita aurea, ſed baſes argenteas.

33. Inſeretur autem velum per circulos, intra quod pones arcam teſtimonii, quo & Sanctuarium, & Sanctuarii ſanctuaria dividentur.

34. Pones & propitiatorium ſuper arcam teſtimonii in Sancto ſanctorum:

35. menſamque extra velum: & contra menſam candelabrum in latere tabernaculi meridiano: menſa enim ſtabit in parte Aquilonis.

36. Facies & tentorium in introitu tabernaculi de hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & byſſo retorta, opere plumarii.

37. Et quinque columnas deaurabis lignorum ſetim, ante quas ducetur tentorium: quarum erunt capita aurea, & baſes æneæ.

CAPUT XXVII.

Altare & atrium tabernaculi, tentorium, columnæ & oleum lucernarum parari jubentur.

Infr. 38. 6. 1. FAcies & altare de lignis ſetim, quod habebit quinque cubitos in longitudine, & totidem in latitudine, id eſt, quadrum, & tres cubitos in altitudine.

2. Cornua autem per quatuor angulos ex ipſo erunt: & operies illud ære.

3. Facieſque in uſus ejus lebetes ad ſuſcipiendos cineres, & forcipes atque fuſcinulas, & ignium receptacula: omnia vaſa ex ære fabricabis.

4. Craticulamque in modum retis æneam: per cujus quatuor angulos erunt quatuor annuli ænei,

5. quos pones ſubter arulam altaris: eritque craticula uſque ad altaris medium.

6. Facies & vectes altaris de lignis ſetim duos, quos operies laminis æneis:

7. & induces per circulos, eruntque ex utroque latere altaris ad portandum.

8. ‖ Non ſolidum, ſed inane & cavum intrinſecùs facies illud, ſicut tibi in Monte monſtratum eſt. ‖ Sup. 20. 24.

9. Facies & atrium tabernaculi, in cujus auſtrali plaga contra meridiem erunt tentoria de byſſo retorta: centum cubitos unum latus tenebit in longitudine.

10. Et columnas viginti cum baſibus totidem æneis, quæ capita cum cælaturis ſuis habebunt argentea.

11. Similiter & in latere aquilonis per longum erunt tentoria centum cubitorum, columnæ viginti, & baſes æneæ ejuſdem numeri, & capita earum cum cælaturis ſuis argentea.

12. In latitudine verò atrii, quod reſpicit ad occidentem, erunt tentoria per quinquaginta cubitos, & columnæ decem, baſeſque totidem.

13. In ea quoque atrii latitudine, quæ reſpicit ad orientem, quinquaginta cubiti erunt.

14. In quibus quindecim cubitorum tentoria lateri uno deputabuntur, columnæque tres & baſes totidem:

15. & in latere altero erunt tentoria cubitos obtinentia quindecim, columnæ tres, & baſes totidem.

16. In introitu verò atrii fiet tentorium cubitorum viginti ex hyacintho & purpura, coccoque bis tincto, & byſſo retorta, opere plumarii: columnas habebit quatuor, cum baſibus totidem.

17. Omnes columnæ atrii per circuitum veſtitæ erunt argenteis laminis, capitibus argenteis, & baſibus æneis.

18. In longitudine occupabit atrium cubitos centum, in latitudine quinquaginta, altitudo quinque cubitorum erit: fietque de byſſo retorta, & habebit baſes æneas.

19. Cuncta vaſa tabernaculi in omnes uſus & cæremonias, tam paxillos ejus quàm atrii, ex ære facies.

20. Præcipe filiis Iſrael ut afferant tibi oleum de arboribus olivarum puriſſimum, piloque contuſum: ut ardeat lucerna ſemper

21. in tabernaculo teſtimonii, extra velum quod oppanſum eſt teſtimonio. Et collocabunt eam Aaron & filii ejus, ut uſque manè luceat coram Domino. Perpetuus erit cultus per ſucceſſiones eorum à filiis Iſrael.

CAPUT XXVIII.

Pontificalia indumenta Aaronis & filiorum ejus deſcribuntur.

1. Applica quoque ad te Aaron fratrem tuum cum filiis ſuis de medio filiorum Iſrael, ut ſacerdotio fungantur mihi: Aaron, Nadab, & Abiu, Eleazar, & Ithamar.

2. Facieſque veſtem ſanctam Aaron fratri tuo in gloriam & decorem.

3. Et loqueris cunctis ſapientibus corde, quos replevi ſpiritu prudentiæ, ut faciant veſtes Aaron, in quibus ſanctificatus miniſtret mihi.

4. Hæc autem erunt veſtimenta quæ facient: Rationale, & ſuperhumerale, tunicam & lineam ſtrictam, cidarim & balteum. Facient veſtimenta ſancta fratri tuo Aaron & filiis ejus, ut ſacerdotio fungantur mihi.

5. Accipientque aurum, & hyacinthum, & purpuram, coccumque bis tinctum, & byſſum.

6. Facient autem ſuperhumerale de auro & hyacintho & purpura, coccoque bis tincto, & byſſo retorta, opere polymito.

7. Duas oras junctas habebit in utroque latere ſummitatum, ut in unum redeant.

8. Ipſa quoque textura & cuncta operis varietas erit ex auro, & hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & byſſo retorta.

9. Sumeſque duos lapides onychinos, & ſculpes in eis nomina filiorum Iſrael:

10. ſex nomina in lapide uno, & ſex reliqua in altero, juxta ordinem nativitatis eorum.

11. Opere ſculptoris & cælatura gemmarii, ſculpes eos nominibus filiorum Iſrael, incluſos auro atque circumdatos:

12. & pones in utroque latere ſuperhumeralis

ralis

ralis, memoriale filiis Iſrael. Portabitque Aaron nomina eorum coram Domino ſuper utrumque humerum ob recordationem.

13. Facies & uncinos ex auro,

14. & duas catenulas ex auro puriſſimo ſibi invicem cohærentes, quas inſeres uncinis.

15. Rationale quoque judicii facies opere polymito juxta texturam ſuperhumeralis, ex auro, hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & byſſo retorta.

16. Quadrangulum erit & duplex: menſuram palmi habebit tam in longitudine quàm in latitudine.

17. Ponîſque in eo quatuor ordines lapidum: in primo verſu erit lapis ſardius, & topazius, & ſmaragdus:

18. in ſecundo carbunculus, ſapphirus, & jaſpis:

19. in tertio ligurius, achates, & amethyſtus;

20. in quarto chryſolitus, onychinus, & beryllus. Incluſi auro erunt per ordines ſuos.

21. Habebuntque nomina filiorum Iſrael: duodecim nominibus cælabuntur, ſinguli lapides nominibus ſingulorum per duodecim tribus.

22. Facies in rationali catenas ſibi invicem cohærentes ex auro puriſſimo:

23. & duos annulos aureos, quos pones in utraque rationalis ſummitate:

24. catenaſque aureas junges annulis, qui ſunt in marginibus ejus:

25. & ipſarum catenarum extrema duobus copulabis uncinis in utroque latere ſuperhumeralis quod rationale reſpicit.

26. Facies & duos annulos aureos, quos pones in ſummitatibus rationalis, in oris, quæ è regione ſunt ſuperhumeralis, & poſteriora ejus aſpiciunt.

27. Nec non & alios duos annulos aureos qui ponendi ſunt in utroque latere ſuperhumeralis deorſum, quod reſpicit contra faciem juncturæ inferioris, ut aptari poſſit cum ſuperhumerali,

28. & ſtringatur rationale annulis ſuis cum annulis ſuperhumeralis vitta hyacinthina, ut maneat junctura ſabrefacta, & à ſe invicem rationale & ſuperhumerale nequeant ſeparari.

29. Portabitque Aaron nomina filiorum Iſrael in rationali judicii ſuper pectus ſuum, quando ingredietur Sanctuarium, memoriale coram Domino in æternum.

30. Pones autem in rationali judicii Doctrinam & veritatem, quæ erunt in pectore Aaron, quando ingredietur coram Domino: & geſtabit judicium filiorum Iſrael in pectore ſuo, in conſpectu Domini ſemper.

31. Facies & tunicam ſuperhumeralis totam hyacinthinam,

32. in cujus medio ſuprà erit capitium, & ora per gyrum ejus textilis, ſicut fieri ſolet in extremis veſtium partibus, ne facilè rumpatur.

33. Deorſum verò, ad pedes ejuſdem tunicæ, per circuitum, quaſi mala punica facies, ex hyacintho, & purpura, & cocco bis tincto, mixtis in medio tintinnabulis,

34. ita ut tintinnabulum ſit aureum & malum punicum, rurſumque tintinnabulum aliud aureum & malum punicum.

35. || Et veſtietur ea Aaron in officio mi- *|Eccl. 45. 11.*
niſterii, ut audiatur ſonitus quando ingreditur & egreditur Sanctuarium in conſpectu Domini, & non moriatur.

36. Facies & laminam de auro puriſſimo: in qua ſculpes opere cælatoris, Sanctum Domino.

37. Ligabiſque eam vitta hyacinthina, & erit ſuper tiaram,

38. imminens fronti pontificis. Portabitque Aaron iniquitates eorum, quæ obtulerunt & ſanctificaverunt filii Iſrael, in cunctis muneribus & donariis ſuis. Erit autem lamina ſemper in fronte ejus, ut placatus ſit eis Dominus.

39. Stringeſque tunicam byſſo, & tiaram byſſinam facies, & balteum opere plumarii.

40. Porrò filiis Aaron tunicas lineas parabis, & balteos ac tiaras in gloriam & decorem:

41. veſtieſque his omnibus Aaron fratrem tuum & filios ejus cum eo. Et cunctorum conſecrabis manus, ſanctificabiſque illos, ut ſacerdotio fungantur mihi.

42. Facies & ſeminalia linea, ut operiant carnem turpitudinis ſuæ, à renibus uſque ad femora:

43. & utentur eis Aaron & filii ejus quando ingredientur tabernaculum teſtimonii, vel quando appropinquant ad altare ut miniſtrent in ſanctuario, ne iniquitatis rei moriantur. Legitimum ſempiternum erit Aaron, & ſemini ejus poſt eum.

CAPUT XXIX.

Quæ fuerit ſacerdotum conſecratio, rituſque oblationis pro illis, & qui his oblationibus veſcentur: ac de duobus agnis anniculis quotidie offerendis.

‖ Lev. 9. 2. 1. SEd & hoc facies, ut mihi in ſacerdotio conſecrentur. ‖ Tolle vitulum de armento, & arietes duos immaculatos,

2. paneſque azymos, & cruſtulam abſque fermento, quæ conſperſa ſit oleo, lagana quoque azyma oleo lita: de ſimila triticea cuncta facies.

3. Et poſita in caniſtro offeres: vitulum autem & duos arietes.

4. Et Aaron ac filios ejus applicabis ad oſtium tabernaculi teſtimonii. Cùmque laveris patrem cum filiis ſuis aqua,

5. indues Aaron veſtimentis ſuis, id eſt, linea & tunica, & ſuperhumerali & rationali, quod conſtringes balteo.

6. Et pones tiaram in capite ejus, & laminam ſanctam ſuper tiaram,

7. & oleum unctionis fundes ſuper caput ejus: atque hoc ritu conſecrabitur.

8. Filios quoque illius applicabis, & indues tunicis lineis, cingeſque balteo,

9. Aaron ſcilicet & liberos ejus, & impones eis mitras: eruntque ſacerdotes mihi religione perpetua. Poſtquam initiaveris manus eorum,

‖ Lev. 1. 3. 10. ‖ applicabis & vitulum coram tabernaculo teſtimonii. Imponentque Aaron & filii ejus manus ſuper caput illius,

11. & mactabis eum in conſpectu Domini, juxta oſtium tabernaculi teſtimonii.

12. Sumptumque de ſanguine vituli, pones ſuper cornua altaris digito tuo, reliquum autem ſanguinem fundes juxta baſim ejus.

‖ Lev. 3. 3. 13. ‖ Sumes & adipem totum qui operit inteſtina, & reticulum jecoris, ac duos renes, & adipem qui ſuper eos eſt, & offeres incenſum ſuper altare:

14. carnes verò vituli & corium & fimum combures foris extra caſtra, eò quòd pro peccato ſit.

15. Unum quoque arietem ſumes, ſuper cujus caput ponent Aaron & filii ejus manus.

16. Quem cùm mactaveris, tolles de ſanguine ejus, & fundes circa altare.

17. Ipſum autem arietem ſecabis in fruſta: lotaque inteſtina ejus ac pedes pones ſuper conciſas carnes, & ſuper caput illius.

18 Et offeres totum arietem in incenſum ſuper altare: oblatio eſt Domino, odor ſuaviſſimus victimæ Domini.

19. Tolles quoque arietem alterum, ſuper cujus caput Aaron & filii ejus ponent manus.

20. Quem cùm immolaveris, ſumes de ſanguine ejus, & pones ſuper extremum auriculæ dexteræ Aaron & filiorum ejus, & ſuper pollices manus eorum ac pedis dextri, fundeſque ſanguinem ſuper altare per circuitum.

21. Cùmque tuleris de ſanguine qui eſt ſuper altare, & de oleo unctionis, aſperges Aaron, & veſtes ejus, filios & veſtimenta eorum. Conſecratiſque ipſis & veſtibus,

22. tolles adipem de ariete, & caudam & arvinam, quæ operit vitalia, ac reticulum jecoris, & duos renes, atque adipem qui ſuper eos eſt, armumque dextrum, eò quòd ſit aries conſecrationis:

23. tortamque panis unius, cruſtulam conſperſam oleo, laganum de caniſtro azymorum, quod poſitum eſt in conſpectu Domini:

24. poneſque omnia ſuper manus Aaron & filiorum ejus, & ſanctificabis eos elevans coram Domino.

25. Suſcipieſque univerſa de manibus eorum: & incendes ſuper altare in holocauſtum, odorem ſuaviſſimum in conſpectu Domini, quia oblatio ejus eſt.

26. Sumes quoque pectuſculum de ariete, quo initiatus eſt Aaron, ſanctificabiſque illud elevatum coram Domino, & cedet in partem tuam.

27. Sanctificabiſque & pectuſculum conſecratum, & armum quem de ariete ſeparaſti,

28. quo initiatus eſt Aaron, & filii ejus, cedentque in partem Aaron & filiorum ejus jure perpetuo à filiis Iſrael: quia primitiva ſunt & initia de victimis eorum pacificis quæ offerunt Domino.

29. Veſtem autem ſanctam, qua utetur Aaron, habebunt filii ejus poſt eum, ut ungantur in ea, & conſecrentur manus eorum.

30. Septem diebus utetur illa qui pontifex pro eo fuerit conſtitutus de filiis ejus, & qui ingredietur tabernaculum teſtimonii ut miniſtret in Sanctuario.

31. Arietem autem conſecrationis tolles, & coques carnes ejus in loco ſancto,

32. quibus veſcetur Aaron & filii ejus. ‖ ‖ Lev. 8. 31. & 24. 9. Matth. 12. 4.
Panes quoque, qui ſunt in caniſtro, in veſtibulo tabernaculi teſtimonii comedent,

33. ut ſit placabile ſacrificium, & ſanctificentur offerentium manus. Alienigena non veſcetur ex eis, quia ſancti ſunt.

34. Quòd ſi remanſerit de carnibus conſecratis, ſive de panibus uſque manè, combures reliquias igni: non comedentur, quia ſanctificata ſunt.

35. Omnia, quæ præcepi tibi, facies ſuper Aaron & filiis ejus. Septem diebus ‖ conſecrabis manus eorum: ‖ Exod. 40. 12. Lev. 8. 12.

36. & vitulum pro peccato offeres per ſingulos dies ad expiandum. Mundabiſque altare cùm immolaveris expiationis hoſtiam, & unges illud in ſanctificationem.

37. Septem diebus expiabis altare, & ſanctificabis, & erit Sanctum Sanctorum: omnis, qui tetigerit illud, ſanctificabitur.

38. Hoc eſt quod facies in altari: ‖ Agnos ‖ Num. 28. 3. Dan. 8. 11. Apoc. 13. 8.
anniculos duos per ſingulos dies jugiter,

39. unum agnum manè, & alterum veſperè,

40. decimam partem ſimilæ conſperſæ oleo tuſo, quod habeat menſuram quartam partem hin, & vinum ad libandum ejuſdem menſuræ in agno uno.

41. Alterum verò agnum offeres ad veſperam juxta ritum matutinæ oblationis, & juxta ea quæ diximus, in odorem ſuavitatis:

42. ſacrificium eſt Domino, oblatione perpetua in generationes veſtras, ad oſtium tabernaculi teſtimonii coram Domino, ubi conſtituam ut loquar ad te.

43. Ibique præcipiam filiis Iſrael, & ſanctificabitur altare in gloria mea.

44. Sanctificabo & tabernaculum teſtimonii cum altari, & Aaron cum filiis ſuis, ut ſacerdotio fungantur mihi.

45. Et habitabo in medio filiorum Iſrael, eroque eis Deus,
46. & ſcient quia ego Dominus Deus eorum, qui eduxi eos de terra Ægypti; ut manerem inter illcs, ego Dominus Deus ipſorum.

CAPUT XXX.

Inſtitutio altaris thymiamatis, & pecuniæ in uſus tabernaculi exigendæ, labri ænei conſtruendi, unctionis thymiamatis, & reliquorum quæ ad tabernaculum ſpectant.

1. FAcies quoque altare ad adolendum thymiama, de lignis ſetim,
2. habens cubitum longitudinis, & alterum latitudinis, id eſt, quadrangulum, & duos cubitos in altitudine. Cornua ex ipſo procedent.
3. Veſtieſque illud auro puriſſimo, tam craticulam ejus, quàm parietes per circuitum, & cornua. Facieſque ei coronam aureolam per gyrum,
4. & duos annulos aureos ſub corona per ſingula latera, ut mittantur in eos vectes, & altare portetur.
5. Ipſos quoque vectes facies de lignis ſetim, & inaurabis.
6. Poneſque altare contra velum, quod ante arcam pendet teſtimonii coram propitiatorio quo tegitur teſtimonium, ubi loquar tibi.
7. Et adolebit incenſum ſuper eo Aaron, ſuave fragrans, manè. Quando componet lucernas, incendet illud:
8. & quando collocabit eas ad veſperum, uret thymiama ſempiternum coram Domino in generationes veſtras.
9. Non offeretis ſuper eo thymiama compoſitionis alterius, nec oblationem, & victimam, nec libabitis libamina.
10. Et deprecabitur Aaron ſuper cornua ejus ſemel per annum, in ſanguine quod oblatum eſt pro peccato, & placabit ſuper eo in generationibus veſtris. Sanctum ſanctorum erit Domino.
11. Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens:
‖ Num. 1. 2. 12. ‖ Quando tuleris ſummam filiorum Iſrael juxta numerum, dabunt ſinguli pretium pro animabus ſuis Domino, & non erit plaga in eis, cùm fuerint recenſiti.
‖ Lev. 27. 25. Num. 3. 47. Ezech. 45. 12. 13. Hoc autem dabit omnis qui tranſit ad nomen, dimidium ſicli juxta menſuram templi. ‖ Siclus viginti obolos habet. Media pars ſicli offeretur Domino.
14. Qui habetur in numero, à viginti annis & ſuprà, dabit pretium.
15. Dives non addet ad medium ſicli, & pauper nihil minuet.
16. Suſceptamque pecuniam, quæ collata eſt à filiis Iſrael, trades in uſus tabernaculi teſtimonii, ut ſit monimentum eorum coram Domino, & propitietur animabus eorum.
17. Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens:
18. Facies & labrum æneum cum baſi ſua ad lavandum: poneſque illud inter tabernaculum teſtimonii & altare. Et miſſa aqua,
19. lavabunt in ea Aaron, & filii ejus manus ſuas ac pedes,
20. quando ingreſſuri ſunt tabernaculum teſtimonii, & quando acceſſuri ſunt ad altare, ut offerant in eo thymiama Domino,
21. ne fortè moriantur: Legitimum ſempiternum erit ipſi, & ſemini ejus per ſucceſſiones.
22. Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen,
23. dicens: Sume tibi aromata, primæ myrrhæ & electæ quingentos ſiclos, & cinnamomi medium, id eſt, ducentos quinquaginta ſiclos, calami ſimiliter ducentos quinquaginta,
24. caſiæ autem quingentos ſiclos in pondere ſanctuarii, olei de olivetis menſuram hin:
25. facieſque unctionis oleum ſanctum, unguentum compoſitum opere unguentarii,
26. & unges ex eo tabernaculum teſtimonii, & arcam teſtamenti,
27. menſamque cum vaſis ſuis, candelabrum, & utenſilia ejus, altaria thymiamatis,
28. & holocauſti, & univerſam ſuppellectilem quæ ad cultum eorum pertinet.
29. Sanctificabiſque omnia, & erunt Sancta ſanctorum: qui tetigerit ea, ſanctificabitur.
30. Aaron & filios ejus unges, ſanctificabiſque eos, ut ſacerdotio fungantur mihi.
31. Filiis quoque Iſrael dices: Hoc oleum unctionis ſanctum erit mihi in generationes veſtras.
32. Caro hominis non ungetur ex eo,

& juxta compoſitionem ejus non facietis aliud, quia ſanctificatum eſt, & ſanctum erit vobis.

33. Homo quicumque tale compoſuerit, & dederit ex eo, alieno, exterminabitur de populo ſuo.

34. Dixitque Dominus ad Moyſen: Sume tibi aromata, ſtacten & onycha, galbanum boni odoris, & thus lucidiſſimum, æqualis ponderis erunt omnia:

35. facieſque thymiama compoſitum opere unguentarii, mixtum diligenter, & purum, & ſanctificatione digniſſimum.

36. Cùmque in tenuiſſimum pulverem univerſa contuderis, pones ex eo coram tabernaculo teſtimonii, in quo loco apparebo tibi. Sanctum ſanctorum erit vobis thymiama.

37. Talem compoſitionem non facietis in uſus veſtros, quia ſanctum eſt Domino.

38. Homo quicumque fecerit ſimile, ut odore illius perfruatur, peribit de populis ſuis.

CAPUT XXXI.

Deputantur à Domino Beſeleel & Ooliab ad extructionem tabernaculi ac cæterorum quæ dicta ſunt: de ſabbati obſervatione, & de tabulis à Domino Moyſi datis.

1. LOcutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens:

2. Ecce, vocavi ex nomine Beſeleel filium Uri filii Hur de tribu Juda,

3. & implevi eum ſpiritu Dei, ſapientia, & intelligentia, & ſcientia in omni opere,

4. ad excogitandum quidquid fabrefieri poteſt ex auro, & argento, & ære,

5. marmore, & gemmis, & diverſitate lignorum.

6. Dedique ei ſocium Ooliab filium Achiſamech de tribu Dan. Et in corde omnis eruditi poſui ſapientiam: ut faciant cuncta quæ præcepi tibi,

7. tabernaculum fœderis, & arcam teſtimonii, & propitiatorium, quod ſuper eam eſt, & cuncta vaſa tabernaculi,

8. menſamque & vaſa ejus, candelabrum puriſſimum cum vaſis ſuis, & altaria thymiamatis,

9. & holocauſti, & omnia vaſa eorum, labrum cum baſi ſua,

10. veſtes ſanctas in miniſterio Aaron ſacerdoti, & filiis ejus, ut fungantur officio ſuo in ſacris,

11. oleum unctionis, & thymiama aromatum in Sanctuario, omnia quæ præcepi tibi, facient.

12. Et locutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens:

13. Loquere filiis Iſrael, & dices ad eos: || Videte ut ſabbatum meum cuſtodiatis: quia ſignum eſt inter me & vos in generationibus veſtris: ut ſciatis quia ego Dominus, qui ſanctifico vos. || *Sup. 20. 8. Ezech. 20. 12.*

14. Cuſtodite ſabbatum meum: ſanctum eſt enim vobis: qui polluerit illud, morte morietur: qui fecerit in eo opus, peribit anima illius de medio populi ſui.

15. Sex diebus facietis opus: in die ſeptimo ſabbatum eſt, requies ſancta Domino: omnis qui fecerit opus in hac die, morietur.

16. Cuſtodiant filii Iſrael Sabbatum, & celebrent illud in generationibus ſuis. Pactum eſt ſempiternum

17. inter me & filios Iſrael, ſignumque perpetuum. || Sex enim diebus fecit Dominus cœlum & terram, & in ſeptimo ab opere ceſſavit. || *Gen. 1. 31. & 2. 2.*

18. * Deditque Dominus Moyſi, completis hujuſcemodi ſermonibus in monte Sinai, || duas tabulas teſtimonii lapideas, ſcriptas digito Dei. * *Finitis 40. diebus & 40. noctibus.* || *Deut. 9. 10.*

CAPUT XXXII.

Moyſe abſente, populus vitulum aureum conflat, & adorat; ob vitulum adoratum Moyſes Deum precatur, tabulas frangit, vitulum comburit; & Aarone objurgato idololatras occidi jubet, cæteriſque veniam impetrat.

1. VIdens autem populus quòd moram faceret deſcendendi de monte Moyſes, congregatus adverſus Aaron dixit: || Surge, fac nobis deos, qui nos præcedant: Moyſi enim huic viro, qui nos eduxit de Terra Ægypti, ignoramus quid acciderit. *Menſe 4. ab exitu. Anno M. 2513.* || *Act. 7. 40.*

2. Dixitque ad eos Aaron: Tollite inaures aureas, de uxorum filiorumque & filiarum veſtrarum auribus, & afferte ad me.

3. Fe-

3. Fecitque populus quæ juſſerat, deferens inaures ad Aaron.

Pſal. 105. 19.

4. || Quas cùm ille accepiſſet, formavit opere fuſorio, & fecit ex eis vitulum conflatilem. Dixeruntque: Hi ſunt dii tui Iſrael, qui te eduxerunt de Terra Ægypti:

5. Quod cùm vidiſſet Aaron, ædificavit altare coram eo, & præconis voce clamavit, dicens: Cras ſolemnitas Domini eſt.

1. Cor. 10. 7.

6. Surgenteſque manè, obtulerunt holocauſta, & hoſtias pacificas, & || ſedit populus manducare, & bibere, & ſurrexerunt ludere.

‡ FER. 3. POST DOM. 4. QUADR. || *Levit. 9. 11.*

7. ‡ Locutus eſt autem Dominus ad Moyſen, dicens: || Vade, deſcende: peccavit populus tuus, quem eduxiſti de Terra Ægypti.

3. Reg. 12. 28.

8. Receſſerunt citò de via, quam oſtendiſti eis: feceruntque ſibi vitulum conflatilem, & adoraverunt, atque immolantes ei hoſtias, dixerunt: || Iſti ſunt dii tui Iſrael, qui te eduxerunt de Terra Ægypti.

|| *Infr. 33. 1. Deut. 9. 13.*

9. Rurſumque ait Dominus ad Moyſen: || Cerno quòd populus iſte duræ cervicis ſit:

10. dimitte me, ut iraſcatur furor meus contra eos, & deleam eos, faciamque te in gentem magnam.

|| *Pſal. 105. 23.*

11. Moyſes autem orabat Dominum Deum ſuum, dicens: || Cur, Domine, iraſcitur furor tuus contra populum tuum, quem eduxiſti de Terra Ægypti, in fortitudine magna, & in manu robuſta?

|| *Num. 14. 13.*

12. Ne quæſo dicant Ægyptii: || Callidè eduxit eos, ut interficeret in montibus, & deleret è terra: quieſcat ira tua, & eſto placabilis ſuper nequitia populi tui.

|| *Gen. 12. 7. 15. 7. 48. 16.*

13. Recordare Abraham, Iſaac, & Iſrael, ſervorum tuorum, quibus juraſti per temetipſum, dicens: || Multiplicabo ſemen veſtrum ſicut ſtellas cœli: & univerſam terram hanc, de qua locutus ſum, dabo ſemini veſtro, & poſſidebitis eam ſemper.

14. Placatuſque eſt Dominus ne faceret malum quod locutus fuerat adversùs populum ſuum.

15. Et reverſus eſt Moyſes de monte, portans duas tabulas teſtimonii in manu ſua, ſcriptas ex utraque parte,

16. & factas opere Dei: ſcriptura quoque Dei erat ſculpta in tabulis.

17. Audiens autem Joſue tumultum populi vociferantis, dixit ad Moyſen: Ululatus pugnæ auditur in caſtris.

18. Qui reſpondit: Non eſt clamor adhortantium ad pugnam, neque vociferatio compellentium ad fugam: ſed vocem cantantium ego audio.

19. Cùmque appropinquaſſet ad caſtra, vidit vitulum, & choros: iratuſque valdè, projecit de manu tabulas, & confregit eas ad radicem montis:

|| *Deut. 9. 21.*

20. Arripienſque vitulum quem fecerant, combuſſit, & || contrivit uſque ad pulverem, quem ſparſit in aquam, & dedit ex eo potum filiis Iſrael.

21. Dixitque ad Aaron: Quid tibi fecit hic populus, ut induceres ſuper eum peccatum maximum?

11. Joan. 5. 15.

22. Cui ille reſpondit: Ne indignetur dominus meus: tu enim noſti populum iſtum, quòd || pronus ſit ad malum:

23. dixerunt mihi: Fac nobis deos, qui nos præcedant: huic enim Moyſi, qui nos eduxit de Terra Ægypti, neſcimus quid acciderit.

24. Quibus ego dixi: Quis veſtrùm habet aurum? Tulerunt, & dederunt mihi: & projeci illud in ignem, egreſſuſque eſt hic vitulus.

25. Videns ergo Moyſes populum quòd eſſet nudatus, (ſpoliaverat enim eum Aaron propter ignominiam ſordis, & inter hoſtes nudum conſtituerat)

26. & ſtans in porta caſtrorum, ait: Si quis eſt Domini, jungatur mihi. Congregatique ſunt ad eum omnes filii Levi:

27. quibus ait: Hæc dicit Dominus Deus Iſrael: Ponat vir gladium ſuper femur ſuum: ite, & redite de porta uſque ad portam per medium caſtrorum, & occidat unuſquiſque || fratrem, & amicum, & proximum ſuum. || *Deut. 34. 9.*

28. Feceruntque filii Levi juxta ſermonem Moyſi, cecideruntque in die illa quaſi viginti tria millia hominum.

29. Et ait Moyſes: Conſecraſtis manus veſtras hodie Domino, unuſquiſque in filio, & in fratre ſuo, ut detur vobis benedictio.

30. Facto autem altero die, locutus eſt Moyſes ad populum: Peccaſtis peccatum maximum: aſcendam ad Dominum, ſi quo modo qui vero eum deprecari pro ſcelere veſtro.

31. Reverſuſque ad Dominum, ait: Obſecro, peccavit populus iſte peccatum maximum, feceruntque ſibi deos aureos: aut dimitte eis hanc noxam,

32. aut ſi non facis, dele me de libro tuo quem ſcripſiſti.

33. Cui reſpondit Dominus: Qui peccaverit mihi, delebo eum de libro meo:

34. tu autem vade, & duc populum iſtum quò locutus ſum tibi: angelus meus præcedet te. Ego autem in die ultionis viſitabo & hoc peccatum eorum.

35. Percuſſit ergo Dominus populum pro reatu vituli, quem fecerat Aaron.

CAPUT XXXIII.

Minis Dei in populum ſedatis à Moyſe, populus luget delictum: loquitur Dominus cum Moyſe facie ad faciem, qui cupit videre faciem & gloriam Domini.

1. LOcutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens: Vade, aſcende de loco iſto tu, & populus tuus quem eduxiſti de Terra Ægypti, in terram quam juravi Abraham, Iſaac, & Jacob, dicens: || Semini tuo dabo eam: || *Gen. 12. 7.* || *Sup. 32. 34.*

2. & || mittam præcurſorem tui angelum, ut ejiciam || Chananæum, & Amorrhæum, & Hethæum, & Pherezæum, & Hevæum, & Jebuſæum, || *Deut. 7. 22. Joſ. 24. 11.*

3. & intres in terram fluentem lacte & melle. Non enim aſcendam tecum, || quia populus duræ cervicis es: ne fortè diſperdam te in via. || *Sup. 32. 9. Deut. 9. 13.*

4. Audienſque populus ſermonem hunc peſſimum, luxit: & nullus ex more indutus eſt cultu ſuo.

5. Dixitque Dominus ad Moyſen: Loquere filiis Iſrael: Populus duræ cervicis es, ſemel aſcendam in medio tui, & delebo te. Jam nunc depone ornatum tuum, ut ſciam quid faciam tibi.

6. Depoſuerunt ergo filii Iſrael ornatum ſuum à monte Horeb.

7. Moyſes quoque tollens tabernaculum, tetendit extra caſtra procul, vocavitque nomen ejus, Tabernaculum fœderis. Et omnis popu-

lus, qui habebat aliquam quæſtionem, egrediebatur ad Tabernaculum fœderis, extra caſtra.

8. Cùmque egrederetur Moyſes ad tabernaculum, ſurgebat univerſa plebs, & ſtabat unuſquiſque in oſtio papilionis ſui, aſpiciebantque tergum Moyſi, donec ingrederetur tentorium.

9. Ingreſſo autem illo tabernaculum fœderis, deſcendebat columna nubis, & ſtabat ad oſtium, loquebaturque cum Moyſe,

10. cernentibus univerſis quòd columna nubis ſtaret ad oſtium Tabernaculi. Stabantque ipſi, & adorabant per fores tabernaculorum ſuorum.

11. Loquebatur autem Dominus ad Moyſen facie ad faciem, ſicut ſolet loqui homo ad amicum ſuum. Cùmque ille reverteretur in caſtra, miniſter ejus Joſue filius Nun, puer, non recedebat de Tabernaculo.

12. Dixit autem Moyſes ad Dominum: Præcipis ut educam populum iſtum: & non indicas mihi quem miſſurus es mecum, præſertim cùm dixeris: Novi te ex nomine, & inveniſti gratiam coram me.

13. Si ergo inveni gratiam in conſpectu tuo, oſtende mihi faciem tuam, ut ſciam te, & inveniam gratiam ante oculos tuos, reſpice populum tuum gentem hanc.

14. Dixitque Dominus: Facies mea præcedet te, & requiem dabo tibi.

15. Et ait Moyſes: Si non tu ipſe præcedas, ne educas nos de loco iſto.

16. In quo enim ſcire poterimus ego & populus tuus inveniſſe nos gratiam in conſpectu tuo, niſi ambulaveris nobiſcum, ut glorificemur ab omnibus populis qui habitant ſuper terram?

17. Dixit autem Dominus ad Moyſen: Et verbum iſtud, quod locutus es, faciam: inveniſti enim gratiam coram me, & teipſum novi ex nomine.

18. Qui ait: Oſtende mihi gloriam tuam.

19. Reſpondit: Ego oſtendam omne bonum
‖ Rom. 9. 15. tibi, & vocabo in nomine Domini coram te:
& ‖ miſerebor cui voluero, & clemens ero in quem mihi placuerit.

20. Rurſumque ait: Non poteris videre faciem meam: non enim videbit me homo, & vivet.

21. Et iterùm: Ecce, inquit, eſt locus apud me, & ſtabis ſupra petram.

22. Cùmque tranſibit gloria mea, ponam te in foramine petræ, & protegam dextera mea, donec tranſeam:

23. tollamque manum meam, & videbis poſteriora mea: faciem autem meam videre non poteris.

C A P U T XXXIV.

Moyſes reparatis tabulis, probibitaque Gentium ſocietate & idololatria, datiſque præceptis de primogenitis, ſabbato, azymis, cæteriſque feſtis, poſt 40. dierum jejunium cornutus de monte deſcendit, ac velata facie populo loquitur.

1. AC deinceps: Præcide, ait, tibi duas *Deut. 10. 1.*
tabulas lapideas inſtar priorum, & ſcribam ſuper eas verba, quæ habuerunt tabulæ quas fregiſti.

2. Eſto paratus manè, ut aſcendas ſtatim in monte Sinai, ſtabiſque mecum ſuper verticem montis.

3. Nullus aſcendat tecum, nec videatur quiſpiam per totum montem: boves quoque & oves non paſcantur è contrà.

4. Excidit ergo duas tabulas lapideas, quales anteà fuerant: & de nocte conſurgens aſcendit in montem Sinai, ſicut præceperat ei Dominus, portans ſecum tabulas.

5. Cùmque deſcendiſſet Dominus per nubem, ſtetit Moyſes cum eo, invocans nomen Domini.

6. Quo tranſeunte coram eo, ait: Dominator Domine Deus, miſericors & clemens, patiens & multæ miſerationis, ac verax,

7. qui ‖ cuſtodis miſericordiam in millia: *‖ Deut. 5. 10.*
qui aufers iniquitatem, & ſcelera, atque peccata, ‖ nulluſque apud te per ſe innocens eſt. *Jer. 32. 18. ‖ Pſal. 142. 2.*
‖ Qui reddis iniquitatem patrum filiis ac nepotibus in tertiam & quartam progeniem. *‖ Deut. 5. 9. Jerem. 32. 18.*

8. Feſtinuſque Moyſes, curvatus eſt pronus in terram: & adorans,

9. ait: Si inveni gratiam in conſpectu tuo Domine, obſecro ut gradiaris nobiſcum (populus enim duræ cervicis eſt) & auferas iniquitates noſtras atque peccata, noſque poſſideas.

10. Reſpondit Dominus: ‖ Ego inibo pa- *‖ Deut. 5. 2. Jerem. 32. 40.*
ctum videntibus cunctis, ſigna faciam quæ

num-

numquam viſa ſunt ſuper terram, nec in ullis gentibus: ut cernat populus iſte, in cujus es medio, opus Domini terribile quod facturus ſum.
11. Obſerva cuncta quæ hodie mando tibi: ego ipſe ejiciam ante faciem tuam Amorrhæum, & Chananæum, & Hethæum, Pherezæum quoque, & Hevæum, & Jebuſæum.
12. Cave ne umquam cum habitatoribus terræ illius jungas amicitias, quæ ſint tibi in ruinam:
13. ſed aras eorum deſtrue, confringe ſtatuas, lucoſque ſuccide:
14. noli adorare Deum alienum. Dominus zelotes nomen ejus, Deus eſt æmulator.
Sup.23.32 Deut.7.2. 15. ‖ Ne ineas pactum cum hominibus illarum regionum: ne, cùm fornicati fuerint cum diis ſuis, & adoraverint ſimulachra eorum, vocet te quiſpiam ut comedas de immolatis.
3.Reg.11.2. Deut.7.3. 16. ‖ Nec uxorem de filiabus eorum accipies filiis tuis: ne, poſtquam ipſæ fuerint fornicatæ, fornicari faciant & filios tuos in deos ſuos.
17. Deos conflatiles non facies tibi.
18. Solemnitatem azymorum cuſtodies. Septem diebus veſceris azymis, ſicut præcepi tibi, in tempore menſis novorum: menſe enim verni temporis egreſſus es de Ægypto.
Sup.13.2. 12. & 22. 29. 19. ‖ Omne quod aperit vulvam generis maſculini, meum erit: de cunctis animantibus, tam de bobus, quàm de ovibus, meum erit.
20. Primogenitum aſini redimes ove: ſin autem nec pretium pro eo dederis, occidetur.
Eccli.35.6. Primogenitum filiorum tuorum redimes: ‖ nec apparebis in conſpectu meo vacuus.
21. Sex diebus operaberis, die ſeptimo ceſſabis arare & metere.
Sup.23.15. 22. ‖ Solemnitatem hebdomadarum facies tibi in primitiis frugum meſſis tuæ triticeæ, & ſolemnitatem, quando redeunte anni tempore cuncta conduntur.
Sup.23.17. Deut.16.16. 23. ‖ Tribus temporibus anni apparebit omne maſculinum tuum in conſpectu omnipotentis Domini Dei Iſrael.
24. Cùm enim tulero gentes à facie tua, & dilatavero terminos tuos, nullus inſidiabitur terræ tuæ, aſcendente te, & apparente in conſpectu Domini Dei tui ter in anno.
Sup.23.18. & 19. 25. ‖ Non immolabis ſuper fermento ſanguinem hoſtiæ meæ: neque reſidebit manè de victima ſolemnitatis Phaſe.
26. Primitias frugum terræ tuæ offeres in domo Domini Dei tui. ‖ Non coques hœdum in lacte matris ſuæ. Sup.23.19. Deut.14.21.
27. Dixitque Dominus ad Moyſen: Scribe tibi verba hæc, quibus & tecum & cum Iſrael pepigi fœdus.
28. Fuit ergo ibi cum Domino ‖ quadraginta dies & quadraginta noctes: panem non comedit, & aquam non bibit, & ſcripſit in tabulis ‖ verba fœderis decem. Sup.24.18. Deut.9.9 & 18. Deut.4.13.
29. Cùmque deſcenderet Moyſes de monte Sinai, tenebat duas tabulas teſtimonii, & ignorabat quòd cornuta eſſet facies ſua ex conſortio ſermonis Domini.
30. Videntes autem Aaron & filii Iſrael cornutam Moyſi faciem, timuerunt propè accedere.
31. Vocatique ab eo, reverſi ſunt tam Aaron quàm principes ſynagogæ. Et poſtquam locutus eſt ad eos,
32. venerunt ad eum etiam omnes filii Iſrael: quibus præcepit cuncta quæ audierat à Domino in monte Sinai.
33. Impletiſque ſermonibus, ‖ poſuit velamen ſuper faciem ſuam. 2.Cor.3.13.
34. Quod ingreſſus ad Dominum, & loquens cum eo, auferebat donec exiret, & tunc loquebatur ad filios Iſrael omnia quæ ſibi fuerant imperata.
35. Qui videbant faciem egredientis Moyſi eſſe cornutam, ſed operiebat ille rurſus faciem ſuam, ſi quando loquebatur ad eos.

CAPUT XXXV.

Præcipitur ſabbatum, petuntur primitiæ & donaria ac artifices ad conſtruenda omnia quæ dicta ſunt, quibus deputati à Domino dicuntur Beſeleel & Ooliab.

1. IGitur congregata omni turba filiorum Iſrael, dixit ad eos: Hæc ſunt quæ juſſit Dominus fieri. Menſe 6. ab exitu Anno M 1513.
2. Sex diebus facietis opus: ſeptimus dies erit vobis ſanctus, ſabbatum, & requies Domini: qui fecerit opus in eo, occidetur.
3. Non ſuccendetis ignem in omnibus habitaculis veſtris per diem ſabbati.

4. Et ait Moyſes ad omnem catervam filiorum Iſrael : Iſte eſt ſermo quem præcepit Dominus, dicens:

‖ Sup. 25. 2.
5. Separate apud vos primitias Domino. ‖ Omnis voluntarius & prono animo offerat eas Domino: aurum & argentum, & æs,

6. hyacinthum & purpuram, coccumque bis tinctum, & byſſum, pilos caprarum,

7. pelleſque arietum rubricatas, & janthinas, ligna ſetim,

8. & oleum ad luminaria concinnanda, & ut conficiatur unguentum, & thymiama ſuaviſſimum,

9. lapides onychinos, & gemmas ad ornatum ſuperhumeralis & rationalis.

10. Quiſquis veſtrùm ſapiens eſt, veniat, & faciat quod Dominus imperavit:

11. Tabernaculum ſcilicet, & tectum ejus, atque operimentum, annulos, & tabulata cum vectibus, paxillos & baſes:

12. Arcam & vectes, propitiatorium, & velum, quod ante illud oppanditur:

13. Menſam cum vectibus & vaſis, & propoſitionis panibus:

14. Candelabrum ad luminaria ſuſtentanda, vaſa illius & lucernas, & oleum ad nutrimenta ignium:

15. Altare thymiamatis, & vectes, & oleum unctionis & thymiama ex aromatibus: Tentorium ad oſtium tabernaculi:

16. Altare holocauſti, & craticulam ejus æneam cum vectibus & vaſis ſuis: labrum & baſim ejus:

17. Cortinas atrii cum columnis & baſibus, tentorium in foribus veſtibuli,

18. paxillos tabernaculi & atrii cum funiculis ſuis:

19. Veſtimenta, quorum uſus eſt in miniſterio ſanctuarii, veſtes Aaron pontificis ac filiorum ejus, ut ſacerdotio fungantur mihi:

20. Egreſſaque omnis multitudo filiorum Iſrael de conſpectu Moyſi,

21. obtulerunt mente promptiſſima atque devota primitias Domino, ad faciendum opus tabernaculi teſtimonii. Quidquid ad cultum & ad veſtes ſanctas neceſſarium erat,

22. viri cum mulieribus præbuerunt, armillas & inaures, annulos & dextralia: omne vas aureum in donaria Domini ſeparatum eſt.

23. Si quis habebat hyacinthum, & purpuram, coccumque bis tinctum, byſſum & pilos caprarum, pelles arietum rubricatas, & janthinas,

24. argenti, æriſque metalla obtulerunt Domino, lignaque ſetim in varios uſus.

25. Sed & mulieres doctæ, quæ neverant, dederunt hyacinthum, purpuram, & vermiculum, ac byſſum,

26. & pilos caprarum, ſponte propria cuncta tribuentes.

27. Principes verò obtulerunt lapides onychinos, & gemmas ad ſuperhumerale & rationale,

28. aromataque & oleum ad luminaria concinnanda, & ad præparandum unguentum, ac thymiama odoris ſuaviſſimi componendum.

29. Omnes viri & mulieres mente devota obtulerunt donaria, ut fierent opera quæ juſſerat Dominus per manum Moyſi. Cuncti filii Iſrael voluntaria Domino dedicaverunt.

30. Dixitque Moyſes ad filios Iſrael : ‖ Ecce, vocavit Dominus ex nomine Beſeleel filium Uri filii Hur de tribu Juda. ‖ Supr. 31. 2.

31. Implevitque eum ſpiritu Dei, ſapientia & intelligentia, & ſcientia & omni doctrina,

32. ad excogitandum, & faciendum opus in auro & argento, & ære,

33. ſculpendiſque lapidibus, & opere carpentario. Quidquid fabrè adinveniri poteſt,

34. dedit in corde ejus : Ooliab quoque filium Achiſamech de tribu Dan:

35. ambos erudivit ſapientia, ut faciant opera abietarii, polymitarii, ac plumarii, de hyacintho ac purpura, coccoque bis tincto, & byſſo, & texant omnia, ac nova quæque reperiant.

CAPUT XXXVI.

Oblatis plus quàm opus eſſet donariis, paratur tabernaculum juxta omnes partes ſuas, nempè cortinas, ſaga, opertoria, tabulata, vectes, velum, & tentorium.

1. FEcit ergo Beſeleel, & Ooliab, & omnis vir ſapiens, ‖ quibus dedit Dominus ſapientiam & intellectum, ut ſcirent fabrè operari quæ in uſus Sanctuarii neceſſaria ſunt, & quæ præcepit Dominus. ‖ Sup. 26. 1. Anno M. 2514. Ant. Chr. 1490.

2. Cùmque vocaſſet eos Moyſes, & omnem 1. Par. 21. 29.

erudi-

eruditum virum, cui dederat Dominus ſapientiam, & qui ſpontè ſua obtulerant ſe ad faciendum opus,

3. tradidit eis univerſa donaria filiorum Iſrael. Qui cùm inſtarent operi, quotidie manè vota populus offerebat.

4. Unde artifices venire compulſi,

5. dixerunt Moyſi: Plus offert populus quàm neceſſarium eſt.

6. Juſſit ergo Moyſes præconis voce cantari: Nec vir nec mulier quidquam offerat ultrà in opere Sanctuarii. Sicque ceſſatum eſt à muneribus offerendis,

7. eò quòd oblata ſufficerent & ſuperabundarent.

8. Feceruntque omnes corde ſapientes ad explendum opus tabernaculi, cortinas decem de byſſo retorta, & hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, opere vario, & arte polymita:

9. quarum una habebat in longitudine viginti octo cubitos, & in latitudine quatuor: una menſura erat omnium cortinarum.

10. Conjunxitque cortinas quinque, alteram alteri, & alias quinque ſibi invicem copulavit.

11. Fecit & anſas hyacinthinas in ora cortinæ unius ex utroque latere, & in ora cortinæ alterius ſimiliter,

12. ut contra ſe invicem venirent anſæ, & mutuò jungerentur.

13. Unde & quinquaginta fudit circulos aureos, qui morderent cortinarum anſas, & fieret unum tabernaculum.

14. Fecit & ſaga undecim de pilis caprarum ad operiendum tectum tabernaculi:

15. unum ſagum in longitudine habebat cubitos triginta, & in latitudine cubitos quatuor: unius menſuræ erant omnia ſaga:

16. quorum quinque junxit ſeorſum, & ſex alia ſeparatim.

17. Fecitque anſas quinquaginta in ora ſagi unius, & quinquaginta in ora ſagi alterius, ut ſibi invicem jungerentur.

18. Et fibulas æneas quinquaginta, quibus necteretur tectum, ut unum pallium ex omnibus ſagis fieret.

19. Fecit & opertorium tabernaculi de pellibus arietum rubricatis: aliudque deſuper velamentum de pellibus janthinis.

20. Fecit & tabulas tabernaculi de lignis ſetim ſtantes.

21. Decem cubitorum erat longitudo tabulæ unius: & unum ac ſemis cubitum latitudo retinebat.

22. Binæ incaſtraturæ erant per ſingulas tabulas, ut altera alteri jungeretur. Sic fecit in omnibus tabernaculi tabulis.

23. E quibus viginti ad plagam meridianam erant contra Auſtrum,

24. cum quadraginta baſibus argenteis. Duæ baſes ſub una tabula ponebantur ex utraque parte angulorum, ubi incaſtraturæ laterum in angulis terminantur.

25. Ad plagam quoque tabernaculi, quæ reſpicit ad Aquilonem, fecit viginti tabulas,

26. cum quadraginta baſibus argenteis, duas baſes per ſingulas tabulas.

27. Contra occidentem verò, id eſt, ad eam partem tabernaculi, quæ mare reſpicit, fecit ſex tabulas,

28. & duas alias per ſingulos angulos tabernaculi retrò:

29. quæ junctæ erant à deorſum uſque ſurſum, & in unam compaginem pariter ferebantur. Ita fecit ex utraque parte per angulos:

30. ut octo eſſent ſimul tabulæ, & haberent baſes argenteas ſedecim, binas ſcilicet baſes ſub ſingulis tabulis.

31. Fecit & vectes de lignis ſetim, quinque ad continendas tabulas unius lateris tabernaculi

32. & quinque alios ad alterius lateris coaptandas tabulas: & extra hos, quinque alios vectes ad occidentalem plagam tabernaculi contra mare.

33. Fecitque quoque vectem alium, qui per medias tabulas ab angulo uſque ad angulum perveniret.

34. Ipſa autem tabulata deauravit, fuſis baſibus earum argenteis. Et circulos eorum fecit aureos, per quos vectes induci poſſent: quos & ipſos laminis aureis operuit.

35. Fecit & velum de hyacintho, & purpura, vermiculo, ac byſſo retorta, opere polymitario, varium atque diſtinctum:

36. & quatuor columnas de lignis ſetim, quas cum capitibus deauravit, fuſis baſibus earum argenteis.

37. Fecit & tentorium in introitu tabernaculi ex hyacintho, purpura, vermiculo, byſſoque retorta, opere plumarii:

38. & columnas quinque cum capitibus ſuis, quas operuit auro, baſeſque earum fudit æneas.

CAPUT XXXVII.

Formatur arca, propitiatorium, menſa, candelabrum, lucernæ, altare thymiamatis, ipſumque thymiama.

1. FEcit autem Beſeleel & arcam de lignis ſetim, habentem duos ſemis cubitos in longitudine, & cubitum ac ſemiſſem in latitudine, altitudo quoque unius cubiti fuit & dimidii: veſtivitque eam auro puriſſimo intus ac foris. Ejuſdem anni 2514. primo ſemeſtri.

2. Et fecit illi coronam auream per gyrum,

3. conflans quatuor annulos aureos per quatuor angulos ejus: duos annulos in latere uno, & duos in altero.

4. Vectes quoque fecit de lignis ſetim, quos veſtivit auro,

5. & quos miſit in annulos, qui erant in lateribus arcæ ad portandum eam.

6. Fecit & propitiatorium, id eſt, oraculum, de auro mundiſſimo, duorum cubitorum & dimidii in longitudine, & cubiti ac ſemis in latitudine.

7. Duos etiam Cherubim ex auro ductili, quos poſuit ex utraque parte propitiatorii.

8. Cherub unum in ſummitate unius partis, & Cherub alterum in ſummitate partis alterius: duos Cherubim in ſingulis ſummitatibus propitiatorii,

9. extendentes alas, & tegentes propitiatorium, ſeque mutuò & illud reſpicientes.

10. Fecit & menſam de lignis ſetim in longitudine duorum cubitorum, & in latitudine unius cubiti, quæ habebat in altitudine cubitum ac ſemiſſem.

11. circumdeditque eam auro mundiſſimo, & fecit illi labium aureum per gyrum,

12. ipſique labio coronam auream interraſilem quatuor digitorum, & ſuper eamdem, alteram coronam auream.

13. Fudit & quatuor circulos aureos, quos poſuit in quatuor angulis per ſingulos pedes menſæ

14. contra coronam: miſitque in eos vectes, ut poſſit menſa portari.

15. Ipſos quoque vectes fecit de lignis ſetim, & circumdedit eos auro.

16. Et vaſa ad diverſos uſus menſæ, acetabula, phialas, & cyathos, & thuribula, ex auro puro, in quibus offerenda ſunt libamina.

17. Fecit & candelabrum ductile de auro mundiſſimo. De cujus vecte calami, ſcyphi, ſphærulæque ac lilia procedebant:

18. ſex in utroque latere, tres calami ex parte una, & tres ex altera:

19. tres ſcyphi in nucis modum per calamos ſingulos, ſphærulæque ſimul & lilia, & tres ſcyphi inſtar nucis in calamo altero, ſphærulæque ſimul & lilia. Æquum erat opus ſex calamorum, qui procedebant de ſtipite candelabri.

20. In ipſo autem vecte erant quatuor ſcyphi in nucis modum, ſphærulæque per ſingulos ſimul & lilia:

21. & ſphærulæ ſub duobus calamis per loca tria, qui ſimul ſex fiunt calami procedentes de vecte uno.

22. Et ſphærulæ igitur, & calami ex ipſo erant, univerſa ductilia ex auro puriſſimo.

23. Fecit & lucernas ſeptem cum emunctoriis ſuis, & vaſa ubi ea quæ emuncta ſunt extinguantur, de auro mundiſſimo.

24. Talentum auri appendebat candelabrum cum omnibus vaſis ſuis.

25. Fecit & altare thymiamatis de lignis ſetim, per quadrum ſingulos habens cubitos, & in altitudine duos: è cujus angulis procedebant cornua.

26. Veſtivitque illud auro puriſſimo, cum craticula ac parietibus & cornibus.

27. Fecitque ei coronam aureolam per gyrum, & duos annulos aureos ſub corona per ſingula latera, ut mittantur in eos vectes, & poſſit altare portari.

28. Ipſos autem vectes fecit de lignis ſetim, & operuit laminis aureis.

29. Compoſuit & oleum ad ſanctificationis unguentum, & thymiama de aromatibus mundiſſimis, opere pigmentarii.

CAPUT XXXVIII.

Formatur altare holocauſti cum labro æneo & atrio, oblataque donaria recenſentur.

1. Par. 1. 5. Eiuſdem ann. 2514. primo ſemeſtri.

1. FEcit & altare holocauſti de lignis ſetim, quinque cubitorum per quadrum, & trium in altitudine:

2. cujus cornua de angulis procedebant, operuitque illud laminis æneis.

3. Et in uſus ejus paravit ex ære vaſa diverſa, lebetes, forcipes, fuſcinulas, uncinos, & ignium receptacula.

4. Craticulamque ejus in modum retis fecit æneam, & ſubter eam in altaris medio arulam,

5. fuſis quatuor annulis per totidem retiaculi ſummitates, ad immittendos vectes ad portandum:

6. quos & ipſos fecit de lignis ſetim, & operuit laminis æneis:

7. induxitque in circulos, qui in lateribus altaris eminebant. Ipſum autem altare ‖ non erat ſolidum, ſed cavum ex tabulis, & intus vacuum. ‖ Sup. 27. 8.

8. Fecit & labrum æneum cum baſi ſua de ſpeculis mulierum, quæ excubabant in oſtio tabernaculi.

9. Fecit & atrium, in cujus auſtrali plaga erant tentoria de byſſo retorta, cubitorum centum,

10. columnæ æneæ viginti cum baſibus ſuis, capita columnarum, & tota operis cælatura, argentea.

11. Æquè ad ſeptentrionalem plagam tentoria, columnæ, baſeſque & capita columnarum ejuſdem menſuræ, & operis ac metalli, erant.

12. In ea verò plaga, quæ ad Occidentem reſpicit, fuerunt tentoria cubitorum quinquaginta, columnæ decem cum baſibus ſuis æneæ, & capita columnarum, & tota operis cælatura, argentea.

13. Porrò contra orientem quinquaginta cubitorum paravit tentoria:

14. è quibus, quindecim cubitos columnarum trium, cum baſibus ſuis, unum tenebat latus:

15. & in parte altera (quia inter utraque introitum tabernaculi fecit) quindecim æquè cubitorum erant tentoria, columnæque tres, & baſes totidem.

16. Cuncta atrii tentoria byſſus retorta texuerat.

17. Baſes columnarum fuere æneæ, capita autem earum cum cunctis cælaturis ſuis argentea: ſed & ipſas columnas atrii veſtivit argento.

18. Et in introitu ejus opere plumario fecit tentorium ex hyacintho, purpura, vermiculo, ac byſſo retorta, quod habebat viginti cubitos in longitudine, altitudo verò quinque cubitorum erat, juxta menſuram, quam cuncta atrii tentoria habebant.

19. Columnæ autem in ingreſſu fuere quatuor cum baſibus æneis, capitaque earum & cælaturæ argenteæ.

20. Paxillos quoque tabernaculi & atrii per gyrum fecit æneos.

21. Hæc ſunt inſtrumenta tabernaculi teſtimonii, quæ enumerata ſunt juxta præceptum Moyſi in cæremoniis Levitarum per manum Ithamar filii Aaron ſacerdotis:

22. quæ Beſeleel filius Uri filii Hur de tribu Juda, Domino per Moyſen jubente, compleverat,

23. juncto ſibi ſocio Ooliab filio Achiſamech de tribu Dan: qui & ipſe artifex lignorum egregius fuit: & polymitarius atque plumarius ex hyacintho, purpura, vermiculo & byſſo.

24. Omne aurum quod expenſum eſt in opere Sanctuarii, & quod oblatum eſt in donariis, viginti novem talentorum fuit, & ſeptingentorum triginta ſiclorum, ad menſuram Sanctuarii.

25. Oblatum eſt autem ab his qui tranſierunt ad numerum à viginti annis & ſuprà, de ſexcentis tribus millibus, & quingentis quinquaginta, armatorum.

26. Fuerunt prætereà centum talenta argenti, è quibus conflatæ ſunt baſes Sanctuarii, & introitus ubi velum pendet.

27. Cen-

27. Centum baſes factæ ſunt de talentis centum, ſingulis talentis per baſes ſingulas ſupputatis.

28. De mille autem ſeptingentis & ſeptuaginta quinque, fecit capita columnarum, quas & ipſas veſtivit argento.

29. Æris quoque oblata ſunt talenta ſeptuaginta duo millia, & quadringenti ſupra ſicli,

30. ex quibus fuſæ ſunt baſes in introitu tabernaculi teſtimonii, & altare æneum cum craticula ſua, omniaque vaſa quæ ad uſum ejus pertinent,

31. & baſes atrii tam in circuitu quàm in ingreſſu ejus, & paxilli tabernaculi atque atrii per gyrum.

CAPUT XXXIX.

Pontificalia ſacerdotaliaque conficiuntur ornamenta, totumque injunctum opus perficitur.

Cap. 28. 6. Ejuſdem an. 2514. primo ſemeſtri.

1. DE hyacintho verò & purpura, vermiculo ac byſſo, fecit veſtes, quibus indueretur Aaron quando miniſtrabat in ſanctis, ſicut præcepit Dominus Moyſi.

2. Fecit igitur ſuperhumerale de auro, hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & byſſo retorta,

3. opere polymitario: inciditque bracteas aureas, & extenuavit in fila, ut poſſent torqueri cum priorum colorum ſubtegmine,

4. duaſque oras ſibi invicem copulatas in utroque latere ſummitatum,

5. & balteum ex eiſdem coloribus, ſicut præceperat Dominus Moyſi.

6. Paravit & duos lapides onychinos, aſtrictos & incluſos auro, & ſculptos arte gemmaria nominibus filiorum Iſrael:

7. poſuitque eos in lateribus ſuperhumeralis, in monimentum filiorum Iſrael, ſicut præceperat Dominus Moyſi.

8. Fecit & rationale opere polymito juxta opus ſuperhumeralis, ex auro, hyacintho, purpura, coccoque bis tincto, & byſſo retorta:

9. quadrangulum, duplex, menſuræ palmi.

10. Et poſuit in eo gemmarum ordines quatuor. In primo verſu erat ſardius, topazius, ſmaragdus.

11. In ſecundo, carbunculus, ſapphirus, & jaſpis.

12. In tertio, ligurius, achates, & amethyſtus.

13. In quarto, chryſolithus, onychinus, & beryllus, circumdati & incluſi auro per ordines ſuos.

14. Ipſique lapides duodecim, ſculpti erant nominibus duodecim tribuum Iſrael, ſinguli per nomina ſingulorum.

15. Fecerunt in rationali & catenulas ſibi invicem cohærentes, de auro puriſſimo:

16. & duos uncinos, totidemque annulos aureos. Porrò annulos poſuerunt in utroque latere rationalis,

17. è quibus penderent duæ catenæ aureæ, quas inſeruerunt uncinis, qui in ſuperhumeralis angulis eminebant.

18. Hæc & antè & retrò ita conveniebant ſibi, ut ſuperhumerale & rationale mutuò necterentur,

19. ſtricta ad balteum & annulis fortiùs copulata, quos jungebat vitta hyacinthina, ne laxa fluerent; & à ſe invicem moverentur, ſicut præcepit Dominus Moyſi.

20. Fecerunt quoque tunicam ſuperhumeralis totam hyacinthinam,

21. & capitium in ſuperiori parte contra medium, oramque per gyrum capitii textilem:

22. deorſum autem ad pedes mala punica ex hyacintho, purpura, vermiculo, ac byſſo retorta:

23. & tintinnabula de auro puriſſimo, quæ poſuerunt inter malogranata in extrema parte tunicæ per gyrum:

24. tintinnabulum autem aureum, & malum punicum, quibus ornatus incedebat pontifex quando miniſterio fungebatur, ſicut præceperat Dominus Moyſi.

25. Fecerunt & tunicas byſſinas opere textili Aaron & filiis ejus:

26. & mitras cum coronulis ſuis ex byſſo:

27. feminalia quoque linea, byſſina:

28. cingulum verò de byſſo retorta, hyacintho, purpura, ac vermiculo bis tincto arte plumaria: ſicut præceperat Dominus Moyſi.

29. Fecerunt & laminam ſacræ venerationis de auro puriſſimo, ſcripſeruntque in ea opere gemmario, Sanctum Domini:

30. & ſtrinxerunt eam cum mitra vitta hyacinthina, ſicut præceperat Dominus Moyſi.

31. Perfectum eſt igitur omne opus tabernaculi & tecti teſtimonii: feceruntque filii Iſrael cuncta quæ præceperat Dominus Moyſi.

32. Et obtulerunt tabernaculum & tectum & univerſam ſupellectilem, annulos, tabulas, vectes, columnas ac baſes,

33. opertorium de pellibus arietum rubricatis, & aliud operimentum de janthinis pellibus,

34. velum, arcam, vectes, propitiatorium,

35. menſam cum vaſis ſuis & propoſitionis panibus:

36. candelabrum, lucernas, & utenſilia earum cum oleo:

37. altare aureum, & unguentum, & thymiama ex aromatibus:

38. & tentorium in introitu tabernaculi:

39. altare æneum, retiaculum, vectes, & vaſa ejus omnia: labrum cum baſi ſua: tentoria atrii, & columnas cum baſibus ſuis:

40. tentorium in introitu atrii, funiculoſque illius & paxillos. Nihil ex vaſis defuit, quæ in miniſterium tabernaculi, & in tectum fœderis juſſa ſunt fieri.

41. Veſtes quoque, quibus ſacerdotes utuntur in ſanctuario, Aaron ſcilicet & filii ejus,

42. obtulerunt filii Iſrael, ſicut præceperat Dominus.

43. Quæ poſtquam Moyſes cuncta vidit completa, benedixit eis.

CAPUT XL.

Primo menſe tabernaculum erigendum & conſecrandum præcipitur; quo facto, majeſtate Dei repletur, nube tabernaculum continuè operiente, niſi dum eſſet proficiſcendum.

1. LOcutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens:

2. Menſe primo, prima die menſis, eriges tabernaculum teſtimonii,

3. & pones in eo arcam, demittéſque ante illam velum:

4. & illata menſa, pones ſuper eam quæ ritè præcepta ſunt. Candelabrum ſtabit cum lucernis ſuis,

5. & altare aureum in quo adoletur incenſum, coram arca teſtimonii. Tentorium in introitu tabernaculi pones,

6. & ante illud altare holocauſti:

7. labrum inter altare & tabernaculum, quod implebis aqua.

8. Circumdabíſque atrium tentoriis, & ingreſſum ejus.

9. Et aſſumpto unctionis oleo unges tabernaculum cum vaſis ſuis, ut ſanctificentur:

10. altare holocauſti & omnia vaſa ejus:

11. labrum cum baſi ſua: omnia unctionis oleo conſecrabis, ut ſint Sancta ſanctorum.

12. Applicabíſque Aaron & filios ejus ad fores tabernaculi teſtimonii, & lotos aqua

|| *Sup.* 29. 35. *Levit.* 8. 2.7. 13. || indues ſanctis veſtibus, ut miniſtrent mihi, & unctio eorum in ſacerdotium ſempiternum proficiat.

14. Fecítque Moyſes omnia quæ præceperat Dominus.

* Nempè ab exitu, ut ſit menſis 7. ejuſdem ann. M. 2514 Ant. Chr. 1490. 15. Igitur menſe primo anni ſecundi, * prima die menſis, collocatum eſt tabernaculum.

|| *Num.* 7. 1. 16. || Erexítque Moyſes illud, & poſuit tabulas ac baſes & vectes, ſtatuítque columnas,

17. & expandit tectum ſuper tabernaculum, impoſito deſuper operimento, ſicut Dominus imperaverat.

18. Poſuit & teſtimonium in arca, ſubditis infrà vectibus, & oraculum deſuper.

19. Cùmque intuliſſet arcam in tabernaculum, appendit ante eam velum, ut expleret Domini juſſionem.

20. Poſuit & menſam in tabernaculo teſtimonii ad plagam Septentrionalem extra velum,

21. ordinatis coram propoſitionis panibus, ſicut præceperat Dominus Moyſi.

22. Poſuit & candelabrum in tabernaculo teſtimonii è regione menſæ in parte auſtrali,

23. locatis per ordinem lucernis, juxta præceptum Domini.

24. Poſuit & altare aureum ſub tecto teſtimonii contra velum,

25. & adolevit ſuper eo incenſum aromatum, ſicut juſſerat Dominus Moyſi.

26. Poſuit & tentorium in introitu tabernaculi teſtimonii,

27. & altare holocauſti in veſtibulo teſtimonii, offerens in eo holocauſtum, & ſacrificia, ut Dominus imperaverat.

28. Labrum quoque ſtatuit inter tabernaculum teſtimonii & altare, implens illud aqua.

29. Laveruntque Moyſes & Aaron ac filii ejus manus ſuas & pedes,

30. cùm ingrederentur tectum fœderis, & accederent ad altare, ſicut præceperat Dominus Moyſi.

31. Erexit & atrium per gyrum tabernaculi & altaris, ducto in introitu ejus tentorio. Poſtquam omnia perfecta ſunt,

32. || operuit nubes tabernaculum teſtimonii, & gloria Domini implevit illud. || *Num.* 9. 15. 3. *Reg.* 8. 10.

33. Nec poterat Moyſes ingredi tectum fœderis, nube operiente omnia, & majeſtate Domini coruſcante, quia cuncta nubes operuerat.

34. Si quando nubes tabernaculum deſerebat, proficiſcebantur filii Iſrael per turmas ſuas:

35. ſi pendebat deſuper, manebant in eodem loco.

36. Nubes quippè Domini incubabat per diem tabernaculo, & ignis in nocte, videntibus cunctis populis Iſrael per cunctas manſiones ſuas.

LIBER LEVITICUS,
HEBRAICE VAICRA.

T*ERTIUS Moſis liber* LEVITICUS *dicitur, quòd in eo fuſiſſimè tractetur id genus legum, quod ad cæremonias & officium Levitarum pertinet: ut ſunt holocauſta, & reliqua ſacrificiorum atque oblationum genera; ignis perpetuus; diſcrimen animalium mundorum & immundorum; indictio feſtorum dierum, promulgatio anni Jubilæi: & alia quamplurima notatu digna, quæ in populo Dei dicta, factaque ſunt intra unum menſem & dimidium. Nam anno 2. ab exitu, menſis 1. die 1. ac deinceps, Tabernaculo jam erecto, Deus leges illas per intervalla Moſi tradidit, quæ ſeptem primis capitibus continentur. Menſis 2. initio, per ſeptem Dies, Aaronis & 4. filiorum ejus, nec non altaris conſecratio peragitur;* Levit. 8. cum Exod. 29. 35. 37. *Die verò octavo ejuſdem Menſis, Aaron primum offert ſacrificium;* Levit. 9. *Deinde Nadab & Abiu Aaronis primogeniti ſanctuarium cum igne alieno ingreſſuri pereunt,* Levit. 10. *Ea occaſione, lex lata (circa decimum ut videtur menſis diem) de ingreſſu ſolius ſummi ſacerdotis ſemel in anno in ſanctuarium.* Levit. 16. *Et aliæ leges denique, quæ 17. poſtremis hujus libri capitibus ſunt promulgatæ.*

Ab Hebræis vocatur hic liber TORAT HACCOHANIM, id eſt, Lex Sacerdotum: *Vel* VAICRA, & vocavit, *à primo libri vocabulo, ut de aliis jam dictum eſt.*

CAPUT PRIMUM.

Varius ritus ac modus holocauſtorum, armentorum, pecudum, & avium offerendorum.

Ejuſdem ann. 2. ab exitu, menſe 1. qui fit ſeptimus ann. 2514. à creatione. Ant. Chr. ann. 1490.

1. VOCAVIT autem Moyſen, & locutus eſt ei Dominus de tabernaculo teſtimonii, dicens:
2. Loquere filiis Iſrael, & dices ad eos: Homo, qui obtulerit ex vobis hoſtiam Domino de pecoribus, id eſt, de bobus & ovibus offerens victimas,

‖ Exod. 29. 10.

3. ‖ ſi holocauſtum fuerit ejus oblatio, ac de armento; maſculum immaculatum offeret ad oſtium tabernaculi teſtimonii, ad placandum ſibi Dominum:

4. ponetque manum ſuper caput hoſtiæ, & acceptabilis erit, atque in expiationem ejus proficiens.

5. Immolabitque vitulum coram Domino, & offerent filii Aaron ſacerdotes ſanguinem ejus, fundentes per altaris circuitum, quod eſt ante oſtium tabernaculi,

6. Detractaque pelle hoſtiæ, artus in fruſta concident,

7. & ſubjicient in altari ignem, ſtrue lignorum antè compoſita:

8. & membra quæ ſunt cæſa, deſuper ordinantes, caput videlicet, & cuncta quæ adhærent jecori,

9. inteſtinis & pedibus lotis aqua: adolebitque ea ſacerdos ſuper altare in holocauſtum & ſuavem odorem Domino.

10. Quòd ſi de pecoribus oblatio eſt, de ovibus ſive de capris holocauſtum, maſculum abſque macula offeret:

11. immolabitque ad latus altaris, quod reſpicit ad Aquilonem, coram Domino: ſanguinem verò illius fundent ſuper altare filii Aaron per circuitum:

12. dividentque membra, caput, & omnia quæ adhærent jecori: & ponent ſuper ligna, quibus ſubjiciendus eſt ignis:

13. inteſtina verò & pedes lavabunt aqua. Et oblata omnia adolebit ſacerdos ſuper altare in holocauſtum & odorem ſuaviſſimum Domino.

14. Si autem de avibus, holocauſti oblatio fuerit Domino, de turturibus, aut pullis columbæ,

15. offeret eam ſacerdos ad altare: & retorto ad collum capite, ac rupto vulneris loco, decurrere faciet ſanguinem ſuper crepidinem altaris:

Digitized by Google

16. veſiculam verò gutturis, & plumas projiciet propè altare ad orientalem plagam, in loco in quo cineres effundi ſolent,

17. confringetque aſcellas ejus, & non ſecabit, neque ferro dividet eam, & adolebit ſuper altare, lignis igne ſuppoſito. Holocauſtum eſt & oblatio ſuaviſſimi odoris Domino.

CAPUT II.

Ritus oblationis ſacrificiorum ſimilæ oleo conſperſæ, thuris, panum, laganorum, atque primitiarum, addito in omnibus ſale, nuſquam autem fermento, nec melle.

Eodem anno 2. ab exitu, menſis primi die primo.

1. Anima cùm obtulerit oblationem ſacrificii Domino, ſimila erit ejus oblatio: fundetque ſuper eam oleum, & ponet thus,

2. ac deferet ad filios Aaron ſacerdotes: quorum unus tollet pugillum plenum ſimilæ & olei; ac totum thus, & ponet memoriale ſuper altare in odorem ſuaviſſimum Domino.

‖ Eccli. 7. 34.

3. ‖ Quod autem reliquum fuerit de ſacrificio, erit Aaron & filiorum ejus, Sanctum ſanctorum de oblationibus Domini.

4. Cùm autem obtuleris ſacrificium coctum in clibano: de ſimila, panes ſcilicet abſque fermento, conſperſos oleo, & lagana azyma oleo lita.

5. Si oblatio tua fuerit de ſartagine, ſimilæ conſperſæ oleo & abſque fermento,

6. divides eam minutatim, & fundes ſuper eam oleum.

7. Sin autem de craticula fuerit ſacrificium, æquè ſimila oleo conſpergetur:

8. quam offerens Domino, trades manibus ſacerdotis.

9. Qui cùm obtulerit eam, tollet memoriale de ſacrificio, & adolebit ſuper altare in odorem ſuavitatis Domino;

10. quidquid autem reliquum eſt, erit Aaron, & filiorum ejus, Sanctum ſanctorum de oblationibus Domini.

11. Omnis oblatio, quæ offertur Domino, abſque fermento fiet, nec quidquam fermenti ac mellis adolebitur in ſacrificio Domino.

12. Primitias tantùm eorum offeretis ac munera: ſuper altare verò non imponentur in odorem ſuavitatis.

‖ Marc. 9. 48.

13. Quidquid obtuleris ſacrificii, ‖ ſale condies, nec auferes ſal fœderis Dei tui de ſacrificio tuo. In omni oblatione tua offeres ſal.

14. Si autem obtuleris munus primarum frugum tuarum Domino de ſpicis adhuc virentibus, torrebis igni, & confringes in morem farris, & ſic offeres primitias tuas Domino,

15. fundens ſuprà oleum, & thus imponens, quia oblatio Domini eſt.

16. De qua adolebit ſacerdos in memoriam muneris partem farris fracti, & olei, ac totum thus.

CAPUT III.

Quo pacto offerantur hoſtiæ pacificorum nempe de bobus, ovibus, agnis, & capris.

Eodem anno 2. ab exitu, menſis 2. die primo.

1. Quòd ſi hoſtia pacificorum fuerit ejus oblatio, & de bobus voluerit offerre, marem ſive feminam, immaculata offeret coram Domino.

2. Ponetque manum ſuper caput victimæ ſuæ, quæ immolabitur in introitu tabernaculi teſtimonii, fundentque filii Aaron ſacerdotes ſanguinem per altaris circuitum.

3. Et offerent de hoſtia pacificorum in oblationem Domino, ‖ adipem qui operit vitalia, & quidquid pinguedinis eſt intrinſecùs: ‖ Exod. 29. 13.

4. duos renes cum adipe quo teguntur ilia, & reticulum jecoris cum renunculis.

5. adolebuntque ea ſuper altare in holocauſtum, lignis igne ſuppoſito: in oblationem ſuaviſſimi odoris Domino.

6. Si verò de ovibus fuerit ejus oblatio & pacificorum hoſtia, ſive maſculum obtulerit, ſive feminam, immaculata erunt.

7. Si agnum obtulerit coram Domino,

8. ponet manum ſuam ſuper caput victimæ ſuæ: quæ immolabitur in veſtibulo tabernaculi teſtimonii: fundentque filii Aaron ſanguinem ejus per circuitum altaris.

9. Et offerent de pacificorum hoſtia ſacrificium Domino: adipem & caudam totam

10. cum renibus, & pinguedinem quæ operit ventrem atque univerſa vitalia, & utrumque renunculum cum adipe qui eſt juxta ilia, reticulumque jecoris cum renunculis.

11. Et adolebit ea ſacerdos ſuper altare in pabulum ignis & oblationis Domini.

12. Si capra fuerit ejus oblatio, & obtulerit eam Domino,

13. ponet manum ſuam ſuper caput ejus: immolabitque eam in introitu tabernaculi teſtimonii. Et fundent filii Aaron ſanguinem ejus per altaris circuitum,

14. Tollentque ex ea in paſtum ignis Dominici, adipem qui operit ventrem, & qui tegit univerſa vitalia:

15. duos renunculos cum reticulo, quod eſt ſuper eos juxta ilia, & arvinam jecoris cum renunculis:

16. adolebitque ea ſuper altare ſacerdos, in alimoniam iguis, & ſuaviſſimi odoris. Omnis adeps, Domini erit

17. jure perpetuo in generationibus, & cunctis habitaculis veſtris: nec ſanguinem nec adipem omnino comedetis.

CAPUT IV.

Modus offerendi hoſtias ſacerdotis, principis, & multitudinis per ignorantiam peccantis.

1. Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens: Eodem anno 2. ab exitu, menſis 1. die primo.

2. Loquere filiis Iſrael: Anima, quæ peccaverit per ignorantiam, & de univerſis mandatis Domini, quæ præcepit nt non fierent, quippiam fecerit:

3. ſi ſacerdos, qui unctus eſt, peccaverit, delinquere faciens populum, offeret pro peccato ſuo vitulum immaculatum Domino:

4. & adducet illum ad oſtium tabernaculi teſtimonii coram Domino, ponetque manum ſuper caput ejus, & immolabit eum Domino.

5. Hauriet quoque de ſanguine vituli, inferens illum in tabernaculum teſtimonii.

6. Cùmque intinxerit digitum in ſanguine, aſperget eo ſepties coram Domino contra velum ſanctuarii.

7. Ponet-

Digitized by Google

7. Ponetque de eodem ſanguine ſuper cornua altaris thymiamatis gratiſſimi Domino, quod eſt in tabernaculo teſtimonii, omnem autem reliquum ſanguinem fundet in baſim altaris holocauſti in introitu tabernaculi.

8. Et adipem vituli auferet pro peccato, tam eum qui vitalia operit, quàm omnia quæ intrinſecùs ſunt:

9. duos renunculos, & reticulum quod eſt ſuper eos juxta ilia, & adipem jecoris cum renunculis,

10. ſicut aufertur de vitulo hoſtiæ pacificorum: & adolebit ea ſuper altare holocauſti:

11. Pellem verò & omnes carnes, cum capite & pedibus & inteſtinis & fimo,

12. & reliquo corpore, efferet extra caſtra in locum mundum, ubi cineres effundi ſolent: incendetque ea ſuper lignorum ſtruem, quæ in loco effuſorum cinerum cremabuntur.

13. Quòd ſi omnis turba Iſrael ignoraverit, & per imperitiam fecerit quod contra mandatum Domini eſt,

14. & poſtea intellexerit peccatum ſuum, offeret pro peccato ſuo vitulum, adducetque eum ad oſtium tabernaculi.

15. Et ponent ſeniores populi manus ſuper caput ejus coram Domino. Immolatoque vitulo in conſpectu Domini,

16. inferet ſacerdos, qui unctus eſt, de ſanguine ejus in tabernaculum teſtimonii,

17. tincto digito aſpergens ſepties contra velum.

18. Ponetque de eodem ſanguine in cornibus altaris, quod eſt coram Domino in tabernaculo teſtimonii: reliquum autem ſanguinem fundet juxta baſim altaris holocauſtorum, quod eſt in oſtio tabernaculi teſtimonii.

19. Omnemque ejus adipem tollet, & adolebit ſuper altare:

20. ſic faciens & de hoc vitulo quomodo fecit & priùs: & rogante pro eis ſacerdote, propitius erit eis Dominus.

21. Ipſum autem vitulum efferet extra caſtra, atque comburet ſicut & priorem vitulum: quia eſt pro peccato multitudinis.

22. Si peccaverit princeps, & fecerit unum, è pluribus per ignorantiam, quod Domini lege prohibetur,

23. & poſtea intellexerit peccatum ſuum; offeret hoſtiam Domino, hircum de capris immaculatum.

24. Ponetque manum ſuam ſuper caput ejus: cùmque immolaverit eum in loco ubi ſolet mactari holocauſtum coram Domino, quia pro peccato eſt,

25. tinget ſacerdos digitum in ſanguine hoſtiæ pro peccato, tangens cornua altaris holocauſti; & reliquum fundens ad baſim ejus.

26. Adipem verò adolebit ſuprà, ſicut in victimis pacificorum fieri ſolet: rogabitque pro eo ſacerdos, & pro peccato ejus, & dimittetur ei.

27. Quòd ſi peccaverit anima per ignorantiam, de populo terræ, ut faciat quidquam de his quæ Domini lege prohibentur, atque delinquat,

28. & cognoverit peccatum ſuum, offeret capram immaculatam.

29. Ponetque manum ſuper caput hoſtiæ quæ pro peccato eſt, & immolabit eam in loco holocauſti.

30. Tolletque ſacerdos de ſanguine in digito ſuo: & tangens cornua altaris holocauſti, reliquum fundet ad baſim ejus.

31. Omnem autem adipem auferens, ſicut auferri ſolet de victimis pacificorum, adolebit ſuper altare in odorem ſuavitatis Domino: rogabitque pro eo, & dimittetur ei.

32. Sin autem de pecoribus obtulerit victimam pro peccato, ovem ſcilicet immaculatam;

33. ponet manum ſuper caput ejus, & immolabit eam in loco ubi ſolent cædi holocauſtorum hoſtiæ.

34. Sumetque ſacerdos de ſanguine ejus digito ſuo, & tangens cornua altaris holocauſti, reliquum fundet ad baſim ejus.

35. Omnem quoque adipem auferens, ſicut auferri ſolet adeps arietis, qui immolatur pro pacificis, cremabit ſuper altare in incenſum Domini: rogabitque pro eo, & pro peccato ejus, & dimittetur ei.

CAPUT V.

De hoſtiis pro peccatis ex ſilentio veritatis, immunditia, errore, juramento, ſacrorum abuſu atque ignorantia.

1. SI peccaverit anima, & audierit vocem jurantis, teſtiſque fuerit quòd aut ipſe vidit, aut conſcius eſt: niſi indicaverit, portabit iniquitatem ſuam. Eodem an menſe & die.

2. Anima, quæ tetigerit aliquid immundum, ſive quod occiſum à beſtia eſt, aut per ſe mortuum, aut quodlibet aliud reptile: & oblita fuerit immunditiæ ſuæ, rea eſt, & deliquit:

3. & ſi tetigerit quidquam de immunditia hominis, juxta omnem impuritatem qua pollui ſolet, oblitaque cognoverit poſteà, ſubjacebit delicto.

4. Anima, quæ juraverit, & protulerit labiis ſuis ut vel malè quid faceret, vel benè, & idipſum juramento & ſermone firmaverit, oblitaque poſteà intellexerit delictum ſuum,

5. agat pœnitentiam pro peccato,

6. & offerat de gregibus agnam ſive capram, orabitque pro ea ſacerdos & pro peccato ejus:

7. ſin autem non potuerit offerre pecus, offerat || duos turtures, vel duos pullos columbarum, Domino, unum pro peccato, & || *Infr. 12. 8 Luc. 2. 24.* alterum in holocauſtum;

8. dabitque eos ſacerdoti: qui primum offerens pro peccato, retorquebit caput ejus ad pennulas; ita ut collo hæreat, & non penitus abrumpatur.

9. Et aſperget de ſanguine ejus parietem altaris. Quidquid autem reliquum fuerit, faciet diſtillare ad fundamentum ejus, quia pro peccato eſt.

10. Alterum verò adolebit in holocauſtum, ut fieri ſolet: rogabitque pro eo ſacerdos & pro peccato ejus, & dimittetur ei.

11. Quòd ſi non quiverit manus ejus duos offerre turtures, aut duos pullos columbarum, offeret pro peccato ſuo ſimilæ partem ephi decimam. Non mittet in eam oleum, nec thuris aliquid imponet, quia pro peccato eſt.

12. Tradetque eam ſacerdoti: qui plenum ex ea pugillum hauriens, cremabit ſuper altare; In monimentum ejus qui obtulerit,

13. rogans pro illo & expians, reliquam verò partem ipſe habebit in munere.

14. Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens:

15. Anima ſi prævaricans cæremonias, per errorem, in his quæ Domino ſunt ſanctificata, peccaverit, offeret pro delicto ſuo arietem immaculatum de gregibus, qui emi poteſt duobus ſiclis, juxta pondus Sanctuarii:

16. ipſumque quod intulit damni reſtituet, & quintam partem ponet ſuprà, tradens ſacerdoti, qui rogabit pro eo offerens arietem, & dimittetur ei.

17. Anima ſi peccaverit per ignorantiam, feceritque unum ex his quæ Domini lege prohibentur, & peccati rea intellexerit iniquitatem ſuam,

18. offeret arietem immaculatum de gregibus ſacerdoti, juxta menſuram æſtimationemque peccati: qui orabit pro eo, quia neſciens fecerit: & dimittetur ei,

19. quia per errorem deliquit in Dominum.

CAPUT VI.

Oblatio pro peccato ex certa ſcientia commiſſo: leges holocauſti, ignis perpetui, ſingulorum ſacrificiorum & oblationum ſacerdotis in die unctionis ſuæ: & in genere de hoſtia pro peccato: quive & quando his veſci poſſint.

Eodem menſe & anno M. ſc. 2514. 1. LOcutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens:

2. Anima quæ peccaverit, & contempto Domino, negaverit proximo ſuo depoſitum quod fidei ejus creditum fuerat, vel vi aliquid extorſerit, aut calumniam fecerit,

3. ſive rem perditam invenerit, & inficians inſuper pejeraverit, & quodlibet aliud ex pluribus fecerit, in quibus ſolent peccare homines,

4. convicta delicti, reddet

Num. 5.7. 5. omnia quæ per fraudem voluit obtinere, integra, & || quintam inſuper partem domino cui damnum intulerat.

6. Pro peccato autem ſuo offeret arietem immaculatum de grege, & dabit eum ſacerdoti, juxta æſtimationem menſuramque delicti:

7. qui rogabit pro eo coram Domino, & dimittetur illi pro ſingulis quæ faciendo peccavit.

8. Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens:

9. Præcipe Aaron & filiis ejus: Hæc eſt lex holocauſti: Cremabitur in altari tota nocte uſque manè: ignis ex eodem altari erit.

10. Veſtietur tunica ſacerdos & feminalibus lineis: tolletque cineres, quos vorans ignis exuſſit, & ponens juxta altare,

11. ſpoliabitur prioribus veſtimentis, indutuſque aliis, efferet eos extra caſtra, & in loco mundiſſimo uſque ad favillam conſumi faciet.

12. Ignis autem in altari ſemper ardebit, quem nutriet ſacerdos ſubjiciens ligna manè per ſingulos dies, & impoſito holocauſto, deſuper adolebit adipes pacificorum.

13. Ignis eſt iſte perpetuus, qui numquam deficiet in altari.

14. Hæc eſt lex ſacrificii & libamentorum, quæ offerent filii Aaron coram Domino, & coram altari.

15. Tollet ſacerdos pugillum ſimilæ, quæ conſperſa eſt oleo, & totum thus, quod ſuper ſimilam poſitum eſt: adolebitque illud in altari, in monimentum odoris ſuaviſſimi Domino:

16. reliquam autem partem ſimilæ comedet Aaron cum filiis ſuis, abſque fermento: & comedet in loco Sancto Atrii tabernaculi.

17. Ideò autem non fermentabitur, quia pars ejus in Domini offertur incenſum. Sanctum ſanctorum erit, ſicut pro peccato atque delicto.

18. Mares tantùm ſtirpis Aaron comedent illud. Legitimum ac ſempiternum erit in generationibus veſtris de ſacrificiis Domini: omnis, qui tetigerit illa, ſanctificabitur.

19. Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens:

20. Hæc eſt oblatio Aaron, & filiorum ejus, quam offerre debent Domino in die unctionis ſuæ. Decimam partem ephi offerent ſimilæ in ſacrificio ſempiterno, medium ejus manè, & medium ejus veſpere:

21. quæ in ſartagine oleo conſperſa frigetur. Offeret autem eam calidam in odorem ſuaviſſimum Domino

22. ſacerdos, qui jure patri ſucceſſerit, & tota cremabitur in altari.

23. Omne enim ſacrificium ſacerdotum igne conſumetur, nec quiſquam comedet ex eo.

24. Locutus eſt autem Dominus ad Moyſen, dicens:

25. Loquere Aaron & filiis ejus: Iſta eſt lex hoſtiæ pro peccato: In loco ubi offertur holocauſtum, immolabitur coram Domino. Sanctum ſanctorum eſt.

26. Sacerdos qui offert, comedet eam in loco ſancto, in atrio tabernaculi.

27. Quidquid tetigerit carnes ejus, ſanctificabitur. Si de ſanguine illius veſtis fuerit aſperſa, lavabitur in loco ſancto.

28. Vas autem fictile, in quo cocta eſt, confringetur: quòd ſi vas æneum fuerit, defricabitur, & lavabitur aqua.

29. Omnis maſculus de genere ſacerdotali veſcetur de carnibus ejus, quia Sanctum ſanctorum eſt.

30. Hoſtia enim quæ cæditur pro peccato, || cujus ſanguis infertur in tabernaculum teſtimonii ad expiandum in Sanctuario, non comedetur, ſed comburetur igni. || Sap. 4.[illegible] Heb. 13.11.

CAPUT VII.

Ritus oblationis hoſtiæ pro delicto, & hoſtiæ ac victimæ pacificorum: adeps & ſanguis in univerſum comedi prohibentur.

1. HÆc quoque lex hoſtiæ pro delicto, Sancta ſanctorum eſt: Eodem menſe & anno M. ſc. 2514.

2. idcircò ubi immolabitur holocauſtum, mactabitur & victima pro delicto: ſanguis ejus per gyrum altaris fundetur.

3. Offerent ex ea caudam & adipem qui operit vitalia:

4. Duos renunculos, & pinguedinem quæ juxta ilia eſt, reticulumque jecoris cum renunculis.

5. Et

5. Et adolebit ea ſacerdos ſuper altare: incenſum eſt Domini pro delicto.

6. Omnis maſculus de ſacerdotali genere, in loco ſancto veſcetur his carnibus, quia Sanctum ſanctorum eſt.

7. Sicut pro peccato offertur hoſtia, ita & pro delicto: utriuſque hoſtiæ lex una erit: ad ſacerdotem, qui eam obtulerit, pertinebit.

8. Sacerdos qui offert holocauſti victimam, habebit pellem ejus.

9. Et omne ſacrificium ſimilæ, quod coquitur in clibano, & quidquid in craticula, vel in ſartagine præparatur, ejus erit ſacerdotis à quo offertur:

10. ſive oleo conſperſa, ſive arida fuerint, cunctis filiis Aaron menſura æqua per ſingulos dividetur.

11. Hæc eſt lex hoſtiæ pacificorum quæ offertur Domino.

12. Si pro gratiarum actione oblatio fuerit, offerent panes abſque fermento conſperſos oleo, & lagana azyma uncta oleo, coctamque ſimilam, & collyridas olei admiſtione conſperſas:

13. panes quoque fermentatos, cum hoſtia gratiarum, quæ immolatur pro pacificis:

14. ex quibus unus pro primitiis offeretur Domino, & erit ſacerdotis qui fundet hoſtiæ ſanguinem,

15. cujus carnes eadem comedentur die, nec remanebit ex eis quidquam uſque manè.

16. Si voto, vel ſponte quiſpiam obtulerit hoſtiam, eadem ſimiliter edetur die: ſed & ſi quid in craſtinum remanſerit, veſci licitum eſt:

17. quidquid autem tertius invenerit dies, ignis abſumet.

18. ſi quis de carnibus victimæ pacificorum die tertio comederit, irrita fiet oblatio, nec proderit offerenti: quin potiùs quæcumque anima tali ſe edulio contaminaverit, prævaricationis rea erit.

19. Caro, quæ aliquid tetigerit immundum, non comedetur, ſed comburetur igni: qui fuerit mundus, veſcetur ex ea.

20. Anima polluta quæ ederit de carnibus hoſtiæ pacificorum, quæ oblata eſt Domino, peribit de populis ſuis.

21. Et quæ tetigerit immunditiam hominis, vel jumenti, ſive omnis rei quæ polluere poteſt, & comederit de hujuſcemodi carnibus, interibit de populis ſuis.

22. Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens:

23. Loquere filiis Iſrael: Adipem ovis, & bovis, & capræ non comedetis.

24. Adipem cadaveris morticini, & ejus animalis quod à beſtia captum eſt, habebitis in varios uſus.

25. Si quis adipem, qui offerri debet in incenſum Domini, comederit, peribit de populo ſuo.

26. Sanguinem quoque omnis animalis non ſumetis in cibo, tam de avibus quàm de pecoribus.

27. Omnis anima, quæ ederit ſanguinem, peribit de populis ſuis.

28. Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens:

29. Loquere filiis Iſrael, dicens: Qui offert victimam pacificorum Domino, offerat ſimul & ſacrificium, id eſt, libamenta ejus.

30. Tenebit manibus adipem hoſtiæ, & pectuſculum: cùmque ambo oblata Domino conſecraverit, tradet ſacerdoti,

31. qui adolebit adipem ſuper altare, pectuſculum autem erit Aaron, & filiorum ejus.

32. armus quoque dexter de pacificorum hoſtiis cedet in primitias ſacerdotis.

33. Qui obtulerit ſanguinem & adipem filiorum Aaron, ipſe habebit & armum dextrum in portione ſua.

34. Pectuſculum enim elevationis, & armum ſeparationis tuli à filiis Iſrael de hoſtiis eorum pacificis, & dedi Aaron ſacerdoti, & filiis ejus lege perpetua, ab omni populo Iſrael.

35. Hæc eſt unctio Aaron & filiorum ejus in cæremoniis Domini die qua obtulit eos Moyſes, ut ſacerdotio fungerentur,

36. & quæ præcepit eis dari Dominus à filiis Iſrael religione perpetua in generationibus ſuis.

37. Iſta eſt lex holocauſti, & ſacrificii pro peccato atque delicto, & pro conſecratione & pacificorum victimis:

38. quam conſtituit Dominus Moyſi in monte Sinai, quando mandavit filiis Iſrael ut offerrent oblationes ſuas Domino in deſerto Sinai.

CAPUT VIII.

Aaronis & filiorum ejus conſecratio, ac tabernaculi ſupellectiliſque ejus unctio.

1. Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens:

2. Tolle ‖ Aaron cum filiis ſuis, veſtes eorum, & unctionis oleum, vitulum pro peccato, duos arietes, caniſtrum cum azymis, Eodem ann. 2. ab exitu, menſis 2. initio.

3. & congregabis omnem cœtum ad oſtium tabernaculi. Ann. M. 2514. Ant. Chr. 1490. ‖ Exod. 29. 35. 36. & 40. 13.

4. Fecit Moyſes ut Dominus imperaverat. Congregataque omni turba ante fores tabernaculi,

5. ait: Iſte eſt ſermo, quem juſſit Dominus fieri.

6. Statimque obtulit Aaron & filios ejus. Cùmque laviſſet eos:

7. veſtivit pontificem ſubucula linea, accingens eum balteo, & induens eum tunica hyacinthina, & deſuper humerale impoſuit,

8. quod aſtringens cingulo aptavit rationali, in quo erat Doctrina & Veritas.

9. Cidari quoque texit caput: & ſuper eam, contra frontem, poſuit laminam auream conſecratam in ſanctificatione, ſicut præceperat ei Dominus.

10. Tulit & unctionis oleum, quo linivit tabernaculum cum omni ſuppellectili ſua.

11. Cùmque ſanctificans aſperſiſſet altare ſeptem vicibus, unxit illud, & omnia vaſa ejus, labrumque cum baſi ſua ſanctificavit oleo.

12. ‖ Quod fundens ſuper caput Aaron, unxit eum, & conſecravit: ‖ Eccl. 45. 18.

13. filios quoque ejus oblatos veſtivit tunicis lineis, & cinxit balteis, impoſuitque mitras, ut juſſerat Dominus.

14. Obtulit & vitulum pro peccato: cùmque ſuper caput ejus poſuiſſet Aaron, & filii ejus, manus ſuas,

15. immolavit eum: hauriens ſanguinem,

& tincto digito, tetigit cornua altaris per
gyrum: quo expiato & ſanctificato, fudit re-
liquum ſanguinem ad fundamenta ejus.
16. Adipem verò qui erat ſuper vitalia, &
reticulum jecoris, duoſque renunculos cum
arvinulis ſuis, adolevit ſuper altare:
17. vitulum cum pelle & carnibus, & fi-
mo, cremans extra caſtra, ſicut præceperat
Dominus.
18. Obtulit & arietem in holocauſtum: ſu-
per cujus caput cùm impoſuiſſent Aaron &
filii ejus manus ſuas,
19. immolavit eum, & fudit ſanguinem
ejus per circuitum altaris.
20. Ipſumque arietem in fruſta conci-
dens, caput ejus, & artus, & adipem adole-
vit igni,
21. lotis priùs inteſtinis & pedibus, totum-
que ſimul arietem incendit ſuper altare, eò
quòd eſſet holocauſtum ſuaviſſimi odoris Do-
mino, ſicut præceperat ei.
22. Obtulit & arietem ſecundum, in con-
ſecratione ſacerdotum: poſueruntque ſuper
caput ejus Aaron & filii ejus manus ſuas:
23. quem cùm immolaſſet Moyſes, ſu-
mens de ſanguine ejus, tetigit extremum au-
riculæ dextræ Aaron, & pollicem manus ejus
dextræ, ſimiliter & pedis.
24. Obtulit & filios Aaron: cùmque de ſan-
guine arietis immolati tetigiſſet extremum
auriculæ ſingulorum dextræ, & pollices ma-
nus ac pedis dextri, reliquum fudit ſuper al-
tare per circuitum:
25. adipem verò, & caudam, omnemque
pinguedinem quæ operit inteſtina, reticulum-
que jecoris, & duos renes cum adipibus ſuis
& armo dextro ſeparavit.
26. Tollens autem de caniſtro azymorum
quod erat coram Domino, panem abſque fer-
mento, & collyridam conſperſam oleo, la-
ganumque, poſuit ſuper adipes, & armum
dextrum,
27. tradens ſimul omnia Aaron & filiis
ejus. Qui poſtquam levaverunt ea coram Do-
mino,
28. rurſum ſuſcepta de manibus eorum,
adolevit ſuper altare holocauſti, eò quòd
conſecrationis eſſet oblatio, in odorem ſuavi-
tatis ſacrificii Domino.
29. Tulitque pectuſculum, elevans illud
coram Domino, de ariete conſecrationis
in partem ſuam, ſicut præceperat ei Do-
minus.
30. Aſſumenſque unguentum, & ſangui-
nem qui erat in altari, aſperſit ſuper Aaron
& veſtimenta ejus, & ſuper filios illius ac
veſtes eorum.
31. Cùmque ſanctificaſſet eos in veſtitu
ſuo, præcepit eis, dicens: Coquite carnes
ante fores tabernaculi, & ibi comedite eas:
panes quoque conſecrationis edite, qui poſi-
ti ſunt in caniſtro, ſicut præcepit mihi Do-
minus, dicens: ‖ Aaron & filii ejus come- ‖ Exod. 29.
dent eos: 32. & 10.
32. quidquid autem reliquum fuerit de car- 12. & 4.
ne & panibus, ignis abſumet. 9. & Infr.
33. De oſtio quoque tabernaculi non exibi- 24. 9.
tis ſeptem diebus, uſque ad diem quo com-
plebitur tempus conſecrationis veſtræ: ſep-
tem enim diebus finitur conſecratio:
34. ſicut & impræſentiarum factum eſt,
ut ritus ſacrificii compleretur.
35. Die ac nocte manebitis in tabernaculo
obſervantes cuſtodias Domini, ne moriami-
ni: ſic enim mihi præceptum eſt.
36. Feceruntque Aaron & filii ejus cun-
cta quæ loquutus eſt Dominus per manum
Moyſi.

CAPUT IX.

Primitiis ſacrificiorum pro ſacerdote ac populo Deo redditis, Aaron populo benedixit, gloria Domini apparuit, ignisque holocauſtum devoravit.

Eodem ann. 2. ab exitu menſis 1. die 8. Ann. Mundi 2514. ‖ Exod. 29. 1.

1. FActo autem octavo die, vocavit Moy-
ſes Aaron & filios ejus, ac majores na-
tu Iſrael, dixitque ad Aaron:
2. ‖ Tolle de armento vitulum pro peccato,
& arietem in holocauſtum, utrumque imma-
culatum, & offer illos coram Domino.
3. Et ad filios Iſrael loqueris: Tollite hir-
cum pro peccato, & vitulum atque agnum
anniculos & ſine macula, in holocauſtum,
4. bovem & arietem pro pacificis: & immo-
late eos coram Domino, in ſacrificio ſingulo-
rum ſimilam conſperſam oleo offerentes: ho-
die enim Dominus apparebit vobis.
5. Tulerunt ergo cuncta quæ juſſerat Moy-
ſes ad oſtium tabernaculi: ubi cùm omnis
multitudo aſtaret,

6. ait

6. ait Moyſes: Iſte eſt ſermo quem præcepit Dominus: Facite, & apparebit vobis gloria ejus.

7. Et dixit ad Aaron: Accede ad altare, & immola pro peccato tuo: offer holocauſtum, & deprecare pro te & pro populo: cùmque mactaveris hoſtiam populi, ora pro eo, ſicut præcepit Dominus.

8. Statimque Aaron accedens ad altare, immolavit vitulum pro peccato ſuo:

9. cujus ſanguinem obtulerunt ei filii ſui: in quo tingens digitum, tetigit cornua altaris, & fudit reſiduum ad baſim ejus.

10. Adipemque & renunculos, ac reticulum jecoris, quæ ſunt pro peccato, adolevit ſuper altare, ſicut præceperat Dominus Moyſi:

11. carnes verò & pellem ejus extra caſtra combuſſit igni.

12. Immolavit & holocauſti victimam: obtuleruntque ei filii ſui ſanguinem ejus, quem fudit per altaris circuitum.

13. Ipſam etiam hoſtiam in fruſta conciſam, cum capite & membris ſingulis obtulerunt: quæ omnia ſuper altare cremavit igni,

14. lotis aqua priùs inteſtinis & pedibus.

15. Et pro peccato populi offerens, mactavit hircum: expiatoque altari,

16. fecit holocauſtum,

17. addens in ſacrificio libamenta, quæ pariter offeruntur, & adolens ea ſuper altare, abſque cæremoniis holocauſti matutini.

18. Immolavit & bovem atque arietem, hoſtias pacificas populi: obtuleruntque ei filii ſui ſanguinem, quem fudit ſuper altare in circuitum.

19. Adipem autem bovis, & caudam arietis, renunculoſque cum adipibus ſuis, & reticulum jecoris,

20. poſuerunt ſuper pectora: cùmque cremati eſſent adipes ſuper altare,

21. pectora eorum, & armos dextros ſeparavit Aaron, elevans coram Domino, ſicut præceperat Moyſes.

22. Et extendens manus ad populum, benedixit ei. Sicque completis hoſtiis pro peccato, & holocauſtis, & pacificis, deſcendit.

23. Ingreſſi autem Moyſes & Aaron in tabernaculum teſtimonii, & deinceps egreſſi
‖ 2. Mac. 2. 10. benedixerunt populo. ‖ Apparuitque gloria Domini omni multitudini:

24. & ecce egreſſus ignis à Domino, devoravit holocauſtum, & adipes qui erant ſuper altare. Quod cùm vidiſſent turbæ, laudaverunt Dominum, ruentes in facies ſuas.

CAPUT X.

Igne Nadab & Abiu conſumpti planguntur à populo, non à ſacerdotibus; vino autem ſacerdotibus interdicto, præcipitur ut reſiduum oblationis comedant.

Eodem menſe & an. 2514. ‖ Num. 3. 4 & 26. 61. 1. Par. 24. 2.

1. ARreptiſque Nadab & Abiu filii Aaron thuribulis, ‖ poſuerunt ignem, & incenſum deſuper, offerentes coram Domino ignem alienum: quod eis præceptum non erat.

2. Egreſſuſque ignis à Domino, devoravit eos, & mortui ſunt coram Domino.

3. Dixitque Moyſes ad Aaron: Hoc eſt quod locutus eſt Dominus: Sanctificabor in iis qui appropinquant mihi, & in conſpectu omnis populi glorificabor. Quod audiens tacuit Aaron.

4. Vocatis autem Moyſes Miſaele & Eliſaphan filiis Oziel, patrui Aaron, ait ad eos: Ite & tollite fratres veſtros de conſpectu Sanctuarii, & aſportate extra caſtra.

5. Confeſtimque pergentes, tulerunt eos ſicut jacebant, veſtitos lineis tunicis, & ejecerunt foras, ut ſibi fuerat imperatum.

6. Locutuſque eſt Moyſes ad Aaron, & ad Eleazar, & Ithamar, filios ejus: Capita veſtra nolite nudare, & veſtimenta nolite ſcindere; ne fortè moriamini, & ſuper omnem cœtum oriatur indignatio. Fratres veſtri, & omnis domus Iſrael plangant incendium quod Dominus ſuſcitavit:

7. vos autem non egrediemini fores tabernaculi, alioquin peribitis: oleum quippe ſanctæ unctionis eſt ſuper vos. Qui fecerunt omnia juxta præceptum Moyſi.

8. Dixit quoque Dominus ad Aaron:

9. Vinum, & omne quod inebriare poteſt, non bibetis tu & filii tui, quando intratis in tabernaculum teſtimonii, ne moriamini: quia præceptum ſempiternum eſt in generationes veſtras.

10. Et ut habeatis ſcientiam diſcernendi inter ſanctum & profanum, inter pollutum & mundum:

11. doceatiſque filios Iſrael omnia legitima mea quæ locutus eſt Dominus ad eos per manus Moyſi.

12. Locutuſque eſt Moyſes ad Aaron, & ad Eleazar, & Ithamar, filios ejus, qui erant reſidui: Tollite ſacrificium, quod remanſit de oblatione Domini; & comedite illud abſque fermento juxta altare, quia Sanctum ſanctorum eſt.

13. Comedetis autem in loco ſancto: quod datum eſt tibi & filiis tuis de oblationibus Domini, ſicut præceptum eſt mihi.

14. Pectuſculum quoque quod oblatum eſt, & armum qui ſeparatus eſt, edetis in loco mundiſſimo tu & filii tui, & filiæ tuæ tecum: tibi enim ac liberis tuis repoſita ſunt de hoſtiis ſalutaribus filiorum Iſrael:

15. eò quòd armum & pectus, & adipes qui cremantur in altari, elevaverunt coram Domino, & pertineant ad te, & ad filios tuos, lege perpetua, ſicut præcepit Dominus.

16. ‖ Inter hæc, hircum, qui oblatus ‖ 2. Mac. 2. 11.
fuerat pro peccato, cùm quæreret Moyſes, exuſtum reperit: iratuſque contra Eleazar & Ithamar filios Aaron, qui remanſerant, ait:

17. Cur non comediſtis hoſtiam pro peccato in loco ſancto, quæ Sancta ſanctorum eſt, & data vobis ut portetis iniquitatem multitudinis, & rogetis pro ea in conſpectu Domini;

18. præſertim cùm de ſanguine illius non ſit illatum intra ſancta, & comedere debueritis eam in Sanctuario, ſicut præceptum eſt mihi?

19. Reſpondit Aaron: Oblata eſt hodie victima pro peccato, & holocauſtum coram Domino: mihi autem accidit quod vides. Quomodo potui comedere eam, aut placere Domino in cæremoniis mente lugubri?

20. Quod cùm audiſſet Moyſes, recepit ſatisfactionem.

CAPUT XI.

Animalium mundorum ab immundis ſeparatio, eorumque uſus, ut ſancti ſint filii Iſrael, ſicut & Dominus.

Eodem Ann. M. 2514. Ant. Chr. 1490. Ab exitu 2. menſe 2. ‖ Deut. 14. 3.

1. LOcutuſque eſt Dominus ad Moyſen & Aaron, dicens:

2. Dicite filiis Iſrael: ‖ Hæc ſunt animalia quæ comedere debetis de cunctis animantibus terræ:

3. Omne quod habet diviſam ungulam, & ruminat in pecoribus, comedetis.

4. Quidquid autem ruminat quidem, & habet ungulam, ſed non dividit eam, ſicut camelus & cætera, non comedetis illud, & inter immunda reputabitis.

5. Chœrogryllus qui ruminat, ungulamque non dividit, immundus eſt.

6. Lepus quoque: nam & ipſe ruminat, ſed ungulam non dividit.

‖ 2. Mac. 6. 18.

7. Et ‖ ſus: qui cùm ungulam dividat, non ruminat.

8. Horum carnibus non veſcemini, nec cadavera contingetis, quia immunda ſunt vobis.

9. Hæc ſunt quæ gignuntur in aquis, & veſci licitum eſt. Omne quod habet pinnulas & ſquamas, tam in mari quàm in fluminibus & ſtagnis, comedetis.

10. Quidquid autem pinnulas & ſquamas non habet eorum quæ in aquis moventur & vivunt, abominabile vobis

11. execrandumque erit, carnes eorum non comedetis, & morticina vitabitis.

12. Cuncta quæ non habent pinnulas & ſquamas in aquis, polluta erunt.

13. Hæc ſunt quæ de avibus comedere non debetis, & vitanda ſunt vobis: Aquilam, & gryphem, & haliæetum,

14. & milvum ac vulturem juxta genus ſuum,

15. & omne corvini generis in ſimilitudinem ſuam,

16. ſtruthionem, & noctuam, & larum, & accipitrem juxta genus ſuum:

17. bubonem, & mergulum, & ibin,

18. & cygnum, & onocrotalum, & porphyrionem,

19. herodionem & charadrion juxta genus ſuum, upupam quoque, & veſpertilionem.

20. Omne de volucribus quod graditur ſuper quatuor pedes, abominabile erit vobis.

21. Quidquid aotem ambulat quidem ſuper quatuor pedes, ſed habet longiora retrò crura, per quæ ſalit ſuper terram,

22. comedere debetis, ut eſt bruchus in genere ſuo, & attacus atque ophiomachus, ac locuſta, ſingula juxta genus ſuum.

23. Quidquid autem ex volucribus quatuor tantùm habet pedes, execrabile erit vobis:

24. & quicumque morticina eorum tetigerit, polluetur, & erit immundus uſque ad veſperum:

25. & ſi neceſſe fuerit ut portet quippiam horum mortuum, lavabit veſtimenta ſua, & immundus erit uſque ad occaſum ſolis.

26. Omne animal quod habet quidem ungulam, ſed non dividit eam: nec ruminat, immundum erit: & qui tetigerit illud, contaminabitur.

27. Quod ambulat ſuper manus, ex cunctis animantibus quæ incedunt quadrupedia, immundum erit: qui tetigerit morticina eorum, polluetur uſque ad veſperum.

28. Et qui portaverit hujuſcemodi cadavera, lavabit veſtimenta ſua, & immundus erit uſque ad veſperum: quia omnia hæc immunda ſunt vobis.

29. Hæc quoque inter polluta reputabuntur de his quæ moventur in terra, muſtela & mus & crocodilus, ſingula juxta genus ſuum,

30. mygale, & chamæleon, & ſtellio, & lacerta, & talpa:

31. omnia hæc immunda ſunt. Qui tetigerit morticina eorum, immundus erit uſque ad veſperum:

32. & ſuper quod ceciderit qoidquam de morticinis eorum, polluetur, tam vas ligneum & veſtimentum, quàm pelles & cilicia: & in quocumque fit opus, tingentur aqua, & polluta erunt uſque ad veſperum, & ſic poſtea mundabuntur.

33. Vas autem fictile, in quod horum quidquam intrò ceciderit, polluetur, & idcirco frangendum eſt.

34. Omnis cibus, quem comedetis, ſi fuſa fuerit ſuper eum aqua, immundus erit: & omne liquens quod bibitur de univerſo vaſe, immundum erit.

35. Et quidquid de morticinis hujuſcemodi ceciderit ſuper illud, immuodum erit: ſive clibani, ſive chytropodes, deſtruentur, & immundi erunt.

36. Fontes verò & ciſternæ, & omnis aquarum congregatio munda erit. Qui morticinum eorum tetigerit, polluetur.

37. Si ceciderit ſuper ſementem, non polluet eam.

38. Si aotem quiſpiam aqua ſementem perfuderit, & poſteà morticinis tacta fuerit, illico polluetur.

39. Si mortuum fuerit animal, quod licet vobis comedere, qui cadaver ejus tetigerit, immundus erit uſque ad veſperum:

40. & qui comederit ex eo quippiam, ſive portaverit; lavabit veſtimenta ſua, & immundus erit uſque ad veſperum.

41. Omne quod reptat ſuper terram, abominabile erit, nec aſſumetur in cibum.

42. Quidquid ſuper pectus quadrupes graditur, & multos habet pedes, ſive per humum trahitur, noo comedetis, quia abominabile eſt.

43. Nolite contaminare animas veſtras, oec tangatis quidquam eorum, ne immundi ſitis.

44. Ego enim ſum Dominus Deus veſter: ſancti eſtote, quia ego ſanctus ſum. Ne polluatis animas veſtras in omni reptili quod movetur ſuper terram.

45. Ego enim ſum Dominus, qui eduxi vos de Terra Ægypti, ut eſſem vobis in Deum. ‖ Sancti eritis, quia ego ſanctus ſum. ‖ 1. Pet. 1. 16.

46. Iſta eſt lex animantium ac volucrum, & omnis animæ viventis, quæ movetur in aqua, & reptat in terra,

47. ot differentias noveritis mundi & immundi, & ſciatis quid comedere, & quid reſpuere debeatis.

CAPUT XII.

Puerperæ immunditia, & mundatio cum oblatione.

1. LOcutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens: Eodem menſe & ann. 2514.

2. Lo-

Luc. 2. 22. 2. Loquere filiis Iſrael, & dices ad eos: || Mulier, ſi ſuſcepto ſemine pepererit maſculum, immunda erit ſeptem diebus, juxta dies ſeparationis menſtruæ.

Luc. 2. 21. Joan. 7. 22. 3. || Et die octavo circumcidetur infantulus:

4. ipſa verò triginta tribus diebus manebit in ſanguine purificationis ſuæ. Omne ſanctum non tanget, nec ingredietur in Sanctuarium, donec impleantur dies purificationis ſuæ.

5. Sin autem fœminam pepererit, immunda erit duabus hebdomadibus, juxta ritum fluxus menſtrui, & ſexaginta ſex diebus manebit in ſanguine purificationis ſuæ.

6. Cùmque expleti fuerint dies purificationis ſuæ, pro filio, ſive pro filia, deferet agnum anniculum in holocauſtum, & pullum columbæ ſive turturem pro peccato, ad oſtium tabernaculi teſtimonii, & tradet ſacerdoti,

7. qui offeret illa coram Domino, & orabit pro ea, & ſic mundabitur à profluvio ſanguinis ſui: iſta eſt lex parientis maſculum aut fœminam.

|| Sup. 5. 7. & 11. Luc. 2. 24. 8. Quòd ſi non invenerit manus ejus, nec potuerit offerre agnum, ſumet || duos turtures vel duos pullos columbarum, unum in holocauſtum, & alterum pro peccato: orabitque pro ea ſacerdos, & ſic mundabitur.

CAPUT XIII.

Lex & cognitio lepræ in homine & veſtimento.

Eodem menſe & ann. 2514. 1. LOcutuſque eſt Dominus ad Moyſen, & Aaron, dicens:

2. Homo, in cujus cute & carne ortus fuerit diverſus color ſive puſtula, aut quaſi lucens quippiam, id eſt, plaga lepræ, adducetur ad Aaron ſacerdotem, vel ad unumquemlibet filiorum ejus.

3. Qui cùm viderit lepram in cute, & pilos in album mutatos colorem, ipſamque ſpeciem lepræ humiliorem cute & carne reliqua, plaga lepræ eſt, & ad arbitrium ejus ſeparabitur.

4. Sin autem lucens candor fuerit in cute; nec humilior carne reliqua, & pili coloris priſtini, recludet eum ſacerdos ſeptem diebus,

5. & conſiderabit die ſeptimo: & ſi quidem lepra ultrà non creverit, nec tranſierit in cute priores terminos, rurſum recludet eum ſeptem diebus aliis.

6. Et die ſeptimo contemplabitur: ſi obſcurior fuerit lepra, & non creverit in cute, mundabit eum, quia ſcabies eſt: lavabitque homo veſtimenta ſua, & mundus erit.

7. Quòd ſi poſtquam à ſacerdote viſus eſt, & redditus munditiæ, iterùm lepra creverit; adducetur ad eum,

8. & immunditiæ condemnabitur.

9. Plaga lepræ ſi fuerit in homine, adducetur ad ſacerdotem,

10. & videbit eum. Cùmque color albus in cute fuerit, & capillorum mutaverit aſpectum, ipſa quoque caro viva apparuerit:

11. lepra vetuſtiſſima judicabitur, atque inolita cuti. Contaminabit itaque eum ſacerdos, & non recludet: quia perſpicuæ immunditiæ eſt.

12. Sin autem effloruerit diſcurrens lepra in cute, & operuerit omnem cutem à capite uſque ad pedes, quidquid ſub aſpectum oculorum cadit,

13. conſiderabit eum ſacerdos, & teneri lepra mundiſſima judicabit: eò quòd omnis in candorem verſa ſit, & idcirco homo mundus erit.

14. Quando verò caro vivens in eo apparuerit,

15. tunc ſacerdotis judicio polluetur, & inter immundos reputabitur: caro enim viva ſi lepra aſpergitur, immunda eſt.

16. Quòd ſi rurſum verſa fuerit in alborem, & totum hominem operuerit,

17. conſiderabit eum ſacerdos, & mundum eſſe decernet.

18. Caro autem & cutis in qua ulcus natum eſt & ſanatum,

19. & in loco ulceris cicatrix alba apparuerit, ſive ſubrufa, adducetur homo ad ſacerdotem:

20. qui cùm viderit locum lepræ humiliorem carne reliqua, & pilos verſos in candorem, contaminabit eum: plaga enim lepræ orta eſt in ulcere.

21. Quòd ſi pilus coloris eſt priſtini, & cicatrix ſubobſcura, & vicina carne non eſt humilior, recludet eum ſeptem diebus,

22. & ſi quidem creverit, adjudicabit eum lepræ.

23. Sin autem ſteterit in loco ſuo, ulceris eſt cicatrix, & homo mundus erit.

24. Caro autem & cutis quam ignis exuſſerit, & ſanata albam ſive rufam habuerit cicatricem,

25. conſiderabit eam ſacerdos, & ecce verſa eſt in alborem, & locus ejus reliqua cute eſt humilior: contaminabit eum, quia plaga lepræ in cicatrice orta eſt.

26. Quòd ſi pilorum color non fuerit immutatus, nec humilior plaga carne reliqua, & ipſa lepræ ſpecies fuerit ſubobſcura, recludet eum ſeptem diebus,

27. & die ſeptimo contemplabitur: ſi creverit in cute lepra, contaminabit eum.

28. Sin autem in loco ſuo candor ſteterit non ſatis clarus, plaga combuſtionis eſt, & idcirco mundabitur, quia cicatrix eſt combuſturæ.

29. Vir, ſive mulier, in cujus capite vel barba germinaverit lepra, videbit eos ſacerdos.

30. Et ſi quidem humilior fuerit locus carne reliqua, & capillus flavus, ſolitoque ſubtilior: contaminabit eos, quia lepra capitis ac barbæ eſt.

31. Sin autem viderit locum maculæ æqualem vicinæ carni, & capillum nigrum: recludet eum ſeptem diebus,

32. & die ſeptimo intuebitur. Si non creverit macula, & capillus ſui coloris eſt, & locus plagæ carni reliquæ æqualis:

33. radetur homo abſque loco maculæ, & includetur ſeptem diebus aliis.

34. Si die ſeptimo viſa fuerit ſtetiſſe plaga in loco ſuo, nec humilior carne reliqua, mundabit eum, lotiſque veſtibus ſuis mundus erit.

35. Sin autem poſt emundationem rurſus creverit macula in cute,

36. non quæret ampliùs utrùm capillus in flavum colorem ſit immutatus, quia apertè immundus eſt.

37. Porrò ſi ſteterit macula, & capilli nigri fuerint, noverit hominem ſanatum eſſe, & confidenter eum pronuntiet mundum.

38. Vir, ſive mulier, in cujus cute candor apparuerit,

39. intuebitur eos ſacerdos. Si deprehenderit ſubobſcurum alborem lucere in cute, ſciat non eſſe lepram, ſed maculam coloris candidi, & hominem mundum.

40. Vir, de cujus capite capilli fluunt, calvus & mundus eſt:

41. & ſi à fronte ceciderint pili, recalvaſter & mundus eſt:

42. Sin autem in calvitio ſive in recalvatione albus vel rufus color fuerit exortus,

43. & hoc ſacerdos viderit, condemnabit eum haud dubiæ lepræ, quæ orta eſt in calvitio.

44. Quicumque ergo maculatus fuerit lepra, & ſeparatus eſt ad arbitrium ſacerdotis,

45. habebit veſtimenta diſſuta, caput nudum, os veſte contectum, contaminatum ac ſordidum ſe clamabit.

46. Omni tempore, quo leproſus eſt & immundus, ſolus habitabit extra caſtra.

47. Veſtis lanea ſive linea, quæ lepram habuerit

48. in ſtamine atque ſubtegmine, aut certè pellis, vel quidquid ex pelle confectum eſt,

49. ſi alba vel rufa macula fuerit infecta, lepra reputabitur, oſtendeturque ſacerdoti.

50. Qui conſideratam recludet ſeptem diebus:

51. & die ſeptimo rurſus aſpiciens ſi deprehenderit creviſſe, lepra perſeverans eſt: pollutum judicabit veſtimentum & omne in quo fuerit inventa:

52. & idcirco comburetur flammis.

53. Quòd ſi eam viderit non creviſſe,

54. præcipiet, & lavabunt id in quo lepra eſt, recludetque illud ſeptem diebus aliis.

55. Et cùm viderit faciem quidem priſtinam non reverſam, nec tamen creviſſe lepram, immundum judicabit, & igne comburet, eò quòd infuſa ſit in ſuperficie veſtimenti vel per totum, lepra.

56. Sin autem obſcurior fuerit locus lepræ, poſtquam veſtis eſt lota, abrumpet eum, & à ſolido dividet.

57. Quòd ſi ultrà apparuerit in his locis, quæ priùs immaculata erant, lepra volatilis & vaga: debet igne comburi.

58. Si ceſſaverit, lavabit aqua ea, quæ pura ſunt, ſecundò, & munda erunt.

59. Iſta eſt lex lepræ veſtimenti lanei & linei, ſtaminis, atque ſubtegminis, omniſque ſupellectilis pelliceæ, quomodo mundari debeat, vel contaminari.

CAPUT XIV.

Lepræ expiandæ ſacrificia pro homine, domo, ac veſtimento.

Eodem menſe & ann. 2514. 1. LOcutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens:

2. Hic eſt ritus leproſi, quando mundandus eſt: || Adducetur ad ſacerdotem:

|| Matt. 8. 4.

3. qui egreſſus de caſtris, cùm invenerit lepram eſſe mundatam,

|| Marc. 1. 44. Luc. 5. 14.

4. || præcipiet ei qui purificatur, ut offerat duos paſſeres vivos pro ſe, quibus veſci licitum eſt, & lignum cedrinum, vermiculumque & hyſſopum:

5. & unum ex paſſeribus immolari jubebit in vaſe fictili ſuper aquas viventes:

6. alium autem vivum cum ligno cedrino, & cocco & hyſſopo tinget in ſanguine paſſeris immolati,

7. Quo aſperget illum, qui mundandus eſt, ſepties, ut jure purgetur: & dimittet paſſerem vivum, ut in agrum avolet.

8. Cùmque laverit homo veſtimenta ſua, radet omnes pilos corporis, & lavabitur aqua: purificatuſque ingredietur caſtra, ita dumtaxat ut maneat extra tabernaculum ſuum ſeptem diebus,

9. & die ſeptimo radet capillos capitis, barbamque & ſupercilia, ac totius corporis pilos. Et lotis rurſum veſtibus & corpore,

10. die octavo aſſumet duos agnos immaculatos, & ovem anniculam abſque macula, & tres decimas ſimilæ in ſacrificium, quæ conſperſa ſit oleo, & ſeorſum olei ſextarium.

11. Cùmque ſacerdos purificans hominem, ſtatuerit eum, & hæc omnia coram Domino in oſtio tabernaculi teſtimonii,

12. tollet agnum, & offeret eum pro delicto, oleique ſextarium; & oblatis ante Dominum omnibus,

13. immolabit agnum, ubi ſolet immolari hoſtia pro peccato, & holocauſtum, id eſt, in loco ſancto. Sicut enim pro peccato, ita & pro delicto ad ſacerdotem pertinet hoſtia: Sancta ſanctorum eſt.

14. Aſſumenſque ſacerdos de ſanguine hoſtiæ, quæ immolata eſt pro delicto, ponet ſuper extremum auriculæ dextræ ejus qui mundatur, & ſuper pollices manus dextræ & pedis:

15. & de olei ſextario mittet in manum ſuam ſiniſtram,

16. tingetque digitum dextrum in eo, & aſperget coram Domino ſepties.

17. Quod autem reliquum eſt olei in læva manu, fundet ſuper extremum auriculæ dextræ ejus qui mundatur, & ſuper pollices manus ac pedis dextri, & ſuper ſanguinem qui effuſus eſt pro delicto,

18. & ſuper caput ejus.

19. Rogabitque pro eo coram Domino, & faciet ſacrificium pro peccato: tunc immolabit holocauſtum,

20. & ponet illud in altari cum libamentis ſuis, & homo ritè mundabitur.

21. Quòd ſi pauper eſt, & non poteſt manus ejus invenire quæ dicta ſunt, pro delicto aſſumet agnum ad oblationem, ut roget pro eo ſacerdos, decimamque partem ſimilæ conſperſæ oleo in ſacrificium, & olei ſextarium,

22. || duoſque turtures ſive duos pullos columbæ, quorum unus ſit pro peccato, & alter in holocauſtum: || Sup. 5. 11. 12. & 8. Luc. 2. 24.

23. offeretque ea die octavo purificationis ſuæ ſacerdoti, ad oſtium tabernaculi teſtimonii coram Domino.

24. Qui ſuſcipiens agnum pro delicto & ſextarium olei, levabit ſimul:

25. immolatoque agno, de ſanguine ejus ponet ſuper extremum auriculæ dextræ illius qui mundatur, & ſuper pollices manus ejus ac pedis dextri:

26. olei verò partem mittet in manum ſuam ſiniſtram,

27. in quo tingens digitum dextræ manus aſperget ſepties coram Domino:

28. tangetque extremum dextræ auriculæ illius qui mundatur, & pollices manus ac pe-

Google

dis dextri, in loco ſanguinis qui effuſus eſt pro delicto:

29. reliquam autem partem olei, quæ eſt in ſiniſtra manu, mittet ſuper caput purificati, ut placet pro eo Dominum:

30. & turturem ſive pullum columbæ offeret,

31. unum pro delicto, & alterum in holocauſtum cum libamentis ſuis.

32. Hoc eſt ſacrificium leproſi, qui habere non poteſt omnia in emundationem ſui.

33. Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen & Aaron, dicens:

34. Cùm ingreſſi fueritis Terram Chanaan, quam ego dabo vobis in poſſeſſionem, ſi fuerit plaga lepræ in ædibus,

35. ibit cujus eſt domus, nuncians ſacerdoti, & dicet: Quaſi plaga lepræ videtur mihi eſſe in domo mea.

36. At ille præcipiet ut efferant univerſa de domo, priuſquam ingrediatur eam, & videat utrùm leproſa ſit, ne immunda fiant omnia quæ in domo ſunt. Intrabitque poſteà ut conſideret lepram domus:

37. & cùm viderit in parietibus illius quaſi valliculas pallore ſive rubore deformes, & humiliores ſuperficie reliqua,

38. egredietur oſtium domus, & ſtatim claudet illam ſeptem diebus.

39. Reverſuſque die ſeptimo, conſiderabit eam. Si invenerit creviſſe lepram,

40. jubebit erui lapides in quibus lepra eſt, & projici eos extra civitatem in locum immundum:

41. domum autem ipſam radi intrinſecus per circuitum, & ſpargi pulverem raſuræ extra urbem in locum immundum,

42. lapideſque alios reponi pro his qui ablati fuerint, & luto alio liniri domum.

43. Sin autem poſtquam eruti ſunt lapides, & pulvis eraſus, & alia terra lita,

44. ingreſſus ſacerdos viderit reverſam lepram, & parietes reſperſos maculis, lepra eſt perſeverans, & immunda domus:

45. quam ſtatim deſtruent, & lapides ejus ac ligna, atque univerſum pulverem projicient extra oppidum in locum immundum.

46. Qui intraverit domum quando clauſa eſt, immundus erit uſque ad veſperum:

47. & qui dormierit in ea, & comederit quippiam, lavabit veſtimenta ſua.

48. Quòd ſi introjens ſacerdos viderit lepram non creviſſe in domo, poſtquam denuo lita fuerit, purificabit eam reddita ſanitate:

49. & in purificationem ejus ſumet duos paſſeres, lignumque cedrinum, & vermiculum atque hyſſopum:

50. & immolato uno paſſere in vaſe fictili ſuper aquas vivas,

51. tollet lignum cedrinum, & hyſſopum, & coccum & paſſerem vivum, & tinget omnia in ſanguine paſſeris immolati, atque in aquis viventibus, & aſperget domum ſepties,

52. purificabitque eam tam in ſanguine paſſeris quàm in aquis viventibus, & in paſſere vivo, lignoque cedrino & hyſſopo atque vermiculo.

53. Cùmque dimiſerit paſſerem avolare in agrum liberè, orabit pro domo, & jure mundabitur.

54. Iſta eſt lex omnis lepræ & percuſſuræ,

55. lepræ veſtium & domorum,

56. cicatricis & erumpentium papularum, lucentis maculæ & in varias ſpecies, coloribus immutatis,

57. ut poſſit ſciri quo tempore mundum quid, vel immundum ſit.

C A P U T XV.

Seminiflui viri & menſtruoſæ mulieris expiatio.

1. LOcutuſque eſt Dominus ad Moyſen & Aaron, dicens: Eodem menſe & ann. 2514

2. Loquimini filiis Iſrael, & dicite eis: Vir, qui patitur fluxum ſeminis, immundus erit.

3. Et tunc judicabitur huic vitio ſubjacere, cùm per ſingula momenta adhæſerit carni ejus, atque concreverit fœdus humor.

4. Omne ſtratum, in quo dormierit, immundum erit, & ubicumque ſederit.

5. Si quis hominum tetigerit lectum ejus, lavabit veſtimenta ſua: & ipſe lotus aqua, immundus erit uſque ad veſperum.

6. Si ſederit ubi ille ſederat, & ipſe lavabit veſtimenta ſua: & lotus aqua, immundus erit uſque ad veſperum.

7. Qui tetigerit carnem ejus, lavabit veſtimenta ſua: & ipſe lotus aqua, immundus erit uſque ad veſperum.

8. Si ſalivam hujuſcemodi homo jecerit ſuper eum qui mundus eſt, lavabit veſtimenta ſua: & lotus aqua, immundus erit uſque ad veſperum.

9. Sagma, ſuper quo ſederit, immundum erit:

10. & quidquid ſub eo fuerit, qui fluxum ſeminis patitur, pollutum erit uſque ad veſperum. Qui portaverit horum aliquid, lavabit veſtimenta ſua: & ipſe lotus aqua, immundus erit uſque ad veſperum.

11. Omnis, quem tetigerit qui talis eſt, non lotis antè manibus, lavabit veſtimenta ſua: & lotus aqua, immundus erit uſque ad veſperum.

12. Vas fictile quod tetigerit, confringetur: vas autem ligneum lavabitur aqua.

13. Si ſanatus fuerit qui hujuſcemodi ſuſtinet paſſionem, numerabit ſeptem dies poſt emundationem ſui, & lotis veſtibus & toto corpore in aquis viventibus, erit mundus.

14. Die autem octavo ſumet duos turtures, aut duos pullos columbæ, & veniet in conſpectum Domini ad oſtium tabernaculi teſtimonii, dabitque eos ſacerdoti:

15. qui faciet unum pro peccato, & alterum in holocauſtum: rogabitque pro eo coram Domino, ut emundetur à fluxu ſeminis ſui.

16. Vir de quo egreditur ſemen coitus, lavabit aqua omne corpus ſuum: & immundus erit uſque ad veſperum.

17. Veſtem & pellem, quam habuerit, lavabit aqua, & immunda erit uſque ad veſperum.

18. Mulier, cum qua coierit, lavabitur aqua, & immunda erit uſque ad veſperum.

19. Mulier, quæ redeunte menſe patitur fluxum ſanguinis, ſeptem diebus ſeparabitur.

20. Om-

20. Omnis qui tetigerit eam, immundus erit uſque ad veſperum:

21. & in quo dormierit vel ſederit diebus ſeparationis ſuæ, polluetur.

22. Qui tetigerit lectum ejus, lavabit veſtimenta ſua: & ipſe lotus aqua, immundus erit uſque ad veſperum.

23. Omne vas, ſuper quo illa ſederit, quiſquis attigerit, lavabit veſtimenta ſua: & ipſe lotus aqua, pollutus erit uſque ad veſperum.

24. Si cojerit cum ea vir tempore ſanguinis menſtrualis, immundus erit ſeptem diebus: & omne ſtratum, in quo dormierit, polluetur.

25. Mulier, quæ patitur multis diebus fluxum ſanguinis non in tempore menſtruali, vel quæ poſt menſtruum ſanguinem fluere non ceſſat, quamdiu ſubjacet huic paſſioni, immunda erit quaſi ſit in tempore menſtruo.

26. Omne ſtratum in quo dormierit, & vas in quo ſederit, pollutum erit.

27. Quicumque tetigerit ea, lavabit veſtimenta ſua: & ipſe lotus aqua, immundus erit uſque ad veſperum.

28. Si ſteterit ſanguis, & fluere ceſſaverit, numerabit ſeptem dies purificationis ſuæ:

29. & die octavo offeret pro ſe ſacerdoti duos turtures, aut duos pullos columbarum, ad oſtium tabernaculi teſtimonii:

30. qui unum faciet pro peccato, & alterum in holocauſtum, rogabitque pro ea coram Domino, & pro fluxu immunditiæ ejus.

31. Docebitis ergo filios Iſrael ut caveant immunditiam, & non moriantur in ſordibus ſuis, cùm polluerint tabernaculum meum quod eſt inter eos.

32. Iſta eſt lex ejus, qui patitur fluxum ſeminis, & qui polluitur coitu,

33. & quæ menſtruis temporibus ſeparatur, vel quæ jugi fluit ſanguine, & hominis, qui dormierit cum ea.

C A P U T XVI.

Quando & quomodo ſacerdos ingredi debeat Sanctuarium, ipſumque expiare unà cum tabernaculo & altari, emiſſarium caprum abigere, & feſtum expiationum celebrare.

Ann. M. 2514. Ant. Ch. 1490. Ab exitu an. 2. circa diem 10. menſis 2. ‖ Sup. 10. 1. ‖ Exod. 30. 10. Hebr. 9. 7.

1. LOcutuſque eſt Dominus ad Moyſen poſt mortem duorum filiorum Aaron, quando ‖ offerentes ignem alienum interfecti ſunt:

2. & præcepit ei, dicens: Loquere ad Aaron fratrem tuum, ‖ ne omni tempore ingrediatur Sanctuarium, quod eſt intra velum coram propitiatorio quo tegitur arca, ut non moriatur (quia in nube apparebo ſuper oraculum)

3. niſi hæc antè fecerit: Vitulum pro peccato offeret, & arietem in holocauſtum.

4. Tunica linea veſtietur, feminalibus lineis verenda celabit: accingetur zona linea, cidarim lineam imponet capiti: hæc enim veſtimenta ſunt ſancta: quibus cunctis, cùm lotus fuerit, induetur.

5. Suſcipietque ab univerſa multitudine filiorum Iſrael duos hircos pro peccato, & unum arietem in holocauſtum.

6. Cùmque obtulerit vitulum, & oraverit pro ſe & pro domo ſua,

7. duos hircos ſtare faciet coram Domino in oſtio tabernaculi teſtimonii:

8. mittenſque ſuper utrumque ſortem, unam Domino, & alteram capro emiſſario:

9. cujus exierit ſors Domino, offeret illum pro peccato:

10. cujus autem in caprum emiſſarium, ſtatuet eum vivum coram Domino, ut fundat preces ſuper eo, & emittat eum in ſolitudinem.

11. His ritè celebratis, offeret vitulum, & rogans pro ſe & pro domo ſua, immolabit eum:

12. aſſumptoque thuribulo, quod de prunis altaris impleverit, & hauriens manu compoſitum thymiama in incenſum, ultra velum intrabit in Sancta:

13. ut poſitis ſuper ignem aromatibus, nebula eorum & vapor operiat oraculum, quod eſt ſupra teſtimonium: & non moriatur.

14. Tollet quoque de ſanguine vituli, & aſperget digito ſepties contra propitiatorium ad Orientem.

15. Cùmque mactaverit hircum pro peccato populi, inferet ſanguinem ejus intra velum, ſicut præceptum eſt de ſanguine

vituli,

vituli, ut aſpergat è regione oraculi,

16. & expiet Sanctuarium ab immunditiis filiorum Iſrael, & à prævaricationibus eorum, cunctiſque peccatis. Juxta hunc ritum faciet tabernaculo teſtimonii, quod fixum eſt inter eos in medio ſordium habitationis eorum.

‖ Luc. 1. 10. 17. ‖ Nullus hominum ſit in tabernaculo, quando pontifex Sanctuarium ingreditur, ut roget pro ſe & pro domo ſua, & pro univerſo cœtu Iſrael, donec egrediatur.

18. Cùm autem exierit ad altare quod coram Domino eſt, oret pro ſe, & ſumptum ſanguinem vituli atque hirci fundat ſuper cornua ejus per gyrum:

19. aſpergenſque digito ſepties, expiet, & ſanctificet illud ab immunditiis filiorum Iſrael.

20. Poſtquam emundaverit Sanctuarium, & tabernaculum, & altare, tunc offerat hircum viventem:

21. & poſita utraque manu ſuper caput ejus, confiteatur omnes iniquitates filiorum Iſrael, & univerſa delicta atque peccata eorum: quæ imprecans capiti ejus, emittet illum per hominem paratum, in deſertum.

22. Cùmque portaverit hircus omnes iniquitates eorum in terram ſolitariam, & dimiſſus fuerit in deſerto,

23. revertetur Aaron in tabernaculum teſtimonii, & depoſitis veſtibus, quibus priùs indutus erat cùm intraret Sanctuarium, relictiſque ibi,

24. lavabit carnem ſuam in loco ſancto, induetúrque veſtibus ſuis. Et poſtquam egreſſus obtulerit holocauſtum ſuum ac plebis, rogabit tam pro ſe quàm pro populo:

25. & adipem, qui oblatus eſt pro peccatis, adolebit ſuper altare.

26. Ille verò, qui dimiſerit caprum emiſſarium, lavabit veſtimenta ſua & corpus aqua, & ſic ingredietur in caſtra.

27. Vitulum autem & hircum, qui pro peccato fuerant immolati, & quorum ſanguis illatus eſt in Sanctuarium ut expiatio

‖ Hebr. 13. 11. compleretur, aſportabunt foras caſtra, ‖ & comburent igni tam pelles quàm carnes eorum ac fimum:

28. & quicumque combuſſerit ea, lavabit veſtimenta ſua & carnem aqua, & ſic ingredietur in caſtra.

29. Eritque vobis hoc legitimum ſempiternum:

‖ Inf. 23. 27. 28. ‖ Menſe ſeptimo, decima die menſis, affligetis animas veſtras, nullumque opus facietis, ſive indigena, ſive advena qui peregrinatur inter vos.

30. In hac die expiatio erit veſtri, atque mundatio ab omnibus peccatis veſtris: coram Domino mundabimini.

31. Sabbatum enim requietionis eſt, & affligetis animas veſtras religione perpetua.

32. Expiabit autem ſacerdos, qui unctus fuerit, & cujus manus initiatæ ſunt ut ſacerdotio fungatur pro patre ſuo: induetúrque ſtola linea & veſtibus ſanctis,

33. & expiabit Sanctuarium & tabernaculum teſtimonii atque altare, ſacerdotes quoque & univerſum populum.

34. Eritque vobis hoc legitimum ſempiternum, ut oretis pro filiis Iſrael, & pro cunctis peccatis eorum ſemel in anno. Fecit igitur ſicut præceperat Dominus Moyſi.

CAPUT XVII.

Nuſquam niſi ad oſtium tabernaculi ſacrificandum, atque à ſanguine & morticino abſtinendum.

1. ET locutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens: Eodem anno & menſe.

2. Loquere Aaron, & filiis ejus, & cunctis filiis Iſrael, dicens ad eos: Iſte eſt ſermo quem mandavit Dominus, dicens:

3. Homo quilibet de domo Iſrael, ſi occiderit bovem aut ovem, ſive capram, in caſtris vel extra caſtra,

4. & non obtulerit ad oſtium tabernaculi oblationem Domino, ſanguinis reus erit: quaſi ſi ſanguinem fuderit, ſic peribit de medio populi ſui.

5. Ideò ſacerdoti offerre debent filii Iſrael hoſtias ſuas, quas occident in agro, ut ſanctificentur Domino ante oſtium tabernaculi teſtimonii, & immolent eas hoſtias pacificas Domino.

6. Fundetque ſacerdos ſanguinem ſuper altare Domini ad oſtium tabernaculi teſtimonii, & adolebit adipem in odorem ſuavitatis Domino:

7. & nequaquam ultrà immolabunt hoſtias ſuas dæmonibus, cum quibus fornicati ſunt. Legitimum ſempiternum erit illis & poſteris eorum.

8. Et ad ipſos dices: Homo de domo Iſrael, & de advenis qui peregrinantur apud vos, qui obtulerit holocauſtum ſive victimam,

9. & ad oſtium tabernaculi teſtimonii non adduxerit eam, ut offeratur Domino, interibit de populo ſuo.

10. Homo quilibet de domo Iſrael, & de advenis qui peregrinantur inter eos, ſi comederit ſanguinem, obfirmabo faciem meam contra animam illius, & diſperdam eam de populo ſuo,

11. quia anima carnis in ſanguine eſt: & ego dedi illum vobis, ut ſuper altare in eo expietis pro animabus veſtris, & ſanguis pro animæ piaculo ſit.

12. Idcircò dixi filiis Iſrael: Omnis anima ex vobis non comedet ſanguinem, nec ex advenis qui peregrinantur apud vos.

13. Homo quicumque de filiis Iſrael, & de advenis qui peregrinantur apud vos, ſi venatione atque aucupio ceperit feram vel avem, quibus veſci licitum eſt, fundat ſanguinem ejus, & operiat illum terra.

14. ‖ Anima enim omnis carnis in ſanguine eſt: unde dixi filiis Iſrael: Sanguinem ‖ Gen. 9. 4. Supr. 7. 26. univerſæ carnis non comedetis, quia anima carnis in ſanguine eſt: & quicumque comederit illum, interibit.

15. Anima, quæ comederit morticinum, vel captum à beſtia, tam de indigenis, quàm de advenis, lavabit veſtimenta ſua & ſemetipſum aqua, & contaminatus erit uſque ad veſperum: & hoc ordine mundus fiet.

16. Quòd ſi non laverit veſtimenta ſua & corpus, portabit iniquitatem ſuam.

Digitized by Google

CAPUT XVIII.

Gradus conjugii illiciti, ac gentium opera fugienda in varia carnali turpitudine.

Eodem anno ab exitu Ægypti, mense 2. M. 14.

1. LOcutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens:

2. Loquere filiis Iſrael, & dices ad eos: Ego Dominus Deus veſter:

3. juxta conſuetudinem terræ Ægypti, in qua habitaſtis, non facietis: & juxta morem Regionis Chanaan, ad quam ego introducturus ſum vos, non agetis, nec in legitimis eorum ambulabitis.

4. Facietis judicia mea, & præcepta mea ſervabitis, & ambulabitis in eis. Ego Dominus Deus veſter.

Ezech. 20. Rom. 10. 5. Gal. 3. 12.

5. ‖ Cuſtodite leges meas atque judicia, quæ faciens homo, vivet in eis. Ego Dominus.

6. Omnis homo ad proximam ſanguinis ſui non accedet, ut revelet turpitudinem ejus. Ego Dominus.

7. Turpitudinem patris tui & turpitudinem matris tuæ non diſcooperies: mater tua eſt. Non revelabis turpitudinem ejus.

8. Turpitudinem uxoris patris tui non diſcooperies: turpitudo enim patris tui eſt.

9. Turpitudinem ſororis tuæ ex patre, ſive ex matre, quæ domi vel foris genita eſt, non revelabis.

10. Turpitudinem filiæ filii tui vel neptis ex filia non revelabis: quia turpitudo tua eſt:

11. Turpitudinem filiæ uxoris patris tui, quam peperit patri tuo, & eſt ſoror tua, non revelabis.

12. Turpitudinem ſororis patris tui non diſcooperies: quia caro eſt patris tui.

13. Turpitudinem ſororis matris tuæ non revelabis, eò quòd caro ſit matris tuæ.

14. Turpitudinem patrui tui non revelabis, nec accedes ad uxorem ejus, quæ tibi affinitate conjungitur.

15. Turpitudinem nurus tuæ non revelabis, quia uxor filii tui eſt, nec diſcooperies ignominiam ejus.

16. Turpitudinem uxoris fratris tui non revelabis: quia turpitudo fratris tui eſt.

17. Turpitudinem uxoris tuæ & filiæ ejus non revelabis. Filiam filii ejus, & filiam filiæ illius non ſumes, ut reveles ignominiam ejus: quia caro illius ſunt, & talis coitus inceſtus eſt.

18. Sororem uxoris tuæ in pellicatum illius non accipies, nec revelabis turpitudinem ejus adhuc illa vivente.

19. Ad mulierem quæ patitur menſtrua, non accedes; nec revelabis fœditatem ejus.

20. Cum uxore proximi tui non coibis, nec ſeminis commiſtione maculaberis.

‖ Infr. 20. 2.

21. ‖ De ſemine tuo non dabis ut conſecretur idolo Moloch, nec pollues nomen Dei tui. Ego Dominus.

22. Cum maſculo non commiſcearis coitu fœmineo, quia abominatio eſt.

‖ Infr. 20. 16.

23. Cum omni pecore non coibis, nec maculaberis cum eo. ‖ Mulier non ſuccumbet jumento, nec miſcebitur ei: quia ſcelus eſt.

24. Nec polluamini in omnibus his, quibus contaminatæ ſunt univerſæ gentes, quas ego ejiciam ante conſpectum veſtrum,

25. & quibus polluta eſt terra: cujus ego ſcelera viſitabo, ut evomat habitatores ſuos.

26. Cuſtodite legitima mea atque judicia, & non faciatis ex omnibus abominationibus iſtis, tam indigena quàm colonus qui peregrinantur apud vos.

27. Omnes enim execrationes iſtas fecerunt accolæ terræ, qui fuerunt ante vos, & polluerunt eam.

28. Cavete ergo ne & vos ſimiliter evomat, cùm paria feceritis, ſicut evomuit gentem, quæ fuit ante vos.

29. Omnis anima, quæ fecerit de abominationibus his quippiam, peribit de medio populi ſui.

30. Cuſtodite mandata mea. Nolite facere quæ fecerunt hi qui fuerunt ante vos, & ne polluamini in eis. Ego Dominus Deus veſter.

CAPUT XIX.

Varia præcepta moralia ac judicialia.

Eodem anno & menſe. ‡ Fer. 4. post Dom. Paſſion. Epiſt. ‖ Sup. 11. 44. 1. Pet. 1. 16

1. ‡ LOcutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens:

2. Loquere ad omnem cœtum filiorum Iſrael, & dices ad eos: ‖ Sancti eſtote, quia ego ſanctus ſum Dominus Deus veſter.

3. Unuſquiſque patrem ſuum, & matrem ſuam timeat. Sabbata mea cuſtodite. Ego Dominus Deus veſter.

4. Nolite converti ad idola, nec deos conflatiles faciatis vobis. Ego Dominus Deus veſter.

5. Si immolaveritis hoſtiam pacificorum Domino ut ſit placabilis,

6. eo die quo fuerit immolata, comedetis eam, & die altero: quidquid autem reſiduum fuerit in diem tertium, igne comburetis.

7. Si quis poſt biduum comederit ex ea, profanus erit, & impietatis reus:

8. portabitque iniquitatem ſuam, quia ſanctum Domini polluit, & peribit anima illa de populo ſuo.

9. ‖ Cùm meſſueris ſegetes terræ tuæ, non tondebis uſque ad ſolum ſuperficiem terræ: nec remanentes ſpicas colliges. ‖ Infr. 23. 22.

10. Neque in vinea tua racemos & grana decidentia congregabis, ſed pauperibus, & peregrinis carpenda dimittes. Ego Dominus Deus veſter.

11. Non facietis furtum. Non mentiemini, nec decipiet unuſquiſque proximum ſuum.

12. ‖ Non perjurabis in nomine meo, nec pollues nomen Dei tui. Ego Dominus. ‖ Exod. 20. 7.

13. ‖ Non facies calumniam proximo tuo; nec vi opprimes eum. ‖ Non morabitur opus mercenarii tui apud te uſque manè. ‖ Eccli. 10. 6 ‖ Deut. 24. 14. Tob. 4. 15.

14. Non maledices ſurdo, nec coram cæco pones offendiculum: ſed timebis Dominum Deum tuum, quia ego ſum Dominus.

15. Non facies quod iniquum eſt, nec injuſtè judicabis. ‖ Non conſideres perſonam pauperis, nec honores vultum potentis. Juſtè judica proximo tuo. ‖ Deut. 1. 17. & 16. 19. Prov. 24. 23. Eccli. 42. 1. Jac. 2. 1.

16. Non eris criminator, nec suſurro in populo. Non ſtabis contra ſanguinem proximi tui. Ego Dominus.

17. ‖ Non oderis fratrem tuum in corde tuo, ſed ‖ publicè argue eum, ne habeas ſuper illo peccatum. ‖ Joan. 2. 11. & 3. 14. ‖ Eccl. 19. 13 Matth. 18. 15. Luc. 17. 3

18. Non quæras ultionem, nec memor eris

inju-

‖ Matth. 5. 43. & 22. 39. Luc. 6. 27. Rom. 13. 9.

injuriæ civium tuorum. ‖ Diliges amicum tuum ſicut teipſum. Ego Dominus.

19. Leges meas cuſtodite. Jumentum tuum non facies coire cum alterius generis animantibus. Agrum tuum non ſeres diverſo ſemine. Veſte, quæ ex duobus texta eſt, non indueris.

20. Homo ſi dormierit cum muliere coitu ſeminis, quæ ſit ancilla etiam nubilis, & tamen pretio non redempta, nec libertate donata: vapulabunt ambo, & non morientur, quia non fuit libera.

21. Pro delicto autem ſuo offeret Domino ad oſtium tabernaculi teſtimonii arietem:

22. orabitque pro eo ſacerdos, & pro peccato ejus coram Domino, & repropitiabitur ei, dimitteturque peccatum.

23. Quando ingreſſi fueritis terram, & plantaveritis in ea ligna pomifera, auferetis præputia eorum: poma, quæ germinant, immunda erunt vobis, nec edetis ex eis.

24. Quarto autem anno omnis fructus eorum ſanctificabitur laudabilis Domino.

25. Quinto autem anno comedetis fructus, congregantes poma quæ proferunt. Ego Dominus Deus veſter.

26. Non comedetis cum ſanguine. Non augurabimini, nec obſervabitis ſomnia.

27. Neque in rotundum attondebitis comam: nec radetis barbam.

28. Et ſuper mortuo non incidetis carnem veſtram, neque figuras aliquas aut ſtigmata facietis vobis. Ego Dominus.

29. Ne proſtituas filiam tuam, ne contaminetur terra, & impleatur piaculo.

30. Sabbata mea cuſtodite, & Sanctuarium meum metuite. Ego Dominus.

31. Non declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid ſciſcitemini, ut polluamini per eos. Ego Dominus Deus veſter.

32. Coram cano capite conſurge, & honora perſonam ſenis: & time Dominum Deum tuum. Ego ſum Dominus.

‖ Exod. 22. 21.

33. ‖ Si habitaverit advena in terra veſtra, & moratus fuerit inter vos, non exprobretis ei:

34. ſed ſit inter vos quaſi indigena: & diligetis eum quaſi voſmetipſos: fuiſtis enim & vos advenæ in Terra Ægypti. Ego Dominus Deus veſter.

35. Nolite facere iniquum aliquid in judicio, in regula, in pondere, in menſura.

36. Statera juſta, & æqua ſint pondera, juſtus modius, æquuſque ſextarius. Ego Dominus Deus veſter, qui eduxi vos de Terra Ægypti.

37. Cuſtodite omnia præcepta mea, & univerſa judicia, & facite ea. Ego Dominus.

CAPUT XX.

Morte plectendi ſunt qui de ſemine ſuo Moloch offerunt, qui magos aut ariolos conſulunt, qui parentibus maledicunt, qui varios exercent coitus illicitos.

Eodem menſe & ann. 2514.

1. LOcutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens:

‖ Supr. 18. 21.

2. Hæc loqueris filiis Iſrael: Homo de filiis Iſrael, & de advenis qui habitant in Iſrael, ‖ ſi quis dederit de ſemine ſuo idolo Moloch, morte moriatur: populus terræ lapidabit eum.

3. Et ego ponam faciem meam contra illum: ſuccidamque eum de medio populi ſui, eò quòd dederit de ſemine ſuo Moloch, & contaminaverit Sanctuarium meum, ac polluerit nomen ſanctum meum.

4. Quòd ſi negligens populus terræ, & quaſi parvipendens imperium meum, dimiſerit hominem qui dedit de ſemine ſuo Moloch, nec voluerit eum occidere;

5. ponam faciem meam ſuper hominem illum, & ſuper cognationem ejus, ſuccidamque & ipſum, & omnes qui conſenſerunt ei ut fornicaretur cum Moloch, de medio populi ſui.

6. Anima quæ declinaverit ad magos & ariolos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra eam, & interficiam illam de medio populi ſui.

‖ 1. Pet. 1. 16.

7. ‖ Sanctificamini & eſtote ſancti, quia ego ſum Dominus Deus veſter.

8. Cuſtodite præcepta mea, & facite ea: Ego Dominus qui ſanctifico vos.

‖ Exod. 21. 17. Prov. 20. 20. Matth. 15. 4. Marc. 7. 10. ‖ Deut. 22. 22. Joan. 8. 5.

9. ‖ Qui maledixerit patri ſuo, aut matri, morte moriatur: patri, matrique maledixit, ſanguis ejus ſit ſuper eum.

10. ‖ Si mœchatus quis fuerit cum uxore alterius, & adulterium perpetraverit cum conjuge proximi ſui, morte moriantur & mœchus & adultera.

11. Qui dormierit cum noverca ſua, & revelaverit ignominiam patris ſui, morte moriantur ambo: ſanguis eorum ſit ſuper eos.

12. Si quis dormierit cum nuru ſua, uterque moriatur, quia ſcelus operati ſunt: ſanguis eorum ſit ſuper eos.

13. Qui dormierit cum maſculo coitu fœmineo, uterque operatus eſt nefas, morte moriantur: ſit ſanguis eorum ſuper eos.

14. Qui ſupra uxorem filiam, duxerit matrem ejus, ſcelus operatus eſt: vivus ardebit cum eis, nec permanebit tantum nefas in medio veſtri.

15. Qui cum jumento & pecore coierit, morte moriatur: pecus quoque occidite.

‖ Supr. 18. 23.

16. ‖ Mulier quæ ſuccubuerit cuilibet jumento, ſimul interficietur cum eo: ſanguis eorum ſit ſuper eos.

Supr. 18. 9.

17. Qui acceperit ſororem ſuam, filiam patris ſui, vel filiam matris ſuæ, & viderit turpitudinem ejus, illaque conſpexerit fratris ignominiam: nefariam rem operati ſunt: occidentur in conſpectu populi ſui, eò quòd turpitudinem ſuam mutuò revelaverint, & portabunt iniquitatem ſuam.

18. Qui coierit cum muliere in fluxu menſtruo, & revelaverit turpitudinem ejus, ipſaque aperuerit fontem ſanguinis ſui, interficientur ambo de medio populi ſui.

19. Turpitudinem materteræ & amitæ tuæ non diſcooperies: qui hoc fecerit, ignominiam carnis ſuæ nudavit, portabunt ambo iniquitatem ſuam.

20. Qui coierit cum uxore patrui, vel avunculi ſui, & revelaverit ignominiam cognationis ſuæ, portabunt ambo peccatum ſuum: abſque liberis morientur.

21. Qui duxerit uxorem fratris ſui, rem facit illicitam, turpitudinem fratris ſui revelavit: abſque liberis erunt.

22. Cuſtodite leges meas, atque judicia, & facite ea: ne & vos evomat terra quam intraturi eſtis & habitaturi.

23. Nolite ambulare in legitimis nationum,

quas

quas ego expulſurus ſum ante vos. Omnia enim hæc fecerunt, & abominatus ſum eas.

24. Vobis autem loquor: Poſſidete terram eorum, quam dabo vobis in hæreditatem, terram fluentem lacte & melle. Ego Dominus Deus veſter, qui ſeparavi vos à cæteris populis.

25. Separate ergo & vos jumentum mundum ab immundo, & avem mundam ab immunda: ne polluatis animas veſtras in pecore, & avibus, & cunctis quæ moventur in terra, & quæ vobis oſtendi eſſe polluta.

‖ 1. Pet. 1. 16.

26. ‖ Eritis mihi ſancti, quia ſanctus ſum ego Dominus, & ſeparavi vos à cæteris populis, ut eſſetis mei.

‖ Deut. 18. 11. 1. Reg. 28. 7.

27. ‖ Vir, ſive mulier, in quibus pythonicus, vel divinationis fuerit ſpiritus, morte moriantur. Lapidibus obruent eos: ſanguis eorum ſit ſuper illos.

CAPUT XXI.

Quibus funeribus intereſſe poſſint ſacerdotes, & quales ducere uxores; quive inepti ſint ad ſacerdotium: & de filia ſacerdotis fornicante.

Eodem anno 2. ab exitu, menſe 2. Anno M. 2514. Ant. Chr. 1490.

1. Dixit quoque Dominus ad Moyſen: Loquere ad ſacerdotes filios Aaron, & dices ad eos: Ne contaminetur ſacerdos in mortibus civium ſuorum,

2. niſi tantùm in conſanguineis, ac propinquis, id eſt, ſuper patre, & matre, & filio, & filia, fratre quoque,

3. & ſorore virgine quæ non eſt nupta viro:

4. ſed nec in principe populi ſui contaminabitur.

‖ Sup. 19. 27. Ezech. 44. 20.

5. ‖ Non radent caput, nec barbam, neque in carnibus ſuis facient inciſuras.

6. Sancti erunt Deo ſuo, & non polluent nomen ejus: incenſum enim Domini, & panes Dei ſui offerunt, & ideò ſancti erunt.

‖ Supr. 19. 29.

7. ‖ Scortum & vile proſtibulum non ducent uxorem, nec eam quæ repudiata eſt à marito: quia conſecrati ſunt Deo ſuo,

8. & panes propoſitionis offerunt. Sint ergo ſancti, quia & ego ſanctus ſum, Dominus, qui ſanctifico eos.

9. Sacerdotis filia ſi deprehenſa fuerit in ſtupro, & violaverit nomen patris ſui, flammis exuretur.

10. Pontifex, id eſt, ſacerdos maximus inter fratres ſuos, ſuper cujus caput fuſum eſt unctionis oleum, & cujus manus in ſacerdotio conſecratæ ſunt, veſtituſque eſt ſanctis veſtibus, caput ſuum non diſcooperiet, veſtimenta non ſcindet:

11. & ad omnem mortuum non ingredietur omninò: ſuper patre quoque ſuo & matre non contaminabitur.

12. Nec egredietur de ſanctis, ne polluat Sanctuarium Domini, quia oleum ſanctæ unctionis Dei ſui ſuper eum eſt. Ego Dominus.

‖ Ezech. 44. 22.

13. ‖ Virginem ducet uxorem:

14. Viduam autem & repudiatam, & ſordidam, atque meretricem non accipiet, ſed puellam de populo ſuo:

15. ne commiſceat ſtirpem generis ſui vulgo gentis ſuæ: quia ego Dominus qui ſanctifico eum.

16. Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens:

17. Loquere ad Aaron: Homo de ſemine tuo per familias qui habuerit maculam, non offeret panes Deo ſuo,

18. nec accedet ad miniſterium ejus: ſi cæcus fuerit, ſi claudus, ſi parvo, vel grandi, vel torto naſo,

19. ſi fracto pede, ſi manu,

20. ſi gibbus, ſi lippus, ſi albuginem habens in oculo, ſi jugem ſcabiem, ſi impetiginem in corpore, vel hernioſus.

21. Omnis qui habuerit maculam de ſemine Aaron ſacerdotis, non accedet offerre hoſtias Domino, nec panes Deo ſuo:

22. veſcetur tamen panibus qui offeruntur in Sanctuario,

23. ita dumtaxat, ut intra velum non ingrediatur, nec accedat ad altare, quia maculam habet, & contaminare non debet Sanctuarium meum. Ego Dominus qui ſanctifico eos.

24. Locutus eſt ergo Moyſes ad Aaron, & ad filios ejus, & ad omnem Iſrael, cuncta quæ fuerant ſibi imperata.

CAPUT XXII.

Ab eſu ſanctificatorum qui abſtinere debeant, & quæ debeant offerri.

Eodem menſe & anno.

1. Locutus quoque eſt Dominus ad Moyſen, dicens:

2. Loquere ad Aaron & ad filios ejus, ut caveant ab his quę conſecrata ſunt filiorum Iſrael, & non contaminent nomen ſanctificatorum mihi, quę ipſi offerunt. Ego Dominus.

3. Dic ad eos, & ad poſteros eorum: Omnis homo, qui acceſſerit de ſtirpe veſtra ad ea quæ conſecrata ſunt, & quæ obtulerunt filii Iſrael Domino, in quo eſt immunditia, peribit coram Domino. Ego ſum Dominus.

4. Homo de ſemine Aaron, qui fuerit leproſus, aut patiens fluxum ſeminis, non veſcetur de his quæ ſanctificata ſunt mihi, donec ſanetur. Qui tetigerit immundum ſuper mortuo, & ex quo egreditur ſemen quaſi coitus,

5. & qui tangit reptile, & quodlibet immundum, cujus tactus eſt ſordidus,

6. immundus erit uſque ad veſperum, & non veſcetur his quæ ſanctificata ſunt: ſed cùm laverit carnem ſuam aqua,

7. & occubuerit ſol, tunc mundatus veſcetur de ſanctificatis, quia cibus illius eſt.

‖ Sup. 17. 15. ‖ Exod. 22. 31. Deut. 14. 21. Ezech. 44. 31.

8. ‖ Morticinum & captum à beſtia non comedent, nec polluentur in eis. Ego ſum Dominus.

9. Cuſtodiant præcepta mea, ut non ſubjaceant peccato, & moriantur in Sanctuario, cùm polluerint illud. Ego Dominus qui ſanctifico eos.

10. Omnis alienigena non comedet de ſanctificatis, inquilinus ſacerdotis & mercenarius non veſcentur ex eis.

11. Quem autem ſacerdos emerit, & qui vernaculus domus ejus fuerit, hi comedent ex eis.

12. Si filia ſacerdotis cuilibet ex populo nupta fuerit: de his quæ ſanctificata ſunt, & de primitiis non veſcetur:

13. ſin autem vidua, vel repudiata, & abſque liberis reverſa fuerit ad domum patris ſui: ſicut puella conſueverat, aletur cibis patris ſui. Omnis alienigena comedendi ex eis non habet poteſtatem.

14. Qui comederit de ſanctificatis per ignorantiam, addet quintam partem cum eo quod comedit, & dabit ſacerdoti in Sanctuarium.

15. Nec contaminabunt ſanctificata filiorum Iſrael, quæ offerunt Domino:

16. ne forte ſuſtineant iniquitatem delicti ſui, cùm ſanctificata comederint. Ego Dominus qui ſanctifico eos.

17. Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens:

18. Loquere ad Aaron & filios ejus & ad omnes filios Iſrael, diceſque ad eos: Homo de domo Iſrael, & de advenis qui habitant apud vos, qui obtulerit oblationem ſuam, vel vota ſolvens, vel ſponte offerens, quidquid illud obtulerit in holocauſtum Domini,

19. ut offeratur per vos, maſculus immaculatus erit ex bobus, & ovibus, & ex capris:

20. ſi maculam habuerit, non offeretis, neque erit acceptabile.

21. ‖ Homo qui obtulerit victimam pacificorum Domino, vel vota ſolvens, vel ſponte offerens, tam de bobus quàm de ovibus, immaculatum offeret, ut acceptabile ſit: omnis macula non erit in eo.

‖ *Deut. 15. 21. Eccl. 35. 14.*

22. Si cæcum fuerit, ſi fractum, ſi cicatricem habens, ſi papulas, aut ſcabiem, aut impetiginem: non offeretis ea Domino, nec adolebitis ex eis ſuper altare Domini.

23. Bovem & ovem, aure & cauda amputatis, voluntariè offerre potes, votum autem ex eis ſolvi non poteſt.

24. Omne animal, quod vel contritis, vel tuſis, vel ſectis oblatiſque teſticulis eſt, non offeretis Domino, & in terra veſtra hoc omninò ne faciatis.

25. De manu alienigenæ non offeretis panes Deo veſtro, & quidquid aliud dare voluerit: quia corrupta, & maculata ſunt omnia: non ſuſcipietis ea.

26. Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens:

27. Bos, ovis, & capra, cùm genita fuerint, ſeptem diebus erunt ſub ubere matris ſuæ: die autem octavo, & deinceps offerri poterunt Domino.

28. Sive illa bos, ſive ovis, non immolabuntur una die cum fœtibus ſuis.

29. Si immolaveritis hoſtiam pro gratiarum actione Domino, ut poſſit eſſe placabilis,

30. eodem die comedetis eam, non remanebit quidquam in manè alterius diei. Ego Dominus.

31. Cuſtodite mandata mea, & facite ea. Ego Dominus.

32. Ne polluatis nomen meum ſanctum, ut ſanctificer in medio filiorum Iſrael. Ego Dominus qui ſanctifico vos,

33. & eduxi de Terra Ægypti, ut eſſem vobis in Deum. Ego Dominus.

CAPUT XXIII.

Solemnitates Sabbati, Paſchæ, Primitiarum, Hebdomadarum, Meſſis, Tubarum, Expiationis, ac Tabernaculorum, & quibus ritibus peragi debeant.

Eodem menſe 2. & anno 2514. ab exitu 2.

1. Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens:

2. Loquere filiis Iſrael, & dices ad eos: Hæ ſunt feriæ Domini, quas vocabitis ſanctas.

3. Sex diebus facietis opus: dies ſeptimus, quia ſabbati requies eſt, vocabitur ſanctus: omne opus non facietis in eo. Sabbatum Domini eſt in cunctis habitationibus veſtris.

4. Hæ ſunt ergo feriæ Domini ſanctæ, quas celebrare debetis temporibus ſuis.

5. ‖ Menſe primo, quartadecima die menſis ad veſperum, Phaſe Domini eſt:

‖ *Exod. 12. 18. Num. 28. 16.*

6. & quintadecima die menſis hujus, ſolemnitas azymorum Domini eſt. Septem diebus azyma comedetis.

7. Dies primus erit vobis celeberrimus, ſanctuſque: omne opus ſervile non facietis in eo:

8. ſed offeretis ſacrificium in igne Domino ſeptem diebus: dies autem ſeptimus erit celebrior & ſanctior: nullumque ſervile opus facietis in eo.

9. ‡ Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens:

‡ Sabb. 4. Temp. Pentec. Epist. 2.

10. Loquere filiis Iſrael, & dices ad eos: Cùm ingreſſi fueritis terram, quam ego dabo vobis, & meſſueritis ſegetem, feretis manipulos ſpicarum, primitias meſſis veſtræ, ad ſacerdotem:

11. qui elevabit faſciculum coram Domino, ut acceptabile ſit pro vobis, altero die Sabbati, & ſanctificabit illum.

12. Atque in eodem die quo manipulus conſecratur, cædetur agnus immaculatus anniculus in holocauſtum Domini.

13. Et libamenta offerentur cum eo, duæ decimæ ſimilæ conſperſæ oleo in incenſum Domini, odoremque ſuaviſſimum: liba quoque vini, quarta pars hin.

14. Panem, & polentam, & pultes non comedetis ex ſegete, uſque ad diem qua offeretis ex ea Deo veſtro. Præceptum eſt ſempiternum in generationibus, cunctiſque habitaculis veſtris.

15. ‖ Numerabitis ergo ab altero die Sabbati, in quo obtuliſtis manipulum primitiarum, ſeptem hebdomadas plenas,

‖ *Deut. 16. 9.*

16. uſque ad alteram diem expletionis hebdomadæ ſeptimæ, id eſt, quinquaginta dies: & ſic offeretis ſacrificium novum Domino,

17. ex omnibus habitaculis veſtris, panes primitiarum duos de duabus decimis ſimilæ fermentatæ, quos coquetis in primitias Domini.

18. Offeretiſque cum panibus ſeptem agnos immaculatos anniculos, & vitulum de armento unum, & arietes duos, & erunt in holocauſtum cum libamentis ſuis, in odorem ſuaviſſimum Domino.

19. Facietis & hircum pro peccato, duoſque agnos anniculos hoſtias pacificorum.

20. Cùmque elevaverit eos ſacerdos cum panibus primitiarum coram Domino, cedent in uſum ejus.

21. Et vocabitis hunc diem celeberrimum, atque ſanctiſſimum: omne opus ſervile non facietis in eo. Legitimum ſempiternum erit in cunctis habitaculis, & generationibus veſtris.

22. ‖ Poſtquam autem meſſueritis ſegetem terræ veſtræ, non ſecabitis eam uſque ad ſolum: nec remanentes ſpicas colligetis, ſed pauperibus & peregrinis dimittetis eas. Ego ſum Dominus Deus veſter.

‖ *Sup. 19. 9.*

23. Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens:

Num. 29. 1. 24. ‖ Loquere filiis Iſrael : Menſe ſeptimo, prima die menſis, erit vobis ſabbatum memoriale, clangentibus tubis, & vocabitur ſanctum:

25. omne opus ſervile non facietis in eo, & offeretis holocauſtum Domino.

‡ SAB. 4. TEMP. SEPT. 26. ‡ Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens:

‖ Sup. 16. 29. Num. 29. 7. 27. ‖ Decimo die menſis hujus ſeptimi, dies expiationum erit celeberrimus, & vocabitur ſanctus : affligetiſque animas veſtras in eo, & offeretis holocauſtum Domino.

28. Omne opus ſervile non facietis in tempore diei hujus : quia dies propitiationis eſt, ut propitietur vobis Dominus Deus veſter.

29. Omnis anima, quæ afflicta non fuerit die hac, peribit de populis ſuis:

30. & quæ operis quippiam ſecerit, delebo eam de populo ſuo.

31. Nihil ergo operis facietis in eo : legitimum ſempiternum erit vobis in cunctis generationibus, & habitationibus veſtris.

32. Sabbatum requietionis eſt, & affligetis animas veſtras die nono menſis. A veſpera uſque ad veſperam celebrabitis ſabbata veſtra.

33. Et locutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens:

34. Loquere filiis Iſrael : A quintodecimo die menſis hujus ſeptimi, erunt feriæ tabernaculorum ſeptem diebus Domino.

Joan. 7. 37. 35. Dies primus vocabitur celeberrimus atque ſanctiſſimus : omne opus ſervile non facietis in eo.

36. Et ſeptem diebus offeretis holocauſta Domino : dies quoque octavus erit celeberrimus atque ſanctiſſimus, & offeretis holocauſtum Domino : eſt enim cœtus atque collectæ : omne opus ſervile non facietis in eo.

37. Hæ ſunt feriæ Domini, quas vocabitis celeberrimas atque ſanctiſſimas, offeretiſque in eis oblationes Domino, holocauſta & libamenta juxta ritum uniuſcujuſque diei:

38. exceptis ſabbatis Domini, doniſque veſtris, & quæ offeretis ex voto, vel quæ ſponte tribuetis Domino.

39. ‡ A quintodecimo ergo die menſis ſeptimi, quando congregaveritis omnes fructus terræ veſtræ, celebrabitis ferias Domini ſeptem diebus, die primo & die octavo erit ſabbatum, id eſt requies. ‡ SAB. 4. TEMP. SEPT.

40. Sumetiſque vobis die primo fructus arboris pulcherrimæ, ſpatulaſque palmarum, & ramos ligni denſarum frondium, & ſalices de torrente, & lætabimini coram Domino Deo veſtro.

41. Celebrabitiſque ſolemnitatem ejus ſeptem diebus per annum : legitimum ſempiternum erit in generationibus veſtris. Menſe ſeptimo feſta celebrabitis,

42. & habitabitis in umbraculis ſeptem diebus. Omnis, qui de genere eſt Iſrael, manebit in tabernaculis:

43. ut diſcant poſteri veſtri, quòd in tabernaculis habitare fecerim filios Iſrael, cùm educerem eos de Terra Ægypti. Ego Dominus Deus veſter.

44. Locutuſque eſt Moyſes ſuper ſolemnitatibus Domini ad filios Iſrael.

CAPUT XXIV.

Ritus concinnandarum lucernarum, panum propoſitionis, pœna blaſphemorum ac talionis.

Eodem menſe & anno. 1. ET locutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens:

2. Præcipe filiis Iſrael, ut afferant tibi oleum de olivis puriſſimum, ac lucidum, ad concinnandas lucernas jugiter,

3. extra velum teſtimonii in tabernaculo fœderis. Ponetque eas Aaron à veſpere uſque ad manè coram Domino, cultu rituque perpetuo in generationibus veſtris.

4. Super candelabrum mundiſſimum ponentur ſemper in conſpectu Domini.

5. Accipies quoque ſimilam, & coques ex ea duodecim panes, qui ſinguli habebunt duas decimas:

6. quorum ſenos altrinſecus ſuper menſam puriſſimam coram Domino ſtatues:

7. & pones ſuper eos thus lucidiſſimum, ut ſit panis in monimentum oblationis Domini.

8. Per ſingula ſabbata mutabuntur coram Domino ſuſcepti à filiis Iſrael fœdere ſempiterno:

9. eruntque Aaron & filiorum ejus, ut

come-

comedant eos in loco ſancto: quia Sanctum ſanctorum eſt de ſacrificiis Domini jure perpetuo.

* Anno 2. ab exitu, menſis 2, circiter die 25.

10. Ecce * autem egreſſus filius mulieris Iſraelitidis, quem pepererat de viro Ægyptio inter filios Iſrael, jurgatus eſt in caſtris cum viro Iſraelita.

11. Cùmque blaſphemaſſet nomen, & maledixiſſet ei, adductus eſt ad Moyſen. (Vocabatur autem mater ejus Salumith, filia Dabri de tribu Dan.)

12. Miſeruntque eum in carcerem, donec noſſent quid juberet Dominus.

13. Qui locutus eſt ad Moyſen,

14. dicens: Educ blaſphemum extra caſtra, & ponant omnes qui audierunt, manus ſuas ſuper caput ejus, & lapidet eum populus univerſus.

15. Et ad filios Iſrael loqueris: Homo, qui maledixerit Deo ſuo, portabit peccatum ſuum:

16. & qui blaſphemaverit nomen Domini, morte moriatur: lapidibus opprimet eum omnis multitudo, ſive ille civis, ſive peregrinus fuerit. Qui blaſphemaverit nomen Domini, morte moriatur.

|| Exod. 21. 12.

17. || Qui percuſſerit, & occiderit hominem, morte moriatur.

18. Qui percuſſerit animal, reddet vicarium, id eſt, animam pro anima.

19. Qui irrogaverit maculam cuilibet civium ſuorum: ſicut fecit, ſic fiet ei:

|| Exod. 21. 24. Deut. 19. 21. Matth. 5. 38.

20. || fracturam pro fractura, oculum pro oculo, dentem pro dente reſtituet: qualem inflixerit maculam, talem ſuſtinere cogetur.

21. Qui percuſſerit jumentum, reddet aliud. Qui percuſſerit hominem, punietur.

22. Æquum judicium ſit inter vos, ſive peregrinus, ſive civis peccaverit: quia ego ſum Dominus Deus veſter.

23. Locutuſque eſt Moyſes ad filios Iſrael: & eduxerunt eum, qui blaſphemaverat, extra caſtra, ac lapidibus oppreſſerunt. Feceruntque filii Iſrael ſicut præceperat Dominus Moyſi.

CAPUT XXV.

Septimi & quinquageſimi anni lex: non ſumenda à fratribus uſura, nec ipſi ſervitute perpetua opprimendi ſunt, ſed magis ab advenis potentibus redimendi.

Eodem menſe 2. & anno 2514.

1. Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen in monte Sinai, dicens:

2. Loquere filiis Iſrael, & dices ad eos: Quando ingreſſi fueritis terram quam ego dabo vobis, ſabbatizes ſabbatum Domino.

|| Exod. 23. 10.

3. || Sex annis ſeres agrum tuum, & ſex annis putabis vineam tuam, colligeſque fructus ejus:

4. ſeptimo autem anno ſabbatum erit terræ, requietionis Domini: agrum non ſeres, & vineam non putabis.

5. Quæ ſponte gignet humus, non metes: & uvas primitiarum tuarum non colliges quaſi vindemiam: annus enim requietionis terræ eſt:

6. ſed erunt vobis in cibum, tibi & ſervo tuo, ancillæ & mercenario tuo, & advenæ, qui peregrinantur apud te:

7. jumentis tuis, & pecoribus, omnia quæ naſcuntur, præbebunt cibum.

8. Numerabis quoque tibi ſeptem hebdomadas annorum, id eſt, ſepties ſeptem, quæ ſimul faciunt annos quadraginta novem:

9. & clanges buccina menſe ſeptimo, decima die menſis; propitiationis tempore in univerſa terra veſtra.

10. Sanctificabiſque annum quinquageſimum, & vocabis remiſſionem cunctis habitatoribus terræ tuæ: ipſe eſt enim jubilæus. Revertetur homo ad poſſeſſionem ſuam, & unuſquiſque rediet ad familiam priſtinam:

11. quia jubilæus eſt & quinquageſimus annus. Non ſeretis, neque metetis ſponte in agro naſcentia, & primitias vindemiæ non colligetis,

12. ob ſanctificationem jubilæi, ſed ſtatim oblata comedetis.

13. Anno jubilæi redient omnes ad poſſeſſiones ſuas.

14. Quando vendes quippiam civi tuo, vel emes ab eo, ne contriſtes fratrem tuum, ſed juxta numerum annorum jubilæi emes ab eo,

15. & juxta ſupputationem frugum vendet tibi.

16. Quantò plures anni remanſerint poſt jubilæum, tantò creſcet & pretium: & quantò minus temporis numeraveris, tantò minoris & emptio conſtabit: tempus enim frugum vendet tibi.

17. Nolite affligere contribules veſtros, ſed timeat unuſquiſque Deum ſuum, quia ego Dominus Deus veſter.

18. Facite præcepta mea, & judicia cuſtodite, & implete ea, ut habitare poſſitis in terra abſque ullo pavore,

19. & gignat vobis humus fructus ſuos, quibus veſcamini uſque ad ſaturitatem, nullius impetum formidantes.

20. Quòd ſi dixeritis: Quid comedemus anno ſeptimo, ſi non ſeverimus, neque collegerimus fruges noſtras?

21. Dabo benedictionem meam vobis anno ſexto, & faciet fructus trium annorum:

22. ſeretiſque anno octavo, & comedetis veteres fruges uſque ad nonum annum: donec nova naſcantur, edetis vetera.

23. Terra quoque non vendetur in perpetuum: quia mea eſt, & vos advenæ & coloni mei eſtis.

24. Unde cuncta regio poſſeſſionis veſtræ ſub redemptionis conditione vendetur.

25. Si attenuatus frater tuus vendiderit poſſeſſiunculam ſuam, & voluerit propinquus ejus, poteſt redimere quod ille vendiderat.

26. Sin autem non habuerit proximum, & ipſe pretium ad redimendum potuerit invenire:

27. computabuntur fructus ex eo tempore quo vendidit: & quod reliquum eſt, reddet emptori, ſicque recipiet poſſeſſionem ſuam.

28. Quòd ſi non invenerit manus ejus ut reddat pretium, habebit emptor quod emerat, uſque ad annum jubilæum. In ipſo enim omnis venditio redibit ad dominum, & ad poſſeſſorem priſtinum.

29. Qui vendiderit domum intra urbis muros, habebit licentiam redimendi, donec unus impleatur annus.

30. Si non redemerit, & anni circulus fuerit evolutus, emptor poſſidebit eam, & poſteri ejus in perpetuum, & redimi non poterit, etiam in jubilæo.

31. Sin autem in villa fuerit domus, quæ muros non habet, agrorum jure vendetur: ſi antè redempta non fuerit, in jubilæo revertetur ad dominum.

32. Ædes Levitarum, quæ in urbibus ſunt, ſemper poſſunt redimi:

33. ſi redemptæ non fuerint, in jubilæo revertentur ad dominos, quia domus urbium Levitarum pro poſſeſſionibus ſunt inter filios Iſrael.

34. Suburbana autem eorum non veneant, quia poſſeſſio ſempiterna eſt.

35. Si attenuatus fuerit frater tuus, & infirmus manu, & ſuſceperis eum quaſi advenam & peregrinum, & vixerit tecum,

36. ne accipias uſuras ab eo, nec ampliùs quàm dediſti. Time Deum tuum, ut vivere poſſit frater tuus apud te.

37. Pecuniam tuam non dabis ei ad uſuram, & frugum ſuperabundantiam non exiges.

38. Ego Dominus Deus veſter, qui eduxi vos de Terra Ægypti, ut darem vobis Terram Chanaan, & eſſem veſter Deus.

39. Si paupertate compulſus vendiderit ſe tibi frater tuus, non eum opprimes ſervitute famulorum,

40. ſed quaſi mercenarius & colonus erit: uſque ad annum jubilæum operabitur apud te,

41. & poſtea egredietur cum liberis ſuis, & revertetur ad cognationem & ad poſſeſſionem patrum ſuorum.

42. Mei enim ſervi ſunt, & ego eduxi eos de Terra Ægypti: non veneant conditione ſervorum:

43. ne affligas eum per potentiam, ſed metuito Deum tuum.

44. Servus & ancilla ſint vobis de nationibus quæ in circuitu veſtro ſunt.

45. Et de advenis qui peregrinantur apud vos, vel qui ex his nati fuerint in terra veſtra, hos habebitis famulos:

46. & hæreditario jure tranſmittetis ad poſteros, ac poſſidebitis in æternum: fratres autem veſtros filios Iſrael ne opprimatis per potentiam.

47. Si invaluerit apud vos manus advenæ atque peregrini, & attenuatus frater tuus vendiderit ſe ei, aut cuiquam de ſtirpe ejus:

48. poſt venditionem poteſt redimi. Qui voluerit ex fratribus ſuis, redimet eum,

49. & patruus, & patruelis, & conſanguineus, & affinis. Sin autem & ipſe potuerit, redimet ſe,

50. ſupputatis dumtaxat annis à tempore venditionis ſuæ uſque ad annum jubilæum: & pecunia, qua venditus fuerat, juxta annorum numerum & rationem mercenarii ſupputata.

51. Si plures fuerint anni qui remanent uſque ad jubilæum, ſecundùm hos reddet & pretium.

52. Si pauci, ponet rationem cum eo juxta annorum numerum, & reddet emptori quod reliquum eſt annorum,

53. quibus antè ſervivit mercedibus imputatis: non affliget eum violenter in conſpectu tuo.

54. Quòd ſi per hæc redimi non potuerit, anno jubilæo egredietur cum liberis ſuis.

55. Mei enim ſunt ſervi, filii Iſrael, quos eduxi de Terra Ægypti.

CAPUT XXVI.

Dei præcepta ſervantibus bona promittuntur, non ſervantibus verò plurima mala.

1. EGo Dominus Deus veſter: || Non facietis vobis idolum & ſculptile, nec titulos erigetis, nec inſignem lapidem ponetis in terra veſtra, ut adoretis eum. Ego enim ſum Dominus Deus veſter. *Eodem menſe & anno. || Exod. 20. 4. Deut. 5. 8. Pſal. 96. 7.*

2. Cuſtodite ſabbata mea, & pavete ad Sanctuarium meum. Ego Dominus.

3. || ‡ Si in præceptis meis ambulaveritis, & mandata mea cuſtodieritis, & feceritis ea, dabo vobis pluvias temporibus ſuis, *|| Deut. 28. 1. ‡ SAB. 4. TEMP. PENT. EPIST. 4.*

4. & terra gignet germen ſuum, & pomis arbores replebuntur.

5. Apprehendet meſſium tritura vindemiam, & vindemia occupabit ſementem: & comedetis panem veſtrum in ſaturitate, & abſque pavore habitabitis in terra veſtra.

6. Dabo pacem in finibus veſtris: dormietis, & non erit qui exterreat. Auferam malas beſtias: & gladius non tranſibit terminos veſtros.

7. Perſequemini inimicos veſtros, & corruent coram vobis.

8. Perſequentur quinque de veſtris centum alienos, & centum de vobis decem millia: cadent inimici veſtri gladio in conſpectu veſtro.

9. Reſpiciam vos, & creſcere faciam: multiplicabimini, & firmabo pactum meum vobiſcum.

10. Comedetis vetuſtiſſima veterum, & vetera novis ſupervenientibus projicietis.

11. Ponam tabernaculum meum in medio veſtri, & non abjiciet vos anima mea.

12. || Ambulabo inter vos, & ero Deus veſter, voſque eritis populus meus. *|| 2. Cor. 6. 16.*

13. Ego Dominus Deus veſter: qui eduxi vos de Terra Ægyptiorum, ne ſerviretis eis, & qui confregi catenas cervicum veſtrarum, ut incederetis erecti.

14. || Quòd ſi non audieritis me, nec feceritis omnia mandata mea, *|| Deut. 28. 15. Thren. 2. 17. Malac. 2. 2.*

15. ſi ſpreveritis leges meas, & judicia mea contempſeritis ut non faciatis ea quæ à me conſtituta ſunt, & ad irritum perducatis pactum meum:

16. ego quoque hæc faciam vobis: Viſitabo vos velociter in egeſtate, & ardore, qui conficiat oculos veſtros, & conſumat animas veſtras. Fruſtra ſeretis ſementem, quæ ab hoſtibus devorabitur.

17. Ponam faciem meam contra vos, & corruetis coram hoſtibus veſtris, & ſubjiciemini his qui oderunt vos: fugietis, nemine perſequente.

18. Sin autem nec ſic obedieritis mihi, addam correptiones veſtras ſeptuplum propter peccata veſtra,

19. & conteram ſuperbiam duritiæ veſtræ. Daboque vobis cœlum deſuper ſicut ferrum, & terram æneam.

20. Conſumetur incaſſum labor veſter, non proferet terra germen, nec arbores poma præbebunt.

21. Si ambulaveritis ex adverſo mihi, nec volueritis audire me, addam plagas veſtras in ſeptuplum propter peccata veſtra:

22. Immittamque in vos beſtias agri, quæ conſumant vos, & pecora veſtra, & ad paucitatem cuncta redigant, deſertæque fiant viæ veſtræ.

23. Quòd ſi nec ſic volueritis recipere diſciplinam, ſed ambulaveritis ex adverſo mihi:

24. ego quoque contra vos adverſus incedam, & percutiam vos ſepties propter peccata veſtra.

25. Inducamque ſuper vos gladium ultorem fœderis mei. Cùmque confugeritis in urbes, mittam peſtilentiam in medio veſtri, & tIademini in manibus hoſtium,

26. poſtquam confregero baculum panis veſtri: ita ut decem mulieres in uno clibano coquant panes, & reddant eos ad pondus: & comedetis, & non ſaturabimini.

27. Sin autem nec per hæc audieritis me, ſed ambulaveritis contra me:

28. & ego incedam adverſus vos in furore contrario, & corripiam vos ſeptem plagis propter peccata veſtra,

29. ita ut comedatis carnes filiorum veſtrorum & filiarum veſtrarum.

30. Deſtruam excelſa veſtra, & ſimulachra confringam. Cadetis inter ruinas idolorum veſtrorum, & abominabitur vos anima mea,

31. in tantum ut urbes veſtras redigam in ſolitudinem, & deſerta faciam Sanctuaria veſtra, nec recipiam ultrà odorem ſuaviſſimum.

32. Diſperdamque terram veſtram, & ſtupebunt ſuper ea inimici veſtri, cùm habitatores illius fuerint.

33. Vos autem diſpergam in Gentes, & evaginabo poſt vos gladium, eritque terra veſtra deſerta, & civitates veſtræ dirutæ.

34. Tunc placebunt terræ ſabbata ſua cunctis diebus ſolitudinis ſuæ: quando fueritis

35. in terra hoſtili, ſabbatizabit, & requieſcet in ſabbatis ſolitudinis ſuæ, eò quòd non requieverit in ſabbatis veſtris quando habitabatis in ea.

36. Et qui de vobis remanſerint, dabo pavorem in cordibus eorum in regionibus hoſtium, terrebit eos ſonitus folii volantis, & ita fugient quaſi gladium: cadent, nullo perſequente,

37. & corruent ſinguli ſuper fratres ſuos quaſi bella fugientes, nemo veſtrum inimicis audebit reſiſtere:

38. peribitis inter Gentes, & hoſtilis vos terra conſumet.

39. Quòd ſi & de iis aliqui remanſerint, tabeſcent in iniquitatibus ſuis, in terra inimicorum ſuorum, & propter peccata patrum ſuorum & ſua affligentur:

40. donec confiteantur iniquitates ſuas, & majorum ſuorum, quibus prævaricati ſunt in me, & ambulaverunt ex adverſo mihi.

41. Ambulabo igitur & ego contra eos, & inducam illos in terram hoſtilem, donec erubeſcat incircumciſa mens eorum: tunc orabunt pro impietatibus ſuis.

42. Et recordabor fœderis mei, quod pepigi cum Jacob, & Iſaac, & Abraham. Terræ quoque memor ero:

43. quæ cùm relicta fuerit ab eis, complacebit ſibi in ſabbatis ſuis, patiens ſolitudinem propter illos. Ipſi verò rogabunt pro peccatis ſuis, eò quòd abjecerint judicia mea, & leges meas deſpexerint.

44. Et tamen etiam cùm eſſent in terra hoſtili, non penitus abjeci eos, neque ſic deſpexi ut conſumerentur, & irritum facerem pactum meum cum eis. Ego enim ſum Dominus Deus eorum,

45. & recordabor fœderis mei priſtini, quando eduxi eos de Terra Ægypti in conſpectu Gentium, ut eſſem Deus eorum. Ego Dominus. Hæc ſunt judicia atque præcepta & leges, quas dedit Dominus inter ſe, & filios Iſrael in monte Sinai per manum Moyſi.

CAPUT XXVII.

Variorum generum vota; & illorum ac decimarum perſolutio.

1. Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens:

2. Loquere filiis Iſrael, & dices ad eos: Homo qui votum fecerit, & ſpoponderit Deo animam ſuam, ſub æſtimatione dabit pretium. Eodem menſe 2. & anno M. 2514. ab exitu, 2.

3. Si fuerit maſculus à vigeſimo anno uſque ad ſexageſimum annum, dabit quinquaginta ſiclos argenti ad menſuram Sanctuarii:

4. ſi mulier, triginta.

5. A quinto autem anno uſque ad vigeſimum, maſculus dabit viginti ſiclos, femina decem.

6. Ab uno menſe uſque ad annum quintum, pro maſculo dabuntur quinque ſicli: pro femina, tres.

7. Sexagenarius & ultrà maſculus dabit quindecim ſiclos: femina decem.

8. Si pauper fuerit, & æſtimationem reddere non valebit, ſtabit coram ſacerdote: & quantum ille æſtimaverit, & viderit eum poſſe reddere, tantum dabit.

9. Animal autem, quod immolari poteſt Domino, ſi quis voverit, ſanctum erit,

10. & mutari non poterit, id eſt, nec melius malo, nec pejus bono. Quod ſi mutaverit: & ipſum quod mutatum eſt, & illud pro quo mutatum eſt, conſecratum erit Domino.

11. Animal immundum, quod immolari Domino non poteſt, ſi quis voverit, adducetur ante ſacerdotem,

12. Qui judicans utrùm bonum in malum ſit, ſtatuet pretium.

13. Quod ſi dare voluerit is qui offert, addet ſupra æſtimationem quintam partem.

14. Homo ſi voverit domum ſuam, & ſanctificaverit Domino, conſiderabit eam ſacerdos utrùm bona an mala ſit, & juxta pretium, quod ab eo fuerit conſtitutum, venumdabitur:

15. ſin autem ille qui voverat, voluerit redimere eam, dabit quintam partem æſtimationis ſuprà, & habebit domum.

16. Quòd ſi agrum poſſeſſionis ſuæ voverit, & conſecraverit Domino: juxta menſuram ſementis æſtimabitur pretium. Si triginta modiis hordei ſeritur terra, quinquaginta ſiclis venumdetur argenti.

17. Si ſtatim ab anno incipientis jubilæi voverit agrum, quanto valere poteſt, tanto æſtimabitur.

18. Sin autem poſt aliquantum temporis: ſupputabit ſacerdos pecuniam juxta anno-

rum, qui reliqui ſunt, numerum uſque ad jubilæum, & detrahetur ex pretio.

19. Quòd ſi voluerit redimere agrum ille qui voverat, addet quintam partem æſtimatæ pecuniæ, & poſſidebit eum.

20. Sin autem noluerit redimere, ſed alteri cuilibet fuerit venumdatus, ultra eum qui voverat redimere non poterit:

21. quia cùm jubilæi venerit dies, ſanctificatus erit Domino, & poſſeſſio conſecrata ad jus pertinet ſacerdotum.

22. Si ager emptus eſt, & non de poſſeſſione majorum ſanctificatus fuerit Domino,

23. ſupputabit ſacerdos juxta annorum numerum uſque ad jubilæum, pretium: & dabit ille qui voverat eum, Domino.

24. In jubilæo autem revertetur ad priorem dominum, qui vendiderat eum, & habuerat in ſorte poſſeſſionis ſuæ.

25. Omnis æſtimatio ſiclo ſanctuarii ponderabitur. ‖ Siclus viginti obolos habet.

‖ Exod. 30. 13. Num. 3. 47. Ezech. 45. 12.

26. Primogenita quæ ad Dominum pertinent, nemo ſanctificare poterit & vovere: ſive bos, ſive ovis fuerit, Domini ſunt.

27. Quòd ſi immundum eſt animal, redimet qui obtulit, juxta æſtimationem tuam, & addet quintam partem pretii: Si redimere noluerit, vendetur alteri quantocumque à te fuerit æſtimatum.

28. ‖ Omne quod Domino conſecratur, ſive homo fuerit, ſive animal, ſive ager, non vendetur, nec redimi poterit. Quidquid ſemel fuerit conſecratum, Sanctum ſanctorum erit Domino.

‖ Joſ. 6. 17. & 25.

29. Et omnis conſecratio, quæ offertur ab homine, non redimetur, ſed morte morietur.

30. Omnes decimæ terræ, ſive de frugibus, ſive de pomis arborum, Domini ſunt, & illi ſanctificantur.

31. Si quis autem voluerit redimere decimas ſuas, addet quintam partem earum.

32. Omnium decimarum bovis & ovis & capræ, quæ ſub paſtoris virga tranſeunt, quidquid decimum venerit, ſanctificabitur Domino.

33. Non eligetur nec bonum nec malum, nec altero commutabitur. Si quis mutaverit: & quod mutatum eſt, & pro quo mutatum eſt, ſanctificabitur Domino, & non redimetur.

34. Hæc ſunt præcepta, quæ mandavit Dominus Moyſi ad filios Iſrael, in monte Sinai.

LIBER NUMERORUM,
HEBRAICE VAJEDABBER.

QUARTUM *hunc Moſis librum Græci* ΑΡΙΘΜΟΥΣ, *Latini* NUMEROS *inſcripſerunt; quod in ipſa fronte Moſes & Aaron ineant numerum populi tributim. Hebræi verò, ut ſuperioribus libris, ita huic quoque nomen impoſuerunt à prima voce* VAJEDABBER, *id eſt*, Et locutus eſt. *Continet autem res geſtas & leges promulgatas à ſecundo menſe anni ſecundi poſt exitum ex Ægypto, uſque ad initium menſis undecimi anni quadrageſimi; id eſt hiſtoriam annorum ferè triginta novem. Quod tamen ſic eſt accipiendum, ut cum poſteriore ſemeſtri, 19. priora ejus capita abſolvantur. Reliqua ferè ad annum vitæ Moſis poſtremum referenda ſint; ſi excipias 27. ſtationum ſeriem capite 33. expreſſam.*

CAPUT PRIMUM.

Numeratis duodecim tribuum bellicis viris, filii Levi ad deferendum tabernaculum inſtituuntur.

1. LOCUTUSQUE eſt Dominus ad Moyſen in deſerto Sinai in tabernaculo fœderis, prima die menſis ſecundi, anno altero egreſſionis * eorum ex Ægypto, dicens:

* Ann. M. 2514. Ant. Chr. 1490. || Exod. 30. 12.

2. || Tollite ſummam univerſæ congregationis filiorum Iſrael per cognationes & domos ſuas, & nomina ſingulorum, quiquid ſexus eſt maſculini

3. à vigeſimo anno & ſuprà, omnium virorum fortium ex Iſrael, & numerabitis eos per turmas ſuas tu & Aaron.

4. Eruntque vobiſcum principes tribuum ac domorum in cognationibus ſuis,

5. quorum iſta ſunt nomina: De Ruben, Eliſur filius Sedeur.

6. De Simeon, Salamiel filius Suriſaddai.

7. De Juda, Nahaſſon filius Aminadab.

8. De Iſſachar, Nathanael filius Suar.

9. De Zabulon, Eliab filius Helon.

10. Filiorum autem Joſeph, de Ephraim, Eliſama filius Ammiud. De Manaſſe, Gamaliel filius Phadaſſur.

11. de Benjamin, Abidan filius Gedeonis,

12. de Dan, Ahiezer filius Amiſaddai.

13. de Aſer, Phegiel filius Ochran.

14. de Gad, Eliaſaph filius Duel.

15. de Nephtali, Ahira filius Enan.

16. Hi nobiliſſimi principes multitudinis per tribus & cognationes ſuas, & capita exercitus Iſrael:

17. quos tulerunt Moyſes & Aaron cum omni vulgi multitudine:

18. & congregaverunt primo die menſis ſecundi, recenſentes eos per cognationes, & domos, ac familias, & capita, & nomina ſingulorum, à vigeſimo anno & ſuprà,

19. ſicut præceperat Dominus Moyſi. Numeratique ſunt in deſerto Sinai.

20. De Ruben primogenito Iſraelis per generationes & familias ac domos ſuas, & nomina capitum ſingulorum, omne quod ſexus eſt maſculini à vigeſimo anno & ſuprà, procedentium ad bellum,

21. quadraginta ſex millia quingenti.

22. De filiis Simeon per generationes & familias ac domos cognationum ſuarum recenſiti ſunt per nomina & capita ſingulorum, omne quod ſexus eſt maſculini à vigeſimo anno & ſuprà, procedentium ad bellum,

23. quinquaginta novem millia trecenti.

24. De filiis Gad per generationes & familias ac domos cognationum ſuarum recenſiti ſunt per nomina ſingulorum à viginti annis & ſuprà, omnes qui ad bella procederent,

25. quadraginta quinque millia ſexcenti quinquaginta.

26. De filiis Juda per generationes & familias ac domos cognationum ſuarum: per nomina ſingulorum à vigeſimo anno & ſuprà, omnes qui poterant ad bella procedere,

27. recenſiti ſunt ſeptuaginta quatuor millia ſexcenti.

28. De filiis Iſſachar, per generationes & familias ac domos cognationum ſuarum, per nomina ſingulorum à vigeſimo anno & ſuprà, omnes qui ad bella procederent,

29. recenſiti ſunt quinquaginta quatuor millia quadringenti.

30. De filiis Zabulon per generationes & familias ac domos cognationum ſuarum recenſiti ſunt per nomina ſingulorum à vigeſimo anno & ſuprà, omnes qui poterant ad bella procedere,

31. quinquaginta ſeptem millia quadringenti.

32. De filiis Joſeph, filiorum Ephraim per generationes & familias ac domos cognationum ſuarum recenſiti ſunt per nomina ſingulorum à vigeſimo anno & ſuprà, omnes qui poterant ad bella procedere,

33. quadraginta millia quingenti.

34. Porrò filiorum Manaſſe per generationes & familias ac domos cognationum ſuarum recenſiti ſunt per nomina ſingulorum à viginti annis & ſuprà, omnes qui poterant ad bella procedere,

35. triginta duo millia ducenti.

36. De filiis Benjamin per generationes & familias ac domos cognationum ſuarum recenſiti ſunt nominibus ſingulorum à vigeſimo anno & ſuprà, omnes qui poterant ad bella procedere,

37. triginta quinque millia quadringenti.

38. De filiis Dan per generationes & familias ac domos cognationum ſuarum recenſiti ſunt nominibus ſingulorum à vigeſimo anno & ſuprà, omnes qui poterant ad bella procedere,

39. ſexaginta duo millia ſeptingenti.

40. De filiis Aſer per generationes & familias ac domos cognationum ſuarum recenſiti ſunt per nomina ſingulorum à vigeſimo anno & ſuprà, omnes qui poterant ad bella procedere,

41. quadraginta millia & mille quingenti.

42. De filiis Nephtali per generationes & familias ac domos cognationum ſuarum recenſiti ſunt nominibus ſingulorum à vigeſimo anno & ſuprà, omnes qui poterant ad bella procedere,

43. quinquaginta tria millia quadringenti.

44. Hi ſunt, quos numeraverunt Moyſes & Aaron, & duodecim principes Iſrael, ſingulos per domos cognationum ſuarum.

45. Fueruntque omnis numerus filiorum Iſrael per domos & familias ſuas à vigeſimo anno & ſuprà, qui poterant ad bella procedere,

46. ſexcenta tria millia * virorum quinquenti quinquaginta.

47. Levitæ autem in tribu familiarum ſuarum non ſunt numerati cum eis.

48. Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens:

49. Tribum Levi noli numerare, neque pones ſummam eorum cum filiis Iſrael:

50. ſed conſtitue eos ſuper tabernaculum teſtimonii & cuncta vaſa ejus, & quidquid ad cæremonias pertinet. Ipſi portabunt tabernaculum & omnia utenſilia ejus: & erunt in miniſterio, ac per gyrum tabernaculi metabuntur.

* Eodem numero inventi ſunt ſuprà in capitatione ad erectionem Tabernaculi. † Exod. 38. 25.

51. Cùm proficiſcendum fuerit, deponent Levitæ tabernaculum: cùm caſtrametandum, erigent: quiſquis externorum acceſſerit, occidetur.

52. Metabuntur autem caſtra filii Iſrael unuſquiſque per turmas & cuneos atque exercitum ſuum.

53. Porrò Levitæ per gyrum tabernaculi figent tentoria, ne fiat indignatio ſuper multitudinem filiorum Iſrael, & excubabunt in cuſtodiis tabernaculi teſtimonii.

54. Fecerunt ergo filii Iſrael juxta omnia quæ præceperat Dominus Moyſi.

CAPUT II.

Quæ tribus ad quamvis mundi plagam ordinentur, recenſitis familiarum principibus.

1. Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen & Aaron, dicens:

2. Singuli per turmas, ſigna, atque vexilla, & domos cognationum ſuarum, caſtrametabuntur filii Iſrael, per gyrum tabernaculi fœderis. Ann. M. 2514. Ant. Chr. 1490.

3. Ad Orientem Judas figet tentoria per turmas exercitus ſui: eritque princeps filiorum ejus Nahaſſon filius Aminadab:

4. & omnis de ſtirpe ejus ſumma pugnantium, ſeptuaginta quatuor millia ſexcenti.

5. Juxta eum caſtrametati ſunt de tribu Iſſachar, quorum princeps fuit Nathanael filius Suar.

6. Et omnis numerus pugnatorum ejus, quinquaginta quatuor millia quadringenti.

7. In tribu Zabulon princeps fuit Eliab filius Helon.

8. Omnis de ſtirpe ejus exercitus pugnatorum, quinquaginta ſeptem millia quadringenti.

9. Univerſi qui in caſtris Judæ annumerati ſunt, fuerunt centum octoginta ſex millia quadringenti: & per turmas ſuas primi egredientur.

10. In caſtris filiorum Ruben ad meridianam plagam erit princeps Eliſur filius Sedeur:

11. & cunctus exercitus pugnatorum ejus qui numerati ſunt, quadraginta ſex millia quingenti.

12. Juxta eum caſtrametati ſunt de tribu Simeon: quorum princeps fuit Salamiel filius Suriſaddai.

13. Et cunctus exercitus pugnatorum ejus qui numerati ſunt, quinquaginta novem millia trecenti.

14. In tribu Gad princeps fuit Eliaſaph filius Duel.

15. Et cunctus exercitus pugnatorum ejus qui numerati ſunt, quadraginta quinque millia ſexcenti quinquaginta.

16. Omnes qui recenſiti ſunt in caſtris Ruben, centum quinquaginta millia & mille quadringenti quinquaginta per turmas ſuas: in ſecundo loco proficiſcentur.

17. Levabitur autem tabernaculum teſtimonii per officia Levitarum & turmas eorum, quomodo erigetur, ita & deponetur. Singuli per loca & ordines ſuos proficiſcentur.

18. Ad occidentalem plagam erunt caſtra filiorum Ephraim, quorum princeps fuit Eliſama filius Ammiud.

19. Cunctus exercitus pugnatorum ejus,

qui numerati ſunt, quadraginta millia quingenti.

20. Et cum eis tribus filiorum Manaſſe, quorum princeps fuit Gamaliel filius Phadaſſur.

21. Cunctuſque exercitus pugnatorum ejus qui numerati ſunt, triginta duo millia ducenti.

22. In tribu filiorum Benjamin princeps fuit Abidan filius Gedeonis.

23. Et cunctus exercitus pugnatorum ejus qui recenſiti ſunt, triginta quinque millia quadringenti.

24. Omnes qui numerati ſunt in caſtris Ephraim, centum octo millia centum per turmas ſuas: tertii proficiſcentur.

25. Ad Aquilonis partem caſtrametati ſunt filii Dan: quorum princeps fuit Ahiezer filius Ammiſaddai.

26. Cunctus exercitus pugnatorum ejus qui numerati ſunt, ſexaginta duo millia ſeptingenti.

27. Juxta eum fixere tentoria de tribu Aſer: quorum princeps fuit Phegiel filius Ochran.

28. Cunctus exercitus pugnatorum ejus qui numerati ſunt, quadraginta millia & mille quingenti.

29. De tribu filiorum Nephtali princeps fuit Ahira filius Enan.

30. Cunctus exercitus pugnatorum ejus, quinquaginta tria millia quadringenti.

31. Omnes qui numerati ſunt in caſtris Dan, fuerunt centum quinquaginta ſeptem millia ſexcenti: & noviſſimi proficiſcentur.

32. Hic numerus filiorum Iſrael, per domos cognationum ſuarum & turmas diviſi exercitus, ſexcenta tria millia quingenti quinquaginta.

33. Levitæ autem non ſunt numerati inter filios Iſrael: ſic enim præceperat Dominus Moyſi.

34. Feceruntque filii Iſrael juxta omnia quæ mandaverat Dominus. Caſtrametati ſunt per turmas ſuas, & profecti per familias ac domos patrum ſuorum.

CAPUT III.

Levitæ in tabernaculi miniſterium aſſumpti numerantur cum ſuis principibus ac miniſteriis, & loco primogenitorum Iſrael ſuſcipiuntur, reliqua primogenita numerum Levitarum excedentia pretio redimuntur.

1. HÆ ſunt generationes Aaron & Moyſi, in die qua locutus eſt Dominus ad Moyſen in monte Sinai.

‖ Exod. 6. 23. 2. ‖ Et hæc nomina filiorum Aaron: primogenitus ejus Nadab, deinde Abiu, & Eleazar, & Ithamar.

3. Hæc nomina filiorum Aaron ſacerdotum qui uncti ſunt, & quorum repletæ & conſecratæ manus ut ſacerdotio fungerentur.

‖ Levit. 10. 1. & 2. 1. Par. 24. 2. 4. ‖ Mortui ſunt enim Nadab & Abiu, cùm offerrent ignem alienum in conſpectu Domini in deſerto Sinai, abſque liberis: functique ſunt ſacerdotio Eleazar & Ithamar coram Aaron patre ſuo.

5. Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens:

6. Applica tribum Levi, & fac ſtare in conſpectu Aaron ſacerdotis ut miniſtrent ei, & excubent,

7. & obſervent quidquid ad cultum pertinet multitudinis coram tabernaculo teſtimonii,

8. & cuſtodiant vaſa tabernaculi, ſervientes in miniſterio ejus.

9. Dabiſque dono Levitas

10. Aaron & filiis ejus, quibus traditi ſunt à filiis Iſrael. Aaron autem & filios ejus conſtitues ſuper cultum ſacerdotii. Externus, qui ad miniſtrandum acceſſerit, morietur.

11. Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens:

12. Ego tuli Levitas à filiis Iſrael pro omni primogenito, qui aperit vulvam in filiis Iſrael, eruntque Levitæ mei.

13. ‖ Meum eſt enim omne primogenitum: ex quo percuſſi primogenitos in Terra Ægypti: ſanctificavi mihi quidquid primum naſcitur in Iſrael ab homine uſque ad pecus, mei ſunt. Ego Dominus. ‖ Exod. 13. 2. Infr. 8. 16

14. Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen in deſerto Sinai, dicens:

15. Numera filios Levi per domos patrum ſuorum & familias, omnem maſculum ab uno menſe & ſuprà.

16. Numeravit Moyſes, ut præceperat Dominus,

17. ‖ & inventi ſunt filii Levi per nomina ſua, Gerſon & Caath & Merari. ‖ Exod. 6. 16.

18. Filii Gerſon: Lebni & Semei.

19. Filii Caath: Amram & Jeſaar, Hebron & Oziel.

20. Filii Merari: Moholi & Muſi.

21. De Gerſon fuere familiæ duæ, Lebnitica, & Semeitica:

22. quarum numeratus eſt populus ſexus maſculini ab uno menſe & ſuprà, ſeptem millia quingenti.

23. Hi poſt tabernaculum metabuntur ad Occidentem,

24. ſub principe Eliaſaph filio Lael.

25. Et habebunt excubias in tabernaculo fœderis,

26. ipſum tabernaculum & operimentum ejus, tentorium quod trahitur ante fores tecti fœderis, & cortinas atrii: tentorium quoque quod appenditur in introitu atrii tabernaculi, & quidquid ad ritum altaris pertinet, funes tabernaculi & omnia utenſilia ejus.

27. Cognatio Caath habebit populos Amramitas & Jeſaaritas & Hebronitas & Ozeelitas. Hæ ſunt familiæ Caathitarum recenſitæ per nomina ſua:

28. omnes generis maſculini ab uno menſe & ſuprà, octo millia ſexcenti habebunt excubias Sanctuarii,

29. & caſtrametabuntur ad meridianam plagam.

30. Princepſque eorum erit Eliſaphan filius Oziel:

31. & cuſtodient arcam, menſamque & candelabrum, altaria & vaſa Sanctuarii, in quibus miniſtratur, & velum, cunctamque hujuſcemodi ſupellectilem.

32. Princeps autem principum Levitarum Eleazar filius Aaron ſacerdotis, erit ſuper excubitores cuſtodiæ Sanctuarii.

33. At verò de Merari erunt populi Moholitæ & Muſitæ recenſiti per nomina ſua:

34. omnes generis maſculini ab uno menſe & ſuprà, ſex millia ducenti.

35. Princeps eorum Suriel filius Abihaiel: in plaga ſeptentrionali caſtrametabuntur.

36. Erunt ſub cuſtodia eorum tabulæ tabernaculi & vectes, & columnæ ac baſes earum, & omnia quæ ad cultum hujuſcemodi pertinent:

37. columnæque atrii per circuitum cum baſibus ſuis, & paxilli cum funibus.

38. Caſtrametabuntur ante tabernaculum fœderis, id eſt, ad orientalem plagam, Moyſes & Aaron cum filiis ſuis, habentes cuſtodiam Sanctuarii in medio filiorum Iſrael: quiſquis alienus acceſſerit, morietur.

* Ann. M. 2514. Ant. Chr. 1490. 39. Omnes Levitæ, quos numeraverunt * Moyſes & Aaron juxta præceptum Domini per familias ſuas in genere maſculino à menſe uno & ſuprà, fuerunt viginti duo millia.

40. Et ait Dominus ad Moyſen: Numera primogenitos ſexus maſculini de filiis Iſrael ab uno menſe & ſuprà, & habebis ſummam eorum.

41. Tolleſque Levitas mihi pro omni primogenito filiorum Iſrael, Ego ſum Dominus: & pecora eorum pro univerſis primogenitis pecorum filiorum Iſrael.

42. Recenſuit Moyſes, ſicut præceperat Dominus, primogenitos filiorum Iſrael:

43. & fuerunt maſculi per nomina ſua, à menſe uno & ſuprà, viginti duo millia ducenti ſeptuaginta tres.

44. Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens:

45. Tolle Levitas pro primogenitis filiorum Iſrael, & pecora Levitarum pro pecoribus eorum, eruntque Levitæ mei: ego ſum Dominus.

46. In pretio autem ducentorum ſeptuaginta trium, qui excedunt numerum Levitarum de primogenitis filiorum Iſrael,

‖ *Exod.* 30. 13. *Lev.* 27. 25. *Inf.* 18. 16. *Ezech.* 45. 12. 47. accipies quinque ſiclos per ſingula capita ad menſuram Sanctuarii. ‖ Siclus habet viginti obolos.

48. Dabiſque pecuniam Aaron & filiis ejus, pretium eorum qui ſuprà ſunt.

49. Tulit igitur Moyſes pecuniam eorum qui fuerant amplius, & quos redemerant à Levitis

50. pro primogenitis filiorum Iſrael, mille trecentorum ſexaginta quinque ſiclorum juxta pondus Sanctuarii,

51. & dedit eam Aaron & filiis ejus juxta verbum quod præceperat ſibi Dominus.

CAPUT IV.

Ritus & officia Levitarum juxta cujuſque familiam diſtribuuntur.

Ann. M. 2514. ab exitu 2. menſe 2. 1. Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen & Aaron, dicens:

2. Tolle ſummam filiorum Caath de medio Levitarum per domos & familias ſuas,

3. à trigeſimo anno & ſuprà, uſque ad quinquageſimum annum, omnium qui ingrediuntur ut ſtent & miniſtrent in tabernaculo fœderis.

4. Hic eſt cultus filiorum Caath: Tabernaculum fœderis, & Sanctum ſanctorum.

5. Ingredientur Aaron & filii ejus, quando movenda ſunt caſtra, & deponent velum quod pendet ante fores, involventque eo arcam teſtimonii,

6. & operient rurſum velamine janthinarum pellium, extendentque deſuper pallium totum hyacinthinum, & inducent vectes.

7. Menſam quoque propoſitionis involvent hyacinthino pallio, & ponent cum ea thuribula & mortariola, cyathos & crateras ad libafundenda: panes ſemper in ea erunt:

8. extendentque deſuper pallium coccineum, quod rurſum operient velamento janthinarum pellium, & inducent vectes.

9. Sument & pallium hyacinthinum quo operient candelabrum cum lucernis & forcipibus ſuis & emunctoriis & cunctis vaſis olei, quæ ad concinnandas lucernas neceſſaria ſunt:

10. & ſuper omnia ponent operimentum janthinarum pellium, & inducent vectes.

11. Nec non & altare aureum involvent hyacinthino veſtimento, & extendent deſuper operimentum janthinarum pellium, inducentque vectes.

12. Omnia vaſa, quibus miniſtratur in Sanctuario, involvent hyacinthino pallio, & extendent deſuper operimentum janthinarum pellium, inducentque vectes.

13. Sed & altare mundabunt cinere, & involvent illud purpureo veſtimento,

14. ponentque cum eo omnia vaſa, quibus in miniſterio ejus utuntur, id eſt, ignium receptacula, fuſcinulas ac tridentes, uncinos & batilla. Cuncta vaſa altaris operient ſimul velamine janthinarum pellium, & inducent vectes.

15. Cùmque involverint Aaron & filii ejus Sanctuarium & omnia vaſa ejus in commotione caſtrorum, tunc intrabunt ‖ filii Caath ut portent involuta: & non tangent vaſa Sanctuarii, ne moriantur. Iſta ſunt onera filiorum Caath in tabernaculo fœderis: ‖ I. *Par.* 15. 15.

16. ſuper quos erit Eleazar filius Aaron ſacerdotis, ad cujus curam pertinet oleum ad concinnandas lucernas, & compoſitionis incenſum, & ſacrificium, quod ſemper offertur, & oleum unctionis, & quidquid ad cultum tabernaculi pertinet, omniumque vaſorum, quæ in Sanctuario ſunt.

17. Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen & Aaron, dicens:

18. Nolite perdere populum Caath de medio Levitarum:

19. Sed hoc facite eis, ut vivant, & non moriantur, ſi tetigerint Sancta ſanctorum. Aaron & filii ejus intrabunt, ipſique diſponent opera ſingulorum, & divident quid portare quis debeat.

20. Alii nulla curioſitate videant quæ ſunt in Sanctuario priuſquam involvantur, alioquin morientur.

21. Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens:

22. Tolle ſummam etiam filiorum Gerſon per domos ac familias & cognationes ſuas,

23. à triginta annis & ſuprà, uſque ad annos quinquaginta. Numera omnes qui ingrediuntur & miniſtrant in tabernaculo fœderis,

24. Hoc eſt officium familiæ Gerſonitarum,

25. ut portent cortinas tabernaculi & tectum fœderis operimentum aliud, & ſuper omnia velamen janthinum tentoriumque quod pendet in introitu tabernaculi fœderis,

26. cortinas atrii, & velum in introitu quod eſt ante tabernaculum. Omnia quæ ad altare pertinent, funiculos, & vaſa miniſterii,

27. jubente Aaron & filiis ejus, portabunt filii Gerſon: & ſcient ſinguli cui debeant oneri mancipari.

28. Hic eſt cultus familiæ Gerſonitarum in tabernaculo fœderis, eruntque ſub manu Ithamar filii Aaron ſacerdotis.

29. Filios quoque Merari per familias & domos patrum ſuorum recenſebis,

30. à triginta annis & ſuprà, uſque ad annos quinquaginta, omnes qui ingrediuntur ad officium miniſterii ſui, & cultum fœderis teſtimonii.

31. Hæc ſunt onera eorum: Portabunt tabulas tabernaculi & vectes ejus, columnas ac baſes earum,

32. columnas quoque atrii per circuitum cum baſibus & paxillis & funibus ſuis. Omnia vaſa & ſupellectilem ad numerum accidient, ſicque portabunt.

33. Hoc eſt officium familiæ Meraritarum & miniſterium in tabernaculo fœderis: eruntque ſub manu Ithamar filii Aaron ſacerdotis.

34. Recenſuerunt igitur Moyſes & Aaron & principes ſynagogæ filios Caath per cognationes & domos patrum ſuorum,

35. à triginta annis & ſuprà, uſque ad annum quinquageſimum, omnes qui ingrediuntur ad miniſterium tabernaculi fœderis:

36. & inventi ſunt duo millia ſeptingenti quinquaginta.

37. Hic eſt numerus populi Caath qui intrant tabernaculum fœderis: hos numeravit Moyſes & Aaron juxta ſermonem Domini per manum Moyſi.

38. Numerati ſunt & filii Gerſon per cognationes & domos patrum ſuorum,

39. à triginta annis & ſuprà, uſque ad quinquageſimum annum, omnes, qui ingrediuntur ut miniſtrent in tabernaculo fœderis:

40. & inventi ſunt duo millia ſexcenti triginta.

41. Hic eſt populus Gerſonitarum, quos numeraverunt Moyſes & Aaron juxta verbum Domini.

42. Numerati ſunt & filii Merari per cognationes & domos patrum ſuorum,

43. à triginta annis & ſuprà, uſque ad annum quinquageſimum, omnes qui ingrediuntur ad explendos ritus tabernaculi fœderis:

44. & inventi ſunt tria millia ducenti.

45. Hic eſt numerus filiorum Merari, quos recenſuerunt Moyſes & Aaron juxta imperium Domini per manum Moyſi.

46. Omnes qui recenſiti ſunt de Levitis, & quos recenſeri fecit ad nomen Moyſes, & Aaron, & principes Iſrael, per cognationes & domos patrum ſuorum,

47. à triginta annis & ſuprà, uſque ad annum quinquageſimum, ingredientes ad miniſterium tabernaculi, & onera portanda,

48. fuerunt ſimul octo millia quingenti octoginta.

49. Juxta verbum Domini recenſuit eos Moyſes, unumquemque juxta officium & onera ſua, ſicut præceperat ei Dominus.

CAPUT V.

Qui immundi extra caſtra arcendi: ſatisfactio tranſgreſſionis per negligentiam: de primitiis ac oblationibus, & lege zelotypiæ.

1. LOcutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens: Anno M. 2514. Ant. Chr. 1490. ab exitu 2. menſe 2.

2. Præcipe filiis Iſrael, ut ejiciant de caſtris omnem leproſum, & qui ſemine fluit, pollutuſque eſt ſuper mortuo:

3. tam maſculum quàm fœminam ejicite de caſtris, ne contaminent ea cùm habitaverint vobiſcum.

4. Feceruntque ita filii Iſrael, & ejecerunt eos extra caſtra, ſicut locutus erat Dominus Moyſi.

5. Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens:

6. Loquere ad filios Iſrael: Vir, ſive mulier, cùm fecerint ex omnibus peccatis, quæ ſolent hominibus accidere, & per negligentiam tranſgreſſi fuerint mandatum Domini, atque deliquerint,

7. confitebuntur peccatum ſuum, & reddent ipſum caput, quintamque partem deſuper ei, in quem peccaverint.

8. Sin autem non fuerit qui recipiat, dabunt Domino, & erit ſacerdotis, excepto ariete, qui offertur pro expiatione, ut ſit placabilis hoſtia.

9. Omnes quoque primitiæ, quas offerunt filii Iſrael, ad ſacerdotem pertinent:

10. & quidquid in Sanctuarium offertur à ſingulis, & traditur manibus ſacerdotis, ipſus erit.

11. Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens:

12. Loquere ad filios Iſrael, & dices ad eos: Vir, cujus uxor erraverit, maritumque contemnens

13. dormierit cum altero viro, & hoc maritus deprehendere non quiverit, ſed latet adulterium, & teſtibus argui non poteſt, quia non eſt inventa in ſtupro:

14. ſi ſpiritus zelotypiæ concitaverit virum contra uxorem ſuam, quæ vel polluta eſt, vel falſa ſuſpicione appetitur,

15. adducet eam ad ſacerdotem, & offeret oblationem pro illa, decimam partem ſati farinæ hordeaceæ: non fundet ſuper eam oleum, nec imponet thus: quia ſacrificium zelotypiæ eſt, & oblatio inveſtigans adulterium.

16. Offeret igitur eam ſacerdos, & ſtatuet coram Domino.

17. Aſſumetque aquam ſanctam in vaſe fictili, & pauxillum terræ de pavimento tabernaculi mittet in eam.

18. Cùmque ſteterit mulier in conſpectu Domini, diſcooperiet caput ejus, & ponet ſuper manus illius ſacrificium recordationis, & oblationem zelotypiæ: ipſe autem tenebit aquas amariſſimas, in quibus cum execratione maledicta congeſſit.

19. Adjurabitque eam, & dicet: Si non dormivit vir alienus tecum, & ſi non polluta es deſerto mariti thoro, non te nocebunt aquæ iſtæ amariſſimæ, in quas maledicta congeſſi.

20. Sin autem declinaſti à viro tuo, atque polluta es, & concubuiſti cum altero viro:

21. his maledictionibus ſubjacebis: Det te Dominus in maledictionem, exemplumque cunctorum in populo ſuo: putreſcere faciat femur tuum, & tumens uterus tuus diſrumpatur.

22. Ingrediantur aquæ maledictæ in ventrem tuum, & utero tumeſcente putreſcat femur. Et reſpondebit mulier, Amen, amen.

23. Scribetque ſacerdos in libello iſta maledicta, & delebit ea aquis amariſſimis, in quas maledicta congeſſit,

24. & dabit ei bibere. Quas cùm exhauſerit,

25. tollet ſacerdos de manu ejus ſacrificium zelotypiæ, & elevabit illud coram Domino, imponetque illud ſuper altare: ita dumtaxat ut prius,

26. pugillum ſacrificii tollat de eo quod offertur, & incendat ſuper altare: & ſic potum det mulieri aquas amariſſimas.

27. Quas cùm biberit, ſi polluta eſt, & contempto viro adulterii rea, pertranſibunt eam aquæ maledictionis, & inflato ventre computreſcet femur: eritque mulier in maledictionem, & in exemplum omni populo.

28. Quòd ſi polluta non fuerit, erit innoxia, & faciet liberos.

29. Iſta eſt lex zelotypiæ. Si declinaverit mulier à viro ſuo, & ſi polluta fuerit,

30. marituſque zelotypiæ ſpiritu concitatus adduxerit eam in conſpectu Domini, & fecerit ei ſacerdos juxta omnia quæ ſcripta ſunt:

31. maritus abſque culpa erit, & illa recipiet iniquitatem ſuam.

CAPUT VI.

Nazaræorum conſecratio & oblatio; quibuſque verbis ſacerdotes populo benedicerent.

Eodem ann. 2514. ab exitu, mense 2.

1. Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens:

2. Loquere ad filios Iſrael, & dices ad eos: Vir, ſive mulier, cùm fecerint votum ut ſanctificentur, & ſe voluerint Domino conſecrare:

3. à vino, & omni quod inebriare poteſt abſtinebunt. Acetum ex vino, & ex qualibet alia potione, & quidquid de uva exprimitur, non bibent: uvas recentes ſiccaſque non comedent

4. cunctis diebus quibus ex voto Domino conſecrantur: quidquid ex vinea eſſe poteſt, ab uva paſſa uſque ad acinum non comedent.

Judith. 13

5. Omni tempore ſeparationis ſuæ ‖ novacula non tranſibit per caput ejus, uſque ad completum diem quo Domino conſecratur. Sanctus erit, creſcente cæſarie capitis ejus.

6. Omni tempore conſecrationis ſuæ ſuper mortuum non ingredietur,

7. nec ſuper patris quidem & matris & fratris ſororiſque funere contaminabitur, quia conſecratio Dei ſui ſuper caput ejus eſt.

8. Omnibus diebus ſeparationis ſuæ ſanctus erit Domino.

9. Sin autem mortuus fuerit ſubitò quiſpiam coram eo, polluetur caput conſecrationis ejus: quod radet illico in eadem die purgationis ſuæ, & rurſum ſeptima.

10. In octava autem die offeret duos turtures, vel duos pullos columbæ ſacerdoti in introitu fœderis teſtimonii,

11. facietque ſacerdos unum pro peccato, & alterum in holocauſtum, & deprecabitur pro eo, quia peccavit ſuper mortuo: ſanctificabitque caput ejus in die illo:

12. & conſecrabit Domino dies ſeparationis illius, offerens agnum anniculum pro peccato: ita tamen ut dies priores irriti fiant, quoniam polluta eſt ſanctificatio ejus.

13. Iſta eſt lex conſecrationis. Cùm dies, quos ex voto decreverat, complebuntur: adducet eum ad oſtium tabernaculi fœderis,

14. & offeret oblationem ejus Domino, agnum anniculum immaculatum in holocauſtum, & ovem anniculam immaculatam pro peccato, & arietem immaculatum, hoſtiam pacificam,

15. caniſtrum quoque panum azymorum qui conſperſi ſint oleo, & lagana abſque fermento uncta oleo, ac libamina ſingulorum:

16. quæ offeret ſacerdos coram Domino, & faciet tam pro peccato, quàm in holocauſtum.

17. Arietem verò immolabit hoſtiam pacificam Domino, offerens ſimul caniſtrum azymorum, & libamenta quæ ex more debentur.

18. ‖ Tunc radetur Nazaræus ante oſtium tabernaculi fœderis cæſarie conſecrationis ſuæ: ‖ *Act.* 18. 18.
tolletque capillos ejus, & ponet ſuper ignem, qui eſt ſuppoſitus ſacrificio pacificorum.

19. Et armum coctum arietis, tortamque abſque fermento unam de caniſtro, & laganum azymum unum, & tradet in manus Nazaræi, poſtquam raſum fuerit caput ejus.

20. Suſceptaque rurſum ab eo, elevabit in conſpectu Domini: & ſanctificata ſacerdotis erunt, ſicut pectuſculum, quod ſeparari juſſum eſt, & femur. Poſt hæc poteſt bibere Nazaræus vinum.

21. Iſta eſt lex Nazaræi, cùm voverit oblationem ſuam Domino tempore conſecrationis ſuæ, exceptis his quæ invenerit manus ejus: juxta quod mente devoverat, ita faciet ad perfectionem ſanctificationis ſuæ.

22. Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens:

23. Loquere Aaron & filiis ejus: Sic benedicetis filiis Iſrael, & dicetis eis:

24. ‖ Benedicat tibi Dominus, & cuſtodiat te. ‖ *Eccl.* 36. 19.

25. Oſtendat Dominus faciem ſuam tibi, & miſereatur tui.

26. Convertat Dominus vultum ſuum ad te, & det tibi pacem.

27. Invocabuntque nomen meum ſuper filios Iſrael, & ego benedicam eis.

CAPUT VII.

Oblationes principum duodecim tribuum in dedicationem tabernaculi & altaris: loquitur Dominus Moyſi de Propitiatorio.

1. Factum ‖ eſt autem in die qua complevit Moyſes tabernaculum, & erexit illud: ‖ *Exod.* 40. 16.
unxitque & ſanctificavit cum omnibus vaſis ſuis, altare ſimiliter & omnia vaſa ejus.

2. Obtulerunt * principes Iſrael & capita familiarum, qui erant per ſingulas tribus, præfectique eorum qui numerati fuerant, * Eodem menſe & ann. 2514.

3. mu-

3. munera coram Domino, ſex plauſtra tecta cum duodecim bobus. Unum plauſtrum obtulere duo duces, & unum bovem ſinguli, obtuleruntque ea in conſpectu tabernaculi.
4. Ait autem Dominus ad Moyſen:
5. Suſcipe ab eis ut ſerviant in miniſterio tabernaculi, & trades ea Levitis juxta ordinem miniſterii ſui.
6. Itaque cùm ſuſcepiſſet Moyſes plauſtra & boves, tradidit eos Levitis.
7. Duo plauſtra & quatuor boves dedit filiis Gerſon, juxta id quod habebant neceſſarium.
8. Quatuor alia plauſtra & octo boves dedit filiis Merari, ſecundùm officia & cultum ſuum, ſub manu Ithamar filii Aaron ſacerdotis.
9. Filiis autem Caath non dedit plauſtra & boves: quia in Sanctuario ſerviunt, & onera propriis portant humeris.
10. Igitur obtulerunt duces in dedicationem altaris, die qua unctum eſt, oblationem ſuam ante altare.
11. Dixitque Dominus ad Moyſen: Singuli duces per ſingulos dies offerant numera in dedicationem altaris.
12. Primo die obtulit oblationem ſuam Nahaſſon filius Aminadab de tribu Juda:
13. fueruntque in ea, acetabulum argenteum pondo centum triginta ſiclorum, phiala argentea habens ſeptuaginta ſiclos juxta pondus Sanctuarii, utrumque plenum ſimila conſperſa oleo in ſacrificium:
14. mortariolum ex decem ſiclis aureis plenum incenſo:
15. bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocauſtum:
16. hircumque pro peccato:
17. & in ſacrificio pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc eſt oblatio Nahaſſon filii Aminadab.
18. Secundo die obtulit Nathanael filius Suar, dux de tribu Iſſachar,
19. acetabulum argenteum appendens centum triginta ſiclos, phialam argenteam habentem ſeptuaginta ſiclos, juxta pondus Sanctuarii, utrumque plenum ſimila conſperſa oleo in ſacrificium:
20. mortariolum aureum habens decem ſiclos, plenum incenſo:
21. bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocauſtum:
22. hircumque pro peccato:
23. & in ſacrificio pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc fuit oblatio Nathanael filii Suar.
24. Tertio die princeps filiorum Zabulon, Eliab filius Helon,
25. obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ſiclos, phialam argenteam habentem ſeptuaginta ſiclos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum ſimila conſperſa oleo in ſacrificium:
26. mortariolum aureum appendens decem ſiclos, plenum incenſo:
27. bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocauſtum:
28. hircumque pro peccato:
29. & in ſacrificio pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc eſt oblatio Eliab filii Helon.
30. Die quarto princeps filiorum Ruben, Eliſur filius Sedeur,
31. obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ſiclos, phialam argenteam habentem ſeptuaginta ſiclos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum ſimila conſperſa oleo in ſacrificium:
32. mortariolum aureum appendens decem ſiclos, plenum incenſo:
33. bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocauſtum:
34. hircumque pro peccato:
35. & in hoſtias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc fuit oblatio Eliſur filii Sedeur.
36. Die quinto princeps filiorum Simeon, Salamiel filius Suriſaddai,
37. obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ſiclos, phialam argenteam habentem ſeptuaginta ſiclos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum ſimila conſperſa oleo in ſacrificium:
38. mortariolum aureum appendens decem ſiclos, plenum incenſo:
39. bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocauſtum:
40. hircumque pro peccato:
41. & in hoſtias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc fuit oblatio Salamiel filii Suriſaddai.
42. Die ſexto princeps filiorum Gad, Eliaſaph filius Duel,
43. obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ſiclos, phialam argenteam habentem ſeptuaginta ſiclos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum ſimila conſperſa oleo in ſacrificium:
44. mortariolum aureum appendens decem ſiclos, plenum incenſo:
45. bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocauſtum:
46. hircumque pro peccato:
47. & in hoſtias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc fuit oblatio Eliaſaph filii Duel.
48. Die ſeptimo princeps filiorum Ephraim, Eliſama filius Ammiud,
49. obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ſiclos, phialam argenteam habentem ſeptuaginta ſiclos, ad pondus Sanctuarii: utrumque plenum ſimila conſperſa oleo in ſacrificium:
50. mortariolum aureum appendens decem ſiclos, plenum incenſo:
51. bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocauſtum:
52. hircumque pro peccato:
53. & in hoſtias pacificorum, boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc fuit oblatio Eliſama filii Ammiud.
54. Die octavo princeps filiorum Manaſſe, Gamaliel filius Phadaſſur,
55. obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ſiclos, phialam argenteam habentem ſeptuaginta ſiclos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum ſimila conſperſa oleo in ſacrificium:

56. mor-

56. mortariolum aureum appendens decem ſiclos, plenum incenſo:
57. bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocauſtum:
58. hircumque pro peccato:
59. & in hoſtias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc fuit oblatio Gamaliel filii Phadaſſur.
60. Die nono princeps filiorum Benjamin, Abidan filius Gedeonis,
61. obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ſiclos, phialam argenteam habentem ſeptuaginta ſiclos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum ſimila conſperſa oleo in ſacrificium:
62. & mortariolum aureum appendens decem ſiclos, plenum incenſo:
63. bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocauſtum:
64. hircumque pro peccato:
65. & in hoſtias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc fuit oblatio Abidan filii Gedeonis.
66. Die decimo princeps filiorum Dan, Ahiezer filius Ammiſaddai,
67. obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ſiclos, phialam argenteam habentem ſeptuaginta ſiclos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum ſimila conſperſa oleo in ſacrificium:
68. mortariolum aureum appendens decem ſiclos, plenum incenſo:
69. bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocauſtum:
70. hircumque pro peccato:
71. & in hoſtias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc fuit oblatio Ahiezer filii Ammiſaddai.
72. Die undecimo princeps filiorum Aſer, Phegiel filius Ochran,
73. obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ſiclos, phialam argenteam habentem ſeptuaginta ſiclos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum ſimila conſperſa oleo in ſacrificium:
74. mortariolum aureum appendens decem ſiclos, plenum incenſo:
75. bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocauſtum:
76. hircumque pro peccato:
77. & in hoſtias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc fuit oblatio Phegiel filii Ochran.
78. Die duodecimo princeps filiorum Nephthali, Ahira filius Enan,
79. obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ſiclos, phialam argenteam habentem ſeptuaginta ſiclos, ad pondus Sanctuarii, utrumque plenum ſimila oleo conſperſa in ſacrificium:
80. mortariolum aureum appendens decem ſiclos, plenum incenſo:
81. bovem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocauſtum:
82. hircumque pro peccato:
83. & in hoſtias pacificorum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. Hæc fuit oblatio Ahira filii Enan.
84. Hæc in dedicatione altaris oblata ſunt à principibus Iſrael, in die qua conſecratum eſt: acetabula argentea duodecim: phialæ argenteæ duodecim: mortariola aurea duodecim:
85. ita ut centum triginta ſiclos argenti haberet unum acetabulum, & ſeptuaginta ſiclos haberet una phiala: id eſt, in commune vaſorum omnium ex argento ſicli duo millia quadringenti, pondere Sanctuarii.
86. Mortariola aurea duodecim plena incenſo denos ſiclos appendentia pondere Sanctuarii: id eſt, ſimul auri ſicli centum viginti:
87. boves de armento in holocauſtum duodecim, arietes duodecim, agni anniculi duodecim, & libamenta eorum: hirci duodecim pro peccato.
88. In hoſtias pacificorum, boves viginti quatuor, arietes ſexaginta, hirci ſexaginta, agni anniculi ſexaginta. Hæc oblata ſunt in dedicatione altaris, quando unctum eſt.
89. Cùmque ingrederetur Moyſes tabernaculum fœderis, ut conſuleret oraculum, audiebat vocem loquentis ad ſe de propitiatorio quod erat ſuper arcam teſtimonii inter duos Cherubim, unde & loquebatur ei.

CAPUT VIII.

Candelabri & lucernarum ſitus ac forma: ætaſque & conſecratio Levitarum.

1. Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, * dicens: *Anno M. 2514. ab exitu 2. menſe 2. Ant. Chr. 1490.
2. Loquere Aaron, & dices ad eum: Cùm poſueris ſeptem lucernas, candelabrum in auſtrali parte erigatur. Hoc igitur præcipe ut lucernæ contra boream è regione reſpiciant ad menſam panum propoſitionis, contra eam partem, quam candelabrum reſpicit, lucere debebunt:
3. Fecitque Aaron, & impoſuit lucernas ſuper candelabrum, ut præceperat Dominus Moyſi.
4. Hæc autem erat factura candelabri, ex auro ductili, tam medius ſtipes, quàm cuncta quæ ex utroque calamorum latere naſcebantur: juxta exemplum quod oſtendit Dominus Moyſi, ita operatus eſt candelabrum.
5. Et locutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens:
6. Tolle Levitas de medio filiorum Iſrael, & purificabis eos
7. juxta hunc ritum: Aſpergantur aqua luſtrationis, & radant omnes pilos carnis ſuæ. Cùmque laverint veſtimenta ſua, & mundati fuerint,
8. tollent bovem de armentis, & libamentum ejus ſimilam oleo conſperſam: bovem autem alterum de armento tu accipies pro peccato:
9. & applicabis Levitas coram tabernaculo fœderis, convocata omni multitudine filiorum Iſrael.
10. Cùmque Levitæ fuerint coram Domino, ponent filii Iſrael manus ſuas ſuper eos:
11. & offeret Aaron Levitas, munus in conſpectu Domini à filiis Iſrael, ut ſerviant in miniſterio ejus.
12. Levitæ quoque ponent manus ſuas ſuper capita boum, è quibus unum facies pro

pec-

peccato, & alterum in holocauſtum Domini, ut depreceris pro eis.

13. Statueſque Levitas in conſpectu Aaron & filiorum ejus, & conſecrabis oblatos Domino,

14. ac ſeparabis de medio filiorum Iſrael, ut ſint mei.

15. & poſteà ingredientur tabernaculum fœderis, ut ſerviant mihi. Sicque purificabis & conſecrabis eos in oblationem Domini: quoniam dono donati ſunt mihi à filiis Iſrael.

§ Exod. 13. 2. Supr. 3. 13. Luc. 2. 23.

16. || Pro primogenitis quæ aperiunt omnem vulvam in Iſrael, accepi eos.

17. Mea ſunt enim omnia primogenita filiorum Iſrael, tam ex hominibus quàm ex jumentis. Ex die quo percuſſi omne primogenitum in Terra Ægypti, ſanctificavi eos mihi,

18. & tuli Levitas pro cunctis primogenitis filiorum Iſrael:

19. tradidique eos dono Aaron & filiis ejus de medio populi, ut ſerviant mihi pro Iſrael in tabernaculo fœderis, & orent pro eis, ne ſit in populo plaga, ſi auſi fuerint accedere ad Sanctuarium.

20. Feceruntque Moyſes & Aaron & omnis multitudo filiorum Iſrael ſuper Levitis quæ præceperat Dominus Moyſi:

21. purificatique ſunt, & laverunt veſtimenta ſua. Elevavitque eos Aaron in conſpectu Domini, & oravit pro eis,

22. ut purificati ingrederentur ad officia ſua in tabernaculum fœderis coram Aaron & filiis ejus. Sicut præceperat Dominus Moyſi de Levitis, ita factum eſt.

23. Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens:

24. Hæc eſt lex Levitarum: A viginti quinque annis & ſuprà, ingredientur ut miniſtrent in tabernaculo fœderis.

25. Cùmque quinquageſimum annum ætatis impleverint, ſervire ceſſabunt:

26. eruntque miniſtri fratrum ſuorum in tabernaculo fœderis, ut cuſtodiant quæ ſibi fuerint commendata, opera autem ipſa non faciant. Sic diſpones Levitas in cuſtodiis ſuis.

CAPUT IX.

Quo tempore debeant mundi Phaſe celebrare, & quo immundi: nubes tabernaculum operiens ducit exercitum.

* menſe quidem 1. anni 2. ab exitu: Sed 7 menſe ann. M. 2514. Ant. Chr. 1490. § Exod. 12. 1.

1. LOcutus eſt Dominus ad Moyſen in deſerto Sinai, anno ſecundo poſtquam egreſſi ſunt de Terra Ægypti, menſe primo*, dicens:

2. || Faciant filii Iſrael Phaſe in tempore ſuo,

3. quartadecima die menſis hujus ad veſperam, juxta omnes cæremonias & juſtificationes ejus.

4. Præcepitque Moyſes filiis Iſrael ut facerent Phaſe,

5. Qui fecerunt tempore ſuo: quartadecima die menſis ad veſperam, in monte Sinai. Juxta omnia quæ mandaverat Dominus Moyſi, fecerunt filii Iſrael.

6. Ecce autem quidam immundi ſuper anima hominis, qui non poterant facere Phaſe in die illo, accedentes ad Moyſen & Aaron,

7. dixerunt eis: Immundi ſumus ſuper anima hominis: quare fraudamur ut non valeamus oblationem offerre Domino in tempore ſuo inter filios Iſrael?

8. Quibus reſpondit Moyſes: State ut conſulam quid præcipiat Dominus de vobis.

9. Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens:

10. Loquere filiis Iſrael: Homo qui fuerit immundus ſuper anima, ſive in via procul in gente veſtra, faciat Phaſe Domino

11. in menſe ſecundo, quartadecima die menſis ad veſperam: cum azymis & lactucis agreſtibus comedent illud:

12. non relinquent ex eo quippiam uſque manè, || & os ejus non confringent, omnem ritum Phaſe obſervabunt. § Exod. 12. 46. Joan. 19. 36.

13. Si quis autem & mundus eſt, & in itinere non fuit, & tamen non fecit Phaſe, exterminabitur anima illa de populis ſuis, quia ſacrificium Domino non obtulit tempore ſuo: peccatum ſuum ipſe portabit.

14. Peregrinus quoque & advena ſi fuerint apud vos, facient Phaſe Domino juxta cæremonias & juſtificationes ejus. Præceptum idem erit apud vos tam advenæ quàm indigenæ.

15. || Igitur die qua erectum eſt tabernaculum, operuit illud nubes. A veſpere autem ſuper tentorium erat quaſi ſpecies ignis uſque manè. § Exod. 40. 16. Sup. 7. 1.

16. Sic fiebat jugiter: per diem operiebat illud nubes, & per noctem quaſi ſpecies ignis.

17. Cùmque ablata fuiſſet nubes, quæ tabernaculum protegebat, tunc proficiſcebantur filii Iſrael: & in loco ubi ſtetiſſet nubes, ibi caſtrametabantur.

18. Ad imperium Domini proficiſcebantur, & ad imperium illius figebant tabernaculum: || Cunctis diebus quibus ſtabat nubes ſuper tabernaculum, manebant in eodem loco: § 1. Cor. 10. 1.

19. & ſi eveniſſet ut multo tempore maneret ſuper illud, erant filii Iſrael in excubiis Domini, & non proficiſcebantur

20. quot diebus fuiſſet nubes ſuper tabernaculum. Ad imperium Domini erigebant tentoria, & ad imperium illius deponebant.

21. Si fuiſſet nubes à veſpere uſque manè, & ſtatim diluculo tabernaculum reliquiſſet, proficiſcebantur: &, ſi poſt diem & noctem receſſiſſet, diſſipabant tentoria.

22. Si verò biduo aut uno menſe vel longiori tempore fuiſſet ſuper tabernaculum, manebant filii Iſrael in eodem loco, & non proficiſcebantur: ſtatim autem ut receſſiſſet, movebant caſtra.

23. Per verbum Domini figebant tentoria. & per verbum illius proficiſcebantur: eruntque in excubiis Domini juxta imperium ejus per manum Moyſi.

CAPUT X.

Uſus tubarum: quo ordine mota ſint caſtra de deſerto Sinai: orat Moyſes cognatum Hobab ut cum ipſis proficiſcatur: & verba quæ loquebatur Moyſes cùm elevaretur vel deponeretur arca.

1. LOcutuſque eſt Dominus ad Moyſen,* dicens.

2. Fac tibi duas tubas argenteas ductiles, quibus convocare poſſis multitudinem quando movenda ſunt caſtra.

* Anno 2. menſe 2. ab exitu. Mundi 2514.

3. Cùmque increpueris tubis, congregabitur ad te omnis turba ad oſtium tabernaculi fœderis.

4. Si ſemel clangueris, venient ad te principes, & capita multitudinis Iſrael.

5. Si autem prolixior atque conciſus clangor increpuerit, movebunt caſtra primi qui ſunt ad orientalem plagam.

6. In ſecundo autem ſonitu & pari ululatu tubæ, levabunt tentoria qui habitant ad meridiem, & juxta hunc modum reliqui facient, ululantibus tubis in profectionem.

7. Quando autem congregandus eſt populus, ſimplex tubarum clangor erit, & non conciſè ululabunt.

8. Filii autem Aaron ſacerdotes clangent tubis: eritque hoc legitimum ſempiternum in generationibus veſtris.

9. Si exieritis ad bellum de terra veſtra contra hoſtes qui dimicant adverſum vos, clangetis ululantibus tubis, & erit recordatio veſtri coram Domino Deo veſtro, ut eruamini de manibus inimicorum veſtrorum.

10. Si quando habebitis epulum, & dies feſtos, & calendas, canetis tubis ſuper holocauſtis, & pacificis victimis, ut ſint vobis in recordationem Dei veſtri: Ego Dominus Deus veſter.

11. Anno ſecundo, menſe ſecundo, vigeſima die menſis, elevata eſt nubes de tabernaculo fœderis:

12. profectique ſunt filii Iſrael per turmas ſuas de deſerto Sinai *, & recubuit nubes in ſolitudine Pharan.

* ubi per integrum annum hæſerant. Vide Exod. 19. 2. || Sup. 1. 7.

13. Moveruntque caſtra primi juxta imperium Domini in manu Moyſi.

14. || Filii Juda per turmas ſuas: quorum princeps erat Nahaſſon filius Aminadab.

15. In tribu filiorum Iſſachar fuit princeps Nathanael filius Suar.

16. In tribu Zabulon erat princeps Eliab filius Helon.

17. Depoſitumque eſt tabernaculum, quod portantes egreſſi ſunt filii Gerſon & Merari.

18. Profectique ſunt & filii Ruben, per turmas & ordinem ſuum: quorum princeps erat Heliſur filius Sedeur.

19. In tribu autem filiorum Simeon, princeps fuit Salamiel filius Suriſaddai.

20. Porrò in tribu Gad erat princeps Eliaſaph filius Duel.

21. Profectique ſunt & Caathitæ portantes Sanctuarium. Tamdiu tabernaculum portabatur, donec venirent ad erectionis locum.

22. Moverunt caſtra & filii Ephraim per turmas ſuas, in quorum exercitu princeps erat Eliſama filius Ammiud.

23. In tribu autem filiorum Manaſſe princeps fuit Gamaliel filius Phadaſſur.

24. & in tribu Benjamin erat dux Abidan filius Gedeonis.

25. Noviſſimi caſtrorum omnium profecti ſunt filii Dan per turmas ſuas, in quorum exercitû princeps fuit Ahiezer filius Ammiſaddai.

26. In tribu autem filiorum Aſer erat princeps Phegiel filius Ochran.

27. Et in tribu filiorum Nephtali princeps fuit Ahira filius Enan.

28. Hæc ſunt caſtra, & profectiones filiorum Iſrael per turmas ſuas quando egrediebantur.

29. Dixitque Moyſes Hobab * filio Raguel Madianitæ, cognato ſuo: Proficiſcimur ad locum, quem Dominus daturus eſt nobis: veni nobiſcum, ut benefaciamus tibi: quia Dominus bona promiſit Iſraeli.

30. Cui ille reſpondit: Non vadam tecum, ſed revertar in terram || meam, in qua natus ſum.

31. Et ille: Noli, inquit, nos relinquere: tu enim noſti in quibus locis per deſertum caſtra ponere debeamus, & eris doctor noſter.

32. Cùmque nobiſcum veneris, quidquid optimum fuerit ex opibus, quas nobis traditurus eſt Dominus, dabimus tibi.

33. Profecti ſunt ergo de monte Domini viam trium dierum, arcaque fœderis Domini præcedebat eos, per dies tres † providens caſtrorum locum.

34. Nubes quoque Domini ſuper eos erat per diem cùm incederent.

35. Cùmque elevaretur arca, dicebat Moyſes: || Surge Domine, & diſſipentur inimici tui, & fugiant qui oderunt te, à facie tua.

36. Cùm autem deponeretur, ajebat: Revertere Domine ad multitudinem exercitus Iſrael.

* Aliihunc Hobab volunt fuiſſe Jethro, quem alii putãt fuiſſe Raguelem. Sed Hebræus Samaritanus, Chaldæus & Septuaginta, habent hic *Hoab ſocero ſuo*, ut de Jethro *Exod.* 18. & alioquin eadem utrobiq; videtur referri hiſtoria, quæ ideò hic fuſiùs exprimatur quòd ibi uno tantũ verbo eam perſtrinxerat. || *Exod.* 18. 27. † quibus pervenerũt ad deſertũ Pharan, ubi dies 23. cõſederunt. || *Pſal.* 67. 2.

CAPUT XI.

Murmuris pœna plexi Judæi coturnicum carnes impetrant: turbatoque Moyſi ſpiritu, Deus illius onus in ſeptuaginta ſeniores partitur; qui omnes prophetant: punitúrque populus propter carnium concupiſcentiam.

1. INterea * ortum eſt || murmur populi, quaſi dolentium pro labore, contra Dominum. Quod cùm audiſſet Dominus, iratus eſt. Et || accenſus in eos ignis Domini devoravit extremam caſtrorum partem.

* Eodem ann. 2514. || *Num.* 33. 16. *Pſal.* 77. 30. 1. *Cor.* 10. 10. || *Pſal.* 77. 21.

2. Cùmque clamaſſet populus ad Moyſen, oravit Moyſes ad Dominum, & abſorptus eſt ignis.

3. Vocavitque nomen loci illius, Incenſio: eò quòd incenſus fuiſſet contra eos ignis Domini.

4. Vulgus quippe promiſcuum, quod aſcenderat cum eis, flagravit deſiderio, ſedens & flens, junctis ſibi pariter filiis Iſrael, & ait: || Quis dabit nobis ad veſcendum carnes?

|| 1. *Cor.* 10. 6.

5. Recordamur piſcium quos comedebamus in Ægypto gratis, in mentem nobis veniunt cucumeres, & pepones, porrique, & cæpe, & allia.

6. Anima noſtra arida eſt, nihil aliud reſpiciunt oculi noſtri niſi Man.

7. || Erat autem Man quaſi ſemen coriandri, coloris bdellii.

|| *Exod.* 16. 14. *Pſal.* 77. 24. *Sap.* 16. 20. *Joan.* 6. 31.

8. Circuibatque populus, & colligens illud, frangebat mola, ſive terebat in mortario, coquens in olla, & faciens ex eo tortulas ſaporis quaſi panis oleati.

9. Cùmque deſcenderet nocte ſuper caſtra ros, deſcendebat pariter & Man.

10. Audivit ergo Moyſes flentem populum per familias, ſingulos per oſtia tentorii ſui. Iratuſque eſt furor Domini valdè: ſed & Moyſi intoleranda res viſa eſt.

11. Et ait ad Dominum: Cur afflixiſti ſervum tuum? quare non invenio gratiam coram te? & cur impoſuiſti pondus univerſi populi hujus ſuper me?

12. Num-

12. Numquid ego concepi omnem hanc multitudinem, vel genui eam, ut dicas mihi: Porta eos in ſinu tuo ſicut portare ſolet nutrix infantulum, & defer in terram, pro qua juraſti patribus eorum?

13. Unde mihi carnes ut dem tantæ multitudini? flent contra me, dicentes: Da nobis carnes ut comedamus.

14. Non poſſum ſolus ſuſtinere omnem hunc populum, quia gravis eſt mihi.

15. Sin aliter tibi videtur, obſecro ut interficias me, & inveniam gratiam in oculis tuis, ne tantis afficiar malis.

16. Et dixit Dominus ad Moyſen: Congrega mihi ſeptuaginta viros de ſenibus Iſrael, quos tu noſti quòd ſenes populi ſint ac magiſtri: & duces eos ad oſtium tabernaculi fœderis, facieſque ibi ſtare tecum,

17. ut deſcendam & loquar tibi: & auferam de ſpiritu tuo, tradamque eis, ut ſuſtentent tecum onus populi, & non tu ſolus graveris.

18. Populo quoque dices: Sanctificamini: cras comedetis carnes: ego enim audivi vos dicere: Quis dabit nobis eſcas carnium? benè nobis erat in Ægypto. Ut det vobis Dominus carnes, & comedatis:

19. non uno die, nec duobus, vel quinque aut decem, nec viginti quidem,

20. ſed uſque ad menſem dierum, donec exeat per nares veſtras, & vertatur in nauſeam, eò quod repuleritis Dominum, qui in medio veſtri eſt, & fleveritis coram eo, dicentes: Quare egreſſi ſumus ex Ægypto?

21. Et ait Moyſes: Sexcenta millia peditum hujus populi ſunt, & tu dicis: Dabo eis eſum carnium menſe integro?

22. || Numquid ovium & boum multitudo cædetur, ut poſſit ſufficere ad cibum? vel omnes piſces maris in unum congregabuntur, ut eos ſatient? || *Joan. 6. 10*

23. Cui reſpondit Dominus: || Numquid manus Domini invalida eſt? Jam nunc videbis utrùm meus ſermo opere compleatur. || *Iſai. 59. 1.*

24. Venit igitur Moyſes, & narravit populo verba Domini, congregans ſeptuaginta viros de ſenibus Iſrael, quos ſtare fecit circa tabernaculum.

25. Deſcenditque Dominus per nubem, & locutus eſt ad eum, auferens de ſpiritu qui erat in Moyſe, & dans ſeptuaginta viris. Cùmque requieviſſet in eis Spiritus, prophetaverunt, nec ultrà ceſſaverunt.

26. Remanſerant autem in caſtris duo viri, quorum unus vocabatur Eldad, & alter Medad, ſuper quos requievit Spiritus: nam & ipſi deſcripti fuerant, & non exierant ad tabernaculum.

27. Cùmque prophetarent in caſtris, cucurrit puer, & nuntiavit Moyſi, dicens: Eldad & Medad prophetant in caſtris.

28. Statim Joſue filius Nun, miniſter Moyſi, & electus è pluribus, ait: Domine mi Moyſes prohibe eos.

29. At ille: Quid, inquit, æmularis pro me? quis tribuat ut omnis populus prophetet, & det eis Dominus Spiritum ſuum?

30. Reverſuſque eſt Moyſes, & majores natu Iſrael in caſtra.

31. || Ventus autem egrediens à Domino, arreptans trans mare coturnices detulit, & demiſit in caſtra itinere quantum uno die conſici poteſt, ex omni parte caſtrorum per circuitum, volabantque in aere duobus cubitis altitudine ſuper terram. || *Pſal. 77. 26. & 27.* — Vide ſuppeditationem aliam coturnicum. *Exod. 16. 13.*

32. Surgens ergo populus toto die illo, & nocte, ac die altero, congregavit coturnicum, qui parum, decem coros: & ſiccaverunt eas per gyrum caſtrorum.

33. || Adhuc carnes erant in dentibus eorum, nec defecerat hujuſcemodi cibus: & ecce furor Domini concitatus in populum, percuſſit eum plaga magna nimis. || *Pſal. 77. 30.*

34. Vocatuſque eſt ille locus, Sepulchra concupiſcentiæ: ibi enim ſepelierunt populum qui deſideraverat. Egreſſi autem de ſepulchris concupiſcentiæ, venerunt in Haſeroth, & manſerunt ibi.

CAPUT XII.

Aaron & Maria in mitiſſimum Moyſen murmurant, apud quos Deus Moyſen laudat à familiaritate erga Dominum. Maria lepra percuſſa, & ſeptem diebus à populo ſeparata, ſanitati reſtituitur.

1. LOcutaque * eſt Maria & Aaron contra Moyſen propter uxorem ejus Æthiopiſſam †,

* Eodem an. 2514. † Zipporam videlicet, Madianitidem, ex Æthiopia orientali, ſive Arabia, obeo ductam.

2. & dixerunt: Num per ſolum Moyſen locutus eſt Dominus? nonne & nobis ſimiliter eſt locutus? Quod cùm audiſſet Dominus,

3. (erat enim Moyſes vir mitiſſimus ſuper omnes homines qui morabantur in terra)

4. ſtatim locutus eſt ad eum, & ad Aaron & Mariam: Egredimini vos tantùm tres ad tabernaculum fœderis. Cùmque fuiſſent egreſſi,

5. deſcendit Dominus in columna nubis, & ſtetit in introitu tabernaculi vocans Aaron & Mariam. Qui cùm iſſent,

6. dixit ad eos: Audite ſermones meos: Si quis fuerit inter vos propheta Domini, in viſione apparebo ei, vel per ſomnium loquar ad illum.

7. At non talis ſervus meus Moyſes, || qui in omni domo mea fideliſſimus eſt: || *Hebr. 3. 2.*

8. || ore enim ad os loquor ei: & palàm, & non per ænigmata & figuras Dominum videt. Quare ergo non timuiſtis detrahere ſervo meo Moyſi? || *Exod. 33. 41.*

9. Iratuſque contra eos, abiit:

10. & nubes quoque receſſit quæ erat ſuper tabernaculum: & ecce Maria apparuit || candens lepra quaſi nix. Cùmque reſpexiſſet eam Aaron, & vidiſſet perfuſam lepra, || *Deut. 24. 9.*

11. ait ad Moyſen: Obſecro domine mi, ne imponas nobis hoc peccatum quod ſtultè commiſimus,

12. ne fiat hæc quaſi mortua, & ut abortivum quod projicitur de vulva matris ſuæ: ecce jam medium carnis ejus devoratum eſt à lepra.

13. Clamavitque Moyſes ad Dominum, dicens: Deus, obſecro, ſana eam.

14. Cui reſpondit Dominus: Si pater ejus ſpuiſſet in faciem illius, nonne debuerat ſaltem ſeptem diebus rubore ſuffundi? Separetur ſeptem diebus extra caſtra, & poſteà revocabitur.

15. Excluſa eſt itaque Maria extra caſtra ſeptem diebus: & populus non eſt motus de loco illo, donec revocata eſt Maria.

C A P U T XIII.

Miſſi exploratores ad conſiderandam terram promiſſionis, palmitem cum botro aliiſque fructibus in fertilitatis ſignum referunt; qui tamen univerſi, præter Caleb & Joſue, murmur in populo concitant.

* Eodem ann. 1514. ab exitu 1. & menſe 4.
1. PRofectuſque * eſt populus de Haſe-
roth, fixis tentoriis in deſerto Pharan.
2. Ibique locutus eſt Dominus ad Moyſen,
dicens:
3. Mitte viros, qui conſiderent Terram
Chanaan, quam daturus ſum filiis Iſrael,
ſingulos de ſingulis tribubus, ex principi-
bus.
4. Fecit Moyſes quod Dominus impera-
* ſive Cadesbarne: Infr. 27. Joſ. 12. 8. Deut. 1. 22. & 9. 23. Joſ. 14. 7.
verat, de deſerto Pharan * mittens princi-
pes viros, quorum iſta ſunt nomina.
5. De tribu Ruben, Sammua filium Ze-
chur.
6. De tribu Simeon, Saphat filium Huri.
7. De tribu Juda, Caleb filium Jephone.
8. De tribu Iſſachar, Igal filium Joſeph.
9. De tribu Ephraim, Oſee filium Nun.
10. De tribu Benjamin, Phalti filium Ra-
phu.
11. De tribu Zabulon, Geddiel filium Sodi.
12. De tribu Joſeph, ſceptri Manaſſe,
Gaddi filium Suſi.
13. De tribu Dan, Amiel filium Ge-
malli.
14. De tribu Aſer, Sthur filium Michael:
15. De tribu Nephtali, Nahabi filium
Vapſi.
16. De tribu Gad, Guel filium Machi.
17. Hæc ſunt nomina virorum, quos miſit
Moyſes ad conſiderandam terram: Vocavit-
que Oſee filium Nun, Joſue. *
* ſive Jeſum. Actuum 7. 45. & Hebr. 4. 8.
18. Miſit ergo eos Moyſes ad conſideran-
dam Terram Chanaan, & dixit ad eos: Aſ-
cendite per meridianam plagam. Cùmque
veneritis ad montes,
19. conſiderate Terram, qualis ſit: & po-
pulum qui habitator eſt ejus, utrùm fortis
ſit an infirmus: ſi pauci numero an plures:
20. ipſa terra, bona an mala: urbes qua-
les, muratæ an abſque muris:
21. humus, pinguis an ſterilis, nemoroſa
an abſque arboribus. Confortamini, & af-
ferte nobis de fructibus terræ. Erat autem
tempus quando jam præcoquæ uvæ veſci
poſſunt.
22. * Cùmque aſcendiſſent, exploraverunt * Menſe 5. anni 2. ab exitu.
Terram à deſerto Sin, uſque Rohob intran-
tibus Emath.
23. Aſcenderuntque ad meridiem, & ve-
nerunt in Hebron, ubi erant || Achiman & || Joſ. 15. 14.
Siſai & Tholmai filii Enac: nam Hebron
ſeptem annis ante Tanim urbem Ægypti
condita eſt.
24. || Pergenteſque uſque ad Torrentem || Deut. 1. 24
botri, abſciderunt palmitem cum uva ſua,
quem portaverunt in vecte duo viri. De
malis quoque granatis & de ficis loci illius
tulerunt:
25. qui appellatus eſt Neheleſcol, id eſt,
Torrens botri, eò quòd botrum portaſſent
inde filii Iſrael.
26. || Reverſique exploratores Terræ poſt || Deut. 1. 24
quadraginta dies, * omni regione circuita, * Menſe 6. anni 2. ab exitu, circa finem.
27. venerunt ad Moyſen & Aaron & ad om-
nem cœtum filiorum Iſrael in deſertum Pharan,
quod eſt in Cades. Locutique eis & omni mul-
titudini oſtenderunt fructus Terræ:
28. & narraverunt, dicentes: Venimus in
Terram, ad quam miſiſti nos, quæ reverà
fluit lacte & melle, ut ex his fructibus co-
gnoſci poteſt:
29. ſed cultores fortiſſimos habet, & urbes
grandes atque muratas. Stirpem Enac vidi-
mus ibi.
30. Amalec habitat in meridie, Hethæus
& Jebuſæus & Amorrhæus in montanis:
Chananæus verò moratur juxta mare & cir-
ca fluenta Jordanis.
31. Inter hæc Caleb compeſcens murmur
populi, qui oriebatur contra Moyſen, ait:
Aſcendamus, & poſſideamus Terram quo-
niam poterimus obtinere eam.
32. Alii verò, qui fuerant cum eo, dice-
bant: Nequaquam ad hunc populum vale-
mus aſcendere, quia fortior nobis eſt.
33. Detraxeruntque Terræ, quam inſpexe-
rant, apud filios Iſrael, dicentes: Terra, quam
luſtravimus, devorat habitatores ſuos: popu-
lus, quem aſpeximus, proceræ ſtaturæ eſt.
34. Ibi vidimus monſtra quædam filiorum
Enac de genere gigantèo: quibus comparati,
quaſi locuſtæ videbamur.

C A-

CAPUT XIV.

Murmur populi fruſtrà ſedare conantur Joſue & Caleb: iratum Dominum placat Moyſes: omnes morti in deſerto addicuntur præter Caleb ac Joſue; & pugnantes Iſraelitæ contra Domini voluntatem cæduntur ab hoſtibus.

1. IGitur vociferans omnis turba flevit nocte illa,

2. & murmurati ſunt contra Moyſen & Aaron cuncti filii Iſrael, dicentes:

3. Utinam mortui eſſemus in Ægypto: & in hac vaſta ſolitudine utinam pereamus, & non inducat nos Dominus in Terram iſtam, ne cadamus gladio, & uxores ac liberi noſtri ducantur captivi. Nonne melius eſt reverti in Ægyptum?

4. Dixeruntque alter ad alterum: Conſtituamus nobis ducem, & revertamur in Ægyptum.

5. Quo audito Moyſes & Aaron ceciderunt proni in terram coram omni multitudine filiorum Iſrael.

‖ Eccli 46. 9. 1. Mach. 2. 55. 56.

6. ‖ At verò Joſue filius Nun, & Caleb filius Jephone, qui & ipſi luſtraverant terram, ſciderunt veſtimenta ſua,

7. & ad omnem multitudinem filiorum Iſrael locuti ſunt: Terra, quam circuivimus, valdè bona eſt.

8. Si propitius fuerit Dominus, inducet nos in eam, & tradet humum lacte & melle manantem.

9. Nolite rebelles eſſe contra Dominum: neque timeatis populum Terræ hujus, quia ſicut panem ita eos poſſumus devorare: receſſit ab eis omne præſidium: Dominus nobiſcum eſt, nolite metuere.

10. Cùmque clamaret omnis multitudo, & lapidibus eos vellet opprimere, apparuit gloria Domini ſuper tectum fœderis cunctis filiis Iſrael.

11. Et dixit Dominus ad Moyſen: Uſquequò detrahet mihi populus iſte? Quouſque non credent mihi in omnibus ſignis quæ feci coram eis?

12. Feriam igitur eos peſtilentia, atque conſumam: te autem faciam principem ſuper gentem magnam, & fortiorem quàm hæc eſt.

13. Et ait Moyſes ad Dominum: Ut audiant Ægyptii, de quorum medio eduxiſti populum iſtum,

14. & habitatores Terræ hujus, qui audierunt quòd tu Domine in populo iſto ſis, & facie videaris ad faciem, ‖ & nubes tua protegat illos, & in columna nubis præcedas eos per diem, & in columna ignis per noctem: ‖ Exod. 13. 21.

15. quòd occideris tantam multitudinem quaſi unum hominem, & dicant:

16. Non poterat introducere populum in terram, pro qua juraverat, ‖ idcircò occidit eos in ſolitudine. ‖ Exod. 32. 28.

17. Magnificetur ergo fortitudo Domini ſicut juraſti, dicens:

18. ‖ Dominus patiens & multæ miſericordiæ, ‖ auferens iniquitatem & ſcelera, nullumque innoxium derelinquens, ‖ qui viſitas peccata patrum in filios in tertiam & quartam generationem. ‖ Pſ. 102. 8. ‖ Exod. 34. 6. 7. ‖ Exod. 20. 5.

19. Dimitte obſecro, peccatum populi hujus ſecundùm magnitudinem miſericordiæ tuæ, ſicut propitius fuiſti egredientibus de Ægypto uſque ad locum iſtum.

20. Dixitque Dominus: Dimiſi juxta verbum tuum.

21. Vivo ego: & implebitur gloria Domini univerſa terra.

22. Attamen omnes homines qui viderunt majeſtatem meam, & ſigna quæ feci in Ægypto & in ſolitudine, & tentaverunt me jam per decem vices, nec obedierunt voci meæ,

23. ‖ non videbunt Terram pro qua juravi patribus eorum, nec quiſquam ex illis qui detraxit mihi, intuebitur eam. ‖ Deut. 1. 35.

24. ‖ Servum meum Caleb, qui plenus alio ſpiritu ſecutus eſt me, inducam in Terram hanc, quam circuivit: & ſemen ejus poſſidebit eam. ‖ Joſ. 14. 6.

25. Quoniam Amalecites & Chananæus habitant in vallibus. Cras movete caſtra, & revertimini in ſolitudinem per viam Maris rubri.

26. Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen & Aaron, dicens:

27. Uſquequò multitudo hæc peſſima murmurat contra me? querelas filiorum Iſrael audivi.

28. Dic ergo eis: Vivo ego, ait Dominus: ſicut locuti eſtis audiente me, ſic faciam vobis.

29. ‖ In ſolitudine hac jacebunt cadavera veſtra. Omnes qui numerati eſtis à viginti annis & ſuprà, & murmuraſtis contra me, ‖ Pſal. 105. 26. Num. 32. 10.

30. ‖ non intrabitis Terram, ſuper quam levavi manum meam ut habitare vos facerem, præter Caleb filium Jephone, & Joſue filium Nun. ‖ Deut. 1. 35.

31. Parvulos autem veſtros, de quibus dixiſtis quòd prædæ hoſtibus forent, introducam: ut videant Terram, quæ vobis diſplicuit.

32. Veſtra cadavera jacebunt in ſolitudine.

33. Filii veſtri erunt vagi in deſerto annis quadraginta, & portabunt fornicationem veſtram, donec conſumantur cadavera patrum in deſerto,

34. juxta numerum quadraginta dierum, quibus conſideraſtis Terram: ‖ annus pro die imputabitur. ‖ Et quadraginta * annis recipietis iniquitates veſtras, & ſcietis ultionem meam: ‖ Ezech. 4. 6. ‖ Pſal. 94. 10. * Ab Exodo ſcilicet numerandis. Vide Num. 32. 31. Judith. 8. 24.

35. quoniam ſicut locutus ſum, ita faciam omni multitudini huic peſſimæ, quæ conſurrexit adverſum me: in ſolitudine hac deficiet, & morietur.

36. ‖ Igitur omnes viri, quos miſerat Moyſes ad contemplandam Terram, & qui reverſi murmurare fecerant contra eum omnem multitudinem, detrahentes Terræ quòd eſſet mala, ‖ 1. Cor. 10. 10. Hebr. 3. 17. Judæ. 1. 5.

37. mortui ſunt atque percuſſi in conſpectu Domini.

38. Joſue autem filius Nun, & Caleb filius Jephone, vixerunt ex omnibus qui perrexerant ad conſiderandam Terram.

39. Locutuſque eſt Moyſes univerſa verba hæc ad omnes filios Iſrael, & luxit populus nimis.

40. Et ecce manè primo ſurgentes aſcenderunt verticem montis, atque dixerunt: Parati ſumus aſcendere ad locum, de quo Dominus locutus eſt: quia peccavimus.

41. Quibus Moyſes: Cur, inquit, tranſgredimini verbum Domini, quod vobis non cedet in proſperum?

ut.1.42 42. || Nolite aſcendere: non enim eſt Dominus vobiſcum: ne corruatis coram inimicis veſtris:

43. Amalecites & Chananæus ante vos ſunt, quorum gladio corruetis, eò quòd nolueritis acquieſcere Domino, nec erit Dominus vobiſcum.

44. At illi contenebrati aſcenderunt in verticem montis. Arca autem teſtamenti Domini & Moyſes non receſſerunt de caſtris.

45. Deſcenditque Amalecites & Chananæus, qui habitabat in monte: & percutiens eos atque concidens, perſecutus eſt eos uſque Gorma.

CAPUT XV.

Quæ libamenta ingreſſis terram offerenda ſint, ac primitiæ ſeparandæ: pœna peccati per ignorantiam aut ſuperbiam commiſſi: lapidatur qui Sabbato ligna collegit: fimbriæ ac vittæ per quatuor angulos palliorum ponendæ.

Quæ hic al-entur : 4. ſeq. ap. vi-entur re-renda ad ationem ade-bar-e, ubi multo tē-ore con-ediſſe di-untur. *Deut.1.46* vel ad roximè equentes ationes.

1. LOcutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens:

2. * Loquere ad filios Iſrael, & dices ad eos: Cùm ingreſſi fueritis Terram habitationis veſtræ, quam ego dabo vobis,

3. & feceritis oblationem Domino in holocauſtum, aut victimam, vota ſolventes, vel ſpontè offerentes munera, aut in ſolemnitatibus veſtris adolentes odorem ſuavitatis Domino, de bobus ſive de ovibus:

4. offeret quicumque immolaverit victimam, ſacrificium ſimilæ, decimam partem ephi, conſperſæ oleo, quod menſuram habebit quartam partem hin.

5. & vinum ad liba fundenda ejuſdem menſuræ dabit in holocauſtum ſive in victimam. Per agnos ſingulos

6. & arietes erit ſacrificium ſimilæ duarum decimarum, quæ conſperſa ſit oleo tertiæ partis hin:

7. & vinum ad libamentum tertiæ partis ejuſdem menſuræ offeret in odorem ſuavitatis Domino.

8. Quando verò de bobus feceris holocauſtum aut hoſtiam, ut impleas votum vel pacificas victimas,

9. dabis per ſingulos boves ſimilæ tres decimas conſperſæ oleo, quod habeat medium menſuræ hin:

10. & vinum ad liba fundenda ejuſdem menſuræ in oblationem ſuaviſſimi odoris Domino.

11. Sic facies

12. per ſingulos boves & arietes & agnos & hœdos.

13. Tam indigenæ quàm peregrini

14. eodem ritu offerent ſacrificia.

15. Unum præceptum erit atque judicium tam vobis quàm advenis terræ.

16. Locutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens:

17. Loquere filiis Iſrael, & dices ad eos:

18. Cùm veneritis in terram, quam dabo vobis,

19. & comederitis de panibus regionis illius, ſeparabitis primitias Domino

20. de cibis veſtris. Sicut de areis primitias ſeparatis,

21. ita & de pulmentis dabitis primitiva Domino.

22. Quòd ſi per ignorantiam præterieritis quidquam horum, quæ locutus eſt Dominus ad Moyſen,

23. & mandavit per eum ad vos, à die qua cœpit jubere & ultrà,

24. oblitaque fuerit facere multitudo: offeret vitulum de armento, holocauſtum in odorem ſuaviſſimum Domino, & ſacrificium ejus ac liba, ut cæremoniæ poſtulant, hircumque pro peccato:

25. & rogabit ſacerdos pro omni multitudine filiorum Iſrael: & dimittetur eis, quoniam non ſpontè peccaverunt, nihilominus offerentes incenſum Domino pro ſe & pro peccato atque errore ſuo:

26. & dimittetur univerſæ plebi filiorum Iſrael, & advenis qui peregrinantur inter eos: quoniam culpa eſt omnis populi per ignorantiam.

27. Quòd ſi anima una neſciens peccaverit, offeret capram anniculam pro peccato ſuo:

28. & deprecabitur pro ea ſacerdos, quòd inſcia peccaverit coram Domino: impetrabitque ei veniam, & dimittetur illi.

29. Tam indigenis quàm advenis una lex erit omnium, qui peccaverint ignorantes.

30. Anima verò, quæ per ſuperbiam aliquid commiſerit, ſive civis ſit ille, ſive peregrinus, (quoniam adversùs Dominum rebellis fuit) peribit de populo ſuo:

31. verbum enim Domini contempſit, & præceptum illius fecit irritum: idcirco delebitur, & portabit iniquitatem ſuam.

32. Factum eſt autem, cùm eſſent filii Iſrael in ſolitudine, & inveniſſent hominem colligentem ligna in die Sabbati,

33. obtulerunt eum Moyſi & Aaron & univerſæ multitudini.

34. Qui recluſerunt eum in carcerem, neſcientes quid ſuper eo facere deberent.

35. Dixitque Dominus ad Moyſen: Morte moriatur homo iſte, obruat eum lapidibus omnis turba extra caſtra.

36. Cùmque eduxiſſent eum foras, obruerunt lapidibus, & mortuus eſt ſicut præceperat Dominus.

37. Dixit quoque Dominus ad Moyſen:

38. Loquere filiis Iſrael, & dices ad eos || ut faciant ſibi fimbrias per angulos palliorum, ponentes in eis vittas hyacinthinas: || *Deut.22.12. Matt.23.5.*

39. quas cùm viderint, recordentur omnium mandatorum Domini, nec ſequantur cogitationes ſuas, & oculos per res varias fornicantes,

40. ſed magis memores præceptorum Domini faciant ea, ſintque ſancti Deo ſuo.

41. Ego Dominus Deus veſter, qui eduxi vos de Terra Ægypti, ut eſſem Deus veſter.

CAPUT XVI.

Core, Dathan & Abiron ſeditionem movent, hoſque vivos terra abſorbet, & ignis interficit 250. viros offerentes incenſum, & alios 14700. murmurantes conſumpſit incendium.

1. ECce autem Core filius Iſaar, filii Caath, filii Levi, & Dathan atque Abiron filii Eliab, Hon quoque filius Pheleth de filiis Ruben,

2. ſurrexerunt contra Moyſen, aliique filiorum Iſrael ducenti quinquaginta viri proceres ſynagogæ, & qui tempore concilii per nomina vocabantur.

‖ Eccli. 45. 22. 1. Cor. 10. 10 Judæ 1.22

3. ‖ Cùmque ſtetiſſent adverſum Moyſen & Aaron, dixerunt: Sufficiat vobis, quia omnis multitudo ſanctorum eſt, & in ipſis eſt Dominus: Cur elevamini ſuper populum Domini?

4. Quod cùm audiſſet Moyſes, cecidit pronus in faciem:

5. locutuſque ad Core & ad omnem multitudinem: Manè, inquit, notum faciet Dominus qui ad ſe pertineant, & ſanctos applicabit ſibi: & quos elegerit, appropinquabunt ei.

6. Hoc igitur facite: Tollat unuſquiſque thuribula ſua, tu Core, & omne concilium tuum:

7. & hauſto cras igne, ponite deſuper thymiama coram Domino: & quemcumque elegerit, ipſe erit ſanctus: multùm erigimini filii Levi.

8. Dixitque rurſum ad Core: Audite filii Levi:

9. Num parum vobis eſt, quòd ſeparavit vos Deus Iſrael ab omni populo, & junxit ſibi, ut ſerviretis ei in cultu tabernaculi, & ſtaretis coram frequentia populi, & miniſtraretis ei?

10. Idcircò ad ſe fecit accedere te & omnes fratres tuos filios Levi, ut vobis etiam ſacerdotium vindicetis,

11. & omnis globus tuus ſtet contra Dominum? quid eſt enim Aaron ut murmuretis contra eum?

12. Miſit ergo Moyſes ut vocaret Dathan & Abiron filios Eliab. Qui reſponderunt: Non venimus.

13. Numquid parum eſt tibi quòd eduxiſti nos de terra, quæ lacte & melle manabat, ut occideres in deſerto, niſi & dominatus fueris noſtri?

14. Reverà induxiſti nos in terram, quæ fluit rivis lactis & mellis, & dediſti nobis poſſeſſiones agrorum & vinearum: an & oculos noſtros vis eruere? non venimus.

15. Iratuſque Moyſes valdè, ait ad Dominum: Ne reſpicias ſacrificia eorum: tu ſcis quòd ne aſellum quidem umquam acceperim ab eis, nec afflixerim quempiam eorum.

16. Dixitque ad Core: Tu, & omnis congregatio tua ſtate ſeorſum coram Domino, & Aaron die craſtino ſeparatim.

17. Tollite ſinguli thuribula veſtra, & ponite ſuper ea incenſum, offerentes Domino ducenta quinquaginta thuribula: Aaron quoque teneat thuribulum ſuum.

18. Quod cùm feciſſent, ſtantibus Moyſe & Aaron,

19. & coacervaſſent adverſum eos omnem multitudinem ad oſtium tabernaculi, apparuit cunctis gloria Domini.

20. Locutuſque Dominus ad Moyſen & Aaron, ait:

21. Separamini de medio congregationis hujus, ut eos repentè diſperdam.

22. Qui ceciderunt proni in faciem, atque dixerunt: Fortiſſime Deus ſpirituum univerſæ carnis, num uno peccante, contra omnes ira tua deſæviet?

23. Et ait Dominus ad Moyſen:

24. Præcipe univerſo populo ut ſeparetur à tabernaculis Core, & Dathan & Abiron.

25. Surrexitque Moyſes, & abiit ad Dathan & Abiron: & ſequentibus eum ſenioribus Iſrael,

26. dixit ad turbam: Recedite à tabernaculis hominum impiorum, & nolite tangere quæ ad eos pertinent, ne involvamini in peccatis eorum.

27. Cùmque receſſiſſent à tentoriis eorum per circuitum, Dathan & Abiron egreſſi ſtabant in introitu papilionum ſuorum, cum uxoribus & liberis, omnique frequentia.

28. Et ait Moyſes: In hoc ſcietis, quòd Dominus miſerit me ut facerem univerſa quæ cernitis, & non ex proprio ea corde protulerim:

29. Si conſueta hominum morte interierint, & viſitaverit eos plaga, qua & cæteri viſitari ſolent, non miſit me Dominus:

30. ſin autem novam rem fecerit Dominus, ut aperiens terra os ſuum deglutiat eos & omnia quæ ad illos pertinent, deſcenderintque viventes in infernum, ſcietis quòd blaſphemaverint Dominum.

31. ‖ Conſeſtim igitur ut ceſſavit loqui, dirupta eſt terra ſub pedibus eorum: ‖ Deut. 11. 6 Pſal. 105. 17. & 18.

32. & aperiens os ſuum, devoravit illos cum

cum tabernaculis ſuis, & univerſa ſubſtantia eorum.

33. Deſcenderuntque vivi in infernum operti humo, & perierunt de medio multitudinis.

34. At verò omnis Iſrael, qui ſtabat per gyrum, fugit ad clamorem pereuntium, dicens: Ne fortè & nos terra deglutiat.

35. Sed & ignis egreſſus à Domino, interfecit ducentos quinquaginta viros, qui offerebant incenſum.

36. Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens:

37. Præcipe Eleazaro filio Aaron ſacerdoti ut tollat thuribula quæ jacent in incendio, & ignem huc illucque diſpergat: quoniam ſanctificata ſunt

38. in mortibus peccatorum: producatque ea in laminas, & affigat altari, eò quòd oblatum ſit in eis incenſum Domino, & ſanctificata ſint, ut cernant ea pro ſigno & monimento filii Iſrael.

39. Tulit ergo Eleazar ſacerdos thuribula ænea, in quibus obtulerant hi quos incendium devoravit, & produxit ea in laminas, affigens altari:

40. ut haberent poſteà filii Iſrael, quibus commonerentur, ne quis accedat alienigena, & qui non eſt de ſemine Aaron ad offerendum incenſum Domino ne patiatur ſicut paſſus eſt Core, & omnis congregatio ejus, loquente Domino ad Moyſen.

41. Murmuravit autem omnis multitudo filiorum Iſrael ſequenti die contra Moyſen & Aaron, dicens: Vos interfeciſtis populum Domini.

42. Cùmque oriretur ſeditio, & tumultus increſceret,

43. Moyſes & Aaron fugerunt ad tabernaculum fœderis. Quod, poſtquam ingreſſi ſunt, operuit nubes, & apparuit gloria Domini.

44. Dixitque Dominus ad Moyſen:

45. Recedite de medio hujus multitudinis, etiam nunc delebo eos. Cùmque jacerent in terra,

46. dixit Moyſes ad Aaron: Tolle thuribulum, & hauſto igne de altari, mitte incenſum deſuper, pergens citò ad populum ut roges pro eis: ‖ jam enim egreſſa eſt ira à Domino, & plaga deſævit. ‖Sap. 18. 21

47. Quod cùm feciſſet Aaron, & cucurriſſet ad mediam multitudinem, quam jam vaſtabat incendium, obtulit thymiama:

48. & ſtans inter mortuos ac viventes, pro populo deprecatus eſt, & plaga ceſſavit.

49. Fuerunt autem qui percuſſi ſunt, quatuordecim millia hominum & ſeptingenti, abſque his qui perierant in ſeditione Core.

50. Reverſuſque eſt Aaron ad Moyſen ad oſtium tabernaculi fœderis poſtquam quievit interitus.

CAPUT XVII.

Sumptis virgis à duodecim tribuum principibus, ſola Aaronis virga floruit ac fructum produxit, ſervataque eſt in tabernaculo teſtimonii.

1. ET locutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens:

2. Loquere ad filios Iſrael, & accipe ab eis virgas ſingulas per cognationes ſuas, à cunctis principibus tribuum, virgas duodecim, & uniuſcujuſque nomen ſuperſcribes virgæ ſuæ.

3. Nomen autem Aaron erit in tribu Levi, & una virga cunctas ſeorſum familias continebit:

4. poneſque eas in tabernaculo fœderis coram teſtimonio, ubi loquar ad te.

5. Quem ex his elegero, germinabit virga ejus: & cohibebo à me querimonias filiorum Iſrael, quibus contra vos murmurant.

6. Locutuſque eſt Moyſes ad filios Iſrael: & dederunt ei omnes principes virgas per ſingulas tribus: fueruntque virgæ duodecim abſque virga Aaron.

7. Quas cùm poſuiſſet Moyſes coram Domino in tabernaculo teſtimonii:

8. ſequenti die regreſſus invenit germinaſſe virgam Aaron in domo Levi: & turgentibus gemmis eruperant flores, qui, foliis dilatatis, in amygdalas deformati ſunt.

9. Protulit ergo Moyſes omnes virgas de conſpectu Domini ad cunctos filios Iſrael: videruntque & receperunt ſinguli virgas ſuas.

10. Dixitque Dominus ad Moyſen: Refer virgam Aaron in tabernaculum teſtimonii, ‖ ‖Hebr. 9. 4.
ut ſervetur ibi in ſignum rebellium filiorum Iſrael, & quieſcant querelæ eorum à me, ne moriantur.

11. Fecitque Moyſes ſicut præceperat Dominus.

12. Dixerunt autem filii Iſrael ad Moyſen: Ecce conſumpti ſumus, omnes perivimus.

13. Quicumque accedit ad tabernaculum Domini, moritur: Num uſque ad internecionem cuncti delendi ſumus?

CAPUT XVIII.

De onere ſacerdotum & excubiis Levitarum; primitiæ & oblationes ac ſacrificia ſacerdotibus, decimæ autem Levitis aſſignantur, qui earum decimam rurſum dabant Aaron.

1. DIxitque Dominus ad Aaron: Tu, & filii tui, & domus patris tui tecum, portabitis iniquitatem Sanctuarii: & tu & filii tui ſimul ſuſtinebitis peccata ſacerdotii veſtri.

2. Sed & fratres tuos de tribu Levi, & ſceptrum patris tui ſume tecum, præſtoque ſint, & miniſtrent tibi: tu autem & filii tui miniſtrabitis in tabernaculo teſtimonii.

3. Excubabuntque Levitæ ad præcepta tua, & ad cuncta opera tabernaculi: ita dumtaxat, ut ad vaſa Sanctuarii & ad altare non accedant, ne & illi moriantur, & vos pereatis ſimul.

4. Sint autem tecum, & excubent in cuſtodiis tabernaculi, & in omnibus cæremoniis ejus. Alienigena non miſcebitur vobis.

5. Excubate in cuſtodia Sanctuarii, & in miniſterio altaris: ne oriatur indignatio ſuper filios Iſrael.

6. Ego dedi vobis fratres veſtros Levitas de medio filiorum Iſrael, & tradidi donum Domino, ut ſerviant in miniſteriis tabernaculi ejus.

7. Tu autem & filii tui cuſtodite ſacerdotium veſtrum: & omnia quæ ad cultum altaris pertinent, & intra velum ſunt, per ſacerdotes adminiſtrabuntur. Si quis externus acceſſerit, occidetur.

8. Locutuſque eſt Dominus ad Aaron: Ecce

dedi tibi cuſtodiam primitiarum mearum. Omnia quæ ſanctificantur à filiis Iſrael, tradidi tibi, & filiis tuis pro officio ſacerdotali legitima ſempiterna.

9. Hæc ergo accipies de his, quæ ſanctificantur & oblata ſunt Domino. Omnis oblatio, & ſacrificium, & quidquid pro peccato atque delicto redditur mihi, & cedit in Sancta ſanctorum, tuum erit, & filiorum tuorum.

10. In Sanctuario comedes illud: mares tantùm edent ex eo, quia conſecratum eſt tibi.

11. Primitias autem, quas voverint & obtulerint filii Iſrael, tibi dedi, & filiis tuis, ac filiabus tuis, jure perpetuo: qui mundus eſt in domo tua, veſcetur eis.

12. Omnem medullam olei, & vini, ac frumenti, quidquid offerunt primitiarum Domino, tibi dedi.

13. Univerſa frugum initia, quas gignit humus, & Domino deportantur, cedent in uſus tuos: qui mundus eſt in domo tua, veſcetur eis.

14. Omne quod ex voto reddiderint filii Iſrael, tuum erit.

15. Quidquid primum erumpit è vulva cunctæ carnis, quam offerunt Domino, ſive ex hominibus, ſive de pecoribus fuerit, tui juris erit: ita dumtaxat, ut pro hominis primogenito pretium accipias, & omne animal quod immundum eſt, redimi facias,

16. cujus redemptio erit poſt unum menſem, ſiclis argenti quinque, pondere Sanctuarii. || Siclus viginti obolos habet.

|| Exod. 30. 13. Lev. 27. 25 Sup. 3. 47 Ezech. 45. 12.

17. Primogenitum autem bovis & ovis & capræ non facies redimi, quia ſanctificata ſunt Domino: ſanguinem tantùm eorum fundes ſuper altare, & adipes adolebis in ſuaviſſimum odorem Domino.

18. Carnes verò in uſum tuum cedent, ſicut pectuſculum conſecratum, & armus dexter, tua erunt.

19. Omnes primitias Sanctuarii, quas offerunt filii Iſrael Domino, tibi dedi, & filiis ac filiabus tuis, jure perpetuo. Pactum ſalis eſt ſempiternum coram Domino, tibi ac filiis tuis.

20. Dixitque Dominus ad Aaron: In terra eorum nihil poſſidebitis, nec habebitis partem inter eos: ego pars & hæreditas tua in medio filiorum Iſrael.

21. Filiis autem Levi dedi omnes decimas Iſraelis in poſſeſſionem, pro miniſterio quo ſerviunt mihi in tabernaculo fœderis:

22. ut non accedant ultrà filii Iſrael ad tabernaculum, nec committant peccatum mortiferum,

23. ſolis filiis Levi mihi in tabernaculo ſervientibus, & portantibus peccata populi: legitimum ſempiternum erit in generationibus veſtris. || Nihil aliud poſſidebunt,

|| Deut. 18. 1

24. decimarum oblatione contenti, quas in uſus eorum & neceſſaria ſeparavi.

25. Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens:

26. Præcipe Levitis, atque denuntia: Cùm acceperitis à filiis Iſrael decimas, quas dedi vobis, primitias earum offerte Domino, id eſt, decimam partem decimæ,

27. ut reputetur vobis in oblationem primitivorum, tam de areis quàm de torcularibus:

28. & in univerſis quorum accipitis primitias, offerte Domino, & date Aaron ſacerdoti.

29. Omnia quæ offeretis ex decimis, & in donaria Domini ſeparabitis, optima & electa erunt.

30. Diceſque ad eos: Si præclara & meliora quæque obtuleritis ex decimis, reputabitur vobis quaſi de area & torculari dederitis primitias:

31. & comedetis eas in omnibus locis veſtris, tam vos quàm familiæ veſtræ: quia pretium eſt pro miniſterio, quo ſervitis in tabernaculo teſtimonii.

32. Et non peccabitis ſuper hoc, egregia vobis & pinguia reſervantes, ne polluatis oblationes filiorum Iſrael, & moriamini.

CAPUT XIX.

Ex cinere vaccæ rufæ fiebat aqua expiationis, qua variæ immunditiæ abluebantur: de moriente in tabernaculo, & vaſe non habente operculum, ac tangente cadaver hominis.

1. Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen & Aaron, dicens:

2. Iſta eſt religio victimæ quam conſtituit Dominus. Præcipe filiis Iſrael, ut adducant ad te vaccam rufam ætatis integræ, in qua nulla ſit macula, nec portaverit jugum:

3. tradetiſque eam Eleazaro ſacerdoti: || qui eductam extra caſtra, immolabit in conſpectu omnium:

|| Hebr. 13. 11.

4. & tingens digitum in ſanguine ejus, aſperget contra fores tabernaculi ſeptem vicibus,

5. comburetque eam cunctis videntibus, tam pelle & carnibus ejus, quàm ſanguine & fimo flammæ traditis.

6. Lignum quoque cedrinum, & hyſſopum, coccumque bis tinctum ſacerdos mittet in flammam, quæ vaccam vorat.

7. Et tunc demum, lotis veſtibus & corpore ſuo, ingredietur in caſtra, commaculatuſque erit uſque ad veſperum.

8. Sed & ille qui combuſſerit eam, lavabit veſtimenta ſua & corpus, & immundus erit uſque ad veſperum.

9. Colliget autem vir mundus cineres vaccæ, & effundet eos extra caſtra in loco puriſſimo, ut ſint multitudini filiorum Iſrael in cuſtodiam, & in aquam aſperſionis: quia pro peccato vacca combuſta eſt.

10. Cùmque laverit, qui vaccæ portaverat cineres, veſtimenta ſua, immundus erit uſque ad veſperum. Habebunt hoc filii Iſrael, & advenæ qui habitant inter eos, ſanctum jure perpetuo.

11. Qui tetigerit cadaver hominis, & propter hoc ſeptem diebus fuerit immundus:

12. aſpergetur ex hac aqua die tertio & ſeptimo, & ſic mundabitur. Si die tertio aſperſus non fuerit, ſeptimo non poterit emundari.

13. Omnis qui tetigerit humanæ animæ morticinum, & aſperſus hac commiſtione non fuerit, polluet tabernaculum Domini, & peribit ex Iſrael: quia aqua expiationis non eſt aſperſus, immundus erit, & manebit ſpurcitia ejus ſuper eum.

14. Iſta eſt lex hominis qui moritur in tabernaculo. Omnes qui ingrediuntur tentorium illius, & univerſa vaſa quæ ibi ſunt, polluta erunt ſeptem diebus.

15. Vas, quod non habuerit operculum, nec ligaturam deſuper, immundum erit.

16. Si quis in agro tetigerit cadaver occiſi hominis, aut per ſe mortui, ſive os illius, vel ſepulchrum, immundus erit ſeptem diebus.

17. Tolletque de cineribus combuſtionis atque peccati, & mittet aquas vivas ſuper eos in vas.

18. In quibus cùm homo mundus tinxerit hyſſopum, aſperget ex eo omne tentorium, & cunctam ſupellectilem, & homines hujuſcemodi contagione pollutos:

19. atque hoc modo mundus luſtrabit immundum tertio & ſeptimo die: expiatuſque die ſeptimo, lavabit & ſe, & veſtimenta ſua, & immundus erit uſque ad veſperum.

20. Si quis hoc ritu non fuerit expiatus, peribit anima illius de medio Eccleſiæ: quia ſanctuarium Domini polluit, & non eſt aqua luſtrationis aſperſus.

21. Erit hoc præceptum legitimum ſempiternum. Ipſe quoque qui aſpergit aquas, lavabit veſtimenta ſua. Omnis qui tetigerit aquas expiationis, immundus erit uſque ad veſperum.

22. Quidquid tetigerit immundus, immundum faciet: & anima, quæ horum quippiam tetigerit, immunda erit uſque ad veſperum.

CAPUT XX.

Maria moritur: murmuranti populo aqua contradictionis è petra fluit: negantque tranſitum Edom, diſcedunt ad montem Hor; ubi conſecrato in ſummum ſacerdotem Eleazaro, moritur Aaron pater ipſius.

* An. 40. ab exitu, M. 2252. Ant. Chr. 1452.
† Quatuor menſibus ante Aaron & 11. ante Moſen.
‡ FER. 6. POST DOM. I. QUADR.
|| Exod. 17. 1.

1. Veneruntque * filii Iſrael, & omnis multitudo in deſertum Sin, menſe primo: & manſit populus in Cades. Mortuaque eſt ibi Maria, † & ſepulta in eodem loco.

2. Cùmque indigeret aqua populus, ‡ convenerunt adverſum Moyſen & Aaron:

3. & verſi in ſeditionem, dixerunt: Utinam periiſſemus inter fratres noſtros coram Domino.

4. || Cur eduxiſtis Eccleſiam Domini in ſolitudinem, ut & nos & noſtra jumenta moriamur?

5. Quare nos feciſtis aſcendere de Ægypto, & adduxiſtis in locum iſtum peſſimum, qui ſeri non poteſt, qui nec ficum gignit, nec vineas, nec malogranata, inſuper & aquam non habet ad bibendum?

6. Ingreſſuſque Moyſes & Aaron, dimiſſa multitudine, tabernaculum fœderis, corruerunt proni in terram, clamaveruntque ad Dominum, atque dixerunt: Domine Deus audi clamorem hujus populi, & aperi eis theſaurum tuum fontem aquæ vivæ, ut ſatiati, ceſſet murmuratio eorum. Et apparuit gloria Domini ſuper eos.

7. Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens:

8. Tolle virgam, & congrega populum, tu & Aaron frater tuus, & loquimini ad petram coram eis, & illa dabit aquas. Cùmque eduxeris aquam de petra, bibet omnis multitudo & jumenta ejus.

† Exod. 17. 1. 6. Sap. 11. 4.

9. || Tulit igitur Moyſes virgam, quæ erat in conſpectu Domini, ſicut præceperat ei,

10. congregata multitudine ante petram, dixitque eis: Audite rebelles & increduli: || Num de petra hac vobis aquam poterimus ejicere?

|| Pſal. 77. 15. 20. 1. Cor. 10. 4

11. Cùmque elevaſſet Moyſes manum, percutiens virga bis ſilicem, egreſſæ ſunt aquæ largiſſimæ, ita ut populus biberet & jumenta.

12. Dixitque Dominus ad Moyſen & Aaron: || Quia non credidiſtis mihi, ut ſanctificaretis me coram filiis Iſrael, non introducetis hos populos in Terram, quam dabo eis.

|| Deut. 1. 37.

13. Hæc eſt aqua contradictionis, ubi jurgati ſunt filii Iſrael contra Dominum, & ſanctificatus eſt in eis.

14. Miſit intereà nuntios Moyſes de Cades ad regem Edom, qui dicerent: Hæc mandat frater tuus Iſrael: Noſti omnem laborem qui apprehendit nos,

15. quomodo deſcenderint patres noſtri in Ægyptum, & habitaverimus ibi multo tempore, afflixerintque nos Ægyptii, & patres noſtros:

16. & quomodo clamaverimus ad Dominum, & exaudierit nos, miſeritque angelum, qui eduxerit nos de Ægypto. Ecce in urbe Cades, quæ eſt in extremis finibus tuis, poſiti,

17. obſecramus ut nobis tranſire liceat per terram tuam. Non ibimus per agros, nec per vineas, non bibemus aquas de puteis tuis, ſed gradiemur via publica, nec ad dexteram, nec ad ſiniſtram declinantes, donec tranſeamus terminos tuos.

18. Cui reſpondit Edom: Non tranſibis per me, alioquin armatus occurram tibi.

19. Dixeruntque filii Iſrael: Per tritam gradiemur viam: & ſi biberimus aquas tuas nos & pecora noſtra, dabimus quod juſtum eſt: nulla erit in pretio difficultas, tantùm velociter tranſeamus.

20. At ille reſpondit: Non tranſibis. Statimque egreſſus eſt obvius, cum infinita multitudine, & manu forti,

21. nec voluit acquieſcere deprecanti, ut concederet tranſitum per fines ſuos, quam ob rem divertit ab eo Iſrael.

22. Cùmque caſtra moviſſent de Cades, venerunt in montem Hor, qui eſt in finibus terræ Edom:

23. ubi locutus eſt Dominus ad Moyſen:

24. Pergat, inquit, Aaron ad populos ſuos: non enim intrabit Terram, quam dedi filiis Iſrael, eò quòd incredulus fuerit ori meo, ad Aquas contradictionis.

25. || Tolle Aaron & filium ejus cum eo, & duces eos in montem Hor.

|| Infr. 33. 38. Deut. 32. 10.

26. Cùmque nudaveris patrem veſte ſua, indues ea Eleazarum filium ejus: Aaron colligetur, & morietur ibi.

27. Fecit Moyſes ut præceperat Dominus: & aſcenderunt * in montem Hor coram omni multitudine.

* Eodem anno, ſed menſe 5.

28. Cùmque Aaron ſpoliaſſet veſtibus ſuis, induit eis Eleazarum filium ejus.

29. Illo mortuo in montis ſupercilio, deſcendit cum Eleazaro.

30. Omnis autem multitudo videns occubuiſſe Aaron, flevit ſuper eo triginta diebus per cunctas familias ſuas.

CAPUT XXI.

Vincitur ab Iſrael rex Chananæus: ſerpentes in populum ob itineris tædium murmurantem immittuntur, quorum morſibus erectus ſerpens æneus medetur: Sehon & Og reges vincuntur.

* Eodem ann. 2552. menſe 6. || Infrà 33. 40.

1. QUod cùm audiſſet * Chananæus rex || Arad, qui habitabat ad meridiem, veniſſe ſcilicet Iſrael per exploratorum viam, pugnavit contra illum, & victor exiſtens, duxit ex eo prædam.

2. At Iſrael voto ſe Domino obligans, ait: Si tradideris populum iſtum in manu mea, delebo urbes ejus.

3. Exaudivitque Dominus preces Iſrael, & tradidit Chananæum, quem ille interfecit ſubverſis urbibus ejus: & vocavit nomen loci illius Horma, id eſt, anathema.

4. Profecti ſunt autem & de monte Hor, per viam quæ ducit ad Mare rubrum, ut circumirent terram Edom. Et tædere cœpit populum itineris ac laboris:

5. locutuſque contra Deum & Moyſen, ait: Cur eduxiſti nos de Ægypto, ut moreremur in ſolitudine? Deeſt panis, non ſunt aquæ: anima noſtra jam nauſeat ſuper cibo iſto leviſſimo.

|| Judith. 8. 25. Sap. 16. 5. 1. Cor. 10. 9.

6. || Quamobrem miſit Dominus in populum ignitos ſerpentes, ad quorum plagas & mortes plurimorum,

7. venerunt ad Moyſen, atque dixerunt: Peccavimus, quia locuti ſumus contra Dominum & te: ora ut tollat à nobis ſerpentes. Oravitque Moyſes pro populo,

8. & locutus eſt Dominus ad eum: Fac ſerpentem æneum & pone eum pro ſigno: qui percuſſus aſpexerit eum, vivet.

|| Joan. 3. 14.

9. || Fecit ergo Moyſes SERPENTEM ÆNEUM, & poſuit eum pro ſigno: quem cùm percuſſi aſpicerent, ſanabantur.

10. Profectique filii Iſrael caſtrametati ſunt in Oboth.

11. Unde egreſſi fixere tentoria in Jeabarim, in ſolitudine, quæ reſpicit Moab contra orientalem plagam.

12. Et inde moventes, venerunt ad Torrentem Zared.

|| Deut. 2. 9. * Anno M. 2553. || Judic. 11. 18. Deut. 2. 24.

13. Quem || relinquentes caſtrameti ſunt contra Arnon *, quæ eſt in deſerto, & prominet in finibus Amorrhæi. || Siquidem Arnon terminus eſt Moab, dividens Moabitas & Amorrhæos.

14. Unde dicitur in libro bellorum Domini: Sicut fecit in Mari rubro, ſic faciet in torrentibus Arnon.

15. Scopuli torrentium inclinati ſunt, ut requieſcerent in Ar, & recumberent in finibus Moabitarum.

16. Ex eo loco apparuit puteus, ſuper quo locutus eſt Dominus ad Moyſen: Congrega populum, & dabo ei aquam.

17. Tunc cecinit Iſrael carmen iſtud: Aſcendat puteus, Concinebant:

18. Puteus, quem foderunt principes, & paraverunt duces multitudinis in datore legis, & in baculis ſuis. De ſolitudine, Matthana.

19. De Matthana in Nahaliel: de Nahaliel in Bamoth.

20. De Bamoth, vallis eſt in regione Moab, in vertice Phaſga, quod reſpicit contra deſertum:

|| Deut. 2. 26. Judic. 11. 19.

21. || Miſit autem Iſrael nuntios ad Sehon regem Amorrhæorum, dicens:

22. Obſecro ut tranſire mihi liceat per terram tuam: non declinabimus in agros & vineas, non bibemus aquas ex puteis, via regia gradiemur, donec tranſeamus terminos tuos.

23. Qui concedere noluit ut tranſiret Iſrael per fines ſuos; quin potiùs exercitu congregato, egreſſus eſt obviam in deſertum, & venit in Jaſa, pugnavitque contra eum,

|| Pſal. 134. 11. Amos 2. 9.

24. || A quo percuſſus eſt in ore gladii, & poſſeſſa eſt terra ejus ab Arnon uſque Jeboc, & filios Ammon: quia forti præſidio tenebantur termini Ammonitarum.

25. Tulit ergo Iſrael omnes civitates ejus, & habitavit in urbibus Amorrhæi, in Heſebon ſcilicet, & viculis ejus.

26. Urbs Heſebon fuit Sehon regis Amorrhæi, qui pugnavit contra regem Moab: & tulit omnem terram, quæ ditionis illius fuerat, uſque Arnon.

27. Idcirco dicitur in Proverbio: Venite in Heſebon, ædificetur, & conſtruatur civitas Sehon:

28. Ignis egreſſus eſt de Heſebon, flamma de oppido Sehon, & devoravit Ar Moabitarum. & habitatores excelſorum Arnon.

|| Judic. 11. 24. 3. Reg. 11. 7.

29. || Væ tibi Moab, periſti popule Chamos. Dedit filios ejus in fugam, & filias in captivitatem, regi Amorrhæorum Sehon.

30. Jugum ipſorum diſperiit ab Heſebon uſque Dibon, laſſi pervenerunt in Nophe, & uſque Medaba.

31. Habitavit itaque Iſrael in Terra Amorrhæi.

32. Miſitque Moyſes qui explorarent Jazer: cujus ceperunt viculos, & poſſederunt habitatores.

|| Deut. 3. 1. 29. 7. * Eodem ann. 2553.

33. || Verteruntque ſe, & aſcenderunt per viam Baſan, * & occurrit eis Og rex Baſan cum omni populo ſuo, pugnaturus in Edrai.

34. Dixitque Dominus ad Moyſen: Ne timeas eum, quia in manu tua tradidi illum, & omnem populum, ac terram ejus: facieſque illi ſicut feciſti Sehon regi Amorrhæorum habitatori Heſebon.

35. Percuſſerunt igitur & hunc cum filiis ſuis, univerſumque populum ejus uſque ad internecionem, & poſſederunt terram illius.

CAPUT XXII.

Bis vocatur Balaam à rege Balac, ut Iſraelitis malediceret; quem Angelus aſina loquente corripit.

Anno M. 2553. Ant. Chr. 1451.

1. PRofectique caſtrametati ſunt in campeſtribus Moab, ubi trans Jordanem Jericho ſita eſt.

2. Videns autem Balac filius Sephor omnia quæ fecerat Iſrael Amorrhæo,

3. & quòd pertimuiſſent eum Moabitæ, & impetum ejus ferre non poſſent,

4. dixit ad majores natu Madian: Ita delebit hic populus omnes, qui in noſtris finibus commorantur, quomodo ſolet bos herbas uſque ad radices carpere. Ipſe erat eo tempore rex in Moab.

5. || Mi-

|| *Joſ. 24. 9.* * Euphratem. *Joſeph.* *Antiq.* 4. c. 4. Confer cum c. 23. 7. infra, & Deut. 23. 4.

5. || Miſit ergo nuncios ad Balaam filium Beor ariolum, qui habitabat ſuper flumen * terræ filiorum Ammon, ut vocarent eum, & dicerent: Ecce egreſſus eſt populus ex Ægypto, qui operuit ſuperficiem terræ, ſedens contra me.

6. Veni igitur, & maledic populo huic, quia fortior me eſt: ſi quo modo poſſim percutere & ejicere eum de terra mea: novi enim quòd benedictus ſit cui benedixeris, & maledictus in quem maledicta congeſſeris.

7. Perrexeruntque ſeniores Moab, & majores natu Madian, habentes divinationis pretium in manibus. Cùmque veniſſent ad Balaam, & narraſſent ei omnia verba Balac:

8. ille reſpondit: Manete hìc nocte, & reſpondebo quidquid mihi dixerit Dominus. Manentibus illis apud Balaam, venit Deus, & ait ad eum:

9. Quid ſibi volunt homines iſti apud te?

10. Reſpondit: Balac filius Sephor rex Moabitarum miſit ad me,

11. dicens: Ecce populus qui egreſſus eſt de Ægypto, operuit ſuperficiem terræ: veni, & maledic ei, ſi quo modo poſſim pugnans abigere eum.

12. Dixitque Deus ad Balaam: Noli ire cum eis, neque maledicas populo: quia benedictus eſt.

13. Qui manè conſurgens dixit ad principes: Ite in terram veſtram, quia prohibuit me Dominus venire vobiſcum.

14. Reverſi principes dixerunt ad Balac: Noluit Balaam venire nobiſcum.

15. Rurſum ille multò plures & nobiliores quàm antè miſerat, miſit.

16. Qui cùm veniſſent ad Balaam, dixerunt: Sic dicit Balac filius Sephor: Ne cuncteris venire ad me:

17. paratus ſum honorare te, & quidquid volueris dabo tibi: veni, & maledic populo iſti.

18. Reſpondit Balaam: || Si dederit mihi Balac plenam domum ſuam argenti & auri, non potero immutare verbum Domini Dei mei, ut vel plus, vel minus loquar. || *Inf.* 24. 13.

19. Obſecro ut hìc maneatis etiam hac nocte, & ſcire queam quid mihi rurſum reſpondeat Dominus.

20. Venit ergo Deus ad Balaam nocte, & ait ei: Si vocare te venerunt homines iſti, ſurge, & vade cum eis: ita dumtaxat, ut quod tibi præcepero, facias.

21. Surrexit Balaam manè, & ſtrata aſina ſua profectus eſt cum eis.

|| 2. *Petr.* 2. 15.

22. || Et iratus eſt Deus. Stetitque angelus Domini in via contra Balaam, qui inſidebat aſinæ, & duos pueros habebat ſecum.

23. Cernens aſina angelum ſtantem in via, evaginato gladio, avertit ſe de itinere, & ibat per agrum. Quam cùm verberaret Balaam, & vellet ad ſemitam reducere,

24. ſtetit angelus in anguſtiis duarum maceriarum, quibus vineæ cingebantur.

25. Quem videns aſina, junxit ſe parieti, & attrivit ſedentis pedem. At ille iterum verberabat eam:

26. & nihilominus angelus ad locum anguſtum tranſiens, ubi nec ad dexteram nec ad ſiniſtram poterat deviare, obvius ſtetit.

27. Cùmque vidiſſet aſina ſtantem angelum, concidit ſub pedibus ſedentis: qui iratus, vehementiùs cædebat fuſte latera ejus.

28. Aperuitque Dominus os aſinæ, & locuta eſt: Quid feci tibi? cur percutis me, ecce jam tertiò?

29. Reſpondit Balaam: Quia commeruiſti, & illuſiſti mihi: utinam haberem gladium, ut te percuterem.

30. Dixit aſina: Nonne animal tuum ſum, cui ſemper ſedere conſueviſti uſque in præſentem diem? dic quid ſimile umquam fecerim tibi. At ille ait: Numquam.

31. Protinus aperuit Dominus oculos Balaam, & vidit angelum ſtantem in via evaginato gladio, adoravitque eum pronus in terram.

32. Cui angelus: Cur, inquit, tertiò verberas aſinam tuam? Ego veni ut adverſarer tibi, quia perverſa eſt via tua, mihique contraria,

33. & niſi aſina declinaſſet de via, dans locum reſiſtenti, te occidiſſem, & illa viveret.

34. Dixit Balaam: Peccavi, neſciens quòd tu ſtares contra me: & nunc ſi diſplicet tibi ut vadam, revertar.

35. Ait angelus: Vade cum iſtis, & cave ne aliud quàm præcepero tibi loquaris. Ivit igitur cum principibus.

36. Quod

36. Quod cùm audiſſet Balac, egreſſus eſt in occurſum ejus, in oppido Moabitarum, quod ſitum eſt in extremis finibus Arnon.

37. Dixitque ad Balaam: Miſi nuntios ut vocarem te, cur non ſtatim veniſti ad me? an quia mercedem adventui tuo reddere nequeo?

38. Cui ille reſpondit: Ecce adſum: numquid loqui potero aliud, niſi quod Deus poſuerit in ore meo?

39. Perrexerunt ergo ſimul, & venerunt in urbem, quæ in extremis regni ejus finibus erat.

40. Cùmque occidiſſet Balac boves & oves, miſit ad Balaam, & principes qui cum eo erant, munera.

41. Manè autem facto duxit eum ad excelſa Baal, & intuitus eſt extremam partem populi.

CAPUT XXIII.

Balaam loco maledictionis benedicit ſemel ac iterùm populo Iſrael, multa de illo vaticinatus.

1. Dixitque Balaam ad Balac: Ædifica mihi hic ſeptem aras, & para totidem vitulos, ejuſdemque numeri arietes.

2. Cùmque feciſſet juxta ſermonem Balaam, impoſuerunt ſimul vitulum & arietem ſuper aram.

3. Dixitque Balaam ad Balac: Sta pauliſper juxta holocauſtum tuum, donec vadam, ſi fortè occurrat mihi Dominus, & quodcumque imperaverit, loquar tibi.

4. Cùmque abiiſſet velociter, occurrit illi Deus. Locutuſque ad eum Balaam: Septem, inquit, aras erexi, & impoſui vitulum & arietem deſuper.

5. Dominus autem poſuit verbum in ore ejus, & ait: Revertere ad Balac, & hæc loqueris.

6 Reverſus invenit ſtantem Balac juxta holocauſtum ſuum, & omnes principes Moabitarum:

7. Aſſumptaque parabola ſua, dixit: De Aram adduxit me Balac rex Moabitarum, de montibus Orientis: Veni, inquit, & maledic Jacob: propera, & deteſtare Iſrael.

8. Quomodo maledicam, cui non maledixit Deus? Qua ratione deteſter, quem Dominus non deteſtatur?

9. De ſummis ſilicibus videbo eum, & de collibus conſiderabo illum. Populus ſolus habitabit, & inter gentes non reputabitur.

10. Quis dinumerare poſſit pulverem Jacob, & noſſe numerum ſtirpis Iſrael? Moriatur anima mea morte juſtorum, & fiant noviſſima mea horum ſimilia.

11. Dixitque Balac ad Balaam: Quid eſt hoc quod agis? Ut malediceres inimicis meis vocavi te: & tu è contrario benedicis eis.

12. Cui ille reſpondit: Num aliud poſſum loqui, niſi quod juſſerit Dominus?

13. Dixit ergo Balac: Veni mecum in alterum locum unde partem Iſrael videas, & totum videre non poſſis, inde maledicito ei.

14. Cùmque duxiſſet eum in locum ſublimem, ſuper verticem montis Phaſga, ædificavit Balaam ſeptem aras, & impoſitis ſuprà vitulo atque ariete,

15 dixit ad Balac: Sta hic juxta holocauſtum tuum, donec ego obvius pergam.

16. Cui cùm Dominus occurriſſet, poſuiſſetque verbum in ore ejus, ait: Revertere ad Balac, & hæc loqueris ei.

17. Reverſus invenit eum ſtantem juxta holocauſtum ſuum, & princeps Moabitarum cum eo. Ad quem Balac: Quid, inquit, locutus eſt Dominus?

18. At ille aſſumpta parabola ſua, ait: Sta Balac & auſculta, audi fili Sephor:

19. Non eſt Deus quaſi homo, ut mentiatur: nec ut filius hominis, ut mutetur. Dixit ergo, & non faciet? locutus eſt, & non implebit?

20. Ad benedicendum adductus ſum, benedictionem prohibere non valeo.

21. Non eſt idolum in Jacob, nec videtur ſimulachrum in Iſrael. Dominus Deus ejus cum eo eſt, & clangor victoriæ regis in illo.

22. ‖ Deus eduxit illum de Ægypto, cujus fortitudo ſimilis eſt rhinocerotis. *Infr. 24. 8*

23. Non eſt augurium in Jacob, nec divinatio in Iſrael. Temporibus ſuis dicetur Jacob & Iſraeli quid operatus ſit Deus.

24. Ecce populus ut leæna conſurget, & quaſi leo erigetur: non accubabit donec devoret prædam, & occiſorum ſanguinem bibat.

25. Dixitque Balac ad Balaam: Nec maledicas ei, nec benedicas.

26. Et ille ait: Nonne dixi tibi quòd quidquid mihi Deus imperaret, hoc facerem?

27. Et ait Balac ad eum: Veni, & ducam te ad alium locum: ſi fortè placeat Deo ut inde maledicas eis.

28. Cùmque duxiſſet eum ſuper verticem montis Phogor, qui reſpicit ſolitudinem,

29. dixit ei Balaam: Ædifica mihi hic ſeptem aras, & para totidem vitulos, ejuſdemque numeri arietes.

30. Fecit Balac ut Balaam dixerat: impoſuitque vitulos & arietes per ſingulas aras.

CAPUT XXIV.

Balaam tertiò benedicit, & proſpera vaticinatur de Iſrael, & de Chriſto: item de Amalecitis, Cinæis, & Romanis.

1. Cùmque vidiſſet Balaam quòd placeret Domino ut benediceret Iſraeli, nequaquam abiit ut antè perrexerat, ut augurium quæreret: ſed dirigens contra deſertum vultum ſuum,

2. & elevans oculos, vidit Iſrael in tentoriis commorantem per tribus ſuas: & irruente in ſe ſpiritu Dei,

3. aſſumpta parabola ait: Dixit Balaam filius Beor: dixit homo, cujus obturatus eſt oculus:

4. dixit auditor ſermonum Dei, qui viſionem Omnipotentis intuitus eſt, qui cadit & ſic aperiuntur oculi ejus.

5. Quàm pulchra tabernacula tua Jacob, & tentoria tua Iſrael!

6. Ut valles nemoroſæ, ut horti juxta fluvios irrigui, ut tabernacula quæ fixit Dominus, quaſi cedri propè aquas.

7. Fluet aqua de ſitula ejus, & ſemen illius erit in aquas multas. Tolletur propter Agag, rex ejus, & auferetur regnum illius,

‖ *Sup.* 23. 22.

8. Deus eduxit illum de Ægypto, ‖ cujus fortitudo ſimilis eſt rhinocerotis. Devorabunt gentes hoſtes illius, oſſaque eorum confringent, & perforabunt ſagittis.

9. Accubans dormivit ut leo, & quaſi leæna, quam ſuſcitare nullus audebit. Qui benedixerit tibi, erit & ipſe benedictus: qui maledixerit, in maledictione reputabitur.

10. Iratuſque Balac contra Balaam, compluſis manibus ait: Ad maledicendum inimicis meis vocavi te, quibus è contrario tertiò benedixiſti:

11. revertere ad locum tuum. Decreveram quidem magnificè honorare te, ſed Dominus privavit te honore diſpoſito.

12. Reſpondit Balaam ad Balac: Nonne nuntiis tuis, quos miſiſti ad me, dixi:

‖ *Supr.* 22. 18.

13. ‖ Si dederit mihi Balac plenam domum ſuam argenti & auri, non potero præterire ſermonem Domini Dei mei, ut vel boni quid vel mali proferam ex corde meo: ſed quidquid Dominus dixerit, hoc loquar?

14. Verumtamen pergens ad populum meum, dabo conſilium, quid populus tuus populo huic faciat extremo tempore.

15. Sumpta igitur parabola, rurſum ait: Dixit Balaam filius Beor: dixit homo, cujus obturatus eſt oculus:

16. dixit auditor ſermonum Dei, qui novit doctrinam Altiſſimi, & viſiones Omnipotentis videt, qui cadens apertos habet oculos.

‖ *Matt.* 2. 2.

17. Videbo eum, ſed non modò, intuebor illum, ſed non propè. ‖ ORIETUR STELLA ex Jacob, & conſurget virga de Iſrael: & percutiet duces Moab, vaſtabitque omnes filios Seth.

18. Et erit Idumæa poſſeſſio ejus: hæreditas Seir cedet inimicis ſuis: Iſrael verò fortiter aget.

19. De Jacob erit qui dominetur, & perdat reliquias civitatis.

20. Cùmque vidiſſet Amalec, aſſumens parabolam, ait: Principium Gentium Amalec, cujus extrema perdentur.

* i. Jethronis familiam. *Vid. Judic.* 1. 16.

21. Vidit quoque Cinæum*: & aſſumpta parabola, ait: Robuſtum quidem eſt habitaculum tuum: ſed ſi in petra poſueris nidum tuum,

22. & fueris electus de ſtirpe Cin, quamdiu poteris permanere? Aſſur enim capiet te.

23. Aſſumptaque parabola iterum locutus eſt: Heu, quis victurus eſt quando iſta faciet Deus?

‖ Dan. 11. 30.

24. ‖ Venient in trieribus de Italia, ſuperabunt Aſſyrios, vaſtabuntque Hebræos, & ad extremum etiam ipſi peribunt.

25. Surrexitque Balaam & reverſus eſt in locum ſuum: Balac quoque via, qua venerat, rediit.

CAPUT XXV.

Ob fornicationem Iſrael cum Madianitis jubet Deus principes ſuſpendi, ipſique Phinees dat perpetuum ſacerdotium, eò quòd divino zelo Zambri & Cozbi pugione confodiſſet.

* Ann. M. 2551. Ant. Chr. 1451. † Ubi per-

1. MOrabatur * autem eo tempore Iſrael in Setim †, & fornicatus eſt populus cum filiabus Moab,

2. Quæ vocaverunt eos ad ſacrificia ſua. At illi comederunt & adoraverunt deos earum.

manſerunt donec ſub Joſue profecti Jordanem tranſierũt. *Joſ.* 3. 1. ‖ *Joſ.* 22. 17. *Pſal.* 105. 28. *Apoc.* 2. 14. ‖ *Deut* 4. 3. ‖ *Exod.* 32. 27. ‖ *Pſalm.* 105. 30. 1. *Mach.* 2. 26. 1. *Cor.* 10. 8.

3. ‖ Initiatuſque eſt Iſrael Beelphegor: & iratus Dominus,

4. ait ad Moyſen: ‖ Tolle cunctos principes populi, & ſuſpende eos contra ſolem in patibulis: ut avertatur furor meus ab Iſrael.

5. Dixitque Moyſes ad Judices Iſrael: ‖ Occidat unuſquiſque proximos ſuos, qui initiati ſunt Beelphegor.

6. Et ecce unus de filiis Iſrael intravit coram fratribus ſuis ad ſcortum Madianitidem, vidente Moyſe, & omni turba filiorum Iſrael, qui flebant ante fores tabernaculi.

7. ‖ Quod cùm vidiſſet Phinees filius Eleazari filii Aaron ſacerdotis, ſurrexit de medio multitudinis, & arrepto pugione,

8. ingreſſus eſt poſt virum Iſraelitem in lupanar, & perfodit ambos ſimul, virum ſcilicet & mulierem in locis genitalibus. Ceſſavitque plaga à filiis Iſrael:

9. & occiſi ſunt viginti quatuor millia hominum.

10. Dixitque Dominus ad Moyſen:

11. Phinees filius Eleazari filii Aaron ſacerdotis avertit iram meam à filiis Iſrael: quia zelo meo commotus eſt contra eos, ut non ipſe delerem filios Iſrael in zelo meo.

‖ *Eccli.* 45. 30. 1. *Mach.* 2. 54.

12. Idcirco loquere ad eum: ‖ Ecce do ei pacem fœderis mei,

13. & erit tam ipſi quàm ſemini ejus pactum ſacerdotii ſempiternum, quia zelatus eſt pro Deo ſuo, & expiavit ſcelus filiorum Iſrael.

14. Erat autem nomen viri Iſraelitæ, qui occiſus eſt cum Madianitide, Zambri filius Salu, dux de cognatione & tribu Simeonis.

15. Porrò mulier Madianitis, quæ pariter interfecta eſt, vocabatur Cozbi, filia Sur principis nobiliſſimi Madianitarum.

16. Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens:

‖ *Inf.* 31. 2.

17. ‖ Hoſtes vos ſentiant Madianitæ, & percutite eos:

18. quia & ipſi hoſtiliter egerunt contra vos, & decepere inſidiis per idolum Phogor, & Cozbi filiam ducis Madian ſororem ſuam, quæ percuſſa eſt in die plagæ pro ſacrilegio Phogor.

CAPUT XXVI.

Numerantur Iſraelitæ per ſingulas tribus, qui bello apti, ſunt Terram promiſſionis ingreſſuri.

Eodem ann. 2553.

1. POſtquam noxiorum ſanguis effuſus eſt, dixit Dominus ad Moyſen & Eleazarum filium Aaron ſacerdotem:

‖ *Sup.* 1. 2. & 3.

2. ‖ Numerate omnem ſummam filiorum Iſrael à viginti annis & ſuprà, per domos & cognationes ſuas, cunctos qui poſſunt ad bella procedere.

3. Locuti ſunt itaque Moyſes & Eleazar ſacerdos in campeſtribus Moab ſuper Jordanem contra Jericho, ad eos qui erant

4. à viginti annis & ſuprà, ſicut Dominus imperaverat, quorum iſte eſt numerus:

‖ *Gen.* 46. 9. *Exod.* 6. 14. 1. *Par.* 5. 3.

5. Ruben primogenitus Iſrael. ‖ Hujus filius, Henoch, à quo familia Henochitarum: & Phallu, à quo familia Phalluitarum:

6. & Heſron, à quo familia Heſronitarum: & Charmi, à quo familia Charmitarum.

7. Hæ

7. Hæ ſunt familiæ de ſtirpe Ruben: quarum numerus inventus eſt quadraginta tria millia, & ſeptingenti triginta.

8. Filius Phallu, Eliab.

9. Hujus filii, Namuel & Dathan & Abiron. Iſti ſunt Dathan & Abiron principes populi, || qui ſurrexerunt contra Moyſen & Aaron in ſeditione Core, quando adverſus Dominum rebellaverunt:

‖ Sup. 16. 1. & 2.

10. & aperiens terra os ſuum devoravit Core, morientibus plurimis, quando combuſſit ignis ducentos quinquaginta viros. Et factum eſt grande miraculum,

11. ut, Core pereunte, filii illius non perirent.

12. Filii Simeon per cognationes ſuas: Namuel, ab hoc familia Namuelitarum: Jamin; ab hoc familia Jaminitarum: Jachin, ab hoc familia Jachinitarum:

13. Zare, ab hoc familia Zareitarum: Saul, ab hoc familia Saulitarum.

14. Hæ ſunt familiæ de ſtirpe Simeon, quarum omnis numerus fuit, viginti duo millia ducenti.

15. Filii Gad per cognationes ſuas: Sephon, ab hoc familia Sephonitarum: Aggi, ab hoc familia Aggitarum: Suni, ab hoc familia Sunitarum:

16. Ozni, ab hoc familia Oznitarum: Her, ab hoc familia Heritarum:

17. Arod, ab hoc familia Aroditarum: Ariel, ab hoc familia Arielitarum.

18. Iſtæ ſunt familiæ Gad, quarum omnis numerus fuit, quadraginta millia quingenti.

‖ Gen. 38. 3. & 4.

19. || Filii Juda, Her & Onan, qui ambo mortui ſunt in terra Chanaan.

20. Fueruntque filii Juda, per cognationes ſuas: Sela, à quo familia Selaitarum: Phares, à quo familia Pharesitarum: Zare, à quo familia Zareitarum.

21. Porrò filii Phares: Heſron, à quo familia Heſronitarum: & Hamul, à quo familia Hamulitarum.

22. Iſtæ ſunt familiæ Juda, quarum omnis numerus fuit, ſeptuaginta ſex millia quingenti.

23. Filii Iſſachar, per cognationes ſuas: Thola, à quo familia Tholaitarum: Phua, à quo familia Phuaitarum:

24. Jaſub, à quo familia Jaſubitarum: Semran, à quo familia Semranitarum.

25. Hæ ſunt cognationes Iſſachar, quarum numerus fuit, ſexaginta quatuor millia trecenti.

26. Filii Zabulon per cognationes ſuas: Sared, à quo familia Sareditarum: Elon, à quo familia Elonitarum: Jalel, à quo familia Jalelitarum.

27. Hæ ſunt cognationes Zabulon, quarum numerus fuit, ſexaginta millia quingenti.

28. Filii Joſeph per cognationes ſuas Manaſſe & Ephraim.

‖ Joſ. 17. 1.

29. De Manaſſe ortus eſt Machir, à quo familia Machiritarum. || Machir genuit Galaad, à quo familia Galaaditarum.

30. Galaad habuit filios: Jezer, à quo familia Jezeritarum: & Helec, à quo familia Helecitarum:

31. & Aſriel, à quo familia Aſrielitarum: & Sechem, à quo familia Sechemitarum:

‖ Infr. 27. 1.

32. & Semida, à quo familia Semidaitarum: || & Hepher, à quo familia Hepheritarum.

33. Fuit autem Hepher pater Salphaad, qui filios non habebat, ſed tantùm filias, quarum iſta ſunt nomina: || Maala, & Noa, & Hegla, & Melcha, & Therſa.

‖ Ibidem.

34. Hæ ſunt familiæ Manaſſe, & numerus earum, quinquaginta duo millia ſeptingenti.

35. Filii autem Ephraim per cognationes ſuas, fuerunt hi: Suthala, à quo familia Suthalaitarum: Becher, à quo familia Becheritarum: Thehen, à quo familia Thehenitarum.

36. Porrò filius Suthala fuit Heran, à quo familia Heranitarum:

37. Hæ ſunt cognationes filiorum Ephraim, quarum numerus fuit, triginta duo millia quingenti.

38. Iſti ſunt filii Joſeph per familias ſuas. Filii Benjamin in cognationibus ſuis: Bela, à quo familia Belaitarum: Aſbel, à quo familia Aſbelitarum: Ahiram, à quo familia Ahiramitarum:

39. Supham, à quo familia Suphamitarum: Hupham, à quo familia Huphamitarum.

40. Filii Bela: Hered, & Noeman. De Hered, familia Hereditarum: de Noeman, familia Noemanitarum.

41. Hi ſunt filii Benjamin per cognationes ſuas, quorum numerus fuit, quadraginta quinque millia ſexcenti.

42. Filii Dan per cognationes ſuas: Suham, à quo familia Suhamitarum. Hæ ſunt cognationes Dan per familias ſuas.

43. Omnes fuere Suhamitæ, quorum numerus erat, ſexaginta quatuor millia quadringenti.

44. Filii Aſer per cognationes ſuas: Jemna, à quo familia Jemnaitarum: Jeſſui, à quo familia Jeſſuitarum: Brie, à quo familia Brieitarum.

45. Filii Brie: Heber, à quo familia Heberitarum: & Melchiel, à quo familia Melchielitarum.

46. Nomen autem filiæ Aſer, fuit Sara.

47. Hæ cognationes filiorum Aſer, & numerus eorum, quinquaginta tria millia quadringenti.

48. Filii Nephthali per cognationes ſuas: Jeſiel, à quo familia Jeſielitarum: Guni, à quo familia Gunitarum:

49. Jeſer, à quo familia Jeſeritarum: Sellem, à quo familia Sellemitarum.

50. Hæ ſunt cognationes filiorum Nephthali per familias ſuas: quorum numerus, quadraginta quinque millia quadringenti.

51. Iſta eſt ſumma filiorum Iſrael, qui recenſiti ſunt, ſexcenta millia, & mille ſeptingenti triginta.

52. Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens:

53. Iſtis dividetur terra juxta numerum vocabulorum in poſſeſſiones ſuas.

54. Pluribus majorem partem dabis, & paucioribus minorem: ſingulis, ſicut nunc recenſiti ſunt, tradetur poſſeſſio:

55. ita dumtaxat ut ſors Terram tribubus dividat & familiis.

56. Quidquid ſorte contigerit, hoc vel plures accipiant, vel pauciores.

57. || Hic quoque eſt numerus filiorum Levi per familias ſuas: Gerſon, à quo familia Gerſonitarum: Caath, à quo familia Caathitarum: Merari, à quo familia Meraritarum.

‖ Exod. 6. 16.

58. Hæ ſunt familiæ Levi: Familia Lobni, familia Hebroni, familia Moholi, familia Muſi, familia Core. At verò Caath genuit Amram,

59. qui habuit uxorem Jochabed filiam Levi, quæ nata eſt ei in Ægypto: hæc genuit Amram viro ſuo filios, Aaron & Moyſen, & Mariam ſororem eorum.

60. De Aaron orti ſunt Nadab & Abiu, & Eleazar, & Ithamar:

|| Lev. 10. 1. Sup. 3. 4. 1. Par. 24. 2.
61. || quorum Nadab & Abiu mortui ſunt, cùm obtuliſſent ignem alienum coram Domino.

62. Fueruntque omnes qui numerati ſunt, viginti tria millia generis maſculini, ab uno menſe & ſuprà: quia non ſunt recenſiti inter filios Iſrael, nec eis cum cæteris data poſſeſſio eſt.

63. Hic eſt numerus filiorum Iſrael, qui deſcripti ſunt à Moyſe & Eleazaro ſacerdote, in campeſtribus Moab ſupra Jordanem contra Jericho.

|| 1. Cor. 10. 5.
64. || Inter quos nullus fuit eorum qui antè numerati ſunt à Moyſe & Aaron in deſerto Sinai.

|| Supr. 14. 23. & 24.
65. || Prædixerat enim Dominus, quòd omnes morerentur in ſolitudine. Nulluſque remanſit ex eis, niſi Caleb filius Jephone, & Joſue filius Nun.

CAPUT XXVII.

Filiæ Salphaad patri ſuccedunt in hæreditatem: dicitque Dominus Moyſen moriturum, ubi ex monte Abarim, Terram promiſſionis conſpexerit.

Eodem ann. 2553. || Sup. 26. 12. & 13. Infr. 36. 1. Joſ. 17. 1.
1. ACceſſerunt || autem filiæ Salphaad, filii Hepher, filii Galaad, filii Nachir, filii Manaſſe, qui fuit filius Joſeph: quarum ſunt nomina, Maala, & Noa, & Hegla, & Melcha, & Therſa.

2. Steteruntque coram Moyſe & Eleazaro ſacerdote, & cunctis principibus populi, ad oſtium tabernaculi fœderis, atque dixerunt:

|| Sup. 16. 1.
3. Pater noſter mortuus eſt in deſerto, nec fuit in ſeditione, quæ || concitata eſt contra Dominum ſub Core, ſed in peccato ſuo mortuus eſt: hic non habuit mares filios. Cur tollitur nomen illius de familia ſua, quia non habuit filium? Date nobis poſſeſſionem inter cognatos patris noſtri.

4. Retulitque Moyſes cauſam earum ad judicium Domini.

5. Qui dixit ad eum:

6. Juſtam rem poſtulant filiæ Salphaad: da eis poſſeſſionem inter cognatos patris ſui, & ei in hæreditatem ſuccedant.

7. Ad filios autem Iſrael loqueris hæc:

8. Homo cùm mortuus fuerit abſque filio, ad filiam ejus tranſibit hæreditas.

9. Si filiam non habuerit, habebit ſucceſſores fratres ſuos.

10. Quòd ſi & fratres non fuerint, dabitis hæreditatem fratribus patris ejus.

11. Sin autem nec patruos habuerit, dabitur hæreditas his qui ei proximi ſunt, eritque hoc filiis Iſrael ſanctum lege perpetua, ſicut præcepit Dominus Moyſi.

* Eodem ann. 2553. || Deut. 32. 49.
12. Dixit * quoque Dominus ad Moyſen: || Aſcende in montem iſtum Abarim, & contemplare inde Terram, quam daturus ſum filiis Iſrael.

13. Cùmque videris eam, ibis & tu ad populum tuum, ſicut ivit frater tuus Aaron:

|| Sup. 20. 13. Deut. 32. 51.
14. || quia offendiſtis me in deſerto Sin in contradictione multitudinis, nec ſanctificare me voluiſtis coram ea ſuper aquas: hæ ſunt aquæ contradictionis in Cades deſerti Sin.

15. Cui reſpondit Moyſes:

16. Provideat Dominus Deus ſpirituum omnis carnis, hominem, qui ſit ſuper multitudinem hanc:

17. & poſſit exire & intrare ante eos, & educere eos vel introducere: ne ſit populus Domini ſicut oves abſque paſtore.

|| Deut. 3. 21.
18. Dixitque Dominus ad eum: || Tolle Joſue filium Nun, virum in quo eſt Spiritus, & pone manum tuam ſuper eum.

19. Qui ſtabit coram Eleazaro ſacerdote & omni multitudine,

20. & dabis ei præcepta cunctis videntibus, & partem gloriæ tuæ, ut audiat eum omnis ſynagoga filiorum Iſrael.

21. Pro hoc, ſi quid agendum erit, Eleazar ſacerdos conſulet Dominum. Ad verbum ejus egredietur & ingredietur ipſe, & omnes filii Iſrael cum eo, & cætera multitudo.

22. Fecit Moyſes ut præceperat Dominus. Cùmque tuliſſet Joſue, ſtatuit eum coram Eleazaro ſacerdote & omni frequentia populi.

23. Et impoſitis capiti ejus manibus, cuncta replicavit quæ mandaverat Dominus.

CAPUT XXVIII.

Sacrificia quotidiana & diei ſeptimi ac calendarum, & de duabus ſolemnitatibus Azymorum, & Hebdomadarum.

1. DIxit quoque Dominus ad Moyſen:

2. Præcipe filiis Iſrael, & dices ad eos: Oblationem meam & panes, & incenſum odoris ſuaviſſimi offerte per tempora ſua.

|| Exod. 29. 38.
3. Hæc ſunt ſacrificia quæ offerre debetis: || Agnos anniculos immaculatos duos quotidie in holocauſtum ſempiternum:

4. unum offeretis manè, & alterum ad veſperum:

5. decimam partem ephi ſimilæ, quæ conſperſa ſit oleo puriſſimo, & habeat quartam partem hin:

6. holocauſtum juge eſt quod obtuliſtis in monte Sinai in odorem ſuaviſſimum incenſi Domini.

7. Et libabitis vini quartam partem hin per agnos ſingulos in Sanctuario Domini.

8. Alterumque agnum ſimiliter offeretis ad veſperam, juxta omnem ritum ſacrificii matutini, & libamentorum ejus, oblationem ſuaviſſimi odoris Domino.

|| Mat. 12. 5.
9. || Die autem ſabbati offeretis duos agnos anniculos immaculatos, & duas decimas ſimilæ oleo conſperſæ in ſacrificio, & liba.

10. quæ ritè funduntur per ſingula ſabbata in holocauſtum ſempiternum.

11. In calendis autem offeretis holocauſtum Domino, vitulos de armento duos, arietem unum, agnos anniculos ſeptem immaculatos.

12. & tres decimas ſimilæ oleo conſperſæ in ſacrificio per ſingulos vitulos: & duas decimas ſimilæ oleo conſperſæ per ſingulos arietes:

13. & decimam decimæ ſimilæ ex oleo in ſacrificio per agnos ſingulos, holocauſtum ſuaviſſimi odoris atque incenſi eſt Domino.

14. Libamenta autem vini, quæ per ſingulas fundenda ſunt victimas, iſta erunt: media pars hin per ſingulos vitulos, tertia per arietem, quarta per agnum: hoc erit holocauſtum per omnes menſes, qui ſibi anno vertente ſuccedunt.

15. Hircus quoque offeretur Domino pro peccatis in holocauſtum ſempiternum cum libamentis ſuis.

‖ Exod. 12. 18. Lev. 23. 5. 16. ‖ Menſe autem primo, quartadecima die menſis, Phaſe Domini erit,

17. & quintadecima die ſolemnitas: ſeptem diebus veſcentur azymis.

18. Quarum dies prima venerabilis & ſancta erit: omne opus ſervile non facietis in ea.

19. Offeretiſque incenſum holocauſtum Domino, vitulos de armento duos, arietem unum, agnos anniculos immaculatos ſeptem:

20. & ſacrificia ſingulorum ex ſimila quæ conſperſa ſit oleo, tres decimas per ſingulos vitulos, & duas decimas per arietem,

21. & decimam decimæ per agnos ſingulos, id eſt, per ſeptem agnos.

22. Et hircum pro peccato unum, ut expietur pro vobis,

23. præter holocauſtum matutinum quod ſemper offeretis.

24. Ita facietis per ſingulos dies ſeptem dierum in fomitem ignis, & in odorem ſuaviſſimum Domino, qui ſurget de holocauſto, & de libationibus ſingulorum.

25. Dies quoque ſeptimus celeberrimus & ſanctus erit vobis: omne opus ſervile non facietis in eo.

26. Dies etiam primitivorum, quando offeretis novas fruges Domino, expletis hebdomadibus, venerabilis & ſancta erit: omne opus ſervile non facietis in ea.

27. Offeretiſque holocauſtum in odorem ſuaviſſimum Domino, vitulos de armento duos, arietem unum, & agnos anniculos immaculatos ſeptem:

28. atque in ſacrificiis eorum, ſimilæ oleo conſperſæ tres decimas per ſingulos vitulos, per arietes duas,

29. per agnos decimam decimæ, qui ſimul ſunt agni ſeptem: hircum quoque

30. qui mactatur pro expiatione: præter holocauſtum ſempiternum & liba ejus.

31. Immaculata offeretis omnia cum libationibus ſuis.

CAPUT XXIX.

Solemnitates menſis ſeptimi, & quid in eis offerendum ſit: nempe ſolemnitas tubarum, expiationis, & tabernaculorum quæ octo diebus varias habent oblationes.

1. Menſis etiam ſeptimi prima dies venerabilis & ſancta erit vobis: omne opus ſervile non facietis in ea, quia dies clangoris eſt & tubarum.

2. Offeretiſque holocauſtum in odorem ſuaviſſimum Domino, vitulum de armento unum, arietem unum, & agnos anniculos immaculatos ſeptem:

3. & in ſacrificiis eorum, ſimilæ oleo conſperſæ tres decimas per ſingulos vitulos, duas decimas per arietem,

4. unam decimam per agnum, qui ſimul ſunt agni ſeptem:

5. & hircum pro peccato, qui offertur in expiatione populi,

6. præter holocauſtum calendarum cum ſacrificiis ſuis, & holocauſtum ſempiternum cum libationibus ſolitis: eiſdem cæremoniis offeretis in odorem ſuaviſſimum incenſum Domino.

7. ‖ Decima quoque dies menſis hujus ſeptimi erit vobis ſancta atque venerabilis, & affligetis animas veſtras: omne opus ſervile non facietis in ea. ‖ Levit. 16. 29. & 23. 24.

8. Offeretiſque holocauſtum Domino in odorem ſuaviſſimum, vitulum de armento unum, arietem unum, agnos anniculos immaculatos ſeptem:

9. & in ſacrificiis eorum, ſimilæ oleo conſperſæ tres decimas per ſingulos vitulos, duas decimas per arietem,

10. decimam decimæ per agnos ſingulos, qui ſunt ſimul agni ſeptem:

11. & hircum pro peccato, abſque his quæ offerri pro delicto ſolent in expiationem, & holocauſtum ſempiternum, cum ſacrificio & libaminibus eorum.

12. Quintadecima verò die menſis ſeptimi, quæ vobis ſancta erit atque venerabilis, omne opus ſervile non facietis in ea, ſed celebrabitis ſolemnitatem Domino ſeptem diebus:

13. offeretiſque holocauſtum in odorem ſuaviſſimum Domino, vitulos de armento tredecim, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim,

14. & in libamentis eorum, ſimilæ oleo conſperſæ tres decimas per vitulos ſingulos, qui ſunt ſimul vituli tredecim: & duas decimas arieti uno, id eſt, ſimul arietibus duobus,

15. & decimam decimæ agnis ſingulis, qui ſunt ſimul agni quatuordecim:

16. & hircum pro peccato, abſque holocauſto ſempiterno, & ſacrificio, & libamine ejus.

17. In die altero offeretis vitulos de armento duodecim, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim:

18. ſacrificiaque & libamina ſingulorum per vitulos & arietes, & agnos ritè celebrabitis:

19. & hircum pro peccato, abſque holocauſto ſempiterno, ſacrificioque & libamine ejus.

20. Die tertio offeretis vitulos undecim, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim:

21. ſacrificiaque & libamina ſingulorum per vitulos & arietes & agnos ritè celebrabitis:

22. & hircum pro peccato, abſque holocauſto ſempiterno, ſacrificioque & libamine ejus.

23. Die quarto offeretis vitulos decem, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim:

24. ſacrificiaque & libamina ſingulorum per vitulos & arietes & agnos ritè celebrabitis:

25. & hircum pro peccato, abſque ho-

locauſto ſempiterno, ſacrificioque ejus & libamine.

26. Die quinto offeretis vitulos novem, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim:

27. ſacrificiaque & libamina ſingulorum per vitulos & arietes & agnos ritè celebrabitis:

28. & hircum pro peccato, abſque holocauſto ſempiterno, ſacrificioque ejus & libamine.

29. Die ſexto offeretis vitulos octo, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim:

30. ſacrificiaque & libamina ſingulorum per vitulos & arietes & agnos ritè celebrabitis,

31. & hircum pro peccato, abſque holocauſto ſempiterno, ſacrificioque ejus & libamine.

32. Die ſeptimo offeretis vitulos ſeptem, & arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim:

33. ſacrificiaque & libamina ſingulorum per vitulos & arietes & agnos ritè celebrabitis,

34. & hircum pro peccato, abſque holocauſto ſempiterno, ſacrificioque ejus & libamine.

35. Die octavo, qui eſt celeberrimus, omne opus ſervile non facietis,

36. offerentes holocauſtum in odorem ſuaviſſimum Domino, vitulum unum, arietem unum, agnos anniculos immaculatos ſeptem:

37. ſacrificiaque & libamina ſingulorum per vitulos & arietes & agnos ritè celebrabitis:

38. & hircum pro peccato, abſque holocauſto ſempiterno, ſacrificioque ejus & libamine.

39. Hæc offeretis Domino in ſolemnitatibus veſtris: præter vota & oblationes ſpontaneas in holocauſto, in ſacrificio, in libamine, & in hoſtiis pacificis.

CAPUT XXX.

De voto ac juramento virorum, & quando puellarum & uxorum vota ſeu juramenta rata ſint, vel irrita.

1. NArravitque Moyſes filiis Iſrael omnia quæ ei Dominus imperarat:

2. & locutus eſt ad principes tribuum filiorum Iſrael: Iſte eſt ſermo quem præcepit Dominus:

3. Si quis virorum votum Domino voverit, aut ſe conſtrinxerit juramento: non faciet irritum verbum ſuum, ſed omne quod promiſit implebit.

4. Mulier ſi quippiam voverit, & ſe conſtrinxerit juramento, quæ eſt in domo patris ſui, & in ætate adhuc puellari: ſi cognoverit pater votum quo pollicita eſt, & juramentum quo obligavit animam ſuam, & tacuerit, voti rea erit:

5. quidquid pollicita eſt, & juravit, opere complebit.

6. Sin autem, ſtatim ut audierit, contradixerit pater: & vota & juramenta ejus irrita erunt, nec obnoxia tenebitur ſponſioni, eò quòd contradixerit pater.

7. Si maritum habuerit, & voverit aliquid, & ſemel de ore ejus verbum egrediens animam ejus obligaverit juramento:

8. quo die audierit vir, & non contradixerit, voti rea erit, reddetque quodcumque promiſerat.

9. Sin autem audiens ſtatim contradixerit, & irritas fecerit pollicitationes ejus, verbaque quibus obſtrinxerat animam ſuam: propitius erit ei Dominus.

10. Vidua & repudiata quidquid voverint, reddent.

11. Uxor in domo viri cùm ſe voto conſtrinxerit & juramento,

12. ſi audierit vir, & tacuerit, nec contradixerit ſponſioni, reddet quodcumque promiſerat.

13. Sin autem extemplo contradixerit, non tenebitur promiſſionis rea: quia maritus contradixit, & Dominus ei propitius erit.

14. Si voverit, & juramento ſe conſtrinxerit, ut per jejunium, vel cæterarum rerum abſtinentiam, affligat animam ſuam, in arbitrio viri erit ut faciat, ſive non faciat.

15. Quòd ſi audiens vir tacuerit, & in alteram diem diſtulerit ſententiam: quidquid voverat atque promiſerat, reddet: quia ſtatim ut audivit, tacuit.

16. Sin autem contradixerit poſtquam reſcivit, portabit ipſe iniquitatem ejus.

17. Iſtæ ſunt leges, quas conſtituit Dominus Moyſi, inter virum & uxorem, inter patrem & filiam, quæ in puellari adhuc ætate eſt, vel quæ manet in parentis domo.

CAPUT XXXI.

Cæſis Madianitis virgines ſolæ reſervantur, ſubſtantia ex æquo dividitur pugnantibus & plebi, primitiæ Sacerdoti ac Levitis traduntur, gratiæ Deo cum donariis offeruntur.

1. LOcutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens: Anno M. 2553. Ant. Chr. 1451.

2. Ulciſcere prius filios Iſrael de Madianitis, & ſic colligeris ad populum tuum.

3. Statimque Moyſes, || Armate, inquit, ex vobis viros ad pugnam, qui poſſint ultionem Domini expetere de Madianitis. || Sup. 25. 17

4. Mille viri de ſingulis tribubus eligantur ex Iſrael qui mittantur ad bellum.

5. Dederuntque millenos de ſingulis tribubus, id eſt, duodecim millia expeditorum ad pugnam:

6. quos miſit Moyſes cum Phinees filio Eleazari ſacerdotis, vaſa quoque ſancta, & tubas ad clangendum tradidit ei.

7. Cùmque pugnaſſent contra Madianitas atque viciſſent, omnes mares occiderunt,

8. || & reges eorum, Evi, & Recem, & Sur, & Hur, & Rebe, quinque principes gentis: Balaam quoque filium Beor interfecerunt gladio. Joſ. 13. 21.

9. Ceperuntque mulieres eorum, & parvulos, omniaque pecora, & cunctam ſupellectilem: quidquid habere potuerant depopulati ſunt:

10. tam urbes quàm viculos & caſtella flamma conſumpſit.

11. Et tulerunt prædam, & univerſa quæ ceperant tam ex hominibus quàm ex jumentis,

12. & adduxerunt ad Moyſen, & Eleazarum ſacerdotem, & ad omnem multitudinem filiorum Iſrael: reliqua autem utenſilia portaverunt ad caſtra in campeſtribus Moab juxta Jordanem contra Jericho.

13. Egreſſi ſunt autem Moyſes & Eleazar ſacerdos, & omnes principes ſynagogæ, in occurſum eorum extra caſtra.

14. Iratuſque Moyſes principibus exercitus, tribunis, & centurionibus qui venerant de bello,

15. ait: Cur fœminas reſervaſtis?

a Sup. 25. 18. 16. || Nonne iſtæ ſunt, quæ deceperunt filios Iſrael ad ſuggeſtionem Balaam, & prævaricari vos fecerunt in Domino ſuper peccato Phogor, unde & percuſſus eſt populus?

b Jud. 21. 11. 17. || Ergo cunctos interficite quidquid eſt generis maſculini, etiam in parvulis: & mulieres, quæ noverunt viros in coitu, jugulate:

18. puellas autem & omnes fœminas virgines reſervate vobis:

19. & manete extra caſtra ſeptem diebus. Qui occiderit hominem, vel occiſum tetigerit, luſtrabitur die tertio & ſeptimo.

20. Et de omni præda, ſive veſtimentum fuerit, ſive vas, & aliquid in utenſilia præparatum, de caprarum pellibus, & pilis, & ligno, expiabitur.

21. Eleazar quoque ſacerdos, ad viros exercitus qui pugnaverant, ſic locutus eſt: Hoc eſt præceptum legis, || quod mandavit Dominus Moyſi: c Lev. 6. 28. & 11. 33. & 15. 12.

22. Aurum, & argentum, & æs, & ferrum, & plumbum, & ſtannum,

23. & omne quod poteſt tranſire per flammas, igne purgabitur: quidquid autem ignem non poteſt ſuſtinere, aqua expiationis ſanctificabitur:

24. & lavabitis veſtimenta veſtra die ſeptimo, & purificati poſteà caſtra intrabitis.

25. Dixit quoque Dominus ad Moyſen:

26. Tollite ſummam eorum quæ capta ſunt, ab homine uſque ad pecus, tu & Eleazar ſacerdos & principes vulgi:

27. dividéſque ex æquo prædam, inter eos qui pugnaverunt egreſſique ſunt ad bellum, & inter omnem reliquam multitudinem:

28. & ſeparabis partem Domino ab his qui pugnaverunt & fuerunt in bello, unam animam de quingentis, tam ex hominibus quàm ex bobus & aſinis & ovibus,

29. & dabis eam Eleazaro ſacerdoti, quia primitiæ Domini ſunt.

30. Ex media quoque parte filiorum Iſrael accipies quinquageſimum caput hominum, & boum, & aſinorum, & ovium, cunctorum animantium, & dabis ea Levitis, qui excubant in cuſtodiis tabernaculi Domini.

31. Feceruntque Moyſes & Eleazar, ſicut præceperat Dominus.

32. Fuit autem præda, quam exercitus ceperat, ovium ſexcenta ſeptuaginta quinque millia,

33. boum ſeptuaginta duo millia,

34. aſinorum ſexaginta millia & mille:

35. animæ hominum ſexus fœminei, quæ non cognoverant viros, triginta duo millia.

36. Dataque eſt media pars his qui in prælio fuerant, ovium trecenta triginta ſeptem millia quingentæ:

37. è quibus in partem Domini ſupputatæ ſunt oves ſexcentæ ſeptuaginta quinque.

38. Et de bobus triginta ſex millibus, boves ſeptuaginta & duo:

39. de aſinis triginta millibus quingentis, aſini ſexaginta unus:

40. de animabus hominum ſedecim millibus, ceſſerunt in partem Domini triginta duæ animæ.

41. Tradiditque Moyſes numerum primitiarum Domini Eleazaro ſacerdoti, ſicut fuerat ei imperatum,

42. ex media parte filiorum Iſrael, quam ſeparaverat his qui in prælio fuerant.

43. De media verò parte quæ contigerat reliquæ multitudini, id eſt, de ovibus trecentis triginta ſeptem millibus quingentis,

44. & de bobus triginta ſex millibus,

45. & de aſinis triginta millibus quingentis,

46. & de hominibus ſedecim millibus,

47. tulit Moyſes quinquageſimum caput, & dedit Levitis, qui excubabant in tabernaculo Domini, ſicut præceperat Dominus.

48. Cùmque acceſſiſſent principes exercitus ad Moyſen, & tribuni, centurioneſque, dixerunt:

49. Nos ſervi tui recenſuimus numerum pugnatorum, quos habuimus ſub manu noſtra: & ne unus quidem defuit.

50. Ob hanc cauſam offerimus in donariis Domini ſinguli quod in præda auri potuimus invenire, periſcelides & armillas, annulos & dextralia, ac murænulas, ut depreceris pro nobis Dominum.

51. Suſceperuntque Moyſes & Eleazar ſacerdos, omne aurum in diverſis ſpeciebus,

52. pondo ſedecim millia, ſeptingentos quinquaginta ſiclos, à tribunis & centurionibus.

53. Unuſquiſque enim quod in præda rapuerat, ſuum erat.

54. Et ſuſceptum intulerunt in tabernaculum teſtimonii, in monimentum filiorum Iſrael coram Domino.

CAPUT XXXII.

Filiis Ruben, Gad, & dimidiæ tribui Manaſſæ portio datur trans Jordanem, modò fratres ſuos in Terram promiſſionis armati præcedant.

1. FIlii autem Ruben & Gad habebant pecora multa, & erat illis in jumentis infinita ſubſtantia. Cùmque vidiſſent Jazer & Galaad aptas animalibus alendis terras, Deut. 3. 19

2. venerunt ad Moyſen, & ad Eleazarum ſacerdotem, & principes multitudinis, atque dixerunt: Eodem anno 2553. Ant. Chr. 1451.

3. Ataroth, & Dibon & Jazer, & Nemra, Heſebon, & Eleale, & Saban, & Nebo, & Beon,

4. terra, quam percuſſit Dominus in conſpectu filiorum Iſrael, regio uberrima eſt ad paſtum animalium: & nos ſervi tui habemus jumenta plurima:

5. precamurque ſi invenimus gratiam coram te, ut des nobis famulis tuis eam in poſſeſſionem, nec facias nos tranſire Jordanem.

6. Quibus reſpondit Moyſes: Numquid fratres veſtri ibunt ad pugnam, & vos hîc ſedebitis?

7. Cur ſubvertitis mentes filiorum Iſrael, ne tranſire audeant in locum, quem eis daturus eſt Dominus?

8. Nonne ita egerunt patres veſtri, quando miſſi de Cadesbarne ad explorandam Terram?

‖ *Sup. 13. 24.*

9. ‖ Cùmque veniſſent uſque ad Vallem botri, luſtrata omni regione, ſubverterunt cor filiorum Iſrael, ut non intrarent fines, quos eis Dominus dedit.

‖ *Sup. 14. 29.*

10. ‖ Qui iratus juravit, dicens:

11. Si videbunt homines iſti, qui aſcenderunt ex Ægypto, à viginti annis & ſuprà, Terram, quam ſub juramento pollicitus ſum Abraham, Iſaac, & Jacob: & noluerunt ſequi me,

12. præter Caleb filium Jephone Cenezæum, & Joſue filium Nun: iſti impleverunt voluntatem meam.

13. Iratuſque Dominus adverſum Iſrael, circumduxit eum per deſertum quadraginta annis *, donec conſumeretur univerſa generatio, quæ fecerat malum in conſpectu ejus.

* Ab Exodo ipſo numerantis: cùm conſtet filios eorum poſt annos 38. à miſſione de Cadesbarne, terram promiſſionis ingreſſos. *Conferendum Deut. 2. 14.*

14. Et ecce, inquit, vos ſurrexiſtis pro patribus veſtris, incrementa & alumni hominum peccatorum, ut augeretis furorem Domini contra Iſrael.

15. Quòd ſi nolueritis ſequi eum, in ſolitudine populum derelinquet, & vos cauſa eritis necis omnium.

16. At illi propè accedentes, dixerunt: Caulas ovium fabricabimus, & ſtabula jumentorum, parvulis quoque noſtris urbes munitas:

17. nos autem ipſi armati & accincti pergemus ad prælium ante filios Iſrael, donec introducamus eos ad loca ſua. Parvuli noſtri, & quidquid habere poſſumus, erunt in urbibus muratis, propter habitatorum inſidias.

18. Non revertemur in domus noſtras, uſque dum poſſideant filii Iſrael hæreditatem ſuam:

19. nec quidquam quæremus trans Jordanem, quia jam habemus noſtram poſſeſſionem in orientali ejus plaga.

Joſ. 1. 14.

20. Quibus Moyſes ait: ‖ Si facitis quod promittitis, expediti pergite coram Domino ad pugnam:

21. & omnis vir bellator armatus Jordanem tranſeat, donec ſubvertat Dominus inimicos ſuos,

22. & ſubjiciatur ei omnis Terra: tunc eritis inculpabiles apud Dominum & apud Iſrael, & obtinebitis regiones, quas vultis, coram Domino.

23. Sin autem quod dicitis, non feceritis, nulli dubium eſt quin peccetis in Deum: & ſcitote quoniam peccatum veſtrum apprehendet vos.

24. Ædificate ergo urbes parvulis veſtris, & caulas, & ſtabula ovibus ac jumentis: & quod polliciti eſtis implete.

‖ *Joſ. 4. 12.*

25. ‖ Dixeruntque filii Gad & Ruben ad Moyſen: Servi tui ſumus, faciemus quod jubet dominus noſter.

26. Parvulos noſtros, & mulieres, & pecora, ac jumenta relinquemus in urbibus Galaad:

27. nos autem famuli tui omnes expediti pergemus ad bellum, ſicut tu domine loqueris.

28. Præcepit ergo Moyſes Eleazaro ſacerdoti, & Joſue filio Nun, & principibus familiarum per tribus Iſrael, & dixit ad eos:

Deut. 3. 12. Joſ. 13. 8. 22. 4.

29. ‖ Si tranſierint filii Gad & filii Ruben vobiſcum Jordanem, omnes armati ad bellum coram Domino, & vobis fuerit Terra ſubjecta: date eis Galaad in poſſeſſionem.

30. Sin autem noluerint tranſire armati vobiſcum in Terram Chanaan, inter vos habitandi accipiant loca.

31. Reſponderuntque filii Gad, & filii Ruben: Sicut locutus eſt dominus ſervis ſuis, ita faciemus:

32. ipſi armati pergemus coram Domino in terram Chanaan, & poſſeſſionem jam ſuſcepiſſe nos confitemur trans Jordanem.

33. ‖ Dedit itaque Moyſes filiis Gad & Ruben, & dimidiæ tribui Manaſſe filii Joſeph, regnum Sehon regis Amorrhæi, & regnum Og regis Baſan, & terram eorum cum urbibus ſuis per circuitum. ‖ *Joſ. 22. 4.*

34. Igitur extruxerunt filii Gad, Dibon, & Ataroth, & Aroer,

35. & Etroth, & Sophan, & Jazer, & Jegbaa,

36. & Bethnemra, & Betharan, urbes munitas, & caulas pecoribus ſuis.

37. Filii verò Ruben ædificaverunt Heſebon, & Eleale, & Cariathaim,

38. & Nabo, & Baalmeon, verſis nominibus, Sabama quoque: imponentes vocabula urbibus, quas extruxerant.

39. ‖ Porrò fili Machir, filii Manaſſe, perrexerunt in Galaad, & vaſtaverunt eam interfecto Amorrhæo habitatore ejus. ‖ *Gen. 50. 22.*

40. Dedit ergo Moyſes Terram Galaad Machir filio Manaſſe, qui habitavit in ea.

41. Jair autem filius Manaſſe abiit & occupavit vicos ejus, quos appellavit Havoth Jair, id eſt, Villas Jair.

42. Nobe quoque perrexit, & apprehendit Chanath cum viculis ſuis: vocavitque eam ex nomine ſuo Nobe.

CAPUT XXXIII.

Manſionibus 42. filiorum Iſrael per varia loca in deſerto recenſitis, Chananæi à Domino jubentur interimi.

1. HÆ ſunt manſiones filiorum Iſrael, qui egreſſi ſunt de Ægypto per turmas ſuas in manu Moyſi & Aaron,

2. quas deſcripſit Moyſes juxta caſtrorum loca, quæ Domini juſſione mutabant.

3. Profecti igitur de Rameſſe menſe primo, quintadecima die menſis primi, altera die Phaſe, filii Iſrael in manu excelſa, videntibus cunctis Ægyptiis,

4. & ſepelientibus primogenitos, quos percuſſerat Dominus (nam & in diis eorum exercuerat ultionem)

5. caſtrametati ſunt in Socoth.

6. Et de Socoth venerunt in Etham, quæ eſt in extremis finibus ſolitudinis.

7. ‖ Inde egreſſi venerunt contra Phihahiroth, quæ reſpicit Beelſephon, & caſtrametati ſunt ante Magdalum. ‖ *Exod. 14. 2.*

8. Profectique de Phihahiroth, tranſierunt per medium mare in ſolitudinem: & ‖ ambulantes tribus diebus per deſertum Etham, caſtrametati ſunt in Mara. ‖ *Exod. 15. 22. 23.*

9. ‖ Profectique de Mara venerunt in Elim, ubi erant duodecim fontes aquarum, & palmæ ſeptuaginta: ibique caſtrametati ſunt. ‖ *Exod. 15. 27.*

10. Sed & inde egreſſi, fixerunt tentoria ſuper Mare rubrum. Profectique de Mari rubro,

11. caſtra-

11. caſtrametati ſunt in deſerto Sin.

12. Unde egreſſi, venerunt in Daphca.

13. Profectique de Daphca, caſtrametati ſunt in Alus.

‖ *Exod. 17. 1. 2.* 14. Egreſſique de Alus, in Raphidim fixere tentoria, ‖ ubi populo defuit aqua ad bibendum.

15. Profectique de Raphidim, caſtrametati ſunt in deſerto Sinai.

‖ *Exod. 19. 2.* 16. Sed & de ſolitudine ‖ Sinai egreſſi, venerunt ad ſepulchra concupiſcentiæ.

‖ *Sup. 11. 34.* 17. ‖ Profectique de ſepulchris concupiſcentiæ, caſtrametati ſunt in Haſeroth.

‖ *Sup. 13. 1.* 18. ‖ Et de Haſeroth venerunt in Rethma.

19. Profectique de Rethma, caſtrametati ſunt in Remmomphares.

20. Unde egreſſi venerunt in Lebna.

21. De Lebna, caſtrametati ſunt in Reſſa.

22. Egreſſique de Reſſa venerunt in Ceelatha.

23. Unde profecti, caſtrametati ſunt in monte Sepher.

24. Egreſſi de monte Sepher, venerunt in Arada.

25. Inde proficiſcentes, caſtrametati ſunt in Maceloth.

26. Profectique de Maceloth, venerunt in Thahath.

27. De Thahath, caſtrametati ſunt in Thare.

28. Unde egreſſi, fixere tentoria in Methcha.

29. Et de Methcha, caſtrametati ſunt in Heſmona.

30. Profectique de Heſmona, venerunt in Moſeroth.

31. Et de Moſeroth, caſtrametati ſunt in Benejaacan.

‖ *Deut. 10. 7.* 32. ‖ Profectique de Benejaacan, venerunt in montem Gadgad.

33. Unde profecti, caſtrametati ſunt in Jetebatha.

34. Et de Jetebatha, venerunt in Hebrona.

35. Egreſſique de Hebrona, caſtrametati ſunt in Aſiongaber.

‖ *Sup. 20. 1.* 36. ‖ Inde profecti, venerunt in deſertum Sin, hæc eſt Cades.

37. Egreſſique de Cades, caſtrametati ſunt in monte Hor, in extremis finibus Terræ Edom.

‖ *Sup. 20. 25. Deut. 32. 50.* * Ann. M. 2552. Ant. Chr. 1452. 38. ‖ Aſcenditque Aaron ſacerdos in montem Hor, jubente Domino: & ibi mortuus eſt anno quadrageſimo egreſſionis filiorum Iſrael ex Ægypto, * menſe quinto, prima die menſis,

39. cùm eſſet annorum centum viginti trium.

40. Audivitque Chananæus rex Arad, qui habitabat ad meridiem, in Terram Chanaan veniſſe filios Iſrael.

41. Et profecti de monte Hor, caſtrametati ſunt in Salmona.

42. Unde egreſſi, venerunt in Phunon.

43. Profectique de Phunon, caſtrametati ſunt in Oboth.

44. Et de Oboth, venerunt in Iieabarim, quæ eſt in finibus Moabitarum.

45. Profectique de Iieabarim, fixere tentoria in Dibongad.

46. Unde egreſſi, caſtrametati ſunt in Helmondeblathaim.

47. Egreſſique de Helmondeblathaim, venerunt ad montes Abarim contra Nabo.

48. Profectique de montibus Abarim, tranſierunt ad campeſtria Moab, ſupra Jordanem contra Jericho.

49. Ibique caſtrametati ſunt de Bethſimoth uſque ad Abelſatim in planioribus locis Moabitarum,

50. ubi locutus eſt Dominus ad Moyſen *: * Ann. M. 2553.

51. Præcipe filiis Iſrael, & dic ad eos: Quando tranſieritis Jordanem, intrantes Terram Chanaan,

52. diſperdite cunctos habitatores Terræ illius: ‖ confringite titulos, & ſtatuas comminuite, atque omnia excelſa vaſtate, ‖ *Deut. 7. 5. Judic. 2. 2.*

53. mundantes terram, & habitantes in ea: ego enim dedi vobis illam in poſſeſſionem,

54. quam dividetis vobis ſorte. Pluribus dabitis latiorem, & paucis anguſtiorem. Singulis ut ſors ceciderit, ita tribuetur hæreditas. Per tribus & familias poſſeſſio dividetur.

55. Sin autem nolueritis interficere habitatores Terræ: qui remanſerint, erunt vobis quaſi clavi in oculis, & lanceæ in lateribus, & adverſabuntur vobis in Terra habitationis veſtræ:

56. & quidquid illis cogitaveram facere, vobis faciam.

CAPUT XXXIV.

Terræ promiſſionis ſitus & limites juxta varias orbis plagas; eaque ſorte dividenda præcipitur, additis illorum nominibus qui eam dividant.

1. Locutuſque eſt Dominus * ad Moyſen, dicens: * Ann. M. 2553. Ant. Chr. 1451.

2. Præcipe filiis Iſrael, & dices ad eos: Cùm ingreſſi fueritis Terram Chanaan, & in poſſeſſionem vobis ſorte ceciderit, his finibus terminabitur.

3. ‖ Pars meridiana incipiet à ſolitudine Sin, quæ eſt juxta Edom: & habebit terminos contra Orientem mare ſalſiſſimum. ‖ *Joſ. 15. 1.*

4. Qui circuibunt auſtralem plagam per aſcenſum Scorpionis, ita ut tranſeant in Senna, & perveniant à meridie uſque ad Cadesbarne, unde egredientur confinia ad villam nomine Adar, & tendent uſque ad Aſemona.

5. Ibitque per gyrum terminus ab Aſemona uſque ad Torrentem Ægypti, & maris magni littore finietur.

6. Plaga autem occidentalis à mari magno incipiet, & ipſo fine claudetur.

7. Porrò ad ſeptentrionalem plagam à mari magno termini incipient, pervenientes uſque ad montem altiſſimum,

8. à quo venient in Emath uſque ad terminos Sedada:

9. ibuntque confinia uſque ad Zephrona, & villam Enan: hi erunt termini in parte Aquilonis.

10. Inde metabuntur fines contra orientalem plagam de villa Enan uſque Sephama,

11. & de Sephama deſcendent termini in Rebla contra fontem Daphnim: inde pervenient contra Orientem ad mare Cenereth,

12. & tendent uſque ad Jordanem: & ad ultimum ſalſiſſimo claudentur mari. Hanc habebitis Terram per fines ſuos in circuitu.

13. Præcepitque Moyſes filiis Iſrael, dicens:

Hæc erit terra, quam poſſidebitis ſorte, & quam juſſit Dominus dari novem tribubus, & dimidiæ tribui.

14. Tribus enim filiorum Ruben per familias ſuas, & tribus filiorum Gad juxta cognationum numerum, media quoque tribus Manaſſe,

15. id eſt, duæ ſemis tribus, acceperunt partem ſuam trans Jordanem contra Jericho ad orientalem plagam.

16. Et ait Dominus ad Moyſen:

‖ Joſ. 14. 1. & 2.

17. ‖ Hæc ſunt nomina virorum, qui Terram vobis divident, Eleazar ſacerdos, & Joſue filius Nun,

18. & ſinguli principes de tribubus ſingulis,

19. quorum iſta ſunt vocabula: De tribu Juda, Caleb filius Jephone.

20. De tribu Simeon, Samuel filius Ammiud.

21. De tribu Benjamin, Elidad filius Chaſelon.

22. De tribu filiorum Dan, Bocci filius Jogli.

23. Filiorum Joſeph de tribu Manaſſe, Hanniel filius Ephod.

24. De tribu Ephraim, Camuel filius Sephthan.

25. De tribu Zabulon, Eliſaphan filius Pharnach.

26. De tribu Iſſachar, dux Phaltiel filius Ozan.

27. De tribu Aſer, Ajud filius Salomi.

28. De tribu Nephtali, Phedael filius Ammiud.

29. Hi ſunt, quibus præcepit Dominus ut dividerent filiis Iſrael Terram Chanaan.

CAPUT XXXV.

Aſſignari jubentur urbes & ſuburbana Levitis, & urbes refugii pro homicidio non voluntario: lex homicidii voluntarii, & non voluntarii: unius teſtimonio nemo puniendus.

Eodem ann. 2553.

1. HÆc quoque locutus eſt Dominus ad Moyſen in campeſtribus Moab ſupra Jordanem, contra Jericho:

‖ Joſ. 21. 2.

2. ‖ Præcipe filiis Iſrael ut dent Levitis de poſſeſſionibus ſuis

3. urbes ad habitandum, & ſuburbana earum per circuitum: ut ipſi in oppidis maneant, & ſuburbana ſint pecoribus ac jumentis:

4. quæ à muris civitatum foriſecus, per circuitum, mille paſſuum ſpatio tendentur.

5. Contra Orientem duo millia erunt cubiti, & contra Meridiem ſimiliter erunt duo millia: ad mare quoque, quod reſpicit ad Occidentem, eadem menſura erit, & ſeptentrionalis plaga æquali termino finietur: eruntque urbes in medio, & foris ſuburbana.

‖ Deut. 19. 2. Joſ. 20. 2. * quorum tria ab ipſo Moſe trans Jordanem deſignata ſunt. Deut. 4. 41.

6. ‖ De ipſis autem oppidis, quæ Levitis dabitis, ſex * erunt in fugitivorum auxilia ſeparata, ut fugiat ad ea qui fuderit ſanguinem: & exceptis his, alia quadraginta duo oppida,

7. id eſt, ſimul quadraginta octo cum ſuburbanis ſuis.

8. Ipſæque urbes, quæ dabuntur de poſſeſſionibus filiorum Iſrael, ab his qui plus habent, plures auferentur: & qui minus, pauciores: ſinguli juxta menſuram hæreditatis ſuæ dabunt oppida Levitis.

9. Ait Dominus ad Moyſen:

‖ Deut. 19. 2. Joſ. 20. 2.

10. Loquere filiis Iſrael, & dices ad eos: ‖ Quando tranſgreſſi fueritis Jordanem in Terram Chanaan,

11. decernite quæ urbes eſſe debeant in præſidia fugitivorum, qui nolentes ſanguinem fuderint:

12. in quibus cùm fuerit profugus, cognatus occiſi non poterit eum occidere, donec ſtet in conſpectu multitudinis, & cauſa illius judicetur.

‖ Deut. 4. 41. Joſ. 20. 8.

13. ‖ De ipſis autem urbibus, quæ ad fugitivorum ſubſidia ſeparantur,

14. tres erunt trans Jordanem, & tres in Terra Chanaan,

15. tam filiis Iſrael, quàm advenis atque peregrinis, ut confugiat ad eas qui nolens ſanguinem fuderit.

16. Si quis ferro percuſſerit, & mortuus fuerit qui percuſſus eſt: reus erit homicidii, & ipſe morietur.

17. Si lapidem jecerit, & ictus occubuerit: ſimiliter punietur.

18. Si ligno percuſſus interierit: percuſſoris ſanguine vindicabitur.

19. Propinquus occiſi homicidam interficiet: ſtatim ut apprehenderit eum, interficiet.

‖ Deut. 19. 11.

20. ‖ Si per odium quis hominem impulerit, vel jecerit quippiam in eum per inſidias:

21. aut cùm eſſet inimicus, manu percuſſerit, & ille mortuus fuerit: percuſſor, homicidii reus erit: cognatus occiſi ſtatim ut invenerit eum, jugulabit.

22. Quòd ſi fortuitu, & abſque odio

23. & inimicitiis, quidquam horum fecerit,

24. & hoc audiente populo fuerit comprobatum, atque inter percuſſorem & propinquum ſanguinis quæſtio ventilata:

25. liberabitur innocens de ultoris manu, & reducetur per ſententiam in urbem, ad quam confugerat, manebitque ibi, donec ſacerdos magnus, qui oleo ſancto unctus eſt, moriatur.

26. Si interfector extra fines urbium, quæ exulibus deputatæ ſunt,

27. fuerit inventus, & percuſſus ab eo qui ultor eſt ſanguinis: abſque noxa erit qui eum occiderit:

28. debuerat enim profugus uſque ad mortem Pontificis in urbe reſidere. Poſtquàm autem ille obierit, homicida revertetur in terram ſuam.

29. Hæc ſempiterna erunt, & legitima in cunctis habitationibus veſtris.

30. Homicida ſub teſtibus punietur: ad unius teſtimonium nullus condemnabitur.

31. Non accipietis pretium ab eo, qui reus eſt ſanguinis, ſtatim & ipſe morietur.

32. Exules & profugi ante mortem Pontificis nullo modo in urbes ſuas reverti poterunt:

33. ne polluatis terram habitationis veſtræ, quæ inſontium cruore maculatur: nec aliter expiari poteſt, niſi per ejus ſanguinem, qui alterius ſanguinem fuderit.

34. Atque ita emundabitur veſtra poſſeſſio, me commorante vobiſcum: ego enim ſum Dominus, qui habito inter filios Iſrael.

CAPUT XXXVI.

Tribus per connubia non miſceantur, ne poſſeſſiones confundantur.

‖Sup.27.1. 1. ACceſſerunt ‖ autem & principes familiarum Galaad filii Machir, filii Manaſſe de ſtirpe filiorum Joſeph: locutique ſunt Moyſi coram principibus Iſrael, atque dixerunt:

2. Tibi domino noſtro præcepit Dominus ut terram ſorte divideres filiis Iſrael, & ut filiabus Salphaad fratris noſtri dares poſſeſſionem debitam patri:

3. quas ſi alterius tribus homines uxores acceperint, ſequetur poſſeſſio ſua, & tranſlata ad aliam tribum, de noſtra hæreditate minuetur.

4. Atque ita fiet, ut cùm jubilæus, id eſt quinquageſimus annus remiſſionis advenerit, confundatur ſortium diſtributio, & aliorum poſſeſſio ad alios tranſeat.

5. Reſpondit Moyſes filiis Iſrael, & Domino præcipiente, ait: Rectè tribus filiorum Joſeph locuta eſt.

6. Et hæc lex ſuper filiabus Salphaad à Domino promulgata eſt: ‖ Nubant quibus volunt, tantùm ut ſuæ tribus hominibus: ‖Tob.7.14.

7. ne commiſceatur poſſeſſio filiorum Iſrael de tribu in tribum. Omnes enim viri ducent uxores de tribu & cognatione ſua:

8. & cunctæ fœminæ de eadem tribu maritos accipient: ut hæreditas permaneat in familiis,

9. nec ſibi miſceantur tribus, ſed ita maneant

10. ut à Domino ſeparatæ ſunt. Feceruntque filiæ Salphaad, ut fuerat imperatum:

11. & nupſerunt, Maala, & Therſa, & Hegla, & Melcha, & Noa, filiis patrui ſui

12. de familia Manaſſe, qui fuit filius Joſeph: & poſſeſſio, quæ illis fuerat attributa, manſit in tribu & familia patris earum.

13. Hæc ſunt mandata atque judicia, quæ mandavit Dominus per manum Moyſi ad filios Iſrael, in campeſtribus Moab ſupra Jordanem contra Jericho.

LIBER DEUTERONOMII, HEBRAICE ELLE HADDEBARIM.

QUINTUS Moſis liber à Græcis DEUTERONOMIUM *dicitur, à* δεύτερος, ſecundus; *&* νόμος lex : *quaſi dicas* ſecundam *ſeu* ſecundariam legem. *Non quòd alia ſit ab ea quæ in monte Sinai data eſt, ſed quòd denuò repetita, coram filiis eorum qui poſt primam promulgationem perierant in deſerto. Hebræi ſuo more à primis dictionibus ;* ELLE HADDEBARIM, *id eſt* hæc ſunt verba, *hunc librum inſcripſerunt. Incipit autem à brevi narratione rerum præteritarum : mox populum hortatur ad legis obſequium, quam diligenter repetit & explicat : deinde res geſtas narrat ab initio undecimi menſis uſque ad ſeptimum diem menſis duodecimi anni illius, qui ab exitu quadrageſimus eſt.*

Atque hic ultimus Moyſis liber PENTATEUCHUM *abſolvit, qui à quinque voluminibus ſeu partibus nomen habet :* Πέντε *enim Græcis* quinque, τεῦχος inſtrumentum & volumen, *ſignificat. Eoſdem libros Hebræi propriè* THORA, *id eſt,* legem *appellant : Quamquàm legis nomine etiam totum vetus inſtrumentum (ut videre eſt Joan* 8. 17.) *nonnumquam deſignetur. Continet autem Pentateuchus hiſtoriam annorum* 2552 *cum dimidio.*

CAPUT PRIMUM.

Brevis epilogus eorum, quæ Iſraeli in deſerto contigerant, pœnaque infideli populo inflicta.

1. HÆc ſunt verba, quæ locutus eſt Moyſes ad omnem Iſrael trans Jordanem in ſolitudine campeſtri, contra Mare rubrum, inter Pharan & Thophel & Laban & Haſeroth, ubi auri eſt plurimum:

2. undecim diebus de Horeb per viam montis Seir uſque ad Cadesbarne.

* Ab exitu, anno M. 2553. Ant. Chr. 1451.

3. Quadrageſimo anno *, undecimo menſe, prima die menſis, locutus eſt Moyſes ad filios Iſrael omnia quæ præceperat illi Dominus, ut diceret eis:

‖ Num. 21. 24.

4. ‖ poſtquam percuſſit Sehon regem Amorrhæorum, qui habitabat in Heſebon: & Og regem Baſan, qui manſit in Aſtaroth, & in Edrai,

5. trans Jordanem in Terra Moab. Cœpitque Moyſes explanare legem, & dicere:

6. Dominus Deus noſter locutus eſt ad nos in Horeb, dicens: Sufficit vobis quòd in hoc monte manſiſtis:

7. revertimini, & venite ad montem Amorrhæorum, & ad cætera quæ ei proxima ſunt campeſtria atque montana & humiliora loca contra Meridiem, & juxta littus Maris, Terram Chananæorum, & Libani uſque ad flumen magnum Euphraten.

8. En, inquit, tradidi vobis : ingredimini & poſſidete eam, ſuper qua juravit Dominus patribus veſtris, Abraham, Iſaac, & Jacob, ut daret illam eis, & ſemini eorum poſt eos.

9. Dixique vobis illo in tempore:

‖ Exod. 18. 18.

10. ‖ Non poſſum ſolus ſuſtinere vos: quia Dominus Deus veſter multiplicavit vos, & eſtis hodie ſicut ſtellæ cœli, plurimi.

11. (Dominus Deus patrum veſtrorum addat ad hunc numerum multa millia, & benedicat vobis ſicut locutus eſt.)

12. Non valeo ſolus negotia veſtra ſuſtinere, & pondus ac jurgia.

13. Date ex vobis viros ſapientes & gnaros, & quorum converſatio ſit probata in tribubus veſtris, ut ponam eos vobis principes.

14. Tunc reſpondiſtis mihi : Bona res eſt, quam vis facere.

15. Tulique de tribubus veſtris viros ſapientes & nobiles, & conſtitui eos principes, tribunos, & centuriones, & quinquagenarios ac decanos, qui docerent vos ſingula.

16. Præcepique eis, dicens : Audite illos, & ‖ quod juſtum eſt judicate : ſive civis ſit ille, ſive peregrinus.

‖ Joan. 7. 24.

‖ Lev. 19. 15. Infr. 16. 19. Prov. 24. 23. Eccli 42. 1. Jacobi 2. 1.

17. ‖ Nulla erit diſtantia perſonarum, ita parvum audietis ut magnum : nec accipietis cujuſquam perſonam, quia Dei judicium eſt. Quòd ſi difficile vobis viſum aliquid fuerit, referte ad me, & ego audiam.

18. Præcepique omnia quæ facere deberetis.

* Pharan. Num. 13. 1.

19. Profecti autem de Horeb, tranſivimus per eremum * terribilem & maximam, quam vidiſtis, per viam montis Amorrhæi, ſicut præceperat Dominus Deus noſter nobis. Cùmque veniſſemus in Cadesbarne,

20. dixi vobis: Veniſtis ad montem Amorrhæi, quem Dominus Deus noſter daturus eſt nobis.

21. Vide Terram, quam Dominus Deus tuus dat tibi : aſcende & poſſide eam, ſicut locutus eſt Dominus Deus noſter patribus tuis : noli timere, nec quidquam paveas.

‖ Num. 13. 3. Num. 32. 8.

22. ‖ Et acceſſiſtis ad me omnes, atque dixiſtis: Mittamus viros qui conſiderent Terram: & renuntient per quod iter debeamus aſcendere, & ad quas pergere civitates.

23. Cùmque mihi ſermo placuiſſet, miſi ex vobis duodecim viros, ſingulos de tribubus ſuis.

24. Qui cùm perrexiſſent, & aſcendiſſent in montana, venerunt uſque ad Vallem botri: & conſiderata Terra,

25. ſumentes de fructibus ejus, ut oſtenderent ubertatem, attulerunt ad nos, atque dixerunt : Bona eſt Terra, quam Dominus Deus noſter daturus eſt nobis.

26. Et noluiſtis aſcendere, ſed increduli ad ſermonem Domini Dei noſtri

27. murmuraſtis in tabernaculis veſtris, atque dixiſtis : Odit nos Dominus, & idcircò eduxit nos de Terra Ægypti, ut traderet nos in manu Amorrhæi, atque deleret.

28. Quò aſcendemus ? nuntii terruerunt cor noſtrum, dicentes : Maxima multitudo

eſt, & nobis ſtatura procerior : urbes magnæ , & ad cœlum uſque munitæ , filios Enacim vidimus ibi.

29. Et dixi vobis : Nolite metuere , nec timeatis eos:

30. Dominus Deus, qui ductor eſt veſter, pro vobis ipſe pugnabit , ſicut fecit in Ægypto cunctis videntibus.

31. Et in ſolitudine (ipſe vidiſti) portavit te Dominus Deus tuus , ut ſolet homo geſtare parvulum filium ſuum, in omoi via per quam ambulaſtis, donec veniretis ad locum iſtum.

32. Et nec ſic quidem credidiſtis Domino Deo veſtro,

| Exod. 13. 21. Num. 14. 14.

33. || qui præceſſit vos in via, & metatus eſt locum in quo tentoria figere deberetis , nocte oſtendens vobis iter per igoem, & die per columnam nubis.

34. Cùmque audiſſet Domious vocem ſermonum veſtrorum, iratus juravit & ait:

|| Num. 14. 23. Pſal 94. 11.

35. || Non videbir quiſpiam de hominibus generatioois hujus peſſimæ Terram bonam , quam ſub juramento pollicitus ſum patribus veſtris:

36. præter Caleb filium Jephone : ipſe enim videbit eam , & ipſi dabo Terram , quam calcavit , & filiis ejus , quia ſecutus eſt Dominum.

37. Nec miranda indignatio in populum , cùm mihi quoque iratus Dominus propter vos dixerit: Nec tu ingredieris illuc:

38. ſed Joſue filius Nun mioiſter tuus, ipſe intrabit pro te : hunc exhortare & robora , & ipſe ſorte Terram dividet Iſraeli.

39. Parvuli veſtri , de quibus dixiſtis quòd captivi ducerentur , & filii qui hodie boni ac mali ignorant diſtantiam, ipſi iogredientur : & ipſis dabo terram, & poſſidebunt eam.

40. Vos autem revertimini & abite in ſolitudinem per viam Maris rubri.

|| Num. 14. 40.

41. || Et reſpoodiſtis mihi : Peccavimus Domino : aſcendemus & pugnabimus , ſicut præcepit Dominus Deus noſter. Cùmque inſtructi armis pergeretis in montem,

|| Num. 14. 42.

42. ait mihi Dominus : Dic ad eos: || Nolite aſcendere, oeque pugoetis, non enim ſum vobiſcum : ne cadatis coram inimicis veſtris.

43. Locutus ſum, & non audiſtis : ſed adverſantes imperio Domini , & tumentes ſuperbia aſcendiſtis in mootem.

44. Itaque egreſſus Amorrhæus , qui habitabat in montibus , & obviam veniens , perſecutus eſt vos , ſicut ſolent apes perſequi : & cecidit de Seir uſque Horma.

45. Cùmque reverſi ploraretis coram Domino, non audivit vos, nec voci veſtræ voluit acquieſcere.

46. Sediſtis ergo in Cadesbarne multo tempore.

C A P U T II.

Beneficiorum populo exhibitorum repetitio, pugnæ contra Ammon & Moab prohibitio , regiſque Sehon & terræ ipſius expugnatio.

1. PRofectique iode venimus in ſolitudinem, quæ ducit ad Mare rubrum , ſicut mihi dixerat Dominus : & circuivimus montem Seir longo tempore.

2. Dixitque Dominus ad me:

3. Sufficit vobis circuire montem iſtum : ite contra Aquilonem:

4. & populo præcipe , dicens : Tranſibitis per terminos fratrum veſtrorum filiorum Eſau, qui habitant in Seir, & timebunt vos.

5. Videte ergo diligenter ne moveamini contra eos: neque enim dabo vobis de terra eorum quantum poteſt unius pedis calcare veſtigium , quia in poſſeſſionem Eſau dedi montem Seir.

6. Cibos emetis ab eis pecunia, & comedetis: aquam emptam haurietis, & bibetis.

7. Dominus Deus tuus beoedixit tibi in omni opere manuum tuarum : novit iter tuum, quomodo tranſieris ſolitudinem hanc magnam , per quadraginta annos habitans tecum Dominus Deus tuus, & nihil tibi defuit.

8. Cùmque tranſiſſemus fratres noſtros filios Eſau, qui habitabant in Seir, per viam campeſtrem de Elath, & de Aſiongaber, veoimus ad iter, quod ducit in deſertum Moab.

9. Dixitque Dominus ad me ; Non pugoes || contra Moabitas, nec ineas adverſus eos prælium: non enim dabo tibi quidquam de terra eorum , quia filiis Loth tradidi Ar in poſſeſſionem. *|| Num. 21. 13.*

10. Emim primi fuerunt habitatores ejus, populus magnus, & validus , & tam excelſus, ut de Enacim ſtirpe.

11. quaſi gigantes crederentur , & eſſeot ſimiles filiorum Enacim. Denique Moabitæ appellant eos Emim.

12. In Seir atem priùs habitaverunt Horrhæi : quibus expulſis atque deletis , habitaverunt filii Eſau, ſicut fecit Iſrael in terra poſſeſſionis ſuæ, quam dedit illi Dominus.

13. Surgentes ergo ut traoſiremus Torrentem Zared , venimus ad eum.

14. Tempus autem, quo ambulavimus de Cadesbarne uſque ad tranſitum torrentis Zared, triginta & octo annorum fuit * : donec conſumeretur omnis generatio hominum bellatorum de caſtris , ſicut juraverat Dominus: ** Confer cum Num. 14. 34. & 32. 13.*

15. cujus manus fuit adverſum eos , ut interirent de caſtrorum medio.

16. Poſtquam autem univerſi ceciderunt pugnatores,

17. locutus eſt Dominus ad me , dicens:

18. Tu tranſibis hodie * terminos Moab , urbem nomine Ar: ** Anno M. 2513. Ant. Chr. 1451.*

19. & accedens in vicina filiorum Ammon, cave ne pugnes contra eos , nec movearis ad prælium : non enim dabo tibi de terra filiorum Ammon , quia filiis Loth dedi eam in poſſeſſionem.

20. Terra gigantum reputata eſt : & in ipſa olim habitaverunt gigantes, quos Ammonitæ vocant Zomzommim,

21. populus magnus, & multus, & proceræ longitudinis, ſicut Enacim qnos delevit Dominus à facie eorum : & fecit illos habitare pro eis,

22. ſicut fecerat filiis Eſau , qui habitant in Seir, delens Horrhæos , & terram eorum illis tradens, quam poſſident uſque in præſens.

23. Hevæos quoque , qui habitabant in Haſerim uſque Gazam , Cappadoces expulerunt: qui egreſſi de Cappadocia deleverunt eos, & habitaverunt pro illis.

* Eodem an. 2511.

24. Surgite, & tranſite torrentem Arnon *: ecce tradidi in manu tua Sehon regem Heſebon Amorrhæum, & terram ejus incipe poſſidere, & committe adversùs eum prælium.

25. Hodie incipiam mittere terrorem atque formidinem tuam in populos, qui habitant ſub omni cœlo: ut audito nomine tuo paveant, & in morem parturientium contremiſcant, & dolore teneantur.

‖ Num. 21. 21.

26. ‖ Miſi ergo nuntios de ſolitudine Cademoth ad Sehon regem Heſebon verbis pacificis, dicens:

27. Tranſibimus per terram tuam, publica gradiemur via: non declinabimus neque ad dexteram, neque ad ſiniſtram.

28. Alimenta pretio vende nobis, ut veſcamur: aquam pecunia tribue, & ſic bibemus. Tantùm eſt ut nobis concedas tranſitum,

29. ſicut fecerunt filii Eſau, qui habitant in Seir, & Moabitæ, qui morantur in Ar: donec veniamus ad Jordanem, & tranſeamus ad Terram, quam Dominus Deus noſter daturus eſt nobis.

30. Noluitque Sehon rex Heſebon dare nobis tranſitum: quia induraverat Dominus Deus tuus ſpiritum ejus, & obfirmaverat cor illius, ut traderetur in manus tuas, ſicut nunc vides.

‖ Amos. 2. 9

31. Dixitque Dominus ad me: ‖ Ecce cœpi tibi tradere Sehon, & terram ejus, incipe poſſidere eam.

32. Egreſſuſque eſt Sehon obviam nobis cum omni populo ſuo ad prælium in Jaſa.

33. Et tradidit eum Dominus Deus noſter nobis: percuſſimuſque eum cum filiis ſuis & omni populo ſuo.

34. Cunctaſque urbes in tempore illo cepimus, interfectis habitatoribus earum, viris ac mulieribus & parvulis: non reliquimus in eis quidquam.

35. Abſque jumentis, quæ in partem venere prædantium, & ſpoliis urbium, quas cepimus

36. ab Aroer, quæ eſt ſuper ripam torrentis Arnon, oppido quod in valle ſitum eſt, uſque Galaad. Non fuit vicus & civitas, quæ noſtras effugeret manus: omnes tradidit Dominus Deus noſter nobis.

37. abſque terra filiorum Ammon, ad quam non acceſſimus: & cunctis quæ adjacent torrenti Jeboc, & urbibus montanis, univerſiſque locis, à quibus nos prohibuit Dominus Deus noſter.

CAPUT III.

Pugna contra Og regem Baſan, & lectus ejus, atque ſors duarum tribuum & ſemis citra Jordanem: precatur Moyſes ut liceat ei Terram promiſſam ingredi.

Eodem ann. 2553. ‖ Num. 21. 33. Infr. 29. 7.

1. Itaque converſi aſcendimus per iter Baſan: ‖ egreſſuſque eſt Og rex Baſan in occurſum nobis cum populo ſuo ad bellandum in Edrai.

2. Dixitque Dominus ad me: Ne timeas eum: quia in manu tua traditus eſt cum omni populo ac terra ſua: facieſque ei ‖ ſicut feciſti Sehon regi Amorrhæorum, qui habitavit in Heſebon.

‖ Num. 21. 34.

3. ‖ Tradidit ergo Dominus Deus noſter in manibus noſtris etiam Og regem Baſan, & univerſum populum ejus: percuſſimuſque eos uſque ad internecionem,

‖ Num. 21. 35.

4. vaſtantes cunctas civitates illius uno tempore: non fuit oppidum, quod nos effugeret: ſexaginta urbes, omnem regionem Argob regni Og in Baſan.

5. Cunctæ urbes erant munitæ muris altiſſimis, portiſque & vectibus, abſque oppidis innumeris, quæ non habebant muros.

6. Et delevimus eos, ſicut feceramus Sehon regi Heſebon, diſperdentes omnem civitatem, viroſque ac mulieres & parvulos:

7. jumenta autem & ſpolia urbium diripuimus.

8. Tulimuſque illo in tempore terram de manu duorum regum Amorrhæorum, qui erant trans Jordanem: à torrente Arnon uſque ad montem Hermon,

9. quem Sidonii Sarion vocant, & Amorrhæi Sanir *:

*Alii item Sion, Antilibano cōtiguum Infr. 4. 48.

10. omnes civitates, quæ ſitæ ſunt in planitie, & univerſam Terram Galaad & Baſan uſque ad Selcha & Edrai civitates regni Og in Baſan.

11. Solus quippe Og rex Baſan reſtiterat de ſtirpe gigantum. Monſtratur lectus ejus ferreus, qui eſt in Rabbath filiorum Ammon, novem cubitos habens longitudinis, & quatuor latitudinis ad menſuram cubiti virilis manus.

12. Terramque poſſedimus tempore illo ab Aroer, quæ eſt ſuper ripam torrentis Arnon, uſque ad mediam partem montis Galaad: & civitates illius ‖ dedi Ruben & Gad:

‖ Num. 32. 29.

13. Reliquam autem partem Galaad, & omnem Baſan regni Og, tradidi mediæ tribui Manaſſe, omnem regionem Argob: cunctaque Baſan vocatur Terra gigantum.

14. Jair filius Manaſſe poſſedit omnem regionem Argob uſque ad terminos Geſſuri, & Machati. Vocavitque ex nomine ſuo Baſan, Havoth Jair, ideſt, Villas Jair, uſque in præſentem diem.

15. Machir quoque dedi Galaad.

16. Et tribubus Ruben & Gad dedi de Terra Galaad uſque ad Torrentem Arnon medium torrentis, & confinium uſque ad torrentem Jeboc, qui eſt terminus filiorum Ammon:

17. & planitiem ſolitudinis, atque Jordanem, & terminos Cenereth uſque ad mare deſerti, quod eſt ſalſiſſimum, ad radices montis Phaſga contra orientem.

18. Præcepique vobis in tempore illo, dicens: Dominus Deus veſter dat vobis terram hanc in hæreditatem, expediti præcedite fratres veſtros filios Iſrael omnes viri robuſti:

19. abſque uxoribus, & parvulis, atque jumentis. Novi enim quòd plura habeatis pecora, & in urbibus remanere debebunt, quas tradidi vobis,

20. donec requiem tribuat Dominus fratribus veſtris, ſicut vobis tribuit: & poſſideant ipſi etiam Terram, quam daturus eſt eis trans Jordanem: tunc revertetur unuſquiſque in poſſeſſionem ſuam, quam dedi vobis.

21. ‖ Joſue quoque in tempore illo præcepi, dicens: Oculi tui viderunt quæ fecit Dominus Deus veſter duobus his regibus: ſic faciet omnibus regnis, ad quæ tranſiturus es.

‖ Num. 27. 18.

22. Ne timeas eos: Dominus enim Deus veſter pugnabit pro vobis.

23. Precatuſque ſum Dominum in tempore illo, dicens:

24. Domine Deus, tu cœpiſti oſtendere ſervo tuo magnitudinem tuam, manumque fortiſſimam: neque enim eſt alius Deus, vel in cœlo, vel in terra, qui poſſit facere opera tua, & comparari fortitudini tuæ.

25. Tranſibo igitur, & videbo Terram hanc optimam trans Jordanem, & montem iſtum egregium, & Libanum.

26. Iratuſque eſt Dominus mihi propter vos, nec exaudivit me, ſed dixit mihi: Sufficit tibi: nequaquam ultrà loquaris de hac re ad me.

27. Aſcende cacumen Phaſgæ, & oculos tuos circumfer ad occidentem & ad aquilonem, auſtrumque & orientem, & aſpice. ‖ Nec enim tranſibis Jordanem iſtum. ‖ *Infr. 31. 2. & 34. 4.*

28. Præcipe Joſue, & corrobora eum atque conforta: quia ipſe præcedet populum iſtum, & dividet eis Terram quam viſurus es.

29. Manſimuſque in valle contra fanum Phogor.

CAPUT IV.

Exhortatur Moyſes ad ſervanda Dei præcepta, comminando transgreſſoribus, prohibet omnem imaginem quæ ad idololatriam induceret, ſuam prædicit mortem, tresque urbes refugii ſeparat.

1. ET nunc Iſrael audi præcepta & judicia, quæ ego doceo te: ut faciens ea, vivas, & ingrediens poſſideas Terram, quam Dominus Deus patrum veſtrorum daturus eſt vobis.

2. Non addetis ad verbum, quod vobis loquor, nec auferetis ex eo: cuſtodite mandata Domini Dei veſtri, quæ ego præcipio vobis.

‖ *Num. 25. 4.* 3. ‖ Oculi veſtri viderunt omnia quæ fecit Dominus contra Beelphegor, quomodo contriverit omnes cultores ejus de medio veſtri.

4. Vos autem qui adhæretis Domino Deo veſtro, vivitis univerſi uſque in præſentem diem.

5. Scitis quòd docuerim vos præcepta atque juſtitias, ſicut mandavit mihi Dominus Deus meus: ſic facietis ea in Terra, quam poſſeſſuri eſtis:

6. & obſervabitis & implebitis opere. Hæc eſt enim veſtra ſapientia, & intellectus coram populis, ut audientes univerſa præcepta hæc, dicant: En populus ſapiens & intelligens, gens magna.

7. Nec eſt alia natio tam grandis, quæ habeat deos appropinquantes ſibi, ſicut Deus noſter adeſt cunctis obſecrationibus noſtris.

8. Quæ eſt enim alia gens ſic inclyta, ut habeat cæremonias, juſtaque judicia, & univerſam legem, quam ego proponam hodie ante oculos veſtros?

9. Cuſtodi igitur temetipſum, & animam tuam ſolicitè. Ne obliviſcaris verborum, quæ viderunt oculi tui, & ne excidant de corde tuo cunctis diebus vitæ tuæ. Docebis ea filios ac nepotes tuos,

10. à die in quo ſtetiſti coram Domino Deo tuo in Horeb, quando Dominus locutus eſt mihi dicens: Congrega ad me populum, ut audiant ſermones meos, & diſcant timere me omni tempore quo vivunt in terra, doceantque filios ſuos.

11. Et acceſſiſtis ad radices montis, qui ardebat uſque ad cœlum: erantque in eo tenebræ, & nubes, & caligo.

12. Locutuſque eſt Dominus ad vos de medio ignis. Vocem verborum ejus audiſtis, & formam penitùs non vidiſtis.

13. Et oſtendit vobis pactum ſuum, quod præcepit ut faceretis, & ‖ decem verba, quæ ſcripſit in duabus tabulis lapideis. ‖ *Exod. 20. 21. 22. & 31. capitibus.*

14. Mihique mandavit in illo tempore ut docerem vos cæremonias & judicia, quæ facere deberetis in Terra, quam poſſeſſuri eſtis.

15. Cuſtodite igitur ſolicitè animas veſtras. * Non vidiſtis aliquam ſimilitudinem, in die qua locutus eſt vobis Dominus in Horeb de medio ignis: * *Vide Exod. 34. 10.*

16. ne fortè decepti faciatis vobis ſculptam ſimilitudinem, aut imaginem maſculi vel fœminæ,

17. ſimilitudinem omnium jumentorum quæ ſunt ſuper terram, vel avium ſub cœlo volantium,

18. atque reptilium, quæ moventur in terra, ſive piſcium qui ſub terra morantur in aquis:

19. ne fortè elevatis oculis ad cœlum, videas Solem & Lunam, & omnia aſtra cœli, & errore deceptus adores ea & colas quæ creavit Dominus Deus tuus in miniſterium cunctis gentibus quæ ſub cœlo ſunt.

20. Vos autem tulit Dominus, & eduxit de fornace ferrea Ægypti, ut haberet populum hæreditarium, ſicut eſt in præſenti die.

21. ‖ Iratuſque eſt Dominus contra me propter ſermones veſtros, & juravit ut non tranſirem Jordanem, nec ingrederer Terram optimam, quam daturus eſt vobis. ‖ *Sup. 1. 37.*

22. Ecce morior in hac humo, non tranſibo Jordanem: vos tranſibitis, & poſſidebitis terram egregiam.

23. Cave ne quando obliviſcaris pacti Domini Dei tui, quod pepigit tecum: & facias tibi ſculptam ſimilitudinem eorum, quæ fieri Dominus prohibuit:

24. ‖ quia Dominus Deus tuus ignis conſumens eſt, Deus æmulator. ‖ *Hebr. 12. 29.*

25. Si genueritis filios ac nepotes, & morati fueritis in Terra, deceptique feceritis vobis aliquam ſimilitudinem, patrantes malum coram Domino Deo veſtro, ut eum ad iracundiam provocetis,

26. teſtes invoco hodie cœlum & terram, citò perituros vos eſſe de Terra, quam tranſito Jordane poſſeſſuri eſtis. Non habitabitis in ea longo tempore, ſed delebit vos Dominus,

27. atque diſperget in omnes gentes, & remanebitis pauci in nationibus, ad quas vos ducturus eſt Dominus.

28. Ibique ſervietis diis, qui hominum manu fabricati ſunt, ligno & lapidi qui non vident, nec audiunt, nec comedunt, nec odorantur.

29. Cùmque quæſieris ibi Dominum Deum tuum, invenies eum: ſi tamen toto corde quæſieris & tota tribulatione animæ tuæ.

30. Poſtquàm te invenerint omnia quæ prædicta ſunt, noviſſimo tempore reverteris ad Dominum Deum tuum, & audies vocem ejus.

31. Quia Deus miſericors, Dominus Deus tuus eſt: non dimittet te, nec omninò delebit,

bit, neque obliviſcetur pacti, in quo juravit patribus tuis.

32. Interroga de diebus antiquis, qui fuerunt ante te ex die quo creavit Deus hominem ſuper terram, à ſummo cœlo uſque ad ſummum ejus, ſi facta eſt aliquando hujuſcemodi res, aut umquam cognitum eſt,

33. ut audiret populus vocem Dei loquentis de medio ignis, ſicut tu audiſti & vidiſti:

34. ſi fecit Deus ut ingrederetur, & tolleret ſibi Gentem de medio nationum, per tentationes, ſigna, atque portenta, per pugnam, & robuſtam manum, extentumque brachium, & horribiles viſiones juxta omnia quæ fecit pro vobis Dominus Deus veſter in Ægypto, videntibus oculis tuis:

35. ut ſcires quoniam Dominus ipſe eſt Deus, & non eſt alius præter eum.

36. De cœlo te fecit audire vocem ſuam, ut doceret te, & in terra oſtendit tibi ignem ſuum maximum, & audiſti verba illius de medio ignis,

37. quia dilexit patres tuos, & elegit ſemen eorum poſt eos. ‖ Eduxitque te præcedens in virtute ſua magna ex Ægypto,

‖ *Exod.* 13. 21.

38. ut deleret nationes maximas & fortiores te in introitu tuo: & introduceret te, daretque tibi terram earum in poſſeſſionem, ſicut cernis in præſenti die.

39. Scito ergo hodie, & cogitato in corde tuo, quòd Dominus ipſe ſit Deus in cœlo ſurſum, & in terra deorſum, & non ſit alius.

40. Cuſtodi præcepta ejus atque mandata, quæ ego præcipio tibi: ut benè ſit tibi, & filiis tuis poſt te, & permaneas multo tempore ſuper Terram, quam Dominus Deus tuus daturus eſt tibi.

‖ *Num.* 35. 14.

41. ‖ Tunc ſeparavit Moyſes tres civitates trans Jordanem ad Orientalem plagam,

42. ut confugiat ad eas qui occiderit nolens proximum ſuum, nec ſibi fuerit inimicus ante unum & alterum diem, & ad harum aliquam urbium poſſit evadere:

‖ *Joſ.* 20. 8.

43. ‖ Boſor in ſolitudine, quæ ſita eſt in terra campeſtri de tribu Ruben: & Ramoth in Galaad, quæ eſt in tribu Gad: & Golan in Baſan, quæ eſt in tribu Manaſſe.

44. Iſta eſt lex, quam propoſuit Moyſes coram filiis Iſrael,

45. & hæc teſtimonia & cæremoniæ atque judicia, quæ locutus eſt ad filios Iſrael, quando egreſſi ſunt de Ægypto,

46. trans Jordanem in valle contra fanum Phogor in terra Sehon regis Amorrhæi, qui habitavit in Heſebon, quem percuſſit Moyſes. Filii quoque Iſrael egreſſi ex Ægypto

47. poſſederunt terram ejus, & terram Og regis Baſan, duorum regum Amorrhæorum, qui erant trans Jordanem ad ſolis ortum:

48. Ab Aroer, quæ ſita eſt ſuper ripam torrentis Arnon, uſque ad montem Sion, qui eſt & Hermon,

49. omnem planitiem trans Jordanem ad Orientalem plagam, uſque ad mare ſolitudinis, & uſque ad radices montis Phaſga.

CAPUT V.

Præceptorum decalogi repetitio & explanatio; & de timore filiorum Iſrael, cùm Dei vocem audiſſent, & montem ardere vidiſſent.

Eodem anno M. 2551. menſe 11. ann. 40. ab exitu.

1. Vocavitque Moyſes omnem Iſraelem, & dixit ad eum: Audi Iſrael cæremonias atque judicia, quæ ego loquor in auribus veſtris hodie: diſcite ea, & opere complete.

2. Dominus Deus noſter pepigit nobiſcum fœdus in Horeb.

3. Non cum patribus noſtris iniit pactum, ſed nobiſcum qui in præſentiarum ſumus, & vivimus.

4. Facie ad faciem locutus eſt nobis in monte de medio ignis.

5. Ego ſequeſter & medius fui inter Dominum & vos in tempore illo, ut annuntiarem vobis verba ejus. Timuiſtis enim ignem, & non aſcendiſtis in montem, & ait:

6. ‖ Ego Dominus Deus tuus, qui eduxi te de Terra Ægypti, de domo ſervitutis.

‖ *Exod.* 20. 2. *Lev.* 26. 1. *Pſal.* 80. 11

7. ‖ Non habebis deos alienos in conſpectu meo.

‖ *Exod.* 20. 3. *Pſal.* 80. 10

8. ‖ Non facies tibi ſculptile, nec ſimilitudinem omnium, quæ in cœlo ſunt deſuper, & quæ in terra deorſum, & quæ verſantur in aquis ſub terra.

‖ *Exod.* 20. 4. *Lev.* 26. 1. *Pſal.* 96. 7.

9. ‖ Non adorabis ea, & non coles. Ego enim ſum Dominus Deus tuus: Deus æmulator, reddens iniquitatem patrum ſuper filios in tertiam & quartam generationem his qui oderunt me,

‖ *Exod.* 34. 14.

10. & faciens miſericordiam in multa millia diligentibus me, & cuſtodientibus præcepta mea.

11. ‖ Non uſurpabis nomen Domini Dei tui fruſtra: quia non erit impunitus qui ſuper re vana nomen ejus aſſumpſerit.

‖ *Exod.* 20. 7. *Levit.* 19. 12. *Matth.* 5. 33.

12. Obſerva diem Sabbati, ut ſanctifices eum, ſicut præcepit tibi Dominus Deus tuus.

13. Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua.

14. ‖ Septimus dies Sabbati eſt, id eſt, requies Domini Dei tui. Non facies in eo quidquam operis tu, & filius tuus, & filia, ſervus & ancilla, & bos, & aſinus, & omne jumentum tuum, & peregrinus qui eſt intra portas tuas: ut requieſcat ſervus tuus, & ancilla tua, ſicut & tu.

‖ *Gen.* 2. 2. *Exod.* 20. 10. *Hebr.* 4. 4.

15. Memento quòd & ipſe ſervieris in Ægypto, & eduxerit te inde Dominus Deus tuus in manu forti, & brachio extento. Idcircò præcepit tibi ut obſervares diem Sabbati.

16. ‖ Honora patrem tuum & matrem, ſicut præcepit tibi Dominus Deus tuus, ut longo vivas tempore, & benè ſit tibi in Terra, quam Dominus Deus tuus daturus eſt tibi.

‖ *Exod.* 20. 12. *Eccli.* 3. 9. *Matt.* 15. 4 *Marc.* 7. 10 *Epheſ.* 6. 2.

17. Non occides.

18. Neque mœchaberis.

19. Furtumque non facies.

20. Nec loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium.

21. ‖ Non concupiſces uxorem proximi tui: non domum, non agrum, non ſervum, non ancillam, non bovem, non aſinum, & univerſa quæ illius ſunt.

‖ *Matth.* 5. 28. *Rom.* 7. 7.

22. Hæc verba locutus eſt Dominus ad om-

nem

nem multitudinem veſtram in monte de medio ignis & nubis, & caliginis, voce magna, nihil addens ampliùs: & ſcripſit ea in duabus tabulis lapideis, quas tradidit mihi.

23. Vos autem poſtquam audiſtis vocem de medio tenebrarum, & montem ardere vidiſtis, acceſſiſtis ad me omnes principes tribuum, & majores natu, atque dixiſtis:

24. Ecce oſtendit nobis Dominus Deus noſter majeſtatem & magnitudinem ſuam: vocem ejus audivimus de medio ignis, & probavimus hodie, quòd loquente Deo cum homine, vixerit homo.

25. Cur ergo moriemur, & devorabit nos ignis hic maximus? Si enim audierimus ultrà vocem Domini Dei noſtri, moriemur.

26. Quid eſt omnis caro, ut audiat vocem Dei viventis, qui de medio ignis loquitur ſicut nos audivimus, & poſſit vivere?

27. Tu magis accede: & audi cuncta quæ dixerit Dominus Deus noſter tibi: loquerisque ad nos, & nos audientes faciemus ea.

28. Quod cùm audiſſet Dominus, ait ad me: Audivi vocem verborum populi hujus quæ locuti ſunt tibi: benè omnia ſunt locuti.

29. Quis det talem eos habere mentem, ut timeant me, & cuſtodiant univerſa mandata mea in omni tempore, ut benè ſit eis & filiis eorum in ſempiternum?

30. Vade & dic eis: Revertimini in tentoria veſtra.

31. Tu verò hìc ſta mecum, & loquar tibi omnia mandata mea, & cæremonias atque judicia: quæ docebis eos, ut faciant ea in Terra, quam dabo illis in poſſeſſionem.

32. Cuſtodite igitur & facite quæ præcepit Dominus Deus vobis: non declinabitis neque ad dexteram, neque ad ſiniſtram:

33. ſed per viam, quam præcepit Dominus Deus veſter, ambulabitis, ut vivatis, & benè ſit vobis, & protelentur dies in terra poſſeſſionis veſtræ.

CAPUT VI.

Dominus ex toto corde diligendus, ejuſque mandata ſolicitè ſervanda, & poſteris inculcanda.

Eodem anno M. 2553. menſe 12. ann. 40. ab exitu.

1. HÆc ſunt præcepta, & cæremoniæ, atque judicia, quæ mandavit Dominus Deus veſter ut docerem vos, & faciatis ea in Terra, ad quam tranſgredimini poſſidendam:

2. ut timeas Dominum Deum tuum, & cuſtodias omnia mandata & præcepta ejus, quæ ego præcipio tibi, & filiis, ac nepotibus tuis, cunctis diebus vitæ tuæ, ut prolongentur dies tui.

3. Audi Iſrael, & obſerva ut facias quæ præcepit tibi Dominus, & benè ſit tibi, & multipliceris ampliùs, ſicut pollicitus eſt Dominus Deus patrum tuorum tibi terram lacte & melle manantem.

4. Audi Iſrael, Dominus Deus noſter, Dominus unus eſt.

|| *Infr. 11. 13. Matth. 22. 37. Marc. 12. 30. Luc. 10. 27.*

5. || Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua.

6. Eruntque verba hæc, quæ ego præcipio tibi hodie, in corde tuo:

7. & narrabis ea filiis tuis, & meditabeJris in eis ſedens in domo tua, & ambulans in itinere, dormiens atque conſurgens.

8. Et ligabis ea quaſi ſignum in manu tua, eruntque & movebuntur inter oculos tuos,

9. ſcribeſque ea in limine & oſtiis domus tuæ.

10. Cùmque introduxerit te Dominus Deus tuus in Terram, pro qua juravit patribus tuis, Abraham, Iſaac, & Jacob: & dederit tibi civitates magnas & optimas, quas non ædificaſti,

11. domos plenas cunctarum opum, quas non extruxiſti, ciſternas, quas non fodiſti, vineta & oliveta, quæ non plantaſti,

12. & comederis, & ſaturatus fueris:

13. cave diligenter, ne obliviſcaris Domini, qui eduxit te de Terra Ægypti, de domo ſervitutis. || Dominum Deum tuum timebis, & illi ſoli ſervies, ac per nomen illius jurabis. || *Inf. 10. 20. Matt. 4. 10. Luc. 4. 8.*

14. Non ibitis poſt deos alienos cunctarum Gentium, quæ in circuitu veſtro ſunt:

15. quoniam Deus æmulator, Dominus Deus tuus in medio tui: nequando iraſcatur furor Domini Dei tui contra te, & auferat te de ſuperficie terræ.

16. || Non tentabis Dominum Deum tuum, ſicut tentaſti in loco tentationis. || *Matt. 4. 7. Luc. 4. 12.*

17. Cuſtodi præcepta Domini Dei tui, ac teſtimonia & cæremonias, quas præcepit tibi:

18. & fac quod placitum eſt & bonum in conſpectu Domini, ut benè ſit tibi: & ingreſſus poſſideas terram optimam, de qua juravit Dominus patribus tuis,

19. ut deleret omnes inimicos tuos coram te, ſicut locutus eſt.

20. Cùmque interrogaverit te filius tuus cras, dicens: Quid ſibi volunt teſtimonia hæc, & cæremoniæ, atque judicia, quæ præcepit Dominus Deus noſter nobis?

21. dices ei: Servi eramus Pharaonis in Ægypto, & eduxit nos Dominus de Ægypto in manu forti:

22. fecitque ſigna atque prodigia magna & peſſima in Ægypto contra Pharaonem, & omnem domum illius, in conſpectu noſtro,

23. & eduxit nos inde, ut introductis daret Terram, ſuper qua juravit patribus noſtris.

24. Præcepitque nobis Dominus, ut faciamus omnia legitima hæc, & timeamus Dominum Deum noſtrum, ut benè ſit nobis cunctis diebus vitæ noſtræ, ſicut eſt hodie.

25. Eritque noſtri miſericors, ſi cuſtodierimus, & fecerimus omnia præcepta ejus coram Domino Deo noſtro, ſicut mandavit nobis.

CAPUT VII.

Nulla cum Gentibus ſocietas contrahenda, ſed earum aræ, luci, ac ſimulachra delenda: memoratis Dei beneficiis promittit in omnibus auxilium & ubertatem, modò ejus præcepta obſervent.

1. CUm introduxerit te Dominus Deus tuus in terram, quam poſſeſſurus ingredieris, & deleverit Gentes multas coram te, || Hethæum, & Gergezæum, & Amorrhæum, Chananæum, & Pherezæum, & Hævæum, & Jebuſæum, ſeptem Gentes mul- Eodem anno M. 2553. menſe 12. anno 40. ab exitu. || *Exod. 23. 23. & 33. 2.*

to

tò majoris numeri quàm tu es, & robuſtiores te:

2. tradideritque eas Dominus Deus tuus tibi, percuties eas uſque ad internecionem. ‖ Non inibis cum eis fœdus, nec miſereberis earum,

‖ Exod. 23. 32. & 34. 15. 16.

3. neque ſociabis cum eis conjugia. Filiam tuam non dabis filio ejus, nec filiam illius accipies filio tuo:

4. quia ſeducet filium tuum, ne ſequatur me, & ut magis ſerviat diis alienis: iraſceturque furor Domini, & delebit te citò.

5. Quin potius hæc facietis eis: ‖ Aras eorum ſubvertite, & confringite ſtatuas, lucoſque ſuccidite, & ſculptilia comburite.

‖ Exod. 23. 24. Inf. 12. 3. & 16. 21. ‖ Inf. 14. 2. ‖ Inf. 26. 18.

6. ‖ Quia populus ſanctus es Domino Deo tuo. ‖ Te elegit Dominus Deus tuus, ut ſis ei populus peculiaris de cunctis populis, qui ſunt ſuper terram.

7. Non quia cunctas gentes numero vincebatis, vobis junctus eſt Dominus, & elegit vos, cùm omnibus ſitis populis pauciores:

8. ſed quia dilexit vos Dominus, & cuſtodivit juramentum, quod juravit patribus veſtris: eduxitque vos in manu forti, & redemit de domo ſervitutis, de manu Pharaonis regis Ægypti.

9. Et ſcies, quia Dominus Deus tuus, ipſe eſt Deus fortis & fidelis, cuſtodiens pactum & miſericordiam diligentibus ſe, & his qui cuſtodiunt præcepta ejus, in mille generationes:

10. & reddens odientibus ſe ſtatim, ita ut diſperdat eos, & ultrà non differat, protinus eis reſtituens quod merentur.

11. Cuſtodi ergo præcepta & cæremonias atque judicia, quæ ego mando tibi hodie ut facias.

12. Si poſtquàm audieris hæc judicia, cuſtodieris ea & feceris, cuſtodiet & Dominus Deus tuus pactum tibi, & miſericordiam quam juravit patribus tuis:

13. & diliget te ac multiplicabit, benedicetque fructui ventris tui, & fructui terræ tuæ, frumento tuo, atque vindemiæ, oleo, & armentis, gregibus ovium tuarum ſuper Terram, pro qua juravit patribus tuis ut daret eam tibi.

14. Benedictus eris inter omnes populos. ‖ Non erit apud te ſterilis utriuſque ſexus, tam in hominibus quàm in gregibus tuis.

‖ Exod. 23. 26.

15. Auferet Dominus à te omnem languorem: & infirmitates Ægypti peſſimas, quas noviſti, non inferet tibi, ſed cunctis hoſtibus tuis.

16. Devorabis omnes populos, quos Dominus Deus tuus daturus eſt tibi. Non parcet eis oculus tuus, nec ſervies diis eorum, ne ſint in ruinam tui.

17. Si dixeris in corde tuo: Plures ſunt gentes iſtæ quàm ego, quomodo potero delere eas?

18. noli metuere, ſed recordare quæ fecerit Dominus Deus tuus Pharaoni, & cunctis Ægyptiis,

19. plagas maximas, quas viderunt oculi tui, & ſigna atque portenta, manumque robuſtam, & extentum brachium, ut educeret te Dominus Deus tuus: ſic faciet cunctis populis, quos metuis.

‖ Exod. 23. 28. Joſ. 24. 12.

20. ‖ Inſuper & crabrones mittet Dominus Deus tuus in eos, donec deleat omnes, atque diſperdat, qui te fugerint, & latere potuerint.

21. Non timebis eos, quia Dominus Deus tuus in medio tui eſt, Deus magnus & terribilis:

22. ipſe conſumet nationes has in conſpectu tuo paulatim atque per partes. Non poteris eas delere pariter: ne fortè multiplicentur contra te beſtiæ terræ.

23. Dabitque eos Dominus Deus tuus in conſpectu tuo: & interficiet illos donec penitus deleantur.

24. Traderque reges eorum in manus tuas, & diſperdes nomina eorum ſub cœlo: nullus poterit reſiſtere tibi, donec conteras eos.

25. ‖ Sculptilia eorum igne combures: non concupiſces argentum & aurum, de quibus facta ſunt, neque aſſumes ex eis tibi quidquam, ne offendas, propterea quia abominatio eſt Domini Dei tui.

‖ 2. Mac. 12. 40.

26. Nec inferes quippiam ex idolo in domum tuam, ne fias anathema, ſicut & illud eſt. Quaſi ſpurcitiam deteſtaberis, & velut inquinamentum ac ſordes abominationi habebis, quia anathema eſt.

CAPUT VIII.

Commemorantur beneficia & afflictiones quæ Dominus eis in deſerto immiſerat, ne illorum & Dei ſui fiant immemores.

Eodem anno M. 2553. menſe 11. anno 40. ab exitu.

1. OMne mandatum, quod ego præcipio tibi hodie, cave diligenter ut facias: ut poſſitis vivere, & multiplicemini, ingreſſique poſſideatis Terram, pro qua juravit Dominus patribus veſtris.

2. Et recordaberis cuncti itineris, per quod adduxit te Dominus Deus tuus quadraginta annis per deſertum, ut affligeret te, atque tentaret, & nota fierent quæ in tuo animo verſabantur, utrùm cuſtodires mandata illius, an non.

3. Afflixit te penuria, & dedit tibi cibum Manna, quod ignorabas tu & patres tui: ut oſtenderet tibi quòd non ‖ in ſolo pane vivat homo, ſed in omni verbo quod egreditur de ore Dei.

‖ Matt. 4. 4. Luc. 4. 4.

4. Veſtimentum tuum, quo operiebaris, nequaquam vetuſtate defecit, & pes tuus non eſt ſubtritus, en quadrageſimus annus eſt.

5. Ut recogites in corde tuo, quia ſicut erudit filium ſuum homo, ſic Dominus Deus tuus erudivit te,

6. ut cuſtodias mandata Domini Dei tui, & ambules in viis ejus, & timeas eum.

7. Dominus enim Deus tuus introducet te in terram bonam, terram rivorum aquarumque & fontium: in cujus campis & montibus erumpunt fluviorum abyſſi:

8. terram frumenti, hordei, ac vinearum, in qua ficus, & malogranata, & oliveta naſcuntur: terram olei ac mellis.

9. Ubi abſque ulla penuria comedes panem tuum, & rerum omnium abundantia perfrueris: cujus lapides ferrum ſunt, & de montibus ejus æris metalla fodiuntur:

10. ut cùm comederis, & ſatiatus fueris, benedicas Domino Deo tuo pro terra optima, quam dedit tibi.

11. Obſerva, & cave nequando obliviſcaris

Do-

Domini Dei tui, & negligas mandata ejus atque judicia & cæremonias, quas ego præcipio tibi hodie:

12. ne poſtquàm comederis & ſatiatus fueris, domos pulchras ædificaveris, & habitaveris in eis,

13. habuerisque armenta boum, & ovium greges, argenti & auri, cunctarumque rerum copiam,

14. elevetur cor tuum: & non reminiſcaris Domini Dei tui, qui eduxit te de Terra Ægypti, de domo ſervitutis:

15. & ductor tuus fuit in ſolitudine magna atque terribili, || in qua erat ſerpens flatu adurens, & ſcorpio ac dipſas, & nullæ omninò aquæ: || qui eduxit rivos de petra duriſſima,

|| Num. 20. 9. 21. 6. || Exod. 17. 6. || Exod. 16. 14.

16. & || cibavit te Manna in ſolitudine, quod neſcierunt patres tui. Et poſtquàm afflixit ac probavit, ad extremum miſertus eſt tui,

17. ne diceres in corde tuo: Fortitudo mea, & robur manus meæ, hæc mihi omnia præſtiterunt.

18. Sed recorderis Domini Dei tuis, quòd ipſe vires tibi præbuerit, ut impleret pactum ſuum, ſuper quo juravit patribus tui, ſicut præſens indicat dies.

19. Sin autem oblitus Domini Dei tui, ſecutus fueris deos alienos, colueriſque illos & adoraveris: ecce nunc prædico tibi quòd omninò diſpereas.

20. Sicut Gentes, quas delevit Dominus in introitu tuo, ita & vos peribitis, ſi inobedientes fueritis voci Domini Dei veſtri.

CAPUT IX.

Reprimitur elatio, ne futuras victorias ſibi ſed ſoli Domino adſcribant, cùm ſemper Deo adverſati ſint.

Eodem Ann. M. 2553. menſe 11. anni 40. abex itu.

1. AUdi Iſrael: Tu tranſgredieris hodie Jordanem, ut poſſideas nationes maximas & fortiores te, civitates ingentes & ad cœlum uſque muratas,

2. populum magnum atque ſublimem, filios Enacim, quos ipſe vidiſti, & audiſti, quibus nullus poteſt ex adverſo reſiſtere.

3. Scies ergo hodie quòd Dominus Deus tuus ipſe tranſibit ante te, ignis devorans atque conſumens, qui conterat eos & deleat atque diſperdat ante faciem tuam velociter, ſicut locutus eſt tibi.

4. Ne dicas in corde tuo, cùm deleverit eos Dominus Deus tuus in conſpectu tuo: Propter juſtitiam meam introduxit me Dominus ut terram hanc poſſiderem, cùm propter impietates ſuas iſtæ deletæ ſint nationes.

5. Neque enim propter juſtitias tuas, & æquitatem cordis tui ingredieris ut poſſideas terras earum: ſed quia illæ egerunt impiè, introeunte te deletæ ſunt: & ut compleret verbum ſuum Dominus, quod ſub juramento pollicitus eſt patribus tuis, Abraham, Iſaac, & Jacob.

6. Scito ergo quòd non propter juſtitias tuas Dominus Deus tuus dederit tibi terram hanc optimam in poſſeſſionem, cùm duriſſimæ cervicis ſis populus.

7. Memento, & ne obliviſcaris, quomodo ad iracundiam provocaveris Dominum Deum tuum in ſolitudine. Ex eo die, quo egreſſus es ex Ægypto uſque ad locum iſtum, ſemper adverſum Dominum contendiſti.

8. || Nam & in Horeb provocaſti eum, & iratus delere te voluit, *|| Exod. 19. 6. & 19. 3.*

9. quando aſcendi in montem, ut acciperem tabulas lapideas, tabulas pacti quod pepigit vobiſcum Dominus: & perſeveravi in monte quadraginta diebus ac noctibus, panem non comedens, & aquam non bibens.

10. || Deditque mihi Dominus duas tabulas lapideas ſcriptas digito Dei, & continentes omnia verba quæ vobis locutus eſt in monte de medio ignis, quando concio populi congregata eſt. *|| Exod. 31. 18. & 32. 15.*

11. Cùmque tranſiſſent quadraginta dies, & totidem noctes, dedit mihi Dominus duas tabulas lapideas, tabulas fœderis:

12. dixitque mihi: || Surge, & deſcende hinc citò: quia populus tuus, quem eduxiſti de Ægypto, deſeruerunt velociter viam, quam demonſtraſti eis, feceruntque ſibi conflatile. *|| Exod. 32. 7.*

13. Rurſumque ait Dominus ad me: Cerno quòd populus iſte duræ cervicis ſit:

14. dimitte me ut conteram eum, & deleam nomen ejus de ſub cœlo, & conſtituam te ſuper Gentem, quæ hac major & fortior ſit.

15. Cùmque de monte ardente deſcenderem, & duas tabulas fœderis utraque tenerem manu,

16. vidiſſemque vos peccaſſe Domino Deo veſtro, & feciſſe vobis vitulum conflatilem, ac deſeruiſſe velociter viam ejus, quam vobis oſtenderat:

17. projeci tabulas de manibus meis, confregique eas in conſpectu veſtro.

18. Et procidi ante Dominum ſicut priùs, quadraginta diebus & noctibus panem non comedens, & aquam non bibens, propter omnia peccata veſtra quæ geſſiſtis contra Dominum, & eum ad iracundiam provocaſtis:

19. timui enim indignationem & iram illius, qua adverſum vos concitatus, delere vos voluit. Et exaudivit me Dominus etiam hac vice.

20. Adverſum Aaron quoque vehementer iratus, voluit eum conterere, & pro illo ſimiliter deprecatus ſum.

21. Peccatum autem veſtrum quod feceratis, id eſt vitulum, arripiens, igne combuſſi, & in fruſta comminuens, omninoque in pulverem redigens, projeci in torrentem, qui de monte deſcendit.

22. || In incendio quoque & in tentatione, & in Sepulchris concupiſcentiæ provocaſtis Dominum: *|| Nu. 11. 1. & 16. 2. & 21. 5.*

23. & quando miſit vos de Cadesbarne, dicens: Aſcendite, & poſſidete Terram, quam dedi vobis, & contempſiſtis imperium Domini Dei veſtri, & non credidiſtis ei, neque vocem ejus audire voluiſtis:

24. ſed ſemper fuiſtis rebelles à die qua noſſe vos cœpi.

25. Et jacui coram Domino quadraginta diebus ac noctibus, quibus eum ſuppliciter deprecabar, ne deleret vos ut fuerat comminatus:

26. & orans dixi: Domine Deus, ne diſperdas populum tuum, & hæreditatem tuam,

quam redemiſti in magnitudine tua, quos eduxiſti de Ægypto in mann forti.

27. Recordare ſervorum tuorum, Abraham, Iſaac, & Jacob: ne aſpicias duritiam populi hujus, & impietatem atque peccatum:

28. ne fortè dicant habitatores terræ, de qua eduxiſti nos: Non poterat Dominus introducere eos in Terram, quam pollicitus eſt eis, & oderat illos: idcirco eduxit, ut interficeret eos in ſolitudine.

29. Qui ſunt populus tuus & hæreditas tua, quos eduxiſti in fortitudine tua magna, & in brachio tuo extento.

CAPUT X.

Tabularum ſecundarum inſtauratio: Levitarum officia: timor & dilectio Dei ad ſervanda præcepta movere debent: præputium cordis circumcidendum, peregrini amandi, & per Dei nomen jurandum.

Eodem ann. M. 2513. ‖ Exo. 34. 1.

1. IN ‖ tempore illo dixit Dominus ad me: Dola tibi duas tabulas lapideas, ſicut priores fuerunt, & aſcende ad me in montem: facieſque arcam ligneam,

2. & ſcribam in tabulis verba quæ fuerunt in his quas antè confregiſti, poneſque eas in arca.

3. Feci igitur arcam de lignis Setim. Cùmque dolaſſem duas tabulas lapideas inſtar priorum, aſcendi in montem, habens eas in manibus.

4. Scripſitque in tabulis, juxta id, quod priùs ſcripſerat, verba decem, quæ locutus eſt Dominus ad vos in monte de medio ignis, quando populus congregatus eſt: & dedit eas mihi.

5. Reverſuſque de monte, deſcendi, & poſui tabulas in arca, quam feceram, quæ hucuſque ibi ſunt, ſicut mihi præcepit Dominus.

‖ Num. 33. 31. ‖ Num. 20. 28. & 29.

6. ‖ Filii autem Iſrael moverunt caſtra ex Beroth filiorum Jacan in Moſera, ubi ‖ Aaron mortuus ac ſepultus eſt, pro quo, ſacerdotio functus eſt Eleazar filius ejus.

* Id eſt ex Beroth, non autem ex Moſera. Num. 32. 33.

7. Inde * venerunt in Gadgad: de quo loco profecti, caſtrametati ſunt in Jetebatha, in Terra aquarum atque torrentium.

8. Eo tempore ſeparavit tribum Levi, ut portaret arcam fœderis Domini, & ſtaret coram eo in miniſterio, ac benediceret in nomine illius uſque in præſentem diem.

9. Quam ob rem non habuit Levi partem, neque poſſeſſionem cum fratribus ſuis: quia ipſe Dominus poſſeſſio ejus eſt, ſicut promiſit ei Dominus Deus tuus.

10. Ego autem ſteti in monte, ſicut priùs, quadraginta diebus ac noctibus: exaudivitque me Dominus etiam hac vice, & te perdere noluit.

11. Dixitque mihi: Vade, & præcede populum, ut ingrediatur, & poſſideat Terram, quam juravi patribus eorum ut traderem eis.

12. Et nunc Iſrael, quid Dominus Deus tuus petit à te, niſi ut timeas Dominum Deum tuum, & ambules in viis ejus, & diligas eum, ac ſervias Domino Deo tuo in toto corde tuo, & in tota anima tua:

13. cuſtodiaſque mandata Domini, & cæremonias ejus, quas ego hodie præcipio tibi, ut benè ſit tibi?

14. En Domini Dei tui cœlum eſt, & cœlum cœli, terra, & omnia quæ in ea ſunt:

15. & tamen patribus tuis conglutinatus eſt Dominus, & amavit eos, elegitque ſemen eorum poſt eos, id eſt vos, de cunctis Gentibus, ſicut hodie comprobatur.

16. Circumcidite igitur præputium cordis veſtri, & cervicem veſtram ne induretis ampliùs:

17. quia Dominus Deus veſter, ipſe eſt Deus deorum, & Dominus dominantium, Deus magnus & potens, & terribilis, qui ‖ perſonam non accipit, nec munera. ‖ 2. Par. 19. 7. Job. 34. 19. Sap. 6. 8. Eccli. 35. 15. Act. 10. 34. Rom. 2. 11. Gal. 2. 6.

18. Facit judicium pupillo & viduæ, amat peregrinum, & dat ei victum atque veſtitum.

19. Et vos ergo amate peregrinos, quia & ipſi fuiſtis advenæ in Terra Ægypti.

20. ‖ Dominum Deum tuum timebis, & ei ſoli ſervies: ipſi adhærebis, jurabiſque in nomine illius. ‖ Sup. 6. 13. Matt. 4. 10. Luc. 4. 8. ‖ Gen. 46. 27. Exod. 1. 5.

21. Ipſe eſt laus tua, & Deus tuus, qui fecit tibi hæc magnalia & terribilia, quæ viderunt oculi tui.

22. ‖ In ſeptuaginta animabus deſcenderunt patres tui in Ægyptum: & ecce nunc multiplicavit te Dominus Deus tuus ſicut aſtra cœli.

CAPUT XI.

Recenſentur varia Dei beneficia, multaque bona promittuntur ſervantibus ejus præcepta, mala autem non ſervantibus, hoc eſt benedictio & maledictio.

1. AMa itaque Dominum Deum tuum, & obſerva præcepta ejus & cæremonias, judicia atque mandata, omni tempore. Eodem ann. M. 2513. Ant. Chr. 1491. menſe 11. ann. 40. ab exitu.

2. Cognoſcite hodie quæ ignorant filii veſtri, qui non viderunt diſciplinam Domini Dei veſtri, magnalia ejus & robuſtam manum, extentumque brachium,

3. ſigna & opera quæ fecit in medio Ægypti Pharaoni regi, & univerſæ terræ ejus,

4. omnique exercitui Ægyptiorum, & equis ac curribus: quomodo operuerint eos aquæ maris rubri, cùm vos perſequerentur, & deleverit eos Dominus uſque in præſentem diem:

5. vobiſque quæ fecerit in ſolitudine, donec veniretis ad hunc locum:

6. & ‖ Dathan atque Abiron filiis Eliab, qui fuit filius Ruben: quos ‖ aperto ore ſuo terra abſorbuit, cum domibus & tabernaculis, & univerſa ſubſtantia eorum, quam habebant in medio Iſrael. ‖ Num. 16. 1. ‖ Num. 16. 32.

7. Oculi veſtri viderunt omnia opera Domini magna, quæ fecit,

8. ut cuſtodiatis univerſa mandata illius, quæ ego hodie præcipio vobis, & poſſitis introire, & poſſidere Terram, ad quam ingredimini,

9. multoque in ea vivatis tempore: quam ſub juramento pollicitus eſt Dominus patribus veſtris, & ſemini eorum, lacte & melle manantem.

10. Terra enim, ad quam ingrederis poſſidendam, non eſt ſicut Terra Ægypti, de qua exiſti, ubi jacto ſemine in hortorum morem aquæ ducuntur irriguæ:

11. ſed montuoſa eſt & campeſtris, de cœlo expectans pluvias.

12. Quam Dominus Deus tuus ſemper inviſit,

ſit, & oculi illius in ea ſunt à principio anni uſque ad finem ejus.

‖ Sup. 10. 12. 13. ‖ Si ergo obedieritis mandatis meis, quæ ego hodie præcipio vobis, ut diligatis Dominum Deum veſtrum, & ſerviatis ei in toto corde veſtro, & in tota anima veſtra:

14. dabit pluviam terræ veſtræ temporaneam & ſerotinam, ut colligatis frumentum, & vinum, & oleum,

15. fœnumque ex agris ad paſcenda jumenta, & ut ipſi comedatis ac ſaturemini.

16. Cavete ne fortè decipiatur cor veſtrum, & recedatis à Domino, ſerviatiſque diis alienis, & adoretis eos.

17. Iratuſque Dominus claudat cœlum, & pluviæ non deſcendant, nec terra det germen ſuum, pereatiſque velociter de terra optima, quam Dominus daturus eſt vobis.

‖ Sup. 6. 6. 18. ‖ Ponite hæc verba mea in cordibus & in animis veſtris, & ſuſpendite ea pro ſigno in manibus, & inter oculos veſtros collocate.

19. Docete filios veſtros ut illa meditentur, quando ſederis in domo tua, & ambulaveris in via, & accubueris atque ſurrexeris.

20. Scribes ea ſuper poſtes & januas domus tuæ:

21. ut multiplicentur dies tui, & filiorum tuorum, in terra, quam juravit Dominus patribus tuis, ut daret eis quamdiù cœlum imminet terræ.

‡ Sabb. 4. Temp. Quadr. Epist. 2. 22. ‡ Si enim cuſtodieritis mandata quæ ego præcipio vobis, & feceritis ea, ut diligatis Dominum Deum veſtrum, & ambuletis in omnibus viis ejus, adhærentes ei,

23. diſperdet Dominus omnes gentes iſtas ante faciem veſtram, & poſſidebitis eas, quæ majores & fortiores vobis ſunt.

‖ Joſ. 1. 3. 24. ‖ Omnis locus, quem calcaverit pes veſter, veſter erit. A deſerto, & à Libano, à flumine magno Euphrate uſque ad mare occidentale erunt termini veſtri.

25. Nullus ſtabit contra vos: terrorem veſtrum & formidinem dabit Dominus Deus veſter ſuper omnem terram, quam calcaturi eſtis, ſicut locutus eſt vobis.

26. Et propono in conſpectu veſtro hodie benedictionem & maledictionem:

27. benedictionem, ſi obedieritis mandatis Domini Dei veſtri, quæ ego hodie præcipio vobis:

28. maledictionem, ſi non obedieritis mandatis Domini Dei veſtri, ſed receſſeritis de via, quam ego nunc oſtendo vobis, & ambulaveritis poſt deos alienos, quos ignoratis.

29. Cùm verò introduxerit te Dominus Deus tuus in Terram ad quam pergis habitandam, pones benedictionem ſuper montem Garizim, maledictionem ſuper montem Hebal:

30. qui ſunt trans Jordanem, poſt viam quæ vergit ad ſolis occubitum, in Terra Chananæi, qui habitat in campeſtribus contra Galgalam, quæ eſt juxta vallem tendentem & intrantem procul.

31. Vos enim tranſibitis Jordanem, ut poſſideatis Terram, quam Dominus Deus veſter daturus eſt vobis, ut habeatis & poſſideatis illam.

32. Videte ergo ut impleatis cæremonias atque judicia, quæ ego hodie ponam in conſpectu veſtro.

CAPUT XII.

Præcipit exterminari idololatriam, decimas ac primitias reddi, ſacrificia certo loco exſolvi, & comedi, ſanguinemque vitari.

1. HÆc ſunt præcepta atque judicia, quæ facere debetis in terra, quam Dominus Deus patrum tuorum daturus eſt tibi, ut poſſideas eam cunctis diebus, quibus ſuper humum gradieris. Eodem anno M. 2511. menſe 11. ann. 40. ab exitu.

2. Subvertite omnia loca, in quibus coluerunt gentes, quas poſſeſſuri eſtis, deos ſuos ſuper montes excelſos, & colles, & ſubter omne lignum frondoſum.

3. ‖ Diſſipate aras eorum, & confringite ſtatuas, lucos igne comburite, & idola comminuite: diſperdite nomina eorum de locis illis. ‖ Sup. 7. 25. 2. Mac. 12. 40.

4. Non facietis ita Domino Deo veſtro:

5. ſed ad locum, quem elegerit Dominus Deus veſter de cunctis tribubus veſtris, ut ponat nomen ſuum ibi, & habitet in eo, venietis:

6. & offeretis in loco illo holocauſta & victimas veſtras, decimas & primitias manuum veſtrarum, & vota atque donaria, primogenita boum & ovium.

7. Et comedetis ibi in conſpectu Domini Dei veſtri: ac lætabimini in cunctis, ad quæ miſeritis manum vos & domus veſtræ, in quibus benedixerit vobis Dominus Deus veſter.

8. Non facietis ibi quæ nos hìc facimus hodie, ſinguli quod ſibi rectum videtur.

9. Neque enim uſque in præſens tempus veniſtis ad requiem, & poſſeſſionem, quam Dominus Deus veſter daturus eſt vobis.

10. Tranſibitis Jordanem, & habitabitis in Terra, quam Dominus Deus veſter daturus eſt vobis, ut requieſcatis à cunctis hoſtibus per circuitum: & abſque ullo timore habitetis

11. in loco quem elegerit Dominus Deus veſter, ut ſit nomen ejus in eo: illuc omnia quæ præcipio, conferetis, holocauſta, & hoſtias, ac decimas, & primitias manuum veſtrarum: & quidquid præcipuum eſt in muneribus, quæ vovebitis Domino.

12. Ibi epulabimini coram Domino Deo veſtro, vos & filii ac filiæ veſtræ, famuli & famulæ, atque Levites qui in urbibus veſtris commorantur: neque enim habet aliam partem & poſſeſſionem inter vos.

13. Cave ne offeras holocauſta tua in omni loco, quem videris:

14. ſed in eo, quem elegerit Dominus, in una tribuum tuarum offeres hoſtias, & facies quæcumque præcipio tibi.

15. Sin autem comedere volueris, & te eſus carnium delectaverit, occide, & comede juxta benedictionem Domini Dei tui, quam dedit tibi in urbibus tuis: ſive immundum fuerit, hoc eſt, maculatum & debile: ſive mundum, hoc eſt, integrum & ſine macula, quod offerri licet, ſicut capream & cervum, comedes,

16. abſque eſu dumtaxat ſanguinis, quem ſuper terram quaſi aquam effundes.

17. Non poteris comedere in oppidis tuis decimam frumenti, & vini, & olei tui, primogenita armentorum & pecorum, & omnia

quæ

quæ voveris, & ſponte offerre volueris, & primitias manuum tuarum:

18. ſed coram Domino Deo tuo comedes ea, in loco quem elegerit Dominus Deus tuus, tu & filius tuus & filia tua, & ſervus & famula, atque Levites qui manet in urbibus tuis: & lætaberis & reficieris coram Domino Deo tuo, in cunctis ad quæ extenderis manum tuam.

19. Cave ne derelinquas Levitem in omni tempore, quo verſaris in terra.

‖ Gen. 18. 14. Exod. 34. 24. Infr. 19. 8.

20. ‖ Quando dilataverit Dominus Deus tuus terminos tuos, ſicut locutus eſt tibi, & volueris veſci carnibus, quas deſiderat anima tua:

21. locus autem, quem elegerit Dominus Deus tuus ut ſit nomen ejus ibi, ſi procul fuerit, occides de armentis & pecoribus, quæ habueris, ſicut præcepi tibi, & comedes in oppidis tuis, ut tibi placet.

22. Sicut comeditur caprea & cervus, ita veſceris eis: & mundus & immundus in commune veſcentur.

23. Hoc ſolùm cave, ne ſanguinem comedas: ſanguis enim eorum pro anima eſt: & idcircò non debes animam comedere cum carnibus:

24. ſed ſuper terram fundes quaſi aquam,

25. ut benè ſit tibi & filiis tuis poſt te, cùm feceris quod placet in conſpectu Domini.

26. Quæ autem ſanctificaveris, & voveris Domino, tolles, & venies ad locum, quem elegerit Dominus:

27. & offeres oblationes tuas carnem & ſanguinem ſuper altare Domini Dei tui: ſanguinem hoſtiarum fundes in altari: carnibus autem ipſe veſceris.

28. Obſerva & audi omnia quæ ego præcipio tibi, ut benè ſit tibi & filiis tuis poſt te in ſempiternum, cùm feceris quod bonum eſt & placitum in conſpectu Domini Dei tui.

‖ Infr. 19. 1

29. ‖ Quando diſperdiderit Dominus Deus tuus ante faciem tuam gentes, ad quas ingredieris poſſidendas, & poſſederis eas, atque habitaveris in terra earum:

30. cave ne imiteris eas, poſtquàm te fuerint introeunte ſubverſæ, & requiras cæremonias earum, dicens: Sicut coluerunt gentes iſtæ deos ſuos, ita & ego colam.

31. Non facies ſimiliter Domino Deo tuo. Omnes enim abominationes, quas averſatur Dominus, fecerunt diis ſuis, offerentes filios & filias, & comburentes igni.

32. Quod præcipio tibi, hoc tantùm facito Domino: nec addas quidquam, nec minuas.

CAPUT XIII.

Pſeudopropheta à Deo avertens occidi debet, quantumvis propinquus ſit vel amicus; imò & urbs vaſtari funditus, cujus habitatores id facere conati fuerint.

Eodem Anno M. 2553. Ant. Chr. 1451. menſe 11. ann. 40. ab exitu.

1. SI ſurrexerit in medio tui prophetes, aut qui ſomnium vidiſſe ſe dicat, & prædixerit ſignum atque portentum,

2. & evenerit quod locutus eſt, & dixerit tibi: Eamus, & ſequamur deos alienos quos ignoras, & ſerviamus eis:

3. non audies verba prophetæ illius aut ſomniatoris: quia tentat vos Dominus Deus veſter, ut palàm fiat utrùm diligatis eum an non, in toto corde, & in tota anima veſtra.

4. Dominum Deum veſtrum ſequimini, & ipſum timete, & mandata illius cuſtodite, & audite vocem ejus: ipſi ſervietis, & ipſi adhærebitis.

5. Propheta autem ille aut fictor ſomniorum interficietur: quia locutus eſt ut vos averteret à Domino Deo veſtro, qui eduxit vos de terra Ægypti, & redemit vos de domo ſervitutis: ut errare te faceret de via, quam tibi præcepit Dominus Deus tuus: & auferes malum de medio tui.

6. Si tibi voluerit perſuadere frater tuus filius matris tuæ, aut filius tuus vel filia, ſive uxor quæ eſt in ſinu tuo, aut amicus, quem diligis ut animam tuam, clam dicens: Eamus, & ſerviamus diis alienis, quos ignoras tu, & patres tui,

7. cunctarum in circuitu gentium, quæ juxta vel procul ſunt, ab initio uſque ad finem Terræ,

8. non acquieſcas ei, nec audias, neque parcat ei oculus tuus ut miſerearis & occultes eum,

9. ſed ſtatim interficies. ‖ Sit primùm manus tua ſuper eum, & poſteà omnis populus mittat manum. Infr. 17. 7.

10. Lapidibus obrutus necabitur: quia voluit te abſtrahere à Domino Deo tuo, qui eduxit te de terra Ægypti, de domo ſervitutis:

11. ut omnis Iſrael audiens timeat, & nequaquam ultrà faciat quippiam hujus rei ſimile.

12. Si audieris in una urbium tuarum, quas Dominus Deus tuus dabit tibi ad habitandum, dicentes aliquos:

13. Egreſſi ſunt filii Belial de medio tui, & averterunt habitatores urbis ſuæ, atque dixerunt: Eamus, & ſerviamus diis alienis quos ignoratis:

14. quære ſolicitè & diligenter, rei veritate perſpecta, ſi inveneris certum eſſe quod dicitur, & abominationem hanc opere perpetratam,

15. ſtatim percuties habitatores urbis illius in ore gladii, & delebis eam, ac omnia, quæ in illa ſunt, uſque ad pecora.

16. Quidquid etiam ſupellectilis fuerit, congregabis in medio platearum ejus, & cum ipſa civitate ſuccendes, ita ut univerſa conſumas Domino Deo tuo, & ſit tumulus ſempiternus: non ædificabitur ampliùs,

17. Et non adhærebit de illo anathemate quidquam in manu tua: ut avertatur Dominus ab ira furoris ſui, & miſereatur tui, multiplicetque te ſicut juravit patribus tuis,

18. quando audieris vocem Domini Dei tui, cuſtodiens omnia præcepta ejus, quæ ego præcipio tibi hodie, ut facias quod placitum eſt in conſpectu Domini Dei tui.

CAPUT XIV.

Gentium ritus ſuper mortuo fugiendus: animalium mundorum & immundorum diſcretio: & decimas eſſe ſolvendas.

1. FIlii eſtote Domini Dei veſtri: non vos incidetis, nec facietis calvitium ſuper mortuo, Eodem ann. 2553.

2. ‖ quo-

‖ Sup. 7. 6. Inf. 26. 18. 2. ‖ quoniam populus ſanctus es Domino Deo tuo : & te elegit ut ſis ei in populum peculiarem, de cunctis gentibus quæ ſunt ſuper terram.

‖ Lev. 11. 4. 3. ‖ Ne comedatis quæ immunda ſunt.

4. Hoc eſt animal quod comedere debetis, bovem, & ovem, & capram,

5. cervum & capream, bubalum, tragelaphum, pygargum, orygem, camelopardalum.

6. Omne animal, quod in duas partes findit ungulam, & ruminat, comedetis.

7. De his autem quæ ruminant, & ungulam non findunt, comedere non debetis, ut camelum, leporem, chœrogryllum: hæc quia ruminant, & non dividunt ungulam, immunda erunt vobis.

8. Sus quoque quoniam dividit ungulam, & non ruminat, immunda erit: carnibus eorum non veſcemini, & cadavera non tangetis.

9. Hæc comedetis ex omnibus quæ morantur in aquis : Quæ habent pinnulas & ſquamas, comedite:

10. quæ abſque pinnulis & ſquamis ſunt, ne comedatis, quia immunda ſunt.

11. Omnes aves mundas comedite.

12. Immundas ne comedatis: aquilam ſcilicet, & gryphem, & haliæetum,

13. ixion, & vulturem ac milvum juxta genus ſuum:

14. & omne corvini generis,

15. & ſtruthionem, ac noctuam, & larum, atque accipitrem juxta genus ſuum:

16. herodium ac cygnum, & ibin,

17. ac mergulum, porphyrionem, & nycticoracem,

18. onocrotalum, & charadrium, ſingula in genere ſuo, upupam quoque & veſpertilionem.

19. Et omne quod reptat & pennulas habet, immundum erit, & non comedetur.

20. Omne quod mundum eſt, comedite.

21. Quidquid autem morticinum eſt, ne veſcamini ex eo. Peregrino, qui intra portas tuas eſt, da ut comedat, aut vende ei : quia tu populus ſanctus Domini Dei tui es. ‖ Non coques hœdum in lacte matris ſuæ. ‖ Exod. 23. 19. & 34. 26.

22. Decimam partem ſeparabis de cunctis fructibus tuis qui naſcuntur in terra per annos ſingulos,

23. & comedes in conſpectu Domini Dei tui, in loco quem elegerit ut in eo nomen illius invocetur, decimam frumenti tui, & vini, & olei, & primogenita de armentis & ovibus tuis : ut diſcas timere Dominum Deum tuum omni tempore.

24. Cùm autem longior fuerit via, & locus quem elegerit Dominus Deus tuus, tibique benedixerit, nec potueris ad eum hæc cuncta portare,

25. vendes omnia, & in pretium rediges, portabiſque manu tua, & proficiſceris ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus:

26. & emes ex eadem pecunia quidquid tibi placuerit, ſive ex armentis, ſive ex ovibus, vinum quoque & ſiceram, & omne quod deſiderat anima tua : & comedes coram Domino Deo tuo, & epulaberis tu & domus tua;

27. & Levites qui intra portas tuas eſt: cave ne derelinquas eum, quia non habet aliam partem in poſſeſſione tua.

28. Anno tertio ſeparabis aliam decimam ex omnibus quæ naſcuntur tibi eo tempore: & repones intra januas tuas.

29. Venietque Levites qui aliam non habet partem nec poſſeſſionem tecum, & peregrinus ac pupillus & vidua, qui intra portas tuas ſunt, & comedent & ſaturabuntur: ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in cunctis operibus manuum tuarum quæ feceris.

CAPUT XV.

Lex remiſſionis ſeptimi anni in quos exerceatur : de ſervo Hebræo qui noluerit manumitti : de primogenitis Domino ſanctificandis & comedendis.

1. SEptimo anno facies remiſſionem, Eodem ann. 2553. Ant. Ch. 1451.

2. quæ hoc ordine celebrabitur. Cui debetur aliquid ab amico vel proximo ac fratre ſuo, repetere non poterit, quia annus remiſſionis eſt Domini.

3. A peregrino & advena exiges : civem & propinquum repetendi non habebis poteſtatem.

4. Et omnino indigens & mendicus non erit inter vos : ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in terra, quam traditurus eſt tibi in poſſeſſionem.

5. Si tamen audieris vocem Domini Dei tui, & cuſtodieris univerſa quæ juſſit, & quę ego hodie præcipio tibi, benedicet tibi, ut pollicitus eſt.

6. Fœnerabis gentibus multis, & ipſe à nullo accipies mutuum. Dominaberis nationibus plurimis, & tui nemo dominabitur.

7. Si unus de fratribus tuis, qui morantur intra portas civitatis tuæ, in terra quam Dominus Deus tuus daturus eſt tibi, ad paupertatem venerit: non obdurabis cor tuum, nec contrahes manum,

8. ſed aperies eam pauperi, ‖ & dabis mutuum, quo eum indigere perſpexeris. ‖ Matt. 5. 42. Luc. 6. 34.

9. Cave ne fortè ſubrepat tibi impia cogitatio, & dicas in corde tuo: Appropinquat ſeptimus annus remiſſionis ; & avertas oculos tuos à paupere fratre tuo, nolens ei quod poſtulat mutuum commodare: ne clamet contra te ad Dominum, & fiat tibi in peccatum.

10. Sed dabis ei: nec ages quippiam callidè in ejus neceſſitatibus ſublevandis : ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni tempore, & in cunctis ad quæ manum miſeris.

11. ‖ Non deerunt pauperes in terra habitationis tuæ : idcircò ego præcipio tibi, ut aperias manum fratri tuo egeno, & pauperi, qui tecum verſatur in terra. ‖ Matth. 26. 11.

12. ‖ Cùm tibi venditus fuerit frater tuus Hebræus, aut Hebræa, & ſex annis ſervierit tibi, in ſeptimo anno dimittes eum liberum: ‖ Exod. 21. 2. Jer. 34. 14.

13. & quem libertate donaveris, nequaquam vacuum abire patieris:

14. ſed dabis viaticum de gregibus, & de area, & torculari tuo, quibus Dominus Deus tuus benedixerit tibi.

15. Memento quòd & ipſe ſervieris in Terra Ægypti, & liberaverit te Dominus Deus tuus, & idcircò ego nunc præcipio tibi.

16. Sin autem dixerit : Nolo egredi eo quòd diligat te, & domum tuam, & benè ibi apud te eſſe ſentiat:

17. aſſumes ſubulam, & perforabis aurem ejus in janua domus tuæ, & ſerviet tibi

uſque in æternum : ancillæ quoque ſimiliter facies.

18. Non avertas ab eis oculos tuos, quando dimiſeris eos liberos : quoniam juxta mercedem mercenarii per ſex annos ſervivit tibi : ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in cunctis operibus quæ agis.

19. De primogenitis, quæ naſcuntur in armentis, & in ovibus tuis, quidquid eſt ſexus maſculini , ſanctificabis Domino Deo tuo . Non operaberis in primogenito bovis, & non tondebis primogenita ovium.

20. In conſpectu Domini Dei tui comedes ea per annos ſingulos, in loco quem elegerit Dominus, tu & domus tua.

‖ Lev. 22. 20. & 21. Eccli. 35. 14.

21. ‖ Sin autem habuerit maculam , vel claudum fuerit, vel cæcum , aut in aliqua parte deforme vel debile , non immolabitur Domino Deo tuo.

22. Sed intra portas urbis tuæ comedes illud : tam mundus quàm immundus ſimiliter veſcentur eis, quaſi caprea, & cervo.

23. Hoc ſolum obſervabis , ut ſanguinem eorum non comedas, ſed effundes in terram quaſi aquam.

CAPUT XVI.

Tres præcipuæ anni ſolemnitates, Azymorum, Hebdomadarum, & Tabernaculorum : de juſtis judicibus conſtituendis , & de cavendo ab occaſionibus idololatriæ.

Eodem Anno M. 2553. Ant. Chr. 1451.

1. OBſerva menſem novarum frugum , & verni primum temporis , ut facias Phaſe Domino Deo tuo : quoniam in iſto menſe eduxit te Dominus Deus tuus de Ægypto nocte.

2. Immolabiſque Phaſe Domino Deo tuo de ovibus, & de bobus, in loco quem elegerit Dominus Deus tuus, ut habitet nomen ejus ibi.

3. Non comedes in eo panem fermentatum : Septem diebus comedes abſque fermento, afflictionis panem , quoniam in pavore egreſſus es de Ægypto : ut memineris diei egreſſionis tuæ de Ægypto , omnibus diebus vitæ tuæ.

4. Non apparebit fermentum in omnibus terminis tuis ſeptem diebus, & non remanebit de carnibus ejus qnod immolatum eſt veſpere in die primo uſque manè.

5. Non poteris immolare Phaſe in qualibet urbium tuarum , quas Dominus Deus tuus daturus eſt tibi ;

6. ſed in loco , quem elegerit Dominus Deus tuus , ut habitet nomen ejus ibi : immolabis Phaſe veſpere ad ſolis occaſum , quando egreſſus es de Ægypto.

7. Et coques, & comedes in loco quem elegerit Dominus Deus tuus , manèque conſurgens vades in tabernacula tua.

8. Sex diebus comedes azyma : & in die ſeptima, quia collecta eſt Domini Dei tui , non facies opus.

9. Septem hebdomadas numerabis tibi ab ea die qua falcem in ſegetem miſeris :

10. & celebrabis diem feſtum hebdomadarum Domino Deo tuo, oblationem ſpontaneam manus tuæ , quam offeres juxta benedictionem Domini Dei tui :

11. & epulaberis coram Domino Deo tuo , tu, filius tuus, & filia tua, ſervus tuus, & ancilla tua, & Levites qui eſt intra portas tuas , advena ac pupillus & vidua, qui morantur vobiſcum : in loco quem elegerit Dominus Deus tuus, ut habitet nomen ejus ibi :

12. & recordaberis quoniam ſervus fueris in Ægypto : cuſtodieſque ac facies quæ præcepta ſunt.

13. Solemnitatem quoque tabernaculorum celebrabis per ſeptem dies, quando collegeris de area & torculari fruges tuas :

14. & epulaberis in feſtivitate tua , tu, filius tuus, & filia, ſervus tuus & ancilla, Levites quoque & advena , pupillus ac vidua qui intra portas tuas ſunt.

15. Septem diebus Domino Deo tuo feſta celebrabis, in loco quem elegerit Dominus : benedicetque tibi Dominus Deus tuus in cunctis frugibus tuis, & in omni opere manuum tuarum, eriſque in lætitia.

16. Tribus vicibus per annum apparebit omne maſculinum tuum in conſpectu Domini Dei tui, in loco quem elegerit : in ſolemnitate azymorum, in ſolemnitate hebdomadarum, & in ſolemnitate tabernaculorum . ‖ ‖ Exod. 23. 15. & 34. 20. Eccli. 35. 6.
Non apparebit ante Dominum vacuus :

17. ſed offeret unuſquiſque ſecundùm quod habuerit juxta benedictionem Domini Dei ſui, quam dederit ei.

18. Judices & magiſtros conſtitues in omnibus portis tuis, quas Dominus Deus tuus dederit tibi, per ſingulas Tribus tuas : ut judicent populum juſto judicio,

19. nec in alteram partem declinent . ‖ ‖ Exod. 23. 8. Lev. 19. 15. Sup. 1. 17. Eccli. 20. 31.
Non accipies perſonam, nec munera : quia munera excæcant oculos ſapientum, & mutant verba juſtorum.

20. Juſtè quod juſtum eſt perſequeris : ut vivas & poſſideas Terram , quam Dominus Deus tuus dederit tibi.

21. Non plantabis lucum , & omnem arborem juxta altare Domini Dei tui.

22. Nec facies tibi , neque conſtitues ſtatuam : quæ odit Dominus Deus tuus.

CAPUT XVII.

Hoſtia deligenda, idololatria punienda : in gravi difficultate ad ſummum ſacerdotem ejuſque concilium recurrendum : & quæ regi eligendo ſint obſervanda.

1. NOn immolabis Domino Deo tuo ovem, & bovem, in quo eſt macula, aut quippiam vitii : quia abominatio eſt Domino Deo tuo. Eodem anno M. 2551.

2. Cùm reperti fuerint apud te, intra unam portarum tuarum , quas Dominus Deus tuus dabit tibi, vir aut mulier qui faciant malum in conſpectu Domini Dei tui , & tranſgrediantur pactum illius,

3. ut vadant & ſerviant diis alienis , & adorent eos, ſolem & lunam, & omnem militiam cœli, quæ non præcepi :

4. & hoc tibi fuerit nuntiatum , audienſque inquiſieris diligenter , & verum eſſe repereris, & abominatio facta eſt in Iſrael :

5. educes virum ac mulierem, qui rem ſceleratiſſimam perpetrarunt , ad portas civitatis tuæ, & lapidibus obruentur.

6. ‖ In ore duorum , aut trium teſtium peribit qui interficietur . Nemo occidatur , uno contra ſe dicente teſtimonium. ‖ Infr. 19. 15. Matth. 18. 16. 2. Cor. 13. 1.

Sup. 13. 9. 7. Manus teſtium prima interficiet eum, ‖ & manus reliqui populi extrema mittetur: ut auferas malum de medio tui.

8. Si difficile & ambiguum apud te judicium eſſe perſpexeris inter ſanguinem & ſanguinem, cauſam & cauſam, lepram & lepram: & judicum intra portas tuas videris verba variari: ſurge, & aſcende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus.

2. Par. 19. 8. 9. ‖ Venieſque ad ſacerdotes Levitici generis, & ad judicem qui fuerit illo tempore: quæreſque ab eis, qui indicabunt tibi judicii veritatem.

10. Et facies quodcumque dixerint qui præſunt loco quem elegerit Dominus, & docuerint te

11. juxta legem ejus; ſequeriſque ſententiam eorum: nec declinabis ad dexteram neque ad ſiniſtram.

12. Qui autem ſuperbierit, nolens obedire ſacerdotis imperio, qui eo tempore miniſtrat Domino Deo tuo, & decreto judicis, morietur homo ille, & auferes malum de Iſrael:

13. cunctuſque populus audiens timebit, ut nullus deinceps intumeſcat ſuperbia.

14. Cùm ingreſſus fueris Terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, & poſſederis eam, habitaveriſque in illa, & dixeris: Conſtituam ſuper me regem, ſicut habent omnes per circuitum nationes:

15. eum conſtitues, quem Dominus Deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum. Non poteris alterius gentis hominem regem facere, qui non ſit frater tuus.

16. Cùmque fuerit conſtitutus, non multiplicabit ſibi equos, nec reducet populum in Ægyptum, equitatus numero ſublevatus, præſertim cùm Dominus præceperit vobis, ut nequaquam ampliùs per eamdem viam revertamini.

17. Non habebit uxores plurimas, quæ alliciant animam ejus, neque argenti & auri immenſa pondera.

18. Poſtquàm autem ſederit in ſolio regni ſui, deſcribet ſibi Deuteronomium legis hujus in volumine, accipiens exemplar à ſacerdotibus Leviticæ tribus,

19. & habebit ſecum, legetque illud omnibus diebus vitæ ſuæ, ut diſcat timere Dominum Deum ſuum, & cuſtodire verba & cæremonias ejus, quæ in lege præcepta ſunt.

20. Nec elevetur cor ejus in ſuperbiam ſuper fratres ſuos, neque declinet in partem dexteram vel ſiniſtram, ut longo tempore regnet ipſe, & filii ejus ſuper Iſrael.

CAPUT XVIII.

Sacerdotibus & Levitis pro poſſeſſione cedunt oblationes ac ſacrificia; cavenda omnis ſuperſtitio: de vero propheta ſuſcitando, & falſo propheta interficiendo.

Eodem anno 2552. ‖ Num. 18. 20. & 23. Sup. 10. 9. 1. Cor. 9. 13. 1. NOn ‖ habebunt ſacerdotes & Levitæ, & omnes qui de eadem tribu ſunt, partem & hæreditatem cum reliquo Iſrael, quia ſacrificia Domini, & oblationes ejus comedent,

2. & nihil aliud accipient de poſſeſſione fratrum ſuorum: Dominus enim ipſe eſt hæreditas eorum, ſicut locutus eſt illis.

3. Hoc erit judicium ſacerdotum à populo, & ab his qui offerunt victimas: ſive bovem, ſive ovem immolaverint, dabunt ſacerdoti armum ac ventriculum:

4. ‖ primitias frumenti, vini, & olei, & lanarum partem ex ovium tonſione. ‖ Num. 18. 12.

5. Ipſum enim elegit Dominus Deus tuus de cunctis tribubus tuis, ut ſtet, & miniſtret nomini Domini ipſe, & filii ejus in ſempiternum.

6. Si exierit Levites ex una urbium tuarum ex omni Iſrael in qua habitat, & voluerit venire, deſiderans locum quem elegerit Dominus,

7. miniſtrabit in nomine Domini Dei ſui, ſicut omnes fratres ejus Levitæ, qui ſtabunt eo tempore coram Domino.

8. Partem ciborum eamdem accipiet, quam & cæteri: excepto eo, quod in urbe ſua ex paterna ei ſucceſſione debetur.

9. Quando ingreſſus fueris Terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, cave ne imitari velis abominationes illarum gentium.

10. ‖ Nec inveniatur in te qui luſtret filium ſuum, aut filiam, ducens per ignem: ‖ Lev. 20. 27.
aut qui ariolos ſciſcitetur, & obſervet ſomnia atque auguria, nec ſit maleficus,

11. nec incantator, nec qui pythones conſulat, nec divinos, ‖ aut quærat à mortuis ‖ 1. Reg. 28. 7.
veritatem.

12. Omnia enim hæc abominatur Dominus, & propter iſtiuſmodi ſcelera delebit eos in introitu tuo.

13. Perfectus eris, & abſque macula cum Domino Deo tuo.

14. Gentes iſtæ, quarum poſſidebis terram, augures & divinos audiunt: tu autem à Domino Deo tuo aliter inſtitutus es.

15. ‖ PROPHETAM de gente tua & de ‖ Joan. 1. 45.
fratribus tuis ſicut me, ſuſcitabit tibi Dominus Deus tuus: ipſum audies, Act. 3. 22.

16. ut petiſti à Domino Deo tuo ‖ in Horeb, quando concio congregata eſt, atque ‖ Exod. 20. 19.
dixiſti: Ultrà non audiam vocem Domini Dei mei, & ignem hunc maximum ampliùs non videbo, ne moriar.

17. Et ait Dominus mihi: Benè omnia ſunt locuti.

18. ‖ Prophetam ſuſcitabo eis de medio ‖ Joan. 1. 45.
fratrum ſuorum ſimilem tui: & ponam verba mea in ore ejus, loqueturque ad eos omnia quæ præcepero illi.

19. Qui autem verba ejus, quæ loquetur in nomine meo, audire noluerit, ego ultor exiſtam.

20. Propheta autem qui arrogantia depravatus voluerit loqui in nomine meo, quæ ego non præcepi illi ut diceret, aut ex nomine alienorum deorum, interficietur.

21. Quòd ſi tacita cogitatione reſponderis: Quomodo poſſum intelligere verbum, quod Dominus non eſt locutus?

22. hoc habebis ſignum: Quod in nomine Domini propheta ille prædixerit, & non evenerit: hoc Dominus non eſt locutus, ſed per tumorem animi ſui propheta confinxit: & idcircò non timebis eum.

CAPUT XIX.

Separandæ urbes refugii, & qui ad eas tutè confugient, & qui non: de veris falſiſque teſtibus, & de terminis non transferendis.

Eodem ann. 2551. 1. CUm diſperdiderit Dominus Deus tuus gentes, quarum tibi traditurus eſt terram, & poſſederis eam, habitaveriſque in urbibus ejus & in ædibus:

§ Num. 35. 11. Joſ. 20. 2. 2. ‖ tres civitates ſeparabis tibi in medio Terræ, quam Dominus Deus tuus dabit tibi in poſſeſſionem,

3. ſternens diligenter viam: & in tres æqualiter partes totam Terræ tuæ provinciam divides: ut habeat è vicino qui propter homicidium profugus eſt, quò poſſit evadere.

4. Hæc erit lex homicidæ fugientis, cujus vita ſervanda eſt: Qui percuſſerit proximum ſuum neſciens, & qui heri & nudiuſtertius nullum contra eum odium habuiſſe comprobatur:

5. ſed abiiſſe cum eo ſimpliciter in ſilvam ad ligna cædenda, & in ſucciſione lignorum ſecuris fugerit manu, ferrumque lapſum de manubrio amicum ejus percuſſerit, & occiderit: hic ad unam ſupradictarum urbium confugiet, & vivet:

6. ne forſitan proximus ejus, cujus effuſus eſt ſanguis, dolore ſtimulatus, perſequatur, & apprehendat eum ſi longior via fuerit, & percutiat animam ejus, qui non eſt reus mortis: quia nullum contra eum, qui occiſus eſt, odium priùs habuiſſe monſtratur.

7. Idcircò præcipio tibi, ut tres civitates æqualis inter ſe ſpatii dividas.

§ Gen. 28. 14. Exod. 34. 24. Sup. 12. 20. 8. ‖ Cùm autem dilataverit Dominus Deus tuus terminos tuos, ſicut juravit patribus tuis, & dederit tibi cunctam Terram, quam eis pollicitus eſt,

9. (ſi tamen cuſtodieris mandata ejus, & feceris quæ hodie præcipio tibi, ut diligas Dominum Deum tuum, & ambules in viis ejus omni tempore) addes tibi tres alias civitates, & ſupradictarum trium urbium numerum duplicabis:

10. ut non effundatur ſanguis innoxius in medio Terræ, quam Dominus Deus tuus dabit tibi poſſidendam, ne ſis ſanguinis reus.

¶ Num. 35. 20. 11. ‖ Si quis autem odio habens proximum ſuum, inſidiatus fuerit vitæ ejus, ſurgenſque percuſſerit illum, & mortuus fuerit, fugeritque ad unam de ſupradictis urbibus,

12. mittent ſeniores civitatis illius, & arripient eum de loco effugii, tradentque in manu proximi, cujus ſanguis effuſus eſt, & morietur.

13. Non miſereberis ejus, & auferes innoxium ſanguinem de Iſrael, ut benè ſit tibi.

14. Non aſſumes, & transferes terminos proximi tui, quos fixerunt priores in poſſeſſione tua, quam Dominus Deus tuus dabit tibi in terra, quam acceperis poſſidendam.

§ Sup. 17. 6. Matt. 18. 16. 2. Cor. 13. 1. 15. ‖ Non ſtabit teſtis unus contra aliquem, quidquid illud peccati & facinoris fuerit: ſed in ore duorum aut trium teſtium ſtabit omne verbum.

16. Si ſteterit teſtis mendax contra hominem, accuſans eum prævaricationis,

17. ſtabunt ambo, quorum cauſa eſt, ante Dominum in conſpectu ſacerdotum & judicum qui fuerint in diebus illis.

18. ‖ Cùmque diligentiſſimè perſcrutantes invenerint falſum teſtem dixiſſe contra fratrem ſuum mendacium: § Dan. 13. 62.

19. reddent ei ſicut fratri ſuo facere cogitavit, & auferes malum de medio tui:

20. ut audientes cæteri timorem habeant, & nequaquam talia audeant facere.

21. Non miſereberis ejus, ‖ ſed animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede exiges. § Exod. 21. 23. & 24. Lev. 24. 20. Matt. 5. 38.

CAPUT XX.

Qui tempore pugnæ ſint domum remittendi: jura belli quomodo ſervanda: quæ arbores cædendæ ad machinas inſtruendas, & quæ relinquendæ.

1. SI exieris ad bellum contra hoſtes tuos, & videris equitatus & currus, & majorem quàm tu habeas adverſarii exercitus multitudinem, non timebis eos: quia Dominus Deus tuus tecum eſt, qui eduxit te de Terra Ægypti. Eodem ann. 2553.

2. Appropinquante autem jam prælio, ſtabit ſacerdos ante aciem, & ſic loquetur ad populum:

3. Audi Iſrael, vos hodie contra inimicos veſtros pugnam committitis, non pertimeſcat cor veſtrum, nolite metuere, nolite cedere, nec formidetis eos:

4. quia Dominus Deus veſter in medio veſtri eſt, & pro vobis contra adverſarios dimicabit, ut eruat vos de periculo.

5. Duces quoque per ſingulas turmas audiente exercitu proclamabunt: ‖ Quis eſt homo qui ædificavit domum novam, & non dedicavit eam? vadat, & revertatur in domum ſuam: ne fortè moriatur in bello, & alius dedicet eam. § 1. Mac. 3. 56.

6. Quis eſt homo qui plantavit vineam, & necdum fecit eam eſſe communem, de qua veſci omnibus liceat? vadat, & revertatur in domum ſuam: ne fortè moriatur in bello, & alius homo ejus fungatur officio.

7. Quis eſt homo, qui deſpondit uxorem, & non accepit eam? vadat, & revertatur in domum ſuam, ne fortè moriatur in bello, & alius homo accipiat eam.

8. His dictis addent reliqua, & loquentur ad populum: ‖ Quis eſt homo formidoloſus, & corde pavido? vadat, & revertatur in domum ſuam, ne pavere faciat corda fratrum ſuorum, ſicut ipſe timore perterritus eſt. § Judic. 7. 3.

9. Cùmque ſiluerint duces exercitus, & finem loquendi fecerint, unuſquiſque ſuos ad bellandum cuneos præparabit.

10. Si quando acceſſeris ad expugnandam civitatem, offeres ei primùm pacem.

11. Si receperit, & aperuerit tibi portas, cunctus populus, qui in ea eſt, ſalvabitur, & ſerviet tibi ſub tributo.

12. Sin autem fœdus inire noluerit, & cœperit contra te bellum, oppugnabis eam.

13. Cùmque tradiderit Dominus Deus tuus illam in manu tua, percuties omne quod in ea generis maſculini eſt, in ore gladii,

14. abſque mulieribus & infantibus, jumentis, & ceteris quæ in civitate ſunt. Om-

nem

Digitized by Google

nem prædam exercitui divides, & comedes de ſpoliis hoſtium tuorum, quæ Dominus Deus tuus dederit tibi.

15. Sic facies cunctis civitatibus, quæ à te procul valdè ſunt, & non ſunt de his urbibus, quas in poſſeſſionem accepturus es.

16. De his autem civitatibus, quæ dabuntur tibi, nullum omninò permittes vivere:

17. ſed interficies in ore gladii, Hethæum videlicet, & Amorrhæum, & Chananæum, Pherezæum, & Hevæum, & Jebuſæum, ſicut præcepit tibi Dominus Deus tuus:

18. ne fortè doceant vos facere cunctas abominationes, quas ipſi operati ſunt diis ſuis, & peccetis in Dominum Deum veſtrum.

19. Quando obſederis civitatem multo tempore, & munitionibus circumdederis ut expugnes eam, non ſuccides arbores de quibus veſci poteſt, nec ſecuribus per circuitum debes vaſtare regionem: quoniam lignum eſt, & non homo, nec poteſt bellantium contra te augere numerum.

20. Si qua autem ligna non ſunt pomifera, ſed agreſtia, & in cæteros apta uſus, ſuccide, & inſtrue machinas, donec capias civitatem, quæ contra te dimicat.

CAPUT XXI.

Cautio ſuper homicidio occulto, muliere in bello capta, filio contumace, & eo qui ſuſpenſus eſt in ligno.

Eodem an. 2553. Ant. Chr. 1451. menſe 11. anni 40. ab exitu.

1. QUando inventum fuerit in terra, quam Dominus Deus tuus daturus eſt tibi, hominis cadaver occiſi, & ignorabitur cædis reus,

2. egredientur majores natu, & judices tui, & metientur à loco cadaveris ſingularum per circuitum ſpatia civitatum:

3. & quam viciniorem cæteris eſſe perſpexerint, ſeniores civitatis illius tollent vitulam de armento, quæ non traxit jugum, nec terram ſcidit vomere,

4. & ducent eam ad vallem aſperam atque ſaxoſam, quæ numquam arata eſt, nec ſementem recepit: & cædent in ea cervices vitulæ:

5. accedentque ſacerdotes filii Levi, quos elegerit Dominus Deus tuus ut miniſtrent ei, & benedicant in nomine ejus, & ad verbum eorum omne negotium, & quidquid mundum, vel immundum eſt, judicetur.

6. Et venient majores natu civitatis illius ad interfectum, lavabuntque manus ſuas ſuper vitulam, quæ in valle percuſſa eſt,

7. & dicent: Manus noſtræ non effuderunt ſanguinem hunc, nec oculi viderunt:

8. propitius eſto populo tuo Iſrael, quem redemiſti Domine, & ne reputes ſanguinem innocentem in medio populi tui Iſrael. Et auferetur ab eis reatus ſanguinis:

9. tu autem alienus eris ab innocentis cruore, qui fuſus eſt, cùm feceris quod præcepit Dominus.

10. Si egreſſus fueris ad pugnam contra inimicos tuos, & tradiderit eos Dominus Deus tuus in manu tua, captivoſque duxeris,

11. & videris in numero captivorum mulierem pulchram, & adamaveris eam, voluerisque habere uxorem,

12. introduces eam in domum tuam: quæ radet cæſariem, & circumcidet ungues,

13. & deponet veſtem, in qua capta eſt: ſedenſque in domo tua, flebit patrem & matrem ſuam uno menſe: & poſteà intrabis ad eam, dormieſque cum illa, & erit uxor tua.

14. Si autem poſteà non ſederit animo tuo, dimittes eam liberam, nec vendere poteris pecunia, nec opprimere per potentiam: quia humiliaſti eam.

15. Si habuerit homo uxores duas, unam dilectam, & alteram odioſam, genuerintque ex eo liberos, & fuerit filius odioſæ primogenitus,

16. volueritque ſubſtantiam inter filios ſuos dividere: non poterit filium dilectæ facere primogenitum, & præferre filio odioſæ,

17. || ſed filium odioſæ agnoſcet primogenitum, dabitque ei de his quæ habuerit cuncta duplicia: iſte eſt enim principium liberorum ejus, & huic debentur primogenita. ||1. Par. 5. 1.

18. Si genuerit homo filium contumacem & protervum, qui non audiat patris aut matris imperium, & coercitus obedire contempſerit:

19. apprehendet eum, & ducent ad ſeniores civitatis illius, & ad portam judicii,

20. dicentque ad eos: Filius noſter iſte protervus & contumax eſt, monita noſtra audire contemnit, comeſſationibus vacat, & luxuriæ atque conviviis:

21. lapidibus eum obruet populus civitatis: & morietur, ut auferatis malum de medio veſtri, & univerſus Iſrael audiens pertimeſcat.

22. Quando peccaverit homo quod morte plectendum eſt, & adjudicatus morti appenſus fuerit in patibulo:

23. non permanebit cadaver ejus in ligno, ſed in eadem die ſepelietur: quia || maledictus à Deo eſt qui pendet in ligno: & nequaquam ||Gal. 3. 13.
contaminabis Terram tuam, quam Dominus Deus tuus dederit tibi in poſſeſſionem.

CAPUT XXII.

Pietas in rem proximi exercenda: de veſte alterius ſexus, de invento nido, de circumdando tecto domus, de non commiſcendis rebus diverſi generis, de fimbriis, de ſignis virginitatis, de adulterio, de corrupta in urbe vel in agro, de uxore patris non ducenda.

1. NOn || videbis bovem fratris tui, aut ovem errantem, & præteribis: ſed reduces fratri tuo, Eodem ann. 2552. ||Exod. 23. 4.

2. etiamſi non eſt propinquus frater tuus, nec noſti eum: duces in domum tuam, & erunt apud te quamdiu quærat ea frater tuus, & recipiat.

3. Similiter facies de aſino, & de veſtimento, & de omni re fratris tui, quæ perierit: ſi inveneris eam, ne negligas quaſi alienam.

4. Si videris aſinum fratris tui aut bovem cecidiſſe in via, non deſpicies, ſed ſublevabis cum eo.

5. Non induetur mulier veſte virili, nec vir utetur veſte fœminea: abominabilis enim apud Deum eſt qui facit hæc.

6. Si ambulans per viam, in arbore vel in terra nidum avis inveneris, & matrem pullis vel ovis deſuper incubantem: non tenebis eam cum filiis:

7. ſed abire patieris, captos tenens filios : ut benè ſit tibi, & longo vivas tempore.

8. Cùm ædificaveris domum novam, facies murum tecti per circuitum : ne effundatur ſanguis in domo tua, & ſis reus labente alio, & in præceps ruente.

9. Non ſeres vineam tuam altero ſemine : ne & ſementis quam ſeviſti, & quæ naſcuntur ex vinea, pariter ſanctificentur.

10. Non arabis in bove ſimul & aſino.

11. Non indueris veſtimento, quod ex lana linoque contextum eſt.

‖ Num. 15. 38.

12. ‖ Funiculos in fimbriis facies per quatuor angulos pallii tui, quo operieris.

13. Si duxerit vir uxorem, & poſtea odio habuerit eam,

14. quæſieritque occaſiones quibus dimittat eam, objiciens ei nomen peſſimum, & dixerit: Uxorem hanc accepi, & ingreſſus ad eam non inveni virginem:

15. tollent eam pater & mater ejus, & ferent ſecum ſigna virginitatis ejus ad ſeniores urbis qui in porta ſunt:

16. & dicet pater : Filiam meam dedi huic uxorem: quam quia odit,

17. imponit ei nomen peſſimum, ut dicat: Non inveni filiam tuam virginem : & ecce hæc ſunt ſigna virginitatis filiæ meæ: expandent veſtimentum coram ſenioribus civitatis:

18. apprehendentque ſenes urbis illius virum, & verberabunt illum,

19. condemnantes inſuper centum ſiclis argenti, quos dabit patri puellæ : quoniam diffamavit nomen peſſimum ſuper virginem Iſrael: habebitque eam uxorem, & non poterit dimittere eam omnibus diebus vitæ ſuæ.

20. Quòd ſi verum eſt quod objicit, & non eſt in puella inventa virginitas:

21. ejicient eam extra fores domus patris ſui, & lapidibus obruent viri civitatis illius, & morietur : quoniam fecit nefas in Iſrael, ut fornicaretur in domo patris ſui: & auferes malum de medio tui.

‖ Lev. 20. 10.

22. ‖ Si dormierit vir cum uxore alterius, uterque morietur, id eſt, adulter & adultera: & auferes malum de Iſrael.

23. Si puellam virginem deſponderit vir, & invenerit eam aliquis in civitate, & concubuerit cum ea,

24. educes utrumque ad portam civitatis illius, & lapidibus obruentur : puella, quia non clamavit, cùm eſſet in civitate : vir, quia humiliavit uxorem proximi ſui: & auferes malum de medio tui.

25. Sin autem in agro repererit vir puellam, quæ deſponſata eſt, & apprehendens concubuerit cum ea, ipſe morietur ſolus:

26. puella nihil patietur, nec eſt rea mortis: quoniam ſicut latro conſurgit contra fratrem ſuum, & occidit animam ejus, ita & puella perpeſſa eſt.

27. Sola erat in agro: clamavit, & nullus affuit qui liberaret eam.

28. Si invenerit vir puellam virginem, quæ non habet ſponſum, & apprehendens concubuerit cum illa, & res ad judicium venerit :

‖ Exod. 22. 16.

29. ‖ dabit qui dormivit cum ea, patri puellæ quinquaginta ſiclos argenti, & habebit eam uxorem, quia humiliavit illam : non poterit dimittere eam cunctis diebus vitæ ſuæ.

30. Non accipiet homo uxorem patris ſui, nec revelabit operimentum ejus.

CAPUT XXIII.

De his qui ab eccleſia Dei arcendi ſunt vel admittendi : Idumæus & Ægyptius non ſunt abjiciendi : de pollutione nocturna, & de loco ad neceſſaria naturæ deputando: de ſervo fugitivo, de mercede proſtibuli, fugienda uſura erga fratres : de voto, de vinea & ſegete proximi.

1. NOn intrabit eunuchus attritis vel amputatis teſticulis & abſciſſo veretro, Eccleſiam Domini. Eodem ann. 2553.

2. Non ingredietur mamzer, hoc eſt, de ſcorto natus, in Eccleſiam Domini uſque ad decimam generationem.

3. ‖ Ammonites & Moabites etiam poſt decimam generationem non intrabunt Eccleſiam Domini, in æternum: ‖ 2. Eſdr. 13. 1.

4. ‖ quia noluerunt vobis occurrere cum pane & aqua in via quando egreſſi eſtis de Ægypto : & ‖ quia conduxerunt contra te Balaam filium Beor de Meſopotamia Syriæ, ut malediceret tibi: ‖ 2. Eſdr. 13. 2. ‖ Num. 22. 5. Joſ. 24. 9

5. & noluit Dominus Deus tuus audire Balaam, vertitque maledictionem ejus in benedictionem tuam, eò quòd diligeret te.

6. Non facies cum eis pacem, nec quæras eis bona cunctis diebus vitæ tuæ in ſempiternum.

7. Non abominaberis Idumæum, quia frater tuus eſt : nec Ægyptium, quia advena fuiſti in terra ejus.

8. Qui nati fuerint ex eis, tertia generatione intrabunt in eccleſiam Domini.

9. Quando egreſſus fueris adverſus hoſtes tuos in pugnam, cuſtodies te ab omni re mala.

10. Si fuerit inter vos homo, qui nocturno pollutus ſit ſomnio, egredietur extra caſtra,

11. & non revertetur, priuſquàm ad veſperam lavetur aqua : & poſt ſolis occaſum regredietur in caſtra.

12. Habebis locum extra caſtra, ad quem egrediaris ad requiſita naturæ,

13. gerens paxillum in balteo : cùmque ſederis, fodies per circuitum, & egeſta humo operies

14. quo relevatus es (Dominus enim Deus tuus ambulat in medio caſtrorum, ut eruat te, & tradat tibi inimicos tuos) & ſint caſtra tua ſancta, & nihil in eis appareat fœditatis, ne derelinquat te.

15. Non trades ſervum domino ſuo, qui ad te confugerit:

16. Habitabit tecum in loco, qui ei placuerit, & in una urbium tuarum requieſcet: ne contriſtes eum.

17. Non erit meretrix de filiabus Iſrael, nec ſcortator de filiis Iſrael.

18. Non offeres mercedem proſtibuli, nec pretium carnis in domo Domini Dei tui, quidquid illud eſt quod voveris: quia abominatio eſt utrumque apud Dominum Deum tuum.

19. Non fœnerabis fratri tuo ad uſuram pecuniam, nec fruges, nec quamlibet aliam rem:

20. ſed alieno. Fratri autem tuo abſque uſura, id quo indiget, commodabis: ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni opere tuo in Terra, ad quam ingrederis poſſidendam.

21. Cùm votum voveris Domino Deo tuo, non tardabis reddere: quia requiret illud Domi-

nus

nus Deus tuus: & ſi moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum.

22. Si nolueris polliceri, abſque peccato eris.

23. Quod autem ſemel egreſſum eſt de labiis tuis, obſervabis, & facies ſicut promiſiſti Domino Deo tuo, & propria voluntate, & ore tuo locutus es.

24. Ingreſſus vineam proximi tui, comede uvas quantum tibi placuerit: foras autem né efferas tecum.

25. Si intraveris in ſegetem amici tui, franges ſpicas, & manu conteres: falce autem non metes.

CAPUT XXIV.

Libellus repudii permittitur: miſericordia in debitores pauperes: non neganda merces: de judicio advenæ & pupilli, de reliquiis meſſis ac vindemiæ.

Eodem an. 2511. ‖ Matth. 5. 31. & 19. 7. Marc. 10. 4.

1. SI ‖ acceperit homo uxorem, & habuerit eam, & non invenerit gratiam ante oculos ejus propter aliquam fœditatem: ſcribet libellum repudii, & dabit in manu illius, & dimittet eam de domo ſua.

2. Cùmque egreſſa alterum maritum duxerit,

3. & ille quoque oderit eam, dederitque ei libellum repudii, & dimiſerit de domo ſua, vel certè mortuus fuerit:

4. non poterit prior maritus recipere eam in uxorem: quia polluta eſt, & abominabilis facta eſt coram Domino: ne peccare facias Terram tuam, quam Dominus Deus tuus tradiderit tibi poſſidendam.

5. Cùm acceperit homo nuper uxorem, non procedet ad bellum, nec ei quippiam neceſſitatis injungetur publicæ, ſed vacabit abſque culpa domi ſuæ, ut uno anno lætetur cum uxore ſua.

6. Non accipies loco pignoris inferiorem, & ſuperiorem molam: quia animam ſuam oppoſuit tibi.

7. Si deprehenſus fuerit homo ſolicitans fratrem ſuum de filiis Iſrael, & vendito eo acceperit pretium, interficietur, & auferes malum de medio tui.

8. Obſerva diligenter ne incurras plagam lepræ, ſed facies quæcumque docuerint te ſacerdotes Levitici generis, juxta id quod præcepi eis, & imple ſolicitè.

‖ Num. 12. 10. 9. ‖ Mementote quæ fecerit Dominus Deus veſter Mariæ in via cùm egrederemini de Ægypto.

10. Cùm repetes à proximo tuo rem aliquam, quam debet tibi, non ingredieris domum ejus ut pignus auferas:

‖ Exod. 22. 26. 11. ‖ ſed ſtabis foris, & ille tibi proferet quod habuerit:

12. ſin autem pauper eſt, non pernoctabit apud te pignus,

13. ſed ſtatim reddes ei ante ſolis occaſum: ut dormiens in veſtimento ſuo, benedicat tibi, & habeas juſtitiam coram Domino Deo tuo.

‖ Lev. 19. 13. Tob. 4. 15. 14. ‖ Non negabis mercedem indigentis, & pauperis fratris tui, ſive advenæ, qui tecum moratur in terra, & intra portas tuas eſt:

15. ſed eadem die reddes ei pretium laboris ſui ante ſolis occaſum, quia pauper eſt, & ex eo ſuſtentat animam ſuam: ne clamet contra te ad Dominum, & reputetur tibi in peccatum.

16. ‖ Non occidentur patres pro filiis, nec filii pro patribus, ſed unuſquiſque pro peccato ſuo morietur. ‖ 4. Reg. 14. 6. 2. Par. 25. 4. Ezech. 18. 20.

17. Non pervertes judicium advenæ & pupilli, nec auferes pignoris loco viduæ veſtimentum.

18. Memento quòd ſervieris in Ægypto, & eruerit te Dominus Deus tuus inde. Idcircò præcipio tibi ut facias hanc rem.

19. Quando meſſueris ſegetem in agro tuo, & oblitus manipulum reliqueris, non reverteris ut tollas illum: ſed advenam, & pupillum, & viduam auferre patieris, ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni opere manuum tuarum.

20. Si fruges collegeris olivarum, quidquid remanſerit in arboribus, non reverteris ut colligas: ſed relinques advenæ, pupillo, ac viduæ.

21. Si vindemiaveris vineam tuam, non colliges remanentes racemos, ſed cedent in uſus advenæ, pupilli, ac viduæ.

22. Memento quòd & tu ſervieris in Ægypto, & idcircò præcipio tibi ut facias hanc rem.

CAPUT XXV.

Quot plagis reus cædendus, bovi trituranti os non alligandum, ſemen fratri ſuſcitandum, pœna mulieris verenda apprehendentis: non committenda in pondere & menſura injuſtitia: Amalecitæ delendi.

1. SI fuerit cauſa inter aliquos, & interpellaverint judices: quem juſtum eſſe perſpexerint, illi juſtitiæ palmam dabunt: quem impium, condemnabunt impietatis. Eodem Ann. M. 2553. Ant. Chr. 1451.

2. Sin autem eum qui peccavit, dignum viderint plagis: proſternent, & coram ſe facient verberari. Pro menſura peccati erit & plagarum modus:

3. ita dumtaxat, ‖ ut quadragenarium numerum non excedant: ne fœdè laceratus ante oculos tuos abeat frater tuus. ‖ 2. Cor. 11. 24.

4. ‖ Non ligabis os bovis terentis in area fruges tuas. ‖ 1. Cor. 9. 9. 1. Tim. 5. 18.

5. ‖ Quando habitaverint fratres ſimul, & unus ex eis abſque liberis mortuus fuerit, uxor defuncti non nubet alteri: ſed accipiet eam frater ejus, & ſuſcitabit ſemen fratris ſui: ‖ Matt. 22. 24. Marc. 12. 19. Luc. 20. 28.

6. & primogenitum ex ea filium nomine illius appellabit, ut non deleatur nomen ejus ex Iſrael.

7. Sin autem noluerit accipere uxorem fratris ſui, quæ ei lege debetur, perget mulier ad portam civitatis, & interpellabit majores natu, dicetque: ‖ Non vult frater viri mei ſuſcitare nomen fratris ſui in Iſrael: nec me in conjugem ſumere. ‖ Ruth. 4. 5.

8. Statimque accerſiri eum facient, & interrogabunt. Si reſponderit: Nolo eam uxorem accipere:

9. accedet mulier ad eum coram ſenioribus, & tollet calceamentum de pede ejus, ſpuetque in faciem illius, & dicet: Sic fiet homini, qui non ædificat domum fratris ſui.

10. Et vocabitur nomen illius in Iſrael, Domus diſcalceati.

11. Si habuerint inter ſe jurgium viri duo,

Digitized by Google

& unus contra alterum rixari cœperit, volenſque uxor alterius eruere virum ſuum de manu fortioris, miſeritque manum, & apprehenderit verenda ejus:

12. abſcindes manum illius, nec flecteris per eam ulla miſericordia.

13. Non habebis in ſacculo diverſa pondera, majus & minus:

14. nec erit in domo tua modius major & minor:

15. pondus habebis juſtum & verum, & modius æqualis & verus erit tibi: ut multo vivas tempore ſuper Terram, quam Dominus Deus tuus dederit tibi:

16. abominatur enim Dominus Deus tuus eum qui facit hæc, & averſatur omnem injuſtitiam.

‖ *Exod.* 17. 8. 17. ‖ Memento quæ fecerit tibi Amalec in via quando egrediebaris ex Ægypto:

18. quomodo occurrerit tibi: & extremos agminis tui, qui laſſi reſidebant, ceciderit, quando tu eras fame & labore confectus, & non timuerit Deum.

19. Cùm ergo Dominus Deus tuus dederit tibi requiem, & ſubjecerit cunctas per circuitum nationes, in Terra, quam tibi pollicitus eſt: delebis nomen ejus ſub cœlo. Cave ne obliviſcaris.

CAPUT XXVI.

Primitiæ ac decimæ ubi & quibus exolvendæ, & ſub qua verborum forma.

‡ SAB. 4. TEMP. PENTEC. EPIST. 3.

1. ‡ CUmque intraveris Terram, quam Dominus Deus tuus tibi daturus eſt poſſidendam, & obtinueris eam, atque habitaveris in ea:

2. tolles de cunctis frugibus tuis primitias, & pones in cartallo, pergeſque ad locum, quem Dominus Deus tuus elegerit, ut ibi invocetur nomen ejus:

3. acccdeſque ad ſacerdotem, qui fuerit in diebus illis, & dices ad eum: Profiteor hodie coram Domino Deo tuo, quòd ingreſſus ſum in Terram, pro qua juravit patribus noſtris, ut daret eam nobis.

4. Suſcipienſque ſacerdos cartallum de manu tua, ponet ante altare Domini Dei tui:

5. & loqueris in conſpectu Domini Dei tui: Syrus * perſequebatur patrem meum, qui deſcendit in Ægyptum, & ibi peregrinatus eſt in pauciſſimo numero: crevitque in gentem magnam ac robuſtam & infinitæ multitudinis.

* i. Laban, ut hic Chald. & Arabs; ſed Heb. & Samar. ſic habent: *Syrus periens ſive miſer erat pater meus*; ut referatur ad Jacob eodem plane ſenſu. Syrum autem vocat ob habitationem in Syria Meſopotamienſi.

6. Afflixeruntque nos Ægyptii, & perſecuti ſunt imponentes onera graviſſima:

7. & clamavimus ad Dominum Deum patrum noſtrorum: qui exaudivit nos, & reſpexit humilitatem noſtram, & laborem, atque anguſtiam:

8. & eduxit nos de Ægypto in manu forti, & brachio extento, in ingenti pavore, in ſignis atque portentis:

9. & introduxit ad locum iſtum, & tradidit nobis terram lacte & melle manantem.

10. Et idcircò nunc offero primitias frugum Terræ, quam Dominus dedit mihi. Et dimittes eas in conſpectu Domini Dei tui, & adorato Domino Deo tuo.

11. Et epulaberis in omnibus bonis, quæ Dominus Deus tuus dederit tibi, & domui tuæ, tu & Levites, & advena qui tecum eſt.

12. ‡ Quando compleveris decimam cunctarum frugum tuarum, anno decimarum tertio, dabis Levitæ, & advenæ, & pupillo & viduæ, ut comedant intra portas tuas, & ſaturentur: ‡ SABB. 4. TEMP. QUADR. EPIST. 2.

13. loquerisque in conſpectu Domini Dei tui: Abſtuli quod ſanctificatum eſt de domo mea, & ‖ dedi illud Levitæ & advenæ, & pupillo ac viduæ, ſicut juſſiſti mihi: non præterivi mandata tua, nec ſum oblitus imperii tui. ‖ *Sup.* 14. 29.

14. Non comedi ex eis in luctu meo, nec ſeparavi ea in qualibet immunditia, nec expendi ex his quidquam in re funebri. Obedivi voci Domini Dei mei, & feci omnia ſicut præcepiſti mihi.

15. ‖ Reſpice de ſanctuario tuo, & de excelſo cœlorum habitaculo, & benedic populo tuo Iſrael, & Terræ, quam dediſti nobis, ſicut juraſti patribus noſtris, Terræ lacte & melle mananti. ‖ *Iſai.* 63. 15. *Baruch.* 2. 16.

16. Hodie Dominus Deus tuus præcepit tibi ut facias mandata hæc atque judicia: & cuſtodias & impleas ex toto corde tuo, & ex tota anima tua.

17. Dominum elegiſti hodie, ut ſit tibi Deus, & ambules in viis ejus, & cuſtodias cæremonias illius, & mandata atque judicia, & obedias ejus imperio.

18. Et ‖ Dominus elegit te hodie, ut ſis ei populus peculiaris, ſicut locutus eſt tibi, & cuſtodias omnia præcepta illius: ‖ *Sup.* 7. 6.

19. & faciat te excelſiorem cunctis gentibus quas creavit in laudem, & nomen, & gloriam ſuam: ut ſis populus ſanctus Domini Dei tui, ſicut locutus eſt.

CAPUT XXVII.

Altare lapideum erigendum, lexque lapidibus inſcribenda: benedictiones piorum, & maledictiones impiorum.

1. PRæcepit autem Moyſes & ſeniores Iſrael populo dicentes: Cuſtodite omne mandatum quod præcipio vobis hodie. Eodem menſe 11. ann. 40. ab exitu ab orbe condito 2553.

2. Cùmque tranſieritis Jordanem in terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, eriges ingentes lapides, & calce lævigabis eos,

3. ut poſſis in eis ſcribere omnia verba legis hujus, Jordane tranſmiſſo: ut introeas Terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, terram lacte & melle manantem, ſicut juravit patribus tuis.

4. Quando ergo tranſieritis Jordanem, erigite lapides, quos ego hodie præcipio vobis, in monte Hebal, & lævigabis eos calce:

5. & ædificabis ibi altare Domino Deo tuo, ‖ de lapidibus, quos ferrum non tetigit, ‖ *Exod.* 20. 25. *Joſ.* 8. 31.

6. & de ſaxis informibus & impolitis: & offeres ſuper eo holocauſta Domino Deo tuo,

7. & immolabis hoſtias pacificas, comedeſque ibi, & epulaberis coram Domino Deo tuo.

8. Et ſcribes ſuper lapides omnia verba legis hujus planè & lucidè.

9. Dixeruntque Moyſes & ſacerdotes Levitici generis ad omnem Iſraelem: Attende & audi Iſrael: hodie factus es populus Domini Dei tui:

10. au-

10. audies vocem ejus, & facies mandata atque juſtitias, quas ego præcipio tibi.

11. Præcepitque Moyſes populo in die illo, dicens:

12. Hi ſtabunt ad benedicendum populo ſuper montem Garizim, Jordane tranſmiſſo: Simeon, Levi, Judas, Iſſachar, Joſeph, & Benjamin.

13. Et è regione iſti ſtabunt ad maledicendum in monte Hebal: Ruben, Gad, & Aſer, & Zabulon, Dan & Nephthali.

‖Dan.9.11. 14. ‖ Et pronuntiabunt Levitæ, dicentque ad omnes viros Iſrael excelſa voce:

15. Maledictus homo qui facit ſculptile & conflatile, abominationem Domini, opus manuum artificum, ponetque illud in abſcondito, & reſpondebit omnis populus, & dicet: Amen.

16. Maledictus qui non honorat patrem ſuum, & matrem, & dicet omnis populus: Amen.

17. Maledictus qui transfert terminos proximi ſui, & dicet omnis populus: Amen.

18. Maledictus qui errare facit cæcum in itinere, & dicet omnis populus: Amen.

19. Maledictus qui pervertit judicium advenæ, pupilli, & viduæ, & dicet omnis populus. Amen.

20. Maledictus qui dormit cum uxore patris ſui, & revelat operimentum lectuli ejus, & dicet omnis populus, Amen.

21. Maledictus qui dormit cum omni jumento: & dicet omnis populus: Amen.

22. Maledictus qui dormit cum ſorore ſua, filia patris ſui, vel matris ſuæ, & dicet omnis populus: Amen.

23. Maledictus qui dormit cum ſocru ſua, & dicet omnis populus: Amen.

24. Maledictus qui clam percuſſerit proximum ſuum, & dicet omnis populus: Amen.

25. Maledictus, qui dormit cum uxore proximi ſui: & dicet omnis populus: Amen.

26. Maledictus qui accipit munera, ut percutiat animam ſanguinis innocentis, & dicet omnis populus: Amen.

27. Maledictus qui non permanet in ſermonibus legis hujus, nec eos opere perficit, & dicet omnis populus: Amen.

CAPUT XXVIII.

Multiplex promittitur obſervantibus legem benedictio, & tranſgredientibus maledictio.

Eodem anno M. 2553. Ant. Chr. 1451. menſe 11. ann. 40. ab exitu.

1. SI autem audieris vocem Domini Dei tui, ut facias atque cuſtodias omnia mandata ejus, quæ ego præcipio tibi hodie, faciet te Dominus Deus tuus excelſiorem cunctis gentibus, quæ verſantur in terra.

2. Venientque ſuper te univerſæ benedictiones iſtæ, & apprehendent te: ſi tamen præcepta ejus audieris.

3. Benedictus tu in civitate, & benedictus in agro.

4. Benedictus fructus ventris tui, & fructus terræ tuæ, fructuſque jumentorum tuorum, greges armentorum tuorum, & caulæ ovium tuarum.

5. Benedicta horrea tua, & benedictæ reliquiæ tuæ.

6. Benedictus eris tu ingrediens & egrediens.

7. Dabit Dominus inimicos tuos, qui conſurgunt adverſum te, corruentes in conſpectu tuo: per unam viam venient contra te, & per ſeptem fugient à facie tua.

8. Emittet Dominus benedictionem ſuper cellaria tua, & ſuper omnia opera manuum tuarum: benedicetque tibi in Terra, quam acceperis.

9. Suſcitabit te Dominus ſibi in populum ſanctum, ſicut juravit tibi: ſi cuſtodieris mandata Domini Dei tui, & ambulaveris in viis ejus.

10. Videbuntque omnes terrarum populi quòd nomen Domini invocatum ſit ſuper te, & timebunt te.

11. Abundare te faciet Dominus omnibus bonis, fructu uteri tui, & fructu jumentorum tuorum, fructu terræ tuæ, quam juravit Dominus patribus tuis ut daret tibi.

12. Aperiet Dominus theſaurum ſuum optimum, cœlum, ut tribuat pluviam terræ tuæ in tempore ſuo: benedicetque cunctis operibus manuum tuarum. Et fœnerabis gentibus multis, & ipſe à nullo fœnus accipies.

13. Conſtituet te Dominus in caput, & non in caudam: & eris ſemper ſuprà, & non ſubter: ſi tamen audieris mandata Domini Dei tui, quæ ego præcipio tibi hodie, & cuſtodieris & feceris,

14. ac non declinaveris ab eis, nec ad dexteram, nec ad ſiniſtram, nec ſecutus fueris deos alienos, neque colueris eos.

15. ‖ Quòd ſi audire nolueris vocem Domini Dei tui, ut cuſtodias, & facias omnia mandata ejus & cœremonias, quas ego præcipio tibi hodie, venient ſuper te omnes maledictiones iſtæ, & apprehendent te. ‖Levit.26.14. Thren. 2.17. Baruc.1.20 Malac.2.2

16. Maledictus eris in civitate, maledictus in agro.

17. Maledictum horreum tuum, & maledictæ reliquiæ tuæ.

18. Maledictus fructus ventris tui, & fructus terræ tuæ, armenta boum tuorum, & greges ovium tuarum.

19. Maledictus eris ingrediens, & maledictus egrediens.

20. Mittet Dominus ſuper te famem & eſuriem, & increpationem in omnia opera tua, quæ tu facies: donec conterat te, & perdat velociter, propter adinventiones tuas peſſimas in quibus reliquiſti me.

21. Adjungat tibi Dominus peſtilentiam, donec conſumat te de terra, ad quam ingredieris poſſidendam.

22. Percutiat te Dominus egeſtate, febri & frigore, ardore & æſtu, & aere corrupto ac rubigine, & perſequatur donec pereas.

23. Sit cœlum, quod ſupra te eſt, æneum: & terra, quam calcas, ferrea.

24. Det Dominus imbrem terræ tuæ pulverem, & de cœlo deſcendat ſuper te cinis, donec conteraris.

25. Tradat te Dominus corruentem ante hoſtes tuos: per unam viam egrediaris contra eos, & per ſeptem fugias, & diſpergaris per omnia regna terræ:

26. ſitque cadaver tuum in eſcam cunctis volatilibus cœli, & beſtiis terræ, & non ſit qui abigat.

27. Percutiat te Dominus ulcere Ægypti, & partem corporis, per quam ſtercora egeruntur, ſcabie quoque & prurigine: ita ut curari nequeas.

28. Percutiat te Dominus amentia & cæcitate ac furore mentis,

29. & palpes in meridie ſicut palpare ſolet cæcus in tenebris, & non dirigas vias tuas. Omnique tempore calumniam ſuſtineas, & opprimaris violentia, nec habeas qui liberet te.

30. Uxorem accipias, & alius dormiat cum ea. Domum ædifices, & non habites in ea. Plantes vineam, & non vindemies eam.

31. Bos tuus immoletur coram te, & non comedas ex eo. Aſinus tuus rapiatur in conſpectu tuo, & non reddatur tibi. Oves tuæ dentur inimicis tuis, & non ſit qui te adjuvet.

32. Filii tui & filiæ tuæ tradantur alteri populo, videntibus oculis tuis, & deficientibus ad conſpectum eorum tota die, & non ſit fortitudo in manu tua.

33. Fructus terræ tuæ, & omnes labores tuos, comedat populus quem ignoras: & ſis ſemper calumniam ſuſtinens, & oppreſſus cunctis diebus,

34. & ſtupens ad terrorem eorum, quæ videbunt oculi tui.

35. Percutiat te Dominus ulcere peſſimo in genibus & in ſuris, ſanarique non poſſis à planta pedis uſque ad verticem tuum.

36. Ducet te Dominus, & regem tuum, quem conſtitueris ſuper te, in gentem, quam ignoras tu & patres tui: & ſervies ibi diis alienis, ligno, & lapidi.

37. Et eris perditus in proverbium ac fabulam omnibus populis, ad quos te introduxerit Dominus.

‖ Mich. 6. 15. Agg. 1. 6. 38. ‖ Sementem multam jacies in terram, & modicum congregabis: quia locuſtæ devorabunt omnia.

39. Vineam plantabis, & fodies: & vinum non bibes, nec colliges ex ea quippiam: quoniam vaſtabitur vermibus.

40. Olivas habebis in omnibus terminis tuis, & non ungeris oleo: quia defluent, & peribunt.

41. Filios generabis & filias, & non frueris eis: quoniam ducentur in captivitatem.

42. Omnes arbores tuas & fruges terræ tuę rubigo conſumet.

43. Advena, qui tecum verſatur in terra, aſcendet ſuper te, eritque ſublimior: tu autem deſcendes, & eris inferior.

44. Ipſe fœnerabit tibi, & tu non fœnerabis ei. Ipſe erit in caput, & tu eris in caudam.

45. Et venient ſuper te omnes maledictiones iſtæ, & perſequentes apprehendent te, donec intereas: quia non audiſti vocem Domini Dei tui, nec ſervaſti mandata ejus & cæremonias, quas præcepit tibi.

46. Et erunt in te ſigna atque prodigia, & in ſemine tuo uſque in ſempiternum:

47. eò quòd non ſervieris Domino Deo tuo in gaudio, cordiſque lætitia, propter rerum omnium abundantiam:

48. ſervies inimico tuo, quem immittet tibi Dominus, in fame, & ſiti, & nuditate, & omni penuria: & ponet jugum ferreum ſuper cervicem tuam, donec te conterat.

49. Adducet Dominus ſuper te Gentem de longinquo, & de extremis terræ finibus, in ſimilitudinem aquilæ volantis cum impetu: cujus linguam intelligere non poſſis:

50. Gentem procaciſſimam, quæ non deferat ſeni, nec miſereatur parvuli,

51. & devoret fructum jumentorum tuorum, ac fruges Terræ tuæ: donec intereas, & non relinquat tibi triticum, vinum, & oleum, armenta boum, & greges ovium: donec te diſperdat,

52. & conterat in cunctis urbibus tuis, & deſtruantur muri tui firmi atque ſublimes, in quibus habebas fiduciam in omni Terra tua. Obſideberis intra portas tuas in omni Terra tua, quam dabit tibi Dominus Deus tuus:

53. & ‖ comedes fructum uteri tui, & carnes filiorum tuorum, & filiarum tuarum, quas dederit tibi Dominus Deus tuus, in anguſtia & vaſtitate qua opprimet te hoſtis tuus. ‖ Thren. 4. 10. Baruc. 2. 3. & 3.

54. Homo delicatus in te, & luxurioſus valdè, invidebit fratri ſuo, & uxori, quæ cubat in ſinu ſuo,

55. ne det eis de carnibus filiorum ſuorum, quas comedet: eò quòd nihil aliud habeat in obſidione & penuria, qua vaſtaverint te inimici tui intra omnes portas tuas.

56. Tenera mulier & delicata, quæ ſuper terram ingredi non valebat, nec pedis veſtigium figere, propter mollitiem & teneritudinem nimiam, invidebit viro ſuo, qui cubat in ſinu ejus, ſuper filii & filiæ carnibus,

57. & illuvie ſecundarum, quæ egrediuntur de medio feminum ejus, & ſuper liberis qui eadem hora nati ſunt: comedent enim eos clam propter rerum omnium penuriam in obſidione & vaſtitate, qua opprimet te inimicus tuus intra portas tuas.

58. Niſi cuſtodieris & feceris omnia verba legis hujus, quæ ſcripta ſunt in hoc volumine, & timueris nomen ejus glorioſum & terribile, hoc eſt, Dominum Deum tuum:

59. augebit Dominus plagas tuas, & plagas ſeminis tui, plagas magnas & perſeverantes, infirmitates peſſimas & perpetuas:

60. & convertet in te omnes afflictiones Ægypti, quas timuiſti, & adhærebunt tibi.

61. Inſuper & univerſos languores, & plagas, quæ non ſunt ſcriptæ in volumine legis hujus, inducet Dominus ſuper te, donec te conterat:

62. & remanebitis pauci numero, qui prius eratis ſicut aſtra cœli præ multitudine, quoniam non audiſti vocem Domini Dei tui.

63. Et ſicut antè lætatus eſt Dominus ſuper vos, benè vobis faciens, voſque multiplicans: ſic lætabitur diſperdens vos atque ſubvertens, ut auferamini de Terra, ad quam ingredieris poſſidendam.

64. Diſperget te Dominus in omnes populos à ſummitate terræ uſque ad terminos ejus: & ſervies ibi diis alienis, quos & tu ignoras & patres tui, lignis & lapidibus.

65. In gentibus quoque illis non quieſces, neque erit requies veſtigio pedis tui. Dabit enim tibi Dominus ibi cor pavidum, & deficientes oculos, & animam conſumptam mœrore:

66. Et erit vita tua quaſi pendens ante te. Timebis nocte & die, & non credes vitæ tuæ.

67. Manè dices: Quis mihi det veſperum? & veſperè: Quis mihi det manè? propter cordis tui formidinem, qua terreberis, & propter ea, quæ tuis videbis oculis.

68. Reducet te Dominus claſſibus in Ægyptum per viam de qua dixit tibi ut eam amplius non videres. Ibi venderis inimicis tuis in ſervos & ancillas, & non erit qui emat.

CAPUT XXIX.

Fœdus & juramentum Iſraelitarum cum Domino juxta Dei beneficia, & comminatio adverſus fœdifragos.

Eodem menſe 11. & anno 2553.

1. HÆc ſunt verba fœderis, quod præcepit Dominus Moyſi ut feriret cum filiis Iſrael in Terra Moab: præter illud fœdus, quod cum eis pepigit in Horeb.

‖ Exod. 19. 4.

2. Vocavitque Moyſes omnem Iſrael, & dixit ad eos: ‖ Vos vidiſtis univerſa, quæ fecit Dominus coram vobis in terra Ægypti Pharaoni, & omnibus ſervis ejus, univerſæque terræ illius,

3. tentationes magnas, quas viderunt oculi tui, ſigna illa, portentaque ingentia,

4. & non dedit vobis Dominus cor intelligens, & oculos videntes, & aures quæ poſſunt audire, uſque in præſentem diem.

‖ Sup. 8. 2.

5. ‖ Adduxit vos quadraginta annis per deſertum: non ſunt attrita veſtimenta veſtra, nec calceamenta pedum veſtrorum vetuſtate conſumpta ſunt.

6. Panem non comediſtis, vinum & ſiceram non bibiſtis; ut ſciretis quia ego ſum Dominus Deus veſter.

‖ Supr. 3. 1.

7. Et veniſtis ad hunc locum: ‖ egreſſuſque eſt Sehon Rex Heſebon, & Og rex Baſan, occurrentes nobis ad pugnam. Et percuſſimus eos,

‖ Sup. 3. 16. Num. 32. Joſ. 13. 7. 8. & 22. 4.

8. & tulimus terram eorum, ac tradidimus poſſidendam ‖ Ruben & Gad, & dimidiæ tribui Manaſſe.

9. Cuſtodite ergo verba pacti hujus, & implete ea: ut intelligatis univerſa quæ facitis.

10. Vos ſtatis hodie cuncti coram Domino Deo veſtro, principes veſtri, & tribus, ac majores natu, atque doctores, omnis populus Iſrael,

11. liberi & uxores veſtræ, & advena qui tecum moratur in caſtris, exceptis lignorum cæſoribus, & his qui comportant aquas:

12. ut tranſeas in fœdere Domini Dei tui, & in jurejurando quod hodie Dominus Deus tuus percutit tecum:

13. ut ſuſcitet te ſibi in populum, & ipſe ſit Deus tuus, ſicut locutus eſt tibi, & ſicut juravit patribus tuis, Abraham, Iſaac, & Jacob.

14. Nec vobis ſolis ego hoc fœdus ferio, & hæc juramenta confirmo,

15. ſed cunctis præſentibus & abſentibus.

16. Vos enim noſtis quomodo habitaverimus in terra Ægypti, & quomodo tranſierimus per medium nationum, quas tranſeuntes

17. vidiſtis abominationes & ſordes, id eſt, idola eorum, lignum & lapidem, argentum & aurum, quæ colebant.

18. Ne fortè ſit inter vos vir aut mulier, familia aut tribus, cujus cor averſum eſt hodie à Domino Deo noſtro: ut vadat & ſerviat diis illarum Gentium: & ſit inter vos radix germinans fel & amaritudinem.

19. Cùmque audierit verba juramenti hujus, benedicat ſibi in corde ſuo, dicens: Pax erit mihi, & ambulabo in pravitate cordis mei: & abſumat ebria ſitientem,

20. & Dominus non ignoſcat ei: ſed tunc quàm maximè furor ejus ſumet, & zelus contra hominem illum, & ſedeant ſuper eum omnia maledicta, quæ ſcripta ſunt in hoc volumine: & deleat Dominus nomen ejus ſub cœlo,

21. & conſumat eum in perditionem ex omnibus tribubus Iſrael, juxta maledictiones, quæ in libro legis hujus, ac fœderis continentur.

22. Dicetque ſequens generatio, & filii qui naſcentur deinceps, & peregrini, qui de longè venerint, videntes plagas Terræ illius, & infirmitates, quibus eam afflixerit Dominus,

23. ſulphure & ſalis ardore comburens, ita ut ultrà non ſeratur, nec virens quippiam germinet, in exemplum ‖ ſubverſionis Sodomæ & Gomorrhæ, Adamæ & Seboim, quas ſubvertit Dominus in ira & furore ſuo. ‖ Gen. 19. 24.

24. Et dicent omnes Gentes: ‖ Quare ſic fecit Dominus Terræ huic? quæ eſt hæc ira furoris ejus immenſa? ‖ 3. Reg. 9. 8. Jer. 22. 8.

25. Et reſpondebunt: Quia dereliquerunt pactum Domini, quod pepigit cum patribus eorum, quando eduxit eos de Terra Ægypti:

26. & ſervierunt diis alienis, & adoraverunt eos, quos neſciebant, & quibus non fuerant attributi:

27. Idcircò iratus eſt furor Domini contra Terram iſtam, ut induceret ſuper eam omnia maledicta, quæ in hoc volumine ſcripta ſunt:

28. & ejecit eos de terra ſua in ira & in furore, & in indignatione maxima, projecitque in terram alienam, ſicut hodie comprobatur.

29. Abſcondita, Domino Deo noſtro: quæ manifeſta ſunt, nobis & filiis noſtris uſque in ſempiternum, ut faciamus univerſa verba legis hujus.

CAPUT XXX.

Vera pœnitentia Deum placat: præceptum nobis datum, non longè à nobis ſeparatur: proponitur bonum & malum: ut ultro bonum eligentes, vivamus: & non pereamus, malo adhærentes.

1. CUm ergo venerint ſuper te omnes ſermones iſti, benedictio, ſive maledictio, quam propoſui in conſpectu tuo: & ductus pœnitudine cordis tui in univerſis gentibus, in quas diſperſerit te Dominus Deus tuus, Eodem menſe 1. & anno 2553.

2. & reverſus fueris ad eum, & obedieris ejus imperiis, ſicut ego hodie præcipio tibi, cum filiis tuis, in toto corde tuo, & in tota anima tua:

3. reducet Dominus Deus tuus captivitatem tuam, ac miſerebitur tui, & rurſum congregabit te de cunctis populis, in quos te antè diſperſit.

4. Si ad cardines cœli fueris diſſipatus, inde retrahet Dominus Deus tuus,

5. ‖ & aſſumet, atque introducet in Terram, quam poſſederunt patres tui, & obtinebis eam: & benedicens tibi, majoris numeri te eſſe faciet quàm fuerunt patres tui. ‖ 2. Mach. 1. 29.

6. Circumcidet Dominus Deus tuus cor tuum, & cor ſeminis tui: ut diligas Dominum Deum tuum in toto corde tuo, & in tota anima tua, ut poſſis vivere.

7. Omnes autem maledictiones has convertet ſuper inimicos tuos, & eos qui oderunt te & perſequuntur.

8. Tu autem reverteris, & audies vocem Domini Dei tui: facieſque univerſa mandata quæ ego præcipio tibi hodie:

9. & abundare te faciet Dominus Deus tuus in cunctis operibus manuum tuarum, in ſobole uteri tui, & in fructu jumentorum tuorum, in ubertate terræ tuæ, & in rerum omnium largitate. Revertetur enim Dominus, ut gaudeat ſuper te in omnibus bonis, ſicut gaviſus eſt in patribus tuis:

10. ſi tamen audieris vocem Domini Dei tui, & cuſtodieris præcepta ejus & cæremonias, quæ in hac lege conſcripta ſunt, & revertaris ad Dominum Deum tuum in toto corde tuo, & in tota anima tua.

11. Mandatum hoc, quod ego præcipio tibi hodie, non ſupra te eſt, neque procul poſitum,

‖ Rom. 10. 6. 12. nec in cœlo ſitum, ut poſſis dicere: ‖ Quis noſtrùm valet ad cœlum aſcendere, ut deferat illud ad nos, & audiamus atque opere compleamus?

13. Neque trans mare poſitum: ut cauſeris, & dicas: Quis ex nobis poterit transfretare mare, & illud ad nos uſque deferre: ut poſſimus audire & facere quod præceptum eſt?

14. Sed juxta te eſt ſermo valdè, in ore tuo, & in corde tuo, ut facias illum.

15. Conſidera quòd hodie propoſuerim in conſpectu tuo vitam & bonum, & è contrariò, mortem & malum:

16. ut diligas Dominum Deum tuum, & ambules in viis ejus, & cuſtodias mandata illius ac cæremonias atque judicia: & vivas, atque multiplicet te, benedicatque tibi in Terra, ad quam ingredieris poſſidendam.

17. Si autem averſum fuerit cor tuum, & audire nolueris, atque errore deceptus adoraveris deos alienos, & ſervieris eis,

18. prædico tibi hodie quòd pereas, & parvo tempore moreris in Terra, ad quam, Jordane tranſmiſſo, ingredieris poſſidendam.

19. Teſtes invoco hodie cœlum & terram, quòd propoſuerim vobis vitam & mortem, benedictionem & maledictionem. Elige ergo vitam, ut & tu vivas, & ſemen tuum:

20. & diligas Dominum Deum tuum, atque obedias voci ejus, & illi adhæreas (ipſe eſt enim vita tua, & longitudo dierum tuorum) ut habites in terra, pro qua juravit Dominus patribus tuis, Abraham, Iſaac, & Jacob, ut daret eam illis.

CAPUT XXXI.

Moyſes Joſue ſibi ſufficit in ducem, Deuteronomium ſcribi jubet, & in arca ſervari.

Eodem menſe 11. anni 40. ab exitu. orbe condito 2551. 1. ABiit itaque Moyſes, & locutus eſt omnia verba hæc ad univerſum Iſrael,

‖ Sup. 3. 27. Nu. 27. 13. 2. & dixit ad eos: Centum viginti annorum ſum hodie, non poſſum ultrà egredi, & ingredi, præſertim cùm & Dominus dixerit mihi: ‖ Non tranſibis Jordanem iſtum.

3. Dominus ergo Deus tuus tranſibit ante te: ipſe delebit omnes gentes has in conſpectu tuo, & poſſidebis eas: & Joſue iſte tranſibit ante te, ſicut locutus eſt Dominus.

‖ Nu. 21. 24. 4. Facietque Dominus eis ‖ ſicut fecit Sehon & Og regibus Amorrhæorum, & terræ eorum, delebitque eos.

5. Cùm ergo & hos tradiderit vobis, ‖ ſimiliter facietis eis ſicut præcepi vobis. ‖ Sup. 7. 2.

6. Viriliter agite, & confortamini: nolite timere, nec paveatis ad conſpectum eorum: quia Dominus Deus tuus ipſe eſt ductor tuus, & non dimittet, nec derelinquet te.

7. Vocavitque Moyſes Joſue, & dixit ei coram omni Iſrael: ‖ Confortare, & eſto robuſtus: tu enim introduces populum iſtum in Terram, quam daturum ſe patribus eorum juravit Dominus, & tu eam ſorte divides. ‖ Joſ. 1. 6. 1. Reg. 2. 2.

8. Et Dominus qui ductor eſt veſter, ipſe erit tecum: non dimittet, nec derelinquet te: noli timere, nec paveas.

9. Scripſit itaque Moyſes legem hanc, & tradidit eam ſacerdotibus filiis Levi, qui portabant arcam fœderis Domini, & cunctis ſenioribus Iſrael.

10. Præcepitque eis, dicens: Poſt ſeptem annos, anno remiſſionis, in ſolemnitate tabernaculorum,

11. convenientibus cunctis ex Iſrael, ut appareant in conſpectu Domini Dei tui in loco quem elegerit Dominus, leges verba legis hujus coram omni Iſrael, audientibus eis,

12. & in unum omni populo congregato, tam viris quàm mulieribus, parvulis, & advenis, qui ſunt intra portas tuas: ut audientes diſcant, & timeant Dominum Deum veſtrum, & cuſtodiant, impleantque omnes ſermones legis hujus:

13. filii quoque eorum qui nunc ignorant; ut audire poſſint, & timeant Dominum Deum ſuum cunctis diebus quibus verſantur in Terra, ad quam vos, Jordane tranſmiſſo, pergitis obtinendam.

14. Et ait Dominus ad Moyſen: Ecce propè ſunt dies mortis tuæ: voca Joſue, & ſtate in tabernaculo teſtimonii, ut præcipiam ei. Abierunt ergo Moyſes & Joſue, & ſteterunt in tabernaculo teſtimonii:

15. apparuitque Dominus ibi in columna nubis, quæ ſtetit in introitu tabernaculi.

16. Dixitque Dominus ad Moyſen: Ecce tu dormies cum patribus tuis, & populus iſte conſurgens fornicabitur poſt deos alienos in Terra, ad quam ingreditur ut habitet in ea: ibi derelinquet me, & irritum faciet fœdus, quod pepigi cum eo.

17. Et iraſcetur furor meus contra eum in die illo: & derelinquam eum, & abſcondam faciem meam ab eo, & erit in devorationem: invenient eum omnia mala & afflictiones, ita ut dicat in illo die: Verè quia non eſt Deus mecum, invenerunt me hæc mala.

18. Ego autem abſcondam, & celabo faciem meam in die illo, propter omnia mala quæ fecit, quia ſecutus eſt deos alienos.

19. Nunc itaque ſcribite vobis canticum iſtud, & docete filios Iſrael: ut memoriter teneant, & ore decantent, & ſit mihi carmen iſtud pro teſtimonio inter filios Iſrael.

20. Introducam enim eum in Terra, pro qua juravi patribus ejus, lacte & melle manantem. Cùmque comederint, & ſaturati, craſſique fuerint, avertentur ad deos alienos, & ſervient eis: detrahentque mihi, & irritum facient pactum meum.

21. Poſtquàm invenerint eum mala multa & afflictiones, reſpondebit ei canticum iſtud pro teſtimonio, quod nulla delebit oblivio

ex ore ſeminis ſui. Scio enim cogitationes ejus, quæ facturus ſit hodie, antequam introducam eum in Terram, quam ei pollicitus ſum.

‡ Sabb. sancto Proph. 8. item In Vigil. Pentec. Proph. 3.

22. ‡ Scripſit ergo Moyſes canticum, & docuit filios Iſrael.

23. Præcepitque Dominus Joſue filio Nun, & ait: Confortare, & eſto robuſtus: tu enim introduces filios Iſrael in Terram, quam pollicitus ſum, & ego ero tecum:

24. Poſtquam ergo ſcripſit Moyſes verba legis hujus in volumine, atque complevit:

25. præcepit Levitis, qui portabant arcam fœderis Domini, dicens:

26. Tollite librum iſtum, & ponite eum in latere arcæ fœderis Domini Dei veſtri: ut ſit ibi contra te in teſtimonium.

27. Ego enim ſcio contentionem tuam, & cervicem tuam duriſſimam. Adhuc vivente me & ingrediente vobiſcum, ſemper contentioſè egiſtis contra Dominum: quantò magis cùm mortuus fuero?

28. Congregate ad me omnes majores natu per tribus veſtras, atque doctores, & loquar audientibus eis ſermones iſtos, & invocabo contra eos cœlum & terram.

29. Novi enim quòd poſt mortem meam iniquè agetis, & declinabitis citò de via, quam præcepi vobis: & occurrent vobis mala in extremo tempore, quando feceritis malum in conſpectu Domini, ut irritetis eum per opera manuum veſtrarum.

30. Locutus eſt ergo Moyſes, audiente univerſo cœtu Iſrael, verba carminis hujus, & ad finem uſque complevit.

CAPUT XXXII.

Canticum Moyſi quo Dei refert beneficia, populique ingratitudinem ſæpiùs à Domino caſtigatam: jubetur Moyſes montem Abarim aſcendere, ut promiſſam terram contempletur.

Eodem Anno M. 2551. Ant. Chr. 1453. menſe 12. anni 40. ab exitu.

1. AUdite cœli quæ loquor, audiat terra verba oris mei.

2. Concreſcat ut pluvia doctrina mea, fluat ut ros eloquium meum, quaſi imber ſuper herbam, & quaſi ſtillæ ſuper gramina.

3. Quia nomen Domini invocabo: date magnificentiam Deo noſtro.

4. Dei perfecta ſunt opera, & omnes viæ ejus judicia: Deus fidelis, & abſque ulla iniquitate, juſtus & rectus.

5. Peccaverunt ei, & non filii ejus in ſordibus: generatio prava atque perverſa.

6. Hæccine reddis Domino, popule ſtulte & inſipiens? numquid non ipſe eſt pater tuus, qui poſſedit te, & fecit, & creavit te?

‖ Job. 8. 8.

7. ‖ Memento dierum antiquorum, cogita generationes ſingulas: interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi; majores tuos, & dicent tibi.

8. Quando dividebat Altiſſimus gentes: quando ſeparabat filios Adam, conſtituit terminos populorum juxta numerum filiorum Iſrael.

9. Pars autem Domini, populus ejus: Jacob funiculus hæreditatis ejus.

10. Invenit eum in terra deſerta, in loco horroris, & vaſtæ ſolitudinis: circumduxit eum, & docuit: & cuſtodivit quaſi pupillam oculi ſui.

11. Sicut aquila provocans ad volandum pullos ſuos, & ſuper eos volitans, expandit alas ſuas, & aſſumpſit eum, atque portavit in humeris ſuis.

12. Dominus ſolus dux ejus fuit: & non erat cum eo Deus alienus.

13. Conſtituit eum ſuper excelſam terram: ut comederet fructus agrorum, ut ſugeret mel de petra, oleumque de ſaxo duriſſimo.

14. Butyrum de armento, & lac de ovibus cum adipe agnorum, & arietum filiorum Baſan: & hircos cum medulla tritici, & ſanguinem uvæ biberet meraciſſimum.

15. Incraſſatus eſt dilectus, & recalcitravit: incraſſatus, impinguatus, dilatatus, dereliquit Deum factorem ſuum, & receſſit à Deo ſalutari ſuo.

16. Provocaverunt eum in diis alienis, & in abominationibus ad iracundiam concitaverunt.

17. Immolaverunt dæmoniis & non Deo, diis quos ignorabant: novi recenteſque venerunt, quos non coluerunt patres eorum.

18. Deum qui te genuit dereliquiſti, & oblitus es Domini creatoris tui.

19. Vidit Dominus, & ad iracundiam concitatus eſt: quia provocaverunt eum filii ſui & filiæ.

20. Et ait: Abſcondam faciem meam ab eis, & conſiderabo noviſſima eorum: generatio enim perverſa eſt, & infideles filii.

21. Ipſi me provocaverunt in eo, qui non erat Deus, & irritaverunt in vanitatibus ſuis: & ‖ ego provocabo eos in eo, qui non eſt populus, & in gente ſtulta irritabo illos. ‖ Jerem. 15. 14. Rom. 10. 19

22. Ignis ſuccenſus eſt in furore meo, & ardebit uſque ad inferni noviſſima: devorabitque terram cum germine ſuo, & montium fundamenta comburet.

23. Congregabo ſuper eos mala, & ſagittas meas complebo in eis.

24. Conſumentur fame, & devorabunt eos aves morſu amariſſimo: dentes beſtiarum immittam in eos, cum furore trahentium ſuper terram, atque ſerpentium.

25. Foris vaſtabit eos gladius, & intus pavor, juvenem ſimul ac virginem, lactentem cum homine ſene.

26. Dixi: Ubinam ſunt? ceſſare faciam ex hominibus memoriam eorum.

27. Sed propter iram inimicorum diſtuli: ne forte ſuperbirent hoſtes eorum, & dicerent: Manus noſtra excelſa, & non Dominus, fecit hæc omnia.

28. Gens abſque conſilio eſt, & ſine prudentia.

29. ‖ Utinam ſaperent, & intelligerent, ac noviſſima providerent. ‖ Jerem. 9. 12.

30. Quomodo perſequatur unus mille, & duo fugent decem millia? nonnè ideò, quia Deus ſuus vendidit eos, & Dominus concluſit illos?

31. Non enim eſt Deus noſter ut dii eorum: & inimici noſtri ſunt judices.

32. De vinea Sodomorum, vinea eorum, & de ſuburbanis Gomorrhæ: uva eorum uva fellis, & botri amariſſimi.

33. Fel draconum vinum eorum, & venenum aſpidum inſanabile.

34. Nonnè hæc condita ſunt apud me, & ſignata in theſauris meis?

35. ‖ Mea

‖ Eccli. 28. 1. Rom. 12. 19. Heb. 10. 30. 35. ‖ Mea eſt ultio, & ego retribuam in tempore, ut labatur pes eorum: juxtà eſt dies perditionis, & adeſſe feſtinant tempora.

‖ 2. Mac. 7. 6. 36. Judicabit Dominus populum ſuum, & ‖ in ſervis ſuis miſerebitur: videbit quòd infirmata ſit manus, & clauſi quoque defecerunt, reſiduique conſumpti ſunt.

‖ Jere. 2. 28. 37. Et dicet: ‖ Ubi ſunt dii eorum, in quibus habebant fiduciam?

38. De quorum victimis comedebant adipes & bibebant vinum libaminum: ſurgant, & opitulentur vobis, & in neceſſitate vos protegant.

39. Videte quòd ego ſim ſolus, & non ſit alius Deus præter me: ‖ ego occidam, & ego vivere faciam: percutiam, & ego ſanabo, ‖ & non eſt qui de manu mea poſſit eruere.

‖ 1. Reg. 2. 6. Tob. 13. 2. Sap. 16. 13. ‖ Job. 10. 7. Sap. 16. 15.

40. Levabo ad cælum manum meam, & dicam: Vivo ego in æternum.

41. Si acuero ut fulgur gladium meum, & arripuerit judicium manus mea: reddam ultionem hoſtibus meis, & his qui oderunt me retribuam.

42. Inebriabo ſagittas meas ſanguine, & gladius meus devorabit carnes, de cruore occiſorum, & de captivitate, nudati inimicorum capitis.

‖ 2. Mac. 7. 6. 43. ‖ Laudate gentes populum ejus, quia ſanguinem ſervorum ſuorum ulciſcetur: & vindictam retribuet in hoſtes eorum, & propitius erit terræ populi ſui.

44. Venit ergo Moyſes, & locutus eſt omnia verba cantici hujus in auribus populi, ipſe & Joſue filius Nun.

45. Complevitque omnes ſermones iſtos, loquens ad univerſum Iſrael:

46. & dixit ad eos: Ponite corda veſtra in omnia verba, quæ ego teſtificor vobis hodie: ut mandetis ea filiis veſtris cuſtodire & facere, & implere univerſa quæ ſcripta ſunt legis hujus:

47. quia non incaſſum præcepta ſunt vobis, ſed ut ſinguli in eis viverent: quæ facientes longo perſeveretis tempore in Terra, ad quam, Jordane tranſmiſſo, ingredimini poſſidendam.

48. Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen in eadem die, dicens:

49. Aſcende in montem iſtum Abarim, id eſt, tranſituum, in montem Nebo, qui eſt in Terra Moab contra Jericho: & vide Terram Chanaan, quam ego tradam filiis Iſrael obtinendam, & morere in monte.

‖ Num. 20. 26. & 27. 13. 50. Quem conſcendens jungeris populis tuis, ‖ ſicut mortuus eſt Aaron frater tuus in monte Hor, & appoſitus populis ſuis:

‖ Num. 20. 13. & 27. 14. 51. ‖ quia prævaricati eſtis contra me, in medio filiorum Iſrael, ad Aquas contradictionis in Cades deſerti Sin: & non ſanctificaſtis me inter filios Iſrael.

52. Econtrà videbis terram, & non ingredieris in eam, quam ego dabo filiis Iſrael.

CAPUT XXXIII.

Benedicit Moyſes moriturus duodecim tribubus Iſrael.

1. HÆc eſt benedictio, qua benedixit Moyſes, homo Dei, filiis Iſrael ante mortem ſuam.

2. Et ait: Dominus de Sinai venit, & de Seir ortus eſt nobis: apparuit de monte Pharan, & cum eo ſanctorum millia. In dextera ejus ignea lex.

3. Dilexit populos, ‖ omnes ſancti in manu illius ſunt: & qui appropinquant pedibus ejus, accipient de doctrina illius. *‖ Sap. 3. 1.*

4. Legem præcepit nobis Moyſes, hæreditatem multitudinis Jacob.

5. Erit apud rectiſſimum rex, congregatis principibus populi cum tribubus Iſrael.

6. Vivat Ruben, & non moriatur, & ſit parvus in numero.

7. Hæc eſt Judæ benedictio: Audi Domine vocem Judæ, & ad populum ſuum introduc eum: manus ejus pugnabunt pro eo, & adjutor illius contra adverſarios ejus erit.

8. Levi quoque ait: Perfectio tua, & doctrina tua viro ſancto tuo, quem probaſti in tentatione, & judicaſti ad Aquas contradictionis.

9. ‖ Qui dixit patri ſuo, & matri ſuæ: Neſcio vos; & fratribus ſuis: Ignoro vos: & neſcierunt filios ſuos. Hi cuſtodierunt eloquium tuum, & pactum tuum ſervaverunt, *‖ Exod. 32. 27. Lev. 10. 3.*

10. judicia tua ò Jacob, & legem tuam ò Iſrael: ponent thymiama in furore tuo, & holocauſtum ſuper altare tuum.

11. Benedic Domine fortitudini ejus, & opera manuum illius ſuſcipe. Percute dorſa inimicorum ejus: & qui oderunt eum, non conſurgant.

12. Et Benjamin ait: Amantiſſimus Domini habitabit confidenter in eo: quaſi in thalamo tota die morabitur, & inter humeros illius requieſcet.

13. Joſeph quoque ait: De benedictione Domini terra ejus, de pomis cœli, & rore, atque abyſſo ſubjacente.

14. De pomis fructuum ſolis ac lunæ:

15. de vertice antiquorum montium, de pomis collium æternorum:

16. & de frugibus terræ, & de plenitudine ejus. Benedictio illius ‖ qui apparuit in rubo, veniat ſuper caput Joſeph, & ſuper verticem Nazaræi inter fratres ſuos. *Exod. 3. 2.*

17. Quaſi primogeniti tauri pulchritudo ejus, cornua rhinocerotis cornua illius: in ipſis ventilabit Gentes uſque ad terminos terræ. Hæ ſunt multitudines Ephraim: & hæc millia Manaſſe.

18. Et Zabulon ait: Lætare Zabulon in exitu tuo, & Iſſachar in tabernaculis tuis.

19. Populos vocabunt ad montem: ibi immolabunt victimas juſtitiæ. Qui inundationem maris quaſi lac ſugent, & theſauros abſconditos arenarum.

20. Et Gad ait: Benedictus in latitudine Gad: quaſi leo requievit, cepitque brachium & verticem.

21. Et vidit principatum ſuum, quod in parte ſua doctor eſſet repoſitus: qui fuit cum principibus populi, & fecit juſtitias Domini, & judicium ſuum cum Iſrael.

22. Dan quoque ait: Dan catulus leonis, fluet largiter de Baſan.

23. Et Nephthali dixit: Nephthali abundantia perfruetur, & plenus erit benedictionibus Domini: mare & meridiem poſſidebit.

24. Aſer quoque ait: Benedictus in filiis Aſer, ſit placens fratribus ſuis, & tingat in oleo pedem ſuum.

25. Fer-

25. Ferrum & æs calceamentum ejus. Sicut dies juventutis tuæ, ita & ſenectus tua.

26. Non eſt Deus alius ut Deus rectiſſimi: aſcenſor cœli auxiliator tuus. Magnificentia ejus diſcurrunt nubes,

27. habitaculum ejus ſurſum, & ſubter brachia ſempiterna: ejiciet à facie tua inimicum, dicetque: Conterere.

28. Habitabit Iſrael confidenter, & ſolus. Oculus Jacob in terra frumenti & vini, cœlique caligabunt rore.

29. Beatus es tu Iſrael: quis ſimilis tui popule, qui ſalvaris in Domino? ſcutum auxilii tui, & gladius gloriæ tuæ: negabunt te inimici tui, & tu eorum colla calcabis.

CAPUT XXXIV.

Contemplata Terra moritur Moyſes, & occulte à Deo ſepultus fletur à populo, illique Joſue ſubſtituitur: commendatur Propheta Moyſes à Dei familiaritate, & factis per ipſum ſignis.

Eodem anno M. 2551. menſe 12. ann. 40. ab exitu, prima die menſis. || Sup. 3. 27. & 32. 49. 2. Mac. 2. 4.

1. ASCENDIT || ergo Moyſes de campeſtribus Moab ſuper Montem Nebo, in verticem Phaſga contra Jericho: oſtenditque ei Dominus omnem Terram Galaad uſque Dan,

2. & univerſum Nephthali, terramque Ephraim & Manaſſe, & omnem terram Juda uſque ad mare noviſſimum,

3. & auſtralem partem, & latitudinem campi Jericho civitatis palmarum uſque Segor.

4. Dixitque Dominus ad eum: || Hæc eſt terra, pro qua juravi Abraham, Iſaac, & Jacob, dicens: Semini tuo dabo eam. Vidiſti eam oculis tuis, & non tranſibis ad illam. || Gen. 12. 7. & 15. 18.

5. Mortuuſque eſt ibi Moyſes ſervus Domini, in terra Moab, jubente Domino:

6. & ſepelivit eum in valle Terræ Moab contra Phogor: & non cognovit homo ſepulchrum ejus uſque in præſentem diem.

7. Moyſes centum & viginti annorum erat quando mortuus eſt: non caligavit oculus ejus, nec dentes illius moti ſunt.

8. Fleveruntque eum filii Iſrael in campeſtribus Moab triginta diebus: * & completi ſunt dies planctus lugentium Moyſen. * Toto videlicet menſe illo 12.

9. Joſue verò filius Nun repletus eſt Spiritu ſapientiæ, quia Moyſes poſuit ſuper eum manus ſuas. Et obedierunt ei filii Iſrael, feceruntque ſicut præcepit Dominus Moyſi.

10. Et non ſurrexit ultrà propheta in Iſrael ſicut Moyſes, quem noſſet Dominus facie ad faciem,

11. in omnibus ſignis atque portentis, quæ miſit per eum, ut faceret in Terra Ægypti Pharaoni, & omnibus ſervis ejus, univerſæque terræ illius,

12. & cunctam manum robuſtam, magnaque mirabilia, quæ fecit Moyſes coram univerſo Iſrael.

LIBER JOSUE,
HEBRAICE JEHOSUA.

Poſt Pentateuchum, qui hiſtoriam annorum 2552. cum dimidio ab orbe condito complectitur, ſequitur Bibliorum altera pars, ubi intricatior paululum eſt temporum ratio. Uno tamen præcipuè teſtimonio Chronologia dirigitur; quo ab exitu ex Ægypto ad jacta Templi fundamenta, anni 480. numerantur, 3. Reg. 6. 1. *Eos itaque quàm commodè & diligenter fieri poterit inveſtigabimus & adſcribemus.*

Liber Josue, *qui ab ipſomet conſcriptus putatur, res memoriæ dignas continet à morte Moſis uſque ad mortem ipſiuſmet Joſue, quem per annos 17. populum rexiſſe communior fert opinio. Id autem ex calculis noſtris ab anno mundi 2553. ad annum 2570. dirigetur.*

CAPUT PRIMUM.

Confortatus Joſue à Domino, monet populum ut ſe ad Jordanis tranſitum præparent; tribus autem Ruben, Gad, & Dimidiam Manaſſe, ut fratres ad promiſſam Terram deducant.

Ann. M. 2553. dimidiato ante Christum 1451. menſe 1. anni 41. ab exitu. 1 ET factum eſt poſt mortem
Moyſi ſervi Domini, ut lo-
queretur Dominus ad Joſue
filium Nun, miniſtrum Moy-
ſi, & diceret ei:
2 Moyſes ſervus meus mor-
tuus eſt: ſurge, & tranſi Jordanem iſtum tu, &
omnis populus tecum, in Terram, quam ego
dabo filiis Iſrael.

‖ Deut. 11. 24. 3. ‖ Omnem locum, quem calcaverit veſtigium pedis veſtri, vobis tradam, ſicut locutus ſum Moyſi.

4. A deſerto & Libano uſque ad fluvium magnum Euphraten, omnis terra Hethæorum uſque ad mare magnum contra ſolis occaſum erit terminus veſter.

5. Nullus poterit vobis reſiſtere cunctis diebus vitæ tuæ: ‖ ſicut fui cum Moyſe, ita ero tecum: non dimittam, nec derelinquam te.

‖ Infr. 3. 7. Hebr. 13. 5. ‖ Deut. 31. 7. & 23. 3. Reg. 2. 2.

6. ‖ Confortare, & eſto robuſtus: tu enim ſorte divides populo huic Terram, pro qua juravi patribus ſuis, ut traderem eam illis.

7. Confortare igitur, & eſto robuſtus valdè: ut cuſtodias, & facias omnem legem, quam præcepit tibi Moyſes ſervus meus: ne declines ab ea ad dexteram vel ad ſiniſtram, ut intelligas cuncta quæ agis.

8. Non recedat volumen legis hujus ab ore tuo: ſed meditaberis in eo diebus ac noctibus, ut cuſtodias & facias omnia quæ ſcripta ſunt in eo: tunc diriges viam tuam, & intelliges eam.

9. Ecce præcipio tibi, confortare, & eſto robuſtus. Noli metuere, & noli timere: quoniam tecum eſt Dominus Deus tuus in omnibus ad quæcumque perrexeris.

10. Præcepitque Joſue principibus populi, dicens: Tranſite per medium caſtrorum, & imperate populo: ac dicite:

11. Præparate vobis cibaria: *quoniam poſt diem tertium tranſibitis Jordanem, & intrabitis ad poſſidendam Terram, quam Dominus Deus veſter daturus eſt vobis. * Si quæ præter Mann, quod nondum ceſſaverat, eſſent neceſſaria.

12. Rubenitis quoque & Gaditis, & dimidiæ tribui Manaſſe ait:

13. Mementote ſermonis, quem præcepit vobis Moyſes famulus Domini, dicens: Dominus Deus veſter dedit vobis requiem, & omnem terram.

14. ‖ Uxores veſtræ, & filii, ac jumenta manebunt in Terra, quam tradidit vobis Moyſes trans Jordanem: vos autem tranſite armati ante fratres veſtros, omnes fortes manu, & pugnate pro eis, ‖ Num. 32. 20.

15. donec det Dominus requiem fratribus veſtris ſicut & vobis dedit, & poſſideant ipſi quoque Terram, quam Dominus Deus veſter daturus eſt eis: & ſic revertemini in Terram poſſeſſionis veſtræ, & habitabitis in ea, quam vobis dedit Moyſes famulus Domini trans Jordanem contra Solis ortum.

16. Reſponderuntque ad Joſue, atque dixerunt:

runt: Omnia, quæ præcepiſti nobis, facie-
mus: & quocunque miſeris, ibimus.
17. Sicut obedivimus in cunctis Moyſi, ita
obediemus & tibi: tantùm ſit Dominus Deus
tuus tecum, ſicut fuit cum Moyſe.
18. Qui contradixerit ori tuo, & non obe-
dierit cunctis ſermonibus, quos præceperis
ei, moriatur: tu tantùm confortare, & vi-
riliter age.

CAPUT II.

Miſſi exploratores in urbem Jericho, à Rahab meretrice promiſſa illi miſericordia, à morte liberantur.

Eodem ann. 2553. menſe 1. anni 41. ab exitu. ‖ Heb. 11. 31. Jac. 2. 25.

1. MIſit igitur Joſue filius Nun de Setim
duos viros exploratores in abſcondi-
to: & dixit eis: Ite, & conſiderate Terram,
urbemque Jericho. ‖ Qui pergentes ingreſſi
ſunt domum mulieris meretricis, nomine Ra-
hab, & quieverunt apud eam.
2. Nuntiatumque eſt regi Jericho, & dictum:
Ecce viri ingreſſi ſunt huc per noctem de fi-
liis Iſrael, ut explorarent Terram.
3. Miſitque rex Jericho ad Rahab, dicens:
Educ viros, qui venerunt ad te, & ingreſſi
ſunt domum tuam: exploratores quippe ſunt,
& omnem Terram conſiderare venerunt.
‖ Infr. 6. 17. 4. ‖ Tollenſque mulier viros, abſcondit,
& ait: Fateor, venerunt ad me, ſed neſcie-
bam unde eſſent:
5. cùmque porta clauderetur in tenebris, &
illi pariter exierunt, neſcio quò abierunt: per-
ſequimini citò, & comprehendetis eos.
6. Ipſa autem fecit aſcendere viros in ſo-
larium domus ſuæ, operuitque eos ſtipula li-
ni, quæ ibi erat.
7. Hi autem qui miſſi fuerant, ſecuti ſunt
eos per viam quæ ducit ad vadum Jordanis:
illiſque egreſſis ſtatim porta clauſa eſt.
8. Necdum obdormierant qui latebant, &
ecce mulier aſcendit ad eos, & ait:
9. Novi quòd Dominus tradiderit vobis Ter-
ram: etenim irruit in nos terror veſter, &
elanguerunt omnes habitatores Terræ.
10. Audivimus quòd ‖ ſiccaverit Dominus
aquas Maris rubri ad veſtrum introitum,
quando egreſſi eſtis ex Ægypto: ‖ & quæ
‖ Exod. 14. 21. feceritis duobus Amorrhæorum regibus, qui
‖ Num. 21. 24. erant trans Jordanem, Sehon & Og, quos
interfeciſtis.
11. Et hæc audientes pertimuimus, & elan-
guit cor noſtrum, nec remanſit in nobis ſpi-
ritus ad introitum veſtrum: Dominus enim
Deus veſter, ipſe eſt Deus in cœlo ſurſum,
& in Terra deorſum.
‖ Infr. 6. 22. 12. ‖ Nunc ergo jurate mihi per Dominum,
ut quomodo ego miſericordiam feci vobiſcum,
ita & vos faciatis cum domo patris mei: de-
tiſque mihi verum ſignum,
13. ut ſalvetis patrem meum & matrem,
fratres ac ſorores meas, & omnia quæ illo-
rum ſunt, & eruatis animas noſtras à morte.
14. Qui reſponderunt ei: Anima noſtra ſit
pro vobis in mortem, ſi tamen non prodideris
nos: cùmque tradiderit nobis Dominus Ter-
ram, faciemus in te miſericordiam & veri-
tatem.
15. Demiſit ergo eos per funem de feneſtra:
domus enim ejus hærebat muro:
16. Dixitque ad eos: Ad montana conſcen-
dite, ne fortè occurrant vobis revertentes:
ibique latitate tribus diebus, donec redeant,
& ſic ibitis per viam veſtram.
17. Qui dixerunt ad eam: Innoxii erimus
à juramento hoc, quo adjuraſti nos:
18. ſi ingredientibus nobis Terram, ſignum
fuerit funiculus iſte coccineus, & ligaveris
eum in feneſtra, per quam demiſiſti nos: &
patrem tuum ac matrem, fratreſque & om-
nem cognationem tuam, congregaveris in
domum tuam.
19. Qui oſtium domus tuæ egreſſus fuerit,
ſanguis ipſius erit in caput ejus, & nos eri-
mus alieni. Cunctorum autem ſanguis, qui
tecum in domo fuerint, redundabit in caput
noſtrum, ſi eos aliquis tetigerit.
20. Quòd ſi nos prodere volueris, & ſermo-
nem iſtum proferre in medium, erimus mun-
di ab hoc juramento, quo adjuraſti nos.
21. Et illa reſpondit: Sicut locuti eſtis, ita
fiat: dimittenſque eos ut pergerent, appen-
dit funiculum coccineum in feneſtra.
22. Illi verò ambulantes pervenerunt ad mon-
tana, & manſerunt ibi tres dies, donec rever-
terentur qui fuerant perſecuti: quærentes enim
per omnem viam, non repererunt eos.
23. Quibus urbem ingreſſis, reverſi ſunt,
& deſcenderunt exploratores de monte: &,
tranſmiſſo Jordane, venerunt ad Joſue filium
Nun, narraveruntque ei omnia quæ accide-
rant ſibi,
24. atque dixerunt: Tradidit Dominus om-
nem Terram hanc in manus noſtras, & ti-
more proſtrati ſunt cuncti habitatores ejus.

CAPUT III.

Siccatum Dei miraculo Jordanem populus tranſit.

1. IGitur Joſue de nocte conſurgens movit Eodem anno & menſe.
caſtra: egredienteſque de Setim, vene-
runt ad Jordanem ipſe & omnes filii Iſrael,
& morati ſunt ibi tres dies.
2. Quibus evolutis, tranſierunt præcones
per caſtrorum medium,
3. & clamare cœperunt: Quando videritis
arcam fœderis Domini Dei veſtri, & ſacerdo-
tes ſtirpis Leviticæ portantes eam, vos quoque
conſurgite, & ſequimini præcedentes:
4. ſitque inter vos & arcam ſpatium cubi-
torum duum millium: ut procul videre poſſitis,
& noſſe per quam viam ingrediamini: quia
priùs non ambulaſtis per eam: & cavete ne
approquinquetis ad arcam.
5. Dixitque Joſue ad populum: Sanctifi-
camini: cras enim faciet Dominus inter vos
mirabilia.
6. Et ait ad ſacerdotes: Tollite arcam
fœderis, & præcedite populum. Qui juſſa
complentes, tulerunt, & ambulaverunt an-
te eos.
7. Dixitque Dominus ad Joſue: Hodie
incipiam exaltare te coram omni Iſrael: ut
ſciant quòd ſicut cum ‖ Moyſe fui, ita & ‖ Sup. 1. 5.
tecum ſim.
8. Tu autem præcipe ſacerdotibus, qui
portant arcam fœderis, & dic eis: Cùm in-
greſſi fueritis partem aquæ Jordanis, ſtate
in ea.
9. Dixitque Joſue ad filios Iſrael: Accedite
huc, & audite verbum Domini Dei veſtri.

10. Et rurſum : In hoc , inquit , ſcietis quòd Dominus Deus vivens in medio veſtri eſt, & diſperdet in conſpectu veſtro Chananæum & Hethæum, Hevæum & Pherezæum, Gergeſæum quoque & Jebuſæum, & Amorrhæum.

|| Act. 7. 45.

11. || Ecce, arca fœderis Domini omnis terræ antecedet vos per Jordanem.

12. Parate duodecim viros de tribubus Iſrael, ſingulos per ſingulas tribus.

13. Et cùm poſuerint veſtigia pedum ſuorum ſacerdotes qui portant arcam Domini Dei univerſæ terræ, in aquis Jordanis, aquæ quæ inferiores ſunt , decurrent atque deficient : quæ autem deſuper veniunt , in una mole conſiſtent.

14. Igitur egreſſus eſt populus de tabernaculis ſuis, ut tranſiret Jordanem : & ſacerdotes, qui portabant arcam fœderis , pergebant ante eum.

* Die 10. menſis 1. (Inf. 4. 19.) eodem videlicet , quo Agnus Paſchalis erat ſeligendus. || Eccli. 24. 36.

15. Ingreſſiſque eis Jordanem , * & pedibus eorum in parte aquæ tinctis (Jordanis autem ripas alvei ſui tempore || meſſis impleverat)

16. ſteterunt aquæ deſcendentes in loco uno, & ad inſtar montis intumeſcentes apparebant procul ab urbe , quæ vocatur Adom uſque ad locum Sarthan : quæ autem inferiores erant, in Mare ſolitudinis (quod nunc vocatur mortuum) deſcenderunt , uſquequò omnino deficerent.

17. Populus autem incedebat contra Jericho : & ſacerdotes , qui portabant arcam fœderis Domini, ſtabant ſuper ſiccam humum in medio Jordanis accincti , omniſque populus per arentem alveum tranſibat.

CAPUT IV.

Duodecim lapides de Jordane ſiccato ad poſterorum memoriam colliguntur, aliique duodecim in ipſo Jordanis alveo ſtatuuntur.

1. QUibus tranſgreſſis , dixit Dominus ad Joſue:

2. Elige duodecim viros ſingulos per ſingulas tribus:

3. & præcipe eis, ut tollant de medio Jordanis alveo, ubi ſteterunt pedes ſacerdotum, duodecim duriſſimos lapides, quos ponetis in loco caſtrorum, ubi fixeritis hac nocte tentoria.

4. Vocavitque Joſue duodecim viros, quos elegerat de filiis Iſrael , ſingulos de ſingulis tribubus,

5. & ait ad eos : Ite ante arcam Domini Dei veſtri ad Jordanis medium , & portate inde ſinguli ſingulos lapides in humeris veſtris, juxta numerum filiorum Iſrael,

6. ut ſit ſignum inter vos : & quando interrogaverint vos filii veſtri cras , dicentes : Quid ſibi volunt iſti lapides?

7. reſpondebitis eis : Defecerunt aquæ Jordanis ante arcam fœderis Domini, cùm tranſiret eum : idcircò poſiti ſunt lapides iſti in monumentum filiorum Iſrael uſque in æternum.

8. Fecerunt ergo filii Iſrael ſicut præcepit eis Joſue , portantes de medio Jordanis alveo duodecim lapides, ut Dominus ei imperarat, juxta numerum filiorum Iſrael, uſque ad locum in quo caſtrametati ſunt , ibique poſuerunt eos.

9. Alios quoque duodecim lapides poſuit Joſue in medio Jordanis alveo , ubi ſteterunt ſacerdotes, qui portabant arcam fœderis : & ſunt ibi uſque in præſentem diem.

10. Sacerdotes autem , qui portabant arcam, ſtabant in Jordanis medio , donec omnia complerentur, quæ Joſue, ut loqueretur ad populum , præceperat Dominus , & dixerat ei Moyſes . Feſtinavitque populus, & tranſiit.

11. Cùmque tranſiſſent omnes , tranſivit & arca Domini : ſacerdoteſque pergebant ante populum.

12. Filii quoque Ruben, & Gad, & dimidia tribus Manaſſe, armati præcedebant filios Iſrael, || ſicut eis præceperat Moyſes: || Num. 32. 28.

13. & quadraginta pugnatorum millia per turmas, & cuneos , incedebant per plana atque campeſtria urbis Jericho.

14. In die illo magnificavit Dominus Joſue coram omni Iſrael , ut timerent eum , ſicut timuerant Moyſen, dum adhuc viveret.

15. Dixitque ad eum:

16. Præcipe ſacerdotibus , qui portant arcam fœderis, ut aſcendant de Jordane.

17. Qui præcepit eis , dicens : Aſcendite de Jordane.

18. Cùmque aſcendiſſent portantes arcam fœderis Domini , & ſiccam humum calcare cœpiſſent, reverſæ ſunt aquæ in alveum ſuum, & fluebant ſicut antè conſueverant.

19. Populus autem aſcendit de Jordane , decimo die menſis primi, & caſtrametati ſunt in Galgalis contra Orientalem plagam urbis Jericho. Die 10. menſis 1.

20. Duodecim quoque lapides , quos de Jordanis alveo ſumpſerant , poſuit Joſue in Galgalis,

21. & dixit ad filios Iſrael : Quando interrogaverint filii veſtri cras patres ſuos , & dixerint eis: Quid ſibi volunt lapides iſti?

22. docebitis eos , atque dicetis : Per arentem alveum tranſivit Iſrael Jordanem iſtum,

23. ſiccante Domino Deo veſtro aquas ejus in conſpectu veſtro, donec tranſiretis:

24. || Et ſicut fecerat priùs in mari rubro, quod ſiccavit donec tranſiremus: || Exod. 14. 21.

25. ut diſcant omnes terrarum populi fortiſſimam Domini manum, ut & vos timeatis Dominum Deum veſtrum omni tempore.

CAPUT V.

Terrentur Chananæi, circumciſio fit in Galgalis, & Phaſe celebratur; deficit manna ubi de fructibus terræ edunt, & Angelus Domini Joſue apparet.

1. POſtquàm ergo audierunt omnes reges Amorrhæorum , qui habitabant trans Jordanem ad Occidentalem plagam, & cuncti reges Chanaan , qui propinqua poſſidebant magni maris loca , quòd ſiccaſſet Dominus fluenta Jordanis coram filiis Iſrael donec tranſirent, diſſolutum eſt cor eorum , & non remanſit in eis ſpiritus , timentium introitum filiorum Iſrael.

2. Eo tempore ait Dominus ad Joſue : * Fac tibi cultros lapideos , & circumcide ſecundò filios Iſrael. * Die, ut videtur, ſequente, hoc eſt 11. menſis primi.

3. Fecit quod juſſerat Dominus, & cir-

cum-

cumcidit filios Iſrael in colle præputiorum.
4. Hæc autem cauſa eſt ſecundæ circumciſionis: Omnis populus, qui egreſſus eſt de Ægypto generis maſculini, univerſi bellatores viri, mortui ſunt in deſerto per longiſſimos viæ circuitus,
5. qui omnes circumciſi erant. Populus autem qui natus eſt in deſerto
6. per quadraginta annos itineris latiſſimæ ſolitudinis incircumciſus fuit: donec conſumerentur qui non audierant vocem Domini, & quibus antè juraverat ut non oſtenderet eis terram lacte & melle manantem.
7. Horum filii in locum ſucceſſerunt patrum, & circumciſi ſunt à Joſue: quia ſicut nati fuerant, in præputio erant, nec eos in via aliquis circumciderat.
8. Poſtquàm autem omnes circumciſi ſunt, manſerunt in eodem caſtrorum loco, donec ſanarentur.
9. Dixitque Dominus ad Joſue: Hodie abſtuli opprobrium Ægypti à vobis. Vocatumque eſt nomen loci illius Galgala, uſque in præſentem diem.
10. Manſeruntque filii Iſrael in Galgalis, & fecerunt Phaſe, quartadecima die menſis ad veſperum, in campeſtribus Jericho: Dies 14. menſis 1.
11. & comederunt de frugibus Terræ die altero, azymos panes, & polentam ejuſdem anni.
12. Defecitque manna * poſtquàm comederunt de frugibus Terræ, nec uſi ſunt ultrà cibo illo filii Iſrael, ſed comederunt de frugibus præſentis anni Terræ Chanaan. * Anno 2553. dimidiato.
13. Cùm autem eſſet Joſue in agro urbis Jericho, levavit oculos, & vidit virum ſtantem contra ſe, evaginatum tenentem gladium, perrexitque ad eum, & ait: Noſter es, an adverſariorum?
14. Qui reſpondit: Nequaquàm: ſed ſum princeps exercitus Domini, & nunc venio.
15. Cecidit Joſue pronus in terram. Et adorans ait: Quid Dominus meus loquitur ad ſervum ſuum?
16. ‖ Solve, inquit, calceamentum tuum de pedibus tuis: locus enim, in quo ſtas, ſanctus eſt. Fecitque Joſue ut ſibi fuerat imperatum. ‖ Exod. 3. 5. Act. 7. 33.

CAPUT VI.

Poſt varios ſeptem dierum circuitus, Jericho capta funditùs deletur, ſervata Rahab cum ſuis; reædificatori urbis maledicitur.

Eodem anno M. 2553. Ant. Chr. 1451.
1. JEricho autem clauſa erat atque munita, timore filiorum Iſrael, & nullus egredi audebat aut ingredi.
2. Dixitque Dominus ad Joſue: Ecce dedi in manu tua Jericho, & regem ejus, omneſque fortes viros.
3. Circuite * urbem cuncti bellatores ſemel per diem: ſic facietis ſex diebus.
* Hæc circuitio inchoata videtur poſtridie Paſchæ.
4. Septimo autem die ſacerdotes tollant ſeptem buccinas, quarum uſus eſt in jubilæo, & præcedant arcam fœderis: ſeptieſque circuibitis civitatem, & ſacerdotes clangent buccinis.
5. Cùmque inſonuerit vox tubæ longior atque conciſior, & in auribus veſtris increpuerit, conclamabit omnis populus vociferatione maxima, & muri funditùs corruent civitatis, ingredienturque ſinguli per locum contra quem ſteterint.
6. Vocavit ergo Joſue filius Nun ſacerdotes, & dixit ad eos: Tollite arcam fœderis, & ſeptem alii ſacerdotes tollant ſeptem Jubilæorum buccinas, & incedant ante arcam Domini.
7. Ad populum quoque ait: Ite, & circuite civitatem, armati, præcedentes arcam Domini.
8. Cùmque Joſue verba finiſſet, & ſeptem ſacerdotes ſeptem buccinis clangerent ante arcam fœderis Domini,
9. omniſque præcederet armatus exercitus, reliquum vulgus arcam ſequebatur, ac buccinis omnia concrepabant.
10. Præceperat autem Joſue populo, dicens: Non clamabitis, nec audietur vox veſtra, neque ullus ſermo ex ore veſtro egredietur: donec veniat dies in quo dicam vobis: Clàmate, & vociferamini.
11. Circuivit ergo arca Domini civitatem ſemel per diem, & reverſa in caſtra, manſit ibi.
12. Igitur Joſue de nocte conſurgente, tulerunt ſacerdotes arcam Domini,
13. & ſeptem ex eis ſeptem buccinas, quarum in jubilæo uſus eſt: præcedebantque arcam Domini ambulantes atque clangentes:

& armatus populus ibat ante eos, vulgus autem reliquum ſequebatur arcam, & buccinis perſonabat.

14. Circuieruntque civitatem ſecundo die ſemel, & reverſi ſunt in caſtra. Sic fecerunt ſex diebus.

15. Die autem ſeptimo, diluculò conſurgentes, circuierunt urbem, ſicut diſpoſitum erat, ſepties.

16. Cùmque ſeptimo circuitu clangerent buccinis ſacerdotes, dixit Joſue ad omnem Iſrael: Vociferamini: tradidit enim vobis Dominus civitatem:

17. ſitque civitas hæc anathema: & omnia quæ in ea ſunt, Domino: ſola Rahab meretrix vivat cum univerſis, qui cum ea in domo ſunt: ‖ abſcondit enim nuntios quos
‖ Sup. 2. 4. Heb. 11. 30
direximus.

18. Vos autem cavete, ne de his, quæ præcepta ſunt, quippiam contingatis, & ſitis prævaricationis rei, & omnia caſtra Iſrael ſub peccato ſint atque turbentur.

19. Quidquid autem auri & argenti fuerit, & vaſorum æneorum ac ferri, Domino conſecretur, repoſitum in theſauris ejus.

‖ Heb. 11. 31
20. ‖ Igitur omni populo vociferante, & clangentibus tubis, poſtquàm in aures multitudinis vox ſonituſque increpuit, muri illicò corruerunt: & aſcendit unuſquiſque per locum, qui contra ſe erat: ‖ ceperuntque civitatem,
‖ 2. Mach. 12. 15.

21. & interfecerunt omnia quæ erant in ea, à viro uſque ad mulierem, ab infante uſque ad ſenem. Boves quoque & oves & aſinos in ore gladii percuſſerunt.

22. Duobus autem viris, ‖ qui exploratores miſſi fuerant, dixit Joſue: Ingredimini domum mulieris meretricis, & producite eam, & omnia quæ illius ſunt, ſicut illi juramento firmaſtis.
‖ Sup. 2. 1. & 14.

23. ‖ Ingreſſique juvenes, eduxerunt Rahab, & parentes ejus, fratres quoque, & cunctam ſupellectilem ac cognationem illius, & extra caſtra Iſrael manere fecerunt.
‖ Heb. 11. 31

24. ‖ Urbem autem, & omnia quæ erant in ea, ſuccenderunt; abſque auro & argento, & vaſis æneis, ac ferro, quæ in ærarium Domini conſecrarunt.
‖ Infr. 8. 2.

25. Rahab * verò meretricem, & domum patris ejus, & omnia quæ habebat, fecit Joſue vivere, & habitaverunt in medio Iſrael uſque in præſentem diem: eò quòd abſconderit nuntios, quos miſerat ut explorarent Jericho. In tempore illo, imprecatus eſt Joſue, dicens:
** Hæc poſteà Salmoni nupta Booz peperit avum David. Matth. 1. 5.*

26. ‖ Maledictus vir coram Domino, qui ſuſcitaverit & ædificaverit civitatem Jericho. In primogenito ſuo fundamenta illius jaciat, & in noviſſimo liberorum ponat portas ejus.
‖ 3. Reg. 16. 34.

27. Fuit ergo Dominus cum Joſue, & nomen ejus vulgatum eſt in omni terra.

CAPUT VII.

Explorata Hai cedit populus Iſrael hoſtibus propter furtum de anathemate Jericho; quapropter poſt Joſue lamentationem miſſa ſorte Achan lapidatur juſſu Domini.

Eodem ann. 2553. ‖ Inf. 22. 20. ‖ 1. Par. 2. 7
1. Filii ‖ autem Iſrael prævaricati ſunt mandatum, & uſurpaverunt de anathemate. ‖ Nam Achan filius Charmi, filii Zabdi, filii Zare de tribu Juda, tulit aliquid de anathemate: iratuſque eſt Dominus contra filios Iſrael.

2. Cùmque mitteret Joſue de Jericho viros contra Hai, quæ eſt juxta Bethaven, ad Orientalem plagam oppidi Bethel, dixit eis: Aſcendite, & explorate Terram. Qui præcepta complentes exploraverunt Hai.

3. Et reverſi dixerunt ei: Non aſcendat omnis populus, ſed duo vel tria millia virorum pergant, & deleant civitatem: quare omnis populus fruſtrà vexabitur contra hoſtes pauciſſimos?

4. Aſcenderunt ergo tria millia pugnatorum. Qui ſtatim terga vertentes,

5. percuſſi ſunt à viris urbis Hai, & corruerunt ex eis triginta ſex homines: perſecutique ſunt eos adverſarii de porta uſque ad Sabarim, & ceciderunt per prona fugientes: pertimuitque cor populi, & inſtar aquæ liquefactum eſt.

6. Joſue verò ſcidit veſtimenta ſua, & pronus cecidit in terram coram arca Domini uſque ad veſperam, tam ipſe quàm omnes ſenes Iſrael: miſeruntque pulverem ſuper capita ſua,

7. & dixit Joſue: Heu Domine Deus, quid voluiſti traducere populum iſtum Jor-

danem

Digitized by Google

danem fluvium, ut traderes nos in manus Amorrhæi, & perderes? utinam ut cœpimus, manſiſſemus trans Jordanem.

8. Mi Domine Deus quid dicam, videns Iſraelem hoſtibus ſuis terga vertentem?

9. Audient Chananæi, & omnes habitatores Terræ, & pariter conglobati circumdabunt nos, atque delebunt nomen noſtrum de terra: & quid facies magno nomini tuo?

10. Dixitque Dominus ad Joſue: Surge, cur jaces pronus in terra?

11. Peccavit Iſrael, & prævaricatus eſt pactum meum: tuleruntque de anathemate, & furati ſunt atque mentiti, & abſconderunt inter vaſa ſua.

12. Nec poterit Iſrael ſtare ante hoſtes ſuos, eoſque fugiet: quia pollutus eſt anathemate: non ero ultrà vobiſcum, donec conteratis eum, qui hujus ſceleris reus eſt.

‖ Lev. 20. 7. Num. 11. 18. Sup. 3. 5. 1. Reg. 16. 5. 13. Surge, ſanctifica populum, & dic eis: ‖ Sanctificamini in craſtinum: hæc enim dicit Dominus Deus Iſrael: Anathema in medio tui eſt Iſrael: non poteris ſtare coram hoſtibus tuis, donec deleatur ex te qui hoc contaminatus eſt ſcelere.

14. Accedetiſque manè ſinguli per tribus veſtras: & quamcumque tribum ſors invenerit, accedet per cognationes ſuas, & cognatio per domos, domuſque per viros.

15. Et quicumque ille in hoc facinore fuerit deprehenſus, comburetur igni cum omni ſubſtantia ſua: quoniam prævaricatus eſt pactum Domini, & fecit nefas in Iſrael.

16. Surgens itaque Joſue manè, applicuit Iſrael per tribus ſuas, & inventa eſt tribus Juda.

17. Quæ cùm juxta familias ſuas eſſet oblata, inventa eſt familia Zare. Illam quoque per domos offerens, reperit Zabdi:

18. cujus domum in ſingulos dividens viros, invenit Achan filium Charmi, filii Zabdi, filii Zare de tribu Juda.

19. Et ait Joſue ad Achan: Fili mi, da gloriam Domino Deo Iſrael, & confitere, atque indica mihi quid feceris, ne abſcondas.

20. Reſponditque Achan Joſue, & dixit ei: Verè ego peccavi Domino Deo Iſrael, & ſic & ſic feci.

21. Vidi enim inter ſpolia pallium coccineum valdè bonum, & ducentos ſiclos argenti: regulamque auream quinquaginta ſiclorum: & concupiſcens abſtuli, & abſcondi in terra contra medium tabernaculi mei, argentumque foſſa humo operui.

22. Miſit ergo Joſue miniſtros: qui currentes ad tabernaculum illius: repererunt cuncta abſcondita in eodem loco, & argentum ſimul.

23. Auferenteſque de tentorio tulerunt ea ad Joſue, & ad omnes filios Iſrael, projeceruntque ante Dominum.

24. Tollens itaque Joſue Achan filium Zare, argentumque & pallium, & auream regulam, filios quoque & filias ejus, boves & aſinos, & oves, ipſumque tabernaculum, & cunctam ſupellectilem: (& omnis Iſrael cum eo) duxerunt eos ad Vallem Achor:

25. ubi dixit Joſue: Quia turbaſti nos, exturbet te Dominus in die hac. Lapidavitque eum omnis Iſrael: & cuncta quæ illius erant, igne conſumpta ſunt.

‖ 2 Reg. 18. 17. 26. Congregaveruntque ſuper eum ‖ acervum magnum lapidum, qui permanet uſque in præſentem diem. Et averſus eſt furor Domini ab eis. Vocatumque eſt nomen loci illius, Vallis Achor, uſque hodie.

CAPUT VIII.

Expugnata Hai, rex ejus ſuſpenditur, erecto altari lapideo; Deuteronomium ſuper lapides ſcribitur, & populo benedicitur.

1. DIxit autem Dominus ad Joſue: Ne timeas, neque formides: tolle tecum omnem multitudinem pugnatorum, & conſurgens aſcende in oppidum Hai. Ecce tradidi in manu tua regem ejus, & populum, urbemque & Terram. Eodem ann. 2553.

2. Facieſque urbi Hai, & regi ejus, ‖ ſicut feciſti Jericho, & regi illius: prædam verò, & omnia animantia diripietis vobis: pone inſidias urbi poſt eam. ‖ Sup. 6. 24.

3. Surrexitque Joſue, & omnis exercitus bellatorum cum eo, ut aſcenderent in Hai: & electa triginta millia virorum fortium miſit nocte,

4. præcepitque eis, dicens: Ponite inſidias poſt civitatem: nec longiùs recedatis: & eritis omnes parati.

5. Ego autem, & reliqua multitudo, quæ mecum eſt, accedemus ex adverſo contra urbem. Cùmque exierint contra nos, ‖ ſicut antè fecimus, fugiemus, & terga vertemus: ‖ Sup. 7. 4.

6. donec perſequentes ab urbe longiùs protrahantur: putabunt enim nos fugere ſicut priùs.

7. Nobis ergo fugientibus, & illis perſequentibus, conſurgetis de inſidiis, & vaſtabitis civitatem: tradetque eam Dominus Deus veſter in manus veſtras.

8. Cùmque ceperitis, ſuccendite eam, & ſic omnia facietis, ut juſſi.

9. Dimiſitque eos, & perrexerunt ad locum inſidiarum, ſederuntque inter Bethel & Hai, ad Occidentalem plagam urbis Hai: Joſue autem nocte illa in medio manſit populi,

10. ſurgenſque diluculò recenſuit ſocios, & aſcendit cum ſenioribus in fronte exercitus, vallatus auxilio pugnatorum.

11. Cùmque veniſſent & aſcendiſſent ex adverſo civitatis, ſteterunt ad Septentrionalem urbis plagam, inter quam & eos erat vallis media.

12. Quinque autem millia viros elegerat, & poſuerat in inſidiis inter Bethel & Hai, ex occidentali parte ejuſdem civitatis:

13. omnis verò reliquus exercitus ad aquilonem aciem dirigebat, ita ut noviſſimi illius multitudinis Occidentalem plagam urbis attingerent. Abiit ergo Joſue nocte illa, & ſtetit in vallis medio.

14. Quod cùm vidiſſet rex Hai, feſtinavit manè, & egreſſus eſt cum omni exercitu civitatis, direxitque aciem contra deſertum, ignorans quòd poſt tergum laterent inſidiæ.

15. Joſue verò & omnis Iſrael ceſſerunt loco, ſimulantes metum, & fugientes per ſolitudinis viam.

16. At illi vociferantes pariter, & ſe mutuò cohortantes, perſecuti ſunt eos. Cùmque receſſiſſent à civitate,

17. & ne unus quidem in urbe Hai & Bethel

thel remanſiſſet qui non perſequeretur Iſrael (ſicut eruperant aperta oppida relinquentes,)

18. dixit Dominus ad Joſue : Leva clypeum, qui in manu tua eſt , contra urbem Hai, quoniam tibi tradam eam.

19. Cùmque elevaſſet clypeum ex adverſo civitatis, inſidiæ, quæ latebant, ſurrexerunt confeſtim: & pergentes ad civitatem , ceperunt , & ſuccenderunt eam.

20. Viri autem civitatis, qui perſequebantur Joſue, reſpicientes & videntes fumum urbis ad cœlum uſque conſcendere, non potuerunt ultrà huc illucque diffugere : præſertim cùm hi, qui ſimulaverant fugam , & tendebant ad ſolitudinem, contra perſequentes fortiſſimè reſtitiſſent.

21. Videnſque Joſue & omnis Iſrael quòd capta eſſet civitas, & fumus urbis aſcenderet, reverſus percuſſit viros Hai.

22. Si quidem & illi qui ceperant & ſuccenderant civitatem , egreſſi ex urbe contra ſuos, medios hoſtium ferire cœperunt . Cùm ergo ex utraque parte adverſarii cæderentur, ita ut nullus de tanta multitudine ſalvaretur,

23. regem quoque urbis Hai apprehenderunt viventem , & obtulerunt Joſue.

24. Igitur omnibus interfectis, qui Iſraelem ad deſerta tendentem fuerant perſecuti, & in eodem loco gladio corruentibus , reverſi filii Iſrael percuſſerunt civitatem.

25. Erant autem qui in eodem die conciderant à viro uſque ad mulierem , duodecim millia hominum, omnes urbis Hai.

26. Joſue verò non contraxit manum , quam in ſublime porrexerat , tenens clypeum donec interficerentur omnes habitatores Hai.

27. Jumenta autem & prædam civitatis diviſerunt ſibi filii Iſrael, ſicut præceperat Dominus Joſue.

28. Qui ſuccendit urbem, & fecit eam tumulum ſempiternum:

29. regem quoque ejus ſuſpendit in patibulo uſque ad veſperam & ſolis occaſum. Præcepitque Joſue , & depoſuerunt cadaver ejus de cruce : projeceruntque in ipſo introitu civitatis, congeſto ſuper eum magno acervo lapidum, qui permanet uſque in præſentem diem.

30. Tunc ædificavit Joſue altare Domino Deo Iſrael in monte Hebal:

‖ *Exod.* 20. 25. *Deut.* 27. 5.

31. ‖ ſicut præceperat Moyſes famulus Domini filiis Iſrael , & ſcriptum eſt in volumine legis Moyſi : Altare verò de lapidibus impolitis, quos ferrum non tetigit: & obtulit ſuper eo holocauſta Domino , immolavitque pacificas victimas.

32. Et ſcripſit ſuper lapides Deuteronomium legis Moyſi , quod ille digeſſerat coram filiis Iſrael.

33. Omnis autem populus , & majores natu, duceſque ac judices ſtabant ex utraque parte arcæ, in conſpectu ſacerdotum qui portabant arcam fœderis Domini, ut advena ita & indigena . Media pars eorum juxta montem Garizim, & media juxta montem Hebal , ſicut præceperat Moyſes famulus Domini. Et primùm quidem benedixit populo Iſrael.

34. Poſt hæc legit omnia verba benedictionis & maledictionis , & cuncta quæ ſcripta erant in legis volumine.

35. Nihil ex his quæ Moyſes juſſerat , reliquit intactum, ſed univerſa replicavit coram omni multitudine Iſrael , mulieribus ac parvulis & advenis , qui inter eos morabantur.

CAPUT IX.

Gabaonitæ ſimulatione longi itineris imponentes Joſue & principibus Iſraelitarum, medio juramento ſalvantur ; inſecuto tamen murmure , perpetuo famulitio adſtringuntur.

Eodem ann. M. 2554. Ant. Chr. 1451. ab exitu 41

1. QUibus auditis, cuncti reges trans Jordanem, qui verſabantur in montanis & campeſtribus, in maritimis ac littore magni maris, hi quoque qui habitabant juxta Libanum , Hethæus & Amorrhæus , Chananæus , Pherezæus, & Hevæus, & Jebuſæus,

2. congregati ſunt pariter , ut pugnarent contra Joſue & Iſrael uno animo, eademque ſententia.

3. At hi, qui habitabant in Gabaon , audientes cuncta quæ fecerat Joſue, Jericho & Hai :

4. & callidè cogitantes, tulerunt ſibi cibaria, ſaccos veteres aſinis imponentes, & utres vinarios ſciſſos atque conſutos,

5. calceamentaque perantiqua quæ ad indicium vetuſtatis pittaciis conſuta erant , induti veteribus veſtimentis: panes quoque, quos portabant ob viaticum, duri erant, & in fruſta comminuti:

6. perrexeruntque ad Joſue, qui tunc morabatur in caſtris Galgalæ, & dixerunt ei, atque ſimul omni Iſraeli : De terra longinqua venimus , pacem vobiſcum facere cupientes. Reſponderuntque viri Iſrael ad eos , atque dixerunt:

7. Ne fortè in terra , quæ nobis ſorte debetur, habitetis , & non poſſimus fœdus inire vobiſcum.

8. At illi ad Joſue: Servi , inquiunt , tui ſumus. Quibus Joſue, ait: Quinam eſtis vos? & unde veniſtis?

9. Reſponderunt : De terra longinqua valdè venerunt ſervi tui in nomine Domini Dei tui. Audivimus enim famam potentiæ ejus, cuncta quæ fecit in Ægypto,

10. ‖ & duobus regibus Amorrhæorum qui fuerunt trans Jordanem, Sehon regi Heſebon, & Og regi Baſan , qui erat in Aſtaroth : ‖ *Num.* 21. 23.

11. dixeruntque nobis ſeniores , & omnes habitatores Terræ noſtræ : Tollite in manibus cibaria ob longiſſimam viam, & occurrite eis, & dicite : Servi veſtri ſumus, fœdus inite nobiſcum.

12. En, panes quando egreſſi ſumus de domibus noſtris, ut veniremus ad vos , calidos ſumpſimus, nunc ſicci facti ſunt, & vetuſtate nimia comminuti.

13. Utres vini novos implevimus , nunc rupti ſunt & ſoluti : veſtes & calceamenta quibus induimur , & quæ habemus in pedibus, ob longitudinem longioris viæ trita ſunt, & penè conſumpta.

14. Suſceperunt igitur de cibariis eorum , & os Domini non interrogaverunt.

15. ‖ Fecitque Joſue cum eis pacem , & inito fœdere pollicitus eſt quòd non occide- ‖ 2. *Reg.* 21. 2.

rentur: principes quoque multitudinis juraverunt eis.

16. Poſt dies autem tres initi fœderis, audierunt quòd in vicino habitarent, & inter eos futuri eſſent.

17. Moveruntque caſtra filii Iſrael, & venerunt in civitates eorum die tertio, quarum hæc vocabula ſunt, Gabaon, & Caphira, & Beroth, & Cariathiarim.

18. Et non percuſſerunt eos, eò quòd juraſſent eis principes multitudinis in nomine Domini Dei Iſrael. Murmuravit itaque omne vulgus contra principes.

19. Qui reſponderunt eis: Juravimus illis in nomine Domini Dei Iſrael, & idcircò non poſſumus eos contingere.

20. Sed hoc faciemus eis: Reſerventur quidem ut vivant, ne contra nos ira Domini concitetur, ſi pejeraverimus:

21. ſed ſic vivant, ut in uſus univerſæ multitudinis ligna cædant, aquaſque comportent. Quibus hæc loquentibus:

22. vocavit Gabaonitas Joſue, & dixit eis: Cur nos decipere fraude voluiſtis, ut diceretis: Procul valdè habitamus à vobis, cùm in medio noſtri ſitis?

23. Itaque ſub maledictione eritis, & non deficiet de ſtirpe veſtra ligna cædens, aquaſque comportans in domum Dei mei.

24. Qui reſponderunt: Nuntiatum eſt nobis ſervis tuis, quòd promiſiſſet Dominus Deus tuus Moyſi ſervo ſuo, ut traderet vobis omnem Terram, & diſperderet cunctos habitatores ejus. Timuimus igitur valdè, & providimus animabus noſtris, veſtro terrore compulſi, & hoc conſilium inivimus.

25. Nunc autem in manu tua ſumus: quod tibi bonum & rectum videtur, fac nobis.

26. Fecit ergo Joſue ut dixerat, & liberavit eos de manu filiorum Iſrael, ut non occiderentur.

27. Decrevitque in illo die eos eſſe in miniſterio cuncti populi, & altaris Domini, cædentes ligna, & aquas comportantes, uſque in præſens tempus, in loco quem Dominus elegiſſet.

CAPUT X.

Quinque reges oppugnantes Gabaon, immoto ſole unius diei ſpatio, vincuntur; & ex ſpelunca extracti ſuſpenduntur, pluresque aliæ civitates capiuntur.

Eodem ann. 2553. definente.

1. Quæ cùm audiſſet Adoniſedec rex Jeruſalem, quòd ſcilicet cepiſſet Joſue Hai, & ſubvertiſſet eam (ſicut enim fecerat Jericho & regi ejus, ſic fecit Hai & regi illius) & quòd transfugiſſent Gabaonitæ ad Iſrael, & eſſent fœderati eorum,

2. timuit valdè. Urbs enim magna erat Gabaon, & una civitatum regalium, & major oppido Hai, omneſque bellatores ejus fortiſſimi.

3. Miſit ergo Adoniſedec rex Jeruſalem ad Oham regem Hebron, & ad Pharam regem Jerimoth, ad Japhia quoque regem Lachis, & ad Dabir regem Eglon, dicens:

4. Ad me aſcendite, & ferte præſidium, ut expugnemus Gabaon, quare transfugerit ad Joſue, & ad filios Iſrael.

5. Congregati igitur aſcenderunt quinque reges Amorrhæorum, rex Jeruſalem, rex Hebron, rex Jerimoth, rex Lachis, rex Eglon, ſimul cum exercitibus ſuis, & caſtrametati ſunt circa Gabaon, oppugnantes eam.

6. Habitatores autem Gabaon urbis obſeſſæ miſerunt ad Joſue, qui tunc morabatur in caſtris apud Galgalam, & dixerunt ei: Ne retrahas manus tuas ab auxilio ſervorum tuorum: aſcende citò, & libera nos, ferque præſidium: convenerunt enim adverſum nos omnes reges Amorrhæorum, qui habitant in montanis.

7. Aſcenditque Joſue de Galgalis, & omnis exercitus bellatorum cum eo, viri fortiſſimi.

8. Dixitque Dominus ad Joſue: Ne timeas eos: in manus enim tuas tradidi illos: nullus ex eis tibi reſiſtere poterit.

9. Irruit itaque Joſue ſuper eos repentè, tota nocte aſcendens de Galgalis:

10. Et || conturbavit eos Dominus à facie Iſrael: contrivitque plaga magna in Gabaon, ac perſecutus eſt eos per viam aſcenſus Beth-horon, & percuſſit uſque Azeca & Maceda.

|| Confer cum 1. Reg. 7.10.

11. Cùmque fugerent filios Iſrael, & eſſent in deſcenſu Beth-horon, Dominus miſit ſuper eos lapides magnos de cœlo uſque ad Azeca: & mortui ſunt multò plures lapidibus grandinis, quàm quos gladio percuſſerant filii Iſrael.

12. Tunc locutus eſt Joſue Domino in die, qua tradidit Amorrhæum in conſpectu filiorum Iſrael, dixitque coram eis: Sol contra Gabaon ne movearis, & Luna contra vallem Ajalon.

‖ Eccli. 46. 5. Iſai. 28. 21.

13. Steteruntque ‖ Sol & Luna, donec ulciſceretur ſe gens de inimicis ſuis. Nonnè ſcriptum eſt hoc in libro juſtorum? Stetit itaque Sol in medio cœli, & non feſtinavit occumbere ſpatio unius diei.

14. Non fuit anteà nec poſteà tam longa dies, obediente Domino voci hominis, & pugnante pro Iſrael.

15. Reverſuſque eſt Joſue cum omni Iſrael in caſtra Galgalæ.

16. Fugerant enim quinque reges, & ſe abſconderant in ſpelunca urbis Maceda.

17. Nuntiatumque eſt Joſue, quòd inventi eſſent quinque reges latentes in ſpelunca urbis Maceda.

18. Qui præcepit ſociis, & ait: Volvite ſaxa ingentia ad os ſpeluncæ, & ponite viros induſtrios, qui clauſos cuſtodiant:

19. vos autem nolite ſtare, ſed perſequimini hoſtes, & extremos quoſque fugientium cædite: nec dimittatis eos urbium ſuarum intrare præſidia, quos tradidit Dominus Deus in manus veſtras.

20. Cæſis ergo adverſariis plaga magna, & uſque ad internecionem penè conſumptis, hi qui Iſrael effugere potuerunt, ingreſſi ſunt civitates munitas.

21. Reverſuſque eſt omnis exercitus ad Joſue in Maceda, ubi tunc erant caſtra, ſani & integro numero: nulluſque contra filios Iſrael mutire auſus eſt.

22. Præcepitque Joſue, dicens: Aperite os ſpeluncæ, & producite ad me quinque reges, qui in ea latitant.

23. Feceruntque miniſtri ut ſibi fuerat imperatum: & eduxerunt ad eum quinque reges de ſpelunca, regem Jeruſalem, regem Hebron, regem Jerimoth, regem Lachis, regem Eglon.

24. Cùmque educti eſſent ad eum, vocavit omnes viros Iſrael, & ait ad principes exercitus qui ſecum erant: Ite, & ponite pedes ſuper colla regum iſtorum. Qui cùm perrexiſſent, & ſubjectorum colla pedibus calcarent,

25. rurſum ait ad eos: Nolite timere, nec paveatis, confortamini & eſtote robuſti: ſic enim faciet Dominus cunctis hoſtibus veſtris, adverſum quos dimicatis.

26. Percuſſitque Joſue, & interfecit eos, atque ſuſpendit ſuper quinque ſtipites: fueruntque ſuſpenſi uſque ad veſperum.

‖ Deut. 21. 23.

27. ‖ Cùmque occumberet ſol, præcepit ſociis ut deponerent eos de patibulis. Qui depoſitos projecerunt in ſpeluncam, in qua latuerant, & poſuerunt ſuper os ejus ſaxa ingentia, quæ permanent uſque in præſens *.

** Hic explicit ann. 2553.*
† Supr. quo eam oppugnavit.
Hic autem & quæ ſequuntur uſque ad finem cap. 11. ad an. 2559. ex tendenda.

28. Eodem quoque die † Macedam cepit Joſue, & percuſſit eam in ore gladii, regemque illius interfecit, & omnes habitatores ejus: non dimiſit in ea ſaltèm parvas reliquias. Fecitque regi Maceda, ſicut fecerat regi Jericho.

29. Tranſivit autem cum omni Iſrael de Maceda in Lebna, & pugnabat contra eam:

30. quam tradidit Dominus cum rege ſuo in manus Iſrael: percuſſeruntque urbem in ore gladii, & omnes habitatores ejus: non dimiſerunt in ea ullas reliquias. Feceruntque regi Lebna, ‖ ſicut fecerant regi Jericho.

videntur, ut patet ex petitione Caleb infra c. 14. Ab autumno anni 2554. quo post ceſſationem Mannæ, Iſraelitis terram terere primùm contigit, numerandus eſt annus 1. ex γεωργίας: & radix ann. ſabbaticorum hic figenda.
‖ Sap. 6. 2.

31. De Lebna tranſivit in Lachis cum omni Iſrael: & exercitu per gyrum diſpoſito oppugnabat eam.

32. Traditque Dominus Lachis in manus Iſrael, & cepit eam die altero, atque percuſſit in ore gladii, omnemque animam quæ fuerat in ea, ſicut fecerat Lebna.

33. Eo tempore aſcendit Horam rex Gazer, ut auxiliaretur Lachis: quem percuſſit Joſue cum omni populo ejus uſque ad internecionem.

34. Tranſivitque de Lachis in Eglon, & circumdedit,

35. atque expugnavit eam eadem die: percuſſitque in ore gladii omnes animas quæ erant in ea, juxta omnia quæ fecerat Lachis.

36. Aſcendit quoque cum omni Iſrael de Eglon in Hebron, & pugnavit contra eam:

37. cepit eam, & percuſſit in ore gladii, regem * quoque ejus, & omnia oppida regionis illius, univerſaſque animas, quæ in ea fuerant commoratæ: non reliquit in ea ullas reliquias: ſicut fecerat Eglon, ſic fecit & Hebron, cuncta quæ in ea reperit conſumens gladio.

** Novum ſcilicet, cum prior antè ſuſpenſus fuerit, ſup. 26.*

38. Inde reverſus in Dabir,

39. cepit eam atque vaſtavit: regem quoque ejus atque omnia per circuitum oppida percuſſit in ore gladii: non dimiſit in ea ullas reliquias: ſicut fecerat Hebron & Lebna & regibus earum, ſic fecit Dabir & regi illius.

40. Percuſſit itaque Joſue omnem Terram montanam & meridianam atque campeſtrem, & Aſedoth, cum regibus ſuis: non dimiſit in ea ullas reliquias, ſed omne quod ſpirare poterat interfecit, ſicut præceperat ei Dominus Deus Iſrael,

41. à Cadesbarne uſque Gazam. Omnem Terram Goſen uſque Gabaon,

42. univerſoſque reges, & regiones eorum, uno * impetu cepit atque vaſtavit: Dominus enim Deus Iſrael pugnavit pro eo.

** Id eſt una expeditione & continenti bello.*

43. Reverſuſque eſt cum omni Iſrael ad locum caſtrorum in Galgala.

CAPUT XI.

Expugnat Joſue Jabin cum aliis plurimis regibus ac populis, omnia ſervans quæ Dominus Moyſi præceperat.

Devictis 5. regibus omnes reliqui Iſraeli ſeſe oppoſuerunt cum quibus Joſue bellum geſſit.

1. QUæ cùm audiſſet Jabin rex Aſor, miſit ad Jobab regem Madon, & ad regem Semeron, atque ad regem Achſaph;

2. ad reges quoque Aquilonis, qui habitabant in montanis & in planitie contra meridiem Ceneroth, in campeſtribus quoque & in regionibus Dor juxta mare:

3. Chananæum quoque ab Oriente & Occidente, & Amorrhæum atque Hethæum ac Pherezæum & Jebuſæum in montanis: Hevæum quoque qui habitabat ad radices Hermon in Terra Maſpha.

** Peditum trecentis millibus. Equitum decem millibus. Curruum 20. mill. Joſeph Antiq. l. 5. c. 1. ſive 2.*

4. Egreſſique ſunt omnes cum turmis ſuis, * populus multus nimis ſicut arena quæ eſt in littore maris, equi quoque & currus immenſæ multitudinis.

5. Conveneruntque omnes reges iſti in

unum ad Aquas Merom, ut pugnarent contra Iſrael.

6. Dixitque Dominus ad Joſue: Ne timeas eos: cras enim hac eadem hora ego tradam omnes iſtos vulnerandos in conſpectu Iſrael: equos eorum ſubnervabis, & currus igne combures.

7. Venitque Joſue, & omnis exercitus cum eo, adverſus illos ad Aquas Merom ſubitò, & irruerunt ſuper eos,

8. tradiditque illos Dominus in manus Iſrael. Qui percuſſerunt eos, & perſecuti ſunt uſque ad Sidonem magnam, & Aquas Maſerephoth, campumque Maſphe, qui eſt ad Orientalem illius partem. Ita percuſſit omnes, ut nullas dimitteret ex eis reliquias:

9. fecitque ſicut præceperat ei Dominus, equos eorum ſubnervavit, curruſque combuſſit igni.

10. Reverſuſque ſtatim cepit Aſor: & regem ejus percuſſit gladio. Aſor enim antiquitùs inter omnia regna hæc principatum tenebat.

11. Percuſſitque omnes animas, quæ ibidem morabantur: non dimiſit in ea ullas reliquias, ſed uſque ad internecionem univerſa vaſtavit, ipſamque urbem peremit incendio.

12. Et omnes per circuitum civitates, regeſque earum cepit, percuſſit atque delevit, ‖ ſicut præceperat ei Moyſes famulus Domini.

‖ *Deut. 7. 2.*

13. Abſque urbibus, quæ erant in collibus & in tumulis ſitæ, cæteras ſuccendit Iſrael: unam tantùm Aſor munitiſſimam flamma conſumpſit.

14. Omnemque prædam iſtarum urbium ac jumenta diviſerunt ſibi filii Iſrael, cunctis hominibus interfectis.

15. ‖ Sicut præceperat Dominus Moyſi ſervo ſuo, ita præcepit Moyſes Joſue, & ille univerſa complevit: non præteriit de univerſis mandatis, nec unum quidem verbum quod juſſerat Dominus Moyſi.

‖ *Exod. 34. 11. Deut. 7. 2.*

16. Cepit itaque Joſue omnem Terram montanam, & meridianam, Terramque Goſen, & planitiem, & Occidentalem plagam, montemque Iſrael, & campeſtria ejus,

17. & partem montis quæ aſcendit Seir uſque Baalgad, per planitiem Libani ſubter montem Hermon: omnes reges eorum cepit, percuſſit, & occidit.

18. Multo tempore * pugnavit Joſue contra reges iſtos.

* Toto videlicet ſexennio, ut patebit infrà c. 14. 10.

19. Non fuit civitas quæ ſe traderet filiis Iſrael, præter Hevæum, qui habitabat in Gabaon: omnes enim bellando cepit.

20. Domini enim ſententia fuerat, ut indurarentur corda eorum, & pugnarent contra Iſrael, & caderent, & non mererentur ullam clementiam, ac perirent, ſicut præceperat Dominus Moyſi.

21. In illo tempore venit Joſue, & interfecit Enacim de montanis, Hebron, & Dabir, & Anab, & de omni monte Juda & Iſrael, urbeſque eorum delevit.

22. Non reliquit ullum de ſtirpe Enacim, in Terra filiorum Iſrael: abſque civitatibus Gaza, & Geth, & Azoto, in quibus ſolis relicti ſunt.

23. Cepit ergo Joſue omnem Terram, ſicut locutus eſt Dominus ad Moyſen, & tradidit eam in poſſeſſionem filiis Iſrael ſecundùm partes & tribus ſuas: ‖ quievitque Terra à prælιir.

‖ *Inf. 14. 15.*

CAPUT XII.

Numerantur reges 31. citra & ultra Jordanem, quos percuſſerant Moyſes & Joſue.

1. HI ſunt reges, quos percuſſerunt filii Iſrael, & poſſederunt Terram eorum trans Jordanem ad ſolis ortum, à torrente Arnon uſque ad montem Hermon, & omnem Orientalem plagam, quæ reſpicit ſolitudinem.

Hoc caput eſt veluti præmiſſio ad diviſionem terræ ſequenté, ut videatur à quibus Regibus fuerit antea poſſeſſa.

2. Sehon rex Amorrhæorum, qui habitavit in Heſebon, dominatus eſt ab Aroer, quæ ſita eſt ſuper ripam torrentis Arnon, & mediæ partis in valle, dimidiæque Galaad, uſque ad torrentem Jaboc, qui eſt terminus filiorum Ammon.

3. Et à ſolitudine uſque ad mare Ceneroth contra Orientem, & uſque ad Mare deſerti, quod eſt mare ſalſiſſimum, ad Orientalem plagam per viam quæ ducit Bethſimoth: & ab auſtrali parte, quæ ſubjacet Aſedoth, uſque Phaſga.

4. Terminus Og regis Baſan, de reliquii r Raphaim, qui habitavit in Aſtaroth, & in Edrai, & dominatus eſt in monte Hermon, & in Salecha, atque in univerſa Baſan, uſque ad terminos.

5. Geſſuri, & Machati, & dimidiæ partis Galaad: terminos Sehon regis Heſebon.

6. Moyſes famulus Domini, & filii Iſrael percuſſerunt eos, tradiditque Terram eorum Moyſes in poſſeſſionem Rubenitis, & Gaditis, & dimidiæ tribui Manaſſe.

7. Hi ſunt reges Terræ, quos percuſſit Joſue, & filii Iſrael, trans Jordanem ad Occidentalem plagam, à Baalgad in campo Libani, uſque ad montem, cujus pars aſcendit in Seir: tradiditque eam Joſue in poſſeſſionem tribubus Iſrael, ſingulis partes ſuas,

8. tam in montanis quàm in planis atque campeſtribus. In Aſedoth, & in ſolitudine, ac in meridie Hethæus fuit & Amorrhæus, Chananæus & Pherezæus, Hevæus & Jebuſæus.

9. Rex Jericho unus: rex Hai, quæ eſt ex latere Bethel, unus:

10. rex Jeruſalem unus, rex Hebron unus:

11. rex Jerimoth unus, rex Lachis unus,

12. rex Eglon unus, rex Gazer unus,

13. rex Dabir unus, rex Gader unur,

14. rex Herma unus, sex Hered unus,

15. rex Lebna unus, rex Odullam unus,

16. rex Maceda unus, rex Bethel unus,

17. rex Taphua unus, rex Opher unus,

18. rex Aphec unus, rex Saron unus,

19. rex Madon unus, rex Aſor unus,

20. rex Semeron unus, rex Achſaph unus,

21. rex Thenac unus, rex Mageddo unus,

22. rex Cades unus, rex Jachanan Carmeli unus,

23. rex Dor, & provinciæ Dor unus, rex Gentium Galgal unus,

24. rex Therſa unus: omnes reges triginta unus.

CAPUT XIII.

Jubet Dominus Joſue ut terram dividat, aſſignatis partibus Ruben, Gad & dimidiæ tribui Manaſſe trans Jordanem.

Ann. M. 2559. ætatis Joſue circiter 101.

1. JOſue ſenex, provectæque ætatis erat, & dixit Dominus ad eum: Senuiſti, & longævus es, terraque latiſſima derelicta eſt, quæ necdum ſorte diviſa eſt:

2. omnis videlicet Galilæa, Philiſthiim, & univerſa Geſſuri.

3. A fluvio turbido, qui irrigat Ægyptum, uſque ad terminos Accaron contra Aquilonem: Terra Chanaan, quæ in quinque regulos Philiſthiim dividitur, Gazæos, & Azotios, Aſcalonitas, Gethæos, & Accaronitas.

4. Ad meridiem verò ſunt Hevæi, omnis Terra Chanan, & Maara Sidoniorum uſque Apheca & terminos Amorrhæi,

5. ejuſque confinia. Libani quoque regio contra Orientem, à Baalgad ſub monte Hermon, donec ingrediaris Emath.

6. Omnium qui habitant in monte, à Libano, uſque ad Aquas Maſerephoth, univerſique Sidonii. Ego ſum qui delebo eos à facie filiorum Iſrael. Veniat ergo in partem hæreditatis Iſrael, ſicut præcepi tibi.

7. Et nunc divide terram in poſſeſſionem novem tribubus, & dimidiæ tribui Manaſſe,

8. cum qua Ruben & Gad poſſederunt terram, || quam tradidit eis Moyſes famulus Domini, trans fluenta Jordanis ad orientalem plagam.

|| Num. 32. 33.

9. Ab Aroer, quæ ſita eſt in ripa torrentis Arnon, & in vallis medio, univerſaque campeſtria Medaba, uſque Dibon:

10. & cunctas civitates Sehon, regis Amorrhæi, qui regnavit in Heſebon, uſque ad terminos filiorum Ammon.

11. Et Galaad, ac terminum Geſſuri & Machati, & omnem montem Hermon, & univerſam Baſan, uſque ad Salecha,

12. omne regnum Og in Baſan, qui regnavit in Aſtaroth & Edrai, ipſe fuit de reliquiis Raphaim: percuſſitque eos Moyſes, atque delevit.

13. Nolueruntque diſperdere filii Iſrael Geſſuri & Machati: & habitaverunt in medio Iſrael uſque in præſentem diem.

|| Num. 18. 20.

14. || Tribui autem Levi non dedit poſſeſſionem: ſed ſacrificia & victimæ Domini Dei Iſrael, ipſa eſt ejus hæreditas, ſicut locutus eſt illi.

15. Dedit ergo Moyſes poſſeſſionem tribui filiorum Ruben juxta cognationes ſuas.

16. Fuitque terminus eorum ab Aroer, quæ ſita eſt in ripa torrentis Arnon, & in valle ejuſdem torrentis media: univerſam planitiem, quæ ducit Medaba,

17. & Heſebon, cunctoſque viculos earum, qui ſunt in campeſtribus: Dibon quoque, & Bamothbaal, & oppidum Baalmaon,

18. & Jaſſa, & Cedimoth, & Mephaath,

19. & Cariathaim, & Sabama, & Sarathaſar in monte convallis.

20. Bethphogor & Aſedoth, Phaſga & Bethieſimoth,

|| Num. 31. 8.

21. & omnes urbes campeſtres, univerſaque regna Sehon regis Amorrhæi, qui regnavit in Heſebon, || quem percuſſit Moyſes cum principibus Madian: Hevæum, & Recem, & Sur, & Hur, & Rebe duces Sehon habitatores Terræ.

22. Et Balaam filium Beor ariolum occiderunt filii Iſrael gladio cum cæteris interfectis.

23. Factuſque eſt terminus filiorum Ruben Jordanis fluvius. Hæc eſt poſſeſſio Rubenitarum per cognationes ſuas urbium & viculorum.

24. Deditque Moyſes tribui Gad & filiis ejus per cognationes ſuas poſſeſſionem, cujus hæc diviſio eſt.

25. Terminus Jaſer, & omnes civitates Galaad, & dimidiam partem terræ filiorum Ammon, uſque ad Aroer, quæ eſt contra Rabba:

26. & ab Heſebon uſque Ramoth, Maſphe & Betonim: & à Manaim uſque ad terminos Dabir:

27. in valle quoque Betharan, & Bethnemra, & Socoth, & Saphon reliquam partem regni Sehon regis Heſebon: hujus quoque finis, Jordanis eſt, uſque ad extremam partem maris Cenereth trans Jordanem ad orientalem plagam.

28. Hæc eſt poſſeſſio filiorum Gad per familias ſuas, civitates & villæ earum.

29. Dedit & dimidiæ tribui Manaſſe, filiiſque ejus juxta cognationes ſuas poſſeſſionem,

30. cujus hoc principium eſt: à Manaim univerſam Baſan, & cuncta regna Og regis Baſan, omneſque vicos Jair, qui ſunt in Baſan, ſexaginta oppida:

31. & dimidiam partem Galaad, & Aſtaroth, & Edrai, urbes regni Og in Baſan: filiis Machir, filii Manaſſe dimidiæ parti filiorum Machir juxta cognationes ſuas.

32. Hanc poſſeſſionem diviſit Moyſes in campeſtribus Moab trans Jordanem contra Jericho ad Orientalem plagam.

33. || Tribui autem Levi non dedit poſſeſſionem: quoniam Dominus Deus Iſrael ipſe eſt poſſeſſio ejus, ut locutus eſt illi. || Num. 18. 20.

CAPUT XIV.

Caleb accipit Hebron in hæreditatem ſibi promiſſam, eò quòd aliis exploratoribus detrahentibus Terræ promiſſæ, ipſe ſecutus ſit Dominum.

1. HOc eſt quod poſſederunt filii Iſrael in Terra Chanaan, quam dederunt eis Eleazar ſacerdos, & Joſue filius Nun, & principes familiarum per tribus Iſrael:

2. ſorte omnia dividentes, || ſicut præceperat Dominus in manu Moyſi, novem tribubus, & dimidiæ tribui. || Num. 3. 13.

3. Duabus enim tribubus, & dimidiæ, dederat Moyſes trans Jordanem poſſeſſionem: abſque Levitis, qui nihil terræ acceperunt inter fratres ſuos:

4. ſed in eorum ſucceſſerunt locum filii Joſeph in duas diviſi tribus, Manaſſe & Ephraim: nec acceperunt Levitæ aliam in Terra partem, niſi urbes ad habitandum, & ſuburbana earum ad alenda jumenta & pecora ſua.

5. Sicut præceperat Dominus Moyſi, ita fecerunt filii Iſrael, & diviſerunt Terram.

6. Ac-

6. Acceſſerunt itaque filii Juda ad Joſue in Galgala, locutuſque eſt ad eum Caleb filius Jephone Cenezæus : || Noſti quid locutus ſit Dominus ad Moyſen hominem Dei de me & te in Cadesbarne.

|| *Num.* 14. 24.

7. Quadraginta annorum eram quando miſit me Moyſes famulus Domini de Cadesbarne, ut conſiderarem Terram, nuntiavique ei quod mihi verum videbatur.

8. Fratres autem mei, qui aſcenderant mecum, diſſolverunt cor populi : & nihilominùs ego ſecutus ſum Dominum Deum meum.

9. Juravitque Moyſes in die illo, dicens : Terra, quam calcavit pes tuus, erit poſſeſſio tua, & filiorum tuorum in æternum : quia ſecutus es Dominum Deum meum.

10. Conceſſit ergo Dominus vitam mihi ſicut pollicitus eſt uſque in præſentem diem. Quadraginta & quinque anni ſunt *, ex quo locutus eſt Dominus verbum iſtud ad Moyſen, quando ambulabat Iſrael per ſolitudinem : hodie octoginta quinque annorum ſum,

* Ergo anno 7. poſtquam ingreſſi ſunt terrâ hanc quam dicunt poſt anno 38. à miſſione Caleb è Cadesbarne.
|| *Deut.* 2. 14. Unde colligitur Joſue integrû ſexennium in debellandis Chanan. impendiſſe, cum ann. 2559. terminandum : Atq; hanc, annos intermiſſionis legalis incipere; ſcilicet, anno M. 2560 Ant. Chr. 1444.

11. ſic valens, ut eo valebam tempore quando ad explorandum miſſus ſum : || illius in me temporis fortitudo uſque hodie perſeverat, tam ad bellandum, quàm ad gradiendum.

|| *Eccl.* 46. 11.

12. Da ergo mihi montem iſtum, quem pollicitus eſt Dominus, te quoque audiente, in quo Enacim ſunt, & urbes magnæ atque munitæ : ſi fortè ſit Dominus mecum, & potuero delere eos, ſicut promiſit mihi.

13. Benedixitque ei Joſue : & tradidit ei Hebron † in poſſeſſionem.

† Id eſt agros & villas illius : ipſa urbe cum ſuburbiis reſervata ſacerdotibus in civitatê refugii tradita. *Inf.* 21. 13. *&* 1. *Par.* 6. 56.

14. atque ex eo fuit Hebron Caleb filio Jephone Cenezæo uſque in præſentem diem : quia ſecutus eſt Dominum Deum Iſrael.

15. Nomen Hebron ante vocabatur Cariath Arbe : Adam maximus ibi inter Enacim ſitus eſt : & Terra || ceſſavit à præliis.

|| *Sup.* 11. 23.

CAPUT XV.

Sors tribus Judæ, civitates & villæ earum. Othoniel accipit Axam filiam Caleb, eo quòd obtinuerit Cariath Sepher, additurque ei terra irrigua.

Anno M. 2560. Hæc in Galgalis diſtributio facta videtur.

1. Igitur ſors filiorum Judæ per cognationes ſuas iſta fuit : || A termino Edom, deſertum Sin contra Meridiem, & uſque ad extremam partem auſtralis plagæ.

|| *Num.* 34. 3.

2. Initium ejus à ſummitate maris ſalſiſſimi, & à lingua ejus, quæ reſpicit Meridiem :

3. Egrediturque contra Aſcenſum Scorpionis, & pertranſit in Sina : aſcenditque in Cadesbarne, & pervenit in Eſron, aſcendens ad Addar, & circumiens Carcaa,

4. atque inde pertranſiens in Aſemona, & perveniens ad Torrentem Ægypti : eruntque termini ejus mare magnum. Hic erit finis meridianæ plagæ.

5. Ab Oriente verò erit initium, mare ſalſiſſimum uſque ad extrema Jordanis : & ea quæ reſpiciunt ad Aquilonem, à lingua maris uſque ad Jordanis fluvium.

6. Aſcenditque terminus in Beth Hagla, & tranſit ab Aquilone in Beth-araba : aſcendens ad lapidem Boen filii Ruben.

7. Et tendens uſque ad terminos Debeta de Valle Achor, contra Aquilonem reſpiciens Galgala, quæ eſt ex adverſo Aſcenſionis Adommim, ab auſtrali parte torrentis : tranſitque aquas, quæ vocantur Fons ſolis : & erunt exitus ejus ad Fontem Rogel :

8. aſcenditque per convallem filii Ennon ex latere Jebuſæi ad Meridiem, hęc eſt Jeruſalem : & inde ſe erigens ad verticem montis, qui eſt contra Geennom ad Occidentem in ſummitate vallis Raphaim contra Aquilonem.

9. Pertranſitque à vertice montis uſque ad fontem aquæ Nephtoa : & pervenit uſque ad vicos montis Ephron : inclinaturque in Baala, quæ eſt Cariathiarim, id eſt, urbs ſylvarum :

10. & circuit de Baala contra Occidentem, uſque ad montem Seir : tranſitque juxta latus montis Jarim ad Aquilonem in Cheslon : & deſcendit in Bethſames, tranſitque in Thamna :

11. & pervenit contra Aquilonem partis Accaron ex latere : inclinaturque Sechrona, & tranſit montem Baala : pervenitque in Jebneel, & magni maris contra Occidentem fine concluditur.

12. Hi ſunt termini filiorum Juda per circuitum in cognationibus ſuis.

13. Caleb verò filio Jephone dedit partem in medio filiorum Juda, ſicut præceperat ei Dominus : Cariath Arbe patris Enac, ipſa eſt Hebron.

14. || Delevitque ex ea Caleb tres filios Enac, Seſai & Ahiman & Tholmai de ſtirpe Enac.

|| *Judic.* 1. 10. *&* 20. *Num.* 13. 23.

15. Atque inde conſcendens venit ad habitatores Dabir, quæ priùs vocabatur Cariath Sepher, id eſt, civitas litterarum.

16. Dixitque Caleb : Qui percuſſerit Cariath Sepher, & ceperit eam, dabo ei Axam filiam meam uxorem.

17. Cepitque eam Othoniel filius Cenez frater Caleb junior : deditque ei Axam filiam ſuam uxorem.

18. Quæ, cùm pergerent ſimul, ſuaſa eſt à viro ſuo ut peteret à patre ſuo agrum, ſuſpiravitque ut ſedebat in aſino. Cui Caleb : Quid habes, inquit?

19. At illa reſpondit : Da mihi benedictionem : Terram auſtralem & arentem dediſti mihi, junge & irriguam. Dedit itaque ei Caleb irriguum ſuperius & inferius.

20. Hæc eſt poſſeſſio tribus filiorum Juda per cognationes ſuas.

21. Erantque civitates ab extremis partibus filiorum Juda juxta terminos Edom à Meridie : Cabſeel & Eder & Jagur,

22. & Cina & Dimona & Adada,

23. & Cades & Aſor & Jethnam,

24. Ziph & Telem & Baloth,

25. Aſor nova & Carioth, Heſron, hæc eſt Aſor,

26. Amam, Sama, & Molada,

27. & Aſergadda & Haſſemon & Bethphelet,

28. & Haſerſual & Berſabee & Baziothia,

29. & Baala & Jim & Eſem,

30. & Eltholad & Ceſil & Harma,

31. & Siceleg & Medemena & Senſenna,

32. Lebaoth & Selim & Aen & Remon. Omnes civitates viginti-novem, & villæ earum.

33. In campeſtribus verò : Eſtaol & Sarea & Aſena,
34. & Zanoe & Ængannim & Taphua & Enaim,
35. & Jerimoth & Adullam, Socho & Azeca,
36. & Saraim & Adithaim & Gedera & Gederothaim : urbes quatuordecim, & villæ earum.
37 Sanan & Hadaſſa & Magdalgad,
38. Delean & Maſepha & Jecthel,
39 Lachis & Baſcath & Eglon,
40. Chebbon & Leheman & Cethlis,
41. & Gideroth & Bethdagon & Naama & Maceda : civitates ſedecim, & villæ earum.
42. Labana & Ether & Aſan,
43. Jephtha & Eſna & Neſib,
44. & Ceila & Achzib & Mareſa : civitates novem, & villæ earum.
45. Accaron cum vicis & villulis ſuis.
46. Ab Accaron uſque ad mare : omnia quæ vergunt ad Azotum & viculos ejus.
47. Azotus cum vicis & villulis ſuis. Gaza cum vicis & villulis ſuis, uſque ad torrentem Ægypti, & mare magnum terminus ejus.
48. Et in monte : Samir & Jether & Socoth,
49. & Danna & Cariathſenna, hæc eſt Dabir :
50. Anab & Iſtemo & Anim,
51. Goſen & Olom & Gilo : civitates undecim & villæ earum.
52. Arab & Ruma & Eſaan,
53. & Janum & Beththaphua & Apheca,
54. Athmatha & Cariatharbe, hæc eſt Hebron, & Sior : civitates novem, & villæ earum.
55. Maon & Carmel & Ziph & Jota,
56. Jezrael & Jucadam & Zanoe,
57. Accain, Gabaa, & Thamna : civitates decem, & villæ earum.
58. Halhul, & Beſſur, & Gedor,
59. Mareth, & Bethanoth, & Eltecon, civitates ſex & villæ earum.
60. Cariathbaal, hæc eſt Cariathiarim urbs ſylvarum, & Arebba : civitates duæ, & villæ earum.
61. In deſerto Betharaba, Meddin, & Sachacha,
62. & Nebſan, & civitas ſalis, & Engaddi : civitates ſex, & villæ earum.
63. Jebuſæum autem habitatorem Jeruſalem non potuerunt filii Juda delere : habitavitque Jebuſæus cum filiis Juda in Jeruſalem uſque in præſentem diem.

CAPUT XVI.

Sors Ephraim, urbes & viculi earum : manſitque inter hos Chananæus tributarius.

Eodem ann. 2560. 1. Cecidit quoque ſors filiorum Joſeph, ab Jordane contra Jericho & aquas ejus ab Oriente : ſolitudo quæ aſcendit de Jericho ad montem Bethel :
2. & egreditur de Bethel Luza : tranſitque terminum Archi, & Ataroth :
3. & deſcendit ad Occidentem juxta terminum Jephleti, uſque ad terminos Beth-horon inferioris, & Gazer : finiunturque regiones ejus mari magno :
4. poſſederuntque filii Joſeph Manaſſes & Ephraim.
5. Et factus eſt terminus filiorum Ephraim per cognationes ſuas : & poſſeſſio eorum contra Orientem Ataroth Addar uſque Beth-horon ſuperiorem.
6. Egrediunturque confinia in mare : Machmethath verò Aquilonem reſpicit, & circuit terminos contra Orientem in Thanathſelo : & pertranſit ab oriente Janoe :
7. deſcenditque de Janoe in Ataroth & Naaratha : & pervenit in Jericho, egrediturque ad Jordanem.
8. De Taphua pertranſit contra mare in Vallem arundineti, ſuntque egreſſus ejus in mare ſalſiſſimum. Hæc eſt poſſeſſio tribus filiorum Ephraim per familias ſuas.
9. Urbeſque ſeparatæ ſunt filiis Ephraim in medio poſſeſſionis filiorum Manaſſe, & villæ earum.
10. Et non interfecerunt filii Ephraim Chananæum, qui habitabat in Gazer : habitavitque Chananæus in medio Ephraim uſque in diem hanc tributarius.

CAPUT XVII.

Mediæ tribui Manaſſe & filiabus Salphaad ſortes aſſignantur, & augetur ſors filiorum Joſeph.

1. Cecidit autem ſors tribui Manaſſe : (ipſe enim eſt primogenitus Joſeph) Machir primogenitus Manaſſe patri Galaad, qui fuit vir pugnator, habuitque poſſeſſionem Galaad & Baſan : Eodem ann. 2560.
2. ‖ & reliquis filiorum Manaſſe juxta familias ſuas : filiis Abiezer, & filiis Helec, & filiis Eſriel, & filiis Sechem, & filiis Hepher, & filiis Semida. Iſti ſunt filii Manaſſes filii Joſeph, mares, per cognationes ſuas. ‖ Nu. 26. 30.
3. ‖ Salphaad verò filio Hepher filii Galaad filii Machir filii Manaſſe, non erant filii, ſed ſolæ filiæ : quarum iſta ſunt nomina, Maala & Noa & Hegla & Melcha & Therſa. ‖ Nu. 27. 1. & 36. 11.
4. Veneruntque in conſpectu Eleazari ſacerdotis, & Joſue filii Nun, & principum, dicentes : Dominus præcepit per manum Moyſi, ut daretur nobis poſſeſſio in medio fratrum noſtrorum. Deditque eis juxta imperium Domini poſſeſſionem in medio fratrum patris earum.
5. Et ceciderunt funiculi Manaſſe, decem, abſque Terra Galaad & Baſan trans Jordanem.
6. Filiæ enim Manaſſe poſſederunt hæreditatem in medio filiorum ejus. Terra autem Galaad cecidit in ſortem filiorum Manaſſe qui reliqui erant.
7. Fuitque terminus Manaſſe ab Aſer, Machmethath quæ reſpicit Sichem : & egreditur ad dexteram juxta habitatores Fontis Taphuæ.
8. Etenim in ſorte Manaſſe ceciderat Terra Taphuæ, quæ eſt juxta terminos Manaſſe filiorum Ephraim.
9. Deſcenditque terminus Vallis arundineti in meridiem torrentis civitatum Ephraim, quæ in medio ſunt urbium Manaſſe : terminus Manaſſe ab Aquilone torrentis, & exitus ejus pergit ad mare :
10. ita ut poſſeſſio Ephraim ſit ab Auſtro, & ab Aquilone Manaſſe, & utramque claudat mare, & conjungantur ſibi in tribu Aſer ab Aquilone, & in tribu Iſſachar ab Oriente.
11. Fuitque hæreditas Manaſſe in Iſſachar &

in

in Aſer, Bethſan & viculis ejus, & Jeblaam cum viculis ſuis, & habitatores Dor cum oppidis ſuis, habitatores quoque Endor cum viculis ſuis: ſimiliterque habitatores Thenac cum viculis ſuis: & habitatores Mageddo cum viculis ſuis, & tertia pars urbis Nopheth.

12. Nec potuerunt filii Manaſſe has civitates ſubvertere, ſed cœpit Chananæus habitare in terra ſua.

13. Poſtquàm autem convaluerunt filii Iſrael, ſubjecerunt Chananæos, & fecerunt ſibi tributarios, nec interfecerunt eos.

14. Locutique ſunt filii Joſeph ad Joſue, & dixerunt: Quare dediſti mihi poſſeſſionem ſortis & funiculi unius, cùm ſim tantæ multitudinis, & benedixerit mihi Dominus?

15. Ad quos Joſue ait: Si populus multus es, aſcende in ſylvam, & ſuccide tibi ſpatia in Terra Pherezæi & Raphaim: quia anguſta eſt tibi poſſeſſio montis Ephraim.

16. Cui reſponderunt filii Joſeph: Non poterimus ad montana conſcendere, cùm ferreis curribus utantur Chananæi, qui habitant in terra campeſtri, in qua ſitæ ſunt Bethſan cum viculis ſuis, & Jezrael mediam poſſidens vallem.

17. Dixitque Joſue ad domum Joſeph, Ephraim & Manaſſe: Populus multus es, & magnæ fortitudinis, non habebis ſortem unam,

18. ſed tranſibis ad montem, & ſuccides tibi, atque purgabis ad habitandum ſpatia: & poteris ultrà procedere cùm ſubverteris Chananæum, quem dicis ferreos habere currus, & eſſe fortiſſimum.

CAPUT XVIII.

Mittuntur qui deſcribant Terram reliquarum ſeptem tribuum, & aſſignatur ſors Benjamin.

Eodem ann. 2560. deſinente.

1. COngregatique ſunt omnes filii Iſrael in Silo, ibique fixerunt tabernaculum teſtimonii, & fuit eis Terra ſubjecta.

2. Remanſerant autem filiorum Iſrael ſeptem tribus, quæ needum acceperant poſſeſſiones ſuas.

3. Ad quos Joſue ait: * Uſquequò marcetis ignavia, & non intratis ad poſſidendam Terram, quam Dominus Deus patruum veſtrorum dedit vobis?

* Puta anno ſequenti, mundi 2561. Ant. Chr. 1443. ſequês enim exprobratio videtur ſupponere eos aliquam diù inertes & otioſos fuiſſe.

4. Eligite de ſingulis tribubus ternos viros, ut mittam eos, & pergant atque circumeant Terram, & deſcribant eam juxta numerum uniuſcujuſque multitudinis: referantque ad me quod deſcripſerint.

5. Dividite vobis Terram in ſeptem partes: Judas ſit in terminis ſuis ab auſtrali plaga, & domus Joſeph ab Aquilone.

6. Mediam inter hos terram in ſeptem partes deſcribite: & huc venietis ad me, ut coram Domino Deo veſtro mittam vobis hic ſortem:

7. quia non eſt inter vos pars Levitarum, ſed ſacerdotium Domini eſt eorum hæreditas. Gad autem & Ruben, & dimidia tribus Manaſſe, jam acceperant poſſeſſiones ſuas trans Jordanem ad Orientalem plagam: quas dedit eis Moyſes famulus Domini.

8. Cùmque ſurrexiſſent viri, ut pergerent ad deſcribendam terram, præcepit eis Joſue, dicens: Circuite Terram, & deſcribite eam, ac revertimini ad me: ut hic coram Domino in Silo mittam vobis ſortem.

9. Itaque perrexerunt, & luſtrantes eam, in ſeptem partes diviſerunt, ſcribentes in volumine. Reverſique ſunt ad Joſue in caſtra Silo *.

* Poſt ſeptem menſes. Joſeph.

10. Qui miſit ſortes coram Domino in Silo, diviſitque Terram filiis Iſrael in ſeptem partes.

11. Et aſcendit ſors prima filiorum Benjamin per familias ſuas, ut poſſiderent Terram inter filios Juda & filios Joſeph.

12. Fuitque terminus eorum contra Aquilonem à Jordane: pergens juxta latus Jericho ſeptentrionalis plagæ, & inde contra Occidentem ad montana conſcendens, & perveniens ad ſolitudinem Bethaven,

13. atque pertranſiens juxta ‖ Luzam ad Meridiem, ipſa eſt Bethel: deſcenditque in Ataroth-addar, in montem qui eſt ad Meridiem Beth-horon inferioris:

‖ Gen. 28. 19.

14. & inclinatur circuiens contra mare ad Meridiem montis qui reſpicit Beth-horon contra Africum: ſuntque exitus ejus in Cariath-baal, quæ vocatur & Cariathiarim, urbem filiorum Juda. Hæc eſt plaga contra mare, ad Occidentem.

15. A Meridie autem ex parte Cariathiarim egreditur terminus contra mare, & pervenit uſque ad fontem aquarum Nephtoa.

16. Deſcenditque in partem montis, qui reſpicit Vallem filiorum Ennon: & eſt contra ſeptentrionalem plagam in extrema parte Vallis Raphaim. Deſcenditque in Geennom (id eſt, Vallem Ennom) juxta latus Jebuſæi ad Auſtrum: & pervenit ad fontem Rogel,

17. tranſiens ad Aquilonem, & egrediens ad Enſemes, id eſt, fontem ſolis:

18. & pertranſit uſque ad tumulos, qui ſunt è regione aſcenſus Adommin: deſcenditque ad Abenboen, id eſt, lapidem Boen filii Ruben: & pertranſit ex latere Aquilonis ad campeſtria: deſcenditque in planitiem,

19. & prætergreditur contra Aquilonem Beth-hagla: ſuntque exitus ejus contra linguam maris ſalſiſſimi ab Aquilone in fine Jordanis ad auſtralem plagam:

20. qui eſt terminus illius ab Oriente. Hæc eſt poſſeſſio filiorum Benjamin per terminos ſuos in circuitu, & familias ſuas.

21. Fueruntque civitates ejus, Jericho & Beth-hagla & Vallis Caſis,

22. Beth Araba & Samariam & Bethel,

23. & Avim & Aphara & Ophera,

24. Villa Emona & Ophni & Gabee: civitates duodecim, & villæ earum.

25. Gabaon & Rama & Beroth,

26. & Meſphe & Caphara, & Amoſa

27. & Recem, Jarephel & Tharela,

28. & Sela, Eleph, & Jebus, quæ eſt Jeruſalem, Gabaath & Cariath: civitates quatuordecim, & villæ earum. Hæc eſt poſſeſſio filiorum Benjamin juxta familias ſuas.

CAPUT XIX.

Aſſignantur ſortes ſex tribubus Simeon, Zabulon, Iſſachar, Aſer, Nephthalim, Dan & Joſue.

Eodem ann. 2561. 1. ET egreſſa eſt ſors ſecunda filiorum Simeon per cognationes ſuas: fuitque hæreditas

2. eorum in medio poſſeſſionis filiorum Juda: Berſabee & Sabee & Molada

3. & Haſerſual, Bala & Aſem

4. & Eltholad, Bethul & Harma

5. & Siceleg & Bethmarchaboth & Haſerſuſa

6. & Bethlebaoth & Sarohen: civitates tredecim, & villæ earum.

7. Ain & Remmon & Athar & Aſan: civitates quatuor, & villæ earum:

8. omnes viculi per circuitum urbium iſtarum uſque ad Baalath Beer Ramath contra auſtralem plagam. Hæc eſt hæreditas filiorum Simeon juxta cognationes ſuas,

9. in poſſeſſione & funiculo filiorum Juda: quia major erat: & idcircò filii Simeon poſſederunt in medio hæreditatis eorum.

10. Ceciditque ſors tertia filiorum Zabulon per cognationes ſuas: & factus eſt terminus poſſeſſionis eorum uſque Sarid.

11. Aſcenditque de Mari & Merala, & pervenit in Debbaſeth, uſque ad torrentem qui eſt contra Jeconam.

12. Et revertitur de Sared contra Orientem in fines Ceſeleththabor: & egreditur ad Dabereth, aſcenditque contra Japhie.

13. Et inde pertranſit uſque ad orientalem plagam Gethhepher & Thacaſin: & egreditur in Remmon, Amthar & Noa.

14. Et circuit ad Aquilonem Hanathon: ſuntque egreſſus ejus Vallis Jephtahel:

15. & Cathet, & Naalol & Semeron & Jedala & Bethlehem: civitates duodecim, & villæ earum.

16. Hæc eſt hæreditas tribus filiorum Zabulon per cognationes ſuas, urbes & viculi earum.

17. Iſſachar egreſſa eſt ſors quarta per cognationes ſuas:

18. fuitque ejus hæreditas, Jezrael & Caſaloth & Sunem,

19. & Hapharaim & Seon, & Anaharath

20. & Rabboth & Ceſion, Abes,

21. & Rameth, & Engannim, & Enhadda, & Bethpheſes.

22. Et pervenit terminus ejus uſque Thabor & Seheſima & Bethſames: eruntque exitus ejus Jordanis: civitates ſedecim, & villæ earum.

23. Hæc eſt poſſeſſio filiorum Iſſachar per cognationes ſuas, urbes & viculi earum.

24. Ceciditque ſors quinta tribui filiorum Aſer per cognationes ſuas:

25. fuitque terminus eorum Halcath & Chali & Bethen & Axaph

25. & Elmelech & Amaad & Meſſal: & pervenit uſque ad Carmelum maris & Sihor & Labanath.

27. Ac revertitur contra orientem Bethdagon: & pertranſit uſque Zabulon & Vallem Jephtahel contra Aquilonem in Bethemec & Nehiel. Egrediturque ad lævam Cabul,

28. & Abran & Rohob & Hamon & Cana, uſque ad Sidonem magnam.

29. Revertiturque in Horma uſque ad civitatem munitiſſimam Tyrum, & uſque Hoſa: eruntque exitus ejus in mare de funiculo Achziba:

30. & Amma & Aphec & Rohob: civitates viginti duæ, & villæ earum.

31. Hæc eſt poſſeſſio filiorum Aſer per cognationes ſuas, urbeſque & viculi earum.

32. Filiorum Nephthali ſexta ſors cecidit per familias ſuas:

33. & cœpit terminus de Heleph & Elon in Saananim, & Adami, quæ eſt Neceb, & Jebnael uſque Lecum: & egreſſus eorum uſque ad Jordanem:

34. revertiturque terminus contra Occidentem in Azanotthabor, atque inde egreditur in Hucuca, & pertranſit in Zabulon contra Meridiem, & in Aſer contra Occidentem, & in Juda ad Jordanem contra ortum ſolis:

35. civitates munitiſſimæ, Aſſedim, Ser, & Emath, & Reccath, & Cenereth,

36. & Edema & Arama, Aſor

37. & Cedes & Edrai, Enhaſor

38. & Jeron & Magdalel, Horem & Bethanath & Bethſames: civitates decem & novem, & villæ earum.

39. Hæc eſt poſſeſſio tribus filiorum Nephthali per cognationes ſuas, urbes & viculi earum.

40. Tribui filiorum Dan per familias ſuas egreſſa eſt ſors ſeptima:

41. & fuit terminus poſſeſſionis ejus Saraa & Eſthaol, & Hirſemes, id eſt, civitas ſolis.

42. Selebin & Ajalon & Jethela,

43. Elon & Themna & Acron,

44. Elthece, Gebbethon & Baalath,

45. & Jud & Bane & Barach & Gethremmon

46. & Mejarcon & Arecon, cum termino qui reſpicit Joppen,

47. & ipſo fine concluditur. Aſcenderuntque filii Dan, & pugnaverunt contra Leſem, ceperuntque eam: & percuſſerunt eam in ore gladii, & poſſederunt, & habitaverunt in ea, vocantes nomen ejus Leſem Dan, ex nomine Dan patris ſui.

48. Hæc eſt poſſeſſio tribus filiorum Dan, per cognationes ſuas, urbes & viculi earum.

49. Cùmque compleſſet ſorte dividere Terram ſingulis per tribus ſuas, dederunt filii Iſrael poſſeſſionem Joſue filio Nun in medio ſui,

50. juxta præceptum Domini, urbem quam poſtulavit, Thamnath Saraa in monte Ephraim: & ædificavit civitatem, habitavitque in ea.

51. Hæ ſunt poſſeſſiones, quas ſorte diviſerunt Eleazar ſacerdos & Joſue filius Nun, & principes familiarum ac tribuum filiorum Iſrael in Silo, coram Domino ad oſtium tabernaculi teſtimonii, partitique ſunt Terram *.

C A-

* Atque ita, poſt deletas ſeptem gentes in terra Chanaan diſtributioni terræ finis eſt impoſitus, annis poſt electionem patrum circiter 450. (*Act.* 13. 20.) à nato enim ſemine promiſſo, hoc eſt Iſaaco, ſunt anni 453. à rejecto Iſmaele 448, utrobique circiter 450.

CAPUT XX.

Sex refugii civitates, & qui ad eas poſſint confugere: & quamdiu ibi remanere debeant.

* Anno M. 2562. 1. ET locutus eſt Dominus * ad Joſue, dicens: Loquere filiis Iſrael, & dic eis:

‖ Nu. 35. 10. Deut. 19. 2. 2. Separate urbes fugitivorum, ‖ de quibus locutus ſum ad vos per manum Moyſi;

3. ut confugiat ad eas quicumque animam percuſſerit neſcius: & poſſit evadere iram proximi, qui ultor eſt ſanguinis:

4. cùm ad unam harum confugerit civitatum, ſtabit ante portam civitatis, & loquetur ſenioribus urbis illius ea quæ ſe comprobent innocentem: ſicque ſuſcipient eum, & dabunt ei locum ad habitandum.

5. Cùmque ultor ſanguinis eum fuerit perſecutus, non tradent in manus ejus: quia ignorans percuſſit proximum ejus, nec ante biduum, triduumve, ejus probatur inimicus.

6. Et habitabit in civitate illa, donec ſtet ante judicium cauſam reddens facti ſui, & moriatur ſacerdos magnus, qui fuerit in illo tempore: tunc revertetur homicida, & ingredietur civitatem & domum ſuam de qua fugerat.

7. Decreveruntque Cedes in Galilæa montis Nephtali, & Sichem in monte Ephraim, & Cariatharbe, ipſa eſt Hebron, in monte Juda.

‖ Deut. 4. 43. 8. Et trans Jordanem contra Orientalem plagam Jericho, ‖ ſtatuerunt Boſor, quæ ſita eſt in campeſtri ſolitudine, de tribu Ruben, & Ramoth in Galaad de tribu Gad, & Gaulon in Baſan de tribu Manaſſe.

9. Hæ civitates conſtitutæ ſunt cunctis filiis Iſrael, & advenis qui habitabant inter eos: ut fugeret ad eas qui animam neſcius percuſſiſſet, & non moreretur in manu proximi, effuſum ſanguinem vindicare cupientis, donec ſtaret ante populum expoſiturus cauſam ſuam.

CAPUT XXI.

Levitis aſſignantur civitates quadraginta octo cum ſuburbanis: & completa Dei promiſſione pax, & requies datur filiis Iſrael.

Eodem ann. 2562. 1. ACceſſeruntque principes familiarum Levi ad Eleazarum ſacerdotem, & Joſue filium Nun, & ad duces cognationum per ſingulas tribus filiorum Iſrael:

‖ Num. 35. 2. 2. locutique ſunt ad eos in Silo Terræ Chanaan, atque dixerunt: ‖ Dominus præcepit per manum Moyſi, ut darentur nobis urbes ad habitandum, & ſuburbana earum ad alenda jumenta.

3. Dederuntque filii Iſrael de poſſeſſionibus ſuis juxta imperium Domini, civitates & ſuburbana earum.

4. Egreſſaque eſt ſors in familiam Caath filiorum Aaron ſacerdotis, de tribubus Juda, & Simeon, & Benjamin, civitates tredecim:

5. & reliquis filiorum Caath, id eſt, Levitis qui ſuperfuerant, de tribubus Ephraim, & Dan, & dimidia tribu Manaſſe, civitates decem.

6. Porrò filiis Gerſon egreſſa eſt ſors, ut acciperent de tribubus Iſſachar & Aſer & Nephthali, dimidiaque tribu Manaſſe in Baſan, civitates numero tredecim.

7. Et filiis Merari per cognationes ſuas, de tribubus Ruben & Gad & Zabulon, urbes duodecim.

8. Dederuntque filii Iſrael Levitis civitates & ſuburbana earum, ſicut præcepit Dominus per manum Moyſi, ſingulis ſorte tribuentes.

9. De tribubus filiorum Juda & Simeon dedit Joſue civitates: ‖ quarum iſta ſunt nomina, ‖ 1. Par. 6. 2.

10. filiis Aaron per familias Caath Levitici generis (prima enim ſors illis egreſſa eſt)

11. Cariatharbe patris Enac, quæ vocatur Hebron, in monte Juda, & ſuburbana ejus per circuitum.

12. ‖ Agros verò & villas ejus dederat Caleb filio Jephone ad poſſidendum. ‖ Sup. 14. 14. 1. Par. 6. 56.

13. Dedit ergo filiis Aaron ſacerdotis Hebron confugii civitatem, ac ſuburbana ejus, & Lobnam cum ſuburbanis ſuis:

14. & Jether, & Eſtemo,

15. & Holon, & Dabir,

16. & Ain, & Jeta, & Bethſames, cum ſuburbanis ſuis: civitates novem, de tribubus, ut dictum eſt, duabus.

17. De tribu autem filiorum Benjamin, Gabaon, & Gabae,

18. & Anathoth & Almon, cum ſuburbanis ſuis: civitates quatuor.

19. Omnes ſimul civitates filiorum Aaron ſacerdotis, tredecim, cum ſuburbanis ſuis.

20. Reliquis verò per familias filiorum Caath Levitici generis, hæc eſt data poſſeſſio.

21. De tribu Ephraim urbes confugii, Sichem cum ſuburbanis ſuis in monte Ephraim, & Gaſer

22. & Cibſaim & Beth-horon, cum ſuburbanis ſuis, civitates quatuor.

23. De tribu quoque Dan, Eltheco & Gabathon,

24. & Ajalon & Gethremmon, cum ſuburbanis ſuis, civitates quatuor.

25. Porrò de dimidia tribu Manaſſe, Thanach & Gethremmon, cum ſuburbanis ſuis, civitates duæ.

26. Omnes civitates decem, & ſuburbana earum, datæ ſunt filiis Caath inferioris gradus.

27. Filiis quoque Gerſon Levitici generis dedit de dimidia tribu Manaſſe confugii civitates, Gaulon in Baſan, & Boſram, cum ſuburbanis ſuis, civitates duas.

28. Porrò de tribu Iſſachar, Ceſion, & Dabereth,

29. & Jaramoth, & Engannim, cum ſuburbanis ſuis, civitates quatuor.

30. De tribu autem Aſer, Maſal, & Abdon,

31. & Heleath & Rohob, cum ſuburbanis ſuis, civitates quatuor.

32. De tribu quoque Nephthali civitates confugii, Cedes in Galilæa, & Hammoth Dor, & Carthan, cum ſuburbanis ſuis, civitates tres.

33. Omnes urbes familiarum Gerſon, tredecim cum ſuburbanis ſuis.

34. Filiis autem Merari Levitis inferioris gradus per familias ſuas data eſt de tribu Zabulon, Jecnam & Cartha

35. & Damna & Naalol, civitates quatuor cum ſuburbanis ſuis.

36. De tribu Ruben ultra Jordanem contra Jericho civitates refugii, Boſor in ſolitudine, Miſor & Jaſer & Jethſon & Mephaath, civitates quatuor cum ſuburbanis ſuis.

37. De tribu Gad civitates confugii, Ramoth in Galaad, & Manaim & Heſebon & Jazer, civitates quatuor cum ſuburbanis ſuis.

38. Omnes urbes filiorum Merari per familias & cognationes ſuas, duodecim.

39. Itaque civitates univerſæ Levitarum in medio poſſeſſionis filiorum Iſrael fuerunt quadraginta octo

40. cum ſuburbanis ſuis, ſingulæ per familias diſtributæ.

41. Deditque Dominus Deus Iſraeli omnem Terram, quam traditurum ſe patribus eorum juraverat: & poſſederunt illam, atque habitaverunt in ea.

* Eadem de quo ſuprà c. 11. 23. & 14. 15 anno M. 2560. facta.

42. Dataque eſt ab eo pax * in omnes per circuitum nationes: nulluſque eis hoſtium reſiſtere auſus eſt, ſed cuncti in eorum ditionem redacti ſunt.

43. Ne unum quidem verbum, quod illis præſtiturum ſe eſſe promiſerat, irritum fuit, ſed rebus expleta ſunt omnia.

C A P U T XXII.

Remiſſæ ad ſuam poſſeſſionem trans Jordanem tribus Ruben & Gad & dimidia Manaſſes, ſuſpicionem movent cæteris tribubus propter extructum altare; ſed miſſi legati ſuſcipiunt juſtam eorum excuſationem.

Eodem ann. 2562. Ant. Chr. 1452.

1. EOdem tempore vocavit Joſue Rubenitas, & Gaditas, & dimidiam tribum Manaſſe,

2. dixitque ad eos: Feciſtis omnia quæ præcepit vobis Moyſes famulus Domini: mihi quoque in omnibus obediſtis,

3. nec reliquiſtis fratres veſtros longo tempore, uſque in præſentem diem, cuſtodientes imperium Domini Dei veſtri.

‖ Num. 32. 31. ‖ Sup. 1. 13. & 13. 8.

4. Quia igitur dedit Dominus Deus veſter fratribus veſtris quietem & pacem, ſicut pollicitus eſt: revertimini, & ite in tabernacula veſtra, & in terram poſſeſſionis, ‖ quam tradidit vobis Moyſes famulus Domini trans Jordanem:

5. ita dumtaxat, ut cuſtodiatis attentè, & opere compleatis mandatum & legem quam præcepit vobis Moyſes famulus Domini, ut diligatis Dominum Deum veſtrum, & ambuletis in omnibus viis ejus, & obſervetis mandata illius, adhæreatiſque ei, ac ſerviatis in omni corde, & in omni anima veſtra.

6. Benedixitque eis Joſue, & dimiſit eos. Qui reverſi ſunt in tabernacula ſua.

7. Dimidiæ autem tribui Manaſſe poſſeſſionem Moyſes dederat in Baſan: & idcircò mediæ quæ ſuperfuit, dedit Joſue ſortem inter cæteros fratres ſuos trans Jordanem ad Occidentalem plagam. Cùmque dimitteret eos in tabernacula ſua, & benedixiſſet eis,

8. dixit ad eos: In multa ſubſtantia atque divitiis revertimini ad ſedes veſtras, cum argento & auro, ære ac ferro, & veſte multiplici: dividite prædam hoſtium cum fratribus veſtris.

9. Reverſique ſunt, & abierunt filii Ruben, & filii Gad, & dimidia tribus Manaſſe, à filiis Iſrael de Silo, quæ ſita eſt in Chanaan, ut intrarent Galaad Terram poſſeſſionis ſuæ, quam obtinuerant juxta imperium Domini in manu Moyſi.

10. Cùmque veniſſent ad tumulos Jordanis in Terram Chanaan, ædificaverunt juxta Jordanem altare infinitæ magnitudinis.

11. Quod cùm audiſſent filii Iſrael, & ad eos certi nuntii detuliſſent, ædificaſſe filios Ruben, & Gad, & dimidiæ tribus Manaſſe, altare in Terra Chanaan, ſuper Jordanis tumulos, contra filios Iſrael:

12. convenerunt omnes in Silo, ut aſcenderent & dimicarent contra eos.

13. Et interim miſerunt ad illos in terram Galaad Phinees filium Eleazari ſacerdotis,

14. & decem principes cum eo, ſingulos de ſingulis tribubus.

15. Qui venerunt ad filios Ruben, & Gad, & dimidiæ tribus Manaſſe, in Terram Galaad, dixeruntque ad eos:

16. Hæc mandat omnis populus Domini: Quæ eſt iſta tranſgreſſio? Cur reliquiſtis Dominum Deum Iſrael, ædificantes altare ſacrilegum, & à cultu illius recedentes?

17. An parum vobis eſt ‖ quòd peccaſtis in Beelphegor, & uſque in præſentem diem macula hujus ſceleris in nobis permanet? multique de populo corruerunt. ‖ Nu. 25. 3. Deut. 4. 3.

18. Et vos hodie reliquiſtis Dominum, & cras in univerſum Iſrael ira ejus deſæviet.

19. Quòd ſi putatis immundam eſſe terram poſſeſſionis veſtræ, tranſite ad Terram, in qua tabernaculum Domini eſt, & habitate inter nos: tantùm ut à Domino, & à noſtro conſortio non recedatis, ædificato altari præter altare Domini Dei noſtri.

20. ‖ Nonnè Achan filius Zare præteriit mandatum Domini, & ſuper omnem populum Iſrael ira ejus incubuit? Et ille erat unus homo, atque utinam ſolus periiſſet in ſcelere ſuo. ‖ Sup. 7. 2.

21. Reſponderuntque filii Ruben & Gad, & dimidia tribus Manaſſe, principibus legationis Iſrael:

22. Fortiſſimus Deus Dominus, Fortiſſimus Deus Dominus, ipſe novit, & Iſrael ſimul intelliget: ſi prævaricationis animo hoc altare conſtruximus, non cuſtodiat nos, ſed puniat nos in præſenti:

23. & ſi ea mente fecimus, ut holocauſta, & ſacrificium, & pacificas victimas ſuper eo imponeremus, ipſe quærat & judicet:

24 & non ea magis cogitatione atque tractatu, ut diceremus: Cras dicent filii veſtri filiis noſtris: Quid vobis & Domino Deo Iſrael?

25. Terminum poſuit Dominus inter nos & vos, ò filii Ruben, & filii Gad, Jordanem fluvium: & idcircò partem non habetis in Domino. Et per hanc occaſionem avertent filii veſtri filios noſtros à timore Domini. Putavimus itaque melius,

26. & diximus: Extruamus nobis altare, non in holocauſta, neque ad victimas offerendas,

27. ſed in teſtimonium inter nos & vos, & ſobolem noſtram veſtramque progeniem, ut ſerviamus Domino, & juris noſtri ſit offerre & holocauſta, & victimas, & pacificas hoſtias: & nequaquam dicant cras filii ve-

ſtri filiis noſtris : Non eſt vobis pars in Domino.

28. Quòd ſi voluerint dicere , reſpondebunt eis : Ecce altare Domini , quod fecerunt patres noſtri, non in holocauſta, neque in ſacrificium , ſed in teſtimonium noſtrum ac veſtrum.

29. Abſit à nobis hoc ſcelus, ut recedamus à Domino , & ejus veſtigia relinquamus , extructo altari ad holocauſta, & ſacrificia , & victimas offerendas , præter altare Domini Dei noſtri, quod extructum eſt ante tabernaculum ejus.

30. Quibus auditis , Phinees ſacerdos , & principes legationis Iſrael, qui erant cum eo, placati ſunt : & verba filiorum Ruben , & Gad, & dimidiæ tribus Manaſſe , libentiſſimè ſuſceperunt.

31. Dixitque Phinees filius Eleazari ſacerdos ad eos: Nunc ſcimus quòd nobiſcum ſit Dominus , quoniam alieni eſtis à prævaricatione hac, & liberaſtis filios Iſrael de manu Domini.

32. Reverſuſque eſt cum principibus à filiis Ruben & Gad, de Terra Galaad, finium Chanaan, ad filios Iſrael, & retulit eis.

33. Placuitque ſermo cunctis audientibus . Et laudaverunt Deum filii Iſrael , & nequaquam ultrà dixerunt, ut aſcenderent contra eos, atque pugnarent , & delerent Terram poſſeſſionis eorum.

34. Vocaveruntque filii Ruben , & filii Gad, altare quod extruxerant , Teſtimonium noſtrum , quòd Dominus ipſe ſit Deus.

CAPUT XXIII.

Joſue ſenex , jamque moribundus , exhortatur filios Iſrael ad ſervanda Dei præcepta , & cavendam ſocietatem cum Gentibus.

* Puta annis circiter uſo poſt prædicta. (Confer cum cap. 21. 12.) Ann. M. 2570. Ant. Chr. 1414. ætatis Joſue 110. & ultimo.

1. EVoluto autem multo tempore, * poſtquàm pacem dederat Dominus Iſraeli, ſubjectis in gyro nationibus univerſis , & Joſue jam longævo, & perſenilis ætatis:

2. Vocavit Joſue omnem Iſraelem, majoreſque natu, & principes ac duces , & magiſtros, dixitque ad eos: Ego ſenui , & progreſſioris ætatis ſum:

3. Voſque cernitis omnia, quæ fecerit Dominus Deus veſter cunctis per circuitum nationibus, quo modo pro vobis ipſe pugnaverit:

4. & nunc quia vobis ſorte diviſit omnem Terram , ab Orientali parte Jordanis uſque ad mare magnum , multæque adhuc ſuperſunt nationes:

5. Dominus Deus veſter diſperdet eas , & auferet à facie veſtra , & poſſidebitis Terram, ſicut vobis pollicitus eſt.

6. Tantùm confortamini, & eſtote ſoliciti, ut cuſtodiatis cuncta quæ ſcripta ſunt in volumine legis Moyſi : & non declinetis ab eis neque ad dexteram neque ad ſiniſtram:

7. ne poſtquàm intraveritis ad Gentes, quæ inter vos futuræ ſunt, juretis in nomine deorum earum, & ſerviatis eis , & adoretis illos:

8. ſed adhæreatis Domino Deo veſtro: quod feciſtis uſque in diem hanc.

9. Et tunc auferet Dominus Deus in conſpectu veſtro gentes magnas & robuſtiſſimas, & nullus vobis reſiſtere poterit.

10. Unus è vobis perſequetur hoſtium mille viros: quia Dominus Deus veſter pro vobis ipſe pugnabit, ſicut pollicitus eſt.

11. Hoc tantùm diligentiſſimè præcavete, ut diligatis Dominum Deum veſtrum.

12. Quòd ſi volueritis gentium harum , quæ inter vos habitant, erroribus adhærere , & cum eis miſcere connubia , atque amicitias copulare:

13. Jam nunc ſcitote quòd Dominus Deus veſter non eas deleat ante faciem veſtram, ſed ſint vobis in foveam ac laqueum, & offendiculum ex latere veſtro, & ſudes in oculis veſtris, donec vos auferat atque diſperdat de Terra hac optima, quam tradidit vobis.

14. || En ego hodie ingredior viam univerſæ terræ, & toto animo cognoſcetis , quòd de omnibus verbis, quæ ſe Dominus præſtiturum vobis eſſe pollicitus eſt, unum non præterierit incaſſum. || 3. Reg. 2. 2.

15. Sicut ergo implevit opere quod promiſit, & proſpera cuncta venerunt: ſic adducet ſuper vos quidquid malorum comminatus eſt, donec vos auferat atque diſperdat de Terra hac optima, quam tradidit vobis,

16. eò quòd prætererieritis pactum Domini Dei veſtri, quod pepigit vobiſcum, & ſervieritis diis alienis, & adoraveritis eos: citò atque velociter conſurget in vos furor Domini , & auferemini ab hac Terra optima , quam tradidit vobis.

CAPUT XXIV.

Commemorantur beneficia Iſraelitis à Deo exhibita, fœdus populi cum Domino, mors Joſue, ſepultura oſſium Joſeph , & mors Eleazari ſacerdotis.

1. COngregavitque Joſue omnes tribus Iſrael in Sichem, & vocavit majores natu, ac principes , & judices , & magiſtros : ſteteruntque in conſpectu Domini: Eodem ann. 2570.

2. & ad populum ſic locutus eſt: Hæc dicit Dominus Deus Iſrael : Trans fluvium habitaverunt patres veſtri ab initio * || Thare pater Abraham, & Nachor : ſervieruntque diis alienis.

* In urbe Ur ſcilicet, & ipſa trans Euphratem in Meſopotamia ſita. Confer cũ Act. 7. 2. & Gen. 15. 31.

3. || Tuli ergo patrem veſtrum Abraham de Meſopotamiæ finibus : & adduxi eum in Terram Chanaan : multiplicavique ſemen ejus:

4. || & dedi ei Iſaac: || Illique rurſum dedi Jacob & Eſau. || E quibus, Eſau dedi montem Seir ad poſſidendum: || Jacob verò , & filii ejus deſcenderunt in Ægyptum.

|| Gen. 11. 26. || Gen. 11. 31. || Gen. 21. 2. || Gen. 25. 26. || Gen. 36. 8. || Gen. 46. 6.

5. || Miſique Moyſen & Aaron, & percuſſi Ægyptum multis ſignis atque portentis. || Exod. 3. 10.

6. || Eduxique vos & patres veſtros de Ægypto, & veniſtis ad mare: perſecutique ſunt || Ægyptii patres veſtros cum curribus & equitatu, uſque ad Mare rubrum. || Exod. 12. 17. || Exod. 14. 9.

7. Clamaverunt autem ad Dominum filii Iſrael: qui poſuit tenebras inter vos & Ægyptios, & adduxit ſuper eos mare, & operuit eos. Viderunt oculi veſtri cuncta quæ in Ægypto fecerim , & habitaſtis in ſolitudine multo tempore:

8. & introduxi vos in Terram Amorrhæi, qui habitabat trans Jordanem. || Cùmque pugnarent contra vos , tradidi eos in manus veſtras, & poſſediſtis Terram eorum , atque interfeciſtis eos. || Num. 21. 24. & 29.

9. Surrexit autem Balac filius Sephor rex Moab, & pugnavit contra Iſraelem. || Miſitque & vocavit Balaam filium Beor, ut malediceret vobis:

Num. 22. 1

10. & ego nolui audire eum, ſed è contrario per illum benedixi vobis, & liberavi vos de manu ejus.

11. || Tranſiſtiſque Jordanem, & veniſtis ad Jericho. Pugnaveruntque contra vos viri civitatis ejus, Amorrhæus, & Pherezæus, & Chananæus, & Hethæus, & Gergeſæus, & Hevæus, & Jebuſæus: & tradidi illos in manus veſtras.

|| Sup. 3. 14. & 6. 1. & 11. 3.

12. || Miſique ante vos crabrones: & ejeci eos de locis ſuis, duos reges Amorrhæorum, non in gladio nec in arcu tuo.

|| Exod. 23. 28. Deut. 7. 20. Sup. 13. 20.

13. Dedique vobis Terram, in qua non laboraſtis, & urbes quas non ædificaſtis, ut habitaretis in eis: vineas & oliveta, quæ non plantaſtis.

14. || Nunc ergo timete Dominum, & ſervite ei perfecto corde atque veriſſimo: & auferte deos, quibus ſervierunt patres veſtri in Meſopotamia & in Ægypto, ac ſervite Domino.

1. Reg. 7. 3. Tob. 14. 10.

15. Sin autem malum vobis videtur ut Domino ſerviatis, optio vobis datur: eligite hodie quod placet, cui ſervire potiſſimùm debeatis, utrùm diis, quibus ſervierunt patres veſtri in Meſopotamia *, an diis Amorrhæorum, in quorum Terra habitatis: ego autem & domus mea ſerviemus Domino.

** Nempe in Ure urbe Chaldæorum. Vide ſup. verſ. 2.*

16. Reſponditque populus, & ait: Abſit à nobis ut relinquamus Dominum, & ſerviamus diis alienis.

17. Dominus Deus noſter ipſe eduxit nos, & patres noſtros, de Terra Ægypti, de domo ſervitutis: fecitque videntibus nobis ſigna ingentia, & cuſtodivit nos in omni via, per quam ambulavimus, & in cunctis populis, per quos tranſivimus.

18. Et ejecit univerſas gentes, Amorrhæum habitatorem Terræ, quam nos intravimus. Serviemus igitur Domino, quia ipſe eſt Deus noſter.

19. Dixitque Joſue ad populum: Non poteritis ſervire Domino: Deus enim ſanctus, & fortis æmulator eſt, nec ignoſcet ſceleribus veſtris atque peccatis.

20. Si dimiſeritis Dominum, & ſervieritis diis alienis, convertet ſe, & affliget vos, atque ſubvertet poſtquàm vobis præſtiterit bona.

21. Dixitque populus ad Joſue: Nequaquàm ita ut loqueris, erit, ſed Domino ſerviemus.

22. Et Joſue ad populum, Teſtes, inquit, vos eſtis, quia ipſi elegeritis vobis Dominum ut ſerviatis ei. Reſponderuntque: Teſtes.

23. Nunc ergo, ait, auferte deos alienos de medio veſtri, & inclinate corda veſtra ad Dominum Deum Iſrael.

24. Dixitque populus ad Joſue: Domino Deo noſtro ſerviemus, & obedientes erimus præceptis ejus.

25. Percuſſit ergo Joſue in die illo fœdus, & propoſuit populo præcepta atque judicia in Sichem.

26. Scripſit quoque omnia verba hæc in volumine legis Domini: & tulit lapidem pergrandem, poſuitque eum ſubter quercum, quæ erat in Sanctuario Domini:

27. Et dixit ad omnem populum: En lapis iſte erit vobis in teſtimonium, quòd audierit omnia verba Domini quæ locutus eſt vobis: ne fortè poſteà negare velitis, & mentiri Domino Deo veſtro.

28. Dimiſitque populum, ſingulos in poſſeſſionem ſuam.

29. Et poſt hæc mortuus eſt Joſue filius Nun ſervus Domini, centum & decem annorum:

30. ſepelieruntque eum in finibus poſſeſſionis ſuæ in Thamnathſare, quæ eſt ſita in monte Ephraim, à Septentrionali parte montis Gaas.

31. Servivitque Iſrael Domino cunctis diebus Joſue, & ſeniorum qui longo vixerunt tempore poſt Joſue, & qui noverunt omnia opera Domini quæ fecerat in Iſrael.

32. || Oſſa quoque Joſeph, quæ tulerant filii Iſrael de Ægypto, ſepelierunt in Sichem, in parte agri, || quem emerat Jacob à filiis Hemor patris Sichem, centum novellis ovibus, & fuit in poſſeſſionem filiorum Joſeph.

|| Gen. 50. 24. Exod. 13. 19. || Gen. 33. 19.

33. Eleazar quoque filius Aaron mortuus eſt: & ſepelierunt eum in Gabaath Phinees filii ejus, quæ data eſt ei in monte Ephraim.

LIBER

LIBER JUDICUM,

HEBRAICE SOPHETIM.

Hic liber ab Hebræis SOPHETIM, *nuncupatur, id eſt* JUDICES; *ſic enim ſummi magiſtratus Iſraelitarum ante conſtitutos Reges vocabantur. Refert itaque ſtatum Reipublicæ à morte Joſue ad Samſonis mortem, & ſervitutes varias exhibet, quibus Deus eorum peccata caſtigabat. Sub finem verò aliqua habentur exempla, quibus, etiam ante tempora ſervitutum, quàm corruptis moribus & ad Idololatriam propenſi fuerint oſtenditur. Michæ ſiquidem, Tribus Dan, & Benjamitarum hiſtoriæ, ante primam ſervitutem videntur collocandæ.*

Quanti autem ſit temporis totius libri hiſtoria, valdè dubium eſt: Quidam enim annos Judicum ab annis ſervitutum ſeparatim numerandos ſentiunt, alii aliter. Nos non tam per ſervitutes, quàm per pacificationes computabimus. Nam cùm frequens ſit Hebræis uti numero cardinali pro ordinali: ubi quadraginta *vel* octoginta annis terram quieviſſe *dicitur; cum viris doctis, de* octuageſimo *vel* quadrageſimo anno, *id explicandum putamus, ab ultima ſemper pacta pace annos dinumerando. Quod cùm ita fiet, invenietur hoc libro ſpatium 317. annorum comprehendi: ab anno mundi ſcilicet 2570. ad annum 2887. qui diligenter ad marginem ordine ſuo adſcribentur.*

CAPUT PRIMUM.

Juda duce, unà cum fratre ipſius Simeone, plurimæ gentium civitates expugnantur: Othoniel obtenta Cariath Sepher ducit Axam filiam Caleb, addita terra irrigua: Chananæi tributarii ſervantur.

Ann. M. 2570. Ant. Chr. 1414.

1. POST mortem Joſue conſuluerunt filii Iſrael Dominum, dicentes: Quis aſcendet ante nos contra Chananæum, & erit dux belli?

2. Dixitque Dominus: Judas* aſcendet: ecce tradidi Terram in manus ejus.

* Id eſt tribus Judæ. Sic infrà tribus Simeonis. Dux verò tribus Judæ erat Caleb.

3. Et ait Judas Simeoni fratri ſuo: Aſcende mecum in ſortem meam, & pugna contra Chananæum, ut & ego pergam tecum in ſortem tuam. Et abiit cum eo Simeon.

4. Aſcenditque Judas, & tradidit Dominus Chananæum, ac Pherezæum in manus eorum: & percuſſerunt in Bezec decem millia virorum.

5. Inveneruntque Adonibezec in Bezec, & pugnaverunt contra eum, ac percuſſerunt Chananæum & Pherezæum.

6. Fugit autem Adonibezec: quem perſecuti comprehenderunt, cæſis ſummitatibus manuum ejus ac pedum.

7. Dixitque Adonibezec: Septuaginta reges, amputatis manuum ac pedum ſummitatibus, colligebant ſub menſa mea ciborum reliquias: ſicut feci, ita reddidit mihi Deus. Adduxeruntque eum in Jeruſalem, & ibi mortuus eſt.

8. *Oppugnantes ergo filii Juda Jeruſalem, ceperunt eam, & percuſſerunt in ore gladii, tradentes cunctam incendio civitatem.

* Pro *oppugnaverant & ceperant.* Hæc autē ἀνακεφαλαίωσις hic adducuntur, ut appareat qua occaſione Deus tribum Judæ reliquis prætulerit.

9. Et poſteà deſcendentes pugnaverunt contra Chananæum, qui habitabat in montanis, & ad meridiem, & in campeſtribus.

10. ‖ Pergenſque Judas contra Chananęum, qui habitabat in Hebron (cujus nomen fuit antiquitus Cariath Arbe) percuſſit Seſai, & Ahiman, & Tholmai:

‖ *Joſ. 15. 14*

11. atque inde profectus abiit ad habitatores Dabir, cujus nomen vetus erat Cariath Sepher, id eſt, civitas litterarum.

12. Dixitque Caleb: Qui percuſſerit Cariath Sepher, & vaſtaverit eam, dabo ei Axam filiam meam uxorem.

13. Cùmque cepiſſet eam Othoniel filius Cenez frater * Caleb minor, dedit ei Axam filiam ſuam conjugem.

* Id eſt nepos, ut nunc loquuntur, ſive fratris filius.

14. Quam pergentem in itinere monuit vir ſuus ut peteret à patre ſuo agrum. Quæ cùm

ſuſpiraſſet ſedens in aſino, dixit ei Caleb: Quid habes?

15. At illa reſpondit: Da mihi benedictionem, quia terram arentem dediſti mihi: da & irriguam aquis. Dedit ergo ei Caleb irriguum ſuperius, & irriguum inferius.

16. Filii autem Cinæi * cognati Moyſi, aſcenderunt de civitate palmarum †, cum filiis Juda, in deſertum ſortis ejus *, quod eſt ad meridiem Arad, & habitaverunt cum eo.

17. Abiit autem Judas cum Simeone fratre ſuo, & percuſſerunt ſimul Chananæum qui habitabat in Sephaath, & interfecerunt eum. Vocatumque eſt nomen urbis, Horma, id eſt, anathema.

18. Cepitque Judas Gazam cum finibus ſuis, & Aſcalonem, atque Accaron cum terminis ſuis.

19. Fuitque Dominus cum Juda, & montana poſſedit: nec potuit delere habitatores vallis, quia falcatis curribus abundabant.

20. Dederuntque Caleb Hebron, ‖ ſicut dixerat Moyſes, qui delevit ex ea tres filios Enac.

21. Jebuſæum autem habitatorem Jeruſalem non deleverunt filii Benjamin: habitavitque Jebuſæus cum filiis Benjamin in Jeruſalem, uſque in præſentem diem.

22. Domus quoque Joſeph aſcendit in Bethel, fuitque Dominus cum eis.

23. Nam cùm obſiderent urbem, quæ priùs Luza vocabatur,

24. viderunt hominem egredientem de civitate, dixeruntque ad eum: Oſtende nobis introitum civitatis, & faciemus tecum miſericordiam.

25. Qui cùm oſtendiſſet eis, percuſſerunt urbem in ore gladii: hominem autem illum, & omnem cognationem ejus, dimiſerunt.

26. Qui dimiſſus, abiit in Terram Hethim, & ædificavit ibi civitatem, vocavitque eam Luzam: quæ ita appellatur uſque in præſentem diem.

27. Manaſſes quoque non delevit Bethſan, & Thanac cum viculis ſuis, & habitatores Dor, & Jeblaam, & Mageddo cum viculis ſuis, cœpitque Chananæus habitare cum eis.

28. Poſtquàm autem confortatus eſt Iſrael, fecit eos tributarios, & delere noluit.

29. Ephraim etiam non interfecit Chananæum, qui habitabat in Gazer, ſed habitavit cum eo.

30. Zabulon non delevit habitatores Cetron, & Naa'ol: ſed habitavit Chananæus in medio ejus, factuſque eſt ei tributarius.

31. Aſer quoque non delevit habitatores Accho, & Sidonis, Ahalab, & Achazib, & Helba, & Aphec, & Rohob:

32. habitavitque in medio Chananæi habitatoris illius terræ, nec interfecit eum.

33. Nephthali quoque non delevit habitatores Bethſames, & Bethanath: & habitavit inter Chananæum habitatorem Terræ, fueruntque ei Bethſamitæ & Bethanitæ tributarii.

34. Arctavitque Amorrhæus filios Dan in monte, nec dedit eis locum ut ad planiora deſcenderent:

35. habitavitque in monte Hares, quod interpretatur teſtaceo, in Ajalon & Salebim. Et aggravata eſt manus domus Joſeph, factuſque eſt ei tributarius.

36. Fuit autem terminus Amorrhæi ab Aſcenſu Scorpionis, Petra, & ſuperiora loca.

* Jethro dictus eſt Cinæus à gente. Vide infr. 4. 11. † Hoc eſt Jericho. Deut. 34. 3. * Quamvis ipſe Jethro noluiſſet cum Iſraelitis aſcendere (Num. 10. 30.) tamen filii ejus ſe illis conjunxerunt ut patet hic, & infrà 4. 11. item 1. Reg. 15. 6. &c. 1. Par. 2. 55. vid. infr. 4. 11. ‖ Num. 14. 24. Joſ. 15. 14.

CAPUT II.

Angelus Dei beneficia refert; quo audito, flet populus: poſt mortem tamen Joſue & coævorum, Iſrael frequenter liberatus, ſemper in pejora recidit.

1. ASCenditque Angelus Domini de Galgalis ad Locum flentium, & ait: Eduxi vos de Ægypto, & introduxi in Terram, pro qua juravi patribus veſtris: & pollicitus ſum, ut non facerem irritum pactum meum vobiſcum in ſempiternum:

2. ita dumtaxat ut non feriretis fœdus cum habitatoribus Terræ hujus, ſed aras eorum ſubverteretis: & noluiſtis audire vocem meam: cur hoc feciſtis?

3. Quam ob rem nolui delere eos à facie veſtra: ut habeatis hoſtes, & dii eorum ſint vobis in ruinam.

4. Cùmque loqueretur Angelus Domini hæc verba ad omnes filios Iſrael: elevaverunt ipſi vocem ſuam, & fleverunt.

5. Et vocatum eſt nomen loci illius: Locus flentium, ſive lacrymarum: immolaveruntque ibi hoſtias Domino.

6. ‖ Dimiſit ergo Joſue populum, & abjerunt filii Iſrael unuſquiſque in poſſeſſionem ſuam, ut obtinerent eam: ‖ Joſ. 24. 28

7. ſervieruntque Domino cunctis diebus ejus, & ſeniorum, qui longo poſt eum vixerunt tempore *, & noverant omnia opera Domini, quæ fecerat cum Iſrael. * Puta per ann. 23. uſque ad ann. 2585.

8. Mortuus eſt autem Joſue filius Nun, famulus Domini, centum & decem annorum,

9. & ſepelierunt eum in finibus poſſeſſionis ſuæ in Thamnatſare in monte Ephraim, à Septentrionali plaga montis Gaas.

10. Omniſque illa generatio congregata eſt ad patres ſuos: & ſurrexerunt alii *, qui non noverant Dominum, & opera quæ fecerat cum Iſrael. * Puta per annos 6. ab an. 2585 ad ann. 2591. quo tempore contigerunt quæ quinque extremis cap. hujus libri referuntur.

11. Feceruntque filii Iſrael malum in conſpectu Domini, & ſervierunt Baalim.

12. Ac dimiſerunt Dominum Deum patrum ſuorum, qui eduxerat eos de Terra Ægypti: & ſecuti ſunt deos alienos, deoſque populorum, qui habitabant in circuitu eorum, & adoraverunt eos: & ad iracundiam concitaverunt Dominum,

13. dimittentes eum, & ſervientes Baal & Aſtaroth.

14. Iratuſque Dominus contra Iſrael, tradidit eos in manus diripientium: qui ceperunt eos, & vendiderunt hoſtibus, qui habitabant per gyrum: nec potuerunt reſiſtere adverſariis ſuis:

15. ſed quocumque pergere voluiſſent, manus Domini ſuper eos erat, ſicut locutus eſt, & juravit eis: & vehementer afflicti ſunt.

16. Suſcitavitque Dominus judices, qui liberarent eos de vaſtantium manibus: ſed nec eos audire voluerunt,

17. fornicantes cum diis alienis, & adorantes eos. Citò deſeruerunt viam, per quam ingreſſi fuerant patres eorum: & audientes

mandata Domini, omnia fecere contraria.

18. Cùmque Dominus judices ſuſcitaret, in diebus eorum flectebatur miſericordia, & audiebat afflictorum gemitus, & liberabat eos de cæde vaſtantium.

19. Poſtquàm autem mortuus eſſet judex, revertebantur, & multò faciebant pejora quàm fecerant patres eorum, ſequentes deos alienos, ſervientes eis, & adorantes illos. Non dimiſerunt adinventiones ſuas, & viam duriſſimam, per quam ambulare conſueverunt.

20. Iratuſque eſt furor Domini in Iſrael, & ait: Quia irritum fecit gens iſta pactum meum, quod pepigeram cum patribus eorum, & vocem meam audire contempſit:

21. & ego non delebo gentes, quas dimiſit Joſue, & mortuus eſt:

22. ut in ipſis experiar Iſrael, utrùm cuſtodiant viam Domini, & ambulent in ea, ſicut cuſtodierunt patres eorum, an non.

23. Dimiſit ergo Dominus omnes nationes has, & citò ſubvertere noluit, nec tradidit in manus Joſue.

CAPUT III.

Iſrael ſociatur gentibus à Domino derelictis, ad ipſius exercitationem; Ideò ſæpius per extraneos reges affligitur; ſed reſipiſcens, per Othoniel, Aod, & Samgar liberatur.

1. HÆ ſunt gentes quas Dominus dereliquit, ut erudiret in eis Iſraelem, & omnes qui non noverant bella Chananæorum:

2. ut poſteà diſcerent filii eorum certare cum hoſtibus, & habere conſuetudinem præliandi:

3. quinque ſatrapas Philiſthinorum, omnemque Chananæum, & Sidonium, atque Hevæum, qui habitabat in monte Libano, de monte Baal Hermon uſque ad introitum Emath.

4. Dimiſitque eos, ut in ipſis experiretur Iſraelem, utrùm audiret mandata Domini quæ præceperat patribus eorum per manum Moyſi, an non.

5. Itaque filii Iſrael habitaverunt in medio Chananæi, & Hethæi, & Amorrhæi, & Pherezæi, & Hevæi, & Jebuſæi:

6. & duxerunt uxores filias eorum, ipſique filias ſuas filiis eorum tradiderunt, & ſervierunt diis eorum.

7. Feceruntque malum in conſpectu Domini, & obliti ſunt Dei ſui, ſervientes Baalim & Aſtaroth.

8. Iratuſque contra Iſrael Dominus, tradidit eos in manus Chuſan Raſathaim regis Meſopotamiæ, ſervieruntque ei octo annis *.

9. Et clamaverunt ad Dominum: qui ſuſcitavit eis ſalvatorem, & liberavit eos, Othoniel videlicet filium Cenez, fratrem † Caleb minorem:

10. fuitque in eo Spiritus Domini, & judicavit Iſrael. Egreſſuſque eſt ad pugnam, & tradidit Dominus in manus ejus Chuſan Raſathaim regem Syriæ, & oppreſſit eum.

11. Quievitque terra quadraginta annis, * & mortuus eſt Othoniel filius Cenez.

12. Addiderunt autem filii Iſrael facere malum in conſpectu Domini: qui confortavit adverſum eos Eglon regem Moab: quia fecerunt malum in conſpectu ejus.

13. Et copulavit ei filios Ammon, & Amalec: abiitque & percuſſit Iſrael, atque poſſedit Urbem palmarum.

14. Servieruntque filii Iſrael Eglon regi Moab decem & octo annis †:

15. & poſteà clamaverunt ad Dominum: qui ſuſcitavit eis ſalvatorem vocabulo Aod, filium Gera, filii Jemini, qui utraque manu pro dextera utebatur. Miſeruntque filii Iſrael per illum munera Eglon regi Moab.

16. Qui fecit ſibi gladium ancipitem, habentem in medio capulum longitudinis palmæ manus, & accinctus eſt eo ſubter ſagum in dextero femore.

17. Obtulitque munera Eglon regi Moab. Erat autem Eglon craſſus nimis.

18. Cùmque obtuliſſet ei munera, proſecutus eſt ſocios, qui cum eo venerant.

19. Et reverſus de Galgalis, ubi erant idola, dixit ad Regem: Verbum ſecretum habeo ad te ô Rex. Et ille imperavit ſilentium: egreſſiſque omnibus qui circa eum erant,

20. ingreſſus eſt Aod ad eum: ſedebat autem in æſtivo cœnaculo ſolus, dixitque: Verbum Dei habeo ad te. Qui ſtatim ſurrexit de throno.

21. Extenditque Aod ſiniſtram manum, & tulit ſicam de dextero femore ſuo, infixitque eam in ventre ejus

22. tam validè, ut capulus ſequeretur ferrum in vulnere, ac pinguiſſimo adipe ſtringeretur. Nec eduxit gladium, ſed ita ut percuſſerat, reliquit in corpore: ſtatimque per ſecreta naturæ alvi ſtercora proruperunt.

23. Aod autem clauſis diligentiſſimè oſtiis cœnaculi, & obfirmatis ſera,

24. per poſticum egreſſus eſt. Servique regis ingreſſi viderunt clauſas fores cœnaculi, atque dixerunt: Forſitan purgat alvum in æſtivo cubiculo.

25. Expectanteſque diù donec erubeſcerent, & videntes quòd nullus aperiret, tulerunt clavem: & aperientes invenerunt dominum ſuum in terra jacentem mortuum.

26. Aod autem, dum illi turbarentur, effugit, & pertranſiit Locum idolorum, unde reverſus fuerat. Venitque in Seirath:

27. & ſtatim inſonuit buccina in monte Ephraim: deſcenderuntque cum eo filii Iſrael, ipſo in fronte gradiente.

28. Qui dixit ad eos: Sequimini me: tradidit enim Dominus inimicos noſtros Moabitas in manus noſtras. Deſcenderuntque poſt eum, & occupaverunt vada Jordanis quæ tranſmittunt in Moab: & non dimiſerunt tranſire quemquam:

29. ſed percuſſerunt Moabitas in tempore illo, circiter decem millia, omnes robuſtos & fortes viros: nullus eorum evadere potuit.

30. Humiliatuſque eſt Moab in die illo ſub manu Iſrael: & quievit Terra octoginta * annis.

31. Poſt hunc fuit Samgar filius Anath, qui percuſſit de Philiſthiim ſexcentos viros vomere: & ipſe quoque defendit Iſrael. †

* Ab anno mundi 2591. ad 2599.

† Id eſt nepote. *V. ſup.* 1. 13

* vel potius *quadrageſimo anno*, poſt quietem ſcilicet à Joſue in ea primum conſtitutam.

Joſ. 14. 10. Hæc ſecunda pax fuerit ergo ſancita anno M. 2599. Ant. Chr. 1405.

† Ab anno mundi 2661. ad annum 2679.

* Id eſt, *octogeſimo anno*: poſt priorem ſcilicet *quietem* ab Othoniele datam. Ergo ann. 2679. Ant. Chr. 1325.

† Incertum quanto tempore.

CAPUT IV.

Debbora propheti ſſa & Barac adverſus Siſaram principem regis Jabin dimicant, quem profugum occidit Jahel uxor Haber Cinæi.

1. Addideruntque filii Iſrael facere malum in conſpectu Domini poſt mortem Aod,

¶ 1. Reg. 12. 9.

2. ‖ & tradidit illos Dominus in manus Jabin regis Chanaan, qui regnavit in Aſor: habuitque ducem exercitus ſui nomine Siſaram, ipſe autem habitabat in Haroſeth gentium.

3. Clamaveruntque filii Iſrael ad Dominum: nongentos enim habebat falcatos currus, & per viginti annos * vehementer oppreſſerat eos.

* Ergo ab anno 2699. ad ann. 2719. quo iterum quievit terra infrà 5. 32.

4. Erat autem Debbora prophetis uxor Lapidoth, quæ judicabat populum in illo tempore.

5. Et ſedebat ſub palma, quæ nomine illius vocabatur, inter Rama & Bethel in monte Ephraim: aſcendebantque ad eam filii Iſrael in omne judicium.

6. Quæ miſit & vocavit Barac filium Abinoem de Cedes Nephthali: dixitque ad eum: Præcepit tibi Dominus Deus Iſrael, vade, & duc exercitum in montem Thabor, tolleſque tecum decem millia pugnatorum de filiis Nephthali, & de filiis Zabulon:

7. ego autem adducam ad te in loco torrentis Ciſon, Siſaram principem exercitus Jabin, & currus ejus, atque omnem multitudinem, & tradam eos in manu tua.

8. Dixitque ad eam Barac: Si venis mecum, vadam: ſi nolueris venire mecum, non pergam.

9. Quæ dixit ad eum: Ibo quidem tecum, ſed in hac vice victoria non reputabitur tibi, quia in manu mulieris tradetur Siſara. Surrexit itaque Debbora, & perrexit cum Barac in Cedes.

10. Qui, accitis Zabulon & Nephthali, aſcendit cum decem millibus pugnatorum, habens Debboram in comitatu ſuo.

11. Haber * autem Cinæus receſſerat quondam à cæteris Cinæis fratribus ſuis filiis Hobab †, cognati Moyſi: & tetenderat tabernacula uſque ad vallem, quæ vocatur Sennim, & erat juxta Cedes.

* Jethronis familia bifariam eſt diviſa:

Horum alii cum tribus Juda habitarunt, ex quibus orti ſunt Rechabitæ (1. Par. 2. 55.) Alii ab iſtis ſeparati ad tribum Manaſſe ſe tranſtulerunt, quorum dux & princeps fuit iſte Heber.

† Vid. Num. 10. 29.

12. Nuntiatumque eſt Siſaræ, quòd aſcendiſſet Barac filius Abinoem in montem Thabor:

13. & congregavit nongentos falcatos currus, & omnem exercitum de Haroſeth gentium ad torrentem Ciſon.

14. Dixitque Debbora ad Barac: Surge, hæc eſt enim dies, in qua tradidit Dominus Siſaram in manus tuas: en ipſe ductor eſt tuus. Deſcendit itaque Barac de monte Thabor, & decem millia pugnatorum cum eo.

‖ Pſal. 82. 10.

15. ‖ Perterruitque Dominus Siſaram, & omnes currus ejus, univerſamque multitudinem, in ore gladii, ad conſpectum Barac: in tantum, ut Siſara de curru deſiliens, pedibus fugeret,

16. & Barac perſequeretur fugientes currus, & exercitum, uſque ad Haroſeth gentium, & omnis hoſtium multitudo uſque ad internecionem caderet.

17. Siſara autem fugiens pervenit ad tentorium Jahel uxoris Haber Cinæi. Erat enim pax inter Jabin regem Azor, & domum Haber Cinæi.

18. Egreſſa igitur Jahel in occurſum Siſaræ, dixit ad eum: Intra ad me domine mi: intra, ne timeas. Qui ingreſſus tabernaculum ejus, & opertus ab ea pallio,

19. dixit ad eam: Da mihi, obſecro, paululum aquæ, quia ſitio valdè. Quæ aperuit utrem lactis, & dedit ei bibere, & operuit illum.

20. Dixitque Siſara ad eam: Sta ante oſtium tabernaculi: & cùm venerit aliquis interrogans te, & dicens: Numquid hic eſt aliquis? Reſpondebis: Nullus eſt.

21. Tulit itaque Jahel uxor Haber clavum tabernaculi, aſſumens pariter & malleum: & ingreſſa abſconditè, & cum ſilentio, poſuit ſupra tempus capitis ejus clavum, percuſſumque malleo defixit in cerebrum uſque ad terram: qui ſoporem morti conſocians defecit, & mortuus eſt.

22. Et ecce Barac ſequens Siſaram veniebat: egreſſaque Jahel in occurſum ejus, dixit ei: Veni, & oſtendam tibi virum quem quæris. Qui cùm intraſſet ad eam, vidit Siſaram jacentem mortuum, & clavum infixum in tempore ejus.

23. Hu-

23. Humiliavit ergo Deus in die illo Jabin regem Chanaan coram filiis Iſrael:

24. qui creſcebant quotidie, & forti manu opprimebant Jabin regem Chanaan, donec delerent eum.

CAPUT V.

Canticum gratiarum actionis Debboræ & Barac poſt victoriam.

1. CEcineruntque Debbora & Barac filius Abinoem in illo die, dicentes:

2. Qui ſponte obtuliſtis de Iſrael animas veſtras ad periculum, benedicite Domino.

3. Audite reges, auribus percipite principes: Ego ſum, ego ſum quæ Domino canam, pſallam Domino Deo Iſrael.

4. Domine cùm exires de Seir, & tranſires per regiones Edom, Terra mota eſt, cœlique ac nubes diſtillaverunt aquis.

5. Montes fluxerunt à facie Domini, & Sinai à facie Domini Dei Iſrael.

6. In diebus Samgar filii Anath, in diebus Jahel, quieverunt ſemitæ: & qui ingrediebantur per eas, ambulaverunt per calles devios.

7. Ceſſaverunt fortes in Iſrael, & quieverunt: donec ſurgeret Debbora, ſurgeret mater in Iſrael.

8. Nova bella elegit Dominus, & portas hoſtium ipſe ſubvertit: clypeus & haſta ſi apparuerint in quadraginta millibus Iſrael.

9. Cor meum diligit principes Iſrael: qui propria voluntate obtuliſtis vos diſcrimini, benedicite Domino.

10. Qui aſcenditis ſuper nitentes aſinos, & ſedetis in judicio, & ambulatis in via, loquimini.

11. Ubi colliſi ſunt currus, & hoſtium ſuffocatus eſt exercitus, ibi narrentur juſtitiæ Domini & clementia in fortes Iſrael: tunc deſcendit populus Domini ad portas, & obtinuit principatum.

12. Surge, ſurge Debbora, ſurge, ſurge, & loquere canticum: ſurge Barac, & apprehende captivos tuos fili Abinoem.

13. Salvatæ ſunt reliquiæ populi, Dominus in fortibus dimicavit.

14. Ex Ephraim delevit eos in Amalec, & poſt eum ex Benjamin in populos tuos ò Amalec: de Machir principes deſcenderunt, & de Zabulon qui exercitum ducerent ad bellandum.

15. Duces Iſſachar fuere cum Debbora, & Barac veſtigia ſunt ſecuti, qui quaſi in præceps ac barathrum ſe diſcrimini dedit: diviſo contra ſe Ruben, magnanimorum reperta eſt contentio.

16. Quare habitas inter duos terminos, ut audias ſibilos gregum? diviſo contra ſe Ruben, magnanimorum reperta eſt contentio.

17. Galaad trans Jordanem quieſcebat, & Dan vacabat navibus: Aſer habitabat in littore maris, & in portubus morabatur.

18. Zabulon verò & Nephthali obtulerunt animas ſuas morti in regione Merome.

19. Venerunt reges & pugnaverunt, pugnaverunt reges Chanaan in Thanach juxta aquas Mageddo, & tamen nihil tulere prædantes.

20. De cœlo dimicatum eſt contra eos: ſtellæ manentes in ordine & curſu ſuo, adverſus Siſaram pugnaverunt.

21. Torrens Ciſon traxit cadavera eorum, torrens Cadumim, torrens Ciſon: conculca anima mea robuſtos.

22. Ungulæ equorum ceciderunt, fugientibus impetu, & per præceps ruentibus fortiſſimis hoſtium.

23. Maledicite terræ Meroz, dixit Angelus Domini: maledicite habitatoribus ejus, quia non venerunt ad auxilium Domini, in adjutorium fortiſſimorum ejus.

24. Benedicta inter mulieres Jahel uxor Haber Cinæi, & benedicatur in tabernaculo ſuo.

25. Aquam petenti lac dedit, & in phiala principum obtulit butyrum.

26. Siniſtram manum miſit ad clavum, & dexteram ad fabrorum malleos, percuſſitque Siſaram quærens in capite vulneri locum, & tempus validè perforans.

27. Inter pedes ejus ruit: defecit, & mortuus eſt: volvebatur ante pedes ejus, & jacebat exanimis & miſerabilis.

28. Per feneſtram reſpiciens, ululabat mater ejus: & de cœnaculo loquebatur: Cur moratur regredi currus ejus? quare tardaverunt pedes quadrigarum illius?

29. Una ſapientior cæteris uxoribus ejus, hæc ſocrui verba reſpondit:

30. Forſitan nunc dividit ſpolia, & pulcherrima fœminarum eligitur ei: veſtes diverſorum colorum Siſaræ traduntur in prædam, & ſupellex varia ad ornanda colla congeritur.

31. Sic pereant omnes inimici tui Domine; qui autem diligunt te, ſicut ſol in ortu ſuo ſplendet, ita rutilent.

32. Quievitque Terra per quadraginta * annos.

* Id eſt *ad quadrageſimum annum* poſt priorem *quietem* ab Ehud reſtitutam. Ergo anno mundi 2719. Ant. Chr. 1285.

CAPUT VI.

Iſraelitis à Madian oppreſſis, Gedeon multis ſignis auxilio deſignatur: qui poſt ſacrificium & altare Deo erectum, deſtruxit aram Baal; eique rurſum datur ſignum in vellere.

1. FEcerunt autem filii Iſrael malum in conſpectu Domini: qui tradidit illos in manu Madian ſeptem annis †.

† ab Ann. M. 2732. ad annum 2739.

2. & oppreſſi ſunt valdè ab eis. Feceruntque ſibi antra & ſpeluncas in montibus, & munitiſſima ad repugnandum loca.

3. Cùmque ſeviſſet Iſrael, aſcendebat Madian & Amalech, cæterique Orientalium nationum;

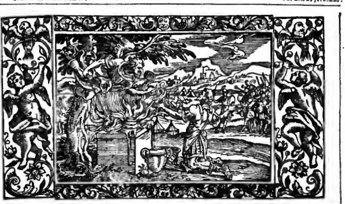
4. & apud eos figentes tentoria, ſicut erant in herbis cuncta vaſtabant uſque ad introitum Gazæ: nihilque omninò ad vitam pertinens relinquebant in Iſrael, non oves, non boves, non aſinos.

5. Ipſi enim & univerſi greges eorum veniebant cum tabernaculis ſuis, & inſtar locuſtarum univerſa complebant, innumera multitudo hominum, & camelorum, quidquid tetigerant devaſtantes.

6. Humiliatuſque eſt Iſrael valdè in conſpectu Madian.

7. Et clamavit ad Dominum poſtulans auxilium contra Madianitas.

8. Qui miſit ad eos virum prophetam, &

locutus eſt: Hæc dicit Dominus Deus Iſrael: Ego vos feci conſcendere de Ægypto, & eduxi vos de domo ſervitutis,

9. & liberavi de manu Ægyptiorum, & omnium inimicorum, qui affligebant vos: ejecique eos ad introitum veſtrum, & tradidi vobis Terram eorum:

10. Et dixi: Ego Dominus Deus veſter, ne timeatis deos Amorrhæorum, in quorum terra habitatis. Et noluiſtis audire vocem meam.

Ann. M. 2759. Ant. Chr. 1245. 11. Venit autem Angelus Domini, & ſedit ſub quercu, quæ erat in Ephra, & pertinebat ad Joas patrem familiæ Ezri. Cùmque Gedeon filius ejus excuteret atque purgaret frumenta in torculari, ut fugeret Madian,

12. apparuit ei Angelus Domini, & ait: Dominus tecum, virorum fortiſſime.

13. Dixitque ei Gedeon: Obſecro, mi domine, ſi Dominus nobiſcum eſt, cur apprehenderunt nos hæc omnia? ubi ſunt mirabilia ejus, quæ narraverunt patres noſtri, atque dixerunt: De Ægypto eduxit nos Dominus? Nunc autem dereliquit nos Dominus, & tradidit in manu Madian.

3.Reg.12.11. 14. Reſpexitque ad eum Dominus, & ait: ‖ Vade in hac fortitudine tua, & liberabis Iſrael de manu Madian: ſcito quòd miſerim te.

15. Qui reſpondens ait: Obſecro, mi Domine, in quo liberabo Iſrael? ecce familia mea infima eſt in Manaſſe, & ego minimus in domo patris mei.

16. Dixitque ei Dominus: Ego ero tecum & percuties Madian quaſi unum virum.

17. Et ille, Si inveni, inquit, gratiam coram te, da mihi ſignum quòd tu ſis qui loqueris ad me.

18. Nec recedas hinc, donec revertar ad te, portans ſacrificium, & offerens tibi. Qui reſpondit: Ego præſtolabor adventum tuum.

19. Ingreſſus eſt itaque Gedeon & coxit hœdum, & de farinæ modio azymos panes: carneſque ponens in caniſtro, & jus carnium mittens in ollam, tulit omnia ſub quercu, & obtulit ei.

20. Cui dixit Angelus Domini: Tolle carnes & azymos panes, & pone ſupra petram illam, & jus deſuper funde. Cùmque feciſſet ita,

21. extendit Angelus Domini ſummitatem virgæ, quam tenebat in manu, & tetigit carnes & panes azymos: aſcenditque ignis de petra, & carnes azymoſque panes conſumpſit: Angelus autem Domini evanuit ex oculis ejus.

22. Videnſque Gedeon quòd eſſet Angelus Domini, ait: Heu mi Domine Deus: quia vidi Angelum Domini facie ad faciem.

23. Dixitque ei Dominus: Pax tecum: ne timeas, non morieris.

24. Ædificavit ergo ibi Gedeon altare Domino, vocavitque illud, Domini pax, uſque in præſentem diem. Cùmque adhuc eſſet in Ephra, quæ eſt familiæ Ezri,

25. nocte illa dixit Dominus ad eum: Tolle taurum patris tui, & alterum taurum annorum ſeptem, deſtrueſque aram Baal, quæ eſt patris tui: & nemus, quod circa aram eſt, ſuccide:

26. & ædificabis altare Domino Deo tuo in ſummitate petræ hujus, ſuper quam antè ſacrificium poſuiſti: tolleſque taurum ſecundum, & offeres holocauſtum ſuper ſtruem lignorum, quæ de nemore ſucciderìs.

27. Aſſumptis ergo Gedeon decem viris de ſervis ſuis, fecit ſicut præceperat ei Dominus. Timens autem domum patris ſui, & homines illius civitatis, per diem noluit id facere, ſed omnia nocte complevit.

28. Cùmque ſurrexiſſent viri oppidi ejus manè, viderunt deſtructam aram Baal, lucumque ſucciſum, & taurum alterum impoſitum ſuper altare, quod tunc ædificatum erat.

29. Dixeruntque ad invicem: Quis hoc fecit? Cùmque perquirerent auctorem facti, dictum eſt: Gedeon filius Joas fecit hæc omnia.

30. Et dixerunt ad Joas: Produc filium tuum huc, ut moriatur: quia deſtruxit aram Baal, & ſuccidit nemus.

31. Quibus ille reſpondit: Numquid ultores eſtis Baal, ut pugnetis pro eo? qui adverſarius eſt ejus, moriatur antequam lux craſtina veniat: ſi Deus eſt, vindicet ſe de eo, qui ſuffodit aram ejus.

32. Ex illo die vocatus eſt Gedeon, Jerobaal, eò quòd dixiſſet Joas: Ulciſcatur ſe de eo Baal, qui ſuffodit aram ejus.

33. Igitur omnis Madian, & Amalec, & Orientales populi congregati ſunt ſimul: & tranſeuntes Jordanem, caſtrametati ſunt in valle Jezrael.

34. Spiritus autem Domini induit Gedeon, qui clangens buccina coovocavit domum Abiezer, ut ſequeretur ſe.

35. Miſitque nuntios in oniverſum Manaſſen, qui & ipſe ſecutus eſt eum : & alios nuntios in Azer & Zabulon & Nephthali, qui occurrerunt ei.

36. Dixitque Gedeon ad Deum : Si ſalvum facis per manum meam Iſrael, ſicut locutus es,

37. ponam hoc vellus lanæ in area : ſi ros in ſolo vellere fuerit, & in omni terra ſiccitas, ſciam qoòd per manum meam, ſicut locutus es, liberabis Iſrael.

38. Factumque eſt ita. Et de nocte conſurgens, expreſſo vellere, concham rore implevit.

39. Dixitqoe rurſus ad Deum : Ne iraſcatur furor tuus contra me ſi adhuc ſemel tentavero, ſignum quærens in vellere. Oro ut ſolum vellus ſiccum ſit, & omnis terra rore madens.

40. Fecitque Deus nocte illa ut poſtulaverat : & fuit ſiccitas in ſolo vellere, & ros in omoi terra.

CAPUT VII.

Probatis ad aquas his qui ad bellum eſſent progreſſuri, Gedeon audito unius è caſtris Madianitarum ſomnio, in eos irruit, tubis, lagenis ac lucernis armatus, quos cum Oreb & Zeb principibus eorum devicit.

Eodem ann. 2759. 1. IGitur Jeroboal qui & Gedeon, de nocte conſurgens, & omois populus cum eo, venit ad fontem qui vocatur Harad. Erant autem caſtra Madian in valle ad Septentrionalem plagam collis excelſi.

2. Dixitque Dominus ad Gedeon : Multus tecum eſt populus, oec tradetur Madian in manus ejus : ne glorietur contra me Iſrael, & dicat : Meis viribus liberatus ſom.

‖ Deut. 20. 8. 1. Mach. 3. 56. 3. Loquere ad populum, & cuoctis audientibus prædica : ‖ Qui formidoloſus & timidus eſt, revertatur. Receſſeruntque de moote Galaad, & reverſi ſunt de populo viginti duo millia virorum, & tantùm decem millia remanſerunt.

4. Dixitque Dominus ad Gedeon : Adhuc populus multus eſt, duc eos ad aquas, & ibi probabo illos : & de quo dixero tibi ut tecum vadat, ipſe pergat : quem ire prohibuero, revertatur.

5. Cùmque deſcendiſſet populus ad aquas, dixit Dominus ad Gedeon : Qui lingua lambuerint aquas, ſicut ſolent canes lambere, ſeparabis eos ſeorſum : qui autem curvatis genibus biberint, in altera parte erunt.

6. Fuit itaque numerus eorum qoi manu ad os projiciente lambuerant aquas, trecenti viri : omnis autem reliqua multitudo flexo poplite biberat.

7. Et ait Dominus ad Gedeoo : In trecentis viris qui lambuerant aquas, liberabo vos, & tradam in manu tua Madian : omois autem reliqua multitudo revertatur io locum ſuum.

8. Sumptis itaque pro oumero cibariis & tubis, omnem reliquam multitudinem abire præcepit ad tabernacula ſua : & ipſe cum trecentis viris ſe certamini dedit. Caſtra autem Madian erant ſubter in valle.

9. Eadem nocte dixit Dominus ad eum : Surge, & deſcende in Caſtra : quia tradidi eos in manu tua.

10. Sin autem ſolus ire formidas, deſcendat tecum Phara puer tuus.

11. Et cùm audieris quid loquantur, tunc confortabuntur manus tuæ, & ſecurior ad hoſtium caſtra deſcendes. Deſcendit ergo ipſe & Phara puer ejus in partem caſtrorum, ubi erant armatorum vigiliæ.

12. Madian autem & Amalec, & omnes Orientales populi fuſi jacebant in valle, ut locuſtarum multitudo : cameli quoque innumerabiles erant, ſicut arena quæ jacet in littore maris.

13. Cùmque veniſſet Gedeon, narrabat aliquis ſomnium proximo ſuo : & in hunc modum referebat quod viderat : Vidi ſomnium, & videbatur mihi quaſi ſubcinericius panis ex hordeo volvi, & in caſtra Madian deſcendere : cùmqoe perveniſſet ad tabernaculum, percuſſit illud, atque ſubvertit, & terræ funditur coæquavit.

14. Reſpondit is, cui loquebatur : Non eſt hoc aliud, niſi gladius Gedeonis filii Joas viri Iſraelitæ : tradidit enim Dominus in manus ejus Madiao, & omnia caſtra ejus.

15. Cùmque audiſſet Gedeon ſomnium, & interpretationem ejus, adoravit : & reverſus eſt ad caſtra Iſrael, & ait : Surgite, tradidit enim Dominus in manus noſtras caſtra Madian.

16. Diviſitque trecentos viros in tres partes, & dedit tubas in manibus eorum, lagenaſque vacuas ac lampades in medio lagenarum.

17. Et dixit ad eos : Quod me facere videritis, hoc facite : ingrediar partem caſtrorum, & quod fecero ſectamini.

18. Quando perſonuerit tuba in manu mea, vos quoque per caſtrorum circuitum clangite & conclamate, Domino & Gedeoni.

19. Ingreſſuſque eſt Gedeon, & trecenti viri qui erant cum eo, in partem caſtrorum, incipientibus vigiliis noctis mediæ, & cuſtodibus ſuſcitatis, cœperuot bucciois clangere, & complodere inter ſe lagenas.

20. Cùmque per gyrum caſtrorum in tribus perſonarent locis, & hydrias confregiſſent, tenuerunt ſiniſtris manibus lampades, & dextris ſonantes tubas, clamaveruntque : Gladius Domini & Gedeonis:

21. ſtantes ſinguli in loco ſuo per circuitum caſtrorum hoſtilium. Omnia itaque caſtra turbata ſunt, & vociferantes, ululanteſque fugerunt:

22. & nihilominus inſiſtebant trecenti viri buccinis perſonantes. ‖ Immiſitque Dominus ‖ Pſal. 82. 10.
gladiom in omnibus caſtris, & mutua ſe cæde truncabant,

23. fugientes uſque ad Bethſetta, & crepidinem Abelmehula in Tebbath. Cooclamantes autem viri Iſrael de Nephtali, & Aſer, & omni Manaſſe, perſequebantur Madian.

24. Miſitqoe Gedeon nuntios in omnem montem Ephraim, dicens : Deſcendite in occurſum Madian, & occupate aquas uſque Bethbera atque Jordanem. Clamavitque omnis Ephraim, & præocupavit aquas, atque Jordanem oſque Betbbera.

25. ‖ Apprehenſoſque duos viros Madian, ‖ Pſal. 82. 12. Iſai. 10. 26.
Oreb & Zeb, interfecit Oreb in Petra Oreb, Zeb vero in Torculari Zeb. Et perſecuti ſont Madian, capita Oreb & Zeb portantes ad Gedeon trans fluenta Jordanis.

CAPUT VIII.

Ephraim inſurgit adverſus Gedeon; qui devictis Zebee & Salmana, viros Soccoth & Phanuel perdidit, & ex inauribus aliiſque populi donis fecit Ephod quod domui ſuæ & Iſraeli fuit in ruinam: poſtquam autem quadraginta annis præfuit, generatis 70. filiis ex uxoribus, & uno ex concubina, mortuus eſt, rediitque Iſrael ad idololatriam.

Eodem anno 2759.

1. DIxeruntque ad eum viri Ephraim: Quid eſt hoc quod facere voluiſti, ut nos non vocares, cùm ad pugnam pergeres contra Madian? jurgantes fortiter, & propè vim inferentes.

2. Quibus ille reſpondit: Quid enim tale facere potui, quale vos feciſtis? nonnè melior eſt racemus Ephraim, vindemiis Abiezer?

3. In manus veſtras Dominus tradidit principes Madian, Oreb & Zeb: quid tale facere potui, quale vos feciſtis? Quod cùm locutus eſſet, requievit ſpiritus eorum, quo tumebant contra eum.

4. Cùmque veniſſet Gedeon ad Jordanem, tranſivit eum cum trecentis viris qui ſecum erant: & præ laſſitudine, fugientes perſequi non poterant.

5. Dixitque ad viros Soccoth: Date, obſecro, panes populo qui mecum eſt, quia valdè defecerunt: ut poſſimus perſequi Zebee & Salmana reges Madian.

6. Reſponderunt principes Soccoth: Forſitan palmæ manuum Zebee & Salmana in manu tua ſunt, & idcircò poſtulas ut demus exercitui tuo panes.

7. Quibus ille ait: Cùm ergo tradiderit Dominus Zebee & Salmana in manus meas, conteram carnes veſtras cum ſpinis tribuliſque deſerti.

8. Et inde conſcendens, venit in Phanuel: locutuſque eſt ad viros loci illius ſimilia. Cui & illi reſponderunt, ſicut reſponderant viri Soccoth.

9. Dixit itaque & eis: Cùm reverſus fuero victor in pace, deſtruam turrim hanc.

10. Zebee autem & Salmana requieſcebant cum omni exercitu ſuo. Quindecim enim millia viri remanſerant ex omnibus turmis Orientalium populorum, cæſis centum viginti millibus bellatorum educentium gladium.

Iſa. 10. 14.

11. || Aſcendenſque Gedeon per viam eorum qui in tabernaculis morabantur, ad Orientalem partem Nobe, & Jegbaa, percuſſit caſtra hoſtium, qui ſecuri erant, & nihil adverſi ſuſpicabantur.

12. Fugeruntque Zebee & Salmana, quos perſequens Gedeon comprehendit, turbato omni exercitu eorum.

13. Reverſenſque de bello ante ſolis ortum,

14. apprehendit puerum de viris Soccoth: interrogavitque eum nomina principum & ſeniorum Soccoth, & deſcripſit ſeptuaginta ſeptem viros.

15. Venitque ad Soccoth, & dixit eis: En Zebee, & Salmana, ſuper quibus exprobraſtis mihi, dicentes: Forſitan manus Zebee & Salmana in manibus tuis ſunt, & idcircò poſtulas ut demus viris, qui laſſi ſunt & defecerunt, panes.

16. Tulit ergo ſeniores civitatis & ſpinas deſerti ac tribulos, & contrivit cum eis, atque comminuit viros Soccoth.

17. Turrim quoque Phanuel ſubvertit, occiſis habitatoribus civitatis.

18. Dixitque ad Zebee & Salmana: Quales fuerunt viri, quos occidiſtis in Thabor? Qui reſponderunt: Similes tui, & unus ex eis quaſi filius regis.

19. Quibus ille reſpondit: Fratres mei fuerunt, filii matris meæ. Vivit Dominus, quia ſi ſervaſſetis eos, non vos occiderem.

20. Dixitque Jether primogenito ſuo: Surge, & interfice eos. Qui non eduxit gladium: timebat enim, quia adhuc puer erat.

21. Dixeruntque Zebee & Salmana: Tu ſurge, & irrue in nos: quia juxta ætatem robur eſt hominis. Surrexit Gedeon. || & interfecit Zebee & Salmana: & tulit ornamenta ac bullas, quibus colla regalium camelorum decorari ſolent. || Pſal. 82. 12.

22. Dixeruntque omnes viri Iſrael ad Gedeon: Dominare noſtri tu, & filius tuus, & filius filii tui: quia liberaſti nos de manu Madian.

23. Quibus ille ait: Non dominabor veſtri, nec dominabitur in vos filius meus, ſed dominabitur vobis Dominus.

24. Dixitque ad eos: Unam petitionem poſtulo à vobis: Date mihi inaures ex præda veſtra. Inaures enim aureas Iſmaelitæ habere conſueverant.

25. Qui reſponderunt: Libentiſſimè dabimus. Expandenteſque ſuper terram pallium, projecerunt in eo inaures de præda:

26. & fuit pondus poſtulatarum inaurium, mille ſeptingenti auri ſicli, abſque ornamentis, & monilibus, & veſte purpurea, quibus reges Madian uti ſoliti erant, & præter torques aureas camelorum.

27. Fecitque ex eo Gedeon Ephod, & poſuit illud in civitate ſua Ephra. Fornicatuſque eſt omnis Iſrael in eo, & factum eſt Gedeon & omni domui ejus in ruinam.

28. Humiliatus eſt autem Madian coram filiis Iſrael, nec potuerunt ultrà cervices elevare: ſed quievit terra * per quadraginta annos, quibus Gedeon præfuit.

* Sive ad annū quadrageſimū in diebus Gedeonis. Poſt ultimam, videlicet quietem à Debora reſtitutā. Ergo ad annum uſque 2759. Ant. Chr. 1245.

29. Abiit itaque Jerobaal filius Joas, & habitavit in domo ſua:

30. habuitque ſeptuaginta filios, qui egreſſi ſunt de femore ejus: eò quòd plures haberet uxores.

31. Concubina autem illius, quam habebat in Sichem, genuit ei filium nomine Abimelech.

32. Mortuuſque eſt Gedeon filius Joas in ſenectute bona, & ſepultus eſt in ſepulchro Joas patris ſui in Ephra de familia Ezri.

33. Poſtquam autem mortuus eſt Gedeon, averſi ſunt filii Iſrael, & fornicati ſunt cum Baalim *. Percuſſeruntque cum Baal fœdus, ut eſſet eis in deum:

* Per annos 10.

34. nec recordati ſunt Domini Dei ſui, qui eruit eos de manibus inimicorum ſuorum omnium per circuitum:

35. nec fecerunt miſericordiam cum domo Jerobaal Gedeon, juxta omnia bona quæ fecerat Iſraeli.

CAPUT IX.

Abimelech occiſis 70. fratribus ſuis, imperium ſibi tyrannicè uſurpat: qui poſt parabolam Joatham fratris ejus qui ſervatus erat, exercitum Gaal devicit, turrimque Sichem exuſſit, & à muliere tandem fragmine molæ oppreſſus eſt.

Anno M. 2768. Ant. Ch. 1236. 1. ABiit autem Abimelech filius Jerobaal in Sichem ad fratres matris ſuæ, & locutus eſt ad eos, & ad omnem cognationem domus patris matris ſuæ: dicens:

2. Loquimini ad omnes viros Sichem: Quid vobis eſt melius, ut dominentur veſtri ſeptuaginta viri omnes filii Jerobaal, an ut dominetur unus vir? ſimulque conſiderate, quòd os veſtrum & caro veſtra ſum.

3. Locutique ſunt fratres matris ejus de eo ad omnes viros Sichem univerſos ſermones iſtos, & inclinaverunt cor eorum poſt Abimelech, dicentes: Frater noſter eſt.

4. Dederuntque illi ſeptuaginta pondo argenti de fano Baalberit. Qui conduxit ſibi ex eo viros inopes & vagos, ſecutique ſunt eum.

5. Et venit in domum patris ſui in Ephra, & occidit fratres ſuos filios Jerobaal ſeptuaginta viros, ſuper lapidem unum: remanſitque Joatham filius Jerobaal minimus, & abſconditus eſt.

* Ann. M. 2769. Ant. Chr. 1235. 6. Congregati * ſunt autem omnes viri Sichem, & univerſæ familiæ urbis Mello: abieruntque & conſtituerunt regem Abimelech, juxta quercum quæ ſtabat in Sichem.

7. Quod cùm nuntiatum eſſet Joatham, ivit, & ſtetit in vertice montis Garizim: elevataque voce clamavit, & dixit: Audite me viri Sichem, ita audiat vos Deus.

8. Ierunt ligna, ut ungerent ſuper ſe regem: dixeruntque olivæ: Impera nobis.

9. Quæ reſpondit: Numquid poſſum deſerere pinguedinem meam, qua & dii utuntur & homines, & venire ut inter ligna promovear?

10. Dixeruntque ligna ad arborem ficum: Veni, & ſuper nos regnum accipe.

11. Quæ reſpondit eis: Numquid poſſum deſerere dulcedinem meam, fructuſque ſuaviſſimos, & ire ut inter cætera ligna promovear?

12. Locutaque ſunt ligna ad vitem: Veni, & impera nobis.

13. Quæ reſpondit eis: Numquid poſſum deſerere vinum meum, quod lætificat Deum & homines, & inter ligna cætera promoveri?

14. Dixeruntque omnia ligna ad rhamnum: Veni, & impera ſuper nos.

15. Quæ reſpondit eis: Si verè me regem vobis conſtituitis, venite, & ſub umbra mea requieſcite: ſi autem non vultis, egrediatur ignis de rhamno, & devoret cedros Libani.

16. Nunc igitur, ſi rectè & abſque peccato conſtituiſtis ſuper vos regem Abimelech, & benè egiſtis cum Jerobaal, & cum domo ejus, & reddidiſtis vicem beneficiis ejus, qui pugnavit pro vobis,

17. & animam ſuam dedit periculis, ut erueret vos de manu Madian,

18. qui nunc ſurrexiſtis contra domum patris mei, & interfeciſtis filios ejus ſeptuaginta viros ſuper unum lapidem, & conſtituiſtis regem Abimelech filium ancillæ ejus ſuper habitatores Sichem, eò quòd frater veſter ſit:

19. ſi ergo rectè & abſque vitio egiſtis cum Jerobaal, & domo ejus, hodie lætamini in Abimelech, & ille lætetur in vobis.

20. Sin autem perversè: egrediatur ignis ex eo, & conſumat habitatores Sichem, & oppidum Mello: egrediaturque ignis de viris Sichem, & de oppido Mello, & devoret Abimelech.

21. Quæ cùm dixiſſet, fugit, & abiit in Bera: habitavitque ibi ob metum Abimelech fratris ſui.

22. Regnavit itaque Abimelech ſuper Iſrael tribus * annis. * Ad annum uſq; 2771 Ant. Chr. 1233.

23. Miſitque Dominus ſpiritum peſſimum inter Abimelech & habitatores Sichem: qui cœperunt eum deteſtari,

24. & ſcelus interfectionis ſeptuaginta filiorum Jerobaal, & effuſionem ſanguinis eorum conferre in Abimelech fratrem ſuum, & in cæteros Sichimorum principes, qui eum adjuverant.

25. Poſueruntque inſidias adverſus eum in ſummitate montium: & dum illius præſtolabantur adventum, exercebant latrocinia, agentes prædas de prætereuntibus: nuntiatumque eſt Abimelech.

26. Venit autem Gaal filius Obed cum fratribus ſuis, & tranſivit in Sichimam. Ad cujus adventum erecti habitatores Sichem,

27. egreſſi ſunt in agros, vaſtantes vineas, uvaſque calcantes: & factis cantantium choris, ingreſſi ſunt fanum Dei ſui, & inter epulas & pocula maledicebant Abimelech,

28. clamante Gaal filio Obed: Quis eſt Abimelech, & quæ eſt Sichem, ut ſerviamus ei? numquid non eſt filius Jerobaal, & conſtituit principem Zebul ſervum ſuum ſuper viros Emor patris Sichem? Cur ergo ſerviemus ei?

29. utinam daret aliquis populum iſtum ſub manu mea, ut auferrem de medio Abimelech. Dictumque eſt Abimech: Congrega exercitus multitudinem, & veni.

30. Zebul enim princeps civitatis, auditis ſermonibus Gaal filii Obed, iratus eſt valdè,

31. & miſit clam ad Abimelech nuntios, dicens: Ecce, Gaal filius Obed venit in Sichimam cum fratribus ſuis, & oppugnat adverſum te civitatem.

32. Surge itaque nocte cum populo qui tecum eſt, & latita in agro:

33. & primo manè oriente ſole, irrue ſuper civitatem. Illo autem egrediente adverſum te cum populo ſuo, fac ei quod potueris.

34. Surrexit itaque Abimelech cum omni exercitu ſuo nocte, & tetendit inſidias juxta Sichimam in quatuor locis.

35. Egreſſuſque eſt Gaal filius Obed, & ſtetit in introitu portæ civitatis. Surrexit autem Abimelech, & omnis exercitus cum eo de inſidiarum loco.

36. Cùmque vidiſſet populum Gaal, dixit ad Zebul: Ecce de montibus multitudo deſcendit. Cui ille reſpondit: Umbras montium vides quaſi capita hominum, & hoc errore deciperis.

37. Rurſumque Gaal ait: Ecce populus de umbilico terræ deſcendit, & unus cuneus venit per viam quæ reſpicit quercum.

38. Cui dixit Zebul: Ubi eſt nunc os tuum, quo loquebaris? Quis eſt Abimelech ut ſerviamus ei? Nonnè hic populus eſt, quem deſpiciebas? Egredere, & pugna contra eum.

39. Abiit ergo Gaal, ſpectante Sichimorum populo, & pugnavit contra Abimelech,

40. qui perſecutus eſt eum fugientem, & in urbem compulit: cecideruntque ex parte ejus plurimi, uſque ad portam civitatis:

41. & Abimelech ſedit in Ruma: Zebul autem, Gaal & ſocios ejus expulit de urbe, nec in ea paſſus eſt commorari.

42. Sequenti ergo die egreſſus eſt populus in campum. Quod cùm nuntiatum eſſet Abimelech,

43. tulit exercitum ſuum, & diviſit in tres turmas, tendens inſidias in agris. Videnſque quòd egrederetur populus de civitate, ſurrexit, & irruit in eos

44. cum cuneo ſuo, oppugnans, & obſidens civitatem: duæ autem turmæ palantes per campum adverſarios perſequebantur.

45. Porrò Abimelech omni die illo oppugnabat urbem: quam cepit, interfectis habitatoribus ejus, ipſaque deſtructa, ita ut ſal in ea diſpergeret.

46. Quod cùm audiſſent qui habitabant in turre Sichimorum, ingreſſi ſunt fanum dei ſui Berith, ubi fœdus cum eo pepigerant, & ex eo locus nomen acceperat, qui erat munitus valdè.

47. Abimelech quoque audiens viros turris Sichimorum pariter conglobatos,

48. aſcendit in montem Selmon cum omni populo ſuo: & arrepta ſecuri, præcidit arboris ramum, impoſitumque ferens humero, dixit ad ſocios: Quod me videtis facere, citò facite.

49. Igitur certatim ramos de arboribus præcidentes, ſequebantur ducem. Qui circumdantes præſidium, ſuccenderunt: atque ita factum eſt, ut fumo & igne mille homines necarentur, viri pariter & mulieres, habitatorum turris Sichem.

50. Abimelech autem inde proficiſcens venit ad oppidum Thebes, quod circumdans obſidebat exercitu.

51. Erat autem turris excelſa in media civitate, ad quam confugerant ſimul viri ac mulieres, & omnes principes civitatis, clauſa firmiſſimè janua, & ſuper turris tectum ſtantes per propugnacula.

52. Accedenſque Abimelech juxta turrim, pugnabat fortiter: & appropinquans oſtio, ignem ſuppouere nitebatur:

2. Reg. 11. 21. 53. ‖ & ecce una mulier fragmen molæ deſuper jaciens, illiſit capiti Abimelech, & confregit cerebrum ejus.

1. Reg. 31. 4. 1. Par. 10. 5. 54. ‖ Qui vocavit citò armigerum ſuum, & ait ad eum: Evagina gladium tuum, & percute me: ne fortè dicatur quòd à fœmina interfectus ſim. Qui juſſa perficiens, interfecit eum.

55. Illoque mortuo, omnes qui cum eo erant de Iſrael, reverſi ſunt in ſedes ſuas:

56. & reddidit Deus malum, quod fecerat Abimelech contra patrem ſuum, interfectis ſeptuaginta fratribus ſuis.

57. Sichimitis quoque, quod operati erant, retributum eſt, & venit ſuper eos maledictio Joatham filii Jerobaal.

CAPUT X.

Thola vita functo, Jair dux ſuccedit; Iſraelitæ verò in idololatriam lapſi traduntur Philiſthæis & Ammonitis; quibus pœnitentibus, Dominus ingratitudinem improperat, tandemque eorum miſeretur.

1. POſt Abimelech ſurrexit dux in Iſrael Thola filius Phua patrui Abimelech, vir de Iſſachar, qui habitavit in Samir montis Ephraim:

2. & judicavit Iſraelem viginti & tribus * annis, mortuuſque eſt, ac ſepultus in Samir. ** ad annū uſq; 1754.*

3. Huic ſucceſſit Jair Galaadites, qui judicavit Iſraelem per viginti & duos * annos, ** ad ann. 1816.*

4. habens triginta filios ſedentes ſuper triginta pullos aſinarum, & principes triginta civitatum, quæ ex nomine ejus ſunt appellatæ Havoth Jair, id eſt, oppida Jair, uſque in præſentem diem, in Terra Galaad.

5. Mortuuſque eſt Jair, ac ſepultus in loco cui eſt vocabulum Camon.

6. Filii autem Iſrael peccatis veteribus jungentes nova, fecerunt malum in conſpectu Domini, & ſervierunt idolis, Baalim & Aſtaroth, & diis Syriæ ac Sidonis & Moab & filiorum Ammon & Philiſthiim: dimiſeruntque Dominum, & non coluerunt eum.

7. Contra quos Dominus iratus, tradidit eos in manus Philiſthiim & filiorum Ammon.

8. Afflictique ſunt, & vehementer oppreſſi per annos decem & octo, * omnes qui habitabant trans Jurdanem in Terra Amorrhæi, qui eſt in Galaad: ** Ab anno 1798. ad ann. 1816. ſub adminiſtratione Jairi.*

9. in tantùm, ut filii Ammon, Jordane tranſmiſſo, vaſtarent Judam & Benjamin & Ephraim: afflictuſque eſt Iſrael nimis.

10. Et clamantes ad Dominum †, dixerunt: Peccavimus tibi, quia dereliquimus Dominum Deum noſtrum, & ſervivimus Baalim. *† ipſomet anno 18. hujus oppreſſionis.*

11. Quibus locutus eſt Dominus: Numquid non Ægyptii & Amorrhæi, filiique Ammon & Philiſthiim,

12. Sidonii quoque & Amalec & Chanaan oppreſſerunt vos, & clamaſtis ad me, & erui vos de manu eorum?

13. Et tamen reliquiſtis me, & coluiſtis deos alienos: idcircò non addam ut ultrà vos liberem:

14. Ite, & invocate deos quos elegiſtis: ipſi vos liberent in tempore anguſtiæ.

15. Dixeruntque filii Iſrael ad Dominum: Peccavimus, redde tu nobis quidquid tibi placet: tantùm nunc libera nos.

16. Quæ dicentes, omnia de finibus ſuis alienorum deorum idola projecerunt, & ſervierunt Domino Deo: qui doluit ſuper miſeriis eorum.

17. Itaque filii Ammon conclamantes in Galaad fixere tentoria: contra quos congregati filii Iſrael, in Maſpha caſtrametati ſunt.

18. Dixeruntque principes Galaad ſinguli ad proximos ſuos: Qui primus ex nobis contra filios Ammon cœperit dimicare, erit dux populi Galaad.

CAPUT XI.

Jephte Judex factus, Dei ſpiritu accenſus, primum rationem agit cum rege Ammonitarum; deinde ubi eos viciſſet, ob votum temerè factum filiam ſuam ſacrificavit.

3. FUit illo tempore Jephte Galaadites vir fortiſſimus atque pugnator, filius mulieris meretricis, qui natus eſt de Galaad.

2. Habuit autem Galaad uxorem, de qua ſuſcepit filios: qui poſtquàm creverant, ejecerunt Jephte, dicentes: Hæres in domo patris noſtri eſſe non poteris, quia de altera matre natus es.

3. Quos ille fugiens atque devitans, habitavit in Terra Tob: congregatique ſunt ad eum viri inopes, & latrocinantes, & quaſi principem ſequebantur.

4. In illis diebus pugnabant filii Ammon contra Iſrael.

5. Quibus acriter inſtantibus, perrexerunt majores natu de Galaad, ut tollerent in auxilium ſui Jephte de Terra Tob:

6. dixeruntque ad eum: Veni & eſto princeps noſter, & pugna contra filios Ammon.

[‖ Gen. 26. 27.] 7. Quibus ille reſpondit: ‖ Nonnè vos eſtis, qui odiſtis me, & ejeciſtis de domo patris mei, & nunc veniſtis ad me neceſſitate compulſi?

8. Dixeruntque principes Galaad ad Jephte: Ob hanc igitur cauſam nunc ad te venimus, ut proficiſcaris nobiſcum, & pugnes contra filios Ammon, ſiſque dux omnium qui habitant in Galaad.

9. Jephte quoque dixit eis: Si verè veniſtis ad me, ut pugnem pro vobis contra filios Ammon, tradideritque eos Dominus in manus meas, ego ero veſter princeps?

10. Qui reſponderunt ei: Dominus, qui hæc audit, ipſe mediator ac teſtis eſt quòd noſtra promiſſa faciemus.

[* Ann. M. 2817. Ant. Chr. 1187.] 11. Abiit * itaque Jephte cum principibus Galaad, fecitque eum omnis populus principem ſui. Locutuſque eſt Jephte omnes ſermones ſuos coram Domino in Maſpha.

12. Et miſit nuntios ad regem filiorum Ammon, qui ex perſona ſua dicerent: Quid mihi & tibi eſt, quia veniſti contra me, ut vaſtares terram meam?

[‖ Num. 21. 13. 24.] 13. Quibus ille reſpondit: ‖ Quia tulit Iſrael terram meam, quando aſcendit de Ægypto, à finibus Arnon uſque Jaboc atque Jordanem: nunc ergo cum pace redde mihi eam.

14. Per quos rurſum mandavit Jephte, & imperavit eis ut dicerent regi Ammon:

15. Hæc dicit Jephte: Non tulit Iſrael Terram Moab, nec Terram filiorum Ammon:

16. ſed quando de Ægypto conſcenderunt, ambulavit per ſolitudinem uſque ad Mare rubrum, & venit in Cades.

[‖ Num. 20. 14.] 17. ‖ Miſitque nuntios ad regem Edom, dicens: Dimitte me ut tranſeam per terram tuam. Qui noluit acquieſcere precibus ejus. Miſit quoque ad regem Moab, qui & ipſe tranſitum præbere contempſit. Manſit itaque in Cades,

[‖ Num. 21. 13.] 18. & circuivit ex latere Terram Edom, & Terram Moab: venitque contra Orientalem plagam Terræ Moab, & caſtrametatus eſt trans Arnon: ‖ nec voluit intrare terminos Moab: Arnon quippe confinium eſt Terræ Moab.

19. Miſit itaque Iſrael nuntios ad Sehon regem Amorrhæorum, qui habitabat in Heſebon, & dixerunt ei: Dimitte ut tranſeam per terram tuam uſque ad fluvium.

20. Qui & ipſe Iſrael verba deſpiciens, non dimiſit eum tranſire per terminos ſuos: ſed infinita multitudine congregata, egreſſus eſt contra eum in Jaſa, & fortiter reſiſtebat.

21. Tradiditque eum Dominus in manus Iſrael cum omni exercitu ſuo, qui percuſſit eum, & poſſedit omnem Terram Amorrhæi habitatoris regionis illius,

22. & univerſos fines ejus, de Arnon uſque Jaboc, & de ſolitudine uſque ad Jordanem.

23. Dominus ergo Deus Iſrael ſubvertit Amorrhæum, pugnante contra illum populo ſuo Iſrael, & tu nunc vis poſſidere Terram ejus?

24. Nonnè ea quæ poſſidet Chamos deus tuus, tibi jure debentur? Quæ autem Dominus Deus noſter victor obtinuit, in noſtram cedent poſſeſſionem:

25. ‖ niſi fortè melior es Balac filio Sephor rege Moab: aut docere potes, quòd jurgatus ſit contra Iſrael, & pugnaverit contra eum, [‖ Num. 22. 2.]

26. quando habitavit in Heſebon, & viculis ejus, & in Aroer, & villis illius, vel in cunctis civitatibus juxta Jordanem, per trecentos annos *. Quare tanto tempore nihil ſuper hac repetitione tentaſtis? [* Utitur numero rotundo, cùm ſint præciſe anni 265. ab eo tempore, quo Moſes Amorrhæos debellaverat.]

27. Igitur non ego pecco in te, ſed tu contra me malè agis, indicens mihi bella non juſta. Judicet Dominus arbiter hujus diei, inter Iſrael & inter filios Ammon.

28. Noluitque acquieſcere rex filiorum Ammon verbis Jephte, quæ per nuntios mandaverat. [‖ Num. 21.]

29. Factus eſt ergo ſuper Jephte Spiritus Domini, & circuiens Galaad, & Manaſſe, Maſpha quoque Galaad, & inde tranſiens ad filios Ammon,

30. votum vovit Domino, dicens: Si tradideris filios Ammon in manus meas,

31. quicumque primus fuerit egreſſus de foribus domus meæ, mihique occurrerit revertenti cum pace à filiis Ammon, eum holocauſtum offeram Domino.

32. Tranſivitque Jephte ad filios Ammon, ut pugnaret contra eos: quos tradidit Dominus in manus ejus.

33. Percuſſitque ab Aroer uſque dum venias in Mennith, viginti civitates, & uſque ad Abel, quæ eſt vineis conſita, plaga magna nimis: humiliatique ſunt filii Ammon à filiis Iſrael.

34. Revertente autem Jephte in Maſpha domum ſuam, occurrit ei unigenita filia ſua cum tympanis & choris: non enim habebat alios liberos.

35. Qua viſa, ſcidit veſtimenta ſua, & ait: Heu me, filia mea, decepiſti me, & ipſa decepta es *: aperui enim os meum ad Dominum, & aliud facere non potero. [* ſ. votum feci.]

36. Cui illa reſpondit: Pater mi, ſi aperuiſti os tuum ad Dominum, fac mihi quodcumque pollicitus es, conceſſa tibi ultione atque victoria de hoſtibus tuis.

37. Dixitque ad patrem: Hoc ſolùm mihi præſta quod deprecor: Dimitte me ut duobus menſibus circumeam montes, & plangam virginitatem meam cum ſodalibus meis.

38. Cui

38. Cui ille reſpondit : Vade . Et dimiſit eum duobus menſibus. Cùmque abiiſſet cum ſociis ac ſodalibus ſuis , flebat virginitatem ſuam in montibus.

39. Expletiſque duobus menſibus , reverſa eſt ad patrem ſuum, & fecit ei ſicut voverat, quæ ignorabat virum. Exinde mos increbuit in Iſrael, & conſuetudo ſervata eſt ;

40. ut poſt anni circulum conveniant in unum filiæ Iſrael, & plangant filiam Jephte Galaaditæ diebus quatuor.

CAPUT XII.

Ephrathæi adverſus Jephte inſurgentes ad vada Jordanis occiduntur, cùm vocem Scibboleth proferre non poſſent; quo vita functo, ſuccedunt duces Abeſan, Ahialon, & Abdon.

1. ECce autem in Ephraim orta eſt ſeditio. Nam tranſeuntes contra Aquilonem, dixerunt ad Jephte : Quare vadens ad pugnam contra filios Ammon, vocare nos noluiſti, ut pergeremus tecum ? Igitur incendemus domum tuam.

2. Quibus ille reſpondit : Diſceptatio erat mihi & populo meo contra filios Ammon vehemens : vocavique vos, ut præberetis mihi auxilium, & facere noluiſtis.

3. Quod cernens poſui animam meam in manibus meis, tranſivique ad filios Ammon, & tradidit eos Dominus in manus meas. Quid commerui, ut adverſum me conſurgatis in prælium?

4. Vocatis itaque ad ſe cunctis viris Galaad, pugnabat contra Ephraim : percuſſeruntque viri Galaad Ephraim, quia dixerat : Fugitivus eſt Galaad de Ephraim, & habitat in medio Ephraim & Manaſſe.

5. Occupaveruntque Galaaditæ vada Jordanis, per quæ Ephraim reverſurus erat. Cùmque veniſſet ad ea de Ephraim numero, fugiens, atque dixiſſet : Obſecro ut me tranſire permittatis: dicebant ei Galaaditæ: Numquid Ephrathæus es ? quo dicente : Non ſum:

6. interrogabant eum : Dic ergo Scibboleth , quod interpretatur Spica . Qui reſpondebat , Sibboleth : eadem littera ſpicam exprimere non valens. Statimque apprehenſum jugulabant in ipſo Jordanis tranſitu. Et ceciderunt in illo tempore de Ephraim quadraginta duo millia.

7. Judicavit itaque Jephte Galaadites Iſrael ſex * annis : & mortuus eſt, ac ſepultus in civitate ſua Galaad. * Nempe ad annum uſq; 2823.

8. Poſt hunc judicavit Iſrael Abeſan de Bethlehem:

9. qui habuit triginta filios, & totidem filias , quas emittens foras , maritis dedit , & ejuſdem numeri filiis ſuis accepit uxores , introducens in domum ſuam . Qui ſeptem annis * judicavit Iſrael: * Ad ann. 2830.

10. mortuuſque eſt, ac ſepultus in Bethlehem.

11. Cui ſucceſſit Ahialon Zabulonites : & judicavit Iſrael decem * annis: * Ad ann. 2840.

12. mortuuſque eſt, ac ſepultus in Zabulon.

13. Poſt hunc judicavit Iſrael Abdon, filius Illel Pharathonites:

14. qui habuit quadraginta filios, & triginta ex eis nepotes, aſcendentes ſuper ſeptuaginta pullos aſinarum, & judicavit Iſrael octo * annis: * Ad ann 2848. Poſt hunc Eli judicavit Iſraelē annis 40. (1.Reg.4.18.) quo judicante etiā Samſon vindex Iſraelis extitit.

15. mortuuſque eſt, ac ſepultus in Pharathon terræ Ephraim, in monte Amalech.

CAPUT XII.

Iſraelitæ rurſum in idololatriam lapſi, Philiſthæis traduntur . Samſon naſciturus ab Angelo prædicitur matri, & deinde patri, natuſque à Domino benedicitur.

1. RUrſumque || filii Iſrael fecerunt malum in conſpectu Domini : qui tradidit eos in manus Philiſthinorum quadraginta annis. || Cap.10,6.

2. Erat autem quidam vir de Saraa, & de ſtirpe Dan, nomine Manue, habens uxorem ſterilem.

3. Cui apparuit Angelus Domini * , & dixit ad eam : Sterilis es & abſque liberis : || ſed concipies & paries filium: *Ann. M 2848. judicantis Eli anno 1. ||Gen. 16 11. 1.Reg.1.11 Luc.1.31. ||Num.6.5

4. cave ergo ne bibas vinum ac ſiceram, nec immundum quidquam comedas:

5. quia concipies , & paries filium , cujus non tanget caput novacula : erit enim Nazaræus Dei ab infantia ſua, & ex matris utero, & ipſe incipiet liberare Iſrael de manu Philiſthinorum.

6. Quæ cùm veniſſet ad maritum ſuum , dixit ei : Vir Dei venit ad me, habens vultum angelicum , terribilis nimis . Quem cùm interrogaſſem, quis eſſet, & unde veniſſet, & quo

nomine vocaretur, noluit mihi dicere:

7. ſed hoc reſpondit: Ecce concipies & paries filium: cave ne vinum bibas, nec ſiceram, & ne aliquo veſcaris immundo: erit enim puer Nazaræus Dei ab infantia ſua, ex utero matris ſuæ uſque ad diem mortis ſuæ.

8. Oravit itaque Manue Dominum, & ait; Obſecro Domine, ut vir Dei, quem miſiſti, veniat iterum, & doceat nos quid debeamus facere de puero, qui naſciturus eſt.

9. Exaudivitque Dominus deprecantem Manue, & apparuit rurſum Angelus Dei uxori ejus ſedenti in agro. Manue autem maritus ejus non erat cum ea. Quæ cùm vidiſſet Angelum,

10. feſtinavit, & cucurrit ad virum ſuum: nuntiavitque ei, dicens: Ecce apparuit mihi vir, quem antè videram.

11. Qui ſurrexit, & ſecutus eſt uxorem ſuam: veniensque ad virum, dixit ei: Tu es qui locutus es mulieri? Et ille reſpondit: Ego ſum.

12. Cui Manue: Quando, inquit, ſermo tuus fuerit expletus, quid vis ut faciat puer? aut à quo ſe obſervare debebit?

13. Dixitque Angelus Domini ad Manue: Ab omnibus, quæ locutus ſum uxori tuæ, abſtineat ſe:

14. & quidquid ex vinea naſcitur, non comedat: vinum & ſiceram non bibat, nullo veſcatur immundo: & quod ei præcepi, impleat atque cuſtodiat.

15. Dixitque Manue ad Angelum Domini: Obſecro te ut acquieſcas precibus meis, & faciamus tibi hœdum de capris.

16. Cui reſpondit Angelus: Si me cogis, non comedam panes tuos: ſi autem vis holocauſtum facere, offer illud Domino. Et neſciebat Manue quòd Angelus Domini eſſet.

17. Dixitque ad eum: Quod eſt tibi nomen, ut, ſi ſermo tuus fuerit expletus, honoremus te?

‖ Gen. 32. 29. 18. Cui ille reſpondit: ‖ Cur quæris nomen meum, quod eſt mirabile?

19. Tulit itaque Manue hœdum de capris, & libamenta, & poſuit ſuper petram, offerens Domino, qui facit mirabilia: ipſe autem & uxor ejus intuebantur.

20. Cùmque aſcenderet flamma altaris in cœlum, Angelus Domini pariter in flamma aſcendit. Quod cùm vidiſſent Manue & uxor ejus, proni ceciderunt in terram,

21. & ultrà eis non apparuit Angelus Domini. Statimque intellexit Manue Angelum Domini eſſe,

22. & dixit ad uxorem ſuam: Morte moriemur, quia vidimus Deum.

23. Cui reſpondit mulier: Si Dominus nos vellet occidere, de manibus noſtris holocauſtum & libamenta non ſuſcepiſſet, nec oſtendiſſet nobis hæc omnia, neque ea quæ ſunt ventura dixiſſet.

* Anno M. 2849. * Cùm ætatis annū ageret. 18. 24. Peperit itaque filium *, & vocavit nomen ejus Samſon. Crevitque puer, & benedixit ei Dominus.

25. Cœpitque Spiritus Domini eſſe cum eo * in caſtris Dan inter Saraa & Eſthaol.

CAPUT XIV.

Samſon uxorem ducit Philiſthæam; quam cùm viſeret, leonem laceravit, in cujus ore poſtmodùm reperto melle, ſumpſit ab eo parabolam; qua ſodalibus propoſita, illi interpretationem per Samſonis uxorem intellexerunt.

1. DEſcendit ergo Samſon in Thamnatha: videnſque ibi mulierem de filiabus Philiſthiim, Anno M. 2867. Ant. Chr. 1137.

2. aſcendit, & nuntiavit patri ſuo, & matri ſuæ, dicens: Vidi mulierem in Thamnatha de filiabus Philiſthinorum: quam quæſo ut mihi accipiatis uxorem.

3. Cui dixerunt pater & mater ſua: Numquid non eſt mulier in filiabus fratrum tuorum, & in omni populo meo, quia vis accipere uxorem de Philiſthiim, qui incircumciſi ſunt? Dixitque Samſon ad patrem ſuum: Hanc mihi accipe: quia placuit oculis meis.

4. Parentes autem ejus neſciebant quòd res à Domino fieret, & quæreret occaſionem contra Philiſthiim: eo enim tempore Philiſthiim dominabantur Iſraeli.

5. Deſcendit itaque Samſon cum patre ſuo & matre in Thamnatha. Cùmque veniſſent ad vineas oppidi, apparuit catulus leonis ſævus, & rugiens, & occurrit ei.

6. Irruit autem Spiritus Domini in Samſon, & dilaceravit leonem, quaſi hœdum in fruſta diſcerpens, nihil omninò habens in manu: & hoc patri & matri noluit indicare.

7. Deſcenditque & locutus eſt mulieri, quæ placuerat oculis ejus.

8. Et poſt aliquot dies revertens ut acciperet eam, declinavit ut videret cadaver leonis, & ecce examen apum in ore leonis erat ac favus mellis.

9. Quem cùm ſumpſiſſet in manibus, comedebat in via: veniensque ad patrem ſuum & matrem, dedit eis partem, qui & ipſi comederunt: nec tamen eis voluit indicare quòd mel de corpore leonis aſſumpſerat.

10. Deſcendit itaque pater ejus ad mulierem, & fecit filio ſuo Samſon convivium. Sic enim juvenes facere conſueverant.

11. Cùm ergo cives loci illius vidiſſent eum, dederunt ei ſodales triginta ut eſſent cum eo.

12. Quibus locutus eſt Samſon: Proponam vobis problema: quod ſi ſolveritis mihi intra ſeptem dies convivii, dabo vobis triginta ſindones, & totidem tunicas:

13. ſin autem non potueritis ſolvere, vos dabitis mihi triginta ſindones, & ejuſdem numeri tunicas. Qui reſponderunt ei: Propone problema, ut audiamus.

14. Dixitque eis: De comedente exivit cibus, & de forti egreſſa eſt dulcedo. Nec potuerunt per tres dies propoſitionem ſolvere.

15. Cùmque adeſſet dies ſeptimus, dixerunt ad uxorem Samſon: Blandire viro tuo, & ſuade ei ut indicet tibi quid ſignificet problema. Quod ſi facere nolueris, incendemus te, & domum patris tui. An idcircò vocaſtis nos ad nuptias ut ſpoliaretis?

16. Quæ fundabat apud Samſon lacrymas, & querebatur dicens: Odiſti me, & non diligis: idcircò problema, quod propoſuiſti filiis populi mei non vis mihi exponere. At ille reſpondit: Patri meo & matri nolui dicere: & tibi indicare potero?

17. Se-

17. Septem igitur diebus convivii flebat ante eum: tandemque die ſeptimo cùm ei eſſet moleſta, expoſuit. Quæ ſtatim indicavit civibus ſuis.

18. Et illi dixerunt ei die ſeptimo ante ſolis occubitum: Quid dulcius melle, & quid fortius leone? Qui ait ad eos: Si non araſſetis in vitula mea, non inveniſſetis propoſitionem meam.

19. Irruit itaque in eum Spiritus Domini, deſcenditque Aſcalonem, & percuſſit ibi triginta viros, quorum ablatas veſtes dedit iis qui problema ſolverant. Iratuſque nimis aſcendit in domum patris ſui:

20. uxor autem ejus accepit maritum unum de amicis ejus & pronubis.

CAPUT XV.

Per vulpium multitudinem Samſon Philiſthæorum ſegetes incendit; & fractis funibus quibus ligatus erat, mille Philiſthæos aſini maxilla proſtravit: è cujus dente molari aquæ ſitienti fluxerunt.

Anno M. 2868. Ant. Chr. 1136.

1. POſt aliquantulum autem temporis, cùm dies triticeæ meſſis inſtarent, venit Samſon, inviſere volens uxorem ſuam, & attulit ei hædum de capris. Cùmque cubiculum ejus ſolitò vellet intrare, prohibuit eum pater illius, dicens:

2. Putavi quòd odiſſes eam, & ideò tradidi illam amico tuo: ſed habet ſororem, quæ junior & pulchrior illa eſt, ſit tibi pro ea uxor.

3. Cui Samſon reſpondit: Ab hac die non erit culpa in me contra Philiſthæos: faciam enim vobis mala.

4. Perrexitque & cepit trecentas vulpes, caudaſque earum junxit ad caudas, & faces ligavit in medio:

5. quas igne ſuccendens, dimiſit, ut huc illucque diſcurrerent. Quæ ſtatim perrexerunt in ſegetes Philiſthinorum. Quibus ſuccenſis, & comportatæ jam fruges, & adhuc ſtantes in ſtipula, concrematæ ſunt, in tantum, ut vineas quoque & oliveta flamma conſumeret.

6. Dixeruntque Philiſthiim: Quis fecit hanc rem? Quibus dictum eſt: Samſon gener Thamnithæi: quia tulit uxorem ejus, & alteri tradidit, hæc operatus eſt. Aſcenderuntque Philiſthiim: & combuſſerunt tam mulierem quàm patrem ejus.

7. Quibus ait Samſon: Licèt hæc feceritis, tamen adhuc ex vobis expetam ultionem, & tunc quieſcam.

8. Percuſſitque eos ingenti plaga, ita ut ſtupentes ſuram femori imponerent. Et deſcendens habitavit in ſpelunca Petræ Etam.

9. Igitur aſcendentes Philiſthiim in Terram Juda, caſtrametati ſunt in loco, qui poſteà vocatus eſt Lechi, id eſt, maxilla, ubi eorum effuſus eſt exercitus.

10. Dixeruntque ad eos de tribu Juda: Cur aſcendiſtis adverſum nos? Qui reſponderunt: Ut ligemus Samſon, venimus, & reddamus ei quæ in nos operatus eſt.

11. Deſcenderunt ergo tria millia virorum de Juda, ad ſpecum ſilicis Etam, dixeruntque ad Samſon: Neſcis quòd Philiſthiim imperent nobis? quare hoc facere voluiſti? Quibus ille ait: Sicut fecerunt mihi, ſic feci eis.

12. Ligare, inquiunt, te venimus, & tradere in manus Philiſthinorum. Quibus Samſon, Jurate, ait, & ſpondete mihi quòd non occidatis me.

13. Dixerunt: Non te occidemus, ſed vinctum trademus. Ligaveruntque eum duobus novis funibus, & tulerunt eum de Petra Etam.

14. Qui cùm veniſſet ad locum Maxillæ, & Philiſthiim vociferantes occurriſſent ei, irruit Spiritus Domini in eum: & ſicut ſolent ad odorem ignis lina conſumi, ita vincula quibus ligatus erat, diſſipata ſunt & ſoluta.

15. Inventamque maxillam, id eſt, mandibulam aſini, quæ jacebat, arripiens, interfecit in ea mille viros,

16. & ait: In maxilla aſini, in mandibula pulli aſinarum delevi eos, & percuſſi mille viros.

17. Cùmque hæc verba canens compleſſet, projecit mandibulam de manu, & vocavit nomen loci illius Ramathlechi, quod interpretatur elevatio maxillæ.

18. Sitienſque valdè, clamavit ad Dominum, & ait: Tu dediſti in manu ſervi tui ſalutem hanc maximam atque victoriam: en ſiti morior, incidamque in manus incircumciſorum.

19. Aperuit itaque Dominus molarem dentem in maxilla aſini, & egreſſæ ſunt ex eo aquæ. Quibus hauſtis, refocillavit ſpiritum, & vires recepit. Idcircò appellatum eſt nomen loci illius, Fons invocantis de maxilla, uſque in præſentem diem.

20. Judicavitque Iſrael in diebus Philiſthiim viginti annis. ‖ ‖ Infr. 16. 31.

CAPUT XVI.

Samſon obſervantibus eum cuſtodibus, portas Gazæ urbis in montem detulit: à Dalila autem, cui ſæpiùs illuſerat, cognita cauſa fortitudinis, detonſus, excæcatur ab hoſtibus: quos tandem unà ſecum interemit.

1. ABiit quoque in Gazam, & vidit ibi mulierem meretricem, ingreſſuſque eſt ad eam. Anno M. circiter 2880.

2. Quod cùm audiſſent Philiſthiim, & percrebruiſſet apud eos, intraſſe urbem Samſon, circumdederunt eum, poſitis in porta civitatis cuſtodibus: & ibi tota nocte cum ſilentio præſtolantes, ut facto manè exeuntem occiderent.

3. Dormivit autem Samſon uſque ad medium noctis: & inde conſurgens apprehendit ambas portæ fores cum poſtibus ſuis & ſera, impoſitaſque humeris ſuis portavit ad verticem montis, qui reſpicit Hebron.

4. Poſt hæc amavit mulierem, quæ habitabat in Valle Sorec, & vocabatur Dalila. Anno M. circiter 2885.

5. Veneruntque ad eam principes Philiſthinorum, atque dixerunt: Decipe eum, & diſce ab illo, in quo habeat tantam fortitudinem, & quo modo eum ſuperare valeamus, & vinctum affligere. Quod ſi feceris, dabimus tibi ſinguli mille & centum argenteos.

6. Locuta eſt ergo Dalila ad Samſon: Dic mihi, obſecro, in quo ſit tua maxima fortitudo, & quid ſit quo ligatus erumpere nequeas?

7. Cui reſpondit Samſon: Si ſeptem nerviceis funibus, necdum ſiccis & adhuc humentibus, ligatus fuero, infirmus ero ut cæteri homines.

8. Attu-

Digitized by Google

8. Attuleruntque ad eam ſatrapæ Philiſthinorum ſeptem funes, ut dixerat: quibus vinxit eum,

9. latentibus apud ſe inſidiis, & in cubiculo finem rei expectantibus, clamavitque ad eum: Philiſthiim ſuper te Samſon. Qui rupit vincula, quo modo ſi rumpat quis filum de ſtuppæ tortum putamine, cùm odorem ignis acceperit: & non eſt cognitum in quo eſſet fortitudo ejus.

10. Dixitque ad eum Dalila: Ecce illuſiſti mihi, & falſum locutus es: ſaltem nunc indica mihi quo ligari debeas.

11. Cui ille reſpondit: Si ligatus fuero novis funibus, qui numquam fuerunt in opere, infirmus ero, & aliorum hominum ſimilis.

12. Quibus rurſum Dalila vinxit eum, & clamavit: Philiſthiim ſuper te Samſon, in cubiculo inſidiis præparatis. Qui ita rupit vincula quaſi fila telarum.

13. Dixitque Dalila rurſum ad eum: Uſquequò decipis me, & falſum loqueris? oſtende quo vinciri debeas. Cui reſpondit Samſon: Si ſeptem crines capitis mei cum licio plexueris, & clavum his circumligatum terræ fixeris, infirmus ero.

14. Quod cùm feciſſet Dalila, dixit ad eum: Philiſthium ſuper te Samſon. Qui conſurgens de ſomno extraxit clavum cum crinibus & licio.

15. Dixitque ad eum Dalila: Quo modo dicis quòd amas me, cùm animus tuus non ſit mecum? Per tres vices mentitus es mihi, & noluiſti dicere in quo ſit maxima fortitudo tua.

16. Cùmque moleſta eſſet ei, & per multos dies jugiter adhæreret, ſpatium ad quietem non tribuens, defecit anima ejus, & ad mortem uſque laſſata eſt.

17. Tunc aperiens veritatem rei, dixit ad eam: Ferrum numquam aſcendit ſuper caput meum, quia Nazaræus, id eſt, conſecratus Deo ſum de utero matris meæ: ſi raſum fuerit caput meum, recedet à me fortitudo mea, & deficiam, eroque ſicut cæteri homines.

18. Videnſque illa quòd confeſſus ei eſſet omnem animum ſuum, miſit ad principes Philiſthinorum ac mandavit: Aſcendite adhuc ſemel, quia nunc mihi aperuit cor ſuum. Qui aſcenderunt, aſſumpta pecunia quam promiſerant.

19. At illa dormire eum fecit ſuper genua ſua, & in ſinu ſuo reclinare caput. Vocavitque tonſorem, & raſit ſeptem crines ejus, & cœpit abigere eum, & à ſe repellere: ſtatim enim ab eo fortitudo diſceſſit:

20. dixitque: Philiſthiim ſuper te Samſon. Qui de ſomno conſurgens, dixit in animo ſuo: Egrediar ſicut antè feci, & me excutiam, neſciens quòd receſſiſſet ab eo Dominus.

21. Quem cùm apprehendiſſent Philiſthiim, ſtatim eruerunt oculos ejus, & duxerunt Gazam vinctum catenis, & clauſum in carcere molere fecerunt.

22. Jamque capilli ejus renaſci cœperant,

23. & principes Philiſthinorum convenerunt in unum ut immolarent hoſtias magnificas Dagon deo ſuo, & epularentur, dicentes: Tradidit Deus noſter inimicum noſtrum Samſon in manus noſtras.

24. Quod etiam populus videns, laudabat deum ſuum, eademque dicebat: Tradidit Deus noſter adverſarium noſtrum in manus noſtras, qui delevit terram noſtram, & occidit plurimos.

25. Lætanteſque per convivia, ſumptis jam epulis, præceperunt ut vocaretur Samſon, & ante eos luderet. Qui adductus de carcere ludebat ante eos, feceruntque eum ſtare inter duas columnas.

26. Qui dixit puero regenti greſſus ſuos: Dimitte me, ut tangam columnas, quibus omnis imminet domus, & recliner ſuper eas, & paulùlum requieſcam.

27. Domus autem erat plena virorum ac mulierum, & erant ibi omnes principes Philiſthinorum, ac de tecto & ſolario circiter tria millia utriuſque ſexus ſpectantes ludentem Samſon.

28. At ille invocato Domino ait: Domine Deus, memento mei, & redde mihi nunc fortitudinem priſtinam Deus meus, ut ulciſcar me de hoſtibus meis, & pro amiſſione duorum luminum unam ultionem recipiam.

29. Et apprehendens ambas columnas, quibus innitebatur domus, alteramque earum dextera, & alteram læva tenens,

30. ait: Moriatur anima mea cum Philiſthiim. Concuſſiſque fortiter columnis, cecidit domus ſuper omnes principes, & cæteram

multitudinem quæ ibi erat: multoque plures interfecit moriens, quàm antè vivus occiderat.

31. Deſcendentes autem fratres ejus & univerſa cognatio tulerunt corpus ejus, & ſepelierunt inter Saraa & Eſthaol in ſepulchro patris ſui Manue: judicavitque Iſrael viginti annis *.

* Ergo uſque ad annum 2887.

CAPUT XVII.

Mater Michæ conflavit ipſi de ſervato argento idolum; cui ille primò filium ſuum, deinde Levitem Bethlehemitem præfecit ſacerdotem.

* Hæc & quæ ſequuntur ad tempus ἀναρχίας Joſue & ſuperſtitum illi ſeniorum mortem inſecutæ, referenda videntur, & anno mundi circiter 2583. ac ſequ. tribuenda. *Vide ſupr. cap. 2.*

1. FUit eo tempore * vir quidam de monte Ephraim nomine Michas,

2. qui dixit matri ſuæ: Mille & centum argenteos, quos ſeparaveras tibi, & ſuper quibus me audiente juraveras, ecce ego habeo, & apud me ſunt. Cui illa reſpondit: Benedictus filius meus Domino.

3. Reddidit ergo eos matri ſuæ, quæ dixerat ei: Conſecravi & vovi hoc argentum Domino, ut de manu mea ſuſcipiat filius meus, & faciat ſculptile atque conflatile: & nunc trado illud tibi.

4. Reddidit igitur eos matri ſuæ: quæ tulit ducentos argenteos, & dedit eos argentario, ut faceret ex eis ſculptile atque conflatile, quod fuit in domo Michæ.

5. Qui ædiculam quoque in ea Deo ſeparavit, & fecit Ephod, & theraphim, id eſt, veſtem ſacerdotalem, & idola: implevitque unius filiorum ſuorum manum, & factus eſt ei ſacerdos.

6. In diebus illis non erat rex in Iſrael, ſed unuſquiſque quod ſibi rectum videbatur, hoc faciebat.

7. Fuit quoque alter adoleſcens de Bethlehem Juda, ex cognatione ejus: eratque ipſe Levites, & habitabat ibi.

8. Egreſſuſque de civitate Bethlehem, peregrinari voluit ubicumque ſibi commodum reperiſſet. Cùmque veniſſet in montem Ephraim, iter faciens, & declinaſſet parumper in domum Michæ,

9. interrogatus eſt ab eo, unde veniſſet. Qui reſpondit: Levita ſum de Bethlehem Juda, & vado ut habitem ubi potuero, & utile mihi eſſe perſpexero.

10. Dixitque Michas: Mane apud me, & eſto mihi parens ac ſacerdos: daboque tibi per annos ſingulos decem argenteos, ac veſtem duplicem, & quæ ad victum ſunt neceſſaria.

11. Acquievit, & manſit apud hominem, fuitque illi quaſi unus de filiis.

12. Implevitque Michas manum ejus, & habuit puerum ſacerdotem apud ſe.

13. Nunc ſcio, dicens, quòd benefaciet mihi Deus habenti Leviticí generis ſacerdotem.

CAPUT XVIII.

Miſſis primùm exploratoribus, ſecuti poſteà ſunt ſexcenti viri de tribu Dan, quærentes ſibi poſſeſſionem, & ablato Michæ idolo cum ſacerdote, urbem Lais vi capientes inhabitaverunt.

*Tempore ſcilicet ſupradictæ ἀναρχίας.

1. IN diebus illis non erat rex * in Iſrael, & tribus Dan quærebat poſſeſſionem ſibi, ut habitaret in ea: uſque ad illum enim diem inter cæteras tribus ſortem non acceperat.

2. Miſerunt ergo filii Dan, ſtirpis & familiæ ſuæ quinque viros fortiſſimos de Saraa & Eſthaol, ut explorarent terram, & diligenter inſpicerent: dixeruntque eis: Ite, & conſiderate terram. Qui cùm pergentes veniſſent in montem Ephraim, & intraſſent domum Michæ, requieverunt ibi:

3. & agnoſcentes vocem adoleſcentis Levitæ, utentéſque illius diverſorio, dixerunt ad eum: Quis te huc adduxit? quid hic agis? quam ob cauſam huc venire voluiſti?

4. Qui reſpondit eis: Hæc & hæc præſtitit mihi Michas, & me mercede conduxit, ut ſim ei ſacerdos.

5. Rogaverunt autem eum, ut conſuleret Dominum, ut ſcire poſſent an proſpero itinere pergerent, & res haberet effectum.

6. Qui reſpondit eis: Ite in pace: Dominus reſpicit viam veſtram, & iter quo pergitis.

7. Euntes igitur quinque viri venerunt Lais: videruntque populum habitantem in ea abſque ullo timore, juxta conſuetudinem Sidoniorum, ſecurum & quietum, nullo ei penitus reſiſtente, magnarumque opum, & procul à Sidone atque à cunctis hominibus ſeparatum.

8. Reverſique ad fratres ſuos in Saraa & Eſthaol, & quid egiſſent ſciſcitantibus reſponderunt:

9. Surgite, aſcendamus ad eos: vidimus enim terram valdè opulentam & uberem: nolite negligere, nolite ceſſare. Eamus, & poſſideamus eam, nullus erit labor.

10. Intrabimus ad ſecuros, in regionem latiſſimam, tradetque nobis Dominus locum, in quo nullius rei eſt penuria, eorum quæ gignuntur in terra.

11. Profecti igitur ſunt de cognatione Dan, id eſt, de Saraa & Eſthaol, ſexcenti viri accincti armis bellicis,

12. aſcendenteſque manſerunt in Cariathiarim Judæ: qui locus, ex eo tempore, Caſtrorum Dan nomen accepit, & eſt poſt tergum Cariathiarim.

13. Inde tranſierunt in montem Ephraim. Cùmque veniſſent ad domum Michæ,

14. dixerunt quinque viri, qui priùs miſſi fuerant ad conſiderandam terram Lais, cæteris fratribus ſuis: Noſtis quòd in domibus iſtis ſit ephod, & theraphim, & ſculptile, atque conflatile: videte quid vobis placeat.

15. Et cùm paululùm declinaſſent, ingreſſi ſunt domum adoleſcentis Levitæ, qui erat in domo Michæ: ſalutaveruntque eum verbis pacificis.

16. Sexcenti autem viri ita ut erant armati, ſtabant ante oſtium.

17. At illi qui ingreſſi fuerant domum juvenis, ſculptile, & ephod, & theraphim, atque conflatile tollere nitebantur, & ſacerdos ſtabat ante oſtium, ſexcentis viris fortiſſimis haud procul expectantibus.

18. Tulerunt igitur qui intraverant, ſculptile, ephod, & idola, atque conflatile. Quibus dixit ſacerdos: Quid facitis?

19. Qui reſponderunt: Tace, & pone digitum ſuper os tuum: venique nobiſcum, ut habeamus te patrem, ac ſacerdotem. Quid tibi melius eſt, ut ſis ſacerdos in domo unius

viri

viri, an in una tribu & familia in Iſrael?

20. Quod cùm audiſſet, acquievit ſermonibus eorum, & tulit ephod, & idola, ac ſculptile, & profectus eſt cum eis.

21. Qui cùm pergerent, & ante ſe ire feciſſent parvulos ac jumenta, & omne quod erat pretioſum,

22. & jam à domo Michæ eſſent procul, viri qui habitabant in ædibus Michæ conclamantes ſecuti ſunt,

23. & poſt tergunr clamare cœperunt. Qui cùm reſpexiſſent, dixerunt ad Micham: Quid tibi vis? cur clamas?

24. Qui reſpondit: Deos meos, quos mihi feci, tuliſtis, & ſacerdotem, & omnia quæ habeo, & dicitis: Quid tibi eſt?

25. Dixeruntque ei filii Dan: Cave ne ultrà loquaris ad nos, & veniant ad te viri animo concitati, & ipſe cum omni domo tua pereas.

26. Et ſic cœpto itinere perrexerunt. Videns autem Michas, quòd fortiores ſe eſſent, reverſus eſt in domum ſuam.

27. Sexcenti autem viri tulerunt ſacerdotem, & quæ ſuprà diximus: veneruntque in Lais ad populum quieſcentem atque ſecurum, & percuſſerunt eos in ore gladii: urbemque incendio tradiderunt,

28. nullo penitus ferente præſidium, eò quòd procul habitarent à Sidone, & cum nullo hominum haberent quidquam ſocietatis ac negotii. Erat autem civitas ſita in regione Rohob: quam rurſum extruentes habitaverunt in ea,

29. vocato nomine civitatis Dan, juxta vocabulum patris ſui, quem genuerat Iſrael, quæ priùs Lais dicebatur.

30. Poſueruntque ſibi ſculptile, & Jonathan filium Gerſam filii Moyſi, ac filios ejus ſacerdotes in tribu Dan, uſque ad diem captivitatis ſuæ.

31. Manſitque apud eos idolum Michæ omni tempore, quo fuit domus Dei in Silo. In diebus illis non erat rex in Iſrael.

CAPUT XIX.

Cùm Levita ſuam uxorem à parentum domo reduceret, ipſa à Gabaonitis, qui tribus erant Benjamin, prodigioſa libidine extincta, & à marito in duodecim partes corpore ſecto, ad ſingulas tribus ſingulæ portiones miſſæ ſunt.

Eodem tempore. 1. FUit quidam vir Levites habitans in latere montis Ephraim, qui accepit uxorem de Bethlehem Juda:

2. quæ reliquit eum, & reverſa eſt in domum patris ſui in Bethlehem, manſitque apud eum quatuor menſibus.

3. Secutuſque eſt eam vir ſuus, volens reconciliari ei, atque blandiri, & ſecum reducere, habens in comitatu puerum & duos aſinos: quæ ſuſcepit eum, & introduxit in domum patris ſui. Quod cùm audiſſet ſocer ejus, eumque vidiſſet, occurrit ei lætus,

4. & amplexatus eſt hominem. Manſitque gener in domo ſoceri tribus diebus, comedens cum eo & bibens familiariter.

5. Die autem quarto de nocte conſurgens, proficiſci voluit. Quem tenuit ſocer, & ait ad eum: Guſta priùs pauxillum panis, & conſorta ſtomachum, & ſic proficiſceris.

6. Sederuntque ſimul, ac comederunt & biberunt. Dixitque pater puellæ ad generum ſuum: Quæſo te ut hodie hic maneas, pariterque lætemur.

7. At ille conſurgens, cœpit velle proficiſci. Et nihilominus obnixè eum ſocer tenuit, & apud ſe fecit manere.

8. Manè autem facto, parabat Levites iter. Cui ſocer rurſum: Oro te, inquit, ut paululùm cibi capias, & aſſumptis viribus, donec increſcat dies, poſteà proficiſcaris. Comederunt ergo ſimul.

9. Surrexitque adoleſcens, ut pergeret cum uxore ſua & puero. Cui rurſum locutus eſt ſocer: Conſidera quòd dies ad occaſum declivior ſit, & propinquat ad veſperum: mane apud me etiam hodie, & duc lætum diem, & cras proficiſceris ut vadas in domum tuam.

10. Noluit gener acquieſcere ſermonibus ejus: ſed ſtatim perrexit, & venit contra Jebus, quæ altero nomine vocatur Jeruſalem, ducens ſecum duos aſinos onuſtos, & concubinam.

11. Jamque erant juxta Jebus, & dies mutabatur in noctem: dixitque puer ad dominum ſuum: Veni, obſecro, declinemus ad urbem Jebuſæorum, & maneamus in ea.

12. Cui reſpondit dominus : Non ingrediar oppidum gentis alienæ , quæ non eſt de filiis Iſrael, ſed tranſibo uſque Gabaa :

13. & cùm illuc pervenero, manebimus in ea, aut certè in urbe Rama.

14. Tranſierunt ergo Jebus , & cœptum carpebant iter, occubuitque eis ſol juxta Gabaa, quæ eſt in tribu Benjamin :

15. diverteruntque ad eam, ut manerent ibi. Quò cùm intraſſent, ſedebant in platea civitatis, & nullus eos recipere voluit hoſpitio.

16. Et ecce, apparuit homo ſenex, revertens de agro & de opere ſuo veſperi, qui & ipſe de monte erat Ephraim, & peregrinus habitabat in Gabaa. Homines autem regionis illius erant filii Jemini.

17. Elevatiſque oculis , vidit ſenex ſedentem hominem cum ſarcinulis ſuis in platea civitatis : & dixit ad eum : Unde venis ? & quò vadis?

18. Qui reſpondit ei : Profecti ſumus de Bethlehem Juda , & pergimus ad locum noſtrum , qui eſt in latere montis Ephraim , unde jeramus in Bethlehem : & nunc vadimus ad domum Dei , nulluſque ſub tectum ſuum nos vult recipere,

19. habentes paleas & fœnum in aſinorum pabulum, & panem ac vinum in meos & ancillæ tuæ uſus , & pueri , qui mecum eſt : nulla re indigemus niſi hoſpitio.

20. Cui reſpondit ſenex : Pax tecum ſit , ego præbebo omnia quæ neceſſaria ſunt : tantùm, quæſo, ne in platea maneas.

21. Introduxitque eum in domum ſuam, & pabulum aſinis præbuit : ac poſtquàm laverunt pedes ſuos, recepit eos in convivium.

22. Illis epulantibus , & poſt laborem itineris , cibo & potu reficientibus corpora , venerunt viri civitatis illius , filii Belial, (id eſt, abſque jugo) & circumdantes domum ſenis, fores pulſare cœperunt , clamantes ad
Gen. 19. 5. dominum domus , atque dicentes : ‖ Educ virum, qui ingreſſus eſt domum tuam , ut abutamur eo.

23. Egreſſuſque eſt ad eos ſenex , & ait : Nolite fratres , nolite facere malum hoc : quia ingreſſus eſt homo hoſpitium meum , & ceſſate ab hac ſtultitia :

24. Habeo filiam virginem , & hic homo habet concubinam , educam eas ad vos , ut humilietis eas , & veſtram libidinem compleatis : tantùm, obſecro, ne ſcelus hoc contra naturam operemini in virum.

25. Nolebant acquieſcere ſermonibus illius. Quod cernens homo, eduxit ad eos concubinam ſuam , & eis tradidit illudendam : qua cùm tota nocte abuſi eſſent, dimiſerunt eam manè.

26. At mulier, recedentibus tenebris , venit ad oſtium domus, ubi manebat dominus ſuus, & ibi corruit.

27. Manè facto, ſurrexit homo, & aperuit oſtium , ut cœptam expleret viam : & ecce concubina ejus jacebat ante oſtium ſparſis in limine manibus.

28. Cui ille, putans eam quieſcere, loquebatur : Surge, & ambulemus. Qua nihil reſpondente, intelligens quòd erat mortua ; tulit eam, & impoſuit aſino , reverſuſque eſt in domum ſuam.

29. Quam cùm eſſet ingreſſus, arripuit gladium, & cadaver uxoris cum oſſibus ſuis in duodecim partes ac fruſta concidens , miſit in omnes terminos Iſrael.

30. Quod cùm vidiſſent ſinguli, conclamabant : Numquam res talis facta eſt in Iſrael, ex eo die quo aſcenderunt patres noſtri de Ægypto , uſque in præſens tempus : ferte ſententiam , & in commune decernite quid facto opus ſit.

CAPUT XX.

Ob hoc ſcelus pugnantes reliquæ tribus adverſus Benjamin , ſemel atque iterùm bello inferiores , tertioque committentes juſſu Domini prælium , tribum illam , præter ſexcentos qui in ſolitudinem fugerant, penitus deleverunt.

1. EGreſſi itaque ſunt omnes filii Iſrael, & pariter congregati, quaſi vir unus ‖ de Dan uſque Berſabee , & Terra Galaad , ad Dominum in Maſpha : Eodem tempore. ‖ Oſee 9. 9.

2. Omneſque anguli populorum , & cunctæ tribus Iſrael in Eccleſiam populi Dei convenerunt , quadraginta millia peditum pugnatorum.

3. (Nec latuit filios Benjamin, quòd aſcendiſſent filii Iſrael in Maſpha .) Interrogatuſque Levita, maritus mulieris interfectæ, quomodo tantum ſcelus perpetratum eſſet,

4. reſpondit : Veni in Gabaa Benjamin cum uxore mea, illucque diverti :

5. & ecce homines civitatis illius circumdederunt nocte domum , in qua manebam , volentes me occidere, & uxorem meam incredibili furore libidinis vexantes , denique mortua eſt.

6. Quam arreptam, in fruſta concidi, miſique partes in omnes terminos poſſeſſionis veſtræ : quia numquam tantum nefas , & tam grande piaculum factum eſt in Iſrael.

7. Adeſtis omnes filii Iſrael , decernite quid facere debeatis.

8. Stanſque omnis populus , quaſi unius hominis ſermone reſpondit : Non recedemus in tabernacula noſtra , nec ſuam quiſquam intrabit domum :

9. ſed hoc contra Gabaa in commune faciamus.

10. Decem viri eligantur è centum ex omnibus tribubus Iſrael, & centum de mille, & mille de decem millibus, ut comportent exercitui cibaria , & poſſimus pugnare contra Gabaa Benjamin, & reddere ei pro ſcelere, quod meretur.

11. Convenitque univerſus Iſrael ad civitatem, quaſi homo unus, eadem mente , unoque conſilio.

12. Et miſerunt nuntios ad omnem tribum Benjamin , qui dicerent : Cur tantum nefas in vobis repertum eſt?

13. Tradite homines de Gabaa, qui hoc flagitium perpetrarunt , ut moriantur, & auferetur malum de Iſrael. Qui noluerunt fratrum ſuorum filiorum Iſrael audire mandatum :

14. ſed ex cunctis urbibus, quæ ſortis ſuæ erant , convenerunt in Gabaa , ut illis ferrent auxilium , & contra univerſum populum Iſrael dimicarent.

15. Inventique ſunt viginti quinque millia de Benjamin educentium gladium , præter habitatores Gabaa,

16. qui ſeptingenti erant viri fortiſſimi ,

ita ſiniſtra ut dextra prælantes: & ſic fundis lapides ad certum jacentes, ut capillum quoque poſſent percutere, & nequaquàm in alteram partem ictus lapidis deferretur.

17. Virorum quoque Iſrael, abſque filiis Benjamin, inventa ſunt quadringenta millia educentium gladios, & paratorum ad pugnam.

18. Qui ſurgentes venerunt in domum Dei, hoc eſt, in Silo: conſuluerunque Deum, atque dixerunt: Quis erit in exercitu noſtro princeps certaminis contra filios Benjamin? Quibus reſpondit Dominus: Judas ſit dux veſter.

19. Statimque filii Iſrael ſurgentes manè, caſtrametati ſunt juxta Gabaa:

20. & inde procedentes ad pugnam contra Benjamin, urbem oppugnare cœperunt.

21. Egreſſique filii Benjamin de Gabaa, occiderunt de filiis Iſrael die illo viginti duo millia virorum.

22. Rurſum filii Iſrael & fortitudine & numero confidentes, in eodem loco, in quo priùs certaverant, aciem direxerunt:

23. ita tamen ut priùs aſcenderent & flerent coram Domino uſque ad noctem: conſulerentque eum, & dicerent: Debeo ultrà procedere ad dimicandum contra filios Benjamin fratres meos, an non? Quibus ille reſpondit: Aſcendite ad eos, & inite certamen.

24. Cùmque filii Iſrael altera die contra filios Benjamin ad prælium proceſſiſſent,

25. eruperunt filii Benjamin de portis Gabaa: & occurrentes eis, tanta in illos cœde bacchati ſunt, ut decem & octo millia virorum educentium gladium proſternerent.

26. Quamobrem omnes filii Iſrael venerunt in domum Dei, & ſedentes flebant coram Domino: jejunaveruntque die illo uſque ad veſperam, & obtulerunt ei holocauſta, atque pacificas victimas,

27. & ſuper ſtatu ſuo interrogaverunt. Eo tempore ibi erat arca fœderis Dei,

28. & Phinees filius Eleazari filii Aaron præpoſitus domus. Conſuluerunt igitur Dominum atque dixerunt: Exire ultrà debemus ad pugnam contra filios Benjamin fratres noſtros, an quieſcere? quibus ait Dominus: Aſcendite, cras enim tradam eos in manus veſtras.

29. Poſueruntque filii Iſrael inſidias per circuitum urbis Gabaa:

30. & tertia vice, ſicut ſemel & bis, contra Benjamin exercitum produxerunt.

31. Sed & filii Benjamin audacter eruperunt de civitate, & fugientes adverſarios longiùs perſecuti ſunt, ita ut vulnerarent ex eis ſicut primo die & ſecundo, & cæderent per duas ſemitas vertentes terga, quarum una ferebatur in Bethel, & altera in Gabaa, atque proſternerent triginta circiter viros:

32. putaverunt enim ſolito eos more cædere. Qui fugam arte ſimulantes, inierunt conſilium ut abſtraherent eos de civitate, & quaſi fugientes ad ſupradictas ſemitas perducerent.

33. Omnes itaque filii Iſrael ſurgentes de ſedibus ſuis, tetenderunt aciem in loco, qui vocatur Baalthamar. Inſidiæ quoque, quæ circa urbem erant, paulatim ſe aperire cœperunt,

34. & ab Occidentali urbis parte procedere. Sed & alia decem millia virorum de univerſo Iſrael, habitatores urbis ad certamina provocabant. Ingravatumque eſt bellum contra filios Benjamin: & non intellexerunt quòd ex omni parte illis inſtaret interitus.

35. Percuſſitque eos Dominus in conſpectu filiorum Iſrael, & interfecerunt ex eis in illo die viginti quinque millia & centum viros, omnes bellatores & educentes gladium.

36. Filii autem Benjamin, cùm ſe inferiores eſſe vidiſſent, cœperunt fugere. Quod cernentes filii Iſrael, dederunt eis ad fugiendum locum, ut ad præparatas inſidias devenirent, quas juxta urbem poſuerant.

37. Qui cùm repentè de latibulis ſurrexiſſent, & Benjamin terga cædentibus daret, ingreſſi ſunt civitatem, & percuſſerunt eam in ore gladii.

38. Signum autem dederant filii Iſrael his quos in inſidiis collocaverant, ut poſtquam urbem cepiſſent, ignem accenderent: ut aſcendente in altum fumo, captam urbem demonſtrarent.

39. Quod cùm cernerent filii Iſrael in ipſo certamine poſiti, (putaverunt enim filii Benjamin eos fugere, & inſtantiùs perſequebantur, cæſis de exercitu eorum triginta viris)

40. & viderent quaſi columnam fumi de civitate conſcendere; Benjamin quoque aſpiciens retrò, cùm captam cerneret civitatem, & flammas in ſublime ferri:

41. qui priùs ſimulaverant fugam, verſa facie fortiùs reſiſtebant. Quod cùm vidiſſent filii Benjamin, in fugam verſi ſunt,

42. & ad viam deſerti ire cœperunt, illuc quoque eos adverſariis perſequentibus. Sed & hi qui urbem ſuccenderant, occurrerunt eis.

43. Atque ita factum eſt, ut ex utraque parte ab hoſtibus cæderentur, nec erat ulla requies morientium. Ceciderunt, atque proſtrati ſunt ad Orientalem plagam urbis Gabaa.

44. Fuerunt autem qui in eodem loco interfecti ſunt, decem & octo millia virorum, omnes robuſtiſſimi pugnatores.

45. Quod cùm vidiſſent qui remanſerant de Benjamin, fugerunt in ſolitudinem: & pergebant ad Petram, cujus vocabulum eſt Remmon. In illa quoque fuga palantes, & in diverſa tendentes, occiderunt quinque millia virorum. Et cùm ultrà tenderent, perſecuti ſunt eos, & interfecerunt etiam alia duo millia.

46. Et ſic factum eſt, ut omnes qui ceciderant de Benjamin in diverſis locis, eſſent viginti quinque millia, pugnatores ad bella promptiſſimi.

47. Remanſerunt itaque de omni numero Benjamin, qui evadere, & fugere in ſolitudinem potuerunt, ſexcenti viri: ſederuntque in petra Remmon menſibus quatuor.

48. Regreſſi autem filii Iſrael, omnes reliquias civitatis, à viris uſque ad jumenta, gladio percuſſerunt, cunctaſque urbes & viculos Benjamin vorax flamma conſumpſit.

CAPUT XXI.

Inſtauratur tribus Benjamin ex quadringentis virginibus in cæde habitatorum Jabes Galaad reſervatis, & ex raptis ducentium choros in Silo virginibus.

Eodem tempore. 1. JUraverunt quoque filii Iſrael in Maſpha & dixerunt: Nullus noſtrum dabit filiis Benjamin de filiabus ſuis uxorem.

2. Veneruntque omnes ad domum Dei in Silo, & in conſpectu ejus ſedentes uſque ad veſperam, levaverunt vocem, & magno ululatu cœperunt flere, dicentes:

3. Quare Domine Deus Iſrael factum eſt hoc malum in populo tuo, ut hodie una tribus auferretur ex nobis?

4. Altera autem die diluculò conſurgentes, extruxerunt altare: obtuleruntque ibi holocauſta, & pacificas victimas, & dixerunt:

5. Quis non aſcendit in exercitu Domini de univerſis tribubus Iſrael? Grandi enim juramento ſe conſtrinxerant, cùm eſſent in Maſpha, interfici eos qui defuiſſent.

6. Ductique pœnitentia filii Iſrael ſuper fratre ſuo Benjamin, cœperunt dicere: Ablata eſt tribus una de Iſrael,

7. unde uxores accipient? omnes enim in commune juravimus, non daturos nos his filias noſtras.

8. Idcircò dixerunt: Quis eſt de univerſis tribubus Iſrael, qui non aſcendit ad Dominum in Maſpha? Et ecce inventi ſunt habitatores Jabes Galaad in illo exercitu non fuiſſe.

9. (Eo quoque tempore cùm eſſent in Silo, nullus ex eis ibi repertus eſt.)

10. Miſerunt itaque decem millia viros robuſtiſſimos, & præceperunt eis: Ite, & percutite habitatores Jabes Galaad in ore gladii, tam uxores quàm parvulos eorum.

11. Et hoc erit quod obſervare debebitis: ‖

‖ Num. 31. 17. & 18. Omne generis maſculini, & mulieres quæ cognoverunt viros, interficite, virgines autem reſervate.

12. Inventæque ſunt de Jabes Galaad quadringentæ virgines, quæ neſcierunt viri thorum, & adduxerunt eas ad caſtra in Silo, in Terram Chanaan.

13. Miſeruntque nuntios ad filios Benjamin, qui erant in Petra Remmon, & præceperunt eis, ut eos ſuſciperent in pace.

14. Veneruntque filii Benjamin in illo tempore, & datæ ſunt eis uxores de filiabus Jabes Galaad: alias autem non repererunt, quas ſimili modo traderent.

15. Univerſuſque Iſrael valdè doluit, & egit pœnitentiam ſuper interſectione unius tribus ex Iſrael.

16. Dixeruntque majores natu: Quid faciemus reliquis, qui non acceperunt uxores? omnes in Benjamin fœminæ conciderunt,

17. & magna nobis cura, ingentique ſtudio providendum eſt, ne una tribus deleatur ex Iſrael.

18. Filias enim noſtras eis dare non poſſumus, conſtricti juramento & maledictione, qua diximus: Maledictus qui dederit de filiabus ſuis uxorem Benjamin.

19. Ceperuntque conſilium, atque dixerunt: Ecce ſolemnitas Domini eſt in Silo anniverſaria, quæ ſita eſt ad Septentionalem urbis Bethel, & ad Orientalem plagam viæ, quæ de Bethel tendit ad Sichimam, & ad Meridiem oppidi Lebona.

20. Præceperuntque filiis Benjamin, atque dixerunt: Ite, & latitate in vineis.

21. Cùmque videritis filias Silo ad ducendos choros ex more procedere, exite repentè de vineis, & rapite ex eis ſinguli uxores ſingulas, & pergite in terram Benjamin.

22. Cùmque venerint patres earum, ac fratres, & adverſum vos queri cœperint, atque jurgari, dicemus eis: Miſeremini eorum: non enim rapuerunt eas jure bellantium atque victorum, ſed rogantibus ut acciperent, non dediſtis, & à veſtra parte peccatum eſt.

23. Feceruntque filii Benjamin, ut ſibi fuerat imperatum: & juxta numerum ſuum, rapuerunt ſibi de his quæ ducebant choros, uxores ſingulas: abieruntque in poſſeſſionem ſuam, ædificantes urbes, & habitantes in eis.

24. Filii quoque Iſrael reverſi ſunt per tribus & familias in tabernacula ſua. In diebus illis non erat rex in Iſrael: ſed unuſquiſque, quod ſibi rectum videbatur, hoc faciebat.

LIBER

Digitized by Google

LIBER RUTH.

EXIMIÆ pietatis & divinæ providentiæ ſingulare exemplum exhibet iſte libellus. RUTH enim Moabitis ſocrum ſuam in patriam revertentem piè ſubſecuta, Boozo prædivitè ſecundis nuptiis jungitur, cui parit Obed Davidis avum, unde Chriſtus genus ſuum ſecundùm carnem ducit.

Hanc hiſtoriam Judicum tempore contigiſſe conſtat ex ſcriptura (infr. v. 1.) ſub quo autem Judice minimè conſtat. Verùm non incommode referri poteſt ad Samgaris tempora aut Deboræ. Patet enim ex noſtro calculo Rahab exploratores excepiſſe anno mundi 2553. qui ſit Period. Jul. 3263. Joſue tum primùm Rempublicam capeſſente: Hæc vero poſtea nupſit Salmoni, ex eoque Boozum ſuſcepit (infr. 4. 21.) Ponamus ergo eam annorum circiter 13. aut 14. fuiſſe cùm exploratores ſuſciperet: potuit Boozum parere ætatis anno 60. (quod noſtra etiam ætate, exemplis non caruit) atque ita anno 46. poſt exceptos exploratores. Potuit autem Booz genuiſſe Obedum anno ætatis centeſimo ſexto, aut ſeptimo: eo præſertim ſæculo, & ex juniore fortaſſis adhuc uxore. Quod item de Obedo & Jeſſe Davidis patre dicendum erit, ut ab eo tempore, quo dicti exploratores miſſi ſunt, reperiantur anni 366. qui ad Davidis ortum effluxerunt. Natus ille nempè anno mundi 2919. qui ſit in Periodo Jul. 3629. annis ſcilicet 30. antequam Sauli in regnum ſuccederet (2. Reg. 5. 4. cum 1. Reg. 16. 1.) Ergo ſi ad dictos 46. jungas 107. annos quot habere potuiſſe ſupponebamus Boozum cùm Obedum genuit, extabunt 153. à miſſione exploratorum iſtorum ad præſentes Ruth nuptias. Hi autem ad annos 2553. juncti, efficient 2706. qui circa Samgaris aut Deboræ tempora incident, ut ex Chronologia ad marginem ſuperioris libri appoſita videre eſt.

CAPUT PRIMUM.

Elimelech Bethlehemita præ nimia fame cum uxore Noemi ac filiis in Moab concedit: quo unà cum filiis mortuo, Noemi cum Ruth nuru ſua in Bethlehem revertens, non vult vocari Noemi, ſed Mara.

Anno M circiter 2706. Ant. Chr. 1298.

1. IN diebus unius judicis, quando judices præerant, facta eſt fames in Terra: Abiitque homo de Bethlehem Juda, ut peregrinaretur in regione Moabitide cum uxore ſua ac duobus liberis.

2. Ipſe vocabatur Elimelech, & uxor ejus Noemi: & duo filii, alter Mahalon, & alter Chelion, Ephrathæi de Bethlehem Juda. Ingreſſique regionem Moabitidem, morabantur ibi.

3. Et mortuus eſt Elimelech maritus Noemi: remanſitque ipſa cum filiis.

4. Qui acceperunt uxores Moabitidas; quarum una vocabatur Orpha, altera verò Ruth. Manſeruntque ibi decem annis,

5. & ambo mortui ſunt, Mahalon videlicet & Chelion: remanſitque mulier orbata duobus liberis ac marito.

6. Et ſurrexit ut in patriam pergeret, cum utraque nuru ſua, de regione Moabitide: audierat enim quòd reſpexiſſet Dominus populum ſuum, & dediſſet eis eſcas.

7. Egreſſa eſt itaque de loco peregrinationis ſuæ, cum utraque nuru: & jam in via revertendi poſita in Terram Juda,

8. dixit ad eas: Ite in domum matris veſtræ, faciat vobiſcum Dominus miſericordiam, ſicut feciſtis cum mortuis & mecum.

9. Det vobis invenire requiem in domibus virorum, quos ſortituræ eſtis. Et oſculata eſt eas. Quæ elevata voce flere cœperunt,

10. & dicere: Tecum pergemus ad populum tuum.

11. Quibus illa reſpondit: Revertimini filiæ meæ, cur venitis mecum? num ultrà habeo filios in utero meo, ut viros ex me ſperare poſſitis?

12. Revertimini filiæ meæ, & abite: jam enim ſenectute confecta ſum, nec apta vinculo conjugali. Etiam ſi poſſem hac nocte concipere, & parere filios,

13. ſi eos expectare velitis, donec creſcant, & annos pubertatis impleant, antè eritis vetulæ quàm nubatis. Nolite, quæſo, filiæ meæ: quia veſtra anguſtia magis me premit, & egreſſa eſt manus Domini contra me.

14. Elevata igitur voce, ruriũm flere cœperunt: Orpha oſculata eſt ſocrum, ac reverſa eſt: Ruth adhæſit ſocrui ſuæ.

15. Cui dixit Noemi: En reverſa eſt cognata tua ad populum ſuum, & ad deos ſuos, vade cum ea.

16. Quæ reſpondit: Ne adverſeris mihi ut relinquam te & abeam: quocumque enim perrexeris, pergam: & ubi morata fueris, & ego pariter morabor. Populus tuus populus meus, & Deus tuus Deus meus.

17. Quæ te terra morientem ſuſceperit, in ea moriar: ibique locum accipiam ſepulturæ. Hæc mihi faciat Dominus, & hæc addat, ſi non ſola mors me & te ſeparaverit.

18. Videns ergo Noemi, quòd obſtinato animo Ruth decreviſſet ſecum pergere, adverſari noluit, nec ad ſuos ultrà reditum perſuadere:

19. profectæque ſunt ſimul, & venerunt in Bethlehem. Quibus urbem ingreſſis, velox apud cunctos fama percrebuit: dicebantque mulieres: Hæc eſt illa Noemi.

20. Quibus ait: Ne vocetis me Noemi (id eſt, pulchram) ſed vocate me Mara (id eſt, amaram) quia amaritudine valdè replevit me Omnipotens.

21. Egreſſa ſum plena, & vacuam reduxit me Dominus. Cur ergo vocatis me Noemi, quam Dominus humiliavit, & afflixit Omnipotens?

22. Venit ergo Noemi cum Ruth Moabitide nuru ſua, de terra peregrinationis ſuæ: ac reverſa eſt in Bethlehem, quando primùm hordea metebantur.

C A P U T II.

Ruth ſpicas in agro Booz affinis colligens, gratiam apud eum invenit, & læta veſperi ad ſocrum reverſa, multum frumenti & de ciborum reliquiis ei affert.

1. ERat autem viro Elimelech conſanguineus, homo potens, ac magnarum opum, nomine Booz.

2. Dixitque Ruth Moabitis ad ſocrum ſuam: Si jubes, vadam in agrum, & colligam ſpicas, quæ fugerint manus metentium, ubicumque clementis in me patris-familias reperero gratiam. Cui illa reſpondit: Vade filia mea.

3. Abiit itaque & colligebat ſpicas poſt terga metentium. Accidit autem ut ager ille haberet dominum nomine Booz, qui erat de cognatione Elimelech.

4. Et ecce, ipſe veniebat de Bethlehem, dixitque meſſoribus: Dominus vobiſcum. Qui reſponderunt ei: Benedicat tibi Dominus.

5. Dixitque Booz juveni, qui meſſoribus præerat: Cujus eſt hæc puella?

6. Cui reſpondit: Hæc eſt Moabitis, quæ venit cum Noemi, de regione Moabitide,

7. & rogavit ut ſpicas colligeret remanentes, ſequens meſſorum veſtigia: & de manè uſque nunc ſtat in agro, & ne ad momentum quidem domum reverſa eſt.

8. Et ait Booz ad Ruth: Audi filia, ne vadas in alterum agrum ad colligendum, nec recedas ab hoc loco: ſed jungere puellis meis,

9. & ubi meſſuerint, ſequere. Mandavi enim pueris meis, ut nemo moleſtus ſit tibi: ſed etiam ſi ſitieris vade ad ſarcinulas, & bibes aquas, de quibus & pueri bibunt.

10. Quæ cadens in faciem ſuam & adorans ſuper terram, dixit ad eum: Unde mihi hoc, ut invenirem gratiam ante oculos tuos, & noſſe me dignareris peregrinam mulierem?

11. Cui ille reſpondit: Nuntiata ſunt mihi omnia, quæ feceris ſocrui tuæ poſt mortem viri tui: & quòd reliqueris parentes tuos, & terram in qua nata es, & veneris ad populum, quem anteà neſciebas.

12. Reddat tibi Dominus pro opere tuo, & plenam mercedem recipias à Domino Deo Iſrael, ad quem veniſti, & ſub cujus confugiſti alas.

13. Quæ ait: Inveni gratiam apud oculos tuos domine mi, qui conſolatus es me, & locutus es ad cor ancillæ tuæ, quæ non ſum ſimilis unius puellarum tuarum.

14. Dixitque ad eam Booz: Quando hora veſcendi fuerit, veni huc, & comede panem, & intinge buccellam tuam in aceto. Sedit itaque ad meſſorum latus, & congeſſit polentam ſibi, comeditque & ſaturata eſt, & tulit reliquias.

15. Atque inde ſurrexit, ut ſpicas ex more colligeret. Præcepit autem Booz pueris ſuis, dicens: Etiamſi vobiſcum metere voluerit, ne prohibeatis eam:

16. & de veſtris quoque manipulis projicite de induſtria, & remanere permittite, ut abſque rubore colligat, & colligentem nemo corripiat.

17. Collegit ergo in agro uſque ad veſperam: & quæ collegerat virga cædens & excutiens, invenit hordei quaſi ephi menſuram, id eſt, tres modios.

18. Quos portans reverſa eſt civitatem, & oſtendit ſocrui ſuæ: inſuper protulit, & dedit ei de reliquiis cibi ſui, quo ſaturata fuerat.

19. Dixitque ei ſocrus ſua: Ubi hodie collegiſti, & ubi feciſti opus? ſit benedictus qui miſertus eſt tui. Indicavitque ei apud quem fuiſſet operata: & nomen dixit viri, quòd Booz vocaretur.

20. Cui reſpondit Noemi: Benedictus ſit à Domino: quoniam eamdem gratiam, quam præbuerat vivis, ſervavit & mortuis. Rurſumque ait: Propinquus noſter eſt homo.

21. Et Ruth, Hoc quoque, inquit, præcepit mihi, ut tandiù meſſoribus ejus jungerer, donec omnes ſegetes meterentur.

22. Cui dixit ſocrus: Melius eſt, filia mea, ut cum puellis ejus exeas ad metendum, ne in alieno agro quiſpiam reſiſtat tibi.

23. Juncta eſt itaque puellis Booz: & tamdiù cum eis meſſuit, donec hordea & triticum in horreis conderentur.

C A P U T III.

Ruth ſocrus conſilio ad pedes Booz dormientis recumbens, accepto læto reſponſo multas hordei menſuras ad ſocrum defert.

1. POſtquàm autem reverſa eſt ad ſocrum ſuam, audivit ab ea: Filia mea, quæram tibi requiem, & providebo ut benè ſit tibi.

2. Booz iſte, cujus puellis in agro juncta es, propinquus noſter eſt, & hac nocte aream hordei ventilat.

3. Lavare igitur, & ungere, & induere cultioribus veſtimentis, & deſcende in aream. Non te videat homo, donec eſum potumque finierit.

4. Quando autem ierit ad dormiendum, nota locum in quo dormiat : venieſque & diſcooperies pallium, quo operitur à parte pedum, & projicies te, & ibi jacebis : ipſe autem dicet tibi quid agere debeas.

5. Quæ reſpondit : Quidquid præceperis, faciam.

6. Deſcenditque in aream, & fecit omnia quæ ſibi imperaverat ſocrus,

7. Cùmque comediſſet Booz, & bibiſſet, & factus eſſet hilarior, iſſetque ad dormiendum juxta acervum manipulorum, venit abſcondi tè, & diſcooperto pallio à pedibus ejus, ſe projecit.

8. Et ecce, nocte jam media expavit homo, & conturbatus eſt : viditque mulierem jacentem ad pedes ſuos,

9. & ait illi : Quæ es ? Illaque reſpondit : Ego ſum Ruth ancilla tua : expande pallium tuum ſuper famulam tuam, quia propinquus es.

10. Et ille : Benedicta, inquit, es à Domino filia, & priorem miſericordiam poſteriore ſuperaſti : quia non es ſecuta juvenes pauperes ſive divites.

11. Noli ergo metuere, ſed quidquid dixeris mihi, faciam tibi. Scit enim omnis populus, qui habitat intrà portas urbis meæ, mulierem te eſſe virtutis.

12. Nec abnuo me propinquum, ſed eſt alius me propinquior.

13. Quieſce hac nocte : & facto manè, ſi te voluerit propinquitatis jure retinere, benè res acta eſt : ſin autem ille noluerit, ego te abſque ulla dubitatione ſuſcipiam, vivit Dominus. Dormi uſque manè.

14. Dormivit itaque ad pedes ejus, uſque ad noctis abſceſſum. Surrexit itaque antequàm homines ſe cognoſcerent mutuò, & dixit Booz : Cave ne quis noverit quòd huc veneris.

15. Et rurſum : Expande, inquit, pallium tuum quo operiris, & tene utraque manu. Qua extendente, & tenente, menſus eſt ſex modios hordei, & poſuit ſuper eam. Quæ portans ingreſſa eſt civitatem,

16. & venit ad ſocrum ſuam. Quæ dixit ei : Quid egiſti filia ? Narravitque ei omnia, quæ ſibi feciſſet homo.

17. Et ait : Ecce ſex modios hordei dedit mihi, & ait : Nolo vacuam te reverti ad ſocrum tuam.

18. Dixitque Noemi : Expecta, filia, donec videamus quem res exitum habeat. Neque enim ceſſabit homo niſi compleverit quod locutus eſt.

C A P U T IV.

Booz cum ſenioribus civitatis accipit poſſeſſionem Elimelech, & Ruth nurum defuncti in uxorem, cedente alio propinquiore juri propinquitatis; ex qua genuit Obed avum David regis.

1. Aſcendit ergo Booz ad portam, & ſedit ibi. Cùmque vidiſſet propinquum præterire, de quo priùs ſermo habitus eſt, dixit ad eum : Declina pauliſper, & ſede hic : vocans eum nomine ſuo. Qui divertit, & ſedit.

2. Tollens autem Booz decem viros de ſenioribus civitatis, dixit ad eos : Sedete hìc.

3. Quibus ſedentibus, locutus eſt ad propinquum : Partem agri fratris noſtri Elimelech vendet Noemi, quæ reverſa eſt de regione Moabitide.

4. Quod audire te volui, & tibi dicere coram cunctis ſedentibus, & majoribus natu de populo meo. Si vis poſſidere jure propinquitatis : eme, & poſſide. Sin autem diſplicet tibi, hoc ipſum indica mihi, ut ſciam quid facere debeam. Nullus enim eſt propinquus, excepto te, qui prior es : & me, qui ſecundus ſum. At ille reſpondit : Ego agrum emam.

5. Cui dixit Booz : Quando emeris agrum de manu mulieris, Ruth quoque Moabitidem, quæ uxor defuncti fuit, debes accipere : ut ſuſcites nomen propinqui tui in hæreditate ſua.

6. Qui reſpondit : Cedo juri propinquitatis : neque enim poſteritatem familiæ meæ delere debeo. Tu meo utere privilegio, quo me libenter carere profiteor.

7. ‖ Hic autem erat mos antiquitùs in Iſrael inter propinquos, ut ſi quando alter alteri ſuo juri cedebat, ut eſſet firma conceſſio, ſolvebat homo calceamentum ſuum, & dabat proximo ſuo. Hoc erat teſtimonium ceſſionis in Iſrael.

‖ Deut. 25. 7.

8. Dixit ergo propinquo ſuo Booz : Tolle calceamentum tuum. Quod ſtatim ſolvit de pede ſuo.

9. At ille majoribus natu, & univerſo populo, Teſtes vos, inquit, eſtis hodie, quòd poſſederim omnia quæ fuerunt Elimelech, & Chelion, & Mahalon, tradente Noemi:

10. Et Ruth Moabitidem, uxorem Mahalon, in conjugium ſumpſerim, ut ſuſcitem nomen defuncti in hæreditate ſua, ne vocabulum ejus de familia ſua ac fratribus & populo deleatur. Vos, inquam, hujus rei teſtes eſtis.

11. Reſpondit omnis populus, qui erat in porta, & majores natu : Nos teſtes ſumus : faciat Dominus hanc mulierem, quæ ingreditur domum tuam, ſicut Rachel & Liam, quæ ædificaverunt domum Iſrael : ut ſit exemplum virtutis in Ephrata, & habeat celebre nomen in Bethlehem.

12. Fiatque domus tua, ſicut domus Phares, ‖ quem Thamar peperit Judæ, de ſemine quod tibi dederit Dominus ex hac puella.

‖ Gen. 38. 29.

13. Tulit itaque Booz Ruth, & accepit uxorem : ingreſſuſque eſt ad eam, & dedit illi Dominus ut conciperet, & pareret filium.

14. Dixeruntque mulieres ad Noemi : Benedictus Dominus, qui non eſt paſſus ut deficeret ſucceſſor familiæ tuæ, & vocaretur nomen ejus in Iſrael.

15. Et habeas qui conſoletur animam tuam, & enutriat ſenectutem. De nuru enim tua natus eſt, quæ te diligit : & multò tibi melior eſt, quàm ſi ſeptem haberes filios.

16. Suſceptumque Noemi puerum poſuit in ſinu ſuo, & nutricis ac gerulæ fungebatur officio.

17. Vicinæ autem mulieres congratulantes ei, & dicentes : Natus eſt filius Noemi : vocaverunt nomen ejus Obed : hic eſt pater Iſai, patris David.

18. Hæ ſunt generationes Phares : * Phares genuit Eſron,

19. Eſron genuit Aram, Aram genuit Aminadab,

20. Aminadab genuit Nahaſſon, Nahaſſon genuit Salmon,

21. Salmon genuit Booz, Booz genuit Obed,

22. Obed genuit Iſai, Iſai genuit David.

* Iſta Genealogia, eodē modo attexitur 1. Par. 2. 5. & 4. 5. Item Matt. c. 1. & Luc. c. 3 ut aliqua nomina deeſſe velle, propemodùm divinare ſit ; Imò & totius Chronologiæ ſacræ (quæ ejuſmodi genealogiis innititur) fundamēta evellere.

LIBER PRIMUS SAMUELIS,

QUEM NOS

PRIMUM REGUM DICIMUS.

QUatuor libri qui ſequuntur, ΒΑΣΙΛΕΙΩΝ *à Græcis dicuntur, id eſt,* REGNORUM, *ut & à quibuſdam Latinis nuncupati ſunt; quòd de duodecim tribuum regno, primùm integro, poſteà diviſo, tractent. Plerique tamen Latini* REGUM *dicere maluerunt, quod præpoſita tantùm Samuelis hiſtoria, quæ & ipſa ad dignoſcendam originem inſtituti regni erat neceſſaria, cætera ad Regum facta pertineant. Hebræi verò duos tantùm poſteriores Regum appellant, priores Samuelis nomine inſigniunt. Cujus hæc eſſe potuit ratio, quòd & hiſtoriam duorum Regum à Samuele unctorum contineant, & quæ tam in hoc de Saule, quàm in altero de Davide referuntur, Samuelis vera eſſe vaticinia comprobent.*

Horum ergo PRIMUS, *res geſtas narrat ſub Judicibus Heli & Samuele, nec non ſub Rege Saule, & per ſpatium annorum* 101. *extenditur; ab anno ſcilicet Heli* 1. *qui eſt mundi* 2848. *ad mortem Saulis, quam anno* 2949. *adſcribimus.*

Sub	Heli ann.	40. *Cap.* 4. 18.
	Samuel	21. *Cap.* 7. 2. *cum* 12. 17.
	Saul	40. *Actor.* 13. 21.

Summa 101.

CAPUT PRIMUM.

Elcana habuit uxores Annam & Phenennam: quarum Anna diu ſterilis & æmulæ improperio triſtis, fuſa in Silo coram Heli oratione ad Dominum, genuit Samuelem; quem Domino obtulit, ut voverat.

1. FUIT vir unus de Ramathaimſophim, de monte Ephraim, & nomen ejus Elcana, filius Jeroham, filii Eliu, filii Thohu, filii Suph, Ephrathæus:

2. & habuit duas uxores, nomen uni Anna, & nomen ſecundæ Phenenna. Fueruntque Phenennæ filii: Annæ autem non erant liberi.

3. Et aſcendebat vir ille de civitate ſua ſtatutis diebus, ut adoraret & ſacrificaret Domino exercituum in Silo. Erant autem ibi duo filii Heli, Ophni & Phinees, ſacerdotes Domini.

4. Venit ergo dies, & immolavit Elcana, deditque Phenennæ uxori ſuæ, & cunctis filiis ejus, & filiabus partes:

5. Annæ autem dedit partem unam triſtis, quia Annam diligebat. Dominus autem concluſerat vulvam ejus.

6. Affligebat quoque eam æmula ejus, & vehementer angebat, in tantum, ut exprobraret quòd Dominus concluſiſſet vulvam ejus:

7. ſicque faciebat per ſingulos annos, cùm redeunte tempore aſcenderent ad templum Domini: & ſic provocabat eam. Porrò illa flebat, & non capiebat cibum.

8. Dixit ergo ei Elcana vir ſuus: Anna, cur fles? & quare non comedis? & quam ob rem affligitur cor tuum? numquid non ego melior tibi ſum, quàm decem filii?

9. Surrexit autem Anna poſtquàm comederat

Anno ejus adminiſtrationis 1. Ætatis verò 8. (*inf.* 4. 15.) M. 2848. Ant. Chr. 1156. *Vide ſupr. not. ad Judic.* 12. 14.

derat & biberat in Silo. Et Heli * ſacerdote ſedente ſuper Sellam ante poſtes templi Domini,

10. cùm eſſet Anna amaro animo, oravit ad Dominum, flens largiter,

11. & votum vovit, dicens: Domine exercituum, ſi reſpiciens videris afflictionem famulæ tuæ, & recordatus mei fueris, nec oblitus ancillæ tuæ, dederiſque ſervæ tuæ ſexum virilem: dabo eum Domino omnibus diebus vitæ ejus, & novacula non aſcendet ſuper caput ejus.

12. Factum eſt autem, cùm illa multiplicaret preces coram Domino, ut Heli obſervaret os ejus.

13. Porrò Anna loquebatur in corde ſuo, tamtùmque labia illius movebantur, & vox penitus non audiebatur. Æſtimavit ergo eam Heli temulentam,

14. dixitque ei: Uſquequò ebria eris? digere pauliſper vinum, quo mades.

15. Reſpondens Anna: Nequaquam, inquit, domine mi: nam mulier infelix nimis ego ſum, vinumque & omne quod inebriare poteſt, non bibi, ſed effudi animam meam in conſpectu Domini.

16. Ne reputes ancillam tuam quaſi unam de filiabus Belial: quia ex multitudine doloris & mœroris mei, locuta ſum uſque in præſens.

17. Tunc Heli ait ei: Vade in pace: & Deus Iſrael det tibi petitionem tuam, quam rogaſti eum.

18. Et illa dixit: Utinam inveniat ancilla tua gratiam in oculis tuis. Et abiit mulier in viam ſuam, & comedit, vultuſque illius non ſunt amplius in diverſa mutati.

19. Et ſurrexerunt manè, & adoraverunt coram Domino: reverſique ſunt, & venerunt in domum ſuam Ramatha. Cognovit autem Elcana Annam uxorem ſuam: & recordatus eſt ejus Dominus.

* Ann. M. 2849. Ant. Chr. 1155. administratione Eli 2.

20. Et factum eſt poſt circulum dierum, concepit Anna, & peperit filium *, vocavitque nomen ejus Samuel: eò quòd à Domino poſtulaſſet eum.

21. Aſcendit autem vir ejus Elcana, & omnis domus ejus, ut immolaret Domino hoſtiam ſolemnem, & votum ſuum,

22. & Anna non aſcendit: dixit enim viro ſuo: Non vadam, donec ablactetur infans, & ducam eum, ut appareat ante conſpectum Domini, & maneat ibi jugiter.

23. Et ait ei Elcana vir ſuus: Fac quod bonum tibi videtur, & mane donec ablactes eum: precorque ut impleat Dominus verbum ſuum. Manſit ergo mulier, & lactavit filium ſuum, donec amoveret eum à lacte.

* Puta ætatis pueri anno 3. *Vide* 2. *Mach.* 7. 27.

24. Et adduxit eum ſecum, poſtquàm ablactaverat *, in vitulis tribus, & tribus modiis farinæ, & amphora vini, & adduxit eum ad domum Domini in Silo. Puer autem erat adhuc infantulus:

25. Et immolaverunt vitulum, & obtulerunt puerum Heli.

26. Et ait Anna: Obſecro mi domine, vivit anima tua domine: ego ſum illa mulier, quæ ſteti coram te hìc orans Dominum.

27. Pro puero iſto oravi, & dedit mihi Dominus petitionem meam, quam poſtulavi eum.

28. Idcircò & ego commodavi eum Domino, cunctis diebus quibus fuerit commodatus Domino. Et adoraverunt ibi Dominum. Et oravit Anna, & ait:

CAPUT II.

Annæ canticum in gratiarum actionem; quæ rurſum tres filios & duas filias generavit; ob peccata autem filiorum Heli, & nimiam patris indulgentiam, fit illi & domui ejus comminatio, ac mors filiorum prædicitur.

1. EXultavit cor meum in Domino, & exaltatum eſt cornu meum in Deo meo: dilatatum eſt os meum ſuper inimicos meos: quia lætata ſum in ſalutari tuo.

2. Non eſt ſanctus, ut eſt Dominus: neque enim eſt alius extra te, & non eſt fortis ſicut Deus noſter.

3. Nolite multiplicare loqui ſublimia, gloriantes: recedant vetera de ore veſtro: quia Deus ſcientiarum, Dominus eſt, & ipſi præparantur cogitationes.

4. Arcus fortium ſuperatus eſt, & infirmi accincti ſunt robore.

5. Repleti priùs, pro panibus ſe locaverunt: & famelici ſaturati ſunt, donec ſterilis peperit plurimos: & quæ multos habebat filios, infirmata eſt.

6. ‖ Dominus mortificat & vivificat, deducit ad inferos & reducit. ‖ *Deut.* 32. 39. *Tob.* 13. 2. *Sap.* 16. 13.

7. Dominus pauperem facit & ditat, humiliat & ſublevat.

8. Suſcitat de pulvere egenum, & de ſtercore elevat pauperem: ut ſedeat cum principibus, & ſolium gloriæ teneat. Domini enim ſunt cardines terræ, & poſuit ſuper eos orbem.

9. Pedes ſanctorum ſuorum ſervabit, & impii in tenebris conticeſcent: quia non in fortitudine ſua roborabitur vir.

10. Dominum formidabunt adverſarii ejus: & ſuper ipſos in cœlis tonabit: Dominus judicabit fines terræ, & dabit imperium regi ſuo, & ſublimabit cornu Chriſti ſui.

11. Et abiit Elcana Ramatha, in domum ſuam: puer autem erat miniſter in conſpectu Domini ante faciem Heli ſacerdotis.

12. Porrò filii Heli, filii Belial, neſcientes Dominum,

13. neque officium ſacerdotum ad populum: ſed quicumque immolaſſet victimam, veniebat puer ſacerdotis, dum coquerentur carnes, & habebat fuſcinulam tridentem in manu ſua,

14. & mittebat eam in lebetem, vel in caldariam, aut in ollam, ſive in cacabum: & omne quod levabat fuſcinula, tollebat ſacerdos ſibi. Sic faciebant univerſo Iſraeli venientium in Silo.

15. Etiam antequàm adolerent adipem, veniebat puer ſacerdotis, & dicebat immolanti: Da mihi carnem, ut coquam ſacerdoti: non enim accipiam à te carnem coctam, ſed crudam.

16. Dicebatque illi immolans: Incendatur primùm juxta morem hodie adeps, & tolle tibi quantumcumque deſiderat anima tua. Qui reſpondens aiebat ei: Nequaquam, nunc enim dabis, alioquin tollam vi.

17. Erat ergo peccatum puerorum grande nimis coram Domino: quia retrahebant homines à ſacrificio Domini.

18. Samuel autem miniſtrabat ante faciem Domini, puer, accinctus ephod lineo.

19. Et tunicam parvam faciebat ei mater

ſua, quam afferebat ſtatutis diebus, aſcendens cum viro ſuo, ut immolaret hoſtiam ſolemnem.

20. Et benedixit Heli Elcanæ & uxori ejus: dixitque ei: Reddat tibi Dominus ſemen de muliere hac, pro fœnore quod commodaſti Domino. Et abierunt in locum ſuum.

21. Viſitavit ergo Dominus Annam, & concepit, & peperit tres filios, & duas filias: & magnificatus eſt puer Samuel apud Dominum.

22. Heli autem erat ſenex valdè, & audivit omnia quæ faciebant filii ſui univerſo Iſraeli: & quomodo dormiebant cum mulieribus quæ obſervabant ad oſtium tabernaculi:

23. Et dixit eis: Quare facitis res hujuſcemodi, quas ego audio, res peſſimas, ab omni populo?

24. Nolite filii mei: non enim eſt bona fama, quam ego audio, ut tranſgredi faciatis populum Domini.

25. Si peccaverit vir in virum, placari ei poteſt Deus: ſi autem in Dominum peccaverit vir, quis orabit pro eo? Et non audierunt vocem patris ſui: quia voluit Dominus occidere eos.

26. Puer autem Samuel proficiebat, atque creſcebat, & placebat tam Domino quàm hominibus.

27. Venit autem vir Dei ad Heli, & ait ad eum: Hæc dicit Dominus: Numquid non apertè revelatus ſum domui patris tui, cùm eſſent in Ægypto in domo Pharaonis?

28. Et elegi eum ex omnibus tribubus Iſrael mihi in ſacerdotem, ut aſcenderet ad altare meum, & adoleret mihi incenſum, & portaret ephod coram me: & dedi domui patris tui omnia de ſacrificiis filiorum Iſrael.

29. Quare calce abjeciſtis victimam meam, & munera mea quæ præcepi ut offerrentur in templo: & magis honoraſti filios tuos quàm me, ut comederetis primitias omnis ſacrificii Iſrael populi mei?

‖ 3. Reg. 2. 27. 30. Propterea ait Dominus Deus Iſrael: ‖ Loquens locutus ſum, ut domus tua, & domus patris tui, miniſtraret in conſpectu meo, uſque in ſempiternum. Nunc autem dicit Dominus: Abſit hoc à me: ſed quicumque glorificaverit me, glorificabo eum: qui autem contemnunt me, erunt ignobiles.

31. Ecce dies veniunt, & præcidam brachium tuum, & brachium domus patris tui, ut non ſit ſenex in domo tua.

32. Et videbis æmulum tuum in templo, in univerſis proſperis Iſrael: & non erit ſenex in domo tua omnibus diebus.

33. Verumtamen non auferam penitus virum ex te ab altari meo: ſed ut deficiant oculi tui, & tabeſcat anima tua: & pars magna domus tuæ morietur, cùm ad virilem ætatem venerit.

34. Hoc autem erit tibi ſignum, quod venturum eſt duobus filiis tuis, Ophni & Phinees: ‖ In die uno morientur ambo. ‖ Infr. 4. 11.

35. Et ſuſcitabo mihi ſacerdotem fidelem, qui juxta cor meum & animam meam faciet: & ædificabo ei domum fidelem, & ambulabit coram Chriſto meo cunctis diebus.

36. Futurum eſt autem, ut quicumque remanſerit in domo tua, veniat ut oretur pro eo, & offerat nummum argenteum, & tortam panis, dicatque: Dimitte me obſecro ad unam partem ſacerdotalem, ut comedam buccellam panis.

CAPUT III.

Samuel quater à Domino vocatus, revelationem ſibi adverſum Heli factam, ei refert.

1. PUer autem Samuel miniſtrabat Domino coram Heli, & ſermo Domini erat pretioſus in diebus illis, non erat viſio manifeſta. Ann. M. 1861. Ætatis Samuel 12. exacto Joſeph.

2. Factum eſt ergo in die quadam, Heli jacebat in loco ſuo, & oculi ejus caligaverant, nec poterat videre:

3. lucerna Dei antequàm extingueretur, Samuel dormiebat in templo Domini, ubi erat arca Dei.

4. Et vocavit Dominus Samuel. Qui reſpondens, ait: Ecce ego.

5. Et cucurrit ad Heli, & dixit: Ecce ego: vocaſti enim me. Qui dixit: Non vocavi: revertere, & dormi. Et abiit, & dormivit.

6. Et adjecit Dominus rurſum vocare Samuelem. Conſurgenſque Samuel, abiit ad Heli, & dixit: Ecce ego: quia vocaſti me. Qui reſpondit: Non vocavi te fili mi: revertere, & dormi.

7. Porrò Samuel necdum ſciebat Dominum, neque revelatus fuerat ei ſermo Domini.

8. Et adjecit Dominus, & vocavit adhuc Samuelem tertiò. Qui conſurgens abiit ad Heli,

9. & ait: Ecce ego: quia vocaſti me. Intellexit ergo Heli quia Dominus vocaret puerum: & ait ad Samuelem: Vade, & dormi: & ſi deinceps vocaverit te, dices: Loquere Domine, quia audit ſervus tuus. Abiit ergo Samuel, & dormivit in loco ſuo.

10. Et venit Dominus, & ſtetit: & vocavit, ſicut vocaverat ſecundò, Samuel, Samuel. Et ait Samuel: Loquere Domine, quia audit ſervus tuus.

11. Et dixit Dominus ad Samuelem: Ecce ego facio verbum in Iſrael: quod quicumque audierit, tinnient ambæ aures ejus.

12. In die illa ſuſcitabo adverſum Heli omnia quæ locutus ſum ſuper domum ejus: incipiam, & complebo.

13. Prædixi enim ei quòd judicaturus eſſem domum ejus in æternum, propter iniquitatem, eò quòd noverat indignè agere filios ſuos, & non corripuerit eos.

14. Idcircò juravi domui Heli, quòd non expietur iniquitas domus ejus victimis & muneribus uſque in æternum.

15. Dormivit autem Samuel uſque manè, aperuitque oſtia domus Domini. Et Samuel timebat indicare viſionem Heli.

16. Vocavit ergo Heli Samuelem, & dixit: Samuel fili mi? Qui reſpondens, ait: Preſtò ſum.

17. Et interrogavit eum: Quis eſt ſermo, quem locutus eſt Dominus ad te? oro te ne celaveris me. Hæc faciat tibi Deus, & hæc addat, ſi abſconderis à me ſermonem, ex omnibus verbis quæ dicta ſunt tibi.

18. Indicavit itaque ei Samuel univerſos ſermones, & non abſcondit ab eo. Et ille reſpondit: Dominus eſt: quod bonum eſt in oculis ſuis faciat.

19. Crevit autem Samuel, & Dominus erat cum eo, & non cecidit ex omnibus verbis ejus in terram.

20. Et

20. Et cognovit univerſus Iſrael, à Dan uſque Berſabee, quòd fidelis Samuel propheta eſſet Domini.

21. Et addidit Dominus ut appareret in Silo, quoniam revelatus fuerat Dominus Samueli in Silo, juxta verbum Domini. Et evenit ſermo Samuelis univerſo Iſraeli.

CAPUT IV.

Cæduntur Iſraelitæ à Philiſthæis, rurſumque adducta in caſtra arca cæduntur, captaque arca duo filii Heli occiduntur; quibus auditis, Heli corruens occumbit, nuru ejus in partu moriente.

Anno M 2888. Ant. Chr. 1116. mortuo jam Samſone. *Judic.* 16. 31. Et Iſraelitis, hac hoſtiũ clade quos in morte ſua oppreſſerat, animatis. *Ibid. verſ.* 30.

1. ET factum eſt in diebus illis, convenerunt Philiſthiim in pugnam: & egreſſus eſt Iſrael obviam Philiſthiim in prælium, & caſtrametatus eſt juxta Lapidem adjutorii. Porrò Philiſthiim venerunt in Aphec,

2. & inſtruxerunt aciem contra Iſrael. Inito autem certamine, terga vertit Iſrael Philiſthæis: & cæſa ſunt in illo certamine paſſim per agros, quaſi quatuor millia virorum.

3. Et reverſus eſt populus ad caſtra: dixeruntque majores natu de Iſrael: Quare percuſſit nos Dominus hodie coram Philiſthiim? Afferamus ad nos de Silo arcam fœderis Domini, & veniat in medium noſtri, ut ſalvet nos de manu inimicorum noſtrorum.

4. Miſit ergo populus in Silo, & tulerunt inde arcam fœderis Domini exercituum ſedentis ſuper Cherubim: erantque duo filii Heli cum arca fœderis Dei, Ophni & Phinees.

5. Cùmque veniſſet arca fœderis Domini in caſtra, vociferatus eſt omnis Iſrael clamore grandi, & perſonuit terra.

6. Et audierunt Philiſthiim vocem clamoris, dixeruntque: Quænam eſt hæc vox clamoris magni in caſtris Hebræorum? Et cognoverunt quòd arca Domini veniſſet in caſtra.

7. Timueruntque Philiſthiim, dicentes: Venit Deus in caſtra. Et ingemuerunt, dicentes:

8. Væ nobis: non enim fuit tanta exultatio heri & nudiuſtertius: væ nobis. Quis nos ſalvabit de manu Deorum ſublimium iſtorum? hi ſunt Dii, qui percuſſerunt Ægyptum omni plaga. in deſerto.

9. Confortamini, & eſtote viri, Philiſthiim: ne ſerviatis Hebræis, ſicut & illi ſervierunt vobis *: confortamini, & bellate.

* Per 40. annos. *Judic.* 13. 1.

10. Pugnaverunt ergo Philiſthiim, & cæſus eſt Iſrael, & fugit unuſquiſque in tabernaculum ſuum; & facta eſt plaga magna nimis: & ceciderunt de Iſrael triginta millia peditum.

11. Et arca Dei capta eſt: duo quoque filii Heli mortui ſunt, Ophni & Phinees.

12. Currens autem vir de Benjamin ex acie, venit in Silo in die illa, ſciſſa veſte, & conſperſus pulvere caput.

13. Cùmque ille veniſſet, Heli ſedebat ſuper ſellam contra viam ſpectans. Erat enim cor ejus pavens pro arca Dei. Vir autem ille poſtquam ingreſſus eſt, nuntiavit urbi: & ululavit omnis civitas.

14. Et audivit Heli ſonitum clamoris, dixitque: Quis eſt hic ſonitus tumultus hujus? At ille feſtinavit, & venit, & nuntiavit Heli.

15. Heli autem erat nonaginta & octo annorum, & oculi ejus caligaverant, & videre non poterat.

16. Et dixit ad Heli: Ego ſum qui veni de prælio, & ego qui de acie fugi hodie. Cui ille ait: Quid actum eſt fili mi?

17. Reſpondens autem ille, qui nuntiabat, Fugit, inquit, Iſrael coram Philiſthiim, & ruina magna facta eſt in populo: inſuper & duo filii tui mortui ſunt, Ophni & Phinees: & arca Dei capta eſt.

18. Cùmque ille nominaſſet arcam Dei, cecidit de ſella retrorſum juxta oſtium, & fractis cervicibus mortuus eſt. Senex enim erat vir & grandævus: & ipſe judicavit Iſrael quadraginta annis *.

* Exinde Samuel annos natus 39. (ut Salmaticenſis Judæus quoque annotavit) adminiſtrationem ſumpſit.

19. Nurus autem ejus, uxor Phinees, prægnans erat, vicinaque partui: & audito nuntio quòd capta eſſet arca Dei: & mortuus eſſet ſocer ſuus, & vir ſuus, incurvavit ſe, & peperit: irruerant enim in eum dolores ſubiti.

20. In ipſo autem momento mortis ejus, dixerunt ei quæ ſtabant circa eam: Ne timeas, quia filium peperiſti. Quæ non reſpondit eis, neque animadvertit.

21. Et vocavit puerum, Ichabod, dicens: Translata eſt gloria de Iſrael, quia capta eſt arca Dei, & pro ſocero ſuo & pro viro ſuo;

22. & ait: Translata eſt gloria ab Iſrael, eò quòd capta eſſet arca Dei.

CAPUT V.

Dagon coram arca ſemel ac iterùm corruit, abſciſſis in limine capite & manibus, Philiſthæi quoque mariſcis & muribus percuſſi, arcam à ſe repellunt.

Eodem ann. 2888.

1. PHiliſthiim autem tulerunt arcam Dei & aſportaverunt eam à Lapide adjutorii in Azotum.

2. Tuleruntque Philiſthiim arcam Dei, & intulerunt eam in templum Dagon, & ſtatuerunt eam juxta Dagon.

3. Cùmque ſurrexiſſent diluculò Azotii altera die, ecce Dagon jacebat pronus in terra ante arcam Domini; & tulerunt Dagon, & reſtituerunt eum in locum ſuum.

4. Rurſumque manè die altera conſurgentes, invenerunt Dagon jacentem ſuper faciem ſuam in terra coram arca Domini: caput autem Dagon, & duæ palmæ manuum ejus abſciſſæ erant ſuper limen:

5. Porrò Dagon ſolus truncus remanſerat in loco ſuo. Propter hanc cauſam non calcant ſacerdotes Dagon, & omnes qui ingrediuntur templum ejus, ſuper limen Dagon in Azoto, uſque in hodiernum diem.

6. Aggravata eſt autem manus Domini ſuper Azotios, & demolitus eſt eos: ‖ & percuſſit in ſecretiori parte natium Azorum, & fines ejus. Et ebullierunt villæ & agri in medio regionis illius, & nati ſunt mures, & facta eſt confuſio mortis magnæ in civitate.

Pſal. 77. 66.

7. Videntes autem viri Azotii hujuſcemodi plagam, dixerunt: Non maneat arca Dei Iſrael apud nos: quoniam dura eſt manus ejus ſuper nos, & ſuper Dagon deum noſtrum.

8. Et mittentes congregaverunt omnes ſatrapas Philiſthinorum ad ſe, & dixerunt: Quid faciemus de arca Dei Iſrael? Reſpon-

derunt

deruntque Gethæi : Circumducatur arca Dei Iſrael. Et circumduxerunt arcam Dei Iſrael.

Anno M. 2888. 9. Illis autem circumducentibus eam, fiebat manus Domini per ſingulas civitates interfectionis magnæ nimis : & percutiebat viros uniuſcujuſque urbis, à parvo uſque ad majorem, & computreſcebant prominentes extales eorum. Inieruntque Gethæi conſilium, & fecerunt ſibi ſedes pelliceas.

10. Miſerunt ergo arcam Dei in Accaron. Cùmque veniſſet arca Dei in Accaron, exclamaverunt Accaronitæ, dicentes : Adduxerunt ad nos arcam Dei Iſrael, ut interficiat nos & populum noſtrum.

11. Miſerunt itaque & congregaverunt omnes ſatrapas Philiſthinorum, qui dixerunt : Dimittite arcam Dei Iſrael, & revertatur in locum ſuum, & non interficiat nos cum populo noſtro.

12. Fiebat enim pavor mortis in ſingulis urbibus, & graviſſima valdè manus Dei : viri quoque, qui mortui non fuerant, percutiebantur in ſecretiori parte natium : & aſcendebat ululatus uniuſcujuſque civitatis in cœlum.

CAPUT VI.

Philiſthæi arcam cum muribus & anis aureis, ſuorum ſacerdotum conſilio, à ſe remittunt per vaccas lactantes & novum plauſtrum uſque Bethſames : ubi vaccas ſuper ligna plauſtri Bethſamitæ immolaverunt, plurimis de populo ac plebe à Domino interemptis, quòd arcam Dei conſpexiſſent.

1. FUit ergo arca Domini in regione Philiſthinorum ſeptem menſibus.

2. Et vocaverunt Philiſthiim ſacerdotes & divinos, dicentes : Quid faciemus de arca Domini ? indicate nobis quomodo remittamus eam in locum ſuum. Qui dixerunt :

3. Si remittitis arcam Dei Iſrael, nolite dimittere eam vacuam, ſed quod debetis, reddite ei pro peccato, & tunc curabimini : & ſcietis quare non recedat manus ejus à vobis.

4. Qui dixerunt : Quid eſt quod pro delicto reddere debeamus ei ? Reſponderuntque illi :

5. Juxta numerum provinciarum Philiſthinorum, quinque anos aureos facietis, & quinque mures aureos : quia plaga una fuit omnibus vobis, & ſatrapis veſtris. Facietiſque ſimilitudines anorum veſtrorum, & ſimilitudines murium, qui demoliti ſunt terram. Et dabitis Deo Iſrael gloriam : ſi fortè relevet manum ſuam à vobis, & à diis veſtris, & à terra veſtra.

6. Quare aggravatis corda veſtra, ſicut aggravavit Ægyptus, & Pharao cor ſuum ? ‖ Exod. 12. 31. nonne poſtquàm percuſſus eſt, tunc dimiſit eos, & abierunt?

7. Nunc ergo arripite & facite plauſtrum novum unum : & duas vaccas fœtas, quibus non eſt impoſitum jugum, jungite in plauſtro, & recludite vitulos earum domi.

8. Tolletiſque arcam Domini, & ponetis in plauſtro, & vaſa aurea, quæ exſolviſtis ei pro delicto, ponetis in capſellam ad latus ejus : & dimittite eam ut vadat.

9. Et aſpicietis : & ſi quidem per viam finium ſuorum aſcenderit contra Bethſames, ipſe fecit nobis hoc malum grande : ſin autem, minimè : ſciemus quia nequaquam manus ejus tetigit nos, ſed caſu accidit.

10. Fecerunt ergo illi hoc modo : & tollentes duas vaccas, quæ lactabant vitulos, junxerunt ad plauſtrum, vituloſque earum concluſerunt domi.

11. Et poſuerunt arcam Dei ſuper plauſtrum, & capſellam, quæ habebat mures aureos & ſimilitudines anorum.

12. Ibant autem in directum vaccæ, per viam quæ ducit Bethſames, & itinere uno gradiebantur, pergentes & mugientes : & non declinabant neque ad dexteram, neque ad ſiniſtram : ſed & ſatrapæ Philiſthiim ſequebantur uſque ad terminos Bethſames.

13. Porrò Bethſamitæ metebant triticum in valle : & elevantes oculos ſuos, viderunt arcam, & gaviſi ſunt cùm vidiſſent.

14. Et plauſtrum venit in agrum Joſue Bethſamitæ, & ſtetit ibi. Erat autem ibi lapis magnus, & conciderunt ligna plauſtri, vaccaſque impoſuerunt ſuper ea holocauſtum Domino.

15. Levitæ autem depoſuerunt arcam Dei, & capſellam, quæ erat juxta eam, in qua erant vaſa aurea, & poſuerunt ſuper lapidem grandem. Viri autem Bethſamitæ obtulerunt holocauſta, & immolaverunt victimas in die illa Domino.

16. Et

16. Et quinque ſatrapæ Philiſthinorum viderunt, & reverſi ſunt in Accaron in die illa.

17. Hi ſunt autem ani aurei, quos reddiderunt Philiſthiim pro delicto, Domino: Azotus unum, Gaza unum, Aſcalon unum, Geth unum, Accaron unum:

18. & mures aureos ſecundùm numerum urbium Philiſthiim, quinque provinciarum, ab urbe murata uſque ad villam quæ erat abſque muro, & uſque ad Abel magnum, ſuper quem poſuerunt arcam Domini, quæ erat uſque in illum diem in agro Joſue Bethſamitis.

19. Percuſſit autem de viris Bethſamitibus, eò quòd vidiſſent arcam Domini: & percuſſit de populo ſeptuaginta viros, & quinquaginta millia plebis. Luxitque populus, eò quòd Dominus percuſſiſſet plebem plaga magna.

20. Et dixerunt viri Bethſamitæ: Quis poterit ſtare in conſpectu Domini Dei ſancti hujus? & ad quem aſcendet à nobis?

21. Miſeruntque nuntios ad habitatores Cariathiarim, dicentes: Reduxerunt Philiſthiim arcam Domini, deſcendite, & reducite eam ad vos.

CAPUT VII.

Reducitur arca in domum Abinadab in Gabaa, & Samuelis hortatu Iſraelitæ ad Dominum converſi Philiſthæos vicerunt, orante pro ipſis Samuele.

Anno M. 2888.
† Adhuc tamen Tabernaculum in *Silo* permanſit. *Judic.* 18. 31. *cum* || 1. *Reg.* 14. 3.
* Ergo anno 2908.

1. VEnerunt * ergo viri Cariathiarim, & reduxerunt arcam Domini, & intulerunt eam in domum Abinadab in Gabaa †: Eleazarum autem filium ejus ſanctificaverunt, ut cuſtodiret arcam Domini.

2. Et factum eſt, ex qua die manſit arca Domini in Cariathiarim, multiplicati ſunt dies (erat quippe jam annus vigeſimus *) & requievit omnis domus Iſrael poſt Dominum.

|| *Deut.* 6. 13. *Matt.* 4. 10.

3. Ait autem Samuel ad univerſam domum Iſrael, dicens: || Si in toto corde veſtro revertimini ad Dominum, auferte deos alienos de medio veſtri, Baalim & Aſtaroth: & præparate corda veſtra Domino, & ſervite ei ſoli, & eruet vos de manu Philiſthiim.

4. Abſtulerunt ergo filii Iſrael Baalim & Aſtaroth, & ſervierunt Domino ſoli.

5. Dixit autem Samuel: Congregate univerſum Iſrael in Maſphath, ut orem pro vobis Dominum.

6. Et convenerunt in Maſphath: hauſeruntque aquam, & effuderunt in conſpectu Domini, & jejunaverunt in die illa, atque dixerunt ibi: Peccavimus Domino. Judicavitque Samuel filios Iſrael in Maſphath.

7. Et audierunt Philiſthiim quòd congregati eſſent filii Iſrael in Maſphath, & aſcenderunt ſatrapæ Philiſthinorum ad Iſrael. Quod cùm audiſſent filii Iſrael, timuerunt à facie Philiſthinorum.

8. Dixeruntque ad Samuelem: Ne ceſſes pro nobis clamare ad Dominum Deum noſtrum, ut ſalvet nos de manu Philiſthinorum.

9. Tulit autem Samuel agnum lactentem unum, & obtulit illum holocauſtum integrum Domino: & clamavit Samuel ad Dominum pro Iſrael, & exandivit eum Dominus.

|| *Confer cum Joſue* 10. 10.

10. Factum eſt autem, cùm Samuel offerret holocauſtum, Philiſthiim iniere prælium contra Iſrael: || intonuit autem Dominus fragore magno in die illa ſuper Philiſthiim, & exterruit eos, & cæſi ſunt à facie Iſrael.

|| *Eccl.* 46. 21.

11. || Egreſſique viri Iſrael de Maſphath, perſecuti ſunt Philiſthæos, & percuſſerunt eos, uſque ad locum qui erat ſubter Bethchar.

12. Tulit autem Samuel lapidem unum, & poſuit eum inter Maſphath & inter Sen: & vocavit nomen loci illius, Lapis adjutorii. Dixitque: Hucuſque auxiliatus eſt nobis Dominus.

13. Et humiliati ſunt Philiſthiim, nec appoſuerunt ultrà ut venirent in terminos Iſrael. Facta eſt itaque manus Domini ſuper Philiſthæos, cunctis diebus Samuelis *.

* i. Ad regnum uſq; Saulis.
† Stationariis quibuſdam militibus alicubi tantùm relictis. *Infr.* 10. 5.

14. Et redditæ ſunt urbes, quas tulerant Philiſthiim ab Iſrael, Iſraeli †, ab Accaron uſque Geth, & terminos ſuos: liberavitque Iſrael de manu Philiſthinorum, eratque pax inter Iſrael & Amorrhæum.

15. Judicabat quoque Samuel Iſraelem cunctis diebus vitæ ſuæ:

16. & ibat per ſingulos annos circuiens Bethel & Galgala & Maſphath, & judicabat Iſraelem in ſupradictis locis:

17. Revertebaturque in Ramatha: ibi enim erat domus ejus, & ibi judicabat Iſraelem: ædificavit etiam ibi altare Domino.

CAPUT VIII.

Filiis Samuelis ad avaritiam declinantibus petit populus ſibi regem: quibus Samuel, jubente Domino, jus regis prædicit, ſed non auditur.

Anno M. 2908. Ant. Chr. 1096.

1. FActum eſt autem cùm ſenuiſſet Samuel, poſuit filios ſuos judices Iſrael.

2. Fuitque nomen filii ejus primogeniti Joel: & nomen ſecundi Abia, judicum in Berſabee.

3. Et non ambulaverunt filii illius in viis ejus: ſed declinaverunt poſt avaritiam, acceperuntque munera, & perverterunt judicium.

4. Congregati ergo univerſi majores natu Iſrael, venerunt ad Samuelem in Ramatha *.

* Ann. M. 2909. ætatis Samuel 60.
|| *Oſeæ* 13. 10. *Act.* 13. 21.

5. Dixeruntque ei: Ecce tu ſenuiſti, & filii tui non ambulant in viis tuis: || conſtitue nobis regem, ut judicet nos, ſicut & univerſæ habent nationes.

6. Diſplicuit ſermo in oculis Samuelis, eò quòd dixiſſet: Da nobis regem, ut judicet nos. Et oravit Samuel ad Dominum.

7. Dixit autem Dominus ad Samuelem: Audi vocem populi in omnibus quæ loquuntur tibi. Non enim te abjecerunt, ſed me, ne regnem ſuper eos.

8. Juxta omnia opera ſua, quæ fecerunt à die qua eduxi eos de Ægypto uſque ad diem hanc: ſicut dereliquerunt me, & ſervierunt diis alienis, ſic faciunt etiam tibi.

9. Nunc ergo vocem eorum audi: verumtamen conteſtare eos, & prædic eis jus regis, qui regnaturus eſt ſuper eos.

10. Dixit itaque Samuel omnia verba Domini ad populum, qui petierat à ſe regem,

11. & ait: Hoc erit jus regis, qui imperaturus eſt vobis: Filios veſtros tollet, & ponet in curribus ſuis, facietque ſibi equites, & præcurſores quadrigarum ſuarum.

12. Et conſtituet ſibi tribunos, & centuriones, & aratores agrorum ſuorum, & meſſores ſegetum, & fabros armorum & curruum ſuorum.

13. Filias quoque veſtras faciet ſibi unguentarias, & focarias, & panificas.

14. Agros

14. Agros quoque veſtros, & vineas, & oliveta optima tollet, & dabit ſervis ſuis.

15. Sed & ſegetes veſtras, & vinearum reditus addecimabit, ut det eunuchis & famulis ſuis.

16. Servos etiam veſtros, & ancillas, & juvenes optimos, & aſinos auferet, & ponet in opere ſuo.

17. Greges quoque veſtros addecimabit, voſque eritis ei ſervi.

18. Et clamabitis in die illa à facie regis veſtri, quem elegiſtis vobis: & non exaudiet vos Dominus in die illa, quia petiſtis vobis regem.

19. Noluit autem populus audire vocem Samuelis, ſed dixerunt: Nequaquam: rex enim erit ſuper nos,

20. & erimus nos quoque ſicut omnes gentes: & judicabit nos rex noſter, & egredietur ante nos, & pugnabit bella noſtra pro nobis.

21. Et audivit Samuel omnia verba populi, & locutus eſt ea in auribus Domini.

22. Dixit autem Dominus ad Samuelem: Audi vocem eorum, & conſtitue ſuper eos
‖ Vide Oſee 13.11 regem. ‖ Et ait Samuel ad viros Iſrael: Vadat unuſquiſque in civitatem ſuam.

CAPUT IX.

Saul quærendo patris aſinas pervenit ad Samuelem, cum quo pranſus eſt, ac nocte hoſpitio receptus.

Eodem ann. 2909. cùm Samuel à morte Eli annos 21. cum dimidio præfuiſſet. Id ex c. 6. 1. cum c. 7. 2. & c. 12. 17. colligere eſt. Vide Chronologiam noſtram.

1. ET erat vir de Benjamin nomine Cis, filius Abiel, filii Seror, filii Bechorath, filii Aphia, filii viri Jemini, fortis robore.

2. Et erat ei filius vocabulo Saul, electus & bonus: & non erat vir de filiis Iſrael melior illo. Ab humero & ſurſum eminebat ſuper omnem populum.

3. Perierant autem aſinæ Cis patris Saul: & dixit Cis ad Saul filium ſuum: Tolle tecum unum de pueris, & conſurgens vade, & quære aſinas. Qui cùm tranſiſſent per montem Ephraim,

4. & per Terram Saliſa, & non inveniſſent, tranſierunt etiam per Terram Salim, & non erant: ſed & per Terram Jemini, & minimè repererunt.

5. Cùm autem veniſſent in Terram Suph, dixit Saul ad puerum qui erat cum eo: Veni & revertamur, ne fortè dimiſerit pater meus aſinas, & ſolicitus ſit pro nobis.

6. Qui ait ei: Ecce vir Dei eſt in civitate hac, vir nobilis; omne quod loquitur, ſine ambiguitate venit. Nunc ergo eamus illuc, ſi fortè indicet nobis de via noſtra, propter quam venimus.

7. Dixitque Saul ad puerum ſuum: Ecce ibimus: quid feremus ad virum Dei? panis defecit in ſitarciis noſtris: & ſportulam non habemus, ut demus homini Dei, nec quidquam aliud.

8. Rurſum puer reſpondit Sauli, & ait: Ecce inventa eſt in manu mea quarta pars ſtateris argenti, demus homini Dei, ut indicet nobis viam noſtram.

9. (Olim in Iſrael ſic loquebatur unuſquiſque vadens conſulere Deum: Venite & eamus ad Videntem. Qui enim Propheta dicitur hodie, vocabatur olim Videns.)

10. Et dixit Saul ad puerum ſuum: Optimus ſermo tuus. Veni, eamus. Et ierunt in civitatem, in qua erat vir Dei.

11. Cùmque aſcenderent clivum civitatis, invenerunt puellas ingredientes ad hauriendam aquam, & dixerunt eis: Num hic eſt Videns?

12. Quæ reſpondentes, dixerunt illis: Hìc eſt: ecce ante te, feſtina nunc: hodie enim venit in civitatem, quia ſacrificium eſt hodie populi in excelſo.

13. Ingredientes urbem, ſtatim invenietis eum antequàm aſcendat excelſum ad veſcendum. Neque enim comeſurus eſt populus donec ille veniat: quia ipſe benedicit hoſtiæ, & deinceps comedunt qui vocati ſunt. Nunc ergo conſcendite, quia hodie reperietis eum.

14. Et aſcenderunt in civitatem. Cùmque illi ambularent in medio urbis, apparuit Samuel egrediens obviàm eis, ut aſcenderet in excelſum.

15. ‖ Dominus autem revelaverat auricu- *Act 13.21.*
lam Samuelis ante unam diem quàm veniret Saul, dicens:

16. Hac ipſa hora, quæ nunc eſt, cras mittam virum ad te de Terra Benjamin, & unges eum ducem ſuper populum meum Iſrael: & ſalvabit populum meum de manu Philiſthinorum: quia reſpexi populum meum, venit enim clamor eorum ad me.

17. Cùmque aſpexiſſet Samuel Saulem, Dominus dixit ei: Ecce vir quem dixeram tibi, iſte dominabitur populo meo.

18. Acceſſit autem Saul ad Samuelem in medio portæ, & ait: Indica, oro, mihi ubi eſt domus Videntis.

19. Et reſpondit Samuel Sauli dicens: Ego ſum Videns. Aſcende ante me in excelſum, ut comedatis mecum hodie, & dimittam te manè: & omnia quæ ſunt in corde tuo, indicabo tibi.

20. Et de aſinis, quas nudiuſtertius perdidiſti, ne ſolicitus ſis, quia inventæ ſunt. Et cujus erunt optima quæque Iſrael? nonnè tibi & omni domui patris tui?

21. Reſpondens autem Saul, ait: Numquid non filius Jemini ego ſum, de minima tribu Iſrael, & cognatio mea noviſſima inter omnes familias de tribu Benjamin? quare ergo locutus es mihi ſermonem iſtum?

22. Aſſumens itaque Samuel Saulem, & puerum ejus, introduxit eos in triclinium, & dedit eis locum in capite eorum qui fuerant invitati. Erant enim quaſi triginta viri.

23. Dixitque Samuel coco: Da partem, quam dedi tibi, & præcepi ut reponeres ſeorſum apud te.

24. Levavit autem cocus armum, & poſuit ante Saul. Dixitque Samuel: Ecce quod remanſit, pone ante te, & comede: quia de induſtria ſervatum eſt tibi, quando populum vocavi. Et comedit Saul cum Samuele in die illa.

25. Et deſcenderunt de excelſo in oppidum, & locutus eſt cum Saule in ſolario: ſtravitque Saul in ſolario, & dormivit.

26. Cùmque manè ſurrexiſſent, & jam eluceſceret, vocavit Samuel Saulem in ſolario, dicens: Surge, & dimittam te. Et ſurrexit Saul: egreſſique ſunt ambo, ipſe videlicet, & Samuel.

27. Cùmque deſcenderent in extrema parte civitatis, Samuel dixit ad Saul: Dic puero ut antecedat nos, & tranſeat: tu autem ſubſiſte paulisper, ut indicem tibi verbum Domini.

CA-

CAPUT X.

Ungitur Saul in regem à Samuele, datis ac ſuccedentibus ſignis, prophetat inter prophetas, & miſſis ſortibus à Samuele confirmatur in regem: lex regni in libro ſcripta, coram Domino reponitur.

Eodem an. 2509. 1. TUlit ‖ autem Samuel lenticulam olei,
& effudit ſuper caput ejus, & deo-
ſculatus eſt eum, & ait: Ecce, unxit te Do-
minus ſuper hæreditatem ſuam in principem *,
* Regnavit autem Saul an. 40 *Act.* 13. 21 & liberabis populum ſnum de manibus ini-
micorum ejus, qui in circuitu ejus ſunt. Et
hoc tibi ſignum, quia unxit te Deus in prin-
cipem.
2. Cùm abjeris hodie à me, invenies duos vi-
ros juxta ſepulchrum Rachel in finibus Benja-
min, in Meridiem, dicentque tibi: Inventæ
ſunt aſinæ, ad quas jeras perquirendus: & in-
termiſſis pater tuus aſinis, ſolicitus eſt pro vo-
bis, & dicit: Quid faciam de filio meo?
3. Cùmque abjeris inde, & ultrà tranſieris,
& veneris ad quercum Thabor, invenient te
ibi tres viri aſcendentes ad Deum in Bethel,
unus portans tres hædos, & alius tres tortas
panis, & alius portans lagenam vini.
4. Cùmque te ſalutaverint, dabunt tibi duos
panos, & accipies de manu eorum.
5. Poſt hæc venies in collem Dei, ubi eſt
ſtatio Philiſthinorum: & cùm ingreſſus fueris
ibi urbem, obvium habebis gregem propheta-
rum deſcendentium de excelſo, & ante eos
pſalterium & tympanum, & tibiam, & ci-
tharam ipſoſque prophetantes.
6. Et inſiliet in te Spiritus Domini, &
prophetabis cum eis, & mutaberis in virum
alium.
7. Quando ergo evenerint ſigna hæc om-
nia tibi, fac quæcumque invenerit manus tua,
quia Dominus tecum eſt.
8. Et deſcendes ante me in Galgala, (ego
quippe deſcendam ad te) nt offeras oblatio-
nem, & immoles victimas pacificas: ſeptem
‖ *Inf.* 13. 8. diebus expectabis, ‖ donec veniam ad te, &
oſtendam tibi quid facias.
9. Itaque cùm avertiſſet humerum ſuum ut
abiret à Samuele, immutavit ei Deus cor alind,
& venerunt omnia ſigna hæc in die illa.
10. Veneruntque ad prædictum collem, &
ecce cuneus prophetarum obvius ei: & inſi-
luit ſuper eum Spiritus Domini, & propheta-
vit in medio eorum.
11. Videntes autem omnes qui noverant
eum heri & nudiuſtertius, quòd eſſet cum
prophetis, & prophetaret, dixerunt ad invi-
cem: Quænam res accidit filio Cis? num &
Saul inter prophetas?
12. Reſponditque alius ad alterum, di-
cens: Et quis pater eorum? propterea ver-
ſum eſt in proverbium: ‖ Num & Saul in- ‖ *Infr.* 19. 24.
ter prophetas?
13. Ceſſavit autem prophetare, & venit
ad excelſum.
14. Dixitque patruus Saul ad eum, & ad pue-
rum ejus: Quò abiſtis? Qui reſponderunt:
Quærere aſinas: quas cùm non reperiſſemus,
venimus ad Samnelem.
15. Et dixit ei patruus ſuus: Indica mihi
qnid dixerit tibi Samuel.
16. Et ait Saul ad patruum ſuum: Indica-
vit nobis qnia inventæ eſſent aſinæ. De ſer-
mone autem regni non indicavit ei quem lo-
cutus fuerat ei Samuel.
17. Et convocavit Samuel populum ad Do-
minum in Maſpha:
18. & ait ad filios Iſrael: Hæc dicit Domi-
nus Deus Iſrael: Ego eduxi Iſrael de Ægypto,
& erui vos de manu Ægyptiorum, & de ma-
nu omnium regum qui affligebant vos.
19. Vos autem hodie projeciſtis Deum ve-
ſtrum, qui ſolus ſalvavit vos de univerſis
malis & tribulationibus veſtris: & dixiſtis:
‖ Nequaquam: ſed regem conſtitue ſuper ‖ *Sup.* 8. 19.
nos. Nunc ergo ſtate coram Domino per tri-
bus veſtras, & per familias.
20. Et applicuit Samuel omnes tribus Iſ-
rael, & cecidit ſors tribus Benjamin.
21. Et applicuit tribum Benjamin & co-
gnationes ejus, & cecidit cognatio Metri, &
pervenit uſque ad Saul filium Cis. Quæſierunt
ergo eum, & non eſt inventus.
22. Et conſuluerunt poſt hæc Dominum,
utrumnam venturus eſſet illuc. Reſponditque
Dominus: Ecce abſconditus eſt domi.
23. Cncurrerunt itaque & tulerunt eum
inde: ſtetitque in medio populi, & altior fuit
nniverſo populo ab humero & ſurſum.
24. Et ait Samuel ad omnem populum: Cer-
tè videtis quem elegit Dominus, quoniam non

ſit ſimilis illi in omni populo. Et clamavit omnis populus, & ait: Vivat Rex.

25. Locutus eſt autem Samuel ad populum legem regni, & ſcripſit in libro, & repoſuit coram Domino: & dimiſit Samuel omnem populum, ſingulos in domum ſuam.

26. Sed & Saul abiit in domum ſuam in Gabaa: & abiit cum eo pars exercitus, quorum tetigerat Deus corda.

27. Filii verò Belial dixerunt: Num ſalvare nos poterit iſte? Et deſpexerunt eum, & non attulerunt ei munera: ille verò diſſimulabat ſe audire.

CAPUT XI.

Saul, irruente in ipſum Spiritu Domini, diviſiſque ſuis bobus, populum ad bellum convocat, vincitque Naas regem Ammonitarum, liberatis viris Jabes Galaad, & regnum ejus inſtauratur in Galgala.

Eodem an. 1909. Ant. Chr. 1095.

1. ET factum eſt quaſi poſt menſem, aſcendit Naas Ammonites, & pugnare cœpit adverſum Jabes Galaad. Dixeruntque omnes viri Jabes ad Naas: Habeto nos fœderatos, & ſerviemus tibi.

2. Et reſpondit ad eos Naas Ammonites: In hoc feriam vobiſcum fœdus, ut eruam omnium veſtrùm oculos dextros, ponamque vos opprobrium in univerſo Iſrael.

3. Et dixerunt ad eum ſeniores Jabes: Concede nobis ſeptem dies, ut mittamus nuntios ad univerſos terminos Iſrael: & ſi non fuerit qui defendat nos, egrediemur ad te.

4. Venerunt ergo nuntii in Gabaa Saulis: & locuti ſunt verba hæc, audiente populo: & levavit omnis populus vocem ſuam, & flevit.

5. Et ecce Saul veniebat, ſequens boves de agro, & ait: Quid habet populus quòd plorat? Et narraverunt ei verba virorum Jabes.

6. Et inſilivit Spiritus Domini in Saul, cùm audiſſet verba hæc, & iratus eſt furor ejus nimis.

7. Et aſſumens utrumque bovem, concidit in fruſta, miſitque in omnes terminos Iſrael per manum nuntiorum, dicens: Quicumque non exierit, & ſecutus fuerit Saul & Samuel, ſic fiet bobus ejus. Invaſit ergo timor Domini populum, & egreſſi ſunt quaſi vir unus.

8. Et recenſuit eos in Bezech: fueruntque filiorum Iſrael trecenta millia: virorum autem Juda triginta millia.

9. Et dixerunt nuntiis, qui venerant: Sic dicetis viris, qui ſunt in Jabes Galaad: Cras erit vobis ſalus, cùm incaluerit ſol. Venerunt ergo nuntii, & annuntiaverunt viris Jabes, qui lætati ſunt.

10. Et dixerunt: Manè exibimus ad vos: & facietis nobis omne quod placuerit vobis.

11. Et factum eſt, cùm dies craſtinus veniſſet, conſtituit Saul populum in tres partes: & ingreſſus eſt media caſtra in vigilia matutina, & percuſſit Ammon uſque dum incaleſceret dies: reliqui autem diſperſi ſunt, ita ut non relinquerentur in eis duo pariter.

‖ *Sup. 10. 27.*

12. Et ait populus ad Samuelem: ‖ Quis eſt iſte qui dixit: Saul num regnabit ſuper nos? Date viros, & interficiemus eos.

13. Et ait Saul: Non occidetur quiſquam in die hac, quia hodie fecit Dominus ſalutem in Iſrael.

14. Dixit autem Samuel ad populum: Venite, & eamus in Galgala, & innovemus ibi regnum.

15. Et perrexit omnis populus in Galgala, & fecerunt ibi regem Saul coram Domino in Galgala, & immolaverunt ibi victimas pacificas coram Domino. Et lætatus eſt ibi Saul, & cuncti viri Iſrael nimis.

CAPUT XII.

Samuel populi judicio probatus innocens, Iſraelem ingratitudinis arguit, datis è cœlo ſignis, hortaturque ut Domino adhæreant, non ceſſans pro ipſis orare.

Eodem an. 2909.

1. DIxit autem Samuel ad univerſum Iſrael: Ecce audivi vocem veſtram, juxta omnia quæ locuti eſtis ad me, & conſtitui ſuper vos regem.

2. Et nunc rex graditur ante vos: ego autem ſenui, & incanui: porrò filii mei vobiſcum ſunt: itaque converſatus coram vobis ab adoleſcentia mea uſque ad hanc diem, ecce preſtò ſum.

‖ *Eccli 46. 22.*

3. ‖ Loquimini de me coram Domino, & coram Chriſto ejus, utrùm bovem cujuſquam tulerim, aut aſinum: ſi quempiam calumniatus ſum, ſi oppreſſi aliquem, ſi de manu cujuſquam munus accepi: & contemnam illud hodie, reſtituamque vobis.

4. Et dixerunt: Non es calumniatus nos, neque oppreſſiſti, neque tuliſti de manu alicujus quippiam.

5. Dixitque ad eos: Teſtis eſt Dominus adverſum vos, & teſtis Chriſtus ejus in die hac, quia non inveneritis in manu mea quippiam. Et dixerunt: Teſtis.

6. Et ait Samuel ad populum: Dominus, qui fecit Moyſen & Aaron, & eduxit patres noſtros de Terra Ægypti.

7. Nunc ergo ſtate, ut judicio contendam adverſum vos coram Domino, de omnibus miſericordiis Domini, quas fecit vobiſcum, & cum patribus veſtris:

‖ *Gen. 46. 5.*

8. ‖ quo modo Jacob ingreſſus eſt in Ægyptum, & clamaverunt patres veſtri ad Dominum: & miſit Dominus Moyſen & Aaron, & eduxit patres veſtros de Ægypto: & collocavit eos in loco hoc.

‖ *Judic. 4. 2.*

9. Qui obliti ſunt Domini Dei ſui, ‖ & tradidit eos in manu Siſaræ magiſtri militiæ Haſor, & in manu Philiſthinorum, & in manu regis Moab, & pugnaverunt adverſum eos.

10. Poſteà autem clamaverunt ad Dominum, & dixerunt: Peccavimus, quia dereliquimus Dominum, & ſervivimus Baalim & Aſtaroth: nunc ergo erue nos de manu inimicorum noſtrorum, & ſerviemus tibi.

‖ *Judic. 6. 14.* * *Is quoque Jair dicitur.* *Judic. 9. 14*

11. ‖ Et miſit Dominus Jerobaal, & Badan *, & Jephte, & Samuel, & eruit vos de manu inimicorum veſtrorum per circuitum, & habitaſtis confidenter.

‖ *Sup. 8. 19. & 10. 19.*

12. Videntes autem quòd Naas rex filiorum Ammon veniſſet adverſum vos, dixiſtis mihi: ‖ Nequaquam, ſed rex imperabit nobis: cùm Dominus Deus veſter regnaret in vobis.

13. Nunc ergo præſtò eſt rex veſter, quem elegiſtis & petiſtis: ecce dedit vobis Dominus regem.

Digitized by Google

14. Si timueritis Dominum, & ſervieritis ei, & audieritis vocem ejus, & non exaſperaveritis os Domini: eritis & vos, & rex qui imperat vobis, ſequentes Dominum Deum veſtrum.

15. Si autem non audieritis vocem Domini, ſed exaſperaveritis ſermones ejus, erit manus Domini ſuper vos, & ſuper patres veſtros.

16. Sed & nunc ſtate, & videte rem iſtam grandem, quam facturus eſt Dominus in conſpectu veſtro.

17. Numquid non meſſis tritici eſt hodie? invocabo Dominum, & dabit voces & pluvias: & ſcietis, & videbitis, quia grande malum feceritis vobis in conſpectu Domini, petentes ſuper vos regem.

18. Et clamavit Samuel ad Dominum, & dedit Dominus voces & pluvias in illa die.

19. Et timuit omnis populus nimis Dominum & Samuelem, & dixit univerſus populus ad Samuelem: Ora pro ſervis tuis ad Dominum Deum tuum, ut non moriamur. Addidimus enim univerſis peccatis noſtris malum, ut peteremus nobis regem.

20. Dixit autem Samuel ad populum: Nolite timere, vos feciſtis univerſum malum hoc: verumtamen nolite recedere à tergo Domini, ſed ſervite Domino in omni corde veſtro.

21. Et nolite declinare poſt vana, quæ non proderunt vobis, neque eruent vos, quia vana ſunt.

22. Et non derelinquet Dominus populum ſuum propter nomen ſuum magnum: quia juravit Dominus facere vos ſibi populum.

23. Abſit autem à me hoc peccatum in Dominum, ut ceſſem orare pro vobis, & docebo vos viam bonam & rectam.

24. Igitur timete Dominum, & ſervite ei in veritate, & ex toto corde veſtro. Vidiſtis enim magnifica quæ in vobis geſſerit.

25. Quòd ſi perſeveraveritis in malitia: & vos & rex veſter pariter peribitis.

CAPUT XIII.

Victi à Saule Philiſthæi maximo apparatu adverſus Iſraelem armantur; territi Hebræi in antris latitant; & Saul quia non expectato Samuelis adventu obtulit holocauſtum, reprobatus à Domino dicitur: de cautela Philiſthæorum ut Iſraelitæ armis ſpoliarentur.

1. Filius unius anni erat *Saul cùm regnare cœpiſſet, duobus autem annis † regnavit ſuper Iſrael.

* Id eſt, unus effluxerat annus poſt devictos à Samuele Philiſthæos, ut Docti quidam explicant. † id eſt, à jugo Philiſthinorum liber. Qui ab hoc ann. 2911. totum Iſrael gravi & diuturna ſervitute oppreſſerunt.

2. Et elegit ſibi Saul tria millia de Iſrael: & erant cum Saul duo millia in Machmas, & in monte Bethel: mille autem cum Jonatha in Gabaa Benjamin. Porrò cæterum populum remiſit unumquemque in tabernacula ſua.

3. Et percuſſit Jonathas ſtationem Philiſthinorum, quæ erat in Gabaa. Quod cùm audiſſent Philiſthiim, Saul cecinit buccina in omni terra, dicens: Audiant Hebræi.

4. Et univerſus Iſrael audivit hujuſcemodi famam: Percuſſit Saul ſtationem Philiſthinorum: & erexit ſe Iſrael adverſus Philiſthiim. Clamavit ergo populus poſt Saul in Galgala.

5. Et Philiſthiim congregati ſunt ad præliandum contra Iſrael, triginta millia curruum, & ſex millia equitum, & reliquum vulgus, ſicut arena quæ eſt in littore maris plurima. Et aſcendentes caſtrametati ſunt in Machmas ad Orientem Bethaven.

6. Quod cùm vidiſſent viri Iſrael ſe in arcto poſitos, (afflictus enim erat populus) abſconderunt ſe in ſpeluncis, & in abditis, in petris quoque, & in antris, & in ciſternis.

7. Hebræi autem tranſierunt Jordanem in Terram Gad & Galaad. Cùmque adhuc eſſet Saul in Galgala, univerſus populus perterritus eſt, qui ſequebatur eum.

8. Et expectavit ſeptem diebus juxta placitum Samuelis, ‖ & non venit Samuel in Galgala, dilapſuſque eſt populus ab eo. ‖ Sup. 10. 8.

9. Ait ergo Saul: Afferte mihi holocauſtum, & pacifica. Et obtulit holocauſtum.

10. Cùmque compleſſet offerens holocauſtum, ecce Samuel veniebat: & egreſſus eſt Saul obviam ei ut ſalutaret eum.

11. Locutuſque eſt ad eum Samuel: Quid feciſti? Reſpondit Saul: Quia vidi quòd populus dilaberetur à me, & tu nun veneras juxta placitos dies, porrò Philiſthiim congregati fuerant in Machmas,

12. dixi: Nunc deſcendent Philiſthiim ad me in Galgala, & faciem Domini non placavi. Neceſſitate compulſus, obtuli holocauſtum.

13. Dixitque Samuel ad Saul: ‖ Stultè egiſti, nec cuſtodiſti mandata Domini Dei tui, quæ præcepit tibi. Quod ſi non feciſſes, jam nunc præparaſſet Dominus regnum tuum ſuper Iſrael in ſempiternum, ‖ Infr. 15. 22.

14. ſed nequaquam regnum tuum ultrà conſurget. ‖ Quæſivit Dominus ſibi virum juxta cor ſuum: & præcepit ei Dominus ut eſſet dux ſuper populum ſuum, eò quòd non ſervaveris quæ præcepit Dominus. ‖ Act. 13. 22. Hæc autem de Davide dicta videntur eodem anno M. 2913. atque adeò annis 8. antequam naſceretur. Id. Infr. 16. 1.

15. Surrexit autem Samuel, & aſcendit de Galgalis in Gabaa Benjamin. Et reliqui populi aſcenderunt poſt Saul obviam populo; qui expugnabant eos venientes de Galgala in Gabaa, in colle Benjamin. Et recenſuit Saul populum, qui inventi fuerant cum eo, quaſi ſexcentos viros.

16. Et Saul & Jonathas filius ejus, populuſque qui inventus fuerat cum eis, erat in Gabaa Benjamin: porrò Philiſthiim conſederant in Machmas.

17. Et egreſſi ſunt ad prædandum de caſtris Philiſthinorum tres cunei. Unus cuneus pergebat contra viam Ephra ad Terram Saul:

18. porrò alius ingrediebatur per viam Beth-horon: tertius autem verterat ſe ad iter termini imminentis valli Seboim contra deſertum.

19. Porrò faber ferrarius non inveniebatur in omni Terra Iſrael. Caverant enim Philiſthiim, ne fortè facerent Hebræi gladium aut lanceam.

20. Deſcendebat ergo omnis Iſrael ad Philiſthiim, ut exacueret unuſquiſque vomerem ſuum, & ligonem, & ſecurim, & ſarculum.

21. Retuſæ itaque erant acies vomerum, & ligonum, & tridentum, & ſecurium, uſque ad ſtimulum corrigendum.

22. Cùmque veniſſet dies prælii, non eſt inventus enſis & lancea in manu totius po-

puli, qui erat cum Saule & Jonatha, excepto Saul & Jonatha filio ejus.

23. Egreſſa eſt autem ſtatio Philiſthiim, ut tranſcenderet in Machmas.

CAPUT XIV.

Jonathas Domino fidens, cum armigero ſuo Philiſthæos diſperſit; verùm poſt victoriam, melle guſtato, ob patris juramentum mortem comminatum, populi auxilio vix evaſit.

1. ET accidit quadam die ut diceret Jonathas filius Saul ad adoleſcentem armigerum ſuum: Veni, & tranſeamus ad ſtationem Philiſthinorum, quæ eſt trans locum illum. Patri autem ſuo hoc ipſum non indicavit.

2. Porrò Saul morabatur in extrema parte Gabaa, ſub malogranato, quæ erat in Magron: & erat populus cum eo quaſi ſexcentorum virorum.

3. Et Achias filius Achitob fratris Ichabod
‖ Sup. 4. 21. filii Phinees, ‖ qui ortus fuerat ex Heli ſacerdote Domini in Silo, portabat ephod. Sed & populus ignorabat quò iſſet Jonathas.

4. Erant autem inter aſcenſus, per quos nitebatur Jonathas tranſire ad ſtationem Philiſthinorum, eminentes petræ ex utraque parte, & quaſi in modum dentium ſcopuli hinc & inde prærupti, nomen uni Boſes, & nomen alteri Sene:

5. unus ſcopulus prominens ad Aquilonem ex adverſo Machmas, & alter ad Meridiem contra Gabaa.

6. Dixit autem Jonathas ad adoleſcentem armigerum ſuum: Veni, tranſeamus ad ſtationem incircumciſorum horum, ſi fortè faciat Dominus pro nobis: quia non eſt Domino difficile ſalvare, vel in multis, vel in paucis.

7. Dixitque ei armiger ſuus: Fac omnia quæ placent animo tuo: perge quò cupis, & ero tecum ubicumque volueris.

8. Et ait Jonathas: Ecce nos tranſimus ad viros iſtos. Cùmque apparuerimus eis,

9. ſi taliter locuti fuerint ad nos, Manete donec veniamus ad vos: ſtemus in loco noſtro, nec aſcendamus ad eos.

10. Si autem dixerint: Aſcendite ad nos: aſcendamus, quia tradidit eos Dominus in manibus noſtris: hoc erit nobis ſignum.

11. Apparuit igitur uterque ſtationi Philiſthinorum: dixeruntque Philiſthiim: En Hebræi egrediuntur de cavernis, in quibus abſconditi fuerant.

12. Et locuti ſunt viri de ſtatione ad Jonatham, & ad armigerum ejus, dixeruntque: Aſcendite ad nos, & oſtendemus vobis rem. Et ait Jonathas ad armigerum ſuum: Aſcen-
‖ 1. Mac. 4. 10. damus, ſequere me: ‖ tradidit enim Dominus eos in manus Iſrael.

13. Aſcendit autem Jonathas manibus & pedibus reptans, & armiger ejus poſt eum. Itaque alii cadebant ante Jonatham, alios armiger ejus interficiebat ſequens eum.

14. Et facta eſt plaga prima, qua percuſſit Jonathas & armiger ejus, quaſi viginti virorum, in media parte jugeri, quam par boum in die arare conſuevit.

15. Et factum eſt miraculum in caſtris, per agros: ſed & omnis populus ſtationis eorum, qui ierant ad prædandum, obſtupuit, & conturbata eſt terra: & accidit quaſi miraculum à Deo.

16. Et reſpexerunt ſpeculatores Saul, qui erant in Gabaa Benjamin, & ecce multitudo proſtrata, & huc illucque diffugiens.

17. Et ait Saul populo, qui erat cum eo: Requirite, & videte quis abierit ex nobis. Cùmque requiſiſſent, repertum eſt non adeſſe Jonatham, & armigerum ejus.

18. Et ait Saul ad Achiam: Applica arcam Dei. (Erat enim ibi arca Dei in die illa cum filiis Iſrael.)

19. Cùmque loqueretur Saul ad ſacerdotem, tumultus magnus exortus eſt in caſtris Philiſthinorum: creſcebatque paulatim, & clariùs reſonabat. Et ait Saul ad ſacerdotem: Contrahe manum tuam.

20. Conclamavit ergo Saul, & omnis populus qui erat cum eo, & venerunt uſque ad locum certaminis: & ecce verſus fuerat gladius uniuſcujuſque ad proximum ſuum, & cædes magna nimis.

21. Sed & Hebræi qui fuerant cum Philiſthiim heri & nudiuſtertius, aſcenderantque cum eis in caſtris, reverſi ſunt ut eſſent cum Iſrael, qui erant cum Saul & Jonatha.

22. Omnes quoque Iſraelitæ qui ſe abſconderant in monte Ephraim, audientes quòd fugiſſent Philiſthæi, ſociaverunt ſe cum ſuis in prælio. Et erant cum Saul, quaſi decem millia virorum.

23. Et ſalvavit Dominus in die illa Iſrael. Pugna autem pervenit uſque ad Bethaven.

24. Et viri Iſrael ſociati ſunt ſibi in die illa: adjuravit autem Saul populum, dicens: Maledictus vir, qui comederit panem uſque ad veſperam, donec ulciſcar de inimicis meis. Et non manducavit univerſus populus panem:

25. omneque terræ vulgus venit in ſaltum, in quo erat mel ſuper faciem agri.

26. Ingreſſus eſt itaque populus ſaltum, & & apparuit fluens mel, nulluſque applicuit manum ad os ſuum. Timebat enim populus juramentum.

27. Porrò Jonathas non audierat cùm adjuraret pater ejus populum: extenditque ſummitatem virgæ, quam habebat in manu, & intinxit in favum mellis: & convertit manum ſuam ad os ſuum, & illuminati ſunt oculi ejus.

28. Reſpondenſque unus de populo, ait: Jurejurando conſtrinxit pater tuus populum, dicens: Maledictus vir, qui comederit panem hodie, (defecerat autem populus.)

29. Dixitque Jonathas: Turbavit pater meus terram: vidiſtis ipſi quia illuminati ſunt oculi mei, eò quòd guſtaverim paululum de melle iſto:

30. quantò magis ſi comediſſet populus de præda inimicorum ſuorum, quam reperit? nonne major plaga facta fuiſſet in Philiſthiim?

31. Percuſſerunt ergo in die illa Philiſthæos à Machmis uſque in Ahialon. Defatigatus eſt autem populus nimis:

32. & verſus ad prædam, tulit oves, & boves, & vitulos, & mactaverunt in terra: comeditque populus cum ſanguine.

33. Nuntiaverunt autem Sauli dicentes, quòd populus peccaſſet Domino, comedens cum ſanguine. Qui ait: Prævaricati eſtis: volvite ad me jam nunc ſaxum grande.

34. Et dixit Saul: Diſpergimini in vul-

gus, & dicite eis, ut adducat ad me unuſquiſque bovem ſuum & arietem, & occidite ſuper iſtud, & veſcimini, & non peccabitis Domino comedentes cum ſanguine. Adduxit itaque omnis populus unuſquiſque bovem in manu ſua uſque ad noctem: & occiderunt ibi.

35. Ædificavit autem Saul altare Domino; tuncque primùm cœpit ædificare altare Domino.

36. Et dixit Saul: Irruamus ſuper Philiſthæos nocte, & vaſtemus eos uſquedum illuceſcat manè, nec relinquamus ex eis virum. Dixitque populus: Omne quod bonum videtur in oculis tuis, fac. Et ait ſacerdos: Accedamus huc ad Deum.

37. Et conſuluit Saul Dominum: Num perſequar Philiſthiim? ſi trades eos in manus Iſrael? Et non reſpondit ei in die illa.

38. Dixitque Saul: Applicate huc univerſos angulos populi: & ſcitote, & videte, per quem acciderit peccatum hoc hodie.

39. Vivit Dominus ſalvator Iſrael, quia ſi per Jonatham filium meum factum eſt, abſque retractatione morietur. Ad quod nullus contradixit ei de omni populo.

40. Et ait ad univerſum Iſrael: Separamini vos in partem unam, & ego cum Jonatha filio meo ero in parte altera. Reſponditque populus ad Saul: Quod bonum videtur in oculis tuis, fac.

41. Et dixit Saul ad Dominum Deum Iſrael: Domine Deus Iſrael da indicium: quid eſt quòd non reſponderis ſervo tuo hodie? Si in me, aut in Jonatha filio meo eſt iniquitas hæc, da oſtenſionem: aut ſi hæc iniquitas eſt in populo tuo, da ſanctitatem. Et deprehenſus eſt Jonathas & Saul, populus autem exivit.

42. Et ait Saul: Mittite ſortem inter me, & inter Jonatham filium meum. Et captus eſt Jonathas.

43. Dixit autem Saul ad Jonatham: Indica mihi quid feceris. Et indicavit ei Jonathas, & ait: Guſtans guſtavi in ſummitate virgæ, quæ erat in manu mea, paululum mellis, & ecce ego morior.

44. Et ait Saul: Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, quia morte morieris Jonatha.

45. Dixitque populus ad Saul: Ergone Jonathas morietur, qui fecit ſalutem hanc magnam in Iſrael? hoc nefas eſt: vivit Dominus, ſi ceciderit capillus de capite ejus in terram, quia cum Deo operatus eſt hodie. Liberavit ergo populus Jonatham, ut non moreretur.

46. Receſſitque Saul, nec perſecutus eſt Philiſthiim: porrò Philiſthiim abjerunt in loca ſua.

47. Et Saul, confirmato * regno ſuper Iſrael, pugnabat per circuitum adverſum omnes inimicos ejus †, contra Moab, & filios Ammon, & Edom, & reges Soba, & Philiſthæos: & quocumque ſe verterat, ſuperabat.

** Id eſt quaſi denuò recuperato:* ſcilicet excuſſo aliquatenus Philiſthæorû jugo. Unde colligere eſt prædicta bella aliquamdiu perduraſſe puta annos 10. ad annum uſque 1919. † in quibus debellandis aliquot iterum annos impendit. puta ad annum uſque 1919. * Puta anno ſequenti 1910.

48. Congregatoque exercitu, percuſſit Amalec *, & eruit Iſrael de manu vaſtatorum ejus.

49. Fuerunt autem filii Saul, Jonathas, & Jeſſui, & Melchiſua: & nomina duarum filiarum ejus, nomen primogenitæ Merob, & nomen minoris Michol.

50. Et nomen uxoris Saul, Achinoam filia Achimaas: & nomen principis militiæ ejus Abner, filius Ner, patruelis Saul.

51. Porrò Cis fuit pater Saul, & Ner pater Abner, filius Abiel.

52. Erat autem bellum potens adverſam Philiſthæos omnibus diebus Saul. Nam quemcumque viderat Saul virum fortem, & aptum ad prælium, ſociabat eum ſibi.

CAPUT XV.

Saul miſſus à Domino ad delendum funditus Amalec, Agag eorum regem multamque prædam reſervans, inobedientiæ arguitur, commendata obedientia, ideoque à regno rejicitur; interfectoque Agag, Saul reprobatus à Samuele lugetur.

1. ET dixit Samuel ad Saul: Me miſit Dominus, ut ungerem te in regem ſuper populum ejus Iſrael: nunc ergo audi vocem Domini:

2. Hæc dicit Dominus exercituum: Recenſui quæcumque fecit Amalec Iſraeli, || quomodo reſtitit ei in via cùm aſcenderet de Ægypto.

|| Exod. 17. 8.

3. Nunc ergo vade, & percute Amalec, & demolire univerſa ejus: non parcas ei, & non concupiſcas ex rebus ipſius aliquid: ſed interfice à viro uſque ad mulierem, & parvulum atque lactentem, bovem & ovem, camelum & aſinum.

4. Præcepit itaque Saul populo, & recenſuit eos quaſi agnos: ducenta millia peditum, & decem millia virorum Juda.

5. Cùmque veniſſet Saul uſque ad civitatem Amalec, tetendit inſidias in torrente.

6. Dixitque Saul Cinæo: Abite, recedite, atque deſcendite ab Amalec: ne fortè involvam te cum eo. Tu enim feciſti miſericordiam cum omnibus filiis Iſrael, cùm aſcenderent de Ægypto. Et receſſit Cinæus de medio Amalec.

7. Percuſſitque Saul Amalec, ab Hevila, donec venias ad Sur, quæ eſt è regione Ægypti.

8. Et apprehendit Agag regem Amalec vivum: omne autem vulgus interfecit in ore gladii.

9. Et pepercit Saul, & populus Agag, & optimis gregibus ovium & armentorum, & veſtibus & arietibus, & univerſis quæ pulchra erant, nec voluerunt diſperdere ea: quidquid verò vile fuit & reprobum, hoc demoliti ſunt.

10. Factum eſt autem verbum Domini ad Samuel, dicens:

11. Pœnitet me quòd conſtituerim Saul regem: quia dereliquit me, & verba mea opere non implevit. Contriſtatuſque eſt Samuel, & clamavit ad Dominum tota nocte.

12. Cùmque de nocte ſurrexiſſet Samuel, ut iret ad Saul manè, nuntiatum eſt Samueli, eò quòd veniſſet Saul in Carmelum, & erexiſſet ſibi fornicem triumphalem, & reverſus tranſiſſet, deſcendiſſetque in Galgala. Venit ergo Samuel ad Saul, & Saul offerebat holocauſtum Domino, de initiis prædarum quæ attulerat ex Amalec.

13. Et cùm veniſſet Samuel ad Saul, dixit ei Saul: Benedictus tu Domino, implevi verbum Domini.

14. Dixitque Samuel: Et quæ eſt hæc vox gregum, quæ reſonat in auribus meis, & armentorum, quam ego audio?

15. Et ait Saul: De Amalec adduxerunt ea: pepercit enim populus melioribus ovibus &

armentis, ut immolarentur Domino Deo tuo; reliqua verò occidimus.

16. Ait autem Samuel ad Saul: ſine me, & indicabo tibi quæ locutus ſit Dominus ad me nocte. Dixitque ei: Loquere.

17. Et ait Samuel. Nonnè cùm parvulus eſſes in oculis tuis, caput in tribubus Iſrael factus es? unxitque te Dominus in regem ſuper Iſrael,

18. & miſit te Dominus in viam, & ait: Vade, & interfice peccatores Amalec, & pugnabis contra eos uſque ad internecionem eorum.

19. Quare ergo non audiſti vocem Domini: ſed verſus ad prædam es, & feciſti malum in oculis Domini?

20. Et ait Saul ad Samuelem: Imò audivi vocem Domini, & ambulavi in via per quam miſit me Dominus, & adduxi Agag regem Amalec, & Amalec interfeci.

21. Tulit autem de præda populus oves & boves, primitias eorum quæ cæſa ſunt, ut immolet Domino Deo ſuo in Galgalis.

|| Sup. 13. 13. Eccl. 4. 17. Oſee. 6. 6. Matth. 9. 13. & 12. 7.

22. Et ait Samuel: || Numquid vult Dominus holocauſta & victimas, & non potiùs ut obediatur voci Domini? MELIOR eſt enim obedientia quàm victimæ: & auſcultare magis quàm offerre adipem arietum.

23. Quoniam quaſi peccatum ariolandi eſt, repugnare: & quaſi ſcelus idololatriæ, nolle acquieſcere. Pro eo ergo quòd abjeciſti ſermonem Domini, abjecit te Dominus ne ſis rex.

24. Dixitque Saul ad Samuelem: Peccavi, quia prævaricatus ſum ſermonem Domini, & verba tua, timens populum, & obediens voci eorum.

25. Sed nunc porta, quæſo peccatum meum, & revertere mecum, ut adorem Dominum.

26. Et ait Samuel ad Saul: Non revertar tecum, quia projeciſti ſermonem Domini, & projecit te Dominus ne ſis rex ſuper Iſrael.

27. Et converſus eſt Samuel ut abiret: ille autem apprehendit ſummitatem pallii ejus, quæ & ſciſſa eſt.

|| Infr. 28. 17.

28. Et ait ad eum Samuel: || Scidit Dominus regnum Iſrael à te hodie, & tradidit illud proximo tuo meliori te.

29. Porrò Triumphator in Iſrael non parcet, & pœnitudine non flectetur: neque enim homo eſt ut agat pœnitentiam.

30. At ille ait: Peccavi: ſed nunc honora me coram ſenioribus populi mei, & coram Iſrael, & revertere mecum, ut adorem Dominum Deum tuum.

31. Reverſus ergo Samuel ſecutus eſt Saulem: & adoravit Saul Dominum.

32. Dixitque Samuel: Adducite ad me Agag regem Amalec. Et oblatus eſt ei Agag pinguiſſimus, & tremens. Et dixit Agag: Siccine ſeparat amara mors?

33. Et ait Samuel: Sicut fecit abſque liberis mulieres gladius tuus, ſic abſque liberis erit inter mulieres mater tua. Et in fruſta concidit eum Samuel coram Domino in Galgalis.

34. Abiit autem Samuel in Ramatha: Saul verò aſcendit in domum ſuam in Gabaa.

35. Et non vidit Samuel ultrà Saul uſque ad diem mortis ſuæ: verumtamen lugebat Samuel Saulem, quoniam Dominum pœnitebat quòd conſtituiſſet eum regem ſuper Iſrael.

CAPUT XVI.

Reprobato Saul, David inter fratres in regem ungitur, quo cithara pſallente coram Saule agitato ſpiritu malo, ille leviùs habebat.

Ann. M. circiter 2914. Ant. Chr. 1070. ætatis Davidis 15. cùm Samuel qui tunc annū agebat 85. per anno 3 deflevisſet Saulem.

1. DIxitque Dominus ad Samuelem: Uſquequò tu luges Saul, cùm ego projecerim eum ne regnet ſuper Iſrael? Imple cornu tuum oleo, & veni, ut mittam te ad Iſai Bethlehemitem: providi enim in filiis ejus mihi regem.

2. Et ait Samuel: Quo modo vadam? audiet enim Saul, & interficiet me. Et ait Dominus: Vitulum de armento tolles in manu tua, & dices: Ad immolandum Domino veni.

3. Et vocabis Iſai ad victimam, & ego oſtendam tibi quid facias, & unges quemcumque monſtravero tibi.

4. Fecit ergo Samuel, ſicut locutus eſt ei Dominus. Venitque in Bethlehem, & admirati ſunt ſeniores civitatis, occurrentes ei, dixeruntque: Pacificuſne eſt ingreſſus tuus?

5. Et ait: Pacificus: ad immolandum Domino veni, ſanctificamini, & venite mecum ut immolem. Sanctificavit ergo Iſai & filios ejus, & vocavit eos ad ſacrificium.

6. Cùmque ingreſſi eſſent, vidit Eliab, & ait: Num coram Domino eſt Chriſtus ejus?

7. Et dixit Dominus ad Samuelem: Ne reſpicias vultum ejus, neque altitudinem ſtaturæ ejus: quoniam abjeci eum, nec juxta intuitum hominis ego judico: homo enim videt ea quæ parent, || Dominus autem intuetur cor.

|| Pſal. 7. 1

8. Et vocavit Iſai Abinadab, & adduxit eum coram Samuele. Qui dixit: Nec hunc elegit Dominus.

9. Adduxit autem Iſai Samma, de quo ait: Etiam hunc non elegit Dominus.

10. Adduxit itaque Iſai ſeptem filios ſuos coram Samuele: & ait Samuel ad Iſai: Non elegit Dominus ex iſtis.

11. Dixitque Samuel ad Iſai: Numquid jam completi ſunt filii? Qui reſpondit: Adhuc reliquus eſt parvulus, & paſcit oves. Et ait Samuel ad Iſai: Mitte, & adduc eum: nec enim diſcumbemus priùs quàm huc ille veniat.

12. Miſit ergo, & adduxit eum. Erat autem rufus, & pulcher aſpectu, decoraque facie. Et ait Dominus: Surge, unge eum, ipſe eſt enim.

13. Tulit ergo Samuel cornu olei, || & unxit eum in medio fratrum ejus: & directus eſt Spiritus Domini à die illa in David, & deinceps: ſurgenſque Samuel abiit in Ramatha.

|| 2. Reg. 7. 8. Pſalm. 77. 70. & 88. 21. Act. 7. 46. & 13. 22.

14. Spiritus autem Domini receſſit à Saul, & exagitabat eum ſpiritus nequam, à Domino.

15. Dixeruntque ſervi Saul ad eum: Ecce ſpiritus Dei malus exagitat te.

16. Jubeat dominus noſter, & ſervi tui qui coram te ſunt, quærent hominem ſcientem pſallere cithara, ut quando arripuerit te ſpiritus Domini malus, pſallat manu ſua, & leviùs feras.

17. Et ait Saul ad ſervos ſuos: Providete ergo mihi aliquem benè pſallentem, & adducite eum ad me.

Fortè anſequ. 2915.

18. Et

18. Et reſpondens unus de pueris, ait: Ec-
ce vidi filium Iſai Bethlehemitem ſcientem
‖ Infr. 25. 18. pſallere, & fortiſſimum robore, ‖ & virum
bellicoſum, & prudentem in verbis, & virum
pulchrum: & Dominus eſt cum eo.
19. Miſit ergo Saul nuntios ad Iſai, di-
cens: Mitte ad me David filium tuum, qui
eſt in paſcuis.
20. Tulit itaque Iſai aſinum plenum pani-
bus, & lagenam vini, & hœdum de capris unum,
& miſit per manum David filii ſui Sauli.
21. Et venit David ad Saul, & ſtetit co-
ram eo: at ille dilexit eum nimis, & factus
eſt ejus armiger.
22. Miſitque Saul ad Iſai dicens: Stet Da-
vid in conſpectu meo: invenit enim gratiam
in oculis meis.
23. Igitur quandocumque ſpiritus Domini
malus arripiebat Saul, David tollebat citha-
ram, & percutiebat manu ſua, & refocilla-
batur Saul, & leviùs habebat. Recedebat
enim ab eo ſpiritus malus.

CAPUT XVII.

Philiſthæis contra Iſraelem ad pugnam congregatis, Goliath gigantem in armis & fortitudine confidentem, inermis David occidit, præciſumque caput, diffuſis Philiſthæis, ad Saulem tulit.

Ann. M. circiter 2943. Ant. Chr. 1062. ætatis David. 23. 1. CONgregantes autem Philiſthiim agmi-
na ſua in prælium, convenerunt in
Socho Judæ: & caſtrametati ſunt inter So-
cho & Azeca, in finibus Dommim.
2. Porrò Saul & filii Iſrael congregati ve-
nerunt in Vallem terebinthi, & direxerunt
aciem ad pugnandum contra Philiſthiim.
3. Et Philiſthiim ſtabant ſuper montem
ex parte hac, & Iſrael ſtabat ſupra montem
ex altera parte: vallisque erat inter eos.
4. Et egreſſus eſt vir ſpurius de caſtris Phi-
liſthinorum, nomine Goliath, de Get, alti-
tudinis ſex cubitorum & palmi:
5. & caſſis ærea ſuper caput ejus, & lorica
ſquamata induebatur: porrò pondus loricæ
ejus, quinque millia ſiclorum æris erat:
6. & ocreas æreas habebat in cruribus:
& clypeus æreus tegebat humeros ejus.
7. Haſtile autem haſtæ ejus erat quaſi li-
ciatorium texentium: ipſum autem ferrum
haſtæ ejus ſexcentos ſiclos habebat ferri: &
armiger ejus antecedebat eum.
8. Stansque clamabat adverſum phalangas Iſ-
rael, & dicebat eis: Quare veniſtis parati ad
prælium? Numquid ego non ſum Philiſthæus,
& vos ſervi Saul? Eligite ex vobis virum, &
deſcendat ad ſingulare certamen.
9. Si quiverit pugnare mecum, & percuſ-
ſerit me, erimus vobis ſervi: ſi autem ego
prævaluero, & percuſſero eum, vos ſervi
eritis, & ſervietis nobis.
10. Et ajebat Philiſthæus: Ego exprobravi
agminibus Iſrael hodie: Date mihi virum, &
ineat mecum ſingulare certamen.
11. Audiens autem Saul, & omnes Iſraeli-
tæ, ſermones Philiſthæi hujuſcemodi, ſtupe-
bant, & metuebant nimis.
12. David autem erat filius viri Ephrathæi,
de quo ‖ ſuprà dictum eſt, de Bethlehem ‖ Sup. 16. 1.
Juda, cui nomen erat Iſai, qui habebat octo
filios, & erat vir in diebus Saul ſenex, &
grandævus inter viros.
13. Abierunt autem tres filii ejus majores
poſt Saul in prælium: & nomina trium fi-
liorum ejus, qui perrexerunt ad bellum,
Eliab primogenitus, & ſecundus Abinadab,
tertiuſque Samma.
14. David autem erat minimus. Tribus er-
go majoribus ſecutis Saulem,
15. abiit David, & reverſus eſt à Saul, ut
paſceret gregem patris ſui in Bethlehem.
16. Procedebat verò Philiſthæus manè &
veſpere, & ſtabat quadraginta diebus.
17. Dixit autem Iſai ad David filium ſuum:
Accipe fratribus tuis ephi polèntæ, & decem
panes iſtos, & curre in caſtra ad fratres tuos,
18. & decem formellas caſei has deferes
ad tribunum: & fratres tuos viſitabis, ſi
rectè agant: & cum quibus ordinati ſunt,
diſce.
19. Saul autem, & illi, & omnes filii
Iſrael in Valle terebinthi pugnabant adver-
ſum Philiſthiim.
20. Surrexit itaque David manè, & com-
mendavit gregem cuſtodi: & onuſtus abiit,
ſicut præceperat ei Iſai. Et venit ad locum
Magala, & ad exercitum, qui egreſſus ad pu-
gnam vociferatus erat in certamine.
21. Direxerat enim aciem Iſrael, ſed &
Philiſthiim ex adverſo fuerant præparati.

22. Derelinquens ergo David vaſa quæ attulerat, ſub manu cuſtodis ad ſarcinas, cucurrit ad locum certaminis, & interrogabat ſi omnia rectè agerentur erga fratres ſuos.

23. Cùmque adhuc ille loqueretur eis, apparuit vir ille ſpurius aſcendens, Goliath nomine, Philiſthæus, de Geth, de caſtris Philiſthinorum; & loquente eo hæc eadem verba audivit David.

24. Omnes autem Iſraelitæ, cùm vidiſſent virum, fugerunt à facie ejus, timentes eum valdè.

25. Et dixit unus quiſpiam de Iſrael: Num vidiſtis virum hunc qui aſcendit? ad exprobrandum enim Iſraeli aſcendit. Virum ergo qui percuſſerit eum, ditabit rex divitiis magnis, & filiam ſuam dabit ei, & domum patris ejus faciet abſque tributo in Iſrael.

26. Et ait David ad viros qui ſtabant ſecum, dicens: Quid dabitur viro, qui percuſſerit Philiſthæum hunc, & tulerit opprobrium de Iſrael? quis enim eſt hic Philiſthæus incircumciſus, qui exprobravit acies Dei viventis?

27. Referebat autem ei populus eumdem ſermonem, dicens: Hæc dabuntur viro, qui percuſſerit eum.

28. Quod cùm audiſſet Eliab frater ejus major, loquente eo cum aliis, iratus eſt contra David, & ait: Quare veniſti, & quare dereliquiſti pauculas oves illas in deſerto? ego novi ſuperbiam tuam, & nequitiam cordis tui: quia ut videres prælium, deſcendiſti.

29. Et dixit David: Quid feci? numquid non verbum eſt?

30. Et declinavit paululum ab eo ad alium: dixitque eumdem ſermonem. Et reſpondit ei populus verbum ſicut priùs.

31. Audita ſunt autem verba, quæ locutus eſt David, & annuntiata in conſpectu Saul.

32. Ad quem cùm fuiſſet adductus, locutus eſt ei: Non concidat cor cujuſquam in eo: ego ſervus tuus vadam, & pugnabo adverſus Philiſthæum.

33. Et ait Saul ad David: Non vales reſiſtere Philiſthæo iſti, nec pugnare adverſus eum, quia puer es, hic autem vir bellator eſt ab adoleſcentia ſua.

‖ *Eccli. 47. 3.* 34. Dixitque David ad Saul: ‖ Paſcebat ſervus tuus patris ſui gregem, & veniebat leo, vel urſus, & tollebat arietem de medio gregis:

35. & perſequebar eos, & percutiebam, eruebamque de ore eorum: & illi conſurgebant adverſum me, & apprehendebam mentum eorum, & ſuffocabam, interficiebamque eos.

36. Nam & leonem, & urſum interfeci ego ſervus tuus: erit igitur & Philiſthæus hic incircumciſus, quaſi unus ex eis. Nunc vadam, & auferam opprobrium populi: quoniam quis eſt iſte Philiſtæus incircumciſus, qui auſus eſt maledicere exercitui Dei viventis?

37. Et ait David: Dominus qui eripuit me de manu leonis, & de manu urſi, ipſe me liberabit de manu Philiſthæi hujus. Dixit autem Saul ad David: Vade, & Dominus tecum ſit.

38. Et induit Saul David veſtimentis ſuis, & impoſuit galeam æream ſuper caput ejus, & veſtivit eum lorica.

39. Accinctus ergo David gladio ejus ſuper veſtem ſuam, cœpit tentare ſi armatus poſſet incedere: non enim habebat conſuetudinem. Dixitque David ad Saul: Non poſſum ſic incedere, quia non uſum habeo. Et depoſuit ea,

40. & tulit baculum ſuum, quem ſemper habebat in manibus: & elegit ſibi quinque limpidiſſimos lapides de torrente, & miſit eos in peram paſtoralem, quam habebat ſecum, & fundam manu tulit: & proceſſit adverſum Philiſthæum.

41. Ibat autem Philiſthæus incedens, & appropinquans adverſum David, & armiger ejus ante eum.

42. Cùmque inſpexiſſet Philiſthæus, & vidiſſet David, deſpexit eum. Erat enim adoleſcens; rufus, & pulcher aſpectu.

43. Et dixit Philiſthæus ad David: Numquid ego canis ſum, quòd tu venis ad me cum baculo? Et maledixit Philiſthæus David in diis ſuis:

44. Dixitque ad David: Veni ad me, & dabo carnes tuas volatilibus cœli & beſtiis terræ.

45. Dixit autem David ad Philiſthæum: Tu venis ad me cum gladio & haſta, & clypeo: ego autem venio ad te in nomine Domini exercituum, Dei agminum Iſrael, quibus exprobraſti ‖ *Eccli. 47. 4. 1. Mach. 4. 10.*

46. hodie, & dabit te Dominus in manu mea, & percutiam te, & auferam caput tuum à te: & dabo cadavera caſtrorum Philiſthiim hodie volatilibus cœli, & beſtiis terræ: ut ſciat omnis terra, quia eſt Deus in Iſrael,

47. & noverit univerſa eccleſia hæc, quia non in gladio, nec in haſta ſalvat Dominus: ipſius enim eſt bellum, & tradet vos in manus noſtras.

48. Cùm ergo ſurrexiſſet Philiſthæus, & veniret, & appropinquaret contra David, feſtinavit David, & cucurrit ad pugnam ex adverſo Philiſthæi.

49. Et miſit manum ſuam in peram, tulitque unum lapidem, & funda jecit, & circumducens percuſſit Philiſthæum in fronte: & infixus eſt lapis in fronte ejus, & cecidit in faciem ſuam ſuper terram.

50. ‖ Prævaluitque David adverſum Philiſthæum in funda & lapide, percuſſumque Philiſthæum interfecit. Cùmque gladium non haberet in manu David,

51. cucurrit, & ſtetit ſuper Philiſthæum, & tulit gladium ejus, & eduxit eum de vagina ſua: & interfecit eum, præciditque caput ejus. Videntes autem Philiſthiim, quòd mortuus eſſet fortiſſimus eorum, fugerunt.

52. Et conſurgentes viri Iſrael & Juda vociferati ſunt, & perſecuti ſunt Philiſthæos uſque dum venirent in vallem, & uſque ad portas Accaron, cecideruntque vulnerati de Philiſthiim in via Saraim, & uſque ad Geth, & uſque ad Accaron.

53. Et revertentes filii Iſrael poſtquam perſecuti fuerant Philiſthæos, invaſerunt caſtra eorum.

54. Aſſumens autem David caput Philiſthæi, attulit illud in Jeruſalem: arma verò ejus poſuit in tabernaculo ſuo.

55. Eo autem tempore, quo viderat Saul David egredientem contra Philiſthæum, ait ad Abner principem militiæ: De qua ſtirpe

deſcen-

deſcendit hic adoleſcens, Abner? Dixitque Abner: Vivit anima tua, rex, ſi novi *.

** Inde patet, id factum aliquot poſt annis quàm aulam deſeruiſſet David; jam ob auctam in eo ætatem, immutato vultu, ut in pubeſcentibus præſertim evenire ſolet. Huic ergo ſpatio 7. annos adſcripſimus.*

56. Et ait rex: Interroga tu, cujus filius ſit iſte puer.

57. Cùmque regreſſus eſſet David, percuſſo Philiſthæo, tulit eum Abner, & introduxit coram Saule, caput Philiſthæi habentem in manu.

58. Et ait ad eum Saul: De qua progenie es, ò adoleſcens? Dixitque David: Filius ſervi tui Iſai Bethlehemitæ ego ſum.

CAPUT XVIII.

Inito David cum Jonatha fœdere, Saul audita ſui & David comparatione, malo ſpiritu agitatus nititur David configere; & Merob filiam, quam erat David pollicitus, tradit alteri: Michol verò juniorem callidè mediantibus centum præputiis Philiſthæorum deſpondet David in uxorem.

Eodem ann. 2942.

1. ET factum eſt cùm compleſſet loqui ad Saul: anima Jonathæ conglutinata eſt animæ David, & dilexit eum Jonathas quaſi animam ſuam.

2. Tulitque eum Saul in die illa, & non conceſſit ei ut reverteretur in domo patris ſui.

3. Inierunt autem David & Jonathas fœdus: diligebat enim eum quaſi animam ſuam.

4. Nam expoliavit ſe Jonathas tunica, qua erat indutus, & dedit eam David, & reliqua veſtimenta ſua, uſque ad gladium & arcum ſuum, & uſque ad balteum.

5. Egrediebatur quoque David ad omnia quæcumque miſiſſet eum Saul, & prudenter ſe agebat: poſuitque eum Saul ſuper viros belli, & acceptus erat in oculis univerſi populi, maximeque in conſpectu famulorum Saul.

6. Porrò cùm reverteretur percuſſo Philiſthæo David, egreſſæ ſunt mulieres de univerſis urbibus Iſrael, cantantes, choroſque ducentes in occurſum Saul regis, in tympanis lætitiæ, & in ſiſtris.

7. Et præcinebant mulieres ludentes, atque dicentes: || Percuſſit Saul mille, & David decem millia.

|| Eccli. 47. 7.

8. Iratus eſt autem Saul nimis, & diſplicuit in oculis ejus ſermo iſte: dixitque: Dederunt David decem millia, & mihi mille dederunt: quid ei ſupereſt, niſi ſolum regnum?

9. Non rectis ergo oculis Saul aſpiciebat David à die illa, & deinceps.

10. Poſt diem autem alteram, invaſit ſpiritus Dei malus Saul, & prophetabat in medio domus ſuæ: David autem pſallebat manu ſua, ſicut per ſingulos dies. Tenebatque Saul lanceam,

11. & miſit eam, putans quòd configere poſſet David cum pariete: & declinavit David à facie ejus ſecundò.

12. Et timuit Saul David, eò quòd Dominus eſſet cum eo, & à ſe receſſiſſet.

13. Amovit ergo eum Saul à ſe, & fecit eum tribunum ſuper mille viros: & egrediebatur, & intrabat in conſpectu populi.

14. In omnibus quoque viis ſuis David prudenter agebat, & Dominus || erat cum eo.

|| Sup. 16. 3.

15. Vidit itaque Saul quòd prudens eſſet nimis, & cœpit cavere eum.

16. Omnis autem Iſrael & Juda diligebat David: ipſe enim ingrediebatur & egrediebatur ante eos.

17. Dixitque * Saul ad David: Ecce filia mea major Merob, ipſam dabo tibi uxorem: tantummodò eſto vir fortis, & || præliare bella Domini. Saul autem reputabat, dicens: Non ſit manus mea in eum, ſed ſit ſuper eum manus Philiſthinorum.

** Puta an. ſeq. 2943. || Infr. 25. 28.*

18. Ait autem David ad Saul: Quis ego ſum, aut quæ eſt vita mea, aut cognatio patris mei in Iſrael, ut fiam gener regis?

19. Factum eſt autem tempus, cùm deberet dari Merob filia Saul David, data eſt Hadrieli Molathitæ uxor.

20. Dilexit autem David Michol filia Saul altera. Et nuntiatum eſt Saul, & placuit ei.

21. Dixitque Saul: Dabo eam illi, ut fiat ei in ſcandalum, & ſit ſuper eum manus Philiſthinorum. Dixitque Saul ad David: In duabus rebus gener meus eris hodie.

22. Et mandavit Saul ſervis ſuis: Loquimini ad David clàm me, dicentes: Ecce places regi, & omnes ſervi ejus diligunt te. Nunc ergo eſto gener regis.

23. Et locuti ſunt ſervi Saul in auribus David omnia verba hæc. Et ait David: Num parùm videtur vobis, generum eſſe regis? Ego autem ſum vir pauper & tenuis.

24. Et renuntiaverunt ſervi Saul, dicentes: Hujuſcemodi verba locutus eſt David.

25. Dixit autem Saul: Sic loquimini ad David: Non habet rex ſponſalia neceſſe, niſi tantùm centum præputia Philiſthinorum, ut fiat ultio de inimicis regis. Porrò Saul cogitabat tradere David in manus Philiſthinorum.

26. Cùmque renuntiaſſent ſervi ejus David, verba quæ dixerat Saul, placuit ſermo in oculis David, ut fieret gener regis.

27. Et poſt paucos dies ſurgens David, abiit cum viris, qui ſub eo erant. Et percuſſit ex Philiſthiim ducentos viros, & attulit eorum præputia, & annumeravit ea regi, ut eſſet gener ejus. Dedit itaque Saul ei Michol filiam ſuam uxorem.

28. Et vidit Saul, & intellexit quòd Dominus eſſet cum David. Michol autem filia Saul diligebat eum.

29. Et Saul magis cœpit timere David: factuſque eſt Saul inimicus David cunctis diebus.

30. Et egreſſi ſunt principes Philiſthinorum. A principio autem egreſſionis eorum, || prudentiùs ſe gerebat David quàm omnes ſervi Saul, & celebre factum eſt nomen ejus nimis.

|| Sup. 14.

CAPUT XIX.

Saul David occidere volens, voce Jonathæ placatur: quem coram ſe citharizantem iterùm transfigere tentat, & fugientem induſtria Michol in Najoth apud Samuelem perſecutus, poſt ternos nuntios prophetantes etiam ipſe prophetat.

1. LOcutus eſt autem Saul ad Jonatham filium ſuum, & ad omnes ſervos ſuos, ut occiderent David. Porrò Jonathas filius Saul diligebat David valdè.

2. Et indicavit Jonathas David, dicens: Quærit Saul pater meus occidere te: qua-

pro-

Digitized by Google

& quod peccatum meum in parentem tuum, quia quærit animam meam?

2. Qui dixit ei : Abſit, non morieris : neque enim faciet pater meus quidquam grande vel parvum, niſi priùs indicaverit mihi : hunc ergo celavit me pater meus ſermonem tantummodò ? nequaquam erit iſtud.

3. Et juravit rurſum Davidi. Et ille ait : Scit profectò pater tuus quia inveni gratiam in oculis tuis, & dicet : Neſciat hoc Jonathas, ne fortè triſtetur. Quinimò vivit Dominus, & vivit anima tua, qnia uno tantùm (ut ita dicam) gradu, ego morſque dividimur.

4. Et ait Jonathas ad David : Quodcumqne dixerit mihi anima tua, faciam tibi.

5. Dixit autem David ad Jonathan : Ecce calendæ ſunt craſtino, & ego ex more ſedere ſoleo juxta regem ad veſcendum : dimitte ergo me ut abſcondar in agro uſque ad veſperam diei tertiæ.

6. Si reſpiciens requiſierit me pater tuus, reſpondebis ei : Rogavit me David, ut iret
‖ *Luc.* 2. 4. celeriter in Bethlehem ‖ civitatem ſuam : quia victimæ ſolemnes ibi ſunt univerſis contribulibus ſuis.

7. Si dixerit, Benè : pax erit ſervo tuo. Si autem fuerit iratus, ſcito quia completa eſt malitia ejus.

8. Fac ergo miſericordiam in ſervum tuum : quia fœdus Domini me famulum tuum tecum inire feciſti. Si autem eſt iniquitas aliqua in me, tu me interfice, & ad patrem tuum ne introducas me.

9. Et ait Jonathas : Abſit hoc à te : neque enim fieri poteſt, ut ſi certè cognovero completam eſſe patris mei malitiam contra te, non annuntiem tibi.

10. Reſponditque David ad Jonathan : Quis renuntiabit mihi, ſi quid fortè reſponderit tibi pater tuus durè de me?

11. Et ait Jonathas ad David : Veni, & egrediamur foras in agrum. Cùmque exiſſent ambo in agrum,

12. ait Jonathas ad David : Domine Deus Iſrael, ſi inveſtigavero ſententiam patris mei craſtino vel perendie : & aliquid boni fuerit ſuper David, & non ſtatim miſero ad te, & notum tibi fecero,

13. hæc faciat Dominus Jonathæ, & hæc addat. Si autem perſeveraverit patris mei malitia adverſum te, revelabo aurem tuam, & dimittam te, ut vadas in pace, & ſit Dominus tecum, ſicut fuit cum patre meo.

14. Et ſi vixero, facies mihi miſericordiam Domini : ſi verò mortuus fuero,

15. non auferes miſericordiam tuam à domo mea uſque in ſempiternum, quando eradicaverit Dominus inimicos David, unumquemque de terra : auferat Jonathan de domo ſua, & requirat Dominus de manu inimicorum David.

16. Pepigit ergo Jonathas fœdus cum domo David : & requiſivit Dominus de manu inimicorum David.

17. Et addidit Jonathas dejerare David, eò quòd diligeret illum : ſicut enim animam ſuam, ita diligebat eum.

18. Dixitque ad eum Jonathas : Cras calendæ ſunt, & requireris:

19. requiretur enim ſeſſio tua uſque perendie. Deſcendes ergo feſtinus, & venies in locum ubi celandus es in die qua operari licet, & ſedebis juxta lapidem, cui nomen eſt Ezel.

20. Et ego tres ſagittas mittam juxta eum, & jaciam quaſi exercens me ad ſignum.

21. Mittam quoque & puerum, dicens ei : Vade, & affer mihi ſagittas.

22. Si dixero puero : Ecce ſagittæ intra te ſunt, tolle eas : tu veni ad me, quia pax tibi eſt, & nihil eſt mali, vivit Dominus. Si autem ſic locutus fuero puero : Ecce ſagittæ ultra te ſunt : vade in pace, quia dimiſit te Dominus.

23. De verbo autem quod locuti ſumus ego & tu, ſit Dominus inter me & te uſque in ſempiternum.

24. Abſconditus eſt ergo David in agro, & venerunt calendæ, & ſedit rex ad comedendum panem.

25. Cùmque ſediſſet rex ſuper cathedram ſuam (ſecundùm conſuetudinem) quæ erat juxta parietem, ſurrexit Jonathas, & ſedit Abner ex latere Saul, vacuuſque apparuit locus David.

26. Et non eſt locutus Saul quidquam in die illa : cogitabat enim quòd fortè eveniſſet ei, ut non eſſet mundus, nec purificatus.

27. Cùmque illuxiſſet dies ſecunda poſt calendas, rurſus apparuit vacuus locus David. Dixitque Saul ad Jonathan filium ſuum : Cur non venit filius Iſai, nec heri, nec hodie, ad veſcendum?

28. Reſponditque Jonathas Sauli : Rogavit me obnixè, ut iret in Bethlehem,

29. & ait : Dimitte me, quoniam ſacrificium ſolemne eſt in civitate, unus de fratribus meis accerſivit me : nunc ergo ſi inveni gratiam in oculis tuis, vadam citò, & videbo fratres meos. Ob hanc cauſam non venit ad menſam regis.

30. Iratus autem Saul adverſum Jonathan, dixit ei : Fili mulieris virum ultrò rapientis, numquid ignoro quia diligis filium Iſai, in confuſionem tuam, & in confuſionem ignominioſæ matris tuæ?

31. Omnibus enim diebus, quibus filius Iſai vixerit ſuper terram, non ſtabilieris tu, neque regnum tuum. Itaque jam nunc mitte, & adduc eum ad me : quia filius mortis eſt.

32. Reſpondens autem Jonathas Sauli patri ſuo, ait : Quare morietur ? quid fecit?

33. Et arripuit Saul lanceam ut percuteret eum. Et intellexit Jonathas quòd definitum eſſet à patre ſuo, ut interficeret David.

34. Surrexit ergo Jonathas à menſa in ira furoris, & non comedit in die calendarum ſecunda panem. Contriſtatus eſt enim ſuper David, eò quòd confudiſſet eum pater ſuus.

35. Cùmque illuxiſſet manè, venit Jonathas in agrum juxta placitum David, & puer parvulus cum eo,

36. & ait ad puerum ſuum : Vade, & affer mihi ſagittas, quas ego jacio. Cùmque puer cucurriſſet, jecit aliam ſagittam trans puerum.

37. Venit itaque puer ad locum jaculi, quod miſerat Jonathas : & clamavit Jonathas poſt tergum pueri, & ait : Ecce ibi eſt ſagitta porrò ultra te.

38. Clamavitque iterùm Jonathas poſt tergum pueri, dicens : Feſtina velociter, ne ſteteris. Collegit autem puer Jonathæ ſagittas, & attulit ad dominum ſuum:

39. & quid ageretur, penitùs ignorabat : tantummodò enim Jonathas & David rem noverant.

40. Dedit ergo Jonathas arma ſuo puero, & dixit ei : Vade, & defer in civitatem.

41. Cùm-

41. Cùmque abiiſſet puer, ſurrexit David de loco, qui vergebat ad Auſtrum, & cadens pronus in terram adoravit tertiò: & oſculantes ſe alterutrum, fleverunt pariter, David autem ampliùs.

42. Dixit ergo Jonathas ad David: Vade in pace: quæcumque juravimus ambo in nomine Domini, dicentes: Dominus ſit inter me & te, & inter ſemen meum & ſemen tuum uſque in ſempiternum.

43. Et ſurrexit David, & abiit: ſed & Jonathas ingreſſus eſt civitatem.

CAPUT XXI.

Profugus David in Nobe, fame compulſus panes ſanctificatos comedit datos ab Achimelech coram Doeg Idumæo; & Goliath gladio accepto, apud Achis regem Geth dementiam præ timore ſimulat.

Eodem ann. 1944. 1. VEnit autem David in Nobe ad Achimelech ſacerdotem: & obſtupuit Achimelech, eò quòd veniſſet David. Et dixit ei: Quare tu ſolus, & nullus eſt tecum?

2. Et ait David ad Achimelech ſacerdotem: Rex præcepit mihi ſermonem, & dixit: Nemo ſciat rem, propter quam miſſus es à me, & cujuſmodi præcepta tibi dederim: nam & pueris condixi in illum & illum locum.

3. Nunc ergo ſi quid habes ad manum, vel quinque panes, da mihi, aut quidquid inveneris.

4. Et reſpondens ſacerdos ad David, ait illi: Non habeo laicos panes ad manum, ſed tantùm panem ſanctum: ſi mundi ſunt pueri, maximè à mulieribus?

5. Et reſpondit David ſacerdoti, & dixit ei: Equidem, ſi de mulieribus agitur, continuimus nos ab heri & nudiuſtertius, quando egrediebamur, & fuerunt vaſa puerorum ſancta. Porrò via hæc polluta eſt, ſed & ipſa hodie ſanctificabitur in vaſis.

I Matt. 12. 3. & 4. 6. ‖ Dedit ergo ei ſacerdos ſanctificatum panem. Neque enim erat ibi panis, niſi tantùm panes propoſitionis, qui ſublati fuerant à facie Domini, ut ponerentur panes calidi.

7. Erat autem ibi vir quidam de ſervis Saul, in die illa, intus in tabernaculo Domini; & nomen ejus Doeg Idumæus, potentiſſimus paſtorum Saul.

8. Dixit autem David ad Achimelech: Si habes hìc ad manum haſtam, aut gladium? quia gladium meum, & arma mea non tuli mecum: ſermo enim regis urgebat.

9. Et dixit ſacerdos: Ecce hìc gladius Goliath Philiſthæi, quem percuſſiſti in Valle terebinthi, eſt involutus pallio poſt ephod: ſi iſtum vis tollere, tolle. Neque enim hìc eſt alius abſque eo. Et ait David: Non eſt huic alter ſimilis, da mihi eum.

10. Surrexit itaque David, & fugit in die illa à facie Saul: & venit ad Achis regem Geth:

11. dixeruntque ſervi Achis ad eum cùm vidiſſent David: numquid non iſte eſt David rex terræ? nonnè huic cantabant per choros, dicentes: ‖ Percuſſit Saul mille, & David decem millia?

‖ Sup. 18. 7. Eccle. 47.

12. Poſuit autem David ſermones iſtos in corde ſuo, & extimuit valdè à facie Achis regis Geth.

13. Et immutavit os ſuum coram eis, & collabebatur inter manus eorum, & impingebat in oſtia portæ, defluebantque ſalivæ ejus in barbam.

14. Et ait Achis ad ſervos ſuos: Vidiſtis hominem inſanum: quare adduxiſtis eum ad me?

15. An deſunt nobis furioſi, quòd introduxiſtis iſtum, ut fureret me præſente? hiccine ingredietur domum meam?

CAPUT XXII.

David cum plurimis ad ſe in ſpeluncam Odollam ſuſceptis, inde ad regem Moab proficiſcitur, unde conſilio Gad prophetæ in terram Juda revertitur. Saul verò omnes ſacerdotes Nobe, præter Abiathar qui ad David confugit, per Doeg Idumæum juſſit interimi.

1. ABiit ergo David inde, & fugit in ſpeluncam Odollam. Quod cùm audiſſent fratres ejus, & omnis domus patris ejus, deſcenderunt ad eum illuc. Eodem ann. 2944.

2. Et convenerunt ad eum omnes, qui erant in anguſtia conſtituti, & oppreſſi ære alieno, & amaro animo: & factus eſt eorum princeps, fueruntque cum eo quaſi quadringenti viri.

3. Et profectus eſt David inde in Maſpha, quæ eſt Moab: & dixit ad regem Moab: Maneat, oro, pater meus & mater mea vobiſcum, donec ſciam quid faciat mihi Deus.

4. Et reliquit eos ante faciem regis Moab: manſeruntque apud eum cunctis diebus, quibus David fuit in præſidio.

5. Dixitque Gad Propheta ad David: Noli manere in præſidio, proficiſcere, & vade in Terram Juda. Et profectus eſt David, & venit in ſaltum Haret.

6. Et audivit Saul quòd apparuiſſet David, & viri qui erant cum eo. Saul autem cùm maneret in Gabaa, & eſſet in nemore, quod eſt in Rama, haſtam manu tenens, cunctique ſervi ejus circumſtarent eum,

7. ait ad ſervos ſuos qui aſſiſtebant ei: Audite nunc filii Jemini: numquid omnibus vobis dabit filius Iſai agros & vineas, & univerſos vos faciet tribunos, & centuriones:

8. quoniam conjuraſtis omnes adverſum me, & non eſt qui mihi renuntiet, maximè cùm & filius meus fœdus inierit cum filio Iſai? non eſt qui vicem meam doleat ex vobis, nec qui annuntiet mihi: eò quòd ſuſcitaverit filius meus ſervum meum adverſum me, inſidiantem mihi uſque hodie.

9. Reſpondens autem Doeg Idumæus, qui aſſiſtebat, & erat primus inter ſervos Saul: Vidi, inquit, filium Iſai in Nobe, apud Achimelech filium Achitob ſacerdotem.

10. Qui conſuluit pro eo Dominum, & cibaria dedit ei: ſed & gladium Goliath Philiſthæi dedit illi.

11. Miſit ergo rex ad accerſendum Achimelech ſacerdotem filium Achitob, & omnem domum patris ejus, ſacerdotum, qui erant in Nobe, qui univerſi venerunt ad regem.

12. Et ait Saul ad Achimelech: Audi fili Achitob. Qui reſpondit: Præſtò ſum domine.

13. Dixitque ad eum Saul: Quare conjuraſtis adverſum me, tu & filius Iſai, & dediſti ei panes & gladium, & conſuluiſti pro eo Deum, ut conſurgeret adverſum me, inſidiator uſque hodie permanens?

14. Re-

Digitized by Google

14. Reſpondenſque Achimelech regi, ait: Et quis in omnibus ſervis tuis, ſicut David fidelis, & gener regis, & pergens ad imperium tuum, & glorioſus in domo tua?

15. Num hodie cœpi pro eo conſulere Deum? abſit hoc à me: ne ſuſpicetur rex adverſus ſervum ſuum rem hujuſcemodi, in univerſa domo patris mei: non enim ſcivit ſervus tuus quidquam ſuper hoc negotio, vel modicum vel grande.

16. Dixitque rex: Morte morieris Achimelech, tu, & omnis domus patris tui.

17. Et ait rex emiſſariis, qui circumſtabant eum: Convertimini, & interficite ſacerdotes Domini: nam manus eorum cum David eſt: ſcientes quòd fugiſſet, & non indicaverunt mihi. Noluerunt autem ſervi regis extendere manus ſuas in ſacerdotes Domini.

18. Et ait rex ad Doeg; Convertere tu, & irrue in ſacerdotes. Converſuſque Doeg Idumæus, irruit in ſacerdotes, & trucidavit in die illa octoginta-quinque viros veſtitos Ephod lineo.

19. Nobe autem civitatem ſacerdotum percuſſit in ore gladii, viros & mulieres, & parvulos, & lactentes, bovemque & aſinum, & ovem in ore gladii.

20. Evadens autem unus filius Achimelech, filii Achitob, cujus nomen erat Abiathar, fugit ad David,

21. & annuntiavit ei quòd occidiſſet Saul ſacerdotes Domini.

22. Et ait David ad Abiathar: Sciebam in die illa, quòd cùm ibi eſſet Doeg Idumæus, proculdubiò annuntiaret Sauli: ego ſum reus omnium animarum patris tui.

23. Mane mecum, ne timeas: ſi quis quæſierit animam meam, quæret & animam tuam, mecumque ſervaberis.

CAPUT XXIII.

Cùm David Ceilam à Philiſthæis liberaſſet, ne in manus Saul à viris Ceilæ traderetur, profugus in deſertum Ziph proditur à Ziphæis; fœdere autem inter David & Jonathan renovato, Saul eum perſequitur, ſed propter Philiſthæorum irruptionem liberatur.

Anno M. 2945. Ant. Chr. 1059.

1. ET annuntiaverunt David, dicentes: Ecce Philiſthiim oppugnant Ceilam, & diripiunt areas.

2. Conſuluit ergo David Dominum, dicens: Num vadam, & percutiam Philiſthæos iſtos? Et ait Dominus ad David: Vade, & percuties Philiſthæos, & Ceilam ſalvabis.

3. Et dixerunt viri, qui erant cum David, ad eum: Ecce nos hìc in Judæa conſiſtentes timemus: quantò magis ſi ierimus in Ceilam adverſum agmina Philiſthinorum?

4. Rurſum ergo David conſuluit Dominum. Qui reſpondens, ait ei: Surge, & vade in Ceilam: ego enim tradam Philiſthæos in manu tua.

5. Abiit ergo David, & viri ejus in Ceilam, & pugnavit adverſum Philiſthæos, & abegit jumenta eorum, & percuſſit eos plaga magna: & ſalvavit David habitatores Ceilæ.

6. Porrò eo tempore, quo fugiebat Abiathar filius Achimelech ad David in Ceilam, ephod ſecum habens deſcenderat.

7. Nuntiatum eſt autem Sauli quòd veniſſet David in Ceilam: & ait Saul: Tradidit eum Deus in manus meas, concluſuſque eſt introgreſſus urbem, in qua portæ & ſeræ ſunt.

8. Et præcepit Saul omni populo ut ad pugnam deſcenderet in Ceilam: & obſideret David, & viros ejus.

9. Quod cùm David reſciſſet quia præpararet ei Saul clam malum, dixit ad Abiathar ſacerdotem: Applica Ephod.

10. Et ait David: Domine Deus Iſrael, audivit famam ſervus tuus, quòd diſponat Saul venire in Ceilam, ut evertat urbem propter me.

11. Si tradent me viri Ceilæ in manus ejus? & ſi deſcendet Saul, ſicut audivit ſervus tuus? Domine Deus Iſrael indica ſervo tuo. Et ait Dominus: Deſcendet.

12. Dixitque David: Si tradent me viri Ceilæ, & viros qui ſunt mecum, in manus Saul? Et dixit Dominus: Tradent.

13. Surrexit ergo David & viri ejus quaſi ſexcenti, & egreſſi de Ceila, huc atque illuc vagabantur incerti: nuntiatumque eſt Sauli quòd fugiſſet David de Ceila, & ſalvatus eſſet: quam ob rem diſſimulavit exire.

14. Morabatur autem David in deſerto in locis firmiſſimis, manſitque in monte ſolitudinis Ziph, in monte opaco: quærebat eum tamen Saul cunctis diebus: & non tradidit eum Deus in manus ejus.

15. Et vidit David quòd egreſſus eſſet Saul ut quæreret animam ejus. Porrò David erat in deſerto Ziph in ſilva.

16. Et ſurrexit Jonathas filius Saul, & abiit ad David in ſilvam, & confortavit manus ejus in Deo: dixitque ei:

17. Ne timeas: neque enim inveniet te manus Saul patris mei, & tu regnabis ſuper Iſrael, & ego ero tibi ſecundus, ſed & Saul pater meus ſcit hoc.

18. Percuſſit ergo uterque fœdus coram Domino: manſitque David in ſylva: Jonathas autem reverſus eſt in domum ſuam.

19. ‖ Aſcenderunt autem Ziphæi ad Saul in Gabaa, dicentes: Nonnè ecce David latitat ‖ Inf. 26. 1.
apud nos in locis tutiſſimis ſilvæ, in Colle Hachila, quæ eſt ad dexteram deſerti?

20. Nunc ergo, ſicut deſideravit anima tua ut deſcenderes, deſcende: noſtrum autem erit ut tradamus eum in manus regis.

21. Dixitque Saul: Benedicti vos à Domino, quia doluiſtis vicem meam.

22. Abite ergo, oro, & diligentiùs præparate, & curioſiùs agite, & conſiderate locum ubi ſit pes ejus, vel quis viderit eum ibi: recogitat enim de me, quòd callidè inſidier ei.

23. Conſiderate & videte omnia latibula ejus, in quibus abſconditur: & revertimini ad me ad rem certam, ut vadam vobiſcum: quòd ſi etiam in terram ſe abſtruſerit, perſcrutabor eum in cunctis millibus Juda.

24. At illi ſurgentes abierunt in Ziph ante Saul: David autem & viri ejus erant in deſerto Maon, in campeſtribus, ad dexteram Jeſimon.

25. Ivit ergo Saul & ſocii ejus ad quærendum eum: & nuntiatum eſt David, ſtatimque deſcendit ad petram, & verſabatur in deſerto Maon. Quod cùm audiſſet Saul, perſecutus eſt David in deſerto Maon.

26. Et ibat Saul ad latus montis ex parte una: David autem & viri ejus erant in latere montis ex parte altera: porrò David

deſperabat ſe poſſe evadere à facie Saul : itaque Saul & viri ejus, in modum coronæ cingebant David & viros ejus, ut caperent eos.

27. Et nuntius venit ad Saul, dicens : Feſtina, & veni, quoniam infuderunt ſe Philiſthiim ſuper terram.

28. Reverſus eſt ergo Saul deſiſiens perſequi David, & perrexit in occurſum Philiſthinorum. Propter hoc vocaverunt locum illum, Petram dividentem.

CAPUT XXIV.

David in ſpelunca Engaddi latitans, oram chlamydis Saul perſequentis abſcidit, & ne occideretur ipſum liberavit : quare Saul culpam agnoſcit, & ſciens David regnaturum, ſuſcepto ab ipſo juramento ei reconciliatur.

Anno M. 2946. Ant. Chr. 1058.

1. AScendit ergo David inde : & habitavit in locis tutiſſimis Engaddi.

2. Cùmque reverſus eſſet Saul, poſtquam perſecutus eſt Philiſthæos, nuntiaverunt ei, dicentes : Ecce, David in deſerto eſt Engaddi.

3. Aſſumens ergo Saul tria millia electorum virorum ex omni Iſrael, perrexit ad inveſtigandum David & viros ejus, etiam ſuper abruptiſſimas petras, quæ ſolis ibicibus perviæ ſunt.

4. Et venit ad caulas ovium, quæ ſe offerebant vianti. Eratque ibi ſpelunca, quam ingreſſus eſt Saul, ut purgaret ventrem : porrò David & viri ejus in interiore parte ſpeluncæ latebant.

5. Et dixerunt ſervi David ad eum : Ecce dies, de qua locutus eſt Dominus ad te : Ego tradam tibi inimicum tuum, ut facias ei ſicut placuerit in oculis tuis. Surrexit ergo David, & præcidit oram chlamydis Saul ſilenter.

6. Poſt hæc percuſſit cor ſuum David, eo quòd abſcidiſſet oram chlamydis Saul.

7. Dixitque ad viros ſuos : Propitius ſit mihi Dominus, ne faciam hanc rem domino meo, Chriſto Domini, ut mittam manum meam in eum, quia chriſtus Domini eſt.

8. Et confregit David viros ſuos ſermonibus, & non permiſit eos ut conſurgerent in Saul : porrò Saul exurgens de ſpelunca, pergebat cœpto itinere.

9. Surrexit autem & David poſt eum : & egreſſus de ſpelunca, clamavit poſt tergum Saul, dicens : Domine mi rex. Et reſpexit Saul poſt ſe : & inclinans ſe David pronus in terram, adoravit,

10. dixitque ad Saul : Quare audis verba hominum loquentium : David quærit malum adverſum te?

11. Ecce hodie viderunt oculi tui, quòd tradiderit te Dominus in manu mea in ſpelunca : & cogitavi ut occiderem te, ſed pepercit tibi oculus meus : Dixi enim : Non extendam manum meam in dominum meum, quia chriſtus Domini eſt.

12. Quin potiùs pater mi, vide, & cognoſce oram chlamydis tuæ in manu mea : quoniam cùm præſcinderem ſummitatem chlamydis tuæ, nolui extendere manum meam in te : Animadverte, & vide, quoniam non eſt in manu mea malum, neque iniquitas, neque peccavi in te : tu autem inſidiaris animæ meæ ut auferas eam.

13. Judicet Dominus inter me & te, & ulciſcatur me Dominus ex te : manus autem mea non ſit in te.

14. Sicut & in proverbio antiquo dicitur : AB IMPIIS egredietur impietas : manus ergo mea non ſit in te.

15. Quem perſequeris, rex Iſrael? quem perſequeris? canem mortuum perſequeris, & pulicem unum.

16. Sit Dominus judex, & judicet inter me & te : & videat, & judicet cauſam meam, & eruat me de manu tua.

17. Cùm autem compleſſet David loquens ſermones hujuſcemodi ad Saul, dixit Saul : Numquid vox hæc tua eſt fili mi David? Et levavit Saul vocem ſuam, & flevit :

18. dixitque ad David : Juſtior tu es quàm ego : tu enim tribuiſti mihi bona : ego autem reddidi tibi mala.

19. Et tu indicaſti hodie quæ feceris mihi bona : quomodo tradiderit me Dominus in manum tuam, & non occideris me.

20. Quis enim cùm invenerit inimicum ſuum, dimittet eum in via bona? Sed Dominus reddat tibi viciſſitudinem hanc, pro eo quod hodie operatus es in me.

21. Et nunc quia ſcio quòd certiſſimè regnaturus ſis, & habiturus in manu tua regnum Iſrael :

22. jura mihi in Domino, ne deleas ſemen meum poſt me, neque auferas nomen meum de domo patris mei.

23. Et juravit David Sauli. Abiit ergo Saul in domum ſuam : & David, & viri ejus aſcenderunt ad tutiora loca.

CAPUT XXV.

Mortuus Samuel plangitur : David Nabal victum neganti, mortem minatus, egregia Abigail oratione placatur, quam mortuo Nabal in connubium accipit, ſimul & Achinoam ; Saul verò filiam Michol Phalti tradit.

1. MOrtuus ‖ eſt autem Samuel, & congregatus eſt univerſus Iſrael, & planxerunt eum, & ſepelierunt eum in domo ſua in Ramatha. Conſurgenſque David deſcendit in deſertum Pharan. ‖ *Infr.* 28. 3. *Eccli.* 46. 23. Anno M. 2947. Ant. Chr. 1057. Cum ipſe Samuel annũ ageret circiter 98.

2. Erat autem vir quiſpiam in ſolitudine Maon, & poſſeſſio ejus in Carmelo, & homo ille magnus nimis : erantque ei oves tria millia, & mille capræ : & accidit ut tonderetur grex ejus in Carmelo.

3. Nomen autem viri illius erat Nabal : & nomen uxoris ejus Abigail : eratque mulier illa prudentiſſima & ſpecioſa : porrò vir ejus durus, & peſſimus, & malitioſus : erat autem de genere Caleb.

4. Cùm ergo audiſſet David in deſerto quòd tonderet Nabal gregem ſuum,

5. miſit decem juvenes, & dixit eis : Aſcendite in Carmelum, & venietis ad Nabal, & ſalutabitis eum ex nomine meo pacificè.

6. Et dicetis : Sit fratribus meis, & tibi pax, & domui tuæ pax, & omnibus, quæcumque habes, ſit pax.

7. Audivi quòd tonderent paſtores tui, qui erant nobiſcum in deſerto : numquam eis moleſti fuimus, nec aliquando defuit quidquam eis de grege, omni tempore quo fuerunt nobiſcum in Carmelo.

8. In-

8. Interroga pueros tuos, & indicabunt tibi. Nunc ergo inveniant pueri tui gratiam in oculis tuis: in die enim bona venimus: quodcumque invenerit manus tua, da ſervis tuis, & filio tuo David.

9. Cùmque veniſſent pueri David, locuti ſunt ad Nabal omnia verba hæc ex nomine David: & ſiluerunt.

10. Reſpondens autem Nabal pueris David, ait: Quis eſt David? & quis eſt filius Iſai? hodie increverunt ſervi qui fugiunt dominos ſuos.

11. Tollam ergo panes meos, & aquas meas, & carnes pecorum, quæ occidi tonſoribus meis, & dabo viris quos neſcio unde ſint?

12. Regreſſi ſunt itaque pueri David per viam ſuam, & reverſi venerunt, & nuntiaverunt ei omnia verba quæ dixerat.

13. Tunc ait David pueris ſuis: Accingatur unuſquiſque gladio ſuo. Et accincti ſunt ſinguli gladiis ſuis, accinctuſque eſt & David enſe ſuo: & ſecuti ſunt David quaſi quadringenti viri: porrò ducenti remanſerunt ad ſarcinas.

14. Abigail autem uxori Nabal nuntiavit unus de pueris ſuis, dicens: Ecce David miſit nuntios de deſerto, ut benedicerent domino noſtro: & averſatus eſt eos.

15. Homines iſti, boni ſatis fuerunt nobis, & non moleſti: nec quidquam aliquando periit omni tempore, quo fuimus converſati cum eis in deſerto:

16. pro muro erant nobis tam in nocte quàm in die, omnibus diebus quibus pavimus apud eos greges.

17. Quam ob rem conſidera, & recogita quid facias: quoniam completa eſt malitia adverſum virum tuum, & adverſum domum tuam, & ipſe eſt filius Belial, ita ut nemo poſſit ei loqui.

18. Feſtinavit igitur Abigail, & tulit ducentos panes, & duos utres vini, & quinque arietes coctos, & quinque ſata polentæ, & centum ligaturas uvæ paſſæ, & ducentas maſſas caricarum, & poſuit ſuper aſinos:

19. dixitque pueris ſuis: Præcedite me: ecce ego poſt tergum ſequar vos: viro autem ſuo Nabal non indicavit.

20. Cùm ergo aſcendiſſet aſinum, & deſcenderet ad radices montis, David & viri ejus deſcendebant in occurſum ejus: quibus & illa occurrit:

21. & ait David: Verè fruſtrà ſervavi omnia quæ hujus erant in deſerto, & non periit quidquam de cunctis quæ ad eum pertinebant: & reddidit mihi malum pro bono.

22. Hæc faciat Deus inimicis David, & hæc addat, ſi reliquero de omnibus quæ ad ipſum pertinent uſque manè, mingentem ad parietem.

23. Cùm autem vidiſſet Abigail David, feſtinavit, & deſcendit de aſino, & procidit coram David ſuper faciem ſuam, & adoravit ſuper terram,

24. & cecidit ad pedes ejus, & dixit: In me ſit, domine mi, hæc iniquitas: loquatur, obſecro, ancilla tua in auribus tuis: & audi verba famulæ tuæ.

25. Ne ponat, oro, dominus meus rex cor ſuum ſuper virum iſtum iniquum Nabal: quoniam ſecundùm nomen ſuum ſtultus eſt, & ſtultitia eſt cum eo: ego autem ancilla tua non vidi pueros tuos, domine mi, quos miſiſti.

26. Nunc ergo, domine mi, vivit Dominus, & vivit anima tua, qui prohibuit te ne venires in ſanguinem, & ſalvavit manum tuam tibi: & nunc fiat ſicut Nabal inimici tui, & qui quærunt domino meo malum.

27. Quapropter ſuſcipe benedictionem hanc, quam attulit ancilla tua tibi domino meo: & da pueris qui ſequuntur te dominum meum.

28. Aufer iniquitatem famulæ tuæ: faciens enim faciet Dominus tibi domino meo domum fidelem: ‖ quia prælia Domini, domine mi, tu præliari: malitia ergo non inveniatur in te omnibus diebus vitæ tuæ. ‖ *Supr. 56. 18. & 17. 40.*

29. Si enim ſurrexerit aliquando homo perſequens te, & quærens animam tuam, erit anima domini mei cuſtodita quaſi in faſciculo viventium, apud Dominum Deum tuum: porrò inimicorum tuorum anima rotabitur, quaſi in impetu & circulo fundæ.

30. Cùm ergo fecerit Dominus tibi domino meo omnia quæ locutus eſt bona de te, & conſtituerit te ducem ſuper Iſrael,

31. non erit tibi hoc in ſingultum, & in ſcrupulum cordis domino meo, quòd effuderis ſanguinem innoxium, aut ipſe te ultus fueris: & cùm benefecerit Dominus domino meo, recordaberis ancillæ tuæ.

32. Et ait David ad Abigail: Benedictus Dominus Deus Iſrael, qui miſit hodie te in occurſum meum, & benedictum eloquium tuum,

33. & benedicta tu, quæ prohibuiſti me hodie ne irem ad ſanguinem, & ulciſcerer me manu mea.

34. Alioquin vivit Dominus Deus Iſrael, qui prohibuit me ne malum facerem tibi: niſi citò veniſſes in occurſum mihi, non remanſiſſet Nabal uſque ad lucem matutinam, mingens ad parietem.

35. Suſcepit ergo David de manu ejus omnia quæ attulerat ei, dixitque ei: Vade pacificè in domum tuam, ecce audivi vocem tuam, & honoravi faciem tuam.

36. Venit autem Abigail ad Nabal: & ecce erat ei convivium in domo ejus, quaſi convivium regis, & cor Nabal jucundum: erat enim ebrius nimis: & non indicavit ei verbum puſillum aut grande uſque manè.

37. Diluculo autem cùm digeſſiſſet vinum Nabal, indicavit ei uxor ſua verba hæc, & emortuum eſt cor ejus intrinſecùs, & factus eſt quaſi lapis.

38. Cùmque pertranſiſſent decem dies, percuſſit Dominus Nabal, & mortuus eſt.

39. Quod cùm audiſſet David mortuum Nabal, ait: Benedictus Dominus, qui judicavit cauſam opprobrii mei de manu Nabal, & ſervum ſuum cuſtodivit à malo, & malitiam Nabal reddidit Dominus in caput ejus. Miſit ergo David, & locutus eſt ad Abigail, ut ſumeret eam ſibi in uxorem.

40. Et venerunt pueri David ad Abigail in Carmelum, & locuti ſunt ad eam, dicentes: David miſit nos ad te, ut accipiat te ſibi in uxorem.

41. Quæ conſurgens adoravit prona in terram, & ait: Ecce famula tua ſit in ancil-

lam, ut lavet pedes ſervorum domini mei.

42. Et feſtinavit, & ſurrexit Abigail, & aſcendit ſuper aſinum, & quinque puellæ ierunt cum ea, pediſſequæ ejus, & ſecuta eſt nuntios David: & facta eſt illi uxor.

43. Sed & Achinoam accepit David de Jezrael: & fuit utraque uxor ejus.

44. Saul autem dedit Michol filiam ſuam, uxorem David, Phalti filio Lais, qui erat de Gallim.

CAPUT XXVI.

David à Ziphæis apud Saul proditus, haſtam & ſcyphum dormienti Saul abſtulit: quod agnoſcens Saul, culpam fatetur, revocatoque Davidi ſecuritatem pollicetur.

‖ Supr. 23. 19. Eodem ann. 2947. Ant. Chr. 1057.

1. ET ‖ venerunt Ziphæi ad Saul in Gabaa, dicentes: Ecce, David abſconditus eſt in colle Hachila, quæ eſt ex adverſo ſolitudinis.

2. Et ſurrexit Saul, & deſcendit in deſertum Ziph, & cum eo tria millia virorum de electis Iſrael, ut quæreret David in deſerto Ziph.

3. Et caſtrametatus eſt Saul in Gabaa Hachila, quæ erat ex adverſo ſolitudinis in via: David autem habitabat in deſerto. Videns autem quòd veniſſet Saul poſt ſe in deſertum,

4. miſit exploratores, & didicit quòd illuc veniſſet certiſſimè.

5. Et ſurrexit David clàm, & venit ad locum ubi erat Saul: cùmque vidiſſet locum, in quo dormiebat Saul, & Abner filius Ner, princeps militiæ ejus, & Saulem dormientem in tentorio, & reliquum vulgus per circuitum ejus,

6. ait David ad Achimelech Hethæum, & Abiſai filium Sarviæ, fratrem Joab, dicens: Quis deſcendet mecum ad Saul in caſtra? Dixitque Abiſai: Ego deſcendam tecum.

7. Venerunt ergo David & Abiſai ad populum nocte, & invenerunt Saul jacentem & dormientem in tentorio, & haſtam fixam in terra ad caput ejus: Abner autem & populum dormientes in circuitu ejus.

8. Dixitque Abiſai ad David: concluſit Deus inimicum tuum hodie in manus tuas: nunc ergo perfodiam eum lancea in terra ſemel, & ſecundò opus non erit.

9. Et dixit David ad Abiſai: Ne interficias eum: quis enim extendet manum ſuam in Chriſtum Domini, & innocens erit?

10. Et dixit David: Vivit Dominus, quia niſi Dominus percuſſerit eum, aut dies ejus venerit ut moriatur, aut in prælium deſcendens perierit:

11. propitius ſit mihi Dominus ne extendam manum meam in Chriſtum Domini. Nunc igitur tolle haſtam, quæ eſt ad caput ejus, & ſcyphum aquæ, & abeamus.

12. Tulit igitur David haſtam, & ſcyphum aquæ, qui erat ad caput Saul, & abierunt: & non erat quiſquam, qui videret, & intelligeret, & evigilaret, ſed omnes dormiebant, quia ſopor Domini irruerat ſuper eos.

13. Cùmque tranſiſſet David ex adverſo, & ſtetiſſet in vertice montis de longè, & eſſet grande intervallum inter eos,

14. clamavit David ad populum, & ad Abner filium Ner, dicens: Nonne reſpondebis Abner? Et reſpondens Abner, ait: Quis es tu, qui clamas, & inquietas regem?

15. Et ait David ad Abner: Numquid non vir tu es? & quis alius ſimilis tui in Iſrael? quare ergo non cuſtodiſti dominum tuum regem? ingreſſus eſt enim unus de turba, ut interficeret regem, dominum tuum.

16. Non eſt bonum hoc, quod feciſti: vivit Dominus, quoniam filii mortis eſtis vos, qui non cuſtodiſtis dominum veſtrum, Chriſtum Domini. Nunc ergo vide ubi ſit haſta regis, & ubi ſit ſcyphus aquæ, qui erat ad caput ejus.

17. Cognovit autem Saul vocem David, & dixit: Numquid vox hæc tua, fili mi David? & ait David: Vox mea, domine mi rex.

18. Et ait: Quam ob cauſam dominus meus perſequitur ſervum ſuum? Quid feci? aut quod eſt malum in manu mea?

19. Nunc ergo audi, oro, domine mi rex, verba ſervi tui: Si Dominus incitat te adverſum me, odoretur ſacrificium: ſi autem filii hominum, maledicti ſunt in conſpectu Domini: qui ejecerunt me hodie, ut non habitem in hæreditate Domini, dicentes: Vade, ſervi diis alienis.

20. Et nunc non effundatur ſanguis meus in terram coram Domino: quia egreſſus eſt

rex

rex Iſrael ut quærat pulicem unum, ſicut perſequitur perdix in montibus.

21. Et ait Saul: Peccavi, revertere fili mi David: nequaquam enim ultrà tibi malefaciam, eò quòd pretioſa fuerit anima mea in oculis tuis hodie: apparet enim quòd ſtultè egerim, & ignoraverim multa nimis.

22. Et reſpondens David, ait: ecce haſta regis: tranſeat unus de pueris regis, & tollat eam.

23. Dominus autem retribuet unicuique, ſecundùm juſtitiam ſuam & fidem: tradidit enim te Dominus hodie in manum meam, & nolui extendere manum meam in Chriſtum Domini.

24. Et ſicut magnificata eſt anima tua hodie in oculis meis, ſic magnificetur anima mea in oculis Domini, & liberet me de omni anguſtia.

25. Ait ergo Saul ad David: Benedictus tu fili mi David: & quidem faciens facies, & potens poteris. Abiit autem David in viam ſuam, & Saul reverſus eſt in locum ſuum.

CAPUT XXVII.

David apud Achis profugus, urbem Siceleg ab eo obtinuit, quæ ex eo facta eſt in hereditatem regum Juda, unde plurimas agebat prædas imponens regi Achis.

Sub finem ejuſdem anni 2947. 1. ET ait David in corde ſuo: Aliquando incidam una die in manus Saul: nonne melius eſt ut fugiam, & ſalver in Terra Philiſthiinorum, ut deſperet Saul, ceſſetque me quærere in cunctis finibus Iſrael? fugiam ergo manus ejus.

2. Et ſurrexit David, & abiit ipſe, & ſexcenti viri cum eo, ad Achis filium Maoch regem Geth.

3. Et habitavit David cum Achis in Geth, ipſe & viri ejus; vir & domus ejus; & David, & duæ uxores ejus, Achinoam Jezrahelitis, & Abigail uxor Nabal Carmeli.

4. Et nuntiatum eſt Sauli quòd fugiſſet David in Geth, & non addidit ultrà quærere eum.

5. Dixit autem David ad Achis: Si inveni gratiam in oculis tuis, detur mihi locus in una urbium regionis hujus, ut habitem ibi: cur enim manet ſervus tuus in civitate regis tecum?

6. Dedit itaque ei Achis in die illa Siceleg: propter quam cauſam facta eſt Siceleg regum Juda, uſque in diem hanc.

7. Fuit autem numerus dierum, quibus habitavit David in regione Philiſthinorum *, quatuor menſium.

** Plurimi auctores vertunt ex Hebr. anni & quatuor menſ. Vide infrà 29. 3.*

8. Et aſcendit David, & viri ejus, & agebant prædas de Geſſuri, & de Gerzi, & de Amalecitis: hi enim pagi habitabantur in terra antiquitus, euntibus Sur uſque ad Terram Ægypti.

9. Et percutiebat David omnem terram, nec relinquebat viventem virum & mulierem: tollenſque oves, & boves, & aſinos, & camelos, & veſtes, revertebatur, & veniebat ad Achis.

10. Dicebat autem ei Achis: In quem irruiſti hodie? Reſpondebat David: Contra meridiem Judæ, & contra meridiem Jerameel, & contra meridiem Ceni.

11. Virum & mulierem non vivificabat David, nec adducebat in Geth, dicens: Ne fortè loquantur adverſum nos: Hæc fecit David: & hoc erat decretum illi omnibus diebus quibus habitavit in regione Philiſthinorum.

12. Credidit ergo Achis David, dicens: Multa mala operatus eſt contra populum ſuum Iſrael: erit igitur mihi ſervus ſempiternus.

CAPUT XXVIII.

Philiſthæi contra Saul armantur, ad quod bellum David pollicetur fidem Achis. Saul occiſis Magis, Pythoniſſam conſulit, ſuſcitari jubens Samuelem, à quo ſuam ſuorumque proximam mortem didicit.

1. FActum eſt autem in diebus illis, congregaverunt Philiſthiim agmina ſua, ut præpararentur ad bellum contra Iſrael: dixitque Achis ad David: Sciens nunc ſcito, quoniam mecum egredieris in caſtris tu, & viri tui. Anno M. 2949. Ant. Chr. 1015.

2. Dixitque David ad Achis: Nunc ſcies quæ facturus eſt ſervus tuus. Et ait Achis ad David: Et ego cuſtodem capitis mei ponam te cunctis diebus.

3. || Samuel autem mortuus eſt, planxitque eum omnis Iſrael, & ſepelierunt eum in Ramatha urbe ſua. Et Saul abſtulit magos & hariolos de terra. || Sup. 25. 1. Eccli. 46. 23.

4. Congregatique ſunt Philiſthiim, & venerunt, & caſtrametati ſunt in Sunam: congregavit autem & Saul univerſum Iſrael, & venit in Gelboe.

5. Et vidit Saul caſtra Philiſthiim, & timuit, & expavit cor ejus nimis.

6. Conſuluitque Dominum, & non reſpondit ei neque per ſomnia, neque per ſacerdotes, neque per prophetas.

7. Dixitque Saul ſervis ſuis: Quærite mihi mulierem habentem || pythonem, & vadam ad eam, & ſciſcitabor per illam. Et dixerunt ſervi ejus ad eum: Eſt mulier pythonem habens in Endor. || Lev. 20. 27. Deut. 18. 11. Actor. 16. 16.

8. Mutavit ergo habitum ſuum: veſtituſque eſt aliis veſtimentis, & abiit ipſe, & duo viri cum eo, veneruntque ad mulierem nocte, & ait illi: Divina mihi in pythone, & ſuſcita mihi quem dixero tibi.

9. Et ait mulier ad eum: Ecce, tu noſti quanta fecerit Saul, & quomodo eraſerit magos & hariolos de terra: quare ergo inſidiaris animæ meæ, ut occidar?

10. Et juravit ei Saul in Domino, dicens: Vivit Dominus, quia non eveniet tibi quidquam mali propter hanc rem.

11. Dixitque ei mulier: Quem ſuſcitabo tibi? Qui ait: Samuelem mihi ſuſcita.

12. Cùm autem vidiſſet mulier Samuelem, exclamavit voce magna, & dixit ad Saul: Quare impoſuiſti mihi? Tu es enim Saul.

13. Dixitque ei rex: Noli timere: Quid vidiſti? Et ait mulier ad Saul: Deos vidi aſcendentes de terra.

14. Dixitque ei: Qualis eſt forma ejus? Quæ ait: Vir ſenex aſcendit, & ipſe amictus eſt pallio. Et intellexit Saul quòd Samuel eſſet, & inclinavit ſe ſuper faciem ſuam in terra, & adoravit.

15. Dixit autem Samuel ad Saul: || Quare inquietaſti me ut ſuſcitarer? Et ait Saul: Coarctor nimis: ſiquidem Philiſthiim pu- || Eccli. 46. 23.

gnant adverſum me, & Daus receſſit à me, & exaudire me noluit, neque in manu prophetarum, neque per ſomnia: vocavi ergo te, ut oſtenderes mihi quid faciam.

16. Et ait Samuel: Quid interrogas me, cùm Dominus receſſerit à te, & tranſierit ad æmulum tuum?

17. Faciet enim tibi Dominus ſicut locutus eſt in manu mea, & ſcindet regnum tuum de manu tua, & dabit illud proximo tuo David:

18. quia non obediſti voci Domini, neque feciſti iram furoris ejus in Amalec. Idcircò quod pateris, fecit tibi Dominus hodie.

19. Et dabit Dominus etiam Iſrael tecum in manus Philiſthiim: cras autem tu & filii tui mecum eritis: ſed & caſtra Iſrael tradet Dominus in manus Philiſthiim.

20. Statimque Saul cecidit porrectus in terram: extimuerat enim verba Samuelis, & robur non erat in eo, quia non comederat panem tota die illa.

21. Ingreſſa eſt itaque mulier illa ad Saul, (conturbatus enim erat valdè) dixitque ad eum: Ecce obedivit ancilla tua voci tuæ, & poſui animam meam in manu mea: & audivi ſermones tuos, quos locutus es ad me.

22. Nunc igitur audi & tu vocem ancillæ tuæ, & ponam coram te buccellam panis, ut comedens convaleſcas, & poſſis iter agere.

23. Qui renuit, & ait: Non comedam. Coegerunt autem eum ſervi ſui & mulier, & tandem audita voce eorum ſurrexit de terra, & ſedit ſuper lectum.

24. Mulier autem illa habebat vitulum paſcualem in domo, & feſtinavit, & occidit eum: tollenſque farinam, miſcuit eam, & coxit azyma,

25. & poſuit ante Saul & ante ſervos ejus. Qui cùm comediſſent, ſurrexerunt, & ambulaverunt per totam noctem illam.

CAPUT XXIX.

David cum Philiſthæis adverſus Iſrael proficiſcens remittitur, quia metuebant principes ne in prælio fieret ipſis adverſarius.

Eodem ann. 2949

1. CONgregata ſunt ergo Philiſthiim univerſa agmina in Aphec: ſed & Iſrael caſtrametatus eſt ſuper fontem, qui erat in Jezrahel.

2. Et ſatrapæ quidem Philiſthiim incedebant in centuriis & millibus: David autem & viri ejus erant in noviſſimo agmine cum Achis.

3. Dixeruntque principes Philiſthiim ad Achis: Quid ſibi volunt Hebræi iſti? Et ait Achis ad Principes Philiſthiim: Num ignoratis David, qui fuit ſervus Saul regis Iſrael, & eſt apud me multis diebus, vel annis *, & non inveni in eo quidquam, ex die qua transfugit ad me, uſque ad diem hanc?

* Sept. Annum jam ſecundum mecum fuit. V. Supr. 27. 8.

|| 1. Paral. 12. 19.

4. || Irati ſunt autem adverſus eum principes Philiſthiim, & dixerunt ei: Revertatur vir iſte, & ſedeat in loco ſuo, in quo conſtituiſti eum, & non deſcendat nobiſcum in prælium, ne fiat nobis adverſarius, cùm præliari cœperimus: quo modo enim aliter poterit placare dominum ſuum, niſi in capitibus noſtris?

5. Nonne iſte eſt David, cui cantabant in choris, dicentes: Percuſſit Saul in millibus ſuis, & David in decem millibus ſuis?

6. Vocavit ergo Achis David, & ait ei: Vivit Dominus, quia rectus es tu, & bonus in conſpectu meo: & exitus tuus, & introitus tuus mecum eſt in caſtris: & non inveni in te quidquam mali, ex die qua veniſti ad me, uſque in diem hanc: ſed ſatrapis non places.

7. Revertere ergo, & vade in pace, & non offendas oculos ſatraparum Philiſthiim.

8. Dixitque David ad Achis: Quid enim feci, & quid inveniſti in me ſervo tuo, à die qua fui in conſpectu tuo uſqne in diem hanc, ut non veniam, & pugnem contra inimicos domini mei regis?

9. Reſpondens autem Achis, locutus eſt ad David: Scio quia bonus es tu in oculis meis, || ſicut Angelus Dei: ſed principes Philiſthinorum dixerunt: Non aſcendet nobiſcum in prælium.

|| 2. Reg. 14. 17. & 20. Item 19. 27.

10. Igitur conſurge manè tu, & ſervi domini tui, qui venerunt tecum: & cùm de nocte ſurrexeritis, & cœperit diluceſcere, pergite.

11. Surrexit itaqne de nocte David ipſe & viri ejus, ut proficiſcerentur manè, & reverterentur ad Terram Philiſthiim: Philiſthiim autem aſcenderunt in Jezrahel.

CAPUT XXX.

Abſente David, Amalecitæ Siceleg incenderant ablata præda, quos David perſequens occidit, recepta præda, quam ſingulis ſociis ex æquo diviſit, etiam iis qui ad ſarcinas laſſi remanſerant.

|| 1. Paral. 12. 20. Eodem ann. 2949.

1. CUmque || veniſſent David & viri ejus in Siceleg die tertia, Amalecitæ impetum fecerant ex parte auſtrali in Siceleg, & percuſſerant Siceleg, & ſuccenderant eam igni.

2. Et captivas duxerant mulieres ex ea, à minimo uſque ad magnum: & non interfecerant quemquam, ſed ſecum duxerant, & pergebant itinere ſuo.

3. Cùm ergo veniſſent David & viri ejus ad civitatem, & inveniſſent eam ſuccenſam igni, & uxores ſuas, & filios ſuos, & filias ductas eſſe captivas,

4. levaverunt David & populus qui erat cum eo voces ſuas, & planxerunt donec deficerent in eis lacrymæ.

5. Siquidem & duæ uxores David captivæ ductæ fuerant, Achinoam Jezrahelites, & Abigail uxor Nabal Carmeli.

6. Et contriſtatus eſt David valdè: volebat enim eum populus lapidare, quia amara erat anima uniuſcujuſque viri ſuper filiis ſuis, & filiabus: confortatus eſt autem David in Domino Deo ſuo.

7. Et ait ad Abiathar ſacerdotem filium Achimelech: Applica ad me Ephod. Et applicavit Abiathar ephod ad David,

8. & conſuluit David Dominum, dicens: Perſequar latrunculos hos, & comprehendam eos, an non? Dixitque ei Dominus: Perſequere: abſque dubio enim comprehendes eos, & excuties prædam.

9. Abiit ergo David ipſe, & ſexcenti viri qui erant cum eo, & venerunt uſque ad Torrentem Beſor: & laſſi quidam ſubſtiterunt.

10. Perſecutus eſt autem David ipſe, & quadringenti viri: ſubſtiterant enim ducenti, qui laſſi tranſire non poterant Torrentem Beſor.

Digitized by Google

11. Et invenerunt virum Ægyptium in agro, & adduxerunt eum ad David: dederuntque ei panem ut comederet, & biberet aquam,

12. ſed & fragmen maſſæ caricarum, & duas ligaturas uvæ paſſæ. Quæ cùm comediſſet, reverſus eſt ſpiritus ejus, & refocillatus eſt: non enim comederat panem, neque biberat aquam, tribus diebus & tribus noctibus.

13. Dixit itaque ei David: Cujus es tu? vel unde? & quò pergis? Qui ait: Puer Ægyptius ego ſum, ſervus viri Amalecitæ: dereliquit autem me dominus meus, quia ægrotare cœpi nudiuſtertius.

14. Siquidem nos erupimus ad auſtralem plagam Cerethi, & contra Judam, & ad Meridiem Caleb, & Siceleg ſuccendimus igni.

15. Dixitque ei David: Potes me ducere ad cuneum iſtum? Qui ait: Jura mihi per Deum, quòd non occidas me, & non tradas me in manus domini mei, & ego ducam te ad cuneum iſtum. Et juravit ei David.

16. Qui cùm duxiſſet eum, ecce illi diſcumbebant ſuper faciem univerſæ terræ, comedentes & bibentes, & quaſi feſtum celebrantes diem, pro cuncta præda, & ſpoliis quæ ceperant de Terra Philiſthiim, & de Terra Juda.

17. Et percuſſit eos David à veſpere uſque ad veſperam alterius diei, & non evaſit ex eis quiſquam, niſi quadringenti viri adoleſcentes, qui aſcenderant camelos, & fugerant.

18. Eruit ergo David omnia quæ tulerant Amalecitæ, & duas uxores ſuas eruit.

19. Nec defuit quidquam à parvo uſque ad magnum, tam de filiis quàm de filiabus, & de ſpoliis, & quæcumque rapuerant, omnia reduxit David.

20. Et tulit univerſos greges & armenta, & minavit ante faciem ſuam: dixeruntque: Hæc eſt præda David.

21. Venit autem David ad ducentos viros, qui laſſi ſubſtiterant, nec ſequi potuerant David, & reſidere eos juſſerat in Torrente Beſor: qui egreſſi ſunt obviam David, & populo qui erat cum eo. Accedens autem David ad populum, ſalutavit eos pacificè.

22. Reſpondenſque omnis vir peſſimus & iniquus, de viris qui ierant cum David, dixit: Quia non venerunt nobiſcum, non dabimus eis quidquam de præda, quam eruimus: ſed ſufficiat unicuique uxor ſua & filii: quos cùm acceperint, recedant.

23. Dixit autem David: Non ſic facietis fratres mei, de his quæ tradidit nobis Dominus, & cuſtodivit nos, & dedit latrunculos, qui eruperant adverſum nos, in manus noſtras:

24. nec audiet vos quiſquam ſuper ſermone hoc: æqua enim pars erit deſcendentis ad prælium, & remanentis ad ſarcinas, & ſimiliter divident.

25. Et factum eſt hoc ex die illa, & deinceps conſtitutum & præfinitum, & quaſi lex in Iſrael uſque in diem hanc.

26. Venit ergo David in Siceleg, & miſit dona de præda ſenioribus Juda proximis ſuis, dicens: Accipite benedictionem de præda hoſtium Domini:

27. His qui erant in Bethel, & qui in Ramoth ad Meridiem, & qui in Jether,

28. & qui in Aroer, & qui in Sephamoth, & qui in Eſthamo,

29. & qui in Rachal, & qui in urbibus Jerameel, & qui in urbibus Ceni,

30. & qui in Arama, & qui in lacu Aſan, & qui in Athac,

31. & qui in Hebron, & reliquis qui erant in his locis, in quibus commoratus fuerat David ipſe, & viri ejus.

CAPUT XXXI.

Saulis cum filiis in pugna caſi, corpus truncato capite in muro Bethſan ſuſpenditur, armaque ejus in templo Aſtaroth: viri autem Jabes, ablatis Saul ac filiorum ejus corporibus, juxta Jabes ea ſepelierunt.

1. PHiliſthiim autem pugnabant adverſum Iſrael: & fugerunt viri Iſrael ante faciem Philiſthiim, & ceciderunt interfecti in monte Gelboe. Eodem an. 2949.

2. || Irrueruntque Philiſthiim in Saul, & in filios ejus, & percuſſerunt Jonathan, & Abinadab, & Melchiſua, filios Saul, || 1. Paral. 10. 3.

3. totumque pondus prælii verſum eſt in Saul: & conſecuti ſunt eum viri ſagittarii, & vulneratus eſt vehementer à ſagittariis.

4. || Dixitque Saul ad armigerum ſuum: Evagina gladium tuum, & percute me: ne fortè veniant incircumciſi iſti, & interficiant me, illudentes mihi. Et noluit armiger ejus: fuerat enim nimio terrore perterritus. Arripuit itaque Saul gladium, & irruit ſuper eum. || 1. Paral. 10. 4.

5. Quod cùm vidiſſet armiger ejus, videlicet quòd mortuus eſſet Saul, irruit etiam ipſe ſuper gladium ſuum, & mortuus eſt cum eo.

6. Mortuus eſt ergo Saul *, & tres filii ejus, & armiger illius, & univerſi viri ejus in die illa pariter. * Duobus annis poſt obitum Samuelis, ut notavit quoque Clemens Alexandr.

7. Videntes autem viri Iſrael, qui erant trans vallem, & trans Jordanem, quòd fugiſſent viri Iſraelitæ, & quòd mortuus eſſet Saul, & filii ejus, reliquerunt civitates ſuas, & fugerunt: veneruntque Philiſthiim, & habitaverunt ibi.

8. Facta autem die altera, venerunt Philiſthiim, ut ſpoliarent interfectos, & invenerunt Saul & tres filios ejus jacentes in monte Gelboe.

9. Et præciderunt caput Saul, & ſpoliaverunt eum armis: & miſerunt in Terram Philiſthinorum per circuitum, ut annuntiaretur in templo idolorum, & in populis.

10. Et poſuerunt arma ejus in templo Aſtaroth, corpus verò ejus ſuſpenderunt in muro Bethſan.

11. || Quod cùm audiſſent habitatores Jabes Galaad, quæcumque fecerant Philiſthiim Saul, || 2. Reg. 2. 4.

12. ſurrexerunt omnes viri fortiſſimi, & ambulaverunt tota nocte, & tulerunt cadaver Saul, & cadavera filiorum ejus, de muro Bethſan: veneruntque Jabes Galaad, & combuſſerunt ea ibi:

13. Et tulerunt oſſa eorum, & ſepelierunt in nemore Jabes, & jejunaverunt ſeptem diebus.

LIBER SECUNDUS SAMUELIS, QUEM NOS SECUNDUM REGUM DICIMUS.

SEcundus liber Regum, res geſtas à morte Saulis ad finem uſque Davidis regni, deſcribit; annorum circiter 40. hiſtoriam exhibens.

CAPUT PRIMUM.

David occiſo nuntio, qui ſe Saulem occidiſſe dicebat, ſciſſis veſtibus deflet eum cum cæteris occiſis, jejunans ac præcipiens ut filios Juda docerent arcum.

Anno M. 2949. Ant. Chr. 1055. Ætatis David ann. 30. *Infr. 5, 4.*

1. FActum eſt autem, poſtquàm mortuus eſt Saul, ut David reverteretur à cæde Amalec, & maneret in Siceleg duos dies.
2. In die autem tertia, apparuit homo veniens de caſtris Saul, veſte conſciſſa, & pulvere conſperſus caput: &
ut venit ad David, cecidit ſuper faciem ſuam,
& adoravit.
3. Dixitque ad eum David: Unde venis?
Qui ait ad eum: De caſtris Iſrael fugi.
4. Et dixit ad eum David: Quod eſt verbum quod factum eſt? indica mihi. Qui ait:
Fugit populus ex prælio, & multi corruentes
è populo mortui ſunt: ſed & Saul & Jonathas filius ejus interierunt.
5. Dixitque David ad adoleſcentem, qui
nuntiabat ei: Unde ſcis quia mortuus eſt
Saul, & Jonathas filius ejus?
6. Et ait adoleſcens, qui nuntiabat ei: Caſu veni in montem Gelboe, & Saul incumbebat ſuper haſtam ſuam: porrò currus &
equites appropinquabant ei,
7. & converſus poſt tergum ſuum, videnſque me vocavit. Cui cùm reſpondiſſem:
Adſum:
8. dixit mihi: Quiſnam es tu? Et ajo ad
eum: Amalecites ego ſum.
9. Et locutus eſt mihi: Sta ſuper me, &
interfice me: quoniam tenent me anguſtiæ,
& adhuc tota anima mea in me eſt.
10. Stanſque ſuper eum, occidi illum:
ſciebam enim quòd vivere non poterat poſt
ruinam: & tuli diadema quod erat in capite
ejus, & armillam de brachio illius, & attuli ad te dominum meum huc.
11. Apprehendens autem David veſtimenta
ſua ſcidit, omneſque viri qui erant cum eo,
12. & planxerunt, & fleverunt, & jejunaverunt uſque ad veſperam, ſuper Saul, &
ſuper Jonathan filium ejus, & ſuper populum Domini, & ſuper domum Iſrael, eò
quòd corruiſſent gladio.
13. Dixitque David ad juvenem qui nuntiaverat ei: Unde es tu? Qui reſpondit: Filius
hominis advenæ Amalecitæ ego ſum.
14. Et ait ad eum David: ‖ Quare non ‖ *Pſalm.*
timuiſti mittere manum tuam ut occideres *104. 15.*
Chriſtum Domini?
15. Vocanſque David unum de pueris ſuis,
ait: Accedens irrue in eum. Qui percuſſit
illum, & mortuus eſt.
16. Et ait ad eum David: Sanguis tuus
ſuper caput tuum: os enim tuum locutum
eſt adverſum te, dicens: Ego interfeci Chriſtum Domini.
17. Planxit autem David planctum hujuſcemodi ſuper Saul, & ſuper Jonathan filium
ejus,
18. (& præcepit ut docerent filios Juda
arcum, ſicut ſcriptum eſt in Libro juſtorum.)
Et ait: Conſidera Iſrael, pro his qui mortui ſunt ſuper excelſa tua vulnerati.
19. Inclyti, Iſrael, ſuper montes tuos interfecti ſunt: quomodo ceciderunt fortes?
20. Nolite annuntiare in Geth, neque an-

nuntietis in compitis Aſcalonis: ne fortè lætentur filiæ Philiſthiim, ne exultent filiæ incircumciſorum.

21. Montes Gelboe, nec ros, nec pluvia veniant ſuper vos, neque ſint agri primitiarùm: quia ibi abjectus eſt clypeus fortium, clypeus Saul, quaſi non eſſet unctus oleo.

22. A ſanguine interfectorum, ab adipe fortium, ſagitta Jonathæ numquam rediit retrorſum, & gladius Saul non eſt reverſus inanis.

23. Saul & Jonathas amabiles, & decori in vita ſua, in morte quoque non ſunt diviſi: aquilis velociores, leonibus fortiores.

24. Filiæ Iſrael ſuper Saul flete, qui veſtiebat vos coccino in deliciis, qui præbebat ornamenta aurea cultui veſtro.

25. Quomodo ceciderunt fortes in prælio? Jonathas in excelſis tuis occiſus eſt?

26. Doleo ſuper te frater mi Jonatha decore nimis, & amabilis ſuper amorem mulierum. Sicut mater unicum amat filium ſuum, ita ego te diligebam.

27. Quo modo ceciderunt robuſti, & perierunt arma bellica?

CAPUT II.

David in Hebron ſuper Juda in regem unctus, viros Jabes Galaad ob Saul ſepulturam commendat: Iſboſeth verò in regem ſuper Iſrael unctio gravem peperit ſeditionem, ac pugnam.

Eodem an. 2949. 1. IGitur poſt hæc conſuluit David Dominum, dicens: Num aſcendam in unam de civitatibus Juda? Et ait Dominus ad eum: Aſcende. Dixitque David: Quò aſcendam? Et reſpondit ei: In Hebron.

2. Aſcendit ergo David, & duæ uxores ejus, Achinoam Jezraelites, & Abigail uxor Nabal Carmeli:

3. ſed & viros, qui erant cum eo, duxit David ſingulos cum domo ſua: & manſerunt in oppidis Hebron.

‖ 1. Mach. 2. 57. Infr. 5. 3. 4. ‖ Veneruntque viri Juda, & unxerunt ibi David, ut regnaret ſuper domum Juda. Et nuntiatum eſt David, quòd viri Jabes Galaad ſepeliſſent Saul.

5. Miſit ergo David nuntios ad viros Jabes Galaad, dixitque ad eos: Benedicti vos à Domino, qui feciſtis miſericordiam hanc cum domino veſtro Saul, & ſepeliſtis eum.

6. Et nunc retribuet vobis quidem Dominus miſericordiam & veritatem: ſed & ego reddam gratiam, eò quòd feciſtis verbum iſtud.

7. Confortentur manus veſtræ, & eſtote filii fortitudinis: licèt enim mortuus ſit dominus veſter Saul, tamen me unxit domus Juda in regem ſibi.

8. Abner autem filius Ner, princeps exercitus Saul, tulit Iſboſeth filium Saul, & circumduxit eum per caſtra,

9. regemque conſtituit ſuper Galaad & ſuper Geſſuri, & ſuper Jezrael, & ſuper Ephraim, & ſuper Benjamin, & ſuper Iſrael univerſum.

10. Quadraginta annorum erat Iſboſeth filius Saul, cùm regnare cœpiſſet ſuper Iſrael, & duobus annis * regnavit: ſola autem domus Juda ſequebatur David.

* Scilicet à ſacr. ad annum uſque 2951.

11. Et fuit numerus dierum, quos commoratus eſt David, imperans in Hebron ſuper domum Juda, ſeptem annorum, & ſex menſium.

Poſteà verò orta eſt illa concertatio quæ hic habetur à ℣. 12. uſque ad initium c. 5.

12. Egreſſuſque eſt Abner filius Ner, & pueri Iſboſeth filii Saul, de caſtris in Gabaon.

13. Porrò Joab filius Sarviæ, & pueri David egreſſi ſunt, & occurrerunt eis juxta piſcinam Gabaon. Et cùm in unum conveniſſent, è regione ſederunt: hi ex una parte piſcinæ, & illi ex altera.

14. Dixitque Abner ad Joab: Surgant pueri, & ludant * coram nobis. Et reſpondit Joab: Surgant.

* Singulare certamen ineunt.

15. Surrexerunt ergo, & tranſierunt numero duodecim de Benjamin, ex parte Iſboſeth filii Saul, & duodecim de pueris David.

16. Apprehenſoque unuſquiſque capite comparis ſui, defixit gladium in latus contrarii, & ceciderunt ſimul: vocatumque eſt nomen loci illius: Ager robuſtorum, in Gabaon.

17. Et ortum eſt bellum durum ſatis in die illa: fugatuſque eſt Abner, & viri Iſrael, à pueris David.

18. Erant autem ibi tres filii Sarviæ, Joab, & Abiſai, & Aſael: porrò Aſael curſor velociſſimus fuit, quaſi unus de capreis quæ morantur in ſylvis.

19. Perſequebatur autem Aſael Abner, & non declinavit ad dexteram neque ad ſiniſtram omittens perſequi Abner.

20. Reſpexit itaque Abner poſt tergum ſuum, & ait: Tune es Aſael? Qui reſpondit: Ego ſum.

21. Dixitque ei Abner: Vade ad dextram, ſive ad ſiniſtram, & apprehende unum de adoleſcentibus, & tolle tibi ſpolia ejus. Noluit autem Aſael omittere quin urgeret eum.

22. Rurſumque locutus eſt Abner ad Aſael: Recede, noli me ſequi, ne compellar confodere te in terram, & levare non potero faciem meam ad Joab fratrem tuum.

23. Qui audire contempſit, & noluit declinare: percuſſit ergo eum Abner averſa haſta in inguine, & transfodit, & mortuus eſt in eodem loco: omneſque qui tranſibant per locum illum, in quo ceciderat Aſael, & mortuus erat, ſubſiſtebant.

24. Perſequentibus autem Joab & Abiſai fugientem Abner, ſol occubuit: & venerunt uſque ad Collem aquæ ductus, qui eſt ex adverſo vallis itineris deſerti in Gabaon.

25. Congregatique ſunt filii Benjamin ad Abner: & conglobati in unum cuneum, ſteterunt in ſummitate tumuli unius.

26. Et exclamavit Abner ad Joab, & ait: Num uſque ad internecionem tuus mucro deſæviet? an ignoras quòd periculoſa ſit deſperatio? uſquequò non dicis populo ut omittat perſequi fratres ſuos?

27. Et ait Joab: Vivit Dominus, ſi locutus fuiſſes, manè receſſiſſet populus perſequens fratrem ſuum.

28. Inſonuit ergo Joab buccina, & ſtetit omnis exercitus, nec perſecuti ſunt ultrà Iſrael, neque iniere certamen.

29. Abner autem & viri ejus abierunt per campeſtria, tota nocte illa: & tranſierunt Jordanem, & luſtrata omni Beth-horon venerunt ad caſtra.

30. Porrò Joab reverſus, omiſſo Abner, congregavit omnem populum: & defuerunt

de pueris David decem & novem viri, excepto Aſaele.

31. Servi autem David percuſſerunt de Benjamin, & de viris qui erant cum Abner, trecentos ſexaginta, qui & mortui ſunt.

32. Tuleruntque Aſael, & ſepelierunt eum in ſepulchro patris ſui in Bethlehem: & ambulaverunt tota nocte Joab & viri qui erant cum eo, & in ipſo crepuſculo pervenerunt in Hebron.

CAPUT III.

Abner iratus regi Isboſeth fœdus init cum David, & reducta Michol, dum congregaret Iſraelitas ad David, occiditur à Joab; cui David iratus amarè deflet Abner.

* Quæ per ann. 5. cum dimidio duravit, ab ann. 2951. ad an. 2956. I. Par. 3. 1.

1. FActa eſt ergo longa concertatio * inter domum Saul, & inter domum David: David proficiſcens, & ſemper ſeipſo robuſtior, domus autem Saul decreſcens quotidie.

2. || Natique ſunt filii David in Hebron: fuitque primogenitus ejus Amnon de Achinoam Jezraelitide.

3. Et poſt eum Cheleab de Abigail uxore Nabal Carmeli: porrò tertius Abſalon filius Maacha filiæ Tholmai regis Geſſur.

4. Quartus autem Adonias, filius Haggith: & quintus Saphathia, filius Abital.

5. Sextus quoque Jethraam, de Egla uxore David. Hi nati ſunt David in Hebron.

6. Cùm ergo eſſet prælium inter domum Saul & domum David, Abner filius Ner regebat domum Saul.

7. Fuerat autem Sauli concubina nomine Reſpha, filia Aja. Dixitque Isboſeth ad Abner:

8. Quare ingreſſus es ad concubinam patris mei? Qui iratus nimis propter verba Isboſeth, ait: Numquid caput canis ego ſum adverſum Judam hodie, qui fecerim miſericordiam ſuper domum Saul patris tui, & ſuper fratres & proximos ejus, & non tradidi te in manus David, & tu requiſiſti in me quod argueres pro muliere hodie?

9. Hæc faciat Deus Abner, & hæc addat ei, niſi quomodo juravit Dominus David, ſic faciam cum eo,

10. ut transferatur regnum de domo Saul, & elevetur thronus David ſuper Iſrael, & ſuper Judam, à Dan uſque Berſabee.

11. Et non potuit reſpondere ei quidquam, quia metuebat illum.

Anno M. 2914. Ant. Chr. 1048.

12. Miſit ergo Abner nuntios ad David pro ſe, dicentes: Cujus eſt terra? Et ut loquerentur: Fac mecum amicitias, & erit manus mea tecum, & reducam ad te univerſum Iſrael.

13. Qui ait: Optimè: ego faciam tecum amicitias: ſed unam rem peto à te, dicens: Non videbis faciem meam, antequam adduxeris Michol filiam Saul: & ſic venies, & videbis me.

I. Reg. 18. 27.

14. Miſit autem David nuntios ad Isboſeth filium Saul, dicens: || Redde uxorem meam Michol, quam deſpondi mihi centum præputiis Philiſthiim.

15. Miſit ergo Isboſeth, & tulit eam à viro ſuo Phaltiel, filio Lais.

16. Sequebaturque eam vir ſuus, plorans uſque Bahurim: & dixit ad eum Abner: Vade, & revertere. Qui reverſus eſt.

17. Sermonem quoque intulit Abner ad ſeniores Iſrael, dicens: Tam heri quàm nudiuſtertius quærebatis David ut regnaret ſuper vos.

18. Nunc ergo facite: quoniam Dominus locutus eſt ad David, dicens: In manu ſervi mei David ſalvabo populum meum Iſrael de manu Philiſthiim, & omnium inimicorum ejus.

19. Locutus eſt autem Abner etiam ad Benjamin. Et abiit ut loqueretur ad David in Hebron, omnia quæ placuerant Iſrael, & univerſo Benjamin.

20. Venitque ad David in Hebron cum viginti viris: & fecit David Abner, & viris ejus qui venerant cum eo, convivium.

21. Et dixit Abner ad David: Surgam, ut congregem ad te dominum meum regem omnem Iſrael, & ineam tecum fœdus, & imperes omnibus, ſicut deſiderat anima tua. Cùm ergo deduxiſſet David Abner, & ille iſſet in pace,

22. ſtatim pueri David & Joab venerunt, cæſis latronibus, cum præda magna nimis: Abner autem non erat cum David in Hebron, quia jam dimiſerat eum, & profectus fuerat in pace.

23. Et Joab, & omnis exercitus qui erat cum eo, poſtea venerunt: nuntiatum eſt itaque Joab à narrantibus: Venit Abner filius Ner ad regem, & dimiſit eum, & abiit in pace.

24. Et ingreſſus eſt Joab ad regem, & ait: Quid feciſti? Ecce venit Abner ad te: quare dimiſiſti eum, & abiit & receſſit?

25. Ignoras Abner filium Ner, quoniam ad hoc venit ad te, ut deciperet te, & ſciret exitum tuum, & introitum tuum, & noſſet omnia quæ agis?

26. Egreſſus itaque Joab à David, miſit nuntios poſt Abner, & reduxit eum à ciſterna Sira, ignorante David.

27. Cùmque rediſſet || Abner in Hebron, ſeorſum adduxit eum Joab ad medium portæ, ut loqueretur ei, in dolo: & percuſſit illum ibi in inguine, & mortuus eſt in ultionem ſanguinis Aſael fratris ejus. 3. Reg. 2. 5.

28. Quod cùm audiſſet David rem jam geſtam, ait: Mundus ego ſum, & regnum meum apud Dominum, uſque in ſempiternum, à ſanguine Abner filii Ner:

29. & veniat ſuper caput Joab, & ſuper omnem domum patris ejus: nec deficiat de domo Joab fluxum ſeminis ſuſtinens, & leproſus, & tenens fuſum, & cadens gladio, & indigens pane.

30. Igitur Joab & Abiſai frater ejus interfecerunt Abner, eo quòd occidiſſet Aſael fratrem eorum in Gabaon, in prælio.

31. Dixit autem David ad Joab, & ad omnem populum, qui erat cum eo: Scindite veſtimenta veſtra, & accingimini ſaccis, & plangite ante exequias Abner. Porrò rex David ſequebatur feretrum.

32. Cùmque ſepeliſſent Abner in Hebron, levavit rex David vocem ſuam, & flevit ſuper tumulum Abner: flevit autem & omnis populus.

33. Plangenſque rex & lugens Abner, ait: Nequaquam ut mori ſolent ignavi, mortuus eſt Abner.

34. Manus tuæ ligatæ non ſunt, & pedes tui non ſunt compedibus aggravati: ſed ſicut ſolent cadere coram filiis iniquitatis, ſic corruiſti. Congeminanſque omnis populus flevit ſuper eum.

35. Cùmque veniſſet univerſa multitudo cibum capere cum David, clara adhuc die juravit David, dicens: Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, ſi ante occaſum ſolis guſtavero panem vel aliud quidquam.

36. Omniſque populus audivit, & placuerunt eis cuncta quæ fecit rex in conſpectu totius populi.

37. Et cognovit omne vulgus & univerſus Iſrael in die illa, quoniam non actum fuiſſet à rege ut occideretur Abner filius Ner.

38. Dixit quoque rex ad ſervos ſuos: Num ignoratis quoniam princeps & maximus cecidit hodie in Iſrael?

39. Ego autem adhuc delicatus, & unctus rex: porrò viri iſti filii Sarviæ duri ſunt mihi: retribuat Dominus facienti malum juxta malitiam ſuam.

CAPUT IV.

Baana & Rechab caput Isboſeth, quem dormientem occiderant, ad David attulerunt, quos pro mercede juſſit interimi.

Anno M. 2956. Ant. Chr. 1048.

1. AUdivit autem Isboſeth filius Saul, quòd cecidiſſet Abner in Hebron: & diſſolutæ ſunt manus ejus, omniſque Iſrael perturbatus eſt.

2. Duo autem viri principes latronum erant filio Saul, nomen uni Baana, & nomen alteri Rechab, filii Remmon Berothitæ de filiis Benjamin: ſiquidem & Beroth reputata eſt in Benjamin.

3. Et fugerunt Berothitæ in Gethaim, fueruntque ibi advenæ uſque ad tempus illud.

4. Erat autem Jonathæ filio Saul filius debilis pedibus: quinquennis enim fuit, quando venit nuntius de Saul & Jonatha ex Jezrael. Tollens itaque eum nutrix ſua, fugit: cùmque feſtinaret ut fugeret, cecidit, & claudus effectus eſt: habuitque vocabulum Miphiboſeth *.

* Qui & Meribbaal 1. Paral. 8. 34. & 9. 40.

5. Venientes igitur filii Remmon Berothitæ, Rechab & Baana, ingreſſi ſunt fervente die domum Isboſeth: qui dormiebat ſuper ſtratum ſuum meridie. Et oſtiaria domus purgans triticum, obdormivit.

6. Ingreſſi ſunt autem domum latenter aſſumentes ſpicas tritici, & percuſſerunt eum in inguine Rechab & Baana frater ejus, & fugerunt.

7. Cùm autem ingreſſi fuiſſent domum, ille dormiebat ſuper lectum ſuum in conclavi, & percutientes interfecerunt eum: ſublatoque capite ejus, abierunt per viam deſerti tota nocte,

8. & attulerunt caput Isboſeth ad David in Hebron: dixeruntque ad regem: Ecce caput Isboſeth filii Saul inimici tui, qui quærebat animam tuam: & dedit Dominus domino meo regi ultionem hodie de Saul, & de ſemine ejus.

9. Reſpondens autem David Rechab, & Baana fratri ejus, filiis Remmon Berothitæ, dixit ad eos: Vivit Dominus, qui eruit animam meam de omni anguſtia,

10. || quoniam eum, qui annuntiaverat mihi, & dixerat: Mortuus eſt Saul: qui putabat ſe proſpera nuntiare, tenui, & occidi eum in Siceleg, cui oportebat mercedem dare pro nuntio. || Sup. 1. 14.

11. Quantò magis nunc, cùm homines impii interfecerunt virum innoxium, in domo ſua, ſuper lectum ſuum, non quæram ſanguinem ejus de manu veſtra, & auferam vos de terra?

12. Præcepit itaque David pueris ſuis, & interfecerunt eos: præcidenteſque manus & pedes eorum, ſuſpenderunt eos ſuper piſcinam in Hebron: caput autem Isboſeth tulerunt, & ſepelierunt in ſepulchro Abner in Hebron.

CAPUT V.

David unctus ſuper totum Iſrael, pulſis Jebuſæis arcem Sion cepit; ubi extructa domo habitavit, alias ſuperinducens uxores, filioſque procreans, & Philiſthæos bis proſternens.

1. ET venerunt univerſæ tribus Iſrael ad David in Hebron dicentes: || Ecce nos, os tuum & caro tua ſumus. Anno M. 2956. || 1. Paral. 11. 1.

2. Sed & heri & nudiuſtertius, cùm eſſet Saul rex ſuper nos, tu eras educens & reducens Iſrael: dixit autem Dominus ad te: Tu paſces populum meum Iſrael, & tu eris dux ſuper Iſrael.

3. Venerunt quoque & ſeniores Iſrael ad regem in Hebron, & percuſſit cum eis rex David fœdus in Hebron coram Domino: || unxeruntque David in regem ſuper Iſrael. || Sup. 2. 4.

4. Filius triginta annorum erat David, cùm regnare cœpiſſet, || & quadraginta annis regnavit. * || 3. Reg. 2. 11.

* Scilicet à morte Saulis uſque ad inunctum Salomonem. Infr. 3. Reg. 1. 39. Regnavit enim in univerſū ann. 40. cum dimidio, ut hic videre eſt verſ. 5. Hincque patet eum Jeruſalem ingreſſum, anno ætatis 37.

5. In Hebron regnavit ſuper Judam ſeptem annis & ſex menſibus: in Jeruſalem autem regnavit triginta tribus annis ſuper omnem Iſrael & Judam.

6. Et abiit rex, & omnes viri qui erant cum eo, in Jeruſalem, ad Jebuſæum habitatorem terræ: dictumque eſt David ab eis: Non ingredieris huc, niſi abſtuleris cæcos & claudos, dicentes: Non ingredietur David huc.

7. Cepit autem David arcem Sion; hæc eſt civitas David.

8. Propoſuerat enim David in die illa præmium, qui percuſſiſſet Jebuſæum, & tetigiſſet domatum fiſtulas, & abſtuliſſet cæcos & claudos odientes animam David. Idcircò dicitur in proverbio: Cæcus & claudus non intrabunt in templum.

9. Habitavit || autem David in arce, & vocavit eam, Civitatem David: & ædificavit per gyrum à Mello & intrinſecùs. || 1. Paral. 11. 7. 8. Anno M. 2958. Ant. Chr. 1046.

10. Et ingrediebatur proficiens atque ſuccreſcens, & Dominus Deus exercituum erat cum eo.

11. || Miſit quoque Hiram rex Tyri nuntios ad David, & ligna cedrina, & artifices lignorum, artificeſque lapidum ad parietes: & ædificaverunt domum David. || 1. Paral. 14. 1.

12. Et cognovit David quoniam confirmaſſet eum Dominus regem ſuper Iſrael, & quoniam exaltaſſet regnum ejus ſuper populum ſuum Iſrael.

13. || Accepit ergo David adhuc concubinas & uxores de Jeruſalem, poſtquam vene- || 1. Par. 3. 1. & 2.

rat de Hebron : natique ſunt David & alii
filii & filiæ.
14. Et hæc nomina eorum qui nati ſunt
ei in Jeruſalem : Samua, & Sobab, & Na-
than, & Salomon,
15. & Jebahar, & Eliſua, & Nepheg,
16. & Japhia, & Eliſama, & Elioda, &
* Ann. M. 2958. Eliphaleth.
17. Audierunt * ergo Philiſthiim quòd un-
xiſſent David in regem ſuper Iſrael: & aſcen-
derunt univerſi ut quærerent David : quod
cùm audiſſet David, deſcendit in præſidium.
‖ 1. Paral. 14. 9. 18. ‖ Philiſthiim autem venientes diffuſi
ſunt in Valle Raphaïm.
19. Et conſuluit David Dominum, dicens:
Si aſcendam ad Philiſthiim ? & ſi dabis eos
in manu mea? Et dixit Dominus ad David :
Aſcende, quia tradens dabo Philiſthiim in
manu tua.
‖ Iſai. 28. 21. 20. ‖ Venit ergo David in Baal Pharaſim; &
percuſſit eos ibi, & dixit: ‖ Diviſit Dominus ‖ 1. Paral. 14. 11.
inimicos meos coram me, ſicut dividuntur
aquæ. Propterea vocatum eſt nomen loci il-
lius, Baal Pharaſim.
21. ‖ Et reliquerunt ibi ſculptilia ſua: quæ ‖ 1. Paral. 14. 12.
tulit David, & viri ejus.
22. Et addiderunt adhuc Philiſthiim ut aſ-
cenderent, & diffuſi ſunt in Valle Raphaim.
23. Conſuluit autem David Dominum : Si
aſcendam contra Philiſthæos, & tradas eos in
manus meas? Qui reſpondit : Non aſcendas
contra eos, ſed gyra poſt tergum eorum, &
venies ad eos ex adverſo pyrorum.
24. Et cùm audieris ſonitum gradientis in
cacumine pyrorum, tunc inibis prælium : quia
tunc egredietur Dominus ante faciem tuam,
ut percutiat caſtra Philiſthiim.
25. Fecit itaque David ſicut præceperat ei
Dominus, & percuſſit Philiſthiim de Gabaa,
uſque dum venias Gezer.

CAPUT VI.

Reducente David arcam à domo Abinadab, Oza à Domino occiſus eſt, quòd illam attigiſſet; quare eam in domo Obededom reliquit: poſtmodùm verò in Jeruſalem reducens, & ante eam ludens, à Michol uxore ridetur; in cujus pœnam numquam illa deinceps peperit.

1. Congregavit autem rurſum David om-
nes electos ex Iſrael triginta millia.
‖ 1. Paral. 13. 5. Ann. M. 2959. 2. ‖ Surrexitque David, & abiit, & univer-
ſus populus qui erat cum eo de viris Juda, ut
adducerent arcam Dei, ſuper quam invoca-
tum eſt nomen Domini exercituum, ſeden-
tis in cherubim ſuper eam.
3. Et impoſuerunt arcam Dei ſuper plau-
ſtrum novum: tuleruntque eam de domo Abi-
nadab, qui erat in Gabaa: Oza autem & Ahio
filii Abinadab, minabant plauſtrum novum.
‖ 1. Reg. 7. 4. ‖ Cumque tuliſſent eam de domo Abi-
nadab, qui erat in Gabaa, cuſtodiens arcam
Dei Ahio præcedebat arcam.
5. David autem & omnis Iſrael ludebant co-
ram Domino, in omnibus lignis fabrefactis, & ci-
tharis & lyris & tympanis & ſiſtris & cymbalis.
6. Poſtquam autem venerunt ad Arcam Na-
chon, extendit Oza manum ad arcam Dei, &
tenuit eam: quoniam calcitrabant boves, &
declinaverunt eam.
7. Iratuſque eſt indignatione Dominus con-
tra Ozam, & percuſſit eum ſuper temerita-
te: qui mortuus eſt ibi juxta arcam Dei.
8. ‖ Contriſtatus eſt autem David, eò quòd ‖ 1. Paral. 13. 11.
percuſſiſſet Dominus Ozam, & vocatum eſt
nomen loci illius, Percuſſio Ozæ, uſque in
diem hanc.
9. Et extimuit David Dominum in die il-
la, dicens: Quomodo ingredietur ad me ar-
ca Domini?
10. Et noluit divertere ad ſe arcam Domi-
ni in civitatem David : ſed divertit eam in
domum Obededom Gethæi.
11. Et habitavit arca Domini in domo Obe-
dedom Gethæi tribus menſibus : & benedixit
Dominus Obededom, & omnem domum ejus.
12. ‖ Nuntiatumque eſt regi David quòd be- ‖ 1. Paral. 15. 25.
nedixiſſet Dominus Obededom, & omnia ejus,
propter arcam Dei. Abiit ergo David, & addu-
xit arcam Dei de domo Obededom in civita-
tem David cum gaudio: & erant cum David
ſeptem chori, & victima vituli.
13. ‖ Cùmque tranſcendiſſent qui porta-
bant arcam Domini ſex paſſus, immolabat ‖ 1. Paral. 15. 25.
bovem & arietem,
14. & David ſaltabat totis viribus ante Do-
minum. Porrò David erat accinctus ephod lineo.
15. Et David & omnis domus Iſrael duce-
bant arcam teſtamenti Domini, in jubilo, &
in clangore buccinæ.

16. Cùm-

16. Cùmque intraſſet arca Domini in civitatem David, Michol filia Saul proſpiciens per feneſtram, vidit regem David ſubſilientem, atque ſaltantem coram Domino: & deſpexit eum in corde ſuo.

17. Et introduxerunt arcam Domini, & impoſuerunt eam in loco ſuo, in medio tabernaculi quod tetenderat ei David: & obtulit David holocauſta, & pacifica coram Domino.

18. Cùmque compleſſet offerens holocauſta, & pacifica, benedixit populo in uomine Domini exercituum.

19. Et partitus eſt univerſæ multitudini Iſrael, tam viro quàm mulieri, ſingulis collyridam panis unam, & aſſaturam bubulæ carnis unam, & ſimilam frixam oleo: & abiit omnis populus, unuſquiſque in domum ſuam.

20. Reverſuſque eſt David ut benediceret domui ſuæ: & egreſſa Michol filia Saul in occurſum David, ait: Quàm glorioſus fuit hodie rex Iſrael, diſcoperiens ſe ante ancillas ſervorum ſuorum, & nudatus eſt, quaſi ſi nudetur unus de ſcurris.

21. Dixitque David ad Michol: Ante Dominuum, qui elegit me potiùs quàm patrem tuum, & quàm omnem domum ejus, & præcepit mihi ut eſſem dux ſuper populum Domini in Iſrael,

22. & ludam, & vilior fiam plus quàm factus ſum: & ero humilis in oculis meis: & cum ancillis, de quibus locuta es, glorioſior apparebo.

23. Igitur Michol filiæ Saul non eſt natus filius uſque in diem mortis ſuæ.

CAPUT VII.

David proponens ædificare domum Domino, à Nathan propheta primùm collaudatur, poſtmodùm jubente Domino prohibetur, ſed filius ei promittitur illam ædificaturus, unde Domino gratias agit.

Anno M. 2950. Ant. Chr. 1044. ‖ 1. Par. 17. 1.

1. FActum eſt autem cùm ſediſſet rex in domo ſua, & Dominus dediſſet ei requiem undique ab univerſis inimicis ſuis,

2. dixit ad Nathan prophetam: ‖ Videſne quòd ego habitem in domo cedrina, & arca Dei poſita ſit in medio pellium?

3. Dixitque Nathan ad regem: Omne quod eſt in corde tuo, vade, fac: quia Dominus tecum eſt.

4. Factum eſt autem in illa nocte: & ecce ſermo Domini ad Nathan, dicens:

5. Vade, & loquere ad ſervum meum David: Hæc dicit Dominus: Numquid tu ædificabis mihi domum ad habitandum?

6. Neque enim habitavi in domo, ex die illa qua eduxi filios Iſrael de Terra Ægypti, uſque in diem hanc: ſed ambulabam in tabernaculo, & in tentorio.

7. Per cuncta loca, quæ tranſivi cum omnibus filiis Iſrael, numquid loquens locutus ſum ad unam de tribubus Iſrael, cui præcepi, ut paſceret populum meum Iſrael, dicens: Quare non ædificaſti mihi domum cedrinam?

8. Et nunc hæc dices ſervo meo David: Hæc dicit Dominus exercituum: ‖ Ego tuli te de paſcuis ſequentem greges, ut eſſes dux ſuper populum meum Iſrael:

‖ 1. Reg. 16. 13. Pſalm. 77. 70.

9. & fui tecum in omnibus ubicumque ambulaſti, & interfeci univerſos inimicos tuos à facie tua: fecique tibi nomen grande, juxta nomen magnorum qui ſunt in terra.

10. Et ponam locum populo meo Iſrael, & plantabo eum, & habitabit ſub eo, & non turbabitur ampliùs: nec addent filii iniquitatis ut affligant eum ſicut priùs,

11. ex die qua conſtitui judices ſuper populum meum Iſrael: & requiem dabo tibi ab omnibus inimicis tuis: prædicitque tibi Dominus, quòd domum faciat tibi Dominus.

12. ‖ Cùmque completi fuerint dies tui, & dormieris cum patribus tuis, ſuſcitabo ſemen tuum poſt te, quod egredietur de utero tuo, & firmabo regnum ejus.

‖ 3. Reg. 8. 19.

13. ‖ Ipſe ædificabit domum nomini meo, & ſtabiliam thronum regni ejus uſque in ſempiternum.

‖ 3. Reg. 5. 5.

14. ‖ Ego ero ei in patrem, & ipſe erit mihi in filium: qui ſi iniquè aliquid geſſerit, arguam eum in virga virorum, & in plagis filiorum hominum.

‖ 1. Par. 22. 10. Heb. 1. 5.

15. ‖ Miſericordiam autem meam non auferam ab eo, ſicut abſtuli à Saul, quem amovi à facie mea.

‖ Pſal. 88. v. 37.

16. Et fidelis erit domus tua, & regnum tuum uſque in æternum ante faciem tuam, & ‖ thronus tuus erit firmus jugiter.

‖ Hebr. 1. 5.

17. Secundùm omnia verba hæc, & juxta univerſam viſionem iſtam, ſic locutus eſt Nathan ad David.

18. Ingreſſus eſt autem rex David, & ſedit coram Domino, & dixit: Quis ego ſum Domine Deus, & quæ domus mea, quia adduxiſti me huculque?

19. Sed & hoc parum viſum eſt in conſpectu tuo Domine Deus, niſi loquereris etiam de domo ſervi tui in longinquum: iſta eſt enim lex Adam, Domine Deus.

20. Quid ergo addere poterit adhuc David, ut loquatur ad te? tu enim ſcis ſervum tuum Domine Deus.

21. Propter verbum tuum, & ſecundùm cor tuum feciſti omnia magnalia hæc, ita ut notum faceres ſervo tuo.

22. Idcircò magnificatus es Domine Deus, quia non eſt ſimilis tui, neque eſt Deus extra te, in omnibus quæ audivimus auribus noſtris.

23. Quæ eſt autem, ut populus tuus Iſrael, gens in terra, propter quam ivit Deus, ut redimeret eam ſibi in populum, & poneret ſibi nomen, faceretque eis magnalia, & horribilia ſuper terram, à facie populi tui, quem redemiſti tibi ex Ægypto, gentem, & Deum ejus.

24. Firmaſti enim tibi populum tuum Iſrael in populum ſempiternum: & tu Domine Deus factus es eis in Deum.

25. Nunc ergo Domine Deus, verbum quod locutus es ſuper ſervum tuum, & ſuper domum ejus, ſuſcita in ſempiternum: & fac ſicut locutus es,

26. ut magnificetur nomen tuum uſque in ſempiternum, atque dicatur: Dominus exercituum, Deus ſuper Iſrael. Et domus ſervi tui David erit ſtabilita coram Domino,

27. quia tu Domine exercituum Deus Iſrael revelaſti aurem ſervi tui, dicens: Domum ædificabo tibi: proptereà invenit ſervus tuus cor ſuum ut oraret te oratione hac.

28. Nunc ergo Domine Deus, tu es Deus, & verba tua erunt vera: locutus es enim ad ſervum tuum bona hæc.

29. Iu-

29. Incipe ergo, & benedic domui ſervi tui,
ut ſit in ſempiternum coram te : quia tu Do-
mine Deus locutus es, & benedictione tua be-
nedicetur domus ſervi tui in ſempiternum.

CAPUT VIII.

*Victoria variæ Davidis, qui multos fecit tri-
butarios quibus ſolebant Iſraelitæ pendere
tributa : congratulatio Thou regis Emath
de rege Adarezere devicto; à quo multa
ſpolia David abſtulit : officiarii quos ha-
bebat David recenſentur.*

II. Paral. 18. 1. 1. FActum eſt autem poſt hæc, percuſſit Da-
vid Philiſthiim, & humiliavit eos, ‖ & tu-
lit David Frænum tributi de manu Philiſthiim.
Eodem ann. 1960. 2. Et percuſſit Moab, & menſus eſt eos
funiculo, coæquans terræ : menſus eſt au-
tem duos funiculos, unum ad occidendum,
& unum ad vivificandum : factuſque eſt Moab
David ſerviens ſub tributo.
3. Et percuſſit David Adarezer filium Ro-
hob regem Soba, quando profectus eſt ut do-
II. Par. 18. 3. minaretur ſuper flumen ‖ Euphraten.
4. Et captis David ex parte ejus mille ſep-
tingentis equitibus, & viginti millibus pedi-
tum, ſubnervavit omnes jugales curruum : de-
reliquit autem ex eis centum currus.
5. Venit quoque Syria Damaſci, ut præſi-
dium ferret Adarezer regi Soba : & percuſſit
David de Syria viginti duo millia virorum.
6. Et poſuit David præſidium in Syria Da-
maſci : factaque eſt Syria David ſerviens ſub
tributo : ſervavitque Dominus David in om-
nibus ad quæcumque profectus eſt.
7. Et tulit David arma aurea, quæ habebant
ſervi Adarezer, & detulit ea in Jeruſalem.
8. Et de Bete & de Beroth, civitatibus Ada-
rezer, tulit rex David æs multum nimis.
9. Audivit autem Thou rex Emath, quòd
percuſſiſſet David omne robur Adarezer,
10. & miſit Thou Joram filium ſuum ad re-
gem David, ut ſalutaret eum congratulans, &
gratias ageret : eò quòd expugnaſſet Adarezer,
& percuſſiſſet eum. Hoſtis quippe erat Thou
Adarezer, & in manu ejus erant vaſa aurea,
& vaſa argentea, & vaſa ærea :
11. quæ & ipſa ſanctificavit rex David Do-
mino cum argento & auro, quæ ſanctificave-
rat de univerſis gentibus quas ſubegerat,
12. de Syria, & Moab, & filiis Ammon,
& Philiſthiim, & Amalec, & de manubiis
Adarezer filii Rohob regis Soba.
13. Fecit quoque ſibi David nomen, cùm
reverteretur capta Syria in Valle Salinarum,
cæſis decem & octo millibus :
14. & poſuit in Idumæa cuſtodes, ſtatuitque
præſidium : & facta eſt univerſa Idumæa ſer-
viens David, & ſervavit Dominus David in
omnibus ad quæcumque profectus eſt.
15. Et regnavit David ſuper omnem Iſra-
el : faciebat quoque David judicium & juſti-
tiam omni populo ſuo.
16. Joab autem filius Sarviæ erat ſuper ex-
ercitum : porrò Joſaphath filius Ahilud erat
à commentariis :
* I. Par. 18. 16. dicitur Suſa 17. & Sadoc filius Achitob, & Achimelech fi-
lius Abiathar, erant ſacerdotes : & * Sarajas, ſcriba :
* Gr. αὐλάρχαι principes aulæ. 18. Banajas autem filius Jojadæ, ſuper Ce-
rethi & Pheleti : filii autem David ſacerdo-
tes * erant.

CAPUT IX.

*Quantum pietatis exhibuerit David Miphi-
boſeth filio Jonathæ claudo, datis omnibus
agris Saul, quos colebat Siba cum filiis
ac ſervis ſuis, Miphiboſeth ad Menſam
David recepto.*

1. ET dixit David : Putaſne eſt aliquis
qui remanſerit de domo Saul, ut fa-
ciam cum eo miſericordiam propter Jonathan ?
2. Erat autem de domo Saul, ſervus no-
mine Siba : quem cùm vocaſſet rex ad ſe,
dixit ei : Tune es Siba ? Et ille reſpondit :
Ego ſum ſervus tuus.
3. Et ait rex : Numquid ſupereſt aliquis
de domo Saul, ut faciam cum eo miſericor-
diam Dei ? Dixitque Siba regi : Supereſt fi-
lius Jonathæ, debilis pedibus.
4. Ubi, inquit, eſt ? Et Siba ad regem,
Ecce, ait, in domo eſt Machir filii Ammiel
in Lodabar.
5. Miſit ergo rex David, & tulit eum de
domo Machir filii Ammiel de Lodabar.
6. Cùm autem veniſſet Miphiboſeth filius
Jonathæ filii Saul ad David, corruit in faciem
ſuam, & adoravit. Dixitque David : Miphibo-
ſeth ? Qui reſpondit : Adſum ſervus tuus.
7. Et ait ei David : Ne timeas, quia fa-
ciens faciam in te miſericordiam propter Jo-
nathan patrem tuum, & reſtituam tibi om-
nes agros Saul patris tui, & tu comedes pa-
nem in menſa mea ſemper.
8. Qui adorans eum, dixit : Quis ego ſum
ſervus tuus, quoniam reſpexiſti ſuper canem
mortuum ſimilem mei ?
9. Vocavit itaque rex Sibam puerum Saul,
& dixit ei : Omnia quæcumque fuerunt Saul,
& univerſam domum ejus, dedi filio domini
tui.
10. Operare igitur ei terram tu, & filii
tui, & ſervi tui : & inferes filio Domini tui
cibos ut alatur : Miphiboſeth autem filius do-
mini tui comedet ſemper panem ſuper men-
ſam meam. Erant autem Sibæ quindecim fi-
lii, & viginti ſervi.
11. Dixitque Siba ad regem : Sicut juſſiſti
domine mi rex ſervo tuo, ſic faciet ſervus
tuus : & Miphiboſeth comedet ſuper menſam
meam, quaſi unus de filiis regis.
12. Habebat autem Miphiboſeth filium par-
vulum nomine Micha : omnis verò cognatio
domus Sibæ ſerviebat Miphiboſeth.
13. Porrò Miphiboſeth habitabat in Jeru-
ſalem : quia de menſa regis jugiter veſceba-
tur : & erat claudus utroque pede.

CAPUT X.

*Hanon rex Ammonitarum, poſt illatam ſer-
vis David injuriam, quos ad conſolan-
dum de patris morte miſerat, contractis
quinque regum Syriæ copiis, profligatur
ſemel ac iterum.*

1. FActum eſt autem poſt hæc, ut more- Anno M. 1967.
retur rex filiorum Ammon, & regna- Ant. Ch. 1037.
vit Hanon filius ejus pro eo. II. Par. 19. 2.
2. Dixitque David : ‖ Faciam miſericor-
diam cum Hanon filio Naas, ſicut fecit pater
ejus mecum miſericordiam. Miſit ergo David,

con-

conſolans eum per ſervos ſuos ſuper patris interitu. Cùm autem veniſſent ſervi David in terram filiorum Ammon,

3. dixerunt principes filiorum Ammon, ad Hanon dominum ſuum: Putas quòd propter honorem patris tui miſerit David ad te conſolatores, & non ideò ut inveſtigaret, & exploraret civitatem, & everteret eam, miſit David ſervos ſuos ad te?

4. Tulit itaque Hanon ſervos David, raſitque dimidiam partem barbæ eorum, & præſcidit veſtes eorum medias uſque ad nates, & dimiſit eos.

5. Quod cùm nuntiatum eſſet David, miſit in occurſum eorum: erant enim viri confuſi turpiter valdè, & mandavit eis David: Manete in Jericho, donec creſcat barba veſtra, & tunc revertimini.

6. Videntes autem filii Ammon quòd injuriam feciſſent David, miſerunt, & conduxerunt mercede Syrum Rohob, & Syrum Soba, viginti millia peditum, & à rege Maacha mille viros, & ab Iſtob duodecim millia virorum.

7. Quod cùm audiſſet David, miſit Joab & omnem exercitum bellatorum.

8. Egreſſi ſunt ergo filii Ammon, & direxerunt aciem ante ipſum introitum portæ: Syrus autem Soba, & Rohob, & Iſtob, & Maacha ſeorſum erant in campo.

9. Videns igitur Joab quòd præparatum eſſet adverſum ſe prælium, & ex adverſo & poſt tergum, elegit ex omnibus electis Iſrael, & inſtruxit aciem contra Syrum:

10 reliquam autem partem populi tradidit Abiſai fratri ſuo, qui direxit aciem adverſus filios Ammon.

11. Et ait Joab: Si prævaluerint adverſum me Syri, eris mihi in adjutorium: ſi autem filii Ammon prævaluerint adverſum te, auxiliabor tibi.

12. Eſto vir fortis, & pugnemus pro populo noſtro, & civitate Dei noſtri: Dominus autem faciet quod bonum eſt in conſpectu ſuo.

13. Iniit itaque Joab, & populus qui erat cum eo, certamen contra Syros: qui ſtatim fugerunt à facie ejus.

14. Filii autem Ammon videntes quia fugiſſent Syri, fugerunt & ipſi à facie Abiſai, & ingreſſi ſunt civitatem: reverſuſque eſt Joab à filiis Ammon, & venit Jeruſalem.

15. Videntes igitur Syri quoniam corruiſſent coram Iſrael, congregati ſunt pariter.

16. Miſitque Adarezer, & eduxit Syros qui erant trans fluvium, & adduxit eorum exercitum: Sobach autem, magiſter militiæ Adarezer, erat princeps eorum. *Anno M. 1068. Ant. Chr. 1016.

17. Quod cùm nuntiatum eſſet David, contraxit omnem Iſraelem, & tranſivit Jordanem, venitque in Helam: & direxerunt aciem Syri ex adverſo David, & pugnaverunt contra eum.

18. Fugeruntque Syri à facie Iſrael, & occidit David de Syris ſeptingentos currus, * & quadraginta millia equitum: & Sobach principem militiæ percuſſit: qui ſtatim mortuus eſt.

* Par. 19. 18. legitur *ſeptem millia curruum*: Ibi igitur videtur numerum omnium expreſſiſſe hic verò selectorum, ni mendum ſuſpiceris in numeris. Præterea, ibidem habetur *quadraginta millia peditum*: hìc verò *equitum*: ſed quod in uno deeſt, ex altero ſupplendum videtur.

19. Videntes autem univerſi reges, qui erant in præſidio Adarezer, ſe victos eſſe ab Iſrael, expaverunt & fugerunt quinquaginta & octo millia coram Iſrael. Et fecerunt pacem cum Iſrael: & ſervierunt eis, timueruntque Syri auxilium præbere ultrà filiis Ammon.

CAPUT XI.

Obſeſſa Rabba civitate Ammonitarum, David adulterio Bethſabee adjunxit, ad id celandum, homicidium viri illius Uriæ, acceptaque illa in uxorem, & nato ex ea filio, Dominum commovit ad iram.

1. FActum eſt autem, || vertente anno, eo tempore quo ſolent reges ad bella procedere, miſit David Joab, & ſervos ſuos cum eo, & univerſum Iſrael, & vaſtaverunt filios Ammon, & obſederunt Rabba: David autem remanſit in Jeruſalem.

|| Par. 20. 1. Anno M. 1969. Ant. Chr. 1015. Ætatis David 10.

2. Dum hæc agerentur, accidit ut ſurgeret David de ſtrato ſuo poſt meridiem, & deambularet in ſolario domus regiæ: viditque mulierem ſe lavantem, ex adverſo ſuper ſolarium ſuum: erat autem mulier pulchra valdè.

3. Miſit ergo rex, & requiſivit quæ eſſet mulier. Nuntiatumque eſt ei, quòd ipſa eſſet Bethſabee filia Eliam, uxor Uriæ Hethæi.

4. Miſſis itaque David nuntiis, tulit eam; quæ cùm ingreſſa eſſet ad illum, dormivit cum ea: || ſtatimque ſanctificata eſt ab immunditia ſua, || Lev. 15. 18.

5. & reverſa eſt in domum ſuam concepto fœtu. Mittenſque nuntiavit David, & ait: Concepi.

6. Mi-

6. Miſit autem David ad Joab, dicens: Mitte ad me Uriam Hethæum. Miſitque Joab Uriam ad David.

7. Et venit Urias ad David. Quæſivitque David quàm rectè ageret Joab, & populus, & quomodo adminiſtraretur bellum.

8. Et dixit David ad Uriam: Vade in domum tuam, & lava pedes tuos. Et egreſſus eſt Urias de domo regis, ſecutuſque eſt eum cibus regius.

9. Dormivit autem Urias ante portam domus regiæ cum aliis ſervis domini ſui, & non deſcendit ad domum ſuam.

10. Nuntiatumque eſt David à dicentibus: Non ivit Urias in domum ſuam. Et ait David ad Uriam: Numquid non de via veniſti? quare non deſcendiſti in domum tuam?

11. Et ait Urias ad David: Arca Dei & Iſrael & Juda habitant in papilionibus, & dominus meus Joab, & ſervi domini mei ſuper faciem terræ manent: & ego ingrediar domum meam, ut comedam & bibam, & dormiam cum uxore mea? per ſalutem tuam, & per ſalutem animæ tuæ, non faciam rem hanc.

12. Ait ergo David ad Uriam: Manè hìc etiam hodie, & cras dimittam te. Manſit Urias in Jeruſalem in die illa & altera:

13. & vocavit eum David ut comederet coram ſe & biberet, & inebriavit eum: qui egreſſus veſpere, dormivit in ſtrato ſuo cum ſervis domini ſui, & in domum ſuam non deſcendit.

14. Factum eſt ergo manè, & ſcripſit David epiſtolam ad Joab: miſitque per manum Uriæ,

15. ſcribens in epiſtola: Ponite Uriam ex adverſo belli, ubi fortiſſimum eſt prælium: & derelinquite eum, ut percuſſus intereat.

16. Igitur cùm Joab obſideret urbem, poſuit Uriam in loco ubi ſciebat viros eſſe fortiſſimos.

17. Egreſſique viri de civitate, bellabant adverſum Joab, & ceciderunt de populo ſervorum David, & mortuus eſt etiam Urias Hethæus.

18. Miſit itaque Joab, & nuntiavit David omnia verba prælii:

19. præcepitque nuntio, dicens: Cùm compleveris univerſos ſermones belli ad regem,

20. ſi eum videris indignari, & dixerit: Quare acceſſiſtis ad murum, ut prœliaremini? an ignorabatis quòd multa deſuper ex muro tela mittantur?

21. Quis percuſſit Abimelech filium Jerobaal? ‖ nonne mulier miſit ſuper eum fragmen molæ de muro, & interfecit eum in Thebes? quare juxta murum acceſſiſtis? dices: Etiam ſervus tuus Urias Hethæus occubuit. ‖ Judic. 9. 53.

22. Abiit ergo nuntius, & venit, & narravit David omnia quæ ei præceperat Joab.

23. Et dixit nuntius ad David: Prævaluerunt adverſum nos viri, & egreſſi ſunt ad nos in agrum: nos autem facto impetu perſecuti eos ſumus uſque ad portam civitatis.

24. Et direxerunt jacula ſagittarii ad ſervos tuos ex muro deſuper: mortuique ſunt de ſervis regis, quin etiam ſervus tuus Urias Hethæus mortuus eſt.

25. Et dixit David ad nuntium: Hæc dices Joab: Non te frangat iſta res: varius enim eventus eſt belli; nunc hunc, & nunc illum conſumit gladius: conforta bellatores tuos adverſus urbem, ut deſtruas eam, & exhortare eos.

26. Audivit autem uxor Uriæ, quòd mortuus eſſet Urias vir ſuus, & planxit eum.

27. Tranſacto autem luctu, miſit David, & introduxit eam in domum ſuam, & facta eſt ei uxor, peperitque ei filium, & diſplicuit verbum hoc, quod fecerat David, coram Domino.

CAPUT XII.

David ſub parabola à Nathan propoſita, in ſeipſum tulit ſententiam: unde Nathan multa illi minatur incommoda; quibus compuncto culpa condonatur, manente pœna: & mortuo puero, naſcitur Salomon; ac civitas Rabbath cum magna ultione diruitur, accepto diademate pretioſiſſimo regis ipſius.

1. Miſit ergo Dominus Nathan ad David: qui cùm veniſſet ad eum, dixit ei: Duo viri erant in civitate una, unus dives, & alter pauper: Anno M. 2970. Ant. Chr. 1034.

2. Dives habebat oves, & boves plurimos valdè.

3. Pauper autem nihil habebat omninò, præter ovem unam parvulam, quam emerat & nutrierat, & quæ creverat apud eum cum filiis ejus ſimul, de pane illius comedens, & de calice ejus bibens, & in ſinu illius dormiens: eratque illi ſicut filia.

4. Cùm autem peregrinus quidam veniſſet ad divitem, parcens ille ſumere de ovibus & de bobus ſuis, ut exhiberet convivium peregrino illi qui venerat ad ſe, tulit ovem viri pauperis, & præparavit cibos homini qui venerat ad ſe.

5. Iratus autem indignatione David adverſus hominem illum nimis, dixit ad Nathan: Vivit Dominus, quoniam filius mortis eſt vir qui fecit hoc.

6. ‖ Ovem reddet in quadruplum, eò quòd fecerit verbum iſtud, & non pepercerit. ‖ Exod. 22. 1.

7. Dixit autem Nathan ad David: Tu es ille vir. Hæc dicit Dominus Deus Iſrael: Ego unxi te in regem ſuper Iſrael, & ego erui te de manu Saul,

8. & dedi tibi domum domini tui, & uxores domini tui in ſinu tuo, dedique tibi domum Iſrael & Juda: & ſi parva ſunt iſta, adjiciam tibi multò majora.

9. Quare ergo contempſiſti verbum Domini, ut faceres malum in conſpectu meo? Uriam Hethæum percuſſiſti gladio, & uxorem illius accepiſti in uxorem tibi, & interfeciſti eum gladio filiorum Ammon.

10. Quam ob rem non recedet gladius de domo tua uſque in ſempiternum, eò quòd deſpexeris me, & tuleris uxorem Uriæ Hethæi, ut eſſet uxor tua.

11. Itaque hæc dicit Dominus: Ecce, ego ſuſcitabo ſuper te malum de domo tua, & tollam uxores tuas in oculis tuis, & ‖ dabo proximo tuo, & dormiet cum uxoribus tuis in oculis Solis hujus. ‖ Inf. 16. 22.

12. Tu enim feciſti abſconditè: ego autem faciam verbum iſtud in conſpectu omnis Iſrael, & in conſpectu Solis.

13. Et dixit David ad Nathan: Peccavi Domino. Dixitque Nathan ad David: ‖ Dominus quoque tranſtulit peccatum tuum: non morieris. ‖ Eccli. 47. 13.

14. Verumtamen, quoniam blaſphemare feciſti inimicos Domini, propter verbum hoc, filius, qui natus eſt tibi, morte morietur.

15. Et reverſus eſt Nathan in domum ſuam. Percuſſit quoque Dominus parvulum, quem pepererat uxor Uriæ David, & deſperatus eſt.

16. Deprecatuſque eſt David Dominum pro parvulo: & jejunavit David jejunio, & ingreſſus ſeorſum, jacuit ſuper terram.

17. Venerunt autem ſeniores domus ejus, cogentes eum ut ſurgeret de terra: qui noluit, nec comedit cum eis cibum.

18. Accidit autem die ſeptima ut moreretur infans: timueruntque ſervi David nuntiare ei quòd mortuus eſſet parvulus. Dixerunt enim: Ecce cùm parvulus adhuc viveret, loquebamur ad eum, & non audiebat vocem noſtram: quantò magis ſi dixerimus, Mortuus eſt puer, ſe affliget?

19. Cùm ergo David vidiſſet ſervos ſuos muſſitantes, intellexit quòd mortuus eſſet infantulus: dixitque ad ſervos ſuos: Num mortuus eſt puer? Qui reſponderunt ei: Mortuus eſt.

20. Surrexit ergo David de terra: & lotus unctuſque eſt: cùmque mutaſſet veſtem, ingreſſus eſt domum Domini: & adoravit, & venit in domum ſuam, petivitque ut ponerent ei panem, & comedit.

21. Dixerunt autem ei ſervi ſui: Quis eſt ſermo, quem feciſti? Propter infantem, cùm adhuc viveret, jejunaſti & flebas: mortuo autem puero, ſurrexiſti, & comediſti panem.

22. Qui ait: Propter infantem, dum adhuc viveret, jejunavi & flevi: dicebam enim: Quis ſcit ſi fortè donet eum mihi Dominus, & vivat infans?

23. Nunc autem quia mortuus eſt, quare jejunem? Numquid potero vocare eum ampliùs? ego vadam magis ad eum: ille verò non revertetur ad me.

24. Et conſolatus eſt David Bethſabee uxorem ſuam, ingreſſuſque ad eam, dormivit cum ea: quæ genuit filium *, & vocavit nomen ejus SALOMON, & Dominus dilexit eum. *Anno M. 2971. Ant. Chr. 1033.

25. Miſitque in manu Nathan prophetæ, & vocavit nomen ejus, AMABILIS DOMINO, eò quòd diligeret eum Dominus.

26. ‖ Igitur pugnabat Joab contra Rabbath filiorum Ammon, & expugnabat urbem regiam. ‖ 1. Par. 20. 1.

27. Miſitque Joab nuntios ad David, dicens: Dimicavi adverſum Rabbath, & capienda eſt Urbs aquarum.

28. Nunc igitur congrega reliquam partem populi, & obſide civitatem, & cape eam: ne cùm à me vaſtata fuerit urbs, nomini meo adſcribatur victoria.

29. Congregavit itaque David omnem populum, & profectus eſt adverſum Rabbath: cùmque dimicaſſet, cepit eam.

30. Et tulit diadema regis eorum de capite ejus, pondo auri talentum, habens gemmas pretioſiſſimas, & impoſitum eſt ſuper caput David. Sed & prædam civitatis aſportavit multam valdè:

31. populum quoque ejus adducens ſerravit, & circumegit ſuper eos ferrata carpenta: diviſitque cultris, & traduxit in typo laterum: ſic fecit univerſis civitatibus filiorum Ammon. Et reverſus eſt David, & omnis exercitus in Jeruſalem.

CAPUT XIII.

Abſalom, propter inceſtum cum ſorore Thamar; fratrem Amnon occidit: iratoque patre, profugus ad regem Geſſur, tribus annis ibi permanſit.

Anno M. 2972. Ant. Chr. 1032. 1. FActum eſt autem poſt hæc, ut Abſalom filii David ſororem ſpecioſiſſimam, vocabulo Thamar, adamaret Amnon filius David,

2. & deperiret eam valdè, ita ut propter amorem ejus ægrotaret: quia cùm eſſet virgo, difficile ei videbatur ut quippiam inhoneſtè ageret cum ea.

3. Erat autem Amnon amicus, nomine Jonadab, filius Semmaa fratris David, vir prudens valdè.

4. Qui dixit ad eum: Quare ſic attenuaris macie fili regis per ſingulos dies? cur non indicas mihi? Dixitque ei Amnon: Thamar ſororem fratris mei Abſalom amo.

5. Cui reſpondit Jonadab: Cuba ſuper lectum tuum, & languorem ſimula: cùmque venerit pater tuus ut viſitet te, dic ei: Veniat, oro, Thamar ſoror mea, ut det mihi cibum, & faciat pulmentum ut comedam de manu ejus.

Digitized by Google

6. Accubuit itaque Amnon, & quaſi ægrotare cœpit : cùmque veniſſet rex ad viſitandum eum, ait Amnon ad regem : Veniat, nbſecro, Thamar ſoror mea, ut faciat in oculis meis duas ſorbitiunculas, & cibum capiam de manu ejus.

7. Miſit ergo David ad Thamar domum, dicens : Veni in domum Amnon fratris tui, & fac ei pulmentum.

8. Venitque Thamar in domum Amnon fratris ſui : ille autem jacebat : quæ tollens farinam commiſcuit : & liquefaciens, in oculis ejus coxit ſorbitiunculas.

9. Tollenſque quod coxerat, effudit, & poſuit coram eo, & noluit comedere : dixitque Amnon : Ejicite univerſos à me. Cùmque ejeciſſent omnes,

10. dixit Amnon ad Thamar : Infer cibum in conclave, ut veſcar de manu tua. Tulit ergo Thamar ſorbitiunculas, quas fecerat, & intulit ad Amnon fratrem ſuum in conclave.

11. Cùmque nbtuliſſet ei cibum, apprehendit eam, & ait : Veni, cuba mecum ſoror mea.

12. Quæ reſpondit ei : Noli frater mi, noli opprimere me, neque enim hoc fas eſt in Iſrael : noli facere ſtultitiam hanc.

13. Ego enim ferre non potero opprobrium meum, & tu eris quaſi unus de inſipientibus in Iſrael : quin potiùs loquere ad regem, & non negabit me tibi.

14. Noluit autem acquieſcere precibus ejus, ſed prævalens viribus oppreſſit eam, & cubavit cum ea.

15. Et exoſam eam habuit Amnon odio magno nimis : ita ut majus eſſet odium, quo oderat eam amnre quo antè dilexerat. Dixitque ei Amnon : Surge, & vade.

16. Quæ reſpondit ei : Majus eſt hoc malum, quod nunc agis adverſum me, quàm quod antè feciſti, expellens me. Et noluit audire eam :

17. ſed vocato puero, qui miniſtrabat ei, dixit : Ejice hanc à me foras, & claude oſtium poſt eam.

18. Quæ induta erat talari tunica : hujuſcemodi enim filiæ regis virgines veſtibus utebantur. Ejecit itaque eam miniſter illius foras : clauſitque fores poſt eam.

19. Quæ aſpergens cinerem capiti ſuo, ſciſſa talari tunica, impoſitiſque manibus ſuper caput ſuum, ibat ingrediens, & clamans.

20. Dixit autem ei Abſalom frater ſuus : Numquid Amnon frater tuus concubuit tecum ? ſed nunc ſoror tace, frater tuus eſt : neque affligas cor tuum pro hac re. Manſit itaque Thamar contabeſcens in domo Abſalom fratris ſui.

21. Cùm autem audiſſet rex David verba hæc, contriſtatus eſt valdè, & noluit contriſtare ſpiritum Amnon filii ſui, quoniam diligebat eum, quia primogenitus erat ei.

22. Porrò non eſt locutus Abſalom ad Amnon, nec malum, nec bonum : oderat enim Abſalom Amnon, eò quòd violaſſet Thamar ſororem ſuam.

*Ann. M. 2974. Ant. Chr. 1030. 23. Factum eſt autem poſt tempus biennii *, ut tonderentur oves Abſalom in Baalhaſor, quæ eſt juxta Ephraim : & vocavit Abſalom omnes filios regis,

24. venitque ad regem, & ait ad eum : Ecce tondentur oves ſervi tui : veniat, oro, rex cum ſervis ſuis ad ſervum ſuum.

25. Dixitque rex ad Abſalom : Noli fili mi, noli rogare ut veniamus omnes, & gravemus te. Cùm autem cogeret eum, & noluiſſet ire, benedixit ei.

26. Et ait Abſalom : Si non vis venire, veniat, obſecro, nobiſcum ſaltem Amnon frater meus. Dixitque ad eum rex : Non eſt neceſſe ut vadat tecum.

27. Coegit itaque Abſalom eum, & dimiſit cum eo Amnon & univerſos filios regis. Feceratque Abſalom convivium quaſi convivium regis.

28. Præceperat autem Abſalom pueris ſuis, dicens : Obſervate cùm temulentus fuerit Amnon vino, & dixero vobis : Percutite eum, & interficite, nolite timere : ego enim ſum qui præcipio vobis : roboramini, & eſtote viri fortes.

29. Fecerunt ergo pueri Abſalom adverſum Amnnn, ſicut præceperat eis Abſalom. Surgenteſque omnes filii regis aſcenderunt ſinguli mulas ſuas, & fugerunt.

30. Cùmque adhuc pergerent in itinere, fama pervenit ad David, dicens : Percuſſit Abſalom nmnes filios regis, & non remanſit ex eis ſaltem unus.

31. Surrexit itaque rex, & ſcidit veſtimenta ſua : & cecidit ſuper terram, & omnes ſervi illius, qui aſſiſtebant ei, ſciderunt veſtimenta ſua.

32. Reſpondens autem Jonadab filius Semmaa fratris David, dixit : Ne æſtimet dominus meus rex, quòd omnes pueri filii regis occiſi ſint : Amnon ſolus mortuus eſt, quoniam in ore Abſalom erat poſitus, ex die qua oppreſſit Thamar ſororem ejus.

33. Nunc ergo ne ponat dominus meus rex ſuper cor ſuum verbum iſtud, dicens : Omnes filii regis occiſi ſunt : quoniam Amnon ſolus mortuus eſt.

34. Fugit autem Abſalom : & elevavit puer ſpeculator oculos ſuos, & aſpexit : & ecce populus multus veniebat per iter devium ex latere montis.

35. Dixit autem Jonadab ad regem : Ecce filii regis adſunt : juxta verbum ſervi tui ſic factum eſt.

36. Cùmque ceſſaſſet loqui, apparuerunt & filii regis : & intrantes levaverunt vocem ſuam, & fleverunt : ſed & rex & omnes ſervi ejus fleverunt ploratu magno nimis.

37. Porrò Abſalom fugiens, abiit ad Tholomai * filium Ammiud regem Geſſur. Luxit ergo David filium ſuum cunctis diebus. * avum ſuum maternum.

38. Abſalom autem cùm fugiſſet, & veniſſet in Geſſur, fuit ibi tribus annis.

39. Ceſſavitque rex David perſequi Abſalom, eò quòd conſolatus eſſet ſuper Amnon interitu.

CAPUT XIV.

Abſalom mulieris Thecuitæ ſolertia revocari curat Joab à Geſſur in Jeruſalem; de pulchritudine & filiis Abſalom, qui biennio poſt reditum faciem patris non vidit, donec meſſem Joab incendi juſſit.

1. INtelligens autem Joab filius Sarviæ, quòd cor regis verſum eſſet ad Abſalom, Anno M. 2977. Ant. Chr. 1027.

2. miſit Thecuam, & tulit inde mulierem ſapientem : dixitque ad eam : Lugere te ſimula :

& induere veſte lugubri, & ne ungaris oleo, ut ſis quaſi mulier jam plurimo tempore lugens mortuum:

3. & ingredieris ad regem, & loqueris ad eum ſermones hujuſcemodi. Poſuit autem Joab verba in ore ejus.

4. Itaque cùm ingreſſa fuiſſet mulier Thecuitis ad regem, cecidit coram eo ſuper terram, & adoravit, & dixit: Serva me rex.

5. Et ait ad eam rex: Quid cauſæ habes? Quæ reſpondit: Heu, mulier vidua ego ſum: mortuus eſt enim vir meus.

6. Et ancillæ tuæ erant duo filii: qui rixati ſunt adverſum ſe in agro, nulluſque erat, qui eos prohibere poſſet: & percuſſit alter alterum, & interfecit eum.

7. Et ecce conſurgens univerſa cognatio adverſum ancillam tuam, dicit: Trade eum qui percuſſit fratrem ſuum, ut occidamus eum pro anima fratris ſui, quem interfecit, & deleamus hæredem: & quærunt extinguere ſcintillam meam, quæ relicta eſt, ut non ſuperſit viro meo nomen, & reliquiæ ſuper terram.

8. Et ait rex ad mulierem: Vade in domum tuam, & ego jubebo pro te.

9. Dixitque mulier Thecuitis ad regem: In me, domine mi rex, ſit iniquitas, & in domum patris mei: rex autem & thronus ejus ſit innocens.

10. Et ait rex: Qui contradixerit tibi, adduc eum ad me, & ultrà non addet ut tangat te.

11. Quæ ait: Recordetur rex Domini Dei ſui, ut non multiplicentur proximi ſanguinis ad ulciſcendum, & nequaquam interficiant filium meum. Qui ait: Vivit Dominus, quia non cadet de capillis filii tui ſuper terram.

12. Dixit ergo mulier: Loquatur ancilla tua ad dominum meum regem verbum. Et ait: Loquere.

13. Dixitque mulier: Quare cogitaſti hujuſcemodi rem contra populum Dei, & locutus eſt rex verbum iſtud, ut peccet, & non reducat ejectum ſuum?

14. Omnes morimur, & quaſi aquæ dilabimur in terram, quæ non revertuntur: ‖ nec vult Deus perire animam, ſed retractat cogitans ne penitus pereat qui abjectus eſt.

‖ Ezech. 18. 32: & 33. 11:

15. Nunc igitur veni, ut loquar ad dominum meum regem verbum hoc, præſente populo. Et dixit ancilla tua: Loquar ad regem, ſi quo modo faciat rex verbum ancillæ ſuæ.

16. Et audivit rex, ut liberaret ancillam ſuam de manu omnium, qui volebant de hæreditate Dei delere me, & filium meum ſimul.

17. Dicat ergo ancilla tua, ut fiat verbum domini mei regis ſicut ſacrificium. ‖ Sicut enim Angelus Dei, ſic eſt dominus meus rex, ut nec benedictione, nec maledictione moveatur: unde & Dominus Deus tuus eſt tecum.

‖ 1. Reg. 29. 9.

18. Et reſpondens rex, dixit ad mulierem: Ne abſcondas à me verbum, quod te interrogo. Dixitque ei mulier: Loquere domine mi rex.

19. Et ait rex: Numquid manus Joab tecum eſt in omnibus iſtis? Reſpondit mulier, & ait: Per ſalutem animæ tuæ, domine mi rex, nec ad ſiniſtram, nec ad dexteram eſt, ex omnibus his, quæ locutus eſt dominus meus rex: ſervus enim tuus Joab, ipſe præcepit mihi, & ipſe poſuit in os ancillæ tuæ omnia verba hæc.

20. Ut verterem figuram ſermonis hujus, ſervus tuus Joab præcepit iſtud: tu autem domine mi rex, ſapiens es, ſicut habet ſapientiam Angelus Dei, ut intelligas omnia ſuper terram.

21. Et ait rex ad Joab: Ecce placatus feci verbum tuum: vade ergo, & revoca puerum Abſalom.

22. Cadenſque Joab ſuper faciem ſuam in terram, adoravit, & benedixit regi: & dixit Joab: Hodie intellexit ſervus tuus, quia inveni gratiam in oculis tuis, domine mi rex: feciſti enim ſermonem ſervi tui.

23. Surrexit ergo Joab & abiit in Geſſur, & adduxit Abſalom in Jeruſalem.

24. Dixit autem rex: Revertatur in domum ſuam, & faciem meam non videat. Reverſus eſt itaque Abſalom in domum ſuam, & faciem regis non vidit.

25. Porrò ſicut Abſalom, vir non erat pulcher in omni Iſrael, & decorus nimis: à veſtigio pedis uſque ad verticem non erat in eo ulla macula.

26. Et quando tondebat capillum (ſemel autem in anno tondebatur, quia gravabat eum cæſaries) ponderabat capillos capitis ſui ducentis ſiclis, pondere publico.

27. Nati ſunt autem Abſalom filii tres: & filia una nomine Thamar, elegantis formæ.

28. Manſitque Abſalom in Jeruſalem duobus annis, & faciem regis non vidit.

29. Miſit * itaque ad Joab, ut mitteret eum ad regem; qui noluit venire ad eum. Cùmque ſecundò miſiſſet, & ille noluiſſet venire ad eum,

Anno M. 1979 Ant. Chr. 1025.

30. dixit ſervis ſuis: Scitis agrum Joab juxta agrum meum, habentem meſſem hordei: ite igitur, & ſuccendite eum igni. Succenderunt ergo ſervi Abſalom ſegetem igni. Et venientes ſervi Joab, ſciſſis veſtibus ſuis, dixerunt: Succenderunt ſervi Abſalom partem agri igni.

31. Surrexitque Joab, & venit ad Abſalom in domum ejus, & dixit: Quare ſuccenderunt ſervi tui ſegetem meam igni?

32. Et reſpondit Abſalom ad Joab: Miſi ad te obſecrans ut venires ad me, & mitterem te ad regem, & diceres ei: Quare veni de Geſſur? meliùs mihi erat ibi eſſe: obſecro ergo ut videam faciem regis: quòd ſi memor eſt iniquitatis meæ, interficiat me.

33. Ingreſſus itaque Joab ad regem, nuntiavit ei omnia: vocatuſque eſt Abſalom, & intravit ad regem, & adoravit ſuper faciem terræ coram eo: oſculatuſque eſt rex Abſalom.

CAPUT XV.

Abſalom conciliato ſibi populi favore, adverſus patrem conjurat in Hebron, quem pater fugit, paucis cum Arca remiſſis, & inter alios Chuſai remittitur, diſſipaturus conſilium Achitophel.

1. IGitur poſt hæc fecit ſibi Abſalom currus, & equites, & quinquaginta viros, qui præcederent eum.

Anno M. 1980. Ant. Chr. 1024.

2. Et manè conſurgens Abſalom, ſtabat juxta introitum portæ, & omnem virum, qui habebat negotium ut veniret ad regis judicium, vocabat Abſalom ad ſe, & dicebat: De qua civitate es tu? Qui reſpondens ajebat: Ex una tribu Iſrael ego ſum ſervus tuus.

3. Reſpondebatque ei Abſalom : Videntur mihi ſermones tui boni & juſti. Sed non eſt qui te audiat conſtitutus à rege. Dicebatque Abſalom :

4. Quis me conſtituat judicem ſuper terram, ut ad me veniant omnes, qui habent negotium, & juſtè judicem?

5. Sed & cùm accederet ad eum homo ut ſalutaret illum, extendebat manum ſuam, & apprehendens, oſculabatur eum.

6. Faciebatque hoc omni Iſrael venienti ad judicium, ut audiretur à rege, & ſolicitabat corda virorum Iſrael.

* Plurimi codices legunt *poſt quatuor*, ut notant Eſtius, & alii, hancq; lectionem retinuerat Sixtus V. in editione ſua. Et ſanè retinendam ſuadet narrationis ſeries : is enim annus 4. numerandus videtur ab reditu Abſalonis (ut ſit mundi 2980.) Ant. Chr. 1023. Quatuor enim annos interceſſiſſe notat etiã Joſephus.

7. Poſt * quadraginta autem annos, dixit Abſalom ad regem David : Vadam, & reddam vota mea quæ vovi Domino in Hebron.

8. Vovens enim vovit ſervus tuus, cùm eſſet in Geſſur Syriæ, dicens : Si reduxerit me Dominus in Jeruſalem, ſacrificabo Domino.

9. Dixitque ei rex David : Vade in pace. Et ſurrexit, & abiit in Hebron.

10. Miſit autem Abſalom exploratores in univerſas tribus Iſrael, dicens : Statim ut audieritis clangorem buccinæ, dicite : Regnavit Abſalom in Hebron.

11. Porrò cum Abſalom ierunt ducenti viri de Jeruſalem vocati, euntes ſimplici corde, & cauſam penitùs ignorantes.

12. Accerſivit quoque Abſalom Achitophel Gilonitem conſiliarium David, de civitate ſua Gilo. Cùmque immolaret victimas, facta eſt conjuratio valida, populuſque concurrens augebatur cum Abſalom.

13. Venit igitur nuntius ad David, dicens : Toto corde univerſus Iſrael ſequitur Abſalom.

14. Et ait David ſervis ſuis, qui erant cum eo in Jeruſalem : Surgite, fugiamus : neque enim erit nobis effugium à facie Abſalom : feſtinate egredi, ne fortè veniens occupet nos, & impellat ſuper nos ruinam, & percutiat civitatem in ore gladii.

15. Dixeruntque ſervi regis ad eum : Omnia quæcumque præceperit dominus noſter rex, libenter exequemur ſervi tui.

Eodem ann 3981. ætatis David 62.

16. Egreſſus eſt ergo rex *, & univerſa domus ejus pedibus ſuis : & dereliquit rex decem mulieres concubinas ad cuſtodiendam domum.

17. Egreſſuſque rex & omnis Iſrael pedibus ſuis, ſtetit procul à domo :

18. & univerſi ſervi ejus ambulabant juxta eum, & legiones Cerethi & Phelethi, & omnes Gethæi, pugnatores validi, ſexcenti viri qui ſecuti eum fuerant de Geth pedites, præcedebant regem.

19. Dixit autem rex ad Ethai Gethæum: Cur venis nobiſcum ? revertere, & habita cum rege, quia peregrinus es, & egreſſus es de loco tuo.

20. Heri veniſti, & hodie compelleris nobiſcum egredi ? ego autem vadam quò iturus ſum : revertere, & reduc tecum fratres tuos, & Dominus faciet tecum miſericordiam, & veritatem, quia oſtendiſti gratiam & fidem.

21. Et reſpondit Ethai regi, dicens: Vivit Dominus, & vivit dominus meus rex : quoniam in quocumque loco fueris domine mi rex, ſive in morte, ſive in vita, ibi erit ſervus tuus.

22. Et ait David Ethai : Veni, & tranſi. Et tranſivit Ethei Gethæus, & omnes viri qui cum eo erant, & reliqua multitudo.

23. Omneſque flebant voce magna, & univerſus populus tranſibat : rex quoque tranſgrediebatur Torrentem Cedron, & cunctus populus incedebat contra viam, quæ reſpicit ad deſertum.

24. Venit autem & Sadoc ſacerdos, & univerſi Levitæ cum eo, portantes arcam fœderis Dei, & depoſuerunt arcam Dei : & aſcendit Abiathar, donec expletus eſſet omnis populus, qui egreſſus fuerat de civitate.

25. Et dixit rex ad Sadoc : Reporta arcam Dei, in urbem : ſi invenero gratiam in oculis Domini, reducet me, & oſtendet mihi eam, & tabernaculum ſuum.

26. Si autem dixerit mihi : Non places: præſto ſum, faciat quod bonum eſt coram ſe.

27. Et dixit rex ad Sadoc ſacerdotem : O videns revertere in civitatem in pace : & Achimaas filius tuus, & Jonathas filius Abiathar, duo filii veſtri, ſint vobiſcum.

28. Ecce ego abſcondar in campeſtribus deſerti, donec veniat ſermo à vobis indicans mihi.

29. Reportaverunt ergo Sadoc, & Abiathar arcam Dei in Jeruſalem : & manſerunt ibi.

30. Porrò David aſcendebat Clivum olivarum, ſcandens & flens, nudis pedibus incedens, & operto capite : ſed & omnis populus, qui erat cum eo, operto capite aſcendebat plorans.

31. Nuntiatum eſt autem David, quòd & Achitophel eſſet in conjuratione cum Abſalom, dixitque David : Infatua, quæſo, Domine conſilium Achitophel.

32. Cùmque aſcenderet David ſummitatem montis, in quo adoraturus erat Dominum, ecce occurrit ei Chuſai Arachites, ſciſſa veſte, & terra pleno capite.

33. Et dixit ei David : Si veneris mecum, eris mihi oneri:

34. ſi autem in civitatem revertaris, & dixeris Abſalom : Servus tuus ſum, rex : ſicut fui ſervus patris tui, ſic ero ſervus tuus : diſſipabis conſilium Achitophel.

35. Habes autem tecum Sadoc & Abiathar ſacerdotes : & omne verbum quodcumque audieris de domo regis, indicabis Sadoc & Abiathar ſacerdotibus.

36. Sunt autem cum eis duo filii eorum, Achimaas filius Sadoc, & Jonathas filius Abiathar : & mittetis per eos ad me omne verbum quod audieritis.

37. Veniente ergo Chuſai amico David in civitatem, Abſalom quoque ingreſſus eſt Jeruſalem.

CAPUT XVI.

Sibæ cibaria adferenti ac detractori confert bona Miphiboſeth. Semei maledicentem occidi vetat. Abſalom Jeruſalem ingreſſus conſilio Achitophel ad concubinas patris ſui publicè ingreditur.

1. CUmque David tranſiſſet paululùm montis verticem, apparuit Siba puer Miphiboſeth in occurſum ejus, cum duobus aſinis, qui onerati erant ducentis panibus, & centum alligaturis uvæ paſſæ, & centum maſſis palatharum, & utre vini. Eodem ann. 3981. Ant. Chr. 1023.

2. Et

2. Et dixit rex Sibæ: Quid ſibi volunt hæc? Reſponditque Siba: Aſini, domeſticis regis ut ſedeant: panes & palathæ, ad veſcendum pueris tuis: vinum autem, ut bibat ſi quis defecerit in deſerto.

‖ *Inf.19.2.* 3. Et ait rex: Ubi eſt filius domini tui? ‖ Reſponditque Siba regi: Remanſit in Jeruſalem, dicens: Hodie reſtituet mihi domus Iſrael regnum patris mei.

4. Et ait rex Sibæ: Tua ſint omnia quæ fuerunt Miphiboſeth. Dixitque Siba: Oro, ut inveniam gratiam coram te, domine mi rex.

5. Venit ergo rex David uſque Bahurim: & ecce egrediebatur inde vir de cognatione domus Saul, nomine Semei, filius Gera, procedebatque egrediens, & ‖ maledicebat, ‖ *3.Reg.2.8*

6. mittebatque lapides contra David, & contra univerſos ſervos regis David: omnis autem populus, & univerſi bellatores, à dextro, & à ſiniſtro latere regis incedebant.

7. Ita autem loquebatur Semei cùm malediceret regi: Egredere, egredere vir ſanguinum & vir Belial.

8. Reddidit tibi Dominus univerſum ſanguinem domus Saul: quoniam invaſiſti regnum pro eo, & dedit Dominus regnum in manu Abſalom filii tui: & ecce premunt te mala tua, quoniam vir ſanguinum es.

9. Dixit autem Abiſai filius Sarviæ, regi: Quare maledicit canis hic mortuus domino meo regi? vadam, & amputabo caput ejus.

10. Et ait rex: Quid mihi & vobis eſt filii Sarviæ? dimittite eum, ut maledicat: Dominus enim præcepit ei ut malediceret David: & quis eſt qui audeat dicere, quare ſic fecerit?

11. Et ait rex Abiſai, & univerſis ſervis ſuis: Ecce filius meus, qui egreſſus eſt de utero meo, quærit animam meam: quantò magis nunc filius Jemini? dimittite eum, ut maledicat juxta præceptum Domini:

12. ſi fortè reſpiciat Dominus afflictionem meam, & reddat mihi Dominus bonum pro maledictione hac hodierna.

13. Ambulabat itaque David & ſocii ejus per viam cum eo. Semei autem per jugum montis ex latere, contra illum gradiebatur, maledicens, & mittens lapides adverſum eum, terramque ſpargens.

14. Venit itaque rex, & univerſus populus cum eo laſſus, & refocillati ſunt ibi.

15. Abſalom autem & omnis populus ejus ingreſſi ſunt Jeruſalem, ſed & Achitophel cum eo.

16. Cùm autem veniſſet Chuſai Arachites amicus David ad Abſalom, locutus eſt ad eum: Salve rex, ſalve rex.

17. Ad quem Abſalom, Hæc eſt, inquit, gratia tua ad amicum tuum? quare non iviſti cum amico tuo?

18. Reſponditque Chuſai ad Abſalom: Nequaquam: quia illius ero, quem elegit Dominus, & omnis hic populus, & univerſus Iſrael, & cum eo manebo.

19. Sed ut & hoc inferam, cui ego ſerviturus ſum? nonne filio regis? ſicut parui patri tuo, ita parebo & tibi.

20. Dixit autem Abſalom ad Achitophel: Inite conſilium quid agere debeamus.

21. Et ait Achitophel ad Abſalom: Ingredere ad concubinas patris tui, quas dimiſit ad cuſtodiendam domum: ut cùm audierit omnis Iſrael quòd fœdaveris patrem tuum, roborentur tecum manus eorum.

22. ‖ Tetenderunt ergo Abſalom tabernaculum in ſolario, ingreſſuſque eſt ad concubinas patris ſui coram univerſo Iſrael. ‖ *Supr.12.11.*

23. Conſilium autem Achitophel, quod dabat in diebus illis, quaſi ſi quis conſuleret Deum: ſic erat omne conſilium Achitophel, & cùm eſſet cum David, & cùm eſſet cum Abſalom.

CAPUT XVII.

Chuſai diſſipat conſilium Achitophel, idque per nuntios indicat David, qui conſilio Chuſai tranſit Jordanem, quare ſe ſuſpendit Achitophel: tres amici David munera adferunt, ne ejus populus neceſſariis egens deficeret.

1. Dixit ergo Achitophel ad Abſalom: Eligam mihi duodecim millia virorum, & conſurgens perſequar David hac nocte. Eodem an. 2981. Ant. Chr. 1021.

2. Et irruens ſuper eum (quippe qui laſſus eſt, & ſolutis manibus) percutiam eum: cùmque fugerit omnis populus, qui cum eo eſt, percutiam regem deſolatum.

3. Et reducam univerſum populum, quomodo unus homo reverti ſolet: unum enim virum tu quæris: & omnis populus erit in pace.

4. Placuitque ſermo ejus Abſalom, & cunctis majoribus natu Iſrael.

5. Ait autem Abſalom: Vocate Chuſai Arachiten, & audiamus quid etiam ipſe dicat.

6. Cùmque veniſſet Chuſai ad Abſalom, ait Abſalom ad eum: Hujuſcemodi ſermonem locutus eſt Achitophel: facere debemus an non? quod das conſilium?

7. Et dixit Chuſai ad Abſalom: Non eſt bonum conſilium, quod dedit Achitophel hac vice.

8. Et rurſum intulit Chuſai: Tu noſti patrem tuum, & viros qui cum eo ſunt, eſſe fortiſſimos & amaro animo, veluti ſi urſa raptis catulis in ſaltu ſæviat: ſed & pater tuus vir bellator eſt, nec morabitur cum populo.

9. Forſitan nunc latitat in foveis, aut in uno, quo voluerit, loco: & cùm ceciderit unus quilibet in principio, audiet quicumque audierit, & dicet: Facta eſt plaga in populo qui ſequebatur Abſalom.

10. Et fortiſſimus quiſque, cujus cor eſt quaſi leonis, pavore ſolvetur: ſcit enim omnis populus Iſrael, fortem eſſe patrem tuum, & robuſtos omnes qui cum eo ſunt.

11. Sed hoc mihi videtur rectum eſſe conſilium: Congregetur ad te univerſus Iſrael, à Dan uſque Berſabee, quaſi arena maris innumerabilis: & tu eris in medio eorum.

12. Et irruemus ſuper eum in quocumque loco inventus fuerit: & operiemus eum, ſicut cadere ſolet ros ſuper terram: & non relinquemus de viris, qui cum eo ſunt, ne unum quidem.

13. Quòd ſi urbem aliquam fuerit ingreſſus, circumdabit omnis Iſrael civitati illi funes, & trahemus eam in torrentem, ut non reperiatur ne calculus quidem ex ea.

14. Dixitque Abſalom, & omnes viri Iſrael: Melius eſt conſilium Chuſai Arachitæ conſilio Achitophel: Domini autem nutu diſſipatum eſt conſilium Achitophel utile, ut induceret Dominus ſuper Abſalom malum.

15. Et ait Chuſai Sadoc & Abiathar ſacerdotibus: Hoc & hoc modo conſilium dedit

Achitophel Abſalom, & ſenioribus Iſrael: & ego tale & tale dedi conſilium.

16. Nunc ergo mittite citò, & nuntiate David, dicentes: Ne moreris nocte hac in campeſtribus deſerti, ſed abſque dilatione tranſgredere: ne fortè abſorbeatur rex, & omnis populus qui cum eo eſt.

17. Jonathas autem & Achimaas ſtabant juxta Fontem Rogel: abiit ancilla & nuntiavit eis: & illi profecti ſunt, ut referrent ad regem David nuntium: non enim poterant videri, aut introire civitatem.

18. Vidit autem eos quidam puer, & indicavit Abſalom: illi verò concito gradu ingreſſi ſunt domum cujuſdam viri in Bahurim, qui habebat puteum in veſtibulo ſuo, & deſcenderunt in eum.

19. Tulit autem mulier, & expandit velamen ſuper os putei, quaſi ſiccans ptiſanas: & ſic latuit res.

20. Cùmque veniſſent ſervi Abſalom in domum, ad mulierem dixerunt: Ubi eſt Achimaas & Jonathas? Et reſpondit eis mulier: Tranſierunt feſtinanter, guſtata paululùm aqua. At hi qui quærebant, cùm non reperiſſent, reverſi ſunt in Jeruſalem.

21. Cùmque abiiſſent, aſcenderunt illi de puteo, & pergentes nuntiaverunt regi David, & dixerunt: Surgite, & tranſite citò fluvium: quoniam hujuſcemodi dedit conſilium contra vos Achitophel.

22. Surrexit ergo David, & omnis populus qui cum eo erat, & tranſierunt Jordanem, donec diluceſceret: & ne unus quidem reſiduus fuit, qui non tranſiſſet fluvium.

23. Porrò Achitophel videns quòd non fuiſſet factum conſilium ſuum, ſtravit aſinum ſuum, ſurrexitque & abiit in domum ſuam & in civitatem ſuam: & diſpoſita domo ſua, ſuſpendio interiit, & ſepultus eſt in ſepulchro patris ſui.

24. David autem venit in caſtra, & Abſalom tranſivit Jordanem, ipſe & omnes viri Iſrael cum eo.

25. Amaſam verò conſtituit Abſalom pro Joab ſuper exercitum: Amaſa autem erat filius viri, qui vocabatur Jetra de Jeſraeli, qui ingreſſus eſt ad Abigail filiam Naas, ſororem Sarviæ, quæ fuit mater Joab.

26. Et caſtrametatus eſt Iſrael cum Abſalom in terra Galaad.

27. Cùmque veniſſet David in Caſtra, Sobi filius Naas de Rabbath filiorum Ammon, & Machir filius Ammihel de Lodabar, & Berzellai Galaadites de Rogelim,

28. obtulerunt ei ſtratoria, & tapetia, & vaſa fictilia, frumentum, & hordeum, & farinam, & polentam, & fabam, & lentem, & frixum cicer,

29. & mel, & butyrum, oves, & pingues vitulos: dederuntque David, & populo qui cum eo erat, ad veſcendum: ſuſpicati enim ſunt, populum fame, & ſiti fatigari in deſerto.

CAPUT XVIII.

Abſalom victus prælio, quercuque pendens ab Joab transfoditur; quod audiens David, amarè eum flevit.

Eodem ann. 2981. Ant. Chr. 1023.

1. IGitur conſiderato David populo ſuo, conſtituit ſuper eos tribunos & centuriones,

2. & dedit populi tertiam partem ſub manu Joab, & tertiam partem ſub manu Abiſai filii Sarviæ fratris Joab, & tertiam partem ſub manu Ethai, qui erat de Geth: dixitque rex ad populum: Egrediar & ego vobiſcum.

3. Et reſpondit populus: Non exibis: ſive enim fugerimus, non magnoperè ad eos de nobis pertinebit: ſive media pars ceciderit è nobis, non ſatis curabunt: quia tu unus pro decem millibus computaris: melius eſt igitur ut ſis nobis in urbe præſidio.

4. Ad quos rex ait: Quod vobis videtur rectum, hoc faciam. Stetit ergo rex juxta portam: egrediebaturque populus per turmas ſuas, centeni, & milleni.

5. Et præcepit rex Joab, & Abiſai, & Ethai, dicens: Servate mihi puerum Abſalom. Et omnis populus audiebat præcipientem regem cunctis principibus pro Abſalom.

6. Itaque egreſſus eſt populus in campum contra Iſrael, & factum eſt prælium in ſaltu Ephraim.

7. Et cæſus eſt ibi populus Iſrael ab exercitu David, factaque eſt plaga magna in die illa, viginti millium.

8. Fuit autem ibi prælium diſperſum ſuper faciem omnis terræ, & multò plures erant, quos ſaltus conſumpſerat de populo, quàm hi, quos voraverat gladius in die illa.

9. Accidit autem ut occurreret Abſalom ſervis David, ſedens mulo: cùmque ingreſſus fuiſſet mulus ſubter condenſam quercum & magnam, adhæſit caput ejus quercui: & illo ſuſpenſo inter cœlum & terram, mulus, cui inſederat, pertranſivit.

10. Vidit autem hoc quiſpiam, & nuntiavit Joab, dicens: Vidi Abſalom pendere de quercu.

11. Et ait Joab viro, qui nuntiaverat ei: Si vidiſti, quare non confodiſti eum cum terra, & ego dediſſem tibi decem argenti ſiclos, & unum balteum?

12. Qui dixit ad Joab: Si appenderes in manibus meis mille argenteos, nequaquam mitterem manum meam in filium regis: audientibus enim nobis præcepit rex tibi, & Abiſai, & Ethai, dicens: Cuſtodite mihi puerum Abſalom.

13. Sed & ſi feciſſem contra animam meam audacter, nequaquam hoc regem latere potuiſſet, & tu ſtares ex adverſo.

14. Et ait Joab: Non ſicut tu vis, ſed aggrediar eum coram te. Tulit ergo tres lanceas in manu ſua, & infixit eas in corde Abſalom: cùmque adhuc palpitaret hærens in quercu,

15. cucurrerunt decem juvenes armigeri Joab, & percutientes interfecerunt eum.

16. Cecinit autem Joab buccina, & retinuit populum, ne perſequeretur fugientem Iſrael, volens parcere multitudini.

17. Et tulerunt Abſalom, & projecerunt eum in ſaltu, in foveam grandem, & comportaverunt ſuper eum acervum lapidum magnum nimis: omnis autem Iſrael fugit in tabernacula ſua.

18. Porrò Abſalom erexerat ſibi, cùm adhuc viveret, titulum qui eſt in Valle regis: dixerat enim: Non habeo filium, & hoc erit monimentum nominis mei. Vocavitque titulum nomine ſuo, & appellatur Manus Abſalom, uſque ad hanc diem.

19. Achimaas autem filius Sadoc, ait: Curram, & nuntiabo regi, quia judicium fecerit ei Dominus de manu inimicorum ejus.

20. Ad quem Joab dixit: Non eris nuntius in hac die, ſed nuntiabis in alia: hodie nolo te nuntiare, filius enim regis eſt mortuus.

21. Et ait Joab Chuſi: Vade, & nuntia regi quæ vidiſti. Adoravit Chuſi Joab, & cucurrit.

22. Rurſus autem Achimaas filius Sadoch dixit ad Joab: Quid impedit ſi etiam ego curram poſt Chuſi? Dixitque ei Joab: Quid vis currere fili mi? non eris boni nuntii bajulus.

23. Qui reſpondit: Quid enim ſi cucurrero? Et ait ei: Curre. Currens ergo Achimaas per viam compendii, tranſivit Chuſi.

24. David autem ſedebat inter duas portas: ſpeculator verò, qui erat in faſtigio portæ ſuper murum, elevans oculos, vidit hominem currentem ſolum.

25. Et exclamans indicavit regi, dixitque rex: Si ſolus eſt, bonus eſt nuntius in ore ejus. Properante autem illo, & accedente propiùs,

26. vidit ſpeculator hominem alterum currentem, & vociferans in culmine, ait: Apparet mihi alter homo currens ſolus. Dixitque rex: Et iſte bonus eſt nuntius.

27. Speculator autem, Contemplor, ait, curſum prioris, quaſi curſum Achimaas filii Sadoc. Et ait rex: Vir bonus eſt: & nuntium portans bonum, venit.

28. Clamans autem Achimaas, dixit ad regem: Salve rex. Et adorans regem coram eo pronus in terram, ait: Benedictus Dominus Deus tuus, qui concluſit homines qui levaverunt manus ſuas contra dominum meum regem.

29. Et ait rex: eſtne pax puero Abſalom? Dixitque Achimaas: Vidi tumultum magnum, cùm mitteret Joab ſervus tuus, ô rex, me ſervum tuum: neſcio aliud.

30. Ad quem rex: Tranſi, ait, & ſta hic. Cùmque ille tranſiſſet, & ſtaret,

31. apparuit Chuſi: & veniens ait: Bonum apporto nuntium, domine mi rex: judicavit enim pro te Dominus hodie de manu omnium qui ſurrexerunt contra te.

32. Dixit autem rex ad Chuſi: Eſtne pax puero Abſalom? Cui reſpondens Chuſi, Fiant, inquit, ſicut puer, inimici domini mei regis, & univerſi qui conſurgunt adverſus eum in malum.

33. Contriſtatus itaque rex, aſcendit cœnaculum portæ, & flevit. Et ſic loquebatur vadens: ‖ Fili mi Abſalom, Abſalom fili mi: quis ‖ *Infr. 19. 4.*
mihi tribuat ut ego moriar pro te, Abſalom fili mi, fili mi Abſalom?

CAPUT XIX.

David Joab verbis commotus, ſuos conſpiratores ſibi reconciliat, & à viris Juda in Jeruſalem reducitur, ac Semei veniam precanti ignoſcit, & Miphiboſeth recipit, jubens ut agros cum Siba dividat: vale dicit ipſi Berzellai retinens ſecum Chamaam. Iſrael autem cum Juda pro David contendit.

1. NUntiatum eſt autem Joab quòd rex Eodem ann. 2981.
fleret & lugeret filium ſuum:

2. & verſa eſt victoria in luctum in die illa omni populo: audivit enim populus in die illa dici: Dolet rex ſuper filio ſuo.

3. Et declinavit populus in die illa ingredi civitatem, quomodo declinare ſolet populus verſus & fugiens de prælio.

4. Porrò rex operuit caput ſuum, & clamabat voce magna: Fili mi Abſalom, Abſalom fili mi.

5. Ingreſſus ergo Joab ad regem in domum, dixit: Confudiſti hodie vultus omnium ſervorum tuorum, qui ſalvam fecerunt animam tuam, & animam filiorum tuorum, & filiarum tuarum, & animam uxorum tuarum, & animam concubinarum tuarum.

6. Diligis odientes te, & odio habes diligentes te: & oſtendiſti hodie, quia non curas de ducibus tuis, & de ſervis tuis: & verè cognovi modò, quia ſi Abſalom viveret, & omnes nos occubuiſſemus, tunc placeret tibi.

7. Nunc igitur ſurge, & procede, & alloquens ſatisfac ſervis tuis: juro enim tibi per Dominum, quòd ſi non exieris, ne unus quidem remanſurus ſit tecum nocte hac: & pejus erit hoc tibi, quàm omnia mala, quæ venerunt ſuper te, ab adoleſcentia tua uſque in præſens.

8. Surrexit ergo rex & ſedit in porta: & omni populo nuntiatum eſt quòd rex ſederet

in porta: venitque univerſa multitudo coram rege: Iſrael autem fugit in tabernacula ſua.

9. Omnis quoque populus certabat in cunctis tribubus Iſrael, dicens: Rex liberavit nos de manu inimicorum noſtrorum, ipſe ſalvavit nos de manu Philiſthinorum: & nunc fugit de terra propter Abſalom.

10. Abſalom autem, quem unximus ſuper nos, mortuus eſt in bello: uſquequò ſiletis, & non reducitis regem?

11. Rex verò David miſit ad Sadoc & Abiathar ſacerdotes, dicens: Loquimini ad majores natu Juda, dicentes: Cur venitis noviſſimi ad reducendum regem in domum ſuam? (Sermo autem omnis Iſrael pervenerat ad regem in domo ejus.)

12. Fratres mei vos, os meum, & caro mea vos, quare noviſſimi reducitis regem?

13. Et Amaſæ dicite: Nonne os meum, & caro mea es? Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, ſi non magiſter militiæ fueris coram me omni tempore pro Joab.

14. Et inclinavit cor omnium virorum Juda, quaſi viri unius: miſeruntque ad regem dicentes: Revertere tu, & omnes ſervi tui.

15. Et reverſus eſt rex: & venit uſque ad Jordanem, & omnis Juda venit uſque in Galgalam, ut occurreret regi, & traduceret eum Jordanem.

‖ 3. Reg. 2. 8. 16. ‖ Feſtinavit autem Semei filius Gera filii Jemini de Bahurim, & deſcendit cum viris Juda in occurſum regis David

17. cum mille viris de Benjamin, & Siba puer de domo Saul: & quindecim filii ejus, ac viginti ſervi erant cum eo: & irrumpentes Jordanem, ante regem

18. tranſierunt vada, ut traducerent domum regis, & facerent juxta juſſionem ejus: Semei autem filius Gera proſtratus coram rege, cùm jam tranſiſſet Jordanem,

19. dixit ad eum: Ne reputes mihi domine mi iniquitatem, neque memineris injuriarum ſervi tui in die qua egreſſus es domine mi rex de Jeruſalem, neque ponas rex in corde tuo.

20. Agnoſco enim ſervus tuus peccatum meum: & idcircò hodie primus veni de omni domo Joſeph, deſcendique in occurſum domini mei regis.

21. Reſpondens verò Abiſai filius Sarviæ, dixit: Numquid pro his verbis non occidetur Semei, quia maledixit Chriſto Domini?

22. Et ait David: Quid mihi, & vobis filii Sarviæ? cur efficimini mihi hodie in ſatan? ergone hodie interficietur vir in Iſrael? an ignoro hodie me factum regem ſuper Iſrael?

23. Et ait rex Semei: Non morieris. Juravitque ei.

24. Miphiboſeth quoque filius Saul deſcendit in occurſum regis illotis pedibus & intonſa barba: veſteſque ſuas non laverat à die qua egreſſus fuerat rex, uſque ad diem reverſionis ejus in pace.

25. Cùmque Jeruſalem occurriſſet regi, dixit ei rex: Quare non veniſti mecum Miphiboſeth?

26. Et reſpondens ait: Domine mi rex, ſervus meus contempſit me: dixique ei ego famulus tuus, ut ſterneret mihi aſinum, & aſcendens abirem cum rege: claudus enim ſum ſervus tuus.

27. ‖ Inſuper & accuſavit me ſervum tuum ad te dominum meum regem: tu autem domine mi rex, ‖ ſicut angelus Dei es, fac quod placitum eſt tibi. ‖ Sup. 16. 3. ‖ Sup. 14. 17. & 20. 1. Reg. 29. 7

28. Neque enim fuit domus patris mei, niſi morti obnoxia domino meo regi: tu autem poſuiſti me ſervum tuum inter convivas menſæ tuæ: quid ergo habeo juſtæ querelæ? aut quid poſſum ultrà vociferari ad regem?

29. Ait ergo ei rex: Quid ultrà loqueris? fixum eſt quod locutus ſum: tu, & Siba dividite poſſeſſiones.

30. Reſponditque Miphiboſeth regi: Etiam cuncta accipiat, poſtquam reverſus eſt dominus meus rex pacificè in domum ſuam.

31. Berzellai quoque Galaadites, deſcendens de Rogelim, traduxit regem Jordanem, paratus etiam ultra fluvium proſequi eum.

32. ‖ Erat autem Berzellai Galaadites ſenex valdè, id eſt, octogenarius, & ipſe præbuit alimenta regi, cùm moraretur in Caſtris: fuit quippe vir dives nimis. ‖ 3. Reg. 2. 7

33. Dixit itaque rex ad Berzellai: Veni mecum, ut requieſcas ſecurus mecum in Jeruſalem.

34. Et ait Berzellai ad regem: Quot ſunt dies annorum vitæ meæ, ut aſcendam cum rege in Jeruſalem?

35. ‖ Octogenarius ſum hodie: numquid vigent ſenſus mei ad diſcernendum ſuave, aut amarum? aut delectare poteſt ſervum tuum cibus & potus? vel audire poſſum ultrà vocem cantorum, atque cantatricum? quare ſervus tuus ſit oneri domino meo regi? ‖ Sup. 17. 27.

36. Paululùm procedam famulus tuus ab Jordane tecum: non indigeo hac viciſſitudine.

37. ſed obſecro, ut revertar ſervus tuus, & moriar in civitate mea, & ſepeliar juxta ſepulchrum patris mei, & matris meæ. Eſt autem ſervus tuus Chamaam, ipſe vadat tecum, domine mi rex, & fac ei quidquid tibi bonum videtur.

38. Dixit itaque ei rex: Mecum tranſeat Chamaam, & ego faciam ei quidquid tibi placuerit, & omne, quod petieris à me, impetrabis.

39. Cùmque tranſiſſet univerſus populus & rex Jordanem, oſculatus eſt rex Berzellai, & benedixit ei: & ille reverſus eſt in locum ſuum.

40. Tranſivit ergo rex in Galgalam, & Chamaam cum eo. Omnis autem populus Juda traduxerat regem, & media tantùm pars adfuerat de populo Iſrael.

41. Itaque omnes viri Iſrael concurrentes ad regem dixerunt ei: Quare te furati ſunt fratres noſtri viri Juda, & traduxerunt regem & domum ejus Jordanem, omneſque viros David cum eo?

42. Et reſpondit omnis vir Juda ad viros Iſrael: Quia mihi propior eſt rex: cur iraſceris ſuper hac re? numquid comedimus aliquid ex rege, aut munera nobis data ſunt?

43. Et reſpondit vir Iſrael ad viros Juda, & ait: Decem partibus major ego ſum apud regem, magiſque ad me pertinet David quàm ad te: cur feciſti mihi injuriam, & non mihi nuntiatum eſt priori, ut reducerem regem meum? Duriùs autem reſponderunt viri Juda viris Iſrael.

CAPUT XX.

Joab cum fratre Abiſai perſequens Sebam filium Bochri moventem contra David ſeditionem in Iſrael, Amaſam in via occidit; tandemque ab obſidione Abelæ, miſſo Sebæ per murum capite, diſcedit.

Eodem anno M. 2981. Ant. Chr. 1023.

1. ACcidit quoque ut ibi eſſet vir Belial, nomine Seba, filius Bochri, vir Jemineus: & cecinit buccina, & ait: Non eſt nobis pars in David, neque hæreditas in filio Iſai: revertere in tabernacula tua Iſrael.

2. Et ſeparatus eſt omnis Iſrael à David, ſecutuſque eſt Seba filium Bochri: viri autem Juda adhæſerunt regi ſuo, à Jordane uſque Jeruſalem.

3. Cùmque veniſſet rex in domum ſuam in Jeruſalem, tulit decem mulieres concubinas, quas dereliquerat ad cuſtodiendam domum, & tradidit eas in cuſtodiam, alimenta eis præbens: & non eſt ingreſſus ad eas, ſed erant clauſæ uſque in diem mortis ſuæ in viduitate viventes.

4. Dixit autem rex Amaſæ: Convoca mihi omnes viros Juda in diem tertium, & tu adeſto præſens.

5. Abiit ergo Amaſa ut convocaret Judam, & moratus eſt extra placitum quod ei conſtituerat rex.

6. Ait autem David ad Abiſai: Nunc magis afflicturus eſt nos Seba filius Bochri quàm Abſalom: tolle igitur ſervos domini tui, & perſequere eum, ne fortè inveniat civitates munitas, & effugiat nos.

7. Egreſſi ſunt ergo cum eo viri Joab, Cerethi quoque & Phelethi: & omnes robuſti exierunt de Jeruſalem ad perſequendum Seba filium Bochri.

8. Cùmque illi eſſent juxta lapidem grandem, qui eſt in Gabaon, Amaſa veniens occurrit eis. Porrò Joab veſtitus erat tunica ſtricta ad menſuram habitus ſui, & deſuper accinctus gladio dependente uſque ad ilia, in vagina, qui fabricatus levi motu egredi poterat, & percutere.

9. Dixit itaque Joab ad Amaſam: Salve mi frater. || Et tenuit manu dextera mentum Amaſæ, quaſi oſculans eum. ‖3. Reg. 2. 5.

10. Porrò Amaſa non obſervavit gladium, quem habebat Joab, qui percuſſit eum in latere, & effudit inteſtina ejus in terram, nec ſecundum vulnus appoſuit, & mortuus eſt. Joab autem, & Abiſai frater ejus, perſecuti ſunt Seba filium Bochri.

11. Intereà quidam viri, cùm ſtetiſſent juxta cadaver Amaſæ, de ſociis Joab, dixerunt: Ecce qui eſſe voluit pro Joab comes David.

12. Amaſa autem conſperſus ſanguine, jacebat in media via. Vidit hoc quidam vir quod ſubſiſteret omnis populus ad videndum eum, & amovit Amaſam de via in agrum, operuitque eum veſtimento, ne ſubſiſterent tranſeuntes propter eum.

13. Amoto ergo illo de via, tranſibat omnis vir ſequens Joab ad perſequendum Seba filium Bochri.

14. Porrò ille tranſierat per omnes tribus Iſrael in Abelam, & Bethmaacha: omneſque viri electi congregati fuerant ad eum.

15. Venerunt itaque & oppugnabant eum in Abela, & in Bethmaacha, & circumdederunt munitionibus civitatem, & obſeſſa eſt urbs: omnis autem turba, quæ erat cum Joab, moliebatur deſtruere muros.

16. Et exclamavit mulier ſapiens de civitate: Audite, audite, dicite Joab: Appropinqua huc, & loquar tecum.

17. Qui cùm acceſſiſſet ad eam, ait illi: Tu es Joab? Et ille reſpondit: Ego. Ad quem ſic locuta eſt: Audi ſermones ancillæ tuæ. Qui reſpondit: Audio.

18. Rurſumque illa, Sermo, inquit, dicebatur in veteri proverbio: Qui interrogant, interrogent in Abela: & ſic perficiebant.

19. Nonne ego ſum quæ reſpondeo veritatem in Iſrael, & tu quæris ſubvertere civitatem, & evertere matrem in Iſrael? Quare præcipitas hæreditatem Domini?

20. Reſpondenſque Joab, ait: Abſit, abſit hoc à me: non præcipito, neque demolior.

21. Non ſic ſe habet res, ſed homo de monte Ephraim Seba, filius Bochri cognomine, levavit manum ſuam contra regem David: tradite illum ſolum, & recedemus à civitate. Et ait mulier ad Joab: Ecce caput ejus mittetur ad te per murum.

22. Ingreſſa eſt ergo ad omnem populum, & locuta eſt eis ſapienter: qui abſciſſum caput Seba filii Bochri projecerunt ad Joab. Et ille cecinit tuba, & receſſerunt ab urbe, unuſquiſque in tabernacula ſua: Joab autem reverſus eſt Jeruſalem ad regem.

23. || Fuit ergo Joab ſuper omnem exercitum Iſrael: Banajas autem filius Jojadæ ſuper Cerethæos & Phelethæos. ‖Sup. 8. 16.

24. Aduram verò ſuper tributa: porrò Joſaphat filius Ahilud, à commentariis.

25. Siva autem, ſcriba: Sadoc verò & Abiathar, ſacerdotes.

26. Ira autem Jairites erat ſacerdos David.

CAPUT XXI.

Immiſſa propter Saulis in Gabaonitas peccatum fame triennali, ad illorum petitionem David Saulis reliquias, præter Miphiboſeth tradit, ut crucifigerentur, quarum oſſa unà cum Saulis & Jonathæ oſſibus jubet ſepulturæ tradi: narrantur & quatuor bella David adverſus Philiſthæos.

Anno M. 2981. Ant. Chr. 1021.

1. FActa eſt quoque fames in diebus David tribus annis jugiter: & conſuluit David oraculum Domini. Dixitque Dominus: Propter Saul, & domum ejus ſanguinum, quia occidit Gabaonitas.

2. Vocatis ergo Gabaonitis, rex dixit ad eos: (Porrò Gabaonitæ non erant de filiis Iſrael, ſed reliquiæ Ammorrhæorum: || filii quippe Iſrael juraverant eis, & voluit Saul percutere eos zelo, quaſi pro filiis Iſrael & Juda.) ‖Joſ. 9. 16.

3. Dixit ergo David ad Gabaonitas: Quid faciam vobis? & quod erit veſtri piaculum, ut benedicatis hæreditati Domini?

4. Dixeruntque ei Gabaonitæ: Non eſt nobis ſuper argento & auro quæſtio, ſed contra Saul, & contra domum ejus: neque volumus ut interficiatur homo de Iſrael. Ad quos rex ait: Quid ergo vultis ut faciam vobis?

5. Qui dixerunt regi: Virum, qui attrivit nos, & oppreſſit iniquè, ita delere debemus,

ut ne unus quidem reſiduus ſit de ſtirpe ejus
in cunctis finibus Iſrael.
6. Dentur nobis ſeptem viri de filiis ejus,
ut crucifigamus eos Domino in Gabaa Saul,
quondam electi Domini. Et ait rex: Ego dabo.
|| 1. Reg. 18. 3. 7. || Pepercitque rex Miphiboſeth filio Jo-
nathæ filii Saul, propter jusjurandum Domi-
ni, quod fuerat inter David & inter Jonathan
filium Saul.
8. Tulit itaque rex duos filios Reſpha filiæ
Aja, quos peperit Sauli, Armoni, & Miphi-
boſeth: & quinque filios Michol filiæ Saul,
quos genuerat Hadrieli filio Berzellai, qui
fuit de Molathi,
9. & dedit eos in manus Gabaonitarum:
qui crucifixerunt eos in monte coram Domi-
no: & ceciderunt hi ſeptem ſimul occiſi in
diebus meſſis primis, incipiente meſſione hor-
Anno M. 2986. Ant. Chr. 1018. dei. *
10. Tollens autem Reſpha filia Aja cilicium,
ſubſtravit ſibi ſupra petram, ab initio meſſis,
donec ſtillaret aqua ſuper eos de cœlo: &
non dimiſit aves lacerare eos per diem, ne-
que beſtias per noctem.
11. Et nuntiata ſunt David quæ fecerat
Reſpha, filia Aja, concubina Saul.
12. Et abiit David, & tulit oſſa Saul, &
|| 1. Reg. 31. 12. oſſa Jonathæ filii ejus, à viris Jabes Galaad, ||
qui furati fuerant ea de platea Bethſan, in
qua ſuſpenderant eos Philiſthiim cùm inter-
feciſſent Saul in Gelboe:
13. & aſportavit inde oſſa Saul, & oſſa
Jonathæ filii ejus: & colligentes oſſa eorum,
qui affixi fuerant,
14. ſepelierunt ea cum oſſibus Saul & Jo-
nathæ filii ejus in Terra Benjamin, in latere,
in ſepulchro Cis patris ejus: feceruntque
omnia, quæ præceperat rex, & repropitia-
tus eſt Deus terræ poſt hæc.
15. Factum eſt autem rurſum prælium Phi-
liſthinorum adverſum Iſrael, & deſcendit Da-
vid, & ſervi ejus cum eo, & pugnabant con-
tra Philiſthiim. Deficiente autem David,
16. Jeſbi-benob, qui fuit de genere Ara-
|| 1. Reg. 17. 7. pha, || cujus ferrum haſtæ trecentas uncias
appendebat, & accinctus erat enſe novo, ni-
ſus eſt percutere David.
17. Præſidioque ei fuit Abiſai filius Sar-
viæ, & percuſſum Philiſthæum interfecit.
Tunc juraverunt viri David, dicentes: Jam
non egredieris nobiſcum in bellum, ne ex-
tinguas lucernam Iſrael.
|| 1. Paral. 20. 4. 18. || Secundum quoque bellum fuit in Gob
contra Philiſthæos: tunc percuſſit Sobochai
de Huſathi, Saph de ſtirpe Arapha de ge-
nere gigantum.
19. Tertium quoque fuit bellùm in Gob
contra Philiſthæos, in quo percuſſit Adeoda-
tus filius Saltus polymitarius Bethlehemites
Goliath Gethæum, cujus haſtile haſtæ erat
quaſi liciatorium texentium.
20. Quartum bellum fuit in Geth: in quo
vir fuit excelſus, qui ſenos in manibus pedi-
buſque habebat digitos, id eſt, viginti qua-
tuor, & erat de origine Arapha.
21. Et blaſphemavit Iſrael: percuſſit au-
tem eum Jonathan filius Samaa fratris Da-
vid.
22. Hi quatuor nati ſunt de Arapha in
Geth, & ceciderunt in manu David, & ſer-
vorum ejus.

CAPUT XXII.

Canticum gratiarum actionis David pro ſua ab omnibus inimicis liberatione.

1. LOcutus eſt autem David Domino ver-
ba carminis hujus, in die qua liberavit
eum Dominus de manu omnium inimicorum
ſuorum, & de manu Saul,
2. & ait: || Dominus petra mea, & ro- || Pſal. 17. 1
bur meum, & ſalvator meus.
3. Deus fortis meus, ſperabo in eum: ſcu-
tum meum, & cornu ſalutis meæ: elevator
meus, & refugium meum: ſalvator meus, de
iniquitate liberabis me.
4. || Laudabilem invocabo Dominum: & || Pſal. 17. 4
ab inimicis meis ſalvus ero.
5. Quia circumdederunt me contritiones
mortis: torrentes Belial terruerunt me.
6. Funes inferni circumdederunt me: præ-
venerunt me laquei mortis.
7. In tribulatione mea invocabo Dominum,
& ad Deum meum clamabo: & exaudiet de
templo ſuo vocem meam, & clamor meus
veniet ad aures ejus.
8. Commota eſt & contremuit terra: fun-
damenta montium concuſſa ſunt, & conquaſ-
ſata, quoniam iratus eſt eis.
9. Aſcendit fumus de naribus ejus, &
ignis de ore ejus vorabit: carbones ſuccenſi
ſunt ab eo.
10. Inclinavit cœlos, & deſcendit: & ca-
ligo ſub pedibus ejus.
11. Et aſcendit ſuper cherubim, & volavit:
& lapſus eſt ſuper pennas venti.
12. Poſuit tenebras in circuitu ſuo latibu-
lum: cribrans aquas de nubibus cœlorum.
13. Præ fulgore in conſpectu ejus, ſuccen-
ſi ſunt carbones ignis.
14. Tonabit de cœlo Dominus: & excelſus
dabit vocem ſuam.
15. Miſit ſagittas, & diſſipavit eos: fulgur,
& conſumpſit eos.
16. Et apparuerunt effuſiones maris, &
revelata ſunt fundamenta orbis, ab increpa-
tione Domini, & inſpiratione ſpiritus furo-
ris ejus.
17. Miſit de excelſo, & aſſumpſit me: &
extraxit me de aquis multis.
18. Liberavit me ab inimico meo poten-
tiſſimo, & ab his qui oderant me: quoniam
robuſtiores me erant.
19. Prævenit me in die afflictionis meæ,
& factus eſt Dominus firmamentum meum.
20. Et eduxit me in latitudinem: libera-
vit me, quia complacui ei.
21. Retribuet mihi Dominus ſecundùm ju-
ſtitiam meam: & ſecundùm munditiam ma-
nuum mearum reddet mihi.
22. Quia cuſtodivi vias Domini, & non egi
impiè à Deo meo.
23. Omnia enim judicia ejus in conſpectu
meo: & præcepta ejus non amovi à me.
24. Et ero perfectus cum eo: & cuſtodiam
me ab iniquitate mea.
25. Et reſtituet mihi Dominus ſecundùm
juſtitiam meam: & ſecundùm munditiam
manuum mearum, in conſpectu oculorum
ſuorum.
26. Cum ſancto ſanctus eris: & cum ro-
buſto perfectus.

27. Cum electo electus eris : & cum perverſo perverteris.

28. Et populum pauperem ſalvum facies : oculiſque tuis excelſos humiliabis.

29. Quia tu lucerna mea Domine : & tu, Domine, illuminabis tenebras meas.

30. In te enim curram accinctus : In Deo meo tranſiliam murum.

31. Deus, immaculata via ejus, eloquium Domini igne examinatum : ſcutum eſt omnium ſperantium in ſe.

32. Quis eſt Deus præter Dominum : & quis fortis præter Deum noſtrum?

33. Deus qui accinxit me fortitudine : & complanavit perfectam viam meam.

34. Coæquans pedes meos cervis, & ſuper excelſa mea ſtatuens me.

‖ Pſalm. 143. 1.

35. ‖ Docens manus meas ad prælium, & componens quaſi arcum æreum brachia mea.

36. Dediſti mihi clypeum ſalutis tuæ : & manſuetudo tua multiplicavit me.

37. Dilatabis greſſus meos ſubtus me : & non deficient tali mei.

38. Perſequar inimicos meos, & conteram : & non convertar donec conſumam eos.

39. Conſumam eos & confringam, ut non conſurgant : cadent ſub pedibus meis.

40. Accinxiſti me fortitudine ad prælium : incurvaſti reſiſtentes mihi ſubtus me.

41. Inimicos meos dediſti mihi dorſum : odientes me, & diſperdam eos.

42. Clamabunt, & non erit qui ſalvet : ad Dominum : & non exaudiet eos.

43. Delebo eos ut pulverem terræ : quaſi lutum platearum comminuam eos atque confringam.

44. Salvabis me à contradictionibus populi mei : cuſtodies me in caput Gentium : populus, quem ignoro, ſerviet mihi.

45. Filii alieni reſiſtent mihi, auditu auris obedient mihi.

46. Filii alieni defluxerunt, & contrahentur in anguſtiis ſuis.

47. Vivit Dominus, & benedictus Deus meus : & exaltabitur Deus fortis ſalutis meæ.

48. Deus qui das vindictas mihi, & dejicis populos ſub me.

‖ Pſalm. 17. 49.

49. Qui educis me ab inimicis meis, & à reſiſtentibus mihi elevas me : ‖ à viro iniquo liberabis me.

‖ Rom. 15. 9

50. ‖ Propterea confitebor tibi Domine in gentibus : & nomini tuo cantabo.

51. Magnificans ſalutes regis ſui, & faciens miſericordiam Chriſto ſuo David, & ſemini ejus in ſempiternum.

CAPUT XXIII.

Verba noviſſima David, & catalogus virorum ipſius illuſtrium.

1. HÆc autem ſunt verba David noviſſima. Dixit David filius Iſai : Dixit vir, cui conſtitutum eſt de Chriſto Dei Jacob, egregius pſaltes Iſrael :

2. Spiritus Domini locutus eſt per me, & ſermo ejus per linguam meam.

3. Dixit Deus Iſrael mihi, locutus eſt fortis Iſrael, Dominator hominum, juſtus dominator in timore Dei.

4. Sicut lux auroræ, oriente ſole, manè abſque nubibus rutilat, & ſicut pluviis germinat herba de terra.

5. Nec tanta eſt domus mea apud Deum, ut pactum æternum iniret mecum, firmum in omnibus atque munitum. Cuncta enim ſalus mea, & omnis voluntas : nec eſt quidquam ex ea quod non germinet.

6. Prævaricatores autem quaſi ſpinæ evellentur univerſi : quæ non tolluntur manibus.

7. Et ſi quis tangere voluerit eas, armabitur ferro & ligno lanceato, igneque ſuccenſæ comburentur uſque ad nihilum.

8. ‖ Hæc nomina fortium David. Sedens in cathedra ſapientiſſimus princeps inter tres, ipſe eſt quaſi tenerrimus ligni vermiculus, qui octingentos interfecit impetu uno. ‖ 1. Paral. 11. 10.

9. Poſt hunc, Eleazar filius patrui ejus Ahohites inter tres fortes, qui erant cum David quando exprobraverunt Philiſthiim, & congregati ſunt illuc in prælium.

10. Cùmque aſcendiſſent viri Iſrael, ipſe ſtetit & percuſſit Philiſthæos, donec deficeret manus ejus, & obrigeſceret cum gladio : fecitque Dominus ſalutem magnam in die illa : & populus qui fugerat, reverſus eſt ad cæſorum ſpolia detrahenda.

11. Et poſt hunc, Semma filius Age de Arari : & congregati ſunt Philiſthiim in ſtatione : erat quippe ibi ager lente plenus. Cùmque fugiſſet populus à facie Philiſthiim,

12. ſtetit ille in medio agri, & tuitus eſt eum, percuſſitque Philiſthæos : & fecit Dominus ſalutem magnam.

13. Necnon & antè deſcenderant tres * qui erant principes ‖ inter triginta, & venerant tempore meſſis ad David in ſpeluncam Odollam : caſtra autem Philiſthinorum erant poſita in Valle gigantum.

*Priùs numerati; nempe Jeſboam, Eleazar, & Semma. ‖ 1. Paral. 11. 15.

14. Et David erat in præſidio : porrò ſtatio Philiſthinorum tunc erat in Bethlehem.

15. Deſideravit ergo David, & ait : O ſi quis mihi daret potum aquæ, de ciſterna quæ eſt in Bethlehem juxta portam!

16. Irruperunt ergo tres fortes caſtra Philiſthinorum, & hauſerunt aquam de ciſterna Bethlehem, quæ erat juxta portam, & attulerunt ad David : at ille noluit bibere, ſed libavit eam Domino,

17. dicens : Propitius ſit mihi Dominus, ne faciam hoc : num ſanguinem hominum iſtorum qui profecti ſunt, & animarum periculum bibam? Noluit ergo bibere. Hæc fecerunt tres robuſtiſſimi.

18. Abiſai * quoque frater Joab filius Sarviæ, princeps erat de tribus : ipſe eſt qui levavit haſtam ſuam contra trecentos, quos interfecit, nominatus in tribus,

*Hìc incipit ſecunda trias, ex qua tamen duo tantùm recenſentur. Hieronymus tertium nominat Jonathan filium Samaa fratris David, de quo cap. 21. ℣. 21.

19. & inter tres nobilior, eratque eorum princeps, ſed uſque ad tres primos non pervenerat.

20. Et Banajas filius Jojadæ viri fortiſſimi, magnorum operum, de Cabſeel : ipſe percuſſit duos leones Moab, & ipſe deſcendit, & percuſſit leonem in media ciſterna in diebus nivis.

21. Ipſe quoque interfecit virum Ægyptium, virum dignum ſpectaculo, habentem in manu haſtam : itaque cùm deſcendiſſet ad eum in virga, vi extorſit haſtam de manu Ægyptii, & interfecit eum haſta ſua.

22. Hæc fecit Banajas filius Jojadæ.

23. Et ipſe nominatus inter tres robuſtos,

qui erant inter triginta nobiliores: verumtamen uſque ad tres † non pervenerat: fecitque eum ſibi David auricularium, à ſecreto.

† primæ triadis.

24. Aſael frater Joab inter triginta, Elehanan filius patrui ejus de Bethlehem,
25. Semma de Harodi, Elica de Harodi,
26. Heles de Phalti, Hira filius Acces de Thecua.
27. Abiezer de Anathoth, Mobonnai de Huſati,
28. Selmon Ahohites, Maharai Netophathites,
29. Heled filius Baana, & ipſe Netophathites, Ithai filius Ribai de Gabaath filiorum Benjamin,
30. Banaja Pharathonites, Heddai de Torrente Gaas,
31. Abialbon Arbathites, Azmavet de Beromi,
32. Eliaba de Salaboni. Filii Jaſſen, Jonathan,
33. Semma de Orori, Ajam filius Sarar Arorites,
34. Eliphelet filius Aasbai filii Machati, Eliam filius Achitophel Gelonites,
35. Heſrai de Carmelo, Pharai de Arbi,
36. Igaal filius Nathan de Soba, Bonni de Gadi,
37. Selec de Ammoni, Naharai Berothites armiger Joab filii Sarviæ,
38. Ira Jethrites, Gareb & ipſe Jetrites,
39. Urias Hethæus. Omnes triginta ſeptem. *

*Computatis ſcilicet illis primis 6.

CAPUT XXIV.

David ob numeratum populum à Gad propheta correptus, ex tribus oblatis peſtem triduanam elegit; qua in populum ſæviente, ac 70000. interemptis, orat David Dominum; & à Gad propheta admonitus, in area Areuna, dato pretio, altare erigit, ceſſatque peſtis.

1. ET ‖ addidit furor Domini iraſci contra Iſrael, commovitque David in eis dicentem: Vade, numera Iſrael & Judam.

‖ 1. Paral. 21. 1. Anno M. 2987. Ant. Chr. 1017. ætatis David 68.

2. Dixitque rex ad Joab principem exercitus ſui: Perambula omnes tribus Iſrael à Dan uſque Berſabee, & numerate populum, ut ſciam numerum ejus.
3. Dixitque Joab regi: Adaugeat Dominus Deus tuus ad populum tuum, quantus nunc eſt, iterumque centuplicet in conſpectu domini mei regis: ſed quid ſibi dominus meus rex vult in re hujuſcemodi?
4. Obtinuit autem ſermo regis verba Joab & principum exercitus: egreſſuſque eſt Joab, & principes militum, à facie regis, ut numerarent populum Iſrael.
5. Cùmque pertranſiſſent Jordanem, venerunt in Aroer ad dexteram urbis, quæ eſt in Valle Gad:
6. & per Jazer tranſierunt in Galaad, & in terram inferiorem Hodſi, & venerunt in Dan ſylveſtria. Circumeunteſque juxta Sidonem,
7. tranſierunt propè mœnia Tyri, & omnem terram Hevæi & Chananæi, veneruntque ad meridiem Juda in Berſabee:
8. & luſtrata univerſa terra, affuerunt poſt novem menſes & viginti dies in Jeruſalem.
9. Dedit ergo Joab numerum deſcriptionis populi regi, & inventa ſunt de Iſrael octingenta millia virorum fortium, qui educerent gladium: & de Juda quingenta millia pugnatorum.
10. Percuſſit autem cor ‖ David eum, poſtquam numeratus eſt populus: & dixit David ad Dominum: Peccavi valdè in hoc facto: ſed precor Domine, ut transferas iniquitatem ſervi tui, quia ſtultè egi nimis.

‖ 1. Reg. 24. 6.

11. Surrexit itaque David manè, & ſermo Domini factus eſt ad Gad prophetam & Videntem David, dicens,
12. Vade, & loquere ad David: Hæc dicit Dominus: Trium tibi datur optio, elige unum quod volueris ex his, ut faciam tibi.
13. Cùmque veniſſet Gad ad David, nuntiavit ei dicens: Aut ſeptem annis * veniet tibi fames in terra tua: aut tribus menſibus fugies adverſarios tuos, & illi te perſequentur: aut certè tribus diebus erit peſtilentia in terra tua. Nunc ergo delibera, & vide quem reſpondeam ei, qui me miſit, ſermonem.

*1. Paral. 21. 13. tres anni tantùm famis proponuntur, hic vero 7. quod ſic conciliari poteſt, ut illi tres anni, annis famis adjiciendi ſint, qua Iſraelitæ anno jam quarto premebãtur, ob Gabaonitarũ ſanguinem à Saule effuſum, *ſup.* 21. ni ſuſpiceris mendum irrepſiſſe in numeros. Sanè hic Septuaginta, *tres* tantùm habent, ut in Paralip.

14. Dixit autem David ad Gad: Coarctor nimis: ‖ ſed melius eſt ut incidam in manus Domini (multæ enim miſericordiæ ejus ſunt) quàm in manus hominum.

‖ Dan. 13. 23.

15. ‡ Immiſitque Dominus peſtilentiam in Iſrael, de manè uſque ad tempus conſtitutum, & mortui ſunt ex populo, à Dan uſque ad Berſabee, ſeptuaginta millia virorum.

‡ PRO VITANDA MORTALITATE, EPIST.

16. Cùmque extendiſſet manum ſuam Angelus Domini ſuper Jeruſalem ut diſperderet eam, miſertus eſt Dominus ſuper afflictione, & ait Angelo percutienti populum: Sufficit: nunc contine manum tuam. Erat autem Angelus Domini juxta aream Areuna Jebuſæi.
17. Dixitque David ad Dominum, cùm vidiſſet Angelum cædentem populum: Ego ſum qui peccavi, ego iniquè egi: iſti qui oves ſunt, quid fecerunt? vertatur, obſecro, manus tua contra me, & contra domum patris mei.
18. Venit autem Gad ad David in die illa, & dixit ei: Aſcende, & conſtitue altare Domino in Area Areuna Jebuſæi.
19. Et aſcendit David juxta ſermonem Gad, quem præceperat ei Dominus.
20. Conſpiciens que Areuna, animadvertit regem & ſervos ejus tranſire ad ſe:
21. & egreſſus adoravit regem prono vultu in terram, & ait: Quid cauſæ eſt ut veniat dominus meus rex ad ſervum ſuum? Cui David ait: Ut emam à te aream, & ædificem altare Domino, & ceſſet interfectio quæ graſſatur in populo.
22. Et ait Areuna ad David: Accipiat, & offerat dominus meus rex, ſicut placet ei: habes boves in holocauſtum, & plauſtrum & juga boum in uſum lignorum.
23. Omnia dedit Areuna rex regi: dixitque Areuna ad regem: Dominus Deus tuus ſuſcipiat votum tuum.
24. Cui reſpondens rex, ait: Nequaquam ut vis, ſed emam pretio à te, & non offeram Domino Deo meo holocauſta gratuita. Emit ergo David aream *, & boves, argenti ſiclis quinquaginta:
25. & ædificavit ibi David altare Domino, & obtulit holocauſta & pacifica: & propitiatus eſt Dominus terræ, & cohibita eſt plaga ab Iſrael.

* Supplendum ea Paralip. 21. 25. *Sexcentis Siclis juſtiſſimi ponderis*: ita ut quinquaginti ſicli fiat tantùm pro bobus.

LIBER TERTIUS REGUM
SECUNDUM HEBRÆOS
PRIMUS MELACHIM.

H*UNC librum, Hebræi* primum Melachim, *id eſt,* Regum, *vocant : nos* Tertium *appellamus, ut ad prioris libri titulum jam annotatum eſt. Incipit autem à Salomone, præmiſſa tantùm narratione, qua oſtenditur quomodo ad regnum ipſe pervenerit. Regno deinde in duas partes ſciſſo, quatuor regum Juda & octo regum Iſrael res geſtas pertexit. Tota verò libri hiſtoria annos complectitur 126. è quibus priores 40. Salomonis fuerunt : cæteri reliquorum regum, tum Judæ, tum Iſraelis.*

Sub Achab *horum ultimo, maximè floruit* Elias Propheta.

CAPUT PRIMUM.

David ſenio confectum puella Abiſag calefacit, caſta manens : Adonia verò regnum occupante, Bethſabee directa conſilio Nathan, impetravit à David ungi Salomonem in regem, quo audito, fugit Adonias.

1. ET rex David ſenuerat, habebatque ætatis plurimos dies: * cùmque operiretur veſtibus, non calefiebat.
2. Dixerunt ergo ei ſervi ſui: Quæramus domino noſtro regi adoleſcentulam virginem, & ſtet coram rege, & foveat eum, dormiatque in ſinu ſuo, & calefaciat dominum noſtrum regem.

*Ann. M. 1989. Ant. Chr. 1015. Ætatis David 70. Salomonis 19.

3. Quæſierunt igitur adoleſcentulam ſpecioſam in omnibus finibus Iſrael, & invenerunt Abiſag Sunamitidem, & adduxerunt eam ad regem.

4. Erat autem puella pulchra nimis, dormiebatque cum rege, & miniſtrabat ei, rex verò non cognovit eam.

5. Adonias autem filius Haggith elevabatur, dicens: Ego regnabo. Fecitque ſibi currus & equites § & quinquaginta viros, qui currerent ante eum.

6. Nec corripuit || eum pater ſuus aliquando, dicens : Quare hoc feciſti ? erat autem & ipſe pulcher valdè, ſecundus natu poſt Abſalom.

§ 1.Reg. 2.19. 2.Reg. 13.21. *Ibid.* 15.1. & *ſeq.*

7. Et ſermo ei cum Joab filio Sarviæ, & cum Abiathar ſacerdote, qui adjuvabant partes Adoniæ.

8. Sadoc verò ſacerdos, & Banajas filius Jojadæ, & Nathan propheta, & Semei & Rei, & robur exercitus David non erat cum Adonia.

9. Immolatis ergo Adonias arietibus & vitulis, & univerſis pinguibus, juxta Lapidem Zoheleth, qui erat vicinus Fonti Rogel, vocavit univerſos fratres ſuos filios regis, & omnes viros Juda ſervos regis:

10. Nathan autem prophetam, & Banajam, & robuſtos quoſque, & Salomonem fratrem ſuum, non vocavit.

11. Dixit itaque Nathan ad Bethſabee matrem Salomonis : Num audiſti, quòd regnaverit Adonias filius Haggith, & dominus noſter David hoc ignorat?

12. Nunc ergo veni, accipe conſilium à me, & ſalva animam tuam, filiique tui Salomonis.

13. Vade, & ingredere ad regem David, & dic ei : Nonne tu, domine mi rex juraſti mihi ancillæ tuæ, dicens : Salomon filius tuus regnabit poſt me, & ipſe ſedebit in ſolio meo? Quare ergo regnat Adonias?

14. Et adhuc ibi te loquente cum rege, ego veniam poſt te, & complebo ſermones tuos.

15. Ingreſſa eſt itaque Betſabee ad regem in cubiculum : rex autem ſenuerat nimis, & Abiſag Sunamitis miniſtrabat ei.

16. Inclinavit ſe Bethſabee, & adoravit regem. Ad quam rex : Quid tibi, inquit, vis?

17. Quæ reſpondens, ait : Domine mi, tu juraſti per Dominum Deum tuum ancillæ tuæ : Salomon filius tuus regnabit poſt me, & ipſe ſedebit in ſolio meo.

18. Et ecce nunc Adonias regnat, te, domine mi rex, ignorante.

19. Mactavit boves, & pinguia quæque, & arietes plurimos, & vocavit omnes filios regis, Abiathar quoque ſacerdotem, & Joab principem militiæ : Salomonem autem ſervum tuum non vocavit.

20. Verumtamen domine mi rex, in te oculi reſpiciunt totius Iſrael, ut indices eis, quis ſedere debeat in ſolio tuo, domine mi rex, poſt te.

21. Eritque cùm dormierit dominus meus rex cum patribus ſuis, erimus ego & filius meus Salomon peccatores.

22. Adhuc illa loquente cum rege, Nathan propheta venit.

23. Et nuntiaverunt regi, dicentes : Adeſt Nathan Propheta. Cùmque introiſſet in conſpectu regis, & adoraſſet eum pronus in terram,

24. dixit Nathan : Domine mi rex, tu dixiſti : Adonias regnet poſt me, & ipſe ſedeat ſuper thronum meum?

25. Quia deſcendit hodie, & immolavit boves, & pinguia, & arietes plurimos, & vocavit univerſos filios regis, & principes exercitus, Abiathar quoque ſacerdotem : illiſque veſcentibus, & bibentibus coram eo, & dicentibus : Vivat rex Adonias:

26. Me ſervum tuum, & Sadoc ſacerdotem, & Banajam filium Jojadæ, & Salomonem famulum tuum non vocavit.

27. Numquid à domino meo rege exivit hoc verbum, & mihi non indicaſti ſervo tuo, quis ſeſſurus eſſet ſuper thronum domini mei regis poſt eum?

28. Et reſpondit rex David, dicens: Vocate ad me Bethſabee. Quæ cùm fuiſſet ingreſſa coram rege, & ſtetiſſet ante eum,

29. juravit rex, & ait : Vivit Dominus, qui eruit animam meam de omni anguſtia,

30. quia ſicut juravi tibi per Dominum De-

um Iſrael, dicens : Salomon filius tuus regnabit poſt me, & ipſe ſedebit ſuper ſolium meum pro me : ſic faciam hodie.

31. Summiſſoque Bethſabee in terram vultu, adoravit regem, dicens : Vivat dominus meus David in æternum.

32. Dixit quoque rex David : Vocate mihi Sadoch ſacerdotem, & Nathan prophetam, & Banajam filium Jojadæ. Qui cùm ingreſſi fuiſſent coram rege,

33. dixit ad eos : Tollite vobiſcum ſervos domini veſtri, & imponite Salomonem filium meum ſuper mulam meam : & ducite eum in Gihon.

34. Et ungat eum ibi Sadoch ſacerdos, & Nathan propheta, in regem ſuper Iſrael : & canetis buccina, atque dicetis : Vivat rex Salomon.

35. Et aſcendetis poſt eum, & veniet, & ſedebit ſuper ſolium meum, & ipſe regnabit pro me : illique præcipiam ut ſit dux ſuper Iſrael, & ſuper Judam.

36. Et reſpondit Banajas filius Jojadæ, regi, dicens : Amen : ſic loquatur Dominus Deus domini mei regis.

37. Quomodo fuit Dominus cum domino meo rege, ſic ſit cum Salomone, & ſublimius faciat ſolium ejus à ſolio domini mei regis David.

38. Deſcendit ergo Sadoc ſacerdos, & Nathan propheta, & Banajas filius Jojadæ, & Cerethi, & Phelethi : & impoſuerunt Salomonem ſuper mulam regis David, & adduxerunt eum in Gihon.

39. Sumpſitque Sadoc ſacerdos cornu olei de tabernaculo, & unxit Salomonem : & cecinerunt buccina, & dixit omnis populus : Vivat rex Salomon.

40. Et aſcendit univerſa multitudo poſt eum, & populus canentium tibiis, & lætantium gaudio magno, & inſonuit terra à clamore eorum.

41. Audivit autem Adonias, & omnes qui invitati fuerant ab eo, jamque convivium finitum erat : ſed & Joab, audita voce tubæ, ait : Quid ſibi vult clamor civitatis tumultuantis?

42. Adhuc illo loquente, Jonathas filius Abiathar ſacerdotis venit : cui dixit Adonias : Ingredere, quia vir fortis es, & bona nuntians.

43. Reſponditque Jonathas Adoniæ : Nequaquam : dominus enim noſter rex David regem conſtituit Salomonem.

44. Miſitque cum eo Sadoc ſacerdotem, & Nathan prophetam, & Banajam filium Jojadæ, & Cerethi & Phelethi, & impoſuerunt eum ſuper mulam regis.

45. Unxeruntque eum Sadoc ſacerdos, & Nathan propheta regem in Gihon : & aſcenderunt inde lætantes, & inſonuit civitas : hæc eſt vox, quam audiſtis.

46. Sed & Salomon ſedet ſuper ſolium regni.

47. Et ingreſſi ſervi regis benedixerunt domino noſtro regi David, dicentes : Amplificet Deus nomen Salomonis ſuper nomen tuum, & magnificet thronum ejus ſuper thronum tuum. Et adoravit rex in lectulo ſuo :

48. & locutus eſt : Benedictus Dominus Deus Iſrael, qui dedit hodie ſedentem in ſolio meo, videntibus oculis meis.

49. Territi ſunt ergo, & ſurrexerunt omnes qui invitati fuerant ab Adonia, & ivit unuſquiſque in viam ſuam.

50. Adonias autem timens Salomonem, ſurrexit, & abiit, tenuitque cornu altaris.

51. Et nuntiaverunt Salomoni, dicentes : Ecce Adonias timens regem Salomonem, tenuit cornu altaris, dicens : Juret mihi rex Salomon hodie, quòd non interficiat ſervum ſuum gladio.

52. Dixitque Salomon : Si fuerit vir bonus, non cadet ne unus quidem capillus ejus in terram : ſin autem malum inventum fuerit in eo, morietur.

53. Miſit ergo rex Salomon, & eduxit eum ab altari : & ingreſſus adoravit regem Salomonem : dixitque ei Salomon : Vade in domum tuam.

CAPUT II.

David datis Salomoni variis præceptis moritur. Adonia petens Abiſag in uxorem, occidi à Salomone jubetur : Abiathar ſacerdotio privatur, & tandem Joab in tabernaculo interficitur : Semei quoque, quia contra præſcriptum egreſſus eſt Jeruſalem, occiditur.

1. APpropinquaverunt autem dies David ut moreretur, præcepitque Salomoni filio ſuo, dicens : Anno M. 2990. Ant. Chr. 1014. Ætatis Salomonis 19.

2. Ego ingredior viam univerſæ terræ : confortare, & eſto vir.

3. Et obſerva cuſtodias Domini Dei tui, ut ambules in viis ejus, ut cuſtodias cæremonias ejus, & præcepta ejus, & judicia, & teſtimonia, ‖ ſicut ſcriptum eſt in lege Moyſi : ut intelligas univerſa quæ facis, & quocumque te verteris : ‖ *Deut.* 17. 19.

4. ut confirmet Dominus ſermones ſuos, quos locutus eſt de me, dicens : Si cuſtodierint filii tui vias ſuas, & ambulaverint coram me in veritate, in omni corde ſuo, & in omni anima ſua, non auferetur tibi vir de ſolio Iſrael.

5. Tu quoque noſti quæ fecerit mihi Joab filius Sarviæ, quæ fecerit duobus principibus exercitus Iſrael, ‖ Abner filio Ner, & ‖ Amaſæ filio Jether : quos occidit, & effudit ſanguinem belli in pace, & poſuit cruorem prælii in balteo ſuo, qui erat circa lumbos ejus, & in calceamento ſuo, quod erat in pedibus ejus. ‖ 2. *Reg.* 3. 27. ‖ 2. *Reg.* 20. 10.

6. Facies ergo juxta ſapientiam tuam, & non deduces canitiem ejus pacificè ad inferos.

7. Sed & filiis Berzellai Galaaditis reddes gratiam, eruntque comedentes in menſa tua : ‖ occurrerunt enim mihi quando fugiebam à facie Abſalom fratris tui. ‖ 2. *Reg.* 19. 33.

8. ‖ Habes quoque apud te Semei filium Gera filii Jemini de Bahurim, qui maledixit mihi maledictione peſſima, quando ibam ad Caſtra : ſed quia deſcendit mihi in occurſum cùm tranſirem Jordanem, & juravi ei per Dominum, dicens : Non te interficiam gladio : ‖ 2. *Reg.* 16. 5. & 19. 19.

9. Tu noli pati eum eſſe innoxium. Vir autem ſapiens es, ut ſcias quæ facies ei, deduceſque canos ejus cum ſanguine ad inferos.

10. ‖ Dormivit igitur David cum patribus ſuis *, & ſepultus eſt in civitate David. * Natus annos 70. cum dimidio, ut ex 2 Reg. 5. ℣. 4. & 5 datur intelligi.

11. ‖ Dies autem quibus regnavit David ‖ *Act.* 2. 29.

ſu-

1. Par. 29. 27. † Vide ſuprà 3. Reg. 1. ℣. 4. & 5. ſuper Iſrael, quadraginta anni ſunt † : in Hebron regnavit ſeptem annis : in Jeruſalem, triginta tribus.

12. Salomon autem ſedit ſuper thronum David patris ſui, & firmatum eſt regnum ejus nimis.

13. Et ingreſſus eſt Adonias filius Haggith ad Bethſabee matrem Salomonis. Quæ dixit ei : Pacificuſne eſt ingreſſus tuus ? Qui reſpondit : Pacificus.

14. Addiditque : Sermo mihi eſt ad te. Cui ait : Loquere. Et ille :

15. Tu, inquit, noſti, quia meum erat regnum, & me præpoſuerat omnis Iſrael ſibi in regem : ſed tranſlatum eſt regnum, & factum eſt fratris mei : à Domino enim conſtitutum eſt ei.

16. Nunc ergo petitionem unam precor à te ; ne confundas faciem meam. Quæ dixit ad eum : Loquere.

17. Et ille ait : Precor ut dicas Salomoni regi (neque enim negare tibi quidquam poteſt) ut det mihi Abiſag Sunamitidem uxorem.

18. Et ait Bethſabee : Benè, ego loquar pro te regi.

19. Venit ergo Bethſabee ad regem Salomonem, ut loqueretur ei pro Adonia : & ſurrexit rex in occurſum ejus, adoravitque eam, & ſedit ſuper thronum ſuum : poſituſque eſt thronus matri regis, quæ ſedit ad dexteram ejus.

20. Dixitque ei : Petitionem unam parvulam ego deprecor à te ; ne confundas faciem meam. Et dixit ei rex : Pete mater mea : neque enim fas eſt ut avertam faciem tuam.

21. Quæ ait : Detur Abiſag Sunamitis Adoniæ fratri tuo uxor.

22. Reſponditque rex Salomon, & dixit matri ſuæ : Quare poſtulas Abiſag Sunamitidem Adoniæ ? poſtula ei & regnum : ipſe eſt enim frater meus major me, & habet Abiathar ſacerdotem, & Joab filium Sarviæ.

23. Juravit itaque rex Salomon per Dominum, dicens : Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, quia contra animam ſuam locutus eſt Adonias verbum hoc.

24. Et nunc vivit Dominus, qui firmavit me, & collocavit me ſuper ſolium David patris mei, & qui fecit mihi domum, ſicut locutus eſt, quia hodie occidetur Adonias.

25. Miſitque rex Salomon per manum Banajæ filii Jojadæ, qui interfecit eum, & mortuus eſt.

26. Abiathar quoque ſacerdoti dixit rex : Vade in Anathoth ad agrum tuum, equidem vir mortis es : ſed hodie te non interficiam, quia portaſti arcam Domini Dei coram David patre meo, & ſuſtinuiſti laborem in omnibus, in quibus laboravit pater meus.

27. Ejecit ergo Salomon Abiathar, ut non eſſet ſacerdos Domini, || ut impleretur ſermo Domini, quem locutus eſt ſuper domum Heli in Silo. || 1. Reg. 2. 31.

28. Venit autem nuntius ad Joab, quòd Joab declinaſſet poſt Adoniam, & poſt Salomonem non declinaſſet : fugit ergo Joab in tabernaculum Domini, & apprehendit cornu altaris.

29. Nuntiatumque eſt regi Salomoni, quòd fugiſſet Joab in tabernaculum Domini, & eſſet juxta altare : miſitque Salomon Banajam filium Jojadæ, dicens : Vade, interfice eum.

30. Et venit Banajas ad tabernaculum Domini, & dixit ei : Hæc dicit rex : Egredere. Qui ait : Non egrediar, ſed hìc moriar. Renuntiavit Banajas regi ſermonem, dicens : Hæc locutus eſt Joab, & hæc reſpondit mihi.

31. Dixitque ei rex : Fac ſicut locutus eſt : & interfice eum, & ſepeli, & amovebis ſanguinem innocentem, qui effuſus eſt à Joab, à me, & à domo patris mei.

32. Et reddet Dominus ſanguinem ejus ſuper caput ejus, quia interfecit duos viros juſtos, melioreſque ſe : & occidit eos gladio, patre meo David ignorante, || Abner filium Ner principem militiæ Iſrael, & || Amaſam filium Jether principem exercitus Juda : || 2. Reg. 3. 27. || 2. Reg. 20. 10.

33. & revertetur ſanguis illorum in caput Joab, & in caput ſeminis ejus in ſempiternum. David autem & ſemini ejus, & domui, & throno illius, ſit pax uſque in æternum à Domino.

34. Aſcendit itaque Banajas filius Jojadæ, & aggreſſus eum interfecit : ſepultuſque eſt in domo ſua in deſerto.

35. Et conſtituit rex Banajam filium Jojadæ pro eo ſuper exercitum, & Sadoc ſacerdotem poſuit pro Abiathar.

36. Miſit quoque rex, & vocavit Semei, dixitque ei : Ædifica tibi domum in Jeruſalem, & habita ibi : & non egredieris inde huc atque illuc.

37. Quacumque autem die egreſſus fueris, & tranſieris Torrentem Cedron, ſcito te interficiendum : ſanguis tuus erit ſuper caput tuum.

38. Dixitque Semei regi : Bonus ſermo. Sicut locutus eſt dominus meus rex, ſic faciet ſervus tuus. Habitavit itaque Semei in Jeruſalem diebus multis.

39. Factum eſt autem poſt annos tres, ut fugerent ſervi Semei ad Achis filium Maacha regem Geth : nuntiatumque eſt Semei, quòd ſervi ejus iſſent in Geth.

40. Et ſurrexit Semei, & ſtravit aſinum ſuum : ivitque ad Achis in Geth ad requirendum ſervos ſuos, & adduxit eos de Geth.

41. Nuntiatum eſt autem Salomoni, quòd iſſet Semei in Geth de Jeruſalem, & rediiſſet.

42. Et mittens vocavit eum, dixitque illi : Nonne teſtificatus ſum tibi per Dominum, & prædixi tibi : Quacumque die egreſſus, ieris huc & illuc, ſcito te eſſe moriturum? Et reſpondiſti mihi : Bonus ſermo, quem audivi.

43. Quare ergo non cuſtodiſti jusjurandum Domini, & præceptum quod præceperam tibi ?

44. Dixitque rex ad Semei : Tu noſti omne malum, cujus tibi conſcium eſt cor tuum, quod feciſti David patri meo : reddidit Dominus malitiam tuam in caput tuum.

45. Et rex Salomon benedictus, & thronus David erit ſtabilis coram Domino uſque in ſempiternum.

46. Juſſit itaque rex Banajæ filio Jojadæ : qui egreſſus, percuſſit eum, & mortuus eſt.

CAPUT III.

Salomon, accepta in uxorem filia Pharaonis, ſapientiam in ſomno petit ; quam unà cum divitiis & gloria accipit, & primùm in meretricum dirimenda lite oſtendit.

1. Confirmatum eſt igitur regnum in manu Salomonis, & affinitate conjunctus eſt Pharaoni regi Ægypti : accepit namque filiam — 2. Par. 1. 1. Anno M. 2991. Ant. Chr. 1013. Ætatis Salomonis 30. ejus regni 3.

ejus, & adduxit in civitatem David, donec compleret ‖ ædificans domum ſuam, & domum Domini, & murum Jeruſalem per circuitum. ‡ *2. Par. 8. 18.*

2. Attamen populus immolabat in excelſis: non enim ædificatum erat templum nomini Domini uſque in diem illum.

3. Dilexit autem Salomon Dominum, ambulans in præceptis David patris ſui, excepto quòd in excelſis immolabat, & accendebat thymiama.

4. Abiit itaque in Gabaon, ut immolaret ibi: illud quippe erat excelſum maximum: mille hoſtias in holocauſtum obtulit Salomon ſuper altare illud in Gabaon.

5. Apparuit autem Dominus Salomoni per ſomnium nocte, dicens: Poſtula quod vis ut dem tibi.

6. Et ait Salomon: Tu feciſti cum ſervo tuo David patre meo miſericordiam magnam, ſicut ambulavit in conſpectu tuo in veritate, & juſtitia, & recto corde tecum: cuſtodiſti ei miſericordiam tuam grandem, & dediſti ei filium ſedentem ſuper thronum ejus, ſicut eſt hodie.

7. Et nunc Domine Deus, tu regnare feciſti ſervum tuum pro David patre meo: ego autem ſum puer parvulus, & ignorans egreſſum & introitum meum.

8. Et ſervus tuus in medio eſt populi, quem elegiſti, populi infiniti, qui numerari & ſupputari non poteſt præ multitudine.

‖ *2. Par. 1. 10.* 9. ‖ Dabis ergo ſervo tuo cor docile, ut populum tuum judicare poſſit, & diſcernere inter bonum & malum. Quis enim poterit judicare populum iſtum, populum tuum hunc multum?

10. Placuit ergo ſermo coram Domino, quòd Salomon poſtulaſſet hujuſcemodi rem.

11. Et dixit Dominus Salomoni: Quia poſtulaſti verbum hoc, & non petiſti tibi dies multos, nec divitias, aut animas inimicorum tuorum, ſed poſtulaſti tibi ſapientiam ad diſcernendum judicium:

12. ecce feci tibi ſecundùm ſermones tuos, & dedi tibi cor ſapiens & intelligens, in tantum ut nullus ante te ſimilis tui fuerit, nec poſt te ſurrecturus ſit.

‖ *Sup. 9. 11. Matth. 6. 29.* 13. ‖ Sed & hæc, quæ non poſtulaſti, dedi tibi: divitias ſcilicet, & gloriam, ut nemo fuerit ſimilis tui in regibus cunctis retrò diebus.

14. Si autem ambulaveris in viis meis, & cuſtodieris præcepta mea, & mandata mea, ſicut ambulavit pater tuus, longos faciam dies tuos.

15. Igitur evigilavit Salomon, & intellexit quòd eſſet ſomnium: cùmque veniſſet Jeruſalem, ſtetit coram arca fœderis Domini, & obtulit holocauſta, & fecit victimas pacificas, & grande convivium univerſis famulis ſuis.

16. ‡ Tunc venerunt duæ mulieres meretrices ad regem, ſteteruntque coram eo, ‡ *Fer. 2. post Dom. 4. Quadr.*

17. quarum una ait: Obſecro, mi domine: ego & mulier hæc habitabamus in domo una, & peperi apud eam in cubiculo.

18. Tertia autem die poſtquam ego peperi, peperit & hæc: & eramus ſimul, nulluſque alius nobiſcum in domo, exceptis nobis duabus.

19. Mortuus eſt autem filius mulieris hujus nocte: dormiens quippe oppreſſit eum.

20. Et conſurgens intempeſtæ noctis ſilentio, tulit filium meum de latere meo ancillæ tuæ dormientis, & collocavit in ſinu ſuo: ſuum autem filium, qui erat mortuus, poſuit in ſinu meo.

21. Cùmque ſurrexiſſem manè ut darem lac filio meo, apparuit mortuus: quem diligentiùs intuens clara luce, deprehendi non eſſe meum quem genueram.

22. Reſponditque altera mulier: Non eſt ita ut dicis, ſed filius tuus mortuus eſt, meus autem vivit. E contrario illa dicebat: Mentiris: filius quippe meus vivit, & filius tuus mortuus eſt. Atque in hunc modum contendebant coram rege.

23. Tunc rex ait: Hæc dicit, Filius meus vivit, & filius tuus mortuus eſt. Et iſta reſpondit, Non, ſed filius tuus mortuus eſt, meus autem vivit.

24. Dixit ergo rex: Afferte mihi gladium. Cùmque attuliſſent gladium coram rege,

25. Dividite, inquit, infantem vivum in duas partes, & date dimidiam partem uni, & dimidiam partem alteri.

26. Dixit autem mulier, cujus filius erat vivus, ad regem: (commota ſunt quippe viſcera ejus ſuper filio ſuo) Obſecro domine, date illi infantem vivum, & nolite interficere eum.

E contrario illa dicebat : Nec mihi, nec tibi ſit, ſed dividatur.

27. Reſpondit rex, & ait : Date huic infantem vivum, & non occidatur : hæc eſt enim mater ejus.

28. Audivit itaque omnis Iſrael judicium quod judicaſſet rex, & timuerunt regem, videntes ſapientiam Dei eſſe in eo ad faciendum judicium.

CAPUT IV.

Numerantur principes & præfecti Salomonis, apparatus ciborum ipſius, paciſque ſecuritas eo regnante, & numerus parabolarum atque carminum ejus.

1. ERat autem rex Salomon regnans ſuper omnem Iſrael.

2. Et hi principes quos habebat : Azarias filius Sadoc ſacerdotis.

3. Elihoreph & Ahia filii Siſa ſcribæ : Joſaphath filius Ahilud à commentariis:

4. Banajas filius Jojadæ ſuper exercitum : Sadoc autem, & Abiathar ſacerdotes.

5. Azarias filius Nathan, ſuper eos qui aſſiſtebant regi : Zabud filius Nathan ſacerdos, amicus regis:

6. Et Ahiſar præpoſitus domus : & Adoniram filius Abda ſuper tributa.

7. Habebat autem Salomon duodecim præfectos ſuper omnem Iſrael, qui præbebant annonam regi & domui ejus : per ſingulos enim menſes in anno, ſinguli neceſſaria miniſtrabant.

8. Et hæc nomina eorum : Benhur, in monte Ephraim.

9. Bendecar, in Macces, & in Salebim, & in Bethſames, & in Elon, & in Bethanan.

10. Benheſed in Aruboth : ipſius erat Socho, & omnis terra Epher.

11. Benabinadab, cujus omnis Nephathdor, Tapheth filiam Salomonis habebat uxorem.

12. Bana filius Ahilud regebat Thanac & Mageddo, & univerſam Bethſan, quæ eſt juxta Sarthana ſubter Jezrael, à Bethſan uſque Abelmehula è regione Jecmaan.

13. Bengaber in Ramoth Galaad : habebat Avothiair filii Manaſſe in Galaad, ipſe præerat in omni regione Argob, quæ eſt in Baſan, ſexaginta civitatibus magnis atque muratis, quæ habebant ſeras æreas.

14. Ahinadab filius Addo prçerat in Manaim.

15. Achimaas in Nephthali : ſed & ipſe habebat Baſemath filiam Salomonis in conjugio.

16. Baana filius Huſi, in Aſer, & in Baloth.

17. Joſaphat filius Pharue, in Iſſachar.

18. Semei filius Ela, in Benjamin.

19. Gaber filius Uri, in terra Galaad, in terra Sehon regis Amorrhæi & Og regis Baſan, ſuper omnia quæ erant in illa terra.

20. Juda & Iſrael innumerabiles, ſicut arena maris in multitudine : comedentes, & bibentes, atque lætantes.

‖ *Eccli.* 47. 15. 21. ‖ Salomon autem erat in ditione ſua, habens omnia regna à flumine terrę Philiſthiim uſque ad terminum Ægypti : offerentium ſibi munera, & ſervientium ei cunctis diebus vitæ ejus.

22. Erat autem cibus Salomonis per dies ſingulos, triginta cori ſimilæ, & ſexaginta cori farinæ,

23. decem boves pingues, & viginti boves paſcuales : & centum arietes, excepta venatione cervorum, caprearum, atque bubalorum, & avium altilium.

24. Ipſe enim obtinebat omnem regionem quæ erat trans flumen, à Thapſa uſque ad Gazan, & cunctos reges illarum regionum : & habebat pacem ex omni parte in circuitu.

25. Habitabatque Juda & Iſrael abſque timore ullo, unuſquiſque ſub vite ſua, & ſub ficu ſua, à Dan uſque Berſabee, cunctis diebus Salomonis.

26. ‖ Et habebat Salomon quadraginta millia præſepia equorum currilium, & duodecim millia equeſtrium. ‖ 2. *Par.* 9. 25.

27. Nutriebantque eos ſupradicti regis præfecti : ſed & neceſſaria menſæ regis Salomonis cum ingenti cura præbebant in tempore ſuo.

28. Hordeum quoque & paleas equorum & jumentorum deferebant in locum ubi erat rex, juxta conſtitutum ſibi.

29. Dedit quoque Deus ſapientiam Salomoni, & prudentiam multam nimis, & latitudinem cordis, quaſi arenam, quæ eſt in littore maris.

30. Et præcedebat ſapientia Salomonis ſapientiam omnium Orientalium & Ægyptiorū,

31. ‖ & erat ſapientior cunctis hominibus ; ‖ *Eccli.* 47. 16. ſapientior Ethan Ezrahita, & Heman, & Chalcol, & Dorda, filiis Mahol : & erat nominatus in univerſis gentibus per circuitum.

32. Locutus eſt quoque Salomon tria millia parabolas : & fuerunt carmina ejus quinque & mille.

33. Et diſputavit ſuper lignis, à cedro quæ eſt in libano, uſque ad hyſſopum, quæ egreditur de pariete : & diſſeruit de jumentis, & volucribus, & reptilibus, & piſcibus.

34. Et veniebant de cunctis populis ad audiendam ſapientiam Salomonis, & ab univerſis regibus terræ, qui audiebant ſapientiam ejus.

CAPUT V.

Concedit Hiram Salomoni ad templi ædificationem cæſores lignorum, quibus Salomon tribuit cibaria ; numerus cæſorum, portantium onera, latomorum, & præfectorum eorum.

1. MIſit quoque Hiram rex Tyri ſervos ſuos ad Salomonem : audivit enim quòd ipſum unxiſſent regem pro patre ejus : quia amicus fuerat Hiram David omni tempore. Anno M. 1992. Ant. Chr. 1012.

2. Miſit autem Salomon ad Hiram, dicens:

3. Tu ſcis voluntatem David patris mei, & quia non potuerit ædificare domum nomini Domini Dei ſui propter bella imminentia per circuitum, donec daret Dominus eos ſub veſtigio pedum ejus.

4. Nunc autem requiem dedit Dominus Deus meus mihi per circuitum : & non eſt ſatan, neque occurſus malus.

5. Quamobrem cogito ædificare templum nomini Domini Dei mei, ſicut locutus eſt Dominus David patri meo, dicens : ‖ Filius tuus, ‖ 2. *Reg.* 7. 13. 1. *Par.* 22. 10. quem dabo pro te ſuper ſolium tuum, ipſe ædificabit domum nomini meo.

6. Præcipe igitur ut præcidant mihi ſervi tui cedros de Libano, & ſervi mei ſint cum

ſervis

ſervis tuis : mercedem autem ſervorum tuorum dabo tibi quamcumque petieris : ſcis enim quomodo non eſt in populo meo vir qui noverit ligna cædere ſicut Sidonii.

7. Cùm ergo audiſſet Hiram verba Salomonis, lætatus eſt valdè, & ait: Benedictus Dominus Deus hodie, qui dedit David filium ſapientiſſimum ſuper populum hunc plurimum.

8. Et miſit Hiram ad Salomonem, dicens: Audivi quæcumque mandaſti mihi : ego faciam omnem voluntatem tuam in lignis cedrinis & abiegnis.

9. Servi mei deponent ea de Libano ad mare : & ego componam ea in ratibus in mari, uſque ad locum quem ſignificaveris mihi ; & applicabo ea ibi, & tu tolles ea : præbebiſque neceſſaria mihi, ut detur cibus domui meæ.

10. Itaque Hiram dabat Salomoni ligna cedrina, & ligna abiegna, juxta omnem voluntatem ejus.

11. Salomon autem præbebat Hiram, coros tritici viginti millia, in cibum domui ejus, & viginti coros puriſſimi olei: hæc tribuebat Salomon Hiram per ſingulos annos.

12 ‖ Dedit quoque Dominus ſapientiam Salomoni, ſicut locutus eſt ei : & erat pax inter Hiram & Salomonem, & percuſſerunt ambo fœdus. ‖ Sup. 3. 12

13. Elegitque rex Salomon operarios de omni Iſrael, & erat indictio triginta millia virorum.

14. Mittebatque eos in Libanum, decem millia per menſes ſingulos viciſſim, ita ut duobus menſibus eſſent in domibus ſuis : & Adoniram erat ſuper hujuſcemodi indictione.

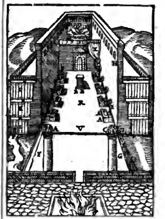
15. Fueruntque Salomoni ſeptuaginta millia eorum qui onera portabant, & octoginta millia latomorum in monte:

16. abſque præpoſitis qui præerant ſingulis operibus, numero trium millium & trecentorum, præcipientium populo & his qui faciebant opus.

17. Præcepitque rex, ut tollerent lapides grandes, lapides pretioſos, in fundamentum templi, & quadrarent eos:

18. Quos dolaverunt cæmentarii Salomonis, & cæmentarii Hiram : porrò Giblii præparaverunt ligna & lapides ad ædificandam domum.

TEMPLUM SINE TECTO CUM PORTICU SUA.

a b Longitudo LX. cubitorum.
a c Latitudo XX. cubitorum.
d e Altitudo XXX. cubitorum.
f g Porticus ante templum XX. cubitorum longitudinis, & X. cubitorum latitudinis.
h Feneſtræ obliquæ, ſive laxiores intrinſecùs, & extrinſecùs arctæ.
K Tabulata per gyrum tria, ſive appendices : quarum una quinque cubitos latitudinis habebat : media ſex : ſuprema ſeptem : ſingula altitudinis quinque cubitorum.
m n o Retractationes, ſive reductiones in muro templi, quibus innitebantur capita trabium. Vocamus Gallicè retraictes. Pro quibus trabes vertit Interpres.
p Cochlea.
q Sanctum ſanctorum, ſive oraculum, cujus longitudo, & latitudo erant XX. cubitorum : altitudo autem cubitorum XX. quod dum dicimus, eam partem altitudinis intelligimus, quæ ſolo auro erat tecta : nam alii decem cubiti erant tecti lapillis pretioſis, & auro.
r Templum, ſive ſanctum, pro ſoribus oraculi, XL. cubitorum longitudinis.
ſ Arca fœderis.
t Cherubim duo X. cubitorum altitudinis.
v Oſtiola, ſive valvæ in introitu oraculi.
x Velum, quo diſtinguebatur Sanctum à Sancto ſanctorum, 2. Par. 3. Matth. 27.
y Locus oſtii templi : quod ideò non expreſſit pictor, ne reliquæ picturæ officeret.
z Candelabra decem, quinque ad dexteram, & quinque ad ſiniſtram. 2. Paral. 4.
a a Menſæ decem.
b b Altare Thymiamatis.

CAPUT VI.

Figura & fabrica templi quoad præcipuas ejus partes interiores, & exteriores.

.Par. 3. 1. * Circa ...edium ...nu. 2992. ...nno 4. ...alomonis ...eunte. ...ante Æ... ...am Chr. ...012. b Abrahami migratione ...99. Poſt ...luvium ...336. ...er Jul. ...702.

1. FActum eſt ergo * quadringenteſimo & octogeſimo anno egreſſionis filiorum Iſrael de Terra Ægypti, in anno quarto, menſe Zio, (ipſe eſt menſis ſecundus) regni Salomonis ſuper Iſrael, ædificari cœpit domus Domino.

2. Domus autem, quam ædificabat rex Salomon Domino, habebat ſexaginta cubitos in longitudine, & viginti cubitos in latitudine, & triginta cubitos in altitudine.

3. Et porticus erat ante templum viginti cubitorum longitudinis, juxta menſuram latitudinis templi : & habebat decem cubitos latitudinis ante faciem templi.

4. Fecitque in templo feneſtras obliquas.

5. Et ædificavit ſuper parietem templi tabulata per gyrum, in parietibus domus per circuitum templi & oraculi, & fecit latera in circuitu.

6. Tabulatum quod ſubter erat, quinque cubitos habebat latitudinis, & medium tabulatum ſex cubitorum latitudinis, & tertium tabulatum ſeptem habens cubitos latitudinis. Trabes autem poſuit in domo per circuitum forinſecus, ut non hærerent muris templi.

7. Domus autem cùm ædificaretur, de lapidibus dolatis atque perfectis ædificata eſt: & malleus, & ſecuris, & omne ferramentum non ſunt audita in domo cùm ædificaretur.

8. Oſtium lateris medii in parte erat domus dexteræ : & per cochleam aſcendebant in medium cœnaculum, & à medio in tertium.

9. Et

TEMPLUM TECTUM CUM PORTICU SUA, atrio Sacerdotum, & atrio Populi.

a Atrium interius, quod & atrium ſacerdotum dicitur.
b Altare holocauſti, longitudinis, & latitudinis, viginti cubitorum, & decem altitudinis.
c Labra, ſive luteres, 2. Paral. 4.
d Mare. 2. Paral. 4.
e Atrium populi, quod baſilica, ſive baſilica grandis 1. Paral. 4. & 6. dicitur : & Act. 3. Porticus Salomonis. Hoc atrium nomine templi ſæpè intelligitur in Novoteſtamento, ut Matth. 21. Actor. 3. In hoc atrio concionabatur CHRISTUS, & ex eo vendentes, & ementes ejecit.
f Baſis ænea, ſive ſuggeſtum, longitudinis, & latitudinis quinque cubitorum, & altitudinis trium. 2. Paralip. 6.
g Porta Orientalis, quæ porta Sur, 4. Reg. 2. & Porta fundamenti 2. Paral. 23. dicitur. Hanc nonnulli putant eſſe, quæ Act. 3. dicitur Porta ſpecioſa : quòd omnium portarum Orientalis eſſet pulcherrima.
h Porta Meridionalis.
i Porta Septentrionalis.

9. Et ædificavit domum, & conſummavit eam : texit quoque domum laquearibus cedrinis.

10. Et ædificavit tabulatum ſuper omnem domum quinque cubitis altitudinis, & operuit domum lignis cedrinis.

11. Et factus eſt ſermo Domini ad Salomonem, dicens:

12. Domus hæc, quam ædificas, ſi ambulaveris in præceptis meis, & judicia mea feceris, & cuſtodieris omnia mandata mea, gradiens per ea : firmabo ſermonem meum tibi, 2. Reg. 7. 16.
‖ quem locutus ſum ad David patrem tuum.

13. ‖ Et habitabo in medio filiorum Iſrael, & non derelinquam populum meum Iſrael. 1. Par. 22. 9.

14. Igitur ædificavit Salomon domum, & conſummavit eam.

15. Et ædificavit parietes domus intrinſecus tabulatis cedrinis, à pavimento domus uſque ad ſummitatem parietum, & uſque ad laquearia, operuit lignis cedrinis intrinſecus : & texit pavimentum domus tabulis abiegnis.

16. Ædificavitque viginti cubitorum ad poſteriorem partem templi tabulata cedrina, à pavimento uſque ad ſuperiora : & fecit interiorem domum oraculi in Sanctum ſanctorum.

17. Porrò quadraginta cubitorum erat ipſum templum pro foribus oraculi.

18. Et cedro omnis domus intrinſecus veſtiebatur, habens tornaturas, & juncturas ſuas fabrefactas, & cælaturas eminentes : omnia cedrinis tabulis veſtiebantur : nec omninò lapis apparere poterat in pariete.

19. Oraculum autem in medio domus, in interiori parte fecerat, ut poneret ibi arcam fœderis Domini.

20. Porrò oraculum habebat viginti cubitos longitudinis, & viginti cubitos latitudinis, & viginti cubitos altitudinis : & operuit illud, atque veſtivit auro puriſſimo. Sed & altare veſtivit cedro.

21. Domum quoque ante oraculum operuit auro puriſſimo, & affixit laminas clavis aureis.

22. Nihilque erat in templo quod non auro tegeretur : ſed & totum altare oraculi texit auro.

23. Et fecit in oraculo duos cherubim de lignis olivarum, decem cubitorum altitudinis.

24. Quinque cubitorum ala cherub una, & quinque cubitorum ala cherub altera : id eſt, decem cubitos habentes, à ſummitate alæ unius uſque ad alæ alterius ſummitatem.

25. Decem quoque cubitorum erat cherub ſecundus : in menſura pari, & opus unum erat in duobus cherubim,

26. id eſt, altitudinem habebat unus cherub decem cubitorum, & ſimiliter cherub ſecundus.

27. Poſuitque cherubim in medio templi interioris : extendebant autem alas ſuas cherubim, & tangebat ala una parietem, & ala cherub ſecundi tangebat parietem alterum : alæ autem alteræ in media parte templi ſe invicem contingebant.

28. Texit quoque cherubim auro.

29. Et omnes parietes templi per circuitum ſculpſit variis cælaturis & torno : & fecit in eis cherubim, & palmas, & picturas varias, quaſi prominentes de pariete, & egredientes.

30. Sed & pavimentum domus texit auro intrinſecus & extrinſecus.

31. Et in ingreſſu oraculi fecit oſtiola de lignis olivarum, poſteſque angulorum quinque.

32. Et duo oſtia de lignis olivarum : & ſculpſit in eis picturam cherubim, & palmarum ſpecies, & anaglypha valdè prominentia : & texit ea auro : & operuit tam cherubim quàm palmas, & cætera, auro.

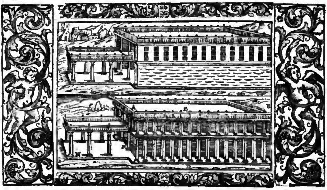
33. Fecitque in introitu templi poſtes de lignis olivarum quadrangulatos:

34. Et duo oſtia de lignis abiegnis altrinſecus : & utrumque oſtium duplex erat, & ſe invicem tenens aperiebatur.

35. Et

35. Et ſculpſit cherubim, & palmas, & cæ-
laturas valdè eminentes: operuitque omnia la-
minis aureis opere quadro ad regulam.
36. Et ædificavit atrium interius tribus or-
dinibus lapidum politorum, & uno ordine li-
gnorum cedri.
37. Anno quarto fundata eſt domus Domi-
ni in menſe Zio:
38. Et in anno undecimo, menſe Bul (ipſe
eſt menſis octavus *) perfecta eſt domus in om-
ni opere ſuo, & in univerſis utenſilibus ſuis:
ædificavitque eam annis ſeptem.

* Ergo ſpatio ſeptem annorum cum dimidio, eſt ædificata, incæpta ſcilicet menſe Zin, qui eſt ſecundus (ſupr. 6. 1.) & abſoluta menſe octavo.

CAPUT VII.

Palatium Salomonis, domus ſaltus Libani atque uxoris ejus, varia & ſumptuoſiſſima templi ſupellex.

Anno M. 3000. ineunte. Ante Æram Chr. natalem ann. 1000. ante æram vulgarem. 1004.

† j. annis 12. cum dimidio. Confer cũ cap. ſuper ✠. 38. & c. 9. ✠. 10.

1. Domum autem ſuam ædificavit Salo-
mon † tredecim annis, & ad perfe-
ctum uſque perduxit.
2. Ædificavit quoque domum ſaltus Liba-
ni centum cubitorum longitudinis, & quin-
quaginta cubitorum latitudinis, & triginta
cubitorum altitudinis: & quatuor deambula-
cra inter columnas cedrinas: ligna quippe
cedrina exciderat in columnas.
3. Et tabulatis cedrinis veſtivit totam ca-
meram, quæ quadraginta quinque columnis
fuſtentabatur. Unus autem ordo habebat co-
lumnas quindecim
4. contra ſe invicem poſitas,
5. & è regione ſe reſpicientes, æquali ſpa-
tio inter columnas, & ſuper columnas qua-
drangulata ligna in cunctis æqualia.
6. Et porticum columnarum fecit quinqua-
ginta cubitorum longitudinis, & triginta cu-
bitorum latitudinis: & alteram porticum in
facie majoris porticus: & columnas, & epi-
ſtylia ſuper columnas.
7. Porticum quoque ſolii, in qua tribunal
eſt, fecit: & texit lignis cedrinis à pavimen-
to uſque ad ſummitatem.
8. Et domuncula, in qua ſedebatur ad ju-
dicandum, erat in media porticu, ſimili opere.
Domum quoque fecit filiæ Pharaonis (‖ quam
uxorem duxerat Salomon) tali opere, qua-
li & hanc porticum.
9. Omnia lapidibus pretioſis, qui ad nor-
mam quamdam atque menſuram tam intrinſe-

‖ Supr. 3. 3.

cus quàm extrinſecus ferrati erant: à funda-
mento uſque ad ſummitatem parietum, &
extrinſecus uſque ad atrium majus.
10. Fundamenta autem de lapidibus pre-
tioſis, lapidibus magnis decem ſive octo cu-
bitorum.

11. Et

11. Et deſuper lapides pretioſi æqualis nienſuræ ſecti erant, ſimiliterque de cedro.

12. Et atrium majus rotundum, trium ordinum de lapidibus ſectis, & unius ordinis de dolata cedro: nec non & in atrio domus Domini interiori, & in porticu domus.

13. Miſit quoque rex Salomon, & tulit Hiram de Tyro,

14. filium mulieris viduæ de tribu Nephthali, patre Tyrio, artificem ærarium, & plenum ſapientia, & intelligentia, & doctrina ad faciendum omne opus ex ære. Qui cùm veniſſet ad regem Salomonem, fecit omne opus ejus.

15. Et finxit duas columnas æreas, decem & octo cubitorum altitudinis columnam unam: || & linea duodecim cubitorum ambiebat columnam utramque. *|| Jerem. 52. 21.*

16. Duo quoque capitella fecit, quæ ponerentur ſuper capita columnarum, fuſilia ex ære: quinque cubitorum altitudinis capitellum unum, & quinque cubitorum altitudinis capitellum alterum:

17. Et quaſi in modum retis, & catenarum ſibi invicem miro opere contextarum. Utrumque capitellum columnarum fuſile erat: ſeptena verſuum retiacula in capitello uno, & ſeptena retiacula in capitello altero.

18. Et perfecit columnas, & duos ordines per circuitum retiaculorum ſingulorum, ut tegerent capitella, quæ erant ſuper ſummitatem malogranatorum: eodem modo fecit & capitello ſecundo.

19. Capitella autem, quæ erant ſuper capita columnarum, quaſi opere lilii fabricata erant in porticu quatuor cubitorum.

20. Et rurſum alia capitella in ſummitate columnarum deſuper juxta menſuram columnæ contra retiacula: malogranatorum autem ducenti ordines erant in circuitu capitelli ſecundi.

21. Et ſtatuit duas columnas in porticu templi: cùmque ſtatuiſſet columnam dexteram, vocavit eam nomine Jachin: ſimiliter erexit columnam ſecundam: & vocavit nomen ejus Booz.

22. Et ſuper capita columnarum opus in modum lilii poſuit, perfectumque eſt opus columnarum.

23. || Fæcit quoque mare fuſile decem cubitorum à labio uſque ad labium, rotundum in circuitu: quinque cubitorum altitudo ejus, & reſticula triginta cubitorum cingebat illud per circuitum. *|| 2. Paral. 4. 2.*

24. Et ſculptura ſubter labium circuibat illud decem cubitis ambiens mare: duo ordines ſculpturarum ſtriatarum erant fuſiles.

25. Et ſtabat ſuper duodecim boves, è quibus tres reſpiciebant ad Aquilonem, & tres ad Occidentem, & tres ad Meridiem, & tres ad Orientem, & mare ſuper eos deſuper erat: quorum poſteriora univerſa intrinſecus latitabant.

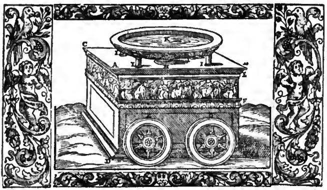
26. Groſſitudo autem luteris, trium unciarum erat: labiumque ejus, quaſi labium calicis, & folium repandi lilii: duo millia batos capiebat.

27. Et fecit decem baſes æneas, quatuor cubitorum longitudinis baſes ſingulas, & quatuor cubitorum latitudinis, & trium cubitorum altitudinis.

28. Et ipſum opus baſium, interraſile erat: & ſculpturæ inter juncturas.

29. Et inter coronulas & plectas, leones & boves & cherubim: & in juncturis ſimiliter deſuper: & ſubter leones & boves, quaſi lora ex ære dependentia.

30. Et quatuor rotæ per baſes ſingulas, & axes ærei: & per quatuor partes quaſi humeruli ſubter luterem fuſiles, contra ſe invicem reſpectantes.

31. Os quoque luteris intrinſecus erat in capitis ſummitate: & quod forinſecus apparebat, nnins cubiti erat totum rotundum, pariterque habebat unum cubitum & dimidium: in angulis autem columnarum variæ cælaturæ erant: & media intercolumnia, quadrata non rotunda.

32. Quatuor quoque rotæ, qnæ per quatuor angulos baſis erant, cohærebant ſibi ſubter baſim: una rota habebat altitudinis cubitum & ſemis.

33. Tales autem rotæ erant, quales ſolent in curru fieri: & axes earum, & radii, & canthi, & modioli, omnia fuſilia.

34. Nam & humeruli illi quatuor per ſingulos angulos baſis unius, ex ipſa baſi fuſiles & conjuncti erant.

35. In ſummitate autem baſis erat quædam rotunditas dimidii cubiti, ita fabrefacta, ut luter deſuper poſſet imponi, habens cælaturas ſuas, variaſque ſculpturas ex ſemetipſa.

36. Sculpſit quoque in tabulatis illis, quæ erant ex ære, & in angulis, cherubim, & leones, & palmas, quaſi in ſimilitudinem hominis ſtantis, ut non cælata, ſed appoſita per circuitum viderentur.

37. In hunc modum fecit decem baſes, fuſura una, & menſura, ſculpturaque conſimili.

38. Fecit quoque decem luteres æneos: quadraginta batos capiebat luter unus, eratque quatuor cubitorum: ſingulos quoque luteres per ſingulas, id eſt, decem baſes, poſuit.

39. Et conſtituit decem baſes, quinque ad dexteram partem templi, & quinque ad ſiniſtram: mare autem poſuit ad dexteram partem templi contra Orientem ad Meridiem.

40. Fecit ergo Hiram lebetes, & ſcutras, & hamulas, & perfecit omne opus regis Salomonis in templo Domini.

41. Columnas duas, & funiculos capitellorum ſuper capitella columnarum duos: & retiacula duo, ut operirent duos funiculos, qui erant ſuper capita columnarum.

42. Et malogranata quadringenta in duobus retiaculis: duos verſus malogranatorum in retiaculis ſingulis, ad operiendos funiculos capitellorum, qui erant ſuper capita columnarum.

43. Et baſes decem, & luteres decem ſuper baſes.

44. Et mare unum, & boves duodecim ſubter mare.

45. Et lebetes, & ſcutras, & hamulas: omnia vaſa, quæ fecit Hiram regi Salomoni in domo Domini, de aurichalco erant.

46. In campeſtri regione Jordanis fudit ea rex in argilloſa terra, inter Sochoth & Sarthan.

47. Et poſuit Salomon omnia vaſa: propter multitudinem autem nimiam non erat pondus æris.

48. Fecitque Salomon omnia vaſa in domo Domini: altare aureum, & menſam, ſuper quam ponerentur panes propoſitionis, auream:

49. Et candelabra aurea, quinque ad dexteram, & quinque ad ſiniſtram, contra oraculum, ex auro puro: & quaſi lilii flores, & lucernas deſuper aureas; & forcipes aureos,

50. & hydrias, & fuſcinulas, & phialas, & mortariola, & thuribula, de auro puriſſimo: & cardines oſtiorum domus interioris Sancti ſanctorum, & oſtiorum domus templi, ex auro erant.

‖ 2. Paral. 5. 1. 51. ‖ Et perfecit omne opus quod faciebat Salomon in domo Domini, & intulit quæ ſanctificaverat David pater ſuus, argentum & aurum, & vaſa, repoſuitque in theſauris domus Domini.

CAPUT VIII.

Templum introducta in ipſum arca dedicatur, nebula illud implente. Salomon poſt longam orationem populo benedicit: numerus boum & ovium immolatarum hac celebri feſtivitate.

‖ 2. Par. 5. Anno M. 1001. Ante Æram Chr. 1001. Jubilæo quartum Mundi millenarium aperiente.

1. TUnc ‖ congregati ſunt omnes majores natu Iſrael cum principibus tribuum, & duces familiarum filiorum Iſrael ad regem Salomonem in Jeruſalem: ut deferrent arcam fœderis Domini, de civitate David, id eſt, de Sion.

2. Conveneruntque ad regem Salomonem univerſus Iſrael in menſe Ethanim, in ſolemni die*, ipſe eſt menſis ſeptimus. * i. feſto tabernaculorum.

3. Veneruntque cuncti ſenes de Iſrael, & tulerunt arcam ſacerdotes,

4. & portaverunt arcam Domini, & tabernaculum fœderis, & omnia vaſa Sanctuarii, quæ erant in tabernaculo: & ferebant ea ſacerdotes & Levitæ.

5. Rex autem Salomon, & omnis multitudo Iſrael, quæ convenerat ad eum, gradiebatur cum illo ante arcam, & immolabant oves & boves abſque æſtimatione & numero.

6. Et intulerunt ſacerdotes arcam fœderis Domini in locum ſuum, in oraculum templi, in Sanctum ſanctorum, ſubter alas cherubim.

7. Siquidem cherubim expandebant alas ſuper locum arcæ, & protegebant arcam, & vectes ejus deſuper.

8. Cùmque eminerent vectes, & apparerent ſummitates eorum foris Sanctuarium ante oraculum, non apparebant ultrà extrinſecus, qui & fuerunt ibi uſque in præſentem diem.

9. In arca autem non erat aliud, ‖ niſi duæ tabulæ lapideæ, quas poſuerat in ea Moyſes in Horeb, quando pepigit Dominus fœdus cum filiis Iſrael, cùm egrederentur de Terra Ægypti. ‖ Exod. 34. 27. Hebr. 9. 4.

10. Factum eſt autem, cùm exiſſent ſacerdotes de Sanctuario, nebula implevit domum Domini,

11. & non poterant ſacerdotes ſtare & miniſtrare propter nebulam: impleverat enim gloria Domini domum Domini.

12. Tunc ait Salomon: ‖ Dominus dixit ut habitaret in nebula. ‖ 2. Par. 6. 1.

13. Ædificans ædificavi domum in habitaculum tuum, firmiſſimum ſolium tuum in ſempiternum.

14. Convertitque rex faciem ſuam, & benedixit omni Eccleſiæ Iſrael: omnis enim eccleſia Iſrael ſtabat.

15. Et ait Salomon: Benedictus Dominus Deus Iſrael, qui locutus eſt ore ſuo ad David patrem meum, & in manibus ejus perfecit, dicens:

16. A die, qua eduxi populum meum Iſrael de Ægypto, non elegi civitatem de univerſis tribubus Iſrael, ut ædificaretur domus, & eſſet nomen meum ibi: ſed elegi David ut eſſet ſuper populum meum Iſrael.

17. ‖ Voluitque David pater meus ædificare domum nomini Domini Dei Iſrael: ‖ 2. Reg. 7. 2.

18. Et ait Dominus ad David patrem meum: Quod cogitaſti in corde tuo ædificare domum nomini meo, benè feciſti, hoc ipſum mente tractans.

19. Verumtamen tu non ædificabis mihi domum, ſed filius tuus, qui egredietur de renibus tuis, ipſe ædificabit domum nomini meo.

20. Confirmavit Dominus ſermonem ſuum, quem locutus eſt: ſtetique pro David patre meo, & ſedi ſuper thronum Iſrael, ſicut locutus eſt Dominus: & ædificavi domum nomini Domini Dei Iſrael.

21. Et conſtitui ibi locum arcæ, in qua fœdus Domini eſt, quod percuſſit cum patribus noſtris, quando egreſſi ſunt de terra Ægypti.

22. Stetit autem Salomon ante altare Domini in conſpectu Eccleſiæ Iſrael, & expandit manus ſuas in cœlum,

23. & ait: Domine Deus Iſrael, non eſt ſimilis tui Deus in cœlo deſuper, & ſuper terram deorſum: qui cuſtodis pactum & miſericordiam ſervis tuis, qui ambulant coram te in toto corde ſuo.

24. Qui cuſtodiſti ſervo tuo David patri meo quæ locutus es ei: ore locutus es, & manibus perfeciſti, ut hæc dies probat.

‖ 2. Reg. 7. 12. 25. Nunc igitur Domine Deus Iſrael, conſerva famulo tuo David patri meo quæ locutus es ei, dicens: ‖ Non auferetur de te vir coram me, qui ſedeat ſuper thronum Iſrael: ita tamen ſi cuſtodierint filii tui viam ſuam, ut ambulent coram me ſicut tu ambulaſti in conſpectu meo.

26. Et nunc Domine Deus Iſrael firmentur verba tua, quæ locutus es ſervo tuo David patri meo.

27. Ergone putandum eſt quòd verè Deus habitet ſuper terram? ſi enim cœlum, & cœli cœlorum te capere non poſſunt, quantò magis domus hæc, quam ædificavi?

28. Sed reſpice ad orationem ſervi tui, & ad preces ejus, Domine Deus meus: audi hymnum & orationem, quam ſervus tuus orat coram te hodie:

29. ut ſint oculi tui aperti ſuper domum hanc nocte ac die: ſuper domum, de qua
‖ Deut. 12. 11. dixiſti: ‖ Erit nomen meum ibi: ut exaudias orationem, quam orat in loco iſto ad te ſervus tuus.

30. Ut exaudias deprecationem ſervi tui & populi tui Iſrael, quodcumque oraverint in loco iſto; & exaudies in loco habitaculi tui in cœlo, & cùm exaudieris, propitius eris.

31. Si peccaverit homo in proximum ſuum, & habuerit aliquod juramentum, quo teneatur aſtrictus; & venerit propter juramentum coram altari tuo in domum tuam,

32. tu exaudies in cœlo: & facies, & judicabis ſervos tuos, condemnans impium, & reddens viam ſuam ſuper caput ejus, juſtificanſque juſtum, & retribuens ei ſecundùm juſtitiam ſuam.

33. Si fugerit populus tuus Iſrael inimicos ſuos (quia peccaturus eſt tibi) & agentes pœnitentiam, & confitentes nomini tuo, venerint, & oraverint, & deprecati fuerint in domo hac;

34. exaudi in cœlo, & dimitte peccatum populi tui Iſrael, & reduces eos in terram, quam dediſti patribus eorum.

35. Si clauſum fuerit cœlum, & non pluerit propter peccata eorum, & orantes in loco iſto, pœnitentiam egerint nomini tuo, & à peccatis ſuis converſi fuerint propter afflictionem ſuam:

36. Exaudi eos in cœlo, & dimitte peccata ſervorum tuorum, & populi tui Iſrael: & oſtende eis viam bonam per quam ambulent, & da pluviam ſuper terram tuam, quam dediſti populo tuo in poſſeſſionem.

37. Fames ſi oborta fuerit in terra, aut peſtilentia, aut corruptus aer, aut ærugo, aut locuſta, vel rubigo, & afflixerit eum inimicus ejus portas obſidens, omnis plaga, univerſa infirmitas,

38. cuncta devotatio, & imprecatio, quæ acciderit omni homini de populo tuo Iſrael: ſi quis cognoverit plagam cordis ſui, & expanderit manus ſuas in domo hac,

39. tu exaudies in cœlo in loco habitationis tuæ, & repropitiaberis, & facies ut des unicuique ſecundùm omnes vias ſuas, ſicut videris cor ejus (quia tu noſti ſolus cor omnium filiorum hominum)

40. ut timeant te cunctis diebus, quibus vivunt ſuper faciem terræ, quam dediſti patribus noſtris.

41. Inſuper & alienigena, qui non eſt de populo tuo Iſrael, cùm venerit de terra longinqua propter nomen tuum, (audietur enim nomen tuum magnum, & manus tua fortis, & brachium tuum

42. extentum, ubique) cùm venerit ergo, & oraverit in hoc loco,

43. tu exaudies in cœlo, in firmamento habitaculi tui, & facies omnia, pro quibus invocaverit te alienigena: ut diſcant univerſi populi terrarum nomen tuum timere, ſicut populus tuus Iſrael, & probent quia nomen tuum invocatum eſt ſuper domum hanc, quam ædificavi.

44. Si egreſſus fuerit populus tuus ad bellum contra inimicos ſuos, per viam, quocumque miſeris eos, orabunt te contra viam civitatis, quam elegiſti, & contra domum, quam ædificavi nomini tuo,

45. & exaudies in cœlo orationes eorum, & preces eorum, & facies judicium eorum.

46. Quòd ſi peccaverint tibi (‖ non eſt enim *‖ 2. Par. 6. 36. Eccleſ. 7. 21. 1. Joan. 1. 8.*
homo qui non peccet) & iratus tradideris eos inimicis ſuis, & captivi ducti fuerint in terram inimicorum longè vel propè,

47. & egerint pœnitentiam in corde ſuo in loco captivitatis, & converſi deprecati te fuerint in captivitate ſua, dicentes: Peccavimus, iniquè egimus, impiè geſſimus:

48. & reverſi fuerint ad te in univerſo corde ſuo, & tota anima ſua, in terra inimicorum ſuorum, ad quam captivi ducti fuerint: & oraverint te contra viam terræ ſuæ, quam dediſti patribus eorum, & civitatis quam elegiſti, & templi quod ædificavi nomini tuo:

49. exaudies in cœlo, in firmamento ſolii tui, orationes eorum, & preces eorum, & facies judicium eorum:

50. & propitiaberis populo tuo qui peccavit tibi, & omnibus iniquitatibus eorum, quibus prævaricati ſunt in te: & dabis miſericordiam coram eis, qui eos captivos habuerint, ut miſereantur eis.

51. Populus enim tuus eſt, & hæreditas tua, quos eduxiſti de Terra Ægypti, de medio fornacis ferreæ.

52. Ut ſint oculi tui aperti ad deprecationem ſervi tui, & populi tui Iſrael, & exaudias eos in univerſis, pro quibus invocaverint te.

53. Tu enim ſeparaſti eos tibi in hæreditatem de univerſis populis Terræ, ſicut locutus es per Moyſen ſervum tuum, quando eduxiſti patres noſtros de Ægypto, Domine Deus.

54. Factum eſt autem, cùm compleſſet Salomon orans Dominum omnem orationem & deprecationem hanc, ſurrexit de conſpectu altaris Domini: utrumque enim genu in terram fixerat, & manus expanderat in cœlum.

55. Stetit ergo, & benedixit omni Eccle-

Digitized by Google

ſiæ Iſrael voce magna, dicens:

56. Benedictus Dominus, qui dedit requiem populo ſuo Iſrael, juxta omnia quæ locutus eſt: non cecidit ne unus quidem ſermo, ex omnibus bonis, quæ locutus eſt per Moyſen ſervum ſuum.

57. Sit Dominus Deus noſter nobiſcum, ſicut fuit cum patribus noſtris, non derelinquens nos, neque projiciens:

58. Sed inclinet corda noſtra ad ſe, ut ambulemus in univerſis viis ejus, & cuſtodiamus mandata ejus, & cæremonias ejus, & judicia quæcumque mandavit patribus noſtris.

59. Et ſint ſermones mei iſti, quibus deprecatus ſum coram Domino, appropinquantes Domino Deo noſtro die ac nocte, ut faciat judicium ſervo ſuo, & populo ſuo Iſrael per ſingulos dies:

60. ut ſciant omnes populi terræ, quia Dominus ipſe eſt Deus, & non eſt ultrà abſque eo.

61. Sit quoque cor noſtrum perfectum cum Domino Deo noſtro, ut ambulemus in decretis ejus, & cuſtodiamus mandata ejus, ſicut & hodie.

62. Igitur rex, & omnis Iſrael cum eo, immolabant victimas coram Domino.

63. Mactavitque Salomon hoſtias pacificas, quas immolavit Domino, boum viginti duo millia, & ovium centum viginti millia: & dedicaverunt templum Domini rex, & filii Iſrael.

64. In die illa ſanctificavit rex medium atrii, quod erat ante domum Domini: fecit quippe holocauſtum ibi, & ſacrificium, & adipem pacificorum: quoniam altare æreum, quod erat coram Domino, minus erat, & capere non poterat holocauſtum, & ſacrificium, & adipem pacificorum.

65. Fecit ergo Salomon in tempore illo feſtivitatem celebrem, & omnis Iſrael cum eo, multitudo magna ab introitu Emath uſque ad Rivum Ægypti, coram Domino Deo noſtro, ſeptem diebus, * & ſeptem diebus, id eſt, quatuordecim diebus.

* Prima nempe 7. diebus dedicationi altaris tributis, aliis ſeptem feſto Tabernaculorum, ita ut die octavo feſti Tabernaculi celebrato, dimiſſus ſit populus die demam 21. menſis hujus ſeptimi. *Vide 2. Paral. 7. 8. 9. 10.*

66. Et in die octava dimiſit populos: qui benedicentes regi, profecti ſunt in tabernacula ſua lætantes, & alacri corde ſuper omnibus bonis, quæ fecerat Dominus David ſervo ſuo, & Iſrael populo ſuo.

CAPUT IX.

Dominus Salomoni ſecundò apparens, jubet ſua ſervare præcepta, addita comminatione niſi ſervata fuerint. Salomon plures ædificat civitates, gentes ſibi facit tributarias, & claſſe in Ophir miſſa plurimum auri recipit.

1. Factum eſt autem cùm perfeciſſet Salomon ædificium domus Domini, & ædificium regis, & omne quod optaverat & voluerat facere,

2. apparuit ei Dominus ſecundò, ‖ ſicut apparuerat ei in Gabaon.

‖ *Sup. 3. 5. 2. Par. 7. 12.*

3. Dixitque Dominus ad eum: Exaudivi orationem tuam & deprecationem tuam, quam deprecatus es coram me: ſanctificavi domum hanc, quam ædificaſti, ut ponerem nomen meum ibi in ſempiternum, & erunt oculi mei & cor meum ibi cunctis diebus.

4. Tu quoque ſi ambulaveris coram me, ſicut ambulavit pater tuus, in ſimplicitate cordis, & in æquitate: & feceris omnia, quæ præcepi tibi, & legitima mea & judicia mea ſervaveris,

5. ‖ ponam thronum regni tui ſuper Iſrael in ſempiternum, ſicut locutus ſum David patri tuo, dicens: Non auferetur vir de genere tuo de ſolio Iſrael.

‖ *2. Reg. 7. 12. & 16.*

6. Si autem averſione averſi fueritis vos & filii veſtri, non ſequentes me, nec cuſtodientes mandata mea, & cæremonias meas, quas propoſui vobis, ſed abieritis & colueritis deos alienos, & adoraveritis eos:

7. auferam Iſrael de ſuperficie terræ, quam dedi eis, & templum, quod ſanctificavi nomini meo, projiciam à conſpectu meo, eritque Iſrael in proverbium, & in fabulam cunctis populis.

8. Et domus hæc erit in exemplum: omnis qui tranſierit per eam, ſtupebit, & ſibilabit, & dicet: ‖ Quare fecit Dominus ſic terræ huic, & domui huic?

‖ *Deut. 29. 24. Jerem. 22. 8.*

9. Et reſpondebunt: Quia dereliquerunt Dominum Deum ſuum, qui eduxit patres eorum de terra Ægypti, & ſecuti ſunt deos alienos, & adoraverunt eos, & coluerunt eos: idcircò induxit Dominus ſuper eos omne malum hoc.

10. ‖ Expletis autem annis viginti poſtquam ædificaverat Salomon duas domos, id eſt, domum Domini, & domum regis,

‖ *2. Par. 8. 1.* Ita ut ſeptem cum dimidio in templo; & 12. cum dimidio in domo ſua ædificanda, peregerit.

11. (Hiram rege Tyri præbente Salomoni ligna cedrina & abiegna, & aurum juxta omne quod opus habuerat) tunc dedit Salomon Hiram viginti oppida in Terra Galilææ.

12. Et egreſſus eſt Hiram de Tyro, ut videret oppida, quæ dederat ei Salomon, & non placuerunt ei,

13. & ait: Hęccine ſunt civitates, quas dediſti mihi, frater? Et appellavit eas Terram chabul, uſque in diem hanc.

Anno M. 3012. Ant. Chr. 992.

14. Miſit quoque Hiram ad regem Salomonem centum viginti talenta auri.

15. Hæc eſt ſumma expenſarum, quam obtulit rex Salomon ad ædificandam domum Domini & domum ſuam, & Mello, & murum Jeruſalem, & Heſer, & Mageddo, & Gazer.

16. Pharao rex Ægypti aſcendit, & cepit Gazer, ſuccenditque eam igni: & Chananæum, qui habitabat in civitate, interfecit, & dedit eam in dotem filiæ ſuæ uxori Salomonis.

17. Ædificavit ergo Salomon Gazer, & Bethoron inferiorem,

18. & Baalath, & Palmiram in Terra ſolitudinis.

19. Et omnes vicos, qui ad ſe pertinebant, & erant abſque muro, munivit, & civitates curruum & civitates equitum, & quodcumque ei placuit ut ædificaret in Jeruſalem, & in Libano, & in omni terra poteſtatis ſuæ.

20. Univerſum populum, qui remanſerat de Amorrhæis, & Hethæis, & Pherezæis, & Hevæis, & Jebuſæis, qui non ſunt de filiis Iſrael:

21. horum filios, qui remanſerant in terra, quos ſcilicet non potuerant filii Iſrael exterminare; fecit Salomon tributarios, uſque in diem hanc.

22. De filiis autem Iſrael non conſtituit Salomon

lomon ſervire quemquam, ſed erant viri bellatores, & miniſtri ejus, & principes, & duces, & præfecti curruum & equorum.

23. Erant autem principes ſuper omnia opera Salomonis præpoſiti quingenti quinquaginta, qui habebant ſubjectum populum, & ſtatutis operibus imperabant.

‖ 2. *Paral.* 8. 11. 24. ‖ Filia autem Pharaonis aſcendit de civitate David in domum ſuam, quam ædificaverat ei Salomon : tunc ædificavit Mello.

25. Offerebat quoque Salomon tribus vicibus per annos ſingulos holocauſta, & pacificas victimas, ſuper altare quod ædificaverat Domino, & adolebat thymiama coram Domino: perfectumque eſt templum.

26. Claſſem quoque fecit rex Salomon in Aſiongaber, quæ eſt juxta Ailath in littore Maris rubri, in Terra Idumææ.

27. Miſitque Hiram in claſſe illa ſervos ſuos viros nauticos & gnaros maris, cum ſervis Salomonis.

28. Qui cùm veniſſent in Ophir, ſumptum inde aurum quadringentorum viginti talentorum *, detulerunt ad regem Salomonem.

* Auri depurati. Nam maſſa fuerat 450. talentorum ut eſt. 2. *Paral.* 8. 18.

CAPUT X.

Venit regina Saba ad regem Salomonem ; quæ ejus mirata ſapientiam, magnificentiam & gubernationem, datis acceptiſque amplis muneribus, diſceſſit : Salomon multum tributum ac aurum aliunde accipit ; vaſa & ſcuta, magnificumque thronum conſtruit ; multam ac pretioſam habet ſupellectilem in vaſis, curribus & equis, in abundantia argenti ac cedrorum.

‖ 2. *Paral.* 9. 1. *Matth.* 12. 42. *Luc.* 11. 31.

1. SEd ‖ & regina Saba, audita fama Salomonis in nomine Domini, venit tentare eum in ænigmatibus.

2. Et ingreſſa Jeruſalem multo cum comitatu, & divitiis, camelis portantibus aromata, & aurum infinitum nimis, & gemmas pretioſas, venit ad regem Salomonem, & locuta eſt ei univerſa quæ habebat in corde ſuo.

3. Et docuit eam Salomon omnia verba, quæ propoſuerat : non fuit ſermo, qui regem poſſet latere, & non reſponderet ei.

4. Videns autem regina Saba omnem ſapientiam Salomonis, & domum, quam ædificaverat,

5. & cibos menſæ ejus, & habitacula ſervorum, & ordines miniſtrantium, veſteſque eorum, & pincernas, & holocauſta, quæ offerebat in domo Domini: non habebat ultrà ſpiritum.

6. Dixitque ad regem : Verus eſt ſermo, quem audivi in terra mea,

7. ſuper ſermonibus tuis, & ſuper ſapientia tua: & non credebam narrantibus mihi, donec ipſa veni, & vidi oculis meis, & probavi quòd media pars mihi nuntiata non fuerit: major eſt ſapientia & opera tua, quàm rumor, quem audivi.

8. Beati viri tui, & beati ſervi tui, qui ſtant coram te ſemper, & audiunt ſapientiam tuam.

9. Sit Dominus Deus tuus benedictus, cui complacuiſti, & poſuit te ſuper thronum Iſrael, eò quòd dilexerit Dominus Iſrael in ſempiternum, & conſtituit te regem, ut faceres judicium & juſtitiam.

10. Dedit ergo regi centum viginti talenta auri, & aromata multa nimis, & gemmas pretioſas : non ſunt allata ultrà aromata tam multa, quàm ea quæ dedit regina Saba regi Salomoni.

11. (Sed & ‖ claſſis Hiram, quæ portabat aurum de Ophir, attulit ex Ophir ligna ‖ 2. *Paral.* 9. 10.
thyina multa nimis, & gemmas pretioſas:

12. Fecitque rex de lignis thyinis fulchra domus Domini, & domus regiæ, & citharas lyraſque cantoribus : non ſunt allata hujuſcemodi ligna thyina, neque viſa uſque in præſentem diem.)

13. Rex autem Salomon dedit reginæ Saba omnia quæ voluit, & petivit ab eo : exceptis his, quæ ultrò obtulerat ei munere regio. Quæ reverſa eſt, & abiit in terram ſuam cum ſervis ſuis.

14. Erat autem pondus auri, quod afferebatur Salomoni per annos ſingulos, ſexcentorum ſexaginta ſex talentorum auri:

15. excepto eo, quod afferebant viri, qui ſuper vectigalia erant, & negotiatores, univerſique ſcuta vendentes, & omnes reges Arabiæ, duceſque terræ.

16. Fecit quoque rex Salomon ducenta ſcuta de auro puriſſimo, ſexcentos auri ſiclos dedit in laminas ſcuti unius.

17. Et trecentas peltas ex auro probato :

trecentæ minæ auri unam peltam veſtiebant: poſuitque eas rex in domo ſaltus Libani.

18. Fecit etiam rex Salomon thronum de ebore grandem: & veſtivit eum auro fulvo nimis,

19. qui habebat ſex gradus: & ſummitas throni rotunda erat in parte poſteriori: & duæ manus hinc atque inde tenentes ſedile: & duo leones ſtabant juxta manus ſingulas.

20. Et duodecim leunculi ſtantes ſuper ſex gradus hinc atque inde: non eſt factum tale opus in univerſis regnis.

21. Sed & omnia vaſa, de quibus potabat rex Salomon, erant aurea: & univerſa ſupellex domus ſaltus Libani de auro puriſſimo: non erat argentum, nec alicujus pretii putabatur in diebus Salomonis,

22. quia claſſis regis per mare cum claſſe Hiram ſemel per tres annos ibat in Tharſis, deferens inde aurum, & argentum, & dentes elephantorum, & ſimias, & pavos.

23. Magnificatus eſt ergo rex Salomon ſuper omnes reges terræ divitiis, & ſapientia.

24. Et univerſa terra deſiderabat vultum Salomonis, ut audiret ſapientiam ejus, quam dederat Deus in corde ejus.

25. Et ſinguli deferebant ei munera, vaſa argentea & aurea, veſtes & arma bellica, aromata quoque, & equos & mulos per annos ſingulos.

26. ‖ Congregavitque Salomon currus & equites, & facti ſunt ei mille quadringenti currus, & duodecim millia equitum: & diſpoſuit eos per civitates munitas, & cum rege in Jeruſalem. ‖ 2. Paral. 1. 14.

27. Fecitque ut tanta eſſet abundantia argenti in Jeruſalem, quanta & lapidum: & cedrorum præbuit multitudinem, quaſi ſycomoros, quæ naſcuntur in campeſtribus.

28. Et educebantur equi Salomoni de Ægypto, & de Coa. Negotiatores enim regis emebant de Coa, & ſtatuto pretio perducebant.

29. Egrediebatur autem quadriga ex Ægypto ſexcentis ſiclis argenti, & equus centum quinquaginta. Atque in hunc modum cuncti reges Hethæorum & Syriæ equos venumdabant.

CAPUT XI.

Salomon plurimis jungitur mulieribus alienigenis, & ab ipſis infatuatus ad ipſarum idola convertitur: in quem iratus Dominus, ſuſcitat ei adverſarios Adad, Razon, & Jeroboam; cui per prophetam Ahiam promittit regnum Iſrael, ſervata una tribu Salomonis filio: moritur Salomon poſt quadraginta regni annos, cui ſuccedit filius Roboam.

‖ Deut. 17. 17. Eccli. 47. 21. ‖ Deut. 7. 3. 1. REx autem ‖ Salomon adamavit mulieres alienigenas multas, filiam quoque Pharaonis, & Moabitidas, & Ammonitidas, Idumæas, & Sidonias, ‖ & Hethæas:

‖ Exod. 34. 16. 2. de gentibus, ſuper quibus dixit Dominus filiis Iſrael: ‖ Non ingrediemini ad eas, neque de illis ingredientur ad veſtras: certiſſimè enim avertent corda veſtra, ut ſequamini deos earum. His itaque copulatus eſt Salomon ardentiſſimo amore.

* annorum circiter 52. Anno regni 34. M. 3023. Ant. Chr. 981. 3. Fueruntque ei uxores quaſi reginæ ſeptingentæ, & concubinæ trecentæ: & averterunt mulieres cor ejus.

4. Cùmque jam eſſet ſenex *, depravatum eſt cor ejus per mulieres, ut ſequeretur deos alienos: nec erat cor ejus perfectum cum Domino Deo ſuo, ſicut cor David patris ejus.

5. Sed colebat Salomon Aſtharthen deam Sidoniorum, & Moloch idolum Ammonitarum.

6. Fecitque Salomon quod non placuerat coram Domino, & non adimplevit ut ſequeretur Dominum, ſicut David pater ejus.

7. Tunc ædificavit Salomon fanum Chamos, idolo Moab, in monte qui eſt contra Jeruſalem, & Moloch idolo filiorum Ammon.

8. Atque in hunc modum fecit univerſis uxoribus ſuis alienigenis, quæ adolebant thura, & immolabant diis ſuis.

9. Igitur iratus eſt Dominus Salomoni, quòd averſa eſſet mens ejus à Domino Deo Iſrael, qui ‖ apparuerat ei ſecundò, ‖ Sup. 9. 2.

10. & præceperat de verbo hoc ne ſequeretur deos alienos, & non cuſtodivit quæ mandavit ei Dominus.

11. Dixit itaque Dominus Salomoni: Quia habuiſti hoc apud te, & non cuſtodiſti pactum meum, & præcepta mea, quæ mandavi tibi, diſrumpens ſcindam regnum tuum, & dabo illud ſervo tuo.

12. ‖ Veruntamen in diebus tuis non faciam, propter David patrem tuum: de manu ‖ Infr. 12. 15.
filii tui ſcindam illud,

13. nec

13. nec totum regnum auferam, ſed tribum unam dabo filio tuo, propter David ſervum meum, & Jeruſalem quam elegi.

14. Suſcitavit autem Dominus adverſarium Salomoni, Adad Idumæum de ſemine regio, qui erat in Edom.

|| 2. Reg. 8. 14. 15. || Cùm enim eſſet David in Idumæa, & aſcendiſſet Joab princeps militiæ ad ſepeliendum eos, qui fuerant interfecti, & occidiſſet omne maſculinum in Idumæa,

16. (ſex enim menſibus ibi moratus eſt Joab, & omnis Iſrael, donec interimeret omne maſculinum in Idumæa)

17. fugit Adad ipſe, & viri Idumæi de ſervis patris ejus cum eo, ut ingrederetur Ægyptum: erat autem Adad puer parvulus.

18. Cùmque ſurrexiſſent de Madian, venerunt in Pharan, tuleruntque ſecum viros de Pharan, & introjerunt Ægyptum ad Pharaonem regem Ægypti: qui dedit ei domum, & cibos conſtituit, & terram delegavit.

19. Et invenit Adad gratiam coram Pharaone valdè, in tantum ut daret ei uxorem, ſororem uxoris ſuæ germanam Taphnes reginæ.

20. Genuitque ei ſoror Taphnes Genubath filium, & nutrivit eum Taphnes in domo Pharaonis: eratque Genubath habitans apud Pharaonem cum filiis ejus.

21. Cùmque audiſſet Adad in Ægypto, dormiſſe David cum patribus ſuis, & mortuum eſſe Joab principem militiæ, dixit Pharaoni: Dimitte me, ut vadam in terram meam.

22. Dixitque ei Pharao: Qua enim re apud me indiges, ut quæras ire ad terram tuam? At ille reſpondit: Nulla: ſed obſecro te ut dimittas me.

23. Suſcitavit quoque ei Deus adverſarium

|| 2. Reg. 8. 6. 1. Par. 18. 6. Razon filium Eliada, || qui fugerat ad Adarezer regem Soba dominum ſuum:

24. & congregavit contra eum viros, & factus eſt princeps latronum cùm interficeret eos David: abieruntque Damaſcum, & habitaverunt ibi, & conſtituerunt eum regem in Damaſco,

25. eratque adverſarius Iſraeli cunctis diebus Salomonis: & hoc eſt malum Adad, & odium contra Iſrael, regnavitque in Syria.

|| 2. Paral. 13. 6. 26. || Jeroboam quoque filius Nabath, Ephrathæus, de Sareda, ſervus Salomonis, cujus mater erat nomine Sarua, mulier vidua, levavit manum contra regem.

27. Et hæc eſt cauſa rebellionis adverſus eum, quia Salomon ædificavit Mello, & coæquavit voraginem civitatis David patris ſui.

28. Erat autem Jeroboam vir fortis & potens: videnſque Salomon adoleſcentem bonæ indolis & induſtrium, conſtituerat eum præfectum ſuper tributa univerſæ domus Joſeph.

|| 2. Paral. 10. 15. 29. || Factum eſt igitur in tempore illo, ut Jeroboam egrederetur de Jeruſalem, & inveniret eum Ahias Silonites propheta in via, opertus pallio novo: erant autem duo tantùm in agro.

30. Apprehendenſque Ahias pallium ſuum novum, quo coopertus erat, ſcidit in duodecim partes.

31. Et ait ad Jeroboam: Tolle tibi decem ſciſſuras: hæc enim dicit Dominus Deus Iſrael: Ecce ego ſcindam regnum de manu Salomonis, & dabo tibi decem tribus.

32. Porrò una tribus remanebit ei, propter ſervum meum David, & Jeruſalem civitatem, quam elegi ex omnibus tribubus Iſrael.

33. eò quòd dereliquerit me, & adoraverit Aſtharthen deam Sidoniorum, & Chamos deum Moab, & Moloch deum filiorum Ammon: & non ambulaverit in viis meis, ut faceret juſtitiam coram me, & præcepta mea, & judicia ſicut David pater ejus.

34. Nec auferam omne regnum de manu ejus, ſed ducem ponam eum cunctis diebus vitæ ſuæ, propter David ſervum meum, quem elegi, qui cuſtodivit mandata mea & præcepta mea.

35. Auferam autem regnum de manu filii ejus, & dabo tibi decem tribus:

36. filio autem ejus dabo tribum unam, ut remaneat lucerna David ſervo meo cunctis diebus coram me in Jeruſalem civitate, quam elegi ut eſſet nomen meum ibi.

37. Te autem aſſumam, & regnabis ſuper omnia, quæ deſiderat anima tua, eriſque rex ſuper Iſrael.

38. Si igitur audieris omnia, quæ præcepero tibi, & ambulaveris in viis meis, & feceris quod rectum eſt coram me, cuſtodiens mandata mea & præcepta mea, ſicut fecit David ſervus meus: ero tecum, & ædificabo tibi domum fidelem, quomodo ædificavi David domum, & tradam tibi Iſrael:

39. & affligam ſemen David ſuper hoc, verumtamen non cunctis diebus.

40. Voluit ergo Salomon interficere Jeroboam: qui ſurrexit, & aufugit in Ægyptum ad Seſac regem Ægypti, & fuit in Ægypto uſque ad mortem Salomonis.

41. Reliquum autem verborum Salomonis, & omnia quæ fecit, & ſapientia ejus: ecce univerſa ſcripta ſunt in libro verborum dierum Salomonis.

42. Dies autem, quos regnavit Salomon in Jeruſalem ſuper omnem Iſrael, quadraginta anni ſunt.

43. Dormivitque * Salomon cum patribus ſuis, & ſepultus eſt in Civitate David patris ſui, regnavitque Roboam filius ejus pro eo. * Anno M. 3029. Ant. Chr. 975. ætatis circiter 58 regni 40.

CAPUT XII.

Roboam juvenum ſecutus conſilium patitur regni diviſionem, & Jeroboam rex ſuper decem tribus conſtituitur: exercitum quoque Roboam adverſus Jeroboam Dominus per Semejam prophetam diſſipat. Jeroboam verò aureos erexit vitulos adorandos, conſtituit ſolemnitate, altari, ac ſacerdotibus.

1. VEnit autem Roboam in Sichem: illuc enim congregatus erat omnis Iſrael ad conſtituendum eum regem. 2. Paral. 10. 1. Eodem ann. 3029.

2. At verò Jeroboam filius Nabat, cùm adhuc eſſet in Ægypto profugus à facie regis Salomonis, audita morte ejus, reverſus eſt de Ægypto.

3. Miſeruntque & vocaverunt eum: venit ergo Jeroboam, & omnis multitudo Iſrael, & locuti ſunt ad Roboam, dicentes:

4. Pater tuus duriſſimum jugum impoſuit nobis: tu itaque nunc imminue paululùm

de imperio patris tui duriſſimo, & de jugo graviſſimo, quod impoſuit nobis, & ſerviemus tibi.

5. Qui ait eis: Ite uſque ad tertium diem, & revertimini ad me. Cùmque abiiſſet populus,

6. iniit conſilium rex Roboam cum ſenioribus, qui aſſiſtebant coram Salomone patre ejus cùm adhuc viveret, & ait: Quod datis mihi conſilium, ut reſpondeam populo huic?

7. Qui dixerunt ei: Si hodie obedieris populo huic, & ſervieris, & petitioni eorum ceſſeris, locutuſque fueris ad eos verba lenia, erunt tibi ſervi cunctis diebus.

8. Qui dereliquit conſilium ſenum, quod dederant ei, & adhibuit adoleſcentes, qui nutriti fuerant cum eo, & aſſiſtebant illi,

9. dixitque ad eos: Quod mihi datis conſilium, ut reſpondeam populo huic, qui dixerunt mihi: Levius fac jugum quod impoſuit pater tuus ſuper nos?

10. Et dixerunt ei juvenes qui nutriti fuerant cum eo: Sic loqueris populo huic, qui locuti ſunt ad te, dicentes: Pater tuus aggravavit jugum noſtrum, tu releva nos. Sic loqueris ad eos: Minimus digitus meus groſſior eſt dorſo patris mei.

11. Et nunc pater meus poſuit ſuper vos jugum grave, ego autem addam ſuper jugum veſtrum: pater meus cecidit vos flagellis, ego autem cædam vos ſcorpionibus.

12. Venit ergo Jeroboam, & omnis populus ad Roboam die tertia, ſicut locutus fuerat rex, dicens: Revertimini ad me die tertia.

13. Reſponditque rex populo dura, derelicto conſilio ſeniorum, quod ei dederant,

14. & locutus eſt eis ſecundùm conſilium juvenum, dicens: Pater meus aggravavit jugum veſtrum, ego autem addam jugo veſtro: pater meus cæcidit vos flagellis, ego autem cædam vos ſcorpionibus.

15. Et non acquievit rex populo: quoniam averſatus fuerat eum Dominus, ut ſuſcitaret verbum ſuum, || quod locutus fuerat in manu Ahiæ Silonitæ, ad Jeroboam filium Nabat.

|| *Sup.* 11. 31.

16. Videns itaque populus quòd noluiſſet eos audire rex, reſpondit ei, dicens: Quæ nobis pars in David? vel quæ hæreditas in filio Iſai? Vade in tabernacula tua Iſrael, nunc vide domum tuam David. Et abiit Iſrael in tabernacula ſua.

17. Super filios autem Iſrael, quicumque habitabant in civitatibus Juda, regnavit Roboam.

18. Miſit ergo rex Roboam Aduram, qui erat ſuper tributa: & lapidavit eum omnis Iſrael, & mortuus eſt. Porrò rex Roboam feſtinus aſcendit currum, & fugit in Jeruſalem:

19. receſſitque Iſrael à domo David, uſque in præſentem diem.

20. Factum eſt autem cùm audiſſet omnis Iſrael, quòd reverſus eſſet Jeroboam, miſerunt, & vocaverunt eum congregato cœtu, & conſtituerunt eum regem ſuper omnem Iſrael, nec ſecutus eſt quiſquam domum David præter tribum Juda ſolam.

21. Venit * autem Roboam Jeruſalem, & congregavit univerſam domum Juda, & tribum Benjamin, centum octoginta millia electorum virorum bellatorum, ut pugnarent contra domum Iſrael, & reducerent regnum Roboam filio Salomonis.

*Anno M. 3030. Ant. Chr. 974.

22. || Factus eſt autem ſermo Domini ad Semejam virum Dei, dicens:

|| 2. *Paral.* 11. 2.

23. Loquere ad Roboam filium Salomonis regem Juda, & ad omnem domum Juda, & Benjamin, & reliquos de populo, dicens:

24. Hæc dicit Dominus: Non aſcendetis, neque bellabitis contra fratres veſtros filios Iſrael: revertatur vir in domum ſuam, à me enim factum eſt verbum hoc. Audierunt ſermonem Domini, & reverſi ſunt de itinere, ſicut eis præceperat Dominus.

25. Ædificavit autem Jeroboam Sichem * in monte Ephraim, & habitavit ibi: & egreſſus inde ædificavit Phanuel.

* ab Abimelec Rege ante annos 258. dirutam. *Judic.* 9. 45.

26. Dixitque Jeroboam in corde ſuo: Nunc revertetur regnum ad domum David,

27. ſi aſcenderit populus iſte ut faciat ſacrificia in domo Domini in Jeruſalem: & convertetur cor populi hujus ad dominum ſuum Roboam regem Juda, interficientque me, & revertentur ad eum.

28. || Et excogitato conſilio fecit duos vitulos aureos, & dixit eis: Nolite ultrà aſcendere in Jeruſalem: || Ecce dii tui Iſrael, qui te eduxerunt de Terra Ægypti.

|| *Tob.* 1. 5.

|| *Exod.* 32. 8.

29. Poſuitque unum in Bethel, & alterum in Dan:

30. & factum eſt verbum hoc in peccatum: ibat enim populus ad adorandum vitulum uſque in Dan.

31. Et fecit fana in excelſis, & || ſacerdotes de extremis populi, qui non erant de filiis Levi.

|| 2. *Paral.* 11. 15.

32. Conſtituitque diem ſolemnem in menſe octavo, quintadecima die menſis, in ſimilitudinem ſolemnitatis *, quæ celebrabatur in Juda. Et aſcendens altare, ſimiliter fecit in Bethel, ut immolaret vitulis, quos fabricatus fuerat: conſtituitque in Bethel ſacerdotes excelſorum, quæ fecerat.

*Tabernaculorum, ſcilicet.

33. Et aſcendit * ſuper altare quod extruxerat in Bethel, quintadecima die menſis octavi, quem finxerat de corde ſuo: & fecit ſolemnitatem filiis Iſrael, & aſcendit ſuper altare, ut adoleret incenſum.

* Ab hoc idololatriæ exercitio, deducendum eſt initium annorum 390. iniquitatis Iſrael. *Ezech.* 4. 5.

CAPUT XIII.

Miſſus propheta de Juda ad Jeroboam, de altaris ſubverſione & nativitate Joſiæ regis prophetat: quo orante, manus Jeroboam quæ exaruerat, ſanitati reſtituitur; rediens autem propheta, à leone occiditur, quòd Dei verbo inobediens fuiſſet; & Jeroboam ſuam auget impietatem.

1. ET ecce vir Dei venit de Juda in ſermone Domini in Bethel, Jeroboam ſtante ſuper altare, & thus jaciente.

Eodem anno M. 3030.

2. Et exclamavit contra altare in ſermone Domini, & ait: Altare, altare, hæc dicit Dominus: || Ecce filius naſcetur domui David, Joſias nomine, & immolabit ſuper te ſacerdotes excelſorum, qui nunc in te thura ſuccendunt, & oſſa hominum ſuper te incendet.

|| 4. *Reg.* 23. 16. Id verò annis 350. antequàm impleretur prædictum eſt.

3. Deditque in illa die ſignum, dicens: Hoc erit ſignum quod locutus eſt Dominus: Ecce altare ſcindetur, & effundetur cinis qui in eo eſt.

4. Cùmque audiſſet rex ſermonem hominis Dei, quem inclamaverat contra altare in Bethel, extendit manum ſuam de altari, dicens: Apprehendite eum. Et exaruit manus ejus,

quam

quam extenderat contra eum: nec valuit retrahere eam ad ſe.

5. Altare quoque ſciſſum eſt, & effuſus eſt cinis de altari, juxta ſignum quod prædixerat vir Dei in ſermone Domini.

6. Et ait rex ad virum Dei: Deprecare faciem Domini Dei tui, & ora pro me, ut reſtituatur manus mea mihi. Oravitque vir Dei faciem Domini, & reverſa eſt manus regis ad eum, & facta eſt ſicut priùs fuerat.

7. Locutus eſt autem rex ad virum Dei: Veni mecum domum ut prandeas, & dabo tibi munera.

8. Reſponditque vir Dei ad regem: Si dederis mihi mediam partem domus tuæ, non veniam tecum, nec comedam panem, neque bibam aquam in loco iſto:

9. Sic enim mandatum eſt mihi in ſermone Domini præcipientis: Non comedes panem, neque bibes aquam, nec reverteris per viam, qua veniſti.

10. Abiit ergo per aliam viam, & non eſt reverſus per iter, quo venerat in Bethel.

11. Prophetes autem quidam ſenex habitabat in Bethel, ad quem venerunt filii ſui, & narraverunt ei omnia opera, quæ fecerat vir Dei illa die in Bethel: & verba quæ locutus fuerat ad regem, narraverunt patri ſuo.

12. Et dixit eis pater eorum: Per quam viam abiit? Oſtenderunt ei filii ſui viam, per quam abierat vir Dei, qui venerat de Juda.

13. Et ait filiis ſuis: Sternite mihi aſinum. Qui cùm ſtraviſſent, aſcendit,

14. & abiit poſt virum Dei, & invenit eum ſedentem ſubtus terebinthum: & ait illi: Tune es vir Dei qui veniſti de Juda? Reſpondit ille: Ego ſum.

15. Dixitque ad eum: Veni mecum domum, ut comedas panem.

16. Qui ait: Non poſſum reverti, neque venire tecum, nec comedam panem, neque bibam aquam in loco iſto:

17. quia locutus eſt Dominus ad me in ſermone Domini, dicens: Non comedes panem, & non bibes aquam ibi, nec reverteris per viam, qua ieris.

18. Qui ait illi: Et ego propheta ſum ſimilis tui: & angelus locutus eſt mihi in ſermone Domini, dicens: Reduc eum tecum in domum tuam, ut comedat panem, & bibat aquam. Fefellit eum,

19. & reduxit ſecum: comedit ergo panem in domo ejus, & bibit aquam.

20. Cùmque ſederent ad menſam, factus eſt ſermo Domini ad prophetam, qui reduxerat eum.

21. Et exclamavit ad virum Dei, qui venerat de Juda, dicens: Hæc dicit Dominus: Quia non obediens fuiſti ori Domini, & non cuſtodiſti mandatum, quod præcepit tibi Dominus Deus tuus,

22. & reverſus es, & comediſti panem, & bibiſti aquam in loco, in quo præcepit tibi ne comederes panem, neque biberes aquam, non inferetur cadaver tuum in ſepulchrum patrum tuorum.

23. Cùmque comediſſet & bibiſſet, ſtravit aſinum ſuum prophetæ, quem reduxerat.

24. Qui cùm abiiſſet, invenit eum leo in via, & occidit, & erat cadaver ejus projectum in itinere: aſinus autem ſtabat juxta illum, & leo ſtabat juxta cadaver.

25. Et ecce, viri tranſeuntes viderunt cadaver projectum in via, & leonem ſtantem juxta cadaver. Et venerunt & divulgaverunt in civitate, in qua prophetes ille ſenex habitabat.

26. Quod cùm audiſſet propheta ille, qui reduxerat eum de via, ait: Vir Dei eſt, qui inobediens fuit ori Domini, & tradidit eum Dominus leoni, & confregit eum, & occidit juxta verbum Domini, quod locutus eſt ei.

27. Dixitque ad filios ſuos: Sternite mihi aſinum. Qui cùm ſtraviſſent,

28. & ille abiiſſet, invenit cadaver ejus projectum in via, & aſinum & leonem ſtantes juxta cadaver: non comedit leo de cadavere, nec læſit aſinum.

29. Tulit ergo prophetes cadaver viri Dei, & poſuit illud ſuper aſinum, & reverſus intulit in civitatem prophetæ ſenis ut plangeret eum.

30. Et poſuit cadaver ejus in ſepulchro ſuo: & planxerunt eum: Heu heu; mi frater.

31. Cùmque planxiſſent eum, dixit ad filios ſuos: Cùm mortuus fuero, ſepelite me in ſepulchro, in quo vir Dei ſepultus eſt: juxta oſſa ejus ponite oſſa mea.

32. Profectò enim veniet ſermo, quem prædixit in ſermone Domini contra altare quod eſt in Bethel, & contra omnia fana excelſorum, quæ ſunt in urbibus Samariæ.

33. Poſt verba hæc non eſt reverſus Jeroboam de via ſua peſſima, ſed è contrario fecit de noviſſimis populi ſacerdotes excelſorum: quicumque volebat, implebat manum ſuam, & fiebat ſacerdos excelſorum.

34. Et propter hanc cauſam peccavit domus Jeroboam, & everſa eſt, & deleta de ſuperficie terræ.

CAPUT XIV.

Abias propheta ab uxore Jeroboam ſuper filio Abia ægrotante interrogatus, prædicit filium moriturum, & domum Jeroboam penitus evertendam; quo mortuo, ſuccedit filius Nadab: rex autem Ægypti diripit domum Domini in Jeruſalem: & mortuo Roboam, ſuccedit filius Abia.

1. IN tempore illo ægrotavit Abia filius Jeroboam.

2. Dixitque Jeroboam uxori ſuæ: Surge & commuta habitum, ne cognoſcaris quòd ſis uxor Jeroboam: & vade in Silo, ubi eſt Ahias propheta, ‖ qui locutus eſt mihi, quòd regnaturus eſſem ſuper populum hunc. ‖ *Supr.* 11. 31.

3. Tolle quoque in manu tua decem panes, & cruſtulam, & vas mellis, & vade ad illum: ipſe enim indicabit tibi quid eventurum ſit puero huic.

4. Fecit ut dixerat, uxor Jeroboam: & conſurgens abiit in Silo, & venit in domum Ahiæ: at ille non poterat videre, quia caligaverant oculi ejus præ ſenectute.

5. Dixit autem Dominus ad Ahiam: Ecce uxor Jeroboam ingreditur ut conſulat te ſuper filio ſuo qui ægrotat. Hæc & hæc loqueris ei. Cùm ergo illa intraret, & diſſimularet ſe eſſe quæ erat,

6. audivit Ahias ſonitum pedum ejus introeuntis per oſtium, & ait: Ingredere uxor

Jeroboam : quare aliam te eſſe ſimulas ? Ego autem miſſus ſum ad te durus nuntius.

7. Vade, & dic Jeroboam : Hæc dicit Dominus Deus Iſrael: Quia exaltavi te de medio populi, & dedi te ducem ſuper populum meum Iſrael:

8. & ſcidi regnum domus David, & dedi illud tibi, & non fuiſti ſicut ſervus meus David, qui cuſtodivit mandata mea, & ſecutus eſt me in toto corde ſuo, faciens quod placitum eſſet in conſpectu meo:

9. ſed operatus es mala ſuper omnes, qui fuerunt ante te, & feciſti tibi deos alienos & conflatiles, ut me ad iracundiam provocares, me autem projeciſti poſt corpus tuum:

10. idcircò ecce ego inducam mala ſuper
‖ Infr. 15. 29. domum Jeroboam, & ‖ percutiam de Jeroboam mingentem ad parietem, & clauſum, & noviſſimum in Iſrael : & mundabo reliquias domus Jeroboam, ſicut mundari ſolet fimus uſque ad purum.

11. Qui mortui fuerint de Jeroboam in civitate, comedent eos canes: qui autem mortui fuerint in agro, vorabunt eos aves cœli: quia Dominus locutus eſt.

12. Tu igitur ſurge, & vade in domum tuam : & in ipſo introitu pedum tuorum in urbem, morietur puer,

13. & planget eum omnis Iſrael, & ſepeliet : iſte enim ſolus inſeretur de Jeroboam in ſepulchrum, quia inventus eſt ſuper eo ſermo bonus à Domino Deo Iſrael, in domo Jeroboam.

14. Conſtituet autem ſibi Dominus regem ſuper Iſrael, qui percutiet domum Jeroboam in hac die, & in hoc tempore:

15. & percutiet Dominus Deus Iſrael, ſicut moveri ſolet arundo in aqua : & evellet Iſrael de terra bona hac, quam dedit patribus eorum, & ventilabit eos trans Flumen : quia fecerunt ſibi lucos, ut irritarent Dominum.

16. Et tradet Dominus Iſrael propter peccata Jeroboam, qui peccavit, & peccare fecit Iſrael.

17. Surrexit itaque uxor Jeroboam, & abiit, & venit in Therſa : cùmque illa ingrederetur limen domus, puer mortuus eſt,

18. & ſepelierunt eum. Et planxit eum omnis Iſrael juxta ſermonem Domini, quem locutus eſt in manu ſervi ſui Ahiæ prophetæ.

19. Reliqua autem verborum Jeroboam, quomodo pugnaverit, & quomodo regnaverit, ecce ſcripta ſunt in Libro verborum dierum regum Iſrael.

20. Dies autem, quibus regnavit Jeroboam, viginti duo anni ſunt : & dormivit cum patribus ſuis : regnavitque Nadab filius ejus pro eo.

21. ‖ Porrò Roboam filius Salomonis regnavit in Juda. Quadraginta & unius anni erat Roboam, cùm regnare cœpiſſet : decem & ſeptem annos regnavit in Jeruſalem civitate, quam elegit Dominus ut poneret nomen ſuum ibi, ex omnibus tribubus Iſrael. Nomen autem matris ejus Naama Ammanitis. ‖ 2. Par. 12. 13.

22. Et fecit Judas malum coram Domino, & irritaverunt eum ſuper omnibus, quæ fecerant patres eorum in peccatis ſuis, quæ peccaverunt.

23. Ædificaverunt enim & ipſi ſibi aras, & ſtatuas, & lucos ſuper omnem collem excelſum, & ſubter omnem arborem frondoſam:

24. ſed & effœminati fuerunt in terra, feceruntque omnes abominationes gentium, quas attrivit Dominus ante faciem filiorum Iſrael.

25. In quinto autem anno regni Roboam, Anno M.
aſcendit Seſac rex Ægypti in Jeruſalem, 3031.
26. & tulit theſauros domus Domini, & the- Ant. Chr.
ſauros regios, & univerſa diripuit; ſcuta quo- 973.
que aurea, quæ ‖ fecerat Salomon: ‖ Sup. 10. 16.

27. pro quibus fecit rex Roboam ſcuta ærea, & tradidit ea in manum ducum ſcutariorum, & eorum qui excubabant ante oſtium domus regis.

28. Cùmque ingrederetur rex in domum Domini, portabant ea, qui præeundi habebant officium : & poſtea reportabant ad armamentarium ſcutariorum.

29. Reliqua autem ſermonum Roboam, & omnia quæ fecit, ecce ſcripta ſunt in Libro ſermonum dierum regum Juda.

30. Fuitque bellum inter Roboam & Jeroboam cunctis diebus.

31. Dormivitque Roboam cum patribus ſuis, & ſepultus eſt cum eis in civitate David : nomen autem matris ejus Naama Ammanitis : & regnavit Abiam filius ejus pro eo.

CAPUT XV.

Impio Abiæ regi Judæ ſuccedit pius filius Aſa, qui adverſus Baaſa regem Iſrael præliatur, impetrato à Benadad rege Syriæ auxilio. Aſa morienti ſuccedit filius Joſaphat: at Baaſa Nadab filium Jeroboam cum univerſa cognatione occidit, & pro eo regnat ſuper Iſrael viginti quatuor annis, impius poſt impium.

Anno M. 3046. Ant. Chr. 958. ‖ 2. Par. 13. 1.

1. IGitur in octavo decimo anno regni Jeroboam filii Nabat, regnavit Abiam ſuper Judam.

2. Tribus annis regnavit in Jeruſalem: ‖ nomen matris ejus Maacha filia Abeſſalum.

3. Ambulavitque in omnibus peccatis patris ſui, quæ fecerat ante eum: nec erat cor ejus perfectum cum Domino Deo ſuo, ſicut cor David patris ejus.

4. Sed propter David dedit ei Dominus Deus ſuus lucernam in Jeruſalem, ut ſuſcitaret filium ejus poſt eum, & ſtatueret Jeruſalem:

5. eò quòd feciſſet David rectum in oculis Domini, & non declinaſſet ab omnibus, quæ præceperat ei cunctis diebus vitæ ſuæ, ‖ excepto ſermone Uriæ Hethæi.

‖ 2. Reg. 11. 4. 14.

6. Attamen bellum fuit inter Roboam, & Jeroboam, omni tempore vitæ ejus.

7. Reliqua autem ſermonum Abiam, & omnia quæ fecit, nonne hæc ſcripta ſunt in Libro verborum dierum regum Juda? Fuitque ‖ prælium inter Abiam & inter Jeroboam.

‖ 2. Par. 13. 3.

8. Et dormivit Abiam cum patribus ſuis, & ſepelierunt eum in civitate David: ‖ regnavitque Aſa filius ejus pro eo.

‖ 2. Par. 14. 1.

Anno M. 3049. Ant. Chr. 955.

9. In anno ergo vigeſimo Jeroboam regis Iſrael regnavit Aſa rex Juda,

10. & quadraginta & uno anno regnavit in Jeruſalem. Nomen matris ejus Maacha, filia Abeſſalom:

11. Et fecit Aſa rectum ante conſpectum Domini, ſicut David pater ejus:

12. & abſtulit effœminatos de terra, purgavitque univerſas ſordes idolorum, quæ fecerant patres ejus.

13. Inſuper & Maacham matrem ſuam amovit, ne eſſet princeps in ſacris Priapi, & in luco ejus, quem conſecraverat: ſubvertitque ſpecum ejus, & confregit ſimulachrum turpiſſimum, & combuſſit in Torrente Cedron:

14. excelſa autem non abſtulit. Verumtamen cor Aſa perfectum erat cum Domino cunctis diebus ſuis:

15. & intulit ea, quæ ſanctificaverat pater ſuus, & voverat, in domum Domini, argentum & aurum, & vaſa.

16. Bellum autem erat inter Aſa, & Baaſa regem Iſrael, cunctis diebus eorum *.

* i. ex quo cœperunt, ad mortē uſq; Baaſę. Nam illi ſuperſtes fuit Aſa. ‖ 2. Par. 16. 1. Anno M. 3064. Ant. Chr. 940.

17. ‖ Aſcendit quoque Baaſa rex Iſrael in Judam, & ædificavit Rama, ut non poſſet quiſpiam egredi vel ingredi de parte Aſa regis Juda.

18. Tollens itaque Aſa omne argentum & aurum, quod remanſerat in theſauris domus Domini, & in theſauris domus regiæ, dedit illud in manus ſervorum ſuorum: & miſit ad Benadad filium Tabremon filii Hezion, regem Syriæ, qui habitabat in Damaſco, dicens:

19. Fœdus eſt inter me & te, & inter patrem meum & patrem tuum: ideò miſi tibi munera, argentum & aurum: & peto ut venias, & irritum facias fœdus, quod habes cum Baaſa rege Iſrael, & recedat à me.

20. Acquieſcens Benadad regi Aſa, miſit principes exercitus ſui in civitates Iſrael, & percuſſerunt Ahion, & Dan, & Abeldomum Maacha, & univerſam Cenneroth, omnem ſcilicet Terram Nephthali.

21. Quod cùm audiſſet Baaſa, intermiſit ædificare Rama, & reverſus eſt in Therſa.

22. Rex autem Aſa nuntium miſit in omnem Judam, dicens: Nemo ſit excuſatus. Et tulerunt lapides de Rama, & ligna ejus, quibus ædificaverat Baaſa, & extruxit de eis rex Aſa Gabaa-Benjamin, & Maſpha.

23. Reliqua autem omnium ſermonum Aſa, & univerſæ fortitudines ejus, & cuncta quæ fecit, & civitates, quas extruxit, nonne hæc ſcripta ſunt in Libro verborum dierum regum Juda? Verumtamen in tempore ſenectutis ſuæ doluit pedes.

24. Et dormivit cum patribus ſuis, & ſepultus eſt cum eis in civitate David patris ſui. ‖ Regnavitque Joſaphat filius ejus pro eo.

‖ 2. Par. 17. 1.

25. Nadab verò filius Jeroboam regnavit ſuper Iſrael anno ſecundo * Aſa regis Juda: regnavitque ſuper Iſrael duobus annis.

* Anno M. 3050. Ant. Chr. 954.

26. Et fecit quod malum eſt in conſpectu Domini, & ambulavit in viis patris ſui, & in peccatis ejus, quibus peccare fecit Iſrael.

27. Inſidiatus eſt autem ei Baaſa filius Ahiæ de domo Iſſachar, & percuſſit eum in Gebbethon, quæ eſt urbs Philiſthinorum: ſiquidem Nadab & omnis Iſrael obſidebant Gebbethon.

28. Interfecit ergo illum Baaſa in anno tertio * Aſa regis Juda, & regnavit pro eo.

* Ann. M. 3051. ‖ Inf. 21. 22

29. Cùmque regnaſſet, ‖ percuſſit omnem domum Jeroboam: non dimiſit ne unam quidem animam de ſemine ejus, donec deleret eum, juxta verbum Domini, ‖ quod locutus fuerat in manu ſervi ſui Ahiæ Silonitis,

‖ Supr. 14. 10.

30. propter peccata Jeroboam, quæ peccaverat, & quibus peccare fecerat Iſrael: & propter delictum, quo irritaverat Dominum Deum Iſrael.

31. Reliqua autem ſermonum Nadab, & omnia quæ operatus eſt, nonne hæc ſcripta ſunt in Libro verborum dierum regum Iſrael?

32. Fuitque bellum inter Aſa, & Baaſa regem Iſrael, cunctis diebus eorum.

Anno M. 3051.

33. Anno tertio Aſa regis Juda regnavit Baaſa filius Ahiæ, ſuper omnem Iſrael, in Therſa, viginti quatuor annis.

34. Et fecit malum coram Domino, ambulavitque in via Jeroboam, & in peccatis ejus, quibus peccare fecit Iſrael.

CAPUT XVI.

Jehu prophetat regis Baaſa & domus ipſius ſubverſionem; cui mortuo, ſuccedit filius Ela, quem impius Zambri occidit, eoque regnum invadente elegit Iſrael Amri: quo impio regnum obtinente, Zambri ſe cum domo regia ſuccendit: mortuo autem Amri ſuccedit filius impiiſſimus Achab, qui Jezabel duxit uxorem, & ejus tempore reædificatur Jericho.

1. FActus eſt autem ſermo Domini ad Jehu filium Hanani contra Baaſa, dicens:

2. Pro eo quòd exaltavi te de pulvere, & po-

ui te ducem ſuper populum meum Iſrael, tu autem ambulaſti in via Jeroboam, & peccare feciſti populum meum Iſrael, ut me irritares in peccatis eorum:

3. ecce, ego demetam poſteriora Baaſa, & poſteriora domus ejus: & faciam domum tuam ſicut domum Jeroboam filii Nabat.

‖ *Supr.* 14. 11. 4. ‖ Qui mortuus fuerit de Baaſa in civitate, comedent eum canes: & qui mortuus fuerit ex eo in regione, comedent eum volucres cœli.

‖ 2. *Par.* 16. 1. 5. ‖ Reliqua autem ſermonum Baaſa, & quæcumque fecit, & prælia ejus, nonne hæc ſcripta ſunt in libro verborum dierum regum Iſrael?

6. Dormivit ergo Baaſa cum patribus ſuis, ſepultuſque eſt in Therſa: & regnavit Ela filius ejus pro eo.

7. Cùm autem in manu Jehu filii Hanani prophetæ verbum Domini factum eſſet contra Baaſa, & contra domum ejus, & contra omne malum, quod fecerat coram Domino, ad irritandum eum in operibus manuum ſuarum, ut fieret ſicut domus Jeroboam: ob hanc cauſam occidit eum, hoc eſt, Jehu filium Hanani, prophetam.

* Ann. M. 3074. Ant. Chr. 930. 8. Anno * vigeſimo ſexto Aſa regis Juda, regnavit Ela filius Baaſa ſuper Iſrael in Therſa duobus annis.

9. Et rebellavit contra eum ſervus ſuus Zambri, dux mediæ partis equitum: erat autem Ela in Therſa bibens, & temulentus, in domo Arſa præfecti Therſa.

‖ 4. *Reg.* 9. 31. 10. ‖ Irruens ergo Zambri, percuſſit, & occidit eum, anno vigeſimo ſeptimo Aſa regis Juda, & regnavit pro eo.

11. Cùmque regnaſſet, & ſediſſet ſuper ſolium ejus, percuſſit omne domum Baaſa, & non dereliquit ex ea mingentem ad parietem, & propinquos & amicos ejus.

12. Delevitque Zambri omnem domum Baaſa, juxta verbum Domini, quod locutus fuerat ad Baaſa in manu Jehu prophetæ,

13. propter univerſa peccata Baaſa, & peccata Ela filii ejus, qui peccaverunt, & peccare fecerunt Iſrael, provocantes Dominum Deum Iſrael in vanitatibus ſuis.

14. Reliqua autem ſermonum Ela, & omnia quæ fecit, nonne hæc ſcripta ſunt in libro verborum dierum regum Iſrael?

* Ann. M. 3075. Ant. Chr. 929. 15. Anno * vigeſimo ſeptimo Aſa regis Juda, regnavit Zambri ſeptem diebus in Therſa: porrò exercitus obſidebat Gebbethon urbem Philiſthinorum.

16. Cùmque audiſſet rebellaſſe Zambri, & occidiſſe regem, fecit ſibi regem omnis Iſrael Amri, qui erat princeps militiæ ſuper Iſrael in die illa in caſtris.

17. Aſcendit ergo Amri, & omnis Iſrael cum eo, de Gebbethon, & obſidebat Therſa.

18. Videns autem Zambri quòd expugnanda eſſet civitas, ingreſſus eſt palatium, & ſuccendit ſe cum domo regia: & mortuus eſt

19. in peccatis ſuis, quæ peccaverat faciens malum coram Domino, & ambulans in via Jeroboam, & in peccato ejus, quo fecit peccare Iſrael.

20. Reliqua autem ſermonum Zambri, & inſidiarum ejus, & tyrannidis, nonne hæc ſcripta ſunt in libro verborum dierum regum Iſrael?

21. Tunc diviſus eſt populus Iſrael in duas partes: media pars populi ſequebatur Tebni filium Gineth, ut conſtitueret eum regem: & media pars Amri.

22. Prævaluit autem populus qui erat cum Amri, populo qui ſequebatur Thebni filium Gineth: mortuuſque eſt Thebni, & regnavit Amri.

23. Anno * trigeſimo primo Aſa regis Juda, regnavit Amri ſuper Iſrael, duodecim annis: in Therſa regnavit ſex annis. * Ann. M. 3079. Ant. Chr. 925.

24. Emitque montem Samariæ à Somer duobus talentis argenti: & ædificavit eum, & vocavit nomen civitatis, quam extruxerat, nomine Semer domini montis, Samariam.

25. Fecit autem Amri malum in conſpectu Domini, & operatus eſt nequiter ſuper omnes, qui fuerunt ante eum.

26. Ambulavitque in omni via Jeroboam filii Nabat, & in peccatis ejus quibus peccare fecerat Iſrael: ut irritaret Dominum Deum Iſrael in vanitatibus ſuis.

27. Reliqua autem ſermonum Amri, & prælia ejus quæ geſſit, nonne hæc ſcripta ſunt in Libro verborum dierum regum Iſrael?

28. Dormivitque * Amri cum patribus ſuis, & ſepultus eſt in Samaria: regnavitque Achab filius ejus pro eo. * Ann. M. 3086. Ant. Chr. 918.

29. Achab verò filius Amri regnavit ſuper Iſrael anno trigeſimo octavo Aſa regis Juda. Et regnavit Achab filius Amri ſuper Iſrael in Samaria viginti & duobus annis.

30. Et fecit Achab filius Amri malum in conſpectu Domini ſuper omnes qui fuerunt ante eum.

31. Nec ſuffecit ei ut ambularet in peccatis Jeroboam filii Nabat: inſuper duxit uxorem Jezabel filiam Ethbaal regis Sidoniorum. Et abiit, & ſervivit Baal, & adoravit eum.

32. Et poſuit aram Baal in templo Baal, quod ædificaverat in Samaria;

33. & plantavit lucum: & addidit Achab in opere ſuo, irritans Dominum Deum Iſrael, ſuper omnes reges Iſrael, qui fuerunt ante eum.

34. In diebus ejus ædificavit Hiel de Bethel, Jericho: in Abiram primitivo ſuo fundavit eam, & in Segub noviſſimo ſuo poſuit portas ejus: juxta verbum Domini, quod locutus fuerat in manu Joſue filii ‖ Nun. ‖ *Joſ.* 7. 26.

CAPUT XVII.

Elias cœlum triennio claudit, primùmque paſcitur à corvis; deinde à muliere Sareptana: cujus hydria farinæ & lecythus olei non minuuntur; filius autem ipſius oratione Eliæ reſuſcitatur.

1. ET dixit Elias Thesbites de habitatoribus Galaad ad Achab: Vivit Dominus Deus Iſrael, in cujus conſpectu ſto, ſi erit annis his ros & pluvia, niſi juxta oris mei verba. *Eccli.* 48. 3. *Jac.* 5. 17. Anno M. circiter 3092. Ant. Chr. 912.

2. Et factum eſt verbum Domini ad eum, dicens:

3. Recede hinc, & vade contra Orientem, & abſcondere in torrente Carith, qui eſt contra Jordanem,

4. & ibi de torrente bibes: corviſque præcepi ut paſcant te ibi.

5. Abiit ergo, & fecit juxta verbum Domini: cùmque abiiſſet, ſedit in torrente Carith, qui eſt contra Jordanem.

6. Corvi quoque deferebant ei panem & carnes manè, & ſimiliter panem & carnes veſperi, & bibebat de torrente.

Anno M. 1093. 7. Poſt dies autem ſiccatus eſt torrens : non enim pluerat ſuper terram.

‡ Fer. 6. post Dom. 2. Quadr. 8. ‡ Factus eſt ergo ſermo Domini ad eum, dicens :

9. Surge, & vade in Sarephta Sidoniorum, & manebis ibi : præcepi enim ibi mulieri viduæ ut paſcat te.

|| Luc. 4. 26. 10. || Surrexit, & abiit in Sarephta. Cùmque veniſſet ad portam civitatis, apparuit ei mulier vidua colligens ligna, & vocavit eam, dixitque ei : Da mihi paululùm aquæ in vaſe, ut bibam.

11. Cùmque illa pergeret ut afferret, clamavit poſt tergum ejus, dicens : Affer mihi, obſecro, & buccellam panis in manu tua.

12. Quæ reſpondit : Vivit Dominus Deus tuus, quia non habeo panem, niſi quantum pugillus capere poteſt farinæ in hydria, & paululùm olei in lecyto : en colligo duo ligna ut ingrediar & faciam illum mihi & filio meo, ut comedamus, & moriamur.

13. Ad quam Elias ait : Noli timere, ſed vade, & fac ſicut dixiſti : verumtamen mihi primùm fac de ipſa farinula ſubcinericium panem parvulum, & affer ad me : tibi autem & filio tuo facies poſteà.

14. Hæc autem dicit Dominus Deus Iſrael : Hydria farinæ non deficiet, nec lecytus olei minuetur, uſque ad diem in qua Dominus daturus eſt pluviam ſuper faciem terræ.

15. Quæ abiit, & fecit juxta verbum Eliæ : & comedit ipſe, & illa, & domus ejus : & ex illa die

16. hydria farinæ non deficit, & lecythus olei non eſt imminutus, juxta verbum Domini, quod locutus fuerat in manu Eliæ.

‡ Fer. 6. post Dom. 4. Quadr. 17. Factum eſt autem poſt hæc ‡, ægrotavit filius mulieris matris familias, & erat languor fortiſſimus, ita ut non remaneret in eo halitus.

18. Dixit ergo ad Eliam : Quid mihi & tibi vir Dei ? ingreſſus es ad me, ut rememorarentur iniquitates meæ, & interficeres filium meum ?

19. Et ait ad eam Elias : Da mihi filium tuum. Tulitque eum de ſinu ejus, & portavit in cœnaculum ubi ipſe manebat, & poſuit ſuper lectulum ſuum.

20. Et clamavit ad Dominum, & dixit : Domine Deus meus, etiam ne viduam, apud quam ego utcumque ſuſtentor, afflixiſti ut interficeres filium ejus ?

21. Et expandit ſe, atque menſus eſt ſuper puerum tribus vicibus, & clamavit ad Dominum, & ait : Domine Deus meus, revertatur obſecro anima pueri hujus in viſcera ejus.

22. Et exaudivit Dominus vocem Eliæ : & reverſa eſt anima pueri intra eum, & revixit.

23. Tulitque Elias puerum, & deſpoſuit eum de cœnaculo in inferiorem domum, & tradidit matri ſuæ, & ait illi : En vivit filius tuus.

24. Dixitque mulier ad Eliam : Nunc, in iſto cognovi, quoniam vir Dei es tu, & verbum Domini in ore tuo verum eſt.

CAPUT XVIII.

Increſcente fame, Elias Abdiæ herbam pecoribus quærenti occurrit ; cui ægrè perſuadet ut nuntiet Achab ſe adeſſe, qui occurrens Eliæ ab ipſo corripitur : Dei zelo Elias 850. pſeudoprophetas occidi jubet, dato de cælo igne ad conſummationem holocauſti ; & pluviam à Deo impetrat.

1. POſt dies multos factum eſt verbum Domini ad Eliam, in anno tertio * dicens : Vade, & oſtende te Acab, ut dem pluviam ſuper faciem terræ. Anno M. 1096. * *Jacobi* 5. 17. dicitur *non pluiſſe annis* 3. *&* *menſes* 6. Sit ergo annus tertius hic memoratus, à manſione Eliæ in Sarepta quem ſex illi menſes præceſſerint.

2. Ivit ergo Elias, ut oſtenderet ſe Achab : erat autem fames vehemens in Samaria.

3. Vocavitque Achab Abdiam diſpenſatorem domus ſuæ : Abdias autem timebat Dominum valdè.

4. Nam cùm interficeret Jezabel prophetas Domini, tulit ille centum prophetas, & abſcondit eos quinquagenos & quinquagenos in ſpeluncis, & pavit eos pane & aqua.

5. Dixit ergo Achab ad Abdiam : Vade in terram ad univerſos fontes aquarum, & in cunctas valles, ſi fortè poſſimus invenire herbam, & ſalvare equos & mulos, & non penitus jumenta intereant.

6. Diviſeruntque ſibi regiones, ut circuirent eas : Achab ibat per viam unam, & Abdias per viam alteram ſeorſum.

7. Cùmque eſſet Abdias in via, Elias occurrit ei : qui cùm cognoviſſet eum, cecidit ſuper faciem ſuam, & ait : Num tu es, domine mi, Elias ?

8. Cui ille reſpondit : Ego. Vade, & dic domino tuo : Adeſt Elias.

9. Et ille, Quid peccavi, inquit, quoniam tradis me ſervum tuum in manu Achab, ut interficiat me?

10. Vivit Dominus Deus tuus, quia non eſt gens aut regnum, quò non miſerit dominus meus te requirens : & reſpondentibus cunctis: Non eſt hìc : adjuravit regna ſingula & gentes, eò quòd minimè repereris.

11. Et nunc tu dicis mihi : Vade, & dic domino tuo : Adeſt Elias.

12. Cùmque receſſero à te, Spiritus Domini aſportabit te, in locum quem ego ignoro : & ingreſſus nuntiabo Achab, & non inveniens te, interficiet me : ſervus autem tuus timet Dominum ab infantia ſua.

13. Numquid non indicatum eſt tibi domino meo, quid fecerim cùm interficeret Jezabel prophetas Domini, quòd abſconderim de prophetis Domini centum viros, quinquagenos & quinquagenos in ſpeluncis, & paverim eos pane & aqua?

14. Et nunc tu dicis : Vade, & dic domino tuo : Adeſt Elias : ut interficiat me?

15. Et dixit Elias : Vivit Dominus exercituum, ante cujus vultum ſto, quia hodie apparebo ei.

16. Abiit ergo Abdias in occurſum Achab, & indicavit ei : venitque Achab in occurſum Eliæ.

17. Et cùm vidiſſet eum, ait : Tune es ille, qui conturbas Iſrael?

18. Et ille ait : Non ego turbavi Iſrael, ſed tu, & domus patris tui, qui dereliquiſtis mandata Domini, & ſecuti eſtis Baalim.

19. Verumtamen nunc mitte, & congrega ad me univerſum Iſrael in monte Carmeli, & prophetas Baal quadringentos quinquaginta, prophetaſque lucorum quadringentos, qui comedunt de menſa Jezabel.

20. Miſit Achab ad omnes filios Iſrael, & congregavit prophetas in monte Carmeli.

21. Accedens autem Elias ad omnem populum, ait : Uſquequò claudicatis in duas partes? Si Dominus eſt Deus, ſequimini eum : ſi autem Baal, ſequimini illum. Et non reſpondit ei populus verbum.

22. Et ait rurſus Elias ad populum : Ego remanſi propheta Domini ſolus : prophetæ autem Baal quadringenti & quinquaginta viri ſunt.

23. Dentur nobis duo boves, & illi eligant ſibi bovem unum, & in fruſta cædentes, ponant ſuper ligna, ignem autem non ſupponant : & ego faciam bovem alterum, & imponam ſuper ligna, ignem autem non ſupponam.

24. Invocate nomina deorum veſtrorum, & ego invocabo nomen Domini mei : & Deus qui exaudierit per ignem, ipſe ſit Deus. Reſpondens omnis populus ait : Optima propoſitio.

25. Dixit ergo Elias prophetis Baal : Eligite vobis bovem unum, & facite primi, quia vos plures eſtis, & invocate nomina deorum veſtrorum, ignemque non ſupponatis.

26. Qui cùm tuliſſent bovem, quem dederat eis, fecerunt : & invocabant nomen Baal de manè uſque ad meridiem, dicentes: Baal exaudi nos. Et non erat vox, nec qui reſponderet: tranſiliebantque altare quod fecerant.

27. Cùmque eſſet jam meridies, illudebat illis Elias, dicens: Clamate voce majore : Deus enim eſt, & forſitan loquitur, aut in diverſorio eſt, aut in itinere, aut certè dormit, ut excitetur.

28. Clamabant ergo voce magna, & incidebant ſe juxta ritum ſuum cultris & lanceolis, donec perfunderentur ſanguine.

29. Poſtquam autem tranſiit meridies, & illis prophetantibus venerat tempus, quo ſacrificium offerri ſolet, nec audiebatur vox, nec aliquis reſpondebat, nec attendebat orantes:

30. dixit Elias omni populo : Venite ad me. Et accedente ad ſe populo, curavit altare Domini, quod deſtructum fuerat.

31. Et tulit duodecim lapides juxta numerum tribuum filiorum Jacob, ad quem factus
eſt ſermo Domini, dicens : ‖ Iſrael erit nomen tuum. ‖ *Gen.* 32. 28.

32. Et ædificavit de lapidibus altare in nomine Domini : fecitque aquæductum, quaſi per duas aratiunculas, in circuitu altaris,

33. & compoſuit ligna : diviſitque per membra bovem, & poſuit ſuper ligna,

34. & ait : Implete quatuor hydrias aqua, & fundite ſuper holocauſtum, & ſuper ligna. Rurſumque dixit : Etiam ſecundò hoc facite. Qui cùm feciſſent ſecundò, ait : Etiam tertiò idipſum facite. Feceruntque tertiò,

35. & currebant aquæ circum altare, & foſſa aquæductus repleta eſt.

36. Cùmque jam tempus eſſet ut offerretur holocauſtum, accedens Elias propheta, ait : Domine Deus Abraham, & Iſaac, & Iſrael, oſtende hodie quia tu es Deus Iſrael, & ego ſervus tuus, & juxta præceptum tuum feci omnia verba hæc.

37. Exaudi me Domine, exaudi me : ut diſcat populus iſte, quia tu es Dominus Deus, & tu convertiſti cor eorum iterum.

38. Cecidit autem ignis Domini, & voravit holocauſtum, & ligna, & lapides, pulverem quoque, & aquam, quæ erat in aquæductu lambens.

39. Quod cùm vidiſſet omnis populus, cecidit in faciem ſuam, & ait : Dominus ipſe eſt Deus, Dominus ipſe eſt Deus.

40. Dixitque Elias ad eos : Apprehendite prophetas Baal, & ne unus quidem effugiat ex eis. Quos cùm apprehendiſſent, duxit eos Elias ad Torrentem Ciſon, & interfecit eos ibi.

41. Et ait Elias ad Achab : Aſcende, comede, & bibe : quia ſonus multæ pluviæ eſt.

42. Aſcendit Achab ut comederet & biberet : Elias autem aſcendit in verticem Carmeli, & pronus in terram poſuit faciem ſuam inter genua ſua,

43. & dixit ad puerum ſuum : Aſcende, & proſpice contra mare. Qui cùm aſcendiſſet, & contemplatus eſſet, ait : Non eſt quidquam. Et rurſum ait illi : Revertere ſeptem vicibus.

44. In ſeptima autem vice, Ecce nubecula parva quaſi veſtigium hominis aſcendebat de mari. Qui ait : Aſcende, & dic Achab : Junge currum tuum & deſcende, ne occupet te pluvia.

45. Cùmque ſe verteret huc atque illuc, ecce cœli contenebrati ſunt, & nubes, & ventus, & facta eſt pluvia grandis. Aſcendens itaque Achab, abiit in Jezrahel :

46. & manus Domini facta eſt ſuper Eliam, accinctiſque lumbis currebat ante Achab, donec veniret in Jezrahel.

CAPUT XIX.

Elias fugiens Jezabel in deſerto, à ſomno excitatur, panem divinitùs miſſum edit, aquamque bibit, & ita ad montem Horeb pervenit; ibique in ſpelunca querens ſe ſolum Domini prophetam relictum, audit ſeptem millia eſſe relicta: mittiturque ad ungendum Hazael in regem Syriæ, & Jehu in regem Iſrael, & Eliſeum in prophetam.

1. NUntiavit autem Achab Jezabel omnia quæ fecerat Elias, & quomodo occidiſſet univerſos prophetas gladio.

2. Miſitque Jezabel nuntium ad Eliam, dicens: Hæc mihi faciant dii, & hæc addant, niſi hac hora cras poſuero animam tuam ſicut animam unius ex illis.

Anno M. 3097. Ant. Chr. 907. ‡ Fer. 4. Quat. Temp. Quadr.

3. Timuit ergo Elias, & ſurgens abiit quocumque eum ferebat voluntas: ‡ venitque in Berſabee Juda, & dimiſit ibi puerum ſuum,

4. & perrexit in deſertum, viam unius diei. Cùmque veniſſet, & ſederet ſubter unam juniperum, petivit animæ ſuæ ut moreretur, & ait: Sufficit mihi Domine, tolle animam meam: neque enim melior ſum, quàm patres mei.

5. Projecitque ſe, & obdormivit in umbra juniperi: & ecce Angelus Domini tetigit eum, & dixit illi: Surge, & comede.

6. Reſpexit, & ecce ad caput ſuum ſubcinericius panis, & vas aquæ: comedit ergo, & bibit, & rurſum obdormivit.

7. Reverſuſque eſt Angelus Domini ſecundò, & tetigit eum, dixitque illi: Surge, comede: grandis enim tibi reſtat via.

8. Qui cùm ſurrexiſſet, comedit & bibit, & ambulavit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus & quadraginta noctibus, uſque ad montem Dei Horeb.

9. Cùmque veniſſet illuc, manſit in ſpelunca: & ecce ſermo Domini ad eum, dixitque illi: Quid hic agis Elia?

10. At ille reſpondit: Zelo zelatus ſum pro Domino Deo exercituum, quia dereliquerunt pactum tuum filii Iſrael: altaria tua deſtruxerunt, prophetas tuos occiderunt gladio, derelictus ſum ego ſolus, & quærunt animam meam ut auferant eam.

11. Et ait ei: Egredere, & ſta in monte coram Domino: & ecce Dominus tranſit, & ſpiritus grandis & fortis ſubvertens montes, & conterens petras ante Dominum: non in ſpiritu Dominus, & poſt ſpiritum commotio: non in commotione Dominus,

12. & poſt commotionem ignis: non in igne Dominus, & poſt ignem ſibilus auræ tenuis.

13. Quod cùm audiſſet Elias, operuit vultum ſuum pallio, & egreſſus ſtetit in oſtio ſpeluncæ, & ecce vox ad eum, dicens: Quid hic agis Elia? Et ille reſpondit:

Rom. 11. 3.

14. Zelo zelatus ſum pro Domino Deo exercituum: ‖ quia dereliquerunt pactum tuum filii Iſrael: altaria tua deſtruxerunt, prophetas tuos occiderunt gladio, derelictus ſum ego ſolus, & quærunt animam meam ut auferant eam.

15. Et ait Dominus ad eum: Vade, & revertere in viam tuam per deſertum in Damaſcum: cùmque perveneris illuc, unges Hazael regem ſuper Syriam,

4. Reg. 9. 1.

16. ‖ & Jehu filium Namſi unges regem ſuper Iſrael: Eliſeum autem filium Saphat, qui eſt de Abelmeula, unges prophetam pro te.

17. Et erit, quicumque fugerit gladium Hazael, occidet eum Jehu: & quicumque fugerit gladium Jehu, interficiet eum Eliſeus.

18. ‖ Et derelinquam mihi in Iſrael ſeptem millia virorum, quorum genua non ſunt incurvata ante Baal, & omne os, quod non adoravit eum oſculans manus. Rom. 11. 4.

19. Profectus ergo inde Elias, reperit Eliſeum filium Saphat, arantem in duodecim jugis boum, & ipſe in duodecim jugis boum arantibus unus erat: cùmque veniſſet Elias ad eum, miſit pallium ſuum ſuper illum.

20. Qui ſtatim relictis bobus cucurrit poſt Eliam, & ait: Oſculer, oro, patrem meum, & matrem meam, & ſic ſequar te. Dixitque ei: Vade, & revertere: quod enim meum erat, feci tibi.

21. Reverſus autem ab eo, tulit par boum, & mactavit illud, & in aratro boum coxit carnes, & dedit populo, & comederunt: conſurgenſque abiit, & ſecutus eſt Eliam, & miniſtrabat ei.

CAPUT XX.

Syri Samariam obſidentes cæduntur à pueris principum provinciarum, rurſumque anno altero in campeſtribus cæduntur; rex autem Achab à propheta reprehenditur, quòd fœdus cum Benadad rege Syriæ inierit, illumque vivum dimiſerit.

1. POrrò Benadad rex Syriæ, congregavit omnem exercitum ſuum, & triginta duos reges ſecum, & equos, & currus: & aſcendens pugnabat contra Samariam, & obſidebat eam. Anno M. 3103. Ant. Chr. 901.

2. Mittenſque nuntios ad Achab regem Iſrael in civitatem,

3. ait: Hæc dicit Benadad: Argentum tuum, & aurum tuum meum eſt: & uxores tuæ, & filii tui optimi, mei ſunt.

4. Reſponditque rex Iſrael: Juxta verbum tuum, domine mi rex, tuus ſum ego, & omnia mea.

5. Revertenteſque nuntii, dixerunt: Hæc dicit Benadad, qui miſit nos ad te: Argentum tuum, & aurum tuum, & uxores tuas, & filios tuos dabis mihi.

6. Cras igitur hac eadem hora mittam ſervos meos ad te, & ſcrutabuntur domum tuam, & domum ſervorum tuorum: & omne, quod eis placuerit, ponent in manibus ſuis, & auferent.

7. Vocavit autem rex Iſrael omnes ſeniores terræ, & ait: Animadvertite, & videte, quoniam inſidietur nobis: miſit enim ad me pro uxoribus meis, & filiis, & pro argento & auro: & non abnui.

8. Dixeruntque omnes majores natu, & univerſus populus ad eum: Non audias, neque acquieſcas illi.

9. Reſpondit itaque nuntiis Benadad: Dicite domino meo regi: Omnia propter quæ miſiſti ad me ſervum tuum in initio, faciam: hanc autem rem facere non poſſum.

10. Reverſique nuntii retulerunt ei. Qui remiſit, & ait: Hæc faciant mihi dii, & hæc addant, ſi ſuffecerit pulvis Samariæ pugillis omnis populi, qui ſequitur me.

11. Et reſpondens rex Iſrael, ait: Dicite

ei : Ne glorietur accinctus æquè ut diſcinctus.

12. Factum eſt autem, cùm audiſſet Benadad verbum iſtud, bibebat ipſe & reges in umbraculis, & ait ſervis ſuis : Circumdate civitatem. Et circumdederunt eam.

13. Et ecce propheta unus accedens ad Achab regem Iſrael, ait ei : Hæc dicit Dominus : Certè vidiſti omnem multitudinem hanc nimiam ? ecce, ego tradam eam in manu tua hodie : ut ſcias, quia ego ſum Dominus.

14. Et ait Achab : Per quem ? Dixitque ei : Hæc dicit Dominus : Per pediſſequos principum provinciarum. Et ait : Quis incipiet præliari ? Et ille dixit : Tu.

15. Recenſuit ergo pueros principum provinciarum, & reperit numerum ducentorum triginta duorum : & recenſuit poſt eos populum, omnes filios Iſrael, ſeptem millia:

16. & egreſſi ſunt meridie. Benadad autem bibebat temulentus in umbraculo ſuo, & reges triginta duo cum eo, qui ad auxilium ejus venerant.

17. Egreſſi ſunt autem pueri principum provinciarum in prima fronte. Miſit itaque Benadad. Qui nuntiaverunt ei, dicentes : Viri egreſſi ſunt de Samaria.

18. Et ille ait : Sive pro pace veniunt, apprehendite eos vivos : ſive ut prælientur, vivos eos capite.

19. Egreſſi ſunt ergo pueri principum provinciarum, ac reliquus exercitus ſequebatur :

20. Et percuſſit unuſquiſque virum, qui contra ſe veniebat : fugeruntque Syri, & perſecutus eſt eos Iſrael. Fugit quoque Benadad rex Syriæ in equo cum equitibus ſuis.

21. Necnon egreſſus rex Iſrael percuſſit equos & currus, & percuſſit Syriam plaga magna.

22. (Accedens autem propheta ad regem Iſrael, dixit ei : Vade, & confortare, & ſcito, & vide quid facias : ſequenti enim anno rex Syriæ aſcendet contra te.)

23. Servi verò regis Syriæ dixerunt ei : Dii montium ſunt dii eorum, ideò ſuperaverunt nos : ſed melius eſt ut pugnemus contra eos in campeſtribus, & obtinebimus eos.

24. Tu ergo verbum hoc fac : Amove reges ſingulos ab exercitu tuo, & pone principes pro eis:

25. & inſtaura numerum militum, qui ceciderunt de tuis, & equos ſecundùm equos priſtinos, & currus ſecundùm currus, quos antè habuiſti : & pugnabimus contra eos in campeſtribus, & videbis quòd obtinebimus eos. Credidit conſilio eorum, & fecit ita.

26. Igitur poſtquam annus tranſierat, * recenſuit Benadad Syros, & aſcendit in Aphec, ut pugnaret contra Iſrael.

* Anno M. 3104. Ant. Chr. 900.

27. Porrò filii Iſrael recenſiti ſunt, & acceptis cibariis profecti ex adverſo, caſtraque metati ſunt contra eos, quaſi duo parvi greges caprarum : Syri autem repleverunt terram.

28. (Et accedens unus vir Dei, dixit ad regem Iſrael : Hæc dicit Dominus : Quia dixerunt Syri : Deus montium eſt Dominus, & non eſt Deus Vallium : dabo omnem multitudinem hanc grandem in manu tua, & ſcietis quia ego ſum Dominus.)

29. Dirigebantque ſeptem diebus ex adverſo hi, atque illi acies, ſeptima autem die commiſſum eſt bellum : percuſſeruntque filii Iſrael de Syris centum millia peditum in die una.

30. Fugerunt autem qui remanſerant in Aphec, in civitatem : & cecidit murus ſuper viginti ſeptem millia hominum, qui remanſerant. Porrò Benadad fugiens ingreſſus eſt civitatem, in cubiculum quod erat intra cubiculum :

31. dixeruntque ei ſervi ſui : Ecce, audivimus quòd reges domus Iſrael clementes ſint : ponamus itaque ſaccos in lumbis noſtris, & funiculos in capitibus noſtris, & egrediamur ad regem Iſrael : forſitan ſalvabit animas noſtras.

32. Accinxerunt ſaccis lumbos ſuos, & poſuerunt funiculos in capitibus ſuis, veneruntque ad regem Iſrael, & dixerunt ei : Servus tuus Benadad dicit : Vivat, oro te, anima mea. Et ille ait : Si adhuc vivit, frater meus eſt.

33. Quod acceperunt viri pro omine : & feſtinantes rapuerunt verbum ex ore ejus, atque dixerunt : Frater tuus Benadad. Et dixit eis : Ite, & adducite eum ad me. Egreſſus eſt ergo ad eum Benadad, & levavit eum in currum ſuum.

34. Qui dixit ei : Civitates, quas tulit pater meus à patre tuo, reddam : & plateas fac tibi in Damaſco, ſicut fecit pater meus in Samaria, & ego fœderatus recedam à te. Pepigit ergo fœdus, & dimiſit eum.

35. Tunc vir quidam de filiis prophetarum dixit ad ſocium ſuum in ſermone Domini : Percute me. At ille noluit percutere.

36. Cui ait : Quia noluiſti audire vocem Domini, ecce recedes à me, & percutiet te leo. Cùmque paululùm receſſiſſet ab eo, invenit eum leo, atque percuſſit.

37. Sed & alterum inveniens virum, dixit ad eum : Percute me. Qui percuſſit eum, & vulneravit.

38. Abiit ergo propheta, & occurrit regi in via, & mutavit aſperſione pulveris os & oculos ſuos.

39. Cùmque rex tranſiſſet, clamavit ad regem, & ait : Servus tuus egreſſus eſt ad præliandum cominus : cùmque fugiſſet vir unus, adduxit eum quidam ad me, & ait, Cuſtodi virum iſtum : qui ſi lapſus fuerit, erit anima tua pro anima ejus, aut talentum argenti appendes.

40. Dum autem ego turbatus huc illucque me verterem, ſubitò non comparuit. Et ait rex Iſrael ad eum : Hoc eſt judicium tuum, quod ipſe decreviſti.

41. At ille ſtatim abſterſit pulverem de facie ſua, & cognovit eum rex Iſrael, quòd eſſet de prophetis.

42. Qui ait ad eum : Hæc dicit Dominus : ‖ Inf. 22. 38
Quia dimiſiſti virum dignum morte de manu tua, erit anima tua pro anima ejus, & populus tuus pro populo ejus.

43. Reverſus eſt igitur rex Iſrael in domum ſuam, audire contemnens, & furibundus venit in Samariam.

CAPUT XXI.

Naboth ob negatam regi Achab vineam à falſis teſtibus juſſu Jezabel accuſatus lapidatur: quo facto, ipſi Achab ad occupandam vineam properanti Elias plurima comminatur mala, quæ tamen Achab ſe humiliando evadit.

Anno M. 3105. Ant. Chr. 899.

1. POſt verba autem hæc, tempore illo vinea erat Naboth Jezrahelitæ, qui erat in Jezrahel, juxta palatium Achab regis Samariæ.

2. Locutus eſt ergo Achab ad Naboth, dicens: Da mihi vineam tuam, ut faciam mihi hortum olerum, quia vicina eſt, & propè domum meam, daboque tibi pro ea vineam meliorem: aut ſi commodius tibi putas, argenti pretium, quanto digna eſt.

3. Cui reſpondit Naboth: Propitius ſit mihi Dominus, ne dem hæreditatem patrum meorum tibi.

4. Venit ergo Achab in domum ſuam indignans, & frendens ſuper verbo, quod locutus fuerat ad eum Naboth Jezrahelites, dicens: Non dabo tibi hæreditatem patrum meorum. Et projiciens ſe in lectulum ſuum, avertit faciem ſuam ad parietem, & non comedit panem.

5. Ingreſſa eſt autem ad eum Jezabel uxor ſua, dixitque ei: Quid eſt hoc, unde anima tua contriſtata eſt? & quare non comedis panem?

6. Qui reſpondit ei: Locutus ſum Naboth Jezrahelitæ, & dixi ei: Da mihi vineam tuam, accepta pecunia: aut, ſi tibi placet, dabo tibi vineam meliorem pro ea. Et ille ait: Non dabo tibi vineam meam.

7. Dixit ergo ad eum Jezabel uxor ejus: Grandis auctoritatis es, & benè regis regnum Iſrael. Surge, & comede panem, & æquo animo eſto, ego dabo tibi vineam Naboth Jezrahelitæ.

8. Scripſit itaque litteras ex nomine Achab, & ſignavit eas annulo ejus, & miſit ad majores natu & optimates, qui erant in civitate ejus, & habitabant cum Naboth.

9. Litterarum autem hæc erat ſententia: Prædicate jejunium, & ſedere facite Naboth inter primos populi,

10. & ſubmittite, duos viros filios Belial contra eum, & falſum teſtimonium dicant: Benedixit Deum & regem: & educite eum, & lapidate, ſicque moriatur.

11. Fecerunt ergo cives ejus majores natu & optimates, qui habitabant cum eo in urbe, ſicut præceperat eis Jezabel, & ſicut ſcriptum erat in litteris quas miſerat ad eos:

12. Prædicaverunt jejunium, & ſedere fecerunt Naboth inter primos populi.

13. Et adductis duobus viris filiis diaboli, fecerunt eos ſedere contra eum: at illi, ſcilicet ut viri diabolici, dixerunt contra eum teſtimonium coram multitudine: Benedixit Naboth Deum & regem: quam ob rem eduxerunt eum extra civitatem, & lapidibus interfecerunt.

14. Miſeruntque ad Jezabel, dicentes: Lapidatus eſt Naboth, & mortuus eſt.

15. Factum eſt autem, cùm audiſſet Jezabel lapidatum Naboth, & mortuum, locuta eſt ad Achab: Surge, & poſſide vineam Naboth Jezrahelitæ, qui noluit tibi acquieſcere, & dare eam accepta pecunia: non enim vivit Naboth, ſed mortuus eſt.

16. Quod cùm audiſſet Achab, mortuum videlicet Naboth, ſurrexit, & deſcendebat in vineam Naboth Jezrahelitæ, ut poſſideret eam.

17. Factus eſt igitur ſermo Domini ad Eliam Thesbiten, dicens:

18. Surge, & deſcende in occurſum Achab regis Iſrael, qui eſt in Samaria: ecce ad vineam Naboth deſcendit, ut poſſideat eam:

19. & loqueris ad eum, dicens: Hæc dicit Dominus: Occidiſti, inſuper & poſſediſti. Et poſt hæc addes: Hæc dicit Dominus: ‖ In loco hoc, in quo linxerunt canes ſanguinem Naboth, lambent quoque ſanguinem tuum. ‖ Inf. 22. 38.

20. Et ait Achab ad Eliam: Num inveniſti me inimicum tibi? Qui dixit: Inveni, eò quòd venumdatus ſis, ut faceres malum in conſpectu Domini.

21. ‖ Ecce ego inducam ſuper te malum, ‖ 4. Reg. 9. 8.
& demetam poſteriora tua, & interficiam de Achab mingentem ad parietem, & clauſum & ultimum in Iſrael.

22. Et dabo domum tuam ſicut ‖ domum ‖ Sup. 15. 29.
Jeroboam filii Nabat, & ſicut domum ‖ ‖ Sup. 16. 3.

Baaſa filii Ahia: quia egiſti, ut me ad iracundiam provocares, & peccare feciſti Iſrael.

‖ 4. Reg. 9. 36. 23. ‖ Sed & de Jezabel locutus eſt Dominus, dicens: Canes comedent Jezabel in agro Jezrahel.

24. Si mortuus fuerit Achab in civitate, comedent eum canes: ſi autem mortuus fuerit in agro, comedent eum volucres cœli.

25. Igitur non fuit alter talis ſicut Achab, qui venumdatus eſt ut faceret malum in conſpectu Domini: concitavit enim eum Jezabel uxor ſua,

26. & abominabilis factus eſt, in tantum ut ſequeretur idola, quæ fecerant Amorrhæi, quos conſumpſit Dominus à facie filiorum Iſrael.

27. Itaque cùm audiſſet Achab ſermones iſtos, ſcidit veſtimenta ſua, & operuit cilicio carnem ſuam, jejunavitque & dormivit in ſacco, & ambulavit demiſſo capite.

28. Et factus eſt ſermo Domini ad Eliam Theſbiten, dicens:

29. Nonne vidiſti humiliatum Achab coram me? quia igitur humiliatus eſt mei cauſa, non inducam malum in diebus ejus, ſed ‖ in diebus filii ſui inferam malum domui ejus. 4. Reg. 9. 26.

CAPUT XXII.

Achab & Joſaphat reges, pſeudo-prophetarum vaticinio decepti, ad pugnam procedunt in Ramoth Galaad, ac vincuntur, occiſo Achab, qui Michæam vera prophetantem carcere incluſerat: impio Achab ſuccedit filius impius Ochozias, pio autem Joſaphat ſuccedit impius filius Joram.

Non pleni. 2. Par. 18. 1 Anno M. 3107. Ant. Chr. 897.

1. TRanſierunt igitur tres anni * abſque bello inter Syriam & Iſrael.

2. In anno autem tertio, deſcendit Joſaphat rex Juda ad regem Iſrael.

3. (Dixitque rex Iſrael ad ſervos ſuos: Ignoratis quòd noſtra ſit Ramoth Galaad, & negligimus tollere eam de manu regis Syriæ?)

4. Et ait ad Joſaphat: Venieſne mecum ad præliandum in Ramoth Galaad?

5. Dixitque Joſaphat ad regem Iſrael: Sicut ego ſum, ita & tu: populus meus, & populus tuus unum ſunt: & equites mei, equites tui. Dixitque Joſaphat ad regem Iſrael: Quære, oro te, hodie ſermonem Domini.

6. Congregavit ergo rex Iſrael prophetas, quadringentos circiter viros, & ait ad eos: Ire debeo in Ramoth Galaad ad bellandum, an quieſcere? Qui reſponderunt: Aſcende, & dabit eam Dominus in manu regis.

7. Dixit autem Joſaphat: Non eſt hìc propheta Domini quiſpiam, ut interrogemus per eum?

8. Et ait rex Iſrael ad Joſaphat: Remanſit vir unus, per quem poſſumus interrogare Dominum: ſed ego odi eum, quia non prophetat mihi bonum, ſed malum, Michæas filius Jemla. Cui Joſaphat ait: Ne loquaris ita rex.

9. Vocavit ergo rex Iſrael eunuchum quemdam, & dixit ei: Feſtina adducere Michæam filium Jemla.

10. Rex autem Iſrael, & Joſaphat rex Juda, ſedebant unuſquiſque in ſolio ſuo, veſtiti cultu regio, in area juxta oſtium portæ Samariæ, & univerſi prophetæ prophetabant in conſpectu eorum.

11. Fecit quoque ſibi Sedecias filius Chanaana cornua ferrea, & ait: Hæc dicit Dominus: His ventilabis Syriam, donec deleas eam.

12. Omneſque prophetæ ſimiliter prophetabant, dicentes: Aſcende in Ramoth Galaad, & vade proſperè, & tradet Dominus in manus regis.

13. Nuntius verò, qui ierat ut vocaret Michæam, locutus eſt ad eum, dicens: Ecce ſermones prophetarum ore uno regi bona prædicant: ſit ergo ſermo tuus ſimilis eorum, & loquere bona.

14. Cui Michæas ait: Vivit Dominus, quia quodcumque dixerit mihi Dominus, hoc loquar.

15. Venit itaque ad regem, & ait illi rex: Michæa, ire debemus in Ramoth Galaad ad præliandum, an ceſſare? Cui ille reſpondit: Aſcende, & vade proſperè, & tradet eam Dominus in manus regis.

16. Dixit autem rex ad eum: Iterum atque iterum adjuro te, ut non loquaris mihi niſi quod verum eſt, in nomine Domini.

17. Et ille ait: Vidi cunctum Iſrael diſperſum in montibus, quaſi oves non habentes paſtorem: ‖ & ait Dominus: Non habent iſti dominum: revertatur unuſquiſque in domum ſuam in pace. ‖ Num. 27. 17. Matth. 9. 36.

18. (Dixit ergo rex Iſrael ad Joſaphat: Numquid non dixi tibi, quia non prophetat mihi bonum, ſed ſemper malum?)

19. Ille verò addens, ait: Propterea audi ſermonem Domini: Vidi Dominum ſedentem ſuper ſolium ſuum, & omnem exercitum cœli aſſiſtentem ‖ ei à dextris & à ſiniſtris.

20. Et ait Dominus: Quis decipiet Achab regem Iſrael, ut aſcendat, & cadat in Ramoth Galaad? Et dixit unus verba hujuſcemodi, & alius aliter. ‖ Joel. 1. 6.

21. Egreſſus eſt autem ſpiritus, & ſtetit coram Domino, & ait: Ego decipiam illum. Cui locutus eſt Dominus: In quo?

22. Et ille ait: Egrediar, & ero ſpiritus mendax in ore omnium prophetarum ejus. Et dixit Dominus: Decipies, & prævalebis: ‖ egredere, & fac ita. ‖ Vide Matth. 8. 32. & Apoc. 20. 3.

23. Nunc igitur ecce dedit Dominus ſpiritum mendacii in ore omnium prophetarum tuorum, qui hic ſunt, & Dominus locutus eſt contra te malum.

24. Acceſſit autem Sedecias filius Chanaana, & percuſſit Michæam in maxillam, & dixit: Mene ergo dimiſit Spiritus Domini, & locutus eſt tibi?

25. Et ait Michæas: Viſurus es in die illa quando ingredieris cubiculum, intra cubiculum ut abſcondaris.

26. Et ait rex Iſrael: Tollite Michæam, & maneat apud Amon principem civitatis, & apud Joas filium Amelech,

27. & dicite eis: Hæc dicit rex: Mittite virum iſtum in carcerem, & ſuſtentate eum pane tribulationis, & aqua anguſtiæ, donec revertar in pace.

28. Dixitque Michæas: Si reverſus fueris in pace, non eſt locutus in me Dominus. Et ait: Audite populi omnes.

29. Aſcendit itaque rex Iſrael, & Joſaphat rex Juda in Ramoth Galaad.

30. Dixit itaque rex Iſrael ad Joſaphat:

Sume arma, & ingredere prælium, & induere veſtibus tuis. Porrò rex Iſrael mutavit habitum ſuum, & ingreſſus eſt bellum.

31. Rex autem Syriæ præceperat principibus curruum triginta duobus, dicens: Non pugnabitis contra minorem, & majorem quempiam, niſi contra regem Iſrael ſolum.

32. Cùm ergo vidiſſent principes curruum Joſaphat, ſuſpicati ſunt quòd ipſe eſſet rex Iſrael, & impetu facto pugnabant contra eum: & exclamavit Joſaphat.

33. Intellexeruntque principes curruum quòd non eſſet rex Iſrael, & ceſſaverunt ab eo.

34. Vir autem quidam tetendit arcum, in incertum ſagittam dirigens, & caſu percuſſit regem Iſrael inter pulmonem & ſtomachum. At ille dixit aurigæ ſuo: Verte manum tuam, & ejice me de exercitu, quia graviter vulneratus ſum.

35. Commiſſum eſt ergo prælium in die illa, & rex Iſrael ſtabat in curru ſuo contra Syros, & mortuus eſt veſpere: fluebat autem ſanguis plagæ in ſinum currus,

36. & præco inſonuit in univerſo exercitu antequam ſol occumberet, dicens: Unuſquiſque revertatur in civitatem, & in terram ſuam.

** Ann. M. 3107.* 37. Mortuus eſt autem rex *, & perlatus eſt in Samariam: ſepelieruntque regem in Samaria,

‖ Supr. 21. 19. 38. & ‖ laverunt currum ejus in piſcina Samariæ, & linxerunt canes ſanguinem ejus, & habenas laverunt, juxta verbum Domini quod locutus fuerat.

39. Reliqua autem ſermonum Achab, & univerſa quæ fecit, & domus eburnea, quam ædificavit, cunctarumque urbium, quas extruxit, nonne hæc ſcripta ſunt in Libro ſermonum dierum regum Iſrael?

40. Dormivit ergo Achab cum patribus ſuis, & regnavit Ochozias filius ejus pro eo.

41. Joſaphat verò filius Aſa regnare cœperat ſuper Judam anno * quarto Achab regis Iſrael. ** Ann. M. 3090. Ant. Chr. 914.*

42. Triginta quinque annorum erat cùm regnare cœpiſſet, & viginti quinque annis regnavit in Jeruſalem: nomen matris ejus Azuba filia Salai.

43. Et ambulavit in omni via Aſa patris ſui, & non declinavit ex ea: fecitque quod rectum erat in conſpectu Domini.

44. Verumtamen excelſa non abſtulit: adhuc enim populus ſacrificabat, & adolebat incenſum in excelſis.

45. Pacemque habuit Joſaphat cum rege Iſrael.

46. Reliqua autem verborum Joſaphat, & opera ejus, quæ geſſit, & prælia, nonne hæc ſcripta ſunt in Libro verborum dierum regum Juda?

47. Sed & reliquias effœminatorum, qui remanſerant in diebus Aſa patris ejus, abſtulit de terra.

48. Nec erat tunc rex conſtitutus in Edom.

49. Rex verò Joſaphat fecerat claſſes in mari, quæ navigarent in Ophir propter aurum: & ire non potuerunt, quia confractæ ſunt in Aſiongaber. *Ann. M. 3108. 2. Paral. 20. 36.*

50. Tunc ait Ochozias filius Achab ad Joſaphat: Vadant ſervi mei cum ſervis tuis in navibus. Et noluit Joſaphat.

51. Dormivitque * Joſaphat cum patribus ſuis, & ſepultus eſt cum eis in Civitate David patris ſui: regnavitque Joram filius ejus pro eo. ** Anno M. 3115. Ant. Chr. 889.*

52. Ochozias autem filius Achab regnare cœperat ſuper Iſrael in Samaria, anno ſeptimodecimo * Joſaphat regis Juda, regnavitque ſuper Iſrael duobus annis. † ** Ann. M. 3106. † Partim ſolus, partim cum patre ſuo.*

53. Et fecit malum in conſpectu Domini, & ambulavit in via patris ſui & matris ſuæ, & in via Jeroboam filii Nabat, qui peccare fecit Iſrael.

54. Servivit quoque Baal, & adoravit eum, & irritavit Dominum Deum Iſrael, juxta omnia quæ fecerat pater ejus.

LIBER QUARTUS REGUM,
SECUNDUM HEBRÆOS
MALACHIM SECUNDUS.

HIC LIBER *continet res geſtas ſexdecim Regum Juda & duodecim Regum Iſraelis. De* Elia *intereà mira quædam proſequitur. Multa inſuper addit de* Eliſeo *individuo ejus comite & ſucceſſore. Eſtque hiſtoria* 308. *annorum; ut in marginibus apparet, & in Chronologia noſtra fuſiùs clariùſque, Deo juvante, probabitur.*

ATQUE ITA *quatuor libri Regum per ſpatium* 569. *ann. extenduntur, ab anno ſcilicet* 2848. *adminiſtrationis Heli ſacerdotis* 1. *quo* Anna *effundebat animam coram Domino pro* Samuele *impetrando; ad annum* 3416. *Sedeciæ Regis undecimum, quo capta eſt Jeruſalem, incenſum Templum, & Juda tranſlatus de terra ſua.* 4. Reg. 25. *Idque ab inunctione Saulis* 508. *ab initio regni Davidis* 468. *ab decem tribuum diſtractione* 388. *ab Iſraelitici regni excidio* 134.

Pauca quædam præterea ſubjiciuntur de morte Godoliæ; *& evecto per Evilmerodachum Joachimo: quæ ſi præcisè hic ſpectentur, ad annos prædictos adhuc* 28. *adjicient, ut fiat ſumma annorum univerſæ hiſtoriæ his libris comprehenſæ* 597.

CAPUT PRIMUM.

Ochozias ſuper ægritudine ſua Beelzebub conſulere volens ab Elia increpatur, ac moriturus prædicitur: duos quinquagenarios principes ad Eliam miſſos ignis cæleſtis devorat cum ipſorum militibus, tertio principe ſua modeſtia ſervato, cum quo Elias ad Ochoziam deſcendit: cui mortuo, ſuccedit frater Joram.

*Anno M. 3108 Ant. Chr. 896.

1. PRÆVARICATUS eſt autem Moab in Iſrael, poſtquam mortuus eſt Achab.*
2. Ceciditque Ochozias per cancellos cœnaculi ſui, quod habebat in Samaria, & ægrotavit: miſitque nuntios, dicens ad eos: Ite, conſulite Beelzebub deum Accaron, utrum vivere queam de infirmitate mea hac.

3. Angelus autem Domini locutus eſt ad Eliam Thesbiten, dicens: Surge, & aſcende in occurſum nuntiorum regis Samariæ, & dices ad eos: Numquid non eſt Deus in Iſrael, ut eatis ad conſulendum Beelzebub deum Accaron?

4. Quam ob rem hæc dicit Dominus: De lectulo, ſuper quem aſcendiſti, non deſcendes, ſed morte morieris. Et abiit Elias.

5. Reverſique ſunt nuntii ad Ochoziam. Qui dixit eis: Quare reverſi eſtis?

6. At illi reſponderunt ei: Vir occurrit nobis, & dixit ad nos: Ite, & revertimini ad regem, qui miſit vos, & dicetis ei: Hæc dicit Dominus: Numquid, quia non erat Deus in Iſrael, mittis ut conſulatur Beelzebub deus Accaron? Idcircò de lectulo, ſuper quem aſcendiſti, non deſcendes, ſed morte morieris.

7. Qui dixit eis: Cujus figuræ & habitus eſt vir ille, qui occurrit vobis, & locutus eſt verba hæc?

8. At illi dixerunt: Vir piloſus, & zona pellicea accinctus renibus. Qui ait: Elias Theſbites eſt.

9. Miſitque ad eum quinquagenarium principem, & quinquaginta qui erant ſub eo. Qui aſcendit ad eum: ſedentique in vertice montis, ait: Homo Dei, rex præcepit ut deſcendas.

10. Reſpondenſque Elias, dixit quinquagenario: Si homo Dei ſum, deſcendat ignis de cœlo, & devoret te, & quinquaginta tuos. Deſcendit itaque ignis de cœlo, & devoravit eum, & quinquaginta qui erant cum eo.

11. Rurſumque miſit ad eum principem quinquagenarium alterum, & quinquaginta cum eo. Qui locutus eſt illi: Homo Dei, hæc dicit rex: Feſtina, deſcende.

12. Reſpondens Elias ait: Si homo Dei ego ſum, deſcendat ignis de cœlo, & devoret

ret te, & quinquaginta tuos. Deſcendit ergo ignis de cœlo, & devoravit illum, & quinquaginta ejus.

13. Iterum miſit principem quinquagenarium tertium, & quinquaginta qui erant cum eo. Qui cùm veniſſet, curvavit genua contra Eliam, & precatus eſt eum, & ait: Homo Dei, noli deſpicere animam meam, & animas ſervorum tuorum qui mecum ſunt.

14. Ecce deſcendit ignis de cœlo, & devoravit duos principes quinquagenarios primos, & quinquagenos, qui cum eis erant: ſed nunc obſecro ut miſerearis animæ meæ.

15. Locutus eſt autem Angelus Domini ad Eliam, dicens: Deſcende cum eo, ne timeas. Surrexit igitur, & deſcendit cum eo ad regem,

16. & locutus eſt ei: Hæc dicit Dominus: Quia miſiſti nuntios ad conſulendum Beelzebub deum Accaron, quaſi non eſſet Deus in Iſrael, à quo poſſes interrogare ſermonem, ideo de lectulo, ſuper quem aſcendiſti, non deſcendes, ſed morte morieris.

17. Mortuus eſt ergo juxta ſermonem Domini, quem locutus eſt Elias, & regnavit Jo-
* Anno M. 3108. Ant. Chr. 896. ram frater ejus pro eo, anno *ſecundo Joram filii Joſaphat regis Judæ: non enim habebat filium.

18. Reliqua autem verborum Ochoziæ, quæ operatus eſt, nonne hæc ſcripta ſunt in Libro ſermonum dierum regum Iſrael?

CAPUT II.

Eliſeus individuus Eliæ comes, Jordanem, aqua Eliæ pallio diviſa, cum illo tranſit; Elia autem in cœlum igneo curru rapto, duplicem ejus ſpiritum accipit, ac pallio Eliæ rurſum Jordanis aquas dividit. Elias quæſitus non invenitur: aquæ Jericho ac terræ ſterilitas immiſſo per Eliſeum ſale ſanantur: puerique Eliſeum irridentes, ab urſis lacerantur.

Eodem ann. 3108. Ant. Chr. 896. 1. FActum eſt autem, cùm levare vellet Dominus Eliam per turbinem in cœlum, ibant Elias & Eliſeus de Galgalis.

2. Dixitque Elias ad Eliſeum: Sede hic, quia Dominus miſit me uſque in Bethel. Cui ait Eliſeus: Vivit Dominus, & vivit anima tua, quia non derelinquam te. Cùmque deſcendiſſent Bethel,

3. egreſſi ſunt filii prophetarum, qui erant in Bethel, ad Eliſeum, & dixerunt ei: Numquid noſti, quia hodie Dominus tollet dominum tuum à te? Qui reſpondit: Et ego novi: ſilete.

4. Dixit autem Elias ad Eliſeum: Sede hic, quia Dominus miſit me in Jericho. Et ille ait: Vivit Dominus, & vivit anima tua, quia non derelinquam te. Cùmque veniſſent Jericho,

5. acceſſerunt filii prophetarum, qui erant in Jericho, ad Eliſeum, & dixerunt ei: Numquid noſti quia Dominus hodie tollet dominum tuum à te? Et ego novi: ſilete.

6. Dixit autem ei Elias: Sede hic, quia Dominus miſit me uſque ad Jordanem. Qui ait: Vivit Dominus, & vivit anima tua, quia non derelinquam te. Ierunt igitur ambo pariter,

7. & quinquaginta viri de filiis prophetarum ſecuti ſunt eos, qui & ſteterunt è contrà longè: illi autem ambo ſtabant ſuper Jordanem.

8. Tulitque Elias pallium ſuum, & involvit illud, & percuſſit aquas, quæ diviſæ ſunt in utramque partem, & tranſierunt ambo per ſiccum.

9. Cùmque tranſiſſent, Elias dixit ad Eliſeum: Poſtula quod vis ut faciam tibi, antequam tollar à te. Dixitque Eliſeus: Obſecro ut fiat in me duplex ſpiritus tuus.

10. Qui reſpondit: Rem difficilem poſtulaſti: attamen ſi videris me, quando tollar à te, erit tibi quod petiſti: ſi autem non videris, non erit.

11. Cùmque pergerent, & incedentes ſermocinarentur, ecce currus igneus, & equi
ignei diviſerunt utrumque: & ‖ aſcendit E- ‖ Eccli. 48. 13. 1. Mach. 2. 58.
lias per turbinem in cœlum,

12. Eliſeus autem videbat, & clamabat: Pater mi, pater mi, currus Iſrael, & auriga ejus. Et non vidit eum amplius: apprehenditque veſtimenta ſua, & ſcidit illa in duas partes.

13. Et levavit pallium Eliæ, quod ceciderat ei: reverſuſque ſtetit ſuper ripam Jordanis,

14. & pallio Eliæ, quod ceciderat ei, percuſſit aquas, & non ſunt diviſæ, & dixit: Ubi eſt Deus Eliæ etiam nunc? percuſſitque aquas, & diviſæ ſunt huc atque illuc, & tranſiit Eliſeus.

15. Videntes autem filii prophetarum, qui erant in Jericho è contrà, dixerunt: Requievit ſpiritus Eliæ ſuper Eliſeum. Et venientes in occurſum ejus, adoraverunt eum proni in terram,

16. dixeruntque illi: Ecce, cum ſervis tuis ſunt quinquaginta viri fortes, qui poſſunt ire, & quærere dominum tuum, ne fortè tulerit eum Spiritus Domini, & projecerit eum in unum montium, aut in unam vallium. Qui ait: Nolite mittere.

17. Coegeruntque eum, donec acquieſceret, & diceret: Mittite. Et miſerunt quinquaginta viros: qui cùm quæſiſſent tribus diebus, non invenerunt.

18. Et reverſi ſunt ad eum: at ille habitabat in Jericho, & dixit eis: Numquid non dixi vobis: Nolite mittere?

19. Dixerunt quoque viri civitatis ad Eliſeum: Ecce habitatio civitatis hujus optima eſt, ſicut tu ipſe domine perſpicis: ſed aquæ peſſimæ ſunt, & terra ſterilis.

20. At ille ait: Afferte mihi vas novum, & mittite in illud ſal. Quod cùm attuliſſent,

21. egreſſus ad fontem aquarum, miſit in illum ſal, & ait: Hæc dicit Dominus: Sanavi aquas has, & non erit ultrà in eis mors, neque ſterilitas.

22. Sanatæ ſunt ergo aquæ uſque in diem hanc, juxta verbum Eliſei, quod locutus eſt.

23. Aſcendit autem inde in Bethel: Cùmque aſcenderet per viam, pueri parvi egreſſi ſunt de civitate, & illudebant ei, dicentes: Aſcende calve, aſcende calve.

24. Qui cùm reſpexiſſet, vidit eos, & maledixit eis in nomine Domini: egreſſique ſunt duo urſi de ſaltu, & laceraverunt ex eis quadraginta duos pueros.

25. Abiit autem inde in montem Carmeli, & inde reverſus eſt in Samariam.

CAPUT III.

Ob prævaricatum à rege Moab fœdus quod cum rege Iſrael habebat, aſcendunt adverſus illum rex Iſrael, rex Juda, & rex Edom; quibus Dominus per Eliſeum aquam ſine pluvia promittit, & victoriam de rege Moab, qui ſuum primogenitum immolat.

* Deſinente ann. M. 3108. Ant. Chr. 896.

1. JOram verò filius Achab regnavit ſuper Iſrael in Samaria anno decimo octavo * Joſaphat regis Judæ. Regnavitque duodecim annis.

2. Et fecit malum coram Domino, ſed non ſicut pater ſuus & mater: tulit enim ſtatuas Baal, quas fecerat pater ejus.

3. Verumtamen in peccatis Jeroboam filii Nabat, qui peccare fecit Iſrael, adhæſit, nec receſſit ab eis.

4. Porrò Meſa rex Moab, nutriebat pecora multa, & ſolvebat regi Iſrael centum millia agnorum, & centum millia arietum cum velleribus ſuis.

5. Cùmque mortuus fuiſſet Achab, prævaricatus eſt fœdus, quod habebat cum rege Iſrael.

6. Egreſſus eſt igitur rex Joram in die illa de Samaria, & recenſuit univerſum Iſrael.

7. Miſitque ad Joſaphat regem Juda, dicens: Rex Moab receſſit à me, veni mecum contra eum ad prælium. Qui reſpondit: Aſcendam: qui meus eſt, tuus eſt: populus meus, populus tuus; & equi mei, equi tui.

8. Dixitque: Per quam viam aſcendemus? At ille reſpondit: Per deſertum Idumææ.

* Anno M. 3109. Ant. Chr. 895.

9. Perrexerunt * igitur rex Iſrael, & rex Juda, & rex Edom, & circuierunt per viam ſeptem dierum, nec erat aqua exercitui, & jumentis, quæ ſequebantur eos.

10. Dixitque rex Iſrael: Heu heu heu, congregavit nos Dominus tres reges, ut traderet in manus Moab.

11. Et ait Joſaphat: Eſtne hic propheta Domini, ut deprecemur Dominum per eum? Et reſpondit unus de ſervis regis Iſrael: Eſt hic Eliſeus filius Saphat, qui fundebat aquam ſuper manus Eliæ.

12. Et ait Joſaphat: Eſt apud eum ſermo Domini. Deſcenditque ad eum rex Iſrael, & Joſaphat rex Juda, & rex Edom.

13. Dixit autem Eliſeus ad regem Iſrael: Quid mihi & tibi eſt? vade ad prophetas patris tui, & matris tuæ. Et ait illi rex Iſrael: Quare congregavit Dominus tres reges hos, ut traderet eos in manus Moab?

14. Dixitque ad eum Eliſeus: Vivit Dominus exercituum, in cujus conſpectu ſto, quòd ſi non vultum Joſaphat regis Judæ erubeſcerem, non attendiſſem quidem te, nec reſpexiſſem.

15. Nunc autem adducite mihi pſaltem. Cùmque caneret pſaltes, facta eſt ſuper eum manus Domini, & ait:

16. Hæc dicit Dominus: Facite alveum torrentis hujus foſſas, & foſſas.

17. Hæc enim dicit Dominus: Non videbitis ventum, neque pluviam: & alveus iſte replebitur aquis, & bibetis vos, & familiæ veſtræ, & jumenta veſtra.

18. Parumque eſt hoc in conſpectu Domini: inſuper tradet etiam Moab in manus veſtras.

19. Et percutietis omnem civitatem munitam, & omnem urbem electam, & univerſum lignum fructiferum ſuccidetis, cunctoſque fontes aquarum obturabitis, & omnem agrum egregium operietis lapidibus.

20. Factum eſt igitur manè, quando ſacrificium offerri ſolet, & ecce aquæ veniebant per viam Edom, & repleta eſt terra aquis.

21. Univerſi autem Moabitæ audientes quòd aſcendiſſent reges ut pugnarent adverſum eos, convocaverunt omnes qui accincti erant balteo deſuper, & ſteterunt in terminis.

22. Primoque manè ſurgentes, & orto jam ſole ex adverſo aquarum, viderunt Moabitæ è contra aquas rubras quaſi ſanguinem,

23. dixeruntque: Sanguis gladii eſt: pugnaverunt reges contra ſe, & cæſi ſunt mutuò: nunc perge ad prædam Moab.

24. Perrexeruntque in caſtra Iſrael: porrò conſurgens Iſrael, percuſſit Moab: at illi fugerunt coram eis. Venerunt igitur qui vicerant, & percuſſerunt Moab,

25. & civitates deſtruxerunt: & omnem agrum optimum, mittentes ſinguli lapides, repleverunt: & univerſos fontes aquarum obturaverunt: & omnia ligna fructifera ſucciderunt, ita ut muri tantùm fictiles remanerent: & circumdata eſt civitas à fundibulariis, & magna ex parte percuſſa.

26. Quod cùm vidiſſet rex Moab, prævaluiſſe ſcilicet hoſtes, tulit ſecum ſeptingentos viros educentes gladium, ut irrumperent ad regem Edom: & non potuerunt.

27. Arripienſque filium ſuum * primogenitum, qui regnaturus erat pro eo, obtulit holocauſtum ſuper murum: & facta eſt indignatio magna in Iſrael, ſtatimque receſſerunt ab eo, & reverſi ſunt in terram ſuam.

* Ambiguum eſt in Hebr. ut poſſis vertere *ſuum* vel *ejus*, i. regis Idumææ, quò quidam referunt quod dicitur *Amos* 2. 1.

CAPUT IV.

Eliſeus viduæ pauperculæ oleum impetrat quo ſolvat creditoribus; Sunamitidi hoſpitæ ſuæ filium, quem poſteà mortuum ſuſcitat; farina quoque pulmento infuſa, ipſius aufert amaritudinem, & paucis panibus multos ſatiat.

Anno M. 3109. Ant. Chr. 895. ‡ Fer. 3. post Dom. 3. Quadr.

1. ‡ MUlier autem quædam de uxoribus prophetarum clamabat ad Eliſeum, dicens: Servus tuus vir meus mortuus eſt, & tu noſti quia ſervus tuus fuit timens Dominum: & ecce creditor venit ut tollat duos filios meos ad ſerviendum ſibi.

2. Cui dixit Eliſeus: Quid vis ut faciam tibi? Dic mihi, quid habes in domo tua? At illa reſpondit: Non habeo ancilla tua quidquam in domo mea, niſi parum olei, quo ungar.

3. Cui ait: Vade, pete mutuo ab omnibus vicinis tuis vaſa vacua non pauca.

4. Et ingredere, & claude oſtium tuum, cùm intrinſecus fueris tu, & filii tui: & mitte inde in omnia vaſa hæc: & cùm plena fuerint, tolles.

5. Ivit itaque mulier, & clauſit oſtium ſuper ſe, & ſuper filios ſuos: illi offerebant vaſa, & illa infundebat.

6. Cùm-

6. Cùmque plena fuiſſent vaſa, dixit ad filium ſuum: Affer mihi adhuc vas. Et ille reſpondit: Non habeo. Stetitque oleum.

7. Venit autem illa, & indicavit homini Dei. Et ille; Vade, inquit, vende oleum, & redde creditori tuo: tu autem, & filii tui vivite de reliquo.

8. Facta eſt autem quædam dies, & tranſibat Eliſeus per Sunam: erat autem ibi mulier magna, quæ tenuit eum ut comederet panem: cùmque frequenter inde tranſiret, divertebat ad eam ut comederet panem.

9. Quæ dixit ad virum ſuum: Animadverto quòd vir Dei ſanctus eſt iſte, qui tranſit per nos frequenter.

10. Faciamus ergo ei cœnaculum parvum, & ponamus ei in eo lectulum, & menſam, & ſellam, & candelabrum, ut cùm venerit ad nos, maneat ibi.

11. Facta eſt ergo dies quædam, & veniens divertit in cœnaculum, & requievit ibi.

12. Dixitque ad Giezi puerum ſuum: Voca Sunamitidem iſtam. Qui cùm vocaſſet eam, & illa ſtetiſſet coram eo,

13. dixit ad puerum ſuum: Loquere ad eam: Ecce, ſedulè in omnibus miniſtraſti nobis, quid vis ut faciam tibi? Numquid habes negotium, & vis ut loquar regi, ſive principi militiæ? Quæ reſpondit: In medio populi mei habito.

14. Et ait: Quid ergo vult ut faciam ei? Dixitque Giezi: Ne quæras: filium enim non habet, & vir ejus ſenex eſt.

15. Præcepit itaque ut vocaret eam: quæ cùm vocata fuiſſet, & ſtetiſſet ante oſtium,

16. dixit ad eam: In tempore iſto, & in hac eadem hora, ſi vita comes fuerit, habebis in utero filium. At illa reſpondit: Noli quæſo domine mi, vir Dei, noli mentiri ancillæ tuæ.

17. Et concepit mulier, & peperit filium, in tempore, * & in hora eadem, qua dixerat Eliſeus.

* Ann. M. 3110.

18. Crevit autem puer. Et cùm eſſet quædam dies, & egreſſus † iſſet ad patrem ſuum, ad meſſores,

† Tunc annorum 3. ut patet ex cap. 8. Ergo ann. M. 3113.

19. ait patri ſuo: Caput meum doleo, caput meum doleo. At ille dixit puero: Tolle, & duc eum ad matrem ſuam.

20. Qui cùm tuliſſet, & duxiſſet eum ad matrem ſuam, poſuit eum illa ſuper genua ſua, uſque ad meridiem, & mortuus eſt.

21. Aſcendit autem, & collocavit eum ſuper lectulum hominis Dei, & clauſit oſtium: & egreſſa,

22. vocavit virum ſuum, & ait: Mitte mecum, obſecrò, unum de pueris, & aſinam, ut excurram uſque ad hominem Dei, & revertar.

23. Qui ait illi: Quam ob cauſam vadis ad eum? hodie non ſunt Calendæ, neque Sabbatum. Quæ reſpondit: Vadam.

24. Stravitque aſinam, & præcepit puero: Mina, & propera, ne mihi moram facias in eundo: & hoc age quod præcipio tibi.

25. Profecta eſt igitur, & ‡ venit ad virum Dei in montem Carmeli: cùmque vidiſſet eam vir Dei è contra, ait ad Giezi puerum ſuum: Ecce Sunamitis illa.

‡ FER. 5. POST DOM. 4. QUADR.

26. Vade ergo in occurſum ejus, & dic ei: Rectène agitur circa te, & circa virum tuum, & circa filium tuum? Quæ reſpondit: Rectè.

27. Cùmque veniſſet ad virum Dei in montem, apprehendit pedes ejus: & acceſſit Giezi ut amoveret eam. Et ait homo Dei: Dimitte illam: anima enim ejus in amaritudine eſt, & Dominus celavit à me, & non indicavit mihi.

28. Quæ dixit illi: Numquid petivi filium à domino meo? numquid non dixi tibi: Ne illudas me?

29. Et ille ait ad Giezi: Accinge lumbos tuos, & tolle baculum meum in manu tua, & vade. Si occurrerit tibi homo, non ſalutes eum: & ſi ſalutaverit te quiſpiam, non reſpondeas illi: & pones baculum meum ſuper faciem pueri.

30. Porrò mater pueri ait: Vivit Dominus, & vivit anima tua, non dimittam te. Surrexit ergo, & ſecutus eſt eam.

31. Giezi autem præceſſerat ante eos, & poſuerat baculum ſuper faciem pueri, & non erat vox, neque ſenſus: reverſuſque eſt in occurſum ejus, & nuntiavit ei, dicens: Non ſurrexit puer.

32. Ingreſſus eſt ergo Eliſeus domum, & ecce puer mortuus jacebat in lectulo ejus:

33. Ingreſſuſque clauſit oſtium ſuper ſe, & ſuper puerum: & oravit ad Dominum.

34. Et aſcendit, & incubuit ſuper puerum: poſuitque os ſuum ſuper os ejus, & oculos ſuos ſuper oculos ejus, & manus ſuas ſuper manus ejus: & incurvavit ſe ſuper eum, & calefacta eſt caro pueri.

35. At ille reverſus, deambulavit in domo, ſemel huc atque illuc: & aſcendit, & incubuit ſuper eum: & oſcitavit puer ſepties, aperuitque oculos.

36. At ille vocavit Giezi, & dixit ei: Voca Sunamitidem hanc. Quæ vocata, ingreſſa eſt ad eum. Qui ait: Tolle filium tuum.

37. Venit illa, & corruit ad pedes ejus, & adoravit ſuper terram: tulitque filium ſuum, & egreſſa eſt,

38. & Eliſeus reverſus eſt in Galgala. Erat autem fames * in terra, & filii prophetarum habitabant coràm eo: dixitque uni de pueris ſuis: Pone ollam grandem, & coque pulmentum filiis prophetarum.

* Illa ſcilicet annorum 7. de qua cap. 8. quæ jam erat inchoata.

39. Et egreſſus eſt unus in agrum ut colligeret herbas agreſtes: invenitque quaſi vitem ſylveſtrem, & collegit ex ea colocynthidas agri, & implevit pallium ſuum, & reverſus concidit in ollam pulmenti: neſciebat enim quid eſſet.

40. Infuderunt ergo ſociis, ut comederent: cùmque guſtaſſent de coctione, clamaverunt, dicentes: Mors in olla vir Dei. Et non potuerunt comedere.

41. At ille, Afferte, inquit, farinam. Cùmque tuliſſent, miſit in ollam, & ait: Infunde turbæ, ut comedant. Et non fuit amplius quidquam amaritudinis in olla.

42. Vir autem quidam venit de Baalſaliſa deferens viro Dei panes primitiarum, viginti panes hordeaceos, & frumentum novum in pera ſua. At ille dixit: Da populo, ut comedat.

43. Reſponditque ei miniſter ejus: Quantum eſt hoc, ut apponam centum viris? Rurſum ille ait: Da populo, ut comedat: hæc enim dicit Dominus: Comedent, & ſupererit.

44. Poſuit itaque coram eis: qui comederunt, & ſuperfuit juxta verbum Domini.

CAPUT V.

Scidit rex Iſrael veſtimenta ſua, quòd juſſiſſet rex Syriæ ut Naaman leproſum curaret; quem Eliſeus ſeptena in Jordane lotione mundat à lepra, quæ Giezi propter munera ſuſcepta, ab Eliſeo ſpreta, perpetuò adhæſit.

‡ Fer. 2 post Dom. 3. Quadr. 1. ‡ NAaman princeps militiæ regis Syriæ, erat vir magnus apud dominum ſuum, & honoratus: per illum enim dedit Dominus ſalutem Syriæ: erat autem vir fortis & dives, ſed leproſus.

2. Porrò de Syria egreſſi fuerant latrunculi, & captivam duxerant de Terra Iſrael puellam parvulam, quæ erat in obſequio uxoris Naaman,

3. quæ ait ad dominam ſuam: Utinam fuiſſet dominus meus ad prophetam, qui eſt in Samaria: profectò curaſſet eum à lepra, quam habet.

4. Ingreſſus eſt itaque Naaman ad dominum ſuum, & nuntiavit ei, dicens: Sic & ſic locuta eſt puella de Terra Iſrael.

5. Dixitque ei rex Syriæ: Vade, & mittam litteras ad regem Iſrael. Qui cùm profectus eſſet, & tuliſſet ſecum decem talenta argenti, & ſex millia aureos, & decem mutatoria veſtimentorum,

6. detulit litteras ad regem Iſrael, in hæc verba: Cùm acceperis epiſtolam hanc, ſcito quòd miſerim ad te Naaman ſervum meum, ut cures eum à lepra ſua.

7. Cùmque legiſſet rex Iſrael litteras, ſcidit veſtimenta ſua, & ait: Numquid Deus ego ſum, ut occidere poſſim, & vivificare, quia iſte miſit ad me, ut curem hominem à lepra ſua? Animadvertite, & videte quòd occaſiones quærat adverſum me.

8. Quod cùm audiſſet Eliſeus vir Dei, ſcidiſſe videlicet regem Iſrael veſtimenta ſua, miſit ad eum, dicens: Quare ſcidiſti veſtimenta tua? veniat ad me, & ſciat eſſe prophetam in Iſrael.

9. Venit ergo Naaman cum equis & curribus, & ſtetit ad oſtium domus Eliſei:

10. Miſitque ad eum Eliſeus nuntium, dicens: Vade, & lavare ſepties in Jordane, & recipiet ſanitatem caro tua, atque mundaberis.

11. Iratus Naaman recedebat, dicens: Putabam quòd egrederetur ad me, & ſtans invocaret nomen Domini Dei ſui, & tangeret manu ſua locum lepræ, & curaret me.

12. Numquid non meliores ſunt Abana & Pharphar fluvii Damaſci omnibus aquis Iſrael, ut laver in eis, & munder? Cùm ergo vertiſſet ſe, & abiret indignans,

13. acceſſerunt ad eum ſervi ſui, & locuti ſunt ei: Pater, & ſi rem grandem dixiſſet tibi propheta, certè facere debueras: quantò magis quia nunc dixit tibi: Lavare, & mundaberis?

‖ Luc. 4. 27. 14. ‖ Deſcendit, & lavit in Jordane ſepties juxta ſermonem viri Dei, & reſtituta eſt caro ejus, ſicut caro pueri parvuli, & mundatus eſt.

15. Reverſuſque ad virum Dei cum univerſo comitatu ſuo, venit, & ſtetit coram eo, & ait: Verè ſcio quòd non ſit alius Deus in univerſa terra, niſi tantùm in Iſrael. Obſecro itaque ut accipias benedictionem à ſervo tuo.

16. At ille reſpondit: Vivit Dominus, ante quem ſto, quia non accipiam. Cùmque vim faceret, penitus non acquievit.

17. Dixitque Naaman: Ut vis: ſed, obſecro, concede mihi ſervo tuo, ut tollam onus duorum burdonum de terra: non enim faciet ultrà ſervus tuus holocauſtum, aut victimam diis alienis, niſi Domino.

18. Hoc autem ſolum eſt, de quo depreceris Dominum pro ſervo tuo; quando ingredietur dominus meus templum Remmon, ut adoret: & illo innitente ſuper manum meam, ſi adoravero in templo Remmon, adorante eo in eodem loco, ut ignoſcat mihi Dominus ſervo tuo pro hac re.

19. Qui dixit ei: Vade in pace. Abiit ergo ab eo electo terræ tempore.

20. Dixitque Giezi puer viri Dei: Pepercit Dominus meus Naaman Syro iſti, ut non acciperet ab eo quæ attulit: vivit Dominus quia curram poſt eum, & accipiam ab eo aliquid.

21. Et ſecutus eſt Giezi poſt tergum Naaman: quem cùm vidiſſet ille currentem ad ſe, deſiliit de curru in occurſum ejus, & ait: Rectène ſunt omnia?

22. Et ille ait; Rectè. Dominus meus miſit me ad te, dicens: Modò venerunt ad me duo adoleſcentes de monte Ephraim, ex filiis prophetarum: da eis talentum argenti, & veſtes mutatorias duplices.

23. Dixitque Naaman: Melius eſt ut accipias duo talenta. Et coegit eum, ligavitque duo talenta argenti in duobus ſaccis, & duplicia veſtimenta, & impoſuit duobus pueris ſuis, qui & portaverunt coram eo.

24. Cùmque veniſſet jam veſperi, tulit de manu eorum, & repoſuit in domo, dimiſitque viros, & abierunt.

25. Ipſe autem ingreſſus, ſtetit coram domino ſuo. Et dixit Eliſeus: Unde venis Giezi? Qui reſpondit: Non ivit ſervus tuus quoquam.

26. At ille ait: Nonne cor meum in præſenti erat, quando reverſus eſt homo de curru ſuo in occurſum tui? Nunc igitur accepiſti argentum, & accepiſti veſtes, ut emas oliveta, & vineas, & oves, & boves, & ſervos, & ancillas.

27. Sed & lepra Naaman adhærebit tibi, & ſemini tuo, uſque in ſempiternum. Et egreſſus eſt ab eo leproſus quaſi nix.

CAUPT VI.

Eliſeus ferrum ſecuris natare facit, regis Syriæ milites ducuntur excæcati in Samariam ab Eliſeo, quem ob regis ſui ſecreta regi Iſrael patefacta capere nitebantur: ac poſtmodùm Syris obſidentibus Samariam, matres ob inediam filios ſuos comedunt, propter quod Eliſeus à rege jubetur occidi.

1. DIxerunt autem filii prophetarum ad Eliſeum: Ecce locus, in quo habitamus coram te, anguſtus eſt nobis. Anno M. 3195.

2. Eamus uſque ad Jordanem, & tollant ſinguli de ſylva materias ſingulas, ut ædificemus nobis ibi locum ad habitandum. Qui dixit: Ite.

3. Et ait unus ex illis: Veni ergo & tu cum ſervis tuis. Reſpondit: Ego veniam.

4. Et abiit cum eis. Cùmque veniſſent ad Jordanem, cædebant ligna.

5. Accidit autem, ut cùm unus materiam ſuccidiſſet, caderet ferrum ſecuris in aquam: exclamavitque ille, & ait: Heu heu heu domine mi, & hoc ipſum mutuo acceperam.

6. Dixit autem homo Dei: Ubi cecidit? At ille monſtravit ei locum. Præcidit ergo lignum, & miſit illuc: natavitque ferrum,

7. & ait: Tolle. Qui extendit manum, & tulit illud.

8. Rex autem Syriæ pugnabat contra Iſrael, conſiliumque iniit cum ſervis ſuis, dicens: In loco illo & illo ponamus inſidias.

9. Miſit itaque vir Dei ad regem Iſrael, dicens: Cave ne tranſeas in locum illum: quia ibi Syri in inſidiis ſunt.

10. Miſit itaque rex Iſrael ad locum, quem dixerat ei vir Dei, & præoccupavit eum, & obſervavit ſe ibi non ſemel neque bis.

11. Conturbatumque eſt cor regis Syriæ pro hac re: & convocatis ſervis ſuis, ait: Quare non indicatis mihi quis proditor mei ſit apud regem Iſrael?

12. Dixitque unus ſervorum ejus: Nequaquam domine mi rex, ſed Eliſeus propheta, qui eſt in Iſrael, indicat regi Iſrael omnia verba quæcumque locutus fueris in conclavi tuo.

13. Dixitque eis: Ite, & videte ubi ſit: ut mittam, & capiam eum. Annuntiaveruntque ei, dicentes: Ecce in Dothan.

Anno M. 3116. 14. Miſit ergo illuc equos & currus, & robur exercitus: qui cùm veniſſent nocte, circumdederunt civitatem.

15. Conſurgens autem diluculo miniſter viri Dei, egreſſus, vidit exercitum in circuitu civitatis, & equos & currus: nuntiavitque ei, dicens: Heu heu heu, domine mi, quid faciemus?

16. At ille reſpondit: Noli timere: plures enim nobiſcum ſunt, quàm cum illis.

17. Cùmque oraſſet Eliſeus, ait: Domine, aperi oculos hujus, ut videat. Et aperuit Dominus oculos pueri, & vidit: & ecce mons plenus equorum, & curruum igneorum, in circuitu Eliſei.

18. Hoſtes verò deſcenderunt ad eum: porrò Eliſeus oravit ad Dominum, dicens: Percute, obſecro, gentem hanc cæcitate. Percuſſitque eos Dominus, ne viderent, juxta verbum Eliſei.

19. Dixit autem ad eos Eliſeus: Non eſt hæc via, neque iſta eſt civitas: ſequimini me, & oſtendam vobis virum, quem quæritis. Duxit ergo eos in Samariam:

20. cùmque ingreſſi fuiſſent in Samariam, dixit Eliſeus: Domine aperi oculos iſtorum, ut videant. Aperuitque Dominus oculos eorum, & viderunt ſe eſſe in medio Samariæ.

21. Dixitque rex Iſrael ad Eliſeum, cùm vidiſſet eos: Numquid percutiam eos, pater mi?

22. At ille ait: Non percuties: neque enim cepiſti eos gladio, & arcu tuo, ut percutias: ſed pone panem, & aquam coram eis, ut comedant & bibant, & vadant ad dominum ſuum.

23. Appoſitaque eſt eis ciborum magna præparatio, & comederunt & biberunt, & dimiſit eos, abieruntque ad dominum ſuum, & ultrà non venerunt latrones Syriæ in Terram Iſrael.

24. Factum eſt autem poſt hæc, congregavit Benadad rex Syriæ, univerſum exercitum ſuum, & aſcendit, & obſidebat Samariam. Anno M. 3117.

25. Factaque eſt fames magna in Samaria: & tamdiu obſeſſa eſt, donec venumdaretur caput aſini octoginta argenteis, & quarta pars cabi ſtercoris columbarum quinque argenteis.

26. Cùmque rex Iſrael tranſiret per murum, mulier quædam exclamavit ad eum, dicens: Salva me Domine mi rex.

27. Qui ait: Non te ſalvat Dominus: unde te poſſum ſalvare? de area, vel de torculari? Dixitque ad eam rex: Quid tibi vis? quæ reſpondit:

28. Mulier iſta dixit mihi: Da filium tuum, ut comedamus eum hodie, & filium meum comedemus cras.

29. Coximus ergo filium meum, & comedimus. Dixitque ei die altera: Da filium tuum, ut comedamus eum. Quæ abſcondit filium ſuum.

30. Quod cùm audiſſet rex, ſcidit veſtimenta ſua, & tranſibat per murum. Viditque omnis populus cilicium, quo veſtitus erat ad carnem intrinſecus.

31. Et ait rex: Hæc mihi faciat Deus, & hæc addat, ſi ſteterit caput Eliſei filii Saphat ſuper ipſum hodie.

32. Eliſeus autem ſedebat in domo ſua, & ſenes ſedebant cum eo. Præmiſit itaque virum: & antequam veniret nuntius ille, dixit ad ſenes: Numquid ſcitis quòd miſerit filius homicidæ hic, ut præcidatur caput meum? Videte ergo, cùm venerit nuntius, claudite oſtium, & non ſinatis eum introire: ecce enim ſonitus pedum domini ejus poſt eum eſt.

33. Adhuc illo loquente eis, apparuit nuntius, qui veniebat ad eum. Et ait: Ecce, tantum malum à Domino eſt: quid ampliùs expectabo à Domino?

CAPUT VII.

Eliſeus in Samaria prædicit frumenti abundantiam: quam leproſi quatuor in Samaria annuntiant, territis à Deo Syris, ac omnibus relictis obſidionem ſolventibus; dux autem Eliſei verbo incredulus, à turba conculcatur in porta Samariæ.

1. DIxit autem Eliſeus: Audite verbum Domini: Hæc dicit Dominus: In tempore hoc cras modius ſimilæ uno ſtatere erit, & duo modii hordei ſtatere uno, in porta Samariæ. Anno M. 3119.

2. Reſpondens unus de ducibus, ſuper cujus manu rex incumbebat, homini Dei, ait: Si Dominus fecerit etiam cataractas in cœlo, numquid poterit eſſe quod loqueris? Qui ait: Videbis oculis tuis, & inde non comedes.

3. Quatuor ergo viri erant leproſi juxta introitum portæ: qui dixerunt ad invicem: Quid hìc eſſe volumus donec moriamur?

4. ſive ingredi voluerimus civitatem, fame moriemur: ſive manſerimus hìc, moriendum nobis eſt: venite ergo, & transfugiamus ad caſtra Syriæ. Si pepercerint nobis,

bis,

bis, vivemus : ſi autem occidere voluerint, nihilominus moriemur.

5. Surrexerunt ergo veſperi, ut venirent ad caſtra Syriæ. Cùmque veniſſent ad principium caſtrorum Syriæ, nullum ibidem reperverunt.

6. Siquidem Dominus ſonitum audire fecerat in caſtris Syriæ, curruum & equorum, & exercitus plurimi : dixeruntque ad invicem : Ecce mercede conduxit adverſum nos rex Iſrael reges Hethæorum & Ægyptiorum, & venerunt ſuper nos.

7. Surrexerunt ergo, & fugerunt in tenebris, & dereliquerunt tentoria ſua, & equos & aſinos in caſtris, fugeruntque, animas tantùm ſuas ſalvare cupientes.

8. Igitur cùm veniſſent leproſi illi ad principium caſtrorum, ingreſſi ſunt unum tabernaculum, & comederunt, & biberunt : tuleruntque inde argentum, & aurum, & veſtes, & abierunt, & abſconderunt : & rurſum reverſi ſunt ad aliud tabernaculum, & inde ſimiliter auferentes abſconderunt.

9. Dixeruntque ad invicem : Non rectè facimus : hæc enim dies boni nuntii eſt. Si tacuerimus, & noluerimus nuntiare uſque manè, ſceleris arguemur : venite, eamus, & nuntiemus in aula regis.

10. Cùmque veniſſent ad portam civitatis, narraverunt eis, dicentes : Ivimus ad caſtra Syriæ, & nullum ibidem reperimus hominem, niſi equos, & aſinos alligatos, & fixa tentoria.

11. Ierunt ergo portarii, & nuntiaverunt in palatio regis intrinſecus.

12. Qui ſurrexit nocte, & ait ad ſervos ſuos: Dico vobis quid fecerint nobis Syri : Sciunt quia fame laboramus, & idcircò egreſſi ſunt de caſtris, & latitant in agris, dicentes : Cùm egreſſi fuerint de civitate, capiemus eos vivos, & tunc civitatem ingredi poterimus.

13. Reſpondit autem unus ſervorum ejus : Tollamus quinque equos, qui remanſerunt in urbe (quia ipſi tantùm ſunt in univerſa multitudine Iſrael, alii enim conſumpti ſunt) & mittentes, explorare poterimus.

14. Adduxerunt ergo duos equos, miſitque rex in caſtra Syrorum, dicens : Ite, & videte.

15. Qui abierunt poſt eos uſque ad Jordanem : ecce autem omnis via plena eſt veſtibus, & vaſis, quæ projecerant Syri cùm turbarentur : reverſique nuntii indicaverunt regi.

16. Et egreſſus populus diripuit caſtra Syriæ : factuſque eſt modius ſimilæ ſtatere uno, & duo modii hordei ſtatere uno, juxta verbum Domini.

17. Porrò rex ducem illum, in cujus manu incumbebat, conſtituit ad portam : quem conculcavit turba in introitu portæ, & mortuus eſt, juxta quod locutus fuerat vir Dei, quando deſcenderat rex ad eum.

18. Factumque eſt ſecundùm ſermonem viri Dei, quem dixerat regi, quando ait: Duo modii hordei ſtatere uno erunt, & modius ſimilæ ſtatere uno, hoc eodem tempore cras in porta Samariæ:

19. quando reſponderat dux ille viro Dei, & dixerat : Etiamſi Dominus fecerit cataractas in cœlo, numquid poterit fieri quod loqueris ? Et dixit ei : Videbis oculis tuis, & inde non comedes.

20. Evenit ergo ei ſicut prædictum fuerat, & conculcavit eum populus in porta, & mortuus eſt.

CAPUT VIII.

Poſt ſeptennem famem ab Eliſeo prædictam, Sunamitis quæ ipſius conſilio peregrinata erat, reverſa ſuos agros cum fructibus recuperat : Eliſeus Benadad ægrotantem reſpondet moriturum, & impium Hazael regnaturum : Joram rex Juda percuſſit Idumæos, quòd à ſe receſſiſſent ; cui impio ſuccedit Ochozias filius impius.

1. Eliſeus autem locutus eſt * ad mulierem, cujus vivere fecerat filium, dicens ; Surge, vade tu & domus tua, & peregrinare ubicumque repereris : vocavit enim Dominus famem, & venit ſuper terram ſeptem annis. *i. locutus erat, nempè cùm filium ejus ad vitam revocaſſet Supr. 4. 35

2. Quæ ſurrexit, & fecit juxta verbum hominis Dei : & vadens cum domo ſua, peregrinata eſt in Terra Philiſthiim diebus multis.

3. Cùmque finiti eſſent anni ſeptem, reverſa eſt mulier de Terra Philiſthiim : & egreſſa eſt ut interpellaret regem pro domo ſua, & pro agris ſuis. Anno M. 3120. S quidem-. ſunt poſt ſuſcitatú puerum. Supr. 4. 17

4. Rex autem loquebatur cum Giezi puero viri Dei, dicens : Narra mihi omnia magnalia quæ fecit Eliſeus.

5. Cùmque ille narraret regi quo modo mortuum ſuſcitaſſet, apparuit mulier, cujus vivificaverat filium, clamans ad regem pro domo ſua, & pro agris ſuis. Dixitque Giezi : Domine mi rex, hæc eſt mulier, & hic eſt filius ejus, quem ſuſcitavit Eliſeus.

6. Et interrogavit rex mulierem : quæ narravit ei. Deditque ei rex eunuchum unum, dicens : Reſtitue ei omnia quæ ſua ſunt, & univerſos reditus agrorum, à die, qua reliquit terram uſque ad præſens.

7. Venit quoque Eliſeus Damaſcum, & Benadad rex Syriæ ægrotabat: nuntiaveruntque ei, dicentes : Venit vir Dei huc.

8. Et ait rex ad Hazael : Tolle tecum munera, & vade in occurſum viri Dei, & conſule Dominum per eum, dicens : Si evadere potero de infirmitate mea hac?

9. Ivit igitur Hazael in occurſum ejus, habens ſecum munera, & omnia bona Damaſci, onera quadraginta camelorum. Cùmque ſtetiſſet coram eo, ait : Filius tuus Benadad rex Syriæ miſit me ad te, dicens : Si ſanari potero de infirmitate mea hac?

10. Dixitque ei Eliſeus : Vade, dic ei: Sanaberis : porrò oſtendit mihi Dominus quia morte morietur.

11. Stetitque cum eo, & conturbatus eſt uſque ad ſuffuſionem vultus : flevitque vir Dei.

12. Cui Hazael ait: Quare dominus meus flet ? At ille dixit : Quia ſcio quæ facturus ſis filiis Iſrael mala. || Civitates eorum munitas igne ſuccendes, & juvenes eorum interficies gladio, & parvulos eorum elides, & prægnantes divides. || Infr. 13. 7

13. Dixitque Hazael: Quid enim ſum ſervus tuus canis, ut faciam rem iſtam magnam ? Et ait Eliſeus : Oſtendit mihi Dominus te regem Syriæ fore.

14. Qui cùm receſſiſſet ab Eliſeo, venit ad dominum ſuum. Qui ait ei : Quid dixit tibi

Eliſeus?

Eliſeus ? At ille reſpondit : Dixit mihi: Recipies ſanitatem.

15. Cùmque veniſſet dies altera, tulit ſtragulum, & infudit aquam, & expandit ſuper faciem ejus : quo mortuo, regnavit Hazael pro eo.

* i. rege Judæ, ſive cùm adhuc eſſet rex Juda. ‖ 2. Par. 21. 5.

16. Anno quinto Joram filii Acab regis Iſrael, & Joſaphat regis * Juda, regnavit Joram filius Joſaphat rex Juda.

17. ‖ Triginta duorum annorum erat cùm regnare cœpiſſet, & octo annis regnavit in Jeruſalem.

18. Ambulavitque in viis regum Iſrael, ſicut ambulaverat domus Achab : filia enim Achab erat uxor ejus : & fecit quod malum eſt in conſpectu Domini.

‖ 2. Reg. 7. 16.

19. ‖ Noluit autem Dominus diſperdere Judam, propter David ſervum ſuum, ſicut promiſerat ei, ut daret illi lucernam, & filiis ejus cunctis diebus.

‖ Gen. 27. 40. 2. Par. 21. 8. Anno M. 3115. Ant. Chr. 889.

20. ‖ In diebus ejus receſſit Edom, ne eſſet ſub Juda, & conſtituit ſibi regem.

21. Venitque Joram Seira, & omnes currus cum eo : & ſurrexit nocte, percuſſitque Idumæos, qui eum circumdederant, & principes curruum, populus autem fugit in tabernacula ſua.

22. Receſſit ergo Edom ne eſſet ſub Juda, uſque ad diem hanc. Tunc receſſit & Lobna in tempore illo.

23. Reliqua autem ſermonum Joram, & univerſa, quæ fecit, nonne hæc ſcripta ſunt in Libro verborum dierum regum Juda?

24. Et dormivit Joram cum patribus ſuis, ſepultuſque eſt cum eis in civitate David, & regnavit Ochozias filius ejus pro eo.

‖ 2. Par. 22. 1. * Anno M. 3119.

25. ‖ Anno duodecimo Joram filii Achab regis Iſrael regnavit * Ochozias filius Joram regis Judæ.

26. Viginti duorum annorum erat Ochozias cùm regnare cœpiſſet, & uno anno regnavit in Jeruſalem : nomen matris ejus Athalia filia Amri * regis Iſrael.

* i. filia Achab filii Amri. Confer ✝. 18. ſup. & 2. Par. 22. 2. cum 21. 6. † Ann. M. 3120.

27. Et ambulavit in viis domus Achab : & fecit quod malum eſt coram Domino, ſicut domus Achab : gener enim domus Achab fuit.

28. Abiit † quoque cum Joram filio Achab, ad præliandum contra Hazael regem Syriæ in Ramoth Galaad, & vulneraverunt Syri Joram :

29. qui reverſus eſt ut curaretur, in Jezrael : quia vulneraverunt eum Syri in Ramoth præliantem contra Hazael regem Syriæ. Porrò Ochozias filius Joram rex Juda, deſcendit inviſere Joram filium Achab in Jezrahel, quia ægrotabat ibi.

C A P U T IX.

Jehu in regem Iſrael uncto mandat Dominus ut deleat domum Achab: occidit ergo Joram unà cum Ochozia rege Juda, & corpus Jezabel à feneſtra ipſius juſſu, præcipitatæ, canes comederunt, juxta Eliæ vaticinium.

Eodem ann. 3120.

1. ELiſeus autem prophetes vocavit unum de filiis prophetarum, & ait illi : Accinge lumbos tuos, & tolle lenticulam olei hanc in manu tua, & vade in Ramoth Galaad.

‖ 3. Reg. 19. 16.

2. ‖ Cùmque veneris illuc, videbis Jehu filium Joſaphat filii Namſi : & ingreſſus ſuſcitabis eum de medio fratrum ſuorum, & introduces in interius cubiculum.

3. Teneníque lenticulam olei, fundes ſuper caput ejus, & dices : Hæc dicit Dominus : Unxi te regem ſuper Iſrael. Aperieſque oſtium, & fugies, & non ibi ſubſiſtes.

4. Abiit ergo adoleſcens puer prophetæ in Ramoth Galaad,

5. & ingreſſus eſt illuc : ecce autem principes exercitus ſedebant, & ait : Verbum mihi ad te ò princeps. Dixitque Jehu : Ad quem ex omnibus nobis ? At ille dixit : Ad te ò princeps.

6. Et ſurrexit & ingreſſus eſt cubiculum : at ille fudit oleum ſuper caput ejus, & ait : Hæc dicit Dominus Deus Iſrael : Unxi te regem ſuper populum Domini Iſrael.

7. & percuties domum Achab domini tui, & ulciſcar ſanguinem ſervorum meorum prophetarum, & ſanguinem omnium ſervorum Domini, de manu Jezabel.

8. ‖ Perdamque omnem domum Achab : & interficiam de Achab mingentem ad parietem, & clauſum, & noviſſimum in Iſrael. ‖ 3. Reg. 21. 21.

9. Et dabo domum Achab, ſicut ‖ domum Jeroboam filii Nabat, & ſicut domum ‖ Baaſa filii Ahia. ‖ 3. Reg. 15. 29. ‖ 3. Reg. 16. 3.

10. Jezabel quoque comedent canes in agro Jezrahel, nec erit qui ſepeliat eam. Aperuitque oſtium, & fugit.

11. Jehu autem egreſſus eſt ad ſervos domini ſui : qui dixerunt ei : Rectène ſunt omnia? quid venit inſanus iſte ad te ? Qui ait eis : Noſtis hominem, & quid locutus ſit.

12. At illi reſponderunt : Falſum eſt, ſed magis narra nobis. Qui ait eis : Hæc & hæc locutus eſt mihi, & ait : Hæc dicit Dominus : Unxi te regem ſuper Iſrael.

13. Feſtinaverunt itaque, & unuſquiſque tollens pallium ſuum poſuerunt ſub pedibus ejus, in ſimilitudinem tribunalis, & cecinerunt tuba, atque dixerunt : Regnavit Jehu.

14. Conjuravit ergo Jehu filius Joſaphat filii Namſi contra Joram : ‖ porrò Joram obſederat Ramoth Galaad, ipſe & omnis Iſrael, contra Hazael regem Syriæ: ‖ Sup. 8. 28.

15. & reverſus fuerat ut curaretur in Jezrahel propter vulnera, quia percuſſerant eum Syri, præliantem contra Hazael regem Syriæ : Dixitque Jehu : Si placet vobis, nemo egrediatur profugus de civitate, ne vadat, & nuntiet in Jezrahel.

16. Et aſcendit, & profectus eſt in Jezrahel : Joram enim ægrotabat ibi, & Ochozias rex Juda deſcenderat ad viſitandum Joram.

17. Igitur ſpeculator, qui ſtabat ſuper turrim Jezrahel, vidit globum Jehu venientis, & ait: Video ego globum. Dixitque Joram : Tolle currum, & mitte in occurſum eorum, & dicat vadens : Rectène ſunt omnia?

18. Abiit ergo, qui aſcenderat currum, in occurſum ejus, & ait : Hæc dicit rex : Pacatane ſunt omnia ? Dixitque Jehu : Quid tibi & paci ? tranſi, & ſequere me. Nuntiavit quoque ſpeculator, dicens : Venit nuntius ad eos, & non revertitur.

19. Miſit etiam currum equorum ſecundum : venitque ad eos, & ait : Hæc dicit rex : Numquid pax eſt ? Et ait Jehu : Quid tibi & paci? tranſi, & ſequere me.

20. Nuntiavit autem ſpeculator, dicens : Venit uſque ad eos, & non revertitur : eſt autem inceſſus quaſi inceſſus Jehu filii Namſi, præceps enim graditur.

21. Et ait Joram : Junge currum. Junxeruntque currum ejus, & egreſſus eſt Joram rex Iſrael, & Ochozias rex Juda, ſinguli in curribus ſuis, egreſſique ſunt in occurſum Jehu, & invenerunt eum in agro Naboth Jezrahelitæ.

22. Cùmque vidiſſet Joram Jehu, dixit : Pax eſt Jehu? At ille reſpondit : Quæ pax? Adhuc fornicationes Jezabel matris tuæ, & veneficia ejus multa vigent.

23. Convertit autem Joram manum ſuam, & fugiens ait ad Ochoziam : Inſidiæ Ochozia.

24. Porrò Jehu tetendit arcum manu, & percuſſit Joram inter ſcapulas : & egreſſa eſt ſagitta per cor ejus, ſtatimque corruit in curru ſuo.

25. Dixitque Jehu ad Badacer ducem : Tolle, projice eum in agro Naboth Jezrahelitæ : memini enim quando ego & tu ſedentes in curru ſequebamur Achab patrem hujus, quòd Dominus onus hoc levaverit ſuper eum, dicens :

3. Reg. 21. 22. 26. || Si non pro ſanguine Naboth, & pro ſanguine filiorum ejus, quem vidi heri, ait Dominus, reddam tibi in agro iſto, dicit Dominus. Nunc ergo tolle, & projice eum in agrum juxta verbum Domini.

27. Ochozias autem rex Juda videns hoc, fugit per viam domus horti : perſecutuſque eſt eum Jehu, & ait : Etiam hunc percutite in curru ſuo : & percuſſerunt eum in aſcenſu Gaver, qui eſt juxta Jeblaam : qui fugit in Mageddo, & mortuus eſt ibi.

28. Et impoſuerunt eum ſervi ejus ſuper currum ſuum, & tulerunt in Jeruſalem : ſepelieruntque eum in ſepulchro cum patribus ſuis in civitate David.

29. Anno undecimo Joram filii Achab, regnavit * Ochozias ſuper Judam,

* i. regni particeps eſt effectus à patre morbo laborante : quo tandè mortuo, ipſe in regnum ſucceſſit, anno 12. Jorami iſtius 4. Reg. 8. 24.

30. venitque Jehu in Jezrahel. Porrò Jezabel, introitu ejus audito, depinxit oculos ſuos ſtibio, & ornavit caput ſuum, & reſpexit per feneſtram

31. ingredientem Jehu per portam, & ait : || Numquid pax poteſt eſſe Zambri, qui interfecit dominum ſuum?

3. Reg. 16. 10. 32. Levavitque Jehu faciem ſuam ad feneſtram, & ait : Quæ eſt iſta? & inclinaverunt ſe ad eum duo vel tres eunuchi.

33. At ille dixit eis : Præcipitate eam deorſum : & præcipitaverunt eam, aſperſuſque eſt ſanguine paries, & equorum ungulæ conculcaverunt eam.

34. Cùmque introgreſſus eſſet, ut comederet, biberetque, ait : Ite, & videte maledictam illam, & ſepelite eam : quia filia regis eſt.

35. Cùmque iſſent ut ſepelirent eam, non invenerunt niſi calvariam, & pedes, & ſummas manus.

36. Reverſique nuntiaverunt ei. Et ait Jehu : || Sermo Domini eſt, quem locutus eſt per ſervum ſuum Eliam Theſbiten, dicens : In agro Jezrahel comedent canes carnes Jezabel, 3. Reg. 21. 23.

37. & erunt carnes Jezabel ſicut ſtercus ſuper faciem terræ in agro Jezrahel, ita ut prætereuntes dicant : Hæccine eſt illa Jezabel?

CAPUT X.

Jehu 70. filios Achab & 42. fratres Ochoziæ necari jubet, totamque Achab progeniem delet, & omnes ſacerdotes Baal callidè convocatos occidit, exuſta illius ſtatua, & templo in cloacam verſo; attamen propter peccata Jehu vehementer cæſus eſt Iſrael ab Hazael : mortuo autem Jehu, ſuccedit filius ejus Joachaz.

1. ERant autem Achab ſeptuaginta filii in Samaria : ſcripſit ergo Jehu litteras, & miſit in Samariam, ad optimates civitatis, & ad majores natu, & ad nutritios Achab, dicens : Eodem anno M. 3120. Ant. Chr. 884.

2. Statim ut acceperitis litteras has, qui habetis filios domini veſtri, & currus, & equos, & civitates firmas, & arma,

3. eligite meliorem, & eum qui vobis placuerit de filiis domini veſtri, & eum ponite ſuper ſolium patris ſui, & pugnate pro domo domini veſtri.

4. Timuerunt illi vehementer, & dixerunt : Ecce duo reges non potuerunt ſtare coram eo, & quomodo nos valebimus reſiſtere?

5. Miſerunt ergo præpoſiti domus, & præfecti civitatis, & majores natu, & nutritii, ad Jehu, dicentes : Servi tui ſumus, quæcumque juſſeris, faciemus, nec conſtituemus nobis regem : quæcumque tibi placent, fac.

6. Reſcripſit autem eis litteras ſecundò, dicens : Si mei eſtis, & obeditis mihi, tollite capita filiorum domini veſtri, & venite ad me hac eadem hora cras in Jezrahel. Porrò filii regis, ſeptuaginta viri apud optimates civitatis nutriebantur.

7. Cùmque veniſſent litteræ ad eos, tulerunt filios regis, & occiderunt ſeptuaginta viros, & poſuerunt capita eorum in cophinis, & miſerunt ad eum in Jezrahel.

8. Venit autem nuntius, & indicavit ei, dicens : Attulerunt capita filiorum regis. Qui reſpondit : Ponite ea ad duos acervos juxta introitum portæ uſque manè.

9. Cùmque diluxiſſet, egreſſus eſt, & ſtans dixit ad omnem populum : Juſti eſtis : ſi ego conjuravi contra dominum meum, & interfeci eum, quis percuſſit omnes hos?

10. || Videte ergo nunc quoniam non cecidit de ſermonibus Domini in terram, quos locutus eſt Dominus ſuper domum Achab, & Dominus fecit quod locutus eſt in manu ſervi ſui Eliæ. 3. Reg. 21. 29.

11. Percuſſit igitur Jehu omnes qui reliqui erant de domo Achab in Jezrahel, & univerſos optimates ejus, & notos, & ſacerdotes, donec non remanerent ex eo reliquiæ.

12. Et ſurrexit, & venit in Samariam : cùmque veniſſet ad Cameram paſtorum in via,

13. invenit fratres Ochoziæ regis Juda, dixitque ad eos : Quinam eſtis vos? Qui reſponderunt : Fratres Ochoziæ ſumus, & deſcendimus ad ſalutandos filios regis, & filios reginæ.

14. Qui ait : Comprehendite eos vivos. Quos cùm comprehendiſſent vivos, jugulaverunt eos in ciſterna juxta Cameram, quadraginta duos viros, & non reliquit ex eis quemquam.

15. Cùmque abiiſſet inde, invenit Jonadab filium Rechab * in occurſum ſibi, & benedixit ei. Et ait ad eum : Numquid eſt cor tuum re- *Rechabitarum inſtitutorē. Jere. 35.

ctum,

ctum, ſicut cor meum cum corde tuo? Et ait Jonadab: Eſt. Si eſt, inquit, da manum tuam. Qui dedit ei manum ſuam. At ille levavit eum ad ſe in currum:

16. dixitque ad eum: Veni mecum, & vide zelum meum pro Domino. Et impoſitum in curru ſuo,

17. duxit in Samariam. Et percuſſit omnes qui reliqui fuerant de Achab in Samaria uſque ad unum, juxta verbum Domini, quod locutus eſt per Eliam.

18. Congregavit ergo Jehu omnem populum, & dixit ad eos: ‖ Achab coluit Baal parum, ego autem colam eum ampliùs.

‖ 3. Reg. 16. 31.

19. Nunc igitur omnes prophetas Baal, & univerſos ſervos ejus, & cunctos ſacerdotes ipſius vocate ad me: nullus ſit qui non veniat, ſacrificium enim grande eſt mihi Baal: quicumque defuerit, non vivet. Porrò Jehu faciebat hoc inſidioſè, ut diſperderet cultores Baal.

20. Et dixit: Sanctificate diem ſolemnem Baal. Vocavitque,

21. & miſit in univerſos terminos Iſrael, & venerunt cuncti ſervi Baal: non fuit reſiduus ne unus quidem qui non veniret. Et ingreſſi ſunt templum Baal: & repleta eſt domus Baal, à ſummo uſque ad ſummum.

22. Dixitque his, qui erant ſuper veſtes: Proferte veſtimenta univerſis ſervis Baal. Et protulerunt eis veſtes.

23. Ingreſſuſque Jehu, & Jonadab filius Rechab, templum Baal, ait cultoribus Baal: Perquirite, & videte, ne quis fortè vobiſcum ſit de ſervis Domini, ſed ut ſint ſervi Baal ſoli.

24. Ingreſſi ſunt igitur ut facerent victimas & holocauſta: Jehu autem præparaverat ſibi foris octoginta viros, & dixerat eis: Quicumque fugerit de hominibus his, quos ego adduxero in manus veſtras, anima ejus erit pro anima illius.

25. Factum eſt autem, cùm completum eſſet holocauſtum, præcepit Jehu militibus & ducibus ſuis: Ingredimini, & percutite eos, nullus evadat. Percuſſeruntque eos in ore gladii, & projecerunt milites & duces: & ierunt in civitatem templi Baal,

26. & protulerunt ſtatuam de fano Baal, & combuſſerunt,

27. & comminuerunt eam. Deſtruxerunt quoque ædem Baal, & fecerunt pro ea latrinas uſque in diem hanc.

28. Delevit itaque Jehu Baal de Iſrael:

29. verumtamen à peccatis Jeroboam filii Nabat, qui peccare fecit Iſrael, non receſſit, nec dereliquit vitulos aureos, qui erant in Bethel, & in Dan.

30. Dixit autem Dominus ad Jehu: Quia ſtudioſè egiſti quod rectum erat, & placebat in oculis meis, & omnia quæ erant in corde meo feciſti contra domum Achab: ‖ filii tui uſque ad quartam generationem ſedebunt ſuper thronum Iſrael.

‖ Infr. 15. 12.

31. Porrò Jehu non cuſtodivit ut ambularet in lege Domini Dei Iſrael in toto corde ſuo: non enim receſſit à peccatis Jeroboam, qui peccare fecerat Iſrael.

32. In diebus illis cœpit Dominus tædere ſuper Iſrael: percuſſitque eos Hazael in univerſis finibus Iſrael,

33. à Jordane contra orientalem plagam, omnem Terram Galaad, & Gad, & Ruben, & Manaſſe, ab Aroer, quæ eſt ſuper Torrentem Arnon, & Galaad, & Baſan.

34. Reliqua autem verborum Jehu, & univerſa quæ fecit, & fortitudo ejus, nonne hæc ſcripta ſunt in Libro verborum dierum regum Iſrael?

35. Et dormivit Jehu cum patribus ſuis, ſepelieruntque eum in Samaria: & regnavit Joachaz filius ejus pro eo.

36. Dies autem, quos regnavit Jehu ſuper Iſrael, viginti & octo anni ſunt, in Samaria.

CAPUT XI.

Athalia, omni ſemine regio præter Joas per ipſam extincto, regnum ſibi uſurpat; ſed præcipiente Jojada ſacerdote occiditur, & Joas rex Juda conſtituitur, deſtructis aris & imaginibus Baal.

1. ATHALIA verò mater Ochoziæ, videns mortuum filium ſuum, ſurrexit, & interfecit omne ſemen regium.

2. Par. 22. 10. Eodem anno M. 3120.

2. Tollens autem Joſaba filia regis Joram, ſoror Ochoziæ, Joas filium Ochoziæ, furata eſt eum de medio filiorum regis, qui interficiebantur, & nutricem ejus de triclinio: & abſcondit eum à facie Athaliæ ut non interficeretur.

3. Eratque cum ea ſex annis clam in domo Domini: porrò Athalia regnavit ſuper terram.

2. Par. 23. 1. Anno M. 3126. Ant. Chr. 878.

4. Anno autem ſeptimo miſit Jojada, & aſſumens centuriones, & milites introduxit ad ſe in templum Domini, pepigitque cum eis fœdus: & adjurans eos in domo Domini, oſtendit eis filium regis:

5. & præcepit illis, dicens: Iſte eſt ſermo, quem facere debetis:

6. Tertia pars veſtrùm introeat ſabbato, & obſervet excubias domus regis. Tertia autem pars ſit ad portam Sur: & tertia pars ſit ad portam, quæ eſt poſt habitaculum ſcutariorum: & cuſtodietis excubias domus Meſſa.

7. Duæ verò partes è vobis, omnes egredientes ſabbato, cuſtodiant excubias domus Domini circa regem.

8. Et vallabitis eum, habentes arma in manibus veſtris: ſi quis autem ingreſſus fuerit ſeptum templi, interficiatur: eritiſque cum rege introeunte & egrediente.

9. Et fecerunt centuriones juxta omnia, quæ præceperat eis Jojada ſacerdos: & aſſumentes ſinguli viros ſuos, qui ingrediebantur ſabbatum, cum his qui egrediebantur ſabbato, venerunt ad Jojadam ſacerdotem.

10. Qui dedit eis haſtas, & arma regis David, quæ erant in domo Domini.

11. Et ſteterunt ſinguli habentes arma in manu ſua à parte templi dextera, uſque ad partem ſiniſtram altaris, & ædis, circum regem.

12. Produxitque filium regis, & poſuit ſuper eum diadema, & teſtimonium: feceruntque eum regem, & unxerunt: & plaudentes manu, dixerunt: Vivat rex.

13. Audivit autem Athalia vocem populi currentis: & ingreſſa ad turbas in templum Domini,

14. vidit regem ſtantem ſuper tribunal juxta morem, & cantores, & tubas propè eum, omnemque populum terræ lætantem, & canentem tubis: & ſcidit veſtimenta ſua, clamavitque: Conjuratio, conjuratio.

15. Præcepit autem Jojada centurionibus, qui erant ſuper exercitum, & ait eis: Educite eam extra ſepta templi, & quicumque eam ſecutus fuerit, feriatur gladio. Dixerat enim ſacerdos: Non occidatur in templo Domini.

16. Impoſueruntque ei manus, & impegerunt eam per viam introitus equorum, juxta palatium, & interfecta eſt ibi.

17. Pepigit ergo Jojada fœdus inter Dominum, & inter regem, & inter populum, ut eſſet populus Domini, & inter regem & populum.

18. Ingreſſuſque eſt omnis populus terræ templum Baal, & deſtruxerunt aras ejus, & imagines contriverunt validè: Mathan quoque ſacerdotem Baal occiderunt coram altari. Et poſuit ſacerdos cuſtodias in domo Domini.

19. Tulitque centuriones, & Cerethi & Phelethi legiones, & omnem populum terræ, deduxeruntque regem de domo Domini: & venerunt per viam portæ ſcutariorum in palatium, & ſedit ſuper thronum regum.

20. Lætatuſque eſt omnis populus terræ, & civitas conquievit: Athalia autem occiſa eſt gladio in domo regis.

21 Septemque annorum erat Joas, cùm regnare cœpiſſet:

CAPUT XII.

Joas gazophylacii pecuniam ad ſartatecta templi inſtauranda expendit, Hazaeli autem regi Syriæ bellum contra Jeruſalem paranti mittit omnes templi & palatii theſauros, tandemque à ſervis ſuis occiditur, cui ſuccedit filius ejus Amaſias.

* Eodem anno M. 3126.

1. Anno ſeptimo Jehu regnavit Joas: * & quadraginta annis regnavit in Jeruſalem. Nomen matris ejus Sebia de Berſabee.

2. Fecitque Joas rectum coram Domino cunctis diebus, quibus docuit eum Jojada ſacerdos.

3. Verumtamen excelſa non abſtulit: adhuc enim populus immolabat, & adolebat in excelſis incenſum.

* Anno M. 3147. Ant. Chr. 857.

4. Dixitque Joas ad ſacerdotes: * Omnem pecuniam ſanctorum, quæ illata fuerit in templum Domini à prætereuntibus, quæ offertur pro pretio animæ, & quam ſponte & arbitrio cordis ſui inferunt in templum Domini:

5. accipiant illam ſacerdotes juxta ordinem ſuum, & inſtaurent ſartatecta domus, ſi quid neceſſarium viderint inſtauratione.

6. Igitur uſque ad vigeſimum tertium annum regis Joas, non inſtauraverunt ſacerdotes ſartatecta templi.

* Ann. M. 3146.

7. Vocavitque rex *Joas Jojadam pontificem & ſacerdotes, dicens eis: Quare ſartatecta non inſtauratis templi? nolite ergo ampliùs accipere pecuniam juxta ordinem veſtrum, ſed ad inſtaurationem templi reddite eam.

8. Prohibitique ſunt ſacerdotes ultrà accipere pecuniam à populo, & inſtaurare ſartatecta domus.

9. Et tulit Jojada pontifex gazophylacium unum, aperuitque foramen deſuper, & poſuit illud juxta altare ad dexteram ingredientium domum Domini, mittebantque in eo ſacerdotes, qui cuſtodiebant oſtia, omnem pecuniam, quæ deferebatur ad templum Domini.

10. Cùmque viderent nimiam pecuniam eſſe in gazophylacio, aſcendebat ſcriba regis, & pontifex, effundebantque & numerabant pecuniam, quæ inveniebatur in domo Domini:

11. & dabant eam juxta numerum atque menſuram in manu eorum, qui præerant cæmentariis domus Domini: qui impendébant eam in fabris lignorum, & in cæmentariis iis, qui operabantur in domo Domini,

12. & ſartatecta faciebant: & in iis, qui cædebant ſaxa, & ut emerent ligna, & lapides, qui excidebantur, ita ut impleretur inſtauratio domus Domini in univerſis, quæ indigebant expenſa ad muniendam domum.

13. Verumtamen non fiebant ex eadem pecunia hydriæ templi Domini, & fuſcinulæ, & thuribula, & tubæ, & omne vas aureum & argenteum, de pecunia, quæ inferebatur in templum Domini:

14. iis enim, qui faciebant opus, dabatur ut inſtauraretur templum Domini:

15. & non fiebat ratio iis hominibus, qui accipiebant pecuniam ut diſtribuerent eam artificibus: ſed in fide tractabant eam.

16. Pecuniam verò pro delicto, & pecuniam pro peccatis non inferebant in templum Domini, quia ſacerdotum erat.

17. Tunc * aſcendit Hazael rex Syriæ, & pugnabat contra Geth, cepitque eam: & direxit faciem ſuam ut aſcenderet in Jeruſalem. * Ann. M. 3165. Ant. Chr. 819.

18. Quam ob rem tulit Joas rex Juda omnia ſanctificata, quæ conſecraverant Joſaphat, & Joram, & Ochozias patres ejus reges Juda, & quæ ipſe obtulerat: & univerſum argentum, quod inveniri potuit in theſauris templi Domini, & in palatio regis: miſitque Hazaeli regi Syriæ, & receſſit ab Jeruſalem. ‖ 2. *Pa.* 24. 23.

19. Reliqua autem ſermonum Joas, & univerſa quæ fecit, nonne hæc ſcripta ſunt in Libro verborum dierum regum Juda?

20. Surrexerunt autem ſervi ejus, & conjuraverunt inter ſe, percuſſeruntque Joas in Domo Mello in deſcenſu Sella.

21. Joſachar namque filius Semaath, & Jozadab filius Somer, ſervi ejus, percuſſerunt eum, & mortuus eſt: & ſepelierunt eum cum patribus ſuis in Civitate David, regnavitque Amaſias filius ejus pro eo.

CAPUT XIII.

Joachaz rex Iſrael propter peccata ſua graviſſimè afflictus à rege Syriæ, converſus ad Dominum liberatur; cui mortuo ſuccedit filius Joas, qui juxta Eliſei morientis vaticinium Syros ter devicit: mortui autem Eliſei ſepulchro injectus quidam mortuus ſuſcitatur.

1. Anno vigeſimo tertio Joas * filii Ochozię regis Juda, regnavit Joachaz filius Jehu ſuper Iſrael in Samaria decem & ſeptem annis. * Anno M. 3148. Ant. Chr. 856.

2. Et fecit malum coram Domino, ſecutuſque eſt peccata Jeroboam filii Nabat, qui peccare fecit Iſrael, & non declinavit ab eis.

3. Iratuſque eſt furor Domini contra Iſrael, & tradidit eos in manu Hazael regis Syriæ, & in manu Benadad filii Hazael cunctis diebus.

4. Deprecatus eſt autem Joachaz faciem Domini, & audivit eum Dominus: vidit enim anguſtiam Iſrael, quia attriverat eos rex Syriæ:

5. & dedit Dominus ſalvatorem Iſraeli, & liberatus eſt de manu regis Syriæ, habitaveruntque filii Iſrael in tabernaculis ſuis ſicut heri & nudiuſtertius.

6. Ve-

6. Verumtamen non receſſerunt à peccatis domus Jeroboam, qui peccare fecit Iſrael, ſed in ipſis ambulaverunt : ſi quidem & lucus permanſit in Samaria.

7. Et non ſunt derelicti Joachaz de populo niſi quinquaginta equites, & decem currus, & decem millia peditum : interfecerat * enim eos rex Syriæ, & redegerat quaſi pulverem in tritura areæ.

* Juxta Prophetiã Eliſei. Supr. 8. 12.

8. Reliqua autem ſermonum Joachaz, & univerſa quæ fecit, & fortitudo ejus, nonne hæc ſcripta ſunt in Libro ſermonum dierum regum Iſrael?

9. Dormivitque Joachaz * cum patribus ſuis, & ſepelierunt eum in Samaria : regnavitque Joas filius ejus pro eo.

*Anno M. 3165. Ant. Chr. 839.

10. Anno trigeſimo ſeptimo Joas † regis Juda regnavit * Joas filius Joachaz ſuper Iſrael in Samaria ſedecim annis,

†Ann. M. 3163. Ant. Chr. 841.
*Id eſt regni particeps à patre factus eſt, qui anno iſi ab hinc an. 2. moritur. Supr. v. 9.

11. & fecit quod malum eſt in conſpectu Domini : non declinavit ab omnibus peccatis Jeroboam filii Nabat, qui peccare fecit Iſrael, ſed in ipſis ambulavit.

12. Reliqua autem ſermonum Joas, & univerſa quæ fecit, & fortitudo ejus, quomodo pugnaverit contra Amaſiam regem Juda, nonne hæc ſcripta ſunt in Libro ſermonum dierum regum Iſrael?

13. Et dormivit Joas cum patribus ſuis : Jeroboam autem ſedit ſuper ſolium ejus. Porrò Joas ſepultus eſt in Samaria cum regibus Iſrael.

14. Eliſeus autem ægrotabat infirmitate, qua & mortuus eſt : deſcenditque ad eum Joas rex * Iſrael, & flebat coram eo, dicebatque : Pater mi, pater mi, currus Iſrael & auriga ejus!

* Anu. M. 3165. non longè poſt patris exequias, ut videtur.

15. Et ait illi Eliſeus : Affer arcum, & ſagittas. Cùmque attuliſſet ad eum arcum, & ſagittas,

16. dixit ad regem Iſrael : Pone manum tuam ſuper arcum. Et cùm poſuiſſet ille manum ſuam, ſuperpoſuit Eliſeus manus ſuas manibus regis,

17. & ait : Aperi feneſtram orientalem. Cùmque aperuiſſet, dixit Eliſeus : Jace ſagittam. Et jecit. Et ait Eliſeus : Sagitta ſalutis Domini, & ſagitta ſalutis contra Syriam : percutieſque Syriam in Aphec, donec conſumas eam.

18. Et ait : Tolle ſagittas. Qui cùm tuliſſet, rurſum dixit ei : Percute jaculo terram. Et cùm percuſſiſſet tribus vicibus, & ſtetiſſet,

19. iratus eſt vir Dei contra eum, & ait : Si percuſſiſſes quinquies, aut ſexies, ſive ſepties, percuſſiſſes Syriam uſque ad conſumptionem : nunc autem tribus vicibus percuties eam.

20. Mortuus eſt ergo Eliſeus, & ſepelierunt eum. Latrunculi autem de Moab venerunt in terram in ipſo anno.

21. || Quidam autem ſepelientes hominem, viderunt latrunculos, & projecerunt cadaver in ſepulchro Eliſei. Quod cùm tetigiſſet oſſa Eliſei, revixit homo, & ſtetit ſuper pedes ſuos.

|| Eccli. 48. 14.

22. Igitur Hazael rex Syriæ afflixit Iſrael cunctis diebus Joachaz :

23. & miſertus eſt Dominus eorum, & reverſus eſt ad eos propter pactum ſuum, quod habebat cum Abraham, & Iſaac, & Jacob : & noluit diſperdere eos, neque projicere penitus uſque in præſens tempus.

24. Mortuus eſt autem Hazael rex Syriæ, & regnavit Benadad filius ejus pro eo.

25. Porrò Joas * filius Joachaz tulit urbes de manu Benadad filii Hazael, quas tulerat de manu Joachaz patris ſui jure prælii, tribus vicibus percuſſit eum Joas, & reddidit civitates Iſrael.

* Ann. M. 3168. Ant. Chr. 836. ad quam expeditionẽ iturus, videtur Jeroboamũ ſecundum ſuum filiũ, in regni conſortiũ aſſumpſiſſe : ut ea ratione, Jeroboami huius ann. 27. Azarias rex Juda regnare cœpiſſe intelligatur. Infr. 15. 1.

CAPUT XIV.

Amaſias interfectis occiſoribus patris ſui Joas, percutit Edom, ſed provocans ad bellum Joas regem Iſrael, ab eo capitur, & Jeruſalem diripitur : at Joas regi Iſrael ſuccedit filius Jeroboam, qui ab anguſtiis liberat Iſrael, cui ſuccedit filius Zacharias : porrò facta conjuratione adverſus Amaſiam regem Juda à ſuis occiditur, cui ſuccedit filius Azarias impius.

1. IN anno ſecundo † Joas filii Joachaz regis Iſrael, regnavit Amaſias filius Joas regis Juda.

† deſinente anno M. 3165.

2. || Viginti quinque annorum erat cùm regnare cœpiſſet : viginti autem & novem annis regnavit in Jeruſalem, nomen matris ejus Joadan de Jeruſalem.

|| 2. Paral. 25. 1.

3. Et fecit rectum coram Domino, verumtamen non ut David pater ejus. Juxta omnia, quæ fecit Joas pater ſuus, fecit :

4. niſi hoc tantùm quòd excelſa non abſtulit : adhuc enim populus immolabat, & adolebat incenſum in excelſis.

5. Cùmque obtinuiſſet regnum, percuſſit ſervos ſuos, qui interfecerant regem patrem ſuum :

6. filios autem eorum, qui occiderant, non occidit, juxta quod ſcriptum eſt in libro legis Moyſi, ſicut præcepit Dominus, dicens : || Non morientur patres pro filiis, neque filii morientur pro patribus : ſed unuſquiſque in peccato ſuo morietur.

|| Deut. 24. 16. Ezec. 18. 20.

7. Ipſe percuſſit Edom * in Valle Salinarum decem millia, & apprehendit Petram in prælio, vocavitque nomen ejus Jectehel uſque in præſentem diem.

* Ann. M. 3177. Ant. Chr. 827.

8. Tunc † miſit Amaſias nuntios ad Joas filium Joachaz, filii Jehu regis Iſrael, dicens : Veni, & videamus nos.

† Anno ſequenti regni ſui 14. ut habet Joſeph.

9. Remiſitque Joas rex Iſrael ad Amaſiam regem Juda, dicens : Carduus Libani miſit ad cedrum, quæ eſt in Libano, dicens : Da filiam tuam filio meo uxorem. Tranſieruntque beſtiæ ſaltus, quæ ſunt in Libano, & conculcaverunt carduum.

10. Percutiens invaluiſti ſuper Edom, & ſublevavit te cor tuum : contentus eſto gloria, & ſede in domo tua : quare provocas malum, ut cadas tu & Judas tecum?

11. Et non acquievit Amaſias : Aſcenditque Joas rex Iſrael, & viderunt ſe, ipſe & Amaſias rex Juda in Bethſames oppido Judæ.

12. Percuſſuſque eſt Juda coram Iſrael, & fugerunt unuſquiſque in tabernacula ſua.

13. Amaſiam verò regem Juda filium Joas filii Ochoziæ cepit Joas rex Iſrael in Bethſames, & adduxit eum in Jeruſalem : & interrupit murum Jeruſalem, à porta Ephraim uſque ad portam anguli, quadringentis cubitis.

14. Tulitque omne aurum, & argentum, & univerſa vaſa, quæ inventa ſunt in domo Do-

mini,

mini, & in theſauris regis, & obſides, & reverſus eſt in Samariam.

15. Reliqua autem verborum Joas quæ fecit, & fortitudo ejus qua pugnavit contra Amaſiam regem Juda, nonne hæc ſcripta ſunt in Libro ſermonum dierum regum Iſrael?

16. Dormivitque Joas cum patribus ſuis, & ſepultus eſt in Samaria cum regibus Iſrael: & regnavit Jeroboam filius ejus pro eo.

17. Vixit autem Amaſias, filius Joas, rex Juda, poſtquam mortuus eſt Joas filius Joachaz regis Iſrael, quindecim annis.

18. Reliqua autem ſermonum Amaſiæ, nonne hæc ſcripta ſunt in Libro ſermonum dierum regum Juda?

19. Factaque eſt contra eum conjuratio in Jeruſalem: at ille fugit in Lachis *. Miſeruntque poſt eum in Lachis, & interfecerunt eum ibi.

* Ann. M. 3194. Ant. Chr. 810.

20. Et aſportaverunt in equis, ſepultuſque eſt in Jeruſalem cum patribus ſuis in Civitate David.

21. || Tulit autem univerſus populus Judæ Azariam annos natum ſedecim, & conſtituerunt eum regem pro patre ejus Amaſia.

|| 2. Par. 26. 1.

22. Ipſe ædificavit Ælath, & reſtituit eam Judæ, poſtquam dormivit rex cum patribus ſuis.

23. Anno quintodecimo Amaſiæ * filii Joas regis Juda, regnavit Jeroboam filius Joas regis Iſrael in Samaria, quadraginta & uno anno:

* Anno M. 3179. Ant. Chr. 825.

24. & fecit quod malum eſt coram Domino. Non receſſit ab omnibus peccatis Jeroboam filii Nabat, qui peccare fecit Iſrael.

25. Ipſe reſtituit terminos || Iſrael ab introitu Emath, uſque ad mare ſolitudinis, juxta ſermonem Domini Dei Iſrael, quem locutus eſt per ſervum ſuum || Jonam filium Amathi prophetam, qui erat de Geth, quæ eſt in Opher.

|| *Num.* 13. 21.

|| *Jon.* 1. 1.

26. Vidit enim Dominus afflictionem Iſrael amaram nimis, & quòd conſumpti eſſent uſque ad clauſos carcere, & extremos, & non eſſet qui auxiliaretur Iſraeli.

27. Nec locutus eſt Dominus ut deleret nomen Iſrael de ſub cœlo, ſed ſalvavit eos in manu Jeroboam filii Joas.

28. Reliqua autem ſermonum Jeroboam, & univerſa quæ fecit, & fortitudo ejus, qua præliatus eſt, & quomodo reſtituit Damaſcum, & Emath Judæ in Iſrael, nonne hæc ſcripta ſunt in Libro ſermonum dierum regum Iſrael?

29. Dormivitque † Jeroboam cum patribus ſuis regibus Iſrael, & regnavit Zacharias filius ejus pro eo.

† Mortuo Jeroboam omnia in præceps ruere cœperunt, prout *in* 7. *&* 8. *cap. Amos* prædictū fuerat. Quo turbulento rerum ſtatu, ad ἀναρχίαν res eſt perducta; undecim annorum & dimidii continuatam ſpatio. Quod ſynchroniſmus Reg. hic poſtulat. *v. Chron. noſtrum.* Anno M. 3194. Ant. Chr. 810. *V. ſup.* 13. 25.

CAPUT XV.

Azariæ leproſo ſuccedit filius Joathan in Juda, Zachariæ autem in Iſrael ſuccedit Sellum, & huic Manahem qui fit tributarius regi Aſſyriorum, & huic Phaceja, & huic Phacee; cujus temporibus Theglathphalaſar devictam magnam partem Iſraelitarum tranſtulit in Aſſyrios: huic ſuccedit Oſee: in Juda autem mortuo Joathan, ſuccedit filius Achaz.

1. ANno vigeſimo ſeptimo Jeroboam * regis Iſrael, regnavit Azarias filius Amaſiæ regis Juda.

2. Sedecim annorum erat cùm regnare cœpiſſet, & quinquaginta duobus annis regnavit in Jeruſalem: nomen matris ejus Jechelia de Jeruſalem.

3. Fecitque quod erat placitum coram Domino, juxta omnia quæ fecit Amaſias pater ejus.

4. Verumtamen excelſa non eſt demolitus: adhuc populus ſacrificabat, & adolebat incenſum in excelſis.

5. Percuſſit autem Dominus regem, & fuit leproſus uſque in diem mortis ſuæ, & habitabat in domo libera ſeorſum: Joathan verò filius regis gubernabat palatium, & judicabat populum terræ.

|| 2. *Par.* 26. 21.

6. Reliqua autem ſermonum Azariæ, & univerſa quæ fecit, nonne hæc ſcripta ſunt in Libro verborum dierum regum Juda?

7. Et dormivit Azarias * cum patribus ſuis: ſepelieruntque eum cum majoribus ſuis in civitate David, & regnavit Joathan filius ejus pro eo.

* Anno M. 3246. Ant. Chr. 758.

8. Anno trigeſimo octavo * Azariæ regis Juda, regnavit Zacharias filius Jeroboam ſuper Iſrael in Samaria ſex menſibus:

* Ann. M. 3232. Ant. Chr. 772.

9. & fecit quod malum eſt coram Domino, ſicut fecerant patres ejus: non receſſit à peccatis Jeroboam filii Nabat, qui peccare fecit Iſrael.

10. Conjuravit autem contra eum Sellum filius Jabes: percuſſitque eum palàm, & interfecit, regnavitque pro eo.

11. Reliqua autem verborum Zachariæ, nonne hæc ſcripta ſunt in Libro ſermonum dierum regum Iſrael?

12. || Iſte eſt ſermo Domini, quem locutus eſt ad Jehu, dicens: Filii tui uſque ad quartam generationem ſedebunt ſuper thronum Iſrael. Factumque eſt ita.

|| *Supr.* 10. 30.

13. Sellum filius Jabes regnavit * trigeſimo nono anno Azariæ regis Juda: regnavit autem uno menſe in Samaria.

* Ann. M. 3233.

14. Et aſcendit Manahem filius Gadi de Therſa: venitque in Samariam, & percuſſit Sellum filium Jabes in Samaria, & interfecit eum, regnavitque pro eo.

15. Reliqua autem verborum Sellum, & conjuratio ejus, per quam tetendit inſidias, nonne hæc ſcripta ſunt in Libro ſermonum dierum regum Iſrael?

16. Tunc percuſſit Manahem Thapſam, & omnes qui erant in ea, & terminos ejus de Therſa: noluerant enim aperire ei: & interfecit omnes prægnantes ejus, & ſcidit eas.

17. Anno trigeſimo nono Azariæ regis Juda regnavit Manahem filius Gadi ſuper Iſrael decem annis in Samaria.

18. Fecitque quod erat malum coram Domino: non receſſit à peccatis Jeroboam filii Nabat, qui peccare fecit Iſrael cunctis diebus ejus.

19. Veniebat Phul † rex Aſſyriorum in terram, & dabat Manahem Phul mille talenta argenti, ut eſſet ei in auxilium, & firmaret regnum ejus.

† Hic Sardanapali videtur fuiſſe pater, ab eo *Sardan. Phul.* dicti ut *Merodac* Babylonius à *Baladan* patre, cognomentū *Merodac Baladan* accepiſſe legitur *Iſa.* 39. 1. Conſideratiſque annis ab Euſebio, Sardanapali & patris ejus imperio aſſignatis; atque ab initio Nabonaſſari cum Sardanapali exitu conjuncto, eiſdem retrò numeratis hic ille ipſe videri poteſt, qui prædicatione Jonæ ad reſipiſcentiā perductus fuerat.

20. Indixitque Manahem argentum ſuper Iſrael cunctis potentibus & divitibus, ut daret regi Aſſyriorum quinquaginta ſiclos argenti per ſingulos: reverſuſque eſt rex Aſſyriorum, & non eſt moratus in terra.

21. Reliqua autem ſermonum Manahem, & univerſa quæ fecit, nonne hæc ſcripta ſunt in Libro ſermonum dierum regum Iſrael?

22. Et

22. Et dormivit Maoahem cum patribus ſuis: regnavitque Phaceja filius ejus pro eo.

* Anno M. 3243. Ant. Chr. 762. † Ann. M. 3245. Ant. Chr. 750. ‡ Iſab Æliano *Thilgamus* dicitur, qui poſt Arbacis & Beleſi ſive, Baladanis (qui Nabonaſſar nobis videtur) conjurationem, Aſſyriorū rel quias exſuſcitāt. Nini junioris nomine inſigniri voluit, Anno M. 3257. Ant. Chr. 747. † Ann. M. 3265. id eſt anno 4. regni Achaz. Turbis autem intervenientibus regno ſtatum potiri nō potuit. Repub. ad anarchiā quandam per 9. ann. ſpatiū recidente. His autem compoſitis, regno tandē potitus eſt, ann. 12. regni Achaz, *Infrà* 17. 1. ‖ 2. *Paral.* 27. 1. * Anno M. 3246. Ant. Chr. 578.

23. Anno qninquageſimo * Azariæ regis Juda regnavit Phaceja filius Manahem ſuper Iſrael in Samaria biennio:

24. & fecit quod erat malum coram Domino: non receſſit à peccatis Jeroboam filii Nabat, qui peccare fecit Iſrael.

25. Conjuravit † autem adverſus eum Phacee filius Romeliæ, dux ejus, & percuſſit eum in Samaria in turre domus regiæ juxta Argob, & juxta Arie, & cum eo quinquaginta viros de filiis Galaaditarum, & interfecit eum, regnavitque pro eo.

26. Reliqua autem ſermonum Phaceja, & univerſa quæ fecit, oonne hæc ſcripta ſunt in Libro ſermonum dierum regum Iſrael?

27. Anno quinquageſimo ſecundo Azariæ regis Juda, regnavit Phacee filius Romeliæ ſuper Iſrael in Samaria viginti annis.

28. Et fecit quod erat malum coram Domino: non receſſit à peccatis Jeroboam filii Nabat, qui peccare fecit Iſrael.

29. In diebus Phacee regis Iſrael venir Theglathphalaſar ‡ rex Aſſur, & cepit Aion, & Abel Domum, Maacha & Janoe, & Cedes, & Aſor, & Galaad, & Galilæam, & univerſam terram Nephthali: & tranſtulit eos in Aſſyrios.

30. Conjuravit autem, & tetendit inſidias Oſee filius Ela contra Phacee filium Romeliæ, & percuſſit eum, & interfecit: regnavitque pro eo vigeſimo anno † Joatham filii Oziæ.

31. Reliqua autem ſermonum Phacee, & univerſa quæ fecit, nonne hæc ſcripta ſunt in Libro ſermonum dierum regum Iſrael?

32. ‖ Anno ſecundo * Phacee, filii Romeliæ regis Iſrael, regnavit Joathan filius Oziæ regis Juda.

33. Viginti quinque aonorum erat cùm regnare cœpiſſet, & ſedecim annis regnavit in Jeruſalem: nomen matris ejus Jeruſa, filia Sadoc.

34. Fecitque quod erat placitum coram Domino: juxta omnia, quæ fecerat Ozias pater ſuus, operatus eſt.

35. Verumtamen excelſa non abſtulit; adhuc populus immolabat, & adolebat incenſum in excelſis: ipſe ædificavit portam domus Domini ſublimiſſimam.

36. Reliqua autem ſermonum Joatham, & univerſa quæ fecit, nonne hæc ſcripta ſunt in Libro verborum dierum regum Juda?

‖ *Iſai.* 7. 1.

37. In diebus illis cœpit Dominus mittere ‖ in Judam, Raſin regem Syriæ, & Phacee filium Romeliæ.

38. Et dormivit Joatham cum patribus ſuis, ſepultuſque eſt cum eis io Civitate David patris ſui, & regnavit Achaz filius ejus pro eo.

CAPUT XVI.

Achaz filium ſuum per ignem conſecrat: regibus quoque Iſrael & Syriæ Jeruſalem obſidentibus, auxilium à rege Aſſyriorum miſſis muneribus obtinet; in cujus gratiam, ablato Dei cultu, diis Aſſyriorum ſacrificat; cui ſuccedit pius filius Ezechias.

1. ANno decimo ſeptimo Phacee filii Romeliæ, regnavit Achaz filius Joatham regis Juda.

‖ 2. *Paral.* 28. 1. * Anno M. 3262. Ant. Chr. 742.

2. ‖ Viginti annorum erat Achaz cùm regnare cœpiſſet *, & ſedecim annis regnavit in Jeruſalem: non fecit quod erat placitum io cooſpectu Domini Dei ſui, ſicut David pater ejus.

3. Sed ambulavit in via regum Iſrael: inſuper & filium ſuum conſecravit, transferens per ignem ſecundùm idola Gentium: quæ diſſipavit Dominus coram filiis Iſrael.

4. Immolabat quoque victimas, & adolebat incenſum in excelſis, & in collibus, & ſub omoi ligno frondoſo.

‖ *Iſa.* 7. 1.

5. ‖ Tunc aſcendit Raſin rex Syriæ, & Phacee filius Romeliæ rex Iſrael, in Jeruſalem ad prœliandum: cùmque obſiderent Achaz, non valuerunt ſuperare eum *.

* Prima expeditione, ſc. Vide 2. Par. 28. 5. † Ann. M. 3263. * Ann. M. 3264. ‖ V. ſupr. cap. 15. 29.

6. In tempore illo reſtituit Raſin rex Syriæ, Ailam Syriæ, & ejecit Judæos de Aila †: & Idumæi venerunt io Ailam, & habitaverunt ibi uſque in diem hanc.

7. Miſit * autem Achaz nuntios ad Theglathphalaſar ‖ regem Aſſyriorum, dicens: Servus tuus, & filius tuus ego ſum: aſcende, & ſalvum me fac de manu regis Syriæ, & de manu regis Iſrael, qui conſurrexerunr adverſum me.

8. Et cùm collegiſſet argentum & aurum, quòd inveniri potuit in Domo Domini, & in theſauris regis, miſit regi Aſſyriorum munera.

9. Qui & acquievit voluntati ejus: aſcendit enim rex Aſſyriorum in Damaſcum, & vaſtavit eam: & tranſtulir habitatores ejus Cyrenen, Raſin autem interfecit.

10. Perrexitque rex Achaz in occurſum Theglathphalaſar regi Aſſyriorum in Damaſcum: cùmque vidiſſet altare Damaſci, miſit rex Achaz ad Uriam ſacerdotem exemplar ejus, & ſimilitudinem juxta omne opus ejus.

11. Extruxitque Urias ſacerdos altare: juxta omnia, quæ præceperat rex Achaz, de Damaſco, ita fecit ſacerdos Urias, dooec veniret rex Achaz de Damaſco.

12. Cùmque veniſſet rex de Damaſco, vidit altare, & veneratus eſt illud: aſcenditque & immolavit holocauſta, & ſacrificium ſuum,

13. & libavit libamina, & fudit ſanguinem pacificorum, quæ obtulerar ſuper altare.

14. Porrò altare æreum, quod erat coram Domino, tranſtulit de facie templi, & de loco altaris, & de loco templi Domini: poſuitque illud ex latere altaris ad Aquilonem.

15. Præcepit quoque rex Achaz Uriæ ſacerdoti, dicens: Super altare majus offer holocauſtum matutinum, & ſacrificium veſpertinum, & holocauſtum regis, & ſacrificium ejus, & holocauſtum univerſi populi terræ, & ſacrificia eorum, & libamina eorum: & omnem ſanguinem holocauſti, & univerſum ſanguinem victimæ ſuper illud effundes: altare verò æreum erit paratum ad voluntatem meam.

16. Fecit igitur Urias ſacerdos, juxta omnia quæ præceperat rex Achaz.

17. Tulit autem rex Achaz cælatas baſes, & luterem, qui erat deſuper: & mare depoſuit de bobus æreis, qui ſuſtentabant illud, & poſuit ſuper pavimentum ſtratum lapide.

18. Muſach quoque ſabbati, quod ædificaverat in templo: & ingreſſum regis exte-

rius, convertit in templum Domini, propter regem Aſſyriorum.

19. Reliqua autem verborum Achaz, quæ fecit, nonne hæc ſcripta ſunt in Libro ſermonum dierum regum Juda?

20. Dormivitque Achaz cum patribus ſuis, & ſepultus eſt cum eis in Civitate David *, & regnavit Ezechias filius ejus pro eo.

* Sed non in ſepulchris Regum. 2. Par. 28. 27.

CAPUT XVII.

Poſt multa filiorum Iſrael quæ commemorantur facinora, Salmanaſar ſub Oſee recuſante antiquum Aſſyrio pendere tributum, transfert Iſrael in Aſſyrios: & quia Aſſyrii in Samariam miſſi cultum Dei ignorantes devorabantur à leonibus, mittitur eis ſacerdos Iſraeliticus qui ipſos inſtituat; ſicque factum eſt, ut & Deo & idolis ſervirent.

1. ANno duodecimo * Achaz regis Juda, regnavit Oſee filius Ela in Samaria ſuper Iſrael novem annis.

* Anno M. 3274. Ant. Chr. 730. Vide ſupr. 15. 30. † Infr. 18. 9. Tob. 1. 2.

2. Fecitque malum coram Domino: ſed non ſicut reges Iſrael, qui ante eum fuerant.

3. || Contra hunc aſcendit Salmanaſar * rex Aſſyriorum, & factus eſt ei Oſee ſervus, reddebatque illi tributa.

* Qui Teglathphalaſaro ſucceſſit. Ann. M. 3276.

4. Cùmque deprehendiſſet rex Aſſyriorum Oſee, quòd rebellare nitens † miſiſſet nuntios ad Sua regem Ægypti, ne præſtaret tributa regi Aſſyriorum, ſicut ſingulis annis ſolitus erat, obſedit eum, & vinctum miſit in carcerem.

† Ann. M. 3279.

5. Pervagatuſque eſt omnem terram: & aſcendens Samariam, obſedit eam tribus annis.

6. * Anno autem nono Oſee, cepit rex Aſſyriorum Samariam, & tranſtulit Iſrael in Aſſyrios: poſuitque eos in Hala & in Habor juxta fluvium Gozan, in civitatibus Medorum.

* Ann. M. 3283. Infr. 18. 10.

7. Factum eſt enim, cùm peccaſſent filii Iſrael Domino Deo ſuo, qui eduxerat eos de Terra Ægypti, de manu Pharaonis regis Ægypti, coluerunt deos alienos.

8. Et ambulaverunt juxta ritum Gentium, quas conſumpſerat Dominus in conſpectu filiorum Iſrael, & regum Iſrael: quia ſimiliter fecerant.

9. Et offenderunt filii Iſrael verbis non rectis Dominum Deum ſuum: & ædificaverunt ſibi excelſa in cunctis urbibus ſuis à Turre cuſtodum uſque ad civitatem munitam.

10. Feceruntque ſibi ſtatuas, & lucos in omni colle ſublimi, & ſubter omne lignum nemoroſum:

11. & adolebant ibi incenſum ſuper aras in morem Gentium, quas tranſtulerat Dominus à facie eorum: feceruntque verba peſſima irritantes Dominum.

12. Et coluerunt immunditias, de quibus præcepit eis Dominus ne facerent verbum hoc.

13. Et teſtificatus eſt Dominus in Iſrael & in Juda per manum omnium prophetarum & Videntium, dicens: || Revertimini à viis veſtris peſſimis, & cuſtodite præcepta mea, & cæremonias, juxta omnem legem, quam præcepi patribus veſtris: & ſicut miſi ad vos in manu ſervorum meorum Prophetarum.

|| Jerem. 25. 5.

14. Qui non audierunt, ſed induraverunt cervicem ſuam juxta cervicem patrum ſuorum, qui noluerunt obedire Domino Deo ſuo.

15. Et abjecerunt legitima ejus, & pactum, quod pepigit cum patribus eorum, & teſtificationes, quibus conteſtatus eſt eos: ſecutique ſunt vanitates, & vanè egerunt: & ſecuti ſunt Gentes, quæ erant per circuitum eorum, ſuper quibus præceperat Dominus eis ut non facerent ſicut & illæ faciebant.

16. Et dereliquerunt omnia præcepta Domini Dei ſui: feceruntque ſibi conflatiles duos vitulos, & lucos, & adoraverunt univerſam militiam cœli: ſervieruntque Baal,

17. & conſecraverunt filios ſuos, & filias ſuas per ignem: & divinationibus inſerviebant & auguriis: & tradiderunt ſe ut facerent malum coram Domino, ut irritarent eum.

18. Iratuſque eſt Dominus vehementer Iſraeli, & abſtulit eos à conſpectu ſuo, & non remanſit niſi tribus Juda tantummodò.

19. Sed nec ipſe Juda cuſtodivit mandata Domini Dei ſui: verùm ambulavit in erroribus Iſrael, quos operatus fuerat.

20. Projecitque Dominus omne ſemen Iſrael, & afflixit eos, & tradidit eos in manu diripientium, donec projiceret eos à facie ſua:

21. || ex eo jam tempore, quo ſciſſus eſt Iſrael à domo David, & conſtituerunt ſibi regem Jeroboam filium Nabat: ſeparavit enim Jeroboam Iſrael à Domino, & peccare eos fecit peccatum magnum.

|| 3. Reg. 12. 19.

22. Et

22. Et ambulaverunt filii Iſrael in nniverſis peccatis Jeroboam quæ fecerat: & non receſſerunt ab eis,

‖ *Jerem.* 25. 9.

23. ‖ uſquequò Dominus auferret Iſrael à facie ſua, ſicut locutus fuerat in manu omnium ſervorum ſuorum Prophetarum: tranſlatuſque eſt Iſrael de terra ſua in Aſſyrios, uſque in diem hanc.

24. Adduxit autem rex Aſſyriorum * de Babylone, & de Cutha, & de Avah, & de Emath, & de Sepharvaim: & collocavit eos in civitatibus Samariæ pro filiis Iſrael: qui poſſederunt Samariam, & habitaverunt in urbibus ejus.

* Aſſaradon, ut eſt 1. *Eſdr.* 4. 2 idque anno M. 3327 Ant. Chr. 677. quo completum eſt dictum ab Iſaia, initio regni Achaz. (*Iſa.* 7. 8.) de Ephraim *intra annos 65. ſic atterēdo ut non eſſet populus*: ſublata enim à Salmanaſare ante annos 44. maxima parte populi, huc uſque tamen aliqua Reipub. facies retenta erat.

25. Cùmque ibi habitare cœpiſſent, non timebant Dominum: & immiſit in eos Dominus leones, qui interficiebant eos.

26. Nuntiatumque eſt regi Aſſyriorum, & dictum: Gentes, quas tranſtuliſti, & habitare feciſti in civitatibus Samariæ, ignorant legitima Dei terræ: & immiſit in eos Dominus leones, & ecce interficiunt eos, eò quòd ignorent ritum Dei terræ.

27. Præcepit autem rex Aſſyriorum, dicens: Ducite illuc unum de ſacerdotibus, quos inde captivos adduxiſtis, & vadat, & habitet cum eis: & doceat eos legitima Dei terræ.

28. Igitur cùm veniſſet unus de ſacerdotibus his, qui captivi ducti fuerant de Samaria, habitavit in Bethel, & docebat eos quomodo colerent Dominum *.

* *Sc.* Secundùm Jeroboami ritum.

29. Et unaquæque Gens fabricata eſt Deum ſuum: poſueruntque eos in fanis excelſis, quæ fecerant Samaritæ, Gens & Gens in urbibus ſuis, in quibus habitabant.

30. Viri enim Babylonii fecerunt Sochothbenoth: viri autem Cuthæi fecerunt Nergel: & viri de Emath fecerunt Aſima.

31. Porrò Hevæi fecerunt Nebahaz & Tharthac. Hi autem, qui erant de Sepharvaim, comburebant filios ſuos igni, Adramelech & Anamelech diis Sepharvaim,

32. & nihilominus colebant Dominum. Fecerunt autem ſibi de noviſſimis ſacerdotes excelſorum, & ponebant eos in fanis ſublimibus.

33. Et cùm Dominum colerent, diis quoque ſuis ſerviebant juxta conſuetudinem Gentium, de quibus tranſlati fuerant Samariam:

34. uſque in præſentem diem morem ſequuntur antiquum: non ‖ timent Dominum, neque cuſtodiunt cęremonias ejus, judicia, & legem, & mandatum, quod præceperat Dominus filiis Jacob, ‖ quem cognominavit Iſrael:

‖ *Infr.* v. 41

‖ *Gen* 43. 28

35. & percuſſerat cum eis pactum, & mandaverat eis, dicens: Nolite timere deos alienos, & non adoretis eos, neque colatis eos, & non immoletis eis:

36. Sed Dominum Deum veſtrum, qui eduxit vos de Terra Ægypti in fortitudine magna, & in brachio extento, ipſum timete, & illum adorate, & ipſi immolate.

37. Cęremonias quoque, & judicia, & legem, & mandatum, quod ſcripſit vobis, cuſtodite ut faciatis cunctis diebus: & non timeatis deos alienos.

38. Et pactum, quod percuſſit vobiſcum, nolite obliviſci: nec colatis deos alienos,

39. ſed Dominum Deum veſtrum timete, & ipſe eruet vos de manu omnium inimicorum veſtrorum.

40. Illi verò non audierunt, ſed juxta conſuetudinem ſuam priſtinam perpetrabant.

41. Fuerunt igitur Gentes iſtæ timentes quidem Dominum, ſed nihilominus & idolis ſuis ſervientes: nam & filii eorum, & nepotes, ſicut fecerunt patres ſui, ita faciunt uſque in præſentem.

CAPUT XVIII.

Ezechias pietate eximius, diſſipatis idolorum delubris, ac æneo Moyſi ſerpente confracto, percutit Edom; & cùm ab Aſſyriis rebellaſſet, rex Aſſyriorum expugnatis civitatibus Juda, Ezechia veniam precanti, magnam pecuniæ vim imponit, miſſa quoque manu valida Jeruſalem obſidet, multis probris in Ezechiam & blaſphemiis in Deum per Rabſacen jactatis.

1. ANno ‖ tertio Oſee filii Ela regis Iſrael, regnavit Ezechias * filius Achaz regis Juda.

‖ 2. *Paral.* 28. 27. & 29. 1.
*Anno M. 3277. Ant. Chr. 727.

2. Vigintiquinque annorum erat, cùm regnare cœpiſſet: & vigintinovem annis regnavit in Jeruſalem: nomen matris ejus Abi filia Zachariæ.

3. Fecitque quod erat bonum coram Domino, juxta omnia quæ fecerat David pater ejus.

4. Ipſe diſſipavit * excelſa, & contrivit ſtatuas, & ſuccidit lucos, confregitque ſerpentem æneum, ‖ quem fecerat Moyſes: ſiquidem uſque ad illud tempus filii Iſrael adolebant ei incenſum: vocavitque nomen ejus Noheſtan *.

* Ann. M. 3278.
‖ *Num.* 21. 9.
* *i. Ænunculum*, per diminutionem & cōtemptū.

5. In Domino Deo Iſrael ſperavit: itaque poſt eum non fuit ſimilis ei de cunctis regibus Juda, ſed neque in his, qui ante eum fuerunt:

6. & adhæſit Domino, & non receſſit à veſtigiis ejus, fecitque mandata ejus, quæ præceperat Dominus Moyſi.

7. Unde & erat Dominus cum eo, & in cunctis, ad quæ procedebat, ſapienter ſe agebat. Rebellavit quoque contra regem Aſſyriorum, & non ſervivit ei.

8. Ipſe percuſſit Philiſthæos uſque ad Gazam, & omnes terminos eorum, à Turre cuſtodum uſque ad Civitatem munitam.

9. ‖ Anno quarto regis Ezechiæ, qui erat annus ſeptimus Oſee filii Ela regis Iſrael, aſcendit Salmanaſar rex Aſſyriorum in Samariam, & oppugnavit eam;

‖ *Sup.* 17. 6. *Tob.* 1. 2

10. & cepit. Nam poſt annos tres, anno ſexto Ezechiæ, id eſt nono anno Oſee regis Iſrael, capta eſt Samaria *:

* Ann. M. 3283.

11. & tranſtulit rex Aſſyriorum Iſrael in Aſſyrios, collocavitque eos in Hala, & in Habor fluviis Gozan in civitatibus Medorum †:

† quò priùs Tiglatphileſer duas tribus & dimidiam trans Jordanem habitantes tranſtulerat.

12. quia non audierunt vocem Domini Dei ſui, ſed prætergreſſi ſunt pactum ejus: omnia, quæ præceperat Moyſes ſervus Domini, non audierunt, neque fecerunt.

13. ‖ Anno quartodecimo * regis Ezechiæ, aſcendit Sennacherib rex Aſſyriorum ad univerſas civitates Juda munitas: & cepit eas.

‖ Par. 5. 26
‖ 2. *Paral.* 32. 1. *Eccli.* 48 20 *Iſai.* 36. 1.
* Anno M. 3291. Ant. Chr. 713.

14. Tunc miſit Ezechias rex Jnda nuntios ad regem Aſſyriorum in Lachis, dicens: Peccavi, recede à me: & omne, quod impoſueris mihi, feram. Indixit itaque rex Aſſyriorum Ezechiæ regi Judæ trecenta talenta argenti, & triginta talenta auri.

15. Deditque Ezechias omne argentum quod repertum fuerat in domo Domini, & in theſauris regis.

16. In tempore illo confregit Ezechias valvas templi Domini, & laminas auri, quas ipſe affixerat, & dedit eas regi Aſſyriorum.

17. Miſit autem rex Aſſyriorum Thartan,* & Rabſaris, & Rabſacen ,de Lachis ad regem Ezechiam cum manu valida Jeruſalem : qui cùm aſcendiſſent, venerunt Jeruſalem, & ſteterunt juxta aquæductum piſcinæ ſuperioris, quæ eſt in via Agrifullonis.

** qui Azotum cepit. Iſai. 20.*

18. Vocaveruntque regem : egreſſus eſt autem ad eos Eliacim filius Helciæ præpoſitus domus , & Sobna ſcriba , & Joahe filius Aſaph à commentariis.

19. Dixitque ad eos Rabſaces: Loquimini Ezechiæ: Hæc dicit rex magnus, rex Aſſyriorum : Quæ eſt iſta fiducia, qua niteris?

20. Forſitan iniſti conſilium , ut præpares te ad prælium ? In quo confidis, ut audeas rebellare?

21. an ſperas in baculo arundineo atque confracto Ægypto, ‖ ſuper quem, ſi incubuerit homo , comminutus ingredietur manum ejus, & perforabit eam ? ſic eſt Pharao rex Ægypti, omnibus qui confidunt in ſe.

‖ V. Iſai. 10

22. Quòd ſi dixeritis mihi: In Domino Deo noſtro habemus fiduciam: nonne iſte eſt, cujus abſtulit Ezechias excelſa & altaria : & præcepit Judæ & Jeruſalem: Ante altare hoc adorabitis in Jeruſalem?

23. Nunc igitur tranſite ad dominum meum regem Aſſyriorum, & dabo vobis duo millia equorum, & videte an habere valeatis aſcenſores eorum.

24. Et quo modo poteſtis reſiſtere ante unum ſatrapam de ſervis domini mei minimis? An fiduciam habes in Ægypto propter currus & equites?

25. Numquid ſine Domini voluntate aſcendi ad locum iſtum , ut demolirer eum ? Dominus dixit mihi : Aſcende ad terram hanc, & demolire eam.

26. Dixerunt autem Eliacim filius Helciæ, & Sobna, & Joahe Rabſaci : Precamur ut loquaris nobis ſervis tuis Syriacè : ſiquidem intelligimus hanc linguam : & non loquaris nobis Judaicè, audiente populo , qui eſt ſuper murum.

De Sobna & Eliacim vide Iſai. 22.

27. Reſponditque eis Rabſaces,dicens:Numquid ad dominum tuum, & ad te miſit me dominus meus , ut loquerer ſermones hos , & non potiùs ad viros , qui ſedent ſuper murum, ut comedant ſtercora ſua , & bibant urinam ſuam vobiſcum?

28. Stetit itaque Rabſaces, & exclamavit voce magna Judaicè , & ait : Audite verba regis magni, regis Aſſyriorum.

29. Hæc dicit rex: Non vos ſeducat Ezechias : non enim poterit eruere vos de manu mea.

30. Neque fiduciam vobis tribuat ſuper Dominum, dicens: Eruens liberabit nos Dominus, & non tradetur civitas hæc in manu regis Aſſyriorum.

31. Nolite audire Ezechiam. Hæc enim dicit rex Aſſyriorum: Facite mecum quod vobis eſt utile, & egredimini ad me : & comedet unuſquiſque de vinea ſua, & de ficu ſua: & bibetis aquas de ciſternis veſtris,

32. donec veniam , & transferam vos in terram, quæ ſimilis eſt terræ veſtræ, in terram fructiferam , & fertilem vini , terram panis & vinearum, terram olivarum, & olei ac mellis , & vivetis , & non moriemini . Nolite audire Ezechiam , qui vos decipit , dicens: Dominus liberabit nos.

33. Numquid liberaverunt dii Gentium terram ſuam de manu regis Aſſyriorum?

34. Ubi ‖ eſt Deus Emath, & Arphad? ubi eſt Deus Sepharvaim, Ana, & Ava ‖ ? numquid liberaverunt Samariam de manu mea?

‖ Infr. 19 13. & Iſai 10. 9. & 37. 13. ‖ V. ſupr. 17. 24.

35. Quinam illi ſunt in univerſis diis terrarum, qui eruerunt regionem ſuam de manu mea, ut poſſit eruere Dominus Jeruſalem de manu mea?

36. Tacuit itaque populus, & non reſpondit ei quidquam: ſiquidem præceptum regis acceperant ut non reſponderent ei.

37. Venitque Eliacim filius Helciæ, præpoſitus domus, & Sobna ſcriba, & Joahe filius Aſaph à commentariis ad Ezechiam ſciſſis veſtibus, & nuntiaverunt ei verba Rabſacis.

CAPUT XIX.

Ezechia & Iſaia converſis ad Dominum , & pro liberatione precantibus , propter Rabſacis blaſphemias , percutit Angelus Domini 185000. Aſſyriorum ; & fugiens Sennacherib in templo idolorum ſuorum à filiis ſuis occiditur.

1. Quæ cùm audiſſet Ezechias rex, ſcidit veſtimenta ſua, & opertus eſt ſacco, ingreſſuſque eſt domum Domini.

Iſai. 37. 1.

2. Et miſit Eliacim præpoſitum domus , & Sobnam ſcribam, & ſenes de ſacerdotibus opertos ſaccis, ad Iſaiam prophetam filium Amos.

Anno M. 3294. Ant. Chr. 710.

3. Qui dixerunt: Hęc dicit Ezechias: Dies tribulationis, & increpationis, & blaſphemiæ, dies iſte: venerunt filii uſque ad partum, & vires non habet parturiens.

4. Si fortè audiat Dominus Deus tuus univerſa verba Rabſacis, quem miſit rex Aſſyriorum dominus ſuus, ut exprobraret Deum viventem , & argueret verbis , quæ audivit Dominus Deus tuus : & fac orationem pro reliquiis, quæ repertæ ſunt.

5. Venerunt ergo ſervi regis Ezechiæ ad Iſaiam.

6. Dixitque eis Iſaias : Hæc dicetis domino veſtro : Hæc dicit Dominus : Noli timere à facie ſermonum, quos audiſti , quibus blaſphemaverunt pueri regis Aſſyriorum me.

7. Ecce, ego immittam ei ſpiritum, & audiet nuntium, & revertetur in terram ſuam, & dejiciam eum gladio in terra ſua.

8. Reverſus eſt ergo Rabſaces , & invenit regem Aſſyriorum expugnantem Lobnam : Audierat enim quòd receſſiſſet de Lachis.

9. Cùmque audiſſet de Tharaca rege Æthiopiæ, dicentes: Ecce , egreſſus eſt ut pugnet adverſum te; & iret contra eum, miſit nuntios ad Ezechiam, dicens:

10. Hæc dicite Ezechiæ regi Juda: Non te ſeducat Deus tuus, in quo habes fiduciam : neque dicas : Non tradetur Jeruſalem in manus regis Aſſyriorum.

11. Tu enim ipſe audiſti quæ fecerunt reges Aſſyriorum univerſis terris , quo modo va-

do vaſtaverunt eas : num ergo ſolus poteris liberari ?

12. Numquid liberaverunt dii Gentium ſingulos, quos vaſtaverunt patres mei, Gozan videlicet, & Haran, & Reſeph, & filios Eden, qui erant in Thelaſſar?

13. Ubi eſt rex Emath, & rex Arphad, & rex civitatis Sepharvaim, Ana, & Ava?

14. Itaque cùm accepiſſet Ezechias litteras de manu nuntiorum, & legiſſet eas, aſcendit in domum Domini, & expandit eas coram Domino,

15. & oravit in conſpectu ejus, dicens: Domine Deus Iſrael, qui ſedes ſuper cherubim, tu es Deus ſolus regum omnium terræ: tu feciſti cœlum & terram.

16. Inclina aurem tuam, & audi: aperi Domine oculos tuos, & vide: audi omnia verba Sennacherib, qui miſit ut exprobraret nobis Deum viventem.

17. Verè Domine diſſipaverunt reges Aſſyriorum Gentes, & terras omnium.

18. Et miſerunt deos eorum in ignem: non enim erant dii, ſed opera manuum hominum ex ligno & lapide, & perdiderunt eos.

19. Nunc igitur Domine Deus noſter, ſalvos nos fac de manu ejus, ut ſciant omnia regna terræ, quia tu es Dominus Deus ſolus.

20. Miſit autem Iſaias filius Amos ad Ezechiam, dicens: Hæc dicit Dominus Deus Iſrael: Quæ deprecatus es me ſuper Sennacherib rege Aſſyriorum, audivi.

21. Iſte eſt ſermo, quem locutus eſt Dominus de eo: Sprevit te, & ſubſannavit te, virgo filia Sion: poſt tergum tuum caput movit, filia Jeruſalem.

22. Cui exprobraſti, & quem blaſphemaſti? contra quem exaltaſti vocem tuam, & elevaſti in excelſum oculos tuos? contra ſanctum Iſrael.

23. Per manum ſervorum tuorum exprobraſti Domino, & dixiſti: In multitudine curruum meorum aſcendi excelſa montium in ſummitate Libani, & ſuccidi ſublimes cedros ejus, & electas abietes illius. Et ingreſſus ſum uſque ad terminos ejus, & ſaltum Carmeli ejus ego ſuccidi.

24. Et bibi aquas alienas, & ſiccavi veſtigiis pedum meorum omnes aquas clauſas.

25. Numquid non audiſti quid ab initio fecerim? Ex diebus antiquis plaſmavi illud, & nunc adduxi: eruntque in ruinam collium pugnantium civitates munitæ.

26. Et qui ſedent in eis, humiles manu, contremuerunt & confuſi ſunt, facti ſunt velut fœnum agri, & virens herba tectorum, quæ areſacta eſt antequam veniret ad maturitatem.

27. Habitaculum tuum, & egreſſum tuum, & introitum tuum, & viam tuam ego præſcivi, & furorem tuum contra me.

28. Inſaniſti in me, & ſuperbia tua aſcendit in aures meas: ponam itaque circulum in naribus tuis, & camum in labiis tuis, & reducam te in viam, per quam veniſti.

Iſai. 37.30. 29. Tibi autem Ezechia hoc erit ſignum: ‖ Comede hoc anno quæ repereris: in ſecundo autem anno, quæ ſponte naſcuntur: porrò in tertio anno ſeminate & metite: plantate vineas, & comedite fructum earum.

30. Et quodcumque reliquum fuerit de domo Juda, mittet radicem deorſum, & faciet fructum ſurſum.

31. De Jeruſalem quippe egredientur reliquiæ, & quod ſalvetur de monte Sion: zelus Domini exercituum faciet hoc.

32. Quam ob rem hæc dicit Dominus de rege Aſſyriorum: Non ingredietur urbem hanc, nec mittet in eam ſagittam, nec occupabit eam clypeus, nec circumdabit eam munitio.

33. Per viam, qua venit, revertetur: & civitatem hanc non ingredietur, dicit Dominus.

34. Protegamque urbem hanc, & ſalvabo eam propter me, & propter David ſervum meum.

35. ‖ Factum eſt igitur in nocte illa, venit Angelus Domini, & percuſſit in caſtris Aſſyriorum centum octogintaquinque millia. Cùmque diluculo ſurrexiſſet, vidit omnia corpora mortuorum: & recedens abiit, ‖ Tob. 1. 21. Eccli. 48. 24. Iſai. 37. 36. 1. Mac. 7. 41. 2. Mac. 8. 19.

36. & reverſus eſt Sennacherib rex Aſſyriorum, & manſit in Ninive.

37. ‖ Cùmque adoraret in templo Neſroch deum ſuum, Adramelech & Sarabar filii ejus percuſſerunt eum gladio, fugeruntque in terram Armeniorum, & regnavit Aſarhaddon filius ejus pro eo. ‖ Tob. 1. 24.

CAPUT XX.

Iſaias ægrotantem Ezechiam moriturum denuntiat; at ille ſua oratione ſanitatem cum prorogatione vitæ ad quindecim annos à Deo impetrat, dato ſanitatis ſigno per ſolis regreſſum: Aſſyriis autem munera deferentibus theſauros oſtendit, & ob id per Iſaiam reprehenſo, captivitas Babylonica denuntiatur, cui impius ſuccedit filius Manaſſes.

1. IN diebus illis ægrotavit Ezechias uſque ad mortem: & venit ad eum Iſaias filius Amos, propheta, dixitque ei: Hæc dicit Dominus Deus: Præcipe domui tuæ: morieris enim tu, & non vives. 2. Paral. 32. 24. Anno M. 3291. Ant. Chr. 713. Regni Ezechiæ 14. deſinente, ante mortem Sennacherib, ut patet ex verſ. 6 vide Iſa. 38. 1.

2. Qui convertit faciem ſuam ad parietem, & oravit Dominum, dicens:

3. Obſecro Domine, memento quæſo quomodo ambulaverim coram te in veritate, & in corde perfecto, & quod placitum eſt coram te, fecerim. Flevit itaque Ezechias fletu magno.

4. Et antequam egrederetur Iſaias mediam partem atrii, factus eſt ſermo Domini ad eum, dicens:

5. Revertere, & dic Ezechiæ duci populi mei: Hæc dicit Dominus Deus David patris tui: Audivi orationem tuam, & vidi lacrymas tuas: & ecce ſanavi te, die tertio aſcendes templum Domini.

6. Et addam diebus tuis quindecim annos: ſed & de manu regis Aſſyriorum liberabo te, & civitatem hanc, & protegam urbem iſtam propter me, & propter David ſervum meum.

7. Dixitque Iſaias: Afferte maſſam ficorum. Quam cùm attuliſſent, & poſuiſſent ſuper ulcus ejus, curatus eſt.

8. Dixerat autem Ezechias ad Iſaiam: Quod erit ſignum, quia Dominus me ſanabit, & quia aſcenſurus ſum die tertia templum Domini?

9. Cui ait Iſaias: Hoc erit ſignum à Domino, quòd facturus ſit Dominus ſermonem, quem locutus eſt: Vis ut aſcendat umbra decem lineis, an ut revertatur totidem gradibus?

10. Et ait Ezechias: Facile eſt, umbram creſcere decem lineis: nec hoc volo ut fiat, ſed ut revertatur retrorſum decem gradibus.

11. Invocavit itaque Iſaias propheta Dominum, & reduxit umbram per lineas, quibus jam deſcenderat in horologio Achaz, retrorſum decem gradibus.

* Iſa. 39. 1. dicitur *Merodac. Baladan*, Ptolem. *Mardocă-padus*. Baladan autem ejus pater aut avus, is nobis eſt, qui ab Agathia *Beleſus*, à Nicolao Damaſceno *Nanybrus* à Ptolem. *Nabonaſſarus* eſt dictus, qui cùm priùs Aſſyris fiduciarius fuiſſet, tandem facta conſpiratione cum Arbace Medorum præfecto Babyloniorum Monarcha effectus eſt Anno M. 3257.

12. In tempore illo miſit Berodach * Baladan, filius Baladan, rex Babyloniorum litteras & munera ad Ezechiam: audierat enim quòd ægrotaſſet Ezechias.

13. Lætatus eſt autem in adventu eorum Ezechias, & oſtendit eis domum aromatum, & aurum & argentum, & pigmenta varia, unguenta quoque, & domum vaſorum ſuorum, & omnia quæ habere poterat in theſauris ſuis. Non fuit quod non monſtraret eis Ezechias in domo ſua, & in omni poteſtate ſua.

14. Venit autem Iſaias propheta ad regem Ezechiam, dixitque ei: Quid dixerunt viri iſti? aut unde venerunt ad te? Cui ait Ezechias: De terra longinqua venerunt ad me, de Babylone.

15. At ille reſpondit: Quid viderunt in domo tua? Ait Ezechias: Omnia quæcumque ſunt in domo mea, viderunt: nihil eſt quod non monſtraverim eis in theſauris meis.

16. Dixit itaque Iſaias Ezechiæ: Audi ſermonem Domini.

17. Ecce dies venient, & auferentur omnia, quæ ſunt in domo tua, & quæ condiderunt patres tui uſque in diem hanc, in Babylonem: non remanebit quidquam, ait Dominus.

18. Sed & de filiis tuis qui egredientur ex te, quos generabis, tollentur, & erunt eunuchi in palatio regis Babylonis.

19. Dixit Ezechias ad Iſaiam: Bonus ſermo Domini, quem locutus es: ſit pax & veritas in diebus meis.

‖ 2. Par. 32. 30.

20. Reliqua autem ſermonum Ezechiæ, & omnis fortitudo ejus, & quomodo fecerit piſcinam, ‖ & aquæductum, & introduxerit aquas in civitatem, nonne hæc ſcripta ſunt in Libro ſermonum dierum regum Juda?

Anno M. 3306. Ant. Chr. 698.

21. Dormivitque * Ezechias cum patribus ſuis, & regnavit Manaſſes filius ejus pro eo.

CAPUT XXI.

Propter abominandam Manaſſis impietatem, prædicit Dominus ſe Judam ac Jeruſalem deleturum: cui ſuccedit impius filius Amon & hoc à ſervis occiſo, regnat ſuper Judam pius filius Joſias.

2. Par. 33. 1. Ibidem. Anno M. 3306.

1. Duodecim annorum erat Manaſſes cùm regnare cœpiſſet, & quinquaginta quinque annis regnavit in Jeruſalem: nomen matris ejus Haphſiba.

2. Fecitque malum in conſpectu Domini, juxta idola Gentium, quas delevit Dominus à facie filiorum Iſrael.

‖ 2. Par. 33. 3.

3. ‖ Converſuſque eſt, & ædificavit excelſa, quæ diſſipaverat Ezechias pater ejus: & erexit aras Baal, & fecit lucos ſicut fecerat Achab rex Iſrael, & adoravit omnem militiam cœli, & coluit eam.

4. Extruxitque aras in domo Domini, de qua dixit Dominus: ‖ In Jeruſalem ponam nomen meum.

‖ 2. Reg. 7. 10.

5. Et extruxit altaria univerſæ militiæ cœli in duobus atriis templi Domini.

6. Et traduxit filium ſuum per ignem: & ariolatus eſt, & obſervavit auguria, & fecit pythones, & aruſpices multiplicavit, ut faceret malum coram Domino, & irritaret eum.

‖ 2. Reg. 7. 26. ‖ 3. Reg. 8. 16. 9. 3.

7. Poſuit quoque idolum luci, quem fecerat, in templo Domini, ‖ ſuper quod locutus eſt Dominus ad David, & ‖ ad Salomonem filium ejus: In templo hoc, & in Jeruſalem, quam elegi de cunctis tribubus Iſrael, ponam nomen meum in ſempiternum.

8. Et ultrà non faciam commoveri pedem Iſrael de terra, quam dedi patribus eorum: ſi tamen cuſtodierint opera omnia, quæ præcepi eis, & univerſam legem, quam mandavit eis ſervus meus Moyſes.

9. Illi verò non audierunt: ſed ſeducti ſunt à Manaſſe, ut facerent malum, ſuper Gentes, quas contrivit Dominus à facie filiorum Iſrael.

10. Locutuſque eſt Dominus in manu ſervorum ſuorum Prophetarum, dicens:

‖ Jer. 15. 4.

11. ‖ Quia fecit Manaſſes rex Juda abominationes iſtas peſſimas, ſuper omnia quæ fecerunt Amorrhæi ante eum, & peccare fecit etiam Judam in immunditiis ſuis:

12. propterea hæc dicit Dominus Deus Iſrael: Ecce ego inducam mala ſuper Jeruſalem & Judam: ut quicumque audierit, tinniant ambæ aures ejus.

13. Et extendam ſuper Jeruſalem funiculum Samariæ, & pondus domus Achab: & delebo Jeruſalem, ſicut deleri ſolent tabulæ: & delens vertam, & ducam crebriùs ſtylum ſuper faciem ejus.

14. Dimittam verò reliquias hæreditatis meæ, & tradam eas in manus inimicorum ejus: eruntque in vaſtitatem, & in rapinam cunctis adverſariis ſuis:

15. Eò quòd fecerint malum coram me, & perſeveraverint irritantes me, ex die qua egreſſi ſunt patres eorum ex Ægypto, uſque ad hanc diem.

‖ Iſa. 24. 4. Inter alios etiam Iſaias propheta, quem ſerra lignea diſſectum, Talmud utercue, Juſtinus martyr, Hieron. & alii memorant. * Anno M. 3361. Ant. Chr. 643.

16. Inſuper & ſanguinem innoxium ‖ fudit Manaſſes multum nimis, donec impleret Jeruſalem uſque ad os, abſque peccatis ſuis, quibus peccare fecit Judam, ut faceret malum coram Domino.

17. Reliqua autem ſermonum Manaſſe, & univerſa quæ fecit, & peccatum ejus, quod peccavit, nonne hæc ſcripta ſunt in Libro ſermonum dierum regum Juda?

18. Dormivitque Manaſſes cum patribus ſuis *, & ſepultus eſt in horto domus ſuæ, in horto Oza: & regnavit Amon filius ejus pro eo.

19. Viginti duorum annorum erat Amon cùm regnare cœpiſſet: duobus quoque annis regnavit in Jeruſalem. Nomen matris ejus Meſſalemeth filia Harus de Jeteba.

20. Fecitque malum in conſpectu Domini, ſicut fecerat Manaſſes pater ejus.

21. Et ambulavit in omni via, per quam ambulaverat pater ejus: ſervivitque immunditiis, quibus ſervierat pater ejus, & adoravit eas,

22. & dereliquit Dominum Deum patrum ſuorum, & non ambulavit in via Domini.

23. Tetenderuntque ei inſidias ſervi ſui, & interfecerunt regem in domo ſua.

24. Percuſſit autem populus terræ omnes, qui conjuraverant contra regem Amon: & conſtituerunt ſibi regem Joſiam filium ejus pro eo.

25. Reliqua autem ſermonum Amon quæ fecit, nonne hæc ſcripta ſunt in Libro ſermonum dierum regum Juda?

26. Sepelieruntque eum in ſepulchro ſuo, in horto Oza: & regnavit Joſias filius ejus pro eo.

CAPUT XXII.

Joſias templum ac Dei cultum inſtaurat; Dominum ſuper reperto Deuteronomii libro conſulens, reſponſum accipit, inducenda ſuper Judam ſcripta in eo mala propter neglectum à patribus Dei cultum, ipſum tamen prius in pace moriturum.

2. Par. 34. 1. * Anno M. 3363. Ant. Chr. 641.

1. OCto annorum erat Joſias cùm regnare cœpiſſet *, triginta & uno anno regnavit in Jeruſalem: nomen matris ejus Idida, filia Hadaja de Beſecath.

2. Fecitque quod placitum erat coram Domino, & ambulavit per omnes vias David patris ſui: non declinavit ad dexteram, ſive ad ſiniſtram.

Anno M. 3380. Ant. Chr. 624.

3. Anno autem octavodecimo * regis Joſiæ, miſit rex Saphan filium Aſlia, filii Meſſulam, ſcribam templi Domini, dicens ei:

4. Vade ad Helciam ſacerdotem magnum, ut confletur pecunia, quæ illata eſt in templum Domini, quam collegerunt janitores templi à populo,

5. deturque fabris per præpoſitos domus Domini: qui & diſtribuant eam his qui operantur in templo Domini, ad inſtauranda ſartatecta templi:

6. Tignariis videlicet & cæmentariis, & iis, qui interrupta componunt: & ut emantur ligna, & lapides de lapicidinis ad inſtaurandum templum Domini.

7. Verumtamen non ſupputetur eis argentum quod accipiunt, ſed in poteſtate habeant, & in fide.

|| 2. Par. 34. 14.

8. Dixit autem Helcias pontifex ad Saphan ſcribam: Librum || Legis reperi in domo Domini: deditque Helcias volumen Saphan, qui & legit illud.

9. Venit quoque Saphan ſcriba ad regem, & renuntiavit ei quod præceperat, & ait: Conflaverunt ſervi tui pecuniam, quæ reperta eſt in domo Domini: & dederunt ut diſtribueretur fabris à præfectis operum templi Domini.

10. Narravit quoque Saphan ſcriba regi, dicens: Librum dedit mihi Helcias ſacerdos. Quem cùm legiſſet Saphan coram rege,

11. & audiſſet rex verba Libri Legis Domini, ſcidit veſtimenta ſua.

12. Et præcepit Helciæ ſacerdoti, & Ahicam filio Saphan, & Achobor filio Micha, & Saphan ſcribæ, & Aſajæ ſervo regis, dicens:

13. Ite & conſulite Dominum ſuper me, & ſuper populo, & ſuper omni Juda, de verbis voluminis iſtius, quod inventum eſt: magna enim ira Domini ſuccenſa eſt contra nos: quia non audierunt patres noſtri verba Libri hujus, ut facerent omne quod ſcriptum eſt nobis.

14. Ierunt itaque Helcias ſacerdos, & Ahicam, & Achobor, & Saphan, & Aſaja, ad Holdam prophetidem uxorem Sellum filii Thecuæ, filii Araas cuſtodis veſtium, quæ habitabat in Jeruſalem in Secunda: locutique ſunt ad eam.

15. Et illa reſpondit eis: Hæc dicit Dominus Deus Iſrael: Dicite viro, qui miſit vos ad me:

16. Hæc dicit Dominus: Ecce, ego adducam mala ſuper locum iſtum, & ſuper habitatores ejus, omnia verba Legis, quæ legit rex Juda:

17. quia dereliquerunt me, & ſacrificaverunt diis alienis, irritantes me in cunctis operibus manuum ſuarum: & ſuccendetur indignatio mea in loco hoc, & non extinguetur.

18. Regi autem Juda, qui miſit vos ut conſuleretis Dominum, ſic dicetis: Hæc dicit Dominus Deus Iſrael: Pro eo quòd audiſti verba voluminis,

19. & perterritum eſt cor tuum, & humiliatus es coram Domino, auditis ſermonibus contra locum iſtum, & habitatores ejus, quòd videlicet fierent in ſtuporem & in maledictum: & ſcidiſti veſtimenta tua, & fleviſti coram me, & ego audivi, ait Dominus:

20. Idcircò colligam te ad patres tuos, & colligeris ad ſepulchrum tuum in pace, ut non videant oculi tui omnia mala, quæ inducturus ſum ſuper locum iſtum.

CAPUT XXIII.

Joſias Deuteronomium coram populo legit, percuſſoque cum Domino fœdere, ac deſtructis abominationibus, præcepit Paſcha celebrari: quo in Mageddo occiſo, ſuccedit impius filius Joachaz; quem Pharao captum ducit in Ægyptum, ſubſtituto Eliacim, quem Joakim nominat, & ei gravem mulctam imponit.

1. ET renuntiaverunt regi quod dixerat. Qui miſit: & congregati ſunt ad eum omnes ſenes Juda & Jeruſalem. 2. Par. 34. 29. Anno M. 3380. Ant. Chr. 624.

2. Aſcenditque rex templum Domini, & omnes viri Juda, univerſique qui habitabant in Jeruſalem cum eo ſacerdotes & prophetæ, & omnis populus à parvo uſque ad magnum: legitque cunctis audientibus omnia verba libri fœderis, qui inventus eſt in Domo Domini.

3. Stetitque rex ſuper gradum: & fœdus percuſſit coram Domino *, ut ambularent poſt Dominum, & cuſtodirent præcepta ejus, & teſtimonia, & cæremonias in omni corde, & in tota anima, & ſuſcitarent verba fœderis hujus, quæ ſcripta erant in libro illo: acquievitque populus pacto.

* Atque ab hac tam ſolemni fœderis renovatione, tum *trigeſimi anni* in ipſo initio prophetiæ Ezechielis, tum *quadraginta annorum peccati Judæ* in ejuſdem Cap. 6. epocha deducitur.

4. Et præcepit rex Helciæ pontifici, & ſacerdotibus ſecundi ordinis, & janitoribus, || ut projicerent de templo Domini omnia vaſa, quæ facta fuerant Baal, & in luco, & univerſæ militiæ cœli: & combuſſit ea foris Jeruſalem in Convalle Cedron, & tulit pulverem eorum in Bethel.

|| Eccli. 49. 1.

5. Et delevit aruſpices, quos poſuerant reges Juda ad ſacrificandum in excelſis per civitates Juda, & in circuitu Jeruſalem: & eos, qui adolebant incenſum Baal, & Soli, & Lunæ, & duodecim ſignis, & omni militiæ cœli.

6. Et efferri fecit lucum de domo Domini foras Jeruſalem in Convalle Cedron, & combuſſit eum ibi, & redegit in pulverem, & projecit ſuper ſepulchra vulgi.

7. Deſtruxit quoque ædiculas effœminatorum, quæ erant in domo Domini, pro quibus mulieres texebant quaſi domunculas luci.

8. Congregavitque omnes ſacerdotes de civitatibus Juda: & contaminavit excelſa, ubi ſacrificabant ſacerdotes de Gabaa uſque Berſabee: & deſtruxit aras portarum in introitu oſtii Joſue principis civitatis, quod erat ad ſiniſtram portæ civitatis.

9. Verumtamen non aſcendebant ſacerdotes excelſorum ad altare Domini in Jeruſalem: ſed tantùm comedebant azyma in medio fratrum ſuorum.

10. Contaminavit quoque Topheth, quod eſt in Convalle filii Ennom: ut nemo conſecraret filium ſuum aut filiam per ignem, Moloch.

11. Abſtulit quoque equos, quos dederant reges Juda, Soli, in introitu templi Domini juxta exedram Nathanmelech eunuchi, qui erat in Pharurim: currus autem Solis combuſſit igni.

12. Altaria quoque, quæ erant ſuper tecta cœnaculi Achaz, quæ fecerant reges Juda, & altaria quæ fecerat Manaſſes in duobus atriis templi Domini, deſtruxit rex: & cucurrit inde, & diſperſit cinerem eorum in Torrentem Cedron.

13. Excelſa quoque, quæ erant in Jeruſalem ad dexteram partem Montis offenſionis,

‖ 3. *Reg.* 11. 7. ‖ quæ ædificaverat Salomon rex Iſrael Aſtaroth idolo Sidoniorum, & Chamos offenſioni Moab, & Melchom abominationi filiorum Ammon, polluit rex.

14. Et contrivit ſtatuas, & ſuccidit lucos: replevitque loca eorum oſſibus mortuorum.

‖ 3. *Reg.* 13. 32.

15. ‖ Inſuper & altare, quod erat in Bethel, & excelſum, quod fecerat Jeroboam filius Nabat, qui peccare fecit Iſrael: & altare illud, & excelſum deſtruxit, atque combuſſit, & comminuit in pulverem, ſuccenditque etiam lucum.

16. Et converſus Joſias, vidit ibi ſepulchra, quæ erant in monte: miſitque & tulit oſſa de ſepulchris, & combuſſit ea ſuper altare, & polluit illud juxta verbum Domini,

* Ante ann. 350. *Vide* 3. *Reg.* 13. 2.

quod locutus eſt vir Dei *, qui prædixerat verba hæc.

‖ 3. *Reg.* 13. 3.

17. ‖ Et ait: Quis eſt titulus ille, quem video? Reſponderuntque ei cives urbis illius: Sepulchrum eſt hominis Dei, qui venit de Juda, & prædixit verba hæc, quæ feciſti ſuper altare Bethel.

18. Et ait: Dimittite eum, nemo commoveat oſſa ejus. Et intacta manſerunt oſſa illius, cum oſſibus prophetæ, qui venerat de Samaria.

19. Inſuper & omnia fana excelſorum, quæ erant in civitatibus Samariæ, quæ fecerant reges Iſrael ad irritandum Dominum, abſtulit Joſias: & fecit eis ſecundùm omnia opera, quæ fecerat in Bethel.

20. Et occidit univerſos ſacerdotes excelſorum, qui erant ibi ſuper altaria: & combuſſit oſſa humana ſuper ea: reverſuſque eſt Jeruſalem.

‖ 2. *Par.* 35. 1.

21. ‖ Et præcepit omni populo, dicens: Facite Phaſe Domino Deo veſtro, ſecundùm quod ſcriptum eſt in libro fœderis hujus.

Eodem ann. 18. regni ſui ad finem tendente. Mundi 3381.

22. Nec enim factum eſt Phaſe tale à diebus judicum, qui judicaverunt Iſrael, & omnium dierum regum Iſrael, & regum Juda,

23. ſicut in octavo decimo anno regis Joſiæ factum eſt Phaſe iſtud Domino in Jeruſalem.

24. Sed & pythones, & ariolos, & figuras idolorum, & immunditias, & abominationes, quæ fuerant in terra Juda & Jeruſalem, abſtulit Joſias: ut ſtatueret verba legis, quæ ſcripta ſunt in Libro, quem invenit Helcias ſacerdos in templo Domini.

25. Similis illi non fuit ante eum rex, qui reverteretur ad Dominum in omni corde ſuo, & in tota anima ſua, & in univerſa virtute ſua juxta omnem legem Moyſi: neque poſt eum ſurrexit ſimilis illi.

26. Verumtamen non eſt averſus Dominus ab ira furoris ſui magni, quo iratus eſt furor ejus contra Judam: propter irritationes, quibus provocaverat eum Manaſſes.

27. ‖ Dixit itaque Dominus: Etiam Judam auferam à facie mea, ſicut abſtuli Iſrael: & projiciam civitatem hanc, quam elegi, Jeruſalem, & domum, de qua dixi: Erit nomen meum ibi. ‖ *Infr.* 24. 2.

28. Reliqua autem ſermonum Joſiæ, & univerſa quæ fecit, nonne hæc ſcripta ſunt in Libro verborum dierum regum Juda?

‖ 2. *Paral.* 35. 20. * Anno M. 3394. Ant. Chr. 610. † Sive *contra Medos & Babylonios, qui imperium Aſſyriorum everterãt.* Joſeph. Antiq. l. 10. cap. 6. 13 autẽ eſt Herodori Necos, filius Pſammitici. * Unde apparet hunc non fuiſſe primogenitum Joſiæ, ad quem hæreditario jure regnum ſpectaret: 1 ſumq; potius eſſe qui quarto loco, 1. Par. 3. 15 Sellũ nominatur, & Jer. 22. 11. pro patre regnaſſe etiã dicitur; cujus nomen quod *commutationem ſignificat*, melioris ominis cauſa mutatum fit. Confirmat illud etiam ætas 23. ann. (hic ℣. 31. & 2. Par. 36. 2) cum Eliacim (infra ℣. 36.) 25. annorum ætate, collata. Accedit Joſephi quoque auctoritas, 10. Antiquit. cap. 6. ſive 7. *Vide annot. ad tertium cap. libri* 1. *Paralip.* ‖ 2. *Par.* 36. 2. ‖ 2. *Par.* 36. 5. * Ann. M. 3395. Ant. Chr. 609.

29. ‖ In diebus ejus * aſcendit Pharao Nechao rex Ægypti, contra regem Aſſyriorum † ad flumen Euphraten: & abiit Joſias rex in occurſum ejus, & occiſus eſt in Mageddo, cùm vidiſſet eum.

30. Et portaverunt eum ſervi ſui mortuum de Mageddo: & pertulerunt in Jeruſalem, & ſepelierunt eum in ſepulchro ſuo. Tulitque populus terræ Joachaz filium Joſiæ: & unxerunt eum, * & conſtituerunt eum regem pro patre ſuo.

31. ‖ Viginti trium annorum erat Joachaz cùm regnare cœpiſſet, & tribus menſibus regnavit in Jeruſalem: nomen matris ejus Amital, filia Jeremiæ, de Lobna.

32. Et fecit malum coram Domino, juxta omnia quæ fecerant patres ejus.

33. Vinxitque eum Pharao Nechao in Rebla, quæ eſt in terra Emath, ne regnaret in Jeruſalem: & impoſuit mulctam terræ centum talentis argenti, & talento auri.

34. Regemque conſtituit Pharao Nechao Eliacim filium Joſiæ pro Joſia patre ejus: vertitque nomen ejus Joakim. Porrò Joachaz tulit, & duxit in Ægyptum, & mortuus eſt ibi.

35. Argentum autem, & aurum dedit Joakim Pharaoni, cùm indixiſſet terræ per ſingulos, ut conferretur juxta præceptum Pharaonis: & unumquemque juxta vires ſuas exegit, tam argentum quàm aurum de populo terræ, ut daret Pharaoni Nechao.

36. ‖ Viginti quinque annorum erat Joakim cùm regnare cœpiſſet *: & undecim annis regnavit in Jeruſalem: nomen matris ejus Zebida filia Phadaja de Ruma.

37. Et fecit malum coram Domino juxta omnia quæ fecerant patres ejus.

C A-

CAPUT XXIV.

Joakim triennio ſervit regi Babylonis : deinde varios patitur latrunculos : quo mortuo, ſuccedit filius Joachin ; quem cum theſauris templi ac domus regiæ, univerſoque robore habitatorum Jeruſalem ducit Nabuchodonoſor in Babylonem, ſuffecto in regem illius patruo Matthania, quem vocavit Sedeciam.

1. IN diebus ejus *aſcendit Nabuchodonoſor rex Babylonis, & factus eſt ei Joakim ſervus tribus annis : & rurſum rebellavit contra eum.

2. Immiſitque ei Dominus latrunculos † Chaldæorum, & latrunculos Syriæ, & latrunculos Moab, & latrunculos filiorum Ammon : & immiſit eos in Judam, ut diſperderent eum, || juxta verbum Domini, quod locutus fuerat per ſervos ſuos prophetas.

3. Factum eſt autem hoc per verbum Domini contra Judam, ut auferret eum coram ſe, propter peccata Manaſſe univerſa quæ fecit,

4. & propter ſanguinem innoxium, quem effudit, & implevit Jeruſalem cruore innocentium : & ob hanc rem noluit Dominus propitiari.

5. Reliqua autem ſermonum Joakim, & univerſa quæ fecit, nonne hæc ſcripta ſunt in Libro ſermonum dierum regum Juda ? Et dormivit Joakim * cum patribus ſuis.

6. Et regnavit Joachin † filius ejus pro eo.

7. Et ultrà non addidit rex Ægypti, ut egrederetur de terra ſua : tulerat enim rex Babylonis à rivo Ægypti uſque ad fluvium Euphratem, omnia quæ fuerant regis Ægypti.

8. Decem & octo annorum erat Joachin cùm regnare cœpiſſet *, & tribus menſibus regnavit in Jeruſalem : nomen matris ejus Noheſta filia Elnathan de Jeruſalem.

9. Et fecit malum coram Domino, juxta omnia quæ fecerat pater ejus.

10 || In tempore illo aſcenderunt ſervi Nabuchodonoſor regis Babylonis in Jeruſalem, & circumdata eſt urbs munitionibus.

11. Venitque Nabuchodonoſor rex Babylonis ad civitatem cum ſervis ſuis, ut oppugnarent eam.

12. Egreſſuſque eſt Joachin rex Juda ad regem Babylonis, ipſe & mater ejus, & ſervi ejus, & principes ejus, & eunuchi ejus : & ſuſcepit eum rex Babylonis anno octavo regni ſui.

13. Et protulit inde omnes theſauros domus Domini, & theſauros domus regiæ : & concidit univerſa vaſa aurea, quæ fecerat Salomon rex Iſrael in templo Domini juxta verbum Domini. ||

14. Et tranſtulit omnem Jeruſalem, & univerſos principes, & omnes fortes exercitus, decem millia, in captivitatem ; & omnem artificem & cluſorem : nihilque relictum eſt exceptis pauperibus populi terræ.

15. || Tranſtulit quoque Joachin in Babylonem, & matrem regis, & uxores regis, & eunuchos ejus : & judices terræ duxit in captivitatem de Jeruſalem in Babylonem.

16. Et omnes viros robuſtos, ſeptem millia, & artifices, & cluſores mille, omnes viros fortes & bellatores : duxitque eos rex Babylonis captivos in Babylonem.

17. || Et conſtituit Matthaniam * patruum ejus pro eo : impoſuitque nomen ei Sedeciam.

18. Vigeſimum & primum annum ætatis habebat Sedecias cùm regnare cœpiſſet, & undecim annis regnavit in Jeruſalem : nomen matris ejus erat Amital, filia Jeremiæ de Lobna.

19. Et fecit malum coram Domino, juxta omnia quæ fecerat Joakim.

20. Iraſcebatur enim Dominus contra Jeruſalem & contra Judam, donec projiceret eos à facie ſua : receſſitque Sedecias à rege Babylonis.

* i. anno Joakimi 4 cui cum 1. Nabuchodonoſoris concurrit ut eſt Jer. 25. 1. Atq; adeo, ann. M. 3398. Ant. Chr. 606.

† i. agmina. Ex omnibus his gentibus conſtabat exercitus Nabuchodonoſoris

|| Supr. 23. 27.

* i. mortuus eſt ſicut patres ſui : non autem eſt ei ſepultus, ſed projectus extra portas Jeruſalē juxta prophetiā Jerem. 22. 19. & 36. 30.

† qui & Jeconias. Jerem. 22.

* Ann. M. 3405. ante Chr. 599.

|| Dan. 1. 1

|| Iſai. 39. 6.

|| 2 Par. 36. 10. Eſther 2. 6 & 11. 4. Ezech. 17. 12. Jerem. 24. 1. & 29. 2.

|| Jer. 37. 1. & 52. 1.

* Joſiæ filium poſt Sellū ſive Joacazum natum, patet id, quatuor Regum ætate collata ſupr. c. 11. ℣. 31. & 36. atq; c. 34. ℣. 8. & 18.

CAPUT XXV.

Obſeſſa à Nabuchodonoſor Jeruſalem, Sedecias cæcus ac vinctus, necatis coram ſe filiis, in Babylonem ducitur cum reliquo populo : quibuſdam tamen ad exercendam terram relictis : poſt exuſta unà cum templo omnia magnifica ædificia, præfecit Nabuchodonoſor Godoliam : quo ab Iſmaele interempto, fugit populus in Ægyptum : Joachin autem in captivitate ſublimatur à rege Babylonis.

1. FActum eſt autem anno nono *regni ejus menſe decimo, decima die menſis,

* Ann. M. 3414. Ant. Chr. 590.

ve-

Jerem. 39. 4. & 52. 4.

venit Nabuchodonoſor rex Babylonis, ipſe & omnis exercitus ejus in Jeruſalem, & circumdederunt eam : & extruxerunt in circuitu ejus munitiones.

2. Et clauſa eſt civitas atque vallata uſque ad undecimum annum regis Sedeciæ,

3. nona die menſis : prævaluitque fames in civitate, nec erat panis populo terræ.

4. Et interrupta eſt civitas : & omnes viri bellatores nocte fugerunt per viam portæ, quæ eſt inter duplicem murum ad hortum regis (porrò Chaldæi obſidebant in circuitu civitatem) fugit itaque Sedecias per viam, quæ ducit ad campeſtria ſolitudinis.

5. Et perſecutus eſt exercitus Chaldæorum regem, comprehenditque eum in planitie Jericho : & omnes bellatores, qui erant cum eo, diſperſi ſunt, & reliquerunt eum.

6. Apprehenſum ergo regem duxerunt ad regem Babylonis in Reblatha : qui locutus eſt cum eo judicium.

7. Filios autem Sedeciæ occidit coram eo, & oculos ejus effodit, vinxitque eum catenis, & adduxit in Babylonem.

8. Menſe quinto, ſeptima die menſis, ipſe eſt annus nonus decimus regis Babylonis: venit Nabuzardan princeps exercitus, ſervus regis Babylonis, in Jeruſalem.

* Ann. M. 3416. deſinente Nabuchodonoſoris an. 19. ineunte: ante Chr. 58. poſtquā à Salomone condi cœpta eſt an. 424. menſibus 3. & diebus 8. Menſe 5. ipſa die Sabb. in cujus rei memoriā jejunium inſtitutum eſt, *Zach. 7. 5. & 8. 19.*

‖ *Jer. 27. 19.*

9. Et ſuccendit domum Domini *, & domum regis : & domos Jeruſalem, omnemque domum combuſſit igni.

10. Et muros Jeruſalem in circuitu deſtruxit omnis exercitus Chaldæorum, qui erat cum principe militum.

11. Reliquam autem populi partem, quæ remanſerat in civitate, & perfugas, qui transfugerant ad regem Babylonis, & reliquum vulgus, tranſtulit Nabuzardan princeps militiæ.

12. Et de pauperibus terræ reliquit vinitores & agricolas.

13. ‖ Columnas autem æreas, quæ erant in templo Domini, & baſes, & mare æreum, quod erat in domo Domini, confregerunt Chaldæi, & tranſtulerunt æs omne in Babylonem.

14. Ollas quoque æreas, & trullas, & tridentes, & ſcyphos, & mortariola, & omnia vaſa ærea, in quibus miniſtrabant, tulerunt.

15. Necnon & thuribula, & phialas : quæ aurea, aurea ; & quæ argentea, argentea : tulit princeps militiæ :

16. id eſt, columnas duas, mare unum, & baſes quas fecerat Salomon in templo Domini : non erat pondus æris omnium vaſorum.

‖ *3. Reg. 7. 15. 2. Par. 3. 15. Jer. 52. 21.*

17. ‖ Decem & octo cubitos altitudinis habebat columna una : & capitellum æreum ſuper ſe altitudinis trium cubitorum : & retiaculum, & malogranata ſuper capitellum columnæ, omnia ærea : ſimilem & columna ſecunda habebat ornatum.

18. Tulit quoque princeps militiæ Sarajam ſacerdotem primum, & Sophoniam ſacerdotem ſecundum *, & tres janitores.

* Qui erat quaſi primi vicarius.

19. Et de civitate eunuchum unum, qui erat præfectus ſuper bellatores viros : & quinque viros de his, qui ſteterant coram rege, quos reperit in civitate : & Sopher principem exercitus, qui probabat tyrones de populo terræ: & ſexaginta viros è vulgo, qui inventi fuerant in civitate:

20. Quos tollens Nabuzardan princeps militum, duxit ad regem Babylonis in Reblatha.

21. Percuſſitque eos rex Babylonis, & interfecit eos in Reblatha in terra Emath : & translatus eſt Juda de terra ſua.

* Ann. M. 3416. ab initio regni David. 468

22. * Populo autem, qui relictus erat in terra Juda, quem dimiſerat Nabuchodonoſor rex Babylonis, præfecit Godoliam filium Ahicam filii Saphan.

23. Quod cùm audiſſent omnes duces militum, ipſi & viri qui erant cum eis, videlicet quòd conſtituiſſet rex Babylonis Godoliam : venerunt ad Godoliam in Maſpha, Iſmahel filius Nathaniæ, & Johanan filius Caree, & Saraja filius Thanehumeth Netophathites, & Jezonias filius Maachathi, ipſi & ſocii eorum.

24. Juravitque Godolias ipſis & ſociis eorum, dicens : Nolite timere ſervire Chaldæis: manete in terra, & ſervite regi Babylonis, & benè erit vobis.

* Ann. M. 3417. Ant. Chr. 587.

25. Factum eſt autem in menſe ſeptimo, * venit Iſmahel filius Nathaniæ, filii Eliſama de ſemine regio, & decem viri cum eo : percuſſeruntque Godoliam, qui & mortuus eſt : ſed & Judæos & Chaldæos, qui erant cum eo in Maſpha.

26. Conſurgenſque omnis populus à parvo uſque ad magnum, & principes militum, venerunt in Ægyptum timentes Chaldæos.

* Ann. M. 3442. Ant. Chr. 562.

† Conſilio jam inito, à die 25. ejuſdem menſis, de quo *Jere. 52. 31.*

27. Factum eſt verò in anno trigeſimo ſeptimo * tranſmigrationis Joachin regis Juda, menſe duodecimo, vigeſima ſeptima † die menſis : ſublevavit Evilmerodach rex Babylonis, anno, quo regnare cœperat, caput Joachin regis Juda de carcere.

28. Et locutus eſt ei benignè : & poſuit thronum ejus ſuper thronum regum, qui erant cum eo in Babylone.

29. Et mutavit veſtes ejus, quas habuerat in carcere, & comedebat panem ſemper in conſpectu ejus cunctis diebus vitæ ſuæ.

30. Annonam quoque conſtituit ei ſine intermiſſione, quæ & dabatur ei à rege per ſingulos dies omnibus diebus vitæ ſuæ *.

* Nempe per duos circiter annos. Cum enim hos & paulò plus regnaſſet Evilmerodac, à Nerigliſſoro ſororis ſuæ marito, peremptus eſt, ob iniquitates ſuas & libidines, ut docet Joſeph. ex Beroſo, *lib. 1. contra Appion.*

Digitized by Google

L I B E R   P R I M U S

PARALIPOMENON,

HEBRAICE DIBRE HAIAMIN.

L*ibros* PARALIPOMENON, *hoc eſt* prætermiſſorum, *quòd ibi quædam in libris regum omiſſa habeantur; Hebræi* DIBRE HAIAMIN, *id eſt* verba dierum *vocant, quod ex regum diurnis excerpti ſint. Unus eſt autem apud eos, ſed à noſtris diviſus, quem ab Eſdra ſcriptum conſtans fama ſemper obtinuit. Quidam* CHRONICORUM *libros inſcribere maluerint.*

IN HORUM PRIORE, *propagatio gentis Iſraeliticæ ab Adamo ad reditum uſque à captivitate breviter recenſetur: Deinde repetita à Davide hiſtoria, ejus regnum accuratiùs deſcribitur, ad Salomonis uſque unctionem; hoc eſt ad annum mundi 2590.*

CAPUT PRIMUM.

Genealogia ab Adam uſque ad Abraham, & generationes filiorum Abrahæ unà cum filiis ac poſteris Eſau, & regibus ac ducibus terræ Edom, antequam eſſent reges ſuper filios Iſrael.

Gen. 5. 7. & 4. 25. & 5. 6. 9. 1. ADAM, Seth, Enos,
2. Cainan, Malaleel, Jared,
3. Henoch, Mathuſale, Lamech,
4. Noe, Sem, Cham, & Japheth.

5. Filii Japheth: Gomer, & Magog, & Madai, & Javan, Thubal, Moſoch, Thiras.

6. Porrò filii Gomer: Aſcenez, & Riphath, & Thogorma.

7. Filii autem Javan: Eliſa & Tharſis, Cethim & Dodanim.

8. Filii Cham: Chus, & Meſraim, & Phut, & Chanaan.

9. Filii autem Chus: Saba, & Hevila, Sabatha, & Regma, & Sabatacha. Porrò filii Regma: Saba, & Dadan.

Gen. 10. 8. 10. Chus autem genuit || Nemrod: iſte cœpit eſſe potens in terra.

11. Meſraim verò genuit Ludim, & Anamim, & Laabim, & Nephthuim,

12. Phetruſim quoque, & Casluim: de quibus egreſſi ſunt Philiſthiim, & Caphtorim.

13. Chanaan verò genuit Sidonem primogenitum ſuum, Hethæum quoque,

14. & Jebuſæum, & Amorrhæum, & Gergeſæum,

15. Hevæumque & Aracæum, & Sinæum.

16. Aradium quoque, & Samaræum, & Hamathæum.

17. Filii || Sem: Ælam, & Aſſur, & Arphaxad, & Lud, & Aram, & Hus, & Hul, & Gether, & Moſoch. Gen. 10. 22. & 11. 10.

18. Arphaxad autem genuit Sale, qui & ipſe genuit Heber.

19. Porrò Heber nati ſunt duo filii, nomen uni Phaleg, quia in diebus ejus diviſa eſt terra; & nomen fratris ejus Jectan.

20. Jectan autem genuit Elmodad, & Saleph, & Aſarmoth, & Jare,

21. Adoram quoque, & Huzal, & Decla,

22. Hebal etiam, & Abimael, & Saba, necnon

23. & Ophir, & Hevila, & Jobab. Omnes iſti filii Jectan:

24. Sem, Arphaxad, Sale,

25. Heber, Phaleg, Ragau,

26. Serug, Nachor, Thare,

27. Abram, || iſte eſt Abraham. Gen. 11. 26.

28. Filii autem Abraham, Iſaac & Iſmahel.

29. Et hæ generationes eorum. Primogenitus || Iſmahelis, Nabaioth, & Cedar, & Adbeel, & Mabſam, Gen. 25. 13.

30. & Maſma, & Duma, Maſſa, Hadad, & Thema,

31. Jethur, Naphis, Cedma: hi ſunt filii Iſmahelis.

32. Filii autem Ceturæ concubinæ Abraham,

ham, quos genuit: Zamran, Jecſan, Madan, Madian, Jesboc, & Sue. Porrò filii Jecſan: Saba, & Dadan. Filii autem Dadan: Aſſurim, & Latuſſim, & Laomim.

‖Gen. 25. 4. 33. Filii ‖ autem Madian: Epha, & Epher, & Henoch, & Abida, & Eldaa: omnes hi, filii Ceturæ.

‖Gen. 25. 19. 34. Genuit ‖ autem Abraham Iſaac: cujus fuerunt filii Eſau, & Iſrael.

‖Gen. 36. 10. 35. Filii ‖ Eſau: Eliphaz, Rahuel, Jehus, Ihelom, & Core.

36. Filii Eliphaz: Theman, Omar, Sephi, Gathan, Cenez, Thamna, Amalec.

37. Filii Rahuel: Nabath, Zara, Samma, Meza.

38. Filii Seir: Lotan, Sobal, Sebeon, Ana, Diſon, Eſer, Diſan.

39. Filii Lotan: Hori, Homam. Soror autem Lotan fuit Thamna.

40. Filii Sobal: Alian, & Manahath, & Ebal, Sephi, & Onam. Filii Sebeon: Aia & Ana. Filii Ana: Diſon.

41. Filii Diſon: Hamram, & Eſeban, & Jethran, & Charan.

42. Filii Eſer: Balaan, & Zavan, & Jacan. Filii Diſan: Hus & Aran.

43. Iſti ſunt reges, qui imperaverunt in Terra Edom antequam eſſet rex ſuper filios Iſrael: Bale filius Beor: & nomen civitatis ejus, Denaba.

44. Mortuus eſt autem Bale, & regnavit pro eo Jobab filius Zare de Boſra.

45. Cùmque & Jobab fuiſſet mortuus, regnavit pro eo Huſam de Terra Themanorum.

46. Obiit quoque & Huſam, & regnavit pro eo Adad filius Badad, qui percuſſit Madian in terra Moab: & nomen civitatis ejus Avith.

47. Cùmque & Adad fuiſſet mortuus, regnavit pro eo Semla de Maſreca.

48. Sed & Semla mortuus eſt, & regnavit pro eo Saul de Rohoboth, quæ juxta amnem ſita eſt.

49. Mortuo quoque Saul, regnavit pro eo Balanan filius Achobor.

50. Sed & hic mortuus eſt, & regnavit pro eo Adad: cujus urbis nomen fuit Phau, & appellata eſt uxor ejus Meetabel filia Matred filiæ Mezaab.

51. Adad autem mortuo, duces pro regibus in Edom eſſe cœperunt: dux Thamna, dux Alva, dux Jetheth,

52. dux Oolibama, dux Ela, dux Phinon,

53. dux Cenez, dux Theman, dux Mabſar,

54. dux Magdiel, dux Hiram: hi duces Edom.

CAPUT II.

Genealogia Judæ Patriarchæ uſque ad Iſai patrem David, fratrumque ac ſororum ejus.

Gen. 29. 32. & 30. 5. & 35. 22. 1. Filii autem Iſrael: Ruben, Simeon, Levi, Juda, Iſſachar, & Zabulon,

2. Dan, Joſeph, Benjamin, Nephthali, Gad & Aſer.

‖Gen. 38. 1. & 46. 12. 3. Filii ‖ Juda: Her, Onan, & Sela: hi tres nati ſunt ei de filia Sue Chananitide. Fuit autem Her primogenitus Juda, malus coram Domino, & occidit eum.

‖Infr. 4. 1. Matt. 1. 3. 4. ‖ Thamar autem nurus ejus peperit ei Phares & Zara. Omnes ergo filii Juda quinque.

5. Filii autem Phares: Heſron & Hamul.

6. Filii quoque Zare: Zamri, & Ethan, & Eman, Chalchal quoque, & Dara, ſimul quinque.

7. Filii ‖ Charmi: Achar, qui turbavit Iſrael, & peccavit in furto anathematis. ‖Joſ. 7. 1.

8. Filii Ethan: Azarias.

9. Filii ‖ autem Heſron qui nati ſunt ei: Jerameel, & Ram, & Calubi. ‖Ruth 4. 19.

10. Porrò Ram genuit Aminadab. Aminadab autem genuit Nahaſſon, principem filiorum Juda.

11. Nahaſſon quoque genuit Salma, de quo ortus eſt Booz.

12. Booz verò genuit Obed, qui & ipſe genuit Iſai.

13. ‖ Iſai autem genuit primogenitum Eliab, ſecundum Abinadab, tertium Simmaa, ‖1. Reg. 16. 6. 8. & 17. 12.

14. quartum Nathanael, quintum Raddai,

15. ſextum Aſom, ſeptimum David.

16. Quorum ſorores fuerunt Sarvia, & Abigail. Filii Sarviæ: Abiſai, Joab, & Aſael, tres.

17. Abigail autem genuit Amaſa, cujus pater fuit Jether Iſmahelites.

18. Caleb verò filius Heſron accepit uxorem nomine Azuba, de qua genuit Jerioth: fueruntque filii ejus Jaſer, & Sobab, & Ardon.

19. Cùmque mortua fuiſſet Azuba, accepit uxorem Caleb, Ephrata: quæ peperit ei Hur.

20. Porrò Hur genuit Uuri: & Uri genuit Bezeleel.

21. Poſt hæc ingreſſus eſt Heſron ad filiam Machir patris Galaad, & accepit eam cùm eſſet annorum ſexaginta: quæ peperit ei Segub.

22. Sed & Segub genuit Jair, & poſſedit vigintitres civitates in Terra Galaad.

23. Cepitque Geſſur, & Aram oppida Jair, & Canath, & viculos ejus ſexaginta civitatum: omnes iſti, filii Machir patris Galaad.

24. Cùm autem mortuus eſſet Heſron, ingreſſus eſt Caleb ad Ephrata. Habuit quoque Heſron uxorem Abia, quæ peperit ei Aſhur patrem Thecuæ.

25. Nati ſunt autem filii Jerameel primogeniti Heſron, Ram primogenitus ejus, & Buna, & Aram, & Aſom, & Achia.

26. Duxit quoque uxorem alteram Jerameel, nomine Atara, quæ fuit mater Onam.

27. Sed & filii Ram primogeniti Jerameel, fuerunt Moos, Jamin, & Achar.

28. Onam autem habuit filios Semei, & Jada. Filii autem Semei: Nadab, & Abiſur.

29. Nomen verò uxoris Abiſur, Abihail, quæ peperit ei Ahobbam, & Molid.

30. Filii autem Nadab fuerunt Saled, & Apphaim. Mortuus eſt autem Saled abſque liberis.

31. Filius verò Apphaim, Jeſi: qui Jeſi genuit Seſan. Porrò Seſan genuit Oholai.

32. Filii autem Jada fratris Semei: Jether, & Jonathan. Sed & Jether mortuus eſt abſque liberis.

33. Porrò Jonathan genuit Phaleth, & Ziza. Iſti fuerunt filii Jerameel.

34. Seſan autem non habuit filios, ſed filias; & ſervum Ægyptium nomine Jeraa.

35. Deditque ei filiam ſuam uxorem: quæ peperit ei Ethei.

36. Ethei autem genuit Nathan, & Nathan genuit Zabad.

37. Zabad quoque genuit Ophlal, & Ophlal genuit Obed,

38. Obed genuit Jehu, Jehu genuit Azariam,

39. Azarias genuit Helles, & Helles genuit Elaſa,

40. Elaſa genuit Siſamoi, Siſamoi gennit Sellum,

41. Sellum genuit Icamiam, Icamia autem genuit Eliſama.

42. Filii autem Caleb fratris Jerameel: Meſa primogenitus ejus, ipſe eſt pater Ziph: & filii Mareſa patris Hebron.

43. Porrò filii Hebron, Core, & Taphua, & Recem, & Samma.

44. Samma autem genuit Raham, patrem Jercaam, & Recem genuit Sammai.

45. Filius Sammai, Maon: & Maon pater Bethſur.

46. Epha autem concubina Caleb peperit Haran, & Moſa, & Gezez. Porrò Haran genuit Gezez.

47. Filii autem Jahaddai, Regom, & Joathan, & Geſan, & Phaleth, & Epha, & Saaph.

48. Concubina Caleb Maacha, peperit Saber, & Tharana.

49. Genuit autem Saaph pater Madmena, Sue patrem Machbena, & patrem Gabaa. Filia verò Caleb, fuit Achſa.

50. Hi erant filii Caleb, filii Hur, primogeniti Ephrata, Sobal pater Cariathiarim.

51. Salma pater Bethlehem, Hariph pater Bethgader.

52. Fuerunt autem filii Sobal patris Cariathiarim, qui videbat dimidium requietionum.

53. Et de cognatione Cariathiarim, Jethrei, & Aphuthei, & Semathei, & Maſerei. Ex his egreſſi ſunt Saraitæ, & Eſthaolitæ.

54. Filii Salma, Bethlehem, & Netophathi, Coronæ domus Joab, & dimidium requietionis Sarai.

55. Cognationes quoque ſcribarum habitantium in Jabes, Canentes atque Reſonantes, & in tabernaculis commorantes. Hi ſunt Cinæi, qui venerunt de calore patris domus Rechab.

CAPUT III.

Generationes David & regum Juda ex progenie David, cum filiis ac filiabus eorum.

2. Reg. 3. 2. 1. DAvid verò hos habuit filios, qui ei nati ſunt in Hebron; primogenitum Amnon ex Achinoam Jezrahelitide, ſecundum Daniel de Abigail Carmelitide,

2. tertium Abſalom filium Maacha filiæ Tholmai regis Geſſur, quartum Adoniam filium Aggith,

3. quintum Saphatiam ex Abital, ſextum Jethraham de Egla uxore ſua.

4. Sex ergo nati ſunt ei in Hebron, ubi regnavit ſeptem annis, & ſex menſibus. Triginta autem & tribus annis regnavit in Jeruſalem.

|| 2. Reg. 5. 14. 5. || Porrò in Jeruſalem nati ſunt ei filii, Simmaa, & Sobab, & Nathan, & Salomon, quatuor de Bethſabee filia Ammiel,

6. Jebaar quoque & Eliſama,

7. & Eliphaleth, & Noge, & Nepheg, & Japhia,

8. necnon Eliſama, & Eliada, & Eliphelet, novem:

9. omnes hi, filii David abſque filiis concubinarum: habueruntque ſororem Thamar.

10. Filius autem Salomonis, Roboam: cujus Abia filius genuit Aſa. De hoc quoque natus eſt Joſaphat,

11. pater Joram: qui Joram genuit Ochoziam, ex quo ortus eſt Joas:

12. & hujus Amaſias filius genuit Azariam. Porrò Azariæ filius Joathan

13. procreavit Achaz patrem Ezechiæ, de quo natus eſt Manaſſes.

14. Sed & Manaſſe gennit Amon patrem Joſiæ.

15. Filii autem Joſiæ fuerunt, primogenitus Johanan, ſecundus Joakim, tertius Sedecias, quartus Sellum.

16. * De Joakim natus eſt Jechonias, & Sedecias.

* Hebr. Filii Jehoiakim; Jechonia filius ejus, Sedecias filius ejus Matt. 1. 11

MONITUM.

Quoniam genealogia filiorum Joſiæ, ni ſemel benè concipiatur, non uno in loco difficultatem movet; ſubjectum ſchema proponere viſum eſt, in quo nativitatis ſeriem exhibebit loci diſpoſitio: ordinem verò quo ad regnum illi pervenerunt, indicabit appoſitus numerus.

JOSIAS.

Rex optimus à Necaone rege Ægypti occiſus. 4. Reg. 23. 29.

	II.	I.	IV.
JOHANAN nullibi, niſi hic verſ. 15. nominatus, unde putatur ante patrem mortuus, vel in eo prælio cum eo occiſus.	ELIACIM qui etiam JOAKIM Hebr. *Jehoiakim* per coph ק Gr. Ιωακὶμ per κ 4. Reg. 23. 34. Dictus *Jeconias* Matth. 1. 11.	SELLUM qui etiam JOAHAS pro patre regnavit. 4. Reg. 23. 30. *Jerem.* 22. 11. in Ægyptum à Necaone abductus, ibi moritur. *Ibid.*	SEDECIAS qui & *Mathanias*, junior Joſiæ filius, 4. Reg. 23. 31. 36. cum 24. 18. qui Joachino fratris filio in regnum à Nabuchodonoſore ſuffectus eſt, 4. Reg. 24. 17.

III.

JOACHIN, qui etiam JECONIAS & *Conias*, Jerem. 22. Hebr. *Jehoiachim*, per caph כ Gr. Ιωαχὶμ per χ, quem Nabuchodonoſor in Babylonem tranſtulit. 4. Reg. 24. 6. 17.

17. Filii Jechoniæ fuerunt, Aſir, Salathiel,

18. Melchiram, Phadaia, Senneſer, & Jecemia, Sama, & Nadabia.

19. De Phadaia orti ſunt Zorobabel † & Semei. Zorobabel genuit Moſollam, Hananiam, & Salomith ſororem eorum:

20. Haſaban quoque, & Ohol, & Barachian, & Haſadian, Joſabheſed, quinque.

21. Filius autem Hananiæ, Phaltias pater Jeſeiæ, cujus filius Raphaia: hujus quoque filius, Arnan, de quo natus eſt Obdia, cujus filius fuit Sechenias.

22. Filius Secheniæ, Semeia: cujus filii Hattus, & Jegaal, & Baria & Naaria, & Saphat, ſex numero.

23. Filius Naariæ, Elioenai, & Ezechias, & Ezricam, tres.

24. Filii Elioenai, Odvia, & Eliaſub, & Pheleia, & Acub, & Joanan, & Dalaia, & Anani, ſeptem.

† Non videtur is eſſe Zorobabel, de quo in Genealogia Salvatoris: is enim conſtanter Salathielis filius dicitur, nec filii ejus iſti quæ hic legimus habet nomina. Matt. 1. 11 Luc. 3.

CAPUT IV.

Rurſus poſteritas Judæ ac Simeonis, & habitationes eorum: ſtirps Cham deletur à filiis Simeonis, Amalecitæ quoque ab ipſis percutiuntur.

1. FIlii Juda: Phares, Heſron, & Charmi, & Hur, & Sobal. Gen. 38. 29. & 46. 12. Supr. 2. 4. Matth. 1. 3

2. Raia verò filius Sobal genuit Jahath, de

quo

quo nati ſunt Ahumai, & Laad : hæ cognationes Sarathi.

3. Iſta quoque ſtirps Etam : Jezrahel, & Jeſema, & Jedebos. Nomen quoque ſororis eorum, Aſalelphuni.

4. Phanuel autem pater Gedor, & Ezer pater Hoſa; iſti ſunt filii Hur primogeniti Ephratha patris Bethlehem.

5. Aſſur verò patri Thecuæ erant duæ uxores, Halaa, & Naara.

6. Peperit autem ei Naara, Oozam, & Hepher, & Themani, & Ahaſthari : iſti ſunt filii Naara.

7. Porrò filii Halaa, Sereth, Iſaar, & Ethnan.

8. Cos autem genuit Anob, & Soboba, & cognationem Aharehel filii Arum.

9. Fuit autem Jabes inclytus præ fratribus ſuis, & mater ejus vocavit nomen illius Jabes, dicens : Quia peperi eum in dolore.

10. Invocavit verò Jabes Deum Iſrael, dicens : Si benedicens benedixeris mihi, & dilataveris terminos meos, & fuerit manus tua mecum, & feceris me à malitia non opprimi. Et præſtitit Deus quæ precatus eſt.

11. Caleb autem frater Sua genuit Mahir, qui fuit pater Eſthon.

12. Porrò Eſthon genuit Bethrapha, & Pheſſe, & Theinna patrem urbis Naas : hi ſunt viri Recha.

13. Filii autem Cenez, Othoniel, & Saraia. Porrò filii Othoniel, Hathath, & Maonathi.

14. Maonathi genuit Ophra, Saraia autem genuit Joab patrem Vallis artificum : ibi quippe artifices erant.

15. Filii verò Caleb filii Jephone, Hir, & Ela, & Naham. Filii quoque Ela : Cenez.

16. Filii quoque Jaleleel : Ziph, & Zipha, Thiria, & Aſrael.

17. Et filii Ezra, Jether, & Mered, & Epher, & Jalon, genuitque Mariam, & Sammai, & Jesba patrem Eſthamo.

18. Uxor quoque ejus Judaia, peperit Jared patrem Gedor, & Heber patrem Socho, & Icuthiel patrem Zanoe : hi autem filii Bethiæ filiæ Pharaonis, quam accepit Mered.

19. Et filii uxoris Odaiæ ſororis Naham patris Ceila, Garmi, & Eſthamo, qui fuit de Machathi.

20. Filii quoque Simon, Amnon, & Rinna filius Hanan, & Thilon. Et filii Jeſi, Zoheth, & Benzoheth.

Gen. 38. 5. 21. Filii ‖ Sela, filii Juda : Her pater Lecha, & Laada pater Mareſa, & cognationes domus operantium byſſum in domo juramenti.

22. Et qui ſtare fecit Solem, virique Mendacii, & Securus, & Incendens, qui principes fuerunt in Moab, & qui reverſi ſunt in Lahem. Hæc autem verba vetera.

23. Hi ſunt figuli habitantes in Plantationibus, & in Sepibus, apud regem in operibus ejus, commoratique ſunt ibi.

Gen. 46. 10. 24. Filii ‖ Simeon : Namuel & Jamin, Jarib, Zara, Saul.

25. Sellum filius ejus, Mapſam filius ejus, Maſma filius ejus.

26. Filii Maſma : Hamuel filius ejus, Zachur filius ejus, Semei filius ejus.

27. Filii Semei ſedecim, & filiæ ſex : fratres autem ejus non habuerunt filios multos, & univerſa cognatio non potuit adæquare ſummam filiorum Juda.

28. Habitaverunt autem in Berſabee, & Molada, & Haſarſual,

29. & in Bala, & in Aſom, & in Tholad,

30. & in Bathuel, & in Horma, & in Siceleg,

31. & in Bethmarchaboth, & in Haſarſuſim, & in Bethberai, & in Saarim : hæ civitates eorum uſque ad regem David.

32. Villæ quoque eorum : Etam, Æn, Remmon, & Thochen, & Aſan, civitates quinque.

33. Et univerſi viculi eorum per circuitum civitatum iſtarum uſque ad Baal. Hæc eſt habitatio eorum, & ſedium diſtributio.

34. Moſobab quoque & Jemlech, & Joſa filius Amaſiæ,

35. & Joel, & Jehu filius Joſabiæ filii Saraiæ filii Aſiel,

36. & Elioenai, & Jacoba, & Iſuhaia, & Aſaia, & Adiel, & Iſmiel, & Banaia,

37. Ziza quoque filius Sephei filii Allon filii Idaia filii Semri filii Samaia.

38. Iſti ſunt nominati principes in cognationibus ſuis, & in domo affinitatum ſuarum multiplicati ſunt vehementer.

39. Et profecti ſunt ut ingrederentur in Gador uſque ad Orientem vallis, & ut quærerent paſcua gregibus ſuis.

40. Inveneruntque paſcuas uberes, & valdè bonas, & terram latiſſimam & quietam & fertilem, in qua antè habitaverant de ſtirpe Cham.

41. Hi ergo venerunt, quos ſuprà deſcripſimus nominatim, in diebus Ezechiæ regis Juda : & percuſſerunt tabernacula eorum, & habitatores qui inventi fuerant ibi, & deleverunt eos uſque in præſentem diem : habitaveruntque pro eis, quoniam uberrimas paſcuas ibidem repererunt.

42. De filiis quoque Simeon abierunt in montem Seir viri quingenti, habentes principes Phaltiam & Naariam & Raphaiam & Oziel filios Jeſi :

43. & percuſſerunt reliquias, quæ evadere potuerant, Amalecitarum, & habitaverunt ibi pro eis uſque ad diem hanc.

CAPUT V.

Catalogus filiorum Ruben, Gad, & dimidiæ tribus Manaſſe, & habitatio eorum qui percuſſerunt Agareos, ſed tandem ducti ſunt ab Aſſyriis ob idololatriam ipſorum.

1. FIlii quoque Ruben primogeniti Iſrael (ipſe quippe fuit primogenitus ejus : ſed ‖ cùm violaſſet thorum patris ſui, data ſunt primogenita ejus filiis Joſeph filii Iſrael, & non eſt ille reputatus in primogenitum. ‖ Gen. 35. 22. & 49. 4.

2. Porrò Judas, qui erat fortiſſimus inter fratres ſuos, de ſtirpe ejus principes germinati ſunt : primogenita autem reputata ſunt Joſeph,)

3. filii ‖ ergo Ruben primogeniti Iſrael : Enoch, & Phallu, Eſron, & Carmi. ‖ Gen. 46. 9. Exod. 6. 14. Num. 26. 5.

4. Filii Joel : Samaia filius ejus, Gog filius ejus, Semei filius ejus,

5. Micha filius ejus, Reia filius ejus, Baal filius ejus.

6. Beera filius ejus, quem captivum duxit Thelgathphalnaſar ‖ rex Aſſyriorum, & fuit princeps in tribu Ruben. ‖ Vide 4. Reg. 15. 29.

7. Fra-

7. Fratres autem ejus, & univerſa cognatio ejus, quando numerabantur per familias ſuas, habuerunt principes Jehiel, & Zachariam.

8. Porrò Bala filius Azaz, filii Samma, filii Joel, ipſe habitavit in Aroer uſque ad Nebo & Beelmeon.

9. Contra orientalem quoque plagam habitavit uſque ad introitum eremi, & flumen Euphraten. Multum quippe jumentorum numerum poſſidebant in Terra Galaad.

10. In diebus autem Saul prœliati ſunt contra Agareos, & interfecerunt illos, habitaveruntque pro eis in tabernaculis eorum, in omni plaga, quæ reſpicit ad Orientem Galaad.

11. Filii verò Gad è regione eorum habitaverunt in Terra Baſan uſque Selcha:

12. Joel in capite, & Saphan ſecundus; Janai autem, & Saphat in Baſan.

13. Fratres verò eorum ſecundùm domos cognationum ſuarum, Michael, & Moſollam, & Sebe, & Jorai, & Jachan, & Zie, & Heber, ſeptem.

14. Hi filii Abihail, filii Huri, filii Jara, filii Galaad, filii Michael, filii Jeſeſi, filii Jeddo, filii Buz.

15. Fratres quoque filii Abdiel, filii Guni, princeps domus in familiis ſuis.

16. Et habitaverunt in Galaad, & in Baſan, & in viculis ejus, & in cunctis ſuburbanis Saron, uſque ad terminos.

17. Omnes hi numerati ſunt in diebus Joathan regis Juda, & in diebus Jeroboam regis Iſrael.

18. Filii Ruben, & Gad, & dimidiæ tribus Manaſſe, viri bellatores, ſcuta portantes & gladios, & tendentes arcum, eruditique ad prælia, quadraginta quatuor millia, & ſeptingenti ſexaginta, procedentes ad pugnam.

19. Dimicaverunt contra Agareos: Ituræi verò, & Naphis, & Nodab

20. præbuerunt eis auxilium. Traditique ſunt in manus eorum Agarei, & univerſi, qui fuerant cum eis; quia Deum invocaverunt cùm præliarentur: & exaudivit eos, eò quòd credidiſſent in eum.

21. Ceperuntque omnia quæ poſſederant, camelorum quinquaginta millia, & ovium ducenta quinquaginta millia, & aſinos duo millia, & animas hominum centum millia.

22. Vulnerati autem multi corruerunt: fuit enim bellum Domini. Habitaveruntque pro eis uſque ad tranſmigrationem.

23. Filii quoque dimidiæ tribus Manaſſe poſſederunt terram à finibus Baſan uſque Baal, Hermon, & Sanir, & montem Hermon, ingens quippe numerus erat.

24. Et hi fuerunt principes domus cognationis eorum, Epher, & Jeſi, & Eliel, & Ezriel, & Jeremia, & Odaia, & Jediel, viri fortiſſimi & potentes, & nominati duces in familiis ſuis.

25. Reliquerunt autem Deum patrum ſuorum, & fornicati ſunt poſt deos populorum terræ, quos abſtulit Deus coram eis.

‖ *Vide 4. Reg 15. 19. & 29.*

26. Et ſuſcitavit Deus Iſrael ſpiritum Phul ‖ regis Aſſyriorum, & ſpiritum Thelgathphalnaſar regis Aſſur: & tranſtulit Ruben, & Gad, & dimidiam tribum Manaſſe, & adduxit eos in Lahela, & in Habor, & Ara, & fluvium Gozan, uſque ad diem hanc.

CAPUT VI.

Genealogia filiorum Levi, & quos ex eis conſtituerit David cantores ac miniſtros in domo Domini: item generatio filiorum Aaron cum urbibus ſuis in ſingulis tribubus Iſrael; & quæ fuerint civitates refugii.

1. FIlii Levi: Gerſon, Caath, & Merari. ‖ *Gen. 46. 11. Infr. 23. 6.*

2. Filii Caath: Amram, Iſaar, Hebron, & Oziel.

3. Filii Amram: Aaron, Moyſes, & Maria: Filii Aaron: Nadab & Abiu, Eleazar, & Ithamar.

4. Eleazar genuit Phinees, & Phinees genuit Abiſue:

5. Abiſue verò genuit Bocci, & Bocci genuit Ozi.

6. Ozi genuit Zaraiam, & Zaraias genuit Meraioth.

7. Porrò Meraioth genuit Amariam, & Amarias genuit Achitob.

8. Achitob genuit Sadoc, & Sadoc genuit Achimaas,

9. Achimaas genuit Azariam, Azarias genuit Johanan,

10. Johanan genuit Azariam: ipſe eſt qui ſacerdotio functus eſt in domo, quam ædificavit Salomon in Jeruſalem.

11. Genuit autem Azarias Amariam, & Amarias genuit Achitob,

12. Achitob genuit Sadoc, & Sadoc genuit Sellum,

13. Sellum genuit Helciam, & Helcias genuit Azariam,

14. Azarias genuit Saraiam, & Saraias genuit Joſedec.

15. Porrò Joſedec egreſſus eſt, quando tranſtulit Dominus Judam, & Jeruſalem per manus Nabuchodonoſor.

16. Filii ‖ ergo Levi: Gerſon, Caath, & Merari. ‖ *Exod. 6. 16.*

17. Et hæc nomina filiorum Gerſon: Lobni, & Semei.

18. Filii Caath: Amram, & Iſaar, & Hebron, & Oziel.

19. Filii Merari: Moholi & Muſi. Hæ autem cognationes Levi ſecundùm familias eorum.

20. Gerſom, Lobni filius ejus, Jahath filius ejus, Zamma filius ejus.

21. Joah filius ejus, Addo filius ejus, Zara filius ejus, Jethrai filius ejus.

22. Filii Caath, Aminadab filius ejus, Core filius ejus, Aſir filius ejus.

23. Elcana filius ejus, Abiaſaph filius ejus, Aſir filius ejus.

24. Thahath filius ejus, Uriel filius ejus, Ozias filius ejus, Saul filius ejus.

25. Filii Elcana: Amaſai & Achimoth

26. & Elcana: Filii Elcana: Sophai filius ejus, Nahath filius ejus.

27. Eliab filius ejus, Jeroham filius ejus, Elcana filius ejus.

28. Filii Samuel: primogenitus Vaſſeni, & Abia.

29. Filii autem Merari, Moholi: Lobni filius ejus, Semei filius ejus, Oza filius ejus.

30. Sammaa filius ejus, Haggia filius ejus, Aſaia filius ejus.

31. Iſti ſunt, quos conſtituit David ſuper

can-

cantores domus Domini, ex quo collocata eſt
3. Reg. 6. 1. & 37. Anno M. 3959. Ant. Chr. 145. || arca:
32. & miniſtrabant coram tabernaculo teſtimonii, canentes donec ædificaret Salomon domum Domini in Jeruſalem: ſtabant autem juxta ordinem ſuum in miniſterio.
33. Hi verò ſunt, qui aſſiſtebant cum filiis ſuis, de filiis Caath, Hemam cantor filius Johel, filii Samuel,
34. Filii Elcana, filii Jeroham, filii Eliel, filii Thohu,
35. filii Suph, filii Elcana, filii Mahath, filii Amaſai,
36. filii Elcana, filii Joel, filii Azariæ, filii Sophoniæ,
37. filii Thahath, filii Aſir, filii Abiaſaph, filii Core,
38. filii Iſaar, filii Caath, filii Levi, filii Iſrael.
39. Et frater ejus Aſaph, qui ſtabat à dextris ejus, Aſaph filius Barachiæ, filii Samaa,
40. filii Michael, filii Baſaiæ, filii Melchiæ,
41. filii Athanai, filii Zara, filii Adaia,
42. filii Ethan, filii Zamma, filii Semei,
43. filii Jeth, filii Gerſom, filii Levi.
44. filii autem Merari fratres eorum, ad ſiniſtram, Ethan filius Cuſi, filii Abdi, filii Maloch,
45. filii Haſabiæ, filii Amaſiæ, filii Helciæ,
46. filii Amaſai, filii Boni, filii Somer,
47. filii Moholi, filii Muſi, filii Merari, filii Levi.
48. Fratres quoque eorum Levitæ, qui ordinati ſunt in cunctum miniſterium tabernaculi domus Domini.
49. Aaron verò, & filii ejus adolebant incenſum ſuper altare holocauſti, & ſuper altare thymiamatis, in omne opus Sancti ſanctorum: & ut precarentur pro Iſrael, juxta omnia, quæ præceperat Moyſes ſervus Dei.
50. Hi ſunt autem filii Aaron: Eleazar filius ejus, Phinees filius ejus, Abiſue filius ejus,
51. Bocci filius ejus, Ozi filius ejus, Zarahia filius ejus,
52. Meraioth filius ejus, Amarias filius ejus, Achitob filius ejus,
53. Sadoc filius ejus, Achimaas filius ejus.
54. Et hæc habitacula eorum per vicos atque confinia, filiorum ſcilicet Aaron, juxta cognationes Caathitarum: ipſis enim ſorte contigerant.
55. Dederunt igitur eis Hebron in terra Juda, & ſuburbana ejus per circuitum:
Joſ. 21. 12. 56. || agros autem civitatis, & villas, Caleb filio Jephone.
57. Porrò filiis Aaron dederunt civitates ad confugiendum, Hebron, & Lobna, & ſuburbana ejus,
58. Jether quoque & Eſthemo cum ſuburbanis ſuis, ſed & Helon & Dabir cum ſuburbanis ſuis,
59. Aſan quoque, & Bethſames & ſuburbana earum.
60. De tribu autem Benjamin, Gabee & ſuburbana ejus, & Almath cum ſuburbanis ſuis, Anathoth quoque cum ſuburbanis ſuis, omnes civitates, tredecim, per cognationes ſuas.
61. Filiis autem Caath reſiduis de cognatione ſua dederunt ex dimidia tribu Manaſſe in poſſeſſionem urbes decem.
62. Porrò filiis Gerſom per cognationes ſuas de tribu Iſſachar, & de tribu Aſer, & de tribu Nephthali, & de tribu Manaſſe in Baſan, urbes tredecim.
63. Filiis autem Merari per cognationes ſuas de tribu Ruben, & de tribu Gad, & de tribu Zabulon, dederunt ſorte civitates duodecim.
64. Dederunt quoque filii Iſrael Levitis civitates, & ſuburbana earum:
65. dederuntque per ſortem, ex tribu filiorum Juda, & ex tribu filiorum Simeon, & ex tribu filiorum Benjamin, urbes has, quas vocaverunt nominibus ſuis,
66. & his, qui erant de cognatione filiorum Caath, || fueruntque civitates in terminis eorum de tribu Ephraim. Joſ. 21. 21.
67. Dederunt ergo eis urbes ad confugiendum Sichem cum ſuburbanis ſuis in monte Ephraim, & Gazer cum ſuburbanis ſuis,
68. Jecmaan quoque cum ſuburbanis ſuis, & Bethoron ſimiliter,
69. necnon & Helon cum ſuburbanis ſuis, & Gethremmon in eumdem modum.
70. Porrò ex dimidia tribu Manaſſe, Aner & ſuburbana ejus, Baalam & ſuburbana ejus: his videlicet, qui de cognatione filiorum Caath reliqui erant.
71. Filiis autem Gerſom de cognatione dimidiæ tribus Manaſſe, Gaulon in Baſan, & ſuburbana ejus, & Aſtharoth cũ ſuburbanis ſuis.
72. De tribu Iſſachar, Cedes & ſuburbana ejus, & Dabereth cum ſuburbanis ſuis,
73. Ramoth quoque & ſuburbana ejus, & Anem cum ſuburbanis ſuis.
74. De tribu verò Aſer: Maſal cum ſuburbanis ſuis, & Abdon ſimiliter,
75. Hucac quoque & ſuburbana ejus, & Rohob cum ſuburbanis ſuis.
76. Porrò de tribu Nephthali, Cedes in Galilæa & ſuburbana ejus, Hamon cum ſuburbanis ſuis, & Cariathaim & ſuburbana ejus.
77. Filiis autem Merari reſiduis: de tribu Zabulon, Remmono & ſuburbana ejus, & Thabor cum ſuburbanis ſuis:
78. trans Jordanem quoque ex adverſo Jericho contra Orientem Jordanis, de tribu Ruben, Boſor in ſolitudine cum ſuburbanis ſuis, & Jaſſa cum ſuburbanis ſuis,
79. Cademoth quoque & ſuburbana ejus, & Mephaat cum ſuburbanis ſuis.
80. Necnon & de tribu Gad, Ramoth in Galaad & ſuburbana ejus, & Manaim cum ſuburbanis ſuis,
81. ſed & Heſebon cum ſuburbanis ſuis, & Jezer cum ſuburbanis ſuis.

CAPUT VII.

Genealogia Iſſachar, Benjamin, Nephthali, Manaſſe, Ephraim, & Aſer.

1. PORrò filii Iſſachar: Thola, & Phua, Jaſub, & Simeron, quatuor. Gen. 46. 13
2. Filii Thola: Ozi & Raphaia, & Jeriel, & Jemai, & Jebſem, & Samuel, principes per domos cognationum ſuarum. De ſtirpe Thola viri fortiſſimi numerati ſunt in diebus David, viginti duo millia ſexcenti.
3. Filii Ozi: Izrahia, de quo nati ſunt Michael, & Obadia, & Johel, & Jeſia, quinque omnes principes.
4. Cùmque eis per familias & populos

ſuos, accincti ad prælium, viri fortiſſimi, triginta ſex millia: multas enim habuerunt uxores, & filios.

5. Fratres quoque eorum per omnem cognationem Iſſachar robuſtiſſimi ad pugnandum, octoginta ſeptem millia numerati ſunt.

|| Gen. 46. 21 — 6. Filii || Benjamin: Bela, & Bechor, & Jadiel, tres.

7. Filii Bela: Esbon, & Ozi, & Oziel, & Jerimoth, & Urai, quinque principes familiarum, & ad pugnandum robuſtiſſimi: numerus autem eorum, viginti duo millia & triginta quatuor.

8. Porrò filii Bechor: Zamira, & Joas, & Eliezer, & Elioenai, & Amri, & Jerimoth, & Abia, & Anathoth, & Almath: omnes hi, filii Bechor.

9. Numerati ſunt autem per familias ſuas principes cognationum ſuarum ad bella fortiſſimi, viginti millia & ducenti.

10. Porrò filii Jadihel: Balan. Filii autem Balan: Jehus, & Benjamin, & Aod, & Chanana, & Zethan, & Tharſis, & Ahiſahar:

11. omnes hi filii Jadihel, principes cognationum ſuarum, viri fortiſſimi, decem & ſeptem millia & ducenti ad prælium procedentes.

12. Sepham quoque, & Hapham filii Hir: & Haſim filii Aher.

|| Gen. 46. 24 — 13. || Filii autem Nephthali: Jaſiel, & Guni, & Jeſer, & Sellum, filii Bala.

14. Porrò filius Manaſſe, Eſriel: concubinaque ejus Syra peperit Machir patrem Galaad.

15. Machir autem accepit uxores filiis ſuis Happhim, & Saphan: & habuit ſororem nomine Maacha: nomen autem ſecundi, Salphaad, natæque ſunt Salphaad filiæ,

16. & peperit Maacha uxor Machir filium, vocavitque nomen ejus Phares: porrò nomen fratris ejus Sares: & filii ejus, Ulam, & Recen.

17. Filius autem Ulam, Badan. Hi ſunt filii Galaad, filii Machir, filii Manaſſe.

18. Soror autem ejus Regina peperit Virum decorum, & Abiezer, & Mohola.

19. Erant autem filii Semida, Ahin, & Sechem, & Leci, & Aniam.

20. Filii autem Ephraim: Suthala, Bared filius ejus, (*a*) Thahath filius ejus, Elada filius ejus, Thahath filius ejus, hujus filius Zabad,

21. & hujus filius Suthala, & hujus filius Ezer & Elad: occiderunt autem eos viri Geth indigenæ, quia deſcenderant (*b*) ut invaderent poſſeſſiones eorum.

22. Luxit igitur Ephraim pater eorum multis diebus, & venerunt fratres ejus ut conſolarentur eum.

23. Ingreſſuſque eſt ad uxorem ſuam: quæ concepit, & peperit filium, & vocavit nomen ejus Beria, eò quòd in malis domus ejus ortus eſſet:

24. filia autem ejus fuit Sara, quæ ædificavit (*c*) Bethoron inferiorem & ſuperiorem, & Ozenſara.

25. Porrò filius ejus Rapha, & Reſeph, & (*d*) Thale, de quo natus eſt Thaan,

26. qui genuit Laadan: (*e*) hujus quoque filius Ammiud, qui genuit Eliſama,

27. de quo ortus eſt Nun, qui habuit filium Joſue.

(*a*) Pronomen *ejus* toties hîc repertum ſemper ad Ephraim referendû eſt; cujus nominantur liberi ſexdecim uſque ad verſ. 26.
(*b*) Gethæi nempè, fines Ægypti populaturi, quibus primi occurrerunt filii Ephraim.
(*c*) i. quæ mater fuit ædificantium.
(*d*) Hebr. & Gr. *Et Thale filius ejus, & Thaan filius ejus.*

28. Poſſeſſio autem eorum & habitatio, Bethel cum filiabus ſuis, & contra Orientem Noran ac occidentalem plagam Gazer & filiæ ejus, Sichem quoque cum filiabus ſuis, uſque ad Aza cum filiabus ejus.

29. Juxta filios quoque Manaſſe, Bethſan & filias ejus, Thanach & filias ejus, Mageddo & filias ejus: Dor & filias ejus: in his habitaverunt filii Joſeph, filii Iſrael.

30. Filii || Aſer: Jemna, & Jeſua, & Jeſſui, & Baria, & Sara ſoror eorum.

31. Filii autem Baria: Heber, & Melchiel: ipſe eſt pater Barſaith.

32. Heber autem genuit Jephlat, & Somer, & Hotham, & Suaa ſororem eorum.

33. Filii Jephlat: Phoſech, & Chamaal, & Aſoth: hi filii Jephlat.

34. Porrò filii Somer: Ahi, & Roaga, & Haba, & Aram.

35. Filii autem Helem fratris ejus: Supha, & Jemna, & Selles, & Amal.

36. Filii Supha: Sue, Harnapher, & Sual, & Beri, & Jamra,

37. Boſor, & Hod, & Samma, & Saluſa, & Jethran, & Bera.

38. Filii Jether: Jephone, & Phaſpha & Ara.

39. Filii autem Olla: Aree, & Haniel, & Reſia.

40. Omnes hi filii Aſer, principes cognationum, electi atque fortiſſimi duces ducum: numerus autem eorum ætatis, quæ apta eſſet ad bellum, viginti ſex millia.

(*e*) Gr. *Ipſi Laadan filio ejus* (nempe adhuc Ephraim) *filius Ammiud, &c.* Ergo ab Ephraim ad Joſue 10. omnîs ſex generationes, quas per annos circiter 160. extendere poſſis. Natus nempe Ephraim anno 3. ubertatis, (*Gen. 41.*) M. 2301. Joſue verò, cùm exirent Iſraelitæ ex Ægypto, anno M. 2513. jam quinquageſimum ſuperabat. || *Gen.* 46. 17.

CAPUT VIII.

Rurſum genealogia Benjamin & Saul, filiorumque ipſius.

Gen. 46. 21 Sup. 7. 6. — 1. BEnjamin autem genuit Bale primogenitum ſuum, Asbel ſecundum, Ahara tertium,

2. Nohaa quartum, & Rapha quintum.

3. Fueruntque filii Bale: Addar, & Gera, & Abiud,

4. Abiſue quoque & Naaman, & Ahoe,

5. ſed & Gera, & Sephuphan, & Huram.

6. Hi ſunt filii Ahod, principes cognationum habitantium in Gabaa, qui tranſlati ſunt in Manahath.

7. Naaman autem, & Achia, & Gera ipſe tranſtulit eos, & genuit Oza, & Ahiud.

8. Porrò Saharaim genuit in regione Moab, poſtquam dimiſit Huſim & Bara uxores ſuas.

9. Genuit autem de Hodes uxore ſua Jobab, & Sebia, & Moſa, & Molchom,

10. Jehus quoque, & Sechia, & Marma. Hi ſunt filii ejus, principes in familiis ſuis.

11. Mehuſim verò genuit Abitob, & Elphaal.

12. Porrò filii Elphaal: Heber, & Miſaam, & Samad: hic ædificavit Ono, & Lod, & filias ejus.

13. Baria autem, & Sama, principes cognationum habitantium in Aialon: hi fugaverunt habitatores Geth.

14. Et Ahio, & Seſac, & Jerimoth,

15. & Zabadia, & Arod, & Heder,

16. Michael quoque, & Jeſpha, & Joha filii Baria.

17. Et Zabadia, & Moſollam, & Hezeci, & Heder,

18. & Jeſamari, & Jezlia, & Jobab filii Elphaal,

19. & Jacim, & Zechri, & Zabdi,

20. & Elioenai, & Selethai, & Eliel,

21. & Adaia, & Baraia, & Samarath filii Semei.

22. Et Jeſpham, & Heber, & Eliel,

23. & Abdon, & Zechri, & Hanan,

24. & Hanania, & Ælam, & Anathothia,

25. & Jephdaia, & Phanuel filii Seſac,

26. & Samſari, & Sohoria, & Otholia,

27. & Jerſia, & Elia, & Zechri, filii Jeroham.

28. Hi patriarchæ, & cognationum principes, qui habitaverunt in Jeruſalem.

‖ *Infr. 9. 35*

29. in ‖ Gabaon autem habitaverunt Abigabaon, & nomen uxoris ejus Maacha:

30. filiuſque ejus primogenitus Abdon, & Sur, & Cis, & Baal, & Nadab.

31. Gedor quoque, & Ahio, & Zacher, & Macelloth:

32. & Macelloth genuit Samaa: habitaveruntque ex adverſo fratrum ſuorum in Jeruſalem cum fratribus ſuis.

‖ *1. Reg. 14. 51.* ‖ *Infr. 9. 39*

33. ‖ Ner autem genuit Cis, & Cis genuit Saul. Porro Saul genuit Jonathan, & Melchiſua, & Abinadab, & Esbaal.

* *Qui & Miphiboſeth. 2. Reg. 4. 4.*

34. Filius autem Jonathan, Meribbaal: * & Meribbaal genuit Micha.

35. Filii Micha, Phithon, & Melech, & Tharaa, & Ahaz.

36. & Ahaz genuit Joada: & Joada genuit Alamath, & Azmoth, & Zamri: porrò Zamri genuit Moſa,

37. & Moſa genuit Banaa, cujus filius fuit Rapha, de quo ortus eſt Eleaſa, qui genuit Aſel.

38. Porrò Aſel ſex filii fuerunt his nominibus, Ezricam, Bocru, Iſmael, Saria, Obdia, & Hanan: omnes hi filii Aſel.

39. Filii autem Eſec fratris ejus, Ulam primogenitus, & Jehus ſecundus, & Eliphalet tertius.

40. Fueruntque filii Ulam viri robuſtiſſimi, & magno robore tendentes arcum: & multos habentes filios ac nepotes, uſque ad centum quinquaginta. Omnes hi, filii Benjamin.

CAPUT IX.

Qui primi filiorum Iſrael habitaverint in Jeruſalem: & officia ſacerdotum ac Levitarum, generationes quoque Saul ac filiorum ejus repetuntur.

1. UNiverſus ergo Iſrael dinumeratus eſt: & ſumma eorum ſcripta eſt in Libro regum Iſrael, & Juda: translatique ſunt in Babylonem propter delictum ſuum.

2. Qui autem habitaverunt primi in poſſeſſionibus, & in urbibus ſuis: Iſrael, & Sacerdotes, & Levitæ, & Nathinæi.

3. Commorati ſunt in Jeruſalem de filiis Juda, & de filiis Benjamin, de filiis quoque Ephraim, & Manaſſe.

4. Othei filius Ammiud, filii Amri, filii Omrai, filii Bonni, de filiis Phares filii Juda.

5. Et de Siloni: Aſaia primogenitus, & filii ejus.

6. De filiis autem Zara: Jehuel, & fratres eorum, ſexcenti nonaginta.

7. Porrò de filiis Benjamin: Salo filius Moſollam, filii Oduia, filii Aſana:

8. & Jobania filius Jeroham: & Ela filius Ozi, filii Mochori: & Moſollam filius Saphatiæ, filii Rahuel, filii Jebaniæ,

9. & fratres eorum per familias ſuas, nongenti quinquaginta ſex: Omnes hi, principes cognationum per domos patrum ſuorum.

10. De ſacerdotibus autem Jodaia, Joiarib, & Jachin.

11. Azarias quoque filius Helciæ, filii Moſollam, filii Sadoc, filii Maraioth, filii Achitob, pontifex domus Dei.

12. Porrò Adaias filius Jeroham, filii Phaſſur, filii Melchiæ: & Maaſai filius Adiel, filii Jezra, filii Moſollam, filii Moſollamith, filii Emmer:

13. fratres quoque eorum principes per familias ſuas, mille ſeptingenti ſexaginta, fortiſſimi robore ad faciendum opus miniſterii in domo Dei.

14. De Levitis autem: Semeia filius Haſſub, filii Ezricam, filii Haſebia, de filiis Merari.

15. Bacbacar quoque carpentarius, & Galal, & Mathania filius Micha, filii Zechri, filii Aſaph:

16. & Obdia filius Semeiæ, filii Galal, filii Idithun: & Barachia filius Aſa, filii Elcana, qui habitavit in atriis Netophati.

17. Janitores autem: Sellum, & Accubi, & Telmon, & Ahimam: & frater eorum Sellum princeps,

18. uſque ad illud tempus, in porta regis ad Orientem, obſervabant per vices ſuas de filiis Levi.

19. Sellum verò filius Core, filii Abiaſaph, filii Core, cum fratribus ſuis, & domo patris ſui: hi ſunt Coritæ ſuper opera miniſterii, cuſtodes veſtibulorum tabernaculi: & familiæ eorum per vices caſtrorum Domini cuſtodientes introitum.

20. Phinees autem filius Eleazari, erat dux eorum coram Domino.

21. Porrò Zacharias filius Moſollamia, janitor portæ tabernaculi teſtimonii.

22. Omnes hi electi in oſtiarios per portas, ducenti duodecim: & deſcripti in villis propriis: quos conſtituerunt David, & Samuel Videns, in fide ſua

23. tam ipſos, quàm filios eorum in oſtiis domus Domini, & in tabernaculo, vicibus ſuis.

24. Per quatuor ventos erant oſtiarii: id eſt ad Orientem, & ad Occidentem, & ad Aquilonem, & ad Auſtrum.

25. Fratres autem eorum in viculis morabantur, & veniebant in ſabbatis ſuis de tempore uſque ad tempus.

26. His quatuor Levitis creditus erat omnis numerus janitorum, & erant ſuper exedras, & theſauros domus Domini.

27. Per gyrum quoque templi Domini morabantur in cuſtodiis ſuis: ut cùm tempus fuiſſet, ipſi manè aperirent fores.

28. De horum genere erant & ſuper vaſa miniſterii: ad numerum enim & inferebantur vaſa, & efferebantur.

29. De ipſis, & qui credita habebant utenſilia ſanctuarii, præerant ſimilæ, & vino, & oleo, & thuri, & aromatibus.

30. Filii autem ſacerdotum unguenta ex aromatibus conficiebant.

31. Et Mathathias Levites primogenitus Sellum Coritæ, præfectus erat eorum, quæ in ſartagine frigebantur.

32. Por-

32. Porrò de filiis Caa h fratribus eorum, ſuper panes erant propoſitionis, ut ſemper novos per ſingula ſabbata præpararent:

33. Hi ſunt principes cantorum per familias Levitarum, qui in exedris morabantur, ut die ac nocte jugiter ſuo miniſterio deſervirent.

34. Capita Levitarum, per familias ſuas principes, manſerunt in Jeruſalem.

1 Sup. 8. 29. 35. In || Gabaon autem commorati ſunt pater Gabaon Jehiel, & nomen uxoris ejus Maacha.

36. Filius primogenitus ejus Abdon, & Sur, & Cis, & Baal, & Ner, & Nadab,

37. Gedor quoque, & Ahio, & Zacharias, & Macelloth.

38. Porrò Macelloth genuit Samaan: iſti habitaverunt è regione fratrum ſuorum in Jeruſalem, cum fratribus ſuis.

1 Sup. 8. 33. 39. || Ner autem genuit Cis: & Cis genuit Saul: & Saul genuit Jonathan, & Melchiſua, & Abinadab, & Esbaal.

40. Filius autem Jonathan, Meribbaal*: & Meribbaal genuit Micha.

* Qui & Miphiboſeth. 2. Reg. 4. 4

41. Porrò filii Micha, Phithon, & Melech, & Tharaa, & Ahaz.

42. Ahaz autem genuit Jara, & Jara genuit Alamath, & Azmoth, & Zamri: Zamri autem genuit Moſa.

43. Moſa verò genuit Banaa: cujus filius Raphaia, genuit Elaſa: de quo ortus eſt Aſel.

44. Porrò Aſel ſex filios habuit his nominibus, Ezricam, Bocru, Iſmahel, Saria, Obdia, Hanan: hi ſunt filii Aſel.

CAPUT X.

Saul propter varias iniquitates à Philiſthæis occiditur cum filiis; ejuſque capite à Philiſthæis amputato, reliquum corpus cum filiis ſepelitur à viris Jabes Galaad.

1. Reg. 31. 1 1. PHiliſthiim autem pugnabant contra Iſrael, fugeruntque viri Iſrael Paleſthinos, & ceciderunt vulnerati in monte Gelboe.

Anno M. 2949. Ant. Chr. 1055. 2. Cùmque appropinquaſſent Philiſthæi perſequentes Saul, & filios ejus, percuſſerunt Jonathan, & Abinadab, & Melchiſua, filios Saul.

3. Et aggravatum eſt prælium contra Saul, inveneruntque eum ſagittarii, & vulneraverunt jaculis.

4. Et dixit Saul ad armigerum ſuum: Evagina gladium tuum, & interfice me: ne fortè veniant incircumciſi iſti, & illudant mihi. Noluit autem armiger ejus hoc ſacere, timore perterritus: arripuit ergo Saul enſem, & irruit in eum.

5. Quod cùm vidiſſet armiger ejus, videlicet mortuum eſſe Saul, irruit etiam ipſe in gladium ſuum, & mortuus eſt.

6. Interiit ergo Saul, & tres filii ejus, & omnis domus illius pariter concidit.

7. Quod cùm vidiſſent viri Iſrael, qui habitabant in campeſtribus, fugerunt: &, Saul ac filiis ejus mortuis, dereliquerunt urbes ſuas, & huc illucque diſperſi ſunt: veneruntque Philiſthiim, & habitaverunt in eis.

8. Die igitur altero detrahentes Philiſthiim ſpolia cæſorum invenerunt Saul, & filios ejus jacentes in monte Gelboe.

9. Cùmque ſpoliaſſent eum, & amputaſſent caput, armiſque nudaſſent, miſerunt in terram ſuam, ut circumferretur, & oſtenderetur idolorum templis, & populis:

10. arma autem ejus conſecraverunt in fano dei ſui, & caput affixerunt in templo Dagon.

11. Hoc cùm audiſſent viri Jabes Galaad, omnia ſcilicet quæ Philiſthiim fecerant ſuper Saul,

12. conſurrexerunt ſinguli virorum fortium, & tulerunt cadavera Saul & filiorum ejus: attuleruntque ea in Jabes, & ſepelierunt oſſa eorum ſubter quercum, quæ erat in Jabes, & jejunaverunt ſeptem diebus.

13. Mortuus eſt ergo Saul propter iniquitates ſuas, eò quòd prævaricatus ſit || mandatum Domini quod præceperat, & non cuſtodierit illud: ſed || inſuper etiam pythoniſſam conſuluerit, || Exod. 17. 14. 1. Reg. 15. 3. || 1. Reg. 28. 8.

14. nec ſperaverit in Domino: propter quod interfecit eum, & tranſtulit regnum ejus ad David filium Iſai.

CAPUT XI.

Unctus David in regem, devictis Jebuſæis habitavit in Jeruſalem, ſtipatus potentiſſimis ac ſtrenuiſſimis militibus, quorum heroica geſta narrantur: noluit David deſideratam bibere aquam, eò quòd cum fortium ſuorum periculo allata eſſet.

1. COngregatus eſt igitur omnis Iſrael ad David in Hebron, dicens: Os tuum ſumus, & caro tua. 2. Reg. 5. 1. Anno M. 2956.

2. Heri quoque, & nudiuſtertius, cùm adhuc regnaret Saul, tu eras qui educebas, & introducebas Iſrael: tibi enim dixit Dominus Deus tuus: Tu paſces populum meum Iſrael, & tu eris princeps ſuper eum.

3. Venerunt ergo omnes majores natu Iſrael ad regem in Hebron, & iniit David cum eis fœdus coram Domino: unxeruntque eum regem ſuper Iſrael, juxta ſermonem Domini, quem locutus eſt in manu Samuel.

4. Abiit quoque David, & omnis Iſrael in Jeruſalem. || Hæc eſt Jebus, ubi erant Jebuſæi habitatores terræ. || 2. Reg. 5. 6 Anno M. 2957. Ant. Chr. 1047.

5. Dixeruntque qui habitabant in Jebus ad David: Non ingredieris huc. Porrò David cepit arcem Sion, quæ eſt Civitas David.

6. Dixitque: Omnis qui percuſſerit Jebuſæum in primis, erit princeps & dux. Aſcendit igitur primus Joab filius Sarviæ, & factus eſt princeps.

7. Habitavit autem David in arce, & idcircò appellata eſt Civitas David.

8. Ædificavitque urbem * in circuitu à Mello uſque ad gyrum, Joab autem reliqua urbis extruxit. * Ann. M. 2958.

9. Proficiebatque David vadens & creſcens, & Dominus exercituum erat cum eo.

10. || Hi principes virorum fortium David, qui adjuverunt eum ut rex fieret ſuper omnem Iſrael juxta verbum Domini, quod locutus eſt ad Iſrael. || 2. Reg. 23. 8.

11. Et iſte numerus robuſtorum David: Jeſbaam filius Hachamoni princeps inter triginta: iſte levavit haſtam ſuam ſuper trecentos vulneratos una vice.

12. Et poſt eum Eleazar filius patrui ejus Ahohites, qui erat inter tres potentes.

13. Iſte fuit cum David in Pheſdomim, quando Philiſthiim congregati ſunt ad locum illum

in prælium: & erat ager regionis illius plenus hordeo, fugeratque populus à facie Philiſthinorum.

14. Hi ſteterunt in medio agri, & defenderunt eum: cùmque percuſſiſſent Philiſthæos, dedit Dominus ſalutem magnam populo ſuo.

|| 2. Reg. 23. 13.
15. Deſcenderunt || autem tres de triginta principibus ad petram, in qua erat David, ad ſpeluncam Odollam, quando Philiſthiim fuerant caſtrametati in Valle Raphaim.

|| 2. Reg. 23. 14.
16. || Porrò David erat in præſidio, & ſtatio Philiſthinorum in Bethlehem.

17. Deſideravit igitur David, & dixit: O ſi quis daret mihi aquam de ciſterna Bethlehem, quæ eſt in porta.

18. Tres ergo iſti per media caſtra Philiſthinorum perrexerunt, & hauſerunt aquam de ciſterna Bethlehem, quæ erat in porta, & attulerunt ad David ut biberet: qui noluit, ſed magis libavit illam Domino,

19. dicens: Abſit ut in conſpectu Dei mei hoc faciam, & ſanguinem iſtorum virorum bibam: quia in periculo animarum ſuarum attulerunt mihi aquam. Et ob hanc cauſam noluit bibere. Hæc fecerunt tres robuſtiſſimi.

20. Abiſai quoque frater Joab ipſe erat princeps trium, & ipſe levavit haſtam ſuam contra trecentos vulneratos, & ipſe erat inter tres nominatiſſimus,

21. & inter tres ſecundos inclytus, & princeps eorum: verumtamen uſque ad tres primos non pervenerat.

22. Banajas filius Joiadæ viri robuſtiſſimi, qui multa opera perpetrarat, de Cabſeel: ipſe percuſſit duos ariel Moab: & ipſe deſcendit, & interfecit leonem in media ciſterna tempore nivis.

23. Et ipſe percuſſit virum Ægyptium, cujus ſtatura erat quinque cubitorum, & habebat lanceam ut liciatorium texentium: deſcendit igitur ad eum cum virga, & rapuit haſtam, quam tenebat manu, & interfecit eum haſta ſua.

24. Hæc fecit Banajas filius Joiadæ, qui erat inter tres robuſtos nominatiſſimus,

25. inter triginta primus, verumtamen ad tres uſque non pervenerat: poſuit autem eum David ad auriculam ſuam.

26. Porrò fortiſſimi viri in exercitu, Aſael frater Joab, & Elchanan filius patrui ejus de Bethlehem,

27. Sammoth Arorites, Helles Phalonites,

28. Ira filius Acces Thecuites, Abiezer Anathothites,

29. Sobbochai Huſathites, Ilai Ahohites,

30. Maharai Netophathites, Heled filius Baana Netophathites,

31. Ethai filius Ribai de Gabaath filiorum Benjamin, Banaja Pharatonites,

32. Hurai de Torrente Gaas, Abiel Arbathites, Azmoth Bauramites, Eliaba Salabonites.

33. Filii Aſſem Gezonites, Jonathan filius Sage Ararites,

34. Ahiam filius Sachar Ararites,

35. Eliphal filius Ur,

36. Hepher Mecherathites, Ahia Phelonites,

37. Heſro Carmelites, Naarai filius Asbai,

38. Joel frater Nathan, Mibahar filius Agarai.

39. Selec Ammonites, Naarai Berothites armiger Joab filii Sarviæ.

40. Ira Jethræus, Gareb Jethræus,

41. Urias Hethæus, Zabad filius Oholi,

42. Adina filius Siza Rubenites princeps Rubenitarum, & cum eo triginta:

43. Hanan filius Maacha, & Joſaphat Mathanites,

44. Ozia Aſtarothites, Samma, & Jehiel filii Hotham Arorites,

45. Jedihel filius Samri, & Joha frater ejus Thoſaites,

46. Eliel Mahumites, & Jeribai, & Joſaia filii Elnaem, & Jethma Moabites, Eliel, & Obed, & Jaſiel de Maſobia.

CAPUT XII.

Qui David fuerant ſecuti fugientem Saul, & qui poſtea ex omnibus tribubus venerunt ut eum regem conſtituerent in Hebron.

1. HI quoque venerunt ad David in Siceleg, cùm || adhuc fugeret Saul filium Cis, qui erant fortiſſimi & egregii pugnatores, || 1. Reg. 27. 2. Anno M. 3948. Ant. Chr. 1056.

2. tendentes arcum, & utraque manu fundis ſaxa jacentes, & dirigentes ſagittas: de fratribus Saul ex Benjamin.

3. Princeps Ahiezer, & Joas filii Samaa, Gabaathites, & Jaziel, & Phallet filii Azmoth, & Baracha, & Jehu Anathotites.

4. Samaias quoque Gabaonites fortiſſimus inter triginta & ſuper triginta. Jeremias, & Jeheziel, & Johanan, & Jezabad Gaderothites:

5. & Eluzai & Jerimuth, & Baalia, & Samaria, & Saphatia Haruphites.

6. Elcana, & Jeſia, & Azareel, & Joezer, & Jesbaam de Carehim:

7. Joela quoque, & Zabadia filii Jeroham de Gedor.

8. Sed & de Gaddi transfugerunt ad David, cùm lateret in deſerto, viri robuſtiſſimi, & pugnatores optimi, tenentes clypeum & haſtam: facies eorum quaſi facies leonis, & veloces quaſi capreæ in montibus:

9. Ezer princeps, Obdias ſecundus, Eliab tertius,

10. Maſmana quartus, Jeremias quintus.

11. Ethi ſextus, Eliel ſeptimus,

12. Johanan octavus, Elzebad nonus,

13. Jeremias decimus, Machbanai undecimus.

14. hi de filiis Gad principes exercitus: noviſſimus centum militibus præerat, & maximus, mille.

15. Iſti ſunt qui tranſierunt Jordanem menſe primo, quando inundare conſuevit ſuper ripas ſuas: & omnes fugaverunt qui morabantur in vallibus ad orientalem plagam, & occidentalem.

16. Venerunt autem & de Benjamin, & de Juda ad præſidium, in quo morabatur David.

17. Egreſſuſque eſt David obviam eis, & ait: Si pacificè veniſtis ad me ut auxiliemini mihi, cor meum jungatur vobis: ſi autem inſidiamini mihi pro adverſariis meis, cùm ego iniquitatem in manibus non habeam, videat Deus patrum noſtrorum, & judicet.

18. Spiritus verò induit Amaſai principem

Digitized by Google

inter triginta, & ait : Tui ſumus ò David, & tecum fili Iſai: pax, pax tibi, & pax adjutoribus tuis: te enim adjuvat Deus tuus. Suſcepit ergo eos David, & conſtituit principes turmæ.

19. Porrò de Manaſſe transfugerunt ad David, quando veniebat cum Philiſthiim adverſus Saul, ut pugnaret: & non dimicavit cum eis : ‖ quia inito conſilio remiſerunt
‖ 1. Reg. 29. 4. eum principes Philiſthinorum, dicentes: Periculo capitis noſtri revertetur ad dominum ſuum Saul.

* Ann. M. 2949. 20. Quando igitur reverſus eſt in Siceleg *, transfugerunt ad eum de Manaſſe Ednas, & Jozabad, & Jedihel, & Michael, & Ednas, & Jozabad, & Eliu, & Salathi, principes millium in Manaſſe.

21. Hi præbuerunt auxilium David adverſus latrunculos: omnes enim erant viri fortiſſimi, & facti ſunt principes in exercitu.

22. Sed & per ſingulos dies veniebant ad David ad auxiliandum ei, uſque dum fieret grandis numerus, quaſi exercitus Dei.

23. Iſte quoque eſt numerus principum
‖ 2 Reg. 5. * Ann. M. 2956. exercitus, qui venerunt ad David, cùm eſſet in Hebron, ‖ ut transferrent regnum Saul ad eum, juxta verbum Domini.

24 Filii Juda portantes clypeum & haſtam, ſex millia octingenti expediti ad prælium.

25. De filiis Simeon virorum fortiſſimorum ad pugnandum, ſeptem millia centum.

26. De filiis Levi, quatuor millia ſexcenti.

27. Jojada quoque princeps de ſtirpe Aaron, & cum eo tria millia ſeptingenti.

28. Sadoc etiam puer egregiæ indolis, & domus patris ejus, principes vigintiduo.

29. De filiis autem Benjamin fratribus Saul, tria millia : magna enim pars eorum adhuc ſequebatur domum Saul.

30. Porrò de filiis Ephraim viginti millia octingenti, fortiſſimi robore, viri nominati in cognationibus ſuis.

31. Et ex dimidia tribu Manaſſe, decem & octo millia, ſinguli per nomina ſua venerunt ut conſtituerent regem David.

32. De filiis quoque Iſſachar viri eruditi, qui noverant ſingula tempora ad præcipiendum quid facere deberet Iſrael, principes ducenti: omnis autem reliqua tribus eorum conſilium ſequebatur.

33. Porrò de Zabulon qui egrediebantur ad prælium, & ſtabant in acie inſtructi armis bellicis, quinquaginta millia venerunt in auxilium, non in corde duplici.

34. Et de Nephthali, principes mille : & cum eis inſtructi clypeo & haſta, triginta & ſeptem millia.

35. De Dan etiam præparati ad prælium, viginti octo millia ſexcenti.

36. Et de Aſer egredientes ad pugnam, & in acie provocantes, quadraginta millia.

37. Trans Jordanem autem de filiis Ruben, & de Gad, & dimidia parte tribus Manaſſe inſtructi armis bellicis, centum viginti millia.

38. Omnes iſti viri bellatores expediti ad pugnandum, corde perfecto venerunt in Hebron, ut conſtituerent regem David ſuper univerſum Iſrael: ſed & omnes reliqui ex Iſrael, uno corde erant, ut rex fieret David.

39. Fueruntque ibi apud David tribus diebus comedentes & bibentes : præparaverant enim eis fratres ſui.

40. Sed & qui juxta eos erant, uſque ad Iſſachar, & Zabulon, & Nephthali, afferebant panes in aſinis, & camelis, & mulis, & bobus ad veſcendum: farinam, palathas, uvam paſſam, vinum, oleum, boves, arietes ad omnem copiam: gaudium quippe erat in Iſrael.

CAPUT XIII.

A Cariathiarim reducitur arca Domini de domo Abinabad, omni Iſrael cum David ante eam ludentibus; ſed quia Oza arcam contingens à Domino percuſſus eſt, avertit eam David in domum Obededom, cui ex eo tempore benedixit Dominus.

1. INiit autem conſilium David cum tribunis, & centurionibus, & univerſis principibus,

2. & ait ad omnem cœtum Iſrael: Si placet vobis: & à Domino Deo noſtro egreditur ſermo, quem loquor : mittamus ad fratres noſtros reliquos in univerſas regiones Iſrael, & ad ſacerdotes, & Levitas, qui habitant in ſuburbanis urbium, ut congregentur ad nos,

3. & reducamus arcam Dei noſtri ad nos : non enim requiſivimus eam in diebus Saul.

4. Et reſpondit univerſa multitudo ut ita fieret : placuerat enim ſermo omni populo.

5. Congregavit ergo David cunctum Iſrael à Sihor Ægypti, uſque dum ingrediaris Emath, ‖ ut adduceret arcam Dei de Cariathiarim. ‖ 2. Reg. 6. 2.

6. Et aſcendit David, & omnis vir Iſrael ad collem Cariathiarim, qui eſt in Juda, ut afferret inde arcam Domini Dei ſedentis ſuper cherubim, ubi invocatum eſt nomen ejus.

7. Impoſueruntque arcam Dei ſuper plauſtrum novum, de domo Abinadab : Oza autem, & frater ejus minabant plauſtrum.

8. Porrò David, & univerſus Iſrael ludebant coram Deo omni virtute in canticis, & in citharis, & pſalteriis, & tympanis, & cymbalis, & tubis.

9. Cùm autem perveniſſent ad Aream Chinon, tetendit Oza manum ſuam, ut ſuſtentaret arcam: bos quippe laſciviens paululùm inclinaverat eam.

10. Iratus eſt itaque Dominus contra Ozam, & percuſſit eum, eò quòd tetigiſſet arcam: & mortuus eſt ibi coram Domino.

11. Contriſtatuſque eſt David, eò quòd diviſiſſet Dominus Ozam : vocavitque locum illum : Diviſio Ozæ, uſque in præſentem diem.

12. Et timuit Deum tunc temporis, dicens: Quomodo poſſum ad me introducere arcam Dei?

13. Et ob hanc cauſam non adduxit eam ad ſe, hoc eſt, in Civitatem David, ſed avertit in domum Obededom Gethæi.

14. Manſit ergo arca Dei in domo Obededom tribus menſibus : & benedixit Dominus domui ejus, & omnibus quæ habebat.

CAPUT XIV.

David acceptis à rege Tyri lignis & artificibus ad extruendam ſibi domum, alias ducit uxores, ac multos gignit liberos, & conſulto Domino bis cædit Philiſthæos.

2. Reg. 5. 11 1. MIſit quoque Hiram rex Tyri nuntios ad David, & ligna cedrina, & artifices parietum, lignorumque: ut ædificarent ei domum.

2. Cognovitque David quòd confirmaſſet eum Dominus in regem ſuper Iſrael, & ſublevatum eſſet regnum ſuum ſuper populum ejus Iſrael.

‖ 2. Reg. 5. 13. 3. ‖ Accepit quoque David alias uxores in Jeruſalem: genuitqne filios, & filias.

4. Et hæc nomina eorum, qui nati ſunt ei in Jeruſalem: Samua, & Sobad, Nathan, & Salomon,

5. Jebahar, & Eliſua, & Eliphalet,

6. Noga quoque, & Nepheg, & Japhia,

7. Eliſama, & Baaliada, & Eliphalet.

‖ 2. Reg. 5. 17. Anno M. 2957. Ant. Chr. 1047. 8. ‖ Audientes autem Philiſthiim eò quòd unctus eſſet David in regem ſuper univerſum Iſrael, aſcenderunt omnes ut quærerent eum: quod cùm audiſſet David, egreſſus eſt obviam eis.

9. Porrò Philiſthiim venientes, diffuſi ſunt in Valle Raphaim.

10. Conſuluitque David Dominum, dicens: Si aſcendam ad Philiſthæos, & ſi trades eos in manu mea? Et dixit ei Dominus: Aſcende, & tradam eos in manu tua.

11. Cùmque illi aſcendiſſent in Baalpharaſim, percuſſit eos ibi David, & dixit: Diviſit Deus inimicos meos per manum meam, ſicut dividuntur aquæ: & idcircò vocatum eſt nomen illius loci Baalpharaſim.

12. Dereliqueruntque ibi deos ſuos, quos David juſſit exuri.

13. Alia etiam vice Philiſthiim irruerunt, & diffuſi ſunt in valle.

14. Conſuluitque rurſum David Deum, & dixit ei Deus: Non aſcendas poſt eos, recede ab eis, & venies contra illos ex adverſo pyrorum.

15. Cùmque audieris ſonitum gradientis in cacumine pyrorum, tunc egredieris ad bellum. Egreſſus eſt enim Deus ante te, ut percutiat caſtra Philiſthiim.

16. Fecit ergo David ſicut præceperat ei Deus, & percuſſit caſtra Philiſthinorum, de Gabaon uſque Gazera.

17. Divulgatumque eſt nomen David in univerſis regionibus, & Dominus dedit pavorem ejus ſuper omnes gentes.

CAPUT XV.

Deducitur magno cum apparatu arca Dei in Jeruſalem, comitante omni Iſrael, ſacerdotibus verò ac Levitis juxta ſua officia miniſtrantibus; & Michol deſpicit David coram arca ſaltantem, indutum ſtola byſſina, & ephod lineo.

1. FEcit quoque ſibi domos in Civitate David: & ædificavit locum arcæ Dei, tetenditque ei tabernaculum.

2. Tunc dixit David: Illicitum eſt ut à quocumque portetur arca Dei niſi à Levitis, quos elegit Dominus ad portandum eam, & ad miniſtrandum ſibi uſque in æternum.

3. Congregavitque univerſum Iſrael in Jeruſalem, ut afferretur arca Dei in locum ſuum, quem præparaverat ei.

4. Necnon & filios Aaron, & Levitas.

5. De filiis Caath, Uriel princeps fuit, & fratres ejus centum viginti.

6. De filiis Merari, Aſaja princeps; & fratres ejus ducenti viginti.

7. De filiis Gerſon, Joel princeps; & fratres ejus centum triginta.

8. De filiis Eliſaphan, Semejas princeps; & fratres ejus ducenti.

9. De filiis Hebron, Eliel princeps; & fratres ejus octoginta.

10. De filiis Oziel, Aminadab princeps; & fratres ejus centum duodecim.

11. Vocavitque David Sadoch, & Abiathar Sacerdotes, & Levitas, Uriel, Aſaiam, Joel, Semeiam, Eliel, & Aminadab:

12. & dixit ad eos: Vos qui eſtis principes familiarum Leviticarum, ſanctificamini cum fratribus veſtris, & afferte arcam Domini Dei Iſrael ad locum, qui ei præparatus eſt:

13. ‖ ne ut à principio, quia non eratis præſentes, percuſſit nos Dominus; ſic & nunc fiat, illicitum quid nobis agentibus. ‖ Sup. 13. 10.

14. Sanctificati ſunt ergo ſacerdotes, & Levitæ, ut portarent arcam Domini Dei Iſrael.

15. ‖ Et tulerunt filii Levi arcam Dei, ſicut præceperat Moyſes juxta verbum Domini, humeris ſuis, in vectibus. ‖ Num. 4. 15.

16. Dixitque David principibus Levitarum, ut conſtituerent de fratribus ſuis cantores in organis muſicorum, nablis videlicet, & lyris, & cymbalis, ut reſonaret in excelſis ſonitus lætitiæ.

17. Conſtitueruntque Levitas: Hemam filium Joel, & de fratribus ejus Aſaph filium Barachiæ: de filiis verò Merari, fratribus eorum, Ethan filium Caſaiæ.

18. Et cum eis fratres eorum: in ſecundo ordine, Zachariam, & Ben, & Jaziel, & Semiramoth, & Jahiel, & Ani, Eliab, & Banaiam, & Maaſiam, & Mathathiam, & Eliphalu, & Maceniam, & Obededom, & Jehiel, janitores.

19. Porrò cantores, Hemam, Aſaph, & Ethan; in cymbalis æneis concrepantes.

20. Zacharias autem, & Oziel, & Semiramoth, & Jahiel, & Ani, & Eliab, & Maaſias, & Banaias, in nablis arcana cantabant.

21. Porrò Mathathias, & Eliphalu, & Macenias, & Obededom, & Jehiel, & Ozaziu, in citharis pro octava canebant epinicion.

22. Chonenias autem princeps Levitarum, prophetiæ præerat, ad præcinendam melodiam: erat quippe valdè ſapiens.

23. Et Barachias, & Elcana, janitores arcę.

24. Porrò Sebenias, & Joſaphat, & Nathanael, & Amaſai, & Zacharias, & Banaias, & Eliezer, ſacerdotes, clangebant tubis coram arca Dei: & Obededom, & Jehias erant janitores arcæ.

25. ‖ Igitur David & omnes majores natu Iſrael, & tribuni ierunt ad deportandam arcam fœderis Domini de domo Obededom cum lætitia. ‖ 2. Reg. 6. 12.

26. Cùm-

26. Cùmque adjuviſſet Deus Levitas, qui portabant arcam fœderis Domini, immolabantur ſeptem tauri, & ſeptem arietes.

27. Porrò David erat indutus ſtola byſſina, & univerſi Levitæ qui portabant arcam, cantoreſque, & Chonenias princeps prophetiæ inter cantores: David autem etiam indutus erat ephod lineo.

28. Univerſuſque Iſrael deducebant arcam fœderis Domini in jubilo, & ſonitu buccinæ, & tubis, & cymbalis, & nablis, & citharis concrepantes.

29. Cùmque perveniſſet arca fœderis Domini uſque ad Civitatem David, Michol filia Saul proſpiciens per feneſtram, vidit regem David ſaltantem atque ludentem, & deſpexit eum in corde ſuo.

CAPUT XVI.

Conſtituta arca in tabernaculo fœderis, oblatiſque victimis, & populo à David benedicto, ordinantur varia Levitarum miniſteria coram arca, interpoſito cantico divinæ laudis.

1. Reg. 6. 17 Anno M. 2959. Ant. Chr. 1045.

1. ATtulerunt igitur arcam Dei, & conſtituerunt eam in medio tabernaculi, quod tetenderat ei David: & obtulerunt holocauſta, & pacifica coram Deo.

2. Cùmque compleſſet David offerens holocauſta, & pacifica, benedixit populo in nomine Domini.

3. Et diviſit univerſis per ſingulos, à viro uſque ad mulierem, tortam panis, & partem aſſæ carnis bubulæ, & frixam oleo ſimilam.

4. Conſtituitque coram arca Domini de Levitis, qui miniſtrarent, & recordarentur operum ejus, & glorificarent atque laudarent Dominum Deum Iſrael.

5. Aſaph principem; & ſecundum ejus Zachariam: Porrò Jahiel, & Semiramoth, & Jehiel, & Mathathiam, & Eliab, & Banaiam, & Obededom: Jehiel ſuper organa pſalterii, & lyras: Aſaph autem ut cymbalis perſonaret;

6. Banaiam verò & Jaziel ſacerdotes canere tuba jugiter coram arca fœderis Domini.

7. In illo die fecit David principem ad confitendum Domino Aſaph, & fratres ejus.

‖ Pſal. 104. 1. Iſai. 12. 4.

8. ‖ Confitemini Domino, & invocate nomen ejus: notas facite in populis adinventiones ejus.

9. Cantate ei, & pſallite ei: & narrate omnia mirabilia ejus.

10. Laudate nomen ſanctum ejus: lætetur cor quærentium Dominum.

11. Quærite Dominum, & virtutem ejus: quærite faciem ejus ſemper.

12. Recordamini mirabilium ejus, quæ fecit: ſignorum illius, & judiciorum oris ejus.

13. Semen Iſrael ſervi ejus: filii Jacob electi ejus.

14. Ipſe Dominus Deus noſter: in univerſa terra judicia ejus.

15. Recordamini in ſempiternum pacti ejus: ſermonis, quem præcepit in mille generationes.

16. Quem pepigit cum Abraham: & juramenti illius cum Iſaac.

17. Et conſtituit illud Jacob in præceptum: & Iſrael in pactum ſempiternum,

18. dicens: Tibi dabo Terram Chanaan, funiculum hæreditatis veſtræ.

19. Cùm eſſent pauci numero, parvi & coloni ejus.

20. Et tranſierunt de gente in gentem, & de regno ad populum alterum.

21. Non dimiſit quemquam calumniari eos, ſed increpavit pro eis reges.

22. ‖ Nolite tangere chriſtos meos: & in prophetis meis nolite malignari. ‖ Pſal. 104. 15.

23. ‖ Cantate Domino omnis terra: annuntiate ex die in diem ſalutare ejus. ‖ Pſal. 95. 1.

24. Narrate in gentibus gloriam ejus: in cunctis populis mirabilia ejus.

25. Quia magnus Dominus, & laudabilis nimis: & horribilis ſuper omnes deos.

26. Omnes enim dii populorum, idola: Dominus autem cœlos fecit.

27. Confeſſio & magnificentia coram eo: fortitudo & gaudium in loco ejus.

28. Afferte Domino familiæ populorum: afferte Domino gloriam & imperium.

29. Date Domino gloriam, nomini ejus, levate ſacrificium, & venite in conſpectu ejus: & adorate Dominum in decore ſancto.

30. Commoveatur à facie ejus omnis terra: ipſe enim fundavit orbem immobilem.

31. Lætentur cœli, & exultet terra: & dicant in nationibus, Dominus regnavit.

32. Tonet mare, & plenitudo ejus: exultent agri, & omnia quæ in eis ſunt.

33. Tunc laudabunt ligna ſaltus coram Domino: quia venit judicare terram.

34. Confitemini Domino, quoniam bonus: quoniam in æternum miſericordia ejus.

35. Et dicite: Salva nos Deus ſalvator noſter; & congrega nos, & erue de gentibus, ut confiteamur nomini ſancto tuo, & exultemus in carminibus tuis.

36. Benedictus Dominus Deus Iſrael ab æterno uſque in æternum: & dicat omnis populus, Amen, & hymnum Domino.

37. Reliquit itaque ibi coram arca fœderis Domini Aſaph & fratres ejus, ut miniſtrarent in conſpectu arcæ jugiter per ſingulos dies, & vices ſuas.

38. Porrò Obededom, & fratres ejus ſexaginta octo; & Obededom filium Idithun, & Hoſa conſtituit janitores.

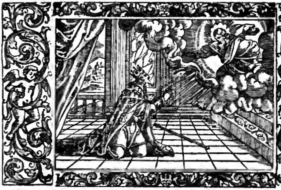
39. Sadoc autem ſacerdotem, & fratres ejus ſacerdotes, coram tabernaculo Domini in excelſo, quod erat in Gabaon,

40. ut offerrent holocauſta Domino ſuper altare holocautomatis jugiter, manè & veſpere, juxta omnia quæ ſcripta ſunt in lege Domini, quam præcepit Iſraeli.

41. Et poſt eum Heman, & Idithun, & reliquos electos, unumquemque vocabulo ſuo ad confitendum Domino: Quoniam in æternum miſericordia ejus.

42. Heman quoque, & Idithun canentes tuba, & quatientes cymbala, & omnia muſicorum organa ad canendum Deo; filios autem Idithun fecit eſſe portarios.

43. Reverſuſque eſt omnis populus in domum ſuam; & David, ut benediceret etiam domui ſuæ.

CAPUT XVII.

Cogitanti David ædificare domum Domino, promittitur filius qui illam ſit ædificaturus, unde David gratias agit, Dei erga ſe bonitatem extollens.

2. Reg. 7. 2. * Anno M. 2960. Ant. Chr. 1044. 1. CUm autem habitaret David in domo ſua, dixit ad Nathan pruphetam: Ecce ego habito in domo cedrina: arca autem fœderis Domini ſub pellibus eſt.

2. Et ait Nathan ad David: Omnia quæ in corde tuo ſunt, fac: Deus enim tecum eſt.

3. Igitur nocte illa factus eſt ſermo Dei ad Nathan, dicens:

4. Vade, & loquere David ſervo meo: Hæc dicit Dominus: Non ædificabis tu mihi domum ad habitandum.

5. Neque enim manſi in domo ex eo tempore, quo eduxi Iſrael, uſque ad diem hanc: ſed fui ſemper mutans loca tabernaculi, & in tentorio

6. manens cum omni Iſrael. Numquid locutus ſum ſaltem uni judicum Iſrael, quibus præceperam, ut paſcerent populum meum, & dixi: Quare non ædificaſtis mihi domum cedrinam?

7. Nunc itaque ſic loqueris ad ſervum meum David: Hæc dicit Dominus exercituum: Ego tuli te, cùm in paſcuis ſequereris gregem, ut eſſes dux populi mei Iſrael.

8. Et fui tecum quocumque perrexiſti: & interfeci omnes inimicos tuos coram te, fecique tibi nomen quaſi unius magnorum, qui celebrantur in terra.

9. Et dedi locum populo meo Iſrael: plantabitur, & habitabit in eo, & ultrà non commovebitur: nec filii iniquitatis atterent eos, ſicut à principio,

10. ex diebus quibus dedi judices populo meo Iſrael, & humiliavi nniverſos inimicos tuos. Annuntio ergo tibi, quòd ædificaturus ſit tibi Dominus domum.

11. Cùmque impleveris dies tuos ut vadas ad patres tuos, ſuſcitabo ſemen tuum poſt te, quod erit de filiis tuis: & ſtabiliam regnum ejus.

12. Ipſe ædificabit mihi domum, & firmabo ſolium ejus uſque in æternum.

13. Ego ero ei in patrem, & ipſe erit mihi in filium: & miſericordiam meam non auferam ab eo, ſicut abſtuli ab eo, qui ante te fuit.

14. Et ſtatuam eum in domo mea, & in regno meo uſque in ſempiternum: & thronus ejus erit firmiſſimus in perpetuum.

15. Juxta omnia verba hæc, & juxta univerſam viſionem iſtam, ſic locutus eſt Nathan ad David.

16. Cùmque veniſſet rex David, & ſediſſet coram Domino, dixit: Quis ego ſum Domine Deus, & quæ domus mea, ut præſtares mihi talia?

17. Sed & hoc parum viſum eſt in conſpectn tuo, ideoque locutus es ſuper domum ſervi tui etiam in futurum: & feciſti me ſpectabilem ſuper omnes homines Domine Deus.

18. Quid ultrà addere poteſt David, cùm ita glorificaveris ſervum tuum, & cognoveris eum?

19. Domine, propter famulum tuum juxta cor tuum feciſti omnem magnificentiam hanc, & nota eſſe voluiſti univerſa magnalia.

20. Domine, non eſt ſimilis tui: & non eſt alius Deus abſque te, ex omnibus, quos audivimus auribus noſtris.

21. Quis enim eſt alius, nt populus tuus Iſrael, gens una in terra, ad quam perrexit Deus, ut liberaret, & faceret populum ſibi, & magnitudine ſua atque terroribus ejiceret nationes à facie ejus, quem de Ægypto liberarat?

22. Et poſuiſti populum tuum Iſrael tibi in populum uſque in æternum, & tu Domine factus es Deus ejus.

23. Nunc igitur Domine, ſermo, qnem locutus es famulo tuo, & ſuper domum ejus, confirmetur in perpetuum, & fac ſicut locutus es.

24. Permaneatque & magnificetur nomen tuum uſque in ſempiternum: & dicatur: Dominus exercitunm Deus Iſrael, & domus David ſervi ejus permanens coram eo.

25. Tu enim Domine Deus meus revelaſti auriculam ſervi tui, ut ædificares ei domum: & idcircò invenit ſervus tuus fiduciam, ut oret coram te.

26. Nunc ergo Dumine, tu es Deus: & lo-

cutus

cutus es ad ſervum tuum tanta beneficia.

27. Et cœpiſti benedicere domui ſervi tui, ut ſit ſemper coram te : te enim, Domine, benedicente, benedicta erit in perpetuum.

CAPUT XVIII.

Prælia David, & tributa gentibus impoſita, atque officiarii ejus.

2. Reg. 8. 1. Anno M. 2960. Ant. Chr. 1044.

1. FActum eſt autem poſt hæc, ut percuteret David Philiſthiim, & humiliaret eos, & tolleret Geth, & filias ejus de manu Philiſthiim,

2. percuteretque Moab, & fierent Moabitæ ſervi David, offerentes ei munera.

3. Eo tempore percuſſit David etiam Adarezer regem Soba regionis Hemath, quando perrexit ut dilataret imperium ſuum uſque ad flumen Euphraten *.

* Qui erāt extremi termini, ſemini Abraham à Deo promiſſi (*Gen.* 15. 18. *cum Deut.* 11. 24. *&* *Joſ.* 1. 3.) à ſolo Davide & filio ejus Salomone poſſeſſi. 3. *Reg.* 4. 21. 2. *Par.* 9. 28.

4. Cepit ergo David mille quadrigas ejus, & ſeptem millia equitum, ac viginti millia virorum peditum, ſubnervavitque omnes equos curruum, exceptis centum quadrigis, quas reſervavit ſibi.

5. Supervenit autem & Syrus Damaſcenus, ut auxilium præberet Adarezer regi Soba : ſed & hujus percuſſit David vigintiduo millia virorum.

6. Et poſuit milites in Damaſco, ut Syria quoque ſerviret ſibi, & offerret munera. Adjuvitque eum Dominus in cunctis, ad quæ perrexerat.

7. Tulit quoque David pharetras aureas, quas habuerant ſervi Adarezer, & attulit eas in Jeruſalem.

8. Necnon de Thebath & Chun, urbibus Adarezer, æris plurimum, de quo fecit Salomon mare æneum, & columnas, & vaſa ænea.

9. Quod cùm audiſſet Thou rex Hemath, percuſſiſſe videlicet David omnem exercitum Adarezer regis Soba,

10. miſit Adoram filium ſuum ad regem David, ut poſtularet ab eo pacem, & congratularetur ei quòd percuſſiſſet & expugnaſſet Adarezer : adverſarius quippe erat Thou Adarezer.

11. Sed & omnia vaſa aurea, & argentea, & ænea conſecravit David rex Domino, cum argento & auro, quod tulerat ex univerſis gentibus, tam de Idumæa, & Moab, & filiis Ammon, quàm de Philiſthiim & Amalec.

12. Abiſai verò filius Sarviæ percuſſit Edom in Valle Salinarum, decem & octo millia:

13. & conſtituit in Edom præſidium, ut ſerviret Idumæa David : ſalvavitque Dominus David in cunctis, ad quæ perrexerat.

14. Regnavit ergo David ſuper univerſum Iſrael, & faciebat judicium atque juſtitiam cuncto populo ſuo.

15. Porrò Joab filius Sarviæ erat ſuper exercitum, & Joſaphat filius Ahilud à commentariis.

16. Sadoc autem filius Achitob, & Ahimalec filius Abiathar, ſacerdotes : & Suſa, ſcriba.

17. Banajas quoque filius Jojadæ ſuper legiones Cerethi, & Phelethi: Porrò filii David, primi ad manum regis.

CAPUT XIX.

Hanon rex Ammon, ſervis David, qui ad conſolandum de patris morte venerant, contumelia affectis, à David invaditur, ac vincitur unà cum Syris auxiliaribus.

1. ACcidit autem ut moreretur Naas rex filiorum Ammon, & regnaret filius ejus pro eo. 2. Reg. 10. 1. Anno M. 2967. Ant. Chr. 1037.

2. DixitqueDavid : Faciam miſericordiam cum Hanon filio Naas : præſtitit enim mihi pater ejus gratiam. Miſitque David nuntios ad conſolandum eum ſuper morte patris ſui. Qui cùm perveniſſent in terram filiorum Ammon, ut conſolarentur Hanon,

3. dixerunt principes filiorum Ammon ad Hanon : Tu forſitan putas, quòd David honoris cauſa in patrem tuum miſerit qui conſolentur te : nec animadvertis quòd ut explorent, & inveſtigent, & ſcrutentur terram tuam, venerint ad te ſervi ejus.

4. Igitur Hanon pueros David decalvavit, & raſit, & præcidit tunicas eorum à natibus uſque ad pedes, & dimiſit eos.

5. Qui cùm abiiſſent, & hoc mandaſſent David, miſit in occurſum eorum (grandem enim contumeliam ſuſtinuerant) & præcepit ut manerent in Jericho, donec creſceret barba eorum, & tunc reverterentur.

6. Videntes autem filii Ammon quòd injuriam feciſſent David, tam Hanon, quàm reliquus populus, miſerunt mille talenta argenti, ut conducerent ſibi de Meſopotamia, & de Syria Maacha, & de Soba, currus & equites.

7. Conduxeruntque triginta duo millia curruum, & regem Maacha cum populo ejus. Qui cùm veniſſent, caſtrametati ſunt è regione Medaba. Filii quoque Ammon congregati de urbibus ſuis, venerunt ad bellum.

8. Quod cùm audiſſet David, miſit Joab, & omnem exercitum virorum fortium:

9. egreſſique filii Ammon, direxerunt aciem juxta portam civitatis: reges autem, qui ad auxilium ejus venerant, ſeparatim in agro ſteterunt.

10. Igitur Joab intelligens bellum ex adverſo, & poſt tergum contra ſe fieri, elegit viros fortiſſimos de univerſo Iſrael, & perrexit contra Syrum.

11. Reliquam autem partem populi dedit ſub manu Abiſai fratris ſui ; & perrexerunt contra filios Ammon.

12. Dixitque : Si vicerit me Syrus, auxilio eris mihi : ſi autem ſuperaverint te filii Ammon, ero tibi in præſidium.

13. Confortare, & agamus viriliter pro populo noſtro, & pro urbibus Dei noſtri : Dominus autem quod in conſpectu ſuo bonum eſt, faciet.

14. Perrexit ergo Joab, & populus qui cum eo erat, contra Syrum ad prælium : & fugavit eos.

15. Porrò filii Ammon videntes quòd fugiſſet Syrus, ipſi quoque fugerunt Abiſai fratrem ejus, & ingreſſi ſunt civitatem : reverſuſque eſt etiam Joab in Jeruſalem.

16. Videns autem Syrus quòd cecidiſſet coram Iſrael, miſit nuntios, & adduxit Syrum, qui erat trans fluvium : Sophac autem princeps militiæ Adarezer, erat dux eorum.

17. Quod

17. Quod eùm nuntiatum eſſet David, congregavit univerſum Iſrael, & tranſivit Jordanem, irruitque in eos, & direxit ex adverſo aciem, illis contra pugnantibus.

* Vid. 2. Reg. 10. 18
18. Fugit autem Syrus Iſrael: & interfecit David de Syris ſeptem millia curruum *, & quadraginta millia peditum, & Sophach exercitus principem.

Anno M. 2968. Ant. Chr. 1036.
19. Videntes autem ſervi Adarezer ſe ab Iſrael eſſe ſuperatos, transfugerunt ad David, & ſervierunt ei: noluitque ultrà Syria auxilium præbere filiis Ammon.

CAPUT XX.

Bella à David proſperè acta adverſum Ammonitas ac Philiſthæos, & in his occiditur gigas ſenos habens digitos, hoc eſt ſimul 24.

2. Reg. 10. 7. & 11. 1. Anno M. 2969. Ant. Chr. 1035.
1. FActum eſt autem poſt anni circulum, eo tempore, quo ſolent reges ad bella procedere, congregavit Joab exercitum, & robur militiæ, & vaſtavit terram filiorum Ammon: perrexitque & obſedit Rabba: porrò David manebat in Jeruſalèm, quando Joab percuſſit Rabba, & deſtruxit eam.

2. Tulit autem David coronam Melchom de capite ejus, & invenit in ea auri pondo talentum, & pretioſiſſimas gemmas, fecitque ſibi inde diadema: manubias quoque urbis plurimas tulit:

3. populum autem, qui erat in ea, eduxit: & fecit ſuper eos tribulas, & trahas, & ferrata carpenta tranſire, ita ut diſſecarentur, & contererentur: ſic fecit David cunctis urbibus filiorum Ammon: & reverſus eſt cum omni populo ſuo in Jeruſalem.

2. Reg. 21. 18. Anno M. 2986. Ant. Chr. 1018.
4. || Poſt hæc initum eſt bellum in Gazer adverſum Philiſthæos: in quo percuſſit Sobochai Huſathites, Saphai de genere Raphaim, & humiliavit eos.

5. Aliud quoque bellum geſtum eſt adverſus Philiſthæos, in quo percuſſit Adeodatus filius Saltus Bethlehemites fratrem Goliath Gethæi, cujus haſtæ lignum erat quaſi liciatorium texentium.

6. Sed & aliud bellum accidit in Geth, in quo fuit homo longiſſimus, ſenos habens digitos, id eſt ſimul viginti quatuor: & ipſe de Rapha fuerat ſtirpe generatus.

7. Hic blaſphemavit Iſrael: & percuſſit eum Jonathan filius Saama fratris David. Hi ſunt filii Rapha in Geth, qui ceciderunt in manu David & ſervorum ejus.

CAPUT XXI.

David populum numerando Deum offendens, peſte quam ex tribus elegerat, percutitur, donec Deum oratione placaret, & altare in area Ornan Jebuſæi erigeret.

Anno M. 2987. 2. Reg. 24. 1. Infr. 27. 24.
1. COnſurrexit autem Satan contra Iſrael: & concitavit David ut numeraret Iſrael.

2. Dixitque David ad Joab, & ad principes populi: Ite, & numerate Iſrael à Berſabee uſque Dan: & afferte mihi numerum ut ſciam.

3. Reſponditque Joab: Augeat Dominus populum ſuum centuplum, quàm ſunt: nonne domine mi rex, omnes ſervi tui ſunt? quare hoc quærit dominus meus, quod in peccatum reputetur Iſraeli?

4. Sed ſermo regis magis prævaluit: egreſſuſque eſt Joab, & circuivit univerſum Iſrael; & reverſus eſt Jeruſalem.

5. Deditque Davidi numerum eorum, quos circuierant: & inventus eſt omnis numerus Iſrael, mille millia & centum millia virorum educentium gladium: de Juda autem quadringenta ſeptuaginta millia bellatorum.

6. Nam Levi, & Benjamin non numeravit: eò quòd Joab invitus exequeretur regis imperium.

7. Diſplicuit autem Deo quod juſſum erat; & percuſſit Iſrael.

8. Dixitque David ad Deum: Peccavi nimis ut hoc facerem: obſecro aufer iniquitatem ſervi tui, quia inſipienter egi.

9. Et locutus eſt Dominus ad Gad videntem Davidis, dicens:

10. Vade, & loquere ad David, & dic ei: Hæc dicit Dominus: Trium tibi optionem do; unum, quod volueris, elige, & faciam tibi.

11. Cùmque veniſſet Gad ad David, dixit ei: Hæc dicit Dominus: Elige quod volueris:

12. aut tribus annis famem *: aut tribus menſibus te fugere hoſtes tuos, & gladium eorum non poſſe evadere: aut tribus diebus gladium Domini, & peſtilentiam verſari in terra, & angelum Domini interficere in univerſis finibus Iſrael: nunc igitur vide quid reſpondeam ei, qui miſit me. * Vid. 2 Reg. 24. 13 ubi ſepte anni fami pronuntiantur.

13. Et dixit David ad Gad: Ex omni parte me anguſtiæ premunt: ſed melius mihi eſt, ut incidam in manus Domini, quia multæ ſunt miſerationes ejus, quàm in manus hominum.

14. Miſit ergo Dominus peſtilentiam in Iſrael: & ceciderunt de Iſrael ſeptuaginta millia virorum.

15. Miſit quoque angelum in Jeruſalem, ut percuteret eam: cùmque percuteretur, vidit Dominus, & miſertus eſt ſuper magnitudine mali; & imperavit angelo, qui percutiebat: Sufficit, jam ceſſet manus tua. Porrò angelus Domini ſtabat juxta aream Ornan Jebuſæi.

16. Levanſque David oculos ſuos, vidit angelum Domini ſtantem inter cœlum & terram, & evaginatum gladium in manu ejus, & verſum contra Jeruſalem: & ceciderunt tam ipſe, quàm majores natu veſtiti ciliciis, proni in terram.

17. Dixitque David ad Deum: Nonne ego ſum, qui juſſi ut numeraretur populus? Ego, qui peccavi: ego, qui malum feci: iſte grex quid commeruit? Domine Deus meus vertatur obſecro manus tua in me, & in domum patris mei: populus autem tuus non percutiatur.

18. Angelus autem Domini præcepit Gad, ut diceret Davidi ut aſcenderet, extrueretque altare Domino Deo in area Ornan Jebuſæi.

19. Aſcendit ergo David juxta ſermonem Gad, quem locutus fuerat ex nomine Domini.

20. Porrò Ornan cùm ſuſpexiſſet, & vidiſſet angelum, quatuorque filii ejus cum eo, abſconderunt ſe: nam eo tempore terebat in area triticum.

21. Igitur cùm veniret David ad Ornan, conſpexit eum Ornan, & proceſſit ei obviam de area, & adoravit eum pronus in terram.

22. Dixitque ei David: Da mihi locum areæ tuæ, ut ædificem in ea altare Domino:

ita

ita ut quantum valet argenti accipias, & ceſſet plaga à populo.

23. Dixit autem Ornan ad David: Tolle, & faciat dominus meus rex quodcumque ei placet: ſed & boves do in holocauſtum, & tribulas in ligna, & triticum in ſacrificium: omnia libens præbebo.

24. Dixitque ei rex David: Nequaquam ita fiet, ſed argentum dabo quantum valet: neque enim tibi auferre debeo, & ſic offerre Domino holocauſta gratuita.

25. Dedit ergo David Ornan pro loco ſiclos auri juſtiſſimi ponderis ſexcentos.

‖ 2.Par.3.1. 26. ‖ Et ædificavit ibi altare Domino: obtulitque holocauſta, & pacifica, & invocavit Dominum, & exaudivit eum in igne de cœlo ſuper altare holocauſti.

27. Præcepitque Dominus angelo: & convertit gladium ſuum in vaginam.

28. Protinus ergo David, videns quòd exaudiſſet eum Dominus in area Ornan Jebuſæi, immolavit ibi victimas.

‖ Exod.36.2. 29. Tabernaculum autem Domini, ‖ quod fecerat Moyſes in deſerto, & altare holocauſtorum, ea tempeſtate erat in excelſo Gabaon.

30. Et non prævaluit David ire ad altare ut ibi obſecraret Deum: nimio enim fuerat in timore perterritus, videns gladium Angeli Domini.

CAPUT XXII.

Præparat David neceſſaria ad ædificandum templum Domini, quod Salomoni præcipit ut extruat, Deumque ſemper ſedulò colat, exhortans principes ut illi ſint auxilio.

‖ 2.Par.3.1. 1. Dixitque David: Hæc eſt domus ‖ Dei, & hoc altare in holocauſtum Iſrael.

*Anno M. 2988. Ant. Chr. 1016. 2. Et præcepit * ut congregarentur omnes proſelyti de Terra Iſrael, & conſtituit ex eis latomos ad cædendos lapides & poliendos, ut ædificaretur domus Dei.

3. Ferrum quoque plurimum ad clavos januarum, & ad commiſſuras atque juncturas præparavit David: & æris pondus innumerabile.

4. Ligna quoque cedrina non poterant æſtimari, quæ Sidonii, & Tyrii deportaverant ad David.

5. Et dixit David: Salomon filius meus puer parvulus eſt & delicatus; domus autem, quàm ædificari volo Domino, talis eſſe debet ut in cunctis regionibus nominetur: præparabo ergo ei neceſſaria. Et ob hanc cauſam ante mortem ſuam omnes præparavit impenſas.

6. Vocavitque Salomonem filium ſuum: & præcepit ei ut ædificaret domum Domino Deo Iſrael.

7. Dixitque David ad Salomonem: Fili mi, voluntatis meæ fuit ut ædificarem domum nomini Domini Dei mei, ‖

‖ 2.Reg.7.5. Supr.17. 8. ſed factus eſt ſermo Domini ad me, dicens: Multum ſanguinem effudiſti, & plurima bella bellaſti: non poteris ædificare domum nomini meo, tanto effuſo ſanguine coram me:

9. Filius, qui naſcetur tibi, erit vir quietiſſimus: faciam enim eum requieſcere ab omnibus inimicis ſuis per circuitum: & ob hanc cauſam Pacificus vocabitur: & pacem & otium dabo in Iſrael cunctis diebus ejus.

‖ 2.Reg.7.13. 3.Reg.5.5. 2.Reg.7.14. Hebr.1.5. 10. ‖ Ipſe ædificabit domum nomini meo, & ipſe erit mihi in filium, & ego ero illi in patrem: firmaboque ſolium regni ejus ſuper Iſrael in æternum.

11. Nunc ergo fili mi, ſit Dominus tecum, & proſperare, & ædifica domum Domino Deo tuo, ſicut locutus eſt de te.

12. Det quoque tibi Dominus prudentiam & ſenſum, ut regere poſſis Iſrael, & cuſtodire legem Domini Dei tui.

13. Tunc enim proficere poteris, ſi cuſtodieris mandata & judicia, quæ præcepit Dominus Moyſi ut doceret Iſrael: confortare & viriliter age, ne timeas, neque paveas.

14. Ecce ego in paupertate mea præparavi impenſas domus Domini, auri talenta centum millia, & argenti mille millia talentorum: æris verò, & ferri non eſt pondus, vincitur enim numerus magnitudine: ligna & lapides præparavi ad univerſa impendia.

15. Habes quoque plurimos artifices, latomos, & cæmentarios, artificeſque lignorum, & omnium artium ad faciendum opus prudentiſſimos,

16. in auro & argento & ære & ferro, cujus non eſt numerus. Surge igitur, & fac, & erit Dominus tecum.

17. Præcepit quoque David cunctis principibus Iſrael, ut adjuvarent Salomonem filium ſuum.

18. Cernitis, inquiens, quòd Dominus Deus veſter vobiſcum ſit, & dederit vobis requiem per circuitum, & tradiderit omnes inimicos veſtros in manus veſtras, & ſubjecta ſit terra coram Domino, & coram populo ejus.

19. Præbete igitur corda veſtra & animas veſtras, ut quæratis Dominum Deum veſtrum: & conſurgite, & ædificate ſanctuarium Domino Deo, ut introducatur arca fœderis Domini, & vaſa Domino conſecrata, in domum, quæ ædificatur nomini Domini.

CAPUT XXIII.

David ſenex, Salomone rege deſignato, numeratorum Levitarum officia deſignat, Moyſique filii Levitis annumerantur.

1. Igitur David ſenex & plenus dierum, regem conſtituit Salomonem filium ſuum ſuper Iſrael. Eodem ann. 2988. ætatis ſuæ ferè 70. regni autem 40. ineunte ante mortem ejus anno dimidio.

2. Et congregavit omnes principes Iſrael, & Sacerdotes atque Levitas.

3. Numeratique ſunt Levitæ à triginta annis, & ſuprà: & inventa ſunt triginta octo millia virorum.

4. Ex his electi ſunt, & diſtributi in miniſterium domus Domini viginti quatuor millia: præpoſitorum autem & judicum ſex millia.

5. Porrò quatuor millia janitores: & totidem pſaltes canentes Domino in organis, quæ fecerat ad canendum.

6. ‖ Et diſtribuit eos David per vices filiorum Levi, Gerſon videlicet, & Caath, & Merari. ‖ Supr.6.1.

7. Filii Gerſon: Leedan, & Semei.

8. Filii Leedan: princeps Jahiel, & Zethan, & Joel, tres.

9. Filii Semei: Salomith, & Hoſiel, & Aran, tres: iſti principes familiarum Leedan.

10. Porrò filii Semei, Leheth, & Ziza, & Jaus, & Baria: iſti filii Semei, quatuor.

11. Erat autem Leheth prior, Ziza ſecundus:

porrò Jaus & Baria non habuerunt plurimos filios, & idcircò in una familia, unaque domo computati ſunt.

12. Filii Caath : Amram, & Iſaar, Hebron, & Oziel, quatuor.

Supr. 6. 3. Hebr. 5. 4. 13. ‖ Filii Amram : Aaron, & Moyſes. ‖ Separatuſque eſt Aaron ut miniſtraret in Sancto ſanctorum, ipſe & filii ejus in ſempiternum, & adoleret incenſum Domino ſecundùm ritum ſuum, ac benediceret nomini ejus in perpetuum.

14. Moyſi quoque hominis Dei filii annumerati ſunt in tribu Levi.

Exod. 2. 2. & 18. & 4. 15. Filii ‖ Moyſi : Gerſum, & Eliezer.

16. Filii Gerſom : Subuel primus.

17. Fuerunt autem filii Eliezer : Rohobia primus : & non erant Eliezer filii alii. Porrò filii Rohobia multiplicati ſunt nimis.

18. Filii Iſaar : Salomith primus.

19. Filii Hebron : Jeriau primus, Amarias ſecundus, Jahaziel tertius, Jecmaam quartus.

20. Filii Oziel : Micha primus, Jeſia ſecundus.

21. Filii Merari : Moholi, & Muſi. Filii Moholi : Eleazar, & Cis.

22. Mortuus eſt autem Eleazar, & non habuit filios, ſed filias : acceperuntque eas filii Cis fratres earum.

23. Filii Muſi : Moholi, & Eder, & Jerimoth, tres.

24. Hi filii Levi in cognationibus & familiis ſuis, principes per vices, & numerum capitum ſingulorum, qui faciebant opera miniſterii domus Domini à viginti annis, & ſuprà.

25. Dixit enim David : Requiem dedit Dominus Deus Iſrael populo ſuo, & habitationem Jeruſalem uſque in æternum.

26. Nec erit officii Levitarum ut ultrà portent tabernaculum, & omnia vaſa ejus ad miniſtrandum.

27. Juxta præcepta quoque David noviſſima ſupputabitur numerus filiorum Levi à viginti annis & ſuprà.

28. Et erunt ſub manu filiorum Aaron in cultum domus Domini, in veſtibulis, & in exedris, & in loco purificationis, & in ſanctuario, & in univerſis operibus miniſterii templi Domini.

29. Sacerdotes autem, ſuper panes propoſitionis, & ad ſimilæ ſacrificium, & ad lagana azyma, & ſartaginem, & ad torrendum, & ſuper omne pondus atque menſuram.

30. Levitæ verò ut ſtent manè ad confitendum, & canendum Domino : ſimiliterque ad veſperam

31. tam in oblatione holocauſtorum Domini, quàm in ſabbatis & Calendis & ſolemnitatibus reliquis juxta numerum, & cæremonias uniuſcujuſque rei, jugiter coram Domino.

32. Et cuſtodiant obſervationes tabernaculi fœderis, & ritum ſanctuarii, & obſervationem filiorum Aaron fratrum ſuorum, ut miniſtrent in domo Domini.

CAPUT XXIV.

Familiarum Eleazar & Ithamar vices 24. in miniſterio Domini à David deſignantur, reliquorumque Levitarum familiæ ſimiliter ſorte diſtribuuntur.

1. PORrò filiis Aaron hæ partitiones erant : Filii Aaron : Nadab, & Abiu, & Eleazar, & Ithamar.

2. ‖ Mortui ſunt autem Nadab, & Abiu ante patrem ſuum abſque liberis : ſacerdotioque functus eſt Eleazar, & Ithamar. *‖ Levit. 10. 2. Num. 3. 4.*

3. Et diviſit eos David, id eſt Sadoc de filiis Eleazari, & Ahimelech de filiis Ithamar, ſecundùm vices ſuas & miniſterium.

4. Inventique ſunt multò plures filii Eleazar in principibus viris, quàm filii Ithamar. Diviſit autem eis, hoc eſt filiis Eleazar principes per familias ſedecim : & filiis Ithamar principes per familias & domos ſuas octo.

5. Porrò diviſit utraſque inter ſe familias ſortibus : erant enim principes ſanctuarii, & principes Dei, tam de filiis Eleazar, quàm de filiis Ithamar.

6. Deſcripſitque eos Semejas filius Nathanael ſcriba Levites, coram rege & principibus, & Sadoc ſacerdote, & Ahimelech filio Abiathar, principibus quoque familiarum ſacerdotalium & Leviticarum : unam domum, quæ cæteris præerat, Eleazar : & alteram domum, quæ ſub ſe habebat cæteros, Ithamar.

7. Exivit autem ſors prima Joiarib, ſecunda Jedei,

8. tertia Harim, quarta Seorim,

9. quinta Melchia, ſexta Maiman,

10. ſeptima Accos, octava Abia,

11. nona Jeſua, decima Sechenia,

12. Undecima Eliaſib, duodecima Jacim,

13. tertiadecima Hoppha, decimaquarta Isbaab,

14. decimaquinta Belga, decimaſexta Emmer,

15. decimaſeptima Hezir, decimaoctava Aphſes,

16. decimanona Pheteia, vigeſima Hezechiel,

17. vigeſimaprima Jachin, vigeſimaſecunda Gamul,

18. vigeſimatertia Dalaiau, vigeſimaquarta Maaziau.

19. Hæ vices eorum ſecundùm miniſteria ſua, ut ingrediantur domum Domini & juxta ritum ſuum ſub manu Aaron patris eorum : ſicut præceperat Dominus Deus Iſrael.

20. Porrò filiorum Levi, qui reliqui fuerant, de filiis Amram erat Subael, & de filiis Subael, Jehedeia.

21. De filiis quoque Rohobiæ princeps Jeſias.

22. Iſaari verò filius Salemoth, filiuſque Salemoth Jahath:

23. Filiuſque ejus Jeriau primus, Amarias ſecundus, Jahaziel tertius, Jecmaan quartus.

24. Filius Oziel, Micha : filius Micha, Samir.

25. Frater Micha, Jeſia : filiuſque Jeſiæ, Zacharias.

26. Filii Merari : Moholi & Muſi. Filius Oziau : Benno.

27. Filius quoque Merari : Oziau & Soam & Zacur & Hebri.

28. Porrò, Moholi filius : Eleazar, qui non habebat liberos.

29. Filius verò Cis, Jerameel.

30. Filii Muſi : Moholi, Eder, & Jerimoth. Iſti filii Levi ſecundùm domos familiarum ſuarum.

31. Miſeruntque & ipſi ſortes contra fratres ſuos filios Aaron coram David rege, & Sadoc, & Ahimelec, & principibus familiarum Sacerdotalium & Leviticarum, tam majores quàm minores : omnes ſors æqualiter dividebat.

CAPUT XXV.

Ex filiis Aſaph, Heman & Idithun, cantoribus, pſaltis ac citharœdis, vigintiquatuor familiæ ac vices ſorte diſtribuuntur.

1. IGitur David, & magiſtratus exercitus ſegregaverunt in miniſterium filios Aſaph, & Heman, & Idithun : qui prophetarent in citharis, & pſalteriis, & cymbalis ſecundùm numerum ſuum dedicato ſibi officio ſervientes.

2. De filiis Aſaph : Zacchur, & Joſeph, & Nathania, & Aſarela, filii Aſaph : ſub manu Aſaph prophetantis juxta regem.

3. Porrò Idithun : filii Idithun, Godolias, Sori, Jeſeias, & Haſabias, & Mathathias, ſex, ſub manu patris ſui Idithun, qui in cithara prophetabat ſuper confitentes & laudantes Dominum.

4. Heman quoque : filii Heman, Bocciau, Mathaniau, Oziel, Subuel, & Jerimoth, Hananias, Hanani, Eliatha, Geddelthi, & Romemthiezer, & Jesbacaſſa, Mellothi, Othir, Mahazioth:

5. Omnes iſti filii Heman Videntis regis in ſermonibus Dei, ut exaltaret cornu : deditque Deus Heman filios quatuordecim, & filias tres.

6. Univerſi ſub manu patris ſui ad cantandum in templo Domini diſtributi erant, in cymbalis, & pſalteriis, & citharis, in miniſteria domus Domini juxta regem : Aſaph videlicet, & Idithun, & Heman.

7. Fuit autem numerus eorum cum fratribus ſuis, qui erudiebant canticum Domini, cuncti doctores, ducenti octogintaocto.

8. Miſeruntque ſortes per vices ſuas, ex æquo tam major quàm minor, doctus pariter, & indoctus.

9. Egreſſaque eſt ſors prima Joſeph, qui erat de Aſaph. Secunda Godoliæ, ipſi & filiis ejus, & fratribus ejus duodecim.

10. Tertia Zachur, filiis & fratribus ejus duodecim.

11. Quarta Iſari, filiis & fratribus ejus duodecim.

12. Quinta Nathaniæ, filiis & fratribus ejus duodecim.

13. Sexta Bocciau, filiis & fratribus ejus duodecim.

14. Septima Iſreela, filiis & fratribus ejus duodecim.

15. Octava Jeſaiæ, filiis & fratribus ejus duodecim.

16. Nona Mathaniæ, filiis & fratribus ejus duodecim.

17. Decima Semeiæ, filiis & fratribus ejus duodecim.

18. Undecima Azareel, filiis & fratribus ejus duodecim.

19. Duodecima Haſabiæ, filiis & fratribus ejus duodecim.

20. Tertiadecima Subael, filiis & fratribus ejus duodecim.

21. Quartadecima Mathathiæ, filiis & fratribus ejus duodecim.

22. Quintadecima Jerimoth, filiis & fratribus ejus duodecim.

23. Sextadecima Hananiæ, filiis & fratribus ejus duodecim.

24. Septimadecima Jesbacaſſæ, filiis & fratribus ejus duodecim.

25. Octavadecima Hanani, filiis & fratribus ejus duodecim.

26. Nonadecima Mellothi, filiis & fratribus ejus duodecim.

27. Vigeſima Eliatha, filiis & fratribus ejus duodecim.

28. Vigeſimaprima Othir, filiis & fratribus ejus duodecim.

29. Vigeſimaſecunda Geddelthi, filiis & fratribus ejus duodecim.

30. Vigeſimatertia Mahazioth, filiis & fratribus ejus duodecim.

31. Vigeſimaquarta Romemthiezer, filiis & fratribus ejus duodecim.

CAPUT XXVI.

Templi janitores deſignantur, & quæ porta à qua familia ſit cuſtodienda ſorte diſponitur, item qui theſauros & vaſa ſacra cuſtodiant.

1. DIviſiones autem janitorum : de Coritis Meſelemia, filius Core, de filiis Aſaph,

2. Filii Meſelemiæ : Zacharias primogenitus, Jadihel ſecundus, Zabadias tertius, Jathanael quartus.

3. Ælam quintus, Johanan ſextus, Elioenai ſeptimus.

4. Filii autem Obededom : Semeias primogenitus, Jozabad ſecundus, Joaha tertius, Sachar quartus, Nathanael quintus,

5. Ammiel ſextus, Iſſachar ſeptimus, Phollathi octavus : quia benedixit illi Dominus.

6. Semei autem filio ejus nati ſunt filii, præfecti familiarum ſuarum : erant enim viri fortiſſimi:

7. Filii ergo Semeiæ : Othni, & Raphael, & Obed, Elzabad, fratres ejus viri fortiſſimi: Eliu quoque, & Samachias,

8. Omnes hi, de filiis Obededom : ipſi, & filii, & fratres eorum fortiſſimi ad miniſtrandum, ſexagintaduo de Obededom.

9. Porrò Meſelemiæ filii, & fratres eorum robuſtiſſimi, decem & octo.

10. De Hoſa autem, id eſt de filiis Merari: Semri princeps (non enim habuerat primogenitum, & idcirco poſuerat eum pater ejus in principem)

11. Helcias ſecundus, Tabelias tertius, Zacharias quartus. Omnes hi filii, & fratres Hoſa tredecim.

12. Hi diviſi ſunt in janitores, ut ſemper principes cuſtodiarum, ſicut & fratres eorum, miniſtrarent in domo Domini.

13. Miſſæ ſunt ergo ſortes ex æquo, & parvis, & magnis, per familias ſuas in unamquamque portarum.

14. Cecidit ergo ſors Orientalis, Selemiæ. Porrò Zachariæ filio ejus, viro prudentiſſimo, & erudito, ſortitò obtigit plaga Septentrionalis.

15. Obededom verò & filiis ejus ad Auſtrum : in qua parte domus erat ſeniorum concilium.

16. Sephim, & Hoſa ad Occidentem, juxta portam, quæ ducit ad viam aſcenſionis : cuſtodia contra cuſtodiam.

17. Ad Orientem verò Levitæ ſex : & ad Aquilonem quatuor per diem : atque ad Me-

ridiem

ridiem ſimiliter in die quatuor : & ubi erat concilium, bini & bini.

18. In cellulis quoque janitorum ad Occidentem quatuor in via, biniqueper cellulas.

19. Hæ ſunt diviſiones janitorum filiorum Core & Merari.

20. Porrò Achias erat ſuper theſauros domus Dei, & vaſa ſanctorum.

21. Filii Ledan, filii Gerſonni : de Ledan principes familiarum, Ledan, & Gerſonni, Jehieli.

22. Filii Jehieli : Zathan, & Joel fratres ejus ſuper theſauros domus Domini.

23. Amramitis, & Iſaaritis, & Hebronitis, & Ozihelitis.

24. Subael autem filius Gerſom, filii Moyſi, præpoſitus theſauris.

25. Fratres quoque ejus Eliezer, cujus filius Rahabia, & hujus filius Iſaias, & hujus filius Joram, hujus quoque filius Zechri, & hujus filius Selemith.

26. Ipſe Selemith, & fratres ejus, ſuper theſauros ſanctorum, quæ ſanctificavit David rex, & principes familiarum, & tribuni, & centuriones, & duces exercitus

27. de bellis, & manubiis præliorum, quæ conſecraverant ad inſtaurationem, & ſupellectilem templi Domini.

28. Hæc autem univerſa ſanctificavit Samuel Videns, & Saul filius Cis, & Abner filius Ner, & Joab filius Sarviæ : omnes, qui ſanctificaverant ea per manum Selemith, & fratrum ejus.

29. Iſaaritis verò præerat Chonenias, & filii ejus ad opera forinſecus ſuper Iſrael, ad docendum & judicandum eos.

30. Porrò de Hebronitis Haſabias, & fratres ejus viri fortiſſimi, mille ſeptingenti præerant Iſraeli trans Jordanem contra Occidentem, in cunctis operibus Domini, & in miniſterium regis.

31. Hebronitarum autem princeps fuit Jeria ſecundùm familias & cognationes eorum. Quadrageſimo anno regni David recenſiti ſunt, & inventi ſunt viri fortiſſimi in Jazer Galaad,

32. fratreſque ejus robuſtioris ætatis, duo millia ſeptingenti principes familiarum. Præpoſuit autem eos David rex Rubenitis, & Gaditis, & dimidiæ tribui Manaſſe, in omne miniſterium Dei, & regis.

CAPUT XXVII.

Recenſentur duodecim principes, quorum ſinguli ſuo menſe vigintiquatuor millibus præerant; ad hæc principes ſeu præfecti tribuum theſaurorum, reliquæque ſubſtantiæ regis recenſentur.

1. Filii autem Iſrael ſecundùm numerum ſuum, principes familiarum, tribuni, & centuriones, & præfecti, qui miniſtrabant regi juxta turmas ſuas, ingredientes & egredientes per ſingulos menſes in anno, vigintiquatuor millibus ſinguli præerant.

2. Primæ turmæ in primo menſe Jesboam præerat filius Zabdiel, & ſub eo vigintiquatuor millia.

3. De filiis Phares, principes cunctorum principum in exercitu menſe primo.

4. Secundi menſis habebat turmam Dudia Ahohites, & poſt ſe alter nomine Macelloth, qui regebat partem exercitus vigintiquatuor millium.

5. Dux quoque turmæ tertiæ in menſe tertio, erat Banajas filius Joiadæ ſacerdos : & in diviſione ſua vigintiquatuor millia.

6. Ipſe eſt Banajas fortiſſimus inter triginta & ſuper triginta. Præerat autem turmæ ipſius Amizadab filius ejus.

7. Quartus, menſe quarto, Aſahel frater Joab, & Zabadias filius ejus poſt eum : & in turma ejus vigintiquatuor millia.

8. Quintus, menſe quinto, princeps Samaoth Jezerites : & in turma ejus vigintiquatuor millia.

9. Sextus, menſe ſexto, Hira filius Acces Thecuites : & in turma ejus vigintiquatuor millia.

10. Septimus, menſe ſeptimo, Helles Phallonitides de filiis Ephraim : & in turma ejus vigintiquatuor millia.

11. Octavus, menſe octavo, Sobochai Huſathites de ſtirpe Zarahi : & in turma ejus vigintiquatuor millia.

12. Nonus, menſe nono, Abiezer Anathothites de filiis Jemini : & in turma ejus vigintiquatuor millia.

13. Decimus, menſe decimo, Marai, & ipſe Netophathites de ſtirpe Zarai : & in turma ejus vigintiquatuor millia.

14. Undecimus, menſe undecimo, Banajas Pharathonites de filiis Ephraim : & in turma ejus vigintiquatuor millia.

15. Duodecimus, menſe duodecimo, Holdai Netophathites, de ſtirpe Gothoniel : & in turma ejus vigintiquatuor millia.

16. Porrò tribubus præerant Iſrael, Rubenitis, dux Eliezer filius Zechri : Simeonitis, dux Saphatias filius Maacha :

17. Levitis, Haſabias filius Camuel : Aaronitis, Sadoc.

18. Juda, Eliu frater David : Iſſachar, Amri filius Michael :

19. Zabulonitis, Jeſmaias filius Abdiæ : Nephthalitibus, Jerimoth filius Ozriel :

20. Filiis Ephraim, Oſee filius Oziaziu : dimidiæ tribui Manaſſe, Joel filius Phadaiæ :

21. Et dimidiæ tribui Manaſſe in Galaad, Jaddo filius Zachariæ : Benjamin autem, Jaſiel filius Abner :

22. Dan verò, Ezrihel filius Jeroham : hi principes filiorum Iſrael.

23. Noluit autem David numerare eos à viginti annis inferiùs : quia dixerat Dominus ut multiplicaret Iſrael quaſi ſtellas cœli.

24. || Joab filius Sarviæ cœperat numerare, nec complevit : quia ſuper hoc ira irruerat in Iſrael : & idcircò numerus eorum qui fuerant recenſiti, non eſt relatus in faſtos regis David. ||Sup. 21. 3. Anno M. 2987. Ant. Chr. 1017.

25. Super theſauros autem regis fuit Azmoth filius Adiel. His autem theſauris, qui erant in urbibus, & in vicis, & in turribus, præſidebat Jonathan filius Oziæ.

26. Operi autem ruſtico, & agricolis qui exercebant terram, præerat Ezri filius Chelub :

27. Vinearumque cultoribus, Semeias Romathites : cellis autem vinariis, Zabdias Aphonites.

28. Nam ſuper oliveta & ficeta, quæ erant in campeſtribus, Balanan Gederites : ſuper apothecas autem olei, Joas.

29. Porrò armentis, quæ paſcebantur in Saron, præpoſitus fuit Setrai Saronites : & ſuper boves in vallibus, Saphat filius Adli :

30. ſuper camelos verò, Ubil Iſmaelites: & ſuper aſinos, Jadias Meronathites:

31. ſuper oves quoque Jaziz Agareus: omnes hi, principes ſubſtantiæ regis David.

32. Jonathan autem patruus David, conſiliarius, vir prudens & litteratus: ipſe & Jahiel filius Hachamoni erant cum filiis regis:

33. Achitophel etiam conſiliarius regis, & Chuſai Arachites amicus regis.

34. Poſt Achitophel fuit Jojada filius Banajæ, & Abiathar. Princeps autem exercitus regis erat Joab.

CAPUT XXVIII.

David præparatis ad templi ædificationem omnibus neceſſariis, Salomonem univerſoſque principes convocatos exhortatur ad mandata Dei cuſtodienda, præſcribens formam templi ædificandi.

*Anno M. 2989. Ant. Chr. 1015. 1. CONvocavit * igitur David omnes principes Iſrael, duces tribuum, & præpoſitos turmarum, qui miniſtrabant regi: tribunos quoque & centuriones, & qui præerant ſubſtantiæ & poſſeſſionibus regis, filioſque ſuos cum eunuchis, & potentes, & robuſtiſſimos quoſque in exercitu Jeruſalem.

2. Cùmque ſurrexiſſet rex, & ſtetiſſet, ait: Audite me fratres mei, & populus meus: Cogitavi ut ædificarem domum, in qua requieſceret arca fœderis Domini, & ſcabellum pedum Dei noſtri: & ad ædificandum omnia præparavi.

‖ 2. Reg. 7. 13. 3. Deus autem dixit mihi: ‖ Non ædificabis domum nomini meo, eò quòd ſis vir bellator, & ſanguinem fuderis.

4. Sed elegit Dominus Deus Iſrael me de univerſa domo patris mei, ut eſſem rex ſuper Iſrael in ſempiternum: de Juda enim elegit principes: porrò de domo Juda, domum patris mei: & de filiis patris mei, placuit ei ut me eligeret regem ſuper cunctum Iſrael.

‖ Sup. 9. 7. 5. ‖ Sed & de filiis meis (filios enim mihi multos dedit Dominus) elegit Salomonem filium meum, ut ſederet in throno regni Domini ſuper Iſrael,

6. dixitque mihi: Salomon filius tuus ædificabit domum meam, & atria mea: ipſum enim elegi mihi in filium, & ego ero ei in patrem.

7. Et firmabo regnum ejus uſque in æternum, ſi perſeveraverit facere præcepta mea, & judicia, ſicut & hodie.

8. Nunc ergo coram univerſo cœtu Iſrael audiente Deo noſtro, cuſtodite, & perquirite cuncta mandata Domini Dei noſtri: ut poſſideatis terram bonam, & relinquatis eam filiis veſtris poſt vos uſque in ſempiternum.

9. Tu autem Salomon fili mi, ſcito Deum patris tui, & ſervito ei corde perfecto, & animo voluntario: ‖ omnia enim corda ſcrutatur Dominus, & univerſas mentium cogitationes intelligit. Si quæſieris eum, invenies: ſi autem dereliqueris eum, projiciet te in æternum.

‖ Pſal. 7. 10 (beside the line "mo voluntario")

10. Nunc ergo quia elegit te Dominus ut ædificares domum Sanctuarii, confortare, & perfice.

11. Dedit autem David Salomoni filio ſuo deſcriptionem porticus, & templi, & cellariorum, & cœnaculi, & cubiculorum in adytis, & domus propitiationis,

12. necnon & omnium quæ cogitaverat atriorum, & exedrarum per circuitum in theſauros domus Domini, & in theſauros ſanctorum,

13. diviſionumque Sacerdotalium & Leviticarum, in omnia opera domus Domini, & in univerſa vaſa miniſterii templi Domini.

14. Aurum in pondere per ſingula vaſa miniſterii. Argenti quoque pondus pro vaſorum & operum diverſitate.

15. Sed & in candelabra aurea, & ad lucernas eorum, aurum pro menſura uniuſcujuſque candelabri & lucernarum. Similiter & in candelabra argentea, & in lucernas eorum, pro diverſitate menſuræ, pondus argenti tradidit.

16. Aurum quoque dedit in menſas propoſitionis pro diverſitate menſarum: ſimiliter & argentum in alias menſas argenteas.

17. Ad fuſcinulas quoque, & phialas, & thuribula ex auro puriſſimo, & leunculos aureos, pro qualitate menſuræ pondus diſtribuit in leunculum, & leunculum. Similiter & in leones argenteos diverſum argenti pondus ſeparavit.

18. Altari autem, in quo adoletur incenſum, aurum puriſſimum dedit: ut ex ipſo fieret ſimilitudo quadrigæ cherubim extendentium alas, & velantium arcam fœderis Domini.

19. Omnia, inquit, venerunt ſcripta manu Domini ad me, ut intelligerem univerſa opera exemplaris.

20. Dixit quoque David Salomoni filio ſuo: Viriliter age, & confortare, & fac: ne timeas, & ne paveas: Dominus enim Deus meus tecum erit, & non dimittet te, nec derelinquet donec perficias omne opus miniſterii domus Domini.

21. Ecce diviſiones Sacerdotum & Levitarum, in omne miniſterium domus Domini aſſiſtunt tibi, & parati ſunt, & noverunt tam principes quàm populus facere omnia præcepta tua.

CAPUT XXIX.

Recenſentur impenſa à David in ædificium templi præparata, quibus principes ac populus plurima adjiciunt donaria: David benedicens Dominum orat pro Salomone ac populo; & ſacrificiis cum ingenti lætitia oblatis, ungitur ſecundò Salomon in regem pro patre David, qui anno regni quadrageſimo in pace quievit.

1. LOcutuſque * eſt David rex ad omnem eccleſiam: Salomonem filium meum unum elegit Deus, adhuc puerum & tenellum: opus namque grande eſt, neque enim homini præparatur habitatio, ſed Deo. * Ann. M. 2989. Ant. Chr. 1015.

2. Ego autem totis viribus meis præparavi impenſas Domus Dei mei. Aurum ad vaſa aurea, & argentum in argentea, æs in ænea, ferrum in ferrea, ligna ad lignea: & lapides onychinos, & quaſi ſtibinos, & diverſorum colorum, omnemque pretioſum lapidem, & marmor Parium abundantiſſimè:

3. & ſuper hæc, quæ obtuli in domum Dei mei de peculio meo aurum & argentum, do in templum Dei mei, exceptis his, quæ præparavi in ædem ſanctam.

4. Tria millia talenta auri de auro Ophir: & ſeptem millia talentorum argenti probatiſſimi, ad deaurandos parietes templi.

5. Et

5. Et ubicumque opus eſt aurum de auro, & ubicumque opus eſt argentum de argento, opera fiant per manus artificum : & ſi quis ſponte offert, impleat manum ſuam hodie, & offerat quod voluerit Domino.

6. Polliciti ſunt itaque principes familiarum, & proceres tribuum Iſrael, tribuni quoque, & centuriones, & principes poſſeſſionum regis.

7. Dederuntque in opera domus Dei auri talenta quinque millia, & ſolidos decem millia : argenti talenta decem millia, & æris talenta decem & octo millia : ferri quoque centum millia talentorum.

8. Et apud quemcumque inventi ſunt lapides, dederunt in theſauros domus Domini, per manum Jahiel Gerſonitis.

9. Lætatuſque eſt populus, cùm vota ſponte promitterent : quia corde toto offerebant ea Domino : ſed & David rex lætatus eſt gaudio magno.

10. Et benedixit Domino coram univerſa multitudine, & ait : Benedictus es Domine Deus Iſrael patris noſtri ab æterno in æternum.

11. Tua eſt Domine magnificentia, & potentia, & gloria, atque victoria : & tibi laus : cuncta enim quæ in cœlo ſunt, & in terra, tua ſunt : tuum Domine regnum, & tu es ſuper omnes principes.

12. Tuæ divitiæ, & tua eſt gloria : tu dominaris omnium, in manu tua virtus & potentia : in manu tua magnitudo, & imperium omnium.

13. Nunc igitur Deus noſter confitemur tibi, & laudamus nomen tuum inclytum.

14. Quis ego, & quis populus meus, ut poſſimus hæc tibi univerſa promittere ? tua ſunt omnia : & quæ de manu tua accepimus dedimus tibi.

15. Peregrini enim ſumus coram te, & advenæ, ſicut omnes patres noſtri. ‖ Dies noſtri quaſi umbra ſuper terram, & nulla eſt mora. ‖ Sap. 2. 5.

16. Domine Deus noſter, omnis hæc copia, quam paravimus ut ædificaretur domus nomini ſancto tuo, de manu tua eſt, & tua ſunt omnia.

17. Scio Deus meus quòd probes corda, & ſimplicitatem diligas, unde & ego in ſimplicitate cordis mei lætus obtuli univerſa hæc : & populum tuum, qui hìc repertus eſt, vidi cum ingenti gaudio tibi offerre donaria.

18. Domine Deus Abraham, & Iſaac, & Iſrael patrum noſtrorum, cuſtodi in æternum hanc voluntatem cordis eorum, & ſemper in venerationem tui mens iſta permaneat.

19. Salomoni quoque filio meo da cor perfectum, ut cuſtodiat mandata tua, teſtimonia tua, & cæremonias tuas, & faciat univerſa : & ædificet ædem, cujus impenſas paravi.

20. Præcepit autem David univerſæ Eccleſiæ : Benedicite Domino Deo noſtro. Et benedixit omnis Eccleſia Domino Deo patrum ſuorum : & inclinaverunt ſe, & adoraverunt Deum, & deinde regem.

21. Immolaveruntque victimas Domino : & obtulerunt holocauſta die ſequenti, tauros mille, arietes mille, agnos mille cum libaminibus ſuis, & univerſo ritu abundantiſſimè in omnem Iſrael.

22. Et comederunt, & biberunt coram Domino in die illo cum grandi lætitia. ‖ Et unxerunt ſecundò Salomonem filium David. ‖ 3. Reg. 1. 14.
Unxerunt autem eum Domino in principem, & Sadoc in pontificem.

23. Seditque Salomon ſuper ſolium Domini in regem pro David patre ſuo, & cunctis placuit : & paruit illi omnis Iſrael.

24. Sed & univerſi principes, & potentes, & cuncti filii regis David dederunt manum, & ſubjecti fuerunt Salomoni regi.

25. Magnificavit ergo Dominus Salomonem ſuper omnem Iſrael : & dedit illi gloriam regni, qualem nullus habuit ante eum rex Iſrael.

26. Igitur David filius Iſai regnavit ſuper univerſum Iſrael.

27. ‖. Et dies, quibus regnavit ſuper Iſrael, fuerunt quadraginta anni : in Hebron regnavit ſeptem annis, & in Jeruſalem anni triginta tribus. ‖ 3. Reg. 2. 11.

28. Et mortuus eſt in ſenectute bona, plenus dierum, & divitiis, & gloria : & regnavit Salomon filius ejus pro eo. Anno M. 2990. Ant. Chr 1014.

29. Geſta autem David regis priora, & noviſſima ſcripta ſunt in libro Samuelis Videntis, & in libro Nathan prophetæ, atque in volumine Gad Videntis:

30. Univerſique regni ejus, & fortitudinis, & temporum, quæ tranſierunt ſub eo, ſive in Iſrael, ſive in cunctis regnis terrarum.

LIBER

LIBER SECUNDUS
PARALIPOMENON,
HEBRAICE DIBRE HAIAMIM.

IN hoc ſecundo libro, Eſdras hiſtoriam annorum 479. percurrit : ab anno ſcilicet mundi 2990. ad annum 3868. quo finitis 70. annis captivitatis , Cyrus redeundi poteſtatem fecit . Sunt ergo anni

Salomonis	40.
Ab diviſione regni, ad 4. Joachimi	369.
Ab 4. Joachimi, ad finitam captivitatem	70.
	Summa 479.

CAPUT PRIMUM.

Oblatis mille hoſtiis à Salomone in Gabaon, Dominus illi nocte apparens dat ei petitam ſapientiam , additis divitiis & gloria ; poſt quæ currus & equites congregat .

3. Reg. 3. 1. Anno M. 3090. Ant. Chr. 1014. 1. CONFORTATUS eſt ergo
Salomon filius David in regno ſuo, & Dominus Deus ejus erat cum eo , & magnificavit eum in excelſum.
2. Præcepitque Salomon univerſo Iſraeli, tribunis , & centurionibus, & ducibus, & judicibus omnis Iſrael , & principibus familiarum :
3. & abiit cum univerſa multitudine in Excelſum Gabaon , ubi erat tabernaculum fœderis Dei, quod fecit Moyſes famulus Dei in ſolitudine.
2. Reg. 6. 17. 1. Par. 16. 1 4. ‖ Arcam autem Dei adduxerat David de Cariathiarim , in locum quem præparaverat ei, & ubi fixerat illi tabernaculum, hoc eſt, in Jeruſalem.
Exod. 38. 1 5. Altare quoque æneum, ‖ quod fabricatus fuerat Beſeleel filius Uri filii Hur , ibi erat coram tabernaculo Domini : quod & requiſivit Salomon, & omnis eccleſia.
6. Aſcenditque Salomon ad altare æneum, coram tabernaculo fœderis Domini, & obtulit in eo mille hoſtias.
7. Ecce autem in ipſa nocte apparuit ei Deus, dicens : Poſtula quod vis, ut dem tibi.
8. Dixitque Salomon Deo : Tu feciſti cum David patre meo miſericordiam magnam : & conſtituiſti me regem pro eo.
9. Nunc ergo Domine Deus impleatur ſermo tuus, quem pollicitus es David patri meo : tu enim me feciſti regem ſuper populum tuum multum , qui tam innumerabilis eſt, quàm pulvis terræ.
Sap. 9. 10. 10. ‖ Da mihi ſapientiam & intelligentiam, ut ingrediar & egrediar coram populo tuo : quis enim poteſt hunc populum tuum dignè , qui tam grandis eſt, judicare?
11. Dixit autem Deus ad Salomonem : Quia hoc magis placuit cordi tuo, & non poſtulaſti divitias, & ſubſtantiam , & gloriam, neque animas eorum qui te oderant, ſed nec dies vitæ plurimos : petiſti autem ſapientiam & ſcientiam, ut judicare poſſis populum meum, ſuper quem conſtitui te regem,
12. Sapientia & ſcientia data ſunt tibi : divitias autem & ſubſtantiam & gloriam dabo tibi, ita ut nullus in regibus nec ante te, nec poſt te fuerit ſimilis tui.
13. Venit ergo Salomon ab Excelſo Gabaon in Jeruſalem coram tabernaculo fœderis, & regnavit ſuper Iſrael.
14. ‖ Congregavitque ſibi currus & equites, & facti ſunt ei mille quadringenti currus, & duodecim millia equitum : & fecit eos eſſe in urbibus quadrigarum, & cum rege in Jeruſalem. 3. Reg. 10. 26.
15. Præbuitque rex argentum & aurum in Jeruſalem quaſi lapides, & cedros quaſi ſycomoros , quæ naſcuntur in campeſtribus multitudine magna.
16. Adducebantur autem ei equi de Ægypto, & de Coa, à negotiatoribus regis , qui ibant, & emebant pretio,
17. quadrigam equorum ſexcentis argenteis, & equitum centum quinquaginta : ſimiliter de univerſis regnis Hethæorum , & à regibus Syriæ emptio celebrabatur.

CAPUT II.

Ordinatis pro templo ædificando operariis , Salomon cum rege Hiram convenit de mittendo erudito artifice, ligniſque ad templi ſtructuram cædendis.

1. DEcrevit autem Salomon ædificare domum nomini Domini , & palatium ſibi.
2. Et numeravit ſeptuaginta millia virorum portantium humeris, & octoginta millia qui cæderent lapides in montibus, præpoſitoſque eorum tria millia ſexcentos.
3. ‖ Miſit quoque ad Hiram regem Tyri, dicens : Sicut egiſti cum David patre meo, & miſiſti ei ligna cedrina ut ædificaret ſibi domum, in qua & habitavit: 3. Reg. 5. 2.
4. ſic fac mecum, ut ædificem domum nomini Domini Dei mei, ut conſecrem eam ad adolendum incenſum coram illo, & fumiganda aromata, & ad propoſitionem panum ſempiternam, & ad holocautomata manè, & veſpere, ſabbatis quoque, & neomeniis, & ſolemnitatibus Domini Dei noſtri in ſempiternum, quæ mandata ſunt Iſraeli.
5. Domus enim , quam ædificare cupio , magna eſt : magnus eſt enim Deus noſter ſuper omnes deos.
6. Quis ergo poterit prævalere, ut ædificet ei dignam domum? ſi cœlum, & cœli cœlo-

rum capere eum nequeunt: quantus ego ſum, ut poſſim ædificare ei domum? ſed ad hoc tantùm, ut adoleatur incenſum coram illo.

7. Mitte ergo mihi virum eruditum, qui noverit operari in auro, & argento, ære, & ferro, purpura, coccino, & hyacintho, & qui ſciat ſculpere cœlaturas cum his artificibus, quos mecum habeo in Judæa, & Jeruſalem, quos præparavit David pater meus.

8. Sed & ligna cedrina mitte mihi, & arceuthina, & pinea de Libano: ſcio enim quòd ſervi tui noverint cædere ligna de Libano, & erunt ſervi mei cum ſervis tuis,

9. ut parentur mihi ligna plurima. Domus enim, quam cupio ædificare, magna eſt nimis, & inclyta.

10. Prætereà operariis, qui cæſuri ſunt ligna, ſervis tuis dabo in cibaria tritici coros viginti millia, & hordei coros totidem, & vini viginti millia metretas, olei quoque ſata viginti millia.

11. Dixit autem Hiram rex Tyri per litteras, quas miſerat Salomoni: Quia dilexit Dominus populum ſuum, idcircò te regnare fecit ſuper eum.

12. Et addidit, dicens: Benedictus Dominus Deus Iſrael, qui fecit cœlum & terram, qui dedit David regi filium ſapientem & eruditum & ſenſatum atque prudentem, ut ædificaret domum Domino, & palatium ſibi.

13. Miſi ergo tibi virum prudentem & ſcientiſſimum Hiram, patrem meum,

14. filium mulieris de filiabus Dan, cujus pater fuit Tyrius, qui novit operari in auro, & argento, ære, & ferro, & marmore, & lignis, in purpura quoque & hyacintho, & byſſo, & coccino: & qui ſcit cælare omnem ſculpturam, & adinvenire prudenter quodcumque in opere neceſſarium eſt cum artificibus tuis, & cum artificibus domini mei David patris tui.

15. Triticum ergo, & hordeum, & oleum, & vinum, quæ pollicitus es domine mi, mitte ſervis tuis.

16. Nos autem cædemus ligna de Libano, quot neceſſaria habueris, & applicabimus ea ratibus per mare in Joppe: tuum autem erit transferre ea in Jeruſalem.

17. Numeravit igitur Salomon omnes viros proſelytos, qui erant in terra Iſrael, poſt dinumerationem, quam dinumeravit David pater ejus, & inventi ſunt centum quinquaginta millia, & tria millia ſexcenti.

18. Fecitque ex eis ſeptuaginta millia, qui humeris onera portarent, & octoginta millia, qui lapides in montibus cæderent: tria autem millia & ſexcentos præpoſitos operum populi.

CAPUT III.

Templum extruitur cum porticu, velo, & duabus columnis ante fores templi.

* 3. Reg. 6. 1. ‖ 2. Reg. 24. 1. ‖ 1. Par. 21. 6. Hebr. addit: *die ſecundo.* † Anno M. 992. Ante Chr. 012.

1. ET cœpit Salomon ædificare domum Domini in Jeruſalem in monte Moria, qui demonſtratus fuerat David patri ejus, in loco, quem paraverat David in ‖ area Ornan Jebuſæi.

2. Cœpit autem ædificare menſe ſecundo *, anno quarto regni ſui †.

3. Et hæc ſunt fundamenta, quæ jecit Salomon, ut ædificaret domum Dei, longitudinis cubitos in menſura prima ſexaginta, latitudinis cubitos viginti.

4. Porticum verò ante frontem, quæ tendebatur in longum juxta menſuram latitudinis domus, cubitorum viginti: porrò altitudo centum viginti cubitorum erat: & deauravit eam intrinſecus auro mundiſſimo.

5. Domum quoque majorem texit tabulis ligneis abiegnis, & laminas auri obrizi affixit per totum: ſculpſitque in ea palmas, & quaſi catenulas ſe invicem complectentes.

6. Stravit quoque pavimentum templi pretioſiſſimo marmore, decore multo.

7. Porrò aurum erat probatiſſimum, de cujus laminis texit domum, & trabes ejus, & poſtes, & parietes, & oſtia: & cælavit cherubim in parietibus.

8. Fecit quoque domum Sancti ſanctorum: longitudinem juxta latitudinem domus, cubitorum viginti: & latitudinem ſimiliter viginti cubitorum: & laminis aureis texit eam, quaſi talentis ſexcentis.

9. Sed & clavos fecit aureos, ita ut ſinguli clavi ſiclos quinquagenos appenderent: cœnacula quoque texit auro.

10. Fecit etiam in domo Sancti ſanctorum cherubim duos, opere ſtatuario: & texit eos auro.

11. Alæ cherubim viginti cubitis extendebantur, ita ut una ala haberet cubitos quinque, & tangeret parietem domus: & altera quinque cubitos habens, alam tangeret alterius cherub.

12. Similiter cherub alterius ala, quinque habebat cubitos, & tangebat parietem: & ala ejus altera quinque cubitorum, alam cherub alterius contingebat.

13. Igitur alæ utriuſque cherubim expanſæ erant, & extendebantur per cubitos viginti: ipſi autem ſtabant erectis pedibus, & facies eorum erant verſæ ad exteriorem domum.

14. ‖ Fecit quoque velum ex hyacintho, purpura, cocco, & byſſo: & intexuit ei cherubim. ‖ Matth. 27. 51.

15. ‖ Ante fores etiam templi duas columnas, quæ triginta & quinque cubitos habebant altitudinis: porrò capita earum, quinque cubitorum. ‖ Jerem. 52. 20.

16. Necnon & quaſi catenulas in oraculo, & ſuperpoſuit eas capitibus columnarum: malogranata etiam centum, quæ catenulis interpoſuit.

17. Ipſas quoque columnas poſuit in veſtibulo templi, unam à dextris, & alteram à ſiniſtris: eam, quæ à dextris erat, vocavit Jachin; & quæ ad lævam, Booz.

CAPUT IV.

Conſtructio altaris ænei, maris fuſilis, decem concharum, candelabrorum, menſarum, phialarum, ac cæterorum quæ ad templum ejuſque ornatum pertinebant.

1. FEcit quoque altare æneum viginti cubitorum longitudinis, & viginti cubitorum latitudinis, & decem cubitorum altitudinis. ‖ 3. Reg. 7. 15.

2. ‖ Mare etiam fuſile decem cubitis à labio uſque ad labium, rotundum per circuitum: quinque cubitos habebat altitudinis, &

funi-

funiculus triginta cubitorum ambiebat gyrum ejus.

3. Similitudo quoque boum erat ſubter illud, & decem cubitis quædam extrinſecus cælaturæ, quaſi duobus verſibus alvum maris circuibant. Boves autem erant fuſiles:

4. Et ipſum Mare ſuper duodecim boves impoſitum erat, quorum tres reſpiciebant ad Aquilonem, & alii tres ad Occidentem: porrò tres alii Meridiem, & tres qui reliqui erant, Orientem, habentes mare ſuperpoſitum: poſteriora autem boum erant intrinſecus ſub mari.

5. Porrò vaſtitas ejus habebat menſuram palmi, & labium illius erat quaſi labium calicis, vel repandi lilii: capiebatque tria millia metretas.

6. Fecit quoque conchas decem: & poſuit quinque à dextris, & quinque à ſiniſtris, ut lavarent in eis omnia, quæ in holocauſtum oblaturi erant: porrò in mari ſacerdotes lavabantur.

7. Fecit autem & candelabra aurea decem ſecundùm ſpeciem, qua juſſa erant fieri: & poſuit ea in templo, quinque à dextris, & quinque à ſiniſtris.

8. Necnon & menſas decem: & poſuit eas in templo, quinque à dextris, & quinque à ſiniſtris: phialas quoque aureas centum.

9. Fecit etiam atrium ſacerdotum, & baſilicam grandem: & oſtia in baſilica, quæ texit ære.

10. Porrò Mare poſuit in latere dextro contra Orientem ad Meridiem.

11. Fecit autem Hiram lebetes, & creagras, & phialas: & complevit omne opus regis in domo Dei:

12. hoc eſt, columnas duas, & epiſtylia, & capita: & quaſi quædam retiacula, quæ capita tegerent ſuper epiſtylia.

13. Malogranata quoque quadringenta, & retiacula duo, ita ut bini ordines malogranatorum ſingulis retiaculis jungerentur, quæ protegerent epiſtylia, & capita columnarum.

14. Baſes etiam fecit, & conchas, quas ſuperpoſuit baſibus:

15. mare unum, boves quoque duodecim ſub mari.

16. Et lebetes, & creagras, & phialas. Omnia vaſa fecit Salomoni Hiram pater ejus in domo Domini ex ære mundiſſimo.

17. In regione Jordanis fudit ea rex in argilloſa terra, inter Sochot, & Saredatha.

18. Erat autem multitudo vaſorum innumerabilis, ita ut ignoraretur pondus æris.

19. Fecitque Salomon omnia vaſa domus Dei, & altare aureum, & menſas, & ſuper eas panes propoſitionis:

20. candelabra quoque cum lucernis ſuis ut lucerent ante oraculum juxta ritum ex auro puriſſimo:

21. Et florentia quædam, & lucernas, & forcipes aureos: omnia de auro mundiſſimo facta ſunt.

22. Thymiateria quoque, & thuribula, & phialas, & mortariola ex auro puriſſimo. Et oſtia cælavit templi interioris, id eſt, in Sancta ſanctorum: & oſtia templi forinſecus aurea. Sicque completum eſt omne opus, quod fecit Salomon in domo Domini.

CAPUT V.

Oblatis plurimis donariis, arca continens tabulas Moyſi in oraculum inducitur, unde gloria Domini implevit templum.

1. INtulit igitur Salomon omnia, quæ voverat David pater ſuus, argentum, & 3. Reg. 7. 51 c. 8. 1.
aurum, & univerſa vaſa poſuit in theſauris domus Dei.

2. || Poſt quæ congregavit majores natu Iſ- 3. Reg. 8. 1. Anno M. 3001. Ant. Chr. 1003.
rael, & cunctos principes tribuum, & capita familiarum de filiis Iſrael in Jeruſalem, ut adducerent arcam fœderis Domini de Civitate David, quæ eſt Sion.

3. Venerunt itaque ad regem omnes viri Iſrael in die ſolemni menſis ſeptimi.

4. Cùmque veniſſent cuncti ſeniorum Iſrael, portaverunt Levitæ arcam,

5. & intulerunt eam, & omnem paraturam tabernaculi. Porrò vaſa ſanctuarii, quæ erant in tabernaculo, portaverunt Sacerdotes cum Levitis.

6. Rex autem Salomon, & univerſus cœtus Iſrael, & omnes, qui fuerunt congregati ante arcam, immolabant arietes, & boves abſque ullo numero: tanta enim erat multitudo victimarum.

7. Et intulerunt Sacerdotes arcam fœderis Domini in locum ſuum, id eſt, ad oraculum templi, in Sancta ſanctorum ſubter alas cherubim:

8. ita ut cherubim expanderent alas ſuas ſuper locum, in quo poſita erat arca, & ipſam arcam tegerent cum vectibus ſuis.

9. Vectium autem, quibus portabatur arca, quia paululùm longiores erant, capita parebant ante oraculum: ſi verò quis paululùm fuiſſet extrinſecus, eos videre non poterat. Fuit itaque arca ibi uſque in præſentem diem.

10. Nihilque erat aliud in arca, niſi duæ tabulæ, quas poſuerat Moyſes in Horeb, quando legem dedit Dominus filiis Iſrael egredientibus ex Ægypto.

11. Egreſſis autem Sacerdotibus de ſanctuario, (omnes enim Sacerdotes, qui ibi poterant inveniri, ſanctificati ſunt: nec adhuc in illo tempore vices, & miniſteriorum ordo inter eos diviſus erat)

12. tam Levitæ quàm cantores, id eſt, & qui ſub Aſaph erant, & qui ſub Eman, & qui ſub Idithun, filii, & fratres eorum veſtiti byſſinis, cymbalis, & pſalteriis, & citharis concrepabant, ſtantes ad Orientalem plagam altaris, & cum eis Sacerdotes centum viginti canentes tubis.

13. Igitur cunctis pariter, & tubis, & voce, & cymbalis, & organis, & diverſi generis muſicorum concinentibus, & vocem in ſublime tollentibus; longè ſonitus audiebatur, ita ut cùm Dominum laudare cœpiſſent & dicere: Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in æternum miſericordia ejus; impleretur domus Dei nube,

14. nec poſſent Sacerdotes ſtare & miniſtrare propter caliginem. Compleverat enim gloria Domini domum Dei.

Digitized by Google

CAPUT VI.

Benedicit Salomon populo Iſrael gratias Deo agens de impletione promiſſionis factæ David; oratque ſupplex coram multitudine, ut orantium in eo templo vota Deus exaudiat.

3.Reg.8.12 Eodem ann.3001. 1. TUnc Salomon ait: Dominus pollicitus eſt ut habitaret in caligine:

2. ego autem ædificavi domum nomini ejus, ut habitaret ibi in perpetuum.

3. Et convertit rex faciem ſuam, & benedixit univerſæ multitudini Iſrael (nam omnis turba ſtabat intenta) & ait:

4. Benedictus Dominus Deus Iſrael, qui quod locutus eſt David patri meo, opere complevit, dicens:

5. A die, qua eduxi populum meum de Terra Ægypti, non elegi civitatem de cunctis tribubus Iſrael, ut ædificaretur in ea domus nomini meo: neque elegi quemquam alium virum, ut eſſet dux in populo meo Iſrael,

6. ſed elegi Jeruſalem, ut ſit nomen meum in ea, & elegi David, ut conſtituerem eum ſuper populum meum Iſrael.

7. Cùmque fuiſſet voluntatis David patris mei, ut ædificaret domum nomini Domini Dei Iſrael,

8. dixit Dominus ad eum: Quia hæc fuit voluntas tua, ut ædificares domum nomini meo, benè quidem feciſti hujuſcemodi habere voluntatem:

9. ſed non tu ædificabis domum, verùm filius tuus, qui egredietur de lumbis tuis, ipſe ædificabit domum nomini meo.

10. Complevit ergo Dominus ſermonem ſuum, quem locutus fuerat: & ego ſurrexi pro David patre meo, & ſedi ſuper thronum Iſrael, ſicut locutus eſt Dominus: & ædificavi domum nomini Dei Iſrael.

11. Et poſui in ea arcam, in qua eſt pactum Domini, quod pepigit cum filiis Iſrael.

12. Stetit ergo coram altari Domini ex adverſo univerſæ multitudinis Iſrael, & extendit manus ſuas.

13. Siquidem fecerat Salomon baſim æneam, & poſuerat eam in medio baſilicæ, habentem quinque cubitos longitudinis, & quinque cubitos latitudinis, & tres cubitos altitudinis: ſtetitque ſuper eam: & deinceps flexis genibus contra univerſam multitudinem Iſrael, & palmis in cœlum levatis,

1 2. Mach. 2. 8. 14. ait: ‖ Domine Deus Iſrael, non eſt ſimilis tui Deus in cœlo & in terra: qui cuſtodis pactum & miſericordiam cum ſervis tuis, qui ambulant coram te in toto corde ſuo:

15. Qui præſtitiſti ſervo tuo David patri meo quæcumque locutus fueras ei: & quæ ore promiſeras, opere compleſti, ſicut & præſens tempus probat.

16. Nunc ergo Domine Deus Iſrael, imple ſervo tuo patri meo David quæcumque locutus es, dicens: Non deficiet ex te vir coram me, qui ſedeat ſuper thronum Iſrael: ita tamen ſi cuſtodierint filii tui vias ſuas, & ambulaverint in lege mea, ſicut & tu ambulaſti coram me.

17. Et nunc Domine Deus Iſrael, firmetur ſermo tuus, quem locutus es ſervo tuo David.

18. Ergone credibile eſt ut habitet Deus cum hominibus ſuper terram? Si cœlum & cœli cœlorum non te capiunt, quantò magis domus iſta, quam ædificavi?

19. Sed ad hoc tantùm facta eſt, ut reſpicias orationem ſervi tui, & obſecrationem ejus Domine Deus meus: & audias preces, quas fundit famulus tuus coram te:

20. ut aperias oculos tuos ſuper domum iſtam diebus ac noctibus, ſuper locum, in quo pollicitus es ut invocaretur nomen tuum,

21. & exaudires orationem, quam ſervus tuus orat in eo: & exaudias preces famuli tui, & populi tui Iſrael. Quicumque oraverit in loco iſto, exaudi de habitaculo tuo, id eſt, de cœlis, & propitiare.

22. Si peccaverit quiſpiam in proximum ſuum, & jurare contra eum paratus venerit, ſeque maledicto conſtrinxerit coram altari in domo iſta:

23. tu audies de cœlo, & facies judicium ſervorum tuorum, ita ut reddas iniquo viam ſuam in caput proprium, & ulciſcaris juſtum, retribuens ei ſecundùm juſtitiam ſuam.

24. Si ſuperatus fuerit populus tuus Iſrael ab inimicis (peccabunt enim tibi) & converſi egerint pœnitentiam, & obſecraverint nomen tuum, & fuerint deprecati in loco iſto,

25. tu exaudies de cœlo, & propitiare peccato populi tui Iſrael, & reduc eos in terram, quam dediſti eis, & patribus eorum.

26. Si clauſo cœlo pluvia non fluxerit propter peccata populi, & deprecati te fuerint in loco iſto, & confeſſi nomini tuo, & converſi à peccatis ſuis, cùm eos afflixeris,

27. exaudi de cœlo Domine, & dimitte peccata ſervis tuis & populi tui Iſrael, & doce eos viam bonam, per quam ingrediantur: & da pluviam terræ, quam dediſti populo tuo ad poſſidendum.

28. ‖ Fames ſi orta fuerit in terra, & peſtilentia, ærugo, & aurugo, & locuſta, & Infr. 20. 9.
bruchus, & hoſtes, vaſtatis regionibus, portas obſederint civitatis, omniſque plaga & infirmitas preſſerit:

29. Si quis de populo tuo Iſrael fuerit deprecatus, cognoſcens plagam & infirmitatem ſuam, & expanderit manus ſuas in domo hac,

30. tu exaudies de cœlo, de ſublimi ſcilicet habitaculo tuo, & propitiare, & redde unicuique ſecundùm vias ſuas, quas noſti eum habere in corde ſuo: (tu enim ſolus noſti corda filiorum hominum.)

31. Ut timeant te, & ambulent in viis tuis cunctis diebus, quibus vivunt ſuper faciem terræ, quam dediſti patribus noſtris.

32. Externum quoque, qui non eſt de populo tuo Iſrael, ſi venerit de terra longinqua, propter nomen tuum magnum, & propter manum tuam robuſtam, & brachium tuum extentum, & adoraverit in loco iſto,

33. tu exaudies de cœlo firmiſſimo habitaculo tuo, & facies cuncta, pro quibus invocaverit te ille peregrinus: ut ſciant omnes populi terræ nomen tuum, & timeant te ſicut populus tuus Iſrael: & cognoſcant, quia nomen tuum invocatum eſt ſuper domum hanc, quam ædificavi.

34. Si egreſſus fuerit populus tuus ad bellum contra adverſarios ſuos per viam in qua miſeris eos, adorabunt te contra viam, in qua civitas hæc eſt, quam elegiſti, & domus, quam ædificavi nomini tuo:

35. Tu exaudies de cœlo preces eorum, & obſecrationem, & ulciſcaris.

36. Si autem peccaverint tibi (|| neque
|| 3.Reg. 8. 46. Eccl. 7.21. 1.Joan.1.8 enim eſt homo, qui non peccet) & iratus fueris eis, & tradideris hoſtibus, & captivos duxerint eos in terram longinquam, vel certè quæ juxta eſt,

37. & converſi in corde ſuo, in terra, ad quam captivi ducti fuerant, egerint pœnitentiam, & deprecati te fuerint in terra captivitatis ſuæ, dicentes: Peccavimus, iniquè fecimus, injuſtè egimus:

38. & reverſi fuerint ad te in toto corde ſuo, & in tota anima ſua, in terra captivitatis ſuæ, ad quam ducti ſunt, adorabunt te contra viam terræ ſuæ, quam dediſti patribus eorum, & urbis, quam elegiſti, & domus, quam ædificavi nomini tuo:

39. Tu exaudies de cœlo, hoc eſt, de firmo habitaculo tuo preces eorum, & facias judicium, & dimittas populo tuo, quamvis peccatori:

40. Tu es enim Deus meus: aperiantur, quæſo, oculi tui, & aures tuæ intentæ ſint ad orationem quæ fit in loco iſto.

|| Pſal.131. 8. 41. || Nunc igitur conſurge Domine Deus in requiem tuam, tu & arca fortitudinis tuæ: Sacerdotes tui Domine Deus induantur ſalutem, & ſancti tui lætentur in bonis.

42. Domine Deus ne averteris faciem Chriſti tui: memento miſericordiarum David ſervi tui.

CAPUT VII.

Poſt devorata cœleſti igne ſacrificia, Dei majeſtas templum implet, & plurimis immolatis hoſtiis, templi dedicatio ſeptem diebus celebratur, dieque octavo fit collecta; Dominus autem Salomoni revelat, ſe ipſius orationem exaudiſſe.

Eodem ann. 3001. 1. CUmque compleſſet Salomon fundens preces, ignis deſcendit de cœlo, & devoravit holocauſta & victimas: & majeſtas Domini implevit domum.

|| 2. Mach. 2. 8. 2. || Nec poterant ſacerdotes ingredi templum Domini, eò quòd impleſſet majeſtas Domini templum Domini.

3. Sed & omnes filii Iſrael videbant deſcendentem ignem, & gloriam Domini ſuper domum: & corruentes proni in terram ſuper pavimentum ſtratum lapide, adoraverunt, & laudaverunt Dominum: Quoniam bonus, quoniam in ſæculum miſericordia ejus.

4. Rex autem, & omnis populus immolabant victimas coram Domino.

|| 3. Reg. 8. 63. 5. || Mactavit igitur rex Salomon hoſtias, boum viginti duo millia, arietum centum viginti millia: & dedicavit domum Dei rex, & univerſus populus.

6. Sacerdotes autem ſtabant in officiis ſuis: & Levitæ in organis carminum Domini, quæ fecit David rex ad laudandum Dominum: Quoniam in æternum miſericordia ejus, hymnos David canentes per manus ſuas: porrò Sacerdotes canebant tubis ante eos, cunctuſque Iſrael ſtabat.

7. Sanctificavit quoque Salomon medium atrii ante templum Domini: obtulerat enim ibi holocauſta & adipes pacificorum: quia altare æneum, quod fecerat, non poterat ſuſtinere holocauſta & ſacrificia & adipes.

8. Fecit ergo Salomon ſolemnitatem in tempore illo ſeptem diebus, & omnis Iſrael cum eo, eccleſia magna valdè, ab introitu Emath uſque ad Torrentem Ægypti.

9. Fecitque die octavo collectam, eò quòd dedicaſſet altare ſeptem diebus, & ſolemnitatem celebraſſet diebus ſeptem *. * i. quatuordecim diebus. (3. Reg. 8. 65.) ultimis 7. diebus, feſto Tabernaculorum tributis.

10. Igitur in die vigeſimotertio menſis ſeptimi dimiſit populos ad tabernacula ſua, lætantes atque gaudentes ſuper bono, quod fecerat Dominus David, & Salomoni, & Iſraeli populo ſuo.

11. || Complevitque Salomon domum Domini, & domum regis, & omnia quæ diſpoſuerat in corde ſuo, ut faceret in domo Domini, & in domo ſua, & proſperatus eſt. || 3. Reg. 9. 1.

12. Apparuit autem ei Dominus nocte, & ait: Audivi orationem tuam, & elegi locum iſtum mihi in domum ſacrificii.

13. Si clauſero cœlum, & pluvia non fluxerit, & mandavero & præcepero locuſtæ, ut devoret terram, & miſero peſtilentiam in populum meum:

14. Converſus autem populus meus, ſuper quos invocatum eſt nomen meum, deprecatus me fuerit, & exquiſierit faciem meam, & egerit pœnitentiam à viis ſuis peſſimis: & ego exaudiam de cœlo, & propitius ero peccatis eorum, & ſanabo terram eorum.

15. Oculi quoque mei erunt aperti, & aures meæ erectæ ad orationem ejus, qui in loco iſto oraverit.

16. Elegi enim, & ſanctificavi locum iſtum, ut ſit nomen meum ibi in ſempiternum, & permaneant oculi mei, & cor meum ibi cunctis diebus.

17. Tu quoque ſi ambulaveris coram me, ſicut ambulavit David pater tuus, & feceris juxta omnia, quæ præcepi tibi, & juſtitias meas judiciaque ſervaveris:

18. ſuſcitabo thronum regni tui, ſicut pollicitus ſum David patri tuo, dicens: Non auferetur de ſtirpe tua vir, qui ſit princeps in Iſrael.

19. Si autem averſi fueritis, & dereliqueritis juſtitias meas, & præcepta mea, quæ propoſui vobis, & abeuntes ſervieritis diis alienis, & adoraveritis eos,

20. evellam vos de terra mea, quam dedi vobis: & domum hanc, quam ſanctificavi nomini meo, projiciam à facie mea, & tradam eam in parabolam, & in exemplum cunctis populis.

21. Et domus iſta erit in proverbium univerſis tranſeuntibus, & dicent ſtupentes: Quare fecit Dominus ſic terræ huic, & domui huic?

22. Reſpondebuntque: Quia dereliquerunt Dominum Deum patrum ſuorum, qui eduxit eos de terra Ægypti, & apprehenderunt deos alienos, & adoraverunt eos, & coluerunt: idcircò venerunt ſuper eos univerſa hæc mala.

CAPUT VIII.

Ædificatis à Salomone variis civitatibus, reliquias Gentium ſibi facit tributarias, offert holocauſta, & ſacerdotum ac Levitarum miniſteria juxta diſpoſitionem David conſtituit; miſſaque claſſe plurimum auri ex Ophir refertur ad Salomonem.

1. Reg. 9. 10 Anno M. 3012. Ant. Chr. 992. 1. EXpletis autem viginti annis poſtquam ædificavit Salomon domum Domini & domum ſuam:

2. civitates, quas dederat Hiram Salomoni, ædificavit, & habitare ibi fecit filios Iſrael.

3. Abiit quoque in Emath Suba, & obtinuit eam.

4. Et ædificavit Palmiram in deſerto, & alias civitates munitiſſimas ædificavit in Emath.

5. Extruxitque Bethoron ſuperiorem, & Bethoron inferiorem, civitates muratas habentes portas & vectes & ſeras:

6. Balaath etiam & omnes urbes firmiſſimas, quæ fuerunt Salomonis, cunctaſque urbes quadrigarum, & urbes equitum: omnia quæcumque voluit Salomon atque diſpoſuit, ædificavit in Jeruſalem & in Libano, & in univerſa
3. Reg. 3. 1 terra poteſtatis ſuæ.

7. Omnem populum, qui derelictus fuerat de Hethæis, & Amorrhæis, & Pherezæis, & Hevæis, & Jebuſæis, qui non erant de ſtirpe Iſrael:

8. de filiis eorum, & de poſteris, quos non interfecerant filii Iſrael, ſubjugavit Salomon in tributarios, uſque in diem hanc.

9. Porrò de filiis Iſrael non poſuit ut ſervirent operibus regis: ipſi enim erant viri bellatores, & duces primi & principes quadrigarum & equitum ejus.

10. Omnes autem principes exercitus regis Salomonis fuerunt ducenti quinquaginta, qui erudiebant populum.

11. Filiam verò Pharaonis tranſtulit de civitate ‖ David, in domum, quam ædificaverat ei. Dixit enim rex: Non habitabit uxor mea in domo David regis Iſrael, eò quòd ſanctificata ſit: quia ingreſſa eſt in eam arca Domini.

12. Tunc obtulit Salomon holocauſta Domino ſuper altare Domini, quod extruxerat ante porticum,

13. ut per ſingulos dies offerretur in eo juxta præceptum Moyſi in ſabbatis & in calendis, & in feſtis diebus, ter per annum, id eſt, in ſolemnitate azymorum, & in ſolemnitate hebdomadarum, & in ſolemnitate tabernaculorum.

14. Et conſtituit juxta diſpoſitionem David patris ſui officia Sacerdotum in miniſteriis ſuis: & Levitas in ordine ſuo, ut laudarent, & miniſtrarent coram Sacerdotibus juxta ritum uniuſcujuſque diei: & janitores in diviſionibus ſuis per portam & portam: ſic enim præceperat David homo Dei.

15. Nec prætergreſſi ſunt de mandatis regis tam Sacerdotes, quàm Levitæ ex omnibus, quæ præceperat, & in cuſtodiis theſaurorum.

16. Omnes impenſas præparatas habuit Salomon ex eo die, quo fundavit domum Domini uſque in diem, quo perfecit eam.

17. Tunc abiit Salomon in Aſiongaber, & in Ailath ad oram Maris rubri, quæ eſt in Terra Edom.

18. Miſit autem ei Hiram per manus ſervorum ſuorum naves, & nautas gnaros maris, & abierunt cum ſervis Salomonis in Ophir, tuleruntque inde quadringenta quinquaginta talenta auri, & attulerunt ad regem Salomonem.

CAPUT IX.

Regina Saba Salomonis admirata ſapientiam, datis acceptiſque muneribus diſceſſit: pondus auri quod Salomoni quotannis afferebatur: haſtas, ſcuta, omniaque convivii vaſa aurea, & ſolium eburneum auro veſtitum extruxit: deſcribitur quoque amplitudo divitiarum, ſapientiæ & poteſtatis Salomonis, qui anno regni ſui quadrageſimo moritur, ſuccedente filio Roboam.

1. REgina quoque Saba, cùm audiſſet famam Salomonis, venit ut tentaret eum in 3. Reg. 10. 1 Matth. 12. 42. Luc. 11. 31
ænigmatibus in Jeruſalem, cum magnis opibus & camelis, qui portabant aromata, & auri plurimum, gemmaſque pretioſas. Cùmque veniſſet ad Salomonem, locuta eſt ei quæcumque erant in corde ſuo.

2. Et expoſuit ei Salomon omnia quæ propoſuerat: nec quidquam fuit, quod non perſpicuum ei fecerit.

3. Quæ poſtquam vidit, ſapientiam ſcilicet Salomonis, & domum quam ædificaverat,

4. necnon & cibaria menſæ ejus, & habitacula ſervorum, & officia miniſtrorum ejus, & veſtimenta eorum, pincernas quoque & veſtes eorum, & victimas quas immolabat in domo Domini: non erat præ ſtupore ultrà in ea ſpiritus.

5. Dixitque ad regem: Verus eſt ſermo, quem audieram in terra mea de virtutibus & ſapientia tua.

6. Non credebam narrantibus, donec ipſa veniſſem, & vidiſſent oculi mei, & probaſſem vix medietatem ſapientiæ tuæ mihi fuiſſe narratam: viciſti famam virtutibus tuis.

7. Beati viri tui, & beati ſervi tui, qui aſſiſtunt coram te omni tempore, & audiunt ſapientiam tuam.

8. Sit Dominus Deus tuus benedictus, qui voluit te ordinare ſuper thronum ſuum, regem Domini Dei tui. Quia diligit Deus Iſrael, & vult ſervare eum in æternum, idcircò poſuit te ſuper eum regem ut facias judicia atque juſtitiam.

9. Dedit autem regi centum viginti talenta auri, & aromata multa nimis, & gemmas pretioſiſſimas: non fuerunt aromata talia ut hæc, quæ dedit regina Saba regi Salomoni.

10. Sed & ſervi Hiram cum ſervis Salomonis attulerunt aurum de Ophir, & ligna thyina, & gemmas pretioſiſſimas:

11. de quibus fecit rex, de lignis ſcilicet thyinis, gradus in domo Domini, & in domo regia, citharas quoque, & pſalteria cantoribus: nunquam viſa ſunt in Terra Juda ligna talia.

12. Rex autem Salomon dedit reginæ Saba cuncta quæ voluit, & quæ poſtulavit,

& mul-

& multò plura quàm attulerat ad eum : quæ reverſa , abiit in terram ſuam cum ſervis ſuis.

13. Erat autem pondus auri , quod afferebatur Salomoni per ſingulos annos, ſexcenta ſexaginta ſex talenta auri:

14. excepta ea ſumma, quam legati diverſarum gentium, & negotiatores afferre conſueverant, omneſque reges Arabiæ, & ſatrapæ terrarum , qui comportabant aurum , & argentum Salomoni.

15. Fecit igitur rex Salomon ducentas haſtas aureas de ſumma ſexcentorum aureorum, qui in ſingulis haſtis expendebantur :

16. Trecenta quoque ſcuta aurea trecentorum aureorum , quibus tegebantur ſingula ſcuta: poſuitque ea rex in armamentario , quod erat conſitum nemore.

17. Fecit quoque rex ſolium eburneum grande, & veſtivit illud auro mundiſſimo.

18. Sex quoque gradus, quibus aſcendebatur ad ſolium, & ſcabellum aureum, & brachiola duo altrinſecus, & duos leones ſtantes juxta brachiola,

19. ſed & alios duodecim leunculos ſtantes ſuper ſex gradus ex utraque parte : non fuit tale ſolium in univerſis regnis.

20. Omnia quoque vaſa convivii regis erant aurea, & vaſa domus ſaltus Libani ex auro puriſſimo . Argentum enim in diebus illis pro nihilo reputabatur.

21. Siquidem naves regis ibant in Tharſis cum ſervis Hiram, ſemel in annis tribus: & deferebant inde aurum & argentum, & ebur, & ſimias, & pavos.

22. Magnificatus eſt igitur Salomon ſuper omnes reges terræ præ divitiis & gloria.

23. Omneſque reges terrarum deſiderabant videre faciem Salomonis, ut audirent ſapientiam, quam dederat Deus in corde ejus:

24. Et deferebant ei munera, vaſa argentea, & aurea, & veſtes, & arma , & aromata , equos, & mulos, per ſingulos annos.

25. Habuit quoque Salomon quadraginta millia equorum in ſtabulis , & curruum , equitumque duodecim millia , conſtituitque eos in urbibus quadrigarum, & ubi erat rex in Jeruſalem.

26. Exercuit etiam poteſtatem ſuper cunctos reges à flumine Euphrate uſque ad terram Philiſthinorum , & uſque ad terminos Ægypti.

27. Tantamque copiam præbuit argenti in Jeruſalem quaſi lapidum; & cedrorum tantam multitudinem velut ſycomororum, quæ gignuntur in campeſtribus.

28. Adducebantur autem ei equi de Ægypto, cunctiſque regionibus.

29. Reliqua autem operum Salomonis priorum & noviſſimorum ſcripta ſunt in verbis Nathàn Prophetæ, & in libris Ahiæ Silonitis, in viſione quoque Addo Videntis , contra Jeroboam filium Nabat.

30. Regnavit autem Salomon in Jeruſalem ſuper omnem Iſrael quadraginta annis.

*Anno M. 1029. Ant. Chr. 975. 31. Dormivitque * cum patribus ſuis , & ſepelierunt eum in civitate David: regnavitque Roboam filius ejus pro eo.

CAPUT X.

Roboam ſpreto ſeniorum conſilio, & juvenile ſecutus, ſcidit regnum in duo, electo in regem Jeroboam ſuper decem tribus.

1. PRofectus eſt autem Roboam in Sichem : illuc enim cunctus Iſrael convenerat ut conſtituerent eum regem. 3. Reg. 12. 1. Eodem anno.

2. Quod cùm audiſſet Jeroboam filius Nabat, qui erat in Ægypto (fugerat quippe illuc ante Salomonem) ſtatim reverſus eſt.

3. Vocaveruntque eum, & venit cum univerſo Iſrael, & locuti ſunt ad Roboam, dicentes:

4. Pater tuus duriſſimo jugo nos preſſit, tu leviora impera patre tuo, qui nobis impoſuit gravem ſervitutem , & paululùm de onere ſubleva, ut ſerviamus tibi.

5. Qui ait : Poſt tres dies revertimini ad me. Cùmque abiiſſet populus,

6. iniit conſilium cum ſenibus , qui ſteterant coram patre ejus Salomone dum adhuc viveret , dicens : Quid datis conſilii ut reſpondeam populo?

7. Qui dixerunt ei : Si placueris populo huic , & leniveris eos verbis clementibus , ſervient tibi omni tempore.

8. At ille reliquit conſilium ſenum, & cum juvenibus tractare cœpit , qui cum eo nutriti fuerant, & erant in comitatu illius.

9. Dixitque ad eos : Quid vobis videtur ? vel reſpondere quid debeo populo huic , qui dixit mihi: Subleva jugum quod impoſuit nobis pater tuus?

10. At illi reſponderunt ut juvenes , & nutriti cum eo in deliciis,atque dixerunt: Sic loqueris populo, qui dixit tibi: Pater tuus aggravavit jugum noſtrum, tu ſubleva: & ſic reſpondebis ei : Minimus digitus meus groſſior eſt lumbis patris mei.

11. Pater meus impoſuit vobis grave jugum & ego majus pondus apponam : pater meus cæcidit vos flagellis, ego verò cædam vos ſcorpionibus.

12. Venit ergo Jeroboam , & univerſus populus, ad Roboam die tertio , ſicut præceperat eis.

13. Reſponditque rex dura, derelicto conſilio ſeniorum:

14. locutuſque eſt juxta juvenum voluntatem : Pater meus grave vobis impoſuit jugum, quod ego gravius faciam : pater meus cæcidit vos flagellis , ego verò cædam vos ſcorpionibus.

15. Et non acquievit populi precibus : erat enim voluntatis Dei , ut compleretur ſermo ejus, ‖ quem locutus fuerat per manum Ahiæ Silonitis ad Jeroboam filium Nabat. ‖ 3. Reg. 11. 29.

16. Populus autem univerſus, rege duriora dicente, ſic locutus eſt ad eum: Non eſt nobis pars in David , neque hæreditas in filio Iſai. Revertere in tabernacula tua Iſrael , tu autem paſce domum tuam David. Et abiit Iſrael in tabernacula ſua.

17. Super filios autem Iſrael , qui habitabant in civitatibus Juda , regnavit Roboam.

18. Miſitque rex Roboam Aduram , qui præerat tributis , & lapidaverunt eum filii

Iſrael, & mortuus eſt : porrò rex Roboam currum feſtinavit aſcendere, & fugit in Jeruſalem.

19. Receſſitque Iſrael à domo David, uſque ad diem hanc.

CAPUT XI.

Præcipit Deus ne pugnet Roboam contra Iſrael: extructis autem à Roboam multis civitatibus, confluunt ad eum Levitæ ac ſacerdotes abjecti à Jeroboam, cæterique Dei cultores. Roboam autem multas duxit uxores ac concubinas.

3. Reg. 12. 21. Anno M. 1030. Ant. Chr. 974.

1. VEnit autem Roboam in Jeruſalem, & convocavit univerſam domum Juda & Benjamin, centum octoginta millia electorum atque bellantium, ut dimicaret contra Iſrael, & converteret ad ſe regnum ſuum.

2. Factuſque eſt ſermo Domini ad Semejam hominem Dei, dicens:

3. Loquere ad Roboam filium Salomonis regem Juda, & ad univerſum Iſrael, qui eſt in Juda & Benjamin:

4. Hæc dicit Dominus: Non aſcendetis, neque pugnabitis contra fratres veſtros: revertatur unuſquiſque in domum ſuam, quia mea hoc geſtum eſt voluntate. Qui cùm audiſſent ſermonem Domini, reverſi ſunt, nec perrexerunt contra Jeroboam.

5. Habitavit autem Roboam in Jeruſalem, & ædificavit civitates muratas in Juda.

6. Extruxitque Bethlehem, & Etam, & Thecue,

7. Bethſur quoque, & Socho, & Odollam,

8. necnon & Geth, & Mareſa, & Ziph,

9. ſed & Aduram, & Lachis, & Azeca,

10. Saraa quoque, & Aialon, & Hebron, quæ erant in Juda & Benjamin, civitates munitiſſimas.

11. Cùmque clauſiſſet eas muris, poſuit in eis principes, ciborumque horrea, hoc eſt, olei, & vini.

12. Sed & in ſingulis urbibus fecit armamentarium ſcutorum & haſtarum, firmavitque eas ſumma diligentia, & imperavit ſuper Judam, & Benjamin.

13. Sacerdotes autem & Levitæ, qui erant in univerſo Iſrael, venerunt ad eum de cunctis ſedibus ſuis,

14. relinquentes ſuburbana, & poſſeſſiones ſuas, & tranſeuntes ad Judam, & Jeruſalem: eò quòd abjeciſſet eos Jeroboam, & poſteri ejus, ne ſacerdotio Domini fungerentur.

15. Qui conſtituit ſibi ſacerdotes excelſorum, & dæmoniorum, vitulorumque quos fecerat.

16. Sed & de cunctis tribubus Iſrael, quicumque dederant cor ſuum ut quærerent Dominum Deum Iſrael, venerunt in Jeruſalem ad immolandum victimas ſuas coram Domino Deo patrum ſuorum.

17. Et roboraverunt regnum Juda, & confirmaverunt Roboam filium Salomonis per tres annos: ambulaverunt enim in viis David & Salomonis, annis tantùm tribus.

18. Duxit autem Roboam uxorem Mahalath, filiam Jerimoth, filii David: Abihail quoque filiam Eliab filii Iſai,

19. quæ peperit ei filios, Jehus, & Somoriam, & Zoom.

20. Poſt hanc quoque accepit Maacha filiam Abſalom, quæ peperit ei Abia, & Ethai, & Ziza, & Salomith.

21. Amavit autem Roboam Maacha filiam Abſalom ſuper omnes uxores ſuas, & concubinas: nam uxores decem & octo duxerat, concubinas autem ſexaginta: & genuit viginti octo filios, & ſexaginta filias.

22. Conſtituit verò in capite Abiam filium Maacha ducem ſuper omnes fratres ſuos: ipſum enim regem facere cogitabat,

23. quia ſapientior fuit, & potentior ſuper omnes filios ejus, & in cunctis finibus Juda, & Benjamin, & in univerſis civitatibus muratis: præbuitque eis eſcas plurimas, & multas petivit uxores.

CAPUT XII.

Propter peccata Roboam ac populi Juda, tradit illos Deus regi Ægypti; qui captis munitiſſimis civitatibus Juda, diripit Jeruſalem, ſublato regis ac templi theſauro, ſcutis quoque aureis & argenteis, pro quibus ænea fecit Roboam: quo mortuo, ſuccedit filius Abia.

1. CUmque roboratum * fuiſſet regnum Roboam & confortatum, dereliquit legem Domini, & omnis Iſrael cum eo. * Anno M. 3032. * Ann. M. 3033. Ant. Chr. 971. 3 Reg. 14. 25.

2. Anno autem quinto * regni Roboam, aſcendit Seſac rex Ægypti in Jeruſalem (quia peccaverant Domino)

3. cum mille ducentis curribus, & ſexaginta millibus equitum: nec erat numerus vulgi quod venerat cum eo ex Ægypto, Libyes ſcilicet, & Throglodytæ, & Æthiopes.

4. Cepitque civitates munitiſſimas in Juda, & venit uſque in Jeruſalem.

5. Semejas autem propheta ingreſſus eſt ad Roboam, & principes Juda, qui congregati fuerant in Jeruſalem, fugientes Seſac, dixitque ad eos: Hæc dicit Dominus: Vos reliquiſtis me, & ego reliqui vos in manu Seſac.

6. Conſternatique principes Iſrael & rex dixerunt: Juſtus eſt Dominus.

7. Cùmque vidiſſet Dominus, quòd humiliati eſſent, factus eſt ſermo Domini ad Semejam, dicens: Quia humiliati ſunt, non diſperdam eos, daboque eis pauxillum auxilii, & non ſtillabit furor meus ſuper Jeruſalem per manum Seſac.

8. Verumtamen ſervient ei, ut ſciant diſtantiam ſervitutis meæ, & ſervitutis regni terrarum.

9. Receſſit itaque Seſac rex Ægypti ab Jeruſalem, ſublatis theſauris domus Domini, & domus regis, omniaque ſecum tulit, & clypeos aureos, quos fecerat Salomon,

10. pro quibus fecit rex æneos, & tradidit illos principibus ſcutariorum, qui cuſtodiebant veſtibulum palatii.

11. Cùmque introiret rex domum Domini, veniebant ſcutarii, & tollebant eos, iterumque referebant eos ad armamentarium ſuum.

12. Verumtamen quia humiliati ſunt, averſa eſt ab eis ira Domini, nec deleti ſunt penitus: ſiquidem & in Juda inventa ſunt opera bona.

13. ‖ Confortatus eſt ergo rex Roboam in Jeruſalem, atque regnavit: quadraginta au- ‖ 3. Reg. 14. 21.

tem

rem & unius anni erat cùm regnare cœpiſſet, & decem & ſeptem annis regnavit in Jeruſalem, urbe, quam elegit Dominus, ut confirmaret nomen ſuum ibi, de cunctis tribubus Iſrael: nomen autem matris ejus Naama Ammanitis.

14. Fecit autem malum, & non præparavit cor ſuum ut quæreret Dominum.

15. Opera verò Roboam prima & noviſſima ſcripta ſunt in libris Semejæ prophetæ, & Addo Videntis, & diligenter expoſita: pugnaveruntque adverſum ſe Roboam & Jeroboam cunctis diebus.

16. Et dormivit Roboam cum patribus ſuis, ſepultuſque eſt in civitate David. Et regnavit Abia filius ejus pro eo.

CAPUT XIII.

Abia ad bellum contra Jeroboam accedens, dehortatur exercitum Jeroboam à bello contra ſe, cùm Deum haberent ducem, quem illi abjecerant, & ſperans in Domino victor evadit, ac diverſas cepit civitates, plurimoſque ex variis uxoribus procreat liberos.

*Anno M. 3046. Ant. Chr. 958. 3.Reg.15.a
1. ANno octavodecimo regis Jeroboam, regnavit Abia ſuper Judam.

2. Tribus annis regnavit in Jeruſalem, nomenque matris ejus Michaia, filia Uriel de Gabaa: & erat bellum inter Abiam & Jeroboam:

‖3.Reg.15.7. Anno M. 3047.
3. ‖ Cùmque iniiſſet Abia certamen, & haberet bellicoſiſſimos viros, & electorum quadraginta millia: Jeroboam inſtruxit è contra aciem octingenta millia virorum, qui & ipſi electi erant, & ab bella fortiſſimi.

4. Stetit ergo Abia ſuper montem Semeron, qui erat in Ephraim, & ait: Audi Jeroboam, & omnis Iſrael.

5. Num ignoratis quòd Dominus Deus Iſrael dederit regnum David ſuper Iſrael in ſempiternum, ipſi & filiis ejus in pactum ſalis?

‖3.Reg.11. 26.
6. Et ſurrexit Jeroboam filius Nabat, ſervus Salomonis filii David: ‖ & rebellavit contra dominum ſuum.

7. Congregatique ſunt ad eum viri vaniſſimi, & filii Belial: & prævaluerunt contra Roboam filium Salomonis: porrò Roboam erat rudis, & corde pavido, nec potuit reſiſtere eis.

8. Nunc ergo vos dicitis quòd reſiſtere poſſitis regno Domini, quod poſſidet per filios David, habetiſque grandem populi multitudinem, atque vitulos aureos, quos fecit vobis Jeroboam in deos.

‖3.Reg.12. 31.
9. ‖ Et ejeciſtis Sacerdotes Domini, filios Aaron, atque Levitas: & feciſtis vobis Sacerdotes ſicut omnes populi terrarum: quicumque venerit, & initiaverit manum ſuam in tauro de bobus, & in arietibus ſeptem, fit ſacerdos eorum, qui non ſunt dii.

10. Noſter autem Dominus, Deus eſt, quem non relinquimus, Sacerdoteſque miniſtrant Domino de filiis Aaron, & Levitæ ſunt in ordine ſuo:

11. Holocauſta quoque offerunt Domino per ſingulos dies manè & veſpere, & thymiama juxta legis præcepta confectum, & proponuntur panes in menſa mundiſſima, eſtque apud nos candelabrum aureum, & lucernæ ejus, ut accendantur ſemper ad veſperam: nos quippe cuſtodimus præcepta Domini Dei noſtri, quem vos reliquiſtis.

12. Ergo in exercitu noſtro dux Deus eſt, & Sacerdotes ejus, qui clangunt tubis, & reſonant contra vos: filii Iſrael nolite pugnare contra Dominum Deum patrum veſtrorum, quia non vobis expedit.

13. Hæc illo loquente, Jeroboam retrò moliebatur inſidias. Cùmque ex adverſo hoſtium ſtaret, ignorantem Judam ſuo ambiebat exercitu.

14. Reſpicienſque Judas vidit inſtare bellum ex adverſo & poſt tergum, & clamavit ad Dominum: ac Sacerdotes tubis canere cœperunt.

15. Omneſque viri Juda vociferati ſunt: & ecce illis clamantibus, perterruit Deus Jeroboam, & omnem Iſrael qui ſtabat ex adverſo Abia & Juda.

16. Fugeruntque filii Iſrael Judam, & tradidit eos Deus in manu eorum.

17. Percuſſit ergo eos Abia, & populus ejus plaga magna: & corruerunt vulnerati ex Iſrael quingenta millia virorum fortium.

18. Humiliatique ſunt filii Iſrael in tempore illo, & vehementiſſimè confortati filii Juda, eò quòd ſperaſſent in Domino Deo patrum ſuorum.

19. Perſecutus eſt autem Abia fugientem Jeroboam, & cepit civitates ejus, Bethel & filias ejus, & Jeſana cum filiabus ſuis, Ephron quoque & filias ejus:

20. nec valuit ultrà reſiſtere Jeroboam in diebus Abia: quem percuſſit Dominus, & mortuus eſt.

21. Igitur Abia, confortato imperio ſuo, accepit uxores quatuordecim: procreavitque viginti duos filios, & ſedecim filias.

22. Reliqua autem ſermonum Abia, viarumque & operum ejus ſcripta ſunt diligentiſſimè in libro Addo Prophetæ.

CAPUT XIV.

Abiæ ſuccedit filius Aſa; qui, pace à Deo conceſſa, idolorum cultum ſubvertit, & civitates Juda ædificat ac munit, Zaramque regem Æthiopum cum exercitu mille millium divino auxilio devicit. 3.Reg.15.8

1. DOrmivit autem Abia cum patribus ſuis, * & ſepelierunt eum in civitate David: regnavitque Aſa filius ejus pro eo, in cujus diebus quievit terra annis decem †. *Anno M. 3049. Ant. Chr. 955. † hoc eſt ab anno M. 3053 ad annum 3063. ſive ab ann. Aſæ 4. ad ejuſdē annum 15. ineuntem. Nam prioribus Aſæ annis, tumultus ſuere in Iſrael, ut patet 3. Reg. 15. ℣. 25. & ſeq. Primum autē bellum quod in eo exortū eſt, Zaræ Æthiopis fuit; idque anno ejus 15. adſcribendū, ut patet ex c. 15. ℣. 10. cum 19.

2. Fecit autem Aſa quod bonum & placitum erat in conſpectu Dei ſui, & ſubvertit altaria peregrini cultus, & excelſa,

3. & confregit ſtatuas, lucoſque ſuccidit:

4. & præcepit Judæ ut quæreret Dominum Deum patrum ſuorum, & faceret legem, & univerſa mandata:

5. & abſtulit de cunctis urbibus Juda aras, & fana, & regnavit in pace.

6. Ædificavit quoque urbes munitas in Juda, quia quietus erat, & nulla temporibus ejus bella ſurrexerant, pacem Domino largiente.

7. Dixit autem Judæ: Ædificemus civitates iſtas, & vallemus muris, & roboremus turribus, & portis, & ſeris, donec à bellis quieta ſunt omnia, eò quòd quæſierimus Dominum Deum patrum noſtrorum, & de-

derit nobis pacem per gyrum. Ædificaverunt igitur, & nullum in extruendo impedimentum fuit.

8. Habuit autem Aſa in exercitu ſuo portantium ſcuta & haſtas de Juda trecenta millia, de Benjamin verò ſcutariorum & ſagittariorum ducenta octoginta millia, omnes iſti viri fortiſſimi.

‡ Ann. M. 3061. Ant. Chr. 945. 9. ‡ Egreſſus eſt autem contra eos Zara Æthiops cum exercitu ſuo, decies centena millia, & curribus trecentis: & venit uſque Mareſa.

10. Porrò Aſa perrexit obviam ei, & inſtruxit aciem ad bellum in Valle Sephata, quæ eſt juxta Mareſa:

‖ 2. Reg. 14. 6. 11. & invocavit Dominum Deum, & ait: ‖ Domine non eſt apud te ulla diſtantia, utrum in paucis auxilieris, an in pluribus: adjuva nos Domine Deus noſter: in te enim, & in tuo nomine habentes fiduciam, venimus contra hanc multitudinem. Domine, Deus noſter tu es, non prævaleat contra te homo.

12. Exterruit itaque Dominus Æthiopes coram Aſa & Juda: fugeruntque Æthiopes.

13. Et perſecutus eſt eos Aſa, & populus qui cum eo erant, uſque Gerara: & ruerunt Æthiopes uſque ad internecionem, quia Domino cædente contriti ſunt, & exercitu illius præliante. Tulerunt ergo ſpolia multa,

14. & percuſſerunt civitates omnes per circuitum Geraræ: grandis quippe cunctos terror invaſerat: & diripuerunt urbes, & multam prædam aſportaverunt.

15. Sed & caulas ovium deſtruentes, tulerunt pecorum infinitam multitudinem, & camelorum: reverſique ſunt in Jeruſalem.

CAPUT XV.

Azarias prophetat Iſrael futurum multo tempore abſque Deo vero, ſacerdote & lege; cujus prophetæ exhortatione confortatus Aſa, aufert ſordes idolorum, ſuamque matrem idololatram imperio privat; populus autem jurat ſe Deo ſerviturum.

Eodem anno 3061. 1. Azarias autem filius Oded, facto in ſe ſpiritu Dei,

2. egreſſus eſt in occurſum Aſa, & dixit ei: Audite me Aſa, & omnis Juda & Benjamin: Dominus vobiſcum, quia fuiſtis cum eo. Si quæſieritis eum, invenietis: ſi autem dereliqueritis eum, derelinquet vos.

3. Tranſibunt autem multi dies in Iſrael abſque Deo vero, & abſque ſacerdote doctore, & abſque lege.

4. Cùmque reverſi fuerint in anguſtia ſua ad Dominum Deum Iſrael, & quæſierint eum, reperient eum.

5. In tempore illo non erit pax egredienti, & ingredienti, ſed terrores undique in cunctis habitatoribus terrarum:

6. pugnabit enim gens contra gentem, & civitas contra civitatem, quia Dominus conturbabit eos in omni anguſtia.

7. Vos ergo confortamini, & non diſſolvantur manus veſtræ: erit enim merces operi veſtro.

8. Quod cùm audiſſet Aſa, verba ſcilicet & prophetiam Azariæ filii Oded prophetæ, confortatus eſt, & abſtulit idola de omni terra Juda, & de Benjamin, & ex urbibus, quas ceperat, montis Ephraim, & dedicavit altare Domini quod erat ante porticum Domini.

9. Congregavitque univerſum Judam & Benjamin, & advenas cum eis de Ephraim, & de Manaſſe, & de Simeon: plures enim ad eum confugerant ex Iſrael, videntes quòd Dominus Deus illius eſſet cum eo.

10. Cùmque veniſſent in Jeruſalem menſe tertio, anno decimoquinto * regni Aſa, * Et 15. diviſionis regni Iſraelitici à Jeroboã. *Vide annotata infrà.*

11. immolaverunt Domino in die illa de manubiis & præda, quam adduxerant, boves ſeptingentos, & arietes ſeptem millia.

12. Et intravit ex more ad corroborandum fœdus, ut quærerent Dominum Deum patrum ſuorum in toto corde, & in tota anima ſua.

13. Si quis autem, inquit, non quæſierit Dominum Deum Iſrael, moriatur, à minimo uſque ad maximum, à viro uſque ad mulierem.

14. Juraveruntque Domino voce magna in jubilo, & in clangore tubæ, & in ſonitu buccinarum,

15. omnes qui erant in Juda cum execratione: in omni enim corde ſuo juraverunt, & in tota voluntate quæſierunt eum, & invenerunt: præſtititque eis Dominus requiem per circuitum.

16. Sed & Maacham matrem Aſa regis ex auguſto depoſuit imperio, eo quòd feciſſet in luco ſimulacrum Priapi: quod omne contrivit, & in fruſta comminuens combuſſit in torrente Cedron.

17. Excelſa autem derelicta ſunt in Iſrael: attamen cor Aſa erat perfectum cunctis diebus ejus.

18. Eaque quæ voverat pater ſuus, & ipſe, intulit in domum Domini, argentum, & aurum, vaſorumque diverſam ſupellectilem.

19. Bellum verò non fuit * uſque ad trigeſimum quintum annum regni Aſa. † * Hebr. *fuerat.*

† i. regni Judæ quod obtinebat Aſa: cujus annus regni proprius tunc agebatur 15. Nam Roboam 17. annos regnavit, & Abia 3. quibus ſi 15. addas, erunt 35. Sic initio cap. ſeq. decertatio Baaſæ, quæ anno 36. regni Aſæ adſcribitur, ejus anno proprio 16. tribuenda eſt. Hæc autem eo modo intelligenda patet ex 3. *Reg.* 16. 8. ubi Baaſa notatur è vivis exceſſiſſe anno 26. regni Aſæ: atque adeò non potuit pugnare cum eo, anno regni ejus 36.

CAPUT XVI.

Pugnante Baaſa rege Iſrael contra Aſa, vocavit Aſa Benadad regem Syriæ in auxilium, & Hanani prophetam ipſum ob id increpantem in nervum conjecit; ac dolore pedum cruciatus, in medicorum arte ſpem ponens, anno regni ſui 41. moritur.

1. Anno autem trigeſimo ſexto regni ejus, * aſcendit Baaſa rex Iſrael in Judam, & muro circumdabat Rama, ut nullus tutè poſſet egredi & ingredi de regno Aſa. * Anno M. 3064. Ant. Chr. 940. *Vide annotata proximè ſuprà.*

2. Protulit ergo Aſa argentum & aurum de theſauris domus Domini, & de theſauris regis, miſitque ad Benadad regem Syriæ, qui habitabat in Damaſco, dicens:

3. Fœdus inter me & te eſt, pater quoque meus & pater tuus habuere concordiam: quam ob rem miſi tibi argentum & aurum, ut rupto fœdere, quod habes cum Baaſa rege Iſrael, facias eum à me recedere.

4. Quo comperto, Benadad miſit principes

exercituum ſuorum ad urbes Iſrael: qui percuſſerunt Ahion, & Dan, & Abelmaim, & univerſas urbes Nephthali muratas.

5. Quod cùm audiſſet Baaſa, deſiit ædificare Rama, & intermiſit opus ſuum.

6. Porrò Aſa rex aſſumpſit univerſum Judam, & tulerunt lapides de Rama, & ligna quæ ædificationi præparaverat Baaſa, ædificavitque ex eis Gabaa, & Maſpha.

7. In tempore illo venit Hanani propheta ad Aſa regem Juda, & dixit ei: Quia habuiſti fiduciam in rege Syriæ, & non in Domino Deo tuo, idcircò evaſit Syriæ regis exercitus de manu tua.

‖ *Sup.* 14. 9.

8. ‖ Nonne Æthiopes & Libyes multò plures erant quadrigis, & equitibus, & multitudine nimia: quos, cùm Domino credidiſſes, tradidit in manu tua?

9. Oculi enim Domini contemplantur univerſam terram, & præbent fortitudinem his, qui corde perfecto credunt in eum. Stultè igitur egiſti, & propter hoc ex præſenti tempore adverſum te bella conſurgent.

10. Iratuſque Aſa adverſus Videntem, juſſit eum mitti in nervum: valdè quippe ſuper hoc fuerat indignatus: & interfecit de populo in tempore illo plurimos.

11. Opera autem Aſa prima & noviſſima ſcripta ſunt in libro regum Juda & Iſrael.

* Ann. M. 3087. Ant. Chr. 917.

12. Ægrotavit etiam Aſa anno trigeſimo nono * regni ſui, dolore pedum vehementiſſimo, & nec in infirmitate ſua quæſivit Dominum, ſed magis in medicorum arte confiſus eſt.

* Definente, hoc eſt Mundi 3090.

13. Dormivitque cum patribus ſuis: & mortuus eſt anno quadrageſimo primo * regni ſui.

14. Et ſepelierunt eum in ſepulchro ſuo quod foderat ſibi in civitate David: poſueruntque eum ſuper lectum ſuum, plenum aromatibus & unguentis meretriciis, quæ erant pigmentariorum arte confecta, & combuſſerunt ſuper eum ambitione nimia.

CAPUT XVII.

Pius Joſaphat patri Aſa ſuccedens, divitiis potens & armis, mittit doctores legis Dei per univerſum Judam; cujus principes recenſentur, cum numero ſubjectorum militum.

* Anno M. 3090. Ant. Chr. 914.

1. Regnavit * autem Joſaphat filius ejus pro eo, & invaluit contra Iſrael.

2. Conſtituitque militum numeros in cunctis urbibus Juda, quæ erant vallatæ muris. Præſidiaque diſpoſuit in terra Juda, & in civitatibus Ephraim, quas ceperat Aſa pater ejus.

3. Et fuit Dominus cum Joſaphat, quia ambulavit in viis David patris ſui primis: & non ſperavit in Baalim,

4. ſed in Deo patris ſui, & perrexit in præceptis illius, & non juxta peccata Iſrael.

5. Confirmavitque Dominus regnum in manu ejus, & dedit omnis Juda munera Joſaphath: factæque ſunt ei infinitæ divitiæ, & multa gloria.

6. Cùmque ſumpſiſſet cor ejus audaciam propter vias Domini, etiam excelſa & lucos de Juda abſtulit.

* Anno M. 3092. Ant. Chr. 912.

7. Tertio autem anno * regni ſui, miſit de principibus ſuis Benhail, & Obdiam, & Zachariam, & Nathanael, & Michæam, ut docerent in civitatibus Juda:

8. & cum eis Levitas, Semeiam, & Nathaniam, & Zabadiam, Aſael quoque, & Semiramoth, & Jonathan, Adoniamque, & Thobiam, & Thob-adoniam, Levitas, & cum eis Eliſama & Joran Sacerdotes,

9. docebantque populum in Juda, habentes librum legis Domini, & circuibant cunctas urbes Juda, atque erudiebant populum.

10. Itaque factus eſt pavor Domini ſuper omnia regna terrarum, quæ erant per gyrum Juda, nec audebant bellare contra Joſaphat.

11. Sed & Philiſthæi Joſaphat munera deferebant, & vectigal argenti, Arabes quoque adducebant pecora, arietum ſeptem millia ſeptingenta, & hircorum totidem.

12. Crevit ergo Joſaphat, & magnificatus eſt uſque in ſublime: atque ædificavit in Juda domos ad inſtar turrium, urbeſque muratas.

13. Et multa opera paravit in urbibus Juda: viri quoque bellatores, & robuſti erant in Jeruſalem,

14. quorum iſte numerus per domos atque familias ſingulorum: In Juda principes exercitus, Ednas dux, & cum eo robuſtiſſimi viri trecenta millia.

15. Poſt hunc Johanan princeps, & cum eo ducenta octoginta millia.

16. Poſt iſtum quoque Amaſias filius Zechri, conſecratus Domino, & cum eo ducenta millia virorum fortium.

17. Hunc ſequebatur robuſtus ad prælia Eliada, & cum eo tenentium arcum & clypeum ducenta millia.

18. Poſt iſtum etiam Jozabad, & cum eo centum octoginta millia expeditorum militum.

19. Hi omnes erant ad manum regis, exceptis aliis, quos poſuerat in urbibus muratis, in univerſo Juda.

CAPUT XVIII.

Joſaphat impio Achab affinitate junctus, aſcendit cum eo contra Ramoth Galaad, 400. pſeudoprophetis victoriam promittentibus; Michaas autem contrarium prophetans, incarceratur; ſed Achab juxta Michææ prophetiam in bello occiditur.

1. Fuit ergo Joſaphat dives & inclytus multùm, & affinitate conjunctus * eſt Achab.

* Siquidẽ Athalia filia Achabi, nupta eſt Joramo filio Joſaphati. 4. *Reg.* 8. 18. 2. *Par.* 21. 6.

† Anno M. 3107. Ant. Chr. 897.

2. Deſcenditque poſt annos † ad eum in Samariam: ad cujus adventum mactavit Achab arietes & boves plurimos ipſi, & populo qui venerat cum eo: perſuaſitque illi ut aſcenderet in Ramoth Galaad.

3. Dixitque Achab rex Iſrael ad Joſaphat regem Juda: Veni mecum in Ramoth Galaad. Cui ille reſpondit: Ut ego, & tu: ſicut populus tuus, ſic & populus meus: tecumque erimus in bello.

4. Dixitque Joſaphat ad regem Iſrael: Conſule obſecro impræſentiarum ſermonem Domini.

5. Congregavit igitur rex Iſrael prophetarum quadringentos viros, & dixit ad eos : In Ramoth Galaad ad bellandum ire debemus an quieſcere ? At illi : Aſcende, inquiunt, & tradet Deus in manu regis.

6. Dixitque Joſaphat : Numquid non eſt hìc prophetes Domini, ut ab illo etiam requiramus?

7. Et ait rex Iſrael ad Joſaphat : Eſt vir unus, à quo poſſumus quærere Domini voluntatem: ſed ego odi eum, quia non prophetat mihi bonum, ſed malum omni tempore : eſt autem Michæas filius Jemla. Dixitque Joſaphat: Ne loquaris rex hoc modo.

8. Vocavit ergo rex Iſrael unum de Eunuchis : & dixit ei : Voca citò Michæam filium Jemla.

9. Porrò rex Iſrael, & Joſaphat rex Juda, uterque ſedebant in ſolio ſuo, veſtiti cultu regio : ſedebant autem in area juxta portam Samariæ, omneſque prophetæ vaticinabantur coram eis.

10. Sedecias verò filius Chanaana fecit ſibi cornua ferrea, & ait : Hæc dicit Dominus: His ventilabis Syriam, donec conteras eam.

11. Omneſque prophetæ ſimiliter prophetabant, atque dicebant : Aſcende in Ramoth Galaad, & proſperaberis, & tradet eos Dominus in manu regis.

12. Nuntius autem, qui ierat ad vocandum Michæam, ait illi : En verba omnium prophetarum uno ore bona regi annuntiant : quæſo ergo te ut & ſermo tuus ab eis non diſſentiat, loquariſque proſpera.

13. Cui reſpondit Michæas : Vivit Dominus, quia quodcumque dixerit mihi Deus meus, hoc loquar.

14. Venit ergo ad regem. Cui rex ait : Michæa, ire debemus in Ramoth Galaad ad bellandum, an quieſcere ? Cui ille reſpondit : Aſcendite : cuncta enim proſpera evenient, & tradentur hoſtes in manus veſtras.

15. Dixitque rex : Iterùm, atque iterùm te adjuro, ut mihi non loquaris, niſi quod verum eſt, in nomine Domini.

16. At ille ait : Vidi univerſum Iſrael diſperſum in montibus, ſicut oves abſque paſtore : & dixit Dominus : Non habent iſti dominos : revertatur unuſquiſque in domum ſuam in pace.

17. Et ait rex Iſrael ad Joſaphat : Nonne dixi tibi, quòd non prophetaret iſte mihi quidquam boni, ſed ea quæ mala ſunt?

18. At ille : Idcircò, ait, audite verbum Domini : Vidi Dominum ſedentem in ſolio ſuo, & omnem exercitum cœli aſſiſtentem ei à dextris & à ſiniſtris.

19. Et dixit Dominus : Quis decipit Achab regem Iſrael, ut aſcendat & corruat in Ramoth Galaad ? Cùmque diceret unus hoc modo, & alter alio:

20. proceſſit ſpiritus, & ſtetit coram Domino, & ait : Ego decipiam eum. Cui Dominus, In quo, inquit, decipies?

21. At ille reſpondit : Egrediar, & ero ſpiritus mendax in ore omnium prophetarum ejus. Dixitque Dominus : Decipies, & prævalebis : egredere, & fac ita.

22. Nunc igitur, ecce Dominus dedit ſpiritum mendacii in ore omnium prophetarum tuorum, & Dominus locutus eſt de te mala.

23. Acceſſit autem Sedecias filius Chanaana, & percuſſit Michææ maxillam, & ait : Per quam viam tranſivit Spiritus Domini à me, ut loqueretur tibi?

24. Dixitque Michæas : Tu ipſe videbis in die illo, quando ingreſſus fueris cubiculum de cubiculo ut abſcondaris.

25. Præcepit autem rex Iſrael, dicens : Tollite Michæam, & ducite eum ad Amon principem civitatis, & ad Joas filium Amelech.

26. Et dicetis : Hæc dicit rex : Mittite hunc in carcerem, & date ei panis modicum, & aquæ pauxillum, donec revertar in pace.

27. Dixitque Michæas : Si reverſus fueris in pace, non eſt locutus Dominus in me. Et ait : Audite omnes populi.

28. Igitur aſcenderunt rex Iſrael, & Joſaphat rex Juda in Ramoth Galaad.

29. Dixitque rex Iſrael ad Joſaphat : Mutabo habitum, & ſic ad pugnam vadam, tu autem induere veſtibus tuis. Mutatoque rex Iſrael habitu, venit ad bellum.

30. Rex autem Syriæ præceperat ducibus equitatus ſui, dicens : Ne pugnetis contra minimum, aut contra maximum, niſi contra ſolum regem Iſrael.

31. Itaque cùm vidiſſent principes equitatus Joſaphat, dixerunt : Rex Iſrael eſt iſte. Et circumdederunt eum dimicantes ; at ille clamavit ad Dominum, & auxiliatus eſt ei, atque avertit eos ab illo.

32. Cùm enim vidiſſent duces equitatus, quòd non eſſet rex Iſrael, reliquerunt eum.

33. Accidit autem ut unus è populo ſagittam in incertum jaceret, & percuteret regem Iſrael inter cervicem & ſcapulas. At ille aurigæ ſuo ait : Converte manum tuam, & educ me de acie, quia vulneratus ſum.

34. Et finita eſt pugna in die illo : porrò rex Iſrael ſtabat in curru ſuo contra Syros uſque ad veſperam, & mortuus eſt occidente ſole.

CAPUT XIX.

Joſaphat à Jehu propheta correptus de præſtito auxilio Achab, conſtitutos à ſe judices admonet de ſervanda juſtitia, & Levitas de promovendo cultu divino, populoque rectè inſtituendo.

1. REverſus eſt autem Joſaphat rex Juda in domum ſuam pacificè in Jeruſalem. Eodem ann. 3107.

2. Cui occurrit Jehu filius Hanani Videns, & ait ad eum : Impio præbes auxilium, & his qui oderunt Dominum amicitia jungeris, & idcircò iram quidem Domini merebaris:

3. ſed bona opera inventa ſunt in te, eò quòd abſtuleris lucos de terra Juda, & præparaveris cor tuum ut requireres Dominum Deum patrum tuorum.

4. Habitavit ergo Joſaphat in Jeruſalem, rurſumque egreſſus eſt ad populum de Berſabee uſque ad montem Ephraim, & revocavit eos ad Dominum Deum patrum ſuorum.

5. Conſtituitque judices terræ in cunctis civitatibus Juda munitis per ſingula loca,

6. & præcipiens judicibus, Videte, ait, quid faciatis : non enim hominis exercetis judicium, ſed Domini : & quodcumque judicaveritis, in vos redundabit.

7. Sit timor Domini vobiſcum, & cum diligentia cuncta facite : non eſt enim apud Domi-

‖Deut. 10. 17. Sap. 6. 8. Eccl. 35. 15. Act. 10. 34. Rom. 2. 11. Galat. 2. 6. Epheſ. 6. 9. Coloſ. 3. 25. 1. Pet. 1. 17.

num Deum noſtrum iniquitas, ‖ nec perſonarum acceptio, nec cupido munerum.

8. In Jeruſalem quoque conſtituit Joſaphat Levitas, & Sacerdotes, & principes familiarum ex Iſrael, ut judicium & cauſam Domini judicarent habitatoribus ejus.

9. Præcepitque eis, dicens: Sic agetis in timore Domini fideliter & corde perfecto.

10. Omnem cauſam, quæ venerit ad vos, fratrum veſtrorum, qui habitant in urbibus ſuis inter cognationem & cognationem, ubicumque quæſtio eſt de lege, de mandato, de cæremoniis, de juſtificationibus: oſtendite eis, ut non peccent in Dominum, & ne veniat ira ſuper vos & ſuper fratres veſtros: ſic ergo agentes non peccabitis.

11. Amarias autem ſacerdos & pontifex veſter, in his, quæ ad Deum pertinent, præſidebit: porrò Zabadias filius Iſmahel, qui eſt dux in domo Juda, ſuper ea opera erit, quæ ad regis officium pertinent: habetiſque magiſtros Levitas coram vobis, confortamini, & agite diligenter, & erit Dominus vobiſcum in bonis.

CAPUT XX.

Ammonitis, Moabitis, ac Syris contra Joſaphat inſurgentibus, ipſe prædicato jejunio unà cum populo ſuo ſupplex ad Deum confugit, ſicque ab eis ſe mutuò cædentibus liberatur, ſpolia colligit: verùm ob fœdus cum impio Ochozia à propheta corripitur.

Anno M. 3108. Ant. Chr. 896.

1. POſt hæc congregati ſunt filii Moab, & filii Ammon, & cum eis de Ammonitis, ad Joſaphat, ut pugnarent contra eum:

2. Veneruntque nuntii, & indicaverunt Joſaphat, dicentes: Venit contra te multitudo magna de his locis, quæ trans mare ſunt, & de Syria, & ecce conſiſtunt in Aſaſonthamar, quæ eſt Engaddi.

3. Joſaphat autem timore perterritus, totum ſe contulit ad rogandum Dominum, & prædicavit jejunium univerſo Juda.

4. Congregatuſque eſt Judas ad deprecandum Dominum: ſed & omnes de urbibus ſuis venerunt ad obſecrandum eum.

5. Cùmque ſtetiſſet Joſaphat in medio cœtu Juda, & Jeruſalem, in domo Domini ante atrium novum,

6. ait: Domine Deus patrum noſtrorum, tu es Deus in cœlo, & dominaris cunctis regnis Gentium, in manu tua eſt fortitudo & potentia, nec quiſquam tibi poteſt reſiſtere.

7. Nonne tu Deus noſter interfeciſti omnes habitatores terræ hujus coram populo tuo Iſrael, & dediſti eam ſemini Abraham amici tui in ſempiternum?

8. Habitaveruntque in ea, & extruxerunt in illa ſanctuarium nomini tuo, dicentes:

9. Si irruerint ſuper nos mala, gladius judicii, peſtilentia, & fames, ſtabimus coram domo hac in conſpectu tuo, in qua invocatum eſt nomen tuum: & clamabimus ad te in tribulationibus noſtris, & exaudies, ſalvoſque facies.

‖Deut. 2. 4.

10. Nunc igitur ecce filii Ammon, & Moab, & mons Seir, ‖ per quos non conceſſiſti Iſrael ut tranſirent quando egrediebantur de Ægypto, ſed declinaverunt ab eis, & non interfecerunt illos:

11. è contrario agunt, & nituntur ejicere nos de poſſeſſione, quam tradidiſti nobis.

12. Deus noſter, ergo non judicabis eos? In nobis quidem non eſt tanta fortitudo, ut poſſimus huic multitudini reſiſtere, quæ irruit ſuper nos. Sed cùm ignoremus quid agere debeamus, hoc ſolùm habemus reſidui, ut oculos noſtros dirigamus ad te.

13. Omnis verò Juda ſtabat coram Domino cum parvulis, & uxoribus, & liberis ſuis.

14. Erat autem Jahaziel filius Zachariæ, filii Banajæ, filii Jehiel, filii Mathaniæ, Levites de filiis Aſaph, ſuper quem factus eſt Spiritus Domini in medio turbæ,

15. & ait: Attendite omnis Juda, & qui habitatis Jeruſalem, & tu rex Joſaphat: Hæc dicit Dominus vobis: Nolite timere, nec paveatis hanc multitudinem: non eſt enim veſtra pugna, ſed Dei.

16. Cras deſcendetis contra eos: aſcenſuri enim ſunt per clivum nomine Sis, & invenietis illos in ſummitate torrentis, qui eſt contra ſolitudinem Jeruel.

17. Non eritis vos qui dimicabitis, ſed tantummodò confidenter ſtate, & videbitis auxilium Domini ſuper vos, ò Juda, & Jeruſalem: nolite timere, nec paveatis: cras egrediemini contra eos, & Dominus erit vobiſcum.

18. Joſaphat ergo, & Juda, & omnes habitatores Jeruſalem ceciderunt proni in terram coram Domino, & adoraverunt eum.

19. Porrò Levitæ de filiis Caath, & de filiis Core laudabant Dominum Deum Iſrael voce magna, in excelſum.

20. Cùmque manè ſurrexiſſent, egreſſi ſunt per deſertum Thecue: profectiſque eis, ſtans Joſaphat in medio eorum, dixit: Audite me viri Juda, & omnes habitatores Jeruſalem: credite in Domino Deo veſtro, & ſecuri eritis: credite prophetis ejus, & cuncta evenient proſpera.

21. Deditque conſilium populo, & ſtatuit cantores Domini, ut laudarent eum in turmis ſuis, & antecederent exercitum, ac voce conſona dicerent: ‖ Confitemini Domino, quoniam in æternum miſericordia ejus. ‖Pſal. 135. 1.

22. Cùmque cœpiſſent laudes canere, vertit Dominus inſidias eorum in ſemetipſos, filiorum ſcilicet Ammon, & Moab, & montis Seir, qui egreſſi fuerant ut pugnarent contra Judam, & percuſſi ſunt.

23. Namque filii Ammon, & Moab conſurrexerunt adverſum habitatores montis Seir, ut interficerent & delerent eos: cùmque hoc opere perpetraſſent, etiam in ſemetipſos verſi, mutuis conciderunt vulneribus.

24. Porrò Juda cùm veniſſet ad ſpeculam, quæ reſpicit ſolitudinem, vidit procul omnem latè regionem plenam cadaveribus, nec ſupereſſe quemquam, qui necem potuiſſet evadere.

25. Venit ergo Joſaphat, & omnis populus cum eo ad detrahenda ſpolia mortuorum: inveneruntque inter cadavera variam ſupellectilem, veſtes quoque, & vaſa pretioſiſſima, & diripuerunt, ita ut omnia portare non poſſent, nec per tres dies ſpolia auferre præ prædæ magnitudine.

26. Die autem quarto congregati ſunt in valle Benedictionis: etenim quoniam ibi benedixerant Domino, vocaverunt locum illum vallis Benedictionis uſque in præſentem diem.

27. Re-

27. Reverſuſque eſt omnis vir Juda, & habitatores Jeruſalem, & Joſaphat ante eos, in Jeruſalem cum lætitia magna, eò quòd dediſſet eis Dominus gaudium de inimicis ſuis.

28. Ingreſſique ſunt in Jeruſalem cum pſalteriis, & citharis, & tubis in domum Domini.

29. Irruit autem pavor Domini ſuper univerſa regna terrarum, cùm audiſſent quòd pugnaſſet Dominus contra inimicos Iſrael.

30. Quievitque regnum Joſaphat, & præbuit ei Deus pacem per circuitum.

3. Reg. 22. 41.

31. Regnavit igitur Joſaphat ſuper Judam, & erat trigintaquinque annorum cùm regnare cœpiſſet: viginti autem & quinque annis regnavit in Jeruſalem, & nomen matris ejus Azuba filia Selahi.

32. Et ambulavit in via patris ſui Aſa, nec declinavit ab ea, faciens quæ placita erant coram Domino.

33. Verumtamen excelſa non abſtulit, & adhuc populus non direxerat cor ſuum ad Dominum Deum patrum ſuorum.

34. Reliqua autem geſtorum Joſaphat priorum & noviſſimorum ſcripta ſunt in verbis Jehu filii Hanani, quæ digeſſit in libros regum Iſrael.

Eodem ann. 3108 *Vide* 3. *Reg.* 22. 49. *&* 20. 32. *&* 9. 26.

35. Poſt hæc iniit amicitias Joſaphat rex Juda cum Ochozia rege Iſrael, cujus opera fuerunt impiiſſima.

36. Et particeps fuit ut facerent naves, quæ irent in Tharſis: feceruntque claſſem in Aſiongaber.

37. Prophetavit autem Eliezer filius Dodau de Mareſa ad Joſaphat, dicens: Quia habuiſti fœdus cum Ochozia, percuſſit Dominus opera tua, contritæque ſunt naves, nec potuerunt ire in Tharſis.

CAPUT XXI.

Impius Joram filius Joſaphat occidit fratres ſuos, & quoſdam principes Juda, cui Elias per litteras peſſimam ægritudinem ac mortem, & domus ſuæ ac regni direptionem prædicit, quæ tandem ſubſecuta ſunt.

3. Reg. 22. 51. * Ann. M. 3113. Ant. Chr. 889.

1. DOrmivit autem Joſaphat cum patribus ſuis, & ſepultus eſt cum eis in civitate David: regnavitque Joram filius ejus pro eo.

2. Qui habuit fratres filios Joſaphat, Azariam, & Jahiel, & Zachariam, & Azariam, & Michael, & Saphatiam, omnes hi, filii Joſaphat regis Juda.

3. Deditque eis pater ſuus multa munera argenti & auri, & penſitationes, cum civitatibus munitiſſimis in Juda: regnum autem tradidit Joram *, eò quòd eſſet primogenitus.

* Cui jam antè vicariam poteſtatem communicaverat.

4. Surrexit ergo Joram ſuper regnum patris ſui: cùmque ſe confirmaſſet, occidit omnes fratres ſuos gladio, & quoſdam de principibus Iſrael.

5. Trigintaduorum annorum erat Joram cùm regnare cœpiſſet; & octo annis † regnavit in Jeruſalem.

† Quatuor ſub patre, & ſolus quatuor.

6. Ambulavitque in viis regum Iſrael, ſicut egerat domus Achab: filia quippe Achab erat uxor ejus, & fecit malum in conſpectu Domini.

7. Noluit autem Dominus diſperdere domum David propter pactum, quod inierat cum eo: & quia promiſerat ut daret ei lucernam, & filiis ejus omni tempore.

8. In diebus illis rebellavit Edom, ‖ ne eſſet ſubditus Judæ, & conſtituit ſibi regem.

‖ Gen. 27. 40.

9. Cùmque tranſiſſet Joram cum principibus ſuis, & cuncto equitatu, qui erat ſecum, ſurrexit nocte, & percuſſit Edom qui ſe circumdederat, & omnes duces equitatus ejus.

10. Attamen rebellavit Edom, ne eſſet ſub ditione Juda, uſque ad hanc diem: eo tempore & Lobna receſſit ne eſſet ſub manu illius. Dereliquerat enim Dominum Deum patrum ſuorum:

11. inſuper & excelſa fabricatus eſt in urbibus Juda, & fornicari fecit habitatores Jeruſalem, & prævaricari Judam.

12. Allatæ * ſunt autem ei litteræ † ab Elia propheta, in quibus ſcriptum erat: Hæc dicit Dominus Deus David patris tui: Quoniam non ambulaſti in viis Joſaphat patris tui, & in viis Aſa regis Juda,

* Ann. M. 3116. † Antequàm aſſumeretur relictæ.

13. ſed inceſſiſti per iter regum Iſrael, & fornicari feciſti Judam, & habitatores Jeruſalem, imitatus fornicationem domus Achab, inſuper & fratres tuos, domum patris tui, meliores te occidiſti:

14. ecce Dominus percutiet te plaga magna cum populo tuo, & filiis, & uxoribus tuis, univerſaque ſubſtantia tua.

15. Tu autem ægrotabis peſſimo languore uteri tui, donec egrediantur vitalia tua paulatim per ſingulos dies.

16. Suſcitavit ergo Dominus contra Joram ſpiritum Philiſthinorum, & Arabum, qui confines ſunt Æthiopibus.

17. Et aſcenderunt in Terram Juda, & vaſtaverunt eam, diripueruntque cunctam ſubſtantiam, quæ inventa eſt in domo regis, inſuper & filios ejus, & uxores: nec remanſit ei filius, niſi Joachaz *, qui minimus natu erat.

* Qui idem Ochozias & Azaria, cap. ſeq.

18. Et ſuper hæc omnia percuſſit eum Dominus alvi languore inſanabili.

19. Cùmque diei ſuccederet dies, & temporum ſpatia volverentur, duorum annorum expletus eſt circulus: & ſic longa conſumptus tabe, ita ut egereret etiam viſcera ſua, languore pariter, & vita caruit *. Mortuuſque eſt in infirmitate peſſima, & non fecit ei populus ſecundùm morem combuſtionis, exequias, ſicut fecerat majoribus ejus.

* Anno M. 3119. Ant. Chr. 885.

20. Triginta duorum annorum fuit, cùm regnare cœpiſſet, & octo annis regnavit in Jeruſalem. Ambulavitque non rectè, & ſepelierunt eum in civitate David: verumtamen non in ſepulchro regum.

CAPUT XXII.

Impium Ochoziam filium Joram occidit Jehu, ſimul & Joram regem Iſrael: occidente autem Athalia filios regis, ſervavit Joſabeth Joas natu minimum.

4. Reg. 8. 24. Eodem ann. 3119 * 4. Reg. 8. 26. legitur 22. annorũ. Emendatior ergo lectio Septuag. qui hic quoq; 22. ann. legunt. † i. filia Achab filii Amri. V 4. Reg. 8. 26.

1. COnſtituerunt autem habitatores Jeruſalem Ochoziam filium ejus minimum, regem pro eo: omnes enim majores natu, qui ante eum fuerant, interfecerant latrones Arabum, qui irruerant in caſtra: regnavitque Ochozias filius Joram regis Juda.

2. Quadraginta * duorum annorum erat Ochozias cùm regnare cœpiſſet, & uno anno regnavit in Jeruſalem, & nomen matris ejus Athalia filia Amri. †

3. Sed & ipſe ingreſſus eſt per vias domus

Achab: mater enim ejus impulit eum ut impiè ageret.

4. Fecit igitur malum in conſpectu Domini, ſicut domus Achab: ipſi enim fuerunt ei conſiliarii poſt mortem patris ſui, in interitum ejus.

5. Ambulavitque in conſiliis eorum. Et perrexit * cum Joram filio Achab rege Iſrael, in bellum contra Hazael regem Syriæ in Ramoth Galaad: vulneraveruntque Syri Joram.

*Ann. M. 3120. Ant. Chr. 884.

6. Qui reverſus eſt ut curaretur in Jezrael: multas enim plagas acceperat in ſupradicto certamine. Igitur Ochozias * filius Joram rex Juda, deſcendit ut viſeret Joram filium Achab in Jezrael ægrotantem.

* Hebr. *Azaria*, ut notatū eſt ſuprà.

7. Voluntatis quippe fuit Dei adverſus Ochoziam, ut veniret ad Joram: & cùm veniſſet, & egrederetur cum eo adverſum Jehu filium Namſi, quem unxit Dominus ut deleret domum Achab.

8. Cùm ergo everteret Jehu domum Achab, invenit principes Juda, & filios fratrum Ochoziæ, qui miniſtrabant ei, & interfecit illos.

9. Ipſum quoque perquirens Ochoziam, comprehendit latitantem in Samaria: adductumque ad ſe, occidit, & ſepelierunt eum: eò quòd eſſet filius Joſaphat, qui quæſierat Dominum in toto corde ſuo: nec erat ultrà ſpes aliqua, ut de ſtirpe quis regnaret Ochoziæ:

‖ 4. Reg. 11. 1.

10. ‖ ſiquidem Athalia mater ejus, videns quòd mortuus eſſet filius ſuus, ſurrexit, & interfecit omnem ſtirpem regiam domus Joram.

11. Porrò Joſabeth filia regis tulit Joas filium Ochoziæ, & furata eſt eum de medio filiorum regis, cùm interficerentur: abſconditque eum cum nutrice ſua in cubiculum lectulorum: Joſabeth autem, quæ abſconderat eum, erat filia regis Joram, uxor Jojadæ pontificis, ſoror Ochoziæ, & idcircò Athalia non interfecit eum.

12. Fuit ergo cum eis in domo Dei abſconditus ſex annis, quibus regnavit Athalia ſuper terram.

C A P U T XXIII.

Jojada pontifex unxit Joas in regem Juda, curavitque ut Athalia occideretur, & cultus Dei reſtitueretur; populus autem deſtruit domum, altaria ac ſimulacra Baal.

4. Reg. 11. 4. * Anno M. 3126. Ant. Chr. 878.

1. ANno autem ſeptimo confortatus Jojada, aſſumpſit centuriones, Azariam videlicet filium Jeroham, & Iſmahel filium Johanan, Azariam quoque filium Obed, & Maaſiam filium Adaiæ, & Eliſaphat filium Zechri: & iniit cum eis fœdus.

2. Qui circumeuntes Judam, congregaverunt Levitas de cunctis urbibus Juda, & principes familiarum Iſrael, veneruntque in Jeruſalem.

3. Iniit ergo omnis multitudo pactum in domo Dei cum rege: dixitque ad eos Jojada: Ecce filius regis regnabit, ſicut locutus eſt Dominus ſuper filios David.

4. Iſte eſt ergo ſermo quem facietis:

5. Tertia pars veſtrùm qui veniunt ad Sabbatum, Sacerdotum, & Levitarum, & janitorum, erit in portis: tertia verò pars ad domum regis: & tertia ad portam, quæ appellatur Fundamenti: omne verò reliquum vulgus ſit in atriis domus Domini.

6. Nec quiſpiam alius ingrediatur domum Domini, niſi Sacerdotes, & qui miniſtrant de Levitis: ipſi tantummodò ingrediantur, quia ſanctificati ſunt: & omne reliquum vulgus obſervet cuſtodias Domini.

7. Levitæ autem circumdent regem, habentes ſinguli arma ſua: (& ſi quis alius ingreſſus fuerit templum, interficiatur) ſintque cum rege & intrante & egrediente.

8. Fecerunt ergo Levitæ, & univerſus Juda, juxta omnia quæ præceperat Jojada pontifex: & aſſumpſerunt ſinguli viros qui ſub ſe erant, & veniebant per ordinem ſabbati, cum his qui impleverant ſabbatum, & egreſſuri erant: ſiquidem Jojada pontifex non dimiſerat abire turmas, quæ ſibi per ſingulas hebdomadas ſuccedere conſueverant.

9. Deditque Jojada ſacerdos centurionibus lanceas, clypeoſque & peltas regis David, quas conſecraverat in domo Domini.

10. Conſtituitque omnem populum tenentium pugiones à parte templi dextra, uſque ad partem templi ſiniſtram, coram altari, & templo, per circuitum regis.

11. Et eduxerunt filium regis, & impoſuerunt ei diadema, & teſtimonium, dederuntque in manu ejus tenendam legem, & conſtituerunt eum regem: unxit quoque illum Jojada pontifex, & filii ejus: imprecatique ſunt ei, atque dixerunt: Vivat rex.

12. Quod cùm audiſſet Athalia, vocem ſcilicet currentium atque laudantium regem, ingreſſa eſt ad populum in templum Domini.

13. Cùmque vidiſſet regem ſtantem ſuper gradum in introitu, & principes, turmaſque circa eum, omnemque populum terræ gaudentem, atque clangentem tubis, & diverſi generis organis concinentem, vocemque laudantium, ſcidit veſtimenta ſua, & ait: Inſidiæ, inſidiæ.

14. Egreſſus autem Jojada pontifex ad centuriones, & principes exercitus, dixit eis: Educite illam extra ſepta templi, & interficiatur foris gladio. Præcepitque ſacerdos ne occideretur in domo Domini.

15. Et impoſuerunt cervicibus ejus manus: cùmque intraſſet portam equorum domus regis, interfecerunt eam ibi.

16. Pepigit autem Jojada fœdus inter ſe, univerſumque populum, & regem, ut eſſet populus Domini.

17. Itaque ingreſſus eſt omnis populus domum Baal, & deſtruxerunt eam: & altaria ac ſimulacra illius confregerunt: Mathan quoque ſacerdotem Baal interfecerunt ante aras.

18. Conſtituit autem Jojada præpoſitos in domo Domini, ſub manibus Sacerdotum, & Levitarum, quos diſtribuit David in domo Domini: ut offerrent holocauſta Domino, ſicut ſcriptum eſt in lege Moyſi, in gaudio & canticis, juxta diſpoſitionem David.

19. Conſtituit quoque janitores in portis domus Domini, ut non ingrederetur eam immundus in omni re.

20. Aſſumpſitque centuriones, & fortiſſimos viros ac principes populi, & omne vulgus terræ, & fecerunt deſcendere regem de domo Domini, & introire per medium portæ ſuperioris in domum regis, & collocaverunt eum in ſolio regali.

21. Lætatuſque eſt omnis populus terræ, & urbs quievit: porrò Athalia interfecta eſt gladio.

C A-

CAPUT XXIV.

Joas vivente Jojada bonus ac pius, juſſit ad ſartatecta templi congregari pecuniam; deinde factus impius, jubet occidi Zachariam filium Jojadæ: Juda & Jeruſalem à Syris diripiuntur, & Joas à ſervis ſuis occiditur.

4. Reg. 11. 21. & 12. 1

1. SEptem annorum erat Joas cùm regnare cœpiſſet: & quadraginta annis regnavit in Jeruſalem, nomen matris ejus Sebia de Berſabee.

2. Fecitque quod bonum eſt coram Domino cunctis diebus Jojadæ ſacerdotis.

3. Accepit autem ei Jojada uxores duas, è quibus genuit filios & filias.

4. Poſt quæ placuit Joas ut inſtauraret domum Domini.

*Anno M. 3117. Ant. Chr. 851.

5. Congregavitque * Sacerdotes, & Levitas, & dixit eis: Egredimini ad civitates Juda, & colligite de univerſo Iſrael pecuniam ad ſartatecta templi Dei veſtri, per ſingulos annos, feſtinatoque hoc facite: porrò Levitæ egere negligentiùs.

*Anno ſequenti.

6. Vocavitque * rex Jojadam principem, & dixit ei: Quare tibi non fuit curæ, ut cogeres Levitas inferre de Juda & de Jeruſalem pecuniam, quæ conſtituta eſt à Moyſe ſervo Domini, ut inferret eam omnis multitudo Iſrael in tabernaculum teſtimonii?

7. Athalia enim impiiſſima, & filii ejus deſtruxerunt domum Dei; & de univerſis, quæ ſanctificata fuerant in templo Domini, ornaverunt fanum Baalim.

8. Præcepit ergo rex, & fecerunt arcam: poſueruntque eam juxta portam domus Domini forinſecùs.

Exod. 30. 12.

9. Et prædicatum eſt in Juda & Jeruſalem, ut deferrent ſinguli pretium Domino, ‖ quod conſtituit Moyſes ſervus Dei ſuper omnem Iſrael in deſerto.

10. Lætatique ſunt cuncti principes, & omnis populus: & ingreſſi contulerunt in arcam Domini, atque miſerunt ita ut impleretur.

11. Cùmque tempus eſſet ut deferrent arcam coram rege per manus Levitarum (videbant enim multam pecuniam) ingrediebatur ſcriba regis, & quem primus ſacerdos conſtituerat: effundebantque pecuniam quæ erat in arca: porrò arcam reportabant ad locum ſuum: ſicque faciebant per ſingulos dies, & congregata eſt infinita pecunia.

12. Quam dederunt rex & Jojada his, qui præerant operibus domus Domini: at illi conducebant ex ea cæſores lapidum, & artifices operum ſingulorum, ut inſtaurarent domum Domini: fabros quoque ferri & æris, ut quod cadere cœperat, fulciretur.

13. Egeruntque hi qui operabantur induſtriè, & obducebatur parietum cicatrix per manus eorum, ac ſuſcitaverunt domum Domini in ſtatum priſtinum, & firmiter eam ſtare fecerunt.

14. Cùmque compleſſent omnia opera, detulerunt coram rege & Jojada reliquam partem pecuniæ: de qua facta ſunt vaſa templi in miniſterium, & ad holocauſta, phialæ quoque, & cætera vaſa aurea & argentea: & offerebantur holocauſta in domo Domini jugiter cunctis diebus Jojadæ.

15. Senuit autem Jojada plenus dierum, & mortuus eſt cùm eſſet centum triginta annorum:

16. ſepelieruntque eum in civitate David cum regibus, eò quòd feciſſet bonum cum Iſrael, & cum domo ejus.

17. Poſtquam autem obiit Jojada, ingreſſi ſunt principes Juda, & adoraverunt regem: qui delinitus obſequiis eorum, acquievit eis.

18. Et dereliquerunt templum Domini Dei patrum ſuorum, ſervieruntque lucis & ſculptilibus, & facta eſt ira contra Judam & Jeruſalem propter hoc peccatum.

19. Mittebatque eis prophetas ut reverterentur ad Dominum, quos proteſtantes, illi audire nolebant.

20. Spiritus itaque Dei induit Zachariam filium Jojadæ ſacerdotem, * & ſtetit in conſpectu populi, & dixit eis: Hæc dicit Dominus Deus: Quare tranſgredimini præceptum Domini, quod vobis non proderit, & dereliquiſti Dominum ut derelinqueret vos?

*Anno M. 3164. Ant. Chr. 850.

21. Qui congregati adverſus eum, miſerunt lapides juxta regis imperium in atrio domus Domini.

† Matth. 23. 35. — 22. Et non eſt recordatus Joas rex miſericordiæ, quam fecerat Jojada pater illius ſecum, ‖ ſed interfecit filium ejus. Qui cùm moreretur, ait: Videat Dominus, & requirat.

† 3. Reg. 13. 17. * Ann. M. 3165. — 23. ‖ Cùmque evolutus eſſet annus *, aſcendit contra eum exercitus Syriæ: venitque in Judam & Jeruſalem, & interfecit cunctos principes populi, atque univerſam prædam miſerunt regi in Damaſcum.

24. Et certè cùm permodicus veniſſet numerus Syrorum, tradidit Dominus in manibus eorum infinitam multitudinem, eò quòd dereliquiſſent Dominum Deum patrum ſuorum: in Joas quoque ignominioſa exercuere judicia.

25. Et abeuntes dimiſerunt eum in languoribus magnis: ſurrexerunt autem contra eum ſervi ſui in ultionem ſanguinis filii Jojadæ ſacerdotis, & occiderunt eum in lectulo ſuo, & mortuus eſt: ſepelieruntque eum in civitate David, ſed non in ſepulchris regum.

26. Inſidiati verò ſunt ei Zabad filius Semmaath Ammanitidis, & Jozabad filius Semarith Moabitidis.

27. Porrò filii ejus, ac ſumma pecuniæ, quæ adunata fuerat ſub eo, & inſtauratio domus Dei ſcripta ſunt diligentiùs in Libro regum: regnavit autem Amaſias filius ejus pro eo.

CAPUT XXV.

Amaſias patri Joas ſuccedens, interficit eos qui patrem occiderant; & poſt habitam de Idumæis victoriam, adoravit deos illorum, & ob id capitur à Joas rege Iſrael, quem ad prælium provocaverat, ac Jeruſalem diripitur, tandemque in Lachis fugiens occiditur.

4. Reg. 14. 2 Anno M. 3165. Ant. Chr. 839. — 1. Vigintiquinque annorum erat Amaſias cùm regnare cœpiſſet, & vigintinovem annis regnavit in Jeruſalem, nomen matris ejus Joadan de Jeruſalem.

2. Fecitque bonum in conſpectu Domini: verumtamen non in corde perfecto.

3. Cùmque roboratum ſibi videret imperium, jugulavit ſervos, qui occiderant regem patrem ſuum,

† Deut. 24. 16. 4 Reg. 14. 6 Ezech. 18. 20. — 4. ſed filios eorum non interfecit, ſicut ſcriptum eſt in Libro legis Moyſi, ubi præcepit Dominus, dicens: ‖ Non occidentur patres pro filiis, neque filii pro patribus ſuis, ſed unuſquiſque in ſuo peccato morietur.

5. Congregavit igitur Amaſias Judam, & conſtituit eos per familias, tribunoſque & centuriones in univerſo Juda & Benjamin: & recenſuit à viginti annis ſuprà, inveneitque trecenta millia juvenum, qui egrederentur ad pugnam, & tenerent haſtam & clypeum.

6. Mercede quoque conduxit de Iſrael centum millia robuſtorum, centum talentis argenti.

7. Venit autem homo Dei ad illum, & ait: O rex, ne egrediatur tecum exercitus Iſrael: non eſt enim Dominus cum Iſrael, & cunctis filiis Ephraim:

8. quòd ſi putas in robore exercitus bella conſiſtere, ſuperari te faciet Deus ab hoſtibus: Dei quippe eſt adjuvare, & in fugam convertere.

9. Dixitque Amaſias ad hominem Dei: Quid ergo fiet de centum talentis, quæ dedi militibus Iſrael? Et reſpondit ei homo Dei: Habet Dominus unde tibi dare poſſit multò his plura.

10. Separavit itaque Amaſias exercitum, qui venerat ad eum ex Ephraim, ut reverteretur in locum ſuum: at illi contra Judam vehementer irati, reverſi ſunt in regionem ſuam.

11. Porrò Amaſias confidenter eduxit populum ſuum, & abiit in vallem Salinarum, percuſſitque filios Seir decem millia.

12. Et alia decem millia virorum ceperunt filii Juda, & adduxerunt ad præruptum cujuſdam petræ, præcipitaveruntque eos de ſummo in præceps, qui univerſi crepuerunt.

13. At ille exercitus, quem remiſerat Amaſias ne ſecum iret ad prælium, diffuſus eſt in civitatibus Juda, à Samaria uſque ad Bethoron, & interfectis tribus millibus, diripuit prædam magnam.

14. Amaſias verò poſt cædem Idumæorum, & allatos deos filiorum Seir, ſtatuit illos in deos ſibi, adorabat eos, & illis adolebat incenſum.

15. Quam ob rem iratus Dominus contra Amaſiam, miſit ad illum prophetam, qui diceret ei: Cur adoraſti deos, qui non liberaverunt populum ſuum de manu tua?

16. Cùmque hæc ille loqueretur, reſpondit ei: Num conſiliarius regis es? quieſce ne interficiam te. Diſcedenſque propheta, Scio, inquit, quòd cogitaverit Deus occidere te, quia feciſti hoc malum, & inſuper non acquieviſti conſilio meo.

17. Igitur Amaſias rex Juda inito peſſimo conſilio, miſit ad Joas filium Joachaz filii Jehu, regem Iſrael, dicens: Veni, videamus nos mutuò.

18. At ille remiſit nuntios, dicens: Carduus, qui eſt in Libano, miſit ad cedrum Libani, dicens: Da filiam tuam filio meo uxorem: & ecce beſtiæ, quæ erant in ſilva Libani, tranſierunt, & conculcaverunt carduum.

19. Dixiſti: Percuſſi Edom, & idcircò erigitur cor tuum in ſuperbiam: ſede in domo tua, cur malum adversùm te provocas, ut cadas & tu, & Juda tecum?

20. Noluit audire Amaſias, eò quòd Domini eſſet voluntas ut traderetur in manus hoſtium propter deos Edom.

21. Aſcendit igitur Joas rex Iſrael, & mutuos ſibi præbuere conſpectus: Amaſias autem rex Juda erat in Bethſames Juda:

22. corruitque Juda coram Iſrael, & fugit in tabernacula ſua.

23. Porrò Amaſiam regem Juda, filium Joas filii Joachaz, cepit Joas rex Iſrael in Bethſames, & adduxit in Jeruſalem *: deſtruxitque murum ejus à porta Ephraim uſque ad portam anguli quadringentis cubitis. — * Anno M. 3178. Ant. Chr 826.

24. Omne quoque aurum, & argentum, & univerſa vaſa, quæ repererat in domo Dei, & apud Obededom in theſauris etiam domus regiæ, necnon & filios obſidum, reduxit in Samariam.

25. Vixit autem Amaſias filius Joas rex Juda, poſtquam mortuus eſt Joas filius Joachaz rex Iſrael, quindecim annis.

26. Reliqua autem ſermonum Amaſiæ priorum & noviſſimorum ſcripta ſunt in libro regum Juda & Iſrael.

27. Qui poſtquam receſſit à Dominn, tetenderunt ei inſidias in Jeruſalem. Cùmque fugiſſet * in Lachis, miſerunt, & interfecerunt eum ibi.

*Anno M. 3294. Ant. Chr. 850.

28. Reportanteſque ſuper equos, ſepelierunt eum cum patribus ſuis in civitate David.

CAPUT XXVI.

Oziæ filii Amaſiæ pietas commendatur: qui adverſus Philiſthiim, Arabes, & Ammonitas triumphat, multaſque extruit civitates: ac poſtmodum ob nimiam felicitatem elatus, præſumpſit incenſum adolere; quam ob rem ad diem uſque mortis à Domino lepra percuſſus eſt, gubernante regnum filio Joatham, qui ſucceſſit in regnum.

4. Reg. 14. 21. Eodem anno.

1. OMnis autem populus Juda filium ejus Oziam annorum ſedecim, conſtituit regem prn Amaſia patre ſuo.

2. Ipſe ædificavit Ailath, & reſtituit eam ditioni Juda, poſtquam dormivit rex cum patribus ſuis.

3. Sedecim annorum erat Ozias cùm regnare cœpiſſet, & quinquaginta duobus annis regnavit in Jeruſalem, nomen matris ejus Jechelia de Jeruſalem.

4. Fecitque quod erat rectum in oculis Domini juxta omnia, quæ fecerat Amaſias pater ejus.

5. Et exquiſivit Dominum in diebus Zachariæ intelligentis & videntis Deum: cùmque requireret Dominum, direxit eum in nmnibus.

6. Denique egreſſus eſt, & pugnavit contra Philiſthiim, & deſtruxit murum Geth, & murum Jabniæ, murumque Azoti: ædificavit quoque oppida in Azoto, & in Philiſthiim.

7. Et adjuvit eum Deus contra Philiſthiim, & contra Arabes, qui habitabant in Gurbaal, & contra Ammonitas.

8. Appendebantque Ammonitæ munera Oziæ: & divulgatum eſt nnmen ejus uſque ad intrnitum Ægypti propter crebras victorias.

9. Ædificavitque Ozias turres in Jeruſalem ſuper portam anguli, & ſuper portam vallis, & reliquas in eodem muri latere, firmavitque eas.

10. Extruxit etiam turres in ſnlitudine, & effodit ciſternas plurimas, eò quòd haberet multa pecora, tam in campeſtribus, quàm in eremi vaſtitate: vineas quoque habuit, & vinitores in montibus, & in carmelo: erat quippe homo agriculturæ deditus.

11. Fuit autem exercitus bellatorum ejus, qui procedebant ad prælia ſub manu Jahiel ſcribæ, Maaſiæque doctoris, & ſub manu Hananiæ, qui erat de ducibus regis.

12. Omniſque numerus principum per familias virorum fortium, duorum millium ſexcentorum.

13. Et ſub eis univerſus exercitus, trecentorum & ſeptem millium quingentorum: qui erant apti ad bella, & pro rege contra adverſarios dimicabant.

14. Præparavit quoque eis Ozias, id eſt, cunctn exercitui, clypeos, & haſtas, & galeas, & loricas, arcuſque & fundas ad jaciendos lapides.

15. Et fecit in Jeruſalem diverſi generis machinas, quas in turribus collocavit, & in angulis murorum, ut mitterent ſagittas, & ſaxa grandia: egreſſumque eſt nomen ejus procul, eò quòd auxiliaretur ei Dominus, & corroboraſſet illum.

16. Sed cùm roboratus eſſet, elevatum eſt cor ejus * in interitum ſuum: & neglexit Dominum Deum ſuum: ingreſſuſque templum Domini, adolere voluit incenſum ſuper altare thymiamatis.

* Circa ann. 32.

17. Statimque ingreſſus poſt eum Azarias ſacerdos, & cum eo Sacerdotes Domini octoginta, viri fortiſſimi,

18. reſtiterunt regi, atque dixerunt: Nnn eſt tui officii Ozia, ut adnleas incenſum Domino, ſed Sacerdotum, hoc eſt, filiorum Aaron, ‖ qui cnnſecrati ſunt ad hujuſcemodi miniſterium: egredere de ſanctuario, ne contempſeris: quia non reputabitur tibi in gloriam hoc à Domino Deo.

‖ V. Exod. 30. 7. & ſeq.

19. Iratuſque Ozias, tenens in manu thuribulum ut adoleret incenſum, minabatur Sacerdotibus. Statimque orta eſt lepra in fronte ejus * coram Sacerdotibus, in domo Domini ſuper altare thymiamatis.

* Quod non contigit niſi in ſenectute ſua. Vide titul. prophetiæ Amos.

20. Cùmque reſpexiſſet eum Azarias pontifex, & omnes reliqui Sacerdotes, viderunt lepram in frnnte ejus, & feſtinatò expulerunt eum. Sed & ipſe perterritus, acceleravit egredi, eò quòd ſenſiſſet illicò plagam Domini.

21. ‖ Fuit igitur Ozias rex leproſus uſque ad diem mortis ſuæ, & habitavit in domn ſeparata plenus lepra, ob quam ejectus fuerat de domo Domini. Porrò Joatham filius ejus rexit domum regis, & judicabat populum terræ.

‖ 4. Reg. 15. 5.

22. Reliqua autem ſermonum Oziæ priorum & noviſſimorum, ſcripſit Iſaias filius Amos, propheta.

23. Dormivitque Ozias cum patribus ſuis, & ſepelierunt eum in agro regalium ſepulchrnrum, eò quòd eſſet leproſus: regnavitque Joatham filius ejus pro eo.

CAPUT XXVII.

Joatham pietas commendatur, qui devicto rege Ammon magnam ab eo mulctam accepit, cui ſuccedit impius filius Achaz.

4. Reg. 15. 33. * Ann. M. 3146. Ant. Chr. 758.

1. VIgintiquinque annorum erat Joatham cùm regnare cœpiſſet *, & ſedecim annis regnavit in Jeruſalem: nomen matris ejus Jeruſa filia Sadoc.

2. Fecitque quod rectum erat coram Domino, juxta omnia quæ fecerat Ozias pater ſuus, exceptn quòd non eſt ingreſſus templum Domini, & adhuc populus delinquebat.

3. Ipſe ædificavit portam domus Domini excelſam, & in muro Ophel multa conſtruxit.

4. Urbes quoque ædificavit in montibus Juda, & in ſaltibus caſtella & turres.

5. Ipſe pugnavit contra regem filinrum Ammnn, & vicit eos, dederuntque ei filii Ammon in tempore illo centum talenta argenti, & decem millia coros tritici, ac totidem coros hordei: hæc ei præbuerunt filii Ammon, in anno ſecundo & tertio.

6. Corroboratuſque eſt Joatham, eò quòd direxiſſet vias ſuas coram Dnmino Den ſuo.

7. Reliqua autem ſermonum Joatham, & omnes pugnæ ejus, & opera ſcripta ſunt in libro regum Iſrael & Juda.

8. Vi-

8. Vigintiquinque annorum erat cùm regnare cœpiſſet, & ſedecim annis regnavit in Jeruſalem.

9. Dormivitque Joatham cum patribus ſuis, & ſepelierunt eum in civitate David: & regnavit Achaz filius ejus pro eo.

CAPUT XXVIII.

Propter ſcelera Achaz multipliciter affligitur Juda, primùm ab Aſſyriis, deinde à filiis Iſrael (qui ob id crudelitatis arguti à propheta, remittunt Judæos captivos cum præda) rurſum etiam ab Idumæis & Philiſthæis; Achaz tamen poſt omnem plagam adhuc auget impietatem; cui pius ſuccedit filius Ezechias.

4 Reg. 16. 2. * Ann. M. 3262. Ant. Chr. 742.

1. VIginti annorum erat Achaz cùm regnare cœpiſſet *, & ſedecim annis regnavit in Jeruſalem: non fecit rectum in conſpectu Domini ſicut David pater ejus:

2. ſed ambulavit in viis regum Iſrael, inſuper & ſtatuas fudit Baalim.

3. Ipſe eſt, qui adolevit incenſum in valle Benennom, & luſtravit filios ſuos in igne, juxta ritum gentium, quas interfecit Dominus in adventu filiorum Iſrael.

4. Sacrificabat quoque, & thymiama ſuccendebat in excelſis, & in collibus, & ſub omni ligno frondoſo.

* Ann. M. 3263. † ſc. Razin eò quòd à priori ereptus periculo (4. Reg. 16. 5.) juxta prophet. Iſai. 7 Deum liberatorem deſeruerat.

5. * Tradiditque eum Dominus Deus ejus in manu regis Syriæ †, qui percuſſit eum, magnamque prædam cepit de ejus imperio, & adduxit in Damaſcum: manibus quoque regis Iſrael traditus eſt, & percuſſus plaga grandi.

6. Occiditque Phacee filius Romeliæ, de Juda centum viginti millia in die uno, omnes viros bellatores: eò quòd reliquiſſent Dominum Deum patrum ſuorum.

7. Eodem tempore occidit Zechri, vir potens ex Ephraim, Maaſiam filium regis, & Ezricam ducem domus ejus, Elcanam quoque ſecundum à rege.

8. Ceperuntque filii Iſrael de fratribus ſuis ducenta millia mulierum, puerorum, & puellarum, & infinitam prædam: pertuleruntque eam in Samariam.

9. Ea tempeſtate erat ibi propheta Domini, nomine Oded: qui egreſſus obviam exercitui venienti in Samariam, dixit eis: Ecce iratus Dominus Deus patrum veſtrorum contra Juda, tradidit eos in manibus veſtris, & occidiſtis eos atrociter, ita ut ad cœlum pertingeret veſtra crudelitas.

10. Inſuper filios Juda, & Jeruſalem vultis vobis ſubjicere in ſervos & ancillas, quod nequaquam facto opus eſt: peccaſtis enim ſuper hoc Domino Deo veſtro.

11. Sed audite conſilium meum, & reducite captivos, quos adduxiſtis de fratribus veſtris, quia magnus furor Domini imminet vobis.

12. Steterunt itaque viri de principibus filiorum Ephraim, Azarias filius Johanan, Barachias filius Moſollamoth, Ezechias filius Sellum, & Amaſa filius Adali, contra eos, qui veniebant de prælio,

13. & dixerunt eis: Non introducetis huc captivos, ne peccemus Domino. Quare vultis adjicere ſuper peccata noſtra, & vetera cumulare delicta? grande quippe peccatum eſt, & ira furoris Domini imminet ſuper Iſrael.

14. Dimiſeruntque viri bellatores prædam, & univerſa quæ ceperant, coram principibus, & omni multitudine.

15. Steteruntque viri, quos ſuprà memoravimus, & apprehendentes captivos, omneſque qui nudi erant, veſtierunt de ſpoliis: cùmque veſtiſſent eos, & calceaſſent, & refeciſſent cibo ac potu, unxiſſentque propter laborem, & adhibuiſſent eis curam: quicumque ambulare non poterant, & erant imbecillo corpore, impoſuerunt eos jumentis, & adduxerunt Jericho civitatem palmarum ad fratres eorum, ipſique reverſi ſunt in Samariam.

16. Tempore illo miſit rex Achaz ad regem Aſſyriorum, poſtulans auxilium.

* Ann. M. 3264. Ant. Chr. 740. Hos Dei fretus auxilio rex Ozias priùs domuerat. Sup. 26.

17. Veneruntque * Idumæi, & percuſſerunt multos ex Juda, & ceperunt prædam magnam.

18. Philiſthiim quoque diffuſi ſunt per urbes campeſtres, & ad Meridiem Juda: ceperuntque Bethſames, & Aialon, & Gaderoth, Socho quoque, & Thamnan, & Gamzo, cum viculis ſuis, & habitaverunt in eis.

19. Humiliaverat enim Dominus Judam propter Achaz regem Juda, eò quòd nudaſſet eum auxilio, & contemptui habuiſſet Dominum.

14. Reg. 16. 10.

20. Adduxitque contra eum Thelgathphalnaſar ‖ regem Aſſyriorum, qui & afflixit eum, & nullo reſiſtente vaſtavit.

21. Igitur Achaz ſpoliata domo Domini, & domo regum ac principum, dedit regi Aſſyriorum munera, & tamen nihil ei profuit.

22. Inſuper & tempore anguſtiæ ſuæ auxit contemptum in Dominum, ipſe per ſe rex Achaz,

23. immolavit diis Damaſci victimas percuſſoribus ſuis, & dixit: Dii regum Syriæ auxiliantur eis, quos ego placabo hoſtiis, & aderunt mihi, cùm econtrario ipſi fuerint ruinæ ei, & univerſo Iſrael.

24. Direptis itaque Achaz omnibus vaſis domus Dei, atque confractis, clauſit januas templi Dei, & fecit ſibi altaria in univerſis angulis Jeruſalem.

25. In omnibus quoque urbibus Juda extruxit aras ad cremandum thus, atque ad iracundiam provocavit Dominum Deum patrum ſuorum.

26. Reliqua autem ſermonum ejus, & omnium operum ſuorum priorum & noviſſimorum ſcripta ſunt in libro regum Juda & Iſrael.

27. Dormivitque Achaz cum patribus ſuis, & ſepelierunt eum in civitate Jeruſalem: neque enim receperunt eum in ſepulchra regum Iſrael. Regnavitque Ezechias filius ejus pro eo.

CAPUT XXIX.

Ezechias abolitum Dei cultum, aperto templo, reſtituiſque ſacerdotibus, Levitis & cantoribus, inſtauravit; oblatis plurimis holocauſtis & ſacrificiis cum ingenti lætitia.

4. Reg. 18. 1. Anno M. 3278. Ant. Chr. 726.

1. IGitur Ezechias regnare cœpit, cùm vigintiquinque eſſet annorum, & viginti

novem annis regnavit in Jeruſalem : nomen matris ejus Abia, filia Zachariæ.

2. Fecitque quod erat placitum in conſpectu Domini, juxta omnia quæ fecerat David pater ejus.

3. Ipſe anno, & menſe primo regni ſui, aperuit valvas * domus Domini, & inſtauravit eas.

* quas pater ejus clauſerat. Sup. 28. 24

4. Adduxitque Sacerdotes atque Levitas, & congregavit eos in plateam Orientalem.

5. Dixitque ad eos: Audite me Levitæ, & ſanctificamini, mundate domum Domini Dei patrum veſtrorum, & auferte omnem immunditiam de ſanctuario.

6. Peccaverunt patres noſtri, & fecerunt malum in conſpectu Domini Dei noſtri, derelinquentes eum : averterunt facies ſuas à tabernaculo Domini, & præbuerunt dorſum.

7. Clauſerunt oſtia, quæ erant in porticu, & extinxerunt lucernas, incenſumque non adoleverunt, & holocauſta non obtulerunt in ſanctuario Deo Iſrael.

8. Concitatus eſt itaque furor Domini ſuper Judam & Jeruſalem, tradiditque eos in commotionem, & in interitum, & in ſibilum, ſicut ipſi cernitis oculis veſtris.

9. En, corruerunt patres noſtri gladiis, filii noſtri, & filiæ noſtræ, & conjuges captivæ ductæ ſunt propter hoc ſcelus.

10. Nunc ergo placet mihi ut ineamus fœdus cum Domino Deo Iſrael, & avertet à nobis furorem iræ ſuæ.

11. Filii mei nolite negligere : vos elegit Dominus ut ſtetis coram eo, & miniſtretis illi, colatiſque eum, & cremetis ei incenſum.

12. Surrexerunt ergo Levitæ : Mahath filius Amaſai, & Joel filius Azariæ de filiis Caath : Porrò de filiis Merari, Cis filius Abdi, & Azarias filius Jalaleel. De filiis autem Gerſom, Joah filius Zemma, & Eden filius Joah.

13. At verò de filiis Eliſaphan, Samri, & Jahiel. De filiis quoque Aſaph, Zacharias, & Mathanias:

14. Necnon de filiis Heman, Jahiel, & Semei. Sed & de filiis Idithun, Semejas, & Oziel.

15. Congregaveruntque fratres ſuos, & ſanctificati ſunt, & ingreſſi ſunt juxta mandatum regis & imperium Domini, ut expiarent domum Dei.

16. Sacerdotes quoque ingreſſi templum Domini ut ſanctificarent illud, extulerunt omnem immunditiam, quam intrò repererant in veſtibulo domus Domini, quam tulerunt Levitæ, & aſportaverunt ad Torrentem Cedron foras.

17. Cœperunt autem prima die * menſis primi mundare, & in die octavo ejuſdem menſis ingreſſi ſunt porticum templi Domini, expiaveruntque templum diebus octo, & in die ſextadecima menſis ejuſdem, quod cœperant impleverunt.

* In ipſo ſabbato.

18. Ingreſſi quoque ſunt ad Ezechiam regem, & dixerunt ei : Sanctificavimus omnem domum Domini, & altare holocauſti, vaſaque ejus, necnon & menſam propoſitionis cum omnibus vaſis ſuis,

19. cunctamque templi ſupellectilem, quam polluerat rex Achaz in regno ſuo, poſtquam prævaricatus eſt : & ecce expoſita ſunt omnia coram altari Domini.

20. Conſurgenſque diluculo Ezechias rex, adunavit omnes principes civitatis, & aſcendit in domum Domini:

21. obtuleruntque ſimul tauros ſeptem, & arietes ſeptem, agnos ſeptem, & hircos ſeptem pro peccato, pro regno, pro ſanctuario, pro Juda: dixitque ſacerdotibus filiis Aaron ut offerrent ſuper altare Domini.

22. Mactaverunt igitur tauros, & ſuſceperunt ſanguinem Sacerdotes, & fuderunt illum ſuper altare, mactaverunt etiam arietes, & illorum ſanguinem ſuper altare fuderunt, immolaveruntque agnos, & fuderunt ſuper altare ſanguinem.

23. Applicuerunt hircos pro peccato coram rege, & univerſa multitudine, impoſueruntque manus ſuas ſuper eos.

24. & immolaverunt illos Sacerdotes, & aſperſerunt ſanguinem eorum coram altare pro piaculo univerſi Iſraelis: pro omni quippe Iſrael præceperat rex ut holocauſtum fieret, & pro peccato.

25. Conſtituit quoque Levitas in domo Domini, cum cymbalis, & pſalteriis, & citharis ſecundùm diſpoſitionem David regis, & Gad Videntis, & Nathan prophetæ : ſiquidem Domini præceptum fuit per manum prophetarum ejus.

26. Steteruntque Levitæ tenentes organa David, & Sacerdotes tubas.

27. Et juſſit Ezechias ut offerrent holocauſta ſuper altare : cùmque offerrentur holocauſta, cœperunt laudes canere Domino, & clangere tubis, atque in diverſis organis, quæ David rex Iſrael præparaverat, concrepare.

28. Omni autem turba adorante, cantores, & ii, qui tenebant tubas, erant in officio ſuo, donec compleretur holocauſtum.

29. Cùmque finita eſſet oblatio, incurvatus eſt rex, & omnes qui erant cum eo, & adoraverunt.

30. Præcepitque Ezechias, & principes Levitis, ut laudarent Dominum ſermonibus David, & Aſaph Videntis : qui laudaverunt eum magna lætitia, & incurvato genu adoraverunt.

31. Ezechias autem etiam hæc addidit : Impleſtis manus veſtras Domino, accedite, & offerte victimas, & laudes in domo Domini. Obtulit ergo univerſa multitudo hoſtias, & laudes, & holocauſta mente devota.

32. Porrò numeros holocauſtorum, quæ obtulit multitudo, hic fuit, Tauros ſeptuaginta, arietes centum, agnos ducentos.

33. Sanctificaveruntque Domino boves ſexcentos, & oves tria millia.

34. Sacerdotes verò pauci erant, nec poterant ſufficere ut pelles holocauſtorum detraherent : unde & Levitæ fratres eorum adjuverunt eos, donec impleretur opus, & ſanctificarentur antiſtites : Levitæ quippe faciliori ritu ſanctificantur, quàm Sacerdotes.

35. Fuerunt ergo holocauſta plurima, adipes pacificorum, & libamina holocauſtorum : & completus eſt cultus domus Domini.

36. Lætatuſque eſt Ezechias, & omnis populus, eò quòd miniſterium Domini eſſet expletum. De repente quippe hoc fieri placuerat.

CAPUT XXX.

Ezechias miſſis in omnem Iſrael & Judam nuntiis, populum convocat, & ſua oratione exhortatur ad immolandum Phaſe; quo facto, celebrarunt ſolemnitatem azymorum bis ſeptem diebus cum ingenti lætitia, plurimis oblatis victimis.

Eodem ann. 3278.

1. MIſit quoque Ezechias ad omnem Iſrael & Judam: ſcripſitque epiſtolas ad Ephraim & Manaſſen, ut venirent ad domum Domini in Jeruſalem, & facerent Phaſe Domino Deo Iſrael.

2. Inito ergo conſilio regis & principum, & univerſi cœtus Jeruſalem, decreverunt ut facerent Phaſe menſe ſecundo.

3. Non enim potuerant facere in tempore ſuo *, quia ſacerdotes, qui poſſent ſufficere, ſanctificati non fuerant, & populus nondum congregatus fuerat in Jeruſalem.

* propter purgationem inſtitutam. *Supr.* 29. 17. Ex lege. *Num.* 9. 10. & 11.

4. Placuitque ſermo regi, & omni multitudini.

5. Et decreverunt ut mitterent nuntios in univerſum Iſrael de Berſabee uſque Dan, ut venirent, & facerent Phaſe Domino Deo Iſrael in Jeruſalem: multi enim non fecerant ſicut lege præſcriptum eſt.

6. Perrexeruntque curſores cum epiſtolis ex regis imperio, & principum ejus, in univerſum Iſrael & Judam, juxta id quod rex juſſerat, prædicantes: Filii Iſrael revertimini ad Dominum Deum Abraham, & Iſaac, & Iſrael: & revertetur ad reliquias, quæ effugerunt manum regis Aſſyriorum.

7. Nolite fieri ſicut patres veſtri & fratres, qui receſſerunt à Domino Deo patrum ſuorum, qui tradidit eos in interitum, ut ipſi cernitis.

8. Nolite indurare cervices veſtras, ſicut patres veſtri: tradite manus Domino, & venite ad ſanctuarium ejus, quod ſanctificavit in æternum: ſervite Domino Deo patrum veſtrorum, & avertetur à vobis ira furoris ejus.

9. Si enim vos reverſi fueritis ad Dominum: fratres veſtri, & filii habebunt miſericordiam coram dominis ſuis, qui illos duxerunt captivos, & revertentur in terram hanc: pius enim & clemens eſt Dominus Deus veſter, & non avertet faciem ſuam à vobis, ſi reverſi fueritis ad eum.

10. Igitur curſores pergebant velociter de civitate in civitatem, per terram Ephraim & Manaſſe uſque ad Zabulon, illis irridentibus & ſubſannantibus eos.

11. Attamen quidam viri ex Aſer, & Manaſſe, & Zabulon, acquieſcentes conſilio, venerunt Jeruſalem.

12. In Juda verò facta eſt manus Domini ut daret eis cor unum, ut facerent juxta præceptum regis & principum, verbum Domini.

13. Congregatique ſunt in Jeruſalem populi multi, ut facerent ſolemnitatem azymorum, in menſe ſecundo:

14. Et ſurgentes deſtruxerunt altaria, quæ erant in Jeruſalem, atque univerſa, in quibus idolis adolebatur incenſum, ſubvertentes, projecerunt in torrentem Cedron.

15. Immolaverunt autem Phaſe quartadecima die menſis ſecundi. Sacerdotes quoque, atque Levitæ tandem ſanctificati, obtulerunt holocauſta in domo Domini.

16. Steteruntque in ordine ſuo juxta diſpoſitionem, & legem Moyſi hominis Dei: Sacerdotes verò ſuſcipiebant effundendum ſanguinem de manibus Levitarum,

17. eò quòd multa turba ſanctificata non eſſet: & idcircò immolarent Levitæ Phaſe his, qui non occurrerant ſanctificari Domino.

18. Magna etiam pars populi de Ephraim, & Manaſſe, & Iſſachar, & Zabulon, quæ ſanctificata non fuerat, comedit Phaſe, non juxta quod ſcriptum eſt: & oravit pro eis Ezechias, dicens: Dominus bonus propitiabitur

19. cunctis, qui in toto corde requirunt Dominum Deum patrum ſuorum: & non imputabit eis quòd minùs ſanctificati ſunt.

20. Quem exaudivit Dominus, & placatus eſt populo.

21. Feceruntque filii Iſrael, qui inventi ſunt in Jeruſalem, ſolemnitatem azymorum ſeptem diebus in lætitia magna, laudantes Dominum per ſingulos dies: Levitæ quoque, & Sacerdotes, per organa, quæ ſuo officio congruebant.

22 Et locutus eſt Ezechias ad cor omnium Levitarum, qui habebant intelligentiam bonam ſuper Domino: & comederunt ſeptem diebus ſolemnitatis, immolantes victimas pacificorum, & laudantes Dominum Deum patrum ſuorum.

23. Placuitque univerſæ multitudini ut celebrarent etiam alios dies ſeptem: quod & fecerunt cum ingenti gaudio.

24. Ezechias enim rex Juda præbuerat multitudini mille tauros, & ſeptem millia ovium: principes verò dederant populo tauros mille, & oves decem millia: ſanctificata eſt ergo ſacerdotum plurima multitudo.

25. Et hilaritate perfuſa omnis turba Juda, tam Sacerdotum & Levitarum, quàm univerſæ frequentiæ, quæ venerat ex Iſrael; proſelytorum quoque de Terra Iſrael, & habitantium in Juda.

26. Factaque eſt grandis celebritas in Jeruſalem, qualis à diebus Salomonis filii David regis Iſrael in ea urbe non fuerat.

27. Surrexerunt autem Sacerdotes atque Levitæ benedicentes populo: & exaudita eſt vox eorum: pervenitque oratio in habitaculum ſanctum cœli.

CAPUT XXXI.

Populus idola lucoſque in Juda & Ephraim demolitur; Ezechias Sacerdotes & Levitas componit in ordinem miniſterii; populo autem abundantiſſimè offerente, conſtituuntur, factis horreis, qui ſervarent ac diſtribuerent Levitico generi quæ oblata erant.

1. CUmque hæc fuiſſent ritè celebrata, egreſſus eſt omnis Iſrael, qui inventus fuerat in urbibus Juda, & fregerunt ſimulacra, ſucciderunque lucos, demoliti ſunt excelſa, & altaria deſtruxerunt, non ſolùm de univerſo Juda & Benjamin, ſed & de Eodem ann. 3278.

Ephraim quoque & Manaſſe, donec penitùs everterent: reverſique ſunt omnes filii Iſrael in poſſeſſiones & civitates ſuas.

2. Ezechias autem conſtituit turmas Sacerdotales, & Leviticas per diviſiones ſuas, unumquemque in officio proprio, tam Sacerdotum videlicet quàm Levitarum, ad holocauſta & pacifica, ut miniſtrarent & confiterentur, canerentque in portis caſtrorum Domini.

3. Pars autem regis erat, ut de propria ejus ſubſtantia offerretur holocauſtum, manè ſemper & veſpere. Sabbatis quoque, & Calendis, & ſolemnitatibus cæteris, ſicut ſcriptum eſt in lege Moyſi.

4. Præcepit etiam populo habitantium Jeruſalem, ut darent partes Sacerdotibus, & Levitis, ut poſſent vacare legi Domini.

5. Quod cùm percrebuiſſet in auribus multitudinis, plurimas obtulere primitias filii Iſrael frumenti, vini, & olei, mellis quoque, & omnium, quæ gignit humus, decimas obtulerunt.

6. Sed & filii Iſrael & Juda, qui habitabant in urbibus Juda, obtulerunt decimas boum & ovium, decimaſque ſanctorum, quæ voverant Domino Deo ſuo: atque univerſa portantes, fecerunt acervos plurimos.

7. Menſe tertio cœperunt acervorum jacere fundamenta, & menſe ſeptimo * compleverunt eos.

* ineunte anno M. 1379. Quo menſe collectâ fructuum totius anni abſolvitur. Exod. 23. 16.

8. Cùmque ingreſſi fuiſſent Ezechias, & principes ejus, viderunt acervos, & benedixerunt Domino ac populo Iſrael.

9. Interrogavitque Ezechias Sacerdotes & Levitas, cur ita jacerent acervi.

10. Reſpondit illi Azarias Sacerdos primus de ſtirpe Sadoc, dicens: Ex quo cœperunt offerri primitiæ in domo Domini, comedimus, & ſaturati ſumus, & remanſerunt plurima, eò quòd benedixerit Dominus populo ſuo: reliquiarum autem copia eſt iſta, quam cernis.

11. Præcepit igitur Ezechias ut præpararent horrea in domo Domini. Quod cùm feciſſent,

12. intulerunt tam primitias, quàm decimas, & quæcumque voverant, fideliter. Fuit autem præfectus eorum Chonenias Levita, & Semei frater ejus, ſecundus,

13. poſt quem Jahiel, & Azarias, & Nahath, & Aſael, & Jerimoth, Jozabad quoque, & Eliel, & Jeſmachias, & Mahath, & Banaias, præpoſiti ſub manibus Choneniæ, & Semei fratris ejus, ex imperio Ezechiæ regis & Azariæ pontificis domus Dei, ad quos omnia pertinebant.

14. Core vero filius Jemna Levites & janitor Orientalis portæ, præpoſitus erat iis quæ ſponte offerebantur Domino, primitiiſque & conſecratis in Sancta ſanctorum.

15. Et ſub cura ejus Eden, & Benjamin, Jeſue, & Semeias, Amarias quoque & Sechenias in civitatibus Sacerdotum, ut fideliter diſtribuerent fratribus ſuis partes, minoribus atque majoribus:

16. Exceptis maribus ab annis tribus & ſuprà, cunctis qui ingrediebantur templum Domini, & quidquid per ſingulos dies conducebat in miniſterio, atque obſervationibus juxta diviſiones ſuas,

17. Sacerdotibus per familias, & Levitis à vigeſimo anno & ſuprà, per ordines & turmas ſuas,

18. univerſæque multitudini, tam uxoribus, quàm liberis eorum utriuſque ſexus, fideliter cibi, de his quæ ſanctificata fuerant, præbebantur.

19. Sed & filiorum Aaron per agros, & ſuburbana urbium ſingularum diſpoſiti erant viri, qui partes diſtribuerent univerſo ſexui maſculino de Sacerdotibus, & Levitis.

20. Fecit ergo Ezechias univerſa quæ diximus in omni Juda: operatuſque eſt bonum & rectum & verum coram Domino Deo ſuo,

21. in univerſa cultura miniſterii domus Domini, juxta legem & cæremonias, volens requirere Deum ſuum in toto corde ſuo: fecitque & proſperatus eſt.

CAPUT XXXII.

Sennacherib Judam invadente, Ezechias populum hortatur fidere in Domino, à quo ille minis & blaſphemiis nititur eum avertere: orantibus autem Ezechia & Iſaia, Angelus diſſipat exercitum Sennacherib, qui fugiens à filiis occiditur; porrò Ezechias nimia felicitate elatus, Deum offendit; cui impius filius Manaſſes ſuccedit.

1. Post quæ & hujuſcemodi veritatem, venit Sennacherib rex Aſſyriorum, & ingreſſus Judam, obſedit civitates munitas, volens eas capere.

4 Reg. 18. 31. Eccli. 48. 20. Iſai. 36. 1. Anno M. 3291. Ant. Chr. 713.

2. Quod cùm vidiſſet Ezechias, veniſſe ſcilicet Sennacherib, & totum belli impetum verti contra Jeruſalem,

3. inito cum principibus conſilio, viriſque fortiſſimis, ut obturarent capita fontium, qui erant extra urbem: & hoc omnium decernente ſententia,

4. congregavit plurimam multitudinem, & obturaverunt cunctos fontes, & rivum, qui fluebat in medio terræ, dicentes: Ne veniant reges Aſſyriorum, & inveniant aquarum abundantiam.

5. Ædificavit quoque, agens induſtriè, omnem murum, qui fuerat diſſipatus, & extruxit turres deſuper, & forinſecus alterum murum: inſtauravitque Mello in civitate David, & fecit univerſi generis armaturam & clypeos:

6. Conſtituitque principes bellatorum in exercitu: & convocavit univerſos in platea portæ civitatis, ac locutus eſt ad cor eorum, dicens:

7. Viriliter agite, & confortamini: nolite timere, nec paveatis regem Aſſyriorum, & univerſam multitudinem, quæ eſt cum eo: multò enim plures nobiſcum ſunt, quàm cum illo.

8. Cum illo enim eſt brachium carneum: nobiſcum Dominus Deus noſter, qui auxiliator eſt noſter, pugnatque pro nobis. Confortatuſque eſt populus hujuſcemodi verbis Ezechiæ regis Juda.

9. Quæ poſtquam geſta ſunt, miſit Sennacherib rex Aſſyriorum ſervos ſuos in Jeruſalem (ipſe enim cum univerſo exercitu obſidebat Lachis *) ad Ezechiam regem Juda, & ad omnem populum, qui erat in urbe, dicens:

* ab expeditione Ægyptiaca contra Sechonem in Palæſtinâ reverſus. V. Iſai. 20.

10. Hæc dicit Sennacherib rex Aſſyriorum:

lu quo habentes fiduciam ſedetis obſeſſi in Jeruſalem?

11. Num Ezechias decipit vos, ut tradat morti in fame & ſiti, affirmans quòd Dominus Deus veſter liberet vos de manu regis Aſſyriorum?

12. Numquid non iſte eſt Ezechias, qui deſtruxit excelſa illius, & altaria, & præcepit Juda & Jeruſalem, dicens: Coram altare uno adorabitis, & in ipſo comburetis incenſum?

13. An ignoratis quæ ego fecerim, & patres mei cunctis terrarum populis? numquid prævaluerunt dii gentium, omniumque terrarum, liberare regionem ſuam de manu mea?

14. Quis eſt de univerſis diis gentium, quas vaſtaverunt patres mei, qui potuerit eruere populum ſuum de manu mea, ut poſſit etiam Deus veſter eruere vos de hac manu?

15. Non vos ergo decipiat Ezechias, nec vana perſuaſione deludat, neque credatis ei. Si enim nullus potuit Deus cunctarum gentium atque regnorum liberare populum ſuum de manu mea, & de manu patrum meorum, conſequenter nec Deus veſter poterit eruere vos de manu mea.

16. Sed & alia multa locuti ſunt ſervi ejus contra Dominum Deum, & contra Ezechiam ſervum ejus.

17. Epiſtolas quoque ſcripſit plenas blaſphemiæ in Dominum Deum Iſrael, & locutus eſt adversùs eum: Sicut dii gentium cæterarum non potuerunt liberare populum ſuum de manu mea, ſic & Deus Ezechiæ eruere non poterit populum ſuum de manu iſta.

18. Inſuper & clamore magno, lingua Judaica, contra populum qui ſedebat in muris Jeruſalem, perſonabat, ut terreret eos, & caperet civitatem.

19. Locutuſque eſt contra Deum Jeruſalem, ſicut adversùm deos populorum terræ, opera manuum hominum.

20. Oraverunt igitur Ezechias rex, & Iſaias filius Amos prophetes, adversùm hanc blaſphemiam, ac vociferati ſunt uſque in cœlum.

Tob. 1. 21. * idque paucis diebus poſt partam contra Æthiopes victoriam, ut ex *Iſai. cap.* 18. & 20. colligere eſt.

21. ‖ Et miſit Dominus angelum *, qui percuſſit omnem virum robuſtum, & bellatorem, & principem exercitus regis Aſſyriorum: reverſuſque eſt cum ignominia in terram ſuam. Cùmque ingreſſus eſſet domum Dei ſui, filii qui egreſſi fuerant de utero ejus, interfecerunt eum gladio.

22. Salvavitque Dominus Ezechiam & habitatores Jeruſalem de manu Sennacherib regis Aſſyriorum, & de manu omnium, & præſtitit eis quietem per circuitum.

23. Multi etiam deferebant hoſtias & ſacrificia Domino in Jeruſalem, & munera Ezechiæ regi Juda: qui exaltatus eſt poſt hæc coram cunctis gentibus.

4. *Reg.* 20. 1. *Iſai.* 38. 1. Anno M. 3291. Ant. Chr. 713.

24. ‖ In diebus illis ægrotavit Ezechias uſque ad mortem, & oravit Dominum: exaudivitque eum, & dedit ei ſignum.

25. Sed non juxta beneficia, quæ acceperat, retribuit, quia elevatum eſt cor ejus: & facta eſt contra eum ira, & contra Judam & Jeruſalem.

26. Humiliatuſque eſt poſteà, eò quòd exaltatum fuiſſet cor ejus, tam ipſe, quàm habitatores Jeruſalem: & idcircò non venit ſuper eos ira Domini in diebus Ezechiæ.

27. Fuit autem Ezechias dives, & inclytus valdè, & theſauros ſibi plurimos congregavit argenti & auri & lapidis pretioſi, aromatum, & armorum univerſi generis, & vaſorum magni pretii.

28. Apothecas quoque frumenti, vini, & olei, & præſepia omnium jumentorum, cauláſque pecorum,

29. & urbes ædificavit ſibi: habebat quippe greges ovium, & armentorum innumerabiles, eò quòd dediſſet ei Dominus ſubſtantiam multam nimis.

30. Ipſe eſt Ezechias, qui obturavit ſuperiorem fontem aquarum Gihon, & avertit eas ſubter ad Occidentem urbis David: in omnibus operibus ſuis fecit proſperè quæ voluit.

31. Attamen in legatione principum Babylonis, qui miſſi fuerant ad eum, ut interrogarent de portento, quod acciderat ſuper terram, dereliquit eum Deus ut tentaretur, & nota fierent omnia, quæ erant in corde ejus.

32. Reliqua autem ſermonum Ezechiæ, & miſericordiarum ejus, ſcripta ſunt in viſione Iſaiæ filii Amos prophetæ, & in libro regum Juda & Iſrael.

33. Dormivitque Ezechias cum patribus ſuis *, & ſepelierunt eum ſuper ſepulchra filiorum David: & celebravit ejus exequias univerſus Juda, & omnes habitatores Jeruſalem: regnavitque Manaſſes filius ejus pro eo. *Anno M. 3306. Ant. Chr. 698.

CAPUT XXXIII.

Manaſſes ob ſuas impietates captivus in Babylonem ducitur: in qua afflictione ad Deum converſus, ſuo regno reſtituitur, & idolis abjectis Dei cultum reſtaurat: cui impius filius Amon ſuccedit: & hoc à ſuis interfecto, regnat pius ejus filius Joſias.

1. Duodecim annorum erat Manaſſes cùm regnare cœpiſſet, & quinquaginta quinque annis regnavit in Jeruſalem. 4 *Reg.* 21. 1 Eodem ann. 3306.

2. Fecit autem malum coram Domino juxta abominationes gentium, quas ſubvertit Dominus coram filiis Iſrael.

3. Et converſus inſtauravit excelſa, quæ demolitus fuerat Ezechias pater ejus: conſtruxitque aras Baalim, & fecit lucos, & adoravit omnem militiam cœli, & coluit eam.

4. Ædificavit quoque altaria in domo Domini, de qua dixerat Dominus: ‖ In Jeruſalem erit nomen meum in æternum. ‖ 2. *Reg.* 7. 10.

5. Ædificavit autem ea cuncto exercitui cœli in duobus atriis domus Domini.

6. Tranſireque fecit filios ſuos per ignem in valle Benennom: obſervabat ſomnia, ſectabatur auguria, maleficis artibus inſerviebat, habebat ſecum magos, & incantatores: multaque mala operatus eſt coram Domino, ut irritaret eum.

7. Sculptile quoque, & conflatile ſignum poſuit in domo Dei, ‖ de qua locutus eſt Deus ad David, & ad Salomonem filium ejus, dicens: In domo hac & in Jeruſalem, quam elegi de cunctis tribubus Iſrael, ponam nomen meum in ſempiternum. ‖ 3. *Reg.* 8. 47.

8. Et moveri non faciam pedem Iſrael de terra, quam tradidi patribus eorum : ita duntaxat ſi cuſtodierint facere quæ præcepi eis, cunctamque legem, & cæremonias, atque judicia per manum Moyſi.

9. Igitur Manaſſes ſeduxit Judam, & habitatores Jeruſalem, ut facerent malum ſuper omnes gentes, quas ſubverterat Dominus à facie filiorum Iſrael.

10. Locutuſque eſt Dominus ad eum, & ad populum illius, & attendere noluerunt.

11. Idcircò ſuperinduxit eis principes exercitus regis Aſſyriorum : ceperuntque Manaſſen*, & vinctum catenis atque compedibus duxerunt in Babylonem †.

* Hebr. addit, in ſpinis. † Manaſſem anno regni 22. adductum eſſe captivum, & 23. anno ante ſuum obitum pœnitentiam egiſſe, auctores ſunt Hebræi à Kimchi in 4. Ezech. citati. Et certè brevem fuiſſe ejus captivitatem inde colligitur quod nulla ratione ejus habita; 55. annis regnaſſe in Jeruſalem legitur ſupr. ℣. 1.

12. Qui poſtquam coangustatus eſt, oravit Dominum Deum ſuum : & egit pœnitentiam valdè coram Deo patrum ſuorum.

13. Deprecatuſque eſt eum, & obſecravit intentè : & exaudivit orationem ejus, reduxitque eum Jeruſalem in regnum ſuum, & cognovit Manaſſes quòd Dominus ipſe eſſet Deus.

14. Poſt hæc ædificavit murum extra civitatem David ad Occidentem Gihon in convalle, ab introitu portæ piſcium per circuitum uſque ad Ophel, & exaltavit illum vehementer : conſtituitque principes exercitus in cunctis civitatibus Juda munitis:

15. Et abſtulit deos alienos, & ſimulacrum de domo Domini : aras quoque, quas fecerat in monte domus Domini, & in Jeruſalem, & projecit omnia extra urbem.

16. Porrò inſtauravit altare Domini, & immolavit ſuper illud victimas, & pacifica, & laudem : præcepitque Judæ ut ſerviret Domino Deo Iſrael.

17. Attamen adhuc populus immolabat in excelſis Domino Deo ſuo.

18. Reliqua autem geſtorum Manaſſe : & obſecratio ejus ad Deum ſuum : verba quoque Videntium, qui loquebantur ad eum in nomine Domini Dei Iſrael, continentur in ſermonibus regum Iſrael.

19. Oratio quoque ejus & exauditio, & cuncta peccata atque contemptus, loca etiam in quibus ædificavit excelſa, & fecit lucos & ſtatuas, antequam ageret pœnitentiam, ſcripta ſunt in ſermonibus Hozai.

20. Dormivit * ergo Manaſſes cum patribus ſuis, & ſepelierunt eum in domo ſua † : regnavitque pro eo filius ejus Amon.

* Anno M. 3361. Ant. Chr. 643. † Quod animo pœnitenti dicitur moriturus opaſſe.

21. Vigintiduorum annorum erat Amon cùm regnare cœpiſſet, & duobus annis regnavit in Jeruſalem.

22. Fecitque malum in conſpectu Domini, ſicut fecerat Manaſſes pater ejus : & cunctis idolis, quæ Manaſſes fuerat fabricatus, immolavit atque ſervivit.

23. Et non eſt reveritus faciem Domini, ſicut reveritus eſt Manaſſes pater ejus : & multò majora deliquit.

24. Cùmque conjuraſſent adversùs eum ſervi ſui, interfecerunt eum in domo ſua.

25. Porrò reliqua populi multitudo, cæſis iis, qui Amon percuſſerant, conſtituit regem Joſiam filium ejus pro eo.

CAPUT XXXIV.

Joſias idolorum cultu ſublato, templum inſtaurat, repertoque legis libro, conterritus eſt, & convocato populo, lectoque libro, fœdus cum Domino percuſſit.

1. OCto annorum erat Joſias cùm regnare cœpiſſet*, & triginta & uno anno regnavit in Jeruſalem.

4. Reg. 22. 1. * Anno M. 3363. Ant. Chr. 641.

2. Fecitque quod erat rectum in conſpectu Domini, & ambulavit in viis David patris ſui : non declinavit neque ad dexteram neque ad ſiniſtram.

3. Octavo autem anno * regni ſui, cùm adhuc eſſet puer †, cœpit quærere Deum patris ſui David : & duodecimo anno poſtquam regnare cœperat, mundavit Judam & Jeruſalem ab excelſis, & lucis, ſimulacriſque & ſculptilibus.

* Ergo anno ætatis 16. † Et pater tamen : quippe qui hoc anno Eliachim ſuſceperit; is enim ann. 25. fuit cùm regnare inciperet. Infr. 36. 5. & 4. Reg. 23. 36.

4. Deſtruxeruntque coram eo aras Baalim : & ſimulacra, quæ ſuperpoſita fuerant, demoliti ſunt : lucos etiam, & ſculptilia ſuccidit atque comminuit : & ſuper tumulos eorum, qui eis immolare conſueverant, fragmenta diſperſit.

5. Oſſa præterea ſacerdotum combuſſit in altaribus idolorum, mundavitque Judam & Jeruſalem.

6. Sed & in urbibus Manaſſe, & Ephraim, & Simeon, uſque Nephthali cuncta ſubvertit.

7. Cùmque altaria diſſipaſſet, & lucos, & ſculptilia contriviſſet in fruſta, cunctaque delubra demolitus eſſet de univerſa terra Iſrael, reverſus eſt in Jeruſalem.

8. Igitur anno octavodecimo * regni ſui, mundata jam terra, & templo Domini, miſit Saphan filium Eſeliæ, & Maaſiam principem civitatis, & Joha filium Joachaz à commentariis, ut inſtaurarent domum Domini Dei ſui.

* Anno M. 3380. Ant. Chr. 624.

9. Qui venerunt ad Helciam Sacerdotem magnum : acceptamque ab eo pecuniam, quæ illata fuerat in domum Domini, & quam congregaverant Levitæ, & janitores de Manaſſe, & Ephraim, univerſis reliquiis Iſrael, ab omni quoque Juda, & Benjamin, & habitatoribus Jeruſalem,

10. tradiderunt in manibus eorum, qui præerant operariis in domo Domini, ut inſtaurarent templum, & infirma quæque farcirent.

11. At illi dederunt eam artificibus, & cæmentariis, ut emerent lapides de lapicidinis, & ligna ad commiſſuras ædificii, & ad contignationem domorum, quas deſtruxerant reges Juda.

12. Qui fideliter cuncta faciebant. Erant autem præpoſiti operantium, Jahath & Abdias de filiis Merari, Zacharias & Moſollam de filiis Caath, qui urgebant opus : omnes Levitæ ſcientes organis canere.

13. Super eos verò, qui ad diverſos uſus onera portabant, erant ſcribæ, & magiſtri de Levitis janitores.

14. Cùmque efferrent pecuniam, quæ illata fuerat in templum Domini, reperit Helcias ſacerdos librum * legis Domini per manum Moyſi.

* Authenticum illum opera & miniſterio Moſis traditum, à latere Arcæ repoſitum. (Deut. 31. 26.) qui ab initio regni Manaſſis amiſſus fuiſſe videtur.

15. Et ait ad Saphan ſcribam : Librum legis

gis inveni in domo Domini : Et tradidit ei.

16. At ille intulit volumen ad regem, & nuntiavit ei, dicens: Omnia quæ dediſti in manu ſervorum tuorum, ecce complentur.

17. Argentum, quod repertum eſt in domo Domini, conflaverunt : datumque eſt præfectis artificum, & diverſa opera fabricantium.

18. Præterea tradidit mihi Helcias ſacerdos hunc librum. Quem cùm rege præſente recitaſſet,

19. audiſſetque ille verba legis, ſcidit veſtimenta ſua:

20. & præcepit Helciæ, & Ahicam filio Saphan, & Abdon filio Micha, Saphan quoque ſcribæ, & Aſaæ ſervo regis, dicens:

21. Ite, & orate Dominum pro me, & pro reliquiis Iſrael, & Juda, ſuper univerſis ſermonibus Libri iſtius, qui repertus eſt : magnus enim furor Domini ſtillavit ſuper nos, eò quòd non cuſtodierint patres noſtri verba Domini, ut facerent omnia quæ ſcripta ſunt in iſto volumine.

22. Abiit ergo Helcias, & hi qui ſimul à rege miſſi fuerant, ad Oldam prophetidem, uxorem Sellum filii Thecuath, filii Haſra cuſtodis veſtium: quæ habitabat in Jeruſalem in Secunda : & locuti ſunt ei verba, quæ ſuprà narravimus.

23. At illa reſpondit ei : Hæc dicit Dominus Deus Iſrael : Dicite viro, qui miſit vos ad me:

24. Hæc dicit Dominus : Ecce ego inducam mala ſuper locum iſtum, & ſuper habitatores ejus, cunctaque maledicta, quæ ſcripta ſunt in Libro hoc, quem legerunt coram rege Juda.

25. Quia dereliquerunt me, & ſacrificaverunt diis alienis, ut me ad iracundiam provocarent in cunctis operibus manuum ſuarum, idcircò ſtillabit furor meus ſuper locum iſtum, & non extinguetur.

26. Ad regem autem Juda, qui miſit vos pro Domino deprecando, ſic loquimini : Hæc dicit Dominus Deus Iſrael : Quoniam audiſti verba voluminis,

27. atque emollitum eſt cor tuum, & humiliatus es in conſpectu Dei, ſuper his quæ dicta ſunt contra locum hunc, & habitatores Jeruſalem, reverituſque faciem meam, ſcidiſti veſtimenta tua, & fleviſti coram me: ego quoque exaudivi te, dicit Dominus.

28. Jam enim colligam te ad patres tuos, & infereris in ſepulchrum tuum in pace: nec videbunt oculi tui omne malum, quod ego inducturus ſum ſuper locum iſtum, & ſuper habitatores ejus. ‖ Retulerunt itaque regi cuncta quæ dixerat.

4. Reg. 23. 1.

29. At ille convocatis univerſis majoribus natu Juda & Jeruſalem,

30. aſcendit in domum Domini, unaque omnes viri Juda & habitatores Jeruſalem, Sacerdotes & Levitæ, & cunctus populus à minimo uſque ad maximum. Quibus audientibus in domo Domini, legit rex omnia verba voluminis:

31. & ſtans in tribunali ſuo, percuſſit fœdus coram Domino, ut ambularet poſt eum, & cuſtodiret præcepta, & teſtimonia, & juſtificationes ejus in toto corde ſuo, & in tota anima ſua, faceretque quæ ſcripta ſunt in volumine illo, quod legerat.

32. Adjuravit quoque ſuper hoc omnes, qui reperti fuerant in Jeruſalem, & Benjamin : & fecerunt habitatores Jeruſalem juxta pactum Domini Dei patrum ſuorum.

33. Abſtulit ergo Joſias cunctas abominationes de univerſis regionibus filiorum Iſrael : & fecit omnes, qui reſidui erant in Iſrael, ſervire Domino Deo ſuo. Cunctis diebus ejus non receſſerunt à Domino Deo patrum ſuorum.

CAPUT XXXV.

Immolato Phaſe maxima cum ſolemnitate plurimiſque victimis, Joſias feſtum azymorum ſeptem diebus celebravit ; deinde contra regem Ægypti pugnare tentans, graviterque vulneratus, moritur cum ingenti omnium luctu, & præſertim Jeremiæ.

1. FEcit autem Joſias in Jeruſalem Phaſe Domino, quod immolatum eſt quartadecima die menſis primi: 4. Reg. 23. 21.

Eodem ann. 18. regni ſui ad finem tendente. M 3381.

2. & conſtituit Sacerdotes in officiis ſuis, hortatuſque eſt eos ut miniſtrarent in domo Domini.

3. Levitis quoque, ad quorum eruditionem omnis Iſrael ſanctificabatur Domino, locutus eſt : Ponite arcam in ſanctuario templi, quod ædificavit Salomon filius David rex Iſrael, nequaquam enim eam ultrà portabitis : nunc autem miniſtrate Domino Deo veſtro, & populo ejus Iſrael.

4. Et præparate vos per domos & cognationes veſtras, in diviſionibus ſingulorum, ſicut præcepit David rex Iſrael, & deſcripſit Salomon filius ejus.

5. Et miniſtrate in ſanctuario per familias turmaſque Leviticas,

6. & ſanctificati immolate Phaſe : fratres etiam veſtros, ut poſſint juxta verba, quæ locutus eſt Dominus in manu Moyſi facere, præparate.

7. Dedit præterea Joſias omni populo, qui ibi fuerat inventus in ſolemnitate Phaſe, agnos & hœdos de gregibus, & reliqui pecoris triginta millia, boum quoque tria millia : hæc de regis univerſa ſubſtantia.

8. Duces quoque ejus, ſponte quod voverant, obtulerunt, tam populo, quàm Sacerdotibus & Levitis. Porrò Helcias, & Zacharias, & Jahiel principes domus Domini, dederunt Sacerdotibus ad faciendum Phaſe pecora commixtim duo millia ſexcenta, & boves trecentos.

9. Choneias autem, & Semeias, etiam Nathanael fratres ejus, necnon Haſabias, & Jehiel, & Jozabad principes Levitarum, dederunt cæteris Levitis ad celebrandum Phaſe quinque millia pecorum, & boves quingentos.

10. Præparatumque eſt miniſterium, & ſteterunt Sacerdotes in officio ſuo : Levitæ quoque in turmis, juxta regis imperium.

11. Et immolatum eſt Phaſe : aſperſeruntque Sacerdotes manu ſua ſanguinem, & Levitæ detraxerunt pelles holocauſtorum:

12. & ſeparaverunt ea ut darent per domos & familias ſingulorum, & offerrentur Domino, ſicut ſcriptum eſt in libro Moyſi : de bobus quoque fecerunt ſimiliter.

13. Et aſſaverunt Phaſe ſuper ignem,

juxta

juxta quod in lege ſcriptum eſt : pacificas verò hoſtias coxerunt in lebetibus , & cacabis , & ollis , & feſtinatò diſtribuerunt univerſæ plebi :

14. ſibi autem , & Sacerdotibus poſteà paraverunt ; nam in oblatione holocauſtorum & adipum uſque ad noctem Sacerdotes fuerunt occupati : unde Levitæ ſibi , & Sacerdotibus filiis Aaron paraverunt noviſſimis.

15. Porrò cantores filii Aſaph ſtabant in ordine ſuo , juxta præceptum David , & Aſaph , & Heman , & Idithum prophetarum regis : Janitores verò per portas ſingulas obſervabant , ita ut nec puncto quidem deſcenderent à miniſterio : quam ob rem & fratres eorum Levitæ paraverunt eis cibos.

16. Omnis igitur cultura Domini ritè completa eſt in die illa , ut facerent Phaſe , & offerrent holocauſta ſuper altare Domino , juxta præceptum regis Joſiæ.

17. Feceruntque filii Iſrael , qui reperti fuerant ibi , Phaſe in tempore illo , & ſolemnitatem azymorum ſeptem diebus.

18. Non fuit Phaſe ſimile huic in Iſrael à diebus Samuelis prophetæ : ſed nec quiſquam de cunctis regibus Iſrael fecit Phaſe ſicut Joſias , Sacerdotibus , & Levitis , & omni Judæ , & Iſrael qui repertus fuerat , & habitantibus in Jeruſalem.

19. Octavodecimo anno regni Joſiæ hoc Phaſe celebratum eſt.

‖ 4. Reg. 23. 29. * Anno M. 3394. Ant. Chr. 610.

20. ‖ Poſtquàm inſtauraverat Joſias templum , aſcendit Nechao rex Ægypti ad pugnandum in Charcamis juxta Euphraten : & proceſſit in occurſum ejus Joſias.

21. At ille , miſſis ad eum nuntiis , ait : Quid mihi & tibi eſt rex Juda ? non adverſum te hodie venio , ſed contra aliam pugno domum , ad quam me Deus feſtinatò ire præcepit : deſine adverſum Deum facere , qui mecum eſt , ne interficiat te.

‖ Zach. 12. 11.

22. Noluit Joſias reverti , ſed præparavit contra eum bellum , nec acquievit ſermonibus Nechao ex ore Dei : ‖ verùm perrexit ut dimicaret in campo Mageddo.

23. Ibique vulneratus à ſagittariis , dixit pueris ſuis : Educite me de prælio , quia oppidò vulneratus ſum.

24. Qui tranſtulerunt eum de curru in alterum currum , qui ſequebatur eum more regio , & aſportaverunt eum in Jeruſalem , mortuuſque eſt , & ſepultus in mauſoleo patrum ſuorum : & univerſus Juda & Jeruſalem luxerunt eum.

25. Jeremias maximè : cujus omnes cantores atque cantatrices , uſque in præſentem diem , lamentationes ſuper Joſiam replicant , & quaſi lex obtinuit in Iſrael : Ecce ſcriptum fertur in lamentationibus.

26. Reliqua autem ſermonum Joſiæ & miſericordiarum ejus , quæ lege præcepta ſunt Domini ;

27. opera quoque illius prima & noviſſima , ſcripta ſunt in libro regum Juda & Iſrael.

CAPUT XXXVI.

Joſiæ ſuccedit ejus filius Joachaz , quem rex Ægypti transfert in Ægyptum , fratremque Eliacim , quem Joakim nominat , ſubſtituit : quo in Babylonem ducto , regnat filius Joachin ; & hunc rex Aſſyriorum unà cum vaſis templi in Babylonem abducit , patruumque illius impium Sedeciam ſubſtituit : qui Aſſyriis rebellans , templo ac Jeruſalem incenſis , transfertur unà cum populo in Babylonem , propter regum & populi peccata ; donec per Cyrum regem Perſarum redeundi datur facultas.

1. TUlit ergo populus terræ Joachaz filium Joſiæ , & conſtituit regem pro patre ſuo in Jeruſalem. 4. *Reg.* 23. 30. Anno M. 3404. Ant. Chr. 600.

2. Viginti trium annorum erat Joachaz , cùm regnare cœpiſſet , & tribus menſibus regnavit in Jeruſalem.

3. Amovit autem eum rex Ægypti cùm veniſſet in Jeruſalem , & condemnavit terram centum talentis argenti , & talento auri.

4. Conſtituitque pro eo regem , ‖ Eliacim fratrem ejus , ſuper Judam & Jeruſalem : & vertit nomen ejus Joakim : ipſum verò Joachaz tulit ſecum , & abduxit in Ægyptum. ‖ *Matth.* 1. 11.

5. Vigintiquinque annorum erat Joakim cùm regnare cœpiſſet , & undecim annis * regnavit in Jeruſalem : fecitque malum coram Domino Deo ſuo.

6. Contra hunc aſcendit Nabuchodonoſor rex Chaldæorum , & vinctum catenis duxit † in Babylonem.

7. Ad quam & vaſa Domini tranſtulit , & poſuit ea in templo ſuo.

8. Reliqua autem verborum Joakim , & abominationum ejus , quas operatus eſt , & quæ inventa ſunt in eo , continentur in libro regum Juda & Iſrael. Regnavit autem Joachin * filius ejus pro eo.

9. Octo annorum erat Joachin cùm regnare cœpiſſet , & tribus menſibus , ac decem diebus regnavit in Jeruſalem , fecitque malum in conſpectu Domini.

10. Cùmque anni circulus volveretur , miſit Nabuchodonoſor rex , qui adduxerunt eum in Babylonem , aſportatis ſimul pretioſiſſimis vaſis domus Domini . ‖ Regem verò conſtituit Sedeciam patruum ejus ſuper Judam & Jeruſalem.

11. Viginti & unius anni erat Sedecias cùm regnare cœpiſſet † , & undecim annis regnavit in Jeruſalem :

12. Fecitque malum in oculis Domini Dei ſui , nec erubuit faciem Jeremiæ prophetæ , loquentis ad ſe ex ore Domini.

13. A rege quoque Nabuchodonoſor receſſit , qui adjuraverat * eum per Deum : & induravit cervicem ſuam & cor , ut non reverteretur ad Dominum Deum Iſrael.

14. Sed & univerſi principes ſacerdotum , & populus , prævaricati ſunt iniquè juxta univerſas abominationes Gentium , & polluerunt domum Domini , quam ſanctificaverat ſibi in Jeruſalem.

15. Mittebat autem Dominus Deus patrum ſuorum ad illos per manum nuntiorum ſuorum de nocte conſurgens , & quoti-

* Non cõpletis , ſed ad 11. inchoatum . † i. vinxit ut duceret quamvis poſteà reſtituerit ; ſic ; ut ſervum ſibi tamen efficeret . (4. *Reg.* 24. 1.) Ab hac autem prima ſervitute Regis & populi numerãdi ſunt 70. AN. CAPTIVITATIS à Jeremia prædicti.

* Qui & Conias , ſive Jeconias. *Jere.* 22. 24. *Vide annot. ad c.* 3. *libri* 1. *Par.* ‖ 4. *Reg.* 24. 17. *Jerem.* 37. 1. † Ann. M. 3405. Ant. Chr. 599.

* Ideò mutaverat nomen ejus , Mathaniam , in *Sedeciã* , quod *juſtitiam Domini* ſignificat.

die commonens: eò quòd parceret populo & habitaculo ſuo.

16. At illi ſubſannabant nuntios Dei, & parvipendebant ſermones ejus, illudebantque prophetis, donec aſcenderet furor Domini in populum ejus, & eſſet nulla curatio.

17. Adduxit enim ſuper eos regem Chaldæorum, & interfecit juvenes eorum gladio in domo ſanctuarii ſui: non eſt miſertus adoleſcentis, & virginis, & ſenis, nec decrepiti quidem, ſed omnes tradidit in manibus ejus.

4. Reg. 25. 9.

18. Univerſaque vaſa Domus Domini, tam majora, quàm minora, & theſauros templi, & regis, & principum tranſtulit in Babylonem.

19. Incenderunt hoſtes domum Dei, deſtruxeruntque murum Jeruſalem, univerſas turres combuſſerunt, & quidquid pretioſum fuerat, demoliti ſunt.

20. Si quis evaſerat gladium, ductus in Babylonem ſervivit regi, & filiis ejus, donec imperaret rex Perſarum,

21. & compleretur ſermo Domini ex ore Jeremiæ, & celebraret terra ſabbata ſua: cunctis enim diebus deſolationis egit ſabbatum, uſque dum complerentur ſeptuaginta anni.

22. || Anno autem primo * Cyri regis Perſarum, ad explendum ſermonem Domini, quem locutus fuerat per os Jeremiæ, ſuſcitavit Dominus ſpiritum Cyri regis Perſarum: qui juſſit prædicari in univerſo regno ſuo, etiam per ſcripturam, dicens:

|| 1. Eſdr. 1. 1. & 9. 3. Jerem. 25. 12. & 29. 10.
* Anno M. 3468. Ant. Chr. 536.

23. Hæc dicit Cyrus rex Perſarum: Omnia regna terræ dedit mihi Dominus Deus cœli, & ipſe præcepit mihi ut ædificarem ei Domum in Jeruſalem, quæ eſt in Judæa: quis ex vobis eſt in omni populo ejus? ſit Dominus Deus ſuus cum eo, & aſcendat.

LIBER PRIMUS
ESDRÆ.

PARALIPOMENON *libros excipit ille qui ab* ESDRA *ſcriptore nomen eſt ſortitus. Erat autem Eſdras eruditiſſimus & in lege verſatiſſimus: cui hoc inſuper debetur, quòd totam Scripturam ſacram, negligentia ſacerdotum & injuria temporum multis locis depravatam, correxerit & reſtaurarit. Samaritanos characteres quibus antea Judæi utebantur, Samaritanis relinquens, Chaldaicos ille tum ſubſtituiſſe dicitur: ſive quòd populus hic jam aſſuevìſſet tempore captivitatis, ſive ut animos Judæorum à Samaritanis longiùs alienaret.*

Eſt autem ſeries hiſtoriæ hoc libro comprehenſa ann. 82. Ab anno ſcilicet mundi 3468. quo Cyrus, Cambiſe patre in Perſia, & Cyaxare ſocero in Media, vita functis, Orientis monarchia potitus eſt; ad ann. 3550. Artaxerxis illius qui Longimanus dictus eſt 20. Qui annorum numerus, hac quam in Chronologia noſtra ratione probamus, ita colligitur.

Cyrus,	ann. 7.	
Cambyſes,	7.	& menſ. 5.
Magus,	0.	menſ. 7.
Darius Hyſtaſpis filius,	36.	
Xerxes,	12.	
Artaxerxes,	19.	
	Summa 82.	

CAPUT PRIMUM.

Cyrus divinitus inſpiratus, redditis vaſis templi Salomonis 5400. captivitatem Iſraelitis relaxat, concedens templi reædificationem.

Anno M. 3468. Ant. Chr. 536. 1. Par. 36. 22. Jerem. 25. 12. & 29. 10. Iſa. 45. 13.

1. IN anno primo * Cyri regis Perſarum, ut compleretur verbum Domini ex ore Jeremiæ, ſuſcitavit Dominus ſpiritum Cyri regis Perſarum: & traduxit vocem in omni regno ſuo etiam per ſcripturam, dicens:

2. Hæc dicit Cyrus rex Perſarum: Omnia regna terræ dedit mihi Dominus Deus cœli, & ipſe præcepit mihi ut ædificarem ei domum in Jeruſalem, quæ eſt in Judæa.

3. Quis eſt in vobis de univerſo populo ejus? Sit Deus illius cum ipſo. Aſcendat in Jeruſalem, quæ eſt in Judæa, & ædificet domum Domini Dei Iſrael, ipſe eſt Deus qui eſt in Jeruſalem.

4. Et omnes reliqui in cunctis locis ubicumque habitant, adjuvent eum viri de loco ſuo argento & auro, & ſubſtantia, & pecoribus, excepto quod voluntariè offerunt templo Dei, quod eſt in Jeruſalem.

5. Et ſurrexerunt principes patrum de Juda, & Benjamin, & Sacerdotes, & Levitæ, & omnis, cujus Deus ſuſcitavit ſpiritum, ut aſcenderent ad ædificandum templum Domini, quod eſt in Jeruſalem.

6. Univerſique qui erant in circuitu, adjuverunt manus eorum in vaſis argenteis & aureis, in ſubſtantia & jumentis, in ſupellectili, exceptis his, quæ ſponte obtulerant.

7. Rex quoque Cyrus protulit vaſa templi Domini, quæ tulerat Nabuchodonoſor de Jeruſalem, & poſuerat ea in templo Dei ſui.

8. Protulit autem ea Cyrus rex Perſarum per manum Mitridatis filii Gazabar, & annumeravit ea Saſſabaſar * principi Juda.

9. Et hic eſt numerus eorum: Phialæ aureæ triginta, phialæ argenteæ mille, cultri viginti novem, ſcyphi aurei triginta,

* Qui & Zorobabel *Inf. 5. ver. 9. cum 16.*

10. ſcyphi

10. ſcyphi argentei ſecundi quadringenti decem: vaſa alia mille.

11. Omnia vaſa aurea & argentea, quinque millia quadringenta: univerſa tulit Saſabaſar cum his, qui aſcendebant de tranſmigratione Babylonis in Jeruſalem.

CAPUT II.

Numerus revertentium duce Zorobabel è captivitate Babylonica in Jeruſalem, ac donorum in reædificationem templi oblatorum.

1. *Eſd.* 7. 6. *Recenſio hæc ſæpè numeris differt ab ea quæ eſt *Nehem.* 7. Fieri itaq; poteſt ut non eadẽ ſit; ſed alia, diverſo tẽpore facta, cùm conſilio mutato, aliqui Babyloniæ remanere maluerint alii cõtra ſe jam adſcriptis de novo adjunxerint. Deeſt autem in aliquibus Græcis exemplaribus, ut & caput ſequens.

1. HI ſunt autem provinciæ * filii, qui aſcenderunt de captivitate, quam tranſtulerat Nabuchodonoſor rex Babylonis in Babylonem, & reverſi ſunt in Jeruſalem & Judam, unuſquiſque in civitatem ſuam.

2. Qui venerunt cum Zorobabel, Joſue, Nehemia, Saraia, Rahelaia, Mardochai, Belſan, Meſphar, Beguai, Rehum, Baana. Numerus virorum populi Iſrael:

3. Filii Pharos, duo millia centum ſeptuaginta duo.

4. Filii Sephatia, trecenti ſeptuaginta duo.

5. Filii Area, ſeptingenti ſeptuagintaquinque.

6. Filii Phahath Moab, filiorum Joſue: Joab, duo millia octingenti duodecim.

7. Filii Ælam, mille ducenti quinquagintaquatuor.

8. Filii Zethua, nongenti quadragintaquinque.

9. Filii Zachai, ſeptingenti ſexaginta.

10. Filii Bani, ſexcenti quadragintaduo.

11. Filii Bebai, ſexcenti vigintitres.

12. Filii Azgad, mille ducenti vigintiduo.

13. Filii Adonicam, ſexcenti ſexagintaſex.

14. Filii Beguai, duo millia quinquagintaſex.

15. Filii Adin, quadringenti quinquaginta quatuor.

16. Filii Ather, qui erant ex Ezechia, nonagintaocto.

17. Filii Beſai, trecenti vigintitres.

18. Filii Jora, centum duodecim.

19. Filii Haſum, ducenti vigintitres.

20. Filii Gebbar, nonagintaquinque.

21. Filii Bethlehem, centum vigintitres.

22. Viri Netupha, quinquagintaſex.

23. Viri Anathoth, centum vigintiocto.

24. Filii Azmaveth, quadragintaduo.

25. Filii Cariathiarim, Cephira, & Beroth, ſeptingenti quadragintatres.

26. Filii Rama & Gabaa, ſexcenti viginti unus.

27. Viri Machmas, centum vigintiduo.

28. Viri Bethel & Hai, ducenti vigintitres.

29. Filii Nebo, quinquagintaduo.

30. Filii Megbis, centum quinquagintaſex.

31. Filii Ælam alterius, mille ducenti quinquaginta quatuor.

32. Filii Harim, trecenti viginti.

33. Filii Lod, Hadid, & Ono, ſeptingenti vigintiquinque.

34. Filii Jericho, trecenti quadragintaquinque.

35. Filii Senaa, tria millia ſexcenti triginta.

36. Sacerdotes: Filii Jadaia in domo Joſue nongenti ſeptuagintatres.

37. Filii Emmer, mille quinquagintaduo.

38. Filii Pheshur, mille ducenti quadraginta ſeptem.

39. Filii Harim, mille decem & ſeptem.

40. Levitæ: Filii Joſue & Cedmihel filiorum Odoviæ, ſeptuagintaquatuor.

41. Cantores: Filii Aſaph, centum vigintiocto.

42. Filii Janitorum: filii Sellum, filii Ater, filii Telmon, filii Accub, filii Hatita, filii Sobai: univerſi centum trigintanovem.

43. Nathinæi: filii Siha, filii Haſupha, filii Tabbaoth,

44. filii Ceros, filii Siaa, filii Phadon,

45. filii Lebna, filii Hagaba, filii Accub,

46. filii Hagab, filii Semlai, filii Hanan,

47. filii Gaddel, filii Gaher, filii Raaia,

48. filii Raſin, filii Necoda, filii Gazam,

49. filii Aſa, filii Phaſea, filii Beſee,

50. filii Aſena, filii Munim, filii Nephuſim,

51. filii Bacbuc, filii Hacupha, filii Harhur,

52. filii Besluth, filii Maida, filii Harſa,

53. filii Berchos, filii Siſara, filii Thema,

54. filii Naſia, filii Haripha,

55. filii ſervorum Salomonis, filii Sotai, filii Sopheret, filii Pharuda,

56. filii Jala, filii Dercon, filii Geddel,

57. filii Saphatia, filii Hatil, filii Phochereth, qui erant de Aſebaim, filii Ami.

58. Omnes Nathinæi, & filii ſervorum Salomonis, trecenti nonagintaduo.

59. Et hi qui aſcenderunt de Thelmala, Thelharſa, Cherub, & Adon, & Emer: & non potuerunt indicare domum patrum ſuorum & ſemen ſuum, utrum ex Iſrael eſſent.

60. Filii Dalaia, filii Tobia, filii Necoda, ſexcenti quinquagintaduo.

61. Et de filiis Sacerdotum: Filii Hobia, filii Accos, filii Berzellai, qui accepit de filiabus Berzellai Galaaditis, uxorem, & vocatus eſt nomine eorum:

62. hi quæſierunt ſcripturam genealogiæ ſuæ, & non invenerunt, & ejecti ſunt de ſacerdotio.

63. Et dixit || Atherſatha † eis, ut non comederent de Sancto ſanctorum, donec ſurgeret ſacerdos doctus atque perfectus.

64. Omnis multitudo quaſi unus, quadraginta duo millia trecenti ſexaginta *:

65. exceptis ſervis eorum, & ancillis, qui erant ſeptem millia trecenti triginta ſeptem: & in ipſis cantores, atque cantatrices ducenti.

66. Equi eorum, ſeptingenti triginta ſex, muli eorum, ducenti quadragintaquinque,

67. cameli eorum, quadringenti triginta quinque, aſini eorum, ſex millia ſeptingenti viginti.

68. Et de principibus patrum, cùm ingrederentur templum Domini, quod eſt in Jeruſalem, ſponte obtulerunt in domum Dei ad extruendam eam in loco ſuo.

69. Secundùm vires ſuas dederunt impenſas operis, auri ſolidos ſexaginta millia & mille, argenti mnas quinque millia, & veſtes ſacerdotales centum.

70. Habitaverunt ergo Sacerdotes, & Levitæ, & de populo, & cantores, & janitores, & Nathinæi, in urbibus ſuis, univerſuſque Iſrael in civitatibus ſuis.

|| Nehem. 7. 65.
† Id eſt *Præfectus*, ſeu *Præſes*. Nomẽ eſt Perſicum: ibi autem *Zorobabel* ſignificatur.
* Eadem ſumma univerſalis eſt, *Nehe.* 7. 66. etſi numeri ſingulares, utrobique diſpares, nullibi hanc ſummam conficiant. Ibi enim ſumma tantũ 29818. & in Nehemia 31031. Eos verò qui deſiderãtur, quæ rẽdam eſſe *in iis qui aſcẽderũt ex reliquis tribubus*, in Chron. majori, Hebræi ſignificant, quarũ reliquiæ ſuperfuerint uſque ad Reip. Judaicæ excidium. ut patet. *Act.* 26. 7. *Luc.* 2. 36. & alibi.

CAPUT III.

Convocato populo in Jeruſalem, extruitur altare ſuper quo victimæ offeruntur; celebratur quoque ſeptem diebus feſtum tabernaculorum: & ſecundo reverſionis anno templum fundatur, populo vociferante, partim ex gaudio, partim ex fletu.

† Anno M. 3469. Ant. Chr. 515.

1. JAmque venerat menſis † ſeptimus, & erant filii Iſrael in civitatibus ſuis: congregatus eſt ergo populus quaſi vir unus in Jeruſalem.

2. Et ſurrexit Joſue filius Joſedech, & fratres ejus ſacerdotes, & Zorobabel filius Salathiel, & fratres ejus, & ædificaverunt altare Dei Iſrael, ut offerrent in eo holocautomata, ſicut ſcriptum eſt in lege Moyſi viri Dei:

3. Collocaverunt autem altare Dei ſuper baſes ſuas, deterrentibus eos per circuitum populis terrarum, & obtulerunt ſuper illud holocauſtum Domino manè & veſpere:

4. Feceruntque ſolemnitatem tabernaculorum, ſicut ſcriptum eſt, & holocauſtum diebus ſingulis per ordinem ſecundùm præceptum opus diei in die ſuo.

5. Et poſt hæc holocauſtum juge, tam in Calendis quàm in univerſis ſolemnitatibus Domini, quæ erant conſecratæ, & in omnibus in quibus ultrò offerebatur munus Domino.

6. A primo die menſis ſeptimi cœperunt offerre holocauſtum Domino: porrò templum Dei nondum fundatum erat.

7. Dederunt autem pecunias latomis, & cæmentariis: cibum quoque, & potum, & oleum, Sidoniis Tyriiſque, ut deferrent ligna cedrina de Libano ad mare Joppe, juxta quod præceperat Cyrus rex Perſarum eis.

Anno M. 3462.

8. Anno autem ſecundo adventus eorum ad templum Dei in Jeruſalem, menſe ſecundo, cœperunt Zorobabel filius Salathiel, & Joſue filius Joſedec, & reliqui de fratribus eorum Sacerdotes, & Levitæ, & omnes qui venerant de captivitate in Jeruſalem, & conſtituerunt Levitas à viginti annis & ſuprà, ut urgerent opus Domini.

9. Stetitque Joſue & filii ejus, & fratres ejus, Cedmihel & filii ejus, & filii Juda, quaſi vir unus, ut inſtarent ſuper eos qui faciebant opus in templo Dei: filii Henadad, & filii eorum, & fratres eorum Levitæ.

10. Fundato igitur à cæmentariis templo Domini, ſteterunt Sacerdotes in ornatu ſuo cum tubis: & Levitæ filii Aſaph in cymbalis, ut laudarent Deum per manus David regis Iſrael.

11. Et concinebant in hymnis, & confeſſione Domino: Quoniam bonus, quoniam in æternum miſericordia ejus ſuper Iſrael. Omnis quoque populus vociferabatur clamore magno in laudando Dominum, eò quòd fundatum eſſet templum Domini.

12. Plurimi etiam de Sacerdotibus & Levitis, & principes patrum, & ſeniores, qui viderant templum priùs cùm fundatum eſſet, & hoc templum in oculis eorum, flebant voce magna: & multi vociferantes in lætitia, elevabant vocem.

13. Nec poterat quiſquam agnoſcere vocem clamoris lætantium, & vocem fletus populi: commixtim enim populus vociferabatur clamore magno, & vox audiebatur procul.

CAPUT IV.

Iſraelis hoſtes qui ab Aſſur miſſi fuerant ad inhabitandas urbes Samariæ, impediunt templi & urbis inſtaurationem, quòd non admitterentur ut ſimul ædificarent; & uſque ad ſecundum Darii annum intermitti procurant.

Eodem ann. 3469.

1. AUdierunt autem hoſtes Judæ, & Benjamin, quia filii captivitatis ædificarent templum Domino Deo Iſrael:

2. & accedentes ad Zorobabel, & ad principes patrum, dixerunt eis: Ædificemus vobiſcum, quia ita ut vos, quærimus Deum veſtrum: ecce nos immolavimus victimas à diebus Aſor Haddan * regis Aſſur, qui adduxit nos huc.

* Sive *Aſſaradan*. Is fuit, Salmanaſaris filius, miſſi à *Aſenaphar* quoque dictus, qui Cuthæos, in Samariâ traduxerat.

3. Et dixit eis Zorobabel, & Joſue, & reliqui principes patrum Iſrael: Non eſt vobis & nobis ut ædificemus domum Deo noſtro, ſed nos ipſi ſoli ædificabimus Domino Deo noſtro, ſicut præcepit nobis Cyrus rex Perſarum.

4. Factum eſt igitur, ut populus terræ impediret manus populi Judæ, & turbaret eos in ædificando.

5. Conduxerunt (*a*) autem adverſus eos conſiliatores, ut deſtruerent conſilium eorum omnibus diebus Cyri regis Perſarum, & uſque ad regnum Darii (*b*) regis Perſarum.

(*a*) Largitione, ſcilicet, & pecunia; Unde Danieli tria ſeptimana natum luctus obortus eſt, anno imperii Cyri 3. qui eſt M. 3470. *Vid. Dan. c.* 10.

(*b*) ſcilicet Hyſtaſpis filii, qui regnû auſpicatus eſt, an. M. 3483.

6. In regno autem Aſſueri (*c*), in principio regni ejus, ſcripſerunt accuſationem adverſus habitatores Judæ & Jeruſalem.

(*c*) i. Cambyſis, qui Cyri major filius, & ſucceſſor in regno fuit anno M. 3475.

7. Et in diebus Artaxerxis (*d*) ſcripſit Beſelam Mithridates, & Tabeel, & reliqui, qui erant in conſilio eorum, ad Artaxerxem regem Perſarum: epiſtola autem accuſationis ſcripta erat Syriacè, & legebatur ſermone Syro.

(*d*) Is eſſe videtur Oropaſtes magus, qui mortuo Cambyſe, fratrē regis Smerdim mentitus, per aliquot menſes regnum obtinuit. *Juſtin. Herodot. & alii.* Idq; anno M. 3482.

8. Reum Beelteem, & Samſai ſcriba ſcripſerunt epiſtolam unam de Jeruſalem Artaxerxi regi, hujuſcemodi:

9. Reum Beelteem, & Samſai ſcriba, & reliqui conſiliatores eorum, Dinæi, & Apharſathachæi, Terphalæi, Apharſæi, Erchuæi, Babylonii, Suſanechæi, Dievi, & Ælamitæ.

10. & cæteri de Gentibus, quas tranſtulit Aſenaphar magnus & glorioſus: & habitare eas fecit in civitatibus Samariæ, & in reliquis regionibus trans Flumen in pace:

11. (Hoc eſt exemplar epiſtolæ, quam miſerunt ad eum) Artaxerxi regi, ſervi tui, viri qui ſunt trans Fluvium, ſalutem dicunt.

12. Notum ſit regi, quia Judæi, qui aſcenderunt à te ad nos, venerunt in Jeruſalem civitatem rebellem & peſſimam, quam ædificant extruentes muros ejus, & parietes componentes.

13. Nunc igitur notum ſit regi, quia ſi civitas illa ædificata fuerit, & muri ejus inſtaurati, tributum, & vectigal, & annuos reditus non dabunt, & uſque ad reges hæc noxa perveniet.

14. Nos autem memores ſalis, quod in palatio comedimus, & quia læſiones regis videre nefas ducimus, idcircò miſimus & nuntiavimus regi,

15. ut recenſeas in libris hiſtoriarum patrum tuorum, & invenies ſcriptum in commentariis, & ſcies quoniam urbs illa, urbs rebellis eſt, &

nocens

nocens regibus & provinciis, & bella concitantur in ea ex diebus antiquis: quamobrem & civitas ipſa deſtructa eſt.

16. Nuntiamus nos regi, quoniam ſi civitas illa ædificata fuerit, & muri ipſius inſtaurati, poſſeſſionem trans Fluvium non habebis.

17. Verbum miſit rex ad Reum Beelteem, & Samſai ſcribam, & ad reliquos qui erant in conſilio eorum habitatores Samariæ, & cæteris trans Fluvium, ſalutem dicens & pacem.

18. Accuſatio, quam miſiſtis ad nos, manifeſtè lecta eſt coram me,

19. & à me præceptum eſt: & recenſuerunt, inveneruntque quoniam civitas illa à diebus antiquis adverſum reges rebellat, & ſeditiones, & prælia concitantur in ea:

20. nam & reges fortiſſimi fuerunt in Jeruſalem, qui & dominati ſunt omni regioni, quæ trans Fluvium eſt: tributum quoque & vectigal, & reditus accipiebant.

21. Nunc ergo audite ſententiam: Prohibeatis viros illos, ut urbs illa non ædificetur, donec ſi fortè à me juſſum fuerit.

22. Videte ne negligenter hoc impleatis, & paulatim creſcat malum contra reges.

23. Itaque exemplum edicti Artaxerxis regis lectum eſt coram Reum Beelteem, & Samſai ſcriba, & conſiliariis eorum: & abierunt feſtini in Jeruſalem ad Judæos, & prohibuerunt eos in brachio & robore.

24. Tunc intermiſſum eſt opus domus Domini in Jeruſalem, & non fiebat uſque ad annum ſecundum * regni Darii regis Perſarum.

*Hinc patet male à quibuſdã de hoc Dario intelligi, quod de Aſſuero dicitur ſup. ℣. 6. ſiquidem accuſati ſunt Judęi coram Aſſuero in ipſo regni ejus principio, cùm nonniſi an. 2. à regno Darii hujus coram ipſo ſint accuſati. anno M. 3485.

CAPUT V.

Aggæi & Zachariæ exhortatione, templi ædificatio repetitur, fruſtrà conantibus hoc impedire principibus qui trans Flumen in Samaria conſtituti erant à rege Aſſyriorum.

1. PRophetaverunt autem Aggæus Propheta, & Zacharias filius Addo, prophetantes ad Judæos, qui erant in Judæa & Jeruſalem, in nomine Dei Iſrael.

2. Tunc ſurrexerunt Zorobabel filius Salathiel, & Joſue filius Joſedec, & cœperunt ædificare templum Dei in Jeruſalem, & cum eis prophetæ Dei adjuvantes eos.

3. † In ipſo autem tempore venit ad eos Thathanai, qui erat dux trans Flumen, & Stharbuzanai, & conſiliarii eorum: ſicque dixerunt eis: Quis dedit vobis conſilium ut domum hanc ædificaretis, & muros ejus inſtauraretis?

† Ann. M. 3485.

4. Ad quod reſpondimus eis, quæ eſſent nomina hominum auctorum ædificationis illius.

5. Oculus autem Dei eorum factus eſt ſuper ſenes Judæorum, & non potuerunt inhibere eos. Placuitque ut res ad Darium referretur, & tunc ſatisfacerent adverſus accuſationem illam.

6. Exemplar epiſtolæ, quam miſit Thathanai dux regionis trans Flumen, & Stharbuzanai, & conſiliatores ejus Apharſachæi, qui erant trans Flumen, ad Darium regem.

7. Sermo, quem miſerant ei, ſic ſcriptus erat: Dario regi pax omnis.

8. Notum ſit regi, iiſſe nos ad Judæam provinciam, ad domum Dei magni, quæ ædificatur lapide impolito, & ligna ponuntur in parietibus: opuſque illud diligenter extruitur, & creſcit in manibus eorum.

9. Interrogavimus ergo ſenes illos, & ita diximus eis: Quis dedit vobis poteſtatem ut domum hanc ædificaretis, & muros hos inſtauraretis?

10. Sed & nomina eorum quæſivimus ab eis, ut nuntiaremus tibi: ſcripſimuſque nomina eorum virorum, qui ſunt principes in eis.

11. Hujuſcemodi autem ſermonem reſponderunt nobis, dicentes: Nos ſumus ſervi Dei cœli & terræ, & ædificamus templum, quod erat extructum ante hos annos multos, quodque rex Iſrael magnus ædificaverat & extruxerat.

12. Poſtquam autem ad iracundiam provocaverunt patres noſtri Deum cœli, tradidit eos in manus Nabuchodonoſor regis Babylonis Chaldæi, domum quoque hanc deſtruxit, & populum ejus tranſtulit in Babylonem.

13. Anno autem primo Cyri regis Babylonis, Cyrus rex propoſuit edictum ut domus Dei hæc ædificaretur:

14. Nam & vaſa templi Dei aurea & argentea, quæ Nabuchodonoſor tulerat de templo, quod erat in Jeruſalem, & aſportaverat ea in templum Babylonis, protulit Cyrus rex de templo Babylonis, & data ſunt Saſſabaſar vocabulo, quem & principem conſtituit,

15. dixitque ei: Hæc vaſa tolle, & vade, & pone ea in templo, quod eſt in Jeruſalem, & domus Dei ædificetur in loco ſuo.

16. Tunc itaque Saſſabaſar ille venit & poſuit fundamenta templi Dei in Jeruſalem, & ex eo tempore uſque nunc ædificatur, & necdum completum eſt.

17. Nunc ergo, ſi videtur regi bonum, recenſeat in bibliotheca regis, quæ eſt in Babylone, utrumnam à Cyro rege juſſum fuerit, ut ædificaretur domus Dei in Jeruſalem, & voluntatem regis ſuper hac re mittat ad nos.

CAPUT VI.

Darius Cyri decretum de templo extruendo in bibliotheca ſua inventum jubet compleri, ſuppeditato ſumptu; templum autem ſexto Darii anno abſolutum, cum ingenti lætitia plurimiſque victimis dedicatur, ac Paſcha ſeptem diebus celebratur.

1. TUnc Darius rex præcepit: & recenſuerunt in bibliotheca librorum, qui erant repoſiti in Babylone. Eodem ann. 3485 Ant. Chr. 519.

2. & inventum eſt in Ecbatanis, quod eſt caſtrum in Medena provincia, volumen unum, taliſque ſcriptus erat in eo commentarius:

3. Anno primo Cyri regis: Cyrus rex decrevit ut domus Dei ædificaretur, quæ eſt in Jeruſalem, in loco ubi immolent hoſtias, & ut ponant fundamenta ſupportantia altitudinem cubitorum ſexaginta, & latitudinem cubitorum ſexaginta,

4. ordines de lapidibus impolitis tres, & ſic ordines de lignis novis: ſumptus autem de domo regis dabuntur.

5. Sed & vaſa templi Dei aurea & argentea, quæ Nabuchodonoſor tulerat de templo Jeruſalem, & attulerat ea in Babylonem, reddantur, & referantur in templum in Jeruſalem in locum ſuum, quæ & poſita ſunt in templo Dei.

6. Nunc ergo Thathanai dux regionis, quæ

eſt

*Cyro primû jubĕte, & Dario poſteà cõfirmante. Is autem Artaxerxes, qui hic Dario adjungitur, conſortĕ imperii fuiſſe opinamur: unû videlicet è ſeptem Perſis, qui Magû oppreſſerant, quique, Dario rege electo, magnum ſibi jus & veluti Tribunitiam poteſtatem retinuerant. Eum enim non eſſe Artaxerxĕ Longimanum hujus Darii nepotem, vel inde apparet, quod hoc decretum datû eſt antequam abſolveretur templi ædificium, quod tamen 6. hujus Darii anno cõpletum eſt ut hic notatur, ℣. 5.

‖ *Num.* 3. & 8. 9.

† Primum in 2. tẽplo celebratũ Anno M. 3489. Ant. Chr. 535.

eſt trans Flumen, Stharbuzanai, & conſiliarii veſtri Apharſachæi, qui eſtis trans Flumen, procul recedite ab illis,

7. & dimittite fieri templum Dei illud à duce Judæorum, & à ſenioribus eorum, ut domum Dei illam ædificent in loco ſuo.

8. Sed & à me præceptum eſt quid oporteat fieri à presbyteris Judæorum illis, ut ædificetur domus Dei, ſcilicet ut de arca regis, id eſt, de tributis, quæ dantur de regione trans Flumen, ſtudioſè ſumptus dentur viris illis, ne impediatur opus.

9. Quòd ſi neceſſe fuerit, & vitulos, & agnos, & hœdos in holocauſtum Deo cœli, frumentum, ſal, vinum, & oleum, ſecundùm ritum Sacerdotum, qui ſunt in Jeruſalem, detur eis per ſingulos dies, ne ſit in aliquo querimonia.

10. Et offerant oblationes Deo cœli, orentque pro vita regis, & filiorum ejus.

11. A me ergo poſitum eſt decretum: Ut omnis homo, qui hanc mutaverit juſſionem, tollatur lignum de domo ipſius, & erigatur, & configatur in eo, domus autem ejus publicetur.

12. Deus autem, qui habitare fecit nomen ſuum ibi, diſſipet omnia regna, & populum qui extenderit manum ſuam ut repugnet, & diſſipet domum Dei illam, quæ eſt in Jeruſalem. Ego Darius ſtatui decretum, quod ſtudioſè impleri volo.

13. Igitur Thathanai dux regionis trans Flumen, & Stharbuzanai, & conſiliarii ejus, ſecundùm quod præceperat Darius rex, ſic diligenter executi ſunt.

14. Seniores autem Judæorum ædificabant, & proſperabantur juxta prophetiam Aggæi prophetæ, & Zachariæ filii Addo: & ædificaverunt & conſtruxerunt jubente Deo Iſrael, & jubente Cyro, * & Dario, & Artaxerxe, regibus Perſarum:

15. & compleverunt domum Dei iſtam, uſque ad diem tertium menſis Adar, qui eſt annus ſextus regni Darii regis.

16. Fecerunt autem filii Iſrael, Sacerdotes & Levitæ, & reliqui filiorum tranſmigrationis, dedicationem domus Dei in gaudio.

17. Et obtulerunt in dedicationem domus Dei, vitulos centum, arietes ducentos, agnos quadringentos, hircos caprarum pro peccato totius Iſrael duodecim, juxta numerum tribuum Iſrael.

18. Et ſtatuerunt ſacerdotes in ordinibus ſuis, & Levitas in vicibus ſuis ſuper opera Dei in Jeruſalem, ‖ ſicut ſcriptum eſt in libro Moyſi.

19. Fecerunt autem filii Iſrael tranſmigrationis, Paſcha †, quartadecima die menſis primi.

20. Purificati enim fuerant Sacerdotes & Levitæ quaſi unus: omnes mundi ad immolandum paſcha univerſis filiis tranſmigrationis, & fratribus ſuis Sacerdotibus, & ſibi.

21. Et comederunt filii Iſrael, qui reverſi fuerant de tranſmigratione, & omnes qui ſe ſeparaverant à coinquinatione Gentium terræ ad eos, ut quærerent Dominum Deum Iſrael.

22. Et fecerunt ſolemnitatem azymorum ſeptem diebus in lætitia, quoniam lætificaverat eos Dominus, & converterat cor regis Aſſur ‡ ad eos, ut adjuvaret manus eorum in opere domus Domini Dei Iſrael.

CAPUT VII.

Eſdras ſcriba, aſſumptis comitibus, Jeruſalem aſcendit, cum edicto regis magniſque muneribus, legem Dei docturus, populumque recturus; & refertur regis edictum.

1. POſt hæc autem verba in regno Artaxerxis * regis Perſarum, Eſdras filius Saraiæ, filii Azariæ, filii Helciæ,

2. filii Sellum, filii Sadoc, filii Achitob,

3. filii Amariæ, filii Azariæ, filii Maraioth,

4. filii Zarahiæ, filii Ozi, filii Bocci,

5. filii Abiſue, filii Phinees, filii Eleazar, filii Aaron ſacerdotis ab initio.

6. Ipſe Eſdras aſcendit de Babylone, & ipſe ſcriba velox in lege Moyſi, quam Dominus Deus dedit Iſrael: & dedit ei rex, ſecundùm manum Domini Dei ejus ſuper eum, omnem petitionem ejus.

7. Et aſcenderunt de filiis Iſrael, & de filiis Sacerdotum, & de filiis Levitarum, & de cantoribus, & de janitoribus, & de Nathinæis in Jeruſalem anno ſeptimo * Artaxerxis regis.

8. Et venerunt in Jeruſalem menſe quinto, ipſe eſt annus ſeptimus regis.

9. Quia in primo die menſis primi cœpit aſcendere de Babylone, & in primo die menſis quinti venit in Jeruſalem, juxta manum Dei ſui bonam ſuper ſe.

10. Eſdras enim paravit cor ſuum, ut inveſtigaret legem Domini, & faceret & doceret in Iſrael præceptum & judicium.

11. Hoc eſt autem exemplar epiſtolę edicti, quod dedit rex Artaxerxes Eſdrę ſacerdoti, ſcribæ erudito in ſermonibus & præceptis Domini, & cæremoniis ejus in Iſrael.

12. Artaxerxes rex regum Eſdræ ſacerdoti, ſcribæ legis Dei cœli doctiſſimo ſalutem.

13. A me decretum eſt, ut cuicumque placuerit in regno meo de populo Iſrael, & de Sacerdotibus ejus, & de Levitis ire in Jeruſalem, tecum vadat.

14. A facie enim regis, & ſeptem conſiliatorum ejus miſſus es, ut viſites Judæam & Jeruſalem in lege Dei tui, quæ eſt in manu tua:

15. & ut feras argentum & aurum, quod rex & conſiliatores ejus ſponte obtulerunt Deo Iſrael, cujus in Jeruſalem tabernaculum eſt.

16. Et omne argentum & aurum quodcumque inveneris in univerſa provincia Babylonis, & populus offerre voluerit, & de Sacerdotibus quę ſponte obtulerunt domui Dei ſui, quæ eſt in Jeruſalem,

17. liberè accipe, & ſtudioſè eme de hac pecunia vitulos, arietes, agnos, & ſacrificia & libamina eorum, & offer ea ſuper altare templi Dei veſtri, quod eſt in Jeruſalem.

18. Sed & ſi quid tibi, & fratribus tuis placuerit, de reliquo argento & auro ut faciatis, juxta voluntatem Dei veſtri facite.

‡ Sive *Aſſyriæ*, i. Darii Hyſtaſp. qui Babylone, quæ ab eo defecerat, Zopyri opera, recuperata: non minus Aſſyriæ quã Perſiæ Imperatoris titulum jã jure obtinebat. *Herod. l. 3. ſub fin.* & *Juſt. l. 1.*

* Is eſt qui Longimanus dictus eſt, Darii Hyſtaſp. nepos. & Xerxis filius, cui per Artabanum jugulato, ſucceſſit. Anno M. 3531.

* Anno M. 3537. Ant. Chr. 467. poſtquam aſcendit, Zorobabel cũ ſuis anno 69. *Sup. cap.* 1. & 2.

19. Vaſa quoque, quæ dantur tibi in miniſterium domus Dei tui, trade in conſpectu Dei in Jeruſalem.

20. Sed & cætera, quibus opus fuerit in domum Dei tui, quantumcumque neceſſe eſt ut expendas, dabitur de theſauro, & de fiſco regis,

21. & à me. Ego Artaxerxes rex ſtatui, atque decrevi omnibus cuſtodibus arcæ publicæ, qui ſunt trans Flumen, ut quodcumque petierit à vobis Eſdras ſacerdos, ſcriba legis Dei cœli, abſque mora detis

22. uſque ad argenti talenta centum, & uſque ad frumenti coros centum, & uſque ad vini batos centum, & uſque ad batos olei centum, ſal verò abſque menſura.

23. Omne, quod ad ritum Dei cœli pertinet, tribuatur diligenter in domo Dei cœli: ne fortè iraſcatur contra regnum regis, & filiorum ejus.

24. Vobis quoque notum facimus de univerſis Sacerdotibus, & Levitis, & cantoribus, & janitoribus, Nathinæis, & miniſtris domus Dei hujus, ut vectigal, & tributum, & annonas non habeatis poteſtatem imponendi ſuper eos.

25. Tu autem Eſdra, ſecundùm ſapientiam Dei tui, quæ eſt in manu tua, conſtitue judices & præſides, ut judicent omni populo, qui eſt trans Flumen, his videlicet, qui noverunt legem Dei tui, ſed & imperitos docete liberè.

26. Et omnis qui non fecerit legem Dei tui, & legem regis diligenter, judicium erit de eo, ſive in mortem, ſive in exilium, ſive in condemnationem ſubſtantiæ ejus, vel certè in carcerem.

27. Benedictus Dominus Deus patrum noſtrorum, qui dedit hoc in corde regis, ut glorificaret domum Domini, quæ eſt in Jeruſalem,

28. & in me inclinavit miſericordiam ſuam coram rege & conſiliatoribus ejus, & univerſis principibus regis potentibus: & ego confortatus manu Domini Dei mei, quæ erat in me, congregavi de Iſrael principes qui aſcenderent mecum.

CAPUT VIII.

Recenſentur qui de Babylone aſcenderunt cum Eſdra: qui indicto jejunio pro directione itineris Deum precantes, proſperè perveniunt in Jeruſalem, ac vaſa quæ ſecum attulerunt, in templum afferunt cum victimis.

1. HI ſunt ergo principes familiarum, & genealogia eorum, qui aſcenderunt mecum in regno Artaxerxis regis de Babylone.

2. De filiis Phinees, Gerſom. De filiis Ithamar, Daniel. De filiis David, Hattus.

3. De filiis Secheniæ, & de filiis Pharos, Zacharias: & cum eo numerati ſunt viri centum quinquaginta.

4. De filiis Phahath Moab, Elioenai filius Zarehe, & cum eo ducenti viri.

5. De filiis Secheniæ, filius Ezechiel, & cum eo trecenti viri.

6. De filiis Adan, Abed filius Jonathan, & cum eo quinquaginta viri.

7. De filiis Alam, Iſaias filius Athaliæ, & cum eo ſeptuaginta viri.

8. De filiis Saphatiæ, Zebedia filius Michael, & cum eo octoginta viri.

9. De filiis Joab, Obedia filius Jahiel, & cum eo ducenti decem & octo viri.

10. De filiis Selomith, filius Joſphiæ, & cum eo centum ſexaginta viri.

11. De filiis Bebai, Zacharias filius Bebai, & cum eo viginti octo viri.

12. De filiis Azgad, Johanan filius Eccetan, & cum eo centum & decem viri.

13. De filiis Adonicam, qui erant noviſſimi: & hæc nomina eorum: Elipheleth, & Jehiel, & Samaias, & cum eis ſexaginta viri.

14. De filiis Begui, Uthai & Zachur, & cum eis ſeptuaginta viri.

15. Congregavi autem eos ad fluvium, qui decurrit ad Ahava, & manſimus ibi tribus diebus: quæſivique in populo & in ſacerdotibus de filiis Levi, & non inveni ibi.

16. Itaque miſi Eliezer, & Ariel, & Semeiam, & Elnathan, & Jarib, & alterum Elnathan, & Nathan, & Zachariam, & Moſollam principes: & Joiarib, & Elnathan ſapientes.

17. Et miſi eos ad Eddo, qui eſt primus in Caſphiæ loco, & poſui in ore eorum verba, quæ loquerentur ad Eddo, & fratres ejus Nathinæos, in loco Chaſphiæ, ut adducerent nobis miniſtros domus Dei noſtri.

18. Et adduxerunt nobis per manum Dei noſtri bonam ſuper nos, virum doctiſſimum de filiis Moholi filii Levi filii Iſrael, & Sarabiam & filios ejus & fratres ejus decem & octo,

19. & Haſabiam, & cum eo Iſaiam de filiis Merari, fratreſque ejus, & filios ejus viginti:

20. & de Nathinæis, quos dederat David, & principes ad miniſteria Levitarum, Nathinæos ducentos viginti. Omnes hi ſuis nominibus vocabantur.

21. Et prædicavi ibi jejunium juxta fluvium Ahava, ut affligeremur coram Domino Deo noſtro, & peteremus ab eo viam rectam nobis & filiis noſtris, univerſæque ſubſtantiæ noſtræ.

22. Erubui enim petere à rege auxilium & equites, & qui defenderent nos ab inimico in via: quia dixeramus regi: Manus Dei noſtri eſt ſuper omnes, qui quærunt eum in bonitate: & imperium ejus & fortitudo ejus, & furor ſuper omnes, qui derelinquunt eum.

23. Jejunavimus autem, & rogavimus Deum noſtrum per hoc: & evenit nobis proſperè.

24. Et ſeparavi de principibus Sacerdotum duodecim, Sarabiam, & Haſabiam, & cum eis de fratribus eorum decem.

25. Appendique eis argentum & aurum, vaſa conſecrata domus Dei noſtri, quæ obtulerat rex & conſiliatores ejus, & principes ejus, univerſuſque Iſrael eorum, qui inventi fuerant:

26. & appendi in manibus eorum argenti talenta ſexcenta quinquaginta, & vaſa argentea centum, auri centum talenta:

27. & crateres aureos viginti, qui habebant ſolidos millenos, & vaſa æris fulgentis optimi duo, pulchra, ut aurum.

28. Et dixi eis: Vos ſancti Domini, & vaſa ſancta, & argentum & aurum, quod ſponte oblatum eſt Domino Deo patrum noſtrorum:

29. vigilate & cuſtodite, donec appendatis coram principibus Sacerdotum, & Levitarum, & ducibus familiarum Iſrael in Jeruſalem, in theſaurum domus Domini.

30. Suſceperunt autem Sacerdotes & Levitæ pondus argenti, & auri, & vaſorum, ut deferrent Jeruſalem in domum Dei noſtri.

31. Promovimus ergo à flumine Ahava duodecimo die menſis primi, ut pergeremus Jeruſalem: & manus Dei noſtri fuit ſuper nos, & liberavit nos de manu inimici & inſidiatoris in via.

32. Et venimus Jeruſalem, & manſimus ibi tribus diebus.

33. Die autem quarta appenſum eſt argentum, & aurum, & vaſa in domo Dei noſtri per manum Meremoth filii Uriæ Sacerdotis, & cum eo Eleazar filius Phinees, cumque eis Jozabed filius Joſue, & Noadia filius Bennoi Levitæ,

34. juxta numerum & pondus omnium: deſcriptumque eſt omne pondus in tempore illo.

35. Sed & qui venerant de captivitate filii tranſmigrationis, obtulerunt holocautomata Deo Iſrael, vitulos duodecim pro omni populo Iſrael, arietes nonaginta ſex, agnos ſeptuaginta ſeptem, hircos pro peccato duodecim: omnia in holocauſtum Domino.

36. Dederunt autem edicta regis ſatrapis, qui erant de conſpectu regis, & ducibus trans Flumen, & elevaverunt populum & domum Dei.

CAPUT IX.

Audiens Eſdras Judæos, matrimonia contraxiſſe cum gentibus, ſcindit veſtimenta ſua, & populi peccata confitetur, lugetque coram Domino.

Anno M. 1538. Ant. Chr. 466.

1. Poſtquam autem hæc completa ſunt, acceſſerunt ad me principes, dicentes: Non eſt ſeparatus populus Iſrael, Sacerdotes & Levitæ à populis terrarum, & abominationibus eorum, Chananæi videlicet, & Hethæi, & Pherezæi, & Jebuſæi, & Ammonitarum, & Moabitarum, & Ægyptiorum, & Amorrhæorum:

2. tulerunt enim de filiabus eorum ſibi & filiis ſuis, & commiſcuerunt ſemen ſanctum cum populis terrarum: manus etiam principum & magiſtratuum fuit in tranſgreſſione hac prima.

3. Cùmque audiſſem ſermonem iſtum, ſcidi pallium meum & tunicam, & evelli capillos capitis mei & barbæ, & ſedi mœrens.

4. Convenerunt autem ad me omnes, qui timebant verbum Dei Iſrael, pro tranſgreſſione eorum, qui de captivitate venerant, & ego ſedebam triſtis uſque ad ſacrificium veſpertinum:

5. & in ſacrificio veſpertino ſurrexi de afflictione mea, & ſciſſo pallio & tunica, curvavi genua mea, & expandi manus meas ad Dominum Deum meum,

6. & dixi: Deus meus confundor & erubeſco levare faciem meam ad te: quoniam iniquitates noſtræ multiplicatæ ſunt ſuper caput noſtrum, & delicta noſtra creverunt uſque ad cœlum

7. à diebus patrum noſtrorum: ſed & nos ipſi peccavimus graviter uſque ad diem hanc, & in iniquitatibus noſtris traditi ſumus ipſi, & reges noſtri, & Sacerdotes noſtri in manum regum terrarum, & in gladium, & in captivitatem, & in rapinam, & in confuſionem vultus, ſicut & die hac.

8. Et nunc quaſi parum & ad momentum facta eſt deprecatio noſtra apud Dominum Deum noſtrum, ut dimitterentur nobis reliquiæ, & daretur nobis paxillus in loco ſancto ejus, & illuminaret oculos noſtros Deus noſter, & daret nobis vitam modicam in ſervitute noſtra,

9. quia ſervi ſumus, & in ſervitute noſtra non dereliquit nos Deus noſter, ſed inclinavit ſuper nos miſericordiam coram rege Perſarum, ut daret nobis vitam, & ſublimaret domum Dei noſtri, & extrueret ſolitudines ejus, & daret nobis ſepem in Juda & Jeruſalem.

10. Et nunc quid dicemus Deus noſter poſt hæc? quia dereliquimus mandata tua,

11. quæ præcepiſti in manu ſervorum tuorum prophetarum, dicens: Terra, ad quam vos ingredimini ut poſſideatis eam, terra immunda eſt juxta immunditiam populorum, cæterarumque terrarum, cum abominationibus eorum qui repleverunt eam ab ore uſque ad os in coinquinatione ſua.

12. Nunc ergo ‖ filias veſtras ne detis filiis eorum, & filias eorum ne accipiatis filiis veſtris, & non quæratis pacem eorum, & proſperitatem eorum uſque in æternum: ut conſortemini, & comedatis quæ bona ſunt terræ, & hæredes habeatis filios veſtros uſque in ſæculum. ‖Deut. 7. 3.

13. Et poſt omnia quæ venerunt ſuper nos in operibus noſtris peſſimis, & in delicto noſtro magno, quia tu Deus noſter liberaſti nos de iniquitate noſtra, & dediſti nobis ſalutem ſicut eſt hodie,

14. ut non converteremur, & irrita faceremus mandata tua, neque matrimonia jungeremus cum populis abominationum iſtarum. Numquid iratus es nobis uſque ad conſummationem ne dimitteres nobis reliquias ad ſalutem?

15. Domine Deus Iſrael, juſtus es tu: quoniam derelicti ſumus, qui ſalvaremur ſicut die hac. Ecce coram te ſumus in delicto noſtro: non enim ſtari poteſt coram te ſuper hoc.

CAPUT X.

Eſdras, convocatis univerſis filiis tranſmigrationis, præcepit repudiari uxores alienigenas: quod cùm ſe facturos ſpopondiſſent, recenſentur qui huic operi præſint, & qui hujuſmodi matrimonia contraxerant.

1. Sic ergo orante Eſdra, & implorante eo, & flente, & jacente ante templum Dei, collectus eſt ad eum de Iſrael cœtus grandis nimis virorum & mulierum & puerorum, & flevit populus fletu multo. Anno M. 1538. Ant. Chr. 466.

2. Et reſpondit Sechenias filius Jehiel de filiis Ælam, & dixit Eſdræ: Nos prævaricati ſumus in Deum noſtrum, & duximus uxores alienigenas de populis terræ: & nunc, ſi eſt pœnitentia in Iſrael ſuper hoc,

3. percutiamus fœdus cum Dominó Deo noſtro, ut projiciamus univerſas uxores, & eos qui de bis nati ſunt juxta voluntatem Domini, & eorum qui timent præceptum Domini Dei noſtri: ſecundùm legem fiat.

4. Surge, tuum eſt decernere, noſque erimus tecum: confortare, & fac.

5. Surrexit ergo Eſdras, & adjuravit principes Sacerdotum & Levitarum, & omnem Iſrael, ut facerent ſecundùm verbum hoc, & juraverunt.

6. Et ſurrexit Eſdras ante domum Dei, & abiit ad cubiculum Johanan filii Eliaſib, & ingreſſus eſt illuc, panem non comedit, & aquam non bibit: lugebat enim tranſgreſſionem eorum, qui venerant * de captivitate.

*Sub duce Zorobabele, ante an. 70. v. cap. 1.

7. Et miſſa eſt vox in Juda, & in Jeruſalem omnibus filiis tranſmigrationis, ut congregarentur in Jeruſalem:

8. & omnis qui non venerit in tribus diebus juxta conſilium principum & ſeniorum, auferetur univerſa ſubſtantia ejus, & ipſe abjicietur de cœtu tranſmigrationis.

9. Convenerunt igitur omnes viri Juda, & Benjamin in Jeruſalem tribus diebus, ipſe eſt menſis nonus, vigeſimo die menſis: & ſedit omnis populus in platea domus Dei, trementes pro peccato, & pluviis.

10. Et ſurrexit Eſdras ſacerdos, & dixit ad eos: Vos tranſgreſſi eſtis, & duxiſtis uxores alienigenas, ut adderetis ſuper delictum Iſrael.

11. Et nunc date confeſſionem Domino Deo patrum veſtrorum, & facite placitum ejus, & ſeparamini à populis terræ, & ab uxoribus alienigenis.

12. Et reſpondit univerſa multitudo, dixitque voce magna: Juxta verbum tuum ad nos, ſic fiat.

13. Verumtamen quia populus multus eſt, & tempus pluviæ, & non ſuſtinemus ſtare foris, & opus non eſt diei unius vel duorum (vehementer quippe peccavimus in ſermone iſto)

14. conſtituantur principes in univerſa multitudine: & omnes in civitatibus noſtris qui duxerunt uxores alienigenas veniant in temporibus ſtatutis, & cum his ſeniores per civitatem & civitatem, & judices ejus, donec avertatur ira Dei noſtri à nobis ſuper peccato hoc.

15. Igitur Jonathan filius Azahel, & Jaaſia filius Thecue, ſteterunt ſuper hoc, & Meſollam & Sebethai Levites adjuverunt eos.

16. Feceruntque ſic filii tranſmigrationis. Et abierunt Eſdras Sacerdos, & viri principes familiarum in domos patrum ſuorum, & omnes per nomina ſua, & ſederunt in die primo menſis decimi, ut quærerent rem.

17. Et conſummati ſunt omnes viri, qui duxerant uxores alienigenas, uſque ad diem primam menſis primi.

8. Et inventi ſunt de filiis ſacerdotum qui duxerant uxores alienigenas. De filiis Joſue filii Joſedec, & fratres ejus, Maaſia, & Eliezer, & Jarib, & Godolia.

19. Et dederunt manus ſuas ut ejicerent uxores ſuas, & pro delicto ſuo arietem de ovibus offerrent.

20. Et de filiis Emmer, Hanani, & Zebedia:

21. Et de filiis Harim, Maaſia, & Elia, & Semeja, & Jehiel, & Ozias:

22. Et de filiis Pheshur, Elioenai, Maaſia, Iſmael, Nathanael, Jozabed, & Elaſa:

23. Et de filiis Levitarum, Jozabed, & Semei, & Celaia, ipſe eſt Calita, Phataia, Juda, & Eliezer.

24. Et de cantoribus, Eliaſib: Et de janitoribus, Sellum, & Telem, & Uri:

25. Et ex Iſrael, de filiis Pharos, Remeia, & Jezia, & Melchia, & Miamin, & Eliezer, & Melchia, & Banea:

26. Et de filiis Ælam, Mathania, Zacharias, & Jehiel, & Abdi, & Jerimoth, & Elia:

27. Et de filiis Zethua, Elioenai, Eliaſib, Mathania, & Jerimuth, & Zabad, & Aziza.

28. Et de filiis Bebai, Johanan, Hanania, Zabbai, Athalai:

29. Et de filiis Bani, Moſollam, & Melluch, & Adaia, Jaſub, & Saal, & Ramoth:

30. Et de filiis Phahath Moab, Edna, & Chalal, Banaias, & Maaſias, Mathanias, Beſeleel, Bennui, & Manaſſe:

31. Et de filiis Herem, Eliezer, Joſue, Melchias, Semeias, Simeon,

32. Benjamin, Maloch, Samarias:

33. Et de filiis Haſom, Mathanai, Mathatha, Zabad, Elipheleth, Jermai, Manaſſe, Semei:

34. De filiis Bani, Maaddi, Amram, & Uel,

35. Baneas, & Badaïas, Cheliau,

36. Vania, Marimuth, & Eliaſib,

37. Mathanias, Mathanai, & Jaſi,

38. & Bani, & Bennui, Semei,

39. & Salmias, & Nathan, & Adaias,

40. & Mechnedebai, Siſai, Sarai,

41. Ezrel, & Selemiau, Semeria,

42. Sellum, Amaria, Joſeph:

43. De filiis Nebo, Jehiel, Mathathias, Zabad, Zabina, Jeddu, & Joel, & Banaja.

44. Omnes hi acceperant uxores alienigenas, & fuerunt ex eis mulieres, quæ pepererant filios.

LIBER NEHEMIÆ, QUI ET ESDRÆ SECUNDUS DICITUR.

Hic liber à Nehemia ſcriptore nomen accepit, cujus profectionem eveniſſe poſtquam aſcendit Zorobabel ann. 82. & poſtquam Eſdras aſcendit ann. 13. patet ex annotatis ad marginem libri cùm hujus, tùm ſuperioris. Vidit hic Eſdram eique ſuperſtes fuit, ex cujus conſilio animum ad ſcribendum applicuiſſe dicitur, unde etiam Eſdræ ſecundus dictus liber, qui olim à priori non diſcriminabatur, ut teſtis eſt Hieronymus. Continet autem inſtaurationem Jeroſolymorum, correctionem reducis populi, & labentis Dei cultus renovationem. Hiſtoria eſt ann. circiter 31. ab anno ſcilicet Artaxerxis Longimani 20. qui eſt mundi 3550. ad regnum jam inchoatum Darii Nothi, ejus filii, qui ann. M. 3581. auſpicatus eſt.

CAPUT PRIMUM.

Nehemias Artaxerxis pincerna, audita Judæorum, qui à captivitate reſidui erant afflictione, flet, ac multis diebus jejunat, populi peccata confitens, & miſericordiam à Deo petens.

1. VERBA Nehemiæ filii Hel-
chiæ. Et factum eſt in menſe
Casleu, (a) anno vigeſimo, (b)
& ego eram in Suſis caſtro. (c)
2. Et venit Hanani unus de
fratribus meis, ipſe & viri
ex Juda: & interrogavi eos de Judæis, qui
remanſerant, & ſupererant de captivitate,
& Jeruſalem.

(a) Is eſt menſis nonus. (b) Sc. regni Artaxerxis. Mundi 3550. ante Æram Ch. 454. (c) A Dario Hyſtaſp. ædificato, ut narrat Plin. ſive potiùs exornato, ut explicat Ælian.

3. Et dixerunt mihi: Qui remanſerunt, & relicti ſunt de captivitate ibi in provincia, in afflictione magna ſunt, & in opprobrio: & murus Jeruſalem diſſipatus eſt, & portæ ejus combuſtæ ſunt igni.

4. Cùmque audiſſem verba hujuſcemodi, ſedi, & flevi, & luxi diebus multis: jejunabam, & orabam ante faciem Dei cœli.

5. Et dixi: ‖ Quæſo, Domine Deus cœli fortis, magne atque terribilis, qui cuſtodis pactum & miſericordiam cum his qui te diligunt, & cuſtodiunt mandata tua:

‖ Dan. 9. 4.

6. fiant aures tuæ auſcultantes, & oculi tui aperti, ut audias orationem ſervi tui, quam ego oro coram te hodie nocte & die pro filiis Iſrael ſervis tuis: & confiteor pro peccatis filiorum Iſrael, quibus peccaverunt tibi: ego, & domus patris mei peccavimus,

7. vanitate ſeducti ſumus, & non cuſtodivimus mandatum tuum, & cæremonias, & judicia quæ præcepiſti Moyſi famulo tuo.

8. Memento verbi, quod mandaſti Moyſi ſervo tuo, dicens: Cùm tranſgreſſi fueritis, ego diſpergam vos in populos:

9. & ſi revertamini ad me, & cuſtodiatis præcepta mea, & faciatis ea; etiamſi abducti fueritis ad extrema cœli, inde congregabo vos, & reducam in locum, quem elegi ut habitaret nomen meum ibi.

10. Et ipſi ſervi tui, & populus tuus: quos redemiſti in fortitudine tua magna, & in manu tua valida.

11. Obſecro Domine, ſit auris tua attendens ad orationem ſervi tui, & ad orationem ſervorum tuorum, qui volunt timere nomen tuum: & dirige ſervum tuum hodie, & da ei miſericordiam ante virum hunc. Ego enim eram pincerna regis.

CAPUT II.

Nehemias, impetratis à rege litteris, venit Jeroſolymam, & ad murorum inſtaurationem hortatur.

1. FActum eſt autem in menſe Niſan, anno vigeſimo Artaxerxis regis: & vinum erat ante eum & levavi vinum, & dedi regi: & eram quaſi languidus ante faciem ejus.

Anno M. 3550. ante Æram Chriſt. 454. Inde autē 70. ſeptimanarum Danielis initium arceſſitur. Dan. 9.

2. Dixitque mihi rex: Quare vultus tuus triſtis eſt, cùm te ægrotum non videam? non eſt hoc fruſtra, ſed malum neſcio quod in corde tuo eſt. Et timui valdè, ac nimis:

3. & dixi regi: Rex in æternum vive: quare non mœreat vultus meus, quia civitas domus ſepulchrorum patris mei deſerta eſt, & portæ ejus combuſtæ ſunt igni?

4. Et ait mihi rex: Pro qua re poſtulas? Et oravi Deum cœli,

5. & dixi ad regem: Si videtur regi bonum, & ſi placet ſervus tuus ante faciem tuam, ut mittas me in Judæam ad civitatem ſepulchri patris mei, & ædificabo eam.

6. Dixitque mihi rex, & regina quæ ſedebat juxta eum: Uſque ad quod tempus erit iter tuum, & quando reverteris? Et placuit ante vultum regis, & miſit me: & conſtitui ei tempus.*

* annorum 12. ut patet infrà 5. 14. & 13. 6.

7. Et dixi regi: Si regi videtur bonum, epiſtolas det mihi ad duces regionis trans Flumen, ut traducant me, donec veniam in Judæam:

8. & epiſtolam ad Aſaph cuſtodem ſaltus regis, ut det mihi ligna, ut tegere poſſim portas turris domus, & muros civitatis, & domum, quam ingreſſus fuero. Et dedit mihi rex juxta manum Dei mei bonam mecum.

9. Et veni ad duces regionis trans Flumen, dedique eis epiſtolas regis. Miſerat autem rex mecum principes militum, & equites.

10. Et audierunt Sanaballat Horonites, (a) & Tobias ſervus (b) Ammanites: & contriſtati ſunt afflictione magna, quòd veniſſet homo, qui quæreret proſperitatem filiorum Iſrael.

(a) i. Moabitarū Toparcha, ab Horonaimis præcipuo ejus regionis loco denominatus, de quo Iſai. 15. 5. (b) i. Beneficiarius regis Perſidis, Ammonitarū Toparcha.

11. Et veni Jeruſalem, (c) & eram ibi tribus diebus,

(c) Annis 82. poſtea quā aſcēdit Zorobabel & 13. poſt quam aſcenderat Eſdras.

12. & ſurrexi nocte ego, & viri pauci mecum, & non indicavi cuiquam quid Deus

dediſſet in corde meo ut facerem in Jeruſalem, & jumentum non erat mecum, niſi animal cui ſedebam.

13. Et egreſſus ſum per portam vallis nocte, & ante fontem draconis, & ad portam ſtercoris, & conſiderabam murum Jeruſalem diſſipatum, & portas ejus conſumptas igni.

14. Et tranſivi ad portam fontis, & ad aquæductum regis, & non erat locus jumento, cui ſedebam, ut tranſiret.

15. Et aſcendi per torrentem nocte, & conſiderabam murum, & reverſus veni ad portam vallis, & redii.

16. Magiſtratus autem neſciebant quò abiiſſem, aut quid ego facerem: ſed & Judæis & ſacerdotibus, & optimatibus, & magiſtratibus, & reliquis qui faciebant opus, uſque ad id loci nihil indicaveram.

17. Et dixi eis: Vos noſtis afflictionem in qua ſumus; quia Jeruſalem deſerta eſt, & portæ ejus conſumptæ ſunt igni: venite, & ædificemus muros Jeruſalem, & non ſimus ultrà opprobrium.

18. Et indicavi eis manum Dei mei, quòd eſſet bona mecum, & verba regis, quæ locutus eſſet mihi, & ajo: Surgamus, & ædificemus. Et confortatæ ſunt manus eorum in bono.

19. Audierunt autem Sanaballat Horonites, & Tobias ſervus Amanites, & Goſem Arabs, & ſubſannaverunt nos, & deſpexerunt, dixeruntque: Quæ eſt hæc res, quam facitis? numquid contra regem vos rebellatis?

20. Et reddidi eis ſermonem, dixique ad eos: Deus cœli ipſe nos juvat, & nos ſervi ejus ſumus: ſurgamus & ædificemus: vobis autem non eſt pars, & juſtitia, & memoria in Jeruſalem.

CAPUT III.

Jeruſalem in muris, turribus, ac portis, ædificatur à variis qui hic recenſentur.

Eodem ann. 3510. 1. ET ſurrexit Eliaſib ſacerdos magnus, & fratres ejus ſacerdotes, & ædificaverunt portam gregis: ipſi ſanctificaverunt eam, & ſtatuerunt valvas ejus, & uſque ad turrim centum cubitorum ſanctificaverunt eam, uſque ad turrim Hananeel.

2. Et juxta eum ædificaverunt viri Jericho: & juxta eum ædificavit Zachur filius Amri.

3. Portam autem piſcium ædificaverunt filii Aſnaa: ipſi texerunt eam, & ſtatuerunt valvas ejus, & ſeras, & vectes. Et juxta eos ædificavit Marimuth filius Uriæ, filii Accus.

4. Et juxta eum ædificavit Moſollam filius Barachiæ, filii Meſezebel: & juxta eos ædificavit Sadoc filius Baana:

5. Et juxta eos ædificaverunt Thecueni: optimates autem eorum non ſuppoſuerunt colla ſua in opere Domini ſui.

6. Et portam veterem ædificaverunt Jojada filius Phaſea, & Moſollam filius Beſodia: ipſi texerunt eam, & ſtatuerunt valvas ejus, & ſeras, & vectes:

7. & juxta eos ædificaverunt Meltias Gabaonites, & Jadon Meronathites, viri de Gabaon & Maſpha, pro duce qui erat in regione trans Flumen.

8. Et juxta eum ædificavit Eziel filius Araia aurifex: & juxta eum ædificavit Ananias filius pigmentarii: & dimiſerunt Jeruſalem uſque ad murum plateæ latioris.

9. Et juxta eum ædificavit Raphaia filius Hur, princeps vici Jeruſalem.

10. Et juxta eum ædificavit Jedaia filius Heromaph contra domum ſuam: & juxta eum ædificavit Hattus filius Haſeboniæ.

11. Mediam partem vici ædificavit Melchias filius Horem, & Haſub filius Phahath Moab, & turrim furnorum.

12. Et juxta eum ædificavit Sellum filius Alohes princeps mediæ partis vici Jeruſalem, ipſe & filiæ ejus.

13. Et portam vallis ædificavit Hanun, & habitatores Zanoe: ipſi ædificaverunt eam, & ſtatuerunt valvas ejus, & ſeras, & vectes, & mille cubitos in muro uſque ad portam ſterquilinii.

14. Et portam ſterquilinii ædificavit Melchias filius Rechab, princeps vici Bethacharam: ipſe ædificavit eam, & ſtatuit valvas ejus, & ſeras, & vectes.

15. Et portam fontis ædificavit Sellum filius Cholhoza, princeps pagi Maſpha: ipſe ædificavit eam, & texit, & ſtatuit valvas ejus, & ſeras, & vectes, & muros piſcinæ Siloe in hortum regis, & uſque ad gradus, qui deſcendunt de Civitate David.

16. Poſt eum ædificavit Nehemias filius Azboc princeps dimidiæ patris vici Bethſur uſque contra ſepulchrum David, & uſque ad piſcinam, quæ grandi opere constructa eſt, & uſque ad domum fortium.

17. Poſt eum ædificaverunt Levitæ, Rehum filius Benni: poſt eum ædificavit Haſebias princeps dimidiæ partis vici Ceilæ in vico ſuo.

18. Poſt eum ædificaverunt fratres eorum Bavai filius Enadad, princeps dimidiæ partis Ceilæ.

19. Et ædificavit juxta eum Azer filius Joſue, princeps Maſpha, menſuram ſecundam, contra aſcenſum firmiſſimi anguli.

20. Poſt eum in monte ædificavit Baruch filius Zachai menſuram ſecundam, ab angulo uſque ad portam domus Eliaſib ſacerdotis magni.

21. Poſt eum ædificavit Merimuth filius Uriæ filii Haccus, menſuram ſecundam, à porta domus Eliaſib, donec extenderetur domus Eliaſib.

22. Et poſt eum ædificaverunt ſacerdotes viri de campeſtribus Jordanis.

23. Poſt eum edificavit Benjamin & Haſub contra domum ſuam: & poſt eum ædificavit Azarias filius Maaſiæ filii Ananiæ contra domum ſuam.

24. Poſt eum ædificavit Bennui filius Henadad menſuram ſecundam, à domo Azariæ uſque ad flexuram, & uſque ad angulum.

25. Phalel filius Ozi contra flexuram & turrim, quæ eminet de domo regis excelſa, id eſt, in atrio carceris: poſt eum Phadaia filius Pharos.

26. Nathinæi autem habitabant in Ophel uſque contra portam aquarum ad Orientem, & turrim, quæ prominebat.

27. Poſt eum ædificaverunt Thecueni menſuram ſecundam è regione, à turre magna & eminente uſque ad murum templi.

28. Surſum autem à porta equorum ædificaverunt ſacerdotes, unuſquiſque contra domum ſuam.

29. Poſt eos ædificavit Sadoc filius Emmer contra domum ſuam. Et poſt eum ædificavit Semaias filius Secheniæ, cuſtos portæ Orientalis.

30. Poſt eum ædificavit Hanania filius Selemiæ, & Hanun filius Seleph ſextus, menſuram ſecundam: poſt eum ædificavit Moſollam filius Barachiæ, contra gazophylacium ſuum. Poſt eum ædificavit Melchias filius aurificis uſque ad domum Nathinæorum, & ſcruta vendentium contra portam judicialem, & uſque ad cœnaculum anguli.

31. Et inter cœnaculum anguli in porta gregis ædificaverunt aurifices & negotiatores.

CAPUT IV.

Adverſantibus Sanaballat & Tobia cum ceteris gentibus, Judæi altera manu ædificant, altera gladium tenent; & Nehemia contra illorum ſubſannationes & inſidias Deum orante, opus perficitur.

Eodem ann. 3550. 1. FActum eſt autem, cùm audiſſet Sanaballat quòd ædificaremus murum, iratus eſt valdè: & motus nimis ſubſannavit Judæos,

2. & dixit coram fratribus ſuis, & frequentia Samaritanorum: Quid Judæi faciunt imbecilles? Num dimittent eos gentes? Num ſacrificabunt, & complebunt in una die? Numquid ædificare poterunt lapides de acervis pulveris, qui combuſti ſunt?

3. Sed & Tobias Ammanites proximus ejus, ait: Ædificent: ſi aſcenderit vulpes, tranſiliet murum eorum lapideum.

4. Audi Deus noſter, quia facti ſumus deſpectui: converte opprobrium ſuper caput eorum, & da eos in deſpectionem in terra captivitatis.

5. Ne operias iniquitatem eorum, & peccatum eorum coram facie tua non deleatur, quia irriſerunt ædificantes.

6. Itaque ædificavimus murum, & conjunximus totum uſque ad partem dimidiam: & provocatum eſt cor populi ad operandum.

7. Factum eſt autem, cùm audiſſet Sanaballat, & Tobias, & Arabes, & Ammanitæ, & Azotii, quòd obducta eſſet cicatrix muri Jeruſalem, & quòd cœpiſſent interrupta concludi, irati ſunt nimis.

8. Et congregati ſunt omnes pariter ut venirent, & pugnarent contra Jeruſalem, & molirentur inſidias.

9. Et oravimus Deum noſtrum, & poſuimus cuſtodes ſuper murum die ac nocte contra eos.

10. Dixit autem Judas: Debilitata eſt fortitudo portantis, & humus nimia eſt, & nos non poterimus ædificare murum.

11. Et dixerunt hoſtes noſtri: Neſciant, & ignorent donec veniamus in medium eorum, & interficiamus eos, & ceſſare faciamus opus.

12. Factum eſt autem venientibus Judæis, qui habitabant juxta eos, & dicentibus nobis per decem vices, ex omnibus locis quibus venerant ad nos,

13. ſtatui in loco poſt murum per circuitum populum in ordinem cum gladiis ſuis, & lanceis, & arcubus.

14. Et perſpexi atque ſurrexi: & ajo ad optimates & magiſtratus, & ad reliquam partem vulgi: Nolite timere à facie eorum. Domini magni & terribilis mementote, & pugnate pro fratribus veſtris, filiis veſtris, & filiabus veſtris, & uxoribus veſtris, & domibus veſtris.

15. Factum eſt autem, cùm audiſſent inimici noſtri nuntiatum eſſe nobis, diſſipavit Deus conſilium eorum. Et reverſi ſumus omnes ad muros, unuſquiſque ad opus ſuum.

16. Et factum eſt à die illa, media pars juvenum eorum faciebat opus, & media parata erat ad bellum, & lanceæ, & ſcuta, & arcus, & loricæ, & principes poſt eos in omni domo Juda

17. ædificantium in muro, & portantium onera, & imponentium: una manu ſua faciebat opus, & altera tenebat gladium:

18. ædificantium enim unuſquiſque gladio erat accinctus renes. Et ædificabant, & clangebant buccina juxta me.

19. Et dixi ad optimates, & ad magiſtratus, & ad reliquam partem vulgi: Opus grande eſt, & latum, & nos ſeparati ſumus in muro procul alter ab altero:

20. In loco quocumque audieritis clangorem tubæ, illuc concurrite ad nos: Deus noſter pugnabit pro nobis.

21. Et nos ipſi faciamus opus: & media pars noſtrûm teneat lanceas, ab aſcenſu auroræ donec egrediantur aſtra.

22. In tempore quoque illo dixi populo: Unuſquiſque cum puero ſuo maneat in medio Jeruſalem, & ſint nobis vices per noctem, & diem ad operandum.

23. Ego autem & fratres mei, & pueri mei, & cuſtodes, qui erant poſt me, non deponebamus veſtimenta noſtra: unuſquiſque tantùm nudabatur ad baptiſmum.

CAPUT V.

In magna fame Nehemias divites avaros increpat, uſuraſque prohibet, ſua indigentibus ſponte elargiens.

1. ET factus eſt clamor populi, & uxorum ejus magnus adverſus fratres ſuos Judæos. Eodem ann. 3550.

2. Et erant qui dicerent: Filii noſtri, & filiæ noſtræ multæ ſunt nimis: accipiamus pro pretio eorum frumentum, & comedamus, & vivamus.

3. Et erant qui dicerent: Agros noſtros, vineas, & domos noſtras opponamus, & accipiamus frumentum in fame.

4. Et alii dicebant: Mutuo ſumamus pecunias in tributa regis, demuſque agros noſtros & vineas:

5. & nunc ſicut carnes fratrum noſtrorum, ſic carnes noſtræ ſunt: & ſicut filii eorum, ita & filii noſtri. Ecce nos ſubjugamus filios noſtros, & filias noſtras in ſervitutem, & de filiabus noſtris ſunt famulæ, nec habemus unde poſſint redimi, & agros noſtros, & vineas noſtras alii poſſident.

6. Et iratus ſum nimis cùm audiſſem clamorem eorum ſecundùm verba hæc:

7. cogitavitque cor meum mecum: & increpavi optimates & magiſtratus, & dixi eis: Uſuraſne ſinguli à fratribus veſtris exigitis? Et congregavi adverſum eos concionem magnam,

8. & dixi eis: Nos, ut ſcitis, redemimus fratres noſtros Judæos, qui venditi fuerant gentibus ſecundùm poſſibilitatem noſtram: & vos igitur vendetis fratres veſtros, & redimemus eos? Et ſiluerunt, nec invenerunt quid reſponderent.

9. Dixique ad eos: Non eſt bona res, quam facitis: quare non in timore Dei noſtri ambulatis, ne exprobretur nobis à gentibus inimicis noſtris?

10. Et ego, & fratres mei, & pueri mei commodavimus plurimis pecuniam & frumentum: non repetamus in commune iſtud, æs alienum concedamus, quod debetur nobis.

11. Reddite eis hodie agros ſuos, & vineas ſuas, & oliveta ſua, & domos ſuas: quin potiùs & centeſimam pecuniæ, frumenti, vini, & olei, quam exigere ſoletis ab eis, date pro illis.

12. Et dixerunt: Reddemus, & ab eis nihil quæremus: ſicque faciemus ut loqueris. Et vocavi Sacerdotes, & adjuravi eos, ut facerent juxta quod dixeram.

13. Inſuper excuſſi ſinum meum, & dixi: Sic excutiat Deus omnem virum, qui non compleverit verbum iſtud, de domo ſua, & de laboribus ſuis: ſic excutiatur, & vacuus fiat. Et dixit univerſa multitudo: Amen. Et laudaverunt Deum. Fecit ergo populus ſicut erat dictum.

14. A die autem illa, qua præceperat rex mihi ut eſſem dux in terra Juda, ab anno vigeſimo uſque ad annum trigeſimum ſecundum Artaxerxis regis per annos duodecim, ego & fratres mei annonas, quæ ducibus debebantur, non comedimus.

15. Duces autem primi, qui fuerant ante me, gravaverunt populum, & acceperunt ab eis, in pane, & vino, & pecunia, quotidie ſiclos quadraginta: ſed & miniſtri eorum depreſſerunt populum. Ego autem non feci ita propter timorem Dei:

16. quin potiùs in opere muri ædificavi, & agrum non emi, & omnes pueri mei congregati ad opus erant.

17. Judæi quoque & magiſtratus, centum quinquaginta viri, & qui veniebant ad nos de gentibus, quæ in circuitu noſtro ſunt, in menſa mea erant.

18. Parabatur autem mihi per dies ſingulos bos unus, arietes ſex electi, exceptis volatilibus, & inter dies decem vina diverſa, & alia multa tribuebam: inſuper & annonas ducatus mei non quæſivi: valdè enim attenuatus erat populus.

19. Memento mei Deus meus in bonum ſecundùm omnia quæ feci populo huic.

CAPUT VI.

Sanaballat cum ſociis Judæis ad fœdus inſidioſis litteris invitans, ac ſic ædificationem impedire nitens, non terret, nec immutat propoſitum Nehemiæ, completoque muro, timuerunt omnes finitimæ gentes.

Eadem ann. 3550.

1. FActum eſt autem, cùm audiſſet Sanaballat, & Tobias, & Goſſem Arabs, & cæteri inimici noſtri, quòd ædificaſſem ego murum, & non eſſet in ipſo reſidua interruptio (uſque ad tempus autem illud valvas non poſueram in portis)

2. miſerunt Sanaballat, & Goſſem ad me, dicentes: Veni, & percutiamus fœdus pariter in viculis in Campo Ono. Ipſi autem cogitabant ut facerent mihi malum.

3. Miſi ergo ad eos nuntios, dicens: Opus grande ego facio, & non poſſum deſcendere: ne fortè negligatur cùm venero, & deſcendero ad vos.

4. Miſerunt autem ad me ſecundùm verbum hoc per quatuor vices: & reſpondi eis juxta ſermonem priorem.

5. Et miſit ad me Sanaballat juxta verbum prius quinta vice puerum ſuum, & epiſtolam habebat in manu ſua ſcriptam hoc modo:

6. IN GENTIBUS auditum eſt, & Goſſem dixit, quòd tu & Judæi cogitetis rebellare, & propterea ædifices murum, & levare te velis ſuper eos regem: propter quam cauſam

7. & prophetas poſueris, qui prædicent de te in Jeruſalem, dicentes: Rex in Judæa eſt. Auditurus eſt rex verba hæc: idcircò nunc veni, ut ineamus conſilium pariter.

8. Et miſi ad eos, dicens: Non eſt factum ſecundùm verba hæc, quæ tu loqueris: de corde enim tuo tu componis hæc.

9. Omnes enim hi terrebant nos, cogitantes quòd ceſſarent manus noſtræ ab opere, & quieſceremus. Quam ob cauſam magis confortavi manus meas:

10. & ingreſſus ſum domum Semaiæ filii Dalaiæ filii Metabeel ſecretò. Qui ait: Tractemus nobiſcum in domo Dei in medio templi, & claudamus portas ædis: quia venturi ſunt ut interficiant te, & nocte venturi ſunt ad occidendum te.

11. Et dixi: Num quiſquam ſimilis mei fugit? & quis ut ego ingredietur templum, & vivet? non ingrediar.

12. Et intellexi quòd Deus non miſiſſet eum, ſed quaſi vaticinans locutus eſſet ad me, & Tobias, & Sanaballat conduxiſſent eum:

13. acceperat enim pretium, ut territus facerem, & peccarem, & haberent malum, quod exprobrarent mihi.

14. Memento mei Domine pro Tobia & Sanaballat, juxta opera eorum talia: ſed & Noadiæ prophetæ, & cæterorum prophetarum, qui terrebant me.

15. Completus eſt autem murus vigeſimo-quinto die menſis Elul *, quinquaginta duobus diebus. * qui eſt ſextus.

16. Factum eſt ergo cùm audiſſent omnes inimici noſtri, ut timerent univerſæ gentes, quæ erant in circuitu noſtro, & conciderent intra ſemetipſos, & ſcirent quòd à Deo factum eſſet opus hoc.

17. Sed & in diebus illis multæ optimatum Judæorum epiſtolæ mittebantur ad Tobiam, & à Tobia veniebant ad eos.

18. Multi enim erant in Judæa habentes juramentum ejus, quia gener erat Secheniæ filii Area, & Johanan filius ejus acceperat filiam Moſollam filii Barachiæ:

19. ſed & laudabant eum coram me, & verba mea nuntiabant ei: & Tobias mittebat epiſtolas ut terreret me.

CAPUT VII.

Per Nehemiam conſtituuntur cuſtodes in Jeruſalem: deinde convocato populo recenſentur hi qui primùm aſcenderant Jeruſalem, unà cum jumentis ipſorum, danturque munera ad opus ædificationis.

Eodem ann. 3557. Eccli. 49. 15. * Cujus dedicatio peragitur. Infr. 12. 27.

1. POſtquam autem ædificatus eſt murus*, & poſui valvas, & recenſui janitores, & cantores, & Levitas:

2. præcepi Hanani fratri meo, & Hananiæ principi domus de Jeruſalem (ipſe enim quaſi vir verax & timens Deum plus cæteris videbatur)

3. & dixi eis: Non aperiantur portæ Jeruſalem nſque ad calorem ſolis. Cùmque adhuc aſſiſterent, clanſæ portæ ſunt, & oppilatæ: & poſui cuſtodes de habitatoribus Jeruſalem, ſingulos per vices ſuas, & nnumquemque contra domum ſuam.

4. Civitas autem erat lata nimis & grandis, & populus parvus in medio ejus, & non erant domus ædificatæ.

5. Deus autem dedit in corde meo, & congregavi optimates, & magiſtratus, & vulgus, ut recenſerem eos: & inveni librum cenſus eorum, qui aſcenderant primum, & inventum eſt ſcriptum in eo.

|| Vide 1. Eſdr. 2. 1.

6. || Iſti filii provinciæ, qui aſcenderunt de captivitate migrantium, quos tranſtulerat Nabuchodonoſor rex Babylonis, & reverſi ſunt in Jeruſalem, & in Jndæam, unuſquiſque in civitatem ſuam.

7. Qui venerunt cum Zorobabel, Joſne, Nehemias, Azarias, Raamias, Nahamani, Mardochæus, Belſam, Meſpharath, Begoai, Nahum, Baana. Nnmerus virorum populi Iſrael:

8. Filii Pharos, duo millia centum ſeptuagintaduo:

9. Filii Saphatia, trecenti ſeptuagintaduo:

10. Filii Area, ſexcenti quinquagintaduo:

11. Filii Phahathmoab filiorum Joſue & Joab, duo millia octingenti decem & octo:

12. Filii Ælam, mille ducenti quinquaginta quatuor:

13. Filii Zethua, octingenti quadragintaquinque:

14. Filii Zachai, ſeptingenti ſexaginta:

15. Filii Bannui, ſexcenti quadragintaocto:

16. Filii Bebai, ſexcenti vigintiocto:

17. Filii Azgad, duo millia trecenti vigintiduo:

18. Filii Adonicam, ſexcenti ſexagintaſeptem:

19. Filii Begnai, duo millia ſexaginta ſeptem:

20. Filii Adin, ſexcenti quinquagintaquinque:

21. Filii Ater, filii Hezeciæ, nonagintaocto:

22. Filii Haſem, trecenti vigintiocto:

23. Filii Beſai, trecenti vigintiquatuor:

24. Filii Hareph, centum duodecim:

25. Filii Gabaon, nonagintaquinque:

26. Filii Bethlehem, & Netupha, centum octogintaocto.

27. Viri Anathoth, centum vigintiocto.

28. Viri Bethazmoth, quadragintaduo.

29. Viri Cariathiarim, Cephira, & Beroth, ſeptingenti quadragintatres.

30. Viri Rama & Geba, ſexcenti vigintiunus.

31. Viri Machmas, centum vigintiduo.

32. Viri Bethel & Hai, centum vigintitres.

33. Viri Nebo alterius, quinquagintadno.

34. Viri Ælam alterius, mille ducenti quinquagintaquatuor.

35. Filii Harem, trecenti viginti.

36. Filii Jericho, trecenti quadragintaquinque.

37. Filii Lod Hadid & Ono, ſeptingenti vigintiunus.

38. Filii Senaa, tria millia nongenti triginta.

39. Sacerdotes: Filii Idaia in domo Joſue, nongenti ſeptuagintatres.

40. Filii Emmer, mille quinquagintaduo.

41. Filii Phashur, mille ducenti quadragintaſeptem:

42. Filii Arem, mille decem & ſeptem. Levitæ:

43. Filii Joſue & Cedmihel filiorum

44. Oduiæ, ſeptuagintaquatuor. Cantores:

45. Filii Aſaph, centum quadragintaocto.

46. Janitores: Filii Sellum, filii Ater, filii Telmon, filii Accub, filii Hatita, filii Sobai: centum trigintaocto.

47. Nathinæi: filii Soha, filii Haſupha, filii Tebbaoth,

48. filii Ceros, filii Siaa, filii Phadon, filii Lebana, filii Hagaba, filii Selmai,

49. filii Hanan, filii Geddel, Filii Gaher,

50. filii Raaia, filii Raſin, filii Necoda,

51 filii Geſem, filii Aſa, filii Phaſea,

52. filii Beſai filii Munim, filii Nephuſſim,

53. filii Bacbuc, filii Hacupha, filii Harhur,

54. filii Besloth, filii Mahida, filii Harſa,

55. filii Bercos, filii Siſara, filii Thema,

56. filii Naſia, filii Hatipha,

57. filii ſervorum Salomonis, filii Sothai, filii Sophereth, filii Pharida,

58. filii Jahala, filii Darcon, filii Jeddel,

59. filii Saphatia, filii Hatil, filii Phochereth, qui erat ortus ex Sabaim filio Amon.

60. Omnes Nathinæi, & filii ſervorum Salomonis, trecenti nonagintaduo.

61. Hi ſunt autem, qui aſcenderunt de Thelmela, Thelharſa, Cherub, Addon, & Emmer: & non potuerunt indicare domum patrum ſuorum, & ſemen ſuum, utrum ex Iſrael eſſent.

62. Filii Dalaia, filii Tobia, filii Necoda, ſexcenti quadragintaduo.

63. Et de ſacerdotibus, filii Habia, filii Accos, filii Berzellai, qni accepit de filiabus Berzellai Galaaditis uxorem: & vocatus eſt nomine eorum.

64. Hi quæſierunt ſcripturam ſuam in cenſu, & non invenerunt: & ejecti ſunt de ſacerdotio.

65. Dixitque Atherſatha * eis ut non manducarent de Sanctis ſanctorum, donec ſtaret Sacerdos doctus & eruditus. * i. præfectus, ſc. Zorobabel. Vid. lib. 1. cap. 2. v. 63.

66. Omnis nnltitudo quaſi vir unus quadragintaduo millia trecenti ſexaginta,

67. abſque ſervis & ancillis eorum, qui

erant

erant ſeptem millia trecenti trigintaſeptem, & inter eos cantores, & cantatrices, ducenti quadragintaquinque.

68. Equi eorum, ſeptingenti trigintaſex: muli eorum, ducenti quadragintaquinque:

69. cameli eorum, quadringenti trigintaquinque: aſini, ſex millia ſeptingenti viginti.

*Hoc neq; in Hebr. neque in Græco eſt, neque ſuo loco videtur hic poſitum.

* *Hucuſque refertur quid in commentario ſcriptum fuerit, ex in Nehemiæ hiſtoria texitur.*

70. Nonnulli autem de principibus familiarum dederunt in opus. Atherſatha dedit in theſaurum auri drachmas mille, phialas quinquaginta, tunicas ſacerdotales quingentas triginta.

71. Et de principibus familiarum dederunt in theſaurum operis, auri drachmas viginti millia, & argenti mnas duo millia ducentas.

72. Et quod dedit reliquus populus, auri drachmas viginti millia, & argenti mnas duo millia, & tunicas ſacerdotales ſexagintaſeptem.

73. Habitaverunt autem Sacerdotes, & Levitæ, & janitores, & cantores, & reliquum vulgus, & Nathinæi, & omnis Iſrael in civitatibus ſuis.

CAPUT VIII.

Eſdras diſtinctè populo verba legis recitat, facto per Levitas ſilentio, & contriſtatum populum Nehemias conſolatur, allatiſque frondibus celebrant ſeptem diebus feſtum tabernaculorum; legente ſingulis diebus Eſdra in libro legis.

Anno M. 3311. Ant. Chr. 454. ‡ Feria 4. Quat. Temp. Sept.

1. ET venerat menſis ſeptimus: filii autem Iſrael erant in civitatibus ſuis. ‡ Congregatuſque eſt omnis populus quaſi vir unus ad plateam, quæ eſt ante portam aquarum: & dixerunt Eſdræ ſcribæ ut afferret librum legis Moyſi, quam præceperat Dominus Iſraeli.

2. Attulit ergo Eſdras ſacerdos legem coram multitudine virorum & mulierum, cunctiſque qui poterant intelligere, in die prima menſis ſeptimi.

3. Et legit in eo apertè in platea quæ erat ante portam aquarum, de manè uſque ad mediam diem, in conſpectu virorum & mulierum, & ſapientium: & aures omnis populi erant erectæ ad Librum.

4. Stetit autem Eſdras ſcriba ſuper gradum ligneum, quem fecerat ad loquendum: & ſteterunt juxta eum, Mathathias, & Semeia, & Ania, & Uria, & Helcia, & Maaſia, ad dexteram ejus: & ad ſiniſtram, Phadaia, Miſael, & Melchia, & Haſum, & Hasbadana, Zacharia, & Moſollam.

5. Et aperuit Eſdras librum coram omni populo: ſuper univerſum quippe populum eminebat: & cùm aperuiſſet eum, ſtetit omnis populus.

6. Et benedixit Eſdras Domino Deo magno: & reſpondit omnis populus: Amen, Amen: elevans manus ſuas, & incurvati ſunt, & adoraverunt Deum proni in terram.

7. Porrò Joſue, & Bani, & Serebia, Jamin, Accub, Septhai, Odia, Maaſia, Celita, Azarias, Jozabed, Hanan, Phalaia, Levitæ, ſilentium faciebant in populo ad audiendam legem: populus autem ſtabat in gradu ſuo.

8. Et legerunt in Libro legis Dei diſtinctè, & apertè ad intelligendum: & intellexerunt cùm legeretur.

9. Dixit autem Nehemias (ipſe eſt Atherſatha *) & Eſdras ſacerdos & ſcriba, & Levitæ interpretantes univerſo populo: Dies ſanctificatus eſt Domino Deo noſtro, nolite lugere, & nolite flere. Flebat enim omnis populus cùm audiret verba legis.

*i. ipſe erat tum Atherſatha, ſive præfectus. Vid. ſupr. c. 7. v. 65.

10. Et dixit eis: Ite, comedite pinguia, & bibite mulſum, & mittite partes his qui non præparaverunt ſibi: quia ſanctus dies Domini eſt, & nolite contriſtari: gaudium etenim Domini eſt fortitudo noſtra.

11. Levitæ autem ſilentium faciebant in omni populo, dicentes: Tacete, quia dies ſanctus eſt, & nolite dolere.

12. Abiit itaque omnis populus ut comederet & biberet, & mitteret partes, & faceret lætitiam magnam: quia intellexerant verba, quæ docuerat eos.

13. Et in die ſecundo congregati ſunt principes familiarum univerſi populi, Sacerdotes & Levitæ ad Eſdram ſcribam, ut interpretaretur eis verba Legis.

14. Et invenerunt ſcriptum in Lege, præcepiſſe Dominum in manu Moyſi, ut habitent filii Iſrael in tabernaculis, in die ſolemni, menſe ſeptimo:

15. & ut prædicent, & divulgent vocem in univerſis urbibus ſuis, & in Jeruſalem, dicentes: Egredimini in montem, & afferte frondes olivæ, & frondes ligni pulcherrimi, frondes myrti, & ramos palmarum, & frondes ligni nemoroſi, ut fiant tabernacula, ſicut ſcriptum eſt.

16. Et egreſſus eſt populus, & attulerunt: Feceruntque ſibi tabernacula unuſquiſque in domate ſuo, & in atriis ſuis, & in atriis domus Dei, & in platea portæ aquarum, & in platea portæ Ephraim.

17. Fecit ergo univerſa Eccleſia eorum qui redierant de captivitate, ‖ tabernacula, & habitaverunt in tabernaculis: non enim fecerant à diebus Joſue filii Nun taliter filii Iſrael uſque ad diem illum. Et fuit lætitia magna nimis. ‖ Lev. 23. 19.

18. Legit autem in Libro legis Dei per dies ſingulos, à die primo uſque ad diem noviſſimum: & fecerunt ſolemnitatem ſeptem diebus, & in die octavo collectam juxta ritum.

CAPUT IX.

Populus in jejunio & ſaccis pœnitens ſeparat ſe ab alienigenis: Levitæ confitentur Dei beneficia, Iſraelitarumque ſcelera, & pro populo orant, ac ita fœdus cum Domino feriunt.

1. IN die autem vigeſimoquarto menſis hujus convenerunt filii Iſrael in jejunio in ſaccis, & humus ſuper eos. Eodem ann. 3311.

2. Et ſeparatum eſt ſemen filiorum Iſrael ab omni filio alienigena: & ſteterunt, & confitebantur peccata ſua, & iniquitates patrum ſuorum.

3. Et conſurrexerunt ad ſtandum: & legerunt in volumine legis Domini Dei ſui, quater in die, & quater confitebantur, & adorabant Dominum Deum ſuum.

4. Surrexerunt autem ſuper gradum Le-

vitarum Joſue, & Bani, & Cedmihel, Sabania, Bonni, Sarebias, Bani, & Chanani: & clamaverunt voce magna ad Dominum Deum ſuum.

5. Et dixerunt Levitæ, Joſue, & Cedmihel, Bonni, Haſebnia, Sarebia, Odaia, Sebnia, Phathahia: Surgite, benedicite Domino Deo veſtro ab æterno uſque in æternum: & benedicant nomini gloriæ tuæ excelſo in omni benedictione & laude.

6. Tu ipſe Domine, ſolus, tu feciſti cœlum, & cœlum cœlorum, & omnem exercitum eorum: terram, & univerſa quæ in ea ſunt: maria, & omnia quæ in eis ſunt: & tu vivificas omnia hæc, & exercitus cœli te adorat.

7. Tu ipſe, Domine Deus, qui elegiſti Abram, & ‖ eduxiſti eum de igne Chaldæorum, & poſuiſti nomen ejus Abraham.

‖ Gen. 11. 31.

8. Et inveniſti cor ejus fidele coram te: & percuſſiſti cum eo fœdus, ut dares ei Terram Chananæi, Hethæi, & Amorrhæi: & Pherezæi, & Jebuſæi, & Gergeſæi, ut dares ſemini ejus: & impleſti verba tua, quoniam juſtus es.

9. Et vidiſti afflictionem patrum noſtrorum in Ægypto: clamoremque eorum audiſti ſuper Mare rubrum.

10. Et dediſti ſigna atque portenta in Pharaone, & in univerſis ſervis ejus, & in omni populo terræ illius: cognoviſti enim quia ſuperbè egerant contra eos: & feciſti tibi nomen, ſicut & in hac die.

11. Et mare diviſiſti ante eos, & tranſierunt per medium maris in ſicco: perſecutores autem eorum projeciſti in profundum, quaſi lapidem in aquas validas.

12. Et in columna nubis ductor eorum fuiſti per diem, & in columna ignis per noctem, ut appareret eis via, per quam ingrediebantur.

13. Ad montem quoque Sinai deſcendiſti, & locutus es cum eis de cœlo, & dediſti eis judicia recta, & legem veritatis, cęremonias, & præcepta bona:

14. & ſabbatum ſanctificatum tuum oſtendiſti eis, & mandata, & cęremonias, & legem pręcepiſti eis in manu Moyſi ſervi tui.

15. Panem quoque de cœlo dediſti eis in fame eorum, & aquam de petra eduxiſti eis ſitientibus, & dixiſti eis ut ingrederentur & poſſiderent terram, ſuper quam levaſti manum tuam, ut traderes eis.

16. Ipſi verò & patres noſtri ſuperbè egerunt, & induraverunt cervices ſuas, & non audierunt mandata tua.

17. Et noluerunt audire, & non ſunt recordati mirabilium tuorum quæ feceras ei. Et inundaverunt cervices ſuas, & dederunt caput ut converterentur ad ſervitutem ſuam, quaſi per contentionem. Tu autem Deus propitius, clemens & miſericors, longanimis & multæ miſerationis, non dereliquiſti eos,

18. & quidem cùm feciſſent ſibi vitulum conflatilem, & dixiſſent; Iſte eſt Deus tuus, qui eduxit te de Ægypto: feceruntque blaſphemias magnas.

19. Tu autem in miſericordiis tuis multis non dimiſiſti eos in deſerto: columna nubis non receſſit ab eis per diem, ut duceret eos in viam, & columna ignis per noctem, ut oſtenderet eis iter per quod ingrederentur.

20. Et ſpiritum tuum bonum dediſti qui doceret eos, & manna tuum non prohibuiſti ab ore eorum, & aquam dediſti eis in ſiti.

21. Quadraginta annis paviſti eos in deſerto, nihilque eis defuit: veſtimenta eorum non inveteraverunt, & pedes eorum non ſunt attriti.

22. Et dediſti eis regna, & populos, & partitus es eis ſortes: & poſſederunt terram Sehon, & terram regis Heſebon, & terram Og regis Baſan.

23. Et multiplicaſti filios eorum ſicut ſtellas cœli, & adduxiſti eos ad terram, de qua dixeras patribus eorum ut ingrederentur & poſſiderent.

24. Et venerunt filii, & poſſederunt terram, & humiliaſti coram eis habitatores terræ Chananęos, & dediſti eos in manu eorum, & reges eorum & populos terræ, ut facerent eis ſicut placebat illis.

25. Ceperunt itaque urbes munitas, & humum pinguem, & poſſederunt domos plenas cunctis bonis; ciſternas ab aliis fabricatas, vineas, & oliveta, & ligna pomifera multa: & comederunt, & ſaturati ſunt, & impinguati ſunt, & abundaverunt delicis in bonitate tua magna.

26. Provocaverunt autem te ad iracundiam, & receſſerunt à te, & projecerunt legem tuam poſt terga ſua: & prophetas tuos occiderunt, qui conteſtabantur eos ut reverterentur ad te: feceruntque blaſphemias grandes.

27. Et dediſti eos in manu hoſtium ſuorum, & affixerunt eos. Et in tempore tribulationis ſuæ clamaverunt ad te, & tu de cœlo audiſti, & ſecundùm miſerationes tuas multas dediſti eis ſalvatores, qui ſalvarent eos de manu hoſtium ſuorum.

28. Cùmque requieviſſent, reverſi ſunt ut facerent malum in conſpectu tuo: & dereliquiſti eos in manu inimicorum ſuorum, & poſſederunt eos. Converſique ſunt, & clamaverunt ad te: tu autem de cœlo exaudiſti, & liberaſti eos in miſericordiis tuis, multis temporibus.

29. Et conteſtatus es eos ut reverterentur ad Legem tuam. Ipſi verò ſuperbè egerunt, & non audierunt mandata tua, & in judiciis tuis peccaverunt, quæ faciet homo, & vivet in eis: & dederunt humerum recedentem, & cervicem ſuam induraverunt, nec audierunt.

30. Et protraxiſti ſuper eos annos multos, & conteſtatus es eos in ſpiritu tuo per manum prophetarum tuorum: & non audierunt, & tradidiſti eos in manu populorum terrarum.

31. In miſericordiis autem tuis plurimis non feciſti eos in conſumptionem, nec dereliquiſti eos: quoniam Deus miſerationum, & clemens es tu.

32. Nunc itaque Deus noſter magne, fortis, & terribilis, cuſtodiens pactum & miſericordiam, ne avertas à facie tua omnem laborem, qui invenit nos, reges noſtros, & principes noſtros, & ſacerdotes noſtros, & prophetas noſtros, & patres noſtros, & omnem populum tuum, à diebus regis Aſſur uſque in diem hanc.

33. Et tu juſtus es in omnibus, quæ venerunt ſuper nos: quia veritatem feciſti, nos autem impiè egimus.

34. Reges noſtri, principes noſtri, ſacerdotes noſtri, & patres noſtri non fecerunt legem tuam, & non attenderunt mandata tua, & teſtimonia tua quæ teſtificatus es in eis.

35. Et ipſi in regnis ſuis, & in bonitate tua multa, quam dederas eis, & in terra latiſſima & pingui, quam tradideras in conſpectu eorum, non ſervierunt tibi, nec reverſi ſunt à ſtudiis ſuis peſſimis.

36. Ecce nos ipſi hodie ſervi ſumus; & terra, quam dediſti patribus noſtris ut comederent panem ejus, & quæ bona ſunt ejus, & nos ipſi ſervi ſumus in ea.

37. Et fruges ejus multiplicantur regibus, quos poſuiſti ſuper nos propter peccata noſtra, & corporibus noſtris dominantur, & jumentis noſtris ſecundùm voluntatem ſuam, & in tribulatione magna ſumus.

38. Super omnibus ergo his nos ipſi percutimus fœdus, & ſcribimus, & ſignant principes noſtri, Levitæ noſtri, & Sacerdotes noſtri.

CAPUT X.

Deſignantur qui fædus initum ſignarent, quo pollicentur ſe ſervaturos univerſa Dei præcepta, maximè de non commiſcendo cum alienigenis, de ſervandis ſabbato, anno ſeptimo, oblationibus, primitiis ac decimis.

Eodem ann. 3551.

1. SIgnatores autem fuerunt, Nehemias, Atherſatha filius Hachelai, & Sedecias,
2. Saraias, Azarias, & Jeremias,
3. Pheshur, Amarias, Melchias,
4. Hattus, Sebenia, Melluc,
5. Harem, Merimuth, Obdias,
6. Daniel, Genthon, Baruch,
7. Moſollam, Abia, Miamim,
8. Maazia, Belgai, Semeia: hi ſacerdotes.
9. Porrò Levitæ, Joſue filius Azaniæ, Bennui de filiis Henadad, Cedmihel,
10. & fratres eorum, Sebenia, Odaia, Celita, Phalaia, Hanan,
11. Micha, Rohob, Haſebia,
12. Zachur, Serebia, Sabania,
13. Odaia, Bani, Baninu.
14. Capita populi, Pharos, Phahathmoab, Aelam, Zethu, Bani,
15. Bonni, Azgad, Bebai,
16. Adonia, Begoai, Adin,
17. Ater, Hezecia, Azur,
18. Odaia, Haſum, Beſai,
19. Hareph, Anathoh, Nebai,
20. Megphias, Moſollam, Hazir,
21. Meſizabel, Sadoc, Jeddua,
22. Pheltia, Hanan, Anaia,
23. Oſee, Hanania, Haſub,
24. Alohes, Phalea, Sobec,
25. Rehum, Haſebna, Maaſia,
26. Echaia, Hanan, Anan,
27. Melluch, Haran, Baana:

28. & reliqui de populo, Sacerdotes, Levitæ, janitores, & cantores, Nathinæi, & omnes qui ſe ſeparaverunt de populis terrarum ad legem Dei, uxores eorum, filii eorum, & filiæ eorum.

29. omnes qui poterant ſapere ſpondentes pro fratribus ſuis, optimates eorum, & qui veniebant ad pollicendum & jurandum ut ambularent in lege Dei, quam dederat in manu Moyſi ſervi Dei, ut facerent & cuſtodirent univerſa mandata Domini Dei noſtri, & judicia ejus & cæremonias ejus,

30. & ut non daremus filias noſtras populo terræ, & filias eorum non acciperemus filiis noſtris.

31. Populi quoque terræ, qui important venalia, & omnia ad uſum, per diem ſabbati, ut vendant, non accipiemus ab eis in ſabbato & in die ſanctificato. Et dimittemus annum ſeptimum, & exactionem univerſæ manus.

32. Et ſtatuemus ſuper nos præcepta ut demus tertiam partem ſicli per annum ad opus domus Dei noſtri,

33. ad panes propoſitionis, & ad ſacrificium ſempiternum, & in holocauſtum ſempiternum in ſabbatis, in calendis, in ſolemnitatibus, & in ſanctificatis, & pro peccato: ut exoretur pro Iſrael, & in omnem uſum domus Dei noſtri.

34. Sortes ergo miſimus ſuper oblationem lignorum, inter Sacerdotes, & Levitas, & populum, ut inferrentur in domum Dei noſtri per domos patrum noſtrorum, per tempora, à temporibus anni uſque ad annum: ut arderent ſuper altare Domini Dei noſtri, ſicut ſcriptum eſt in lege Moyſi:

35. & ut afferremus primogenita terræ noſtræ, & primitiva univerſi fructus omnis ligni, ab anno in annum, in domo Domini.

36. Et primitiva filiorum noſtrorum, & pecorum noſtrorum, ſicut ſcriptum eſt in lege, & primitiva boum noſtrorum, & ovium noſtrarum, ut offerrentur in domo Dei noſtri, Sacerdotibus qui miniſtrant in domo Dei noſtri:

37. & primitias ciborum noſtrorum, & libaminum noſtrorum, & poma omnis ligni, vindemiæ quoque & olei afferemus Sacerdotibus ad gazophylacium Dei noſtri, & decimam partem terræ noſtræ Levitis. Ipſi Levitæ decimas accipient ex omnibus civitatibus operum noſtrorum.

38. Erit autem Sacerdos filius Aaron cum Levitis in decimis Levitarum, & Levitæ offerent decimam partem decimæ ſuæ in domo Dei noſtri, ad gazophylacium in domum theſauri:

39. Ad gazophylacium enim deportabunt filii Iſrael, & filii Levi, primitias frumenti, vini, & olei: & ibi erunt vaſa ſanctificata, & Sacerdotes, & cantores, & janitores, & miniſtri, & non dimittemus domum Dei noſtri.

CAPUT XI.

Recenſentur incolæ Jeruſalem & civitatum Juda poſt inſtaurationem.

1. HAbitaverunt * autem principes populi in Jeruſalem; reliqua verò plebs miſit ſortem, ut tollerent unam partem de decem, qui habitaturi eſſent in Jeruſalem civitate ſancta, novem verò partes in civitatibus. * Tunc & deinceps.

2. Benedixit autem populus omnibus viris qui ſe ſponte obtulerant ut habitarent in Jeruſalem.

3. Hi ſunt itaque principes provinciæ qui habitaverunt in Jeruſalem, & in civitatibus Juda. Habitavit autem unuſquiſque in poſſeſſione ſua, in urbibus ſuis, Iſrael, Sacerdotes, Levitæ, Nathinæi, & filii ſervorum Salomonis.

4. Et in Jeruſalem habitaverunt de filiis Juda, & de filiis Benjamin: de filiis Juda, Athaias

filius Aziam, filii Zachariæ, filii Amariæ, filii Saphatiæ, filii Malaleel: de filiis Phares,

5. Maaſia filius Baruch, filius Cholhoza, filius Hazia, filius Adaia, filius Joiarib, filius Zachariæ, filius Silonitis:

6. omnes hi filii Phares, qui habitaverunt in Jeruſalem, quadringenti ſexagintaocto viri fortes.

7. Hi ſunt autem filii Benjamin: Sellum filius Moſollam, filius Joed, filius Phadaia, filius Colaia, filius Maſia, filius Etheel, filius Iſaia,

8. & poſt eum Gebbai, Sellai, nongenti vigintiocto,

9. & Joel filius Zechri præpoſitus eorum, & Judas filius Senua ſuper civitatem ſecundus.

10. Et de ſacerdotibus, Idaia filius Joarib, Jachin,

11. Saraia filius Helciæ, filius Moſollam, filius Sadoch, filius Meraioth, filius Achitob princeps domus Dei,

12. & fratres eorum facientes opera templi: octingenti vigintiduo. Et Adaia filius Jeroham, filius Phelelia, filius Amſi, filius Zachariæ, filius Pheshur, filius Melchiæ,

13. & fratres ejus principes patrum: ducenti quadragintaduo. Et Amaſſai filius Azreel, filius Ahazi, filius Moſollamoth, filius Emmer,

14. & fratres eorum potentes nimis: centum vigintiocto, & præpoſitus eorum Zabdiel filius potentium.

15. Et de Levitis Semeia filius Haſub, filius Azaricam, filius Haſabia, filius Boni,

16. & Sabathai & Jozabed, ſuper omnia opera, quæ erant forinſecus in domo Dei, à principibus Levitarum.

17. Et Mathania filius Micha, filius Zebedei, filius Aſaph, princeps ad laudandum & ad confitendum in oratione, & Becbecia ſecundus de fratribus ejus, & Abda filius Samua, filius Galal, filius Idithum:

18. omnes Levitæ in civitate ſancta ducenti octogintaquatuor.

19. Et janitores, Accub, Telmon, & fratres eorum, qui cuſtodiebant oſtia: centum ſeptuagintaduo.

20. Et reliqui ex Iſrael Sacerdotes & Levitæ in univerſis civitatibus Juda, unuſquiſque in poſſeſſione ſua.

21. Et Nathinæi, qui habitabant in Ophel, & Siaha, & Gaſpha de Nathinæis.

22. Et epiſcopus Levitarum in Jeruſalem, Azzi filius Bani, filius Haſabiæ, filius Mathaniæ, filius Michæ. De filiis Aſaph, cantores in miniſterio domus Dei.

23. Præceptum quippe regis ſuper eos erat, & ordo in cantoribus per dies ſingulos,

24. & Phathahia filius Meſezebel, de filiis Zara filii Juda in manu regis, juxta omne verbum populi,

25. & in domibus per omnes regiones eorum. De filiis Juda habitaverunt in Cariatharbe, & in filiabus ejus: & in Dibon, & in filiabus ejus: & in Cabſeel, & in viculis ejus,

26. & in Joſue, & in Molada, & in Bethphaleth,

27. & in Haſerſual, & in Berſabee, & in filiabus ejus,

28. & in Siceleg, & in Mochona, & in filiabus ejus,

29. & in Remmon, & in Saraa, & in Jerimuth,

30. Zanoa, Odollam & in villis earum, Lachis & regionibus ejus, & Azeca, & filiabus ejus. Et manſerunt in Berſabee uſque ad vallem Ennom.

31. Filii autem Benjamin, à Geba, Mechmas, & Hai, & Bethel, & filiabus ejus:

32. Anathoth, Nob, Anania,

33. Aſor, Rama, Gethaim,

34. Hadid, Seboim, & Neballat, Lod,

35. & Ono valle artificum.

36. Et de Levitis portiones Judæ & Benjamin.

CAPUT XII.

Nomina & officia Sacerdotum ac Levitarum, qui cum Zorobabel in Jeruſalem aſcenderunt, & cuſtodes theſaurorum: magna ſolemnitate convocatis undique Levitis celebrant, dedicationem muri Jeruſalem.

1. HI (*a*) ſunt autem Sacerdotes & Levitæ, qui aſcenderunt (*b*) cum Zorobabel filio Salathiel, & Joſue: Saraia, Jeremias Eſdras,

2. Amaria, Melluc, Hattus,

3. Sebenias, Rheum, Merimuth,

4. Addo, Genthon, Abia,

5. Miamin, Madia, Belga,

6. Semeia, & Joiarib, Idaia, Sellum, Amoc, Helcias,

7. Idaia. Iſti principes Sacerdotum, & fratres eorum, in diebus Joſue.

8. Porrò Levitæ, Jeſua, Bennui, Cedmihel, Sarebia, Juda, Mathanias, ſuper hymnos ipſi & fratres eorum:

9. & Becbecia atque Hanni, & fratres eorum, unuſquiſque in officio ſuo.

10. Joſue autem genuit Joacim, & Joacim genuit Eliaſib, & Eliaſib genuit Joiada,

11. & Joiada genuit Jonathan, & Jonathan genuit Jeddoa (*c*).

12. In diebus autem Joacim erant Sacerdotes & principes familiarum: Saraiæ, Maraia: Jeremiæ, Hanania:

13. Eſdræ, Moſollam: Amariæ, Johanan:

14. Milicho, Jonathan: Sebeniæ, Joſeph:

15. Haram, Edna: Maraioth, Helci:

16. Adaiæ, Zacharia: Genthon, Moſollam:

17. Abiæ, Zechri: Miamin & Moadiæ, Phelti:

18. Belgæ, Sammua: Semaiæ, Jonathan:

19. Joiarib, Mathanai: Joiadæ, Azzi:

20. Sellai, Celai: Amoc, Heber:

21. Helciæ, Haſebia: Idaiæ, Nathanael.

22. Levitæ in diebus Eliaſib, & Joiada, & Johanan, & Jeddoa, ſcripti principes familiarum, & Sacerdotes in regno (*d*) Darii Perſæ.

23. Filii Levi principes familiarum, ſcripti in Libro verborum dierum, & uſque ad dies Jonathan, filii Eliaſib.

24. Et principes Levitarum, Haſebia, Serebia, & Joſue filius Cedmihel: & fratres eorum per vices ſuas, ut laudarent & confiterentur juxta præceptum David viri Dei, & obſervarent æquè per ordinem.

25. Mathania, & Becbecia, Obedia, Moſollam, Telmon, Accub, cuſtodes portarum & veſtibulorum ante portas.

26. Hi in diebus Joacim filii Joſue, filii Joſedec, & in diebus Nehemiæ ducis, & Eſdræ ſacerdotis, ſcribæque.

27. In dedicatione autem muri Jeruſalem

(*a*) Digreſſio hæc & recenſio ſacerdotũ, nata eſt occaſione ſuper. c. ut una ſerie totus Eccleſiaſticus & politicus ordo contexeretur.

(*b*) Duabus profectionibus: altera cum Zorobabel. (*Eſdr* 2.) Altera cũ ipſo Eſdra; (*Eſdr.* 7.) eſt ergo ſynecdoche.

(*c*) Non iſte eſt Jaddus Joſephi, qui occurrit Alexãdro, ut docti quidã opinati ſunt.

(*d*) Nec ille Darius, eſt Codomanus ab Alexãdro, anno M. 3674. devictus. Qui enim potuiſſet Nehemias ad hanc ætatẽ vitã producere? Sed eſt DARIUS NOTHUS Artaxerxis Lõgimani filius, qui Darius regnum auſpicatus eſt anno M. 3581. ante Chr. æram 421. *Vide Chronologiam noſtram.*

re-

requiſierunt Levitas de omnibus locis ſuis, ut adducerent eos in Jeruſalem, & facerent dedicationem & lætitiam in actione gratiarum, & cantico, & in cymbalis, pſalteriis, & citharis.

28. Congregati ſunt autem filii cantorum de campeſtribus circa Jeruſalem, & de villis Nethuphati,

29. & de domo Galgal, & de regionibus Geba & Azmaveth: quoniam villas ædificaverunt ſibi cantores in circuitu Jeruſalem.

30. Et mundati ſunt Sacerdotes & Levitæ, & mundaverunt populum, & portas, & murum.

31. Aſcendere autem feci principes Juda ſuper murum, & ſtatui duos magnos choros laudantium. Et ierunt ad dexteram ſuper murum ad portam ſterquilinii.

32. Et ivit poſt eos Oſaias, & media pars principum Juda,

33. & Azarias, Eſdras, & Moſollam, Judas, & Benjamin, & Semeia, & Jeremias.

34. Et de filiis ſacerdotum in tubis, Zacharias filius Jonathan, filius Semeiæ, filius Mathaniæ, filius Michaiæ, filius Zechur, filius Aſaph,

35. & fratres ejus Semeia, & Azareel, Malalai, Galalai, Maai, Nathanael, & Judas, & Hanani, in vaſis cantici David viri Dei: & Eſdras ſcriba ante eos in porta Fontis.

36. Et contra eos aſcenderunt in gradibus civitatis David, in aſcenſu muri ſuper domum David, & uſque ad portam Aquarum ad Orientem.

37. Et chorus ſecundus gratias referentium ibat ex adverſo, & ego poſt eum, & media pars populi ſuper murum & ſuper turrim furnorum, & uſque ad murum latiſſimum,

38. & ſuper portam Ephraim, & ſuper portam antiquam, & ſuper portam piſcium & turrim Hananeel, & turrim Emath, & uſque ad portam gregis: & ſteterunt in porta cuſtodiæ,

39. ſteteruntque duo chori laudantium in domo Dei, & ego, & dimidia pars magiſtratuum mecum.

40. Et Sacerdotes, Eliacim, Maaſia, Miamin, Michea, Elionai, Zacharia, Hanania in tubis,

41. & Maaſia, & Semeia, & Eleazar, & Azzi, & Johanan, & Melchia, & Aelam, & Ezer. Et clarè cecinerunt cantores, & Jezraia præpoſitus:

42. & immolaverunt in die illa victimas magnas, & lætati ſunt: Deus enim lætificaverat eos lætitia magna: ſed & uxores eorum & liberi gaviſi ſunt, & audita eſt lætitia Jeruſalem procul.

43. Recenſuerunt quoque in die illa viros ſuper gazophylacia theſauri ad libamina, & ad primitias, & ad decimas, ut introferrent per eos principes civitatis in decore gratiarum actionis, Sacerdotes & Levitas: quia lætificatus eſt Juda in Sacerdotibus & Levitis aſtantibus.

44. Et cuſtodierunt obſervationem Dei ſui, & obſervationem expiationis, & cantores, & janitores juxta præceptum David, & Salomonis filii ejus,

45. quia in diebus David & Aſaph ab exordio erant principes conſtituti cantorum, in carmine laudantium, & confitentium Deo.

46. Et omnis Iſrael, in diebus Zorobabel, & in diebus Nehemiæ dabant partes cantoribus & janitoribus per dies ſingulos, & ſanctificabant Levitas, & Levitæ ſanctificabant filios Aaron.

CAPUT XIII.

Lecto Deuteronomio ejiciuntur alienigenæ, partes Levitis aſſignantur; è quo tamen gazophylacio vaſa domus Tobiæ projiciuntur, & ſabbati violatores puniuntur: increpat Nehemias Judæos, qui uxores duxerant alienigenas.

1. IN die autem illo * lectum eſt in volumine Moyſi audiente populo: & inventum eſt ſcriptum in eo, quòd non debeant introire Ammonites & Moabites in eccleſiam Dei uſque in æternum:

2. eò quòd non occurrerint filiis Iſrael cum pane & aqua: & conduxerint adverſum eos Balaam, ad maledicendum eis: & convertit Deus noſter maledictionem in benedictionem.

3. Factum eſt autem, cùm audiſſent legem, ſeparaverunt omnem alienigenam ab Iſrael.

4. Et ſuper hoc erat Eliaſib ſacerdos, qui fuerat præpoſitus in gazophylacio domus Dei noſtri, & proximus † Tobiæ.

5. Fecit ergo ſibi gazophylacium grande, & ibi erant ante eum reponentes munera, & thus, & vaſa, & decimam frumenti, vini, & olei, partes Levitarum, & cantorum, & janitorum, & primitias ſacerdotales.

6. In omnibus autem his non fuit in Jeruſalem, quia anno trigeſimo ſecundo * Artaxerxis regis Babylonis veni ad regem, & in fine dierum † rogavi regem.

7. Et veni in Jeruſalem, & intellexi malum, quod fecerat Eliaſib Tobiæ, ut faceret ei theſaurum in veſtibulis domus Dei.

8. Et malum mihi viſum eſt valdè. Et projeci vaſa domus Tobiæ foras de gazophylacio:

9. præcepique, & emundaverunt gazophylacia: & retuli ibi vaſa domus Dei, ſacrificium, & thus.

10. Et cognovi quòd partes Levitarum non fuiſſent datæ: & fugiſſet unuſquiſque in regionem ſuam de Levitis, & cantoribus, & de his, qui miniſtrabant:

11. & egi cauſam adverſus magiſtratus, & dixi: Quare dereliquimus domum Dei? Et congregavi eos, & feci ſtare in ſtationibus ſuis.

12. Et omnis Juda apportabat decimam frumenti, vini, & olei in horrea.

13. Et conſtituimus ſuper horrea Selemiam Sacerdotem, & Sadoc ſcribam, & Phadaiam de Levitis, & juxta eos Hanan filium Zachur, filium Mathaniæ: quoniam fideles comprobati ſunt, & ipſis creditæ ſunt partes fratrum ſuorum.

14. Memento mei Deus meus pro hoc, & ne deleas miſerationes meas, quas feci in domo Dei mei, & in cæremoniis ejus.

15. In diebus illis vidi in Juda calcantes torcularia in ſabbato, portantes acervos, & onerantes ſuper aſinos vinum, & uvas, & ficus, & omne onus, & inferentes in Jeruſalem die ſabbati. Et conteſtatus ſum, ut in die qua vendere liceret, venderent.

16. Et Tyrii habitaverunt in ea inferentes

piſces,

Deut. 23. 3.
* Poſſis vertere; *tēpore illo*, quo nempè habitaverant principes populi in Jeruſalem (*Sup. cap.* 11.) at illo præſertim quo abſuit Nehemias, *ut patet infr.* ℣. 6.
† *Id eſt* affinis factus fuerat Tobiæ, Toparchæ Ammonitarum. *Supr.* 2. 10.

* Anno M. 3562. Ant. Chr. 442. Ergo poſtquam præfecturā ann. 12 cōpleverat. *Vid. ſup.* 2. 1. & 5. 14.
† Sup. *meorum*, id eſt circa finē vitæ meæ. Hincq; ſecūda ejus incipit præfecturā quę ad initium regni Darii Nothi perveniſſe videtur, *ut ſup. cap.* 12. 22.

Digitized by Google

piſces, & omnia venalia: & vendebant in ſabbatis filiis Juda in Jeruſalem:

17. & objurgavi optimates Juda, & dixi eis: Quæ eſt hæc res mala, quam vos facitis, & profanatis diem ſabbati?

18. Numquid non hæc fecerunt patres noſtri, & adduxit Deus noſter ſuper nos omne malum hoc, & ſuper civitatem hanc? Et vos additis iracundiam ſuper Iſrael violando Sabbatum.

19. Factum eſt autem, cùm quieviſſent portæ Jeruſalem in die Sabbati, dixi: & clauſerunt januas, & præcepi ut non aperirent eas uſque poſt Sabbatum: & de pueris meis conſtitui ſuper portas ut nullus inferret onus in die Sabbati.

20. Et manſerunt negotiatores, & vendentes univerſa venalia foris Jeruſalem ſemel & bis.

21. Et conteſtatus ſum eos, & dixi eis: Quare manetis ex adverſo muri? ſi ſecundò hoc feceritis, manum mittam in vos. Itaque ex tempore illo non venerunt in Sabbato.

22. Dixi quoque Levitis ut mundarentur, & venirent ad cuſtodiendas portas, & ſanctificandam diem Sabbati: & pro hoc ergo memento mei Deus meus, & parce mihi ſecundùm multitudinem miſerationum tuarum.

23. Sed & in diebus illis vidi Judæos ducentes uxores Azotidas, Ammonitidas, & Moabitidas.

24. Et filii eorum ex media parte loquebantur Azoticè, & neſciebant loqui Judaicè, & loquebantur juxta linguam populi, & populi.

25. Et objurgavi eos, & maledixi. Et cecidi ex eis viros, & decalvavi eos, & adjuravi in Deo, ut non darent filias ſuas filiis eorum, & non acciperent de filiabus eorum filiis ſuis, & ſibimetipſis, dicens:

26. ‖ Numquid non in hujuſcemodi re peccavit Salomon rex Iſrael? & certè in gentibus multis non erat rex ſimilis ei, & dilectus Deo ſuo erat, & poſuit eum Deus regem ſuper omnem Iſrael: ‖ & ipſum ergo duxerunt ad peccatum mulieres alienigenæ.

‖ 3. Reg. 3. 1. & 11. 1.

‖ 3. Reg. 11. 4.

27. Numquid & nos inobedientes faciemus omne malum grande hoc, ut prævaricemus in Deo noſtro, & ducamus uxores peregrinas?

28. De filiis autem Joiada filii Eliaſib * ſacerdotis magni, gener erat Sanaballat Horonites, quem fugavi à me.

* diverſus ab eo qui eſt ſuprà. v. 4. & 7.

29. Recordare Domine Deus meus adverſum eos qui polluunt ſacerdotium, juſque Sacerdotale & Leviticum.

30. Igitur mundavi eos ab omnibus alienigenis, & conſtitui ordines Sacerdotum & Levitarum, unumquemque in miniſterio ſuo:

31. & in oblatione lignorum in temporibus conſtitutis, & in primitivis: memento mei Deus meus in bonum. Amen.

LIBER TOBIÆ.

Continet hic liber, eximiæ pietatis, ſingularis patientiæ, & Dei in ſuos providentiæ, præclara documenta. Tobias enim ſemper in Deum fidelis, cùm in captivitatem abduceretur, quo tempore, capta à Salmanaſare Samaria, Iſraeliticum regnum everſum eſt, à piis operibus nunquam deſtitit. Hunc ab eodem Salmanaſare primùm clementer habitum & annonæ curatorem conſtitutum Græci teſtantur codices, à Chaldæis, quos in verſione noſtra ſecutus eſt Hieronymus, non parum diverſi. Poſt autem à Sennacheribo, cujus offenſionem, ſuo in mortuos ſepeliendos ſtudio, meruerat, bonis & exilio mulctatus eſt: ſed ab Aſſaradone ſtatim reſtitutus, opera Achioris filii fratris ſui, quem ille Rex omnibus ſuis rationibus præfecerat. At poſtea bonis iterum ſpoliatus eſt. Quin & cæcitate interim à Deo probatus. Tandem, filio, quem in Mediam ad pecuniam à Gabelo repetendam miſerat, cum nuru, ingentibuſque divitiis, recepto; viſu recuperato, Dei benedictionibus cumulatus, ingentem ex filio poſt ſe reliquit ſobolem, cui moriens benè precatur, & ex Prophetarum dictis de Ninive evertenda, benè conſulit.

CAPUT PRIMUM.

Tobias in captivitate conſtitutus, à lege Dei non recedit: & filium Tobiam ex Anna uxore ſuſceptum, Deum timere docet: gratus regi Salmanaſar, pergit quocumque vult: confratres captivos conſolatur: Gabelo mutuat decem argenti talenta: Sennacherib, quòd mortuos ſepeliret, eum perſequitur.

1. TOBIAS ex tribu & civitate Nephthali (quæ eſt in ſuperioribus Galilææ ſupra Naaſſon, poſt viam quæ ducit ad Occidentem, in ſiniſtro habens civitatem Sephet)

‖ 4.Reg.17.1.& 18.9. Anno M. 3283. Ant. Chr. 721. ætatis Tobiæ circiter 44.

2. ‖ cùm captus eſſet in diebus Salmanaſar regis Aſſyriorum, in captivitate tamen poſitus, viam veritatis non deſeruit,

3. ita ut omnia, quæ habere poterat, quotidie concaptivis fratribus, qui erant ex ejus genere, impertiret.

4. Cùmque eſſet junior omnibus in tribu Nephthali, nihil tamen puerile geſſit in opere.

‖ 3.Reg.12.28.

5. Denique cùm irent omnes ad vitulos aureos, ‖ quos Jeroboam fecerat rex Iſrael, hic ſolus fugiebat conſortia omnium,

6. ſed pergebat in Jeruſalem ad templum Domini, & ibi adorabat Dominum Deum Iſrael, omnia primitiva ſua, & decimas ſuas fideliter offerens,

7. ita ut in tertio anno proſelytis & advenis miniſtraret omnem decimationem.

8. Hæc & his ſimilia ſecundùm legem Dei puerulus obſervabat.

9. Cùm verò factus eſſet vir, accepit uxorem Annam de tribu ſua, genuitque ex ea filium, nomen ſuum imponens ei,

10. quem ab infantia timere Deum docuit. & abſtinere ab omni peccato.

11. Igitur, cùm per captivitatem deveniſſet cum uxore ſua, & filio *, in civitatem Niniven cum omni tribu ſua,

* quatuor circiter annorum puero. V. infra 4. 11. & 14. 16.

12. (cùm omnes ederent ex cibis Gentilium) iſte cuſtodivit animam ſuam, & numquam contaminatus eſt in eſcis eorum.

13. Et quoniam memor fuit Domini in toto corde ſuo, dedit illi Deus gratiam in conſpectu Salmanaſar regis,

14. & dedit illi poteſtatem quocumque vellet ire, habens libertatem quæcumque facere voluiſſet.

15. Pergebat ergo ad omnes, qui erant in captivitatem, & monita ſalutis dabat eis.

16. Cùm autem veniſſet in Rages civitatem Medorum, & ex his, quibus honoratus fuerat à rege, habuiſſet decem talenta argenti:

17. & cùm in multa turba generis ſui Gabelum egentem videret, qui erat ex tribu ejus, ſub chirographo dedit illi memoratum pondus argenti.

18. Poſt multum verò temporis, mortuo Salmanaſar rege *, cùm regnaret Sennacherib

* Anno M. 3287.

filius

filius ejus pro eo, & filios Iſrael exoſos haberet in conſpectu ſuo:

19. Tobias quotidie pergebat per omnem cognationem ſuam, & conſolabatur eos, dividebatque unicuique, prout poterat, de facultatibus ſuis:

20. Eſurientes alebat, nudiſque veſtimenta præbebat, & mortuis atque occiſis ſepulturam ſolicitus exhibebat.

‖ 4. Reg. 19. 35. Eccli. 48. 24. 1. Mach. 8. 19. * Anno M. 3294.

21. Denique * cùm reverſus eſſet rex Sennacherib fugiens à Judæa plagam, quam circa eum fecerat Deus propter blaſphemiam ſuam, & iratus multos occideret ex filiis Iſrael, Tobias ſepeliebat corpora eorum.

22. At ubi nuntiatum eſt regi, juſſit eum occidi, & tulit omnem ſubſtantiam ejus.

23. Tobias verò cum filio ſuo, & cum uxore fugiens, nudus latuit, quia multi diligebant eum.

‖ 4. Reg. 19. 37. 2. Par. 32. 21. Iſai. 37. 38.

24. ‖ Poſt dies verò quadragintaquinque occiderunt regem filii ipſius,

25. & reverſus eſt Tobias in domum ſuam, omniſque facultas ejus reſtituta eſt ei.

CAPUT II.

Tobias mortuorum defatigatus ſepultura, hirundinis ſtercore in patientiæ probationem excæcatur, & ab uxore ac amicis ipſum irridentibus afficitur opprobrio.

1. POſt hæc verò, cùm eſſet dies feſtus Domini, & factum eſſet prandium bonum in domo Tobiæ,

2. dixit filio ſuo: Vade, & adduc aliquos de tribu noſtra, timentes Deum, ut epulentur nobiſcum.

3. Cùmque abiiſſet, reverſus nuntiavit ei, unum ex filiis Iſrael jugulatum jacere in platea. Statimque exiliens de accubitu ſuo, relinquens prandium, jejunus pervenit ad corpus:

4. tollenſque illud portavit ad domum ſuam occultè, ut, dum ſol occubuiſſet, cautè ſepeliret eum.

5. Cùmque occultaſſet corpus, manducavit panem cum luctu & tremore,

‖ Amos 8. 10. 1. Mach. 1. 41.

6. memorans illum ſermonem, quem dixit Dominus ‖ per Amos prophetam: Dies feſti veſtri convertentur in lamentationem & luctum.

7. Cùm verò ſol occubuiſſet, abiit, & ſepelivit eum.

8. Arguebant autem eum omnes proximi ejus, dicentes: Jam hujus rei cauſa interfici juſſus es, & vix effugiſti mortis imperium, & iterum ſepelis mortuos?

9. ‖ Sed Tobias plus timens Deum, quàm regem, rapiebat corpora occiſorum, & occultabat in domo ſua, & mediis noctibus ſepeliebat ea.

10. Contigit autem ut quadam die fatigatus à ſepultura, veniens in domum ſuam, jactaſſet ſe juxta parietem, & obdormiſſet,

11. & ex nido hirundinum dormienti illi calida ſtercora inciderent ſuper oculos ejus, fieretque cæcus. *

An. ætatis 56. Uſſer. 14. 2. Anno M. 3295.

12. Hanc autem tentationem ideò permiſit Dominus evenire illi, ut poſteris daretur exemplum patientiæ ejus, ſicut & ſancti Job.

13. Nam cùm ab infantia ſua ſemper Deum timuerit, & mandata ejus cuſtodierit, non eſt contriſtatus contra Deum, quòd plaga cæcitatis evenerit ei,

14. ſed immobilis in Dei timore permanſit, agens gratias Deo omnibus diebus vitæ ſuæ.

15. Nam ſicut beato Job inſultabant reges, ita iſti parentes & cognati ejus irridebant vitam ejus, dicentes:

16. Ubi eſt ſpes tua, pro qua eleemoſynas & ſepulturas faciebas?

17. Tobias verò increpabat eos, dicens: Nolite ita loqui:

18. Quoniam filii ſanctorum ſumus, & vitam illam expectamus, quam Deus daturus eſt his, qui fidem ſuam numquam mutant ab eo.

19. Anna verò uxor ejus ibat ad opus textrinum quotidie, * & de labore manuum ſuarum victum, quem conſequi poterat, deferebat.

* Unde colligere eſt eos denuò fortunis ſpoliatos.

20. Unde factum eſt, ut hœdum caprarum accipiens detuliſſet domi:

21. Cujus cùm vocem balantis vir ejus audiſſet, dixit: ‖ Videte, ne fortè furtivus ſit, reddite eum dominis ſuis, quia non licet nobis aut edere ex furto aliquid, aut contingere.

‖ Deut. 22. 1.

22. ‖ Ad hæc uxor ejus irata reſpondit: Manifeſtè vana facta eſt ſpes tua, & eleemoſynæ tuæ modò apparuerunt.

‖ Job. 2. 9.

23. Atque his, & aliis hujuſcemodi verbis exprobrabat ei.

CAPUT III.

Tobiæ mori petentis oratio ad Deum, & Saræ filiæ Raguelis humilis cum triduano jejunio oratio, ad ancillæ improperium propter ſeptem ipſius maritos à dæmonio interemptos: utriuſque autem preces exaudiuntur, Angelo Raphaele ad eos curandos miſſo.

1. TUnc Tobias ingemuit, & cœpit orare cum lacrymis,

2. dicens: Juſtus es Domine, & omnia judicia tua juſta ſunt, & omnes viæ tuæ, miſericordia, & veritas, & judicium.

3. Et nunc Domine memor eſto mei, & ne vindictam ſumas de peccatis meis, neque reminiſcaris delicta mea, vel parentum meorum.

4. ‖ Quoniam non obedivimus præceptis tuis, ideò traditi ſumus in direptionem, & captivitatem, & mortem, & in fabulam, & in improperium omnibus nationibus, in quibus diſperſiſti nos.

‖ Deut. 28. 15.

5. Et nunc Domine magna judicia tua, quia non egimus ſecundùm præcepta tua, & non ambulavimus ſinceriter coram te.

6. Et nunc Domine ſecundùm voluntatem tuam fac mecum, & præcipe in pace recipi ſpiritum meum: expedit enim mihi mori magis, quàm vivere.

7. Eadem itaque die contigit, ut Sara filia Raguelis in Rages * civitate Medorum, & ipſa audiret improperium ab una ex ancillis patris ſui,

* Gr. eſt ἐκβατάνοις quo nomine non tam urbs quàm regio videtur ſignificari.

8. quoniam tradita fuerat ſeptem viris, & dæmonum nomine Aſmodæus occiderat eos, mox ut ingreſſi fuiſſent ad eam.

9. Ergo cùm pro culpa ſua increparet puellam, reſpondit ei, dicens: Ampliùs ex te non videamus filium aut filiam ſuper terram, interfectrix virorum tuorum.

10. Num-

10. Numquid & occidere me vis, ſicut jam occidiſti ſeptem viros? Ad hanc vocem perrexit in ſuperius cubiculum domus ſuæ: & tribus diebus, & tribus noctibus non manducavit, neque bibit:

11. Sed in oratione perſiſtens cum lacrymis deprecabatur Deum, ut ab iſto improperio liberaret eam.

12. Factum eſt autem die tertia, dum compleret orationem, benedicens Dominnm,

13. dixit: Benedictum eſt nomen tuum Deus patrum noſtrorum: qui cùm iratus fueris, miſericordiam facies, & in tempore tribulationis peccata dimittis his, qui invocant te.

14. Ad te Domine faciem meam converto, ad te oculos meos dirigo.

15. Peto Domine ut de vinculo improperii hujus abſolvas me, aut certè deſuper terram eripias me.

16. Tu ſcis Domine, quia numquam concupivi virum, & mundam ſervavi animam meam ab omni concupiſcentia.

17. Numquam cum ludentibus miſcui me: neque cum his, qui in levitate ambulant, participem me præbui.

18. Virum autem cum timore tuo, non cum libidine mea conſenſi ſuſcipere:

19. Et, aut ego indigna fui illis, ant illi forſitan me non fuerunt digni: quia forſitan viro alii conſervaſti me.

20. Non eſt enim in hominis poteſtate conſilium tuum.

21. Hoc autem pro certo habet omnis, qui te colit, quòd vita ejus, ſi in probatione fuerit, coronabitur: ſi autem in tribulatione fuerit, liberabitur: & ſi in correptione fuerit, ad miſericordiam tuam venire licebit.

22. Non enim delectaris in perditionibus noſtris: quia poſt tempeſtatem, tranquillum facis: & poſt lacrymationem & fletum, exultationem infundis.

23. Sit nomen tuum Deus Iſrael benedictum in ſæcula.

24. In illo tempore exauditæ ſunt preces amborum in conſpectu gloriæ ſummi Dei:

25. Et miſſus eſt Angelus Domini ſanctus Raphael, ut curaret eos ambos, quorum uno tempore ſunt orationes in conſpectu Domini recitatæ.

CAPUT IV.

Tobias cùm ſe brevi putaret moriturum, filio piiſſima ſalutis monita inculcat, eleemoſynæ virtutem declarat, & de decem argenti talentis Gabelo mutuò datis indicat.

* Ann. M. 3290.
† Annum agentem circiter 20

1. IGitur * cùm Tobias putaret orationem ſuam exaudiri ut mori potuiſſet, vocavit ad ſe Tobiam filium † ſuum,

2. dixitque ei: Audi fili mi verba oris mei, & ea in corde tuo, quaſi fundamentum conſtrue.

3. Cùm acceperit Deus animam meam, corpus meum ſepeli: ‖ & honorem habebis matri tuæ omnibus diebus vitæ ejus:

‖ Exod. 20. 12. Eccli. 7. 29.

4. memor enim eſſe debes, quæ & quanta pericula paſſa ſit propter te in utero ſuo.

5. Cùm autem & ipſa compleverit tempus vitæ ſuæ, ſepelias eam circa me.

6. Omnibus autem diebus vitæ tuæ in mente habeto Deum: & cave ne aliquando peccato conſentias, & prætermittas præcepta Domini Dei noſtri.

7. ‖ Ex ſubſtantia tua fac eleemoſynam, & noli avertere faciem tuam ab ullo paupere: ita enim fiet ut nec à te avertatur facies Domini.

‖ Prov. 3. 9. Eccl. 4. 1. & 14. 13. Luc. 14. 13.

8. ‖ Quomodo potueris, ita eſto miſericors.

‖ Eccli. 35. 12.

9. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue: ſi exiguum tibi fuerit, etiam exiguum libenter impertiri ſtude.

10. Præmium enim bonum tibi theſaurizas in die neceſſitatis.

11. ‖ Quoniam eleemoſyna ab omni peccato & à morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras.

‖ Eccli. 3. 9. 15.

12. Fiducia magna erit coram ſummo Deo, eleemoſyna omnibus facientibus eam.

13. ‖ Attende tibi fili mi ab omni fornicatione, & præter uxorem tuam numquam patiaris crimen ſcire.

‖ 1. Theſſ. 4. 3.

14. Superbiam numquam in tuo ſenſu, aut in tuo verbo dominari permittas: ‖ in ipſa enim initium ſumpſit omnis perditio.

‖ Gen. 3. 5.

15. ‖ Quicumque tibi aliquid operatus fuerit, ſtatim ei mercedem reſtitue, & merces mercenarii tui apud te omnino non remaneat.

‖ Lev. 19. 13. Deut. 24. 14.

16. ‖ Quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne tu aliquando alteri facias.

‖ Matth. 7. 12. Luc. 6. 31.

17. ‖ Panem tuum cum eſurientibus & egenis comede, & de veſtimentis tuis nudos tege.

‖ Luc. 14. 13

18. Panem tuum, & vinum tuum ſuper ſepulturam juſti conſtitue, & noli ex eo manducare, & bibere cum peccatoribus.

19. Conſilium ſemper à ſapiente perquire.

20. Omni tempore benedic Deum: & pete ab eo, ut vias tuas dirigat, & omnia conſilia tua in ipſo permaneant.

21. Indico etiam tibi fili mi, dediſſe me decem talenta argenti, dum adhuc infantulus eſſes, Gabelo, in Rages civitate Medorum, & chirographum ejus apud me habeo:

22. Et ideo perquire quo modo ad eum pervenias, & recipias ab eo ſuprà memoratum pondus argenti, & reſtituas ei chirographum ſuum.

23. Noli timere fili mi: pauperem quidem vitam gerimus, ‖ ſed multa bona habebimus, ſi timuerimus Deum, & receſſerimus ab omni peccato, & fecerimus bene.

‖ Rom. 8. 17

CAPUT V.

Tobiæ ſocium ac ducem itineris in Rages Medorum quærenti Raphael Angelus ignotus occurrit, cui pater filium committit: quibus profectis mater filii deflet abſentiam.

1. TUnc reſpondit Tobias patri ſuo, & dixit: Omnia quæcumque præcepiſti mihi faciam pater.

2. Quo modo autem pecuniam hanc requiram, ignoro. Ille me neſcit, & ego eum ignoro: quod ſignum dabo ei? Sed neque

viam, per quam pergatur illuc, aliquando cognovi.

3. Tunc pater ſuus reſpondit illi, & dixit: Chirographum quidem illius penes me habeo: quod dum illi oſtenderis, ſtatim reſtituet.

4. Sed perge nunc, & inquire tibi aliquem fidelem virum, qui eat tecum ſalva mercede ſua: ut, dum adhuc vivo, recipias eam.

5. Tunc egreſſus Tobias, invenit juvenem ſplendidum, ſtantem præcinctum, & quaſi paratum ad ambulandum.

6. Et ignorans quòd Angelus Dei eſſet, ſalutavit eum, & dixit: Unde te habemus bone juvenis?

7. At ille reſpondit: Ex filiis Iſrael. Et Tobias dixit ei: Noſti viam, quæ ducit in regionem Medorum?

8. Cui reſpondit: Novi, & omnia itinera ejus frequenter ambulavi, & manſi apud Gabelum fratrem noſtrum: qui moratur in Rages civitate Medorum, quæ poſita eſt in monte Ecbatanis.

9. Cui Tobias ait: Suſtine me obſecro, donec hæc ipſa nuntiem patri meo.

10. Tunc ingreſſus Tobias, indicavit univerſa hæc patri ſuo. Super quæ admiratus pater, rogavit ut introiret ad eum.

11. Ingreſſus itaque ſalutavit eum, & dixit: Gaudium tibi ſit ſemper.

12. Et ait Tobias: Quale gaudium mihi erit, qui in tenebris ſedeo, & lumen cœli non video?

13. Cui ait juvenis: Forti animo eſto, in proximo eſt ut à Deo cureris.

14. Dixit itaque illi Tobias: Numquid poteris perducere filium meum ad Gabelum in Rages civitatem Medorum? & cùm redieris, reſtituam tibi mercedem tuam.

15. Et dixit ei Angelus: Ego ducam, & reducam eum ad te.

16. Cui Tobias reſpondit: Rogo te, indica mihi, de qua domo, aut de qua tribu es tu?

17. Cui Raphael Angelus dixit: Genus quæris mercenarii, an ipſum mercenarium, qui cum filio tuo eat?

18. Sed ne fortè ſolicitum te reddam, ego ſum Azarias Ananiæ magni filius.

19. Et Tobias reſpondit: Ex magno genere es tu. Sed peto ne iraſcaris quòd voluerim cognoſcere genus tuum.

20. Dixit autem illi Angelus: Ego ſanum ducam, & ſanum tibi reducam filium tuum.

21. Reſpondens autem Tobias, ait: Benè ambuletis, & ſit Deus in itinere veſtro, & Angelus ejus comitetur vobiſcum.

22. Tunc paratis omnibus, quæ erant in via portanda, fecit Tobias vale patri ſuo & matri ſuæ, & ambulaverunt ambo ſimul.

‖ *Infr.* 10.4 23. ‖ Cùmque profecti eſſent, cœpit mater ejus flere, & dicere: Baculum ſenectutis noſtræ tuliſti, & tranſmiſiſti à nobis.

24. Numquam fuiſſet ipſa pecunia, pro qua miſiſti eum.

25. Sufficiebat enim nobis paupertas noſtra, ut divitias computaremus hoc, quòd videbamus filium noſtrum.

26. Dixitque ei Tobias: Noli flere, ſalvus perveniet filius noſter, & ſalvus revertetur ad nos, & oculi tui videbunt illum.

27. Credo enim quòd Angelus Dei bonus comitetur ei, & benè diſponat omnia, quæ circa eum geruntur, ita ut cum gaudio revertatur ad nos.

28. Ad hanc vocem ceſſavit mater ejus flere, & tacuit.

C A P U T VI.

Angeli hortatu Tobias invadentem piſcem apprehendit & exenterat, cor ejus, fel & jecur ad medicamenta reſervans: & ad Raguelem divertunt, ut juſſu Angeli petat in uxorem illius filiam Saram, cujus ſeptem viros occiderat dæmonium, diſcens ab Angelo quo fine ſuſcipiendum ac ſervandum ſit conjugium.

1. PRofectus eſt autem Tobias, & canis ſequutus eſt eum, & manſit prima manſione juxta fluvium Tigris. Eodem ann. 1299.

2. Et exivit ut lavaret pedes ſuos, & ecce piſcis immanis exivit ad devorandum eum.

3. Quem expaveſcens Tobias clamavit voce magna, dicens: Domine, invadit me.

4. Et dixit ei Angelus: Apprehende branchiam ejus, & trahe eum ad te. Quod cùm feciſſet, attraxit eum in ſiccum, & palpitare cœpit ante pedes ejus.

5. Tunc dixit ei Angelus: Exentera hunc piſcem, & cor ejus, & fel, & jecur repone tibi: ſunt enim hæc neceſſaria ad medicamenta utiliter.

6. Quod cùm feciſſet, aſſavit carnes ejus, & ſecum tulerunt in via: cætera ſalierunt, quæ ſufficerent eis, quouſque pervenirent in Rages civitatem Medorum.

7. Tunc interrogavit Tobias Angelum, & dixit ei: Obſecro te Azarias frater, ut dicas mihi, quod remedium habebunt iſta, quæ de piſce ſervare juſſiſti?

8. Et reſpondens Angelus, dixit ei: Cordis ejus particulam ſi ſuper carbones ponas, fumus ejus extricat omne genus dæmoniorum, ſive à viro, ſive à muliere, ita ut ultrà non accedat ad eos.

9. Et fel valet ad ungendos oculos, in quibus fuerit albugo, & ſanabuntur.

10. Et dixit ei Tobias: Ubi vis ut maneamus?

11. Reſpondenſque Angelus, ait: Eſt hic Raguel nomine, vir propinquus de tribu tua, & hic habet filiam nomine Saram, ſed neque maſculum, neque fœminam ullam habet aliam præter eam.

12. ‖ Tibi debetur omnis ſubſtantia ejus, & oportet eam te accipere conjugem. ‖ *Num.* 27. 8. & 36. 8

13. Pete ergo eam à patre ejus, & dabit tibi eam in uxorem.

14. Tunc reſpondit Tobias, & dixit: Audio quia tradita eſt ſeptem viris, & mortui ſunt: ſed & hoc audivi, quia dæmonium occidit illos.

15. Timeo ergo, ne fortè & mihi hæc eveniant: & cùm ſim unicus parentibus meis, deponam ſenectutem illorum cum triſtitia ad inferos.

16. Tunc Angelus Raphael dixit ei: Audi me, & oſtendam tibi qui ſunt, quibus prævalere poteſt dæmonium.

17. Hi namque qui conjugium ita ſuſci-

piunt, ut Deum à ſe & à ſua mente excludant, & ſuæ libidini ita vacent, ſicut equus & mulus, quibus non eſt intellectus: habet poteſtatem dæmonium ſuper eos.

18. Tu autem cùm acceperis eam, ingreſſus cubiculum, per tres dies continens eſto ab ea, & nihil aliud, niſi orationibus vacabis cum ea.

19. Ipſa autem nocte, incenſo jecore piſcis, fugabitur dæmonium.

20. Secunda verò nocte in copulatione ſanctorum patriarcharum admitteris.

21. Tertia autem nocte, benedictionem conſequeris, ut filii ex vobis procreentur incolumes.

22. Trauſacta autem tertia uocte, accipies virginem cum timore Domini, amore filiorum magis quàm libidine ductus, ut in ſemine Abrahæ benedictionem in filiis conſequaris.

C A P U T VII.

Raguel petitam à Tobia Saram filiam in uxorem tradit conſilio Raphaelis, & ſcriptis conjugii litteris, nuptiæ celebrantur.

Eodem ann. 3299. 1. INgreſſi ſunt autem ad Raguelem, & ſuſcepit eos Raguel cum gaudio.

2. Intueuſque Tobiam Raguel, dixit Annæ uxori ſuæ. Quàm ſimilis eſt juvenis iſte conſobrino meo!

3. Et cùm hæc dixiſſet, ait: Unde eſtis juvenes fratres noſtri? At illi dixerunt: Ex tribu Nephthali ſumus, ex captivitate Ninive.

4. Dixitque illis Raguel: Noſtis Tobiam fratrem meum? Qui dixerunt: Novimus.

5. Cùmque multa bona loqueretur de eo, dicit Angelus ad Raguelem: Tobias, de quo interrogas, pater iſtius eſt.

6. Et miſit ſe Raguel, & cum lacrymis oſculatus eſt eum: Et plorans ſuper collum ejus,

7. dixit: Benedictio ſit tibi fili mi, quia boni & optimi viri filius es.

8. Et Anna uxor ejus, & Sara ipſorum filia lacrymatæ ſunt.

9. Poſtquam autem locuti ſuut, præcepit Raguel occidi arietem, & parari convivium. Cùmque hortaretur eos diſcumbere ad prandium,

10. Tobias dixit: Hic ego hodie nou manducabo neque bibam, niſi priùs petitionem meam confirmes, & promittas mihi dare Saram filiam tuam.

11. Quo audito verbo Ragnel expavit, ſciens quid evenerit illis ſeptem viris, qui ingreſſi ſunt ad eam: & timere cœpit ne fortè & huic ſimiliter coutingeret: & cùm nutaret, & non daret petenti ullum reſponſum,

12. dixit ei Angelus: Noli timere dare eam iſti, quoniam huic timenti Deum debetur conjux filia tua: proptereà alius non potuit habere illam.

13. Tunc dixit Raguel: Non dubito, quòd Deus preces & lacrymas meas in conſpectu ſuo admiſerit.

14. Et credo quoniam ideo fecit vos venire ad me, ut iſta conjungeretur cognationi
‖ Num. 36. 6. ſuæ ‖ ſecundùm legem Moyſi: & nunc noli dubium gerere quòd tibi eam tradam.

15. Et apprehendens dexteram filiæ ſuę, dextræ Tobiæ tradidit, dicens: Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Jacob vobiſcum ſit, & ipſe conjungat vos, impleatque benedictionem ſuam in vobis.

16. Et accepta charta, fecerunt conſcriptionem conjugii.

17. Et poſt hæc epulati ſunt, benedicentes Deum.

18. Vocavitque Raguel ad ſe Annam uxorem ſuam, & præcepit ei ut præpararet alterum cubiculum.

19. Et introduxit illuc Saram filiam ſuam, & lacrymata eſt.

20. Dixitque ei: Forti animo eſto filia mea: Dominus cœli det tibi gaudium pro tædio quod perpeſſa es.

C A P U T VIII.

Tobias thalamum ingreſſus, partem jecoris piſcis aſſat; & dæmonio à Raphaele ligato, Tobias & Sara ſimul orantes noctem tranſigunt incolumes: quapropter repleto quod paratum erat ſepulchro, actiſque Deo gratiis à Saræ parentibus, lætum apparatur convivium; & pro dote medietas bonorum aſſignatur, cedente & reliqua medietate poſt parentum obitum.

1. POſtquam verò cœnaverunt, introduxerunt juvenem ad eam. Eodem ann. 3299.

2. Recordatus itaque Tobias ſermonum Angeli, protulit de caſſidili ſuo partem jecoris, poſuitque eam ſuper carbones vivos.

3. Tunc Raphael Angelus apprehendit dæmonium, & religavit illud in deſerto ſuperioris Ægypti.

4. Tunc hortatus eſt virginem Tobias, dixitque ei: Sara, exurge, & deprecemur Deum hodie, & cras, & ſecundum cras: quia his tribus noctibus Deo jungimur: tertia autem tranſacta nocte, in noſtro erimus conjugio.

5. Filii quippe ſanctorum ſumus, & non poſſumus ita conjungi, ſicut gentes, quæ ignorant Deum.

6. Surgeutes autem pariter, inſtanter orabant ambo ſimul, ut ſanitas daretur eis.

7. Dixitque Tobias: Domine Deus patrum noſtrorum, benedicant te cœli & terræ, mareque & fontes, & flumina, & omnes creaturæ tuæ, quæ in eis ſunt.

8. ‖ Tu feciſti Adam de limo terræ, dediſtique ei adjutorium Hevam. ‖ Gen. 2. 7.

9. Et nunc Domine tu ſcis, quia non luxuriæ cauſa accipio ſororem meam conjugem, ſed ſola poſteritatis dilectione, in qua benedicatur uomen tuum in ſæcula ſæculorum.

10. Dixit quoque Sara: Miſerere nobis Domine, miſerere nobis, & conſeneſcamus ambo pariter ſani.

11. Et factum eſt circa pullorum cantum, accerſiri juſſit Raguel ſervos ſuos, & abierunt cum eo pariter ut fodereut ſepulchrum.

12. Dicebat enim: ne fortè ſimili modo evenerit ei, quo & cæteris illis ſeptem viris, qui ſunt ingreſſi ad eam.

13. Cùmque paraſſent foſſam, reverſus Raguel ad uxorem ſuam, dixit ei:

14. Mitte unam ex ancillis tuis, & videat ſi mortuus eſt, ut ſepeliam eum antequam illuceſcat dies.

15. At illa miſit unam ex ancillis ſuis. Quæ ingreſſa cubiculum, reperit eos ſalvos, & incolumes, ſecum pariter dormientes.

16. Et reverſa, nuntiavit bonum nuntium: & benedixerunt Dominum, Raguel videlicet & Anna uxor ejus,

17. & dixerunt: Benedicimus te Domine Deus Iſrael, quia non contigit quemadmodum putabamus:

18. Feciſti enim nobiſcum miſericordiam tuam, & excluſiſti à nobis inimicum perſequentem nos.

19. Miſertus es autem duobus unicis. Fac eos Domine pleniùs benedicere te: & ſacrificium tibi laudis tuæ & ſuæ ſanitatis offerre, ut cognoſcat univerſitas gentium, quia tu es Deus ſolus in univerſa terra.

20. Statimque præcepit ſervis ſuis Raguel, ut replerent foſſam, quam fecerant, priuſquam eluceſceret.

21. Uxori autem ſuæ dixit ut inſtrueret convivium, & præpararet omnia, quæ in cibos erant iter agentibus neceſſaria.

22. Duas quoque pingues vaccas, & quatuor arietes occidi fecit, & parari epulas omnibus vicinis ſuis, cunctiſque amicis.

23. Et adjuravit Raguel Tobiam, ut duas hebdomadas moraretur apud ſe.

24. De omnibus autem, quæ poſſidebat Raguel, dimidiam partem dedit Tobiæ, & fecit ſcripturam, ut pars dimidia, quæ ſupererat poſt obitum eorum, Tobiæ domino deveniret.

CAPUT IX.

Raphael Tobiæ rogatu ad Gabelum pergit; quem recepta pecunia ad Tobiæ nuptias adducit: ille autem Tobiæ ac Saræ benedicit.

Eodem ann. 3299. 1. TUnc vocavit Tobias Angelum ad ſe, quem quidem hominem exiſtimabat, dixitque ei: Azaria frater, peto ut auſcultes verba mea:

2. Si meipſum tradam tibi ſervum, non ero condignus providentiæ tuæ.

3. Tamen obſecro te ut aſſumas tibi animalia ſive ſervitia, & vadas ad Gabelum in Rages civitatem Medorum: reddaſque ei chirographum ſuum, & recipias ab eo pecuniam, & roges eum venire ad nuptias meas.

4. Scis enim ipſe quoniam numerat pater meus dies: & ſi tardavero una die plus, contriſtatur anima ejus.

5. Et certè vides quomodo adjuravit me Raguel, cujus adjuramentum ſpernere non poſſum.

6. Tunc Raphael aſſumens quatuor ex ſervis Raguelis, & duos camelos, in Rages civitatem Medorum perrexit: & inveniens Gabelum, reddidit ei chirographum ſuum, & recepit ab eo omnem pecuniam.

7. Indicavitque ei de Tobia filio Tobiæ, omnia quæ geſta ſunt: fecitque eum ſecum venire ad nuptias.

8. Cùmque ingreſſus eſſet domum Raguelis, invenit Tobiam diſcumbentem: & exiliens, oſculati ſunt ſe invicem: & flevit Gabelus, benedixitque Deum,

9. & dixit: Benedicat te Deus Iſrael, quia filius es optimi viri, & juſti, & timentis Deum, & eleemoſynas facientis:

10. Et dicatur benedictio ſuper uxorem tuam, & ſuper parentes veſtros:

11. & videatis filios veſtros, & filios filiorum veſtrorum, uſque in tertiam & quartam generationem: & ſit ſemen veſtrum benedictum à Deo Iſrael, qui regnat in ſæcula ſæculorum.

12. Cùmque omnes dixiſſent, Amen, acceſſerunt ad convivium: ſed & cum timore Domini nuptiarum convivium exercebant.

CAPUT X.

Parentes Tobiæ longam ejus moram anxie queruntur; ille autem ægrè obtinet, ut à Raguele dimittatur, accepta dote & uxore: porrò Raguel illis bene precando, admonet filiam de officio matrisfamilias.

1. CUm verò moras faceret Tobias, cauſa nuptiarum, ſollicitus erat pater ejus Eodem ann. 3299.
Tobias, dicens: Putas quare moratur filius meus, aut quare detentus eſt ibi?

2. Putaſne Gabelus mortuus eſt, & nemo reddet illi pecuniam?

3. Cœpit autem contriſtari nimis ipſe, & Anna uxor ejus cum eo: & cœperunt ambo ſimul flere: eò quòd die ſtatuto minimè reverteretur filius eorum ad eos.

4. ‖ Flebat igitur mater ejus irremediabili- ‖ Sap. 5. 23.
bus lacrymis, atque dicebat: Heu heu me fili mi, ut quid te miſimus peregrinari, lumen oculorum noſtrorum, baculum ſenectutis noſtræ, ſolatium vitæ noſtræ, ſpem poſteritatis noſtræ?

5. Omnia ſimul in te uno habentes, te non debuimus dimittere à nobis.

6. Cui dicebat Tobias: Tace, & noli turbari, ſanus eſt filius noſter: ſatis fidelis eſt vir ille, cum quo miſimus eum.

7. Illa autem nullo modo conſolari poterat, ſed quotidie exiliens circumſpiciebat, & circuibat vias omnes, per quas ſpes remeandi videbatur, ut procul videret eum, ſi fieri, poſſet, venientem.

8. At verò Raguel dicebat ad generum ſuum: Mane hìc, & ego mittam nuntium ſalutis de te ad Tobiam patrem tuum.

9. Cui Tobias ait: Ego novi, quia pater meus & mater mea modò dies computant, & cruciatur ſpiritus eorum in ipſis.

10. Cùmque verbis multis rogaret Raguel Tobiam, & ille eum nulla ratione vellet audire, tradidit ei Saram, & dimidiam partem omnis ſubſtantiæ ſuæ in pueris, in puellis, in pecudibus, in camelis, in vaccis, & in pecunia multa: & ſalvum atque gaudentem dimiſit eum à ſe,

11. dicens: Angelus Domini ſanctus ſit in itinere veſtro, perducatque vos incolumes, & inveniatis omnia rectè circa parentes veſtros, & videant oculi mei filios veſtros priuſquam moriar.

12. Et apprehendentes parentes filiam ſuam, oſculati ſunt eam, & dimiſerunt ire:

13. monentes eam honorare ſoceros, diligere maritum, regere familiam, gubernare domum, & ſeipſam irreprehenſibilem exhibere.

C A P U T XI.

Relictis in itinere Sara reliquaque familia, Tobias & Raphael præcedentes, latè à parentibus Tobiæ excipiuntur: quo patris oculos felle jecoris liniente, ille viſum recipit; quapropter actis Deo gratiis, poſt adventum Saræ ac familiæ ſeptem diebus læti epulantur.

* eodem anno. † Hebr. Ærim. unde non videtur eſſe illa Abrahami ſed alia inter Regen & Ninivem.

1. CUmque * reverterentur, pervenerunt ad Charan †, quæ eſt in medio itinere contra Niniven, mndecimo die.

2. Dixitque Angelus: Tobia frater, ſcis quemadmodum reliquiſti patrem tuum.

3. Si placet itaque tibi, præcedamus, & lento gradu ſequantur iter noſtrum familiæ, ſimul cum conjuge tua, & cum animalibus.

4. Cùmqne hoc placuiſſet nt irent, dixit Raphael ad Tobiam: Tolle tecum ex felle piſcis: erit enim neceſſarium. Tulit itaque Tobias ex felle illo, & abierunt.

5. Anna autem ſedebat ſecus viam, quotidie in ſupercilio montis, unde reſpicere poterat de longinquo.

6. Et dum ex eodem loco ſpecularetur adventum ejus, vidit à longè, & illicò agnovit venientem filium ſuum: currenſque nuntiavit viro ſuo, dicens: Ecce venit filius tuus.

7. Dixitque Raphael ad Tobiam: At ubi introieris domum tuam, ſtatim adora Dominum Deum tuum: & gratias agens ei, accede ad patrem tuum, & oſculare eum.

8. Statimque lini ſuper oculos ejus ex felle iſto piſcis, quod portas tecum: ſcias enim quoniam mox aperientur oculi ejus, & videbit pater tuus lumen cœli, & in aſpectu tuo gaudebit.

9. Tunc præcucurrit canis, qui ſimnl fuerat in via: & quaſi nuntius adveniens, blandimento ſuæ caudæ gaudebat.

10. Et conſurgens cæcus pater ejus, cœpit offendens pedibus currere: & data manu puero, occurrit obviam filio ſuo.

11. Et ſuſcipiens oſculatus eſt eum cum uxore ſua, & cœperunt ambo flere præ gaudio.

12. Cùmque adoraſſent Deum, & gratias egiſſent, conſederunt.

13. Tunc ſumens Tobias de felle piſcis, linivit oculos patris ſui.

14. Et ſuſtinuit quaſi dimidiam ferè horam: & cœpit albugo ex oculis ejus, quaſi membrana ovi, egredi.

15. Quam apprehendens Tobias traxit ab oculis ejus, ſtatimque viſum recepit.

16. Et glorificabant Deum, ipſe videlicet, & uxor ejus, & omnes qui ſciebant eum.

17. Dicebatque Tobias: Benedico te Domine Deus Iſrael, quia tu caſtigaſti me, & tu ſalvaſti me: & ecce ego video Tobiam filium meum.

18. Ingreſſa eſt etiam poſt ſeptem dies Sara uxor filii ejus, & omnis familia ſana, & pecora, & cameli, & pecunia multa uxoris: ſed & illa pecunia, quam receperat à Gabelo:

19. & narravit parentibus ſuis omnia beneficia Dei, quæ feciſſet circa eum per hominem, qui eum duxerat.

20. Veneruntque Achior & Nabath conſobrini Tobiæ, gaudentes ad Tobiam, & congratulantes ei de omnibus bonis, quæ circa illum oſtenderat Deus.

21. Et per ſeptem dies epulantes, omnes cum gaudio magno gaviſi ſunt.

C A P U T XII.

Tobias cum filio de mercede Raphaelis conſultans, auditiſque quæ ſibi ac filio præſtiterat beneficiis, medietatem offert omnium quæ attulerant: at ille ſe Dei Angelum declarat, & poſt revelata alia myſteria in cœlum ſublevatur; quo facto, illi in terram proni ruentes Deum benedicunt.

1. TUnc vocavit ad ſe Tobias filium ſuum, dixitque ei: Quid poſſumus dare viro iſti ſancto, qui venit tecum? Eodem ann. 3299.

2. Reſpondens Tobias, dixit patri ſuo: Pater, qnam mercedem dabimus ei? aut quid dignum poterit eſſe beneficiis ejus?

3. Me duxit & reduxit ſanum, pecnniam à Gabelo ipſe recepit, uxorem ipſe me habere fecit, & dæmonium ab ea ipſe compeſcuit, gaudium parentibus ejus fecit, meipſum à devoratione piſcis eripuit, te quoque videre fecit lumen cœli, & bonis omnibus per eum repleti ſumus. Quid illi ad hæc poterimus dignum dare?

4. Sed peto te pater mi, ut roges eum, ſi fortè dignabitur medietatem de omnibus, quæ allata ſunt, ſibi aſſumere.

5. Et vocantes eum, pater ſcilicet & filius, tulerunt eum in partem: & rogare cœperunt, ut dignaretur dimidiam partem omnium, quæ attulerant, acceptam habere.

6. Tunc dixit eis occultè: Benedicite Deum cœli, & coram omnibus viventibus confitemini ei, quia fecit vobiſcum miſericordiam ſuam.

7. Etenim ſacramentum regis abſcondere bonum eſt: opera autem Dei revelare & confiteri honorificum eſt.

8. Bona eſt oratio cum jejnio, & eleemoſyna magis quàm theſauros auri recondere:

9. Quoniam eleemoſyna à morte liberat, & ipſa eſt, quæ purgat peccata, & facit invenire miſericordiam & vitam æternam.

10. Qui autem faciunt peccatum, & iniquitatem, hoſtes ſunt animæ ſuæ.

11. Manifeſto ergo vobis veritatem, & non abſcondam à vobis occultum ſermonem.

12. Quando orabas cum lacrymis, & ſepeliebas mortuos, & derelinqnebas prandium tuum, & mortuos abſcondebas per diem in domo tua, & nocte ſepeliebas eos, ego obtuli orationem tuam Domino.

13. Et quia acceptus eras Deo, neceſſe fuit ut tentatio probaret te.

14. Et nunc miſit me Dominus ut curarem te, & Saram uxorem filii tui à dæmonio liberarem.

15. Ego enim ſum Raphael Angelus, unus ex ſeptem, qui aſtamus ante Dominum.

16. Cùmque hæc audiſſent, turbati ſunt, & trementes ceciderunt ſuper terram in faciem ſuam.

17. Dixitque eis Angelus: Pax vobis, nolite timere.

18. Etenim cùm eſſem vobiſcum, per voluntatem Dei eram: ipſum benedicite, & cantate illi.

19. Videbar quidem vobiſcum manducare, & bibere: ſed ego cibo inviſibili, & potu, qui ab hominibus videri non poteſt, utor.

20. Tempus eſt ergo ut revertar ad eum, qui me miſit: vos autem benedicite Deum, & narrate omnia mirabilia ejus.

21. Et cùm hæc dixiſſet, ab aſpectu eorum ablatus eſt, & ultrà eum videre non potuerunt.

22. Tunc proſtrati per horas tres in faciem, benedixerunt Deum: & exurgentes narraverunt omnia mirabilia ejus.

CAPUT XIII.

Tobias ſenior benedicit ac confitetur Domino, & univerſos ad idipſum hortatur; prophetat quoque de reſtitutione & magna felicitate futura Jeruſalem.

Eodem ann. 1299. 1. APeriens autem Tobias ſenior os ſuum, benedixit Dominum, & dixit: Magnus es Domine in æternum, & in omnia ſæcula regnum tuum:

†Deut. 32. 19. 1. Reg. 2. 6. Sap. 16. 13. 2. || quoniam tu flagellas, & ſalvas: deducis ad inferos, & reducis: & non eſt qui effugiat manum tuam.

3. Confitemini Domino filii Iſrael, & in conſpectu gentium laudate eum:

4. Quoniam ideo diſperſit vos inter gentes, quæ ignorant eum, ut vos enarretis mirabilia ejus, & faciatis ſcire eos, quia non eſt alius Deus omnipotens præter eum.

5. Ipſe caſtigavit nos propter iniquitates noſtras: & ipſe ſalvabit nos propter miſericordiam ſuam.

6. Aſpicite ergo quæ fecit nobiſcum, & cum timore & tremore confitemini illi: regemque ſæculorum exaltate in operibus veſtris.

7. Ego autem in terra captivitatis meæ confitebor illi: quoniam oſtendit majeſtatem ſuam in gentem peccatricem.

8. Convertimini itaque peccatores, & facite juſtitiam coram Deo, credentes quòd faciat vobiſcum miſericordiam ſuam.

9. Ego autem & anima mea in eo lætabimur.

10. Benedicite Dominum omnes electi ejus: agite dies lætitiæ, & confitemini illi.

* Gr. Caſtigabit. 11. Jeruſalem civitas Dei, caſtigavit * te Dominus in operibus manuum tuarum.

12. Confitere Domino in bonis tuis, & benedic Deum ſæculorum ut reædificet in te tabernaculum ſuum, & revocet ad omnes captivos, & gaudeas in omnia ſæcula ſæculorum.

13. Luce ſplendida fulgebis: & omnes fines terræ adorabunt te.

† Iſai. 60. 5. 14. || Nationes ex longinquo ad te venient: & munera deferentes, adorabunt in te Dominum, & terram tuam in ſanctificationem habebunt.

15. Nomen enim magnum invocabunt in te.

16. Maledicti erunt qui contempſerint te: & condemnati erunt omnes qui blaſphemaverint te: benedictique erunt qui ædificaverint te.

17. Tu autem lætaberis in filiis tuis, quoniam omnes benedicentur, & congregabuntur ad Dominum.

18. Beati omnes qui diligunt te, & qui gaudent ſuper pace tua.

19. Anima mea benedic Dominum, quoniam liberavit Jeruſalem civitatem ſuam à cunctis tribulationibus ejus, Dominus Deus noſter.

20. Beatus ero, ſi fuerint reliquiæ ſeminis mei ad videndam claritatem Jeruſalem.

21. || Portæ Jeruſalem ex ſapphiro & ſmaragdo ædificabuntur: & ex lapide pretioſo omnis circuitus murorum ejus. † Apoc. 21. 18.

22. Ex lapide candido & mundo omnes plateæ ejus ſternentur: & per vicos ejus alleluja cantabitur.

23. Benedictus Dominus, qui exaltavit eam, & ſit regnum ejus in ſæcula ſæculorum ſuper eam. Amen.

CAPUT XIV.

Tobias ſenior moriturus completis 102. ætatis ſuæ annis, filium ac nepotes ad pietatem hortatur, utque ſepultis parentibus è Ninive migrent, quam evertendam dicit, & Jeruſalem inſtaurandam: quod filius obſervans, tandem ad ſoceros revertitur, ibique completis 99. annis moritur.

1. ET conſummati ſunt ſermones Tobiæ. Et poſtquam illuminatus eſt Tobias, vixit annis quadraginta duobus, & vidit filios nepotum ſuorum.

2. Completis itaque annis centum duobus †, ſepultus * eſt honorificè in Ninive. † Gr. Centum quinquaginta octo. * Anno M. 3341. Ant. Chr. 663.

3. Quinquaginta namque & ſex annorum lumen oculorum amiſit, ſexagenarius verò recepit.

4. Reliquum verò vitæ ſuæ in gaudio fuit, & cum bono profectu timoris Dei perrexit in pace.

5. In hora autem mortis ſuæ vocavit ad ſe Tobiam filium ſuum, & ſeptem juvenes filios ejus nepotes ſuos, dixitque eis:

6. Propè erit interitus Ninive: non enim excidit verbum Domini: & || fratres noſtri, qui diſperſi * ſunt à terra Iſrael, revertentur ad eam. † 1. Eſdr. 3. 8 * Hebr. diſpergentur.

7. Omnis autem deſerta terra ejus replebitur, & domus Dei, quæ in ea incenſa * eſt, iterum reædificabitur: ibique revertentur omnes timentes Deum, * Hebr. comburetur: Hæc enim futura, ſpiritu prophetico prædixit Tobias, quæ ipſe videre minimè potuit.

8. & relinquent gentes idola ſua, & venient in Jeruſalem, & inhabitabunt in ea,

9. & gaudebunt in ea omnes reges terræ, adorantes regem Iſrael.

10. Audite ergo filii mei patrem veſtrum: Servite Domino in veritate, & inquirite ut faciatis quæ placita ſunt illi:

11. & filiis veſtris mandate ut faciant juſtitias & eleemoſynas, ut ſint memores Dei, & benedicant eum in omni tempore in veritate, & in tota virtute ſua.

12. Nunc ergo filii audite me, & nolite manere hic: ſed quacumque die ſepelieritis matrem veſtram circa me in uno ſepulchro,

ex eo

ex eo dirigite greſſus veſtros ut exeatis hinc:

13. Video enim quia iniquitas ejus finem dabit ei.

14. Factum eſt autem poſt obitum matris ſuæ, Tobias abſceſſit ex Ninive cum uxore ſua, & filiis, & filiorum filiis, & reverſus eſt ad ſoceros ſuos:

15. inveniteque eos incolumes in ſenectute bona: & curam eorum geſſit, & ipſe clauſit oculos eorum: & omnem hæreditatem domus Raguelis ipſe percepit: viditque quintam generationem, filios filiorum ſuorum.

16. Et completis annis nonagintanovem in timore Domini, cum gaudio ſepelierunt eum.

17. * Omnis autem cognatio ejus, & omnis generatio ejus in bona vita, & in ſancta converſatione permanſit, ita ut accepti eſſent tam Deo, quàm hominibus, & cunctis habitantibus in terra.

* In Græco & Syro additur, eum audiviſſe interitum Ninivea, priuſquam moreretur quæ à *Nabuchodonoſore & Aſſuero* capta eſt, id eſt à *Nabopolaſſare* Nabuchodonoſoris magni patre, & *Aſtiage* (Aſſueri quoque nomine, Daniel 9. appellato) Cyri avo, qui conjunctis viribus Niniven oppugnarunt: unde etiam Syrus ait *captivitatem in quam ipſam duxerunt in Mediam*. Idque anno 95. in Iſraelitica captivitate, hoc eſt anno Mundi 3378. Atque ita Tobias junior, qui hic dicitur vixiſſe 99. annos, fuit annorum 4. cùm abduceretur: Et everſa eſt Ninives, Joſia regnante, ut in commentariorum in Jonam proœmio, Hieronymus quoque confirmat.

LIBER JUDITH.

DE JUDITH *tempore & hiſtoria, variè diſputant eruditi. Hanc alii ante captivitatem collocant; alii poſt reductum populum, importantibus Perſis. Nos diu hærentes, ut cùm doctis plurimis in priorem partem magis inclinaremus fecit; quod &* Ecbathanam *conditam, &* Ninivem *everſam ante ipſam captivitatem legamus. Accedit etiam quòd ſui juris tum erant Judæi, & tam potens Jeruſalem ut auderet potentiſſimo cuique reſiſtere: cùm contrà fuerit poſt datam à Cyro libertatem. Et certè ſi Perſarum Monarchia tantam à Judæis, ſibi paulo antè ſubditis, ignominiam accepiſſet; qui factum fuiſſet ut numquam poſtea Perſæ ab ingratis & perduellionibus pœnam tantæ rebellionis repeterent? Adde quòd Nabuchodonoſor ille Ciliciam, Damaſcum, Palæſtinam, vicinaſque regiones occupare conatus ſit, quas Reges Perſarum ſine controverſia obtinebant: ut omittam nuſquam legi, Reges Perſarum in urbe Nino regiam habuiſſe, aut cuiquam eorum Nabuchodonoſoris nomen umquam eſſe attributum; ut hæc illis hiſtoria poſſit accommodari.*

Poſt reſtitutum itaque Manaſſem, iſtam expeditionem accidiſſe arbitramur. Anno etenim 1. *Olym.* 18. *condita eſt Ecbathana, ut in Græco Euſebii Chronico refertur: is eſt autem periodi Julianæ* 4006. *cùm Manaſſes regnum inierit anno ejuſdem periodi* 4016. *mundi* 3306. *captuſque demum videtur anno regni ſui* 21. *quo tempore novis colonis in Samariam ab Aſſaradone miſſis, ut eſt Eſdræ* 4. *anno mundi* 3327. *principes exercitus Regis Aſſyrii in vicinam Judæam excurrentes, eum in vepretis quibuſdam latitantem ceperunt. Nam qui ſexto vel ſeptimo regni ſui anno, ejus captivitatem adſcribunt; non ſatis mihi attendiſſe videntur, vix fieri potuiſſe, ut adoleſcens à piiſſimo patre, & à ſanctiſſimo propheta Iſaia conſanguineo ſuo, optimis moribus imbutus, tam citò ad omnia ſcelera, omnemque crudelitatem prorumperet. At cùm Ecbathanæ conditor* Dejoces *(qui regnum iniit anno Per. Jul.* 4018.*) nominetur ab Herodoto, &* Arphaxad *à ſacra hiſtoria: magno id argumento eſt, eumdem ejuſdem urbis eſſe conditorem, ſed binominem.*

Nabuchodonoſor *verò qui hic habetur,* Saoſduchinum *eſſe apparet, Aſſaradonis filium, Sennacheribi nepotem. Probatur id non ſolùm ex continenti hiſtoria, & diligenti annorum compoſitione, ſed etiam ex eo quòd, ut Nabuchodonoſor iſte anno regni ſui* 12. *Arphaxadem vicit, ita Dejocis exitus circa initium quoque duodecimi anni Saoſduchini, ab Herodoto notatur.* Saoſduchinus *ergo ille, & in Regia Aſſyriorum* Ninive *regnaſſe dicitur, &* Nabuchodonoſor *in hac eadem hiſtoria, à Babylonienſi aliquo Judæo Chaldaicè ſcripta, quaſi communi Babyloniorum vocabulo appellatur: ſive quòd proprio nomine parum notus eſſet apud Dei populum, qui de uno ferè* Holoferne *audierat: ſive quòd ſcriptor amborum Imperiorum conjunctionem ſic indicare voluerit. Deficiente enim Babyloniorum ſtirpe regia,* Aſſaradon *eos ſub antiquum Aſſyriorum jugum, jam, cùm hæc agerentur, reduxerat: & cùm ſcriberentur, Ninive etiam à* Nabopolaſſare *Nabuchodonoſoris magni patre, funditus everſa, ut ſupra ad finem Tobiæ vidimus; in Babylonem utriuſque Regni ſedes tranſlata tandem erat, ut ex Chronologia noſtra intelligi datur. Hic itaque Saoſduchinus, anno regni ſui* 13. *ingentes ex devicto Dejoce, ſive Arphaxade, animos concipiens, de univerſis gentibus debellandis conſilium iniit, ac* Holofernem, *Perſam genere, ducem militiæ ſuæ bellicoſum imprimis ac ferocem adverſus Occidentis regna miſit. Quod eveniſſe volumus anno periodi Julianæ* 4058. *mundi (ex noſtro calculo)* 3348. *Manaſſis* 42.

His ita conſtitutis ferè diluuntur omnia, quæ ab aliis objici ſolent. Nam Holofernes iſte, potuit inquirere de moribus, opibus, ducibus, *hujus populi, vel quia ſibi ignota, utpote alienigenæ, & diu poſt Manaſſis captivitatem advenienti; vel ut meliùs omnia (quod diligentiores ſolent duces) diſtinctiuſque cognoſceret. Et* Achior *rectè reſpondit, eos cùm receſſiſſent à Deo exterminatos præliis à multis nationibus, putà Philiſthæis, Syris, Æthiopibus, Ægyptiis: & plurimos eorum captivos abductos in terram non ſuam; putà à Salmanazare, capta Samaria, ante annos* 65. *Et eoſdem nuper* ex diſperſione qua fuerant diſperſi adunatos, iterùm Jeruſalem poſſidere; *quam, ſcilicet vel ab hoſtibus capti, vel timore perterriti, deſeruerant, cùm ante annos* 21. *Manaſſe captivo abducto, alii hinc inde fuga & latibulis ſaluti conſuluiſſent; alii etiam cum ipſo rege Babylonem abducti, tardiùs fortaſſis remiſſi eſſent.*

Favet etiam ſummi ſacerdotis Eliachimi, *ſive* Joachimi *nomen, qui ſub Manaſſe exti-*
,, *tiſſe perhibetur: & non ſolùm tunicam & cingulum habuiſſe (hoc eſt poteſtatem ſacerdota-*
,, *lem) ſed quaſi patrem fuiſſe habitantibus Jeruſalem, & clavem domus David geſſiſſe; ut*
,, *ipſo aperiente non eſſet qui clauderet, aut claudente qui aperiret, ut eſt Iſaia* 22. *Quibus*
,, *verbis ſatis declaratur omne jus, omnemque penes eum auctoritatem fuiſſe. Manaſſes enim ſcelerum pœnitens, tunc quaſi privatus, ut videtur, agebat; nihilque niſi de ſummi Sacerdotis conſilio gerebat. Cùm alioquin etiam inter Moſis inſtituta poſitum fuiſſe referat Joſephus,* ut nihil ageret Rex niſi de Pontificis & Seniorum ſententia: *Et tunc præcipuè Manaſſes* totis viribus ad morum mutationem intendens, & ad omnem qua Deum poſſet proſequi religionem, *ait idem;* hac in una tantùm re per reliquum vitæ totus fuerit, ut ſe gratum pro accepta ſalute præſtaret: *Gaudens etiam ea quæ de ſummo Sacerdote Eliachim & paterna ejus in Hebræos auctoritate vaticinatus fuerat Iſaias, reipſa compleri.*

De ætate Judith *hoc inſuper conſiderandum, quod habet Scriptura; ipſam videlicet in domo viri ſui* manſiſſe, *ſive ut habent Græci codices* ſenuiſſe, *ad annum ætatis* 105. *nec toto vitæ ejus tempore, nec multis poſt annis repertum eſſe qui Iſraelem turbaret. Ex eo nos eam annorum fuiſſe circiter* 64. *cùm ad Holofernem acceſſit, colligimus. Nec eſt quòd miretur*

quis

quis mulierem, iſto præſertim ſæculo, venuſtatem ad hos annos retinere potuiſſe, cùm nos, hoc etiam tempore, quinquagenariæ mulieri id contigiſſe viderimus: & aliqui Judith, ratione totius vitæ quam vixit, ætatis ferè adhuc mediæ, integræ quidem certè, neceſſariò tunc haberi debuerit. Sic ſanè de Sara olim factum legimus (Gen. 20.) *ut cùm eſſet annorum 90. adhuc expeteretur à regibus & raperetur. Adde quòd Deus ipſi Judithæ, ut teſtatur ſcriptura,* ſplendorem conferebat *ſingularem. Superſtes ergo fuerit Judith adhuc annis 41. hoc eſt ad annum uſque M. 3389. à quo 5. reſtant uſque ad annum 3394. quo, à Nechaone Rege Ægypti Joſia percuſſo, ſuperioris temporis lætitia in luctum & mœrorem verſa eſt.*

Cæterum non hic omittendum, quod olim præfatus eſt Hieronymus; ſe librum hunc è Chaldæo, magis ſenſum è ſenſu, quàm ex verbo verbum referentem, una lucubratiuncula tranſtuliſſe: multorum codicum varietatem vitioſiſſimam amputaſſe: ſola ea quæ intelligentia integra in verbis Chaldæis invenire potuit, Latinis expreſſiſſe, *Sed Græci aliud exemplar ſecuti ſunt: in quo præcipuam movent difficultatem illa Achioris verba, capitis 5. verſ. 22.* κ᾽ ὁ ναὸς τοῦ θεοῦ αὐτῶν ἐγενήθη εἰς ἔδαφος, Et templum Dei ipſorum factum eſt in ſolum. *Quod alii accipiunt pro* ſolo eſt adæquatum; *ut probent hanc hiſtoriam poſt everſionem Templi & captivitatem eſſe collocandam: Alii verò ſic interpretantur;* habitum eſt ut profanum ſolum: *ita ut eam profanationem tantùm intelligi velint quæ à Manaſſe inducta* (4. Reg. 21. 4. 5.) *eo captivo abducto adhuc augeri potuit. Certè de Joſia ejus nepote legimus, quòd* ingenti vi pecuniæ inſtauraverit templum Domini ac contignationes quas deſtruxerant reges Juda. *Et aliqui, qui hanc hiſtoriam, vel Cambyſi tribuunt, vel Xerxis magnæ expeditioni accommodant; non ſatis attendunt, illum ne octavum quidem regni annum adimpleviſſe: hunc verò, anno regni quinto contra Græcos moviſſe; cùm Nabuchodonoſor, de quo hic narratur, anno demum regni ſui 13. de univerſa terra ſubjuganda conſilium illud inierit,* infr. cap. 2. *Nec magis audiendi, qui Darium Hyſtaſpis huc adducunt, quod omnino ſacræ repugnat hiſtoriæ, cùm ille de Judæis ſit ſemper bene meritus: ut omittam Ninivem longè antea everſam. De qua tamen tota controverſia judicent eruditi.*

Antiquam porrò hujus libri auctoritatem eſſe, vel ex eo patet, quod refert Hieronymus, Hunc in ſanctarum ſcripturarum numero, Nicænam ſynodum computaſſe.

CAPUT PRIMUM.

Nabuchodonoſor victo rege Medorum, cunctis regnis imperare cupiens, nuntios ad ea mittit; quibus abſque honore remiſſis, indignatus jurat ſe id ulturum.

1. ARPHAXAD * itaque, rex Medorum, ſubjugaverat multas gentes imperio ſuo, & ipſe ædificavit civitatem potentiſſimam, quam appellavit Ecbatanis,

* Is videtur eſſe Dejoces, qui Arbaci ſucceſſerat in imperio Medorũ.

2. ex lapidibus quadratis & ſectis: fecit muros ejus in latitudinem cubitorum ſeptuaginta, & in altitudinem cubitorum triginta, turres verò ejus poſuit in altitudinem cubitorum centum.

3. Per quadrum verò earum latus utrumque vicenorum pedum ſpatio tendebatur, poſuitque portas ejus in altitudinem turrium:

4. & gloriabatur quaſi potens in potentia exercitus ſui, & in gloria quadrigarum ſuarum.

5. Anno * igitur duodecimo regni ſui: Nabuchodonoſor rex Aſſyriorum, qui regnabat in Ninive civitate magna, pugnavit contra Arphaxad, & obtinuit eum

* Anno Per. Julianæ. 4057. M. 3347. Ant. Chr. 657.

6. in campo magno, qui appellatur Ragau, circa Euphraten, & Tigrin, & Jadaſon in campo Erioch regis Elicorum.

7. Tunc exaltatum eſt regnum Nabuchodonoſor, & cor ejus elevatum eſt: & miſit ad omnes, qui habitabant in Cilicia, & Damaſco, & Libano,

8. & ad gentes quæ ſunt in Carmelo, & Cedar, & inhabitantes Galilæam in campo magno Eſdrelon,

9. & ad omnes qui erant in Samaria, & trans flumen Jordanem uſque ad Jeruſalem, & omnem terram Jeſſe, quouſque perveniatur ad terminos Æthiopiæ.

10. Ad hos omnes miſit nuntios Nabuchodonoſor rex Aſſyriorum:

11. qui omnes uno animo contradixerunt, & remiſerunt eos vacuos, & ſine honore abjecerunt.

12. Tunc indignatus Nabuchodonoſor rex adverſus omnem terram illam, juravit per thronum & regnum ſuum, quòd defenderet ſe de omnibus regionibus his.

CAPUT II.

Holofernes à Nabuchodonoſor mittitur, omnia regna & populos vaſtaturus: deſcribitur potentia exercitus ipſius; multiſque locis per ipſum expugnatis, vehemens timor univerſos invaſit.

1. ANno tertiodecimo Nabuchodonoſor regis, vigeſima & ſecunda die menſis primi, factum eſt verbum in domo Nabuchodonoſor regis Aſſyriorum, ut defenderet ſe. Anno M. 3348.

2. Vocavitque omnes majores natu, omneſque duces, & bellatores ſuos, & habuit cum eis myſterium conſilii ſui:

3. dixitque cogitationem ſuam in eo eſſe, ut omnem terram ſuo ſubjugaret imperio.

4. Quod dictum cùm placuiſſet omnibus, vocavit Nabuchodonoſor rex Holofernem principem militiæ ſuæ,

5. & dixit ei: Egredere adverſus omne regnum Occidentis, & contra eos præcipuè, qui contempſerunt imperium meum.

6. Non parcet oculus tuus ulli regno, omnemque urbem munitam ſubjugabis mihi.

7. Tunc Holofernes vocavit duces, & magiſtratus virtutis Aſſyriorum: & dinumeravit viros in expeditionem, ſicut præcepit ei rex, centum viginti millia peditum pugnatorum, & equitum ſagittariorum duodecim millia.

8. Omnemque expeditionem ſuam fecit præire in multitudine innumerabilium ca-

melorum, cum his quæ exercitibus ſufficerent copioſè, boum quoque armenta, gregeſque ovium, quorum non erat numerus.

9. Frumentum ex omni Syria in tranſitu ſuo parari conſtituit.

10. Aurum verò, & argentum de domo regis aſſumpſit multum nimis.

11. Et profectus eſt ipſe, & omnis exercitus cum quadrigis, & equitibus, & ſagittariis, qui cooperuerunt faciem terræ, ſicut locuſtæ.

12. Cùmque pertranſiſſet fines Aſſyriorum, venit ad magnos montes Ange, qui ſunt à ſiniſtro Ciliciæ, aſcenditque omnia caſtella eorum, & obtinuit omnem munitionem.

13. Effregit autem civitatem opinatiſſimam Melothi, prædavitque omnes filios Tharſis, & filios Iſmael, qui erant contra faciem deſerti, & ad auſtrum terræ Cellon.

14. Et tranſivit Euphraten, & venit in Meſopotamiam: & fregit omnes civitates excelſas, quæ erant ibi, à torrente Mambre uſquequò perveniatur ad mare:

15. Et occupavit terminos ejus, à Cilicia uſque ad fines Japheth, qui ſunt ad auſtrum.

16. Abduxitque omnes filios Madian, & prædavit omnem locupletationem eorum, omneſque reſiſtentes ſibi occidit in ore gladii.

17. Et poſt hæc deſcendit in campos Damaſci in diebus meſſis, & ſuccendit omnia ſata, omneſque arbores, & vineas fecit incidi:

18. Et cecidit timor illius ſuper omnes inhabitantes terram.

CAPUT III.

Holoferni ſe ultrò dedunt univerſarum urbium ac provinciarum principes, ex quibus auxiliares ſibi aſſumit; & tamen ipſorum civitates ac deos deſtruit, quò ſolus Nabuchodonoſor deus habeatur.

1. Tunc miſerunt legatos ſuos univerſarum urbium, ac provinciarum reges ac principes, Syriæ ſcilicet, Meſopotamiæ, & Syriæ Sobal, & Libyæ, atque Ciliciæ, qui venientes ad Holofernem, dixerunt:

2. Deſinat indignatio tua circa nos: Melius eſt enim ut viventes ſerviamus Nabuchodonoſor regi magno, & ſubditi ſimus tibi, quàm morientes cum interitu noſtro ipſi ſervitutis noſtræ damna patiamur.

3. Omnis civitas noſtra, omniſque poſſeſſio, omnes montes, & colles, & campi, & armenta boum, gregeſque ovium, & caprarum, equorumque, & camelorum, & univerſæ facultates noſtræ, atque familiæ in conſpectu tuo ſunt:

4. Sint omnia noſtra ſub lege tua.

5. Nos, & filii noſtri, ſervi tui ſumus.

6. Veni nobis pacificus dominus, & utere ſervitio noſtro, ſicut placuerit tibi.

7. Tunc deſcendit de montibus cum equitibus in virtute magna, & obtinuit omnem civitatem, & omnem inhabitantem terram.

8. De univerſis autem urbibus aſſumpſit ſibi auxiliarios viros fortes, & electos ad bellum.

9. Tantuſque metus provinciis illis incubuit, ut univerſarum urbium habitatores principes, & honorati ſimul cum populis exirent obviam venienti,

10. excipientes eum cum coronis, & lampadibus, ducentes choros in tympanis, & tibiis.

11. Nec iſta tamen facientes, ferocitatem ejus pectoris mitigare potuerunt:

12. nam & civitates eorum deſtruxit, & lucos eorum excidit.

13. Præceperat enim illi Nabuchodonoſor rex, ut omnes deos terræ exterminaret, videlicet ut ipſe ſolus diceretur Deus ab his nationibus, quæ potuiſſent Holofernis potentia ſubjugari.

14. Pertranſiens autem Syriam Sobal, & omnem Apameam, omnemque Meſopotamiam, venit ad Idumæos in terram Gabaa,

15. accepitque civitates eorum, & ſedit ibi per triginta dies, in quibus diebus adunari præcepit univerſum exercitum virtutis ſuæ.

CAPUT IV.

Filii Iſrael vehementer Holofernem metuentes, hortatu Eliachim ſacerdotis ſeſe jejuniis ac oratione humiliant & affligunt, auxiliumque à Domino implorant.

1. Tunc audientes hæc filii Iſrael *, qui habitabant in Terra Juda, timuerunt valde à facie ejus.

2. Tremor, & horror invaſit ſenſus eorum, ne hoc faceret Jeruſalem & templo Domini, quod fecerat cæteris civitatibus, & templis earum †.

3. Et miſerunt in omnem Samariam per circuitum uſque Jericho, & præoccupaverunt omnes vertices montium:

4. Et muris circumdederunt vicos ſuos, & congregaverunt frumenta in præparationem pugnæ.

5. Sacerdos etiam Eliachim ſcripſit ad univerſos, qui erant contra Eſdrelon, quæ eſt contra faciem campi magni juxta Dothain, & univerſos, per quos viæ tranſitus eſſe poterat,

6. ut obtinerent aſcenſus montium, per quos via eſſe poterat ad Jeruſalem, & illic cuſtodirent ubi anguſtum iter eſſe poterat inter montes.

7. Et fecerunt filii Iſrael ſecundùm quod conſtituerat eis ſacerdos Domini Eliachim.

8. Et clamavit omnis populus ad Dominum inſtantia magna, & humiliaverunt animas ſuas in jejuniis, & orationibus, ipſi & mulieres eorum.

9. Et induerunt ſe ſacerdotes ciliciis, & infantes proſtraverunt contra faciem templi Domini, & altare Domini operuerunt cilicio:

10. & clamaverunt ad Dominum Deum Iſrael unanimiter, ne darentur in prædam infantes eorum, & uxores eorum in diviſionem, & civitates eorum in exterminium, & ſancta eorum in pollutionem, & fierent opprobrium Gentibus.

11. Tunc Eliachim, ſacerdos Domini magnus, circuivit omnem Iſrael, allocutuſque eſt eos,

12. Dicens: Scitote quoniam exaudiet Domi-

*I. *Iſraelita ſive Judæi*: eſt enim hic nomen generale, ut ſæpe alibi: non peculiare decē tribuū, qui jam à Salmanaſare fuerāt deportati; ſic tamen ut multi adhuc ſupereſſent, ſēperque ſuperfuerint ut vel ex una Jacobi Epiſtola catholica clarum eſt.

† Græcus hic addit: *recens enim aſcenderant è captivitate & nuper totus populus* CONGREGATUS FUERAT EX JUDÆA *vaſaq; & altare & demum ipſa à profanatione fuerant* SANCTIFICATA. Notet prudēs lector. Certè hæc non de Babylonica deportatione ac Judæorum ex ea reditu intelligenda, vel inde patet, quòd non dicit populum congregatum è *Babylone*, ſed *ex Judæa*. Deinde, cùm addit; *domum ipſam, à profanatione cum vaſis & altari ſanctificatam*: manifeſtè oſtendit, hæc de reſipiſcentia Manaſſis intelligenda: aliter enim diceret *reædificatam*, non ſolùm *ſanctificatam*, ſi de ſecundo templo loqui voluiſſet. Quin & Chaldæus, quem hic ſequutus eſt Hieronymus, cùm dicit *horrorem invaſiſſe ſenſus eorum, ne hoc fieret templo Domini*, quod factum fuerat *templis aliarum civitatum*: idem adhuc innuit: alioqui enim debuiſſet icere, *quòd olim à Nabuchodonoſore jam factum fuerat Templo Domini & Jeruſalem*; non aliarum tantùm civitatum calamitatem in exemplum advocare.

minus preces veſtras, ſi manentes permanſeritis in jejuniis, & orationibus in conſpectu Domini.

13. ‖ Memores eſtote Moyſi ſervi Domini, qui Amalec confidentem in virtute ſua, & in potentia ſua, & in exercitu ſuo, & in clypeis ſuis, & in curribus ſuis, & in equitibus ſuis, non ferro pugnando, ſed precibus ſanctis orando dejecit:

14. ſic erunt univerſi hoſtes Iſrael: ſi perſeveraveritis in hoc opere, quod cœpiſtis.

15. Ad hanc igitur exhortationem ejus deprecantes Dominum, permanebant in conſpectu Domini,

16. ita ut etiam hi, qui offerebant Domino holocauſta, præcincti ciliciis offerrent ſacrificia Domino, & erat cinis ſuper capita eorum.

17. Et ex toto corde ſuo omnes orabant Deum, ut viſitaret populum ſuum Iſrael.

‖ *Exod.* 17. 11.

CAPUT V.

Rogatus ab Holoferne Achior dux Ammonitarum de genere Iſraelitarum, enarrat Dei mirabilia circa populum Iſraeliticum, monetque ne temerè contra illos pugnet: quibus auditis, indignantur ipſi Achior principes Holofernis.

1. Nuntiatumque eſt Holoferni principi militiæ Aſſyriorum, quòd filii Iſrael præpararent ſe ad reſiſtendum, ac montium itinera concluſiſſent,

2. & furore nimio exarſit in iracundia magna, vocavitque omnes principes Moab & duces Ammon,

3. & dixit eis: Dicite mihi quis ſit populus iſte, qui montana obſidet: aut quæ, & quales, & quantæ ſint civitates eorum: quæ etiam ſit virtus eorum, aut quæ ſit multitudo eorum: vel quis rex militiæ illorum:

4. Et quare præ omnibus, qui habitant in Oriente, iſti contempſerunt nos, & non exierunt obviam nobis, ut ſuſciperent nos cum pace?

5. Tunc Achior dux omnium filiorum Ammon reſpondens, ait: Si digneris audire domine mi, dicam veritatem in conſpectu tuo, de populo iſto, qui in montanis habitat, & non egredietur verbum falſum ex ore meo.

6. Populus iſte ex progenie Chaldæorum eſt.

7. Hic primùm in Meſopotamia (*a*) habitavit, quoniam noluerunt ſequi deos patrum ſuorum, qui erant in Terra Chaldæorum:

8. Deſerentes itaque cæremonias patrum ſuorum, quæ in multitudine deorum erant,

9. unum Deum cœli coluerunt, ‖ qui & præcepit eis ut exirent inde, & habitarent in Charan. (*b*) Cùmque operuiſſet omnem terram fames, ‖ deſcenderunt in Ægyptum, illicque (*c*) per quadringentos annos ſic multiplicati ſunt, ut dinumerari eorum non poſſet exercitus.

10. Cùmque gravaret eos rex Ægypti, atque in ædificationibus urbium ſuarum in luto & latere ſubjugaſſet eos, clamaverunt ad Dominum ſuum, & percuſſit totam Terram Ægypti plagis variis.

11. ‖ Cùmque ejeciſſent eos Ægyptii à ſe, & ceſſaſſet plaga ab eis, & iterum eos vellent capere, & ad ſuum ſervitium revocare,

12. ‖ fugientibus his, Deus cœli mare aperuit, ita ut hinc inde aquæ quaſi murus ſolidarentur, & iſti pede ſicco fundum maris perambulando tranſirent.

(*a*) Nempe in Ure (*Gen.* 11. 31. *cum Actor.* 7.) Quare ſi hic liceret cõjunctionem verſus ſequẽtis inſerere, ſic; *& quoniam noluerunt . . . deſerentes cæremonias*, &c. ſenſus omnino planus eſſet: quia alioquin cũ oratione Stephani (*Actor.* 7.) aut Joſue (*Joſ.* 24.) ægre admodũ cõponitur. Sed omnibus Achioris verbis auctoritatem canonicam tribuere, nihil nos cogit.

‖ *Gen.* 12. 1.

(*b*) Græci & Syrus in *Chanaan*, quod ſuadet hiſtoriæ ſeries.

‖ *Gen.* 46. 6.

(*c*) Deſunt in Græc. & Syr. illa verba *per quadringentos annos*, quæ tamẽ ſic admitti poſſunt, ut verbũ *illic* ad terram *Chanaan* æquè ac Ægyptũ referatur. *Confer cũ Gen.* 15. 13 *Exod.* 12. 40. *& vide ibi annotata.*

‖ *Exo.* 12. 33

‖ *Exo.* 14. 19

13. In quo loco dum innumerabilis exercitus Ægyptiorum eos perſequeretur, ita aquis coopertus eſt, ut non remaneret vel unus, qui factum poſteris nuntiaret.

14. Egreſſi verò mare rubrum, deſerta Sina montis occupaverunt, in quibus numquam homo habitare potuit, vel filius hominis requievit.

15. Illic fontes amari obdulcati ſunt eis ad bibendum, & per annos quadraginta annonam de cœlo conſecuti ſunt.

16. Ubicumque ingreſſi ſunt ſine arcu & ſagitta, & abſque ſcuto & gladio, Deus eorum pugnavit pro eis, & vicit.

17. Et non fuit qui inſultaret populo iſti, niſi quando receſſit à cultu Domini Dei ſui.

18. Quotieſcumque autem præter ipſum Deum ſuum, alterum coluerunt, dati ſunt in prædam, & in gladium, & in opprobrium.

19. Quotieſcumque autem pœnituerunt ſe receſſiſſe à cultura Dei ſui, dedit eis Deus cœli virtutem reſiſtendi.

20. Denique Chananæum regem, & Jebuſæum, & Pherezæum, & Hethæum, & Hevæum, & Amorrhæum, & omnes potentes in Heſebon proſtraverunt, & terras eorum, & civitates eorum ipſi poſſederunt:

21. & uſque dum non peccarent in conſpectu Dei ſui, erant cum illis bona: Deus enim illorum odit iniquitatem.

22. Nam & ante hos annos cùm receſſiſſent à via, quam dederat illis Deus, ut ambularent in ea, exterminati ſunt præliis à multis nationibus *, & plurimi eorum captivi abducti ſunt in terram non ſuam †.

23. Nuper autem reverſi ad Dominum Deum ſuum, ex diſperſione qua diſperſi fuerant, adunati ſunt, & aſcenderunt montana hæc omnia, & iterum poſſident Jeruſalem, ubi ſunt ſancta eorum.

24. Nunc ergo mi Domine, perquire ſi eſt aliqua iniquitas eorum in conſpectu Dei eorum: aſcendamus ad illos, quoniam tradens tradet illos Deus eorum tibi, & ſubjugati erunt ſub jugo potentiæ tuæ.

25. Si verò non eſt offenſio populi hujus coram Deo ſuo, non poterimus reſiſtere illis: quoniam Deus eorum defendet illos: & erimus in opprobrium univerſæ terræ.

26. Et factum eſt, cùm ceſſaſſet loqui Achior verba hæc, irati ſunt omnes magnates Holofernis, & cogitabant interficere eum, dicentes ad alterutrum:

27. Quis eſt iſte, qui filios Iſrael poſſe dicat reſiſtere regi Nabuchodonoſor, & exercitibus ejus, homines inermes, & ſine virtute, & ſine peritia artis pugnæ?

28. Ut ergo agnoſcat Achior quoniam fallit nos, aſcendamus in montana: & cùm capti fuerint potentes eorum, tunc cum eiſdem gladio tranſverberabitur:

29. ut ſciat omnis gens, quoniam Nabuchodonoſor deus terræ eſt, & præter ipſum alius non eſt.

* Puta Philiſthæis, Syris, Ægyptiis, &c. de quibus in libris Regũ.

† Puta à Salmanaſare: imo & ab Aſſyriis, qui Manaſſem captivum abduxerũt. Certè ſi de captivitate à Nabuchodonoſore facta loqueretur; potius *omnem* quã *plurimos eorum* dixiſſet. Græcus verò hic addit; *& templũ eorum factum eſt in ſolum*, nẽpe profanũ. *factum eſt.* Idem in *de profanatione*, non *de deſtructione* dictũ, manifeſtũ faciunt, tum quæ in generali libri titulo, tum quæ ſup. cap. 4. ℣. 3. annotavimus.

CA-

ſuam, quam putant in montibus poſitam ſuperari non poſſe.

10. Et placuerunt verba hæc coram Holoferne, & coram ſatellitibus ejus, & conſtituit per gyrum centenarios per ſingulos fontes.

11. Cùmque iſta cuſtodia per dies viginti fuiſſet expleta, defecerunt ciſternæ, & collectiones aquarum omnibus habitantibus Bethuliam, ita ut non eſſet intra civitatem unde ſatiarentur vel una die, quoniam ad menſuram dabatur populis aqua quotidie.

12. Tunc ad Oziam congregati omnes viri, fœminæque, juvenes & parvuli, omnes ſimul una voce

‖ Exo. 5. 21.

13. dixerunt : ‖ Judicet Deus inter nos & te, quoniam feciſti in nos mala, nolens loqui pacificè cum Aſſyriis, & propter hoc vendidit nos Deus in manibus eorum.

14. Et ideò non eſt qui adjuvet, cùm proſternamur ante oculos eorum in ſiti, & perditione magna.

15. Et nunc congregate univerſos, qui in civitate ſunt, ut ſponte tradamus nos omnes populo Holofernis.

16. Melius eſt enim ut captivi benedicamus Dominum, viventes, quàm moriamur, & ſimus opprobrium omni carni, cùm viderimus uxores noſtras, & infantes noſtros mori ante oculos noſtros.

17. Conteſtamur hodie cœlum & terram, & Deum patrum noſtrorum, qui ulciſcitur nos ſecundùm peccata noſtra, ut jam tradatis civitatem in manu militiæ Holofernis, & ſit finis noſter brevis in ore gladii, qui longior efficitur in ariditate ſitis.

18. Et cùm hæc dixiſſent, factus eſt fletus & ululatus magnus in eccleſia ab omnibus, & per multas horas una voce clamaverunt ad Deum, dicentes:

‖ Pſalm. 105. 6.

19. ‖ Peccavimus cum patribus noſtris, injuſtè egimus, iniquitatem fecimus.

20. Tu, quia pius es, miſerere noſtri, aut in tuo flagello vindica iniquitates noſtras, & noli tradere confitentes te populo, qui ignorat te,

21. ut non dicant inter Gentes : Ubi eſt Deus eorum?

22. Et cùm fatigati his clamoribus, & his fletibus laſſati ſiluiſſent,

23. exurgens Ozias infuſus lacrymis, dixit: Æquo animo eſtote fratres, & hos quinque dies expectemus à Domino miſericordiam:

24. Forſitan enim indignationem ſuam abſcindet, & dabit gloriam nomini ſuo.

25. Si autem tranſactis quinque diebus non venerit adjutorium, faciemus hæc verba, quæ locuti eſtis.

CAPUT VIII.

Judith, cujus laus deſcribitur, vacillantes presbyteros & præ anguſtia deditionem quinto die meditantes objurgat, quòd tempus Domini miſerationi præſcripſerit, eoſque hortatur ut patrum exemplo populum ad patientiam animent, ac pro ſe Deum precentur, nec factum ſuum ſcrutentur.

* Reſtè notat Car. Bellarminus, hic, intra Juditham & Jacobum, quindecim generationum capita tantum recenſeri; cum inter Eſdram & Aaronem (*Eſdr. 7.*) ſeptemdecim numerentur: id eſt inter eumdem & Jacobum ſaltem viginti. Unde colligi poteſt hanc alio longè eſſe antiquiorem.

1. ET * factum eſt, cùm audiſſet hæc verba Judith vidua, quæ erat filia Merari, filii Idux, filii Joſeph, filii Oziæ, filii Elai, filii Jamnor, filii Gedeon, filii Raphaim, filii Acbitob, filii Melchiæ, filii Enan, filii Nathaniæ, filii Salathiel, filii Simeon, filii Ruben †:

† Gr. *Filii Iſrael*, & ita omnino legendum ex S. Fulgentio ſentiunt Bellarminus, Serrarius & alii. Neq; enim Judith ex tribu Ruben ſed ex tribu Simeon, *inf.* 9. 2. nec Ruben habuit filium aliquẽ nomine Simeonis, ut ex *Exod.* 6. 14. & 1. *Par.* 5. 3. patet.

2. & vir ejus fuit Manaſſes, qui mortuus eſt in diebus meſſis hordeaceæ:

3. inſtabat enim ſuper alligantes manipulos in campo, & venit æſtus ſuper caput ejus, & mortuus eſt in Bethulia civitate ſua, & ſepultus eſt illic cum patribus ſuis.

4. Erat autem Judith relicta ejus vidua jam annis tribus, & menſibus ſex.

5. Et in ſuperioribus domus ſuæ fecit ſibi ſecretum cubiculum, in quo cum puellis ſuis clauſa morabatur,

6. & habens ſuper lumbos ſuos cilicium, jejunabat omnibus diebus vitæ ſuæ, præter ſabbata, & neomenias, & feſta domus Iſrael.

7. Erat autem eleganti aſpectu nimis, cui vir ſuus reliquerat divitias multas, & familiam copioſam, ac poſſeſſiones armentis boum, & gregibus ovium plenas.

8. Et erat hæc in omnibus famoſiſſima, quoniam timebat Dominum valdè, nec erat qui loqueretur de illa verbum malum.

9. Hæc itaque cùm audiſſet, quoniam Ozias promiſiſſet quòd tranſacto quinto die traderet civitatem, miſit ad presbyteros Chabri, & Charmi.

10. Et venerunt ad illam, & dixit illis : Quod eſt hoc verbum, in quo conſenſit Ozias, ut tradat civitatem Aſſyriis, ſi intra quinque dies non venerit vobis adjutorium?

11. Et qui eſtis vos, qui tentatis Dominum?

12. Non eſt iſte ſermo, qui miſericordiam provocet, ſed potiùs qui iram excitet, & furorem accendat.

13. Poſuiſtis vos tempus miſerationis Domini, & in arbitrium veſtrum, diem conſtituiſtis ei.

14. Sed quia patiens Dominus eſt, in hoc ipſo pœniteamus, & indulgentiam ejus fuſis lacrymis poſtulemus:

15. non enim quaſi homo, ſic Deus comminabitur, neque ſicut filius hominis ad iracundiam inflammabitur.

16. Et ideò humiliemus illi animas noſtras, & in ſpiritu conſtituti humiliato, ſervientes illi,

17. dicamus flentes Domino, ut ſecundùm voluntatem ſuam ſic faciat nobiſcum miſericordiam ſuam : ut ſicut conturbatum eſt cor noſtrum in ſuperbia eorum, ita etiam de noſtra humilitate gloriemur:

18. quoniam non ſumus ſecuti peccata patrum noſtrorum, qui dereliquerunt Deum ſuum, & adoraverunt deos alienos,

19. pro quo ſcelere dati ſunt in gladium, & in rapinam, & in confuſionem inimicis ſuis : nos autem alterum Deum neſcimus præter ipſum.

20. Expectemus humiles conſolationem ejus, & exquiret ſanguinem noſtrum de afflictionibus inimicorum noſtrorum, & humiliabit omnes Gentes, quæcumque inſurgunt contra nos, & faciet illas ſine honore Dominus Deus noſter.

21. Et nunc fratres, quoniam vos eſtis presbyteri in populo Dei, & ex vobis pendet anima illorum, ad eloquium veſtrum

corda eorum erigite, ut memores ſint, quia tentati ſunt patres noſtri ut probarentur, ſi verè colerent Deum ſuum.

‖ Gen. 22. 1. 22. ‖ Memores eſſe debent, quomodo pater noſter Abraham tentatus eſt, & per multas tribulationes probatus, Dei amicus effectus eſt.

23. Sic Iſaac, ſic Jacob, ſic Moyſes, & omnes qui placuerunt Deo, per multas tribulationes tranſierunt fideles.

24. Illi autem, qui tentationes non ſuſceperunt cum timore Domini, & in patientiam ſuam & improperium murmurationis ſuæ contra Dominum protulerunt,

‖ 1. Cor. 10. 9. 25. ‖ exterminati ſunt ab exterminatore, & à ſerpentibus perierunt.

26. Et nos ergo non ulciſcamur nos pro his, quæ patimur,

27. ſed reputantes peccatis noſtris hæc ipſa ſupplicia minora eſſe flagella Domini, quibus quaſi ſervi corripimur ad emendationem, & non ad perditionem noſtram eveniſſe credamus.

28. Et dixerunt illi Ozias, & presbyteri: Omnia, quæ locuta es, vera ſunt, & non eſt in ſermonibus tuis ulla reprehenſio.

29. Nunc ergo ora pro nobis, quoniam mulier ſancta es, & timens Deum.

30. Et dixit illis Judith: Sicut quod potui loqui, Dei eſſe cognoſcitis:

31. ita quod facere diſpoſui, probate ſi ex Deo eſt, & orate ut firmum faciat Deus conſilium meum.

32. Stabitis vos ad portam nocte iſta, & ego exeam cum Abra mea: & orate, ut ſicut dixiſtis, in diebus quinque reſpiciat Dominus populum ſuum Iſrael.

33. Vos autem nolo ut ſcrutemini actum meum, & uſque dum renuntiem vobis, nihil aliud fiat, niſi oratio pro me ad Dominum Deum noſtrum.

34. Et dixit ad eam Ozias princeps Juda: Vade in pace, & Dominus ſit tecum in ultionem inimicorum noſtrorum. Et revertentes abierunt.

CAPUT IX.

Judith ſeſe affligens ac humilians, pro populi liberatione proſtrata precatur, utque ſibi virtus detur evertendi Holofernem.

1. Quibus aſcendentibus, Judith ingreſſa eſt oratorium ſuum: & induens ſe cilicio, poſuit cinerem ſuper caput ſuum: & proſternens ſe Domino, clamabat ad Dominum, dicens:

‖ Gen. 34. 26. 2. Domine Deus patris mei Simeon, ‖ qui dediſti illi gladium in defenſionem alienigenarum, qui violatores extiterunt in coinquinatione ſua, & denudaverunt femur virginis in confuſionem:

3. & dediſti mulieres illorum in prædam, & filias illorum in captivitatem: & omnem prædam in diviſionem ſervis tuis, qui zelaverunt zelum tuum: ſubveni quæſo te Domine Deus meus mihi viduæ.

4. Tu enim feciſti priora, & illa poſt illa cogitaſti: & hoc factum eſt quod ipſe voluiſti.

5. Omnes enim viæ tuæ paratæ ſunt, & tua judicia in tua providentia poſuiſti.

‖ Exo. 14. 9. 6. ‖ Reſpice caſtra Aſſyriorum nunc, ſicut tunc caſtra Ægyptiorum videre dignatus es, quando poſt ſervos tuos armati currebant, confidentes in quadrigis, & in equitatu ſuo, & in multitudine bellatorum.

7. Sed aſpexiſti ſuper caſtra eorum, & tenebræ fugaverunt eos.

8. Tenuit pedes eorum abyſſus, & aquæ operuerunt eos.

9. Sic fiant & iſti, Domine, qui confidunt in multitudine ſua, & in curribus ſuis, & in contis, & in ſcutis, & in ſagittis ſuis, & in lanceis glorigantur,

10. & neſciunt quia tu ipſe es Deus noſter, qui conteris bella ab initio, & Dominus nomen eſt tibi.

11. Erige brachium tuum ſicut ab initio, & alliде virtutem illorum in virtute tua: cadat virtus eorum in iracundia tua, qui promittunt ſe violare ſancta tua, & polluere tabernaculum nominis tui, & dejicere gladio ſuo cornu altaris tui.

12. Fac Domine, ut gladio proprio ejus ſuperbia amputetur:

13. capiatur laqueo oculorum ſuorum in me, & percuties eum ex labiis charitatis meæ.

14. Da mihi in animo conſtantiam, ut contemnam illum: & virtutem, ut evertam illum.

15. ‖ Erit enim hoc memoriale nominis tui, cùm manus fœminæ dejecerit eum. ‖ Judic. 4. 21. & 5. 26.

16. Non enim in multitudine eſt virtus tua Domine, neque in equorum viribus voluntas tua eſt, nec ſuperbi ab initio placuerunt tibi: ſed humilium & manſuetorum ſemper tibi placuit deprecatio.

17. Deus cœlorum, creator aquarum, & Dominus totius creaturæ, exaudi me miſeram deprecantem, & de tua miſericordia præſumentem.

18. Memento Domine teſtamenti tui, & da verbum in ore meo, & in corde meo conſilium corrobora, ut domus tua in ſanctificatione tua permaneat:

19. & omnes Gentes agnoſcant quia tu es Deus, & non eſt alius præter te.

CAPUT X.

Judith pulcherrima aptiſſimè ornata Bethuliam cum ſua ancilla egreditur, & ab exploratoribus deprehenſa ducitur ad Holofernem, qui mox ejus capitur pulchritudine.

1. Factum eſt autem, cùm ceſſaſſet clamare ad Dominum, ſurrexit de loco, in quo jacuerat proſtrata ad Dominum.

2. Vocavitque Abram ſuam, & deſcendens in domum ſuam, abſtulit à ſe cilicium, & exuit ſe veſtimentis viduitatis ſuæ,

3. & lavit corpus ſuum, & unxit ſe myro optimo, & diſcriminavit crinem capitis ſui, & impoſuit mitram ſuper caput ſuum, & induit ſe veſtimentis jucunditatis ſuæ, induitque ſandalia pedibus ſuis, aſſumpſitque dextraliola, & lilia, & inaures, & annulos, & omnibus ornamentis ſuis ornavit ſe.

4. Cui etiam Dominus contulit ſplendorem: quoniam omnis iſta compoſitio non ex libidine, ſed ex virtute pendebat: & ideò Dominus hanc in illam pulchritudinem ampliavit, ut incomparabili decore omnium oculis appareret.

5. Impoſuit itaque Abræ ſuæ aſcoperam vini,

& vas

& vas olei, & polentam, & palathas, & panes, & caſeum, & profecta eſt.

6. Cùmque veniſſent ad portam civitatis, invenerunt expectantem Oziam & presbyteros civitatis.

7. Qui cùm vidiſſent eam ſtupentes mirati ſunt nimis pulchritudinem ejus.

8. Nihil tamen interrogantes eam, dimiſerunt tranſire, dicentes: Deus patrum noſtrorum det tibi gratiam, & omne conſilium tui cordis ſua virtute corroboret, ut glorietur ſuper te Jeruſalem, & ſit nomen tuum in numero ſanctorum & juſtorum.

9. Et dixerunt hi qui illic erant, omnes una voce: Fiat, fiat.

10. Judith verò orans Dominum, tranſivit per portas ipſa & Abra ejus.

11. Factum eſt autem, cùm deſcenderet montem, circa ortum diei, occurrerunt ei exploratores Aſſyriorum, & tenuerunt eam, dicentes: Unde venis? aut quò vadis?

12. Quæ reſpondit: Filia ſum Hebræorum, ideò ego fugi à facie eorum, quoniam futurum agnovi, quòd dentur vobis in deprædationem, pro eo quòd contemnentes vos, noluerunt ultro tradere ſeipſos ut invenirent miſericordiam in conſpectu veſtro.

13. Hac de cauſa cogitavi mecum, dicens: Vadam ad faciem principis Holofernis, ut indicem illi ſecreta illorum, & oſtendam illi quo aditu poſſit obtinere eos, ita ut non cadat vir unus de exercitu ejus.

14. Et cùm audiſſent viri illi verba ejus, conſiderabant faciem ejus, & erat in oculis eorum ſtupor, quoniam pulchritudinem ejus mirabantur nimis.

15. Et dixerunt ad eam: Conſervaſti animam tuam eò quòd tale reperiſti conſilium, ut deſcenderes ad dominum noſtrum.

16. Hoc autem ſcias, quoniam cùm ſteteris in conſpectu ejus, benè tibi faciet, & eris gratiſſima in corde ejus. Duxeruntque illam ad tabernaculum Holofernis, annuntiantes eam.

17. Cùmque intraſſet ante faciem ejus, ſtatim captus eſt in ſuis oculis Holofernes.

18. Dixeruntque ad eum ſatellites ejus: Quis contemnat populum Hebræorum, qui tam decoras mulieres habent, ut non pro his meritò pugnare contra eos debeamus?

19. Videns itaque Judith Holofernem ſedentem in conopœo, quod erat ex purpura, & auro, & ſmaragdo, & lapidibus pretioſis intextum:

20. & cùm in faciem ejus intendiſſet, adoravit eum, proſternens ſe ſuper terram. Et elevaverunt eam ſervi Holofernis, jubente domino ſuo.

CAPUT XI.

Judith ab Holoferne ſuper cauſa fugæ ſuæ interrogata imponit illi, ſpecioſam pollicens victoriam.

1. Tunc Holofernes dixit ei: Æquo animo eſto, & noli pavere in corde tuo: quoniam ego numquam nocui viro, qui voluit ſervire Nabuchodonoſor regi.

2. Populus autem tuus, ſi non contempſiſſet me, non levaſſem lanceam meam ſuper eum.

3. Nunc autem dic mihi, qua ex cauſa receſſiſti ab illis, & placuit tibi ut venires ad nos?

4. Et dixit illi Judith: Sume verba ancillæ tuæ, quoniam ſi ſecutus fueris verba ancillæ tuæ, perfectam rem faciet Dominus tecum.

5. Vivit enim Nabuchodonoſor rex terræ, & vivit virtus ejus, quæ eſt in te ad correptionem omnium animarum errantium: quoniam non ſolùm homines ſerviunt illi per te, ſed & beſtiæ agri obtemperant illi.

6. Nuntiatur enim animi tui induſtria univerſis gentibus, & indicatum eſt omni ſæculo, quoniam tu ſolus bonus, & potens es in omni regno ejus, & diſciplina tua omnibus provinciis prædicatur.

7. ‖ Nec hoc latet, quod locutus eſt Achior, nec illud ignoratur, quod ei juſſeris evenire. ‖ Supr. 5. 5.

8. Conſtat enim, Deum noſtrum ſic peccatis offenſum, ut mandaverit per prophetas ſuos ad populum, quòd tradat eum pro peccatis ſuis*.

9. Et quoniam ſciunt ſe offendiſſe Deum ſuum filii Iſrael, tremor tuus ſuper ipſos eſt.

10. Inſuper etiam fames invaſit eos, & ab ariditate aquæ jam inter mortuos computantur.

11. Denique hoc ordinant, ut interficiant pecora ſua, & bibant ſanguinem eorum †:

*Hinc etiã conjicere licet hiſtoriã hanc ante captivitatem eveniſſe. † Lege id vetante. Lev. 17. 19

12. & ſancta Domini Dei ſui, quæ præcepit Deus non contingi, in frumento, vino, & oleo, hæc cogitaverunt impendere, & volunt conſumere quæ nec manibus deberent contingere: ergo quoniam hæc faciunt, certum eſt quòd in perditionem dabuntur.

13. Quod ego ancilla tua cognoſcens, fugi ab illis, & miſit me Dominus hæc ipſa nuntiare tibi.

14. Ego enim ancilla tua Deum colo, etiam nunc apud te: & exiet ancilla tua, & orabo Deum,

15. & dicet mihi quando eis reddat peccatum ſuum, & veniens nuntiabo tibi, ita ut ego adducam te per mediam Jeruſalem, & habebis omnem populum Iſrael, ſicut oves, quibus non eſt paſtor, & non latrabit vel unus canis contra te:

16. quoniam hæc mihi dicta ſunt per providentiam Dei.

17. Et quoniam iratus eſt illis Deus, hæc ipſa miſſa ſum nuntiare tibi.

18. Placuerunt autem omnia verba hæc coram Holoferne, & coram pueris ejus, & mirabantur ſapientiam ejus, & dicebant alter ad alterum:

19. Non eſt talis mulier ſuper terram in aſpectu, in pulchritudine, & in ſenſu verborum.

20. Et dixit ad illam Holofernes: Benefecit Deus, qui miſit te ante populum, ut des illum tu in manibus noſtris:

21. & quoniam bona eſt promiſſio tua, ſi fecerit mihi hoc Deus tuus, erit & Deus meus, & tu in domo Nabuchodonoſor magna eris, & nomen tuum nominabitur in univerſa terra.

CAPUT XII.

Judith in locum theſaurorum Holofernis introducta, facultatem obtinet propriis veſcendi cibis, noctéque ad orationem egrediendi: quarto autem die in convivium inducta coram Holoferne comedit & bibit: qui ejus concupiſcentia ardens, vehementer inebriatur.

1. Tunc juſſit eam introire ubi repoſiti erant theſauri ejus, & juſſit illic mane-

re

re eam, & conſtituit quid daretur illi de convivio ſuo.

2. Cui reſpondit Judith, & dixit: Nunc non potero manducare ex his, quæ mihi præcipis tribui, ne veniat ſuper me offenſio: ex his autem, quæ mihi detuli, manducabo.

3. Cui Holofernes ait: Si defecerint tibi iſta, quæ tecum detuliſti, quid faciemus tibi?

4. Et dixit Judith: Vivit anima tua domine meus, quoniam non expendet omnia hæc ancilla tua, donec faciat Deus in manu mea hæc, quæ cogitavi. Et induxerunt illam ſervi ejus in tabernaculum, quod præceperat.

5. Et petiit dum introiret, ut daretur ei copia nocte & ante lucem egrediendi foras ad orationem, & deprecandi Dominum.

6. Et præcepit cubiculariis ſuis, ut ſicut placeret illi, exiret & introiret ad adorandum Deum ſuum, per triduum:

7. & exibat noctibus in vallem Bethuliæ, & baptizabat ſe in fonte aquæ.

8. Et ut aſcendebat, orabat Dominum Deum Iſrael, ut dirigeret viam ejus ad liberationem populi ſui.

9. Et introiens, munda manebat in tabernaculo, uſque dum acciperet eſcam ſuam in veſpere.

10. Et factum eſt, in quarto die Holofernes fecit cœnam ſervis ſuis, & dixit ad Vagao eunuchum ſuum: Vade, & ſuade Hebræam illam ut ſponte conſentiat habitare mecum:

11. Fœdum eſt enim apud Aſſyrios, ſi fœmina irrideat virum agendo ut immunis ab eo tranſeat.

12. Tunc introivit Vagao ad Judith, & dixit: Non vereatur bona puella introire ad dominum meum, ut honorificetur ante faciem ejus, ut manducet cum eo, & bibat vinum in jucunditate.

13. Cui Judith reſpondit: Quæ ego ſum, ut contradicam domino meo?

14. Omne quod erit ante oculos ejus bonum & optimum faciam. Quidquid autem illi placuerit, hoc mihi erit optimum omnibus diebus vitæ meæ.

15. Et ſurrexit, & ornavit ſe veſtimento ſuo, & ingreſſa ſtetit ante faciem ejus.

16. Cor autem Holofernis concuſſum eſt: erat enim ardens in concupiſcentia ejus.

17. Et dixit ad eam Holofernes: Bibe nunc, & accumbe in jucunditate, quoniam inveniſti gratiam coram me.

18. Et dixit Judith: Bibam domine, quoniam magnificata eſt anima mea hodie præ omnibus diebus meis.

19. Et accepit, & manducavit, & bibit coram ipſo ea, quæ paraverat illi ancilla ejus.

20. Et jucundus factus eſt Holofernes ad eam, bibitque vinum multum nimis, quantum numquam biberat in vita ſua.

CAPUT XIII.

Judith facta ad Deum oratione præſcidit caput ebrii Holofernis: quod ad concives Bethuliæ efferens, eos ad gratiarum actionem hortatur, ipſa verò ab omnibus benedicitur, & Achior viſo Holofernis capite obſtupeſcit.

1. UT autem ſerò factum eſt, feſtinaverunt ſervi illius ad hoſpitia ſua, & concluſit Vagao oſtia cubiculi, & abiit.

2. Erant autem omnes fatigati à vino:

3. Eratque Judith ſola in cubiculo.

4. Porrò Holofernes jacebat in lecto, nimia ebrietate ſopitus.

5. Dixitque Judith puellæ ſuæ, ut ſtaret foris ante cubiculum, & obſervaret.

6. Stetitque Judith ante lectum, orans cum lacrymis, & labiorum motu in ſilentio,

7. dicens: Confirma me Domine Deus Iſrael, & reſpice in hac hora ad opera manuum mearum, ut, ſicut promiſiſti, Jeruſalem civitatem tuam erigas: & hoc, quod credens per te poſſe fieri cogitavi, perficiam.

8. Et cùm hæc dixiſſet, acceſſit ad columnam, quæ erat ad caput lectuli ejus, & pugionem ejus, qui in ea ligatus pendebat, exolvit.

9. Cùmque evaginaſſet illum, apprehendit comam capitis ejus, & ait: Confirma me Domine Deus in hac hora.

10. Et percuſſit bis in cervicem ejus, & abſcidit caput ejus, & abſtulit conopœum ejus à columnis, & evolvit corpus ejus truncum.

11. Et poſt puſillum exivit, & tradidit caput Holofernis ancillæ ſuæ, & juſſit ut mitteret illud in peram ſuam.

12. Et exierunt duæ, ſecundùm conſuetudinem ſuam, quaſi ad orationem, & tranſierunt

caſtra,

caſtra, & gyrantes vallem, venerunt ad portam civitatis.

13. Et dixit Judith à longè cuſtodibus murorum: Aperite portas, quoniam nobiſcum eſt Deus, qui fecit virtutem in Iſrael.

14. Et factum eſt, cùm audiſſent viri vocem ejus, vocaverunt presbyteros civitatis.

15. Et concurrerunt ad eam omnes, à minimo uſque ad maximum: quoniam ſperabant eam jam non eſſe venturam.

16. Et accendentes luminaria congyraverunt circa eam univerſi: illa autem aſcendens in eminentiorem locum, juſſit fieri ſilentium. Cùmque omnes tacuiſſent,

17. dixit Judith: Laudate Dominum Deum noſtrum, qui non deſeruit ſperantes in ſe:

18. & in me ancilla ſua adimplevit miſericordiam ſuam, quam promiſit domui Iſrael: & interfecit in manu mea hoſtem populi ſui hac nocte.

19. Et proferens de pera caput Holofernis, oſtendit illis, dicens: Ecce caput Holofernis principis militiæ Aſſyriorum, & ecce conopœum illius, in quo recumbebat in ebrietate ſua, ubi per manum fœminæ percuſſit illum Dominus Deus noſter.

20. Vivit autem ipſe Dominus, quoniam cuſtodivit me Angelus ejus & hinc euntem, & ibi commorantem, & inde huc revertentem, & non permiſit me Dominus ancillam ſuam coinquinari, ſed ſine pollutione peccati revocavit me vobis gaudentem in victoria ſua, in evaſione mea, & in liberatione veſtra.

‖ Pſal. 105. 1. & 106. 1. 21. ‖ Confitemini illi omnes, quoniam bonus, quoniam in ſæculum miſericordia ejus.

22. Univerſi autem adorantes Dominum, dixerunt ad eam: Benedixit te Dominus in virtute ſua, quia per te ad nihilum redegit inimicos noſtros.

23. Porrò Ozias princeps populi Iſrael, dixit ad eam: Benedicta es tu filia à Domino Deo excelſo præ omnibus mulieribus ſuper terram.

24. Benedictus Dominus, qui creavit cœlum & terram, qui te direxit in vulnera capitis principis inimicorum noſtrorum:

25. quia hodie nomen tuum ita magnificavit, ut non recedat laus tua de ore hominum, qui memores fuerint virtutis Domini in æternum, pro quibus non pepercisti animæ tuæ propter anguſtias & tribulationem generis tui, ſed ſubveniſti ruinæ ante conſpectum Dei noſtri.

26. Et dixit omnis populus: Fiat, fiat.

27. Porrò Achior vocatus venit, & dixit ei Judith: Deus Iſrael, cui tu teſtimonium dediſti quòd ulciſcatur ſe de inimicis ſuis, ipſe caput omnium incredulorum incidit hac nocte in manu mea.

28. Et ut probes quia ita eſt, ecce caput Holofernis, qui in contemptu ſuperbiæ ſuæ Deum Iſrael contempſit, & tibi interitum minabatur, dicens: Cùm captus fuerit populus Iſrael, gladio perforari præcipiam latera tua.

29. Videns autem Achior caput Holofernis, anguſtiatus præ pavore, cecidit in faciem ſuam ſuper terram, & æſtuavit anima ejus.

30. Poſtea verò quàm reſumpto ſpiritu recreatus eſt, procidit ad pedes ejus, & adoravit eam, & dixit:

31. Benedicta tu à Deo tuo in omni tabernaculo Jacob, quoniam in omni gente, quæ audierit nomen tuum, magnificabitur ſuper te, Deus Iſrael.

C A P U T XIV.

Holofernis capite in muro ſuſpenſo, Achiorque circumciſo, Judæi in Aſſyrios irruunt; qui Holofernem excitantes, mortuumque invenientes, vehementi timore concutiuntur.

1. Dixit autem Judith ad omnem populum: Audite me fratres, ſuſpendite caput hoc ſuper muros noſtros:

2. Et erit, cùm exierit Sol, accipiat unuſquiſque arma ſua, & exite cum impetu, non ut deſcendatis deorſum, ſed quaſi impetum facientes.

3. Tunc exploratores neceſſe erit ut fugiant ad principem ſuum excitandum ad pugnam.

4. Cùmque duces eorum cucurrerint ad tabernaculum Holofernis, & invenerint eum truncum in ſuo ſanguine volutatum, decidet ſuper eos timor.

5. Cùmque cognoveritis fugere eos, ite poſt illos ſecuri, quoniam Dominus conteret eos ſub pedibus veſtris.

6. Tunc Achior videns virtutem, quam fecit Deus Iſrael, relicto gentilitatis ritu, credidit Deo, & circumcidit carnem præputii ſui, & appoſitus eſt ad populum Iſrael, & omnis ſucceſſio generis ejus uſque in hodiernum diem.

7. Mox autem ut ortus eſt dies, ſuſpenderunt ſuper muros caput Holofernis, accepitque unuſquiſque vir arma ſua, & egreſſi ſunt cum grandi ſtrepitu & ululatu.

8. Quod videntes exploratores, ad tabernaculum Holofernis cucurrerunt.

9. Porrò hi, qui in tabernaculo erant, venientes, & ante ingreſſum cubiculi perſtrepentes, excitandi gratia, inquietudinem arte moliebantur, ut non ab excitantibus, ſed à ſonantibus Holofernes evigilaret.

10. Nullus enim audebat cubiculum virtutis Aſſyriorum pulſando aut intrando aperire.

11. Sed cùm veniſſent ejus duces ac tribuni, & univerſi majores exercitus regis Aſſyriorum, dixerunt cubiculariis:

12. Intrate, & excitate illum, quoniam egreſſi mures de cavernis ſuis, auſi ſunt provocare nos ad prælium.

13. Tunc ingreſſus Vagao cubiculum ejus, ſtetit ante cortinam, & plauſum fecit manibus ſuis: ſuſpicabatur enim illum cum Judith dormire.

14. Sed cùm nullum motum jacentis ſenſu aurium caperet, acceſſit proximans ad cortinam, & elevans eam, videnſque cadaver abſque capite Holofernis in ſuo ſanguine tabefactum jacere ſuper terram, exclamavit voce magna cum fletu, & ſcidit veſtimenta ſua.

15. Et ingreſſus tabernaculum Judith, non invenit eam, & exiliit foras ad populum,

16. & dixit: Una mulier Hebræa fecit confuſionem in domo regis Nabuchodonoſor, ecce enim Holofernes jacet in terra, & caput ejus non eſt in illo.

17. Quod cùm audiſſent principes virtutis Aſſyriorum, ſciderunt omnes veſtimenta ſua, & intolerabilis timor & tremor cecidit ſuper eos, & turbati ſunt animi eorum valdè.

LIBER ESTHER.

ASSUERI, *ut & ARTAKERXIS nomen, pluribus principibus commune fuiſſe, nemo neſcit. Quis autem ſit ille de quo nunc agitur; alii aliter ſentiunt. Nos eum* Darium Hyſtaſpis *filium eſſe arbitramur, nec eam hiſtoriam alteri ſuperiorum aut poſteriorum regum aſcribi facilè poſſe ducimus.*

PRIMÒ *enim* Mardochæus *Eſtheræ avunculus, ipſa teſte ſcriptura* (*Eſth.* 2. 6. & 11. 8.) *tranſlatus fuerat à Nabuchodonoſore magno, unà cum Jechonia rege. Itaque cùm ab hac tranſlatione, quæ ann. mundi* 3405. *facta eſt, ad hujus Darii ſive Aſſueri* 12. *qui eſt mundi* 3494. *quo Aman de perdendis Judæis conſilium iniit, anni jam* 89. *effluxerint; vitam Mardochæi longè ultrà producere prorſus abſurdum eſt: Qua exceptione, planè reges omnes Dario poſteriores excluduntur. Nam qui loca ſcripturæ ſuprà citata in alium ſenſum vocant, à vero mihi aberrare videntur: cùm neque id ulla firment certa ratione, & alia loca quæ ad mentem ſuam ſtabiliendam adducunt, minus ſimilia ſint; atque adeò, id quod volunt efficiant minimè.*

SECUNDÒ. *Cùm hunc Artaxerxem ſive Aſnerum Perſarum regem fuiſſe pateat hic cap. ultim. iis notis deſcribitur in hac tota hiſtoria, quæ in nullum alium antegreſſorum regum cadant. Dicitur enim* regnaſſe ab India uſque ad Æthiopiam. *Et Æthiopiam quidem primus acquiſierat Cambyſes: at Indiam nullus ante Darium ſubegerat. Adde quòd huic Aſſuero anni plures quam* 12. *aſſignentur à ſcriptura, cùm Cambyſes, ne octo quidem imperii annos impleverit, teſte Herodoto.*

TERTIÒ. *Aſſerit ſacer contextus,* Suſan *caput regni Aſſuero fuiſſe, & in ea ſolium regni eum habuiſſe; quod apprimè in hunc Darium convenit, à quo urbem Suſan conditam fuiſſe refert Plinius; hoc eſt novam omnino factam, & regiarum ædium magnificentia amplificatam, ut narrat Elianus; in qua etiam reconditos & aſſervatos ipſius theſauros fuiſſe ait Herodotus.*

QUARTÒ. *Refert ſcriptura Aſſuerum adamaſſe* Eſtheram (*quam* Ediſſam *ſive* Hadaſſam *quoque nominat*) *præ omnibus aliis virginibus, & diadema regni impoſuiſſe in capite ejus. Narrat verò Herodotus Darium hunc, virginem quandam ex uxoribus maximè adamaſſe, ejuſque imaginem ex auro ſolido compactam habuiſſe, quæ belle inter ſe congruunt; quamvis Artyſſonam, corrupto fortè nomine, eam appellet.*

QUINTÒ. *Aſſuerus ille, eadem adhuc teſtante ſcriptura* (*infr. cap.* 10.) cunctas inſulas maris ſibi fecit tributarias: *At Thucydide auctore, Darius iſte* inſulas, *Phœnicum claſſe* ſubegit; *eiſque, ut refert Plato in Menexeno, dominatus eſt. Id verò nec ad Xerxis hujus filii tempora referri poteſt, qui ex Græcia fugatus ante annum regni ſui* 12. *eas inſulas amiſerat; quibus poſt annos regni* 12. *Aſſuerum illum noſtrum & dominatum eſſe, & tributum impoſuiſſe, ſcripturæ ſignificant: nec item ad alium poſteriorum regum, quorum nullus has inſulas,* (*ſi parvam Claxomenem & Cyprum excipias*) *ſibi ſubjectas habuit, ut conſtat ex Antalcideæ pacis formula apud Xenophontem, Hellen.* 5.

SEXTÒ. *Darius iſte primus gentibus tributa impoſuiſſe dicitur ab ethnicis auctoribus, unde &* χάπηλος, *id eſt* caupo & inſtitor *dictus eſt, ut narrat Herodotus; cùm ſub Cyro & Cambyſe nihil adhuc ſimile viſum eſſet, ſed tantùm munera afferri ſolerent.*

SEPTIMÒ. *Quæ lib.* 3. *Eſdræ cap.* 3. *dicuntur, & à Joſepho etiam narrantur,* (Antiq. l. 11. c. 4.) *de amplitudine imperii hujus Darii, & de* magna *illa* cœna, *quam exhibuit* præfectis qui ſub illo erant ab India uſque ad Æthiopiam, centum viginti ſeptem provinciis, *ita cum iis congruunt, quæ hic de Aſſuero dicuntur, ut unum eumdemque regem eſſe vix dubitandi locum relinquant.*

OCTAVÒ. *Cùm Artaxerxes ille dicat infrà c.* 13. *v.* 2. ſe univerſum orbem ſubjeciſſe ſuæ ditioni, *non à majoribus accepiſſe: id vix alii cuiquam Perſarum regum, quàm Cyro aut Dario convenire manifeſtum eſt. Non autem Cyro, ob cauſas allatas. Ergo Dario.*

NONÒ *denique. Quod capite ult. hujus libri verſ.* 16. *narratur de Aſſuero hoc, qui agnoſcit beneficio Dei Iſrael traditum ſibi ſuiſque deceſſoribus & conſervatum imperium; apprimè convenit cum voto quod Deo cœli nuncupavit Darius Hyſtaſpis, in die qua regnum accepit.* 3. *Eſdræ* 4. *v.* 43. *& ſeq. ſe nempe inſtauraturum templum: quod etiam confirmat Joſephus, & adamuſſim quadrat cum edicto ejuſdem Darii,* 1. *Eſdræ* 6.

MANIFESTUM ITAQUE, *ni fallor, nulli nec priorum, nec poſteriorum regum, magis quàm Dario Hyſtaſpis convenire quæ huic Aſſuero à ſacra ſcriptura aſſignantur.*

His ergo diligenter expenſis, credimus non ſolùm hunc Aſſuerum *eſſe noſtrum* Darium (*quem, ut olim Cyrum, ita nunc Deus ad regium faſtigium, via ſingulari evexiſſe videtur, ut populo ſuo conſuleret*) *ſed etiam* Vaſtin *reginam,* Atoſſam Cyri filiam *arbitramur, quam ſtatim regnum adeptus duxit, ut illud non tam ad alienos tranſiſſe, quàm in regia familia manſiſſe videretur: unde etiam conjicere eſt, eum eodem quoque tempore, regia* Aſſueri Artaxerxiſque *cognomina ſibi aſſumere voluiſſe olim Cyro Cambiſique jam audita, quòd hoc commune eſſet regum Perſarum, ſicut illud Medorum, quorum utrorumque majeſtas & potentia ad Darium erat devoluta:* Eſtheram *verò, ſive* Ediſſam *aut* Hadaſſam, *Herodoti* Artyſſonam *virginem eſſe ducimus.*

Quin cùm Atoſſa *&* Adaſſa, *ſint maximè ſimilia nomina : fortaſſis non multùm abludet à vero, qui in Herodoto conjiciet turbata eſſe vocabula, ut* Artyſſona *ſit potiùs* Vaſthi *prior conjux,* Atoſſaque *poſterior; ſive illa virgo, quam* Adaſſam *vel* Edaſſam *atque* Eſtheram *ſcriptura appellat. Quod verò addit Herodotus, utramque Cyri fuiſſe filiam, facile ex eo factum eſſe potuit, quòd cùm audiſſet poſteriorem illam conjugem eſſe de poſteris* Cis *(patet id infra, 2.5.) nominis Perſis prorſus ignoti, Cyri potiùs dicendum fuiſſe ſit arbitratus.*

Celebratum autem videtur illud Aſsueri, ſive Darii convivium, poſtquam Perſas, conſpirationis illius, qua Mago interemto regnum ſibi paraverat, conſortes, ſibi tandem factos oneroſos, (ait Valer. Max.) de medio ſuſtulit : cùm gloriam abſolutæ tunc demum monarchiæ, & decorem magnitudinis ſuæ vellet oſtendere; ut magnatum animos, ex eò fortè commotos mitigaret, ac populum demulceret : dum intereà regiæ uxoris regios animos gerentis, faſtidium & arrogantiam expertus eſt.

Eodem autem ferè tempore, quo hæc geruntur in Perſide; Judæis Jeroſolymis, inſtigantibus Aggæo & Zacharia prophetis, ex ejuſdem Darii edicto, inſtaurationem templi acriùs urgent & anno regni ipſius 6. abſolvunt; ut ex annis ad librum Eſdræ adſcriptis videre eſt.

AUCTOR *verò hujus libri* MARDOCHÆUS, *ut dicitur infra, 9. 20. & 12. 4. Videtur tamen ipſa quoque* ESTHER *quædam inſeruiſſe; quod Græcus ibidem diſertè affirmat.*

CAPUT PRIMUM.

Aſsuero ad potentiæ & gloriæ ſuæ oſtentationem ſplendidum celebrante convivium, regina Vaſthi accerſita venire recuſat, ideoque repudiatur : & ſapientum conſilio edictum promulgatur, ut uxores maritis deferant honorem.

1. IN diebus Aſſueri *, qui regnavit ab India uſque Æthiopiam ſuper centum viginti ſeptem provincias:

* Id eſt Darii Hyſtaſpis. Vide titulum libri.

2. quando ſedit in ſolio regni ſui, Suſan civitas regni ejus exordium † fuit.

† Id eſt caput regni.

3. Tertio igitur anno imperii ſui * fecit grande convivium cunctis principibus, & pueris ſuis, fortiſſimis Perſarum, & Medorum inclytis, & præfectis provinciarum coram ſe,

* Anno M. 3485. Ant. Chr. 519.

4. ut oſtenderet divitias gloriæ regni ſui, ac magnitudinem, atque jactantiam potentiæ ſuæ, multo tempore, centum videlicet & octoginta diebus.

5. Cùmque implerentur dies convivii †, invitavit omnem populum, qui inventus eſt in Suſan, à maximo uſque ad minimum : & juſſit ſeptem diebus convivium præparari in veſtibulo horti, & nemoris, quod regio cultu & manu conſitum erat.

† i. poſt conviviũ illud per dies 180. magnatibus exhibitum, aliud inſtituit toti populo exhibendũ : ſive in quo præter convivas ſuperiores cũctus etiam populus adhiberetur.

6. Et pendebant ex omni parte tentoria aerii coloris, & carbaſini ac hyacinthini, ſuſtentata funibus byſſinis, atque purpureis, qui eburneis circulis inſerti erant, & columnis marmoreis fulciebantur. Lectuli quoque aurei & argentei, ſuper pavimentum ſmaragdino, & pario ſtratum lapide, diſpoſiti erant : quod mira varietate pictura decorabat.

7. Bibebant autem qui invitati erant, aureis poculis, & aliis atque aliis vaſis cibi inferebantur. Vinum quoque, ut magnificentia regia dignum erat, abundans, & præcipuum ponebatur.

8. Nec erat qui nolentes cogeret ad bibendum, ſed ſicut rex ſtatuerat, præponens menſis ſingulos de principibus ſuis, ut ſumeret unuſquiſque quod vellet.

9. Vaſthi quoque regina fecit convivium fœminarum, in palatio, ubi rex Aſſuerus manere conſueverat.

10. Itaque die ſeptimo, cùm rex eſſet hilarior, & poſt nimiam potationem incaluiſſet mero, præcepit Maumam, & Bazatha, & Harbona, & Bagatha, & Abgatha, & Zethar, & Charchas, ſeptem eunuchis, qui in conſpectu ejus miniſtrabant,

11. ut introducerent reginam Vaſthi coram rege, poſito ſuper caput ejus diademate, ut oſtenderet cunctis populis & principibus pulchritudinem illius : erat enim pulchra valde.

12. Quæ renuit, & ad regis imperium, quod per eunuchos mandaverat, venire contempſit. Unde iratus rex, & nimio furore ſuccenſus,

13. interrogavit ſapientes, qui ex more regio ſemper ei aderant, & illorum faciebat cuncta conſilio, ſcientium leges, ac jura majorum:

14. (erant autem primi & proximi, Charſena, & Sethar, & Admatha, & Tharſis, & Mares, & Marſana, & Mamuchan, ſeptem duces Perſarum, atque Medorum, qui videbant faciem regis, & primi poſt eum reſidere ſoliti erant)

15. cui ſententiæ Vaſthi regina ſubjaceret, quæ Aſſueri regis imperium, quod per eunuchos mandaverat, facere noluiſſet.

16. Reſponditque Mamuchan, audiente rege, atque principibus: Non ſolùm regem læſit regina Vaſthi, ſed & omnes populos, & principes, qui ſunt in cunctis provinciis regis Aſſueri.

17. Egredietur enim ſermo reginæ ad omnes mulieres, ut contemnant viros ſuos, & dicant: Aſſuerus juſſit ut regina Vaſthi intraret ad eum, & illa noluit.

18. Atque hoc exemplo omnes principum conjuges Perſarum atque Medorum, parvipendent imperia maritorum: unde regis juſta eſt indignatio.

19. Si tibi placet, egrediatur edictum à facie tua, & ſcribatur juxta legem Perſarum atque Medorum, quam præteriri illicitum eſt, ut nequaquam ultrà Vaſthi ingrediatur ad regem, ſed regnum illius, altera, quæ melior eſt illa, accipiat.

20. Et hoc in omne (quod latiſſimum eſt) provinciarum tuarum divulgetur imperium, & cunctæ uxores tam majorum, quàm minorum, deferant maritis ſuis honorem.

21. Placuit conſilium ejus regi, & principibus: fecitque rex juxta conſilium Mamuchan,

22. & miſit epiſtolas ad univerſas provincias regni ſui, ut quæque gens audire & legere poterat, diverſis linguis & litteris, eſſe viros principes ac majores in domibus ſuis: & hoc per cunctos populos divulgari.

C A P U T II.

Præ cæteris virginibus Aſſuero quæſitis, Eſther neptis occulta Mardochæi Judæi placens, regina loco Vaſthi facta eſt, celebrato nuptiarum magnifico convivio, ac datis muneribus. Porrò Mardochæus ad oſtium palatii manens, Eunuchos regi inſidiantes prodit; quod factum Mardochæi, annalibus inſcribitur.

1. His ita geſtis, poſtquam regis Aſſueri indignatio deferbuerat, recordatus eſt Vaſthi, & quæ feciſſet, vel quæ paſſa eſſet:

2. dixeruntque pueri regis, ac miniſtri ejus: Quærantur regi puellæ virgines ac ſpecioſæ,

3. & mittantur qui conſiderent per univerſas provincias puellas ſpecioſas & virgines: & adducant eas ad civitatem Suſan, & tradant eas in domum fœminarum ſub manu Egei eunuchi, qui eſt præpoſitus & cuſtos mulierum regiarum: & accipiant mundum muliebrem, & cætera ad uſus neceſſaria.

4. Et quæcumque inter omnes oculis regis placuerit, ipſa regnet pro Vaſthi. Placuit ſermo regi: & ita, ut ſuggeſſerant, juſſit fieri.

5. Erat vir Judæus in Suſan civitate, vocabulo Mardochæus ‖ filius Jair, filii Semei, filii Cis, de ſtirpe Jemini,

‖ *Inf.* 11. 2.

6. qui translatus fuerat de Jeruſalem eo tempore, quo ‖ Jechoniam regem Juda Nabuchodonoſor rex Babylonis tranſtulerat*,

‖ 4. *Reg.* 24. 15. *Infr.* 11. 4. * Idque anno M. 1405. Patet autem Mardochæum cum Zorobabele anno Cyri primo, (1. *Eſd.* 1.) hoc eſt mundi 1468. annis 17. antequam hæc fierent aſcendiſſe Jeroſolymam. 1. *Eſdr.* 2. 2. Sed ſtatim rediiſſe: quippe qui diutius abeſſe non poſſet, cum inter primos aulæ regiæ etiam numeraretur *Infr. c.* 11. *v.* 3. De reditu autem Mardochæi in Babylonem, meminere cùm *Joſeph. Antiq. l.* 11. *c.* 4 *circa finem*, tum Abeneſra & Judæorum alii.

7. qui fuit nutritius filiæ fratris ſui Ediſſæ, quæ altero nomine vocabatur Eſther, & utrumque parentum amiſerat: pulchra nimis, & decora facie. Mortuiſque patre ejus ac matre, Mardochæus ſibi eam adoptavit in filiam.

8. Cùmque percrebuiſſet regis imperium, & juxta mandatum illius multæ pulchræ virgines adducerentur Suſan, & Egeo traderentur eunucho; Eſther quoque inter cæteras puellas ei tradita eſt, ut ſervaretur in numero fœminarum.

9. Quæ placuit ei, & invenit gratiam in conſpectu illius. Et præcepit eunucho, ut acceleraret mundum muliebrem, & traderet ei partes ſuas, & ſeptem puellas ſpecioſiſſimas de domo regis, & tam ipſam, quàm pediſſequas ejus ornaret atque excoleret.

10. Quæ noluit indicare ei populum & patriam ſuam: Mardochæus enim præceperat ei, ut de hac re omnino reticeret:

11. qui deambulabat quotidie ante veſtibulum domus, in qua electæ virgines ſervabantur, curam agens ſalutis Eſther, & ſcire volens quid ei accideret.

12. Cùm autem veniſſet tempus ſingularum per ordinem puellarum, ut intrarent ad regem, expletis omnibus, quæ ad cultum muliebrem pertinebant, menſis duodecimus vertebatur: ita dumtaxat, ut ſex menſibus oleo ungerentur myrrhino, & aliis ſex quibuſdam pigmentis & aromatibus uterentur.

13. Ingredienteſque ad regem, quidquid poſtulaſſent ad ornatum pertinens, accipiebant, & ut eis placuerat, compoſitæ de triclinio fœminarum ad regis cubiculum tranſibant.

14. Et quæ intraverat veſpere, egrediebatur manè, atque inde in ſecundas ædes deducebatur, quæ ſub manu Suſagazi eunuchi erant, qui concubinis regis præſidebat: nec habebat poteſtatem ad regem ultrà redeundi, niſi voluiſſet rex, & eam venire juſſiſſet ex nomine.

15. Evoluto autem tempore per ordinem, inſtabat dies, quo Eſther filia Abihail fratris Mardochæi, quam ſibi adoptaverat in filiam, deberet intrare ad regem. Quæ non quæſivit muliebrem cultum, ſed quæcumque voluit Egeus eunuchus cuſtos virginum, hæc ei ad ornatum dedit. Erat enim formoſa valdè, & incredibili pulchritudine, omnium oculis gratioſa & amabilis videbatur.

16. Ducta eſt itaque ad cubiculum regis Aſſueri menſe decimo, qui vocatur Tebeth, ſeptimo * anno regni ejus.

Anno M. 1490. Ant. Chr. 514.

17. Et adamavit eam rex plus quàm omnes mulieres, habuitque gratiam & miſericordiam coram eo ſuper omnes mulieres, & poſuit diadema regni in capite ejus, fecitque eam regnare in loco Vaſthi.

18. Et juſſit convivium præparari permagnificum cunctis principibus, & ſervis ſuis, pro conjunctione & nuptiis Eſther. Et dedit requiem univerſis provinciis, ac dona largitus eſt juxta magnificentiam principalem.

19. Cùm-

19. Cùmque ſecundò quærerentur virgines & congregarentur, Mardochæus manebat ad januam regis:

20. necdum prodiderat Eſther patriam, & populum ſuum, juxta mandatum ejus. Quidquid enim ille præcipiebat, obſervabat Eſther: & ita cuncta faciebat, ut eo tempore ſolita erat, quo eam parvulam nutriebat.

21. Eo igitur tempore, quo Mardochæus ad regis januam morabatur, irati ſunt Bagathan, & Thares duo eunuchi regis, * qui janitores erant, & in primo palatii limine præſidebant: volueruntque inſurgere in regem, & occidere eum.

* Qui Amani erant intimi. Irarum autẽ cauſas addit Græcus, *quòd Mardochæus in* officiis palatii *prælatus illis eſſet* à rege.

22. Quod Mardochæum non latuit, ſtatimque nuntiavit reginæ Eſther: & illa regi ex nomine Mardochæi, qui ad ſe rem detulerat.

23. Quæſitum eſt, & inventum: & appenſus eſt uterque eorum in patibulo. Mandatumque eſt hiſtoriis, & annalibus traditum coram rege.

CAPUT III.

Aman à rege ſublimatus, indignatur quòd ſolus Mardochæus Judæus ipſum non adoret: quapropter omnium Judæorum interitum ab Aſſuero impetrat, mittitque ad univerſas provincias litteras regis annulo ſignatas, ut tertiodecimo die menſis duodecimi univerſi ubique Judæi occidantur.

1. POſt hæc rex Aſſuerus exaltavit Aman filium Amadathi, qui erat de ſtirpe Agag*: & poſuit ſolium ejus ſuper omnes principes, quos habebat.

*Amalecitarum Regis, quibus jam olim Judæi infenſi. (Deut. 25. 19.) Ita Joſephus, & Hebræi omnes & Targum uterque. At infra cap. 16. dicitur Aman Macedo fuiſſe: Fortè quòd majores ejus ex ſtrage, cum Amalecitis ſub Saule contigit, profugi in Macedoniam ſe recepiſſent, indeque parentes ejus paulò ante hæc tempora in Perſidem demigraſſent. †Anno M. 1494. Ant. Chr. 510.

2. Cunctique ſervi regis, qui in foribus palatii verſabantur, flectebant genua, & adorabant Aman: ſic enim præceperat eis imperator. Solus Mardochæus non flectebat genu, neque adorabat eum.

3. Cui dixerunt pueri regis, qui ad fores palatii præſidebant: Cur præter cæteros non obſervas mandatum regis?

4. Cùmque hoc crebriùs dicerent, & ille nollet audire, nuntiaverunt Aman, ſcire cupientes utrùm perſeveraret in ſententia: dixerat enim eis ſe eſſe Judæum.

5. Quod cùm audiſſet Aman, & experimento probaſſet quòd Mardochæus non flecteret ſibi genu, nec ſe adoraret, iratus eſt valdè,

6. & pro nihilo duxit in unum Mardochæum mittere manus ſuas: audierat enim quòd eſſet gentis Judææ: magiſque voluit omnem Judæorum, qui erant in regno Aſſueri, perdere nationem.

7. Menſe primo (cujus vocabulum eſt Niſan) anno duodecimo † regni Aſſueri, miſſa eſt ſors in urnam, quæ Hebraicè dicitur phur, coram Aman, quo die & quo menſe gens Judæorum deberet interfici: & exivit menſis duodecimus, qui vocatur Adar.

8. Dixitque Aman regi Aſſuero: Eſt populus per omnes provincias regni tui diſperſus, & à ſe mutuò ſeparatus, novis utens legibus & cæremoniis, inſuper & regis ſcita contemnens. Et optimè noſti quòd non expediat regno tuo ut inſoleſcat per licentiam.

9. Si tibi placet, decerne ut pereat, & decem millia talentorum appendam arcariis gazæ tuæ.

10. Tulit ergo rex annulum, quo utebatur, de manu ſua, & dedit eum Aman filio Amadathi de progenie Agag, hoſti Judæorum,

11. dixitque ad eum: Argentum, quod tu polliceris, tuum ſit. De populo age quod tibi placet.

12. Vocatique ſunt ſcribæ regis menſe primo Niſan *, tertiadecima die ejuſdem menſis: & ſcriptum eſt, ut juſſerat Aman, ad omnes ſatrapas regis, & judices provinciarum, diverſarumque gentium, ut quæque gens legere poterat, & audire pro varietate linguarum, ex nomine regis Aſſueri: & litteræ ſignatæ ipſius annulo,

* anni ſequentis, id eſt an. 1495. ſiquidem per annũ integrum Aman ſortem conjici curaverat.

13. miſſæ ſunt per curſores regis ad univerſas provincias, ut occiderent atque delerent omnes Judæos, à puero uſque ad ſenem, parvulos, & mulieres, uno die, hoc eſt tertiodecimo menſis duodecimi, qui vocatur Adar, & bona eorum diriperent.

14. Summa autem epiſtolarum hæc fuit, ut omnes provinciæ ſcirent, & pararent ſe ad prædictam diem.

15. Feſtinabant curſores, qui miſſi erant, regis imperium explere. Statimque in Suſan pependit edictum, rege & Aman celebrante convivium, & cunctis Judæis, qui in urbe erant, flentibus.

CAPUT IV.

Luctus Mardochæi ac reliquorum Judæorum ob paratum ipſis interitum: Eſther autem ut juſſu Mardochæi Judæorum neci occurrat, & non vocata ad regem ingrediatur, jubet eum jejunio pro ſe triduo orari, idem ipſa faciente.

1. QUæ cùm audiſſet Mardochæus, ſcidit veſtimenta ſua, & indutus eſt ſacco, ſpargens cinerem capiti: & in platea mediæ civitatis voce magna clamabat, oſtendens amaritudinem animi ſui,

In hujus rei memoriam hodie quoque 13. menſis Adar ſolemne obſervant jejuniũ, quod *Eſtheræ jejunium* nominant.

2. & hoc ejulatu uſque ad fores palatii gradiens. Non enim erat licitum indutum ſacco aulam regis intrare.

3. In omnibus quoque provinciis, oppidis, ac locis, ad quæ crudele regis dogma pervenerat, planctus ingens erat apud Judæos, jejunium, ululatus, & fletus, ſacco & cinere multis pro ſtrato utentibus.

4. Ingreſſæ autem ſunt puellæ Eſther & eunuchi, nuntiaveruntque ei. Quod audiens conſternata eſt: & veſtem miſit, ut ablato ſacco induerent eum: quam accipere noluit.

5. Accitoque Athach eunucho, quem Rex miniſtrum ei dederat, præcepit ei ut iret ad Mardochæum, & diſceret ab eo cur hoc faceret.

6. Egreſſuſque Athach, ivit ad Mardochæum ſtantem in platea civitatis, ante oſtium palatii:

7. qui indicavit ei omnia, quæ acciderant, quomodo Aman promiſiſſet, ut in theſauros regis pro Judæorum nece inferret argentum.

8. Exemplar quoque edicti, quod pendebat in Suſan, dedit ei, ut reginæ oſtenderet, & moneret eam, ut intraret ad regem, & deprecaretur eum pro populo ſuo.

9. Regreſſus Athach, nuntiavit Eſther omnia, quæ Mardochæus dixerat.

10. Quæ reſpondit ei, & juſſit ut diceret Mardochæo:

11. Omnes ſervi regis, & cunctæ, quæ ſub

ditione ejus ſunt, norunt provinciæ, quòd ſive vir, ſive mulier, non vocatus, interius atrium regis intraverit, abſque ulla cunctatione ſtatim interficiatur: niſi fortè rex auream virgam ad eum tetenderit pro ſigno clementiæ, atque ita poſſit vivere. Ego igitur quomodo ad regem intrare potero, quæ triginta jam diebus non ſum vocata ad eum?

12. Quod cùm audiſſet Mardochæus,

13. rurſum mandavit Eſther, dicens: Ne putes, quòd animam tuam tantùm liberes, quia in domo regis es præ cunctis Judæis:

14. ſi enim nunc ſilueris, per aliam occaſionem liberabuntur Judæi: & tu, & domus patris tui peribitis. Et quis novit, utrum idcircò ad regnum veneris, ut in tali tempore parareris?

15. Rurſumque Eſther hæc Mardochæo verba mandavit:

16. Vade, & congrega omnes Judæos, quos in Suſan repereris, & orate pro me. Non comedatis, & non bibatis tribus diebus, & tribus noctibus: & ego cum ancillis meis ſimiliter jejunabo, & tunc ingrediar ad regem, contra legem faciens, non vocata, tradenſque me morti, & periculo.

17. Ivit itaque Mardochæus, & fecit omnia, quæ ei Eſther præceperat.

C A P U T V.

Eſther ad regem ingreſſa poſtulat, ut cum Aman ad ſuum veniat convivium; in quo ab exhilarato rege de ſua petitione interrogata, rurſum utrumque ad ſequentis diei convivium invitat: intereà Aman indignatus ſe à Mardochæo non honorari, crucem illi parat.

Eodem ann. 3495. 1. DIe autem tertio induta eſt Eſther regalibus veſtimentis, & ſtetit in atrio domus regiæ, quod erat interius, contra baſilicam regis: at ille ſedebat ſuper ſolium ſuum in conſiſtorio palatii contra oſtium domus.

2. Cùmque vidiſſet Eſther reginam ſtantem, placuit oculis ejus, & extendit contra eam virgam auream, quam tenebat manu. Quæ accedens, oſculata eſt ſummitatem virgæ ejus.

3. Dixitque ad eam rex: Quid vis Eſther regina? quæ eſt petitio tua? etiamſi dimidiam partem regni petieris, dabitur tibi.

4. At illa reſpondit: Si regi placet, obſecro, ut venias ad me hodie, & Aman tecum ad convivium, quod paravi.

5. Statimque rex, Vocate, inquit, citò Aman, ut Eſther obediat voluntati. Venerunt itaque rex & Aman ad convivium, quod eis regina paraverat.

6. Dixitque ei rex, poſtquam vinum biberat abundanter: Quid petis, ut detur tibi? & pro qua re poſtulas? etiam ſi dimidiam partem regni mei petieris, impetrabis.

7. Cui reſpondit Eſther: Petitio mea, & preces ſunt iſtæ:

8. Si inveni in conſpectu regis gratiam, & ſi regi placet, ut det mihi quod poſtulo, & meam impleat petitionem: veniat rex & Aman ad convivium quod paravi eis, & cras aperiam regi voluntatem meam.

9. Egreſſus eſt itaque illo die Aman lætus & alacer. Cùmque vidiſſet Mardochæum ſedentem ante fores palatii, & non ſolùm non aſſurrexiſſe ſibi, ſed nec motum quidem de loco ſeſſionis ſuæ, indignatus eſt valdè:

10. & diſſimulata ira, reverſus in domum ſuam, convocavit ad ſe amicos ſuos, & Zares uxorem ſuam:

11. & expoſuit illis magnitudinem divitiarum ſuarum, filiorumque turbam, & quanta eum gloria ſuper omnes principes & ſervos ſuos rex elevaſſet.

12. Et poſt hæc ait: Regina quoque Eſther nullum alium vocavit ad convivium cum rege, præter me: apud quam etiam cras cum rege pranſurus ſum.

13. Et cùm hæc omnia habeam, nihil me habere puto, quamdiu videro Mardochæum Judæum ſedentem ante fores regias.

14. Reſponderuntque ei Zares uxor ejus, & cæteri amici: Jube parari excelſam trabem, habentem altitudinis quinquaginta cubitos, & dic manè regi ut appendatur ſuper eam Mardochæus, & ſic ibis cum rege lætus ad convivium. Placuit ei conſilium, & juſſit excelſam parari crucem.

C A P U T VI.

Rex in lectis ſibi nocte annalibus Mardochæi fidelitatem in detectis adverſus regem eunuchorum inſidiis reperiens, jubet ipſum ut ſecundum à rege per Aman honorari.

1. NOctem illam duxit rex inſomnem, Eodem ann. 3495.
juſſitque ſibi afferri hiſtorias & annales priorum temporum. Quæ cùm illo præſente legerentur,

2. ventum eſt ad illum locum ubi ſcriptum erat, quomodo nunciaſſet Mardochæus inſidias Bagathan, & Thares eunuchorum, regem Aſſuerum jugulare cupientium.

3. Quod cùm audiſſet rex, ait: Quid pro hac fide honoris ac præmii Mardochæus conſecutus eſt? Dixerunt ei ſervi illius ac miniſtri: Nihil omnino mercedis accepit.

4. Statimque rex, Quis eſt, inquit, in atrio? Aman quippe interius atrium domus regiæ intraverat, ut ſuggereret regi, & juberet Mardochæum affigi patibulo, quod ei fuerat præparatum.

5. Reſponderunt pueri: Aman ſtat in atrio. Dixitque rex: Ingrediatur.

6. Cùmque eſſet ingreſſus, ait illi: Quid debet fieri viro, quem rex honorare deſiderat? Cogitans autem in corde ſuo Aman, & reputans quod nullum alium rex, niſi ſe, vellet honorare:

7. reſpondit: Homo, quem rex honorare cupit,

8. debet indui veſtibus regiis, & imponi ſuper equum, qui de ſella regis eſt, & accipere regium diadema ſuper caput ſuum,

9. & primus de regiis principibus ac tyrannis teneat equum ejus, & per plateam civitatis incedens clamet, & dicat: Sic honorabitur, quemcunque voluerit rex honorare.

10. Dixitque ei rex: Feſtina, & ſumpta ſtola & equo, fac, ut locutus es, Mardochæo Judæo, qui ſedet ante fores palatii: Cave ne quicquam de his, quæ locutus es, prætermittas.

11. Tulit itaque Aman ſtolam & equum, indutumque Mardochæum in platea civitatis, & impoſitum equo præcedebat, atque clamabat: Hoc honore condignus eſt, quemcunque rex voluerit honorare.

12. Reverſuſque eſt Mardochæus ad januam

pala-

palatii : & Aman feſtinavit ire in domum ſuam, lugens & operto capite :

13. narravitque Zares uxori ſuæ, & amicis omnia quæ eveniſſent ſibi. Cui reſponderunt ſapientes, quos habebat in conſilio, & uxor ejus : Si de ſemine Judæorum eſt Mardochæus, ante quem cadere cœpiſti, non poteris ei reſiſtere, ſed cades in conſpectu ejus.

14. Adhuc illis loquentibus, venerunt eunuchi regis, & citò eum ad convivium, quod regina paraverat, pergere compulerunt.

CAPUT VII.

Eſther in convivio regem pro ſua & populi ſui vita precatur, & Aman Judæorum adverſarium accuſat; quem rex in cruce ab illo parata Mardochæo ſuſpendi jubet.

Eodem ann. 1495. 1. INtravit itaque rex & Aman, ut biberent cum regina.

2. Dixitque ei rex etiam ſecunda die, poſtquam vino iocaluerat: Quę eſt petitio tua Eſther, ut detur tibi? & quid vis fieri? etiamſi dimidiam partem regni mei petieris, impetrabis.

3. Ad quem illa reſpondit : Si inveni gratiam in oculis tuis rex, & ſi tibi placet, dona mihi animam meam, pro qua rogo, & populum meum, pro quo obſecro.

4. Traditi enim ſumus ego & populus meus, ut conteramur, jugulemur, & pereamus. Atque utinam in ſervos & famulas venderemur : eſſet tolerabile malum, & gemens tacerem : nunc autem hoſtis ooſter eſt, cujus crudelitas redundat in regem.

5. Reſpondenſque rex Aſſuerus ait : Quis eſt iſte, & cujus potentiæ, ut hæc audeat facere?

6. Dixitque Eſther : Hoſtis & inimicus noſter peſſimus iſte eſt Aman. Quod ille audiens, illicò obſtupuit, vultum regis ac reginæ ferre non ſuſtinens.

7. Rex autem iratus ſurrexit, & de loco convivii intravit in hortum arboribus conſitum. Aman quoque ſurrexit, ut rogaret Eſther reginam pro anima ſua ; intellexit enim à rege ſibi paratum malum.

8. Qui cùm reverſus eſſet de horto nemoribus conſito, & intraſſet coovivii locum, reperit Aman ſuper lectulum corruiſſe, in quo jacebat Eſther, & ait : Etiam reginam vult opprimere, me præſente, in domo mea. Necdum verbum de ore regis exierat, & ſtatim operuerunt faciem ejus.

9. Dixitque Harbona, unus de Eunuchis, qui ſtabat in miniſterio regis : En lignum, quod paraverat Mardochęo, qui locutus eſt pro rege, ſtat in domo Aman, habens altitudinis quinquaginta cubitos. Cui dixit rex: Appendite eum in eo:

10 Suſpenſus eſt itaque Aman io patibulo, quod paraverat Mardochæo : & regis ira quievit.

CAPUT VIII.

Eſther, exaltato Mardochæo veteres Aman literas novis irritans, Judæis ſecuritatem impetrat, & ut ſe de ſuis inimicis ulciſcantur; unde maxima ubique lætitia exoritur.

Eodem ann. 1495. 1. DIe illo dedit rex Aſſuerus Eſther reginæ domum Aman adverſarii Judęornm, & Mardochæus ingreſſus eſt ante faciem regis. Confeſſa eſt enim ei Eſther, quòd eſſet patruus ſuus.

2. Tulitque rex anulum, quem ab Aman recipi juſſerat, & tradidit Mardochęo. Eſther autem conſtituit Mardochęum ſuper domum ſuam.

3. Nec his contenta, procidit ad pedes regis, flevitque & locuta ad eum oravit, ut malitiam Aman Agagitæ, & machinationes ejus peſſimas, quas excogitaverat contra Judæos, juberet irritas fieri.

4. At ille ex more ſceptrum aureum protendit manu, quo ſignum clementię monſtrabatur : illaque conſurgens ſtetit ante eum,

5. & ait : Si placet regi, & ſi inveni gratiam in oculis ejus, & deprecatio mea non ei videtur eſſe contraria, obſecro, ut novis epiſtolis, veteres Aman literæ, inſidiatoris & hoſtis Judæorum, quibus eos in cunctis regis provinciis perire præceperat, corrigantur.

6. Quomodo enim potero ſuſtinere necem & interfectionem populi mei?

7. Reſponditque rex Aſſuerus Eſther reginæ, & Mardochęo Judęo : Domum Aman conceſſi Eſther, & ipſum juſſi affigi cruci, quia auſus eſt manum mittere in Judæos?

8. Scribite ergo Judęis, ſicut vobis placet, regis nomine, ſignantes literas anulo meo. Hæc enim conſuetudo erat, ut epiſtolis, quę ex regis nomine mittebantur, & illius anulo ſignatę erant, nemo auderet contradicere.

9. Accitiſque ſcribis & librariis regis (erat autem tempus tertii menſis, qui appellatur Siban) vigeſima & tertia die illius ſcriptæ ſunt epiſtolæ, ut Mardochęus voluerat, ad Judæos, & ad principes, procuratoreſque & judices, qui centum vigintiſeptem provinciis ab India uſque ad Æthiopiam pręſidebanr ; provinciæ atque provincię, populo & populo juxta linguas & literas ſuas, & Judęis, prout legere poterant, & audire.

10. Ipſęque epiſtolæ, quę regis nomine mittebantur, anulo ipſius obſignatę ſunt, & miſſę per veredarios: qui per omnes provincias diſcurrentes, veteres literas novis ounciis prævenirent.

11. Quibus imperavit rex, ut convenirent Judæos per ſingulas civitates, & in unum præciperent congregari, ut ſtarent pro animabus ſuis, & omnes inimicos ſuos cum conjugibus ac liberis & univerſis domibus interficerent atque delerent, & ſpolia eorum diriperent.

12. Et conſtituta eſt per omnes provincias una ultionis dies, id eſt tertiadecima menſis duodecimi Adar.

13. Summaque epiſtolæ hęc fuit, ut in omnibus terris ac populis, qui regis Aſſueri ſubjacebant imperio, notum fieret, paratos eſſe Judęos ad capiendam vindictam de hoſtibus ſuis.

14. Egreſſique ſunt veredarii celeres nuntia perfereotes, & edictum regis pependir in Suſan.

15. Mardochęus autem de palatio, & de conſpectu regis egrediens, fulgebat veſtibus regiis, hyacinthinis videlicet & aereis, coronam auream portans in capite, & amictus ſerico pallio atque purpureo. Omniſque civitas exultavit, atque lætata eſt.

16. Judæis autem nova lux oriri viſa eſt, udium, honor, & tripudium.

17. Apud omnes populos, urbes, atque provincias, quocumque regis juſſa veniebant, mira exultatio, epulæ atque convivia, & feſtus dies: in tantum nt plures alterius gentis & ſectæ eorum religioni & cæremoniis jungerentur. Grandis enim cunctos Judaici nominis terror invaſerat.

CAPUT IX.

Judæi paſſim hoſtes ſuos trucidant; & ſuſpenſis decem filiis Aman, diem Phurim, hoc eſt Sortium perpetuò ſolemnem Mardochæus inſtituit.

Ann. M. 1496. Ant. Chr. 508. 1. IGitur duodecimi menſis, quem Adar vocari antè jam diximus, tertiadecima die, quando cunctis Judæis interfectio parabatur, & hoſtes eorum inhiabant ſanguini, verſa vice Judæi ſuperiores eſſe cœperunt, & ſe de adverſariis vindicare.

2. Congregatique ſunt per ſingulas civitates, oppida, & loca ut extenderent manum contra inimicos & perſecutores ſuos. Nulluſque auſus eſt reſiſtere, eò quòd omnes populos magnitudinis eorum formido penetrarat.

3. Nam & provinciarum judices, & duces, & procuratores, omniſque dignitas, quæ ſingulis locis ac operibus præerat, extollebant Judæos timore Mardochæi:

4. quem principem eſſe palatii, & plurimum poſſe cognoverant: fama quoque nominis ejus creſcebat quotidie, & per cunctorum ora volitabat.

5. Itaque percuſſerunt Judæi inimicos ſuos plaga magna, & occiderunt eos, reddentes eis quod ſibi p..raverant facere:

6. in tantum ut etiam in Suſan quingentos viros interficerent, extra decem filios Aman Agagitæ hoſtis Judæorum: quorum iſta ſunt nomina:

7. Pharſandatha, & Delphon, & Eſphath..,

8. & Phoratha, & Adalia, & Aridatha,

9. & Phermeſta, & Ariſai, & Aridai, & Jezatha.

10. Quos cùm occidiſſent, prædas de ſubſtantiis eorum tangere noluerunt.

11. Statimque numerus eorum, qui occiſi erant in Suſan, ad regem relatus eſt.

12. Qui dixit reginæ: In urbe Suſan interfecerunt Judæi quingentos viros & alios decem filios Aman: quantam putas eos exercere cædem in univerſis provinciis? Quid ultrà poſtulas, & quid vis ut fieri jubeam?

13. Cui illa reſpondit: Si regi placet, detur poteſtas Judæis, ut ſicut fecerunt hodie in Suſan, ſic & cras faciant, & decem filii Aman in patibulis ſuſpendantur.

14. Præcepitque rex ut ita fieret. Sratimque in Suſan pependit edictum, & decem filii Aman ſuſpenſi ſunt.

15. Congregatis Judæis quartadecima die menſis Adar, interfecti ſunt in Suſan trecenti viri: nec eorum ab illis direpta ſubſtantia eſt.

16. Sed & per omnes provincias, quæ ditioni regis ſubjacebant, pro animabus ſuis ſteterunt Judæi, interfectis hoſtibus ac perſecutoribus ſuis: in tantum ut ſeptuagintaquinque millia occiſorum implerentur, & nullus de ſubſtantiis eorum quidquam contingeret.

17. Dies autem tertiuſdecimus menſis Adar primus apud omnes interfectionis fuit, & quartadecima die cædere deſierunt. Quem conſtituerunt eſſe ſolemnem, ut in eo omni tempore deinceps vacarent epulis, gaudio atque conviviis.

18. At hi, qui in urbe Suſan cædem exercuerant, tertiodecimo & quartodecimo die ejuſdem menſis in cæde verſati ſunt: quintodecimo autem die percutere deſierunt. Et idcircò eumdem diem conſtituerunt ſolemnem epularum atque lætitiæ.

19. Hi verò Judæi, qui in oppidis non muratis ac villis morabantur, quartumdecimum diem menſis Adar conviviorum & gaudii decreverunt, ita ut exultent in eo, & mittant ſibi mutuò partes epularum & ciborum.

20. Scripſit itaque Mardochæus omnia hæc, & litteris comprehenſa miſit ad Judæos, qui in omnibus regis provinciis morabantur, tam in vicino poſitis, quàm procul,

21. ut quartamdecimam & quintamdecimam diem menſis Adar pro feſtis ſuſciperent, & revertente ſemper anno ſolemni celebrarent honore:

22. quia in ipſis diebus ſe ulti ſunt Judæi de inimicis ſuis, & luctus atque triſtitia in hilaritatem gaudiumque converſa ſunt, eſſentque dies iſti epularum atque lætitiæ, & mitterent ſibi invicem ciborum partes, & panperibus munuſcula largirentur.

23. Suſceperuntque Judæi in ſolemnem ritum cuncta quæ eo tempore facere cœperant, & quæ Mardochæus litteris facienda mandaverat.

24. Aman enim, filius Amadathi ſtirpis Agag, hoſtis & adverſarius Judęorum, cogitavit contra eos malum, ut occideret illos, atque deleret: & miſit phur, quod noſtra lingna vertitur in ſortem.

25. Et poſtea ingreſſa eſt Eſther ad regem, obſecrans ut conatus ejus, litteris regis irriti fierent: & malum, quod contra Judæos cogitaverat, reverteretur in caput ejus. Denique & ipſum & filios ejus affixerunt cruci,

26. atque ex illo tempore dies iſti appellati ſunt phurim, id eſt ſortium: eò quòd phur, id eſt ſors, in urnam miſſa fuerit. Et cuncta, quæ geſta ſunt, epiſtolæ, id eſt libri hujus volumine continentur:

27. quæque ſuſtinuerunt, & quę deinceps immutata ſunt, ſuſceperunt Judęi ſuper ſe & ſemen ſuum, & ſuper cunctos, qui religioni eorum voluerunt copulari, ut nulli liceat duos hos dies abſque ſolemnitate tranſigere: quos ſcriptura teſtatur, & certa expetunt tempora, annis ſibi jugiter ſuccedentibus.

28. Iſti ſunt dies, quos nulla umquam delebit oblivio: & per ſingulas generationes cunctæ in toto orbe provinciæ celebrabunt: nec eſt ulla civitas, in qua dies phurim, id eſt ſortium, non obſerventur à Judæis, & ab eorum progenie, quæ his cęremoniis obligata eſt.

29. Scripſeruntque Eſther regina filia Abihail, & Mardochæus Judæus etiam ſecundam epiſtolam, ut omni ſtudio dies iſta ſolemnis ſanciretur in poſterum.

30. Et miſerunt ad omnes Judæos, qni in centum vigintiſeptem provinciis regis Aſſueri verſabantur, ut haberent pacem, & ſuſciperent veritatem,

31. obſervantes dies Sortium, & ſuo tempore cum gaudio celebrarent : ſicut conſtituerant Mardochæus & Eſther, & illi obſervanda ſuſceperunt à ſe, & à ſemine ſuo, jejunia & clamores, & * Sortium dies,

*1. diem 14. & 15. mēſis duodecimi, ſive Adar. Sup. v. 17. & 18.) Suntq; hæc hodie Judæorum Bacchanalia.

32. & omnia, quæ libri hujus, qui vocatur Eſther, hiſtoria continentur.

CAPUT X.

Somnii Mardochæi declaratio, reductio Judæorum populo in libertatem.

1. REx verò Aſſuerus omnem terram, & cunctas maris inſulas fecit tributarias:

2. cujus fortitudo & imperium, & dignitas atque ſublimitas, qua exaltavit Mardochæum, ſcripta ſunt in libris Medorum, atque Perſarum:

3. & quomodo Mardochæus Judaici generis ſecundus à rege Aſſuero fuerit: & magnus apud Judæos, & acceptabilis plebi fratrum ſuorum, quærens bona populo ſuo, & loquens ea, quæ ad pacem ſeminis ſui pertinerent.

*Quæ * habentur in Hebræo, plena fide expreſſi. Hæc autem, quæ ſequuntur, ſcripta reperi in editione vulgata, quæ Græcorum lingua & litteris continentur; & interim poſt finem libri hoc capitulum ferebatur: quod juxta conſuetudinem noſtram obelo, id eſt veru, prænotavimus.*

* Hæc & alia quæ ſequuntur alio charactere ſcripta ſūt Hieronymi verba, de veteri ſua verſione loquentis.

4. Dixitque Mardochæus : A Deo facta ſunt iſta.

5. Recordatus ſum ſomnii, quod videram, hæc eadem ſignificantis : nec eorum quidquam irritum fuit.

6. Parvus fons, qui crevit in fluvium, & in lucem, ſolemque converſus eſt, & in aquas plurimas redundavit: Eſther eſt, quam rex accepit uxorem, & voluit eſſe reginam.

7. Duo autem dracones: ego ſum, & Aman.

8. Gentes, quæ convenerant: hi ſunt, qui conati ſunt delere nomen Judæorum.

9. Gens autem mea : Iſrael eſt, quæ clamavit ad Dominum, & ſalvum fecit Dominus populum ſuum : liberavitque nos ab omnibus malis, & fecit ſigna magna atque portenta inter Gentes:

10. & duas ſortes eſſe præcepit, unam Populi Dei, & alteram cunctarum Gentium.

11. Venitque utraque ſors in ſtatutum ex illo jam tempore diem coram Deo univerſis gentibus:

12. & recordatus eſt Dominus populi ſui; ac miſertus eſt hæreditatis ſuæ.

13. Et obſervabuntur dies iſti in menſe Adar; quartadecima & quintadecima die ejuſdem menſis, cum omni ſtudio, & gaudio in unum cœtum populi congregati, in cunctas deinceps generationes populi Iſrael.

CAPUT XI.

Somnium Mardochæi.

1. ANno quarto * regnantibus Ptolemæo, & Cleopatra, attulerunt Doſitheus, qui ſe Sacerdotum, & Levitici generis ferebat, & Ptolemæus filius ejus, hanc epiſtolam phurim, quam dixerunt interpretatum eſſe Lyſimachum Ptolemæi filium in Jeruſalem.

Hoc quoque principium erat in editione vulgata, quod nec in Hebræo, nec apud ullum fertur interpretum.

2. Anno ſecundo, regnante Artaxerxe † maximo, prima die menſis Niſan, vidit ſomnium Mardochæus filius Jairi, filii Semei, filii Cis, de tribu Benjamin:

† Is eſt Aſſuerus ſuprà nominatus, quem Darium Hyſtaſpis eſſe diximus. Id ergo evenit an. M. 3484. Ant. Chr. 520.

3. homo Judæus, qui habitabat in urbe Suſis, vir magnus, & inter primos aulæ regiæ.

4. ‖ Erat autem de eo numero captivorum, quos tranſtulerat Nabuchodonoſor rex Babylonis de Jeruſalem cum Jechonia rege Juda:

‖ 4. Reg. 24. 15. Supr. 2. 6.

5. & hoc ejus ſomnium fuit : Apparuerunt voces, & tumultus, & tonitrua, & terræmotus, & conturbatio ſuper terram:

6. & ecce duo dracones ‖ magni, paratique contra ſe in prælium.

‖ Supr. 10. 7.

7. Ad quorum clamorem cunctæ concitatæ ſunt nationes, ut pugnarent contra gentem juſtorum.

8. Fuitque dies illa tenebrarum & diſcriminis, tribulationis & anguſtiæ, & ingens formido ſuper terram.

9. Conturbataque eſt gens juſtorum timentium mala ſua, & præparata ad mortem.

10. Clamaveruntque ad Deum : & illis vociferantibus, fons parvus crevit in fluvium maximum, & in aquas plurimas redundavit.

11. Lux & ſol ortus eſt, & humiles exaltati ſunt, & devoraverunt inclytos.

12. Quod cùm vidiſſet Mardochæus, & ſurrexiſſet de ſtrato, cogitabat quid Deus facere vellet : & fixum habebat in animo, ſcire cupiens quid ſignificaret ſomnium.

CAPUT XII.

Manifeſtatio inſidiarum eunuchorum in regem à Mardochæo, ex ſecundo capite repetita.

1. MOrabatur autem eo tempore in aula regis cum Bagatha & Thara eunuchis regis, qui janitores erant palatii.

Supr 2. 21. & 6. 2.

2. Cùmque intellexiſſet cogitationes eorum, & curas diligentiùs pervidiſſet, didicit quòd conarentur in regem Artaxerxem manus mittere, & nuntiavit ſuper eo regi.

3. Qui de utroque habita quæſtione, confeſſos juſſit duci ad mortem.

4. Rex autem quod geſtum erat, ſcripſit in commentariis : ſed & Mardochæus rei memoriam litteris tradidit.

5. Præcepitque ei rex, ut in aula palatii moraretur, datis ei pro delatione muneribus.

6. Aman verò filius Amadathi bugæus erat glorioſiſſimus coram rege, & voluit nocere Mardochæo, & populo ejus, pro duobus eunuchis regis, qui fuerant interfecti.

Hucuſque proœmium.

Quæ ſequuntur, in eo loco poſita erant, ubi ſcriptum eſt in volumine.

Et diripuerunt bona, vel ſubſtantias eorum.

Quæ in ſola vulgata editione reperimus.

Epiſtolæ autem hoc exemplar fuit.

* Sive *regnantis Ptolemæi & Cleopatræ* βασιλεύοντος Πτολεμαίου καὶ Κλεοπάτρας. Eſt verò ille annus quartus in Per. Jul. 4137. Mundi, ex noſtro calculo 3837. ante æram Chr. 177. Patet enim hunc Ptolomæum eſſe PHILOMETOREM Evergetæ fratrem, cujus *Philometoris*, ut & uxoris CLEOPATRÆ atque DOSITHEI meminit Joſephus, lib. 2. contra Appionem, his verbis *Philometor Ptolemæus & ejus uxor Cleopatra totum (Ægypti) regionem Judæorum fidei commiſerunt; copiarumque omnium duces fuerunt Onias & Doſitheus Judæi*. Illi vero poſteà etiam templum Jeroſolymitani æmulum condidere, ut refert Joſephus, *Antiq. l. 13. c. 6.*

Hinc autem conjicere eſt, totam veteris Teſtamenti traductionem Græcam, ad hoc uſque tempus non fuiſſe abſolutam.

Vide annotata ad Prologum libri Eccleſiaſtici.

CAPUT XIII.

Exemplar epiſtolæ quam miſit Aman ad principes provinciarum ſuper cæde Judæorum, & Mardochæi oratio pro eorum liberatione.

1. REx maximus Artaxerxes ab India uſque Æthiopiam, centum viginti ſeptem provinciarum principibus, & ducibus, qui ejus imperio ſubjecti ſunt, ſalutem.

2. Cùm plurimis gentibus imperarem, & univerſum orbem meæ ditioni ſubjugaſſem, volui nequaquam abuti potentiæ magnitudine, ſed clementia & lenitate gubernare ſubjectos, ut abſque ullo terrore vitam ſilentio tranſigentes, optata cunctis mortalibus pace fruerentur.

3. Quærente autem me à conſilariis meis, quomodo poſſet hoc impleri, unus qui ſapientia & fide cæteros præcellebat, & erat poſt regem ſecundus, Aman nomine,

4. indicavit mihi in toto orbe terrarum populum eſſe diſperſum, qui novis uteretur legibus, & contra omnium Gentium conſuetudinem faciens, Regum juſſa contemneret, & univerſarum concordiam nationum ſua diſſenſione violaret.

5. Quod cùm didiciſſemus, videntes unam gentem rebellem adverſus omne hominum genus perverſis uti legibus, noſtriſque juſſionibus contraire, & turbare ſubjectarum nobis provinciarum pacem atque concordiam,

6. juſſimus, ut quoſcunque Aman, qui omnibus provinciis præpoſitus eſt, & ſecundus à rege, & quem patris loco colimus, monſtraverit, cum conjugibus ac liberis deleantur ab inimicis ſuis, nulluſque eorum miſereatur, quartadecima die duodecimi menſis Adar anni præſentis:

7. ut nefarii homines uno die ad inferos deſcendentes, reddant imperio noſtro pacem, quam turbaverant.

Hucuſque exemplar epiſtolæ.

Quæ ſequuntur, poſt eum locum ſcripta reperi, ubi legitur.

Pergenſque Mardochæus, fecit omnia quæ ei mandaverat Eſther.

Nec tamen habentur in Hebraico, & apud nullum penitus feruntur interpretum.

‡ Fer. 4. post Dom. 2. Quadr. & in Missa contra Paganos. 8. ‡ Mardochæus autem deprecatus eſt Dominum, memor omnium operum ejus,

9. & dixit: Domine Domine rex omnipotens, in ditione enim tua cuncta ſunt poſita, & non eſt qui poſſit tuæ reſiſtere voluntati, ſi decreveris ſalvare Iſrael.

10. Tu feciſti cœlum & terram, & quicquid cœli ambitu continetur.

11. Dominus omnium es, nec eſt qui reſiſtat majeſtati tuæ.

12. Cuncta noſti, & ſcis, quia non pro ſuperbia & contumelia, & aliqua gloriæ cupiditate fecerim hoc, ut non adorarem Aman ſuperbiſſimum;

13. (libenter enim pro ſalute Iſrael etiam veſtigia pedum ejus deoſculari paratus eſſem,)

14. ſed timui, ne honorem Dei mei transferrem ad hominem, & ne quenquam adorarem, excepto Deo meo.

15. Et nunc Domine rex Deus Abraham miſerere populi tui, quia volunt nos inimici noſtri perdere, & hæreditatem tuam delere.

16. Ne deſpicias partem tuam, quam redemiſti tibi de Ægypto.

17. Exaudi deprecationem meam, & propitius eſto ſorti & funiculo tuo, & converte luctum noſtrum in gaudium, ut viventes laudemos nomen tuum Domine, & ne claudas ora te canentium.

18. Omnis quoque Iſrael pari mente & obſecratione clamavit ad Dominum, eò quòd eis certa mors impenderet.

CAPUT XIV.

Plangit Eſther, Deum in ſpiritu humilitatis obſecrans.

1. ESther quoque regina confugit ad Dominum, pavens periculum, quod imminebat.

2. Cùmque depoſuiſſet veſtes regias: fletibus & luctui apta indumenta ſuſcepit, & pro unguentis variis, cinere & ſtercore implevit caput, & corpus ſuum humiliavit jejuniis: omniaque loca, in quibus anteà lætari conſueverat, crinium laceratione complevit.

3. Et deprecabatur Dominum Deum Iſrael, dicens: Domine mi, qui rex noſter es ſolus, adjuva me ſolitariam, & cujus præter te nullus eſt auxiliator alius.

4. Periculum meum in manibus meis eſt.

5. ‖ Audivi à patre meo, quòd tu Domine tuliſſes Iſrael de cunctis Gentibus, & patres ‖ Deut. 4. 20. 34. & 32. 9.
noſtros ex omnibus retro majoribus ſuis, ut poſſideres hæreditatem ſempiternam, feciſtique eis ſicut locutus es.

6. Peccavimus in conſpectu tuo, & idcircò tradidiſti nos in manus inimicorum noſtrorum:

7. coluimus enim deos eorum. Juſtus es Domine:

8. & nunc non eis ſufficit, quòd duriſſima nos opprimunt ſervitute, ſed robur manuum ſuarum, idolorum potentiæ deputantes,

9. volunt tua mutare promiſſa, & delere hæreditatem tuam, & claudere ora laudantium te, atque extinguere gloriam templi & altaris tui,

10. ut aperiant ora Gentium, & laudent idolorum fortitudinem, & prædicent carnalem regem in ſempiternum.

11. Ne tradas Domine ſceptrum tuum his, qui non ſunt, ne rideant ad ruinam noſtram: ſed converte conſilium eorum ſuper eos, & eum, qui in nos cœpit ſævire, diſperde.

12. Memento Domine, & oſtende te nobis in tempore tribulationis noſtræ, & da mihi fiduciam Domine rex deorum, & univerſæ poteſtatis:

13. tribue ſermonem compoſitum in ore meo in conſpectu leonis, & transfer cor illius in odium hoſtis noſtri, ut & ipſe pereat, & cæteri, qui ei conſentiunt.

14. Nos autem libera manu tua, & adjuva me, nullum aliud auxilium habentem, niſi te, Domine, qui habes omnium ſcientiam,

15. & noſti, quia oderim gloriam iniquorum,

& deteſter cubile incircumciſorum, & omnis alienigenæ.

16. Tu ſcis neceſſitatem meam, quòd abominer ſignum ſuperbiæ & gloriæ meæ, quod eſt ſuper caput meum in diebus oſtentationis meæ, & deteſter illud quaſi pannum menſtruatæ, & non portem in diebus ſilentii mei,

17. & quòd non comederim in menſa Aman, nec mihi placuerit convivium regis, & non biberim vinum libaminum:

18. & numquam lætata ſit ancilla tua, ex quo huc translata ſum uſque in præſentem diem, niſi in te Domine Deus Abraham.

19. Deus fortis ſuper omnes, exaudi vocem eorum, qui nullam aliam ſpem habent, & libera nos de manu iniquorum, & erue me à timore meo.

CAPUT XV.

Mandante Mardochæo, intrat Eſther ad Regem, vultu illius exterrita.

Hæc quoque addita reperi in editione vulgata.

1. ET mandavit ei (haud dubium quin Eſther Mardochæus) ut ingrederetur ad regem, & rogaret pro populo ſuo & pro patria ſua.

2. Memorare (inquit) dierum humilitatis tuæ, quomodo nutrita ſis in manu mea, quia Aman ſecundus à rege locutus eſt contra nos in mortem:

3. & tu invoca Dominum, & loquere regi pro nobis, & libera nos de morte.

Necnon & iſta quæ ſubdita ſunt.

4. Die autem tertio depoſuit veſtimenta ornatus ſui, & circumdata eſt gloria ſua.

5. Cùmque regio fulgeret habitu, & invocaſſet omnium rectorem & ſalvatorem Deum, aſſumpſit duas famulas,

6. & ſuper unam quidem innitebatur, quaſi præ deliciis & nimia teneritudine corpus ſuum ferre non ſuſtinens:

7. altera autem famularum ſequebatur dominam, defluentia in humum indumenta ſuſtentans.

8. Ipſa autem roſeo colore vultum perfuſa, & gratis ac nitentibus oculis, triſtem celabat animum, & nimio timore contractum.

9. Ingreſſa igitur cuncta per ordinem oſtia, ſtetit contra regem, ubi ille reſidebat ſuper ſolium regni ſui, indutus veſtibus regiis, auroque fulgens, & pretioſis lapidibus, eratque terribilis aſpectu.

10. Cùmque elevaſſet faciem, & ardentibus oculis furorem pectoris indicaſſet, regina corruit, & in pallorem colore mutato, laſſum ſuper ancillulam reclinavit caput.

11. Convertitque Deus ſpiritum regis in manſuetudinem, & feſtinus ac metuens exilivit de ſolio, & ſuſtentans eam ulnis ſuis, donec rediret ad ſe, his verbis blandiebatur:

12. Quid habes Eſther? ego ſum frater tuus, noli metuere.

13. Non morieris: non enim pro te, ſed pro omnibus hæc lex conſtituta eſt.

14. Accede igitur, & tange ſceptrum.

15. Cùmque illa reticeret, tulit auream virgam, & poſuit ſuper collum ejus, & oſculatus eſt eam, & ait: Cur mihi non loqueris?

16. Quæ reſpondit: Vidi || te domine quaſi Angelum Dei, & conturbatum eſt cor meum præ timore gloriæ tuæ. || *Gen.* 33. 10. 2. *Reg.* 9 17.

17. Valdè enim mirabilis es domine, & facies tua plena eſt gratiarum.

18. Cùmque loqueretur, rurſus corruit, & pene exanimata eſt.

19. Rex autem turbabatur, & omnes miniſtri ejus conſolabantur eam.

CAPUT XVI.

Aſſueri epiſtola pro Judæorum ſalute cum inimicorum ſuorum interemptione, ad ſingulas regni provincias, irritando epiſtolam miſſam ab Aman.

Exemplar epiſtolæ regis Artaxerxis, quam pro Judæis ad totas regni ſui provincias miſit: quod & ipſum in Hebraico volumine non habetur.

1. REx magnus Artaxerxes ab India uſque Æthiopiam centum viginti ſeptem provinciarum ducibus ac principibus, qui noſtræ juſſioni obediunt, ſalutem dicit. *Sup.* 11 2.

2. Multi || bonitate principum, & honore, qui in eos collatus eſt, abuſi ſunt in ſuperbiam: || *Sup.* 3. 10.

3. & non ſolùm ſubjectos regibus nituntur opprimere, ſed datam ſibi gloriam non ferentes, in ipſos, qui dederunt, moliuntur inſidias.

4. Nec contenti ſunt gratias non agere beneficiis, & humanitatis in ſe jura violare, ſed Dei quoque cuncta cernentis arbitrantur ſe poſſe fugere ſententiam.

5. Et in tantum veſaniæ proruperunt, ut eos, qui credita ſibi officia diligenter obſervant, & ita cuncta agunt ut omnium laude digni ſint, mendaciorum cuniculis conentur ſubvertere,

6. dum aures principum ſimplices, & ex ſua natura alios æſtimantes, callida fraude decipiunt.

7. Quæ res & ex veteribus probatur hiſtoriis, & ex his, quæ geruntur quotidie, quomodo malis quorumdam ſuggeſtionibus regum ſtudia depraventur.

8. Unde providendum eſt paci omnium provinciarum.

9. Nec putare debetis, ſi diverſa jubeamus, ex animi noſtri venire levitate, ſed pro qualitate & neceſſitate temporum, ut reipublicæ poſcit utilitas, ferre ſententiam.

10. Et ut manifeſtiùs, quod dicimus, intelligatis, || Aman filius Amadathi, & animo & gente Macedo, alienuſque à Perſarum ſanguine, & pietatem noſtram ſua crudelitate commaculans, peregrinus à nobis ſuſceptus eſt: || *Supr.* 3. 1.

11. & tantam in ſe expertus humanitatem, ut pater noſter vocaretur, & adoraretur ab omnibus poſt regem ſecundus:

12. qui in tantum arrogantiæ tumorem ſublatus eſt, ut regno privare nos niteretur & ſpiritu (*a*).

13. Nam Mardochæum, cujus fide & beneficiis vivimus, & conſortem regni noſtri Eſther

(*a*) Hæc ad conjuratione Bagathanis & Tharis Eunuchorum Amanis per familiarium referenda videntur, de qua c. 2. ℣. 21.

Digitized by Google

tange cuncta quæ poſſidet, niſi in faciem benedixerit tibi.

12. Dixit ergo Dominus ad Satan: Ecce, univerſa quæ habet, in manu tua ſunt: tantùm in eum ne extendas manum tuam. Egreſſuſque eſt Satan à facie Domini.

13. Cùm autem quadam die filii & filiæ ejus comederent & biberent vinum in domo fratris ſui primogeniti,

14. nuntius venit ad Job, qui diceret: Boves arabant, & aſinæ paſcebantur juxta eos,

15. & irruerunt Sabæi, tuleruntque omnia, & pueros percuſſerunt gladio, & evaſi ego ſolus ut nuntiarem tibi.

16. Cùmque adhuc ille loqueretur, venit alter, & dixit: Ignis Dei cecidit è cœlo, & tactas oves pueroſque conſumpſit, & effugi ego ſolus ut nuntiarem tibi.

17. Sed & illo adhuc loquente, venit alius, & dixit: Chaldæi fecerunt tres turmas, & invaſerunt camelos, & tulerunt eos, necnon & pueros percuſſerunt gladio, & ego fugi ſolus ut nuntiarem tibi.

18. Adhuc loquebatur ille, & ecce alius intravit, & dixit: Filiis tuis, & filiabus veſcentibus & bibentibus vinum in domo fratris ſui primogeniti,

19. repente ventus vehemens irruit à regione deſerti, & concuſſit quatuor angulos domus, quæ corruens oppreſſit liberos tuos & mortui ſunt, & fugi ego ſolus ut nuntiarem tibi.

20. Tunc ſurrexit Job, & ſcidit veſtimenta ſua, & tonſo capite corruens in terram, adoravit,

‖*Eccl.5.14. 1.Tim.6.7.* 21. & dixit: ‖ Nudus egreſſus ſum de utero matris meæ, & nudus revertar illuc: Dominus dedit, Dominus abſtulit: ſicut Domino placuit, ita factum eſt: ſit nomen Domini benedictum.

22. In omnibus his non peccavit Job labiis ſuis, neque ſtultum quid contra Deum locutus eſt.

CAPUT II.

Satanas obtenta à Deo facultate, percutit Job ulcere peſſimo; cui etiam propria uxor inſultat: tres autem ipſius amici eum viſitantes, ſeptem diebus compatientes in terra cum eo taciti ſedent.

1. FActum eſt autem cùm quadam die veniſſent filii Dei: & ſtarent coram Domino, veniſſet quoque Satan inter eos, & ſtaret in conſpectu ejus,

2. ut diceret Dominus ad Satan: Unde venis? Qui reſpondens, ait: Circuivi terram, & perambulavi eam.

3. Et dixit Dominus ad Satan: Numquid conſideraſti ſervum meum Job, quòd non ſit ei ſimilis in terra, vir ſimplex & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo, & adhuc retinens innocentiam? Tu autem commoviſti me adverſus eum, ut affligerem eum fruſtrà.

4. Cui reſpondens Satan, ait: Pellem pro pelle, & cuncta quæ habet homo, dabit pro anima ſua:

5. alioquin mitte manum tuam, & tange os ejus & carnem, & tunc videbis quòd in faciem benedicat tibi.

6. Dixit ergo Dominus ad Satan: Ecce in manu tua eſt, verumtamen animam illius ſerva.

7. Egreſſus igitur Satan à facie Domini, percuſſit Job ulcere peſſimo, à planta pedis uſque ad verticem ejus:

8. Qui teſta ſaniem radebat, ſedens in ſterquilinio.

9. Dixit autem illi uxor ſua: Adhuc tu permanes in ſimplicitate tua? benedic Deo, & morere.

10. Qui ait ad illam: Quaſi una de ſtultis mulieribus locuta es: ſi bona ſuſcepimus de manu Dei, mala quare non ſuſcipiamus? In omnibus his non peccavit Job labiis ſuis.

11. Igitur audientes tres amici Job omne malum, quod accidiſſet ei, venerunt ſinguli de loco ſuo, Eliphaz Themanites, & Baldad Suhites, & Sophar Naamathites. Condixerant enim, ut pariter venientes viſitarent eum, & conſolarentur.

12. Cùmque elevaſſent procul oculos ſuos, non cognoverunt eum, & exclamantes ploraverunt, ſciſſiſque veſtibus ſparſerunt pulverem ſuper caput ſuum in cœlum.

13. Et ſederunt cum eo in terra ſeptem diebus & ſeptem noctibus, & nemo loquebatur ei verbum: videbant enim dolorem eſſe vehementem.

CAPUT III.

Job maledicit diei nativitatis ſuæ præſentique vitæ, oſtendens à quot malis liberatur qui hac luce ſtatim privatus eſt.

1. POſt hæc aperuit Job os ſuum, & maledixit diei ſuo,

2. & locutus eſt:

3. ‖ Pereat dies in qua natus ſum, & nox in qua dictum eſt: Conceptus eſt homo. ‖ *Jere. 20. 14.*

4. Dies ille vertatur in tenebras, non requirat eum Deus deſuper, & non illuſtretur lumine.

5. Obſcurent eum tenebræ, & umbra mortis, occupet eum caligo, & involvatur amaritudine.

6. Noctem illam tenebroſus turbo poſſideat, non computetur in diebus anni, nec numeretur in menſibus.

7. Sit nox illa ſolitaria, nec laude digna:

8. Maledicant ei qui maledicunt diei, qui parati ſunt ſuſcitare Leviathan:

9. Obtenebrentur ſtellæ caligine ejus: expectet lucem & non videat, nec ortum ſurgentis auroræ:

10. Quia non concluſit oſtia ventris, qui portavit me, nec abſtulit mala ab oculis meis.

11. Quare non in vulva mortuus ſum, egreſſus ex utero non ſtatim perii?

12. Quare exceptus genibus? cur lactatus uberibus?

13. Nunc enim dormiens ſilerem, & ſomno meo requieſcerem:

14. Cum regibus & conſulibus terræ, qui ædificant ſibi ſolitudines:

15. Aut cum principibus, qui poſſident aurum, & replent domos ſuas argento:

16. Aut ſicut abortivum abſconditum non ſubſiſterem, vel qui concepti non viderunt lucem.

17. Ibi impii ceſſaverunt à tumultu, & ibi requieverunt feſſi robore.

18. Et quondam vincti pariter ſine mole-

ſtia, non audierunt vocem exactoris.

19. Parvus & magnus ibi ſunt, & ſervus liber à domino ſuo.

20. Quare miſero data eſt lux, & vita his, qui in amaritudine animæ ſunt?

21. Qui expectant mortem, & non venit, quaſi effodientes theſaurum:

22. Gaudentque vehementer cùm invenerint ſepulchrum.

23. Viro cujus abſcondita eſt via, & circumdedit eum Deus tenebris?

24. Antequam comedam ſuſpiro: & tamquam inundantes aquæ, ſic rugitus meus:

25. Quia timor, quem timebam, evenit mihi: & quod verebar accidit.

26. Nonne diſſimulavi? nonne ſilui? nonne quievi? & venit ſuper me indignatio.

C A P U T IV.

Eliphaz arguit Job impatientiæ, quòdque propter peccata ſua flagelletur à Deo, qui innocenti adverſa non immittit.

1. RESpondens autem Eliphaz Themanites, dixit:

2. Si cœperimus loqui tibi, forſitan moleſtè accipies, ſed conceptum ſermonem tenere quis poterit?

3. Ecce docuiſti multos, & manus laſſas roboraſti:

4. Vacillantes confirmaverunt ſermones tui, & genua trementia confortaſti:

5. Nunc autem venit ſuper te plaga, & defeciſti: tetigit te, & conturbatus es.

6. Ubi eſt timor tuus, fortitudo tua, patientia tua, & perfectin viarum tuarum?

7. Recordare obſecro te, quis umquam innocens periit? aut quando recti deleti ſunt?

8. Quin potiùs vidi eos, qui operantur iniquitatem, & ſeminant dolores, & metunt eos,

9. Flante Deo periſſe, & ſpiritu iræ ejus eſſe conſumptos:

10. Rugitus leonis, & vox leænæ, & dentes catulnrum leonum contriti ſunt.

11. Tigris periit, eò quòd non haberet prædam, & catuli leonis diſſipati ſunt.

12. Porrò ad me dictum eſt verbum abſconditum, & quaſi furtivè ſuſcepit auris mea venas ſuſurri ejus.

13. In horrore viſionis nocturnæ, quando ſolet ſopor occupare homines,

14. pavor tenuit me, & tremor, & omnia oſſa mea perterrita ſunt:

15. Et cùm ſpiritus me præſente tranſiret, inhorruerunt pili carnis meæ.

16. Stetit quidam, cujus non agnoſcebam vultum, imagn coram oculis meis, & vocem quaſi auræ lenis audivi.

|| Infr. 25. 4. 17. || Numquid homo, Dei comparatione juſtificabitur, aut factore ſuo purior erit vir?

|| Infr. 15. 15. 2. Petr. 2. 4. 18. || Ecce qui ſerviunt ei, non ſunt ſtabiles, & in angelis ſuis reperit pravitatem:

19. Quantò magis hi qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum, conſumentur velut à tinea?

20. De manè uſque ad veſperam ſuccidentur: & quia nullus intelligit, in æternum peribunt.

21. Qui autem reliqui fuerint, auferentur ex eis: morientur, & non in ſapientia.

C A P U T V.

Eliphaz rurſum arguit Job iniquitatis, quòd nemo ſine culpa ſua à Deo puniatur: ideoque hortatur Job ut ad Deum convertatur, & ita cuncta fore illi proſpera pollicetur, ac divinæ providentiæ opera circa creaturas extollit.

1. VOca ergo, ſi eſt qui tibi reſpondeat, & ad aliquem ſanctorum convertere.

2. Verè ſtultum interficit iracundia, & parvulum occidit invidia.

3. Egn vidi ſtultum firma radice, & maledixi pulchritudini ejus ſtatim.

4. Longè fient filii ejus à ſalute, & conterentur in porta, & non erit qui eruat.

5. Cujus meſſem famelicus comedet, & ipſum rapiet armatus, & bibent ſitientes divitias ejus.

6. Nihil in terra ſine cauſa fit, & de humo non oritur dnlor.

7. Homo naſcitur ad laborem, & avis ad volatum.

8. Quam ob rem ego deprecabor Dominum, & ad Deum ponam eloquium meum:

9. Qui facit magna & inſcrutabilia & mirabilia abſque numero:

10. Qui dat pluviam ſuper faciem terræ, & irrigat aquis univerſa:

11. Qui ponit humiles in ſublime, & mœrentes erigit ſoſpitate:

12. Qui diſſipat cogitationes malignorum, ne poſſint implere manus eorum quod cœperant:

13. || Qui apprehendit ſapientes in aſtutia eorum, & conſilium pravorum diſſipat: 1. Cor. 3. 19.

14. Per diem incurrent tenebras, & quaſi in nocte ſic palpabunt in meridie.

15. Porrò ſalvum faciet egenum à gladio oris eorum, & de manu violenti pauperem.

16. Et erit egeno ſpes, iniquitas autem contrahet os ſuum.

17. Beatus homo, qui corripitur à Deo: increpationem ergn Domini ne reprobes:

18. Quia ipſe vulnerat, & medetur: percutit, & manus ejus ſanabunt.

19. In ſex tribulationibus liberabit te, & in ſeptima non tanget te malum.

20. In fame eruet te de morte, & in bello de manu gladii.

21. A flagello linguæ abſconderis, & non timebis calamitatem cùm venerit.

22. In vaſtitate, & fame ridebis, & beſtias terræ non formidabis.

23. Sed cum lapidibus regionum pactum tuum, & beſtiæ terræ pacificæ erunt tibi.

24. Et ſcies quòd pacem habeat tabernaculum tuum, & viſitans ſpeciem tuam, non peccabis.

25. Scies quoque quoniam multiplex erit ſemen tuum, & progenies tua quaſi herba terræ.

26. Ingredieris in abundantia ſepulchrum, ſicut infertur acervus tritici in tempore ſuo.

27. Ecce, hoc, ut inveſtigavimus, ita eſt; quod auditum, mente pertracta.

C A P U T VI.

Oſtendit Job ſe longè graviora pati quàm meritus ſit, conquerens ſe ab amicis deſeri, graviter arguens & hos tres qui ad ſe venerant, ac ſe quoque patienter audiri petit.

1. Reſpondens autem Job, dixit:
2. Utinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui: & calamitas, quam patior, in ſtatera.
3. Quaſi arena maris hæc gravior appareret: unde & verba mea dolore ſunt plena:
4. Quia ſagittæ Domini in me ſunt, quarum indignatio ebibit ſpiritum meum, & terrores Domini militant contra me.
5. Numquid rugiet onager cùm habuerit herbam? aut mugiet bos cùm ante præſepe plenum ſteterit?
6. Aut poterit comedi inſulſum, quod non eſt ſale conditum? aut poteſt aliquis guſtare, quod guſtatum affert mortem?
7. Quæ priùs nolebat tangere anima mea, nunc præ anguſtia, cibi mei ſunt.
8. Quis det ut veniat petitio mea: & quod expecto, tribuat mihi Deus?
9. Et qui cœpit, ipſe me conterat: ſolvat manum ſuam, & ſuccidat me?
10. Et hæc mihi ſit conſolatio, ut affligens me dolore, non parcat, nec contradicam ſermonibus Sancti.
11. Quæ eſt enim fortitudo mea ut ſuſtineam? aut quis finis meus, ut patienter agam?
12. Nec fortitudo lapidum fortitudo mea, nec caro mea ænea eſt.
13. Ecce, non eſt auxilium mihi in me, & neceſſarii quoque mei receſſerunt à me.
14. Qui tollit ab amico ſuo miſericordiam, timorem Domini derelinquit.
15. Fratres mei prætererunt me, ſicut torrens qui raptim tranſit in convallibus.
16. Qui timent pruinam, irruet ſuper eos nix.
17. Tempore, quo fuerint diſſipati, peribunt: & ut incaluerint, ſolventur de loco ſuo.
18. Involutæ ſunt ſemitæ greſſuum eorum: ambulabunt in vacuum, & peribunt.
19. Conſiderate ſemitas Thema, itinera Saba, & expectate pauliſper.
20. Confuſi ſunt, quia ſperavi: venerunt quoque uſque ad me, & pudore cooperti ſunt.
21. Nunc veniſtis: & modò videntes plagam meam timetis.
22. Numquid dixi: Afferte mihi, & de ſubſtantia veſtra donate mihi?
23. Vel, Liberate me de manu hoſtis, & de manu robuſtorum eruite me?
24. Docete me, & ego tacebo: & ſi quid fortè ignoravi, inſtruite me.
25. Quare detraxiſtis ſermonibus veritatis, cùm è vobis nullus ſit qui poſſit arguere me?
26. Ad increpandum tantùm eloquia concinnatis, & in ventum verba profertis.
27. Super pupillum irruitis, & ſubvertere nitimini amicum veſtrum.
28. Verumtamen quod cœpiſtis explete: præbete aurem, & videte an mentiar.
29. Reſpondete obſecro abſque contentione: & loquentes id quod juſtum eſt, judicate.
30. Et non invenietis in lingua mea iniquitatem, nec in faucibus meis ſtultitia perſonabit.

C A P U T VII.

Job humanæ vitæ ſuaſque calamitates varias explicat, nec reditum ſibi fore veriſimilem ad præſentis vitæ felicitatem: petit quoque à Deo liberari à miſeriis, admirans Dei erga miſerum hominem providentiam.

1. Militia eſt vita hominis ſuper terram: & ſicut dies mercenarii, dies ejus.
2. Sicut ſervus deſiderat umbram, & ſicut mercenarius præſtolatur finem operis ſui:
3. Sic & ego habui menſes vacuos, & noctes laborioſas enumeravi mihi.
4. Si dormiero, dicam: Quando conſurgam? & rurſum expectabo veſperam, & replebor doloribus uſque ad tenebras.
5. Induta eſt caro mea putredine & ſordibus pulveris, cutis mea aruit, & contracta eſt.
6. Dies mei velociùs tranſierunt quàm à texente tela ſucciditur, & conſumpti ſunt abſque ulla ſpe.
7. Memento quia ventus eſt vita mea, & non revertetur oculus meus ut videat bona.
8. Nec aſpiciet me viſus hominis: oculi tui in me, & non ſubſiſtam.
9. Sicut conſumitur nubes, & pertranſit: ſic qui deſcenderit ad inferos, non aſcendet.
10. Nec revertetur ultrà in domum ſuam, neque cognoſcet eum ampliùs locus ejus.
11. Quapropter & ego non parcam ori meo, loquar in tribulatione ſpiritus mei: confabulabor cum amaritudine animæ meæ.
12. Numquid mare ego ſum, aut cetus, quia circumdediſti me carcere?
13. Si dixero: Conſolabitur me lectulus meus, & relevabor loquens mecum in ſtrato meo:
14. Terrebis me per ſomnia, & per viſiones horrore concuties.
15. Quam ob rem elegit ſuſpendium anima mea, & mortem oſſa mea.
16. Deſperavi, nequaquam ultrà jam vivam: parce mihi, nihil enim ſunt dies mei.
17. Quid eſt homo, quia magnificas eum? aut quid apponis erga eum cor tuum?
18. Viſitas eum diluculò, & ſubitò probas illum:
19. Uſquequo non parcis mihi, nec dimittis me ut glutiam ſalivam meam?
20. Peccavi, quid faciam tibi ô cuſtos hominum? quare poſuiſti me contrarium tibi, & factus ſum mihimetipſi gravis?
21. Cur non tollis peccatum meum, & quare non aufers iniquitatem meam? ecce, nunc in pulvere dormiam: & ſi manè me quæſieris, non ſubſiſtam.

C A P U T VIII.

Baldad Job de impio ſermone arguit, & eum ut ad Deum melioremque vitam ſe convertat hortatur, atque ita fore omnia illi feliciora promittit: explicat etiam quàm ſit vana ſpes hypocritarum, aſſerens Deum bonis bona, & malis mala tantùm tribuere.

1. RESpondens autem Baldad Suhites, dixit:

2. Uſquequò loqueris talia, & ſpiritus multiplex ſermones oris tui?

3. Numquid Deus ſupplantat judicium? aut Omnipotens ſubvertit quod juſtum eſt?

4. Etiam ſi filii tui peccaverunt ei, & dimiſit eos in manu iniquitatis ſuæ.

5. Tu tamen ſi diluculo conſurrexeris ad Deum, & Omnipotentem fueris deprecatus:

6. Si mundus & rectus inceſſeris, ſtatim evigilabit ad te, & pacatum reddet habitaculum juſtitiæ tuæ:

7. In tantum, ut ſi priora tua fuerint parva, & noviſſima tua multiplicentur nimis.

8. Interroga enim generationem priſtinam, & diligenter inveſtiga patrum memoriam:

9. (Heſterni quippe ſumus, & ignoramus
‖*Infr. 14. 2. Pſal. 143. 4.* quoniam ſicut ‖ umbra dies noſtri ſunt ſuper terram.)

10. Et ipſi docebunt te: loquentur tibi, & de corde ſuo proferent eloquia.

11. Numquid virere poteſt ſcirpus abſque humore? aut creſcere carectum ſine aqua?

12. Cùm adhuc ſit in flore, nec carpatur manu, ante omnes herbas areſcit:

13. Sic viæ omnium qui obliviſcuntur Deum, & ſpes hypocritæ peribit:

14. Non ei placebit vecordia ſua, & ſicut tela aranearum fiducia ejus.

15. Innitetur ſuper domum ſuam, & non ſtabit: fulciet eam, & non conſurget:

16. Humectus videtur antequam veniat Sol, & in ortu ſuo germen ejus egredietur.

17. Super acervum petrarum radices ejus denſabuntur, & inter lapides commorabitur.

18. Si abſorbuerit eum de loco ſuo, negabit eum, & dicet: Non novi te.

19. Hæc eſt enim lætitia viæ ejus; ut rurſum de terra alii germinentur.

20. Deus non projiciet ſimplicem, nec porriget manum malignis:

21. Donec impleatur riſu os tuum, & labia tua jubilo.

22. Qui oderunt te, induentur confuſione: & tabernaculum impiorum non ſubſiſtet.

C A P U T IX.

Homo, inquit Job, comparatus Deo non poteſt juſtificari: divinæ potentiæ ac ſapientiæ magnitudo oſtenditur, ut nemo ei reſiſtere aut reſpondere valeat: porrò Deus & impium percutit & innocentem: ſuam quoque innocentiam contra amicos tuetur, commemorans ſuam afflictionem.

1. ET reſpondens Job, ait:

2. Verè ſcio quòd ita ſit, & quòd non juſtificetur homo compoſitus Deo.

3. Si voluerit contendere cum eo, non poterit ei reſpondere unum pro mille.

4. Sapiens corde eſt, & fortis robore: quis reſtitit ei, & pacem habuit?

5. Qui tranſtulit montes, & neſcierunt hi quos ſubvertit in furore ſuo.

6. Qui commovet terram de loco ſuo, & columnæ ejus concutiuntur.

7. Qui præcipit Soli, & non oritur: & ſtellas claudit quaſi ſub ſignaculo.

8. Qui extendit cœlos ſolus, & graditur ſuper fluctus maris.

9. Qui facit Arcturum, & Oriona, & Hyadas, & interiora Auſtri.

10. Qui facit magna, & incomprehenſibilia, & mirabilia, quorum non eſt numerus.

11. Si venerit ad me, non videbo eum: ſi abierit, non intelligam.

12. Si repentè interroget, quis reſpondebit ei? vel quis dicere poteſt: Cur ita facis?

13. Deus, cujus iræ nemo reſiſtere poteſt, & ſub quo curvantur qui portant orbem.

14. Quantus ergo ſum ego, ut reſpondeam ei, & loquar verbis meis cum eo?

15. Qui etiam ſi habuero quippiam juſtum, non reſpondebo, ſed meum judicem deprecabor.

16. Et cùm invocantem exaudierit me, non credo quòd audierit vocem meam.

17. In turbine enim conteret me, & multiplicabit vulnera mea etiam ſine cauſa.

18. Non concedit requieſcere ſpiritum meum, & implet me amaritudinibus.

19. Si fortitudo quæritur, robuſtiſſimus eſt: ſi æquitas judicii, nemo audet pro me teſtimonium dicere.

20. Si juſtificare me voluero, os meum condemnabit me: ſi innocentem oſtendero, pravum me comprobabit.

21. Etiam ſi ſimplex fuero, hoc ipſum ignorabit anima mea, & tædebit me vitæ meæ.

22. Unum eſt quod locutus ſum, & innocentem & impium ipſe conſumit.

23. Si flagellat, occidat ſemel, & non de pœnis innocentum rideat.

24. Terra data eſt in manus impii, vultum judicum ejus operit: quòd ſi non ille eſt, quis ergo eſt?

25. Dies mei velociores fuerunt curſore: fugerunt, & non viderunt bonum.

26. Pertranſierunt quaſi naves poma portantes, ſicut aquila volans ad eſcam.

27. Cùm dixero: Nequaquam ita loquar: commuto faciem meam, & dolore torqueor.

28. Verebar omnia opera mea, ſciens quòd non parceres delinquenti.

29. Si autem & ſic impius ſum, quare fruſtra laboravi?

30. Si lotus fuero quaſi aquis nivis, & fulſerint velut mundiſſimæ manus meæ:

31. Tamen ſordibus intinges me, & abominabuntur me veſtimenta mea.

32. Neque enim viro, qui ſimilis mei eſt, reſpondebo: nec qui mecum in judicio ex æquo poſſit audiri.

33. Non eſt qui utrumque valeat arguere, & ponere manum ſuam in ambobus.

34. Auferat à me virgam ſuam, & pavor ejus non me terreat.

35. Loquar, & non timebo eum: neque enim poſſum metuens reſpondere.

C A P U T X.

Job ſuam afflictionem lamentatur, illius cauſam à Deo inquirens: quam oſtendit non fuiſſe ſuam malitiam, neque Dei ignorantiam, qui creatum à ſe hominem exactè novit; rurſumque propter pœnarum exuberantiam plangit ſe natum.

1. TÆdet animam meam vitæ meæ, dimittam adversùm me eloquium meum, loquar in amaritudine animæ meæ.

2. Dicam Deo: Noli me condemnare: indica mihi cur me ita judices?

3. Numquid bonum tibi videtur, ſi calumnieris me, & opprimas me opus manuum tuarum, & conſilium impiorum adjuves?

4. Numquid oculi carnei tibi ſunt: aut ſicut videt homo, & tu videbis?

5. Numquid ſicut dies hominis dies tui, & anni tui ſicut humana ſunt tempora,

6. ut quæras iniquitatem meam, & peccatum meum ſcruteris?

7. Et ſcias quia nihil impium fecerim, cùm ſit nemo, qui de manu tua poſſit eruere.

8. Manus tuæ fecerunt me, & plaſmaverunt me totum in circuitu: & ſic repentè præcipitas me?

9. Memento quæſo quòd ſicut lutum feceris me, & in pulverem reduces me.

10. Nonne ſicut lac mulſiſti me, & ſicut caſeum me coagulaſti?

11. Pelle & carnibus veſtiſti me: oſſibus & nervis compegiſti me:

12. Vitam & miſericordiam tribuiſti mihi, & viſitatio tua cuſtodivit ſpiritum meum.

13. Licèt hæc celes in corde tuo, tamen ſcio quia univerſorum memineris.

14. Si peccavi, & ad horam peperciſti mihi: cur ab iniquitate mea mundum me eſſe non pateris?

15. Et ſi impius fuero, væ mihi eſt: & ſi juſtus, non levabo caput, ſaturatus afflictione & miſeria.

16. Et propter ſuperbiam quaſi leænam capies me, reverſuſque mirabiliter me crucias.

17. Inſtauras teſtes tuos contra me, & [illegible]plicas iram tuam adversùm me, & pœnæ [illegible]litant in me.

18. Quare de vulva eduxiſti me? qui utinam conſumptus eſſem ne oculus me videret.

19. Fuiſſem quaſi non eſſem, de utero translatus ad tumulum.

20. Numquid non paucitas dierum meorum finietur brevi? dimitte ergo me, ut plangam paululum dolorem meum:

21. antequam vadam & non revertar, ad terram tenebroſam, & opertam mortis caligine:

22. Terram miſeriæ & tenebrarum, ubi umbra mortis, & nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat.

C A P U T XI.

Sophar iniquè aſſerit Job propter multa ipſius peccata, quæ recenſet, fuiſſe à Deo percuſſum, oſtendens Deum incomprehenſibilem; reſipiſcenti tamen Job feliciſſima quæque pollicetur.

1. REſpondens autem Sophar Naamathites, dixit:

2. Numquid qui multa loquitur, non & audiet? aut vir verboſus juſtificabitur?

3. Tibi ſoli tacebunt homines? & cùm cæteros irriſeris, à nullo confutaberis?

4. Dixiſti enim: Purus eſt ſermo meus, & mundus ſum in conſpectu tuo.

5. Atque utinam Deus loqueretur tecum, & aperiret labia ſua tibi.

6. Ut oſtenderet tibi ſecreta ſapientiæ, & quòd multiplex eſſet lex ejus, & intelligeres quòd multò minora exigaris ab eo, quàm meretur iniquitas tua.

7. Forſitan veſtigia Dei comprehendes, & uſque ad perfectum Omnipotentem reperies?

8. Excelſior cœlo eſt, & quid facies? profundior inferno, & unde cognoſces?

9. Longior terra menſura ejus, & latior mari.

10. Si ſubverterit omnia, vel in unum coarctaverit, quis contradicet ei?

11. Ipſe enim novit hominum vanitatem, & videns iniquitatem, nonne conſiderat?

12. Vir vanus in ſuperbiam erigitur, & tamquam pullum onagri ſe liberum natum putat.

13. Tu autem firmaſti cor tuum, & expandiſti ad eum manus tuas.

14. Si iniquitatem, quæ eſt in manu tua, abſtuleris à te, & non manſerit in tabernaculo tuo injuſtitia:

15. Tunc levare poteris faciem tuam abſque macula, & eris ſtabilis, & non timebis.

16. Miſeriæ quoque oblivifceris, & quaſi aquarum quæ præterierunt recordaberis.

17. Et quaſi meridianus fulgor conſurget tibi ad veſperam: & cùm te conſumptum putaveris, orieris ut lucifer.

18. Et habebis fiduciam, propoſita tibi ſpe, & defoſſus ſecurus dormies.

19. Requieſces, & non erit qui te exterreat: & deprecabuntur faciem tuam plurimi.

20. ‖ Oculi autem impiorum deficient, & effugium peribit ab eis, & ſpes illorum abominatio animæ. ‖ Lev. 26. 5.

C A P U T XII.

Job ut amicorum confundat jactantiam, aſſerit neminem ignorare Dei potentiam ac ſapientiam ex creaturarum gubernatione, quarum ſtatus pro ſuo variat arbitrio.

1. REſpondens autem Job, dixit:

2. Ergo vos eſtis ſoli homines, & vobiſcum morietur ſapientia?

3. ‖ Et mihi eſt cor, ſicut & vobis, nec inferior veſtri ſum: quis enim hæc, quæ noſtis, ignorat? ‖ Infr. [illegible]

4. ‖ Qui deridetur ab amico ſuo ſicut ego, vocabit Deum & exaudiet eum: deridetur enim juſti ſimplicitas. ‖ Prov. 14. 2.

5. Lampas contempta apud cogitationes divitum, parata ad tempus ſtatutum.

‖ *Pſal.* 43. 11. & 48. 7. 6. ‖ Abundant tabernacula prædonum, & audacter provocant Deum, cùm ipſe dederit omnia in manus eorum.

7. Nimirum interroga jumenta, & docebunt te: & volatilia cœli, & indicabunt tibi.

8. Loquere terræ, & reſpondebit tibi: & narrabunt piſces maris.

9. Quis ignorat quòd omnia hæc manus Domini fecerit?

10. In cujus manu anima omnis viventis, & ſpiritus univerſæ carnis hominis.

‖ *Infr.* 34. 3. 11. ‖ Nonne auris verba dijudicat, & fauces comedentis, ſaporem?

12. In antiquis eſt ſapientia, & in multo tempore prudentia.

13. Apud ipſum eſt ſapientia & fortitudo, ipſe habet conſilium & intelligentiam.

‖ *Iſaia* 22. 22. *Apoc.* 3. 7. 14. ‖ Si deſtruxerit, nemo eſt qui ædificet: ſi incluſerit hominem, nullus eſt qui aperiat.

15. Si continuerit aquas, omnia ſiccabuntur: & ſi emiſerit eas, ſubvertent terram.

16. Apud ipſum eſt fortitudo & ſapientia: ipſe novit & decipientem, & eum qui decipitur.

17. Adducit conſiliarios in ſtultum finem, & judices in ſtuporem.

18. Balteum regum diſſolvit, & præcingit fune renes eorum.

19. Ducit ſacerdotes inglorios, & optimates ſupplantat:

20. Commutans labium veracium, & doctrinam ſenum auferens.

21. Effundit deſpectionem ſuper principes, eos, qui oppreſſi fuerant, relevans.

22. Qui revelat profunda de tenebris, & producit in lucem umbram mortis.

23. Qui multiplicat gentes & perdit eas, & ſubverſas in integrum reſtituit.

24. Qui immutat cor principum populi terræ, & decipit eos ut fruſtra incedant per invium:

25. Palpabunt quaſi in tenebris, & non in luce, & errare eos faciet quaſi ebrios.

CAPUT XIII.

Job amicos ſuos ex ipſorum verbis confutans, à Deo arguendos aſſerit; ſuam quoque juſtitiam ac patientiam contra amicos tuetur, quærens à Deo propter quæ peccata tam graviter affligatur.

1. Ecce omnia hæc vidit oculus meus, & audivit auris mea, & intellexi ſingula.

2. Secundùm ſcientiam veſtram & ego novi: nec inferior veſtri ſum.

3. Sed tamen ad Omnipotentem loquar, & diſputare cum Deo cupio:

4. Priùs vos oſtendens fabricatores mendacii, & cultores perverſorum dogmatum.

5. Atque utinam taceretis, ut putaremini eſſe ſapientes.

6. Audite ergo correptionem meam, & judicium labiorum meorum attendite.

7. Numquid Deus indiget veſtro mendacio, ut pro illo loquamini dolos?

8. Numquid faciem ejus accipitis, & pro Deo judicare nitimini?

9. Aut placebit ei quem celare nihil poteſt? aut decipietur ut homo, veſtris fraudulentiis?

10. Ipſe vos arguet, quoniam in abſcondito faciem ejus accipitis.

11. Statim ut ſe commoverit, turbabit vos, & terror ejus irruet ſuper vos.

12. Memoria veſtra comparabitur cineri, & redigentur in lutum cervices veſtræ.

13. Tacete paulisper, ut loquar quodcumque mihi mens ſuggeſſerit.

14. Quare lacero carnes meas dentibus meis, & animam meam porto in manibus meis?

15. Etiam ſi occiderit me, in ipſo ſperabo: verumtamen vias meas in conſpectu ejus arguam.

16. Et ipſe erit ſalvator meus: non enim veniet in conſpectu ejus omnis hypocrita.

17. Audite ſermonem meum, & ænigmata percipite auribus veſtris.

18. Si fuero judicatus, ſcio quòd juſtus inveniar.

19. Quis eſt qui judicetur mecum? veniat: quare tacens conſumor?

20. Duo tantùm ne facias mihi, & tunc à facie tua non abſcondar:

21. Manum tuam longè fac à me, & formido tua non me terreat.

22. Voca me, & ego reſpondebo tibi: aut certè loquar, & tu reſponde mihi.

23. Quantas habeo iniquitates & peccata, ſcelera mea & delicta oſtende mihi.

24. Cur faciem tuam abſcondis, & arbitraris me inimicum tuum?

25. Contra folium, quod vento rapitur, oſtendis potentiam tuam, & ſtipulam ſiccam perſequeris.

26. Scribis enim contra me amaritudines, & conſumere me vis peccatis adoleſcentiæ meæ.

27. Poſuiſti in nervo pedem meum, & obſervaſti omnes ſemitas meas, & veſtigia pedum meorum conſideraſti:

28. Qui quaſi putredo conſumendus ſum, & quaſi veſtimentum, quod comeditur à tinea.

CAPUT XIV.

Job conſiderata fragilitate humana, admiratur Dei in hominem providentiam, quòd poſt hanc vitam expectet aliam, & corporum vaticinatur reſurrectionem.

1. Homo natus de muliere, brevi vivens tempore, repletur multis miſeriis.

2. ‖ Qui quaſi flos egreditur & conteritur, & fugit velut umbra, & numquam in eodem ſtatu permanet. ‖ *Supr.* 8. 9. *Pſal.* 143. 4.

3. Et dignum ducis ſuper hujuſcemodi aperire oculos tuos, & adducere eum tecum in judicium?

4. ‖ Quis poteſt facere mundum de immundo conceptum ſemine? nonne tu qui ſolus es? ‖ *Pſal.* 50. 4.

5. Breves dies hominis ſunt, numerus menſium ejus apud te eſt: conſtituiſti terminos ejus, qui præteriri non poterunt.

6. Recede paululum ab eo, ut quieſcat, donec optata veniat, ſicut mercenarii dies ejus.

7. Lignum habet ſpem: ſi præciſum fuerit, rurſum vireſcit, & rami ejus pullulant.

8. Si ſenuerit in terra radix ejus, & in pulvere emortuus fuerit truncus illius,

9. Ad odorem aquæ germinabit, & faciet comam quaſi cùm primùm plantatum eſt:

10. Homo verò cùm mortuus fuerit, & nudatus atque conſumptus, ubi quæſo eſt?

11. Quomodo ſi recedant aquæ de mari, & fluvius vacuefactus areſcat:

12. Sic homo cùm dormierit, non reſurget, donec atteratur cœlum, non evigilabit, nec conſurget de ſomno ſuo.

13. Quis mihi hoc tribuat, ut in inferno protegas me, & abſcondas me; donec pertranſeat furor tuus, & conſtituas mihi tempus, in quo recorderis mei?

14. Putaſne mortuus homo rurſum vivat? cunctis diebus, quibus nunc milito, expecto donec veniat immutatio mea.

15. Vocabis me, & ego reſpondebo tibi: operi manuum tuarum porriges dexteram.

a Infr. 31. 4. & 34. 21. Prov. 5. 21.

16. || Tu quidem greſſus meos dinumeraſti, ſed parce peccatis meis.

17. Signaſti quaſi in ſacculo delicta mea, ſed curaſti iniquitatem meam.

18. Mons cadens defluit, & ſaxum transfertur de loco ſuo.

19. Lapides excavant aquæ, & alluvione paulatim terra conſumitur: & hominem ergo ſimiliter perdes.

20. Roboraſti eum paululum ut in perpetuum tranſiret: immutabis faciem ejus, & emittes eum.

21. Sive nobiles fuerint filii ejus, ſive ignobiles, non intelliget.

22. Attamen caro ejus dum vivet dolebit, & anima illius ſuper ſemetipſo lugebit.

CAPUT XV.

Eliphaz Job arguit jactantiæ, impatientiæ, & blaſphemiæ in Deum; apud quem dicit neminem mundum inveniri, deſcribens impiorum ac hypocritarum maledictionem.

1. RESpondens autem Eliphaz Themanites, dixit:

2. Numquid ſapiens reſpondebit quaſi in ventum loquens, & implebit ardore ſtomachum ſuum?

3. Arguis verbis eum, qui non eſt æqualis tibi, & loqueris quod tibi non expedit.

4. Quantum in te eſt, evacuaſti timorem, & tuliſti preces coram Deo.

5. Docuit enim iniquitas tua os tuum, & imitaris linguam blaſphemantium.

6. Condemnabit te os tuum, & non ego: & labia tua reſpondebunt tibi.

7. Numquid primus homo tu natus es, & ante colles formatus?

8. Numquid conſilium Dei audiſti, & inferior te erit ejus ſapientia?

9. Quid noſti quod ignoremus? quid intelligis quod neſciamus?

b Eccleſ. 14. 5.

10. || Et ſenes & antiqui ſunt in nobis multò vetuſtiores quàm patres tui.

11. Numquid grande eſt ut conſoletur te Deus? ſed verba tua prava hoc prohibent.

12. Quid te elevat cor tuum, & quaſi magna cogitans, attonitos habes oculos?

13. Quid tumet contra Deum ſpiritus tuus, ut proferas de ore tuo hujuſcemodi ſermones?

14. Quid eſt homo, ut immaculatus ſit, & ut juſtus appareat natus de muliere?

c Sup. 4. 18.

15. || Ecce inter ſanctos ejus nemo immutabilis, & cœli non ſunt mundi in conſpectu ejus.

16. Quantò magis abominabilis & inutilis homo, qui bibit quaſi aquam iniquitatem?

17. Oſtendam tibi, audi me: quod vidi narrabo tibi.

18. Sapientes confitentur, & non abſcondunt patres ſuos.

19. Quibus ſolis data eſt terra, & non tranſivit alienus per eos.

20. Cunctis diebus ſuis impius ſuperbit, & numerus annorum incertus eſt tyrannidis ejus.

21. Sonitus terroris ſemper in auribus illius: & cùm pax ſit, ille ſemper inſidias ſuſpicatur.

22. Non credit quòd reverti poſſit de tenebris ad lucem, circumſpectans undique gladium.

23. Cùm ſe moverit ad quærendum panem, novit quòd paratus ſit in manu ejus tenebrarum dies.

24. Terrebit eum tribulatio, & anguſtia vallabit eum, ſicut regem qui præparatur ad prælium.

25. Tetendit enim adversùs Deum manum ſuam, & contra Omnipotentem roboratus eſt.

26. Cucurrit adversùs eum erecto collo, & pingui cervice armatus eſt.

27. Operuit faciem ejus craſſitudo, & de lateribus ejus arvina dependet.

28. Habitavit in civitatibus deſolatis, & in domibus deſertis, quæ in tumulos ſunt redactæ.

29. Non ditabitur, nec perſeverabit ſubſtantia ejus, nec mittet in terra radicem ſuam.

30. Non recedet de tenebris: ramos ejus areſaciet flamma, & auferetur ſpiritus oris ſui.

31. Non credet fruſtra errore deceptus, quòd aliquo pretio redimendus ſit.

32. Antequam dies ejus impleantur, peribit: & manus ejus areſcent.

33. Lædetur quaſi vinea in primo flore botrus ejus, & quaſi oliva projiciens florem ſuum.

34. Congregatio enim hypocritæ ſterilis, & ignis devorabit tabernacula eorum, qui munera libenter accipiunt.

35. || Concepit dolorem, & peperit iniquitatem, & uterus ejus præparat dolos. d Pſal. 7. 15. Iſai. 59. 4.

CAPUT XVI.

Job amicorum auctoritate commotus, dolorem ſuum plangit, calamitatis magnitudinem oſtendens, ſeque pati citra iniquitatem, cujus conſcium eſſe Deum aſſerit.

1. RESpondens autem Job, dixit:

2. Audivi frequenter talia, conſolatores oneroſi omnes vos eſtis.

3. Numquid habebunt finem verba ventoſa? aut aliquid tibi moleſtum eſt ſi loquaris?

4. Poteram & ego ſimilia veſtri loqui: atque utinam eſſet anima veſtra pro anima mea.

5. Conſolarer & ego vos ſermonibus, & moverem caput meum ſuper vos.

6. Roborarem vos ore meo: & moverem

labia

labia mea, quaſi parcens vobis.

7. Sed quid agam? Si locutus fuero, non quieſcet dolor meus: & ſi tacuero, non recedet à me.

8. Nunc autem oppreſſit me dolor meus, & in nihilum redacti ſunt omnes artus mei.

9. Rugæ meæ teſtimonium dicunt contra me, & ſuſcitatur falſiloquus adversùs faciem meam contradicens mihi.

10. Collegit furorem ſuum in me, & comminans mihi, infremuit contra me dentibus ſuis: hoſtis meus terribilibus oculis me intuitus eſt.

11. Aperuerunt ſuper me ora ſua, & exprobrantes percuſſerunt maxillam meam, ſatiati ſunt pœnis meis.

12. Concluſit me Deus apud iniquum, & manibus impiorum me tradidit.

13. Egn ille quondam opulentus, repentè contritus ſum: tenuit cervicem meam, confregit me, & poſuit me ſibi quaſi in ſignum.

14. Circumdedit me lanceis ſuis, convulneravit lumbos meos, non pepercit, & effudit in terra viſcera mea.

15. Concidit me vulnere ſuper vulnus, irruit in me quaſi gigas.

16. Saccum conſui ſuper cutem meam, & operui cinere carnem meam.

17. Facies mea intumuit à fletu, & palpebræ meæ caligaverunt.

18. Hæc paſſus ſum abſque iniquitate manus meæ, cùm haberem mundas ad Deum preces.

19. Terra ne operias ſanguinem meum, neque inveniat in te locum latendi clamor meus.

20. Ecce enim in cœln teſtis meus, & conſcius meus in excelſis.

21. Verboſi amici mei: ad Deum ſtillat oculus meus.

22. Atque utinam ſic judicaretur vir cum Deo, quomodo judicatur filius hominis cum collega ſuo.

23. Ecce enim breves anni tranſeunt, & ſemitam, per quam non revertar, ambulo.

C A P U T XVII.

Job ex afflictionis ſuæ magnitudine ſibi hic nihil præter mortem reſtare contendit; & amicos præſentem tantùm remunerationem ſtatuentes inſipientiæ arguens, ipſe futuram requiem præſtolatur.

1. SPiritus meus attenuabitur, dies mei breviabuntur, & ſolum mihi ſupereſt ſepulchrum.

2. Non peccavi, & in amaritudinibus moratur oculus meus.

3. Libera me Domine, & pone me juxta te, & cujuſvis manus pugnet contra me.

4. Cor eorum longè feciſti à diſciplina, propterea non exaltabuntur.

5. Prædam pollicetur ſociis, & oculi filiorum ejus deficient.

6. Poſuit me quaſi in proverbium vulgi, & exemplum ſum coram eis.

7. Caligavit ab indignatione oculus meus, & membra mea quaſi in nihilum redacta ſunt.

8. Stupebunt juſti ſuper hoc, & innocens contra hypocritam ſuſcitabitur.

9. Et tenebit juſtus viam ſuam, & mundis manibus addet fortitudinem.

10. Igitur omnes vos convertimini, & venite, & non inveniam in vobis ullum ſapientem.

11. Dies mei tranſierunt, cogitationes meæ diſſipatæ ſunt, torquentes cor meum.

12. Noctem verterunt in diem, & rurſum poſt tenebras ſpero lucem.

13. Si ſuſtinuero, infernus domus mea eſt, & in tenebris ſtravi lectulum meum.

14. Putredini dixi: Pater meus es; mater mea, & ſoror mea, vermibus.

15. Ubi eſt ergn nunc præſtolatio mea, & patientiam meam quis conſiderat?

16. In profundiſſimum infernum deſcendent omnia mea: putaſne ſaltem ibi erit requies mihi?

C A P U T XVIII.

Baldad arguens Job jactantiæ & impatientiæ, deſcribit impiorum maledictiones, ut ſuam contra Job ſententiam ſtatuat, nempe ipſum tantùm propter peccata ſua puniri.

1. REſpondens autem Baldad Suhites, dixit:

2. Uſque ad quem finem verba jactabitis? intelligite priùs, & ſic loquamur.

3. Quare reputati ſumus ut jumenta, & ſorduimus coram vobis?

4. Qui perdis animam tuam in furore tuo, numquid propter te derelinquetur terra, & transferentur rupes de loco ſuo?

5. Nonne lux impii extinguetur, nec ſplendebit flamma ignis ejus?

6. Lux obtenebreſcet in tabernaculo illius, & lucerna, quæ ſuper eum eſt, extinguetur.

7. Arctabuntur greſſus virtutis ejus, & præcipitabit eum conſilium ſuum.

8. Immiſit enim in rete pedes ſuos, & in maculis ejus ambulat.

9. Tenebitur planta illius laqueo, & exardeſcet contra eum ſitis.

10. Abſcondita eſt in terra pedica ejus, & decipula illius ſuper ſemitam.

11. Undique terrebunt eum formidines, & involvent pedes ejus.

12. Attenuetur fame robur ejus, & inedia invadat coſtas illius.

13. Devoret pulchritudinem cutis ejus, conſumat brachia illius primogenita mors.

14. Avellatur de tabernaculo ſuo fiducia ejus, & calcet ſuper eum, quaſi rex, interitus.

15. Habitent in tabernaculo illius ſocii ejus, qui non eſt, aſpergatur in tabernaculo ejus ſulphur.

16. Deorſum radices ejus ſiccentur, surſum autem atteratur meſſis ejus.

17. ‖ Memoria illius pereat de terra, & non celebretur nomen ejus in plateis. ‖ Prov. 2. 22

18. Expellet eum de luce in tenebras, & de orbe transferet eum.

19. Non erit ſemen ejus, neque progenies in populo ſuo, nec ullæ reliquiæ in regionibus ejus.

20. In die ejus ſtupebunt noviſſimi, & primos invadet horror.

21. Hæc ſunt ergo tabernacula iniqui, & iſte locus ejus, qui ignorat Deum.

CAPUT XIX.

Job crudelitatis amicos arguens, ſe à Deo flagellari dicit immeritò, oſtendens afflictionis acerbitatem, & ſe ab amicis deſtitutum, ac ſuper futura reſurrectione ſeipſum conſolatur.

1. RESpondens autem Job, dixit:

2. Uſquequò affligitis animam meam, & atteritis me ſermonibus?

3. En, decies confunditis me, & non erubeſcitis opprimentes me.

4. Nempe, etſi ignoravi, mecum erit ignorantia mea.

5. At vos contra me erigimini, & arguitis me opprobriis meis.

6. Saltem nunc intelligite quia Deus non æquo judicio afflixerit me, & flagellis ſuis me cinxerit.

7. Ecce clamabo vim patiens, & nemo audiet: vociferabor, & non eſt qui judicet.

8. Semitam meam circumſepſit, & tranſire non poſſum, & in calle meo tenebras poſuit.

9. Spoliavit me gloria mea, & abſtulit coronam de capite meo.

10. Deſtruxit me undique, & pereo, & quaſi evulſæ arbori abſtulit ſpem meam.

11. Iratus eſt contra me furor ejus, & ſic me habuit quaſi hoſtem ſuum.

12. Simul venerunt latrones ejus, & fecerunt ſibi viam per me, & obſederunt in gyro tabernaculum meum.

13. Fratres meos longè fecit à me, & noti mei quaſi alieni receſſerunt à me.

14. Dereliquerunt me propinqui mei: & qui me noverant, obliti ſunt mei.

15. Inquilini domus meæ, & ancillæ meæ, ſicut alienum habuerunt me, & quaſi peregrinus fui in oculis eorum.

16. Servum meum vocavi, & non reſpondit, ore proprio deprecabar illum.

17. Halitum meum exhorruit uxor mea, & orabam filios uteri mei.

18. Stulti quoque deſpiciebant me, & cùm ab eis receſſiſſem, detrahebant mihi.

19. Abominati ſunt me quondam conſiliarii mei: & quem maximè diligebam, averſatus eſt me.

20. Pelli meæ, conſumptis carnibus, adhæſit os meum, & derelicta ſunt tantummodò labia circa dentes meos.

21. Miſeremini mei, miſeremini mei, ſaltem vos amici mei, quia manus Domini tetigit me.

22. Quare perſequimini me ſicut Deus, & carnibus meis ſaturamini?

23. Quis mihi tribuat ut ſcribantur ſermones mei? quis mihi det ut exarentur in libro

24. ſtylo ferreo, & plumbi lamina, vel celte ſculpantur in ſilice?

25. Scio enim quòd Redemptor meus vivit, & in noviſſimo die de terra ſurrecturus ſum:

26. Et rurſum circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum meum.

27. Quem viſurus ſum ego ipſe, & oculi mei conſpecturi ſunt, & non alius: repoſita eſt hæc ſpes mea in ſinu meo.

28. Quare ergo nunc dicitis: Perſequamur eum, & radicem verbi inveniamus contra eum?

29. Fugite ergo à facie gladii, quoniam ultor iniquitatum gladius eſt: & ſcitote eſſe judicium.

CAPUT XX.

Sophar verbis Job motus, correptionem ipſius ſe dicit auditurum; & quæ ſit apud Deum pars impii, multis verbis proſequitur.

1. RESpondens autem Sophar Naamathites, dixit:

2. Idcircò cogitationes meæ variæ ſuccedunt ſibi, & mens in diverſa rapitur.

3. Doctrinam, qua me arguis, audiam, & ſpiritus intelligentiæ meæ reſpondebit mihi.

4. Hoc ſcio à principio, ex quo poſitus eſt homo ſuper terram,

5. Quòd laus impiorum brevis ſit, & gaudium hypocritæ ad inſtar puncti.

6. Si aſcenderit uſque ad cœlum ſuperbia ejus, & caput ejus nubes tetigerit:

7. Quaſi ſterquilinium in fine perdetur: & qui eum viderant, dicent: Ubi eſt?

8. Velut ſomnium avolans non invenietur, tranſiet ſicut viſio nocturna.

9. Oculus, qui eum viderat, non videbit, neque ultrà intuebitur eum locus ſuus.

10. Filii ejus atterentur egeſtate, & manus illius reddent ei dolorem ſuum.

11. Oſſa ejus implebuntur vitiis adoleſcentiæ ejus, & cum eo in pulvere dormient.

12. Cùm enim dulce fuerit in ore ejus malum, abſcondet illud ſub lingua ſua.

13. Parcet illi, & non derelinquet illud, & celabit in gutture ſuo.

14. Panis ejus in utero illius vertetur in fel aſpidum intrinſecus.

15. Divitias, quas devoravit, evomet, & de ventre illius extrahet eas Deus.

16. Caput aſpidum ſuget, & occidet eum lingua viperæ.

17. (Non videat rivulos fluminis, torrentes mellis, & butyri.)

18. Luet quæ fecit omnia, nec tamen conſumetur: juxta multitudinem adinventionum ſuarum, ſic & ſuſtinebit.

19. Quoniam confringens nudavit pauperes: domum rapuit, & non ædificavit eam.

20. ‖ Nec eſt ſatiatus venter ejus: & cùm ‖ Eccl. 5. 9
habuerit quæ concupierat, poſſidere non poterit.

21. Non remanſit de cibo ejus, & propterea nihil permanebit de bonis ejus.

22. Cùm ſatiatus fuerit, arctabitur, æſtuabit, & omnis dolor irruet ſuper eum.

23. Utinam impleatur venter ejus, ut emittat in eum iram furoris ſui, & pluat ſuper illum bellum ſuum.

24. Fugiet arma ferrea, & irruet in arcum æreum.

25. Eductus & egrediens de vagina ſua, & fulgurans in amaritudine ſua: vadent, & venient ſuper eum horribiles.

26. Omnes tenebræ abſconditæ ſunt in occultis ejus: devorabit eum ignis, qui non ſuccenditur, affligetur relictus in tabernaculo ſuo.

27. Revelabunt cœli iniquitatem ejus, & terra conſurget adversùs eum.

28. Apertum erit germen domus illius, detrahetur in die furoris Dei.

29. Hæc eſt pars hominis impii à Deo, & hæreditas verborum ejus à Domino.

C A P U T XXI.

Job patienter ab amicis audiri poſtulans, cauſam inquirit, quare impiorum nonnulli in finem uſque vitæ proſperentur, alii contrà adverſis cædantur, & reſpondet, impium in diem perditionis à Deo ſervari, falſam amicorum conſolationem per hoc convellens.

1. RESpondens autem Job, dixit:

2. Audite quæſo ſermones meos, & agite pœnitentiam.

3. Suſtinete me, & ego loquar, & poſt mea, ſi videbitur, verba ridete.

4. Numquid contra hominem diſputatio mea eſt, ut meritò non debeam contriſtari?

5. Attendite me, & obſtupeſcite, & ſuperponite digitum ori veſtro:

6. Et ego quando recordatus fuero, pertimeſco, & concutit carnem meam tremor.

‖ *Jere. 12. 1. Habac. 1. 3. & 13.* 7. ‖ Quare ergo impii vivunt, ſublevati ſunt, confortatique divitiis?

8. Semen eorum permanet coram eis, propinquorum turba, & nepotum in conſpectu eorum.

9. Domus eorum ſecuræ ſunt & pacatæ, & non eſt virga Dei ſuper illos.

10. Bos eorum concepit, & non abortivit: vacca peperit, & non eſt privata fœtu ſuo.

11. Egrediuntur quaſi greges parvuli eorum, & infantes eorum exultant luſibus.

12. Tenent tympanum, & citharam, & gaudent ad ſonitum organi.

13. Ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt.

14. Qui dixerunt Deo: Recede à nobis, & ſcientiam viarum tuarum nolumus.

‖ *Malac. 3. 14.* 15. ‖ Quis eſt Omnipotens ut ſerviamus ei? & quid nobis prodeſt ſi oraverimus illum?

16. Verumtamen quia non ſunt in manu eorum bona ſua, conſilium impiorum longè ſit à me.

17. Quoties lucerna impiorum extinguetur, & ſuperveniet eis inundatio, & dolores dividet furoris ſui?

18. Erunt ſicut paleæ ante faciem venti, & ſicut favilla, quam turbo diſpergit.

19. Deus ſervabit filiis illius dolorem patris: & cùm reddiderit, tunc ſciet.

20. Videbunt oculi ejus interfectionem ſuam, & de furore Omnipotentis bibet.

21. Quid enim ad eum pertinet de domo ſua poſt ſe? & ſi numerus menſium ejus dimidietur?

22. Numquid Deum docebit quiſpiam ſcientiam, qui excelſos judicat?

23. Iſte moritur robuſtus & ſanus, dives & felix.

24. Viſcera ejus plena ſunt adipe, & medullis oſſa illius irrigantur:

25. Alius verò moritur in amaritudine animæ abſque ullis opibus:

26. Et tamen ſimul in pulvere dormient, & vermes operient eos.

27. Certè novi cogitationes veſtras, & ſententias contra me iniquas.

28. Dicitis enim: Ubi eſt domus principis? & ubi tabernacula impiorum?

29. Interrogate quemlibet de viatoribus, & hæc eadem illum intelligere cognoſcetis.

30. Quia in diem perditionis ſervatur malus, & ad diem furoris ducetur.

31. Quis arguet coram eo viam ejus? & quæ fecit, quis reddet illi?

32. Ipſe ad ſepulchra ducetur, & in congerie mortuorum vigilabit.

33. Dulcis fuit glareis Cocyti, & poſt ſe omnem hominem trahet, & ante ſe innumerabiles.

34. Quomodo igitur conſolamini me fruſtra, cùm reſponſio veſtra repugnare oſtenſa ſit veritati?

C A P U T XXII.

Eliphaz arguit Job immiſericordiæ in pauperum oppreſſione, & aliorum facinorum; oſtendens ipſum de divina Providentia non rectè ſentire, at pœnitenti bona promittens.

1. RESpondens autem Eliphaz Themanites, dixit:

2. Numquid Deo poteſt comparari homo, etiam cùm perfectæ fuerit ſcientiæ?

3. Quid prodeſt Deo ſi juſtus fueris? aut quid ei confers, ſi immaculata fuerit via tua?

4. Numquid timens arguet te, & veniet tecum in judicium,

5. & non propter malitiam tuam plurimam, & infinitas iniquitates tuas?

6. Abſtuliſti enim pignus fratrum tuorum ſine cauſa, & nudos ſpoliaſti veſtibus.

7. Aquam laſſo non dediſti, & eſurienti ſubtraxiſti panem.

8. In fortitudine brachii tui poſſidebas terram, & potentiſſimus obtinebas eam.

9. Viduas dimiſiſti vacuas, & lacertos pupillorum comminuiſti.

10. Propterea circumdatus es laqueis, & conturbat te formido ſubita.

11. Et putabas te tenebras non viſurum, & impetu aquarum inundantium non oppreſſum iri?

12. An non cogitas quòd Deus excelſior cœlo ſit, & ſuper ſtellarum verticem ſublimetur?

13. Et dicis: Quid enim novit Deus? quaſi per caliginem judicat.

14. Nubes latibulum ejus, nec noſtra conſiderat, & circa cardines cœli perambulat.

15. Numquid ſemitam ſæculorum cuſtodire cupis, quam calcaverunt viri iniqui?

16. Qui ſublati ſunt ante tempus ſuum, & fluvius ſubvertit fundamentum eorum:

17. Qui dicebant Deo: Recede à nobis: & quaſi nihil poſſet facere Omnipotens, æſtimabant eum:

18. Cùm ille impleſſet domos eorum bonis: quorum ſententia procul ſit à me.

19. ‖ Videbunt juſti, & lætabuntur, & innocens ſubſannabit eos. ‖ *Pſalm. 106. 42.*

20. Nonne ſucciſa eſt erectio eorum, & reliquias eorum devoravit ignis?

21. Acquieſce igitur ei, & habeto pacem; & per hæc habebis fructus optimos.

22. Suſcipe ex ore illius legem, & pone ſermones ejus in corde tuo.

23. Si reverſus fueris ad Omnipotentem,

ædifi-

ædificaberis, & longè facies iniquitatem à tabernaculo tuo.

24. Dabit pro terra ſilicem, & pro ſilice torrentes aureos.

25. Eritque Omnipotens contra hoſtes tuos, & argentum coacervabitur tibi.

26. Tunc ſuper Omnipotentem deliciis affluens, & elevabis ad Deum faciem tuam.

27. Rogabis eum, & exaudiet te, & vota tua reddes.

28. Decernes rem, & veniet tibi, & in viis tuis ſplendebit lumen.

|| Prov. 29. 23. 29. || Qui enim humiliatus fuerit, erit in gloria: & qui inclinaverit oculos, ipſe ſalvabitur.

30. Salvabitur innocens, ſalvabitur autem in munditia manuum ſuarum.

CAPUT XXIII.

Job divinum judicium humiliter invocans, oſtendit ſe non puniri propter peccata ſua, rectèque ſentire de providentia Dei incomprehenſibili, omnia pro ſua voluntate facientis.

1. Reſpondens autem Job, ait:

2. Nunc quoque in amaritudine eſt ſermo meus, & manus plagæ meæ aggravata eſt ſuper gemitum meum.

3. Quis mihi tribuat ut cognoſcam & inveniam illum, & veniam uſque ad ſolium ejus?

4. Ponam coram eo judicium, & os meum replebo increpationibus.

5. Ut ſciam verba quæ mihi reſpondeat, & intelligam quid loquatur mihi.

6. Nolo multa fortitudine contendat mecum, nec magnitudinis ſuæ mole me premat.

7. Proponat æquitatem contra me, & perveniat ad victoriam judicium meum.

8. Si ad Orientem iero, non apparet: ſi ad Occidentem, non intelligam eum.

9. Si ad ſiniſtram, quid agam? non apprehendam eum: ſi me vertam ad dexteram, non videbo illum.

10. Ipſe verò ſcit viam meam, & probavit me quaſi aurum, quod per ignem tranſit:

11. Veſtigia ejus ſecutus eſt pes meus, viam ejus cuſtodivi, & non declinavi ex ea.

12. A mandatis labiorum ejus non receſſi, & in ſinu meo abſcondi verba oris ejus.

13. Ipſe enim ſolus eſt, & nemo avertere poteſt cogitationem ejus: & anima ejus quodcumque voluit, hoc fecit.

14. Cùm expleverit in me voluntatem ſuam, & alia multa ſimilia præſto ſunt ei.

15. Et idcircò à facie ejus turbatus ſum, & conſiderans eum, timore ſollicitor.

16. Deus mollivit cor meum, & Omnipotens conturbavit me.

17. Non enim perii propter imminentes tenebras, nec faciem meam operuit caligo.

CAPUT XXIV.

Job ut rectè ſe ſentire oſtendat de divina Providentia, dicit Deo nota eſſe tempora: & hominum varias recenſet iniquitates, ab ipſo puniendas.

1. Ab Omnipotente non ſunt abſcondita tempora: qui autem noverunt eum, ignorant dies illius.

2. Alii terminos tranſtulerunt, diripuerunt greges, & paverunt eos.

3. Aſinum pupillorum abegerunt, & abſtulerunt pro pignore bovem viduæ.

4. Subverterunt pauperum viam, & oppreſſerunt pariter manſuetos terræ.

5. Alii quaſi onagri in deſerto egrediuntur ad opus ſuum: vigilantes ad prædam, præparant panem liberis.

6. Agrum non ſuum demetunt: & vineam ejus, quem vi oppreſſerint, vindemiant.

7. Nudos dimittunt homines, indumenta tollentes, quibus non eſt operimentum in frigore:

8. Quos imbres montium rigant: & non habentes velamen, amplexantur lapides.

9. Vim fecerunt deprædantes pupillos, & vulgum pauperum ſpoliaverunt.

10. Nudis & incedentibus abſque veſtitu, & eſurientibus tulerunt ſpicas.

11. Inter acervos eorum meridiati ſunt, qui calcatis torcularibus ſitiunt.

12. De civitatibus fecerunt viros gemere, & anima vulneratorum clamavit, & Deus inultum abire non patitur.

13. Ipſi fuerunt rebelles lumini, neſcierunt vias ejus, nec reverſi ſunt per ſemitas ejus.

14. Manè primo conſurgit homicida, interficit egenum & pauperem: per noctem verò erit quaſi fur.

15. Oculus adulteri obſervat caliginem, dicens: Non me videbit oculus: & operiet vultum ſuum.

16. Perfodit in tenebris domos, ſicut in die condixerant ſibi, & ignoraverunt lucem.

17. Si ſubitò apparuerit aurora, arbitrantur umbram mortis: & ſic in tenebris quaſi in luce ambulant.

18. Levis eſt ſuper faciem aquæ: maledicta ſit pars ejus in terra, nec ambulet per viam vinearum.

19. Ad nimium calorem tranſeat ab aquis nivium, & uſque ad inferos peccatum illius.

20. Obliviſcatur ejus miſericordia: dulcedo illius vermes: non ſit in recordatione, ſed conteratur quaſi lignum infructuoſum.

21. Pavit enim ſterilem, quæ non parit, & viduæ benè non fecit.

22. Detraxit fortes in fortitudine ſua: & cùm ſteterit, non credet vitæ ſuæ.

23. || Dedit ei Deus locum pœnitentiæ, & || Apoc. 2. 21.
ille abutitur eo in ſuperbiam: oculi autem ejus ſunt in viis illius.

24. Elevati ſunt ad modicum, & non ſubſiſtent, & humiliabuntur ſicut omnia, & auferentur, & ſicut ſummitates ſpicarum conterentur.

25. Quod ſi non eſt ita, quis me poteſt arguere eſſe mentitum, & ponere ante Deum verba mea?

CAPUT XXV.

Baldad ex Dei ſublimitate & hominis humilitate negat hominem Deo comparatum juſtificari poſſe.

1. Reſpondens autem Baldad Suhites, dixit:

2. Poteſtas & terror apud eum eſt, qui facit concordiam in ſublimibus ſuis.

3. Numquid eſt numerus militum ejus? & ſuper quem non ſurget lumen illius?

4. Num-

4. Numquid juſtificari poteſt homo comparatus Deo, aut apparere mundus natus de muliere?

5. Ecce luna etiam non ſplendet, & ſtellę non ſunt mundæ in conſpectu ejus.

6. Quantò magis homo putredo, & filius hominis vermis?

CAPUT XXVI.

Job dicit nullum Deo ab homine auxilium præſtari poſſe, Dei incomprehenſibilem potentiam ex ipſius operibus demonſtrans.

1. RESpondens autem Job, dixit:

2. Cujus adjutor es? numquid imbecillis? & ſuſtentas brachium ejus, qui non eſt fortis?

3. Cui dediſti conſilium? forſitan illi, qui non habet ſapientiam, & prudentiam tuam oſtendiſti plurimam.

4. Quem docere voluiſti? nonne eum, qui fecit ſpiramentum?

5. Ecce gigantes gemunt ſub aquis, & qui habitant cum eis.

6. Nudus eſt infernus coram illo, & nullum eſt operimentum perditioni.

7. Qui extendit Aquilonem ſuper vacuum, & appendit terram ſuper nihilum.

8. Qui ligat aquas in nubibus ſuis, ut non erumpant pariter deorſum.

9. Qui tenet vultum ſolii ſui, & expandit ſuper illud nebulam ſuam.

10. Terminum circumdedit aquis, uſque dum finiantur lux & tenebræ.

11. Columnæ cœli contremiſcunt, & pavent ad nutum ejus.

12. In fortitudine illius repentè maria congregata ſunt, & prudentia ejus percuſſit ſuperbum.

13. Spiritus ejus ornavit cœlos: Et obſtetricante manu ejus, eductus eſt coluber tortuoſus.

14. Ecce, hæc ex parte dicta ſunt viarum ejus, & cùm vix parvam ſtillam ſermonis ejus audierimus, quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri?

CAPUT XXVII.

Job perpetuò conſtans in ſui juſtificatione, rejecta amicorum calumnia, oſtendit quomodo impii ex præſentis vitæ brevi proſperitate in mortem rapiantur à Deo ad ſupplicia.

1. ADdidit quoque Job, aſſumens parabolam ſuam, & dixit:

2. Vivit Deus, qui abſtulit judicium meum, & Omnipotens, qui ad amaritudinem adduxit animam meam.

3. Quia donec ſupereſt halitus in me, & ſpiritus Dei in naribus meis.

4. Non loquentur labia mea iniquitatem, nec lingua mea meditabitur mendacium.

5. Abſit à me ut juſtos vos eſſe judicem: donec deficiam, non recedam ab innocentia mea.

6. Juſtificationem meam, quam cœpi tenere, non deſeram: neque enim reprehendit me cor meum in omni vita mea.

7. Sit ut impius, inimicus meus; & adverſarius meus, quaſi iniquus.

8. Quæ eſt enim ſpes hypocritæ ſi avarè rapiat, & non liberet Deus animam ejus?

9. Numquid Deus audiet clamorem ejus cùm venerit ſuper eum anguſtia?

10. Aut poterit in Omnipotente delectari, & invocare Deum omni tempore?

11. Docebo vos per manum Dei quæ Omnipotens habeat, nec abſcondam.

12. Ecce, vos omnes noſtis, & quid ſine cauſa vana loquimini?

13. Hæc eſt pars hominis impii apud Deum, & hæreditas violentorum, quam ab Omnipotente ſuſcipient.

14. Si multiplicati fuerint filii ejus, in gladio erunt, & nepotes ejus non ſaturabuntur pane.

15. Qui reliqui fuerint ex eo, ſepelientur in interitu, & viduæ illius non plorabunt.

16. Si comportaverit quaſi terram argentum, & ſicut lutum præparaverit veſtimenta:

17. Præparabit quidem, ſed juſtus veſtietur illis: & argentum innocens dividet.

18. Ædificavit ſicut tinea domum ſuam, & ſicut cuſtos fecit umbraculum.

19. || Dives cùm dormierit, nihil ſecum auferet: aperiet oculos ſuos, & nihil inveniet. || *Pſal.* 48. 12.

20. Apprehendet eum quaſi aqua inopia, nocte opprimet eum tempeſtas.

21. Tollet eum ventus urens, & auferet, & velut turbo rapiet eum de loco ſuo.

22. Et mittet ſuper eum, & non parcet: de manu ejus fugiens fugiet.

23. Stringet ſuper eum manus ſuas, & ſibilabit ſuper illum, intuens locum ejus.

CAPUT XXVIII.

Job ſapientiam oſtendit auro longè eſſe præſtantiorem, tum origine, tum rei dignitate; Deo autem perſpecta eſſe quæque occultiſſima naturæ, & ſapientiam è cælo dari, non auro emi.

1. HAbet argentum venarum ſuarum principia: & auro locus eſt, in quo conflatur.

2. Ferrum de terra tollitur: & lapis ſolutus calore, in æs vertitur.

3. Tempus poſuit tenebris, & univerſorum finem ipſe conſiderat, lapidem quoque caliginis, & umbram mortis.

4. Dividit torrens à populo peregrinante, eos quos oblitus eſt pes egentis hominis, & invios.

5. Terra, de qua oriebatur panis in loco ſuo, igni ſubverſa eſt.

6. Locus ſapphiri lapides ejus, & glebæ illius aurum.

7. Semitam ignoravit avis, nec intuitus eſt eam oculus vulturis.

8. Non calcaverunt eam filii inſtitorum, nec pertranſivit per eam leæna.

9. Ad ſilicem extendit manum ſuam, ſubvertit à radicibus montes.

10. In petris rivos excidit, & omne pretioſum vidit oculus ejus.

11. Profunda quoque fluviorum ſcrutatus eſt, & abſcondita in lucem produxit.

12. Sapientia verò ubi invenitur? & quis eſt locus intelligentiæ?

13. Neſcit homo pretium ejus, nec invenitur in terra ſuaviter viventium.

14. Abyſſus dicit: Non eſt in me: & mare loquitur: Non eſt mecum.

Sap. 7. 9. 15. || Non dabitur aurum obrizum pro ea, nec appendetur argentum in commutatione ejus.

16. Non conferetur tinctis Indiæ coloribus, nec lapidi ſardonyco pretioſiſſimo, vel ſapphiro.

17. Non adæquabitur ei aurum vel vitrum, nec commutabuntur pro ea vaſa auri:

18. Excelſa & eminentia non memorabuntur comparatione ejus: trahitur autem ſapientia de occultis.

19. Non adæquabitur ei topazius de Æthiopia, nec tincturæ mundiſſimæ componetur.

20. Unde ergo ſapientia venit? & quis eſt locus intelligentiæ?

21. Abſcondita eſt ab oculis omnium viventium, volucres quoque cœli latet.

22. Perditio & mors dixerunt: Auribus noſtris audivimus famam ejus.

23. Deus intelligit viam ejus, & ipſe novit locum illius.

24. Ipſe enim fines mundi intuetur: & omnia, quæ ſub cœlo ſunt, reſpicit.

25. Qui fecit ventis pondus, & aquas appendit in menſura.

26. Quando ponebat pluviis legem, & viam procellis ſonantibus:

27. Tunc vidit illam, & enarravit, & præparavit, & inveſtigavit.

28. Et dixit homini: Ecce timor Domini, ipſa eſt ſapientia: & recedere à malo, intelligentia.

CAPUT XXIX.

Job priſtinæ cupiens reſtitui felicitati, multis verbis illam enarrat, unà cum bonis ſuis operibus, quò ſe de contraria amicorum calumnia vindicet.

1. ADdidit quoque Job, aſſumens parabolam ſuam, & dixit:

2. Quis mihi tribuat, ut ſim juxta menſes priſtinos, ſecundùm dies, quibus Deus cuſtodiebat me?

3. Quando ſplendebat lucerna ejus ſuper caput meum, & ad lumen ejus ambulabam in tenebris?

4. Sicut ful in diebus adoleſcentiæ meæ, quando ſecretò Deus erat in tabernaculo meo?

5. Quando erat Omnipotens mecum: & in circuitu meo pueri mei?

6. Quando lavabam pedes meos butyro, & petra fundebat mihi rivos olei?

7. Quando procedebam ad portam civitatis, & in platea parabant cathedram mihi?

8. Videbant me juvenes, & abſcondebantur: & ſenes aſſurgentes ſtabant.

9. Principes ceſſabant loqui, & digitum ſuperponebant ori ſuo.

10. Vocem ſuam cohibebant duces, & lingua eorum gutturi ſuo adhærebat.

11. Auris audiens beatificabat me, & oculus videns teſtimonium reddebat mihi.

12. Eò quòd liberaſſem pauperem vociferantem, & pupillum, cui non eſſet adjutor.

13. Benedictio perituri ſuper me veniebat, & cor viduæ conſolatus ſum.

14. Juſtitia indutus ſum: & veſtivi me, ſicut veſtimento & diademate, judicio meo.

15. Oculus fui cæco, & pes claudo.

16. Pater eram pauperum: & cauſam quam neſciebam, diligentiſſimè inveſtigabam.

17. Conterebam molas iniqui, & de dentibus illius auferebam prædam.

18. Dicebamque: In nidulo meo moriar, & ſicut palma multiplicabo dies.

19. Radix mea aperta eſt ſecus aquas, & ros morabitur in meſſione mea.

20. Gloria mea ſemper innovabitur, & arcus meus in manu mea inſtaurabitur.

21. Qui me audiebant, expectabant ſententiam, & intenti tacebant ad conſilium meum.

22. Verbis meis addere nihil audebant, & ſuper illos ſtillabat eloquium meum.

23. Expectabant me ſicut pluviam, & os ſuum aperiebant quaſi ad imbrem ſerotinum.

24. Si quando ridebam ad eos, non credebant, & lux vultus mei non cadebat in terram.

25. Si voluiſſem ire ad eos, ſedebam primus: cùmque ſederem quaſi rex, circumſtante exercitu, eram tamen mœrentium conſolator.

CAPUT XXX.

Plangit Job priſtinam illam felicitatem verſam ſibi, permittente Deo, in ſummam calamitatem.

1. NUnc autem derident me juniores tempore, quorum non dignabar patres ponere cum canibus gregis mei:

2. Quorum virtus manuum mihi erat pro nihilo, & vita ipſa putabantur indigni.

3. Egeſtate & fame ſteriles, qui rodebant in ſolitudine, ſqualentes calamitate & miſeria.

4. Et mandebant herbas, & arborum cortices, & radix juniperorum erat cibus eorum.

5. Qui de convallibus iſta rapientes, cùm ſingula reperiſſent, ad ea cum clamore currebant.

6. In deſertis habitabant torrentium, & in cavernis terræ, vel ſuper glaream.

7. Qui inter hujuſcemodi lætabantur, & eſſe ſub ſentibus delicias computabant.

8. Filii ſtultorum & ignobilium, & in terra penitus non parentes.

9. Nunc in eorum canticum verſus ſum, & factus ſum eis in proverbium.

10. Abominantur me, & longè fugiunt à me, & faciem meam conſpuere non verentur.

11. Pharetram enim ſuam aperuit, & afflixit me, & frænum poſuit in os meum.

12. Ad dexteram Orientis calamitates meæ illicò ſurrexerunt: pedes meos ſubverterunt, & oppreſſerunt quaſi fluctibus ſemitis ſuis.

13. Diſſipaverunt itinera mea, inſidiati ſunt mihi, & prævaluerunt, & non fuit qui ferret auxilium.

14. Quaſi rupto muro, & aperta janua irruerunt ſuper me, & ad meas miſerias devoluti ſunt.

15. Redactus ſum in nihilum: abſtuliſti quaſi ventus deſiderium meum: & velut nubes pertranſiit ſalus mea.

16. Nunc autem in memetipſo marceſcit anima mea, & poſſident me dies afflictionis.

17. Nocte os meum perforatur doloribus: & qui me comedunt, non dormiunt.

18. In multitudine eorum conſumitur veſtimentum meum, & quaſi capitio tunicæ ſuccinxerunt me.

19. Comparatus ſum luto, & aſſimilatus ſum favillæ & cineri.

20. Clamo ad te, & non exaudis me: ſto, & non reſpicis me.

21. Mutatus es mihi in crudelem, & in duritia manus tuæ adverſaris mihi.

22. Elevaſti me, & quaſi ſuper ventum ponens eliſiſti me validè.

23. Scio quia morti tiades me, ubi conſtituta eſt domus omni viventi.

24. Verumtamen non ad conſumptionem eorum emittis manum tuam: & ſi corruerint, ipſe ſalvabis.

25. Flebam quondam ſuper eo, qui afflictus erat, & compatiebatur anima mea pauperi.

26. Expectabam bona, & venerunt mihi mala: præſtolabar lucem, & eruperunt tenebræ.

27. Interiora mea efferbuerunt abſque ulla requie, prævenerunt me dies afflictionis.

28. Mœrens incedebam, ſine furore; conſurgens, in turba clamabam.

29. Frater fui draconum, & ſocius ſtruthionum.

30. Cutis mea denigrata eſt ſuper me, & oſſa mea aruerunt præ caumate.

31. Verſa eſt in luctum cithara mea, & organum meum in vocem flentium.

C A P U T XXXI.

Job ut de amicorum calumnia ſe purget, ſummum Judicem innocentiæ ſuæ teſtem invocans, ſuas enarrat virtutes.

1. Pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine.

2. Quam enim partem haberet in me Deus deſuper, & hæreditatem Omnipotens de excelſis?

3. Numquid non perditio eſt iniquo, & alienatio operantibus injuſtitiam?

4. Nonne ipſe conſiderat vias meas, & cunctos greſſus meos dinumerat?

5. Si ambulavi in vanitate, & feſtinavit in dolo pes meus:

6. Appendat me in ſtatera juſta, & ſciat Deus ſimplicitatem meam.

7. Si declinavit greſſus meus de via, & ſi ſecutum eſt oculos meos cor meum, & ſi in manibus meis adhæſit macula:

8. Seram, & alius comedat: & progenies mea eradicetur.

9. Si deceptum eſt cor meum ſuper muliere, & ſi ad oſtium amici mei inſidiatus ſum:

10. Scortum alterius ſit uxor mea, & ſuper illam incurventur alii.

11. Hoc enim nefas eſt, & iniquitas maxima.

12. Ignis eſt uſque ad perditionem devorans, & omnia eradicans genimina.

13. Si contempſi ſubire judicium cum ſervo meo, & ancilla mea, cùm diſceptarent adverſum me.

14. Quid enim faciam cùm ſurrexerit ad judicandum Deus? & cùm quæſierit, quid reſpondebo illi?

15. Numquid non in utero fecit me qui & illum operatus eſt: & formavit me in vulva unus?

16. Si negavi, quod volebant, pauperibus, & oculos viduæ expectare feci.

17. Si comedi buccellam meam ſolus, & non comedit pupillus ex ea:

18. (Quia ab infantia mea crevit mecum miſeratio: & de utero matris meæ egreſſa eſt mecum.)

19. Si deſpexi pereuntem, eò quòd non habuerit indumentum, & abſque operimento pauperem:

20. Si non benedixerunt mihi latera ejus, & de velleribus ovium mearum calefactus eſt:

21. Si levavi ſuper pupillum manum meam, etiam cùm viderem me in porta ſuperiorem:

22. Humerus meus à junctura ſua cadat, & brachium meum cum ſuis oſſibus confringatur.

23. Semper enim quaſi tumentes ſuper me fluctus timui Deum, & pondus ejus ferre non potui.

24. Si putavi aurum robur meum, & obrizo dixi: Fiducia mea.

25. Si lætatus ſum ſuper multis divitiis meis, & quia plurima reperit manus mea.

26. Si vidi ſolem cùm fulgeret, & lunam incedentem clarè:

27. Et lætatum eſt in abſcondito cor meum, & oſculatus ſum manum ore meo.

28. Quæ eſt iniquitas maxima, & negatio contra Deum altiſſimum.

29. Si gaviſus ſum ad ruinam ejus, qui me oderat, & exultavi quòd inveniſſet eum malum.

30. Non enim dedi ad peccandum guttur meum, ut expeterem maledicens animam ejus.

31. Si non dixerunt viri tabernaculi mei: Quis det de carnibus ejus ut ſaturemur?

32. Foris non manſit peregrinus, oſtium meum viatori patuit.

33. Si abſcondi quaſi homo peccatum meum, & celavi in ſinu meo iniquitatem meam.

34. Si expavi ad multitudinem nimiam, & deſpectio propinquorum terruit me: & non magis tacui, nec egreſſus ſum oſtium.

35. Quis mihi tribuat auditorem, ut deſiderium meum audiat Omnipotens: & librum ſcribat ipſe qui judicat.

36. Ut in humero meo portem illum, & circumdem illum quaſi coronam mihi?

37. Per ſingulos gradus meos pronuntiabo illum, & quaſi principi offeram eum.

38. Si adverſum me terra mea clamat, & cum ipſa ſulci ejus deflent:

39. Si fructus ejus comedi abſque pecunia, & animam agricolarum ejus afflixi:

40. Pro frumento oriatur mihi tribulus, & pro hordeo ſpina.

Finita ſunt verba Job.

C A P U T XXXII.

Job ſilentio amicis impoſito, arguitur unà cum illis inſipientiæ ab Eliu, qui ſuam jactat ſapientiam.

1. Omiſerunt autem tres viri iſti reſpondere Job, eò quòd juſtus ſibi videretur.

2. Et iratus, indignatuſque eſt Eliu filius Barachel

rachel Buzites, de cognatione Rani: iratus eſt autem adverſus Job, eò quòd juſtum ſe eſſe diceret coram Deo.

3. Porrò adverſum amicos ejus indignatus eſt, eò quòd non inveniſſent reſponſionem rationabilem, ſed tantummodò condemnaſſent Job.

4. Igitur Eliu expectavit Job loquentem: eò quòd ſeniores eſſent qui loquebantur.

5. Cùm autem vidiſſet quòd tres reſpondere non potuiſſent, iratus eſt vehementer.

6. Reſpondenſque Eliu filius Barachel Buzites, dixit:

Junior ſum tempore, vos autem antiquiores, idcircò demiſſo capite, veritus ſum vobis indicare meam ſententiam.

7. Sperabam enim quòd ætas prolixior loqueretur, & annorum multitudo doceret ſapientiam.

8. Sed, ut video, Spiritus eſt in hominibus, & inſpiratio Omnipotentis dat intelligentiam.

9. Non ſunt longævi ſapientes, nec ſenes intelligunt judicium.

10. Ideò dicam: Audite me, oſtendam vobis etiam ego meam ſapientiam.

11. Expectavi enim ſermones veſtros, audivi prudentiam veſtram, donec diſceptaremini ſermonibus:

12. Et donec putabam vos aliquid dicere, conſiderabam: ſed, ut video, non eſt qui poſſit arguere Job, & reſpondere ex vobis ſermonibus ejus.

13. Ne fortè dicatis: Invenimus ſapientiam, Deus projecit eum, non homo.

14. Nihil locutus eſt mihi, & ego non ſecundùm ſermones veſtros reſpondebo illi.

15. Extimuerunt, nec reſponderunt ultrà, abſtuleruntque à ſe eloquia.

16. Quoniam igitur expectavi, & non ſunt locuti: ſteterunt, nec ultrà reſponderunt:

17. Reſpondebo & ego partem meam, & oſtendam ſcientiam meam.

18. Plenus ſum enim ſermonibus, & coarctat me ſpiritus uteri mei.

19. En venter meus quaſi muſtum abſque ſpiraculo, quod lagunculas novas diſrumpit.

20. Loquar, & reſpirabo paululùm: aperiam labia mea, & reſpondebo.

21. Non accipiam perſonam viri, & Deum homini non æquabo.

22. Neſcio enim quàm diu ſubſiſtam, & ſi poſt modicum tollat me Factor meus.

C A P U T XXXIII.

Eliu ex ſermonibus Job oſtendere nititur eum non eſſe juſtum, docens quomodo Deus homini loquatur ut erudiat & increpet, ac reſipiſcenti propitietur.

1. AUdi igitur Job eloquia mea, & omnes ſermones meos auſculta.

2. Ecce aperui os meum, loquatur lingua mea in faucibus meis.

3. Simplici corde meo ſermones mei, & ſententiam puram labia mea loquentur.

4. Spiritus Dei fecit me, & ſpiraculum Omnipotentis vivificavit me.

5. Si potes, reſponde mihi, & adverſus faciem meam conſiſte.

6. Ecce, & me ſicut & te fecit Deus, & de eodem luto ego quoque formatus ſum.

7. Verumtamen miraculum meum non te terreat, & eloquentia mea non ſit tibi gravis.

8. Dixiſti ergo in auribus meis, & vocem verborum tuorum audivi:

9. Mundus ſum ego, & abſque delicto: immaculatus, & non eſt iniquitas in me.

10. Quia querelas in me reperit, ideò arbitratus eſt me inimicum ſibi.

11. Poſuit in nervo pedes meos, cuſtodivit omnes ſemitas meas.

12. Hoc eſt ergo, in quo non es juſtificatus: reſpondebo tibi, quia major ſit Deus homine.

13. Adverſus eum contendis, quòd non ad omnia verba reſponderit tibi?

14. Semel loquitur Deus, & ſecundò id ipſum non repetit.

15. Per ſomnium in viſione nocturna, quando irruit ſopor ſuper homines, & dormiunt in lectulo:

16. Tunc aperit aures virorum, & erudiens eos inſtruit diſciplina.

17. Ut avertat hominem ab his quæ facit, & liberet eum de ſuperbia:

18. Eruens animam ejus à corruptione: & vitam illius, ut non tranſeat in gladium.

19. Increpat quoque per dolorem in lectulo, omnia oſſa ejus marceſcere facit.

20. Abominabilis ei fit in vita ſua panis, & animæ illius cibus antè deſiderabilis.

21. Tabeſcet caro ejus; & oſſa, quæ tecta fuerant, nudabuntur.

22. Appropinquavit corruptioni anima ejus, & vita illius mortiferis.

23. Si fuerit pro eo Angelus loquens unus de millibus, ut annuntiet hominis æquitatem:

24. Miſerebitur ejus, & dicet: Libera eum, ut non deſcendat in corruptionem: inveni in quo ei propitier.

25. Conſumpta eſt caro ejus à ſuppliciis, revertatur ad dies adoleſcentiæ ſuæ.

26. Deprecabitur Deum, & placabilis ei erit: & videbit faciem ejus in jubilo, & reddet homini juſtitiam ſuam.

27. Reſpiciet homines, & dicet: Peccavi, & verè deliqui, &, ut eram dignus, non recepi.

28. Liberavit animam ſuam ne pergeret in interitum, ſed vivens lucem videret.

29. Ecce, hæc omnia operatur Deus tribus vicibus per ſingulos.

30. Ut revocet animas eorum à corruptione, & illuminet luce viventium.

31. Attende Job, & audi me: & tace, dum ego loquor.

32. Si autem habes quod loquaris, reſponde mihi, loquere: volo enim, te apparere juſtum.

33. Quòd ſi non habes, audi me: tace, & docebo te ſapientiam.

C A P U T XXXIV.

Eliu rurſùm ex verbis Job accuſat eum blaſphemiæ aliorumque criminum, æquitatem oſtendens divini judicii, ejus quoque potentiæ & notitiæ cuncta ſubeſſe.

1. PRonuntians itaque Eliu, etiam hæc locutus eſt:

2. Au-

2. Audite ſapientes verba mea, & eruditi auſcultate me:

‖ Supr. 12. 11.
3. ‖ Auris enim verba probat, & guttur eſcas guſtu dijudicat.
4. Judicium eligamus nobis, & inter nos videamus quid ſit melius.
5. Quia dixit Job: Juſtus ſum, & Deus ſubvertit judicium meum.
6. In judicando enim me, mendacium eſt: violenta ſagitta mea abſque ullo peccato.
7. Quis eſt vir ut eſt Job, qui bibit ſubſannationem quaſi aquam?
8. Qui graditur cum operantibus iniquitatem, & ambulat cum viris impiis?
9. Dixit enim: Non placebit vir Deo, etiam ſi cucurrerit cum eo.
10. Ideò viri cordati audite me, abſit à Deo impietas, & ab Omnipotente iniquitas.
11. Opus enim hominis reddet ei, & juxta vias ſingulorum reſtituet eis.
12. Verè enim Deus non condemnabit fruſtra, nec Omnipotens ſubvertet judicium.
13. Quem conſtituit alium ſuper terram? aut quem poſuit ſuper orbem, quem fabricatus eſt?
14. Si direxerit ad eum cor ſuum, ſpiritum illius & flatum ad ſe trahet.
15. Deficiet omnis caro ſimul, & homo in cinerem revertetur.
16. Si habes ergo intellectum, audi quod dicitur, & auſculta vocem eloquii mei.
17. Numquid qui non amat judicium, ſanari poteſt? & quomodo tu eum, qui juſtus eſt, in tantum condemnas?
18. Qui dicit regi, apoſtata: qui vocat duces impios:

‖ Deut. 10. 17. 2. Par. 19. 7. Sap. 6. 8. Eccli. 35. 16. Actor. 10. 34. Rom. 2. 11. Galat. 2. 6. Epheſ. 6. 9. Coloſ. 3. 25. 1. Pet. 1. 17.
19. ‖ Qui non accipit perſonas principum: nec cognovit tyrannum, cùm diſceptaret contra pauperem: opus enim manuum ejus ſunt univerſi.
20. Subitò morientur, & in media nocte turbabuntur populi, & pertranſibunt, & auferent violentum abſque manu.
21. Oculi enim ejus ſuper vias hominum, & omnes greſſus eorum conſiderat.
22. Non ſunt tenebræ, & non eſt umbra mortis, ut abſcondantur ibi qui operantur iniquitatem.
23. Neque enim ultrà in hominis poteſtate eſt, ut veniat ad Deum in judicium.
24. Conteret multos, & innumerabiles, & ſtare faciet alios pro eis.
25. Novit enim opera eorum: & idcircò inducet noctem, & conterentur.
26. Quaſi impios percuſſit eos in loco videntium.
27. Qui quaſi de induſtria receſſerunt ab eo, & omnes vias ejus intelligere noluerunt:
28. Ut pervenire facerent ad eum clamorem egeni, & audiret vocem pauperum.
29. Ipſo enim concedente pacem, quis eſt qui condemnet? ex quo abſconderit vultum, quis eſt qui contempletur eum & ſuper gentes, & ſuper omnes homines?
30. Qui regnare facit hominem hypocritam propter peccata populi.
31. Quia ergo ego locutus ſum ad Deum, te quoque non prohibebo.
32. Si erravi, tu doce me: ſi iniquitatem locutus ſum, ultrà non addam.
33. Numquid à te Deus expetit eam, quia diſplicuit tibi? tu enim cœpiſti loqui, & non ego: quòd ſi quid noſti melius, loquere.
34. Viri intelligentes loquantur mihi, & vir ſapiens audiat me.
35. Job autem ſtultè locutus eſt, & verba illius non ſonant diſciplinam.
36. Pater mi, probetur Job uſque ad finem: ne deſinas ab homine iniquitatis.
37. Quia addit ſuper peccata ſua blaſphemiam, inter nos interim conſtringatur: & tunc ad judicium provocet ſermonibus ſuis Deum.

CAPUT XXXV.

Eliu colligens Job dixiſſe Deo non placere quod rectum eſt, oſtendit non Deo ſed homini & pietatem prodeſſe & impietatem obeſſe.

1. IGitur Eliu hæc rurſum locutus eſt;
2. Numquid æqua tibi videtur tua cogitatio, ut diceres: Juſtior ſum Deo?
3. Dixiſti enim: Non tibi placet quod rectum eſt: vel quid tibi proderit, ſi ego peccavero?
4. Itaque ego reſpondebo ſermonibus tuis, & amicis tuis tecum.
5. Suſcipe cœlum & intuere, & contemplare æthera quòd altior te ſit.
6. Si peccaveris, quid ei nocebis? & ſi multiplicatæ fuerint iniquitates tuæ, quid facies contra eum?
7. Porrò ſi juſtè egeris, quid donabis ei, aut quid de manu tua accipiet?
8. Homini, qui ſimilis tui eſt, nocebit impietas tua: & filium hominis adjuvabit juſtitia tua.
9. Propter multitudinem calumniatorum clamabunt: & ejulabunt propter vim brachii tyrannorum.
10. Et non dixit: Ubi eſt Deus, qui fecit me, qui dedit carmina in nocte?
11. Qui docet nos ſuper jumenta terræ, & ſuper volucres cœli erudit nos.
12. Ibi clamabunt, & non exaudiet, propter ſuperbiam malorum.
13. Non ergo fruſtra audiet Deus, & Omnipotens cauſas ſingulorum intuebitur.
14. Etiam cùm dixeris: Non conſiderat: judicare coram illo, & expecta eum.
15. Nunc enim non infert furorem ſuum, nec ulciſcitur ſcelus valdè.
16. Ergo Job fruſtra aperit os ſuum, & abſque ſcientia verba multiplicat.

CAPUT XXXVI.

Eliu æquitatem divini judicii tuetur, qui percutit ut erudiat, loquitur ut ad ſe redeant; redeuntes à flagellis liberat: hortatur itaque Job ad reſipiſcentiam, promittens cuncta proſpera.

1. ADdens quoque Eliu, hæc locutus eſt:
2. Suſtine me paululùm, & indicabo tibi: adhuc enim habeo quod pro Deo loquar.
3. Repetam ſcientiam meam à principio, & operatorem meum probabo juſtum.
4. Verè enim abſque mendacio ſermones mei, & perfecta ſcientia probabitur tibi.
5. Deus potens non abjicit, cùm & ipſe ſit potens.

6. Sed

6. Sed non ſalvat impios, & judicium pauperibus tribuit.

7. Non auferet à juſto oculos ſuos, & reges in ſolio collocat in perpetuum, & illi eriguntur.

8. Et ſi fuerint in catenis, & vinciantur funibus paupertatis:

9. Indicabit eis opera eorum, & ſcelera eorum, quia violenti fuerunt.

10. Revelabit quoque aurem eorum, ut corripiat: & loquetur, ut revertantur ab iniquitate.

11. Si audierint & obſervaverint, complebunt dies ſuos in bono, & annos ſuos in gloria:

12. Si autem non audierint, tranſibunt per gladium, & conſumentur in ſtultitia.

13. Simulatores & callidi provocant iram Dei, neque clamabunt cùm vincti fuerint.

14. Morietur in tempeſtate anima eorum, & vita eorum inter effeminatos.

15. Eripiet de anguſtia ſua pauperem, & revelabit in tribulatione aurem ejus.

16. Igitur ſalvabit te de ore anguſto latiſſimè, & non habente fundamentum ſubter ſe: requies autem menſæ tuæ erit plena pinguedine.

17. Cauſa tua quaſi impii judicata eſt, cauſam judiciumque recipies.

18. Non te ergo ſuperet ira, ut aliquem opprimas: nec multitudo donorum inclinet te.

19. Depone magnitudinem tuam abſque tribulatione, & omnes robuſtos fortitudine.

20. Ne protrahas noctem, ut aſcendant populi pro eis.

21. Cave ne declines ad iniquitatem; hanc enim cœpiſti ſequi poſt miſeriam.

22. Ecce, Deus excelſus in fortitudine ſua, & nullus ei ſimilis in legiſlatoribus.

23. Quis poterit ſcrutari vias ejus? aut quis poteſt ei dicere: Operatus es iniquitatem?

24. Memento quòd ignores opus ejus, de quo cecinerunt viri.

25. Omnes homines vident eum, unuſquiſque intuetur procul.

26. Ecce, Deus magnus vincens ſcientiam noſtram: numerus annorum ejus in æſtimabilis.

27. Qui aufert ſtillas pluviæ, & effundit imbres ad inſtar gurgitum.

28. Qui de nubibus fluunt, quæ prætexunt cuncta deſuper.

29. Si voluerit extendere nubes quaſi tentorium ſuum,

30. & fulgurare lumine ſuo deſuper, cardines quoque maris operiet.

31. Per hæc enim judicat populos, & dat eſcas multis mortalibus.

32. In manibus abſcondit lucem, & præcipit ei ut rurſus adveniat.

33. Annuntiat de ea amico ſuo, quòd poſſeſſio ejus ſit, & ad eam poſſit aſcendere.

C A P U T XXXVII.

Eliu ex mirabilibus Dei operibus declarat Dei ſapientiam, potentiam ac juſtitiam, & inſcrutabile judicium ipſius: quibus vult Job detraxiſſe.

1 SUper hoc expàvit cor meum, & emotum eſt de loco ſuo.

2. Audite auditionem in terrore vocis ejus, & ſonum de ore illius procedentem.

3. Subter omnes cœlos ipſe conſiderat, & lumen illius ſuper terminos terræ.

4. Poſt eum rugiet ſonitus, tonabit voce magnitudinis ſuæ, & non inveſtigabitur, cùm audita fuerit vox ejus.

5. Tonabit Deus in voce ſua mirabiliter, qui facit magna & inſcrutabilia.

6. Qui præcipit nivi ut deſcendat in terram, & hyemis pluviis, & imbri fortitudinis ſuæ.

7. Qui in manu omnium hominum ſignat, ut noverint ſinguli opera ſua.

8. Ingredietur beſtia latibulum, & in antro ſuo morabitur.

9. Ab interioribus egredietur tempeſtas, & ab Arcturo frigus.

10. Flante Deo concreſcit gelu, & rurſum latiſſimæ funduntur aquæ.

11. Frumentum deſiderat nubes, & nubes ſpargunt lumen ſuum.

12. Quæ luſtrant per circuitum, quocumque eas voluntas gubernantis duxerit, ad omne quod præceperit illis ſuper faciem orbis terrarum:

13. Sive in una tribu, ſive in terra ſua, ſive in quocumque loco miſericordiæ ſuæ eas juſſerit inveniri.

14. Auſculta hæc Job: ſta, & conſidera mirabilia Dei.

15. Numquid ſcis quando præceperit Deus pluviis, ut oſtenderent lucem nubium ejus?

16. Numquid noſti ſemitas nubium magnas, & perfectas ſcientias?

17. Nonne veſtimenta tua calida ſunt, cùm perflata fuerit terra Auſtro?

18. Tu forſitan cum eo fabricatus es cœlos, qui ſolidiſſimi quaſi ære fuſi ſunt.

19. Oſtende nobis quid dicamus illi: nos quippe involvimur tenebris.

20. Quis narrabit ei quæ loquor? etiam ſi locutus fuerit homo, devorabitur.

21. At nunc non vident lucem: ſubitò aer cogetur in nubes, & ventus tranſiens fugabit eas.

22. Ab Aquilone aurum venit, & ad Deum formidoloſa laudatio.

23. Dignè eum invenire non poſſumus: magnus fortitudine, & judicio, & juſtitia, & enarrari non poteſt.

24. Ideò timebunt eum viri, & non audebunt contemplari omnes qui ſibi videntur eſſe ſapientes.

C A P U T XXXVIII.

Deus arguit Job, oſtendens ex conditis à ſe operibus non poſſe illum divinam potentiam ac ſapientiam comprehendere.

1 REſpondens autem Dominus Job de turbine, dixit:

2. Quis eſt iſte involvens ſententias ſermonibus imperitis?

3. Accinge ſicut vir lumbos tuos: interrogabo te, & reſponde mihi.

4. Ubi eras quando ponebam fundamenta terræ? indica mihi ſi habes intelligentiam.

5. Quis poſuit menſuras ejus, ſi noſti? vel quis tetendit ſuper eam lineam?

6. Super quo baſes illius ſolidatæ ſunt? aut quis demiſit lapidem angularem ejus?

7. Cùm me laudarent ſimul aſtra matutina, & jubilarent omnes filii Dei?

8. Quis concluſit oſtiis mare, quando erumpebat quaſi de vulva procedens:

9. Cùm ponerem nubem veſtimentum ejus, & caligine illud quaſi pannis infantiæ obvolverem?

10. Circumdedi illud terminis meis, & poſui vectem, & oſtia;

11. Et dixi: Uſque huc venies, & non procedes ampliùs, & hîc confringes tumentes fluctus tuos.

12. Numquid poſt ortum tuum præcepiſti diluculo, & oſtendiſti auroræ locum ſuum?

13. Et tenuiſti concutiens extrema terræ, & excuſſiſti impios ex ea?

14. Reſtituetur ut lutum ſignaculum, & ſtabit ſicut veſtimentum:

15. Auferetur ab impiis lux ſua, & brachium excelſum confringetur.

16. Numquid ingreſſus es profunda maris, & in noviſſimis abyſſi deambulaſti?

17. Numquid apertæ ſunt tibi portæ mortis, & oſtia tenebroſa vidiſti?

18. Numquid conſideraſti latitudinem terræ? indica mihi, ſi noſti, omnia,

19. In qua via lux habitet, & tenebrarum quis locus ſit:

20. Ut ducas unumquodque ad terminos ſuos, & intelligas ſemitas domus ejus.

21. Sciebas tunc quòd naſciturus eſſes? & numerum dierum tuorum noveras?

22. Numquid ingreſſus es theſauros nivis, aut theſauros grandinis aſpexiſti?

23. Quæ præparavi in tempus hoſtis, in diem pugnæ & belli?

24. Per quam viam ſpargitur lux, dividitur æſtus ſuper terram?

25. Quis dedit vehementiſſimo imbri curſum, & viam ſonantis tonitrui,

26. Ut plueret ſuper terram abſque homine in deſerto, ubi nullus mortalium commoratur,

27. Ut impleret inviam & deſolatam, & produceret herbas virentes?

28. Quis eſt pluviæ pater? vel quis genuit ſtillas roris?

29. De cujus utero egreſſa eſt glacies? & gelu de cœlo quis genuit?

30. In ſimilitudinem lapidis aquæ durantur, & ſuperficies abyſſi conſtringitur.

31. Numquid conjungere valebis micantes ſtellas Pleiadas, aut gyrum Arcturi poteris diſſipare?

32. Numquid producis Luciferum in tempore ſuo, & Veſperum ſuper filios terræ conſurgere facis?

33. Numquid noſti ordinem cœli, & pones rationem ejus in terra?

34. Numquid elevabis in nebula vocem tuam, & impetus aquarum operiet te?

35. Numquid mittes fulgura, & ibunt, & revertentia dicent tibi: Adſumus?

36. Quis poſuit in viſceribus hominis ſapientiam? vel quis dedit gallo intelligentiam?

37. Quis enarrabit cœlorum rationem, & concentum cœli quis dormire faciet?

38. Quando fundebatur pulvis in terra, & glebæ compingebantur?

39. Numquid capies leænæ prædam, & animam catulorum ejus implebis,

40. Quando cubant in antris, & in ſpeluncis inſidiantur?

41. ‖ Quis præparat corvo eſcam ſuam, quando pulli ejus clamant ad Deum, vagantes, eò quòd non habeant cibos? ‖ *Pſal. 146. 9.*

C A P U T XXXIX.

Deus ipſi Job oſtendit mirabilia opera ſua in ibicibus, onagro, rhinocerote, ſtruthione, equo & aquila; arguens eum quòd cum ipſo contendere voluerit: quibus Job commotus, agnoſcit ſe temerè locutum.

1. NUmquid noſti tempus partus ibicum in petris, vel parturientes cervas obſervaſti?

2. Dinumeraſti menſes conceptus earum, & ſciſti tempus partus earum?

3. Incurvantur ad fœtum, & pariunt, & rugitus emittunt.

4. Separantur filii earum, & pergunt ad paſtum: egrediuntur, & non revertuntur ad eas.

5. Quis dimiſit onagrum liberum, & vincula ejus quis ſolvit?

6. Cui dedi in ſolitudine domum, & tabernacula ejus in terra ſalſuginis.

7. Contemnit multitudinem civitatis, clamorem exactoris non audit.

8. Circumſpicit montes paſcuæ ſuæ, & virentia quæque perquirit.

9. Numquid volet rhinoceros ſervire tibi, aut morabitur ad præſepe tuum?

10. Numquid alligabis rhinocerota ad arandum loro tuo? aut confringet glebas vallium poſt te?

11. Numquid fiduciam habebis in magna fortitudine ejus, & derelinques ei labores tuos?

12. Numquid credes illi quòd ſementem reddat tibi, & aream tuam congreget?

13. Penna ſtruthionis ſimilis eſt pennis herodii, & accipitris.

14. Quando derelinquit ova ſua in terra, tu forſitan in pulvere calefacies ea?

15. Obliviſcitur quòd pes conculcet ea, aut beſtia agri conterat.

16. Duratur ad filios ſuos quaſi non ſint ſui, fruſtrà laboravit nullo timore cogente.

17. Privavit enim eam Deus ſapientia, nec dedit illi intelligentiam.

18. Cùm tempus fuerit, in altum alas erigit: deridet equum & aſcenſorem ejus.

19. Numquid præbebis equo fortitudinem, aut circumdabis collo ejus hinnitum?

20. Numquid ſuſcitabis eum quaſi locuſtas? gloria narium ejus terror.

21. Terram ungula fodit, exultat audacter: in occurſum pergit armatis.

22. Contemnit pavorem, nec cedit gladio.

23. Super ipſum ſonabit pharetra, vibrabit haſta & clypeus.

24. Fervens & fremens ſorbet terram, nec reputat tubæ ſonare clangorem.

25. Ubi audierit buccinam, dicit: Vah; procul odoratur bellum, exhortationem ducum, & ululatum exercitus.

26. Numquid per ſapientiam tuam plumeſcit accipiter, expandens alas ſuas ad Auſtrum?

27. Numquid ad præceptum tuum elevabitur aquila, & in arduis ponet nidum ſuum?

28. In petris manet, & in præruptis ſilicibus commoratur, atque inacceſſis rupibus.

29. Inde contemplatur eſcam, & de longè oculi ejus proſpiciunt.

30. Pulli ejus lambent ſanguinem : & ubicumque cadaver fuerit, ſtatim adeſt.

31. Et adjecit Dominus & locutus eſt ad Job:

32. Numquid qui contendit cum Deo, tam facilè conquieſcit? utique qui arguit Deum, debet reſpondere ei.

33. Reſpondens autem Job Domino, dixit:

34. Qui leviter locutus ſum, reſpondere quid poſſum? manum meam ponam ſuper os meum.

35. Unum locutus ſum, quod utinam non dixiſſem; & alterum, quibus ultrà non addam.

C A P U T XL.

Deus arguens Job quòd viſus ſit juſtitiæ ipſius detraxiſſe, oſtendit ei ſuam potentiam in Behemoth & Leviathan, ſilentium ei imponens.

1. RESpondens autem Dominus Job de turbine, dixit:

2. Accinge ſicut vir lumbos tuos: interrogabo te, & indica mihi.

3. Numquid irritum facies judicium meum: & condemnabis me, ut tu juſtificeris?

4. Et ſi habes brachium ſicut Deus, & ſi voce ſimili tonas?

5. Circumda tibi decorem, & in ſublime erigere, & eſto glorioſus, & ſpecioſis induere veſtibus.

6. Diſperge ſuperbos in furore tuo, & reſpiciens omnem arrogantem humilia.

7. Reſpice cunctos ſuperbos, & confunde eos, & contere impios in loco ſuo.

8. Abſconde eos in pulvere ſimul, & facies eorum demerge in foveam:

9. Et ego confitebor quòd ſalvare te poſſit dextera tua.

10. Ecce Behemoth, quem feci tecum, fœnum quaſi bos comedet:

11. Fortitudo ejus in lumbis ejus, & virtus illius in umbilico ventris ejus.

12. Stringit caudam ſuam quaſi cedrum, nervi teſticulorum ejus perplexi ſunt.

13. Oſſa ejus velut fiſtulæ æris, cartilago illius quaſi laminæ ferreæ.

14. Ipſe eſt principium viarum Dei, qui fecit eum, applicabit gladium ejus.

15. Huic montes herbas ferunt: omnes beſtiæ agri ludent ibi.

16. Sub umbra dormit in ſecreto calami; & in locis humentibus.

17. Protegunt umbræ umbram ejus, circumdabunt eum ſalices torrentis.

18. Ecce, abſorbebit fluvium, & non mirabitur: & habet fiduciam quòd influat Jordanis in os ejus.

19. In oculis ejus quaſi hamo capiet eum, & in ſudibus perforabit nares ejus.

20. An extrahere poteris Leviathan hamo, & fune ligabis linguam ejus?

21. Numquid pones circulum in naribus ejus, aut armilla perforabis maxillam ejus?

22. Numquid multiplicabit ad te preces, aut loquetur tibi mollia?

23. Numquid feriet tecum pactum, & accipies eum ſervum ſempiternum?

24. Numquid illudes ei quaſi avi, aut ligabis eum ancillis tuis?

25. Concident eum amici, divident illum negotiatores?

26. Numquid implebis ſagenas pelle ejus, & gurguſtium piſcium capite illius?

27. Pone ſuper eum manum tuam: memento belli, nec ultrà addas loqui.

28. Ecce, ſpes ejus fruſtrabitur eum, & videntibus cunctis præcipitabitur.

C A P U T XLI.

Malitia Behemoth arguitur juxta illius membra, duritiam & ſuperbiam.

1. NOn quaſi crudelis ſuſcitabo eum: quis enim reſiſtere poteſt vultui meo?

2. Quis antè dedit mihi, ut reddam ei? omnia quæ ſub cœlo ſunt, mea ſunt.

3. Non parcam ei, & verbis potentibus, & ad deprecandum compoſitis.

4. Quis revelabit faciem indumenti ejus? & in medium oris ejus quis intrabit?

5. Portas vultus ejus quis aperiet? per gyrum dentium ejus formido.

6. Corpus illius quaſi ſcuta fuſilia, compactum ſquamis ſe prementibus.

7. Una uni conjungitur, & ne ſpiraculum quidem incedit per eas:

8. Una alteri adhærebit, & tenentes ſe nequaquam ſeparabuntur.

9. Sternutatio ejus ſplendor ignis, & oculi ejus, ut palpebræ diluculi.

10. De ore ejus lampades procedunt, ſicut tędæ ignis accenſæ.

11. De naribus ejus procedit fumus, ſicut ollæ ſuccenſæ atque ferventis.

12. Halitus ejus prunas ardere facit, & flamma de ore ejus egreditur.

13. In collo ejus morabitur fortitudo, & faciem ejus præcedit egeſtas.

14. Membra carnium ejus cohærentia ſibi: mittet contra eum fulmina, & ad locum alium non ferentur.

15. Cor ejus indurabitur tamquam lapis, & ſtringetur quaſi malleatoris incus.

16. Cùm ſublatus fuerit, timebunt angeli, & territi purgabuntur.

17. Cùm apprehenderit eum gladius, ſubſiſtere non poterit neque haſta, neque thorax:

18. Reputabit enim quaſi paleas ferrum, & quaſi lignum putridum, æs.

19. Non fugabit eum vir ſagittarius, in ſtipulam verſi ſunt ei lapides fundæ.

20. Quaſi ſtipulam æſtimabit malleum, & deridebit vibrantem haſtam.

21. Sub ipſo erunt radii ſolis, & ſternet ſibi aurum quaſi lutum.

22. Fervеſcere faciet quaſi ollam profundum mare, & ponet quaſi cùm unguenta bulliunt.

23. Poſt eum lucebit ſemita, æſtimabit abyſſum quaſi ſeneſcentem.

24. Non eſt ſuper terram poteſtas, quæ comparetur ei, qui factus eſt ut nullum timeret.

25. Omne ſublime videt, ipſe eſt rex ſuper univerſos filios ſuperbiæ.

C A P U T XLII.

Agnoſcit Job ſe inſipienter locutum, & à Domino præfertur amicis, ac pro illis orat, duplicia recipiens eorum quæ amiſerat; tandemque plenus dierum in pace quievit.

1. RESpondens autem Job Domino, dixit:
2. Scio quia omnia potes, & nulla te latet cogitatio.

3. Quis eſt iſte, qui celat conſilium abſque ſcientia? ideò inſipienter locutus ſum, & quæ ultra modum excederent ſcientiam meam.

4. Audi, & ego loquar: interrogabo te, & reſponde mihi.

5. Auditu auris audivi te, nunc autem oculus meus videt te.

6. Idcircò ipſe me reprehendo, & ago pœnitentiam in favilla & cinere.

7. Poſtquam autem locutus eſt Dominus verba hæc ad Job; dixit ad Eliphaz Themanitem: Iratus eſt furor meus in te, & in duos amicos tuos, quoniam non eſtis locuti coram me rectum, ſicut ſervus meus Job.

8. Sumite ergo vobis ſeptem tauros, & ſeptem arietes, & ite ad ſervum meum Job, & offerte holocauſtum pro vobis: Job autem ſervus meus orabit pro vobis: faciem ejus ſuſcipiam ut non vobis imputetur ſtultitia: neque enim locuti eſtis ad me recta, ſicut ſervus meus Job.

9. Abierunt ergo Eliphaz Themanites, & Baldad Suhites, & Sophar Naamathites, & fecerunt ſicut locutus fuerat Dominus ad eos, & ſuſcepit Dominus faciem Job.

10. Dominus quoque converſus eſt ad pœnitentiam Job, cùm oraret ille pro amicis ſuis. Et addidit Dominus omnia quæcumque fuerant Job, duplicia.

11. Venerunt autem ad eum omnes fratres ſui, & univerſæ ſorores ſuæ, & cuncti qui noverant eum priùs, & comederunt cum eo panem in domo ejus: & moverunt ſuper eum caput, & conſolati ſunt eum ſuper omni malo quod intulerat Dominus ſuper eum: & dederunt ei unuſquiſque ovem unam, & inaurem auream unam.

12. Dominus autem benedixit noviſſimis Job magis quàm principio ejus. Et facta ſunt ei quatuordecim millia ovium, & ſex millia camelorum, & mille juga boum, & mille aſinæ.

13. Et fuerunt ei ſeptem filii, & tres filiæ.

14. Et vocavit nomen unius Diem, & nomen ſecundæ Caſſiam, & nomen tertiæ Cornuſtibii.

15. Non ſunt autem inventæ mulieres ſpecioſæ ſicut filiæ Job in univerſa terra: deditque eis pater ſuus hæreditatem inter fratres earum.

16. Vixit autem Job poſt hæc, centum quadraginta annis, & vidit filios ſuos, & filios filiorum ſuorum uſque ad quartam generationem, & mortuus eſt ſenex & plenus dierum.

LIBER PSALMORUM,

PSALMORUM *liber unicus eſt apud Latinos, ſed in quinque partes diſſectus apud Hebræos, quarum unaquæque hac clauſula terminatur :* fiat, fiat. *Hi Davidis dicuntur, non quòd is omnium ſit auctor, ſed quòd multos veterum collegerit, plurimos ipſe addiderit. Quamquam aliqui quoque poſterioris ætatis ſint, ab ipſo Eſdra, aliiſque Prophetis additi. Latina autem editio, quam hactenus uſurpat ſancta Romana Eccleſia, non eſt verſio ſancti Hieronymi, ſed alia tranſlata ab antiquo interprete, ex Græco Septuaginta Seniorum editionis ſancti Luciani martyris (quæ κοινὴ ſive communis dicebatur) ab ipſomet Hieronymo correcta & emendata.*

PSALMUS PRIMUS.

Pios & probos beatos, impios contrà, & peccatores eſſe miſeros.

1. BEatus vir, qui non abiit in conſilio impiorum, & in via peccatorum non ſtetit, & in cathedra peſtilentiæ non ſedit:
‖ Joſ.1.8. 2. ‖ Sed in lege Domini voluntas ejus, & in lege ejus meditabitur die
‖ Jer.17.8. ac nocte.

3. ‖ Et erit tamquam lignum, quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum, quod fructum ſuum dabit in tempore ſuo:

Et folium ejus non defluet: & omnia quæcumque faciet, proſperabuntur.

4. Non ſic impii, non ſic: ſed tamquam pulvis, quem projicit ventus à facie terræ.

5. Ideo non reſurgent impii in judicio: neque peccatores in concilio juſtorum.

6. Quoniam novit Dominus viam juſtorum: & iter impiorum peribit.

PSALMUS II.

Fruſtrà homines, præſertim reges & principes, ſeſe Chriſti regno opponere. Nam eum eſſe univerſorum regem à Deo Patre conſtitutum, cui ſit parendum, ſi ſalvi eſſe velimus.

Act.4.25. 1. QUare fremuerunt Gentes, & populi meditati ſunt inania?

2. Aſtiterunt reges terræ, & principes convenerunt in unum adversùs Dominum, & adversùs Chriſtum ejus:

3. Dirumpamus vincula eorum: & projiciamus à nobis jugum ipſorum.

4. Qui habitat in cœlis irridebit eos: & Dominus ſubſannabit eos.

5. Tunc loquetur ad eos in ira ſua, & in furore ſuo conturbabit eos,

6. Ego autem conſtitutus ſum rex ab eo ſuper Sion montem ſanctum ejus, prædicans præceptum ejus.

7. ‖ Dominus dixit ad me: Filius meus es
tu, ego hodie genui te. ‖ Act.13.33.

8. Poſtula à me, & dabo tibi Gentes hęreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terrę. Hebr.1.5. & 5.5.

9. ‖ Reges eos in virga ferrea, & tamquam vas figuli confringes eos. ‖ Apoc.2.27. & 19.15.

10. Et nunc reges intelligite: erudimini qui judicatis terram.

11. Servite Domino in timore: & exultate ei cum tremore.

12. Apprehendite diſciplinam, ne quando iraſcatur Dominus, & pereatis de via juſta.

13. Cùm exarſerit in brevi ira ejus, beati omnes qui confidunt in eo.

PSALMUS III.

Deum, ut ſe ab exercitu hoſtili defendat, uti facere conſuevit, precatur. Congruit Chriſto.

1. Pſalmus David, cùm fugeret à facie Abſalom filii ſui. (2.*Reg.*15.14.)

2. DOmine quid multiplicati ſunt qui tribulant me? multi inſurgunt adversùm me.

3. Mul-

3. Multi dicunt animæ meæ: Non eſt ſalus ipſi in Deo ejus.

4. Tu autem Domine ſuſceptor meus es, gloria mea, & exaltans caput meum.

5. Voce mea ad Dominum clamavi: & exaudivit me de monte ſancto ſuo.

6. Ego dormivi, & ſoporatus ſum: & exurrexi, quia Dominus ſuſcepit me.

7. Non timebo millia populi circumdantis me: exurge Domine, ſalvum me fac Deus meus.

8. Quoniam tu percuſſiſti omnes adverſantes mihi ſine cauſa: dentes peccatorum contriviſti.

9. Domini eſt ſalus: & ſuper populum tuum benedictio tua.

Psalmus IV.

Hortatur cùm hoſtes ſuos, tum ſocios & alios omnes, ut Deum colant, cujus bonis multiplicantur: à Deo autem ſibi opem poſcit. Congruit Chriſto & Eccleſiæ.

1. In finem in carminibus. Pſalmus David.

2. Cum invocarem exaudivit me Deus juſtitiæ meæ: in tribulatione dilataſti mihi. Miſerere mei, & exaudi orationem meam.

3. Filii hominum uſquequò gravi corde? ut quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium?

4. Et ſcitote quoniam mirificavit Dominus ſanctum ſuum: Dominus exaudiet me cùm clamavero ad eum.

‖ Epheſ. 4. 26. 5. ‖ Iraſcimini, & nolite peccare: quæ dicitis in cordibus veſtris, in cubilibus veſtris compungimini.

6. Sacrificate ſacrificium juſtitiæ, & ſperate in Domino: multi dicunt: Quis oſtendit nobis bona?

7. Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine: dediſti lætitiam in corde meo.

8. A fructu frumenti, vini, & olei ſui multiplicati ſunt.

9. In pace in idipſum dormiam, & requieſcam:

10. Quoniam tu Domine ſingulariter in ſpe conſtituiſti me.

Psalmus V.

Deum orat ut malignos malis, innocentes bonis afficiat.

1. In finem pro ea, quæ hæreditatem conſequitur, Pſalmus David.

2. Verba mea auribus percipe Domine, intellige clamorem meum.

3. Intende voci orationis meæ, rex meus & Deus meus.

4. Quoniam ad te orabo: Domine manè exaudies vocem meam.

5. Manè aſtabo tibi & videbo: quoniam non Deus volens iniquitatem tu es.

6. Neque habitabit juxta te malignus: neque permanebunt injuſti ante oculos tuos.

7. Odiſti omnes, qui operantur iniquitatem: perdes omnes, qui loquuntur mendacium.

Virum ſanguinum & doloſum abominabitur Dominus, 8. ego autem in multitudine miſericordiæ tuæ,

Introibo in domum tuam: adorabo ad templum ſanctum tuum in timore tuo.

9. Domine deduc me in juſtitia tua: propter inimicos meos dirige in conſpectu tuo viam meam.

10. Quoniam non eſt in ore eorum veritas: cor eorum vanum eſt.

11. ‖ Sepulchrum patens eſt guttur eorum, linguis ſuis doloſè agebant, judica illos Deus. ‖ Pſal. 13. 3 Rom. 3. 13.

Decidant à cogitationibus ſuis, ſecundùm multitudinem impietatum eorum expelle eos, quoniam irritaverunt te Domine.

12. Et lætentur omnes, qui ſperant in te, in æternum exultabunt: & habitabis in eis.

Et gloriabuntur in te omnes, qui diligunt nomen tuum, 13. quoniam tu benedices juſto.

Domine, ut ſcuto bonæ voluntatis tuæ coronaſti nos.

Psalmus VI.

Deum orat, ut ſe à morbo, & à peccato ſanet: exauditus autem, inimicis inſultat.

1. In finem in carminibus, Pſalmus David, pro octava.

2. Domine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me.

3. Miſerere mei Domine, quoniam infirmus ſum: ſana me Domine quoniam conturbata ſunt oſſa mea.

4. Et anima mea turbata eſt valdè: ſed tu Domine uſquequò?

5. Convertere Domine, & eripe animam meam: ſalvum me fac propter miſericordiam tuam.

6. Quoniam non eſt in morte qui memor ſit tui: in inferno autem quis confitebitur tibi?

7. Laboravi in gemitu meo, lavabo per ſingulas noctes lectum meum: lacrymis meis ſtratum meum rigabo.

8. Turbatus eſt à furore oculus meus: inveteravi inter omnes inimicos meos.

9. ‖ Diſcedite à me omnes qui operamini iniquitatem: quoniam exaudivit Dominus vocem fletus mei. ‖ Matth. 7. 23. & 25. 41. Luca 13. 27.

10. Exaudivit Dominus deprecationem meam, Dominus orationem meam ſuſcepit.

11. Erubeſcant, & conturbentur vehementer omnes inimici mei: convertantur & erubeſcant valdè velociter.

Psalmus VII.

Pro ſe contra Saulem orat, ut ipſe ob ſuam innocentiam ſervetur, ille verò ob pertinaciam pœnas luat.

1. Pſalmus David, quem cantavit Domino pro verbis Chuſi filii Jemini (2. *Reg.* 16.)

2. Domine Deus meus in te ſperavi: ſalvum me fac ex omnibus perſequentibus me, & libera me.

3. Ne quando rapiat ut leo animam meam, dum non eſt qui redimat, neque qui ſalvum faciat.

4. Domine Deus meus ſi feci iſtud, ſi eſt iniquitas in manibus meis:

5. Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidam meritò ab inimicis meis inanis.

6. Perſequatur inimicus animam meam, & comprehendat, & conculcet in terra vitam meam, & gloriam meam in pulverem deducat.

7. Exurge Domine in ira tua: & exaltare in finibus inimicorum meorum.

Et exurge Domine Deus meus in præcepto quod mandaſti: 8. & ſynagoga populorum circumdabit te.

Et propter hanc in altum regredere: 9. Dominus judicat populos.

Judica me Domine ſecundùm juſtitiam meam, & ſecundùm innocentiam meam ſuper me.

10. Conſumetur nequitia peccatorum, & *‖ 1. Par. 28. 9. Jerem. 11. 20. & 17. 10. & 20. 12.* diriges juſtum, ‖ ſcrutans corda & renes Deus.

Juſtum 11. adjutorium meum à Domino, qui ſalvos facit rectos corde.

12. Deus judex juſtus, fortis, & patiens: numquid iraſcitur per ſingulos dies?

13. Niſi converſi fueritis, gladium ſuum vibrabit: arcum ſuum tetendit, & paravit illum.

14. Et in eo paravit vaſa mortis, ſagittas ſuas ardentibus effecit.

‖ Job 15. 35. Iſai. 59. 4. 15. ‖ Ecce parturiit injuſtitiam: concepit dolorem, & peperit iniquitatem.

16. Lacum aperuit, & effodit eum: & incidit in foveam, quam fecit.

17. Convertetur dolor ejus in caput ejus & in verticem ipſius iniquitas ejus deſcendet.

18. Confitebor Domino ſecundùm juſtitiam ejus: & pſallam nomini Domini altiſſimi.

Psalmus VIII.

Dei magnitudinem prædicat à miris ejus operibus, præſertim hominis atque adeò Chriſti exaltatione, Pſalmus eſt Propheticus.

1. In finem pro torcularibus, Pſalmus David.

2. Domine Dominus noſter, quàm admirabile eſt nomen tuum in univerſa terra!

Quoniam elevata eſt magnificentia tua ſuper cœlos.

3. Ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem propter inimicos tuos, ut deſtruas inimicum & ultorem.

4. Quoniam videbo cœlos tuos, opera digitorum tuorum: lunam & ſtellas, quæ tu fundaſti.

5. Quid eſt homo, quòd memor es ejus? aut filius hominis, quoniam viſitas eum?

‖ Hebr. 2. 7. 6. ‖ Minuiſti eum paulò minùs ab angelis, gloria & honore coronaſti eum:

7. & conſtituiſti eum ſuper opera manuum tuarum.

‖ Gen. 1. 28. 1. Cor. 15. 26. 8. ‖ Omnia ſubjeciſti ſub pedibus ejus, oves & boves univerſas: inſuper & pecora campi;

9. Volucres cœli, & piſces maris, qui perambulant ſemitas maris.

10. Domine Dominus noſter, quàm admirabile eſt nomen tuum in univerſa terra!

Psalmus IX.

Gratias agit Deo, quòd ſe, & alios afflictos ab hoſtium injuria tueatur: orat ut id perpetuò faciat impios evertens, & pios inopes defendens. Quare hic Pſalmus in duos apud Hebræos ſecatur.

1. In finem pro occultis filii, Pſalmus David.

2. Confitebor tibi Domine in toto corde meo: narrabo omnia mirabilia tua.

3. Lætabor & exultabo in te: pſallam nomini tuo Altiſſime.

4. In convertendo inimicum meum retrorſum: infirmabuntur, & peribunt à facie tua.

5. Quoniam feciſti judicium meum & cauſam meam: ſediſti ſuper thronum qui judicas juſtitiam.

6. Increpaſti Gentes, & periit impius: nomen eorum delèſti in æternum, & in ſæculum ſæculi.

7. Inimici defecerunt frameæ in finem: & civitates eorum deſtruxiſti.

Periit memoria eorum cum ſonitu: 8. Et Dominus in æternum permanet.

Paravit in judicio thronum ſuum: 9. & ipſe judicabit orbem terræ in æquitate, judicabit populos in juſtitia.

10. Et factus eſt Dominus refugium pauperi: adjutor in opportunitatibus, in tribulatione.

11. Et ſperent in te qui noverunt nomen tuum: quoniam non dereliquiſti quærentes te Domine.

12. Pſallite Domino, qui habitat in Sion: annuntiate inter Gentes ſtudia ejus:

13. Quoniam requirens ſanguinem eorum recordatus eſt: non eſt oblitus clamorem pauperum.

14. Miſerere mei Domine: vide humilitatem meam de inimicis meis.

15. Qui exaltas me de portis mortis, ut annuntiem omnes laudationes tuas in portis filiæ Sion.

16. Exultabo in ſalutari tuo: infixæ ſunt Gentes in interitu, quem fecerunt.

In laqueo iſto, quem abſconderunt, comprehenſus eſt pes eorum.

17. Cognoſcetur Dominus judicia faciens: in operibus manuum ſuarum comprehenſus eſt peccator.

18. Convertantur peccatores in infernum, omnes Gentes quæ obliviſcuntur Deum.

19. Quoniam non in finem oblivio erit pauperis: patientia pauperum non peribit in finem.

20. Exurge Domine, non confortetur homo: judicentur Gentes in conſpectu tuo.

21. Conſtitue Domine legiſlatorem ſuper eos: ut ſciant gentes quoniam homines ſunt.

Pſalm. X. ſecundùm Hebræos.

1. Ut quid Domine receſſiſti longè, deſpicis in opportunitatibus, in tribulatione?

2. Dum ſuperbit impius, incenditur pauper: comprehenduntur in conſiliis quibus cogitant.

3. Quoniam laudatur peccator in deſideriis animæ ſuæ: & iniquus benedicitur.

4. Exacerbavit Dominum peccator, ſecundùm multitudinem iræ ſuæ non quæret.

5. Non eſt Deus in conſpectu ejus: inquinatæ ſunt viæ illius in omni tempore.

Auferuntur judicia tua à facie ejus: omnium inimicorum ſuorum dominabitur.

6. Dixit enim in corde ſuo: Non movebor à generatione in generationem, ſine malo.

7. ‖ Cujus maledictione os plenum eſt, & amaritudine, & dolo: ſub lingua ejus labor & dolor. *‖ Infr. 13. 3. Rom. 3. 14.*

8. Se-

Digitized by Google

8. Sedet in inſidiis cum divitibus in occultis, ut interficiat innocentem.

9. Oculi ejus in pauperem reſpiciunt: inſidiatur in abſcondito, quaſi leo in ſpelunca ſua.

Inſidiatur ut rapiat pauperem: rapere pauperem dum attrahit eum.

10. In laqueo ſuo humiliabit eum, inclinabit ſe, & cadet cùm dominatus fuerit pauperum.

11. Dixit enim in corde ſuo: Oblitus eſt Deus, avertit faciem ſuam ne videat in finem.

12. Exurge Domine Deus, exaltetur manus tua: ne obliviſcaris pauperum.

13. Propter quid irritavit impius Deum? dixit enim in corde ſuo: Non requiret.

14. Vides, quoniam tu laborem & dolorem conſideras: ut tradas eos in manus tuas.

Tibi derelictus eſt pauper: orphano tu eris adjutor.

15. Contere brachium peccatoris & maligni: quæretur peccatum illius, & non invenietur.

16. Dominus regnabit in æternum, & in ſæculum ſæculi: peribitis Gentes de terra illius.

17. Deſiderium pauperum exaudivit Dominus: præparationem cordis eorum audivit auris tua.

18. Judicare pupillo & humili, ut non apponat ultrà magnificare ſe homo ſuper terram.

PSALMUS X.

Se, ſuiſque ſimiles, quòd Deo fidant, in tuto eſſe: impios autem & peccatores, malè perituros.

1. In finem, Pſalmus David.

2. IN Domino confido: quomodo dicitis animæ meæ: Tranſmigra in montem ſicut paſſer?

3. Quoniam ecce peccatores intenderunt arcum, paraverunt ſagittas ſuas in pharetra, ut ſagittent in obſcuro rectos corde.

4. Quoniam quæ perfeciſti, deſtruxerunt: juſtus autem quid fecit?

‖Hab.2.20. 5. ‖ Dominus in templo ſancto ſuo, Dominus in cœlo ſedes ejus:

Oculi ejus in pauperem reſpiciunt: palpebræ ejus interrogant filios hominum.

6. Dominus interrogat juſtum & impium: qui autem diligit iniquitatem, odit animam ſuam.

7. Pluet ſuper peccatores laqueos: ignis, & ſulphur, & ſpiritus procellarum, pars calicis eorum.

8. Quoniam juſtus Dominus, & juſtitias dilexit: æquitatem vidit vultus ejus.

PSALMUS XI.

Petit ut ſervetur, quòd impiorum regnum omnia occupet. Idem precatur piis cæteris, Dei promiſſum urgens.

1. In finem pro octava, Pſalmus David.

2. SAlvum me fac Domine, quoniam defecit ſanctus: quoniam diminutæ ſunt veritates à filiis hominum.

3. Vana locuti ſunt unuſquiſque ad proximum ſuum: labia doloſa, in corde & corde locuti ſunt.

4. Diſperdat Dominus univerſa labia doloſa, & linguam magniloquam.

5. Qui dixerunt: Linguam noſtram magnificabimus, labia noſtra à nobis ſunt, quis noſter Dominus eſt?

6. Propter miſeriam inopum, & gemitum pauperum nunc exurgam, dicit Dominus.

Ponam in ſalutari: fiducialiter agam in eo.

7. ‖ Eloquia Domini, eloquia caſta: argentum igne examinatum, probatum terræ purgatum ſeptuplum. ‖Prov.30.5

8. Tu Domine ſervabis nos: & cuſtodies nos à generatione hac in æternum.

9. In circuitu impii ambulant: ſecundùm altitudinem tuam multiplicaſti filios hominum.

PSALMUS XII.

A Deo petit, ut ſe ab inimico defendat, ut à morte liberatus, ejus beneficentiam cantet.

1. In finem, Pſalmus David.

USquequo Domine obliviſceris me in finē? Uſquequo avertis faciem tuam à me?

2. Quamdiu ponam conſilia in anima mea, dolorem in corde meo per diem?

3. Uſquequo exaltabitur inimicus meus ſuper me? 4. reſpice, & exaudi me, Domine Deus meus.

Illumina oculos meos ne umquam obdormiam in morte: 5. ne quando dicat inimicus meus: Prævalui adverſus eum.

Qui tribulant me, exultabunt ſi motus fuero: 6. ego autem in miſericordia tua ſperavi.

Exultabit cor meum in ſalutari tuo: cantabo Domino qui bona tribuit mihi: & pſallam nomini Domini altiſſimi.

PSALMUS XIII.

Quòd impiorum plena ſunt omnia; optat Chriſti adventum, velut bonis ſalutem allaturum.

1. In finem, Pſalmus David.

DIxit inſipiens in corde ſuo: ‖ Non eſt Deus. ‖Pſal.52.1.
Corrupti ſunt, & abominabiles facti ſunt in ſtudiis ſuis: non eſt qui faciat bonum, non eſt uſque ad unum.

2. Dominus de cœlo proſpexit ſuper filios hominum, ut videat ſi eſt intelligens, aut requirens Deum.

3. Omnes declinaverunt, ſimul inutiles facti ſunt: non eſt qui faciat bonum, non eſt uſque ad unum.

Sepulchrum patens eſt guttur eorum: linguis ſuis doloſè agebant, venenum aſpidum ſub labiis eorum.

Quorum os maledictione & amaritudine plenum eſt: veloces pedes eorum ad effundendum ſanguinem.

Contritio & infelicitas in viis eorum, & viam pacis non cognoverunt: non eſt timor Dei ante oculos eorum.

4. Nonne cognoſcent omnes qui operantur iniquitatem, qui devorant plebem meam ſicut eſcam panis?

5. Dominum non invocaverunt, illic trepidaverunt timore, ubi non erat timor.

6. Quoniam Dominus in generatione juſta eſt, conſilium inopis confudiſtis: quoniam Dominus ſpes ejus eſt.

7. Quis dabit ex Sion ſalutare Iſrael? cùm averterit Dominus captivitatem plebis ſuæ, exultabit Jacob, & lætabitur Iſrael.

Psalmus XIV.

Pueros & innocuos terræ ſanctæ, vel potiùs cœlo & æterna quiete potituros.

1. Pſalmus David.

Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis requieſcet in monte ſancto tuo?

2. Qui ingreditur ſine macula, & operatur juſtitiam:

3. Qui loquitur veritatem in corde ſuo, qui non egit dolum in lingua ſua:

Nec fecit proximo ſuo malum, & opprobrium non accepit adverſus proximos ſuos.

4. Ad nihilum deductus eſt in conſpectu ejus malignus: timentes autem Dominum glorificat:

Qui jurat proximo ſuo, & non decipit, 5. qui pecuniam ſuam non dedit ad uſuram, & munera ſuper innocentem non accepit:

Qui facit hæc, non movebitur in æternum.

Psalmus XV.

Chriſtus Deum Patrem orat, ut ſe piorum ſtudioſum, & impiorum oſorem conſervet. Gratias deinde agit quòd ab eo ſit è mortuis excitandus & perpetua felicitate donandus.

1. Tituli inſcriptio ipſi David.

Conſerva me Domine, quoniam ſperavi in te. 2. Dixi Domino: Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.

3. Sanctis, qui ſunt in terra ejus, mirificavit omnes voluntates meas in eis.

4. Multiplicatæ ſunt infirmitates eorum: poſtea acceleraverunt.

Non congregabo conventicula eorum de ſanguinibus: nec memor ero nominum eorum per labia mea.

5. Dominus pars hæreditatis meæ, & calicis mei: tu es, qui reſtitues hæreditatem meam mihi.

6. Funes ceciderunt mihi in præclaris: etenim hæreditas mea præclara eſt mihi.

7. Benedicam Dominum, qui tribuit mihi intellectum: inſuper & uſque ad noctem increpuerunt me renes mei.

‖ Act. 2. 25. 8. ‖ Providebam Dominum in conſpectu meo ſemper: quoniam à dextris eſt mihi, ne commovear.

9. Propter hoc lætatum eſt cor meum, & exultavit lingua mea: inſuper & caro mea requieſcet in ſpe.

‖ Act. 2. 31 & 13. 35. 10. ‖ Quoniam non derelinques animam meam in inferno: nec dabis ſanctum tuum videre corruptionem.

Notas mihi feciſti vias vitæ, adimplebis me lætitia cum vultu tuo: delectationes in dextera tua uſque in finem.

Psalmus XVI.

Obſecrat ne perſecutionibus obruatur. Inimicos quidem in hac vita fortunari, ſe verò gloriam æternam expectare.

1. Oratio David.

Exaudi Domine juſtitiam meam: intende deprecationem meam.

Auribus percipe orationem meam, non in labiis doloſis.

2. De vultu tuo judicium meum prodeat: oculi tui videant æquitates.

3. Probaſti cor meum, & viſitaſti nocte: igne me examinaſti, & non eſt inventa in me iniquitas.

4. Ut non loquatur os meum opera hominum: propter verba labiorum tuorum ego cuſtodivi vias duras.

5. Perfice greſſus meos in ſemitis tuis: ut non moveantur veſtigia mea.

6. Ego clamavi, quoniam exaudiſti me Deus: inclina aurem tuam mihi, & exaudi verba mea.

7. Mirifica miſericordias tuas, qui ſalvos facis ſperantes in te.

8. A reſiſtentibus dexteræ tuæ cuſtodi me, ut pupillam oculi.

Sub umbra alarum tuarum protege me: 9. à facie impiorum qui me afflixerunt.

Inimici mei animam meam circumdederunt, 10. adipem ſuum concluſerunt: os eorum locutum eſt ſuperbiam.

11. Projicientes me nunc circumdederunt me: oculos ſuos ſtatuerunt declinare in terram.

12. Suſceperunt me ſicut leo paratus ad prædam: & ſicut catulus leonis habitans in abditis.

13. Exurge Domine, præveni eum, & ſupplanta eum: eripe animam meam ab impio, frameam tuam 14. ab inimicis manus tuæ.

Domine à paucis de terra divide eos in vita eorum: de abſconditis tuis adimpletus eſt venter eorum.

Saturati ſunt filiis: & dimiſerunt reliquias ſuas parvulis ſuis.

15. Ego autem in juſtitia apparebo conſpectui tuo: ſatiabor cùm apparuerit gloria tua.

Psalmus XVII.

Gratias agit, quòd ex maxima rerum deſperatione, quam poeticè deſcribit, victoriam & regnum ſit conſecutus. Multa hic ſoli Chriſto conveniunt.

1. In finem puero Domini David, qui locutus eſt Domino verba cantici hujus, in die, qua eripuit eum Dominus de manu omnium inimicorum ejus, & de manu Saul, & dixit: (2. *Reg.* 22. 2.)

2. Diligam te Domine fortitudo mea:

3. Dominus firmamentum meum, & refugium meum, & liberator meus.

‖ Deus meus adjutor meus, & ſperabo in eum. ‖ Hebr. 2. 13.

Protector meus, & cornu ſalutis meæ, & ſuſceptor meus.

4. Laudans invocabo Dominum: & ab inimicis meis ſalvus ero.

5. Circumdederunt me dolores mortis: & torrentes iniquitatis conturbaverunt me.

6. Dolores inferni circumdederunt me: præoccupaverunt me laquei mortis.

7. In tribulatione mea invocavi Dominum, & ad Deum meum clamavi:

Et exaudivit de templo ſancto ſuo vocem meam: & clamor meus in conſpectu ejus, introivit in aures ejus.

8. Commota eſt, & contremuit terra: fundamenta montium conturbata ſunt, & commota ſunt, quoniam iratus eſt eis.

9. Aſcendit fumus in ira ejus: & ignis à

facie

facie ejus exarſit : carbones ſuccenſi ſunt ab eo.

10. Inclinavit cœlos, & deſcendit : & caligo ſub pedibus ejus.

11. Et aſcendit ſuper cherubim, & volavit : volavit ſuper pennas ventorum.

12. Et poſuit tenebras latibulum ſuum, in circuitu ejus tabernaculum ejus : tenebroſa aqua in nubibus aeris.

13. Præ fulgore in conſpectu ejus nubes tranſierunt, grando, & carbones ignis.

14. Et intonuit de cœlo Dominus, & Altiſſimus dedit vocem ſuam : grando & carbones ignis.

15. Et miſit ſagittas ſuas, & diſſipavit eos : fulgura multiplicavit, & conturbavit eos.

16. Et apparuerunt fontes aquarum, & revelata ſunt fundamenta orbis terrarum :

Ab increpatione tua, Domine, ab inſpiratione ſpiritus iræ tuæ.

17. Miſit de ſummo, & accepit me : & aſſumpſit me de aquis multis.

18. Eripuit me de inimicis meis fortiſſimis, & ab his qui oderunt me : quoniam confortati ſunt ſuper me.

19. Prævenerunt me in die afflictionis meæ : & factus eſt Dominus protector meus.

20. Et eduxit me in latitudinem : ſalvum me fecit, quoniam voluit me.

21. Et retribuet mihi Dominus ſecundùm juſtitiam meam, & ſecundùm puritatem manuum mearum retribuet mihi :

22. Quia cuſtodivi vias Domini, nec impiè geſſi à Deo meo.

23. Quoniam omnia judicia ejus in conſpectu meo : & juſtitias ejus non repuli à me.

24. Et ero immaculatus cum eo : & obſervabo me ab iniquitate mea.

25. Et retribuet mihi Dominus ſecundùm juſtitiam meam : & ſecundùm puritatem manuum mearum in conſpectu oculorum ejus.

26. Cum ſancto ſanctus eris, & cum viro innocente innocens eris :

27. Et cum electo electus eris : & cum perverſo perverteris.

28. Quoniam tu populum humilem ſalvum facies : & oculos ſuperborum humiliabis.

29. Quoniam tu illuminas lucernam meam Domine : Deus meus illumina tenebras meas.

30. Quoniam in te eripiar à tentatione, & in Deo meo tranſgrediar murum.

31. Deus meus impolluta via ejus : eloquia Domini igne examinata : protector eſt omnium ſperantium in ſe.

32. Quoniam quis Deus præter Dominum? aut quis Deus præter Deum noſtrum?

33. Deus qui præcinxit me virtute : & poſuit immaculatam viam meam.

‖ 2. Reg. 22. 34. 34. ‖ Qui perfecit pedes meos tamquam cervorum, & ſuper excelſa ſtatuens me.

‖ 2. Reg. 22. 35. 35. ‖ Qui docet manus meas ad prælium : & poſuiſti, ut arcum æreum, brachia mea.

36. Et dediſti mihi protectionem ſalutis tuæ : & dextera tua ſuſcepit me :

Et diſciplina tua correxit me in finem : & diſciplina tua ipſa me docebit.

37. Dilataſti greſſus meos ſubtus me : & non ſunt infirmata veſtigia mea :

38. Perſequar inimicos meos, & comprehendam illos : & non convertar donec deficiant.

39. Confringam illos, nec poterunt ſtare : cadent ſubtus pedes meos.

40. Et præcinxiſti me virtute ad bellum : & ſupplantaſti inſurgentes in me ſubtus me.

41. Et inimicos meos dediſti mihi dorſum, & odientes me diſperdidiſti.

42. Clamaverunt, nec erat qui ſalvos faceret, ad Dominum : nec exaudivit eos :

43. Et comminuam eos, ut pulverem ante faciem venti : ut lutum platearum delebo eos.

44. Eripies me de contradictionibus populi : conſtitues me in caput Gentium.

45. Populus, quem non cognovi, ſervivit mihi : in auditu auris obedivit mihi.

46. Filii alieni mentiti ſunt mihi, filii alieni inveterati ſunt, & claudicaverunt à ſemitis ſuis.

47. Vivit Dominus, & benedictus Deus meus, & exaltetur Deus ſalutis meæ.

48. Deus qui das vindictas mihi, & ſubdis populos ſub me, liberator meus de inimicis meis iracundis.

49. ‖ Et ab inſurgentibus in me exaltabis ‖ 2. Reg. 22. 49.
me : à viro iniquo eripies me.

50. ‖ Propterea confitebor tibi in nationi- ‖ 2. Reg. 22. 50. Rom. 15. 9.
bus Domine : & nomini tuo pſalmum dicam.

51. Magnificans ſalutes regis ejus, & faciens miſericordiam chriſto ſuo David, & ſemini ejus uſque in ſæculum.

PSALMUS XVIII.

Deum, cùm ex cœleſtium rerum opificio, tum è divina lege cognoſci : cognitum precatur, ut ſibi omnia per errorem vel conſcientiam commiſſa remittat.

1. In finem, Pſalmus David.

2. COeli enarrant gloriam Dei, & opera manuum ejus annuntiat firmamentum.

3. Dies diei eructat verbum, & nox nocti indicat ſcientiam.

4. Non ſunt loquelæ, neque ſermones, quorum non audiantur voces eorum.

5. ‖ In omnem terram exivit ſonus eo- ‖ Rom. 10. 18.
rum : & in fines orbis terræ verba eorum.

6. In ſole poſuit tabernaculum ſuum : ‖ ‖ Luc. 24. 44.
& ipſe tamquam ſponſus procedens de thalamo ſuo :

Exultavit ut gigas ad currendam viam.

7. A ſummo cœlo egreſſio ejus :

Et occurſus ejus uſque ad ſummum ejus : nec eſt qui ſe abſcondat à calore ejus.

8. Lex Domini immaculata convertens animas : teſtimonium Domini fidele, ſapientiam præſtans parvulis.

9. Juſtitiæ Domini rectæ, lætificantes corda : præceptum Domini lucidum, illuminans oculos.

10. Timor Domini ſanctus, permanens in ſæculum ſæculi : judicia Domini vera, juſtificata in ſemetipſa.

11. Deſiderabilia ſuper aurum & lapidem pretioſum multùm : & dulciora ſuper mel & favum.

12. Etenim ſervus tuus cuſtodit ea, in cuſtodiendis illis retributio multa.

13. Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me :

14. & ab alienis parce ſervo tuo.

Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero : & emundabor à delicto maximo.

15. Et erunt ut complaceant eloquia oris mei : & meditatio cordis mei in conſpectu tuo ſemper.

Domine adjutor meus, & redemptor meus.

Pſalmus XIX.

Oratio pro pio Rege ad bellum proficiſcente, ut Deum habeat propitium.

1. In finem, Pſalmus David.

2. EXaudiat te Dominus in die tribulationis: protegat te nomen Dei Jacob.
3. Mittat tibi auxilium de ſancto: & de Sion tueatur te.
4. Memor ſit omnis ſacrificii tui: & holocauſtum tuum pingue fiat.
5. Tribuat tibi ſecundùm cor tuum: & omne conſilium tuum confirmet.
6. Lætabimur in ſalutari tuo: & in nomine Dei noſtri magnificabimur.
7. Impleat Dominus omnes petitiones tuas: nunc cognovi quoniam ſalvum fecit Dominus Christum ſuum.
Exaudiet illum de cœlo ſancto ſuo: in potentatibus ſalus dexteræ ejus.
8. Hi in curribus, & hi in equis: nos autem in nomine Domini Dei noſtri invocabimus.
9. Ipſi obligati ſunt, & ceciderunt: nos autem ſurreximus & erecti ſumus.
10. Domine ſalvum fac regem: & exaudi nos in die, qua invocaverimus te.

Pſalmus XX.

Gratias agit quòd Chriſtum regem multa gloria affecerit, ejuſque hoſtes ſit tandem perditurus.

1. In finem, Pſalmus David.
2. DOmine in virtute tua lætabitur rex: & ſuper ſalutare tuum exultabit vehementer.
3. Deſiderium cordis ejus tribuiſti ei: & voluntate labiorum ejus non fraudaſti eum.
4. Quoniam prævenisti eum in benedictionibus dulcedinis: poſuiſti in capite ejus coronam de lapide pretioſo.
5. Vitam petiit à te: & tribuiſti ei longitudinem dierum in ſæculum, & in ſæculum ſæculi.
6. Magna eſt gloria ejus in ſalutari tuo: gloriam & magnum decorem impones ſuper eum.
7. Quoniam dabis eum in benedictionem in ſæculum ſæculi: lætificabis eum in gaudio cum vultu tuo.
8. Quoniam rex ſperat in Domino: & in miſericordia Altiſſimi non commovebitur.
9. Inveniatur manus tua omnibus inimicis tuis: dextera tua inveniat omnes, qui te oderunt.
10. Pones eos ut clibanum ignis in tempore vultus tui: Dominus in ira ſua conturbabit eos, & devorabit eos ignis.
11. Fructum eorum de terra perdes: & ſemen eorum à filiis hominum.
12. Quoniam declinaverunt in te mala; cogitaverunt conſilia, quæ non potuerunt ſtabilire.
13. Quoniam pones eos dorſum: in reliquiis tuis præparabis vultum eorum.
14. Exaltare Domine in virtute tua: cantabimus & pſallemus virtutes tuas.

Pſalmus XXI.

Chriſtus Patrem in cruce obſecrat, enumeratis ſuæ perpeſſionis appendicibus, ut ſibi adſit. Seſe in vitam revocatum, ejus laudes toto mundo propagaturum. Congruit morbo deſperatis.

1. In finem pro ſuſceptione matutina, Pſalmus David.
2. DEus Deus meus reſpice in me: quare me dereliquiſti? longè à ſalute mea verba delictorum meorum. ‖ Matth. 27. 46. Marc. 15. 34.
3. Deus meus clamabo per diem, & non exaudies: & nocte, & non ad inſipientiam mihi.
4. Tu autem in ſancto habitas, Laus Iſrael.
5. In te ſperaverunt patres noſtri: ſperaverunt, & liberaſti eos.
6. Ad te clamaverunt, & ſalvi facti ſunt: in te ſperaverunt, & non ſunt confuſi.
7. Ego autem ſum vermis, & non homo: opprobrium hominum, & abjectio plebis.
8. ‖ Omnes videntes me, deriſerunt me: locuti ſunt labiis, & moverunt caput. ‖ Matth. 27. 39. Marc. 15. 29.
9. ‖ Speravit in Domino, eripiat eum: ſalvum faciat eum, quoniam vult eum. ‖ Matth. 27. 41.
10. Quoniam tu es, qui extraxiſti me de ventre: ſpes mea ab uberibus matris meæ.
11. In te projectus ſum ex utero: de ventre matris meæ Deus meus es tu,
12. ne diſceſſeris à me:
Quoniam tribulatio proxima eſt: quoniam non eſt qui adjuvet.
13. Circumdederunt me vituli multi: tauri pingues obſederunt me.
14. Aperuerunt ſuper me os ſuum, ſicut leo rapiens & rugiens.
15. Sicut aqua effuſus ſum: & diſperſa ſunt omnia oſſa mea.
Factum eſt cor meum tamquam cera liqueſcens in medio ventris mei.
16. Aruit tamquam teſta virtus mea, & lingua mea adhæſit faucibus meis: & in pulverem mortis deduxiſti me.
17. Quoniam circumdederunt me canes multi: concilium malignantium obſedit me.
Foderunt manus meas & pedes meos:
18. dinumeraverunt omnia oſſa mea.
Ipſi verò conſideraverunt & inſpexerunt me:
19. ‖ diviſerunt ſibi veſtimenta mea, & ſuper veſtem meam miſerunt ſortem. ‖ Matth. 27. 35. Joan. 19. 23. 24.
20. Tu autem Domine ne elongaveris auxilium tuum à me: ad defenſionem meam conſpice.
21. Erue à framea Deus animam meam: & de manu canis unicam meam.
22. Salva me ex ore leonis: & à cornibus unicornium humilitatem meam.
23. ‖ Narrabo nomen tuum fratribus meis: in medio eccleſiæ laudabo te. ‖ Hebr. 2. 12.
24. Qui timetis Dominum laudate eum: univerſum ſemen Jacob glorificate eum:
25. Timeat eum omne ſemen Iſrael: quoniam non ſprevit, neque deſpexit deprecationem pauperis:
Nec avertit faciem ſuam à me: & cùm clamarem ad eum exaudivit me.
26. Apud te laus mea in eccleſia magna: vota mea reddam in conſpectu timentium eum.
27. Edent pauperes, & ſaturabuntur: & laudabunt Dominum qui requirunt eum vivent corda eorum in ſæculum ſæculi.

28. Re-

28. Reminiſcentur & convertentur ad Dominum univerſi fines terræ:
Et adorabunt in conſpectu ejus univerſæ familiæ Gentium.
29. Quoniam Domini eſt regnum: & ipſe dominabitur Gentium.
30. Manducaverunt & adoraverunt omnes pingues terræ: in conſpectu ejus cadent omnes qui deſcendunt in terram.
31. Et anima mea illi vivet: & ſemen meum ſerviet ipſi.
32. Annuntiabitur Domino generatio ventura: & annuntiabunt cœli juſtitiam ejus populo qui naſcetur, quem fecit Dominus.

PSALMUS XXII.

Celebrat beneficia à Domino accepta. Se per eum tutum fuiſſe & ſemper fore.

1. Pſalmus David.
Iſai.40.11. Jere.23.4. Ezech.34.11. & 23. 1.Petr.2.25. & 5.1. DOminus regit me, & nihil mihi deerit:
2. in loco paſcuæ ibi me collocavit.
Super aquam refectionis educavit me:
3. animam meam convertit.
Deduxit me ſuper ſemitas juſtitiæ, propter nomen ſuum.
4. Nam, & ſi ambulavero in medio umbræ mortis, non timebo mala: quoniam tu mecum es.
Virga tua, & baculus tuus, ipſa me conſolata ſunt.
5. Paraſti in conſpectu meo menſam, adverſus eos, qui tribulant me.
Impinguaſti in oleo caput meum: & calix meus inebrians quàm præclarus eſt!
6. Et miſericordia tua ſubſequetur me omnibus diebus vitæ meæ:
7. Et ut inhabitem in domo Domini, in longitudinem dierum.

PSALMUS XXIII.

Deum toti terræ imperare, ejus autem cœleſtem montem innocentes ingreſſuros, ſiquidem Chriſtus triumphans portas aperuerit.

1. Prima ſabbathi, Pſalmus David.
Pſalm.49.12. 1.Cor.10.26. DOmini eſt terra, & plenitudo ejus: orbis terrarum, & univerſi, qui habitant in eo.
2. Quia ipſe ſuper maria fundavit eum: & ſuper flumina præparavit eum.
3. Quis aſcendet in montem Domini? aut quis ſtabit in loco ſancto ejus?
4. Innocens manibus & mundo corde, qui non accepit in vano animam ſuam, nec juravit in dolo proximo ſuo.
5. Hic accipiet benedictionem à Domino: & miſericordiam à Deo ſalutari ſuo.
6. Hæc eſt generatio quærentium eum, quærentium faciem Dei Jacob.
7. Attollite portas principes veſtras, & elevamini portæ æternales: & introibit rex gloriæ.
8. Quis eſt iſte rex gloriæ? Dominus fortis & potens: Dominus potens in prælio.
9. Attollite portas principes veſtras, & elevamini portæ æternales: & introibit rex gloriæ.
10. Quis eſt iſte rex gloriæ? Dominus virtutum ipſe eſt rex gloriæ.

PSALMUS XXIV.

Rogat, ut ex inimicis liberetur, peccatis abſolutis, periculis tum ipſe, tum populus eripiatur.

1. In finem, Pſalmus David.
AD te Domine levavi animam meam:
2. Deus meus in te confido, non erubeſcam:
3. Neque irrideant me inimici mei: etenim univerſi, qui ſuſtinent te, non confundentur.
4. Confundantur omnes iniqua agentes ſupervacuè.
Vias tuas Domine demonſtra mihi: & ſemitas tuas edoce me.
5. Dirige me in veritate tua, & doce me: quia tu es Deus ſalvator meus, & te ſuſtinui tota die.
6. Reminiſcere miſerationum tuarum Domine, & miſericordiarum tuarum, quæ à ſæculo ſunt.
7. Delicta juventutis meæ, & ignorantias meas ne memineris.
Secundùm miſericordiam tuam memento mei tu: propter bonitatem tuam Domine.
8. Dulcis & rectus Dominus: propter hoc legem dabit delinquentibus in via.
9. Diriget manſuetos in judicio: docebit mites vias ſuas.
10. Univerſæ viæ Domini, miſericordia & veritas, requirentibus teſtamentum ejus & teſtimonia ejus.
11. Propter nomen tuum Domine propitiaberis peccato meo: multum eſt enim.
12. Quis eſt homo qui timet Dominum? legem ſtatuit ei in via, quam elegit.
13. Anima ejus in bonis demorabitur: & ſemen ejus hæreditabit terram.
14. Firmamentum eſt Dominus timentibus eum: & teſtamentum ipſius ut manifeſtetur illis.
15. Oculi mei ſemper ad Dominum: quoniam ipſe evellet de laqueo pedes meos.
16. Reſpice in me, & miſerere mei: quia unicus & pauper ſum ego.
17. Tribulationes cordis mei multiplicatæ ſunt: de neceſſitatibus meis erue me.
18. Vide humilitatem meam, & laborem meum: & dimitte univerſa delicta mea.
19. Reſpice inimicos meos quoniam multiplicati ſunt, || & odio iniquo oderunt me. 1 Joan.15.25.
20. Cuſtodi animam meam, & erue me: non erubeſcam quoniam ſperavi in te.
21. Innocentes & recti adhæſerunt mihi: quia ſuſtinui te.
22. Libera Deus Iſrael, ex omnibus tribulationibus ſuis.

PSALMUS XXV.

Petit, ne ſe innocentem, in improborum numero habeat.

1. In finem, Pſalmus David.
JUdica me Domine, quoniam ego in innocentia mea ingreſſus ſum: & in Domino ſperans non infirmabor.
2. Proba me Domine, & tenta me: ure renes meos & cor meum.
3. Quoniam miſericordia tua ante oculos meos eſt: & complacui in veritate tua.
4. Non ſedi cum concilio vanitatis: & cum iniqua gerentibus non introibo.

5. Odivi eccleſiam malignantium : & cum impiis non ſedebo.
6. Lavabo inter innocentes manus meas : & circumdabo altare tuum Domine:
7. Ut audiam vocem laudis, & enarrem univerſa mirabilia tua.
8. Domine dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ:
9. Ne perdas cum impiis Deus animam meam, & cum viris ſanguinum vitam meam:
10. In quorum manibus iniquitates ſunt : dextera eorum repleta eſt muneribus.
11. Ego autem in innocentia mea ingreſſus ſum : redime me, & miſerere mei.
12. Pes meus ſtetit in directo : in eccleſiis benedicam te Domine.

PSALMUS XXVI.

Se eſſe tutum adverſus omnem vim, modò in Dei domo, id eſt, Eccleſia permaneat, & à Deo contra adverſariorum injurias defendatur.

1. Pſalmus David priuſquam liniretur.

DOminus illuminatio mea, & ſalus mea, quem timebo?
Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo?
2. Dum appropiant ſuper me nocentes, ut edant carnes meas:
Qui tribulant me inimici mei, ipſi infirmati ſunt & ceciderunt.
3. Si conſiſtant adverſum me caſtra, non timebit cor meum.
Si exurgat adverſum me prælium, in hoc ego ſperabo.
4. Unam petii à Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ:
Ut videam voluptatem Domini, & viſitem templum ejus.
5. Quoniam abſcondit me in tabernaculo ſuo : in die malorum protexit me in abſcondito tabernaculi ſui.
6. In petra exaltavit me : & nunc exaltavit caput meum ſuper inimicos meos.
Circuivi, & immolavi in tabernaculo ejus hoſtiam vociferationis : cantabo, & pſalmum dicam Domino.
7. Exaudi Domine vocem meam, qua clamavi ad te : miſerere mei, & exaudi me.
8. Tibi dixit cor meum, exquiſivit te facies mea : faciem tuam Domine requiram.
9. Ne avertas faciem tuam à me : ne declines in ira à ſervo tuo.
Adjutor meus eſto : ne derelinquas me, neque deſpicias me Deus ſalutaris meus.
10. Quoniam pater meus, & mater mea dereliquerunt me : Dominus autem aſſumpſit me.
11. Legem pone mihi Domine in via tua : & dirige me in ſemitam rectam propter inimicos meos.
12. Ne tradideris me in animas tribulantium me : quoniam inſurrexerunt in me teſtes iniqui, & mentita eſt iniquitas ſibi.
13. Credo videre bona Domini in terra viventium.
14. Expecta Dominum, viriliter age : & confortetur cor tuum, & ſuſtine Dominum.

PSALMUS XXVII.

Chriſtus à Deo Patre poſcit, ne ſe in inferis retineat, peccatorum loco habens, ſed illis puniti, ſe, & Dei populum perpetuò ſervet. Myſterium reſurrectionis ſuæ indicat.

Pſalmus ipſi David.

1. AD te Domine clamabo, Deus meus ne ſileas à me : nequando taceas à me, & aſſimilabor deſcendentibus in lacum.
2. Exaudi Domine vocem deprecationis meæ dum oro ad te : dum extollo manus meas ad templum ſanctum tuum.
3. Ne ſimul trahas me cum peccatoribus : & cum operantibus iniquitatem ne perdas me:
Qui loquuntur pacem cum proximo ſuo, mala autem in cordibus eorum.
4. Da illis ſecundùm opera eorum, & ſecundùm nequitiam adinventionum ipſorum.
Secundùm opera manuum eorum tribue illis : redde retributionem eorum ipſis.
5. Quoniam non intellexerunt opera Domini, & in opera manuum ejus, deſtrues illos, & non ædificabis eos:
6. Benedictus Dominus : quoniam exaudivit vocem deprecationis meæ.
7. Dominus adjutor meus, & protector meus: in ipſo ſperavit cor meum, & adjutus ſum.
Et refloruit caro mea : & ex voluntate mea confitebor ei.
8. Dominus fortitudo plebis ſuæ : & protector ſalvationum Chriſti ſui eſt.
9. Salvum fac populum tuum Domine, & benedic hæreditati tuæ : & rege eos, & extolle illos uſque in æternum.

PSALMUS XXVIII.

Pios ad Deum gloria afficiendum hortatur, qui tam terrifica voce, ſive tonitru ſuam potentiam oſtendat. Verbo Dei competit.

Pſalmus David.

1. In conſummatione tabernaculi.

AFferte Domino filii Dei : afferte Domino filios arietum.
2. Afferte Domino gloriam & honorem, afferte Domino gloriam nomini ejus : adorate Dominum in atrio ſancto ejus.
3. Vox Domini ſuper aquas, Deus majeſtatis intonuit : Dominus ſuper aquas multas.
4. Vox Domini in virtute : vox Domini in magnificentia.
5. Vox Domini confringentis cedros : & confringet Dominus cedros Libani:
6. Et comminuet eas tamquam vitulum Libani : & dilectus quemadmodum filius unicornium.
7. Vox Domini intercidentis flammam ignis:
8. Vox Domini concutientis deſertum : & commovebit Dominus deſertum Cades.
9. Vox Domini præparantis cervos, & revelabit condenſa : & in templo ejus omnes dicent gloriam.
10. Dominus diluvium inhabitare facit: & ſedebit Dominus rex in æternnm.
11. Dominus virtutem populo ſuo dabit : Dominus benedicet populo ſuo in pace.

Pſalmus XXIX.

Gratias agit, quòd ex periculis ereptus & exauditus ſit. Congruit Chriſto.

Pſalmus Cantici.

1. In dedicatione domus David.

2. EXaltabo te Domine, quoniam ſuſcepiſti me: nec delectaſti inimicos meos ſuper me.

3. Domine Deus meus clamavi ad te, & ſanaſti me.

4. Domine eduxiſti ab inferno animam meam: ſalvaſti me à deſcendentibus in laeum.

5. Pſallite Domino ſancti ejus: & confitemini memoriæ ſanctitatis ejus.

6. Quoniam ira in indignatione ejus: & vita in voluntate ejus.

Ad veſperum demorabitur fletus: & ad matutinum lætitia.

7. Ego autem dixi in abundantia mea: Non movebor in æternum.

8. Domine in voluntate tua, præſtitiſti decori meo virtutem.

Avertiſti faciem tuam à me, & factus ſum conturbatus.

9. Ad te Domine clamabo: & ad Deum meum deprecabor.

10. Quæ utilitas in ſanguine meo, dum deſcendo in corruptionem?

Numquid confitebitur tibi pulvis, aut annuntiabit veritatem tuam?

11. Audivit Dominus, & miſertus eſt mei: Dominus factus eſt adjutor meus.

12. Convertiſti planctum meum in gaudium mihi: conſcidiſti ſaccum meum, & circumdediſti me lætitia:

13. Ut cantet tibi gloria mea, & non compungar: Domine Deus meus in æternum confitebor tibi.

Pſalmus XXX.

Precem inſtituit contra pericula & hoſtium ſtudia, tum divinam in pios providentiam extollit, illos ad eum diligendum invitans, qui pro ſuis operibus quemque remuneretur. Chriſto congruit.

1. In finem, Pſalmus David, pro extaſi.

2. IN te Domine ſperavi, non confundar in æternum: in juſtitia tua libera me.

3. Inclina ad me aurem tuam, accelera ut eruas me.

Eſto mihi in Deum protectorem, & in domum refugii, ut ſalvum me facias.

4. Quoniam fortitudo mea, & refugium meum es tu: & propter nomen tuum deduces me, & enutries me.

5. Educes me de laqueo hoc, quem abſconderunt mihi: quoniam tu es protector meus.

‖ Luc. 23. 46. 6. ‖ In manus tuas commendo ſpiritum meum: redemiſti me Domine Deus veritatis.

7. Odiſti obſervantes vanitates, ſupervacuè.

Ego autem in Domino ſperavi,

8. exultabo, & lætabor in miſericordia tua.

Quoniam reſpexiſti humilitatem meam, ſalvaſti de neceſſitatibus animam meam.

9. Nec concluſiſti me in manibus inimici: ſtatuiſti in loco ſpatioſo pedes meos.

10. Miſerere mei Domine quoniam tribulor: conturbatus eſt in ira oculus meus, anima mea, & venter meus:

11. Quoniam defecit in dolore vita mea: & anni mei in gemitibus.

Infirmata eſt in paupertate virtus mea: & oſſa mea conturbata ſunt.

12. Super omnes inimicos meos factus ſum opprobrium & vicinis meis valdè: & timor notis meis.

Qui videbant me, foras fugerunt à me:

13. oblivioni datus ſum, tamquam mortuus à corde.

Factus ſum tamquam vas perditum:

14. quoniam audivi vituperationem multorum commorantium in circuitu.

In eo dum convenirent ſimul adverſum me, accipere animam meam conſiliati ſunt.

15. Ego autem in te ſperavi Domine: dixi: Deus meus es tu:

16. in manibus tuis ſortes meæ.

Eripe me de manu inimicorum meorum, & à perſequentibus me.

17. Illuſtra faciem tuam ſuper ſervum tuum, ſalvum me fac in miſericordia tua:

18. Domine non confundar, quoniam invocavi te.

Erubeſcant impii, & deducantur in infernum:

19. muta fiant labia doloſa.

Quæ loquuntur adverſus juſtum iniquitatem, in ſuperbia, & in abuſione.

20. Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abſcondiſti timentibus te!

Perfeciſti eis, qui ſperant in te, in conſpectu filiorum hominum.

21. Abſcondes eos in abſcondito faciei tuæ à conturbatione hominum.

Proteges eos in tabernaculo tuo à contradictione linguarum.

22. Benedictus Dominus: quoniam mirificavit miſericordiam ſuam mihi in civitate munita.

23. Ego autem dixi in exceſſu mentis meæ: Projectus ſum à facie oculorum tuorum.

Ideò exaudiſti vocem orationis meæ, dum clamarem ad te.

24. Diligite Dominum omnes ſancti ejus: quoniam veritatem requiret Dominus, & retribuet abundanter facientibus ſuperbiam.

25. Viriliter agite, & confortetur cor veſtrum, omnes qui ſperatis in Domino.

Pſalmus XXXI.

Beatos eſſe, quibus remiſſa ſunt peccata, inde ſuo & ſanctorum omnium exemplo hortatur, ut hanc beatitudinem quiſque ſibi quærat & contumaciam belluinam abjiciat. Hinc enim manere pœnas, illinc præmia.

Ipſi David intellectus.

1. BEati, quorum remiſſæ ſunt iniquitates: & quorum tecta ſunt peccata. Rom. 4. 7.

2. Beatus vir, cui non imputavit Dominus peccatum, nec eſt in ſpiritu ejus dolus.

3. Quoniam tacui, inveteraverunt oſſa mea, dum clamarem tota die.

4. Quoniam die ac nocte gravata eſt ſuper me manus tua: converſus ſum in ærumna mea, dum configitur ſpina.

5. Delictum meum cognitum tibi feci: & injuſtitiam meam non abſcondi.

‖ Dixi: Confitebor adversùm me injuſtitiam meam Domino: & tu remiſiſti impietatem peccati mei. ‖ Iſai. 65. 24.

6. Pro

6. Pro hac orabit ad te omnis ſanctus in tempore opportuno.
Veruntamen in diluvio aquarum multarum, ad eum non approximabunt.
7. Tu es refugium meum à tribulatione, quæ circumdedit me: exultatio mea erue me à circumdantibus me.
8. Intellectum tibi dabo, & inſtruam te in via hac, qua gradieris: firmabo ſuper te oculos meos.
9. Nolite fieri ſicut equus & mulus, quibus non eſt intellectus.
In camo & fræno maxillas eorum conſtringe, qui non approximant ad te.
10. Multa flagella peccatoris, ſperantem autem in Domino miſericordia circumdabit.
11. Lætamini in Domino & exultate juſti, & gloriamini omnes recti corde.

Psalmus XXXII.

Juſtos invitat ad celebrandum Deum ex ipſius phyſico opificio, erga homines benignitate & providentia.

Pſalmus David.
1. Exultate juſti in Domino: rectos decet collaudatio.
2. Confitemini Domino in cithara: in pſalterio decem chordarum pſallite illi.
3. Cantate ei canticum novum: benè pſallite ei in vociferatione.
4. Quia rectum eſt verbum Domini, & omnia opera ejus in fide.
5. Diligit miſericordiam & judicium: miſericordia Domini plena eſt terra.
6. Verbo Domini cœli firmati ſunt: & ſpiritu oris ejus omnis virtus eorum.
7. Congregans ſicut in utre aquas maris: ponens in theſauris abyſſos.
8. Timeat Dominum omnis terra: ab eo autem commoveantur omnes inhabitantes orbem.
I Judith. 16. 17. 9. || Quoniam ipſe dixit, & facta ſunt: ipſe mandavit, & creata ſunt.
10. Dominus diſſipat conſilia gentium: reprobat autem cogitationes populorum, & reprobat conſilia principum.
11. Conſilium autem Domini in æternum manet: cogitationes cordis ejus in generatione & generationem.
12. Beata gens, cujus eſt Dominus, Deus ejus: populus, quem elegit in hæreditatem ſibi.
13. De cœlo reſpexit Dominus: vidit omnes filios hominum.
14. De præparato habitaculo ſuo reſpexit ſuper omnes, qui habitant terram.
15. Qui finxit ſigillatim corda eorum: qui intelligit omnia opera eorum.
16. Non ſalvatur rex per multam virtutem: & gigas non ſalvabitur in multitudine virtutis ſuæ.
17. Fallax equus ad ſalutem: in abundantia autem virtutis ſuæ non ſalvabitur.
18. Ecce oculi Domini ſuper metuentes eum: & in eis, qui ſperant ſuper miſericordia ejus.
19. Ut eruat à morte animas eorum: & alat eos in fame.
20. Anima noſtra ſuſtinet Dominum: quoniam adjutor & protector noſter eſt.
21. Quia in eo lætabitur cor noſtrum: & in nomine ſancto ejus ſperavimus.
22. Fiat miſericordia tua Domine ſuper nos: quemadmodum ſperavimus in te.

Psalmus XXXIII.

Se & alios adhortatur ad Deum piè colendum, quòd ſuos ab omnibus malis defendat, impios perdat.

1. David, cùm immutavit vultum ſuum coram Achimelech, & dimiſit eum, & abiit. (1. *Reg.* 21.)
2. Benedicam Dominum in omni tempore: ſemper laus ejus in ore meo.
3. In Domino laudabitur anima mea: audiant manſueti, & lætentur.
4. Magnificate Dominum mecum: & exaltemus nomen ejus in idipſum.
5. Exquiſivi Dominum, & exaudivit me: & ex omnibus tribulationibus meis eripuit me.
6. Accedite ad eum, & illuminamini: & facies veſtræ non confundentur.
7. Iſte pauper clamavit, & Dominus exaudivit eum: & de omnibus tribulationibus ejus ſalvavit eum.
8. Immittet angelus Domini in circuitu timentium eum: & eripiet eos.
9. Guſtate, & videte quoniam ſuavis eſt Dominus: beatus vir, qui ſperat in eo.
10. Timete Dominum omnes ſancti ejus: quoniam non eſt inopia timentibus eum.
11. || Divites eguerunt & eſurierunt: inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono. || *Luc.* 1. 53.
12. Venite filii, audite me: timorem Domini docebo vos.
13. || Quis eſt homo qui vult vitam: diligit dies videre bonos? || 1. *Petr.* 3. 10.
14. Prohibe linguam tuam à malo: & labia tua ne loquantur dolum.
15. Diverte à malo, & fac bonum: inquire pacem, & perſequere eam.
16. Oculi Domini || ſuper juſtos: & aures ejus in preces eorum. || *Eccli.* 15. 20. *Hebr.* 4. 13.
17. Vultus autem Domini ſuper facientes mala: ut perdat de terra memoriam eorum.
18. Clamaverunt juſti, & Dominus exaudivit eos: & ex omnibus tribulationibus eorum liberavit eos.
19. Juxtà eſt Dominus iis, qui tribulato ſunt corde: & humiles ſpiritu ſalvabit.
20. Multæ tribulationes juſtorum: & de omnibus his liberabit eos Dominus.
21. Cuſtodit Dominus omnia oſſa eorum: unum ex his non conteretur.
22. Mors peccatorum peſſima: & qui oderunt juſtum delinquent.
23. Redimet Dominus animas ſervorum ſuorum: & non delinquent omnes qui ſperant in eo.

Psalmus XXXIV.

Chriſtus hoſtibus, non ſuis propriè, ſed Dei, excidium, ſibi ſalutem precatur. Pſalmus eſt propheticus: Joann. 15. Congruit piis.

1. Ipſi David.
Judica, Domine, nocentes me, expugna impugnantes me.
2. Apprehende arma & ſcutum: & exurge in adjutorium mihi.
3. Effunde frameam, & conclude adverſus eos, qui perſequuntur me: dic animæ meæ: Salus tua ego ſum.

4. || Con-

‖ Infr. 39. 15. 4. ‖ Confundantur & revereantur, quærentes animam meam.

Avertantur retrorſùm, & confundantur cogitantes mihi mala.

5. Fiant tamquam pulvis ante faciem venti; & angelus Domini coarctans eos.

6. Fiat via illorum tenebræ & lubricum: & angelus Domini perſequens eos.

7. Quoniam gratis abſconderunt mihi interitum laquei ſui: ſupervacuè exprobraverunt animam meam.

8. Veniat illi laqueus quem ignorat: & captio, quam abſcondit, apprehendat eum: & in laqueum cadat in ipſum.

9. Anima autem mea exultabit in Domino: & delectabitur ſuper ſalutari ſuo.

10. Omnia oſſa mea dicent: Domine, quis ſimilis tibi?

Eripiens inopem de manu fortiorum ejus: egenum & pauperem à diripientibus eum.

11. Surgentes teſtes iniqui, quæ ignorabam interrogabant me.

12. Retribuebant mihi mala pro bonis: ſterilitatem animæ meæ.

13. Ego autem cùm mihi moleſti eſſent, induebar cilicio.

Humiliabam in jejunio animam meam: & oratio mea in ſinu meo convertetur.

14. Quaſi proximum, & quaſi fratrem noſtrum, ſic complacebam: quaſi lugens & contriſtatus ſic humiliabar.

15. Et adversùm me lætati ſunt, & convenerunt: congregata ſunt ſuper me flagella, & ignoravi.

16. Diſſipati ſunt, nec compuncti, tentaverunt me, ſubſannaverunt me ſubſannatione: frenduerunt ſuper me dentibus ſuis.

17. Domine quando reſpicies? reſtitue animam meam à malignitate eorum, à leonibus unicam meam.

18. Confitebor tibi in eccleſia magna, in populo gravi laudabo te.

19. Non ſupergaudeant mihi qui adverſantur mihi iniquè:
‖ Joan. 15. 25. ‖ qui oderunt me gratis & annuunt oculis.

20. Quoniam mihi quidem pacificè loquebantur: & in iracundia terræ loquentes, dolos cogitabant.

21. Et dilataverunt ſuper me os ſuum: dixerunt: Euge, euge, viderunt oculi noſtri.

22. Vidiſti Domine ne ſileas: Domine, ne diſcedas à me.

23. Exurge & intende judicio meo: Deus meus, & Dominus meus, in cauſam meam.

24. Judica me ſecundùm juſtitiam tuam Domine Deus meus, & non ſupergaudeant mihi.

25. Non dicant in cordibus ſuis: Euge, euge, animæ noſtræ: nec dicant: Devoravimus eum.

26. Erubeſcant & revereantur ſimul, qui gratulantur malis meis.

Induantur confuſione & reverentia qui magna loquuntur ſuper me.

27. Exultent & lætentur qui volunt juſtitiam meam: & dicant ſemper: Magnificetur Dominus, qui volunt pacem ſervi ejus.

28. Et lingua mea meditabitur juſtitiam tuam, tota die laudem tuam.

Psalmus XXXV.

Malitiæ impiorum opponit bonitatem & beneficentiam Dei.

1. In finem, ſervo Domini ipſi David.

2. Dixit injuſtus ut delinquat in ſemetipſo: non eſt timor Dei ante oculos ejus.

3. ‖ Quoniam doloſè egit in conſpectu ejus: ut inveniatur iniquitas ejus ad odium. ‖ Rom. 3. 18.

4. Verba oris ejus iniquitas, & dolus: noluit intelligere ut benè ageret.

5. Iniquitatem meditatus eſt in cubili ſuo: aſtitit omni viæ non bonæ, malitiam autem non odivit.

6. Domine in cœlo miſericordia tua: & veritas tua uſque ad nubes.

7. Juſtitia tua ſicut montes Dei: judicia tua abyſſus multa.

Homines, & jumenta ſalvabis Domine:

8. Quemadmodum multiplicaſti miſericordiam tuam Deus.

Filii autem hominum, in tegmine alarum tuarum ſperabunt.

9. Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ: & torrente voluptatis tuæ potabis eos.

10. Quoniam apud te eſt fons vitæ: & in lumine tuo videbimus lumen.

11. Prætende miſericordiam tuam ſcientibus te, & juſtitiam tuam his, qui recto ſunt corde.

12. Non veniat mihi pes ſuperbiæ: & manus peccatoris non moveat me.

13. Ibi ceciderunt qui operantur iniquitatem: expulſi ſunt, nec potuerunt ſtare.

Psalmus XXXVI.

Non eſſe à pietate diſcedendum, quòd impii floreant. Nam & impios plagas, & pios præmia accepturos.

1. Pſalmus ipſi David.

Noli æmulari in malignantibus, neque zelaveris facientes iniquitatem.

2. Quoniam tamquam fœnum velociter areſcent: & quemadmodum olera herbarum citò decident.

3. Spera in Domino, & fac bonitatem: & inhabita terram, & paſceris in divitiis ejus.

4. Delectare in Domino: & dabit tibi petitiones cordis tui.

5. Revela Domino viam tuam, & ſpera in eo: & ipſe faciet.

6. Et educet quaſi lumen juſtitiam tuam: & judicium tuum tamquam meridiem:

7. ſubditus eſto Domino, & ora eum.

Noli æmulari in eo, qui proſperatur in via ſua: in homine faciente injuſtitias.

8. Deſine ab ira, & derelinque furorem: noli æmulari ut maligneris.

9. Quoniam qui malignantur, exterminabuntur: ſuſtinentes autem Dominum, ipſi hæreditabunt terram.

10. Et adhuc puſillum, & non erit peccator: & quæres locum ejus, & non invenies.

11. ‖ Manſueti autem hæreditabunt terram: & delectabuntur in multitudine pacis. ‖ Matt. 5. 4.

12. Obſervabit peccator juſtum: & ſtridebit ſuper eum dentibus ſuis.

13. Dominus autem irridebit eum: quoniam proſpicit quòd veniet dies ejus.

14. Gladium evaginaverunt peccatores : intenderunt arcum ſuum,

Ut dejiciant pauperem & inopem : ut trucident rectos corde.

15. Gladius eorum intret in corda ipſorum : & arcus eorum confringatur.

16. Melius eſt modicum juſto, ſuper divitias peccatorum multas.

17. Quoniam brachia peccatorum conterentur : confirmat autem juſtos Dominus.

18. Novit Dominus dies immaculatorum : & hæreditas eorum in æternum erit.

19. Non confundentur in tempore malo, & in diebus famis ſaturabuntur:

20. quia peccatores peribunt.

Inimici verò Domini mox ut honorificati fuerint & exaltati : deficientes, quemadmodum fumus deficient.

21. Mutuabitur peccator, & non ſolvet : juſtus autem miſeretur & tribuet.

22. Quia benedicentes ei hæreditabunt terram : maledicentes autem ei diſperibunt.

23. Apud Dominum greſſus hominis dirigentur : & viam ejus volet.

24. Cùm ceciderit, non collidetur : quia Dominus ſupponit manum ſuam.

25. Junior fui, etenim ſenui : & non vidi juſtum derelictum, nec ſemen ejus quærens panem.

26. Tota die miſeretur & commodat : & ſemen illius in benedictione erit.

27. Declina à malo, & fac bonum : & inhabita in ſæculum ſæculi.

28. Quia Dominus amat judicium, & non derelinquet ſanctos ſuos : in æternum conſervabuntur.

Injuſti punientur : & ſemen impiorum peribit.

29. Juſti autem hæreditabunt terram : & inhabitabunt in ſæculum ſæculi ſuper eam.

‖ Prov. 31. 26.

30. ‖ Os juſti meditabitur ſapientiam, & lingua ejus loquetur judicium.

‖ Iſaiæ 51. 7.

31. ‖ Lex Dei ejus in corde ipſius : & non ſupplantabuntur greſſus ejus.

32. Conſiderat peccator juſtum : & quærit mortificare eum.

33. Dominus autem non derelinquet eum in manibus ejus : nec damnabit eum cùm judicabitur illi.

34. Expecta Dominum, & cuſtodi viam ejus : & exaltabit te ut hæreditate capias terram : cùm perierint peccatores videbis.

35. Vidi impium ſuperexaltatum, & elevatum ſicut cedros Libani.

36. Et tranſivi, & ecce non erat : & quæſivi eum, & non eſt inventus locus ejus.

37. Cuſtodi innocentiam, & vide æquitatem : quoniam ſunt reliquiæ homini pacifico.

38. Injuſti autem diſperibunt ſimul : reliquiæ impiorum interibunt.

39. Salus autem juſtorum à Domino : & protector eorum in tempore tribulationis.

40. Et adjuvabit eos Dominus, & liberabit eos : & eruet eos à peccatoribus, & ſalvabit eos : quia ſperaverunt in eo.

PSALMUS XXXVII.

Deum obſecrat, ut ſe graviter ægrotum ob peccata, ab amicis neglectum, ab inimicis exagitatum juvet, ſanetque. Multa conveniunt Chriſto.

1. Pſalmus David, in rememorationem de ſabbato.

2. DOmine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me. Pſalm. 6. 1

3. Quoniam ſagittæ tuæ infixæ ſunt mihi : & confirmaſti ſuper me manum tuam.

4. Non eſt ſanitas in carne mea à facie iræ tuæ : non eſt pax oſſibus meis à facie peccatorum meorum.

5. Quoniam iniquitates meæ ſupergreſſę ſunt caput meum : & ſicut onus grave gravatę ſunt ſuper me.

6. Putruerunt & corruptæ ſunt cicatrices meæ, à facie inſipientiæ meæ.

7. Miſer factus ſum, & curvatus ſum uſque in finem : tota die contriſtatus ingrediebar.

8. Quoniam lumbi mei impleti ſunt illuſionibus : & non eſt ſanitas in carne mea.

9. Afflictus ſum, & humiliatus ſum nimis : rugiebam à gemitu cordis mei.

10. Domine, ante te omne deſiderium meum : & gemitus meus à te non eſt abſconditus.

11. Cor meum conturbatum eſt, dereliquit me virtus mea : & lumen oculorum meorum, & ipſum non eſt mecum.

12. Amici mei, & proximi mei adverſum me appropinquaverunt, & ſteterunt.

Et qui juxta me erant, de longè ſteterunt:

13. & vim faciebant qui quærebant animam meam.

Et qui inquirebant mala mihi, locuti ſunt vanitates : & dolos tota die meditabantur.

14. Ego autem tamquam ſurdus non audiebam : & ſicut mutus non aperiens os ſuum.

15. Et factus ſum ſicut homo non audiens : & non habens in ore ſuo redargutiones.

16. Quoniam in te Domine ſperavi : tu exaudies me Domine Deus meus.

17. Quia dixi : Nequando ſupergaudeant mihi Inimici mei : & dum commoventur pedes mei, ſuper me magna locuti ſunt.

18. Quoniam ego in flagella paratus ſum : & dolor meus in conſpectu meo ſemper.

19. Quoniam iniquitatem meam annuntiabo : & cogitabo pro peccato meo.

20. Inimici autem mei vivunt, & confirmati ſunt ſuper me : & multiplicati ſunt qui oderunt me iniquè.

21. Qui retribuunt mala pro bonis, detrahebant mihi : quoniam ſequebar bonitatem.

22. Ne derelinquas me Domine Deus meus : ne diſceſſeris à me.

23. Intende in adjutorium meum, Domine Deus ſalutis meæ.

PSALMUS XXXVIII.

Ægrotus abrupto diuturno ſilentio Deum orat, ut ſibi veniam det, & ſaltem vitæ brevitatem, quæ, homini conceditur, ne deneget.

1. In finem, ipſi Idithum, Canticum David.

2. DIxi : Cuſtodiam vias meas : non delinquam in lingua mea.

Poſui

Poſui ori meo cuſtodiam, cùm conſiſteret peccator adversùm me.

3. Obmutui, & humiliatus ſum, & ſilui à bonis: & dolor meus renovatus eſt.

4. Concaluit cor meum intra me: & in meditatione mea exardeſcet ignis.

5. Locutus ſum in lingua mea: Notum fac mihi Dominè finem meum,

Et numerum dierum meorum quis eſt: ut ſciam quid deſit mihi.

6. Ecce menſurabiles poſuiſti dies meos: & ſubſtantia mea tamquam nihilum ante te.

Verumtamen univerſa vanitas, omnis homo vivens.

7. Verumtamen in imagine pertranſit homo: ſed & fruſtrà conturbatur.

Theſaurizat: & ignorat cui congregabit ea.

8. Et nunc quæ eſt expectatio mea? nonne Dominus? & ſubſtantia mea apud te eſt.

9. Ab omnibus iniquitatibus meis erue me: opprobrium inſipienti dediſti me.

10. Obmutui, & non aperui os meum, quoniam tu feciſti: 11. amove à me plagas tuas.

12. A fortitudine manus tuæ ego defeci in increpationibus: propter iniquitatem corripuiſti hominem.

Et tabeſcere feciſti ſicut araneam animam ejus: verumtamen vanè conturbatur omnis homo.

13. Exaudi orationem meam Domine, & deprecationem meam: auribus percipe lacrymas meas.

Ne ſileas: quoniam advena ego ſum apud te, & peregrinus, ſicut omnes patres mei.

14. Remitte mihi, ut refrigerer priuſquàm abeam, & ampliùs non ero.

Psalmus XXXIX.

Chriſtus gratias agit, quòd Deum Patrem ſemper habeat præſentem. Et obedientiam (eam ut ſacrificio præponenti) offert. Sed interim ſe nunc quoque liberet, ultus adverſarios. Pſalmus eſt propheticus. Hebr. 10.

1. In finem, Pſalmus ipſi David.

2. Expectans expectavi Dominum, & intendit mihi.

3. Et exaudivit preces meas: & eduxit me de lacu miſeriæ, & de luto fæcis.

Et ſtatuit ſuper petram pedes meos: & direxit greſſus meos.

4. Et immiſit in os meum canticum novum, carmen Deo noſtro.

Videbunt multi, & timebunt: & ſperabunt in Domino.

5. Beatus vir, cujus eſt nomen Domini ſpes ejus: & non reſpexit in vanitates & inſanias falſas.

6. Multa feciſti tu Domine Deus meus mirabilia tua: & cogitationibus tuis non eſt qui ſimilis ſit tibi.

Annuntiavi & locutus ſum: multiplicati ſunt ſuper numerum.

Hebr. 10. 5. 7. ‖ Sacrificium & oblationem noluiſti: aures autem perfeciſti mihi.

Holocauſtum & pro peccato non poſtulaſti: 8. tunc dixi: Ecce venio.

In capite libri ſcriptum eſt de me 9. ut facerem voluntatem tuam: Deus meus volui, & legem tuam in medio cordis mei.

10. Annuntiavi juſtitiam tuam in eccleſia magna, ecce labia mea non prohibebo: Domine tu ſciſti.

11. Juſtitiam tuam non abſcondi in corde meo: veritatem tuam & ſalutare tuum dixi.

Non abſcondi miſericordiam tuam, & veritatem tuam à concilio multo.

12. Tu autem Domine ne longè facias miſerationes tuas à me: miſericordia tua & veritas tua ſemper ſuſceperunt me.

13. Quoniam circumdederunt me mala, quorum non eſt numerus: comprehenderunt me iniquitates meæ, & non potui ut viderem.

Multiplicatæ ſunt ſuper capillos capitis mei: & cor meum dereliquit me.

14. Complaceat tibi Domine ut eruas me: ‖ Domine, ad adjuvandum me reſpice.

15. ‖ Confundantur & revereantur ſimul, qui quærunt animam meam, ut auferant eam. Infr. 69. 2. Supr. 34. 4.

Convertantur retrorſum, & revereantur qui volunt mihi mala.

16. Ferant confeſtim confuſionem ſuam, qui dicunt mihi: Euge, euge.

17. Exultent & lætentur ſuper te omnes quærentes te: & dicant ſemper: Magnificetur Dominus: qui diligunt ſalutare tuum.

18. Ego autem mendicus ſum, & pauper: Dominus ſolicitus eſt mei.

Adjutor meus, & protector meus tu es: Deus meus ne tardaveris.

Psalmus XL.

Orat pro iis, qui afflictis benefaciunt, & pro ſe, quem in morbo conſtitutum æmuli extinctum cupiebant. Chriſto congruit.

1. In finem, Pſalmus ipſi David.

2. Beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperem: in die mala liberabit eum Dominus.

3. Dominus conſervet eum, & vivificet eum, & beatum faciat eum in terra: & non tradat eum in animam inimicorum ejus.

4. Dominus opem ferat illi ſuper lectum doloris ejus: univerſum ſtratum ejus verſaſti in infirmitate ejus.

5. Ego dixi: Domine miſerere mei: ſana animam meam, quia peccavi tibi.

6. Inimici mei dixerunt mala mihi: Quando morietur, & peribit nomen ejus?

7. Et ſi ingrediebatur ut videret, vana loquebatur, cor ejus congregavit iniquitatem ſibi.

Egrediebatur foras, & loquebatur 8. in idipſum.

Adversùm me ſuſurrabant omnes inimici mei: adversùm me cogitabant mala mihi.

9. Verbum iniquum conſtituerunt adversùm me: Numquid qui dormit non adjiciet ut reſurgat?

10. ‖ Etenim homo pacis meæ, in quo ſperavi: qui edebat panes meos, magnificavit per me ſupplantationem. 1. Act. 1. 16.

11. Tu autem Domine miſerere mei, & reſuſcita me: & retribuam eis.

12. ‖ In hoc cognovi quoniam voluiſti me: quoniam non gaudebit inimicus meus ſuper me. Act. 1. 16.

13. Me autem propter innocentiam ſuſcepiſti: & confirmaſti me in conſpectu tuo in æternum.

14. Benedictus Dominus Deus Iſrael à ſæculo, & uſque in ſæculum: fiat, fiat.

PSALMUS XLI.

Suum auxilium conſolatur, Dei & rerum divinarum meditatione, orans, ut ſe in patriam reſtituat. Quod & futurum ſperat.

In finem,
1. Intellectus filiis Core.

2. Quemadmodum deſiderat cervus ad fontes aquarum: ita deſiderat anima mea ad te Deus.

3. Sitivit anima mea ad Deum fortem vivum: quando veniam & apparebo ante faciem Dei?

4. Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte: dum dicitur mihi quotidie: Ubi eſt Deus tuus?

5. Hæc recordatus ſum, & effudi in me animam meam: quoniam tranſibo in locum tabernaculi admirabilis, uſque ad domum Dei:

In voce exultationis, & confeſſionis: ſonus epulantis.

6. Quare triſtis es anima mea? & quare conturbas me?

Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi: ſalutare vultus mei, 7. & Deus meus.

Ad meipſum anima mea conturbata eſt: propterea memor ero tui de terra Jordanis, & Hermoniim à monte modico.

8. Abyſſus abyſſum invocat, in voce cataractarum tuarum.

Omnia excelſa tua, & fluctus tui ſuper me tranſierunt.

9. In die mandavit Dominus miſericordiam ſuam: & nocte canticum ejus.

Apud me oratio Deo vitæ meæ, 10. dicam Deo: Suſceptor meus es,

Quare oblitus es mei? & quare contriſtatus incedo, dum affligit me inimicus?

11. Dum confringuntur oſſa mea, exprobraverunt mihi qui tribulant me inimici mei:

Dum dicunt mihi per ſingulos dies: Ubi eſt Deus tuus? 12. quare triſtis es anima mea? & quare conturbas me?

Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi: ſalutare vultus mei, & Deus meus.

PSALMUS XLII.

Orat, ut ſe Hieroſolimam ab exilio ad frequentandum templum revocet.

1. Pſalmus David.

Judica me Deus, & diſcerne cauſam meam de gente non ſancta, ab homine iniquo & doloſo erue me.

2. Quia tu es Deus fortitudo mea: quare me repuliſti? & quare triſtis incedo, dum affligit me inimicus?

3. Emitte lucem tuam & veritatem tuam: ipſa me deduxerunt, & adduxerunt in montem ſanctum tuum, & in tabernacula tua.

4. Et introibo ad altare Dei: ad Deum, qui lætificat juventutem meam.

Confitebor tibi in cithara Deus Deus meus: 5. quare triſtis es anima mea? & quare conturbas me?

Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi: ſalutare vultus mei, & Deus meus.

PSALMUS XLIII.

Queruntur pii ſe contra majorum exempla, impiorum libidini exponi ob religionem, Deumque obſecrant, ut tandem ſubveniat. Congruit Apoſtolis & Martyribus. Rom. 8.

1. In finem, Filiis Core ad intellectum.

2. Deus auribus noſtris audivimus: patres noſtri annuntiaverunt nobis,

Opus, quod operatus es in diebus eorum, & in diebus antiquis.

3. Manus tua gentes diſperdidit, & plantaſti eos: afflixiſti populos, & expuliſti eos:

4. Nec enim in gladio ſuo poſſederunt terram, & brachium eorum non ſalvavit eos:

Sed dextera tua, & brachium tuum, & illuminatio vultus tui: quoniam complacuiſti in eis.

5. Tu es ipſe rex meus & Deus meus: qui mandas ſalutes Jacob.

6. In te inimicos noſtros ventilabimus cornu, & in nomine tuo ſpernemus inſurgentes in nobis.

7. Non enim in arcu meo ſperabo: & gladius meus non ſalvabit me.

8. Salvaſti enim nos de affligentibus nos: & odientes nos confudiſti.

9. In Deo laudabimur tota die: & in nomine tuo confitebimur in ſæculum.

10. Nunc autem repuliſti & confudiſti nos: & non egredieris Deus, in virtutibus noſtris.

11. Avertiſti nos retrorsùm poſt inimicos noſtros: & qui oderunt nos, diripiebant ſibi.

12. Dediſti nos tanquam oves eſcarum: & in gentibus diſperſiſti nos.

13. Vendidiſti populum tuum ſine pretio: & non fuit multitudo in commutationibus eorum.

14. Poſuiſti nos opprobrium vicinis noſtris, ſubſannationem & deriſum his, qui ſunt in circuitu noſtro.

15. Poſuiſti nos in ſimilitudinem Gentibus: commotionem capitis in populis.

16. Tota die verecundia mea contra me eſt, & confuſio faciei meæ cooperuit me.

17. A voce exprobrantis, & obloquentis: à facie inimici, & perſequentis.

18. Hæc omnia venerunt ſuper nos, nec obliti ſumus te: & iniquè non egimus in teſtamento tuo.

19. Et non receſſit retrò cor noſtrum: & declinaſti ſemitas noſtras à via tua:

20. Quoniam humiliaſti nos in loco afflictionis, & cooperuit nos umbra mortis.

21. Si obliti ſumus nomen Dei noſtri, & ſi expandimus manus noſtras ad deum alienum:

22. Nonne Deus requiret iſta? ipſe enim novit abſcondita cordis.

‖ Quoniam propter te mortificamur tota die: æſtimati ſumus ſicut oves occiſionis. ‖ Rom. 8. 36.

23. Exurge, quare obdormis Domine? exurge, & ne repellas in finem.

24. Quare faciem tuam avertis, obliviſceris inopiæ noſtræ & tribulationis noſtræ?

25. Quoniam humiliata eſt in pulvere anima noſtra: conglutinatus eſt in terra venter noſter.

26. Exurge Domine, adjuva nos † & redime nos propter nomen tuum.

Pſalmus XLIV.

Carmen nuptiale, Chriſti & Eccleſiæ notas, virtutes, dotes, gratias, conjunctionem canens.

1. In finem, pro iis, qui commutabuntur, filiis Core, ad intellectum, Canticum pro dilecto.

2. ERuctavit cor meum verbum bonum: dico ego opera mea regi.

Lingua mea calamus ſcribæ, velociter ſcribentis.

3. Specioſus forma præ filiis hominum, diffuſa eſt gratia in labiis tuis: propterea benedixit te Deus in æternum.

4. Accingere gladio tuo ſuper femur tuum, potentiſſime.

5. Specie tua & pulchritudine tua intende, proſperè procede, & regna.

Propter veritatem & manſuetudinem, & juſtitiam: & deducet te mirabiliter dextera tua.

6. Sagittæ tuæ acutæ, populi ſub te cadent, in corda inimicorum regis.

‖ Hebr. 1. 8. 7. ‖ Sedes tua Deus in ſæculum ſæculi: virga directionis, virga regni tui.

8. Dilexiſti juſtitiam, & odiſti iniquitatem: propterea unxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis.

9. Myrrha, & gutta, & caſia à veſtimentis tuis, à domibus eburneis: ex quibus delectaverunt te 10. filiæ regum in honore tuo.

Aſtitit regina à dextris tuis in veſtitu deaurato: circumdata varietate.

11. Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam: & obliviſcere populum tuum, & domum patris tui.

12. Et concupiſcet rex decorem tuum: quoniam ipſe eſt Dominus Deus tuus, & adorabunt eum.

13. Et filiæ Tyri in muneribus vultum tuum deprecabuntur: omnes divites plebis.

14. Omnis gloria ejus filiæ regis ab intus, in fimbriis aureis 15. circumamicta varietatibus.

Adducentur regi virgines poſt eam: proximæ ejus afferentur tibi:

16. Afferentur in lætitia & exultatione: adducentur in templum regis.

17. Pro patribus tuis nati ſunt tibi filii: conſtitues eos principes ſuper omnem terram.

18. Memores erunt nominis tui in omni generatione & generationem.

Propterea populi confitebuntur tibi in æternum: & in ſæculum ſæculi.

Pſalmus XLV.

Civitatem Dei, ſive Eccleſiam, Domini præſidio contra omnem vim eſſe tutam.

In finem,

1. Filiis Core pro arcanis, Pſalmus.

2. DEus noſter refugium, & virtus: adjutor in tribulationibus, quæ invenerunt nos nimis.

3. Propterea non timebimus dum turbabitur terra: & transferentur montes in cor maris.

4. Sonuerunt, & turbatæ ſunt aquæ eorum: conturbati ſunt montes in fortitudine ejus.

5. Fluminis impetus lætificat civitatem Dei: ſanctificavit tabernaculum ſuum Altiſſimus.

6. Deus in medio ejus, non commovebitur: adjuvabit eam Deus manè diluculo.

7. Conturbatæ ſunt gentes, & inclinata ſunt regna: dedit vocem ſuam, mota eſt terra.

8. Dominus virtutum nobiſcum: ſuſceptor noſter Deus Jacob.

9. Venite, & videte opera Domini, quæ poſuit prodigia ſuper terram: 10. auferens bella uſque ad finem terræ.

Arcum conteret, & confringet arma: & ſcuta comburet igni.

11. Vacate, & videte quoniam ego ſum Deus: exaltabor in gentibus, & exaltabor in terra.

12. Dominus virtutum nobiſcum: ſuſceptor noſter Deus Jacob.

Pſalmus XLVI.

Omnes gentes invitat ad Deum celebrandum, quòd in ſanctorum Iſraelitarum communionem & Eccleſiam cooptandæ ſint. Eccleſiæ congruit.

1. In finem, pro filiis Core, Pſalmus.

2. OMnes Gentes plaudite manibus: jubilate Deo in voce exultationis.

3. Quoniam Dominus excelſus, terribilis: Rex magnus ſuper omnem terram.

4. Subjecit populos nobis, & gentes ſub pedibus noſtris.

5. Elegit nobis hæreditatem ſuam, ſpeciem Jacob, quam dilexit.

6. ‖ Aſcendit Deus in jubilo, & Dominus in voce tubæ. ‖ 2. Reg. 6. 15.

7. Pſallite Deo noſtro, pſallite: pſallite Regi noſtro, pſallite.

8. Quoniam Rex omnis terræ Deus: pſallite ſapienter.

9. Regnabit Deus ſuper Gentes: Deus ſedet ſuper ſedem ſanctam ſuam.

10. Principes populorum congregati ſunt cum Deo Abraham: quoniam dii fortes terræ, vehementer elevati ſunt.

Pſalmus XLVII.

Deo chariſſimam eſſe Hieroſolymam, ut qui eam ſingularibus victoriis, donis & beneficiis exornaverit, atque ex eo miſericordiam ſuam in omnes terræ fines derivaverit. Congruit Eccleſiæ.

1. Pſalmus Cantici filiis Core ſecunda ſabbathi.

2. MAgnus Dominus, & laudabilis nimis in civitate Dei noſtri, in monte ſancto ejus.

3. Fundatur exultatione univerſæ terræ mons Sion, latera Aquilonis, civitas Regis magni.

4. Deus in domibus ejus cognoſcetur, cùm ſuſcipiet eam.

5. Quoniam ecce reges terræ congregati ſunt: convenerunt in unum.

6. Ipſi videntes ſic admirati ſunt, conturbati ſunt, commoti ſunt: 7. Tremor apprehendit eos.

Ibi dolores ut parturientis, 8. in ſpiritu vehementi conteres naves Tharſis.

9. Sicut audivimus, ſic vidimus in civitate Domini virtutum, in civitate Dei noſtri: Deus fundavit eam in æternum.

10. Suſcepimus Deus miſericordiam tuam: in medio templi tui.

11. Secundùm nomen tuum Deus, ſic & laus tua in fines terræ: juſtitia plena eſt dextera tua.

12. Lætetur mons Sion, & exultent filiæ Judæ, propter judicia tua Domine.

13. Circumdate Sion, & complectimini eam: narrate in turribus ejus.

14. Ponite corda veſtra in virtute ejus: & diſtribuite domos ejus, ut enarretis in progenie altera.

15. Quoniam hic eſt Deus, Deus noſter in æternum, & in ſæculum ſæculi: ipſe reget nos in ſæcula.

PSALMUS XLVIII.

Nihil contra mortem & infernum prodeſſe divitias, ſolam juſtitiam ex iis eripere ſive redimere.

1. In finem, filiis Core, Pſalmus.

2. AUdite hæc omnes Gentes: auribus percipite omnes, qui habitatis orbem:

3. Quique terrigenæ, & filii hominum: ſimul in unum dives & pauper.

4. Os meum loquetur ſapientiam: & meditatio cordis mei prudentiam.

5. ‖ Inclinabo in parabolam aurem meam: aperiam in pſalterio propoſitionem meam.

‖ *Pſalm.* 77. 2. *Matth.* 13. 35.

6. Cur timebo in die mala? iniquitas calcanei mei circumdabit me.

7. Qui confidunt in virtute ſua: & in multitudine divitiarum ſuarum gloriantur.

8. Frater non redimit, redimet homo: non dabit Deo placationem ſuam.

9. Et pretium redemptionis animæ ſuæ: & laborabit in æternum, 10. & vivet adhuc in finem.

11. Non videbit interitum, cùm viderit ſapientes morientes: ſimul inſipiens, & ſtultus peribunt.

Et relinquent alienis divitias ſuas: 12. Et ſepulchra eorum domus illorum in æternum.

Tabernacula eorum in progenie, & progenie: vocaverunt nomina ſua in terris ſuis.

13. Et homo, cùm in honore eſſet, non intellexit: comparatus eſt jumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis.

14. Hæc via illorum ſcandalum ipſis: & poſteà in ore ſuo complacebunt.

15. Sicut oves in inferno poſiti ſunt: mors depaſcet eos.

Et dominabuntur eorum juſti in matutino: & auxilium eorum veteraſcet in inferno à gloria eorum.

16. Verumtamen Deus redimet animam meam de manu inferi, cùm acceperit me.

17. Ne timueris cùm dives factus fuerit homo: & cùm multiplicata fuerit gloria domus ejus.

18. Quoniam cùm interierit, non ſumet omnia: neque deſcendet cum eo gloria ejus.

19. Quia anima ejus in vita ipſius benedicetur: confitebitur tibi cùm benefeceris ei.

20. Introibit uſque in progenies patrum ſuorum: & uſque in æternum non videbit lumen.

21. Homo, cùm in honore eſſet, non intellexit: comparatus eſt jumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis.

PSALMUS XLIX.

Chriſtum homines in ſuo ultimo judicio ſalvaturum non ex cæſis victimis, ſed animi pietate, vitæ innocentia, puritate juſtitiæ.

1. Pſalmus Aſaph.

DEus deorum Dominus locutus eſt: & vocavit terram,

A ſolis ortu uſque ad occaſum: 2. ex Sion ſpecies decoris ejus.

3. Deus manifeſtè veniet: Deus noſter & non ſilebit.

Ignis in conſpectu ejus exardeſcet: & in circuitu ejus tempeſtas valida.

4. Advocabit cœlum deſurſum: & terram diſcernere populum ſuum.

5. Congregate illi ſanctos ejus: qui ordinant teſtamentum ejus ſuper ſacrificia.

6. Et annuntiabunt cœli juſtitiam ejus: quoniam Deus judex eſt.

7. Audi populus meus, & loquar: Iſrael, & teſtificabor tibi: Deus Deus tuus ego ſum.

8. Non in ſacrificiis tuis arguam te: holocauſta autem tua in conſpectu meo ſunt ſemper.

9. Non accipiam de domo tua vitulos: neque de gregibus tuis hircos.

10. Quoniam meæ ſunt omnes feræ ſilvarum, jumenta in montibus & boves.

11. Cognovi omnia volatilia cœli: & pulchritudo agri mecum eſt.

12. Si eſuriero, non dicam tibi: meus eſt enim orbis terræ, & plenitudo ejus.

13. Numquid manducabo carnes taurorum? aut ſanguinem hircorum potabo?

14. Immola Deo ſacrificium laudis: & redde Altiſſimo vota tua.

15. Et invoca me in die tribulationis: eruam te, & honorificabis me.

16. Peccatori autem dixit Deus: Quare tu enarras juſtitias meas, & aſſumis teſtamentum meum per os tuum?

17. Tu verò odiſti diſciplinam: & projeciſti ſermones meos retrorſum.

18. Si videbas furem, currebas cum eo: & cum adulteris portionem tuam ponebas.

19. Os tuum abundavit malitia: & lingua tua concinnabat dolos.

20. Sedens adverſus fratrem tuum loquebaris, & adverſus filium matris tuæ ponebas ſcandalum: 21. hæc feciſti, & tacui.

Exiſtimaſti iniquè quòd ero tui ſimilis: arguam te, & ſtatuam contra faciem tuam.

22. Intelligite hæc qui obliviſcimini Deum: nequando rapiat, & non ſit qui eripiat.

23. Sacrificium laudis honorificabit me: & illic iter, quo oſtendam illi ſalutare Dei.

PSALMUS L.

Parricidium in Uriam, adulterium in Bethſabeam expiari, Spiritu ſancto ſibi reddito, obſecrat, non propter Moſis ſacrificia, ſed Chriſtum Eccleſiam ædificaturum, cujus ſacrificium juſtitiæ ſit placiturum.

1. In finem, Pſalmus David.

2. Cùm venit ad eum Nathan Propheta, quando intravit ad Bethſabee. (2. *Reg.* 12.)

3. MIſerere mei Deus, ſecundùm magnam miſericordiam tuam.

Et ſecundùm multitudinem miſerationum

tua-

tuarum, dele iniquitatem meam.

4. Ampliùs lava me ab iniquitate mea: & à peccato meo munda me.

5. Quoniam iniquitatem meam ego cognoſco: & peccatū meum contra me eſt ſemper.

6. Tibi ſoli peccavi, & malum coram te
Rom. 3. 4. feci: || ut juſtificeris in ſermonibus tuis, & vincas cùm judicaris.

7. Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum: & in peccatis concepit me mater mea:

8. Ecce enim veritatem dilexiſti: incerta, & occulta ſapientiæ tuæ manifeſtaſti mihi.

Lev. 14. Num. 19. 9. || Aſperges me hyſſopo, & mundabor: lavabis me, & ſuper nivem dealbabor.

10. Auditui meo dabis gaudium & lætitiam: & exultabunt oſſa humiliata.

11. Averte faciem tuam à peccatis meis: & omnes iniquitates meas dele.

12. Cor mundum crea in me Deus: & ſpiritum rectum innova in viſceribus meis.

13. Ne projicias me à facie tua: & ſpiritum ſanctum tuum ne auferas à me.

14. Redde mihi lætitiam ſalutaris tui; & ſpiritu principali confirma me.

15. Docebo iniquos vias tuas, & impii ad te convertentur.

16. Libera me de ſanguinibus Deus Deus ſalutis meę, & exultabit lingua mea juſtitiā tuam.

17. Domine, labia mea aperies: & os meum annuntiabit laudem tuam.

18. Quoniam ſi voluiſſes ſacrificium, dediſſem utique: holocauſtis non delectaberis.

19. Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus: cor contritum, & humiliatum Deus non deſpicies.

20. Benignè fac Domine in bona voluntate tua Sion: ut ædificentur muri Jeruſalem.

21. Tunc acceptabis ſacrificium juſtitiæ, oblationes, & holocauſta: tunc imponent ſuper altare tuum vitulos.

PSALMUS LI.

Doeg Saulis pecuarium increpat, ei exitium, ſibi ſalutem præſagiens.

1. In finem, intellectus David,

2. Cùm venit Doeg Idumæus, & nuntiavit Sauli: Venit David in domum Achimelech. (1. *Reg.* 22. 9.)

3. Quid gloriaris in malitia, qui potens es in iniquitate?

4. Tota die injuſtitiam cogitavit lingua tua: ſicut novacula acuta feciſti dolum.

5. Dilexiſti malitiam ſuper benignitatem: iniquitatem magis quàm loqui æquitatem.

6. Dilexiſti omnia verba præcipitationis, lingua doloſa.

7. Propterea Deus deſtruet te in finem: evellet te, & emigrabit te de tabernaculo tuo: & radicem tuam de terra viventium.

8. Videbunt juſti, & timebunt, & ſuper eum ridebunt, & dicent: 9. Ecce homo, qui non poſuit Deum adjutorem ſuum:

Sed ſperavit in multitudine divitiarum ſuarum: & prævaluit in vanitate ſua.

10. Ego autem, ſicut oliva fructifera in domo Dei, ſperavi in miſericordia Dei in æternum: & in ſæculum ſæculi.

11. Confitebor tibi in ſæculum quia feciſti: & expectabo nomen tuum, quoniam bonum eſt in conſpectu ſanctorum tuorum.

PSALMUS LII.

Impiorum infinitum eſſe numerum. Quare optat adventum Chriſti, qui ab illis bonos ſervet.

In finem,

1. Pro Maeleth intelligentiæ David.

Dixit inſipiens in corde ſuo: Non eſt || Deus. Pſalm. 13. 1.
2. Corrupti ſunt, & abominabiles facti ſunt in iniquitatibus: non eſt qui faciat bonum.

3. Deus de cœlo proſpexit ſuper filios hominum: ut videat ſi eſt intelligens, aut requirens Deum.

4. || Omnes declinaverunt, ſimul inutiles Rom 3. 10
facti ſunt, non eſt qui faciat bonum, non eſt uſque ad unum.

5. Nonne ſcient omnes qui operantur iniquitatem, qui devorant plebem meam ut cibum panis?

6. Deum non invocaverunt: illic trepidaverunt timore, ubi non erat timor.

Quoniam Deus diſſipavit oſſa eorum qui hominibus placent: confuſi ſunt, quoniam Deus ſprevit eos.

7. Quis dabit ex Sion ſalutare Iſrael? cùm converterit Deus captivitatem plebis ſuæ, exultabit Jacob, & lætabitur Iſrael.

PSALMUS LIII.

Deum contra adverſarios implorat. Seſe ejus laudes, poſt liberationem, prædicaturum.

In finem,

1. In carminibus intellectus David,

2. Cùm veniſſent Ziphæi, & dixiſſent ad Saul: Nonne David abſconditus eſt apud nos? (1. *Reg.* 23. 19. & 26. 1.)

3. Deus in nomine tuo ſalvum me fac: & in virtute tua judica me.

4. Deus exaudi orationem meam: auribus percipe verba oris mei.

5. Quoniam alieni inſurrexerunt adverſum me, & fortes quæſierunt animam meam: & non propoſuerunt Deum ante conſpectum ſuum.

6. Ecce enim Deus adjuvat me: & Dominus ſuſceptor eſt animæ meæ.

7. Averte mala inimicis meis: & in veritate tua diſperde illos.

8. Voluntariè ſacrificabo tibi, & confitebor nomini tuo Domine: quoniam bonum eſt.

9. Quoniam ex omni tribulatione eripuiſti me: & ſuper inimicos meos deſpexit oculus meus.

PSALMUS LIV.

Deum ut ſe à falſis ſimulatiſque amicis ſervet, eoſque puniat, obteſtatur: Chriſto congruit.

1. In finem, in carminibus intellectus David.

2. Exaudi Deus orationem meam, & ne deſpexeris deprecationem meam: 3. intende mihi, & exaudi me.

Contriſtatus ſum in exercitatione mea: & conturbatus ſum 4. à voce inimici, & à tribulatione peccatoris.

Quoniam declinaverunt in me iniquitates: & in ira moleſti erant mihi.

5. Cor meum conturbatum eſt in me: & formido mortis cecidit ſuper me.

6. Timor & tremor venerunt ſuper me: & contexerunt me tenebræ:

7. Et dixi: Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ, & volabo, & requieſcam?
8. Ecce elongavi fugiens: & manſi in ſolitudine.
9. Expectabam eum, qui ſalvum me fecit à puſillanimitate ſpiritus, & tempeſtate.
10. Præcipita Domine, divide linguas eorum: quoniam vidi iniquitatem, & contradictionem in civitate.
11. Die ac nocte circumdabit eam ſuper muros ejus iniquitas: & labor in medio ejus, 12. & injuſtitia.
Et non defecit de plateis ejus uſura, & dolus.
13. Quoniam ſi inimicus meus maledixiſſet mihi, ſuſtinuiſſem utique.
Et ſi is, qui oderat me, ſuper me magna locutus fuiſſet: abſcondiſſem me forſitan ab eo.
14. Tu verò homo unanimis, dux meus, & notus meus,
15. Qui ſimul mecum dulces capiebas cibos: in domo Dei ambulavimus cum conſenſu.
16. Veniat mors ſuper illos: & deſcendant in infernum viventes:
Quoniam nequitiæ in habitaculis eorum, in medio eorum.
17. Ego autem ad Deum clamavi: & Dominus ſalvabit me.
18. Veſpere, & manè, & meridie narrabo & annuntiabo: & exaudiet vocem meam.
19. Redimet in pace animam meam ab his, qui appropinquant mihi: quoniam inter multos erant mecum.
20. Exaudiet Deus, & humiliabit illos, qui eſt ante ſæcula.
Non enim eſt illis commutatio, & non timuerunt Deum: 21. extendit manum ſuam in retribuendo.
Contaminaverunt teſtamentum ejus, 22. diviſi ſunt ab ira vultus ejus: & appropinquavit cor illius.
Molliti ſunt ſermones ejus ſuper oleum: & ipſi ſunt jacula.
23. || Jacta ſuper Dominum curam tuam,
Matth. 6. 5. Luc. 12. 1. Pet. 5. 7. & ipſe te enutriet: non dabit in æternum fluctuationem juſto.
24. Tu verò Deus deduces eos in puteum interitus.
Viri ſanguinum, & doloſi non dimidiabunt dies ſuos: ego autem ſperabo in te Domine.

PSALMUS LV.

A Deo petit promiſſionibus ejus erectus, ut ſibi contra tot hoſtes ſubveniat. Seſe eum poſtea celebraturum.

In finem.

1. Pro populo, qui à Sanctis longè factus eſt, David in tituli inſcriptionem, cùm tenuerunt eum Allophyli in Geth. (1. *Reg.* 21. 12.)
2. Miſerere mei Deus, quoniam conculcavit me homo: tota die impugnans tribulavit me.
3. Conculcaverunt me inimici mei tota die: quoniam multi bellantes adverſum me.
4. Ab altitudine diei timebo: ego verò in te ſperabo.
5. In Deo laudabo ſermones meos, in Deo ſperavi: non timebo quid faciat mihi caro.
6. Tota die verba mea execrabantur: adverſum me omnes cogitationes eorum, in malum.
7. Inhabitabunt & abſcondent: ipſi calcaneum meum obſervabunt.
Sicut ſuſtinuerunt animam meam, 8. pro nihilo ſalvos facies illos: in ira populos confringes.
Deus, 9. vitam meam annuntiavi tibi: poſuiſti lacrymas meas in conſpectu tuo,
Sicut & in promiſſione tua: 10. tunc convertentur inimici mei retrorſum:
In quacumque die invocavero te: ecce cognovi quoniam Deus meus es.
11. In Deo laudabo verbum, in Domino laudabo ſermonem: in Deo ſperavi, non timebo quid faciat mihi homo.
12. In me ſunt Deus vota tua, quæ reddam, laudationes tibi.
13. Quoniam eripuiſti animam meam de morte, & pedes meos de lapſu: ut placeam coram Deo in lumine viventium.

PSALMUS LVI.

Opem implorat contra tam pertinaces æmulos. Se eum publicè cantaturum. Chriſto etiam convenit.

In finem,

1. Ne diſperdas, David in tituli inſcriptionem, cùm fugeret à facie Saul in ſpeluncam. (2. *Reg.* 22. 1. & 24. 4.)
2. Miſerere mei Deus, miſerere mei: quoniam in te confidit anima mea.
Et in umbra alarum tuarum ſperabo, donec tranſeat iniquitas.
3. Clamabo ad Deum altiſſimum: Deum qui benefecit mihi.
4. Miſit de cœlo, & liberavit me: dedit in opprobrium conculcantes me.
Miſit Deus miſericordiam ſuam, & veritatem ſuam, 5. & eripuit animam meam de medio catulorum leonum: dormivi conturbatus.
Filii hominum dentes eorum arma & ſagittæ: & lingua eorum gladius acutus.
6. Exaltare ſuper cœlos Deus: & in omnem terram gloria tua.
7. Laqueum paraverunt pedibus meis: & incurvaverunt animam meam.
Foderunt ante faciem meam foveam: & inciderunt in eam.
8. Paratum cor meum Deus, paratum cor meum: cantabo, & pſalmum dicam.
9. Exurge gloria mea, exurge pſalterium & cithara: exurgam diluculo.
10. Confitebor tibi in populis Domine: & pſalmum dicam tibi in gentibus:
11. Quoniam magnificata eſt uſque ad cœlos miſericordia tua, & uſque ad nubes veritas tua.
12. Exaltare ſuper cœlos Deus: & ſuper omnem terram gloria tua.

PSALMUS LVII.

Perituros impios & peſtilentes, pios & juſtos fructum ſuæ virtutis percepturos, ita ut Dei providentia & judicium appareat.

In finem,

1. Ne diſperdas, David in tituli inſcriptionem.
2. Si verè utique juſtitiam loquimini: recta judicate filii hominum.
3. Etenim in corde iniquitates operamini: in terra injuſtitias manus veſtræ concinnant.
4. Alienati ſunt peccatores à vulva, erraverunt ab utero: locuti ſunt falſa.

5. Fu-

5. Furor illis ſecundùm ſimilitudinem ſerpentis : ſicut aſpidis ſurdæ , & obturantis aures ſuas,

6. Quæ non exaudiet vocem incantantium: & venefici incantantis ſapienter.

7. Deus conteret dentes eorum in ore ipſorum: molas leonum confringet Dominus.

8. Ad nibilum devenient tamquam aqua decurrens: intendit arcum ſuum donec infirmentur.

9. Sicut cera, quæ fluit, auferentur: ſupercecidit ignis, & non viderunt ſolem.

10. Priuſquam intelligerent ſpinæ veſtræ rhamnum: ſicut viventes, ſic in ira abſorbet eos.

11. Lætabitur juſtus cùm viderit vindictam : manus ſuas lavabit in ſanguine peccatoris.

12. Et dicet homo : Si utique eſt fructus juſto: utique eſt Deus judicans eos in terra.

PSALMUS LVIII.

Opem efflagitat adverſus Saulem & ejus aulicos : Eis punitis , ſe Dei potentiam & gratiam perſonaturum. Chriſto competit.

In finem,

1. Ne diſperdas, David in tituli inſcriptionem, quando miſit Saul, & cuſtodivit domum ejus, ut eum interficeret. (1. *Reg.* 19. 11.)

2. ERipe me de inimicis meis Deus meus: & ab inſurgentibus in me libera me.

3. Eripe me de operantibus iniquitatem: & de viris ſanguinum ſalva me.

4. Quia ecce ceperunt animam meam : irruerunt in me fortes.

5. Neque iniquitas mea, neque peccatum meum Domine : ſine iniquitate cucurri, & direxi.

6. Exurge in occurſum meum, & vide: & tu Domine Deus virtutum , Deus Iſrael,

Intende ad viſitandas omnes gentes: non miſerearis omnibus , qui operantur iniquitatem.

7. Convertentur ad veſperam: & famem patientur ut canes, & circuibunt civitatem.

8. Ecce loquentur in ore ſuo, & gladius in labiis eorum: quoniam quis audivit?

9. Et tu Domine deridebis eos: ad nihilum deduces omnes gentes.

10. Fortitudinem meam ad te cuſtodiam, quia Deus ſuſceptor meus es:

11. Deus meus , miſericordia ejus præveniet me.

12. Deus oſtendet mihi ſuper inimicos meos, ne occidas eos: nequando obliviſcantur populi mei.

Diſperge illos in virtute tua : & depone eos protector meus Domine.

13. Delictum oris eorum , ſermonem labiorum ipſorum: & comprehendantur in ſuperbia ſua.

Et de execratione & mendacio annuntiabuntur 14. in conſummatione : in ira conſummationis, & non erunt.

Et ſcient quia Deus dominabitur Jacob : & finium terræ.

15. Convertentur ad veſperam , & famem patientur ut canes : & circuibunt civitatem.

16. Ipſi diſpergentur ad manducandum : ſi verò non fuerint ſaturati, & murmurabunt.

17. Ego autem cantabo fortitudinem tuam: & exultabo manè miſericordiam tuam.

Quia factus es ſuſceptor meus , & refugium meum, in die tribulationis meæ.

18. Adjutor meus tibi pſallam, quia Deus ſuſceptor meus es : Deus meus miſericordia mea.

PSALMUS LIX.

Populus Dei auxilium petit in expeditione contra Idumæos & cæteros vicinos. Apoſtolis congruit.

In finem,

1. Pro his, qui immutabuntur , in tituli inſcriptionem ipſi David in doctrinam , 2. cùm ſuccendit Meſopotamiam Syriæ, & Sobal, & convertit Joab, & percuſſit Idumæam in valle Salinarum duodecim millia. (2. *Reg.* 1. 8. & 10. 7. & 1. *Par.* 18. 1.)

3. DEus repuliſti nos, & deſtruxiſti nos : iratus es, & miſertus es nobis.

4. Commoviſti terram, & conturbaſti eam: ſana contritiones ejus, quia commota eſt.

5. Oſtendiſti populo tuo dura : potaſti nos vino compunctionis.

6. Dediſti metuentibus te ſignificationem : ut fugiant à facie arcus:

Ut liberentur dilecti tui : 7. ſalvum fac dextera tua, & exaudi me.

8. Deus locutus eſt in ſancto ſuo : Lætabor, & partibor Sichimam : & convallem tabernaculorum metibor.

9. Meus eſt Galaad, & meus eſt Manaſſes : & Ephraim fortitudo capitis mei.

Juda rex meus : 10. Moab olla ſpei meæ.

In Idumæam extendam calceamentum meum: mihi alienigenæ ſubditi ſunt.

11. Quis deducet me in civitatem munitam ? quis deducet me uſque in Idumæam?

12. Nonne tu Deus, qui repuliſti nos: & non egredieris Deus in virtutibus noſtris?

13. Da nobis auxilium de tribulatione : quia vana ſalus hominis.

14. In Deo faciemus virtutem: & ipſe ad nihilum deducet tribulantes nos.

PSALMUS LX.

Ab exilio poſcit reſtitutionem, longamque vitam, ubi regnum fuerit conſecutus , Chriſto accommodatus eſt.

In finem,

1. In hymnis David.

2. EXaudi Deus deprecationem meam: intende orationi meæ.

3. A finibus terræ ad te clamavi: dum anxiaretur cor meum, in petra exaltaſti me.

Deduxiſti me, 4. quia factus es ſpes mea : turris fortitudinis à facie inimici.

5. Inhabitabo in tabernaculo tuo in ſæcula: protegar in velamento alarum tuarum.

6. Quoniam tu Deus meus exaudiſti orationem meam: dediſti hæreditatem timentibus nomen tuum.

7. Dies ſuper dies regis adjicies : annos ejus uſque in diem generationis & generationis.

8. Permanet in æternum in conſpectu Dei: miſericordiam & veritatem ejus quis requiret?

9. Sic pſalmum dicam nomini tuo in ſæculum ſæculi: ut reddam vota mea de die in diem.

Psalmus LXI.

Se in Dei tutela poſitum fruſtra oppugnari. In eo juſtis eſſe ſalutem, qui pro ſuis quemque factis remuneretur.

In finem,

1. Pro Idithun, Pſalmus David.

2. NOnne Deo ſubjecta erit anima mea? ab ipſo enim ſalutare meum.

3. Nam & ipſe Deus meus, & ſalutaris meus: ſuſceptor meus, non movebor ampliùs.

4. Quouſque irruitis in hominem? interficitis univerſi vos, tamquam parieti inclinato, & maceriæ depulſæ?

5. Verumtamen pretium meum cogitaverunt repellere, cucurri in ſiti: ore ſuo benedicebant, & corde ſuo maledicebant.

6. Verumtamen Deo ſubjecta eſto anima mea: quoniam ab ipſo patientia mea.

7. Quia ipſe Deus meus, & ſalvator meus: adjutor meus, non emigrabo.

8. In Deo ſalutare meum, & gloria mea: Deus auxilii mei, & ſpes mea in Deo eſt.

9. Sperate in eo omnis congregatio populi, effundite coram illo corda veſtra: Deus adjutor noſter in æternum.

10. Verumtamen vani filii hominum, mendaces filii hominum in ſtateris: ut decipiant ipſi de vanitate in idipſum.

11. Nolite ſperare in iniquitate, & rapinas nolite concupiſcere: divitiæ ſi affluant, nolite cor apponere.

12. Semel locutus eſt Deus, duo hæc audivi, quia poteſtas Dei eſt, 13. & tibi Domine miſericordia: || quia tu reddes unicuique juxta opera ſua.

|| *Matth.* 16. 27. *Rom.* 2. 6. 1. *Cor.* 3. 8. *Gal.* 6. 5.

Psalmus LXII.

Exul ſe Deo laudibus & gratiarum actione afficiendo conſolatur, hoſtibus interitum, ſibi malorum finem ſperans.

Pſalmus David,

1. Cùm eſſet in deſerto Idumææ. (1. *Reg.* 22. 5.)

2. DEus Deus meus ad te de luce vigilo. Sitivit in te anima mea, quàm multipliciter tibi caro mea.

3. In terra deſerta, & invia, & inaquoſa: ſic in ſancto apparui tibi, ut viderem virtutem tuam, & gloriam tuam.

4. Quoniam melior eſt miſericordia tua ſuper vitas: labia mea laudabunt te.

5. Sic benedicam te in vita mea: & in nomine tuo levabo manus meas.

6. Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea: & labiis exultationis laodabit os meum.

7. Si memor fui tui ſuper ſtratum meum, in matutinis meditabor in te: 8. quia fuiſti adjutor meus.

Et in velamento alarum tuarum exultabo, 9. adhæſit anima mea poſt te: me ſuſcepit dextera tua.

10. Ipſi verò in vanum quæſierunt animam meam, introibunt in inferiora terræ: 11. tradentur in manus gladii, partes vulpium erunt.

12. Rex verò lætabitur in Deo, laudabuntur omnes qui jurant in eo: quia obſtructum eſt os loquentium iniqua.

Psalmus LXIII.

Contra inſidias & calumnias, opem implorat, confidens earum authores magna juſtorum voluptate oppreſſum iri.

In finem,

1. Pſalmus David.

2. EXaudi Deus orationem meam cùm deprecor: à timore inimici eripe animam meam.

3. Protexiſti me à conventu malignantium: à multitudine operantium iniquitatem.

4. Quia exacuerunt ut gladium linguas ſuas: intenderunt arcum rem amaram, 5. ut ſagittent in occultis immaculatum.

6. Subitò ſagittabunt eum, & non timebunt: firmaverunt ſibi ſermonem nequam.

Narraverunt ut abſconderent laqueos: dixerunt: Quis videbit eos?

7. Scrutati ſunt iniquitates: defecerunt ſcrutantes ſcrutinio.

Accedet homo ad cor altum: 8. & exaltabitur Deus.

Sagittæ parvulorum factæ ſunt plagæ eorum: 9. & infirmatæ ſunt contra eos linguæ eorum.

Conturbati ſunt omnes qui videbant eos: 10. & timuit omnis homo.

Et annuntiaverunt opera Dei: & facta ejus intellexerunt.

11. Lætabitur juſtus in Domino, & ſperabit in eo, & laudabuntur omnes recti corde.

Psalmus LXIV.

Deum eſſe laudandum ob ipſius in Sionem atque adeo univerſum hominum genus, beneficentiam.

In finem, Pſalmus David,

1. Canticum Jeremiæ, & Ezechielis populo tranſmigrationis, cùm inciperent exire.

2. TE decet hymnus Deus in Sion: & tibi reddetur votum in Jeruſalem.

3. Exaudi orationem meam: ad te omnis caro veniet.

4. Verba iniquorum prævaluerunt ſuper nos: & impietatibus noſtris tu propitiaberis.

5. Beatus, quem elegiſti, & aſſumpſiſti: inhabitabit in atriis tuis.

Replebimur in bonis domus tuæ: ſanctum eſt templum tuum, 6. mirabile in æquitate.

Exaudi nos Deus ſalutaris noſter, ſpes omnium finium terræ, & in mari longè.

7. Præparans montes in virtute tua, accinctus potentia: 8. qui conturbas profundum maris, ſonum fluctuum ejus.

Turbabuntur gentes, 9. & timebunt qui habitant terminos à ſignis tuis: exitus matutini & veſpere delectabis.

10. Viſitaſti terram, & inebriaſti eam; multiplicaſti locupletare eam.

Flumen Dei repletum eſt aquis, paraſti cibum illorum: quoniam ita eſt præparatio ejus.

11. Rivos ejus inebria, multiplica genimina ejus: in ſtillicidiis ejus lætabitur germinans.

12. Benedices coronæ anni benignitatis tuæ: & campi tui replebuntur ubertate.

13. Pingueſcent ſpecioſa deſerti: & exultatione colles accingentur.

14. Induti ſunt arietes ovium, & valles abundabunt frumento: clamabunt, etenim hymnum dicent.

Pſalmus LXV.

Omnes invitat ad Deum celebrandum & adorandum, qui mundum, præcipuè populum ſuum, tot bonis afficit.

In finem,

1. Canticum Pſalmi reſurrectionis.

JUbilate Deo omnis terra, 2. pſalmum dicite nomini ejus: date gloriam laudi ejus.

3. Dicite Deo quàm terribilia ſunt opera tua Domine! in multitudine virtutis tuæ mentientur tibi inimici tui.

4. Omnis terra adoret te, & pſallat tibi: pſalmum dicat nomini tuo.

5. Venite, & videte opera Dei: terribilis in conſiliis ſuper filios hominum.

6. Qui convertit mare in aridam, in flumine pertranſibunt pede: ibi lætabimur in ipſo.

7. Qui dominatur in virtute ſua in æternum, oculi ejus ſuper gentes reſpiciunt: qui exaſperant non exaltentur in ſemetipſis.

8. Benedicite Gentes Deum noſtrum: & auditam facite vocem laudis ejus.

9. Qui poſuit animam meam ad vitam: & non dedit in commotionem pedes meos.

10. Quoniam probaſti nos Deus: igne nos examinaſti, ſicut examinatur argentum.

11. Induxiſti nos in laqueum, poſuiſti tribulationes in dorſo noſtro:

12. impoſuiſti homines ſuper capita noſtra.

Tranſivimus per ignem & aquam: & eduxiſti nos in refrigerium.

13. Introibo in domum tuam in holocauſtis: reddam tibi vota mea,

14. quæ diſtinxerunt labia mea.

Et locutum eſt os meum, in tribulatione mea.

15. Holocauſta medullata offeram tibi cum incenſo arietum: offeram tibi boves cum hircis.

16. Venite, audite, & narrabo, omnes qui timetis Deum, quanta fecit animæ meæ.

17. Ad ipſum ore meo clamavi, & exaltavi ſub lingua mea.

18. Iniquitatem ſi aſpexi in corde meo, non exaudiet Dominus.

19. Propterea exaudivit Deus, & attendit voci deprecationis meæ.

20. Benedictus Deus, qui non amovit orationem meam, & miſericordiam ſuam à me.

Pſalmus LXVI.

Deum obſecrat, ut ſe toto orbe cognoſcendum exhibeat. Eſt propheticus de Eccleſiæ propagatione & collectione.

In finem,

1. In Hymnis, Pſalmus Cantici David.

2. DEus miſereatur noſtri, & benedicat nobis: illuminet vultum ſuum ſuper nos, & miſereatur noſtri.

3. Ut cognoſcamus in terra viam tuam: in omnibus gentibus ſalutare tuum.

4. Confiteantur tibi populi Deus: confiteantur tibi populi omnes.

5. Lætentur & exultent gentes: quoniam judicas populos in æquitate, & gentes in terra dirigis.

6. Confiteantur tibi populi, Deus: confiteantur tibi populi omnes:

7. terra dedit fructum ſuum.

Benedicat nos Deus, Deus noſter,

8. benedicat nos Deus: & metuant eum omnes fines terræ.

Pſalmus LXVII.

Canit Eccleſiæ de hoſtibus victorias, ut in exitu ex Ægypto. Chriſtum Deum in cælum aſcenſurum, indeque Apoſtolos de diverſis tribubus miſſurum ad gentes convertendas.

In finem,

1. Pſalmus Cantici ipſi David.

2. EXurgat Deus, & diſſipentur inimici ejus, & fugiant qui oderunt eum, à facie ejus.

3. Sicut deficit fumus, deficiant: ſicut fluit cera à facie ignis, ſic pereant peccatores à facie Dei.

4. Et juſti epulentur, & exultent in conſpectu Dei: & delectentur in lætitia.

5. Cantate Deo, pſalmum dicite nomini ejus: iter facite ei, qui aſcendit ſuper occaſum: Dominus nomen illi.

Exultate in conſpectu ejus, turbabuntur à facie ejus,

6. patris orphanorum, & judicis viduarum.

Deus in loco ſancto ſuo:

7. Deus qui inhabitare facit unius moris in domo:

Qui educit vinctos in fortitudine, ſimiliter eos, qui exaſperant, qui habitant in ſepulchris.

8. Deus cùm egredereris in conſpectu populi tui, cùm pertranſires in deſerto:

9. Terra mota eſt, etenim cœli diſtillaverunt à facie Dei Sinai, à facie Dei Iſrael.

10. Pluviam voluntariam ſegregabis Deus hæreditati tuæ: & infirmata eſt, tu verò perfeciſti eam.

11. Animalia tua habitabunt in ea: paraſti in dulcedine tua pauperi, Deus.

12. Dominus dabit verbum evangelizantibus, virtute multa.

13. Rex virtutum dilecti dilecti: & ſpeciei domus dividere ſpolia.

14. Si dormiatis inter medios cleros, pennæ columbæ deargentatæ, & poſteriora dorſi ejus in pallore auri.

15. Dum diſcernit cœleſtis reges ſuper eam, nive dealbabuntur in Selmon:

16. mons Dei, mons pinguis.

Mons coagulatus, mons pinguis:

17. ut quid ſuſpicamini montes coagulatos?

Mons, in quo beneplacitum eſt Deo habitare in eo: etenim Dominus habitabit in finem.

18. Currus Dei decem millibus multiplex, millia lætantium: Dominus in eis in Sina in ſancto.

19. Aſcendiſti in altum, cepiſti captivitatem: accepiſti dona in hominibus:

Etenim non credentes, inhabitare Dominum Deum.

20. Benedictus Dominus die quotidie: proſperum iter faciet nobis Deus ſalutarium noſtrorum.

21. Deus noſter, Deus ſalvos faciendi: & Domini Domini exitus mortis.

22. Verumtamen Deus confringet capita inimicorum ſuorum: verticem capilli perambulantium in delictis ſuis.

23. Dixit Dominus: Ex Baſan convertam, convertam in profundum maris:

24. Ut intingatur pes tuus in ſanguine : lingua canum tuorum ex inimicis, ab ipſo.
25. Viderunt ingreſſus tuos Deus, ingreſſus Dei mei : regis mei qui eſt in ſancto.
26. Prævenerunt principes conjuncti pſallentibus, in medio juvencularum tympaniſtriarum.
27. In eccleſiis benedicite Deo Domino, de fontibus Iſrael.
28. Ibi Benjamin adoleſcentulus, in mentis exceſſu.
Principes Juda, duces eorum : principes Zabulon, principes Nephthali.
29. Manda Deus virtuti tuæ : confirma hoc Deus, quod operatus es in nobis.
30. A templo tuo in Jeruſalem, tibi offerent reges munera.
31. Increpa feras arundinis, congregatio taurorum in vaccis populorum : ut excludant eos, qui probati ſunt argento.
Diſſipa gentes, quæ bella volunt:
32. venient legati ex Ægypto : Æthiopia præveniet manus ejus Deo.
33. Regna terræ, cantate Deo : pſallite Domino : pſallite Deo,
34. qui aſcendit ſuper cœlum cœli, ad Orientem.
Ecce dabit voci ſuæ vocem virtutis,
35. date gloriam Deo ſuper Iſrael, magnificentia ejus, & virtus ejus in nubibus.
36. Mirabilis Deus in ſanctis ſuis, Deus Iſrael ipſe dabit virtutem & fortitudinem plebi ſuæ, benedictus Deus.

Psalmus LXVIII.

Chriſtus ſe ob religionis zelum multa pati conqueritur. Auxilium à Patre petit, & Judæorum punitionem. Se illi laudes dicturum. Joan. 2. & 15. Rom. 10. 11.

1. In finem, pro iis, qui commutabuntur, David.
2. SAlvum me fac Deus : quoniam intraverunt aquæ uſque ad animam meam.
3. Infixus ſum in limo profundi : & non eſt ſubſtantia.
Veni in altitudinem maris : & tempeſtas demerſit me.
4. Laboravi clamans, raucæ factæ ſunt fauces meæ : defecerunt oculi mei, dum ſpero in Deum meum.
5. Multiplicati ſunt ſuper capillos capitis mei, qui oderunt me gratis.
Confortati ſunt qui perſecuti ſunt me inimici mei injuſtè : quæ non rapui, tunc exſolvebam.
6. Deus tu ſcis inſipientiam meam : & delicta mea à te non ſunt abſcondita.
7. Non erubeſcant in me qui expectant te Domine, Domine virtutum.
Non confundantur ſuper me qui quærunt te, Deus Iſrael.
8. Quoniam propter te ſuſtinui opprobrium : operuit confuſio faciem meam.
9. Extraneus factus ſum fratribus meis, & peregrinus filiis matris meæ.
Joan. 2. 17. Rom. 15. 3. 10. || Quoniam zelus domus tuæ comedit me : || & opprobria exprobrantium tibi, ceciderunt ſuper me.
11. Et operui in jejunio animam meam : & factum eſt in opprobrium mihi.
12. Et poſui veſtimentum meum cilicium : & factus ſum illis in parabolam.
13. Adverſum me loquebantur qui ſedebant in porta : & in me pſallebant qui bibebant vinum.
14. Ego verò orationem meam ad te Domine : tempus beneplaciti Deus.
In multitudine miſericordiæ tuæ exaudi me, in veritate ſalutis tuæ.
15. Eripe me de luto, ut non infigar : libera me ab iis, qui oderunt me, & de profundis aquarum.
16. Non me demergat tempeſtas aquæ, neque abſorbeat me profundum : neque urgeat ſuper me puteus os ſuum.
17. Exaudi me Domine, quoniam benigna eſt miſericordia tua : ſecundùm multitudinem miſerationum tuarum reſpice in me.
18. Et ne avertas faciem tuam à puero tuo : quoniam tribulor, velociter exaudi me.
19. Intende animæ meæ, & libera eam : propter inimicos meos eripe me.
20. Tu ſcis improperium meum, & confuſionem meam, & reverentiam meam.
21. In conſpectu tuo ſunt omnes qui tribulant me, improperium expectavit cor meum, & miſeriam.
Et ſuſtinui qui ſimul contriſtaretur, & non fuit : & qui conſolaretur, & non inveni.
22. || Et dederunt in eſcam meam fel : & in ſiti mea potaverunt me aceto. Matt. 27. 48.
23. || Fiat menſa eorum coram ipſis in laqueum, & in retributiones, & in ſcandalum. Rom. 11. 9.
24. Obſcurentur oculi eorum ne videant : & dorſum eorum ſemper incurva.
25. Effunde ſuper eos iram tuam : & furor iræ tuæ comprehendat eos.
26. || Fiat habitatio eorum deſerta : & in tabernaculis eorum non ſit qui inhabitet. Act. 1. 20.
27. Quoniam quem tu percuſſiſti, perſecuti ſunt : & ſuper dolorem vulnerum meorum addiderunt.
28. Appone iniquitatem ſuper iniquitatem eorum : & non intrent in juſtitiam tuam.
29. Deleantur de Libro viventium : & cum juſtis non ſcribantur.
30. Ego ſum pauper & dolens : ſalus tua Deus ſuſcepit me.
31. Laudabo nomen Dei cum cantico : & magnificabo eum in laude :
32. Et placebit Deo ſuper vitulum novellum, cornua producentem & ungulas.
33. Videant pauperes & lætentur : quærite Deum, & vivet anima veſtra :
34. Quoniam exaudivit pauperes Dominus : & vinctos ſuos non deſpexit.
35. Laudent illum cœli & terra, mare, & omnia reptilia in eis.
36. Quoniam Deus ſalvam faciet Sion : & ædificabuntur civitates Juda.
Et inhabitabunt ibi, & hæreditate acquirent eam.
37. Et ſemen ſervorum ejus poſſidebit eam, & qui diligunt nomen ejus, habitabunt in ea.

Psalmus LXIX.

Sibi, boniſque opem, æmulis ignominiam precatur.

In finem, Pſalmus David.
1. In rememorationem, quòd ſalvum fecerit eum Dominus.
2. DEus in adjutorium meum intende : Domine ad adjuvandum me feſtina.

3. Confundantur, & revereantur, qui quærunt animam meam:

4. Avertantur retrorſum, & erubeſcant, qui volunt mihi mala:

Avertantur ſtatim erubeſcentes, qui dicunt mihi: Euge, euge.

5. Exultent & lætentur in te omnes qui quærunt te, & dicant ſemper: Magnificetur Dominus: qui diligunt ſalutare tuum.

6. Ego verò egenus, & pauper ſum: Deus adjuva me.

Adjutor meus, & liberator meus es tu: Domine ne moreris.

Psalmus LXX.

Senex contra impios opem implorat, perpetuam gratiarum actionem pollicens.

Pſalmus David,

1. Filiorum Jonadab, & priorum captivorum.

IN te Domine ſperavi, non confundar in æternum:

2. in juſtitia tua libera me, & eripe me. Inclina ad me aurem tuam, & ſalva me.

3. Eſto mihi in Deum protectorem, & in locum munitum: ut ſalvum me facias:

Quoniam firmamentum meum, & refugium meum es tu.

4. Deus meus eripe me de manu peccatoris, & de manu contra legem agentis & iniqui:

5. Quoniam tu es patientia mea Domine: Domine ſpes mea à juventute mea.

6. In te confirmatus ſum ex utero: de ventre matris meæ tu es protector meus.

In te cantatio mea ſemper:

7. tamquam prodigium factus ſum multis: & tu adjutor fortis.

8. Repleatur os meum laude, ut cantem gloriam tuam: tota die magnitudinem tuam.

9. Ne projicias me in tempore ſenectutis: cùm defecerit virtus mea, ne derelinquas me.

10. Quia dixerunt inimici mei mihi: & qui cuſtodiebant animam meam, conſilium fecerunt in unum,

11. Dicentes: Deus dereliquit eum, perſequimini, & comprehendite eum: quia non eſt qui eripiat.

12. Deus ne elongeris à me: Deus meus in auxilium meum reſpice.

13. Confundantur, & deficiant detrahentes animæ meæ: operiantur confuſione, & pudore qui quærunt mala mihi.

14. Ego autem ſemper ſperabo: & adjiciam ſuper omnem laudem tuam.

15. Os meum annuntiabit juſtitiam tuam: tota die ſalutare tuum.

Quoniam non cognovi litteraturam,

16. introibo in potentias Domini: Domine memorabor juſtitiæ tuæ ſolius.

17. Deus docuiſti me à juventute mea: & uſque nunc pronuntiabo mirabilia tua.

18. Et uſque in ſenectam & ſenium: Deus ne derelinquas me,

Donec annuntiem brachium tuum generationi omni, quæ ventura eſt.

Potentiam tuam, 19. & juſtitiam tuam Deus uſque in altiſſima, quæ feciſti magnalia, Deus quis ſimilis tibi?

20. Quantas oſtendiſti mihi tribulationes multas, & malas: & converſus vivificaſti me: & de abyſſis terræ iterùm reduxiſti me:

21. Multiplicaſti magnificentiam tuam: & converſus conſolatus es me.

22. Nam & ego confitebor tibi in vaſis pſalmi veritatem tuam: Deus pſallam tibi in cithara, ſanctus Iſrael.

23. Exultabunt labia mea cùm cantavero tibi: & anima mea, quam redemiſti.

24. Sed & lingua mea tota die meditabitur juſtitiam tuam: cùm confuſi & reveriti fuerint qui quærunt mala mihi.

Psalmus LXXI.

Chriſti regnum juſtum, pacificum, amplum felixque fore.

Pſalmus,

1. In Salomonem.

2. DEus judicium tuum regi da: & juſtitiam tuam filio regis:

Judicare populum tuum in juſtitia, & pauperes tuos in judicio.

3. Suſcipiant montes pacem populo, & colles juſtitiam.

4. Judicabit pauperes populi, & ſalvos faciet filios pauperum: & humiliabit calumniatorem.

5. Et permanebit cum Sole, & ante Lunam, in generatione & generationem.

6. Deſcendet ſicut pluvia in vellus: & ſicut ſtillicidia ſtillantia ſuper terram.

7. Orietur in diebus ejus juſtitia, & abundantia pacis: donec auferatur luna.

8. Et dominabitur à mari uſque ad mare: & à flumine uſque ad terminos orbis terrarum.

9. Coram illo procident Æthiopes: & inimici ejus terram lingent.

10. Reges Tharſis, & inſulæ munera offerent: reges Arabum, & Saba dona adducent:

11. Et adorabunt eum omnes reges terræ: omnes gentes ſervient ei:

12. Quia liberabit pauperem à potente: & pauperem, cui non erat adjutor.

13. Parcet pauperi & inopi: & animas pauperum ſalvas faciet.

14. Ex uſuris & iniquitate redimet animas eorum: & honorabile nomen eorum coram illo.

15. Et vivet, & dabitur ei de auro Arabiæ, & adorabunt de ipſo ſemper: tota die benedicent ei.

16. Et erit firmamentum in terra in ſummis montium, ſuperextolletur ſuper Libanum fructus ejus: & florebunt de civitate ſicut fœnum terræ.

17. Sit nomen ejus benedictum in ſæcula: ante Solem permanet nomen ejus.

Et benedicentur in ipſo omnes tribus terræ: omnes gentes magnificabunt eum.

18. Benedictus Dominus Deus Iſrael, qui facit mirabilia ſolus:

19. Et benedictum nomen majeſtatis ejus in æternum: & replebitur majeſtate ejus omnis terra: fiat, fiat.

20. Defecerunt laudes David filii Jeſſe.

Psalmus LXXII.

Improbos in hac vita felices eſſe. Probos, qui indè commoventur, ex fine & exitu, quòd ſua quemque tandem maneant præmia, ſe debere conſolari.

1. Pſalmus Aſaph.

QUàm bonus Iſrael Deus his, qui recto ſunt corde!

2. Mei

2. Mei autem penè moti ſunt pedes : penè effuſi ſunt greſſus mei.

3. Quia zelavi ſuper iniquos, paceoı peccatorum videns.

4. Quia noo eſt reſpectus morti eorum : & firmamentum in plaga eorum.

5. In labore hominum non ſunt, & cum hominibus non flagellabuntur :

6. Ideò tenuit eos ſuperbia, operti ſunt iniquitate & impietate ſua.

7. Prodiit quaſi ex adipe iniquitas eorum : tranſierunt io affectum cordis.

8. Cogitaverunt, & locuti ſunt nequitiam : iniqnitatem in excelſo locuti ſunt.

9. Poſuerunt in cœlum os ſuum : & lingua eorum tranſivit in terra.

10. Ideò convertetur populus meus bic : & dies pleni iovenientur in eis.

11. Et dixerunt : Quomodo ſcit Deus, & ſi eſt ſcientia in excelſo?

12. Ecce ipſi peccatores, & abundantes in ſæculo, obtinuerunt divitias.

13. Et dixi : Ergo ſine cauſa juſtificavi cor meum, & lavi inter innocentes manus meas :

14. Et fui flagellatus tota die, & caſtigatio mea in matutinis.

15. Si dicebam : Narrabo ſic : ecce nationem filiorum reprobavi.

16. Exiſtimabam ut cognoſcerem hoc, labor eſt ante me :

17. Donec intrem in Sanctuarium Dei : & intelligam in noviſſimis eorum.

18. Verumtamen propter dolos poſuiſti eis : dejeciſti eos dum allevarentur.

19. Quomodo facti ſunt in deſolationem, ſubitò defecerunt : perierunt propter iniquitatem ſuam.

20. Velut ſomnium ſurgentium Domine, io civitate tua imaginem ipſorum ad nihilum rediges.

21. Quia inflammatum eſt cor meum, & renes mei commutati ſnnt :

22. & ego ad nihilum redactus ſum, & neſcivi.

23. Ut jumentum factus ſum apud te : & ego ſemper tecum.

24. Tenuiſti manum dexteram meam : & in voluntate tua deduxiſti me, & cum gloria ſuſcepiſti me.

25. Quid enim mihi eſt in cœlo? & à te quid volui ſuper terram?

26. Defecit caro mea, & cor meum : Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternnm.

27. Quia ecce, qni elongant ſe à te peribunt : perdidiſti omnes, qui fornicantur abs te.

28. Mihi autem adhærere Deo bonum eſt : ponere in Domino Deo ſpem meam :

Ut annuotiem omnes prædicationes tuas, in portis filiæ Sion.

Psalmus LXXIII.

De populi Domini & templi calamitate conqueritur : Deum obteſtans, ut ſuccurrat, quemadmodum olim.

1. Intellectus Aſaph.

UT quid Deus repuliſti in finem : iratus eſt furor tuus ſuper oves paſcuæ tuæ?

2. Memor eſto congregationis tuæ, quam poſſediſti ab initio.

Redemiſti virgam hæreditatis tuæ : mons Sion, in quo habitaſti in eo.

3. Leva manus tuas in ſuperbias eorum in finem : quanta malignatus eſt inimicus in ſancto.

4. Et gloriati ſunt qui oderunt te : in medio ſolemnoitatis tuæ.

Poſuerunt ſigna ſua, ſigna : 5. & non cognoveruot ſicut in exitu ſuper ſummum.

Quaſi in ſilva lignorum ſecuribus 6. exciderunt januas ejus in idipſum : in ſecuri, & aſcia dejecerunt eam.

7. ‖ Incenderunt igni Sanctuarium tuum : in terra polluerunt tabernaculum nominis tui. ‖ 4.Reg.25.9.

8. Dixerunt in corde ſuo cognatio eorum ſimul : Quieſcere faciamus omnes dies ſeſtos Dei à terra.

9. Signa noſtra non vidimus, jam non eſt propbeta : & nos non cognoſcet ampliùs.

10. Uſquequò Deus improperabit inimicus : irritat adverſarius nomen tuum in finem?

11. Ut quid avertis manum tuam, & dexteram tuam, de medio ſinu tuo in finem?

12. ‖ Deus autem rex noſter ante ſæcula : operatus eſt ſalutem in medio terræ. ‖ Luc.1.68

13. Tu confirmaſti in virtute tua mare : contribulaſti capita draconum in aquis.

14. Tu confregiſti capita draconis : dediſti eum eſcam populis Æthiopum.

15. Tu dirupiſti fontes, & torrentes : tu ſiccaſti fluvios Ethan.

16. Tuus eſt dies, & tua eſt nox : tu fabricatus es auroram & ſolem.

17. Tu feciſti omnes terminos terræ : æſtatem & ver tu plaſmaſti ea.

18. Memor eſto hujus, inimicus improperavit Domino : & populus inſipiens incitavit nomen tuum.

19. Ne tradas beſtiis animas confitentes tibi, & animas pauperum tuorum ne obliviſcaris in finem.

20. Reſpice in teſtamentum tuum : quia repleti ſunt, qui obſcurati ſunt terræ domibus iniquitatum.

21. Ne avertatur humilis factus confuſus : pauper & inops laudabunt nomen tuum.

22. Exurge Deus, judica cauſam tuam : memor eſto improperiorum tuorum, eorum quæ ab inſipiente ſuot tota die.

23. Ne obliviſcaris voces inimicorum tuorum : ſuperbia eorum, qui te oderunt, aſcendit ſemper.

Psalmus LXXIV.

Chriſtus perpetuò hic de ſe & ſua judiciaria poteſtate loquitur, de quo & agit gratias.

1. In finem, Ne corrumpas, Pſalmus Cantici Aſaph.

2. COnfitebimur tibi Deus : confitebimur, & invocabimus nomen tuum.

Narrabimus mirabilia tua : 3. cùm accepero tempus, ego juſtitias judicabo.

4. Liquefacta eſt terra, & omnes qui habitant in ea : ego confirmavi columnas ejus.

5. Dixi ioiquis : Nolite iniquè agere : & delinquentibus : Nolite exaltare cornu.

6. Nolite extollere io altum cornu veſtrum : nolite loqui adverſus Deum iniquitatem.

7. Quia neque ab Oriente, neque ab Occidente, neque à deſertis mootibus : 8. quoniam Deus judex eſt.

Hunc humiliat, & hunc exaltat : 9. quia calix in manu Domini vini meri plenus miſto.

Et inclinavit ex hoc in hoc : verumtamen
fæx ejus non eſt exinanita : bibent omnes
peccatores terræ.
10. Ego autem annnntiabo in ſæculum :
cantabo Deo Jacob.
11. Et omnia cornua peccatorum confrin-
gam : & exaltabuntnr cornua juſti.

Psalmus LXXV.

Invitat ad Deum colendum ex perpetua ipſius erga Eccleſiam gratia & auxilio.

1. In finem, in Laudibus, Pſalmus Aſaph,
Canticum ad Aſſyrios.
2. NOtus in Judæa Deus : in Iſrael ma-
gnum nomen ejus.
3. Et factus eſt in pace locus ejus : & ha-
bitatio ejus in Sion.
4. Ibi confregit potentias arcuum, ſcutum,
gladium, & bellum.
5. Illuminans tu mirabiliter à montibus
æternis : 6. turbati ſunt omnes inſipientes
corde.
Dormierunt ſomnum ſuum : & nihil invene-
runt omnes viri divitiarum in manibus ſuis.
7. Ab increpatione tua Deus Jacob dormi-
taverunt qui aſcenderunt equos.
8. Tu terribilis es, & quis reſiſtet tibi? ex
tunc ira tua.
9. De cœlo auditum feciſti judicium : ter-
ra tremuit & quievit,
10. cùm exurgeret in judicium Deus , ut
ſalvos faceret omnes manſuetos terræ.
11. Quoniam cogitatio hominis confitebi-
tur tibi: & reliquiæ cogitationis diem feſtum
agent tibi.
12. Vovete, & reddite Domino Deo veſtro,
omnes qui in circuitu ejus affertis munera.
Terribili 13. & ei qui aufert ſpiritum prin-
cipum, terribili apud reges terræ.

Psalmus LXXVI.

Queritur ſe multis malis premi. Deum nihilominus celebrat, & mulcet à miris operibus.

1. In finem, pro Idithun, Pſalmus Aſaph.
2. VOce mea ad Dominum clamavi : voce
mea ad Deum, & intendit mihi.
3. In die tribulationis meæ Deum exquiſi-
vi, manibus meis nocte contra eum: & non
ſum deceptus.
Renuit conſolari anima mea , 4. memor
fui Dei , & delectatus ſum , & exercitatus
ſum : & defecit ſpiritus meus.
5. Anticipaverunt vigilias oculi mei : tur-
batus ſum, & non ſum locutus.
6. Cogitavi dies antiquos : & annos æter-
nos in mente habui.
7. Et meditatus ſum nocte cum corde
meo , & exercitabar , & ſcopebam ſpiritum
meum.
8. Numquid in æternum projiciet Deus :
aut non apponet ut complacitior ſit adhuc?
9. Aut in finem miſericordiam ſuam abſcin-
det à generatione in generationem?
10. Aut obliviſcetur miſereri Deus ? aut
continebit in ira ſua miſericordias ſuas?
11. Et dixi , Nunc cœpi : hæc mutatio
dexteræ excelſi.
12. Memor fui operum Domini: quia me-
mor ero ab initio mirabilium tuorum,
13. Et meditabor in omnibus operibus tuis:
& in adinventionibus tuis exercebor.
14. Deus in ſancto via tua: quis Deus ma-
gnus ſicut Deus noſter ? 15. tu es Deus qui
facis mirabilia.
Notam feciſti in populis virtutem tuam :
16. redemiſti in brachio tuo populum tuum,
filios Jacob, & Joſeph.
17. Viderunt te aquæ Deus , viderunt te
aquæ : & timuerunt, & turbatæ ſunt abyſſi.
18. Multitudo ſonitus aquarum : vocem
dederunt nubes.
Etenim ſagittæ tuæ tranſeunt : 19. vox to-
nitrui tui in rota.
Illuxerunt coruſcationes tuæ orbi terræ :
commota eſt & contremuit terra.
20. In mari via tua, & ſemitæ tuæ in aquis
multis : & veſtigia tua non cognoſcentur.
21. ‖ Deduxiſti ſicut oves populum tuum, ‖ Exod. 14. 29.
in manu Moyſi & Aaron.

Psalmus LXXVII.

Canit ea , quæ acta narrabantur in veteri populo , monens ne majorum ſuorum contumaciam æmulentur , propter quam Deus tribum Ephraim abjecit , Juda autem elegit, Davide in Regem evecto.

1. Intellectus Aſaph.
ATtendite popule meus legem meam : incli-
nate aurem veſtram in verba oris mei.
2. Aperiam in parabolis os meum : loquar
propoſitiones ab initio.
3. Quanta audivimus & cognovimus ea :
& patres noſtri narraverunt nobis.
4. Non ſunt occultata à filiis eorum , in
generatione altera.
Narrantes laudes Domini, & virtutes ejus,
& mirabilia ejus quæ fecit.
5. Et ſuſcitavit teſtimonium in Jacob : &
legem poſuit in Iſrael.
Quanta mandavit patribus noſtris nota facere
ea filiis ſuis : 6. ut cognoſcat generatio altera.
Filii qui naſcentur , & exurgent , & nar-
rabunt filiis ſuis,
7. Ut ponant in Deo ſpem ſuam , & non
obliviſcantur operum Dei : & mandata ejus
exquirant.
8. Ne fiant ſicut patres eorum: generatio
prava & exaſperans.
Generatio, quæ non direxit cor ſuum : &
non eſt creditus cum Deo ſpiritus ejus.
9. Filii Ephrem intendentes, & mittentes
arcum : converſi ſunt in die belli.
10. Non cuſtodierunt teſtamentum Dei :
& in lege ejus noluerunt ambulare.
11. Et obliti ſunt benefactorum ejus , &
mirabilium ejus quæ oſtendit eis.
12. Coram patribus eorum fecit mirabilia
in terra Ægypti, in campo Taneos.
13. ‖ Interrupit mare, & perduxit eos: & ‖ Exod. 14. 22.
ſtatuit aquas quaſi in utre.
14. Et deduxit eos in nube diei : & tota
nocte in illuminatione ignis.
15. ‖ Interrupit petram in eremo : & ad- ‖ Exo. 17. 6. Pſal. 104. 41.
aquavit eos velut in abyſſo multa.
16. Et eduxit aquam de petra : & deduxit
tamquam flumina aquas.
17. Et appoſuerunt adhuc peccare ei : in
iram excitaverunt Excelſum in inaquoſo.
18. Et tentaverunt Deum in cordibus ſuis:
ut peterent eſcas animabus ſuis.

19. Et malè locuti ſunt de Deo: dixerunt:
Numquid poterit Deus parare menſam in
deſerto?
20. Quoniam percuſſit petram, & fluxe-
runt aquæ, & torrentes inundaverunt.
Numquid & panem poterit dare, aut pa-
rare menſam populo ſuo?
Nu.11.1. 21. || Ideò audivit Dominus, & diſtulit:
& ignis accenſus eſt in Jacob, & ira aſcen-
dit in Iſrael:
22. Quia non crediderunt in Deo, nec
ſperaverunt in ſalutari ejus:
23. Et mandavit nubibus deſuper, & ja-
nuas cœli aperuit.
Exo.16.4. Num.11.7 24. || Et pluit illis manna ad manducan-
dum, & panem cœli dedit eis.
Joa.6.31. 1.Cor.10.3 25. || Panem angelorum manducavit ho-
mo: cibaria miſit eis in abundantia.
Nu.11.31 26. || Tranſtulit Auſtrum de cœlo: & in-
duxit in virtute ſua Africum.
27. Et pluit ſuper eos ſicut pulverem car-
nes: & ſicut arenam maris volatilia pennata.
28. Et ceciderunt in medio caſtrorum eo-
rum: circa tabernacula eorum.
29. Et manducaverunt & ſaturati ſunt ni-
mis, & deſiderium eorum attulit eis: 30. non
ſunt fraudati à deſiderio ſuo.
Nu.11.33 || Adhuc eſcæ eorum erant in ore ipſorum:
31. & ira Dei aſcendit ſuper eos.
Et occidit pingues eorum, & electos Iſrael
impedivit.
32. In omnibus his peccaverunt adhuc, &
non crediderunt in mirabilibus ejus.
33. Et defecerunt in vanitate dies eorum,
& anni eorum cum feſtinatione.
34. Cùm occideret eos, quærebant eum:
& revertebantur, & diluculò veniebant ad
eum.
35. Et rememorati ſunt quia Deus adjutor
eſt eorum: & Deus excelſus redemptor eo-
rum eſt.
36. Et dilexerunt eum in ore ſuo, & lin-
gua ſua mentiti ſunt ei:
37. Cor autem eorum non erat rectum
cum eo: nec fideles habiti ſunt in teſtamen-
to ejus.
38. Ipſe autem eſt miſericors, & propi-
tius fiet peccatis eorum: & non diſperdet
eos.
Et abundavit ut averteret iram ſuam: &
non accendit omnem iram ſuam.
39. Et recordatus eſt quia caro ſunt: ſpi-
ritus vadens, & non rediens.
40. Quoties exacerbaverunt eum in de-
ſerto, in iram concitaverunt eum in ina-
quoſo?
41. Et converſi ſunt, & tentaverunt Deum:
& ſanctum Iſrael exacerbaverunt.
42. Non ſunt recordati manus ejus, die
qua redemit eos de manu tribulantis.
43. Sicut poſuit in Ægypto ſigna ſua, &
prodigia ſua in campo Taneos.
Exo.7.20. 44. || Et convertit in ſanguinem flumina
eorum, & imbres eorum, ne biberent.
Exo.8.24. Exod.8.6. 45. || Miſit in eos cœnomyiam, & come-
dit eos, || & ranam, & diſperdidit eos.
Exo.10.15 46. || Et dedit ærugini fructus eorum: &
labores eorum locuſtæ.
Exo.9.25. 47. || Et occidit in grandine vineas eorum,
& moros eorum in pruina.
48. Et tradidit grandini jumenta eorum:
& poſſeſſionem eorum igni.

49. Miſit in eos iram indignationis ſuæ, in-
dignationem, & iram, & tribulationem: im-
miſſiones per angelos malos.
50. Viam fecit ſemitæ iræ ſuæ, non pe-
percit à morte animabus eorum: & jumen-
ta eorum in morte concluſit.
51. || Et percuſſit omne primogenitum in Exod.12.29.
terra Ægypti: primitias omnis laboris eorum
in tabernaculis Cham.
52. Et abſtulit ſicut oves populum ſuum:
& perduxit eos tamquam gregem in deſerto.
53. Et deduxit eos in ſpe, & non timuerunt:
& || inimicos eorum operuit mare.
54. Et induxit eos in montem ſanctifica- Exod.14.27.
tionis ſuæ, montem, quem acquiſivit dexte-
ra ejus.
|| Et ejecit à facie eorum Gentes: & ſorte Joſ.13.6. & 7.
diviſit eis terram in funiculo diſtributionis:
55. Et habitare fecit in tabernaculis eorum
tribus Iſrael.
56. Et tentaverunt, & exacerbaverunt
Deum excelſum: & teſtimonia ejus non cu-
ſtodierunt.
57. Et averterunt ſe, & non ſervaverunt
pactum: quemadmodum patres eorum, con-
verſi ſunt in arcum pravum.
58. In iram concitaverunt eum in collibus
ſuis: & in ſculptilibus ſuis ad æmulationem
eum provocaverunt.
59. Audivit Deus, & ſprevit: & ad nihi-
lum redegit valdè Iſrael.
60. || Et repulit tabernaculum Silo, taber- 1.Reg.4.4.
naculum ſuum, ubi habitavit in hominibus. Jere.7.12.
61. Et tradidit in captivitatem virtutem eo- 14.& 26.6.
rum: & pulchritudinem eorum in manus
inimici.
62. Et concluſit in gladio populum ſuum:
& hæreditatem ſuam ſprevit.
63. Juvenes eorum comedit ignis: & vir-
gines eorum non ſunt lamentatæ.
64. Sacerdotes eorum in gladio ceciderunt:
& viduæ eorum non plorabantur.
65. Et excitatus eſt tamquam dormiens Do-
minus, tamquam potens crapulatus à vino.
66. Et percuſſit inimicos ſuos in poſteriora:
opprobrium ſempiternum dedit illis.
67. Et repulit tabernaculum Joſeph *: & * Silo enim in Ephraimitica Joſephi tribu, à qua tranſlatum eſt Tabernaculum, primò.
tribum Ephraim non elegit:
68. Sed elegit tribum Juda, montem Sion
quem dilexit.
69. Et ædificavit ſicut unicornium ſanctifi-
cium ſuum in terra, quam fundavit in ſæcula.
70. Et elegit David ſervum ſuum, & ſuſtu-
lit eum de gregibus ovium: de poſt fœtan-
tes accepit eum.
71. Paſcere Jacob ſervum ſuum, & Iſrael
hæreditatem ſuam.
72. Et pavit eos in innocentia cordis ſui: &
in intellectibus manuum ſuarum deduxit eos.

PSALMUS LXXVIII.

Populus deplorat pollutam urbem & templum, factaſque ſuorum cædes. Parem vicem gentibus imprecatur, Deo laudes promittens.

1. Pſalmus Aſaph.

DEus venerunt Gentes in hæreditatem tuā,
polluerunt templum ſanctum tuum: po-
ſuerunt Jeruſalem in pomorum cuſtodiam.
2. Poſuerunt morticina ſervorum tuorum,
eſcas volatilibus cœli: carnes ſanctorum tuo-
rum beſtiis terræ.

3. Effu-

3. Effuderunt ſanguinem eorum tamquam aquam in circuitu Jeruſalem : & non erat qui ſepeliret.

4. Facti ſumus opprobrium vicinis noſtris : ſubſannatio & illuſio his, qui in circuitu noſtro ſunt.

5. Uſquequò Domine iraſceris in finem : accendetur velut ignis zelus tuus?

|| Jere. 10. 25. 6. || Effunde iram tuam in Gentes, quæ te non noverunt : & in regna, quæ nomen tuum non invocaverunt.

7. Quia comederunt Jacob : & locum ejus deſolaverunt.

|| Isai. 64. 9. 8. || Ne memineris iniquitatum noſtrarum antiquarum, citò anticipent nos miſericordiæ tuæ : quia pauperes facti ſumus nimis.

9. Adjuva nos Deus ſalutaris noſter : & propter gloriam nominis tui Domine libera nos : & propitius eſto peccatis noſtris, propter nomen tuum.

10. Ne fortè dicant in Gentibus : Ubi eſt Deus eorum? & innoteſcat in nationibus coram oculis noſtris.

Ultio ſanguinis ſervorum tuorum, qui effuſus eſt : 11. introeat in conſpectu tuo gemitus compeditorum.

Secundùm magnitudinem brachii tui, poſſide filios mortificatorum.

12. Et redde vicinis noſtris ſeptuplum in ſinu eorum: improperium ipſorum, quod exprobraverunt tibi Domine.

13. Nos autem populus tuus, & oves paſcuæ tuæ, confitebimur tibi in ſæculum:

In generationem & generationem annuntiabimus laudem tuam.

P S A L M U S LXXIX.

Populus ab hoſtibus vexatus, iram Dei deprecatur. Orat ut quos ex Ægypto tranſtulit, velit tueri, præcipuè filium dexteræ ſuæ, id eſt Chriſtum, & Chriſti membra.

1. In finem, Pro iis, qui commutabuntur, teſtimonium Aſaph, Pſalmus.

2. QUi regis Iſrael intende : qui deducis velut ovem Joſeph.

Qui ſedes ſuper cherubim, manifeſtare 3. coram Ephraim, Benjamin, & Manaſſe.

Excita potentiam tuam, & veni, ut ſalvos facias nos.

4. Deus converte nos : & oſtende faciem tuam, & ſalvi erimus.

5. Domine Deus virtutum, quouſque iraſceris ſuper orationem ſervi tui?

6. Cibabis nos pane lacrymarum : & potum dabis nobis in lacrymis in menſura?

7. Poſuiſti nos in contradictionem vicinis noſtris : & inimici noſtri ſubſannaverunt nos.

8. Deus virtutum converte nos : & oſtende faciem tuam, & ſalvi erimus.

9. Vineam de Ægypto tranſtuliſti : ejeciſti Gentes, & plantaſti eam.

10. Dux itineris fuiſti in conſpectu ejus : plantaſti radices ejus, & implevit terram.

11. Operuit montes umbra ejus : & arbuſta ejus cedros Dei.

12. Extendit palmites ſuos uſque ad mare: & uſque ad flumen propagines ejus.

13. Ut quid deſtruxiſti maceriam ejus: & vindemiant eam omnes, qui prætergrediuntur viam?

14. Exterminavit eam aper de ſilva : & ſingularis ferus depaſtus eſt eam.

15. Deus virtutum convertere : reſpice de cœlo, & vide, & viſita vineam iſtam.

16. Et perfice eam, quam plantavit dextera tua : & ſuper filium hominis, quem confirmaſti tibi.

17. Incenſa igni, & ſuffoſſa ab increpatione vultus tui peribunt.

18. Fiat manus tua ſuper virum dexteræ tuæ : & ſuper filium hominis, quem confirmaſti tibi.

19. Et non diſcedimus à te, vivificabis nos: & nomen tuum invocabimus.

20. Domine Deus virtutum converte nos: & oſtende faciem tuam, & ſalvi erimus.

P S A L M U S LXXX.

Celebrat beneficium liberationis ex Ægypto. Deinde Deum denuntiantem inducit, ſi ſibi non obtemperetur, calamitatem : ſi obtemperetur felicitatem.

In finem,

1. Pro torcularibus, Pſalmus ipſi Aſaph.

2. EXultate Deo adjutori noſtro : jubilate Deo Jacob.

3. Sumite pſalmum, & date tympanum : pſalterium jucundum cum cithara.

4. Buccinate in Neomenia tuba, in inſigni die ſolemnitatis veſtræ:

5. Quia præceptum in Iſrael eſt, & judicium Deo Jacob.

6. || Teſtimonium in Joſeph poſuit illud, cùm exiret de terra Ægypti: linguam, quam non noverat, audivit. || Gen. 41. 29.

7. Divertit ab oneribus dorſum ejus: manus ejus in cophino ſervierunt.

8. In tribulatione invocaſti me, & liberavi te : exaudivi te in abſcondito tempeſtatis : || probavi te apud aquam contradictionis. || Exo. 17. 5.

9. Audi populus meus, & conteſtabor te : Iſrael ſi audieris me, 10. non || erit in te deus recens, neque adorabis deum alienum. || Exo. 20. 3.

11. Ego enim ſum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti : dilata os tuum, & implebo illud.

12. Et non audivit populus meus vocem meam : & Iſrael non intendit mihi.

13. || Et dimiſi eos ſecundùm deſideria cordis eorum, ibunt in adinventionibus ſuis. || Actor. 14. 15.

14. || Si populus meus audiſſet me : Iſrael ſi in viis meis ambulaſſet: || Bar. 3. 13.

15. Pro nihilo forſitan inimicos eorum humiliaſſem : & ſuper tribulantes eos miſiſſem manum meam.

16. Inimici Domini mentiti ſunt ei : & erit tempus eorum in ſæcula.

17. Et cibavit eos ex adipe frumenti : & de petra, melle ſaturavit eos.

P S A L M U S LXXXI.

Injuſtè jura adminiſtrantibus exitium minatur, precans Chriſti adventum, qui id feriò præſtet.

1. Pſalmus Aſaph.

DEus ſtetit in ſynagoga deorum: in medio autem deos dijudicat.

2. Uſquequò judicatis iniquitatem : & facies peccatorum ſumitis?

3. Judicate egeno, & pupillo : humilem & pauperem juſtificate.

Prov.14.31. 4. || Eripite pauperem : & egenum de manu peccatoris liberate.

5. Neſcierunt, neque intellexerunt, in tenebris ambulant : movebuntur omnia fundamenta terræ.

1 Joan.10.34. 6. || Ego dixi : Dii eſtis, & filii Excelſi omnes.

7. Vos autem ſicut homines moriemini : & ſicut unus de principibus cadetis.

8. Surge Deus, judica terram : quoniam tu hæreditabis in omnibus Gentibus.

PSALMUS LXXXII.

Iſmaeliticis, Saracenis, & cæteris, eorum partes contra Eccleſiam ſequentibus, exitium precatur. Pſalmus eſt propheticus.

1. Canticum Pſalmi Aſaph.

2. DEus, qui ſimilis erit tibi? ne taceas, neque compeſcaris Deus:

3. Quoniam ecce inimici tui ſonuerunt : & qui oderunt te, extulerunt caput.

4. Super populum tuum malignaverunt conſilium : & cogitaverunt adverſus ſanctos tuos.

5. Dixerunt : Venite, & diſperdamus eos de gente : & non memoretur nomen Iſrael ultrà.

6. Quoniam cogitaverunt unanimiter : ſimul adverſum te teſtamentum diſpoſuerunt,

7. tabernacula Idumæorum & Iſmaelitæ:

Moab, & Agareni, 8. Gebal, & Ammon, & Amalec: alienigenæ cum habitantibus Tyrum.

9. Etenim Aſſur venit cum illis, facti ſunt in adjutorium filiis Lot.

Jud.7.22. Jud.4.15. Jud.4.23. 10. Fac illis || ſicut Madian, & Siſaræ, ſicut || Jabin in torrente Ciſſon.

11. Diſperierunt in Endor : facti ſunt ut ſtercus terræ.

Jud.7.25. Jud.8.21. 12. || Pone principes eorum ſicut Oreb, & Zeb, & || Zebee, & Salmana;

Omnes principes eorum : 13. qui dixerunt: Hæreditate poſſideamus Sanctuarium Dei.

14. Deus meus pone illos ut rotam : & ſicut ſtipulam ante faciem venti.

15. Sicut ignis, qui comburit ſilvam : & ſicut flamma comburens montes:

16. Ita perſequeris illos in tempeſtate tua: & in ira tua turbabis eos.

17. Imple facies eorum ignominia: & quærent nomen tuum, Domine.

18. Erubeſcant, & conturbentur in ſæculum ſæculi : & confundantur, & pereant.

19. Et cognoſcant quia nomen tibi Dominus : tu ſolus Altiſſimus in omni terra.

PSALMUS LXXXIII.

Suſpirat ex exilio in templum, ut in eo Deum poſſit colere. Beatos eſſe qui non carent uſu religionis.

In finem,

1. Pro torcularibus filiis Core, Pſalmus.

2. QUàm dilecta tabernacula tua Domine virtutum! 3. concupiſcit, & deficit anima mea in atria Domini.

Cor meum, & caro mea exultaverunt in Deum vivum.

4. Etenim paſſer invenit ſibi domum : & turtur nidum ſibi, ubi ponat pullos ſuos.

Altaria tua Domine virtutum : rex meus & Deus meus.

5. Beati, qui habitant in domo tua Domine : in ſæcula ſæculorum laudabunt te.

6. Beatus vir, cujus eſt auxilium abs te : aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit, 7. in valle lacrymarum in loco, quem poſuit.

8. Etenim benedictionem dabit legiſlator, ibunt de virtute in virtutem : videbitur Deus deorum in Sion.

9. Domine Deus virtutum exaudi orationem meam : auribus percipe Deus Jacob.

10. Protector noſter aſpice Deus : & reſpice in faciem Chriſti tui:

11. Quia melior eſt dies una in atriis tuis ſuper millia:

Elegi abjectus eſſe in domo Dei mei : magis quàm habitare in tabernaculis peccatorum.

12. Quia miſericordiam, & veritatem diligit Deus : gratiam, & gloriam dabit Dominus.

13. Non privabit bonis eos, qui ambulant in innocentia : Domine virtutum, beatus homo, qui ſperat in te.

PSALMUS LXXXIV.

Orat ut iis, quos captivitate Babylonica liberaverit, ſolidè placetur, Chriſto exhibito.

1. In finem, filiis Core, Pſalmus.

2. BEnedixiſti Domine terram tuam : avertiſti captivitatem Jacob.

3. Remiſiſti iniquitatem plebis tuæ, operuiſti omnia peccata eorum.

4. Mitigaſti omnem iram tuam : avertiſti ab ira indignationis tuæ.

5. Converte nos Deus ſalutaris noſter : & averte iram tuam à nobis.

6. Numquid in æternum iraſceris nobis? aut extendes iram tuam à generatione in generationem?

7. Deus tu converſus vivificabis nos : & plebs tua lætabitur in te.

8. Oſtende nobis Domine miſericordiam tuam : & ſalutare tuum da nobis.

9. Audiam quid loquatur in me Dominus Deus : quoniam loquetur pacem in plebem ſuam,

Et ſuper ſanctos ſuos : & in eos, qui convertuntur ad cor.

10. Verumtamen propè timentes eum ſalutare ipſius : ut inhabitet gloria in terra noſtra.

11. Miſericordia & veritas obviaverunt ſibi : juſtitia & pax oſculatæ ſunt.

12. Veritas de terra orta eſt : & juſtitia de cœlo proſpexit.

13. Etenim Dominus dabit benignitatem : & terra noſtra dabit fructum ſuum.

14. Juſtitia ante eum ambulabit : & ponet in via greſſus ſuos.

PSALMUS LXXXV.

Chriſtus Patrem precatur, ut ſe ab hoſtibus defendat, omnes gentes ipſum adoraturas.

Oratio ipſi David.

1. INclina Domine aurem tuam, & exaudi me : quoniam inops & pauper ſum ego.

2. Cuſtodi animam meam, quoniam ſanctus ſum : ſalvum fac ſervum tuum, Deus meus, ſperantem in te.

3. Miſerere mei Domine, quoniam ad te clamavi tota die : 4. lætifica animam ſervi tui, quoniam ad te Domine animam meam levavi.

5. || Quo-

‖ Joel.2.13. 5. ‖ Quoniam tu Domine ſuavis, & mitis: & multæ miſericordiæ omnibus invocantibus te.

6. Auribus percipe Domine orationem meam: & intende voci deprecationis meæ.

7. In die tribulationis meæ clamavi ad te: quia exaudiſti me.

8. Non eſt ſimilis tui in diis Domine: & non eſt ſecundùm opera tua.

9. Omnes gentes quaſcumque feciſti, venient, & adorabunt coram te Domine: & glorificabunt nomen tuum.

10. Quoniam magnus es tu, & faciens mirabilia: tu es Deus ſolus.

11. Deduc me Domine in via tua, & ingrediar in veritate tua: lætetur cor meum ut timeat nomen tuum.

12. Confitebor tibi Domine Deus meus in toto corde meo, & glorificabo nomen tuum in æternum:

13. Quia miſericordia tua magna eſt ſuper me: & eruiſti animam meam ex inferno inferiori.

14. Deus, iniqui inſurrexerunt ſuper me, & ſynagoga potentium quæſierunt animam meã: & non propoſuerunt te in conſpectu ſuo.

15. Et tu Domine Deus miſerator & miſericors, patiens, & multæ miſericordiæ, & verax,

16. Reſpice in me, & miſerere mei, da imperium tuum puero tuo: & ſalvum fac filium ancillæ tuæ.

17. Fac mecum ſignum in bonum, ut videant qui oderunt me, & confundantur: quoniam tu Domine adjuviſti me, & conſolatus es me.

PSALMUS LXXXVI.

Sionem, id eſt, Eccleſiam fore glorioſam. Civium illius numerum fore infinitum & felicem. Pſalmus eſt Propheticus.

1. Filiis Core, Pſalmus Cantici.

FUndamenta ejus in montibus ſanctis: 2. diligit Dominus portas Sion ſuper omnia tabernacula Jacob.

3. Glorioſa dicta ſunt de te, civitas Dei.

4. Memor ero Rahab, & Babylonis ſcientium me.

Ecce allenigenæ, & Tyrus, & populus Æthiopum, hi fuerunt illic.

5. Numquid Sion dicet: Homo, & homo natus eſt in ea: & ipſe fundavit eam Altiſſimus?

6. Dominus narrabit in ſcripturis populorum, & principum; horum, qui fuerunt in ea.

7. Sicut lætantium omnium habitatio eſt in te.

PSALMUS LXXXVII.

Chriſtus ab inimicis vexatus, ab amicis deſtitutus opem patris implorat. Ægrotis & afflictis congruit.

Canticum Pſalmi,

1. Filiis Core, in finem, pro Maheleth ad reſpondendum, intellectus Eman Ezrahitæ.

2. DOmine Deus ſalutis meæ, in die clamavi, & nocte coram te.

3. Intret in conſpectu tuo oratio mea: inclina aurem tuam ad precem meam:

4. Quia repleta eſt malis anima mea: & vita mea inferno appropinquavit.

5. Æſtimatus ſum cum deſcendentibus in lacum: factus ſum ſicut homo ſine adjutorio, 6. inter mortuos liber,

Sicut vulnerati dormientes in ſepulchris, quorum non es memor ampliùs: & ipſi de manu tua repulſi ſunt.

7. Poſuerunt me in lacu inferiori: in tenebroſis, & in umbra mortis.

8. Super me confirmatus eſt furor tuus: & omnes fluctus tuos induxiſti ſuper me.

9. Longè feciſti notos meos à me: poſuerunt me abominationem ſibi.

Traditus ſum, & non egrediebar: 10. oculi mei languerunt præ inopia.

Clamavi ad te Domine tota die: expandi ad te manus meas.

11. Numquid mortuis facies mirabilia: aut medici ſuſcitabunt, & confitebuntur tibi?

12. Numquid narrabit aliquis in ſepulchro miſericordiam tuam, & veritatem tuam in perditione?

13. Numquid cognoſcentur in tenebris mirabilia tua: & juſtitia tua in terra oblivionis?

14. Et ego ad te Domine clamavi: & manè oratio mea præveniet te.

15. Ut quid Domine repellis orationem meam: avertis faciem tuam à me?

16. Pauper ſum ego, & in laboribus à juventute mea: exaltatus autem, humiliatus ſum & conturbatus.

17. In me tranſierunt iræ tuæ: & terrores tui conturbaverunt me.

18. Circumdederunt me ſicut aqua tota die: circumdederunt me ſimul.

19. Elongaſti à me amicum, & proximum: & notos meos à miſeria.

PSALMUS LXXXVIII.

Canit miſericordias Domini, potentiam, promiſſiones ſibi factas. Deinde queritur poſt tot promiſſiones Chriſtum differri, ſuum populum, ſuam domum & familiam externis Gentibus exponi, orans ut ſui recordetur.

1. Intellectus Ethan Ezrahitæ.

2. MIſericordias Domini in æternum cantabo.

In generationem & generationem annuntiabo veritatem tuam in ore meo.

3. Quoniam dixiſti: In æternum miſericordia ædificabitur in cœlis: præparabitur veritas tua in eis.

4. Diſpoſui teſtamentum electis meis, ‖ juravi David ſervo meo: 5. uſque in æternum præparabo ſemen tuum. ‖ 2.Reg.7.12.

Et ædificabo in generationem & generationem ſedem tuam.

6. Confitebuntur cœli mirabilia tua Domine: etenim veritatem tuam in eccleſia ſanctorum.

7. Quoniam quis in nubibus æquabitur Domino: ſimilis erit Deo in filiis Dei?

8. Deus, qui glorificatur in conſilio ſanctorum: magnus & terribilis ſuper omnes qui in circuitu ejus ſunt.

9. Domine Deus virtutum quis ſimilis tibi? potens es Domine, & veritas tua in circuitu tuo.

10. Tu dominaris poteſtati maris: motum autem fluctuum ejus tu mitigas.

11. Tu humiliaſti ſicut vulneratum, ſuper-

bum: in brachio virtutis tuæ diſperſiſti ini-
micos tuos.
‖ Gen. 1. 2. 12. ‖ Tui ſunt cœli, & tua eſt terra, or-
bem terræ & plenitudinem ejus tu fundaſti:
13. aquilonem & mare tu creaſti.
Thabor & Hermon in nomine tuo exulta-
bunt: 14. tuum brachium cum potentia.
Firmetur manus tua, & exaltetur dexte-
ra tua: 15. juſtitia & judicium præparatio
ſedis tuæ.
Miſericordia & veritas præcedent faciem
tuam: 16. beatus populus, qui ſcit jubilatio-
nem.
Domine, in lumine vultus tui ambulabunt,
17. & in nomine tuo exultabunt tota die:
& in juſtitia tua exaltabuntur.
18. Quoniam gloria virtutis eorum tu es:
& in beneplacito tuo exaltabitur cornu no-
ſtrum.
19. Quia Domini eſt aſſumptio noſtra, &
ſancti Iſrael regis noſtri.
20. Tunc locutus es in viſione ſanctiſtnis,
& dixiſti: Poſui adjutorium in potente: &
exaltavi electum de plebe mea.
‖ 1. Reg. 16. 1. 12. Act. 13. 22. 21. ‖ Inveni David ſervum meum: oleo
ſancto meo unxi eum.
22. Manus enim mea auxiliabitur ei: &
brachium meum confortabit eum.
23. Nihil proficiet inimicus in eo, & filius
iniquitatis non apponet nocere ei.
24. Et concidam à facie ipſius inimicos ejus:
& odientes eum in fugam convertam.
25. Et veritas mea, & miſericordia mea
cum ipſo: & in nomine meo exaltabitur cor-
nu ejus.
26. Et ponam in mari manum ejus, & in
fluminibus dexteram ejus.
27. Ipſe invocabit me: Pater meus es tu:
Deus meus, & ſuſceptor ſalutis meæ:
28. Et ego primogenitum ponam illum ex-
celſum præ regibus terræ.
29. In æternum ſervabo illi miſericordiam
meam: & teſtamentum meum fidele ipſi.
30. Et ponam in ſæculum ſæculi ſemen ejus:
& thronum ejus ſicut dies cœli.
31. Si autem dereliquerint filii ejus legem
meam: & in judiciis meis non ambulaverint:
32. Si juſtitias meas profanaverint: & man-
data mea non cuſtodierint:
33. Viſitabo in virga iniquitates eorum: &
in verberibus peccata eorum.
34. Miſericordiam autem meam non diſper-
gam ab eo: neque nocebo in veritate mea:
35. Neque profanabo teſtamentum meum:
& quæ procedunt de labiis meis non faciam
irrita.
36. Semel juravi in ſancto meo, ſi David men-
tiar: 37. ſemen ejus in æternum manebit.
38. Et thronus ejus ſicut Sol in conſpectu
‖ 2. Reg. 7. 16. meo, ‖ & ſicut Luna perfecta in æternum:
& teſtis in cœlo fidelis.
39. Tu verò repuliſti & deſpexiſti: diſtuli-
ſti Chriſtum tuum.
40. Evertiſti teſtamentum ſervi tui: profa-
naſti in terra Sanctuarium ejus.
41. Deſtruxiſti omnes ſepes ejus: poſuiſti
firmamentum ejus formidinem.
42. Diripuerunt eum omnes tranſeuntes
viam: factus eſt opprobrium vicinis ſuis.
43. Exaltaſti dexteram deprimentium eum:
lætificaſti omnes inimicos ejus.
44. Avertiſti adjutorium gladii ejus: &
non es auxiliatus ei in bello.
45. Deſtruxiſti eum ab emundatione: &
ſedem ejus in terram colliſiſti.
46. Minoraſti dies temporis ejus: perfudi-
ſti eum confuſione.
47. Uſquequò Domine avertis in finem:
exardeſcet ſicut ignis ira tua?
48. Memorare quæ mea ſubſtantia: num-
quid enim vanè conſtituiſti omnes filios ho-
minum?
49. Quis eſt homo, qui vivet, & non vide-
bit mortem: eruet animam ſuam de manu
inferi?
50. Ubi ſunt miſericordiæ tuæ antiquæ
Domine, ‖ ſicut juraſti David in veritate tua? ‖ 2. Reg. 7. 12.
51. Memor eſto Domine opprobrii ſervo-
rum tuorum (quod continui in ſinu meo)
multarum gentium.
52. Quod exprobraverunt inimici tui Do-
mine, quod exprobraverunt commutationem
Chriſti tui.
53. Benedictus Dominus in æternum: fiat, fiat.

PSALMUS LXXXIX.

Inanem & fugacem eſſe hominum vitam. Proinde Deum orat, ut ſaltem eis reconcilietur, & eorum opera dirigat atque perficiat.

1. Oratio Moyſi hominis Dei.
DOmine, refugium factus es nobis, à ge-
neratione in generationem.
2. Priuſquam montes fierent, aut formare-
tur terra, & orbis: à ſæculo & uſque in ſæ-
culum tu es Deus.
3. Ne avertas hominem in humilitatem:
& dixiſti: Convertimini filii hominum.
4. Quoniam mille anni ante oculos tuos,
tamquam dies heſterna, quæ præteriit.
Et cuſtodia in nocte, 5. quæ pro nihilo
habentur, eorum anni erunt.
6. Manè ſicut herba tranſeat, manè floreat, &
tranſeat: veſpere decidat, induret, & areſcat.
7. Quia defecimus in ira tua, & in furo-
re tuo turbati ſumus.
8. Poſuiſti iniquitates noſtras in conſpectu
tuo: ſæculum noſtrum in illuminatione vul-
tus tui.
9. Quoniam omnes dies noſtri defecerunt:
& in ira tua defecimus.
Anni noſtri ſicut aranea meditabuntur:
10. ‖ dies annorum noſtrorum in ipſis, ſep- ‖ Eccli. 18. 8.
tuaginta anni.
Si autem in potentatibus octoginta anni:
& ampliùs eorum, labor & dolor.
Quoniam ſupervenit manſuetudo: & cor-
ripiemur.
11. Quis novit poteſtatem iræ tuæ, & præ
timore tuo iram tuam 12. dinumerare?
Dexteram tuam ſic notam fac, & erudi-
tos corde in ſapientia.
13. Convertere Domine uſquequò? & de-
precabilis eſto ſuper ſervos tuos.
14. Repleti ſumus manè miſericordia tua:
& exultavimus, & delectati ſumus omnibus
diebus noſtris.
15. Lætati ſumus pro diebus quibus nos
humiliaſti, annis, quibus vidimus mala.
16. Reſpice in ſervos tuos, & in opera tua:
& dirige filios eorum.
17. Et ſit ſplendor Domini Dei noſtri ſuper
nos, & opera manuum noſtrarum dirige ſuper
nos: & opus manuum noſtrarum dirige.

Pſalmus XC.

Ab omnibus periculis & hoſtibus eſſe ſecuros, qui ſunt in Dei tutela.

Laus Cantici David.

1. QUi habitat in adjutorio Altiſſimi, in protectione Dei cœli commorabitur.

2. Dicet Domino: Suſceptor meus es tu, & refugium meum: Deus meus ſperabo in eum.

3. Quoniam ipſe liberavit me de laqueo venantium, & à verbo aſpero.

4. Scapulis ſuis obumbrabit tibi: & ſub pennis ejus ſperabis.

5. Scuto circumdabit te veritas ejus: non timebis à timore nocturno.

6. A ſagitta volante in die, à negotio perambulante in tenebris: ab incurſu, & dæmonio meridiano.

7. Cadent à latere tuo mille, & decem millia à dextris tuis: ad te autem non appropinquabit.

8. Verumtamen oculis tuis conſiderabis: & retributionem peccatorum videbis.

9. Quoniam tu es Domine ſpes mea: Altiſſimum poſuiſti refugium tuum.

10. Non accedet ad te malum: & flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.

|| Matth. 4. 6. Luc. 4. 10. 11. || Quoniam angelis ſuis mandavit de te: ut cuſtodiant te in omnibus viis tuis.

12. In manibus portabunt te: ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum.

13. Super aſpidem & baſiliſcum ambulabis: & conculcabis leonem & draconem.

14. Quoniam in me ſperavit, liberabo eum: protegam eum, quoniam cognovit nomen meum.

15. Clamabit ad me, & ego exaudiam eum: cum ipſo ſum in tribulatione: eripiam eum & glorificabo eum.

16. Longitudine dierum replebo eum: & oſtendam illi ſalutare meum.

Pſalmus XCI.

Deum collaudandum, quòd ejus omnia ſint magna, malos perdat, bonos ſervet.

Pſalmus Cantici,

1. In die ſabbati.

2. BOnum eſt confiteri Domino: & pſallere nomini tuo, Altiſſime.

3. Ad annuntiandum manè miſericordiam tuam, & veritatem tuam per noctem,

4. In decachordo, pſalterio, cum cantico, in cithara.

5. Quia delectaſti me Domine in factura tua: & in operibus manuum tuarum exultabo.

6. Quàm magnificata ſunt opera tua Domine! nimis profundæ factæ ſunt cogitationes tuæ.

7. Vir inſipiens non cognoſcet: & ſtultus non intelliget hæc.

8. Cùm exorti fuerint peccatores ſicut fœnum: & apparuerint omnes, qui operantur iniquitatem:

Ut intereant in ſæculum ſæculi: 9. tu autem Altiſſimus in æternum Domine.

10. Quoniam ecce inimici tui Domine, quoniam ecce inimici tui peribunt: & diſpergentur omnes, qui operantur iniquitatem.

11. Et exaltabitur ſicut unicornis cornu meum: & ſenectus mea in miſericordia uberi.

12. Et deſpexit oculus meus inimicos meos: & in inſurgentibus in me malignantibus audiet auris mea.

13. Juſtus, ut palma florebit: ſicut cedrus Libani multiplicabitur.

14. Plantati in domo Domini, in atriis domus Dei noſtri florebunt.

15. Adhuc multiplicabuntur in ſenecta uberi: & benè patientes erunt, 16. ut annuntient:

Quoniam rectus Dominus Deus noſter: & non eſt iniquitas in eo.

Pſalmus XCII.

Dei præſtantiam & legem extollit.

Laus Cantici ipſi David in die ante ſabbatum, quando fundata eſt terra.

1. DOminus regnavit, decorem indutus eſt: indutus eſt Dominus fortitudinem, & præcinxit ſe.

Etenim firmavit orbem terræ, qui non commovebitur.

2. Parata ſedes tua ex tunc: à ſæculo tu es.

3. Elevaverunt flumina Domine: elevaverunt flumina vocem ſuam.

Elevaverunt flumina fluctus ſuos, 4. à vocibus aquarum multarum.

Mirabiles elationes maris; mirabilis in altis Dominus.

5. Teſtimonia tua credibilia facta ſunt nimis: domum tuam decet ſanctitudo Domine in longitudinem dierum.

Pſalmus XCIII.

Precatur, ut ſuperbos & impios puniat. Et id ſibi Deique populo promittit.

Pſalmus ipſi David,
Quarta ſabbati.

1. DEus ultionum Dominus: Deus ultionum liberè egit.

2. Exaltare qui judicas terram: redde retributionem ſuperbis.

3. Uſquequò peccatores Domine, uſquequò peccatores gloriabuntur:

4. Effabuntur, & loquentur iniquitatem: loquentur omnes, qui operantur injuſtitiam?

5. Populum tuum Domine humiliaverunt: & hæreditatem tuam vexaverunt.

6. Viduam & advenam interfecerunt: & pupillos occiderunt.

7. Et dixerunt: Non videbit Dominus, nec intelliget Deus Jacob.

8. Intelligite inſipientes in populo: & ſtulti aliquando ſapite:

9. Qui plantavit aurem, non audiet? aut qui finxit oculum, non conſiderat?

10. Qui corrigit gentes, non arguet? qui docet hominem ſcientiam?

11. Dominus ſcit cogitationes hominum, quoniam vanæ ſunt.

12. Beatus homo, quem tu erudieris Domine: & de lege tua docueris eum.

13. Ut mitiges ei à diebus malis: donec fodiatur peccatori fovea.

14. Quia non repellet Dominus plebem ſuam: & hæreditatem ſuam non derelinquet.

15. Quoadusque juſtitia convertatur in judicium: & qui juxta illam omnes qui recto ſunt corde.

16. Quis conſurget mihi adverſus malignan-

tes? aut quis ſtabit mecum adverſus operantes iniquitatem?

17. Niſi quia Dominus adjuvit me: paulominùs habitaſſet in inferno anima mea.

18. Si dicebam: Motus eſt pes meus: miſericordia tua Domine adjuvabat me.

19. Secundùm multitudinem dolorum meorum in corde meo, conſolationes tuæ lætificaverunt animam meam.

20. Numquid adhæret tibi ſedes iniquitatis: qui fingis laborem in præcepto?

21. Captabunt in animam juſti: & ſanguinem innocentem condemnabunt.

22. Et factus eſt mihi Dominus in refugium, & Deus meus in adjutorium ſpei meæ.

23. Et reddet illis iniquitatem ipſorum: & in malitia eorum diſperdet eos: diſperdet illos Dominus Deus noſter.

PSALMUS XCIV.

Hortatur ut Chriſtum Deum & regem colant, eique pareant, tum ob antiqua creationis beneficia, tum ob ipſius incarnationem, ne, ut patres ex Ægypto egreſſi, ſibi introitum ad requiem præcludant. Hebr. 3. & 4.

Laus Cantici ipſi David.

1. VEnite, exultemus Domino: jubilemus Deo ſalutari noſtro.

2. Præoccupemus faciem ejus in confeſſione: & in pſalmis jubilemus ei.

3. Quoniam Deus magnus Dominus: & rex magnus ſuper omnes deos.

4. Quia in manu ejus ſunt omnes fines terræ: & altitudines montium ipſius ſunt.

5. Quoniam ipſius eſt mare, & ipſe fecit illud: & ſiccam manus ejus formaverunt.

6. Venite adoremus, & procidamus: & ploremus ante Dominum, qui fecit nos.

7. Quia ipſe eſt Dominus Deus noſter: & nos populus paſcuæ ejus, & oves manus ejus.

Hebr. 3. 7. & 4. 7. 8. || Hodie ſi vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda veſtra;

9. Sicut in irritatione ſecundùm diem tentationis in deſerto: ubi tentaverunt me patres veſtri, probaverunt me, & viderunt opera mea.

Num. 14. 34. 10. || Quadraginta annis offenſus fui generationi illi, & dixi: Semper hi errant corde.

11. Et iſti non cognoverunt vias meas: *Hebr. 4. 3.* || ut juravi in ira mea: Si introibunt in requiem meam.

PSALMUS XCV.

Omnia incitat ad Chriſtum Dominum extollendum, qui ſit homines ex æquo judicaturus.

Canticum ipſi David,

1. Quando domus ædificabatur poſt captivitatem. (1. *Par.* 15.)

CAntate Domino canticum novum: cantate Domino omnis terra.

2. Cantate Domino, & benedicite nomini ejus: annuntiate de die in diem ſalutare ejus.

3. Annuntiate inter Gentes gloriam ejus, in omnibus populis mirabilia ejus.

4. Quoniam magnus Dominus, & laudabilis nimis: terribilis eſt ſuper omnes deos.

5. Quoniam omnes dii Gentium dæmonia: Dominus autem cœlos fecit.

6. Confeſſio & pulchritudo in conſpectu ejus: ſanctimonia, & magnificentia in ſanctificatione ejus.

7. Afferte Domino patriæ Gentium, afferte Domino gloriam & honorem: 8. afferte Domino gloriam nomini ejus.

Tollite hoſtias, & introite in atria ejus:
9. adorate Dominum in atrio ſancto ejus.

Commoveatur à facie ejus univerſa terra:
10. dicite in Gentibus quia Dominus regnavit.

Etenim correxit orbem terræ qui non commovebitur: judicabit populos in æquitate.

11. Lætentur cœli, & exultet terra, commoveatur mare, & plenitudo ejus: 12. gaudebunt campi, & omnia, quæ in eis ſunt.

Tunc exultabunt omnia ligna ſylvarum
13. à facie Domini, quia venit: quoniam venit judicare terram.

Judicabit orbem terræ in æquitate, & populos in veritate ſua.

PSALMUS XCVI.

Homines & angelos invitat ad Chriſtum Dominum adorandum, qui ſit extremo ſuo adventu idololatras pudore affecturus, boniſque lucem allaturus. Hebr. 1.

1. Huic David,

Quando terra ejus reſtituta eſt.

DOminus regnavit, exultet terra: lætentur inſulæ multæ.

2. Nubes, & caligo in circuitu ejus: juſtitia, & judicium correctio ſedis ejus.

3. Ignis ante ipſum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos ejus.

4. Illuxerunt fulgura ejus orbi terræ: vidit, & commota eſt terra.

5. Montes, ſicut cera fluxerunt à facie Domini: à facie Domini omnis terra.

6. Annuntiaverunt cœli juſtitiam ejus: & viderunt omnes populi gloriam ejus.

7. || Confundantur omnes, qui adorant ſculptilia: & qui gloriantur in ſimulachris ſuis. *Exod. 20. 4. Lev. 26. 1. Deut. 5. 8.*

|| Adorate eum omnes angeli ejus: 8. audivit, & lætata eſt Sion. *Hebr. 1. 6.*

Et exultaverunt filiæ Judæ, propter judicia tua Domine:

9. Quoniam tu Dominus altiſſimus ſuper omnem terram: nimis exaltatus es ſuper omnes deos.

10. || Qui diligitis Dominum, odite malum: *Amos 5. 15. Rom. 12. 9.*
cuſtodit Dominus animas ſanctorum ſuorum, de manu peccatoris liberabit eos.

11. Lux orta eſt juſto, & rectis corde lætitia.

12. Lætamini juſti in Domino: & confitemini memoriæ ſanctificationis ejus.

PSALMUS XCVII.

Invitat ad Deum celebrandum, qui ſit Chriſtum omnibus exhibiturus, & per eum orbem judicaturus.

1. Pſalmus ipſi David.

CAntate Domino canticum novum: quia mirabilia fecit.

Salvavit ſibi dextera ejus, & brachium ſanctum ejus.

2. || Notum fecit Dominus ſalutare ſuum: in conſpectu gentium revelavit juſtitiam ſuam. *Iſaia 52. 10. & 62. 2. Luc. 3. 6.*

3. Recordatus eſt miſericordiæ ſuæ, & veritatis ſuæ domui Iſrael.

Viderunt omnes termini terræ ſalutare Dei noſtri.

4. Jubilate Deo omnis terra: cantate, & exultate, & pſallite.

5. Pſallite Domino in cithara, in cithara &
voce pſalmi: 6. in tubis ductilibus, & voce
tubæ corneæ.
Jubilate in conſpectu regis Domini: 7. mo-
veatur mare, & plenitudo ejus: orbis terra-
rum, & qui habitant in eo.
8. Flumina plaudent manu, ſimul montes
exultabunt 9. à conſpectu Domini: quoniam
venit judicare terram.
Judicabit orbem terrarum in juſtitia, & po-
pulos in æquitate.

Psalmus XCVIII.

Chriſtum, ut Dominum celebrat, & ad eum in-vocandum, ejuſque veſtigia adorandum inducit exemplo Moſis, Aaronis, Samuelis.

1. Pſalmus ipſi David.

DOminus regnavit, iraſcantur populi; qui
ſedet ſuper cherubim, moveatur terra.
2. Dominus in Sion magnus: & excelſus
ſuper omnes populos.
3. Confiteantur nomini tuo magno: quo-
niam terribile, & ſanctum eſt: 4. & honor
regis judicium diligit.
Tu paraſti directiones: judicium & juſti-
tiam in Jacob tu feciſti.
5. Exaltate Dominum Deum noſtrum, &
adorate ſcabellum pedum ejus: quoniam ſan-
ctum eſt.
6. Moyſes, & Aaron in ſacerdotibus ejus: &
Samuel inter eos, qui invocant nomen ejus:
Invocabant Dominum, & ipſe exaudiebat
eos: 7. in columna nubis loquebatur ad eos.
Cuſtodiebant teſtimonia ejus, & præceptum
quod dedit illis.
8. Domine Deus noſter tu exaudiebas eos:
Deus tu propitius fuiſti eis, & ulciſcens in
omnes adinventiones eorum.
9. Exaltate Dominum Deum noſtrum, &
adorate in monte ſancto ejus: quoniam ſan-
ctus Dominus Deus noſter.

Psalmus XCIX.

Ad Dei laudes & cultum omnes cohortatur.

1. Pſalmus in confeſſione.
2. JUbilate Deo omnis terra: ſervite Domi-
no in lætitia.
Introite in conſpectu ejus, in exultatione.
3. Scitote quoniam Dominus ipſe eſt Deus:
ipſe fecit nos, & non ipſi nos:
Populus ejus, & oves paſcuæ ejus: 4. in-
troite portas ejus in confeſſione, atria ejus
in hymnis: confitemini illi.
Laudate nomen ejus: 5. quoniam ſuavis
eſt Dominus, in æternum miſericordia ejus,
& uſque in generationem & generationem
veritas ejus.

Psalmus C.

Probæ ſuæ anteactæ vitæ rationem Deo proponit, ejus extollens gratiam. Juxta Hebræos, qui hæc exponunt in futuro, ſe rectè victurum vovet. Congruit Chriſto.

1. Pſalmus ipſi David.

MIſericordiam, & judicium cantabo tibi
Domine:
Pſallam, 2. & intelligam in via immacula-
ta, quando venies ad me.
Perambulabam in innocentia cordis mei,
in medio domus meæ.
3. Non proponebam ante oculos meos rem
injuſtam: facientes prævaricationes odivi.
Non adhæſit mihi 4. cor pravum: declinan-
tem à me malignum non cognoſcebam.
5. Detrahentem ſecretò proximo ſuo, hunc
perſequebar.
Superbo oculo, & inſatiabili corde, cum
hoc non edebam.
6. Oculi mei ad fideles terræ ut ſedeant
mecum: ambulans in via immaculata, hic
mihi miniſtrabat.
7. Non habitabit in medio domus meæ qui
facit ſuperbiam: qui loquitur iniqua, non
direxit in conſpectu oculorum meorum.
8. In matutino interficiebam omnes pec-
catores terræ: ut diſperderem de civitate
Domini omnes operantes iniquitatem.

Psalmus CI.

Valdè mæſtus orat Chriſtum, terræ cœlique fundatorem, ut Sionis miſereatur; ex eaque ædificet Eccleſiam, in quam populi & reges ad Deum colendum conveniant.

1. Oratio pauperis.
Cùm anxius fuerit, & in conſpectu Domi-
ni effuderit precem ſuam.
2. DOmine exaudi orationem meam: &
clamor meus ad te veniat.
3. Non avertas faciem tuam à me: in qua-
cumque die tribulor, inclina ad me aurem
tuam.
In quacumque die invocavero te, veloci-
ter exaudi me.
4. Quia defecerunt ſicut fumus dies mei:
& oſſa mea ſicut cremium aruerunt.
5. Percuſſus ſum ut fœnum, & aruit cor
meum: quia oblitus ſum comedere panem
meum.
6. A voce gemitus mei adhæſit os meum
carni meæ.
7. Similis factus ſum pellicano ſolitudinis:
factus ſum ſicut nycticorax in domicilio.
8. Vigilavi, & factus ſum ſicut paſſer ſoli-
tarius in tecto.
9. Tota die exprobrabant mihi inimici
mei: & qui laudabant me adverſum me ju-
rabant.
10. Quia cinerem tamquam panem man-
ducabam, & potum meum cum fletu miſce-
bam:
11. A facie iræ & indignationis tuæ: quia
elevans alliſiſti me.
12. Dies mei ſicut umbra declinaverunt:
& ego ſicut fœnum arui.
13. Tu autem Domine in æternum per-
manes: & memoriale tuum in generatio-
nem & generationem.
14. Tu exurgens miſereberis Sion: quia tem-
pus miſerendi ejus, quia venit tempus.
15. Quoniam placuerunt ſervis tuis lapides
ejus: & terræ ejus miſerebuntur.
16. Et timebunt Gentes nomen tuum Domi-
ne, & omnes reges terræ gloriam tuam.
17. Quia ædificavit Dominus Sion: & vi-
debitur in gloria ſua.
18. Reſpexit in orationem humilium: &
non ſprevit precem eorum.
19. Scribantur hæc in generatione altera: &
populus, qui creabitur, laudabit Dominum:

20. Quia proſpexit de excelſo ſancto ſuo: Dominus de cœlo in terram aſpexit:

21. Ut audiret gemitus compeditorum: ut ſolveret filios interemptorum:

22. Ut annuntient in Sion nomen Domini: & laudem ejus in Jeruſalem.

23. In conveniendo populos in unum, & reges ut ſerviant Domino.

24. Reſpondit ei in via virtutis ſuæ: Paucitatem dierum meorum nuntia mihi.

25. Ne revoces me in dimidio dierum meorum: in generationem & generationem anni tui.

26. Initio tu Domine terram fundaſti: & opera manuum tuarum ſunt cœli.

27. Ipſi peribunt, tu autem permanes: & omnes ſicut veſtimentum vetereſcent.

Et ſicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur: 28. tu autem idem ipſe es, & anni tui non deficient.

29. Filii ſervorum tuorum habitabunt: & ſemen eorum in ſæculum dirigetur.

Psalmus CII.

Se, Angelos, & omnia excitat ad innumerabilia Dei beneficia prædicanda.

1. Ipſi David.

Benedic anima mea Domino: & omnia, quæ intra me ſunt, nomini ſancto ejus.

2. Benedic anima mea Domino: & noli oblíviſci omnes retributiones ejus.

3. Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis: qui ſanat omnes infirmitates tuas.

4. Qui redimit de interitu vitam tuam: qui coronat te in miſericordia & miſerationibus.

5. Qui replet in bonis deſiderium tuum: renovabitur ut aquilæ juventus tua:

6. Faciens miſericordias Dominus, & judicium omnibus injuriam patientibus.

7. Notas fecit vias ſuas Moyſi, filiis Iſrael voluntates ſuas.

8. ‖ Miſerator, & miſericors Dominus: longanimis, & multùm miſericors. ‖ Num. 14. 18.

9. Non in perpetuum iraſcetur: neque in æternum comminabitur.

10. Non ſecundùm peccata noſtra fecit nobis: neque ſecundùm iniquitates noſtras retribuit nobis.

11. Quoniam ſecundùm altitudinem cœli à terra corroboravit miſericordiam ſuam ſuper timentes ſe.

12. Quantum diſtat Ortus ab Occidente: longè fecit à nobis iniquitates noſtras.

13. Quomodò miſeretur pater filiorum, miſertus eſt Dominus timentibus ſe: 14. quoniam ipſe cognovit figmentum noſtrum.

Recordatus eſt quoniam pulvis ſumus: 15. homo, ſicut fœnum dies ejus, tamquam flos agri ſic efflorebit.

16. Quoniam ſpiritus pertranſibit in illo, & non ſubſiſtet: & non cognoſcet ampliùs locum ſuum.

17. Miſericordia autem Domini ab æterno, & uſque in æternum ſuper timentes eum.

Et juſtitia illius in filios filiorum, 18. his qui ſervant teſtamentum ejus:

Et memores ſunt mandatorum ipſius, ad faciendum ea.

19. Dominus in cœlo paravit ſedem ſuam: & regnum ipſius omnibus dominabitur.

20. Benedicite Domino omnes angeli ejus: potentes virtute, facientes verbum illius, ad audiendam vocem ſermonum ejus.

21. Benedicite Domino omnes virtutes ejus: miniſtri ejus, qui facitis voluntatem ejus.

22. Benedicite Domino omnia opera ejus: in omni loco dominationis ejus, benedic anima mea Domino.

Psalmus CIII.

Deum ab opificio & providentia celebrat.

1. Ipſi David.

Benedic anima mea Domino: Domine Deus meus magnificatus es vehementer.

Confeſſionem, & decorem induiſti: 2. amictus lumine ſicut veſtimento:

Extendens cœlum ſicut pellem: 3. qui tegis aquis ſuperiora ejus.

Qui ponis nubem aſcenſum tuum: qui ambulas ſuper pennas ventorum.

4. ‖ Qui facis angelos tuos, ſpiritus; & miniſtros tuos ignem urentem. ‖ Hebr. 1. 7.

5. Qui fundaſti terram ſuper ſtabilitatem ſuam: non inclinabitur in ſæculum ſæculi.

6. Abyſſus, ſicut veſtimentum, amictus ejus: ſuper montes ſtabunt aquæ.

7. Ab increpatione tua fugient: à voce tonitrui tui formidabunt.

8. Aſcendunt montes, & deſcendunt campi in locum quem fundaſti eis.

9. Terminum poſuiſti, quem non tranſgredientur: neque convertentur operire terram.

10. Qui emittis fontes in convallibus: inter medium montium pertranſibunt aquæ.

11. Potabunt omnes beſtiæ agri: expectabunt onagri in ſiti ſua.

12. Super ea volucres cœli habitabunt: de medio petrarum dabunt voces.

13. Rigans montes de ſuperioribus ſuis: de fructu operum tuorum ſatiabitur terra.

14. Producens fœnum jumentis, & herbam ſervituti hominum:

Ut educas panem de terra: 15. & vinum lætificet cor hominis:

Ut exhilaret faciem in oleo: & panis cor hominis confirmet.

16. Saturabuntur ligna campi, & cedri Libani, quas plantavit: 17. illic paſſeres nidificabunt.

Herodii domus dux eſt eorum: 18. montes excelſi cervis: petra refugium herinaciis.

19. Fecit lunam in tempora: ſol cognovit occaſum ſuum.

20. Poſuiſti tenebras, & facta eſt nox: in ipſa pertranſibunt omnes beſtiæ ſilvæ.

21. Catuli leonum rugientes, ut rapiant, & quærant à Deo eſcam ſibi.

22. Ortus eſt ſol, & congregati ſunt: & in cubilibus ſuis collocabuntur.

23. Exibit homo ad opus ſuum: & ad operationem ſuam uſque ad veſperum.

24. Quàm magnificata ſunt opera tua Domine! omnia in ſapientia feciſti: impleta eſt terra poſſeſſione tua.

25. Hoc mare magnum, & ſpatioſum manibus: illic reptilia, quorum non eſt numerus.

Animalia puſilla cum magnis: 26. illic naves pertranſibunt.

Draco iſte, quem formaſti ad illudendum

ei: 27. omnia à te expectant ut des illis eſcam in tempore.

28. Dante te illis, colligent: aperiente te manum tuam, omnia implebuntur bonitate.

29. Avertente autem te faciem, turbabuntur: auferes ſpiritum eorum, & deficient, & in pulverem ſuum revertentur.

30. Emittes ſpiritum tuum, & creabuntur: & renovabis faciem terræ.

31. Sit gloria Domini in ſæculum: lætabitur Dominus in operibus ſuis:

32. Qui reſpicit terram, & facit eam tremere: qui tangit montes, & fumigant.

‖Inf. 145.2
33. ‖ Cantabo Domino in vita mea: pſallam Deo meo quamdiu ſum.

34. Jucundum ſit ei eloquium meum: ego verò delectabor in Domino.

35. Deficiant peccatores à terra, & iniqui ita ut non ſint: benedic anima mea Domino.

Psalmus CIV.

Ad Deum laudandum vocat, qui Iſraelitas multis bonis affecerit, conſervaverit, & in terram promiſſam perduxerit.

Alleluja. (1. *Par.* 16. 8.)

‖ Par.16.8 ‖ Iſai. 12.4.
1. Confitemini Domino, & invocate nomen ejus: annuntiate inter Gentes opera ejus.

2. Cantate ei, & pſallite ei: narrate omnia mirabilia ejus.

3. Laudamini in nomine ſancto ejus: lætetur cor quærentium Dominum.

4. Quærite Dominum, & confirmamini: quærite faciem ejus ſemper.

5. Mementote mirabilium ejus, quæ fecit: prodigia ejus, & judicia oris ejus.

6. Semen Abraham, ſervi ejus: filii Jacob electi ejus.

7. Ipſe Dominus Deus noſter: in univerſa terra judicia ejus.

8. Memor fuit in ſæculum teſtamenti ſui: verbi, quod mandavit in mille generationes:

‖Gen. 22. 16.
9. ‖ Quod diſpoſuit ad Abraham: & juramenti ſui ad Iſaac:

10. Et ſtatuit illud Jacob in præceptum: & Iſrael in teſtamentum æternum:

11. Dicens: Tibi dabo terram Chanaan, funiculum hæreditatis veſtræ.

12. Cùm eſſent numero brevi, pauciſſimi & incolæ ejus.

13. Et pertranſierunt de gente in gentem, & de regno ad populum alterum:

14. Non reliquit hominem nocere eis: & corripuit pro eis reges.

‖1. Reg. 2. 14. ‖1. Par. 16. 22.
15. ‖ Nolite tangere chriſtos meos: & in prophetis meis nolite malignari.

16. Et vocavit famem ſuper terram: & omne firmamentum panis contrivit.

‖Gen. 37. 36.
17. Miſit ante eos ‖ virum: in ſervum venumdatus eſt Joseph.

‖Gen. 39. 20.
18. ‖ Humiliaverunt in compedibus pedes ejus, ferrum pertranſiit animam ejus, 19. donec veniret verbum ejus.

‖Gen. 41. 14.
Eloquium Domini inflammavit eum: 20. ‖ miſit rex, & ſolvit eum; princeps populorum, & dimiſit eum.

21. Conſtituit eum dominum domus ſuæ: & principem omnis poſſeſſionis ſuæ:

22. Ut erudiret principes ejus ſicut ſemetipſum: & ſenes ejus prudentiam doceret.

‖Gen. 46. 6.
23. ‖ Et intravit Iſrael in Ægyptum: & Jacob accola fuit in Terra Cham.

24. ‖ Et auxit populum ſuum vehementer: & firmavit eum ſuper inimicos ejus. *‖Exod. 1. 7. Act. 7. 17.*

25. Convertit cor eorum ut odirent populum ejus: & dolum facerent in ſervos ejus.

26. ‖ Miſit Moyſen ſervum ſuum: Aaron, quem elegit ipſum. *‖ Exod. 3. 10. & 4. 29.*

27. ‖ Poſuit in eis verba ſignorum ſuorum, & prodigiorum in Terra Cham. *‖ Exod. 7. 10.*

28. ‖ Miſit tenebras, & obſcuravit: & non exacerbavit ſermones ſuos. *‖ Exod. 10. 21.*

29. ‖ Convertit aquas eorum in ſanguinem: & occidit piſces eorum. *‖ Exod. 7. 20.*

30. ‖ Edidit terra eorum ranas in penetralibus regum ipſorum. *‖ Exod. 8. 6.*

31. ‖ Dixit, & venit cœnomyia: & ciniphes in omnibus finibus eorum. *‖ Exod. 8. 16. & 25.*

32. Poſuit pluvias eorum grandinem: ignem comburentem in terra ipſorum.

33. Et percuſſit vineas eorum, & ficulneas eorum: & contrivit lignum finium eorum.

34. ‖ Dixit, & venit locuſta, & bruchus, cujus non erat numerus: *‖ Exod. 10. 12.*

35. Et comedit omne fœnum in terra eorum: & comedit omnem fructum terræ eorum.

36. ‖ Et percuſſit omne primogenitum in terra eorum: primitias omnis laboris eorum. *‖ Exod. 12. 29.*

37. ‖ Et eduxit eos cum argento & auro: & non erat in tribubus eorum infirmus. *‖ Exod. 12. 35.*

38. Lætata eſt Ægyptus in profectione eorum: quia incubuit timor eorum ſuper eos.

39. ‖ Expandit nubem in protectionem eorum, & ignem ut luceret eis per noctem. *‖ Exod. 13. 21. Pſalm. 77. 14. 1. Cor. 10. 1.*

40. ‖ Petierunt, & venit coturnix: & pane cœli ſaturavit eos. *‖ Exod. 16. 13.*

41. ‖ Dirupit petram, & fluxerunt aquæ: abierunt in ſicco flumina; *‖ Num. 20. 11.*

42. ‖ Quoniam memor fuit verbi ſancti ſui, quod habuit ad Abraham puerum ſuum. *‖ Gen. 17. 7.*

43. Et eduxit populum ſuum in exultatione, & electos ſuos in lætitia.

44. Et dedit illis regiones Gentium: & labores populorum poſſederunt:

45. Ut cuſtodiant juſtificationes ejus, & legem ejus requirant.

Psalmus CV.

Captivi Deo peccata ſua, majorumque ſuorum confitentur, & veniam ſalutemque poſcunt.

Alleluja. (*Judith.* 13. 21.)

1. Confitemini Domino quoniam bonus: quoniam in ſæculum miſericordia ejus. *Judith. 13. 21.*

2. ‖ Quis loquetur potentias Domini, auditas faciet omnes laudes ejus? *‖ Eccli. 43. 35.*

3. Beati, qui cuſtodiunt judicium, & faciunt juſtitiam in omni tempore.

4. Memento noſtri Domine in beneplacito populi tui: viſita nos in ſalutari tuo:

5. Ad videndum in bonitate electorum tuorum, ad lætandum in lætitia gentis tuæ: ut lauderis cum hæreditate tua.

6. ‖ Peccavimus cum patribus noſtris: injuſtè egimus, iniquitatem fecimus. *‖ Judith. 7. 19.*

7. Patres noſtri in Ægypto non intellexerunt mirabilia tua: non fuerunt memores multitudinis miſericordiæ tuæ.

Et irritaverunt aſcendentes in mare, Mare rubrum.

8. Et ſalvavit eos propter nomen ſuum : ut notam faceret potentiam ſuam.

9. ‖ Et increpuit Mare rubrum , & exſic-
‖ Exod. 14. 21. catum eſt : & deduxit eos in abyſſis ſicut in deſerto.

10. Et ſalvavit eos de manu odientium: & redemit eos de manu inimici.

11. ‖ Et operuit aqua tribulantes eos: unus
‖ Exod. 14. 27. ex eis non remanſit.

12. Et crediderunt verbis ejus : & laudaverunt laudem ejus.

13. Citò fecerunt, obliti ſunt operum ejus : & non ſuſtinuerunt conſilium ejus.

14. ‖ Et concupierunt concupiſcentiam in
‖ Exod. 17. 3. deſerto : & tentaverunt Deum in inaquoſo.
‖ Num. 11. 14. 15. ‖ Et dedit eis petitionem ipſorum : & miſit ſaturitatem in animas eorum.

16. Et irritaverunt Moyſen in caſtris: Aaron ſanctum Domini.

‖ Num. 16. 12. 17. ‖ Aperta eſt terra, & deglutivit Dathan: & operuit ſuper congregationem Abiron.

18. Et exarſit ignis in ſynagoga eorum : flamma combuſſit peccatores.

19. ‖ Et fecerunt vitulum in Horeb : &
‖ Exod. 32. 4. adoraverunt ſculptile.

20. Et mutaverunt gloriam ſuam in ſimilitudinem vituli comedentis fœnum.

21. Obliti ſunt Deum, qui ſalvavit eos, qui fecit magnalia in Ægypto, 22. mirabilia in Terra Cham : terribilia in mari rubro.

‖ Exod. 32. 10. 23. ‖ Et dixit ut diſperderet eos : ſi non Moyſes electus ejus ſtetiſſet in confractione in conſpectu ejus:

Ut averteret iram ejus ne diſperderet eos:

24. Et pro nihilo habuerunt terram deſiderabilem:

Non crediderunt verbo ejus, 25. & murmuraverunt in tabernaculis ſuis : non exaudierunt vocem Domini.

26. ‖ Et elevavit manum ſuam ſuper eos:
‖ Num. 14. 12. ut proſterneret eos in deſerto:

27. Et ut dejiceret ſemen eorum in Nationibus: & diſpergeret eos in regionibus.

28. Et initiati ſunt Beelphegor: & comederunt ſacrificia mortuorum.

29. Et irritaverunt eum in adinventionibus ſuis: & multiplicata eſt in eis ruina.

30. ‖ Et ſtetit Phinees , & placavit : &
‖ Num. 25. 7. ceſſavit quaſſatio.

31. Et reputatum eſt ei in juſtitiam , in generationem & generationem uſque in ſempiternum.

‖ Num. 20. 10. 32. ‖ Et irritaverunt eum ad Aquas contradictionis : & vexatus eſt Moyſes propter eos: 33. quia exacerbaverunt ſpiritum ejus.

Et diſtinxit in labiis ſuis: 34. non diſperdiderunt gentes, quas dixit Dominus illis.

35. Et commiſti ſunt inter gentes, & didicerunt opera eorum: 36. & ſervierunt ſculptilibus eorum: & factum eſt illis in ſcandalum.

37. Et immolaverunt filios ſuos , & filias ſuas dæmoniis.

38. Et effuderunt ſanguinem innocentem: ſanguinem filiorum ſuorum & filiarum ſuarum , quas ſacrificaverunt ſculptilibus Chanaan.

Et infecta eſt terra in ſanguinibus, 39. & contaminata eſt in operibus eorum : & fornicati ſunt in adinventionibus ſuis.

40. Et iratus eſt furore Dominus in populum ſuum : & abominatus eſt hæreditatem ſuam.

41. Et tradidit eos in manus gentium : & dominati ſunt eorum qui oderunt eos.

42. Et tribulaverunt eos inimici eorum, & humiliati ſunt ſub manibus eorum: 43. ſæpe liberavit eos.

Ipſi autem exacerbaverunt eum in conſilio ſuo: & humiliati ſunt in iniquitatibus ſuis.

44. Et vidit cùm tribularentur: & audivit orationem eorum.

45. ‖ Et memor fuit teſtamenti ſui : & ‖ Deut. 30.
pœnituit eum ſecundùm multitudinem miſericordiæ ſuæ.

46. Et dedit eos in miſericordias in conſpectu omnium qui ceperant eos.

47. Salvos nos fac Domine Deus noſter: & congrega nos de Nationibus,

Ut confiteamur nomini ſancto tuo: & gloriemur in laude tua.

48. Benedictus Dominus Deus Iſrael à ſæculo & uſque in ſæculum : & dicet omnis populus : Fiat, fiat.

Psalmus CVI.

Deum laudandum, qui ex itinerum errore , carcere, morbo , navigantium diſcriminibus, denique periculis omnibus ſe invocantes liberet, & bonis cumulet.

Alleluja. (*Judith.* 13. 21.)

1. Confitemini Domino quoniam bonus: quoniam in ſæculum miſericordia ejus.

2. Dicant qui redempti ſunt à Domino , quos redemit de manu inimici : & de regionibus congregavit eos.

3. A ſolis ortu , & occaſu : ab aquilone , & mari.

4. Erraverunt in ſolitudine in inaquoſo : viam civitatis habitaculi non invenerunt.

5. Eſurientes, & ſitientes : anima eorum in ipſis defecit.

6. Et clamaverunt ad Dominum cùm tribularentur: & de neceſſitatibus eorum eripuit eos.

7. Et deduxit eos in viam rectam: ut irent in civitatem habitationis.

8. Confiteantur Domino miſericordiæ ejus: & mirabilia ejus filiis hominum.

9. Quia ſatiavit animam inanem: & animam eſurientem ſatiavit bonis.

10. Sedentes in tenebris, & umbra mortis: vinctos in mendicitate, & ferro.

11. Quia exacerbaverunt eloquia Dei : & conſilium Altiſſimi irritaverunt.

12. Et humiliatum eſt in laboribus cor eorum : infirmati ſunt, nec fuit qui adjuvaret.

13. Et clamaverunt ad Dominum cùm tribularentur : & de neceſſitatibus eorum liberavit eos.

14. Et eduxit eos de tenebris , & umbra mortis : & vincula eorum diſrupit.

15. Confiteantur Domino miſericordiæ ejus: & mirabilia ejus filiis hominum.

16. Quia contrivit portas æreas : & vectes ferreos confregit.

17. Suſcepit eos de via iniquitatis eorum: propter injuſtitias enim ſuas humiliati ſunt.

18. Omnem eſcam abominata eſt anima eorum : & appropinquaverunt uſque ad portas mortis.

19. Et clamaverunt ad Dominum cùm tribularentur : & de neceſſitatibus eorum liberavit eos.

20. Miſit verbum ſuum, & ſanavit eos: & eripuit eos de interitionibus eorum.

21. Confiteantur Domino miſericordiæ ejus: & mirabilia ejus filiis hominum.

22. Et ſacrificent ſacrificium laudis: & annuntient opera ejus in exultatione.

23. Qui deſcendunt mare in navibus, facientes operationem in aquis multis.

24. Ipſi viderunt opera Domini, & mirabilia ejus in profundo.

25. Dixit, & ſtetit ſpiritus procellæ: & exaltati ſunt fluctus ejus.

26. Aſcendunt uſque ad cœlos, & deſcendunt uſque ad abyſſos: anima eorum in malis tabeſcebat.

27. Turbati ſunt, & moti ſunt ſicut ebrius: & omnis ſapientia eorum devorata eſt.

28. Et clamaverunt ad Dominum cùm tribularentur, & de neceſſitatibus eorum eduxit eos.

29. Et ſtatuit procellam ejus in auram: & ſiluerunt fluctus ejus.

30. Et lætati ſunt quia ſiluerunt: & deduxit eos in portum voluntatis eorum.

31. Confiteantur Domino miſericordiæ ejus: & mirabilia ejus filiis hominum.

32. Et exaltent eum in eccleſia plebis: & in cathedra ſeniorum laudent eum.

33. Poſuit flumina in deſertum, & exitus aquarum in ſitim.

34. Terram fructiferam in ſalſuginem, à malitia inhabitantium in ea.

35. Poſuit deſerta in ſtagna aquarum: & terram ſine aqua in exitus aquarum.

36. Et collocavit illic eſurientes: & conſtituerunt civitatem habitationis.

37. Et ſeminaverunt agros, & plantaverunt vineas: & fecerunt fructum nativitatis.

38. Et benedixit eis, & multiplicati ſunt nimis: & jumenta eorum non minoravit.

39. Et pauci facti ſunt: & vexati ſunt à tribulatione malorum, & dolore.

40. Effuſa eſt contemptio ſuper principes: & errare fecit eos in invio, & non in via.

41. Et adjuvit pauperem de inopia: & poſuit ſicut oves familias.

† Job. 22. 19. 42. ‖ Videbunt recti, & lætabuntur: & omnis iniquitas oppilabit os ſuum.

43. Quis ſapiens & cuſtodiet hæc: & intelliget miſericordias Domini?

PSALMUS CVII.

Eccleſia precatur Deum ſibi proſperum contra Moabitas, Palæſtinos, Idumæos (id eſt Mahometanos.) Pſalmus eſt propheticus.

1. Canticum Pſalmi ipſi David.

(*Supr.* 56. 8.)

2. PAratum cor meum Deus, paratum cor meum: cantabo, & pſallam in gloria mea.

3. Exurge gloria mea, exurge pſalterium, & cithara: exurgam diluculò.

4. Confitebor tibi in populis Domine: & pſallam tibi in nationibus.

5. Quia magna eſt ſuper cœlos miſericordia tua: & uſque ad nubes veritas tua.

6. Exaltare ſuper cœlos Deus, & ſuper omnem terram gloria tua: 7. ut liberentur dilecti tui.

Salvum fac dextera tua, & exaudi me: 8. Deus locutus eſt in ſancto ſuo:

Exultabo, & dividam Sichimam, & convallem tabernaculorum dimetiar.

9. Meus eſt Galaad, & meus eſt Manaſſes: & Ephraim ſuſceptio capitis mei.

Juda rex meus: 10. Moab lebes ſpei meæ.

In Idumæam extendam calceamentum meum: mihi alienigenæ amici facti ſunt.

11. Quis deducet me in civitatem munitam? quis deducet me uſque in Idumæam?

12. Nonne tu Deus, qui repuliſti nos, & non exibis Deus, in virtutibus noſtris?

13. Da nobis auxilium de tribulatione: quia vana ſalus hominis.

14. In Deo faciemus virtutem: & ipſe ad nihilum deducet inimicos noſtros.

PSALMUS CVIII.

Judæ proditori cæteriſque malevolis dignas pœnas, ſibi ſalutem Chriſtus precatur. Act. 1.

1. In finem, Pſalmus David.

2. DEus laudem meam ne tacueris: quia os peccatoris, & os doloſi ſuper me apertum eſt.

3. Locuti ſunt adverſum me lingua doloſa, & ſermonibus odii circumdederunt me: & expugnaverunt me gratis.

4. Pro eo ut me diligerent, detrahebant mihi: ego autem orabam.

5. Et poſuerunt adverſum me mala pro bonis: & odium pro dilectione mea.

6. Conſtitue ſuper eum peccatorem: & diabolus ſtet à dextris ejus.

7. Cùm judicatur, exeat condemnatus: & oratio ejus fiat in peccatum.

8. Fiant dies ejus pauci: & epiſcopatum ejus accipiat alter.

9. Fiant filii ejus orphani: & uxor ejus vidua.

10. Nutantes transferantur filii ejus, & mendicent: & ejiciantur de habitationibus ſuis.

11. Scrutetur fœnerator omnem ſubſtantiam ejus: & diripiant alieni labores ejus.

12. Non ſit illi adjutor: nec ſit qui miſereatur pupillis ejus.

13. Fiant nati ejus in interitum: in generatione una deleatur nomen ejus.

14. In memoriam redeat iniquitas patrum ejus in conſpectu Domini: & peccatum matris ejus non daleatur.

15. Fiant contra Dominum ſemper, & diſpereat de terra memoria eorum: 16. pro eo quòd non eſt recordatus facere miſericordiam,

17. Et perſecutus eſt hominem inopem, & mendicum, & compunctum corde mortificare.

18. Et dilexit maledictionem, & veniet ei: & noluit benedictionem, & elongabitur ab eo.

Et induit maledictionem ſicut veſtimentum, & intravit ſicut aqua in interiora ejus, & ſicut oleum in oſſibus ejus.

19. Fiat ei ſicut veſtimentum, quo operitur: & ſicut zona, qua ſemper præcingitur.

20. Hoc opus eorum, qui detrahunt mihi apud Dominum: & qui loquuntur mala adverſus animam meam.

21. Et tu Domine, Domine, fac mecum propter nomen tuum: quia ſuavis eſt miſericordia tua.

Libera me, 22. quia egenus, & pauper ego ſum: & cor meum conturbatum eſt intra me.

23. Sicut

23. Sicut umbra cùm declinat, ablatus ſum:
& excuſſus ſum ſicut locuſtæ.
24. Genua mea infirmata ſunt à jejunio:
& caro mea immutata eſt propter oleum.
25. Et ego factus ſum opprobrium illis:
viderunt me, & moverunt capita ſua.
26. Adjuva me Domine Deus meus: ſalvum me fac ſecundùm miſericordiam tuam.
27. Et ſciant quia manus tua hæc: & tu
Domine feciſti eam.
28. Maledicent illi, & tu benedices: qui
inſurgunt in me, confundantur: ſervus autem
tuus lætabitur.
29. Induantur qui detrahunt mihi, pudore:
& operiantur ſicut diploide confuſione ſua.
30. Confitebor Domino nimis in ore meo:
& in medio multorum laudabo eum.
31. Quia aſtitit à dextris pauperis, ut ſalvam
faceret à perſequentibus animam meam.

PSALMUS CIX.

Chriſtum ad Patris dexteram ſeſſurum, regnum à Judæa auſpicaturum, ſacerdotio Melchiſedech perpetuò functurum, toto orbe victorem dominaturum.

1. Pſalmus David.
Matth. 22. 44. DIxit Dominus Domino meo: Sede à
dextris meis:
|| 1. Cor. 15. 25. || Donec ponam inimicos tuos, ſcabellum
Hebr. 1. 13. & 10. 13. pedum tuorum.
2. Virgam virtutis tuæ emittet Dominus
ex Sion: dominare in medio inimicorum
tuorum.
3. Tecum principium in die virtutis tuæ
in ſplendoribus ſanctorum: ex utero ante
luciferum genui te.
4. Juravit Dominus, & non pœnitebit eum:
|| Iſa. 12. 34. Hebr. 5. 6. & 7. 17. || Tu es ſacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech.
5. Dominus à dextris tuis, confregit in die
iræ ſuæ reges.
6. Judicabit in nationibus, implebit ruinas:
conquaſſabit capita in terra multorum.
7. De torrente in via bibet: propterea exaltabit caput.

PSALMUS CX.

Dominum laudat, qui tot beneficia in Eccleſiam contulerit.

Alleluja.
1. COnfitebor tibi Domine in toto corde
meo: in conſilio juſtorum, & congregatione.
2. Magna opera Domini: exquiſita in omnes voluntates ejus.
3. Confeſſio & magnificentia opus ejus:
& juſtitia ejus manet in ſæculum ſæculi.
4. Memoriam fecit mirabilium ſuorum, miſericors & miſerator Dominus: 5. eſcam de-
dit timentibus ſe.
Memor erit in ſæculum teſtamenti ſui:
6. virtutem operum ſuorum annuntiabit populo ſuo:
7. Ut det illis hæreditatem gentium: opera manuum ejus, veritas & judicium.
8. Fidelia omnia mandata ejus: confirmata in ſæculum ſæculi, facta in veritate &
æquitate.
9. Redemptionem miſit populo ſuo: mandavit in æternum teſtamentum ſuum.
Sanctum, & terribile nomen ejus: || ini- *|| Prov. 1. 7 & 9. 17.*
tium ſapientiæ timor Domini. *Eccli. 1. 16.*
10. Intellectus bonus omnibus facientibus
eum: laudatio ejus manet in ſæculum ſæculi.

PSALMUS CXI.

Religioſos & beneficos eſſe beatos, peccatores perituros.

Alleluja, Reverſionis Aggæi, & Zachariæ.
1. BEatus vir, qui timet Dominum: in
mandatis ejus volet nimis.
2. Potens in terra erit ſemen ejus: generatio rectorum benedicetur.
3. Gloria, & divitiæ in domo ejus: & juſtitia ejus manet in ſæculum ſæculi.
4. Exortum eſt in tenebris lumen rectis:
miſericors, & miſerator, & juſtus.
5. Jucundus homo qui miſeretur & commodat, diſponet ſermones ſuos in judicio: 6. quia
in æternum non commovebitur.
7. In memoria æterna erit juſtus: ab auditione mala non timebit.
Paratum cor ejus ſperare in Domino, 8.
confirmatum eſt cor ejus: non commovebitur donec deſpiciat inimicos ſuos.
9. Diſperſit, dedit pauperibus: juſtitia ejus
manet in ſæculum ſæculi, cornu ejus exaltabitur in gloria.
10. Peccator videbit, & iraſcetur, dentibus ſuis fremet & tabeſcet: deſiderium peccatorum peribit.

PSALMUS CXII.

Deum laudandum, qui excelſus ima curet.

Alleluja.
1. LAudate pueri Dominum: laudate nomen Domini.
2. Sit nomen Domini benedictum, ex hoc
nunc, & uſque in ſæculum.
3. || A ſolis ortu uſque ad occaſum, lau- *|| Malach. 1. 11.*
dabile nomen Domini.
4. Excelſus ſuper omnes gentes Dominus,
& ſuper cœlos gloria ejus.
5. Quis ſicut Dominus Deus noſter, qui in
altis habitat, 6. & humilia reſpicit in cœlo
& in terra?
7. Suſcitans à terra inopem, & de ſtercore erigens pauperem:
8. Ut collocet eum cum principibus, cum
principibus populi ſui.
9. Qui habitare facit ſterilem in domo,
matrem filiorum lætantem.

PSALMUS CXIII.

Recolit Dei miracula, Iſraelem de Ægypto eductum. Deinde eum precatur ut ſuam gloriam aſſerat, quòd cæterarum gentium dii, ſimulachra ſint vana; ipſe verò ſit omnis generis piorum præſidium. Apud Hebræos in duos ſcinditur.

Alleluja.
1. IN exitu Iſrael de Ægypto, domus Ja- *Exod. 13. 1*
cob de populo barbaro:
2. Facta eſt Judæa ſanctificatio ejus, Iſrael poteſtas ejus.
3. Mare vidit, & fugit: Jordanis converſus eſt retrorſum.
4. Montes exultaverunt ut arietes: & colles ſicut agni ovium.

5. Quid

5. Quid eſt tibi mare quòd fugiſti : & tu Jordanis, quia converſus es retrorſum?

6. Montes exultaſtis ſicut arietes, & colles ſicut agni ovium.

7. A facie Domini mota eſt terra, à facie Dei Jacob.

8. Qui convertit petram in ſtagna aquarum, & rupem in fontes aquarum.

1. NON NOBIS DOMINE, NON NOBIS : ſed nomini tuo da gloriam.

2. Super miſericordia tua, & veritate tua: nequando dicant Gentes : Ubi eſt Deus eorum?

3. Deus autem noſter in cœlo: omnia quæcumque voluit, fecit.

‖Infr.134.15. 4. ‖ Simulachra gentium argentum, & aurum, opera manuum hominum.

‖ Sap.15.15. 5. ‖ Os habent, & non loquentur : oculos habent, & non videbunt.

6. Aures habent, & non audient : nares habent, & non odorabunt.

7. Manus habent, & non palpabunt : pedes habent, & non ambulabunt : non clamabunt in gutture ſuo.

8. Similes illis fiant qui faciunt ea: & omnes qui confidunt in eis.

9. Domus Iſrael ſperavit in Domino : adjutor eorum & protector eorum eſt.

10. Domus Aaron ſperavit in Domino: adjutor eorum & protector eorum eſt.

11. Qui timent Dominum, ſperaverunt in Domino: adjutor eorum & protector eorum eſt.

12. Dominus memor fuit noſtri : & benedixit nobis.

Benedixit domui Iſrael : benedixit domui Aaron.

13. Benedixit omnibus qui timent Dominum, puſillis cum majoribus.

14. Adjiciat Dominus ſuper vos : ſuper vos, & ſuper filios veſtros.

15. Benedicti vos à Domino, qui fecit cœlum, & terram.

16. Cœlum cœli Domino : terram autem dedit filiis hominum.

‖ Baruch.2.17. 17. ‖ Non mortui laudabunt te Domine : neque omnes, qui deſcendunt in infernum.

18. Sed nos qui vivimus, benedicimus Domino, ex hoc nunc & uſque in ſæculum.

P S A L M U S CXIV.

Orat ſimul & gratias agit, quòd fuerit magno è periculo ereptus. Chriſto congruit.

Alleluja.

1. DIlexi, quoniam exaudiet Dominus vocem orationis meæ.

2. Quia inclinavit aurem ſuam mihi : & in diebus meis invocabo.

3. Circumdederunt me dolores mortis : & pericula inferni invenerunt me.

Tribulationem & dolorem inveni : 4. & nomen Domini invocavi.

O Domine libera animam meam : 5. miſericors Dominus, & juſtus, & Deus noſter miſeretur.

6. Cuſtodiens parvulos Dominus : humiliatus ſum, & liberavit me.

7. Convertere anima mea in requiem tuam: quia Dominus benefecit tibi.

8. Quia eripuit animam meam de morte: oculos meos à lacrymis, pedes meos à lapſu.

9. Placebo Domino in regione vivorum.

P S A L M U S CXV.

Pergit gratias agere Deo, à quo fuerat liberatus. Nam hic Pſalmus in Hebr. pars eſt altera ſuperioris.

Alleluja.

10. CRedidi, propter quod locutus ſum : ego autem humiliatus ſum nimis. 2.Cor.4.13

11. Ego dixi in exceſſu meo. ‖ Omnis homo mendax. Rom.3.4.

12. Quid retribuam Domino, pro omnibus, quæ retribuit mihi?

13. Calicem ſalutaris accipiam : & nomen Domini invocabo.

14. Vota mea Domino reddam coram omni populo ejus : 15. pretioſa in conſpectu Domini mors Sanctorum ejus.

16. O Domine quia ego ſervus tuus : ego ſervus tuus, & filius ancillæ tuæ.

Dirupiſti vincula mea : 17. tibi ſacrificabo hoſtiam laudis, & nomen Domini invocabo.

18. Vota mea Domino reddam in conſpectu omnis populi ejus : 19. in atriis domus Domini, in medio tui Jeruſalem.

P S A L M U S CXVI.

Invitat omnes Gentes ad Deum collaudandum, ob Chriſtum exhibitum. Rom.15.

Alleluja.

1. LAudate Dominum omnes Gentes : laudate eum omnes populi. Rom.15.11

2. Quoniam confirmata eſt ſuper nos miſericordia ejus : ‖ & veritas Domini manet in æternum. ‖Joa.12.34

P S A L M U S CXVII.

Gratias agit Eccleſia, quòd poſt tot rerum diſcrimina, ſalutem & Chriſtum ſit conſecuta. Matth.21. & 22.

Alleluja.

1. COnfitemini Domino quoniam bonus : quoniam in ſæculum miſericordia ejus.

2. Dicat nunc Iſrael quoniam bonus : quoniam in ſæculum miſericordia ejus.

3. Dicat nunc domus Aaron : quoniam in ſæculum miſericordia ejus.

4. Dicant nunc qui timent Dominum: quoniam in ſæculum miſericordia ejus.

5. De tribulatione invocavi Dominum : & exaudivit me in latitudine Dominus.

6. Dominus mihi adjutor : non timebo quid faciat mihi homo.

7. ‖ Dominus mihi adjutor : & ego deſpiciam inimicos meos. ‖Heb.13.6.

8. Bonum eſt confidere in Domino, quàm confidere in homine :

9. Bonum eſt ſperare in Domino, quàm ſperare in principibus.

10. Omnes gentes circuierunt me : & in nomine Domini quia ultus ſum in eos.

11. Circumdantes circumdederunt me : & in nomine Domini quia ultus ſum in eos.

12. Circumdederunt me ſicut apes, & exarſerunt ſicut ignis in ſpinis : & in nomine Domini quia ultus ſum in eos.

13. Impulſus everſus ſum ut caderem : & Dominus ſuſcepit me.

14. ‖ Fortitudo mea, & laus mea Dominus : & factus eſt mihi in ſalutem. ‖Exo.15.2.

15. Vox

15. Vox exultationis, & ſalutis in tabernaculis juſtorum.
16. Dextera Domini fecit virtutem: dextera Domini exaltavit me, dextera Domini fecit virtutem.
17. Non moriar, ſed vivam: & narrabo opera Domini.
18. Caſtigans caſtigavit me Dominus: & morti non tradidit me.
19. Aperite mihi portas juſtitiæ, ingreſſus in eas confitebor Domino: 20. hæc porta Domini, juſti intrabunt in eam.
21. Confitebor tibi quoniam exaudiſti me: & factus es mihi in ſalutem.
Iſai 28.16 Mat. 21.42 Luc. 20.17 Act. 4.11. Rom. 9.33. 1. Pet. 2.7.
22. ‖ Lapidem, quem reprobaverunt ædificantes: hic factus eſt in caput anguli.
23. A Domino factum eſt iſtud: & eſt mirabile in oculis noſtris.
24. Hæc eſt dies, quam fecit Dominus: exultemus, & lætemur in ea.
25. O Domine ſalvum me fac, ò Domine benè proſperare: 26. benedictus qui venit in nomine Domini.
Benediximus vobis de domo Domini: 27. Deus Dominus, & illuxit nobis.
Conſtituite diem ſolemnem in condenſis, uſque ad cornu altaris.
28. Deus meus es tu, & confitebor tibi: Deus meus es tu, & exaltabo te.
Confitebor tibi quoniam exaudiſti me: & factus es mihi in ſalutem.
29. Confitemini Domino quoniam bonus: quoniam in ſæculum miſericordia ejus.

PSALMUS CXVIII.

Domini legem, Verbum & præcepta laudat, quorum amantiſſimum & ſtudioſiſſimum ſe conſervari optat ac precatur, 22. octonariis.

Alleluja.

ALEPH.

1. BEati immaculati in via: qui ambulant in lege Domini.
2. Beati, qui ſcrutantur teſtimonia ejus: in toto corde exquirunt eum.
3. Non enim qui operantur iniquitatem, in viis ejus ambulaverunt.
4. Tu mandaſti mandata tua cuſtodiri nimis.
5. Utinam dirigantur viæ meæ, ad cuſtodiendas juſtificationes tuas.
6. Tunc non confundar, cùm perſpexero in omnibus mandatis tuis.
7. Confitebor tibi in directione cordis: in eo quòd didici judicia juſtitiæ tuæ.
8. Juſtificationes tuas cuſtodiam: non me derelinquas uſquequaque.

BETH.

9. In quo corrigit adoleſcentior viam ſuam? in cuſtodiendo ſermones tuos.
10. In toto corde meo exquiſivi te: ne repellas me à mandatis tuis.
11. In corde meo abſcondi eloquia tua: ut non peccem tibi.
12. Benedictus es Domine: doce me juſtificationes tuas.
13. In labiis meis pronuntiavi omnia judicia oris tui.
14. In via teſtimoniorum tuorum delectatus ſum, ſicut in omnibus divitiis.
15. In mandatis tuis exercebor: & conſiderabo vias tuas.
16. In juſtificationibus tuis meditabor: non obliviſcar ſermones tuos.

GIMEL.

17. Retribue ſervo tuo, vivifica me: & cuſtodiam ſermones tuos.
18. Revela oculos meos: & conſiderabo mirabilia de lege tua.
19. Incola ego ſum in terra: non abſcondas à me mandata tua.
20. Concupivit anima mea deſiderare juſtificationes tuas, in omni tempore.
21. Increpaſti ſuperbos: maledicti qui declinant à mandatis tuis.
22. Aufer à me opprobrium, & contemptum: quia teſtimonia tua exquiſivi.
23. Etenim ſederunt principes, & adverſum me loquebantur: ſervus autem tuus exercebatur in juſtificationibus tuis.
24. Nam & teſtimonia tua meditatio mea eſt: & conſilium meum juſtificationes tuæ.

DALET.

25. Adhæſit pavimento anima mea: vivifica me ſecundùm verbum tuum.
26. Vias meas enunciavi, & exaudiſti me: doce me juſtificationes tuas.
27. Viam juſtificationum tuarum inſtrue me: & exercebor in mirabilibus tuis.
28. Dormitavit anima mea præ tædio: confirma me in verbis tuis.
29. Viam iniquitatis amove à me: & de lege tua miſerere mei.
30. Viam veritatis elegi: judicia tua non ſum oblitus.
31. Adhæſi teſtimoniis tuis Domine: noli me confundere.
32. Viam mandatorum tuorum cucurri, cùm dilataſti cor meum.

HE.

33. Legem pone mihi Domine viam juſtificationum tuarum: & exquiram eam ſemper.
34. Da mihi intellectum, & ſcrutabor legem tuam: & cuſtodiam illam in toto corde meo.
35. Deduc me in ſemitam mandatorum tuorum: quia ipſam volui.
36. Inclina cor meum in teſtimonia tua: & non in avaritiam.
37. Averte oculos meos ne videant vanitatem: in via tua vivifica me.
38. Statue ſervo tuo eloquium tuum, in timore tuo.
39. Amputa opprobrium meum, quod ſuſpicatus ſum: quia judicia tua jucunda.
40. Ecce concupivi mandata tua: in æquitate tua vivifica me.

VAU.

41. Et veniat ſuper me miſericordia tua Domine: ſalutare tuum ſecundùm eloquium tuum.
42. Et reſpondebo exprobrantibus mihi verbum: quia ſperavi in ſermonibus tuis.
43. Et ne auferas de ore meo verbum veritatis uſquequaque: quia in judiciis tuis ſuperſperavi.
44. Et cuſtodiam legem tuam ſemper: in ſæculum & in ſæculum ſæculi.
45. Et ambulabam in latitudine: quia mandata tua exquiſivi.
46. Et loquebar in teſtimoniis tuis in conſpectu regum: & non confundebar.
47. Et meditabar in mandatis tuis, quæ dilexi.
48. Et levavi manus meas ad mandata tua, quæ dilexi: & exercebar in juſtificationibus tuis.

49. Me-

ZAIN.

49. Memor eſto verbi tui ſervo tuo, in quo mihi ſpem dediſti.

50. Hæc me conſolata eſt in humilitate mea: quia eloquium tuum vivificavit me.

51. Superbi iniquè agebant uſquequaque: à lege autem tua non declinavi.

52. Memor fui judiciorum tuorum à ſæculo Domine: & conſolatus ſum.

53. Defectio tenuit me, pro peccatoribus derelinquentibus legem tuam.

54. Cantabiles mihi erant juſtificationes tuæ, in loco peregrinationis meæ.

55. memor fui nocte nominis tui Domine: & cuſtodivi legem tuam.

56. Hæc facta eſt mihi: quia juſtificationes tuas exquiſivi.

HETH.

57. Portio mea Domine, dixi, cuſtodire legem tuam.

58. Deprecatus ſum faciem tuam in toto corde meo: miſerere mei ſecundùm eloquium tuum.

59. Cogitavi vias meas: & converti pedes meos in teſtimonia tua.

60. Paratus ſum, & non ſum turbatus: ut cuſtodiam mandata tua.

61. Funes peccatorum circumplexi ſunt me: & legem tuam non ſum oblitus.

62. Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi, ſuper judicia juſtificationis tuæ.

63. Particeps ego ſum omnium timentium te, & cuſtodientium mandata tua.

64. Miſericordia tua Domine plena eſt terra, juſtificationes tuas doce me.

TETH.

65. Bonitatem feciſti cum ſervo tuo Domine, ſecundùm verbum tuum.

66. Bonitatem, & diſciplinam, & ſcientiam doce me: quia mandatis tuis credidi.

67. Priuſquam humiliarer ego deliqui: propterea eloquium tuum cuſtodivi.

68. Bonus es tu: & in bonitate tua doce me juſtificationes tuas.

69. Multiplicata eſt ſuper me iniquitas ſuperborum: ego autem in toto corde meo ſcrutabor mandata tua.

70. Coagulatum eſt ſicut lac cor eorum: ego verò legem tuam meditatus ſum.

71. Bonum mihi quia humiliaſti me: ut diſcam juſtificationes tuas.

72. Bonum mihi lex oris tui, ſuper millia auri, & argenti.

JOD.

73. Manus tuæ fecerunt me, & plaſmaverunt me: da mihi intellectum, & diſcam mandata tua.

74. Qui timent te videbunt me, & lætabuntur: quia in verba tua ſuperſperavi.

75. Cognovi Domine quia æquitas judicia tua: & in veritate tua humiliaſti me.

76. Fiat miſericordia tua ut conſoletur me: ſecundùm eloquium tuum ſervo tuo.

77. Veniant mihi miſerationes tuæ, & vivam: quia lex tua meditatio mea eſt.

78. Confundantur ſuperbi, quia injuſtè iniquitatem fecerunt in me: ego autem exercebor in mandatis tuis.

79. Convertantur mihi timentes te: & qui noverunt teſtimonia tua.

80. Fiat cor meum immaculatum in juſtificationibus tuis, ut non confundar.

CAPH.

81. Defecit in ſalutare tuum anima mea: & in verbum tuum ſuperſperavi.

82. Defecerunt oculi mei in eloquium tuum, dicentes: Quando conſolaberis me?

83. Quia factus ſum ſicut uter in pruina: juſtificationes tuas non ſum oblitus.

84. Quot ſunt dies ſervi tui: quando facies de perſequentibus me judicium?

85. Narraverunt mihi iniqui fabulationes: ſed non ut lex tua.

86. Omnia mandata tua veritas: iniquè perſecuti ſunt me, adjuva me.

87. Paulominùs conſummaverunt me in terra: ego autem non dereliqui mandata tua.

88. Secundùm miſericordiam tuam vivifica me: & cuſtodiam teſtimonia oris tui.

LAMED.

89. In æternum Domine, verbum tuum permanet in cœlo.

90. In generationem & generationem veritas tua: fundaſti terram, & permanet.

91. Ordinatione tua perſeverat dies: quoniam omnia ſerviunt tibi.

92. Niſi quòd lex tua meditatio mea eſt: tunc fortè periiſſem in humilitate mea.

93. In æternum non obliviſcar juſtificationes tuas: quia in ipſis vivificaſti me.

94. Tuus ſum ego, ſalvum me fac: quoniam juſtificationes tuas exquiſivi.

95. Me expectaverunt peccatores ut perderent me: teſtimonia tua intellexi.

96. Omnis conſummationis vidi finem: latum mandatum tuum nimis.

MEN.

97. Quomodo dilexi legem tuam Domine? tota die meditatio mea eſt.

98. Super inimicos meos prudentem me feciſti mandato tuo: quia in æternum mihi eſt.

99. Super omnes docentes me intellexi: quia teſtimonia tua meditatio mea eſt.

100. Super ſenes intellexi: quia mandata tua quæſivi.

101. Ab omni via mala prohibui pedes meos: ut cuſtodiam verba tua.

102. A judiciis tuis non declinavi: quia tu legem poſuiſti mihi.

103. Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua, ſuper mel ori meo!

104. A mandatis tuis intellexi: propterea odivi omnem viam iniquitatis.

NUN.

105. Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen ſemitis meis.

106. Juravi, & ſtatui cuſtodire judicia juſtitiæ tuæ.

107. Humiliatus ſum uſquequaque Domine: vivifica me ſecundùm verbum tuum.

108. Voluntaria oris mei beneplacita fac Domine: & judicia tua doce me.

109. Anima mea in manibus meis ſemper: & legem tuam non ſum oblitus.

110. Poſuerunt peccatores laqueum mihi: & de mandatis tuis non erravi.

111. Hæreditate acquiſivi teſtimonia tua in æternum: quia exultatio cordis mei ſunt.

112. Inclinavi cor meum ad faciendas juſtificationes tuas in æternum, propter retributionem.

SAMECH.

113. Iniquos odio habui: & legem tuam dilexi.

114. Adjutor, & ſuſceptor meus es tu: & in verbum tuum ſuperſperavi.
115. Declinate à me maligni: & ſcrutabor mandata Dei mei.
116. Suſcipe me ſecundùm eloquium tuum, & vivam: & non confundas me ab expectatione mea.
117. Adjuva me, & ſalvus ero: & meditabor in juſtificationibus tuis ſemper.
118. Sprevisti omnes diſcedentes à judiciis tuis, quia injuſta cogitatio eorum.
119. Prævaricantes reputavi omnes peccatores terræ: ideò dilexi teſtimonia tua.
120. Confige timore tuo carnes meas: à judiciis enim tuis timui.

AIN.

121. Feci judicium & juſtitiam: non tradas me calumniantibus me.
122. Suſcipe ſervum tuum In bonum: non calumnientur me ſuperbi.
123. Oculi mei defecerunt in ſalutare tuum: & in eloquium juſtitiæ tuæ.
124. Fac cum ſervo tuo ſecundùm miſericordiam tuam: & juſtificationes tuas doce me.
125. Servus tuus ſum ego: da mihi intellectum, ut ſciam teſtimonia tua.
126. Tempus faciendi Domine: diſſipaverunt legem tuam.
127. Ideò dilexi mandata tua, ſuper aurum & topazion.
128. Propterea ad omnia mandata tua dirigebar: omnem viam iniquam odio habui.

PHE.

129. Mirabilia teſtimonia tua: ideò ſcrutata eſt ea anima mea.
130. Declaratio ſermonum tuorum illuminat: & intellectum dat parvulis.
131. Os meum aperui, & attraxi ſpiritum: quia mandata tua deſiderabam.
132. Aſpice in me, & miſerere mei: ſecundùm judicium diligentium nomen tuum.
133. Greſſus meos dirige ſecundùm eloquium tuum: & non dominetur mei omnis injuſtitia.
134. Redime me à calumniis hominum: ut cuſtodiam mandata tua.
135. Faciem tuam illumina ſuper ſervum tuum: & doce me juſtificationes tuas.
136. Exitus aquarum deduxerunt oculi mei: quia non cuſtodierunt legem tuam.

SADE.

137. Juſtus es Domine: & rectum judicium tuum.
138. Mandaſti juſtitiam teſtimonia tua: & veritatem tuam nimis.
139. Tabeſcere me fecit zelus meus: quia obliti ſunt verba tua inimici mei.
140. Ignitum eloquium tuum vehementer: & ſervus tuus dilexit illud.
141. Adoleſcentulus ſum ego, & contemptus: juſtificationes tuas non ſum oblitus.
142. Juſtitia tua, juſtitia in æternum: & lex tua veritas.
143. Tribulatio & anguſtia invenerunt me: mandata tua meditatio mea eſt.
144. Æquitas, teſtimonia tua in æternum: intellectum da mihi, & vivam.

COPH.

145. Clamavi in toto corde meo, exaudi me Domine: juſtificationes tuas requiram.
146. Clamavi ad te, ſalvum me fac: ut cuſtodiam mandata tua.
147. Præveni in maturitate, & clamavi: quia in verba tua ſuperſperavi.
148. Prævenerunt oculi mei ad te diluculo: ut meditarer eloquia tua.
149. Vocem meam audi ſecundùm miſericordiam tuam Domine: & ſecundùm judicium tuum vivifica me.
150. Appropinquaverunt perſequentes me iniquitati: à lege autem tua longè facti ſunt.
151. Prope es tu Domine: & omnes viæ tuæ veritas.
152. Initio cognovi de teſtimoniis tuis: quia in æternum fundaſti ea.

RES.

153. Vide humilitatem meam, & eripe me: quia legem tuam non ſum oblitus.
154. Judica judicium meum, & redime me: propter eloquium tuum vivifica me.
155. Longè à peccatoribus ſalus: quia juſtificationes tuas non exquiſierunt.
156. Miſericordiæ tuæ multæ Domine: ſecundùm judicium tuum vivifica me.
157. Multi qui perſequuntur me, & tribulant me: à teſtimoniis tuis non declinavi.
158. Vidi prævaricantes, & tabeſcebam: quia eloquia tua non cuſtodierunt.
159. Vide quoniam mandata tua dilexi Domine: in miſericordia tua vivifica me.
160. Principium verborum tuorum, veritas: in æternum omnia judicia juſtitiæ tuæ.

SIN.

161. Principes perſecuti ſunt me gratis: & à verbis tuis formidavit cor meum.
162. Lætabor ego ſuper eloquia tua: ſicut qui invenit ſpolia multa.
163. Iniquitatem odio habui, & abominatus ſum: legem autem tuam dilexi.
164. Septies in die laudem dixi tibi, ſuper judicia juſtitiæ tuæ.
165. Pax multa diligentibus legem tuam: & non eſt illis ſcandalum.
166. Expectabam ſalutare tuum Domine: & mandata tua dilexi.
167. Cuſtodivit anima mea teſtimonia tua: & dilexit ea vehementer.
168. Servavi mandata tua, & teſtimonia tua: quia omnes viæ meæ in conſpectu tuo.

TAU.

169. Appropinquet deprecatio mea in conſpectu tuo Domine: juxta eloquium tuum da mihi intellectum.
170. Intret poſtulatio mea in conſpectu tuo: ſecundùm eloquium tuum eripe me.
171. Eructabunt labia mea hymnum, cùm docueris me juſtificationes tuas.
172. Pronuntiabit lingua mea eloquium tuum: quia omnia mandata tua æquitas.
173. Fiat manus tua ut ſalvet me: quoniam mandata tua elegi.
174. Concupivi ſalutare tunm Domine: & lex tua meditatio mea eſt.
175. Vivet anima mea, & laudabit te: & judicia tua adjuvabunt me.
176. Erravi, ſicut ovis, quæ periit: quære ſervum tuum, quia mandata tua non ſum oblitus.

Pſalmus CXIX.

Petit Eccleſia à maledicis & Cedarenis, id eſt, Mahometanis, à Cedar Iſmaelis filio, inter quos verſatur, liberari. Canticum eſt propheticum, ut & ſequentia, quæ Graduum inſcribuntur.

1. Canticum graduum.

AD Dominum cùm tribularer clamavi: & exaudivit me.

2. Domine libera animam meam à labiis iniquis, & à lingua doloſa.

3. Quid detur tibi, aut quid apponatur tibi ad linguam doloſam?

4. Sagittæ potentis acutæ, cum carbonibus deſolatoriis.

5. Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus eſt: habitavi cum habitantibus Cedar: 6. multùm incola fuit anima mea.

7. Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus: cùm loquebar illis, impugnabant me gratis.

Pſalmus CXX.

Eccleſiam ubique eſſe tutam, quòd Dominum habeat cuſtodem.

Canticum graduum.

2. Par. 20. 17. 1. LEvavi oculos meos in montes, unde veniet auxilium mihi.

2. Auxilium meum à Domino, qui fecit cœlum & terram.

3. Non det in commotionem pedem tuum: neque dormitet qui cuſtodit te.

4. Ecce non dormitabit, neque dormiet, qui cuſtodit Iſrael.

5. Dominus cuſtodit te, Dominus protectio tua, ſuper manum dexteram tuam.

6. Per diem ſol non uret te: neque luna per noctem.

7. Dominus cuſtodit te ab omni malo: cuſtodiat animam tuam Dominus.

8. Dominus cuſtodiat introitum tuum, & exitum tuum: ex hoc nunc, & uſque in ſæculum.

Pſalmus CXXI.

Eccleſiam laudat à concordia, pietate, juſtitia, eique benè precatur.

1. Canticum graduum.

LÆtatus ſum in his, quæ dicta ſunt mihi: In domum Domini ibimus.

2. Stantes erant pedes noſtri, in atriis tuis Jeruſalem.

3. Jeruſalem, quæ ædificatur ut civitas: cujus participatio ejus in idipſum.

4. Illuc enim aſcenderunt tribus, tribus Domini: teſtimonium Iſrael ad confitendum nomini Domini.

5. Quia illic ſederunt ſedes in judicio, ſedes ſuper domum David.

6. Rogate quæ ad pacem ſunt Jeruſalem: & abundantia diligentibus te.

7. Fiat pax in virtute tua, & abundantia in turribus tuis.

8. Propter fratres meos, & proximos meos, loquebar pacem de te.

9. Propter domum Domini Dei noſtri quæſivi bona tibi.

Pſalmus CXXII.

Eccleſia precatur contra impiorum calumnias.

Canticum graduum.

1. AD te levavi oculos meos, qui habitas in cœlis.

2. Ecce ſicut oculi ſervorum, in manibus dominorum ſuorum,

Sicut oculi ancillæ, in manibus dominæ ſuæ: ita oculi noſtri ad Dominum Deum noſtrum donec miſereatur noſtri.

3. Miſerere noſtri Domine, miſerere noſtri: quia multùm repleti ſumus deſpectione:

4. Quia multùm repleta eſt anima noſtra: opprobrium abundantibus, & deſpectio ſuperbis.

Pſalmus CXXIII.

Eccleſia gratias agit, quòd ab extremo periculo ſit erepta.

1. Canticum graduum.

NIſi quia Dominus erat in nobis, dicat nunc Iſrael: 2. Niſi quia Dominus erat in nobis,

Cùm exurgerent homines in nos, 3. fortè vivos deglutiſſent nos:

Cùm iraſceretur furor eorum in nos, 4. forſitan aqua abſorbuiſſet nos.

5. Torrentem pertranſivit anima noſtra: forſitan pertranſiſſet anima noſtra aquam intolerabilem.

6. Benedictus Dominus qui non dedit nos in captionem dentibus eorum.

7. Anima noſtra ſicut paſſer erepta eſt de laqueo venantium: laqueus contritus eſt, & nos liberati ſumus.

8. Adjutorium noſtrum in nomine Domini, qui fecit cœlum & terram.

Pſalmus CXXIV.

Eccleſiam ejuſque cives eſſe tutiſſimos, impios autem perituros.

1. Canticum graduum.

QUi confidunt in Domino, ſicut mons Sion: non commovebitur in æternum, qui habitat 2. in Jeruſalem.

Montes in circuitu ejus: & Dominus in circuitu populi ſui, ex hoc nunc & uſque in ſæculum.

3. Quia non relinquet Dominus virgam peccatorum ſuper ſortem juſtorum: ut non extendant juſti ad iniquitatem manus ſuas:

4. Benefac Domine bonis, & rectis corde.

5. Declinantes autem in obligationes, adducet Dominus cum operantibus iniquitatem: pax ſuper Iſrael.

Pſalmus CXXV.

Eccleſia orat ut liberetur è captivitate, videlicet per Chriſtum. Congruit martyribus.

1. Canticum graduum.

IN convertendo Dominus captivitatem Sion: facti ſumus ſicut conſolati.

2. Tunc repletum eſt gaudio os noſtrum: & lingua noſtra exultatione.

Tunc dicent inter gentes: Magnificavit Dominus facere cum eis.

3. Magnificavit Dominus facere nobiſcum: facti ſumus lætantes.

4. Converte Domine captivitatem noſtram, ſicut torrens in Auſtro.

5. Qui ſeminant in lacrymis, in exultatione metent.

6. Euntes ibant & flebant, mittentes ſemina ſua.

Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos ſuos.

PSALMUS CXXVI.

Nec familiam, nec urbem cuſtodiri; nec liberos haberi citra Dei favorem & donum.

1. Canticum graduum Salomonis.

NIſi Dominus ædificaverit domum, in vanum laboraverunt qui ædificant eam. Niſi Dominus cuſtodierit civitatem, fruſtra vigilat qui cuſtodit eam.

2. Vanum eſt vobis ante lucem ſurgere: ſurgite poſtquàm ſederitis, qui manducatis panem doloris.

Cùm dederit dilectis ſuis ſomnum: 3. ecce hæreditas Domini filii: merces, fructus ventris.

4. Sicut ſagittæ in manu potentis: ita filii excuſſorum.

5. Beatus vir qui implevit deſiderium ſuum ex ipſis: non confundetur cùm loquetur inimicis ſuis in porta.

PSALMUS CXXVII.

Timore Domini, beatitudinem hujus etiam vitæ, conciliari.

1. Canticum graduum.

BEati omnes, qui timent Dominum, qui ambulant in viis ejus.

2. Labores manuum tuarum quia manducabis: beatus es, & benè tibi erit.

3. Uxor tua ſicut vitis abundans, in lateribus domus tuæ.

Filii tui ſicut novellæ olivarum, in circuitu menſæ tuæ.

4. Ecce ſic benedicetur homo, qui timet Dominum.

5. Benedicat tibi Dominus ex Sion: & videas bona Jeruſalem omnibus diebus vitæ tuæ.

6. Et videas filios filiorum tuorum, pacem ſuper Iſrael.

PSALMUS CXXVIII.

Eccleſia gratias agit, quòd Domini ope tuta ſemper permaneat, precans, ut ſui hoſtes dent pœnas.

1. Canticum graduum.

SÆpè expugnaverunt me à juventute mea, dicat nunc Iſrael:

2. Sæpè expugnaverunt me à juventute mea: etenim non potuerunt mihi.

3. Supra dorſum meum fabricaverunt peccatores: prolongaverunt iniquitatem ſuam.

4. Dominus juſtus concidit cervices peccatorum: 5. confundantur & convertantur retrorſum omnes, qui oderunt Sion.

6. Fiant ſicut fœnum tectorum: quod priuſquam evellatur, exaruit:

7. De quo non implevit manum ſuam qui metit, & ſinum ſuum qui manipulos colligit:

8. Et non dixerunt qui præteribant: Benedictio Domini ſuper vos: benediximus vobis in nomine Domini.

PSALMUS CXXIX.

Peccatorum veniam magno ardore depoſcit, redemptionem per Chriſtum videlicet, pollicens.

1. Canticum graduum.

DE profundis clamavi ad te Domine: 2. Domine exaudi vocem meam:

Fiant aures tuæ intendentes, in vocem deprecationis meæ.

3. Si iniquitates obſervaveris Domine: Domine quis ſuſtinebit?

4. Quia apud te propitiatio eſt: & propter legem tuam ſuſtinui te Domine.

Suſtinuit anima mea in verbo ejus: 5. ſperavit anima mea in Domino.

6. A cuſtodia matutina uſque ad noctem: ſperet Iſrael in Domino.

7. Quia apud Dominum miſericordia: & copioſa apud eum redemptio.

8. Et ipſe redimet Iſrael ex omnibus iniquitatibus ejus.

PSALMUS CXXX.

Humilitatem & modeſtiam ſuam Deo offert & proponit. Sacrificium longè gratiſſimum.

1. Canticum graduum David.

DOmine non eſt exaltatum cor meum: neque elati ſunt oculi mei.

Neque ambulavi in magnis, neque in mirabilibus ſuper me.

2. Si non humiliter ſentiebam: ſed exaltavi animam meam:

Sicut ablactatus eſt ſuper matre ſua, ita retributio in anima mea.

3. Speret Iſrael in Domino, ex hoc nunc & uſque in ſæculum.

PSALMUS CXXXI.

Eccleſia Deum obteſtatur, ut memor Davidis, ejuſque voti, in Sione habitet, Chriſtumque exhibeat, quem ipſe magna verborum ſolemnitate promiſit.

1. Canticum graduum.

MEmento Domine David, & omnis manſuetudinis ejus:

2. Sicut juravit Domino, votum vovit Deo Jacob:

3. ‖ Si introiero in tabernaculum domus ‖ 2.Reg.7.2
meæ, ſi aſcendero in lectum ſtrati mei:

4. Si dedero ſomnum oculis mis, & palpebris meis dormitationem:

5. Et requiem temporibus meis: donec inveniam locum Domino, tabernaculum Deo Jacob.

6. Ecce audivimus eam in Ephrata: invenimus eam in campis ſilvæ.

7. Introibimus in tabernaculum ejus: adorabimus in loco, ubi ſteterunt pedes ejus.

8. ‖ Surge Domine in requiem tuam, tu & arca ſanctificationis tuæ.

9. Sacerdotes tui induantur juſtitiam: & ‖ 2.Par.6.41.
ſancti tui exultent.

10. Propter David ſervum tuum, non avertas faciem Chriſti tui.

11. Juravit Dominus David veritatem, &

1. Reg. 7. 12. Luc. 1. 55. Act. 2. 30. non fruſtrabitur eam: ‖ de fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam.

12. Si cuſtodierint filii tui teſtamentum meum, & teſtimonia mea hæc, quæ docebo eos:

Et filii eorum uſque in ſæculum, ſedebunt ſuper ſedem tuam.

13. Quoniam elegit Dominus Sion: elegit eam in habitationem ſibi.

14. Hæc requies mea in ſæculum ſæculi: hic habitabo quoniam elegi eam.

15. Viduam ejus benedicens benedicam: pauperes ejus ſaturabo panibus.

16. Sacerdotes ejus induam ſalutari: & ſancti ejus exultatione exultabunt.

Malach. 1. 2. Luca 1. 69. 17. ‖ Illuc producam cornu David, paravi lucernam Chriſto meo.

18. Inimicos ejus induam confuſione: ſuper ipſum autem efflorebit ſanctificatio mea.

Psalmus CXXXII.

Eccleſiæ conſenſionem eſſe ſuaviſſimam à Deo cumulatè benedictam.

1. Canticum graduum David.

ECce quàm bonum, & quàm jucundum, habitare fratres in unum:

2. Sicut unguentum in capite, quod deſcendit in barbam, barbam Aaron,

Quod deſcendit in oram veſtimenti ejus:
3. ſicut ros Hermon, qui deſcendit in montem Sion.

Quoniam illic mandavit Dominus benedictionem, & vitam uſque in ſæculum.

Psalmus CXXXIII.

Eccleſia Domini cultores ad Dei laudes hortatur.

1. Canticum graduum.

ECce nunc benedicite Dominum omnes ſervi Domini:

Qui ſtatis in domo Domini, in atriis domus Dei noſtri.

2. In noctibus extollite manus veſtras in ſancta, & benedicite Dominum.

3. Benedicat te Dominus ex Sion, qui fecit cœlum & terram.

Psalmus CXXXIV.

Ad Deum celebrandum invitat, quòd Iſraelem magnis beneficiis cumulaverit, & idola ſint inutilia.

1. Alleluja.

LAudate nomen Domini, laudate ſervi Dominum.

2. Qui ſtatis in domo Domini, in atriis domus Dei noſtri.

3. Laudate Dominum, quia bonus Dominus: pſallite nomini ejus, quoniam ſuave.

4. Quoniam Jacob elegit ſibi Dominus, Iſrael in poſſeſſionem ſibi.

5. Quia ego cognovi quòd magnus eſt Dominus, & Deus noſter præ omnibus diis.

6. Omnia quæcumque voluit, Dominus fecit in cœlo, in terra, in mari, & in omnibus abyſſis.

Jer. 10. 13. 7. ‖ Educens nubes ab extremo terræ: fulgura in pluviam fecit.

Qui producit ventos de theſauris ſuis:
Exod. 12. 29. 8. ‖ qui percuſſit primogenita Ægypti ab homine uſque ad pecus.

9. Et miſit ſigna & prodigia in medio tui, Ægypte: in Pharaonem, & in omnes ſervos ejus.

10. ‖ Qui percuſſit gentes multas: & occidit reges fortes: Joſ. 12. 1.

11. ‖ Sehon regem Amorrhæorum, & Og regem Baſan, & omnia regna Chanaan, Num. 21. 24. 35.

12. Et dedit terram eorum hæreditatem, hæreditatem Iſrael populo ſuo.

13. Domine nomen tuum in æternum: Domine memoriale tuum in generationem & generationem.

14. Quia judicabit Dominus populum ſuum: & in ſervis ſuis deprecabitur.

15. ‖ Simulachra Gentium argentum, & aurum, opera manuum hominum. Sap. 13. 4.

16. ‖ Os habent, & non loquentur: oculos habent, & non videbunt. Sap. 15. 15.

17. Aures habent, & non audient: neque enim eſt ſpiritus in ore ipſorum.

18. Similes illis fiant qui faciunt ea: & omnes, qui confidunt in eis.

19. Domus Iſrael benedicite Domino: domus Aaron benedicite Domino.

20. Domus Levi benedicite Domino: qui timetis Dominum, benedicite Domino.

21. Benedictus Dominus ex Sion, qui habitat in Jeruſalem.

Psalmus CXXXV.

Ad Dei confeſſionem excitat propter ipſius in omnia maximè in populum ſuum, providentiam atque beneficia.

1. Alleluja.

COnfitemini Domino quoniam bonus: quoniam in æternum miſericordia ejus.

2. Confitemini Deo deorum: quoniam in æternum miſericordia ejus.

3. Confitemini Domino dominorum: quoniam in æternum miſericordia ejus.

4. Qui facit mirabilia magna ſolus: quoniam in æternum miſericordia ejus.

5. ‖ Qui fecit cœlos in intellectu: quoniam in æternum miſericordia ejus. Gen. 1. 1.

6. Qui firmavit terram ſuper aquas: quoniam in æternum miſericordia ejus.

7. Qui fecit luminaria magna: quoniam in æternum miſericordia ejus.

8. Solem in poteſtatem diei: quoniam in æternum miſericordia ejus.

9. Lunam, & ſtellas in poteſtatem noctis: quoniam in æternum miſericordia ejus.

10. ‖ Qui percuſſit Ægyptum cum primogenitis eorum: quoniam in æternum miſericordia ejus. Exod. 12. 29.

11. ‖ Qui eduxit Iſrael de medio eorum: quoniam in æternum miſericordia ejus. Exod. 13. 17.

12. In manu potenti, & brachio excelſo: quoniam in æternum miſericordia ejus.

13. Qui diviſit Mare rubrum in diviſiones: quoniam in æternum miſericordia ejus.

14. Et eduxit Iſrael per medium ejus: quoniam in æternum miſericordia ejus.

15. ‖ Et excuſſit Pharaonem, & virtutem ejus in Mari rubro: quoniam in æternum miſericordia ejus. Exod. 14. 28.

16. Qui traduxit populum ſuum per deſertum: quoniam in æternum miſericordia ejus.

17. Qui percuſſit reges magnos: quoniam in æternum miſericordia ejus.

18. ‖ Et occidit reges fortes: quoniam in æternum miſericordia ejus. Num. 21. 24.

19. Sehon regem Amnrrhæorum : quoniam in æternum miſericordia ejus.

20. ‖ Et Og regem Baſan : quoniam in æternum miſericnrdia ejus. ‖ Num. 21. 33.

21. ‖ Et dedit terram eorum hæreditatem : qunniam in æternum miſericordia ejus. ‖ Joſ. 13. 7.

22. Hæreditatem Iſrael ſervo ſuo : quoniam in æternum miſericordia ejus.

23. Quia in humilitate noſtra memor fuit noſtri : quoniam in æternum miſericordia ejus.

24. Et redemit nos ab inimicis noſtris : quoniam io æternum miſericordia ejus.

25. Qui dat eſcam omni carni : quoniam io æternum miſericordia ejus.

26. Confitemini Deo cœli : quoniam in æternum miſericordia ejus.

Confitemini Dominn dominorum : quooiam in æternum miſericordia ejus.

PSALMUS CXXXVI.

Captivi lacrymantes reſtitui optant, pœnaſque Idumæis & Babyloniis precantur. Congruit Eccleſiæ inter Mahometauos exulanti.

Pſalmus David, Hieremiæ.

1. SUper flumina Babylonis, illic ſedimus & flevimus : cùm recnrdaremur Sion ;

2. In ſalicibus in medio ejus, ſuſpendimus organa nnſtra.

3. Quia illic interrogaverunt oos, qui captivos duxerunt nos, verba cantinnum :

Et qui abduxerunt nos : Hymnum cantate nobis de canticis Sion.

4. Quomodò cantabimus canticum Domini in terra aliena?

5. Si oblitus fuero tui Jeruſalem, oblivioni detur dextera mea.

6. Adhæreat lingua mea faucibus meis, ſi oon meminero tui :

Si onn propoſuero Jeruſalem, in principio lætitiæ meæ.

7. Memor eſtn Domine filiorum Edom, in die Jeruſalem :

Qui dicunt : Exinanite, exinanite uſque ad fundamentum in ea.

8. Filia Babylnnis miſera : beatus, qui retribuet tibi retributiooem tuam, quam retribuiſti oobis :

9. Beatus, qui tenebit, & allidet parvulos tuos ad petram.

PSALMUS CXXXVII.

Se Deum, ob favorem, perpetuò confeſſurum & adoraturum. Optans ut cæteri quoque reges, hoc nomine idem faciant.

1. Ipſi David.

COnfitebor tibi Domine in toto corde meo : quoniam audiſti verba oris mei.

In cnnſpectu angelnrum pſallam tibi :

2. adorabo ad templum ſanctum tuum, & confitebor nomini tuo.

Super miſericordia tua, & veritate tua : quoniam magnificaſti ſuper omoe, nomeo ſanctum tuum.

3. In quacumque die iuvocavero te, exaudi me : multiplicabis in anima mea virtutem.

4. Confiteantur tibi Domine omnes reges terræ : quia audierunt nmnia verba oris tui :

5. Et cantent in viis Domini : quoniam magna eſt gloria Domini.

6. Quoniam excelſus Dominus, & humilia reſpicit : & alta à longè cognnſcit.

7. Si ambulavero in medio tribulationis, vivificabis me : & ſuper iram inimicorum meorum extendiſti manum tuam, & ſalvum me fecit dextera tua.

8. Dnmious retribuet pro me : Domine miſericordia tua in ſæculum : opera manuum tuarum ne deſpicias.

PSALMUS CXXXVIII.

Deum omnia penitùs ſcire, ubique præſentem eſſe ejus providentiam & vim, nihil quantumvis occultum & exile, evadere. Quare ſe eum prædicaturum & impios odio perſecuturum.

1. In finem, Pſalmus David.

DOmine probaſti me, & cognoviſti me :

2. tu cognnviſti ſeſſionem meam, & reſurrectinnem meam.

3. Intellexiſti cogitationes meas de lougè : ſemitam meam, & funiculum meum inveſtigaſti.

4. Et omnes vias meas prævidiſti : quia non eſt ſermo iu lingua mea.

5. Ecce Domine tu cognoviſti omnia noviſſima, & antiqua : tu formaſti me, & poſuiſti ſuper me maoum tuam.

6. Mirabilis facta eſt ſcientia tua ex me : confortata eſt, & noo potero ad eam.

7. Quò ibo à ſpiritu tuo? & quò à facie tua fugiam?

8. ‖ Si aſcendero in cœlum, tu illic es : ſi deſcendero in infernum, ades. ‖ Amos 9. 2.

9. Si ſumpſero pennas meas dilucul̀o, & habitavero in extremis maris :

10. Etenim illuc manus tua deducet me : & tenebit me dextera tua.

11. Et dixi : Fnrſitan tenebræ conculcabunt me : & nox illumioatio mea in deliciis meis.

12. Quia tenebræ non obſcurabuotur à te, & nox ſicut dies illuminabitur : ſicut tenebræ ejus, ita & lumen ejus.

13. Quia tu poſſediſti renes meos : ſuſcepiſti me de utero matris meæ.

14. Confitebor tibi, quia terribiliter magnificatus es : mirabilia opera tua, & anima mea coguoſcit nimis.

15. Non eſt occultatum os meum à te quod feciſti in occulto : & ſubſtantia mea in inferioribus terræ.

16. Imperfectum meum viderunt oculi tui, & in libro tuo nmnes ſcribentur : dies formabuotur, & nemn in eis.

17. Mihi autem nimis honorificati ſunt amici tui, Deus : oimis confortatus eſt principatus enrum.

18. Dinumerabo eos, & ſuper arenam multiplicabuntur : exurrexi, & adhuc ſum tecum.

19. Si occideris Deus peccatores : viri ſanguinum declinate à me :

20. Quia dicitis in cogitatione : Accipient in vanitate civitates tuas.

21. Nonne qui oderunt te Domine, oderam : & ſuper inimicos tuos tabeſcebam?

22. Perfectn odio oderam illos : & inimici facti ſunt mihi.

23. Proba me Deus, & ſcito cor meum : ioterroga me, & cognoſce ſemitas meas.

24. Et

24. Et vide, ſi via iniquitatis in me eſt: &
deduc me in via æterna.

Pſalmus CXXXIX.

Ut ſe ab improbis & maledicis defendat, illoſque puniat, deprecatur. Chriſto congruit.

1. In finem, Pſalmus David.
2. ERipe me Domine ab homine malo: à
viro iniquo eripe me.
3. Qui cogitaverunt iniquitates in corde:
‖ Sup. 5. 11. Rom. 3. 13. tota die conſtituebant prælia.
4. ‖ Acuerunt linguas ſuas ſicut ſerpentis:
venenum aſpidum ſub labiis eorum.
5. Cuſtodi me Domine de manu peccato-
ris: & ab hominibus iniquis eripe me.
Qui cogitaverunt ſupplantare greſſus meos:
6. abſconderunt ſuperbi laqueum mihi.
Et funes extenderunt in laqueum: juxta iter
ſcandalum poſuerunt mihi.
7. Dixi Domino: Deus meus es tu: exau-
di Domine vocem deprecationis meæ.
8. Domine, Domine virtus ſalutis meæ:
obumbraſti ſuper caput meum in die belli:
9. Ne tradas me Domine, à deſiderio meo
peccatori: cogitaverunt contra me, ne de-
relinquas me, ne fortè exaltentur.
10. Caput circuitus eorum: labor labiorum
ipſorum operiet eos.
11. Cadent ſuper eos carbones, in ignem
dejicies eos: in miſeriis non ſubſiſtent.
12. Vir linguoſus non dirigetur in terra:
virum injuſtum mala capient in interitu.
13. Cognovi quia faciet Dominus judicium
inopis: & vindictam pauperum.
14. Verumtamen juſti confitebuntur nomini
tuo: & habitabunt recti cum vultu tuo.

Pſalmus CXL.

Orat ut ſit patiens in afflictionibus & ab adverſariis tutus. Congruit Chriſto.

1. Pſalmus David.
DOmine clamavi ad te, exaudi me: in-
tende voci meæ, cùm clamavero ad te.
2. Dirigatur oratio mea ſicut incenſum in
conſpectu tuo: elevatio manuum mearum
ſacrificium veſpertinum.
3. Pone Domine cuſtodiam ori meo: &
oſtium circumſtantiæ labiis meis.
4. Non declines cor meum in verba mali-
tiæ, ad excuſandas excuſationes in peccatis.
Cum hominibus operantibus iniquitatem:
& non communicabo cum electis eorum.
5. Corripiet me juſtus in miſericordia, &
increpabit me: oleum autem peccatoris non
impinguet caput meum.
Quoniam adhuc & oratio mea in benepla-
citis eorum: 6. abſorpti ſunt juncti petræ
judices eorum.
Audient verba mea quoniam potuerunt:
7. ſicut craſſitudo terræ erupta eſt ſuper ter-
ram.
Diſſipata ſunt oſſa noſtra ſecus infernum:
8. quia ad te Domine, Domine oculi mei:
in te ſperavi, non auferas animam meam.
9. Cuſtodi me à laqueo, quem ſtatuerunt
mihi: & à ſcandalis operantium iniquita-
tem.
10. Cadent in retiaculo ejus peccatores:
ſingulariter ſum ego donec tranſeam.

Pſalmus CXLI.

Humana ope deſertus, contra inſectatores auxilium implorat. Eccleſiæ congruit.

1. Intellectus David.
Cùm eſſet in ſpelunca, oratio. (1. *Reg.* 24.)
2. VOce mea ad Dominum clamavi: voce Sup. 96. 2.
mea ad Dominum deprecatus ſum:
3. Effundo in conſpectu ejus orationem
meam, & tribulationem meam ante ipſum
pronuntio.
4. In deficiendo ex me ſpiritum meum, &
tu cognoviſti ſemitas meas.
In via hac, qua ambulabam, abſconderunt
laqueum mihi.
5. Conſiderabam ad dexteram, & videbam:
& non erat qui cognoſceret me.
Periit fuga à me, & non eſt qui requirat
animam meam.
6. Clamavi ad te Domine, dixi: Tu es ſpes
mea, portio mea in terra viventium.
7. Intende ad deprecationem meam: quia
humiliatus ſum nimis.
Libera me à perſequentibus me: quia con-
fortati ſunt ſuper me.
8. Educ de cuſtodia animam meam ad con-
fitendum nomini tuo: me expectant juſti,
donec retribuas mihi.

Pſalmus CXLII.

Petit ne Deus ad ſuam juſtitiam reſpiciat, ſed ad miſeriam & perſecutionem à qua ſe ſublevet, punitis hoſtibus. Congruit Eccleſiæ.

Pſalmus David.
1. Quando perſequebatur eum Abſalom fi-
lius ejus. (2. *Reg.* 17.)
DOmine exaudi orationem meam: auribus
percipe obſecrationem meam in verita-
te tua: exaudi me in tua juſtitia.
2. Et non intres in judicium cum ſervo tuo:
quia non juſtificabitur in conſpectu tuo om-
nis vivens.
3. Quia perſecutus eſt inimicus animam
meam: humiliavit in terra vitam meam.
Collocavit me in obſcuris ſicut mortuos
ſæculi: 4. & anxiatus eſt ſuper me ſpiritus
meus, in me turbatum eſt cor meum.
5. Memor fui dierum antiquorum, medita-
tus ſum in omnibus operibus tuis: in factis
manuum tuarum meditabar.
6. Expandi manus meas ad te: anima mea
ſicut terra ſine aqua tibi:
7. Velociter exaudi me Domine: defecit
ſpiritus meus.
Non avertas faciem tuam à me: & ſimilis
ero deſcendentibus in lacum.
8. Auditam fac mihi manè miſericordiam
tuam: quia in te ſperavi.
Notam fac mihi viam, in qua ambulem:
quia ad te levavi animam meam.
9. Eripe me de inimicis meis Domine, ad
te confugi: 10. doce me facere voluntatem
tuam, quia Deus meus es tu.
Spiritus tuus bonus deducet me in terram re-
ctam: 11. propter nomen tuum Domine vivi-
ficabis me in æquitate tua.
Educes de tribulatione animam meam: 12. &
in miſericordia tua diſperdes inimicos meos.
Et perdes omnes, qui tribulant animam me-
am: quoniam ego ſervus tuus ſum.

Psalmus CXLIII.

Gratias agit, quòd pacato regno fruatur. Deinde orat ut ſe ab externis hoſtibus, alioqui tumentibus, defendat.

Pſalmus David.
1. Adverſus Goliath.
BEnedictus Dominus Deus meus, qui docet
manus meas ad prælium, & digitos meos
ad bellum.
2. Miſericordia mea, & refugium meum:
ſuſceptor meus, & liberator meus:
Protector meus, & in ipſo ſperavi: qui ſub-
dit populum meum ſub me.
3. Domine quid eſt homo, quia innotuiſti
ei? aut filius homiois, quia reputas eum?
|| Job 8. 9. & 14. 2. 4. Homo vanitati ſimilis factus eſt: || dies
ejus ſicut umbra prætereunt.
5. Domine inclina cœlos tuos, & deſcende:
tange mootes, & fumigabunt.
6. Fulgura coruſcationem, & diſſipabis eos:
emitte ſagittas tuas, & contorbabis eos:
7. Emitte manum tuam de alto, eripe me,
& libera me de aquis moltis; de maou filio-
rum alienorum.
8. Quorum os locutum eſt vanitatem: &
dextera eorum, dextera iniquitatis.
9. Deus canticum novom cantabo tibi: in
pſalterio decachordo pſallam tibi.
10. Qui das ſalutem regibus: qui redemiſti
David ſervum tuum de gladio maligno: 11.
eripe me.
Et erue me de manu filiorum alienorum,
quorum os locutum eſt vanitatem: & dex-
tera eorum, dextera iniquitatis:
12. Quorum filii, ſicut novellæ plantatio-
oes in juventute ſua.
Filiæ eorum compoſitæ: circumornatæ ut
ſimilitudo templi.
13. Promptuaria eorum plena, eructantia
ex hoc in illud.
Oves eorum fœtoſæ, abondaotes io egreſſi-
bus ſuis: 14. boves eorum craſſæ.
Non eſt ruina maceriæ, neque tranſitus:
neque clamor in plateis eorum.
15. Beatum dixerunt populum, cui hæc ſunt:
beatus populus, cujus Dominus Deus ejus.

Psalmus CXLIV.

Deum extollit ut regem, ut bonum, miſericordem, omnia gubernantem, conſervantem, hominibus ingentia beneficia conferentem.

1. Laudatio ipſi David.
EXaltabo te Deus meus rex: & benedicam oo-
mini too in ſæculum, & in ſæculum ſæculi.
2. Per ſingulos dies benedicam tibi: & lau-
dabo nomen toum in ſæculum, & in ſæculum
ſæculi.
3. Magnus Dominus & laudabilis nimis: &
magnitudinis ejus non eſt finis.
4. Generatio & generatio laudabit opera tua:
& poteotiam tuam pronuntiabunt.
5. Magnificentiam gloriæ ſanctitatis tuæ
loquentur: & mirabilia tua narrabunt.
6. Et virtutem terribilium tuorum dicent:
& magnitudinem tuam narrabuot.
7. Memoriam abundantiæ ſuavitatis tuæ
eructabunt: & juſtitia tua exultabont.
8. Miſerator & miſericors Dominus: pa-
tiens, & multùm miſericors.
9. Suavis Dominus univerſis: & miſeratio-
oes ejus ſuper omnia opera ejus.
10. Confiteantur tibi Domine omnia opera
tua: & ſancti tui benedicant tibi.
11. Gloriam regoi tui dicent: & poten-
tiam tuam loquentur:
12. Ut notam faciant filiis homioum po-
tentiam tuam: & gloriam magnificentiæ re-
gni tui.
13. Regnum tuum regnom omnium ſæ-
culorum: & dominatio tua in omni genera-
tione & generationem.
Fidelis Domious in omnibus verbis ſuis: &
ſanctus in omoibus operibus ſuis.
14. Allevat Dominus omnes, qui corruunt:
& erigit omoes eliſos.
15. Oculi omnium in te ſperant Domine:
& tu das eſcam illorum in tempore oppor-
tuno.
16. Aperis tu manom tuam: & imples om-
ne animal benedictione.
17. Juſtus Domious in omnibus viis ſuis:
& ſanctus in omnibus operibus ſuis.
18. Propè eſt Dominus omnibus invocan-
tibus eum: omnibus invocantibus eum in
veritate.
19. Voluntatem timeotium ſe faciet, & de-
precationem eorum exaudiet: & ſalvos fa-
ciet eos.
20. Cuſtodit Dominus omnes diligentes ſe:
& omnes peccatores diſperdet.
21. Laudationem Domini loquetur os meum:
& benedicat omnis caro nomini ſancto ejus io
ſæculum, & in ſæculum ſæculi.

Psalmus CXLV.

Deo fidendum, non hominibus, non principibus.

1. Alleluja, Aggæi, & Zachariæ.
2. LAuda anima mea Dominum, || lauda- || Sup. 144. 2.
bo Dominum in vita mea: pſallam Deo
meo quamdiu fuero.
Nolite confidere in principibus: 3. in filiis
hominum, in quibus oon eſt ſalus.
4. Exibit ſpiritus ejus, & revertetur in ter-
ram ſuam: in illa die peribunt omnes cogi-
tationes eorum.
5. Beatus, cujus Deus Jacob adjutor ejus, ſpes
ejus in Domino Deo ipſius: 6. || qui fecit cœ- || Act. 14. 14.
lum & terram, mare, & omnia, quæ in eis ſunt. Apoc. 14. 7
7. Qui cuſtodit veritatem io ſæculum, fa-
cit judicium injuriam patientibus: dat eſcam
eſurientibus.
Dominus ſolvit compeditos: 8. Dominus
illuminat cæcos.
Domious erigit eliſos, Dominus diligit ju-
ſtos.
9. Dominus cuſtodit advenas, pupillum, & vi-
duam ſuſcipiet: & vias peccatorum diſperdet.
10. Regnabit Dominus in ſæcula, Deus tuus
Sion, in generationem & generationem.

Psalmus CLVI.

Laudandum Deum ex ipſius in populum ſuum providentia & aliis operibus. Eſt propheticus de Eccleſiæ collectione.

1. Alleluja.
LAudate Dominum, quoniam bonus eſt
pſalmus: Deo noſtro ſit jucunda, deco-
raque laudatio.

2. Ædificans Jeruſalem Dominus: diſperſiones Iſraelis congregabit.

3. Qui ſanat contritos corde : & alligat contritiones eorum.

4. Qui numerat multitudinem ſtellarum : & omnibus eis nomina vocat.

5. Magnus Dominus noſter , & magna virtus ejus : & ſapientiæ ejus noo eſt numerus.

6. Suſcipiens maoſuetos Dominus : humilians autem peccatores uſque ad terram.

7. Præcinite Domino in confeſſione: pſallite Deo noſtro in cithara.

8. Qui operit cœlum nubibus: & parat terræ pluviam.

Qui producit in montibus fœnum: & herbam ſervituti hominum.

9. Qui dat jumentis eſcam ipſorum : & pullis corvorum invocantibus eum.

10. Non in fortitudine equi voluntatem habebit : oec in tibiis viri beneplacitum erit ei.

11. Beneplacitum eſt Domino ſuper timentes eum : & in eis, qui ſperant ſuper miſericordia ejus.

PSALMUS CXLVII.

Pergit Eccleſiam ad Dei laudes hortari , præcipuè quòd in ipſam ſingularis ejus ſit beneficentia . Hic enim Pſalmus ſuperiori in Hebræo annectitur.

Alleluja.

12. LAuda Jeruſalem Dominum : lauda Deum tuum Sion.

13. Quoniam confortavit ſeras portarum tuarum: benedixit filiis tuis in te.

14. Qui poſuit fines tuos pacem: & adipe frumenti ſatiat te.

15. Qui emittit eloquium ſuum terræ: velociter currit ſermo ejus.

16. Qui dat nivem ſicut lanam: oebulam ſicut cinerem ſpargit.

17. Mittit cryſtallum ſuam ſicut buccellas: aote faciem frigoris ejus quis ſuſtinebit?

18. Emittet verbum ſuum, & liqueſacet ea: flabit ſpiritus ejus, & fluent aquæ.

19. Qui annuntiat verbum ſuum Jacob : juſtitias, & judicia ſua Iſrael.

20. Non fecit taliter omni nationi: & judicia ſua non manifeſtavit eis. Alleluja.

PSALMUS CXLVIII.

Angelos, omne hominum genus, cæleſtia terreſtriaque omnia, ad Deum laudibus afficiendum, adhortatur. Pſalmus eſt propheticus.

1. Alleluja.

LAudate Dominum de cœlis : laudate eum in excelſis.

2. Laudate eum omnes Angeli ejus: laudate eum omnes virtutes ejus.

3. Laudate eum ſol & luna: laudate eum omoes ſtellæ, & lumen.

‖ Deut. 3. 59. 60. 4. ‖ Laudate eum cœli cœlorum: & aquæ omnes , quæ ſuper cœlos ſunt , 5. laudeot nomen Domini.

Quia ipſe dixit, & facta ſunt : ipſe mandavit, & creata ſunt.

6. Statuit ea in æternum, & in ſæculum ſæculi : præceptum poſuit, & non præteribit.

7. Laudate Dooinum de terra, dracooes, & omnes abyſſi.

8. Ignis, grando, oix, glacies, ſpiritus procellarum : quæ faciuot verbum ejus.

9. Mootes, & omoes colles : ligna fructifera, & omnes cedri.

10. Beſtiæ , & univerſa pecora : ſerpentes, & volucres pennatæ:

11. Reges terræ, & omnes populi: principes, & omnes judices terræ.

12. Juvenes, & virgines: ſenes cum junioribus laudent nomen Domini: 13. quia exaltatum eſt nomen ejus ſolius.

14. Confeſſio ejus ſuper cœlum, & terram: & exaltavit cornu populi ſui.

Hymnus omnibus ſanctis ejus: filiis Iſrael, populo appropinquanti ſibi. Alleluja.

PSALMUS CXLIX.

Regem Chriſtum canendum eſſe , qui ſuos ſit ſalvaturus , eique in gentes ultricem poteſtatem daturus. Eſt propheticus de Eccleſiæ victoria.

1. Alleluja.

CAntate Domino canticum oovum: laus ejus in eccleſia ſanctorum.

2. Lætetur Iſrael in eo, qui fecit eum : & filii Sion exultent in rege ſuo.

3. Laudent nomen ejus in choro: in tympano, & pſalterio pſallant ei:

4. Quia beneplacitum eſt Domino In populo ſuo : & exaltabit manſuetos in ſalutem.

5. Exultabunt ſancti in gloria: lætabuntur in cubilibus ſuis.

6. Exaltationes Dei in gutture eorum : & gladii ancipites in manibus eorum:

7. Ad faciendam vindictam in nationibus: increpationes in populis.

8. Ad alligandos reges eorum in compedibus: & nobiles eorum in manicis ferreis.

9. Ut faciant in eis judicium conſcriptum: gloria hæc eſt omnibus ſanctis ejus. Alleluja.

PSALMUS CL.

Omnem ſpiritum ad Deum, omni muſicæ genere laudandum invitat.

1. Alleluja.

LAudate Dominum in ſanctis ejus: laudate eum in firmamento virtutis ejus.

2. Laudate eum in virtutibus eius: laudate eum ſecundùm multitudinem magnitudinis ejus.

3. Laudate eum in ſono tubæ: laudate eum io pſalterio, & cithara.

4. Laudate eum in tympano , & choro : laudate eum in chordis, & organo.

5. Laudate eum in cymbalis beneſonantibus : laudate eum io cymbalis jubilationis : 6. omnis ſpiritus laudet Domioum . Alleluja.

LIBER PROVERBIORUM,

QUEM HEBRÆI MISLE APPELLANT.

Hic liber græcè παροιμίαι, id eſt, proverbia, dicitur, & ab Hebræis MISLE, *quod propriè* Parabolam, *ſive comparationem ſignificat. Sed quia ex comparationibus curſatis, plerumque fiebant proverbia; inde cœpit ſumi pro ipſis proverbiis: deinde latiùs, ut fit, ſe protendente vocis uſu, pro omni ſententia valuit uſurpari. Sunt verò quæ hic habentur omnia præcepta ſancta & moralia, de piorum officiis erga Deum & homines: præſertim à 10. cap. cùm priora novem veluti encomium Sapientiæ & ad eam parænesis ſint. Notandum verò in libris Salomonis, Græcum ſæpe diſcrepare ab Hebræo, quòd paraphraſtem ſæpius agere maluerit. Latinus etiam interpres aliquas ſubinde inſerit ſententias, quæ in Hebræo non habentur, ſaltem eodem loco, quas ferè ex Græco videtur deſumpſiſſe.*

CAPUT PRIMUM.

Parabolarum utilitas; auditus ſapientiæ commendatur: Filius admonetur, ne peccatorum ſequatur blanditias; ſapientia ad ſui amplexum invitat, & contemptoribus minatur exitium.

1. PARABOLÆ Salomonis, filii David, regis Iſrael:
2. Ad ſciendam ſapientiam, & diſciplinam:
3. ad intelligenda verba prudentiæ, & ſuſcipiendam eruditionem doctrinæ, juſtitiam, & judicium, & æquitatem:
4. ut detur parvulis aſtutia, adoleſcenti ſcientia, & intellectus.
5. Audiens ſapiens, ſapientior erit: & intelligens, gubernacula poſſidebit.
6. Animadvertet parabolam, & interpretationem, verba ſapientum, & ænigmata eorum.
‖ *Pſalm. 110. 10. Eccli. 1. 15.* 7. ‖ Timor Domini principium ſapientiæ. Sapientiam, atque doctrinam ſtulti deſpiciunt.
8. Audi, fili mi, diſciplinam patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ:
9. ut addatur gratia capiti tuo, & torques collo tuo.
10. Fili mi, ſi te lactaverint peccatores, ne acquieſcas eis.
11. Si dixerint: Veni nobiſcum, inſidiemur ſanguini, abſcondamus tendiculas contra inſontem fruſtra:
12. deglutiamus eum ſicut infernus viventem, & integrum quaſi deſcendentem in lacum.
13. Omnem pretioſam ſubſtantiam reperiemus, implebimus domos noſtras ſpoliis.
14. Sortem mitte nobiſcum, marſupium unum ſit omnium noſtrum.
15. Fili mi, ne ambules cum eis, prohibe pedem tuum à ſemitis eorum.
16. ‖ Pedes enim illorum ad malum currunt, & feſtinant ut effundant ſanguinem. ‖ *Iſai. 59. 7.*
17. Fruſtra autem jacitur rete ante oculos pennatorum.
18. Ipſi quoque contra ſanguinem ſuum inſidiantur, & moliuntur fraudes contra animas ſuas.
19. Sic ſemitæ omnis avari, animas poſſidentium rapiunt.
20. Sapientia foris prædicat, in plateis dat vocem ſuam:
21. In capite turbarum clamitat, in foribus portarum urbis profert verba ſua, dicens:
22. Uſquequò parvuli diligitis infantiam, & ſtul-

& ſtulti ea, quæ ſibi ſunt noxia, cupient, & imprudentes odibunt ſcientiam?

23. Convertimini ad correptionem meam: en proferam vobis ſpiritum meum, & oſtendam vobis verba mea.

24. || Quia vocavi, & renuiſtis: extendi manum meam, & non fuit qui aſpiceret. [|| Iſai. 65. 12. & 66. 4. Jer. 7. 13.]

25. Deſpexiſtis omne conſilium meum, & increpationes meas neglexiſtis.

26. Ego quoque in interitu veſtro ridebo, & ſubſannabo, cùm vobis id, quod timebatis, advenerit.

27. Cùm irruerit repentina calamitas, & interitus, quaſi tempeſtas ingruerit: quando venerit ſuper vos tribulatio, & anguſtia:

28 Tunc invocabunt me, & non exaudiam: manè conſurgent, & non invenient me:

29. eò quòd exoſam habuerint diſciplinam, & timorem Domini non ſuſceperint,

30. nec acquieverint conſilio meo, & detraxerint univerſæ correptioni meæ.

31. Comedent igitur fructus viæ ſuæ, ſuiſque conſiliis ſaturabuntur.

32. Averſio parvulorum interficiet eos, & proſperitas ſtultorum perdet illos.

33. Qui autem me audierit, abſque terrore requieſcet, & abundantia perfruetur, timore malorum ſublato.

CAPUT II.

Sapientiæ acquiſitio quanta bona conferat, & quanta mala avertat; cum qua, Dei dona veniunt, & ſine qua ubique erratur.

1. FIli mi, ſi ſuſceperis ſermones meos, & mandata mea abſconderis penes te,

2. ut audiat ſapientiam auris tua: inclina cor tuum ad cognoſcendam prudentiam.

3. Si enim ſapientiam invocaveris, & inclinaveris cor tuum prudentiæ:

4. Si quæſieris eam quaſi pecuniam, & ſicut theſauros effoderis illam:

5. tunc intelliges timorem Domini, & ſcientiam Dei invenies:

6. Quia Dominus dat ſapientiam: & ex ore ejus prudentia, & ſcientia.

7. Cuſtodiet rectorum ſalutem, & proteget gradientes ſimpliciter,

8. ſervans ſemitas juſtitiæ, & vias ſanctorum cnſtodiens.

9. Tunc intelliges juſtitiam, & judicium, & æquitatem, & omnem ſemitam bonam.

10. Si intraverit ſapientia cor tuum, & ſcientia animæ tuæ placuerit:

11. Conſilium cuſtodiet te, & prudentia ſervabit te,

12. ut eruaris [illegible] via mala, & ab homine, qui perverſa loquitur:

13. Qui relinquunt iter rectum, & ambulant per vias tenebroſas:

14. Qui lætantur cùm malefecerint, & exultant in rebus peſſimis:

15. Quorum viæ perverſæ ſunt, & infames greſſus eorum.

16. Ut eruaris à muliere aliena, & ab extranea, quæ mollit ſermones ſuos;

17. & relinquit ducem pubertatis ſuæ,

18. & pacti Dei ſui oblita eſt: inclinata eſt enim ad mortem domus ejus, & ad inferos ſemitæ ipſius:

19. Omnes, qui ingrediuntur ad eam, non revertentur, nec apprehendent ſemitas vitæ.

20. Ut ambules in via bona: & calles juſtorum cuſtodias.

21. Qui enim recti ſunt, habitabunt in terra, & ſimplices permanebunt in ea.

22. || Impii verò de terra perdentur: & qui iniquè agunt, auferentur ex ea. [|| Job. 18. 17.]

CAPUT III.

Sapientia vitam prolongat; miſericordia & veritas non deſerendæ: fiducia in Deum: timor Dei: honorandus Deus: correctio Dei cum lætitia ferenda: ſapientiæ laus, ſapientiam ſequentibus omnia proſpera: amico ſtatim dandum, nec ei malefaciendum: non contendendum: iniqui non imitandi: impiorum perditio, & piorum benedictio.

1. FIli mi, ne oblivifcaris legis meæ, & præcepta mea cor tuum cuſtodiat:

2. Longitudinem enim dierum, & annos vitæ, & pacem apponent tibi.

3. Miſericordia, & veritas te non deſerant, circumda eas gutturi tuo, & deſcribe in tabulis cordis tui:

4. Et invenies gratiam, & diſciplinam bonam coram Deo & hominibus.

5. Habe fiduciam in Domino ex toto corde tuo, & ne innitaris prudentiæ tuæ.

6. In omnibus viis tuis cogita illum, & ipſe diriget greſſus tuos.

7. || Ne ſis ſapiens apud temetipſum: time Deum, & recede à malo: [|| Rom. 12. 16.]

8. Sanitas quippe erit umbilico tuo, & irrigatio oſſium tuorum.

9. || Honora Dominum de tua ſubſtantia, & de primitiis omnium frugum tuarum da ei: [|| Tob 4. 7. Luc. 14. 13.]

10. Et implebuntur horrea tua ſaturitate, & vino torcularia tua redundabunt.

11. || Diſciplinam Domini, fili mi, ne abjicias: nec deficias cùm ab eo corriperis: [|| Hebr 12. 5.]

12. Quem enim diligit Dominus, corripit: & quaſi pater in filio complacet ſibi. [Apoc. 3. 19.]

13. Beatus homo, qui invenit ſapientiam, & qui affluit prudentia:

14. melior eſt acquiſitio ejus negotiatione argenti, & auri primi & puriſſimi fructus ejus:

15. Pretioſior eſt cunctis opibus: & omnia, quæ deſiderantur, huic non valent comparari.

16. Longitudo dierum in dextera ejus, & in ſiniſtra illius divitiæ, & gloria.

17. Viæ ejus viæ pulchræ, & omnes ſemitæ illius pacificæ.

18. Lignum vitæ eſt his, qui apprehenderint eam: & qui tenuerit eam, beatus.

19. Dominus ſapientia fundavit terram, ſtabilivit coelos prudentia.

20. Sapientia illius eruperunt abyſſi, & nubes rore concreſcunt.

21. Fili mi, ne effluant hæc ab oculis tuis: cuſtodi legem atque conſilium.

22. Et erit vita animæ tuæ, & gratia faucibus tuis.

23. Tunc ambulabis fiducialiter in via tua, & pes tuus non impinget:

24. Si dormieris, non timebis: quieſces, & ſuavis erit ſomnus tuus.

25. Ne paveas repentino terrore, & irruentes tibi potentias impiorum:
26. Dominus enim erit in latere tuo, & cuſtodiet pedem tuum ne capiaris.
27. Noli prohibere benefacere eum, qui poteſt: ſi vales, & ipſe benefac.
28. Ne dicas amico tuo: Vade, & revertere: cras dabo tibi: cùm ſtatim poſſis dare.
29. Ne moliaris amico tuo malum, cùm ille in te habeat fiduciam.
30. Ne contendas adverſus hominem fruſtra, cùm ipſe tibi nihil mali fecerit.
‖Pſal.36.1 31. ‖ Ne æmuleris hominem injuſtum, nec imiteris vias ejus:
32. quia abominatio Domini eſt omnis illuſor, & cum ſimplicibus ſermocinatio ejus.
33. Egeſtas à Domino in domo impii: habitacula autem juſtorum benedicentur.
34. Ipſe deludet illuſores, & manſuetis dabit gratiam.
35. Gloriam ſapientes poſſidebunt: ſtultorum exaltatio, ignominia.

CAPUT IV.

Sapiens ſuo exemplo hortatur quærere ſapientiam, cujus explicat utilitates: via impiorum declinanda, & juſtorum amplectenda: de cuſtodia cordis, oris, & greſſuum.

1. Audite filii diſciplinam patris, & attendite ut ſciatis prudentiam.
2. Donum bonum tribuam vobis, legem meam ne derelinquatis.
3. Nam & ego filius fui patris mei, tenellus, & unigenitus coram matre mea:
4. Et docebat me, atque dicebat: Suſcipiat verba mea cor tuum, cuſtodi præcepta mea, & vives.
5. Poſſide ſapientiam, poſſide prudentiam: ne obliviſcaris, neque declines à verbis oris mei.
6. Ne dimittas eam, & cuſtodiet te: dilige eam, & conſervabit te.
7. Principium ſapientiæ, poſſide ſapientiam, & in omni poſſeſſione tua, acquire prudentiam:
8. Arripe illam, & exaltabit te: glorificaberis ab ea, cùm eam fueris amplexatus.
9. Dabit capiti tuo augmenta gratiarum, & corona inclyta proteget te.
10. Audi fili mi, & ſuſcipe verba mea, ut multiplicentur tibi anni vitæ.
11. Viam ſapientiæ monſtrabo tibi, ducam te per ſemitas æquitatis:
12. quas cùm ingreſſus fueris, non arctabuntur greſſus tui, & currens non habebis offendiculum.
13. Tene diſciplinam, ne dimittas eam: cuſtodi illam, quia ipſa eſt vita tua.
14. Ne delecteris in ſemitis impiorum, nec tibi placeat malorum via.
15. Fuge ab ea, nec tranſeas per illam: declina, & deſere eam.
16. Non enim dormiunt niſi malefecerint: & rapitur ſomnus ab eis niſi ſupplantaverint:
17. Comedunt panem impietatis, & vinum iniquitatis bibunt.
18. Juſtorum autem ſemita, quaſi lux ſplendens, procedit & creſcit uſque ad perfectam diem.
19. Via impiorum tenebroſa: neſciunt ubi corruant.
20. Fili mi, auſculta ſermones meos, & ad eloquia mea inclina aurem tuam.
21. Ne recedant ab oculis tuis, cuſtodi ea in medio cordis tui:
22. Vita enim ſunt invenientibus ea, & univerſæ carni ſanitas.
23. Omni cuſtodia ſerva cor tuum, quia ex ipſo vita procedit.
24. Remove à te os pravum, & detrahentia labia ſint procul à te.
25. Oculi tui recta videant, & palpebræ tuæ præcedant greſſus tuos.
26. Dirige ſemitam pedibus tuis, & omnes viæ tuæ ſtabilientur.
27. Ne declines ad dexteram, neque ad ſiniſtram: averte pedem tuum à malo: vias enim, quæ à dextris ſunt, novit Dominus: perverſæ verò ſunt quæ à ſiniſtris ſunt. Ipſe autem rectos faciet curſus tuos, itinera autem tua in pace producet.

CAPUT V.

Vitare jubet meretricem: & ne labores & anni perdantur: propria uxor diligatur, & fugiatur aliena.

1. Fili mi, attende ad ſapientiam meam, & prudentiæ meæ inclina aurem tuam,
2. ut cuſtodias cogitationes, & diſciplinam labia tua conſervent. Ne attendas fallaciæ mulieris:
3. favus enim diſtillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur ejus.
4. Noviſſima autem illius amara quaſi abſynthium, & acuta quaſi gladius biceps.
5. Pedes ejus deſcendunt in mortem, & ad inferos greſſus illius penetrant.
6. Per ſemitam vitæ non ambulant, vagi ſunt greſſus ejus, & inveſtigabiles.
7. Nunc ergo fili mi audi me, & ne recedas à verbis oris mei.
8. Longè fac ab ea viam tuam, & ne appropinques foribus domus ejus.
9. Ne des alienis honorem tuum, & annos tuos crudeli:
10. Ne fortè impleantur extranei viribus tuis, & labores tui ſint in domo aliena,
11. & gemas in noviſſimis, quando conſumpſeris carnes tuas & corpus tuum, & dicas:
12. Cur deteſtatus ſum diſciplinam, & increpationibus non acquievit cor meum,
13. nec audivi vocem docentium me, & magiſtris non inclinavi aurem meam?
14. Penè fui in omni malo, in medio eccleſiæ & ſynagogæ.
15. Bibe aquam de ciſterna tua, & fluenta putei tui:
16. Deriventur fontes tui foras, & in plateis aquas tuas divide.
17. Habeto eas ſolus, nec ſint alieni participes tui.
18. Sit vena tua benedicta, & lætare cum muliere adoleſcentiæ tuæ:
19. Cerva chariſſima, & gratiſſimus hinnulus: ubera ejus inebrient te in omni tempore, in amore ejus delectare jugiter.
20. Quare ſeduceris fili mi ab aliena, & foveris in ſinu alterius?

‖ Job 14.16. & 31.4. & 34.21.

21. ‖ Reſpicit Dominus vias hominis, & omnes greſſus ejus conſiderat.

22. Iniquitates ſuæ capiunt impium, & funibus peccatorum ſuorum conſtringitur.

23. Ipſe morietur, quia non habuit diſciplinam, & in multitudine ſtultitiæ ſuæ decipietur.

CAPUT VI.

Sponſori ut fidem datam liberet laborandum: pigrum formicæ exemplo excitat ad laborem: Apoſtatam deſcribit: ſex quæ Dominus odit: exhortatur ad legis cuſtodiam, utque mulieris pulchritudinem non concupiſcas, ſed conſortium vites adulteræ.

1. Fili mi, ſi ſpoponderis pro amico tuo, defixiſti apud extraneum manum tuam,

2. illaqueatus es verbis oris tui, & captus propriis ſermonibus.

3. Fac ergo quod dico fili mi, & temetipſum libera: quia incidiſti in manum proximi tui. Diſcurre, feſtina: ſuſcita amicum tuum:

4. Ne dederis ſomnum oculis tuis, nec dormitent palpebræ tuæ.

5. Eruere quaſi damula de manu, & quaſi avis de manu aucupis.

6. Vade ad formicam ò piger, & conſidera vias ejus, & diſce ſapientiam:

7. quæ cùm non habeat ducem, nec præceptorem, nec principem,

8. parat in æſtate cibum ſibi, & congregat in meſſe quod comedat.

9. Uſquequò piger dormies? quando conſurges è ſomno tuo?

‖ Inf. 24.33.

10. ‖ Paululum dormies, paululum dormitabis, paululum conſeres manus, ut dormias:

11. & veniet tibi quaſi viator, egeſtas, & pauperies quaſi vir armatus. Si verò impiger fueris, veniet ut fons meſſis tua, & egeſtas longè fugiet à te.

12. Homo apoſtata, vir inutilis, graditur ore perverſo,

13. annuit oculis, terit pede, digito loquitur,

14. pravo corde machinatur malum, & omni tempore jurgia ſeminat:

15. huic extemplò veniet perditio ſua, & ſubitò conteretur, nec habebit ultrà medicinam.

16. Sex ſunt, quæ odit Dominus, & ſeptimum deteſtatur anima ejus:

17. Oculos ſublimes, linguam mendacem, manus effundentes innoxium ſanguinem,

18. cor machinans cogitationes peſſimas, pedes veloces ad currendum in malum,

19. proferentem mendacia teſtem fallacem, & eum, qui ſeminat inter fratres diſcordias.

20. Conſerva fili mi præcepta patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ.

21. Liga ea in corde tuo jugiter, & circumda gutturi tuo.

22. Cùm ambulaveris, gradiantur tecum: cùm dormieris, cuſtodiant te, & evigilans loquere cum eis.

23. quia mandatum lucerna eſt, & lex lux, & via vitæ increpatio diſciplinæ:

24. ut cuſtodiant te à muliere mala, & à blanda lingua extraneæ.

25. Non concupiſcat pulchritudinem ejus cor tuum, nec capiaris nutibus illius:

26. pretium enim ſcorti vix eſt unius panis; mulier autem viri pretioſam animam capit.

27. Numquid poteſt homo abſcondere ignem in ſinu ſuo, ut veſtimenta illius non ardeant?

28. aut ambulare ſuper prunas, ut non comburantur plantæ ejus?

29. ſic qui ingreditur ad mulierem proximi ſui, non erit mundus cùm tetigerit eam.

30. Non grandis eſt culpa cùm quis furatus fuerit: furatur enim ut eſurientem impleat animam:

31. deprehenſus quoque reddet ſeptuplum, & omnem ſubſtantiam domus ſuæ tradet.

32. Qui autem adulter eſt, propter cordis inopiam perdet animam ſuam:

33. turpitudinem & ignominiam congregat ſibi, & opprobrium illius non delebitur:

34. quia zelus & furor viri non parcet in die vindictæ,

35. nec acquieſcet cujuſquam precibus, nec ſuſcipiet pro redemptione dona plurima.

CAPUT VII.

Hortatur adoleſcentem ad ſapientiæ amplexum, & mandatorum cuſtodiam: utque ſcortorum blanditias, quas latè deſcribit, evitet.

1. Fili mi, cuſtodi ſermones meos, & præcepta mea reconde tibi. Fili,

2. ſerva mandata mea, & vives: & legem meam quaſi pupillam oculi tui:

3. liga eam in digitis tuis, ſcribe illam in tabulis cordis tui.

4. Dic ſapientiæ, ſoror mea es: & prudentiam voca amicam tuam,

5. ut cuſtodiat te à muliere extranea, & ab aliena, quæ verba ſua dulcia facit.

6. De feneſtra enim domus meæ per cancellos proſpexi,

7. & video parvulos, conſidero vecordem juvenem,

8. qui tranſit per plateam juxta angulum, & propè viam domus illius, graditur

9. in obſcuro, adveſperaſcente die, in noctis tenebris, & caligine.

10. Et ecce occurrit illi mulier ornatu meretricio, præparata ad capiendas animas: garrula & vaga,

11. quietis impatiens, nec valens in domo conſiſtere pedibus ſuis,

12. nunc foris, nunc in plateis, nunc juxta angulos inſidians.

13. Apprehenſumque deoſculatur juvenem, & procaci vultu blanditur, dicens:

14. Victimas pro ſalute vovi: hodie reddidi vota mea.

15. Idcircò egreſſa ſum in occurſum tuum, deſiderans te videre, & reperi.

16. Intexui funibus lectulum meum, ſtravi tapetibus pictis ex Ægypto.

17. Aſperſi cubile meum myrrha, & aloe, & cinnamomo.

18. Veni, inebriemur uberibus, & fruamur cupitis amplexibus, donec illuceſcat dies:

19. non

19. non eſt enim vir in domo ſua, abiit via longiſſima.
20. Sacculum pecuniæ ſecum tulit: in die plenæ lunæ reverſurus eſt in domum ſuam.
21. Irretivit eum multis ſermonibus, & blanditiis labiorum protraxit illum.
22. Statim eam ſequitur quaſi bos ductus ad victimam, & quaſi agnus laſciviens, & ignorans quòd ad vincula ſtultus trahatur:
23. donec transfigat ſagitta jecur ejus: velut ſi avis feſtinet ad laqueum, & neſcit quòd de periculo animæ illius agitur.
24. Nunc ergo fili mi audi me, & attende verba oris mei.
25. Ne abſtrahatur in viis illius mens tua: neque decipiaris ſemitis ejus:
26. multos enim vulneratos dejecit, & fortiſſimi quique interfecti ſunt ab ea.
27. Viæ inferi domus ejus, penetrantes in interiora mortis.

CAPUT VIII.

Sapientia ad ſui amplexum invitat, ſe quoque multis modis commendat, quòdque ſit Deo coæterna, cum ipſo cuncta componens: quam quærentes, beati; ſpernentes verò, miſeri tandem evadent.

1. NUmquid non ſapientia clamitat, & prudentia dat vocem ſuam?
2. In ſummis, excelſiſque verticibus ſupra viam, in mediis ſemitis ſtans,
3. juxta portas civitatis in ipſis foribus loquitur, dicens:
4. O viri, ad vos clamito, & vox mea ad filios hominum.
5. Intelligite parvuli aſtutiam, & inſipientes animadvertite.
6. Audite, quoniam de rebus magnis locutura ſum: & aperientur labia mea, ut recta prædicent.
7. Veritatem meditabitur guttur meum, & labia mea deteſtabuntur impium.
8. Juſti ſunt omnes ſermones mei, non eſt in eis pravum quid, neque perverſum.
9. Recti ſunt intelligentibus, & æqui invenientibus ſcientiam.
10. Accipite diſciplinam meam, & non pecuniam: doctrinam magis, quàm aurum eligite.
11. Melior eſt enim ſapientia cunctis pretioſiſſimis: & omne deſiderabile ei non poteſt comparari.
12. Ego ſapientia habito in conſilio, & eruditis interſum cogitationibus.
13. Timor Domini odit malum: arrogantiam, & ſuperbiam, & viam pravam, & os bilingue deteſtor.
14. Meum eſt conſilium, & æquitas, mea eſt prudentia, mea eſt fortitudo.
15. Per me reges regnant, & legum conditores juſta decernunt:
16. Per me principes imperant, & potentes decernunt juſtitiam.
17. Ego diligentes me diligo: & qui manè vigilant ad me, invenient me.
18. Mecum ſunt divitiæ, & gloria, opes ſuperbæ, & juſtitia.
19. Melior eſt enim fructus meus auro, & lapide pretioſo, & genimina mea argento electo.
20. In viis juſtitiæ ambulo, in medio ſemitarum judicii,
21. ut ditem diligentes me, & theſauros eorum repleam.
22. ‡ Dominus poſſedit me in initio viarum ſuarum, antequam quidquam faceret à principio. ‡In Concept. et Nativitate à Virgin.
23. Ab æterno ordinata ſum, & ex antiquis antequam terra fierent.
24. Nondum erant abyſſi, & ego jam concepta eram: necdum fontes aquarum eruperant:
25. necdum montes gravi mole conſtiterant: ante colles ego parturiebar:
26. adhuc terram non fecerat, & flumina, & cardines orbis terræ.
27. Quando præparabat cœlos, aderam: quando certa lege, & gyro vallabat abyſſos:
28. quando æthera firmabat ſurſum, & librabat fontes aquarum:
29. quando circumdabat mari terminum ſuum, & legem ponebat aquis, ne tranſirent fines ſuos: quando appendebat fundamenta terræ.
30. Cum eo eram cuncta componens: & delectabar per ſingulos dies, ludens coram eo omni tempore;
31. ludens in orbe terrarum: & deliciæ meæ, eſſe cum filiis hominum.
32. Nunc ergo filii audite me: Beati, qui cuſtodiunt vias meas.
33. Audite diſciplinam, & eſtote ſapientes, & nolite abjicere eam.
34. Beatus homo qui audit me, & qui vigilat ad fores meas quotidie, & obſervat ad poſtes oſtii mei.
35. Qui me invenerit, inveniet vitam, & hauriet ſalutem à Domino:
36. qui autem in me peccaverit, lædet animam ſuam. Omnes, qui me oderunt, diligunt mortem.

CAPUT IX.

Sapientia domo ſibi ædificata omnes ad ſe allicit, vitam prorogat, & à muliere ſtulta ac vaga liberat: porrò eruditionem & correptionem non ſuſcipiet impius ac deriſor, ſed juſtus & ſapiens.

1. SApientia ædificavit ſibi domum, excidit columnas ſeptem.
2. Immolavit victimas ſuas, miſcuit vinum, & propoſuit menſam ſuam.
3. Miſit ancillas ſuas ut vocarent ad arcem, & ad mœnia civitatis:
4. Si quis eſt parvulus, veniat ad me. Et inſipientibus locuta eſt:
5. Venite, comedite panem meum, & bibite vinum quod miſcui vobis.
6. Relinquite infantiam, & vivite, & ambulate per vias prudentiæ.
7. Qui erudit deriſorem, ipſe injuriam ſibi facit: & qui arguit impium, ſibi maculam generat.
8. Noli arguere deriſorem, ne oderit te. Argue ſapientem, & diliget te.
9. Da ſapienti occaſionem, & addetur ei ſapientia. Doce juſtum, & feſtinabit accipere.
10. ‖ Principium ſapientiæ timor Domini: & ſcientia ſanctorum, prudentia. ‖Pſal. 110. 10. Sap. 1. 7. Eccli. 1. 16.

11. Per

11. Per me enim multiplicabuntur dies tui, & addentur tibi anni vitæ.
12. Si ſapiens fueris, tibimetipſi eris: ſi autem illuſor, ſolus portabis malum.
13. Mulier ſtulta & clamoſa, plenaque illecebris, & nihil omnino ſciens,
14. ſedit in foribus domus ſuæ ſuper ſellam in excelſo urbis loco,
15. ut vocaret tranſeuntes per viam, & pergentes itinere ſuo:
16. Qui eſt parvulus, declinet ad me. Et vecordi locuta eſt:
17. Aquæ furtivæ dulciores ſunt, & panis abſconditus ſuavior.
18. Et ignoravit quòd ibi ſint gigantes, & in profundis inferni convivæ ejus.

PARABOLÆ SALOMONIS.

CAPUT X.

Alternat ſermonem de filio ſapiente & ſtulto, juſto & impio, operante & otioſo, ſimplici & pravo: de charitate & odio: de bono linguæ, ejuſque malo.

1. Filius ſapiens lætificat patrem: filius verò ſtultus mœſtitia eſt matris ſuæ.
‖ Inf. 11.4. 2. ‖ Nil proderunt theſauri impietatis: juſtitia verò liberabit à morte.
3. Non affliget Dominus fame animam juſti, & inſidias impiorum ſubvertet.
4. Egeſtatem operata eſt manus remiſſa: manus autem fortium divitias parat.
Qui nititur mendaciis, hic paſcit ventos: idem autem ipſe ſequitur aves volantes.
5. Qui congregat in meſſe, filius ſapiens eſt: qui autem ſtertit æſtate, filius confuſionis.
6. Benedictio Domini ſuper caput juſti: os autem impiorum operit iniquitas.
7. Memoria juſti cum laudibus: & nomen impiorum putreſcet.
8. Sapiens corde præcepta ſuſcipit: ſtultus cæditur labiis.
9. Qui ambulat ſimpliciter, ambulat confidenter: qui autem depravat vias ſuas, manifeſtus erit.
‖ Eccli. 27. 25. 10. ‖ Qui annuit oculo, dabit dolorem: & ſtultus labiis verberabitur.
11. Vena vitæ, os juſti: & os impiorum operit iniquitatem.
‖ 1. Cor. 13. 4. 1. Pet. 4.8. 12. Odium ſuſcitat rixas: ‖ & univerſa delicta operit charitas.
13. In labiis ſapientis invenitur ſapientia: & virga in dorſo ejus qui indiget corde.
14. Sapientes abſcondunt ſcientiam: os autem ſtulti confuſioni proximum eſt.
15. Subſtantia divitis, urbs fortitudinis ejus: pavor pauperum, egeſtas eorum.
16. Opus juſti ad vitam: fructus autem impii ad peccatum.
17. Via vitæ, cuſtodienti diſciplinam: qui autem increpationes relinquit, errat.
18. Abſcondunt odium labia mendacia: qui profert contumeliam, inſipiens eſt.
19. In multiloquio non deerit peccatum: qui autem moderatur labia ſua, prudentiſſimus eſt.
20. Argentum electum, lingua juſti: cor autem impiorum pro nihilo.
21. Labia juſti erudiunt plurimos: qui autem indocti ſunt, in cordis egeſtate morientur.
22. Benedictio Domini divites facit, nec ſociabitur eis afflictio.
23. Quaſi per riſum ſtultus operatur ſcelus: ſapientia autem eſt viro prudentia.
24. Quod timet impius, veniet ſuper eum: deſiderium ſuum juſtis dabitur.
25. Quaſi tempeſtas tranſiens non erit impius: juſtus autem quaſi fundamentum ſempiternum.
26. Sicut acetum dentibus, & fumus oculis, ſic piger his, qui miſerunt eum.
27. Timor Domini apponet dies: & anni impiorum breviabuntur.
28. ‡ Expectatio juſtorum lætitia: ſpes autem impiorum peribit. ‡ In Suſcept. SS. Reliquiarum et Invent. S. Dion.
29. Fortitudo ſimplicis via Domini: & pavor his, qui operantur malum.
30. Juſtus in æternum non commovebitur: impii autem non habitabunt ſuper terram.
31. Os juſti parturiet ſapientiam: lingua pravorum peribit.
32. Labia juſti conſiderant placita: & os impiorum perverſa.

CAPUT XI.

Æquitatis & juſtitiæ, cæterarumque virtutum commoda, & vitiorum ac vanarum divitiarum incommoda.

1. ‖ Statera doloſa, abominatio eſt apud Dominum: & pondus æquum, voluntas ejus. ‖ Inf. 20.10. & 20.
2. Ubi fuerit ſuperbia, ibi erit & contumelia: ‖ ubi autem eſt humilitas, ibi & ſapientia. ‖ Inf. 15.33.
3. Simplicitas juſtorum diriget eos: & ſupplantatio perverſorum vaſtabit illos.
4. ‖ Non proderunt divitiæ in die ultionis: juſtitia autem liberabit à morte. ‖ Sup. 10.2.
5. Juſtitia ſimplicis diriget viam ejus: & in impietate ſua corruet impius.
6. Juſtitia rectorum liberabit eos: & in inſidiis ſuis capientur iniqui.
7. Mortuo homine impio, nulla erit ultrà ſpes: & expectatio ſollicitorum peribit.
8. Juſtus de anguſtia liberatus eſt: & tradetur impius pro eo.
9. Simulator ore decipit amicum ſuum: juſti autem liberabuntur ſcientia.
10. In bonis juſtorum exultabit civitas: & in perditione impiorum erit laudatio.
11. Benedictione juſtorum exaltabitur civitas: & ore impiorum ſubvertetur.
12. Qui deſpicit amicum ſuum, indigens corde eſt: vir autem prudens tacebit.
13. Qui ambulat fraudulenter, revelat arcana: qui autem fidelis eſt animi, celat amici commiſſum.
14. Ubi non eſt gubernator, populus corruet: ſalus autem, ubi multa conſilia.
15. Affligetur malo, qui fidem facit pro extraneo: qui autem cavet laqueos, ſecurus erit.
16. Mulier gratioſa inveniet gloriam: & robuſti habebunt divitias.
17. Benefacit animæ ſuæ vir miſericors: qui autem crudelis eſt, etiam propinquos abjicit.
18. Impius facit opus inſtabile: ſeminanti autem juſtitiam merces fidelis.
19. Clementia præparat vitam, & ſectatio malorum mortem.
20. Abominabile Domino cor pravum: & voluntas ejus in iis, qui ſimpliciter ambulant.

21. Manus in manu non erit innocens malus : ſemen autem juſtorum ſalvabitur.
22. Circulus aureus in naribus ſuis, mulier pulchra & fatua.
23. Deſiderium juſtorum omne bonum eſt : præſtolatio impiorum furor.
24. Alii dividunt propria, & ditiores fiunt : alii rapiunt non ſua , & ſemper in egeſtate ſunt.
25. Anima, quæ benedicit, impugnabitur : & qui inebriat, ipſe quoque inebriabitur.
26. Qui abſcondit frumenta , maledicetur in populis : benedictio autem ſuper caput vendentium.
27. Benè conſurgit diluculo qui quærit bona : qui autem inveſtigator malorum eſt , opprimetur ab eis.
28. Qui confidit in divitiis ſuis, corruet : juſti autem quaſi virens folium germinabunt.
29. Qui conturbat domum ſuam, poſſidebit ventos : & qui ſtultus eſt, ſerviet ſapienti.
30. Fructus juſti lignum vitæ : & qui ſuſcipit animas, ſapiens eſt.
1 Pet. 4 18. 31. || Si juſtus in terra recipit, quantò magis impius & peccator?

CAPUT XII.

Viciſſim loquitur de diligente diſciplinam & eam odiente, de impio & juſto, operante & otioſo, ſtulto & ſapiente, & de bonis ac malis lingua.

1. QUi diligit diſciplinam , diligit ſcientiam : qui autem odit increpationes, inſipiens eſt.
2. Qui bonus eſt , hauriet gratiam à Domino : qui autem confidit in cogitationibus ſuis, impiè agit.
3. Non roborabitur homo ex impietate : & radix juſtorum non commovebitur.
4. Mulier diligens, corona eſt viro ſuo : & putredo in oſſibus ejus , quæ confuſione res dignas gerit.
5. Cogitationes juſtorum judicia : & conſilia impiorum fraudulenta.
6. Verba impiorum inſidiantur ſanguini : os juſtorum liberabit eos.
7. Verte impios , & non erunt : domus autem juſtorum permanebit.
8. Doctrina ſua noſcetur vir : qui autem vanus & excors eſt, patebit contemptui.
† Eccli. 10. 30. 9. || Melior eſt pauper & ſufficiens ſibi , quàm glorioſus & indigens pane.
10. Novit juſtus jumentorum ſuorum animas : viſcera autem impiorum crudelia.
† Eccli. 20. 30. 11. || Qui operatur terram ſuam , ſatiabitur panibus: qui autem ſectatur otium, ſtultiſſimus eſt.
Qui ſuavis eſt in vini demorationibus , in ſuis munitionibus relinquit contumeliam.
12. Deſiderium impii munimentum eſt peſſimorum : radix autem juſtorum proficiet.
13. Propter peccata labiorum ruina proximat malo : effugiet autem juſtus de anguſtia.
14. De fructu oris ſui unuſquiſque replebitur bonis , & juxta opera manuum ſuarum retribuetur ei.
15. Via ſtulti recta in oculis ejus: qui autem ſapiens eſt, audit conſilia.
16. Fatuus ſtatim indicat iram ſuam : qui autem diſſimulat injuriam, callidus eſt.
17. Qui quod novit loquitur , judex juſtitiæ eſt : qui autem mentitur, teſtis eſt fraudulentus.
18. Eſt qui promittit, & quaſi gladio pungitur conſcientiæ : lingua autem ſapientium ſanitas eſt.
19. Labium veritatis firmum erit in perpetuum : qui autem teſtis eſt repentinus, concinnat linguam mendacii.
20. Dolus in corde cogitantium mala : qui autem pacis ineunt conſilia, ſequitur eos gaudium.
21. Non contriſtabit juſtum quidquid ei acciderit : impii autem replebuntur malo.
22. Abominatio eſt Domino labia mendacia : qui autem fideliter agunt, placent ei.
23. Homo verſutus celat ſcientiam : & cor inſipientium provocat ſtultitiam.
24. Manus fortium dominabitur : quæ autem remiſſa eſt, tributis ſerviet.
25. Mœror in corde viri humiliabit illum , & ſermone bono lætificabitur.
26. Qui negligit damnum propter amicum, juſtus eſt : iter autem impiorum decipiet eos.
27. Non inveniet fraudulentus lucrum : & ſubſtantia hominis erit auri pretium.
28. In ſemita juſtitiæ , vita : iter autem devium ducit ad mortem.

CAPUT XIII.

De filio ſapiente : de oris cuſtodia , & inconſiderato ad loquendum : de paupere divite, & divite paupere, lucerna impiorum, ſubſtantia feſtinata & dilatione ſpei: omnia cum conſilio agenda, & cum ſapientibus gradiendum : de parcente virgæ, & inſaturabili ventre impii.

1. FIlius ſapiens, doctrina patris: qui autem illuſor eſt , non audit cùm arguitur.
2. De fructu oris ſui homo ſatiabitur bonis: anima autem prævaricatorum iniqua.
3. Qui cuſtodit os ſuum, cuſtodit animam ſuam : qui autem inconſideratus eſt ad loquendum, ſentiet mala.
4. Vult & non vult piger : anima autem operantium impinguabitur.
5. Verbum mendax juſtus deteſtabitur : impius autem confundit, & confundetur.
6. Juſtitia cuſtodit innocentis viam : impietas autem peccatorem ſupplantat.
7. Eſt quaſi dives cùm nihil habeat : & eſt quaſi pauper, cùm in multis divitiis ſit.
8. Redemptio animæ viri, divitiæ ſuæ : qui autem pauper eſt, increpationem non ſuſtinet.
9. Lux juſtorum lætificat : lucerna autem impiorum extinguetur.
10. Inter ſuperbos ſemper jurgia ſunt: qui autem agunt omnia cum conſilio, reguntur ſapientia.
11. Subſtantia feſtinata minuetur : quæ autem paulatim colligitur manu , multiplicabitur.
12. Spes, quæ differtur , affligit animam : lignum vitæ deſiderium veniens.
13. Qui detrahit alicui rei, ipſe ſe in futurum obligat : qui autem timet præceptum , in pace verſabitur.
Animæ doloſæ errant in peccatis : juſti autem miſericordes ſunt, & miſerantur.

14. Lex

14. Lex ſapientis fons vitæ, ut declinet à ruina mortis.

15. Doctrina bona dabit gratiam: in itinere comtemptorum vorago.

16. Aſtutus omnia agit cum conſilio: qui autem fatuus eſt, aperit ſtultitiam.

17. Nuntius impii cadet in malum: legatus autem fidelis, ſanitas.

18. Egeſtas, & ignominia ei, qui deſerit diſciplinam: qui autem acquieſcet arguenti, glorificabitur.

19. Deſiderium ſi compleatur, delectat animam: deteſtantur ſtulti eos, qui fugiunt mala.

20. Qui cum ſapientibus graditur, ſapiens erit: amicus ſtultorum ſimilis efficietur.

21. Peccatores perſequitur malum: & juſtis retribuentur bona.

22. Bonus relinquit hæredes filios, & nepotes: & cuſtoditur juſto ſubſtantia peccatoris.

23. Multi cibi in novalibus patrum: & aliis congregantur abſque judicio.

|| Inf. 23. 13. 24. || Qui parcit virgæ, odit filium ſuum: qui autem diligit illum, inſtanter erudit.

25. Juſtus comedit, & replet animam ſuam: venter autem impiorum inſaturabilis.

CAPUT XIV.

Sapientiæ & ſtultitiæ variæ conditiones: prudentia quivis ſtatus debite regulatur, qua quis ad miſericordiam movetur & affectiones moderatur: vitia autem perdunt homines.

1. Sapiens mulier ædificat domum ſuam: inſipiens extructam quoque manibus deſtruet.

2. Ambulans recto itinere, & timens
|| Job 12. 4. Deum, || deſpicitur ab eo, qui infami graditur via.

3. In ore ſtulti virga ſuperbiæ: labia autem ſapientium cuſtodiunt eos.

4. Ubi non ſunt boves, præſepe vacuum eſt: ubi autem plurimæ ſegetes, ibi manifeſta eſt fortitudo bovis.

5. Teſtis fidelis non mentitur: profert autem mendacium doloſus teſtis.

6. Quærit deriſor ſapientiam, & non invenit: doctrina prudentium facilis.

7. Vade contra virum ſtultum, & neſcit labia prudentiæ.

8. Sapientia callidi eſt intelligere viam ſuam: & imprudentia ſtultorum errans.

9. Stultus illudet peccatum, & inter juſtos morabitur gratia.

10. Cor quod novit amaritudinem animæ ſuæ, in gaudio ejus non miſcebitur extraneus.

11. Domus impiorum delebitur: tabernacula verò juſtorum germinabunt.

12. Eſt via, quæ videtur homini juſta: noviſſima autem ejus deducunt ad mortem.

13. Riſus dolore miſcebitur, & extrema gaudii luctus occupat.

14. Viis ſuis replebitur ſtultus, & ſuper eum erit vir bonus.

15. Innocens credit omni verbo: aſtutus conſiderat greſſus ſuos.

Filio doloſo nihil erit boni: ſervo autem ſapienti proſperi erunt actus, & dirigetur via ejus.

16. Sapiens timet, & declinat à malo: ſtultus tranſilit, & confidit.

17. Impatiens operabitur ſtultitiam: & vir verſutus odioſus eſt.

18. Poſſidebunt parvuli ſtultitiam, & expectabunt aſtuti ſcientiam.

19. Jacebunt mali ante bonos: & impii ante portas juſtorum.

20. Etiam proximo ſuo pauper odioſus erit: amici verò divitum multi.

21. Qui deſpicit proximum ſuum, peccat: qui autem miſeretur pauperis, beatus erit.

Qui credit in Domino, miſericordiam diligit.

22. Errant qui operantur malum: miſericordia & veritas præparant bona.

23. In omni opere erit abundantia: ubi autem verba ſunt plurima, ibi frequenter egeſtas.

24. Corona ſapientium, divitiæ eorum: fatuitas ſtultorum, imprudentia.

25. Liberat animas teſtis fidelis: & profert mendacia verſipellis.

26. In timore Domini fiducia fortitudinis, & filiis ejus erit ſpes.

27. Timor Domini fons vitæ, ut declinent à ruina mortis.

28. In multitudine populi dignitas regis: & in paucitate plebis ignominia principis.

29. Qui patiens eſt, multa gubernatur prudentia: qui autem impatiens eſt, exaltat ſtultitiam ſuam.

30. Vita carnium, ſanitas cordis: putredo oſſium, invidia.

31. || Qui calumniatur egentem, exprobrat || Infr. 17. 5.
factori ejus: honorat autem eum, qui miſeretur pauperis.

32. In malitia ſua expelletur impius: ſperat autem juſtus in morte ſua.

33. In corde prudentis requieſcit ſapientia, & indoctos quoſque erudiet.

34. Juſtitia elevat gentem: miſeros autem facit populos peccatum.

35. Acceptus eſt regi miniſter intelligens: iracundiam ejus inutilis ſuſtinebit.

CAPUT XV.

Reſponſio mollis: lingua ſapientis, & immoderata: fortitudo domus juſti: victimæ impiorum ingratæ: omnia Deo nota: cor gaudens: dies pauperis mali: ſecura mens: vocari ad olera: vir iracundus & rixoſus: laus patientis: iter pigrorum: domus ſuperborum: fide & miſericordia purgantur peccata: de abjiciente diſciplinam: laus timoris Domini & humilitatis.

1. Reſponſio mollis frangit iram: ſermo Inf. 25. 15.
durus ſuſcitat furorem.

2. Lingua ſapientium ornat ſcientiam: os fatuorum ebullit ſtultitiam.

3. In omni loco oculi Domini contemplantur bonos & malos.

4. Lingua placabilis, lignum vitæ: quæ autem immoderata eſt, conteret ſpiritum.

5. Stultus irridet diſciplinam patris ſui: qui autem cuſtodit increpationes, aſtutior fiet.

In abundanti juſtitia virtus maxima eſt: cogitationes autem impiorum eradicabuntur.

6. Do-

6. Domus juſti plurima fortitudo : & in fructibus impii conturbatio.

7. Labia ſapientium diſſeminabunt ſcientiam : cor ſtultorum diſſimile erit.

‖ Inf. 21.27. Eccl. 34.21. 8. ‖. Victimæ impiorum abominabiles Domino : vota juſtorum placabilia.

9. Abominatio eſt Domino via impii : qui ſequitur juſtitiam, diligitur ab eo.

10. Doctrina mala deſerenti viam vitæ : qui increpationes odit, morietur.

11. Infernus, & perditio coram Domino : quantò magis corda filiorum hominum?

12. Non amat peſtilens eum, qui ſe corripit : nec ad ſapientes graditur.

‖ Inf. 16.24. & 17.22. 13. ‖ Cor gaudens exhilarat faciem : in mœrore animi dejicitur ſpiritus.

14. Cor ſapientis quærit doctrinam : & os ſtultorum paſcitur imperitia.

15. Omnes dies pauperis , mali : ſecura mens quaſi juge convivium.

16. Melius eſt parum cum timore Domini, quàm theſauri magni & inſatiabiles.

17. Melius eſt vocari ad olera cum charitate, quàm ad vitulum ſaginatum cum odio.

18. Vir iracundus provocat rixas : qui patiens eſt, mitigat ſuſcitatas.

19. Iter pigrorum quaſi ſepes ſpinarum : via juſtorum abſque offendiculo.

20. Filius ſapiens lætificat patrem : & ſtultus homo deſpicit matrem ſuam.

21. Stultitia gaudium ſtulto : & vir prudens dirigit greſſus ſuos.

22. Diſſipantur cogitationes ubi non eſt conſilium : ubi verò ſunt plures conſiliarii , confirmantur.

23. Lætatur homo in ſententia oris ſui : & ſermo opportunus eſt optimus.

24. Semita vitæ ſuper eruditum , ut declinet de inferno noviſſimo.

25. Domum ſuperborum demolietur Dominus : & firmos faciet terminos viduæ.

26. Abominatio Domini cogitationes malæ : & purus ſermo pulcherrimus firmabitur ab eo.

27. Conturbat domum ſuam qui ſectatur avaritiam : qui autem odit munera , vivet.

‖ Infr. 16.6. ‖ Per miſericordiam & fidem purgantur peccata : per timorem autem Domini declinat omnis à malo.

28. Mens juſti meditatur obedientiam : os impiorum redundat malis.

29. Longè eſt Dominus ab impiis : & orationes juſtorum exaudiet.

30. Lux oculorum lætificat animam : fama bona impinguat oſſa.

31. Auris , quæ audit increpationes vitæ , in medio ſapientium commorabitur.

32. Qui abjicit diſciplinam , deſpicit animam ſuam : qui autem acquieſcit increpationibus, poſſeſſor eſt cordis.

33. Timor Domini , diſciplina ſapientiæ : & gloriam præcedit humilitas.

CAPUT XVI.

Homo animam præparat , Deus ſpirituum ponderator , linguam viaſque hominum dirigit , omnia propter ſeipſum operans , cui abominatio eſt omnis arrogans : miſericordia redimuntur peccata : pondus & ſtatera Dei judicia : indignatio & clementia regis : laus ſapientiæ, prudentiæ, eruditi, ac dulcis in verbo, & patientis : vituperatur inſipiens & perverſus : ſortes à Domino temperantur.

1. ‖ HOminis eſt animam præparare : & Domini gubernare linguam. ‖ Infr. v. 9.

2. ‖ Omnes viæ hominis patent oculis ejus : ſpirituum ponderator eſt Dominus. ‖ Inf. 20.24. & 21.2.

3. Revela Domino opera tua, & dirigentur cogitationes tuæ.

4. Univerſa propter ſemetipſum operatus eſt Dominus : impium quoque ad diem malum.

5. Abominatio Domini eſt omnis arrogans : etiam ſi manus ad manum fuerit , non eſt innocens.

Initium viæ bonæ, facere juſtitiam : accepta eſt autem apud Deum magis, quàm immolare hoſtias.

6. ‖ Miſericordia & veritate redimitur iniquitas : & in timore Domini declinatur à malo. ‖ Supr. 15. 27.

7. Cùm placuerint Domino viæ hominis , inimicos quoque ejus convertet ad pacem.

8. Melius eſt parum cum juſtitia , quàm multi fructus cum iniquitate.

9. ‖ Cor hominis diſponit viam ſuam : ſed Domini eſt dirigere greſſus ejus. ‖ Supr. v. 1.

10. Divinatio in labiis regis, in judicio non errabit os ejus.

11. Pondus & ſtatera judicia Domini ſunt : & opera ejus omnes lapides ſacculi.

12. Abominabiles regi qui agunt impiè : quoniam juſtitia firmatur ſolium.

13. Voluntas regum labia juſta : qui recta loquitur diligetur.

14. Indignatio regis, nuntii mortis : & vir ſapiens placabit eam.

15. In hilaritate vultus regis, vita : & clementia ejus quaſi imber ſerotinus.

16. Poſſide ſapientiam , quia auro melior eſt : & acquire prudentiam , quia pretioſior eſt argento.

17. Semita juſtorum declinat mala : cuſtos animæ ſuæ ſervat viam ſuam.

18. Contritionem præcedit ſuperbia : & ante ruinam exaltatur ſpiritus.

19. Melius eſt humiliari cum mitibus, quàm dividere ſpolia cum ſuperbis.

20. Eruditus in verbo reperiet bona : & qui ſperat in Domino, beatus eſt.

21. Qui ſapiens eſt corde, appellabitur prudens : & qui dulcis eloquio, majora percipiet.

22. Fons vitæ eruditio poſſidentis : doctrina ſtultorum, fatuitas.

23. Cor ſapientis erudiet os ejus : & labiis ejus addet gratiam.

24. ‖ Favus mellis, compoſita verba : dulcedo animæ, ſanitas oſſium. ‖ Supr. 15. 13. Inf. 17.22.

25. Eſt via, quæ videtur homini recta : & noviſſima ejus ducunt ad mortem.

26. Anima laborantis laborat ſibi , quia compulit eum os ſuum.

27. Vir

27. Vir impius ſodit malum : & in labiis ejus ignis ardeſcit.

28. Homo perverſus ſuſcitat lites : & verboſus ſeparat principes.

29. Vir iniquus lactat amicum ſuum : & ducit eum per viam non bonam.

30. qui attonitis oculis cogitat prava, mordens labia ſua perficit malum.

31. Corona dignitatis ſenectus, quæ in viis juſtitiæ reperietur.

32. Melior eſt patiens viro forti : & qui dominatur animo ſuo, expugnatore urbium.

33. Sortes mittuntur in ſinum, ſed à Domino temperantur.

CAPUT XVII.

Buccella ſicca cum gaudio : ſervus ſapiens : Dominus corda probat : deſpiciens pauperem : gaudens de alterius ruina : corona ſenum : celans delictum : fatuus in ſtultitia confidens : ſtulto inutiles divitiæ : altam faciens domum ſuam : omni tempore diligit amicus : animus gaudens, & ſpiritus triſtis : ſtultus tacens.

1. MElior eſt buccella ſicca cum gaudio, quàm domus plena victimis cum jurgio.

‖ Eccli. 20. 28. 2. ‖ Servus ſapiens dominabitur filiis ſtultis, & inter fratres hæreditatem dividet.

3. Sicut igne probatur argentum, & aurum camino : ita corda probat Dominus.

4. Malus obedit linguæ iniquæ, & fallax obtemperat labiis mendacibus.

‖ Supr. 14. 31. 5. ‖ Qui deſpicit pauperem, exprobrat factori ejus : & qui ruina lætatur alterius, non erit impunitus.

6. Corona ſenum filii filiorum : & gloria filiorum patres eorum.

7. Non decent ſtultum verba compoſita : nec principem labium mentiens.

8. Gemma gratiſſima, expectatio præſtolantis : quocumque ſe vertit, prudenter intelligit.

9. Qui celat delictum, quærit amicitias : qui altero ſermone repetit, ſeparat fœderatos.

10. Plus proficit correptio apud prudentem, quàm centum plagæ apud ſtultum.

11. Semper jurgia quærit malus : angelus autem crudelis mittetur contra eum.

12. Expedit magis urſæ occurrere raptis fœtibus, quàm fatuo confidenti in ſtultitia ſua.

‖ Rom. 12. 17. 1. Theſſ. 5. 15. 1. Pet. 3. 9. 13. ‖ Qui reddit mala pro bonis, non recedet malum de domo ejus.

14. Qui dimittit aquam, caput eſt jurgiorum : & antequam patiatur contumeliam judicium deſerit.

‖ Iſaiæ 5. 23. 15. ‖ Qui juſtificat impium, & qui condemnat juſtum, abominabilis eſt uterque apud Deum.

16. Quid prodeſt ſtulto habere divitias, cùm ſapientiam emere non poſſit?

Qui altam facit domum ſuam, quærit ruinam : & qui evitat diſcere, incidet in mala.

17. Omni tempore diligit qui amicus eſt : & frater in anguſtiis comprobatur.

18. Stultus homo plaudet manibus, cùm ſpoponderit pro amico ſuo.

19. Qui meditatur diſcordias, diligit rixas : & qui exaltat oſtium, quærit ruinam.

20. Qui perverſi cordis eſt, non inveniet bonum : & qui vertit linguam, incidet in malum.

21. Natus eſt ſtultus in ignominiam ſuam : ſed nec pater in fatuo lætabitur.

22. ‖ Animus gaudens ætatem floridam facit : ſpiritus triſtis exſiccat oſſa. ‖ Supr. 15. 13. & 16. 24.

23. Munera de ſinu impius accipit, ut pervertat ſemitas judicii.

24. ‖ In facie prudentis lucet ſapientia : oculi ſtultorum in finibus terræ. ‖ Eccl. 2. 14. & 8. 1.

25. Ira patris, filius ſtultus : & dolor matris quæ genuit eum.

26. Non eſt bonum, damnum inferre juſto : nec percutere principem, qui recta judicat.

27. ‖ Qui moderatur ſermones ſuos, doctus & prudens eſt : & pretioſi ſpiritus vir eruditus. ‖ Jacob. 1. 19.

28. Stultus quoque ſi tacuerit, ſapiens reputabitur : & ſi compreſſerit labia ſua, intelligens.

CAPUT XVIII.

De receſſu ab amico : de incorrigibili : non deviandum à veritate : os ſtulti : juſtus ſe accuſans : frater juvans fratrem : fructus oris : mulier bona & mala : locutio divitis & pauperis : vir amicabilis.

1. OCcaſiones quærit qui vult recedere ab amico : omni tempore erit exprobrabilis.

2. Non recipit ſtultus verba prudentiæ : niſi ea dixeris quæ verſantur in corde ejus.

3. Impius, cùm in profundum venerit peccatorum, contemnit : ſed ſequitur eum ignominia & opprobrium.

4. ‖ Aqua profunda verba ex ore viri : & torrens redundans fons ſapientiæ. ‖ Infra 20. 5.

5. Accipere perſonam impii non eſt bonum, ut declines à veritate judicii.

6. Labia ſtulti miſcent ſe rixis : & os ejus jurgia provocat.

7. Os ſtulti contritio ejus : & labia ipſius, ruina animæ ejus.

8. Verba bilinguis, quaſi ſimplicia : & ipſa perveniunt uſque ad interiora ventris.

Pigrum dejicit timor : animæ autem effeminatorum eſurient.

9. Qui mollis & diſſolutus eſt in opere ſuo, frater eſt ſua opera diſſipantis.

10. Turris fortiſſima, nomen Domini : ad ipſum currit juſtus, & exaltabitur.

11. Subſtantia divitis urbs roboris ejus, & quaſi murus validus circumdans eum.

12. ‖ Antequam conteratur, exaltatur cor hominis : & antequam glorificetur, humiliatur. ‖ Sup. 16. 18. Eccli. 10. 15.

13. ‖ Qui priùs reſpondet quàm audiat, ſtultum ſe eſſe demonſtrat, & confuſione dignum. ‖ Eccl. 11. 8.

14. Spiritus viri ſuſtentat imbecillitatem ſuam : ſpiritum verò ad iraſcendum facilem quis poterit ſuſtinere?

15. Cor prudens poſſidebit ſcientiam : & auris ſapientium quærit doctrinam.

16. Donum hominis dilatat viam ejus, & ante principes ſpatium ei facit.

17. Juſtus, prior eſt accuſator ſui : venit amicus ejus, & inveſtigabit eum.

18. Contradictiones comprimit ſors, & inter potentes quoque dijudicat.

19. Frater, qui adjuvatur à fratre, quaſi civitas firma : & judicia quaſi vectes urbium

20. De fructu oris viri replebitur venter ejus : & genimina labiorum ipſius ſaturabunt eum.

21. Mors, & vita in manu linguæ : qui diligunt eam, comedent fructus ejus.

22. Qui invenit mulierem bonam, invenit bonum : & hauriet jucunditatem à Domino.

Qui expellit mulierem bonam, expellit bonum : qui autem tenet adulteram, ſtultus eſt & impius.

23. Cum obſecrationibus loquetur pauper : & dives effabitur rigidè.

24. Vir amicabilis ad ſocietatem, magis amicus erit, quàm frater.

C A P U T XIX.

Pauper ambulans in ſimplicitate : divitiæ addunt amicos : verba ſectans : falſus teſtis : non decent ſtultum deliciæ : doctrina per patientiam probatur : ira & hilaritas regis : mulier litigioſa : uxor prudens datur à Deo : pigritia : præcepti cuſtodia : miſericordia in pauperem : eruditio filii : acceptio conſilii : vir mendax : timor Domini : pigritia peſtilens : inobediens parentibus : teſtis iniquus : deriſores.

1. MElior eſt pauper, qui ambulat in ſimplicitate ſua, quàm dives torquens labia ſua, & inſipiens.

|| Inf. 21.16. 2. || Ubi non eſt ſcientia animæ, non eſt bonum : & qui feſtinus eſt pedibus, offendet.

3. Stultitia hominis ſupplantat greſſus ejus : & contra Deum fervet animo ſuo.

4. Divitiæ addunt amicos plurimos : à paupere autem & hi, quos habuit, ſeparantur.

|| Dan. 13. 61. 5. || Teſtis falſus non erit impunitus : & qui mendacia loquitur, non effugiet.

6. Multi colunt perſonam potentis, & amici ſunt dona tribuentis.

7. Fratres hominis pauperis oderunt eum : inſuper & amici procul receſſerunt ab eo.

Qui tantùm verba ſectatur, nihil habebit : 8. qui autem poſſeſſor eſt mentis, diligit animam ſuam, & cuſtos prudentiæ inveniet bona.

9. Falſus teſtis non erit impunitus : & qui loquitur mendacia, peribit.

10. Non decent ſtultum deliciæ : nec ſervum dominari principibus.

11. Doctrina viri per patientiam noſcitur : & gloria ejus eſt iniqua prætergredi.

12. Sicut fremitus leonis, ita & regis ira : & ſicut ros ſuper herbam, ita & hilaritas ejus.

13. Dolor patris, filius ſtultus : & tecta jugiter perſtillantia, litigioſa mulier.

14. Domus, & divitiæ dantur à parentibus : à Domino autem propriè uxor prudens.

15. Pigredo immittit ſoporem, & anima diſſoluta eſuriet.

16. Qui cuſtodit mandatum, cuſtodit animam ſuam : qui autem negligit viam ſuam, mortificabitur.

17. Fœneratur Domino qui miſeretur pauperis : & viciſſitudinem ſuam reddet ei.

18. Erudi filium tuum, ne deſperes : ad interfectionem autem ejus ne ponas animam tuam.

19. Qui impatiens eſt, ſuſtinebit damnum : & cùm rapuerit, aliud apponet.

20. Audi conſilium, & ſuſcipe diſciplinam, ut ſis ſapiens in noviſſimis tuis.

21. Multæ cogitationes in corde viri : voluntas autem Domini permanebit.

22. Homo indigens miſericors eſt : & melior eſt pauper quàm vir mendax.

23. Timor Domini ad vitam : & in plenitudine commorabitur, abſque viſitatione peſſima.

24. || Abſcondit piger manum ſuam ſub aſcella, nec ad os ſuum applicat eam. || Inf. 26. 15.

25. || Peſtilente flagellato ſtultus ſapientior erit : ſi autem corripueris ſapientem, intelliget diſciplinam. || Inf. 21. 11.

26. Qui affligit patrem, & fugat matrem, ignominioſus eſt & infelix.

27. Non ceſſes fili audire doctrinam, nec ignores ſermones ſcientiæ.

28. Teſtis iniquus deridet judicium : & os impiorum devorat iniquitatem.

29. Parata ſunt deriſoribus judicia : & mallei percutientes ſtultorum corporibus.

C A P U T XX.

Luxurioſa res vinum : de peccante in regem, & relinquendis contentionibus : piger propter frigus non laborans : rex in ſolio : nemo poteſt dicere mundum ſe habere cor : pondus & pondus : ſomnus non diligendus : Malum eſt, dicit emptor : panis mendacii : revelans myſteria : non reddendum malum pro malo : devorare ſanctos : feſtinata hæreditas : miſericordia, veritas & clementia roborant thronum regis.

1. LUxurioſa res, vinum, & tumultuoſa ebrietas : quicumque his delectatur, non erit ſapiens.

2. Sicut rugitus leonis, ita & terror regis : qui provocat eum, peccat in animam ſuam.

3. Honor eſt hominis, qui ſeparat ſe à contentionibus : omnes autem ſtulti miſcentur contumeliis.

4. Propter frigus piger arare noluit : mendicabit ergo æſtate, & non dabitur illi.

5. || Sicut aqua profunda, ſic conſilium in corde viri : ſed homo ſapiens exhauriet illud. || Sup. 18. 4.

6. Multi homines miſericordes vocantur : virum autem fidelem quis inveniet?

7. Juſtus, qui ambulat in ſimplicitate ſua, beatos poſt ſe filios derelinquet.

8. Rex, qui ſedet in ſolio judicii, diſſipat omne malum intuitu ſuo.

9. || Quis poteſt dicere : Mundum eſt cor meum, purus ſum à peccato? || 3. Reg. 8. 46. 2. Par. 6. 36. Eccli. 7. 21. 1. Joa. 1. 8.

10. || Pondus & pondus, menſura & menſura : utrumque abominabile eſt apud Deum. || Sup. 11. 1. Inf. 20. 23.

11. Ex ſtudiis ſuis intelligitur puer, ſi munda & recta ſint opera ejus.

12. Aurem audientem, & oculum videntem, Dominus fecit utrumque.

13. Noli diligere ſomnum, ne te egeſtas opprimat : aperi oculos tuos, & ſaturare panibus.

14. Malum eſt, malum eſt, dicit omnis emptor : & cùm receſſerit, tunc gloriabitur.

15. Eſt aurum, & multitudo gemmarum : & vas pretioſum labia ſcientiæ.

16. || Tolle veſtimentum ejus, qui fidejuſſor extitit alieni, & pro extraneis aufer pignus ab eo. || Inf. 27. 13.

17. Suavis eſt homini panis mendacii : & poſteà implebitur os ejus calculo.

18. Co-

18. Cogitationes conſiliis roborantur: & gubernaculis tractanda ſunt bella.

19. Ei, qui revelat myſteria, & ambulat fraudulenter, & dilatat labia ſua, ne commiſcearis.

20. || Qui maledicit patri ſuo, & matri, extinguetur lucerna ejus in mediis tenebris. || Exod. 21. 17. Lev. 20. 9. Matth. 15. 4.

21. Hæreditas, ad quam feſtinatur in principio, in noviſſimo benedictione carebit.

22. || Ne dicas: Reddam malum: expecta Dominum, & liberabit te. || Rom. 12. 17. 1. Theſſ. 5. 15. 1. Petr. 3. 9.

23. || Abominatio eſt apud Dominum pondus & pondus: ſtatera doloſa non eſt bona. || Supr. v. 10.

24. || A Domino diriguntur greſſus viri: quis autem hominum intelligere poteſt viam ſuam? || Supr. 16.

25. Ruina eſt homini devorare ſanctos, & poſt vota retractare.

26. Diſſipat impios rex ſapiens, & incurvat ſuper eos fornicem.

27. Lucerna Domini ſpiraculum hominis, quæ inveſtigat omnia ſecreta ventris.

28. Miſericordia, & veritas cuſtodiunt regem, & roboratur clementia thronus ejus.

29. Exultatio juvenum, fortitudo eorum: & dignitas ſenum, canities.

30. Livor vulneris abſterget mala: & plagæ in ſecretioribus ventris.

CAPUT XXI.

Cor regis in manu Domini, cui miſericordia & judicium magis placent quàm victimæ: iniquè theſaurizans: melius eſt ſedere in angulo domatis quàm, &c. obturans aurem pauperi, &c. diligens epulas: pro juſto dabitur impius: qui cuſtodit os ſuum: deſideria occidunt pigrum: non eſt ſapientia contra Dominum: equus paratur ad bellum, &c.

1. SIcut diviſiones aquarum, ita cor regis in manu Domini: quocumque voluerit, inclinabit illud.

2. || Omnis via viri recta ſibi videtur: appendit autem corda Dominus. || Sup. 16. 2. & 20. 24.

3. Facere miſericordiam & judicium, magis placet Domino, quàm victimæ.

4. Exaltatio oculorum eſt dilatatio cordis: lucerna impiorum peccatum.

5. Cogitationes robuſti ſemper in abundantia: omnis autem piger ſemper in egeſtate eſt.

6. Qui congregat theſauros lingua mendacii, vanus & excors eſt, & impingetur ad laqueos mortis.

7. Rapinæ impiorum detrahent eos, quia noluerunt facere judicium.

8. Perverſa via viri, aliena eſt: qui autem mundus eſt, rectum opus ejus.

9. || Melius eſt ſedere in angulo domatis, quàm cum muliere litigioſa, & in domo communi. || Inf. 25. 24.

10. Anima impii deſiderat malum, non miſerebitur proximo ſuo.

11. || Mulctato peſtilente ſapientior erit parvulus: & ſi ſectetur ſapientem, ſumet ſcientiam. || Supr. 19. 25.

12. Excogitat juſtus de domo impii, ut detrahat impios à malo.

13. Qui obturat aurem ſuam ad clamorem pauperis, & ipſe clamabit, & non exaudietur.

14. Munus abſconditum extinguit iras, & donum in ſinu indignationem maximam.

15. Gaudium juſto eſt facere judicium: & pavor operantibus iniquitatem.

16. Vir, qui erraverit à via doctrinæ, in cœtu gigantum commorabitur.

17. Qui diligit epulas, in egeſtate erit: qui amat vinum, & pinguia, non ditabitur.

18. Pro juſto datur impius: & pro rectis iniquus.

19. || Melius eſt habitare in terra deſerta, quàm cum muliere rixoſa & iracunda. || Supr. v. 9. & Eccli. 25. 23.

20. Theſaurus deſiderabilis, & oleum in habitaculo juſti: & imprudens homo diſſipabit illud.

21. Qui ſequitur juſtitiam & miſericordiam, inveniet vitam, juſtitiam, & gloriam.

22. Civitatem fortium aſcendit ſapiens, & deſtruxit robur fiduciæ ejus.

23. Qui cuſtodit os ſuum, & linguam ſuam, cuſtodit ab anguſtiis animam ſuam.

24. Superbus & arrogans vocatur indoctus, qui in ira operatur ſuperbiam.

25. Deſideria occidunt pigrum: noluerunt enim quidquam manus ejus operari: 26. tota die concupiſcit & deſiderat: qui autem juſtus eſt, tribuet, & non ceſſabit.

27. || Hoſtiæ impiorum abominabiles, quia offeruntur ex ſcelere. || Sup. 15. 8. Eccli. 34. 21.

28. Teſtis mendax peribit: vir obediens loquetur victoriam.

29. Vir impius procaciter obfirmat vultum ſuum: qui autem rectus eſt, corrigit viam ſuam.

30. Non eſt ſapientia, non eſt prudentia, non eſt conſilium contra Dominum.

31. Equus paratur ad diem belli: Dominus autem ſalutem tribuit.

CAPUT XXII.

Laus boni nominis: callidus videns malum: adoleſcens juxta viam ſuam: ſeminans iniquitatem: deriſorem ejice: diligens cordis munditiam: dicit piger, Leo, &c. os alienæ: ſtultitia in corde pueri: calumnians pauperem: audienda eſt ſapientia: vitandi ſponſores: termini antiqui ſervandi: velox in opere ſuo, &c.

1. MElius eſt nomen bonum, quàm divitiæ multæ: ſuper argentum & aurum, gratia bona. Eccl. 7. 2.

2. || Dives, & pauper obviaverunt ſibi: utriuſque operator eſt Dominus. || Infr. 29. 13.

3. Callidus vidit malum, & abſcondit ſe: innocens pertranſiit, & afflictus eſt damno.

4. Finis modeſtiæ timor Domini, divitiæ & gloria & vita.

5. Arma & gladii in via perverſi: cuſtos autem animæ ſuæ longè recedit ab eis.

6. Proverbium eſt: Adoleſcens juxta viam ſuam, etiam cùm ſenuerit, non recedet ab ea.

7. Dives pauperibus imperat: & qui accipit mutuum, ſervus eſt fœnerantis.

8. Qui ſeminat iniquitatem, metet mala, & virga iræ ſuæ conſummabitur.

9. || Qui pronus eſt ad miſericordiam, benedicetur: de panibus enim ſuis dedit pauperi. || Eccli. 31. 28.

Victoriam & honorem acquiret qui dat munera: animam autem aufert accipientium.

10. Ejice deriſorem, & exibit cum eo jurgium, ceſſabuntque cauſæ & contumeliæ.

11. Qui diligit cordis munditiam, propter gratiam labiorum ſuorum habebit amicum regem.

12. Oculi Domini cuſtodiunt ſcientiam: & ſupplantantur verba iniqui.

13. Dicit piger: Leo eſt foris, in medio platearum occidendus ſum.

14. Fovea profunda, os alienæ: cui iratus eſt Dominus, incidet in eam.

15. Stultitia colligata eſt in corde pueri, & virga diſciplinæ fugabit eam.

16. Qui calumniatur pauperem, ut augeat divitias ſuas, dabit ipſe ditiori, & egebit.

17. Inclina aurem tuam, & audi verba ſapientium: appone autem cor ad doctrinam meam: 18. quæ pulchra erit tibi, cùm ſervaveris eam in ventre tuo, & redundabit in labiis tuis:

19. Ut ſit in Domino fiducia tua, unde & oſtendi eam tibi hodie.

20. Ecce deſcripſi eam tibi tripliciter, in cogitationibus & ſcientia: 21. ut oſtenderem tibi firmitatem, & eloquia veritatis, reſpondere ex his illis, qui miſerunt te.

22. Non facias violentiam pauperi, quia pauper eſt: neque conteras egenum in porta: 23. quia judicabit Dominus cauſam ejus, & configet eos, qui confixerunt animam ejus.

24. Noli eſſe amicus homini iracundo, neque ambules cum viro furioſo: 25. ne fortè diſcas ſemitas ejus, & ſumas ſcandalum animæ tuæ.

26. Noli eſſe cum his, qui defigunt manus ſuas, & qui vades ſe offerunt pro debitis: 27. ſi enim non habes unde reſtituas, quid cauſæ eſt ut tollat operimentum de cubili tuo?

28. Ne tranſgrediaris terminos antiquos, quos poſuerunt patres tui.

29. Vidiſti virum velocem in opere ſuo? coram regibus ſtabit, nec erit ante ignobiles.

CAPUT XXIII.

Quomodo ſit edendum cum principe: non appetendæ divitiæ, nec cibi invidorum: non opprimendi pupilli: caſtigandus puer: quærenda ſapientia: fugiendi peccatores & gulæ dediti: honorandi parentes: fugienda meretrix & ebrietas.

1. Quando ſederis ut comedas cum principe, diligenter attende quæ appoſita ſunt ante faciem tuam: 2. & ſtatue cultrum in gutture tuo, ſi tamen habes in poteſtate animam tuam, 3. ne deſideres de cibis ejus, in quo eſt panis mendacii.

4. Noli laborare ut diteris: ſed prudentiæ tuæ pone modum.

5. Ne erigas oculos tuos ad opes, quas non potes habere: quia facient ſibi pennas quaſi aquilæ, & volabunt in cœlum.

6. Ne comedas cum homine invido, & ne deſideres cibos ejus: 7. quoniam in ſimilitudinem arioli, & conjectoris, æſtimat quod ignorat.

Comede & bibe, dicet tibi: & mens ejus non eſt tecum.

8. Cibos, quos comederas, evomes: & perdes pulchros ſermones tuos.

9. In auribus inſipientium ne loquaris: quia deſpicient doctrinam eloquii tui.

10. Ne attingas parvulorum terminos: & agrum pupillorum ne introeas:

11. Propinquus enim illorum fortis eſt: & ipſe judicabit contra te cauſam illorum.

12. Ingrediatur ad doctrinam cor tuum: & aures tuæ ad verba ſcientiæ.

13. ‖ Noli ſubtrahere à puero diſciplinam: ſi enim percuſſeris eum virga, non morietur. ‖ Sup. 13. 24. Eccli. 30. 1. Sup. 29. 15.

14. Tu virga percuties eum: & animam ejus de inferno liberabis.

15. Fili mi, ſi ſapiens fuerit animus tuus, gaudebit tecum cor meum: 16. & exultabunt renes mei, cùm locuta fuerint rectum labia tua.

17. ‖ Non æmuletur cor tuum peccatores: ſed in timore Domini eſto tota die: ‖ Infr. 24. 1.
18. quia habebis ſpem in noviſſimo, & præſtolatio tua non auferetur.

19. Audi fili mi, & eſto ſapiens: & dirige in via animum tuum.

20. Noli eſſe in conviviis potatorum, nec in comeſſationibus eorum, qui carnes ad veſcendum conferunt: 21. quia vacantes potibus, & dantes ſymbola conſumentur, & veſtietur pannis dormitatio.

22. Audi patrem tuum, qui genuit te: & ne contemnas cùm ſenuerit mater tua.

23. Veritatem eme, & noli vendere ſapientiam, & doctrinam, & intelligentiam.

24. Exultat gaudio pater juſti: qui ſapientem genuit, lætabitur in eo.

25. Gaudeat pater tuus, & mater tua, & exultet quæ genuit te.

26. Præbe fili mi cor tuum mihi: & oculi tui vias meas cuſtodiant.

27. Fovea enim profunda eſt meretrix: & puteus anguſtus, aliena.

28. Inſidiatur in via quaſi latro, & quos incautos viderit, interficiet.

29. Cui væ? cujus patri væ? cui rixæ? cui foveæ? cui ſine cauſa vulnera? cui ſuffuſio oculorum?

30. Nonne his, qui commorantur in vino, & ſtudent calicibus epotandis?

31. Ne intuearis vinum quando flaveſcit, cùm ſplenduerit in vitro color ejus: ingreditur blandè, 32. ſed in noviſſimo mordebit ut coluber, & ſicut regulus venena diffundet.

33. Oculi tui videbunt extraneas, & cor tuum loquetur perverſa.

34. Et eris ſicut dormiens in medio mari, & quaſi ſopitus gubernator, amiſſo clavo: 35. & dices: Verberaverunt me, ſed non dolui: traxerunt me, & ego non ſenſi: quando evigilabo, & rurſus vina reperiam?

CA-

CAPUT XXIV.

Æmulatio malorum; ſapientia & eruditio; cogitatio ſtulti; eruendi oppreſſi; doctrina ut melle utendum; non inſidiandum juſto; caſus inimici: detractores; juſtè judicandum; nullus verbis lactandus, nec malum malo reddendum; ager pigri; dormitanti pigro venit egeſtas.

Sap. 23. 17. 1. NE æmuleris viros malos, nec deſideres eſſe cum eis: 2. quia rapinas meditatur mens eorum, & fraudes labia eorum loquuntur.

3. Sapientia ædificabitur domus, & prudentia roborabitur.

4. In doctrina replebuntur cellaria, univerſa ſubſtantia pretioſa & pulcherrima.

5. Vir ſapiens, fortis eſt: & vir doctus, robuſtus & validus.

6. Quia cum diſpoſitione initur bellum: & erit ſalus ubi multa conſilia ſunt.

7. Excelſa ſtulto ſapientia, in porta non aperiet os ſuum.

8. Qui cogitat mala facere, ſtultus vocabitur.

9. Cogitatio ſtulti peccatum eſt: & abominatio hominum detractor.

10. Si deſperaveris laſſus in die anguſtiæ: imminuetur fortitudo tua.

‖ Pſal. 81. 4. 11. ‖ Erue eos, qui ducuntur ad mortem: & qui trahuntur ad interitum liberare ne ceſſes.

12. Si dixeris: Vires non ſuppetunt: qui inſpector eſt cordis, ipſe intelligit, & ſervatorem animæ tuæ nihil fallit, reddetque homini juxta opera ſua.

‖ Infr. 25. 16. & 27. 13. ‖ Comede, fili mi, mel, quia bonum eſt, & favum dulciſſimum gutturi tuo.

14. Sic & doctrina ſapientiæ animæ tuæ: quam cùm inveneris, habebis in noviſſimis ſpem, & ſpes tua non peribit.

15. Ne inſidieris, & quæras impietatem in domo juſti, neque vaſtes requiem ejus.

16. Septies enim cadet juſtus, & reſurget: impii autem corruent in malum.

17. Cùm ceciderit inimicus tuus, ne gaudeas, & in ruina ejus ne exultet cor tuum: 18. ne fortè videat Dominus, & diſpliceat ei, & auferat ab eo iram ſuam.

19. Ne contendas cum peſſimis, nec æmuleris impios: 20. quoniam non habent futurorum ſpem mali, & lucerna impiorum extinguetur.

21. Time Dominum, fili mi, & regem: & cum detractoribus non commiſcearis: 22. quoniam repentè conſurget perditio eorum: & ruinam utriuſque quis novit?

‖ Lev. 19. 15. Deut. 1. 17. & 16. 19. Eccli. 42. 1. 23. Hæc quoque ſapientibus: ‖ Cognoſcere perſonam in judicio non eſt bonum.

24. Qui dicunt impio: Juſtus es: maledicent eis populi, & deteſtabuntur eos tribus.

25. Qui arguunt eum, laudabuntur: & ſuper ipſos veniet benedictio.

26. Labia deoſculabitur, qui recta verba reſpondet.

27. Præpara foris opus tuum, & diligenter exerce agrum tuum: ut poſteà ædifices domum tuam.

28. Ne ſis teſtis fruſtrà contra proximum tuum: nec lactes quemquam labiis tuis.

29. ‖ Ne dicas: Quomodo fecit mihi, ſic faciam ei: reddam unicuique ſecundùm opus ſuum. ‖ Supr. 20. 22.

30. Per agrum hominis pigri tranſivi: & per vineam viri ſtulti: 31. & ecce totum repleverant urticæ, & operuerant ſuperficiem ejus ſpinæ, & maceria lapidum deſtructa erat.

32. Quod cùm vidiſſem, poſui in corde meo, & exemplo didici diſciplinam.

33. Parum, inquam, dormies, modicum dormitabis, pauxillum manus conſeres, ut quieſcas: 34. & veniet tibi quaſi curſor egeſtas, & mendicitas quaſi vir armatus.

CAPUT XXV.

Gloria Dei & regum: cor regis: rubigo quæ & impietas eſt: ne te exaltes: ne detrahas: ſecreta tua ſerva: mala aurea, & inauris aurea: frigus in meſſe: nubes ſine pluvia: lingua mollis: mel inventum: ſagitta acuta: dens putridus: acetum: tinea: benefac inimico: angulus domatis: aqua frigida: fons turbatus: multum mellis comeſtum: urbs abſque muro.

1. HÆ quoque parabolæ Salomonis, quas tranſtulerunt viri Ezechiæ regis Juda.

2. Gloria Dei eſt celare verbum, & gloria regum inveſtigare ſermonem.

3. Cœlum ſurſum, & terra deorſum, & cor regum inſcrutabile.

4. Aufer rubiginem de argento, & egredietur vas puriſſimum.

5. Aufer impietatem de vultu regis, & firmabitur juſtitia thronus ejus.

6. Ne glorioſus appareas coram rege, & in loco magnorum ne ſteteris.

7. Melius eſt enim ut dicatur tibi: Aſcende huc, quàm ut humilieris coram principe.

8. Quæ viderunt oculi tui, ne proferas in jurgio citò: ne poſteà emendare non poſſis, cùm dehoneſtaveris amicum tuum.

9. Cauſam tuam tracta cum amico tuo, & ſecretum extraneo ne reveles: 10. ne fortè inſultet tibi cùm audierit, & exprobrare non ceſſet.

Gratia & amicitia liberant: quas tibi ſerva, ne exprobrabilis fias.

11. Mala aurea in lectis argenteis, qui loquitur verbum in tempore ſuo.

12. Inauris aurea, & margaritum fulgens, qui arguit ſapientem, & aurem obedientem.

13. ‖ Sicut frigus nivis in die meſſis, ita legatus fidelis ei, qui miſit eum, animam ipſius requieſcere facit. ‖ Infr. 26. 6.

14. Nubes, & ventus, & pluviæ non ſequentes, vir glorioſus, & promiſſa non complens.

15. Patientia lenietur princeps, ‖ & lingua mollis confringet duritiam. ‖ Sup. 15. 1.

16. Mel inveniſti, comede quod ſufficit tibi, ne fortè ſatiatus evomas illud.

17. Subtrahe pedem tuum de domo proximi tui, ne quando ſatiatus oderit te.

18. Jaculum, & gladius, & ſagitta acuta, homo qui loquitur contra proximum ſuum falſum teſtimonium.

19. Dens putridus, & pes laſſus, qui ſpe-

rat ſuper infideli in die anguſtiæ, 20. & amittit pallium in die frigoris.

Acetum in nitro, qui cantat carmina cordi peſſimo.

Sicut tinea veſtimento, & vermis ligno: ita triſtitia viri nocet cordi.

‖ Rom. 12. 20. 21. ‖ Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum: ſi ſitierit, da ei aquam bibere: 22. prunas enim congregabis ſuper caput ejus, & Dominus reddet tibi.

23. Ventus aquilo diſſipat pluvias, & facies triſtis linguam detrahentem.

‖ Sup. 21. 9. 24. ‖ Melius eſt ſedere in angulo domatis, quàm cum muliere litigioſa, & in domo communi.

25. Aqua frigida animæ ſitienti, & nuntius bonus de terra longinqua.

26. Fons turbatus pede, & vena corrupta, juſtus cadens coram impio.

27. Sicut qui mel multum comedit, non eſt ei bonum: ‖ ſic qui ſcrutator eſt majeſtatis, opprimetur à gloria. ‖ Eccli. 3. 22.

28. Sicut urbs patens & abſque murorum ambitu, ita vir, qui non poteſt in loquendo cohibere ſpiritum ſuum.

CAPUT XXVI.

Gloria in ſtulto: avis volans: flagellum equo: reſpondere ſtulto: nuntius ſtultus: parabola ſtulti: honor inſipientis: imponens ſtulto ſilentium: canis ad vomitum: ſapiens proprio judicio: commiſceri rixæ: nocens amico: ſuſurro: iracundus: labia timentia: inimicus: operiens odium: fodiens foveam: lingua fallax.

1. QUomodo nix in æſtate, & pluviæ in meſſe: ſic indecens eſt ſtulto gloria.

2. Sicut avis ad alta tranſvolans, & paſſer quò libet vadens: ſic maledictum fruſtra prolatum in quempiam ſuperveniet.

‖ Sup. 23. 13. 3. Flagellum equo, & camus aſino, ‖ & virga in dorſo imprudentium.

4. Ne reſpondeas ſtulto juxta ſtultitiam ſuam, ne efficiaris ei ſimilis.

5. Reſponde ſtulto juxta ſtultitiam ſuam, ne ſibi ſapiens eſſe videatur.

‖ Sup. 25. 13. 6. ‖ Claudus pedibus, & iniquitatem bibens, qui mittit verba per nuntium ſtultum.

7. Quomodo pulchras fruſtrà habet claudus tibias: ſic indecens eſt in ore ſtultorum parabola.

8. Sicut qui mittit lapidem in acervum Mercurii: ita qui tribuit inſipienti honorem.

9. Quomodo ſi ſpina naſcatur in manu temulenti: ſic parabola in ore ſtultorum.

10. Judicium determinat cauſas: & qui imponit ſtulto ſilentium, iras mitigat.

‖ 2. Petr. 2. 22. 11. ‖ Sicut canis, qui revertitur ad vomitum ſuum, ſic imprudens, qui iterat ſtultitiam ſuam.

12. Vidiſti hominem ſapientem ſibi videri? magis illo ſpem habebit inſipiens.

13. Dicit piger: Leo eſt in via, & leæna in itineribus: 14. ſicut oſtium vertitur in cardine ſuo, ita piger in lectulo ſuo.

‖ Supr. 19. 24. 15. ‖ Abſcondit piger manum ſub aſcella ſua, & laborat ſi ad os ſuum eam converterit.

16. Sapientior ſibi piger videtur ſeptem viris loquentibus ſententias.

17. Sicut qui apprehendit auribus canem, ſic qui tranſit impatiens, & commiſcetur rixæ alterius.

18. Sicut noxius eſt qui mittit ſagittas, & lanceas in mortem: 19. ita vir, qui fraudulenter nocet amico ſuo: & cùm fuerit deprehenſus, dicit: Ludens feci.

20. Cùm defecerint ligna, extinguetur ignis: & ſuſurrone ſubtracto, jurgia conquieſcent.

21. Sicut carbones ad prunas, & ligna ad ignem: ‖ ſic homo iracundus ſuſcitat rixas. ‖ Supr. 15. 18.

22. Verba ſuſurronis quaſi ſimplicia, & ipſa perveniunt ad intima ventris.

23. Quomodo ſi argento ſordido ornare velis vas fictile, ſic labia tumentia cum peſſimo corde ſociata.

24. Labiis ſuis intelligitur inimicus, cùm in corde tractaverit dolos.

25. Quando ſubmiſerit vocem ſuam, ne credideris ei, quoniam ſeptem nequitiæ ſunt in corde illius.

26. Qui operit odium fraudulenter, revelabitur malitia ejus in concilio.

27. Qui fodit foveam, incidet in eam: & qui volvit lapidem, revertetur ad eum.

28. Lingua fallax non amat veritatem: & os lubricum operatur ruinas.

CAPUT XXVII.

Non gloriandum in craſtinum: ne te ipſum laudaveris: ira ſtulti quàm ſit gravis: manifeſta correctio: vulnera diligentis: anima ſaturata: vicinus juxta: ſpondens pro extraneo: litigioſa mulier: infernus inſatiabilis: probatur homo ore laudantis: ſtultus contuſus: vultum pecoris agnoſce: lac caprarum in cibum.

1. NE glorieris in craſtinum, ignorans quid ſuperventura pariat dies.

2. Laudet te alienus, & non os tuum: extraneus, & non labia tua.

3. ‖ Grave eſt ſaxum, & oneroſa arena: ſed ira ſtulti utroque gravior. ‖ Eccli. 22. 18.

4. Ira non habet miſericordiam, nec erumpens furor: & impetum concitati ferre quis poterit?

5. Melior eſt manifeſta correptio, quàm amor abſconditus.

6. Meliora ſunt vulnera diligentis, quàm fraudulenta oſcula odientis.

7. ‖ Anima ſaturata calcabit favum: & anima eſuriens etiam amarum pro dulci ſumet. ‖ Job 6. 7.

8. Sicut avis tranſmigrans de nido ſuo, ſic vir qui derelinquit locum ſuum.

9. Unguento & variis odoribus delectatur cor: & bonis amici conſiliis anima dulcoratur.

10. Amicum tuum, & amicum patris tui ne dimiſeris: & domum fratris tui ne ingrediaris in die afflictionis tuæ.

Melior eſt vicinus juxtà, quàm frater procul.

11. Stude ſapientiæ fili mi, & lætifica cor meum, ut poſſis exprobranti reſpondere ſermonem.

12. Aſtutus videns malum, abſconditus eſt: parvuli tranſeuntes ſuſtinuerunt diſpendia.

Supr. 20. 16. 13. ‖ Tolle veſtimentum ejus, qui ſpopondit pro extraneo: & pro alienis, aufer ei pignus.

14. Qui benedicit proximo ſuo voce grandi, de nocte conſurgens maledicenti ſimilis erit.

Supr. 19. 13. 15. ‖ Tecta perſtillantia in die frigoris, & litigioſa mulier comparantur: 16. qui retinet eam, quaſi qui ventum teneat, & oleum dexteræ ſuæ vocabit.

17. Ferrum ferro exacuitur, & homo exacuit faciem amici ſui.

18. Qui ſervat ficum, comedet fructus ejus: & qui cuſtos eſt domini ſui, glorificabitur.

19. Quomodo in aquis reſplendent vultus proſpicientium, ſic corda hominum manifeſta ſunt prudentibus.

Eccli. 14. 9. 20. Infernus & perditio numquam implentur: ſimiliter & ‖ oculi hominum inſatiabiles.

Sup. 17. 3. 21. ‖ Quomodo probatur in conflatorio argentum, & in fornace aurum: ſic probatur homo ore laudantis.

Cor iniqui inquirit mala: cor autem rectum inquirit ſcientiam.

22. Si contuderis ſtultum in pila, quaſi ptiſanas feriente deſuper pilo, non auferetur ab eo ſtultitia ejus.

23. Diligenter agnoſce vultum pecoris tui, tuoſque greges conſidera:

24. Non enim habebis jugiter poteſtatem: ſed corona tribuetur in generatione & generationem.

25. Aperta ſunt prata, & apparuerunt herbæ virentes, & collecta ſunt fœna de montibus.

1. Tim. 6. 8. 26. ‖ Agni ad veſtimentum tuum: & hœdi, ad agri pretium.

27. Sufficiat tibi lac caprarum in cibos tuos, & in neceſſaria domus tuæ, & ad victum ancillis tuis.

CAPUT XXVIII.

De fuga impii & ſecuritate juſti: propter peccata terræ multi principes ejus: pauper pauperem calumnians: pauper ſupplex, & dives pravus: nolens audire legem: exultatio juſtorum: abſcondens ſcelera ſua: beatus ſemper pavidus: princeps impius ut leo: dux indigens prudentia: terram ſuam operans: à patre ſubtrahens.

1. Fugit impius, nemine perſequente: juſtus autem quaſi leo confidens, abſque terrore erit.

2. Propter peccata terræ multi principes ejus: & propter hominis ſapientiam, & horum ſcientiam quæ dicuntur, vita ducis longior erit.

3. Vir pauper calumnians pauperes, ſimilis eſt imbri vehementi, in quo paratur fames.

4. Qui derelinquunt legem, laudant impium: qui cuſtodiunt, ſuccenduntur contra eum.

5. Viri mali non cogitent judicium: qui autem inquirunt Dominum, animadvertunt omnia.

6. ‖ Melior eſt pauper ambulans in ſimplicitate ſua, quàm dives in pravis itineribus. Sup. 19. 1.

7. Qui cuſtodit legem, filius ſapiens eſt: qui autem comeſſatores paſcit, confundit patrem ſuum.

8. Qui coacervat divitias uſuris & fœnore liberali, in pauperes congregat eas.

9. Qui declinat aures ſuas ne audiat legem, oratio ejus erit execrabilis.

10. Qui decipit juſtos in via mala, in interitu ſuo corruet: & ſimplices poſſidebunt bona ejus.

11. Sapiens ſibi videtur vir dives: pauper autem prudens ſcrutabitur eum.

12. In exultatione juſtorum multa gloria eſt: regnantibus impiis ruinæ hominum.

13. Qui abſcondit ſcelera ſua, non dirigetur: qui autem confeſſus fuerit, & reliquerit ea, miſericordiam conſequetur.

14. Beatus homo, qui ſemper eſt pavidus: qui verò mentis eſt duræ, corruet in malum.

15. Leo rugiens, & urſus eſuriens, princeps impius ſuper populum pauperem.

16. Dux indigens prudentia, multos opprimet per calumniam: qui autem odit avaritiam, longi fient dies ejus.

17. Hominem, qui calumniatur animæ ſanguinem, ſi uſque ad lacum fugerit, nemo ſuſtinet.

18. Qui ambulat ſimpliciter, ſalvus erit: qui perverſis graditur viis, concidet ſemel.

19. ‖ Qui operatur terram ſuam, ſatiabitur panibus: qui autem ſectatur otium, replebitur egeſtate.

20. Vir fidelis multùm laudabitur: ‖ qui autem feſtinat ditari, non erit innocens. Supr. 12. 11. Eccli. 20. 30.

21. Qui cognoſcit in judicio faciem, non benefacit: iſte & pro bucella panis deſerit veritatem. Supr. 13. 11. & 20. 21. & infr.

22. Vir, qui feſtinat ditari, & aliis invidet, ignorat quòd egeſtas ſuperveniet ei. Sup. 76. 2. v. 22.

23. Qui corripit hominem, gratiam poſteà inveniet apud eum, magis quàm ille, qui per linguæ blandimenta decipit.

24. Qui ſubtrahit aliquid à patre ſuo, & à matre, & dicit hoc non eſſe peccatum, particeps homicidæ eſt.

25. Qui ſe jactat & dilatat, jurgia concitat: qui verò ſperat in Domino, ſanabitur.

26. Qui confidit in corde ſuo, ſtultus eſt: qui autem graditur ſapienter, ipſe ſalvabitur.

27. Qui dat pauperi, non indigebit: qui deſpicit deprecantem, ſuſtinebit penuriam.

28. Cùm ſurrexerint impii, abſcondentur homines: cùm illi perierint, multiplicabuntur juſti.

CAPUT XXIX.

Non audiens corripientem, multiplicatio juſtorum, amor ſapientiæ: rex juſtus: blandus amicus: peſtilentes: contendere cum ſtulto: viri ſanguinum: totum proferens ſpiritum: verba mendacii: pauper & creditor: rex juſtus: correctio: multiplicatio impiorum: erudi filium: prophetia: velox ad loquendum: delicatè ſervum nutriens: iracundus: ſuperbus: cum fure participans: timens hominem: juſti abominantur impium, & è diverſo.

1. Viro, qui corripientem dura cervice contemnit, repentinus ei superve-

niet interitus: & eum ſanitas non ſequetur.

2. In multiplicatione juſtorum lætabitur vulgus: cùm impii ſumpſerint principatum, gemet populus.

‖ Luca 15. 13. 3. Vir, qui amat ſapientiam, lætificat patrem ſuum: ‖ qui autem nutrit ſcorta, perdet ſubſtantiam.

4. Rex juſtus erigit terram, vir avarus deſtruet eam.

5. Homo, qui blandis, fictiſque ſermonibus loquitur amico ſuo, rete expandit greſſibus ejus.

6. Peccantem virum iniquum involvet laqueus: & juſtus laudabit atque gaudebit.

7. Novit juſtus cauſam pauperum: impius ignorat ſcientiam.

8. Homines peſtilentes diſſipant civitatem: ſapientes verò avertunt furorem.

9. Vir ſapiens, ſi cum ſtulto contenderit, ſive iraſcatur, ſive rideat, non inveniet requiem.

10. Viri ſanguinum oderunt ſimplicem: juſti autem quærunt animam ejus.

11. Totum ſpiritum ſuum profert ſtultus: ſapiens differt, & reſervat in poſterum.

12. Princeps, qui libenter audit verba mendacii, omnes miniſtros habet impios.

‖ Sup. 22. 2. 13. ‖ Pauper, & creditor obviaverunt ſibi: utriuſque illuminator eſt Dominus.

14. Rex, qui judicat in veritate pauperes, thronus ejus in æternum firmabitur.

‖ Supr. 13. 24. & infr. 23. 13. 15. ‖ Virga atque correptio tribuit ſapientiam: puer autem, qui dimittitur voluntati ſuæ, confundit matrem ſuam.

16. In multiplicatione impiorum multiplicabuntur ſcelera: & juſti ruinas eorum videbunt.

17. Erudi filium tuum, & refrigerabit te, & dabit delicias animæ tuæ.

18. Cùm prophetia defecerit, diſſipabitur populus: qui verò cuſtodit legem, beatus eſt.

19. Servus verbis non poteſt erudiri: quia quod dicis intelligit, & reſpondere contemnit.

20. Vidiſti hominem velocem ad loquendum? ſtultitia magis ſperanda eſt, quàm illius correptio.

21. Qui delicatè à pueritia nutrit ſervum ſuum, poſteà ſentiet eum contumacem.

22. Vir iracundus provocat rixas: & qui ad indignandum facilis eſt, erit ad peccandum proclivior.

‖ Job 22. 29. 23. ‖ Superbum ſequitur humilitas: & humilem ſpiritu ſuſcipiet gloria.

24. Qui cum fure participat, odit animam ſuam: adjurantem audit, & non indicat.

25. Qui timet hominem, citò corruet: qui ſperat in Domino, ſublevabitur.

26. Multi requirunt faciem principis: & judicium à Domino egreditur ſingulorum.

27. Abominantur juſti virum impium: & abominantur impii eos, qui in recta ſunt via.

Verbum cuſtodiens filius, extra perditionem erit.

CAPUT XXX.

Homo Deo vicinus judicat ſe inſipientem, & opera Dei incomprehenſibilia: ſermo Dei ignitus, cui nihil addendum: deprecatur vanitatem, verba mendacii, mendicitatem & divitias: non accuſandus ſervus apud Dominum ſuum: aliquot generationes execrabiles: duæ ſanguiſugæ: tria inſaturabilia: oculus patrem ſubſannans: tria difficilia: per tria movetur terra: quatuor minima terræ: tria benè gradientia: vehementer emungens.

1. VErba Congregantis filii Vomentis. Viſio, quam locutus eſt vir, cum quo eſt Deus, & qui Deo ſecum morante confortatus, ait:

2. Stultiſſimus ſum virorum, & ſapientia hominum non eſt mecum.

3. Non didici ſapientiam, & non novi ſcientiam ſanctorum.

4. Quis aſcendit in cœlum atque deſcendit? quis continuit ſpiritum in manibus ſuis? quis colligavit aquas quaſi in veſtimento? quis ſuſcitavit omnes terminos terræ? quod nomen eſt ejus, & quod nomen filii ejus, ſi noſti?

5. ‖ Omnis ſermo Dei ignitus, clypeus eſt ſperantibus in ſe: 6. ‖ ne addas quidquam verbis illius, & arguaris inveniariſque mendax. *‖ Pſal. 11. 7. ‖ Deut. 4. 2. & 12. 32.*

7. Duo rogavi te, ne deneges mihi antequam moriar.

8. Vanitatem, & verba mendacia longè fac à me.

Mendicitatem, & divitias ne dederis mihi: tribue tantùm victui meo neceſſaria: 9. ne fortè ſatiatus illiciar ad negandum, & dicam: Quis eſt Dominus? aut egeſtate compulſus furer, & perjurem nomen Dei mei.

10. Ne accuſes ſervum ad dominum ſuum, ne fortè maledicat tibi, & corruas.

11. Generatio, quæ patri ſuo maledicit, & quæ matri ſuæ non benedicit.

12. Generatio, quæ ſibi munda videtur, & tamen non eſt lota à ſordibus ſuis.

13. Generatio, cujus excelſi ſunt oculi, & palpebræ ejus in alta ſurrectæ.

14. Generatio, quæ pro dentibus gladios habet, & commandit molaribus ſuis, ut comedat inopes de terra, & pauperes ex hominibus.

15. Sanguiſugæ duæ ſunt filiæ, dicentes: Affer, affer.

Tria ſunt inſaturabilia, & quartum, quod numquam dicit: Sufficit.

16. Infernus, & os vulvæ, & terra, quæ non ſatiatur aqua: ignis verò numquam dicit: Sufficit.

17. Oculum, qui ſubſannat patrem, & qui deſpicit partum matris ſuæ, effodiant eum corvi de torrentibus, & comedant eum filii aquilæ.

18. Tria ſunt difficilia mihi, & quartum penitus ignoro.

19. Viam aquilæ in cœlo, viam colubri ſuper petram, viam navis in medio mari, & viam viri in adoleſcentia.

20. Talis eſt & via mulieris adulteræ, quæ comedit, & tergens os ſuum dicit: Non ſum operata malum.

21. Per

21. Per tria movetur terra, & quartum non poteſt ſuſtinere:

22. Per ſervum cùm regnaverit: per ſtultum cùm ſaturatus fuerit cibo: 23. per odioſam mulierem cùm in matrimonio fuerit aſſumpta: & per ancillam cùm fuerit hæres dominæ ſuæ.

24. Quatuor ſunt minima terræ, & ipſa ſunt ſapientiora ſapientibus.

25. Formicæ, populus infirmus, qui præparat in meſſe cibum ſibi: 26. lepuſculus, plebs invalida, qui collocat in petra cubile ſuum: 27. regem locuſta non habet, & egreditur univerſa per turmas ſuas: 28. ſtellio manibus nititur, & moratur in ædibus regis.

29. Tria ſunt, quæ benè gradiuntur, & quartum, quod incedit feliciter:

30. Leo fortiſſimus beſtiarum, ad nullius pavebit occurſum: 31. gallus ſuccinctus lumbos: & aries: nec eſt rex, qui reſiſtat ei.

32. Eſt qui ſtultus apparuit poſtquam elevatus eſt in ſublime: ſi enim intellexiſſet, ori ſuo impoſuiſſet manum.

33. Qui autem fortiter premit ubera ad eliciendum lac, exprimit butyrum: & qui vehementer emungit, elicit ſanguinem: & qui provocat iras, producit diſcordias.

CAPUT XXXI.

Exhortatur ne mulieribus dederis ſubſtantiam tuam, nec regibus vinum, ſed mœrentibus: aperi os tuum muto: vindica inopem: laus & raritas mulieris fortis: pulchritudo fallax gratia.

1. VErba Lamuelis regis. Viſio, qua erudivit eum mater ſua.

2. Quid dilecte mi, quid dilecte uteri mei, quid dilecte votorum meorum?

3. Ne dederis mulieribus ſubſtantiam tuam, & divitias tuas ad delendos reges.

4. Noli regibus, ò Lamuel, noli regibus dare vinum: quia nullum ſecretum eſt ubi regnat ebrietas: 5. & ne fortè bibant, & obliviſcantur judiciorum, & mutent cauſam filiorum pauperis.

6. Date ſiceram mœrentibus, & vinum his, qui amaro ſunt animo: 7. bibant, & obliviſcantur egeſtatis ſuæ, & doloris ſui non recordentur ampliùs.

8. Aperi os tuum muto, & cauſis omnium filiorum qui pertranſeunt: 9. aperi os tuum, decerne quod juſtum eſt, & judica inopem & pauperem.

10. ‡ Mulierem fortem quis inveniet? procul, & de ultimis finibus pretium ejus. ‡ Sanctarum non virorum.

11. Confidit in ea cor viri ſui, & ſpoliis non indigebit.

12. Reddet ei bonum, & non malum, omnibus diebus vitæ ſuæ.

13. Quæſivit lanam & linum, & operata eſt conſilio manuum ſuarum.

14. Facta eſt quaſi navis inſtitoris, de longè portans panem ſuum.

15. Et de nocte ſurrexit, deditque prædam domeſticis ſuis, & cibaria ancillis ſuis.

16. Conſideravit agrum, & emit eum: de fructu manuum ſuarum plantavit vineam.

17. Accinxit fortitudine lumbos ſuos, & roboravit brachium ſuum.

18. Guſtavit, & vidit quia bona eſt negotiatio ejus: non extinguetur in nocte lucerna ejus.

19. Manum ſuam miſit ad fortia, & digiti ejus apprehenderunt fuſum.

20. Manum ſuam aperuit inopi, & palmas ſuas extendit ad pauperem.

21. Non timebit domui ſuæ à frigoribus nivis: omnes enim domeſtici ejus veſtiti ſunt duplicibus.

22. Stragulatam veſtem fecit ſibi: byſſus & purpura indumentum ejus.

23. Nobilis in portis vir ejus, quando ſederit cum ſenatoribus terræ.

24. Sindonem fecit, & vendidit: & cingulum tradidit Chananæo.

25. Fortitudo & decor indumentum ejus, & ridebit in die noviſſimo.

26. Os ſuum aperuit ſapientiæ, & lex clementiæ in lingua ejus.

27. Conſideravit ſemitas domus ſuæ, & panem otioſa non comedit.

28. Surrexerunt filii ejus, & beatiſſimam prædicaverunt: vir ejus, & laudavit eam.

29. Multæ filiæ congregaverunt divitias: tu ſupergreſſa es univerſas.

30. Fallax gratia, & vana eſt pulchritudo: mulier timens Dominum ipſa laudabitur.

31. Date ei de fructu manuum ſuarum: & laudent eam in portis opera ejus.

ECCLESIASTES,
QUI AB HEBRÆIS
COHELETH APPELLATUR.

*H*Ic liber COHELETH *ab Hebræis dicitur , quod Græci* ECCLESIATEN *vertere ; id eſt*, convocatorem, *ſive* concionatorem : *Toto enim opere, de mundi ac rerum mundanarum vanitate concionatur . Multi eum adſcribunt* Salomoni , *qui reſipiſcentiam ſuam ſeriò ibi profiteatur, ut inſtituere omnes atque firmare in via veritatis poſſit ; quique propterea exponat primùm rationem ſtudiorum ſuorum & inſtitutæ vitæ ; deinde obſervationem occupationum earum omnium, quibus ſe implicant mortales, quæ omnia vanitatis damnet : Homines autem ad pietatis & humanitatis officia revocet, mortem & judicium rebellantibus denunclet , & in officio confirmet pios . Alii tamen Salomonis eſſe non putant, ſed ſcriptum ſeriùs; ſub illius , tamquam pœnitentia ducti, nomine. Argumentum hujus rei afferunt multa vocabula , quæ non alibi quàm in Daniele, Eſdra & Chaldæis interpretibus reperiuntur.*

Ibi verò obſervandum maximè videtur, quod annotavit divus Hieronymus : in PROVERBIIS ſcilicet parvulos à Salomone edoceri, & quaſi de Officiis per ſententias erudiri: in hoc verò ECCLESIASTÆ libro, maturæ ætatis virum inſtitui , ne quicquam in mundi rebus putet eſſe perpetuum, ſed caduca & brevia univerſa quæ cernimus : Ad extremum jam conſummatum virum & calcato ſæculo præparatum , in CANTICO CANTICORUM ſponſi jungi amplexibus. *Quibus etiam congruit quod ex Bernardo ad hujus Cantici titulum afferemus.*

CAPUT PRIMUM.

Omnia vana, & nihil ſub ſole novum : cunctarum quoque rerum difficilem eſſe inquiſitionem, eamque vanam , & ſpiritus afflictionem.

1. VERBA Eccleſiaſtæ , filii David, regis Jeruſalem.
2. Vanitas vanitatum , dixit Eccleſiaſtes : vanitas vanitatum, & omnia vanitas.
3. Quid habet ampliùs homo de univerſo labore ſuo , quo laborat ſub ſole?

4. Generatio præterit , & generatio advenit : terra autem in æternum ſtat.

5. Oritur ſol , & occidit , & ad locum ſuum revertitur : ibique renaſcens,

6. gyrat per Meridiem, & flectitur ad Aquilonem : luſtrans univerſa in circuitu pergit ſpiritus, & in circulos ſuos revertitur.

7. Omnia flumina intrant in mare, & mare non redundat: ad locum, unde exeunt flumina, revertuntur ut iterum fluant.

8. Cunctæ res difficiles: non poteſt eas homo explicare ſermone. Non ſaturatur oculus viſu, nec auris auditu impletur.

9. Quid eſt quod fuit ? ipſum quod futurum eſt. Quid eſt quod factum eſt ? ipſum quod faciendum eſt.

10. Nihil ſub ſole novum, nec valet quiſquam dicere: Ecce hoc recens eſt: jam enim præceſſit in ſæculis, quæ fuerunt ante nos.

11. Non eſt priorum memoria : ſed nec eorum quidem, quæ poſteà futura ſunt, erit recordatio apud eos, qui futuri ſunt in noviſſimo.

12. Ego Eccleſiaſtes fui rex Iſrael in Jeruſalem,

13. & propoſui in animo meo quærere & inveſtigare ſapienter de omnibus , quæ fiunt ſub ſole. Hanc occupationem peſſimam dedit Deus filiis hominum, ut occuparentur in ea.

14. Vidi cuncta, quæ fiunt ſub ſole, & ecce univerſa vanitas, & afflictio ſpiritus.

15. Perverſi difficilè corriguntur, & ſtultorum infinitus eſt numerus.

16. Locutus ſum in corde meo ; dicens : Ecce magnus effectus ſum, & præceſſi omnes ſapientia, qui fuerunt ante me in Jeruſalem: & mens mea contemplata eſt multa ſapienter, & didici.

17. Dedique cor meum ut ſcirem prudentiam atque doctrinam, erroreſque & ſtultitiam : & agnovi quòd in his quoque eſſet labor, & afflictio ſpiritus;

18. eò quòd in multa ſapientia; multa ſit indignatio: & qui addit ſcientiam , addit & laborem.

CAPUT II.

In affluentia deliciarum , divitiarum , ædificiorum , & in horum labore eſt vanitas & afflictio ſpiritus : dicit etiam quantæ ſit vanitatis congregare futuro hæredi, qui qualis futurus ſit ignoratur.

1. DIxi ego in corde meo : Vadam , & affluam deliciis , & fruar bonis. Et vidi quòd hoc quoque eſſet vanitas.

2. Riſum reputavi errorem : & gaudio dixi: Quid fruſtra deciperis?

3. Cogitavi in corde meo abſtrahere à vino carnem meam, ut animum meum transferrem ad ſapientiam, devitaremque ſtultitiam, donec viderem quid eſſet utile filiis hominum : quo facto opus eſt ſub ſole numero dierum vitæ ſuæ.

4. Magnificavi opera mea , ædificavi mihi domos, & plantavi vineas,

5. feci hortos, & pomaria, & conſevi ea cuncti generis arboribus,

6. & extruxi mihi piſcinas aquarum, ut irrigarem ſilvam lignorum germinantium,

7. poſſedi ſervos & ancillas , multamque familiam habui: armenta quoque, & magnos ovium greges, ultra omnes qui fuerunt ante me in Jeruſalem:

8. || coa-

1. Reg. 12. 4. 8. ‖ coacervavi mihi argentum, & aurum, & ſubſtantias regum, ac provinciarum : feci mihi cantores, & cantatrices, & delicias filiorum hominum, ſcyphos, & urceos in miniſterio ad vina fundenda :

9. & ſupergreſſus ſum opibus omnes, qui ante me fuerunt in Jeruſalem : ſapientia quoque perſeveravit mecum.

10. Et omnia, quæ deſideraverunt oculi mei, non negavi eis : nec prohibui cor meum quin omni voluptate frueretur, & oblectaret ſe in his, quæ præparaveram : & hanc ratus ſum partem meam, ſi uterer labore meo.

11. Cùmque me convertiſſem ad univerſa opera, quæ fecerant manus meæ, & ad labores, in quibus fruſtra ſudaveram, vidi in omnibus vanitatem & afflictionem animi, & nihil permanere ſub ſole.

12. Tranſivi ad contemplandam ſapientiam, erroreſque & ſtultitiam (quid eſt, inquam, homo, ut ſequi poſſit regem Factorem ſuum?)

13. & vidi quòd tantum præcederet ſapientia ſtultitiam, quantùm differt lux à tenebris.

‖ Infr. 8. 1. Prov. 17. 24. 14. ‖ Sapientis oculi in capite ejus : ſtultus in tenebris ambulat : & didici quòd unus utriuſque eſſet interitus.

15. Et dixi in corde meo : Si unus & ſtulti & meus occaſus erit, quid mihi prodeſt quòd majorem ſapientiæ dedi operam ? Locutuſque cum mente mea, animadverti quòd hoc quoque eſſet vanitas.

16. Non enim erit memoria ſapientis ſimiliter ut ſtulti in perpetuum, & futura tempora oblivione cuncta pariter operient : moritur doctus ſimiliter ut indoctus.

17. Et idcircò tæduit me vitæ meæ videntem mala univerſa eſſe ſub ſole, & cuncta vanitatem & afflictionem ſpiritus.

18. Rurſus deteſtatus ſum omnem induſtriam meam, qua ſub ſole ſtudioſiſſimè laboravi, habiturus hæredem poſt me,

19. quem ignoro, utrum ſapiens an ſtultus futurus ſit, & dominabitur in laboribus meis, quibus deſudavi & ſolicitus fui : & eſt quidquam tam vanum?

20. Unde ceſſavi, renuntiavitque cor meum ultrà laborare ſub ſole.

21. Nam cùm alius laboret in ſapientia, & doctrina, & ſolicitudine, homini otioſo quæſita dimittit ; & hoc ergo vanitas, & magnum malum.

22. Quid enim proderit homini de univerſo labore ſuo, & afflictione ſpiritus, qua ſub ſole cruciatus eſt?

23. Cuncti dies ejus doloribus & ærumnis pleni ſunt, nec per noctem mente requieſcit : & hoc nonne vanitas eſt?

24. Nonne melius eſt comedere & bibere, & oſtendere animæ ſuæ bona de laboribus ſuis ? & hoc de manu Dei eſt.

25. Quis ita devorabit, & deliciis affluet ut ego?

26. Homini bono in conſpectu ſuo dedit Deus ſapientiam, & ſcientiam, & lætitiam : peccatori autem dedit afflictionem, & curam ſuperfluam, ut addat, & congreget, & tradat ei, qui placuit Deo : ſed & hoc vanitas eſt, & caſſa ſolicitudo mentis.

CAPUT III.

Quòd omnia ſuo proveniant tempore & tranſeant, quòdque in nullis hic fluxis ſit mentis quies : unus quoque ſit hominis ac jumentorum interitus.

1. OMnia tempus habent, & ſuis ſpatiis tranſeunt univerſa ſub cœlo.

2. Tempus naſcendi, & tempus moriendi. Tempus plantandi, & tempus evellendi quod plantatum eſt.

3. Tempus occidendi, & tempus ſanandi. Tempus deſtruendi, & tempus ædificandi.

4. Tempus flendi, & tempus ridendi. Tempus plangendi, & tempus ſaltandi.

5. Tempus ſpargendi lapides, & tempus colligendi.

Tempus amplexandi, & tempus longè fieri ab amplexibus.

6. Tempus acquirendi, & tempus perdendi.

Tempus cuſtodiendi, & tempus abjiciendi.

7. Tempus ſcindendi, & tempus conſuendi.

Tempus tacendi, & tempus loquendi.

8. Tempus dilectionis, & tempus odii.

Tempus belli, & tempus pacis.

9. Quid habet ampliùs homo de labore ſuo?

10. Vidi afflictionem, quam dedit Deus filiis hominum, ut diſtendantur in ea.

11. Cuncta fecit bona in tempore ſuo, & mundum tradidit diſputationi eorum, ut non inveniat homo opus, quod operatus eſt Deus ab initio uſque ad finem.

12. Et cognovi quòd non eſſet melius niſi lætari, & facere benè in vita ſua.

13. Omnis enim homo, qui comedit & bibit, & videt bonum de labore ſuo, hoc donum Dei eſt.

14. Didici quòd omnia opera, quæ fecit Deus, perſeverent in perpetuum : non poſſumus eis quidquam addere, nec auferre, quæ fecit Deus ut timeatur.

15. Quod factum eſt, ipſum permanet : quæ futura ſunt, jam fuerunt : & Deus inſtaurat quod abiit.

16. Vidi ſub ſole in loco judicii impietatem, & in loco juſtitiæ iniquitatem.

17. Et dixi in corde meo : Juſtum, & impium judicabit Deus, & tempus omnis rei tunc erit.

18. Dixi in corde meo de filiis hominum, ut probaret eos Deus, & oſtenderet ſimiles eſſe beſtiis.

19. Idcircò unus interitus eſt hominis & jumentorum, & æqua utriuſque conditio : ſicut moritur homo, ſic & illa moriuntur : ſimiliter ſpirant omnia, & nihil habet homo jumento ampliùs : cuncta ſubjacent vanitati,

20. & omnia pergunt ad unum locum : de terra facta ſunt, & in terram pariter revertuntur.

21. Quis novit ſi ſpiritus filiorum Adam aſcendat ſurſum, & ſi ſpiritus jumentorum deſcendat deorſum?

22. Et deprehendi nihil eſſe melius quàm lætari hominem in opere ſuo, & hanc eſſe partem illius. Quis enim eum adducet, ut poſt ſe futura cognoſcat?

CAPUT IV.

Vanitatem hujus vitæ arguit ſapiens ex innocentum oppreſſione, & quòd induſtria humana ſit invidiæ obnoxia: item quòd ſtultus ſecurè in otio agit, alio, qui hæredem non habet theſaurizante: explicat commoda ſocietatis, regum regnorumque vanitatem; & obedientiam præfert ſtultorum victimis.

1. VErti me ad alia, & vidi calumnias, quæ ſub ſole geruntur, & lacrymas innocentium, & neminem conſolatorem: nec poſſe reſiſtere eorum violentiæ, cunctorum auxilio deſtitutos.

2. Et laudavi magis mortuos, quàm viventes:

3. & feliciorem utroque judicavi, qui necdum natus eſt, nec vidit mala quæ ſub ſole fiunt.

4. Rurſum contemplatus ſum omnes labores hominum, & induſtrias animadverti patere invidiæ proximi: & in hoc ergo vanitas, & cura ſuperflua eſt.

5. Stultus complicat manus ſuas, & comedit carnes ſuas, dicens:

6. Melior eſt pugillus cum requie, quàm plena utraque manus cum labore, & afflictione animi.

7. Conſiderans reperi & aliam vanitatem ſub ſole:

8. Unus eſt, & ſecundum non habet, non filium, non fratrem, & tamen laborare non ceſſat, nec ſatiantur oculi ejus divitiis: nec recogitat, dicens: Cui laboro, & fraudo animam meam bonis? in hoc quoque vanitas eſt, & afflictio peſſima.

9. Melius eſt ergo duos eſſe ſimul, quàm unum: habent enim emolumentum ſocietatis ſuæ:

10. ſi unus ceciderit, ab altero fulcietur: væ ſoli: quia cùm ceciderit, non habet ſublevantem ſe.

11. Et ſi dormierint duo, fovebuntur mutuò: unus quomodo calefiet?

12. Et ſi quiſpiam prævaluerit contra unum, duo reſiſtunt ei: funiculus triplex difficilè rumpitur.

13. Melior eſt puer pauper & ſapiens, rege ſene & ſtulto, qui neſcit prævidere in poſterum.

14. Quòd de carcere, cateniſque interdum quis egrediatur ad regnum: & alius natus in regno, inopia conſummatur.

15. Vidi cunctos viventes, qui ambulant ſub ſole cum adoleſcente ſecundo, qui conſurget pro eo.

16. Infinitus numerus eſt populi omnium, qui fuerunt ante eum: & qui poſteà futuri ſunt, non lætabuntur in eo: ſed & hoc vanitas & afflictio ſpiritus.

17. Cuſtodi pedem tuum ingrediens domum Dei, & appropinqua ut audias. ‖
1.Reg.15.22. Oſee 6.6. Multò enim melior eſt obedientia, quàm ſtultorum victimæ, qui neſciunt quid faciunt mali.

CAPUT V.

Nil temerè de Deo & ejus providentia loquendum: vota reddenda: non mirandum de egenorum oppreſſione, cùm iniqui judicem habeant: item quàm ſit miſera conditio avari numquam impleti, & divitis coacervantis divitias, in proprium nonnumquam malum.

1. NE temerè quid loquaris, neque cor tuum ſit velox ad proferendum ſermonem coram Deo. Deus enim in cœlo, & tu ſuper terram: idcircò ſint pauci ſermones tui.

2. Multas curas ſequuntur ſomnia, & in multis ſermonibus invenietur ſtultitia.

3. Si quid voviſti Deo, ne moreris reddere: diſplicet enim ei infidelis & ſtulta promiſſio: ſed quodcumque voveris, redde:

4. multoque melius eſt non vovere, quàm poſt votum promiſſa non reddere.

5. Ne dederis os tuum ut peccare facias carnem tuam: neque dicas coram angelo: Non eſt providentia: ne fortè iratus Deus contra ſermones tuos, diſſipet cuncta opera manuum tuarum.

6. Ubi multa ſunt ſomnia, plurimæ ſunt vanitates, & ſermones innumeri: tu verò Deum time.

7. Si videris calumnias egenorum, & violenta judicia, & ſubverti juſtitiam in provincia, non mireris ſuper hoc negotio: quia excelſo excelſior eſt alius, & ſuper hos quoque eminentiores ſunt alii,

8. & inſuper univerſæ terræ rex imperat ſervienti.

9. Avarus non implebitur pecunia: & qui amat divitias, fructum non capiet ex eis: & hoc ergo vanitas.

10. Ubi multæ ſunt opes, multi & qui comedunt eas. Et quid prodeſt poſſeſſori, niſi quòd cernit divitias oculis ſuis?

11. Dulcis eſt ſomnus operanti, ſive parum, ſive multum comedat: ſaturitas autem divitis non ſinit eum dormire.

12. Eſt & alia infirmitas peſſima, quam vidi ſub ſole: divitiæ conſervatæ in malum domini ſui. ‖ Job 20.20

13. Pereunt enim in afflictione peſſima: generavit filium, qui in ſumma egeſtate erit.

14. ‖ Sicut egreſſus eſt nudus de utero matris ſuæ, ſic revertetur, & nihil auferet ſecum de labore ſuo.

15. Miſerabilis prorſus infirmitas: quomodo venit, ſic revertetur. Quid ergo prodeſt ‖ Job 1.21. 1.Tim.6.7.
ei quòd laboravit in ventum?

16. Cunctis diebus vitæ ſuæ comedit in tenebris & in curis multis, & in ærumna atque triſtitia.

17. Hoc itaque viſum eſt mihi bonum, ut comedat quis, & bibat, & fruatur lætitia ex labore ſuo, quo laboravit ipſe ſub ſole, numero dierum vitæ ſuæ, quos dedit ei Deus, & hæc eſt pars illius.

18. Et omni homini, cui dedit Deus divitias, atque ſubſtantiam, poteſtatemque ei tribuit ut comedat ex eis, & fruatur parte ſua, & lætetur de labore ſuo: hoc eſt donum Dei.

19. Non enim ſatis recordabitur dierum vitæ ſuæ, eò quòd Deus occupet deliciis cor ejus.

CAPUT VI.

Miſera eſt avari vanitas, qui ne in neceſſariis quidem audet partis uti.

1. EST & aliud malum, quod vidi ſub ſole,
& quidem frequens apud homines:
2. Vir, cui dedit Deus divitias, & ſubſtan-
tiam, & honorem, & nihil deeſt animæ ſuæ,
ex omnibus quæ deſiderat: nec tribuit ei po-
teſtatem Deus ut comedat ex eo, ſed homo
extraneus vorabit illud. Hoc vanitas, & mi-
ſeria magna eſt.
3. Si genuerit quiſpiam centum liberos, &
vixerit multos annos, & plures dies ætatis ha-
buerit, & anima illius non utatur bonis ſub-
ſtantiæ ſuæ, ſepulturaque careat: de hoc ego
pronuntio quòd melior illo ſit abortivus.
4. Fruſtrà enim venit, & pergit ad tene-
bras, & oblivione delebitur nomen ejus.
5. Non vidit ſolem, neque cognovit diſtan-
tiam boni & mali:
6. etiam ſi duobus millibus annis vixerit,
& non fuerit perfruitus bonis: nonne ad u-
num locum properant omnia?
7. Omnis labor hominis in ore ejus: ſed
anima ejus non implebitur.
8. Quid habet amplius ſapiens à ſtulto? &
quid pauper, niſi ut pergat illuc, ubi eſt vita?
9. Melius eſt videre quod cupias, quàm
deſiderare quod neſcias. Sed & hoc vanitas
eſt, & præſumptio ſpiritus.
‖ 1.Reg.13. 14. & 1.Reg.13.a 10. ‖ Qui futurus eſt, jam vocatum eſt no-
men ejus: & ſcitur quòd homo ſit, & non poſſit
contra fortiorem ſe in judicio contendere.
11. Verba ſunt plurima, multamque in diſ-
putando habentia vanitatem.

CAPUT VII.

Vanum eſt altiora ſe quærere, & inter multa quæ quibus magis ſint eligenda, ſic & ſapientia utilior eſt cum divitiis: dies malus præcavendus: ne plus quàm oportet ſapiens aut juſtus ſis: quàm ſit mulieris conſortium amarum & periculoſum: quòdque homo ſit à Deo creatus rectus.

1. QUid neceſſe eſt homini majora ſe quæ-
rere, cùm ignoret quid conducat ſi-
bi in vita ſua numero dierum peregrinatio-
nis ſuæ, & tempore, quod velut umbra præ-
terit? Aut quis ei poterit indicare quid poſt
eum futurum ſub ſole ſit?
‖ Prov.22. 1. 2. ‖ Melius eſt nomen bonum, quàm un-
guenta pretioſa: & dies mortis die nativita-
tis.
3. Melius eſt ire ad domum luctus, quàm
ad domum convivii: in illa enim finis cun-
ctorum admonetur hominum, & vivens co-
gitat quid futurum ſit.
4. Melior eſt ira riſu: quia per triſtitiam
vultus corrigitur animus delinquentis.
5. Cor ſapientium ubi triſtitia eſt, & cor
ſtultorum ubi lætitia.
6. Melius eſt à ſapiente corripi, quàm ſtul-
torum adulatione decipi:
7. quia ſicut ſonitus ſpinarum ardentium
ſub olla, ſic riſus ſtulti: ſed & hoc vanitas.
8. Calumnia conturbat ſapientem, & per-
det robur cordis illius.
9. Melior eſt finis orationis, quàm princi-
pium. Melior eſt patiens arrogante.
10. Ne ſis velox ad iraſcendum: quia ira
in ſinu ſtulti requieſcit.
11. Ne dicas: Quid putas cauſæ eſt quòd
priora tempora meliora fuere quàm nunc
ſunt? ſtulta enim eſt hujuſcemodi interro-
gatio.
12. Utilior eſt ſapientia cum divitiis, &
magis prodeſt videntibus ſolem.
13. Sicut enim protegit ſapientia, ſic pro-
tegit pecunia. Hoc autem plus habet erudi-
tio & ſapientia, quòd vitam tribuunt poſſeſ-
ſori ſuo.
14. Conſidera opera Dei, quòd nemo poſſit
corrigere quem ille deſpexerit.
15. In die bona fruere bonis, & malam
diem præcave: ſicut enim hanc, ſic & illam
fecit Deus, ut non inveniat homo contra
eum juſtas querimonias.
16. Hæc quoque vidi in diebus vanitatis
meæ: Juſtus perit in juſtitia ſua, & impius
multo vivit tempore in malitia ſua.
17. Noli eſſe juſtus multùm: neque plus
ſapiens quàm neceſſe eſt, ne obſtupeſcas.
18. Ne impiè agas multum: & noli eſſe
ſtultus, ne moriaris in tempore non tuo.
19. Bonum eſt te ſuſtentare juſtum, ſed &
ab illo ne ſubtrahas manum tuam: quia qui
timet Deum, nihil negligit.
20. Sapientia confortavit ſapientem ſuper
decem principes civitatis.
21. ‖ Non eſt enim homo juſtus in terra, ‖ 3.Reg.8. 46. 2.Par.6. 36. Prov.20.9 1.Joan.1.8.
qui faciat bonum, & non peccet.
22. Sed & cunctis ſermonibus, qui dicuntur,
ne accommodes cor tuum: ne fortè audias ſer-
vum tuum maledicentem tibi: 23. ſcit enim con-
ſcientia tua, quia & tu crebrò maledixiſti aliis.
24. Cuncta tentavi in ſapientia. Dixi: Sa-
piens efficiar: & ipſa longiùs receſſit à me
25. multò magis quàm erat: & alta pro-
funditas, quis inveniet eam?
26. Luſtravi univerſa animo meo, ut ſcirem,
& conſiderarem, & quærerem ſapientiam, &
rationem: & ut cognoſcerem impietatem
ſtulti, & errorem imprudentium:
27. & inveni amariorem morte mulierem,
quæ laqueus venatorum eſt, & ſagena cor ejus,
vincula ſunt manus illius. Qui placet Deo, effu-
giet illam: qui autẽ peccator eſt, capietur ab illa.
28. Ecce hoc inveni, dixit Eccleſiaſtes, unum
& alterum, ut invenirem rationem, 29. quam
adhuc quærit anima mea, & non inveni.
Virum de mille unum reperi, mulierem
ex omnibus non inveni.
30. Solummodò hoc inveni, quòd fecerit
Deus hominem rectum, & ipſe ſe infinitis
miſcuerit quæſtionibus. Quis talis ut ſapiens
eſt? & quis cognovit ſolutionem verbi?

CAPUT VIII.

In vultu lucet ſapientia, à Dei mandatis non recedendum; homo novit tantùm præſentia, neque mortem poteſt evadere: impii ob Dei indulgentiam liberiùs peccant: vaniſſimum videtur quòd juſtis & impiis ſimilia hic eveniunt: & operum Dei ratio non eſt inveſtiganda.

1. SApientia hominis lucet in vultu ejus, & Supr.2.14
potentiſſimus faciem illius commutabit.

2. Ego os regis obſervo, & præcepta juramenti Dei.

3. Ne feſtines recedere à facie ejus, neque permaneas in opere malo: quia omne, quod voluerit, faciet:

4. & ſermo illius poteſtate plenus eſt: nec dicere ei quiſquam poteſt: Quare ita facis?

5. qui cuſtodit præceptum, non experietur quidquam mali. Tempus & reſponſionem cor ſapientis intelligit.

6. Omni negotio tempus eſt, & opportunitas, & multa hominis afflictio:

7. Quia ignorat præterita, & futura nullo ſcire poteſt nuntio.

8. Non eſt in hominis poteſtate prohibere ſpiritum, nec habet poteſtatem in die mortis, nec ſinitur quieſcere ingruente bello, neque ſalvabit impietas impium.

9. Omnia hæc conſideravi, & dedi cor meum in cunctis operibus, quæ fiunt ſub ſole. Interdum dominatur homo homini in malum ſuum.

10. Vidi impios ſepultos: qui etiam cùm adhuc viverent, in loco ſancto erant, & laudabantur in civitate quaſi juſtorum operum: ſed & hoc vanitas eſt.

11. Etenim quia non profertur citò contra malos ſententia, abſque timore ullo filii hominum perpetrant mala.

12. Attamen peccator ex eo quòd centies facit malum, & per patientiam ſuſtentatur, ego cognovi quòd erit bonum timentibus Deum, qui verentur faciem ejus.

13. Non ſit bonum impio, nec prolongentur dies ejus: ſed quaſi umbra tranſeant qui non timent faciem Domini.

14. Eſt & alia vanitas, quæ fit ſuper terram. Sunt juſti, quibus mala proveniunt, quaſi opera egerint impiorum: & ſunt impii, qui ita ſecuri ſunt, quaſi juſtorum facta habeant: ſed & hoc vaniſſimum judico.

15. Laudavi igitur lætitiam quòd non eſſet homini bonum ſub ſole, niſi quòd comederet, & biberet, atque gauderet: & hoc ſolum ſecum auferret de labore ſuo in diebus vitæ ſuæ, quos dedit ei Deus ſub ſole.

16. Et appoſui cor meum ut ſcirem ſapientiam, & intelligerem diſtentionem, * quæ verſatur in terra: eſt homo, qui diebus & noctibus ſomnum non capit oculis.

* Hebr. negotium quod fit ſuper terram.

17. Et intellexi, quòd omnium operum Dei nullam poſſit homo invenire rationem eorum, quæ fiunt ſub ſole: & quantò plus laboraverit ad quærendum, tantò minùs inveniat: etiam ſi dixerit ſapiens ſe noſſe, non poterit reperire.

CAPUT IX.

Nemo ſcit an Dei odio vel amore ſit dignus: quòd eadem cunctis hic eveniunt: & cùm poſt hanc brevem & incertam vitam non reſtet tempus operandi, monet nunc operibus inſtanter incumbendum: & licèt ſapientia præſtet fortitudini, in paupere tamen non æſtimatur.

1. OMnia hæc tractavi in corde meo, ut curioſè intelligerem: Sunt juſti atque ſapientes, & opera eorum in manu Dei: & tamen neſcit homo, utrum amore an odio dignus ſit:

2. ſed omnia in futurum ſervantur incerta, eò quòd univerſa æquè eveniant juſto & impio, bono & malo, mundo & immundo, immolanti victimas, & ſacrificia contemnenti. Sicut bonus, ſic & peccator: ut perjurus, ita & ille qui verum dejerat.

3. Hoc eſt peſſimum inter omnia, quæ ſub ſole fiunt, quia eadem cunctis eveniunt: unde & corda filiorum hominum implentur malitia, & contemptu in vita ſua, & poſt hæc ad inferos deducentur.

4. Nemo eſt qui ſemper vivat, & qui hujus rei habeat fiduciam: melior eſt canis vivus leone mortuo.

5. Viventes enim ſciunt ſe eſſe morituros, mortui verò nihil noverunt ampliùs, nec habent ultra mercedem: quia oblivioni tradita eſt memoria eorum.

6. Amor quoque, & odium, & invidiæ ſimul perierunt, nec habent partem in hoc ſæculo, & in opere, quod ſub ſole geritur.

7. Vade ergo & comede in lætitia panem tuum, & bibe cum gaudio vinum tuum: quia Deo placent opera tua.

8. Omni tempore ſint veſtimenta tua candida, & oleum de capite tuo non deficiat.

9. Perfruere vita cum uxore, quam diligis, cunctis diebus vitæ inſtabilitatis tuæ, qui dati ſunt tibi ſub ſole omni tempore vanitatis tuæ: hæc eſt enim pars in vita, & in labore tuo, quo laboras ſub ſole.

10. Quodcumque facere poteſt manus tua, inſtanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec ſapientia, nec ſcientia erunt apud inferos, quò tu properas.

11. Verti me ad aliud, & vidi ſub ſole, nec velocium eſſe curſum, nec fortium bellum, nec ſapientium panem, nec doctorum divitias, nec artificum gratiam: ſed tempus, caſumque in omnibus.

12. Neſcit homo finem ſuum: ſed ſicut piſces capiuntur hamo, & ſicut aves laqueo comprehenduntur, ſic capiuntur homines in tempore malo, cùm eis extemplò ſupervenerit.

13. Hanc quoque ſub ſole vidi ſapientiam, & probavi maximam:

14. Civitas parva, & pauci in ea viri: venit contra eam rex magnus, & vallavit eam, extruxitque munitiones per gyrum, & perfecta eſt obſidio.

15. Inventuſque eſt in ea vir pauper & ſapiens, & liberavit urbem per ſapientiam ſuam; & nullus deinceps recordatus eſt hominis illius pauperis.

16. Et dicebam ego, meliorem eſſe ſapientiam fortitudine: quomodo ergo ſapientia pauperis contempta eſt, & verba ejus non ſunt audita?

17. Verba ſapientium audiuntur in ſilentio, plus quàm clamor principis inter ſtultos.

18. || Melior eſt ſapientia, quàm arma bellica: & qui in uno peccaverit, multa bona perdet. || Supr. 7. 20.

CAPUT X.

Sapientis à ſtulto differentia: tentationibus potentis ſpiritus reſiſtendum: de ſtulto ac ſervo elevatis, & divite ac principe humiliatis: occultus detractor ſerpenti comparatur: de rege puero, & principibus manè comedentibus: neque regi, neque diviti detrahendum.

1. MUſcæ morientes perdunt ſuavitatem unguenti. Pretioſior eſt ſapientia & gloria, parva & ad tempus ſtultitia.

2. * Cor

*Vid. Deuter. 1. 19. cum Jona 4. in fine.

2. * Cor ſapientis in dextera ejus, & cor ſtulti in ſiniſtra illius.

3. Sed & in via ſtultus ambulans, cùm ipſe inſipiens ſit, omnes ſtultos æſtimat.

4. Si ſpiritus poteſtatem habentis aſcenderit ſuper te, locum tuum ne dimiſeris: quia curatio faciet ceſſare peccata maxima.

5. Eſt malum quod vidi ſub ſole, quaſi per errorem egrediens à facie principis:

6. poſitum ſtultum in dignitate ſublimi, & divites ſedere deorſum.

7. Vidi ſervos in equis, & principes ambulantes ſuper terram quaſi ſervos.

‖Prov. 26. 27. Eccli. 27. 29.

8. ‖Qui fodit foveam, incidet in eam: & qui diſſipat ſepem, mordebit eum coluber.

9. Qui transfert lapides, affligetur in eis, & qui ſcindit ligna, vulnerabitur ab eis.

10. Si retuſum fuerit ferrum, & hoc non ut priùs, ſed hebetatum fuerit, multo labore exacuetur, & poſt induſtriam ſequetur ſapientia.

11. Si mordeat ſerpens in ſilentio, nihil eo minus habet qui occultè detrahit.

12. Verba oris ſapientis gratia: & labia inſipientis præcipitabunt eum:

13. Initium verborum ejus ſtultitia, & noviſſimum oris illius error peſſimus.

14. Stultus verba multiplicat. Ignorat homo, quid ante ſe fuerit: & quid poſt ſe futurum ſit, quis ei poterit indicare?

15. Labor ſtultorum affliget eos, qui neſciunt in urbem pergere.

16. Væ tibi terra, cujus rex puer eſt, & cujus principes manè comedunt.

17. Beata terra, cujus rex nobilis eſt, & cujus principes veſcuntur in tempore ſuo, ad reficiendum, & non ad luxuriam.

18. In pigritiis humiliabitur contignatio, & in infirmitate manuum perſtillabit domus.

19. In riſum faciunt panem, & vinum ut epulentur viventes: & pecuniæ obediunt omnia.

20. In cogitatione tua regi ne detrahas, & in ſecreto cubiculi tui ne maledixeris diviti: quia & aves cœli portabunt vocem tuam, & qui habet pennas annuntiabit ſententiam.

CAPUT XI.

Monet noſtra aliis impertiri, & ſemper benè eſſe operandum: quod hominis judicium poſt obitum ſit immutabile; futuri quoque judicii memoriam retinendam, in quo de omnibus judicandi ſumus: iram & malitiam à corde auferendam.

1. Mitte panem tuum ſuper tranſeuntes aquas: quia poſt tempora multa invenies illum.

2. Da partem ſeptem, necnon & octo: quia ignoras quid futurum ſit mali ſuper terram.

3. Si repletæ fuerint nubes, imbrem ſuper terram effundent. Si ceciderit lignum ad Auſtrum, aut ad Aquilonem, in quocumque loco ceciderit, ibi erit.

4. Qui obſervat ventum, non ſeminat: & qui conſiderat nubes, numquam metet.

5. Quomodo ignoras quæ ſit via ſpiritus, & qua ratione compingantur oſſa in ventre prægnantis; ſic neſcis opera Dei, qui fabricator eſt omnium.

6. Manè ſemina ſemen tuum, & veſpere ne ceſſet manus tua: quia neſcis quid magis oriatur, hoc aut illud; & ſi utrumque ſimul, melius erit.

7. Dulce lumen, & delectabile eſt oculis videre ſolem.

8. Si annis multis vixerit homo, & in his omnibus lætatus fuerit, meminiſſe debet tenebroſi temporis, & dierum multorum: qui cùm venerint, vanitatis arguentur præterita.

9. Lætare ergo juvenis in adoleſcentia tua, & in bono ſit cor tuum in diebus juventutis tuæ, & ambula in viis cordis tui, & in intuitu oculorum tuorum: & ſcito quòd pro omnibus his adducet te Deus in judicium.

10. Aufer iram à corde tuo, & amove malitiam à carne tua. Adoleſcentia enim & voluptas vana ſunt.

CAPUT XII.

Deum præ oculis habeto in juventute, priuſquam ſuccedat moleſta ſenectus, tandemque noviſſima mors: cùmque omnia ſint vanitas, Dei præcepta obſerva, nam de omnibus eſt reddenda ratio.

1. Memento Creatoris tui in diebus juventutis tuæ, antequam veniat tempus afflictionis, & appropinquent anni, de quibus dicas: Non mihi placent:

2. antequam tenebreſcat ſol, & lumen, & luna, & ſtellæ, & revertantur nubes poſt pluviam:

3. quando commovebuntur cuſtodes domus, & nutabunt viri fortiſſimi, & otioſæ erunt molentes in minuto numero, & tenebreſcent videntes per foramina:

4. & claudent oſtia in platea, in humilitate vocis molentis & conſurgent ad vocem volucris, & obſurdeſcent omnes filiæ carminis.

5. Excelſa quoque timebunt, & formidabunt in via, florebit amygdalus, impinguabitur locuſta, & diſſipabitur capparis: quoniam ibit homo in domum æternitatis ſuæ, & circuibunt in platea plangentes.

6. Antequam rumpatur funiculus argenteus, & recurrat vitta aurea, & conteratur hydria ſuper fontem, & confringatur rota ſuper ciſternam,

7. & revertatur pulvis in terram ſuam unde erat, & ſpiritus redeat ad Deum, qui dedit illum.

8. Vanitas vanitatum, dixit Eccleſiaſtes, & umnia vanitas.

9. Cùmque eſſet ſapientiſſimus Eccleſiaſtes, docuit populum, & enarravit quæ fecerat: & inveſtigans compoſuit parabolas multas.

10. Quæſivit verba utilia, & conſcripſit ſermones rectiſſimos, ac veritate plenos.

11. Verba ſapientium ſicut ſtimuli, & quaſi clavi in altum defixi, quæ per magiſtrorum conſilium data ſunt à paſtore uno.

12. His amplius, fili mi, ne requiras. Faciendi plures libros nullus eſt finis: frequenſque meditatio, carnis afflictio eſt.

13. Finem loquendi pariter omnes audiamus. DEUM TIME, ET MANDATA EJUS OBSERVA: HOC EST ENIM OMNIS HOMO:

14. & cuncta, quæ fiunt, adducet Deus in judicium pro omni errato, ſive bonum, ſive malum illud ſit.

CANTICUM
CANTICORUM
SALOMONIS,
Quod Hebraicè dicitur SIR HASIRIM.

CARMEN *hoc vocatur ab Hebræis* SIR HASIRIM; *id eſt*, Canticum Canticorum: *quaſi diceres, nobiliſſimum carmen ſeu excellentiſſimum canticorum; quia totum eſt myſticum, pleniſſimum incomprehenſibilis amoris Chriſti erga ſponſam ſuam, ac viciſſim ſponſæ erga Chriſtum ſponſum. Notandum verò cum Hieronymo hoc Canticum apud Hebræos non ante annos ætatis 30. legi ſolitum. Nam ut ait Bernardus, mentem Hieronymi, quam ſuperioris libri titulo expoſuimus, ſequutus;* Hic liber duorum priorum Salomonis fructus eſt, nec niſi ſobriis mentibus & auribus credendus. Alioquin; ante carnem diſciplinæ ſtudiis edomitam & mancipatam ſpiritui; ante ſpretam & abjectam ſæculi pompam, & ſarcinam; indignè ab impuris lectio ſancta præſumitur. Iſtiuſmodi enim Canticum ſola unctio docet, ſola addiſcit experientia. Eſt quippe nuptiale carmen, exprimens caſtos jucundoſque complexus animorum, morum concordiam, affectuumque conſentaneam ad alterutrum charitatem.

CAPUT PRIMUM.

1\. OSculetur me oſculo oris ſui, quia meliora ſunt ubera tua vino,
2\. fragrantia unguentis optimis. Oleum effuſum nomen tuum: ideò adoleſcentulæ dilexerunt te.

3\. Trahe me: poſt te curremus in odorem unguentorum tuorum. Introduxit me rex in cellaria ſua: exultabimus & lætabimur in te, memores uberum tuorum ſuper vinum: recti diligunt te.

4\. Nigra ſum, ſed formoſa, filiæ Jeruſalem, ſicut tabernacula Cedar, ſicut pelles Salomonis.

5\. Nolite me conſiderare quòd fuſca ſim, quia decoloravit me ſol: filii matris meæ pugnaverunt contra me, poſuerunt me cuſtodem in vineis: vineam meam non cuſtodivi.

6\. Indica mihi, quem diligit anima mea, ubi paſcas, ubi cubes in meridie, ne vagari incipiam poſt greges ſodalium tuorum.

7\. Si ignoras te ò pulcherrima inter mulieres, egredere, & abi poſt veſtigia gregum, & paſce hœdos tuos juxta tabernacula paſtorum.

8\. Equitatui meo in curribus Pharaonis aſſimilavi te amica mea.

9\. Pulchræ ſunt genæ tuæ ſicut turturis: collum tuum ſicut monilia.

10\. Murenulas aureas faciemus tibi, vermiculatas argento.

11\. Dum eſſet Rex in accubitu ſuo, nardus mea dedit odorem ſuum.

12\. Faſciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter ubera mea commorabitur.

13\. Botrus cypri dilectus meus mihi, in vineis Engaddi.

14\. Ecce tu pulchra es, amica mea, ecce tu pulchra es, oculi tui columbarum.

15\. Ecce tu pulcher es dilecte mi, & decorus. Lectulus noſter floridus:

16\. tigna domorum noſtrarum cedrina, laquearia noſtra cypreſſina.

CAPUT II.

1\. EGo flos campi, & lilium convallium.

2\. Sicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias.

3\. Sicut malus inter ligna ſilvarum, ſic dilectus meus inter filios. Sub umbra illius, quem deſideraveram, ſedi: & fructus ejus dulcis gutturi meo.

4\. Introduxit me in cellam vinariam, ordinavit in me charitatem.

5\. Fulcite me floribus, ſtipate me malis; quia amore langueo.

6\. Læva ejus ſub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.

7\. Adjuro vos filię Jeruſalem, per capreas cervoſque camporum, ne ſuſcitetis, neque evigilare faciatis dilectam, quoad uſque ipſa velit.

8\. Vox dilecti mei, † ecce iſte venit ſaliens in montibus, tranſiliens colles: † In viſitat. B. Virg.

9\. ſimilis eſt dilectus meus capreæ, hinnuloque cervorum: en ipſe ſtat poſt parietem noſtrum, reſpiciens per feneſtras, proſpiciens per cancellos.

10\. En dilectus meus loquitur mihi: Surge, propera amica mea, columba mea, formoſa mea, & veni.

11\. Jam enim hyems tranſiit, imber abiit, & receſſit.

12\. Flores apparuerunt in terra noſtra, tempus putationis advenit: vox turturis audita eſt in terra noſtra:

13\. ficus protulit groſſos ſuos: vineæ florentes dederunt odorem ſuum. Surge amica mea, ſpecioſa mea, & veni:

14\. columba mea in foraminibus petræ, in caverna maceriæ, oſtende mihi faciem tuam, ſonet vox tua in auribus meis: vox enim tua dulcis, & facies tua decora.

15\. Capite nobis vulpes parvulas, quæ demoliuntur vineas: nam vinea noſtra floruit.

16\. Dilectus meus mihi, & ego illi, qui paſcitur inter lilia,

17\. donec aſpiret dies, & inclinentur umbræ. Revertere: ſimilis eſto, dilecte mi, capreæ, hinnuloque cervorum ſuper montes Bether.

CAPUT III.

1\. IN lectulo meo per noctes quæſivi quem diligit anima mea: quæſivi illum, & non inveni.

‡ In festo B. Mariæ Magdalenæ

2. ‡ Surgam, & circuibo civitatem: per vicos & plateas quæram quem diligit anima mea: quæſivi illum, & non inveni.

3. Invenerunt me vigiles, qui cuſtodiunt civitatem: Num quem diligit anima mea, vidiſtis?

4. Paululùm cùm pertranſiſſem eos, inveni quem diligit anima mea: tenui eum: nec dimittam, donec introducam illum in domum matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ.

5. Adjuro vos filiæ Jeruſalem, per capreas cervoſque camporum, ne ſuſcitetis, neque evigilare faciatis dilectam, donec ipſa velit *.

* Cætera Epiſtolæ quære cap. 8. v. 6. Pone me.

6. Quæ eſt iſta, quæ aſcendit per deſertum, ſicut virgula fumi ex aromatibus mirrhæ, & thuris, & univerſi pulveris pigmentarii?

† In ſuſcept. S. Coronæ.

7. En † lectulum Salomonis ſexaginta fortes ambiunt ex fortiſſimis Iſrael:

9. omnes tenentes gladios, & ad bella doctiſſimi: uniuſcujuſque enſis ſuper femur ſuum propter timores nocturnos.

9. Ferculum fecit ſibi rex Salomon de lignis Libani:

10. columnas ejus fecit argenteas, reclinatorium aureum, aſcenſum purpureum: media charitate conſtravit propter filias Jeruſalem:

11. Egredimini & videte filiæ Sion regem Salomonem in diademate, quo coronavit illum mater ſua in die deſponſationis illius, & in die lætitiæ cordis ejus.

CAPUT IV.

1. Quàm pulchra es amica mea, quàm pulchra es! Oculi tui columbarum, abſque eo, quod intrinſecus latet. Capilli tui ſicut greges caprarum, quæ aſcenderunt de monte Galaad.

2. Dentes tui ſicut greges tonſarum, quæ aſcenderunt de lavacro, omnes gemellis fœtibus, & ſterilis non eſt inter eas.

3. Sicut vitta coccinea, labia tua: & eloquium tuum, dulce. Sicut fragmen mali punici, ita genæ tuæ, abſque eo, quod intrinſecus latet.

4. Sicut turris David collum tuum, quæ ædificata eſt cum propugnaculis: mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium.

5. Duo ubera tua, ſicut duo hinnuli capreæ gemelli, qui paſcuntur in liliis,

6. donec aſpiret dies, & inclinentur umbræ, vadam ad montem myrrhæ, & ad collem thuris.

7. Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te.

8. Veni de Libano ſponſa mea, veni de Libano, veni: coronaberis de capite Amana, de vertice Sanir & Hermon, de cubilibus leonum, de montibus pardorum.

9. Vulneraſti cor meum ſoror mea ſponſa, vulneraſti cor meum in uno oculorum tuorum, & in uno crine colli tui.

10. Quàm pulchræ ſunt mammæ tuæ ſoror mea ſponſa! pulchriora ſunt ubera tua vino, & odor unguentorum tuorũ ſuper omnia aromata.

11. Favus diſtillans labia tua ſponſa, mel & lac ſub lingua tua: & odor veſtimentorum tuorum ſicut odor thuris.

12. Hortus concluſus ſoror mea ſponſa, hortus concluſus, fons ſignatus.

13. Emiſſiones tuæ paradiſus malorum punicorum cum pomorum fructibus. Cypri cum nardo,

14. nardus & crocus, fiſtula & cinnamomum cum univerſis lignis Libani, myrrha & aloe cum omnibus primis unguentis.

15. Fons hortorum: puteus aquarum viventium, quæ fluunt impetu de Libano.

16. Surge Aquilo, & veni Auſter, perfla hortum meum, & fluant aromata illius.

CAPUT V.

1. Veniat dilectus meus in hortum ſuum, & comedat fructum pomorum ſuorum. Veni in hortum meum ſoror mea ſponſa: meſſui myrrham meam cum aromatibus meis: comedi favum cum melle meo, bibi vinum meum cum lacte meo: comedite amici, & bibite, & inebriamini chariſſimi.

2. Ego dormio, & cor meum vigilat: vox dilecti mei pulſantis: Aperi mihi ſoror mea, amica mea, columba mea, immaculata mea: quia caput meum plenum eſt rore, & cincinni mei guttis noctium.

3. Expoliavi me tunica mea, quomodo induar illa? lavi pedes meos, quomodo inquinabo illos?

4. Dilectus meus miſit manum ſuam per foramen, & venter meus intremuit ad tactum ejus.

5. Surrexi, ut aperirem dilecto meo: manus meæ ſtillaverunt myrrham, & digiti mei pleni myrrha probatiſſima.

6. Peſſulum oſtii mei aperui dilecto meo: at ille declinaverat, atque tranſierat. Anima mea liquefacta eſt, ut locutus eſt: quæſivi, & non inveni illum: vocavi, & non reſpondit mihi.

7. Invenerunt me cuſtodes qui circumeunt civitatem: percuſſerunt me, & vulneraverunt me: tulerunt pallium meum mihi cuſtodes murorum.

8. Adjuro vos filiæ Jeruſalem, ſi inveneritis dilectum meum, ut nuntietis ei quia amore langueo.

9. Qualis eſt dilectus tuus ex dilecto, ô pulcherrima mulierum? qualis eſt dilectus tuus ex dilecto, quia ſic adjuraſti nos?

10. Dilectus meus candidus & rubicundus, electus ex millibus.

11. Caput ejus aurum optimum: Comæ ejus ſicut elatæ palmarum, nigræ quaſi corvus.

12. Oculi ejus ſicut columbæ ſuper rivulos aquarum, quæ lacte ſunt lotæ, & reſident juxta fluenta pleniſſima.

13. Genæ illius ſicut areolæ aromatum conſitæ à pigmentariis. Labia ejus lilia diſtillantia myrrham primam.

14. Manus illius tornatiles aureæ, plenæ hyacinthis. Venter ejus eburneus, diſtinctus ſapphiris.

15. Crura illius columnæ marmoreæ, quæ fundatæ ſunt ſuper baſes aureas. Species ejus ut libani, electus ut cedri.

16. Guttur illius ſuaviſſimum, & totus deſiderabilis: talis eſt dilectus meus, & ipſe eſt amicus meus, filiæ Jeruſalem.

17. Quò abiit dilectus tuus, ô pulcherrima mulierum? quò declinavit dilectus tuus? & quæremus eum tecum.

CAPUT VI.

1. Dilectus meus deſcendit in hortum ſuum ad areolam aromatum, ut paſcatur in hortis, & lilia colligat.

2. Ego

2. Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi, qui paſcitur inter lilia.

3. Pulchra es amica mea, ſuavis, & decora ſicut Jeruſalem : terribilis ut caſtrorum acies ordinata.

4. Averte oculos tuos à me, quia ipſi me avolare fecerunt. Capilli tui ſicut grex caprarum, quæ apparuerunt de Galaad.

5. Dentes tui ſicut grex ovium, quæ aſcenderunt de lavacro, omnes gemellis fœtibus, & ſterilis non eſt in eis.

6. Sicut cortex mali punici, ſic genæ tuæ abſque occultis tuis.

7. Sexaginta ſunt reginæ, & octoginta concubinæ, & adoleſcentularum non eſt numerus.

8. Una eſt columba mea, perfecta mea, una eſt matris ſuæ, electa genitricis ſuæ. Viderunt eam filiæ, & beatiſſimam prædicaverunt; reginę, & concubinæ, & laudaverunt eam.

9. Quæ eſt iſta, quę progreditur quaſi aurora conſurgens, pulchra ut luna, electa ut ſol, terribilis ut caſtrorum acies ordinata?

10. Deſcendi in hortum nucum, ut viderem poma convallium, & inſpicerem ſi floruiſſet vinea, & germinaſſent mala punica.

11. Neſcivi : anima mea conturbavit me propter quadrigas Aminadab.

12. Revertere, revertere Sulamitis : revertere, revertere, ut intueamur te.

CAPUT VII.

1. QUid videbis in Sulamite, niſi choros caſtrorum? Quàm pulchri ſunt greſſus tui in calceamentis, filia principis! Juncturę femorum tuorum, ſicut monilia quę fabricata ſunt manu artificis.

2. Umbilicus tuus crater tornatilis, numquam indigens poculis. Venter tuus ſicut acervus tritici, vallatus liliis.

3. Duo ubera tua, ſicut duo hinnuli gemelli capreæ.

4. Collum tuum ſicut turris eburnea. Oculi tui ſicut piſcinę in Heſebon, quæ ſunt in porta filię multitudinis. Naſus tuus ſicut turris Libani, quæ reſpicit contra Damaſcum.

5. Caput tuum ut Carmelus : & comę capitis tui, ſicut purpura regis vincta canalibus.

6. Quàm pulchra es, & quàm decora chariſſima, in deliciis!

7. Statura tua aſſimilata eſt palmę, & ubera tua botris.

8. Dixi : Aſcendam in palmam, & apprehendam fructus ejus : & erunt ubera tua ſicut botri vineę : & odor oris tui ſicut malorum.

9. Guttur tuum ſicut vinum optimum, dignum dilecto meo ad potandum, labiiſque & dentibus illius ad ruminandum.

10. Ego dilecto meo, & ad me converſio ejus.

11. Veni dilecte mi, egrediamur in agrum, commoremur in villis.

12. Manè ſurgamus ad vineas, videamus ſi floruit vinea, ſi flores fructus parturiunt, ſi floruerunt mala punica : ibi dabo tibi ubera mea.

13. Mandragoræ dederunt odorem. In portis noſtris omnia poma : nova & vetera, dilecte mi, ſervavi tibi.

CAPUT VIII.

1. QUis mihi det te fratrem meum ſugentem ubera matris meæ, ut inveniam te foris, & deoſculer te, & jam me nemo deſpiciat?

2. Apprehendam te, & ducam in domum matris meæ : ibi me docebis, & dabo tibi poculum ex vino condito, & muſtum malorum granatorum meorum.

3. Læva ejus ſub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.

4. Adjuro vos filiæ Jeruſalem, ne ſuſcitetis, neque evigilare faciatis dilectam, donec ipſa velit.

5. Quæ eſt iſta, quæ aſcendit de deſerto, deliciis affluens, innixa ſuper dilectum ſuum? ſub arbore malo ſuſcitavi te : ibi corrupta eſt mater tua, ibi violata eſt genitrix tua.

6. ‡ Pone me ut ſignaculum ſuper cor tuum, ut ſignaculum ſuper brachium tuum : quia fortis eſt ut mors dilectio : dura ſicut infernus æmulatio, lampades ejus, lampades ignis atque flammarum.

‡ In feſto B. Mariæ Magdalenæ

7. Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam : ſi dederit homo omnem ſubſtantiam domus ſuę pro dilectione, quaſi nihil deſpiciet eam.

8. Soror noſtra parva, & ubera non habet : quid faciemus ſorori noſtræ in die quando alloquenda eſt?

9. Si murus eſt, ædificemus ſuper eum propugnacula argentea : ſi oſtium eſt, compingamus illud tabulis cedrinis.

10. Ego murus : & ubera mea ſicut turris, ex quo facta ſum coram eo quaſi pacem reperiens.

11. Vinea fuit pacifico in ea, quæ habet populos : tradidit eam cuſtodibus, vir affert pro fructu ejus mille argenteos.

12. Vinea mea coram me eſt. Mille tui pacifici, & ducenti his, qui cuſtodiunt fructus ejus.

13. Quæ habitas in hortis, amici auſcultant : fac me audire vocem tuam.

14. Fuge dilecte mi, & aſſimilare capreę, hinnuloque cervorum ſuper montes aromatum.

LIBER
SAPIENTIÆ.

Liber hic, SAPIENTIÆ LIBER *dicitur*, *quòd de Sapientia tam increata quàm creata*, *ſublimiùs diviniuſque tractet*. *Apud Græcos inſcribitur* SAPIENTIÆ SALOMONIS; *quòd ſi non ipſiuſmet libri ſcriptor ſit Salomon*, *ut voluerunt Irenæus*, *Tertullianus*, *Ambroſius*, *& alii*; *ſententiarum ſaltem ac ſenſuum ſit auctor*, *quod ipſa libri verba teſtantur*, *cap.9.v.7.* Tu elegiſti me Regem populo tuo, & dixiſti me ædificare templum in monte ſancto tuo. *Quis autem illas ſententias Græcè expreſſerit*, *incertum eſt*. *Quidam id* Philoni ſeniori *tribuunt*, *quem Joſephus libr.* 1. *contra Appionem Demetrio Phaleræo jungit*; *alii etiam unum ex Septuaginta Interpretibus fuiſſe autumant*: *unde hic liber*, *Siracidæ*, *utpote antiquior*, *ordine præponitur*.

Dividitur autem in tres partes. PRIMA, *ad caput 7. uſque*, *hortatur ad zelum & amorem ſapientiæ*. SECUNDA, *hinc uſque ad cap.* 10. *explicat originem ſapientiæ*. TERTIA, *quæ ſupereſt*, *effectus & fructus ſapientiæ proponit*.

CAPUT PRIMUM.

Judices ſint juſti: Dominus invenitur ſi ſimplici corde & fide quæratur; fugit autem à peccatoribus & vanis cogitationibus: cùmque omnia repleat, nihil eum latere poteſt: murmuratio, detractio, & mendacium deteſtanda: omnia fecit Deus ad vitam, non mortem intendens, quam ſibi peccatores accerſierunt.

‖3. Reg. 3. 9. ‖ Iſai. 56. 1. — 1. DILIGITE ‖ juſtitiam, qui judicatis terram. Sentite de Domino in bonitate, & in ſimplicitate cordis quærite illum:

‖ 1. Paral. 15. 2. — 2. ‖ quoniam invenitur ab his, qui non tentant illum: apparet autem eis, qui fidem habent in illum:

3. perverſæ enim cogitationes ſeparant à Deo: probata autem virtus corripit inſipientes.

4. Quoniam in malevolam animam non introibit ſapientia, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis.

5. Spiritus enim ſanctus diſciplinæ effugiet fictum, & auferet ſe à cogitationibus, quæ ſunt ſine intellectu, & corripietur à ſuperveniente iniquitate.

‖ Gal. 5. 22. — 6. ‖ Benignus eſt enim ſpiritus ſapientiæ, & non liberabit maledicum à labiis ſuis: ‖ Jerem. 17. 10. — ‖ quoniam renum illius teſtis eſt Deus, & cordis illius ſcrutator eſt verus, & linguæ ejus auditor.

‖ Iſaiæ 6. 3. — 7. ‖ Quoniam ſpiritus Domini replevit orbem terrarum: & hoc, quod continet omnia, ſcientiam habet vocis.

8. Propter hoc qui loquitur iniqua, non poteſt latere, nec præteriet illum corripiens judicium.

9. In cogitationibus enim impii interrogatio erit: ſermonum autem illius auditio ad Deum veniet, ad correptionem iniquitatum illius.

10. Quoniam auris zeli audit omnia, & tumultus murmurationum non abſcondetur.

11. Cuſtodite ergo vos à murmuratione, quæ nihil prodeſt, & à detractione parcite linguæ, quoniam ſermo obſcurus in vacuum non ibit: os autem, quod mentitur, occidit animam.

12. Nolite zelare mortem in errore vitæ veſtræ, neque acquiratis perditionem in operibus manuum veſtrarum.

13. ‖ Quoniam Deus mortem non fecit, nec lætatur in perditione vivorum. — ‖ Ezech. 18. 32. & 33.

14. Creavit enim, ut eſſent omnia: & ſanabiles fecit nationes orbis terrarum: & non eſt in illis medicamentum exterminii, nec inferorum regnum in terra.

15. Juſtitia enim perpetua eſt, & immortalis.

16. Impii autem manibus & verbis accerſierunt illam: & æſtimantes illam amicam, defluxerunt, & ſponſiones poſuerunt ad illam: quoniam digni ſunt qui ſint ex parte illius.

CAPUT II.

Omnis impiorum vitæ futuræ ſpem non habentium ſcopus eſt frui hujus vitæ voluptatibus; ideoque juſtum qui diverſum reſpicit finem ferre nequeunt, ſed ad mortem uſque perſequuntur: ſicut & diaboli invidia homo à Deo creatus immortalis, factus eſt mortalis.

1. DIxerunt enim cogitantes apud ſe non rectè: ‖ Exiguum, & cum tædio eſt tempus vitæ noſtræ, & non eſt refrigerium in fine hominis, & non eſt qui agnitus ſit reverſus ab inferis: — ‖ Job 7. 1. & 14. 1.

2. quia ex nihilo nati ſumus, & poſt hoc erimus tamquam non fuerimus: quoniam fumus flatus eſt in naribus noſtris: & ſermo ſcintilla ad commovendum cor noſtrum:

3. qua extincta, cinis erit corpus noſtrum, & ſpiritus diffundetur tamquam mollis aer, & tranſibit vita noſtra tamquam veſtigium nubis, & ſicut nebula diſſolvetur, quæ fugata eſt à radiis ſolis, & à calore illius aggravata:

4. & nomen noſtrum oblivionem accipiet per tempus, & nemo memoriam habebit operum noſtrorum.

5. ‖ Umbræ enim tranſitus eſt tempus noſtrum, & non eſt reverſio finis noſtri: quoniam conſignata eſt, & nemo revertitur. — ‖ 1. Paral. 29. 15.

6. ‖ Venite ergo, & fruamur bonis quæ ſunt, & utamur creatura tamquam in juventute celeriter. — ‖ Iſaiæ 22. 13. & 56. 12. 1. Cor. 15. 32.

7. Vino pretioſo, & unguentis nos impleamus: & non prætereat nos flos temporis.

8. Coronemus nos roſis, antequam marceſcant: nullum pratum ſit, quod non pertranſeat luxuria noſtra.

9. Nemo noſtrum exors ſit luxuriæ noſtræ: ubique relinquamus ſigna lætitiæ: quoniam hæc eſt pars noſtra, & hæc eſt ſors.

10. Opprimamus pauperem juſtum, & non parcamus viduæ, nec veterani revereamur canos multi temporis.

11. Sit autem fortitudo noſtra lex juſtitiæ: quod enim infirmum eſt, inutile invenitur.

12. Circumveniamus ergo juſtum, quoniam inutilis eſt nobis, & contrarius eſt operibus noſtris, & improperat nobis peccata legis, & diffamat in nos peccata diſciplinæ noſtræ.

‖ Matth. 27. 41. 13. ‖ Promittit ſe ſcientiam Dei habere, & filium Dei ſe nominat.

‖ Joan. 7. 7. 14. ‖ Factus eſt nobis in traductionem cogitationum noſtrarum.

15. Gravis eſt nobis etiam ad videndum, quoniam diſſimilis eſt aliis vita illius, & immutatæ ſunt viæ ejus.

16. Tamquam nugaces æſtimati ſumus ab illo, & abſtinet ſe à viis noſtris tamquam ab immunditiis, & præfert noviſſima juſtorum, & gloriatur patrem ſe habere Deum.

17. Videamus ergo ſi ſermones illius veri ſint, & tentemus quæ ventura ſunt illi, & ſciemus quæ erunt noviſſima illius.

‖ Pſal 21. 9. 18. ‖ Si enim eſt verus filius Dei, ſuſcipiet illum, & liberabit eum de manibus contrariorum.

19. Contumelia & tormento interrogemus eum, ut ſciamus reverentiam ejus, & probemus patientiam illius.

‖ Jerem. 11. 19. 20. ‖ Morte turpiſſima condemnemus eum: erit enim ei reſpectus ex ſermonibus illius.

21. Hæc cogitaverunt, & erraverunt: excæcavit enim illos malitia eorum.

22. Et neſcierunt ſacramenta Dei, neque mercedem ſperaverunt juſtitiæ, nec judicaverunt honorem animarum ſanctarum.

‖ Gen. 1. 27. & 2. 7. & 5. 1. Eccli. 17. 1. 23. ‖ Quoniam Deus creavit hominem inexterminabilem, & ad imaginem ſimilitudinis ſuæ fecit illum.

‖ Gen. 3. 1. 24. ‖ Invidia autem diaboli mors introivit in orbem terrarum:

25. imitantur autem illum qui ſunt ex parte illius.

CAPUT III.

De felicitate juſtorum, qui in hac vita ab impiis contempti, tentationibus à Deo probati fuerunt: & de infelicitate impiorum: item de caſtitatis & bonorum operum mercede, ac infelicitate filiorum adulterorum.

‡ PLUR. MART. TEMP. PASCH. Deut. 33. 3. Infr. 5. 4. 1. ‡ JUſtorum autem animæ in manu Dei ſunt, & non tanget illos tormentum mortis.

2. Viſi ſunt oculis inſipientium mori: & æſtimata eſt afflictio exitus illorum:

3. & quod à nobis eſt iter, exterminium: illi autem ſunt in pace.

4. Et ſi coram hominibus tormenta paſſi ſunt, ſpes illorum immortalitate plena eſt.

5. In paucis vexati, in multis benè diſponentur: quoniam Deus tentavit eos, & invenit illos dignos ſe.

6. Tamquam aurum in fornace probavit illos, & quaſi holocauſti hoſtiam accepit illos, & in tempore erit reſpectus illorum.

‖ Matth. 13. 43. 7. ‖ Fulgebunt juſti, & tamquam ſcintillæ in arundineto diſcurrent.

‖ 1. Cor. 6. 2. 8. ‖ Judicabunt nationes, & dominabuntur populis, & regnabit Dominus illorum in perpetuum.

9. Qui confidunt in illo, intelligent veritatem: & fideles in dilectione acquieſcent illi: quoniam donum & pax eſt electis ejus.

10. Impii autem ſecundùm quæ cogitaverunt, correptionem habebunt: qui neglexerunt juſtum, & à Domino receſſerunt.

11. Sapientiam enim & diſciplinam qui abjicit, infelix eſt: & vacua eſt ſpes illorum, & labores ſine fructu, & inutilia opera eorum.

12. Mulieres eorum inſenſatæ ſunt, & nequiſſimi filii eorum.

13. Maledicta creatura eorum: quoniam felix eſt ſterilis: & incoinquinata, quæ neſcivit thorum in delicto, habebit fructum in reſpectione animarum ſanctarum:

14. ‖ & ſpado, qui non operatus eſt per manus ſuas iniquitatem, nec cogitavit adversùs Deum nequiſſima: dabitur enim illi fidei donum electum, & ſors in templo Dei acceptiſſima. ‖ Iſai. 56. 4.

15. Bonorum enim laborum glorioſus eſt fructus, & quæ non concidat radix ſapientiæ.

16. Filii autem adulterorum in conſummatione erunt, & ab iniquo thoro ſemen exterminabitur.

17. Et ſi quidem longæ vitæ erunt, in nihilum computabuntur, & ſine honore erit noviſſima ſenectus illorum.

18. Et ſi celeriùs defuncti fuerint, non habebunt ſpem, nec in die agnitionis allocutionem.

19. Nationis enim iniquæ diræ ſunt conſummationes.

CAPUT IV.

Caſta generatio in multis ab adulterina diſſidet: de refrigerio juſti morte præoccupati: quæ ſit ſenectus venerabilis, & quòd juſti ſæpiùs è mundo tolluntur à Deo, ne ab impiis ſeducantur: & quantum finis utrorumque diſtet.

1. O Quàm pulchra eſt caſta generatio cum claritate! immortalis eſt enim memoria illius: quoniam & apud Deum nota * eſt, & apud homines. * i. approbata, ut Pſal. 1. 6. & Matth. 7. 23.

2. Cùm præſens eſt, imitantur illam: & deſiderant eam cùm ſe eduxerit, & in perpetuum coronata triumphat incoinquinatorum certaminum præmium vincens.

3. Multigena autem impiorum multitudo non erit utilis, & ſpuria vitulamina † non dabunt radices altas, nec ſtabile firmamentum collocabunt. † μοσχεύματα propagines, Stolones,

4. ‖ Et ſi in ramis in tempore germinaverint, infirmiter poſita, à vento commovebuntur, & à nimietate ventorum eradicabuntur. ‖ Jer. 17. 6. Matth. 7. 27.

5. Confringentur enim rami inconſummati, & fructus illorum inutiles, & acerbi ad manducandum, & ad nihilum apti.

6. Ex iniquis enim omnes filii, qui naſcuntur, teſtes ſunt nequitiæ adversùs parentes in interrogatione ſua.

7. Juſtus autem ſi morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit.

8. Senectus enim venerabilis eſt non diuturna, neque annorum numero computata; cani autem ſunt ſenſus hominis,

9. & ætas ſenectutis vita immaculata.

|| Hebr. 11. 5.
10. || Placens Deo factus eſt dilectus, & vivens inter peccatores translatus eſt.

11. Raptus eſt ne malitia mutaret intellectum ejus, aut ne fictio deciperet animam illius.

12. Faſcinatio enim nugacitatis obſcurat bona, & inconſtantia concupiſcentiæ tranſvertit ſenſum ſine malitia.

13. Conſummatus in brevi explevit tempora multa:

14. placita enim erat Deo anima illius: propter hoc properavit educere illum de medio iniquitatum: populi autem videntes, & non intelligentes, nec ponentes in præcordiis talia:

15. quoniam gratia Dei, & miſericordia eſt in ſanctos ejus, & reſpectus in electos illius.

16. Condemnat autem juſtus mortuus vivos impios, & juventus celeriùs conſummata, longam vitam injuſti.

17. Videbunt enim finem ſapientis, & non intelligent quid cogitaverit de illo Deus, & quare munierit illum Dominus.

18. Videbunt & contemnent eum: illos autem Dominus irridebit.

19. Et erunt poſt hæc decidentes ſine honore, & in contumelia inter mortuos in perpetuum: quoniam diſrumpet illos inflatos ſine voce, & commovebit illos à fundamentis, & uſque ad ſupremum deſolabuntur, & erunt gementes, & memoria illorum peribit.

20. Venient in cogitatione peccatorum ſuorum timidi, & traducent illos ex adverſo iniquitates ipſorum.

CAPUT V.

Impii in judicio admirantes gloriam juſtorum quos hic contempſerant, deſlent ſuam miſeriam, quòdque tota eorum felicitas fuerit momentanea: juſtorum autem erit perpetua: porrò Deus, tum per creaturas, tum per ſe, armatur ad puniendos impios.

‡ SS. PHILIPP. ET JACOBI. S JOANN. ANTE PORTAM LATIN. UNIUS MART. TEMP. PASCH.
1. ‡ TUnc ſtabunt juſti in magna conſtantia, adversùs eos qui ſe anguſtiaverunt, & qui abſtulerunt labores eorum.

2. Videntes turbabuntur timore horribili, & mirabuntur in ſubitatione inſperatæ ſalutis,

3. dicentes intra ſe, pœnitentiam agentes, & præ anguſtia ſpiritus gementes: Hi ſunt quos habuimus aliquando in deriſum, & in ſimilitudinem improperii.

|| Supr. 3. 2.
4. || Nos inſenſati vitam illorum æſtimabamus inſaniam, & finem illorum ſine honore:

5. ecce quomodo computati ſunt inter filios Dei, & inter ſanctos ſors illorum eſt.

6. Ergo erravimus à via veritatis, & juſtitiæ lumen non luxit nobis, & Sol intelligentiæ non eſt ortus nobis.

7. Laſſati ſumus in via iniquitatis & perditionis, & ambulavimus vias difficiles; viam autem Domini ignoravimus.

8. Quid nobis profuit ſuperbia? aut divitiarum jactantia quid contulit nobis?

|| 1. Par. 29. 15. Supr. 2. 5. || Job 30. 9.
9. || Tranſierunt omnia illa tamquam umbra, & tamquam nuntius percurrens,

10. || & tamquam navis, quæ pertranſit fluctuantem aquam: cujus, cùm præterierit, non eſt veſtigium invenire, neque ſemitam carinæ illius in fluctibus:

11. aut tamquam avis, quæ tranſvolat in aere, cujus nullum invenitur argumentum itineris; ſed tantùm ſonitus alarum verberans levem ventum, & ſcindens per vim itineris aerem: commotis alis tranſvolavit, & poſt hoc nullum ſignum invenitur itineris illius:

12. aut tamquam ſagitta emiſſa in locum deſtinatum, diviſus aer continuò in ſe recluſus eſt, ut ignoretur tranſitus illius:

13. ſic & nos nati continuò deſivimus eſſe: & virtutis quidem nullum ſignum valuimus oſtendere: in malignitate autem noſtra conſumpti ſumus.

14. Talia dixerunt in inferno hi, qui peccaverunt:

15. || quoniam ſpes impii tamquam lanugo eſt, quæ à vento tollitur: & tamquam ſpuma gracilis, quæ à procella diſpergitur: & tamquam fumus, qui à vento diffuſus eſt: & tamquam memoria hoſpitis unius diei prætereuntis. || Pſal. 1. 4. Prov. 10. 28. & 11. 7.

16. ‡ Juſti autem in perpetuum vivent, & apud Dominum eſt merces eorum, & cogitatio illorum apud Altiſſimum. ‡ PLUR. MART. EXTRA TEMP. PASCH.

17. Ideò accipient regnum decoris, & diadema ſpeciei de manu Domini: quoniam dextera ſua teget eos, & brachio ſancto ſuo defendet illos.

18. || Accipiet armaturam zelus illius, & armabit creaturam ad ultionem inimicorum. || Pſal. 17. 40. Epheſ. 6. 13.

19. Induet pro thorace juſtitiam, & accipiet pro galea judicium certum.

20. Sumet ſcutum inexpugnabile æquitatem:

21. acuet autem duram iram in lanceam, & pugnabit cum illo orbis terrarum contra inſenſatos.

22. Ibunt directè emiſſiones fulgurum, & tamquam à benè curvato arcu nubium exterminabuntur, & ad certum locum inſilient.

23. Et à petroſa ira plenæ mittentur grandines, excandeſcet in illos aqua maris, & flumina concurrent duriter.

24. Contra illos ſtabit ſpiritus virtutis, & tamquam turbo venti dividet illos: & ad eremum perducet omnem terram iniquitas illorum, & malignitas evertet ſedes potentium.

CAPUT VI.

Reges & judices ad ſapientiam & juſtitiam ſectandam exhortatur, oſtendens quàm grave maneat injuſtis rectoribus ſupplicium: item quàm ſit obvia ſapientia quærentibus eam: quòdque ejus acquiſitio ſit utilis, cujus capax non eſt invidus.

1. MElior eſt ſapientia quàm vires: & vir prudens quàm fortis. Eccleſ. 9. 18.

2. Audite ergo reges, & intelligite, diſcite judices finium terræ.

3. Præbete aures vos, qui continetis multitudines, & placetis vobis in turbis nationum:

4. || quoniam data eſt à Domino poteſtas vobis, & virtus ab Altiſſimo, qui interrogabit opera veſtra; & cogitationes ſcrutabitur: || Rom. 13. 1.

5. quoniam cùm eſſetis miniſtri regni illius, non rectè judicaſtis, nec cuſtodiſtis le-

gem juſtitiæ, neque ſecundùm voluntatem Dei ambulaſtis.

6. Horrendè & citò apparebit vobis: quoniam judicium duriſſimum his, qui præſunt, fiet.

7. Exiguo enim conceditur miſericordia: potentes autem potenter tormenta patientur.

Deut. 10. 17. 2. Par. 19. 7. Eccli. 35. 11. Actor. 10. 14. Rom. 2. 11. Gal. 2. 6. Ephes. 6. 9. Col. 3. 25. 1. Petr. 1. 17.

8. || Non enim ſubtrahet perſonam cujuſquam Deus, nec verebitur magnitudinem cujuſquam: quoniam puſillum & magnum ipſe fecit, & æqualiter cura eſt illi de omnibus.

9. Fortioribus autem fortior inſtat cruciatio.

10. Ad vos ergo reges ſunt hi ſermones mei, ut diſcatis ſapientiam, & non excidatis.

11. Qui enim cuſtodierint juſta juſtè, juſtificabuntur: & qui didicerint iſta, invenient quid reſpondeant.

12. Concupiſcite ergo ſermones meos, diligite illos, & habebitis diſciplinam.

13. Clara eſt, & quæ numquam marceſcit ſapientia, & facilè videtur ab his qui diligunt eam, & invenitur ab his qui quærunt illam.

14. Præoccupat qui ſe concupiſcunt, ut illis ſe prior oſtendat.

15. Qui de luce vigilaverit ad illam, non laboravit: aſſidentem enim illam foribus ſuis inveniet.

16. Cogitare ergo de illa, ſenſus eſt conſummatus: & qui vigilaverit propter illam, citò ſecurus erit.

17. Quoniam dignos ſe ipſa circuit quærens, & in viis oſtendit ſe illis hilariter, & in omni providentia occurrit illis.

18. Initium enim illius, veriſſima eſt diſciplinæ concupiſcentia.

19. Cura ergo diſciplinæ, dilectio eſt: & dilectio, cuſtodia legum illius eſt: cuſtoditio autem legum, conſummatio incorruptionis eſt:

20. incorruptio autem facit eſſe proximum Deo.

21. Concupiſcentia itaque ſapientiæ deducit ad regnum perpetuum.

22. Si ergo delectamini ſedibus & ſceptris, ò reges populi, diligite ſapientiam, ut in perpetuum regnetis:

23. diligite lumen ſapientiæ omnes qui præeſtis populis.

24. Quid eſt autem ſapientia, & quemadmodum facta ſit referam: & non abſcondam à vobis ſacramenta Dei, ſed ab initio nativitatis inveſtigabo, & ponam in lucem ſcientiam illius, & non præteribo veritatem:

25. neque cum invidia tabeſcente iter habebo: quoniam talis homo non erit particeps ſapientiæ.

26. Multitudo autem ſapientium ſanitas eſt orbis terrarum: & rex ſapiens ſtabilimentum populi eſt.

27. Ergo accipite diſciplinam per ſermones meos, & proderit vobis.

CAPUT VII.

Cùm unus ſit omnibus introitus ad vitam, & ſimilis exitus; præ omnibus eligenda eſt ſapientia, adferens ſecum cuncta bona, habens ſecum ſpiritum intelligentiæ multiplicem; & quæ hic mirum in modum extollitur, quamque abundè auctor fuerat aſſecutus.

1. SUm quidem & ego mortalis homo ſimilis omnibus, & ex genere terreni illius, qui prior factus eſt, & in ventre matris figuratus ſum caro,

2. decem menſium tempore || coagulatus ſum in ſanguine, ex ſemine hominis, & delectamento ſomni conveniente. || Job 10. 10.

3. Et ego natus accepi communem aerem, & in ſimiliter factam decidi terram, & primam vocem ſimilem omnibus emiſi plorans,

4. In involumentis nutritus ſum, & curis magnis.

5. Nemo enim ex regibus aliud habuit nativitatis initium.

6. || Unus ergo introitus eſt omnibus ad vitam, & ſimilis exitus. || Job. 1. 21. 1. Tim. 6. 7.

7. Propter hoc ‡ optavi, & datus eſt mihi ſenſus: & invocavi, & venit in me ſpiritus ſapientiæ: ‡ 3. Thom. 1. ‡ S. Thom.

8. & præpoſui illam regnis & ſedibus, & divitias nihil eſſe duxi in comparatione illius.

9. || Nec comparavi illi lapidem pretioſum: quoniam omne aurum in comparatione illius, arena eſt exigua, & tamquam lutum æſtimabitur argentum in conſpectu illius. || Job. 28. 15. Prov. 8. 11.

10. Super ſalutem & ſpeciem dilexi illam, & propoſui pro luce habere illam: quoniam inextinguibile eſt lumen illius.

11. || Venerunt autem mihi omnia bona pariter cum illa, & innumerabilis honeſtas per manus illius: || 3. Reg. 3. 13. Matth. 6. 33.

12. & lætatus ſum in omnibus: quoniam antecedebat me iſta ſapientia, & ignorabam quoniam horum omnium mater eſt.

13. Quam ſine fictione didici, & ſine invidia communico, & honeſtatem illius non abſcondo.

14. Infinitus enim theſaurus eſt hominibus: quo qui uſi ſunt, participes facti ſunt amicitiæ Dei, propter diſciplinæ dona commendati.

15. Mihi autem dedit Deus dicere ex ſententia, & præſumere digna horum, quæ mihi dantur: quoniam ipſe ſapientiæ dux eſt, & ſapientium emendator:

16. in manu enim illius & nos, & ſermones noſtri, & omnis ſapientia, & operum ſcientia & diſciplina.

17. Ipſe enim dedit mihi horum quæ ſunt, ſcientiam veram: ut ſciam diſpoſitionem orbis terrarum, & virtutes elementorum,

18. initium, & conſummationem, & medietatem temporum, viciſſitudinum permutationes, & commutationes temporum,

19. anni curſus, & ſtellarum diſpoſitiones,

20. naturas animalium, & iras beſtiarum, vim ventorum, & cogitationes hominum, differentias virgultorum, & virtutes radicum:

21. & quæcumque ſunt abſconſa & improviſa, didici: omnium enim artifex docuit me ſapientia.

22. Eſt enim in illa ſpiritus intelligentiæ, ſanctus, unicus, multiplex, ſubtilis, diſertus, mobilis, incoinquinatus, certus, ſuavis, amans bonum, acutus, quem nihil vetat, benefaciens,

23. humanus, benignus, ſtabilis, certus, ſecurus, omnem habens virtutem, omnia proſpiciens, & qui capiat omnes ſpiritus: intelligibilis, mundus, ſubtilis.

24. Omnibus enim mobilibus mobilior eſt ſapientia: attingit autem ubique propter ſuam munditiam.

25. Vapor eſt enim virtutis Dei, & emanatio quædam eſt claritatis omnipotentis Dei ſincera: & ideo nihil inquinatum in eam incurrit.

|| Hebr. 1. 3. 26. || Candor eſt enim lucis æternæ, & ſpeculum ſine macula Dei majeſtatis, & imago bonitatis illius.

27. Et cùm ſit una, omnia poteſt: & in ſe permanens omnia innovat, & per nationes in animas ſanctas ſe transfert, amicos Dei & prophetas conſtituit.

28. Neminem enim diligit Deus, niſi eum, qui cum ſapientia inhabitat.

29. Eſt enim hæc ſpecioſior ſole, & ſuper omnem diſpoſitionem ſtellarum, luci comparata invenitur prior.

30. Illi enim ſuccedit nox, ſapientiam autem non vincit malitia.

CAPUT VIII.

Cùm ſapientiam comitentur omnia deſiderabilia, ſummè ambienda eſt, & à Deo petenda; à quo ſolo datur continentia.

1. ATtingit ergo à fine uſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuaviter.

2. Hanc amavi, & exquiſivi à juventute mea, & quæſivi ſponſam mihi eam aſſumere, & amator factus ſum formæ illius.

3. Generoſitatem illius glorificat, contubernium habens Dei: ſed & omnium Dominus dilexit illam:

4. doctrix enim eſt diſciplinæ Dei, & electrix operum illius.

5. Et ſi divitiæ appetuntur in vita, quid ſapientia locupletius, quæ operatur omnia?

6. Si autem ſenſus operatur: quis horum, quæ ſunt, magis quàm illa eſt artifex?

7. Et ſi juſtitiam quis diligit: labores hujus magnas habent virtutes: ſobrietatem enim, & prudentiam docet, & juſtitiam, & virtutem, quibus utilius nihil eſt in vita hominibus.

8. Et ſi multitudinem ſcientiæ deſiderat quis, ſcit præterita, & de futuris æſtimat: ſcit verſutias ſermonum, & diſſolutiones argumentorum: ſigna & monſtra ſcit antequam fiant, & eventus temporum & ſæculorum.

9. Propoſui ergo hanc adducere mihi ad convivendum: ſciens quoniam mecum communicabit de bonis, & erit allocutio cogitationis & tædii mei.

10. Habebo propter hanc claritatem ad turbas, & honorem apud ſeniores juvenis:

11. & acutus inveniar in judicio, & in conſpectu potentium admirabilis ero, & facies principum mirabuntur me:

12. tacentem me ſuſtinebunt, & loquentem me reſpicient, & ſermocinante me plura, manus ori ſuo imponent.

13. Præterea habebo per hanc, immortalitatem: & memoriam æternam his, qui poſt me futuri ſunt, relinquam.

14. Diſponam populos: & nationes mihi erunt ſubditæ.

15. Timebunt me audientes reges horrendi: in multitudine videbor bonus, & in bello fortis.

16. Intrans in domum meam, conquieſcam cum illa: non enim habet amaritudinem converſatio illius, nec tædium convictus illius, ſed lætitiam & gaudium.

17. Hæc cogitans apud me, & commemorans in corde meo: quoniam immortalitas eſt in cognatione ſapientiæ,

18. & in amicitia illius delectatio bona, & in operibus manuum illius honeſtas ſine defectione, & in certamine loquelæ illius ſapientia, & præclaritas in communicatione ſermonum ipſius: circuibam quærens, ut mihi illam aſſumerem.

19. Puer autem eram ingenioſus, & ſortitus ſum animam bonam.

20. Et cùm eſſem magis bonus, veni ad corpus coinquinatum.

21. Et ut ſcivi quoniam aliter non poſſem eſſe continens, niſi Deus det, & hoc ipſum erat ſapientiæ, ſcire cujus eſſet hoc donum: adii Dominum, & deprecatus ſum illum, & dixi ex totis præcordiis meis:

CAPUT IX.

Oratio ſapientis cum agnitione propriæ imbecillitatis, ad impetrandam à Domino ſapientiam: quæ cùm omnibus neceſſaria ſit, potiſſimùm tamen rectoribus populorum; incerta eſt enim humana ſapientia.

1. DEus patrum meorum, & Domine miſericordiæ, qui feciſti omnia verbo tuo, 1. Reg. 3. 5.

2. & ſapientia tua conſtituiſti hominem, ut dominaretur creaturæ, quæ à te facta eſt,

3. ut diſponat orbem terrarum in æquitate & juſtitia, & in directione cordis judicium judicet:

4. da mihi ſedium tuarum aſſiſtricem ſapientiam, & noli me reprobare à pueris tuis:

5. || quoniam ſervus tuus ſum ego, & filius ancillæ tuæ, homo infirmus, & exigui temporis, & minor ad intellectum judicii & legum. || Pſal. 115. 16.

6. Nam & ſi quis erit conſummatus inter filios hominum, ſi ab illo abfuerit ſapientia tua, in nihilum computabitur.

7. || Tu elegiſti me regem populo tuo, & judicem filiorum tuorum, & filiarum: || 1. Par. 17. 4. & 1. 2. Par. 1. 9.

8. & dixiſti me ædificare templum in monte ſancto tuo, & in civitate habitationis tuæ altare, ſimilitudinem tabernaculi ſancti tui, quod præparaſti ab initio:

9. || & tecum ſapientia tua, quæ novit opera tua, quæ & affuit tunc cùm orbem terrarum faceres, & ſciebat quid eſſet placitum oculis tuis, & quid directum in præceptis tuis. || Prov. 8. 22. & 27. Joan. 1. 1.

10. Mitte illam de cœlis ſanctis tuis, & à

ſede magnitudinis tuæ, ut mecum ſit & mecum laboret, ut ſciam quid acceptum ſit apud te:

11. ſcit enim illa omnia, & intelligit, & deducet me in operibus meis ſobriè, & cuſtodiet me in ſua potentia.

12. Et erunt accepta opera mea, & diſponam populum tuum juſtè, & ero dignus ſedium patris mei.

Iſai. 40. 13. Rom. 11. 34. 1. Cor. 2. 16. 13. || Quis enim hominum poterit ſcire conſilium Dei? aut quis poterit cogitare quid velit Deus?

14. Cogitationes enim mortalium timidæ, & incertæ providentiæ noſtræ.

15. Corpus enim, quod corrumpitur, aggravat animam, & terrena inhabitatio deprimit ſenſum multa cogitantem.

16. Et difficilè æſtimamus quæ in terra ſunt: & quæ in proſpectu ſunt, invenimus cum labore. Quæ autem in cœlis ſunt, quis inveſtigabit?

17. Senſum autem tuum quis ſciet, niſi tu dederis ſapientiam, & miſeris ſpiritum ſanctum tuum de altiſſimis:

18. & ſic correctæ ſint ſemitæ eorum, qui ſunt in terris, & quæ tibi placent didicerint homines?

19. Nam per ſapientiam ſanati ſunt quicumque placuerunt tibi Domine à principio.

CAPUT X.

Commendatur ſapientia, quòd ſervaverit, & à malis liberaverit Adam, Noe, Abraham, Lot, Jacob, Joſeph, Moyſen: per quem filios Iſrael de Ægypto duxit per Mare rubrum, demerſis in eo Ægyptiis.

Gen. 1. 27. 1. HÆc illum, qui primus formatus eſt à Deo pater orbis terrarum, cùm ſolus eſſet creatus, cuſtodivit,

|| Gen. 2. 7. 2. || & eduxit illum à delicto ſuo, & dedit illi virtutem continendi omnia.

|| Gen. 4. 8. 3. || Ab hac ut receſſit injuſtus in ira ſua, per iram homicidii fraterni deperiit.

|| Gen. 7. 21. 4. || Propter quem, cùm aqua deleret terram, ſanavit iterum ſapientia, per contemptibile lignum juſtum gubernans.

|| Gen. 11. 2. 5. || Hæc & in conſenſu nequitiæ cùm ſe nationes contuliſſent, ſcivit juſtum, & conſervavit ſine querela Deo, & in filii miſericordia fortem cuſtodivit.

|| Gen. 19. 17. & 22. 6. || Hæc juſtum à pereuntibus impiis liberavit fugientem, deſcendente igne in Pentapolim:

7. quibus in teſtimonium nequitiæ fumigabunda conſtat deſerta terra, & incerto tempore fructus habentes arbores, & incredibilis animæ memoria, ſtans figmentum ſalis.

8. Sapientiam enim prætereuntes non tantùm in hoc lapſi ſunt ut ignorarent bona, ſed & inſipientiæ ſuæ reliquerunt hominibus memoriam, ut in his, quæ peccaverunt, nec latere potuiſſent.

9. Sapientia autem hos, qui ſe obſervant, à doloribus liberavit.

|| Gen. 28. 5. & 10. ‡ Confeſſor. vel Mart. non Pontif. 10. || Hæc profugum iræ fratris ‡ juſtum deduxit per vias rectas, & oſtendit illi regnum Dei, & dedit illi ſcientiam ſanctorum: honeſtavit illum in laboribus, & complevit labores illius.

11. In fraude circumvenientium illum affuit illi, & honeſtum fecit illum.

12. Cuſtodivit illum ab inimicis, & à ſeductoribus tutavit illum, & certamen forte dedit illi ut vinceret, & ſciret quoniam omnium potentior eſt ſapientia.

13. || Hæc venditum juſtum non dereliquit, ſed à peccatoribus liberavit eum: deſcenditque cum illo in foveam, || Gen. 37. 28

14. || & in vinculis non dereliquit illum, donec afferret illi ſceptrum regni, & potentiam adverſùs eos, qui eum deprimebant: & mendaces oſtendit, qui maculaverunt illum, & dedit illi claritatem æternam. || Gen. 41. 40. Act. 7. 9.

15. || Hæc populum juſtum, & ſemen ſine querela liberavit à nationibus, quæ illum deprimebant. || Exod. 1. 11.

16. Intravit in animam ſervi Dei, & ſtetit contra reges horrendos in portentis & ſignis.

17. Et ‡ reddidit juſtis mercedem laborum ſuorum, & deduxit illos in via mirabili: & fuit illis in velamento diei, & in luce ſtellarum per noctem: ‡ Plur. Mart.

18. || tranſtulit illos per Mare rubrum, & tranſvexit illos per aquam nimiam. || Exod. 14. 22. Pſalm. 77. 13.

19. Inimicos autem illorum demerſit in mare, & ab altitudine inferorum eduxit illos.

|| Ideò juſti tulerunt ſpolia impiorum, || Exod. 12. 35.

20. || & decantaverunt Domine nomen ſanctum tuum, & victricem manum tuam laudaverunt pariter: || Exod. 15. 1.

21. quoniam ſapientia aperuit os mutorum, & linguas infantium fecit diſertas.

CAPUT XI.

Sapientia filios Iſrael per deſertum deduxit, devictis inimicis, datiſque è petra aquis: punitis autem multiplici flagello idololatris Ægyptiis: cùm tamen Deus omnium quærens ſalutem, longanimiter toleret peccatores, ut reſipiſcant, quos univerſos ſolo ſuo nutu continuò perdere poſſet.

1. DIrexit opera eorum in manibus prophetæ ſancti. Exod. 16. 1

2. Iter fecerunt per deſerta, quæ non habitabantur: & in locis deſertis fixerunt caſas.

3. || Steterunt contra hoſtes, & de inimicis ſe vindicaverunt. || Exod. 17. 12.

4. || Sitierunt, & invocaverunt te, & data eſt illis aqua de petra altiſſima, & requies ſitis de lapide duro. || Num. 20. 11.

5. Per quæ enim pœnas paſſi ſunt inimici illorum, à defectione potus ſui, & in eis, cùm abundarent filii Iſrael, lætati ſunt;

6. per hæc, cùm illis deeſſent, benè cum illis actum eſt.

7. Nam pro fonte quidem ſempiterni fluminis, humanum ſanguinem dediſti injuſtis.

8. Qui cùm minuerentur in traductione infantium occiſorum, dediſti illis abundantem aquam inſperatè,

9. oſtendens per ſitim, quæ tunc fuit, quemadmodum tuos exaltares, & adverſarios illorum necares.

10. Cùm enim tentati ſunt, & quidem cum miſericordia diſciplinam accipientes, ſcierunt quemadmodum cum ira judicati impii tormenta paterentur.

11. Hos quidem tamquam pater monens probaſti: illos autem tamquam durus rex interrogans condemnaſti.

12. Abſentes enim & præſentes ſimiliter torquebantur.

13. Duplex enim illos acceperat tædium, & gemitus cum memoria præteritorum.

14. Cùm enim audirent per ſua tormenta benè ſecum agi, commemorati ſunt Dominum, admirantes in finem exitus.

15. Quem enim in expoſitione prava projectum deriſerunt, in finem eventus mirati ſunt: non ſimiliter juſtis ſitientes:

‖ Infr. 12. 24.

16. Pro cogitationibus autem inſenſatis iniquitatis illorum, ‖ quòd quidam errantes colebant mutos ſerpentes, & beſtias ſupervacuas, immiſiſti illis multitudinem mutorum animalium in vindictam:

17. ut ſcirent, quia per quæ peccat quis, per hæc & torquetur.

18. Non enim impoſſibilis erat omnipotens manus tua, quæ creavit orbem terrarum ex materia inviſa, ‖ immittere illis multitudinem urſorum, aut audaces leones,

‖ Lev. 26. 22. Infr. 16. 1. Jer. 8. 17.

19. aut novi generis ira plenas ignotas beſtias, aut vaporem ignium ſpirantes, aut fumi odorem proferentes, aut horrendas ab oculis ſcintillas emittentes:

20. quarum non ſolùm læſura poterat illos exterminare, ſed & aſpectus per timorem occidere.

21. Sed & ſine his, uno ſpiritu poterant occidi, perſecutionem paſſi ab ipſis ſactis ſuis, & diſperſi per ſpiritum virtutis tuæ: ſed omnia in menſura, & numero, & pondere diſpoſuiſti.

22. Multùm enim valere, tibi ſoli ſupererat ſemper; & virtuti brachii tui quis reſiſtet?

23. Quoniam tamquam momentum ſtateræ, ſic eſt ante te orbis terrarum, & tamquam gutta roris antelucani, quæ deſcendit in terram.

24. Sed misereris omnium, quia omnia potes, & diſſimulas peccata hominum propter pœnitentiam.

25. Diligis enim omnia quæ ſunt, & nihil odiſti eorum quæ feciſti: nec enim odiens aliquid conſtituiſti, aut feciſti.

26. Quomodo autem poſſet aliquid permanere niſi tu voluiſſes? aut quod à te vocatum non eſſet, conſervaretur?

27. Parcis autem omnibus: quoniam tua ſunt Domine, qui amas animas.

CAPUT XII.

Oſtendit quanta clementia & longanimitate Deus corripuerit peccatores terræ ſanctæ incolas; non ſubitò eos delens, cùm non illos tantùm, ſed & omnes nationes, nulli illata injuria, tamquam ſolus omnium Dominus perdere poſſet: hac videlicet erga inimicos clementia, electos ſuos de ſe ſuaque bonitate benè ſperare faciens, eoſque à peccatis revocans.

1. O Quàm bonus, & ſuavis eſt Domine, ſpiritus tuus in omnibus!

2. Ideoque eos, qui exerrant, partibus corripis: & de quibus peccant, admones & alloqueris: ut relicta malitia, credant in te, Domine.

‖ Deut. 9. 20. & 12. 29. & 18. 12.

3. ‖ Illos enim antiquos inhabitatores terræ ſanctæ tuæ, quos exhorruiſti,

4. quoniam odibilia opera tibi faciebant per medicamina, & ſacrificia injuſta,

5. & filiorum ſuorum necatores ſine miſericordia, & comeſſores viſcerum hominum, & devoratores ſanguinis à medio ſacramento tuo,

6. & auctores parentes animarum inauxiliatarum perdere voluiſti per manus parentum noſtrorum,

7. ut dignam perciperent peregrinationem puerorum Dei, quæ tibi omnium charior eſt terra.

8. Sed & his tamquam hominibus pepercisti, & miſiſti anteceſſores exercitus tui veſpas, ut illos paulatim exterminarent.

9. Non quia impotens eras in bello ſubjicere impios juſtis, aut beſtiis ſævis, aut verbo duro ſimul exterminare:

10. ‖ ſed partibus judicans dabas locum pœnitentiæ, non ignorans, quoniam nequam eſt natio eorum, & naturalis malitia ipſorum, & quoniam non poterat mutari cogitatio illorum in perpetuum. ‖ Exod. 23. 30. Deut. 7. 22.

11. Semen enim erat maledictum ab initio: nec timens aliquem, veniam dabas peccatis illorum.

12. Quis enim dicet tibi: Quid feciſti? aut quis ſtabit contra judicium tuum? aut quis in conſpectu tuo veniet vindex iniquorum hominum? aut quis tibi imputabit, ſi perierint nationes, quas tu feciſti?

13. Non enim eſt alius Deus quàm tu, ‖ cui cura eſt de omnibus, ut oſtendas quoniam non injuſtè judicas judicium. ‖ 1. Pet. 5. 7.

14. Neque rex, neque tyrannus in conſpectu tuo inquirent de his, quos perdidiſti.

15. Cùm ergo ſis juſtus, juſtè omnia diſponis: ipſum quoque, qui non debet puniri, condemnare, exterum æſtimas à tua virtute.

16. Virtus enim tua juſtitiæ initium eſt: & ob hoc quòd omnium Dominus es, omnibus te parcere facis.

17. Virtutem enim oſtendis tu, qui non crederis eſſe in virtute conſummatus, & horum, qui te neſciunt, audaciam traducis.

18. Tu autem dominator virtutis, cum tranquillitate judicas, & cum magna reverentia diſponis nos: ſubeſt enim tibi, cùm volueris, poſſe.

19. Docuiſti autem populum tuum per talia opera, quoniam oportet juſtum eſſe & humanum, & bonæ ſpei feciſti filios tuos: quoniam judicans das locum in peccatis pœnitentiæ.

20. Si enim inimicos ſervorum tuorum, & debitos morti, cum tanta cruciaſti attentione, dans tempus & locum, per quæ poſſent mutari à malitia;

21. cum quanta diligentia judicaſti filios tuos, quorum parentibus juramenta & conventiones dediſti bonarum promiſſionum?

22. Cùm ergo das nobis diſciplinam, inimicos noſtros multipliciter flagellas, ut bonitatem tuam cogitemus judicantes: & cùm de nobis judicatur, ſperemus miſericordiam tuam.

23. Unde & illis, qui in vita ſua inſenſatè & injuſtè vixerunt, per hæc, quæ coluerunt, dediſti ſumma tormenta.

24. ‖ Etenim in erroris via diutiùs erraverunt, deos æſtimantes hæc, quæ in animalibus ſunt ſupevacua, infantium inſenſatorum more viventes. ‖ Supr. 11. 16. Rom. 1. 23.

25. Propter hoc tamquam pueris inſenſatis judicium in deriſum dediſti.

26. Qui autem ludibriis & increpationibus non ſunt correcti, dignum Dei judicium experti ſunt.

27. In quibus enim patientes indignabantur, per hæc quos putabant deos, in ipſis cùm exterminarentur videntes, illum, quem olim negabant ſe noſſe, verum Deum agnoverunt: propter quod & finis condemnationis eorum venit ſuper illos.

C A P U T XIII.

Vani quidem ſunt qui ex creaturis Deum non agnoſcentes, ipſas potiùs creaturas pro diis coluerunt: at illi longè ſtultiores qui opus artificis Deum dicunt, ab inſenſato idolo futura interrogantes.

Rom. 1. 18. 1. VAni autem ſunt omnes homines, in quibus non ſubeſt ſcientia Dei, & de his, quæ videntur bona, non potuerunt intelligere eum, qui eſt, neque operibus attendentes, agnoverunt quis eſſet artifex:

§ Deut. 4. 19. & 17. 3. 2. ‖ ſed aut ignem, aut ſpiritum, aut citatum aerem, aut gyrum ſtellarum, aut nimiam aquam, aut ſolem & lunam, rectores orbis terrarum deos putaverunt.

3. Quorum ſi ſpecie delectati, deos putaverunt: ſciant quantò his dominator eorum ſpecioſior eſt: ſpeciei enim generator hæc omnia conſtituit.

4. Aut ſi virtutem, & opera eorum mirati ſunt, intelligant ab illis, quoniam qui hæc fecit, fortior eſt illis:

5. à magnitudine enim ſpeciei & creaturæ, cognoſcibiliter poterit creator horum videri:

6. ſed tamen adhuc in his minor eſt querela. Et hi enim fortaſſe errant, Deum quærentes, & volentes invenire.

‖ Rom. 1. 21. 7. ‖ Etenim cùm in operibus illius converſentur, inquirunt: & perſuaſum habent quoniam bona ſunt quæ videntur.

8. Iterum autem nec his debet ignoſci.

9. Si enim tantùm potuerunt ſcire, ut poſſent æſtimare ſæculum: quomodo hujus Dominum non faciliùs invenerunt?

10. Infelices autem ſunt, & inter mortuos ſpes illorum eſt, qui appellaverunt deos opera manuum hominum, aurum & argentum, artis inventionem, & ſimilitudines animalium, aut lapidem inutilem opus manus antiquæ.

‖ Iſai. 44. 12. Jer. 10. 3. 11. ‖ Aut ſi quis artifex faber de ſilva lignum rectum ſecuerit, & hujus doctè eradat omnem corticem, & arte ſua uſus, diligenter fabricet vas utile in converſationem vitæ,

12. reliquiis autem ejus operis, ad præparationem eſcæ abutatur:

13. & reliquum horum, quod ad nullos uſus facit, lignum curvum, & vorticibus plenum, ſculpat diligenter per vacuitatem ſuam, & per ſcientiam ſuæ artis figuret illud, & aſſimilet illud imagini hominis,

14. aut alicui ex animalibus illud comparet, perliniens rubrica, & rubicundum faciens fuco colorem illius, & omnem maculam, quæ in illo eſt, perliniens:

15. & faciat ei dignam habitationem, & in pariete ponens illud, & confirmans ferro,

16. ne fortè cadat, proſpiciens illi, ſciens quoniam non poteſt adjuvare ſe: imago enim eſt, & opus eſt illi adjutorium.

17. Et de ſubſtantia ſua, & de filiis ſuis, & de nuptiis votum faciens inquirit. Non erubeſcit loqui cum illo, qui ſine anima eſt:

18. & pro ſanitate quidem infirmum deprecatur, & pro vita rogat mortuum, & in adjutorium inutilem invocat:

19. & pro itinere petit ab eo, qui ambulare non poteſt: & de acquirendo, & de operando, & de omnium rerum eventu petit ab eo, qui in omnibus eſt inutilis.

C A P U T XIV.

Utilis inventio navis, qua etiam tempore diluvii ſemen humanum ſervatum eſt: idolum autem maledictum eſt cum ſuo fabricatore: & quod fuerit idolorum idololatriæque exordium & progreſſus, item quæ mala ex idololatria procedant.

1. ITerum alius navigare cogitans, & per feros fluctus iter facere incipiens, ligno portante ſe, fragilius lignum invocat.

2. Illud enim cupiditas acquirendi excogitavit, & artifex ſapientia fabricavit ſua.

3. Tua autem, Pater, providentia gubernat: ‖ quoniam dediſti & in mari viam, & inter fluctus ſemitam firmiſſimam, *‖ Exod. 14. 22.*

4. oſtendens quoniam potens es ex omnibus ſalvare, etiam ſi ſine arte aliquis adeat mare.

5. Sed ut non eſſent vacua ſapientiæ tuæ opera: propter hoc etiam & exiguo ligno credunt homines animas ſuas, & tranſeuntes mare per ratem liberati ſunt:

6. ‖ ſed & ab initio cùm perirent ſuperbi gigantes, ſpes orbis terrarum ad ratem confugiens, remiſit ſæculo ſemen nativitatis, quæ manu tua erat gubernata. *‖ Gen. 6. 4. & 7. 9.*

7. Benedictum eſt enim lignum, per quod fit juſtitia.

8. ‖ Per manus autem quod fit idolum, maledictum eſt & ipſum, & qui fecit illud: quia ille quidem operatus eſt: illud autem cùm eſſet fragile, deus cognominatus eſt. *‖ Pſalm. 113. 4. Baruch. 6. 3.*

9. Similiter autem odio ſunt Deo impius & impietas ejus.

10. Etenim quod factum eſt, cum illo, qui fecit, tormenta patietur.

11. Propter hoc & in idolis nationum non erit reſpectus: quoniam creaturæ Dei in odium factæ ſunt, & in tentationem animabus hominum, & in muſcipulam pedibus inſipientium.

12. Initium enim fornicationis eſt exquiſitio idolorum: & adinventio illorum, corruptio vitæ eſt:

13. neque enim erant ab initio, neque erunt in perpetuum.

14. Supervacuitas enim hominum hæc adinvenit in orbem terrarum: & ideo brevis illorum finis eſt inventus.

15. Acerbo enim luctu dolens pater, citò ſibi rapti filii fecit imaginem: & illum, qui tunc quaſi homo mortuus fuerat, nunc tamquam deum colere cœpit, & conſtituit inter ſervos ſuos ſacra & ſacrificia.

16. Deinde interveniente tempore, convaleſcente iniqua conſuetudine, hic error tamquam lex cuſtoditus eſt, & tyrannorum imperio colebantur figmenta.

17. Et

17. Et hos, quos in palam homines honorare non poterant propter hoc quòd longè eſſent, è longinquo figura eorum allata, evidentem imaginem regis, quem honorare volebant, fecerunt: ut illum, qui aberat, tamquam præſentem colerent ſua ſolicitudine.

18. Provexit autem ad horum culturam & hos, qui ignorabant, artificis eximia diligentia.

19. Ille enim volens placere illi, qui ſe aſſumpſit, elaboravit arte ſua, ut ſimilitudinem in melius figuraret.

20. Multitudo autem hominum abducta per ſpeciem operis, eum, qui ante tempus tamquam homo honoratus fuerat, nunc deum æſtimaverunt.

21. Et hæc fuit vitę humanę deceptio: quoniam aut affectui, aut regibus deſervientes homines, incommunicabile nomen lapidibus & lignis impoſuerunt.

22. Et non ſuffecerat erraſſe eos circa Dei ſcientiam, ſed & in magno viventes inſcientiæ bello, tot & tam magna mala pacem appellant.

Deut. 18. 10. Jer. 7. 6. 23. ‖ Aut enim filios ſuos ſacrificantes, aut obſcura ſacrificia facientes, aut inſanię plenas vigilias habentes,

24. neque vitam, neque nuptias mundas jam cuſtodiunt, ſed alius alium per invidiam occidit, aut adulterans contriſtat:

25. & omnia commiſta ſunt, ſanguis, homicidium, furtum & fictio, corruptio, & infidelitas, turbatio & perjurium, tumultus bonorum,

26. Dei immemoratio, animarum inquinatio, nativitatis immutatio, nuptiarum inconſtantia, inordinatio mœchiæ, & impudicitiæ.

27. Infandorum enim idolorum cultura, omnis mali cauſa eſt, & initium & finis.

28. Aut enim dum lætantur, inſaniunt: aut certè vaticinantur falſa, aut vivunt injuſtè, aut pejerant citò.

29. Dum enim confidunt in idolis, quę ſine anima ſunt, malè jurantes noceri ſe non ſperant.

30. Utraque ergo illis evenient dignè, quoniam malè ſenſerunt de Deo, attendentes idolis, & juraverunt injuſtè, in idolo contemnentes juſtitiam.

31. Non enim juratorum virtus, ſed peccantium pœna perambulat ſemper injuſtorum prævaricationem.

CAPUT XV.

Vox fidelium ſuavitatem & miſericordiam Dei commendantium, cujus gratia ab idololatria ſunt ſervati; mirè quoque ſubſannat idolorum artifices ac cultores.

1. TU autem Deus noſter, ſuavis & verus es, patiens, & miſericordia diſponens omnia.

2. Etenim ſi peccaverimus, tui ſumus, ſcientes magnitudinem tuam: & ſi non peccaverimus, ſcimus quoniam apud te ſumus computati.

3. Noſſe enim te, conſummata juſtitia eſt, & ſcire juſtitiam, & virtutem tuam, radix eſt immortalitatis.

4. Non enim in errorem induxit nos hominum malę artis excogitatio, nec umbra picturæ labor ſine fructu, effigies ſculpta per varios colores,

5. cujus aſpectus inſenſato dat concupiſcentiam, & diligit mortuæ imaginis effigiem ſine anima.

6. Malorum amatores, digni ſunt qui ſpem habeant in talibus, & qui faciunt illos, & qui diligunt, & qui colunt.

7. ‖ Sed & figulus mollem terram premens, laborioſè fingit ad uſus noſtros unumquodque vas, & de eodem luto fingit quæ munda ſunt in uſum vaſa, & ſimiliter quæ his ſunt contraria: horum autem vaſorum quis ſit uſus, judex eſt figulus. Rom. 9. 21

8. Et cum labore vano deum fingit de eodem luto: ille qui paulò antè de terra factus fuerat, & poſt puſillum reducit ſe unde acceptus eſt, repetitus animæ debitum quam habebat.

9. Sed cura eſt illi, non quia laboraturus eſt, nec quoniam brevis illi vita eſt, ſed concertatur aurificibus & argentariis: ſed & ærarios imitatur, & gloriam præfert, quoniam res ſupervacuas fingit.

10. Cinis eſt enim cor ejus, & terra ſupervacua ſpes illius, & luto vilior vita ejus:

11. quoniam ignoravit qui ſe finxit, & qui inſpiravit illi animam, quæ operatur, & qui inſufflavit ei ſpiritum vitalem.

12. Sed & æſtimaverunt luſum eſſe vitam noſtram, & converſationem vitæ compoſitam ad lucrum, & oportere undecumque etiam ex malo acquirere.

13. Hic enim ſcit ſe ſuper omnes delinquere, qui ex terræ materia fragilia vaſa, & ſculptilia fingit.

14. Omnes enim inſipientes, & infelices ſupra modum animæ ſuperbi, ſunt inimici populi tui, & imperantes illi:

15. quoniam omnia idola nationum deos
æſtimaverunt, ‖ quibus neque oculorum uſus Pſal. 113. 5. & 134. 16.
eſt ad videndum, neque nares ad percipiendum ſpiritum, neque aures ad audiendum, neque digiti manuum ad tractandum, ſed & pedes eorum pigri ad ambulandum,

16. homo enim fecit illos: & qui ſpiritum mutuatus eſt, is finxit illos. Nemo enim ſibi ſimilem homo poterit Deum fingere.

17. Cùm enim ſit mortalis, mortuum fingit manibus iniquis. Melior enim eſt ipſe his, quos colit, quia ipſe quidem vixit, cùm eſſet mortalis, illi autem numquam.

18. Sed & animalia miſerrima colunt: inſenſata enim comparata his, illis ſunt deteriora.

19. Sed nec aſpectu aliquis ex his animalibus bona poteſt conſpicere. Effugerunt autem Dei laudem, & benedictionem ejus.

CAPUT XVI.

Ægyptiis ob idololatriam digna paſſis, Hebræi eſcam à Deo acceperunt: caſtigati tamen aliquantum morſu ſerpentium, erecto ſerpente æneo ſanati ſunt à Deo: impii verò morte conſumpti per locuſtas, muſcas, ignemque grandini miſtum: cùm illi accepto manna, ſatiati ſint & confortati.

1. PRopter hæc, & per his ſimilia paſſi ſunt dignè tormenta, & per multitudinem beſtiarum exterminati ſunt.

2. Pro quibus tormentis benè diſpoſuiſti populum tuum ‖, quibus dediſti concupiſcentiam delectamenti ſui novum ſaporem, eſcam parans eis ortygometram:

‖ Nu. 11. 31.

3. ut illi quidem concupiſcentes eſcam propter ea, quæ illis oſtenſa & miſſa ſunt, etiam à neceſſaria concupiſcentia averterentur. Hi antem in brevi inopes facti, novam guſtaverunt eſcam.

4. Oportebat enim illis ſine excuſatione quidem ſupervenire interitum exercentibus tyrannidem: his autem tantùm oſtendere quemadmodum inimici eorum exterminabantur.

‖ Nu. 21. 6.

5. ‖ Etenim cùm illis ſupervenit ſæva beſtiarum ira, morſibus perverſorum colubrorum exterminabantur.

6. Sed non in perpetuum ira tua permanſit, ſed ad correptionem in brevi turbati ſunt, ſignum habentes ſalutis ad commemorationem mandati legis tuæ.

7. Qui enim converſus eſt, non per hoc, quod videbat ſanabatur, ſed per te omoium ſalvatorem:

8. in hoc autem oſtendiſti inimicis noſtris, quia tu es, qui liberas ab omni malo.

‖ Exod. 8. 24. & 10. 4. Apoc. 9. 7.

9. ‖ Illos enim locuſtarum, & muſcarum occiderunt morſus, & non eſt inventa ſanitas animæ illorum: quia digni erant ab hujuſmodi exterminari.

10. Filios autem tuos, nec draconum venenatorum vicerunt dentes: miſericordia enim tua adveniens ſanabat illos.

11. In memoria enim ſermonum tuorum examinabantur, & velociter ſalvabantur, ne in altam incidentes oblivionem, non poſſent tuo uti adjutorio.

12. Etenim neque herba, neque malagma ſanavit eos, ſed tuus, Domine, ſermo, qui ſanat omnia.

‖ Deut. 32. 39. 1. Reg. 2. 6. Tob. 13. 2.

13. ‖ Tu es enim, Domine, qui vitæ & mortis habes poteſtatem, & deducis ad portas mortis, & reducis:

14. homo autem occidit quidem per malitiam, & cùm exierit ſpiritus, non revertetur, nec revocabit animam quæ recepta eſt:

15. ſed tuam manum effugere impoſſibile eſt.

‖ Exod. 9. 23.

16. ‖ Negantes enim te noſſe impii, per fortitudinem brachii tui flagellati ſuot: novis aquis, & grandinibus, & pluviis perſecutionem paſſi, & per ignem conſumpti.

17. Quod enim mirabile erat, in aqua, quę omnia extinguit, plus ignis valebat: vindex eſt enim orbis juſtorum.

18. Quodam enim tempore, manſuetabatur ignis, ne comburerentur quę ad impios miſſa erant animalia: ſed ut ipſi videntes ſcirent, quoniam Dei judicio patiuntur perſecutionem.

19. Et quodam tempore in aqua ſupra virtutem ignis, exardeſcebat undique, ut iniquę terræ nationem exterminaret.

‖ Exod. 16. 14. Num. 11. 7. Pſal. 77. 25. Joan. 6. 31.

20. ‖ Pro quibus angelorum eſca nutriviſti populum tuum, & paratum panem de cœlo prę́ſtitiſti illis ſine labore, omne delectamentnm in ſe habentem, & omois ſaporis ſuavitatem.

21. Subſtantia enim tua dulcedinem tuam, qnam in filios habes, oſtendebat: & deſerviens uniuſcujnſque voluntati, ad quod quiſque volebat, convertebatur.

‖ Exod. 9. 24.

22. ‖ Nix autem & glacies ſuſtinebant vim ignis, & non tabeſcebant: ut ſcirent quoniam fructus inimicorum exterminabat ignis ardens in grandine & pluvia coruſcans.

23. Hic autem iterum ut nutrirentur juſti, etiam ſuæ virtutis oblitus eſt.

24. Creatura enim tibi Factori deſerviens, exardeſcit in tormentum adverſus iojuſtos: & lenior fit ad benefaciendum pro his, qui in te confidunt.

25. Propter hoc & tunc in omnia transfigurata omnium nutrici gratiæ tuę deſerviebat, ad voluntatem eorum, qui à te deſiderabant:

‖ Deut. 8. 3. Matt. 4. 4.

26. ut ſcirent filii tui, quos dilexiſti Domine, ‖ quoniam non nativitatis fructus paſcunt homines, ſed ſermo tuus hos, qui in te crediderint, conſervat.

27. Quod enim ab igne non poterat exterminari, ſtatim ab exiguo radio ſolis calefactum tabeſcebat:

28. nt notum omnibus eſſet, qooniam oportet prævenire ſolem ad benedictionem tuam, & ad ortum lucis te adorare.

29. Iograti enim ſpes tamquam hybernalis glacies tabeſcet, & diſperiet tamquam aqua ſupervacua.

CAPUT XVII.

Ægyptii triduanas paſſi ſunt invincibiles tenebras cum incredibili timore & horrore: reliqua orbis parte illuſtrata lumine.

1. MAgna ſunt enim judicia tua Domine, & inenarrabilia verba tua: propter hoc indiſciplinatę animę erraverunt.

‖ Exod. 10. 21.

2. ‖ Dum enim perſuaſum habent iniqui poſſe dominari nationi ſanctę: vinculis tenebrarum & longę noctis compediti, incluſi ſub tectis, fugitivi perpetuæ providentiæ jacuerunt.

3. Et dum putaot ſe latere in obſcuris peccatis, tenebroſo oblivionis velamento diſperſi ſunt, paventes horrendè, & cum admiratione nimia perturbati.

4. Neque enim quę cootinebat illos ſpelunca, ſine timore cuſtodiebat: quooiam ſonitus deſcendens perturbabat illos, & perſonę triſtes illis apparentes pavorem illis præſtabant.

5. Et ignis quidem nulla vis poterat illis lumen prębere, nec ſyderum limpidæ flammę illuminare poterant illam noctem horrendam.

6. Apparebat autem illis ſubitaneus ignis, timore plenus: & timore perculſi illius, quę non videbatur, faciei, æſtimabant deteriora eſſe quæ videbantur:

‖ Exod. 7. 22. & 8. 7.

7. & ‖ magicę artis appoſiti erant deriſus, & ſapientiæ gloriæ correptio cum contumelia.

8. Illi enim qui promittebant timores & perturbationes expellere ſe ab anima languente, hi cum deriſu pleni timore languebant.

9. Nam etſi nihil illos ex monſtris perturbabat: tranſitu animalium & ſerpentium ſibilatione commoti, tremebundi peribant: & aerem, quem nulla ratione quis effugere poſſet, negantes ſe videre.

10. Cùm ſit enim timida nequitia, dat teſtimonium condemnationis: ſemper enim prę́ſumit ſęva, perturbata conſcientia.

11. Nihil enim eſt timor niſi proditio cogitationis auxiliorum.

12. Et dum ab intus minor eſt expectatio, majorem computat inſcientiam ejus cauſæ, de qua tormentum præſtat.

13. Illi autem qui impotentem verè noctem, & ab infimis, & ab altiſſimis infe-

ris

ris ſupervenientem, eumdem ſomnum dormientes,

14. aliquando monſtrorum exagitabantur timore, aliquando animæ deficiebant traductione: ſubitaneus enim illis & inſperatus timor ſupervenerat.

15. Deiode ſi quiſquam ex illis decidiſſet, cuſtodiebatur in carc:re ſine ferro recluſus.

16. Si enim ruſticus quis erat, aut paſtor, aut agri laborum operarius præoccupatus eſſet, ineffugibilem ſuſtinebat neceſſitatem.

17. Una enim catena tenebrarum omnes erant colligati. Sive ſpiritus ſibilans, aut inter ſpiſſos arborum ramos avium ſonus ſuavis, aut vis aquæ decurrentis nimium,

18. aut ſonus validus præcipitatarum petrarum, aut ludentium animalium curſus inviſus, aus mugientium valida beſtiarum vox, aut reſonans de altiſſimis montibus Echo: deficientes faciebant illos præ timore.

19. Omnis enim orbis terrarum limpido illuminabatur lumine, & non impeditis operibus contioebatur.

20. Solis autem illis ſuperpoſita erat gravis nox, imago tenebrarum, quæ ſuperventura illis erat. Ipſi ergo ſibi erant graviores tenebris.

CAPUT XVIII.

Hebræi luce gaudent, & ducatum columnæ ignis accipiunt: occiduntur omnia Ægypti primogenita ab Angelo: Hebræi in ſeditione Core iram Dei provocant; ſed in medio incendii liberantur, offerente Aaron incenſum, & pro multitudine deprecante.

Exo. 10. 23. 1. SAnctis autem tuis maxima erat lux, & horum quidem vocem audiebant, ſed figuram non videbant. Et quia non & ipſi eadem paſſi erant, magnificabant te:

2. & qui antè læſi erant, quia non lædebantur, gratias agebant: & ut eſſet differentia, donum petebant.

‖ Exod. 14. 24. Pſalm. 77. 14. & 104. 39. 3. ‖ Propter quod ignis ardentem columnam ducem habuerunt ignotæ viæ, & ſolem ſine læſura boni hoſpitii præſtitiſti.

4. Digni quidem illi carere luce, & pati carcerem tenebrarum, qui incluſos cuſtodiebant filios tuos, per quos incipiebat incorruptum legis lumen ſæculo dari.

‖ Exod. 1. 16. & 2. 3. 5. ‖ Cùm cogitarent juſtorum occidere infantes: & uno expoſito filio, & liberato, in traductionem illorum, multitudinem filiorum abſtuliſti, & ‖ pariter illos perdidiſti in aqua valida. *‖ Exod. 14. 27.*

6. Illa enim nox antè cognita eſt à patribus noſtris, ut verè ſcientes quibus juramentis crediderunt, animæquiores eſſent.

7. Suſcepta eſt autē à populo tuo ſanitas quidem juſtorum, injuſtorum autem exterminatio.

8. Sicut enim læſiſti adverſarios: ſic & nos provocans magnificaſti.

9. Abſconsè enim ſacrificabant juſti pueri bonorum, & juſtitiæ legem in concordia diſpoſuerunt: ſimiliter & bona & mala recepturos juſtos, patrum jam decantantes laudes.

10. Reſonabat autem inconveniens inimicorum vox, & flebilis audiebatur planctus ploratorum infantium.

‖ Exod. 12. 30. 11. ‖ Simili autem pœna ſervus cum domino afflictus eſt, & popularis homo regi ſimilia paſſus.

12. Similiter ergo omnes uno nomine mortis mortuos habebant innumerabiles. Nec enim ad ſepeliendum vivi ſufficiebant: quoniam uno momento, quæ erat præclarior natio illorum, exterminata eſt.

13. De omnibus enim non credentes propter veneficia, tunc verò primùm cùm fuit exterminium primogenitorum, ſpoponderunt populum Dei eſſe.

14. Cùm enim quietum ſilentium contineret omnia, & nox in ſuo curſu medium iter haberet,

15. omnipotens ſermo tuus exiliens de cœlo à regalibus ſedibus, durus debellator in mediam exterminii terram proſilivit,

16. gladius acutus inſimulatum imperium tuum portans, & ſtans replevit omnia morte, & uſque ad cœlum attingebat ſtans in terra.

17. Tunc continuò viſus ſomniorum malorum turbaverunt illos, & timores ſupervenerunt inſperati.

18. Et alius alibi projectus ſemivivus, propter quam moriebatur, cauſam demonſtrabat mortis.

19. Viſiones enim, quæ illos turbaverunt, hæc præmonebant, ne inſcii, quare mala patiebantur, perirent.

20. Tetigit autem tunc & juſtos tentatio mortis, & commotio in eremo facta eſt multitudinis: ſed non diu permanſit ira tua.

21. ‖ Properans enim homo ſine querela deprecari pro populis, proferens ſervitutis ſuæ *‖ Num. 16. 46.*
ſcutum orationem, & per incenſum deprecationem allegans, reſtitit iræ, & finem impoſuit neceſſitati, oſtendens quoniam tuus eſt famulus.

22. Vicit autem turbas, non in virtute corporis, nec armaturæ potentia, ſed verbo illum, qui ſe vexabat, ſubjecit, juramenta parentum, & teſtamentum commemorans.

23. Cùm enim jam acervatim cecidiſſent ſuper alterutrum mortui, interſtitit, & amputavit impetum, & diviſit illam, quæ ad vivos ducebat viam.

24. ‖ In veſte enim poderis, quam habebat, *‖ Exod. 28. 6.*
totus erat orbis terrarum: & parentum magnalia in quatuor ordinibus lapidum erant ſculpta, & magnificentia tua in diademate capitis illius ſculpta erat.

25. His autem ceſſit qui exterminabat, & hæc extimuit: erat enim ſola tentatio iræ ſufficiens.

CAPUT XIX.

Hebræos perſequentes Ægyptii, mari abſorpti ſunt, muſcis & ranis antea vexati; Hebræis verò concupitas carnes accipientibus, impii inhoſpitales percutiuntur cæcitate: elementa Deo ſerviunt in afflictione malorum, & obſequio bonorum.

1. IMpiis autem uſque in noviſſimo ſine miſericordia ira ſupervenit. Præſciebat enim & futura illorum:

2. quoniam cùm ipſi permiſiſſent ut ſe educerent, & cum magna ſolicitudine præmiſiſſent illos, conſequebantur illos pœnitentia acti.

3. ‖ Adhuc enim inter manus habentes lu- *‖ Exod. 14. 5.*
ctum, & deplorantes ad monumenta mortuorum, aliam ſibi aſſumpſerunt cogitationem inſcientiæ: & quos rogantes projecerant, hos tamquam fugitivos perſequebantur:

4. ducebat enim illos ad hunc finem digoa

neceſſitas : & horum, quæ acciderant, commemorationem amittebant, ut quæ deerant tormentis, repleret punitio:

5. & populus quidem tuus mirabiliter tranſiret, illi autem novam mortem invenirent.

6. Omnis enim creatura ad ſuum genus ab initio refigurabatur, deſerviens tuis præceptis, ut pueri tui cuſtodirentur illæſi.

7. Nam nubes caſtra eorum obumbrabat, & ex aqua, quæ antè erat, terra arida apparuit, & in mari rubro via ſine impedimento, & campus germinans de profundo nimio:

8. per quem omnis natio tranſivit, quæ tegebatur tua manu, videntes tua mirabilia & monſtra.

9. Tamquam enim equi depaverunt eſcam, & tamquam agni exultaverunt, magnificantes te Domine, qui liberaſti illos.

10. Memores enim erant adbuc eorum, quæ in incolatu illorum facta fuerant, quemadmodum pro natione animalium eduxit terra muſcas, & pro piſcibus eructavit fluvius multitudinem ranarum.

‖ Exod. 16. 13. Nu. 11. 31. Supr. 16. 2. 11. ‖ Noviſſimè autem viderunt novam creaturam avium, cùm adducti concupiſcentia poſtulaverunt eſcas epulationis.

12. In allocutione enim deſiderii, aſcendit illis de mari ortygometra : & vexationes peccatoribus ſupervenerunt, non ſine illis, quæ antè facta erant, argumentis per vim fulminum : juſtè enim patiebantur ſecundùm ſuas nequitias.

13. Etenim deteſtabiliorem inhoſpitalitatem inſtituerunt : alii quidem ignotos non recipiebant advenas, alii autem bonos hoſpites in ſervitutem redigebant.

14. Et non ſolùm hæc, ſed & alius quidam reſpectus illorum erat, quoniam inviti recipiebant extraneos.

15. Qui autem cum lætitia receperunt hos, qui eiſdem uſi erant juſtitiis, ſæviſſimis afflixerunt doloribus.

16. Percuſſi ſunt autem cæcitate : ſicut ‖ illi in foribus juſti, cùm ſubitaneis cooperti eſſent tenebris, unuſquiſque tranſitum oſtii ſui quærebat. ‖ Gen. 19. 11

17. In ſe enim elementa dum convertuntur, ſicut in organo qualitatis ſonus immutatur, & omnia ſuum ſonum cuſtodiunt : unde æſtimari ex ipſo viſu certò poteſt.

18. Agreſtia enim in aquatica convertebantur : & quæcumque erant natantia, in terram tranſibant.

19. Ignis in aqua valebat ſupra ſuam virtutem, & aqua extinguentis naturæ obliviſcebatur.

20. Flammæ è contrariò, corruptibilium animalium non vexaverunt carnes coambulantium, nec diſſolvebant illam, quæ facilè diſſolvebatur ſicut glacies, bonam eſcam. In omnibus enim magnificaſti populum tuum Domine, & honoraſti, & non deſpexiſti, in omni tempore, & in omni loco aſſiſtens eis.

ECCLESIASTICUS
JESU FILII SIRACH.

Liber hic Ecclesiasticus, *id eſt*, Concionator *à Latinis inſcribitur ad imitationem ſimul & diſtinctionem libri Salomonis* , *qui* Eccleſiaſtes *dicitur* ; *complectitur enim ſimilia morum axiomata* . *Antiqui etiam* πανάρετον *vocant*, *quia de omni virtute præcepta tradit. Scriptus eſt autem ſermone Hebræo ab ſeniore Jeſu* , *filio Sirach*; *ſed in Græcum verſus ab alio Jeſu illius nepote vel abnepote. Exemplar Hebraicum ſe vidiſſe teſtatur Hieronymus* ; *verùm ab illius tempore excidit* , *ſervata tantùm verſione Græca Junioris Jeſu*, *cujus etiam eſt ſequens*

PROLOGUS.

Multorum nobis, & magnorum per legem, & prophetas, alioſque qui ſecuti ſunt illos, ſapientia demonſtrata eſt : in quibus oportet laudare Iſrael doctrinæ & ſapientiæ cauſa, (*a*) quia non ſolùm ipſos loquentes neceſſe eſt eſſe peritos, ſed etiam extraneos poſſe & dicentes & ſcribentes doctiſſimos fieri. Avus meus Jeſus (*b*), poſtquam ſe ampliùs dedit ad diligentiam lectionis legis, & prophetarum, & aliorum librorum, qui nobis à parentibus noſtris traditi ſunt : voluit & ipſe ſcribere aliquid horum, quæ ad doctrinam & ſapientiam pertinent : ut deſiderantes diſcere, & illorum periti facti, magis magiſque attendant animo, & confirmentur ad legitimam vitam. Hortor itaque venire vos cum benevolentia, & attentiori ſtudio lectionem facere, & veniam habere (*c*) in illis, in quibus videmur ſequentes imaginem ſapientiæ, deficere in verborum compoſitione. Nam deficiunt (*d*) verba Hebraica, quando fuerint translata ad alteram linguam. Non autem ſolùm hæc, ſed & ipſa lex, & prophetæ, ceteraque aliorum librorum, non (*e*) parvam habent differentiam, quando (*f*) inter ſe dicuntur. Nam in octavo & trigeſimo anno temporibus Ptolemæi Evergetis regis (*g*), poſtquam perveni in Ægyptum, & cùm multum temporis ibi fuiſſem, inveni ibi libros relictos (*h*), non parvæ, neque contemnendæ doctrinæ. Itaque bonum & neceſſarium putavi & ipſe aliquam addere diligentiam & laborem interpretandi librum iſtum : & multa vigilia attuli doctrinam in ſpatio temporis, ad illa, quæ ad finem ducunt, librum iſtum dare, & illis (*i*) qui volunt animum intendere, & diſcere quemadmodum oporteat inſtituere mores, qui ſecundùm legem Domini propoſuerint vitam agere.

(*a*) Gr. *Et cum non oporteat modò legentes ipſos peritiā adipiſci, ſed etiam earum rerum ſtudioſos, exteris, tum loquendo, tum ſcribendo, ipſos poſſe utiles : Avus meus, &c.*
(*b*) Quem unum ex Septuaginta Interpretibus fuiſſe multi volunt.

(*c*) συγγνώμην ἔχειν quod Latini dicunt *veniam dare*. (*d*) Gr. *non parem vim habent* (*e*) i. multum differunt à verbis & ſententiis Hebræis. (*f*) Gr. ἐν ἑαυτοῖς, *in ſe*, & in propria ſua lingua. Hinc autem colligere eſt, jam tum & Prophetas & alios ſacros libros ex Hebræo verſos. Utrum autem ab Septuaginta interpretibus, qui legem, hoc eſt Pentateuchum, verterunt ſub Ptolemæo Philadelpho (ann. M. 3719. ante Chr. 285) dubitant nonnulli : Negat verò Hieronymus (*lib. 2. Comment. in Ezech. cap. 5. cum lib. 1. c. 16.*) cum Joſepho & omni ſchola Judæorum. Vide annotata noſtra ad c. 11. libri Eſther, & Joſephum in Antiq. ſuarum Proœmio. (*g*) i. Evergetis ſecundi ſive Phyſconis, cujus annus 38. ab eo ſcilicet tempore quo cum fratre Philometore regnare cœperat, incidit in annum M. 3873. ante Chr. 131. Atque adeo ann. 154. poſt egregiè navatam operam Septuaginta interpretum Pontificatum tunc gerente Hircano, Simonis Machabæi filio. (*h*) Gr. ἀφόμοιον, *pariculum*, i. par de pari deſcriptum exemplar. (*i*) Gr. *qui peregrè agentes, volunt diſcere.*

CAPUT PRIMUM.

Sapientia incomprehenſibilis & in creaturis relucens , *ab æterno originem à ſolo Deo omnipotente trahit*, *quam dat diligentibus ac timentibus ipſum* : *nam timor Domini*, *qui hic multipliciter commendatur*, *non ſolùm ſapientiam*, *ſed & reliquas ſecum affert virtutes* : *ſimplici autem corde ad Deum accedendum eſt.*

3. Reg. 3. 9. & 4. 29. 1. Omnis ſapientia à Domino
Deo eſt, & cum illo fuit ſem-
per, & eſt ante ævum.
2. Arenam maris, & pluviæ
guttas, & dies ſæculi quis
dinumeravit ? Altitudinem
cœli, & latitudinem terræ, & profundum
abyſſi quis dimenſus eſt?
3. Sapientiam Dei præcedentem omnia
quis inveſtigavit?
4. Prior omnium creata eſt ſapientia, &
intellectus prudentiæ ab ævo.
5. Fons ſapientiæ verbum Dei in excelſis,
& ingreſſus illius mandata æterna.
6. Radix ſapientiæ cui revelata eſt, & a-
ſtutias illius quis agnovit?
7. Diſciplina ſapientiæ cui revelata eſt, &
manifeſtata ? & multiplicationem ingreſſus
illius quis intellexit?
8. Unus eſt altiſſimus Creator omnipotens,
& Rex potens, & metuendus nimis, ſedens
ſuper thronum illius, & dominans Deus.
9. Ipſe creavit illam in Spiritu ſancto, &
vidit, & dinumeravit, & menſus eſt.
10. Et effudit illam ſuper omnia opera ſua,
& ſuper omnem carnem ſecundùm datum
ſuum, & præbuit illam diligentibus ſe.
11. Timor Domini gloria, & gloriatio, &
lætitia, & corona exultationis.
12. Timor Domini delectabit cor, & da-
bit lætitiam, & gaudium, & longitudinem
dierum.
13. Timenti Dominum benè erit in ex-
tremis, & in die defunctionis ſuæ benedicetur.
14. Dilectio Dei honorabilis ſapientia.
15. Quibus autem apparuerit in viſu, dili-
gunt eam in viſione, & in agnitione magna-
lium ſuorum.
16. ‖ Initium ſapientiæ, timor Domini, ‖ Pſal. 110. 10.
& cum fidelibus in vulva concreatus eſt, cum Prov. 1. 7. & 9. 10.
electis fœminis graditur, & cum juſtis & fi-
delibus agnoſcitur.
17. Timor Domini, ſcientiæ religioſitas.
18. Religioſitas cuſtodiet & juſtificabit cor,
jucunditatem atque gaudium dabit.

19. Ti-

19. Timenti Dominum benè erit, & in diebus conſummationis illius benedicetur.

20. Plenitudo ſapientiæ eſt timere Deum, & plenitudo à fructibus illius.

21. Omnem domum illius implebit à generationibus, & receptacula à theſauris illius.

22. Corona ſapientiæ, timor Domini, replens pacem, & ſalutis fructum:

23. & vidit, & dinumeravit eam: utraque autem ſunt dona Dei.

24. Scientiam, & intellectum prudentiæ ſapientia compartietur: & gloriam tenentium ſe, exaltat.

25. Radix ſapientiæ eſt timere Dominum: & rami illius longævi.

26. In theſauris ſapientiæ intellectus, & ſcientiæ religioſitas: execratio autem peccatoribus ſapientia.

27. Timor Domini expellit peccatum:

28. nam qui ſine timore eſt, non poterit juſtificari: iracundia enim animoſitatis illius, ſubverſio illius eſt.

29. Uſque in tempus ſuſtinebit patiens, & poſteà redditio jucunditatis.

30. Bonus ſenſus uſque in tempus abſcondet verba illius, & labia multorum enarrabunt ſenſum illius.

31. In theſauris ſapientiæ ſignificatio diſciplinæ:

32. execratio autem peccatori, cultura Dei.

33. Fili concupiſcens ſapientiam, conſerva juſtitiam, & Deus præbebit illam tibi.

34. Sapientia enim & diſciplina timor Domini: & quod beneplacitum eſt illi,

35. fides, & manſuetudo, & adimplebit theſauros illius.

36. Ne ſis incredibilis timori Domini: & ne acceſſeris ad illum duplici corde.

37. Ne fueris hypocrita in conſpectu hominum, & non ſcandalizeris in labiis tuis.

38. Attende in illis, ne fortè cadas, & adducas animæ tuæ inhonorationem,

39. & revelet Deus abſconſa tua, & in medio ſynagogæ elidat te:

40. quoniam acceſſiſti malignè ad Dominum, & cor tuum plenum eſt dolo & fallacia.

CAPUT II.

Deo ſerviturus ſtet in juſtitia, Dei timore & patientia; timentes verò Deum credant, fidantque in illum, & maximos hinc fructus accipient: væ autem incredulis & impatientibus: effectus quoque divini timoris explicantur.

Matth. 4. 1. 2. Tim. 3. 12. 1. Fili accedens ad ſervitutem Dei, ſta in juſtitia, & timore, & præpara animam tuam ad tentationem.

2. Deprime cor tuum, & ſuſtine: inclina aurem tuam, & ſuſcipe verba intellectus: & ne feſtines in tempore obductionis.

3. Suſtine ſuſtentationes Dei: conjungere Deo, & ſuſtine, ut creſcat in noviſſimo vita tua.

4. Omne, quod tibi applicitum fuerit, accipe: & in dolore ſuſtine, & in humilitate tua patientiam habe:

Sup. 3. 6. 5. ‖ quoniam in igne probatur aurum & argentum, homines verò receptabiles in camino humiliationis.

6. Crede Deo, & recuperabit te: & dirige viam tuam, & ſpera in illum. Serva timorem illius, & in illo veteraſce.

7. Metuentes Dominum ſuſtinete miſericordiam ejus: & non deflectatis ab illo ne cadatis.

8. Qui timetis Dominum, credite illi: & non evacuabitur merces veſtra.

9. Qui timetis Dominum, ſperate in illum: & in oblectationem veniet vobis miſericordia.

10. Qui timetis Dominum diligite illum, & illuminabuntur corda veſtra.

11. Reſpicite filii nationes hominum: & ſcitote quia nullus ſperavit in Domino, & confuſus eſt.

12. ‖ Quis enim permanſit in mandatis ejus, & derelictus eſt? aut quis invocavit eum, & deſpexit illum? Pſal. 30. 2.

13. Quoniam pius & miſericors eſt Deus, & remittet in die tribulationis peccata: & protector eſt omnibus exquirentibus ſe in veritate.

14. Væ duplici corde, & labiis ſceleſtis, & manibus malefacientibus, & peccatori ‖ terram ingredienti duabus viis. III. Reg. 18. 21.

15. Væ diſſolutis corde, qui non credunt Deo: & ideò non protegentur ab eo.

16. Væ his, qui perdiderunt ſuſtinentiam, & qui dereliquerunt vias rectas, & diverterunt in vias pravas.

17. Et quid facient, cùm inſpicere cœperit Dominus?

18. Qui timent Dominum, non erunt incredibiles verbo illius: & ‖ qui diligunt illum, conſervabunt viam illius. Joan. 14. 23.

19. Qui timent Dominum, inquirent quæ beneplacita ſunt ei: & qui diligunt eum, replebuntur lege ipſius.

20. Qui timent Dominum, præparabunt corda ſua, & in conſpectu illius ſanctificabunt animas ſuas.

21. Qui timent Dominum, cuſtodiunt mandata illius, & patientiam habebunt uſque ad inſpectionem illius,

22. dicentes: Si pœnitentiam non egerimus, incidemus in manus Domini, & non in manus hominum.

23. Secundùm enim magnitudinem ipſius, ſic & miſericordia illius cum ipſo eſt.

CAPUT III.

Honor parentum multiplicem Dei meretur benedictionem, & inhonoratio maledictionem: modeſtia animi laudatur contra curioſitatem; & cor durum, nequam & ſuperbum vituperatur, laudato ſapiente & eleemoſynam tribuente.

1. Filii ſapientiæ, eccleſia juſtorum: & natio illorum, obedientia & dilectio.

2. Judicium patris audite filii, & ſic facite ut ſalvi ſitis.

3. Deus enim honoravit patrem in filiis: & judicium matris exquirens, firmavit in filios.

4. Qui diligit Deum, exorabit pro peccatis, & continebit ſe ab illis, & in oratione dierum exaudietur.

5. Et ſicut qui theſaurizat, ita & qui honorificat matrem ſuam.

6. Qui honorat patrem ſuum, jucundabitur

in filiis, & in die orationis ſuæ exaudietur.

7. Qui honorat patrem ſuum, vita vivet longiore: & qui obedit patri, refrigerabit matrem.

8. Qui timet Dominum honorat parentes, & quaſi dominis ſerviet his, qui ſe genuerunt.

‖ Exod. 20. 12. Deut. 5. 16 Matt. 15. 4 Marc. 7. 10 Epheſ. 6. 2. ‖ Gen. 27. 27. & 49. 2

9. ‖ In opere & ſermone, & omni patientia honora patrem tuum,

10. ut ſuperveniat tibi benedictio ab eo, & benedictio illius in noviſſimo maneat.

11. ‖ Benedictio patris firmat domos filiorum: maledictio autem matris eradicat fundamenta.

12. Ne glorieris in contumelia patris tui: non enim eſt tibi gloria, ejus confuſio:

13. gloria enim hominis ex honore patris ſui, & dedecus filii pater ſine honore.

14. Fili ſuſcipe ſenectam patris tui, & non contriſtes eum in vita illius:

15. & ſi defecerit ſenſu; veniam da, & ne ſpernas eum in virtute tua: eleemoſyna enim patris non erit in oblivione.

16. Nam pro peccato matris reſtituetur tibi bonum,

17. & in juſtitia ædificabitur tibi, & in die tribulationis commemorabitur tui: & ſicut in ſereno glacies ſolventur peccata tua.

18. Quàm malæ famæ eſt, qui dereliquit patrem: & eſt maledictus à Deo, qui exaſperat matrem.

19. Fili in manſuetudine opera tua perfice, & ſuper hominum gloriam diligeris.

‖ Phil. 2. 3.

20. ‖ Quantò magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo invenies gratiam:

21. quoniam magna potentia Dei ſolius, & ab humilibus honoratur.

‖ Prov. 25. 27.

22. ‖ Altiora te ne quæſieris, & fortiora te ne ſcrutatus fueris: ſed quæ præcepit tibi Deus, illa cogita ſemper, & in pluribus operibus ejus ne fueris curioſus.

23. Non eſt enim tibi neceſſarium ea, quæ abſcondita ſunt, videre oculis tuis.

24. In ſupervacuis rebus noli ſcrutari multipliciter, & in pluribus operibus ejus non eris curioſus.

25. Plurima enim ſuper ſenſum hominum oſtenſa ſunt tibi.

26. Multos quoque ſupplantavit ſuſpicio illorum, & in vanitate detinuit ſenſus illorum.

27. Cor durum habebit malè in noviſſimo: & qui amat periculum, in illo peribit.

28. Cor ingrediens duas vias, non habebit ſucceſſus, & pravus corde in illis ſcandalizabitur.

29. Cor nequam gravabitur in doloribus, & peccator adjiciet ad peccandum.

30. Synagogæ ſuperborum non erit ſanitas: frutex enim peccati radicabitur in illis, & non intelligetur.

31. Cor ſapientis intelligitur in ſapientia, & auris bona audiet cum omni concupiſcentia ſapientiam.

32. Sapiens cor, & intelligibile abſtinebit ſe à peccatis, & in operibus juſtitiæ ſucceſſus habebit.

‖ Dan. 4. 24

33. ‖ Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemoſyna reſiſtit peccatis:

34. & Deus proſpector eſt ejus qui reddit gratiam: meminit ejus in poſterum, & in tempore caſus ſui inveniet firmamentum.

CAPUT IV.

Ad opera miſericordiæ & ſapientiam multipliciter hortatur, hujus oſtendens utilitates: confuſio bona & mala: non occultanda ſapientia, nec veritati contradicendum: pro juſtitia certandum: verbo tuo opus reſpondeat: ſis humanus erga ſubditos, & non avarus.

1. Fili eleemoſynam pauperis ne defraudes, & oculos tuos ne tranſvertas à paupere. Tob. 4. 7.

2. Animam eſurientem ne deſpexeris: & non exaſperes pauperem in inopia ſua.

3. Cor inopis ne afflixeris, & non protrahas datum anguſtianti.

4. Rogationem contribulati ne abjicias: & non avertas faciem tuam ab egeno.

5. Ab inope ne avertas oculos tuos propter iram: & non relinquas quærentibus tibi retro maledicere:

6. maledicentis enim tibi in amaritudine animæ, exaudietur deprecatio illius: exaudiet autem eum, qui fecit illum.

7. Congregationi pauperum affabilem te facito, & presbytero humilia animam tuam, & magnato humilia caput tuum.

8. Declina pauperi ſine triſtitia aurem tuam, & redde debitum tuum, & reſponde illi pacifica in manſuetudine.

9. Libera eum, qui injuriam patitur de manu ſuperbi: & non acidè feras in anima tua.

10. In judicando eſto pupillis miſericors ut pater, & pro viro matri illorum:

11. & eris tu velut filius Altiſſimi obediens, & miſerebitur tui magis quàm mater.

12. Sapientia filiis ſuis vitam inſpirat, & ſuſcipit inquirentes ſe, & præibit in via juſtitiæ,

13. & qui illam diligit, diligit vitam: & qui vigilaverint ad illam, complectentur placorem ejus.

14. Qui tenuerint illam, vitam hæreditabunt: & quò introibit, benedicet Deus.

15. Qui ſerviunt ei, obſequentes erunt ſancto: & eos, qui diligunt illam, diligit Deus.

16. Qui audit illam, judicabit Gentes: & qui intuetur illam, permanebit confidens.

17. Si crediderit ei, hæreditabit illam, & erunt in confirmatione creaturæ illius:

18. quoniam in tentatione ambulat cum eo, & in primis eligit eum.

19. Timorem & metum, & probationem inducet ſuper illum: & cruciabit illum in tribulatione doctrinæ ſuæ, donec tentet eum in cogitationibus ſuis, & credat animæ illius.

20. Et firmabit illum, & iter adducet directum ad illum, & lætificabit illum,

21. & denudabit abſconſa ſua illi, & theſaurizabit ſuper illum ſcientiam & intellectum juſtitiæ.

22. Si autem oberraverit, derelinquet eum, & tradet eum in manus inimici ſui.

23. Fili conſerva tempus, & devita à malo.

24. Pro anima tua ne confundaris dicere verum.

25. Eſt

25. Eſt enim confuſio adducens peccatum, & eſt confuſio adducens gloriam & gratiam.

26. Neque accipias faciem adverſus faciem tuam, nec adverſus animam tuam mendacium.

27. Ne reverearis proximum tuum in caſu ſuo:

28. nec retineas verbum in tempore ſalutis. Non abſcondas ſapientiam tuam in decore ſuo.

29. In lingua enim ſapientia dignoſcitur: & ſenſus, & ſcientia, & doctrina in verbo ſenſati, & firmamentum in operibus juſtitiæ.

30. Non contradicas verbo veritatis ullo modo, & de mendacio ineruditionis tuæ confundere.

31. Non confundaris confiteri peccata tua, || & ne ſubjicias te omni homini pro peccato. (|| Infr. 6.6.)

32. Noli reſiſtere contra faciem potentis, nec coneris contra ictum fluvii.

33. Pro juſtitia agonizare pro anima tua, & uſque ad mortem certa pro juſtitia, & Deus expugnabit pro te inimicos tuos.

34. Noli citatus eſſe in lingua tua: & inutilis, & remiſſus in operibus tuis.

35. Noli eſſe ſicut leo in domo tua, evertens domeſticos tuos, & opprimens ſubjectos tibi.

36. Non ſit porrecta manus tua ad accipiendum, & ad dandum collecta.

CAPUT V.

Non permanendum in peccato ob confidentiam divitiarum, juventutis, fortitudinis aut miſericordiæ Domini: ne ſis vagus, ſed firmus & manſuetus in via Domini, & cordatus in verbis: ne ſis ſuſurro aut bilinguis.

1. NOli attendere ad poſſeſſiones iniquas, & ne dixeris: Eſt mihi ſufficiens vita: nihil enim proderit in tempore vindictæ & obductionis.

2. Ne ſequaris in fortitudine tua concupiſcentiam cordis tui:

3. & ne dixeris: Quomodo potui? aut Quis me ſubjiciet propter facta mea? Deus enim vindicans vindicabit.

4. Ne dixeris: Peccavi, & quid mihi accidit triſte? Altiſſimus enim eſt patiens redditor.

5. De propitiato peccato noli eſſe ſine metu, neque adjicias peccatum ſuper peccatum.

6. Et ne dicas: Miſeratio Domini magna eſt, multitudinis peccatorum meorum miſerebitur.

7. || Miſericordia enim, & ira ab illo citò proximant, & in peccatores reſpicit ira illius. (|| Prov. 10. 6.)

8. Non tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem.

9. Subitò enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ diſperdet te.

10. || Noli anxius eſſe in divitiis injuſtis: non enim proderunt tibi in die obductionis & vindictæ. (|| Prov. 11. 4.28.)

11. Non ventiles te in omnem ventum, & non eas in omnem viam: ſic enim omnis peccator probatur in duplici lingua.

12. Eſto firmus in via Domini, & in veritate ſenſus tui & ſcientia, & proſequatur te verbum pacis & juſtitiæ.

13. Eſto manſuetus ad audiendum verbum, ut intelligas: & cum ſapientia proferas reſponſum verum.

14. Si eſt tibi intellectus, reſponde proximo: ſin autem, ſit manus tua ſuper os tuum, ne capiaris in verbo indiſciplinato, & confundaris.

15. Honor & gloria in ſermone ſenſati, lingua verò imprudentis ſubverſio eſt ipſius.

16. Non appelleris ſuſurro, & lingua tua ne capiaris, & confundaris.

17. Super furem enim eſt confuſio & pœnitentia, & denotatio peſſima ſuper bilinguem: ſuſurratori autem odium, & inimicitia, & contumelia.

18. Juſtifica puſillum, & magnum ſimiliter.

CAPUT VI.

Proximi dilectionem repellunt, improperium, invidia, ac ferocitas: quàm juvant dulcedo in verbis & pacifica converſatio: multiplices ſunt amici, ſed verus amicus non poteſt ſatis æſtimari: quantum diligenda & conſervanda ſit ſapientia: quærenda eſt prudentium ſocietas, & ſervanda Dei præcepta.

1. NOli fieri pro amico inimicus proximo: improperium enim & contumeliam malus hæreditabit, & omnis peccator invidus & bilinguis.

2. || Non te extollas in cogitatione animæ tuæ velut taurus: ne fortè elidatur virtus tua per ſtultitiam, (|| Rom. 12. 16. Philip. 2. 3.)

3. & folia tua comedat, & fructus tuos perdat, & relinquaris velut lignum aridum in eremo.

4. Anima enim nequam diſperdet qui ſe habet, & in gaudium inimicis dat illum, & deducet in ſortem impiorum.

5. Verbum dulce multiplicat amicos, & mitigat inimicos: & lingua eucharis in bono homine abundat.

6. Multi pacifici ſint tibi, & conſiliarius ſit tibi unus de mille.

7. Si poſſides amicum, in tentatione poſſide eum, & ne facilè credas ei.

8. Eſt enim amicus ſecundùm tempus ſuum, & non permanebit in die tribulationis.

9. Et eſt amicus qui convertitur ad inimicitiam: & eſt amicus qui odium & rixam, & convitia denudabit.

10. Eſt autem amicus ſocius menſæ, & non permanebit in die neceſſitatis.

11. Amicus ſi permanſerit fixus, erit tibi quaſi coæqualis, & in domeſticis tuis fiducialiter aget:

12. ſi humiliaverit ſe contra te, & à facie tua abſconderit ſe, unanimem habebis amicitiam bonam.

13. Ab inimicis tuis ſeparare, & ab amicis tuis attende.

14. Amicus fidelis, protectio fortis: qui autem invenit illum, invenit theſaurum.

15. Amico fideli nulla eſt comparatio, & non eſt digna ponderatio auri & argenti contra bonitatem fidei illius.

16. Amicus fidelis, medicamentum vitæ & immortalitatis: & qui metuunt Dominum, invenient illum.

17. Qui timet Deum æquè habebit amicitiam bonam: quoniam ſecundùm illum erit amicus illius.

18. Fili à juventute tua excipe doctrinam, & uſque ad canos invenies ſapientiam.

19. Quaſi is qui arat, & ſeminat, accede ad eam, & ſuſtine bonos fructus illius.

20. In opere enim ipſius exiguum laborabis, & citò edes de generationibus illius.

21. Quàm aſpera eſt nimium ſapientia indoctis hominibus, & non permanebit in illa excors.

22. Quaſi lapidis virtus probatio erit in illis, & non demorabuntur projicere illam.

23. Sapientia enim doctrinæ ſecundùm nomen eſt ejus, & non eſt multis manifeſta: quibus autem cognita eſt, permanet uſque ad conſpectum Dei.

24. Audi fili, & accipe conſilium intellectus, & ne abjicias conſilium meum.

25. Injice pedem tuum in compedes illius, & in torques illius collum tuum:

26. Subjice humerum tuum, & porta illam, & ne acedieris vinculis ejus.

27. In omni animo tuo accede ad illam, & in omni virtute tua conſerva vias ejus.

28. Inveſtiga illam, & manifeſtabitur tibi, & continens factus ne derelinquas eam:

29. in noviſſimis enim invenies requiem in ea, & convertetur tibi in oblectationem.

30. Et erunt tibi compedes ejus in protectionem fortitudinis, & baſes virtutis, & torques illius in ſtolam gloriæ:

31. decor enim vitæ eſt in illa, & vincula illius alligatura ſalutaris.

32. Stolam gloriæ indues eam, & coronam gratulationis ſuperpones tibi.

33. Fili, ſi attenderis mihi, diſces: & ſi accommodaveris animum tuum, ſapiens eris.

34. Si inclinaveris aurem tuam, excipies doctrinam: & ſi dilexeris audire, ſapiens eris.

‖ Infr. 8.9. 35. ‖ In multitudine presbyterorum prudentium ſta, & ſapientiæ illorum ex corde conjungere, ut omnem narrationem Dei poſſis audire, & proverbia laudis non effugiant à te.

36. Et ſi videris ſenſatum, evigila ad eum, & gradus oſtiorum illius exterat pes tuus.

‖ Pſal. 1. 2. 37. ‖ Cogitatum tuum habe in præceptis Dei, & in mandatis illius maximè aſſiduus eſto: & ipſe dabit tibi cor, & concupiſcentia ſapientiæ dabitur tibi.

CAPUT VII.

Abſtinendum à malis: vetantur ambitio, præſumptio, puſillanimitas, mendacium, verboſitas coram presbyteris, & præſumptio in oblationibus: laus agriculturæ, bonæ mulieris & ſervi frugi: parentes filios erudiant, & filias edocent: filii honorent parentes: Deus ac ſacerdotes ipſius honorandi: ad opera miſericordiæ hortatur, & ad memoriam noviſſimorum.

1. NOli facere mala, & non te apprehendent.

2. Diſcede ab iniquo, & deficient mala abs te.

3. Fili, non ſemines mala in ſulcis injuſtitiæ, & non metes ea in ſeptuplum.

4. Noli quærere à domino ducatum, neque à rege cathedram honoris.

5. ‖ Non te juſtifices ante Deum, quoniam agnitor cordis ipſe eſt: & penes regem noli velle videri ſapiens. ‖ Job 9. 2. Pſal. 142. 2. Eccleſ. 7. 17. Luc. 18. 11.

6. Noli quærere fieri judex, niſi valeas virtute irrumpere iniquitates: ne fortè extimeſcas faciem potentis, & ponas ſcandalum in æquitate tua.

7. Non pecces in multitudinem civitatis, nec te immittas in populum, ‖ Infr. 12. 7.

8. ‖ neque alliges duplicia peccata: nec enim in uno eris immunis.

9. Noli eſſe puſillanimis in animo tuo:

10. exorare, & facere eleemoſynam ne deſpicias.

11. Ne dicas: In multitudine munerum meorum reſpiciet Deus, & offerente me Deo altiſſimo, munera mea ſuſcipiet.

12. Non irrideas hominem in amaritudine animæ: ‖ eſt enim qui humiliat & exaltat, circumſpector Deus. ‖ 1. Reg. 2. 7.

13. Noli arare mendacium adverſùs fratrem tuum: neque in amicum ſimiliter facias.

14. Noli velle mentiri omne mendacium: aſſiduitas enim illius non eſt bona.

15. Noli verboſus eſſe in multitudine presbyterorum, & non iteres verbum in oratione tua.

16. Non oderis laborioſa opera, & ruſticationem creatam ab Altiſſimo.

17. Non te reputes in multitudine indiſciplinatorum.

18. Memento iræ, quoniam non tardabit.

19. Humilia valdè ſpiritum tuum: quoniam vindicta carnis impii, ignis & vermis.

20. Noli prævaricari in amicum pecuniam differentem, neque fratrem chariſſimum auro ſpreveris.

21. Noli diſcedere à muliere ſenſata & bona, quam ſortitus es in timore Domini: gratia enim verecundiæ illius ſuper aurum.

22. ‖ Non lædas ſervum in veritate operantem, neque mercenarium dantem animam ſuam. ‖ Lev. 19. 13.

23. Servus ſenſatus ſit tibi dilectus quaſi anima tua, non defraudes illum libertate, neque inopem derelinquas illum.

24. Pecora tibi ſunt? attende illis: & ſi ſunt utilia, perſeverent apud te.

25. Filii tibi ſunt? erudi illos, & curva illos à pueritia illorum.

26. Filiæ tibi ſunt? ſerva corpus illarum, & non oſtendas hilarem faciem tuam ad illas.

27. Trade filiam, & grande opus feceris, & homini ſenſato da illam.

28. Mulier ſi eſt tibi ſecundùm animam tuam, non projicias illam: & odibili non credas te. In toto corde tuo

29. ‖ honora patrem tuum, & gemitus matris tuæ ne obliviſcaris: ‖ Tob. 4. 3.

30. memento quoniam niſi per illos natus non fuiſſes: & retribue illis, quomodò & illi tibi.

31. In tota anima tua time Dominum, & ſacerdotes illius ſanctifica.

32. In omni virtute tua dilige eum qui te fecit: & miniſtros ejus ne derelinquas.

33. ‖ Honora Deum ex tota anima tua, & ‖ Deut. 12. 18.

honorifica ſacerdotes, & propurga te cum brachiis.

‖ Levit. 2. 3. Num. 18. 15.

34. Da illis partem, ‖ ſicut mandatum eſt tibi, primitiarum & purgationis: & de negligentia tua purga te cum paucis.

35. Datum brachiorum tuorum & ſacrificium ſanctificationis offeres Domino, & initia ſanctorum:

36. & pauperi porrige manum tuam, ut perficiatur propitiatio, & benedictio tua.

37. Gratia dati in conſpectu omnis viventis, & mortuo non prohibeas gratiam.

‖ Rom. 12. 15.

38. ‖ Non deſis plorantibus in conſolatione, & cum lugentibus ambula.

‖ Matth. 25. 36.

39. ‖ Non te pigeat viſitare infirmum: ex his enim in dilectione firmaberis.

40. In omnibus operibus tuis memorare noviſſima tua, & in æternum non peccabis.

CAPUT VIII.

Non contendendum cum potente, locuplete, linguato, indocto: non deſpiciendus pœnitens, nec ſenex: de mortuo inimico ne gaudeas: audiendi ſeniores, arguendi peccatores & contumelioſi: fœnerari: ſpondere: contra judicem: cum audace: cum iracundo: cum fatuis: cum extraneo.

1. NOn litiges cum homine potente, ne fortè incidas in manus illius.

‖ Matth. 25. 25.

2. ‖ Non contendas cum viro locuplete, ne fortè contra te conſtituat litem tibi.

‖ Infr. 31. 6.

3. ‖ Multos enim perdidit aurum & argentum, & uſque ad cor regum extendit, & convertit.

4. Non litiges cum homine linguato, & non ſtrues in ignem illius ligna.

5. Non communices homini indocto, ne malè de progenie tua loquatur.

‖ 2. Cor. 2. 6. Gal. 6. 1.

6. Ne deſpicias hominem avertentem ſe à peccato, ‖ neque improperes ei: memento quoniam omnes in correptione ſumus.

‖ Levit. 19. 32.

7. ‖ Ne ſpernas hominem in ſua ſenectute: etenim ex nobis ſeneſcunt.

8. Noli de mortuo inimico tuo gaudere: ſciens quoniam omnes morimur, & in gaudium nolumus venire.

‖ Sup. 6. 35.

9. ‖ Ne deſpicias narrationem presbyterorum ſapientium, & in proverbiis eorum converſare.

10. Ab ipſis enim diſces ſapientiam, & doctrinã intellectus, & ſervire magnatis ſine querela.

11. Non te prætereat narratio ſeniorum: ipſi enim didicerunt à patribus ſuis:

12. quoniam ab ipſis diſces intellectum, & in tempore neceſſitatis dare reſponſum.

13. Non incendas carbones peccatorum arguens eos, & ne incendaris flamma ignis peccatorum illorum.

14. Ne contra faciem ſtes contumelioſi, ne ſedeat quaſi inſidiator ori tuo.

‖ Infr. 29. 4.

15. ‖ Noli fœnerari homini fortiori te: quòd ſi fœneraveris, quaſi perditum habe.

16. Non ſpondeas ſuper virtutem tuam: quòd ſi ſpoponderis, quaſi reſtituens cogita.

17. Non judices contra judicem: quoniam ſecundùm quod juſtum eſt judicat.

‖ Gen. 4. 8.

18. ‖ Cum audace non eas in via, ne fortè gravet mala ſua in te: ipſe enim ſecundùm voluntatem ſuam vadit, & ſimul cum ſtultitia illius peries.

‖ Prov. 22. 24.

19. ‖ Cum iracundo non facies rixam, & cum audace non eas in deſertum: quoniam quaſi nihil eſt ante illum ſanguis, & ubi non eſt adjutorium, elidet te.

20. Cum fatuis conſilium non habeas: non enim poterunt diligere niſi quæ eis placent.

21. Coram extraneo ne facias conſilium: neſcis enim quid pariet.

22. Non omni homini cor tuum manifeſtes: ne fortè inferat tibi gratiam falſam, & convitietur tibi.

CAPUT IX.

Quàm ſit prudenter cum mulieribus agendum, & quàm ſit ſocietas & affectus earum viris pericoloſa: amicus antiquus ſervandus: peccatoris gloria non zelanda: abſit ab homine poteſtatem occidendi habente: cum ſapientibus tractandum, & Deus præ oculis habendus.

1. NOn zeles mulierem ſinus tui, ne oſtendat ſuper te malitiam doctrinæ nequam.

2. Non des mulieri poteſtatem animæ tuæ, ne ingrediatur in virtutem tuam, & confundaris.

3. Ne reſpicias mulierem multivolam: ne fortè incidas in laqueos illius.

4. Cum ſaltatrice ne aſſiduus ſis: nec audias illam, ne fortè pereas in efficacia illius.

5. ‖ Virginem ne conſpicias, ne fortè ſcandalizeris in decore illius. ‖ Gen. 6. 2.

6. ‖ Ne des fornicariis animam tuam in ullo: ne perdas te, & hæreditatem tuam. ‖ Prov. 5. 2.

7. Noli circumſpicere in vicis civitatis, nec oberraveris in plateis illius.

8. ‖ Averte faciem tuam à muliere compta, & ne circumſpicias ſpeciem alienam. ‖ Gen. 34. 2. 2. Reg. 11. 4. & 13. 2. Matth. 5. 28.

9. Propter ſpeciem mulieris multi perierunt: & ex hoc concupiſcentia quaſi ignis exardeſcit.

10. Omnis mulier, quæ eſt fornicaria, quaſi ſtercus in via conculcabitur.

11. Speciem mulieris alienæ multi admirati, reprobi facti ſunt: colloquium enim illius quaſi ignis exardeſcit.

12. Cum aliena muliere ne ſedeas omnino, nec accumbas cum ea ſuper cubitum:

13. & non alterceris cum illa in vino, ne fortè declinet cor tuum in illam, & ſanguine tuo labaris in perditionem.

14. Ne derelinquas amicum antiquum: novus enim non erit ſimilis illi.

15. Vinum novum, amicus novus: veteraſcet, & cum ſuavitate bibes illud.

16. ‖ Non zeles gloriam, & opes peccatoris: non enim ſcis quæ futura ſit illius ſubverſio. ‖ Jud. 9. 4. 2. Reg. 15. 10.

17. Non placeat tibi injuria injuſtorum, ſciens quoniam uſque ad inferos non placebit impius.

18. Longè abeſto ab homine poteſtatem habente occidendi, & non ſuſpicaberis timorem mortis.

19. Et ſi acceſſeris ad illum, noli aliquid committere, ne fortè auferat vitam tuam.

20. Communionem mortis ſcito: quoniam in medio laqueorum ingredieris, & ſuper dolentium arma ambulabis.

21. Secundùm virtutem tuam cave te à

pro-

proximo tuo, & cum ſapientibus & prudentibus tracta.

22. Viri juſti ſint tibi convivæ, & in timore Dei ſit tibi gloriatio,

23. & in ſenſu ſit tibi cogitatus Dei, & omnis enarratio tua in præceptis Altiſſimi.

24. In manu artificum opera laudabuntur, & princeps populi in ſapientia ſermonis ſui, in ſenſu verò ſeniorum verbum.

25. Terribilis eſt in civitate ſua homo linguoſus: & temerarius in verbo ſuo odibilis erit.

CAPUT X.

Sapiens judex, utilis; inſipiens, pernicioſus: rectorem ſubditi imitantur: omnia in manu Dei: injuriæ obliviſcendum: deteſtatio ſuperbiæ, injuſtitiæ, contumeliæ, avaritiæ: homo brevis vitæ poſt mortem vermis: diſceſſus à Deo cauſa eſt ſuperbiæ: gentes ob ſuperbiam à Deo perditæ: laus timoris Dei: non deſpiciendus pauper juſtus, nec dives peccator honorandus: anima in manſuetudine ſervanda.

1. JUdex ſapiens judicabit populum ſuum, & principatus ſenſati ſtabilis erit.

‖ Prov. 29. 12. 2. ‖ Secundùm judicem populi, ſic & miniſtri ejus: & qualis rector eſt civitatis, tales & inhabitantes in ea.

‖ 3. Reg. 12. 13. 3. ‖ Rex inſipiens perdet populum ſuum: & civitates inhabitabuntur per ſenſum potentium.

4. In manu Dei poteſtas terræ: & utilem rectorem ſuſcitabit in tempus ſuper illam.

5. In manu Dei proſperitas hominis, & ſuper faciem ſcribæ imponet honorem ſuum.

6. Omnis injuriæ proximi ne memineris, ‖ Lev. 19. 13. ‖ & nihil agas in operibus injuriæ.

7. Odibilis coram Deo eſt & hominibus ſuperbia: & execrabilis omnis iniquitas gentium.

8. ‖ Regnum à gente in gentem transfertur ‖ Dan. 4. 14. propter injuſtitias, & injurias, & contumelias, & diverſos dolos.

9. Avaro autem nihil eſt ſceleſtius. Quid ſuperbit terra & cinis?

10. Nihil eſt iniquius quàm amare pecuniam: hic enim & animam ſuam venalem habet: quoniam in vita ſua projecit intima ſua.

11. Omnis potentatus brevis vita. Languor prolixior gravat medicum.

12. Brevem languorem præcidit medicus: ſic & rex hodie eſt, & cras morietur.

13. Cùm enim morietur homo, hæreditabit ſerpentes, & beſtias, & vermes.

14. Initium ſuperbiæ hominis, apoſtatare à Deo:

15. quoniam ab eo, qui fecit illum, receſſit cor ejus, ‖ Prov. 18. 12. ‖ quoniam initium omnis peccati eſt ſuperbia: qui tenuerit illam, adimplebitur maledictis, & ſubvertet eum in finem.

16. Propterea exhonoravit Dominus conventus malorum, & deſtruxit eos uſque in finem.

17. Sedes ducum ſuperborum deſtruxit Deus, & ſedere fecit mites pro eis.

18. Radices gentium ſuperbarum areſec Deus, & plantavit humiles ex ipſis gentibus.

19. Terras gentium evertit Dominus, & perdidit eas uſque ad fundamentum.

20. Areſecit ex ipſis, & diſperdidit eos, & ceſſare fecit memoriam eorum à terra.

21. Memoriam ſuperborum perdidit Deus, & reliquit memoriam humilium ſenſu.

22. Non eſt creata hominibus ſuperbia; neque iracundia nationi mulierum.

23. Semen hominum honorabitur hoc, quod timet Deum: ſemen autem hoc exhonorabitur, quod præterit mandata Domini.

24. In medio fratrum rector illorum in honore: & qui timent Dominum, erunt in oculis illius.

25. Gloria divitum, honoratorum, & pauperum, timor Dei eſt:

26. noli deſpicere hominem juſtum pauperem, & noli magnificare virum peccatorem divitem.

27. Magnus, & judex, & potens eſt in honore: & non eſt major illo, qui timet Deum.

28. ‖ Servo ſenſato liberi ſervient: ‖ & vir prudens & diſciplinatus non murmurabit correptus, & inſcius non honorabitur. ‖ Prov. 17. 2. ‖ 2. Reg. 12. 13.

29. Noli extollere te in faciendo opere tuo, & noli cunctari in tempore anguſtiæ.

30. ‖ Melior eſt qui operatur, & abundat in omnibus, quàm qui gloriatur, & eget pane. ‖ Prov. 12. 9.

31. Fili in manſuetudine ſerva animam tuam, & da illi honorem ſecundùm meritum ſuum.

32. Peccantem in animam ſuam quis juſtificabit? & quis honorificabit exhonorantem animam ſuam?

33. Pauper gloriatur per diſciplinam & timorem ſuum: & eſt homo qui honorificatur propter ſubſtantiam ſuam.

34. Qui autem gloriatur in paupertate, quantò magis in ſubſtantia? & qui gloriatur in ſubſtantia, paupertatem vereatur.

CAPUT XI.

Sapientia humiliati: ex ſpecie nemo judicandus: de veſtitu & honore non gloriandum: de re interrogandum ante judicium: non cumulanda temporalia, nec in illis fidendum aut gloriandum: bona & mala à Deo: & bonorum & malorum memor ſis: in domum non quivis inducendus, & ab inſidiis doloſi cavendum.

1. SApientia humiliati exaltabit caput illius, & in medio magnatorum conſedere illum faciet. Gen. 41. 4. Dan. 6. 2. Joan. 7. 38.

2. ‖ Non laudes virum in ſpecie ſua, neque ſpernas hominem in viſu ſuo. ‖ 1. Reg. 16. 7. 2. Cor. 10. 10.

3. Brevis in volatilibus eſt apis, & initium dulcoris habet fructus illius. Jacob. 2. 1. & 9.

4. ‖ In veſtitu ne glorieris umquam, nec in die honoris tui extollaris: quoniam mirabilia opera Altiſſimi ſolius, & glorioſa, & abſconſa, & inviſa opera illius. ‖ Act. 12. 21. & 23.

5. Multi tyranni ſederunt in throno, & inſuſpicabilis portavit diadema.

6. ‖ Multi potentes oppreſſi ſunt validè, & glorioſi traditi ſunt in manus alterorum. ‖ 1. Reg. 15. 28. Eſth. 6. 7.

7. Priuſquam interroges, ne vituperes quemquam; & cùm interrogaveris, corripe juſtè.

8. ‖ Priuſquam audias, ne reſpondeas verbum: & in medio ſermonum ne adjicias loqui. ‖ Prov. 18. 13.

9. De ea re, quæ te non moleſtat, ne certeris: & in judicio peccantium ne conſiſtas.

1.Tim.6.9. 10. Fili ne in multis ſint actus tui: & || ſi dives fueris, non eris immunis à delicto: ſi enim ſecutus fueris, non apprehendes: & non effugies, ſi præcucurreris.

Eccli.4.9. 11. || Eſt homo laborans, & feſtinans, & dolens impius, & tantò magis non abundabit.

12. Eſt homo marcidus egens recuperatione, plus deficiens virtute, & abundans paupertate:

Job 42.10 13. & || oculus Dei reſpexit illum in bono, & erexit eum ab humilitate ipſius, & exaltavit caput ejus: & mirati ſunt in illo multi, & honoraverunt Deum.

Job 1.21. 14. || Bona & mala, vita & mors, paupertas & honeſtas à Deo ſunt.

15. Sapientia & diſciplina, & ſcientia legis apud Deum. Dilectio, & viæ bonorum apud ipſum.

16. Error & tenebræ peccatoribus concreata ſunt: qui autem exultant in malis, conſeneſcunt in malo.

17. Datio Dei permanet juſtis, & profectus illius ſucceſſus habebit in æternum.

18. Eſt qui locupletatur parcè agendo, & hæc eſt pars mercedis illius

Luc.12.19 19. in eo quod dicit: || Inveni requiem mihi, & nunc manducabo de bonis meis ſolus:

20. & neſcit quòd tempus præteriet, & mors appropinquet, & relinquat omnia alii, & morietur.

21. Sta in teſtamento tuo, & in illo colloquere, & in opere mandatorum tuorum veteraſce.

22. Ne manſeris in operibus peccatorum. Confide autem in Deo, & mane in loco tuo.

23. Facile eſt enim in oculis Dei ſubitò honeſtare pauperem.

24. Benedictio Dei in mercedem juſti feſtinat, & in hora veloci proceſſus illius fructificat.

25. Ne dicas: Quid eſt mihi opus, & quæ erunt mihi ex hoc bona?

26. Ne dicas: Sufficiens mihi ſum: & qnid ex hoc peſſimabor?

Inf.18.25. 27. || In die bonorum ne immemor ſis malorum: & in die malorum ne immemor ſis bonorum:

28. quoniam facile eſt coram Deo in die obitus retribuere unicuique ſecundùm vias ſuas.

29. Malitia horæ oblivionem fecit luxuriæ magnæ, & in fine hominis denudatio operum illius.

30. Ante mortem ne laudes hominem quemquam, quoniam in filiis ſuis agnoſcitur vir.

31. Non omnem hominem inducas in domum tuam: multæ enim ſunt inſidiæ doloſi.

32. Sicut enim eructant præcordia fœtentium, & ſicut perdix inducitur in caveam, & ut caprea in laqueum: ſic & cor ſuperborum, & ſicut proſpector videns caſum proximi ſui.

33. Bona enim in mala convertens inſidiatur, & in electis imponet maculam.

34. A ſcintilla una augetur ignis, & ab uno doloſo augetur ſanguis: homo verò peccator ſanguini inſidiatur.

35. Attende tibi à peſtifero, fabricat enim mala: ne fortè inducat ſuper te ſubſannationem in perpetuum.

36. Admitte ad te alienigenam, & ſubvertet te in turbine, & abalienabit te à tuis propriis.

CAPUT XII.

Benefaciendum juſto, impii verò & peccatores non ſuſcipiendi: difficile eſt amicos ab inimicis dignoſcere; nec inimicis umquam fidendum, quantumvis amicitiam ſimulent.

1. SI benefeceris, ſcito cui feceris, & erit gratia in bonis tuis multa.

2. Benefac juſto, & invenies retributionem magnam: & ſi non ab ipſo, certè à Domino.

3. Non eſt enim ei benè qui aſſiduus eſt in malis, & eleemoſynas non danti: quoniam & Altiſſimus odio habet peccatores, & miſertus eſt pœnitentibus.

4. || Da miſericordi, & ne ſuſcipias peccatorem: & impiis & peccatoribus reddet vindictam, cuſtodiens eos in diem vindictæ. Gal.6.10.

5. Da bono, & non receperis peccatorem.

6. Benefac humili, & non dederis impio: prohibe panes illi dari, ne in ipſis potentior te ſit:

7. nam duplicia mala invenies in omnibus bonis, quæcumque feceris illi: quoniam & Altiſſimus odio habet peccatores, & impiis reddet vindictam.

8. Non agnoſcetur in bonis amicus, & non abſcondetur in malis inimicus.

9. In bonis viri, inimici illius in triſtitia: & in malitia illius, amicus agnitus eſt.

10. Non credas inimico tuo in æternum: ſicut enim æramentum, æruginat nequitia illius:

11. & ſi humiliatus vadat curvus, adjice animum tuum, & cuſtodi te ab illo.

12. Non ſtatuas illum penes te, nec ſedeat ad dexteram tuam, ne fortè converſus in locum tuum, inquirat cathedram tuam: & in noviſſimo agnoſcas verba mea, & in ſermonibus meis ſtimuleris.

13. Quis miſerebitur incantatori à ſerpente percuſſo, & omnibus qui appropiant beſtiis? & ſic qui comitatur cum viro iniquo, & obvolutus eſt in peccatis ejus.

14. Una hora tecum permanebit: ſi autem declinaveris, non ſupportabit.

15. || In labiis ſuis indulcat inimicus: & in corde ſuo inſidiatur ut ſubvertat te in foveam. Jer.41.6.

16. In oculis ſuis lacrymatur inimicus: & ſi invenerit tempus, non ſatiabitur ſanguine:

17. & ſi incurrerint tibi mala, invenies eum illic priorem:

18. In oculis ſuis lacrymatur inimicus, & quaſi adjuvans ſuffodiet plantas tuas.

19. Caput ſuum movebit, & plaudet manu, & multa ſuſurrans commutabit vultum ſuum.

CAPUT XIII.

Periculoſa ſunt conſortia cum ſuperbo, divite, & potentiore: dilige Deum ac proximum: non convenit diviti cum paupere, & hoc deſpecto ille honoratur.

1. QUi tetigerit picem, inquinabitur ab ea: || & qui communicaverit ſuperbo, induet ſuperbiam. ‖ Deut. 7. 2.

2. Pondus ſuper ſe tollet, qui honeſtiori ſe communicat. Et ditiori te ne ſocius fueris.

3. Quid communicabit cacabus ad ollam? quando enim ſe colliſerint, confringetur.

4. Dives injuſtè egit, & fremet: pauper autem læſus tacebit.

5. Si largitus fueris, aſſumet te: & ſi non habueris, derelinquet te.

6. Si habes, convivet tecum, & evacuabit te, & ipſe non dolebit ſuper te.

7. Si neceſſarius illi fueris, ſupplantabit te, & ſubridens ſpem dabit, narrans tibi bona, & dicet: Quid opus eſt tibi?

8. Et confundet te in cibis ſuis, donec te exinaniat bis, & ter: & in noviſſimo deridebit te, & poſteà videns derelinquet te, & caput ſuum movebit ad te.

9. Humiliare Deo, & expecta manus ejus.

10. Attende ne ſeductus in ſtultitiam humilieris.

11. Noli eſſe humilis in ſapientia tua, ne humiliatus in ſtultitiam ſeducaris.

12. Advocatus à potentiore diſcede: ex hoc enim magis te advocabit.

13. Ne improbus ſis, ne impingaris: & ne longè ſis ab eo, ne eas in oblivionem.

14. Ne retineas ex æquo loqui cum illo: nec credas multis verbis illius: ex multa enim loquela tentabit te, & ſubridens interrogabit te de abſconditis tuis.

15. Immitis animus illius conſervabit verba tua: & non parcet de malitia, & de vinculis.

16. Cave tibi, & attende diligenter auditui tuo: quoniam cum ſubverſione tua ambulas.

17. Audiens verò illa quaſi in ſomnis vide, & vigilabis.

18. Omni vita tua dilige Deum, & invoca illum in ſalute tua.

19. Omne animal diligit ſimile ſibi: ſic & omnis homo proximum ſibi.

20. Omnis caro ad ſimilem ſibi conjungetur, & omnis homo ſimili ſui ſociabitur.

21. Si communicabit lupus agno aliquando, ſic peccator juſto.

‖ 2. Cor. 6. 14. 22. || Quæ communicatio ſancto homini ad canem? aut quæ pars diviti ad pauperem?

23. Venatio leonis onager in eremo: ſic & paſcua divitum, ſunt pauperes.

24. Et ſicut abominatio eſt ſuperbo humilitas: ſic & execratio divitis pauper.

25. Dives commotus confirmatur ab amicis ſuis: humilis autem cùm ceciderit expelletur & à notis.

26. Diviti decepto multi recuperatores: locutus eſt ſuperba, & juſtificaverunt illum.

27. Humilis deceptus eſt, inſuper & arguitur: locutus eſt ſenſatè, & non eſt datus ei locus.

28. Dives locutus eſt, & omnes tacuerunt, & verbum illius uſque ad nubes perducent.

29. Pauper locutus eſt, & dicunt: Quis eſt hic? & ſi offenderit, ſubvertent illum.

30. Bona eſt ſubſtantia, cui non eſt peccatum in conſcientia: & nequiſſima paupertas in ore impii.

31. Cor hominis immutat faciem illius, ſive in bona, ſive in mala.

32. Veſtigium cordis boni, & faciem bonam difficilè invenies, & cum labore.

CAPUT XIV.

Beatus qui non eſt verbo lapſus: avaro & livido pernicioſæ divitiæ, & de utriuſque miſeriis: de ſubſtantia benefaciendum ante mortem quæ non tardat: de hominis fragilitate: beatus ſapientiæ & juſtitiæ ſtudioſus.

1. BEatus vir, qui non eſt lapſus verbo ex ore ſuo, & non eſt ſtimulatus in triſtitia delicti. Infr. 19. 17.

2. Felix, qui non habuit animi ſui triſtitiam, & non excidit à ſpe ſua.

3. Viro cupido & tenaci ſine ratione eſt ſubſtantia, & homini livido ad quid aurum?

4. Qui acervat ex animo ſuo injuſtè, aliis congregat, & in bonis illius alius luxuriabitur.

5. Qui ſibi nequam eſt, cui alii bonus erit? & non jucundabitur in bonis ſuis.

6. Qui ſibi invidet, nihil eſt illo nequius, & hæc redditio eſt malitiæ illius:

7. & ſi benè fecerit, ignoranter, & non volens facit: & in noviſſimo manifeſtat malitiam ſuam.

8. Nequam eſt oculus lividi: & avertens faciem ſuam, & deſpiciens animam ſuam.

9. Inſatiabilis oculus cupidi in parte iniquitatis: non ſatiabitur donec conſumat areſaciens animam ſuam.

10. Oculus malus ad mala: & non ſatiabitur pane, ſed indigens & in triſtitia erit ſuper menſam ſuam.

11. Fili, ſi habes, benefac tecum, & Deo dignas oblationes offer.

12. Memor eſto quoniam mors non tardat, & teſtamentum inferorum quia demonſtratum eſt tibi: teſtamentum enim hujus mundi morte morietur.

13. || Ante mortem benefac amico tuo, & ſecundùm vires tuas exporrigens da pauperi. ‖ Supr. 4. 1. Tob. 4. 7. Luc. 16. 9.

14. Non defraudèris à die bono, & particula boni doni non te prætereat.

15. Nonne aliis relinques dolores & labores tuos in diviſione ſortis?

16. Da, & accipe, & juſtifica animam tuam.

17. Ante obitum tuum operare juſtitiam: quoniam non eſt apud inferos invenire cibum.

18. || Omnis caro ſicut fœnum veteraſcet, & ſicut folium fructificans in arbore viridi. ‖ Iſaiæ 40. 6. Jacob. 1. 10. 1. Petr. 1. 24.

19. Alia generantur, & alia dejiciuntur: ſic generatio carnis & ſanguinis, alia finitur, & alia naſcitur.

20. Omne opus corruptibile in fine deficiet: & qui illud operatur, ibit cum illo.

21. Et omne opus electum juſtificabitur:

& qui operatur illud, honorabitur in illo.

|| Pſal. 1. 2. 22. || Beatus vir, qui in ſapientia morabitur, & qui in juſtitia ſua meditabitur, & in ſenſu cogitabit circumſpectionem Dei.

23. Qui excogitat vias illius in corde ſuo, & in abſconditis ſuis intelligens, vadens poſt illam quaſi inveſtigator, & in viis illius conſiſtens:

24. qui reſpicit per feneſtras illius, & in januis illius audiens:

25. qui requieſcit juxta domum illius, & in parietibus illius figens palum ſtatuet caſulam ſuam ad manus illius, & requieſcent in caſula illius bona per ævum:

26. ſtatuet filios ſuos ſub tegmine illius, & ſub ramis ejus morabitur.

27. Protegetur ſub tegmine illius à fervore, & in gloria ejus requieſcet.

CAPUT XV.

Beatus qui in timore Dei aptat ſe ad ſapientiam, quam ſtulti & mendaces non aſſequentur: peccata Deo non ſunt adſcribenda, ſed homini qui ab illo conditus eſt libero arbitrio, propoſitis præceptis quæ ſervare poterat: Dei oculis omnia nuda ſunt.

‡ S. Joannis Apoſtoli. 1. ‡ QUi timet Deum, faciet bona: & qui continens eſt juſtitiæ, apprehendet illam,

2. & obviabit illi quaſi mater honorificata, & quaſi mulier à virginitate ſuſcipiet illum.

|| Joan. 4. 10. 3. Cibabit illum pane vitæ & intellectus, || & aqua ſapientiæ ſalutaris potabit illum: & firmabitur in illo, & non flectetur:

4. & continebit illum, & non confundetur: & exaltabit illum apud proximos ſuos,

5. & in medio Eccleſiæ aperiet os ejus, & adimplebit illum ſpiritu ſapientiæ & intellectus, & ſtola gloriæ veſtiet illum.

6. Jucunditatem & exultationem theſaurizabit ſuper illum, & nomine æterno hæreditabit illum.

7. Homines ſtulti non apprehendent illam, & homines ſenſati obviabunt illi, homines ſtulti non videbunt eam: longè enim abeſt à ſuperbia & dolo.

8. Viri mendaces non erunt illius memores: & viri veraces invenientur in illa, & ſucceſſum habebunt uſque ad inſpectionem Dei.

9. Non eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris:

10. quoniam à Deo profecta eſt ſapientia: ſapientiæ enim Dei aſtabit laus, & in ore fideli abundabit, & dominator dabit eam illi.

11. Non dixeris: Per Deum abeſt: quæ enim odit ne feceris.

12. Non dicas: Ille me implanavit: non enim neceſſarii ſunt ei homines impii.

13. Omne execramentum erroris odit Dominus, & non erit amabile timentibus eum.

14. Deus ab initio conſtituit hominem, & reliquit illum in manu conſilii ſui.

15. Adjecit mandata & præcepta ſua:

|| Matth. 19. 17. Joan. 8. 31. & 32. 16. || ſi volueris mandata ſervare, conſervabunt te, & in perpetuum fidem placitam facere. *

* Jungendum cum ſi volueris. 17. Appoſuit tibi aqnam & ignem: ad quod volueris, porrige manum tuam.

|| Jerem. 21. 8. 18. || Ante hominem vita & mors, bonum & malum: quod placuerit ei, dabitur illi:

19. quoniam multa ſapientia Dei, & fortis in potentia, videns omnes ſine intermiſſione.

20. || Oculi Domini ad timentes eum, & ipſe agnoſcit omnem operam hominis. || Pſalm. 33. 16. Hebr. 4. 13.

21. Nemini mandavit impiè agere, & nemini dedit ſpatium peccandi:

22. non enim concupiſcit multitudinem filiorum infidelium & inutilium.

CAPUT XVI.

Non exultandum in filiis impiis: de ira Dei in malos & miſericordia in bonos: magna ſunt operum miſericordiæ merita: Dei cognitioni ac judicio nemo ſe poteſt ſubtrahere, cujus opera ſunt ab homine inſcrutabilia.

1. NE jucunderis in filiis impiis, ſi multiplicentur: nec oblecteris ſuper ipſos, ſi non eſt timor Dei in illis.

2. Non credas vitæ illorum, & ne reſpexeris in labores eorum.

3. Melior eſt enim unus timens Deum, quàm mille filii impii.

4. Et utile eſt mori ſine filiis, quàm relinquere filios impios.

5. Ab uno ſenſato inhabitabitur patria, tribus impiorum deſeretur.

6. Multa talia vidit oculus meus, & fortiora horum audivit auris mea.

7. || In ſynagoga peccantium exardebit ignis, & in gente incredibili exardeſcet ira. || Infr. 21. 10.

8. || Non exoraverunt pro peccatis ſuis antiqui gigantes, qui deſtructi ſunt confidentes ſuæ virtuti: || Gen. 6. 4.

9. & non pepercit peregrinationi Lot, & execratus eſt eos præ ſuperbia verbi illorum.

10. Non miſertus eſt illis, gentem totam perdens, & extollentem ſe in peccatis ſuis.

11. || Et ſicut ſexcenta millia peditum, qui congregati ſunt in duritia cordis ſui: & ſi unus fuiſſet cervicatus, mirum, ſi fuiſſet immunis: || Num. 14. 20. & 26. 51.

12. miſericordia enim & ira eſt cum illo. Potens exoratio, & effundens iram:

13. ſecundùm miſericordiam ſuam, ſic correptio illius hominem ſecundùm opera ſua judicat.

14. Non effugiet in rapina peccator, & non retardabit ſufferentia miſericordiam facientis.

15. Omnis miſericordia faciet locum || unicuique ſecundùm meritum operum ſuorum, & ſecundùm intellectum peregrinationis ipſius. || Rom. 2. 6.

16. Non dicas: A Deo abſcondar, & ex ſummo quis mei memorabitur?

17. In populo magno non agnoſcar: quæ eſt enim anima mea in tam immenſa creatura?

18. Ecce cœlum, & cœli cœlorum, abyſſus, & univerſa terra, & quæ in eis ſunt, in conſpectu illius commovebuntur,

19. montes ſimul, & colles, & fundamenta terræ: cùm conſpexerit illa Deus, tremore concutientur,

20. Et in omnibus his inſenſatum eſt cor: & omne cor intelligitur ab illo:

21. & vias illius quis intelligit, & procellam, quam nec oculus videbit hominis?

22. Nam plurima illius opera ſunt in ab-

ſcon-

ſconſis: ſed opera juſtitiæ ejus quis enuntiabit? aut quis ſuſtinebit? Longè enim eſt teſtamentum à quibuſdam, & interrogatio omnium in conſummatione eſt.

23. Qui minoratur corde, cogitat inania: & vir imprudens, & errans cogitat ſtulta.

24. Audi me fili, & diſce diſciplinam ſenſus, & in verbis meis attende in corde tuo,

25. & dicam in æquitate diſciplinam, & ſcrutabor enarrare ſapientiam: & in verbis meis attende in corde tuo, & dico in æquitate ſpiritus virtutes, quas poſuit Deus in opera ſua ab initio, & in veritate enuntio ſcientiam ejus.

26. In judicio Dei opera ejus ab initio, & ab inſtitutione ipſorum diſtinxit partes illorum, & initia eorum in gentibus ſuis.

27. Ornavit in æternum opera illorum, nec eſurierunt, nec laboraverunt, & non deſtiterunt ab operibus ſuis.

28. Unuſquiſque proximum ſibi non anguſtiabit uſque in æternum.

29. Non ſis incredibilis verbo illius.

30. Poſt hæc Deus in terram reſpexit, & implevit illam bonis ſuis.

31. Anima omnis vitalis denuntiavit ante faciem ipſius, & in ipſam iterum reverſio illorum.

CAPUT XVII.

Creatio primorum parentum, donaque ipſis collata ac præcepta propoſita, diſtinctio generis humani in varias nationes, quibus rectores præpoſuit, illoſque & ipſorum opera univerſa perpetuò intuetur: virtus eleemoſynæ: exhortatur peccatores ad pœnitentiam, dum ſani ſunt, propoſita Dei miſericordia.

1. DEus creavit de terra hominem, & ſecundùm || imaginem ſuam fecit illum.

‖ Gen. 1. 27 & 5. 1.

2. Et iterum convertit illum in ipſam, & ſecundùm ſe veſtivit illum virtute.

3. Numerum dierum & tempus dedit illi, & dedit illi poteſtatem eorum, quæ ſunt ſuper terram.

4. Poſuit timorem illius ſuper omnem carnem, & dominatus eſt beſtiarum & volatilium.

‖ Gen. 2. 18

5. || Creavit ex ipſo adjutorium ſimile ſibi: conſilium, & linguam, & oculos, & aures, & cor dedit illis excogitandi; & diſciplina intellectus replevit illos.

6. Creavit illis ſcientiam ſpiritus, ſenſu implevit cor illorum, & mala & bona oſtendit illis.

7. Poſuit oculum ſuum ſuper corda illorum, oſtendere illis magnalia operum ſuorum,

8. ut nomen ſanctificationis collaudent: & gloriari in mirabilibus illius, ut magnalia enarrent operum ejus.

9. Addidit illis diſciplinam, & legem vitæ hæreditavit illos.

10. Teſtamentum æternum conſtituit cum illis, & juſtitiam & judicia ſua oſtendit illis.

11. Et magnalia honoris ejus vidit oculus illorum, & honorem vocis audierunt aures illorum, & dixit illis: Attendite ab omni iniquo.

12. Et mandavit illis unicuique de proximo ſuo.

13. Viæ illorum coram ipſo ſunt ſemper non ſunt abſconſæ ab oculis ipſius.

14. || In unamquamque gentem præpoſuit rectorem: ‖ Rom. 13. 1

15. & pars Dei, Iſrael facta eſt manifeſta.

16. Et omnia opera illorum velut ſol in conſpectu Dei: & oculi ejus ſine intermiſſione inſpicientes in viis eorum.

17. Non ſunt abſconſa teſtamenta per iniquitatem illorum, & omnes iniquitates eorum in conſpectu Dei.

18. || Eleemoſyna viri quaſi ſignaculum cum ipſo, & gratiam hominis quaſi pupillam conſervabit: ‖ Infr. 29. 16.

19. || & poſtea reſurget, & retribuet illis retributionem, unicuique in caput ipſorum, & convertet in interiores partes terræ. ‖ Matth. 25. 15.

20. Pœnitentibus autem dedit viam juſtitiæ, & confirmavit deficientes ſuſtinere, & deſtinavit illis ſortem veritatis.

21. Convertere ad Dominum, & relinque peccata tua:

22. precare ante faciem Domini, & minue offendicula.

23. Revertere ad Dominum, & avertere ab injuſtitia tua, & nimis odito execrationem:

24. & cognoſce juſtitias & judicia Dei, & ſta in ſorte propoſitionis, & orationis altiſſimi Dei.

25. In partes vade ſæculi ſancti, || cum vivis & dantibus confeſſionem Deo. ‖ Pſal. 6. 6. Iſai. 38. 19.

26. Non demoreris in errore impiorum, ante mortem confitere. A mortuo quaſi nihil, perit confeſſio.

27. Confiteberis vivens, vivus & ſanus confiteberis, & laudabis Deum, & gloriaberis in miſerationibus illius.

28. Quàm magna miſericordia Domini, & propitiatio illius, convertentibus ad ſe!

29. Nec enim omnia poſſunt eſſe in hominibus, quoniam non eſt immortalis filius hominis, & in vanitate malitiæ placuerunt.

30. Quid lucidius ſole? & hic deficiet. Aut quid nequius quàm quod excogitavit caro & ſanguis? & hoc arguetur.

31. Virtutem altitudinis cœli ipſe conſpicit: & omnes homines terra & cinis.

CAPUT XVIII.

Dei magnalia homini inſcrutabilia: hominis miſeria, & Dei erga illum miſeratio: proximo miſerendum: quomodo infirmus ſe habere debeat: quomodo ſit orandum: conſiderandum Dei judicium, & à propriis concupiſcentiis diſcedendum.

1. QUi vivit in æternum, creavit omnia ſimul. Deus ſolus juſtificabitur, & manet invictus rex in æternum. Gen. 1. 1.

2. Quis ſufficit enarrare opera illius?

3. Quis enim inveſtigabit magnalia ejus?

4. Virtutem autem magnitudinis ejus quis enuntiabit? aut quis adjiciet enarrare miſericordiam ejus?

5. Non eſt minuere, neque adjicere, nec eſt invenire magnalia Dei.

6. Cùm conſummaverit homo, tunc incipiet: & cùm quieverit, aporiabitur.

7. Quid eſt homo, & quæ eſt gratia illius?

& quid eſt bonum, aut quid nequam illius?

‖ Pſal. 89. 10. 8. ‖ Numerus dierum hominum ut multùm centum anni: quaſi gutta aquæ maris deputati ſunt: & ſicut calculus arenæ, ſic exigui anni in die ævi.

9. Propter hoc patiens eſt Deus in illis, & effundit ſuper eos miſericordiam ſuam.

10. Vidit præſumptionem cordis eorum quoniam mala eſt, & cognovit ſubverſionem illorum quoniam oequam eſt.

11. Ideò adimplevit propitiatiooem ſuam in illis, & oſtendit eis viam æquitatis.

12. Miſeratio hominis circa proximum ſuum: miſericordia autem Dei ſuper omnem carnem.

13. Qui miſericordiam habet, docet, & erudit quaſi paſtor gregem ſuum.

14. Miſeretur excipientis doctrinam miſerationis, & qui feſtinat in judiciis ejus.

15. Fili in bonis non des quereſam, & in omni dato non des triſtitiam verbi orali.

16. Nonne ardorem refrigerabit ros? ſic & verbum melius quàm datum.

17. Nonne ecce verbum ſuper datum bonum? ſed utraque cum homine juſtificato.

18. Stultus acriter improperabit: & datus indiſciplinati tabeſcere facit oculos.

19. Ante judicium para juſtitiam tibi, & antequam loquaris diſce.

‖ 1. Cor. 11. 28. 20. Ante languorem adhibe medicinam, ‖ & ante judicium interroga teipſum, & in conſpectu Dei invenies propitiationem.

21. Ante languorem humilia te, & in tempore infirmitatis oſtende converſatiooem tuam.

‖ Luc. 18. 1. 1. Theſſ. 5. 17. 22. ‖ Non impediaris orare ſemper, & ne verearis uſque ad mortem juſtificari: quooiam merces Dei manet in æternum.

23. Ante orationem præpara animam tuam: & noli eſſe quaſi homo qui tentat Deum.

‖ Supr. 7. 18. 24. ‖ Memento iræ in die conſummationis, & tempus retributionis in cooverſatione faciei.

‖ Supr. 11. 27. 25. ‖ Memento paupertatis in tempore abundantiæ, & neceſſitatum paupertatis in die divitiarum.

26. A manè uſque ad veſperam immutabitur tempus, & hæc omnia citata in oculis Dei.

27. Homo ſapiens in omnibus metuet, & in diebus delictorum attendet ab inertia.

28. Omnis aſtutus agnoſcit ſapientiam, & inveoienti eam dabit confeſſionem.

29. Senſati in verbis & ipſi ſapienter egerunt: & intellexerunt veritatem & juſtitiam, & impleverunt proverbia & judicia.

‖ Rom. 6. 12. 13. & 13. 14. 30. ‖ Poſt concupiſcentias tuas non eas, & à volnntate tua avertere.

31. Si præſtes animæ tuæ concupiſcentias ejus, faciet te in gaudium inimicis tuis.

32. Ne oblecteris io turbis nec in modicis: aſſidua enim eſt commiſſio illorum.

33. Ne fueris mediocris in contentione ex fœnore, & eſt tibi nihil in ſacculo: eris enim iovidus vitæ tuæ.

CAPUT XIX.

De vino, luxuria, loquacitate, citò credente, gaudente ſuper iniquitate, odiente correptionem, exultante in malitia, diſcretione in verbis ſervanda, correptione, ficta humilitate, & laude tacentis.

1 OPerarius ebrioſus non locupletabitur: & qui ſpernit modica, paulatim decidet.

2. ‖ Vinum & mulieres apoſtatare faciunt ſapieotes, & arguent ſenſatos: ‖ Gen. 19. 33. 3. Reg. 11. 3.

3. & qui ſe jungit fornicariis, erit nequam: putredo & vermes hęreditabunt illum, & extolletur in exemplum majus, & tolletur de numero anima ejus.

4. ‖ Qui credit citò, leviscorde eſt, & minorabitur: & qui delinquit in animam ſuam, inſuper habebitur. ‖ Joſ. 9. 15. & 22. 11.

5. Qui gaudet iniquitate, denotabitur: & qui odit correptionem, minuetur vita: & qui odit loquacitatem, extinguit malitiam.

6. Qui peccat in aoimam ſuam, pœnitebit: & qui jucundatur io malitia, denotabitur.

7. Ne iteres verbum oequam & durum, non minoraberis.

8. Amico & inimico noli narrare ſenſum tuum: & ſi eſt tibi delictum, noli denudare:

9. audiet enim te, & cuſtodiet te, & quaſi defendens peccatum odiet te, & ſic aderit tibi ſemper.

10. Audiſti verbum adversùs proximum tuum? commoriatur in te, fidens quoniam non te diſrumpet.

11. A facie verbi parturit fatuus, tamquam gemitus partus infantis.

12. Sagitta infixa femori carnis, ſic verbum in corde ſtulti.

13. ‖ Corripe amicum, ne fortè non iotellexerit, & dicat: Non feci: aut ſi fecerit, ne iterum addat facere. ‖ Lev. 19. 17. Matth. 18. 15. Luca 17. 3.

14. Corripe proximum, ne fortè non dixerit: & ſi dixerit, ne fortè iteret. ‖ Jac. 3. 2.

15. Corripe amicum: ſæpè enim fit commiſſio.

16. Et non omoi verbo credas: eſt qui labitur lingua, ſed non ex animo.

17. ‖ Quis eſt enim qui non deliquerit in lingua ſua? Corripe proximum antequam commineris.

18. Et da locum timori Altiſſimi: quia omnis ſapientia timor Dei, & in illa timere Deum, & in omni ſapientia diſpoſitio legis.

19. Et non eſt ſapientia nequitiæ diſciplina: & non eſt cogitatus peccatorum prudentia.

20. Eſt nequitia, & in ipſa execratio: & eſt inſipiens qui minuitur ſapieotia.

21. Melior eſt homo, qui miouitur ſapientia, & deficiens ſenſu in timore, quàm qui abundat ſenſu, & tranſgreditur legem Altiſſimi.

22. Eſt ſolertia certa, & ipſa iniqua.

23. Et eſt qui emittit verbum certum enarrans veritatem. Eſt qui nequiter humiliat ſe, & interiora ejus plena ſunt dolo:

24. & eſt qui ſe nimiùm ſubmittit à multa humilitate: & eſt qui inclinat faciem

ſuam,

ſuam, & fingit ſe non videre quod ignoratum eſt:

25. & ſi ab imbecillitate virium vetetur peccare, ſi invenerit tempus malefaciendi, malefaciet.

26. Ex viſu cognoſcitur vir, & ab occurſu faciei cognoſcitur ſenſatus.

27. Amictus corporis & riſus dentium, & ingreſſus hominis enuntiant de illo.

28. Eſt correptio mendax in ira contumelioſi: & eſt judicium, quod non probatur eſſe bonum: & eſt tacens, & ipſe eſt prudens.

CAPUT XX.

De correptione, & correpti pœnitentia: de tacente, & loquace: de dono ſapientis, & fatui: de falſa promiſſione & mendacio: de ſapiente qui placet magnatis: de donis non accipiendis, & ſapientia abſcondita.

1. QUàm bonum eſt arguere, quàm iraſci, & confitentem in oratione non prohibere!

‖Inf. 30. 21. 2. ‖ Concupiſcentia ſpadonis devirginabit juvenculam: 3. ſic qui facit per vim judicium iniquum.

4. Quàm bonum eſt correptum manifeſtare pœnitentiam! ſic enim effugies voluntarium peccatum.

5. Eſt tacens, qui invenitur ſapiens: & eſt odibilis, qui procax eſt ad loquendum.

6. Eſt tacens non habens ſenſum loquelę: & eſt tacens ſciens tempus aptum.

7. Homo ſapiens tacebit uſque ad tempus: laſcivus autem, & imprudens non ſervabunt tempus.

8. Qui multis utitur verbis, lædet animam ſuam: & qui poteſtatem ſibi ſumit injuſtè, odietur.

9. Eſt proceſſio in malis viro indiſciplinato, & eſt inventio in detrimentum.

10. Eſt datum, quod non eſt utile: & eſt datum, cujus retributio duplex.

11. Eſt propter gloriam minoratio: & eſt qui ab humilitate levabit caput.

12. Eſt qui multa redimat modico pretio, & reſtituens ea in ſeptuplum.

13. Sapiens in verbis ſeipſum amabilem facit: gratiæ autem fatuorum effundentur.

14. Datus inſipientis non erit utilis tibi: oculi enim illius ſeptemplices ſunt.

15. Exigua dabit, & multa improperabit: & apertio oris illius inflammatio eſt.

16. Hodie fœneratur quis, & cras expetit: odibilis eſt homo hujuſmodi.

17. Fatuo non erit amicus, & non erit gratia bonis illius:

18. qui enim edunt panem illius: falſæ linguæ ſunt. Quoties, & quanti irridebunt eum?

19. Neque enim quod habendum erat, directo ſenſu diſtribuit: ſimiliter & quod non erat habendum.

20. Lapſus falſæ linguæ, quaſi qui in pavimento cadens: ſic caſus malorum feſtinanter veniet.

21. Homo acharis quaſi fabula vana, in ore indiſciplinatorum aſſidua erit.

22. Ex ore fatui reprobabitur parabola; non enim dicit illam in tempore ſuo.

23. Eſt qui vetatur peccare præ inopia, & in requie ſua ſtimulabitur.

24. Eſt qui perdet animam ſuam præ confuſione, & ab imprudenti perſona perdet eam: perſonæ autem acceptione perdet ſe.

25. Eſt qui præ confuſione promittit amico, & lucratus eſt eum inimicum gratis.

26. Opprobrium nequam in homine mendacium, & in ore indiſciplinatorum aſſiduè erit.

27. Potior fur quàm aſſiduitas viri mendacis: perditionem autem ambo hæreditabunt.

28. Mores hominum mendacium ſine honore: & confuſio illorum cum ipſis ſine intermiſſione.

29. Sapiens in verbis producet ſeipſum, & homo prudens placebit magnatis.

30. Qui operatur terram ſuam, inaltabit acervum frugum: & qui operatur juſtitiam, ipſe exaltabitur: qui verò placet magnatis, effugiet iniquitatem.

31. ‖ Xenia & dona excæcant oculos judicum, & quaſi mutus in ore avertit correptiones eorum. ‖Exo. 23. 8. Deut. 16. 19.

32. ‖ Sapientia abſconſa & theſaurus inviſus; quæ utilitas in utriſque? ‖Inf. 41. 17.

33. Melior eſt qui celat inſipientiam ſuam, quàm homo qui abſcondit ſapientiam ſuam.

CAPUT XXI.

Docet fugiendum peccatum: primùm in genere, deinde in ſpecie productis variis peccatis.

1. FIlli peccaſti? non adjicias iterùm: ſed & de priſtinis deprecare ut tibi dimittantur.

2. Quaſi à facie colubri fuge peccata: & ſi acceſſeris ad illa, ſuſcipient te.

3. Dentes leonis dentes ejus, interficientes animas hominum.

4. Quaſi rhomphæa bis acuta omnis iniquitas, plagæ illius non eſt ſanitas.

5. Objurgatio & injuriæ annullabunt ſubſtantiam: & domus quæ nimis locuples eſt, annullabitur ſuperbia: ſic ſubſtantia ſuperbi eradicabitur.

6. Deprecatio pauperis ex ore uſque ad aures ejus perveniet, & judicium feſtinatò adveniet illi.

7. Qui odit correptionem, veſtigium eſt peccatoris: & qui timet Deum, convertetur ad cor ſuum.

8. Notus à longè potens lingua audaci: & ſenſatus ſcit labi ſe ab ipſo.

9. Qui ædificat domum ſuam impendiis alienis, quaſi qui colligit lapides ſuos in hyeme.

10. ‖ Stuppa collecta ſynagoga peccantium, & conſummatio illorum flamma ignis. ‖Sup. 16. 7.

11. Via peccantium complanata lapidibus, & in fine illorum inferi, & tenebræ, & pœnæ.

12. Qui cuſtodit juſtitiam, continebit ſenſum ejus.

13. Conſummatio timoris Dei, ſapientia & ſenſus.

14. Non erudietur, qui non eſt ſapiens in bono.

15. Eſt autem ſapientia, quæ abundat in malo: & non eſt ſenſus ubi eſt amaritudo.

16. Scientia ſapientis tamquam inundatio abundabit, & conſilium illius ſicut fons vitæ permanet.

17. Cor fatui quaſi vas confractum, & omnem ſapientiam non tenebit.

18. Ver-

18. Verbum ſapiens quodcumque audierit ſcius laudabit, & ad ſe adjiciet: audivit luxurioſus, & diſplicebit illi, & projiciet illud poſt dorſum ſuum.

19. Narratio fatui quaſi ſarcina in via: nam in labiis ſenſati invenietur gratia.

20. Os prudentis quæritur in eccleſia, & verba illius cogitabunt in cordibus ſuis.

21. Tamquam domus exterminata, ſic fatuo ſapientia: & ſcientia inſenſati inenarrabilia verba.

22. Compedes in pedibus, ſtulto doctrina, & quaſi vincula manuum ſuper manum dextram.

23. Fatuus in riſu exaltat vocem ſuam: vir autem ſapiens vix tacitè ridebit.

24. Ornamentum aureum prudenti doctrina, & quaſi brachiale in brachio dextro.

25. Pes fatui facilis in domum proximi: & homo peritus confundetur à perſona potentis.

26. Stultus à feneſtra reſpiciet in domum: vir autem eruditus foris ſtabit.

27. Stultitia hominis auſcultare per oſtium: & prudens gravabitur contumelia.

28. Labia imprudentium ſtulta narrabunt: verba autem prudentium ſtatera ponderabuntur.

29. In ore fatuorum cor illorum: & in corde ſapientium os illorum.

30. Dum maledicit impius diabolum, maledicit ipſe animam ſuam.

31. Suſurro coinquinabit animam ſuam, & in omnibus odietur: & qui cum eo manſerit, odioſus erit: tacitus & ſenſatus honorabitur.

CAPUT XXII.

De lapidatione pigri, filio indiſciplinato, filiaque fatua, muſica in luctu, docente fatuum, mortuo plorando: cum ſtulto non loquendum: de corde ſtulti ac timidi: de ſervanda fide cum amico, & oris cuſtodia.

1. IN lapide luteo lapidatus eſt piger, & omnes loquentur ſuper aſpernationem illius.

2. De ſtercore boum lapidatus eſt piger: & omnis, qui tetigerit eum, excutiet manus.

3. Confuſio patris eſt de filio indiſciplinato: filia autem in deminoratione fiet.

4. Filia prudens hæreditas viro ſuo: nam quæ confundit, in contumeliam fit genitoris.

5. Patrem & virum confundit audax, & ab impiis non minorabitur: ab utriſque autem inhonorabitur.

6. Muſica in luctu importuna narratio: flagella & doctrina in omni tempore ſapientia.

7. Qui docet fatuum, quaſi qui conglutinat teſtam.

8. Qui narrat verbum non audienti, quaſi qui excitat dormientem de gravi ſomno.

9. Cum dormiente loquitur qui enarrat ſtulto ſapientiam: & in fine narrationis dicit: Quis eſt hic?

|| Inf. 38. 16. 10. || Supra mortuum plora, defecit enim lux ejus: & ſupra fatuum plora, defecit enim ſenſus.

11. Modicum plora ſupra mortuum, quoniam requievit.

12. Nequiſſimi enim nequiſſima vita ſuper mortem fatui.

|| Gen. 50. 10. 13. || Luctus mortui ſeptem dies: fatui autem & impii omnes dies vitæ illorum.

14. Cum ſtulto ne multùm loquaris, & cum inſenſato ne abieris.

15. Serva te ab illo, ut non moleſtiam habeas, & non coinquinaberis peccato illius.

16. Deflecte ab illo, & invenies requiem, & non acediaberis in ſtultitia illius.

17. Super plumbum quid gravabitur? & quod illi aliud nomen quàm fatuus?

18. || Arenam, & ſalem, & maſſam ferri facilius eſt ferre quàm hominem imprudentem, & fatuum, & impium. || Prov. 27. 3.

19. Loramentum ligneum colligatum in fundamento ædificii non diſſolvetur: ſic & cor confirmatum in cogitatione conſilii.

20. Cogitatus ſenſati in omni tempore, metu non depravabitur.

21. Sicut pali in excelſis, & cœmenta ſine impenſa poſita contra faciem venti non permanebunt:

22. ſic & cor timidum in cogitatione ſtulti contra impetum timoris non reſiſtet.

23. Sicut cor trepidum in cogitatione fatui, omni tempore non metuet, ſic & qui in præceptis Dei permanet ſemper.

24. Pungens oculum deducit lacrymas: & qui pungit cor, profert ſenſum.

25. Mittens lapidem in volatilia, dejiciet illa: ſic & qui convitiatur amico, diſſolvit amicitiam.

26. Ad amicum etſi produxeris gladium, non deſperes: eſt enim regreſſus. Ad Amicum

27. ſi aperueris os triſte, non timeas: eſt enim concordatio; excepto convitio, & improperio, & ſuperbia, & myſterii revelatione, & plaga doloſa: in his omnibus effugiet amicus.

28. Fidem poſſide cum amico in paupertate illius, ut & in bonis illius læteris.

29. In tempore tribulationis illius permane illi fidelis, ut & in hæreditate illius cohæres ſis.

30. Ante ignem camini vapor, & fumus ignis inaltatur: ſic & ante ſanguinem maledicta, & contumeliæ, & minæ.

31. Amicum ſalutare non confundar, à facie illius non me abſcondam: & ſi mala mihi evenerint per illum, ſuſtinebo.

32. Omnis qui audiet, cavebit ſe ab eo.

33. || Quis dabit ori meo cuſtodiam, & ſuper labia mea ſignaculum certum, ut non cadam ab ipſis, & lingua mea perdat me? || Pſal. 149. 4.

CAPUT XXIII.

Oratio adverſus ſuperbiam, gulam & luxuriam: conſuetudo jurandi vitanda, & indiſciplinatus ſermo afferens improperium: duo genera in peccato abundantiæ, & tertium adducens iram; confutatio hominis ad peccandum ſe hortantis: de peccatis in adulterio concurrentibus, & laude timoris Domini.

1. DOmine pater, & dominator vitæ meæ, ne derelinquas me in conſilio eorum: nec ſinas me cadere in illis.

2. Quis ſuperponet in cogitatu meo flagella, & in corde meo doctrinam ſapientiæ, ut ignorationibus eorum non parcant mihi, & non appareant delicta eorum.

3. & ne adincreſcant ignorantiæ meæ, & multiplicentur delicta mea, & peccata mea abundent, & incidam in conſpectu adver-

lariorum meorum, & gaudeat ſuper me inimicus meus?

4. Domine pater, & Deus vitæ meæ, ne derelinquas me in cogitatu illurum.

5. Extollentiam oculorum meorum ne dederis mihi, & omnè deſiderium averte à me.

6. Auſer à me ventris concupiſcentias, & concubitus concupiſcentiæ ne apprehendant me, & animæ irreverenti & infrunitæ ne tradas me.

7. Doctrinam oris audite filii; & qui cuſtodierit illam, non periet labiis, nec ſcandalizabitur in operibus nequiſſimis.

8. In vanitate ſua apprehenditur peccator, & ſuperbus & maledicus ſcandalizabitur in illis.

|| Exod. 20. 7. Matt. 5. 33.

9. || Jurationi non aſſueſcat os tuum, multi enim caſus in illa.

10. Nominatio verò Dei non ſit aſſidua in ore tuo, & nominibus Sanctorum non admiſcearis: quoniam non eris immunis ab eis.

11. Sicut enim ſervus interrogatus aſſiduè, à livore non minuitur: ſic omnis jurans, & nominans, in toto à peccato non purgabitur.

12. Vir multùm jurans implebitur iniquitate, & non diſcedet à domo illius plaga:

13. Et ſi fruſtraverit, delictum illius ſuper ipſum erit: & ſi diſſimulaverit, delinquit dupliciter.

14. Et ſi in vacuum juraverit, non juſtificabitur: replebitur enim retributione domus illius.

15. Eſt & alia loquela contraria morti, non inveniatur in hæreditate Jacob.

16. Etenim à miſericordibus omnia hæc auferentur, & in delictis non volutabuntur.

17. Indiſciplinatæ loquelæ non aſſueſcat os tuum: eſt enim in illa verbum peccati.

18. Memento patris & matris tuæ, in medio enim magnatorum conſiſtis:

19. ne fortè obliviſcatur te Deus in conſpectu illorum, & aſſiduitate tua infatuatus, improperium patiaris, & maluiſſes non naſci, & diem nativitatis tuæ maledicas.

|| 2. Reg. 16. 7.

20. || Homo aſſuetus in verbis improperii, in omnibus diebus ſuis non erudietur.

21. Duo genera abundant in peccatis, & tertium adducit iram, & perditionem.

22. Anima calida quaſi ignis ardens non extinguetur donec aliquid glutiat:

23. & homo nequam in ore carnis ſuæ non deſinet donec incendat ignem.

24. Homini fornicario omnis panis dulcis, non fatigabitur tranſgrediens uſque ad finem.

|| Iſai. 29. 15.

25. Omnis homo qui tranſgreditur lectum ſuum, contemnens in animam ſuam, & dicens: || Quis me videt?

26. tenebræ circumdant me, & parietes cooperiunt me, & nemo circumſpicit me: quem vereor? delictorum meorum non memorabitur Altiſſimus.

27. Et non intelligit quoniam omnia videt oculus illius, quoniam expellit à ſe timorem Dei hujuſmodi hominis timor, & oculi hominum timentes illum:

28. & non cognovit quoniam oculi Domini multò plus lucidiores ſunt ſuper ſolem, circumſpicientes omnes vias hominum, & profundum abyſſi, & hominum corda intuentes in abſconditas partes.

29. Domino enim Deo antequam crearentur, omnia ſunt agnita: ſic & poſt perfectum reſpicit omnia.

30. Hic in plateis civitatis vindicabitur, & quaſi pullus equinus fugabitur: & ubi non ſperavit, apprehendetur.

31. Et erit dedecus omnibus, eò quòd non intellexerit timorem Domini.

32. || Sic & mulier omnis relinquens virum ſuum, & ſtatuens hæreditatem ex alieno matrimonio:

|| Lev. 20. 10. Deut. 22. 22.

33. primò enim in lege Altiſſimi incredibilis fuit: ſecundò in virum ſuum deliquit: tertiò in adulterio fornicata eſt, & ex alio viro filios ſtatuit ſibi.

34. Hæc in eccleſiam adducetur, & in filios ejus reſpicietur.

35. Non tradent filii ejus radices, & rami ejus non dabunt fructum.

36. Derelinquet in maledictum memoriam ejus, & dedecus illius non delebitur.

37. Et agnoſcent qui derelicti ſunt, quoniam nihil melius eſt quàm timor Dei: & nihil dulcius, quàm reſpicere in mandatis Domini.

38. Gloria magna eſt ſequi Dominum: longitudo enim dierum aſſumetur ab eo.

CAPUT XXIV.

Sapientia multiplices ſuas laudes & originem deſcribit, & mirè ad ſui amplexum invitat, omnia ſuæ doctrinæ ſplendore illuſtrans.

1. SApientia laudabit animam ſuam, & in Deo honorabitur, & in medio populi ſui gloriabitur,

2. & in eccleſiis Altiſſimi aperiet os ſuum, & in conſpectu virtutis illius gloriabitur,

3. & in medio populi ſui exaltabitur, & in plenitudine ſancta admirabitur,

4. & in multitudine electorum habebit laudem, & inter benedictos benedicetur, dicens:

5. Ego ex ore Altiſſimi prodivi primogenita ante omnem creaturam:

6. Ego feci in cœlis ut oriretur lumen indeficiens, & ſicut nebula texi omnem terram:

7. Ego in altiſſimis habitavi, & thronus meus in columna nubis.

8. Gyrum cœli circuivi ſola, & profundum abyſſi penetravi, in fluctibus maris ambulavi,

9. & in omni terra ſteti: & in omni populo,

10. & in omni gente primatum habui:

11. & omnium excellentium & humilium corda virtute calcavi: & ‡ in his omnibus requiem quæſivi, & in hæreditate Domini morabor.

‡ In Aſſumpt. B. Virginis.

12. Tunc præcepit, & dixit mihi Creator omnium: & qui creavit me, requievit in tabernaculo meo,

13. & dixit mihi: In Jacob inhabita, & in Iſrael hæreditare, & in electis meis mitte radices.

|| Prov. 8. 22.
‡ In Præſentat. et Miſſis votiv. B. Virg.

14. ||. ‡ Ab initio, & ante ſæcula creata ſum, & uſque ad futurum ſæculum non deſinam, & in habitatione ſancta coram ipſo miniſtravi.

15. Et ſic in Sion firmata ſum, & in civitate ſanctificata ſimiliter requievi, & in Jeruſalem poteſtas mea.

16. Et radicavi in populo honorificato, &

in parte Dei mei hæreditas illius, & in plenitudine ſanctorum detentio mea.

17. Quaſi cedrus exaltata ſum in Libano, & quaſi cypreſſus in monte Sion:

18. quaſi palma exaltata ſum in Cades, & quaſi plantatio roſæ in Jericho:

19. Quaſi oliva ſpecioſa in campis, & quaſi platanus exaltata ſum juxta aquam in plateis.

20. Sicut cinnamomum, & balſamum aromatizans odorem dedi: quaſi myrrha electa dedi ſuavitatem odoris: * *

21. & quaſi ſtorax, & galbanus, & ungula, & gutta, & quaſi Libanus non inciſus vaporavi habitationem meam, & quaſi balſamum non miſtum odor meus.

22. Ego quaſi terebinthus extendi ramos meos, & rami mei honoris & gratiæ.

23. Ego quaſi vitis fructificavi ſuavitatem odoris: & flores mei fructus honoris & honeſtatis.

24. Ego mater pulchræ dilectionis, & timoris, & agnitionis, & ſanctæ ſpei.

25. In me gratia omnis viæ & veritatis, in me omnis ſpes vitæ & virtutis.

26. Tranſite ad me omnes qui concupiſcitis me, & à generationibus meis implemini:

27. Spiritus enim meus ſuper mel dulcis, & hæreditas mea ſuper mel & favum.

28. Memoria mea in generationes ſæculorum.

|| Joan. 6. 35.
29. || Qui edunt me, adhuc eſurient: & qui bibunt me, adhuc ſitient.

30. Qui audit me, non confundetur: & qui operantur in me, non peccabunt.

31. Qui elucidant me, vitam æternam habebunt.

32. Hæc omnia liber vitæ, & teſtamentum Altiſſimi, & agnitio veritatis.

33. Legem mandavit Moyſes in præceptis juſtitiarum, & hæreditatem domui Jacob, & Iſrael promiſſiones.

34. Poſuit David puero ſuo excitare regem ex ipſo fortiſſimum, & in throno honoris ſedentem in ſempiternum.

|| Gen. 2. 11.
35. || Qui implet quaſi Phiſon ſapientiam, & ſicut Tigris in diebus novorum.

36. Qui adimplet quaſi Euphrates ſenſum:
|| Joſ. 3. 15.
|| qui multiplicat quaſi Jordanis in tempore meſſis.

37. Qui mittit diſciplinam ſicut lucem, & aſſiſtens quaſi Gehon in die vindemiæ.

38. Qui perficit primus ſcire ipſam, & infirmior non inveſtigabit eam.

39. A mari enim abundavit cogitatio ejus, & conſilium illius ab abyſſo magna.

40. Ego ſapientia effudi flumina.

41. Ego quaſi trames aquæ immenſæ de fluvio, ego quaſi fluvii Dioryx, & ſicut aquæductus exivi de paradiſo.

42. Dixi: Rigabo hortum meum plantationum, & inebriabo prati mei fructum.

43. Et ecce factus eſt mihi trames abundans, & fluvius meus appropinquavit ad mare:

44. quoniam doctrinam quaſi antelucanum illumino omnibus, & enarrabo illam uſque ad longinquum.

45. Penetrabo omnes inferiores partes terræ, & inſpiciam omnes dormientes, & illuminabo omnes ſperantes in Domino.

46. Adhuc doctrinam quaſi prophetiam effundam, & relinquam illam quærentibus ſapientiam, & non deſinam in progenies illorum uſque in ævum ſanctum.

47. || Videte quoniam non ſoli mihi laboravi, ſed omnibus exquirentibus veritatem. || Inf. 33. 18

CAPUT XXV.

Tria quæ Domino placent, & tria quæ odit: novem inſuſpicabilia: laus timoris Dei: mulieris nequam mira deteſtatio: à muliere initium peccati & mortis: mulieris dominium non ferendum.

1. IN tribus placitum eſt ſpiritui meo, quæ ſunt probata coram Deo, & hominibus:

2. Concordia fratrum, & amor proximorum, & vir & mulier benè ſibi conſentientes.

3. Tres ſpecies odivit anima mea, & aggravor valdè animæ illorum:

4. Pauperem ſuperbum: divitem mendacem: ſenem fatuum & inſenſatum.

5. Quæ in juventute tua non congregaſti, quomodo in ſenectute tua invenies?

6. Quàm ſpecioſum canitiei judicium, & presbyteris cognoſcere conſilium!

7. Quàm ſpecioſa veteranis ſapientia, & glorioſis intellectus, & conſilium!

8. Corona ſenum multa peritia, & gloria illorum timor Dei.

9. Novem inſuſpicabilia cordis magnificavi, & decimum dicam in lingua hominibus:

10. Homo, qui jucundatur in filiis, vivens & videns ſubverſionem inimicorum ſuorum.

11. || Beatus qui habitat cum muliere ſenſata, || & qui lingua ſua non eſt lapſus, & qui non ſervivit indignis ſe. || Infr. 26. 1 || Sup. 14. 1 & 19. 16. Jacob 3. 2.

12. Beatus, qui invenit amicum verum, & qui enarrat juſtitiam auri audienti.

13. Quàm magnus, qui invenit ſapientiam, & ſcientiam! ſed non eſt ſuper timentem Dominum:

14. timor Dei ſuper omnia ſe ſuperpoſuit:

15. beatus homo, cui donatum eſt habere timorem Dei: qui tenet illum, cui aſſimilabitur?

16. Timor Dei initium dilectionis ejus: fidei autem initium agglutinandum eſt ei.

17. Omnis plaga, triſtitia cordis eſt: & omnis malitia, nequitia mulieris.

18. Et omnem plagam, & non plagam videbit cordis:

19. & omnem nequitiam, & non nequitiam mulieris:

20. & omnem obductum, & non obductum odientium:

21. & omnem vindictam, & non vindictam inimicorum.

22. Non eſt caput nequius ſuper caput colubri:

23. & non eſt ira ſuper iram mulieris. || Commorari leoni & draconi placebit, quàm habitare cum muliere nequam. || Prov. 21. 19.

24. Nequitia mulieris immutat faciem ejus: & obcæcat vultum ſuum tamquam urſus: & quaſi ſaccum oſtendit. In medio proximorum ejus

25. ingemuit vir ejus, & audiens ſuſpiravit modicum.

26. Brevis omnis malitia ſuper malitiam

mu-

mulieris, ſors peccatorum cadat ſuper illam.

27. Sicut aſcenſus arenoſus in pedibus veterani, ſic mulier linguata homini quieto.

Infr. 42. 6. 28. ‖ Ne reſpicias in mulieris ſpeciem, & non concupiſcas mulierem in ſpecie.

29. Mulieris ira, & irreverentia, & confuſio magna.

30. Mulier ſi primatum habeat, contraria eſt viro ſuo.

31. Cor humile, & facies triſtis, & plaga cordis, mulier nequam.

32. Manus debiles, & genua diſſoluta, mulier quæ non beatificat virum ſuum.

§ Gen. 3. 6. 33. ‖ A muliere initium factum eſt peccati, & per illam omnes morimur.

34. Non des aquæ tuæ exitum, nec modicum; nec mulieri nequam veniam prodeundi.

35. Si non ambulaverit ad manum tuam, confundet te in conſpectu inimicorum.

36. A carnibus tuis abſcinde illam, ne ſemper te abutatur.

CAPUT XXVI.

Proponit viciſſim laudes bonæ mulieris, & vituperia malæ ac zelotypæ: filia cuſtodienda: tria timenda: duo contriſtantia, & duo periculoſa.

1. MUlieris bonæ beatus vir: numerus enim annorum illius duplex.

2. Mulier fortis oblectat virum ſuum, & annos vitæ illius in pace implebit.

3. Pars bona, mulier bona, in parte timentium Deum, dabitur viro pro factis bonis:

4. divitis autem, & pauperis cor bonum, in omni tempore vultus illorum hilaris.

5. A tribus timuit cor meum, & in quarto facies mea metuit:

6. Delaturam civitatis: & collectionem populi:

7. calumniam mendacem, ſuper mortem omnia gravia.

8. dolor cordis & luctus, mulier zelotypa.

9. In muliere zelotypa flagellum linguæ, omnibus communicans.

10. Sicut boum jugum, quod movetur, ita & mulier nequam: qui tenet illam, quaſi qui apprehendit ſcorpionem.

11. Mulier ebrioſa, ira magna: & contumelia, & turpitudo illius non tegetur.

12. Fornicatio mulieris in extollentia oculorum, & palpebris illius agnoſcetur.

Inf. 42. 11. 13. ‖ In filia non avertente ſe, firma cuſtodiam: ne inventa occaſione utatur ſe.

14. Ab omni irreverentia oculorum ejus cave, & ne mireris ſi te neglexerit.

15. Sicut viator ſitiens, ad fontem os aperiet, & ab omni aqua proxima bibet, & contra omnem palum ſedebit, & contra omnem ſagittam aperiet pharetram donec deficiat.

16. Gratia mulieris ſedulæ delectabit virum ſuum, & oſſa illius impinguabit.

17. Diſciplina illius, datum Dei eſt.

18. Mulier ſenſata & tacita, non eſt immutatio eruditæ animæ.

19. Gratia ſuper gratiam, mulier ſancta & pudorata.

20. Omnis autem ponderatio non eſt digna continentis animæ.

21. Sicut ſol oriens mundo in altiſſimis Dei, ſic mulieris bonæ ſpecies in ornamentum domus ejus.

22. Lucerna ſplendens ſuper candelabrum ſanctum, & ſpecies faciei ſuper ætatem ſtabilem.

23. Columnæ aureæ ſuper baſes argenteas, & pedes firmi ſuper plantas ſtabilis mulieris.

24. Fundamenta æterna ſuper petram ſolidam, & mandata Dei in corde mulieris ſanctæ.

25. In duobus contriſtatum eſt cor meum, & in tertio iracundia mihi advenit:

26. Vir bellator deficiens per inopiam: & vir ſenſatus contemptus:

27. & qui tranſgreditur à juſtitia ad peccatum, Deus paravit eum ad rhomphæam.

28. Duæ ſpecies difficiles & periculoſæ mihi apparuerunt, difficilè exuitur negotians à negligentia: & non juſtificabitur caupo à peccatis labiorum.

CAPUT XXVII.

Ob inopiam & amorem divitiarum multi delinquunt: timor Domini conſtanter ſervandus: tentatio probat eum qui tentatur: ſequenda juſtitia, inconſtantia ſtulti, & modeſtia in verbīs ſervanda: ſecreta amici non revelanda: de annuente oculo & inſidioſo.

1. PRopter inopiam multi deliquerunt: & qui quærit locupletari, avertit oculum ſuum.

2. Sicut in medio compaginis lapidum palus figitur, ſic & inter medium venditionis & emptionis anguſtiabitur peccatum.

3. Conteretur cum delinquente delictum.

4. Si non in timore Domini tenueris te inſtanter, citò ſubvertetur domus tua.

5. Sicut in percuſſura cribri remanebit pulvis, ſic aporia hominis in cogitatu illius.

6. Vaſa figuli probat fornax, & homines juſtos tentatio tribulationis.

7. Sicut ruſticatio de ligno oſtendit fructum illius, ſic verbum ex cogitatu cordis hominis.

8. Ante ſermonem non laudes virum: hæc enim tentatio eſt hominum.

9. Si ſequaris juſtitiam, apprehendes illam: & indues quaſi poderem honoris, & inhabitabis cum ea, & proteget te in ſempiternum, & in die agnitionis invenies firmamentum.

10. Volatilia ad ſibi ſimilia conveniunt: & veritas ad eos, qui operantur illam, revertetur.

11. Leo venationi inſidiatur ſemper: ſic peccata operantibus iniquitates.

12. Homo ſanctus in ſapientia manet ſicut ſol: nam ſtultus ſicut luna mutatur.

13. In medio inſenſatorum ſerva verbum tempori: in medio autem cogitantium aſſiduus eſto.

14. Narratio peccantium odioſa, & riſus illorum in deliciis peccati.

15. Loquela multùm jurans, horripilationem capiti ſtatuet: & irreverentia ipſius obturatio aurium.

16. Effuſio ſanguinis in rixa ſuperborum: & maledictio illorum auditus gravis.

17. Qui denudat arcana amici, fidem perdit, & non inveniet amicum ad animum ſuum.

18. Dilige proximum, & conjungere fide cum illo.

19. Quòd ſi denudaveris abſconſa illius, non perſequeris poſt eum.

20. Sicut enim homo, qui perdit amicum ſuum, ſic & qui perdit amicitiam proximi ſui.

21. Et ſicut qui dimittit avem de manu ſua, ſic dereliquiſti proximum tuum, & non eum capies:

22. non illum ſequaris, quoniam longè abeſt: effugit enim quaſi caprea de laqueo: quoniam vulnerata eſt anima ejus:

23. ultrà eum non poteris colligare. Et maledicti eſt concordatio:

24. denudare autem amici myſteria, deſperatio eſt animæ infelicis.

25. Annuens oculo fabricat iniqua, & nemo eum abjiciet:

26. In conſpectu oculorum tuorum conculcabit os ſuum, & ſuper ſermones tuos admirabitur: noviſſimè autem pervertet os ſuum, & in verbis tuis dabit ſcandalum.

27. Multa odivi, & non coæquavi ei, & Dominus odiet illum.

28. Qui in altum mittit lapidem, ſuper caput ejus cadet: & plaga doloſa, doloſi dividet vulnera.

29. Et qui foveam fodit, incidit in eam: & qui ſtatuit lapidem proximo, offendet in eo: & qui laqueum alii ponit, peribit in illo.

30. Facienti nequiſſimum conſilium, ſuper ipſum devolvetur, & non agnoſcet unde adveniat illi.

31. Illuſio, & improperium ſuperborum, & vindicta ſicut leo inſidiabitur illi.

32. Laqueo peribunt qui oblectantur caſu juſtorum: dolor autem conſumet illos antequam moriantur.

33. Ira & furor, utraque execrabilia ſunt, & vir peccator continens erit illorum.

CAPUT XXVIII.

Non quærenda vindicta, ſed offenſa remittenda: ab ira ac lite ceſſandum: mala linguæ & pericula ipſius, & de tertia lingua: aures ſepiendæ adverſus linguam nequam, orique frænum imponendum.

Deut. 32. 35. Matt. 6. 14. Marc. 11. 25. Rom. 12. 19

1. Qui vindicari vult, à Domino inveniet vindictam, & peccata illius ſervans ſervabit.

2. Relinque proximo tuo nocenti te: & tunc deprecanti tibi peccata ſolventur.

3. Homo homini reſervat iram, & à Deo quærit medelam?

4. In hominem ſimilem ſibi non habet miſericordiam, & de peccatis ſuis deprecatur?

5. Ipſe cùm caro ſit, reſervat iram, & propitiationem petit à Deo? quis exorabit pro delictis illius?

6. Memento noviſſimorum, & deſine inimicari:

7. Tabitudo enim & mors imminent in mandatis ejus.

8. Memorare timorem Dei, & non iraſcaris proximo.

9. Memorare teſtamentum Altiſſimi, & deſpice ignorantiam proximi.

10. Abſtine te à lite, & minues peccata:

11. homo enim iracundus incendit litem, & vir peccator turbabit amicos, & in medio pacem habentium immittet inimicitiam.

12. Secundùm enim ligna ſilvæ ſic ignis exardeſcit: & ſecundùm virtutem hominis, ſic iracundia illius erit, & ſecundùm ſubſtantiam ſuam exaltabit iram ſuam:

13. Certamen feſtinatum incendit ignem: & lis feſtinans effundit ſanguinem: & lingua teſtificans adducit mortem.

14. Si ſufflaveris in ſcintillam, quaſi ignis exardebit: & ſi expueris ſuper illam, extinguetur: utraque ex ore proficiſcuntur.

15. Suſurro & bilinguis maledictus: multos enim turbabit pacem habentes.

16. Lingua tertia multos commovit, & diſperſit illos de gente in gentem.

17. Civitates muratas divitum deſtruxit, & domos magnatorum effodit.

18. Virtutes populorum concidit, & gentes fortes diſſolvit.

19. Lingua tertia mulieres viratas ejecit, & privavit illas laboribus ſuis.

20. Qui reſpicit illam, non habebit requiem, nec habebit amicum, in quo requieſcat.

21. Flagelli plaga livorem facit: plaga autem linguæ comminuet oſſa.

22. Multi ceciderunt in ore gladii, ſed non ſic quaſi qui interierunt per linguam ſuam.

23. Beatus qui tectus eſt à lingua nequam, qui in iracundiam illius non tranſivit, & qui non attraxit jugum illius, & in vinculis ejus non eſt ligatus:

24. jugum enim illius, jugum ferreum eſt: & vinculum illius vinculum æreum eſt.

25. Mors illius, mors nequiſſima: & utilis potiùs infernus quàm illa.

26. Perſeverantia illius non permanebit, ſed obtinebit vias injuſtorum: & in flamma ſua non comburet juſtos.

27. Qui relinquunt Deum, incident in illam, & exardebit in illis, & non extinguetur, & immittetur in illos quaſi leo, & quaſi pardus lædet illos.

28. Sepi aures tuas ſpinis, linguam nequam noli audire, & ori tuo facito oſtia & ſeras.

29. Aurum tuum & argentum tuum conſla, & verbis tuis facito ſtateram, & frænos ori tuo rectos:

30. & attende ne fortè labaris in lingua, & cadas in conſpectu inimicorum inſidiantium tibi, & ſit caſus tuus inſanabilis in mortem.

CAPUT XXIX.

Per mutuum ſubveniendum proximo, fideſque mutuanti ſervanda: & quamquam multi fidem fallant, non tamen ob id ceſſandum ab eleemoſyna, cujus laudes deſcribit: fidejuſſori gratia habenda eſt, fideſque ſervanda: in quibus conſiſtat initium vitæ hominis diſſerit, & de vagis & ingratis hoſpitibus.

1. Qui facit miſericordiam, fœneratur proximo ſuo: & qui prævalet manu, mandata ſervat.

2. Fœnerare proximo tuo in tempore neceſſitatis illius, & iterum redde proximo in tempore ſuo.

3. Confirma verbum, & fideliter age cum illo: & in omni tempore invenies quod tibi neceſſarium eſt.

4. Multi quaſi inventionem æſtimaverunt fœnus, & præſtiterunt moleſtiam his, qui ſe adjuverunt.

5. Donec accipiant, oſculantur manus dantis, & in promiſſionibus humiliant vocem ſuam:

6. & in tempore redditionis poſtulabit tempus, & loquetur verba tædii & murmurationum, & tempus cauſabitur:

7. ſi autem potuerit reddere, adverſabitur, ſolidi vix reddet dimidium, & computabit illud quaſi inventionem:

8. ſin autem, fraudabit illum pecunia ſua, & poſſidebit illum inimicum gratis:

9. & convitia & maledicta reddet illi, & pro honore & beneficio reddet illi contumeliam.

10. Multi non cauſa nequitiæ non fenerati ſunt, ſed fraudari gratis timuerunt.

11. Verumtamen ſuper humilem animo fortior eſto, & pro eleemoſyna non trahas illum.

12. Propter mandatum aſſume pauperem: & propter inopiam ejus ne dimittas eum vacuum.

13. Perde pecuniam propter fratrem & amicum tuum: & non abſcondas illam ſub lapide in perditionem.

14. Pone theſaurum tuum in præceptis Altiſſimi, & proderit tibi magis quàm aurum.

h Tob.4.10. 15. || Conclude eleemoſynam in corde pauperis, & hæc pro te exorabit ab omni malo.
Sup.17.18.

16. 17. 18. Super ſcutum potentis, & ſuper lanceam adverſus inimicum tuum pugnabit.

19. Vir bonus fidem facit pro proximo ſuo: & qui perdiderit confuſionem, derelinquet ſibi.

20. Gratiam fidejuſſoris ne obliviſcaris: dedit enim pro te animam ſuam.

21. Repromiſſorem fugit peccator & immundus.

22. Bona repromiſſoris ſibi aſcribit peccator: & ingratus ſenſu derelinquet liberantem ſe.

23. Vir repromittit de proximo ſuo: & cùm perdiderit reverentiam, derelinquetur ab eo.

24. Repromiſſio nequiſſima multos perdidit dirigentes, & commovit illos quaſi fluctus maris.

25. Viros potentes gyrans migrare fecit, & vagati ſunt in gentibus alienis.

26. Peccator tranſgrediens mandatum Domini, incidet in promiſſionem nequam: & qui conatur multa agere, incidet in judicium.

27. Recupera proximum ſecundùm virtutem tuam, & attende tibi ne incidas.

‖Inf.19.31. 28. || Initium vitæ hominis aqua & panis, & veſtimentum, & domus protegens turpitudinem.

29. Melior eſt victus pauperis ſub tegmine aſſerum: quàm epulæ ſplendidæ in peregrè ſine domicilio.

30. Minimum pro magno placeat tibi, & improperium peregrinationis non audies.

31. Vita nequam hoſpitandi de domo in domum: & ubi hoſpitabitur, non fiducialiter aget, nec aperiet os.

32. Hoſpitabitur, & paſcet, & potabit ingratos, & ad hæc amara audiet.

33. Tranſi hoſpes, & orna menſam: & quæ in manu habes, ciba cæteros.

34. Exi à facie honoris amicorum meorum: neceſſitudine domus meæ hoſpitio mihi factus eſt frater.

35. Gravia hæc homini habenti ſenſum: correptio domus, & improperium fœneratoris.

CAPUT XXX.

Filii in diſciplina educandi, & quàm ſit perniicioſum illis indulgere: corporis ſanitas præſtat divitiis: & quàm ſit noxia & fugienda homini triſtitia, cordis verò jucunditas quàm ſit utilis.

1. QUi diligit filium ſuum, aſſiduat illi flagella, ut lætetur in noviſſimo ſuo, & Prov. 13. 24. & 23. 13.
non palpet proximorum oſtia.

2. Qui docet filium ſuum, laudabitur in illo, & in medio domeſticorum in illo gloriabitur.

3. || Qui docet filium ſuum, in zelum mittit inimicum, & in medio amicorum gloriabitur in illo. ‖Deut. 6.

4. Mortuus eſt pater ejus, & quaſi non eſt mortuus: ſimilem enim ſibi reliquit poſt ſe.

5. In vita ſua vidit, & lætatus eſt in illo: in obitu ſuo non eſt contriſtatus, nec confuſus eſt coram inimicis.

6. Reliquit enim defenſorem domus contra inimicos, & amicis reddentem gratiam.

7. Pro animabus filiorum colligabit vulnera ſua, & ſuper omnem vocem turbabuntur viſcera ejus.

8. Equus indomitus evadit durus, & filius remiſſus evadet præceps.

9. Lacta filium, & paventem te faciet: lude cum eo, & contriſtabit te.

10. Non corrideas illi, ne doleas, & in noviſſimo obſtupeſcent dentes tui.

11. Non des illi poteſtatem in juventute, & ne deſpicias cogitatus illius.

12. || Curva cervicem ejus in juventute, ‖Sup.7.25
& tunde latera ejus dum infans eſt, ne fortè induret, & non credat tibi, & erit tibi dolor animæ.

13. Doce filium tuum, & operare in illo, ne in turpitudinem illius offendas.

14. Melior eſt pauper ſanus, & fortis viribus, quàm dives imbecillis, & flagellatus malitia.

15. Salus animæ in ſanctitate juſtitiæ, melior eſt omni auro & argento: & corpus validum quàm cenſus immenſus.

16. Non eſt cenſus ſuper cenſum ſalutis corporis: & non eſt oblectamentum ſuper cordis gaudium.

17. Melior eſt mors quàm vita amara; & requies æterna quàm languor perſeverans.

18. Bona abſcondita in ore clauſo, quaſi appoſitiones epularum circumpoſitæ ſepulchro.

19. || Quid proderit libatio idolo? nec e- ‖Dan.14.6
nim manducabit, nec odorabit:

20. ſic qui effugatur à Domino, portans mercedes iniquitatis:

21. || videns oculis, & ingemiſcens, ſicut ‖Sap.20.2.
ſpado complectens virginem, & ſuſpirans.

22. Triſtitiam non des animæ tuæ, & non ‖Prov.12.25 & 15.13. & 17.22.
affligas temetipſum in conſilio tuo.

23. Jucunditas cordis hæc eſt vita hominis, & theſaurus ſine defectione ſanctitatis: & exultatio viri eſt longævitas.

24. Miſerere animæ tuæ placens Deo, & contine: congrega cor tuum in ſanctitate ejus: & triſtitiam longè repelle à te.

25. || Multos enim occidit triſtitia, & non ‖2. Cor 7.10.
eſt utilitas in illa.

26. Zelus & iracundia minuunt dies, & ante tempus ſenectam adducet cogitatus.

27. Splendidum cor, & bonum in epulis eſt: epulæ enim illius diligenter fiunt.

CAPUT XXXI.

Vigilia honeſtatis : cogitatus præſcientia : labor divitis & pauperis : diligens aurum : multi caſus in auro : laus divitis ſine macula : modeſtia in menſa ſervanda : laus ſobrietatis , & vituperatio gulæ : laus uſus modici vini, & vituperatio immodici.

1. VIgilia honeſtatis tabefaciet carnes, & cogitatus illius auferet ſomnum.

2. Cogitatus præſcientiæ avertit ſenſum, & infirmitas gravis ſobriam facit animam.

3. Laboravit dives in congregatione ſubſtantiæ, & in requie ſua replebitur bonis ſuis.

4. Laboravit pauper in diminutione victus, & in fine inops fit.

5. Qui aurum diligit, non juſtificabitur : & qui inſequitur conſumptionem, replebitur ex ea.

|| Supr. 8. 3. 6. || Multi dati ſunt in auro caſus, & facta eſt in ſpecie ipſius perditio illorum.

7. Lignum offenſionis eſt aurum ſacrificantium : væ illis, qui ſectantur illud, & omnis imprudens deperiet in illo.

‡ Confeſs. P. non Pontif. 8. ‡ Beatus dives, qui inventus eſt ſine macula : & qui poſt aurum non abiit, nec ſperavit in pecunia, & theſauris.

9. Quis eſt hic, & laudabimus eum ? fecit enim mirabilia in vita ſua.

10. Qui probatus eſt in illo, & perfectus eſt, erit illi gloria æterna : qui potuit tranſgredi, & non eſt tranſgreſſus; facere mala, & non fecit:

11. ideò ſtabilita ſunt bona illius in Domino, & eleemoſynas illius enarrabit omnis Eccleſia ſanctorum.

12. Supra menſam magnam ſediſti ? non aperias ſuper illam faucem tuam prior.

13. Non dicas ſic: Multa ſunt, quæ ſuper illam ſunt:

14. memento quoniam malus eſt oculus nequam.

15. Nequius oculo quid creatum eſt ? ideò ab omni facie ſua lacrymabitur : cùm viderit,

16. ne extendas manum tuam prior, & invidia contaminatus erubeſcas.

17. Ne comprimaris in convivio.

18. Intellige quæ ſunt proximi tui ex teipſo:

19. utere quaſi homo frugi his, quæ tibi apponuntur : ne, cùm manducas multum, odio habearis.

20. Ceſſa prior cauſa diſciplinæ : & noli nimius eſſe, ne fortè offendas.

21. Et ſi in medio multorum ſediſti, prior illis ne extendas manum tuam, nec prior poſcas bibere.

22. Quàm ſufficiens eſt homini erudito vinum exiguum, & in dormiendo non laborabis ab illo, & non ſenties dolorem.

23. Vigilia, cholera, & tortura viro infrunito:

24. ſomnus ſanitatis in homine parco : dormiet uſque manè, & anima illius cum ipſo delectabitur.

25. Et ſi coactus fueris in edendo multum, ſurge è medio, evome : & refrigerabit te, & non adduces corpori tuo infirmitatem.

26. Audi me fili, & ne ſpernas me : & in noviſſimo invenies verba mea.

27. In omnibus operibus tuis eſto velox, & omnis infirmitas non occurret tibi.

28. Splendidum in panibus benedicent labia multorum, & teſtimonium veritatis illius fidele.

29. Nequiſſimo in pane murmurabit civitas, & teſtimonium nequitiæ illius verum eſt.

30. Diligentes in vino noli provocare : || multos enim exterminavit vinum. || Judith. 13 4.

31. Ignis probat ferrum durum: ſic vinum corda ſuperborum arguet in ebrietate potatum.

32. Æqua vita hominibus, vinum in ſobrietate : ſi bibas illud moderatè, eris ſobrius.

33. Quæ vita eſt ei, qui minuitur vino?

34. Quid defraudat vitam ? Mors.

35. || Vinum in jucunditatem creatum eſt, & non in ebrietatem, ab initio. || Pſal. 103. 15. Prov 31 4.

36. Exultatio animæ & cordis vinum moderatè potatum.

37. Sanitas eſt animæ & corpori ſobrius potus.

38. Vinum multum potatum, irritationem, & iram, & ruinas multas facit.

39. Amaritudo animæ vinum multum potatum.

40. Ebrietatis animoſitas, imprudentis offenſio, minorans virtutem, & faciens vulnera.

41. In convivio vini non arguas proximum : & non deſpicias eum in jucunditate illius:

42. verba improperii non dicas illi : & non premas illum in repetendo.

CAPUT XXXII.

Officium boni rectoris : major natu loquatur : tacendum ubi non eſt qui audiat : jucunditas muſicæ in convivio : adoleſcenti tacendum : laus taciturnitatis : diſcutienda propria domus : laus timoris Domini : peccator vitat correptionem : abſque conſilio nihil agendum.

1. REctorem te poſuerunt ? noli extolli: eſto in illis quaſi unus ex ipſis.

2. Curam illorum habe, & ſic conſide, & omni cura tua explicita recumbe:

3. ut læteris propter illos, & ornamentum gratiæ accipias coronam, & dignationem conſequaris corrogationis.

4. Loquere major natu : decet enim te

5. primum verbum diligenti ſcientia, & non impedias muſicam.

6. Ubi auditus non eſt, non effundas ſermonem, & importunè noli extolli in ſapientia tua.

7. Gemmula carbunculi in ornamento auri, & comparatio muſicorum in convivio vini.

8. Sicut in fabricatione auri ſignum eſt ſmaragdi, ſic numerus muſicorum in jucundo & moderato vino.

9. Audi tacens, & pro reverentia accedet tibi bona gratia.

10. Adoleſcens loquere in tua cauſa vix.

11. Si bis interrogatus fueris, habeat caput reſponſum tuum.

12. In multis eſto quaſi inſcius, & audi tacens ſimul & quærens.

13. In medio magnatorum non præſumas: & ubi ſunt ſenes, non multùm loquaris.

14. Ante grandinem præibit coruſcatio : & ante verecundiam præibit gratia, & pro reverentia accedet tibi bona gratia.

15. Et

15. Et hora ſurgendi non te trices: præcurre autem prior in domum tuam, & illic avocare, & illic lude,

16. & age conceptiones tuas, & non in delictis & verbo ſuperbo.

17. Et ſuper his omnibus benedicito Dominum, qui fecit te, & inebriantem te ab omnibus bonis ſuis.

18. Qui timet Dominum, excipiet doctrinam ejus: & qui vigilaverint ad illum, invenient benedictionem.

19. Qui quærit legem, replebitur ab ea: & qui inſidioſè agit, ſcandalizabitur in ea.

20. Qui timent Dominum, invenient judicium juſtum, & juſtitias quaſi lumen accendent.

21. Peccator homo vitabit correptionem, & ſecundùm voluntatem ſuam inveniet comparationem.

22. Vir conſilii non diſperdet intelligentiam, alienus & ſuperbus non pertimeſcet timorem:

23. etiam poſtquam fecit cum eo ſine conſilio, & ſuis inſectationibus arguetur.

24. Fili ſine conſilio nihil facias, & poſt factum non pœnitebis.

25. In via ruinæ non eas, & non offendes in lapides: nec credas te viæ laborioſæ, ne ponas animæ tuæ ſcandalum:

26. & à filiis tuis cave, & à domeſticis tuis attende.

27. In omni opere tuo crede ex fide animæ tuæ: hoc eſt enim conſervatio mandatorum.

28. Qui credit Deo, attendit mandatis: & qui confidit in illo, non minorabitur.

CAPUT XXXIII.

Laudantur timens Dominum & ſapiens: inconſtantia præcordiorum fatui: amicus ſubſannator: dies & tempora à Deo ſunt, qui & reliqua omnia creavit, ac diſpoſuit, in cujus manu eſt homo ut lutum in manu figuli: malum contra bonum: poſſeſſio non in vita, ſed in morte diſtribuenda aliis: & quomodo ſervi ſint tractandi.

1. TImenti Dominum non occurrent mala, ſed in tentatione Deus illum conſervabit, & liberabit à malis.

2. Sapiens non odit mandata & juſtitias, & non illidetur quaſi in procella navis.

3. Homo ſenſatus credit legi Dei, & lex illi fidelis.

4. Qui interrogationem manifeſtat, parabit verbum, & ſic deprecatus exaudietur, & conſervabit diſciplinam, & tunc reſpondebit.

5. ‖ Præcordia fatui quaſi rota carri: & quaſi axis verſatilis cogitatus illius. ‖ Supr. 21. 17.

6. Equus emiſſarius, ſic & amicus ſubſannator, ſub omni ſupraſedente hinnit.

7. Quare dies diem ſuperat, & iterum lux lucem, & annus annum à ſole?

8. A Domini ſcientia ſeparati ſunt, facto ſole, & præceptum cuſtodiente.

9. Et immutavit tempora, & dies feſtos ipſorum, & in illis dies feſtos celebraverunt ad horam.

10. Ex ipſis exaltavit & magnificavit Deus, & ex ipſis poſuit in numerum dierum. Et omnes homines de ſolo, ‖ & ex terra, unde creatus eſt Adam. ‖ Gen. 2. 7.

11. In multitudine diſciplinæ Dominus ſeparavit eos, & immutavit vias eorum.

12. Ex ipſis benedixit, & exaltavit: & ex ipſis ſanctificavit, & ad ſe applicavit: & ex ipſis maledixit, & humiliavit, & convertit illos à ſeparatione ipſorum.

13. ‖ Quaſi lutum figuli in manu ipſius, plaſmare illud & diſponere. ‖ Rom. 9. 21.

14. Omnes viæ ejus ſecundùm diſpoſitionem ejus: ſic homo in manu illius, qui ſe fecit, & reddet illi ſecundùm judicium ſuum.

15. Contra malum bonum eſt, & contra mortem vita: ſic & contra virum juſtum peccator. Et ſic intuere in omnia opera Altiſſimi. Duo & duo, & unum contra unum.

16. Et ego noviſſimus evigilavi, & quaſi qui colligit acinos poſt vindemiatores.

17. In benedictione Dei & ipſe ſperavi: & quaſi qui vindemiat, replevi torcular.

18. ‖ Reſpicite quoniam non mihi ſoli laboravi, ſed omnibus exquirentibus diſciplinam. ‖ Supr. 24. 47.

19. Audite me magnates, & omnes populi, & rectores Eccleſiæ auribus percipite.

20. Filio & mulieri, fratri & amico non des poteſtatem ſuper te in vita tua: & non dederis alii poſſeſſionem tuam: ne fortè pœniteat te, & depreceris pro illis.

21. Dum adhuc ſuperes & aſpiras, non immutabit te omnis caro.

22. Melius eſt enim ut filii tui te rogent, quàm te reſpicere in manus filiorum tuorum.

23. In omnibus operibus tuis præcellens eſto.

24. Ne dederis maculam in gloria tua. In die conſummationis dierum vitæ tuæ, & in tempore exitus tui diſtribue hæreditatem tuam.

25. Cibaria, & virga, & onus aſino: panis, & diſciplina, & opus ſervo.

26. Operatur in diſciplina, & quærit requieſcere: laxa manus illi, & quærit libertatem.

27. Jugum & lorum curvant collum durum, & ſervum inclinant operationes aſſiduæ.

28. Servo malevolo tortura & compedes, mitte illum in operationem, ne vacet:

29. multam enim malitiam docuit otioſitas.

30. In opera conſtitue eum: ſic enim condecet illum. Quòd ſi non obaudierit, curva illum compedibus, & non amplifices ſuper omnem carnem: verùm ſine judicio nihil facias grave.

31. ‖ Si eſt tibi ſervus fidelis, ſit tibi quaſi anima tua: quaſi fratrem ſic eum tracta: quoniam in ſanguine animæ comparaſti illum. ‖ Sup 7. 23

32. Si læſeris eum injuſtè, in fugam convertetur:

33. & ſi extollens diſceſſerit, quem quæras, & in qua via quæras illum, neſcis.

CAPUT XXXIV.

Vanitas ſomniorum, divinationum, augurii, mendaciorum: laus expertorum: beatitudo timentium Deum: oblationes iniquorum: fraudans pauperem: unus ædificans, & alter deſtruens: faciens pœnitentiam, & non abſtinens à peccatis.

1. VAna ſpes, & mendacium viro inſenſato: & ſomnia extollunt imprudentes.

2. Quaſi qui apprehendit umbram, & perſequitur ventum: ſic & qui attendit ad viſa mendacia:

3. Hoc ſecundùm hoc viſio ſomniorum: ante faciem hominis ſimilitudo hominis.

4. Ab immundo quid mundabitur? & à mendace quid verum dicetur?

5. Divinatio erroris, & auguria mendacia, & ſomnia malefacientium, vanitas eſt.

6. Et ſicut parturientis, cor tuum phantaſias patitur: niſi ab Altiſſimo fuerit emiſſa viſitatio, ne dederis in illis cor tuum:

7. multos enim errare fecerunt ſomnia, & exciderunt ſperantes in illis.

8. Sine mendacio conſummabitur verbum legis, & ſapientia in ore fidelis complanabitur.

9. Qui non eſt tentatus, quid ſcit? Vir in multis expertus, cogitabit multa: & qui multa didicit, enarrabit intellectum.

10. Qui non eſt expertus, pauca recognoſcit: qui autem in multis factus eſt, multiplicat malitiam.

11. Qui tentatus non eſt, qualia ſcit? qui implanatus eſt, abundabit nequitia.

12. Multa vidi errando, & plurimas verborum conſuetudines.

13. Aliquoties uſque ad mortem periclitatus ſum horum cauſa, & liberatus ſum gratia Dei.

14. Spiritus timentium Deum quæritur, & in reſpectu illius benedicetur.

15. Spes enim illorum in ſalvantem illos, & oculi Dei in diligentes ſe.

16. Qui timet Dominum nihil trepidabit, & non pavebit: quoniam ipſe eſt ſpes ejus.

17. Timentis Dominum beata eſt anima ejus.

18. Ad quem reſpicit, & quis eſt fortitudo ejus?

19. ‖ Oculi Domini ſuper timentes eum, protector potentiæ, firmamentum virtutis, tegimen ardoris, & umbraculum meridiani, (‖ Pſal. 33. 16.)

20. deprecatio offenſionis, & adjutorium caſus, exaltans animam, & illuminans oculos, dans ſanitatem, & vitam, & benedictionem.

21. ‖ Immolantis ex iniquo oblatio eſt maculata, & non ſunt beneplacitæ ſubſannationes injuſtorum. (‖ Prov. 21. 27.)

22. Dominus ſolus ſuſtinentibus ſe in via veritatis & juſtitiæ.

23. ‖ Dona iniquorum non probat Altiſſimus, nec reſpicit in oblationes iniquorum: nec in multitudine ſacrificiorum eorum propitiabitur peccatis. (‖ Prov. 15. 8.)

24. Qui offert ſacrificium ex ſubſtantia pauperum, quaſi qui victimat filium in conſpectu patris ſui.

25. Panis egentium vita pauperum eſt: qui defraudat illum, homo ſanguinis eſt.

26. Qui aufert in ſudore panem, quaſi qui occidit proximum ſuum.

27. Qui effundit ſanguinem, ‖ & qui fraudem facit mercenario, fratres ſunt. (‖ Deut. 24. 14. Supr. 7. 22.)

28. Unus ædificans, & unus deſtruens: quid prodeſt illis niſi labor?

29. Unus orans, & unus maledicens: cujus vocem exaudiet Deus?

30. Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit eum, quid proficit lavatio illius?

31. ‖ ſic homo qui jejunat in peccatis ſuis: & iterum eadem faciens, quid proficit humiliando ſe? orationem illius quis exaudiet? (‖ 2. Petr. 2. 21.)

CAPUT XXXV.

Verum & acceptum Deo ſacrificium: non appareas coram eo vacuus: primitiæ & oblationes hilari animo tribuendæ: ſacrificium injuſtum: pauperem læſum, pupillum & viduam lacrymantem exaudit Dominus: orationes juſtorum, & potiſſimum ſe humiliantium audit Deus, liberans ab affligentibus, & cuique reddens juxta opera ſua.

1. QUi conſervat legem, multiplicat oblationem.

2. ‖ Sacrificium ſalutare eſt attendere mandatis, & diſcedere ab omni iniquitate. (‖ 1. Reg. 15. 22.)

3. Et propitiationem litare ſacrificii ſuper injuſtitias, & deprecatio pro peccatis, recedere ab injuſtitia.

4. Retribuet gratiam, qui offert ſimilaginem: & qui facit miſericordiam, offert ſacrificium.

5. ‖ Beneplacitum eſt Domino recedere ab iniquitate: & deprecatio pro peccatis recedere ab injuſtitia. (‖ Jerem. 7. 3. & 26. 13.)

6. ‖ Non apparebis ante conſpectum Domini vacuus. (‖ Exod. 23. 15. & 34. 20. Deut. 16. 16.)

7. Hæc enim omnia propter mandatum Dei fiunt.

8. Oblatio juſti impinguat altare, & odor ſuavitatis eſt in conſpectu Altiſſimi.

9. Sacrificium juſti acceptum eſt, & memoriam ejus non obliviſcetur Dominus.

10. Bono animo gloriam redde Deo: & non minuas primitias manuum tuarum.

11. ‖ In omni dato hilarem fac vultum tuum, & in exultatione ſanctifica decimas tuas. (‖ 2. Cor. 9. 7. Tob. 4. 9.)

12. Da Altiſſimo ſecundùm datum ejus, & in bono oculo adinventionem facito manuum tuarum:

13. quoniam Dominus retribuens eſt, & ſepties tantùm reddet tibi.

14. ‖ Noli offerre munera prava, non enim ſuſcipiet illa. (‖ Lev. 22. 21. Deut. 15. 21.)

15. Et noli inſpicere ſacrificium injuſtum, quoniam Dominus judex eſt, & ‖ non eſt apud illum gloria perſonæ. (‖ Deut. 10. 17. 2. Par. 19. 7. Job 34. 19. Sap. 6. 8. Rom. 2. 11. Galat. 2. 6. Col. 3. 25. Actor. 10. 34. 1. Pet. 1. 17.)

16. Non accipiet Dominus perſonam in pauperem, & deprecationem læſi exaudiet.

17. Non deſpiciet preces pupilli: nec viduam, ſi effundat loquelam gemitus.

18. Nonne lacrymæ viduæ ad maxillam deſcendunt, & exclamatio ejus ſuper deducentem eas?

19. A maxilla enim aſcendunt uſque ad cœlum, & Dominus exauditor non delectabitur in illis.

20. Qui adorat Deum in oblectatione, ſuſcipietur, & deprecatio illius uſque ad nubes propinquabit.

21. Oratio humiliantis ſe, nubes penetrabit: & donec propinquet non conſolabitur: & non diſcedet donec Altiſſimus aſpiciat.

22. Et Dominus non elongabit, ſed judicabit juſtos, & faciet judicium: & Fortiſſimus non habebit in illis patientiam, ut contribulet dorſum ipſorum:

23. & Gentibus reddet vindictam donec tollat plenitudinem ſuperborum: & ſceptra iniquorum contribulet:

24. Do-

Digitized by Google

24. Donec reddat hominibus ſecundùm actus ſuos, & ſecundùm opera Adæ, & ſecundùm præſumptionem illius:

25. donec judicet judicium plebis ſuæ, & oblectabit juſtos miſericordia ſua.

26. Speciosa miſericordia Dei, in tempore tribulationis, quaſi nubes pluviæ in tempore ſiccitatis.

CAPUT XXXVI.

Super Iſrael & civitatem Jeruſalem invocat Dei miſericordiam: ſuper gentes verò alienas Dei timorem ejuſque manum, ut ipſius potentia glorificetur, ipſeque ſolus Deus agnoſcatur: cor inſenſatum & cor pravum: ſpecies mulieris faciem viri exhilarat: bonæ mulieris poſſeſſio.

‡ Sab. 4. Temp. Quadr. Epist. 1.

1. ‡ MIſerere noſtri Deus omnium, & reſpice nos, & oſtende nobis lucem miſerationum tuarum:

2. & immitte timorem tuum ſuper Gentes, quæ non exquiſierunt te, ut cognoſcant quia non eſt Deus niſi tu, & enarrent magnalia tua.

3. Alleva manum tuam ſuper Gentes alienas, ut videant potentiam tuam.

4. Sicut enim in conſpectu eorum ſanctificatus es in nobis, ſic in conſpectu noſtro magnificaberis in eis,

5. ut cognoſcant te, ſicut & nos cognovimus quoniam non eſt Deus præter te Domine.

6. Innova ſigna, & immuta mirabilia.

7. Glorifica manum, & brachium dextrum.

8. Excita furorem, & effunde iram.

9. Tolle adverſarium, & afflige inimicum.

10. Feſtina tempus, & memento finis, ut enarrent mirabilia tua.

11. In ira flammæ devoretur qui ſalvatur: & qui peſſimant plebem tuam, inveniant perditionem.

12. Contere caput principum inimicorum, dicentium: Non eſt alius præter nos.

13. Congrega omnes tribus Jacob: ut cognoſcant quia non eſt Deus niſi tu, & enarrent magnalia tua: & hæreditabis eos, ſicut ab initio.

|| Exod. 4. 22.

14. Miſerere plebi tuæ, ſuper quam invocatum eſt nomen tuum; & Iſrael, || quem coæquaſti primogenito tuo.

15. Miſerere civitati ſanctificationis tuæ Jeruſalem, civitati requiei tuæ.

16. Reple Sion inenarrabilibus verbis tuis, & gloria tua populum tuum.

17. Da teſtimonium his, qui ab initio creaturæ tuæ ſunt, & ſuſcita prædicationes, quas locuti ſunt in nomine tuo prophetæ priores.

18. Da mercedem ſuſtinentibus te, ut prophetæ tui fideles inveniantur: & exaudi orationes ſervorum tuorum.

|| Num. 6. 24.

19. || ſecundùm benedictionem Aaron de populo tuo, & dirige nos in viam juſtitiæ, & ſciant omnes qui habitant terram, quia tu es Deus conſpector ſæculorum.

20. Omnem eſcam manducabit venter, & eſt cibus cibo melior.

21. Fauces contingunt cibum feræ, & cor ſenſatum verba mendacia.

22. Cor pravum dabit triſtitiam, & homo peritus reſiſtet illi.

23. Omnem maſculum excipiet mulier: & eſt filia melior filia.

24. Species mulieris exhilarat faciem viri ſui, & ſuper omnem concupiſcentiam hominis ſuperducit deſiderium.

25. Si eſt lingua curationis, eſt & mitigationis & miſericordiæ: non eſt vir illius ſecundùm filios hominum.

26. Qui poſſidet mulierem bonam, inchoat poſſeſſionem: adjutorium ſecundùm illum eſt, & columna ut requies.

27. Ubi non eſt ſepes, diripietur poſſeſſio: & ubi non eſt mulier, ingemiſcit egens.

28. Quis credit ei, qui non habet nidum, & deflectens ubicumque obſcuraverit, quaſi ſuccinctus latro exiliens de civitate in civitatem?

CAPUT XXXVII.

Deteſtatio ficti amici; veri amici ne obliviſcaris: diſcretio in captandis conſiliis, & cum quibus conſulas, & quibus te & conſilium tuum occultes: laus ſententiæ viri ſancti: verbum nequam: quatuor ex corde oriuntur: laus viri periti & ſapientis: qui ſophiſticè loquitur, odibilis eſt: tenta animam tuam, & ſi ſit nequam, non des illi poteſtatem: pernicies crapulæ.

1. OMnis amicus dicet: Et ego amicitiam copulavi: ſed eſt amicus ſolo nomine amicus. Nonne triſtitia ineſt uſque ad mortem?

2. Sodalis autem & amicus ad inimicitiam convertentur.

3. O præſumptio nequiſſima, unde creata es cooperire aridam malitia, & doloſitate illius?

4. Sodalis amico conjucundatur in oblectationibus, & in tempore tribulationis adverſarius erit.

5. Sodalis amico condolet cauſa ventris, & contra hoſtem accipiet ſcutum.

6. Non obliviſcaris amici tui in animo tuo, & non immemor ſis illius in opibus tuis.

7. Noli conſiliari cum eo, qui tibi inſidiatur, & à zelantibus te abſconde conſilium.

8. Omnis conſiliarius prodit conſilium, ſed eſt conſiliarius in ſemetipſo.

9. A conſiliario ſerva animam tuam: priùs ſcito quæ ſit illius neceſſitas: & ipſe enim animo ſuo cogitabit:

10. ne fortè mittat ſudem in terram, & dicat tibi:

11. Bona eſt via tua; & ſtet è contrario videre quid tibi eveniat.

12. Cum viro irreligioſo tracta de ſanctitate, & cum injuſto de juſtitia, & cum muliere de ea quæ æmulatur: cum timido de bello, cum negotiatore de trajectione, cum emptore de venditione, cum viro livido de gratiis agendis,

13. cum impio de pietate, cum inhoneſto de honeſtate, cum operario agrario de omni opere,

14. cum operario annuali de conſummatione anni, cum ſervo pigro de multa operatione: non attendas his in omni conſilio.

15. Sed cum viro ſancto aſſiduus eſto, quemcumque cognoveris obſervantem timorem Dei,

16. cujus anima eſt ſecundùm animam tuam: & qui, cùm titubaveris in tenebris, condolebit tibi.

17. Cor boni conſilii ſtatue tecum: non eſt enim tibi aliud pluris illo.

18. Anima viri ſancti enuntiat aliquando vera, quàm ſeptem circumſpectores ſedentes in excelſo ad ſpeculandum.

19. Et in his omnibus deprecare Altiſſimum, ut dirigat in veritate viam tuam.

20. Ante omnia opera verbum verax præcedat te, & ante omnem actum conſilium ſtabile.

21. Verbum nequam immutabit cor: ex quo partes quatuor oriuntur, bonum & malum, vita & mors: & dominatrix illorum eſt aſſidua lingua. Eſt vir aſtutus multorum eruditor, & animæ ſuæ inutilis eſt.

22. Vir peritus multos erudivit, & animæ ſuæ ſuavis eſt.

23. Qui ſophiſticè loquitur, odibilis eſt: in omni re defraudabitur:

24. non eſt illi data à Domino gratia: omni enim ſapientia defraudatus eſt.

25. Eſt ſapiens, animæ ſuæ ſapiens: & fructus ſenſus illius laudabilis.

26. Vir ſapiens plebem ſuam erudit, & fructus ſenſus illius fideles ſunt.

27. Vir ſapiens implebitur benedictionibus, & videntes illum laudabunt.

28. Vita viri in numero dierum: dies autem Iſrael innumerabiles ſunt.

29. Sapiens in populo hæreditabit honorem, & nomen illius erit vivens in æternum.

30. Fili in vita tua tenta animam tuam: & ſi fuerit nequam, non des illi poteſtatem:

31. non enim omnia omnibus expediunt, & non omni animæ omne genus placet.

32. Noli avidus eſſe in omni epulatione, & non te effundas ſuper omnem eſcam:

33. in multis enim eſcis erit infirmitas, & aviditas apprupinquabit uſque ad choleram.

34. Propter crapulam multi obierunt, qui autem abſtinens eſt, adjiciet vitam.

CAPUT XXXVIII.

Honora medicum: à Deo data eſt homini medicina: quomodo ægrotus ſe habebit erga Deum & medicum: mortuus plorandus; temperandum autem à triſtitia quæ mortuo non prodeſt & tibi obeſt: ſed memineris te etiam moriturum: quiſque artifex conſiderat ea in quibus operatur: & hi neceſſarii quidem ſunt in communitate, ſed in ea non præeminent dignitate vel ſapientia.

1. HOnora medicum propter neceſſitatem: etenim illum creavit Altiſſimus.

2. A Deo eſt enim omnis medela, & à rege accipiet donationem.

3. Diſciplina medici exaltabit caput illius, & in conſpectu magnatorum collaudabitur.

4. Altiſſimus creavit de terra medicamenta, & vir prudens non abhorrebit illa.

|| Exod. 15. 25. 5. || Nonne à ligno indulcata eſt aqua amara?

6. Ad agnitionem hominum virtus illorum, & dedit hominibus ſcientiam Altiſſimus, honorari in mirabilibus ſuis.

7. In his curans mitigabit dolorem, & unguentarius faciet pigmenta ſuavitatis, & unctiones conficiet ſanitatis, & non conſummabuntur opera ejus.

8. Pax enim Dei ſuper faciem terræ.

9. || Fili in tua infirmitate ne deſpicias te ipſum, ſed ora Dominum, & ipſe curabit te. || Iſaiæ 38. 3.

10. Averte à delicto, & dirige manus, & ab omni delicto munda cor tuum.

11. Da ſuavitatem & memoriam ſimilaginis, & impingua oblationem, & da locum medico:

12. etenim illum Dominus creavit: & non diſcedat à te, quia opera ejus ſunt neceſſaria.

13. Eſt enim tempus, quando in manus illorum incurras:

14. ipſi verò Dominum deprecabuntur, ut dirigat requiem eorum, & ſanitatem, propter converſationem illorum.

15. Qui delinquit in conſpectu ejus, qui fecit eum, incidet in manus medici.

16. Fili in mortuum produc lacrymas, & quaſi dira paſſus incipe plorare, & ſecundùm judicium contege corpus illius, & non deſpicias ſepulturam illius.

17. Propter delaturam autem amarè fer luctum illius uno die, & conſolare propter triſtitiam,

18. & fac luctum ſecundùm meritum ejus uno die, vel duobus propter detractionem.

19. || A triſtitia enim feſtinat mors, & cooperit virtutem, & triſtitia cordis flectit cervicem. || Prov. 15. 13. & 17. 21.

20. In abductione permanet triſtitia: & ſubſtantia inopis ſecundùm cor ejus.

21. Ne dederis in triſtitia cor tuum, ſed repelle eam à te: & memento noviſſimorum,

22. noli oblivіſci: neque enim eſt converſio, & huic nihil proderis, & te ipſum peſſimabis.

23. Memor eſto judicii mei: ſic enim erit & tuum: mihi heri, & tibi hodie.

24. || In requie mortui requieſcere fac memoriam ejus, & conſolare illum in exitu ſpiritus ſui. || 2. Reg. 12. 21.

25. Sapientia ſcribæ in tempore vacuitatis: & qui minoratur actu, ſapientiam percipiet: qua ſapientia replebitur

26. qui tenet aratrum, & qui gloriatur in jaculo, ſtimulo boves agitat, & converſatur in operibus eorum, & enarratio ejus in filiis taurorum.

27. Cor ſuum dabit ad verſandos ſulcos, & vigilia ejus in ſagina vaccarum.

28. Sic omnis faber & architectus, qui noctem tamquam diem tranſigit, qui ſculpit ſignacula ſculptilia, & aſſiduitas ejus variat picturam: cor ſuum dabit in ſimilitudinem picturæ, & vigilia ſua perficiet opus.

29. Sic faber ferrarius ſedens juxta incudem, & conſiderans opus ferri: Vapor ignis uret carnes ejus, & in calore fornacis concertatur:

30. Vox mallei innovat aurem ejus, & contra ſimilitudinem vaſis oculus ejus.

31. Cor ſuum dabit in conſummationem operum, & vigilia ſua ornabit in perfectionem.

32. Sic figulus ſedens ad opus ſuum, convertens pedibus ſuis rotam, qui in ſolicitudine poſitus eſt ſemper propter opus ſuum, & in numero eſt omnis operatio ejus.

33. In brachio ſuo formabit lutum, & ante pedes ſuos curvabit virtutem ſuam.

34. Cor ſnum dabit ut conſummet linitionem, & vigilia ſua mundabit fornacem.

35. Om-

35. Omnes hi in manibus ſuis ſperaverunt, & unuſquiſque in arte ſua ſapiens eſt :

36. ſine his omnibus non ædificatur civitas.

37. Et non inhabitabunt, nec inambulabunt, & in eccleſiam non tranſilient.

38. Super ſellam judicis non ſedebunt, & teſtamentum judicii non intelligent, neque palam facient diſciplinam & judicium, & in parabolis non invenientur :

39. ſed creaturam ævi confirmabunt, & deprecatio illorum in operatione artis, accommodantes animam ſuam, & conquirentes in lege Altiſſimi.

CAPUT XXXIX.

Studium ſapientis, ipſiuſque præclara opera & nominis perpetuitas : Deus benedicendus in operibus ſuis, cui nihil occultum eſt : benedictio Dei in bonos, & ira in malos : bonis omnia in bonum cedunt; malis in malum, ad quos puniendos & cætera ſunt creata.

1. SApientiam omnium antiquorum exquiret ſapiens, & in prophetis vacabit.

2. Narrationem virorum nominatorum conſervabit, & in verſutias parabolarum ſimul introibit.

3. Occolta proverbiorum exquiret, & in abſconditis parabolarum converſabitur.

4. In medio magnatorum miniſtrabit, & in conſpectu præſidis apparebit.

5. In terram alienigenarum gentium pertranſiet : bona enim & mala in homioibus tentabit.

6. Cor ſuum tradet ad vigilandum diluculo ad Dominum, qui fecit illum, & in conſpectu Altiſſimi deprecabitur.

7. Aperiet os ſuum in oratione, & pro delictis ſuis deprecabitur.

8. Si enim Dominus magnus voluerit, ſpiritu intelligentiæ replebit illum :

9. & ipſe tamquam imbres mittet eloqoia ſapientiæ ſuæ, & in oratione confitebitur Domino :

10. & ipſe diriget conſilium ejus, & diſciplinam, & in abſconditis ſuis conſiliabitur.

11. Ipſe palàm faciet diſciplinam doctrinę ſuæ, & in lege teſtamenti Domini gloriabitur.

12. Collaudabunt multi ſapientiam ejus, & uſque in ſæculum non delebitur.

13. Non recedet memoria ejus, & nomen ejus requiretur à generatione in generationem.

14. Sapientiam ejus enarrabunt gentes, & laudem ejus enuntiabit eccleſia.

15. Si permanſerit, nomen derelinquet plus quàm mille : & ſi requieverit, proderit illi.

16. Adhuc conſiliabor, ut enarrem : ut furore enim repletus ſum.

17. In voce dicit : Obaudite me divini fructus, & quaſi roſa plantata ſuper rivos aquarum fructificate.

18. Quaſi Libanus odorem ſuavitatis habete.

19. Florete flores, quaſi lilium, & date odorem, & frondete in gratiam, & collaudate canticum, & benedicite Dominum in operibus ſuis.

20. Date nomioi ejus magnificentiam, & confitemini illi in voce labiorum veſtrorum, & in canticis labiorum, & citharis, & ſic dicetis in confeſſiooe :

21. ‖ Opera Domini univerſa bona valdè. ‖ Gen. 1. 31. Marc. 7. 37.

22. ‖ In verbo ejus ſtetit aqua ſicut congeries : & in ſermone oris illius ſicut exceptoria aquarum : ‖ Gen. 8. 3.

23. quoniam in præcepto ipſius placor fit, & non eſt minoratio in ſalute ipſius.

24. Opera omnis carnis coram illo, & non eſt quidquam abſconditum ab oculis ejus.

25. A ſæculo uſque in ſæculum reſpicit, & nihil eſt mirabile in conſpectu ejus.

26. Non eſt dicere : Quid eſt hoc, aut quid eſt iſtud ? omnia enim in tempore ſuo quærentur.

27. Benedictio illius quaſi fluvius inundavit :

28. ‖ quomodo cataclyſmus aridam inebriavit, ſic ira ipſius gentes, quæ non exquiſierunt eum, hæreditabit. ‖ Gen. 7. 21.

29. ‖ Quomodo convertit aquas in ſiccitatem, & ſiccata eſt terra : & viæ illius viis illorum directæ ſunt : ſic peccatoribus offenſiones in ira ejus. ‖ Exod. 14. 21.

30. Bona bonis creata ſunt ab initio, ſic nequiſſimis bona & mala.

31. ‖ Initium neceſſariæ rei vitæ hominum, aqua, ignis, & ferrum, ſal, lac, & panis ſimilagineus, & mel, & botrus uvæ, & oleum, & veſtimentum. ‖ Supr. 29. 28.

32. Hæc omnia ſanctis in bona, ſic & impiis & peccatoribus in mala convertentur.

33. Sunt ſpiritus, qui ad vindictam creati ſunt, & in furore ſuo confirmaverunt tormenta ſua :

34. in tempore conſummationis effundent virtutem : & furorem ejus, qui fecit illos, placabunt.

35. Ignis, grando, fames, & mors, omnia hæc ad vindictam creata ſunt :

36. beſtiarum dentes, & ſcorpii, & ſerpentes, & romphæa vindicans in exterminium impios.

37. In mandatis ejus epulabuntur, & ſuper terram : in neceſſitatem pręparabuntur, & in temporibus ſuis non præterient verbum.

38. Propterea ab initio confirmatus ſum, & conſiliatus ſum, & cogitavi, & ſcripta dimiſi.

39. ‖ Omnia opera Domini bona, & omne opus hora ſua ſubminiſtrabit. ‖ Gen. 1. 31. Marc. 7. 37.

40. Non eſt dicere : Hoc illo nequius eſt : omnia enim in tempore ſuo comprobabuntur.

41. Et nunc in omni corde & ore collaudate, & benedicite nomen Domini.

CAPUT XL.

Occupationi magnæ, jugo gravi, ac variis miſeriis homo obnoxius : omnia caduca : iniqui cum ſuis divitiis citò delendi : laus vitæ ſibi ſufficientis : varios binarios commendat, quibus tamen alia anteponit : laus timoris Domini : fac ne indigeas, nec in alienam menſam reſpicias, à quo vir diſciplinatus & eruditur ſe ſervat.

1. OCcupatio magna creata eſt omnibus hominibus, & jugum grave ſuper filios Adam, à die exitus de ventre matris eorum, uſque in diem ſepulturæ, in matrem omnium.

2. Cogitationes eorum, & timores cordis,

adinventio expectationis, & dies finitionis:

3. à reſidente ſuper ſedem glorioſam, uſque ad humiliatum in terra & cinere:

4. ab eo qui utitur hyacintho, & portat coronam, uſque ad eum, qui operitur lino crudo: furor, zelus, tumultus, fluctuatio, & timor mortis, iracundia perſeverans, & contentio,

5. & in tempore refectionis in cubili ſomnus noctis immutat ſcientiam ejus.

6. Modicum tamquam nihil in requie, & ab eo in ſomnis, quaſi in die reſpectus.

7. Conturbatus eſt in viſu cordis ſui, tamquam qui evaſerit in die belli. In tempore ſalutis ſuæ exurrexit, & admirans ad nullum timorem:

8. cum omni carne, ab homine uſque ad pecus, & ſuper peccatores ſeptuplum. ‖ Supr. 39. 35. 36.

9. ‖ Ad hæc mors, ſanguis, contentio, & romphæa, oppreſſiones, fames, & contritio, & flagella:

10. ſuper iniquos creata ſunt hæc omnia, ‖ & propter illos factus eſt cataclyſmus. ‖ Gen. 7. 10.

11. ‖ Omnia, quæ de terra ſunt, in terram convertentur, ‖ & omnes aquæ in mare revertentur. ‖ Infr. 41. 13 ‖ Eccl. 1. 7.

12. Omne munus, & iniquitas delebitur, & fides in ſæculum ſtabit.

13. Subſtantiæ injuſtorum ſicut fluvius ſiccabuntur, & ſicut tonitruum magnum in pluvia perſonabunt.

14. In aperiendo manus ſuas lætabitur: ſic prævaricatores in conſummatione tabeſcent.

15. Nepotes impiorum non multiplicabunt ramos, & radices immundæ ſuper cacumen petræ ſonant.

16. Super omnem aquam viriditas, & ad oram fluminis ante omne fœnum evelletur.

17. Gratia ſicut paradiſus in benedictionibus, & miſericordia in ſæculum permanet.

18. Vita ſibi ſufficientis operarii conculcabitur, & in ea invenies theſaurum.

19. Filii, & ædificatio civitatis confirmabit nomen, & ſuper hæc mulier immaculata computabitur.

20. Vinum & muſica lætificant cor: & ſuper utraque dilectio ſapientiæ.

21. Tibiæ, & pſalterium ſuavem faciunt melodiam, & ſuper utraque lingua ſuavis.

22. Gratiam, & ſpeciem deſiderabit oculus tuus, & ſuper hæc virides ſationes.

23. Amicus, & ſodalis in tempore convenientes, & ſuper utroſque mulier cum viro.

24. Fratres in adjutorium in tempore tribulationis, & ſuper eos miſericordia liberabit.

25. Aurum & argentum eſt conſtitutio pedum: & ſuper utrumque conſilium beneplacitum.

26. Facultates & virtutes exaltant cor, & ſuper hæc timor Domini.

27. Non eſt in timore Domini minoratio, & non eſt in eo inquirere adjutorium.

28. Timor Domini ſicut paradiſus benedictionis, & ſuper omnem gloriam operuerunt illum.

29. Fili in tempore vitæ tuæ ne indigeas: melius eſt enim mori, quàm indigere.

30. Vir reſpiciens in menſam alienam, non eſt vita ejus in cogitatione victus: alit enim animam ſuam cibis alienis.

31. Vir autem diſciplinatus, & eruditus cuſtodiet ſe.

32. In ore imprudentis conculcabitur inopia, & in ventre ejus ignis ardebit.

CAPUT XLI.

Memoria mortis cui eſt amara, & cui non: mortem non metuas, ſed præteritorum & futurorum memento, contentus divina diſpoſitione circa te: maledictio manens impios: cura boni nominis: ſapientia & theſaurus abſconditi inutiles: qualiter ſit de peccatis erubeſcendum: ne faciem avertas à proximo, nec reſpicias mulierem alterius, neque improperes poſt datum.

1. O Mors, quàm amara eſt memoria tua, homini pacem habenti in ſubſtantiis ſuis,

2. viro quieto, & cujus viæ directæ ſunt in omnibus, & adhuc valenti accipere cibum!

3. O mors, bonum eſt judicium tuum homini indigenti, & qui minoratur viribus,

4. defecto ætate, & cui de omnibus cura eſt, & incredibili, qui perdit patientiam!

5. Noli metuere judicium mortis. Memento quæ ante te fuerunt, & quæ ſuperventura ſunt tibi, hoc judicium à Domino omni carni:

6. & quid ſupervenit tibi in beneplacito Altiſſimi? ſive decem, ſive centum, ſive mille anni.

7. Non eſt enim in inferno accuſatio vitæ.

8. Filii abominationum fiunt filii peccatorum, & qui converſantur ſecus domos impiorum.

9. Filiorum peccatorum periet hæreditas, & cum ſemine illorum aſſiduitas opprobrii.

10. De patre impio queruntur filii, quoniam propter illum ſunt in opprobrio.

11. Væ vobis viri impii, qui dereliquiſtis legem Domini Altiſſimi.

12. Et ſi nati fueritis, in maledictione naſcemini: & ſi mortui fueritis, in maledictione erit pars veſtra.

13. ‖ Omnia, quæ de terra ſunt, in terram convertentur: ſic impii à maledicto in perditionem. ‖ Supr. 40. 11.

14. Luctus hominum in corpore ipſorum, nomen autem impiorum delebitur.

15. Curam habe de bono nomine: hoc enim magis permanebit tibi, quàm mille theſauri pretioſi & magni.

16. Bonæ vitæ numerus dierum: bonum autem nomen permanebit in ævum.

17. Diſciplinam in pace conſervate filii: ‖ ſapientia enim abſcondita, & theſaurus inviſus, quæ utilitas in utriſque? ‖ Supr. 20. 32.

18. Melior eſt homo, qui abſcondit ſtultitiam ſuam, quàm homo, qui abſcondit ſapientiam ſuam.

19. Verumtamen reveremini in his, quæ procedunt de ore meo.

20. Non eſt enim bonum omnem reverentiam obſervare: & non omnia omnibus benè placent in fide.

21. Erubeſcite à patre & à matre de fornicatione: & à præſidente & à potente de mendacio:

22. à principe & à judice de delicto: à ſynagoga & plebe de iniquitate:

23. à ſocio & amico de injuſtitia: & de loco, in quo habitas,

24. de furto, de veritate Dei, & teſtamen-

ro : de diſcubitu in panibus, & ab obfuſcatione dati & accepti:

25. à ſalutantibus de ſilentio : à reſpectu mulieris fornicariæ : & ab averſione vultus cognati.

26. Ne avertas faciem à proximo tuo, & ab auferendo partem & non reſtituendo.

Matth. 5. 28. 27. ‖ Ne reſpicias mulierem alieni viri, & ne ſcruteris ancillam ejus, neque ſteteris ad lectum ejus.

28. Ab amicis de ſermonibus improperii : & cùm dederis, ne improperes.

CAPUT XLII.

Secretum non revelandum : à reſpectu perſonarum & aliis pleriſque vitiis hic enumeratis abſtinendum : datum & acceptum ſcribendum : de ſolicita cuſtodia filiæ, & ſuper luxurioſam firmanda cuſtodia : commorari mulieri periculoſum : melior eſt autem iniquitas viri quàm mulier benefaciens ; opera Domini, qui omnia videt etiam occulta cordium, ſunt perfecta & deſiderabilia.

1. NOn duplices ſermonem auditus de revelatione ſermonis abſconditi, & eris verè ſine confuſione, & invenies gratiam in conſpectu omnium hominum : ne pro his omnibus confundaris, ‖ & ne accipias perſonam ut delinquas.

‖ Lev. 19. 16. Deut. 1. 17. & 16. 19. Prov. 24. 2. Jacob 2. 1.

2. De lege Altiſſimi, & teſtamento, & de judicio juſtificare impium,

3. de verbo ſociorum & viatorum, & de datione hæreditatis amicorum,

4. de æqualitate ſtateræ & ponderum, & acquiſitione multorum & paucorum,

5. de corruptione emptionis, & negotiatorum, & de multa diſciplina filiorum, & ſervo peſſimo latus ſanguinare.

6. Super mulierem nequam bonum eſt ſignum.

7. Ubi manus multæ ſunt, claude, & quodcumque trades, numera, & appende : datum verò, & acceptum omne deſcribe.

8. De diſciplina inſenſati & fatui, & de ſenioribus, qui judicantur ab adoleſcentibus: & eris eruditus in omnibus, & probabilis in conſpectu omnium vivorum.

9. Filia patris abſcondita eſt vigilia, & ſolicitudo ejus aufert ſomnum, ne fortè in adoleſcentia ſua adulta efficiatur, & cum viro commorata odibilis fiat:

10. nequando polluatur in virginitate ſua, & in paternis ſuis gravida inveniatur : ne fortè cum viro commorata tranſgrediatur, aut certè ſterilis efficiatur.

11. Super filiam luxurioſam confirma cuſtodiam: ne quando faciat te in opprobrium venire inimicis à detractione in civitate, & objectione plebis, & confundat te in multitudine populi.

12. Omni homini noli intendere in ſpecie : & in medio mulierum noli commorari:

13. de veſtimentis enim procedit tinea, & à muliere iniquitas viri.

14. Melior eſt enim iniquitas viri, quàm mulier benefaciens, & mulier confundens in opprobrium.

15. Memor ero igitur operum Domini, & quæ vidi annuntiabo. In ſermonibus Domini opera ejus.

16. Sol illuminans per omnia reſpexit, & gloria Domini plenum eſt opus ejus.

17. Nonne Dominus fecit ſanctos enarrare omnia mirabilia ſua, quæ confirmavit Dominus omnipotens, ſtabiliri in gloria ſua?

18. Abyſſum, & cor hominum inveſtigavit: & in aſtutia eorum excogitavit.

19. Cognovit enim Dominus omnem ſcientiam, & inſpexit in ſignum ævi, annuntians quæ præterierunt, & quæ ſuperventura ſunt, revelans veſtigia occultorum:

20. Non præterit illum omnis cogitatus, & non abſcondit ſe ab eo ullus ſermo.

21. Magnalia ſapientiæ ſuæ decoravit : qui eſt ante ſæculum & uſque in ſæculum, neque adjectum eſt,

22. neque minuitur, & non eget alicujus conſilio.

23. Quàm deſiderabilia omnia opera ejus, & tamquam ſcintilla, quæ eſt conſiderare!

24. Omnia hæc vivunt, & manent in ſæculum, & in omni neceſſitate omnia obaudiunt ei.

25. Omnia duplicia, unum contra unum, & non fecit quidquam deeſſe.

26. Uniuſcujuſque confirmavit bona. Et quis ſatiabitur videns gloriam ejus?

CAPUT XLIII.

Eminentia Creatoris relucet in cælorum ornatu & pulchritudine : nempe in cælo, luna, ſtellis, iride, nive, grandine, nubibus, tonitru, gelu ab aquilone, pruina, & mari, in quo ſunt plurima genera belluarum : denique nemo ad Deum laudandum ſufficit.

1. ALtitudinis firmamentum pulchritudo ejus eſt, ſpecies cœli in viſione gloriæ.

2. Sol in aſpectu annuntians in exitu : vas admirabile opus excelſi.

3. In meridiano exurit terram, & in conſpectu ardoris ejus quis poterit ſuſtinere? Fornacem cuſtodiens in operibus ardoris:

4. tripliciter ſol exurens montes, radios igneos exſufflans, & refulgens radiis ſuis obcæcat oculos.

5. Magnus Dominus qui fecit illum, & in ſermonibus ejus feſtinavit iter.

6. Et luna in omnibus in tempore ſuo, oſtenſio temporis, & ſignum ævi.

7. A luna ſignum diei feſti, luminare quod minuitur in conſummatione.

8. Menſis ſecundùm nomen ejus eſt, creſcens mirabiliter in conſummatione.

9. Vas caſtrorum in excelſis, in firmamento cœli reſplendens glorioſè.

10. Species cœli gloria ſtellarum, mundum illuminans in excelſis Dominus.

11. In verbis ſancti ſtabunt ad judicium, & non deficient in vigiliis ſuis.

12. Vide ‖ arcum, & benedic eum, qui fecit illum : valdè ſpecioſus eſt in ſplendore ſuo. ‖ Gen. 9. 13.

13. Gyravit cœlum in circuitu gloriæ ſuæ, manus Excelſi aperuerunt illum.

14. Imperio ſuo acceleravit nivem, & accelerat coruſcationes emittere judicii ſui.

15. Propterea aperti ſunt theſauri, & evolaverunt nebulæ ſicut aves.

16. In magnitudine ſua poſuit nubes, & confracti ſunt lapides grandinis:

17. In conſpectu ejus commovebuntur montes, & in voluntate ejus aſpirabit Notus.

18. Vox tonitrui ejus verberavit terram, tempeſtas aquilonis, & congregatio ſpiritus:

19. & ſicut avis deponens ad ſedendum, aſpergit nivem, & ſicut locuſta demergens deſcenſus ejus.

20. Pulchritudinem candoris ejus admirabitur oculus, & ſuper imbrem ejus expaveſcet cor.

21. Gelu ſicut ſalem effundet ſuper terram: & dum gelaverit, fiet tamquam cacumina tribuli.

22. Frigidus ventus aquilo flavit, & gelavit cryſtallus ab aqua, ſuper omnem congregationem aquarum requieſcet, & ſicut lorica induet ſe aquis.

23. Et devorabit montes, & exuret deſertum, & extinguet viride, ſicut igne.

24. Medicina omnium in feſtinatione nebulæ: & ros obvians ab ardore venienti humilem efficiet eum.

25. In ſermone ejus ſiluit ventus, & cogitatione ſua placavit abyſſum, & plantavit in illa Dominus inſulas.

26. Qui navigant mare, enarrent pericula ejus: & audientes auribus noſtris admirabimur.

27. Illic præclara opera, & mirabilia: varia beſtiarum genera, & omnium pecorum, & creatura belluarum.

28. Propter ipſum confirmatus eſt itineris finis, & in ſermone ejus compoſita ſunt omnia.

29. Multa dicemus, & deficiemus in verbis: conſummatio autem ſermonum, ipſe eſt in omnibus.

30. Gloriantes ad quid valebimus? ipſe enim omnipotens ſuper omnia opera ſua.

31. Terribilis Dominus, & magnus vehementer, & mirabilis potentia ipſius.

32. Glorificantes Dominum quantumcumque potueritis, ſupervalebit enim adhuc, & admirabilis magnificentia ejus.

33. Benedicentes Dominum, exaltate illum quantum poteſtis: major enim eſt omni laude.

34. Exaltantes eum replemini virtute, ne laboretis: non enim comprehendetis.

35. ‖ Quis videbit eum, & enarrabit? & quis magnificabit eum ſicut eſt ab initio?

‖ *Pſalm.* 105. 2.

36. Multa abſcondita ſunt majora his: pauca enim vidimus operum ejus.

37. Omnia autem Dominus fecit, & piè agentibus dedit ſapientiam.

CAPUT XLIV.

Laus priorum patrum ac ſeminis eorum: primum in genere, deinde nominatim laudantur Enoch, Noe, Abraham, cui factæ ſunt promiſſiones, Iſaac, & Jacob.

1. LAudemus viros glorioſos, & parentes noſtros in generatione ſua.

2. Multam gloriam fecit Dominus magnificéntia ſua à ſæculo.

3. Dominantes in poteſtatibus ſuis, homines magni virtute, & prudentia ſua præditi, nuntiantes in prophetis dignitatem prophetarum,

4. & imperantes in præſenti populo, & virtute prudentiæ populis ſanctiſſima verba.

5. In peritia ſua requirentes modos muſicos, & narrantes carmina ſcripturarum.

6. Homines divites in virtute, pulchritudinis ſtudium habentes: pacificantes in domibus ſuis.

7. Omnes iſti in generationibus gentis ſuæ gloriam adepti ſunt, & in diebus ſuis habentur in laudibus.

8. Qui de illis nati ſunt, reliquerunt nomen narrandi laudes eorum:

9. & ſunt quorum non eſt memoria: perierunt quaſi qui non fuerint: & nati ſunt, quaſi non nati, & filii ipſorum cum ipſis.

10. Sed ‡ illi viri miſericordiæ ſunt, quorum pietates non defuerunt:

‡ SS. Jo. et Paul. Mart. Et Oct. Apost. Petri et Paul.

11. cum ſemine eorum permanent bona,

12. hæreditas ſancta nepotes eorum, & in teſtamentis ſtetit ſemen eorum:

13. & filii eorum propter illos uſque in æternum manent: ſemen eorum & gloria eorum non derelinquetur.

14. Corpora ipſorum in pace ſepulta ſunt, & nomen eorum vivit in generationem & generationem.

15. Sapientiam ipſorum narrent populi, & laudem eorum nuntiet eccleſia. A

16. ‖ Henoch placuit Deo, & translatus eſt in paradiſum, ut det gentibus pœnitentiam.

‖ *Gen.* 5. 24. *Hebr.* 11. 5.

17. ‖ Noe ‡ inventus eſt perfectus, juſtus, & in tempore iracundiæ factus eſt reconciliatio.

‖ *Gen.* 6. 8. ‡ Conf. Pontif. *Epiſt. quæ incipit*, Ecce ſacerdos magnus, *inde paſſim ad v.* 30. *excerpitur*. ‡‡

18. Ideo dimiſſum eſt reliquum terræ, cùm factum eſt diluvium.

19. ‖ Teſtamenta ſæculi poſita ſunt apud illum, ne deleri poſſit diluvio omnis caro.

‖ *Gen.* 6. 18. & 7. 1. *Hebr.* 11. 7.

20. ‖ Abraham magnus pater multitudinis gentium, & non eſt inventus ſimilis illi in gloria: qui conſervavit legem Excelſi, & fuit in teſtamento cum illo.

‖ *Gen.* 12. 2. 15. 5. & 17. 4.

21. ‖ In carne ejus ſtare fecit teſtamentum, & ‖ in tentatione inventus eſt fidelis.

‖ *Gen.* 17. 10. *Gal.* 3. 6.

22. Ideo jurejurando dedit illi gloriam in gente ſua, creſcere illum quaſi terræ cumulum,

‖ *Gen.* 22. 1.

23. & ut ſtellas exaltare ſemen ejus, & hæreditare illos à mari uſque ad mare, & à flumine uſque ad terminos terræ.

24. Et in Iſaac eodem modo fecit propter Abraham patrem ejus.

25. Benedictionem omnium Gentium dedit illi Dominus, & teſtamentum confirmavit ſuper caput Jacob.

26. ‡ Agnovit eum in benedictionibus ſuis, & dedit illi hæreditatem, & diviſit illi partem in tribubus duodecim.

‡ V. Vigil. Unius Apost. *uſque ad v.* 9. *cap. ſeq.* ‡‡

27. Et conſervavit illi homines miſericordiæ, invenientes gratiam in oculis omnis carnis.

CAPUT XLV.

De laudibus Moyſi, Aaron, & Phinees: de congregatione Core interempta.

1. ‡ DIlectus Deo, & hominibus Moyſes cujus memoria in benedictione eſt.

Exod. 11. 3. ‡ Comm. Abbat.

2. Similem illum fecit in gloria ſanctorum, & magnificavit eum in timore inimicorum, & in verbis ſuis monſtra placavit.

‖ Exod. 6. 7. & 8. 3. ‖ Glorificavit illum in conſpectu regum, & juſſit illi coram populo ſuo, & oſtendit illi gloriam ſuam.

‖ Num. 12. 3. & 7. Hebr. 3. 2. & 5. 4. ‖ In fide & lenitate ipſius ſanctum fecit illum, & elegit eum ex omni carne.

5. Audivit enim eum, & vocem ipſius, & induxit illum in nubem.

6. Et dedit illi coram præcepta, & legem vitæ & diſciplinæ, docere Jacob teſtamentum ſuum, & judicia ſua Iſrael.

7. Excelſum fecit Aaron fratrem ejus, & ſimilem ſibi de tribu Levi:

8. ſtatuit ei teſtamentum æternum, & dedit illi ſacerdotium gentis: & beatificavit illum in gloria,

9. & circumcinxit eum zona gloriæ, & induit eum ſtolam gloriæ, & coronavit eum in vaſis virtutis. * *.

10. Circumpedes, & femoralia, & humerale poſuit ei, & cinxit illum tintinnabulis aureis plurimis in gyro.

‖ Exod. 28. 35. 11. ‖ Dare ſonitum in inceſſu ſuo, auditum facere ſonitum in templo in memoriam filiis gentis ſuæ.

12. Stolam ſanctam, auro, & hyacintho, & purpura, opus textile, viri ſapientis, judicio & veritate præditi:

13. torto cocco opus artificis, gemmis pretioſis figuratis in ligatura auri, & opere lapidarii ſculptis, in memoriam ſecundùm numerum tribuum Iſrael.

14. Corona aurea ſuper mitram ejus expreſſa ſigno ſanctitatis, & gloria honoris: opus virtutis, & deſideria oculorum ornata.

15. Sic pulchra ante ipſum non fuerunt talia uſque ad originem.

16. Non eſt indutus illa alienigena aliquis, ſed tantùm filii ipſius ſoli, & nepotes ejus per omne tempus.

17. Sacrificia ipſius conſumpta ſunt igne quotidie.

‖ v. 8. 12. 18. ‖ Complevit Moyſes manus ejus, & unxit illum oleo ſancto.

19. Factum eſt illi in teſtamentum æternum: & ſemini ejus ſicut dies cœli, fungi ſacerdotio, & habere laudem, & glorificare populum ſuum in nomine ejus.

20. Ipſum elegit ab omni vivente, offerre ſacrificium Deo, incenſum, & bonum odorem, in memoriam placare pro populo ſuo: * *

21. & dedit illi in præceptis ſuis poteſtatem, in teſtamentis judiciorum, docere Jacob teſtimonia, & in lege ſua lucem dare Iſrael.

‖ Num. 16. 1. & 3. 22. ‖ Quia contra illum ſteterunt alieni, & propter invidiam circumdederunt illum homines in deſerto, qui erant cum Dathan & Abiron, & congregatio Core in iracundia.

23. Vidit Dominus Deus, & non placuit illi, & conſumpti ſunt in impetu iracundiæ.

24. Fecit illis monſtra, & conſumpſit illos in flamma ignis.

25. Et addidit Aaron gloriam, & dedit illi hæreditatem, & primitias frugum terræ diviſit illi.

26. Panem ipſis in primis paravit in ſatietatem: nam & ſacrificia Domini edent, quæ dedit illi, & ſemini ejus.

27. Cæterum in terra gentes non hæreditabit, & pars non eſt illi in gente: ipſe eſt enim pars ejus, & hæreditas.

‖ Num. 25. 7. 1. Mach. 2. 54. 28. ‖ Phinees filius Eleazari tertius in gloria eſt, imitando eum in timore Domini:

29. & ſtare in reverentia gentis: in bonitate & alacritate animæ ſuæ placuit Deo pro Iſrael.

30. Ideò ſtatuit illi teſtamentum pacis, principem ſanctorum & gentis ſuæ, ut ſit illi & ſemini ejus ſacerdotii dignitas in æternum.

31. Et teſtamentum David regi filio Jeſſe de tribu Juda, hæreditas ipſi & ſemini ejus, ut daret ſapientiam in cor noſtrum judicare gentem ſuam in juſtitia, ne abolerentur bona ipſorum, & gloriam ipſorum in gentem eorum æternam fecit.

CAPUT XLVI.

Laudes Joſue, Caleb, & Samuelis.

1. FOrtis in bello Jeſus Nave, ſucceſſor Moyſi in prophetis, qui fuit magnus ſecundùm nomen ſuum,

2. maximus in ſalutem electorum Dei, expugnare inſurgentes hoſtes, ut conſequeretur hæreditatem Iſrael.

3. Quam gloriam adeptus eſt in tollendo manus ſuas, & jactando contra civitates rhomphæas?

4. Quis ante illum ſic reſtitit? Nam hoſtes ipſe Dominus perduxit.

5. ‖ An non in iracundia ejus impeditus eſt ſol, & una dies facta eſt quaſi duo? ‖ Joſ. 10.

6. Invocavit Altiſſimum potentem in oppugnando inimicos undique, & audivit illum magnus & ſanctus Deus in ſaxis grandinis virtutis valdè fortis.

7. Impetum fecit contra gentem hoſtilem, & in deſcenſu perdidit contrarios,

8. ut cognoſcant Gentes potentiam ejus, quia contra Deum pugnare non eſt facile. Et ſecutus eſt à tergo potentis.

9. ‖ & in diebus Moyſi miſericordiam fecit ipſe, & Caleb filius Jephone, ſtare contra hoſtem, & prohibere gentem à peccatis, & perfringere murmur malitiæ. ‖ Num. 14. 6.

10. Et ipſi duo conſtituti, à periculo liberati ſunt à numero ſexcentorum millium peditum, inducere illos in hæreditatem, in terram, quæ manat lac & mel.

11. Et dedit Dominus ipſi Caleb fortitudinem, & uſque in ſenectutem permanſit illi virtus, ut aſcenderet in excelſum terræ locum, & ſemen ipſius obtinuit hæreditatem:

12. ut viderent omnes filii Iſrael quia bonum eſt obſequi ſancto Deo.

13. Et judices ſinguli ſuo nomine, quorum non eſt corruptum cor: qui non averſi ſunt à Domino,

14. ut ſit memoria illorum in benedictione, & oſſa eorum pullulent de loco ſuo,

15. & nomen eorum permaneat in æternum, permanens ad filios illorum, ſanctorum virorum gloria.

16. Dilectus à Domino Deo ſuo Samuel propheta Domini, renovavit imperium, & unxit principes in gente ſua.

17. In lege Domini congregationem judicavit, & vidit Deus Jacob, & in fide ſua probatus eſt propheta.

18. Et cognitus eſt in verbis ſuis fidelis, quia vidit Deum lucis:

19. ‖ & invocavit Dominum omnipotentem, in oppugnando hoſtes circumſtantes undique in oblatione agni inviolati. ‖ 1. Reg. 7.

20. Et intonuit de cœlo Dominus, & in ſonitu magno auditam fecit vocem ſuam,

21. & con-

21. & contrivit principes Tyriorum, & omnes duces Philiſthiim:

3.Reg.12. 22. ‖ & ante tempus finis vitæ ſuæ & ſæculi, teſtimonium præbuit in conſpectu Domini, & Chriſti; pecunias ‖ & uſque ad calceamenta ab omni carne non accepit, & non accuſavit illum homo.

Gen. 14. 23. 1.Reg.28. 18. 23. Et poſt hoc dormivit, ‖ & notum fecit regi, & oſtendit illi finem vitæ ſuæ, & exaltavit vocem ſuam de terra in prophetia delere impietatem gentis.

CAPUT XLVII.

Laudes Nathan, Davidis, & Salomonis.

2.Reg.12.1 1. POſt hæc ſurrexit Nathan propheta in diebus David.

2. Et quaſi adeps ſeparatus à carne, ſic David à filiis Iſrael.

1.Reg.17. 34. 3. ‖ Cum leonibus luſit quaſi cum agnis: & in urſis ſimiliter fecit ſicut in agnis ovium in juventute ſua.

1.Reg.17. 39. 4. ‖ Numquid non occidit gigantem, & abſtulit opprobrium de Gente?

5. In tollendo manum, ſaxo fundæ dejecit exultationem Goliæ:

6. nam invocavit Dominum omnipotentem, & dedit in dextera ejus tollere hominem fortem in bello, & exaltare cornu gentis ſuæ.

1.Reg.18. 7. 7. ‖ Sic in decem millibus glorificavit eum, & laudavit eum in benedictionibus Domini in offerendo illi coronam gloriæ:

8. contrivit enim inimicos undique, & extirpavit Philiſthiim contrarios uſque in hodiernum diem: contrivit cornu ipſorum uſque in æternũ.

9. In omni opere dedit confeſſionem Sancto, & Excelſo in verbo gloriæ.

10. De omni corde ſuo laudavit Dominum, & dilexit Deum, qui fecit illum: & dedit illi contra inimicos potentiam:

11. & ſtare fecit cantores contra altare, & in ſono eorum dulces fecit modos.

12. Et dedit in celebrationibus decus, & ornavit tempora uſque ad conſummationem vitæ, ut laudarent nomen ſanctum Domini, & amplificarent manè Dei ſanctitatem.

2.Reg.12. 13. 13. ‖ Dominus purgavit peccata ipſius, & exaltavit in æternum cornu ejus: & dedit illi teſtamentum regni, & ſedem gloriæ in Iſrael.

14. Poſt ipſum ſurrexit filius ſenſatus, & propter illum dejecit omnem potentiam inimicorũ.

3.Reg.3.1 15. ‖ Salomon imperavit in diebus pacis, cui ſubjecit Deus omnes hoſtes, ut conderet domum in nomine ſuo, & pararet ſanctitatem in ſempiternum: quemadmodum eruditus es in juventute tua,

3.Reg. 4. 32. 16. ‖ & impletus es, quaſi flumen, ſapientia, & terram retexit anima tua.

17. Et repleſti in comparationibus ænigmata: ad inſulas longè divulgatum eſt nomen tuum, & dilectus es in pace tua.

18. In cantilenis, & proverbiis, & comparationibus, & interpretationibus, miratæ ſunt terræ,

19. & in nomine Domini Dei, cui eſt cognomen, Deus Iſrael.

3.Reg.10. 27. 20. ‖ Collegiſti quaſi aurichalcum aurum, & ut plumbum compleſti argentum,

21. & inclinaſti femora tua mulieribus: poteſtatem habuiſti in corpore tuo,

22. dediſti maculam in gloria tua, & profanaſti ſemen tuum inducere iracundiam ad liberos tuos, & incitari ſtultitiam tuam,

23. ‖ ut faceres imperium bipartitum, & ex Ephraim imperare imperium durum. 3.Reg.12. 16.

24. Deus autem non derelinquet miſericordiam ſuam, & non corrumpet, nec delebit opera ſua, neque perdet à ſtirpe nepotes electi ſui: & ſemen ejus, qui diligit Dominum, non corrumpet.

25. Dedit autem reliquum Jacob, & David de ipſa ſtirpe.

26. Et finem habuit Salomon cum patribus ſuis.

27. Et dereliquit poſt ſe de ſemine ſuo, gentis ſtultitiam,

28. & imminutum à prudentia, Roboam, qui avertit gentem conſilio ſuo:

29. ‖ & Jeroboam filium Nabat, qui peccare fecit Iſrael, & dedit viam peccandi Ephraim, & plurima redundaverunt peccata ipſorum. 3.Reg.12. 28.

30. Valdè averterunt illos à terra ſua.

31. Et quæſivit omnes nequitias uſque dum perveniret ad illos defenſio, & ab omnibus peccatis liberavit eos.

CAPUT XLVIII.

Laudes Eliæ, Eliſei, Ezechiæ, & Iſaiæ, quorum oratione Deus liberavit Iſrael ab exercitu Sennacherib.

1. ET ſurrexit Elias Propheta, quaſi ignis, & verbum ipſius quaſi facula ardebat. 3.Reg.17.1

2. Qui induxit in illos famem, & irritantes illum invidia ſua pauci facti ſunt. Non enim poterant ſuſtinere præcepta Domini.

3. ‖ Verbo Domini continuit cœlum, & dejecit de cœlo ignem ter. 3.Reg.17. 1.

4. Sic amplificatus eſt Elias in mirabilibus ſuis. Et quis poteſt ſimiliter ſic gloriari tibi? 4.Reg.1. 10. & 12.

5. ‖ Qui ſuſtulit mortuum ab inferis, de ſorte mortis in verbo Domini Dei. 3.Reg.17. 22.

6. Qui dejeciſti reges ad perniciem, & confregiſti facilè potentiam ipſorum, & glorioſos de lecto ſuo.

7. Qui audis in Sina judicium, & in Horeb judicia defenſionis.

8. Qui ungis reges ad pœnitentiam, & prophetas facis ſucceſſores poſt te.

9. ‖ Qui receptus es in turbine ignis, in curru equorum igneorum. 4.Reg.2. 11.

10. Qui ſcriptus es in judiciis temporum lenire iracundiam Domini: ‖ conciliare cor patris ad filium, & reſtituere tribus Jacob. Malach. 4.6.

11. Beati ſunt, qui te viderunt, & in amicitia tua decorati ſunt.

12. Nam nos vita vivimus tantùm, poſt mortem autem non erit tale nomen noſtrum.

13. ‖ Elias quidem in turbine tectus eſt, & in Eliſæo completus eſt ſpiritus ejus: in diebus ſuis non pertimuit principem, & potentia nemo vicit illum: 4.Reg.2. 11.

14. nec ſuperavit illum verbum aliquod, ‖ & mortuum prophetavit corpus ejus. 4.Reg.13. 21.

15. In vita ſua fecit monſtra, & in morte mirabilia operatus eſt.

16. In omnibus iſtis non pœnituit populus, & non receſſerunt à peccatis ſuis uſque dum ejecti ſunt de terra ſua, & diſperſi ſunt in omnem terram:

17. & relicta eſt gens perpauca, & princeps in domo David.

18. Quidam ipſorum fecerunt quod placeret Deo : alii autem multa commiſerunt peccata.

19. Ezechias munivit civitatem ſuam, & induxit in medium ipſius aquam, & fodit ferro rupem, & ædificavit ad aquam puteum.

4. Reg. 18. 13. 20. ‖ In diebus ipſius aſcendit Sennacherib, & miſit Rabſacen, & ſuſtulit manum ſuam contra illos, & extulit manum ſuam in Sion, & ſuperbus factus eſt potentia ſua.

21. Tunc mota ſunt corda & manus ipſorum: & doluerunt quaſi parturientes mulieres.

22. Et invocaverunt Dominum miſericordem, & expandentes manus ſuas, extulerunt ad cœlum : & ſanctus Dominus Deus audivit citò vocem ipſorum.

23. Non eſt commemoratus peccatorum illorum, neque dedit illos inimicis ſuis, ſed purgavit eos in manu Iſaiæ ſancti prophetæ.

‖ 4. Reg. 19. 35. Tob. 1. 21. Iſai. 37. 36. 1. Mach. 7. 41. 2. Mach. 8. 19. 24. ‖ Dejecit caſtra Aſſyriorum, & contrivit illos Angelus Domini.

25. Nam fecit Ezechias quod placuit Deo, & fortiter ivit in via David patris ſui, quam mandavit illi Iſaias propheta magnus, & fidelis in conſpectu Dei.

‖ 4. Reg. 20. 11. Iſai. 38. 8. 26. ‖ In diebus ipſius retro rediit ſol, & addidit regi vitam.

27. Spiritu magno vidit ultima, & conſolatus eſt lugentes in Sion. Uſque in ſempiternum

28. oſtendit futura & abſcondita antequam evenirent.

CAPUT XLIX.

De Joſia, & quòd omnes reges Juda, præter David, Ezechiam, & Joſiam, fuerunt peccatores : de Jeremia, Ezechiele, & Zorobabel, Jeſu filio Joſedech, Nehemia, Enoch, Joſeph, Seth, & Sem.

4. Reg. 22. 1. 1. MEmoria Joſiæ in compoſitionem odoris facta, opus pigmentarii.

2. In omni ore quaſi mel indulcabitur ejus memoria, & ut muſica in convivio vini.

3. Ipſe eſt directus divinitùs in pœnitentiam gentis, & tulit abominationes impietatis.

4. Et gubernavit ad Dominum cor ipſius, & in diebus peccatorum corroboravit pietatem.

5. Præter David, & Ezechiam, & Joſiam, omnes peccatum commiſerunt:

6. nam reliquerunt legem Altiſſimi reges Juda, & contempſerunt timorem Dei.

7. Dederunt enim regnum ſuum aliis, & gloriam ſuam alienigenæ genti.

‖ 4. Reg. 25. 8. ‖ Incenderunt electam ſanctitatis civitatem, & deſertas fecerunt vias ipſius in manu Jeremiæ.

9. Nam malè tractaverunt illum, qui à ventre matris conſecratus eſt propheta, evertere, & eruere, & perdere, & iterum ædificare, & renovare.

‖ Ezech. 1. 4. 10. ‖ Ezechiel qui vidit conſpectum gloriæ, quam oſtendit illi in curru Cherubim.

11. Nam commemoratus eſt inimicorum in imbre, benefacere illis, qui oſtenderunt rectas vias.

12. Et duodecim prophetarum oſſa pullulent de loco ſuo : nam corroboraverunt Jacob, & redemerunt ſe in fide virtutis.

1. Eſd. 3. 2. Agg. 1. 1. 14. 2. & 3. 5. & 22. 24. ‖ Zach. 3. 1. 13. Quomodo amplificemus Zorobabel ? nam & ipſe quaſi ſignum in dextera manu?

14. ‖ ſic & Jeſum filium Joſedech, qui in diebus ſuis ædificaverunt domum, & exaltaverunt templum ſanctum Domino, paratum in gloriam ſempiternam.

15. Et Nehemias in memoriam multi temporis, qui erexit nobis muros everſos, & ſtare fecit portas & ſeras, qui erexit domos noſtras.

16. Nemo natus eſt in terra qualis Henoch : nam & ipſe receptus eſt à terra.

17. ‖ Neque ut Joſeph, qui natus eſt homo, princeps fratrum, firmamentum gentis, rector fratrum, ſtabilimentum populi. ‖ Gen. 41. 40. 42. 6. 45. 5. & 50. 20.

18. Et oſſa ipſius viſitata ſunt, & poſt mortem prophetaverunt.

19. ‖ Seth, & Sem apud homines gloriam adepti ſunt : & ſuper omnem animam in origine Adam. ‖ Gen. 4. 25. & 5. 31.

CAPUT L.

Simonis pontificis filii Oniæ præconia narrantur celeberrima : duæ gentes odio habitæ, & tertia ſtulta ; de Jeſu filio Sirach hujus libri auctore.

1. SImon Oniæ filius, ſacerdos magnus, qui in vita ſua ſuffulſit domum, & in diebus ſuis corroboravit templum. 1. Mach. 12. 6. 2. Mac. 3. 1.

2. Templi etiam altitudo ab ipſo fundata eſt, duplex ædificatio & excelſi parietes templi.

3. In diebus ipſius emanaverunt putei aquarum, & quaſi mare adimpleti ſunt ſupra modum.

4. Qui curavit gentem ſuam, & liberavit eam à perditione.

5. Qui prævaluit amplificare civitatem, qui adeptus eſt gloriam in converſatione gentis: & ingreſſum domus & atrii amplificavit.

6. Quaſi ſtella matutina in medio nebulæ, & quaſi luna plena in diebus ſuis lucet.

7. Et quaſi ſol refulgens, ſic ille effulſit in templo Dei.

8. Quaſi arcus refulgens inter nebulas gloriæ, & quaſi flos roſarum in diebus vernis, & quaſi lilia quæ ſunt in tranſitu aquæ, & quaſi thus redolens in diebus æſtatis.

9. Quaſi ignis effulgens, & thus ardens in igne.

10. Quaſi vas auri ſolidum, ornatum omni lapide pretioſo.

11. Quaſi oliva pullulans, & cypreſſus in altitudinem ſe extollens, in accipiendo ipſum ſtolam gloriæ, & veſtiri eum in conſummationem virtutis.

12. In aſcenſu altaris ſancti, gloriam dedit ſanctitatis amictum.

13. In accipiendo autem partes de manu ſacerdotum, & ipſe ſtans juxta aram. Et circa illum corona fratrum : quaſi plantatio cedri in monte Libano,

14. ſic circa illum ſteterunt quaſi rami palmæ, & omnes filii Aaron in gloria ſua.

15. Oblatio autem Domini in manibus ipſorum, coram omni ſynagoga Iſrael : & conſummatione fungens in ara, amplificare oblationem excelſi regis

16. porrexit manum ſuam in libatione, & libavit de ſanguine uvæ.

17. Effudit in fundamento altaris odorem divinum excelſo principi.

18. Tunc exclamaverunt filii Aaron, in tubis productilibus ſonuerunt, & auditam fecerunt vocem magnam in memoriam coram Deo.

19. Tunc omnis populus ſimul properaverunt,

runt, & ceciderunt in faciem ſuper terram, adorare Dommum Deum ſuum, & dare preces omnipotenti Deo excelſo.

20. Et amplificaverunt pſallentes in vocibus ſuis, & in magna domo auctus eſt ſonus ſuavitatis plenus.

21. Et rogavit populus Dominum excelſum in prece, uſquedum perfectus eſt honor Domini, & munus ſuum perfeceruot.

22. Tuoc deſcendens, manus ſuas extulit in omnem congregationem filiorum Iſrael dare gloriam Deo à labiis ſuis, & in nomine ipſius gloriari:

23. & iteravit orationem ſuam, volens oſtendere virtutem Dei.

24. Et nunc orate Deum omnium, qui magna fecit in omni terra, qui auxit dies noſtros à ventre matris noſtræ, & fecit oobiſcum ſecundùm ſuam miſericordiam:

25. det nobis jucunditatem cordis, & fieri pacem in diebus noſtris in Iſrael per dies ſempiternos:

26. credere Iſrael nobiſcum eſſe Dei miſericordiam, ut liberet nos in diebus ſuis.

27. Duas gentes odit anima mea: tertia autem non eſt gens, quam oderim:

28. qui ſedent in monte Seir, & Philiſthiim, & ſtultus populus, qui habitat in Sichimis.

29. Doctrinam ſapientiæ & diſciplinę ſcripſit in codice iſto Jeſus filius Sirach Jeroſolymita, qui renovavit ſapientiam de corde ſuo.

30. Beatus, qui in iſtis verſatur bonis: qui ponit illa in corde ſuo, ſapiens erit ſemper.

31. Si enim hæc fecerit, ad omoia valebit: quia lux Dei veſtigium ejus eſt.

CAPUT LI.

Dei laus, exaltatio, & gratiarum actio.

‡ VIGIL. S. LAURENT. COMM. SANCTÆ MART. VIRGIN. ET NON VIRGIN.

1. ORatio Jeſu filii Sirach: ‡ Confitebor tibi Domine rex, & collaudabo te Deum ſalvatorem meum.

2. Confitebor nomini tuo: quoniam adjutor & protector factus es mihi,

3. & liberaſti corpus meum à perditione, à laqueo linguæ iniquæ, & à labiis operantium mendacium, & in conſpectu aſtantium factus es mihi adjutor.

4. Et liberaſti me ſecundùm multitudinem miſericordiæ nominis tui à rugientibus, præparatis ad eſcam,

5. de manibus quærentium aoimam meam, & de portis tribulaöonum quæ circumdederuot me:

6. à preſſura flammæ, quæ circumdedit me, & in medio ignis non ſum æſtuatus:

7. de altitudine ventris inferi, & à lingua coinquinata, & à verbo mendacii, à rege iniquo, & à lingua injuſta:

8. laudabit uſque ad mortem anima mea Dominum,

9. & vita mea appropinquans erat in inferno deorſum.

10. Circumdederunt me undique, & non erat qui adjuvaret. Reſpiciens eram ad adjutorium hominum, & non erat.

11. Memoratus ſum miſericordiæ tuæ Domine, & operationis tuæ, quæ à ſæculo ſunt:

12. quoniam eruis ſuſtinentes te Domine, & liberas eos de manibus gentium.

13. ‡ Exaltaſti ſuper terram habitationem meam, & pro morte defluente deprecatus ſum. ‡ VIRGINIS ET MART.

14. Invocavi Dominum patrem Domini mei, ut non derelinquat me in die tribulationis meæ, & in tempore ſuperborum ſine adjutorio.

15. Laudabo nomen tuum aſſiduè, & collaudabo illud in coofeſſione, & exaudita eſt oratio mea.

16. Et liberaſti me de perditione, & eripuiſti me de tempore iniquo.

17. Propterea confitebor, & laudem dicam tibi, & benedicam nomini Domini.

18. Cùm adhuc juoior eſſem, priuſquàm oberrarem, quæſivi ſapientiam palàm in oratione mea.

19. Ante templum poſtulabam pro illa, & uſque in noviſſimis inquiram eam. Et effloruit tamquam præcox uva,

20. lætatum eſt cor meum in ea. Ambulavit pes meus iter rectum, à juventute mea inveſtigabam eam.

21. Inclinavi modicè aurem meam, & excępi illam.

22. Multam ioveni in meipſo ſapientiam, & multum profeci in ea.

23. Daoti mihi ſapientiam, dabo glotiam.

24. Conſiliatus ſum enim ut facerem illam: zelatus ſum bonum, & non confuodar.

25. Colluctata eſt aoima mea in illa, & io faciendo eam confirmatus ſum.

26. Maous meas extendi in altum, & inſipientiam ejus luxi.

27. Animam meam direxi ad illam, & in agnitione inveni eam.

28. Poſſedi cum ipſa cor ab initio: propter hoc non derelinquar.

29. Venter meus conturbatus eſt quærendo illam: propterea bonam poſſidebo poſſeſſionem.

30. Dedit mihi Dominus linguam mercedem meam: & in ipſa laudabo eum.

31. Appropiate ad me indocti, & coogregate vos in domum diſciplinæ.

32. Quid adhuc retardatis? & quid dicitis in his? animæ veſtræ ſitiuot vehementer.

33. Aperui os meum, & locutus ſum: Comparate vobis ſine argento,

34. & collum veſtrum ſubjicite jugo, & ſuſcipiat anima veſtra diſciplinam: in proximo eſt enim invenire eam.

35. Videte oculis veſtris quia modicum laboravi, & inveni mihi multam requiem.

36. Aſſumite diſciplinam in multo numero argenti, & copioſum aurum poſſidete in ea.

37. Lætetur anima veſtra in miſericordia ejus, & non confundemini in laude ipſius.

38. Operamini opus veſtrum ante tempus, & dabit vobis mercedem veſtram in tempore ſuo.

SACRORUM
BIBLIORUM
PARS ALTERA,
COMPLECTENS
PROPHETAS
CUM LIBRIS
MACHABÆORUM:
ET
NOVUM TESTAMENTUM.

Digitized by Google

PROPHETIA ISAIÆ.

PROPHETÆ *in majores* 4. *& minores* 12. *vulgò diſtribuuntur. Majores dicuntur quorum majora ſunt opera; minores quorum minora. Hebræi tres tantùm majores nominant: nam Danielem prophetis adſcribendum non magis cenſent quàm Davidem; non quòd non multa eximia prædixerint, ſed quia vitæ genus propheticum non ſectabantur; cùm alter Rex eſſet, alter Satrapa. Apud Græcos præcedunt minores: Latini majoribus priorem dant locum. Græcos id ſpectaſſe probabile eſt, quòd inter minores aliqui ſint valde antiqui. Eſt enim hic ordo temporis inter prophetas, ac prophetarum opera, quantum ex eorum ſcriptis ac certis quibuſdam conjecturis aſſequi poſſumus.* Oſeas, Joel, Amos, Iſaias, Jonas, Abdias, Michæas, Nahum, Jeremias, Sophonias, Habacuc, Daniel, Ezechiel, Aggæus, Zacharias, Malachias. *Initium à rege Azaria ſive Ozia, qui anno mundi* 3194. *auſpicatus eſt: Finis extructo templo ac readificata urbe. Quod ad Darium Nothum extendere poſsis, cujus obiter meminit Nehemias, c.*12. *v.* 22. *cui æqualem Malachiam facimus. Hic autem Darius regnum adeptus eſt ann. mundi* 3581. *ad finem tendente ann.* 1. *Olymp.* 89. *Ut totum illud prophetarum tempus per* 400. *annorum ſpatium facilè extendatur.*

ISAIAS, *cujus nomen* Salus Domini *interpretatum eſt;* Propheta ſanctus, magnus, & fidelis *ab Eccleſiaſtico dicitur, qui id quoque addit de eo;* Spiritu magno vidit ultima, & conſolatus eſt lugentes in Sion: uſque in ſempiternum oſtendit futura, & abſcondita antequam evenirent. *cap.* 48.27. *ut etiam ſi non temporis, meriti quidem ratione aliis omnibus jure præponatur: quippe ab Synagoga & ab Eccleſia maximi ſemper habitus. Nam etſi multa ex iis quæ prædixit Iſaias, ad Judæorum & finitimorum populorum, necnon Aſſyriorum, Babyloniorumque hiſtoriam videantur pertinere; multò ſimplicius tamen limpidiuſque in res Chriſti & Eccleſiæ plurima conveniunt, quarum hæc umbram in ſe continebant. Eo itaque animo, omnia nos ſic reſpicere & accipere debemus: ſive comminationes & oneroſas ejus prophetias legamus, quæ ad caput* 30. *ferè extenduntur, ſive conſolationes quæ inde ſubſequuntur; ſive promiſsiones & ſpes eximias, quæ paſsim toto opere ſparguntur. Immò,* etiam hoc adjiciendum, *ait Hieronymus*, quòd non tam propheta dicendus ſit quàm EVANGELISTA: Ita enim univerſa Chriſti, Eccleſiæque myſteria ad liquidum perſecutus eſt, ut non putes eum de futuro vaticinari, ſed de præteritis hiſtoriam contexere. *Vir per omnia magnus: Primò, ſplendore generis; nam Amoſi, fratris Amaſiæ regis Juda fuit filius: Secundò vitæ ſanctitate, ut ejus ſcripta teſtantur: Tertiò eloquentia,* quippe vir nobilis & urbanæ eloquentiæ; unde accidit ut præ ceteris florem ſermonis ejus, translator non potuerit conſervare, *inquit Hieronymus: Quartò conſtantia in adverſis, & glorioſa morte; quem ſerra lignea ab impio rege Manaſſe diſſectum, cùm ejus monita ferre non poſſit, communis fert Hibræorum traditio, ut docent uterque Talmud, Juſtinus martyr, Tertullianus, Hieronymus, Baſilius, & alii. Hanc ergo Judæorum traditionem ſi ſequamur, Hieronymique ſententiæ ſubſcribamus, qui hunc ab anno* 25. *Oziæ regis, prophetandi munus auſpicatum fuiſſe ſcribit; integro ferè ſæculo eum hoc munere functum reperiemus: cùm veriſimile non ſit Manaſſen in tantum virum niſi cumulata demum malitia, inſaniſſe.*

CAPUT PRIMUM.

Tempus quo prophetavit Iſaias ſuper Judam & Jeruſalem, quæ ob ſuam ingratitudinem aliaque ſcelera, omni pœnarum genere à Deo percuſſa, non eſt ad eum reverſa: quamobrem dicit miſerrimam imminere ipſi deſolationem: victimæ & ſolemnitates ipſius rejiciuntur: & quid facere debeat ut in gratiam à Deo recipiatur: rurſum ob defectionem à priſtina virtute in varia peccata, gravem vindictam, & futuram tandem ipſius liberationem & in feliciorem ſtatum reſtitutionem vaticinatur.

1. VISIO Iſaiæ filii Amos *, quam
vidit ſuper Judam & Jeruſalem
in diebus Oziæ, † Joathan, A-
chaz, & Ezechiæ, regum Juda.
2. Audite cœli, & auribus percipe terra,

* Fratris Amaſiæ regis Juda. † Ann. regni ejus 25. M. 3219 Ant. Chr. 785.

quoniam Dominus locutus eſt. Filios enutrivi ||, & exaltavi: ipſi autem ſpreverunt me.

Oſee 11.3. 3. Cognovit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe domini ſui: Iſrael autem me non cognovit, & populus meus non intellexit.

4. Væ genti peccatrici, populo gravi iniquitate, ſemini nequam, filiis ſceleratis: dereliquerunt Dominum, blaſphemaverunt Sanctum Iſrael, abalienati ſunt retrorſum.

5. Super quo percutiam vos ultrà, addentes prævaricationem? omne caput languidum, & omne cor mœrens.

6. A planta pedis uſque ad verticem, non eſt in eo ſanitas: vulnus, & livor, & plaga tumens, non eſt circumligata, nec curata medicamine, neque fota oleo.

* i. deſeretur (infr. 5. 6.) vaſtata à Chaldæis Euſeb. vel etiam Romanis. Cyril. 7. Terra veſtra deſerta *, civitates veſtræ ſuccenſæ igni: regionem veſtram coram vobis alieni devorant, & deſolabitur ſicut in vaſtitate hoſtili.

8. Et derelinquetur filia Sion ut umbraculum in vinea, & ſicut tugurium in cucumerario, & ſicut civitas, quæ vaſtatur.

|| Rom. 9. 29. || Jerem. 49. 24 9. || Niſi Dominus exercituum reliquiſſet nobis ſemen, || quaſi Sodoma fuiſſemus, & quaſi Gomorrha ſimiles eſſemus.

10. Audite verbum Domini principes Sodomorum, percipite auribus legem Dei noſtri populus Gomorrhæ.

|| Jer. 6. 20. Amos 5. 21 11. || Quò mihi multitudinem victimarum veſtrarum, dicit Dominus? plenus ſum: holocauſta arietum, & adipem pinguium, & ſanguinem vitulorum, & agnorum, & hircorum nolui.

12. Cùm veniretis ante conſpectum meum, quis quæſivit hæc de manibus veſtris, ut ambularetis in atriis meis?

13. Ne offeratis ultrà ſacrificium fruſtrà: incenſum abominatio eſt mihi. Neomeniam, & ſabbathum, & feſtivitates alias non feram, iniqui ſunt cœtus veſtri:

14. calendas veſtras, & ſolemnitates veſtras odivit anima mea: facta ſunt mihi moleſta, laboravi ſuſtinens.

|| Infr. 59. 3. 15. Et cùm extenderitis manus veſtras, avertam oculos meos à vobis: & cùm multiplicaveritis orationem, non exaudiam: || manus enim veſtræ ſanguine plenæ ſunt.

§ 1. Petr. 3. 11. ‡ FER. 4. POST DOM. 4. QUADR. EPIST. 2. 16. || ‡ Lavamini, mundi eſtote, auferte malum cogitationum veſtrarum ab oculis meis: quieſcite agere perversè,

17. diſcite benefacere: quærite judicium, ſubvenite oppreſſo, judicate pupillo, defendite viduam.

18. Et venite, & arguite me, dicit Dominus: ſi fuerint peccata veſtra ut coccinum, quaſi nix dealbabuntur: & ſi fuerint rubra quaſi vermiculus, velut lana alba erunt.

19. Si volueritis, & audieritis me, bona terræ comedetis. ʌ

20. Quòd ſi nolueritis, & me ad iracundiam provocaveritis: gladius devorabit vos, quia os Domini locutum eſt.

21. Quomodo facta eſt meretrix civitas fidelis, plena judicii? juſtitia habitavit in ea, nunc autem homicidæ.

22. Argentum tuum verſum eſt in ſcoriam: vinum tuum miſtum eſt aqua.

|| Jerem. 5. 28. 23. Principes tui infideles, ſocii furum: omnes diligunt munera, ſequuntur retributiones. || Pupillo non judicant: & cauſa viduæ non ingreditur ad illos.

24. Propter hoc ait Dominus Deus exercituum fortis Iſrael: Heu, conſolabor ſuper hoſtibus meis, & vindicabor de inimicis meis.

25. Et convertam manum meam ad te, & excoquam ad purum ſcoriam tuam, & auferam omnem ſtannum tuum.

26. Et reſtituam judices tuos ut fuerunt priùs, & conſiliarios tuos ſicut antiquitus: poſt hæc vocaberis civitas juſti, urbs fidelis.

27. Sion in judicio redimetur, & reducent eam in juſtitia:

28. & conteret ſceleſtos, & peccatores ſimul: & qui dereliquerunt Dominum, conſumentur.

29. Confundentur enim ab idolis, quibus ſacrificaverunt: & erubeſcetis ſuper hortis, quos elegeratis,

30. cùm fueritis velut quercus defluentibus foliis, & velut hortus abſque aqua.

31. Et erit fortitudo veſtra, ut favilla ſtuppæ, & opus veſtrum quaſi ſcintilla: & ſuccendetur utrumque ſimul, & non erit qui extinguat.

CAPUT II.

Ad montem domus Domini fluent omnes gentes, & de Sion exibit lex, nec ultrà bello moleſtabitur: domus verò Jacob ob idololatriam, avaritiam & reliqua ſcelera abjicitur: ſuperbi humiliabuntur, & ſolus Dominus exaltabitur.

1. VErbum, quod vidit Iſaias, filius Amos, ſuper Juda & Jeruſalem. Mich. 4. 1.

2. ‡ Et erit in noviſſimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium, & elevabitur ſuper colles, & fluent ad eum omnes gentes. ‡ FER. 4. QUAT. TEMP. ADVENT. EPIST. 1.

3. Et ibunt populi multi, & dicent: Venite & aſcendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Jacob, & docebit nos vias ſuas, & ambulabimus in ſemitis ejus: quia de Sion exibit lex, & verbum Domini de Jeruſalem.

4. Et judicabit Gentes, & arguet populos multos: & conflabunt gladios ſuos in vomeres, & lanceas ſuas in falces: non levabit gens contra gentem gladium, nec exercebuntur ultrà ad prælium.

5. Domus Jacob venite, & ambulemus in lumine Domini. ʌ

6. Projeciſti enim populum tuum, domum Jacob: quia repleti ſunt ut olim, & augures habuerunt ut Philiſthiim, & pueris alienis adhæſerunt.

7. Repleta eſt terra argento & auro: & non eſt finis theſaurorum ejus:

8. & repleta eſt terra ejus equis: & innumerabiles quadrigæ ejus. Et repleta eſt terra ejus idolis: opus manuum ſuarum adoraverunt, quod fecerunt digiti eorum.

9. Et incurvavit ſe homo, & humiliatus eſt vir: ne ergo dimittas eis.

10. Ingredere in petram, & abſcondere in foſſa humo à facie timoris Domini, & à gloria majeſtatis ejus.

11. Oculi ſublimes hominis humiliati ſunt, & incurvabitur altitudo virorum: exaltabitur autem Dominus ſolus in die illa.

12. Quia dies Domini exercituum ſuper omnem ſuperbum & excelſum, & ſuper omnem arrogantem: & humiliabitur.

13. Et ſuper omnes cedros Libani ſublimes, & erectas, & ſuper omnes quercus Baſan.

14. Et ſuper omnes montes excelſos, & ſuper omnes colles elevatos.

15. Et ſuper omnem turrim excelſam, & ſuper omnem murum munitum,

16. & ſuper omnes naves Tharſis, & ſuper omne quod viſu pulchrum eſt.

17. Et incurvabitur ſublimitas hominum, & humiliabitur altitudo virorum, & elevabitur Dominus ſolus in die illa:

18. & idola penitus conterentur:

Oſee 10. 8. Luc. 23. 30. Apoc. 6. 16. 19. ‖ & introibunt in ſpeluncas petrarum, & in voragines terræ, à facie formidinis Domini, & à gloria majeſtatis ejus, cùm ſurrexerit percutere terram.

20. In die illa projiciet homo idola argenti ſui, & ſimulacra auri ſui, quæ fecerat ſibi ut adoraret, talpas & veſpertiliones.

21. Et ingredietur ſciſſuras petrarum, & in cavernas ſaxorum à facie formidinis Domini, & à gloria majeſtatis ejus, cùm ſurrexerit percutere terram.

22. Quieſcite ergo ab homine, cujus ſpiritus in naribus ejus eſt, quia excelſus reputatus eſt ipſe.

CAPUT III.

Futura Judæorum ob ſua peccata gravis afflictio ac deſertio, & puerorum, atque effeminatorum dominium: peccata ſuperiorum arguit: item ſuperbiam & curioſam laſciviam filiarum Sion in ignominiam vertendam prædicit.

Deſcribere videtur illa tempora de quibus 4. Reg. 24. & 25.

1. Ecce enim dominator Dominus exercituum auferet à Jeruſalem, & à Juda validum & fortem, omne robur panis, & omne robur aquæ:

2. fortem, & virum bellatorem, judicem, & prophetam, & ariolum, & ſenem:

3. Principem ſuper quinquaginta, & honorabilem vultu, & conſiliarium, & ſapientem de architectis, & prudentem eloquii myſtici.

Eccli. 10. 16. 4. Et dabo pueros principes ‖ eorum, & effeminati dominabuntur eis.

5. Et irruet populus, vir ad virum, & unuſquiſque ad proximum ſuum: tumultuabitur puer contra ſenem, & ignobilis contra nobilem.

6. Apprehendet enim vir fratrem ſuum domeſticum patris ſui: Veſtimentum tibi eſt, princeps eſto noſter, ruina autem hæc ſub manu tua.

7. Reſpondebit in die illa, dicens: Non ſum medicus, & in domo mea non eſt panis, neque veſtimentum: nolite conſtituere me principem populi.

8. Ruit enim Jeruſalem, & Judas concidit: quia lingua eorum & adinventiones eorum contra Dominum, ut provocarent oculos majeſtatis ejus.

9. Agnitio vultus eorum reſpondit eis: & peccatum ſuum quaſi Sodoma prædicaverunt, nec abſconderunt: væ animæ eorum, quoniam reddita ſunt eis mala.

10. Dicite juſto quoniam benè, quoniam fructum adinventionum ſuarum comedet.

11. Væ impio in malum: retributio enim manuum ejus fiet ei.

12. Populum meum exactores ſui ſpoliaverunt, & mulieres dominatæ ſunt eis. Popule meus, qui te beatum dicunt, ‖ ipſi te decipiunt, & viam greſſuum tuorum diſſipant. Ezech. 13.

13. Stat ad judicandum Dominus, & ſtat ad judicandos populos.

14. Dominus ad judicium veniet cum ſenibus populi ſui, & principibus ejus: vos enim depaſti eſtis vineam, & rapina pauperis in domo veſtra.

15. Quare atteritis populum meum, & facies pauperum commolitis, dicit Dominus Deus exercituum?

16. Et dixit Dominus: Pro eo quòd elevatæ ſunt filiæ Sion, & ambulaverunt extento collo, & nutibus oculorum ibant, & plaudebant, ambulabant pedibus ſuis, & compoſito gradu incedebant:

17. Decalvabit Dominus verticem filiarum Sion, & Dominus crinem earum nudabit.

18. In die illa auferet Dominus ornamentum calceamentorum, & lunulas,

19. & torques, & monilia, & armillas, & mitras,

20. & diſcriminalia, & periſcelidas, & murenulas, & olfactoriola, & inaures,

21. & annulos, & gemmas in fronte pendentes,

22. & mutatoria, & palliola, & linteamina, & acus,

23. & ſpecula, & ſindones, & vittas, & theriſtra.

24. Et erit pro ſuavi odore fœtor, & pro zona funiculus, & pro criſpanti crine calvitium, & pro faſcia pectorali cilicium.

25. Pulcherrimi quoque viri tui gladio cadent, & fortes tui in prælio.

26. Et mœrebunt atque lugebunt portæ ejus, & deſolata in terra ſedebit.

CAPUT IV.

Septem mulieres unum maritum appetent: germen Domini exaltabitur: & reliquiæ Iſrael ablutis earum ſordibus ſalvæ erunt, magnaque ſecuritate & felicitate afficientur.

1. ‡ Et apprehendent ſeptem mulieres virum unum in die illa, dicentes: Panem noſtrum comedemus, & veſtimentis noſtris operiemur: tantummodò invocetur nomen tuum ſuper nos, aufer opprobrium noſtrum. ‡ Sabb. Pentec. Prophetia 4.

2. In die illa, erit germen Domini in magnificentia & gloria, & fructus terræ ſublimis, & exultatio his, qui ſalvati fuerint de Iſrael.

3. Et erit: Omnis qui relictus fuerit in Sion, & reſiduus in Jeruſalem, ſanctus vocabitur, omnis qui ſcriptus eſt in vita in Jeruſalem.

4. Si abluerit Dominus ſordes filiarum Sion, & ſanguinem Jeruſalem laverit de medio ejus in ſpiritu judicii, & ſpiritu ardoris.

5. Et creabit Dominus ſuper omnem locum montis Sion, & ubi invocatus eſt, nubem per diem, & fumum & ſplendorem ignis flammantis in nocte: ſuper omnem enim gloriam protectio.

6. Et tabernaculum erit in umbraculum diei ab æſtu, & in ſecuritatem, & abſconſionem à turbine, & à pluvia. A

CAPUT V.

Sub figura vineæ ſterilis in direptionem traditæ prophetat judicium & deſertionem Judæorum, ipſorumque peccata deſcribuntur: avaritia in coadunandis poſſeſſionibus: ebrietas & contemptus ſcientiæ Dei: inferni dilatatio: humiliatio ſuperborum, & exaltatio Dei: felicitas quoque juſtorum, & væ diverſis peccatorum generibus denuntiatur: & ſignum in nationibus elevandum contra Judæos.

[Jerem. 2. 21. Matth. 21. 33.] 1. CAntabo dilecto meo canticum patruelis mei vineæ ſuæ. Vinea facta eſt dilecto meo in cornu filio olei.

2. Et ſepivit eam, & lapides elegit ex illa, & plantavit eam electam, & ædificavit turrim in medio ejus, & torcular extruxit in ea: & expectavit ut faceret uvas, & fecit labruſcas.

3. Nunc ergo habitatores Jeruſalem, & viri Juda, judicate inter me & vineam meam.

4. Quid eſt quod debui ultrà facere vineæ meæ, & non feci ei? an quòd expectavi ut faceret uvas, & fecit labruſcas?

5. Et nunc oſtendam vobis quid ego faciam vineæ meæ: auferam ſepem ejus, & erit in direptionem: diruam maceriam ejus, & erit in conculcationem.

6. Et ponam eam deſertam: non putabitur, & non ſodietur: & aſcendent vepres & ſpinæ: & nubibus mandabo ne pluant ſuper eam imbrem.

7. Vinea enim Domini exercituum, domus Iſrael eſt: & vir Juda, germen ejus delectabile: & expectavi ut faceret judicium, & ecce iniquitas: & juſtitiam, & ecce clamor.

8. Væ qui conjungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis uſque ad terminum loci: numquid habitabitis vos ſoli in medio terræ?

9. In auribus meis ſunt hæc, dicit Dominus exercituum: Niſi domus multæ deſertæ fuerint, grandes & pulchræ, abſque habitatore.

10. Decem enim jugera vinearum facient lagunculam unam, & triginta modii ſementis facient modios tres.

11. Væ qui conſurgitis manè ad ebrietatem ſectandam, & potandum uſque ad veſperam, ut vino æſtuetis.

12. Cithara, & lyra, & tympanum, & tibia, & vinum in conviviis veſtris: & opus Domini non reſpicitis, nec opera manuum

[v. Amos 6. 6.] ejus conſideratis ‖.

13. Propterea captivus ductus eſt populus meus, quia non habuit ſcientiam, & nobiles ejus interierunt fame, & multitudo ejus ſiti exaruit.

14. Propterea dilatavit infernus animam ſuam, & aperuit os ſuum abſque ullo termino: & deſcendent fortes ejus, & populus ejus, & ſublimes glorioſique ejus ad eum.

15. Et incurvabitur homo, & humiliabitur vir, & oculi ſublimium deprimentur.

16. Et exaltabitur Dominus exercituum in judicio, & Deus ſanctus ſanctificabitur in juſtitia.

17. Et paſcentur agni juxta ordinem ſuum, & deſerta in ubertatem verſa advenæ comedent.

18. Væ qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis, & quaſi vinculum plauſtri peccatum.

19. Qui dicitis: Feſtinet, & citò veniat opus ejus, ut videamus: & appropiet, & veniat conſilium ſancti Iſrael, & ſciemus illud.

20. Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum: ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras: ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum.

[‖ Prov. 3. 7 Rom. 12. 16] 21. ‖ Væ qui ſapientes eſtis in oculis veſtris, & coram vobiſmetipſis prudentes.

22. Væ qui potentes eſtis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miſcendam ebrietatem.

23. Qui juſtificatis impium pro muneribus, & juſtitiam juſti aufertis ab eo.

24. Propter hoc, ſicut devorat ſtipulam lingua ignis, & calor flammæ exurit; ſic radix eorum quaſi favilla erit, & germen eorum ut pulvis aſcendet. Abjecerunt enim legem Domini exercituum, & eloquium ſancti Iſrael blaſphemaverunt.

25. Ideò iratus eſt furor Domini in populum ſuum, & extendit manum ſuam ſuper eum, & percuſſit eum: & conturbati ſunt montes, & facta ſunt morticina eorum, quaſi ſtercus in medio platearum. In his omnibus non eſt averſus furor ejus, ſed adhuc manus ejus extenta.

26. Et elevabit ſignum in nationibus procul, & ſibilabit ad eum de finibus terræ: & ecce feſtinus velociter veniet.

27. Non eſt deficiens, neque laborans in eo: non dormitabit, neque dormiet, neque ſolvetur cingulum renum ejus, nec rumpetur corrigia calceamenti ejus.

28. Sagittæ ejus acutæ, & omnes arcus ejus extenti. Ungulæ equorum ejus ut ſilex, & rotæ ejus quaſi impetus tempeſtatis.

29. Rugitus ejus ut leonis, rugiet ut catuli leonum: & frendet, & tenebit prædam: & amplexabitur, & non erit qui eruat.

30. Et ſonabit ſuper eum in die illa ſicut ſonitus maris: aſpiciemus in terram, & ecce tenebræ tribulationis, & lux obtenebrata eſt in caligine ejus.

CAPUT VI.

Iſaias viſa Domini majeſtate condemnat ſe quòd tacuerit, ſed mundatis labiis ſuis offert ſe ad prædicandum: prædicitur excæcandus populus uſque ad deſolationem civitatum Judæ, & ejus quæ derelicta erat futura conſolatio.

[* Ann. M. 3246. Ant. Chr. 758. Vide 4. Reg. 15. 7.] 1. IN anno, quo mortuus eſt rex Ozias, * vidi Dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum & elevatum: & ea, quæ ſub ipſo erant, replebant templum.

2. Seraphim ſtabant ſuper illud: ſex alæ uni, & ſex alæ alteri: duabus velabant faciem ejus, & duabus velabant pedes ejus, & duabus volabant.

3. Et clamabant alter ad alterum, & dicebant:

[‖ Apoc. 4. 8] ‖ Sanctus, ſanctus, ſanctus, Dominus Deus exercituum, plena eſt omnis terra gloria ejus.

4. Et commota ſunt ſuperliminaria cardinum à voce clamantis, & domus repleta eſt fumo.

5. Et dixi: Væ mihi, quia tacui, quia vir pollutus labiis ego ſum, & in medio populi polluta labia habentis ego habito, & regem Dominum exercituum vidi oculis meis.

6. Et volavit ad me unus de Seraphim, & in manu ejus calculus, quem forcipe tulerat de altari.

7. Et tetigit os meum, & dixit: Ecce tetigit hoc labia tua, & auferetur iniquitas tua, & peccatum tuum mundabitur.

8. Et audivi vocem Domini dicentis: Quem mittam? & quis ibit nobis? Et dixi: Ecce ego, mitte me.

‖ Matth. 13. 14. Marc. 4. 12. Luc. 8. 10. Joan. 12. 40. Actor. 28. 26. Rom. 11. 8.

9. Et dixit: Vade, & dices populo huic: ‖ Audite audientes, & nolite intelligere: & videte viſionem, & nolite cognoſcere.

10. Excæca cor populi hujus, & aures ejus aggrava: & oculos ejus claude: ne fortè videat oculis ſuis, & auribus ſuis audiat, & corde ſuo intelligat, & convertatur, & ſanem eum.

11. Et dixi: Uſquequò Domine? Et dixit: Donec deſolentur civitates abſque habitatore, & domus ſine homine, & terra relinquetur deſerta.

12. Et longè faciet Dominus homines, & multiplicabitur quæ derelicta fuerat in medio terræ.

13. Et adhuc in ea decimatio, & convertetur, & erit in oſtenſionem ſicut terebinthus, & ſicut quercus, quæ expandit ramos ſuos: ſemen ſanctum erit id, quod ſteterit in ea.

CAPUT VII.

Obſeſſa à Syris & ab Iſrael Jeruſalem, Iſaias prophetat illos non prævalituros, datque impio Achaz ſignum liberationis virginem parituram filium cujus nomen Emanuel: prædicitque deſertionem Iſrael & graviſſimam Judæ afflictionem ac ſolitudinem.

Vide 4. Reg. c. 15. & 16. Et 2 Paral. 28. Anno M. 3242. Ant. Chr. 752.

1. ET factum eſt in diebus Achaz filii Joathan, filii Oziæ regis Juda, aſcendit Raſin rex Syriæ, & Phacee filius Romeliæ rex Iſrael in Jeruſalem, ad præliandum contra eam: & non potuerunt debellare eam.

2. Et nuntiaverunt domui David, dicentes: Requievit Syria ſuper Ephraim, & commotum eſt cor ejus, & cor populi ejus, ſicut moventur ligna ſilvarum à facie venti.

‖ Confer cum 4. Reg. 18. 17.

3. Et dixit Dominus ad Iſaiam: Egredere in occurſum Achaz tu, & qui derelictus eſt Jaſub filius tuus, ad extremum aquæductus ‖ piſcinæ ſuperioris in via Agri fullonis.

4. Et dices ad eum: Vide ut ſileas: noli timere, & cor tuum ne formidet à duabus caudis titionum fumigantium iſtorum in ira furoris Raſin regis Syriæ, & filii Romeliæ:

5. eò quòd conſilium inierit contra te Syria in malum Ephraim, & filius Romeliæ, dicentes:

6. Aſcendamus ad Judam, & ſuſcitemus eum, & avellamus eum ad nos, & ponamus regem in medio ejus filium Tabeel.

7. Hæc dicit Dominus Deus: Non ſtabit, & non erit iſtud:

8. ſed caput Syriæ Damaſcus, & caput Damaſci Raſin: & adhuc ſexaginta & quinque anni (*a*), & deſinet Ephraim eſſe populus:

9. & caput Ephraim Samaria, & caput Samariæ filius Romeliæ. Si non credideritis, non permanebitis. (*b*)

10. ‡ Et adjecit Dominus loqui ad Achaz, dicens:

11. Pete tibi ſignum à Domino Deo tuo in profundum inferni, ſive in excelſum ſuprà.

12. Et dixit Achaz: Non petam, & non tentabo Dominum.

13. Et dixit: Audite ergo Domus David: Numquid parum vobis eſt moleſtos eſſe hominibus, quia moleſti eſtis & Deo meo?

14. Propter hoc dabit Dominus ipſe vobis ſignum. ‖ Ecce virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel.

15. Butyrum & mel comedet, ut ſciat reprobare malum, & eligere bonum.

16. Quia antequam ſciat puer reprobare malum, & eligere bonum, derelinquetur terra, quam tu deteſtaris à facie duorum regum ſuorum (*c*).

17. Adducet Dominus ſuper te, & ſuper populum tuum, & ſuper domum patris tui dies, qui non venerunt à diebus ſeparationis Ephraim à Juda (*d*) cum rege Aſſyriorum.

18. Et erit in die illa: Sibilabit Dominus muſcæ, quæ eſt in extremo fluminum Ægypti, & api, quæ eſt in terra Aſſur,

19. & venient, & requieſcent omnes in torrentibus vallium, & in cavernis petrarum, & in omnibus frutetis, & in univerſis foraminibus.

20. In die illa radet Dominus in novacula conducta in his, qui trans flumen ſunt, in rege Aſſyriorum, caput & pilos pedum, & barbam univerſam.

21. Et erit in die illa: Nutriet homo vaccam boum, & duas oves,

22. & præ ubertate lactis comedet butyrum: butyrum enim & mel manducabit omnis qui relictus fuerit in medio terræ.

23. Et erit in die illa: Omnis locus ubi fuerint mille vites mille argenteis, in ſpinas & in vepres erunt.

24. Cum ſagittis & arcu ingredientur illuc: vepres enim & ſpinæ erunt in univerſa terra.

25. Et omnes montes, qui in ſarculo ſarrientur, non veniet illuc terror ſpinarum & veprium, & erit in paſcua bovis, & in conculcationem pecoris.

CAPUT VIII.

Jubetur Iſaias in libro ſcribere nomen pueri naſcituri: prædicit regna Iſrael & Syriæ deſtruenda, Judæque afflictionem & futuram à Deo liberationem, licèt multi ex Juda caſuri ſint: jubet ligari teſtimonium & legem ſignari, ſubjiciens quæ immineant mala recedentibus à lege.

1. ET dixit Dominus ad me: Sume tibi librum grandem, & ſcribe in eo ſtylo hominis: Velociter ſpolia detrahe, citò prædare.

2. Et adhibui mihi teſtes fideles, Uriam ſacerdotem, & Zachariam filium Barachiæ:

3. & acceſſi ad prophetiſſam, & concepit, & peperit filium. Et dixit Dominus ad me: Voca nomen ejus, Accelera ſpolia detrahere: Feſtina prædari.

(*a*) Completa eſt Prophetia hæc, cùm regnante Aſſaradone Sennacheribi filio, an. M. 3327. novi coloni in Samaria collocati ſunt. (4. Reg. 17. 24. cum 1. Eſdr 4. 2.) Et ſi enim à Salmanaſare maxima pars populi ante ann. 44. depopulata fuerit, Reipublicæ tamen aliqua facies adhuc eſt retenta.

(*b*) 1. Conteremini vos quoque. Eodem enim tempore principes exercitus Aſſyriorũ Manaſſem regem ceperunt. (2. Par. 33. 11.)

‡ FER. 4. QUAT. TEMP. ADVENT. EPIST. 2. Item. IN FESTO ANNUNCIAT. B. VIRG. Item. IN MISSIS VOT. B. VIRG. TEMP. ADVENT.

‖ Matth. 1. 23. Luca 1. 31.

(*c*) 1. morientur duo illi Reges Syriæ & Iſraelis. 4. Reg. 16. 9.

(*d*) per Regem Aſſyriorum, ſc. Theglathphalaſar. 4. Reg. 15. 29.

4. Quia antequam ſciat puer vocare patrem ſuum & matrem ſuam, auferetur fortitudo Damaſci, & ſpolia Samariæ, coram rege * Aſſyriorum.

* *Theglathphalaſar.* 4 *Reg.* 16. 7.

5. Et adjecit Dominus loqui ad me adhuc, dicens:

6. Pro eo quòd abjecit populus iſte aquas Siloe, quæ vadunt cum ſilentio, & aſſumpſit magis Raſin, & filium Romeliæ:

7. Propter hoc ecce Dominus adducet ſuper eos aquas fluminis fortes & multas, regem Aſſyriorum, & omnem gloriam ejus: & aſcendet ſuper omnes rivos ejus, & fluet ſuper univerſas ripas ejus,

8. & ibit per Judam, inundans, & tranſiens uſque ad collum veniet. Et erit extenſio alarum ejus, implens latitudinem terræ tuæ, ò Emmanuel.

9. Congregamini populi, & vincimini, & audite univerſæ procul terræ: confortamini, & vincimini, accingite vos & vincimini:

10. inite conſilium, & diſſipabitur: loquimini verbum, & non fiet: quia nobiſcum Deus.

11. Hæc enim ait Dominus ad me: Sicut in manu forti erudivit me, ne irem in via populi hujus, dicens:

12. Non dicatis, conjuratio: omnia enim quæ loquitur populus iſte, conjuratio eſt: & timorem ejus ne timeatis, neque paveatis.

13. Dominum exercituum ipſum ſanctificate: ipſe pavor veſter, & ipſe terror veſter.

14. Et erit vobis in ſanctificationem. ‖ In lapidem autem offenſionis, & in petram ſcandali, duabus domibus Iſrael: in laqueum & in ruinam habitantibus Jeruſalem.

‖ *Luca* 2. 34. *Rom.* 9. 33. 1. *Pet.* 2. 6.

15. Et offendent ex eis plurimi, & cadent, & conterentur, & irretientur, & capientur:

16. Liga teſtimonium, ſigna legem in diſcipulis meis.

17. Et expectabo Dominum, qui abſcondit faciem ſuam à domo Jacob, & præſtolabor eum.

18. Ecce ego & pueri mei, quos dedit mihi Dominus in ſignum, & in portentum Iſrael à Domino exercituum, qui habitat in monte Sion.

19. Et cùm dixerint ad vos: Quærite à pythonibus, & à divinis, qui ſtrident in incantationibus ſuis: Numquid non populus à Deo ſuo requiret, pro vivis à mortuis?

20. Ad legem magis, & ad teſtimonium. Quòd ſi non dixerint juxta verbum hoc, non erit eis matutina lux.

21. Et tranſibit per eam, corruet, & eſuriet: & cùm eſurierit, iraſcetur, & maledicet regi ſuo, & Deo ſuo, & ſuſpiciet ſurſum.

22. Et ad terram intuebitur, & ecce tribulatio & tenebræ, diſſolutio & anguſtia, & caligo perſequens, & non poterit avolare de anguſtia ſua.

CAPUT IX.

Vaticinium de Chriſti nativitate, ipſiuſque imperio multiplicando: de liberatione Judæ à regibus Iſrael & Syriæ: quorum regnorum, & præſertim regni Iſrael ad Deum redire nolentis, graviſſimas cædes inteſtinaque diſſidia prædicit.

Matth. 4. 15.
*. Leviùs afflicta per Benadad regem Syriæ. 3. *Reg.* 15. 20.

1. PRimo tempore alleviata * eſt terra Zabulon, & terra Nephthali: & noviſſimo aggravata † eſt via maris trans Jordanem Galilææ Gentium.

† i. graviùs percuſſa per *Theglathphalaſar.* (4 *Reg.* 15. 29.) Sublimiori verò & potiori ſenſu, intelligit Chriſtum in illis terris primùm prædicaſſe, eaſque ſpiritaliter deprædaſſe ac interdum ſpoliaſſe.

2. Populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam: habitantibus in regione umbræ mortis, lux orta eſt eis.

3. Multiplicaſti gentem, & non magnificaſti lætitiam. Lætabuntur coram te, ſicut qui lætantur in meſſe, ſicut exultant victores capta præda, quando dividunt ſpolia.

4. Jugum enim oneris ejus, & virgam humeri ejus, & ſceptrum exactoris ejus ſuperaſti, ‖ ſicut in die Madian.

‖ *Jud.* 7. 22.

5. Quia omnis violenta prædatio cum tumultu, & veſtimentum miſtum ſanguine, erit in combuſtionem, & cibus ignis.

6. PARVULUS enim NATUS eſt nobis, & filius datus eſt nobis, & factus eſt principatus ſuper humerum ejus: & vocabitur nomen ejus, Admirabilis, conſiliarius, Deus, fortis, pater futuri ſæculi, princeps pacis.

7. Multiplicabitur ejus imperium, & pacis non erit finis: ſuper ſolium David, & ſuper regnum ejus ſedebit: ut confirmet illud, & corroboret in judicio & juſtitia, amodò & uſque in ſempiternum: zelus Domini exercituum faciet hoc.

8. Verbum miſit Dominus in Jacob, & cecidit in Iſrael.

9. Et ſciet omnis populus Ephraim, & habitantes Samariam, in ſuperbia & magnitudine cordis dicentes:

10. Lateres ceciderunt, ſed quadris lapidibus ædificabimus: ſycomoros ſucciderunt, ſed cedros immutabimus.

11. Et elevabit Dominus hoſtes Raſin ‖ ſuper eum, & inimicos ejus in tumultum vertet:

‖ 4. *Reg.* 16. 9.

12. Syriam ab Oriente, & Philiſthiim ab Occidente *: & devorabunt Iſrael toto ore. In omnibus his non eſt averſus furor ejus, ſed adhuc manus ejus extenta:

* Operam dantes Aſſyrio.

13. & populus non eſt reverſus ad percutientem ſe, & Dominum exercituum non inquiſierunt.

14. Et diſperdet Dominus ab Iſrael caput & caudam, incurvantem & refrænantem, die una.

15. Longævus & honorabilis, ipſe eſt caput: & propheta docens mendacium, ipſe eſt cauda.

16. Et erunt, qui beatificant populum iſtum, ſeducentes: & qui beatificantur, præcipitati.

17. Propter hoc ſuper adoleſcentulis ejus non lætabitur Dominus: & pupillorum ejus, & viduarum non miſerebitur: quia omnis hypocrita eſt & nequam, & univerſum os locutum eſt ſtultitiam. In omnibus his non eſt averſus furor ejus, ſed adhuc manus ejus extenta.

18. Succenſa eſt enim quaſi ignis impietas, veprem & ſpinam vorabit: & ſuccendetur in denſitate ſaltus, & convolvetur ſuperbia fumi.

19. In ira Domini exercituum conturbata eſt terra, & erit populus quaſi eſca ignis: vir fratri ſuo non parcet.

20. Et declinabit ad dexteram, & eſuriet: & comedet ad ſiniſtram, & non ſaturabitur: unuſquiſque carnem brachii ſui vorabit: Manaſſes Ephraim, & Ephraim Manaſſem, ſimul ipſi contra Judam.

21. In omnibus his non eſt averſus furor ejus, ſed adhuc manus ejus extenta.

CAPUT X.

Væ condentibus leges iniquas in oppreſſionem pauperum & viduarum: regem Aſſur virgam furoris Domini prædicit ob ſuam ſuperbiam & cordis arrogantiam humiliandum; conſolatur Iſrael ne timeat ab Aſſur, reliquias ipſius ad Deum convertendas prædicens.

1. VÆ qui condunt leges iniquas: & ſcribentes, injuſtitiam ſcripſerunt:

2. ut opprimerent in judicio pauperes, & vim facerent cauſæ humilium populi mei: ut eſſent viduæ præda eorum, & pupillos diriperent.

3. Quid facietis in die viſitationis, & calamitatis de longè venientis? ad cujus confugietis auxilium? & ubi derelinquetis gloriam veſtram,

4. ne incurvemini ſub vinculo, & cum interfectis cadatis? ſuper omnibus his non eſt averſus furor ejus, ſed adhuc manus ejus extenta.

* i. Sennacheribo Aſſyrio.

5. Væ Aſſur *, virga furoris mei & baculus ipſe eſt, in manu eorum indignatio mea.

6. Ad gentem fallacem mittam eum, & contra populum furoris mei mandabo illi, ut auferat ſpolia, & diripiat prædam, & ponat illum in conculcationem quaſi lutum platearum.

7. Ipſe autem non ſic arbitrabitur, & cor ejus non ita exiſtimabit: ſed ad conterendum erit cor ejus, & ad internecionem gentium non paucarum.

8. Dicet enim:

9. Numquid non principes mei ſimul reges ſunt? numquid non ut Charchamis, ſic Calano; & ut Arphad, ſic Emath? numquid non ut Damaſcus, ſic Samaria?

10. Quomodo invenit manus mea regna idoli, ſic & ſimulachra eorum de Jeruſalem, & de Samaria.

11. Numquid non ſicut feci Samariæ & idolis ejus, ſic faciam Jeruſalem & ſimulachris ejus?

12. Et erit: cùm impleverit Dominus cuncta opera ſua in monte Sion, & in Jeruſalem, viſitabo ſuper fructum magnifici cordis regis || Aſſur, & ſuper gloriam altitudinis oculorum ejus.

|| 4. Reg. 19. 35 Infr. 37. 36.

13. Dixit enim: In fortitudine manus meæ feci, & in ſapientia mea intellexi: & abſtuli terminos populorum, & principes eorum deprædatus ſum, & detraxi quaſi potens in ſublimi reſidentes.

14. Et invenit quaſi nidum manus mea fortitudinem populorum: & ſicut colliguntur ova, quæ derelicta ſunt, ſic univerſam terram ego congregavi: & non fuit qui moveret pennam, & aperiret os, & ganniret.

15. Numquid gloriabitur ſecuris contra eum, qui ſecat in ea? aut exaltabitur ſerra contra eum, à quo trahitur? quomodo ſi elevetur virga contra elevantem ſe, & exaltetur baculus, qui utique lignum eſt.

16. Propter hoc mittet dominator Dominus exercituum in pinguibus ejus tenuitatem: & ſubtus gloriam ejus ſuccenſa ardebit quaſi combuſtio ignis.

17. Et erit lumen Iſrael in igne, & Sanctus ejus in flamma: & ſuccendetur, & devorabitur ſpina ejus, & vepres in die una.

18. Et gloria ſaltus ejus, & carmeli ejus, ab anima uſque ad carnem conſumetur, & erit terrore profugus.

19. Et reliquiæ ligni ſaltus ejus præ paucitate numerabuntur, & puer ſcribet eos.

20. Et erit in die illa: non adjiciet reſiduum Iſrael, & hi, qui fugerint de domo Jacob, inniti ſuper eo, qui percutit eos: ſed innitetur ſuper Dominum ſanctum Iſrael in veritate.

21. Reliquiæ convertentur, reliquiæ, inquam, Jacob ad Deum fortem.

22. || Si enim fuerit populus tuus Iſrael quaſi arena maris, reliquiæ convertentur ex eo: conſummatio abbreviata inundabit juſtitiam. || Inf. 11. 11 Rom. 9. 27

23. Conſummationem enim & abbreviationem * Dominus Deus exercituum faciet in medio omnis terræ. * Septuaginta & e: iis Apoſt verbum abbreviatum.

24. Propter hoc, hæc dicit Dominus Deus exercituum: Noli timere populus meus habitator Sion, ab Aſſur: in virga percutiet te, & baculum ſuum levabit ſuper te in via Ægypti.

25. Adhuc enim paululum modicumque, & conſummabitur indignatio & furor meus ſuper ſcelus eorum.

26. || Et ſuſcitabit ſuper eum Dominus exercituum flagellum, || juxta plagam Madian in Petra Oreb, & virgam ſuam ſuper mare, & levabit eam in via Ægypti. || Inf. 37. 36 || Jud. 7. 25

27. Et erit in die illa: Auferetur onus ejus de humero tuo, & jugum ejus de collo tuo, & computreſcet jugum à facie olei.

28. * Veniet in Ajath, tranſibit in Magron: apud Machmas commendabit vaſa ſua.

29. Tranſierunt curſum, Gaba ſedes noſtra: obſtupuit Rama, Gabaath Saulis fugit. * Iter Sennacherib deſcribit.

30. Hinni voce tua filia Gallim, attende Laiſa, paupercula Anathoth.

31. Migravit Medemena: habitatores Gabim confortamini.

32. Adhuc dies eſt, ut in Nobe ſtetur: agitabit manum ſuam ſuper montem filiæ Sion, collem Jeruſalem.

33. Ecce dominator Dominus exercituum confringet laguneulam in terrore, & excelſi ſtatura ſuccidentur, & ſublimes humiliabuntur.

34. Et ſubvertentur condenſa ſaltus ferro: & Libanus cum excelſis cadet.

CAPUT XI.

Vaticinium de Chriſti nativitate, judicio, exaltatione, converſione populorum & gentium ad Chriſtum, & gloria ſepulchri ipſius: item de converſione reliquiarum Iſrael ad Deum, ac fide gentium.

1. ET ‡ egredietur virga de radice Jeſſe, & flos de radice ejus aſcendet. Act. 13. 23. Infr. 53. 2. ‡ FER. 6. QUAT. TEMP. ADVENT.

2. Et requieſcet ſuper eum ſpiritus Domini; ſpiritus ſapientiæ, & intellectus, ſpiritus conſilii, & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ, & pietatis,

3. & replebit eum ſpiritus timoris Domini. Non ſecundùm viſionem oculorum judicabit, neque ſecundùm auditum aurium arguet:

4. ſed judicabit in juſtitia pauperes, & arguet in æquitate pro manſuetis terræ: || & || 2. Theſ. 2. 8.

per-

percutiet terram virga oris ſui, & ſpiritu labiorum ſuorum interficiet impium.

5. Et erit juſtitia cingulum lumborum ejus: & fides cinctorium renum ejus.

|| *Inf. 65. 25.*

6. || Habitabit lupus cum agno: & pardus cum hœdo accubabit: vitulus & leo & ovis ſimul morabuntur, & puer parvulus minabit eos.

7. Vitulus & urſus paſcentur: ſimul requieſcent catuli eorum: & leo quaſi bos comedet paleas.

8. Et delectabitur infans ab ubere ſuper foramine aſpidis: & in caverna reguli, qui ablactatus fuerit, manum ſuam mittet.

9. Non nocebunt, & non occident in univerſo monte ſancto meo: quia repleta eſt terra ſcientia Domini, ſicut aquæ maris operientes.

|| *Rom. 15. 12.*

10. || In die illa, radix Jeſſe, qui ſtat in ſignum populorum, ipſum gentes deprecabuntur, & erit ſepulchrum ejus glorioſum.

11. Et erit in die illa: Adjiciet Dominus ſecundò manum ſuam ad poſſidendum reſiduum populi ſui, quod relinquetur ab Aſſyriis, & ab Ægypto, & à Phetros, & ab Æthiopia, & ab Ælam, & à Sennaar, & ab Emath, & ab inſulis maris.

12. Et levabit ſignum in nationes, & congregabit profugos Iſrael, & diſperſos Juda colliget à quatuor plagis terræ.

13. Et auferetur zelus Ephraim, & hoſtes Juda peribunt: Ephraim non æmulabitur Judam, & Judas non pugnabit contra Ephraim.

|| *Vid. 4. Reg. 18. 8.*

14. Et volabunt in humeros Philiſthiim || per mare, ſimul prædabuntur filios Orientis: Idumæa & Moab præceptum manus eorum, & filii Ammon obedientes erunt.

15. Et deſolabit Dominus linguam maris Ægypti, & levabit manum ſuam per flumen in fortitudine ſpiritus ſui: & percutiet eum in ſeptem rivis, ita ut tranſeant per eum calceati.

16. Et erit via reſiduo populo meo, qui relinquetur ab Aſſyriis: ſicut fuit Iſraeli in die illa, qua aſcendit de terra Ægypti.

CAPUT XII.

Canticum laudis & gratiarum actionis pro liberatione & beneficiis Chriſti ſalvatoris.

1. ET dices in die illa: Confitebor tibi Domine, quoniam iratus es mihi: converſus eſt furor tuus, & conſolatus es me.

|| *Exo. 15. 2. Pſ. 117. 14.*

2. Ecce Deus ſalvator meus, fiducialiter agam, & non timebo: || quia fortitudo mea, & laus mea Dominus, & factus eſt mihi in ſalutem.

3. Haurietis aquas in gaudio de fontibus ſalvatoris:

4. & dicetis in die illa: Confitemini Domino, & invocate nomen ejus: notas facite in populis adinventiones ejus: mementote quoniam excelſum eſt nomen ejus.

5. Cantate Domino quoniam magnificè fecit: annuntiate hoc in univerſa terra.

6. Exulta, & lauda habitatio Sion: quia magnus in medio tui ſanctus Iſrael.

CAPUT XIII.

Ingens ac truculenta Babyloniorum vaſtatio à Medis.

1. ONus * Babylonis, quod vidit Iſaias filius Amos.

* i. Triſte vaticinium. Hic Deus quaſi claſſicum canit, eoque Darium & Cyrum cū Medis & Perſis ad exſcindēdam Babylonem evocat, quos ideò *ſanctificatos ſuos* nominat: i. à ſe deſtinatos, & quaſi conſecratos, ad victimam Dei complendam. † Darii Medi, & Cyri Perſæ.

2. Super montem caliginoſum levate ſignum, exaltate vocem, levate manum, & ingrediantur portas duces.

3. Ego mandavi ſanctificatis meis, & vocavi fortes meos in ira mea, exultantes in gloria mea.

4. Vox multitudinis in montibus, quaſi populorum frequentium: vox ſonitus regum †, gentium congregatarum: Dominus exercituum præcepit militiæ belli,

5. venientibus de terra procul, à ſummitate cœli: Dominus, & vaſa furoris ejus, ut diſperdat omnem terram.

6. Ululate, quia propè eſt dies Domini: quaſi vaſtitas à Domino veniet.

7. Propter hoc, omnes manus diſſolventur, & omne cor hominis contabeſcet,

8. & conteretur. Torſiones & dolores tenebunt; quaſi parturiens, dolebunt: unuſquiſque ad proximum ſuum ſtupebit, facies combuſtæ vultus eorum.

9. Ecce dies Domini veniet, crudelis, & indignationis plenus, & iræ, furoriſque, ad ponendam terram in ſolitudinem, & peccatores ejus conterendos de ea.

|| *Ezech. 32. 7. Joel. 2. 10. & 3. 15. Matth. 24. 29. Marc. 13. 24. Luc. 21. 25.*

10. || Quoniam ſtellæ cœli, & ſplendor earum, non expandent lumen ſuum: obtenebratus eſt ſol in ortu ſuo, & luna non ſplendebit in lumine ſuo.

11. Et viſitabo ſuper orbis mala, & contra impios iniquitatem eorum, & quieſcere faciam ſuperbiam infidelium, & arrogantiam fortium humiliabo.

12. Pretioſior erit vir auro *, & homo mundo obrizo.

* Medi nullo pretio induci poterunt ut viris parcant. *Infr. v. 17.*

13. Super hoc cœlum turbabo: & movebitur terra de loco ſuo, propter indignationem Domini exercituum, & propter diem iræ furoris ejus.

14. Et erit quaſi damula fugiens, & quaſi ovis, & non erit qui congreget: unuſquiſque ad populum ſuum convertetur, & ſinguli ad terram ſuam fugient.

15. Omnis, qui inventus fuerit, occidetur: & omnis, qui ſupervenerit, cadet in gladio.

|| *Pſ. 136. 9.*

16. || Infantes eorum allidentur in oculis eorum: diripientur domus eorum, & uxores eorum violabuntur.

17. Ecce ego ſuſcitabo ſuper eos Medos, qui argentum non quærant, nec aurum velint:

18. ſed ſagittis parvulos interficient, & lactantibus uteris non miſerebuntur, & ſuper filios non parcet oculus eorum.

|| *Geneſ. 19. 24.*

19. Et erit Babylon illa glorioſa in regnis, inclyta ſuperbia Chaldæorum: || ſicut ſubvertit Dominus Sodomam & Gomorrham.

20. Non habitabitur uſque in finem, & non fundabitur uſque ad generationem & generationem: nec ponet ibi tentoria Arabs, nec paſtores requieſcent ibi.

21. Sed requieſcent ibi beſtiæ, & replebuntur domus eorum draconibus: & habitabunt ibi ſtruthiones, & piloſi ſaltabunt ibi:

22. & reſpondebunt ibi ululæ in ædibus ejus, & ſirenes in delubris voluptatis.

CA-

CAPUT XIV.

Vaticinium de Judæorum conſolatione & à Babylonica captivitate liberatione, Babylonis eorumque contritione: quorum ingens ſuperbia, amplitudo dominii & crudelitas explicantur, und cum punitione Philiſthinorum, ac cæterorum qui ob calamitatem Judæorum lætati ſunt.

1. Propè eſt ut veniat tempus ejus, & dies ejus non elongabuntur. Miſerebitur enim Dominus Jacob, & eliget adhuc de Iſrael, & requieſcere eos faciet ſuper humum ſuam: adjungetur advena ad eos, & adhærebit domui Jacob.

2. Et tenebunt eos populi, & adducent eos in locum ſuum: & poſſidebit eos domus Iſrael ſuper terram Domini in ſervos & ancillas: & erunt capientes eos, qui ſe ceperant, & ſubjicient exactores ſuos.

3. Et erit in die illa: cùm requiem dederit tibi Deus à labore tuo, & à concuſſione tua, & à ſervitute dura, qua antè ſerviſti:

4. ſumes parabolam iſtam contra regem Babylonis, & dices: Quomodo ceſſavit exactor, quievit tributum?

5. Contrivit Dominus baculum impiorum, virgam dominantium,

6. cædentem populos in indignatione, plaga inſanabili, ſubjicientem in furore gentes, perſequentem crudeliter.

7. Conquievit & ſiluit omnis terra, gaviſa eſt & exultavit:

8. Abietes quoque lætatæ ſunt ſuper te, & cedri Libani: ex quo dormiſti, non aſcendet qui ſuccidat nos.

9. Infernus ſubter conturbatus eſt in occurſum adventus tui, ſuſcitavit tibi gigantes. Omnes principes terræ ſurrexerunt de ſoliis ſuis, omnes principes nationum.

10. Univerſi reſpondebunt, & dicent tibi: Et tu vulneratus es ſicut & nos, noſtri ſimilis effectus es.

11. Detracta eſt ad inferos ſuperbia tua, concidit cadaver tuum: ſubter te ſternetur tinea, & operimentum tuum erunt vermes.

12. Quomodo cecidiſti de cœlo lucifer, qui manè oriebaris? corruiſti in terram, qui vulnerabas gentes?

13. qui dicebas in corde tuo: In cœlum conſcendam, ſuper aſtra Dei exaltabo ſolium meum, ſedebo in monte teſtamenti, in lateribus Aquilonis.

14. Aſcendam ſuper altitudinem nubium, ſimilis ero Altiſſimo.

15. Verumtamen ad infernum detraheris, in profundum laci.

16. qui te viderint, ad te inclinabuntur, teque proſpicient: Numquid iſte eſt vir, qui conturbavit terram, qui concuſſit regna,

17. qui poſuit orbem deſertum, & urbes ejus deſtruxit, vinctis ejus non aperuit carcerem?

18. Omnes reges gentium univerſi dormierunt in gloria, vir in domo ſua.

19. Tu autem projectus es de ſepulchro tuo, quaſi ſtirps inutilis pollutus, & obvolutus cum his qui interfecti ſunt gladio, & deſcenderunt ad fundamenta laci, quaſi cadaver putridum.

20. Non habebis conſortium, neque cum eis in ſepultura: tu enim terram tuam diſperdidiſti, tu populum tuum occidiſti: non vocabitur in æternum ſemen peſſimorum.

21. Præparate filios ejus occiſioni in iniquitate patrum ſuorum: non conſurgent, nec hæreditabunt terram, neque implebunt faciem orbis civitatum.

22. Et conſurgam ſuper eos, dicit Dominus exercituum: & perdam Babylonis nomen, & reliquias, & germen, & progeniem, dicit Dominus.

23. Et ponam eam in poſſeſſionem ericii, & in paludes aquarum, & ſcopabo eam in ſcopa terens, dicit Dominus exercituum.

24. Juravit Dominus exercituum, dicens: Si non, ut putavi, ita erit: & quomodo mente tractavi,

25. ſic eveniet: Ut conteram Aſſyrium * in terra mea, & in montibus meis conculcem eum: & auferetur ab eis jugum ejus, & onus illius ab humero eorum tolletur.

26. Hoc conſilium, quod cogitavi ſuper omnem terram, & hæc eſt manus extenta ſuper univerſas gentes.

27. Dominus enim exercituum decrevit: & quis poterit infirmare? & manus ejus extenta: & quis avertet eam?

28. † In anno *, quo mortuus eſt rex Achaz, factum eſt onus iſtud:

29. ne læteris Philiſthæa omnis tu, quoniam comminuta eſt virga percuſſoris tui: de radice enim colubri egredietur regulus, & ſemen ejus abſorbens volucrem.

30. Et paſcentur primogeniti pauperum, & pauperes fiducialiter requieſcent: & interire faciam in fame radicem tuam, & reliquias tuas interficiam.

31. Ulula porta, clama civitas: proſtrata eſt Philiſthæa omnis: ab Aquilone enim fumus veniet, & non eſt qui effugiet agmen ejus.

32. Et quid reſpondebitur nuntiis gentis? Quia Dominus fundavit Sion, & in ipſo ſperabunt pauperes populi ejus.

* Sennacherib.

† Alia prophetia, quæ non cohæret cum ſuperiori.

* Ann. M 3277. Ant. Chr. 727.

CAPUT XV.

Moabitarum ruina prædicitur, & compaſſio prophetæ erga Moab.

1. Onus * Moab. Quia nocte vaſtata eſt Ar Moab, conticuit: quia nocte vaſtatus eſt murus Moab, conticuit.

2. Aſcendit domus, & Dibon ad excelſa in planctum ſuper Nabo, & ſuper Medaba, Moab ululavit: || in cunctis capitibus ejus calvitium, & omnis barba radetur.

3. In triviis ejus accincti ſunt ſacco: ſuper tecta ejus, & in plateis ejus omnis ululatus deſcendit in fletum.

4. Clamabit Heſebon, & Eleale, uſque Jaſa audita eſt vox eorum: ſuper hoc expediti Moab ululabunt, anima ejus ululabit ſibi.

5. Cor meum ad Moab clamabit, vectes ejus uſque ad Segor vitulam conternantem: per aſcenſum enim Luith flens aſcendet, & in via Oronaim clamorem contritionis levabunt.

6. Aquæ enim Nemrim deſertæ erunt, quia aruit herba, defecit germen, viror omnis interiit.

7. Secundùm magnitudinem operis, & viſitationem eorum: ad torrentem ſalicum ducent eos.

* Hoc vaticinium durat ad c. 17 pertinet autem ad ea quæ dicuntur 4. *Reg.* 17. & 18. de Salmanaſare, qui comperta Oſeæ conſpiratione primùm Moabitarū agrum vaſtavit: deinde totū Iſraeliticū regnum pervaſit circa an. 3280.

|| *Jerem.* 48. 37. *Ezech.* 7. 18

8. Quoniam circuivit clamor terminum Moab : uſque ad Gallim ululatus ejus, & uſque ad Puteum Elim clamor ejus.

9. Quia aquæ Dibon repletæ ſunt ſanguine : ponam enim ſuper Dibon additamenta, his, qui fugerint de Moab leonem, & reliquiis terræ.

CAPUT XVI.

Orat emitti agnum, nempe Chriſtum, de Petra deſerti : Moab ob arrogantiam & perfidiam humiliabitur, paucis ex eo relictis.

1. EMitte agnum Domine dominatorem terræ, de Petra deſerti ad montem filiæ Sion.

2. Et erit : Sicut avis fugiens, & pulli de nido avolantes, ſic erunt filiæ Moab in tranſcenſu Arnon.

3. Ini conſilium, coge concilium : pone quaſi noctem umbram tuam in meridie : abſconde fugientes, & vagos ne prodas.

4. Habitabunt apud te profugi mei : Moab eſto latibulum eorum à facie vaſtatoris : finitus eſt enim pulvis, conſummatus eſt miſer : defecit qui conculcabat terram.

5. Et præparabitur in miſericordia ſolium, & ſedebit ſuper illud in veritate in tabernaculo David, judicans & quærens judicium, & velociter reddens quod juſtum eſt.

|| Jerem. 48. 29. 6. || Audivimus ſuperbiam Moab, ſuperbus eſt valdè : ſuperbia ejus & arrogantia ejus, & indignatio ejus, pluſquam fortitudo ejus.

7. Idcircò ululabit Moab ad Moab, univerſus ululabit : his, qui lætantur ſuper muros coƈti lateris, loquimini plagas ſuas.

8. Quoniam ſuburbana Heſebon deſerta ſunt, & vineam Sabama Domini gentium exciderunt : flagella ejus uſque ad Jazer pervenerunt : erraverunt in deſerto, propagines ejus relictæ ſunt, tranſierunt mare.

9. Super hoc plorabo in fletu Jazer vineam Sabama : inebriabo te lacryma mea Heſebon, & Eleale : quoniam ſuper vindemiam tuam, & ſuper meſſem tuam vox calcantium irruit.

10. Et auferetur lætitia & exultatio de Carmelo, & in vineis non exultabit neque jubilabit. Vinum in torculari non calcabit qui calcare conſueverat : vocem calcantium abſtuli.

11. Super hoc venter meus ad Moab quaſi cithara ſonabit, & viſcera mea ad murum coƈti lateris.

12. Et erit : cùm apparuerit quod laboravit Moab ſuper excelſis ſuis, ingredietur ad ſancta ſua ut obſecret, & non valebit.

13. Hoc verbum, quod locutus eſt Dominus ad Moab ex tunc :

14. & nunc locutus eſt Dominus, dicens : In tribus annis, quaſi anni mercenarii, auferetur gloria Moab ſuper omni populo multo, & relinquetur parvus & modicus, nequaquam multus.

CAPUT XVII.

Vaſtatis Damaſcenis auxiliaribus populi Iſrael, ſimiliter & Iſrael vaſtabitur, quia oblitus eſt Dei ſalvatoris ſui, ad quem calamitate preſſus revertetur : & væ perſecutoribus populi Domini denuntiatur.

1. ONus Damaſci. Ecce Damaſcus * deſinet eſſe civitas, & erit ſicut acervus lapidum in ruina.

* Capta fuerat Damaſcus à Theglathphalaſſaro ut eſt 4. Reg. 16. 9. Sed excisa fuit à Salmanaſaro, cùm Iſraeliticum regnum excisum eſt, ob ſocietatem quã fecerat cū decem tribubus. Ob id malum utrorumque ibi Propheta conjungit.

2. Derelictæ civitates Aroer gregibus erunt, & requieſcent ibi, & non erit qui exterreat.

3. Et ceſſabit adjutorium ab Ephraim, & regnum à Damaſco : & reliquiæ Syriæ ſicut gloria filiorum Iſrael erunt : dicit Dominus exercituum.

4. Et erit in die illa : attenuabitur gloria Jacob, & pinguedo carnis ejus marceſcet.

5. Et erit ſicut congregans in meſſe quod reſtiterit, & brachium ejus ſpicas leget : & erit ſicut quærens ſpicas in valle Raphaim.

6. Et relinquetur in eo ſicut racemus, & ſicut excuſſio oleæ duarum vel trium olivarum in ſummitate rami, ſive quatuor aut quinque in cacuminibus ejus fructus ejus : dicit Dominus Deus Iſrael.

7. In die illa inclinabitur homo ad Factorem ſuum, & oculi ejus ad ſanctum Iſrael reſpicient :

8. & non inclinabitur ad altaria, quæ fecerunt manus ejus : & quæ operati ſunt digiti ejus non reſpiciet, lucos & delubra.

9. In die illa, erunt civitates fortitudinis ejus derelictæ ſicut aratra, & ſegetes quæ derelictæ ſunt à facie filiorum Iſrael, & eris deſerta.

10. Quia oblita es Dei ſalvatoris tui, & fortis adjutoris tui non es recordata : propterea plantabis plantationem fidelem, & germen alienum ſeminabis.

11. In die plantationis tuæ labruſca, & manè ſemen tuum florebit : ablata eſt meſſis in die hæreditatis, & dolebit graviter.

12. Væ multitudini populorum multorum, ut multitudo maris ſonantis : & tumultus turbarum, ſicut ſonitus aquarum multarum.

13. Sonabunt populi ſicut ſonitus aquarum inundantium, & increpabit eum, & fugiet procul : & rapietur ſicut pulvis montium à facie venti, & ſicut turbo coram tempeſtate.

14. In tempore veſpere, & ecce turbatio : in matutino, & non ſubſiſtet, hæc eſt pars eorum, qui vaſtaverunt nos, & ſors diripientium nos.

CAPUT XVIII.

Adverſus Ægyptios qui Judæos pellexerant ad confidendum in ipſis : additur conſolatio populi Judaici de reditu ad Jeruſalem.

1. VÆ terræ cymbalo alarum, quæ eſt trans flumina Æthiopiæ,

2. qui * mittit in mare legatos, & in vaſis papyri ſuper aquas. Ite Angeli † veloces ad gentem convulſam, & dilaceratam: ad populum terribilem, poſt quem non eſt alius: ad gentem expectantem & conculcatam, cujus diripuerunt flumina terram ejus.

* Hebr. *mittenti*; nimirum regi Tiracæ, expeditionẽ contra Sennacherib paranti: de quo 4. *Reg.* 19. 9. Hinc intelligimus Deum opera Æthiopũ ad liberandũ populum ſuum uti noluiſſe, ſed ſtatim Angelo ſuo miſſo Sennacherib exercitum deleviſſe. † i. *nuncii*, ſunt autẽ verba Tiracæ regis.

3. Omnes habitatores orbis, qui moramini in terra, cùm elevatum fuerit ſignum in montibus, videbitis, & clangorem tubæ audietis:

4. Quia hæc dicit Dominus ad me: Quieſcam, & conſiderabo in loco meo, ſicut meridiana lux clara eſt, & ſicut nubes roris in die meſſis.

5. Ante meſſem enim totus effloruit, & immatura perfectio germinabit, & præcidentur ramuſculi ejus falcibus: & quæ derelicta fuerint, abſcindentur, & excutientur.

6. Et relinquentur ſimul avibus montium, & beſtiis terræ: & æſtate perpetua erunt ſuper eum volucres, & omnes beſtiæ terræ ſuper illum hyemabunt.

7. In tempore illo deferetur munus Domino exercituum à populo divulſo & dilacerato; à populo terribili, poſt quem non fuit alius; à gente expectante, expectante & conculcata, cujus diripuerunt flumina terram ejus; ad locum nominis Domini exercituum, montem Sion.

C A P U T XIX.

Deſcribit pleniùs Ægyptiorum punitionem; & quod ad Deum converſi, miſſo ipſis ſalvatore, conſolabuntur.

1. ONus Ægypti *. Ecce Dominus aſcendet ſuper nubem levem, & ingredietur Ægyptum, & commovebuntur ſimulachra Ægypti à facie ejus, & cor Ægypti tabeſcet in medio ejus.

* Poſt mortem Sethonis regis Ægypti, cui bellũ intulerat Sennacherib, diviſa eſt Ægyptus in reges duodecim, quoniam ariſtocratiã an. 15. duraviſſe notat Diodorus Sicul. Tandem horum unus Pſammiticus, alios vicit & interfecit. Huc ſpectat præſens vaticinium. † Duodecim illorũ, de quibus ſuprà. * *ſcilicet*, Pſammiticus qui ab anno 3334. per 54. annos regnũ obtinuit.

2. Et concurrere faciam Ægyptios adversùs Ægyptios: & pugnabit vir contra fratrem ſuum, & vir contra amicum ſuum, civitas adversùs civitatem, regnum adversùs regnum.

3. Et dirumpetur ſpiritus Ægypti in viſceribus ejus, & conſilium ejus præcipitabo: & interrogabunt ſimulachra ſua, & divinos ſuos, & pythones, & ariolos.

4. Et tradam Ægyptum in manu dominorum † crudelium, & rex fortis * dominabitur eorum, ait Dominus Deus exercituum.

5. Et areſcet aqua de mari, & fluvius deſolabitur, atque ſiccabitur.

6. Et deficient flumina: attenuabuntur, & ſiccabuntur rivi aggerum. Calamus & juncus marceſcet:

7. nudabitur alveus rivi à fonte ſuo, & omnis ſementis irrigua ſiccabitur, areſcet, & non erit.

8. Et mœrebunt piſcatores, & lugebunt omnes mittentes in flumen hamum, & expandentes rete ſuper faciem aquarum emarceſcent.

9. Confundentur qui operabantur linum, pectentes & texentes ſubtilia.

10. Et erunt irrigua ejus flaccentia: omnes qui faciebant lacunas ad capiendos piſces.

11. Stulti principes Taneos, ſapientes conſiliarii Pharaonis dederunt conſilium inſipiens. Quomodo dicetis Pharaoni: Filius ſapientium ego, filius regum antiquorum?

12. Ubi nunc ſunt ſapientes tui? annuntient tibi, & indicent quid cogitaverit Dominus exercituum ſuper Ægyptum.

13. Stulti facti ſunt principes Taneos, emarcuerunt principes Mempheos, deceperunt Ægyptum, angulum populorum ejus.

14. Dominus miſcuit in medio ejus ſpiritum vertiginis: & errare fecerunt Ægyptum in omni opere ſuo, ſicut errat ebrius & vomens.

15. Et non erit Ægypto opus, quod faciat caput & caudam, incurvantem & refrænantem.

16. In die illa erit Ægyptus quaſi mulieres, & ſtupebunt, & timebunt à facie commotionis manus Domini exercituum, quam ipſe movebit ſuper eam.

17. Et erit terra Juda Ægypto in pavorem: omnis, qui illius fuerit recordatus, pavebit à facie conſilii Domini exercituum, quod ipſe cogitavit ſuper eam.

18. || In die illa erunt quinque civitates in terra Ægypti, loquentes lingua Chanaan, & jurantes per Dominum exercituum: Civitas ſolis vocabitur una.

|| *Ezech. cap.* 30.

19. In die illa erit altare Domini in medio terræ Ægypti, & titulus Domini juxta terminum ejus

20. erit in ſignum, & in teſtimonium Domino exercituum in terra Ægypti. ‡ Clamabunt enim ad Dominum à facie tribulantis, & mittet eis ſalvatorem & propugnatorem, qui liberet eos.

‡ SABB. 4. TEMP. ADVENT. EPIST. 1.

21. Et cognoſcetur Dominus ab Ægypto, & cognoſcent Ægyptii Dominum in die illa, & colent eum in hoſtiis & in muneribus: & vota vovebunt Domino, & ſolvent.

22. Et percutiet Dominus Ægyptum plaga, & ſanabit eam, & revertentur ad Dominum, & placabitur eis, & ſanabit eos.

23. In die illa erit via de Ægypto in Aſſyrios, & intrabit Aſſyrius Ægyptum, & Ægyptius in Aſſyrios, & ſervient Ægyptii Aſſur.

24. In die illa erit Iſrael tertius Ægyptio & Aſſyrio: benedictio in medio terræ,

25. cui Benedixit Dominus exercituum, dicens: benedictus populus meus Ægypti, & opus manuum mearum Aſſyrio: hæreditas autem mea Iſrael.

C A P U T XX.

Ex hoc quòd Iſaias jubetur nudus & diſcalceatus incedere, prædicitur Ægyptiorum & Æthiopum captivitas ab Aſſyriis, Judæis de illorum afflictione ſtupentibus.

1. IN anno *, quo ingreſſus eſt Tharthan in Azotum, cùm miſiſſet eum Sargon † rex Aſſyriorum, & pugnaſſet contra Azotum, & cepiſſet eam:

2. in tempore illo locutus eſt Dominus in manu Iſaiæ filii Amos, dicens: Vade, & ſolve ſaccum || de lumbis tuis, & calceamenta tua tolle de pedibus tuis. Et fecit ſic, vadens nudus, & diſcalceatus.

3. Et dixit Dominus: Sicut ambulavit ſervus meus Iſaias nudus, & diſcalceatus, trium annorum ſignum & portentum erit ſuper Ægyptum, & ſuper Æthiopiam:

* Ann. M. 3299. Ant. Chr. 783. † Id eſt Sennacherib inter cujus duces, Tartanem legimus. 4. *Reg.* 18. 17. || *Zachar.* 13. 4. *Matth.* 3. 4.

4. ſic minabit rex *Aſſyriorum captivitatem Ægypti, & tranſmigrationem Æthiopiæ, juvenum & ſenum, oudam & diſcalceatam, diſcoopertis natibus ad ignomioiam Ægypti.

5. Et timebunt, & confundentur ab Æthiopia ſpe ſua, & ab Ægypto gloria ſua.

6. Et dicet habitator inſulæ hujus in die illa: Ecce hæc erat ſpes noſtra, ad quos confugimus in auxilium, ut liberarent nos à facie regis Aſſyriorum: & quomodo effugere poterimus nos?

* Hæc de expeditione Sennacherib cõtra Scahonem regẽ Ægypti & Tharacum regem Æthiopię intelligenda videntur, facta ann. M. 3294. Ant. Chr. 710. *Vid. infr.* 37. 9.

CAPUT XXI.

Ruina Babylonis per Medos & Perſas: onus Idumææ & Arabiæ.

1. ONus deſerti maris. Sicut turbines ab Africo veniunt, de deſerto venit, de terra horribili.

2. Viſio dura nuntiata eſt mihi: qui incredulus eſt, infideliter agit: & qui depopulator eſt, vaſtat. Aſcende Ælam, obſide Mede: omnem gemitum ejus ceſſare feci.

3. Propterea repleti ſunt lumbi mei dolore, anguſtia poſſedit me ſicut anguſtia parturientis: corrui cùm audirem, conturbatus ſum cùm viderem.

4. Emarcuit cor meum, tenebræ ſtupefecerunt me: Babylon dilecta mea poſita eſt mihi in miraculum.

5. Pone menſam, contemplare in ſpecula comedentes & bibentes: ſurgite principes, arripite clypeum.

6. Hæc enim dixit mihi Dominus: Vade, & pone ſpeculatorem: & quodcumque viderit annuntiet.

7. Et vidit currum duorum equitum, aſcenſorem aſini, & aſcenſorem cameli: & contemplatus eſt diligenter multo intuitu.

8. Et clamavit leo: Super ſpeculam Domini ego ſum, ſtans jugiter per diem: & || ſuper cuſtodiam meam ego ſum, ſtans totis noctibus.

|| *Hab.* 2. 1.

9. Ecce iſte veniet aſcenſor vir bigæ equitum, & reſpondit, & dixit: || Cecidit, cecidit Babyloo, & omnia ſculptilia deorum ejus contrita ſunt in terram.

|| *Jere.* 51. 8. *Apoc.* 14. 8.

10. Tritura mea, & filii areæ meæ, quæ audivi à Domino exercituum Deo Iſrael, annuntiavi vobis.

11. Onus Duma ad me clamat ex Seir: Cuſtos quid de nocte? cuſtos quid de nocte?

12. Dixit cuſtos: Venit manè & nox: ſi quæritis, quærite: convertimini, venite.

13. Onus in Arabia. In ſaltu ad veſperam dormietis, in ſemitis Dedanim.

14. Occurrentes ſitienti ferte aquam, qui habitatis terram Auſtri, cum panibus occurrite fugienti.

15. A facie enim gladiorum fugerunt, à facie gladii imminentis, à facie arcus extenti, à facie gravis prælii:

16. quoniam hæc dicit Dominus ad me: Adhuc in uno anno, quaſi in anno mercenarii, & auferetur omnis gloria Cedar.

17. Et reliquiæ numeri ſagittariorum fortium de filiis Cedar imminuentur: Domious enim Deus Iſrael locutus eſt.

CAPUT XXII.

Sermo Domini contra Jeruſalem, cujus deflet propheta vaſtitatem: & quòd neglecto Deo fruſtrà ſe muniat ad reſiſtendum Aſſyriis: carpuntur, quòd cùm plangere deberent, gulæ indulgeant: & rejecto Sobna templi præpoſito ſubſtituitur Eliacim, cui magna datur poteſtas.

1. ONus * vallis viſionis. Quidoam quoque tibi eſt, quia aſcendiſti & tu omnis in tecta?

* Hæc ad expeditionem quidẽ Sennacheribi pertinere vidẽtur. Verũ ad Manaſſis quoque tempora (cum quo captivus ductus impius Sobna) & ad ea quæ ſũt in libro Judith, referri quoque poſſe, opinantur multi. Qui autem hic ℣. 20. nominatur Eliacim, non is eſſe videtur de quo infrà c. 36. ℣. 3. & 37. 2. & 4. *Reg. c.* 18. ℣. 18. qui ſub Ezechia Manaſſis patre floruit: ſed ejus potius filius, ipſius Helcię nepos. Ille enim Eliacim *præpoſitus domus erat*, & Sobna ſcribam tũ ſolũm agẽre, multò dignitate ſuperior; hic verò, ipſi Sobna cõditione inferior, quippe qui in ejus locum prædicitur ſublevandus.

2. Clamoris plena, urbs frequens, civitas exultans: interfecti tui, non interfecti gladio, nec mortui in bello.

3. Cuncti principes tui fugerunt ſimul, dureque ligati ſunt: omnes qui inventi ſunt, vincti ſunt pariter, procul fugerunt.

4. Propterea dixi: Recedite à me, amarè flebo: oolite incumbere ut conſolemini me ſuper vaſtitate filiæ populi mei.

5. Dies enim interfectionis, & conculcationis, & fletuum, Domino Deo exercituum in valle viſionis ſcrutans murum, & magnificus ſuper montem.

6. Et Ælam † ſumpſit pharetram, currum hominis equitis, & parietem nudavit clypeus.

† Per Ælam Perſę intelligũtur, unde oriundus Holofernes. *V. Judith* 16. 12.

7. Et erunt electæ valles tuæ plenæ quadrigarum, & equites ponent ſedes ſuas in porta.

8. Et revelabitur operimentum Judę, & videbis in die illa armamentarium domus ſaltus.

9. Et ſciſſuras civitatis David videbitis, quia multiplicatæ ſunt: & coogregaſtis aquas piſcinæ inferioris,

10. & domos Jeruſalem numeraſtis, & deſtruxiſtis domos ad muniendum murum.

11. Et lacum feciſtis || inter duos muros ad aquam piſcinæ veteris: & non ſuſpexiſtis ad eum, qui fecerat eam, & operatorem ejus de longè oon vidiſtis.

|| 4. *Reg.* 20. 20. 2. *Par.* 32. 30.

12. Et vocabit Dominus Deus exercituum in die illa ad fletum, & ad planctum, ad calvitium, & ad cingulum ſacci:

13. & ecce gaudium & lætitia, occidere vitulos & jugulare arietes, comedere carnes, & bibere vinum: || Comedamus, & bibamus: cras enim moriemur.

|| *Sap.* 2. 6. *Infr.* 56. 12. 1. *Cor.* 15. 32.

14. Et revelata eſt in auribus meis vox Domini exercituum: Si dimittetur iniquitas hæc vobis donec moriamini, dicit Dominus Deus exercituum.

15. Hæc dicit Domious Deus exercituum: Vade, ingredere ad eum qui habitat in tabernaculo, ad Sobnam præpoſitum templi, & dices ad eum:

16. Quid tu hìc, aut quaſi quis hìc? quia excidiſti tibi hìc ſepulchrum, excidiſti in excelſo memoriale diligenter, in petra tabernaculum tibi.

17. Ecce Dominus aſportari te faciet, ſicut aſportatur gallus gallinaceus, & quaſi amictum ſic ſublevabit te.

18. Coronans coronabit te tribulatione, quaſi pilam mittet te in terram latam & ſpatioſam: ibi morieris, & ibi erit currus gloriæ tuæ, ignominia domus Domini tui.

19. Et expellam te de ſtatione tua, & de miniſterio tuo deponam te.

20. Et erit in die illa: Vocabo ſervum meum Eliacim filium Helciæ,

21. & induam illum tunica tua, & cingulo tuo confortabo eum, & poteſtatem tuam dabo in manu ejus : & erit quaſi pater habitantibus Jeruſalem, & domui Juda.

22. ‖ Et dabo clavem * domus David ſuper humerum ejus : & aperiet, & non erit qui claudat : & claudet, & non erit qui aperiat.

23. Et figam illum paxillum in loco fideli †, & erit in ſolium gloriæ domui patris ejus.

24. Et ſuſpendent ſuper eum omnem gloriam domus patris ejus, vaſorum diverſa genera, omne vas parvulum à vaſis craterarum uſque ad omne vas muſicorum.

25. In die illa dicit Dominus exercituum : Auferetur paxillus *, qui fixus fuerat in loco fideli : & frangetur, & cadet, & peribit quod pependerat in eo, quia Dominus locutus eſt.

‖ *Apoc.* 3. 7. *Job.* 12. 14.
* i. plenam adminiſtrationem regni.
† i. Firmabo eum & figam in dignitate & loco eximio, ita ut omnes ab eo pendeant. Factũ autẽ id videtur tempore Judith ſub pœnitente Manaſſe.
* Alius à ſuperiori, nẽpe Sobna.

CAPUT XXIII.

Tyri vaſtitas ad annos ſeptuaginta prædicitur propter ejus ſuperbiam, & poſteà reſtituetur.

1. ONus Tyri. * Ululate naves maris : quia vaſtata eſt domus, unde venire conſueverant : de terra Cethim revelatum eſt eis.

2. Tacete qui habitatis in inſula : negotiatores Sidonis transfretantes mare, repleverunt te.

3. In aquis multis ſemen Nili, Meſſis fluminis fruges ejus : & facta eſt negotiatio gentium.

4. Erubeſce Sidon : † ait enim mare : fortitudo maris: dicens : Non parturivi, & non peperi, & non enutrivi juvenes, nec ad incrementum perduxi virgines.

5. Cùm auditum fuerit in Ægypto, dolebunt cùm audierint de Tyro:

6. Tranſite maria, ululate qui habitatis in inſula:

7. Numquid non veſtra hæc eſt, quæ gloriabatur à diebus priſtinis in antiquitate ſua ? ducent eam pedes ſui longè ad peregrinandum.

8. Quis cogitavit hoc ſuper Tyrum quondam coronatam, cujus negotiatores principes, inſtitores ejus incly ti terræ?

9. Dominus exercituum cogitavit hoc, ut detraheret ſuperbiam omnis gloriæ, & ad ignominiam deduceret univerſos inclytos terræ.

10. Tranſi terram tuam quaſi flumen filia maris, non eſt cingulum ultrà tibi.

11. Manum ſuam extendit ſuper mare, conturbavit regna : Dominus mandavit adverſus Chanaan, ut contereret fortes ejus:

12. & dixit : Non adjicies ultrà ut glorieris, calumniam ſuſtinens virgo filia Sidonis: in Cethim conſurgens transfreta, ibi quoque non erit requies tibi.

13. Ecce terra Chaldæorum talis populus non fuit, Aſſur fundavit eam : in captivitatem traduxerunt robuſtos ejus, ſuffoderunt domos ejus, poſuerunt eam in ruinam.

14. Ululate naves maris, quia devaſtata eſt fortitudo veſtra.

15. Et erit in die illa : In oblivione eris ò Tyre ſeptuaginta annis (*a*), ſicut dies regis (*b*) unius : poſt ſeptuaginta autem annos erit Tyro quaſi canticum meretricis.

* Hoc eo tẽpore prophetæ revelatũ videtur, quo Tyrii, inſigni victoria contra Salmanaſarem parta (ut ex Menandro Tyrio refert Joſeph *ſub finem l. 9.* naturę loci & induſtrię cõfidentes, in propinquos Iſraelitas & alios ſerociter agerẽt. Anno M. 3187. Ant. Chr. 717.
† Quę quodammodo parẽns Tyri erat: ſiquidem à rege Aſcaloniorum expugnati Sidonii, ut refert Juſtinus, navibus appulſi Tyrum condiderunt.

16. Sume citharam, circui civitatem meretrix oblivioni tradita : benè cane, frequenta canticum, ut memoria tui ſit.

17. Et erit poſt ſeptuaginta annos : Viſitabit Dominus Tyrum, & reducet eam ad mercedes ſuas (*c*) : & rurſum fornicabitur cum univerſis regnis terræ ſuper faciem terræ.

18. Et erunt negotiationes ejus, & mercedes ejus ſanctificatæ Domino : non condentur, neque reponentur : quia his, qui habitaverint coram Domino, erit negotiatio ejus, ut manducent in ſaturitatem, & veſtiantur uſque ad vetuſtatem.

CAPUT XXIV.

Mala quæ Dominus propter peccata univerſo orbi facturus eſt, adjecta interim reliquiarum conſolatione : & quàm terribilis erit dies divini judicii.

1. ECce Dominus diſſipabit terram, & nudabit eam, & affliget faciem ejus, & diſperget habitatores ejus.

2. ‖ Et erit ſicut populus, ſic ſacerdos : & ſicut ſervus, ſic dominus ejus : ſicut ancilla, ſic domina ejus : ſicut emens, ſic ille qui vendit : ſicut fœnerator, ſic is qui mutuum accipit : ſicut qui repetit, ſic qui debet.

3. Diſſipatione diſſipabitur terra, & direptione prædabitur. Dominus enim locutus eſt verbum hoc.

4. Luxit, & defluxit terra, & infirmata eſt: defluxit orbis, infirmata eſt altitudo populi terræ.

5. Et terra infecta eſt ab habitatoribus ſuis: quia tranſgreſſi ſunt leges, mutaverunt jus, diſſipaverunt fœdus ſempiternum.

6. Propter hoc maledictio vorabit terram, & peccabunt habitatores ejus : ideoque inſanient cultores ejus, & relinquentur homines pauci.

7. Luxit vindemia, infirmata eſt vitis, ingemuerunt omnes qui lætabantur corde.

8. Ceſſavit gaudium tympanorum, quievit ſonitus lætantium, conticuit dulcedo citharæ.

9. Cum cantico non bibent vinum : amara erit potio bibentibus illam.

10. Attrita eſt civitas vanitatis, clauſa eſt omnis domus nullo introeunte.

11. Clamor erit ſuper vino in plateis : deſerta eſt omnis lætitia : translatum eſt gaudium terræ.

12. Relicta eſt in urbe ſolitudo, & calamitas opprimet portas.

13. Quia hæc erunt in medio terræ, in medio populorum : quomodo ſi paucæ olivæ, quæ remanſerunt, excutiantur ex olea; & racemi, cùm fuerit finita vindemia.

14. Hi levabunt vocem ſuam, atque laudabunt : cùm glorificatus fuerit Dominus, hinnient de mari.

15. Propter hoc in doctrinis glorificate Dominum : in inſulis maris nomen Domini Dei Iſrael.

16. A finibus terræ laudes audivimus, gloriam Juſti. Et dixi : Secretum meum mihi, ſecretum meum mihi, væ mihi : prævaricantes prævaricati ſunt, & prævaricatione transgreſſorum prævaricati ſunt.

(*a*) Quibus adumbrãtur alii 70. anni captivitatis Judaicæ, de quibus vide *Jer.* 25. 9.
(*b*) i. regni nimirum Babylonici, quod à Cyro vaſtatum in oblivione erit.
(*c*) nam poſt ann. 70 ab obſidione per Nabuchodonoſor facta, (quorum finis in ann. M. 3102. Darii Hyſtaſpis 19. cadit.) quieta permanſit, ad uſq; Alex. Magni tẽpora.
‖ *Oſeæ* 4. 9.

17. For-

17. Formido, & fovea, & laqueus ſuper te, qui habitator es terræ.

18. Et erit : || Qui fugerit à voce formi-
|| Jerem. 48. 41. dinis, cadet in foveam : & qui ſe explicaverit de fovea, tenebitur laqueo : quia cataractæ de excelſis apertæ ſunt, & concutientur fundamenta terræ.

19. Confractione confringetur terra, contritione conteretur terra, commotione commovebitur terra,

20. agitatione agitabitur terra ſicut ebrius, & auferetur quaſi tabernaculum unius noctis : & gravabit eam iniquitas ſua, & corruet, & non adjiciet ut reſurgat.

21. Et erit : in die illa viſitabit Dominus ſuper militiam cœli in excelſo : & ſuper reges terræ, qui ſunt ſuper terram.

22. Et congregabuntur in congregatione unius faſcis in lacum, & claudentur ibi in carcere : & poſt multos dies viſitabuntur.

|| Joel. 2. 31. Actor. 2. 23. || Et erubeſcet luna, & confundetur ſol, cùm regnaverit Dominus exercituum in monte Sion, & in Jeruſalem, & in conſpectu ſenum ſuorum fuerit glorificatus.

CAPUT XXV.

Propheta Deo gratias agit de operibus ſuis mirabilibus, & beneficiis populo ipſius in monte Sion præſtandis.

1. DOmine Deus meus es tu, & exaltabo te, & confitebor nomini tuo : quoniam feciſti mirabilia, cogitationes antiquas fideles, amen.

2. Quia poſuiſti civitatem in tumulum, urbem fortem in ruinam, domum alienorum : ut non ſit civitas, & in ſempiternum non ædificetur.

3. Super hoc laudabit te populus fortis, civitas gentium robuſtarum timebit te.

4. Quia factus es fortitudo pauperi, fortitudo egeno in tribulatione ſua : ſpes à turbine, umbraculum ab æſtu. Spiritus enim robuſtorum quaſi turbo impellens parietem.

5. Sicut æſtus in ſiti, tumultum alienorum humiliabis : & quaſi calore ſub nube torrente, propaginem fortium marceſcere facies.

6. Et faciet Dominus exercituum omnibus populis in monte hoc convivium pinguium, convivium vindemiæ, pinguium medullatorum, vindemiæ defæcatæ.

7. Et præcipitabit in monte iſto faciem vinculi colligati ſuper omnes populos, & telam quam orditus eſt ſuper omnes nationes.

|| 1. Cor. 15. Apoc. 7. 17 & 21. 4. 8. Præcipitabit mortem in ſempiternum : || & auferet Dominus Deus lacrymam ab omni facie, & opprobrium populi ſui auferet de univerſa terra : quia Dominus locutus eſt.

9. Et dicet in die illa : Ecce Deus noſter iſte, expectavimus eum, & ſalvabit nos : iſte Dominus, ſuſtinuimus eum, exultabimus, & lætabimur in ſalutari ejus.

10. Quia requieſcet manus Domini in monte iſto : & triturabitur Moab ſub eo, ſicuti teruntur paleæ in plauſtro.

11. Et extendet manus ſuas ſub eo, ſicut extendit natans ad natandum : & humiliabit gloriam ejus cum alliſione manuum ejus.

12. Et munimenta ſublimium murorum tuorum concident, & humiliabuntur, & detrahentur in terram uſque ad pulverem.

CAPUT XXVI.

Canticum gratiarum actionis ob exaltationem juſtorum & humiliationem impiorum, & de reſurrectione mortuorum.

1. IN die illa cantabitur canticum iſtud in terra Juda :

Urbs fortitudinis noſtræ Sion ſalvator, ponetur in ea murus & antemurale.

2. Aperite portas, & ingrediatur gens juſta, cuſtodiens veritatem.

3. Vetus error abiit : ſervabis pacem : pacem, quia in te ſperavimus.

4. Speraſtis in Domino in ſæculis æternis, in Domino Deo forti in perpetuum.

5. Quia incurvabit habitantes in excelſo, civitatem ſublimem humiliabit.

Humiliabit eam uſque ad terram, detrahet eam uſque ad pulverem.

6. Conculcabit eam pes, pedes pauperis, greſſus egenorum.

7. Semita juſti recta eſt, rectus callis juſti ad ambulandum.

8. Et in ſemitâ judiciorum tuorum Domine ſuſtinuimus te : nomen tuum, & memoriale tuum in deſiderio animæ.

9. Anima mea deſideravit te in nocte : ſed & ſpiritu meo in præcordiis meis de manè vigilabo ad te.

Cùm feceris judicia tua in terra, juſtitiam diſcent habitatores orbis.

10. Miſereamur impio, & non diſcet juſtitiam : in terra ſanctorum iniqua geſſit, & non videbit gloriam Domini.

11. Domine exaltetur manus tua, & non videant : videant, & confundantur zelantes populi : & ignis hoſtes tuos devoret.

12. Domine dabis pacem nobis : omnia enim opera noſtra operatus eſt nobis.

13. Domine Deus noſter, poſſederunt nos domini abſque te, tantùm in te recordemur nominis tui.

14. Morientes non vivant, gigantes non reſurgant : propterea viſitaſti & contriviſti eos, & perdidiſti omnem memoriam eorum.

15. Indulſiſti genti Domine, indulſiſti genti : numquid glorificatus es ? elongaſti omnes terminos terræ.

16. Domine in anguſtia requiſierunt te, in tribulatione murmuris doctrina tua eis.

17. Sicut quæ concipit, cùm appropinquaverit ad partum, dolens clamat in doloribus ſuis : ſic facti ſumus à facie tua Domine.

18. Concepimus, & quaſi parturivimus, & peperimus ſpiritum : ſalutes non fecimus in terra, ideò non ceciderunt habitatores terræ.

19. Vivent mortui tui, interfecti mei reſurgent : expergiſcimini, & laudate qui habitatis in pulvere : quia ros lucis ros tuus, & terram gigantum detrahes in ruinam.

20. Vade populus meus, intra in cubicula tua, claude oſtia tua ſuper te, abſcondere modicum ad momentum, donec pertranſeat indignatio.

21. || Ecce enim Dominus egredietur de || Mich. 1. 3.
loco ſuo, ut viſitet iniquitatem habitatoris terræ contra eum : & revelabit terra ſanguinem ſuum, & non operiet ultrà interfectos ſuos.

CAPUT XXVII.

Punitio Leviathan: paterna Domini correctio in filios Iſrael: civitas munita deſolabitur: filii Iſrael reverſi ab Aſſyriis & Ægypto adorabunt Dominum in Jeruſalem.

* i. validum.

1. IN die illa viſitabit Dominus in gladio ſuo duro, & grandi, & forti, ſuper Leviathan ſerpentem vectem *, & ſuper Leviathan ſerpentem tortuoſum, & occidet cetum, qui in mari eſt.

2. In die illa vinea meri cantabit ei.

3. Ego Dominus, qui ſervo eam, repentè propinabo ei: ne fortè viſitetur contra eam, nocte & die ſervo eam.

4. Indignatio non eſt mihi: quis dabit me ſpinam & veprem in prælio: gradiar ſuper eam, ſuccendam eam pariter?

5. An potiùs tenebit fortitudinem meam, faciet pacem mihi, pacem faciet mihi?

6. Qui ingrediuntur impetu ad Jacob, florebit & germinabit Iſrael, & implebunt faciem orbis ſemine.

7. Numquid juxta plagam percutientis ſe percuſſit eum? aut ſicut occidit interfectos ejus, ſic occiſus eſt?

8. In menſura contra menſuram, cùm abjecta fuerit, judicabis eam: meditatus eſt in ſpiritu ſuo duro per diem æſtus.

9. Idcircò ſuper hoc dimittetur iniquitas domui Jacob: & iſte omnis fructus ut auferatur peccatum ejus, cùm poſuerit omnes lapides altaris ſicut lapides cineris allifos, non ſtabunt luci & delubra.

10. Civitas enim munita deſolata erit, ſpecioſa relinquetur, & dimittetur quaſi deſertum: ibi paſcetur vitulus, & ibi accubabit, & conſumet ſummitates ejus.

11. In ſiccitate meſſes illius conterentur, mulieres venientes, & docentes eam: non eſt enim populus ſapiens, propterea non miſerebitur ejus, qui fecit eum: & qui formavit eum, non parcet ei.

12. Et erit: In die illa percutiet Dominus ab alveo fluminis uſque ad torrentem Ægypti, & vos congregabimini unus & unus filii Iſrael.

13. Et erit: In die illa clangetur in tuba magna, & venient qui perditi fuerant de terra Aſſyriorum, & qui ejecti erant in terra Ægypti, & adorabunt Dominum in monte ſancto in Jeruſalem.

CAPUT XXVIII.

Superbis & ebriis Iſraelitis comminatur Dominus eò quòd ſacerdotes vacent ebrietati, & principes irrideant verba & comminationes prophetarum, ponentes mendacium ſpem ſuam: de lapide angulari in fundamentis Sion ponendo: de pœna illuſorum, & conſolatione paucorum bonorum.

1. VÆ coronæ ſuperbiæ, ebriis Ephraim, & flori decidenti, gloriæ exultationis ejus, qui erant in vertice vallis pinguiſſimæ, errantes à vino.

2. Ecce validus & fortis Dominus, ſicut impetus grandinis; turbo confringens, ſicut impetus aquarum multarum inundantium, & emiſſarum ſuper terram ſpatioſam.

3. Pedibus conculcabitur corona ſuperbiæ ebriorum Ephraim.

4. Et erit flos decidens gloriæ exultationis ejus, qui eſt ſuper verticem vallis pinguium, quaſi temporaneum ante maturitatem autumni: quod cùm aſpexerit videns, ſtatim ut manu tenuerit, devorabit illud.

5. In die illa erit Dominus exercituum corona gloriæ, & ſertum exultationis reſiduo populi ſui:

6. & ſpiritus judicii ſedenti ſuper judicium, & fortitudo revertentibus de bello ad portam.

7. Verùm hi quoque præ vino neſcierunt, & præ ebrietate erraverunt: ſacerdos & propheta neſcierunt præ ebrietate, abſorpti ſunt à vino, erraverunt in ebrietate, neſcierunt videntem, ignoraverunt judicium.

8. Omnes enim menſæ repletæ ſunt vomitu ſordiumque, ita ut non eſſet ultrà locus.

9. Quem docebit ſcientiam? & quem intelligere faciet auditum? ablactatos à lacte, avulſos ab uberibus.

10. Quia manda remanda, manda remanda, expecta reexpecta, expecta reexpecta, modicum ibi, modicum ibi.

11. ‖ In loquela enim labii, & lingua altera loquetur ad populum iſtum. ‖ 1. Cor. 14. 21.

12. Cui dixit: Hæc eſt requies mea, reficite laſſum, & hoc eſt meum refrigerium: & noluerunt audire.

13. Et erit eis verbum Domini: Manda, remanda, manda remanda, expecta reexpecta, expecta reexpecta, modicum ibi, modicum ibi: ut vadant, & cadant retrorſum, & conterantur, & illaqueentur, & capiantur.

14. Propter hoc audite verbum Domini viri illuſores, qui dominamini ſuper populum meum, qui eſt in Jeruſalem.

15. Dixiſtis enim: Percuſſimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum. Flagellum inundans cùm tranſierit, non veniet ſuper nos: quia poſuimus mendacium ſpem noſtram, & mendacio protecti ſumus.

16. Idcircò hæc dicit Dominus Deus: ‖ Ecce ego mittam in fundamentis Sion lapidem, lapidem probatum, angularem, pretioſum, in fundamento fundatum, qui crediderit, non feſtinet.

‖ *Pſal.* 117. 22. *Matth.* 21. 42. *Act.* 4. 11. 1. *Petr.* 2. 6. *Rom.* 9. 33.

17. Et ponam in pondere judicium, & juſtitiam in menſura: & ſubvertet grando ſpem mendacii: & protectionem aquæ inundabunt.

18. Et delebitur fœdus veſtrum cum morte, & pactum veſtrum cum inferno non ſtabit: flagellum inundans cùm tranſierit, eritis ei in conculcationem.

19. Quandocumque pertranſierit, tollet vos: quoniam manè diluculo pertranſibit in die & in nocte, & tantummodò ſola vexatio intellectum dabit auditui.

20. Coanguſtatum eſt enim ſtratum, ita ut alter decidat: & pallium breve utrumque operire non poteſt.

21. ‖ Sicut enim in monte diviſionum ſtabit Dominus: ‖ ſicut in valle, quæ eſt in Gabaon, iraſcetur: ut faciat opus ſuum, alienum opus ejus: ut operetur opus ſuum, peregrinum eſt opus ejus ab eo.

‖ 2. *Reg.* 5. 20. 1. *Par.* 14. 11. ‖ *Joſ.* 10. 10.

22. Et nunc nolite illudere, ne fortè conſtringantur vincula veſtra. Conſummationem enim & abbreviationem audivi à Domino

Deo exercituum ſuper univerſam terram.

23. Auribus percipite, & audite vocem meam, attendite, & audite eloquium meum.

24. Numquid tota die arabit arans ut ſerat, proſcindet & ſarriet humum ſuam?

25. Nonne cùm adæquaverit faciem ejus, ſeret gith, & cyminum ſparget, & ponet triticum per ordinem, & hordeum, & milium, & viciam in finibus ſuis?

26. Et erudiet illum in judicio: Deus ſuus docebit illum.

27. Non enim in ſerris triturabitur gith, nec rota plauſtri ſuper cyminum circuibit: ſed in virga excutietur gith, & cyminum in baculo.

28. Panis autem comminuetur: verùm non in perpetuum triturans triturabit illum, neque vexabit eum rota plauſtri, nec ungulis ſuis comminuet eum.

29. Et hoc à Domino Deo exercituum exivit, ut mirabile faceret conſilium, & magnificaret juſtitiam.

CAPUT XXIX.

Obſidio & afflictio Jeruſalem, contritio gentium illam obſidentium: de libro ſignato, ac cæcitate Judæorum: væ profundis corde denuntiatur: reliquias Jacob prædicit illuminandas, & ad Deum convertendas.

1. VÆ Ariel*, Ariel civitas, quam expugnavit David: additus eſt annus ad annum †: ſolemnitates evolutæ ſunt.

2. Et circumvallabo Ariel, & erit triſtis & mœrens, & erit mihi quaſi Ariel.

3. Et circumdabo quaſi ſphæram in circuitu tuo, & jaciam contra te aggerem, & munimenta ponam in obſidionem tuam.

4. Humiliaberis, de terra loqueris, & de humo audietur eloquium tuum: & erit quaſi pythonis de terra vox tua, & de humo eloquium tuum muſſitabit.

5. Et erit ſicut pulvis tenuis multitudo ventilantium te: & ſicut favilla pertranſiens multitudo eorum, qui contra te prævaluerunt:

6. eritque repentè confeſtim. A Domino exercituum viſitabitur in tonitruo, & commotione terræ, & voce magna turbinis & tempeſtatis, & flammæ ignis devorantis.

7. Et erit ſicut ſomnium viſionis nocturnæ multitudo omnium Gentium, quæ dimicaverunt contra Ariel, & omnes qui militaverunt, & obſederunt, & prævaluerunt adversùs eam.

8. Et ſicut ſomniat eſuriens, & comedit, cùm autem fuerit expergefactus, vacua eſt anima ejus: & ſicut ſomniat ſitiens, & bibit, & poſtquam fuerit expergefactus, laſſus adhuc ſitit, & anima ejus vacua eſt: ſic erit multitudo omnium Gentium, quæ dimicaverunt contra montem Sion.

9. Obſtupeſcite, & admiramini, fluctuate, & vacillate: inebriamini, & non à vino: movemini, & non ab ebrietate.

10. Quoniam miſcuit vobis Dominus ſpiritum ſoporis, claudet oculos veſtros, prophetas & principes veſtros, qui vident viſiones, operiet.

11. Et erit vobis viſio omnium ſicut verba libri ſignati, quem cùm dederint ſcienti litteras, dicent: Lege iſtum: & reſpondebit: Non poſſum, ſignatus eſt enim.

12. Et dabitur liber neſcienti litteras, diceturque ei: Lege: & reſpondebit: Neſcio litteras.

13. Et dixit Dominus: ‖ Eò quòd appropinquat populus iſte ore ſuo, & labiis ſuis glorificat me, cor autem ejus longè eſt à me, & timuerunt me mandato hominum & doctrinis:

14. Ideò ecce ego addam ut admirationem faciam populo huic miraculo grandi & ſtupendo: ‖ peribit enim ſapientia à ſapientibus ejus, & intellectus prudentium ejus abſcondetur.

15. Væ qui profundi eſtis corde, ut à Domino abſcondatis conſilium: quorum ſunt in tenebris opera, & dicunt: ‖ Quis videt nos, & quis novit nos?

16. Perverſa eſt hæc veſtra cogitatio: quaſi ſi lutum contra figulum cogitet, & dicat opus factori ſuo: Non feciſti me: & figmentum dicat fictori ſuo: Non intelligis.

17. Nonne adhuc in modico & in brevi convertetur Libanus in charmel, & charmel in ſaltum reputabitur?

18. Et audient in die illa ſurdi verba libri, & de tenebris & caligine oculi cœcorum videbunt.

19. Et addent mites in Domino lætitiam, & pauperes homines in ſancto Iſrael exultabunt:

20. quoniam defecit qui prævalebat, conſummatus eſt illuſor, & ſuccisi ſunt omnes qui vigilabant ſuper iniquitatem:

21. qui peccare faciebant homines in verbo, & arguentem in porta ſupplantabant, & declinaverunt fruſtrà à juſto.

22. Propter hoc, hæc dicit Dominus ad domum Jacob, qui redemit Abraham: Non modò confundetur Jacob, nec modò vultus ejus erubeſcet:

23. ſed cùm viderit filios ſuos, opera manuum mearum, in medio ſui ſanctificantes nomen meum, & ſanctificabunt ſanctum Jacob, & Deum Iſrael prædicabunt,

24. & ſcient errantes ſpiritu intellectum, & muſſitatores diſcent legem.

CAPUT XXX.

Comminatio adverſus Judæos, qui Domino inconſulto prementibus Aſſyriis ad Ægyptios confugiebant: ipſis quoque prophetarum admonitiones audire nolentibus, ſed vana præſidia quærentibus, gravem denuntiat afflictionem: & quàm ſit Deus futurus benignus ad ipſum revertentibus: & de magna revertentium felicitate, ac judicio impiorum.

1. VÆ filii deſertores*, dicit Dominus, ut faceretis conſilium, & non ex me: & ordiremini telam, & non per ſpiritum meum, ut adderetis peccatum ſuper peccatum:

2. qui ambulatis ut deſcendatis in Ægyptum, & os meum non interrogaſtis, ſperantes auxilium in fortitudine Pharaonis, & habentes fiduciam in umbra Ægypti.

3. Et erit vobis fortitudo Pharaonis in confuſionem, & fiducia umbræ Ægypti in ignominiam.

4. Erant enim in Tani principes tui, & nuntii tui uſque ad Hanes pervenerunt.

5. Omnes confuſi ſunt ſuper populo, qui eis prodeſſe non potuit: non fuerunt in auxilium & in aliquam utilitatem, ſed in confuſionem & in opprobrium.

Marginal notes:

* *Ariel*, id eſt *leo*, erat nomen altaris holocauſtorū, ut apparet *Ezech.* 43. 15. Nempe quòd ut Leo victimas Deo conſumeret.

† Hæc pronuntiata videntur biennio ante adventum Sennacherib.

‖ *Matt.* 15. 8. *Marc.* 7. 6.

‖ 1. *Cor.* 1. 19. *Abd.* 1. 8.

‖ *Eccli.* 23. 26.

* Eodem tempore & de eadem re hæc pronuntiata videntur, et ſi pleriſque ad Jeremiæ tēpora referant.

6. Onus

6. Onus jumentorum Auſtri. In terra tribulationis & anguſtiæ leæna, & leo ex eis, vipera & regulus volans, portantes ſuper humeros jumentorum divitias ſuas, & ſuper gibbum camelorum theſauros ſuos, ad populum qui eis prodeſſe non poterit.

1 Vid. Jerem. 37. 7.

7. || Ægyptus enim fruſtrà & vanè auxiliabitur: ideò clamavi ſuper hoc: Superbia tantùm eſt, quieſce.

8. Nunc ergo ingreſſus ſcribe ei ſuper buxum, & in libro diligenter exara illud, & erit in die noviſſimo in teſtimonium uſque in æternum:

9. populus enim ad iracundiam provocans eſt, & filii mendaces, filii nolentes audire legem Dei.

10. Qui dicunt videntibus: Nolite videre: & aſpicientibus: Nolite aſpicere nobis ea, quæ recta ſunt: loquimini nobis placentia, videte nobis errores.

11. Auferte à me viam, declinate à me ſemitam, ceſſet à facie noſtra ſanctus Iſrael.

12. Propterea hæc dicit ſanctus Iſrael: Pro eo quòd reprobaſtis verbum hoc, & ſperaſtis in calumnia & in tumultu, & innixi eſtis ſuper eo:

13. propterea erit vobis iniquitas hæc ſicut interruptio cadens, & requiſita in muro excelſo, quoniam ſubitò, dum non ſperatur, veniet contritio ejus.

14. Et comminuetur ſicut conteritur lagena figuli contritione pervalida: & non invenietur de fragmentis ejus teſta, in qua portetur igniculus de incendio, aut hauriatur parum aquæ de fovea.

15. Quia hæc dicit Dominus Deus ſanctus Iſrael: Si revertamini & quieſcatis, ſalvi eritis: in ſilentio & in ſpe erit fortitudo veſtra. Et noluiſtis:

16. & dixiſtis: Nequaquam, ſed ad equos fugiemus: ideò fugietis. Et ſuper veloces aſcendemus: ideò velociores erunt, qui perſequentur vos,

17. Mille homines à facie terroris unius: & à facie terroris quinque fugietis, donec relinquamini quaſi malus navis in vertice montis, & quaſi ſignum ſuper collem.

18. Propterea expectat Dominus ut miſereatur veſtri: & ideò exaltabitur parcens vobis: quia Deus judicii Dominus: beati omnes qui expectant eum.

19. Populus enim Sion habitabit in Jeruſalem: plorans nequaquam plorabis, miſerans miſerebitur tui: ad vocem clamoris tui ſtatim ut audierit, reſpondebit tibi.

20. Et dabit vobis Dominus panem arctum, & aquam brevem: & non faciet avolare à te ultrà doctorem tuum: & erunt oculi tui videntes præceptorem tuum.

21. Et aures tuæ audient verbum poſt tergum monentis: Hæc eſt via, ambulate in ea: & non declinetis neque ad dexteram, neque ad ſiniſtram.

22. Et contaminabis laminas ſculptilium argenti tui, & veſtimentum conflatilis auri tui, & diſperges ea ſicut immunditiam menſtruatæ. Egredere, dices ei.

23. Et dabitur pluvia ſemini tuo, ubicumque ſeminaveris in terra: & panis frugum terræ erit uberrimus, & pinguis: paſcetur in poſſeſſione tua in die illo agnus ſpatiosè:

24. & tauri tui, & pulli aſinorum, qui operantur terram, commiſtum migma comedent ſicut in area ventilatum eſt.

25. Et erunt ſuper omnem montem excelſum, & ſuper omnem collem elevatum, rivi currentium aquarum in die interfectionis multorum cùm ceciderint turres.

26. Et erit lux lunæ ſicut lux ſolis, & lux ſolis erit ſeptempliciter ſicut lux ſeptem dierum, in die qua alligaverit Dominus vulnus populi ſui, & percuſſuram plagæ ejus ſanaverit.

27. Ecce nomen Domini venit de longinquo, ardens furor ejus, & gravis ad portandum: labia ejus repleta ſunt indignatione, & lingua ejus quaſi ignis devorans.

28. Spiritus ejus velut torrens inundans uſque ad medium colli, ad perdendas gentes in nihilum, & frænum erroris, quod erat in maxillis populorum.

29. Canticum erit vobis ſicut nox ſanctificatæ ſolemnitatis, & lætitia cordis ſicut qui pergit cum tibia, ut intret in montem Domini ad fortem Iſrael.

30. Et auditam faciet Dominus gloriam vocis ſuæ, & terrorem brachii ſui oſtendet in comminatione furoris, & flamma ignis devorantis: alliſdet in turbine, & in lapide grandinis.

31. A voce enim Domini pavebit Aſſur virga percuſſus.

32. Et erit tranſitus virgæ fundatus, quam requieſcere faciet Dominus ſuper eum in tympanis & citharis: & in bellis præcipuis expugnabit eos.

33. Præparata eſt enim ab heri Topheth *, à rege præparata, profunda, & dilatata. Nutrimenta ejus, ignis & ligna multa: flatus Domini ſicut torrens ſulphuris ſuccendens eam.

** Vallis extra Hieruſalem, infamis & contaminata.*

CAPUT XXXI.

Judæos qui fiducia in Deum relicta ad Ægyptios & humana confugiunt præſidia, prædicit conſumendos una cum ſuis auxiliariis: revertentes verò ad Dominum, virtute divina liberandos.

1. VÆ qui deſcendunt in Ægyptum ad auxilium, in equis ſperantes, & habentes fiduciam ſuper quadrigis, quia multæ ſunt: & ſuper equitibus, quia prævalidi nimis: & non ſunt confiſi ſuper ſanctum Iſrael, & Dominum non requiſierunt.

Cohærent hæc cum ſuperioribus, & aliis verbis eadem ferè res repetuntur.

2. Ipſe autem ſapiens adduxit malum, & verba ſua non abſtulit: & conſurget contra domum peſſimorum, & contra auxilium operantium iniquitatem.

3. Ægyptus, homo, & non Deus: & equi eorum, caro, & non ſpiritus: & Dominus inclinabit manum ſuam, & corruet auxiliator, & cadet cui præſtatur auxilium, ſimulque omnes conſumentur.

4. Quia hæc dicit Dominus ad me: Quomodo ſi rugiat leo, & catulus leonis ſuper prædam ſuam, & cùm occurrerit ei multitudo paſtorum, à voce eorum non formidabit, & à multitudine eorum non pavebit: ſic deſcendet Dominus exercituum ut prælietur ſuper montem Sion, & ſuper collem ejus.

5. Sicut aves volantes, ſic proteget Dominus exercituum Jeruſalem, protegens & liberans, tranſiens * & ſalvans.

** Quaſi diceret noctem ona per Angelum ſuum, ut jam fecerat in Ægypto. Exod. 12. 29.*

6. Convertimini ſicut in profundum receſſeratis filii Iſrael.

7. In die enim illa abjiciet vir idola argenti ſui, & idola auri ſui, quæ fecerunt vobis manus veſtræ in peccatum.

|| Inf. 17. 36. 4. Reg. 19. 35. 2. Par. 32. 21.

8. Et cadet || Aſſur in gladio non viri, & gladius non hominis vorabit eum, & fugiet non à facie gladii: & juvenes ejus vectigales erunt:

9. & fortitudo ejus à terrore tranſibit, & pavebunt fugientes principes ejus: dixit Dominus; cujus ignis eſt in Sion, & caminus ejus in Jeruſalem.

CAPUT XXXII.

De rege ac principibus in juſtitia regnaturis, & de populi ſubditi felicitate: ſtulto autem principi & opulentis mulieribus futura prædicitur calamitas: pacis quoque pulchritudo ac requies opulenta promittitur populo Dei.

In typo Ezechiæ optimi regis deſcribit regnū Chriſti.

1. Ecce in juſtitia regnabit rex, & principes in judicio præerunt.

2. Et erit vir ſicut qui abſconditur à vento, & celat ſe à tempeſtate, ſicut rivi aquarum in ſiti, & umbra petræ prominentis in terra deſerta.

3. Non caligabunt oculi videntium, & aures audientium diligentèr auſcultabunt.

4. Et cor ſtultorum intelliget ſcientiam, & lingua balborum velociter loquetur & planè.

5. Non vocabitur ultrà is, qui inſipiens eſt, princeps: neque fraudulentus appellabitur major:

6. ſtultus enim fatua loquetur, & cor ejus faciet iniquitatem, ut perficiat ſimulationem, & loquatur ad Dominum fraudulenter, & vacuam faciat animam eſurientis, & potum ſitienti auferat.

7. Fraudulenti vaſa peſſima ſunt: ipſe enim cogitationes concinnavit ad perdendos mites in ſermone mendaci, cùm loqueretur pauper judicium.

8. Princeps verò ea, quæ digna ſunt principe, cogitabit, & ipſe ſuper duces ſtabit.

9. Mulieres opulentæ ſurgite, & audite vocem meam: filiæ confidentes percipite auribus eloquium meum.

10. Poſt dies enim & annum, vos conturbabimini confidentes: conſummata eſt enim vindemia, collectio ultrà non veniet.

11. Obſtupeſcite opulentæ, conturbamini confidentes: exuite vos, & confundimini, accingite lumbos veſtros.

12. Super ubera plangite, ſuper regione deſiderabili, ſuper vinea fertili.

13. Super humum populi mei ſpinæ & vepres aſcendent: quantò magis ſuper omnes domos gaudii civitatis exultantis?

14. Domus enim dimiſſa eſt, multitudo urbis relicta eſt, tenebræ & palpatio factæ ſunt ſuper ſpeluncas uſque in æternum. Gaudium onagrorum paſcua gregum,

15. donec effundatur ſuper nos ſpiritus de excelſo: & erit deſertum in charmel, & charmel in ſaltum reputabitur.

16. Et habitabit in ſolitudine judicium, & juſtitia in charmel ſedebit.

17. Et erit opus juſtitiæ pax, & cultus juſtitiæ ſilentium, & ſecuritas uſque in ſempiternum.

18. Et ſedebit populus meus in pulchritudine pacis, & in tabernaculis fiduciæ, & in requie opulenta.

19. Grando autem in deſcenſione ſaltus, & humilitate humiliabitur civitas.

20. Beati, qui ſeminatis ſuper omnes aquas, immittentes pedem bovis & aſini.

CAPUT XXXIII.

Permixtim de dejectione Sennacherib loquitur, & Judæorum liberatione, ac divinæ potentiæ exaltatione: invehitur contra hypocritas: & quales eſſe debeant qui cum Domino habitaturi ſunt in excelſis: Jeruſalem verò habitatio erit opulenta, in qua magnificabitur Dominus, rex & legiſlator noſter.

1. Væ qui prædaris, nonne & ipſe prædaberis? & qui ſpernis, nonne & ipſe ſperneris? cùm conſummaveris deprædationem, deprædaberis: cùm fatigatus deſieris contemnere, contemneris.

De Sennacherib id intelligitur. *Hieron.*

2. Domine miſerere noſtri: te enim expectavimus: eſto brachium noſtrum in manè, & ſalus noſtra in tempore tribulationis.

3. A voce angeli fugerunt populi, & ab exaltatione tua diſperſæ ſunt gentes.

4. Et congregabuntur ſpolia veſtra ſicut colligitur bruchus, velut cùm foſſæ plenæ fuerint de eo.

5. Magnificatus eſt Dominus, quoniam habitavit in excelſo: implevit Sion judicio & juſtitia.

6. Et erit fides in temporibus tuis: divitiæ ſalutis ſapientia & ſcientia: timor Domini ipſe eſt theſaurus ejus.

7. Ecce videntes clamabunt foris, angeli pacis amarè flebunt.

8. Diſſipatæ ſunt viæ, ceſſavit tranſiens per ſemitam, irritum factum eſt pactum, projecit civitates, non reputavit homines.

9. Luxit, & elanguit terra: confuſus eſt Libanus, & obſorduit, & factus eſt Saron ſicut deſertum: & concuſſa eſt Baſan, & Carmelus.

10. Nunc conſurgam, dicit Dominus: nunc exaltabor, nunc ſublevabor.

11. Concipietis ardorem, parietis ſtipulam: ſpiritus veſter ut ignis vorabit vos.

12. Et erunt populi quaſi de incendio cinis, ſpinæ congregatæ igni comburentur.

13. Audite qui longè eſtis, quæ fecerim, & cognoſcite vicini fortitudinem meam.

14. Conterriti ſunt in Sion peccatores, poſſedit tremor hypocritas. Quis poterit habitare de vobis cum igne devorante? quis habitabit ex vobis cum ardoribus ſempiternis?

15. || Qui ambulat in juſtitiis, & loquitur veritatem, qui projicit avaritiam ex calumnia, & excutit manus ſuas ab omni munere, qui obturat aures ſuas ne audiat ſanguinem, & claudit oculos ſuos ne videat malum. *|| Pſal. 14. 2.*

16. Iſte in excelſis habitabit, munimenta ſaxorum ſublimitas ejus: panis ei datus eſt, aquæ ejus fideles ſunt.

17. Regem in decore ſuo videbunt oculi ejus, cernent terram de longè.

18. Cor tuum meditabitur timorem: || ubi eſt litteratus? ubi legis verba ponderans? ubi doctor parvulorum? *|| 1. Cor. 1. 20.*

19. Populum impudentem non videbis, populum alti ſermonis: ita ut non poſſis intelli-

gere diſertitudinem linguæ ejus, in quo nulla eſt ſapientia.

20. Reſpice Sion civitatem ſolemnitatis noſtræ: oculi tui videbunt Jeruſalem, habitationem opulentam, tabernaculum, quod nequaquam transferri poterit: nec auferentur clavi ejus in ſempiternum, & omnes funiculi ejus non rumpentur:

21. quia ſolummodò ibi magnificus eſt Dominus noſter: locus fluviorum rivi latiſſimi & patentes: non tranſibit per eum navis remigum, neque trieris magna tranſgredietur eum.

22. Dominus enim judex noſter, Dominus legifer noſter, Dominus rex noſter: ipſe ſalvabit nos.

23. Laxati ſunt funiculi tui, & non prævalebunt: ſic erit malus tuus ut dilatare ſignum non queas. Tunc dividentur ſpolia prædarum multarum: claudi diripient rapinam.

24. Nec dicet vicinus: Elangui: populus qui habitat in ea, auferetur ab eo iniquitas.

CAPUT XXXIV.

Acerba Dei ultio ſuper omnes gentes: Idumææ quoque contritio & perpetua vaſtitas prædicitur.

1. ACcedite Gentes, & audite, & populi attendite: audiat terra, & plenitudo ejus, orbis, & omne germen ejus.

2. Quia indignatio Domini ſuper omnes Gentes, & furor ſuper univerſam militiam eorum: interfecit eos, & dedit eos in occiſionem.

3. Interfecti eorum projicientur, & de cadaveribus eorum aſcendet fœtor: tabeſcent montes à ſanguine eorum.

4. || Et tabeſcet omnis militia cœlorum, & complicabuntur ſicut liber cœli: & omnis militia eorum defluet, ſicut defluit folium de vinea & de ficu.

V. Apoc. 6. 13. & ſeq. & Ezech. 32. 7.

5. Quoniam inebriatus eſt in cœlo gladius meus: ecce ſuper Idumæam deſcendet, & ſuper populum interfectionis meæ, ad judicium.

6. Gladius Domini repletus eſt ſanguine, incraſſatus eſt adipe, de ſanguine agnorum & hircorum, de ſanguine medullatorum arietum: victima enim Domini in Boſra, & interfectio magna in terra Edom.

7. Et deſcendent unicornes cum eis, & tauri cum potentibus: inebriabitur terra eorum ſanguine, & humus eorum adipe pinguium:

8. quia dies ultionis Domini, annus retributionum judicii Sion.

9. Et convertentur torrentes ejus in picem, & humus ejus in ſulphur: & erit terra ejus in picem ardentem.

10. Nocte & die non extinguetur, in ſempiternum aſcendet fumus ejus: a generatione in generationem deſolabitur, in ſæcula ſæculorum non erit tranſiens per eam.

11. Et poſſidebunt illam onocrotalus & ericius: ibis & corvus habitabunt in ea: & extendetur ſuper eam menſura, ut redigatur ad nihilum, & perpendiculum in deſolationem.

12. Nobiles ejus non erunt ibi: regem potiùs invocabunt, & omnes principes ejus erunt in nihilum.

13. Et orientur in domibus ejus ſpinæ, & urticæ, & paliurus in munitionibus ejus: & erit cubile draconum, & paſcua ſtruthionum.

14. Et occurrent dæmonia onocentauris, & piloſus clamabit alter ad alterum: ibi cubavit lamia, & invenit ſibi requiem.

15. Ibi habuit foveam ericius, & enutrivit catulos, & circumfodit, & fovit in umbra ejus: illuc congregati ſunt milvi, alter ad alterum.

16. Requirite diligenter in libro Domini, & legite: unum ex eis non defuit, alter alterum non quæſivit: quia quod ex ore meo procedit, ille mandavit, & ſpiritus ejus ipſe congregavit ea.

17. Et ipſe miſit eis ſortem, & manus ejus diviſit eam illis in menſuram: uſque in æternum poſſidebunt eam, in generationem & generationem habitabunt in ea.

CAPUT XXXV.

De futura conſolatione, lætitia, ſecuritate, & felicitate perpetua eorum, qui in Chriſtum ſunt credituri.

1. ‡ LÆtabitur deſerta & invia, & exultabit ſolitudo, & florebit quaſi lilium.

‡ ISAI. 4. TEMP. ADVENT. EPIST. 3.

2. Germinans germinabit, & exultabit lætabunda & laudans: gloria Libani data eſt ei: decor Carmeli, & Saron, ipſi videbunt gloriam Domini, & decorem Dei noſtri.

3. confortate manus diſſolutas, & genua debilia roborate.

4. Dicite puſillanimis: Confortamini, & nolite timere: ecce Deus veſter ultionem adducet retributionis: Deus ipſe veniet, & ſalvabit vos.

5. Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures ſurdorum patebunt.

6. Tunc ſaliet ſicut cervus claudus, & aperta erit lingua mutorum: quia ſciſſæ ſunt in deſerto aquæ, & torrentes in ſolitudine.

7. Et quæ erat arida, erit in ſtagnum, & ſitiens in fontes aquarum. ^ In cubilibus, in quibus priùs dracones habitabant, orietur viror calami & junci.

8. Et erit ibi ſemita & via, & via ſancta vocabitur: non tranſibit per eam pollutus, & hæc erit vobis directa via, ita ut ſtulti non errent per eam.

9. Non erit ibi leo, & mala beſtia non aſcendet per eam, nec invenietur ibi: & ambulabunt qui liberati fuerint.

10. Et redempti à Domino convertentur, & venient in Sion cum laude: & lætitia ſempiterna ſuper caput eorum: gaudium & lætitiam obtinebunt, & fugiet dolor & gemitus.

CAPUT XXXVI.

Sennacherib captis civitatibus Juda munitis, mittit Rabſacen ad capiendam Jeruſalem, qui variis in Ezechiam jactatis conviciis & blaſphemiis in Deum, Jeroſolymitas ad deditionem exhortatur.

1. ET factum eſt in quartodecimo anno regis Ezechiæ *, aſcendit Sennacherib rex Aſſyriorum ſuper omnes civitates Juda munitas, & cepit eas.

* Ann. M. 3291. Ant. Chr. 713. Hoc bellum cum Æthiopico conjunctum, toto triennio geſtū eſſe, ex ejuſdem Prophetæ, cap. 20. colligimus.

*Anno M. 3294. Ant. Chr. 710. *Vid.* 4. *Reg.* 18. 13. 2. *Par.* 32. 1.

2. Et miſit † rex Aſſyriorum Rabſacen de Lachis in Jeruſalem, ad regem Ezechiam in manu gravi, & ſtetit in aquæductu piſcinæ ſuperioris in via Agri fullonis.

3. Et egreſſus eſt ad eum Eliacim filius Helciæ, qui erat ſuper domum, & Sobna ſcriba, & Joahe filius Aſaph à commentariis.

4. Et dixit ad eos Rabſaces: Dicite Ezechiæ: Hæc dicit rex magnus, rex Aſſyriorum: Quæ eſt iſta fiducia, qua confidis?

5. aut quo conſilio vel fortitudine rebellare diſponis? ſuper quem habes fiduciam quia receſſiſti à me?

6. Ecce confidis ſuper baculum arundineum confractum iſtum, ſuper Ægyptum: cui ſi innixus fuerit homo, intrabit in manum ejus, & perforabit eam: ſic Pharao rex Ægypti omnibus, qui confidunt in eo.

7. Quòd ſi reſponderis mihi: In Domino Deo noſtro confidimus: nonne ipſe eſt, cujus abſtulit Ezechias excelſa & altaria, & dixit Judæ & Jeruſalem: Coram altari iſto adorabitis?

8. Et nunc trade te domino meo regi Aſſyriorum, & dabo tibi duo millia equorum, nec poteris ex te præbere aſcenſores eorum.

9. Et quomodo ſuſtinebis faciem judicis unius loci ex ſervis domini mei minoribus? Quòd ſi confidis in Ægypto, in quadrigis, & in equitibus:

10. & nunc numquid ſine Domino aſcendi ad terram iſtam, ut diſperderem eam? Dominus dixit ad me: Aſcende ſuper terram iſtam, & diſperde eam.

11. Et dixit Eliacim, & Sobna, & Joahe ad Rabſacen: Loquere ad ſervos tuos Syra lingua: intelligimus enim: ne loquaris ad nos Judaicè in auribus populi, qui eſt ſuper murum.

12. Et dixit ad eos Rabſaces: Numquid ad dominum tuum & ad te miſit me dominus meus, ut loquerer omnia verba iſta; & non potiùs ad viros, qui ſedent in muro, ut comedant ſtercora ſua, & bibant urinam pedum ſuorum vobiſcum?

13. Et ſtetit Rabſaces, & clamavit voce magna Judaicè, & dixit: Audite verba regis magni, regis Aſſyriorum.

* Sup. dii ejus: non verò dii aliorũ populorum iſtorum. Nam illi demùm Samariam miſſi ab Aſaradone Sennacherib filio. (*Eſdr.* 4. 3. Et alioqui patet ex ℣. ſeq. ſingulas terras cum ſingulis diis hìc componi: & ex cap. ſeq. ℣. 12. hos eoſdẽ populos à Sennacheribo recens tantùm devictos.

14. Hæc dicit rex: Non ſeducat vos Ezechias, quia non poterit eruere vos.

15. Et non vobis tribuat fiduciam Ezechias ſuper Domino, dicens: Eruens liberabit nos Dominus, non dabitur civitas iſta in manu regis Aſſyriorum.

16. Nolite audire Ezechiam: hæc enim dicit rex Aſſyriorum: Facite mecum benedictionem, & egredimini ad me, & comedite unuſquiſque vineam ſuam, & unuſquiſque ficum ſuam: & bibite unuſquiſque aquam ciſternæ ſuæ,

17. donec veniam, & tollam vos ad terram, quæ eſt ut terra veſtra, terram frumenti & vini, terram panum & vinearum.

18. Nec conturbet vos Ezechias, dicens: Dominus liberabit nos. Numquid liberaverunt dii gentium unuſquiſque terram ſuam de manu regis Aſſyriorum?

19. Ubi eſt deus Emath, & Arphad? ubi eſt deus Sepharuaim? numquid liberaverunt Samariam de manu mea*?

20. Quis eſt ex omnibus diis terrarum iſtarum, qui eruerit terram ſuam de manu mea, ut eruat Dominus Jeruſalem de manu mea?

21. ‖ Et ſiluerunt, & non reſponderunt ei verbum. Mandaverat enim rex, dicens: Ne reſpondeatis ei. ‖ 4. *Reg.* 18. 36.

22. Et ingreſſus eſt Eliacim filius Helciæ, qui erat ſuper domum, & Sobna ſcriba, & Joahe filius Aſaph à commentariis ad Ezechiam ſciſſis veſtibus, & nuntiaverunt ei verba Rabſacis.

CAPUT XXXVII.

Conſternatus Ezechias propter blaſphemias tum Rabſacis, tum Sennacherib, mittit ad Iſaiam ut Dominum deprecetur; qui ipſum confortans divinum promittit auxilium: & caſo per Angelum exercitu Sennacherib, etiam ipſe à filiis ſuis interimitur.

1. ET factum eſt, cùm audiſſet rex Ezechias, ſcidit veſtimenta ſua, & obvolutus eſt ſacco, & intravit in domum Domini. 4. *Reg.* 19. Anno M. 3294. Ant. Chr. 710.

2. Et miſit Eliacim *, qui erat ſuper domum & Sobnam ſcribam, & ſeniores de ſacerdotibus opertos ſaccis ad Iſaiam filium Amos prophetam, * Pontificem. *Hieron.*

3. & dixerunt ad eum: Hæc dicit Ezechias: Dies tribulationis, & correptionis, & blaſphemiæ, dies hæc: quia venerunt filii uſque ad partum, & virtus non eſt pariendi.

4. Si quo modo audiat Dominus Deus tuus verba Rabſacis, quem miſit rex Aſſyriorum dominus ſuus ad blaſphemandum Deum viventem, & exprobrandum ſermonibus, quos audivit Dominus Deus tuus: leva ergo orationem pro reliquiis, quæ repertæ ſunt.

5. Et venerunt ſervi regis Ezechiæ ad Iſaiam.

6. Et dixit ad eos Iſaias: Hæc dicetis domino veſtro: Hæc dicit Dominus: Ne timeas à facie verborum, quæ audiſti, quibus blaſphemaverunt pueri regis Aſſyriorum me.

7. Ecce ego dabo ei ſpiritum, & audiet nuntium, & revertetur ad terram ſuam, & corruere eum faciam gladio in terra ſua.

8. Reverſus eſt autem Rabſaces, & invenit regem Aſſyriorum præliantem adverſùs Lobnam. ‖ Audierat enim quia profectus eſſet de Lachis, ‖ 4. *Reg.* 19. 8.

9. & audivit de Tharaca rege Æthiopiæ, dicentes: Egreſſus eſt ut pugnet contra te. Quod cùm audiſſet, miſit nuntios ad Ezechiam, dicens:

10. Hæc dicetis Ezechiæ regi Judæ, loquentes: Non te decipiat Deus tuus, in quo tu confidis, dicens: Non dabitur Jeruſalem in manu regis Aſſyriorum.

11. Ecce tu audiſti omnia, quæ fecerunt reges Aſſyriorum omnibus terris, quas ſubverterunt, & tu poteris liberari?

12. Numquid eruerunt eos dii Gentium, quos ſubverterunt patres mei, Gozam, & Haram, & Reſeph, & filios Eden, qui erant in Thalaſſar?

13. Ubi eſt rex Emath, & rex Arphad, & rex urbis Sepharuaim, Ana, & Ava ‖? ‖ 4. *Reg.* 18. 34. & 19. 13.

14. Et tulit Ezechias libros de manu nuntiorum, & legit eos, & aſcendit in domum Domini, & expandit eos Ezechias coram Domino.

15. Et oravit Ezechias ad Dominum, dicens:

16. Do-

16. Domine exercituum Deus Iſrael, qui ſedes ſuper cherubim: tu es Deus ſolus omnium regnorum terræ, tu feciſti cœlum & terram.

17. Inclina Domine aurem tuam, & audi: aperi Domine oculos tuos, & vide, & audi omnia verba Sennacherib, quæ miſit ad blaſphemandum Deum viventem.

18. Verè enim Domine deſertas fecerunt reges Aſſyriorum terras, & regiones earum.

19. Et dederunt deos earum igni: non enim erant dii, ſed opera manuum hominum, lignum & lapis: & comminuerunt eos.

20. Et nunc Domine Deus noſter ſalva nos de manu ejus: & cognoſcant omnia regna terræ, quia tu es Dominus ſolus.

21. Et miſit Iſaias filius Amos ad Ezechiam, dicens: Hæc dicit Dominus Deus Iſrael: Pro quibus rogaſti me de Sennacherib rege Aſſyriorum:

22. hoc eſt verbum, quod locutus eſt Dominus ſuper eum: Deſpexit te, & ſubſannavit te virgo filia Sion: poſt te caput movit filia Jeruſalem.

23. Cui exprobraſti, & quem blaſphemaſti, & ſuper quem exaltaſti vocem, & levaſti altitudinem oculorum tuorum? Ad ſanctum Iſrael.

24. In manu ſervorum tuorum exprobraſti Domino: & dixiſti: In multitudine quadrigarum mearū ego aſcendi altitudinem montium, juga Libani: & ſuccidam excelſa cedrorum ejus, & electas abietes illius, & introibo altitudinem ſummitatis ejus, ſaltum Carmeli ejus.

25. Ego fodi, & bibi aquam, & exſiccavi veſtigio pedis mei omnes rivos aggerum.

26. Numquid non audiſti, quæ olim fecerim ei? ex diebus antiquis ego plaſmavi illud: & nunc adduxi: & factum eſt in eradicationem collium compugnantium, & civitatum munitarum.

27. Habitatores earum breviata manu contremuerunt, & confuſi ſunt: facti ſunt ſicut fœnum agri, & gramen paſcuæ, & herba tectorum, quæ exaruit antequam matureſceret.

28. Habitationem tuam, & egreſſum tuum, & introitum tuum cognovi, & inſaniam tuam contra me.

29. Cùm fureres adverſùm me, ſuperbia tua aſcendit in aures meas: ponam ergo circulum in naribus tuis, & frœnum in labiis tuis; & reducam te in viam, per quam veniſti.

30. Tibi autem * hoc erit ſignum: Comede hoc anno quæ ſponte † naſcuntur, & in anno ſecundo pomis veſcere: in anno autem tertio ſeminate, & metite, & plantate vineas, & comedite fructum earum.

31. Et mittet id, quod ſalvatum fuerit de domo Juda, & quod reliquum eſt, radicem deorſum, & faciet fructum ſurſum:

32. quia de Jeruſalem exibunt reliquiæ, & ſalvatio de monte Sion: zelus Domini exercituum faciet iſtud.

33. Propterea hæc dicit Dominus de rege Aſſyriorum: Non intrabit civitatem hanc, & non jaciet ibi ſagittam, & non occupabit eam clypeus, & non mittet in circuitu ejus aggerem.

34. In via qua venit, per eam revertetur; & civitatem hanc non ingredietur, dicit Dominus:

35. & protegam civitatem iſtam, ut ſalvem eam propter me, & propter David ſervum meum.

* O Jeruſalem.
† Nam meſſe ſuperioris anni ab hoſtibus & militibus Sennacherib vel occupata, vel conculcata, ſe ſponte germinantibus ſibi victu comparare neceſſe fuit: ſequenti verò anno, (qui fuit mundi 3295.) impediente Jubilæi lege, neque ſerere neque metere illis permiſſum erat. *Vide* 4. *Reg.* 19.20.

36. ‖ Egreſſus eſt autem Angelus Domini, & percuſſit in caſtris Aſſyriorum centum octoginta quinque millia. Et ſurrexerunt manè, & ecce omnes, cadavera mortuorum.

37. Et egreſſus eſt, & abiit, & reverſus eſt Sennacherib rex Aſſyriorum, & habitavit in Ninive.

38. Et factum eſt, cùm adoraret in templo Neſroch deum ſuum, Adramelech & Saraſar filii ejus percuſſerunt eum gladio: fugeruntque in terram Ararat, & regnavit Aſarhaddon filius ejus pro eo.

‖ *Sup.* 31.8. 4. *Reg.* 19. 35. *Tob.* 1.21. *Eccli.* 48. 24. 1. *Mach.* 7. 41. 2. *Mach.* 8. 19.

CAPUT XXXVIII.

Ezechias à morte ſibi per Iſaiam comminata liberatus, ſigno in horologio Achaz accepto, & promiſſa de manu Aſſyriorum liberatione, additiſque ei ad vitam quindecim annis, canticum hoc gratiarum actionis Deo cecinit.

1. ‡ IN diebus illis ægrotavit Ezechias uſque ad mortem: & introivit ad eum Iſaias filius Amos propheta, & dixit ei: Hæc dicit Dominus: Diſpone domui tuæ, quia morieris tu, & non vives.

2. Et convertit Ezechias faciem ſuam ad parietem, & oravit ad Dominum,

3. & dixit: Obſecro Domine, memento quæſo quomodo ambulaverim coram te in veritate, & in corde perfecto, & quod bonum eſt in oculis tuis fecerim. Et flevit Ezechias fletu magno.

4. Et factum eſt verbum Domini ad Iſaiam, dicens:

5. Vade, & dic Ezechiæ: Hæc dicit Dominus Deus David patris tui: Audivi orationem tuam, & vidi lacrymas tuas: ecce ego adjiciam ſuper dies tuos quindecim annos:

6. & de manu regis * Aſſyriorum eruam te, & civitatem iſtam: & protegam eam. A

7. Hoc autem tibi erit ſignum à Domino, quia faciet Dominus verbum hoc, quod locutus eſt:

8. ‖ Ecce ego reverti faciam umbram linearum, per quas deſcenderat in horologio Achaz in ſole, retrorſum decem lineis. Et reverſus eſt ſol decem lineis per gradus, quos deſcenderat.

9. Scriptura † Ezechiæ regis Juda cùm ægrotaſſet, & convaluiſſet de infirmitate ſua.

10. Ego dixi: In dimidio dierum meorum vadam ad portas inferi.

Quæſivi reſiduum annorum meorum,

11. dixi: Non videbo Dominum Deum in terra viventium.

Non aſpiciam hominem ultrà, & habitatorem quietis.

12. Generatio mea ablata eſt, & convoluta eſt à me, quaſi tabernaculum paſtorum.

Præciſa eſt velut à texente, vita mea: dum adhuc ordirer, ſuccidit me: de manè uſque ad veſperam finies me.

13. Sperabam uſque ad manè, quaſi leo ſic contrivit omnia oſſa mea:

De manè uſque ad veſperam finies me:

14. ſicut pullus hirundinis ſic clamabo, meditabor ut columba.

Attenuati ſunt oculi mei, ſuſpicientes in excelſum.

Domine vim patior, reſponde pro me.

15. Quid dicam, aut quid reſpondebit mihi, cùm ipſe fecerit?

‡ Fer. 5. Post Ciner. Anno M. 3291. Ant. Chr. 713. 4. *Reg.* 20. 1. 2. *Par.* 32. 24.

* Ergo hæc hiſtoria ante plagam Sennacherib evenit, ut hæc verba *in diebus illis* generalem tantùm temporis notationem ſignificet. *Vide* 4. *Reg.* 20. 6. ‖ *Eccli.* 48. 26.
† Dictata ei, ut credibile eſt, ab Iſaia.

Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.

16. Domine ſi ſic vivitur, & in talibus vita ſpiritus mei, corripies me, & vivificabis me.

17. Ecce in pace amaritudo mea amariſſima:

Tu autem eruiſti animam meam ut non periret, projeciſti poſt tergum tuum omnia peccata mea.

18. Quia non infernus confitebitur tibi, neque mors laudabit te: non expectabunt qui deſcendunt in lacum, veritatem tuam.

19. Vivens vivens ipſe confitebitur tibi, ſicut & ego hodie: pater filiis notam faciet veritatem tuam.

20. Domine ſalvum me fac, & pſalmos noſtros cantabimus cunctis diebus vitæ noſtræ in domo Domini.

21. Et juſſit Iſaias ut tollerent maſſam de ficis, & cataplaſmarent ſuper vulnus, & ſanaretur.

22. Et dixit Ezechias: Quod erit ſignum quia aſcendam in domum Domini?

CAPUT XXXIX.

Ezechias cùm miſſis à rege Babylonis nuntiis ſuos oſtendiſſet theſauros, ab Iſaia de futura eorum in Babylonem ablatione præmonetur.

1. IN tempore illo miſit Merodach Baladan, filius Baladan * rex Babylonis, libros & munera ad Ezechiam: audierat enim quòd ægrotaſſet & convaluiſſet.

*Baladan hic videtur eſſe is qui ab Agathia *Beleſus*, à Nic. Damaſc. *Nanyrus* à Ptolem. *Nabonaſſarus* eſt dictus. *Vide* 4. *Reg.* 20. 12.

2. Lætatus eſt autem ſuper eis Ezechias, & oſtendit eis cellam aromatum, & argenti, & auri, & odoramentorum, & unguenti optimi, & omnes apothecas ſupellectilis ſuæ, & univerſa quæ inventa ſunt in theſauris ejus. Non fuit verbum quod non oſtenderet eis Ezechias in domo ſua, & in omni poteſtate ſua.

3. Introivit autem Iſaias propheta ad Ezechiam regem, & dixit ei: Quid dixerunt viri iſti, & unde venerunt ad te? Et dixit Ezechias: De terra longinqua venerunt ad me, de Babylone.

4. Et dixit: Quid viderunt in domo tua? Et dixit Ezechias: Omnia quæ in domo mea ſunt, viderunt: non fuit res, quam non oſtenderim eis in theſauris meis.

5. Et dixit Iſaias ad Ezechiam: Audi verbum Domini exercituum.

6. Ecce dies venient, & auferentur omnia, quæ in domo tua ſunt, & quæ theſaurizaverunt patres tui uſque ad diem hanc, in Babylonem: non relinquetur quidquam, dicit Dominus.

7. Et de filiis tuis, qui exibunt de te, quos genueris, tollent, & erunt eunuchi in palatio regis Babylonis.

8. Et dixit Ezechias ad Iſaiam: Bonum verbum Domini quod locutus eſt. Et dixit: Fiat tantùm pax, & veritas in diebus meis.

CAPUT XL.

Conſolatio & ſalus Jeruſalem per Chriſtum futura: Joannis Baptiſtæ prædicatio: fragilitas hominis, & perpetuitas verbi divini: Chriſti in carnem adventus, ipſiuſque gloria, poteſtas & retributio palàm annuntianda: contra idololatras Deum ſculptilibus aſſimilantes, incomparabilem Dei potentiam ac ſapientiam commendat: quòdque ſperanter in Domino mutent fortitudinem.

1. COnſolamini, conſolamini popule meus, dicit Deus veſter.

2. Loquimini ad cor Jeruſalem, & advocate eam: quoniam completa eſt malitia ejus, dimiſſa eſt iniquitas illius: || ſuſcepit de manu Domini duplicia pro omnibus peccatis ſuis. || *Apoc.* 18

3. || Vox clamantis in deſerto: Parate viam Domini, rectas facite in ſolitudine ſemitas Dei noſtri. || *Matt.* 3. 3. *Marc.* 1. 3. *Luca* 3. 4. *Joan.* 1. 23

4. Omnis vallis exaltabitur, & omnis mons & collis humiliabitur, & erunt prava in directa, & aſpera in vias planas.

5. Et revelabitur gloria Domini, & videbit omnis caro pariter quòd os Domini locutum eſt.

6. Vox dicentis: Clama. Et dixi: Quid clamabo? || Omnis caro fœnum, & omnis gloria ejus quaſi flos agri. || *Eccli.* 14. 18. *Jacob* 1. 10. 1. *Pet.* 1. 24

7. Exſiccatum eſt fœnum, & cecidit flos, quia ſpiritus Domini ſufflavit in eo. Verè fœnum eſt populus:

8. exſiccatum eſt fœnum, & cecidit flos: Verbum autem Domini noſtri manet in æternum.

9. ‡ Super montem excelſum aſcende tu, qui evangelizas Sion: exalta in fortitudine vocem tuam, qui evangelizas Jeruſalem: exalta, noli timere. Dic civitatibus Juda: Ecce Deus veſter: ‡ SAB. 4. TEMP. ADVENT. EPIST. 3.

10. ecce Dominus Deus in fortitudine veniet, & brachium ejus dominabitur: ecce merces ejus cum eo, & opus illius coram illo.

11. || Sicut paſtor gregem ſuum paſcet: in brachio ſuo congregabit agnos, & in ſinu ſuo levabit, fœtas ipſe portabit. || *Ezech.* 34. 23. & 37. 24. *Joann.* 10. 11.

12. Quis menſus eſt pugillo aquas, & cœlos palmo ponderavit? quis appendit tribus digitis molem terræ, & libravit in pondere montes, & colles in ſtatera?

13. || Quis adjuvit ſpiritum Domini? aut quis conſiliarius ejus fuit, & oſtendit illi? || *Sap.* 9. 13. *Rom.* 11. 34. 1. *Cor.* 2. 16

14. Cum quo iniit conſilium, & inſtruxit eum, & docuit eum ſemitam juſtitiæ, & erudivit eum ſcientiam, & viam prudentiæ oſtendit illi?

15. Ecce Gentes quaſi ſtilla ſitulæ, & quaſi momentum ſtateræ reputatæ ſunt: ecce inſulæ quaſi pulvis exiguus.

16. Et Libanus non ſufficiet ad ſuccendendum, & animalia ejus non ſufficient ad holocauſtum.

17. Omnes gentes quaſi non ſint, ſic ſunt coram eo, & quaſi nihilum & inane reputatæ ſunt ei.

18. || Cui ergo ſimilem feciſtis Deum? aut quam imaginem ponetis ei? || *Act.* 17. 29.

19. Numquid ſculptile conflavit faber? aut aurifex auro figuravit illud, & laminis argenteis argentarius?

20. Forte lignum & imputribile elegit : artifex ſapiens quærit quomodo ſtatuat ſimulachrum, quod non moveatur.

21. Numquid non ſcitis ? numquid non audiſtis ? numquid non annuntiatum eſt vobis ab initio ? numquid non intellexiſtis fundamenta terræ?

22. Qui ſedet ſuper gyrum terræ, & habitatores ejus ſunt quaſi locuſtæ : qui extendit velut nihilum cœlos, ‖ & expandit eos ſicut tabernaculum ad inhabitandum.

‖ *Gen. 1. 6. Pſal. 14. 2.*

23. Qui dat ſecretorum ſcrutatores quaſi non ſint, judices terræ velut inane fecit:

24. & quidem neque plantatus, neque ſatus, neque radicatus in terra truncus eorum: repentè flavit in eos, & aruerunt, & turbo quaſi ſtipulam auferet eos.

25. Et cui aſſimilaſtis me, & adæquaſtis, dicit Sanctus?

26. Levate in excelſum oculos veſtros, & videte quis creavit hæc : qui educit in numero militiam eorum, & omnes ex nomine vocat: præ multitudine fortitudinis & roboris, virtutiſque ejus, neque unum reliquum fuit.

27. Quare dicis Jacob, & loqueris Iſrael : Abſcondita eſt via mea à Domino, & à Deo meo judicium meum tranſivit?

28. Numquid neſcis, aut non audiſti? Deus ſempiternus Dominus, qui creavit terminos terræ : non deficiet, neque laborabit, nec eſt inveſtigatio ſapientiæ ejus.

29. Qui dat laſſo virtutem : & his, qui non ſunt, fortitudinem & robur multiplicat.

30. Deficient pueri & laborabunt, & juvenes in infirmitate cadent.

31. Qui autem ſperant in Domino, mutabunt fortitudinem, ‖ aſſument pennas ſicut aquilæ, current & non laborabunt, ambulabunt, & non deficient.

‖ *Pſal. 103. 1.*

CAPUT XLI.

Diſceptat Dominus cum idololatris de potentia & variis magniſque beneficiis populo Judaico exhibitis : quibus ſuam comprobat potentiam & benignitatem erga homines : oſtendens ſimul & idolorum impotentiam, & idololatrarum vanitatem.

1. TAceant * ad me inſulæ, & Gentes mutent fortitudinem : accedant, & tunc loquantur, ſimul ad judicium propinquemus.

* *Hebr.* tacete i. cũ ſilentio admiſam-ini, vel me audite.

2. Quis ſuſcitavit ab Oriente juſtum, vocavit eum ut ſequeretur ſe ? dabit in conſpectu ejus gentes, & reges obtinebit : dabit quaſi pulverem gladio ejus, ſicut ſtipulam vento raptam arcui ejus.

3. Perſequetur eos, tranſibit in pace, ſemita in pedibus ejus non apparebit.

4. Quis hæc operatus eſt, & fecit, vocans generationes ab exordio ? Ego Dominus, ‖ primus & noviſſimus ego ſum.

‖ *Infr. 44. 6. & 48. 12. Apoc. 1. 8. 17. & 22. 13.*

5. Viderunt inſulæ, & timuerunt, extrema terræ obſtupuerunt, appropinquaverunt, & acceſſerunt.

6. Unuſquiſque proximo ſuo auxiliabitur, & fratri ſuo dicet : Confortare.

7. Confortavit faber ærarius percutiens malleo eum, qui cudebat tunc temporis, dicens : Glutino bonum eſt : & confortavit eum clavis, ut non moveretur.

8. Et tu Iſrael ſerve meus Jacob quem elegi, ſemen Abraham amici mei:

9. in quo apprehendi te ab extremis terræ, & à longinquis ejus vocavi te, & dixi tibi : Servus meus es tu, elegi te, & non abjeci te.

10. Ne timeas, quia ego tecum ſum : ne declines, quia ego Deus tuus : confortavi te, & auxiliatus ſum tibi, & ſuſcepit te dextera juſti mei.

11. Ecce confundentur & erubeſcent omnes qui pugnant adverſum te : erunt quaſi non ſint, & peribunt viri, qui contradicunt tibi.

12. Quæres eos, & non invenies, viros rebelles tuos : erunt quaſi non ſint : & veluti conſumptio homines bellantes adverſum te.

13. Quia ego Dominus Deus tuus apprehendens manum tuam, dicenſque tibi: Ne timeas, ego adjuvi te.

14. Noli timere vermis Jacob, qui mortui eſtis ex Iſrael : ego auxiliatus ſum tibi, dicit Dominus : & redemptor tuus Sanctus Iſrael.

15. Ego poſui te quaſi plauſtrum triturans novum, habens roſtra ſerrantia : triturabis montes, & comminues : & colles quaſi pulverem pones.

16. Ventilabis eos, & ventus tollet, & turbo diſperget eos : & tu exultabis in Domino, in ſancto Iſrael lætaberis.

17. Egeni & pauperes quærunt aquas, & non ſunt : lingua eorum ſiti aruit. Ego Dominus exaudiam eos, Deus Iſrael non derelinquam eos.

18. Aperiam in ſupinis collibus flumina, & in medio camporum fontes : ponam deſertum in ſtagna aquarum, & terram inviam in rivos aquarum.

19. Dabo in ſolitudinem cedrum, & ſpinam, & myrtum, & lignum olivæ : ponam in deſerto abietem, ulmum, & buxum ſimul:

20. ut videant, & ſciant, & recogitent, & intelligant pariter, quia manus Domini fecit hoc, & ſanctus Iſrael creavit illud.

21. Propè facite judicium veſtrum, dicit Dominus : afferte, ſi quid fortè habetis, dixit rex Jacob.

22. Accedant, & nuntient nobis quæcumque ventura ſunt : priora quæ fuerunt nuntiate : & ponemus cor noſtrum, & ſciemus noviſſima eorum, & quæ ventura ſunt indicate nobis.

23. Annuntiate quæ ventura ſunt in futurum, & ſciemus quia dii eſtis vos. Benè quoque aut malè, ſi poteſtis, facite : & loquamur, & videamus ſimul.

24. Ecce, vos eſtis ex nihilo, & opus veſtrum ex eo, quod non eſt : abominatio eſt qui elegit vos.

25. Suſcitavi ab Aquilone, & veniet ab Ortu ſolis : vocabit nomen meum, & adducet magiſtratus quaſi lutum, & velut plaſtes conculcans humum.

26. Quis annuntiavit ab exordio ut ſciamus : & à principio ut dicamus : Juſtus es ? non eſt neque annuntians, neque prædicens, neque audiens ſermones veſtros.

27. Primus ad Sion dicet : Ecce adſunt, & Jeruſalem evangeliſtam dabo.

28. Et vidi, & non erat neque ex iſtis quiſquam qui iniret conſilium, & interrogatus reſponderet verbum.

29. Ecce omnes injuſti, & vana opera eorum : ventus & inane ſimulacra eorum.

CAPUT XLII.

Pater ſibi complaceat in filio Chriſto, cujus virtutes & opera quæ facturus eſt, propheta explicat, exhortans univerſas gentes ad laudem & gratiarum actionem : addit quoque, malos, idololatras & ingratos graviter à Domino puniendos, plurimùm conquerens de ingratitudine ſervorum Dei.

Matth. 12. 18. 1. ECce ſervus meus, ſuſcipiam eum : ele-
ctus meus, complacuit ſibi in illo ani-
ma mea : dedi ſpiritum meum ſuper eum,
judicium Gentibus proferet.
2. Non clamabit, neque accipiet perſonam,
nec audietur vox ejus foris.
3. Calamum quaſſatum non conteret, &
linum fumigans non extinguet : in veritate
educet judicium.
4. Non erit triſtis, neque turbulentus; do-
nec ponat in terra judicium : & legem ejus
inſulæ expectabunt.
5. Hæc dicit Dominus Deus, creans cœlos
& extendens eos : firmans terram, & quæ ger-
minant ex ea : dans flatum populo, qui eſt
ſuper eam, & ſpiritum calcantibus eam.
6. Ego Dominus vocavi te in juſtitia, & ap-
Infr. 49. 6. prehendi manum tuam, & ſervavi te. || Et de-
di te in fœdus populi, in lucem Gentium :
7. ut aperires oculos cæcorum, & educe-
res de concluſione vinctum, de domo carce-
ris ſedentes in tenebris.
Inf. 48. 12. 8. || Ego Dominus, hoc eſt nomen meum :
gloriam meam alteri non dabo, & laudem
meam ſculptilibus.
9. Quæ prima fuerunt, ecce venerunt ; no-
va quoque ego annuntio : antequam oriantur,
audita vobis faciam.
10. Cantate Domino canticum novum, laus
ejus ab extremis terræ : qui deſcenditis in
mare, & plenitudo ejus; inſulæ, & habita-
tores earum.
11. Sublevetur deſertum, & civitates ejus :
in domibus habitabit Cedar : laudate habi-
tatores Petræ, de vertice montium clama-
bunt.
12. Ponent Domino gloriam, & laudem
ejus in inſulis nuntiabunt.
13. Dominus ſicut fortis egredietur, ſicut
vir præliator ſuſcitabit zelum, vociferabi-
tur, & clamabit : ſuper inimicos ſuos con-
fortabitur.
14. Tacui ſemper, ſilui, patiens fui : ſicut
parturiens loquar : diſſipabo, & abſorbebo
ſimul.
15. Deſertos faciam montes, & colles, &
omne gramen eorum exſiccabo : & ponam
flumina in inſulas, & ſtagna areſaciam.
16. Et ducam cæcos in viam, quam neſciunt;
& in ſemitis, quas ignoraverunt, ambulare
eos faciam : ponam tenebras coram eis in
lucem, & prava in recta : hæc verba feci
eis, & non dereliqui eos.
17. Converſi ſunt retrorſum : confundantur
confuſione qui confidunt in ſculptili, qui di-
cunt conflatili : Vos dii noſtri.
18. Surdi audite, & cæci intuemini ad vi-
dendum.
19. Quis cæcus, niſi ſervus meus ? &
ſurdus, niſi ad quem nuntios meos miſi ?
quis cæcus, niſi qui venundatus eſt ? &
quis cæcus, niſi ſervus Domini ?
20. Qui vides multa, nonne cuſtodies? qui
apertas habes aures, nonne audies?
21. Et Dominus voluit ut ſanctificaret eum,
& magnificaret legem, & extolleret.
22. Ipſe autem populus direptus, & vaſta-
tus : laqueus juvenum omnes, & in domibus
carcerum abſconditi ſunt : facti ſunt in rapi-
nam, nec eſt qui eruat; in direptionem; nec
eſt qui dicat : Redde.
23. Quis eſt in vobis qui audiat hoc, at-
tendat & auſcultet futura?
24. Quis dedit in direptionem Jacob, & Iſ-
rael vaſtantibus ? nonne Dominus ipſe, cui
peccavimus ? & noluerunt in viis ejus am-
bulare, & non audierunt legem ejus.
25. Et effudit ſuper eum indignationem fu-
roris ſui, & forte bellum, & combuſſit eum
in circuitu, & non cognovit : & ſuccendit
eum, & non intellexit.

CAPUT XLIII.

Populum credentem ſecurum facit, ejus ex univerſo orbe multiplicationem futuram promittens, cum enarratione præteritorum ac futurorum Dei erga populum ſuum beneficiorum, quibus ſe ſolum verum Deum eſſe comprobat : addita gravi expoſtulatione adverſus Judæorum ingratitudinem.

1. ET nunc hæc dicit Dominus creans te
Jacob, & formans te Iſrael : Noli
timere, quia redemi te, & vocavi te nomi-
ne tuo : meus es tu.
2. Cùm tranſieris per aquas, tecum ero,
& flumina non operient te : cùm ambula-
veris in igne, non combureris, & flamma
non ardebit in te :
3. Quia ego Dominus Deus tuus ſanctus Iſ-
rael ſalvator tuus, dedi propitiationem tuam
Ægyptum, Æthiopiam, & Saba pro te.
4. Ex quo honorabilis factus es in oculis meis,
& glorioſus : Ego dilexi te, & dabo homines
pro te, & populos pro anima tua.
5. Noli timere, quia ego tecum ſum : ab
Oriente adducam ſemen tuum, & ab Occi-
dente congregabo te.
6. Dicam Aquiloni : Da; & Auſtro : Noli
prohibere : affer filios meos de longinquo,
& filias meas ab extremis terræ.
7. Et omnem, qui invocat nomen meum,
in gloriam meam creavi eum, formavi eum,
& feci eum.
8. Educas foras populum cæcum, & ocu-
los habentem; ſurdum, & aures ei ſunt.
9. Omnes gentes congregatæ ſunt ſimul,
& collectę ſunt tribus : quis in vobis annun-
tiet iſtud, & quæ prima ſunt audire nos fa-
ciet ? dent teſtes eorum, juſtificentur, & au-
diant, & dicant : verè.
10. Vos teſtes mei, dicit Dominus, & ſervus
meus, quem elegi : ut ſciatis, & credatis mihi,
& intelligatis quia ego ipſe ſum. Ante me non
eſt formatus Deus, & poſt me non erit.
11. || Ego ſum, ego ſum Dominus, & non Oſea 13. 4.
eſt abſque me ſalvator.
12. Ego annuntiavi, & ſalvavi : auditum
feci, & non fuit in vobis alienus : vos te-
ſtes mei, dicit Dominus, & ego Deus.
13. Et ab initio ego ipſe, & non eſt qui de ma-
nu mea eruat : operabor, & quis avertet illud?

14. Hæc dicit Dominus redemptor veſter, ſanctus Iſrael : Propter vos miſi in Babylonem, & detraxi vectes univerſos ; & Chaldæos in navibus ſuis gloriantes.

15. Ego Dominus ſanctus veſter, creans Iſrael, rex veſter.

16. Hæc dicit Dominus, qui dedit in mari viam, & in aquis torrentibus ſemitam.

17. Qui eduxit quadrigam & equum : agmen & robuſtum : ſimul obdormierunt, nec reſurgent : contriti ſunt quaſi linum, & extincti ſunt.

18. Ne memineritis priorum, & antiqua ne intueamini.

2. Cor. 5. 17. Apoc. 21. 5. 19. || Ecce ego facio nova, & nunc orientur, utique cognoſcetis ea : ponam in deſerto viam, & in invio flumina.

20. Glorificabit me beſtia agri, dracones & ſtruthiones : quia dedi in deſerto aquas, flumina in invio, ut darem potum populo meo, electo meo.

21. Populum iſtum formavi mihi, laudem meam narrabit.

22. Non me invocaſti Jacob, nec laboraſti in me Iſrael.

23. Non obtuliſti mihi arietem holocauſti tui, & victimis tuis non glorificaſti me : non te ſervire feci in oblatione, nec laborem tibi præbui in thure.

24. Non emiſti mihi argento calamum, & adipe victimarum tuarum non inebriaſti me. Verumtamen ſervire me feciſti in peccatis tuis : præbuiſti mihi laborem in iniquitatibus tuis.

25. Ego ſum, ego ſum ipſe qui deleo iniquitates tuas propter me, & peccatorum tuorum non recordabor.

26. Reduc me in memoriam, & judicemur ſimul : narra ſi quid habes ut juſtificeris.

27. Pater tuus primus peccavit, & interpretes tui prævaricati ſunt in me.

28. Et contaminavi principes ſanctos, dedi ad internecionem Jacob, & Iſrael in blaſphemiam.

CAPUT XLIV.

Deus conſolatur populum ſuum, effuſurus ſuper eum ſpiritum ſuum, & aquas ſuper ſitientem : ipſe primus & noviſſimus ac ſolus Deus, omnium creator ac moderator : idolorum quoque, artificum eorum ac idololatrum magna vanitas, imò ſtupor apertè convincitur : proinde ab idolis ad Deum, in cujus manu ſunt omnia, populus revocatur.

Jerem. 30. 10. & 46. 27. 1. ET nunc audi Jacob ſerve meus, & Iſrael quem elegi:

2. Hæc dicit Dominus faciens & formans te, ab utero auxiliator tuus : noli timere ſerve meus Jacob, & rectiſſime, quem elegi.

3. Effundam enim aquas ſuper ſitientem, & fluenta ſuper aridam : effundam ſpiritum meum ſuper ſemen tuum, & benedictionem meam ſuper ſtirpem tuam.

4. Et germinabunt inter herbas, quaſi ſalices juxta præterfluentes aquas.

5. Iſte dicet: Domini ego ſum : & ille vocabit in nomine Jacob : & hic ſcribet manu ſua : Domino : & in nomine Iſrael aſſimilabitur.

6. Hæc dicit Dominus rex Iſrael, & redemptor ejus Dominus exercituum : || Ego primus, & ego noviſſimus, & abſque me non eſt Deus. *Sup. 41. 4. Inf. 48. 12. Apoc. 1. 8. 17. & 22. 13.*

7. Quis ſimilis mei ? vocet, & annuntiet : & ordinem exponat mihi, ex quo conſtitui populum antiquum : ventura & quæ futura ſunt annuntient eis.

8. Nolite timere, neque conturbemini : ex tunc audire te feci, & annuntiavi : vos eſtis teſtes mei. Numquid eſt Deus abſque me, & formator quem ego non noverim?

9. Plaſtæ idoli omnes nihil ſunt, & amantiſſima eorum non proderunt eis : ipſi ſunt teſtes eorum, qui non vident, neque intelligunt, ut confundantur.

10. Quis formavit Deum, & ſculptile conflavit ad nihil utile?

11. Ecce omnes participes ejus confundentur : Fabri enim ſunt ex hominibus : convenient omnes, ſtabunt & pavebunt, & confundentur ſimul.

12. || Faber ferrarius lima operatus eſt : in prunis, & in malleis formavit illud, & operatus eſt in brachio fortitudinis ſuæ : eſuriet & deficiet, non bibet aquam, & laſſeſcet. *Sap. 13. 11.*

13. Artifex lignarius extendit normam, formavit illud in runcina : fecit illud in angularibus, & in circino tornavit illud : & fecit imaginem viri quaſi ſpecioſum hominem habitantem in domo.

14. Succidit cedros, tulit ilicem, & quercum, quæ ſteterat inter ligna ſaltus : plantavit pinum, quam pluvia nutrivit.

15. Et facta eſt hominibus in focum : ſumpſit ex eis, & calefactus eſt : & ſuccendit, & coxit panes : de reliquo autem operatus eſt deum, & adoravit : fecit ſculptile, & curvatus eſt ante illud.

16. Medium ejus combuſſit igni, & de medio ejus carnes comedit : coxit pulmentum, & ſaturatus eſt, & calefactus eſt, & dixit : Vah, calefactus ſum, vidi focum.

17. Reliquum autem ejus deum fecit & ſculptile ſibi : curvatur ante illud, & adorat illud, & obſecrat, dicens : Libera me, quia Deus meus es tu.

18. Neſcierunt, neque intellexerunt : obliti enim ſunt ne videant oculi eorum, & ne intelligant corde ſuo.

19. Non recogitant in mente ſua, neque cognoſcunt, neque ſentiunt, ut dicant : Medietatem ejus combuſſi igni, & coxi ſuper carbones ejus panes : coxi carnes & comedi, & de reliquo ejus idolum faciam ? ante truncum ligni procidam?

20. Pars ejus cinis eſt : cor inſipiens adoravit illud, & non liberabit animam ſuam, neque dicet : Fortè mendacium eſt in dextera mea.

21. Memento horum Jacob, & Iſrael, quoniam ſervus meus es tu : formavi te, ſervus meus es tu Iſrael, ne obliviſcaris mei.

22. Delevi ut nubem iniquitates tuas, & quaſi nebulam peccata tua : revertere ad me, quoniam redemi te.

23. Laudate cœli, quoniam miſericordiam fecit Dominus : jubilate extrema terræ, reſonate montes laudationem, ſaltus & omne lignum ejus : quoniam redemit Dominus Jacob, & Iſrael gloriabitur.

24. Hæc dicit Dominus redemptor tuus, & formator tuus ex utero : Ego ſum Dominus, fa-

ciens

ciens omnia, extendens cœlos ſolus, ſtabiliens terram, & nullus mecum.

25. Irrita faciens ſigna divinorum, & ariolos in furorem vertens. Convertens ſapientes retrorſum: & ſcientiam eorum ſtultam faciens.

26. Suſcitans verbum ſervi ſui, & conſilium nuntiorum ſuorum complens. Qui dico Jeruſalem: Habitaberis; & civitatibus Juda: Ædificabimini, & deſerta ejus ſuſcitabo.

27. Qui dico profundo: Deſolare, & flumina tua areſaciam.

28. Qui dico Cyro: Paſtor meus es †, & omnem voluntatem meam complebis. Qui dico Jeruſalem: * Ædificaberis; & templo: || Fundaberis.

† i. te paſcendo, lovendo & remittendo populo meo præfeci. Mirum verò hujus regis nomen, hoc loco, & aliquot ſequentibus apertè enuntiatum annis ampliùs 200. antequam ad regnum perveniret. Jſ. Joſeph l. 10. c. 13. act. 11. c. 1. & Chronol. noſtrâ. ‖ 1. Eſdr. 1. ‖ 1. Eſdr. 7. ‡ S A B B. 4. T E M P. A D V E N T. E P I S T. 4. * Hebr. *Chriſto ſuo*, i. ad opus Dei ſingulariter delecto & conſecrato. Cyrus autem figura Chriſti fuit.

C A P U T XLV.

Prophetia de Cyro & victoriis ipſi à Deo concedendis, cum increpatione quòd Deum in his non agnoſcat, cùm ipſe ſolus ſit Deus, omnium Dominus, cui nemo poteſt contradicere: prædicitur Chriſti nativitas: & loquitur propheta permixtim de Judæorum per Cyrum liberatione, ac ſalute per Chriſtum futura: quòdque ſolus Dominus ſit Deus, juſtus & ſalvans, promiſſaque complens.

1. ‡ HÆc dicit Dominus Chriſto * meo Cyro, cujus apprehendi dexteram, ut ſubjiciam ante faciem ejus Gentes, & dorſa regum vertam, & aperiam coram eo januas, & portæ non claudentur.

2. Ego ante te ibo: & glorioſos terræ humiliabo: portas æreas conteram, & vectes ferreos confringam.

3. Et dabo tibi theſauros abſconditos, & arcana ſecretorum: ut ſcias quia ego Dominus, qui voco nomen tuum, Deus Iſrael.

4. Propter ſervum meum Jacob, & Iſrael electum meum, & vocavi te nomine tuo: aſſimilavi te, & non cognoviſti me.

5. Ego Dominus, & non eſt ampliùs: extra me non eſt Deus: accinxi te, & non cognoviſti me:

6. Ut ſciant hi, qui ab ortu ſolis, & qui ab occidente, quoniam abſque me non eſt: ego Dominus, & non eſt alter,

7. formans lucem, & creans tenebras, faciens pacem, & creans malum: ego Dominus faciens omnia hæc.

8. Rorate cœli deſuper, & nubes pluant juſtum: aperiatur terra, & germinet ſalvatorem: & juſtitia oriatur ſimul: ego Dominus creavi eum.

‖ Jere. 18. 6. Rom. 9. 20.

9. Væ qui contradicit fictori ſuo, teſta de ſamiis terræ: || numquid dicet lutum figulo ſuo: Quid facis, & opus tuum abſque manibus eſt?

10. Væ qui dicit patri: Quid generas? & mulieri: Quid parturis?

11. Hæc dicit Dominus ſanctus Iſrael, plaſtes ejus: Ventura interrogate me, ſuper filios meos, & ſuper opus manuum mearum mandate mihi.

12. Ego feci terram, & hominem ſuper eam creavi ego: manus meæ tetenderunt cœlos, & omni militiæ eorum mandavi.

* Cyrum, Chriſti typum,

13. Ego ſuſcitavi eum * ad juſtitiam, & omnes vias ejus dirigam: ipſe ædificabit civitatem meam, & captivitatem meam dimittet, non in pretio, neque in muneribus, dicit Dominus Deus exercituum.

14. Hæc dicit Dominus: Labor Ægypti, & negotiatio Æthiopiæ, & Sabaim viri ſublimes ad te tranſibunt, & tui erunt: Poſt te ambulabunt, vincti manicis pergent: & te adorabunt, teque deprecabuntur: Tantùm in te eſt Deus, & non eſt abſque te Deus.

15. Verè tu es Deus abſconditus, Deus Iſrael ſalvator.

16. Confuſi ſunt, & erubuerunt omnes: ſimul abierunt in confuſionem fabricatores errorum.

17. Iſrael ſalvatus eſt in Domino ſalute æterna: non confundemini, & non erubeſcetis uſque in ſæculum ſæculi.

18. Quia hæc dicit Dominus creans cœlos, ipſe Deus formans terram, & faciens eam, ipſe plaſtes ejus: non in vanum creavit eam: ut habitaretur, formavit eam: Ego Dominus, & non eſt alius.

19. Non in abſcondito locutus ſum in loco terræ tenebroſo: non dixi ſemini Jacob: Fruſtra quærite me. Ego Dominus loquens juſtitiam, annuntians recta.

20. Congregamini, & venite, & accedite ſimul qui ſalvati eſtis ex Gentibus: neſcierunt qui levant lignum ſculpturæ ſuæ, & rogant Deum non ſalvantem.

21. Annuntiate, & venite, & conſiliamini ſimul: quis auditum fecit hoc ab initio, ex tunc prædixit illud? numquid non ego Dominus, & non eſt ultrà Deus abſque me? Deus juſtus, & ſalvans non eſt præter me.

22. Convertimini ad me, & ſalvi eritis omnes fines terræ: quia ego Deus, & non eſt alius.

23. In memetipſo juravi, egredietur de ore meo juſtitiæ verbum, & non revertetur:

24. || quia mihi curvabitur omne genu, & jurabit omnis lingua. ‖ Rom. 14. 11. Philip. 2. 10.

25. Ergo in Domino, dicet, meæ ſunt juſtitiæ & imperium: ad eum venient, & confundentur omnes qui repugnant ei.

26. In Domino juſtificabitur, & laudabitur omne ſemen Iſrael.

C A P U T XLVI.

Oſtenditur idolorum vanitas, & deſtructio ipſorum prædicitur: Judæi cum reliquiis Iſrael ad Deum revocantur, oſtenſa Dei magna benignitate ad ipſos, addita gravi increpatione ob ipſorum ingratitudinem & idololatriam; hortaturque ut ad ipſum, qui ſolus omnia novit & poteſt, revertantur, ſalutem ipſis per filium promittens.

1. COnfractus eſt Bel, contritus eſt Nabo: facta ſunt ſimulachra eorum beſtiis & jumentis, onera veſtra gravi pondere uſque ad laſſitudinem.

2. Contabuerunt, & contrita ſunt ſimul: non potuerunt ſalvare portantem, & anima eorum in captivitatem ibit.

3. Audite me domus Jacob, & omne reſiduum domus Iſrael, qui portamini à meo utero, qui geſtamini à mea vulva.

4. Uſque ad ſenectam ego ipſe, & uſque ad canos ego portabo: ego feci, & ego feram: ego portabo, & ſalvabo.

5. Cui aſſimilaſtis me, & adæquaſtis, & comparaſtis me, & feciſtis ſimilem?

6. Qui confertis aurum de ſacculo, & argentum ſtatera ponderatis : conducentes aurificem, ut faciat Deum : & procidunt, & adorant.

‖ Bar. 6.25. 7. ‖ Portant illum in humeris geſtantes, & ponentes in loco ſuo : & ſtabit, ac de loco ſuo non movebitur : ſed & cùm clamaverint ad eum, non audiet : de tribulatione non ſalvabit eos.

8. Mementote iſtud, & confundamini : redite prævaricatores ad cor.

9. Recordamini prioris ſæculi, quoniam ego ſum Deus, & non eſt ultrà Deus, nec eſt ſimilis mei:

10. Annuntians ab exordio noviſſimum, & ab initio quæ necdum facta ſunt, dicens : Conſilium meum ſtabit, & omnis voluntas mea fiet:

11. Vocans ab Oriente avem, & de terra longinqua virum voluntatis meæ. Et locutus ſum, & adducam illud : creavi, & faciam illud.

12. Audite me duro corde, qui longè eſtis à juſtitia.

13. Propè feci juſtitiam meam, non elongabitur, & ſalus mea non morabitur. Dabo in Sion ſalutem, & in Iſrael gloriam meam.

CAPUT XLVII.

Babylonis humiliatio ac contritio prædicitur, propter ipſius ſuperbiam, arrogantiam, & crudelitatem in Judæos ſuos captivos : & quia in maleficis, auguribus, atque incantatoribus ſpem poſuit.

1. DEſcende, ſede in pulvere virgo filia Babylon ſede in terra : non eſt ſolium filiæ Chaldæorum, quia ultrà non vocaberis mollis & tenera.

2. Tolle molam, & mole farinam : denuda turpitudinem tuam, diſcooperi humerum, revela crura, tranſi flumina.

‖ Nah. 3.5. 3. ‖ Revelabitur ignominia tua, & videbitur opprobrium tuum : ultionem capiam, & non reſiſtet mihi homo.

4. Redemptor noſter, Dominus exercituum nomen illius, ſanctus Iſrael.

5. Sede tacens, & intra in tenebras filia Chaldæorum : quia non vocaberis ultrà domina regnorum.

6. Iratus ſum ſuper populum meum, contaminavi hæreditatem meam, & dedi eos in manu tua : non poſuiſti eis miſericordias : ſuper ſenem aggravaſti jugum tuum valdè.

7. Et dixiſti : In ſempiternum ero domina : non poſuiſti hæc ſuper cor tuum, neque recordata es noviſſimi tui.

8. Et nunc audi hæc delicata, & habitans confidenter, quæ dicis in corde tuo : ‖ Ego ſum, & non eſt præter me ampliùs : non ſedebo vidua, & ignorabo ſterilitatem. ‖ Apoc. 18.7.

‖ Inf. 51.19. 9. ‖ Venient tibi duo hæc ſubitò in die una, ſterilitas & viduitas, univerſa venerunt ſuper te, propter multitudinem maleficiorum tuorum, & propter duritiam incantatorum tuorum vehementem.

10. Et fiduciam habuiſti in malitia tua, & dixiſti : Non eſt qui videat me. Sapientia tua & ſcientia tua hæc decepit te. Et dixiſti in corde tuo : Ego ſum, & præter me non eſt altera.

11. Veniet ſuper te malum, & neſcies ortum ejus : & irruet ſuper te calamitas, quam non poteris expiare : veniet ſuper te repentè miſeria, quam neſcies.

12. Sta cum incantatoribus tuis, & cum multitudine maleficiorum tuorum, in quibus laboraſti ab adoleſcentia tua, ſi fortè quid proſit tibi, aut ſi poſſis fieri fortior.

13. Defeciſti in multitudine conſiliorum tuorum : ſtent, & ſalvent te augures cœli, qui contemplabantur ſydera, & ſupputabant menſes, ut ex eis annuntiarent ventura tibi.

14. Ecce facti ſunt quaſi ſtipula, ignis combuſſit eos : non liberabunt animam ſuam de manu flammæ : non ſunt prunæ, quibus caleſiant, nec focus, ut ſedeant ad eum.

15. Sic facta ſunt tibi in quibuſcumque laboraveras : negotiatores tui ab adoleſcentia tua, unuſquiſque in via ſua erraverunt : non eſt qui ſalvet te.

CAPUT XLVIII.

Increpat Dominus hypocriſim, ingratitudinem ac duritiam Judæorum ; ſe, & non idola, annuntiaſſe futura & illa complevisse oſtendens : propter nomen ſuum tamen parcet ipſis : & ita benignè eos ad ſe revocat, probans ſe ſolum verum Deum, omnium conſcium, ſuique populi redemptorem ac gubernatorem : conquerens quoque de mandatorum ſuorum prævaricatione, quibus obſervatis felices fuiſſent.

1. AUdite hæc domus Jacob, qui vocamini nomine Iſrael, & de aquis Juda exiſtis, qui juratis in nomine Domini, & Dei Iſrael recordamini non in veritate, neque in juſtitia.

2. De civitate enim ſancta vocati ſunt, & ſuper Deum Iſrael conſtabiliti ſunt : Dominus exercituum nomen ejus.

3. Priora ex tunc annuntiavi, & ex ore meo exierunt, & audita feci ea : repentè operatus ſum, & venerunt.

4. Scivi enim quia durus es tu, & nervus ferreus cervix tua, & frons tua ærea.

5. Prædixi tibi ex tunc : antequam venirent indicavi tibi, ne fortè diceres : Idola mea fecerunt hæc, & ſculptilia mea, & conflatilia mandaverunt iſta.

6. Quæ audiſti, vide omnia : vos autem num annuntiaſtis ? Audita feci tibi nova ex tunc, & conſervata ſunt quæ neſcis:

7. nunc creata ſunt, & non ex tunc : & ante diem, & non audiſtis ea, ne fortè dicas : Ecce ego cognovi ea.

8. Neque audiſti, neque cognoviſti, neque ex tunc aperta eſt auris tua : ſcio enim quia prævaricans prævaricaberis, & tranſgreſſorem ex utero vocavi te.

9. Propter nomen meum longè faciam furorem meum : & laude mea infrænabo te, ne intereas.

10. Ecce excoxi te, ſed non quaſi argentum, elegi te in camino paupertatis.

11. Propter me, propter me faciam, ut non blaſphemer : ‖ & gloriam meam alteri non dabo. ‖ Sup. 42.8.

12. Audi me Jacob, & Iſrael quem ego voco : ‖ ego ipſe, ego primus, & ego noviſſimus. ‖ Sup. 41.4. & 44.6. Apoc. 1.8. 17. & 22.13.

13. Manus quoque mea fundavit terram, & dextera mea menſa eſt cœlos : ego vocabo eos, & ſtabunt ſimul.

14. Congregamini omnes vos, & audite : quis de eis annuntiavit hæc ? Dominus dilexit eum, faciet voluntatem ſuam in Babylone, & brachium ſuum in Chaldæis.

15. Ego, ego locutus ſum, & vocavi eum : adduxi eum, & directa eſt via ejus.

16. Accedite ad me, & audite hoc : non à principio in abſcondito locutus ſum : ex tempore antequam fieret, ibi eram : & nunc Dominus Deus miſit me, & ſpiritus ejus.

17. Hæc dicit Dominus redemptor tuus ſanctus Iſrael : Ego Dominus Deus tuus docens te utilia, gubernans te in via, qua ambulas.

18. Utinam attendiſſes mandata mea : facta fuiſſet ſicut flumen pax tua, & juſtitia tua ſicut gurgites maris.

19. Et fuiſſet quaſi arena ſemē tuum, & ſtirps uteri tui ut lapilli ejus : non interiſſet, & non fuiſſet attritum nomen ejus à facie mea.

‖ Jerem. 51. 6. Apoc. 18. 4.

20. ‖ Egredimini de Babylone, fugite à Chaldæis, in voce exultationis annuntiate : auditum facite hoc, & efferte illud uſque ad extrema terræ. Dicite : Redemit Dominus ſervum ſuum Jacob.

‖ Exod. 17. 6. Nu. 20. 11. ‖ Inf. 57. 21

21. Non ſitierunt in deſerto, cùm educeret eos : ‖ aquam de petra produxit eis, & ſcidit petram, & fluxerunt aquæ.

22. ‖ Non eſt pax impiis, dicit Dominus.

CAPUT XLIX.

Conſtituitur Chriſtus dux Gentium ac Judæorum ſalvandorum, daturque in fœdus populi ex omni orbis parte vocandi : & oſtenſa magna felicitate credentium in Chriſtum, hortatur eos ad gratiarum actionem : benignè etiam conſolatur Sion, quæ ſe à Deo deſertam conquerebatur : promittens eam toto orbe fore glorioſam, omnibus ad ipſam confluentibus, ejuſque contritis inimicis.

‡ In Nativit. B. Joan. Bapt. ‖ Jere. 1. 5. Gal. 1. 15. ‖ Inf. 51. 16. Epheſ. 6. 16 Hebr. 4. 12. Apoc. 1. 16

1. ‡ AUdite inſulæ, & attendite populi de longè : Dominus ab utero vocavit me, ‖ de ventre matris meæ recordatus eſt nominis mei.

2. ‖ Et poſuit os meum quaſi gladium acutum : in umbra manus ſuæ protexit me, & poſuit me ſicut ſagittam electam : in pharetra ſua abſcondit me.

3. Et dixit mihi : Servus meus es tu Iſrael, quia in te gloriabor.

4. Et ego dixi : In vacuum laboravi, ſine cauſa, & vanè fortitudinem meam conſumpſi : ergo judicium meum cum Domino, & opus meum cum Deo meo.

5. Et nunc dicit Dominus, formans me ex utero ſervum ſibi, ut reducam Jacob ad eum, & Iſrael non congregabitur : & glorificatus ſum in oculis Domini, & Deus meus factus eſt fortitudo mea.

‖ Sup. 42. 6. Actor. 13. 47.

6. Et dixit : Parum eſt ut ſis mihi ſervus ad ſuſcitandas tribus Jacob, & fæces Iſrael convertendas. ‖ Ecce dedi te in lucem Gentium, ut ſis ſalus mea uſque ad extremum terræ.

7. Hæc dicit Dominus redemptor Iſrael, ſanctus ejus, ad contemptibilem animam, ad abominatam gentem, ad ſervum dominorum : Reges videbunt, & conſurgent principes, & adorabunt propter Dominum, quia fidelis eſt, & ſanctum Iſrael qui elegit te. ^

‡ Sabb. post Dom. 4. Quadr. ‖ 2. Cor. 6. 2.

8. ‡ Hæc dicit Dominus : ‖ In tempore placito exaudivi te, & in die ſalutis auxiliatus ſum tui : & ſervavi te, & dedi te in fœdus populi, ut ſuſcitares terram, & poſſideres hæreditates diſſipatas :

9. ut diceres his, qui vincti ſunt : Exite : & his, qui in tenebris : Revelamini. Super vias paſcentur, & in omnibus planis paſcua eorum.

10. ‖ Non eſurient, neque ſitient, & non percutiet eos æſtus & ſol : quia miſerator eorum reget eos, & ad fontes aquarum potabit eos. *‖ Apoc. 7. 16.*

11. Et ponam omnes montes meos in viam, & ſemitæ meæ exaltabuntur.

12. Ecce iſti de longè venient, & ecce illi ab Aquilone & mari, & iſti de terra Auſtrali.

13. Laudate cœli, & exulta terra, jubilate montes laudem : quia conſolatus eſt Dominus populum ſuum, & pauperum ſuorum miſerebitur.

14. Et dixit Sion : Dereliquit me Dominus, & Dominus oblitus eſt mei.

15. Numquid oblviſci poteſt mulier infantem ſuum, ut non miſereatur filio uteri ſui ? & ſi illa oblita fuerit, ego tamen non obliviſcar tui.

16. Ecce in manibus meis deſcripſi te : ‖ muri tui coram oculis meis ſemper. *‖ Vide Exo. 13. 9.*

17. Venerunt ſtructores tui : deſtruentes te, & diſſipantes à te exibunt.

18. ‖ Leva in circuitu oculos tuos, & vide, omnes iſti congregati ſunt, venerunt tibi : vivo ego, dicit Dominus, quia omnibus his velut ornamento veſtieris, & circumdabis tibi eos quaſi ſponſa. *‖ Infr. 60. 4.*

19. Quia deſerta tua, & ſolitudines tuæ, & terra ruinæ tuæ, nunc anguſta erunt præ habitatoribus, & longè fugabuntur qui abſorbebant te.

20. Adhuc dicent in auribus tuis filii ſterilitatis tuæ : Anguſtus eſt mihi locus, fac ſpatium mihi ut habitem.

21. Et dices in corde tuo : Quis genuit mihi iſtos ? ego ſterilis, & non pariens, tranſmigrata, & captiva : & iſtos quis enutrivit ? ego deſtituta & ſola : & iſti ubi erant ?

22. Hæc dicit Dominus Deus : Ecce levabo ad Gentes manum meam, & ad populos exaltabo ſignum meum. Et afferent filios tuos in ulnis, & filias tuas ſuper humeros portabunt.

23. Et erunt reges nutritii tui, & reginæ nutrices tuæ : vultu in terram demiſſo adorabunt te, & pulverem pedum tuorum lingent. ‖ Et ſcies quia ego Dominus, ſuper quo non confundentur qui expectant eum. *‖ Vide Pſal. 71. 9. & inf. 40. 14.*

24. Numquid tolletur à forti præda ? aut quod captum fuerit à robuſto, ſalvum eſſe poterit ?

25. Quia hæc dicit Dominus : Equidem, & captivitas à forti tolletur : & quod ablatum fuerit à robuſto, ſalvabitur. Eos verò, qui judicaverunt te, ego judicabo, & filios tuos ego ſalvabo.

26. Et cibabo hoſtes tuos carnibus ſuis : & quaſi muſto, ſanguine ſuo inebriabuntur : & ſciet omnis caro, quia ego Dominus ſalvans te, & redemptor tuus fortis Jacob.

CAPUT L.

Non ex Dei impotentia, ſed propter ſuas iniquitates manet Synagoga repudiata, Chriſtum nolens recipere, qui nihil prætermiſit quod agendum fuerat ut ab ea reciperetur; imò illius amore ſeipſum in ignominioſas tradens afflictiones: ideoque Synagogam doloribus interituram denuntiat.

1. HÆc dicit Dominus: Quis eſt hic liber repudii matris veſtræ, quo dimiſi eam? aut quis eſt creditor meus, cui vendidi vos? ecce in iniquitatibus veſtris venditi eſtis, & in ſceleribus veſtris dimiſi matrem veſtram.

2. Quia veni, & non erat vir: vocavi, & non erat qui audiret. || Numquid abbreviata & parvula facta eſt manus mea, ut non poſſim redimere? aut non eſt in me virtus ad liberandum? Ecce in increpatione mea deſertum faciam mare, ponam flumina in ſiccum: computreſcent piſces ſine aqua, & morientur in ſiti. (|| *Infr. 59. 1.*)

3. Induam cœlos tenebris, & ſaccum ponam operimentum eorum.

4. Dominus dedit mihi linguam eruditam, ut ſciam ſuſtentare eum, qui laſſus eſt verbo: erigit manè, manè erigit mihi aurem, ut audiam quaſi magiſtrum.

5. ‡ Dominus Deus aperuit mihi aurem, ego autem non contradico: retrorſum non abii. (‡ FER. 2. MAJORIS HEBDOM.)

6. || Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus: faciem meam non averti ab increpantibus, & conſpuentibus in me. (|| *Matt. 26. 67.*)

7. Domine Deus auxiliator meus, ideò non ſum confuſus: ideò poſui faciem meam ut petram duriſſimam, & ſcio quoniam non confundar.

8. || Juxta eſt qui juſtificat me, quis contradicet mihi? ſtemus ſimul, quis eſt adverſarius meus? accedat ad me. (|| *Rom. 8. 33.*)

9. Ecce Dominus Deus auxiliator meus: quis eſt qui condemnet me? Ecce omnes quaſi veſtimentum conterentur, tinea comedet eos.

10. Quis ex vobis timens Dominum, audiens vocem ſervi ſui? qui ambulavit in tenebris, & non eſt lumen ei, ſperet in nomine Domini, & innitatur ſuper Deum ſuum. ^

11. Ecce vos omnes accendentes ignem, accincti flammis, ambulate in lumine ignis veſtri, & in flammis, quas ſuccendiſtis: de manu mea factum eſt hoc vobis, in doloribus dormietis.

CAPUT LI.

Exhortatur Sion exemplo Abrahæ, cui Deus promiſſa complevit, ut & ipſa certò fidat ſe promiſſam à Deo conſolationem accepturam: de conſolatione, ſalute & magna felicitate Sion, hoc eſt Eccleſiæ, per Chriſtum futura, & de lege Evangelica latè diſſerit, ac de humiliatione hoſtium Eccleſiæ.

1. AUdite me qui ſequimini quod juſtum eſt, & quæritis Dominum: attendite ad petram unde exciſi eſtis, & ad cavernam laci, de qua præciſi eſtis.

2. Attendite ad Abraham patrem veſtrum, & ad Saram, quæ peperit vos: quia unum vocavi eum, & benedixi ei, & multiplicavi eum.

3. Conſolabitur ergo Dominus Sion, & conſolabitur omnes ruinas ejus: & ponet deſertum ejus quaſi delicias, & ſolitudinem ejus quaſi hortum Domini. Gaudium & lætitia invenietur in ea, gratiarum actio & vox laudis.

4. Attendite ad me, popule meus, & tribus mea me audite: || quia lex à me exiet, & judicium meum in lucem populorum requieſcet. (|| *Supr. 2. 3*)

5. Propè eſt juſtus meus, egreſſus eſt ſalvator meus, & brachia mea populos judicabunt: me inſulæ expectabunt, & brachium meum ſuſtinebunt.

6. Levate in cœlum oculos veſtros, & videte ſub terra deorſum: quia cœli ſicut fumus liqueſcent, & terra ſicut veſtimentum atteretur, & habitatores ejus ſicut hæc interibunt: || Salus autem mea in ſempiternum erit, & juſtitia mea non deficiet. (|| *Pſalm. 36. 39.*)

7. Audite me qui ſcitis juſtum, populus meus || lex mea in corde eorum: nolite timere opprobrium hominum, & blaſphemias eorum ne metuatis. (|| *Pſalm. 36. 31.*)

8. Sicut enim veſtimentum, ſic comedet eos vermis: & ſicut lanam, ſic devorabit eos tinea: Salus autem mea in ſempiternum erit, & juſtitia mea in generationes generationum.

9. Conſurge, conſurge, induere fortitudinem brachium Domini: conſurge ſicut in diebus antiquis, in generationibus ſæculorum. Numquid non tu percuſſiſti ſuperbum, vulneraſti draconem?

10. || Numquid non tu ſiccaſti mare, aquam abyſſi vehementis: qui poſuiſti profundum maris viam, ut tranſirent liberati? (|| *Exod. 14. 21.*)

11. Et nunc qui redempti ſunt à Domino, revertentur, & venient in Sion laudantes, & lætitia ſempiterna ſuper capita eorum, gaudium & lætitiam tenebunt, fugiet dolor & gemitus.

12. Ego, ego ipſe conſolabor vos: quis tu ut timeres ab homine mortali, & à filio hominis, qui quaſi fœnum ita areſcet?

13. Et oblitus es Domini factoris tui, qui tetendit cœlos, & fundavit terram: & formidaſti jugiter tota die à facie furoris ejus, qui te tribulabat, & paraverat ad perdendum: ubi nunc eſt furor tribulantis?

14. Citò veniet gradiens ad aperiendum, & non interficiet uſque ad internecionem, nec deficiet panis ejus.

15. Ego autem ſum Dominus Deus tuus, qui conturbo mare, & intumeſcunt fluctus ejus: Dominus exercituum nomen meum.

16. || Poſui verba mea in ore tuo, & in umbra manus meæ protexi te, ut plantes cœlos, & fundes terram: & dicas ad Sion: Populus meus es tu. (|| *Sup. 49. 2.*)

17. Elevare, elevare, conſurge Jeruſalem, quæ bibiſti de manu Domini calicem iræ ejus: uſque ad fundum calicis ſoporis bibiſti, & potaſti uſque ad fœces.

18. Non eſt qui ſuſtentent eam ex omnibus filiis, quos genuit: & non eſt qui apprehendat manum ejus ex omnibus filiis, quos enutrivit.

‖ Sup. 47. 9 19. ‖ Duo ſunt quæ occurrerunt tibi : quis
contriſtabitur ſuper te ? vaſtitas , & contri-
tio , & fames , & gladius : quis conſolabi-
tur te?
20. Filii tui projecti ſunt , dormierunt in
capite omnium viarum , ſicut oryx illaquea-
tus : pleni indignatione Domini , increpatio-
ne Dei tui.
21. Idcircò audi hoc paupercula , & ebria
non à vino.
22. Hæc dicit dominator tuus Dominus, &
Deus tuus, qui pugnabit pro populo ſuo : Ec-
ce tuli de manu tua calicem ſoporis, fundum
calicis indignationis meæ, non adjicies ut bi-
bas illum ultrà.
23. Et ponam illum in manu eorum, qui te
humiliaverunt, & dixerunt animæ tuæ : Incur-
vare, ut tranſeamus : & poſuiſti ut terram cor-
pus tuum, & quaſi viam tranſeuntibus.

CAPUT LII.

Excitat Sion, hoc eſt, Chriſti Eccleſiam ad conſolationem, ob gratuitam ſui redemptionem : meminit deſcenſus Iſrael in Ægyptum, & liberationis ab Aſſur : prædicatores autem Evangelicæ pacis commendat , excitans omnes ad laudem propter Chriſtum paratum omnibus ſalvatorem : & de ipſius exaltatione ac humiliatione , & fide Gentium in ipſum.

1. CONſurge, conſurge, induere fortitudi-
ne tua Sion, induere veſtimentis glo-
riæ tuæ Jeruſalem, civitas Sancti : quia non
adjiciet ultrà ut pertranſeat per te incircum-
* Quales Aſſyrii, Ægypti, & Chald. Vide 4. Reg. 18. 23. 24. & 25. ciſus & immundus *.
2. Excutere de pulvere , conſurge ; ſede
Jeruſalem : ſolve vincula colli tui captiva filia
Sion.
3. Quia hæc dicit Dominus : Gratis venum-
dati eſtis, & ſine argento redimemini.
‖ Gen. 46. 6. 4. Quia hæc dicit Dominus Deus : * ‖ In
Ægyptum deſcendit populus meus in princi-
pio, ut colonus eſſet ibi : & Aſſur abſque ul-
la cauſa calumniatus eſt eum.
5. Et nunc quid mihi eſt hic, dicit Domi-
nus, quoniam ablatus eſt populus meus gra-
tis ? Dominatores ejus iniquè agunt , dicit
‖ Ezech. 36. 20. Rom. 2. 24. Dominus, ‖ & jugiter tota die nomen meum
blaſphematur.
6. Ptopter hoc ſciet populus meus nomen
meum in die illa : quia ego ipſe qui loque-
bar, ecce adſum.
‖ Nah. 1. 15 Rom. 10. 15 7. ‖ Quàm pulchri ſuper montes pedes an-
nuntiantis & prædicantis pacem : annuntian-
tis bonum , prædicantis ſalutem , dicentis
Sion : Regnabit Deus tuus!
8. Vox ſpeculatorum tuorum : levaverunt
vocem , ſimul laudabunt : quia oculo ad o-
culum videbunt cùm converterit Dominus
Sion.
9. Gaudete, & laudate ſimul deſerta Jeru-
ſalem : quia conſolatus eſt Dominus popu-
lum ſuum, redemit Jeruſalem.
10. Paravit Dominus brachium ſanctum ſu-
‖ Pſal. 97. 3. um in oculis omnium Gentium : ‖ & videbunt
omnes fines terræ ſalutare Dei noſtri.
‖ 2. Cor. 6. 17. 11. Recedite, recedite, exite inde, ‖ pol-
lutum nolite tangere : exite de medio ejus,
mundamini qui fertis vaſa Domini.
12. Quoniam non in tumultu exibitis, nec
in fuga properabitis : præcedet enim vos Domi-
nus, & congregabit vos Deus Iſrael.
13. Ecce intelliget ſervus meus, exaltabitur,
& elevabitur, & ſublimis erit valdè.
14. Sicut obſtupuerunt ſuper te multi , ſic
inglorius erit inter viros aſpectus ejus, & for-
ma ejus inter filios hominum.
15. Iſte aſperget gentes multas, ſuper ipſum
continebunt reges os ſuum : ‖ quia quibus non ‖ Rom. 15. 21.
eſt narratum de eo , viderunt : & qui non
audierunt, contemplati ſunt.

CAPUT LIII.

Non omnes Evangelii prædicationem ſuſcipiunt : prophetia de Chriſti nativitate , & ignominioſa paſſione ac morte ipſius propter peccata noſtra : contemptui habitus eſt , qui ſalutem nobis peperit : de manſuetudine & voluntaria ipſius oblatione : de gloria & exaltatione ejus , credentiumque multitudine.

1. ‡ QUis credidit auditui noſtro ? & bra- ‡ Fer. 4. Major. Hebdom. Epist. 2. Rom. 10. 16 Joa. 12. 38.
chium Domini cui revelatum eſt?
2. Et aſcendet ſicut virgultum coram eo,
& ſicut radix de terra ſitienti : non eſt ſpe-
cies ei , neque decor : & vidimus eum , &
non erat aſpectus, & deſideravimus eum :
3. ‖ Deſpectum, & noviſſimum virorum , ‖ Marc. 9. 11.
virum dolorum , & ſcientem infirmitatem :
& quaſi abſconditus vultus ejus & deſpectus,
unde nec reputavimus eum.
4. ‖ Verè languores noſtros ipſe tulit , & ‖ Matth. 8. 17.
dolores noſtros ipſe portavit : & nos puta-
vimus eum quaſi leproſum , & percuſſum à
Deo & humiliatum.
5. ‖ Ipſe autem vulneratus eſt propter ini- ‖ 1. Cor. 15. 1.
quitates noſtras , attritus eſt propter ſcelera
noſtra : diſciplina pacis noſtræ ſuper eum ,
& livore ejus ſanati ſumus.
6. Omnes nos quaſi oves erravimus, unuſ-
quiſque in viam ſuam declinavit : & poſuit
Dominus in eo iniquitatem omnium no-
ſtrùm.
7. Oblatus eſt quia ipſe voluit , & non ape-
ruit os ſuum : ſicut ovis ad occiſionem duce-
tur , & quaſi agnus coram tondente ſe ob-
muteſcet, ‖ & non aperiet os ſuum. ‖ Matt. 26. 63.
8. De anguſtia, & de judicio ſublatus eſt : Act. 8. 32.
generationem ejus quis enarrabit ? quia ab-
ſciſſus eſt de terra viventium : propter ſce-
lus populi mei percuſſi eum.
* 9. Et dabit impios pro ſepultura, & divitem
pro morte ſua : ‖ eò quòd iniquitatem non ‖ 1. Petr. 2. 22. 1. Joan. 3. 5
fecerit, neque dolus fuerit in ore ejus.
10. Et Dominus voluit conterere eum in
infirmitate : ſi poſuerit pro peccato animam
ſuam, videbit ſemen longævum, & voluntas
Domini in manu ejus dirigetur.
11. Pro eo quòd laboravit anima ejus, vi-
debit & ſaturabitur : in ſcientia ſua juſtifica-
bit ipſe juſtus ſervus meus multos, & iniqui-
tates eorum ipſe portabit.
12. Ideo diſpertiam ei plurimos : & fortium
dividet ſpolia, pro eo quòd tradidit in mor-
tem animam ſuam, ‖ & cum ſceleratis repu-
tatus eſt : & ipſe peccata multorum tulit, ‖ & ‖ Marc. 15. 28.
pro tranſgreſſoribus rogavit. Luc. 22. 37. ‖ Luc. 23. 34

CA-

CAPUT LIV.

Eccleſiam invitat ad lætitiam quòd ex Gentibus futura ſit numeroſior quàm erat Synagoga, & per orbem propaganda, perpetua Dei protectione ſit in ſecuritate victura, veteris oblita calamitatis : quòdque ex pretioſis ædificabitur lapidibus, in juſtitia fundata : omneſque in ea docti erunt à Deo multitudine pacis fruituri.

Iuca 23. 10 Galat. 4. 17. 1. LAuda ſterilis quæ non paris : decanta laudem, & hinni quæ non pariebas : quoniam multi filii deſertæ magis quàm ejus quæ habet virum, dicit Dominus.

2. Dilata locum tentorii tui, & pelles tabernaculorum tuorum extende, ne parcas : longos fac funiculos tuos, & clavos tuos conſolida.

3. Ad dexteram enim, & ad lævam penetrabis : & ſemen tuum Gentes hæreditabit, & civitates deſertas inhabitabit.

4. Noli timere, quia non confunderis, neque erubeſces : non enim te pudebit, quia confuſionis adoleſcentiæ tuæ obliviſceris, & opprobrii viduitatis tuæ non recordaberis ampliùs.

‖ Luc. 1. 32. 5. Quia dominabitur tui qui fecit te, ‖ Dominus exercituum nomen ejus : & redemptor tuus Sanctus Iſrael, Deus omnis terræ vocabitur.

6. Quia ut mulierem derelictam & mœrentem ſpiritu vocavit te Dominus, & uxorem ab adoleſcentia abjectam, dixit Deus tuus.

7. Ad punctum in modico dereliqui te, & in miſerationibus magnis congregabo te.

8. In momento indignationis abſcondi faciem meam parumper à te, & in miſericordia ſempiterna miſertus ſum tui : dixit redemptor tuus Dominus.

‖ Gen. 9. 15. 9. ‖ Sicut in diebus Noe iſtud mihi eſt, cui juravi ne inducerem aquas Noe ultrà ſupra terram : ſic juravi ut non iraſcar tibi, & non increpem te.

10. Montes enim commovebuntur, & colles contremiſcent : miſericordia autem mea non recedet à te, & fœdus pacis meæ non movebitur : dixit miſerator tuus Dominus.

11. Paupercula tempeſtate convulſa, abſque ulla conſolatione. Ecce ego ſternam per ordinem lapides tuos, & fundabo te in ſapphiris,

12. & ponam jaſpidem propugnacula tua : & portas tuas in lapides ſculptos, & omnes terminos tuos in lapides deſiderabiles :

‖ Joa. 6. 45. 13. ‖ Univerſos filios tuos doctos à Domino : & multitudinem pacis filiis tuis.

14. Et in juſtitia fundaberis : recede procul à calumnia, quia non timebis : & à pavore, quia non appropinquabit tibi.

15. Ecce accola veniet, qui non erat mecum, advena quondam tuus adjungetur tibi.

16. Ecce ego creavi fabrum ſufflantem in igne prunas, & proferentem vas in opus ſuum, & ego creavi interfectorem ad diſperdendum.

17. Omne vas, quod fictum eſt contra te, non dirigetur : & omnem linguam reſiſtentem tibi in judicio, judicabis. ‡ Hæc eſt hæreditas ſervorum Domini, & juſtitia eorum apud me, dicit Dominus.

‡ Sabb. Sancto Proph. 5.

CAPUT LV.

Omnes ad fidem vocans, promittit donorum ſpiritualium abundantiam : revocantur à peccatis impii, cùm Dominus miſericors ſit & verax in promiſſis : de profectu prædicationis Evangelii & felicitate credentium.

1. OMnes ſitientes venite ad aquas : & qui non habetis argentum, properate, emite, & comedite : venite, emite abſque argento, & abſque ulla commutatione vinum & lac. Joan. 7. 37. Eccli. 51. 25. Apoc. 22. 17. Jer. 15. 16. Ezech. 3. 3. Prov. 9. 5. Eccli. 5. 3. & 24. 29.

2. Quare appenditis argentum non in panibus, & laborem veſtrum non in ſaturitate ? Audite audientes me, & comedite bonum, & delectabitur in craſſitudine anima veſtra.

3. Inclinate aurem veſtram, & venite ad me : audite, & vivet anima veſtra, & feriam vobiſcum pactum ſempiternum, ‖ miſericordias David fideles. ‖ Act. 13. 34.

4. Ecce teſtem populis dedi eum, ducem ac præceptorem Gentibus.

5. Ecce gentem, quam neſciebas, vocabis : & Gentes, quæ te non cognoverunt, ad te current propter Dominum Deum tuum, & Sanctum Iſrael, quia glorificavit te.

6. ‡ Quærite Dominum, dum inveniri poteſt : invocate eum, dum propè eſt. ‡ Fer. 3. post Dom. 1. Quadr.

7. Derelinquat impius viam ſuam, & vir iniquus cogitationes ſuas, & revertatur ad Dominum, & miſerebitur ejus, & ad Deum noſtrum : quoniam multus eſt ad ignoſcendum.

8. Non enim cogitationes meæ, cogitationes veſtræ : neque viæ veſtræ, viæ meæ, dicit Dominus.

9. Quia ſicut exaltantur cœli à terra, ſic exaltatæ ſunt viæ meæ à viis veſtris, & cogitationes meæ à cogitationibus veſtris.

10. Et quomodo deſcendit imber, & nix de cœlo, & illuc ultrà non revertitur, ſed inebriat terram, & infundit eam, & germinare eam facit, & dat ſemen ſerenti, & panem comedenti :

11. ſic erit verbum meum, quod egredietur de ore meo : non revertetur ad me vacuum, ſed faciet quæcumque volui, & proſperabitur in his, ad quæ miſi illud. A A

12. Quia in lætitia egrediemini, & in pace deducemini : montes & colles cantabunt coram vobis laudem, & omnia ligna regionis plaudent manu.

13. Pro ſaliunca aſcendet abies, & pro urtica creſcet myrtus : & erit Dominus nominatus in ſignum æternum, quod non auferetur.

CAPUT LVI.

Omnes cujuſvis gentis aut conditionis hortatur Dominus ad ſervanda ſua præcepta : conſolatio eunuchorum juſtorum : domus Dei, domus eſt orationis : gravis increpatio & comminatio adversùs paſtores Jeruſalem, quos cæcos & canes mutos ac impudentes appellat.

1. HÆc dicit Dominus : Cuſtodite judicium, & facite juſtitiam : quia juxtà eſt ſalus mea ut veniat, & juſtitia mea ut reveletur. Sap. 1. 1. Matth. 23. 23.

2. Beatus vir, qui facit hoc, & filius homi-

nis, qui apprehendet iſtud : cuſtodiens ſabbatum ne polluat illud, cuſtodiens manus ſuas, ne faciat omne malum.

3. Et non dicat filius advenæ, qui adhæret Domino, dicens : Separatione dividet me Dominus à populo ſuo : Et non dicat Eunuchus : Ecce ego lignum aridum.

4. Quia hæc dicit Dominus Eunuchis : Qui cuſtodierint ſabbata mea, & elegerint quæ ego volui, & tenuerint fœdus meum :

5. dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius à filiis & filiabus : nomen ſempiternum dabo eis, quod non peribit.

6. Et filios advenæ, qui adhærent Domino, ut colant eum, & diligant nomen ejus, ut ſint ei in ſervos : omnem cuſtodientem ſabbatum ne polluat illud, & tenentem fœdus meum :

7. Adducam eos in montem ſanctum meum, & lætificabo eos in domo orationis meæ : holocauſta eorum, & victimæ eorum placebunt

|| *Jerem. 7. 11. Matth. 21. 13. Marc. 11. 17. Luc. 19. 46* mihi ſuper altari meo : || quia domus mea, domus orationis vocabitur cunctis populis.

8. Ait Dominus Deus, || qui congregat

|| *Joan. 11. 52.* diſperſos Iſrael : Adhuc congregabo ad eum congregatos ejus.

9. Omnes beſtiæ agri venite ad devorandum, univerſæ beſtiæ ſaltus.

|| *Ezech. 3. 17. & 33. 2. & 6. 7.* 10. || Speculatores ejus cæci omnes, neſcierunt univerſi : canes muti non valentes latrare, videntes vana, dormientes, & amantes ſomnia.

11. Et canes impudentiſſimi neſcierunt ſaturitatem : ipſi paſtores ignoraverunt intelligentiam : omnes in viam ſuam declinaverunt,

|| *Jerem. 6. 13. & 8. 10.* || unuſquiſque ad avaritiam ſuam, à ſummo uſque ad noviſſimum.

12. Venite, ſumamus vinum, & impleamur ebrietate : & erit ſicut hodie, ſic & cras, & multò ampliùs.

CAPUT LVII.

Juſtorum interitus, & futura ipſorum requies non intelligitur ab impiis, cum quibus Deus hic expoſtulat ſuper idololatria aliiſque ipſorum ſceleribus, denuntians eos humiliandos : converſis autem pax & conſolatio promittitur, cùm impii cor ſit tamquam mare fervens cui non eſt pax.

1 JUſtus perit, & non eſt qui recogitet in corde ſuo : & viri miſericordiæ colligunt, quia non eſt qui intelligat : à facie enim malitiæ collectus eſt juſtus.

2. Veniat pax, requieſcat in cubili ſuo qui ambulavit in directione ſua.

3. Vos autem accedite huc filii auguratricis : ſemen adulteri, & fornicariæ.

4. Super quem luſiſtis ? ſuper quem dilataſtis os, & ejeciſtis linguam ? numquid non vos filii ſceleſti, ſemen mendax?

5. qui conſolamini in diis ſubter omne lignum frondoſum, immolantes parvulos in torrentibus, ſubter eminentes petras?

6. In partibus torrentis pars tua, hæc eſt ſors tua : & ipſis effudiſti libamen, obtuliſti ſacrificium : numquid ſuper his non indignabor?

7. Super montem excelſum & ſublimem poſuiſti cubile tuum, & illuc aſcendiſti ut immolares hoſtias.

8. Et poſt oſtium, & retro poſtem poſuiſti memoriale tuum : quia juxta me diſcooperuiſti, & ſuſcepiſti adulterum : dilataſti cubile tuum, & pepigiſti cum eis fœdus : dilexiſti ſtratum eorum manu aperta.

9. Et ornaſti te regis unguento, & multiplicaſti pigmenta tua. Miſiſti legatos tuos procul, & humiliata es uſque ad inferos.

10. In multitudine vię tuæ laboraſti : non dixiſti : Quieſcam : vitam manus tuæ inveniſti, propterea non rogaſti.

11. Pro quo ſolicita timuiſti, quia mentita es, & mei non es recordata, neque cogitaſti in corde tuo ? quia ego tacens, & quaſi non videns, & mei oblita es.

12. Ego annuntiabo juſtitiam tuam, & opera tua non proderunt tibi.

13. Cùm clamaveris, liberent te congregati tui, & omnes eos auferet ventus, tollet aura : Qui autem fiduciam habet mei, hæreditabit terram, & poſſidebit montem ſanctum meum.

14. Et dicam : || Viam facite, præbete iter, || *Inf. 62. 10.*
declinate de ſemita, auferte offendicula de via populi mei.

15. Quia hæc dicit Excelſus, & ſublimis habitans æternitatem : & ſanctum nomen ejus in excelſo & in ſancto habitans, & cum contrito & humili ſpiritu : ut vivificet ſpiritum humilium, & vivificet cor contritorum.

16. Non enim in ſempiternum litigabo, neque uſque ad finem iraſcar : quia ſpiritus à facie mea egredietur, & flatus ego faciam.

17. Propter iniquitatem avaritiæ ejus iratus ſum, & percuſſi eum : abſcondi à te faciem meam, & indignatus ſum : & abiit vagus in via cordis ſui.

18. Vias ejus vidi, & ſanavi eum, & reduxi eum, & reddidi conſolationes ipſi, & lugentibus ejus.

19. Creavi fructum labiorum pacem, pacem ei, qui longè eſt, & qui propè, dixit Dominus, & ſanavi eum.

20. Impii autem quaſi mare fervens, quod quieſcere non poteſt, & redundant fluctus ejus in conculcationem & lutum.

21. || Non eſt pax impiis, dicit Dominus || *Supr. 48. 22.*
Deus.

CAPUT LVIII.

Reprehendit Judæorum hypocriſim, oſtendens eorum jejunium non eſſe Deo acceptabile : & quæ debeant illud comitari, quibus adhibitis multa præſtantur hominibus beneficia : quomodo debeat ſabbatum celebrari, abnegata propria voluntate, & quod ſit præmium ita celebrantium.

1. ‡ CLama, ne ceſſes, quaſi tuba exalta vocem tuam, & annuntia populo meo ſcelera eorum, & domui Jacob peccata eorum. ‡ FER. 6. POST CINER.

2. Me etenim de die in diem quærunt, & ſcire vias meas volunt : quaſi gens, quæ juſtitiam fecerit, & judicium Dei ſui non dereliquerit : rogant me judicia juſtitiæ : appropinquare Deo volunt.

3. Quare jejunavimus, & non aſpexiſti : humiliavimus animas noſtras, & neſciſti ? Ecce in die jejunii veſtri invenitur voluntas veſtra, & omnes debitores veſtros repetitis.

4. Ecce ad lites & contentiones jejunatis,

& per-

& percutitis pugno impiè. Nolite jejunare
ſicut uſque ad hanc diem, ut audiator in ex-
celſo clamor veſter.
‖ Zach. 7. 5. 5. ‖ Numquid tale eſt jejunium, quod
elegi, per diem affligere hominem animam
ſuam? numquid contorquere quaſi circulum
caput ſuum, & ſaccum & cinerem ſternere?
numquid iſtud vocabis jejunium, & diem ac-
ceptabilem Domino?
6. Nonne hoc eſt magis jejunium, quod ele-
gi? diſſolve colligationes impietatis, ſolve
faſciculos deprimentes, dimitte eos, qui con-
fracti ſunt, liberos, & omne onus dirumpe.
‖ Ezech. 18. 7. & 16. Matth. 25. 35. 7. ‖ Frange eſurienti panem tuum, & ege-
nos, vagoſque induc in domum tuam: cùm
videris nudum, operi eum, & carnem tuam
ne deſpexeris.
8. Tunc erumpet quaſi manè lumen tuum, &
ſanitas tua citiùs orietur, & anteibit faciem
tuam juſtitia tua, & gloria Domini colliget te.
9. Tunc invocabis, & Dominus exaudiet:
‡ Sabb. post Ciner. clamabis, & dicet: Ecce adſum. ‸ ‡ Si abſtule-
ris de medio tui catenam, & deſieris extende-
re digitum, & loqui quod non prodeſt.
10. Cùm effuderis eſurienti animam tuam,
& animam afflictam repleveris, orietur in
tenebris lux tua, & tenebræ tuæ erunt ſi-
cut meridies.
11. Et requiem tibi dabit Dominus ſem-
per, & implebit ſplendoribus animam tuam,
& oſſa tua liberabit, & eris quaſi hortus ir-
riguus, & ſicut ſuns aquarum, cujus non
deficient aquæ.
‖ Infr. 61. 4. 12. ‖ Et ædificabuntur in te deſerta ſæculo-
rum: fundamenta generationis & generatio-
nis ſuſcitabis: & vocaberis ædificator ſepium,
avertens ſemitas in quietem.
13. Si averteris à ſabbato pedem tuum, fa-
cere voluntatem tuam in die ſancto meo, &
vocaberis ſabbatum delicatum, & ſanctum
Dominiglorioſum, & glorificaveris eum dum
non facis vias tuas, & non invenitur volun-
tas tua, ut loquaris ſermonem:
14. Tunc delectaberis ſuper Domino, &
ſuſtollam te ſuper altitudines terræ, & ciba-
bo te hæreditate Jacob patris tui. Os enim
Domini locutum eſt. ‸

CAPUT LIX.

Potens ac benignus eſt Deus ad ſalvandum Judæos: ſed iniquitates eorum, quas propheta perſequitur, impediunt ne exaudiantur ac ſalventur: propter quas & confitentur ſe juſtè à Deo deſertos, & excæcatos, afflигі variis malis: de furore Domini in malos & benignitate erga pœnitentes.

Num. 11. 23. Supr. 50. 2. 1. ECce non eſt abbreviata manus Do-
mini ut ſalvare nequeat, neque ag-
gravata eſt auris ejus, ut non exaudiat:
2. ſed iniquitates veſtræ diviſerunt inter
vos & Deum veſtrum, & peccata veſtra ab-
ſconderunt faciem ejus à vobis ne exaudiret.
‖ Supr. 1. 15. 3. ‖ Manus enim veſtræ pollutæ ſunt ſan-
guine, & digiti veſtri iniquitate: labia ve-
ſtra locuta ſunt mendacium, & lingua veſtra
iniquitatem fatur.
4. Non eſt qui invocet juſtitiam, neque
eſt qui judicet verè: ſed confidunt in nihilo,
‖ Job. 15. 35. & loquuntur vanitates: ‖ conceperunt labo-
rem, & pepererunt iniquitatem.

5. Ova aſpidum ruperunt, ‖ & telas ara- ‖ Job. 8. 4.
neæ texuerunt: qui comederit de ovis eo-
rum, morietur: & quod confotum eſt, erum-
pet in regulum.
6. Telæ eorum non erunt in veſtimentum,
neque operientur operibus ſuis: opera eo-
rum opera inutilia, & opus iniquitatis in
manibus eorum.
7. ‖ Pedes eorum ad malum currunt, & ‖ Prov. 1. 16. Rom. 3. 15.
feſtinant ut effundant ſanguinem innocentem:
cogitationes eorum cogitationes inutiles: va-
ſtitas & contritio in viis eorum.
8. Viam pacis neſcierunt, & non eſt judi-
cium in greſſibus eorum, ſemitæ eorum in-
curvatæ ſunt eis: omnis qui calcat in eis,
ignorat pacem.
9. Propter hoc elongatum eſt judicium à
nobis, & non apprehendet nos juſtitia: ex-
pectavimus lucem, & ecce tenebræ; ſplen-
dorem, & in tenebris ambulavimus.
10. Palpavimus ſicut cæci parietem, &
quaſi abſque oculis attrectavimus: impegi-
mus meridie quaſi in tenebris, in caliginoſis
quaſi mortui.
11. Rugiemus quaſi urſi omnes, & quaſi
columbæ meditantes gememus: expectavi-
mus judicium, & non eſt: ſalutem, & elon-
gata eſt à nobis.
12. Multiplicatæ ſunt enim iniquitates no-
ſtræ coram te, & peccata noſtra reſponde-
runt nobis, quia ſcelera noſtra nobiſcum, &
iniquitates noſtras cognovimus,
13. peccare & mentiri contra Dominum:
& averſi ſumus ne iremus poſt tergum Dei
noſtri, ut loqueremur calumniam & tranſ-
greſſionem: concepimus, & locuti ſumus de
corde verba mendacii.
14. Et converſum eſt retrorſum judicium,
& juſtitia longè ſtetit: quia corruit in platea
veritas, & æquitas non potuit ingredi.
15. Et facta eſt veritas in oblivionem: &
qui receſſit à malo, prædæ patuit: & vidit
Dominus, & malum apparuit in oculis ejus,
quia non eſt judicium:
16. Et vidit quia non eſt vir: & aporia-
tus eſt, quia non eſt qui occurrat: & ſalva-
vit ſibi brachium ſuum, & juſtitia ejus ipſa
confirmavit eum.
17. ‖ Indutus eſt juſtitia ut lorica, & ga- ‖ Epheſ. 6. 17. 1. Theſ. 5. 8.
lea ſalutis in capite ejus: indutus eſt veſti-
mentis ultionis, & opertus eſt quaſi pallio
zeli.
18. Sicut ad vindictam quaſi ad retributio-
nem indignationis hoſtibus ſuis, & viciſſitu-
dinem inimicis ſuis: inſulis vicem reddet.
19. Et timebunt qui ab Occidente, nomen
Domini: & qui ab ortu ſolis, gloriam ejus:
cùm venerit quaſi fluvius violentus, quem
ſpiritus Domini cogit:
20. ‖ & venerit Sion redemptor, & eis, ‖ Rom. 11. 26.
qui redeunt ab iniquitate in Jacob, dicit Do-
minus.
21. Hoc fœdus meum cum eis, dicit Do-
minus: Spiritus meus, qui eſt in te, & ver-
ba mea, quæ poſui in ore tuo, non recedent
de ore tuo, & de ore ſeminis tui, & de ore
ſeminis ſeminis tui, dicit Dominus, amodò
& uſque in ſempiternum.

CAPUT LX.

Eccleſia ad exultationem excitatur, quòd in ea Domini gloria reluceat, ad quam acceſſuræ ſunt plurimæ nationes, & quæ ad eam non venerint peribunt: in qua pax, juſtitia & laus Dei invenientur, ablata iniquitate: eritque Dominus ei in lucem ſempiternam & gloriam.

‡ In epiph. Domini.

1. ‡ SUrge, illuminare Jeruſalem: quia venit lumen tuum, & gloria Domini ſuper te orta eſt.

2. Quia ecce tenebræ operient terram, & caligo populos: ſuper te autem orietur Dominus, & gloria ejus in te videbitur.

3. Et ambulabunt gentes in lumine tuo, & reges in ſplendore ortus tui.

|| Sup. 49. 18.

4. || Leva in circuitu oculos tuos, & vide: omnes iſti congregati ſunt, venerunt tibi: filii tui de longè venient, & filiæ tuæ de latere ſurgent. *

* Legit Hieronymus, lac ſugent.

5. Tunc videbis, & afflues; & mirabitur & dilatabitur cor tuum, quando converſa fuerit ad te multitudo maris, fortitudo gentium venerit tibi.

6. Inundatio camelorum operiet te, dromedarii Madian & Epha: omnes de Saba venient, aurum & thus deferentes, & laudem Domino annuntiantes.

7. Omne pecus Cedar congregabitur tibi, arietes Nabajoth miniſtrabunt tibi: offerentur ſuper placabili altari meo, & domum majeſtatis meæ glorificabo.

8. Qui ſunt iſti, qui ut nubes volant, & quaſi columbæ ad feneſtras ſuas?

9. Me enim inſulæ expectant, & naves maris in principio, ut adducam filios tuos de longè: argentum eorum, & aurum eorum cum eis: Nomini Domini Dei tui, & ſancto Iſrael, quia glorificavit te.

10. Et ædificabunt filii peregrinorum muros tuos, & reges eorum miniſtrabunt tibi: in indignatione enim mea percuſſi te: & in reconciliatione mea miſertus ſum tui.

|| Apoc. 21. 25.

11. || Et aperientur portæ tuæ jugiter: die ac nocte non claudentur, ut afferatur ad te fortitudo Gentium, & reges earum adducantur.

12. Gens enim & regnum, quod non ſervierit tibi, peribit: & Gentes ſolitudine vaſtabuntur.

13. Gloria Libani ad te veniet, abies & buxus, & pinus ſimul ad ornandum locum ſanctificationis meæ, & locum pedum meorum glorificabo.

14. Et venient ad te curvi filii eorum qui humiliaverunt te, & adorabunt veſtigia pedum tuorum omnes qui detrahebant tibi, & vocabunt te Civitatem Domini, Sion ſancti Iſrael.

15. Pro eo quòd fuiſti derelicta, & odio habita, & non erat qui per te tranſiret, ponam te in ſuperbiam ſæculorum, gaudium in generationem & generationem:

16. & ſuges lac Gentium, & mamilla regum lactaberis: & ſcies quia ego Dominus ſalvans te, & redemptor tuus fortis Jacob.

17. Pro ære afferam aurum, & pro ferro afferam argentum: & pro lignis æs, & pro lapidibus ferrum: & ponam viſitationem tuam pacem, & præpoſitos tuos juſtitiam.

18. Non audietur ultrà iniquitas in terra tua, vaſtitas & contritio in terminis tuis, & occupabit ſalus muros tuos, & portas tuas laudatio.

19. || Non erit tibi ampliùs ſol ad lucendum per diem, nec ſplendor lunæ illuminabit te: ſed erit tibi Dominus in lucem ſempiternam, & Deus tuus in gloriam tuam. || Apoc. 21. 23. & 22. 5

20. Non occidet ultrà ſol tuus, & luna tua non minuetur: quia erit tibi Dominus in lucem ſempiternam, & complebuntur dies luctus tui.

21. Populus autem tuus omnes juſti, in perpetuum hæreditabunt terram, germen plantationis meæ, opus manus meæ ad glorificandum.

22. Minimus erit in mille, & parvulus in gentem fortiſſimam: ego Dominus in tempore ejus ſubitò faciam iſtud.

CAPUT LXI.

Chriſti ſalvatoris officium, & humani generis reparationem pulchrè explicat; prædicatione quoque miniſtrorum Chriſti gentes ad fidem convertendas: additur de conſolatione credentium & gloria miniſtrorum: Eccleſia lætabunda ſuam felicitatem mirè ſibi gratulatur.

1. SPiritus Domini ſuper me, eò quòd unxerit Dominus me: ad annuntiandum manſuetis miſit me, ut mederer contritis corde, & prædicarem captivis indulgentiam, & clauſis apertionem: Luc. 4. 18.

2. ut prædicarem annum placabilem Domino, & diem ultionis Deo noſtro: || ut conſolarer omnes lugentes: || Matt. 5. 5

3. ut ponerem lugentibus Sion: & darem eis coronam pro cinere, oleum gaudii pro luctu, pallium laudis pro ſpiritu mœroris: & vocabuntur in ea fortes juſtitiæ, plantatio Domini ad glorificandum.

4. || Et ædificabunt deſerta à ſæculo, & ruinas antiquas erigent, & inſtaurabunt civitates deſertas, diſſipatas in generationem & generationem. || Sup. 58. 12.

5. Et ſtabunt alieni, & paſcent pecora veſtra: & filii peregrinorum, agricolæ & vinitores veſtri erunt.

6. Vos autem Sacerdotes Domini vocabimini: Miniſtri Dei noſtri, dicetur vobis: Fortitudinem Gentium comedetis, & in gloria earum ſuperbietis.

7. Pro confuſione veſtra duplici, & rubore laudabunt partem ſuam: propter hoc in terra ſua duplicia poſſidebunt, lætitia ſempiterna erit eis.

8. Quia ego Dominus diligens judicium, & odio habens rapinam in holocauſto: & dabo opus eorum in veritate, & fœdus perpetuum feriam eis.

9. Et ſcient in Gentibus ſemen eorum, & germen eorum in medio populorum: omnes, qui viderint eos, cognoſcent illos, quia iſti ſunt ſemen, cui benedixit Dominus.

10. Gaudens gaudebo in Domino, & exultabit anima mea in Deo meo: quia induit me veſtimentis ſalutis: & indumento juſtitiæ circumdedit me, quaſi ſponſum decoratum corona, & quaſi ſponſam ornatam monilibus ſuis.

11. Sicut enim terra profert germen ſuum, & ſicut hortus ſemen ſuum germinat, ſic Dominus Deus germinabit juſtitiam, & laudem coram univerſis Gentibus.

CAPUT LXII.

Propheta non ceſſat propter impios Chriſtum annuntiare, prophetans de Chriſti adventu & converſione Gentium: de felicitate, gloria & exaltatione Eccleſiæ ex Dei gratuito beneplacito erga ipſam: de prædicatoribus Eccleſiæ, & evangelio per orbem divulgando.

1. PRopter Sion non tacebo, & propter Jeruſalem non quieſcam, donec egrediatur ut ſplendor Juſtus ejus, & ſalvator ejus ut lampas accendatur.

2. Et videbunt Gentes juſtum tuum, & cuncti reges inclytum tuum: & vocabitur tibi nomen novum, quod os Domini nominabit.

3. Et eris corona gloriæ in manu Domini, & diadema regni in mann Dei tui.

4. Non vocaberis ultrà Derelicta: & terra tua non vocabitur ampliùs Deſolata: ſed vocaberis Voluntas mea in ea, & terra tua Inhabitata: quia complacuit Domino in te: & terra tua inhabitabitur.

5. Habitabit enim juvenis cum virgine, & habitabunt in te filii tui. Et gaudebit ſponſus ſuper ſponſam, & gaudebit ſuper te Deus tuus.

6. Super muros tuos Jeruſalem conſtitui cuſtodes, tota die, & tota nocte in perpetuum non tacebunt. Qui reminiſcimini Domini, ne taceatis,

7. & ne detis ſilentium ei, donec ſtabiliat, & donec ponat Jeruſalem laudem in terra.

8. Juravit Dominus in dextera ſua, & in brachio fortitudinis ſuæ: Si dedero triticum tuum ultrà cibum inimicis tuis: & ſi biberint filii alieni vinum tuum, in quo laboraſti.

9. Quia qui congregant illud, comedent, & laudabunt Dominum: & qui comportant illud, bibent in atriis ſanctis meis.

‖ Supr. 57. 14.

10. Tranſite, tranſite per portas, ‖ præparate viam populo, planum facite iter, eligite lapides, & elevate ſignum ad populos.

‖ Zach 9. 9. ‡ Fer. 2. Maior. H. Hebdom. Epist. 4.

11. ‖ Ecce Dominus auditum fecit in extremis terræ, ‡ dicite filiæ Sion: Ecce Salvator tuus venit: ecce merces ejus cum eo, & opus ejus coram illo.

12. Et vocabunt eos, Populus ſanctus, redempti à Domino. Tu autem vocaberis: Quæſita civitas, & non derelicta.

CAPUT LXIII.

Dicit ſe Dominus ſanguine aſperſum dum ſolus viciſſet hoſtes: Deus multa præſtitit Iſraelitis beneficia, ſed propter iniquitates ſuas ſunt ab eo derelicti: propheta autem miſerationum Domini memor, invocat ipſius miſericordiam ſuper populum ſuum, quem à Deo deſertum conqueritur.

1. QUis eſt iſte, qui venit de Edom, tinctis veſtibus de Boſra? Iſte formoſus in ſtola ſua, gradiens in multitudine fortitudinis ſuæ. Ego, qui loquor juſtitiam, & propugnator ſum ad ſalvandum.

‖ Apoc. 19. 13.

2. ‖ Quare ergo rubrum eſt indumentum tuum, & veſtimenta tua ſicut calcantium in torculari?

3. Torcular calcavi ſolus, & de Gentibus non eſt vir mecum: calcavi eos in furore meo, & conculcavi eos in ira mea: & aſperſus eſt ſanguis eorum ſuper veſtimenta mea, & omnia indumenta mea inquinavi.

‖ Sup. 34. 8.

4. ‖ Dies enim ultionis in corde meo, annus redemptionis meæ venit.

5. Circumſpexi, & non erat auxiliator: quæſivi, & non fuit qui adjuvaret: & ſalvavit mihi brachium meum, & indignatio mea ipſa auxiliata eſt mihi.

* Vide Pſal. 71. 9. & ſup. 51. 21.

6. Et conculcavi populos in furore meo, & inebriavi * eos in indignatione mea, & detraxi in terram virtutem eorum.

7. Miſerationum Domini recordabor, laudem Domini ſuper omnibus, quæ reddidit nobis Dominus, & ſuper multitudinem bonorum domui Iſrael, quæ largitus eſt eis ſecundùm indulgentiam ſuam, & ſecundùm multitudinem miſericordiarum ſuarum.

8. Et dixit: Verumtamen populus meus eſt, filii non negantes: & factus eſt eis ſalvator.

9. In omni tribulatione eorum non eſt tribulatus, & angelus faciei ejus ſalvavit eos: in dilectione ſua, & in indulgentia ſua ipſe redemit eos, & portavit eos, & elevavit eos cunctis diebus ſæculi.

10. Ipſi autem ad iracundiam provocaverunt, & afflixerunt ſpiritum Sancti ejus: & converſus eſt eis in inimicum, & ipſe debellavit eos.

‖ Exod. 14. 29.

11. Et recordatus eſt dierum ſæculi Moyſi, & populi ſui: ‖ Ubi eſt qui eduxit eos de mari cum paſtoribus gregis ſui? ubi eſt qui poſuit in medio ejus ſpiritum Sancti ſui?

12. Qui eduxit ad dexteram Moyſen brachio majeſtatis ſuæ, qui ſcidit aquas ante eos, ut faceret ſibi nomen ſempiternum:

13. Qui eduxit eos per abyſſos, quaſi equum in deſerto non impingentem.

14. Quaſi animal in campo deſcendens, ſpiritus Domini ductor ejus fuit: ſic adduxiſti populum tuum ut faceres tibi nomen gloriæ.

‖ Deut. 26. 15. Baruch. 2. 16.

15. ‖ Attende de cœlo, & vide de habitaculo ſancto tuo, & gloriæ tuæ: ubi eſt zelus tuus, & fortitudo tua, multitudo viſcerum tuorum, & miſerationum tuarum? ſuper me continuerunt ſe.

16. Tu enim pater noſter, & Abraham neſcivit nos, & Iſrael ignoravit nos: tu Domine pater noſter, & redemptor noſter, à ſæculo nomen tuum.

17. Quare errare nos feciſti Domine de viis tuis: induraſti cor noſtrum ne timeremus te? convertere propter ſervos tuos, tribus hæreditatis tuæ.

18. Quaſi nihilum poſſederunt populum ſanctum tuum: hoſtes noſtri conculcaverunt ſanctificationem tuam.

19. Facti ſumus quaſi in principio, cùm non dominareris noſtri, neque invocaretur nomen ſuum ſuper nos.

CAPUT LXIV.

Petit propheta ut Deus nomen ſuum & potentiam inimicis nota faciat: facta quoque mentione felicitatis quæ Deum expectantibus præparata eſt, confitetur ac luget populi ſui iniquitates, immunditias & exilium, orans pro liberatione.

1. UTinam dirumperes cœlos, & deſcenderes: à facie tua montes defluerent.

2. Sicut exuſtio ignis tabeſcerent, aquæ arderent igni, ut notum fieret nomen tuum inimicis tuis: à facie tua gentes turbarentur.

3. Cùm feceris mirabilia, non ſuſtinebimus: deſcendiſti, & à facie tua montes defluxerunt.

4. A ſæculo non audierunt, neque auribus
‖ 1. Cor. 2. 9. perceperunt: ‖ oculus non vidit, Deus abſque te, quæ præparaſti expectantibus te.

5. Occurriſti lætanti, & facienti juſtitiam: in viis tuis recordabuntur tui: ecce tu iratus es, & peccavimus: in ipſis fuimus ſemper, & ſalvabimur.

6. Et facti ſumus ut immundus omnes nos, & quaſi pannus menſtruatæ univerſæ juſtitiæ noſtræ: & cecidimus quaſi folium univerſi, & iniquitates noſtræ quaſi ventus abſtulerunt nos.

7. Non eſt qui invocet nomen tuum: qui conſurgat, & teneat te: abſcondiſti faciem tuam à nobis, & alliſiſti nos in manu iniquitatis noſtræ.

8. Et nunc Domine, pater noſter es tu, nos verò lutum: & fictor noſter tu, & opera manuum tuarum omnes nos.

‖ Pſal. 78. 8.
9. ‖ Ne iraſcaris Domine ſatis, & ne ultrà memineris iniquitatis noſtræ, ecce reſpice, populus tuus omnes nos.

10. Civitas Sancti tui facta eſt deſerta, Sion deſerta facta eſt, Jeruſalem deſolata eſt.

11. Domus ſanctificationis noſtræ, & gloriæ noſtræ, ubi laudaverunt te patres noſtri, facta eſt in exuſtionem ignis, & omnia deſiderabilia noſtra verſa ſunt in ruinas.

12. Numquid ſuper his continebis te Domine, tacebis, & affliges nos vehementer?

CAPUT LXV.

Gentium converſio, & Judæorum propter iniquitates ſuas & idololatriam abjectio, ſervatis tamen paucis reliquiis ex ipſis: comminatio his qui Dei legem abjecerunt, & proſpera ac nova omnia ſervis Dei nuntiantur: de quorum felicitate & Dei erga ipſos benignitate multis agit propheta.

Rom. 10. 20.
1. QUæſierunt me qui ante non interrogabant, invenerunt qui non quæſierunt me. Dixi: Ecce ego, ecce ego ad Gentem, quæ non invocabat nomen meum.

2. Expandi manus meas tota die ad populum incredulum, qui graditur in via non bona poſt cogitationes ſuas.

3. Populus qui ad iracundiam provocat me ante faciem meam ſemper: qui immolant in hortis, & ſacrificant ſuper lateres:

4. Qui habitant in ſepulchris, & in delubris idolorum dormiunt: qui comedunt carnem ſuillam, & jus profanum in vaſis eorum.

5. Qui dicunt: Recede à me, non appropinques mihi, quia immundus es: iſti fumus erunt in furore meo, ignis ardens tota die.

6. Ecce ſcriptum eſt coram me: non tacebo, ſed reddam & retribuam in ſinum eorum,

7. Iniquitates veſtras, & iniquitates patrum veſtrorum ſimul, dicit Dominus, qui ſacrificaverunt ſuper montes, & ſuper colles exprobraverunt mihi, & remetiar opus eorum primum in ſinu eorum.

8. Hæc dicit Dominus: Quomodo ſi inveniatur granum in botro, & dicatur: Ne diſſipes illud, quoniam benedictio eſt: ſic faciam propter ſervos meos, ut non diſperdam totum.

9. Et educam de Jacob ſemen, & de Juda poſſidentem montes meos: & hæreditabunt eam electi mei, & ſervi mei habitabunt ibi.

10. Et erunt campeſtria in caulas gregum, & vallis Achor in cubile armentorum populo meo, qui requiſierunt me.

11. Et vos, qui dereliquiſtis Dominum, qui obliti eſtis montem ſanctum meum, qui ponitis Fortunæ menſam, & libatis ſuper eam.

12. Numerabo vos in gladio, & omnes in
cæde curretis: ‖ pro eo quòd vocavi, & ‖ Prov. 1. 24.
non reſpondiſtis: locutus ſum, & non audiſtis: Infr. 66. 4.
& faciebatis malum in oculis meis, & Jere. 7. 13.
quæ nolui, elegiſtis.

13. Propter hoc hæc dicit Dominus Deus: Ecce ſervi mei comedent, & vos eſurietis: ecce ſervi mei bibent, & vos ſitietis:

14. Ecce ſervi mei lætabuntur, & vos confundemini: Ecce ſervi mei laudabunt præ exultatione cordis, & vos clamabitis præ dolore cordis, & præ contritione ſpiritus ululabitis.

15. Et dimittetis nomen veſtrum in juramentum electis meis: & interficiet te Dominus Deus, & ſervos ſuos vocabit nomine alio.

16. In quo qui benedictus eſt ſuper terram, benedicetur in Deo, amen: & qui jurat in terra, jurabit in Deo, amen: quia oblivioni traditæ ſunt anguſtiæ priores, & quia abſconditæ ſunt ab oculis meis.

17. ‖ Ecce enim ego creo cœlos novos, ‖ Inf. 66. 22.
& terram novam: & non erunt in memoria Apoc. 21. 1.
priora, & non aſcendent ſuper cor.

18. Sed gaudebitis & exultabitis uſque in ſempiternum in his, quæ ego creo: quia ecce ego creo Jeruſalem exultationem, & populum ejus gaudium.

19. Et exultabo in Jeruſalem, & gaudebo in populo meo: & non audietur in eo ultrà vox fletus & vox clamoris.

20. Non erit ibi ampliùs infans dierum, & ſenex qui non impleat dies ſuos: quoniam puer centum annorum morietur, & peccator centum annorum maledictus erit.

21. Et ædificabunt domos, & habitabunt: & plantabunt vineas, & comedent fructus earum.

22. Non ædificabunt, & alius habitabit: non plantabunt, & alius comedet: ſecundùm enim dies ligni, erunt dies populi mei, & opera manuum eorum inveterabunt:

23. electi mei non laborabunt fruſtrà, neque generabunt in conturbatione: quia ſemen benedictorum Domini eſt, & nepotes eorum cum eis.

24. ‖ Eritque antequam clament, ego exau- ‖ Pſal. 31. 5.
diam: adhuc illis loquentibus, ego audiam.

25. ‖ Lupus & agnus paſcentur ſimul, leo ‖ Sup. 11. 6.
& bos comedent paleas: & ſerpenti pulvis panis ejus: non nocebunt, neque occident in omni monte ſancto meo, dicit Dominus.

CAPUT LXVI.

Dominus cœli & terræ non templum reſpicit, quod Judæi pro loco quietis illi ædificare volebant, ſed ſpiritum humiliatum: rejiciuntur veteris legis ſacrificia: Judæorum adverſus Chriſtum ipſiuſque diſcipulos pervicacia punienda oſtenditur: de Chriſti nativitate & Eccleſiæ fœcunditate; cui ut omnes collætentur exhortatur, oſtendens beneficia quæ à Domino recipiet, & quale futurum ſit malorum judicium, & quomodo per diſcipulorum Chriſti prædicationem Gentes convertentur: de finali quoque retributione malorum & bonorum.

Actor. 7. 49. & 17. 24. 1. HÆc dicit Dominus: Cœlum ſedes mea, terra autem ſcabellum pedum meorum: quæ eſt iſta domus, quam ædificabitis mihi? & quis eſt iſte locus quietis meæ?

2. Omnia hæc manus mea fecit, & facta ſunt univerſa iſta, dicit Dominus: ad quem autem reſpiciam, niſi ad pauperculum, & contritum ſpiritu, & trementem ſermones meos?

3. Qui immolat bovem, quaſi qui interficiat virum: qui mactat pecus, quaſi qui excerebret canem: qui offert oblationem, quaſi qui ſanguinem ſuillum offerat: qui recordatur thuris, quaſi qui benedicat idolo. Hæc omnia elegerunt in viis ſuis, & in abominationibus ſuis anima eorum delectata eſt.

4. Unde & ego eligam illuſiones eorum: & quæ timebant, adducam eis: || quia vocavi,
|| Prov. 1. 24. Sup. 65. 12. Jere. 7. 13. & non erat qui reſponderet: locutus ſum, & non audierunt: feceruntque malum in oculis meis, & quæ nolui elegerunt.

5. Audite verbum Domini, qui tremitis ad verbum ejus: dixerunt fratres veſtri odientes vos, & abjicientes propter nomen meum: glorificetur Dominus, & videbimus in lætitia veſtra: ipſi autem confundentur.

6. Vox populi de civitate, vox de templo, vox Domini reddentis retributionem inimicis ſuis.

7. Antequam parturiret, peperit: antequam veniret partus ejus, peperit maſculum.

8. Quis audivit umquam tale? & quis vidit huic ſimile? numquid parturiet terra in die una? aut parietur gens ſimul, quia parturivit & peperit Sion filios ſuos?

9. Numquid ego, qui alios parere facio, ipſe non pariam, dicit Dominus? ſi ego, qui generationem ceteris tribuo, ſterilis ero, ait Dominus Deus tuus?

10. Lætamini cum Jeruſalem, & exultate in ea omnes qui diligitis eam: gaudete cum ea gaudio univerſi, qui lugetis ſuper eam,

11. ut ſugatis, & repleamini ab ubere conſolationis ejus: ut mulgeatis, & deliciis affluatis ab omnimoda gloria ejus.

12. Quia hæc dicit Dominus: Ecce ego declinabo ſuper eam quaſi fluvium pacis, & quaſi torrentem inundantem gloriam Gentium, quam ſugetis: ad ubera portabimini, & ſuper genua blandientur vobis.

13. Quomodo ſi cui mater blandiatur, ita ego conſolabor vos, & in Jeruſalem conſolabimini.

14. Videbitis, & gaudebit cor veſtrum, || *|| Ezech. cap. 37.*
& oſſa veſtra quaſi herba germinabunt, & cognoſcetur manus Domini ſervis ejus, & indignabitur inimicis ſuis.

15. Quia ecce Dominus in igne veniet, & quaſi turbo quadrigæ ejus: reddere in indignatione furorem ſuum, & increpationem ſuam in flamma ignis:

16. quia in igne Dominus dijudicabit, & in gladio ſuo ad omnem carnem, & multiplicabuntur interfecti à Domino,

17. qui ſanctificabantur, & mundos ſe putabant in hortis poſt januam intrinſecus, qui comedebant carnem ſuillam, & abominationem, & murem: ſimul conſumentur, dicit Dominus.

18. Ego autem opera eorum, & cogitationes eorum: venio ut congregem cum omnibus gentibus & linguis: & venient & videbunt gloriam meam.

19. Et ponam in eis ſignum, & mittam ex eis, qui ſalvati fuerint, ad Gentes in mare, in Africam, & Lydiam tendentes ſagittam: in Italiam & Græciam, ad inſulas longè, ad eos, qui non audierunt de me, & non viderunt gloriam meam. Et annuntiabunt gloriam meam Gentibus,

20. & adducent omnes fratres veſtros de cunctis Gentibus donum Domino in equis, & in quadrigis, & in lecticis, & in mulis, & in carrucis, ad montem ſanctum meum Jeruſalem, dicit Dominus, quomodo ſi inferant filii Iſrael munus in vaſe mundo in domum Domini.

21. Et aſſumam ex eis in ſacerdotes, & levitas, dicit Dominus.

22. || Quia ſicut cœli novi, & terra nova, quę *|| Apoc. 21. 1.*
ego facio ſtare coram me, dicit Dominus: ſic ſtabit ſemen veſtrum, & nomen veſtrum.

23. Et erit menſis ex menſe, & ſabbatum ex ſabbato: veniet omnis caro ut adoret coram facie mea, dicit Dominus.

24. Et egredientur, & videbunt cadavera *|| Marc. 9. 43.*
virorum, qui prævaricati ſunt in me: || vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur: & erunt uſque ad ſatietatem viſionis omni carni.

PROPHETIA JEREMIÆ.

JEREMIAS *Hebraicè* IIRMIAHU, *id eſt* excelſus Domini, *nomine huic viro Dei apprimè convenienti, qui ex utero matris Propheta conſecratus, Sacerdos etiam & Doctor extitit. Adhuc puer, hoc eſt anno vitæ circiter 15. ut putat Hieronymus, propheticum munus, quod eadem qua Moyſes verecundia detrectaverat, à Deo juſſus obire cœpit. Verſatur autem ejus prophetia in acerbiſſimis reprehenſionibus ſuorum temporum, in increpationibus & lamentis: Deinde verò in conſolationibus Eccleſiæ graviter afflictæ, quam promiſſionibus ampliſſimis de regno Chriſti, gentibus in Eccleſiam inducendis, ac multiplici gratia Novi Teſtamenti reficit & erigit. Scripſit ſtylo, qui quantùm in verbis ſimplex videtur & facilis, tantùm in majeſtate ſenſuum profundus eſt, ait Hieronymus. Scriba ejus Baruch fuit, qui cùm prophetias diverſis temporibus editas colligeret, ordinem temporum neglexit, ut legenti patebit. Apud Græcos interpretes, ſæpè alius eſt ordo capitum, quàm in Hebræo vel Latino. Moſes Kimchi, Procopius Gazæus, & alii apud Sixtum Senenſem, volunt Jeremiam ſcripſiſſe 3. & 4. libros Regum. Addit Abulenſis etiam duos priores ab eodem compoſitos. Alii Pſalm.* Te decet: & Super flumina Babylonis, *eidem adſcribunt, & alia quædam.*

Munus ſuum conſtanter obiit per ann. 45. ab 13. ſc. regis Joſiæ, ad 5. exciſæ Jeruſalem & templi: hoc eſt, ab anno Mundi 3375. ad annum 3420. ante Chriſtum 584. Vir planè magnus & fortis, qui nec minis, nec carceribus deterreri potuit, quominus veritatem Regi & populo liberè & conſtanter aperiret. Qui catenis & miſeriis obrutus, expreſſa Chriſti patientis effigies & figura extitit: quique poſt incenſam urbem à Caldæis benè habitus, cum pauperibus ad patriam everſam redire maluit. Virginem tota vita permanſiſſe, docent Ignatius & Hieronymus, quod colligitur ex cap. 16. verſ. 2. Non accipies uxorem. *Poſt mortem Judæ, Machabæo apparuit,* gloria mirabilis & magni decoris habitudine, *ut eſt 2. Machab. 15. 13. De quo ibidem, Sanctus Pontifex Onias ait:* Hic eſt fratrum amator & populi Iſrael, hic eſt qui multum orat pro populo & univerſa ſancta civitate, JEREMIAS propheta Dei.

CAPUT PRIMUM.

Jeremias in ventre Matris Sanctificatus, & tempore Joſiæ regis Juda miſſus à Domino ad prophetandum, cauſatur pueritiam, ſed doctus à Deo accipit robur invincibile, jubeturque vaticinari deſtructionem Jeruſalem ſub nomine virgæ, & ollæ ſuccenſæ.

1. VERBA Jeremiæ filii Helciæ,
de ſacerdotibus, qui fuerunt
in Anathoth, in Terra Benjamin.
2. ‡ Quod factum eſt verbum
Domini ad eum in diebus Joſiæ
filii Amon regis Juda, in tertiodecimo anno * regni ejus.
3. Et factum eſt in diebus Joakim filii Joſiæ regis Juda, uſque ad conſummationem undecimi anni Sedeciæ filii Joſiæ regis Juda, uſque ad tranſmigrationem Jeruſalem, in menſe quinto.

‡ In Vigil. Nativit. S. Joan. Bapt.

* Anno M. 3375. An. Chr. 619.

4. Et factum eſt verbũ Domini ad me dicens:
5. Priuſquam te formarem in utero, novi te: & antequam exires de vulva, ſanctificavi te, & prophetam in Gentibus dedi te.
6. Et dixi, A, a, a, Domine Deus: ecce neſcio loqui, quia puer ego ſum.
7. Et dixit Dominus ad me: Noli dicere: Puer ſum: quoniam ad omnia, quæ mittam te, ibis: & univerſa, quæcumque mandavero tibi, loqueris.
8. Ne timeas à facie eorum: quia tecum ego ſum, ut eruam te, dicit Dominus.
9. Et miſit Dominus manum ſuam, & tetigit os meum: ‖ & dixit Dominus ad me: Ecce dedi verba mea in ore tuo:
10. ecce conſtitui te hodie ſuper Gentes, & ſuper regna, ‖ ut evellas, & deſtruas, & diſperdas, & diſſipes, & ædifices, & plantes.
11. Et factum eſt verbum Domini ad me, dicens: Quid tu vides Jeremia? Et dixi: Virgam vigilantem ego video.

‖ *Vide Iſai. 6. 7.*

‖ *Infr. 18. 7.*

Google

12. Et dixit Dominus ad me: Benè vidiſti, quia vigilabo ego ſuper verbo meo ut faciam illud.

13. Et factum eſt verbum Domini ſecundò ad me, dicens: Quid tu vides? Et dixi: Ollam ſuccenſam || ego video, & faciem ejus à facie Aquilonis.

|| Vide Ezech. 11.

14. Et dixit Dominus ad me: || Ab Aquilone pandetur malum ſuper omnes habitatores terræ:

|| Infr. 4. 6.

15. quia ecce ego convocabo omnes cognationes regnorum Aquilonis, ait Dominus: & venient & ponent unuſquiſque ſolium ſuum in introitu portarum Jeruſalem, & ſuper omnes muros ejus in circuitu, & ſuper univerſas urbes Juda.

16. Et loquar judicia mea cum eis ſuper omnem malitiam eorum, qui dereliquerunt me, & libaverunt diis alienis, & adoraverunt opus manuum ſuarum.

17. Tu ergo accinge lumbos tuos, & ſurge, & loquere ad eos omnia quæ ego præcipio tibi. Ne formides à facie eorum: nec enim timere te faciam vultum eorum.

|| Infr. 6. 27

18. || Ego quippe dedi te hodie in civitatem munitam, & in columnam ferream, & in murum æreum, ſuper omnem terram, regibus Juda, principibus ejus, & ſacerdotibus, & populo terræ.

19. Et bellabunt adversùm te, & non prævalebunt: quia ego tecum ſum, ait Dominus, ut liberem te.

CAPUT II.

Graviter expoſtulat Dominus cum filiis Iſrael & Juda, potiſſimùm cum paſtoribus ac prophetis, quòd non reſpicientes accepta à Deo varia beneficia, eo qui fons eſt aquæ vivæ relicto, adoraverint idola, à quibus nihil boni expectare poterant: imò cùm toti eſſent in idololatria, rapinis & crudelitate, ſeſe juſtificare nitebantur, & propterea devaſtandos prædicit.

1. ET factum eſt verbum Domini ad me, dicens:

2. Vade, & clama in auribus Jeruſalem, dicens: Hæc dicit Dominus: Recordatus ſum tui, miſerans adoleſcentiam tuam, & charitatem deſponſationis tuæ, quando ſecuta es me in deſerto, in terra quæ non ſeminatur.

3. Sanctus Iſrael Domino, primitiæ frugum ejus: omnes, qui devorant eum, delinquunt: mala venient ſuper eos, dicit Dominus.

4. Audite verbum Domini domus Jacob, & omnes cognationes domus Iſrael:

|| Mich. 6. 3

5. hæc dicit Dominus: || Quid invenerunt patres veſtri in me iniquitatis, quia elongaverunt à me, & ambulaverunt poſt vanitatem, & vani facti ſunt?

6. Et non dixerunt: Ubi eſt Dominus, qui aſcendere nos fecit de terra Ægypti: qui traduxit nos per deſertum, per terram inhabitabilem & inviam, per terram ſitis, & imaginem mortis, per terram, in qua non ambulavit vir, neque habitavit homo?

7. Et induxi vos in terram Carmeli, ut comederetis fructum ejus, & optima illius: & ingreſſi contaminaſtis terram meam, & hæreditatem meam poſuiſtis in abominationem.

8. Sacerdotes non dixerunt: Ubi eſt Dominus? & tenentes legem neſcierunt me, & paſtores prævaricati ſunt in me: & prophetæ prophetaverunt in Baal, & idola ſecuti ſunt.

9. Propterea adhuc judicio contendam vobiſcum, ait Dominus, & cum filiis veſtris diſceptabo.

10. Tranſite ad inſulas Cethim, & videte: & in Cedar mittite, & conſiderate vehementer: & videte ſi factum eſt hujuſcemodi.

11. Si mutavit gens deos ſuos, & certè ipſi non ſunt dii: populus verò meus mutavit gloriam ſuam in idolum.

12. Obſtupeſcite cœli ſuper hoc, & portæ ejus deſolamini vehementer, dicit Dominus.

13. Duo enim mala fecit populus meus: Me dereliquerunt fontem aquæ vivæ, & foderunt ſibi ciſternas, ciſternas diſſipatas, quæ continere non valent aquas.

14. Numquid ſervus eſt Iſrael, aut vernaculus? quare ergo factus eſt in prædam?

15. Super eum rugierunt leones, & dederunt vocem ſuam, poſuerunt terram ejus in ſolitudinem: civitates ejus exuſtæ ſunt, & non eſt qui habitet in eis.

16. Filii quoque Mempheos & Taphnes conſtupraverunt te uſque ad verticem.

17. Numquid non iſtud factum eſt tibi, quia dereliquiſti Dominum Deum tuum eo tempore, quo ducebat te per viam?

18. Et nunc quid tibi vis in via Ægypti, ut bibas aquam turbidam? & quid tibi cum via Aſſyriorum, ut bibas aquam fluminis?

19. Arguet te malitia tua, & averſio tua increpabit te. Scito, & vide quia malum & amarum eſt reliquiſſe te Dominum Deum tuum, & non eſſe timorem mei apud te, dicit Dominus Deus exercituum.

20. A ſæculo confregiſti jugum meum, rupiſti vincula mea, & dixiſti: Non ſerviam. || In omni enim colle ſublimi, & ſub omni ligno frondoſo, tu proſternebaris meretrix. *|| Infr. 3. 6.*

21. || Ego autem plantavi te vineam electam, omne ſemen verum: quomodo ergo converſa es mihi in pravum vinea aliena? *|| Iſai. 5. 1. Matth. 21. 31.*

22. Si laveris te nitro, & multiplicaveris tibi herbam borith, maculata es in iniquitate tua coram me, dicit Dominus Deus.

23. Quomodo dicis: Non ſum polluta, poſt Baalim non ambulavi? vide vias tuas in convalle, ſcito quid feceris: curſor levis explicans vias ſuas:

24. Onager aſſuetus in ſolitudine, in deſiderio animæ ſuæ attraxit ventum amoris ſui: nullus avertet eam: omnes, qui quærunt eam, non deficient: in menſtruis ejus invenient eam.

25. Prohibe pedem tuum à nuditate, & guttur tuum à ſiti. Et dixiſti: Deſperavi, nequaquam faciam: adamavi quippe alienos, & poſt eos ambulabo.

26. Quomodo confunditur fur quando deprehenditur, ſic confuſi ſunt domus Iſrael, ipſi & reges eorum, principes, & ſacerdotes, & prophetæ eorum,

27. dicentes ligno: Pater meus es tu; & lapidi: Tu me genuiſti: || verterunt ad me tergum, & non faciem, & in tempore afflictionis ſuæ dicent: Surge, & libera nos. *|| Inf. 32. 33*

28. Ubi

28. Ubi ſunt dii tui, quos feciſti tibi? ſurgant & liberent te in tempore afflictionis tuæ:
Inf. 11. 13. || ſecundùm numerum quippe civitatum tuarum erant dii tui Juda.

29. Quid vultis mecum judicio contendere? omnes dereliquiſtis me, dicit Dominus.

30. Fruſtra percuſſi filios veſtros, diſciplinam non receperunt: devoravit gladius veſter prophetas veſtros, quaſi leo vaſtator,

31. generatio veſtra. Videte verbum Domini: Numquid ſolitudo factus ſum Iſraeli, aut terra ſerotina? quare ergo dixit populus meus: Receſſimus, non veniemus ultrà ad te?

32. Numquid oblviſcetur virgo ornamenti ſui, aut ſponſa faſciæ pectoralis ſuæ? populus verò meus oblitus eſt mei diebus innumeris.

33. Quid niteris bonam oſtendere viam tuam ad quærendam dilectionem, quæ inſuper & malitias tuas docuiſti vias tuas,

34. & in alis tuis inventus eſt ſanguis animarum pauperum & innocentum? non in foſſis inveni eos, ſed in omnibus, quæ ſuprà memoravi.

35. Et dixiſti: Abſque peccato & innocens ego ſum: & propterea avertatur furor tuus à me. Ecce ego judicio contendam tecum, eò quòd dixeris: Non peccavi.

36. Quàm vilis facta es nimis, iterans vias tuas! & ab Ægypto confunderis, ſicut confuſa es ab Aſſur.

37. Nam & ab iſta egredieris, & manus tuæ erunt ſuper caput tuum: quoniam obtrivit Dominus confidentiam tuam, & nihil habebis proſperum in ea.

CAPUT III.

Deus incomparabili clementia populum ſuum ad ſe revocat ab idololatria, in qua Juda etiam Iſraelem exceſſit; promittens ſe aſſumpturum eos in filios, & veros paſtores eis daturum, ut Jeroſolymis in pace colant Dominum: de futura gloria & exaltatione Jeruſalem, ac Gentium ad eam congregatione & de populi pœnitentia.

1. VUlgò dicitur: Si dimiſerit vir uxorem ſuam, & recedens ab eo, duxerit virum alterum: numquid revertetur ad eam ultrà? Numquid non polluta & contaminata erit mulier illa? tu autem fornicata es cum amatoribus multis: tamen revertere ad me, dicit Dominus, & ego ſuſcipiam te.

2. Leva oculos tuos in directum, & vide ubi non proſtrata ſis: in viis ſedebas, expectans eos quaſi latro in ſolitudine: & polluiſti terram in fornicationibus tuis, & in malitiis tuis.

3. Quam ob rem prohibitæ ſunt ſtillæ pluviarum, & ſerotinus imber non fuit: frons mulieris meretricis facta eſt tibi, noluiſti erubeſcere.

4. Ergo ſaltem amodò voca me: Pater meus, dux virginitatis meæ tu es:

5. Numquid iraſceris in perpetuum, aut perſeverabis in finem? Ecce locuta es, & feciſti mala, & potuiſti.

6. Et dixit Dominus ad me in diebus Joſiæ regis:
Sup. 2. 20. || Numquid vidiſti quæ fecerit averſatrix Iſrael? abiit ſibimet ſuper omnem montem excelſum, & ſub omni ligno frondoſo, & fornicata eſt ibi.

7. Et dixi, cùm feciſſet hæc omnia: Ad me revertere: & non eſt reverſa. Et vidit prævaricatrix ſoror ejus Juda,

8. quia pro eo, quòd mœchata eſſet averſatrix Iſrael, dimiſiſſem eam, & dediſſem ei libellum repudii: & non timuit prævaricatrix Juda ſoror ejus, ſed abiit, & fornicata eſt etiam ipſa.

9. Et facilitate fornicationis ſuæ contaminavit terram, & mœchata eſt cum lapide & ligno.

10. Et in omnibus his non eſt reverſa ad me prævaricatrix ſoror ejus Juda in toto corde ſuo, ſed in mendacio, ait Dominus.

11. Et dixit Dominus ad me: Juſtificavit animam ſuam averſatrix Iſrael, comparatione prævaricatricis Judæ.

12. Vade, & clama ſermones iſtos contra Aquilonem, & dices: Revertere averſatrix Iſrael, ait Dominus, & non avertam faciem meam à vobis: quia ſanctus ego ſum, dicit Dominus, & non iraſcar in perpetuum.

13. Verumtamen ſcito iniquitatem tuam, quia in Dominum Deum tuum prævaricata es: & diſperſiſti vias tuas alienis ſub omni ligno frondoſo, & vocem meam non audiſti, ait Dominus.

14. Convertimini filii revertentes, dicit Dominus: quia ego vir veſter: & aſſumam vos unum de civitate, & duos de cognatione, & introducam vos in Sion.

15. Et dabo vobis paſtores juxta cor meum, & paſcent vos ſcientia & doctrina.

16. Cùmque multiplicati fueritis, & creveritis in terra in diebus illis, ait Dominus: non dicent ultrà: Arca teſtamenti Domini: neque aſcendet ſuper cor, neque recordabuntur illius: nec viſitabitur, nec fiet ultrà.

17. In tempore illo vocabunt Jeruſalem Solium Domini: & congregabuntur ad eam omnes Gentes in nomine Domini in Jeruſalem, & non ambulabunt poſt pravitatem cordis ſui peſſimi.

18. In diebus illis ibit domus Juda ad domum Iſrael, & venient ſimul de terra Aquilonis, ad terram quam dedi patribus veſtris.

19. Ego autem dixi: Quomodo ponam te in filios, & tribuam tibi terram deſiderabilem, hæreditatem præclaram exercituum Gentium? Et dixi: Patrem vocabis me, & poſt me ingredi non ceſſabis.

20. Sed quomodo ſi contemnat mulier amatorem ſuum, ſic contempſit me domus Iſrael, dicit Dominus.

21. Vox in viis audita eſt, ploratus & ululatus filiorum Iſrael: quoniam iniquam fecerunt viam ſuam, obliti ſunt Domini Dei ſui.

22. Convertimini filii revertentes, & ſanabo averſiones veſtras. Ecce nos venimus ad te: tu enim es Dominus Deus noſter.

23. Verè mendaces erant colles, & multitudo montium: verè in Domino Deo noſtro ſalus Iſrael.

24. Confuſio comedit laborem patrum noſtrorum ab adoleſcentia noſtra, greges eorum, & armenta eorum, filios eorum, & filias eorum.

25. Dormiemus in confuſione noſtra, & operiet nos ignominia noſtra: quoniam Domino Deo noſtro peccavimus nos, & patres noſtri ab adoleſcentia noſtra uſque ad diem hanc: & non audivimus vocem Domini Dei noſtri.

CAPUT IV.

Promittit Dominus veniam ſi ſe verè convertant & corde circumcidant, comminando gravia mala ſi in malis perſiſtant: quapropter luget propheta videns terram devaſtandam, & in ſolitudinem redigendam, ita tamen ut non fiat conſummatio.

1. SI reverteris Iſrael, ait Dominus, ad me convertere: ſi abſtuleris offendicula tua à facie mea, non commoveberis.

2. Et jurabis: Vivit Dominus in veritate, & in judicio, & in juſtitia: & benedicent eum Gentes, ipſumque laudabunt.

3. Hæc enim dicit Dominus viro Juda, &
‖ Oſee 10. 12. Jeruſalem: ‖ Novate vobis novale, & nolite ſerere ſupèr ſpinas:

4. circumcidimini Domino, & auferte præputia cordium veſtrorum viri Juda, & habitatores Jeruſalem: ne fortè egrediatur ut ignis indignatio mea, & ſuccendatur, & non ſit qui extinguat, propter malitiam cogitationum veſtrarum.

5. Annuntiate in Juda, & in Jeruſalem auditum facite: loquimini, & canite tuba in terra: clamate fortiter, & dicite: Congregamini, & ingrediamur civitates munitas,

6. levate ſignum in Sion. Confortamini,
‖ Sup. 1. 14 nolite ſtare, ‖ quia malum ego adduco ab Aquilone, & contritionem magnam.

7. Aſcendit leo de cubili ſuo, & prædo Gentium ſe levavit: egreſſus eſt de loco ſuo, ut ponat terram tuam in ſolitudinem: civitates tuæ vaſtabuntur, remanentes abſque habitatore.

8. Super hoc accingite vos ciliciis, plangite & ululate: quia non eſt averſa ira furoris Domini à nobis.

9. Et erit in die illa, dicit Dominus: Peribit cor regis, & cor principum: & obſtupeſcent ſacerdotes, & prophetæ conſternabuntur.

10. Et dixi: Heu, heu, heu Domine Deus, ergone decepiſti populum iſtum & Jeruſalem, dicens: Pax erit vobis: & ecce pervenit gladius uſque ad animam?

11. In tempore illo dicetur populo huic & Jeruſalem: Ventus urens in viis, quæ ſunt in deſerto viæ filiæ populi mei, non ad ventilandum, & ad purgandum.

12. Spiritus plenus ex his veniet mihi: & nunc ego loquar judicia mea cum eis.

13. Ecce quaſi nubes aſcendet, & quaſi tempeſtas currus ejus: velociores aquilis equi illius: væ nobis quoniam vaſtati ſumus.

14. Lava à malitia cor tuum Jeruſalem, ut ſalva fias: uſquequò morabuntur in te cogitationes noxiæ?

15. Vox enim annuntiantis à Dan, & notum facientis idolum de monte Ephraim.

16. Dicite gentibus: Ecce auditum eſt in Jeruſalem cuſtodes venire de terra longinqua, & dare ſuper civitates Juda vocem ſuam.

17. Quaſi cuſtodes agrorum facti ſunt ſuper eam in gyro: quia me ad iracundiam pro-
‖ Sup. 2. 3. & 6. vocavit, dicit Dominus.

18. ‖ Viæ tuæ, & cogitationes tuæ fecerunt hæc tibi: iſta malitia tua, quia amara, quia tetigit cor tuum.

19. Ventrem meum, ventrem meum doleo, ſenſus cordis mei turbati ſunt in me: non tacebo, quoniam vocem buccinæ audivit anima mea, clamorem prælii.

20. Contritio ſuper contritionem vocata eſt, & vaſtata eſt omnis terra: repentè vaſtata ſunt tabernacula mea, ſubitò pelles meæ.

21. Uſquequò videbo fugientem, audiam vocem buccinæ?

22. Quia ſtultus populus meus me non cognovit: filii inſipientes ſunt, & vecordes: ſapientes ſunt ut faciant mala, benè autem facere neſcierunt.

23. Aſpexi terram, & ecce vacua erat, & nihili: & cœlos, & non erat lux in eis.

24. Vidi montes, & ecce movebantur: & omnes colles conturbati ſunt.

25. Intuitus ſum, & non erat homo: & omne volatile cœli receſſit.

26. Aſpexi, & ecce Carmelus deſertus: & omnes urbes ejus deſtructæ ſunt à facie Domini, & à facie iræ furoris ejus.

27. Hæc enim dicit Dominus: Deſerta erit omnis terra, ſed tamen conſummationem non faciam.

28. Lugebit terra, & mœrebunt cœli deſuper: eò quòd locutus ſum, cogitavi, & non pœnituit me, nec averſus ſum ab eo.

29. A voce equitis & mittentis ſagittam, fugit omnis civitas: ingreſſi ſunt ardua, & aſcenderunt rupes: univerſæ urbes derelictæ ſunt, & non habitat in eis homo.

30. Tu autem vaſtata quid facies? cùm veſtieris te coccino, cùm ornata fueris monili aureo, & pinxeris ſtibio oculos tuos, fruſtra componeris: contempſerunt te amatores tui, animam tuam quærent.

31. Vocem enim quaſi parturientis audivi, anguſtias ut puerperæ: Vox filiæ Sion intermorientis, expandentiſque manus ſuas: væ mihi, quia defecit anima mea propter interfectos.

CAPUT V.

Dominus in Jeruſalem quærit virum juſtum, ut illi miſereatur: ſed tam plebs quàm optimates in pravitatibus ſuis & idololatria indurati ſunt & effuſi, ideò comminatur eis vaſtationem ab extraneo populo, eò quòd cæci & ſurdi facti ſint, non tamen uſque ad conſummationem.

1. CIrcuite vias Jeruſalem, & aſpicite, & conſiderate, & quærite in plateis ejus, an inveniatis virum facientem judicium, & quærentem fidem: & propitius ero ei.

2. Quòd ſi etiam, Vivit Dominus, dixerint: & hoc falsò jurabunt.

3. Domine oculi tui reſpiciunt fidem: percuſſiſti eos, & non doluerunt: attriviſti eos, & renuerunt accipere diſciplinam: induraverunt facies ſuas ſupra petram, & noluerunt reverti.

4. Ego autem dixi: Forſitan pauperes ſunt & ſtulti, ignorantes viam Domini, judicium Dei ſui.

5. Ibo igitur ad optimates, & loquar eis: ipſi enim cognoverunt viam Domini, judicium Dei ſui, & ecce magis hi ſimul confregerunt jugum, ruperunt vincula.

6. Idcircò percuſſit eos leo de ſilva, lupus ad veſperam vaſtavit eos, pardus vigilans ſuper civitates eorum: omnis, qui egreſſus fuerit ex

Digitized by Google

eis, capietur: quia multiplicatæ ſunt prævaricationes eorum, confortatæ ſunt averſiones eorum.

7. Super quo propitius tibi eſſe potero? filii tui dereliquerunt me, & jurant in his, qui non ſunt dii: ſaturavi eos, & mœchati ſunt, & in domo meretricis luxuriabantur.

|| Ezech. 22. 11. 8. Equi amatores, & emiſſarii facti ſunt: || Unuſquiſque ad uxorem proximi ſui hinniebat.

9. Numquid ſuper his non viſitabo, dicit Dominus? & in gente tali non ulciſcetur anima mea?

10. Aſcendite muros ejus, & diſſipate, conſummationem autem nolite facere: auferte propagines ejus, quia non ſunt Domini.

11. Prævaricatione enim prævaricata eſt in me domus Iſrael, & domus Juda, ait Dominus.

12. Negaverunt Dominum, & dixerunt: Non eſt ipſe: neque veniet ſuper nos malum: gladium & famem non videbimus.

13. Prophetæ fuerunt in ventum locuti, & reſponſum non fuit in eis: hæc ergo evenient illis.

14. Hæc dicit Dominus Deus exercituum: Quia locuti eſtis verbum iſtud: ecce ego do verba mea in ore tuo in ignem, & populum iſtum in ligna, & vorabit eos.

15. Ecce ego adducam ſuper vos gentem de longinquo, domus Iſrael, ait Dominus: gentem robuſtam, gentem antiquam, gentem, cujus ignorabis linguam, nec intelliges quid loquatur.

16. Pharetra ejus quaſi ſepulchrum patens, univerſi fortes.

17. Et comedet ſegetes tuas, & panem tuum: devorabit filios tuos, & filias tuas: comedet gregem tuum, & armenta tua: comedet vineam tuam, & ficum tuam: & conteret urbes munitas tuas, in quibus tu habes fiduciam, gladio.

18. Verumtamen in diebus illis, ait Dominus, non faciam vos in conſummationem.

|| Inf. 16. 10 19. || Quòd ſi dixeritis: Quare fecit nobis Dominus Deus noſter hæc omnia? dices ad eos: Sicut dereliquiſtis me, & ſerviſtis deo alieno in terra veſtra, ſic ſervietis alienis in terra non veſtra.

20. Annuntiate hoc domui Jacob, & auditum facite in Juda, dicentes:

21. Audi popule ſtulte, qui non habes cor: qui habentes oculos, non videtis: & aures, & non auditis.

22. Me ergo non timebitis, ait Dominus; & à facie mea non dolebitis? Qui poſui arenam terminum mari, præceptum ſempiternum, quod non præteribit: & commovebuntur, & non poterunt: & intumeſcent fluctus ejus, & non tranſibunt illud:

23. Populo autem huic factum eſt cor incredulum & exaſperans, receſſerunt & abierunt.

24. Et non dixerunt in corde ſuo: Metuamus Dominum Deum noſtrum, qui dat nobis pluviam temporaneam & ſerotinam in tempore ſuo: plenitudinem annuæ meſſis cuſtodientem nobis.

25. Iniquitates veſtræ declinaverunt hæc: & peccata veſtra prohibuerunt bonum à vobis:

26. Quia inventi ſunt in populo meo impii inſidiantes quaſi aucupes, laqueos ponentes & pedicas ad capiendos viros.

27. Sicut decipula plena avibus, ſic domus eorum plenæ dolo: ideò magnificati ſunt & ditati.

28. Incraſſati ſunt & impinguati: & præterierunt ſermones meos peſſimè. || Cauſam viduæ non judicaverunt, cauſam pupilli non direxerunt, & judicium pauperum non judicaverunt. || Iſaia 1. 23. Zach. 7. 10

29. Numquid ſuper his non viſitabo, dicit Dominus? aut ſuper gentem hujuſcemodi non ulciſcetur anima mea?

30. Stupor & mirabilia facta ſunt in terra:

31. prophetæ prophetabant mendacium, & ſacerdotes applaudebant manibus ſuis: & populus meus dilexit talia: quid igitur fiet in noviſſimo ejus?

CAPUT VI.

Prædicitur calamitas ac vaſtitas Jeroſolymorum ab Aſſyriis, eò quòd contempſerint legem Domini, nec audire voluerint increpationes; ſed omnes, & potiſſimùm primates, prophetæ ac ſacerdotes avaritiæ ac dolo ſtuduerint; ideoque & ipſos & eorum ſacrificia Deus abjicit: jubet ergo Propheta eos lugere, quoniam purgari conflatorio non potuerunt.

1. Confortamini filii Benjamin in medio Jeruſalem, & in Thecua clangite buccina, & ſuper Bethacarem levate vexillum: quia malum viſum eſt ab Aquilone, & contritio magna.

2. Specioſæ & delicatæ aſſimilavi filiam Sion.

3. Ad eam venient paſtores, & greges eorum: fixerunt in ea tentoria in circuitu: paſcet unuſquiſque eos, qui ſub manu ſua ſunt.

4. Sanctificate ſuper eam bellum: conſurgite, & aſcendamus in meridie: væ nobis, quia declinavit dies, quia longiores factæ ſunt umbræ veſperi.

5. Surgite, & aſcendamus in nocte, & diſſipemus domos ejus.

6. Quia hæc dicit Dominus exercituum: Cædite lignum ejus, & fundite circa Jeruſalem aggerem: Hæc eſt civitas viſitationis, omnis calumnia in medio ejus.

7. Sicut frigidam fecit ciſterna aquam ſuam, ſic frigidam fecit malitiam ſuam: iniquitas & vaſtitas audietur in ea, coram me ſemper infirmitas & plaga.

8. Erudire Jeruſalem, ne fortè recedat anima mea à te, ne fortè ponam te deſertam, terram inhabitabilem.

9. Hæc dicit Dominus exercituum: Uſque ad racemum colligent quaſi in vinea reliquias Iſrael: converte manum tuam quaſi vindemiator ad cartallum.

10. Cui loquar? & quem conteſtabor ut audiat? ecce incircumciſæ aures eorum, & audire non poſſunt: ecce verbum Domini factum eſt eis in opprobrium: & non ſuſcipient illud.

11. Idcircò furore Domini plenus ſum, laboravi ſuſtinens: effunde ſuper parvulum foris, & ſuper conſilium juvenum ſimul: vir enim cum muliere capietur, ſenex cum pleno dierum.

12. Et tranſibunt domus eorum ad alteros, agri & uxores pariter: quia extendam manum meam ſuper habitantes Terram, dicit Dominus.

|| *Iſai. 56. 11. Infr. 8.10.* 13. || A minore quippe uſque ad majorem omnes avaritiæ ſtudent: & à propheta uſque ad ſacerdotem cuncti faciunt dolum.

14. Et curabant contritionem filiæ populi mei cum ignominia, dicentes: Pax, pax: & non erat pax.

15. Confuſi ſunt, quia abominationem fecerunt: quin potius confuſione non ſunt confuſi, & erubeſcere neſcierunt: quam ob rem cadent inter ruentes: in tempore viſitationis ſuæ corruent, dicit Dominus.

16. Hæc dicit Dominus: State ſuper vias, & videte, & interrogate de ſemitis antiquis, quæ
|| *Matth. 11.29.* ſit via bona, & ambulate in ea: || & invenietis refrigerium animabus veſtris. Et dixerunt: Non ambulabimus.

17. Et conſtitui ſuper vos ſpeculatores. Audite vocem tubæ. Et dixerunt: Non audiemus.

18. Ideò audite Gentes, & cognoſce congregatio, quanta ego faciam eis.

19. Audi Terra: Ecce ego adducam mala ſuper populum iſtum, fructum cogitationum ejus: quia verba mea non audierunt, & legem meam projecerunt.

|| *Iſaia 1. 11.* 20. || Ut quid mihi thus de Saba affertis, & calamum ſuave olentem de terra longinqua? holocautomata veſtra non ſunt accepta, & victimæ veſtræ non placuerunt mihi.

21. Propterea hæc dicit Dominus: Ecce ego dabo in populum iſtum ruinas, & ruent in eis patres & filii ſimul, vicinus, & proximus peribunt.

22. Hæc dicit Dominus: Ecce populus venit de terra Aquilonis, & gens magna conſurget à finibus terræ.

23. Sagittam & ſcutum arripiet: crudelis eſt, & non miſerebitur. Vox ejus quaſi mare ſonabit: & ſuper equos aſcendent, præparati quaſi vir ad prælium, adversùm te filia Sion.

24. Audivimus famem ejus, diſſolutæ ſunt manus noſtræ: tribulatio apprehendit nos, dolores ut parturientem.

25. Nolite exire ad agros, & in via ne ambuletis: quoniam gladius inimici pavor in circuitu.

26. Filia populi mei accingere cilicio, & conſpergere cinere: luctum unigeniti fac tibi, planctum amarum, quia repentè veniet vaſtator ſuper nos.

27. Probatorem dedi te in populo meo robuſtum: & ſcies, & probabis viam eorum.

28. Omnes iſti principes declinantes, ambulantes fraudulenter, æs & ferrum: univerſi corrupti ſunt.

29. Defecit ſufflatorium, in igne conſumptum eſt plumbum, fruſtra conflavit conflator: malitiæ enim eorum non ſunt conſumptæ.

30. Argentum reprobum vocate eos, quia Dominus projecit illos.

CAPUT VII.

Quòd fruſtrà confidant in templo, peſſima perpetrantes, & prophetas audire nolentes, ſicut & patres eorum, quapropter denuntiat templum abjiciendum, & terram Juda redigendam in ſolitudinem; nec profuturam orationem Jeremiæ pro illis, nec oblata ab eis ſacrificia, propter excelſa Topheth in valle filii Ennom, & multiplices ipſorum malitias.

1. ‡ VErbum, quod factum eſt ad Jeremiam à Domino, dicens: ‡ *Fer. 5. post Dom. 3. Quadr.*

2. Sta in porta domus Domini, & prædica ibi verbum iſtud, & dic: Audite verbum Domini omnis Juda, qui ingredimini per portas has, ut adoretis Dominum.

3. Hæc dicit Dominus exercituum Deus Iſrael: || Bonas facite vias veſtras, & ſtudia veſtra: & habitabo vobiſcum in loco iſto. || *Inf. 26.13*

4. Nolite confidere in verbis mendacii, dicentes: Templum Domini, templum Domini, templum Domini eſt.

5. Quoniam ſi benè direxeritis vias veſtras, & ſtudia veſtra: ſi feceritis judicium inter virum & proximum ejus,

6. advenæ, & pupillo, & viduæ non feceritis calumniam, nec ſanguinem innocentem effuderitis in loco hoc, & poſt deos alienos non ambulaveritis in malum vobiſmetipſis:

7. habitabo vobiſcum in loco iſto: in terra, quam dedi patribus veſtris à ſæculo & uſque in ſæculum.

8. Ecce vos confiditis vobis in ſermonibus mendacii, qui non proderunt vobis:

9. furari, occidere, adulterari, jurare mendaciter, libare Baalim, & ire poſt deos alienos, quos ignoratis.

10. Et veniſtis, & ſtetiſtis coram me in domo hac, in qua invocatum eſt nomen meum, & dixiſtis: Liberati ſumus eò quòd fecerimus omnes abominationes iſtas.

11. || Numquid ergo ſpelunca latronum facta eſt domus iſta, in qua invocatum eſt nomen meum in oculis veſtris? ego, ego ſum: ego vidi, dicit Dominus. || *Matth. 21. 13. Marc. 11. 17. Luc. 19.46.*

12. Ite ad locum meum in Silo, ubi habitavit nomen meum à principio: & videte quæ fecerim ei propter malitiam populi mei Iſrael:

13. & nunc, quia feciſtis omnia opera hæc, dicit Dominus: & locutus ſum ad vos manè conſurgens, & loquens, & non audiſtis: || & vocavi vos, & non reſpondiſtis: || *Prov. 1. 24. Iſai. 65. 12*

14. || Faciam domui huic, in qua invocatum eſt nomen meum, & in qua vos habetis fiduciam: & loco, quem dedi vobis & patribus veſtris, ſicut feci Silo. || *1. Reg. 4. 2. & 10.*

15. Et projiciam vos à facie mea, ſicut projeci omnes fratres veſtros, univerſum ſemen Ephraim.

16. || Tu ergo noli orare pro populo hoc, nec aſſumas pro eis laudem & orationem, & non obſiſtas mihi: quia non exaudiam te. || *Inf. 11. 14 & 14. 11.*

17. Nonne vides quid iſti faciunt in civitatibus Juda, & in plateis Jeruſalem?

18. Filii colligunt ligna, & patres ſuccendunt ignem, & mulieres conſpergunt adipem, ut faciant placentas reginæ cœli, & libent diis alienis, & me ad iracundiam provocent.

Digitized by Google

19. Numquid me ad iracundiam provocant, dicit Dominus? nonne ſemetipſos in confuſionem vultus ſui?

20. Ideò hæc dicit Dominus Deus: Ecce furor meus, & indignatio mea conflatur ſuper locum iſtum, ſuper viros, & ſuper jumenta, & ſuper lignum regionis, & ſuper fruges terræ, & ſuccendetur, & non extinguetur.

21. Hæc dicit Dominus exercituum Deus Iſrael: Holocautomata veſtra addite victimis veſtris, & comedite carnes.

22. Quia non ſum locutus cum patribus veſtris, & non præcepi eis, in die qua eduxi eos de terra Ægypti, de verbo holocautomatum, & victimarum.

23. Sed hoc verbum præcepi eis, dicens: Audite vocem meam, & ero vobis Deus, & vos eritis mihi populus: & ambulate in omni via, quam mandavi vobis, ut benè ſit vobis.

24. Et non audierunt, nec inclinaverunt aurem ſuam: ſed abierunt in voluntatibus, & in pravitate cordis ſui mali: factique ſunt retrorſum, & non in ante,

25. à die qua egreſſi ſunt patres eorum de terra Ægypti, uſque ad diem hanc. Et miſi ad vos omnes ſervos meos prophetas per diem conſurgens diluculò, & mittens.

26. Et non audierunt me, nec inclinaverunt aurem ſuam: ſed induraverunt cervicem ſuam:
Inf. 16. 12 || & pejus operati ſunt, quàm patres eorum.

27. Et loqueris ad eos omnia verba hæc, & non audient te: & vocabis eos, & non reſpondebunt tibi.

28. Et dices ad eos: Hæc eſt gens, quæ non audivit vocem Domini Dei ſui, nec recepit diſciplinam: periit fides, & ablata eſt de ore eorum.

29. Tonde capillum tuum, & projice, & ſume in directum planctum: quia projecit Dominus, & reliquit generationem furoris ſui,

30. quia fecerunt filii Juda malum in oculis meis, dicit Dominus. Poſuerunt offendicula ſua in domo, in qua invocatum eſt nomen meum, ut polluerent eam:

31. & ædificaverunt excelſa Topheth, quæ eſt in valle filii Ennom: ut incenderent filios ſuos, & filias ſuas igni: quæ non præcepi, nec cogitavi in corde meo.

32. Ideò ecce dies venient, dicit Dominus, & non dicetur amplius, Topheth, & Vallis filii Ennom: ſed Vallis interfectionis: & ſepelient in Topheth, eò quòd non ſit locus.

33. Et erit morticinum populi hujus in cibos volucribus cœli, & beſtiis terræ, & non erit qui abigat.

|| Ezech. 26. 13. 34. || Et quieſcere faciam de urbibus Juda, & de plateis Jeruſalem vocem gaudii, & vocem lætitiæ, vocem ſponſi, & vocem ſponſæ: in deſolationem enim erit Terra.

CAPUT VIII.

Quia tam reges, optimates, ſacerdotes ac prophetæ, quàm reliquus populus ad idololatriam converſi ſunt; & non conſiderato Domini judicio, omnes relicta veritate, ſtuduerunt avaritiæ ac idololatriæ, & Dominum provocantes, noluerunt reſipiſcere; ideò ab hoſtibus crudeliſſimis affligentur.

1. IN illo tempore, ait Dominus: Ejicient oſſa regum Juda, & oſſa principum ejus & oſſa ſacerdotum, & oſſa prophetarum, & oſſa eorum, qui habitaverunt Jeruſalem, de ſepulchris ſuis:

2. & expandent ea ad ſolem, & lunam, & omnem militiam cœli, quæ dilexerunt, & quibus ſervierunt, & poſt quæ ambulaverunt, & quæ quæſierunt, & adoraverunt: non colligentur, & non ſepelientur: in ſterquilinium ſuper faciem terræ erunt.

3. Et eligent magis mortem quàm vitam omnes qui reſidui fuerint de cognatione hac peſſima in univerſis locis, quæ derelicta ſunt, ad quæ ejeci eos, dicit Dominus exercituum.

4. Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus: Numquid qui cadit, non reſurget? & qui averſus eſt, non revertetur?

5. Quare ergo averſus eſt populus iſte in Jeruſalem averſione contentioſa? Apprehenderunt mendacium, & noluerunt reverti.

6. Attendi, & auſcultavi: nemo quod bonum eſt loquitur, nullus eſt qui agat pœnitentiam ſuper peccato ſuo, dicens: Quid feci? Omnes converſi ſunt ad curſum ſuum, quaſi equus impetu vadens ad prælium.

7. Milvus in cœlo cognovit tempus ſuum: turtur, & hirundo, & ciconia, cuſtodierunt tempus adventus ſui: populus autem meus non cognovit judicium Domini.

8. Quomodo dicitis: Sapientes nos ſumus, & lex Domini nobiſcum eſt? verè mendacium operatus eſt ſtylus mendax ſcribarum.

9. Confuſi ſunt ſapientes, perterriti & capti ſunt: verbum enim Domini projecerunt, & ſapientia nulla eſt in eis.

10. || Propterea dabo mulieres eorum exteris, agros eorum hæredibus: quia à minimo uſque ad maximum omnes avaritiam ſequuntur: à propheta uſque ad ſacerdotem cuncti faciunt mendacium. || Iſai. 56. 11 ſupr. 6. 13.

11. Et ſanabant contritionem filiæ populi mei ad ignominiam, dicentes: Pax, pax: cùm non eſſet pax.

12. Confuſi ſunt, quia abominationem fecerunt: quinimò confuſione non ſunt confuſi, & erubeſcere neſcierunt: idcircò cadent inter corruentes, in tempore viſitationis ſuæ corruent, dicit Dominus.

13. Congregans congregabo eos, ait Dominus: non eſt uva in vitibus, & non ſunt ficus in ficulnea, folium defluxit: & dedi eis quæ prætergreſſa ſunt.

14. Quare ſedemus? convenite, & ingrediamur civitatem munitam, & ſileamus ibi: quia Dominus Deus noſter ſilere nos fecit, & potum dedit nobis || aquam fellis: peccavimus enim Domino. || Infr. 9. 15

15. || Expectavimus pacem, & non erat bonum: tempus medelæ, & ecce formido. || Infr. 14. 19

16. A Dan auditus eſt fremitus equorum ejus, à voce hinnituum pugnatorum ejus commota eſt omnis terra: & venerunt, & devoraverunt terram, & plenitudinem ejus; urbem, & habitatores ejus.

17. Quia ecce ego mittam vobis ſerpentes regulos, quibus non eſt incantatio: & mordebunt vos, ait Dominus.

18. Dolor meus ſuper dolorem, in me cor meum mœrens.

19. Ecce vox clamoris filiæ populi mei de terra longinqua: Numquid Dominus non eſt in Sion, aut rex ejus non eſt in ea? Quare ergo me ad iracundiam concitaverunt

in ſcu'ptilibus ſuis, & in vanitatibus alienis?

20. Tranſiit meſſis, finita eſt æſtas, & nos ſalvati non ſumus.

21. Super contritione filiæ populi mei contritus ſum, & contriſtatus, ſtupor obtinuit me.

22. Numquid reſina non eſt in Galaad? aut medicus non eſt ibi? quare igitur non eſt obducta cicatrix filiæ populi mei?

CAPUT IX.

Luget propheta interficiendos de Judæa: in nullo dicit eſſe fidendum, cùm omnes doloſè incedant: & quia Judæa vaſtanda eſt, vult omnes aſſumere luctum: in ſolo Deo ejuſque cognitione gloriandum, qui puniet tam Gentiles quàm filios Iſrael incircumciſos corde.

1. QUis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum? & plorabo die ac nocte interfectos filiæ populi mei.

2. Quis dabit me in ſolitudine diverſorium viatorum, & derelinquam populum meum, & recedam ab eis? quia omnes adulteri ſunt, cœtus prævaricatorum.

3. Et extenderunt linguam ſuam quaſi arcum mendacii & non veritatis: confortati ſunt in terra, quia de malo ad malum egreſſi ſunt, & me non cognoverunt, dicit Dominus.

4. Unuſquiſque ſe à proximo ſuo cuſtodiat, & in omni fratre ſuo non habeat fiduciam: quia omnis frater ſupplantans ſupplantabit, & omnis amicus fraudulenter incedet.

5. Et vir fratrem ſuum deridebit, & veritatem non loquentur: docuerunt enim linguam ſuam loqui mendacium: ut iniquè agerent, laboraverunt.

6. Habitatio tua in medio doli: in dolo renuerunt ſcire me, dicit Dominus.

7. Propterea hæc dicit Dominus exercituum: Ecce ego conflabo, & probabo eos: quid enim aliud faciam à facie filiæ populi mei?

‖ *Pſal. 27. 3* 8. ‖ Sagitta vulnerans lingua eorum, dolum locuta eſt: in ore ſuo pacem cum amico ſuo loquitur, & occultè ponit ei inſidias.

9. Numquid ſuper his non viſitabo, dicit Dominus? aut in gente hujuſmodi non ulciſcetur anima mea?

10. Super montes aſſumam fletum ac lamentum, & ſuper ſpecioſa deſerti planctum: quoniam incenſa ſunt, eò quòd non ſit vir pertranſiens: & non audierunt vocem poſſidentis: à volucre cœli uſque ad pecora tranſmigraverunt & receſſerunt.

11. Et dabo Jeruſalem in acervos arenæ, & cubilia draconum: & civitates Juda dabo in deſolationem, eò quòd non ſit habitator.

12. Quis eſt vir ſapiens, qui intelligat hoc, & ad quem verbum oris Domini fiat ut annuntiet iſtud, quare perierit terra, & exuſta ſit quaſi deſertum, eò quòd non ſit qui pertranſeat?

13. Et dixit Dominus: Quia dereliquerunt legem meam, quam dedi eis, & non audierunt vocem meam, & non ambulaverunt in ea:

14. & abierunt poſt pravitatem cordis ſui, & poſt Baalim: quod didicerunt à patribus ſuis.

‖ *Inf. 23. 15* 15. Idcircò hæc dicit Dominus exercituum Deus Iſrael: ‖ Ecce ego cibabo populum iſtum abſinthio, & potum dabo eis aquam fellis.

16. Et diſpergam eos in Gentibus, quas non noverunt ipſi & patres eorum: & mittam poſt eos gladium, donec conſumantur.

17. Hæc dicit Dominus exercituum Deus Iſrael: Contemplamini, & vocate lamentatrices & veniant, & ad eas, quæ ſapientes ſunt, mittite, & properent:

18. feſtinent, & aſſumant ſuper nos lamentum: deducant oculi noſtri lacrymas, & palpebræ noſtræ defluant aquis.

19. Quia vox lamentationis audita eſt de Sion: Quomodo vaſtati ſumus & confuſi vehementer? quia dereliquimus terram, quoniam dejecta ſunt tabernacula noſtra.

20. Audite ergo mulieres verbum Domini: & aſſumant aures veſtræ ſermonem oris ejus: & docete filias veſtras lamentum, & unaquæque proximam ſuam planctum.

21. Quia aſcendit mors per feneſtras noſtras, ingreſſa eſt domos noſtras, diſperdere parvulos de foris, juvenes de plateis.

22. Loquere: Hæc dicit Dominus: Et cadet morticinum hominis quaſi ſtercus ſuper faciem regionis, & quaſi fœnum poſt tergum metentis, & non eſt qui colligat.

23. Hæc dicit Dominus: ‖ Non glorietur ‖ *1. Cor. 1.*
ſapiens in ſapientia ſua, & non glorietur *31.*
fortis in fortitudine ſua, & non glorietur di- *2. Cor. 10.*
ves in divitiis ſuis: *17.*

24. ſed in hoc glorietur, qui gloriatur, ſcire & noſſe me, quia ego ſum Dominus, qui facio miſericordiam, & judicium, & juſtitiam in terra: hæc enim placent mihi, ait Dominus.

25. Ecce dies veniunt, dicit Dominus: & viſitabo ſuper omnem, qui circumciſum habet præputium,

26. ſuper Ægyptum, & ſuper Juda, & ſuper Edom, & ſuper filios Ammon, & ſuper Moab, & ſuper omnes qui attonſi ſunt in comam, habitantes in deſerto: quia omnes gentes habent præputium, omnis autem domus Iſrael incircumciſi ſunt corde.

CAPUT X.

Non eſt timenda cœleſtis conſtellatio, nec vaniſſima ac imbecillia idola; ſed Dominus, qui ſolus eſt Deus, creator ac gubernator omnium, qui vaſtabit peccatores terræ: plangit ſuum malum Jeruſalem, & cùm hominis non ſit ſuas vias dirigere, orat Deum ne eos qui ipſum cognoſcunt, ad internecionem deleat, ſed in hoſtes potiùs Judæorum ſuum effundat furorem.

1. AUdite verbum, quod locutus eſt Dominus ſuper vos domus Iſrael.

2. Hæc dicit Dominus: Juxta vias Gentium nolite diſcere: & à ſignis cœli nolite metuere, quæ timent Gentes:

3. quia leges populorum vanæ ſunt: ‖ quia ‖ *Sap. 13.*
lignum de ſaltu præcidit opus manus artifi- *11. & 14. 8*
cis in aſcia.

4. Argento, & auro decoravit illud: clavis & malleis compegit, ut non diſſolvatur.

5. In ſimilitudinem palmæ fabricata ſunt, & non loquentur: portata tollentur, quia incedere non valent. Nolite ergo timere ea, quia nec malè poſſunt facere, nec benè.

‖ *Matth. 7. 18.* 6. ‖ Non eſt ſimilis tui Domine: magnus es tu, & magnum nomen tuum in fortitudine.

‖ *Apoc. 15. 4.* 7. ‖ Quis non timebit te ò rex Gentium? tuum eſt enim decus: inter cunctos ſapientes Gentium, & in univerſis regnis eorum nullus eſt ſimilis tui.

8. Pariter inſipientes & fatui probabuntur: doctrina vanitatis eorum lignum eſt.

9. Argentum involutum de Tharſis affertur, & aurum de Ophaz: opus artificis, & manus ærarii: hyacinthus & purpura indumentum eorum: opus artificum univerſa hæc.

10. Dominus autem Deus verus eſt: ipſe Deus vivens, & rex ſempiternus, ab indignatione ejus commovebitur terra: & non ſuſtinebunt Gentes comminationem ejus.

11. Sic ergo dicetis eis: Dii, qui cœlos & terram non fecerunt, pereant de terra, & de his, quæ ſub cœlo ſunt.

‖ *Gen. 1. 1. Inf. 51. 15.* 12. ‖ Qui facit terram in fortitudine ſua, præparat orbem in ſapientia ſua, & prudentia ſua extendit cœlos.

13. Ad vocem ſuam dat multitudinem aquarum in cœlo, & elevat nebulas ab extremitatibus terræ: ‖ fulgura in pluviam facit, & educit ventum de theſauris ſuis. ‖ *Pſal. 134. 7. Inf. 51. 16.*

14. Stultus factus eſt omnis homo à ſcientia, confuſus eſt artifex omnis in ſculptili: quoniam falſum eſt quod conflavit, & non eſt ſpiritus in eis.

15. Vana ſunt, & opus riſu dignum: in tempore viſitationis ſuæ peribunt.

16. Non eſt his ſimilis pars Jacob: qui enim formavit omnia, ipſe eſt: & Iſrael virga hæreditatis ejus: Dominus exercituum nomen illi.

17. Congrega de terra confuſionem tuam, quæ habitas in obſidione.

18. Quia hæc dicit Dominus: Ecce ego longè projiciam habitatores terræ in hac vice: & tribulabo eos ita ut inveniantur.

19. Væ mihi ſuper contritione mea, peſſima plaga mea. Ego autem dixi: Planè hæc infirmitas mea eſt, & portabo illam.

20. Tabernaculum meum vaſtatum eſt, omnes funiculi mei dirupti ſunt, filii mei exierunt à me, & non ſubſiſtunt: non eſt qui extendat ultrà tentorium meum, & erigat pelles meas.

21. Quia ſtultè egerunt paſtores, & Dominum non quæſierunt: propterea non intellexerunt, & omnis grex eorum diſperſus eſt.

22. Vox auditionis ecce venit, & commotio magna de terra Aquilonis: ut ponat civitates Juda ſolitudinem, & habitaculum draconum.

23. Scio Domine quia non eſt hominis via ejus: nec viri eſt ut ambulet, & dirigat greſſus ſuos.

‖ *Pſal. 6. 1.* 24. ‖ Corripe me Domine, verumtamen in judicio; & non in furore tuo, ne fortè ad nihilum redigas me.

‖ *Pſal. 78. 6.* 25. ‖ Effunde indignationem tuam ſuper Gentes, quæ non cognoverunt te; & ſuper provincias, quæ nomen tuum non invocaverunt: quia comederunt Jacob, & devoraverunt eum, & conſumpſerunt illum, & decus ejus diſſipaverunt.

CAPUT XI.

Quia maledicitur qui non audit nec ſervat pactum Domini patribus datum, ideò præcipitur prophetæ ut illud ſervandum Judæis prædicet, ſed fruſtrà, cùm magis ſequantur patrum ſuorum ſcelera, variamque idololatriam; idcircò inferet Dominus inevitabilia in illos mala, nec proderunt eis idola, vel juſtorum oratio, neque quòd prius à Deo dilecti fuerint: refert prava Judæorum ſtudia de ipſo ex terra delendo: ſed perdentur qui nolunt audire prophetiam in nomine Domini.

1. VErbum, quod factum eſt à Domino ad Jeremiam, dicens:

2. Audite verba pacti hujus, & loquimini ad viros Juda, & habitatores Jeruſalem,

3. & dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus Iſrael: Maledictus vir, qui non audierit verba pacti hujus,

4. quod præcepi patribus veſtris, in die qua eduxi eos de terra Ægypti, de fornace ferrea, dicens: Audite vocem meam, & facite omnia, quæ præcipio vobis, & eritis mihi in populum, & ego ero vobis in Deum:

5. ut ſuſcitem juramentum, quod juravi patribus veſtris, daturum me eis terram fluentem lacte & melle, ſicut eſt dies hæc. Et reſpondi, & dixi: Amen, Domine.

6. Et dixit Dominus ad me: Vociferare omnia verba hæc in civitatibus Juda, & foris Jeruſalem, dicens: Audite verba pacti hujus, & facite illa:

7. quia conteſtans conteſtatus ſum patres veſtros, in die qua eduxi eos de terra Ægypti, uſque ad diem hanc: manè conſurgens conteſtatus ſum, & dixi: Audite vocem meam:

8. & non audierunt, nec inclinaverunt aurem ſuam: ſed abierunt unuſquiſque in pravitate cordis ſui mali: & induxi ſuper eos omnia verba pacti hujus, quod præcepi ut facerent, & non fecerunt.

9. Et dixit Dominus ad me: Inventa eſt conjuratio in viris Juda, & in habitatoribus Jeruſalem.

10. Reverſi ſunt ad iniquitates patrum ſuorum priores, qui noluerunt audire verba mea: & hi ergo abierunt poſt deos alienos, ut ſervirent eis: irritum fecerunt domus Iſrael, & domus Juda pactum meum, quod pepigi cum patribus eorum.

11. Quam ob rem hæc dicit Dominus: Ecce ego inducam ſuper eos mala, de quibus exire non poterunt: & clamabunt ad me, & non exaudiam eos.

12. Et ibunt civitates Juda, & habitatores Jeruſalem, & clamabunt ad deos, quibus libant, & non ſalvabunt eos in tempore afflictionis eorum.

13. ‖ Secundùm numerum enim civitatum tuarum, erant dii tui Juda: & ſecundùm numerum viarum Jeruſalem poſuiſti aras confuſionis, aras ad libandum Baalim. ‖ *Sup. 2. 28.*

14. ‖ Tu ergo noli orare pro populo hoc, & ne aſſumas pro eis laudem & orationem: quia non exaudiam in tempore clamoris eorum ad me, in tempore afflictionis eorum. ‖ *Sup. 7. 16. Inf. 14. 11.*

15. Quid eſt, quòd dilectus meus in domo mea fecit ſcelera multa? numquid carnes ſan-

ctæ auferent à te malitias tuas, in quibus gloriata es?

16. Olivam uberem, pulchram, fructiferam, ſpecioſam vocavit Dominus nomen tuum: ad vocem loquelæ, grandis exarſit ignis in ea, & combuſta ſunt fruteta ejus.

17. Et Dominus exercituum qui plantavit te, locutus eſt ſuper te malum: pro malis domus Iſrael & domus Juda, quæ fecerunt ſibi ad irritandum me libantes Baalim.

‡ Fer. 3. MAIOR. liſadom.

18. ‡ Tu autem Domine demonſtraſti mihi, & cognovi: tunc oſtendiſti mihi ſtudia eorum.

19. Et ego quaſi agnus manſuetus, qui portatur ad victimam: & non cognovi quia cogitaverunt ſuper me conſilia, dicentes: Mittamus lignum in panem ejus, & eradamus eum de terra viventium, & nomen ejus non memoretur ampliùs.

‖ *Infr.* 17. 10. & 20. 12.

20. ‖ Tu autem Domine Sabaoth, qui judicas juſtè, & probas renes & corda, videam ultionem tuam ex eis: tibi enim revelavi cauſam meam. A

21. Proptereà hæc dicit Dominus ad viros Anathoth, qui quærunt animam tuam, & dicunt: Non prophetabis in nomine Domini, & non morieris in manibus noſtris.

22. Propterea hæc dicit Dominus exercituum: Ecce ego viſitabo ſuper eos: juvenes morientur in gladio, filii eorum, & filiæ eorum morientur in fame.

23. Et reliquiæ non erunt ex eis: inducam enim malum ſuper viros Anathoth, annum viſitationis eorum.

CAPUT XII.

Miratur propheta malorum proſperitatem, qui tamen parantur ad diem occiſionis, ſuntque terræ cauſa luctus: hæreditas adverſata eſt Domino ſuo, & paſtores demoliti ſunt vineam Domini, ideò traditur in diſſipationem, cujus tamen rurſum miſerebitur Dominus vaſtatis ipſius inimicis.

‖ *Pſal.* 51. 6. ‖ *Job* 21. 7. *Hab.* 1. 13.

1. JUſtus quidem tu es Domine, ſi diſputem tecum: ‖ verumtamen juſta loquar ad te: ‖ Quare via impiorum proſperatur: benè eſt omnibus, qui prævaricantur, & iniquè agunt?

2. Plantaſti eos, & radicem miſerunt: proficiunt & faciunt fructum: propè es tu ori eorum, & longè à renibus eorum.

3. Et tu Domine noſti me, vidiſti me, & probaſti cor meum tecum: congrega eos quaſi gregem ad victimam, ſanctifica eos in die occiſionis.

4. Uſquequò lugebit terra, & herba omnis regionis ſiccabitur, propter malitiam habitantium in ea? conſumptum eſt animal, & volucre, quoniam dixerunt: Non videbit noviſſima noſtra.

5. Si cum peditibus currens laboraſti: quomodo contendere poteris cum equis? cùm autem in terra pacis ſecurus fueris, quid facies in ſuperbia Jordanis?

6. Nam & fratres tui, & domus patris tui, etiam ipſi pugnaverunt adversùm te, & clamaverunt poſt te plena voce: ne credas eis cùm locuti fuerint tibi bona.

7. Reliqui domum meam, dimiſi hæreditatem meam: dedi dilectam animam meam in manu inimicorum ejus.

8. Facta eſt mihi hæreditas mea quaſi leo in ſilva: dedit contra me vocem, ideò odivi eam.

9. Numquid avis diſcolor hæreditas mea mihi? numquid avis tincta per totum? venite, congregamini omnes beſtiæ terræ, properate ad devorandum.

10. Paſtores multi demoliti ſunt vineam meam, conculcaverunt partem meam: dederunt portionem meam deſiderabilem in deſertum ſolitudinis.

11. Poſuerunt eam in diſſipationem, luxitque ſuper me: deſolatione deſolata eſt omnis terra: quia nullus eſt qui recogitet corde.

12. Super omnes vias deſerti venerunt vaſtatores, quia gladius Domini devorabit ab extremo terræ uſque ad extremum ejus: non eſt pax univerſæ carni.

13. Seminaverunt triticum, & ſpinas meſſuerunt: hæreditatem acceperunt, & non eis proderit: confundemini à fructibus veſtris, propter iram furoris Domini.

14. Hæc dicit Dominus adversùm omnes vicinos meos peſſimos, qui tangunt hæreditatem, quam diſtribui populo meo Iſrael: Ecce ego evellam eos de terra ſua, & domum Juda evellam de medio eorum.

15. Et cùm evulſero eos, convertar, & miſerebor eorum: & reducam eos, virum ad hæreditatem ſuam, & virum in terram ſuam.

16. Et erit: ſi eruditi didicerint vias populi mei, ut jurent in nomine meo, vivit Dominus, ſicut docuerunt populum meum jurare in Baal: ædificabuntur in medio populi mei.

17. Quòd ſi non audierint, evellam gentem illam evulſione & perditione, ait Dominus.

CAPUT XIII.

Sicut lumbare Jeremiæ abſconditum in Euphrate computruit, ſic Judæa primùm Domino adhærens, propter ſuperbiam & idololatriam ab ipſo abjicitur, omneſque diſpergentur: revocantur tamen à Propheta, ut ſua pœnitentia devitent mala, aliòqui Judas auferetur propter ſuas iniquitates, qui ad pœnitentiam nequit adduci ob inveteratam in malis conſuetudinem: interponitur etiam Prophetæ commiſeratio.

1. HÆc dicit Dominus ad me: Vade, & poſſide tibi lumbare * lineum, & pones illud ſuper lumbos tuos, & in aquam non inferes illud.

2. Et poſſedi lumbare juxta verbum Domini, & poſui circa lumbos meos.

3. Et factus eſt ſermo Domini ad me, ſecundò, dicens:

4. Tolle lumbare, quod poſſediſti, quod eſt circa lumbos tuos, & ſurgens vade ad Euphraten, & abſconde ibi illud in foramine petræ. †

5. Et abii, & abſcondi illud in Euphrate, ſicut præceperat mihi Dominus.

6. Et factum eſt poſt dies plurimos, dixit Dominus ad me: Surge, vade ad Euphraten: & tolle inde lumbare, quod præcepi tibi ut abſconderes illud ibi.

7. Et abii ad Euphraten, & fodi, & tuli lumbare de loco, ubi abſconderam illud: & ecce computruerat lumbare, ita ut nulli uſui aptum eſſet.

* Sive Cinctorium. *Hier.* Gr. περίζωμα, quod corpori proximè adhæret, ut infrà ℣. 11.

† Quod mandatū ſtatim implevit, inquit Theodoret. Cui congruunt Hugo, S. Thomas, Dionyſius & Primarii Rabini. Quāquam Hieron. (proœm. com. in Oſee) id in typo velit dictum. Diſtabat autem Euphrates ab Hieruſalē 200. circiter leucis.

8. Et factum eſt verbum Domini ad me, dicens:

9. Hæc dicit Dominus: Sic putreſcere faciam ſuperbiam Juda, & ſuperbiam Jeruſalem multam:

10. Populum iſtum peſſimum, qui nolunt audire verba mea, & ambulant in pravitate cordis ſui, abieruntque poſt deos alienos ut ſervirent eis, & adorarent eos: & erunt ſicut lumbare iſtud, quod nulli uſui aptum eſt.

11. Sicut enim adhæret lumbare ad lumbos viri, ſic agglutinavi mihi omnem domum Iſrael, & omnem domum Juda, dicit Dominus: ut eſſent mihi in populum, & in nomen, & in laudem, & in gloriam, & non audierunt.

12. Dices ergo ad eos ſermonem iſtum: Hæc dicit Dominus Deus Iſrael: Omnis laguncula implebitur vino. Et dicent ad te: Numquid ignoramus quia omnis laguncula implebitur vino?

13. Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus: Ecce ego implebo omnes habitatores terræ hujus, & reges, qui ſedent de ſtirpe David ſuper thronum ejus, & ſacerdotes, & prophetas, & omnes habitatores Jeruſalem, ebrietate:

14. & diſpergam eos, virum à fratre ſuo: & patres & filios pariter, ait Dominus: non parcam, & non concedam: neque miſerebor ut non diſperdam eos.

15. Audite, & auribus percipite: Nolite elevari, quia Dominus locutus eſt.

16. Date Domino Deo veſtro gloriam antequam contenebreſcat, & antequam offendant pedes veſtri ad montes caliginoſos: expectabitis lucem, & ponet eam in umbram mortis, & in caliginem.

17. Quòd ſi hoc non audieritis, in abſcondito plorabit anima mea à facie ſuperbiæ: || plorans plorabit, & deducet oculus meus lacrymam, quia captus eſt grex Domini.

|| Thren. 1. 2.

18. Dic regi, & dominatrici: Humiliamini, ſedete: quoniam deſcendit de capite veſtro corona gloriæ veſtræ.

19. Civitates Auſtri clauſæ ſunt *, & non eſt qui aperiat: translata eſt omnis Juda tranſmigratione perfecta.

* *i. Ab Ægypto nihil vobis auxilii. Vide 4. Reg. 24. B*

20. Levate oculos veſtros, & videte qui venitis ab Aquilone: ubi eſt grex, qui datus eſt tibi, pecus inclytum tuum?

21. Quid dices cùm viſitaverit te? tu enim docuiſti eos adverſùm te, & erudiſti in caput tuum: numquid non dolores apprehendent te, quaſi mulierem parturientem?

22. Quòd ſi dixeris in corde tuo: Quare venerunt mihi hæc? || Propter multitudinem iniquitatis tuæ revelata ſunt verecundiora tua, pollutæ ſunt plantæ tuæ.

|| Inf. 30. 14.

23. Si mutare poteſt æthiops pellem ſuam, aut pardus varietates ſuas: & vos poteritis benefacere, cùm didiceritis malum.

24. Et diſſeminabo eos quaſi ſtipulam, quæ vento raptatur in deſerto.

25. Hæc ſors tua, parſque menſuræ tuæ à me, dicit Dominus, quia oblita es mei, & confiſa es in mendacio.

26. Unde & ego nudavi femora tua contra faciem tuam, & apparuit ignominia tua,

27. adulteria tua, & hinnitus tuus, ſcelus fornicationis tuæ: ſuper colles in agro vidi abominationes tuas. Væ tibi Jeruſalem, non mundaberis poſt me: uſquequò adhuc?

CAPUT XIV.

Siccitas magna in terra Juda propter peccata populi, & orans Propheta pro ejus liberatione & miſericordia, prohibetur à Domino pro ipſis orare: nec ſuſcipit Deus eorum jejunia & victimas: prophetæ etiam illis ſecuritatem promittentes, una cum ipſis peribunt: luget Jeremias mortuos gladio & fame, populique peccata confitens orat pro miſericordia.

1. QUod factum eſt verbum Domini ad Jeremiam de ſermonibus ſiccitatis.

2. Luxit Judæa, & portæ ejus corruerunt, & obſcuratæ ſunt in terra, & clamor Jeruſalem aſcendit.

3. Majores miſerunt minores ſuos ad aquam: venerunt ad hauriendum, non invenerunt aquam, reportaverunt vaſa ſua vacua: confuſi ſunt & afflicti, & operuerunt capita ſua.

4. Propter terræ vaſtitatem, quia non venit pluvia in terram, confuſi ſunt agricolæ, operuerunt capita ſua.

5. Nam & cerva in agro peperit, & reliquit: quia non erat herba.

6. Et onagri ſteterunt in rupibus, traxerunt ventum quaſi dracones, defecerunt oculi eorum, quia non erat herba.

7. ‡ Si iniquitates noſtræ reſponderint nobis: Domine fac propter nomen tuum, quoniam multæ ſunt averſiones noſtræ, tibi peccavimus.

‡ PRO QUACUMQUE NECESSIT.

8. Expectatio Iſrael, ſalvator ejus in tempore tribulationis: quare quaſi colonus futurus es in terra, & quaſi viator declinans ad manendum?

9. Quare futurus es velut vir vagus, ut fortis qui non poteſt ſalvare? tu autem in nobis es Domine, & nomen tuum invocatum eſt ſuper nos, ne derelinquas nos. A

10. Hæc dicit Dominus populo huic, qui dilexit movere pedes ſuos, & non quievit, & Domino non placuit: Nunc recordabitur iniquitatum eorum, & viſitabit peccata eorum.

11. Et dixit Dominus ad me: || Noli orare pro populo iſto in bonum.

|| Supr. 7. 16. & 11. 14.

12. Cùm jejunaverint, non exaudiam preces eorum: & ſi obtulerint holocautomata, & victimas, non ſuſcipiam ea: quoniam gladio, & fame, & peſte conſumam eos.

13. Et dixi, A a a, Domine Deus: Prophetæ dicunt eis: || Non videbitis gladium, & fames non erit in vobis, ſed pacem veram dabit vobis in loco iſto.

|| Sup. 5. 12. Infr. 23. 17.

14. Et dixit Dominus ad me: || Falsò Prophetæ vaticinantur in nomine meo: non miſi eos, & non præcepi eis, neque locutus ſum ad eos: viſionem mendacem, & divinationem, & fraudulentiam, & ſeductionem cordis ſui prophetant vobis.

|| Infr. 29. 9.

15. Idcircò hæc dicit Dominus de prophetis, qui prophetant in nomine meo, quos ego non miſi, dicentes: Gladius, & fames non erit in terra hac: In gladio & fame conſumentur prophetæ illi.

16. Et populi, quibus prophetant, erunt projecti in viis Jeruſalem præ fame & gladio, & non erit qui ſepeliat eos; ipſi & uxo-

res eorum, filii & filiæ eorum, & effundam
ſuper eos malum ſuum.
‖ Thr. 1. 16. & 2. 18. 17. Et dices ad eos verbum iſtud: ‖ De-
ducant oculi mei lacrymam per noctem &
diem, & non taceant: quoniam contritione
magna contrita eſt virgo filia populi mei,
plaga peſſima vehementer.
18. Si egreſſus fuero ad agros, ecce occiſi
gladio: & ſi introiero in civitatem, ecce at-
tenuati fame. Propheta quoque & ſacerdos
abierunt in terram, quam ignorabant.
19. Numquid projiciens abjeciſti Judam?
aut Sion abominata eſt anima tua? quare er-
go percuſſiſti nos, ita ut nulla ſit ſanitas?
‖ Supr. 8. 15. ‖ expectavimus pacem, & non eſt bonum:
& tempus curationis, & ecce turbatio.
20. Cognovimus Domine impietates no-
ſtras, iniquitates patrum noſtrorum, quia
peccavimus tibi.
21. Ne des nos in opprobrium propter no-
men tuum, neque facias nobis contumeliam
ſolii gloriæ tuæ: recordare, ne irritum facias
fœdus tuum nobiſcum.
22. Numquid ſunt in ſculptilibus Gentium
qui pluant? aut cœli poſſunt dare imbres?
nonne tu es Dominus Deus noſter, quem
expectavimus? tu enim feciſti omnia hæc.

CAPUT XV.

Nec Moyſi nec Samuelis precibus flectendum ſe dicit Dominus, quin populum Jeruſalem tradat peſti, gladio, fami, & captivitati, quia caſtigatus non eſt emendatus: conqueritur propheta quòd fuerit occaſio diſcordiæ, rurſumque quòd annuntians verbum Dei paſſus ſit opprobrium, cui Dominus promittit auxilium cum vaſtatione Judæorum: promittit præterea & robur, & liberationem, ac miſericordiam his qui ad ipſum ſe convertent.

1. ET dixit Dominus ad me: Si ſteterit
Moyſes, & Samuel coram me, non
eſt anima mea ad populum iſtum: ejice illos
à facie mea, & egrediantur.
‖ Zachar. 11. 9. 2. Quòd ſi dixerint ad te: Quò egrediemur?
dices ad eos: Hæc dicit Dominus: ‖ Qui ad
mortem, ad mortem: & qui ad gladium, ad
gladium: & qui ad famem, ad famem: &
qui ad captivitatem, ad captivitatem.
3. Et viſitabo ſuper eos quatuor ſpecies, di-
cit Dominus: Gladium ad occiſionem, & ca-
nes ad lacerandum, & volatilia cœli & beſtias
terræ ad devorandum & diſſipandum.
‖ 4. Reg. 21. 7. & 12. 4. Et dabo eos in fervorem univerſis regnis
terræ: ‖ propter Manaſſem filium Ezechiæ regis
Juda, ſuper omnibus quæ fecit in Jeruſalem.
5. Quis enim miſerebitur tui Jeruſalem?
aut quis contriſtabitur pro te? aut quis ibit
ad rogandum pro pace tua?
6. Tu reliquiſti me, dicit Dominus, re-
trorſum abiiſti: & extendam manum meam
ſuper te, & interficiam te: laboravi rogans.
7. Et diſpergam eos ventilabro in portis
terræ: interfeci & diſperdidi populum meum,
& tamen à viis ſuis non ſunt reverſi.
8. Multiplicatæ ſunt mihi viduæ ejus ſuper
arenam maris: induxi eis ſuper matrem ado-
leſcentis vaſtatorem meridie: miſi ſuper ci-
vitates repentè terrorem.
‖ 1. Reg. 2. 5. 9. ‖ Infirmata eſt quæ peperit ſeptem, de-
fecit anima ejus: ‖ occidit ei ſol, cùm adhuc ‖ Amos 8. 9.
eſſet dies: confuſa eſt, & erubuit: & reſiduos
ejus in gladium dabo in conſpectu inimico-
rum eorum, ait Dominus.
10. Væ mihi mater mea: quare genuiſti me,
virum rixæ, virum diſcordiæ in univerſa terra?
non fœneravi, nec fœneravit mihi quiſquam:
omnes maledicunt mihi.
11. Dicit Dominus: Si non reliquiæ tuæ
in bonum, ſi non occurrit tibi in tempore
afflictionis, & in tempore tribulationis ad-
versùs inimicum.
12. Numquid fœderabitur ferrum ferro ab
Aquilone, & æs?
13. Divitias tuas & theſauros tuos in dire-
ptionem dabo gratis, in omnibus peccatis tuis,
& in omnibus terminis tuis.
14. Et adducam inimicos tuos de terra,
quam neſcis: quia ignis ſuccenſus eſt in fu-
rore meo, ſuper vos ardebit.
15. Tu ſcis, Domine recordare mei, & viſita
me, & tuere me ab his, qui perſequuntur me,
noli in patientia tua ſuſcipere me: ſcito quo-
niam ſuſtinui propter te opprobrium.
16. Inventi ſunt ſermones tui, & comedi
eos, & factum eſt mihi verbum tuum in gau-
dium & in lætitiam cordis mei: quoniam
invocatum eſt nomen tuum ſuper me, Do-
mine Deus exercituum.
17. ‖ Non ſedi in concilio ludentium, & ‖ Pſalm. 1. 1. & 25. 4.
gloriatus ſum à facie manus tuæ: ſolus ſede-
bam, quoniam comminatione repleſti me.
18. ‖ Quare factus eſt dolor meus perpe- ‖ Infr. 30. 11.
tuus, & plaga mea deſperabilis renuit curari?
facta eſt mihi quaſi mendacium aquarum in-
fidelium.
19. Propter hoc hæc dicit Dominus: Si
converteris, convertam te, & ante faciem
meam ſtabis: & ſi ſeparaveris pretioſum à
vili, quaſi os meum eris: convertentur ipſi ad
te, & tu non converteris ad eos.
20. Et dabo te populo huic in murum æ-
reum, fortem: & bellabunt adverſum te, &
non prævalebunt: quia ego tecum ſum ut
ſalvem te, & eruam te, dicit Dominus.
21. Et liberabo te de manu peſſimorum,
& redimam te de manu fortium.

CAPUT XVI.

Prohibet Dominus ne Propheta uxorem ducat, denuntians Judæos vario mortis genere interituros, ita ut mortui non ſepeliantur nec plangantur à vivis propter idololatriam patrum ac filiorum, & derelictam legem Domini: ſed poſteà per piſcatores ac venatores reducet eos Dominus in terram ſuam, in qua ipſi unà cum Gentibus confitebuntur Domino peccata ſua.

1. ET factum eſt verbum Domini ad me,
dicens:
2. Non accipies uxorem, & non erunt ti-
bi filii, & filiæ in loco iſto.
3. Quia hæc dicit Dominus ſuper filios &
filias, qui generantur in loco iſto, & ſuper
matres eorum, quæ genuerunt eos: & ſuper
patres eorum, de quorum ſtirpe ſunt nati in
terra hac:
4. Mortibus ægrotationum morientur: non
plangentur, & non ſepelientur, in ſterquili-

nium ſuper faciem rerræ erunt: & gladio, & ſame conſumentur: & erit cadaver eorum in eſcam volatilibus cœli, & beſtiis terræ.

5. Hæc enim dicit Dominus: Ne ingrediaris domum convivii, neque vadas ad plangendum, neque conſoleris eos: quia abſtuli pacem meam à populo iſto, dicit Dominus, miſericordiam & miſerationes.

6. Et morientur grandes, & parvi in terra iſta: non ſepelientur neque plangentur, & non ſe incident, neque calvitium fiet pro eis.

7. Et non frangent inter eos lugenti panem ad conſolandum ſuper mortuo: & non dabunt eis potum calicis ad conſolandum ſuper patre ſuo & matre.

8. Er domum convivii non ingrediaris, ut ſedeas cum eis, & comedas & bibas.

9. quia hæc dicit Dominus exercituum Deus Iſrael: Ecce ego auferam de loco iſto in oculis veſtris, & in diebus veſtris, vocem gaudii, & vocem lætitiæ, vocem ſponſi, & vocem ſponſæ.

‖ *Sup.* 7. 26. 10. Et cùm annuntiaveris populo huic omnia verba hæc, & dixerint tibi: ‖ Quare locurus eſt Dominus ſuper nos omne malum grande iſtud? quæ iniquitas noſtra? & quod peccatum noſtrum, quod peccavimus Domino Deo noſtro?

11. dices ad eos: Quia dereliquerunt me patres veſtri, ait Dominus: & abierunt poſt deos alienos, & ſervierunt eis, & adoraverunt eos: & me dereliquerunt, & legem meam non cuſtodierunt.

‖ *Sup.* 26. 12. Sed & vos ‖ pejus operati eſtis, quàm patres veſtri: ecce enim ambulat unuſquiſque poſt pravitatem cordis ſui mali, ut me non audiat.

13. Et ejiciam vos de terra hac, in terram, quam ignoratis vos, & patres veſtri: & ſervietis ibi diis alienis die ac nocte, qui non dabunt vobis requiem.

14. Propterea ecce dies veniunt, dicit Dominus, & non dicetur ultrà: Vivit Dominus, qui eduxit filios Iſrael de terra Ægypti,

15. ſed, Vivit Dominus, qui eduxit filios Iſrael de terra Aquilonis, & de univerſis terris, ad quas ejeci eos: & reducam eos in terram ſuam, quam dedi patribus eorum.

16. Ecce ego mittam piſcatores multos, dicit Dominus, & piſcabuntur eos: & poſt hæc mittam eis multos venatores, & venabuntur eos de omni monte, & de omni colle, & de cavernis petrarum.

17. Quia oculi mei ſuper omnes vias eorum: non ſunt abſconditæ à facie mea, & non fuit occultata iniquitas eorum ab oculis meis.

18. Er reddam primùm duplices iniquitates, & peccata eorum: quia contaminaverunt rerram meam in morticinis idolorum ſuorum, & abominationibus ſuis impleverunt hæreditatem meam.

19. Domine fortitudo mea, & robur meum, & refugium meum in die tribularionis: ad te Gentes venient ab extremis terræ, & dicent: Verè mendacium poſſederunt patres noſtri, vanitatem, quæ eis non profuit.

20. Numquid faciet ſibi homo deos, & ipſi non ſunt dii?

21. Idcircò ecce ego oſtendam eis per vicem hanc, oſtendam eis manum meam, & virtutem meam: & ſcient quia nomen mihi Dominus.

CAPUT XVII.

Judæi in peccato obſtinati, & ob id vaſtandi dicuntur: maledictus qui confidit in homine, & benedictus qui in Deo confidit: ſolus Deus ſcrutatur corda, & cuique reddit juxta viam ſuam: petit Propheta à Deo, in quo ſpem habuit, liberari, & inimicos confundi: præcipit Deus de obſervando ſabbato, ut omnia ſint ipſi Jeruſalem proſpera, quæ alioqui igne conſumetur.

1. PEccatum Juda ſcriptum eſt ſtylo ferreo in ungue adamantino, exaratum ſuper latitudinem cordis eorum, & in cornibus ararum eorum.

2. Cùm recordati fuerint filii eorum ararum ſuarum, & lucorum ſuorum, lignorumque frondentium, in montibus excelſis,

3. ſacrificantes in agro: fortitudinem tuam, & omnes theſauros tuos in direptionem dabo, excelſa tua propter peccata in univerſis finibus tuis.

4. Er relinqueris ſola ab hæreditare tua, quam dedi tibi: & ſervire te faciam inimicis tuis in terra, quam ignoras: quoniam ignem ſuccendiſti in furore meo, uſque in æternum ardebit.

5. ‡ Hæc dicit Dominus: ‖ Maledictus homo, qui confidir in homine, & ponit carnem brachium ſuum, & à Domino recedir cor ejus. ‡ *Fer.* 5. *post Dom.* 2. *Quadr.* ‖ *Iſa.* 30. 2. & 31. 1. *Inf.* 48. 6.

6. ‖ Erit enim quaſi myricæ in deſerto, & non videbit cùm venerit bonum: ſed habitabit in ſiccitate in deſerto, in terra ſalſuginis, & inhabitabili. *In Jr.* 48. 7.

7. Benedictus vir, qui confidit in Domino, & erit Dominus fiducia ejus.

8. ‖ Et erit quaſi lignum, quod tranſplantatur ſuper aquas, quod ad humorem mittir radices ſuas: & non timebir cùm venerir æſtus. Et erit folium ejus viride, & in tempore ſiccitatis non erit ſolicitum, nec aliquando deſinet facere fructum. ‖ *Pſal.* 1. 3.

9. Pravum eſt cor omnium, & inſcrutabile: quis cognoſcet illud?

10. Ego Dominus ‖ ſcrutans cor, & probans renes: qui do unicuique juxta viam ſuam, & juxta fructum adinventionum ſuarum. A ‖ 1. *Reg.* 16. 7. *Pſal.* 7. 10. *Apoc.* 2. 23.

11. Perdix fovit quæ non peperit: fecit divitias, & non in judicio: in dimidio dierum ſuorum derelinquet eas, & in noviſſimo ſuo erit inſipiens.

12. Solium gloriæ altitudinis à principio, locus ſanctificationis noſtræ.

13. Expectatio Iſrael Domine: omnes, qui te derelinquunt, confundentur: recedentes à te, in terra ſcribentur: quoniam dereliquerunt venam aquarum viventium Dominum.

14. Sana me Domine, & ſanabor: ſalvum me fac, & ſalvus ero: quoniam laus mea tu es.

15. Ecce ipſi dicunt ad me: Ubi eſt verbum Domini? veniat.

16. Et ego non ſum turbatus, te paſtorem ſequens: & diem hominis non deſideravi, tu ſcis. Quod egreſſum eſt de labiis meis, rectum in conſpectu tuo fuit.

17. Non ſis tu mihi formidini, ſpes mea tu in die afflictionis.

18. Confundantur qui me perſequuntur, & non confundar ego: paveant illi, & non pa-

Digitized by Google

veam ego : induc ſuper eos diem afflictionis, & duplici contritione contere eos.

19. Hæc dicit Dominus ad me : Vade, & ſta in porta filiorum populi, per quam ingrediuntur reges Juda, & egrediuntur, & in cunctis portis Jeruſalem :

20. & dices ad eos : Audite verbum Domini reges Juda, & omnis Juda, cunctique habitatores Jeruſalem, qui ingredimini per portas iſtas.

21. Hæc dicit Dominus : Cuſtodite animas veſtras, & nolite portare pondera in die ſabbati, nec inferatis per portas Jeruſalem.

22. Et nolite ejicere onera de domibus veſtris in die ſabbati, & omne opus non facietis: ſanctificate diem ſabbati, ſicut præcepi patribus veſtris.

23. Et non audierunt, nec inclinaverunt aurem ſuam: ſed induraverunt cervicem ſuam ne audirent me, & ne acciperent diſciplinam.

24. Et erit : Si audieritis me, dicit Dominus, ut non inferatis onera per portas civitatis hujus in die ſabbati : & ſi ſanctificaveritis diem ſabbati, ne faciatis in eo omne opus:

25. ingredientur per portas civitatis hujus reges & principes, ſedentes ſuper ſolium David, & aſcendentes in curribus & equis, ipſi & principes eorum, viri Juda, & habitatores Jeruſalem: & habitabitur civitas hæc in ſempiternum.

26. Et venient de civitatibus Juda, & de circuitu Jeruſalem, & de terra Benjamin, & de campeſtribus, & de montuoſis, & ab Auſtro, portantes holocauſtum, & victimam, & ſacrificium, & thus, & inferent oblationem in domum Domini.

27. Si autem non audieritis me ut ſanctificetis diem ſabbati, & ne portetis onus, & ne inferatis per portas Jeruſalem in die ſabbati : ſuccendam ignem in portis ejus, & devorabit domos Jeruſalem, & non extinguetur.

CAPUT XVIII.

Exemplo figuli oſtendit Dominus in manu ſua eſſe domum Iſrael, ut juxta ipſorum merita eis faciat, etiam ſi priùs aliud ſe facturum dixerit: propter obſtinatam Judæorum malitiam denuntiatur eis interitus: conſpiratio Judæorum contra Jeremiam, ipſius quoque ad Deum lamentatio, & pœnarum quæ inimicos ſequentur, denuntiatio.

1. Verbum, quod factum eſt ad Jeremiam à Domino, dicens:

2. Surge, & deſcende in domum figuli, & ibi audies verba mea.

3. Et deſcendi in domum figuli, & ecce ipſe faciebat opus ſuper rotam.

4. Et diſſipatum eſt vas, quod ipſe faciebat è luto manibus ſuis: converſuſque fecit illud vas alterum, ſicut placuerat in oculis ejus ut faceret.

5. Et factum eſt verbum Domini ad me, dicens:

|| *Iſai. 45. 9. Rom. 9. 20.* 6. || Numquid ſicut figulus iſte, non potero vobis facere, domus Iſrael, ait Dominus ? ecce ſicut lutum in manu figuli, ſic vos in manu mea, domus Iſrael.

7. Repentè loquar adversùm gentem & adversùs regnum, || ut eradicem, & deſtruam, & diſperdam illud. || *Sup. 1. 10.*

8. Si pœnitentiam egerit gens illa à malo ſuo, quod locutus ſum adversùs eam : agam & ego pœnitentiam ſuper malo, quod cogitavi ut facerem ei.

9. Et ſubitò loquar de gente & de regno, ut ædificem & plantem illud.

10. Si fecerit malum in oculis meis, ut non audiat vocem meam : pœnitentiam agam ſuper bono, quod locutus ſum ut facerem ei.

11. Nunc ergo dic viro Juda, & habitatoribus Jeruſalem, dicens: Hæc dicit Dominus: Ecce ego fingo contra vos malum, & cogito contra vos cogitationem: || revertatur unuſquiſque à via ſua mala, & dirigite vias veſtras, & ſtudia veſtra. || *4. Reg. 17. 13. Infr. 25. 5. & 35. 15. Joan. 3. v.*

12. Qui dixerunt : Deſperavimus : poſt cogitationes enim noſtras ibimus, & unuſquiſque pravitatem cordis ſui mali faciemus.

13. Ideò hæc dicit Dominus : Interrogate Gentes : Quis audivit talia horribilia, quæ fecit nimis virgo Iſrael?

14. Numquid deficiet de petra agri nix Libani? aut evelli poſſunt aquæ erumpentes frigidæ, & defluentes?

15. Quia oblitus eſt mei populus meus, fruſtrà libantes, & impingentes in viis ſuis, in ſemitis ſæculi, ut ambularent per eas in itinere non trito:

16. || ut fieret terra eorum in deſolationem, & in ſibilum ſempiternum: omnis qui præterierit per eam obſtupeſcet, & movebit caput ſuum. || *Infr. 19. 8. & 49. 13. & 50. 13.*

17. Sicut ventus urens diſpergam eos coram inimico: dorſum, & non faciem oſtendam eis in die perditionis eorum.

18. ‡ Et dixerunt : Venite, & cogitemus contra Jeremiam cogitationes : non enim peribit lex à ſacerdote, neque conſilium à ſapiente, nec ſermo à propheta: venite, & percutiamus eum lingua, & non attendamus ad univerſos ſermones ejus. ‡ SABB. POST DOMIN. PASSION.

19. Attende Domine ad me, & audi vocem adverſariorum meorum.

20. Numquid redditur pro bono malum, quia foderunt foveam animæ meæ ? Recordare quòd ſteterim in conſpectu tuo, ut loquerer pro eis bonum, & averterem indignationem tuam ab eis.

21. Propterea da filios eorum in famem, & deduc eos in manus gladii : fiant uxores eorum abſque liberis, & viduæ : & viri earum interficiantur morte : juvenes eorum confodiantur gladio in prælio.

22. Audiatur clamor de domibus eorum: adduces enim ſuper eos latronem repentè : quia foderunt foveam ut caperent me, & laqueos abſconderunt pedibus meis.

23. Tu autem Domine, ſcis omne conſilium eorum adversùm me in mortem : ne propitieris iniquitati eorum, & peccatum eorum à facie tua non deleatur : fiant corruentes in conſpectu tuo, in tempore furoris tui abutere eis.

CAPUT XIX.

Jeremias per lagunculam terream quam fregit, oſtendit populum Jeruſalem perdendum gladio & fame in obſidione, in qua patres filios comedant, propter multiplicem ipſorum idolatriam & contemptum verbi Dei.

1. HÆc dicit Dominus: Vade, & accipe lagunculam figuli teſteam à ſenioribus populi, & à ſenioribus ſacerdotum:

2. Et egredere ad vallem filii Ennom, quæ eſt juxta introitum portæ fictilis: & prædicabis ibi verba, quæ ego loquar ad te.

3. Et dices: Audite verbum Domini reges Juda, & habitatores Jeruſalem: hæc dicit Dominus exercituum Deus Iſrael: Ecce ego inducam afflictionem ſuper locum iſtum, ita ut omnis, qui audierit illam, tinniant aures ejus:

4. Eò quòd dereliquerint me, & alienum fecerint locum iſtum: & libaverunt in eo diis alienis, quos neſcierunt ipſi, & patres eorum, & reges Juda: & repleverunt locum iſtum ſanguine innocentum.

5. Et ædificaverunt excelſa Baalim, ad comburendos filios ſuos igni in holocauſtum Baalim: quæ non præcepi, nec locutus ſum, nec aſcenderunt in cor meum.

6. Propterea ecce dies veniunt, dicit Dominus: & non vocabitur ampliùs locus iſte, Topheth, & vallis filii Ennom: ſed Vallis occiſionis.

7. Et diſſipabo conſilium Juda & Jeruſalem in loco iſto: & ſubvertam eos gladio in conſpectu inimicorum ſuorum, & in manu quærentium animas eorum: & dabo cadavera eorum, eſcam volatilibus cœli, & beſtiis terræ.

‖ Sup. 18. 16. Inf. 49. 13. & 50. 13. 8. ‖ Et ponam civitatem hanc in ſtuporem, & in ſibilum: omnis, qui præterierit per eam, obſtupeſcet, & ſibilabit ſuper univerſa plaga ejus.

9. Et cibabo eos carnibus filiorum ſuorum, & carnibus filiarum ſuarum: & unuſquiſque carnem amici ſui comedet in obſidione, & in anguſtia, in qua concludent eos inimici eorum, & qui quærunt animas eorum.

10. Et conteres lagunculam in oculis virorum, qui ibunt tecum.

11. Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus exercituum: Sic conteram populum iſtum, & civitatem iſtam, ſicut conteritur vas figuli, quod non poteſt ultrà inſtaurari: & in Topheth ſepelientur, eò quòd non ſit alius locus ad ſepeliendum.

12. Sic faciam loco huic, ait Dominus, & habitatoribus ejus: & ponam civitatem iſtam ſicut Topheth.

13. Et erunt domus Jeruſalem, & domus regum Juda, ſicut locus Topheth, immundæ: omnes domus, in quarum domatibus ſacrificaverunt omni militiæ cœli, & libaverunt libamina diis alienis.

14. Venit autem Jeremias de Topheth, quò miſerat eum Dominus ad prophetandum, & ſtetit in atrio domus Domini, & dixit ad omnem populum:

15. Hæc dicit Dominus exercituum Deus Iſrael: Ecce ego inducam ſuper civitatem hanc, & ſuper omnes urbes ejus univerſa mala, quæ locutus ſum adversùm eam: quoniam induraverunt cervicem ſuam ut non audirent ſermones meos.

CAPUT XX.

Percuſſus Jeremias mittitur à Phaſſur in nervum, & ab eodem eductus vaticinatur illi tamquam pſeudoprophetæ, & omnibus amicis ejus, totique Judææ captivitatem Babylonicam: conqueritur ſe videri & pati opprobrium ac perſecutionem ob verbum Domini, maledicitque diei nativitatis ſuæ.

1. ET audivit Phaſſur filius Emmer ſacerdos, qui conſtitutus erat princeps in domo Domini, Jeremiam prophetantem ſermones illos.

2. Et percuſſit Phaſſur Jeremiam prophetam, & miſit eum in nervum, quod erat in porta Benjamin ſuperiori, in domo Domini.

3. Cùmque illuxiſſet in craſtinum, eduxit Phaſſur Jeremiam de nervo: & dixit ad eum Jeremias: Non Phaſſur vocavit Dominus nomen tuum, ſed pavorem undique.

4. Quia hæc dicit Dominus: Ecce ego dabo te in pavorem, te & omnes amicos tuos: & corruent gladio inimicorum ſuorum, & oculi tui videbunt: & omnem Judam dabo in manum regis Babylonis: & traducet eos in Babylonem, & percutiet eos gladio.

5. Et dabo univerſam ſubſtantiam civitatis hujus, & omnem laborem ejus, omneque pretium, & cunctos theſauros regum Juda dabo in manu inimicorum eorum: & diripient eos, & tollent, & ducent in Babylonem.

6. Tu autem Phaſſur, & omnes habitatores domus tuæ ibitis in captivitatem: & in Babylonem venies, & ibi morieris, ibique ſepelieris tu, & omnes amici tui, quibus prophetaſti mendacium.

7. Seduxiſti me Domine, & ſeductus ſum: fortior me fuiſti, & invaluiſti: factus ſum in deriſum tota die, omnes ſubſannant me.

8. Quia jam olim loquor, vociferans iniquitatem, & vaſtitatem clamito: & factus eſt mihi ſermo Domini in opprobrium, & in deriſum tota die.

9. Et dixi: Non recordabor ejus, neque loquar ultrà in nomine illius: & factus eſt in corde meo quaſi ignis exæſtuans, clauſúſque in oſſibus meis: & defeci, ferre non ſuſtinens.

10. Audivi enim contumelias multorum, & terrorem in circuitu: Perſequimini, & perſequamur eum: ab omnibus viris, qui erant pacifici mei, & cuſtodientes latus meum: ſi quo modo decipiatur, & prævaleamus adversùs eum, & conſequamur ultionem ex eo.

11. Dominus autem mecum eſt quaſi bellator fortis: idcircò qui perſequuntur me, cadent, & infirmi erunt: confundentur vehementer, ‖ quia non intellexerunt opprobrium ‖ Infr. 23. 40.
ſempiternum, quod numquam delebitur.

12. Et tu Domine exercituum ‖ probator ‖ Sup. 11. 20. & 17. 10.
juſti, qui vides renes & cor: videam, quæſo, ultionem tuam ex eis: tibi enim revelavi cauſam meam.

13. Cantate Domino, laudate Dominum: quia liberavit animam pauperis de manu malorum.

14. ‖ Maledicta dies, in qua natus ſum: ‖ Job 3. 3.

dies,

dies, in qua peperit me mater mea, non ſit benedicta.

15. Maledictus vir, qui annuntiavit patri meo, dicens: Natus eſt tibi puer maſculus: & quaſi gaudio lætificavit eum.

16. Sit homo ille ut ſunt civitates, quas ſubvertit Dominus, & non pœnituit eum: audiat clamorem manè, & ululatum in tempore meridiano:

17. qui non me interfecit à vulva: ut fieret mihi mater mea ſepulchrum, & vulva ejus conceptus æternus.

18. Quare de vulva egreſſus ſum, ut viderem laborem & dolorem, & conſumerentur in confuſione dies mei?

CAPUT XXI.

Reſpondet Jeremias nuntiis Sedeciæ regis ſuper obſidione regis Nabuchodonoſor, Judam vaſtandum peſte, gladio, fame & captivitate, ſoloſque eos victuros qui tranſfugerint ad Chaldæos: hortatur etiam ut faciant judicium, ne indignatio Domini penitus ipſos conſumat.

Hæc ad ea quæ dicemus *infr. cap. 37. 17.* referenda ſunt, & anno M. 3415. tribuenda cum continuata Jeroſol. obſidione ſteſum per legatos ſuos Jeremiam conſulit Sedecias.

1. VErbum, quod factum eſt ad Jeremiam à Domino, quando miſit ad eum rex Sedecias Phaſſur filium Melchiæ, & Sophoniam filium Maaſiæ ſacerdotem, dicens:

2. Interroga pro nobis Dominum, quia Nabuchodonoſor rex Babylonis præliatur adversùm nos: ſi fortè faciat Dominus nobiſcum ſecundùm omnia mirabilia ſua, & recedat à nobis.

3. Et dixit Jeremias ad eos: Sic dicetis Sedeciæ:

4. Hæc dicit Dominus Deus Iſrael: Ecce ego convertam vaſa belli, quæ in manibus veſtris ſunt, & quibus vos pugnatis adversùm regem Babylonis, & Chaldæos, qui obſident vos in circuitu murorum: & congregabo ea in medio civitatis hujus.

5. Et debellabo ego vos in manu extenta, & in brachio forti, & in furore, & in indignatione, & in ira grandi.

6. Et percutiam habitatores civitatis hujus, homines & beſtiæ peſtilentia magna morientur.

7. Et poſt hæc ait Dominus: Dabo Sedeciam regem Juda, & ſervos ejus, & populum ejus, & qui derelicti ſunt in civitate hac à peſte, & gladio, & fame, in manu Nabuchodonoſor regis Babylonis, & in manu inimicorum eorum, & in manu quærentium animam eorum, & percutiet eos in ore gladii, & non flectetur, neque parcet, nec miſerebitur.

8. Et ad populum hunc dices: Hæc dicit Dominus: Ecce ego do coram vobis viam vitæ, & viam mortis.

‖ *Infr. 38. 2.* 9. ‖ Qui habitaverit in urbe hac, morietur gladio, & fame, & peſte: qui autem egreſſus fuerit, & transfugerit ad Chaldæos, qui obſident vos, vivet, & erit ei anima ſua, quaſi ſpolium.

10. Poſui enim faciem meam ſuper civitatem hanc in malum, & non in bonum, ait Dominus: in manu regis Babylonis dabitur, & exuret eam igni.

11. Et domui regis Juda: Audite verbum Domini:

12. domus David, hæc dicit Dominus: ‖ Judicate manè judicium, & eruite vi oppreſſum de manu calumniantis: ne fortè egrediatur ut ignis indignatio mea, & ſuccendatur, & non ſit qui extinguat, propter malitiam ſtudiorum veſtrorum. ‖ *Infr. 22. 3.*

13. Ecce ego ad te habitatricem vallis ſolidæ atque campeſtris, ait Dominus: qui dicitis: Quis percutiet nos? & quis ingredietur domos noſtras?

14. Et viſitabo ſuper vos juxta fructum ſtudiorum veſtrorum, dicit Dominus: & ſuccendam ignem in ſaltu ejus: & devorabit omnia in circuitu ejus.

CAPUT XXII.

Hortatur regem Juda & populum ejus, ut faciant judicium & juſtitiam, quò omnia proſperè ipſis ſuccedant; alioqui erunt omnes in direptionem: quòdque Sellum ſive Joakim filius Joſiæ regis Juda non ſit in Jeruſalem reverſurus: increpat eos qui ex injuſtitia ædificant, promittentes ſibi felicitatem patrum juſtorum: vaticinatur adverſus impium Joakim filium Joſiæ, quòd ſepultura ſit cariturus, & hujus filius impiiſſimus Jechonias cum matre ducendus in Babylonem, ibique moriturus.

1. HÆc dicit Dominus: Deſcende in domum regis Juda, & loqueris ibi verbum hoc, * *Ann. M. 3394. Ant. Chr. 610.*

2. & dices: Audi verbum Domini rex * Juda, qui ſedes ſuper ſolium David: tu & ſervi tui, & populus tuus, qui ingredimini per portas iſtas. * *Joachaz ſive Sellum.*

3. Hæc dicit Dominus: ‖ Facite judicium & juſtitiam, & liberate vi oppreſſum de manu calumniatoris: & advenam, & pupillum, & viduam nolite contriſtare, neque opprimatis iniquè: & ſanguinem innocentem ne effundatis in loco iſto. ‖ *Supr. 21. 12.*

4. Si enim facientes feceritis verbum iſtud, ingredientur per portas domus hujus, reges ſedentes de genere David ſuper thronum ejus, & aſcendentes currus & equos, ipſi, & ſervi, & populus eorum.

5. Quòd ſi non audieritis verba hæc: in memetipſo juravi, dicit Dominus, quia in ſolitudinem erit domus hæc.

6. Quia hæc dicit Dominus ſuper domum regis Juda: Galaad tu mihi caput Libani: ſi non poſuero te ſolitudinem, urbes inhabitabiles.

7. Et ſanctificabo ſuper te interficientem virum & arma ejus: & ſuccident electas cedros tuas, & præcipitabunt in ignem.

8. Et pertranſibunt gentes multæ per civitatem hanc: & dicet unuſquiſque proximo ſuo: ‖ Quare fecit Dominus ſic civitati huic grandi? ‖ *Deut. 29. 24. 3. Reg. 9. 8.*

9. Et reſpondebunt: Eò quòd dereliquerint pactum Domini Dei ſui, & adoraverint deos alienos, & ſervierint eis.

10. Nolite flere mortuum *, neque lugeatis ſuper eum fletu: plangite eum, qui egreditur †, quia non revertetur ultrà, nec videbit terram nativitatis ſuæ. * *Joſiam regem optimum.* † *Sellum ſive Joachazum ab rege Ægypti captivum ductum. 4. Reg. 23. 30. & 33. & 2. Par. 36. 4.*

11. Quia hæc dicit Dominus ad Sellum filium Joſiæ regem Juda, qui regnavit pro Joſia patre ſuo, qui egreſſus eſt de loco iſto: Non revertetur huc ampliùs:

12. ſed in loco, ad quem tranſtuli eum, ibi morietur, & terram iſtam non videbit ampliùs.

13. Væ qui ædificat domum ſuam in injuſtitia, & cœnacula ſua non in judicio: amicum ſuum opprimet fruſtrà, & mercedem ejus non reddet ei.

14. Qui dicit: Ædificabo mihi domum latam, & cœnacula ſpatioſa: qui aperit ſibi feneſtras, & facit laquearia cedrina, pingitque ſinopide.

15. Numquid regnabis quoniam confers te cedro? pater tuus numquid non comedit & bibit, & fecit judicium & juſtitiam tunc cùm benè erat ei?

16. Judicavit cauſam pauperis & egeni in bonum ſuum: numquid non ideò quia cognovit me, dicit Dominus?

17. Tui verò oculi & cor ad avaritiam, & ad ſanguinem innocentem fundendum, & ad calumniam, & ad curſum mali operis.

18. Proptereà hæc dicit Dominus ad Joakim filium Joſiæ regem Juda: Non plangent eum: Væ frater & væ ſoror: non concrepabunt ei: Væ Domine, & væ inclyte.

19. Sepultura aſini ſepelietur, putrefactus
‖ Inf. 36. 30. & projectus ‖ extra portas Jeruſalem.

20. Aſcende Libanum, & clama: & in Baſan da vocem tuam, & clama ad tranſeuntes, quia contriti ſunt omnes amatores tui.

21. Locutus ſum ad te in abundantia tua; & dixiſti: Non audiam: hæc eſt via tua ab adoleſcentia tua, quia non audiſti vocem meam.

22. Omnes paſtores tuos paſcet ventus, & amatores tui in captivitatem ibunt: & tunc confunderis, & erubeſces ab omni malitia tua.

23. Quæ ſedes in Libano, & nidificas in cedris, quomodo congemuiſti, cùm veniſſent tibi dolores, quaſi dolores parturientis?

24. Vivo ego, dicit Dominus: quia ſi fuerit Jechonias * filius Joakim regis Juda, annulus in manu dextera mea, inde evellam eum.

* Qui & Joachim (4. Reg. 23. 7. 8. & 2. Par. 36. 8.) Hic patri Joakimo ſucceſſit ann. M. 3405. Ant. Chr. 599. Vid. annot. ad cap. 1. l. 1. Baral.

25. Et dabo te in manu quærentium animam tuam, & in manu quorum tu formidas faciem, & in manu Nabuchodonoſor regis Babylonis, & in manu Chaldæorum.

26. Et mittam te, & matrem tuam, quæ genuit te, in terram alienam, in qua nati non eſtis, ibique moriemini:

27. & in terram, ad quam ipſi levant animam ſuam ut revertantur illuc, non revertentur.

28. Numquid vas fictile atque contritum vir iſte Jechonias? numquid vas abſque omni voluptate? quare abjecti ſunt ipſe & ſemen ejus, & projecti in terram, quam ignoraverunt?

29. Terra, terra, terra, audi ſermonem Domini.

30. Hæc dicit Dominus: Scribe virum iſtum ſterilem, virum, qui in diebus ſuis non proſperabitur: nec enim erit de ſemine ejus vir, qui ſedeat ſuper ſolium David, & poteſtatem habeat ultrà in Juda.

CAPUT XXIII.

Comminatur Dominus paſtoribus qui gregem diſpergunt ac lacerant, promittens ſe reducturum reliquias gregis ad locum ſuum, ac ſuſcitaturum paſtores & germen David juſtum, ſub quo magna fruentur felicitate: vaticinatur quoque pſeudoprophetis æternum opprobrium, qui populum decipiunt, volentes ut obliviſcatur nominis Domini, & prophetant abſque Dei voluntate, ſermonem Domini Onus appellantes.

1. VÆ paſtoribus, qui diſperdunt & di- Ezech. 22. 3. & 34. 2.
lacerant gregem paſcuæ meæ, dicit Dominus.

2. Ideò hæc dicit Dominus Deus Iſrael ad paſtores, qui paſcunt populum meum: Vos diſperſiſtis gregem meum, & ejeciſtis eos, & non viſitaſtis eos: ecce ego viſitabo ſuper vos malitiam ſtudiorum veſtrorum, ait Dominus.

Hæc eſt a. prædictio Judiciorum Dei adversùs regiam ſtirpem, & magiſtratus, cui conſolationem ſubjicit promiſſa inſtauratione per Chriſtum.

3. Et ego congregabo reliquias gregis mei de omnibus terris, ad quas ejecero eos illuc: & convertam eos ad rura ſua: & creſcent & multiplicabuntur.

4. Et ‖ ſuſcitabo ſuper eos paſtores, & paſcent eos: non formidabunt ultrà, & non pavebunt: & nullus quæretur ex numero, dicit Dominus. ‖ Supr. 15. 11.

5. ‖ Ecce dies veniunt, dicit Dominus: ſuſcitabo David germen juſtum: & regnabit rex, & ſapiens erit: & faciet judicium & juſtitiam in terra.

§ Iſ. 4. 2. 40. 11. & 45. 8. Inf. 33. 14. Ezech. 34. 11. Daniel 9. 24. Joan. 1. 45.

6. In diebus illis ſalvabitur Juda, & ‖ Iſrael habitabit confidenter: & hoc eſt nomen, quod vocabunt eum, Dominus juſtus noſter. § Deut. 33. 28.

7. Propter hoc ecce dies veniunt, dicit Dominus, & non dicent ultrà: Vivit Dominus, qui eduxit filios Iſrael de Terra Ægypti:

8. Sed: ‖ Vivit Dominus, qui eduxit & adduxit ſemen domus Iſrael de terra Aquilonis: & de cunctis terris, ad quas ejeceram eos illuc: & habitabunt in terra ſua. ‖ Sup. 16. 14.

9. Ad prophetas: Contritum eſt cor meum in medio mei, contremuerunt omnia oſſa mea: factus ſum quaſi vir ebrius, & quaſi homo madidus à vino, à facie Domini, & à facie verborum ſanctorum ejus.

10. Quia adulteris repleta eſt terra, quia à facie maledictionis luxit terra, areſacta ſunt arva deſerti: factus eſt curſus eorum malus, & fortitudo eorum diſſimilis.

11. Propheta namque & ſacerdos polluti ſunt: & in domo mea inveni malum eorum, ait Dominus.

12. Idcircò via eorum erit quaſi lubricum in tenebris: impellentur enim, & corruent in ea: afferam enim ſuper eos mala, annum viſitationis eorum, ait Dominus.

13. Et in prophetis Samariæ vidi fatuitatem: prophetabant in Baal, & decipiebant populum meum Iſrael.

14. Et in prophetis Jeruſalem vidi ſimilitudinem adulterantium, & iter mendacii: & confortaverunt manus peſſimorum, ut non converteretur unuſquiſque à malitia ſua: facti ſunt mihi omnes ut Sodoma, & habitatores ejus quaſi Gomorrha.

15. Propterea hæc dicit Dominus exercituum ad prophetas: ‖ Ecce ego cibabo eos ‖ Sup. 9. 15.

absin-

abſinthio, & potabo eos felle : à prophetis enim Jeruſalem egreſſa eſt pollutio ſuper omnem terram.

‖ Infr. 27. 9. & 29. 8. 16. Hæc dicit Dominus exercituum : ‖ Nolite audire verba prophetarum, qui prophetant vobis, & decipiunt vos : viſionem cordis ſui loquuntur, non de ore Domini.

17. Dicunt his, qui blaſphemant me: Locutus eſt Dominus : ‖ Pax erit vobis : & omni, qui ambulat in pravitate cordis ſui, dixerunt : Non veniet ſuper vos malum. ‖ Sup. 5. 12. & 14. 13.

18. Quis enim affuit in conſilio Domini, & vidit & audivit ſermonem ejus ? quis conſideravit verbum illius & audivit?

‖ Inf. 30. 24. 19. ‖ Ecce turbo Dominicæ indignationis egredietur, & tempeſtas erumpens ſuper caput impiorum veniet.

20. Non revertetur furor Domini, uſque dum faciat, & uſque dum compleat cogitationem cordis ſui : in noviſſimis diebus intelligetis conſilium ejus.

21. ‖ Non mittebam prophetas, & ipſi currebant : non loquebar ad eos, & ipſi prophetabant. ‖ Inf. 27. 15. & 29. 9.

22. Si ſtetiſſent in conſilio meo, & nota feciſſent verba mea populo meo, avertiſſem utique eos à via ſua mala, & à cogitationibus ſuis peſſimis.

23. Putaſne Deus è vicino ego ſum, dicit Dominus ? & non Deus de longè?

24. Si occultabitur vir in abſconditis : & ego non videbo eum, dicit Dominus ? numquid non cœlum & terram ego impleo, dicit Dominus?

25. Audivi quæ dixerunt prophetæ, prophetantes in nomine meo mendacium, atque dicentes : Somniavi, ſomniavi.

26. Uſquequò iſtud eſt in corde prophetarum vaticinantium mendacium, & prophetantium ſeductiones cordis ſui?

27. Qui volunt facere ut oblivifcatur populus meus nominis mei propter ſomnia eorum, quæ narrat unuſquiſque ad proximum ſuum : ſicut obliti ſunt patres eorum nominis mei propter Baal.

28. Propheta, qui habet ſomnium, narret ſomnium : & qui habet ſermonem meum, loquatur ſermonem meum verè : quid paleis ad triticum, dicit Dominus?

29. Numquid non verba mea ſunt quaſi ignis, dicit Dominus : quaſi malleus conterens petram?

30. Propterea ecce ego ad prophetas, ait Dominus, qui furantur verba mea unuſquiſque à proximo ſuo.

31. Ecce ego ad prophetas, ait Dominus: qui aſſumunt linguas ſuas, & ajunt : Dicit Dominus.

32. Ecce ego ad prophetas ſomniantes mendacium, ait Dominus : qui narraverunt ea, & ſeduxerunt populum meum in mendacio ſuo, & in miraculis ſuis : cùm ego non miſiſſem eos, nec mandaſſem eis, qui nihil profuerunt populo huic, dicit Dominus.

33. Si igitur interrogaverit te populus iſte, vel propheta, aut ſacerdos, dicens : Quod eſt onus Domini ? dices ad eos : Vos eſtis onus, projiciam quippe vos, dicit Dominus.

34. Et propheta, & ſacerdos, & populus qui dicit : Onus Domini : viſitabo ſuper virum illum, & ſuper domum ejus.

35. Hæc dicetis unuſquiſque ad proximum, & ad fratrem ſuum : Quid reſpondit Dominus ? & quid locutus eſt Dominus?

36. & onus Domini ultrà non memorabitur : quia onus erit unicuique ſermo ſuus : & pervertiſtis verba Dei viventis, Domini exercituum Dei noſtri.

37. Hæc dices ad prophetam : Quid reſpondit tibi Dominus ? & quid locutus eſt Dominus?

38. Si autem onus Domini dixeritis : propter hoc hæc dicit Dominus : Quia dixiſtis ſermonem iſtum : Onus Domini : & miſi ad vos, dicens : Nolite dicere : Onus Domini:

39. propterea ecce ego tollam vos portans, & derelinquam vos, & civitatem, quam dedi vobis, & patribus veſtris à facie mea.

40. ‖ Et dabo vos in opprobrium ſempiternum, & in ignominiam æternam, quæ numquam oblivione delebitur. ‖ Supr. 20. 11.

CAPUT XXIV.

Calathus bonarum ficuum deſignat captivos in Babylonia Judæos, quos dicit Dominus ſe reducturum in terram ſuam, qui toto corde ad ipſum revertentur : calathus autem malarum ficuum ſignificat eos qui manſerant Jeroſolymis, ac poſtea fugerant in Ægyptum, quos dicit ſe daturum in opprobrium & maledictionem.

1. OStendit mihi Dominus : & ecce duo calathi pleni ficis, poſiti ante templum Domini, poſtquam tranſtulit * Nabuchodonoſor rex Babylonis Jechoniam filium Joakim regem Juda, & principes ejus, & fabrum, & incluſorem de Jeruſalem, & adduxit eos in Babylonem. * Anno M. 3405. Ant. Chr. 599.

2. Calathus unus ficus bonas habebat nimis, ut ſolent ficus eſſe primi temporis : & calathus unus ficus habebat malas nimis, quæ comedi non poterant, eò quòd eſſent malæ.

3. Et dixit Dominus ad me : Quid tu vides Jeremia ? Et dixi : Ficus, ficus bonas, bonas valde : & malas, malas valdè, quæ comedi non poſſunt, eò quòd ſint malæ.

4. Et factum eſt verbum Domini ad me, dicens:

5. Hæc dicit Dominus Deus Iſrael : Sicut ficus hæ bonæ : ſic cognoſcam tranſmigrationem Juda, quam emiſi de loco iſto in Terram Chaldæorum, in bonum.

6. Et ponam oculos meos ſuper eos ad placandum, & reducam eos in Terram hanc : & ædificabo eos, & non deſtruam : & plantabo eos, & non evellam.

7. Et dabo eis cor ut ſciant me, quia ego ſum Dominus : ‖ & erunt mihi in populum, & ego ero eis in Deum : quia revertentur ad me in toto corde ſuo. ‖ Sup. 7. 23. Infr. 18. 6.

8. ‖ Et ſicut ficus peſſimæ, quæ comedi non poſſunt, eò quòd ſint malæ : hæc dicit Dominus, ſic dabo Sedeciam regem Juda, & principes ejus, & reliquos de Jeruſalem, qui remanſerunt in urbe hac, & qui habitant in Terra Ægypti. ‖ Inf. 29. 17.

9. Et dabo eos in vexationem, afflictionemque omnibus regnis terræ : in opprobrium, & in parabolam, & in proverbium, & in maledictionem in univerſis locis, ad quæ ejeci eos.

10. Et mittam in eis gladium, & famem, & peſtem : donec conſumantur de terra, quam dedi eis, & patribus eorum.

CAPUT XXV.

Quia noluerunt audire Jeremiam, nec reliquos prophetas adhortantes ad pœnitentiam, prædicit excidium Jeroſolymorum, & captivitatem ſeptuaginta annorum, ac deinde perditionem regum qui ipſos tenebant captivos: quapropter jubetur Jeremias civitatibus Judææ ac cæteris regibus terrarum propinare calicem furoris Domini: ululatum quoque prænuntiat paſtoribus, ac optimatibus.

Anno M. 3397. ante Chr. 607. Hoc anno in fo... ætate regni à patre ſuo aſſumpti, ut ... mitteret ... Saerapā, ... qui ad Ægyptum defecerat. Bero. apud Joſeph. & Euſeb. 4. Reg. 17. 13. Sup. 18. 11. & 35. 15.

1. VErbum, quod factum eſt ad Jeremiam de omni populo Juda, in anno * quarto Joakim filii Joſiæ regis Juda, (ipſe eſt annus primus Nabuchodonoſor † regis Babylonis.)

2. Quod locutus eſt Jeremias propheta ad omnem populum Juda, & ad univerſos habitatores Jeruſalem, dicens:

3. A tertio decimo anno Joſiæ filii Ammon regis Juda uſque ad diem hanc; iſte tertius & vigeſimus annus, factum eſt verbum Domini ad me, & locutus ſum ad vos de nocte conſurgens, & loquens: & non audiſtis.

4. Et miſit Dominus ad vos omnes ſervos ſuos prophetas, conſurgens diluculò, mittenſque: & non audiſtis, neque inclinaſtis aures veſtras ut audiretis,

5. cùm diceret: Revertimini unuſquiſque à via ſua mala, & à peſſimis cogitationibus veſtris: & habitabitis in terra, quam dedit Dominus vobis, & patribus veſtris, à ſæculo & uſque in ſæculum.

6. Et nolite ire poſt deos alienos, ut ſerviatis eis, adoretiſque eos: neque me ad iracundiam provocetis in operibus manuum veſtrarum, & non affligam vos.

7. Et non audiſtis me, dicit Dominus, ut me ad iracundiam provocaretis in operibus manuum veſtrarum, in malum veſtrum.

8. Propterea hæc dicit Dominus exercituum: Pro eo quòd non audiſtis verba mea:

9. ecce ego mittam, & aſſumam univerſas cognationes Aquilonis, ait Dominus, & Nabuchodonoſor regem Babylonis ſervum meum: & adducam eos ſuper terram iſtam, & ſuper habitatores ejus, & ſuper omnes nationes, quæ in circuitu illius ſunt: & interficiam eos, & ponam eos in ſtuporem & in ſibilum, & in ſolitudines ſempiternas.

10. Perdamque ex eis vocem gaudii, & vocem lætitiæ, vocem ſponſi, & vocem ſponſæ, vocem molæ, & lumen lucernæ.

‖ 2. Par. 36. 21. 1. Eſd. 1. 1. Infr. 29. 10. Dan. 9. 2.

11. ‖ Et erit univerſa terra hæc in ſolitudinem, & in ſtuporem: & ſervient omnes gentes iſtę regi Babylonis ſeptuaginta annis.

12. Cùmque impleti fuerint ſeptuaginta anni, viſitabo ſuper regem Babylonis, & ſuper gentem illam, dicit Dominus, iniquitatem eorum, & ſuper terram Chaldæorum: & ponam illam in ſolitudines ſempiternas.

13. Et adducam ſuper terram illam omnia verba mea, quæ locutus ſum contra eam, omne quod ſcriptum eſt in libro iſto, quæcumque prophetavit Jeremias adverſùm omnes gentes.

14. Quia ſervierunt eis, cùm eſſent gentes multæ, & reges magni: & reddam eis ſecundùm opera eorum, & ſecundùm facta manuum ſuarum.

15. Quia ſic dicit Dominus exercituum Deus Iſrael: Sume calicem vini furoris hujus de manu mea: & propinabis de illo cunctis gentibus, ad quas ego mittam te.

16. Et bibent, & turbabuntur, & inſanient à facie gladii, quem ego mittam inter eos.

17. Et accepi calicem de manu Domini, & propinavi cunctis gentibus, ad quas miſit me Dominus:

18. Jeruſalem, & civitatibus Juda, & regibus ejus, & principibus ejus: ut darem eos in ſolitudinem, & in ſtuporem, & in ſibilum, & in maledictionem, ſicut eſt dies iſta:

19. Pharaoni regi Ægypti, & ſervis ejus: & principibus ejus, & omni populo ejus,

20. & univerſis generaliter: cunctis regibus terræ Auſitidis, & cunctis regibus terræ Philiſthiim, & Aſcaloni, & Gazæ, & Accaron, & reliquiis Azoti,

21. & Idumææ, & Moab, & filiis Ammon:

22. & cunctis regibus Tyri, & univerſis regibus Sidonis: & regibus terræ inſularum, qui ſunt trans mare.

23. Et Dedan, & Thema, & Buz, & univerſis qui attonſi ſunt in comam.

24. Et cunctis regibus Arabiæ, & cunctis regibus Occidentis, qui habitant in deſerto.

25. Et cunctis regibus Zambri, & cunctis regibus Elam, & cunctis regibus Medorum:

26. cunctis quoque regibus Aquilonis de propè & de longè, unicuique contra fratrem ſuum; & omnibus regnis terræ, quę ſuper faciem ejus ſunt: & rex Seſach bibet poſt eos.

27. Et dices ad eos: Hęc dicit Dominus exercituum Deus Iſrael: Bibite, & inebriamini, & vomite: & cadite, neque ſurgatis à facie gladii, quem ego mittam inter vos.

28. Cùmque noluerint accipere calicem de manu tua ut bibant, dices ad eos: Hæc dicit Dominus exercituum: Bibentes bibetis:

29. ‖ quia ecce in civitate, in qua invocatum eſt nomen meum, ego incipiam affligere, & vos quaſi innocentes & immunes eritis? non eritis immunes: gladium enim ego voco ſuper omnes habitatores terrę, dicit Dominus exercituum. ‖ 1. Pet. 4. 17.

30. Et tu prophetabis ad eos omnia verba hæc, & dices ad illos: ‖ Dominus de excelſo rugiet, & de habitaculo ſancto ſuo dabit vocem ſuam: rugiens rugiet ſuper decorem ſuum: celeuma quaſi calcantium concinetur adverſus omnes habitatores terræ. ‖ Joel 3. 16. Amos 1. 2.

31. Pervenit ſonitus uſque ad extrema terræ: quia judicium Domino cum gentibus: judicatur ipſe cum omni carne, impios tradidi gladio, dicit Dominus.

32. Hæc dicit Dominus exercituum: Ecce afflictio egredietur de gente in gentem: & turbo magnus egredietur à ſummitatibus terræ.

33. Et erunt interfecti Domini in die illa à ſummo terræ uſque ad ſummum ejus: non plangentur, & non colligentur, neque ſepelientur: in ſterquilinium ſuper faciem terrę jacebunt.

34. Ululate paſtores, & clamate: & aſpergite vos cinere optimates gregis: quia completi ſunt dies veſtri, ut interficiamini: & diſſipationes veſtræ, & cadetis quaſi vaſa pretioſa.

35. Et peribit fuga à paſtoribus, & ſalvatio ab optimatibus gregis.

36. Vox

36. Vox clamoris paſtorum, & ululatus optimatum gregis: quia vaſtavit Dominus paſcua eorum.

37. Et conticuerunt arva pacis à facie iræ furoris Domini.

38. Dereliquit quaſi leo umbraculum ſuum, quia facta eſt terra eorum in deſolationem à facie iræ columbæ, & à facie iræ furoris Domini.

C A P U T XXVI.

Prophetans Jeremias excidium Jeroſolymorum niſi reſipiſcant, comprehenditur à ſacerdotibus & prophetis, ſed liberatur per principes ſeniores ne occidatur, prolatis exemplis Michææ & Uriæ prophetarum.

Anno M. 3396. Ant. Chr. 609.

1. IN principio regni Joakim filii Joſiæ regis Juda, factum eſt verbum iſtud à Domino, dicens:

2. Hæc dicit Dominus: Sta in atrio domus Domini, & loqueris ad omnes civitates Juda, de quibus veniunt ut adorent in domo Domini *, univerſos ſermones, quos ego mandavi tibi ut loquaris ad eos: noli ſubtrahere verbum,

* Sc. in feſto Tabernaculorũ, quando omnes maſ-culi ex omnibus civitatibus tenebantur aſſiſtere ſe Hieroſ. Deut. 16. 16.

3. ſi fortè audiant & convertantur unuſquiſque à via ſua mala: & pœniteat me mali quod cogito facere eis propter malitiam ſtudiorum eorum.

4. Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus: Si non audieritis me, ut ambuletis in lege mea, quam dedi vobis,

5. ut audiatis ſermones ſervorum meorum Prophetarum, quos ego miſi ad vos de nocte conſurgens, & dirigens, & non audiſtis:

1. Reg. 4. 2. & 10. Sup. 7. 12.

6. || Dabo domum iſtam ſicut Silo, || & urbem hanc dabo in maledictionem cunctis gentibus terræ.

7. Et audierunt ſacerdotes, & prophetæ, & omnis populus, Jeremiam loquentem verba hæc in domo Domini.

8. Cùmque compleſſet Jeremias, loquens omnia, quæ præceperat ei Dominus ut loqueretur ad univerſum populum, apprehenderunt eum ſacerdotes, & prophetæ, & omnis populus, dicens: Morte moriatur.

9. Quare prophetavit in nomine Domini, dicens: Sicut Silo erit domus hæc: & urbs iſta deſolabitur, eò quòd non ſit habitator? Et congregatus eſt omnis populus adverſus Jeremiam in domo Domini.

10. Et audierunt principes Juda verba hæc: & aſcenderunt de domo regis in domum Domini, & ſederunt in introitu portæ domus Domini novæ.

11. Et locuti ſunt ſacerdotes & prophetæ ad principes, & ad omnem populum, dicentes: Judicium mortis eſt viro huic: quia prophetavit adverſus civitatem iſtam, ſicut audiſtis auribus veſtris.

12. Et ait Jeremias ad omnes principes, & ad univerſum populum, dicens: || Dominus miſit me, ut prophetarem ad domum iſtam, & ad civitatem hanc omnia verba quæ audiſtis.

Sup. 15. 11

13. || Nunc ergo bonas facite vias veſtras, & ſtudia veſtra, & audite vocem Domini Dei veſtri: & pœnitebit Dominum mali, quod locutus eſt adversùm vos.

Supr. 7. 3.

14. Ego autem ecce in manibus veſtris ſum: facite mihi quod bonum & rectum eſt in oculis veſtris:

15. verumtamen ſcitote & cognoſcite quòd ſi occideritis me, ſanguinem innocentem tradetis contra voſmetipſos, & contra civitatem iſtam, & habitatores ejus; in veritate enim miſit me Dominus ad vos, ut loquerer in auribus veſtris omnia verba hæc.

16. Et dixerunt principes, & omnis populus ad ſacerdotes & ad prophetas: Non eſt viro huic judicium mortis: quia in nomine Domini Dei noſtri locutus eſt ad nos.

17. Surrexerunt ergo viri de ſenioribus terræ: & dixerunt ad omnem cœtum populi, loquentes:

18. Michæas de Moraſthi fuit propheta in diebus Ezechiæ regis Juda, & ait ad omnem populum Juda, dicens: Hæc dicit Dominus exercituum: || Sion quaſi ager arabitur: & Jeruſalem in acervum lapidum erit: & mons domus in excelſa ſilvarum. Mich. 3. 12.

19. Numquid morte condemnavit eum Ezechias rex Juda, & omnis Juda? numquid non timuerunt Dominum, & deprecati ſunt faciem Domini: & pœnituit Dominum mali, quod locutus fuerat adversùm eos? Itaque nos facimus malum grande contra animas noſtras.

20. Fuit quoque vir prophetans in nomine Domini, Urias filius Semei de Cariathiarim: & prophetavit adverſus civitatem iſtam, & adverſus terram hanc juxta omnia verba Jeremiæ.

21. Et audivit rex Joakim, & omnes potentes, & principes ejus verba hæc: & quæſivit rex interficere eum. Et audivit Urias, & timuit, fugitque & ingreſſus eſt Ægyptum.

22. Et miſit rex Joakim viros in Ægyptum, Elnathan filium Achobor, & viros cum eo in Ægyptum.

23. Et eduxerunt Uriam de Ægypto: & adduxerunt eum ad regem Joakim, & percuſſit eum gladio: & projecit cadaver ejus in ſepulchris vulgi ignobilis.

24. Igitur manus Ahicam * filii Saphan fuit cum Jeremia, ut non traderetur in manus populi, & interficerent eum.

* Qui apud Joſiam patrem Joakim auctoritate valuit. 4. Reg. 22. 12. & 2. Par. 34. 20.

C A P U T XXVII.

Vinculis ad varios reges miſſis, dicit illos, ſi ſervire velint regi Babylonis ejuſque poſteris, permanſuros in terra ſua; alioqui perituros gladio, fame & peſte: invehens in pſeudoprophetas qui aliud vaticinantur, fallentes populum: prædicit etiam ſacra vaſa quæ reliqua ſunt transferenda in Babylonem, & tandem referenda Jeroſolymam.

1. IN principio regni Joakim filii Joſiæ regis Juda, factum eſt verbum iſtud ad Jeremiam à Domino, dicens: Anno M. 3395. Ant. Chr. 609.

2. Hæc dicit Dominus ad me: Fac tibi vincula, & catenas: & pones eas in collo tuo.

3. Et mittes eas ad regem Edom, & ad regem Moab, & ad regem filiorum Ammon, & ad regẽ Tyri, & ad regem Sidonis: in manu nuntiorum, qui venerunt Jeruſalẽ ad Sedeciam regem Juda.

4. Et præcipies eis ut ad dominos ſuos loquantur: Hæc dicit Dominus exercituum Deus Iſrael: Hæc dicetis ad dominos veſtros:

5. Ego feci terram, & homines, & jumenta, quæ ſunt ſuper faciem terræ, in fortitudine mea magna, & in brachio meo extento: & dedi eam ei, qui placuit in oculis meis.

6. Et nunc itaque ego dedi omnes terras iſtas in manu Nabuchodonoſor * regis Babylonis ſervi mei: inſuper & beſtias agri dedi ei ut ſerviant illi.

* Qui eo tempore hos omnes populos ſubegiſſe videtur quo Tyrũ per an. 13. ut refert Joſephus, obſedit. v. Ezech. 25. & infr. 48. & 49.

7. Et ſervient ei omnes gentes, & filio ejus, & filio filii ejus: donec veniat tempus terræ ejus & ipſius: & ſervient ei gentes multæ, & reges magni.

8. Gens autem & regnum, quod non ſervierit Nabuchodonoſor regi Babylonis, & quicumque non curvaverit collum ſuum ſub jugo regis Babylonis: in gladio, & in fame, & in peſte viſitabo ſuper gentem illam, ait Dominus: donec conſumam eos in manu ejus.

9. ‖ Vos ergo nolite audire prophetas veſtros, & divinos, & ſomniatores, & augures, & maleficos, qui dicunt vobis: Non ſervietis regi Babylonis.

‖ Supra 23. 16. Infr. 29. 8.

10. Quia mendacium prophetant vobis: ut longè vos faciant de terra veſtra, & ejiciant vos, & pereatis.

11. Porrò gens, quæ ſubjecerit cervicem ſuam ſub jugo regis Babylonis, & ſervierit ei; dimittam eam in terra ſua, dicit Dominus: & colet eam, & habitabit in ea.

12. Et ad Sedeciam regem Juda locutus ſum ſecundùm omnia verba hæc, dicens: Subjicite colla veſtra ſub jugo regis Babylonis, & ſervite ei, & populo ejus, & vivetis.

13. Quare moriemini tu & populus tuus gladio, & fame, & peſte, ſicut locutus eſt Dominus ad gentem, quæ ſervire noluerit regi Babylonis?

14. Nulite audire verba prophetarum dicentium vobis: Non ſervietis regi Babylonis: quia mendacium ipſi loquuntur vobis.

15. ‖ Quia non miſi eos: ait Dominus: & ipſi prophetant in nomine meo mendaciter: ut ejiciant vos, & pereatis tam vos, quàm prophetæ, qui vaticinantur vobis.

‖ Sup. 14. 14. & 23. 21. Infr. 29. 9.

16. Et ad ſacerdotes, & ad populum iſtum locutus ſum, dicens: Hæc dicit Dominus: Nolite audire verba prophetarum veſtrorum, qui prophetant vobis, dicentes: Ecce vaſa Domini revertentur de Babylone nunc citò, mendacium enim prophetant vobis.

17. Nolite ergo audire eos, ſed ſervite regi Babylonis, ut vivatis. Quare datur hæc civitas in ſolitudinem?

18. Et ſi prophetæ ſunt, & eſt verbum Domini in eis: occurrant Domino exercituum, ut non veniant vaſa, quæ derelicta fuerant in domo Domini, & in domo regis Juda, & in Jeruſalem, in Babylonem.

19. Quia hæc dicit Dominus exercituum ‖ ad columnas, & ad mare, & ad baſes, & ad reliqua vaſorum, quæ remanſerunt in civitate hac:

‖ 4. Reg. 25. 13.

20. quæ non tulit Nabuchodonoſor rex Babylonis, cùm transferret Jechoniam filium Joakim regem Juda de Jeruſalem in Babylonem, & omnes optimates Juda & Jeruſalem.

21. Quia hæc dicit Dominus exercituum Deus Iſrael ad vaſa, quæ derelicta ſunt in domo Domini, & in domo regis Juda & Jeruſalem:

22. In Babylonem transferentur, & ibi erunt uſque ad diem viſitationis ſuæ, dicit Dominus, & afferri faciam ea, & reſtitui in loco iſto.

CAPUT XXVIII.

Hananias pſeudopropheta, ablatis de collo Jeremiæ catenis, vaticinatur ſacra vaſa cum rege & captivo populo poſt biennium reducenda: ſed jubetur Jeremias contrarium vaticinari, & mortem illi denuntiare: quæ juxta verbum Jeremiæ eodem anno ſecuta eſt.

1. ET factum eſt in anno illo, in principio regni Sedeciæ regis Juda, in anno quarto *, in menſe quinto, dixit ad me Hananias filius Azur propheta de Gabaon, in domo Domini, coram ſacerdotibus & omni populo, dicens:

* Regni, Sedeciæ. *Ita Græci & Chaldæus, quidquid de annorum hebdomade alii afferant; eſt ergo* Anno M. 3408. Ant. Chr. 596.

2. Hæc dicit Dominus exercituum Deus Iſrael: Contrivi jugum regis Babylonis.

3. Adhuc duo anni dierum, & ego referri faciam ad locum iſtum omnia vaſa domus Domini, quæ tulit Nabuchodonoſor rex Babylonis de loco iſto, & tranſtulit ea in Babylonem.

4. Et Jechoniam filium Joakim regem Juda, & omnem tranſmigrationem Juda, qui ingreſſi ſunt in Babylonem, ego convertam ad locum iſtum, ait Dominus: conteram enim jugum regis Babylonis.

5. Et dixit Jeremias propheta ad Hananiam prophetam in oculis ſacerdotum, & in oculis omnis populi, qui ſtabat in domo Domini:

6. & ait Jeremias propheta: Amen, ſic faciat Dominus: ſuſcitet Dominus verba tua, quæ prophetaſti: ut referantur vaſa in domum Domini, & omnis tranſmigratio de Babylone ad locum iſtum.

7. Verumtamen audi verbum hoc, quod ego loquor in auribus tuis, & in auribus univerſi populi:

8. Prophetæ, qui fuerunt ante me & ante te ab initio, & prophetaverunt ſuper terras multas, & ſuper regna magna de prœlio, & de afflictione, & de fame.

9. Propheta, qui vaticinatus eſt pacem: cùm venerit verbum ejus, ſcietur propheta, quem miſit Dominus in veritate.

10. Et tulit Hananias propheta catenam de collo Jeremiæ prophetæ, & confregit eam.

11. Et ait Hananias in conſpectu omnis populi, dicens: Hæc dicit Dominus: Sic confringam jugum Nabuchodonoſor regis Babylonis poſt duos annos dierum de collo omnium gentium.

12. Et abiit Jeremias propheta in viam ſuam. Et factum eſt verbum Domini ad Jeremiam, poſtquam confregit Hananias propheta catenam de collo Jeremiæ prophetæ, dicens:

13. Vade, & dices Hananiæ: Hæc dicit Dominus: Catenas ligneas contriviſti: & facies pro eis catenas ferreas.

14. Quia hæc dicit Dominus exercituum Deus Iſrael: Jugum ferreum poſui ſuper collum cunctarum Gentium iſtarum, ut ſerviant Nabuchodonoſor regi Babylonis, &

fer-

ſervient ei: inſuper & beſtias terræ dedi ei.

15. Et dixit Jeremias propheta ad Hananiam prophetam: Audi Hanania: non miſit te Dominus, & tu confidere feciſti populum iſtum in mendacio.

16. Idcircò hæc dicit Dominus: Ecce ego mittam te à facie terræ: hoc anno morieris: adverſum enim Dominum locutus es.

17. Et mortuus eſt Hananias propheta in anno illo, menſe ſeptimo.

CAPUT XXIX.

Judæos de officio in captivitate admonet; & futuræ liberationis, poſtquam completus fuerit præſtitutus 70. annorum terminus, promiſſione conſolatur. Calamitates reliquorum qui in Judæa remanſerant prænunciat: ſimulque funeſtum exitum Achabi, Sedeciæ & Semeiæ pſeudoprophetarum, ſeducentium populum tranſmigrationis.

* Anno M. 1405. Ant. Chr. 590.

1. ET hæc ſunt verba libri, quem miſit Jeremias propheta de Jeruſalem ad reliquias ſeniorum tranſmigrationis, & ad ſacerdotes, & ad prophetas, & ad omnem populum, quem traduxerat Nabuchodonoſor de Jeruſalem in Babylonem:

2. poſtquam egreſſus eſt Jechonias rex, & domina*, & eunuchi, & principes Juda, & Jeruſalem, & faber, & incluſor de Jeruſalem:

* Noheſta, mater Jechoniæ, 4. Reg. 24. 15.

3. in manu Elaſa filii Saphan, & Gamariæ filii Helciæ, quos miſit Sedecias rex Juda ad Nabuchodonoſor regem Babylonis in Babylonem, dicens:

4. Hæc dicit Dominus exercituum Deus Iſrael omni tranſmigrationi, quam tranſtulit de Jeruſalem in Babylonem:

5. Ædificate domos, & habitate: & plantate hortos, & comedite fructum eorum.

6. Accipite uxores, & generate filios & filias: & date filiis veſtris uxores, & filias veſtras date viris, & pariant filios & filias: & multiplicamini ibi, & nolite eſſe pauci numero.

7. Et quærite pacem civitatis, ad quam tranſmigrare vos feci: & orate pro ea Dominum: quia in pace illius erit pax vobis.

8. Hæc enim dicit Dominus exercituum Deus Iſrael: ‖ Non vos ſeducant prophetæ veſtri, qui ſunt in medio veſtrûm, & divini veſtri: & ne attendatis ad ſomnia veſtra, quæ vos ſomniatis:

‖ Supr. 14. 14. & 27. 15.

9. quia falsò ipſi prophetant vobis in nomine meo: & non miſi eos, dicit Dominus.

10. Quia hæc dicit Dominus: Cùm cœperint impleri in Babylone ſeptuaginta anni*, viſitabo vos: & ſuſcitabo ſuper vos verbum meum bonum, ut reducam vos ad locum iſtum.

* de quibus ſupr. 25. 12. 2. Par. 36. 21. 1. Eſd. 1. 1. Dan. 9. 2.

11. Ego enim ſcio cogitationes, quas ego cogito ſuper vos, ait Dominus, cogitationes pacis, & non afflictionis, ut dem vobis finem & patientiam.

12. Et invocabitis me, & ibitis: & orabitis me, & ego exaudiam vos.

13. Quæretis me, & invenietis: cùm quæſieritis me in toto corde veſtro.

14. Et inveniar à vobis, ait Dominus: & reducam captivitatem veſtram, & congregabo vos de univerſis gentibus, & de cunctis locis, ad quæ expuli vos, dicit Dominus: & reverti vos faciam de loco, ad quem tranſmigrare vos feci.

15. Quia dixiſtis: Suſcitavit nobis Dominus Prophetas in Babylone.

16. Quia hæc dicit Dominus ad regem, qui ſedet ſuper ſolium David, & omnem populum habitatorem urbis hujus, ad fratres veſtros, qui non ſunt egreſſi vobiſcum in tranſmigrationem.

17. Hæc dicit Dominus exercituum: ‖ Ecce mittam in eos gladium, & famem, & peſtem: & ponam eos quaſi ficus malas, quæ comedi non poſſunt, eò quòd peſſimæ ſint.

‖ Supr. 24. 9. & 10.

18. & perſequar eos in gladio, & in fame, & in peſtilentia: & dabo eos in vexationem univerſis regnis terræ: in maledictionem, & in ſtuporem, & in ſibilum, & in opprobrium cunctis Gentibus, ad quas ego ejeci eos:

19. eò quòd non audierint verba mea, dicit Dominus: quæ miſi ad eos per ſervos meos prophetas de nocte conſurgens, & mittens: & non audiſtis, dicit Dominus.

20. Vos ergo audite verbum Domini, omnis tranſmigratio, quam emiſi de Jeruſalem in Babylonem.

21. Hæc dicit Dominus exercituum Deus Iſrael ad Achab filium Coliæ, & ad Sedeciam (*a*) filium Maaſiæ, qui prophetant vobis in nomine meo mendaciter: Ecce ego tradam eos in manus Nabuchodonoſor regis Babylonis: & percutiet eos in oculis veſtris.

22. Et aſſumetur ex eis maledictio omni tranſmigrationi Juda, quæ eſt in Babylone, dicentium: Ponat te Dominus ſicut Sedeciam, & ſicut Achab, quos frixit rex Babylonis in igne:

23. pro eo quòd fecerint ſtultitiam in Iſrael, & mœchati ſunt in uxores amicorum ſuorum, & locuti ſunt verbum in nomine meo mendaciter, quod non mandavi eis: ego ſum judex & teſtis, dicit Dominus.

24. Et (*b*) ad Semeiam Nehelamiten dices:

25. Hæc dicit Dominus exercituum, Deus Iſrael: Pro eo quòd miſiſti in nomine tuo libros ad omnem populum, qui eſt in Jeruſalem, & ad Sophoniam filium Maaſiæ ſacerdotem (*c*), & ad univerſos ſacerdotes, dicens:

26. Dominus dedit te ſacerdotem pro Jojade ſacerdote, ut ſis dux in domo Domini ſuper omnem virum arreptitium (*d*) & prophetantem, ut mittas eum in nervum & in carcerem.

27. Et nunc quare non increpaſti Jeremiam Anathothiten, qui prophetat vobis?

28. Quia ſuper hoc miſit in Babylonem ad nos, dicens: Longum eſt: ædificate domos, & habitate: & plantate hortos, & comedite fructus eorum.

29. Legit ergo Sophonias ſacerdos librum iſtum in auribus Jeremiæ prophetæ.

30. Et factum eſt verbum Domini ad Jeremiam, dicens:

31. Mitte ad omnem tranſmigrationem, dicens: Hæc dicit Dominus ad Semejam Nehelamiten: Pro eo quòd prophetavit vobis Semejas, & ego non miſi eum, & fecit vos confidere in mendacio:

32. idcircò hæc dicit Dominus: Ecce ego viſitabo ſuper Semejam Nehelamiten, & ſuper ſemen ejus: non erit ei vir ſedens in medio populi hujus, & non videbit bonum, quod ego faciam populo meo, ait Dominus: quia prævaricationem locutus eſt adverſus Dominum.

(*a*) Judæi putant hos eſſe ſenes, qui Suſannæ pudori inſidiati ſunt. Sed vix fit veriſimile. Nam ut omittā valde eſſe probabile Suſannæ hiſtoriā hâc Jeremiæ epiſtolam præceſſiſſe: illi Suſannæ inſidiatores, non arguuntur à Daniele, quòd prophetarint mendaciter, nec dicit eos à *Nabuchodonoſore damnatos, aut frixos in igne*, ſed *abominatione Judæorum ſecundùm legem Moyſi percuſſos*, hoc eſt lapidatos. *Confer Daniel.* 13. 60. & 61. 62. cum *Deut.* 19. 19. Vide Eſtium in hunc locū.

(*b*) Separādum hoc à ſuperioribus. Hoc enim mandatum videtur accepiſſe Jeremias anno ſequēti, poſtquam legati Babylone redierunt, per quos credibile eſt Semeiā iſtum litteras increpatorias adverſùs priorē Jeremiæ Epiſtolam miſiſſe.

(*c*) Secundū & quaſi Vicarium ſummi ſacerdotis. 4. *Reg.* 25. 18. *Num.* 3. 32.

(*d*) I. inſanum & à Dæmonio correptū, ut 4. *Reg.* 9. 11.

CAPUT XXX.

Vaticinatur Judæis & filiis Iſrael reditum à gravi captivitate, in qua propter peccata ſua detinebantur; & quòd poſt reditum ſervituri ſint Domino, ac David regi; quem ille ſuſcitabit eis in proſperitate & ſecuritate magna, devaſtatis ipſorum inimicis.

Anno M. 3406. Ant. Chr. 598. 1. HOc verbum, quod factum eſt ad Jeremiam à Domino, dicens:

2. Hæc dicit Dominus Deus Iſrael, dicens: Scribe tibi omnia verba, quæ locutus ſum ad te, in libro.

3. Ecce enim dies veniunt, dicit Dominus: & convertam converſionem populi mei Iſrael & Juda, ait Dominus: & convertam eos ad terram, quam dedi patribus eorum: & poſſidebunt eam.

4. Et hæc verba, quæ locutus eſt Dominus ad Iſrael & ad Judam:

5. Quoniam hæc dicit Dominus: Vocem terroris audivimus: formido, & non eſt pax.

6. Interrogate, & videte ſi generat maſculus: quare ergo vidi omnis viri manum ſuper lumbum ſuum, quaſi parturientis, & converſæ ſunt univerſæ facies in auruginem?

|| Joel. 2. 11. Amos 5. 18. Soph. 1. 15. 7. || Væ, quia magna dies illa, nec eſt ſimilis ejus: tempuſque tribulationis eſt Jacob, & ex ipſo ſalvabitur.

8. Et erit in die illa, ait Dominus exercituum: conteram jugum ejus de collo tuo, & vincula ejus dirumpam, & non dominabuntur ei ampliùs alieni:

9. ſed ſervient Domino Deo ſuo, & David regi ſuo, quem ſuſcitabo eis.

|| Iſai. 43. 1. & 44. 2. Luc. 1. 70. 10. || Tu ergo ne timeas, ſerve meus Jacob, ait Dominus, neque paveas Iſrael: quia ecce ego ſalvabo te de terra longinqua, & ſemen tuum de terra captivitatis eorum: & revertetur Jacob & quieſcet, & cunctis affluet bonis, & non erit quem formidet:

11. quoniam tecum ego ſum, ait Dominus, ut ſalvem te: faciam enim conſummationem in cunctis Gentibus, in quibus diſperſi te: te autem non faciam in conſummationem: ſed caſtigabo te in judicio, ut non videaris tibi innoxius.

12. Quia hæc dicit Dominus: Inſanabilis fractura tua, peſſima plaga tua.

13. Non eſt qui judicet judicium tuum ad alligandum: curationum utilitas non eſt tibi.

|| Sup. 23. 19. 14. Omnes amatores tui obliti ſunt tui, teque non quærent: || plaga enim inimici percuſſi te caſtigatione crudeli: propter multitudinem iniquitatis tuæ dura facta ſunt peccata tua.

15. Quid clamas ſuper contritione tua? inſanabilis eſt dolor tuus: propter multitudinem iniquitatis tuæ, & propter dura peccata tua feci hæc tibi:

16. Propterea omnes, qui comedunt te, devorabuntur: & univerſi hoſtes tui in captivitatem ducentur: & qui te vaſtant, vaſtabuntur, cunctoſque prædatores tuos dabo in prædam.

17. Obducam enim cicatricem tibi, & à vulneribus tuis ſanabo te, dicit Dominus. Quia ejectam vocaverunt te Sion: Hæc eſt, quæ non habebat requirentem.

18. Hæc dicit Dominus: Ecce ego convertam converſionem tabernaculorum Jacob, & tectis ejus miſerebor, & ædificabitur civitas in excelſo ſuo, & templum juxta ordinem ſuum fundabitur.

19. Et egredietur de eis laus, voxque ludentium: & multiplicabo eos, & non minuentur: & glorificabo eos, & non attenuabuntur.

20. Et erunt filii ejus ſicut à principio, & cœtus ejus coram me permanebit: & viſitabo adversùm omnes, qui tribulant eum.

21. Et erit dux ejus ex eo: & princeps de medio ejus producetur: & applicabo eum, & accedet ad me: quis enim iſte eſt, qui applicet cor ſuum ut appropinquet mihi, ait Dominus?

22. Et eritis mihi in populum, & ego ero vobis in Deum.

23. Ecce turbo Domini, furor egrediens, procella ruens, in capite impiorum conquieſcet.

24. Non avertet iram indignationis Dominus, donec faciat & compleat cogitationem cordis ſui: in noviſſimo dierum intelligetis ea.

CAPUT XXXI.

Dicit Dominus ſe reducturum populum Iſrael de captivitate, ut in affluentia bonorum ſerviat Domino: jubetur ergo Rachel non flere amplius filios ſuos: agnoſcit Iſrael ſe meritò caſtigatum, ideoque pœnitentiam agit: de novitate qua fœmina circumdabit virum: vigilabit Dominus ad reducendum Iſrael: de uva acerba: de novo pacto quod feriet Dominus cum domo Iſrael; nec abjiciet unquam univerſum illius ſemen.

1. IN tempore illo, dicit Dominus: Ero Deus univerſis cognationibus Iſrael, & ipſi erunt mihi in populum. Eodem ann. 3405.

2. Hæc dicit Dominus: Invenit gratiam in deſerto populus, qui remanſerat à gladio: vadet ad requiem ſuam Iſrael.

3. Longè Dominus apparuit mihi. Et in charitate perpetua dilexi te, ideò attraxi te, miſerans.

4. Rurſumque ædificabo te, & ædificaberis virgo Iſrael: adhuc ornaberis tympanis tuis, & egredieris in choro ludentium.

5. Adhuc plantabis vineas in montibus Samariæ: plantabunt plantantes, & donec tempus veniat, non vindemiabunt:

6. quia erit dies, in qua clamabunt cuſtodes in monte Ephraim: || Surgite, & aſcendamus in Sion ad Dominum Deum noſtrum. || Iſai. 2. 3. Mich. 4. 2.

7. Quia hæc dicit Dominus: Exultate in lætitia Jacob, & hinnite contra caput Gentium: perſonate, & canite, & dicite: Salva Domine populum tuum, reliquias Iſrael.

8. Ecce ego adducam eos de terra Aquilonis, & congregabo eos ab extremis terræ: inter quos erunt cæcus & claudus, prægnans & pariens ſimul, cœtus magnus revertentium huc.

9. In fletu venient, & in miſericordia reducam eos: & adducam eos per torrentes aquarum in via recta, & non impingent in ea: quia factus ſum Iſraeli pater, & Ephraim primogenitus meus eſt.

10. Audite verbum Domini Gentes, & annuntiate in inſulis, quæ procul ſunt, & dicite: Qui diſperſit Iſrael, congregabit eum: & cuſtodiet eum ſicut paſtor gregem ſuum.

11. Redemit enim Dominus Jacob, & liberavit eum de manu potentioris.

12. Et venient, & laudabunt in monte Sion: & confluent ad bona Domini, ſuper frumento, & vino, & oleo, & fœtu pecorum & armentorum: eritque anima eorum quaſi hortus irriguus, & ultrà non eſurient.

13. Tunc lætabitur virgo in choro, juvenes & ſenes ſimul: & convertam luctum eorum in gaudium, & conſolabor eos, & lætificabo à dolore ſuo.

14. Et inebriabo animam ſacerdotum pinguedine: & populus meus bonis meis adimplebitur, ait Dominus.

‖ Matth. 2. 18.

15. Hæc dicit Dominus: ‖ Vox in excelſo audita eſt lamentationis, luctus, & fletus Rachel plorantis filios ſuos, & nolentis conſolari ſuper eis, quia non ſunt.

16. Hæc dicit Dominus: Quieſcat vox tua à ploratu, & oculi tui à lacrymis: quia eſt merces operi tuo, ait Dominus: & revertentur de terra inimici.

17. Et eſt ſpes noviſſimis tuis, ait Dominus: & revertentur filii ad terminos ſuos.

18. Audiens audivi Ephraim transmigrantem: Caſtigaſti me, & eruditus ſum, quaſi juvenculus indomitus: converte me, & convertar: quia tu Dominus Deus meus.

19. Poſtquam enim convertiſti me, egi pœnitentiam: & poſtquam oſtendiſti mihi, percuſſi femur meum. Confuſus ſum, & erubui, quoniam ſuſtinui opprobrium adoleſcentiæ meæ.

20. Si filius honorabilis mihi Ephraim, ſi puer delicatus: quia ex quo locutus ſum de eo, adhuc recordabor ejus. Idcircò conturbata ſunt viſcera mea ſuper eum: miſerans miſerebor ejus, ait Dominus.

21. Statue tibi ſpeculam, pone tibi amaritudines: dirige cor tuum in viam rectam, in qua ambulaſti: revertere virgo Iſrael, revertere ad civitates tuas iſtas.

22. Uſquequò deliciis diſſolveris filia vaga? quia creavit Dominus novum ſuper terram: FÆMINA CIRCUMDABIT VIRUM.

23. Hæc dicit Dominus exercituum Deus Iſrael: Adhuc dicent verbum iſtud in terra Juda, & in urbibus ejus, cùm convertero captivitatem eorum: Benedicat tibi Dominus, pulchritudo juſtitiæ, mons ſanctus:

24. & habitabunt in eo Judas, & omnes civitates ejus ſimul, agricolæ & minantes greges.

25. Quia inebriavi animam laſſam, & omnem animam eſurientem ſaturavi.

26. Ideò quaſi de ſomno ſuſcitatus ſum: & vidi, & ſomnus meus dulcis mihi.

27. Ecce dies veniunt, dicit Dominus: & ſeminabo domum Iſrael & domum Juda ſemine hominum, & ſemine jumentorum.

28. Et ſicut vigilavi ſuper eos ut evellerem, & demolirer, & diſſiparem, & diſperderem, & affligerem: ſic vigilabo ſuper eos ut edificem, & plantem, ait Dominus.

‖ Ezech. 18. 2.

29. In diebus illis non dicent ultrà: ‖ Patres comederunt uvam acerbam, & dentes filiorum obſtupuerunt.

30. Sed unuſquiſque in iniquitate ſua morietur: omnis homo, qui comederit uvam acerbam, obſtupeſcent dentes ejus.

‖ Hebr. 8. 8.

31. ‖ Ecce dies venient, dicit Dominus: & feriam domui Iſrael & domui Juda fœdus novum:

32. non ſecundùm pactum, quod pepigi cum patribus eorum, in die qua apprehendi manum eorum, ut educerem eos de terra Ægypti: pactum, quod irritum fecerunt, & ego dominatus ſum eorum, dicit Dominus.

‖ Hebr. 10. 16.

33. Sed hoc erit pactum, quod feriam cum domo Iſrael poſt dies illos, dicit Dominus: ‖ Dabo legem meam in viſceribus eorum, & in corde eorum ſcribam eam: & ero eis in Deum, & ipſi erunt mihi in populum.

‖ Act. 10. 43.

34. Et non docebit ultrà vir proximum ſuum, & vir fratrem ſuum, dicens: Cognoſce Dominum: omnes enim cognoſcent me à minimo eorum uſque ad maximum, ait Dominus: ‖ quia propitiabor iniquitati eorum, & peccati eorum non memorabor ampliùs.

35. Hæc dicit Dominus, qui dat ſolem in lumine diei, ordinem lunæ & ſtellarum in lumine noctis: qui turbat mare, & ſonant fluctus ejus, Dominus exercituum nomen illi.

36. Si defecerint leges iſtæ coram me, dicit Dominus: tunc & ſemen Iſrael deficiet, ut non ſit gens coram me cunctis diebus.

37. Hæc dicit Dominus: Si menſurari potuerint cœli ſursùm, & inveſtigari fundamenta terræ deorsùm: & ego abjiciam univerſum ſemen Iſrael, propter omnia quæ fecerunt, dicit Dominus.

38. Ecce dies veniunt, dicit Dominus: & ædificabitur civitas Domino, à turre Hananeel uſque ad portam anguli.

39. Et exibit ultrà norma menſuræ in conſpectu ejus ſuper collem Gareb, & circuibit Goatha,

40. & omnem vallem cadaverum, & cineris, & univerſam regionem mortis, uſque ad torrentem Cedron, & uſque ad angulum portæ equorum Orientalis, Sanctum Domini: non evelletur, & non deſtruetur ultrà in perpetuum.

CAPUT XXXII.

Obſidente Nabuchodonoſor Jeruſalem, Jeremias in atrio carceris poſitus agrum in Anathoth juſſu Domini emit à ſuo patruele, jubetque ſervari librum emptionis: refert coram Domino beneficia Iſraelitis præſtita: Dominus dicit ſe traditurum civitatem cum populo regi Babylonis propter illorum idololatriam, ſed poſteà revocaturum ipſos in Jeruſalem, ac percuſſurum cum eis novum fœdus ut ſibi ex toto corde ſerviant.

Anno M. 3415. Ant. Chr. 589.

1. VErbum, quod factum eſt ad Jeremiam à Domino in anno decimo Sedeciæ regis Juda: ipſe eſt annus decimus octavus Nabuchodonoſor.

2. Tunc exercitus regis Babylonis obſidebat Jeruſalem: & Jeremias Propheta erat clauſus in atrio carceris, qui erat in domo regis Juda.

3. Clauſerat enim eum Sedecias rex Juda,

dicens:

dicens : Quare vaticinaris, dicens : Hæc dicit Dominus : Ecce ego dabo civitatem iſtam in manus regis Babylonis, & capiet eam?

4. Et Sedecias rex Juda non effugiet de manu Chaldæorum : ſed tradetur in manus regis Babylonis : & loquetur os ejus cum ore illius, & oculi ejus oculos illius videbunt.

5. Et in Babylonem ducet Sedeciam : & ibi erit donec viſitem eum, ait Dominus. Si autem dimicaveritis adversùm Chaldæos, nihil proſperum habebitis.

6. Et dixit Jeremias : Factum eſt verbum Domini ad me, dicens:

7. Ecce Hanameel filius Sellum patruelis tuus veniet ad te, dicens : Eme tibi agrum meum, qui eſt in Anathoth : tibi enim competit ex propinquitate ut emas.

8. Et venit ad me Hanameel filius patrui mei ſecundùm verbum Domini ad veſtibulum carceris, & ait ad me : Poſſide agrum meum, qui eſt in Anathoth in terra Benjamin: quia tibi competit hæreditas, & tu propinquus es ut poſſideas. Intellexi autem quòd verbum Domini eſſet.

9. Et emi agrum ab Hanameel filio patrui mei, qui eſt in Anathoth : & appendi ei argentum ſeptem ſtateres, & decem argenteos.

10. Et ſcripſi in libro, & ſignavi, & adhibui teſtes : & appendi argentum in ſtatera.

11. Et accepi librum poſſeſſionis ſignatum, & ſtipulationes, & rata, & ſigna forinſecùs.

12. Et dedi librum poſſeſſionis Baruch filio Neri filii Maaſiæ in oculis Hanameel patruelis mei, in oculis teſtium, qui ſcripti erant in libro emptionis; & in oculis omnium Judæorum, qui ſedebant in atrio carceris.

13. Et præcepi Baruch coram eis dicens :

14. Hæc dicit Dominus exercituum Deus Iſrael : Sume libros iſtos, librum emptionis hunc ſignatum, & librum hunc, qui apertus eſt : & pone illos in vaſe fictili, ut permanere poſſint diebus multis.

15. Hæc enim dicit Dominus exercituum Deus Iſrael : Adhuc poſſidebuntur domus, & agri, & vineæ in terra iſta.

16. Et oravi ad Dominum, poſtquam tradidi librum poſſeſſionis Baruch filio Neri, dicens:

17. Heu, heu, heu, Domine Deus : ecce tu feciſti cœlum & terram in fortitudine tua magna, & in brachio tuo extento : non erit tibi difficile omne verbum:

|| Exod. 34. 7. 18. || Qui facis miſericordiam in millibus, & reddis iniquitatem patrum in ſinum filiorum eorum poſt eos : Fortiſſime, magne, & potens, Dominus exercituum nomen tibi.

19. Magnus conſilio, & incomprehenſibilis cogitatu : cujus oculi aperti ſunt ſuper omnes vias filiorum Adam, ut reddas unicuique ſecundùm vias ſuas, & ſecundùm fructum adinventionum ejus.

20. Qui poſuiſti ſigna & portenta in terra Ægypti uſque ad diem hanc, & in Iſrael, & in hominibus, & feciſti tibi nomen ſicut eſt dies hæc.

21. Et eduxiſti populum tuum Iſrael de terra Ægypti, in ſignis, & in portentis, & in manu robuſta, & in brachio extento, & in terrore magno.

22. Et dediſti eis terram hanc, quam juraſti patribus eorum ut dares eis terram fluentem lacte & melle.

23. Et ingreſſi ſunt, & poſſederunt eam : & non obedierunt voci tuæ, & in lege tua non ambulaverunt : omnia quæ mandaſti eis ut facerent, non fecerunt : & evenerunt eis omnia mala hæc.

24. Ecce munitiones extructæ ſunt adversùm civitatem, ut capiatur : & urbs data eſt in manus Chaldæorum, qui præliantur adverſus eam, à facie gladii, & famis, & peſtilentiæ : & quæcumque locutus es acciderunt, ut tu ipſe cernis.

25. Et tu dicis mihi Domine Deus : Eme agrum argento, & adhibe teſtes : cùm urbs data ſit in manus Chaldæorum?

26. Et factum eſt verbum Domini ad Jeremiam, dicens:

27. Ecce ego Dominus Deus univerſæ carnis : numquid mihi difficile erit omne verbum?

28. Propterea hæc dicit Dominus : Ecce ego tradam civitatem iſtam in manus Chaldæorum, & in manus regis Babylonis, & capient eam.

29. Et venient Chaldæi præliantes adverſum urbem hanc, & ſuccendent eam igni, & comburent eam, & domos, in quarum domatibus ſactificabant Baal, & libabant diis alienis libamina ad irritandum me.

30. Erant enim filii Iſrael, & filii Juda jugiter facientes malum in oculis meis ab adoleſcentia ſua : filii Iſrael qui uſque nunc exacerbant me in opere manuum ſuarum, dicit Dominus.

31. Quia in furore & in indignatione mea facta eſt mihi civitas hæc, à die qua ædificaverunt eam, uſque ad diem iſtam, qua auferetur de conſpectu meo.

32. Propter malitiam filiorum Iſrael, & filiorum Juda, quam fecerunt ad iracundiam me provocantes, ipſi & reges eorum, principes eorum, & ſacerdotes eorum, & prophetæ eorum, viri Juda & habitatores Jeruſalem.

33. Et verterunt ad me terga & non facies : cùm docerem eos diluculò, & erudirem, & nollent audire ut acciperent diſciplinam.

34. || Et poſuerunt idola ſua in domo, in qua invocatum eſt nomen meum, ut pollue- || 4. Reg. 21. 4.
rent eam.

35. Et ædificaverunt excelſa Baal, quæ ſunt in valle filii Ennom, ut initiarent filios ſuos & filias ſuas Moloch : quod non mandavi eis, nec aſcendit in cor meum ut facerent abominationem hanc, & in peccatum deducerent Judam.

36. Et nunc propter iſta, hęc dicit Dominus Deus Iſrael ad civitatem hanc, de qua vos dicitis quòd tradetur in manus regis Babilonis in gladio, & in fame, & in peſte.

37. Ecce ego congregabo eos de univerſis terris, ad quas ejeci eos in furore meo, & in ira mea, & in indignatione grandi : & reducam eos ad locum iſtum, & habitare eos faciam confidenter.

38. Et erunt mihi in populum, & ego ero eis in Deum.

39. Et dabo eis cor unum, & viam unam,

ut timeant me univerſis diebus: & benè ſit eis, & filiis eorum poſt eos.

40. Et feriam eis pactum ſempiternum, & non deſinam eis benefacere: & timorem meum dabo in corde eorum ut non recedant à me.

41. Et lętabor ſuper eis, cùm benè eis fecero: & plantabo eos in terra iſta in veritate, in toto corde meo & in tota anima mea.

42. Quia hæc dicit Dominus: Sicut adduxi ſuper populum iſtum omne malum hoc grande: ſic adducam ſuper eos omne bonum, quod ego loquor ad eos.

43. Et poſſidebuntur agri in terra iſta: de qua vos dicitis quòd deſerta ſit, eò quòd non remanſerit homo & jumentum, & data ſit in manus Chaldęorum.

44. Agri ementur pecunia, & ſcribentur in libro, & imprimetur ſignum, & teſtis adhibebitur: in terra Benjamin, & in circuitu Jeruſalem, in civitatibus Juda, & in civitatibus montanis, & in civitatibus campeſtribus, & in civitatibus, quæ ad Auſtrum ſunt: quia convertam captivitatem eorum, ait Dominus.

CAPUT XXXIII.

Promittit Dominus ſe dimiſſurum peccata populi ſui, & à captivitate reducturum, multis beneficiis ſubſequentibus, germinavit David germen juſtitiæ faciens juſtitiam & judicium in terra; & firmiſſimum eſt pactum Domini cum David & ſemine Jacob vehementer multiplicando.

Eodem ann. 3414. Ant. Chr. 590.

1. ET factum eſt verbum Domini ad Jeremiam ſecundò, cùm adhuc clauſus eſſet in atrio carceris, dicens:

2. Hęc dicit Dominus qui facturus eſt, & formaturus illud, & paraturus, Dominus nomen ejus.

3. Clama ad me, & exaudiam te: & annuntiabo tibi grandia, & firma quę neſcis.

4. Quia hęc dicit Dominus Deus Iſrael ad domos urbis hujus, & ad domos regis Juda, quæ deſtructę ſunt, & ad munitiones, & ad gladium

5. venientium ut dimicent cum Chaldęis, & impleant eas cadaveribus hominum, quos percuſſi in furore meo & in indignatione mea, abſcondens faciem meam à civitate hac propter omnem malitiam eorum.

6. Ecce ego obducam eis cicatricem & ſanitatem, & curabo eos: & revelabo illis deprecationem pacis & veritatis.

7. Et convertam converſionem Juda, & converſionem Jeruſalem: & ædificabo eos ſicut à principio.

8. Et emundabo illos ab omni iniquitate ſua, in qua peccaverunt mihi: & propitius ero cunctis iniquitatibus eorum, in quibus deliquerunt mihi, & ſpreverunt me.

9. Et erit mihi in nomen, & in gaudium, & in laudem, & in exultationem cunctis gentibus terræ, quæ audierunt omnia bona, quę ego facturus ſum eis: & pavebunt, & turbabuntur in univerſis bonis, & in omni pace, quam ego faciam eis.

10. Hęc dicit Dominus: Adhuc audietur in loco iſto (quem vos dicitis eſſe deſertum, eò quòd non ſit homo nec jumentum: in civitatibus Juda, & foris Jeruſalem, quæ deſolatę ſunt abſque homine, & abſque habitatore, & abſque pecore)

11. vox gaudii & vox lętitiæ, vox ſponſi & vox ſponſæ, vox dicentium: Confitemini Domino exercituum, quoniam bonus Dominus, quoniam in ęternum miſericordia ejus: & portantium vota in domum Domini: reducam enim converſionem terræ ſicut à principio, dicit Dominus.

12. Hęc dicit Dominus exercituum: Adhuc erit in loco iſto deſerto abſque homine, & abſque jumento, & in cunctis civitatibus ejus, habitaculum paſtorum accubantium gregum.

13. In civitatibus montuoſis, & in civitatibus campeſtribus, & in civitatibus, quæ ad Auſtrum ſunt; & in terra Benjamin, & in circuitu Jeruſalem, & in civitatibus Juda adhuc tranſibunt greges ad manum numerantis, ait Dominus.

14. Ecce dies veniunt, dicit Dominus: & ſuſcitabo verbum bonum, quod locutus ſum ad domum Iſrael & ad domum Juda.

15. In diebus illis, & in tempore illo, germinare faciam David germen juſtitię; & faciet judicium & juſtitiam in terra.

16. In diebus illis ſalvabitur Juda, & Jeruſalem habitabit confidenter: & hoc eſt nomen, quod vocabunt eum, Dominus juſtus noſter.

17. Quia hęc dicit Dominus: Non interibit de David vir, qui ſedeat ſuper thronum domus Iſrael.

18. Et de Sacerdotibus & Levitis non interibit vir à facie mea, qui offerat holocautomata, & incendat ſacrificium, & cędat victimas omnibus diebus.

19. Et factum eſt verbum Domini ad Jeremiam, dicens:

20. Hęc dicit Dominus: Si irritum poteſt fieri pactum meum cum die, & pactum meum cum nocte, ut non ſit dies, & nox in tempore ſuo:

21. Et pactum meum irritum eſſe poterit cum David ſervo meo, ut non ſit ex eo filius qui regnet in throno ejus, & Levitæ & Sacerdotes miniſtri mei.

22. Sicuti enumerari non poſſunt ſtellæ cœli, & metiri arena maris: ſic multiplicabo ſemen David ſervi mei, & Levitas miniſtros meos.

23. Et factum eſt verbum Domini ad Jeremiam, dicens:

24. Numquid non vidiſti quòd populus hic locutus ſit, dicens: Duæ cognationes, quas elegerat Dominus, abjectæ ſunt: & populum meum deſpexerunt, quòd non ſit ultrà gens coram eis?

25. Hæc dicit Dominus: Si pactum meum inter diem & noctem, & leges cœlo & terræ non poſui:

26. equidem & ſemen Jacob & David ſervi mei projiciam, ut non aſſumam de ſemine ejus principes ſeminis Abraham, Iſaac, & Jacob: reducam enim converſionem eorum, & miſerebor eis.

C A P U T XXXIV.

Prædicit Dominus ſe traditurum regem Sedeciam in manus regis Babylonis, unà cum Jeruſalem, quam igni ſuccendet, eò quod pactum quod coram Domino pepigerant de dimittendis his liberis, quos ex Hebræis ſibi in ſervitutem ſubjecerant, non ſervaverint.

Anno M. 3414. Ant. Chr. 590.

1. VErbum quod factum eſt ad Jeremiam à Domino, quando Nabuchodonoſor rex Babylonis, & omnis exercitus ejus, univerſaque regna terræ, quæ erant ſub poteſtate manus ejus, & omnes populi bellabant contra Jeruſalem, & contra omnes urbes ejus, dicens:

2. Hæc dicit Dominus Deus Iſrael: Vade, & loquere ad Sedeciam regem Juda: & dices ad eum: Hæc dicit Dominus: Ecce ego tradam civitatem hanc in manus regis Babylonis, & ſuccendet eam igni.

3. Et tu non effugies de manu ejus: ſed comprehenſione capieris, & in manu ejus traderis: & oculi tui oculos regis Babylonis videbunt, & os ejus cum ore tuo loquetur, & Babylonem introïbis.

4. Attamen audi verbum Domini Sedecia rex Juda: Hæc dicit Dominus ad te: Non morieris in gladio,

5. ſed in pace morieris, & ſecundùm combuſtiones patrum tuorum regum priorum qui fuerunt ante te, ſic comburent te: & væ, Domine, plangent te: quia verbum ego locutus ſum, dicit Dominus.

6. Et locutus eſt Jeremias propheta ad Sedeciam regem Juda univerſa verba hæc in Jeruſalem.

7. Et exercitus regis Babylonis pugnabat contra Jeruſalem, & contra omnes civitates Juda, quæ reliquæ erant contra Lachis, & contra Azecha: hæ enim ſupererant de civitatibus Juda, urbes munitæ.

8. Verbum, quod factum eſt ad Jeremiam à Domino, poſtquam percuſſit rex Sedecias fœdus cum omni populo in Jeruſalem, prædicans:

9. Ut dimitteret *unuſquiſque ſervum ſuum, & nnuſquiſque ancillam ſuam, Hebrçum & Hebrçam, liberos: & nequaquam dominarentur eis, id eſt in Judæo & fratre ſuo.

* Ob annum Sabbatarium, juxta legem, inf.

10. Audierunt ergo omnes principes & univerſus populus, qui inierant pactum ut dimitteret unuſquiſque ſervum ſuum, & unuſquiſque ancillam ſuam liberos, & ultrà non dominarentur eis: audierunt igitur, & dimiſerunt.

11. Et converſi ſunt deinceps *: & retraxerunt ſervos & ancillas ſuas, quos dimiſerant liberos, & ſubjugaverunt in famulos & famulas.

* Poſtquã ... obſidio... liberos ...iderunt, ...t eſt in... 47. 4.

12. Et factum eſt verbum Domini ad Jeremiam à Domino, dicens:

13. Hæc dicit Dominus Deus Iſrael: Ego percuſſi fœdus cum patribus veſtris: in die qua eduxi eos de terra Ægypti, de domo ſervitutis, dicens:

14. || Cùm completi fuerint ſeptem anni, dimittat unuſquiſque fratrem ſuum Hebræum, qui venditus eſt ei, & ſerviet tibi ſex annis: & dimittes eum à te liberum: & non audierunt patres veſtri me, nec inclinaverunt aurem ſuam.

|| Exod. 21. Deut. 15. 2.

15. Et converſi eſtis vos hodie, & feciſtis quod rectum eſt in oculis meis, ut prædicaretis libertatem unuſquiſque ad amicum ſuum: & iniſtis pactum in conſpectu meo, in domo, in qua invocatum eſt nomen meum ſuper eam.

16. Et reverſi eſtis, & commaculaſtis nomen meum: & reduxiſtis unuſquiſque ſervum ſuum, & unuſquiſque ancillam ſuam, quos dimiſeratis ut eſſent liberi & ſuæ poteſtatis: & ſubjugaſtis eos ut ſint vobis ſervi & ancillæ.

17. Propterea hæc dicit Dominus: Vos non audiſtis me, ut prædicaretis libertatem unuſquiſque fratri ſuo, & unuſquiſque amico ſuo: ecce ego prædico vobis libertatem, ait Dominus ad gladium, ad peſtem, & ad famem: & dabo vos in commotionem cunctis regnis terræ.

18. Et dabo viros, qui prævaricantur fœdus meum, & non obſervaverunt verba fœderis, quibus aſſenſi ſunt in conſpectu meo, vitulum quem conciderunt in duas partes, & tranſierunt inter diviſiones ejus:

19. Principes Juda & principes Jeruſalem, eunuchi & Sacerdotes, & omnis populus terræ, qui tranſierunt inter diviſiones vituli:

20. Et dabo eos in manus inimicorum ſuorum, & in manus quærentium animam eorum: & erit morticinum eorum in eſcam volatilibus cœli, & beſtiis terræ.

21. Et Sedeciam regem Juda, & principes ejus dabo in manus inimicorum ſuorum, & in manus quçrentium animas eorum, & in manus exercituum regis Babylonis, qui receſſerunt à vobis.

22. Ecce ego præcipio, dicit Dominus, & reducam eos in civitatem hanc, & prçliabuntur adversùs eam, & capient eam, & incendent igni: & civitates Juda dabo in ſolitudinem, eò quòd non ſit habitator.

C A P U T XXXV.

Exemplo obedientiæ Rechabitarum, præcepta patris ſui licèt dura ſervantium, expoſtulat Dominus de pertinaci Judæorum inobedientia adversùs ipſius præcepta: quapropter his prænuntiat Dominus mala, illis autem bona.

1. VErbum, quod factum eſt ad Jeremiam à Domino, in diebus Joakim filii Joſiæ regis Juda, dicens: Anno M. 3398. Ant. Chr. 606.

2. Vade ad domum Rechabitarum: & loquere eis: & introduces eos in domum Domini in unam exedram theſaurorum, & dabis eis bibere vinum.

3. Et aſſumpſi Jezoniam filium Jeremiæ filii Habſaniæ, & fratres ejus, & omnes filios ejus, & univerſam domum Rechabitarum:

4. Et introduxi eos in domum Domini ad gazophylacium filiorum Hanan, filii Jegedeliç hominis Dei, quod erat juxta gazophylacium principum, ſuper theſaurum Maaſiæ filii Sellum, qui erat cuſtos veſtibuli.

5. Et poſui coram filiis domus Rechabitarum ſcyphos plenos vino, & calices: & dixi ad eos: Bibite vinum.

6. Qui reſponderunt: Non bibemus vinum: quia Jonadab * filius Rechab, pater noſter, præcepit nobis, dicens: Non bibetis vinum vos, & filii veſtri uſque in ſempiternum,

* de quo 4. Reg. 10. 15.

7. & domum non ædificabitis, & ſemen-

tem non ſeretis, & vineas non plantabitis, nec habebitis: ſed in tabernaculis habitabitis cunctis diebus veſtris, ut vivatis diebus multis ſuper faciem terræ, in qua vos peregrinamini.

8. Obedivimus ergo voci Jonadab filii Rechab, patris noſtri, in omnibus, quæ præcepit nobis, ita ut non biberemus vinum cunctis diebus noſtris nos, & mulieres noſtræ, filii, & filiæ noſtræ:

9. & non ædificaremus domos ad habitandum: & vineam, & agrum, & ſementem non habuimus:

10. ſed habitavimus in tabernaculis, & obedientes fuimus, juxta omnia, quæ præcepit nobis Jonadab pater noſter.

11. Cùm autem aſcendiſſet Nabuchodonoſor rex Babylonis ad terram noſtram, diximus: Venite, & ingrediamur Jeruſalem à facie exercitus Chaldæorum, & à facie exercitus Syriæ: & manſimus in Jeruſalem.

12. Et factum eſt verbum Domini ad Jeremiam, dicens:

13. Hæc dicit Dominus exercituum Deus Iſrael: Vade, & dic viris Juda, & habitatoribus Jeruſalem: Numquid non recipietis diſciplinam ut obediatis verbis meis, dicit Dominus?

14. Prævaluerunt ſermones Jonadab filii Rechab, quos præcepit filiis ſuis ut non biberent vinum: & non biberent uſque ad diem hanc, quia obedierunt præcepto patris ſui: ego autem locutus ſum ad vos, de manè conſurgens & loquens, & non obediſtis mihi.

15. Miſique ad vos omnes ſervos meos prophetas, conſurgens diluculò, mittenſque & dicens: ‖ Convertimini unuſquiſque à via ſua peſſima, & bona facite ſtudia veſtra: & nolite ſequi deos alienos, neque colatis eos: & habitabitis in terra, quam dedi vobis & patribus veſtris: & non inclinaſtis aurem veſtram, neque audiſtis me.

‖ *Supr.* 18. 11. & 25. 5.

16. Firmaverunt igitur filii Jonadab filii Rechab præceptum patris ſui, quod præceperat eis: populus autem iſte non obedivit mihi.

17. Idcircò hæc dicit Dominus exercituum, Deus Iſrael: Ecce ego adducam ſuper Juda, & ſuper omnes habitatores Jeruſalem univerſam afflictionem, quam locutus ſum adversùm illos: eò quòd locutus ſum ad illos, & non audierunt: vocavi illos, & non reſponderunt mihi.

18. Domui autem Rechabitarum dixit Jeremias: Hæc dicit Dominus exercituum Deus Iſrael: Pro eo quòd obediſtis præcepto Jonadab patris veſtri, & cuſtodiſtis omnia mandata ejus, & feciſtis univerſa, quæ præcepit vobis:

19. propterea hæc dicit Dominus exercituum Deus Iſrael: Non deficiet vir de ſtirpe Jonadab filii Rechab, ſtans in conſpectu meo cunctis diebus.

CAPUT XXXVI.

Juſſu Domini mittit Jeremias incluſus carcere per Baruch librum comminationum, quem legat coram omni populo ut reſipiſcant: porrò rex Joakim ipſum igni conſumit, jubens Jeremiam & Baruch comprehendi, qui abſconditi erant: Jeremias autem juſſu Domini jubet Baruch alium ſcribere, & Joakim ac ſemen ejus unà cum Jeruſalem prædicit perdendos.

1. ET factum eſt in anno quarto * Joakim filii Joſiæ regis Juda: factum eſt verbum hoc ad Jeremiam à Domino, dicens:

*Ann. M. 1398. Ant. Chr. 606. habitis jā illis concionibus quæ continentur cap. 25. & 35.

2. Tolle volumen libri, & ſcribes in eo omnia verba, quæ locutus ſum tibi adversùm Iſrael & Judam, & adversùm omnes gentes; à die qua locutus ſum ad te, ex diebus Joſiæ uſque ad diem hanc:

3. Si fortè audiente domo Juda univerſa mala, quæ ego cogito facere eis, revertatur unuſquiſque à via ſua peſſima: & propitius ero iniquitati, & peccato eorum.

4. Vocavit ergo Jeremias Baruch filium Neriæ: & ſcripſit Baruch ex ore Jeremiæ omnes ſermones Domini, quos locutus eſt ad eum in volumine libri.

5. Et præcepit Jeremias Baruch, dicens: Ego clauſus ſum, nec valeo ingredi domum Domini.

6. Ingredere ergo tu, & lege de volumine, in quo ſcripſiſti ex ore meo verba Domini, audiente populo in domo Domini, in die jejunii (*a*): inſuper & audiente univerſo Juda, qui veniunt de civitatibus ſuis, leges eis:

7. Si fortè cadat oratio eorum in conſpectu Domini, & revertatur unuſquiſque à via ſua peſſima: quoniam magnus furor & indignatio eſt, quam locutus eſt Dominus adversùs populum hunc.

8. Et fecit Baruch filius Neriæ juxta omnia, quæ præceperat ei Jeremias propheta, legens ex volumine ſermones Domini in domo Domini.

9. Factum eſt autem in anno quinto (*b*) Joakim filii Joſiæ regis Juda, in menſe nono (*c*): prædicaverunt jejunium (*d*) in conſpectu Domini omni populo in Jeruſalem, & univerſæ multitudini, quæ confluxerat de civitatibus Juda in Jeruſalem.

10. Legitque Baruch ex volumine ſermones Jeremiæ in domo Domini, in gazophylacio Gamariæ filii Saphan ſcribæ, in veſtibulo ſuperiori, in introitu portæ novæ domus Domini, audiente omni populo.

11. Cùmque audiſſet Michæas filius Gamariæ filii Saphan omnes ſermones Domini ex libro:

12. deſcendit in domum regis ad gazophylacium ſcribæ: & ecce ibi omnes principes ſedebant: Eliſama ſcriba, & Dalaias filius Semeiæ, & Elnathan filius Achobor, & Gamarias filius Saphan, & Sedecias filius Hananiæ, & univerſi principes.

13. Et nuntiavit eis Michæas omnia verba, quæ audivit legente Baruch ex volumine in auribus populi.

14. Miſerunt itaque omnes principes ad Baruch, Judi filium Nathaniæ filii Selemiæ, filii Chuſi, dicentes: Volumen, ex quo legiſti

(*a*) Solemnis illius, videlicet Menſis 7. die 10. quotannis celebrati. (*Lev.* 16. 29. & 23. 27. *Num.* 29. 7.) quinque diebus ante feſtum tabernaculorum. *V. ſup. c.* 26.

(*b*) Ann. M. 3399. Ant. Chr. 605.

(*c*) Qui Caſleu dicitur & ex parte Decembri noſtro reſpondet.

(*d*) in memoriam, ut videtur urbis eodem ſuperioris anni menſe à Chaldæis captæ.

audiente populo, ſume in manu tua, & veni. Tulit ergo Baruch filius Neriæ volumen in manu ſua, & venit ad eos.

15. Et dixerunt ad eum: Sede, & lege hæc in auribus noſtris. Et legit Baruch in auribus eorum.

16. Igitur cùm audiſſent omnia verba, obſtupuerunt unuſquiſque ad proximum ſuum, & dixerunt ad Baruch: Nuntiare debemus regi omnes ſermones iſtos.

17. Et interrogaverunt eum, dicentes: Indica nobis quomodo ſcripſiſti omnes ſermones iſtos ex ore ejus.

18. Dixit autem eis Baruch: ex ore ſuo loquebatur quaſi legens ad me omnes ſermones iſtos: & ego ſcribebam in volumine atramento.

19. Et dixerunt principes ad Baruch: Vade, & abſcondere tu & Jeremias, & nemo ſciat ubi ſitis.

20. Et ingreſſi ſunt ad regem in atrium: porrò volumen commendaverunt in gazophylacio Eliſamæ ſcribæ: & nuntiaverunt audiente rege omnes ſermones.

21. Miſitque rex Judi ut ſumeret volumen: qui tollens illud de gazophylacio Eliſamæ ſcribæ, legit audiente rege, & univerſis principibus, qui ſtabant circa regem.

22. Rex autem ſedebat in domo hyemali in menſe nono: & poſita erat arula coram eo plena prunis.

23. Cùmque legiſſet Judi tres pagellas vel quatuor, ſcidit illud ſcalpello ſcribæ, & projecit in ignem, qui erat ſuper arulam, donec conſumeretur omne volumen igni, qui erat in arula. *

* In cujus horrendi facti deteſtationem Judæi ad hunc uſque diem jejunium die 7. menſis hujus noni ſive Chasleu obſervant.

24. Et non timuerunt neque ſciderunt veſtimenta ſua, rex & omnes ſervi ejus, qui audierunt univerſos ſermones iſtos.

25. Verumtamen Elnathan, & Dalajas, & Gamarias contradixerunt regi ne combureret librum: & non audivit eos.

26. Et præcepit rex Jeremiel filio Amelech, & Sarajæ filio Ezriel, & Selemiæ filio Abdeel, ut comprehenderent Baruch ſcribam, & Jeremiam prophetam: abſcondit autem eos Dominus.

27. Et factum eſt verbum Domini ad Jeremiam prophetam, poſtquam combuſſerat rex volumen & ſermones, quos ſcripſerat Baruch ex ore Jeremiæ, dicens:

28. Rurſum tolle volumen aliud: & ſcribe in eo omnes ſermones priores, qui erant in primo volumine, quod combuſſit Joakim rex Juda.

29. Et ad Joakim regem Juda, dices: Hæc dicit Dominus: Tu combuſſiſti volumen illud, dicens: Quare ſcripſiſti in eo annuntians: Feſtinus veniet rex Babylonis, & vaſtabit terram hanc; & ceſſare faciet ex illa hominem & jumentum.

30. Proptereà hæc dicit Dominus contra Joakim regem Juda: Non erit ex eo qui ſedeat ſuper ſolium David: & cadaver ejus projicietur ad æſtum per diem, & ad gelu per noctem.

31. Et viſitabo contra eum, & contra ſemen ejus, & contra ſervos ejus iniquitates ſuas, & adducam ſuper eos, & ſuper habitatores Jeruſalem, & ſuper viros Juda, omne malum, quod locutus ſum ad eos, & non audierunt.

32. Jeremias autem tulit volumen aliud, & dedit illud Baruch filio Neriæ ſcribæ: qui ſcripſit in eo ex ore Jeremiæ omnes ſermones libri, quem cumbuſſerat Joakim rex Juda igni: & inſuper additi ſunt ſermones multò plures, quàm anteà fuerant.

CAPUT XXXVII.

Sedecias Jeconiæ ſuccedens petit pro ſe orare Jeremiam; qui, relicta à Chaldæis Jeruſalem propter adventum exercitus Pharaonis, prophetat Chaldæos redituros, & Jeruſalem exuſturos: ipſe quoque Jeremias urbe egrediens, caſus in carcerem detruditur; unde à Sedecia eductus, ſervatur in veſtibulo carceris, aſſignata ipſi in dies torta panis.

1. ET regnavit rex Sedecias ‖ filius Joſiæ pro Jechonia filio Joakim: quem conſtituit regem Nabuchodonoſor rex Babylonis in terra Juda. ‖ 4. Reg. 24. 17. Infr. 52. 1.

2. Et non obedivit ‖ ipſe, & ſervi ejus, & populus terræ, verbis Domini, quæ locutus eſt in manu Jeremiæ prophetæ. ‖ 2. Par. 36. 15.

3. Et miſit * rex Sedecias Juchal filium Selemiæ, & Sophoniam filium Maaſiæ ſacerdotem, ad Jeremiam prophetam, dicens: Ora pro nobis Dominum Deum noſtrum.

* Anno M. 3414. Ant. Chr. 590.

4. Jeremias autem liberè ambulabat † in medio populi: non enim miſerant eum in cuſtodiam carceris. Igitur exercitus Pharaonis egreſſus eſt de Ægypto: & audientes Chaldæi, qui obſidebant Jeruſalem, hujuſcemodi nuntium, receſſerunt ab Jeruſalem.

† ſc. jam ſoluta obſidione propter advenientem exercitû Pharaonis Hophræ ſive Vaphris.

5. Et factum eſt verbum Domini ad Jeremiam prophetam, dicens:

6. Hæc dicit Dominus Deus Iſrael: Sic dicetis regi Juda, qui miſit vos ad me interrogandum: Ecce exercitus Pharaonis, qui egreſſus eſt vobis in auxilium, revertetur in terram ſuam in Ægyptum,

7. & redient Chaldæi, & bellabunt contra civitatem hanc: & capient eam, & ſuccendent eam igni.

8. Hæc dicit Dominus: Nolite decipere animas veſtras, dicentes: Euntes abibunt, & recedent à nobis Chaldæi; quia non abibunt.

9. Sed & ſi percuſſeritis omnem exercitum Chaldæorum, qui præliantur adversùm vos, & derelicti fuerint ex eis aliqui vulnerati: ſinguli de tentorio ſuo conſurgent, & incendent civitatem hanc igni.

10. Ergo cùm receſſiſſet exercitus Chaldæorum ab Jeruſalem propter exercitum Pharaonis,

11. egreſſus eſt Jeremias de Jeruſalem ut iret in terram Benjamin, & divideret ibi poſſeſſionem in conſpectu civium.

12. Cùmque perveniſſet ad portam Benjamin, erat ibi cuſtos portæ per vices, nomine Jerias, filius Selemiæ filii Hananiæ, & apprehendit Jeremiam prophetam, dicens, Ad Chaldæos profugis?

13. Et reſpondit Jeremias: Falſum eſt, non fugio ad Chaldæos. Et non audivit eum: ſed comprehendit Jerias Jeremiam, & adduxit eum ad principes.

14. Quam ob rem irati principes contra Jeremiam, cæſum eum miſerunt in carcerem, qui erat in domo Jonathan ſcribæ: ipſe enim præpoſitus erat ſuper carcerem.

15. Itaque ingreſſus eſt Jeremias in do-

mum

mum laci & in ergaſtulum : & ſedit ibi Jeremias diebus multis.

16. Mittens autem Sedecias rex tulit eum : & interrogavit eum in dumo ſua abſconditè, & dixit : Putaſne eſt ſermo à Domino? Et dixit Jeremias: Eſt *. Et ait : In manus regis Babylonis traderis.

* Fugato enim exercitu Pharaonis, Hieroſolymitanam obſidionem redintegravit Nabuchodonoſor circa 15. diem menſis 3. diebus videlicet 390. ante captam urbem, ut ex typo *Ezech. 4. 6.* intelligere poſſumus. Quo etiam referenda ſunt ea, quæ cap. 21. dicuntur.

17. Et dixit Jeremias ad regem Sedeciam : Quid peccavi tibi, & ſervis tuis, & populo tuo, quia miſiſti me in domum carceris?

18. Ubi ſunt prophetæ veſtri, qui prophetabant vobis, & dicebant : Non veniet rex Babylonis ſuper vos, & ſuper terram hanc?

19. Nunc ergo audi obſecro domine mi rex : Valeat deprecatio mea in conſpectu tuo : & ne me remittas in domum Jonathan ſcribæ, ne moriar ibi.

20. Præcepit ergo rex Sedecias ut traderetur Jeremias in veſtibulo carceris : & daretur ei torta panis quotidie, excepto pulmento, donec conſumerentur omnes panes de civitate : & manſit Jeremias in veſtibulo carceris.

CAPUT XXXVIII.

Jeremias principibus à rege traditus, mittitur in lacum lutoſum; unde juſſu regis per Abdemelech eductus in veſtibulum carceris, ſuadet regi ut egrediatur ad Chaldæos, alioqui nec ipſe eos effugiet, & civitas ab eis igne ſuccendetur : jubet quoque rex Jeremiæ ut hoc colloquium ſervet ſecretum.

Anno M. 1415. Ant. Chr. 589.

1. AUdivit autem Saphatias filius Mathan, & Gedelias filius Phaſſur, & Juchal filius Selemiæ, & Phaſſur filius Melchiæ, ſermones, quos Jeremias loquebatur ad omnem populum, dicens:

|| *Sup. 21. 9.*

2. Hæc dicit Dominus : || Quicumque manſerit in civitate hac, morietur gladio, & fame, & peſte : qui autem profugerit ad Chaldæos, vivet, & erit anima ejus ſoſpes & vivens.

3. Hæc dicit Dominus : Tradendo tradetur civitas hæc in manu exercitus regis Babylonis, & capiet eam.

4. Et dixerunt principes regi : Rogamus ut occidatur homo iſte : de induſtria enim diſſolvit manus virorum bellantium, qui remanſerunt in civitate hac, & manus univerſi populi, loquens ad eos juxta verba hæc : ſiquidem homo iſte non quærit pacem populo huic, ſed malum.

5. Et dixit rex Sedecias : Ecce ipſe in manibus veſtris eſt : nec enim fas eſt regem vobis quidquam negare.

6. Tulerunt ergo Jeremiam, & projecerunt eum in lacum Melchiæ filii Amelech, qui erat in veſtibulo carceris : & ſubmiſerunt Jeremiam funibus in lacum, in quo non erat aqua, ſed lutum : deſcendit itaque Jeremias in cœnum.

7. Audivit autem Abdemelech Æthiops vir eunuchus, qui erat in domo regis quòd miſiſſent Jeremiam in lacum : porrò rex ſedebat in porta Benjamin.

8. Et egreſſus eſt Abdemelech de domo regis, & locutus eſt ad regem, dicens:

9. Domine mi rex, malè fecerunt viri iſti omnia quæcumque perpetrarunt contra Jeremiam prophetam, mittentes eum in lacum ut moriatur ibl fame, non ſunt enim panes ultrà in civitate.

10. Præcepit itaque rex Abdemelech Æthiopi, dicens : Tolle tecum hinc triginta viros, & leva Jeremiam prophetam de lacu antequam moriatur.

11. Aſſumptis ergo Abdemelech ſecum viris, ingreſſus eſt domum regis, quæ erat ſub cellario : & tulit inde veteres pannos & antiqua, quæ computruerant, & ſubmiſit ea ad Jeremiam in lacum per funiculos.

12. Dixitque Abdemelech Æthiops ad Jeremiam : Pone veteres pannos, & hæc ſciſſa & putrida ſub cubito manuum tuarum, & ſuper funes : fecit ergo Jeremias ſic.

13. Et extraxerunt Jeremiam funibus, & eduxerunt eum de lacu : manſit autem Jeremias in veſtibulo carceris.

14. Et miſit rex Sedecias, & tulit ad ſe Jeremiam prophetam ad oſtium tertium, quod erat in domo Domini : & dixit rex ad Jeremiam : Interrogo ego te ſermonem, ne abſcondas à me aliquid.

15. Dixit autem Jeremias ad Sedeciam : Si annuntiavero tibi, numquid non interficies me? & ſi conſilium dedero tibi, non me audies.

16. Juravit ergo rex Sedecias Jeremiæ clam, dicens : Vivit Dominus, qui fecit nobis animam hanc, ſi occidero te, & ſi tradidero te in manus virorum iſtorum, qui quærunt animam tuam.

17. Et dixit Jeremias ad Sedeciam : Hęc dicit Dominus exercituum Deus Iſrael : Si profectus exieris ad principes regis Babylonis, vivet anima tua, & civitas hæc non ſuccendetur igni : & ſalvus eris tu, & domus tua.

18. Si autem non exieris ad principes regis Babylonis, tradetur civitas hæc in manus Chaldęorum, & ſuccendent eam igni : & tu non effugies de manu eorum.

19. Et dixit rex Sedecias ad Jeremiam : Solicitus ſum propter Judæos, qui transfugerunt ad Chaldęos : ne fortè tradar in manus eorum, & illudant mihi.

20. Reſpondit autem Jeremias : Non te tradent. Audi quęſo vocem Domini, quam ego loquor ad te, & benè tibi erit, & vivet anima tua.

21. Quòd ſi nolueris egredi : iſte eſt ſermo, quem oſtendit mihi Dominus:

22. Ecce omnes mulieres, quę remanſerunt in domo regis Juda, educentur ad principes regis Babylonis : & ipſę dicent : Seduxerunt te, & prævaluerunt adverſum te viri pacifici tui, demerſerunt in cœno, & in lubrico pedes tuos, & receſſerunt à te.

23. Et omnes uxores tuæ, & filii tui educentur ad Chaldęos : & non effugies manus eorum, ſed in manu regis Babylonis capieris : & civitatem hanc comburet igni.

24. Dixit ergo Sedecias ad Jeremiam : Nullus ſciat verba hæc, non morieris.

25. Si autem audierint principes quia locutus ſum tecum, & venerint ad te, & dixerint tibi : Indica nobis quid locutus ſis cum rege, ne celes nos, & non te interficiemus : & quid locutus eſt tecum rex:

26. dices ad eos : Proſtravi ego preces meas coram rege, ne me reduci juberet in domum Jonathan, & ibi morerer.

27. Venerunt ergo omnes principes ad Jeremiam, & interrogaverunt eum: & locutus eſt eis juxta omnia verba, quæ præceperat ei rex, & ceſſaverunt ab eo: nihil enim fuerat auditum.

28. Manſit verò Jeremias in veſtibulo carceris uſque ad diem, quo capta eſt Jeruſalem: & factum eſt ut caperetur Jeruſalem.

CAPUT XXXIX.

Jeruſalem à rege Babylonis capta rex Sedecias fugiens capitur unà cum principibus; cujus filii in conſpectu ipſius trucidantur cum nobilibus, ipſeque exoculatur, ac vinctus in Babylonem ducitur: ſubverſo autem muro Jeruſalem, & palatio aliiſque domibus igne ſuccenſis, pars vulgi transfertur in Babylonem, & pars Jeroſolymis relinquitur, Jeremias verò de carceris veſtibulo liber educitur.

4. Reg. 25. 1. Infr. 52. 4. * Anno M. 3414. † In cujus rei memoriam à Judæis adhuc jejunium annuum eſt obſervatū. * Anno M. 3416. Ant. Chr. 588.

1. ANno nono * Sedeciæ regis Juda, menſe decimo †, venit Nabuchodonoſor rex Babylonis, & omnis exercitus ejus ad Jeruſalem, & obſidebant eam.

2. Undecimo autem anno Sedeciæ *, menſe quarto, quinta menſis, aperta eſt civitas.

3. Et ingreſſi ſunt omnes principes regis Babylonis, & ſederunt in porta media: Neregel, Sereſet, Semegarnabu, Sarſachim, Rabſares, Neregel, Sereſer, Rebmag, & omnes reliqui principes regis Babylonis.

4. Cùmque vidiſſet eos Sedecias rex Juda, & omnes viri bellatores, fugerunt: & egreſſi ſunt nocte de civitate per viam horti regis, & per portam, quæ erat inter duos muros, & egreſſi ſunt ad viam deſerti.

5. Perſecutus eſt autem eos exercitus Chaldæorum: & comprehenderunt Sedeciam in campo ſolitudinis Jerichontinæ, & captum adduxerunt ab Nabuchodonoſor regem Babylonis in Reblata, quæ eſt in terra Emath: & locutus eſt ad eum judicia.

6. Et occidit rex Babylonis filios Sedeciæ in Reblata, in oculis ejus: & omnes nobiles Juda occidit rex Babylonis.

7. Oculos quoque Sedeciæ eruit: & vinxit eum compedibus ut duceretur in Babylonem,

8. Domum quoque regis, & domum vulgi ſuccenderunt Chaldæi igni, & murum Jeruſalem ſubverterunt.

9. Et reliquias populi, qui remanſerant in civitate, & perfugas, qui transfugerant ad eum, & ſuperfluos vulgi, qui remanſerant, tranſtulit Nabuzardan magiſter militum in Babylonem.

10. Et de plebe pauperum, qui nihil penitus habebant, dimiſit Nabuzardan magiſter militum in terra Juda: & dedit eis vineas, & ciſternas in die illa.

11. Præceperat autem Nabuchodonoſor rex Babylonis de Jeremia Nabuzardan magiſtro militum, dicens:

12. Tolle illum, & pone ſuper eum oculos tuos, nihilque ei mali facias: ſed, ut voluerit, ſic facias ei.

13. Miſit ergo Nabuzardan princeps militiæ, & Nabuſezban, & Rabſares, & Neregel, & Sereſer, & Rebmag, & omnes optimates regis Babylonis

14. miſerunt, & tulerunt Jeremiam de veſtibulo carceris: & tradiderunt eum Godoliæ filio Ahicam filii Saphan, ut intraret in domum, & habitaret in populo.

15. Ad Jeremiam autem factus fuerat ſermo Domini, cùm clauſus eſſet in veſtibulo carceris, dicens:

16. Vade, & dic Abdemelech Æthiopi, dicens: Hæc dicit Dominus exercituum Deus Iſrael: Ecce ego inducam ſermones meos ſuper civitatem hanc in malum, & non in bonum: & erunt in conſpectu tuo in die illa.

17. Et liberabo te in die illa, ait Dominus: & non traderis in manus virorum, quos tu formidas:

18. Sed eruens liberabo te, & gladio non cades: ſed erit tibi anima tua in ſalutem, quia in me habuiſti fiduciam, ait Dominus.

CAPUT XL.

Jeremiæ permittitur liberè habitare ubicumque voluerit; qui unà cum diſperſis Judæis venit ad Godoliam præfectum reliquiis Judæorum: qui Godolias audire noluit Johanan monentem ipſum de Iſmahel intentante ei mortem.

1. SErmo, qui factus eſt ad Jeremiam à Domino, poſtquam dimiſſus eſt à Nabuzardan magiſtro militiæ de Rama, quando tulit eum vinctum catenis in medio omnium, qui migrabant de Jeruſalem & Juda, & ducebantur in Babylonem. Anno M. 3416.

2. Tollens ergo princeps militiæ Jeremiam, dixit ad eum: Dominus Deus tuus locutus eſt malum hoc ſuper locum iſtum,

3. & adduxit: & fecit Dominus ſicut locutus eſt, quia peccaſtis Domino, & non audiſtis vocem ejus, & factus eſt vobis ſermo hic.

4. Nunc ergo ecce ſolvite hodie de catenis, quæ ſunt in manibus tuis: ſi placeat tibi ut venias mecum in Babylonem, veni: & ponam oculos meos ſuper te: ſi autem diſplicet tibi venire mecum in Babylonem, reſide: ecce omnis terra in conſpectu tuo eſt: quod elegeris, & quò placuerit tibi ut vadas, illuc perge.

5. Et mecum noli venire: ſed habita apud Godoliam filium Ahicam filii Saphan, quem præpoſuit rex Babylonis civitatibus Juda: habita ergo cum eo in medio populi: vel quocumque placuerit tibi ut vadas, vade. Dedit quoque ei magiſter militiæ cibaria, & munuſcula, & dimiſit eum.

6. Venit autem Jeremias ad Godoliam filium Ahicam in Maſphath, & habitavit cum eo in medio populi, qui relictus fuerat in terra.

7. Cùmque audiſſent omnes principes exercitus, qui diſperſi fuerant per regiones, ipſi & ſocii eorum, quòd præfeciſſet rex Babylonis Godoliam filium Ahicam terræ, & quòd commendaſſet ei viros, & mulieres, & parvulos, & de pauperibus terræ, qui non fuerant tranſlati in Babylonem:

8. Venerunt ad Godoliam in Maſphath, & Iſmahel filius Nathaniæ, & Johanan, & Jonatha filii Caree, & Sareas filius Thanehumeth, & filii Ophi, qui erant de Netophati, & Jezonias filius Maachathi, ipſi & viri eorum.

9. ‖ Et juravit eis Godolias filius Ahicam filii Saphan, & comitibus eorum, dicens: Nolite ‖ 4. Reg. 25. 24.

timere ſervire Chaldæis, habitate in terra, & ſervite regi Babylonis, & benè erit vobis.

10. Ecce ego habitabo in Maſphath, ut reſpondeam præcepto Chaldæorum, qui mittuntur ad nos: vos autem colligite vindemiam, & meſſem, & oleum, & condite in vaſis veſtris, & manete in urbibus veſtris, quas tenetis.

11. Sed & omnes Judæi, qui erant in Moab, & in filiis Ammon, & in Idumæa, & in univerſis regionibus, audito quòd dediſſet rex Babylonis reliquias in Judæa, & quòd præpoſuiſſet ſuper eos Godoliam filium Ahicam filii Saphan:

12. reverſi ſunt, inquam, omnes Judæi de univerſis locis, ad quæ profugerant, & venerunt in terram Juda ad Godoliam in Maſphath: & collegerunt vinum, & meſſem multam nimis.

13. Johanan autem filius Caree, & omnes principes exercitus, qui diſperſi fuerant in regionibus, venerunt ad Godoliam in Maſphath.

14. Et dixerunt ei: Scito quòd Baalis rex filiorum Ammon miſit Iſmahel filium Nathaniæ percutere animam tuam. Et non credidit eis Godolias filius Ahicam.

15. Johanan autem filius Caree dixit ad Godoliam ſeorsùm in Maſphath, loquens: Ibo, & percutiam Iſmahel filium Nathaniæ nullo ſciente, ne interficiat animam tuam, & diſſipentur omnes Judæi, qui congregati ſunt ad te, & peribunt reliquiæ Juda.

16. Et ait Godolias filius Ahicam ad Johanan filium Caree: Noli facere verbum hoc: falſum enim tu loqueris de Iſmahel.

CAPUT XLI.

Iſmahel dolo occidit Godoliam præfectum, cum Judæis & Chaldæis qui cum eo erant in Maſphath; aliosque octoginta interimens, pepercit decem qui ſe theſauros habere dicebant: ac tandem veritus Johanan ac principes bellatorum, fugit cum octo viris, liberato populo quem ceperat captivum: omnes autem qui reliqui ſunt, ſtatuunt fugere in Ægyptum à facie Chaldæorum.

Anno M. 3415. inchoante, Ant. Chr. 587.

1. ET factum eſt in menſe ſeptimo, venit Iſmahel filius Nathaniæ, filii Eliſama de ſemine regali, & optimates regis, & decem viri cum eo, ad Godoliam filium Ahicam in Maſphath: & comederunt ibi panes ſimul in Maſphath.

2. Surrexit autem Iſmahel filius Nathaniæ, & decem viri, qui cum eo erant, & percuſſerunt Godoliam filium Ahicam filii Saphan gladio, & interfecerunt eum, quem præfecerat rex Babylonis terræ.

3. Omnes quoque Judæos, qui erant cum Godolia in Maſphath, & Chaldæos, qui reperti ſunt ibi, & viros bellatores percuſſit Iſmahel.

4. Secundo autem die poſtquam occiderat Godoliam, nullo adhuc ſciente,

5. venerunt viri de Sichem, & de Silo, & de Samaria octoginta viri, raſi barba, & ſciſſis veſtibus, & ſquallentes: & munera & thus habebant in manu, ut offerrent in domo Domini.

6. Egreſſus ergo Iſmahel filius Nathaniæ in occurſum eorum de Maſphath, incedens & plorans ibat: cùm autem occurriſſet eis, dixit ad eos: Venite ad Godoliam filium Ahicam.

7. Qui cùm veniſſent ad medium civitatis, interfecit eos Iſmahel filius Nathaniæ circa medium laci, ipſe, & viri qui erant cum eo.

8. Decem autem viri reperti ſunt inter eos, qui dixerunt ad Iſmahel: Noli occidere nos: quia habemus theſauros in agro, frumenti, & hordei, & olei, & mellis. Et ceſſavit: & non interfecit eos cum fratribus ſuis.

9. Lacus autem, in quem projecerat Iſmahel omnia cadavera virorum, quos percuſſit propter Godoliam, ipſe eſt, quem fecit rex Aſa propter Baaſa regem Iſrael: ipſum replevit Iſmahel filius Nathaniæ occiſis.

10. Et captivas duxit Iſmahel omnes reliquias populi, qui erant in Maſphath: filias regis, & univerſum populum, qui remanſerat in Maſphath: quos commendaverat Nabuzardan princeps militiæ Godoliæ filio Ahicam. Et cepit eos Iſmahel filius Nathaniæ, & abiit ut tranſiret ad filios Ammon.

11. Audivit autem Johanan filius Caree, & omnes principes bellatorum, qui erant cum eo, omne malum, quod fecerat Iſmahel filius Nathaniæ.

12. Et aſſumptis univerſis viris, profecti ſunt ut bellarent adversùm Iſmahel filium Nathaniæ, & invenerunt eum ad aquas multas, quæ ſunt in Gabaon.

13. Cùmque vidiſſet omnis populus, qui erat cum Iſmahel, Johanan filium Caree, & univerſos principes bellatorum, qui erant cum eo, lætati ſunt.

14. Et reverſus eſt omnis populus, quem ceperat Iſmahel, in Maſphath: reverſuſque abiit ad Johanan filium Caree.

15. Iſmahel autem filius Nathaniæ fugit cum octo viris à facie Johanan, & abiit ad filios Ammon.

16. Tulit ergo Johanan filius Caree, & omnes principes bellatorum, qui erant cum eo, univerſas reliquias vulgi, quas reduxerat ab Iſmahel filio Nathaniæ de Maſphath, poſtquam percuſſit Godoliam filium Ahicam: fortes viros ad prælium, & mulieres, & pueros, & eunuchos, quos reduxerat de Gabaon.

17. Et abierunt, & ſederunt peregrinantes in Chamaam, quæ eſt juxta Bethlehem, ut pergerent, & introirent Ægyptum

18. à facie Chaldæorum: timebant enim eos, quia percuſſerat Iſmahel filius Nathaniæ Godoliam filium Ahicam, quem præpoſuerat rex Babylonis in terra Juda.

CAPUT XLII.

Miſſus Jeremias ad orandum ac conſulendum Dominum pro reliquiis Judæorum, reſpondet ipſos fore ſalvos ſi in Judæa maneant: ſi autem in Ægyptum fugiant, dicit eos omnes gladio, fame, & peſte morituros.

1. ET ‡ acceſſerunt omnes principes bellatorum, & Johanan filius Caree, & Jezonias filius Oſaiæ, & reliquum vulgus à parvo uſque ad magnum: ‡ Tempore belli. Eodem ann. 3417. Ant. Chr. 587.

2. Dixeruntque ad Jeremiam prophetam: Cadat oratio noſtra in conſpectu tuo: & ora pro nobis ad Dominum Deum tuum, pro univerſis reliquiis iſtis; quia derelicti ſumus pauci de pluribus, ſicut oculi tui nos intuentur:

3. Et annuntiet nobis Dominus Deus tuus viam, per quam pergamus, & verbum, quod faciamus.
4. Dixit autem ad eos Jeremias propheta: Audivi : ecce ego oro ad Dominum Deum veſtrum ſecundùm verba veſtra. Omne verbum, quodcumque reſponderit mihi, indicabo vobis : nec celabo vos quidquam.
5. Et illi dixerunt ad Jeremiam : Sit Dominus inter nos teſtis veritatis & fidei, ſi non juxta omne verbum, in quo miſerit te Dominus Deus tuus ad nos, ſic faciemus.
6. Sive bonum eſt, ſive malum, voci Domini Dei noſtri, ad quem mittimus te, obediemus : Ut benè ſit nobis cùm audierimus vocem Domini Dei noſtri.
7. Cùm autem completi eſſent decem dies, factum eſt verbum Domini ad Jeremiam.
8. Vocavitque Johanan filium Caree, & omnes principes bellatorum, qui erant cum eo, & univerſum populum à minimo uſque ad magnum.
9. Et dixit ad eos : Hæc dicit Dominus Deus Iſrael, ad quem miſiſtis me, ut proſternerem preces veſtras in conſpectu ejus:
10. Si quieſcentes manſeritis in terra hac, ædificabo vos, & non deſtruam ; plantabo, & non evellam : jam enim placatus ſum ſuper malo quod feci vobis.
11. Nolite timere à facie regis Babylonis, quem vos pavidi formidatis : nolite metuere eum, dicit Dominus: quia vobiſcum ſum ego, ut ſalvos vos faciam, & eruam de manu ejus.
12. Et dabo vobis miſericordias, & miſerebor veſtri, & habitare vos faciam in terra veſtra. A
13. Si autem dixeritis vos : Non habitabimus in terra iſta, nec audiemus vocem Domini Dei noſtri,
14. dicentes : Nequaquam, ſed ad Terram Ægypti pergemus : ubi non videbimus bellum, & clangorem tubæ non audiemus, & famem non ſuſtinebimus : & ibi habitabimus.
15. Propter hoc nunc audite verbum Domini reliquiæ Juda : Hæc dicit Dominus exercituum, Deus Iſrael : Si poſueritis faciem veſtram ut ingrediamini Ægyptum, & intraveritis ut ibi habitetis:
16. gladius, quem vos formidatis, ibi comprehendet vos in terra Ægypti * : & fames, pro qua eſtis ſoliciti, adhærebit vobis in Ægypto, & ibi moriemini.

* Daturus enim erat Deus Ægyptum Nabuchodonoſori ob diuturnam in Tyriis debellandis ſibi navatam operam. Ezech. 29. 30. & 31.

17. Omneſque viri, qui poſuerunt faciem ſuam ut ingrediantur Ægyptum, ut habitent ibi, morientur gladio, & fame, & peſte : nullus de eis remanebit, nec effugiet à facie mali, quod ego afferam ſuper eos.
18. Quia hæc dicit Dominus exercituum, Deus Iſrael : Sicut conflatus eſt furor meus, & indignatio mea ſuper habitatores Jeruſalem : ſic conflabitur indignatio mea ſuper vos, cùm ingreſſi fueritis Ægyptum, & eritis in jusjurandum, & in ſtuporem, & in maledictum, & in opprobrium : & nequaquam ultrà videbitis locum iſtum.
19. Verbum Domini ſuper vos reliquiæ Juda : Nolite intrare Ægyptum : ſcientes ſcietis quia obteſtatus ſum vos hodie,
20. quia decepiſtis animas veſtras : vos enim miſiſtis me ad Dominum Deum noſtrum, dicentes : Ora pro nobis ad Dominum Deum noſtrum, & juxta omnia quæcumque dixerit tibi Dominus Deus noſter, ſic annuntia nobis, & faciemus.
21. Et annuntiavi vobis hodie, & non audiſtis vocem Domini Dei veſtri, ſuper univerſis pro quibus miſit me ad vos.
22. Nunc ergo ſcientes ſcietis quia gladio, & fame, & peſte moriemini in loco, ad quem voluiſtis intrare ut habitaretis ibi.

CAPUT XLIII.

Reliquiæ Judæorum non audientes Domini præceptum quod referebat Jeremias, proficiſcuntur una cum Jeremia & Baruch in Ægyptum : ubi conſtitutus Jeremias vaticinatur regem Babylonis vaſtaturum terram Ægypti cum idolis ſuis, eique dominaturum.

1. Factum eſt autem, cùm compleſſet Jeremias loquens ad populum univerſos ſermones Domini Dei eorum, pro quibus miſerat eum Dominus Deus eorum ad illos, omnia verba hæc: Eodem ann. 3417.
2. dixit Azarias filius Oſaiæ, & Johanan filius Caree, & omnes viri ſuperbi, dicentes ad Jeremiam: Mendacium tu loqueris : non miſit te Dominus Deus noſter, dicens : Ne ingrediamini Ægyptum ut habitetis illic.
3. Sed Baruch filius Neriæ incitat te adverſùm nos, ut tradat nos in manus Chaldæorum, ut interficiat nos, & traduci faciat in Babylonem.
4. Et non audivit Johanan filius Caree, & omnes principes bellatorum, & univerſus populus vocem Domini, ut manerent in terra Juda.
5. Sed tollens Johanan filius Caree, & univerſi principes bellatorum, univerſus reliquiarum Juda, qui reverſi fuerant de cunctis Gentibus, ad quas fuerant antè diſperſi, ut habitarent in terra Juda:
6. viros, & mulieres, & parvulos, & filias regis, & omnem animam, quam reliquerat Nabuzardan princeps militiæ cum Godolia filio Ahicam filii Saphan, & Jeremiam prophetam, & Baruch filium Neriæ.
7. Et ingreſſi ſunt terram Ægypti, quia non obedierunt voci Domini : & venerunt uſque ad Taphnis.
8. Et factus eſt ſermo Domini ad Jeremiam in Taphnis, dicens:
9. Sume lapides grandes in manu tua, & abſcondes eos in crypta, quæ eſt ſub muro latericio in porta domus Pharaonis in Taphnis, cernentibus viris Judæis:
10. Et dices ad eos : Hæc dicit Dominus exercituum Deus Iſrael : Ecce ego mittam, & aſſumam Nabuchodonoſor regem Babylonis ſervum meum : & ponam thronum ejus ſuper lapides iſtos, quos abſcondi, & ſtatuet ſolium ſuum ſuper eos.
11. Venienſque percutiet terram Ægypti : quos in mortem, in mortem, & quos in captivitatem, in captivitatem : & quos in gladium, in gladium.
12. Et ſuccendet ignem in delubris deorum Ægypti, & comburet ea, & captivos ducet illos : & amicietur terra Ægypti, ſicut amicitur paſtor pallio ſuo : & egredietur inde in pace.
13. Et conteret ſtatuas domus Solis, quæ ſunt in terra Ægypti : & delubra deorum Ægypti comburet igni.

CA-

CAPUT XLIV.

Judæi in Ægypto reprehenſi à Jeremia ſuper idololatria, obſtinatè reſpondent unà cum multitudine mulierum, ſe permanſuros in idololatria inveterata: quos Jeremias prædicit univerſos gladio & fame conſumendos, regemque Ægypti tradendum in manus inimicorum ſuorum, ac terram Ægypti prorſùs vaſtandam.

1. VErbum, quod factum eſt per Jeremiam ad omnes Judæos, qui habitabant in terra Ægypti, habitantes in Magdalo*, & in Taphnis†, & in Memphis, & in terra Phatures*, dicens:

*Non procul à Sinu Arabico. Exod. 14. 2. † Sive Daphnis, Peluſiis. * Provincia Ægypti.

2. Hæc dicit Dominus exercituum Deus Iſrael: Vos vidiſtis omne malum iſtud, quod adduxi ſuper Jeruſalem, & ſuper omnes urbes Juda: & ecce deſertæ ſunt hodie, & non eſt in eis habitator:

3. Propter malitiam, quam fecerunt ut me ad iracundiam provocarent, & irent ut ſacrificarent, & colerent deos alienos, quos neſciebant & illi, & vos, & patres veſtri.

4. Et miſi ad vos omnes ſervos meos prophetas de nocte conſurgens, mittenſque & dicens: Nolite facere verbum abominationis hujuſcemodi, quam odivi.

5. Et non audierunt, nec inclinaverunt aurem ſuam ut converterentur à malis ſuis, & non ſacrificarent diis alienis.

6. Et conflata eſt indignatio mea & furor meus, & ſuccenſa eſt in civitatibus Juda, & in plateis Jeruſalem: & verſæ ſunt in ſolitudinem & vaſtitatem ſecundùm diem hanc.

7. Et nunc hæc dicit Dominus exercituum Deus Iſrael: Quare vos facitis malum grande hoc contra animas veſtras, ut intereat ex vobis vir & mulier, parvulus & lactens de medio Judæ, nec relinquatur vobis quidquam reſiduum:

8. Provocantes me in operibus manuum veſtrarum, ſacrificando diis alienis in terra Ægypti, in quam ingreſſi eſtis ut habitetis ibi: & diſpereatis, & ſitis in maledictionem, & in opprobrium cunctis gentibus terræ?

9. Numquid obliti eſtis mala patrum veſtrorum, & mala regum Juda, & mala uxorum ejus, & mala veſtra, & mala uxorum veſtrarum, quæ fecerunt in terra Juda, & in regionibus Jeruſalem?

10. Non ſunt mundati uſque ad diem hanc: & non timuerunt, & non ambulaverunt in lege Domini, & in præceptis meis, quæ dedi coram vobis & coram patribus veſtris.

11. Ideò hæc dicit Dominus exercituum Deus Iſrael: ‖ Ecce ego ponam faciem meam in vobis in malum: & diſperdam omnem Judam.

‖ Amos 9. 4.

12. Et aſſumam reliquias Judæ, qui poſuerunt facies ſuas ut ingrederentur terram Ægypti, & habitarent ibi: & conſumentur omnes in terra Ægypti: cadent in gladio & in fame: & conſumentur à minimo uſque ad maximum, in gladio & in fame morientur: & erunt in juſjurandum, & in miraculum, & in maledictionem, & in opprobrium.

13. Et viſitabo ſuper habitatores terræ Ægypti, ſicut viſitavi ſuper Jeruſalem in gladio, & fame, & peſte.

14. Et non erit qui effugiat, & ſit reſiduus de reliquiis Judæorum, qui vadunt ut peregrinentur in terra Ægypti: & revertantur in terram Juda, ad quam ipſi elevant animas ſuas ut revertantur, & habitent ibi: non revertentur niſi qui fugerint.

15. Reſponderunt autem Jeremiæ omnes viri, ſcientes quòd ſacrificarent uxores eorum diis alienis, & univerſæ mulieres, quarum ſtabat multitudo grandis, & omnis populus habitantium in terra Ægypti in Phatures, dicentes:

16. Sermonem, quem locutus es ad nos in nomine Domini, non audiemus ex te:

17. ſed facientes faciemus omne verbum quod egredietur de ore noſtro, ut ſacrificemus reginæ cœli, & libemus ei libamina, ſicut fecimus nos, & patres noſtri, reges noſtri, & principes noſtri in urbibus Juda, & in plateis Jeruſalem: & ſaturati ſumus panibus, & benè nobis erat, malumque non vidimus.

18. Ex eo autem tempore, quo ceſſavimus ſacrificare reginæ cœli, & libare ei libamina, indigemus omnibus, & gladio, & fame conſumpti ſumus.

19. Quòd ſi nos ſacrificamus reginæ cœli, & libamus ei libamina: numquid ſine viris noſtris fecimus ei placentas, ad colendum eam, & libandum ei libamina?

20. Et dixit Jeremias ad omnem populum, adversùm viros, & adversùm mulieres, & adversùm univerſam plebem, qui reſponderant ei verbum, dicens:

21. Numquid non ſacrificium, quod ſacrificaſtis in civitatibus Juda, & in plateis Jeruſalem vos & patres veſtri, reges veſtri, & principes veſtri, & populus terræ, horum recordatus eſt Dominus, & aſcendit ſuper cor ejus?

22. Et non poterat Dominus ultrà portare propter malitiam ſtudiorum veſtrorum, & propter abominationes, quas feciſtis, & facta eſt terra veſtra in deſolationem, & in ſtuporem, & in maledictum, eò quòd non ſit habitator, ſicut eſt dies hæc.

23. Propterea quòd ſacrificaveritis idolis, & peccaveritis Domino: & non audieritis vocem Domini, & in lege, & in præceptis, & in teſtimoniis ejus non ambulaveritis: idcircò evenerunt vobis mala hæc, ſicut eſt dies hæc.

24. Dixit autem Jeremias ad omnem populum, & ad univerſas mulieres: Audite verbum Domini omnis Juda, qui eſtis in terra Ægypti:

25. Hęc inquit Dominus exercituum Deus Iſrael, dicens: Vos, & uxores veſtræ locuti eſtis ore veſtro, & manibus veſtris impleſtis, dicentes: Faciamus vota noſtra, quæ vovimus, ut ſacrificemus reginæ cœli, & libemus ei libamina: impleſtis vota veſtra, & opere perpetraſtis ea.

26. Ideò audite verbum Domini omnis Juda, qui habitatis in terra Ægypti: Ecce ego juravi in nomine meo magno, ait Dominus: quia nequaquam ultrà vocabitur nomen meum ex ore omnis viri Judæi, dicentis: Vivit Dominus Deus in omni terra Ægypti.

27. Ecce ego vigilabo ſuper eos in malum, & non in bonum: & conſumentur omnes viri Juda, qui ſunt in terra Ægypti, gladio, & fame, donec penitùs conſumantur.

28. Et qui fugerint gladium, revertentur de terra Ægypti in terram Juda viri pauci: &

ſcient omnes reliquiæ Juda ingredientium terram Ægypti, ut habitent ibi, cujus ſermo compleatur, meus, an illorum.

29. Et hoc vobis ſignum, ait Dominus, quòd viſitem ego ſuper vos in loco iſto: ut ſciatis quia verè complebuntur ſermones mei contra vos in malum.

30. Hæc dicit Dominus: Ecce ego tradam Pharaonem Ephree * regem Ægypti in manu inimicorum ejus, & in manu quærentium animam illius: ſicut tradidi Sedeciam regem Juda in manu Nabuchodonoſor regis Babylonis inimici ſui, & quærentis animam ejus.

* Sive Hophra filius Pſammis, Necaonis nepos, de quo 4. Reg. 23. & alibi. Id autem tunc completú eſt, cùm circa ann. 3413. ille Pharao ad urbem Memphim cum Amaſi congreſſus victus & captus eſt, ac demùm ſtrangulatus. Herod. l. 2. & Diod. Sic. lib. 1.

CAPUT XLV.

Deus per Jeremiam arguit Baruch, quòd quereretur ſe dolorem habere, & non requiem; cui tamen in ceterorum vaſtatione pollicetur ſecuritatem.

1. Verbum, quod locutus eſt Jeremias propheta ad Baruch filium Neriæ, cùm ſcripſiſſet verba hæc † in libro ex ore Jeremiæ, anno quarto Joakim filii Joſiæ regis Juda, dicens:

2. Hæc dicit Dominus Deus Iſrael ad te Baruch.

3. Dixiſti: Væ miſero mihi, quoniam addidit Dominus dolorem dolori meo: laboravi in gemitu meo, & requiem non inveni.

4. Hæc dicit Dominus: Sic dices ad eum: Ecce quos ædificavi, ego deſtruo: & quos plantavi, ego evello, & univerſam terram hanc.

5. Et tu quæris tibi grandia? noli quærere: quia ecce ego adducam malum ſuper omnem carnem, ait Dominus: & dabo tibi animam tuam in ſalutem in omnibus locis, ad quæcumque perrexeris.

† Nempe poſita ſupra, c. 36. eiſq; conſolatoria hæc prophetia ad Baruch plus æquo de ſe ſollicitum, ob ea quæ univerſo populo ventura audierat à Jeremia.

CAPUT XLVI.

Dominus per Jeremiam Pharaoni & Ægypto prænuntiat deſolationem, quam inducet Nabuchodonoſor; Judæis autem & filiis Iſrael conſolationem tandem ac liberationem; univerſis verò Gentibus ad quas Deus illos ejecerat, vaſtationem.

1. Quod factum eſt verbum Domini ad Jeremiam prophetam contra Gentes,

2. ad Ægyptum, adverſùm exercitum Pharaonis Nechao regis Ægypti, qui erat juxta fluvium Euphraten in Charcamis, quem percuſſit Nabuchodonoſor rex Babylonis, in quarto anno * Joakim filii Joſiæ regis Juda.

3. Præparate ſcutum, & clypeum, & procedite ad bellum.

4. Jungite equos, & aſcendite equites: ſtate in galeis, polite lanceas, induite vos loricis.

5. Quid igitur? vidi ipſos pavidos, & terga vertentes, fortes eorum cæſos: fugerunt concitì, nec reſpexerunt: terror undique, ait Dominus.

6. Non fugiat velox, nec ſalvari ſe putet fortis: Ad Aquilonem juxta flumen Euphraten victi ſunt, & ruerunt.

7. Quis eſt iſte, qui quaſi flumen aſcendit: & veluti fluviorum, intumeſcunt gurgites ejus?

Hæc prima prophetia de Nabuchodonoſor ſtatim effectu còmprobata. * Ann. M. 3397. Ant. Chr. 607. Joachimi 4. inchoante.

8. Ægyptus, fluminis inſtar aſcendit, & velut flumina movebuntur fluctus ejus, & dicet: Aſcendens operiam terram: perdam civitatem, & habitatores.

9. Aſcendite equos, & exultate in curribus, & procedant fortes, Æthiopia & Libyes tenentes ſcutum, & Lydii arripientes & jacientes ſagittas.

10. Dies autem ille Domini Dei exercituum, dies ultionis, ut ſumat vindictam de inimicis ſuis: devorabit gladius, & ſaturabitur, & inebriabitur ſanguine eorum: victima enim Domini Dei exercituum in terra Aquilonis juxta flumen Euphraten.

11. Aſcende in Galaad, & tolle reſinam, virgo filia Ægypti: fruſtra multiplicas medicamina, ſanitas non erit tibi.

12. Audierunt Gentes ignominiam tuam, & ululatus tuus replevit terram: quia fortis impegit in fortem, & ambo pariter conciderunt.

13. Verbum * quod locutus eſt Dominus ad Jeremiam prophetam, ſuper eo quod venturus eſſet Nabuchodonoſor rex Babylonis & percuſſurus terram Ægypti.

14. Annuntiate Ægypto, & auditum facite in Magdalo ‖, & reſonet in Memphis, & in Taphnis, dicite: Sta, & præpara te, quia devorabit gladius ea, quæ per circuitum tuum ſunt.

15. Quare computruit fortis tuus? non ſtetit: quoniam Dominus ſubvertit eum.

16. Multiplicavit ruentes, ceciditque vir ad proximum ſuum: & dicent: Surge, & revertamur ad populum noſtrum: & ad terram nativitatis noſtræ, à facie gladii columbæ.

* Hæc 2. eſt prophetia de Nabuchodonoſor, quæ non niſi poſt captā Tyrum completa eſt, anno captivitatis Jechoniæ 27. Ezech. 29. 19. ‖ Sup. 44. 1.

17. Vocate nomen Pharaonis regis Ægypti, tumultum adduxit tempus.

18. Vivo ego (inquit rex, Dominus exercituum nomen ejus) quoniam ſicut Thabor in montibus, & ſicut Carmelus in mari, veniet.

19. Vaſa tranſmigrationis fac tibi habitatrix filia Ægypti: quia Memphis in ſolitudinem erit, & deſeretur, & inhabitabilis erit.

20. Vitula elegans atque formoſa Ægyptus: ſtimulator ab Aquilone veniet ei.

21. Mercenarii quoque ejus, qui verſabantur in medio ejus, quaſi vituli ſaginati verſi ſunt, & fugerunt ſimul, nec ſtare potuerunt: quia dies interfectionis eorum venit ſuper eos, tempus viſitationis eorum.

22. Vox ejus quaſi æris ſonabit: quoniam cum exercitu properabunt, & cum ſecuribus venient ei, quaſi cædentes ligna.

23. Succiderunt ſaltum ejus, ait Dominus, qui ſupputari non poteſt: multiplicati ſunt ſuper locuſtas, & non eſt eis numerus.

24. Confuſa eſt filia Ægypti, & tradita in manus populi Aquilonis.

25. Dixit Dominus exercituum Deus Iſrael: Ecce ego viſitabo ſuper tumultum Alexandriæ, & ſuper Pharaonem, & ſuper Ægyptum, & ſuper deos ejus, & ſuper reges ejus, & ſuper Pharaonem, & ſuper eos, qui confidunt in eo.

26. Et dabo eos in manus quærentium animam eorum, & in manus Nabuchodonoſor regis Babylonis, & in manus ſervorum ejus: & poſt hæc habitabitur ‖ ſicut diebus priſtinis, ait Dominus.

‖ Sr. Ezech. 29. 13.

27. ‖ Et

‖ Iſaia.43.1. & 44.2. 27. ‖ Et tu ne timeas ſerve meus Jacob, & ne paveas Iſrael : quia ecce ego ſalvum te faciam de longinquo, & ſemen tuum de terra captivitatis tuæ: & revertetur Jacob, & requieſcet, & proſperabitur: & non erit qui exterreat eum.

28. Et tu noli timere ſerve meus Jacob, ait Dominus: quia tecum ego ſum, quia ego conſumam cunctas gentes, ad quas ejeci te: te verò non conſumam, ſed caſtigabo te in judicio, nec quaſi innocenti parcam tibi.

CAPUT XLVII.

Vaſtatio prædicitur Palæſthinorum, Tyri, Sidonis, Gazæ, & Aſcalonis.

1. QUod factum eſt verbum Domini ad Jeremiam prophetam contra Palæſthinos antequam percuteret Pharao Gazam:

2. Hæc dicit Dominus: Ecce aquæ aſcendunt ab Aquilone, & erunt quaſi torrens inundans, & operient terram, & plenitudinem ejus, urbem & habitatores ejus: clamabunt homines, & ululabunt omnes habitatores terræ,

3. à ſtrepitu pompæ armorum, & bellatorum ejus, à commotione quadrigarum ejus, & multitudine rotarum illius. Non reſpexerunt patres filios manibus diſſolutis

4. pro adventu diei, in quo vaſtabuntur omnes Philiſthiim, & diſſipabitur Tyrus, & Sidon cum omnibus reliquis auxiliis ſuis, de-
‖ Deut.2.23 Amos 9.7. populatus eſt enim Dominus Palæſthinos, ‖ reliquias inſulæ Cappadociæ.

5. Venit calvitium ſuper Gazam: conticuit Aſcalon, & reliquiæ vallis earum, uſquequo conciderís?

6. O mucro Domini uſquequò non quieſces? Ingredere in vaginam tuam, refrigerare, & ſile.

7. Quomodo quieſcet, cùm Dominus præceperit ei adversùs Aſcalonem, & adversùs maritimas ejus regiones, ibique condixerit illi?

CAPUT XLVIII.

Prædicit Dominus vaſtationem Moab, & omnium urbium ejus, ſed in noviſſimis diebus captivitatem ipſorum relaxandam: maledictus dicitur faciens opus Domini fraudulenter, & gladium ſuum à ſanguine prohibens.

v. Sup.27. & Ezec.25 1. AD Moab hæc dicit Dominus exercituum Deus Iſrael: Væ ſuper Nabo, quoniam vaſtata eſt, & confuſa: capta eſt Cariathaim: confuſa eſt fortis, & tremuit.

2. Non eſt ultrà exultatio in Moab contra Heſebon: cogitaverunt malum. Venite, & diſperdamus eam de gente: ergo ſilens conticeſces, ſequeturque te gladius.

3. Vox clamoris de Oronaim: vaſtitas, & contritio magna.

4. Contrita eſt Moab: annuntiate clamorem parvulis ejus.

5. Per aſcenſum enim Luith plorans aſcendet in fletu: quoniam in deſcenſu Oronaim hoſtes ululatum contritionis audierunt:

‖ Sup.17.6 6. Fugite, ſalvate animas veſtras: & eritis ‖ quaſi myricæ in deſerto.

7. Pro eo enim quòd habuiſti fiduciam in munitionibus tuis, & in theſauris tuis, tu quoque capieris: & ibit Chamos in tranſmigrationem, ſacerdotes ejus, & principes ejus ſimul.

8. Et veniet prædo ad omnem urbem, & urbs nulla ſalvabitur: & peribunt valles, & diſſipabuntur campeſtria: quoniam dixit Dominus.

9. Date florem Moab, quia florens egredietur: & civitates ejus deſertæ erunt, & inhabitabiles.

10. Maledictus, qui facit opus Domini fraudulenter: & maledictus, qui prohibet gladium ſuum à ſanguine.

11. Fertilis fuit Moab ab adoleſcentia ſua, & requievit in fæcibus ſuis: nec transfuſus eſt de vaſe in vas, & in tranſmigrationem non abiit: idcircò permanſit guſtus ejus in eo, & odor ejus non eſt immutatus.

12. Propterea ecce dies veniunt, dicit Dominus: & mittam ei ordinatores, & ſtratores laguncularum, & ſternent eum, & vaſa ejus exhaurient, & lagunculas eorum collident.

13. Et confundetur Moab à Chamos, ‖ ſi- ‖ 3.Reg.12.
cut confuſa eſt domus Iſrael à Bethel, in qua 29.
habebat fiduciam.

14. Quomodò dicitis: ‖ Fortes ſumus, & ‖ Iſai.16.6.
viri robuſti ad præliandum?

15. Vaſtata eſt Moab, & civitates illius ſucciderunt: & electi juvenes ejus deſcenderunt in occiſionem: ait rex, Dominus exercituum nomen ejus.

16. Propè eſt interitus Moab ut veniat: & malum ejus velociter accurret nimis.

17. Conſolamini eum omnes, qui eſtis in circuitu ejus; & univerſi, qui ſcitis nomen ejus, dicite: Quomodo confracta eſt virga fortis, baculus glorioſus?

18. Deſcende de gloria, & ſede in ſiti habitatio filiæ Dibon: quoniam vaſtator Moab aſcendit ad te, diſſipavit munitiones tuas.

19. In via ſta, & proſpice habitatio Aroer: interroga fugientem: & ei, qui evaſit, dic: Quid accidit?

20. Confuſus eſt Moab, quoniam victus eſt: ululate, & clamate, annuntiate in Arnon, quoniam vaſtata eſt Moab.

21. Et judicium venit ad terram campeſtrem: ſuper Helon, & ſuper Jaſa, & ſuper Mephaath,

22. & ſuper Dibon, & ſuper Nabo, & ſuper domum Deblathaim,

23. & ſuper Cariathaim, & ſuper Bethgamul, & ſuper Bethmaon,

24. & ſuper Carioth, & ſuper Boſra: & ſuper omnes civitates terræ Moab, quæ longè, & quæ propè ſunt.

25. Abſciſſum eſt cornu Moab, & brachium ejus contritum eſt, ait Dominus.

26. Inebriate eum, quoniam contra Dominum erectus eſt: & allidet manum Moab in vomitu ſuo, & erit in deriſum etiam ipſe.

27. Fuit enim in deriſum tibi Iſrael: quaſi inter fures reperiſſes eum: propter verba ergo tua, quæ adversùm illum locutus es, captivus duceris.

28. Relinquite civitates, & habitate in Petra habitatores Moab: & eſtote quaſi columba nidificans in ſummo ore foraminis.

29. ‖ Audivimus ſuperbiam Moab, ſuper- ‖ Iſai. 16.6
bus eſt valdè: ſublimitatem ejus, & arro-

gan-

gantiam, & ſuperbiam, & altitudinem cordis ejus.

30. Ego ſcio, ait Dominus, jactantiam ejus: & quòd non ſit juxta eam virtus ejus, nec juxta quod poterat conata ſit facere.

31. Ideò ſuper Moab ejulabo, & ad Moab univerſam clamabo, ad viros muri fictilis lamentantes.

32. De planctu Jazer plorabo tibi vinea Sabama: propagines tuæ tranſierunt mare, uſque ad mare Jazer pervenerunt: ſuper meſſem tuam, & vindemiam tuam prædo irruit.

|| If. 16. 10. 33. || Ablata eſt lætitia & exultatio de Carmelo, & de terra Moab, & vinum de torcularibus ſuſtuli: nequaquam calcator uvæ ſolitum celeuma cantabit.

34. De clamore Heſebon uſque Eleale, & Jaſa, dederunt vocem ſuam: à Segor uſque ad Oronaim vitula conternante: aquæ quoque Nemrim peſſimæ erunt.

35. Et auferam de Moab, ait Dominus, offerentem in excelſis, & ſacrificantem diis ejus.

|| V. ſup. v. 30. & If. 16. 6. 36. Propterea cor meum ad Moab quaſi tibiæ reſonabit: & cor meum ad viros muri fictilis dabit ſonitum tibiarum: || quia plus fecit quàm potuit, idcircò perierunt.

|| Iſai. 15. 2. Ezec. 7. 18. 37. || Omne enim caput calvitium, & omnis barba raſa erit: in cunctis manibus colligatio, & ſuper omne dorſum cilicium.

38. Super omnia tecta Moab, & in plateis ejus omnis planctus: quoniam contrivi Moab ſicut vas inutile, ait Dominus.

39. Quomodo victa eſt, & ululaverunt? quomodo dejecit cervicem Moab, & confuſus eſt? Eritque Moab in deriſum, & in exemplum omnibus in circuitu ſuo.

40. Hæc dicit Dominus: Ecce quaſi aquila volabit, & extendet alas ſuas ad Moab.

41. Capta eſt Carioth, & munitiones comprehenſæ ſunt: & erit cor fortium Moab in die illa, ſicut cor mulieris parturientis.

42. Et ceſſabit Moab eſſe populus: quoniam contra Dominum gloriatus eſt.

43. Pavor, & fovea, & laqueus ſuper te ò habitator Moab, dicit Dominus.

|| If. 24. 18. 44. || Qui fugerit à facie pavoris, cadet in foveam: & qui conſcenderit de fovea, capietur laqueo: adducam enim ſuper Moab annum viſitationis eorum, ait Dominus.

45. In umbra Heſebon ſteterunt de laqueo fugientes: quia ignis egreſſus eſt de Heſebon, & flamma de medio Sion, & devorabit partem Moab, & verticem filiorum tumultus.

46. Væ tibi Moab, periiſti popule Chamos: quia comprehenſi ſunt filii tui, & filiæ tuæ in captivitatem.

47. Et convertam captivitatem Moab in noviſſimis diebus, ait Dominus. Hucuſque judicia Moab.

CAPUT XLIX.

Deſolatio Ammon, Idumææ, Damaſci, Cedar, regnorumque Aſor & Ælam prænuntiatur; captivitas autem filiorum Ammon ac Ælam tandem ſolvenda.

Vid. ſupr. 1. & Ezech. 25. 1. AD filios Ammon: Hæc dicit Dominus: Numquid non filii ſunt Iſrael? aut hæres non eſt ei? Cur igitur hæreditate poſſedit Melchom, Gad: & populus ejus in urbibus ejus habitavit?

2. Ideò ecce dies veniunt, dicit Dominus: & auditum faciam ſuper Rabbath filiorum Ammon fremitum prælii, & erit in tumultum diſſipata, filiæque ejus igni ſuccendentur, & poſſidebit Iſrael poſſeſſores ſuos, ait Dominus.

3. Ulula Heſebon, quoniam vaſtata eſt Hai: clamate filii Rabbath, accingite vos ciliciis: plangite & circuite per ſepes: quoniam Melchom in tranſmigrationem ducetur, ſacerdotes ejus & principes ejus ſimul.

4. Quid gloriaris in vallibus? defluxit vallis tua, filia delicata, quæ confidebas in theſauris tuis, & dicebas: Quis veniet ad me?

5. Ecce ego inducam ſuper te terrorem, ait Dominus Deus exercituum, ab omnibus qui ſunt in circuitu tuo: & diſpergemini ſinguli à conſpectu veſtro, nec erit qui congreget fugientes.

6. Et poſt hæc reverti faciam captivos filiorum Ammon, ait Dominus.

7. Ad Idumæam. Hæc dicit Dominus exercituum: Numquid non ultrà eſt ſapientia in Theman? Periit conſilium à filiis, inutilis facta eſt ſapientia eorum. *Anno M. 3417. Ant. Chr. 587. v. Ezech. 25. 12.*

8. Fugite & terga vertite, deſcendite in voraginem habitatores Dedan: quoniam perditionem Eſau adduxi ſuper eum, tempus viſitationis ejus.

9. Si vindemiatores veniſſent ſuper te, non reliquiſſent racemum: ſi fures in nocte, rapuiſſent quod ſufficeret ſibi.

10. Ego verò diſcooperui Eſau, revelavi abſcondita ejus, & celari non poterit: vaſtatum eſt ſemen ejus, & fratres ejus, & vicini ejus, & non erit.

11. Relinque pupillos tuos: ego faciam eos vivere: & viduæ tuæ in me ſperabunt.

12. Quia hæc dicit Dominus: Ecce quibus non erat judicium ut biberent calicem, bibentes bibent: & tu quaſi innocens relinqueris? non eris innocens, ſed bibens bibes.

13. Quia per memetipſum juravi, dicit Dominus, quòd in ſolitudinem, & in opprobrium, & in deſertum, & in maledictionem erit Boſra: & omnes civitates ejus erunt in ſolitudines ſempiternas.

14. || Auditum audivi à Domino, & legatus ad Gentes miſſus eſt: Congregamini, & venite contra eam, & conſurgamus in prælium: *|| Abd. 1. 1.*

15. Ecce enim parvulum dedi te in Gentibus, contemptibilem inter homines.

16. Arrogantia tua decepit te, & ſuperbia cordis tui: qui habitas in cavernis petræ, & apprehendere niteris altitudinem collis: || cùm exaltaveris quaſi aquila nidum tuum, inde detraham te, dicit Dominus. *|| Abd. 1. 4.*

17. Et erit Idumæa deſerta: omnis qui tranſibit per eam, ſtupebit, & ſibilabit ſuper omnes plagas ejus.

18. || Sicut ſubverſa eſt Sodoma, & Gomorrha, & vicinæ ejus, ait Dominus: non habitabit ibi vir, & non incolet eam filius hominis. *|| Gen. 19. 20*

19. Ecce quaſi leo aſcendet de ſuperbia Jordanis ad pulchritudinem robuſtam: quia ſubitò currere faciam eum ad illam: & quis erit electus, quem præponam ei? quis enim ſimilis mei? & quis ſuſtinebit me? || & quis eſt iſte paſtor, qui reſiſtat vultui meo? *|| Job 41. 1.*

20. Propterea audite conſilium Domini, quod

iniit de Edom: & cogitationes ejus, quas cogitavit de habitatoribus Theman: Si non dejecerint eos parvuli gregis, niſi diſſipaverint cum eis habitaculum eorum.

21. A voce ruinæ eorum commota eſt terra: clamor in mari rubro auditus eſt vocis ejus.

22. Ecce quaſi aquila aſcendet, & avolabit: & expandet alas ſuas ſuper Boſran: & erit cor fortium Idumææ in die illa, quaſi cor mulieris parturientis.

23. Ad Damaſcum: Confuſa eſt Emath, & Arphad: quia auditum peſſimum audierunt, turbati ſunt in mari: præ ſolicitudine quieſcere non potuit.

24. Diſſoluta eſt Damaſcus, verſa eſt in fugam, tremor apprehendit eam: anguſtia & dolores tenuerunt eam quaſi parturientem.

25. Quomodo dereliquerunt civitatem laudabilem, urbem lætitiæ?

26. Ideò cadent juvenes ejus in plateis ejus: & omnes viri prælii conticeſcent in die illa, ait Dominus exercituum.

27. Et ſuccendam ignem in muro Damaſci, & devorabit mœnia Benadad.

28. Ad Cedar, & ad regna Aſor, quæ percuſſit Nabuchodonoſor rex Babylonis. Hæc dicit Dominus: Surgite, & aſcendite ad Cedar, & vaſtate filios Orientis.

29. Tabernacula eorum, & greges eorum capient: pelles eorum, & omnia vaſa eorum, & camelos eorum tollent ſibi: & vocabunt ſuper eos formidinem in circuitu.

30. Fugite, abite vehementer, in voraginibus ſedete, qui habitatis Aſor, ait Dominus: iniit enim contra vos Nabuchodonoſor rex Babylonis conſilium, & cogitavit adversùm vos cogitationes.

31. Conſurgite, & aſcendite ad gentem quietam, & habitantem confidenter, ait Dominus: non oſtia, nec vectes eis: ſoli habitant.

32. Et erunt cameli eorum in direptionem, & multitudo jumentorum in prædam: & diſpergam eos in omnem ventum, qui ſunt attonſi in comam: & ex omni confinio eorum adducam interitum ſuper eos, ait Dominus.

33. Et erit Aſor in habitaculum draconum, deſerta uſque in æternum: non manebit ibi vir, nec incolet eam filius hominis.

34. Quod * factum eſt verbum Domini ad Jeremiam prophetam adversùs Ælam in principio regni Sedeciæ regis Juda, dicens:

35. Hæc dicit Dominus exercituum: Ecce ego confringam arcum Ælam, & ſummam fortitudinem eorum.

36. Et inducam ſuper Ælam quatuor ventos à quatuor plagis cœli: & ventilabo eos in omnes ventos iſtos: & non erit gens, ad quam non perveniant profugi Ælam.

37. Et pavere faciam Ælam coram inimicis ſuis, & in conſpectu quærentium animam eorum: & adducam ſuper eos malum, iram furoris mei, dicit Dominus: & mittam poſt eos gladium donec conſumam eos.

38. Et ponam ſolium meum in Ælam, & perdam inde reges & principes, ait Dominus.

39. In noviſſimis autem diebus reverti faciam captivos Ælam, dicit Dominus.

* Ann. M. 3405. Ant. Chr. 599. Elimaïs provincia ſita eſt ad flu. Ulai ſive Euleum, cujus Metropolis Suſa. Eam Aſtyagi Nabuchodon. ademit & Chaldæorum imperio ſubjecit. *Sup. 25. 25. cum Dan. 8. 2.* Elamitis verò poſteà copias ſuas cum Medis, adversùs Babylonios conjungentibus. *Iſai. 21. 2.* Sublato rege eorum, ſub Cyro, Deus in Ælã ſolium ſuũ tãpoſuit; ejuſq; metropolis Suſan, Perſarũ facta eſt regia, ut nos docet Strabo, *lib. 15.*

CAPUT L.

Babylon quæ in captivitate affligit filios Iſrael, his in terram ſuam feliciter reductis, penitus vaſtabitur à regibus Aquilonis.

1. † VErbum, quod locutus eſt Dominus de Babylone, & de terra Chaldæorum, in manu Jeremiæ prophetæ.

2. Annuntiate in Gentibus, & auditum facite: levate ſignum, prædicate, & nolite celare: dicite: Capta eſt Babylon, confuſus eſt Bel, victus eſt Merodach, confuſa ſunt ſculptilia ejus, ſuperata ſunt idola eorum.

3. Quoniam aſcendit contra eam gens ab Aquilone, quæ ponet terram ejus in ſolitudinem: & non erit qui habitet in ea ab homine uſque ad pecus: & moti ſunt, & abierunt.

4. In diebus illis, & in tempore illo, ait Dominus: venient filii Iſrael, ipſi & filii Juda ſimul: ambulantes & flentes properabunt, & Dominum Deum ſuum quærent.

5. In Sion interrogabunt viam, huc facies eorum. Venient, & apponentur ad Dominum fœdere ſempiterno, quod nulla oblivione delebitur.

6. Grex perditus factus eſt populus meus: paſtores eorum ſeduxerunt eos, feceruntque vagari in montibus: de monte in collem tranſierunt, obliti ſunt cubilis ſui.

7. Omnes, qui invenerunt, comederunt eos: & hoſtes eorum dixerunt: Non peccavimus: pro eo quòd peccaverunt Domino decori juſtitiæ, & expectationi patrum eorum à Domino.

8. Recedite de medio Babylonis, & de terra Chaldæorum egredimini: & eſtote quaſi hœdi ante gregem.

9. Quoniam ecce ego ſuſcito, & adducam in Babylonem congregationem Gentium magnarum de terra Aquilonis: & præparabuntur adversùs eam, & inde capietur: ſagitta ejus, quaſi viri fortis interfectoris, non revertetur vacua.

10. Et erit Chaldæa in prædam: omnes vaſtantes eam replebuntur, ait Dominus.

11. Quoniam exultatis, & magna loquimini, diripientes hæreditatem meam: quoniam effuſi eſtis ſicut vituli ſuper herbam, & mugiſtis ſicut tauri.

12. Confuſa eſt mater veſtra nimis, & adæquata pulveri, quæ genuit vos: ecce noviſſima erit in Gentibus, deſerta, invia, & arens.

13. Ab ira Domini non habitabitur, ſed redigetur tota in ſolitudinem: omnis, qui tranſibit per Babylonem, ſtupebit, & ſibilabit ſuper univerſis plagis ejus.

14. Præparamini contra Babylonem per circuitum omnes qui tenditis arcum: debellate eam, non parcatis jaculis: quia Domino peccavit.

15. Clamate adversùs eam, ubique dedit manum, ceciderunt fundamenta ejus, deſtructi ſunt muri ejus, quoniam ultio Domini eſt: ultionem accipite de ea; ſicut fecit, facite ei.

16. Diſperdite ſatorem de Babylone, & tenentem falcem in tempore meſſis: à facie

† Ann. M. 3409. Ant. Chr. 595. Ad eadem de Babylone vaticinia ſpectant, quæ prædicta jam erant ab *Iſaia, c. 45. 46. 47. & alibi*: ſed quãtò tempora accedebãt propiùs, tantò diſtinctiùs revelata.

gladii

gladii columbæ unuſquiſque ad populum ſuum convertetur, & ſinguli ad terram ſuam fugient.

17. Grex diſperſus Iſrael, leones ejecerunt eum: primus comedit eum rex Aſſur: iſte noviſſimus exoſſavit eum, Nabuchodonoſor rex Babylonis.

18. Propterea hæc dicit Dominus exercituum Deus Iſrael: Ecce ego viſitabo regem Babylonis, & terram ejus, ſicut viſitavi regem Aſſur:

19. & reducam Iſrael ad habitaculum ſuum: & paſcetur Carmelum & Baſan, & in monte Ephraim & Galaad ſaturabitur anima ejus.

20. In diebus illis, & in tempore illo, ait Dominus: quæretur iniquitas Iſrael, & non erit: & peccatum Juda, & non invenietur: quoniam propitius ero eis, quos reliquero.

21. Super terram dominantium aſcende, & ſuper habitatores ejus viſita, diſſipa, & interfice quæ poſt eos ſunt, ait Dominus: & fac juxta omnia, quæ præcepi tibi.

22. Vox belli in terra, & contritio magna.

23. Quomodo confractus eſt, & contritus malleus univerſæ terræ? quomodo verſa eſt in deſertum Babylon in Gentibus?

24. Illaqueavi te, & capta es Babylon, & neſciebas: inventa es & apprehenſa: quoniam Dominum provocaſti.

25. Aperuit Dominus theſaurum ſuum, & protulit vaſa iræ ſuæ: quoniam opus eſt Domino Deo exercituum in terra Chaldæorum.

26. Venite ad eam ab extremis finibus, aperite ut exeant qui conculcent eam: tollite de via lapides, & redigite in acervos, & interficite eam: nec ſit quidquam reliquum.

27. Diſſipate univerſos fortes ejus, deſcendant in occiſionem: væ eis, quia venit dies eorum, tempus viſitationis eorum.

28. Vox fugientium, & eorum, qui evaſerunt de terra Babylonis, ut annuntient in Sion ultionem Domini Dei noſtri, ultionem templi ejus.

29. Annuntiate in Babylonem plurimis, omnibus qui tendunt arcum: conſiſtite adversùs eam per gyrum, & nullus evadat: reddite ei ſecundùm opus ſuum: juxta omnia quæ fecit, facite illi: quia contra Dominum erecta eſt, adversùm Sanctum Iſrael.

30. Idcircò cadent juvenes ejus in plateis ejus: & omnes viri bellatores ejus conticeſcent in die illa, ait Dominus.

31. Ecce ego ad te ſuperbe, dicit Dominus Deus exercituum: quia venit dies tuus, tempus viſitationis tuæ.

32. Et cadet ſuperbus, & corruet, & non erit qui ſuſcitet eum: & ſuccendam ignem in urbibus ejus, & devorabit omnia in circuitu ejus.

33. Hæc dicit Dominus exercituum: Calumniam ſuſtinent filii Iſrael, & filii Juda ſimul: omnes, qui ceperunt eos, tenent, nolunt dimittere eos.

34. Redemptor eorum fortis, Dominus exercituum nomen ejus, judicio defendet cauſam eorum, ut exterreat terram, & commoveat habitatores Babylonis.

35. Gladius ad Chaldæos, ait Dominus, & ad habitatores Babylonis, & ad principes, & ad ſapientes ejus.

36. Gladius ad divinos ejus, qui ſtulti erunt: gladius ad fortes illius, qui timebunt.

37. Gladius ad equos ejus, & ad currus ejus, & ad omne vulgus, quod eſt in medio ejus: & erunt quaſi mulieres: gladius ad theſauros ejus, qui diripientur.

38. Siccitas ſuper aquas ejus erit, & areſcent: *quia terra ſculptilium eſt, & in portentis gloriantur.

39. Propterea habitabunt dracones cum faunis ficariis: & habitabunt in ea ſtruthiones: & non inhabitabitur ultrà uſque in ſempiternum, nec extruetur uſque ad generationem, & generationem.

40. || Sicut ſubvertit Dominus Sodomam & Gomorrham, & vicinas ejus, ait Dominus: non habitabit ibi vir, & non incolet eam filius hominis.

41. Ecce populus venit ab Aquilone, & gens magna, & reges multi conſurgent à finibus terræ.

42. Arcum & ſcutum apprehendent: crudeles ſunt & immiſericordes: vox eorum quaſi mare ſonabit: & ſuper equos aſcendent, ſicut vir paratus ad prælium contra te filia Babylon.

43. Audivit rex Babylonis famam eorum, & diſſolutæ ſunt manus ejus: anguſtia apprehendit eum, dolor quaſi parturientem.

44. || Ecce quaſi leo aſcendet de ſuperbia Jordanis ad pulchritudinem robuſtam: quia ſubitò currere faciam eum ad illam: & quis erit electus, quem præponam ei? quis eſt enim ſimilis mei? & quis ſuſtinebit me? || & quis eſt iſte paſtor, qui reſiſtat vultui meo?

45. Propterea audite conſilium Domini, quod mente concepit adversùm Babylonem: & cogitationes ejus, quas cogitavit ſuper terram Chaldæorum: Niſi detraxerint eos parvuli gregum, niſi diſſipatum fuerit cum ipſis habitaculum eorum.

46. A voce captivitatis Babylonis commota eſt terra, & clamor inter Gentes auditus eſt.

*Quia Cyrus abducto flumine, alveū Euphratis duorum ſtadiorum latitudine per urbem tendentē, pervium reddidit. *Herod. l. 1. Xenoph. inſtit. l. 7. v. infr. 51. 32. & 36.* || *Gen. 19. 24.*

|| *Sup. 49. 19.*

|| *Job 41. 1.*

CAPUT LI.

Mala à regibus Medorum Babyloni imminentia, prædicuntur.

1. HÆc dicit Dominus: Ecce ego ſuſcitabo ſuper Babylonem & ſuper habitatores ejus, qui cor ſuum levaverunt contra me, quaſi ventum peſtilentem.

Eodem ann. 3409.

2. Et mittam in Babylonem ventilatores, & ventilabunt eam & demolientur terram ejus: quoniam venerunt ſuper eam undique in die afflictionis ejus.

3. Non tendat qui tendit arcum ſuum, & non aſcendat loricatus, nolite parcere juvenibus ejus, interficite omnem militiam ejus.

4. Et cadent interfecti in terra Chaldæorum,

rum, & vulnerati in regionibus ejus.

5. Quoniam non fuit viduatus Iſrael & Juda à Deo ſuo Domino exercituum : terra autem eorum repleta eſt delicto à Sancto Iſrael.

6. Fugite de medio Babylonis, & ſalvet unuſquiſque animam ſuam : nolite tacere ſuper iniquitatem ejus : quoniam tempus ultionis eſt à Domino, viciſſitudinem ipſe retribuet ei.

7. Calix aureus Babylon in manu Domini, inebrians omnem terram : de vino ejus biberunt Gentes, & ideò commotæ ſunt.

|| Iſaia 21. 9. Apoc. 14. 8.
8. || Subitò cecidit Babylon, & contrita eſt : ululate ſuper eam, tollite reſinam ad dolorem ejus, ſi fortè ſanetur.

9. Curavimus Babylonem, & non eſt ſanata : derelinquamus eam, & eamus unuſquiſque in terram ſuam : quoniam pervenit uſque ad cœlos judicium ejus, & elevatum eſt uſque ad nubes.

10. Protulit Dominus juſtitias noſtras : venite, & narremus in Sion opus Domini Dei noſtri.

11. Acuite ſagittas, implete pharetras : ſuſcitavit Dominus ſpiritum regum Medorum : & contra Babylonem mens ejus eſt ut perdat eam, quoniam ultio Domini eſt, ultio templi ſui.

12. Super muros Babylonis levate ſignum, augete cuſtodiam : levate cuſtodes, præparate inſidias : quia cogitavit Dominus, & fecit quæcumque locutus eſt contra habitatores Babylonis.

13. Quæ habitas ſuper aquas multas, locuples in theſauris : venit finis tuus pedalis præciſionis tuæ.

|| Amos 6. 8.
14. || Juravit Dominus exercituum per animam ſuam : Quoniam replebo te hominibus quaſi brucho, & ſuper te celeuma cantabitur.

|| Gen. 1. 1.
15. || Qui fecit terram in fortitudine ſua, præparavit orbem in ſapientia ſua, & prudentia ſua extendit cœlos.

16. Dante eo vocem, multiplicantur aquæ in cœlo : qui levat nubes ab extremo terræ, fulgura in pluviam fecit, & produxit ventum de theſauris ſuis.

17. Stultus factus eſt omnis homo à ſcientia : confuſus eſt omnis conflator in ſculptili : quia mendax eſt conflatio eorum, nec eſt ſpiritus in eis.

18. Vana ſunt opera, & riſu digna, in tempore viſitationis ſuæ peribunt.

19. Non ſicut hæc, pars Jacob : quia qui fecit omnia, ipſe eſt, & Iſrael ſceptrum hæreditatis ejus : Dominus exercituum nomen ejus.

20. Collidis tu mihi vaſa belli, & ego collidam in te Gentes, & diſperdam in te regna :

21. & collidam in te equum, & equitem ejus : & collidam in te currum, & aſcenſorem ejus :

22. & collidam in te virum & mulierem : & collidam in te ſenem & puerum : & collidam in te juvenem & virginem :

23. & collidam in te paſtorem & gregem ejus : & collidam in te agricolam & jugales ejus : & collidam in te duces & magiſtratus.

24. Et reddam Babyloni, & cunctis habitatoribus Chaldææ omne malum ſuum, quod fecerunt in Sion, in oculis veſtris, ait Dominus.

25. Ecce ego ad te mons peſtifer, ait Dominus, qui corrumpis univerſam terram : & extendam manum meam ſuper te, & evolvam te de petris, & dabo te in montem combuſtionis.

26. Et non tollent de te lapidem in angulum, & lapidem in fundamenta, ſed perditus in æternum eris, ait Dominus.

27. Levate ſignum in terra : clangite buccina in Gentibus, ſanctificate ſuper eam Gentes : annuntiate contra illam regibus Ararat, Menni, & Aſcenez : numerate contra eam Taphſar, adducite equum quaſi bruchum aculeatum.

28. Sanctificate contra eam Gentes, reges Mediæ, duces ejus, & univerſos magiſtratus ejus, cunctamque terram poteſtatis ejus.

29. Et commovebitur terra, & conturbabitur : quia evigilabit contra Babylonem cogitatio Domini ut ponat Terram Babylonis deſertam & inhabitabilem.

30. Ceſſaverunt fortes Babylonis à prælio, habitaverunt in præſidiis : devoratum eſt robur eorum, & facti ſunt quaſi mulieres : incenſa ſunt tabernacula ejus, contriti ſunt vectes ejus.

31. Currens obviam currenti veniet * : & nuntius obvius nuntianti : ut annuntiet regi Babylonis quia capta eſt civitas ejus à ſummo uſque ad ſummum :

** Tanta enim erat urbis magnitudo, ut cùm captæ eſſent extremitates, ii qui mediâ habitabant, id nō animadverterent, cùm die feſto agitarentur convivia. Infra 39. Herod. l. 1. & v. Sup. 50. 18.*

32. & vada præoccupata ſunt, || & paludes incenſæ ſunt igni, & viri bellatores conturbati ſunt.

33. Quia hæc dicit Dominus exercituum, Deus Iſrael : Filia Babylonis quaſi area, tempus trituræ ejus : adhuc modicum, & veniet tempus meſſionis ejus.

34. Comedit me, devoravit me Nabuchodonoſor rex Babylonis : reddidit me quaſi vas inane, abſorbuit me quaſi draco, replevit ventrem ſuum teneritudine mea, & ejecit me.

35. Iniquitas adversùm me, & caro mea ſuper Babylonem, dicit habitatio Sion : & ſanguis meus ſuper habitatores Chaldææ, dicit Jeruſalem.

36. Propterea hæc dicit Dominus : Ecce ego judicabo cauſam tuam, & ulciſcar ultionem tuam, & deſertum faciam mare || ejus, & ſiccabo venam ejus. *|| v. Sup. 50. 38.*

37. Et erit Babylon in tumulos, habitatio draconum, ſtupor, & ſibilus, eò quòd non ſit habitator.

38. Simul ut leones rugient, excutient comas veluti catuli leonum.

39. In calore eorum ponam potus eorum, & inebriabo eos, || ut ſopiantur, & dormiant ſomnum ſempiternum, & non conſurgant, dicit Dominus. *|| Infr. 57.*

40. Deducam eos quaſi agnos ad victimam, & quaſi arietes cum hœdis.

41. Quomodo capta eſt Seſach, & comprehenſa eſt inclyta univerſæ terræ ? quomodo facta eſt in ſtuporem Babylon inter Gentes ?

42. Aſcendit ſuper Babylonem mare, multitudine fluctuum ejus operta eſt.

43. Factæ ſunt civitates ejus in ſtuporem, terra inhabitabilis & deſerta, terra in qua nullus habitet, nec tranſeat per eam filius hominis.

44. Et viſitabo ſuper Bel in Babylone, & ejiciam quod abſorbuerat de ore ejus, & non confluent ad eum ultrà Gentes, ſiquidem & murus Babylonis corruet.

45. Egredimini de medio ejus populus meus: ut ſalvet unuſquiſque animam ſuam ab ira furoris Domini.

46. Et ne fortè molleſcat cor veſtrum, & timeatis auditum, qui audietur in terra: & veniet in anno auditio *, & poſt hunc annum auditio: & iniquitas in terra, & dominator ſuper dominatorem.

47. Propterea ecce dies veniunt, & viſitabo ſuper ſculptilia Babylonis: & omnis terra ejus confundetur, & univerſi interfecti ejus cadent in medio ejus.

48. Et laudabunt ſuper Babylonem cœli & terra, & omnia quæ in eis ſunt: quia ab Aquilone venient ei prædones, ait Dominus.

49. Et quomodo fecit Babylon ut caderent occiſi in Iſrael: ſic de Babylone cadent occiſi in univerſa terra.

50. Qui fugiſtis gladium, venite, nolite ſtare: recordamini procul Domini, & Jeruſalem aſcendat ſuper cor veſtrum.

51. Confuſi ſumus, quoniam audivimus opprobrium: operuit ignominia facies noſtras: quia venerunt alieni ſuper ſanctificationem domus Domini.

52. Propterea ecce dies veniunt, ait Dominus: & viſitabo ſuper ſculptilia ejus, & in omni terra ejus mugiet vulneratus.

53. Si aſcenderit Babylon in cœlum, & firmaverit in excelſo robur ſuum: à me venient vaſtatores ejus, ait Dominus.

54. Vox clamoris de Babylone, & contritio magna de terra Chaldæorum:

55. quoniam vaſtavit Dominus Babylonem, & perdidit ex ea vocem magnam: & ſonabunt fluctus eorum quaſi aquæ multæ: dedit ſonitum vox eorum:

56. Quia venit ſuper eam, id eſt ſuper Babylonem, prædo, & apprehenſi ſunt fortes ejus, & emarcuit arcus eorum, quia fortis ultor Dominus reddens retribuet.

57. Et inebriabo principes ejus, & ſapientes ejus, & duces ejus, & magiſtratus ejus, & fortes ejus: & dormient ſomnum ſempiternum, & non expergiſcentur: ait rex, Dominus exercituum nomen ejus.

58. Hæc dicit Dominus exercituum: Murus Babylonis ille latiſſimus ſuffoſſione ſuffodietur, & portæ ejus excelſæ igni comburentur, & labores populorum ad nihilum, & gentium in ignem erunt, & diſperibunt.

59. Verbum, quod præcepit Jeremias propheta, Saraiæ filio Neriæ filii Maaſiæ, cùm pergeret cum Sedecia rege in Babylonem, in anno quarto * regni ejus: Saraias autem erat princeps prophetiæ.

60. Et ſcripſit Jeremias omne malum, quod venturum erat ſuper Babylonem, in libro uno: † omnia verba hæc, quæ ſcripta ſunt contra Babylonem.

61. Et dixit Jeremias ad Saraiam: Cùm veneris in Babylonem, & videris, & legeris omnia verba hæc,

62. dices: Domine tu locutus es contra locum iſtum ut diſperderes eum: ne ſit qui in eo habitet ab homine uſque ad pecus, & ut ſit perpetua ſolitudo.

63. Cùmque compleveris legere librum iſtum, ligabis ad eum lapidem, & projicies illum in medium Euphraten,

64. & dices: Sic ſubmergetur Babylon, & non conſurget à facie afflictionis, quam ego adduco ſuper eam, & diſſolvetur. Hucuſque verba Jeremiæ.

C A P U T LII.

Præcedentium repetitio, nempè quòd Jeruſalem à Nabuchodonoſor obſeſſa poſt biennium capitur, & Sedecias rex Juda fugiens reducitur: filiiſque ejus coram ipſo trucidatis unà cum principibus Juda, excoculatus ac vinctus ducitur in Babylonem: & incenſo templo & palatio ceteriſque domibus, transferuntur omnes in Babylonem præter paucos vinitores & agricolas: ſimiliter & vaſa templi, inter quæ deſcribuntur duæ areæ columnæ: & numerus Judæorum in Babylonem diverſis temporibus translatorum, ubi rex Joakin poſt 37. annos de carcere eductus exaltatur.

1. Filius viginti & unius anni erat Sedecias cùm regnare cœpiſſet: & undecim annis regnavit in Jeruſalem, & nomen matris ejus Amital, filia Jeremiæ de Lobna. Anno M. 3414. Ant. Chr. 590.

2. Et fecit malum in oculis Domini, juxta omnia quæ fecerat Joakim.

3. Quoniam furor Domini erat in Jeruſalem & in Juda, uſquequò projiceret eos à facie ſua: & receſſit Sedecias à rege Babylonis.

4. ‖ Factum eſt autem in anno nono regni ejus, in menſe decimo, decima menſis: Venit Nabuchodonoſor rex Babylonis, ipſe & omnis exercitus ejus adversùs Jeruſalem, & obſederunt eam, & ædificaverunt contra eam munitiones in circuitu. ‖ 4. Reg. 25. 1. Sup. 39. 1.

5. Et fuit civitas obſeſſa uſque ad undecimum annum regis Sedeciæ.

6. Menſe autem quarto, nona menſis, obtinnit fames civitatem: & non erant alimenta populo terræ.

7. Et dirupta eſt civitas, & omnes viri bellatores ejus fugerunt, exieruntque de civitate nocte, per viam portæ, quæ eſt inter duos muros, & ducit ad hortum regis (Chaldæis obſidentibus urbem in gyro) & abierunt per viam, quæ ducit in eremum.

8. Perſecutus eſt autem Chaldæorum exercitus regem: & apprehenderunt Sedeciam in deſerto, quod eſt juxta Jericho: & omnis comitatus ejus diffugit ab eo.

9. Cùmque comprehendiſſent regem, adduxerunt eum ad regem Babylonis in Reblatha, quæ eſt in terra Emath: & locutus eſt ad eum judicia.

10. Et jugulavit rex Babylonis filios Sedeciæ in oculis ejus: ſed & omnes principes Juda occidit in Reblatha.

* Cyrus enim anno quem nos putamus eſſe, mundi 3454. Aſſyriis bellū intulit, rumore cadere ad Babylonios perveniente: ſed cū ad Hyndem amnē, qui in Tygrim influit, perveniſſet, egrèſſeens quòd equorū eādorum unus, qui illis ſacri erant, vorticibus ejus eſſet abſorptus, expeditione Babyl. intermiſſa, fluvium in 360 alveos diduxit, ut vel à mulieribus tranſiri poſſet, ne genua quidē tingentibus. Atque in eo opere perficiendo tota æſtas eſt abſumpta, ſequente vere anni 3465. Cyrus conjūctis Medorū & Perſarum copiis Babylonem perrexit, ubi contra *Balthaſſarē* ſeu *Nabodinū* certamē iniit. *Herod. l.* 1. ... *Dan.* 5.

* Non temere id adjectū eſt, ut appareat Babylonis ruinam prædictam ac ſcripto & ſimul conſpicua quadam actione cōſignatam, totis ſeu annis antequā Babylonii Jeruſalē exſcinderēt.

† Verba hujus ac præcedentis capitis cōprehendente. Se enim explicat mox verbis ſubſequentibus: ut male quidam hoc de libro Baruch intelligant.

4. Reg. 24. 18. 2. Par. 36. 11.

11. Et

11. Et oculos Sedeciæ eruit, & vinxit eum compedibus, & adduxit eum rex Babylonis in Babylonem, & poſuit eum in domo carceris uſque ad diem mortis ejus.

12. In menſe autem quinto, decima menſis, ipſe eſt annus nonus decimus * Nabuchodonoſor regis Babylonis: venit Nabuzardan princeps militiæ, qui ſtabat coram rege Babylonis in Jeruſalem.

13. Et incendit † domum Domini, & domum regis, & omnes domos Jeruſalem, & omnem domum magnam igni combuſſit.

** A primo regni ejus adhuc vivente patre initio. Anno M. 3416. deſinente Olymp. 48. ann. 1. ineunte. Ant. Chr. 588.*

† Ipſo die Sabbati, poſtquam à Salomone condi cœpta eſt ann. 424. menſibus 3. & diebus 8.

14. Et totum murum Jeruſalem per circuitum deſtruxit cunctus exercitus Chaldæorum, qui erat cum magiſtro militiæ.

15. De pauperibus autem populi, & de reliquo vulgo, quod remanſerat in civitate, & de perfugis, qui transfugerant ad regem Babylonis, & ceteros de multitudine, tranſtulit Nabuzardan princeps militiæ.

16. De pauperibus verò terræ reliquit Nabuzardan princeps militiæ vinitores, & agricolas.

17. Columnas quoque æreas, quæ erant in domo Domini, & baſes, & mare æneum, quod erat in domo Domini, confregerunt Chaldæi, & tulerunt omne æs eorum in Babylonem.

18. Et lebetes, & creagras, & pſalteria, & phialas, & mortariola, & omnia vaſa ærea, quæ in miniſterio fuerant, tulerunt: &

19. hydrias, & thymiamateria, & urceos, & pelves, & candelabra, & mortaria, & cyathos: quotquot aurea, aurea: & quotquot argentea, argentea, tulit magiſter militiæ:

20. & columnas duas, & mare unum, & vitulos duodecim æreos, qui erant ſub baſibus, quas fecerat rex Salomon in domo Domini: non erat pondus æris omnium horum vaſorum.

21. De columnis autem, decem & octo cubiti altitudinis erant in columna una: & funiculus duodecim cubitorum circuibat eam: porrò groſſitudo ejus quatuor digitorum, & intrinſecus cava erat.

22. Et capitella ſuper utramque ærea: altitudo capitelli unius quinque cubitorum: & retiacula, & malogranata ſuper coronam in circuitu, omnia ærea. Similiter columnæ ſecundæ, & malogranata.

23. Et fuerunt malogranata nonagintaſex dependentia: & omnia malogranata centum, retiaculis circumdabantur.

24. Et tulit magiſter militiæ Saraiam ſacerdotem primum, & Sophoniam ſacerdotem ſecundum, & tres cuſtodes veſtibuli.

25. Et de civitate tulit eunuchum unum, qui erat præpoſitus ſuper viros bellatores: & ſeptem viros de his, qui videbant faciem regis, qui inventi ſunt in civitate: & ſcribam principem militum, qui probabat tyrones: & ſexaginta viros de populo terræ, qui inventi ſunt in medio civitatis.

26. Tulit autem eos Nabuzardan magiſter militiæ, & duxit eos ad regem Babylonis in Reblatha.

27. Et percuſſit eos rex Babylonis, & interfecit eos in Reblatha in terra Emath: & translatus eſt Juda de terra ſua.

28. Iſte eſt populus, quem tranſtulit Nabuchodonoſor: In anno ſeptimo (*a*) Judæos tria millia & viginti tres:

29. In anno octavodecimo Nabuchodonoſor de Jeruſalem animas octingentas triginta duas:

30. In anno vigeſimotertio (*b*) Nabuchodonoſor, tranſtulit Nabuzardan magiſter militiæ animas Judæorum ſeptingentas quadraginta quinque: (*c*) omnes ergo animæ, quatuor millia ſexcentæ.

(a) Regni ſui. Ann. M. 3404.

(b) Ann. M. 3420. Ant. Chr. 584.

(c) In hac extrema deſolatione quæ terram penitus incultam reliquit, iniquitatis Iſraelis (à Juda ſejuncti) 390. & Judæ 40. anni terminantur Ezechielis c. 4. præmonſtrati.

31. Et factum eſt in trigeſimo ſeptimo (*d*) anno transmigrationis Joachin regis Juda, duodecimo menſe, vigeſimaquinta menſis, (*e*) elevavit Evilmerodach rex Babylonis ipſo anno regni ſui, caput Joachim regis Juda, & eduxit eum de domo carceris.

32. Et locutus eſt cum eo bona, & poſuit thronum ejus ſuper thronos regum, qui erant poſt ſe in Babylone.

33. Et mutavit veſtimenta carceris ejus, & comedebat panem coram eo ſemper cunctis diebus vitæ ſuæ:

34. & cibaria ejus, cibaria perpetua dabantur ei à rege Babylonis, ſtatuta per ſingulos dies, uſque ad diem mortis ſuæ, cunctis diebus vitæ ejus.

(d) An. M. 1442. Ant. Chr. 562.

(e) Vide 4. Reg. 25. 27.

THRENI,

ID EST

LAMENTATIONES

JEREMIÆ PROPHETÆ,

HIC LIBER *lugubres Jeremiæ querimonias continet, de miſerabili ſtatu Judæorum, & de vaſtitate Jeroſolymæ, ſive eam intelligamus quam paſſa eſt ob interitu Joſiæ, ut volunt Hebræi, Chaldæus, & quidam alii: ſive eam quam ob captivitatem Jechoniæ, ut Euſebius: ſive potius illam accipiamus quam intulit Nabuchodonoſor ſub Sedecia rege, cùm urbs everſa eſt, & templum incenſum, ut cenſent Origenes ac Theodoretus, & quoque in fronte libri hujus adſcripſerunt Græci Interpretes: ſive etiam ad illam direptionem reſpiciamus, quam fecit Titus Veſpaſianus, quæ ex mente Hieronymi, veluti complementum hujus prophetiæ eſt. Quidquid ſit, certum eſt Joſiæ mortem, qui à Necaone rege Ægypti interiit anno mundi 3394. omnium iſtorum malorum exordium fuiſſe, & Jeremiam valdè aptum ad tractanda τὰ περὶ τούτου*, ejus mortem defleviſſe, omneſque cantores & cantatrices *omnis ſingulis*, lamentationes ejus ſuper Joſiam replicaſſe, *ut eſt 2. Par. 35. 25. ſive de his, ſive de aliis lamentis id accipiendum ſit. Quin nova quoque lamentatio de flebili Judæorum ſtatu, inde à morte Joſiæ ab Ezechiele præcipitur, cap. 19. Itaque meritò dubitatur an proœmialis ille verſus, à Græcis aſſumptus, canonicæ auctoritatis ſit, cùm in Hebræo, Syro, Chaldæo, deſit. Non eſſe ſentiunt Bonaventura, Lyranus & alii. Ceteri verſus à Propheta carmine Hebraico ſcripti ſunt, certo ferè numero non pedum ſed Syllabarum, & à litteris alphabeti ordine inchoati: niſi quòd* Phe *præcedat* Ain. *in 2. 3. & 4. cap. more fortè Chaldæorum, cùm contra apud Hebræos fieri ſoleat. Harum verò litterarum nomina Interpretes tam Græci quam Latini hic retinuerunt, ut & in Pſalmo 118. quòd veluti certa ſigna ſint ad levandam memoriam à Prophetis adhibita.*

Et factum eſt, poſtquam in captivitatem redactus eſt Iſrael, & Jeruſalem deſerta eſt, ſedit Jeremias propheta flens, & planxit lamentatione hac in Jeruſalem, & amaro animo ſuſpirans, & ejulans dixit:

CAPUT PRIMUM.

ALEPH.

1. QUOMODO ſedet ſola civitas plena populo: facta eſt quaſi vidua domina Gentium: princeps provinciarum facta eſt ſub tributo.

BETH.

‖ Jer. 13. 7. 2. ‖ Plorans ploravit in nocte, & lachrymæ ejus in maxillis ejus: non eſt qui conſoletur eam ex omnibus charis ejus: omnes amici ejus ſpreverunt eam, & facti ſunt ei inimici.

GHIMEL.

3. Migravit Judas propter afflictionem, & multitudinem ſervitutis: habitavit inter gentes, nec invenit requiem: omnes perſecutores ejus apprehenderunt eam inter anguſtias.

DALETH.

4. Viæ Sion lugent eò quòd non ſint qui veniant ad ſolemnitatem: omnes portæ ejus deſtructæ: ſacerdotes ejus gementes: virgines ejus ſqualidæ, & ipſa oppreſſa amaritudine.

HE.

5. Facti ſunt hoſtes ejus in capite, inimici ejus locupletati ſunt: quia Dominus locutus eſt ſuper eam propter multitudinem iniquitatum ejus: parvuli ejus ducti ſunt in captivitatem ante faciem tribulantis.

VAU.

6. Et egreſſus eſt à filia Sion omnis decor ejus: facti ſunt principes ejus velut arietes non invenientes paſcua: & abierunt abſque fortitudine ante faciem ſubſequentis.

ZAIN.

7. Recordata eſt Jeruſalem dierum afflictionis ſuæ, & prævaricationis omnium deſiderabilium ſuorum, quæ habuerat à diebus antiquis, cùm caderet populus ejus in manu hoſtili, & non eſſet auxiliator: viderunt eam hoſtes, & deriſerunt ſabbata ejus.

HETH.

8. Peccatum peccavit Jeruſalem, propterea inſtabilis facta eſt: omnes, qui glorificabant eam, ſpreverunt illam, quia viderunt ignominiam ejus: ipſa autem gemens converſa eſt retrorſum.

TETH.

9. Sordes ejus in pedibus ejus, nec recordata eſt finis ſui: depoſita eſt vehementer, non habens conſolatorem: vide Domine afflictionem meam, quoniam erectus eſt inimicus.

JOD.

10. Manum ſuam miſit hoſtis ad omnia deſiderabilia ejus: quia vidit gentes ingreſſas ſanctuarium ſuum, de quibus præceperas ne intrarent in eccleſiam tuam.

CAPH.

11. Omnis populus ejus gemens, & quærens panem: dederunt pretioſa quæque pro cibo ad reſocillandam animam. Vide Domine & conſidera, quoniam facta ſum vilis.

LAMED.

12. O vos omnes, qui tranſitis per viam, attendite, & videte ſi eſt dolor ſicut dolor meus: quoniam vindemiavit me, ut locutus eſt Dominus in die iræ furoris ſui.

MEM.

13. De excelſo miſit ignem in oſſibus meis,

& eru-

& erudivit me: expandit rete pedibus meis, convertit me retrorſum : poſuit me deſolatam, tota die mœrore confectam.

N U N.

14. Vigilavit jugum iniqnitatum mearum: in manu ejus convolutæ ſunt , & impoſitæ collo meo: infirmata eſt virtus mea : dedit me Dominus in manu, de qua non potero ſurgere.

S A M E C H.

15. Abſtulit omnes magnificos meos Dominus de medio mei : vocavit adversùm me tempus, ut contereret electos meos : torcular calcavit Dominus virgini filiæ Juda.

A I N.

‖ Jer. 14. 17. 16. ‖ Idcircò ego plorans, & oculus meus deducens aquas: quia longè factus eſt à me conſolator, convertens animam meam : facti ſunt filii mei perditi , quoniam invaluit inimicus.

P H E.

17. Expandit Sion manus ſuas, non eſt qui conſoletur eam : mandavit Dominus adversùm Jacob in circuitu ejus hoſtes ejus: facta eſt Jeruſalem quaſi polluta menſtruis inter eos.

S A D E.

18. Juſtus eſt Dominus , quia os ejus ad iracundiam provocavi: audite obſecro univerſi populi, & videte dolorem meum : virgines meæ, & juvenes mei abierunt in captivitatem.

C O P H.

19. Vocavi amicos meos, & ipſi deceperunt me : ſacerdotes mei, & ſenes mei in urbe conſumpti ſunt : quia quæſierunt cibum ſibi ut refocillarent animam ſuam.

R E S.

20. Vide Domine quoniam tribulor , conturbatus eſt venter meus: ſubverſum eſt cor meum in memetipſa, quoniam amaritudine plena ſum: foris interficit gladius , & domi mors ſimilis eſt.

S I N.

21. Audierunt quia ingemiſco ego, & non eſt qui conſoletur me : omnes inimici mei audierunt malum meum, lætati ſunt , quoniam tu feciſti: adduxiſti diem conſolationis, & fient ſimiles mei.

T H A U.

22. Ingrediatur omne malum eorum coram te: & vindemia eos ſicut vindemiaſti me propter omnes iniquitates meas: multi enim gemitus mei, & cor meum mœrens.

C A P U T II.

A L E P H.

1. QUomodo obtexit caligine in furore ſuo Dominus filiam Sion : projecit de cœlo in terram inclytam Iſrael, & non eſt recordatus ſcabelli pedum ſuorum in die furoris ſui.

B E T H.

2. Præcipitavit Dominus , nec pepercit , omnia ſpecioſa Jacob : deſtruxit in furore ſuo munitiones virginis Juda , & dejecit in terram: polluit regnum, & principes ejus.

G H I M E L.

3. Confregit in ira furoris ſui omne cornu Iſrael : avertit retrorſum dexteram ſuam à facie inimici : & ſuccendit in Jacob quaſi ignem flammæ devorantis in gyro.

D A L E T H.

4. Tetendit arcum ſuum quaſi inimicus , firmavit dexteram ſuam quaſi hoſtis : & occidit omne, quod pulchrum erat viſu in tabernaculo filiæ Sion, effudit quaſi ignem indignationem ſuam.

H E.

5. Factus eſt Dominus velut inimicus : præcipitavit Iſrael ; præcipitavit omnia mœnia ejus: diſſipavit munitiones ejus , & replevit in filia Juda humiliatum & humiliatam.

V A U.

6. Et diſſipavit quaſi hortum tentorium ſuum , demolitus eſt tabernaculum ſuum : oblivioni tradidit Dominus in Sion feſtivitatem , & ſabbatum : & in opprobrium , & in indignationem furoris ſui regem , & ſacerdotem.

Z A I N.

7. Repulit Dominus altare ſuum , maledixit ſanctificationi ſuæ: tradidit in manu inimici muros turrium ejus: vocem dederunt in domo Domini, ſicut in die ſolemni.

H E T H.

8. Cogitavit Dominus diſſipare murum filiæ Sion : tetendit funiculum ſuum , & non avertit manum ſuam à perditione: luxitque antemurale, & murus pariter diſſipatus eſt.

T E T H.

9. Defixæ ſunt in terra portæ ejus : perdidit, & contrivit vectes ejus: regem ejus & principes ejus in Gentibus : non eſt lex, & prophetæ ejus non invenerunt viſionem à Domino.

J O D.

10. Sederunt in terra, conticuerunt ſenes filiæ Sion : conſperſerunt cinere capita ſua , accincti ſunt ciliciis , abjecerunt in terram capita ſua virgines Jeruſalem.

C A P H.

11. Defecerunt præ lacrymis oculi mei , conturbata ſunt viſcera mea : effuſum eſt in terra jecur meum ſuper contritione filiæ populi mei, cùm deficeret parvulus, & lactens in plateis oppidi.

L A M E D.

12. Matribus ſuis dixerunt : Ubi eſt triticum & vinum? cùm deficerent quaſi vulnerati in plateis civitatis : cùm exhalarent animas ſuas in ſinu matrum ſuarum.

M E M.

13. Cui comparabo te ? vel cui aſſimilabo te filia Jeruſalem? cui exæquabo te , & conſolabor te , virgo filia Sion ? magna eſt enim velut mare contritio tua: quis medebitur tui ?

N U N.

14. Prophetæ tui viderunt tibi falſa , & ſtulta, nec aperiebant iniquitatem tuam, ut te ad pœnitentiam provocarent : viderunt autem tibi aſſumptiones falſas , & ejectiones.

S A M E C H.

15. Plauſerunt ſuper te manibus omnes tranſeuntes per viam: ſibilaverunt , & moverunt caput ſuum ſuper filiam Jeruſalem : Hæccine eſt urbs, dicentes, perfecti decoris, gaudium univerſæ terræ?

P H E.

16. Aperuerunt ſuper te os ſuum omnes inimici tui: ſibilaverunt, & fremuerunt dentibus , & dixerunt : Devorabimus : en iſta

eſt dies, quam expectabamus: invenimus, vidimus.

A I N.

a Lev. 26. 14. Deut. 28. 15. 17. || Fecit Dominus quæ cogitavit, complevit ſermonem ſuum, quem præceperat à diebus antiquis: deſtruxit, & non pepercit, & lætificavit ſuper te inimicum, & exaltavit cornu hoſtium tuorum.

S A D E.

b Jerem. 14. 17. Sup. 2. 16. 18. Clamavit cor eorum ad Dominum ſuper muros filiæ Sion: || Deduc quaſi torrentem lacrymas per diem, & noctem: non des requiem tibi, neque taceat pupilla oculi tui.

C O P H.

19. Conſurge, lauda in nocte, in principio vigiliarum: effunde ſicut aquam cor tuum ante conſpectum Domini: leva ad eum manus tuas pro anima parvulorum tuorum, qui defecerunt in fame in capite omnium compitorum.

R E S.

20. Vide Domine, & conſidera quem vindemiaveris ita: ergone comedent mulieres fructum ſuum, parvulos ad menſuram palmæ? ſi occiditur in ſanctuario Domini ſacerdos, & propheta?

S I N.

21. Jacuerunt in terra foris puer & ſenex: virgines meæ, & juvenes mei ceciderunt in gladio: interfeciſti in die furoris tui: percuſſiſti, nec miſertus es.

T H A U.

22. Vocaſti quaſi ad diem ſolemnem, qui terrerent me de circuitu, & non fuit in die furotis Domini qui effugeret, & relinqueretur: quos educavi, & enutrivi, inimicus meus conſumpſit eos.

C A P U T III.

A L E P H.

1. EGo vir videns paupertatem meam in virga indignationis ejus.

A L E P H.

2. Me minavit, & adduxit in tenebras, & non in lucem.

A L E P H.

3. Tantùm in me vertit, & convertit manum ſuam tota die.

B E T H.

4. Vetuſtam fecit pellem meam, & carnem meam, contrivit oſſa mea.

B E T H.

5. Ædificavit in gyro meo, & circumdedit me felle, & labore.

B E T H.

6. In tenebroſis collocavit me, quaſi mortuos ſempiternos.

G H I M E L.

7. Circumædificavit adversùm me, ut non egrediar: aggravavit compedem meum.

G H I M E L.

8. Sed & cùm clamavero, & rogavero, excluſit orationem meam.

G H I M E L.

9. Concluſit vias meas lapidibus quadris, ſemitas meas ſubvertit.

D A L E T H.

10. Urſus inſidians factus eſt mihi: leo in abſconditis.

D A L E T H.

11. Semitas meas ſubvertit, & confregit me: poſuit me deſolatam.

D A L E T H.

12. Tetendit arcum ſuum, & poſuit me quaſi ſignum ad ſagittam.

H E.

13. Miſit in renibus meis filias pharetræ ſuæ.

H E.

14. Factus ſum in deriſum omni populo meo, canticum eorum tota die.

H E.

15. Replevit me amaritudinibus, inebriavit me abſynthio.

V A U.

16. Et fregit ad numerum dentes meos, cibavit me cinere.

V A U.

17. Et repulſa eſt à pace anima mea, oblitus ſum bonorum.

V A U.

18. Et dixi; Periit finis meus, & ſpes mea à Domino.

Z A I N.

19. Recordare paupertatis, & tranſgreſſionis meæ, abſynthii, & fellis.

Z A I N.

20. Memoria memor ero, & tabeſcet in me anima mea.

Z A I N.

21. Hæc recolens in corde meo, ideò ſperabo.

H E T H.

22. Miſericordiæ Domini quia non ſumus conſumpti: quia non defecerunt miſerationes ejus.

H E T H.

23. Novi diluculo, multa eſt fides tua.

H E T H.

24. Pars mea Dominus, dixit anima mea: propterea expectabo eum.

T E T H.

25. Bonus eſt Dominus ſperantibus in eum, animæ quærenti illum.

T E T H.

26. Bonum eſt præſtolari cum ſilentio ſalutare Dei.

T E T H.

27. Bonum eſt viro, cùm portaverit jugum ab adoleſcentia ſua.

J O D.

28. Sedebit ſolitarius, & tacebit: quia levavit ſuper ſe.

J O D.

29. Ponet in pulvere os ſuum, ſi fortè ſit ſpes.

J O D.

30. Dabit percutienti ſe maxillam, ſaturabitur opprobriis.

C A P H.

31. Quia non repellet in ſempiternum Dominus.

C A P H.

32. Quia ſi abjecit, & miſerebitur ſecundùm multitudinem miſericordiarum ſuarum.

C A P H.

33. Non enim humiliavit ex corde ſuo, & abjecit filios hominum.

L A M E D.

34. Ut contereret ſub pedibus ſuis omnes vinctos terræ.

L A M E D.

35. Ut declinaret judicium viri in conſpectu vultus Altiſſimi.

LAMED.

36. Ut perverteret hominem in judicio ſuo, Dominus ignoravit.

MEM.

‖ Amos 3.6 37. ‖ Quis eſt iſte, qui dixit ut fieret, Domino non jubente?

MEM.

38. Ex ore Altiſſimi non egredientur nec mala nec bona?

MEM.

39. Quid murmuravit homo vivens, vir pro peccatis ſuis?

NUN.

40. Scrutemur vias noſtras, & quæramus, & revertamur ad Dominum.

NUN.

41. Levemus corda noſtra cum manibus ad Dominum in cœlos.

NUN.

42. Nos iniquè egimus, & ad iracundiam provocavimus: idcircò tu inexorabilis es.

SAMECH.

43. Operuiſti in furore, & percuſſiſti nos: occidiſti, nec pepercisti.

SAMECH.

44. Oppoſuiſti nubem tibi, ne tranſeat oratio.

SAMECH.

45. Eradicationem, & abjectionem poſuiſti me in medio populorum.

PHE.

46. Aperuerunt ſuper nos os ſuum omnes inimici.

PHE.

47. Formido, & laqueus facta eſt nobis vaticinatio, & contritio.

PHE.

48. Diviſiones aquarum deduxit oculus meus, in contritione filiæ populi mei.

AIN.

49. Oculus meus afflictus eſt, nec tacuit, eò quòd non eſſet requies.

AIN.

50. Donec reſpiceret & videret Dominus de cœlis.

AIN.

51. Oculus meus deprædatus eſt animam meam in cunctis filiabus urbis meæ.

SADE.

52. Venatione ceperunt me quaſi avem inimici mei gratis.

SADE.

53. Lapſa eſt in lacum vita mea, & poſuerunt lapidem ſuper me.

SADE.

54. Inundaverunt aquæ ſuper caput meum: dixi: Perii.

COPH.

55. Invocavi nomen tuum Domine de lacu noviſſimo.

COPH.

56. Vocem meam audiſti: ne avertas aurem tuam à ſingultu meo, & clamoribus.

COPH.

57. Appropinquaſti in die, quando invocavi te: dixiſti: Ne timeas.

RES.

58. Judicaſti Domine cauſam animæ meæ, redemptor vitæ meæ.

RES.

59. Vidiſti Domine iniquitatem illorum adversùm me: judica judicium meum.

RES.

60. Vidiſti omnem furorem, univerſas cogitationes eorum adversùm me.

SIN.

61. Audiſti opprobrium eorum Domine, omnes cogitationes eorum adversùm me.

SIN.

62. Labia inſurgentium mihi; & meditationes eorum adversùm me tota die.

SIN.

63. Seſſionem eorum, & reſurrectionem eorum vide; ego ſum pſalmus eorum.

THAU.

64. Reddes eis vicem Domine juxta opera manuum ſuarum.

THAU.

65. Dabis eis ſcutum cordis laborem tuum.

THAU.

66. Perſequeris in furore, & conteres eos ſub cœlis, Domine.

CAPUT IV.

ALEPH.

1. Quomodo obſcuratum eſt aurum, mutatus eſt color optimus, diſperſi ſunt lapides Sanctuarii in capite omnium platearum?

BETH.

2. Filii Sion inclyti, & amicti auro primo: quomodo reputati ſunt in vaſa teſtea, opus manuum figuli?

GHIMEL.

3. Sed & lamiæ nudaverunt mammam, lactaverunt catulos ſuos: filia populi mei crudelis, quaſi ſtruthio in deſerto.

DALETH.

4. Adhæſit lingua lactentis ad palatum ejus in ſiti: parvuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis.

HE.

5. Qui veſcebantur voluptuosè, interierunt in viis: qui nutriebantur in croceis, amplexati ſunt ſtercora.

VAU.

6. Et major effecta eſt iniquitas filiæ populi mei peccato Sodomorum, ‖ quæ ſubverſa eſt in momento, & non ceperunt in ea manus. ‖ Gen. 19. 24.

ZAIN.

7. Candidiores Nazaræi ejus nive, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, ſapphiro pulchriores.

HETH.

8. Denigrata eſt ſuper carbones facies eorum, & non ſunt cogniti in plateis: adhæſit cutis eorum oſſibus: aruit, & facta eſt quaſi lignum.

TETH.

9. Melius fuit occiſis gladio, quàm interfectis fame: quoniam iſti extabuerunt conſumpti à ſterilitate terræ.

JOD.

10. Manus mulierum miſericordium coxerunt filios ſuos: facti ſunt cibus earum, in contritione filiæ populi mei.

CAPH.

11. Complevit Dominus furorem ſuum, effudit iram indignationis ſuæ: & ſuccendit ignem in Sion, & devoravit fundamenta ejus.

LAMED.

12. Non crediderunt reges terræ, & univerſi habitatores orbis, quoniam ingrederetur hoſtis & inimicus per portas Jeruſalem.

MEM.

13. Propter peccata prophetarum ejus, & iniquitates ſacerdotum ejus, qui effuderunt in medio ejus ſanguinem juſtorum.

NUN.

14. Erraverunt cæci in plateis, polluti ſunt in ſanguine: cùmque non poſſent, tenuerunt lacinias ſuas.

SAMECH.

15. Recedite polluti, clamaverunt eis: recedite, abite, nolite tangere: jurgati quippe ſunt, & commoti: dixerunt inter Gentes: Non addet ultrà ut habitet in eis.

PHE.

16. Facies Domini diviſit eos, non addet ut reſpiciat eos: facies ſacerdotum non erubuerunt, neque ſenum miſerti ſunt.

AIN.

17. Cùm adhuc ſubſiſteremus, defecerunt oculi noſtri ad auxilium noſtrum vanum, cùm reſpiceremus attenti ad gentem, quæ ſalvare non poterat.

SADE.

18. Lubricaverunt veſtigia noſtra in itinere platearum noſtrarum, appropinquavit finis noſter: completi ſunt dies noſtri, quia venit finis noſter.

COPH.

19. Velociores fuerunt perſecutores noſtri aquilis cœli: ſuper montes perſecuti ſunt nos, in deſerto inſidiati ſunt nobis.

RES.

20. Spiritus oris noſtri Chriſtus Dominus captus eſt in peccatis noſtris: cui diximus: In umbra tua vivemus in Gentibus.

SIN.

21. Gaude, & lætare filia Edom, quæ habitas in terra Hus: ad te quoque perveniet calix, inebriaberis, atque nudaberis.

THAU.

22. Completa eſt iniquitas tua filia Sion, non addet ultrà ut tranſmigret te: viſitavit iniquitatem tuam filia Edom, diſcooperuit peccata tua.

ORATIO
JEREMIÆ PROPHETÆ.

CAPUT QUINTUM.

1. RECORDARE Domine quid acciderit nobis: intuere, & reſpice opprobrium noſtrum.
2. Hæreditas noſtra verſa eſt ad alienos: domus noſtræ ad extraneos.

3. Pupilli facti ſumus abſque patre, matres noſtræ quaſi viduæ.

4. Aquam noſtram pecunia bibimus: ligna noſtra pretio comparavimus.

5. Cervicibus noſtris minabamur, laſſis non dabatur requies.

6. Ægypto dedimus manum, & Aſſyriis, ut ſaturaremur pane.

7. Patres noſtri peccaverunt, & non ſunt: & nos iniquitates eorum portavimus.

8. Servi dominati ſunt noſtri: non fuit qui redimeret de manu eorum.

9. In animabus noſtris afferebamus panem nobis, à facie gladii in deſerto.

10. Pellis noſtra, quaſi clibanus exuſta eſt à facie tempeſtatum famis.

11. Mulieres in Sion humiliaverunt, & virgines in civitatibus Juda.

12. Principes manu ſuſpenſi ſunt: facies ſenum non erubuerunt.

13. Adoleſcentibus impudicè abuſi ſunt: & pueri in ligno corruerunt.

14. Senes defecerunt de portis, juvenes de choro pſallentium.

15. Defecit gaudium cordis noſtri: verſus eſt in luctum chorus noſter.

16. Cecidit corona capitis noſtri: væ nobis, quia peccavimus.

17. Propterea mœſtum factum eſt cor noſtrum, ideò contenebrati ſunt oculi noſtri.

18. Propter montem Sion quia diſperiit, vulpes ambulaverunt in eo.

19. Tu autem Domine in æternum permanebis, ſolium tuum in generationem & generationem.

20. Quare in perpetuum oblivíſceris noſtri? derelinques nos in longitudine dierum?

21. Converte nos Domine ad te, & convertemur: innova dies noſtros, ſicut à principio.

22. Sed projiciens repuliſti nos, iratus es contra nos vehementer.

PROPHETIA BARUCH.

*B*ARUCH *Hebraicè* Benedictum *ſignificat, qualis certè fuit vir ille, qui nobili Judæorum proſapia oriundus, ſcribæ officium Jeremiæ præſtare non abnuit, ejuſque aſſecla & omnium laborum ac periculorum particeps fuit. Huic enim ad mortem uſque conſtanter adhæſit: etiam cùm per Johanan in Ægyptum abductus eſt, ubi ab impiis Judæis lapidibus obrutus dicitur, quòd ejus monita ac reprehenſiones jam ferre non poſſent.*

Hunc autem librum Baruch in Babylonia ſcripſiſſe nominatim dicitur hic v. 1. Quo verò tempore in Babyloniam ierit, minimè dicitur. Opinantur alii poſt mortem demum Jeremiæ id factum; quòd ibi verſ. 2. incendium Jeroſolymorum memoretur, quaſi jam peractum: Alii verò ante everſum templum; quòd quædam hic narrentur de ſacrificiis vaſiſque redimendis ac reponendis, quæ de eo adhuc ſtante intelligenda videantur. Itaque Baruchum in ea legatione fuiſſe putant illi, quæ anno 4. Sedeciæ adſcribitur ab Jeremia 51. v. 59. cujus princeps erat Saraias, Baruchi frater. His enim Jeremias, ſua de excidio Babylonico vaticinia, quæ cap. 50. 51. & 52. habentur, tradiderat perlegenda captivis, ac poſteà in Euphratem projicienda. Anno verò ſequenti, cùm reditum maturarent, Baruchum volunt iidem, hoc ſcriptum concinnaſſe, & cum Rege aliiſque qui Babylone erant, communicaſſe; tum ut ipſorum dolorem conſolaretur, tum ut ex eorum ſententia atque conſilio, collectaque pecunia, populi, qui adhuc Jeroſolymis ſupererat, calamitatibus ſubveniret. Id ut efficiant volunt annum 5. qui ibi adſcribitur v. 2. numerandum eſſe à deportatione Jechoniæ, ut ſit ann. Mundi 3409. Immò & memoratum incendium tunc quoque cœptum eſſe, cùm primùm in poteſtatem hoſtium venit Jeruſalem, ſed poſteà reſtinctum, ac capto demùm Sedecia, templum denuò & urbem deflagraſſe. Harum ſententiarum quæ probabilior ſit, videat prudens lector. Baruchum verò Hebraicè aut Chaldaicè ſcripſiſſe, ſuadent cùm tempus & locus, tum ipſa phraſis, quæ paſſim ad Hebræam accedit. Verùm exemplar Hebraicum, jam olim intercidit, verſione Græca ac Latina ſuperſtite. Ad finem libri ſui adjecit Baruch Epiſtolam Jeremiæ ad deportandos, qua illi adverſùs idola & idololatriam confirmantur, habeturque hic capite 6: ſive ultimo.

CAPUT PRIMUM.

Judæi à Babylone mittunt ad eos qui erant in Jeruſalem librum Baruch, unà cum collectis pecuniis, ut oblatis holocauſtis orent pro ipſis, & pro Nabuchodonoſor, filioque ejus Balthaſſar: ac confitentur peccata ſua.

1. ET hæc verba libri, quæ ſcrip-
ſit Baruch filius Neriæ, fi-
lii Maaſiæ, filii Sedeciæ,
filii Sedei, filii Helciæ, in
Babylonia,
2. in anno quinto, in ſepti-
mo die menſis, in tempore quo ceperunt
Chaldæi Jeruſalem, & ſuccenderunt eam igni.
3. Et legit Baruch verba libri hujus ad
aures Jechoniæ filii Joakim regis Juda, &
ad aures univerſi populi venientis ad librum:
4. & ad aures potentium filiorum regum, &
ad aures presbyterorum, & ad aures populi, à
minimo uſque ad maximum eorum omnium
habitantium in Babylonia, ad flumen Sodi.
5. Qui audientes plorabant, & jejunabant,
& orabant in conſpectu Domini.
6. Et collegerunt pecuniam ſecundùm quod
potuit uniuſcujuſque manus,
7. & miſerunt in Jeruſalem ad Joakim fi-
lium Helciæ filii Salom Sacerdotem, & ad Sa-
cerdotes, & ad omnem populum, qui inven-
ti ſunt cum eo in Jeruſalem:
8. cùm acciperet * vaſa templi Domini,
quæ ablata fuerant de templo, revocare † in
terram Juda decima die menſis Sivan, vaſa
argentea, quæ fecit Sedecias filius Joſiæ rex
Juda,
9. poſteaquàm cepiſſet Nabuchodonoſor rex

* ἐν τῷ λαβεῖν αὐτὸν, poſteaquam accepiſſet ipſe, ſc. Baruch. † i. τοῦ ἐπιστρέψαι. ad revocanda & reſtituenda illa.

Babylonis Jechoniam, & principes, & cunctos potentes, & populum terræ ab Jeruſalem, & duxit eos vinctos in Babylonem.

10. Et dixerunt: Ecce miſimus ad vos pecunias, de quibus emite holocautomata, & thus, & facite manna, & offerte pro peccato ad aram Domini Dei noſtri:

11. & orate pro vita Nabuchodonoſor regis Babylonis, & pro vita Balthaſſar filii ejus, ut ſint dies eorum ſicut dies cœli ſuper terram:

12. & ut det Dominus virtutem nobis, & illuminet oculos noſtros ut vivamus ſub umbra Nabuchodonoſor regis Babylonis, & ſub umbra Balthaſſar filii ejus, & ſerviamus eis multis diebus, & inveniamus gratiam in conſpectu eorum.

13. Et pro nobis ipſis orate ad Dominum Deum noſtrum: quia peccavimus Domino Deo noſtro, & non eſt averſus furor ejus à nobis uſque in hunc diem.

14. Et legite librum iſtum, quem miſimus ad vos recitari in templo Domini, in die ſolemni, & in die opportuno:

‖ Infr. 2.6. 15. ‖ & dicetis: Domino Deo noſtro juſtitia, nobis autem confuſio faciei noſtræ: ſicut eſt dies hæc omni Juda, & habitantibus in Jeruſalem,

16. Regibus noſtris, & principibus noſtris, & ſacerdotibus noſtris, & prophetis noſtris, & patribus noſtris.

‖ Dan. 9. 5. 17. ‖ Peccavimus ante Dominum Deum noſtrum, & non credidimus, diffidentes in eum:

18. & non fuimus ſubjectibiles illi, & non audivimus vocem Domini Dei noſtri, ut ambularemus in mandatis ejus, quæ dedit nobis.

19. A die, qua eduxit patres noſtros de terra Ægypti uſque ad diem hanc, eramus incredibiles ad Dominum Deum noſtrum: & diſſipati receſſimus, ne audiremus vocem ipſius.

‖ Deut. 28. 15. 20. ‖ Et adhæſerunt nobis multa mala, & maledictiones, quæ conſtituit Dominus Moyſi ſervo ſuo: qui eduxit patres noſtros de terra Ægypti, dare nobis terram fluentem lac & mel, ſicut hodierna die.

21. Et non audivimus vocem Domini Dei noſtri ſecundùm omnia verba prophetarum, quos miſit ad nos:

22. & abivimus unuſquiſque in ſenſum cordis noſtri maligni, operari diis alienis, facientes mala ante oculos Domini Dei noſtri.

CAPUT II.

Judæi in captivitate confitentur propter peccata ſua contigiſſe ſibi mala quæ Deus per prophetas ſuos fuerat comminatus: fuſis ergo precibus petunt miſericordiam, quam per Moyſen fuerat pollicitus ſe reſipiſcentibus daturum.

1. PRopter quod ſtatuit Dominus Deus noſter verbum ſuum, quod locutus eſt ad nos, & ad judices noſtros, qui judicaverunt Iſrael, & ad reges noſtros, & ad principes noſtros, & ad omnem Iſrael, & Juda:

‖ Deut. 28. 15. 2. ut adduceret Dominus ſuper nos mala magna, quæ non ſunt facta ſub cœlo, quemadmodum facta ſunt in Jeruſalem, ‖ ſecundùm quæ ſcripta ſunt in lege Moyſi,

3. ut manducaret homo carnes filii ſui, & carnes filiæ ſuæ.

4. Et dedit eos ſub manu regum omnium, qui ſunt in circuitu noſtro, in improperium, & in deſolationem in omnibus populis, in quibus nos diſperſit Dominus.

5. Et facti ſumus ſubtus, & non ſuprà: quia peccavimus Domino Deo noſtro, non obaudiendo voci ipſius.

6. ‖ Domino Deo noſtro juſtitia: nobis autem, & patribus noſtris confuſio faciei, ſicut eſt dies hæc. ‖ Sup. 1. 15.

7. Quia locutus eſt Dominus ſuper nos omnia mala hæc, quæ venerunt ſuper nos:

8. & non ſumus deprecati faciem Domini Dei noſtri, ut reverteremur unuſquiſque noſtrum à viis noſtris peſſimis.

9. Et vigilavit Dominus in malis, & adduxit ea ſuper nos: quia juſtus eſt Dominus in omnibus operibus ſuis, quæ mandavit nobis:

10. & non audivimus vocem ipſius, ut iremus in præceptis Domini, quæ dedit ante faciem noſtram.

11. ‖ Et nunc Domine Deus Iſrael, qui eduxiſti populum tuum de terra Ægypti in manu valida, & in ſignis, & in prodigiis, & in virtute tua magna, & in brachio excelſo, & feciſti tibi nomen ſicut eſt dies iſte: ‖ Dan 9. 15.

12. peccavimus, impiè egimus, iniquè geſſimus, Domine Deus noſter, in omnibus juſtitiis tuis.

13. Avertatur ira tua à nobis: quia derelicti ſumus pauci inter gentes, ubi diſperſiſti nos.

14. Exaudi Domine preces noſtras, & orationes noſtras, & educ nos propter te: & da nobis invenire gratiam ante faciem eorum, qui nos abduxerunt:

15. ut ſciat omnis terra quia tu es Dominus Deus noſter, & quia nomen tuum invocatum eſt ſuper Iſrael, & ſuper genus ipſius.

16. ‖ Reſpice Domine de domo ſancta tua in nos, & inclina aurem tuam, & exaudi nos. ‖ Deut. 26. 15. ‖ Iſai. 63. 15.

17. ‖ Aperi oculos tuos, & vide: ‖ quia non mortui, qui ſunt in inferno, quorum ſpiritus acceptus eſt à viſceribus ſuis, dabunt honorem, & juſtificationem Domino: ‖ Iſai. 37. 17. & 64. 9. ‖ Pſal. 113. 17.

18. ſed anima, quæ triſtis eſt ſuper magnitudine mali, & incedit curva, & infirma, & oculi deficientes, & anima eſuriens dat tibi gloriam & juſtitiam Domino.

19. Quia non ſecundùm juſtitias patrum noſtrorum nos fundimus preces, & petimus miſericordiam ante conſpectum tuum Domine Deus noſter:

20. ſed quia miſiſti iram tuam, & furorem tuum ſuper nos, ſicut locutus es in manu puerorum tuorum prophetarum, dicens:

21. Sic dicit Dominus: Inclinate humerum veſtrum, & cervicem veſtram, & opera facite regi Babylonis: & ſedebitis in terra, quam dedi patribus veſtris.

22. Quòd ſi non audieritis vocem Domini Dei veſtri operari regi Babyloniæ: defectionem veſtram faciam de civitatibus Juda, & à foris Jeruſalem,

23. & auferam à vobis vocem jucunditatis, & vocem gaudii, & vocem ſponſi, & vocem ſponſæ, & erit omnis terra ſine veſtigio ab inhabitantibus eam.

24. Et non audierunt vocem tuam, ut ope-

rarent-

rarentur regi Babylonis : & ſtatuiſti verba tua, quæ locutus es in manibus puerorum tuorum prophetarum, ut transferrentur oſſa regum noſtrorum, & oſſa patrum noſtrorum de loco ſuo:

25. & ecce projecta ſunt in calore ſolis, & in gelu noctis : & mortui ſunt in doloribus peſſimis, & in fame, & in gladio, & in emiſſione.

26. Et poſuiſti templum, in quo invocatum eſt nomen tuum in ipſo, ſicut hæc dies *, propter iniquitatem domus Iſrael, & domus Juda.

* ſ. oſtendit.

27. Et feciſti in nobis Domine Deus noſter ſecundùm omnem bonitatem tuam, & ſecundùm omnem miſerationem tuam illam magnam:

28. Sicut locutus es in manu pueri tui Moyſi, in die qua præcepiſti ei ſcribere legem tuam coram filiis Iſrael,

29. dicens : || Si non audieritis vocem meam, multitudo hæc magna convertetur in minimam inter Gentes, quò ego eos diſpergam:

|| Levit. 26. 14. Deut. 28. 15.

30. quia ſcio quòd me non audiet populus : populus eſt enim dura cervice : & convertetur ad cor ſuum in terra captivitatis ſuæ:

31. & ſcient quia ego ſum Dominus Deus eorum, & dabo eis cor, & intelligent : aures, & audient.

32. Et laudabunt me in terra captivitatis ſuæ, & memores erunt nominis mei.

33. Et avertent ſe à dorſo ſuo duro, & à malignitatibus ſuis : quia reminiſcentur viam patrum ſuorum qui peccaverunt in me.

34. Et revocabo illos in terram, quam juravi patribus eorum, Abraham, Iſaac, & Jacob, & dominabuntur eis : & multiplicabo eos, & non minorabuntur.

35. Et ſtatuam illis teſtamentum alterum ſempiternum, ut ſim illis in Deum, & ipſi erunt mihi in populum : & non movebo ampliùs populum meum, filios Iſrael, à terra quam dedi illis.

CAPUT III.

Perſeverant confiteri peccata ſua & patrum ſuorum, obſecrantes Deum pro miſericordia : Iſrael in captivitatem ductus eſt, eò quòd dereliquerit viam ſapientiæ, quæ non invenitur à potentibus, divitibus, aut gigantibus : ſed populo Iſrael tradita fuerat à Deo, cui omnes ſuæ creaturæ obediunt : additurque de Chriſti adventu in carne.

1. ET nunc Domine omnipotens, Deus Iſrael, anima in anguſtiis, & ſpiritus anxius clamat ad te:

2. audi Domine, & miſerere, quia Deus es miſericors, & miſerere noſtri : quia peccavimus ante te.

3. Quia tu ſedes in ſempiternum, & nos peribimus in ævum?

4. Domine omnipotens, Deus Iſrael, audi nunc orationem mortuorum Iſrael, & filiorum ipſorum, qui peccaverunt ante te, & non audierunt vocem Domini Dei ſui, & agglutinata ſunt nobis mala.

5. Noli meminiſſe iniquitatum patrum noſtrorum, ſed memento manus tuæ, & nominis tui in tempore iſto:

6. quia tu es Dominus Deus noſter, & laudabimus te Domine:

7. quia propter hoc dediſti timorem tuum in cordibus noſtris, & ut invocemus nomen tuum, & laudemus te in captivitate noſtra; quia convertimur ab iniquitate patrum noſtrorum, qui peccaverunt ante te.

8. Et ecce nos in captivitate noſtra ſumus hodie, qua nos diſperſiſti in improperium, & in maledictum, & in peccatum; ſecundùm omnes iniquitates patrum noſtrorum, qui receſſerunt à te Domine Deus noſter.

9. ‡ Audi Iſrael mandata vitæ : auribus percipe, ut ſcias prudentiam.

‡ Sabbato Sancto Prophetia 7. *item* Sabbato Pentec. Proph. 5

10. Quid eſt Iſrael quòd in terra inimicorum es?

11. Inveteraſti in terra aliena, coinquinatus es cum mortuis : deputatus es cum deſcendentibus in infernum.

12. Dereliquiſti fontem ſapientiæ:

13. nam ſi in via Dei ambulaſſes, habitaſſes utique in pace ſempiterna.

14. Diſce ubi ſit prudentia, ubi ſit virtus, ubi ſit intellectus : ut ſcias ſimul ubi ſit longiturnitas vitæ & victus, ubi ſit lumen oculorum, & pax.

15. Quis invenit locum ejus? & quis intravit in theſauros ejus?

16. Ubi ſunt principes Gentium, & qui dominantur ſuper beſtias, quæ ſunt ſuper terram?

17. Qui in avibus cœli ludunt,

18. qui argentum theſaurizant, & aurum, in quo confidunt homines, & non eſt finis acquiſitionis eorum? qui argentum fabricant & ſoliciti ſunt, nec eſt inventio operum illorum?

19. exterminati ſunt, & ad inferos deſcenderunt, & alii loco eorum ſurrexerunt.

20. Juvenes viderunt lumen, & habitaverunt ſuper terram : viam autem diſciplinæ ignoraverunt,

21. neque intellexerunt ſemitas ejus, neque filii eorum ſuſceperunt eam, à facie ipſorum longè facta eſt:

22. non eſt audita in terra Chanaan, neque viſa eſt in Theman.

23. Filii quoque Agar, qui exquirunt prudentiam, quæ de terra eſt, negotiatores Merrhæ, & Theman, & fabulatores, & exquiſitores prudentiæ & intelligentiæ : viam autem ſapientiæ neſcierunt, neque commemorati ſunt ſemitas ejus.

24. O Iſrael quàm magna eſt domus Dei, & ingens locus poſſeſſionis ejus!

25. Magnus eſt, & non habet finem : excelſus & immenſus.

26. Ibi fuerunt gigantes nominati illi, qui ab initio fuerunt, ſtatura magna, ſcientes bellum.

27. Non hos elegit Dominus, neque viam diſciplinæ invenerunt : proptereà perierunt.

28. Et quoniam non habuerunt ſapientiam, interierunt propter ſuam inſipientiam.

29. Quis aſcendit in cœlum, & accepit eam, & eduxit eam de nubibus?

30. Quis transfretavit mare, & invenit illam? & attulit illam ſuper aurum electum?

31. Non eſt qui poſſit ſcire vias ejus, neque qui exquirat ſemitas ejus:

32. ſed qui ſcit univerſa, novit eam, & adinvenit eam prudentia ſua : qui præparavit

terram

terram in æterno tempore, & replevit eam pecudibus, & quadrupedibus:

33. qui emittit lumen, & vadit: & vocavis illud, & obedit illi in tremore.

34. Stellæ autem dederunt lumen in cuſtodiis ſuis, & lætatæ ſunt:

35. vocatæ ſunt, & dixerunt: Adſumus: & luxerunt ei cum jucunditate, qui fecit illas.

36. Hic eſt Deus noſter, & non æſtimabitur alius adversùs eum.

37. Hic adinvenit omnem viam diſciplinæ, & tradidit illam Jacob puero ſuo, & Iſrael dilecto ſuo.

38. Poſt hæc in terris viſus eſt, & cum hominibus converſatus eſt. A

C A P U T IV.

Jeruſalem ſuam luget deſolationem, hortaturque filios ſuos ut forti ſint animo: nam ſicut propter ipſorum peccata Deus eos tradidit adverſariis, ita eis liberatis, puniet hoſtes ipſorum.

1. Hic liber mandatorum Dei, & lex, quę eſt in æternum: omnes qui tenent eam, pervenient ad vitam: qui autem dereliquerunt eam, in mortem.

2. Convertere Jacob, & apprehende eam, ambula per viam ad ſplendorem ejus contra lumen ejus.

3. Ne tradas alteri gloriam tuam, & dignitatem tuam genti alienæ.

4. Beati ſumus Iſrael: quia quæ Deo placent, manifeſta ſunt nobis.

5. Animæquior eſto populus Dei, memorabilis Iſrael:

6. venumdati eſtis Gentibus non in perditionem: ſed propter quod in ira ad iracundiam provocaſtis Deum, traditi eſtis adverſariis.

7. Exacerbaſtis enim eum, qui fecit vos, Deum æternum, immolantes dæmoniis, & non Deo.

8. Obliti enim eſtis Deum, qui nutrivit vos, & contriſtaſtis nutricem veſtram Jeruſalem.

9. Vidit enim iracundiam à Deo venientem vobis, & dixit: Audite confines Sion, adduxit enim mihi Deus luctum magnum.

10. Vidi enim captivitatem populi mei, filiorum meorum, & filiarum, quam ſuperduxit illis æternus.

11. Nutrivi enim illos cum jucunditate: dimiſi autem illos cum fletu & luctu.

12. Nemo gaudeat ſuper me viduam, & deſolatam: à multis derelicta ſum propter peccata filiorum meorum, quia declinaverunt à lege Dei.

13. Juſtitias autem ipſius neſcierunt, nec ambulaverunt per vias mandatorum Dei, neque per ſemitas veritatis ejus cum juſtitia ingreſſi ſunt.

14. Veniant confines Sion, & memorentur captivitatem filiorum, & filiarum mearum, quam ſuperduxit illis æternus.

15. Adduxit enim ſuper illos gentem de longinquo, gentem improbam, & alterius linguæ:

16. qui non ſunt reveriti ſenem, neque puerorum miſerti ſunt, & abduxerunt dilectos viduæ, & à filiis unicam deſolaverunt.

17. Ego autem quid poſſum adjuvare vos?

18. Qui enim adduxit ſuper vos mala, ipſe vos eripiet de manibus inimicorum veſtrorum.

19. Ambulate filii, ambulate: ego enim derelicta ſum ſola.

20. Exui me ſtola pacis, indui autem me ſacco obſecrationis, & clamabo ad Altiſſimum in diebus meis.

21. Animæquiores eſtote filii, clamate ad Dominum, & eripiet vos de manu principum inimicorum.

22. Ego enim ſperavi in ęternum ſalutem veſtram: & venit mihi gaudium à ſancto ſuper miſericordia, quę veniet vobis ab ęterno ſalutari noſtro.

23. Emiſi enim vos cum luctu & ploratu: reducet autem vos mihi Dominus cum gaudio & jucunditate in ſempiternum.

24. Sicut enim viderunt vicinę Sion captivitatem veſtram à Deo, ſic videbunt & in celeritate ſalutem veſtram à Deo, quę ſuperveniet vobis cum honore magno, & ſplendore ęterno.

25. Filii patienter ſuſtinete iram, quę ſuperveniet vobis: perſecutus eſt enim te inimicus tuus, ſed citò videbis perditionem ipſius, & ſuper cervices ipſius aſcendes.

26. Delicati mei ambulaverunt vias aſperas: ducti ſunt enim ut grex direptus ab inimicis.

27. Animæquiores eſtote filii, & proclamate ad Dominum: erit enim memoria veſtra ab eo, qui duxit vos.

28. Sicut enim fuit ſenſus veſter ut erraretis à Deo: decies tantùm iterum convertentes requiretis eum.

29. Qui enim induxit vobis mala, ipſe rurſum adducet vobis ſempiternam jucunditatem cum ſalute veſtra.

30. Animæquior eſto Jeruſalem, exhortatur enim te, qui te nominavit.

31. Nocentes peribunt, qui te vexaverunt: & qui gratulati ſunt in tua ruina, punientur:

32. civitates, quibus ſervierunt filii tui, punientur: & quæ accepit filios tuos.

33. Sicut enim gaviſa eſt in tua ruina, & lętata eſt in caſu tuo, ſic contriſtabitur in ſua deſolatione.

34. Et amputabitur exultatio multitudinis ejus, & gaudimonium ejus erit in luctum.

35. Ignis enim ſuperveniet ei ab ęterno in longiturnis diebus, & habitabitur à dæmoniis in multitudine temporis.

36. ‖ Circumſpice Jeruſalem ad Orientem, ‖ Infr. 5. 5.
& vide jucunditatem à Deo tibi venientem.

37. Ecce enim veniunt filii tui, quos dimiſiſti diſperſos, veniunt collecti ab Oriente uſque ad Occidentem, in verbo Sancti gaudentes in honorem Dei.

C A P U T V.

Jubetur Jeruſalem luctum exuere, eò quòd filii ejus cum ignominia ducti in captivitatem, cum gloria ſint ad eam reducendi.

1. Exue te Jeruſalem ſtola luctus, & vexationis tuæ: & indue te decore, & honore ejus, quę à Deo tibi eſt, ſempiternę gloriæ.

2. Circumdabit te Deus diploide juſtitię, & imponet mitram capiti honoris ęterni.

3. Deus enim oſtendet ſplendorem ſuum in te, omni qui ſub cœlo eſt.

4. Nominabitur enim tibi nomen tuum à Deo in ſempiternum : Pax juſtitiæ, & honor pietatis.

‖ Sup. 4. 36. 5. Exurge Jeruſalem, & ſta in excelſo : ‖ & circumſpice ad Orientem, & vide collectos filios tuos ab Oriente ſole uſque ad Occidentem, in verbo Sancti gaudentes Dei memoria.

6. Exierunt enim abs te pedibus ducti ab inimicis : adducet autem illos Dominus ad te portatos in honore ſicut filios regni.

7. Conſtituit enim Deus humiliare omnem montem excelſum, & rupes perennes, & convalles replere in æqualitatem terræ : ut ambulet Iſrael diligenter in honorem Dei.

8. Obumbraverunt autem & ſilvę, & omne lignum ſuavitatis Iſrael ex mandato Dei.

9. Adducet enim Deus Iſrael cum jucunditate in lumine majeſtatis ſuę, cum miſericordia, & juſtitia, quæ eſt ex ipſo.

CAPUT VI.

Judæos apud Babylonios captivos vaticinatur Jeremias poſt ſeptem generationes liberandos: hortaturque, ut ſibi caveant ab illorum idololatria, oſtendens à plurimis effectibus imbecillia eſſe idola, penituſque ſenſu carentia, ac vaniſſima.

Anno M. 3405. Ant. Chr. 199. Exemplar epiſtolæ, quam miſit Jeremias ad abducendos captivos in Babylonem à rege Babyloniorum, ut annuntiaret illis ſecundùm quod præceptum eſt illi à Deo.

‖ Jerem. 25. 9. 1. ‖ Propter peccata, quæ peccaſtis ante Deum, abducemini in Babyloniam captivi à Nabuchodonoſor rege Babyloniorum.

2. Ingreſſi itaque in Babylonem, eritis ibi annis plurimis, & temporibus longis, uſque ad generationes ſeptem : poſt hoc autem educam vos inde cum pace.

‖ Iſaiæ 41. 10. 3. ‖ Nunc autem videbitis in Babylonia deos aureos, & argenteos, & lapideos, & ligneos in humeris portari, oſtentantes metum Gentibus.

4. Videte ergo ne vos ſimiles efficiamini factis alienis, & metuatis, & metus vos capiat in ipſis.

5. Viſa itaque turba de retro, & ab antè, adorantes, dicite in cordibus veſtris : Te oportet adorari Domine.

6. Angelus enim meus vobiſcum eſt : ipſe autem exquiram animas veſtras.

7. Nam lingua ipſorum polita à fabro, ipſa etiam inaurata & inargentata, falſa ſunt, & non poſſunt loqui.

8. Et ſicut virgini amanti ornamenta : ita accepto auro fabricati ſunt.

9. Coronas certè aureas habent ſuper capita ſua dii illorum : unde ſubtrahunt ſacerdotes ab eis aurum, & argentum, & erogant illud in ſemetipſos.

10. Dant autem & ex ipſo proſtitutis, & meretrices ornant : & iterùm cùm receperint illud à meretricibus, ornant deos ſuos.

11. Hi autem non liberantur ab ærugine & tinea.

12. Opertis autem illis veſte purpurea, extergunt faciem ipſorum propter pulverem domus, qui eſt plurimus inter eos.

13. Sceptrum autem habet ut homo, ſicut judex regionis, qui in ſe peccantem non interficit.

14. Habet etiam in manu gladium, & ſecurim : ſe autem de bello, & à latronibus non liberat. Unde vobis notum ſit quia non ſunt dii.

15. Non ergo timueritis eos. Sicut enim vas hominis confractum inutile efficitur, tales ſunt & dii illorum.

16. Conſtitutis illis in domo, oculi eorum pleni ſunt pulvere à pedibus introeuntium.

17. Et ſicut alicui qui regem offendit, circumſeptæ ſunt januæ : aut ſicut ad ſepulchrum adductum mortuum, ita tutantur ſacerdotes oſtia clauſuris & ſeris, ne à latronibus expolientur.

18. Lucernas accendunt illis, & quidem multas, ex quibus nullam videre poſſunt : ſunt autem ſicut trabes in domo.

19. Corda verò eorum dicunt elingere ſerpentes, qui de terra ſunt, dum comedunt eos, & veſtimentum ipſorum, & non ſentiunt.

20. Nigræ fiunt facies eorum à fumo, qui in domo fit.

21. Supra corpus eorum, & ſupra caput eorum volant noctuæ, & hirundines, & aves etiam, ſimiliter & cattæ.

22. Unde ſciatis quia non ſunt dii. Ne ergo timueritis eos.

23. Aurum etiam quod habent, ad ſpeciem eſt. Niſi aliquis exterſerit æruginem, non fulgebunt : neque enim dum conflarentur, ſentiebant.

24. Ex omni pre io empta ſunt, in quibus ſpiritus non ineſt ipſis.

25. ‖ Sine pedibus in humeris portantur, oſtentantes ignobilitatem ſuam hominibus. ‖ Iſaiæ 46. 7.
Confundantur etiam qui colunt ea.

26 Propterea ſi ceciderint in terram, à ſemetipſis non conſurgunt : neque ſi quis eum ſtatuerit rectum, per ſemetipſum ſtabit : ſed ſicut mortuis munera eorum illis apponentur.

27. Hoſtias illorum vendunt ſacerdotes ipſorum, & abutuntur : ſimiliter & mulieres eorum decerpentes, neque infirmo, neque mendicanti aliquid impertiunt.

28. De ſacrificiis eorum fœtæ & menſtruatę contingunt. Scientes itaque ex his quia non ſunt dii, ne timeatis eos.

29. Unde enim vocantur dii? Quia mulieres apponunt diis argenteis, & aureis, & ligneis:

30. & in domibus eorum ſacerdotes ſedent, habentes tunicas ſciſſas, & capita, & barbam raſam, quorum capita nuda ſunt.

31. Rugiunt autem clamantes contra deos ſuos, ſicut in cœna mortui.

32. Veſtimenta eorum auferunt ſacerdotes, & veſtiunt uxores ſuas, & filios ſuos.

33. Neque ſi quid mali patiuntur ab aliquo, neque ſi quid boni, poterunt retribuere : neque regem conſtituere poſſunt, neque auferre.

34. Similiter neque dare divitias poſſunt, neque malum retribuere. Si quis illis votum voverit, & non reddiderit ; neque hoc requirunt.

35. Hominem à morte non liberant, neque infirmum à potentiori eripiunt.

36. Hominem cæcum ad viſum non reſtituunt, de neceſſitate hominem non liberabunt.

37. Viduæ non miſerebuntur, neque orphanis benefacient.

38. Lapidibus de monte ſimiles ſunt dii illorum, lignei, & lapidei, & aurei, & argentei. Qui autem colunt ea, confundentur.

39. Quomodo ergo æſtimandum eſt, aut dicendum, illos eſſe deos?

40. Ab-

40. Adhuc enim ipſis Chaldæis non honorantibus ea : qui cùm audierint mutum non poſſe loqui, offerunt illud ad Bel, poſtulantes ab eo loqui:

41. quaſi poſſint ſentire qui non habent motum, & ipſi cùm intellexerint, relinquent ea: ſenſum enim non habent ipſi dii illorum.

42. Mulieres autem circumdatę funibus in viis ſedent, ſuccendentes oſſa olivarum.

43. Cùm autem aliqua ex ipſis attracta ab aliquo tranſeunte dormierit cum eo, proximę ſuæ exprobrat quòd ea non ſit digna habita, ſicut ipſa, neque funis ejus diruptus ſit.

44. Omnia autem quæ illis fiunt, falſa ſunt. Quomodo æſtimandum aut dicendum eſt, illos eſſe deos?

45. A fabris autem, & ab aurificibus facta ſunt. Nihil aliud erunt, niſi id quod volunt eſſe ſacerdotes.

46. Artifices etiam ipſi, qui ea faciunt, non ſunt multi temporis. Numquid ergo poſſunt ea quæ fabricata ſunt ab ipſis eſſe dii?

47. Reliquerunt autem falſa, & opprobrium poſteà futuris.

48. Nam cùm ſupervenerit illis prælium, & mala; cogitant ſacerdotes apud ſe, ubi ſe abſcondant cum illis.

49. Quomodo ergo ſentiri debeant quoniam dii ſunt, qui nec de bello ſe liberant, neque de malis ſe eripiunt?

50. Nam cùm ſint lignea, inaurata, & inargentata, ſcietur poſteà quia falſa ſunt, ab univerſis Gentibus & regibus : quæ manifeſta ſunt quia non ſunt dii, ſed opera manuum hominum, & nullum Dei opus cum illis.

51. Unde ergo notum eſt, quia non ſunt dii, ſed opera manuum hominum, & nullum Dei opus in ipſis eſt?

52. Regem regioni non ſuſcitant, neque pluviam hominibus dabunt.

53. Judicium quoque non diſcernent, neque regiones liberabunt ab injuria : quia nihil poſſunt, ficut corniculæ inter medium cœli, & terræ.

54. Etenim cùm inciderit ignis in domum deorum ligneorum, argenteorum, & aureorum, ſacerdotes quidem ipſorum fugient, & liberabuntur : ipſi verò ſicut trabes in medio comburentur.

55. Regi autem, & bello non reſiſtent. Quomodo ergo æſtimandum eſt, aut recipiendum quia dii ſunt?

56. Non à furibus, neque à latronibus ſe liberabunt dii lignei, & lapidei, & inaurati, & inargentati : quibus hi qui fortiores ſunt,

57. aurum, & argentum, & veſtimentum, quo operti ſunt, auferent illis, & abibunt, nec ſibi auxilium ferent.

58. Itaque melius eſt eſſe regem oſtentantem virtutem ſuam : aut vas in domo utile, in quo gloriabitur qui poſſidet illud : vel oſtium in domo, quod cuſtodit quæ in ipſa ſunt; quàm falſi dii.

59. Sol quidem, & luna, ac ſidera cùm ſint ſplendida, & emiſſa ad utilitates, obaudiunt.

60. Similiter & fulgur cùm apparuerit, perſpicuum eſt : idipſum autem & ſpiritus in omni regione ſpirat.

61. Et nubes, quibus cùm imperatum fuerit à Deo perambulare univerſum orbem, perficiunt quod imperatum eſt eis.

62. Ignis etiam miſſus deſuper ut conſumat montes & ſilvas, facit quod præceptum eſt ei. Hæc autem neque ſpeciebus, neque virtutibus uni eorum ſimilia ſunt.

63. Unde neque exiſtimandum eſt, neque dicendum, illos eſſe deos, quando non poſſunt neque judicium judicare, neque quidquam facere hominibus.

64. Scientes itaque quia non ſunt dii, ne ergo timueritis eos.

65. Neque enim regibus maledicent, neque benedicent.

66. Signa etiam in cœlo Gentibus non oſtendunt, neque ut ſol lucebunt, neque illuminabunt ut luna.

67. Beſtiæ meliores ſunt illis, quæ poſſunt fugere ſub tectum, ac prodeſſe ſibi.

68. Nullo itaque modo nobis eſt manifeſtum quia ſunt dii : propter quod ne timeatis eos.

69. Nam ſicut in cucumerario formido nihil cuſtodit : ita ſunt dii illorum lignei, & argentei, & inaurati.

70. Eodem modo & in horto ſpina alba, ſupra quam omnis avis ſedet. Similiter & mortuo projecto in tenebris, ſimiles ſunt dii illorum lignei, & inaurati, & inargentati:

71. A purpura quoque & murice, quæ ſupra illos tineant, ſcietis itaque quia non ſunt dii. Ipſi etiam poſtremò comeduntur, & erunt opprobrium in regione.

72. Melior eſt homo juſtus, qui non habet ſimulacra : nam erit longè ab opprobriis.

PROPHETIA EZECHIELIS.

‡ Sup. 4. 36.

EZECHIEL, *cujus nomen* fortitudo Dei *explicatur, è nobili Sacerdotum ſtirpe ortus eſt. Inter eos fuit, qui primi omnium evecti fuere cum Jechonia Rege Judæ. Prophetare cœpit in Chaldæa anno 5. deportationis ejuſdem, ad annum uſque 27. id eſt per 22. annos, quorum priores 11. cum undecim poſterioribus* JEREMIÆ *concurrunt. Et certè idem eſt utriuſque prophetiæ argumentum; Et ſi tectius illud paululùm, per ænigmata videlicet & figuras, Ezechiel perſequatur: quod ideò feciſſe videtur, ne Babyloniis Judaici populi res innoteſcerent. Quæ ergo* Jeremias *de excidio templi & urbis proponit, necnon de captivitate Babylonica, eadem* Ezechiel *repetit, maximè ut refellat ficta vaticinia pſeudoprophetarum, Jeremiam falſitatis arguentium, pacemque & proſpera omnia prædicantium.* Jeremias *aliis vicinis nationibus per Chaldæos excidium intentat: ita facit* Ezechiel. *Denique ut* Jeremias, *ſic ipſe* Ezechiel *prædicit reditum & liberationem Judæorum è captivitate, Meſſiæ regnum, vocationem gentium, victoriam & inſtaurationem Eccleſiæ, & interitum hoſtium illius.*

CAPUT PRIMUM.

Tempus & locus quibus Ezechieli oſtenſæ ſunt viſiones Dei: nempe in medio ignis ſimilitudo quatuor animalium quæ deſcribuntur, ſimiliter & rotarum, firmamenti, throni, & hominis in throno ſedentis igne circumdati.

1. ET factum eſt in trigeſimo * anno, in quarto, in quinta menſis, cùm eſſem in medio captivorum || juxta fluvium Chobar, aperti ſunt cœli, & vidi viſiones Dei.

* Ineunte: A ſolemni illa ſcilicet redintegratione fœderis, Jobeanno 18. facta, ut notant Chaldæus, Hierony. & alii: A deportatione Jechoniæ anno item quinto ineunte, quarti menſis, quinto die ut ſit ann. M. 34c9. ver'es ante Chr. 594. || Inſr. 3. 23. & 10. 20. & 43. 3.

2. In quinta menſis, ipſe eſt annus quintus tranſmigrationis regis Joachin,

3. factum eſt verbum Domini ad Ezechielem filium Buzi ſacerdotem in terra Chaldæorum, ſecus flumen Chobar: & facta eſt ſuper eum ibi manus Domini.

4. Et vidi, & ecce ventus turbinis veniebat ab Aquilone: & nubes magna, & ignis involvens, & ſplendor in circuitu ejus: & de medio ejus quaſi ſpecies electri, id eſt, de medio ignis:

5. & in medio ejus ſimilitudo quatuor animalium: & hic aſpectus eorum, ſimilitudo hominis in eis.

6. Quatuor facies uni, & quatuor pennæ uni.

7. Pedes eorum pedes recti, & planta pedis eorum quaſi planta pedis vituli, & ſcintillæ quaſi aſpectus æris candentis.

8. Et manus hominis ſub pennis eorum in quatuor partibus: & facies, & pennas per quatuor partes habebant.

9. Junctæque erant pennæ eorum alterius ad alterum. Non revertebantur cùm incederent: ſed unumquodque ante faciem ſuam gradiebatur.

10. ‡ Similitudo autem vultus eorum: facies hominis, & facies leonis à dextris ipſorum quatuor: facies autem bovis, à ſiniſtris ipſorum quatuor, & facies aquilæ deſuper ipſorum quatuor.

‡ IN FESTO SS. EVANGELISTARUM MATTH. ET MARCI.

11. Facies eorum, & pennæ eorum extentæ deſuper: duæ pennæ ſingulorum jungebantur, & duæ tegebant corpora eorum:

12. & unumquodque eorum coram facie ſua ambulabat: ubi erat impetus ſpiritus, illuc gradiebantur, nec revertebantur cùm ambularent.

13. Et ſimilitudo animalium, aſpectus eorum quaſi carbonum ignis ardentium, & quaſi aſpectus lampadarum. Hæc erat viſio diſcurrens in medio animalium, ſplendor ignis, & de igne fulgur egrediens.

14. Et animalia ibant & revertebantur, in ſimilitudinem fulguris coruſcantis. A

15. Cùmque aſpicerem animalia, apparuit rota una ſuper terram juxta animalia, habens quatuor facies:

16. & aſpectus rotarum, & opus earum, quaſi viſio maris: & una ſimilitudo ipſarum quatuor: & aſpectus earum & opera, quaſi ſit rota in medio rotæ.

17. Per

17. Per quatuor partes earum euntes ibant, & non revertebantur cùm ambularent.

18. Statura quoque erat rotis, & altitudo, & horribilis aſpectus : & || totum corpus oculis plenum in circuitu ipſarum quatuor. Infr. 10. 12.

19. Cùmque ambularent animalia, ambulabant pariter & rotæ juxta ea : & cùm elevarentur animalia de terra, elevabantur ſimul & rotæ.

20. Quocumque ibat ſpiritus, illuc eunte ſpiritu, & rotæ pariter elevabantur, ſequentes eum. Spiritus enim vitæ erat in rotis.

21. Cum euntibus ibant, & cum ſtantibus ſtabant : & cum elevatis à terra, pariter elevabantur & rotæ, ſequentes ea : quia ſpiritus vitæ erat in rotis.

22. Et ſimilitudo ſuper capita animalium firmamenti, quaſi aſpectus cryſtalli horribilis, extenti ſuper capita eorum deſuper.

23. Sub firmamento autem pennæ eorum rectæ alterius ad alterum : unumquodque duabus alis velabat corpus ſuum, & alterum ſimiliter velabatur.

24. Et audiebam ſonum alarum, quaſi ſonum aquarum multarum, quaſi ſonum ſublimis Dei : cùm ambularent, quaſi ſonus erat multitudinis ut ſonus caſtrorum : cùmque ſtarent, demittebantur pennæ eorum.

25. Nam cùm fieret vox ſuper firmamentum, quod erat ſuper caput eorum, ſtabant, & ſubmittebant alas ſuas.

26. Et ſuper firmamentum, quod erat imminens capiti eorum, quaſi aſpectus lapidis ſapphiri ſimilitudo throni : & ſuper ſimilitudinem throni, ſimilitudo quaſi aſpectus hominis deſuper.

27. Et vidi quaſi ſpeciem electri, velut aſpectum ignis, intrinſecùs ejus per circuitum: à lumbis ejus & deſuper, & à lumbis ejus uſque deorſum, vidi quaſi ſpeciem ignis ſplendentis in circuitu.

28. Velut aſpectum arcus cùm fuerit in nube in die pluviæ : hic erat aſpectus ſplendoris per gyrum.

CAPUT II.

Roboratur Propheta exterritus, ut intrepidè arguat rebelles filios Iſrael, ſi quomodo tandem ab inveteratis peccatis reſipiſcant; & jubetur comedere librum ſcriptum intus & foris, in quo erant lamentationes, & carmen, & væ.

Eodem ann. 3409. 1. HÆc viſio ſimilitudinis gloriæ Domini : & vidi, & cecidi in faciem meam, & audivi vocem loquentis. Et dixit ad me : Fili hominis ſta ſuper pedes tuos, & loquar tecum.

2. Et ingreſſus eſt in me ſpiritus poſtquam locutus eſt mihi, & ſtatuit me ſupra pedes meos : & audivi loquentem ad me,

3. & dicentem : Fili hominis, mitto ego te ad filios Iſrael, ad Gentes apoſtatrices, quæ receſſerunt à me : ipſi & patres eorum prævaricati ſunt pactum meum uſque ad diem hanc.

4. Et filii dura facie, & indomabili corde ſunt, ad quos ego mitto te : & dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus:

5. Si fortè vel ipſi audiant, & ſi fortè quieſcant, quoniam domus exaſperans eſt : & ſcient quia propheta fuerit in medio eorum.

6. Tu ergo fili hominis ne timeas eos, neque ſermones eorum metuas : quoniam increduli & ſubverſores ſunt tecum, & cum ſcorpionibus habitas. Verba eorum ne timeas, & vultus eorum ne formides, quia domus exaſperans eſt.

7. Loqueris ergo verba mea ad eos, ſi fortè audiant, & quieſcant : quoniam irritatores ſunt.

8. Tu autem fili hominis audi quæcumque loquor ad te : & noli eſſe exaſperans, ſicut domus exaſperatrix eſt : aperi os tuum & comede quæcumque ego do tibi.

9. Et vidi, & ecce manus miſſa ad me, in qua erat involutus liber : & expandit illum coram me, || qui erat ſcriptus intus & foris : & ſcriptæ erant in eo lamentationes, & carmen, & væ. Apoc. 5. 1.

CAPUT III.

Comeſto libro datur Prophetæ facies adamantina, ut intrepidè arguat duriſſimos filios Iſrael in tranſmigratione conſtitutos : miſſus autem conſtituitur ſpeculator, qui ſi viſum imminens malum non annuntiaverit, ejus qui perit reus efficitur; ſi autem annuntiaverit, animam ſuam liberat, etiam ſi alius pereat; deinde campum ingreſſus, viſaque ibi gloria Domini, jubetur in domo ſua includi, tamquam vinctus ac mutus.

1. ET dixit ad me : Fili hominis quodcumque inveneris comede : comede volumen iſtud, & vadens loquere ad filios Iſrael. Eodem ann. 3409.

2. Et aperui os meum, & cibavit me volumine illo:

3. & dixit ad me : Fili hominis venter tuus comedet, & viſcera tua complebuntur volumine iſto, quod ego do tibi. || Et comedi illud : & factum eſt in ore meo ſicut mel dulce. Apoc. 10. 9. & 10.

4. Et dixit ad me : Fili hominis vade ad domum Iſrael, & loqueris verba mea ad eos.

5. Non enim ad populum profundi ſermonis & ignotæ linguæ tu mitteris ad domum Iſrael:

6. neque ad populos multos profundi ſermonis, & ignotæ linguæ, quorum non poſſis audire ſermones : & ſi ad illos mittereris, ipſi audirent te.

7. Domus autem Iſrael nolunt audire te : quia nolunt audire me, omnis quippe domus Iſrael attrita fronte eſt, & duro corde.

8. Ecce dedi faciem tuam valentiorem faciebus eorum, & frontem tuam duriorem frontibus eorum.

9. Ut adamantem, & ut ſilicem dedi faciem tuam : ne timeas eos, neque metuas à facie eorum : quia domus exaſperans eſt.

10. Et dixit ad me : Fili hominis, omnes ſermones meos, quos ego loquor ad te, aſſume in corde tuo, & auribus tuis audi:

11. Et vade, ingredere ad tranſmigrationem, ad filios populi tui, & loqueris ad eos, & dices eis : Hæc dicit Dominus Deus : ſi fortè audiant, & quieſcant.

12. Et aſſumpſit me ſpiritus, & audivi poſt me vocem commotionis magnæ : Benedicta gloria Domini de loco ſuo,

Digitized by Google

13. & vocem alarum animalium percutientium alteram ad alteram, & vocem rotarum ſequentium animalia, & vocem commotionis magnæ.

14. Spiritus quoque levavit me, & aſſumpſit me: & abii amarus in indignatione ſpiritus mei: manus enim Domini erat mecum, confortans me.

15. Et veni ad tranſmigrationem, ad acervum novarum frugum, ad eos qui habitabant juxta flumen Chobar, & ſedi ubi illi ſedebant: & manſi ibi ſeptem diebus mœrens in medio eorum.

16. Cùm autem pertranſiſſent ſeptem dies, factum eſt verbum Domini ad me, dicens:

|| Infr 33. 7.

17. || Fili hominis ſpeculatorem dedi te domui Iſrael: & audies de ore meo verbum, & annuntiabis eis ex me.

18. Si dicente me ad impium: Morte morieris: non annuntiaveris ei, neque locutus fueris ut avertatur à via ſua impia, & vivat: ipſe impius in iniquitate ſua morietur, ſanguinem autem ejus de manu tua requiram.

19. Si autem tu annuntiaveris impio, & ille non fuerit converſus ab impietate ſua, & à via ſua impia: ipſe quidem in iniquitate ſua morietur, tu autem animam tuam liberaſti.

20. Sed & ſi converſus juſtus à juſtitia ſuà fuerit, & fecerit iniquitatem: ponam offendiculum coram eo, ipſe morietur, quia non annuntiaſti ei: in peccato ſuo morietur, & non erunt in memoria juſtitiæ ejus, quas fecit: ſanguinem verò ejus de manu tua requiram.

21. Si autem tu annuntiaveris juſto ut non peccet juſtus, & ille non peccaverit: vivens vivet, quia annuntiaſti ei, & tu animam tuam liberaſti.

22. Et factum eſt ſuper me manus Domini, & dixit ad me: Surgens egredere in campum, & ibi loquar tecum.

|| Supr. 1. 3.

23. Et ſurgens egreſſus ſum in campum: & ecce ibi gloria Domini ſtabat quaſi gloria, quam vidi || juxta fluvium Chobar: & cecidi in faciem meam.

24. Et ingreſſus eſt in me ſpiritus, & ſtatuit me ſuper pedes meos: & locutus eſt mihi, & dixit ad me: Ingredere, & includere in medio domus tuæ.

25. Et tu fili hominis, ecce data ſunt ſuper te vincula, & ligabunt te in eis, & non egredieris de medio eorum.

26. Et linguam tuam adhærere faciam palato tuo, & eris mutus, nec quaſi vir objurgans: quia domus exaſperans eſt.

27. Cùm autem locutus fuero tibi, aperiam os tuum, & dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Qui audit, audiat: & qui quieſcit, quieſcat: quia domus exaſperans eſt.

CAPUT IV.

Jubetur Propheta figurare obſidionem Jeruſalem, ac dormire ſuper latus ſiniſtrum 390. diebus, ſuper dextrum verò 40. ac vilem cibum & fœdè confectum ſibi præparare: quibus deſignet calamitatem filiorum Iſrael, obſidionem, & afflictionem habitantium Jeroſolymis.

† Eodem ann. 3409.

1. † ET tu fili hominis ſume tibi laterem, & pones eum coram te: & deſcribes in eo civitatem Jeruſalem.

2. Et ordinabis adversùs eam obſidionem, & ædificabis munitiones, & comportabis aggerem, & dabis contra eam caſtra, & pones arietes in gyro.

3. Et tu ſume tibi ſartaginem ferream, & pones eam in murum ferreum inter te, & inter civitatem: & obfirmabis faciem tuam ad eam, & erit in obſidionem, & circumdabis eam: ſignum eſt domui Iſrael.

4. Et tu dormies ſuper latus tuum ſiniſtrum, & pones iniquitates domus Iſrael ſuper eo, numero dierum quibus dormies ſuper illud, & aſſumes iniquitatem eorum.

5. Ego autem dedi tibi annos iniquitatis eorum, numero dierum trecentos & nonaginta dies: * & portabis iniquitatem domus Iſrael.

6. Et cùm compleveris hæc, dormies ſuper latus tuum dexterum ſecundò: & || aſſumes iniquitatem domus Juda quadraginta † diebus: diem pro anno, diem, inquam, pro anno dedi tibi. ||

7. Et ad obſidionem Jeruſalem convertes faciem tuam, & brachium tuum erit extentum: & prophetabis adversùs eam.

8. Ecce circumdedi te vinculis: & non te convertes à latere tuo in latus aliud, donec compleas dies obſidionis tuæ.

9. Et tu ſume tibi frumentum, & hordeum, & fabam, & lentem, & milium, & viciam: & mittes ea in vas unum, & facies tibi panes numero dierum, quibus dormies ſuper latus tuum: trecentis & nonaginta diebus comedes illud.

10. Cibus autem tuus quo veſceris, erit in pondere viginti ſtateres (*a*) in die: à tempore uſque ad tempus comedes illud.

11. Et aquam in menſura bibes, ſextam partem (*b*) hin: à tempore uſque ad tempus bibes illud.

12. Et quaſi ſubcinericium hordeaceum comedes illud: & ſtercore, quod egreditur de homine, operies (*c*) illud in oculis eorum.

13. Et dixit Dominus: Sic comedent filii Iſrael || panem ſuum pollutum inter Gentes, ad quas ejiciam eos.

14. Et dixi: A a a, Domine Deus, ecce anima mea non eſt polluta; & morticinum, & laceratum à beſtiis non comedi ab infantia mea uſque nunc, & non eſt ingreſſa in os meum omnis caro immunda.

15. Et dixit ad me: Ecce dedi tibi fimum boum pro ſtercoribus humanis: & facies panem tuum in eo.

16. Et dixit ad me: Fili hominis: || Ecce ego conteram baculum panis in Jeruſalem: & comedent panem in pondere, & in ſolicitudine: & aquam in menſura, & in anguſtia bibent:

17. Ut deficientibus pane & aqua, corruat unuſquiſque ad fratrem ſuum: & contabeſcant in iniquitatibus ſuis.

* qui totidem diebus, quibus arctiſſima urbis obſidio erat duratura, & totidem annis iniquitatis domus Iſrael, ab Idololatria Jeroboami numeratis (3. *Reg.* 12. 33.) typum eſſent exhibituri.

|| *Num.* 14. 34.

† Totidem annorum, à renovato per Joſiam fœdere typum gerentes 4. *Reg.* 23.

|| *v. Jer* 52. 10.

(*a*) Unciarum Gallicarum circiter 9¼.

(*b*) Menſuræ Parienſis paulò plus quàm 3. *demiſetiers.*

(*c*) Hebr. *coques* ſub cinere nempe ſtercoris humani.

|| *Oſee* 9. 4.

|| *Infr* 5. 16. & 14. 13.

CAPUT V.

Per detonſos capitis & barbæ prophetæ pilos juſſu Domini, varieque conſumptos, deſignantur Judæi, propter ſua peccata fame & gladio conſumendi: ſic ut patres filios, & filii patres comedant; reliqui verò in captivitatem ducendi, ubi ſint opprobrium ac ſtupor Gentibus, quarum ſuperarunt ſcelera.

Eodem ann. 3409. 1. ET tu fili hominis ſume tibi gladium acutum, radentem pilos: & aſſumes eum, & duces per caput tuum, & per barbam tuam: & aſſumes tibi ſtateram ponderis, & divides eos.

2. Tertiam partem igni combures in medio civitatis, juxta completionem dierum obſidionis: & aſſumes tertiam partem, & concides gladio in circuitu ejus: tertiam verò aliam diſperges in ventum, & gladio nudabo poſt eos.

3. Et ſumes inde parvum numerum: & ligabis eos in ſummitate pallii tui.

4. Et ex eis rurſum tolles, & projicies eos in medio ignis, & combures eos igni: & ex eo egredietur ignis in omnem domum Iſrael.

5. Hæc dicit Dominus Deus: Iſta eſt Jeruſalem, in medio Gentium poſui eam, & in circuitu ejus terras.

6. Et contempſit judicia mea, ut plus eſſet impia quàm Gentes; & præcepta mea, ultrà quàm terræ quæ in circuitu ejus ſunt: judicia enim mea projecerunt, & in præceptis meis non ambulaverunt.

7. Idcircò hæc dicit Dominus Deus: Quia ſuperaſtis Gentes, quæ in circuitu veſtro ſunt, & in præceptis meis non ambulaſtis, & judicia mea non feciſtis, & juxta judicia Gentium, quæ in circuitu veſtro ſunt, non eſtis operati;

8. ideò hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te, & ipſe ego faciam in medio tui judicia in oculis Gentium.

9. Et faciam in te quod non feci, & quibus ſimilia ultrà non faciam, propter omnes abominationes tuas.

10. Ideò patres comedent filios in medio tui, & filii comedent patres ſuos, & faciam in te judicia, & ventilabo univerſas reliquias tuas in omnem ventum.

11. Idcircò vivo ego, dicit Dominus Deus: Niſi pro eo quòd Sanctum meum violaſti in omnibus offenſionibus tuis, & in cunctis abominationibus tuis: ego quoque confringam, & non parcet oculus meus, & non miſerebor.

12. Tertia pars tui peſte morietur, & fame conſumetur in medio tui: & tertia pars tui in gladio cadet in circuitu tuo: tertiam verò partem tuam in omnem ventum diſpergam, & gladium evaginabo poſt eos.

v. Zach. 1. 8. 13. Et complebo furorem meum, & requieſcere faciam indignationem meam in eis, & conſolabor: & ſcient quia ego Dominus locutus ſum in zelo meo, cùm implevero indignationem meam in eis.

14. Et dabo te in deſertum & in opprobrium Gentibus, quæ in circuitu tuo ſunt, in conſpectu omnis prætereuntis.

15. Et eris opprobrium, & blaſphemia, exemplum, & ſtupor in Gentibus, quæ in circuitu tuo ſunt, cùm fecero in te judicia in furore, & in indignatione, & in increpationibus iræ.

16. Ego Dominus locutus ſum: Quando miſero ſagittas famis peſſimas in eos; quæ erunt mortiferæ, & quas mittam ut diſperdam vos: & famem congregabo ſuper vos, & ‖ conteram in vobis baculum panis. ‖ Sup. 4. 16. Infr. 14. 1.

17. Et immittam in vos famem, & beſtias peſſimas uſque ad internecionem: & peſtilentia, & ſanguis tranſibunt per te, & gladium inducam ſuper te: ego Dominus locutus ſum.

CAPUT VI.

Propter multiplicem idololatriam filiorum Iſrael, prædicuntur eorum urbes & excelſa diſſipanda, & qui peſtem, gladium & famem evaſerint, diſpergendi inter Gentes, ubi malis preſſi, convertentur ad Dominum.

1. ET factus eſt ſermo Domini ad me, dicens: Anno M. 3405.

2. Fili hominis pone faciem tuam ad montes Iſrael, & prophetabis ad eos,

3. & dices: ‖ Montes Iſrael audite verbum Domini Dei: Hæc dicit Dominus Deus montibus, & collibus, rupibus, & vallibus: Ecce ego inducam ſuper vos gladium, & diſperdam excelſa veſtra, ‖ Infr. 36. 1.

4. & demoliar aras veſtras, & confringentur ſimulacra veſtra: & dejiciam interfectos veſtros ante idola veſtra.

5. Et dabo cadavera filiorum Iſrael ante faciem ſimulacrorum veſtrorum: & diſpergam oſſa veſtra circùm aras veſtras

6. in omnibus habitationibus veſtris. Urbes deſertæ erunt, & excelſa demolientur, & diſſipabuntur: & interibunt aræ veſtræ, & confringentur: & ceſſabunt idola veſtra, & conterentur delubra veſtra, & delebuntur opera veſtra.

7. Et cadet interfectus in medio veſtri; & ſcietis quia ego ſum Dominus.

8. Et relinquam in vobis eos, qui fugerint gladium in Gentibus, cùm diſperſero vos in terris.

9. Et recordabuntur mei liberati veſtri in Gentibus, ad quas captivi ducti ſunt: quia contrivi cor eorum fornicans, & recedens à me; & oculos eorum fornicantes poſt idola ſua: & diſplicebunt ſibimet ſuper malis quæ fecerunt in univerſis abominationibus ſuis.

10. Et ſcient, quia ego Dominus non fruſtra locutus ſum, ut facerem eis malum hoc.

11. Hæc dicit Dominus Deus: Percute manum tuam, & allide pedem tuum, & dic: Heu, ad omnes abominationes malorum domus Iſrael: quia gladio, fame, & peſte ruituri ſunt.

12. Qui longè eſt, peſte morietur: qui autem propè, gladio corruet: & qui relictus fuerit, & obſeſſus, fame morietur: & complebo indignationem meam in eis.

13. Et ſcietis quia ego Dominus, cùm fuerint interfecti veſtri in medio idolorum veſtrorum, in circuitu ararum veſtrarum, in omni colle excelſo, & in cunctis ſummitatibus montium, & ſubtus omne lignum nemo-

roſum,

Digitized by Google

roſum, & ſubtus univerſam quercum frondoſam, locum ubi accenderunt thura redolentia univerſis idolis ſuis.

14. Et extendam manum meam ſuper eos: & faciam terram deſolatam & deſtitutam, à deſerto Deblatha, in omnibus habitationibus eorum: & ſcient quia ego Dominus.

CAPUT VII.

Denuntiat Propheta totius terræ Juda extremam & inevitabilem vaſtationem proximè imminere propter ipſorum ſcelera.

Eodem ann. 3410. 1. ET factus eſt ſermo Domini ad me, dicens:

2. Et tu fili hominis, hæc dicit Dominus Deus terræ Iſrael: Finis venit, venit finis ſuper quatuor plagas terræ.

3. Nunc finis ſuper te, & immittam furorem meum in te: & judicabo te juxta vias tuas: & ponam contra te omnes abominationes tuas.

4. Et non parcet oculus meus ſuper te, & non miſerebor: ſed vias tuas ponam ſuper te, & abominationes tuæ in medio tui erunt: & ſcietis quia ego Dominus.

5. Hæc dicit Dominus Deus: Afflictio una, afflictio ecce venit.

6. Finis venit, venit finis, evigilavit adverſùm te: ecce venit.

7. Venit contritio ſuper te, qui habitas in terra: venit tempus, propè eſt dies occiſionis, & non gloriæ montium.

8. Nunc de propinquo effundam iram meam ſuper te, & complebo furorem meum in te: & judicabo te juxta vias tuas, & imponam tibi omnia ſcelera tua.

9. Et non parcet oculus meus, nec miſerebor, ſed vias tuas imponam tibi, & abominationes tuæ in medio tui erunt: & ſcietis quia ego ſum Dominus percutiens.

10. Ecce dies, ecce venit: egreſſa eſt contritio, floruit virga, germinavit ſuperbia:

11. iniquitas ſurrexit in virga impietatis: non ex eis, & non ex populo, neque ex ſonitu eorum: & non erit requies in eis.

12. Venit tempus, appropinquavit dies: qui emit, non lætetur: & qui vendit, non lugeat: quia ira ſuper omnem populum ejus.

13. Quia qui vendit, ad id, quod vendidit, non revertetur, & adhuc in viventibus vita eorum: viſio enim ad omnem multitudinem ejus non regredietur: & vir in iniquitate vitę ſuę non confortabitur.

14. Canite tuba, pręparentur omnes, & non eſt qui vadat ad prælium: ira enim mea ſuper univerſum populum ejus.

15. Gladius foris: & peſtis, & fames intrinſecùs: qui in agro eſt, gladio morietur: & qui in civitate, peſtilentia, & fame devorabuntur.

16. Et ſalvabuntur qui fugerint ex eis: & erunt in montibus quaſi columbæ convallium omnes trepidi, unuſquiſque in iniquitate ſua.

17. Omnes manus diſſolventur, & omnia genua fluent aquis.

‖ *Iſaia 15. 2. Jerem. 48. 37.* 18. ‖ Et accingent ſe ciliciis, & operiet eos formido, & in omni facie confuſio, & in univerſis capitibus eorum calvitium.

19. Argentum eorum foras projicietur, & aurum eorum in ſterquilinium erit. ‖ Argentum eorum, & aurum eorum non valebit liberare eos in die furoris Domini. Animam ſuam non ſaturabunt, & ventres eorum non implebuntur: quia ſcandalum iniquitatis eorum factum eſt. ‖ *Prov. 11. 4. Soph. 1. 18. Eccli. 5. 10. & 13.*

20. Et ornamentum monilium ſuorum in ſuperbiam poſuerunt, & imagines abominationum ſuarum & ſimulachrorum fecerunt ex eo: propter hoc dedi eis illud in immunditiam:

21. & dabo illud in manus alienorum ad diripiendum, & impiis terræ in prędam, & contaminabunt illud.

22. Et avertam faciem meam ab eis, & violabunt arcanum: & introibunt in illud emiſſarii, & contaminabunt illud.

23. Fac concluſionem: quoniam terra plena eſt judicio ſanguinum, & civitas plena iniquitate.

24. Et adducam peſſimos de Gentibus, & poſſidebunt domos eorum: & quieſcere faciam ſuperbiam potentium, & poſſidebunt ſanctuaria eorum.

25. Anguſtia ſuperveniente, requirent pacem, & non erit.

26. Conturbatio ſuper conturbationem veniet, & auditus ſuper auditum: & quęrent viſionem de propheta, & lex peribit à ſacerdote, & conſilium à ſenioribus.

27. Rex lugebit, & princeps induetur mœrore, & manus populi terræ conturbabuntur. Secundùm viam eorum faciam eis, & ſecundùm judicia eorum judicabo eos: & ſcient quia ego Dominus.

CAPUT VIII.

Ezechiel poſt viſam Dei ſimilitudinem, Spiritu raptus in Jeruſalem, videt peſſimas Judæorum idololatrias ſub variis figuris: quare dicit Dominus ſe eis non parciturum, nec orationes exauditurum.

1. ET factum eſt in anno ſexto, in ſexto menſe, in quinta menſis: ego ſedebam in domo mea, & ſenes Juda ſedebant coram me: & cecidit ibi ſuper me manus Domini Dei. Eodem ann. 3410.

2. Et vidi, & ecce ſimilitudo quaſi aſpectus ignis: ab aſpectu lumborum ejus, & deorſum, ignis: & à lumbis ejus, & ſurſum, quaſi aſpectus ſplendoris, ut viſio electri.

3. ‖ Et emiſſa ſimilitudo manus apprehendit me in cincinno capitis mei: & elevavit me ſpiritus inter terram, & cœlum: & adduxit me in Jeruſalem in viſione Dei, juxta oſtium interius, quod reſpiciebat ad Aquilonem, ubi erat ſtatutum idolum zeli *ad provocandam æmulationem. ‖ *Dan. 14. 35.* *i. Iram & indignationem provocãs. Idolum Baal intelligit, quod in templo erexerat Manaſſes. 2. Par. 33. 7. Abſtulit Joſias. Ibid. c. 34. Reponitur Joachim vel Sedecias. Ibid. c. 36. 14.*

4. Et ecce ibi gloria Dei Iſrael, ſecundùm viſionem, quam videram in campo.

5. Et dixit ad me: Fili hominis, leva oculos tuos ad viam Aquilonis. Et levavi oculos meos ad viam Aquilonis: & ecce ab Aquilone portæ altaris idolum zeli in ipſo introitu.

6. Et dixit ad me: Fili hominis, putaſne, videſtu quid iſti faciunt, abominationes magnas, quas domus Iſrael facit hic, ut procul recedam à ſanctuario meo? & adhuc converſus videbis abominationes majores.

7. Et introduxit me ad oſtium atrii: & vidi, & ecce foramen unum in pariete.

8. Et dixit ad me : Fili hominis fode parietem. Et cùm fodiſſem parietem, apparuit oſtium unum.

9. Et dixit ad me : Ingredere, & vide abominationes peſſimas, quas iſti faciunt hic.

10. Et ingreſſus vidi, & ecce omnis ſimilitudo reptilium, & animalium, abominatio, & univerſa idola domus Iſrael depicta erant in pariete in circuitu per totum.

11. Et ſeptuaginta viri de ſenioribus domus Iſrael, & Jezonias filius Saphan ſtabat in medio eorum, ſtantium ante picturas : & unuſquiſque habebat thuribulum in manu ſua : & vapor nebulæ de thure conſurgebat.

12. Et dixit ad me : Certè vides fili hominis quæ ſeniores domus Iſrael faciunt in tenebris, unuſquiſque in abſcondito cubiculi ſui : dicunt enim : Non videt Dominus nos, dereliquit Dominus terram.

13. Et dixit ad me : Adhuc converſus videbis abominationes majores, quas iſti faciunt.

14. Et introduxit me per oſtium portæ domus Domini, quod reſpiciebat ad Aquilonem : & ecce ibi mulieres ſedebant plangentes Adonidem.

15. Et dixit ad me : Certè vidiſti fili hominis : adhuc converſus videbis abominationes majores his.

16. Et introduxit me in atrium domus Domini interius : & ecce in oſtio templi Domini inter veſtibulum & altare, quaſi vigintiquinque viri dorſa habentes contra templum Domini, & facies ad Orientem : & adorabant ad ortum ſolis.

17. Et dixit ad me : Certè vidiſti fili hominis : numquid leve eſt hoc domui Juda ut facerent abominationes iſtas, quas fecerunt hìc : quia replentes terram iniquitate converſi ſunt ad irritandum me? & ecce applicant ramum ad nares ſuas.

18. Ergo & ego faciam in furore : non parcet oculus meus, nec miſerebor, & cùm clamaverint ad aures meas voce magna, non exaudiam eos.

CAPUT IX.

Apparentes ſex viri jubentur omnes in Jeruſalem trucidare, qui à viro lineis veſtito non ſunt ſigno Thau notati: quo facto Dominus exclamanti prophetæ reſpondet id futurum exigentibus ipſorum criminibus.

Eodem ann. 3410. 1. ET clamavit in auribus meis voce magna, dicens : Appropinquaverunt viſitationes urbis, & unuſquiſque vas interfectionis habet in manu ſua.

2. Et ecce ſex viri veniebant de via portæ ſuperioris, quæ reſpicit ad Aquilonem : & uniuſcujuſque vas interitus in manu ejus: vir quoque unus in medio eorum veſtitus erat lineis, & atramentarium ſcriptoris ad renes ejus : & ingreſſi ſunt, & ſteterunt juxta altare æreum.

3. Et gloria Domini Iſrael aſſumpta eſt de cherub, quæ erat ſuper eum ad limen domus : & vocavit virum, qui indutus erat lineis, & atramentarium ſcriptoris habebat in lumbis ſuis.

4. Et dixit Dominus ad eum : Tranſi per mediam civitatem in medio Jeruſalem : ‖ & ſigna Thau ſuper frontes virorum gementium, & dolentium ſuper cunctis abominationibus, quæ fiunt in medio ejus. ‖ Exod. 12. 7. Apoc. 7. 3.

5. Et illis dixit, audiente me : Tranſite per civitatem ſequentes eum, & percutite : non parcat oculus veſter, neque miſereamini.

6. Senem, adoleſcentulum, & virginem, parvulum, & mulieres interficite uſque ad internecionem : omnem autem, ſuper quem videritis Thau, ne occidatis, & à ſanctuario meo incipite. Cœperunt ergo à viris ſenioribus, qui erant ante faciem domus.

7. Et dixit ad eos : Contaminate domum, & implete atria interfectis : egredimini. Et egreſſi ſunt, & percutiebant eos, qui erant in civitate.

8. Et cæde completa, remanſi ego : ruique ſuper faciem meam, & clamans ajo : Heu, heu, heu, Domine Deus : ergone diſperdes omnes reliquias Iſrael, effundens furorem tuum ſuper Jeruſalem?

9. Et dixit ad me : Iniquitas domus Iſrael, & Juda, magna eſt nimis valdè, & repleta eſt terra ſanguinibus, & civitas repleta eſt averſione : dixerunt enim : Dereliquit Dominus terram, & Dominus non videt.

10. Igitur & meus non parcet oculus, neque miſerebor : viam eorum ſuper caput eorum reddam.

11. Et ecce vir, qui erat indutus lineis, qui habebat atramentarium in dorſo ſuo, reſpondit verbum, dicens : Feci ſicut præcepiſti mihi.

CAPUT X.

Jubetur vir lineis veſtitus accipere prunas ignis de medio rotarum, quæ ſunt ſubtus cherubim, & ſuper civitatem effundere: deſcribitur viſio Dei, cherubim, & quatuor rotarum.

1. ET vidi, & ecce in firmamento, quod erat ſuper caput cherubim, quaſi lapis ſapphirus, quaſi ſpecies ſimilitudinis ſolii, apparuit ſuper ea. Eodem anno 3410.

2. Et dixit ad virum, qui indutus erat lineis, & ait : Ingredere in medio rotarum, quæ ſunt ſubtus cherubim, & imple manum tuam prunis ignis, quæ ſunt inter cherubim, & effunde ſuper civitatem. Ingreſſuſque eſt in conſpectu meo.

3. Cherubim autem ſtabant à dextris domus cùm ingrederetur vir, & nubes implevit atrium interius.

4. Et elevata eſt gloria Domini deſuper cherub ad limen domus: & repleta eſt domus nube, & atrium repletum eſt ſplendore gloriæ Domini.

5. Et ſonitus alarum cherubim audiebatur uſque ad atrium exterius, quaſi vox Dei omnipotentis loquentis.

6. Cùmque præcepiſſet viro, qui indutus erat lineis, dicens : Sume ignem de medio rotarum, quæ ſunt inter cherubim: ingreſſus ille ſtetit juxta rotam.

7. Et extendit cherub manum de medio cherubim ad ignem, qui erat inter cherubim : & ſumpſit, & dedit in manus ejus, qui indutus erat lineis : qui accipiens egreſſus eſt.

8. Et apparuit in cherubim ſimilitudo manus hominis ſubtus pennas eorum.

9. Et vidi, & ecce quatuor rotæ juxta cherubim: rota una juxta cherub unum, & rota alia juxta cherub unum: ſpecies autem rotarum erat quaſi viſio lapidis chryſolithi.

10. Et aſpectus earum ſimilitudo una quatuor, quaſi ſit rota in medio rotæ.

11. Cùmque ambularent, in quatuor partes gradiebantur: & non revertebantur ambulantes, ſed ad locum, ad quem ire declinabat quæ prima erat, ſequebantur & ceteræ, nec convertebantur.

12. Et omne corpus earum, & colla, & manus, & pennæ, & circuli plena erant oculis, in circuitu quatuor rotarum.

13. Et rotas iſtas vocavit volubiles, audiente me.

14. Quatuor autem facies habebat unum: facies una, facies cherub: & facies ſecunda, facies hominis: & in tertio facies leonis: & in quarto facies aquilæ.

15. Et elevata ſunt cherubim: ipſum eſt animal, quod videram juxta fluvium Chobar.

16. Cùmque ambularent cherubim, ibant pariter & rotæ juxta ea: & cùm elevarent cherubim alas ſuas ut exaltarentur de terra, non reſidebant rotæ, ſed & ipſæ juxtà erant.

17. Stantibus illis, ſtabant: & cum elevatis elevabantur: ſpiritus enim vitæ erat in eis.

18. Et egreſſa eſt gloria Domini à limine templi: & ſtetit ſuper cherubim.

19. Et elevantia cherubim alas ſuas, exaltata ſunt à terra coram me: & illis egredientibus, rotæ quoque ſubſecutæ ſunt: & ſtetit in introitu portæ domus Domini orientalis: & gloria Dei Iſrael erat ſuper ea.

Sup. 1. 1. & 3. 20. Ipſum eſt animal, quod vidi ſubter Deum Iſrael || juxta fluvium Chobar: & intellexi quia cherubim eſſent.

21. Quatuor vultus uni, & quatuor alæ uni: & ſimilitudo manus hominis ſub alis eorum.

22. Et ſimilitudo vultuum eorum, ipſi vultus quos videram juxta fluvium Chobar, & intuitus eorum, & impetus ſingulorum ante faciem ſuam ingredi.

C A P U T XI.

Adverſùs Jezoniam & Pheltiam qui dicebant, peſſimum tractantes conſilium, Nonne dudum ædificatæ ſunt domus? hæc eſt lebes, nos autem carnes; *vaticinatur illos & quotquot nolunt reſipiſcere puniendos: & prophetante Ezechiele mortuus eſt Pheltias: reliquias autem Iſrael dicit ſe reducturum in terram ipſorum, & daturum eis cor carneum, ut colant ac timeant Dominum.*

Eodem Ann. 3410. 1. ET elevavit me Spiritus, & introduxit me ad portam domus Domini orientalem, quæ reſpicit ad ſolis ortum: & ecce in introitu portæ vigintiquinque viri: & vidi in medio eorum Jezoniam filium Azur, & Pheltiam filium Banaiæ, principes populi.

2. Dixitque ad me: Fili hominis, hi ſunt viri, qui cogitant iniquitatem, & tractant conſilium peſſimum in urbe iſta,

3. dicentes: Nonne dudum ædificatæ ſunt domus? hæc eſt lebes, nos autem carnes.

4. Idcircò vaticinare de eis, vaticinare fili hominis.

5. Et irruit in me Spiritus Domini, & dixit ad me: Loquere: Hæc dicit Dominus: Sic locuti eſtis domus Iſrael, & cogitationes cordis veſtri ego novi.

6. Plurimos occidiſtis in urbe hac, & impleſtis vias ejus interfectis.

7. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Interfecti veſtri, quos poſuiſtis in medio ejus, hi ſunt carnes, & hæc eſt lebes: & educam vos de medio ejus.

8. Gladium metuiſtis, & gladium inducam ſuper vos, ait Dominus Deus.

9. Et ejiciam vos de medio ejus, daboque vos in manu hoſtium, & faciam in vobis judicia.

10. Gladio cadetis: in finibus Iſrael judicabo vos, & ſcietis quia ego Dominus.

11. Hæc non erit vobis in lebetem, & vos non eritis in medio ejus in carnes: in finibus Iſrael judicabo vos.

12. Et ſcietis quia ego Dominus: quia in præceptis meis non ambulaſtis, & judicia mea non feciſtis, ſed juxta judicia Gentium, quæ in circuitu veſtro ſunt, eſtis operati.

13. Et factum eſt, cùm prophetarem, Pheltias filius Banaiæ mortuus eſt: & cecidi in faciem meam clamans voce magnâ, & dixi: Heu, heu, heu Domine Deus: conſummationem tu facis reliquiarum Iſrael?

14. Et factum eſt verbum Domini ad me, dicens:

15. Fili hominis, fratres tui, fratres tui, viri propinqui tui, & omnis domus Iſrael, univerſi, quibus dixerunt habitatores Jeruſalem: Longè recedite à Domino, nobis data eſt terra in poſſeſſionem.

16. Propterea hæc dicit Dominus Deus, quia longè feci eos in Gentibus, & quia diſperſi eos in terris: ero eis in ſanctificationem modicam in terris, ad quas venerunt.

17. Propterea loquere: Hæc dicit Dominus Deus: Congregabo vos de populis, & adunabo de terris, in quibus diſperſi eſtis, daboque vobis humum Iſrael.

18. Et ingredientur illuc, & auferent omnes offenſiones, cunctaſque abominationes ejus de illa.

19. || Et dabo eis cor unum, & ſpiritum novum tribuam in viſceribus eorum: & auferam cor lapideum de carne eorum, & dabo eis cor carneum: 1 Jer. 31. 33. Inf. 36. 26.

20. ut in præceptis meis ambulent, & judicia mea cuſtodiant, faciantque ea: & ſint mihi in populum, & ego ſim eis in Deum.

21. Quorum cor poſt offendicula & abominationes ſuas ambulat, horum viam in capite ſuo ponam, dicit Dominus Deus.

22. Et elevaverunt cherubim alas ſuas, & rotæ cum eis: & gloria Dei Iſrael erat ſuper ea.

23. Et aſcendit gloria Domini de medio civitatis, ſtetitque ſuper montem, qui eſt ad Orientem urbis.

24. Et Spiritus levavit me, adduxitque in Chaldæam ad tranſmigrationem, in viſione, in ſpiritu Dei: & ſublata eſt à me viſio, quam videram.

25. Et locutus ſum ad tranſmigrationem omnia verba Domini, quæ oſtenderat mihi.

CAPUT XII.

Ezechiel ſuis factis portendit futuram Jeruſalem & regis ipſius captivitatem, reliquis gladio, peſte & fame in Jeruſalem conſumptis : oſtendit etiam viſionem prophetarum non caſſam futuram, nec in longum differendam.

Anno M. 3411. Ant. Chr. 593. 1. ET factus eſt ſermo Domini ad me, dicens:

2. Fili hominis in medio domus exaſperantis tu habitas: qui oculos habent ad videndum, & non vident: & aures ad audiendum, & non audiunt : quia domus exaſperans eſt.

3. Tu ergo fili hominis, fac tibi vaſa tranſmigrationis, & tranſmigrabis per diem coram eis: tranſmigrabis autem de loco tuo ad locum alterum, in conſpectu eorum, ſi fortè aſpiciant : quia domus exaſperans eſt.

4. Et efferes foras vaſa tua quaſi vaſa tranſmigrantis per diem in conſpectu eorum : tu autem egredieris veſpere coram eis, ſicut egreditur migrans.

5. Ante oculos eorum perfode tibi parietem : & egredieris per eum.

6. In conſpectu eorum in humeris portaberis, in caligine effereris: faciem tuam velabis, & non videbis terram : quia portentum dedi te domui Iſrael.

7. Feci ergo ſicut præceperat mihi Dominus : vaſa mea protuli quaſi vaſa tranſmigrantis per diem : & veſpere perfodi mihi parietem manu: & in caligine egreſſus ſum, in humeris portatus in conſpectu eorum.

8. Et factus eſt ſermo Domini manè ad me, dicens:

9. Fili hominis, numquid non dixerunt ad te domus Iſrael, domus exaſperans: Quid tu facis?

10. Dic ad eos : Hæc dicit Dominus Deus : Super ducem onus iſtud, qui eſt in Jeruſalem, & ſuper omnem domum Iſrael, quæ eſt in medio eorum.

11. Dic : Ego portentum veſtrum : quomodo feci, ſic fiet illis, in tranſmigrationem, & in captivitatem ibunt.

12. Et dux, qui eſt in medio eorum, in humeris portabitur, in caligine egredietur : parietem perfodient ut educant eum : facies ejus operietur ut non videat oculo terram.

‖ Infr. 17. 20. 13. ‖ Et extendam rete meum ſuper eum, & capietur in ſagena mea: & adducam eum in Babylonem in terram Chaldæorum : & ipſam non videbit, ibique morietur.

14. Et omnes, qui circa eum ſunt, præſidium ejus, & agmina ejus, diſpergam in omnem ventum : & gladium evaginabo poſt eos.

15. Et ſcient quia ego Dominus, quando diſperſero illos in Gentibus, & diſſeminavero eos in terris.

16. Et relinquam ex eis viros paucos à gladio, & fame, & peſtilentia : ut enarrent omnia ſcelera eorum in Gentibus, ad quas ingredientur: & ſcient quia ego Dominus.

17. Et factus eſt ſermo Domini ad me, dicens:

18. Fili hominis, panem tuum in conturbatione comede : ſed & aquam tuam in feſtinatione, & mœrore bibe.

19. Et dices ad populum terræ : Hæc dicit Dominus Deus ad eos, qui habitant in Jeruſalem in Terra Iſrael : Panem ſuum in ſolicitudine comedent, & aquam ſuam in deſolatione bibent: ut deſoletur terra à multitudine ſua, propter iniquitatem omnium, qui habitant in ea.

20. Et civitates, quæ nunc habitantur, deſolatæ erunt, terraque deſerta : & ſcietis quia ego Dominus.

21. Et factus eſt ſermo Domini ad me, dicens:

22. Fili hominis, quod eſt proverbium iſtud vobis in terra Iſrael, dicentium: In longum differentur dies, & peribit omnis viſio?

23. Ideò dic ad eos : Hæc dicit Dominus Deus : Quieſcere faciam proverbium iſtud, neque vulgò dicetur ultrà in Iſrael : & loquere ad eos quòd appropinquaverint dies, & ſermo omnis viſionis.

24. Non enim erit ultrà omnis viſio caſſa, neque divinatio ambigua in medio filiorum Iſrael.

25. Quia ego Dominus loquar : & quodcumque locutus fuero verbum, fiet, & non prolongabitur ampliùs: ſed in diebus veſtris domus exaſperans loquar verbum, & faciam illud, dicit Dominus Deus.

26. Et factus eſt ſermo Domini ad me, dicens:

27. Fili hominis, ecce domus Iſrael dicentium : Viſio, quam hic videt, in dies multos: & in tempora longa iſte prophetat.

28. Propterea dic ad eos: Hæc dicit Dominus Deus : Non prolongabitur ultrà omnis ſermo meus : verbum, quod locutus fuero, complebitur, dicit Dominus Deus.

CAPUT XIII.

Minatur Dominus pſeudoprophetis ex ſuo cerebro divinantibus, populumque ſeducentibus, falſam promittendo pacem, & parietem luto abſque paleis liniendo; ſimiliter & filiabus Iſrael de corde ſuo prophetantibus, & pulvillos ſub omni cubito conſuentibus.

1. ET factus eſt ſermo Domini ad me, dicens: Eodem ann. 3411.

2. Fili hominis, vaticinare ad prophetas Iſrael, qui prophetant : & dices prophetantibus de corde ſuo : Audite verbum Domini:

3. Hæc dicit Dominus Deus : ‖ Væ prophetis inſipientibus, qui ſequuntur ſpiritum ſuum, & nihil vident. ‖ Jer. 23. 1. Infr. 24. 9. & 34. 2.

4. Quaſi vulpes in deſertis, prophetæ tui Iſrael erant.

5. Non aſcendiſtis ex adverſo, neque oppoſuiſtis murum pro domo Iſrael, ut ſtaretis in prælio in die Domini.

6. Vident vana, & divinant mendacium, dicentes : Ait Dominus : cùm Dominus non miſerit eos : & perſeveraverunt confirmare ſermonem.

7. Numquid non viſionem caſſam vidiſtis, & divinationem mendacem locuti eſtis? & dicitis, Ait Dominus; cùm ego non ſim locutus.

8. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Quia locuti eſtis vana, & vidiſtis mendacium: ideò

ecce ego ad vos, dicit Dominus Deus:
9. Et erit manus mea ſuper prophetas,
qui vident vana, & divinant mendacium: in
conſilio populi mei non erunt, & in ſcriptu-
ra domus Iſrael non ſcribentur, nec in ter-
|| Amos 3. 6 ram Iſrael ingredientur: & ſcietis quia ego
Dominus Deus.
10. Eò quòd deceperint populum meum,
dicentes: Pax, & non eſt pax: & ipſe ædi-
ficabat parietem, illi autem liniebant eum
luto abſque paleis.
11. Dic ad eos, qui liniunt abſque tempera-
tura, quòd caſurus ſit: erit enim imber inun-
dans, & dabo lapides prægrandes deſuper ir-
ruentes, & ventum procellæ diſſipantem.
12. Siquidem ecce cecidit paries: num-
quid non dicetur vobis: Ubi eſt litura,
quam liniſtis?
13. Propterea hæc dicit Dominus Deus:
Et erumpere faciam ſpiritum tempeſtatum
in indignatione mea, & imber inundans in
furore meo erit: & lapides grandes in ira
in conſumptionem.
14. Et deſtruam parietem, quem liniſtis
abſque temperamento: & adæquabo eum
terræ, & revelabitur fundamentum ejus: &
cadet, & conſumetur in medio ejus: & ſcie-
tis quia ego ſum Dominus.
15. Et complebo indignationem meam in
pariete, & in his, qui liniunt eum abſque
temperamento, dicamque vobis: Non eſt
paries, & non ſunt qui liniunt eum.
16. Prophetæ Iſrael, qui prophetant ad
Jeruſalem, & vident ei viſionem pacis: &
non eſt pax, ait Dominus Deus.
17. Et tu fili hominis, pone faciem tuam
contra filias populi tui, quæ prophetant de
corde ſuo: & vaticinare ſuper eas,
18. & dic: Hæc dicit Dominus Deus: Væ
quæ conſuunt pulvillos ſub omni cubito ma-
nus: & faciunt cervicalia ſub capite univer-
ſæ ætatis ad capiendas animas: & cùm ca-
perent animas populi mei, vivificabant ani-
mas eorum.
19. Et violabant me ad populum meum
propter pugillum hordei, & fragmen panis,
ut interficerent animas, quæ non moriun-
tur, & vivificarent animas, quæ non vivunt,
mentientes populo meo credenti mendaciis:
20. Propter hoc hæc dicit Dominus Deus:
Ecce ego ad pulvillos veſtros, quibus vos
capitis animas volantes: & dirumpam eos de
brachiis veſtris: & dimittam animas, quas
vos capitis, animas ad volandum.
21. Et dirumpam cervicalia veſtra, & li-
berabo populum meum de manu veſtra, ne-
que erunt ultrà in manibus veſtris ad præ-
dandum: & ſcietis quia ego Dominus.
22. Pro eo quòd mœrere feciſtis cor juſti
mendaciter, quem ego non contriſtavi: &
confortaſtis manus impii, ut non reverteре-
tur à via ſua mala, & viveret:
23. propterea vana non videbitis, & divi-
nationes non divinabitis ampliùs, & eruam
populum meum de manu veſtra: & ſcietis
quia ego Dominus.

CAPUT XIV.

Comminatur Dominus idololatris qui veniunt ad prophetas, ut per eos conſulant Dominum, dicens ſe illos perditurum, & prophetas decepturum, ut reſpondeant juxta illorum iniquitates: Noe autem, Danielem & Job ſua juſtitia liberaturos ſe tantùm & non impios de fame, malis beſtiis, gladio & peſte, quæ in populum peccatorem immittet Dominus: additur etiam conſolatio reliquiarum Iſrael.

1. ET venerunt ad me viri ſeniorum Iſ- Eodem
rael, & ſederunt coram me. ann. 3411.
2. Et factus eſt ſermo Domini ad me, di-
cens:
3. Fili hominis, viri iſti poſuerunt immundi-
tias ſuas in cordibus ſuis, & ſcandalum iniqui-
tatis ſuæ ſtatuerunt contra faciem ſuam: num-
quid interrogatus reſpondebo eis?
4. Propter hoc loquere eis, & dices ad eos:
Hæc dicit Dominus Deus: Homo homo de
domo Iſrael, qui poſuerit immunditias ſuas
in corde ſuo, & ſcandalum iniquitatis ſuæ ſta-
tuerit contra faciem ſuam, & venerit ad pro-
phetam interrogans per eum me: ego Do-
minus reſpondebo ei in multitudine immun-
ditiarum ſuarum:
5. ut capiatur domus Iſrael in corde ſuo,
quo receſſerunt à me in cunctis idolis ſuis.
6. Propterea dic ad domum Iſrael: Hæc di-
cit Dominus Deus: Convertimini, & recedite
ab idolis veſtris, & ab univerſis contamina-
tionibus veſtris avertite facies veſtras.
7. Quia homo homo de domo Iſrael, &
de proſelytis quicumque advena fuerit in Iſ-
rael, ſi alienatus fuerit à me, & poſuerit ido-
la ſua in corde ſuo, & ſcandalum iniquitatis
ſuæ ſtatuerit contra faciem ſuam, & venerit
ad prophetam ut interroget per eum me:
ego Dominus reſpondebo ei per me.
8. Et ponam faciem meam ſuper hominem
illum, & faciam eum in exemplum, & in pro-
verbium, & diſperdam eum de medio po-
puli mei: & ſcietis quia ego Dominus.
9. || Et propheta cùm erraverit, & locutus || Sup. 13. 3.
fuerit verbum: Ego Dominus decepi prophe-
tam illum: & extendam manum meam ſuper il-
lum, & delebo eum de medio populi mei Iſrael.
10. Et portabunt iniquitatem ſuam: juxta
iniquitatem interrogantis, ſic iniquitas pro-
phetæ erit:
11. ut non erret ultrà domus Iſrael à me, ne-
que polluatur in univerſis prævaricationibus
ſuis: ſed ſint mihi in populum, & ego ſim
eis in Deum, ait Dominus exercituum.
12. Et factus eſt ſermo Domini ad me,
dicens:
13. Fili hominis, terra cùm peccaverit mi-
hi, ut prævaricetur prævaricans, extendam
manum meam ſuper eam, & || conteram vir- || Sup. 4. 16.
gam panis ejus: & immittam in eam famem, & 5. 16.
& interficiam de ea hominem, & jumentum.
14. Et ſi fuerint tres viri iſti in medio ejus,
Noe, Daniel, & Job: ipſi juſtitia ſua libera-
bunt animas ſuas, ait Dominus exercituum.
15. Quòd ſi & beſtias peſſimas induxero
ſuper terram ut vaſtem eam; & fuerit invia,
eò quòd non ſit pertranſiens propter beſtias:
16. tres viri iſti ſi fuerint in ea, vivo ego,

dicit Dominus Deus, quia nec filios, nec filias liberabunt : ſed ipſi ſoli liberabuntur, terra autem deſolabitur.

17. Vel ſi gladium induxero ſuper terram illam, & dixero gladio : Tranſi per terram : & interfecero de ea hominem, & jumentum :

18. & tres viri iſti fuerint in medio ejus : vivo ego, dicit Dominus Deus, non liberabunt filios, neque filias : ſed ipſi ſoli liberabuntur.

19. Si autem & peſtilentiam immiſero ſuper terram illam, & effudero indignationem meam ſuper eam in ſanguine, ut auferam ex ea hominem, & jumentum :

20. Et Noe, & Daniel, & Job fuerint in medio ejus : vivo ego, dicit Dominus Deus, quia filium & filiam non liberabunt : ſed ipſi juſtitia ſua liberabunt animas ſuas.

21. Quoniam hæc dicit Dominus Deus : Quòd & ſi quatuor judicia mea peſſima, gladium, & famem, ac beſtias malas, & peſtilentiam immiſero in Jeruſalem, ut interficiam de ea hominem, & pecus :

22. tamen relinquetur in ea ſalvatio educentium filios, & filias : ecce ipſi ingredientur ad vos, & videbitis viam eorum, & adinventiones eorum, & conſolabimini ſuper malo, quod induxi in Jeruſalem, in omnibus quæ importavi ſuper eam.

23. Et conſolabuntur vos, cùm videritis viam eorum, & adinventiones eorum : & cognoſcetis quòd non fruſtrà fecerim omnia, quæ feci in ea, ait Dominus Deus.

CAPUT XV.

Sicut lignum de vite præciſum ſoli ſervit igni, ita Judæos ob inveterata peccata cum Jeruſalem prædicit exurendos.

Eodem ann. 3412. 1. ET factus eſt ſermo Domini ad me, dicens :

2. Fili hominis, quid fiet de ligno vitis, ex omnibus lignis nemorum, quæ ſunt inter ligna ſilvarum ?

3. Numquid tolletur de ea lignum, ut fiat opus, aut fabricabitur de ea paxillus, ut dependeat in eo quodcumque vas ?

4. Ecce igni datum eſt in eſcam : utramque partem ejus conſumpſit ignis, & medietas ejus redacta eſt in favillam : numquid utile erit ad opus ?

5. Etiam cùm eſſet integrum, non erat aptum ad opus : quantò magis cùm illud ignis devoraverit, & combuſſerit, nihil ex eo fiet operis ?

6. Proptereà hæc dicit Dominus Deus : Quomodo lignum vitis inter ligna ſilvarum, quod dedi igni ad devorandum, ſic tradam habitatores Jeruſalem.

7. Et ponam faciem meam in eos : de igne egredientur, & ignis conſumet eos : & ſcietis quia ego Dominus, cùm poſuero faciem meam in eos,

8. & dedero terram inviam, & deſolatam : eò quòd prævaricatores extiterint, dicit Dominus Deus.

CAPUT XVI.

Jeruſalem priùs abjectiſſima, mirum in modum à Deo exaltata, oſtendit ingratitudinem varia idololatria, in qua & Samariam & Sodomam ſuperavit : idcircò tradet eam Dominus in vaſtationem & in ignominiam omnibus gentibus ; ſervabit tamen pactum reliquiis ſuis.

1. ET factus eſt ſermo Domini ad me, Eodem a m. 3411.
dicens :

2. Fili hominis notas fac Jeruſalem abominationes ſuas :

3. & dices : Hæc dicit Dominus Deus Jeruſalem : Radix tua, & generatio tua de terra Chanaan : pater tuus Amorrhæus, & mater tua Cethæa.

4. Et quando nata es in die ortus tui non eſt præciſus umbilicus tuus, & aqua non es lota in ſalutem, nec ſale ſalita, nec involuta pannis.

5. Non pepercit ſuper te oculus ut faceret tibi unum de his, miſertus tui : ſed projecta es ſuper faciem terræ in abjectione animæ tuæ, in die qua nata es.

6. Tranſiens autem per te, vidi te conculcari in ſanguine tuo, & dixi tibi cùm eſſes in ſanguine tuo : Vive : dixi, inquam, tibi : In ſanguine tuo vive.

7. Multiplicatam quaſi germen agri dedi te : & multiplicata es, & grandis effecta, & ingreſſa es, & perveniſti ad mundum muliebrem : ubera tua intumuerunt, & pilus tuus germinavit : & eras nuda, & confuſione plena.

8. Et tranſivi per te, & vidi te : & ecce tempus tuum, tempus amantium : & expandi amictum meum ſuper te, & operui ignominiam tuam. Et juravi tibi, & ingreſſus ſum pactum tecum (ait Dominus Deus) & facta es mihi.

9. Et lavi te aqua, & emundavi ſanguinem tuum ex te : & unxi te oleo.

10. Et veſtivi te diſcoloribus, & calceavi te janthino : & cinxi te byſſo, & indui te ſubtilibus.

11. Et ornavi te ornamento, & dedi armillas in manibus tuis, & torquem circa collum tuum.

12. Et dedi inaurem ſuper os tuum, & circulos auribus tuis, & coronam decoris in capite tuo.

13. Et ornata es auro, & argento, & veſtita es byſſo, & polymito, & multicoloribus : ſimilam, & mel, & oleum comediſti, & decora facta es vehementer nimis : & profeciſti in regnum.

14. Et egreſſum eſt nomen tuum in Gentes propter ſpeciem tuam : quia perfecta eras in decore meo, quem poſueram ſuper te, dicit Dominus Deus.

15. Et habens fiduciam in pulchritudine tua, fornicata es in nomine tuo : & expoſuiſti fornicationem tuam omni tranſeunti, ut ejus fieres.

16. Et ſumens de veſtimentis tuis, feciſti tibi excelſa hinc inde conſuta : & fornicata es ſuper eis, ſicut non eſt factum, neque futurum eſt.

17. Et tuliſti vaſa decoris tui de auro meo, atque argento meo, quæ dedi tibi : & feciſti ti-

ſti tibi imagines maſculinas, & fornicata es in eis.

18. Et ſumpſiſti veſtimenta tua multicoloria, & operuiſti illas: & oleum meum, & thymiama meum poſuiſti coram eis.

19. Et panem meum, quem dedi tibi, ſimilam, & oleum, & mel, quibus enutrivi te, poſuiſti in conſpectu eorum in odorem ſuavitatis; & factum eſt, ait Dominus Deus.

20. Et tuliſti filios tuos, & filias tuas, quas generaſti mihi: & immolaſti eis ad devorandum. Numquid parva eſt fornicatio tua?

21. Immolaſti filios meos, & dediſti illos conſecrans, eis.

22. Et poſt omnes abominationes tuas, & fornicationes, non es recordata dierum adoleſcentiæ tuæ, quando eras nuda, & confuſione plena, conculcata in ſanguine tuo.

23. Et accidit poſt omnem malitiam tuam (væ, væ tibi, ait Dominus Deus)

24. & ædificaſti tibi lupanar, & feciſti tibi proſtibulum in cunctis plateis.

25. Ad omne caput viæ ædificaſti ſignum proſtitutionis tuæ: & abominabilem feciſti decorem tuum: & diviſiſti pedes tuos omni tranſeunti, & multiplicaſti fornicationes tuas.

26. Et fornicata es cum filiis Ægypti vicinis tuis magnarum carnium: & multiplicaſti fornicationem tuam ad irritandum me.

27. Ecce ego extendam manum meam ſuper te, & auferam juſtificationem tuam: & dabo te in animas odientium te filiarum Palæſtinarum, quæ erubeſcunt in via tua ſcelerata.

28. Et fornicata es in filiis Aſſyriorum, eò quòd necdum fueris expleta: & poſtquam fornicata es, nec ſic es ſatiata.

29. Et multiplicaſti fornicationem tuam in terra Chanaan cum Chaldæis: & nec ſic ſatiata es.

30. In quo mundabo cor tuum, ait Dominus Deus; cùm facias omnia hæc opera mulieris meretricis, & procacis?

31. Quia fabricaſti lupanar tuum in capite omnis viæ, & excelſum tuum feciſti in omni platea: nec facta es quaſi meretrix faſtidio augens pretium;

32. ſed quaſi mulier adultera, quæ ſuper virum ſuum inducit alienos.

33. Omnibus meretricibus dantur mercedes: tu autem dediſti mercedes cunctis amatoribus tuis, & dona donabas eis, ut intrarent ad te undique ad fornicandum tecum.

34. Factumque eſt in te contra conſuetudinem mulierum in fornicationibus tuis, & poſt te non erit fornicatio: in eo enim quòd dediſti mercedes, & mercedes non accepiſti, factum eſt in te contrarium.

35. Propterea meretrix audi verbum Domini.

36. Hæc dicit Dominus Deus: Quia effuſum eſt æs tuum, & revelata eſt ignominia tua in fornicationibus tuis ſuper amatores tuos, & ſuper idola abominationum tuarum in ſanguine filiorum tuorum, quos dediſti eis:

37. Ecce ego congregabo omnes amatores tuos, quibus commiſſa es; & omnes, quos dilexiſti cum univerſis, quos oderas: & congregabo eos ſuper te undique, & nudabo ignominiam tuam coram eis, & videbunt omnem turpitudinem tuam.

38. ‖ Et judicabo te judiciis adulterarum, & effundentium ſanguinem: & dabo te in ſanguinem furoris & zeli. ‖ *Infr.* 23. 10.

39. Et dabo te in manus eorum, & deſtruent lupanar tuum: & demolientur proſtibulum tuum: & denudabunt te veſtimentis tuis, & auferent vaſa decoris tui: & derelinquent te nudam, plenamque ignominia:

40. & adducent ſuper te multitudinem, & lapidabunt te lapidibus, & trucidabunt te gladiis ſuis.

41. ‖ Et comburent domos tuas igni, & facient in te judicia in oculis mulierum plurimarum: & deſines fornicari, & mercedes ultrà non dabis. ‖ 4. *Reg.* 25. 9.

42. Et requieſcet indignatio mea in te: & auferetur zelus meus à te, & quieſcam, nec iraſcar ampliùs.

43. Eò quòd non fueris recordata dierum adoleſcentiæ tuæ, & provocaſti me in omnibus his: quapropter & ego vias tuas in capite tuo dedi, ait Dominus Deus, & non feci juxta ſcelera tua in omnibus abominationibus tuis.

44. Ecce omnis, qui dicit vulgò proverbium, in te aſſumet illud, dicens: Sicut mater, ita & filia ejus.

45. Filia matris tuæ es tu, quæ projecit virum ſuum, & filios ſuos: & ſoror ſororum tuarum es tu, quæ projecerunt viros ſuos, & filios ſuos: mater veſtra Cethæa, & pater veſter Amorrhæus.

46. Et ſoror tua major, Samaria, ipſa & filiæ ejus, quæ habitant ad ſiniſtram tuam: ſoror autem tua minor te, quæ habitat à dextris tuis, Sodoma, & filiæ ejus.

47. Sed nec in viis earum ambulaſti, neque ſecundùm ſcelera earum feciſti pauxillum minùs: penè ſceleratiora feciſti illis in omnibus viis tuis.

48. Vivo ego, dicit Dominus Deus, quia non fecit Sodoma ſoror tua ipſa, & filiæ ejus, ſicut feciſti tu, & filiæ tuæ.

49. ‖ Ecce hæc fuit iniquitas Sodomæ ſororis tuæ, ſuperbia, ſaturitas panis & abundantia, & otium ipſius, & filiarum ejus: & manum egeno & pauperi non porrigebant. ‖ *Gen.* 19. 24.

50. Et elevatæ ſunt, & fecerunt abominationes coram me: & abſtuli eas ſicut vidiſti.

51. Et Samaria dimidium peccatorum tuorum non peccavit: ſed viciſti eas ſceleribus tuis, & juſtificaſti ſorores tuas in omnibus abominationibus tuis, quas operata es.

52. Ergo & tu porta confuſionem tuam, quæ viciſti ſorores tuas peccatis tuis, ſceleratiùs agens ab eis: juſtificatæ ſunt enim à te: ergo & tu confundere, & porta ignominiam tuam, quæ juſtificaſti ſorores tuas.

53. Et convertam reſtituens eas converſione Sodomorum cum filiabus ſuis, & converſione Samariæ, & filiarum ejus: & convertam reverſionem tuam in medio earum,

54. ut portes ignominiam tuam, & confundaris in omnibus, quæ feciſti conſolans eas.

55. Et ſoror tua Sodoma, & filiæ ejus revertentur ad antiquitatem ſuam: & Samaria, & filiæ ejus revertentur ad antiquitatem ſuam: & tu, & filiæ tuę, revertimini ad antiquitatem veſtram.

56. Non fuit autem Sodoma ſoror tua audita in ore tuo, in die ſuperbiæ tuæ,

57. antequam revelaretur malitia tua: ſi-

cut hoc tempore in opprobrium filiarum Syriæ, & cunctarum in circuitu tuo filiarum Palæſtinarum, quæ ambiunt te per gyrum.

58. Scelus tuum, & ignominiam tuam tu portaſti, ait Dominus Deus.

59. Quia hæc dicit Domious Deus: Et faciam tibi, ſicut deſpexiſti jurameotum, ut irritum faceres pactum:

60. & recordabor ego pacti mei tecum io diebus adoleſcentiæ tuæ : & ſuſcitabo tibi pactum ſempiternum.

61. Et recordaberis viarum tuarum, & confnnderis : cùm receperis ſorores tuas te majores cum minoribus tuis : & dabo eas tibi io filias, ſed non ex pacto tuo.

62. Et ſuſcitabo ego pactum meum tecum: & ſcies quia ego Dominus,

63. ut recorderis, & cooſundaris, & ooo ſit tibi nltrà aperire os præ confuſione tua, cùm placatus tibi fuero in omnibus, quæ feciſti, ait Dominus Deus.

CAPUT XVII.

Per Parabolam de duabus aquilis, & plantata ac creſcente vinea quæ non proſperabitur, declaratur quòd rex Babylonis, translato in Babylonem rege Joakim, conſtituet pro eo regem Sedeciam; qui relicto fœdere cum Nabuchodonoſor inito, ad regem Ægypti transfugit : quapropter à Domino tradetur in manus Nabuchodonoſor, & ductus in Babylonem morietur ibi : Dominus autem ſublimi humiliato, exaltabit humilem.

Eodem ann. 3411.

1. ET factum eſt verbum Domini ad me, dicens:

2. Fili hominis propooe ænigma, & narra parabolam ad domum Iſrael,

3. & dices: Hæc dicit Dominus Deus: Aquila grandis magnarum alarum, longo membrorum ductu, plena plumis, & varietate, venit ad Libaoum, & tulit medullam cedri.

4. Summitatem froodium ejus avulſit : & tranſportavit eam in terram Chanaan, in urbe negotiatorum poſuit illam.

5. Et tulit de ſemine terræ, & poſuit illud in terra pro ſemine, nt firmaret radicem ſuper aquas multas : in ſuperficie poſuit illnd.

6. Cùmque germinaſſet, crevit in vineam latiorem humili ſtatura, reſpicientibus ramis ejus ad eam : & radices ejus ſub illa erant. Facta eſt ergo vioea, & fructificavit in palmites, & emiſit propagines.

7. Et facta eſt aquila altera grandis magnis alis, multiſque plumis : & ecce vinea iſta quaſi mittens radices ſuas ad eam, palmites ſuos extendit ad illam, ut irrigaret eam de areolis germinis ſui.

8. In terra bona ſuper aquas multas plantata eſt: ut faciat frondes, & portet fructum, ut ſit in vineam graodem.

9. Dic : Hæc dicit Dominus Deus : Ergone proſperabitur? nonne radices ejus evellet, & fructus ejus diſtringet, & ſiccabit omnes palmites germinis ejus, & areſcet : & non in brachio grandi, neque io populo multo, ut evelleret eam radicitùs?

10. Ecce plaotata eſt : ergone proſperabitur? nonne cùm tetigerit eam ventus urens ſiccabitur, & in areis germinis ſui areſcet?

11. Et ſactum eſt verbum Domini ad me, dicens:

12. Dic ad domum exaſperantem: Neſcitis quid iſta ſignificent? Dic: Ecce venit (*a*) rex Babylonis in Jeruſalem : & aſſumet regem, (*b*) & principes ejus, & adducet eos ad ſemetipſum in Babylonem.

13. Et tollet (*c*) de ſemine regni, ferietque cum eo fœdus : & ab eo accipiet jusjurandum. Sed & fortes terræ tollet,

(*a*) Venerat Nabuchodonoſor. (*b*) Cepit regem Jechoniam 4 *Reg.* 24. 8 *Jer.* 24. 1. (*c*) Tulit, ſc. Sedeciam feritq; cum eo fœdus. 2. *Par.* 36.

14. nt ſit regnum humile, & non elevetur, ſed cuſtodiat pactum ejus, & ſervet illud.

15. Qui recedens ab eo miſit nuntios ad Ægyptum ut daret ſibi equos, & populum multum. Numquid proſperabitur, vel conſequetur ſalutem qui fecit hæc? & qui diſſolvit pactum, numquid effugiet?

16. Vivo ego, dicit Dominus Deus : quoniam in loco (*d*) regis, qui conſtituit eum regem, cujus fecit irritnm juramentum, & ſolvit pactum, quod habebat cum eo, in medio Babylonis morietur.

(*d*) In urbe regia.

17. Et non in exercitu grandi, neque in populo multo faciet contra eum Pharao prælium : in jactu aggeris, & in extructione vallorum ut interficiat animas multas.

18. Spreverat enim juramentum nt ſolveret fœdus, & ecce dedit manum ſuam : & cùm omnia hæc fecerit, non effugiet.

19. Propterea hæc dicit Dominus Deus : Vivo ego, quoniam juramentum, quod ſprevit, & fœdus quod prævaricatus eſt, ponam in caput ejus.

20. || Et expandam ſuper eum rete meum, & comprehendetur in ſagena mea : & adducam eum in Babylonem, & judicabo eum ibi in prævaricatione, qua deſpexit me.

|| *Supr.* 12. *Inf.* 32. 3.

21. Et omoes profugi ejus cum univerſo agmine ſuo, gladio cadent : reſidni autem in omnem ventum diſpergentur : & ſcietis quia ego Dominus locutus ſum.

22. Hæc dicit Dominus Deus : & ſumam ego de medulla cedri ſublimis, & ponam : de vertice ramorum ejus tenerum diſtringam, & plantabo ſuper montem excelſum & eminentem.

23. Io monte ſublimi Iſrael plantabo illud, & erumpet in germen, & faciet fructum, & erit in cedrum magnam : & habitabunt ſub ea omnes volucres, & univerſum volatile ſub umbram frondium ejus nidificabit.

24. Et ſcient omnia ligna regionis, quia ego Dominus humiliavi lignum ſublime, & exaltavi lignum bumile : & ſiccavi lignum viride, & frondere feci lignum aridum. Ego Dominus locutus ſum, & feci.

CAPUT XVIII.

Rejecta Judæorum parabola dicit quòd filius non portabit iniquitatem patris, nec contra, ſed quiſque ſuam ipſius portabit : quòd ſi impius pœnitentiam agat, ſalvabitur : juſtus verò ſi ſuam deſerat juſtitiam, damnabitur : hortatur ergo Dominus ad pœnitentiam & cordis innovationem.

1. ‡ ET factus eſt ſermo Domini ad me, dicens:

‡ Fer. 5. Post Dom. I Quadr. Eodem ann. 3411.

2. Quid eſt quòd inter vos parabolam vertitis in proverbium iſtud in terra Iſrael, di-

centes:

‡ Jere. 31. 29. centes: ‖ Patres comederunt uvam acerbam, & dentes filiorum obſtupeſcunt?

3. Vivo ego, dicit Dominus Deus, ſi erit ultrà vobis parabola hæc in proverbium in Iſrael.

4. Ecce omnes animæ, meæ ſunt: ut anima patris, ita & anima filii mea eſt: anima, quæ peccaverit, ipſa morietur.

5. Et vir ſi fuerit juſtus, & fecerit judicium & juſtitiam,

6. in montibus non comederit, & oculos ſuos non levaverit ad idola domus Iſrael: & uxorem proximi ſui non violaverit, & ad mulierem menſtruatam non acceſſerit:

7. & hominem non contriſtaverit: pignus debitori reddiderit, per vim nihil rapuerit: *‖ Iſai. 58. 7. Matth. 25. 35.* ‖ panem ſuum eſurienti dederit, & nudum operuerit veſtimento:

8. ad uſuram non commodaverit, & amplius non acceperit: ab iniquitate averterit manum ſuam, & judicium verum fecerit inter virum & virum:

9. in præceptis meis ambulaverit, & judicia mea cuſtodierit ut faciat veritatem: hic juſtus eſt, vita vivet, ait Dominus Deus. A

10. Quòd ſi genuerit filium latronem effundentem ſanguinem, & fecerit unum de iſtis:

11. & hæc quidem omnia non facientem, ſed in montibus comedentem, & uxorem proximi ſui polluentem:

12. egenum, & pauperem contriſtantem, rapientem rapinas, pignus non reddentem, & ad idola levantem oculos ſuos, abominationem facientem:

13. ad uſuram dantem & amplius accipientem: numquid vivet? non vivet. Cùm univerſa hæc deteſtanda fecerit, morte morietur, ſanguis ejus in ipſo erit.

14. Quòd ſi genuerit filium, qui videns omnia peccata patris ſui, quæ fecit, timuerit, & non fecerit ſimile eis:

15. ſuper montes non comederit, & oculos ſuos non levaverit ad idola domus Iſrael, & uxorem proximi ſui non violaverit:

16. & virum non contriſtaverit, pignus non retinuerit, & rapinam non rapuerit, panem ſuum eſurienti dederit, & nudum operuerit veſtimento:

17. à pauperis injuria averterit manum ſuam, uſuram & ſuperabundantiam non acceperit, judicia mea fecerit, in præceptis meis ambulaverit: hic non morietur in iniquitate patris ſui, ſed vita vivet.

18. Pater ejus quia calumniatus eſt, & vim fecit fratri, & malum operatus eſt in medio populi ſui, ecce mortuus eſt in iniquitate ſua.

19. Et dicitis: Quare non portavit filius iniquitatem patris? Videlicet, quia filius judicium, & juſtitiam operatus eſt, omnia præcepta mea cuſtodivit, & fecit illa, vivet vita.

‡ FER. 6. QUAT. TEMP. QUADR. ‖ Deut. 24. 16. 4. Reg. 14. 6. 2. Par. 25. 4. 20. ‡ ‖ Anima, quæ peccaverit, ipſa morietur: filius non portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatem filii: juſtitia juſti ſuper eum erit, & impietas impii erit ſuper eum.

21. Si autem impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis, quæ operatus eſt, & cuſtodierit omnia præcepta mea, & fecerit judicium, & juſtitiam: vita vivet, & non morietur.

22. Omnium iniquitatum ejus, quas operatus eſt, non recordabor: in juſtitia ſua, quam operatus eſt, vivet.

23. ‖ Numquid voluntatis meæ eſt mors impii, dicit Dominus Deus, & non ut convertatur à viis ſuis, & vivat? *‖ Infr. 33. 11. 2. Pet. 3. 9.*

24. Si autem averterit ſe juſtus à juſtitia ſua, & fecerit iniquitatem ſecundùm omnes abominationes, quas operari ſolet impius, numquid vivet? omnes juſtitiæ ejus, quas fecerat, non recordabuntur: in prævaricatione, qua prævaricatus eſt, & in peccato ſuo, quod peccavit, in ipſis morietur.

25. Et dixiſtis: ‖ Non eſt æqua via Domini. Audite ergo domus Iſrael: Numquid via mea non eſt æqua, & non magis viæ veſtræ pravæ ſunt? *‖ Inf. 33. 20.*

26. Cùm enim averterit ſe juſtus à juſtitia ſua, & fecerit iniquitatem, morietur in eis: in injuſtitia, quam operatus eſt, morietur.

27. Et cùm averterit ſe impius ab impietate ſua, quam operatus eſt, & fecerit judicium, & juſtitiam: ipſe animam ſuam vivificabit.

28. Conſiderans enim, & avertens ſe ab omnibus iniquitatibus ſuis, quas operatus eſt, vita vivet, & non morietur. A

29. Et dicunt filii Iſrael: Non eſt æqua via Domini. Numquid viæ meæ non ſunt æquæ, domus Iſrael, & non magis viæ veſtræ pravæ?

30. Idcircò unumquemque juxta vias ſuas judicabo domus Iſrael, ait Dominus Deus. ‖ Convertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus veſtris: & non erit vobis in ruinam iniquitas. *‖ Matt. 3. 2. Luca 3. 3.*

31. Projicite à vobis omnes prævaricationes veſtras, in quibus prævaricati eſtis, & facite vobis cor novum, & ſpiritum novum: & quare moriemini domus Iſrael?

32. ‖ Quia nolo mortem morientis, dicit Dominus Deus: revertimini, & vivite. *‖ Supr. 23. Infr. 33. 11. 2. Pet. 3. 9.*

C A P U T XIX.

Parabola leanæ & leunculorum deſignat captivitatem regum Joachaz & Joachim; item præteritam civitatis Jeruſalem felicitatem deſcribit, præſentemque calamitatem, ſub parabola vineæ.

1. ET tu aſſume planctum ſuper principes Iſrael, *Eodem ann. 3411.*

2. & dices: Quare mater tua leæna inter leones (*a*) cubavit, in medio leunculorum enutrivit catulos ſuos?

3. Et eduxit unum (*b*) de leunculis ſuis, & leo factus eſt: & didicit capere prædam, hominemque comedere.

4. Et audierunt de eo Gentes, & non abſque vulneribus ſuis ceperunt eum: & adduxerunt eum in catenis in terram Ægypti.

5. Quæ cùm vidiſſet quoniam infirmata eſt, & periit expectatio ejus; tulit unum de leunculis ſuis, (*c*) leonem conſtituit eum.

6. Qui incedebat inter leones, & factus eſt leo: & didicit prædam capere, & homines devorare:

7. Didicit viduas facere, & civitates eorum in deſertum adducere: & deſolata eſt terra, & plenitudo ejus à voce rugitus illius.

(*a*) Inter crudeles reges finitimos tuta fuit. Alludit ad *Gen. 49.*
(*b*) Joachazum qui poſteà crudelis factus eſt, & à rege Ægypti in vincula conjectus. *4. Reg. 23. 32.*
(*c*) Fratrem ejus majorem Joakim ab Ægyptio datum.

8. Et convenerunt adversùs eum Gentes (*d*) undique de provinciis, & expanderunt ſuper eum rete ſuum, in vulneribus earum captus eſt.

(*d*) Chaldæi, Syri, Moabitæ, Ammonitæ. 4. Reg. 24. 2

9. Et miſerunt eum in caveam, in catenis adduxerunt eum ad regem Babylonis: miſeruntque eum in carcerem, * ne audiretur vox ejus ultrà ſuper montes Iſrael.

* Vide 2. Par. 36. 10. 4. Reg. 24. 15.

10. Mater tua quaſi vinea in ſanguine tuo ſuper aquam plantata eſt: fructus ejus, & frondes ejus creverunt ex aquis multis.

11. Et factæ ſunt ei virgæ ſolidæ in ſceptra dominantium, & exaltata eſt ſtatura ejus inter frondes: & vidit altitudinem ſuam in multitudine palmitum ſuorum.

12. Et evulſa eſt in ira, in terramque projecta, || & ventus urens ſiccavit fructum ejus: marcuerunt, & areſactæ ſunt virgæ roboris ejus: ignis comedit eam.

|| Oſee 13. 15.

13. Et nunc tranſplantata eſt in deſertum, in terra invia & ſitienti.

14. Et egreſſus eſt ignis de virga ramorum ejus, qui fructum ejus comedit: & non fuit in ea virga fortis, ſceptrum dominantium. Planctus eſt, & erit in planctum.

CAPUT XX.

Dominus negat ſe filiis Iſrael reſponſurum, quia & in Ægypto & in deſerto & in terra promiſſionis prævaricati ſunt ipſius mandata, & idola coluerunt, quibus ſæpe comminatus eſt mala, ſed pepercit ne nomen ejus blaſphemaretur inter Gentes: Nunc autem poſt hæc omnia dicit ſe eos revocaturum ad terram ſuam, in qua ſibi ſerviant: jubet etiam prophetare contra ſaltum meridianum.

Eodem ann. 3411.

1. ET factum eſt in anno ſeptimo, in quinto, in decima menſis: venerunt viri de ſenioribus Iſrael, ut interrogarent Dominum, & ſederunt coram me.

2. Et factus eſt ſermo Domini ad me, dicens:

3. Fili hominis loquere ſenioribus Iſrael, & dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Numquid ad interrogandum me vos veniſtis? vivo ego quia non reſpondebo vobis, ait Dominus Deus.

4. Si judicas eos, ſi judicas, fili hominis, abominationes patrum eorum oſtende eis.

5. Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: In die, qua elegi Iſrael, & levavi manum meam pro ſtirpe domus Jacob, & apparui eis in terra Ægypti, & levavi manum meam pro eis, dicens: Ego Dominus Deus veſter:

6. in die illa levavi manum meam pro eis, ut educerem eos de terra Ægypti, in terram, quam provideram eis, fluentem lacte & melle: quæ eſt egregia inter omnes terras.

7. Et dixi ad eos: Unuſquiſque offenſiones oculorum ſuorum abjiciat, & in idolis Ægypti nolite pollui: ego Dominus Deus veſter.

8. Et irritaverunt me, nolueruntque me audire: unuſquiſque abominationes oculorum ſuorum non projecit, nec idola Ægypti reliquerunt: & dixi ut effunderem indignationem meam ſuper eos, & implerem iram meam in eis, in medio terræ Ægypti.

9. Et feci propter nomen meum, ut non violaretur coram Gentibus, in quarum medio erant, & inter quas apparui eis ut educerem eos de terra Ægypti.

10. Ejeci ergo eos de terra Ægypti, & eduxi eos in deſertum.

11. || Et dedi eis præcepta mea, & judicia mea oſtendi eis, quæ faciens homo, vivet in eis.

|| Lev. 18. 5. Rom. 10. 5

12. || Inſuper & ſabbata mea dedi eis, ut eſſent ſignum inter me & eos: & ſcirent quia ego Dominus ſanctificans eos.

|| Exod. 20. 8. & 31. 13 || Deut. 5. 12

13. Et irritaverunt me domus Iſrael in deſerto, in præceptis meis non ambulaverunt, & judicia mea projecerunt, quæ faciens homo vivet in eis: & ſabbata mea violaverunt vehementer: dixi ergo ut effunderem furorem meum ſuper eos in deſerto, & conſumerem eos.

14. Et feci propter nomen meum, ne violaretur coram Gentibus, de quibus ejeci eos in conſpectu earum.

15. Ego igitur levavi manum meam ſuper eos in deſerto, ne inducerem eos in terram, quam dedi eis, fluentem lacte, & melle, præcipuam terrarum omnium:

16. Quia judicia mea projecerunt, & in præceptis meis non ambulaverunt, & ſabbata mea violaverunt: poſt idola enim cor eorum gradiebatur.

17. Et pepercit oculus meus ſuper eos ut non interficerem eos: nec conſumpſi eos in deſerto.

18. Dixi autem ad filios eorum in ſolitudine: In præceptis patrum veſtrorum nolite incedere, nec judicia eorum cuſtodiatis, nec in idolis eorum polluamini.

19. Ego Dominus Deus veſter: in præceptis meis ambulate, judicia mea cuſtodite, & facite ea:

20. Et ſabbata mea ſanctificate, ut ſint ſignum inter me & vos, & ſciatis quia ego ſum Dominus Deus veſter.

21. Et exacerbaverunt me filii, in præceptis meis non ambulaverunt, & judicia mea non cuſtodierunt ut facerent ea: quæ cùm fecerit homo, vivet in eis: & ſabbata mea violaverunt: & comminatus ſum ut effunderem furorem meum ſuper eos, & implerem iram meam in eis in deſerto.

22. Averti autem manum meam, & feci propter nomen meum, ut non violaretur coram Gentibus, de quibus ejeci eos in oculis earum.

23. Iterum levavi manum meam in eos in ſolitudine, ut diſpergerem illos in nationes, & ventilarem in terras:

24. eò quòd judicia mea non feciſſent, & præcepta mea reprobaſſent, & ſabbata mea violaſſent, & poſt idola patrum ſuorum fuiſſent oculi eorum.

25. Ergo & ego dedi eis præcepta non bona, & judicia in quibus non vivent.

26. Et pollui eos in muneribus ſuis, cùm offerrent omne, quod aperit vulvam, propter delicta ſua: & ſcient quia ego Dominus.

27. Quamobrem loquere ad domum Iſrael, fili hominis: & dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Adhuc & in hoc blaſphemaverunt me patres veſtri, cùm ſpreviſſent me contemnentes:

28. &

28. & induxiſſem eos in terram, ſuper quam levavi manum meam ut darem eis: viderunt omnem collem excelſum, & omne lignum nemoroſum, & immolaverunt ibi victimas ſuas: & dederunt ibi irritationem oblationis ſuæ, & poſuerunt ibi odorem ſuavitatis ſuæ, & libaverunt libationes ſuas.

29. Et dixi ad eos: Quid eſt excelſum, ad quod vos ingredimini? & vocatum eſt nomen ejus Excelſum uſque ad hanc diem.

30. Propterea dic ad domum Iſrael: Hæc dicit Dominus Deus: Certè in via patrum veſtrorum vos polluimini, & poſt offendicula eorum vos fornicamini:

31. & in oblatione donorum veſtrorum, cùm traducitis filios veſtros per ignem, vos polluimini in omnibus idolis veſtris uſque hodie: & ego reſpondebo vobis domus Iſrael? Vivo ego, dicit Dominus Deus, quia non reſpondebo vobis.

32. Neque cogitatio mentis veſtræ fiet, dicentium: Erimus ſicut Gentes, & ſicut cognationes terræ, ut colamus ligna & lapides.

33. Vivo ego, dicit Dominus Deus, quoniam in manu forti, & in brachio extento, & in furore effuſo regnabo ſuper vos.

34. Et educam vos de populis: & congregabo vos de terris, in quibus diſperſi eſtis, in manu valida, & in brachio extento, & in furore effuſo regnabo ſuper vos.

35. Et adducam vos in deſertum populorum, & judicabor vobiſcum ibi facie ad faciem.

36. Sicut judicio contendi adversùm patres veſtros in deſerto terræ Ægypti, ſic judicabo vos, dicit Dominus Deus.

37. Et ſubjiciam vos ſceptro meo, & inducam vos in vinculis fœderis.

38. Et eligam de vobis tranſgreſſores, & impios, & de terra incolatus eorum educam eos, & in terram Iſrael non ingredientur: & ſcietis quia ego Dominus.

39. Et vos domus Iſrael, hæc dicit Dominus Deus: Singuli poſt idola veſtra ambulate, & ſervite eis. Quòd ſi & in hoc non audieritis me, & nomen meum ſanctum pollueritis ultrà in muneribus veſtris, & in idolis veſtris:

40. in monte ſancto meo, in monte excelſo Iſrael, ait Dominus Deus, ibi ſerviet mihi omnis domus Iſrael; omnes, inquam, in terra, in qua placebunt mihi, & ibi quæram primitias veſtras, & initium decimarum veſtrarum in omnibus ſanctificationibus veſtris.

41. In odorem ſuavitatis ſuſcipiam vos, cùm eduxero vos de populis, & congregavero vos de terris, in quas diſperſi eſtis, & ſanctificabor in vobis in oculis nationum.

42. Et ſcietis quia ego Dominus, cùm induxero vos ad terram Iſrael, in terram, pro qua levavi manum meam, ut darem eam patribus veſtris.

43. Et recordabimini ibi viarum veſtrarum, & omnium ſcelerum veſtrorum, quibus polluti eſtis in eis: & diſplicebitis vobis in conſpectu veſtro in omnibus malitiis veſtris, quas feciſtis.

44. Et ſcietis quia ego Dominus, cùm benefecero vobis propter nomen meum, & non ſecundùm vias veſtras malas, neque ſecundùm ſcelera veſtra peſſima domus Iſrael, ait Dominus Deus.

45. Et factus eſt ſermo Domini ad me, dicens:

46. Fili hominis, pone faciem tuam contra viam Auſtri, & ſtilla ad Africum, & propheta ad ſaltum agri meridiani.

47. Et dices ſaltui meridiano: Audi verbum Domini: hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ſuccendam in te ignem, & comburam in te omne lignum viride, & omne lignum aridum: non extinguetur flamma ſuccenſionis: & comburetur in ea omnis facies ab Auſtro uſque ad Aquilonem.

48. Et videbit univerſa caro, quia ego Dominus ſuccendi eam, nec extinguetur.

49. Et dixi: A a a, Domine Deus: ipſi dicunt de me: Numquid non per parabolas loquitur iſte?

CAPUT XXI.

Vaticinatur horrendum ac multiplicem gladium venturum ſuper Jeruſalem, & ſuper filios Ammon, à rege Babylonis; qui tandem etiam in terra ſua judicandus eſt, penituſque diſſipandus.

1. ET factus eſt ſermo Domini ad me, dicens: Eodem ann. 3413.

2. Fili hominis pone faciem tuam ad Jeruſalem, & ſtilla ad ſanctuaria, & propheta contra humum Iſrael:

3. Et dices terræ Iſrael: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te, & ejiciam gladium meum de vagina ſua, & occidam in te juſtum & impium.

4. Pro eo autem quòd occidi in te juſtum, & impium, idcircò egredietur gladius meus de vagina ſua ad omnem carnem ab Auſtro uſque ad Aquilonem:

5. Ut ſciat omnis caro quia ego Dominus eduxi gladium meum de vagina ſua irrevocabilem.

6. Et tu fili hominis ingemiſce in contritione lumborum, & in amaritudinibus ingemiſce coram eis.

7. Cùmque dixerint ad te: Quare tu gemis? dices: Pro auditu: quia venit, & tabeſcet omne cor, & diſſolventur univerſæ manus, & infirmabitur omnis ſpiritus, & per cuncta genua fluent aquæ: ecce venit, & fiet, ait Dominus Deus.

8. Et factus eſt ſermo Domini ad me, dicens:

9. Fili hominis propheta, & dices: Hæc dicit Dominus Deus: Loquere: Gladius, gladius exacutus eſt, & limatus.

10. Ut cædat victimas, exacutus eſt: ut ſplendeat, limatus eſt: qui moves ſceptrum filii mei, ſuccidiſti omne lignum.

11. Et dedi eum ad lævigandum ut teneatur manu: iſte exacutus eſt gladius, & iſte limatus eſt ut ſit in manu interficientis.

12. Clama, & ulula fili hominis, quia hic factus eſt in populo meo, hic in cunctis ducibus Iſrael, qui fugerant: gladio traditi ſunt cum populo meo, idcircò plaude ſuper femur,

13. quia probatus eſt: & hoc, cùm ſceptrum ſubverterit, & non erit, dicit Dominus Deus.

14. Tu ergo fili hominis propheta, & percute manu ad manum, & duplicetur gladius, ac triplicetur gladius interfectorum: hic eſt gladius occiſionis magnæ, qui obſtupeſcere eos facit,

15. & corde tabeſcere, & multiplicat ruinas. In omnibus portis eorum dedi conturbationem gladii acuti, & limati ad fulgendum, amicti ad cædem.

16. Exacuere, vade ad dexteram, ſive ad ſiniſtram, quocumque faciei tuæ eſt appetitus.

17. Quin & ego plaudam manu ad manum, & implebo indignationem meam, ego Dominus locutus ſum.

18. Et factus eſt ſermo Domini ad me, dicens:

19. Et tu fili hominis pone tibi duas vias, ut veniat gladius regis Babylonis: de terra una egredientur ambæ: & manu capiet conjecturam, in capite viæ civitatis conjiciet.

20. Viam pones ut veniat gladius ad Rabbath filiorum Ammon, & ad Judam in Jeruſalem munitiſſimam.

21. Stetit enim rex Babylonis in bivio, in capite duarum viarum, divinationem quærens, commiſcens ſagittas: interrogavit idola, exta conſuluit.

22. Ad dexteram ejus facta eſt divinatio ſuper Jeruſalem, ut ponat arietes, ut aperiat os in cæde, ut elevet vocem in ululatu, ut ponat arietes contra portas, ut comportet aggerem, ut ædificet munitiones.

23. Eritque quaſi conſulens fruſtrà oraculum in oculis eorum, & ſabbatorum otium imitans: ipſe autem recordabitur iniquitatis ad capiendum.

24. Idcircò hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quòd recordati eſtis iniquitatis veſtræ, & revelaſtis prævaricationes veſtras, & apparuerunt peccata veſtra in omnibus cogitationibus veſtris: pro eo, inquam, quòd recordati eſtis, manu capiemini.

25. Tu autem profane, impie dux Iſrael, cujus venit dies in tempore iniquitatis præfinita:

26. Hæc dicit Dominus Deus: Aufer cidarim, tolle coronam: nonne hæc eſt, quæ humilem ſublevavit, & ſublimem humiliavit?

27. Iniquitatem, iniquitatem, iniquitatem ponam eam: & hoc non factum eſt donec veniret cujus eſt judicium, & tradam ei.

v. Gen. 49. 10. 28. Et tu fili hominis propheta, & dic: Hæc dicit Dominus Deus ad filios Ammon, & ad opprobrium eorum, & dices: Mucro, mucro,* evagina te ad occidendum, *lima te ut interficias, & fulgeas,

* Sic habent etiam Vaticana anni 1592. & 1624. ſed Vaticana anni 1593. & 1598. ſic habent, *evaginate... *limate.

29. cùm tibi viderentur vana, & divinarentur mendacia: ut dareris ſuper colla vulneratorum impiorum, quorum venit dies in tempore iniquitatis præfinita.

30. Revertere ad vaginam tuam, in loco in quo creatus es, in terra nativitatis tuæ judicabo te,

31. & effundam ſuper te indignationem meam: in igne furoris mei ſufflabo in te, daboque te in manus hominum inſipientium, & fabricantium interitum.

32. Igni eris cibus, ſanguis tuus erit in medio terræ, oblivioni traderis: quia ego Dominus locutus ſum.

CAPUT XXII.

Varia narrat ſcelera Jeroſolymis perpetrata, propter quæ dicit ſe ſuper eos effuſurum indignationem ſuam: narratque ſcelera ſacerdotum, principum, pſeudoprophetarum, ac populi terræ, ut nullus inventus ſit qui pro avertendo furore Domini ſe opponeret.

1. ET factum eſt verbum Domini ad me, dicens: Eodem anno 3411.

2. Et tu fili hominis nonne judicas, nonne judicas civitatem ſanguinum?

3. & oſtendes ei omnes abominationes ſuas, & dices: Hæc dicit Dominus Deus: Civitas effundens ſanguinem in medio ſui, ut veniat tempus ejus: & quæ fecit idola contra ſemetipſam ut pollueretur.

4. In ſanguine tuo, qui à te effuſus eſt, deliquiſti: & in idolis tuis, quæ feciſti, polluta es: & appropinquare feciſti dies tuos, & adduxiſti tempus annorum tuorum: proptereà dedi te opprobrium Gentibus, & irriſionem univerſis terris.

5. Quæ juxta ſunt, & quæ procul à te, triumphabunt de te: ſordida, nobilis, grandis interitu.

6. Ecce principes Iſrael ſinguli in brachio ſuo fuerunt in te ad effundendum ſanguinem.

7. Patrem, & matrem contumeliis affecerunt in te, advenam calumniati ſunt in medio tui, pupillum & viduam contriſtaverunt apud te:

8. Sanctuaria mea ſpreviſti, & ſabbata mea polluiſti.

9. Viri detractores fuerunt in te ad effundendum ſanguinem, & ſuper montes comederunt in te, ſcelus operati ſunt in medio tui.

10. Verecundiora patris diſcooperuerunt in te, immunditiam menſtruatæ humiliaverunt in te:

11. || Et unuſquiſque in uxorem proximi ſui operatus eſt abominationem, & ſocer nurum ſuam polluit nefariè, frater ſororem ſuam filiam patris ſui oppreſſit in te. || Jere. 5. 8.

12. Munera acceperunt apud te ad effundendum ſanguinem: uſuram & ſuperabundantiam accepiſti, & avarè proximos tuos calumniabaris: meique oblita es, ait Dominus Deus.

13. Ecce complosi manus meas ſuper avaritiam tuam, quam feciſti, & ſuper ſanguinem, qui effuſus eſt in medio tui.

14. Numquid ſuſtinebit cor tuum, aut prævalebunt manus tuæ in diebus, quos ego faciam tibi? ego Dominus locutus ſum, & faciam.

15. Et diſpergam te in nationes, & ventilabo te in terras, & deficere faciam immunditiam tuam à te.

16. Et poſſidebo te in conſpectu Gentium: & ſcies quia ego Dominus.

17. Et factum eſt verbum Domini ad me, dicens:

18. Fili hominis, verſa eſt mihi domus Iſrael in ſcoriam: omnes iſti æs, & ſtannum, & ferrum, & plumbum in medio fornacis: ſcoria argenti facti ſunt.

19. Propterea hæc dicit Dominus Deus:

Eò quòd verſi eſtis omnes in ſcoriam, proptereà ecce ego congregabo vos in medio Jeruſalem,

20. congregatione argenti, & æris, & ſtanni, & ferri, & plumbi in medio fornacis: ut ſuccendam in ea ignem ad conflandum, ſic congregabo in furore meo, & in ira mea, & requieſcam: & conflabo vos.

21. Et congregabo vos, & ſuccendam vos in igne furoris mei, & conflabimini in medio ejus.

22. Ut conflatur argentum in medio fornacis, ſic eritis in medio ejus: & ſcietis quia ego Dominus, cùm effuderim indignationem meam ſuper vos.

23. Et factum eſt verbum Domini ad me, dicens:

24. Fili hominis, dic ei: Tu es terra immunda, & non compluta in die furoris.

25. Conjuratio prophetarum in medio ejus, ſicut leo rugiens, rapienſque prædam, animas devoraverunt, opes & pretium acceperunt, viduas ejus multiplicaverunt in medio illius.

26. Sacerdotes ejus contempſerunt legem meam, & polluerunt ſanctuaria mea: inter ſanctum & prophanum non habuerunt diſtantiam: & inter pollutum & mundum non intellexerunt: & à ſabbatis meis averterunt oculos ſuos, & coinquinabar in medio eorum.

Mich. 3. 11. Soph. 3. 3. 27. || Principes ejus in medio illius, quaſi lupi rapientes prædam ad effundendum ſanguinem, & ad perdendas animas, & avarè ſectanda lucra.

28. Prophetæ autem ejus liniebant eos abſque temperamento, videntes vana, & divinantes eis mendacium, dicentes: Hæc dicit Dominus Deus, cùm Dominus non ſit locutus.

29. Populi terræ calumniabantur calumniam, & rapiebant violenter: egenum & pauperem affligebant, & advenam opprimebant calumnia abſque judicio.

30. Et quæſivi de eis virum, qui interponeret ſepem, & ſtaret oppoſitus contra me pro terra, ne diſſiparem eam; & non inveni.

31. Et effudi ſuper eos indignationem meam, in igne iræ meæ conſumpſi eos: viam eorum in caput eorum reddidi, ait Dominus Deus.

CAPUT XXIII.

Sub figura multiplicium ſtuprorum duarum meretricum Ollę & Oolibæ ac punitionis earum, oſtendit Dominus variam idololatriam Samariæ & Jeruſalem, propter quam tradendi ſunt in opprobrium Gentibus, quarum ſunt idololatriam imitati.

Eodem an. 3411. 1. ET factus eſt ſermo Domini ad me, dicens:

2. Fili hominis, duæ mulieres filiæ matris unius fuerunt,

3. & fornicatæ ſunt in Ægypto, in adoleſcentia ſua fornicatæ ſunt: ibi ſubacta ſunt ubera earum, & fractæ ſunt mammæ pubertatis earum.

4. Nomina autem earum, Oolla major, & Ooliba ſoror ejus minor: & habui eas, & pepererunt filios & filias. Porrò earum nomina, Samaria Oolla, & Jeruſalem Ooliba.

5. Fornicata eſt igitur ſuper me Oolla, & inſanivit in amatores ſuos, in Aſſyrios propinquantes,

6. veſtitos hyacintho, principes, & magiſtratus, juvenes cupidinis, univerſos equites, aſcenſores equorum.

7. Et dedit fornicationes ſuas ſuper eos electos, filios Aſſyriorum univerſos: & in omnibus, in quos inſanivit, in immunditiis eorum polluta eſt.

8. Inſuper & fornicationes ſuas, quas habuerat in Ægypto, non reliquit: nam & illi dormierunt cum ea in adoleſcentia ejus, & illi confregerunt ubera pubertatis ejus, & effuderunt fornicationem ſuam ſuper eam.

9. Proptereà tradidi eam in manus amatorum ſuorum, in manus filiorum Aſſur, ſuper quorum inſanivit libidine.

10. || Ipſi diſcooperuerunt ignominiam ejus, filios, & filias ejus tulerunt, & ipſam occiderunt gladio: & factæ ſunt famoſæ mulieres, & judicia perpetraverunt in ea. *Supr. 16. 18.*

11. Quòd cùm vidiſſet ſoror ejus Ooliba, pluſquam illa inſanivit libidine: & fornicationem ſuam, ſuper fornicationem ſororis ſuæ

12. ad filios Aſſyriorum præbuit impudenter, ducibus, & magiſtratibus ad ſe venientibus, indutis veſte varia, equitibus qui vectabantur equis, & adoleſcentibus forma cunctis egregia.

13. Et vidi quòd polluta eſſet via una ambarum.

14. Et auxit fornicationes ſuas: cùmque vidiſſet viros depictos in pariete, imagines Chaldęorum expreſſas coloribus,

15. & accinctos balteis renes, & tiaras tinctas in capitibus eorum, formam ducum omnium, ſimilitudinem filiorum Babylonis, terræque Chaldęorum, in qua orti ſunt,

16. inſanivit ſuper eos concupiſcentia oculorum ſuorum, & miſit nuntios ad eos in Chaldęam.

17. Cùmque veniſſent ad eam filii Babylonis ad cubile mammarum, polluerunt eam ſtupris ſuis, & polluta eſt ab eis, & ſaturata eſt anima ejus ab illis.

18. Denudavit quoque fornicationes ſuas, & diſcooperuit ignominiam ſuam: & receſſit anima mea ab ea, ſicut receſſerat anima mea à ſorore ejus.

19. Multiplicavit enim fornicationes ſuas, recordans dies adoleſcentiæ ſuæ, quibus fornicata eſt in terra Ægypti.

20. Et inſanivit libidine ſuper concubitum eorum, quorum carnes ſunt ut carnes aſinorum: & ſicut fluxus equorum, fluxus eorum.

21. Et viſitaſti ſcelus adoleſcentię tuę, quando ſubacta ſunt in Ægypto ubera tua, & confractæ ſunt mammæ pubertatis tuæ.

22. Proptereà Ooliba, hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ſuſcitabo omnes amatores tuos contra te, de quibus ſatiata eſt anima tua; & congregabo eos adverſum te in circuitu;

23. Filios Babylonis, & univerſos Chaldęos, nobiles, tyrannoſque & principes, omnes filios Aſſyriorum, juvenes forma egregia, duces, & magiſtratus univerſos, principes principum, & nominatos aſcenſores equorum:

24. & venient ſuper te inſtructi curru, & rota, multitudo populorum: lorica, & clypeo, & galea armabuntur contra te undique: & dabo

& dabo coram eis judicium, & judicabunt te judiciis ſuis.

25. Et ponam zelum meum in te, quem exercent tecum in furore: naſum tuum, & aures tuas præcident: & quæ remanſerint, gladio concident: ipſi filios tuos, & filias tuas capient; & noviſſimum tuum devorabitur igni.

26. Et denudabunt te veſtimentis tuis, & tollent vaſa gloriæ tuæ.

27. Et requieſcere faciam ſcelus tuum de te, & fornicationem tuam de terra Ægypti: nec levabis oculos tuos ad eos, & Ægypti non recordaberis ampliùs.

28. Quia hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego tradam te in manus eorum, quos odiſti: in manus, de quibus ſatiata eſt anima tua.

29. Et agent tecum in odio, & tollent omnes labores tuos, & dimittent te nudam, & ignominia plenam, & revelabitur ignominia fornicationum tuarum, ſcelus tuum, & fornicationes tuæ.

30. Fecerunt hæc tibi, quia fornicata es poſt Gentes, inter quas polluta es in idolis earum.

31. In via ſororis tuæ ambulaſti, & dabo calicem ejus in manu tua.

32. Hæc dicit Dominus Deus: Calicem ſororis tuæ bibes profundum, & latum: eris in deriſum, & in ſubſannationem, quæ eſt capaciſſima.

33. Ebrietate, & dolore repleberis: calice mœroris & triſtitiæ, calice ſororis tuæ Samariæ.

34. Et bibes illum, & epotabis uſque ad fæces, & fragmenta ejus devorabis, & ubera tua lacerabis: quia ego locutus ſum, ait Dominus Deus.

35. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Quia oblita es mei, & projeciſti me poſt corpus tuum, tu quoque porta ſcelus tuum, & fornicationes tuas.

36. Et ait Dominus ad me, dicens: Fili hominis, numquid judicas Oolam, & Oolibam, & annuntias eis ſcelera earum?

37. Quia adulteratæ ſunt, & ſanguis in manibus earum, & cum idolis ſuis fornicatæ ſunt: inſuper & filios ſuos, quos genuerunt mihi, obtulerunt eis ad devorandum.

38. Sed & hoc fecerunt mihi: Polluerunt ſanctuarium meum in die illa, & ſabbata mea profanaverunt.

39. Cùmque immolarent filios ſuos idolis ſuis, & ingrederentur ſanctuarium meum in die illa ut pollucrent illud: etiam hæc fecerunt in medio domus meæ.

40. Miſerunt ad viros venientes de longè, ad quos nuntium miſerant: itaque ecce venerunt: quibus te laviſti, & circumliniſti ſtibio oculos tuos, & ornata es mundo muliebri.

41. Sediſti in lecto pulcherrimo, & menſa ornata eſt ante te: thymiama meum, & unguentum meum poſuiſti ſuper eam.

42. Et vox multitudinis exultantis erat in ea: & in viris, qui de multitudine hominum adducebantur, & veniebant de deſerto, poſuerunt armillas in manibus eorum, & coronas ſpecioſas in capitibus eorum.

43. Et dixi ei, quæ attrita eſt in adulteriis: Nunc fornicabitur in fornicatione ſua etiam hæc.

44. Et ingreſſi ſunt ad eam quaſi ad mulierem meretricem: ſic ingrediebantur ad Oollam, & Oolibam mulieres nefarias.

45. Viri ergo juſti ſunt: hi judicabunt eas judicio adulterarum, & judicio effundentium ſanguinem: quia adulteræ ſunt, & ſanguis in manibus earum.

46. Hæc enim dicit Dominus Deus: Adduc ad eas multitudinem, & trade eas in tumultum, & in rapinam:

47. Et lapidentur lapidibus populorum, & confodiantur gladiis eorum: filios, & filias earum interficient, & domos earum igne ſuccendent.

48. Et auferam ſcelus de terra, & diſcent omnes mulieres ne faciant ſecundùm ſcelus earum.

49. Et dabunt ſcelus veſtrum ſuper vos, & peccata idolorum veſtrorum portabitis: & ſcietis quia ego Dominus Deus.

CAPUT XXIV.

Sub figura ollæ, electioribus carnium partibus ac oſſibus plenæ, ignique admotæ, & ſub figura mortis uxoris Ezechielis, pro qua juſſus eſt nullum facere luctum, ſignificat Dominus domum Iſrael in exitium tradendam, filioſque ejus trucidandos, nullo ſequente luctu præ animi ſtupore.

1. ET factum eſt verbum Domini ad me, in anno nonò*, in menſe decimo, decima die menſis, dicens:

2. Fili hominis ſcribe tibi nomen diei hujus, in qua confirmatus † eſt rex Babylonis adversùm Jeruſalem hodie.

* Regni Sedeciæ, ſive deportati Jechoniæ, M. 3414. Ant. Chr. 590.
† Gr. ἀπηρείσατο contra fixit.

3. Et dices per proverbium ad domum irritatricem parabolam, & loqueris ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Pone ollam: pone, inquam, & mitte in eam aquam.

4. Congere fruſta ejus in eam, omnem partem bonam, femur & armum, electa & oſſibus plena.

5. Pinguiſſimum pecus aſſume, compone quoque ſtrues oſſium ſub ea: efferbuit coctio ejus, & diſcocta ſunt oſſa illius in medio ejus.

6. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Væ civitati ſanguinum, ollæ, cujus rubigo in ea eſt, & rubigo ejus non exivit de ea: per partes & per partes ſuas ejice eam, non cecidit ſuper eam ſors.

7. Sanguis enim ejus in medio ejus eſt, ſuper limpidiſſimam petram effudit illum: non effudit illum ſuper terram ut poſſit operiri pulvere.

8. Ut ſuperinducerem indignationem meam, & vindicta ulciſcerer: dedi ſanguinem ejus ſuper petram limpidiſſimam ne operiretur.

9. Propterea hæc dicit Dominus Deus: || Væ civitati ſanguinum, cujus ego grandem faciam pyram.

|| Nah. 3.1. Hab. 2.12.

10. Congere oſſa, quæ igne ſuccendam: conſumentur carnes, & coquetur univerſa compoſitio, & oſſa tabeſcent.

11. Pone quoque eam ſuper prunas vacuam, ut incaleſcat, & liquefiat æs ejus: & confletur in medio ejus inquinamentum ejus, & conſumatur rubigo ejus:

12. multo labore ſudatum eſt, & non exivit de ea nimia rubigo ejus, neque per ignem.

13. Im-

13. Immunditia tua execrabilis: quia mundare te volui, & non es mundata à ſordibus tuis: ſed nec mundaberis priùs, donec quieſcere faciam indignationem meam in te.

14. Ego Dominus locutus ſum: Veniet, & faciam: non tranſeam, nec parcam, nec placabor: juxta vias tuas, & juxta adinventiones tuas judicabo te, dicit Dominus.

15. Et factum eſt verbum Domini ad me, dicens:

16. Fili hominis, ecce ego tollo à te deſiderabile oculorum tuorum in plaga: & non planges, neque plorabis, neque fluent lacrymæ tuæ.

17. Ingemiſce tacens, mortuorum luctum non facies: corona tua circumligata ſit tibi, & calceamenta tua erunt in pedibus tuis, nec amictu ora velabis, nec cibos lugentium comedes.

18. Locutus ſum ergo ad populum manè, & mortua eſt uxor mea veſpere: fecique manè ſicut præceperat mihi.

19. Et dixit ad me populus: Quare non indicas nobis, quid iſta ſignificent, quæ tu facis?

20. Et dixi ad eos: Sermo Domini factus eſt ad me, dicens:

21. Loquere domui Iſrael: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego polluam ſanctuarium meum, ſuperbiam imperii veſtri, & deſiderabile oculorum veſtrorum, & ſuper quo pavet anima veſtra: filii veſtri, & filiæ veſtræ, quas reliquiſtis, gladio cadent.

22. Et facietis ſicut feci: Ora amictu non velabitis, & cibos lugentium non comedetis.

23. Coronas habebitis in capitibus veſtris, & calceamenta in pedibus: non plangetis neque flebitis, ſed tabeſcetis in iniquitatibus veſtris, & unuſquiſque gemet ad fratrem ſuum.

24. Eritque Ezechiel vobis in portentum: juxta omnia, quæ fecit, facietis cùm venerit iſtud: & ſcietis quia ego Dominus Deus.

25. Et tu fili hominis ecce in die, qua tollam ab eis fortitudinem eorum, & gaudium dignitatis, & deſiderium oculorum eorum, ſuper quo requieſcunt animæ eorum, filios, & filias eorum:

26. In die illa cùm venerit fugiens ad te, ut annuntiet tibi:

27. In die, inquam, illa aperietur os tuum cum eo, qui fugit: & loqueris, & non ſilebis ultrà: eriſque eis in portentum, & ſcietis quia ego Dominus.

CAPUT XXV.

Regionibus Ammon, Moab, Idumææ & Palæſtinæ minatur Dominus exitium, eò quòd filios Iſrael afflixerint, & de ipſorum afflictione exultaverint.

1. ET factus eſt ſermo Domini ad me, dicens:

2. Fili hominis pone faciem tuam contra filios Ammon, & prophetabis de eis.

Jer. 27. & 48. & 49. 3. Et dices filiis Ammon: Audite verbum Domini Dei: Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quòd dixiſti: Euge, euge ſuper ſanctuarium meum, quia pollutum eſt: & ſuper terram Iſrael, quoniam deſolata eſt: & ſuper domum Juda, quoniam ducti ſunt in captivitatem:

4. Idcircò ego tradam te filiis orientalibus* in hæreditatem, & collocabunt caulas ſuas in te, & ponent in te tentoria ſua: ipſi comedent fruges tuas: & ipſi bibent lac tuum.

*i. Chaldæis, quod factum eſſe videtur dū Nabuch. Tyrū obſideret, ubi per annos 13. permanſiſſe eum refert *Joſeph 10. Antiq. 11. & libr. 1. cōtra Appion.*

5. Daboque Rabbath in habitaculum camelorum, & filios Ammon in cubile pecorum: & ſcietis quia ego Dominus.

6. Quia hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quòd plauſiſti manu, & percuſſiſti pede, & gaviſa es ex toto affectu ſuper terram Iſrael:

7. Idcircò ecce ego extendam manum meam ſuper te, & tradam te in direptionem Gentium, & interficiam te de populis, & perdam de terris, & conteram: & ſcies quia ego Dominus.

8. Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quòd dixerunt Moab, & Seir: Ecce ſicut omnes Gentes, domus Juda:

9. idcircò ecce ego aperiam humerum Moab de civitatibus, de civitatibus, inquam, ejus, & de finibus ejus inclytas terræ Bethieſimoth, & Beelmeon, & Cariathaim,

10. filiis Orientis cum filiis Ammon, & dabo eam in hæreditatem: ut non ſit ultrà memoria filiorum Ammon in Gentibus.

11. Et in Moab faciam judicia: & ſcient quia ego Dominus.

12. Hæc dicit *Dominus Deus: Pro eo quòd fecit Idumæa ultionem ut ſe vindicaret de filiis Juda, peccavitque delinquens, & vindictam expetivit de eis;

*Anno M. 3417. Ant. Chr. 587. *v. Jer. 49. 7.*

13. idcircò hæc dicit Dominus Deus: Extendam manum meam ſuper Idumæam, & auferam de ea hominem, & jumentum, & faciam eam deſertam ab Auſtro: & qui ſunt in Dedan, gladio cadent.

14. Et dabo ultionem meam ſuper Idumæam per manum populi mei Iſrael: & facient in Edom juxta iram meam, & furorem meum: & ſcient vindictam meam, dicit Dominus Deus.

15. Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quòd fecerunt Palæſtini vindictam, & ulti ſe ſunt toto animo, interficientes, & implentes inimicitias veteres:

16. propterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego extendam manum meam ſuper Palæſtinos, & interficiam interfectores, & perdam reliquias maritimæ regionis:

17. faciamque in eis ultiones magnas arguens in furore: & ſcient quia ego Dominus, cùm dedero vindictam meam ſuper eos.

CAPUT XXVI.

Tyri inclytæ urbis prædicit Dominus everſionem, eò quòd ſuper vaſtatione Jeruſalem exultaverit.

1. ET factum eſt in undecimo anno*, prima menſis, factus eſt ſermo Domini ad me, dicens:

*Deportati Jechoniæ, Mundi 3416. prima die menſis item primi.

2. Fili hominis, pro eo quòd dixit Tyrus de Jeruſalem: Euge confractæ ſunt portæ populorum, converſa eſt ad me: implebor, deſerta eſt.

3. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ſuper te, Tyre, & aſcendere faciam ad te Gentes multas, ſicut aſcendit mare fluctuans.

4. Et diſſipabunt muros Tyri, & deſtruent turres ejus: & radam pulverem ejus de ea, & dabo eam in limpidiſſimam petram.

5. Siccatio ſagenarum erit in medio maris, quia ego locutus ſum, ait Dominus Deus: & erit in direptionem Gentibus.

6. Filiæ quoque ejus, quæ ſunt in agro, gladio interficientur: & ſcient quia ego Dominus.

7. Quia hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego adducam ad Tyrum Nabuchodonoſor regem Babylonis ab Aquilone, regem regum, cum equis, & curribus, & equitibus, & cœtu, populoque magno.

8. Filias tuas, quæ ſunt in agro, gladio interficiet: & circumdabit te munitionibus, & comportabit aggerem in gyro: & elevabit contra te clypeum.

9. Et vineas, & arietes temperabit in muros tuos, & turres tuas deſtruet in armatura ſua.

10. Inundatione equorum ejus operiet te pulvis eorum: à ſonitu equitum, & rotarum, & curruum movebuntur muri tui, cùm ingreſſus fuerit portas tuas quaſi per introitum urbis diſſipatæ.

11. Ungulis equorum ſuorum conculcabit omnes plateas tuas: populum tuum gladio cędet, & ſtatuæ tuæ nobiles in terram corruent.

12. Vaſtabunt opes tuas, diripient negotiationes tuas: & deſtruent muros tuos, & domos tuas præclaras ſubvertent: & lapides tuos, & ligna tua, & pulverem tuum in medio aquarum ponent.

‖ Jerem. 7. 34. 13. ‖ Et quieſcere faciam multitudinem canticorum tuorum, & ſonitus cithararum tuarum non audietur ampliùs.

14. Et dabo te in limpidiſſimam petram, ſiccatio ſagenarum eris, nec ædificaberis ultrà: quia ego locutus ſum, ait Dominus Deus.

15. Hæc dicit Dominus Deus Tyro: Numquid non à ſonitu ruinæ tuæ, & gemitu interfectorum tuorum cùm occiſi fuerint, in medio tui commovebuntur inſulæ?

16. Et deſcendent de ſedibus ſuis omnes principes maris: & auferent exuvias ſuas, & veſtimenta ſua varia abjicient, & induentur ſtupore: in terra ſedebunt, & attoniti ſuper repentino caſu tuo admirabuntur.

17. Et aſſumentes ſuper te lamentum, dicent tibi: Quomodo periſti, quæ habitas in mari, urbs inclyta, quæ fuiſti fortis in mari cum habitatoribus tuis, quos formidabant univerſi?

18. Nunc ſtupebunt naves in die pavoris tui: & turbabuntur inſulæ in mari, eò quòd nullus egrediatur ex te.

19. Quia hæc dicit Dominus Deus: Cùm dedero te urbem deſolatam ſicut civitates, quæ non habitantur: & adduxero ſuper te abyſſum, & operuerint te aquæ multæ:

20. Et detraxero te cum his qui deſcendunt in lacum ad populum ſempiternum, & collocavero te in terra noviſſima ſicut ſolitudines veteres, cum his qui deducuntur in lacum, ut non habiteris: porrò cùm dedero gloriam in terra viventium,

21. in nihilum redigam te, & non eris, & requiſita non invenieris ultrà in ſempiternum, dicit Dominus Deus.

CAPUT XXVII.

Tyri urbis maritimæ ac opulentiſſimæ ruina defletur, enarratis mercibus quæ à quaque regione ad eam deferri ſolent.

1. ET factum eſt verbum Domini ad me, dicens: Eodem anno M. 3416. Ant. Chr. 588.

2. Tu ergo fili hominis aſſume ſuper Tyrum lamentum:

3. Et dices Tyro, quæ habitat in introitu maris, negotiationi populorum ad inſulas multas: Hæc dicit Dominus Deus: O Tyre, tu dixiſti: Perfecti decoris ego ſum,

4. & in corde maris ſita. Finitimi tui, qui te ædificaverunt, impleverunt decorem tuum:

5. abietibus de Sanir extruxerunt te cum omnibus tabulatis maris: cedrum de Libano tulerunt ut facerent tibi malum.

6. Quercus de Baſan dolaverunt in remos tuos: & tranſtra tua fecerunt tibi ex ebore Indico, & prætoriola de inſulis Italiæ.

7. Byſſus varia de Ægypto texta eſt tibi in velum ut poneretur in malo: hyacinthus & purpura de inſulis Eliſa facta ſunt operimentum tuum.

8. Habitatores Sidonis, & Aradii fuerunt remiges tui: ſapientes tui, Tyre, facti ſunt gubernatores tui.

9. Senes Giblii, & prudentes ejus habuerunt nautas ad miniſterium variæ ſupellectilis tuæ: omnes naves maris, & nautæ earum fuerunt in populo negotiationis tuæ.

10. Perſæ, & Lydii, & Libyes erant in exercitu tuo viri bellatores tui: clypeum, & galeam ſuſpenderunt in te pro ornatu tuo.

11. Filii Aradii cum exercitu tuo erant ſuper muros tuos in circuitu: ſed & Pigmæi, qui erant in turribus tuis, pharetras ſuas ſuſpenderunt in muris tuis per gyrum: ipſi compleverunt pulchritudinem tuam.

12. Carthaginenſes negotiatores tui, à multitudine cunctarum divitiarum, argento, ferro, ſtanno, plumboque repleverunt nundinas tuas.

13. Grępcia, Thubal, & Moſoch, ipſi inſtitores tui: mancipia, & vaſa ærea advexerunt populo tuo.

14. De domo Thogorma, equos, & equites, & mulos adduxerunt ad forum tuum.

15. Filii Dedan negotiatores tui: inſulæ multæ negotiatio manus tuæ: dentes eburneos, & hebeninos commutaverunt in pretio tuo.

16. Syrus negotiator tuus propter multitudinem operum tuorum; gemmam, & purpuram, & ſcutulata, & byſſum, & ſericum, & chodchod propoſuerunt in mercatu tuo.

17. Juda & terra Iſrael ipſi inſtitores tui in frumento primo, balſamum, & mel, & oleum, & reſinam propoſuerunt in nundinis tuis.

18. Damaſcenus negotiator tuus in multitudine operum tuorum, in multitudine diverſarum opum, in vino pingui, in lanis coloris optimi.

19. Dan, & Græcia, & Moſel in nundinis tuis propoſuerunt ferrum fabrefactum: ſtacte, & calamus in negotiatione tua.

20. Dedan inſtitores tui in tapetibus ad ſedendum.

21. Arabia, & univerſi principes Cedar, ipſi negotiatores manus tuæ: cum agnis, & arieti-

bus, & hœdis venerunt ad te negotiatores tui.

22. Venditores Saba, & Reema, ipſi negotiatores tui: cum univerſis primis aromatibus, & lapide pretioſo, & auro, quod propoſuerunt in mercatu tuo.

23. Haran, & Chene, & Eden, negotiatores rui: Saba, Aſſur, & Chelmad, venditores tui:

24. ipſi negotiatores tui multifariam involneris hyacinthi, & polymitorum, gazarumque pretioſarum, quæ obvolutæ, & aſtrictæ erant funibus: cedros quoque habebant in negotiationibus tuis.

25. Naves maris, principes tui in negotiatione tua: & repleta es, & glorificata nimis in corde maris.

26. In aquis mnltis adduxernnt te remiges tui: ventus auſter contrivit te in corde maris.

27. Divitiæ tuæ, & theſauri tui, & multiplex inſtrumentnm tuum, nantæ rui & gubernatores tui, qui tenebant ſupellectilem tuam, & populo tuo præerant: viri quoque bellatores tui, qni erant in te cum nniverſa multitudine tua, quæ eſt in medio tui: cadent in corde maris in die ruinæ tuæ.

28. A ſonitu clamoris gubernatorum tuorum conturbabuntur claſſes:

29. Et deſcendent de navibus ſuis omnes, qui tenebant remum: nautæ, & univerſi gubernatores maris in terra ſtabunt:

30. & ejulabunt ſuper re voce magna, & clamabunt amarè: & ſnperjacient pulverem capitibus ſuis, & cinere conſpergentur.

31. Et radent ſuper te calvitium, & accingentur ciliciis: & plorabunt te in amaritudine animæ ploratu amariſſimo.

32. Et aſſument ſuper te carmen lugubre, & plangent te: Quæ eſt ut Tyrus, quæ obmutuit in medio maris?

33. Quæ in exitu negotiationum tuarum de mari impleſti populos multos: in multitudine divitiarum tuarum, & populorum tuorum ditaſti reges Terræ.

34. Nunc contrita es à mari, in profundis aquarum opes tuæ, & omnis multitudo tua, quæ erat in medio tui, ceciderunt.

35. Univerſi habitatores inſularum obſtupuerunt ſuper te: & reges earum omnes tempeſtate perculſi mntaverunt vultus.

36. Negotiatores populorum ſibilaverunt ſuper te: ad nihilum deducta es, & non eris uſque in perpetuum.

CAPUT XXVIII.

Ruina regis Tyri, maxima gloria prius exaltati, ob nimiam ipſius ſuperbiam aliaſque iniquitates: ſimiliter & vaſtatio Sidonis, ac reductio filiorum Iſrael in terram ſuam, vaſtatis ipſorum inimicis.

Eodem ann. 3425. 1. ET factus eſt ſermo Domini ad me, dicens:

2. Fili hominis, dic principi Tyri: Hæc dicit Dominus Deus: Eò quòd elevatum eſt cor tunm, & dixiſti: Deus ego ſum, & in cathedra Dei ſedi in corde maris: cùm ſis homo, & non Deus, & dediſti cor ruum quaſi cor Dei.

3. Ecce ſapientior es tu Daniele: omne ſecretum non eſt abſconditum à te.

4. In ſapientia & prudentia tna feciſti tibi fortitudinem: & acquiſiſti aurum, & argentum in theſauris tuis.

5. In multitudine ſapientiæ tuæ, & in negotiatione tua multiplicaſti tibi fortitudinem: & elevatum eſt cor tuum in robore tuo.

6. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Eò quòd elevatum eſt cor tuum quaſi cor Dei:

7. idcircò ecce ego adducam ſuper re alienos, robuſtiſſimos Gentium: & nudabunr gladios ſuos ſuper pulchritudinem ſapientiæ tuæ, & polluent decorem tuum.

8. Interficient, & detrahent te: & morieris in interitu occiſorum in corde maris.

9. Numquid dicens loqueris: Deus ego ſum, coram interficientibus te: cùm ſis homo, & non Deus, in manu occidentium te?

10. Morte incircumciſorum morieris in manu alienorum: quia ego locutus ſum, ait Dominus Deus.

11. Et factus eſt ſermo Domini ad me, dicens: Fili hominis leva planctum ſuper regem Tyri:

12. & dices ei: Hæc dicit Dominus Deus: Tu ſignaculum ſimilitudinis, plenus ſapientia, & perfectus decore,

13. in deliciis paradiſi Dei fuiſti: omnis lapis pretioſus operimentum tuum: ſardius, ropazius, & jaſpis, chryſolithus, & onyx, & berillus, ſapphirus, & carbunculus, & ſmaragdus: aurum opus decoris tui: & foramina tua in die, qna conditus es, præparata ſunt.

14. Tu cherub extentus, & protegens: & poſui te in monte ſancto Dei, in medio lapidum ignitorum ambulaſti.

15. Perfectus in viis tuis à die conditionis tuæ, donec inventa eſt iniquitas in te.

16. In multitudine negotiationis tuæ repleta ſunt interiora tua iniquitate, & peccaſti: & ejeci te de monte Dei, & perdidi te ò cherub protegens, de medio lapidum ignitorum.

17. Et elevatum eſt cor tuum in decore tuo: perdidiſti ſapientiam tuam in decore tuo, in terram projeci te: ante faciem regum dedi te ut cernerent te.

18. In multitudine iniquitatum tuarum, & iniquitate negotiationis tuæ polluiſti ſanctificationem tuam: producam ergo ignem de medio tui, qui comedat re, & dabo re in cinerem ſuper terram in conſpectu omnium videntium te.

19. Omnes, qui viderint te in Gentibus, obſtupeſcent ſuper re: nihil factus es, & non eris in perpetuum.

20. Et factus eſt ſermo Domini ad me, dicens:

21. Fili hominis pone faciem tuam contra Sidonem: & prophetabis de ea,

22. & dices: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te Sidon, & glorificabor in medio tui: & ſcient quia ego Dominus, cùm fecero in ea judicia, & ſanctificatus fuero in ea.

23. Et immittam ei peſtilentiam, & ſanguinem in plateis ejus: & corruent interfecti in medio ejus gladio per circuitum: & ſcient quia ego Dominus.

24. Et non erit ultrà domui Iſrael offendiculum amaritudinis, & ſpina dolorem inferens undique per circuitum eorum, qui adverſantur eis: & ſcient quia ego Dominus Deus.

25. Hæc dicit Dominus Deus: Quando congregavero domum Iſrael de populis, in quibus diſperſi ſunt, ſanctificabor in eis coram Gentibus: & habitabunt in terra ſua, quam dedi ſervo meo Jacob.

26. Et habitabunt in ea ſecuri: & ædificabunt domos, & plantabunt vineas, & habitabunt confidenter, cùm fecero judicia in omnibus, qui adverſantur eis per circuitum: & ſcient quia ego Dominus Deus eorum.

CAPUT XXIX.

Adversùs regem Ægypti ac regnum ejus, in ſolitudinem redigendum, poſt 40. tamen annos revocandum, licèt non ad priſtinam gloriam. Terra Ægypti datur Nabuchodonoſor, eò quod cum ſuo exercitu laboraverit devaſtando Tyrum.

* A deportatione Jechoniæ, ut ſit Anno M. 3431. Ant. Chr. 585.

1. IN anno decimo, * decimo menſe, undecima die menſis, factum eſt verbum Domini ad me, dicens:

2. Fili hominis pone faciem tuam contra Pharaonem † regem Ægypti, & prophetabis de eo, & de Ægypto univerſa:

† Ephreeſi. ve cuia quir de quo Jer. 37. 3. & 44. 30.

3. Loquere, & dices: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce * ego ad te Pharao rex Ægypti, draco magne, qui cubas in medio fluminum tuorum, & dicis: Meus eſt fluvius, & ego feci memetipſum.

* Hic enim in ea perſuaſione fuit, ut ne Deum quide nllum ſibi regnum adimere poſſe putaret. Herod. l. 2.

4. Et ponam frænum in maxillis tuis: & agglutinabo piſces fluminum tuorum ſquamis tuis: & extraham te de medio fluminum tuorum, & univerſi piſces tui ſquamis tuis adhærebunt.

5. Et projiciam te in deſertum, & omnes piſces fluminis tui: ſuper faciem terræ cades: non colligeris, neque congregaberis: beſtiis terræ, & volatilibus cœli dedi te ad devorandum:

6. Et ſcient omnes habitatores Ægypti quia ego Dominus: || pro eo quòd fuiſti baculus arundineus domui Iſrael.

|| Iſai. 36. 6.

7. Quando apprehenderunt te manu, & confractus es, & laceraſti omnem humerum eorum: & innitentibus eis ſuper te, comminutus es, & diſſolviſti omnes renes eorum.

8. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego adducam ſuper te gladium: * & interficiam de te hominem, & jumentum.

* Primum Cyrenæorum qui inſtructa apud Iſaraacie Lybicos & Ægyptios ita profligarunt, ut pauci in Ægyptum redirent. Qua de re Ægyptii ſuccenſentes Apriæ ſive Vaphræ, ab eo deſciverunt, arbitrati ſe in apertam perniciem ab illo fuiſſe demiſſos. Herodot. & Diod. Sic. Deinde Chaldæo-

9. Et erit terra Ægypti in deſertum, & in ſolitudinem: & ſcient quia ego Dominus: pro eo quòd dixeris: Fluvius meus eſt, & ego feci eum.

10. Idcircò ecce ego ad te, & ad flumina tua: daboque terram Ægypti in ſolitudines, gladio diſſipatam, à turre Syenes, uſque ad terminos Æthiopiæ.

11. Non pertranſibit eam pes hominis, neque pes jumenti gradietur in ea: & non habitabitur quadraginta annis.

12. Daboque terram Ægypti deſertam in medio terrarum deſertarum, & civitates ejus in medio urbium ſubverſarum, & erunt deſolatæ quadraginta annis: & diſpergam Ægyptios in nationes, & ventilabo eos in terras.

13. Quia hæc dicit Dominus Deus: Poſt finem quadraginta annorum congregabo Ægyptum de populis, in quibus diſperſi fuerant.

14. Et reducam captivitatem Ægypti, & collocabo eos in terra Phatures, in terra nativitatis ſuæ: & erunt ibi in regnum humile:

rū, totam Ægyptum poſt receptam Tyrum, devaſtantiū. Jer. 42. 16.

15. inter cetera regna erit humillima, & non elevabitur ultrà ſuper nationes, & imminuam eos ne imperent Gentibus.

16. Neque erunt ultrà domui Iſrael in confidentia, docentes iniquitatem, ut fugiant, & ſequantur eos: & ſcient quia ego Dominus Deus.

17. Et factum eſt in vigeſimo & ſeptimo anno, * in primo, in una menſis: factum eſt verbum Domini ad me, dicens:

Anno M. 3412. Ant. Chr. 572.

18. Fili hominis, Nabuchodonoſor rex Babylonis ſervire fecit exercitum ſuum ſervitute magna adversùs Tyrum: omne caput decalvatum, & omnis humerus depilatus eſt: & merces non eſt reddita ei, neque exercitui ejus de Tyro pro ſervitute, qua ſervivit mihi adversùs eam.

19. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego dabo Nabuchodonoſor regem Babylonis in terra Ægypti: || & accipiet multitudinem ejus, & deprædabitur manubias ejus, & diripiet ſpolia ejus: & erit merces exercitui illius,

|| Jer. 46. 2.

20. & operi, quo ſervivit adversùs eam: dedi ei terram Ægypti, pro eo quòd laboraverit mihi, ait Dominus Deus.

21. In die illo pullulabit cornu domui Iſrael, & tibi dabo apertum os in medio eorum: & ſcient quia ego Dominus.

CAPUT XXX.

Omnes urbes Ægypti per legem Babylonis vaſtabuntur.

1. ET factum eſt verbum Domini ad me, dicens:

V. Jer. 43. & 44. & 46.

2. Fili hominis propheta, & dic: Hæc dicit Dominus Deus: Ululate, væ, væ diei:

3. quia juxtà eſt dies, & appropinquat dies Domini: dies nubis, tempus Gentium erit.

4. Et veniet gladius in Ægyptum: & erit pavor in Æthiopia, cùm ceciderint vulnerati in Ægypto, & ablata fuerit multitudo illius, & deſtructa fundamenta ejus.

5. Æthiopia, & Libya, & Lydi, & omne reliquum vulgus, & Chub, & filii terræ fœderis, cum eis gladio cadent.

6. Hæc dicit Dominus Deus: & corruent fulcientes Ægyptum, & deſtruetur ſuperbia imperii ejus: à turre Syenes gladio cadent in ea, ait Dominus Deus exercituum:

7. & diſſipabuntur in medio terrarum deſolatarum, & urbes ejus in medio civitatum deſertarum erunt.

8. Et ſcient quia ego Dominus: cùm dedero ignem in Ægypto, & attriti fuerint omnes auxiliatores ejus.

9. In die illa egredientur nuntii à facie mea in trieribus, ad conterendam Æthiopiæ confidentiam; & erit pavor in eis in die Ægypti, quia abſque dubio veniet.

10. Hæc dicit Dominus Deus: Ceſſare faciam multitudinem Ægypti in manu Nabuchodonoſor regis Babylonis.

11. Ipſe & populus ejus cum eo, fortiſſimi Gentium adducentur ad diſperdendam terram:

ram: & evaginabunt gladios ſuos ſuper Ægyptum: & implebunt terram interfectis.

12. Et faciam alveos fluminum aridos, & tradam terram in manus peſſimorum: & diſſipabo terram, & plenitudinem ejus manu alienorum; ego Dominus locutus ſum.

‖ Zach. 13. 2. 13. ‖ Hæc dicit Dominus Deus: Et diſperdam ſimulachra, & ceſſare faciam idola de Memphis: & dux de terra Ægypti non erit ampliùs: & dabo terrorem in terra Ægypti.

14. Et diſperdam terram Phatures, & dabo ignem in Taphnis, & faciam judicia in Alexandria.

15. Et effundam indignationem meam ſuper Peluſium robur Ægypti, & interficiam multitudinem Alexandriæ,

16. & dabo ignem in Ægypto: quaſi parturiens dolebit Peluſium, & Alexandria erit diſſipata, & in Memphis anguſtiæ quotidianæ.

17. Juvenes Heliopoleos, & Bubaſti gladio cadent, & ipſæ captivæ ducentur.

18. Et in Taphnis nigreſcet dies, cùm contrivero ibi ſceptra Ægypti, & defecerit in ea ſuperbia potentiæ ejus: ipſam nubes operiet, filiæ autem ejus in captivitatem ducentur.

19. Et judicia faciam in Ægypto: & ſcient quia ego Dominus.

* A deportatione Jechoniæ. Anno mundi 3416. 20. Et factum eſt in undecimo * anno, in primo menſe, in ſeptima menſis, factum eſt verbum Domini ad me, dicens:

21. Fili hominis brachium Pharaonis regis Ægypti confregi: & ecce non eſt obvolutum ut reſtitueretur ei ſanitas, ut ligaretur pannis, & faſciaretur linteolis, ut recepto robore poſſet tenere gladium.

22. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad Pharaonem regem Ægypti, & comminuam brachium ejus forte, ſed confractum: & dejiciam gladium de manu ejus:

23. & diſpergam Ægyptum in Gentibus, & ventilabo eos in terris.

24. Et confortabo brachia regis Babylonis, daboque gladium meum in manu ejus: & confringam brachia Pharaonis, & gement gemitibus interfecti coram facie ejus.

25. Et confortabo brachia regis Babylonis, & brachia Pharaonis concident: & ſcient quia ego Dominus, cùm dedero gladium meum in manu regis Babylonis, & extenderit eum ſuper terram Ægypti.

26. Et diſpergam Ægyptum in nationes, & ventilabo eos in terras, & ſcient quia ego Dominus.

CAPUT XXXI.

Sublimitatem regis Pharaonis cum Aſſur comparat, & utriuſque ſimilem prædicit interitum.

Eodem ann. 3416. 1. ET factum eſt in anno undecimo, tertio menſe, una menſis, factum eſt verbum Domini ad me, dicens:

2. Fili hominis dic Pharaoni regi Ægypti, & populo ejus: Cui ſimilis factus es in magnitudine tua?

3. Ecce Aſſur quaſi cedrus in Libano, pulcher ramis, & frondibus nemoroſus, excelſuſque altitudine, & inter condenſas frondes elevatum eſt cacumen ejus.

4. Aquæ nutrierunt illum, abyſſus exaltavit illum: flumina ejus manabant in circuitu radicum ejus, & rivos ſuos emiſit ad univerſa ligna regionis.

5. Propterea elevata eſt altitudo ejus ſuper omnia ligna regionis: & multiplicata ſunt arbuſta ejus, & elevati ſunt rami ejus præ aquis multis.

6. Cùmque extendiſſet umbram ſuam, in ramis ejus fecerunt nidos omnia volatilia cœli, & ſub frondibus ejus genuerunt omnes beſtiæ ſaltuum, & ſub umbraculo illius habitabat cœtus Gentium plurimarum.

7. Eratque pulcherrimus in magnitudine ſua, & in dilatatione arbuſtorum ſuorum: erat enim radix illius juxta aquas multas.

8. Cedri non fuerunt altiores illo in paradiſo Dei, abietes non adæquaverunt ſummitatem ejus, & platani non fuerunt æquæ frondibus illius: omne lignum paradiſi Dei non eſt aſſimilatum illi, & pulchritudini ejus.

9. Quoniam ſpecioſum feci eum, & multis, condenſiſque frondibus: & æmulata ſunt eum omnia ligna voluptatis, quæ erant in paradiſo Dei.

10. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quòd ſublimatus eſt in altitudine, & dedit ſummitatem ſuam virentem atque condenſam, & elevatum eſt cor ejus in altitudine ſua:

11. Tradidi eum in manu fortiſſimi Gentium, faciens faciet ei: juxta impietatem ejus ejeci eum.

12. Et ſuccident eum alieni, & crudeliſſimi nationum, & projicient eum ſuper montes, & in cunctis convallibus corruent rami ejus, & confringentur arbuſta ejus in univerſis rupibus terræ: & recedent de umbraculo ejus omnes populi terræ, & relinquent eum.

13. In ruina ejus habitaverunt omnia volatilia cœli, & in ramis ejus fuerunt univerſæ beſtiæ regionis.

14. Quam ob rem non elevabuntur in altitudine ſua omnia ligna aquarum, nec ponent ſublimitatem ſuam inter nemoroſa atque frondoſa, nec ſtabunt in ſublimitate ſua omnia, quæ irrigantur aquis: quia omnes traditi ſunt in mortem ad terram ultimam, in medio filiorum hominum, ad eos qui deſcendunt in lacum.

15. Hæc dicit Dominus Deus: In die quando deſcendit ad inferos, induxi luctum, operui eum abyſſo: & prohibui flumina ejus, & coercui aquas multas: contriſtatus eſt ſuper eum Libanus, & omnia ligna agri concuſſa ſunt.

16. A ſonitu ruinæ ejus commovi Gentes, cùm deducerem eum ad infernum cum his, qui deſcendebant in lacum: & conſolata ſunt in terra infima omnia ligna voluptatis egregia, atque præclara in Libano, univerſa quæ irrigabantur aquis.

17. Nam & ipſi cum eo deſcendent in infernum ad interfectos gladio: & brachium uniuſcujuſque ſedebit ſub umbraculo ejus in medio nationum.

18. Cui aſſimilatus es, ò inclyte atque ſublimis inter ligna voluptatis? Ecce deductus es cum lignis voluptatis ad terram ultimam: in medio incircumciſorum dormies cum eis, qui interfecti ſunt gladio: ipſe eſt Pharao, & omnis multitudo ejus, dicit Dominus Deus.

CAPUT XXXII.

Pharao quantumvis ſublimis, conterendus eſt à rege Babylonis: cujus vaſtatione plurimi reges obſtupeſcent, pluresque nationes cum eo in abyſſum detrahentur.

* A demigratione Jechoniæ. Anno M. 3417. Ant. Chr. 587.

1. ET factum eſt, duodecimo anno *, in menſe duodecimo, in una menſis, factum eſt verbum Domini ad me, dicens:

2. Fili hominis aſſume lamentum ſuper Pharaonem regem Ægypti, & dices ad eum: Leoni Gentium aſſimilatus es, & draconi, qui eſt in mari: & ventilabas cornu in fluminibus tuis, & conturbabas aquas pedibus tuis, & conculcabas flumina earum.

‖ Supr. 12. 13. & 17. 20.

3. Propterea hæc dicit Dominus Deus: ‖ Expandam ſuper te rete meum in multitudine populorum multorum, & extraham te in ſagena mea.

4. Et projiciam te in terram, ſuper faciem agri abjiciam te: & habitare faciam ſuper te omnia volatilia cœli, & ſaturabo de te beſtias univerſæ terræ.

5. Et dabo carnes tuas ſuper montes, & implebo colles tuos ſanie tua.

6. Et irrigabo terram fœtore ſanguinis tui ſuper montes, & valles implebuntur ex te.

‖ Iſa. 13. 10. Joel. 2. 10. & 3. 15. Matth. 24. 29.

7. ‖ Et operiam, cùm extinctus fueris, cœlum, & nigreſcere faciam ſtellas ejus: ſolem nube tegam, & luna non dabit lumen ſuum.

8. Omnia luminaria cœli mœrere faciam ſuper te: & dabo tenebras ſuper terram tuam, dicit Dominus Deus, cùm ceciderint vulnerati tui in medio terræ, ait Dominus Deus.

9. Et irritabo cor populorum multorum, cùm induxero contritionem tuam in Gentibus ſuper terras quas neſcis.

10. Et ſtupeſcere faciam ſuper te populos multos: & reges eorum horrore nimio formidabunt ſuper te, cùm volare cœperit gladius meus ſuper facies eorum: & obſtupeſcent repente ſinguli pro anima ſua in die ruinæ tuæ.

11. Quia hæc dicit Dominus Deus: Gladius regis Babylonis veniet tibi,

12. in gladiis fortium dejiciam multitudinem tuam: inexpugnabiles omnes gentes hæ: & vaſtabunt ſuperbiam Ægypti, & diſſipabitur multitudo ejus.

13. Et perdam omnia jumenta ejus, quæ erant ſuper aquas plurimas: & non conturbabit eas pes hominis ultrà, neque ungula jumentorum turbabit eas.

14. Tunc puriſſimas reddam aquas eorum, & flumina eorum quaſi oleum adducam, ait Dominus Deus.

15. Cùm dedero terram Ægypti deſolatam: deſeretur autem terra à plenitudine ſua, quando percuſſero omnes habitatores ejus: & ſcient quia ego Dominus.

16. Planctus eſt, & plangent eum: filiæ Gentium plangent eum: ſuper Ægyptum, & ſuper multitudinem ejus plangent eum, ait Dominus Deus.

Eodem anno 3417.

17. Et factum eſt in duodecimo anno, in quintadecima menſis, factum eſt verbum Domini ad me, dicens:

18. Fili hominis cane lugubre ſuper multitudinem Ægypti: & detrahe eam ipſam, & filias Gentium robuſtarum, ad terram ultimam cum his, qui deſcendunt in lacum.

19. Quo pulchrior es? deſcende, & dormi cum incircumciſis.

20. In medio interfectorum gladio cadent: gladius datus eſt, attraxerunt eam, & omnes populos ejus.

21. Loquentur ei potentiſſimi robuſtorum de medio inferni, qui cum auxiliatoribus ejus deſcenderunt, & dormierunt incircumciſi, interfecti gladio.

22. Ibi Aſſur, & omnis multitudo ejus: in circuitu illius ſepulchra ejus: omnes interfecti, & qui ceciderunt gladio.

23. Quorum data ſunt ſepulchra in noviſſimis laci: & facta eſt multitudo ejus per gyrum ſepulchri ejus: univerſi interfecti, cadenteſque gladio, qui dederant quondam formidinem in terra viventium.

24. Ibi Ælam, & omnis multitudo ejus per gyrum ſepulchri ſui: omnes hi interfecti, ruenteſque gladio: qui deſcenderunt incircumciſi ad terram ultimam: qui poſuerunt terrorem ſuum in terra viventium, & portaverunt ignominiam ſuam cum his, qui deſcendunt in lacum.

25. In medio interfectorum poſuerunt cubile ejus in univerſis populis ejus: in circuitu ejus ſepulchrum illius: omnes hi incircumciſi, interfectique gladio: dederunt enim terrorem ſuum in terra viventium, & portaverunt ignominiam ſuam cum his, qui deſcendunt in lacum: in medio interfectorum poſiti ſunt.

26. Ibi Moſoch, & Thubal, & omnis multitudo ejus: in circuitu ejus ſepulchra illius: omnes hi incircumciſi, interfectique & cadentes gladio: quia dederunt formidinem ſuam in terra viventium.

27. Et non dormient cum fortibus, cadentibuſque & incircumciſis, qui deſcenderunt ad infernum cum armis ſuis, & poſuerunt gladios ſuos ſub capitibus ſuis, & fuerunt iniquitates eorum in oſſibus eorum: quia terror fortium facti ſunt in terra viventium.

28. Et tu ergo in medio incircumciſorum contereris, & dormies cum interfectis gladio.

29. Ibi Idumæa, & reges ejus, & omnes duces ejus, qui dati ſunt cum exercitu ſuo cum interfectis gladio: & qui cum incircumciſis dormierunt, & cum his, qui deſcendunt in lacum.

30. Ibi principes Aquilonis omnes, & univerſi venatores: qui deducti ſunt cum interfectis, paventes, & in ſua fortitudine confuſi: qui dormierunt incircumciſi cum interfectis gladio, & portaverunt confuſionem ſuam cum his, qui deſcendunt in lacum.

31. Vidit eos Pharao, & conſolatus eſt ſuper univerſa multitudine ſua, quæ interfecta eſt gladio, Pharao, & omnis exercitus ejus, ait Dominus Deus:

32. quia dedi terrorem meum in terra viventium, & dormivit in medio incircumciſorum cum interfectis gladio; Pharao, & omnis multitudo ejus: ait Dominus Deus.

CA-

CAPUT XXXIII.

Si ſpeculator viſum imminens malum non annuntiaverit, reus erit pereuntium: quòd ſi annuntiaverit, ſolus is qui ſibi non cavit reus erit. Juſtus quoque ſi ſuam deſerat juſtitiam, damnabitur; & impius ſi convertatur, ſalvabitur. Nec confidant de terra ſibi data in poſſeſſionem, quoniam propter ſuas iniquitates perdentur, & Terra in ſolitudinem redigetur.

1. ET factum eſt verbum Domini ad me, dicens:

2. Fili hominis loquere ad filios populi tui, & dices ad eos: Terra cùm induxero ſuper eam gladium, & tulerit populus terræ virum unum de noviſſimis ſuis, & conſtituerit eum ſuper ſe ſpeculatorem:

3. & ille viderit gladium venientem ſuper Terram, & cecinerit buccina, & annuntiaverit populo:

4. audiens autem, quiſquis ille eſt, ſonitum buccinæ, & non ſe obſervaverit, veneritque gladius, & tulerit eum: ſanguis ipſius ſuper caput ejus erit.

5. Sonum buccinæ audivit, & non ſe obſervavit, ſanguis ejus in ipſo erit: ſi autem ſe cuſtodierit, animam ſuam ſalvabit.

6. Quòd ſi ſpeculator viderit gladium venientem, & non inſonuerit buccina: & populus ſe non cuſtodierit, veneritque gladius, & tulerit de eis animam: ille quidem in iniquitate ſua captus eſt, ſanguinem autem ejus de manu ſpeculatoris requiram.

‖ Sup. 3. 17. 7. ‖ Et tu fili hominis, ſpeculatorem dedi te domui Iſrael: audiens ergo ex ore meo ſermonem, annuntiabis eis ex me.

8. Si me dicente ad impium: Impie, morte morieris: non fueris locutus ut ſe cuſtodiat impius à via ſua: ipſe impius in iniquitate ſua morietur, ſanguinem autem ejus de manu tua requiram.

9. Si autem annuntiante te ad impium ut à viis ſuis convertatur, non fuerit converſus à via ſua: ipſe in iniquitate ſua morietur: porrò tu animam tuam liberaſti.

10. Tu ergo fili hominis dic ad domum Iſrael: Sic locuti eſtis, dicentes: Iniquitates noſtræ, & peccata noſtra ſuper nos ſunt, & in ipſis nos tabeſcimus: quomodo ergo vivere poterimus?

‖ Sup. 18. 23. 11. ‖ Dic ad eos: Vivo ego, dicit Dominus Deus: nolo mortem impii, ſed ut convertatur impius à via ſua, & vivat. Convertimini, convertimini à viis veſtris peſſimis: & quare moriemini domus Iſrael?

12. Tu itaque fili hominis dic ad filios populi tui: Juſtitia juſti non liberabit eum, in quacumque die peccaverit: & impietas impii non nocebit ei, in quacumque die converſus fuerit ab impietate ſua: & juſtus non poterit vivere in juſtitia ſua, in quacumque die peccaverit.

13. Etiam ſi dixero juſto quòd vita vivat, & confiſus in juſtitia ſua fecerit iniquitatem: omnes juſtitiæ ejus oblivioni tradentur, & in iniquitate ſua, quam operatus eſt, in ipſa morietur.

14. Si autem dixero impio: Morte morieris: & egerit pœnitentiam à peccato ſuo, feceritque judicium & juſtitiam,

15. & pignus reſtituerit ille impius, rapinamque reddiderit, in mandatis vitæ ambulaverit, nec fecerit quidquam injuſtum: vita vivet, & non morietur.

16. Omnia peccata ejus, quæ peccavit, non imputabuntur ei: judicium, & juſtitiam fecit, vita vivet.

17. Et dixerunt filii populi tui: Non eſt æqui ponderis via Domini: & ipſorum via injuſta eſt.

18. Cùm enim receſſerit juſtus à juſtitia ſua, feceritque iniquitates, morietur in eis.

19. Et cùm receſſerit impius ab impietate ſua, feceritque judicium, & juſtitiam, vivet in eis.

20. ‖ Et dicitis: Non eſt recta via Domini. Unumquemque juxta vias ſuas judicabo de vobis, domus Iſrael. ‖ Sup. 18. 25.

21. Et factum * eſt in duodecimo anno, in decimo menſe, in quinta menſis tranſmigrationis noſtræ, venit ad me qui fugerat de Jeruſalem, dicens: Vaſtata eſt civitas. *Anno M. 3417. Ant. Chr. 587. A deportatione Jechoniæ 12.

22. Manus autem Domini facta fuerat ad me veſpere, antequàm veniret qui fugerat: aperuitque os meum donec veniret ad me manè, & aperto ore meo non ſilui ampliùs.

23. Et factum eſt verbum Domini ad me, dicens:

24. Fili hominis, qui habitant in ruinoſis his ſuper humum Iſrael, loquentes ajunt: Unus erat Abraham, & hæreditate poſſedit terram: nos autem multi ſumus, nobis data eſt terra in poſſeſſionem.

25. Idcircò dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Qui in ſanguine comeditis, & oculos veſtros levatis ad immunditias veſtras, & ſanguinem funditis: numquid terram hæreditate poſſidebitis?

26. Stetiſtis in gladiis veſtris, feciſtis abominationes, & unuſquiſque uxorem proximi ſui polluit: & terram hæreditate poſſidebitis?

27. Hæc dices ad eos: Sic dicit Dominus Deus: vivo ego, quia qui in ruinoſis habitant, gladio cadent: & qui in agro eſt, beſtiis tradetur ad devorandum: qui autem in præſidiis & ſpeluncis ſunt, peſte morientur.

28. Et dabo Terram in ſolitudinem, & in deſertum, & deficiet ſuperba fortitudo ejus: & deſolabuntur montes Iſrael, eò quòd nullus ſit qui per eos tranſeat.

29. Et ſcient quia ego Dominus, cùm dedero terram eorum deſolatam, & deſertam propter univerſas abominationes ſuas, quas operati ſunt.

30. Et tu fili hominis: filii populi tui, qui loquuntur de te juxta muros, & in oſtiis domorum, & dicunt unus ad alterum, vir ad proximum ſuum loquentes: Venite, & audiamus quis ſit ſermo egrediens à Domino.

31. Et veniunt ad te, quaſi ſi ingrediatur populus, & ſedent coram te populus meus: & audiunt ſermones tuos, & non faciunt eos: quia in canticum oris ſui vertunt illos, & avaritiam ſuam ſequitur cor eorum.

32. Et es eis quaſi carmen muſicum, quod ſuavi, dulcique ſono canitur: & audiunt verba tua, & non faciunt ea.

33. Et cùm venerit quod prædictum eſt

(ecce enim venit) tunc ſcient quòd prophetes fuerit inter eos.

CAPUT XXXIV.

Ex manibus paſtorum, qui neglecto grege, tantùm quæ ſua ſunt quærunt, dicit Dominus ſe oves ſuas liberaturum: quòdque eas in Judicio paſcet, ſuſcitaturus ſuper eas ſervum ſuum David, ſub quo in omni terræ ubertate ſecurè paſcantur: oſtenditque gregem ſuum eſſe populum Iſrael, & ſe Deum ipſorum.

1. ET factum eſt verbum Domini ad me, dicens:

2. Fili hominis propheta de paſtoribus Iſrael: propheta, & dices paſtoribus: Hæc dicit Dominus Deus: || Væ paſtoribus Iſrael, qui paſcebant ſemetipſos: nonne greges à paſtoribus paſcuntur?

|| Jerem. 23. 1. ſupr. 13. 3.

3. Lac comedebatis, & lanis operiebamini, & quod craſſum erat occidebatis: gregem autem meum non paſcebatis.

4. Quod infirmum fuit non conſolidaſtis, & quod ægrotum non ſanaſtis, quod confractum eſt non alligaſtis, & quod abjectum eſt non reduxiſtis, & quod perierat non quæſiſtis: ſed cum auſteritate imperabatis eis, & cum potentia.

5. Et diſperſæ ſunt oves meę, eò quòd non eſſet paſtor: & factæ ſunt in devorationem omnium beſtiarum agri, & diſperſæ ſunt.

6. Erraverunt greges mei in cunctis montibus, & in univerſo colle excelſo: & ſuper omnem faciem terræ diſperſi ſunt greges mei, & non erat qui requireret; non erat, inquam, qui requireret.

7. Propterea paſtores audite verbum Domini:

8. Vivo ego, dicit Dominus Deus: quia pro eo quòd facti ſunt greges mei in rapinam, & oves meæ in devorationem omnium beſtiarum agri, eò quòd non eſſet paſtor: neque enim quæſierunt paſtores mei gregem meum, ſed paſcebant paſtores ſemetipſos, & greges meos non paſcebant:

9. propterea paſtores audite verbum Domini:

10. Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ipſe ſuper paſtores, requiram gregem meum de manu eorum, & ceſſare faciam eos ut ultrà non paſcant gregem, nec paſcant ampliùs paſtores ſemetipſos: & liberabo gregem meum de ore eorum, & non erit ultrà eis in eſcam.

11. Quia ‡ hęc dicit Dominus Deus: Ecce ego ipſe requiram oves meas, & viſitabo eas.

‡ Fer. 2. poſt Dom. 1. Quadr.

12. Sicut viſitat paſtor gregem ſuum in die, quando fuerit in medio ovium ſuarum diſſipatarum: ſic viſitabo oves meas, & liberabo eas de omnibus locis, in quibus diſperſæ fuerant in die nubis, & caliginis.

13. Et educam eas de populis, & congregabo eas de terris, & inducam eas in terram ſuam: & paſcam eas in montibus Iſrael, in rivis, & in cunctis ſedibus terræ.

14. In paſcuis uberrimis paſcam eas, & in montibus excelſis Iſrael erunt paſcua earum: ibi requieſcent in herbis virentibus, & in paſcuis pinguibus paſcentur ſuper montes Iſrael.

15. Ego paſcam oves meas: & ego eas accubare faciam, dicit Dominus Deus.

16. Quod perierat requiram, & quod abjectum erat reducam, & quod confractum fuerat alligabo, & quod infirmum fuerat conſolidabo, & quod pingue & forte cuſtodiam: & paſcam illas in judicio. A

17. Vos autem greges mei, hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego judico inter pecus & pecus: arietum, & hircorum.

18. Nonne ſatis vobis erat paſcua bona depaſci? inſuper & reliquias paſcuarum veſtrarum conculcaſtis pedibus veſtris: & cùm puriſſimam aquam biberetis, reliquam pedibus veſtris turbabatis.

19. Et oves meę his, quę conculcata pedibus veſtris fuerant, paſcebantur: & quę pedes veſtri turbaverant, hęc bibebant.

20. Propterea hęc dicit Dominus Deus ad vos: Ecce ego ipſe judico inter pecus pingue, & macilentum:

21. pro eo quòd lateribus, & humeris impingebatis, & cornibus veſtris ventilabatis omnia infirma pecora, donec diſpergerentur foras:

22. ſalvabo gregem meum, & non erit ultrà in rapinam, & judicabo inter pecus & pecus.

23. || ET SUSCITABO SUPER EAS PASTOREM UNUM, qui paſcat eas, ſervum meum David: ipſe paſcet eas, & ipſe erit eis in paſtorem.

|| Iſaiæ 40. 11. Oſeę 3. 5. Joan. 1. 45. & 10. 11. & 14.

24. Ego autem Dominus ero eis in Deum: & ſervus meus David princeps in medio eorum: ego Dominus locutus ſum.

25. Et faciam cum eis pactum pacis, & ceſſare faciam beſtias peſſimas de terra: & qui habitant in deſerto, ſecuri dormient in ſaltibus.

26. Et ponam eos in circuitu collis mei benedictionem: & deducam imbrem in tempore ſuo: pluviæ benedictionis erunt.

27. Et dabit lignum agri fructum ſuum, & terra dabit germen ſuum, & erunt in terra ſua abſque timore: & ſcient quia ego Dominus, cùm contrivero catenas jugi eorum, & eruero eos de manu imperantium ſibi.

28. Et non erunt ultrà in rapinam in Gentibus, neque beſtiæ terræ devorabunt eos: ſed habitabunt confidenter abſque ullo terrore.

29. Et ſuſcitabo eis germen nominatum: & non erunt ultrà imminuti fame in terra, neque portabunt ultrà opprobrium gentium.

30. Et ſcient quia ego Dominus Deus eorum cum eis, & ipſi populus meus domus Iſrael: ait Dominus Deus.

31. || Vos autem greges mei: greges paſcuæ meæ homines eſtis: & ego Dominus Deus veſter, dicit Dominus Deus.

|| Joan. 10. 11.

CAPUT XXXV.

Montis Seir ſive Idumæorum futura vaſtatio, eò quòd populum Dei afflixerunt.

1. ET factus eſt ſermo Domini ad me, dicens:

2. Fili hominis pone faciem tuam adverſum montem Seir, & prophetabis de eo, & dices illi:

3. Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te mons Seir, & extendam manum meam

ſuper

ſuper te, & dabo te deſolatum atque deſertum.

4. Urbes tuas demoliar, & tu deſertus eris : & ſcies quia ego Dominus.

5. Eò quòd fueris inimicus ſempiternus, & concluſeris filios Iſrael in manus gladii in tempore afflictionis eorum, in tempore iniquitatis extremæ.

6. Propterea vivo ego, dicit Dominus Deus: quoniam ſanguini tradam te, & ſanguis te perſequetur: & cùm ſanguinem oderis, ſanguis perſequetur te.

7. Et dabo montem Seir deſolatum atque deſertum : & auſeram de eo euntem, & redeuntem.

8. Et implebo montes ejus occiſorum ſuorum: in collibus tuis, & in vallibus tuis, atque in torrentibus interfecti gladio cadent.

9. In ſolitudines ſempiternas tradam te, & civitates tuæ non habitabuntur: & ſcietis quia ego Dominus Deus.

10. Eò quòd dixeris: Duæ gentes, & duæ terræ meæ erunt, & hęreditate poſſidebo eas: cùm Dominus eſſet ibi:

11. Propterea vivo ego, dicit Dominus Deus, quia faciam juxta iram tuam, & ſecundùm zelum tuum, quem feciſti odio habens eos: & notus efficiar per eos cùm te judicavero.

12. Et ſcies quia ego Dominus audivi univerſa opprobria tua, quæ locutus es de montibus Iſrael, dicens: Deſerti, nobis ad devorandum dati ſunt.

13. Et inſurrexiſtis ſuper me ore veſtro, & derogaſtis adversùm me verba veſtra: ego audivi.

14. Hæc dicit Dominus Deus: Lætante univerſa terra, in ſolitudinem te redigam.

15. Sicut gaviſus es ſuper hęreditatem domus Iſrael, eò quòd fuerit diſſipata, ſic faciam tibi : diſſipatus eris mons Seir, & Idumæa omnis: & ſcient quia ego Dominus.

CAPUT XXXVI.

Quia populus Dei erat in opprobrium Gentibus, eò quòd propter ſua peccata diſperſi eſſent in captivitatem, dicit Dominus, non propter illum, ſed propter ſe reducturum eum in terram ſuam; quòdque ſuper ipſum effundet aquam mundam, faciens eum in ſuis præceptis ambulare, magnaque frui felicitate.

1. TU autem fili hominis propheta ſuper montes Iſrael, & dices: || Montes Iſrael audite verbum Domini:

|| *Sup. 6. 3.*

2. Hæc dicit Dominus Deus: Eò quòd dixerit inimicus de vobis: Euge, altitudines ſempiternæ in hæreditatem datæ ſunt nobis:

3. Propterea vaticinare, & dic : Hæc dicit Dominus Deus : Pro eo quòd deſolati eſtis, & conculcati per circuitum, & facti in hæreditatem reliquis Gentibus; & aſcendiſtis ſuper labium linguæ, & opprobrium populi:

4. Propterea montes Iſrael audite verbum Domini Dei. Hæc dicit Dominus Deus montibus, & collibus, torrentibus, vallibuſque & deſertis, parietinis, & urbibus derelictis, quæ depopulatæ ſunt, & ſubſannatæ à reliquis Gentibus per circuitum.

5. Propterea hæc dicit Dominus Deus : Quoniam in igne zeli mei locutus ſum de reliquis Gentibus, & de Idumæa univerſa, quæ dederunt terram meam ſibi in hæreditatem cum gaudio, & toto corde, & ex animo : & ejecerunt eam ut vaſtarent:

6. idcircò vaticinare ſuper humum Iſrael, & dices montibus, & collibus, jugis, & vallibus : Hęc dicit Dominus Deus : Ecce ego in zelo meo, & in furore meo locutus ſum, eò quòd confuſionem gentium ſuſtinueritis.

7. Idcircò hęc dicit Dominus Deus : Ego levavi manum meam ut Gentes, quæ in circuitu veſtro ſunt, ipſæ confuſionem ſuam portent.

8. Vos autem montes Iſrael ramos veſtros germinetis, & fructum veſtrum afferatis populo meo Iſrael : propè enim eſt ut veniat:

9. Quia ecce ego ad vos, & convertar ad vos, & arabimini, & accipietis ſementem.

10. Et multiplicabo in vobis homines, omnemque domum Iſrael : & habitabuntur civitates, & ruinoſa inſtaurabuntur.

11. Et replebo vos hominibus, & jumentis: & multiplicabuntur, & creſcent : & habitare vos faciam ſicut à principio, boniſque donabo majoribus, quàm habuiſtis ab initio : & ſcietis quia ego Dominus.

12. Et adducam ſuper vos homines, populum meum Iſrael, & hæreditate poſſidebunt te: & eris eis in hęreditatem, & non addes ultrà ut abſque eis ſis.

13. Hęc dicit Dominus Deus: Pro eo quòd dicunt de vobis: Devoratrix hominum es, & ſuffocans gentem tuam:

14. Propterea homines non comedes ampliùs, & gentem tuam non necabis ultrà, ait Dominus Deus:

15. Nec auditam faciam in te ampliùs confuſionem Gentium, & opprobrium populorum nequaquam portabis, & gentem tuam non amittes ampliùs, ait Dominus Deus.

16. Et factum eſt verbum Domini ad me, dicens:

17. Fili hominis, domus Iſrael habitaverunt in humo ſua, & polluerunt eam in viis ſuis, & in ſtudiis ſuis juxta immunditiam menſtruatę facta eſt via eorum coram me.

18. Et effudi indignationem meam ſuper eos pro ſanguine, quem fuderunt ſuper terram, & in idolis ſuis polluerunt eam.

19. Et diſperſi eos in Gentes, & ventilati ſunt in terras: juxta vias eorum, & adinventiones eorum judicavi eos.

20. Et ingreſſi ſunt ad Gentes, ad quas introierunt, & || polluerunt nomen ſanctum meum, cùm diceretur de eis : Populus Domini iſte eſt, & de terra ejus egreſſi ſunt.

|| *Iſaia 52. 5. Rom. 2. 24.*

21. Et peperci nomini ſancto meo, quod polluerat domus Iſrael in Gentibus, ad quas ingreſſi ſunt.

22. Idcircò dices domui Iſrael : Hæc dicit Dominus Deus : Non propter vos ego faciam, domus Iſrael, ſed propter nomen ſanctum meum, quod polluiſtis in Gentibus, ad quas intraſtis.

23. Et ‡ ſanctificabo nomen meum magnum, quod pollutum eſt inter Gentes,

‡ FER. 4. POST DOM. 4. QUADR. EPIST. 9.

quod polluiſtis in medio earum : ut ſciant Gentes quia ego Dominus, ait Dominus exercituum, cùm ſanctificatus fuero in vobis coram eis.

24. Tollam quippe vos de Gentibus, & congregabo vos de univerſis terris, & adducam vos in terram veſtram.

25. Et effundam ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris, & ab univerſis idolis veſtris mundabo vos.

|| Supr. 11. 19. 26. || Et dabo vobis cor novum, & ſpiritum novum ponam in medio veſtri : & auferam cor lapideum de carne veſtra, & dabo vobis cor carneum.

27. Et ſpiritum meum ponam in medio veſtri : & faciam ut in præceptis meis ambuletis, & judicia mea cuſtodiatis, & operemini.

28. Et habitabitis in terra, quam dedi patribus veſtris: & eritis mihi in populum, & ego ero vobis in Deum. A

29. Et ſalvabo vos ex univerſis inquinamentis veſtris : & vocabo frumentum, & multiplicabo illud, & non imponam vobis famem.

30. Et multiplicabo fructum ligni, & genimina agri, ut non portetis ultrà opprobrium famis in Gentibus.

31. Et recordabimini viarum veſtrarum peſſimarum, ſtudiorumque non bonorum: & diſplicebunt vobis iniquitates veſtræ, & ſcelera veſtra.

32. Non propter vos ego faciam, ait Dominus Deus, notum ſit vobis : confundimini, & erubeſcite ſuper viis veſtris, domus Iſrael.

33. Hæc dicit Dominus Deus: In die, qua mundavero vos ex omnibus iniquitatibus veſtris, & inhabitari fecero urbes, & inſtauravero ruinoſa,

34. & terra deſerta fuerit exculta, quæ quondam erat deſolata in oculis omnis viatoris,

35. dicent: Terra illa inculta, facta eſt ut hortus voluptatis : & civitates deſertæ, & deſtitutæ atque ſuffoſſæ, munitæ ſederunt.

36. Et ſcient Gentes quæcumque derelictæ fuerint in circuitu veſtro, quia ego Dominus ædificavi diſſipata, plantavique inculta, ego Dominus locutus ſim, & fecerim.

37. Hæc dicit Dominus Deus: Adhuc in hoc invenient me domus Iſrael, ut faciam eis : Multiplicabo eos ſicut gregem hominum,

38. ut gregem ſanctum, ut gregem Jeruſalem in ſolemnitatibus ejus : Sic erunt civitates deſertæ, plenæ gregibus hominum : & ſcient quia ego Dominus.

CAPUT XXXVII.

In figura aridorum oſſium reviviſcentium, deſignat filios Iſrael, qui de omni proſperitate deſperant, reducendos in terram ſuam : & per duo ligna conjuncta ſignificat unum fore regnum Juda & Iſrael, qui ſub uno rege ac paſtore David obſervaturi ſint mandata Domini, qui cum ipſis pactum feriet ſempiternum.

‡ Sabb. Pentec. Proph. 6. 1. ‡ FActa eſt ſuper me manus Domini, & eduxit me in ſpiritu Domini : & dimiſit me in medio campi, qui erat plenus oſſibus:

2. Et circumduxit me per ea in gyro : erant autem multa valdè ſuper faciem campi, ſiccaque vehementer.

3. Et dixit ad me : Fili hominis putaſne vivent oſſa iſta? Et dixi : Domine Deus, tu noſti.

4. Et dixit ad me : Vaticinare de oſſibus iſtis : & dices eis : Oſſa arida audite verbum Domini.

5. Hæc dicit Dominus Deus oſſibus his : Ecce ego intromittam in vos ſpiritum, & vivetis.

6. Et dabo ſuper vos nervos, & ſuccreſcere faciam ſuper vos carnes, & ſuperextendam in vobis cutem : & dabo vobis ſpiritum, & vivetis, & ſcietis quia ego Dominus.

7. Et prophetavi ſicut præceperat mihi : factus eſt autem ſonitus, prophetante me, & ecce commotio : & acceſſerunt oſſa ad oſſa, unumquodque ad juncturam ſuam.

8. Et vidi, & ecce ſuper ea nervi & carnes aſcenderunt : & extenta eſt in eis cutis deſuper; & ſpiritum non habebant.

9. Et dixit ad me : Vaticinare ad ſpiritum, vaticinare fili hominis, & dices ad ſpiritum : Hæc dicit Dominus Deus: A quatuor ventis veni ſpiritus, & inſuffla ſuper interfectos iſtos, & reviviſcant.

10. Et prophetavi ſicut præceperat mihi : & ingreſſus eſt in ea ſpiritus, & vixerunt : ſteteruntque ſuper pedes ſuos exercitus grandis nimis valdè.

11. Et dixit ad me : Fili hominis, oſſa hæc univerſa, domus Iſrael eſt : ipſi dicunt: Aruerunt oſſa noſtra, & periit ſpes noſtra, & abſciſſi ſumus.

12. Propterea vaticinare, & dices ad eos : Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego aperiam tumulos veſtros, & educam vos de ſepulchris veſtris populus meus: & inducam vos in terram Iſrael.

13. Et ſcietis quia ego Dominus, cùm aperuero ſepulchra veſtra, & eduxero vos de tumulis veſtris popule meus:

14. Et dedero ſpiritum meum in vobis, & vixeritis, & requieſcere vos faciam ſuper humum veſtram : & ſcietis quia ego Dominus locutus ſum, & feci, ait Dominus Deus. A

15. Et factus eſt ſermo Domini ad me, dicens:

16. Et tu fili hominis ſume tibi lignum unum : & ſcribe ſuper illud : Judæ, & filiorum Iſrael ſociorum ejus : & tolle lignum alterum, & ſcribe ſuper illud : Joſeph ligno Ephraim, & cunctæ domui Iſrael, ſociorumque ejus.

17. Et adjunge illa, unum ad alterum tibi in lignum unum : & erunt in unionem in manu tua.

18. Cùm autem dixerint ad te filii populi tui loquentes : Nonne indicas nobis quid in his tibi velis?

19. loqueris ad eos : Hæc dicit Dominus Deus : Ecce ego aſſumam lignum Joſeph, quod eſt in manu Ephraim, & tribus Iſrael, quæ ſunt ei adjunctæ : & dabo eas pariter cum ligno Juda, & faciam eas in lignum unum : & erunt unum in manu ejus.

20. Erunt autem ligna, ſuper quæ ſcripſeris in manu tua, in oculis eorum.

21. Et dices ad eos : Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego aſſumam filios Iſrael de medio nationum, ad quas abierunt : & congregabo eos undique, & adducam eos ad humum ſuam.

‖ *Joan. 10. 16.* 22. ‖ Et faciam eos in gentem unam in terra in montibus Iſrael, & rex unus erit omnibus imperans : & non erunt ultrà duæ gentes, nec dividentur ampliùs in duo regna.

23. Neque polluentur ultrà in idolis ſuis, & abominationibus ſuis, & cunctis iniquitatibus ſuis : & ſalvos eos faciam de univerſis ſedibus, in quibus peccaverunt, & emundabo eos : & erunt mihi populus, & ego ero eis Deus.

‖ *Iſaia 40. 11. Jer. 23. 5. Sup. 34. 23. Dan. 9. 24. Joan. 1. 45.* 24. ‖ Et ſervus meus David rex ſuper eos, & paſtor unus erit omnium eorum : in judiciis meis ambulabunt, & mandata mea cuſtodient, & facient ea.

25. Et habitabunt ſuper terram, quam dedi ſervo meo Jacob, in qua habitaverunt patres veſtri : & habitabunt ſuper eam ipſi, & filii eorum, & filii filiorum eorum, uſque in ſempiternum : & David ſervus meus princeps eorum in perpetuum.

‖ *Pſal. 109. 4. & 116. 2. Joa. 12. 34.* 26. ‖ Et percutiam illis fœdus pacis, pactum ſempiternum erit eis: & fundabo eos, & multiplicabo, & dabo ſanctificationem meam in medio eorum in perpetuum.

27. Et erit tabernaculum meum in eis: & ero eis Deus, & ipſi erunt mihi populus.

28. Et ſcient Gentes quia ego Dominus ſanctificator Iſrael, cùm fuerit ſanctificatio mea in medio eorum in perpetuum.

C A P U T XXXVIII.

Habitantibus poſt reductam captivitatem ſecurè filiis Iſrael in oppidis ſuis, adducet Dominus in noviſſimis diebus contra eos Gog cum ingenti exercitu : ſed & hunc cum ſuo exercitu multis cladibus poſteà conſumet.

1. ET factus eſt ſermo Domini ad me, dicens:

‖ *Infr. 39. 1. Apoc. 20. 7.* 2. ‖ Fili hominis pone faciem tuam contra Gog, terram Magog, principem capitis Moſoch, & Thubal: & vaticinare de eo,

3. & dices ad eum : Hæc dicit Dominus Deus : Ecce ego ad te Gog principem capitis Moſoch & Thubal,

4. & circumagam te, & ponam frænum in maxillis tuis: & educam te, & omnem exercitum tuum, equos & equites veſtitos loricis univerſos, multitudinem magnam, haſtam & clypeum arripientium & gladium.

5. Perſæ, Æthiopes, & Libyes cum eis, omnes ſcutati & galeati.

6. Gomer, & univerſa agmina ejus, domus Thogorma, latera Aquilonis, & totum robur ejus, populique multi tecum.

7. Præpara, & inſtrue te, & omnem multitudinem tuam, quæ coacervata eſt ad te : & eſto eis in præceptum.

8. Poſt dies multos viſitaberis: in noviſſimo annorum venies ad terram, quæ reverſa eſt à gladio, & congregata eſt de populis multis ad montes Iſrael, qui fuerunt deſerti jugiter : hæc de populis educta eſt, & habitabunt in ea confidenter univerſi.

9. Aſcendens autem quaſi tempeſtas venies, & quaſi nubes, ut operias terram tu, & omnia agmina tua, & populi multi tecum.

10. Hæc dicit Dominus Deus : In die illa aſcendent ſermones ſuper cor tuum, & cogitabis cogitationem peſſimam:

11. & dices : Aſcendam ad terram abſque muro: veniam ad quieſcentes, habitanteſque ſecurè: hi omnes habitant ſine muro, vectes, & portæ non ſunt eis :

12. Ut diripias ſpolia, & invadas prædam, ut inferas manum tuam ſuper eos, qui deſerti fuerant, & poſteà reſtituti, & ſuper populum, qui eſt congregatus ex Gentibus, qui poſſidere cœpit, & eſſe habitator umbilici terræ.

13. Saba, & Dedan, & negotiatores Tharſis, & omnes leones ejus dicent tibi : Numquid ad ſumenda ſpolia tu venis? ecce ad diripiendam prædam congregaſti multitudinem tuam, ut tollas argentum, & aurum, & auferas ſupellectilem, atque ſubſtantiam, & diripias manubias infinitas.

14. Propterea vaticinare fili hominis, & dices ad Gog : Hæc dicit Dominus Deus : Numquid non in die illo, cùm habitaverit populus meus Iſrael confidenter, ſcies?

15. Et venies de loco tuo à lateribus Aquilonis tu & populi multi tecum, aſcenſores equorum univerſi, cœtus magnus, & exercitus vehemens.

16. Et aſcendes ſuper populum meum Iſrael quaſi nubes, ut operias terram. In noviſſimis diebus eris, & adducam te ſuper terram meam : ut ſciant Gentes me, cùm ſanctificatus fuero in te in oculis eorum, ò Gog.

17. Hæc dicit Dominus Deus: Tu ergo ille es, de quo locutus ſum in diebus antiquis in manu ſervorum meorum prophetarum Iſrael, qui prophetaverunt in diebus illorum temporum, ut adducerem te ſuper eos.

18. Et erit in die illa, in die adventus Gog ſuper terram Iſrael, ait Dominus Deus, aſcendet indignatio mea in furore meo.

19. Et in zelo meo, in igne iræ meæ locutus ſum. Quia in die illa erit commotio magna ſuper terram Iſrael:

20. & ‖ commovebuntur à facie mea piſces maris, & volucres cœli, & beſtiæ agri, & omne reptile, quod movetur ſuper humum, cunctique homines, qui ſunt ſuper faciem terræ: & ſubvertentur montes, & cadent ſepes, & omnis murus corruet in terram. ‖ *Matt. 24. 29. Luca 21. 25.*

21. Et convocabo adversùs eum in cunctis montibus meis gladium, ait Dominus Deus: gladius uniuſcujuſque in fratrem ſuum dirigetur.

22. Et judicabo eum peſte, & ſanguine, & imbre vehementi, & lapidibus immenſis : ignem, & ſulphur pluam ſuper eum, & ſuper exercitum ejus, & ſuper populos multos, qui ſunt cum eo.

23. Et magnificabor, & ſanctificabor : & notus ero in oculis multarum gentium, & ſcient quia ego Dominus.

C A P U T XXXIX.

Adducet Dominus Gog contra Iſrael, ſed ipſum cum toto ejus exercitu ibi perdet; in cujus ſepultura ſeptem menſibus occupabuntur ad mundandam terram: Dominus filios Iſrael propter peccata ipſorum tradidit in captivitatem, ſed reducet eos in terram ſuam ad nominis ſui glorificationem.

1. TU autem fili hominis vaticinare adverſùm Gog, & dices : Hæc dicit Dominus

Deus : Ecce ego ſuper te Gog principem capitis Moſoch & Thubal :

2. & circumagam te , & educam te , & aſcendere te faciam de lateribus Aquilonis : & adducam te ſuper montes Iſrael.

3. Et percutiam arcum tuum in manu ſiniſtra tua, & ſagittas tuas de manu dextera tua dejiciam.

4. Super montes Iſrael cades tu, & omnia agmina tua, & populi tui, qui ſunt tecum : feris , avibus , omnique volatili , & beſtiis terræ dedi te ad devorandum.

5. Super faciem agri cades : quia ego locutus ſum, ait Dominus Deus.

6. Et immittam ignem in Magog , & in his, qui habitant in inſulis confidenter : & ſcient quia ego Dominus.

7. Et nomen ſanctum meum notum faciam in medio populi mei Iſrael , & non polluam nomen ſanctum meum ampliùs: & ſcient Gentes quia ego Dominus ſanctus Iſrael.

8. Ecce venit, & factum eſt, ait Dominus Deus : hæc eſt dies, de qua locutus ſum.

9. Et egredientur habitatores de civitatibus Iſrael, & ſuccendent , & comburent arma, clypeum, & haſtas, arcum, & ſagittas, & baculos manuum , & contos : & ſuccendent ea igni ſeptem annis.

10. Et non portabunt ligna de regionibus, neque ſuccident de ſaltibus : quoniam arma ſuccendent igni, & deprædabuntur eos, quibus prædæ fuerant , & diripient vaſtatores ſuos, ait Dominus Deus.

11. Et erit in die illa : dabo Gog locum nominatum ſepulchrum in Iſrael : vallem viatorum ad Orientem maris , quæ obſtupeſcere faciet prætereuntes : & ſepelient ibi Gog , & omnem multitudinem ejus , & vocabitur vallis multitudinis Gog.

12. Et ſepelient eos domus Iſrael, ut mundent terram ſeptem menſibus.

13. Sepeliet autem eum omnis populus terræ , & erit eis nominata dies , in qua glorificatus ſum, ait Dominus Deus.

14. Et viros jugiter conſtituent luſtrantes terram , qui ſepeliant , & requirant eos , qui remanſerant ſuper faciem terræ , ut emundent eam : poſt menſes autem ſeptem quærere incipient.

15. Et circuibunt peragrantes terram : cùmque viderint os hominis, ſtatuent juxta illud titulum, donec ſepeliant illud pollinctores in valle multitudinis Gog.

16. Nomen autem civitatis Amona , & mundabunt terram.

17. Tu ergo fili hominis, hæc dicit Dominus Deus : Dic omni volucri , & univerſis avibus, cunctiſque beſtiis agri : convenite , properate , concurrite undique ad victimam meam , quam ego immolo vobis , victimam grandem ſuper montes Iſrael : ut comedatis carnem, & bibatis ſanguinem.

18. Carnes fortium comedetis , & ſanguinem principum terræ bibetis : arietum , & agnorum , & hircorum , taurorumque & altilium, & pinguium omnium.

19. Et comedetis adipem in ſaturitatem , & bibetis ſanguinem in ebrietatem , de victima, quam ego immolabo vobis:

20. & ſaturabimini ſuper menſam meam de equo , & equite forti , & de univerſis viris bellatoribus , ait Dominus Deus.

21. Et ponam gloriam meam in Gentibus : & videbunt omnes Gentes judicium meum , quod fecerim , & manum meam , quam poſuerim ſuper eos.

22. Et ſcient domus Iſrael quia ego Dominus Deus eorum à die illa, & deinceps.

23. Et ſcient Gentes quoniam in iniquitate ſua capta ſit domus Iſrael , eò quòd dereliquerint me , & abſconderim faciem meam ab eis : & tradiderim eos in manus hoſtium, & ceciderint in gladio univerſi.

24. Juxta immunditiam eorum , & ſcelus feci eis, & abſcondi faciem meam ab illis.

25. Propterea hæc dicit Dominus Deus : Nunc reducam captivitatem Jacob, & miſerebor omnis domus Iſrael : & aſſumam zelum pro nomine ſancto meo.

26. Et portabunt confuſionem ſuam , & omnem prævaricationem , qua prævaricati ſunt in me , cùm habitaverint in terra ſua confidenter neminem formidantes:

27. & reduxero eos de populis, & congregavero de terris inimicorum ſuorum, & ſanctificatus fuero in eis, in oculis gentium plurimarum.

28. || Et ſcient quia ego Dominus Deus eorum, eò quòd tranſtulerim eos in nationes : & congregaverim eos ſuper terram ſuam , & non dereliquerim quemquam ex eis ibi. *|| Supr. 36. 32.*

29. Et non abſcondam ultrà faciem meam ab eis , eò quòd effuderim ſpiritum meum ſuper omnem domum Iſrael , ait Dominus Deus.

CAPUT XL.

Prophetæ oſtenditur futura reædificatio civitatis , cum menſura in longitudine , latitudine & altitudine ſingularum domus portarum , thalamorum , frontium , feneſtrarum , veſtibulorum , cubiculorum & graduum : item menſuratio quatuor menſarum ad immolanda ſacrificia : rurſum gazophylacia cantorum & ſacerdotum, ac veſtibula Templi.

1. IN vigeſimo quinto anno tranſmigrationis noſtræ *, in exordio anni , decima menſis †, quartodecimo anno poſtquam percuſſa eſt civitas : in ipſa hac die facta eſt ſuper me manus Domini , & adduxit me illuc.

2. In viſionibus Dei adduxit me in terram Iſrael, & dimiſit me ſuper montem excelſum nimis : ſuper quem erat quaſi ædificium civitatis vergentis ad Auſtrum.

3. Et introduxit me illuc : & ecce vir , cujus erat ſpecies quaſi ſpecies æris, & funiculus lineus in manu ejus, & calamus menſuræ in manu ejus : ſtabat autem in porta.

4. Et locutus eſt ad me idem vir : Fili hominis vide oculis tuis, & auribus tuis audi, & pone cor tuum in omnia , quæ ego oſtendam tibi : quia ut oſtendantur tibi adductus es huc : annuntia omnia, quæ tu vides, domui Iſrael.

5. Et ecce murus forinſecus in circuitu domus undique, & in manu viri calamus menſuræ ſex cubitorum , & palmo : & menſus eſt latitudinem ædificii calamo uno , altitudinem quoque calamo uno.

** i. captivitatis Jechoniæ de qua 4. Reg. 24. 8. † ſc. primi. A. M. 3410. ante Chr. 574. Hinc ad finem uſq; libri conſtitutio Templi , urbis , & regni Iſrael Ezechieli eſt viſione exhibita , inſtaurationem Eccleſiæ per Chriſtum , ejuſq; amplitudinẽ, dignitatẽ & præſtantiam ſignificans.*

6. Et

6. Et venit ad portam, quæ reſpiciebat viam orientalem, & aſcendit per gradus ejus: & menſus eſt limen portæ calamo uno latitudinem, id eſt, limen unum calamo uno in latitudine:

7. & thalamum uno calamo in longum, & uno calamo in latum: & inter thalamos, quinque cubitos:

8. & limen portæ juxta veſtibulum portæ intrinſecùs, calamo uno.

9. Et menſus eſt veſtibulum portæ octo cubitorum, & frontem ejus duobus cubitis: veſtibulum autem portæ erat intrinſecùs.

10. Porrò thalami portæ ad viam Orientalem, tres hinc & tres inde: menſura una trium, & menſura una frontium ex utraque parte.

11. Et menſus eſt latitudinem liminis portæ, decem cubitorum: & longitudinem portæ, tredecim cubitorum:

12. Et marginem ante thalamos cubiti unius: & cubitus unus finis utrimque: thalami autem, ſex cubitorum erant hinc & inde.

13. Et menſus eſt portam à tecto thalami, uſque ad tectum ejus, latitudinem vigintiquinque cubitorum: oſtium contra oſtium.

14. Et fecit frontes per ſexaginta cubitos: & ad frontem atrium portæ undique per circuitum.

15. Et ante faciem portæ, quæ pertingebat uſque ad faciem veſtibuli portæ interioris, quinquaginta cubitos.

16. Et feneſtras obliquas in thalamis, & in frontibus eorum, quæ erant intra portam undique per circuitum: ſimiliter autem erant & in veſtibulis feneſtræ per gyrum intrinſecùs, & ante frontes pictura palmarum.

17. Et eduxit me ad atrium exterius, & ecce gazophylacia, & pavimentum ſtratum lapide in atrio per circuitum: triginta gazophylacia in circuitu pavimenti.

18. Et pavimentum in fronte portarum, ſecundùm longitudinem portarum erat inferius.

19. Et menſus eſt latitudinem à facie portæ inferioris uſque ad frontem atrii interioris extrinſecùs, centum cubitos ad Orientem, & ad Aquilonem.

20. Portam quoque, quæ reſpiciebat viam Aquilonis atrii exterioris, menſus eſt tam in longitudine, quàm in latitudine.

21. Et thalamos ejus tres hinc, & tres inde: & frontem ejus, & veſtibulum ejus ſecundùm menſuram portæ prioris, quinquaginta cubitorum longitudinem ejus, & latitudinem viginti quinque cubitorum.

22. Feneſtræ autem ejus, & veſtibulum, & ſculpturæ ſecundùm menſuram portæ, quæ reſpiciebat ad Orientem: & ſeptem graduum erat aſcenſus ejus, & veſtibulum ante eam.

23. Et porta atrii interioris contra portam Aquilonis, & Orientalem: & menſus eſt à porta uſque ad portam centum cubitos.

24. Et eduxit me ad viam auſtralem, & ecce porta, quæ reſpiciebat ad Auſtrum: & menſus eſt frontem ejus, & veſtibulum ejus, juxta menſuras ſuperiores.

25. Et feneſtras ejus, & veſtibula in circuitu, ſicut feneſtras ceteras: quinquaginta cubitorum longitudine, & latitudine viginti quinque cubitorum.

26. Et in gradibus ſeptem aſcendebatur ad eam: & veſtibulum ante fores ejus: & cælatæ palmæ erant, una hinc, & altera inde in fronte ejus.

27. Et porta atrii interioris in via auſtrali: & menſus eſt à porta uſque ad portam in via auſtrali, centum cubitos.

28. Et introduxit me in atrium interius ad portam auſtralem: & menſus eſt portam juxta menſuras ſuperiores.

29. Thalamum ejus, & frontem ejus, & veſtibulum ejus eiſdem menſuris: & feneſtras ejus, & veſtibulum ejus in circuitu, quinquaginta cubitos longitudinis, & latitudinis vigintiquinque cubitos.

30. Et veſtibulum per gyrum longitudine vigintiquinque cubitorum, & latitudine quinque cubitorum.

31. Et veſtibulum ejus ad atrium exterius, & palmas ejus in fronte: & octo gradus erant, quibus aſcendebatur per eam.

32. Et introduxit me in atrium interius per viam orientalem: & menſus eſt portam ſecundùm menſuras ſuperiores.

33. Thalamum ejus, & frontem ejus, & veſtibulum ejus, ſicut ſuprà: & feneſtras ejus, & veſtibula ejus in circuitu, longitudine quinquaginta cubitorum, & latitudine vigintiquinque cubitorum.

34. Et veſtibulum ejus, id eſt atrii exterioris: & palmæ cælatæ in fronte ejus hinc & inde: & in octo gradibus aſcenſus ejus.

35. Et introduxit me ad portam, quę reſpiciebat ad Aquilonem: & menſus eſt ſecundùm menſuras ſuperiores.

36. Thalamum ejus, & frontem ejus, & veſtibulum ejus, & feneſtras ejus per circuitum, longitudine quinquaginta cubitorum, & latitudine vigintiquinque cubitorum.

37. Et veſtibulum ejus reſpiciebat ad atrium exterius: & cælatura palmarum in fronte ejus hinc & inde: & in octo gradibus aſcenſus ejus.

38. Et per ſingula gazophylacia oſtium in frontibus portarum: ibi lavabant holocauſtum.

39. Et in veſtibulo portæ, duæ menſæ hinc, & duæ menſæ inde: ut immoletur ſuper eas holocauſtum, & pro peccato, & pro delicto.

40. Et ad latus exterius, quod aſcendit ad oſtium portæ, quæ pergit ad Aquilonem, duæ menſæ: & ad latus alterum ante veſtibulum portæ, duę menſę.

41. Quatuor menſæ hinc, & quatuor menſæ inde: per latera portæ octo menſæ erant, ſuper quas immolabant.

42. Quatuor autem menſę ad holocauſtum, de lapidibus quadris extructæ: longitudine cubiti unius & dimidii: & latitudine cubiti unius & dimidii: & altitudine cubiti unius: ſuper quas ponant vaſa, in quibus immolatur holocauſtum, & victima.

43. Et labia earum palmi unius: reflexa intrinſecùs per circuitum: ſuper menſas autem carnes oblationis.

44. Et extra portam interiorem gazophylacia cantorum in atrio interiori, quod erat in latere portæ reſpicientis ad Aquilonem : & facies eorum contra viam Auſtralem, una ex latere portæ Orientalis, quæ reſpiciebat ad viam Aquilonis.

45. Et dixit ad me : Hoc eſt gazophylacium, quod reſpicit viam Meridianam , ſacerdotum erit , qui excubant in cuſtodiis templi.

46. Porrò gazophylacium , quod reſpicit ad viam Aquilonis , ſacerdotum erit , qui excubant ad miniſterium altaris : iſti ſunt filii Sadoc , qui accedunt de filiis Levi ad Dominum ut miniſtrent ei.

47. Et menſus eſt atrium longitudine centum cubitorum , & latitudine centum cubitorum per quadrum : & altare ante faciem templi.

48. Et introduxit me in veſtibulum templi: & menſus eſt veſtibulum quinque cubitis hinc, & quinque cubitis inde: & latitudinem portæ trium cubitorum hinc, & trium cubitorum inde.

49. Longitudinem autem veſtibuli viginti cubitorum, & latitudinem undecim cubitorum, & octo gradibus aſcendebatur ad eam. Et columnæ erant in frontibus: una hinc, & altera inde.

CAPUT XLI.

Diſpoſitio reædificandi templi juxta partes ſingulas.

1. ET introduxit me in templum , & menſus eſt frontes, ſex cubitos latitudinis hinc, & ſex cubitos inde , latitudinem tabernaculi.

2. Et latitudo portæ , decem cubitorum erat: & latera portæ, quinque cubitis hinc, & quinque cubitis inde: & menſus eſt longitudinem ejus quadraginta cubitorum , & latitudinem viginti cubitorum.

3. Et introgreſſus intrinſecùs, menſus eſt in fronte portæ duos cubitos : & portam , ſex cubitorum: & latitudinem portæ, ſeptem cubitorum.

4. Et menſus eſt longitudinem ejus viginti cubitorum, & latitudinem ejus viginti cubitorum, ante faciem templi: & dixit ad me : Hoc eſt Sanctum ſanctorum.

5. Et menſus eſt parietem domus ſex cubitorum: & latitudinem lateris quatuor cubitorum undique per circuitum domus.

6. Latera autem, latus ad latus, bis triginta tria: & erant eminentia, quæ ingrederentur per parietem domus, in lateribus per circuitum, ut continerent, & non attingerent parietem templi.

7. Et platea erat in rotundum, aſcendens ſurſum per cochleam , & in cœnaculum templi deferebat per gyrum : idcircò latius erat templum in ſuperioribus : & ſic de inferioribus aſcendebatur ad ſuperiora in medium.

8. Et vidi in domo altitudinem per circuitum, fundata latera ad menſuram calami ſex cubitorum ſpatio:

9. & latitudinem per parietem lateris forinſecùs quinque cubitorum: & erat interior domus in lateribus domus.

10. Et inter gazophylacia latitudinem viginti cubitorum in circuitu domus undique ,

11. & oſtium lateris ad orationem: oſtium unum ad viam Aquilonis, & oſtium unum ad viam Auſtralem: & latitudinem loci ad orationem quinque cubitorum in circuitu.

12. Et ædificium , quod erat ſeparatum , verſumque ad viam reſpicientem ad Mare , latitudinis ſeptuaginta cubitorum , paries autem ædificii, quinque cubitorum latitudinis per circuitum: & longitudo ejus nonaginta cubitorum.

13. Et menſus eſt domus longitudinem , centum cubitorum: & quod ſeparatum erat ædificium, & parietes ejus, longitudinis centum cubitorum.

14. Latitudo autem ante faciem domus, & ejus quod erat ſeparatum contra Orientem , centum cubitorum.

15. Et menſus eſt longitudinem ædificii contra faciem ejus, quod erat ſeparatum ad dorſum : ethecas ex utraque parte centum cubitorum: & templum interius, & veſtibula atrii.

16. Limina, & feneſtras obliquas, & ethecas in circuitu per tres partes, contra uniuſcujuſque limen, ſtratumque lignum per gyrum in circuitu: terra autem uſque ad feneſtras, & feneſtræ clauſæ ſuper oſtia.

17. Et uſque ad domum interiorem, & forinſecùs per omnem parietem in circuitu intrinſecùs, & forinſecùs, ad menſuram.

18. Et fabrefacta cherubim & palmæ : & palma inter cherub & cherub , duaſque facies habebat cherub.

19. Faciem hominis juxta palmam ex hac parte, & faciem leonis juxta palmam ex alia parte : expreſſam per omnem domum in circuitu.

20. De terra uſque ad ſuperiora portæ , cherubim, & palmæ cælatæ erant in pariete templi.

21. Limen quadrangulum , & facies ſanctuarii, aſpectus contra aſpectum.

22. Altaris lignei trium cubitorum altitudo: & longitudo ejus duorum cubitorum: & anguli ejus, & longitudo ejus , & parietes ejus lignei . Et locutus eſt ad me: Hæc eſt menſa coram Domino.

23. Et duo oſtia erant in templo , & in ſanctuario.

24. Et in duobus oſtiis ex utraque parte bina erant oſtiola, quæ in ſe invicem plicabantur : bina enim oſtia erant ex utraque parte oſtiorum.

25. Et cælata erant in ipſis oſtiis templi cherubim, & ſculpturæ palmarum , ſicut in parietibus quoque expreſſæ erant : quam ob rem & groſſiora erant ligna in veſtibuli fronte forinſecùs.

26. Super quæ feneſtræ obliquæ, & ſimilitudo palmarum hinc atque inde in humerulis veſtibuli, ſecundùm latera domus, latitudinemque parietum.

CAPUT XLII.

De gazophylaciis, ceteriſque quæ ad ſacrorum uſum pertinent reædificandis.

1. ET eduxit me in atrium exterius per viam ducentem ad Aquilonem, & introdu-

troduxit me in gazophilacium, quod erat contra ſeparatum ædificium, & contra ædem vergentem ad Aquilonem.

2. In facie longitudinis, centum cubitos oſtii Aquilonis: & latitudinis quinquaginta cubitos,

3. contra viginti cubitos atrii interioris, & contra pavimentum ſtratum lapide atrii exterioris, ubi erat porticus juncta porticui triplici.

4. Et ante gazophylacia deambulatio decem cubitorum latitudinis, ad interiora reſpiciens viæ cubiti unius. Et oſtia eorum ad Aquilonem:

5. Ubi erant gazophylacia in ſuperioribus humiliora: quia ſupportabant porticus, quæ ex illis eminebant de inferioribus, & de mediis ædificii.

6. Triſtega enim erant, & non habebant columnas, ſicut erant columnæ atriorum: propterea eminebant de inferioribus, & de mediis à terra cubitis quinquaginta.

7. Et peribolus exterior ſecundùm gazophylacia, quæ erant in via atrii exterioris ante gazophylacia: longitudo ejus quinquaginta cubitorum.

8. Quia longitudo erat gazophylaciorum atrii exterioris, quinquaginta cubitorum: & longitudo ante faciem templi, centum cubitorum.

9. Et erat ſubter gazophylacia hęc introitus ab Oriente ingredientium in ea de atrio exteriori.

10. In latitudine periboli atrii, quod erat contra viam Orientalem, in faciem ædificii ſeparati, & erant ante ædificium gazophylacia.

11. Et via ante faciem eorum juxta ſimilitudinem gazophylaciorum, quæ erant in via Aquilonis: ſecundùm longitudinem eorum, ſic & latitudo eorum: & omnis introitus eorum, & ſimilitudines, & oſtia eorum.

12. Secundùm oſtia gazophylaciorum, quæ erant in via reſpiciente ad Notum: oſtium in capite viæ: quæ via erat ante veſtibulum ſeparatum per viam Orientalem ingredientibus.

13. Et dixit ad me: Gazophylacia Aquilonis, & gazophylacia Auſtri, quæ ſunt ante ædificium ſeparatum: hæc ſunt gazophylacia ſancta: in quibus veſcuntur ſacerdotes, qui appropinquant ad Dominum in ſancta ſanctorum: ibi ponent ſancta ſanctorum, & oblationem pro peccato, & pro delicto: locus enim ſanctus eſt.

14. Cùm autem ingreſſi fuerint ſacerdotes, non egredientur de ſanctis in atrium exterius: & ibi reponent veſtimenta ſua, in quibus miniſtrant, quia ſancta ſunt: veſtienturque veſtimentis aliis, & ſic procedent ad populum.

15. Cùmque compleſſet menſuras domus interioris, eduxit me per viam portæ, quæ reſpiciebat ad viam Orientalem: & menſus eſt eam undique per circuitum.

16. Menſus eſt autem contra ventum Orientalem calamo menſuræ, quingentos calamos in calamo menſurę per circuitum.

17. Et menſus eſt contra ventum Aquilonis quingentos calamos in calamo menſuræ per gyrum.

18. Et ad ventum Auſtralem menſus eſt quingentos calamos in calamo menſuræ per circuitum.

19. Et ad ventum Occidentalem menſus eſt quingentos calamos in calamo menſuræ.

20. Per quatuor ventos menſus eſt murum ejus undique per circuitum, longitudinem quingentorum cubitorum, & latitudinem quingentorum cubitorum dividentem inter ſanctuarium & vulgi locum.

CAPUT XLIII.

Gloria Domini apparente audit propheta, quòd filii Iſrael non ampliùs pollutent nomen Domini, & quæ ſint menſura altaris, ac ſacrificia ad ipſum ſeptem diebus expiandum.

1. Et duxit me ad portam, quę reſpiciebat ad viam Orientalem.

2. Et ecce gloria Dei Iſrael ingrediebatur per viam Orientalem: & vox erat ei quaſi vox aquarum multarum, & terra ſplendebat à majeſtate ejus.

3. ‖ Et vidi viſionem ſecundùm ſpeciem, ‖ Supr. 9. 1.
quam videram, quando venit ut diſperderet
civitatem: & ſpecies ſecundùm aſpectum, ‖ ‖ Supr. 8. 1.
quem videram juxta fluvium Chobar: & cecidi ſuper faciem meam.

4. Et majeſtas Domini ingreſſa eſt templum per viam portę, quę reſpiciebat ad Orientem.

5. Et elevavit me ſpiritus, & introduxit me in atrium interius: & ecce repleta erat gloria Domini domus.

6. Et audivi loquentem ad me de domo, & vir qui ſtabat juxta me,

7. dixit ad me: Fili hominis, locus ſolii mei, & locus veſtigiorum pedum meorum, ubi habito in medio filiorum Iſrael in æternum: & non polluent ultrà domus Iſrael nomen ſanctum meum, ipſi, & reges eorum in fornicationibus ſuis, & in ruinis regum ſuorum, & in excelſis.

8. Qui fabricati ſunt limen ſuum juxta limen meum, & poſtes ſuos juxta poſtes meos: & murus erat inter me & eos: & polluerunt nomen ſanctum meum in abominationibus, quas fecerunt: propter quod conſumpſi eos in ira mea.

9. Nunc ergo repellant procul fornicationem ſuam, & ruinas regum ſuorum à me: & habitabo in medio eorum ſemper.

10. Tu autem fili hominis oſtende domui Iſrael templum, & confundantur ab iniquitatibus ſuis, & metiantur fabricam:

11. & erubeſcant ex omnibus, quę fecerunt: Figuram domus, & fabricę ejus exitus, & introitus, & omnem deſcriptionem ejus, & univerſa pręcepta ejus, cunctumque ordinem ejus, & omnes leges ejus oſtende eis, & ſcribes in oculis eorum: ut cuſtodiant omnes deſcriptiones ejus, & pręcepta illius, & faciant ea.

12. Iſta eſt lex domus in ſummitate montis: Omnis finis ejus in circuitu, ſanctum ſanctorum eſt: hęc eſt ergo lex domus.

13. Iſtę autem menſurę altaris in cubito veriſſimo, qui habebat cubitum, & palmum: in ſinu ejus erat cubitus, & cubitus in latitudine, & definitio ejus uſque ad labium ejus, & in circuitu, palmus unus: hęc quoque erat foſſa altaris.

14. Et de ſinu terræ uſque ad crepidinem noviſſimam duo cubiti, & latitudo cubiti unius : & à crepidine minore uſque ad crepidinem majorem quatuor cubiti, & latitudo cubiti unius.

15. Ipſe autem Ariel quatuor cubitorum : & ab Ariel uſque ad ſurſum, cornua quatuor.

16. Et Ariel duodecim cubitorum in longitudine per duodecim cubitos latitudinis : quadrangulatum æquis lateribus.

17. Et crepido quatuordecim cubitorum longitudinis per quatuordecim cubitos latitudinis in quatuor angulis ejus : & corona in circuitu ejus dimidii cubiti, & ſinus ejus unius cubiti per circuitum : gradus autem ejus verſi ad Orientem.

18. Et dixit ad me : Fili hominis, hæc dicit Dominus Deus : Hi ſunt ritus altaris, in quacumque die fuerit fabricatum : ut offeratur ſuper illud holocauſtum, & effundatur ſanguis.

19. Et dabis Sacerdotibus, & Levitis, qui ſunt de ſemine Sadoc, qui accedunt ad me, ait Dominus Deus, ut offerant mihi vitulum de armento pro peccato.

20. Et aſſumens de ſanguine ejus, pones ſuper quatuor cornua ejus, & ſuper quatuor angulos crepidinis, & ſuper coronam in circuitu : & mundabis illud, & expiabis.

21. Et tolles vitulum, qui oblatus fuerit pro peccato : & combures eum in ſeparato loco domus extra ſanctuarium.

22. Et in die ſecunda offeres hircum caprarum immaculatum pro peccato : & expiabunt altare, ſicut expiaverunt in vitulo.

23. Cùmque compleveris expians illud, offeres vitulum de armento immaculatum, & arietem de grege immaculatum.

24. Et offeres eos in conſpectu Domini : & mittent ſacerdotes ſuper eos ſal, & offerent eos in holocauſtum Domino.

25. Septem diebus facies hircum pro peccato quotidie : & vitulum de armento, & arietem de pecoribus immaculatos offerent.

26. Septem diebus expiabunt altare, & mundabunt illud : & implebunt manum ejus.

27. Expletis autem diebus, in die octava & ultrà, facient ſacerdotes ſuper altare holocauſta veſtra, & quæ pro pace offerunt : & placatus ero vobis, ait Dominus Deus.

CAPUT XLIV.

Porta ſanctuarii clauſa, qua ſolus Deus ingreditur : incircumciſi carne & corde non ingredientur ſanctuarium, nec Levitæ qui idola ſecuti ſunt, ſed hi miniſtri domus erunt : filii autem Sadoc ſacerdotes ingredientur, & horum leges ponuntur.

1. ET convertit me ad viam portæ ſanctuarii exterioris, quæ reſpiciebat ad Orientem : & erat clauſa.

2. Et dixit Dominus ad me : Porta hæc clauſa erit : non aperietur, & vir non tranſibit per eam : quoniam Dominus Deus Iſrael ingreſſus eſt per eam, eritque clauſa principi.

3. Princeps ipſe ſedebit in ea, ut comedat panem coram Domino : per viam portæ veſtibuli ingredietur, & per viam ejus egredietur.

4. Et adduxit me per viam portæ Aquilonis in conſpectu domus : & vidi, & ecce implevit gloria Domini domum Domini : & cecidi in faciem meam.

5. Et dixit ad me Dominus : Fili hominis pone cor tuum, & vide oculis tuis, & auribus tuis audi omnia, quæ ego loquor ad te de univerſis cæremoniis domus Domini, & de cunctis legibus ejus : & pones cor tuum in viis templi per omnes exitus ſanctuarii.

6. Et dices ad exaſperantem me domum Iſrael : Hæc dicit Dominus Deus : Sufficiant vobis omnia ſcelera veſtra domus Iſrael :

7. eò quòd inducitis filios alienos incircumciſos corde, & incircumciſos carne, ut ſint in ſanctuario meo, & polluant domum meam : & offertis panes meos, adipem, & ſanguinem : & diſſolvitis pactum meum in omnibus ſceleribus veſtris.

8. Et non ſervaſtis præcepta ſanctuarii mei : & poſuiſtis cuſtodes obſervationum mearum in ſanctuario meo vobiſmetipſis.

9. Hæc dicit Dominus Deus : Omnis alienigena incircumciſus corde, & incircumciſus carne, non ingredietur ſanctuarium meum, omnis filius alienus qui eſt in medio filiorum Iſrael.

10. Sed & Levitæ, qui longè receſſerunt à me in errore filiorum Iſrael, & erraverunt à me poſt idola ſua, & portaverunt iniquitatem ſuam :

11. erunt in ſanctuario meo æditui, & janitores portarum domus, & miniſtri domus : ipſi mactabunt holocauſta, & victimas populi : & ipſi ſtabunt in conſpectu eorum, ut miniſtrent eis.

12. Pro eo quòd miniſtraverunt illis in conſpectu idolorum ſuorum, & facti ſunt domui Iſrael in offendiculum iniquitatis : idcircò levavi manum meam ſuper eos, ait Dominus Deus, & portabunt iniquitatem ſuam :

13. & non appropinquabunt ad me ut ſacerdotio fungantur mihi, neque accedent ad omne ſanctuarium meum juxta ſancta ſanctorum : ſed portabunt confuſionem ſuam, & ſcelera ſua quæ fecerunt.

14. Et dabo eos janitores domus in omni miniſterio ejus, & in univerſis, quæ fient in ea.

15. Sacerdotes autem, & Levitæ filii Sadoc, qui cuſtodierunt cæremonias ſanctuarii mei, cùm errarent filii Iſrael à me, ipſi accedent ad me ut miniſtrent mihi : & ſtabunt in conſpectu meo ut offerant mihi adipem, & ſanguinem, ait Dominus Deus.

16. Ipſi ingredientur ſanctuarium meum, & ipſi accedent ad menſam meam ut miniſtrent mihi, & cuſtodiant cæremonias meas.

17. Cùmque ingredientur portas atrii interioris, veſtibus lineis induentur : nec aſcendet ſuper eos quidquam laneum, quando miniſtrant in portis atrii interioris & intrinſecùs.

18. Vittæ lineæ erunt in capitibus eorum, & feminalia linea erunt in lumbis eorum, & non accingentur in ſudore.

19. Cùmque egredientur atrium exterius ad populum, exuent ſe veſtimentis ſuis, in quibus miniſtraverant, & reponent ea in gazophylacio ſanctuarii, & veſtient ſe veſtimentis aliis: & non ſanctificabunt populum in veſtibus ſuis.

20. Caput autem ſuum non radent, neque comam nutrient: ſed tondentes attondent capita ſua.

21. Et vinum non bibet omnis ſacerdos quando ingreſſurus eſt atrium interius.

‖ *Levit. 21. 14.* 22. ‖ Et viduam, & repudiatam non accipient uxores, ſed virgines de ſemine domus Iſrael: ſed & viduam, quæ fuerit vidua à ſacerdote, accipient.

23. Et populum meum docebunt quid ſit inter ſanctum & pollutum, & inter mundum & immundum oſtendent eis.

24. Et cùm fuerit controverſia, ſtabunt in judiciis meis, & judicabunt: leges meas, & præcepta mea in omnibus ſolemnitatibus meis cuſtodient, & ſabbata mea ſanctificabunt.

25. Et ad mortuum hominem non ingredientur, ne polluantur, niſi ad patrem & matrem, & filium & filiam, & fratrem & ſororem, quæ alterum virum non habuerit: in quibus contaminabuntur.

26. Et poſtquam fuerit emundatus, ſeptem dies numerabuntur ei.

27. Et in die introitus ſui in ſanctuarium ad atrium interius ut miniſtret mihi in ſanctuario, offeret pro peccato ſuo, ait Dominus Deus.

‖ *Num. 18. 20. Deut. 18. 1.* 28. ‖ Non erit autem eis hæreditas, ego hæreditas eorum: & poſſeſſionem non dabitis eis in Iſrael, ego enim poſſeſſio eorum.

29. Victimam & pro peccato & pro delicto ipſi comedent: & omne votum in Iſrael ipſorum erit.

‖ *Exod. 22. 29.* 30. ‖ Et primitiva omnium primogenitorum, & omnia libamenta ex omnibus quæ offeruntur, ſacerdotum erunt: & primitiva ciborum veſtrorum dabitis ſacerdoti, ut reponat benedictionem domui tuæ.

‖ *Lev. 22. 8.* 31. ‖ Omne morticinum, & captum à beſtia de avibus, & de pecoribus non comedent Sacerdotes.

CAPUT XLV.

In terræ diviſione, ſeparatis Domino primitiis, aſſignanda eſt certa portio Sacerdotibus, Levitis, civitati ac principi: ſervandaque æquitas in ponderibus, menſuris, primitiis & ſacrificiis: quæ ſacrificia offerentur primo ac ſeptimo die primi menſis, & in ſolemnitatibus Paſchæ, ac Tabernaculorum.

1. CUmque cœperitis terram dividere ſortitò, ſeparate primitias Domino, ſanctificatum de terra, longitudine vigintiquinque millia, & latitudine decem millia: ſanctificatum erit in omni termino ejus per circuitum.

2. Et erit ex omni parte ſanctificatum quingentos per quingentos, quadrifariam per circuitum: & quinquaginta cubitis in ſuburbana ejus per gyrum.

3. Et à menſura iſta menſurabis longitudinem vigintiquinque millium, & latitudinem decem millium, & in ipſo erit templum, ſanctumque ſanctorum.

4. Sanctificatum de terra erit ſacerdotibus miniſtris ſanctuarii, qui accedunt ad miniſterium Domini: & erit eis locus in domos, & in ſanctuarium ſanctitatis.

5. Vigintiquinque autem millia longitudinis, & decem millia latitudinis erunt Levitis, qui miniſtrant domui: ipſi poſſidebunt viginti gazophylacia.

6. Et poſſeſſionem civitatis dabitis quinque millia latitudinis, & longitudinis vigintiquinque millia ſecundùm ſeparationem ſanctuarii, omni domui Iſrael.

7. Principi quoque hinc & inde in ſeparationem ſanctuarii, & in poſſeſſionem civitatis, contra faciem ſeparationis ſanctuarii, & contra faciem poſſeſſionis urbis: à latere Maris uſque ad Mare, & à latere Orientis uſque ad Orientem: Longitudinis autem juxta unamquamque partem à termino Occidentali uſque ad terminum Orientalem.

8. De terra erit ei poſſeſſio in Iſrael: & non depopulabuntur ultrà principes populum meum: ſed terram dabunt domui Iſrael ſecundùm tribus eorum.

9. Hæc dicit Dominus Deus: Sufficiat vobis principes Iſrael: iniquitatem & rapinas intermittite, & judicium & juſtitiam facite, ſeparate confinia veſtra à populo meo, ait Dominus Deus.

10. Statera juſta, & ephi juſtum, & batus juſtus erit vobis.

11. Ephi, & batus æqualia, & unius menſuræ erunt, ut capiat decimam partem cori batus, & decimam partem cori ephi: juxta menſuram cori erit æqua libratio eorum.

12. ‖ Siclus autem viginti obolos habet. ‖ *Exod. 30. 13. Lev. 27. 25. Num. 3. 47.*
Porrò viginti ſicli, & vigintiquinque ſicli, & quindecim ſicli, mnam faciunt.

13. Et hæ ſunt primitiæ, quas tolletis: ſextam partem ephi de coro frumenti, & ſextam partem ephi de coro hordei.

14. Menſura quoque olei, batus olei, decima pars cori eſt: & decem baticorum faciunt: quia decem bati implent corum.

15. Et arietem unum de grege ducentorum de his, quæ nutriunt Iſrael in ſacrificium, & in holocauſtum, & in pacifica, ad expiandum pro eis, ait Dominus Deus.

16. Omnis populus terræ tenebitur primitiis his principi in Iſrael.

17. Et ſuper principem erunt holocauſta, & ſacrificium, & libamina in ſolemnitatibus, & in Calendis, & in Sabbatis, & in univerſis ſolemnitatibus domus Iſrael: ipſe faciet pro peccato ſacrificium, & holocauſtum, & pacifica ad expiandum pro domo Iſrael.

18. Hæc dicit Dominus Deus: In primo menſe, una menſis ſumes vitulum de armento immaculatum, & expiabis ſanctuarium.

19. Et tollet ſacerdos de ſanguine quod erit pro peccato: & ponet in poſtibus domus, & in quatuor angulis crepidinis altaris, & in poſtibus portæ atrii interioris.

20. Et ſic facies in ſeptima menſis pro unoquoque, qui ignoravit, & errore deceptus eſt, & expiabis pro domo.

21. In primo menſe, quartadecima die menſis erit vobis Paſchæ ſolemnitas: ſeptem diebus azyma comedentur.

22. Et faciet princeps in die illa pro ſe, & pro univerſo populo terræ, vitulum pro peccato.

23. Et in ſeptem dierum ſolemnitate faciet holocauſtum Domino ſeptem vitulos, & ſeptem arietes immaculatos quotidie ſeptem diebus: & pro peccato hircum caprarum quotidie.

24. Et ſacrificium ephi per vitulum, & ephi per arietem faciet: & olei hin per ſingula ephi.

25. Septimo menſe, quintadecima die menſis in ſolemnitate faciet ſicut ſuprà dicta ſunt per ſeptem dies: tam pro peccato, quàm pro holocauſto, & in ſacrificio, & in oleo.

CAPUT XLVI.

Porta ſolis Sabbatis ac Calendis aperienda, & quæ holocauſta his diebus offeret princeps, quave porta ipſe aut populus templum ingredietur, vel egredietur: de ſpontaneo & quotidiano principis holocauſto: de ipſius dono filiis aut ſervis dato: loca in quibus ſacerdotes coquant ſacrificia & miniſtri victimas populi.

1. HÆc dicit Dominus Deus: Porta atrii interioris, quæ reſpicit ad Orientem, erit clauſa ſex diebus, in quibus opus ſit: die autem Sabbati aperietur, ſed & in die Calendarum aperietur.

2. Et intrabit princeps per viam veſtibuli portæ deforis, & ſtabit in limine portæ: & facient ſacerdotes holocauſtum ejus, & pacifica ejus: & adorabit ſuper limen portæ, & & egredietur: porta autem non claudetur uſque ad veſperam.

3. Et adorabit populus terræ ad oſtium portæ illius in ſabbatis, & in Calendis coram Domino.

4. Holocauſtum autem hoc offeret princeps Domino: in die Sabbati ſex agnos immaculatos, & arietem immaculatum.

5. Et ſacrificium ephi per arietem: in agnis autem ſacrificium quod dederit manus ejus: & olei hin per ſingula ephi.

6. In die autem Calendarum vitulum de armento immaculatum: & ſex agni, & arietes immaculati erunt.

7. Et ephi per vitulum, ephi quoque per arietem faciet ſacrificium: de agnis autem, ſicut invenerit manus ejus: & olei hin per ſingula ephi.

8. Cùmque ingreſſurus eſt princeps, per viam veſtibuli portæ ingrediatur, & per eamdem viam exeat.

9. Et cùm intrabit populus terræ in conſpectu Domini in ſolemnitatibus: qui ingreditur per portam Aquilonis, ut adoret, egrediatur per viam portæ Meridianæ: porrò qui ingreditur per viam portæ Meridianæ, egrediatur per viam portæ Aquilonis: non revertetur per viam portæ, per quam ingreſſus eſt, ſed è regione illius egredietur.

10. Princeps autem in medio eorum cum ingredientibus ingredietur, & cum egredientibus egredietur.

11. Et in nundinis, & in ſolemnitatibus erit ſacrificium ephi per vitulum, & ephi per arietem: de agnis autem erit ſacrificium ſicut invenerit manus ejus: & olei hin per ſingula ephi.

12. Cùm autem fecerit princeps ſpontaneum holocauſtum, aut pacifica voluntaria Domino: aperietur ei porta, quæ reſpicit ad Orientem, & faciet holocauſtum ſuum, & pacifica ſua, ſicut fieri ſolet in die ſabbati: & egredietur, claudeturque porta poſtquam exierit.

13. Et agnum ejuſdem anni immaculatum faciet holocauſtum quotidie Domino: ſemper manè faciet illud.

14. Et faciet ſacrificium ſuper eo cata * manè manè ſextam partem ephi, & de oleo tertiam partem hin, ut miſceatur ſimilæ: ſacrificium Domino legitimum, juge atque perpetuum.

* Vox *cata* Græca eſt. Significat ergo *cata manè*, per ſingula mane Gallice *chaq: matin*, ſic infrà.

15. Faciet agnum, & ſacrificium, & oleum cata manè manè: holocauſtum ſempiternum.

16. Hæc dicit Dominus Deus: Si dederit princeps donum alicui de filiis ſuis: hæreditas ejus filiorum ſuorum erit, poſſidebunt eam hæreditariè.

17. Si autem dederit legatum de hæreditate ſua uni ſervorum ſuorum, erit illius uſque ad annum remiſſionis, & revertetur ad principem: hæreditas autem ejus, filiis ejus erit.

18. Et non accipiet princeps de hęreditate populi per violentiam, & de poſſeſſione eorum: ſed de poſſeſſione ſua hęreditatem dabit filiis ſuis: ut non diſpergatur populus meus unuſquiſque à poſſeſſione ſua.

19. Et introduxit me per ingreſſum, qui erat ex latere portę, in gazophylacia ſanctuarii ad ſacerdotes, quę reſpiciebant ad Aquilonem: & erat ibi locus vergens ad Occidentem.

20. Et dixit ad me: Iſte eſt locus ubi coquent ſacerdotes pro peccato, & pro delicto: qui coquent ſacrificium, ut non efferant in atrium exterius, & ſanctificetur populus.

21. Et eduxit me in atrium exterius, & circumduxit me per quatuor angulos atrii: & ecce atriolum erat in angulo atrii, atriola ſingula per angulos atrii.

22. In quatuor angulis atrii atriola diſpoſita, quadraginta cubitorum per longum, & triginta per latum: menſurę unius quatuor erant.

23. Et paries per circuitum ambiens quatuor atriola: & culinę fabricatę erant ſubter porticus per gyrum.

24. Et dixit ad me: Hęc eſt domus culinarum, in qua coquent miniſtri domus Domini victimas populi.

CAPUT XLVII.

Aquæ ſubter limen domus egredientes, & in latus templi dextrum deſcendentes, efficiuntur torrens, qui tandem non poteſt tranſvadari, & ſanat omnia ad quæ pertigerit, habens piſces & arbores fructiferas: termini Terræ ſanctæ, quæ duodecim tribubus Iſrael & advenis dividenda eſt.

1. ET convertit me ad portam domus, & ecce aquę egrediebantur ſubter limen domus ad Orientem: facies enim domus reſpi-

ciebat ad Orientem: aquæ autem deſcendebant in latus templi dextrum ad Meridiem altaris.

2. Et eduxit me per viam portæ Aquilonis, & convertit me ad viam foras portam exteriorem, viam quæ reſpiciebat ad Orientem: & ecce aquæ redundantes à latere dextro.

3. Cùm egrederetur vir ad Orientem, qui habebat funiculum in manu ſua, & menſus eſt mille cubitos: & traduxit me per aquam uſque ad talos.

4. Rurſumque menſus eſt mille, & traduxit me per aquam uſque ad genua:

5. & menſus eſt mille, & traduxit me per aquam uſque ad renes, Et menſus eſt mille, torrentem, quem non potui pertranſire: quoniam intumuerant aquæ profundi torrentis, qui non poteſt tranſvadari.

6. Et dixit ad me: Certè vidiſti fili hominis. Et eduxit me, & convertit ad ripam torrentis.

7. Cùmque me convertiſſem, ecce in ripa torrentis ligna multa nimis ex utraque parte.

8. Et ait ad me: Aquæ iſtæ, quæ egrediuntur ad tumulos ſabuli Orientalis, & deſcendunt ad plana deſerti, intrabunt mare, & exibunt, & ſanabuntur aquæ.

9. Et omnis anima vivens, quæ ſerpit, quocumque venerit torrens, vivet: & erunt piſces multi ſatis poſtquam venerint illuc aquæ iſtæ, & ſanabuntur & vivent omnia, ad quæ venerit torrens.

10. Et ſtabunt ſuper illas piſcatores, ab Engaddi uſque ad Engallim ſiccatio ſagenarum erit: plurimæ ſpecies erunt piſcium ejus, ſicut piſces maris magni, multitudinis nimiæ:

11. in littoribus autem ejus, & in paluſtribus non ſanabuntur, quia in ſalinas dabuntur.

12. Et ſuper torrentem orietur in ripis ejus ex utraque parte omne lignum pomiferum: non defluet folium ex eo, & non deficiet fructus ejus: per ſingulos menſes afferet primitiva, quia aquæ ejus de ſanctuario egredientur: & erunt fructus ejus in cibum, & folia ejus ad medicinam.

13. Hæc dicit Dominus Deus: Hic eſt terminus, in quo poſſidebitis terram in duodecim tribubus Iſrael: quia Joſeph duplicem funiculum habet.

14. Poſſidebitis autem eam ſinguli æquè ut frater ſuus: ſuper quam lavavi manum meam ut darem patribus veſtris: & cadet terra hæc vobis in poſſeſſionem.

15. Hic eſt autem terminus terræ: ad plagam Septentrionalem à mari magno via Hethalon, venientibus Sedada,

16. Emath, Berotha, Sabarim, quæ eſt inter terminum Damaſci & confinium Emath, domus Tichon, quæ eſt juxta terminum Auran.

17. Et erit terminus à Mari uſque ad atrium Enon terminus Damaſci, & ab Aquilone ad Aquilonem: terminus Emath plaga Septentrionalis.

18. Porrò plaga Orientalis de medio Auran, & de medio Damaſci, & de medio Galaad, & de medio terræ Iſrael, Jordanis diſterminans ad mare Orientale, metiemini etiam plagam Orientalem.

19. Plaga autem auſtralis meridiana à Thamar uſque ad aquas contradictionis Cades: & torrens uſque ad mare magnum: & hæc eſt plaga ad Meridiem auſtralis.

20. Et plaga Maris, mare magnum à confinio per directum, donec venias Emath: hæc eſt plaga Maris.

21. Et dividetis terram iſtam vobis per tribus Iſrael:

22. & mittetis eam in hæreditatem vobis, & advenis, qui acceſſerint ad vos, qui genuerint filios in medio veſtrùm: & erunt vobis ſicut indigenæ inter filios Iſrael: vobiſcum divident poſſeſſionem in medio tribuum Iſrael.

23. In tribu autem quacumque fuerit advena, ibi dabitis poſſeſſionem illi, ait Dominus Deus.

CAPUT XLVIII.

Diviſio terræ ſanctæ in duodecim tribus: ubi ſint primitiæ & ſanctuarium: locus Sacerdotum ac Levitarum: menſura civitatis in quadro cum ſuburbanis: poſſeſſio principis: & duodecim portæ civitatis juxta duodecim tribus.

1. ET hæc nomina tribuum à finibus Aquilonis juxta viam Hethalon pergentibus Emath, atrium Enan terminus Damaſci ad Aquilonem juxta viam Emath. Et erit ei plaga Orientalis Mare, Dan una.

2. Et ſuper terminum Dan, à plaga Orientali uſque ad plagam Maris, Aſer una:

3. & ſuper terminum Aſer, à plaga Orientali uſque ad plagam Maris, Nephthali una.

4. Et ſuper terminum Nephthali, à plaga Orientali uſque ad plagam Maris, Manaſſe una.

5. Et ſuper terminum Manaſſe, à plaga Orientali uſque ad plagam Maris, Ephraim una.

6. Et ſuper terminum Ephraim, à plaga Orientali uſque ad plagam Maris, Ruben una.

7. Et ſuper terminum Ruben, à plaga Orientali uſque ad plagam Maris, Juda una.

8. Et ſuper terminum Juda, à plaga Orientali uſque ad plagam Maris, erunt primitiæ, quas ſeparabitis, vigintiquinque millibus latitudinis & longitudinis, ſicuti ſingulæ partes à plaga Orientali uſque ad plagam Maris: & erit ſanctuarium in medio ejus.

9. Primitiæ, quas ſeparabitis Domino: longitudo vigintiquinque millibus, & latitudo decem millibus.

10. Hæ autem erunt primitiæ ſanctuarii ſacerdotum: ad Aquilonem longitudinis vigintiquinque millia, & ad mare latitudinis decem millia, ſed & ad Orientem latitudinis decem millia, & ad Meridiem longitudinis vigintiquinque millia: & erit ſanctuarium Domini in medio ejus.

11. Sacerdotibus ſanctuarium erit de filiis Sadoc, qui cuſtodierunt cœremonias meas, & non erraverunt cùm errarent filii Iſrael, ſicut erraverunt & Levitæ.

12. Et erunt eis primitiæ de primitiis terræ Sanctum Sanctorum, juxta terminum Levitarum.

13. Sed & Levitis ſimiliter juxta fines ſacerdotum vigintiquinque millia longitudinis, & latitudinis decem millia. Omnis longitudo viginti & quinque millium, & latitudo decem millium.

14. Et non venumdabunt ex eo, neque mutabunt, neque transferentur primitiæ terræ, quia ſanctificatæ ſunt Domino.

15. Quinque millia autem quæ ſuperſunt in latitudine per vigintiquinque millia, profana erunt urbis in habitaculum, & in ſuburbana: & erit civitas in medio ejus.

16. Et hæ menſuræ ejus: ad plagam Septentrionalem quingenta & quatuor millia: & ad plagam Meridianam, quingenta & quatuor millia: & ad plagam Orientalem, quingenta & quatuor millia: & ad plagam Occidentalem, quingenta & quatuor millia.

17. Erunt autem ſuburbana civitatis ad Aquilonem ducenta quinquaginta, & ad Meridiem ducenta quinquaginta, & ad Orientem ducenta quinquaginta, & ad Mare ducenta quinquaginta.

18. Quod autem reliquum fuerit in longitudine ſecundùm primitias ſanctuarii, decem millia in Orientem, & decem millia in Occidentem: erunt ſicut primitiæ ſanctuarii: & erunt fruges ejus in panes his, qui ſerviunt civitati.

19. Servientes autem civitati, operabuntur ex omnibus tribubus Iſrael.

20. Omnes primitiæ, vigintiquinque millium, per vigintiquinque millia in quadrum, ſeparabuntur in primitias ſanctuarii, & in poſſeſſionem civitatis.

21. Quod autem reliquum fuerit, principis erit ex omni parte primitiarum ſanctuarii, & poſſeſſionis civitatis è regione vigintiquinque millium primitiarum uſque ad terminum Orientalem: ſed & ad Mare è regione vigintiquinque millium uſque ad terminum maris, ſimiliter in partibus principis erit: & erunt primitiæ ſanctuarii, & ſanctuarium templi in medio ejus.

22. De poſſeſſione autem Levitarum, & de poſſeſſione civitatis in medio partium principis: erit inter terminum Juda, & inter terminum Benjamin, & ad principem pertinebit.

23. Et reliquis tribubus: A plaga Orientali uſque ad plagam Occidentalem, Benjamin una.

24. Et contra terminum Benjamin, à plaga Orientali uſque ad plagam Occidentalem, Simeon una.

25. Et ſuper terminum Simeonis, à plaga Orientali uſque ad plagam Occidentalem, Iſſachar una.

26. Et ſuper terminum Iſſachar, à plaga Orientali uſque ad plagam Occidentalem, Zabulon una.

27. Et ſuper terminum Zabulon, à plaga Orientali uſque ad plagam Maris, Gad una.

28. Et ſuper terminum Gad, ad plagam Auſtri in meridie: & erit finis de Thamar uſque ad aquas contradictionis Cades, hæreditas contra mare magnum.

29. Hæc eſt terra, quam mittetis in ſortem tribubus Iſrael: & hæ partitiones earum, ait Dominus Deus.

30. Et hi egreſſus civitatis: A plaga Septentrionali quingentos & quatuor millia menſurabis.

31. Et portæ civitatis ex nominibus tribuum Iſrael, portæ tres à Septemtrione, porta Ruben una, porta Juda una, porta Levi una.

32. Et ad plagam Orientalem, quingentos & quatuor millia: & portæ tres, porta Joſeph una, porta Benjamin una, porta Dan una.

33. Et ad plagam Meridianam, quingentos & quatuor millia metieris, & portæ tres, porta Simeonis una, porta Iſſachar una, porta Zabulon una.

34. Et ad plagam Occidentalem, quingentos & quatuor millia, & portæ eorum tres, porta Gad una, porta Aſer una, porta Nephthali una.

35. Per circuitum, decem & octo millia: & nomen civitatis ex illa die, Dominus ibidem.

PRO-

PROPHETIA DANIELIS.

DANIEL *ex ſemine regio natus, à Nabuchodonoſore adhuc adoleſcens ac penè puer translatus creditur, anno regni Joachimi quarto. Qui annus, conjecto in vincula Rege, ac nonniſi duris demum conditionibus ſoluto,* SEPTUAGINTA ANNORUM CAPTIVITATI *initium attulit. In litteris & lingua Chaldæorum per triennium inſtitutus, omnibus magis decuplo ſuperior inventus eſt. Primo hujus triennii anno* SUSANNAM *ab infanda accuſatione vindicaſſe, ac Prophetam agere cœpiſſe videtur; unde illi tanta inter magos illos & ariolos fama* (Infrà cap. 1. & 2.) *Cur autem Prophetis eum non accenſeant Hebræi, ſuperiùs diximus,* pag. 543. *nempe quòd vitam egerit non propheticam, ſed ſatrapicam. Attamen Chriſtus ipſe eum Prophetam appellat. Et certè illuſtriſſima in illius libro extant de Chriſto teſtimonia.* Non enim ſolùm, *ait Hieronymus*, ſcribit eum venturum, quod ei commune cum cæteris, ſed etiam quo tempore venturus ſit, docet, & reges per ordinem digerit, & annos annumerat, & manifeſtiſſima ſigna prænunciat. *Hinc eſt quòd Porphyrius contra Danielis librum integrum volumen ſcripſerit*, nolens eum ab ipſo, cujus inſcriptus eſt nomine, eſſe compoſitum, ſed à quodam, qui temporibus Antiochi, qui appellatus eſt Epiphanes, fuerit in Judæa. Tanta enim dictorum fides fuit, ut propheta incredulis hominibus non videatur futura dixiſſe, ſed enarraſſe præterita, *ut eſt apud eumdem Hieronymum.*

Totum verò Danielis librum tripartitò conſiderare poſſumus. Primis enim ſex capitibus hiſtoriam texit ab initio regni Nabuchodonoſoris, ad everſum per MEDOS & PERSAS *Babylonicum Imperium. Duo item ultima capita fragmenta ſunt hiſtorica, quæ in Hebræo quidem non habentur; ſunt tamen pia & ab Eccleſia recepta. At à capite ſeptimo ad duodecimum, viſa ſibi divinitus oblata exponit, quæ quia variis temporibus contigere, ea cogitur tempora repetere, quæ jam in hiſtoriæ ſerie erat prætervectus. Hæc autem quoniam non obſcurè, ut diximus, certa tempora, certoſque reges denotant; ideò ea conati ſunt multi ex hiſtoria accuratè ac minutatim explicare, à quibus non pauca decerpſimus, hic ad marginem apponenda, quæ in Chronologia noſtra planiùs, Deo juvante, explicabuntur. Quæ verò hic adſcripſimus, non ita volumus accipi, quaſi integrum Prophetæ ſenſum à nobis expreſſum eſſe contendamus. Nec enim nos fugit prophetici ſermonis eam plerumque eſſe rationem, ut ea etiam quæ de rebus humanis vaticinatur, ad altiora quædam gravioraque prænuncianda referat. Ex quo fit ut non omnia ad obvium illum & hiſtoricum ſenſum poſſint penitùs revocari, multaque eò tantùm pertineant, quod per ipſam hiſtoriam Propheta voluit adumbrare. Quamobrem* fruſtrà cum Porphyrio ſudant, *ut verbis Hieronymi concludam*, qui quæ in typo Antiochi de Antichriſto dicta ſunt, volunt omnia referre ad Antiochum: aut quæ Propheta ſe non intellexiſſe dixit, putant intelligere; librumque ſignatum, & uſque ad tempus conſummationis involutum, præſumptione mentis per ſingula volunt ediſſerere. *Hier. ad cap. Dan.* 12.

CAPUT PRIMUM.

Daniel, Ananias, Miſael & Azarias in captivitate eliguntur, ut docti linguam Chaldæorum aſtarent regi: mutatiſque ipſorum nominibus, obtinent à præpoſito eunuchorum ut ſolis veſcantur leguminibus, aquam bibentes: quo facto, facies ipſorum corpulentiores erant quàm illorum qui cibo regio veſcebantur: quibus Deus ſapientiam dedit, & Danieli præterea intelligentiã ſomniorum.

1. ANNO tertio (*a*) regni Joakim regis Juda, venit Nabuchodonoſor rex Babylonis in Jeruſalem, & obſedit eam;

2. & tradidit (*b*) Dñs in manu ejus Joakim regem Juda, & partem vaſorum domus‖ Dei: & aſportavit ea in terram Sennaar in domum dei ſui, & vaſa intulit in domum Theſauri dei ſui (*c*).

(*a*) Definente & 4. incipiente. *Confer cũ Jer.* 25. 1. Anno M. 3398. Ant. Chr. 606. (*b*) Menſe Casleu (qui Decembri noſtro ex parte reſpondet) ut colligitur ex anniverſario jejunio, quod *Jerem.* 36. 9. prædicatum eſt. ‖ v. 2. *Paral.* 36. 6. (*c*) *Beli* nimirum, quem ipſe progenitorem ſuum appellat. *In Abyd. Aſſyr.*

3. Et ait rex Aſphenez præpoſito Eunuchorum ut introduceret de filiis Iſrael, & de ſemine regio (*d*) & tyrannorum,

(*d*) Uti Ezechiæ regi prædictu fuerat. *Iſa.* 39. 7.

4. pueros, in quibus nulla eſſet macula, decoros forma, & eruditos omni ſapientia, cautos ſcientia, & doctos diſciplina, & qui poſſent ſtare in palatio regis, ut doceret eos litteras, & linguam Chaldæorum.

5. Et conſtituit eis rex annonam per ſingulos dies de cibis ſuis, & de vino unde bibebat ipſe, ut enutriti tribus annis, poſteà ſtarent in conſpectu regis.

6. Fuerunt ergo inter eos de filiis Juda, Daniel, Ananias, Miſael, & Azarias.

7. Et impoſuit eis præpoſitus eunuchorum, nomina: Danieli, Baltaſſar: Ananiæ, Sidrach: Miſaeli, Miſach: & Azariæ, Abdenago.

(*e*) Qui tam erat annorum.

8. Propoſuit autem Daniel (*e*) in corde ſuo, ne pollueretur de menſa regis, neque de vino potus ejus: & rogavit eunuchorum præpoſitum ne contaminaretur.

9. Dedit autem Deus Danieli gratiam & miſericordiam (*f*) in conſpectu principis eunuchorum.

(*f*) Secundam preces Salomonis. 1 *Reg.* 8. 50

10. Et ait princeps eunuchorum ad Danielem: Timeo ego dominum meum regem, qui conſtituit vobis cibum & potum: qui ſi viderit vultus veſtros macilentiores præ ceteris adoleſcentibus coævis veſtris, condemnabitis caput meum regi.

11. Et dixit Daniel ad Malaſar, quem conſtituerat princeps eunuchorum ſuper Danielem, Ananiam, Miſaelem, & Azariam:

12. Tenta nos obſecro ſervos tuos diebus decem, & dentur nobis legumina ad veſcendum, & aqua ad bibendum:

13. & contemplare vultus noſtros, & vultus puerorum, qui veſcuntur cibo regio: & ſicut videris, facies cum ſervis tuis.

14. Qui, audito ſermone hujuſcemodi, tentavit eos diebus decem.

15. Poſt dies autem decem apparuerunt vultus eorum meliores, & corpulentiores præ omnibus pueris, qui veſcebantur cibo regio.

16. Porrò Malaſar tollebat cibaria, & vinum potus eorum: dabatque eis legumina.

17. Pueris autem his dedit (*g*) Deus ſcientiam, & diſciplinam in omni libro, & ſapientia: Danieli autem intelligentiam omnium viſionum & ſomniorum. (*h*)

18. Completis itaque diebus, (*i*) poſt quos dixerat rex ut introducerentur: introduxit (*K*) eos præpoſitus eunuchorum in conſpectu Nabuchodonoſor.

19. Cùmque eis locutus fuiſſet rex, non ſunt inventi tales de univerſis, ut Daniel, Ananias, Miſael, & Azarias: & ſteterunt in conſpectu Regis.

20. Et omne verbum ſapientiæ & intellectus, quod ſciſcitatus eſt ab eis Rex, invenit in eis decuplum ſuper cunctos ariolos, & magos, qui erant in univerſo regno ejus.

21. ‖ Fuit autem Daniel uſque ad annum primum Cyri regis.

(*g*) Statim ab initio illius jejunii, unde hæc jungit ſcriptura. *Vide infr. cap.* 3. (*h*) Hoc eſt donu̅. *Σημάνσεως.* 1. *Cor.* 12. 10. & 14. 26. (*i*) Tribus annis. *Sap.* 4. 5 (*k* Ann. M 3402.

‖ *Inf.* 6. 28.

CAPUT II.

Cùm ſapientes Chaldæi ſomnium Nabuchodonoſor conjectare non potentes, juberentur omnes interimi, oranti Danieli revelatum eſt myſterium, qui regi aperit ſomnium ipſius de magna quadam ſtatua, ejuſque declarationem de quatuor regnis: quo facto Nabuchodonoſor Danielem adoravit, & hoſtias ac incenſum illi præcepit offerri, confitens Dominum Deum, & exaltans Danielem.

1. IN anno ſecundo regni Nabuchodonoſor, (*a*) vidit Nabuchodonoſor ſomnium, & conterritus eſt ſpiritus ejus, & ſomnium ejus fugit ab eo.

(*a*) Sc. à morte patris ſui Nabopolaſſari. Anno M. 3403. Ant. Chr. 603. Ætatis Danielis 15. completo.

2. Præcepit autem rex, ut convocarentur arioli, & magi, & malefici, & Chaldæi: ut indicarent regi ſomnia ſua: qui cùm veniſſent, ſteterunt coram rege.

3. Et dixit ad eos rex: Vidi ſomnium: & mente confuſus ignoro quid viderim.

4. Reſponderuntque Chaldæi regi Syriacè: Rex in ſempiternum vive: dic ſomnium ſervis tuis, & interpretationem ejus indicabimus.

5. Et reſpondens rex ait Chaldæis: Sermo receſſit à me: niſi indicaveritis mihi ſomnium, & conjecturam ejus, peribitis vos, & domus veſtræ publicabuntur (*b*).

(*b*) Chald. *in latrinas vertentur. v.* 4 *Reg.* 10. 27.

6. Si autem ſomnium, & conjecturam ejus narraveritis, præmia, & dona, & honorem multum accipietis à me: ſomnium igitur, & interpretationem ejus indicate mihi.

7. Reſponderunt ſecundò, atque dixerunt: Rex ſomnium dicat ſervis ſuis, & interpretationem illius indicabimus.

8. Reſpondit rex, & ait: Certè novi quòd tempus redimitis, ſcientes quòd receſſerit à me ſermo.

9. Si ergo ſomnium non indicaveritis mihi, una eſt de vobis ſententia, quòd interpretationem quoque fallacem, & deceptione plenam compoſueritis, ut loquamini mihi donec tempus pertranſeat. Somnium itaque dicite mihi, ut ſciam quòd interpretationem quoque ejus veram loquamini.

10. Reſpondentes ergo Chaldæi coram rege, dixerunt: Non eſt homo ſuper terram, qui ſermonem tuum, rex, poſſit implere: ſed neque regum quiſquam magnus & potens verbum hujuſcemodi ſciſcitatur ab omni ariolo, & mago, & Chaldæo.

11. Sermo enim, quem tu quæris, rex, gravis eſt: nec reperietur quiſquam, qui indicet illum in conſpectu regis: exceptis diis, quorum non eſt cum hominibus converſatio.

12. Quo audito, rex in furore, & in ira magna præcepit, ut perirent omnes ſapientes Babylonis.

13. Et egreſſa ſententia, ſapientes interficiebantur: quærebanturque Daniel, * & ſocii ejus, ut perirent.

* Jam ergo, & ipſi multi nominis, puta ob Saſannæ liberationē, quam hoc ſomnium triennio præceſſiſſe arbitramur, cùm eſſet Danielannorum 12. *Vide infr.* 13. 45. & 64.

14. Tunc Daniel requiſivit de lege, atque ſententia ab Arioch principe militiæ regis, qui egreſſus fuerat ad interficiendos ſapientes Babylonis.

15. Et interrogavit eum, qui à rege poteſtatem acceperat, quam ob cauſam tam crudelis ſententia à facie regis eſſet egreſſa. Cùm ergo rem indicaſſet Arioch Danieli,

16. Da-

16. Daniel ingreſſus rogavit regem, ut tempus daret ſibi ad ſolutionem indicandam regi.

17. Et ingreſſus eſt domum ſuam, Ananiæque & Miſaeli, & Azariæ ſociis ſuis indicavit negotium:

18. ut quærerent miſericordiam à facie Dei cœli ſuper ſacramento iſto, & non perirent Daniel, & ſocii ejus cum ceteris ſapientibus Babylonis.

19. Tunc Danieli myſterium per viſionem nocte revelatum eſt: & benedixit Daniel Deum cœli,

20. & locutus ait: Sit nomen Domini benedictum à ſæculo & uſque in ſæculum: quia ſapientia & fortitudo ejus ſunt.

21. Et ipſe mutat tempora, & ætates: transfert regna, atque conſtituit: dat ſapientiam ſapientibus, & ſcientiam intelligentibus diſciplinam:

22. Ipſe revelat profunda, & abſcondita, & novit in tenebris conſtituta: & lux cum eo eſt. ‖

23. Tibi Deus patrum noſtrorum confiteor, teque laudo: quia ſapientiam, & fortitudinem dediſti mihi: & nunc oſtendiſti mihi quæ rogavimus te, quia ſermonem regis aperuiſti nobis.

1. Cor. 4. 5. 1. Joan. 1. 5. Joan. 1. 9. & 8. 12.

24. Poſt hæc Daniel ingreſſus ad Arioch, quem conſtituerat rex ut perderet ſapientes Babylonis, ſic ei locutus eſt: Sapientes Babylonis ne perdas: introduc me in conſpectu regis, & ſolutionem regi narrabo.

25. Tunc Arioch feſtinus introduxit Danielem ad regem, & dixit ei: Inveni hominem de filiis tranſmigrationis Juda, qui ſolutionem regi annuntiet.

26. Reſpondit rex, & dixit Danieli, cujus nomen erat Baltaſſar: Putaſne verè potes mihi indicare ſomnium, quod vidi, & interpretationem ejus?

27. Et reſpondens Daniel coram rege, ait: Myſterium, quod rex interrogat, ſapientes, magi, arioli, & aruſpices nequeunt indicare regi.

28. Sed eſt Deus in cœlo revelans myſteria, qui indicavit tibi rex Nabuchodonoſor, quæ ventura ſunt in noviſſimis *temporibus. Somnium tuum, & viſiones capitis tui in cubili tuo hujuſcemodi ſunt:

29. Tu rex cogitare cœpiſti in ſtrato tuo, quid eſſet futurum poſt hęc: & qui revelat myſteria, oſtendit tibi quæ ventura ſunt.

30. Mihi quoque non in ſapientia, quę eſt in me plus quàm in cunctis viventibus, ſacramentum hoc revelatum eſt: ſed ut interpretatio regi manifeſta fieret, & cogitationes mentis tuę ſcires.

** Similis locutio Gen. 49. 1. Deut. 4. 30. Prov. 31. 25. Iſai. 2. 2. & 41. 22. & 46. 10. Jer. 23. 20. Ezech. 38. 8. & 16.*

31. Tu rex videbas, & ecce quaſi ſtatua una grandis: ſtatua illa magna, & ſtatura ſublimis ſtabat contra te, & intuitus ejus erat terribilis.

32. Hujus ſtatuæ caput ex auro optimo erat, pectus autem & brachia de argento, porrò venter, & femora ex ære:

33. tibiæ autem ferreæ: pedum quædam pars erat ferrea, quędam autem fictilis.

34. Videbas ita, donec abſciſſus eſt lapis de monte ſine manibus: & percuſſit ſtatuam in pedibus ejus ferreis, & fictilibus, & comminuit eos.

35. Tunc contrita ſunt pariter ferrum, teſta, æs, argentum, & aurum, & redacta quaſi in favillam æſtivę areæ, quę rapta ſunt vento: nulluſque locus inventus eſt eis: lapis autem, qui percuſſerat ſtatuam, factus eſt mons magnus, & implevit univerſam terram.

36. Hoc eſt ſomnium: Interpretationem quoque ejus dicemus coram te, rex.

37. Tu rex regum es: & Deus cœli, regnum, & fortitudinem, & imperium, & gloriam dedit tibi:

38. & omnia in quibus habitant filii hominum, & beſtię agri: volucres quoque cœli dedit in manu tua, & ſub ditione tua univerſa conſtituit: tu es ergo caput aureum.

39. Et poſt te conſurget regnum aliud (*a*) minus te argenteum: & regnum tertium aliud (*b*) ęreum, quod imperabit univerſę terrę.

40. Et regnum quartum (*c*) erit velut ferrum: quomodo ferrum comminuit & domat omnia, ſic comminuet, & conteret omnia hęc.

41. Porrò quia vidiſti pedum, & digitorum partem teſtę figuli, & partem ferream: regnum diviſum (*d*) erit, quod tamen de plantario ferri orietur, ſecundùm quod vidiſti ferrum mistum teſtæ ex luto.

42. Et digitos pedum ex parte ferreos, & ex parte fictiles: ex parte regnum erit ſolidum, & ex parte contritum (*e*).

43. Quòd autem vidiſti ferrum miſtum teſtę ex luto, commiſcebuntur quidem humano ſemine, (*f*) ſed non adhęrebunt ſibi, ſicuti ferrum miſceri non poteſt teſtę.

44. In diebus autem regnorum illorum ſuſcitabit Deus cœli regnum, (*g*) quod in æternum non diſſipabitur, & regnum ejus alteri populo non tradetur: comminuet autem, & conſumet univerſa regna hæc: & ipſum ſtabit in ęternum.

45. Secundùm quod vidiſti, quòd de monte abſciſſus eſt lapis ſine manibus, (*h*) & comminuit teſtam, & ferrum, & æs, & argentum, & aurum, Deus magnus oſtendit regi quę ventura ſunt poſteà. Et verum eſt ſomnium, & fidelis interpretatio ejus.

46. Tunc rex Nabuchodonoſor cecidit in faciem ſuam, & Danielem adoravit, ‖ & hoſtias, & incenſum pręcepit ut ſacrificarent ei.

47. Loquens ergo rex, ait Danieli: Verè Deus veſter Deus deorum eſt, & Dominus regum, & revelans myſteria: quoniam tu potuiſti aperire hoc ſacramentum.

48. Tunc rex Danielem in ſublime extulit, & munera multa, & magna dedit ei: & conſtituit eum principem ſuper omnes provincias Babylonis, & præfectum magiſtratuum ſuper cunctos ſapientes Babylonis.

49. Daniel autem poſtulavit à rege: & conſtituit ſuper opera provincię Babylonis, Sidrach, Miſach, & Abdenago: Ipſe autem Daniel erat in foribus regis.

(*a*) Medorum atque Perſarum. (*b*) Grecorum, ſive Alexandri Magni. (*c*) Seleucidarum, & Lagidarum, quia utraque domus è Macedonia. Alii Romanũ intelligunt Imperiũ. (*d*) Quod alii de Seleucidis, ac Ptolomæis intelligunt; alii de Romanis, bellis civilibus in ſeipſos inſurgentibus. (*e*) Modò hæc pars, modò illa ſuperior erit. (*f*) i. per nuntias & affinitates. *g* Nempe Eccleſiam Catholicã ſive Romanũ Imperium, in quo Eccleſiæ præcipua ſedes. (*h*) Sc. Chriſtus de Virgine natus abſque humana opera. *v. 1. Cor. 15. 24. 1 v. 4. Reg. 9. 13. Actor. 14. 12.*

CAPUT III.

Ananias, Miſael, & Azarias nolentes adorare, ſtatuam, quam rex Nabuchodonoſor erexerat, ligati mittuntur in fornacem ignis ardentis, in qua illæſi manentes confitentur Domino, quod propter peccata ſuæ gentis, paterentur afflictiones: & petentes ejus miſericordiam, exhortantur omnem creaturam ad benedicendum Dominum; quod Nabuchodonoſor animadvertens obſtupuit, & illis de fornace egreſſis benedicit Deum ipſorum, jubens ut occidatur quiſquis ipſum blaſphemaverit.

1. ‡ NAbuchodonoſor rex * fecit ſtatuam auream, altitudine cubitorum ſexaginta, latitudine cubitorum ſex, & ſtatuit eam in campo Dura provinciæ Babylonis.

‡ Saab. Sancto *Romæ* l'Ropn.12. * Græci codices addunt *anno decimo octavo*, putà *regni ſui*, à morte patris, ut capite ſuperiori. Erit ergo Anno M. 3417. Ant. Chr. 587 altero poſt deſolatam Jeruſalem & concrematum veri Dei Templum anno: Et fortè eo ipſo die, nempe Sabbati. Ut hæc eſſent veluti Diis ſuis *ſpenſa* cum interim filii Iſrael jejunarét, ut patet *Zachar. c.* 7 & 8. Agebāt verò tum illi pueri à ſcriptura appellati (ſi Da-

2. Itaque Nabuchodonoſor rex miſit ad congregandos ſatrapas, magiſtratus, & judices, duces, & tyrannos, & præfectos, omneſque principes regionum, ut convenirent ad dedicationem ſtatuæ, quam erexerat Nabuchodonoſor rex.

3. Tunc congregati ſunt ſatrapæ, magiſtratus, & judices, duces, & tyranni, & optimates, qui erant in poteſtatibus conſtituti, & univerſi principes regionum, ut convenirent ad dedicationem ſtatuæ, quam erexerat Nabuchodonoſor rex: ſtabant autem in conſpectu ſtatuæ, quam poſuerat Nabuchodonoſor rex:

4. & præco clamabat valenter: Vobis dicitur populis, tribubus, & linguis:

5. In hora, qua audieritis ſonitum tubæ, & fiſtulæ, & citharæ, ſambucæ, & pſalterii, & ſymphoniæ, & univerſi generis muſicorum, cadentes adorate ſtatuam auream, quam conſtituit Nabuchodonoſor rex.

6. Si quis autem non proſtratus adoraverit, eadem hora mittetur in fornacem ignis ardentis ‖.

7. Poſt hęc igitur ſtatim ut audierunt omnes populi ſonitum tubæ, fiſtulę, & citharę, ſambucę, & pſalterii, & ſymphoniæ, & omnis generis muſicorum: cadentes omnes populi, tribus, & linguę adoraverunt ſtatuam auream, quam conſtituerat Nabuchodonoſor rex.

8. Statimque in ipſo tempore accedentes viri Chaldæi accuſaverunt Judęos: nieli æquales fuere) annum vitæ circiter 32.

9. dixeruntque Nabuchodonoſor regi: Rex in æternum vive: ‖ V. *Jer. ap.* 22.

10. tu rex poſuiſti decretum, ut omnis homo, qui audierit ſonitum tubæ, fiſtulę, & citharę, ſambucę, & pſalterii, & ſymphoniæ, & univerſi generis muſicorum, proſternat ſe, & adoret ſtatuam auream:

11. ſi quis autem non procidens adoraverit, mittatur in fornacem ignis ardentis.

12. Sunt ergo viri Judęi, quos conſtituiſti ſuper opera regionis Babylonis, Sidrach, Miſach, & Abdenago: viri iſti contempſerunt, rex, decretum tuum: deos tuos non colunt, & ſtatuam auream, quam erexiſti, non adorant.

13. Tunc Nabuchodonoſor in furore, & in ira pręcepit ut adducerentur Sidrach, Miſach, & Abdenago: qui confeſtim adducti ſunt in conſpectu regis.

14. Pronuncianſque Nabuchodonoſor rex, ait eis: Verene Sidrach, Miſach, & Abdenago, deos meos non colitis, & ſtatuam auream, quam conſtitui, non adoratis?

15. Nunc ergo ſi eſtis parati, quacumque hora audieritis ſonitum tubę, fiſtulę, citharę, ſambucę, & pſalterii, & ſymphoniæ, omniſque generis muſicorum, proſternite vos, & adorate ſtatuam quam feci: quòd ſi non adoraveritis, eadem hora mittemini in fornacem ignis ardentis: & quis eſt Deus, qui eripiet vos de manu ‖ mea?

16. Reſpondentes Sidrach, Miſach, & Abdenago, dixerunt regi Nabuchodonoſor: Non ‖ V. 4. *Reg.* 30. & *ſeq.*
oportet nos de hac re reſpondere tibi.

17. Ecce enim Deus noſter, quem colimus, poteſt eripere nos de camino ignis ardentis, & de manibus tuis, ò rex, liberare.

18. Quòd ſi noluerit, notum ſit tibi, rex, quia deos tuos non colimus, & ſtatuam auream, quam erexiſti, non adoramus.

19. Tunc Nabuchodonoſor repletus eſt furore: & aſpectus faciei illius immutatus eſt ſuper Sidrach, Miſach, & Abdenago: & præcepit ut ſuccenderetur fornax ſeptuplum quàm ſuccendi conſueverat.

20. Et viris fortiſſimis de exercitu ſuo juſſit, ut ligatis pedibus Sidrach, Miſach, & Abdenago, mitterent eos in fornacem ignis ardentis,

21. Et confeſtim viri illi vincti cum braccis ſuis, & tiaris, & calceamentis, & veſtibus miſſi ſunt in medium fornacis ignis ardentis;

22. nam juſſio regis urgebat: fornax autem ſuccenſa erat nimis. Porrò viros illos, qui miſerant Sidrach, Miſach, & Abdenago, interfecit flamma ignis.

23. Viri autem hi tres, id eſt, Sidrach, Miſach, & Abdenago, ceciderunt in medio camino ignis ardentis, colligati.

Quæ ſequuntur in Hebræis voluminibus non reperi.

24. Et ambulabant in medio flammæ laudantes Deum, & benedicentes Domino. A

25. Stans autem Azarias oravit ſic, aperienſque os ſuum in medio ignis, ait:

26. Benedictus es Domine Deus patrum noſtrorum, & laudabile, & glorioſum nomen tuum in ſæcula:

27. quia juſtus es in omnibus quæ feciſti nobis, & univerſa opera tua vera, & viæ tuæ rectæ, & omnia judicia tua vera.

28. Judicia enim vera feciſti juxta omnia, quæ induxiſti ſuper nos, & ſuper civitatem ſanctam patrum noſtrorum Jeruſalem: quia in veritate, & in judicio induxiſti omnia hæc propter peccata noſtra.

29. Peccavimus enim, & iniquè egimus recedentes à te: & deliquimus in omnibus:

30. & præcepta tua non audivimus, nec obſervavimus, nec fecimus ſicut præceperas nobis ut benè nobis eſſet.

31. Omnia ergo, quæ induxiſti ſuper nos, & univerſa, quæ feciſti nobis, in vero judicio feciſti:

32. & tradidiſti nos in manibus inimicorum noſtrorum iniquorum, & peſſimorum, prævaricatorumque & regi injuſto, & peſſimo ultra omnem terram.

33. Et nunc non poſſumus aperire os: confuſio, & opprobrium facti ſumus ſervis tuis, & his, qui colunt te.

‡ Fer. 5. post Dom. Passion. 34. ‡ Ne, quæſumus, tradas nos in perpetuum propter nomen tuum, & ne diſſipes teſtamentum tuum:

35. neque auferas miſericordiam tuam à nobis propter Abraham dilectum tuum, & Iſaac ſervum tuum, & Iſrael ſanctum tuum:

36. Quibus locutus es pollicens quòd multiplicares ſemen eorum ſicut ſtellas cœli, & ſicut arenam, quæ eſt in littore maris:

37. quia Domine imminuti ſumus plus quàm omnes gentes, ſumuſque humiles in univerſa terra hodie propter peccata noſtra.

38. Et non eſt in tempore hoc princeps, & dux, & propheta, neque holocauſtum, neque ſacrificium, neque oblatio, neque incenſum, neque locus primitiarum coram te,

39. ut poſſimus invenire miſericordiam tuam: ſed in animo contrito, & ſpiritu humilitatis ſuſcipiamur.

40. Sicut in holocauſto arietum, & taurorum, & ſicut in millibus agnorum pinguium: ſic fiat ſacrificium noſtrum in conſpectu tuo hodie, ut placeat tibi: quoniam non eſt confuſio confidentibus in te.

41. Et nunc ſequimur te in toto corde, & timemus te, & quærimus faciem tuam.

42. Ne confundas nos: ſed fac nobiſcum juxta manſuetudinem tuam, & ſecundùm multitudinem miſericordiæ tuæ.

43. Et erue nos in mirabilibus tuis, & da gloriam nomini tuo Domine:

44. Et confundantur omnes, qui oſtendunt ſervis tuis mala, confundantur in omni potentia tua, & robur eorum conteratur:

45. & ſciant quia tu es Dominus Deus ſolus, & glorioſus ſuper orbem terrarum. A

46. Et non ceſſabant qui miſerant eos miniſtri regis ſuccendere fornacem: naphtha, & ſtuppa, & pice, & malleolis,

47. & effundebatur flamma ſuper fornacem cubitis quadraginta novem:

48. & erupit, & incendit quos reperit juxta fornacem de Chaldæis.

49. ‡ Angelus autem Domini deſcendit ‡ Sabb. omnium 4. Temp. Epist. 5.
cum Azaria, & ſociis ejus in fornacem: & excuſſit flammam ignis de fornace,

50. & fecit medium fornacis quaſi ventum roris flantem, & non tetigit eos omnino ignis, neque contriſtavit, nec quidquam moleſtiæ intulit.

51. Tunc hi tres quaſi ex uno ore laudabant, & glorificabant, & benedicebant Deum in fornace, dicentes: A

52. Benedictus es Domine Deus patrum noſtrorum: & laudabilis, & glorioſus, & ſuperexaltatus in ſæcula: & benedictum nomen gloriæ tuæ ſanctum: & laudabile, & ſuperexaltatum in omnibus ſæculis.

53. Benedictus es in templo ſancto gloriæ tuæ: & ſuperlaudabilis, & ſupergloriosus in ſæcula.

54. Benedictus es in throno regni tui: & ſuperlaudabilis, & ſuperexaltatus in ſæcula.

55. Benedictus es, qui intueris abyſſos, & ſedes ſuper cherubim: & laudabilis, & ſuperexaltatus in ſæcula.

56. Benedictus es in firmamento cœli: & laudabilis & glorioſus in ſæcula.

57. Benedicite omnia opera Domini Domino: laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula.

58. Benedicite Angeli Domini Domino: laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula.

59. ‖ Benedicite cœli Domino: laudate & ‖ Psalm. 148. 3.
ſuperexaltate eum in ſæcula.

60. Benedicite aquæ omnes, quæ ſuper cœlos ſunt, Domino: laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula.

61. Benedicite omnes virtutes Domini Domino: laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula.

62. Benedicite ſol, & luna Domino: laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula.

63. Benedicite ſtellæ cœli Domino: laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula.

64. Benedicite omnis imber, & ros Domino: laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula.

65. Benedicite omnes ſpiritus Dei Domino: laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula.

66. Benedicite ignis, & æſtus Domino: laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula.

67. Benedicite frigus, & æſtus Domino: laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula.

68. Benedicite rores, & pruina Domino: laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula.

69. Benedicite gelu, & frigus Domino: laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula.

70. Benedicite glacies, & nives Domino: laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula.

71. Benedicite noctes, & dies Domino: laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula.

72. Benedicite lux, & tenebræ Domino: laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula.

73. Benedicite fulgura, & nubes Domino: laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula.

74. Benedicat terra Dominum: laudet, & ſuperexaltet eum in ſæcula.

75. Benedicite montes, & colles Domino: laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula.

76. Benedicite univerſa germinantia in terra Domino: laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula.

77. Benedicite fontes Domino: laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula.

78. Benedicite maria, & flumina Domino: laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula.

79. Benedicite cete, & omnia, quæ moventur in aquis, Domino: laudate, & ſuperexaltate eum in ſæcula.

80. Benedicite omnes volucres cœli Domino: laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula.

81. Benedicite omnes beſtiæ, & pecora Domino: laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula.

82. Benedicite filii hominum Domino: laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula.

83. Benedicat Iſrael Dominum: laudet & ſuperexaltet eum in ſæcula.

84. Benedicite ſacerdotes Domini Domino: laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula.

85. Benedicite ſervi Domini Domino: laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula.

86. Benedicite ſpiritus, & animæ juſtorum Domino: laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula.

87. Benedicite ſancti, & humiles corde Domino: laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula.

88. Benedicite Anania, Azaria, Miſael Domino: laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula.

Quia eruit nos de inferno, & ſalvos fecit de manu mortis, & liberavit nos de medio ardentis flammæ, & de medio ignis eruit nos.

89. Confitemini Domino, quoniam bonus: quoniam in ſæculum miſericordia ejus.

90. Benedicite omnes religioſi Domino Deo deorum: laudate & confitemini ei, quia in omnia ſæcula miſericordia ejus.

Hucuſque in Hebræo non habetur: & quæ poſuimus, de Theodotionis editione tranſlata ſunt.

91. Tunc Nabuchodonoſor rex obſtupuit, & ſurrexit properè, & ait optimatibus ſuis: Nonne tres viros miſimus in medium ignis compeditos? Qui reſpondentes regi, dixerunt: Verè rex.

92. Reſpondit, & ait: Ecce ego video quatuor viros ſolutos, & ambulantes in medio ignis, & nihil corruptionis in eis eſt, & ſpecies quarti ſimilis filio Dei.

93. Tunc acceſſit Nabuchodonoſor ad oſtium fornacis ignis ardentis, & ait: Sidrach, Miſach, & Abdenago ſervi Dei excelſi, egredimini, & venite. Statimque egreſſi ſunt Sidrach, Miſach, & Abdenago de medio ignis.

94. Et congregati ſatrapæ, & magiſtratus, & judices, & potentes regis contemplabantur viros illos, quoniam nihil poteſtatis habuiſſet ignis in corporibus eorum, & capillus capitis ‖ eorum non eſſet aduſtus, & ſarabala * eorum non fuiſſent immutata, & odor ignis non tranſiſſet per eos.

‖ *Luc.* 12. 7 & 21. 18.
* i. mantellum.

95. Et erumpens Nabuchodonoſor, ait: Benedictus Deus eorum, Sidrach videlicet, Miſach, & Abdenago, qui miſit angelum ſuum, & eruit ſervos ſuos, qui crediderunt in eum: & verbum regis immutaverunt, & tradiderunt corpora ſua ne ſervirent, & ne adorarent omnem deum, excepto Deo ſuo.

96. A me ergo poſitum eſt hoc decretum, ut omnis populus, tribus, & lingua, quæcumque locuta fuerit blaſphemiam contra Deum Sidrach, Miſach, & Abdenago, diſpereat, & domus ejus vaſtetur: ‖ neque enim eſt alius Deus, qui poſſit ita ſalvare.

‖ *Sup.* 2. 5.

97. Tunc rex promovit Sidrach, Miſach, & Abdenago in provincia Babylonis.

98. * Nabuchononosor Rex, omnibus populis, gentibus, & linguis, qui habitant in univerſa terra, pax vobis multiplicetur.

* Hi tres ultimi verſiculi cum ſequenti capite ſunt connectendi, cum ſint edicti ſequentis præfatio. ‖ *Infr.* 4. 31. & 7. 14.

99. Signa, & mirabilia fecit apud me Deus excelſus. Placuit ergo mihi prædicare

100. ſigna ejus, quia magna ſunt: & mirabilia ejus, quia fortia: & regnum ejus regnum ſempiternum, & ‖ poteſtas ejus in generationem & generationem.

CAPUT IV.

Somnium regis Nabuchodonoſor de excelſa arbore præciſa ſolus Daniel interpretatur, quòd ipſe regno pulſus ad ſeptem annos cum beſtiis ageret: hortatur igitur ut eleemoſynis ſua redimat peccata: ſed completur nihilominus ſomnium propter illius ſuperbiam, donec Deum cæli recognovit; & tunc in ſuum regnum reſtituitur.

1. EGo Nabuchodonoſor quietus eram in domo mea *, & florens in palatio meo:

* Finitis expeditionibus bellicis, & Ægypto devicta. Anno M. 3414. Ant. Chr. 574. Cùm ageret Daniel annû circiter 49.

2. ſomnium vidi, quod perterruit me: & cogitationes meæ in ſtrato meo, & viſiones capitis mei conturbaverunt me.

3. Et per me propoſitum eſt decretum ut introducerentur in conſpectu meo cuncti ſapientes Babylonis, & ut ſolutionem ſomnii indicarent mihi.

4. Tunc ingrediebantur arioli, magi, Chaldæi, & aruſpices, & ſomnium narravi in conſpectu eorum: & ſolutionem ejus non indicaverunt mihi:

5. donec collega ingreſſus eſt in conſpectu meo Daniel, cui nomen Baltaſſar ſecundùm nomen Dei mei, qui habet ſpiritum deorum ſanctorum in ſemetipſo: & ſomnium coram ipſo locutus ſum.

6. Baltaſſar princeps ariolorum, quoniam ego ſcio quòd ſpiritum ſanctorum deorum habeas in te, & omne ſacramentum non eſt impoſſibile tibi: viſiones ſomniorum meorum, quas vidi, & ſolutionem earum narra.

7. Viſio capitis mei in cubili meo: Videbam, & ecce arbor in medio terræ, & altitudo ejus nimia.

8. Magna arbor, & fortis: & proceritas ejus contingens cœlum: aſpectus illius erat uſque ad terminos univerſæ terræ.

9. Fo-

9. Folia ejus pulcherrima, & fructus ejus nimius: & eſca univerſorum in ea: ſubter eam habitabant animalia, & beſtiæ, & in ramis ejus converſabantur volucres cœli: & ex ea veſcebatur omnis caro.

V. Sup. 2. 38.

10. Videbam in viſione capitis mei ſuper ſtratum meum, & ecce Vigil, & Sanctus de cœlo deſcendit.

11. Clamavit fortiter, & ſic ait: Succidite arborem; & præcidite ramos ejus: excutite folia ejus, & diſpergite fructus ejus: fugiant beſtiæ, quæ ſubter eam ſunt, & volucres de ramis ejus.

12. Verumtamen germen radicum ejus in terra ſinite, & alligetur vinculo ferreo & æreo in herbis, quæ foris ſunt, & rore cœli tingatur, & cum feris pars ejus in herba terræ.

13. Cor ejus ab humano commutetur, & cor feræ detur ei: & ſeptem tempora mutentur ſuper eum.

14. In ſententia vigilum decretum eſt, & ſermo ſanctorum, & petitio: donec cognoſcant viventes, quoniam dominatur Excelſus in regno hominum; & cuicumque voluerit, dabit illud, & humillimum || hominem conſtituet ſuper eum.

|| 1. Reg. 2. 8. & 16. 11. & ſeq.

15. Hoc ſomnium vidi ego Nabuchodonoſor rex: tu ergo Baltaſſar interpretationem narra feſtinus: quia omnes ſapientes regni mei non queunt ſolutionem edicere mihi: tu autem potes, quia ſpiritus deorum ſanctorum in te eſt.

16. Tunc Daniel, cujus nomen Baltaſſar, cœpit intra ſemetipſum tacitus cogitare quaſi una hora: & cogitationes ejus conturbabant eum. Reſpondens autem rex ait: Baltaſſar, ſomnium & interpretatio ejus non conturbent te. Reſpondit Baltaſſar, & dixit: Domine mi, ſomnium his, qui te oderunt, & interpretatio ejus hoſtibus tuis ſit.

17. Arborem, quam vidiſti ſublimem, atque robuſtam, cujus altitudo pertingit ad cœlum, & aſpectus illius in omnem terram:

18. & rami ejus pulcherrimi, & fructus ejus nimius, & eſca omnium in ea, ſubter eam habitantes beſtiæ agri, & in ramis ejus commorantes aves cœli:

19. Tu es rex, qui magnificatus es, & invaluiſti: & magnitudo tua crevit, & pervenit uſque ad cœlum, & poteſtas tua in terminos univerſæ terræ *.

*Ad mare Caſpium, ad Pontū Euxinum, ad Oceanū Atlanticū.

20. Quòd autem vidit rex Vigilem, & Sanctum deſcendere de cœlo, & dicere: Succidite arborem, & diſſipate illam, attamen germen radicum ejus in terra dimittite, & vinciatur ferro & ære in herbis foris, & rore cœli conſpergatur, & cum feris ſit pabulum ejus, donec ſeptem tempora mutentur ſuper eum:

21. Hæc eſt interpretatio ſententiæ Altiſſimi, quæ pervenit ſuper dominum meum regem:

22. Ejicient te ab hominibus, & cum beſtiis feriſque erit habitatio tua, & || fœnum ut bos comedes, & rore cœli infunderis: ſeptem quoque tempora mutabuntur ſuper te, donec ſcias quòd dominetur Excelſus ſuper regnum hominum, & cuicumque voluerit, det illud.

|| Infr. 5. 21

23. Quòd autem præcepit ut relinqueretur germen radicum ejus, id eſt arboris: regnum tuum tibi manebit, poſtquàm cognoveris poteſtatem eſſe cœleſtem.

24. Quam ob rem rex conſilium meum placeat tibi, || & peccata tua eleemoſynis redime, & iniquitates tuas miſericordiis pauperum: forſitan ignoſcet delictis * tuis.

|| Eccli. 3. 33
** V. Jer. 18. 8. & 4. Reg. 20. Jonæ 3. 10. Act. 8. 22.*

25. Omnia hæc venerunt ſuper Nabuchodonoſor regem.

26. Poſt finem menſium duodecim, in aula Babylonis deambulabat.

27. Reſponditque rex, & ait: Nonne hæc eſt Babylon magna, quam ego ædificavi in domum regni, in robore fortitudinis meæ, & in gloria decoris mei?

28. Cùmque ſermo adhuc eſſet in ore regis, vox de cœlo ruit: Tibi dicitur Nabuchodonoſor rex: Regnum tuum tranſibit à te,

29. & ab hominibus ejicient te, & cum beſtiis & feris erit habitatio tua: fœnum quaſi bos comedes, & ſeptem tempora mutabuntur ſuper te, dunec ſcias quòd dominetur Excelſus in regno hominum, & cuicumque voluerit, det illud.

30. Eadem hora ſermo completus eſt ſuper Nabuchodonoſor, & ex hominibus abjectus eſt, & fœnum ut bos comedit, & rore cœli corpus ejus infectum eſt: donec capilli ejus in ſimilitudinem aquilarum creſcerent, & ungues ejus quaſi avium.

31. Igitur poſt finem dierum, * ego Nabuchodonoſor oculos meos ad cœlum levavi, & ſenſus meus redditus eſt mihi: & Altiſſimo benedixi, & viventem in ſempiternum laudavi, & glorificavi: || quia poteſtas ejus poteſtas ſempiterna, & regnum ejus in generationem & generationem.

** i. annorū prædictorum. Anno M. 3442. Ant. Chr. 562.*
|| Supr. 3. 100.

32. Et omnes habitatores terræ apud eum in nihilum reputati ſunt: juxta voluntatem enim ſuam facit || tam in virtutibus cœli quàm in habitatoribus terræ: & non eſt qui reſiſtat manui ejus, & dicat ei: Quare feciſti?

|| Jerem. 23. 23. Pſal. 115. 3

33. In ipſo tempore ſenſus meus reverſus eſt ad me, & ad honorem regni mei, decoremque perveni: & figura mea reverſa eſt ad me: & optimates mei, & magiſtratus mei requiſierunt me, & in regno meo reſtitutus ſum: & magnificentia amplior addita eſt mihi.

34. Nunc igitur ego Nabuchodonoſor * laudo, & magnifico, & glorifico regem cœli: quia omnia opera ejus vera, & viæ ejus judicia, & gradientes in ſuperbia poteſt humiliare.

** Idem de clade Babylonis, à Cyro inferenda vaticinatus, ut ex Abydeno refert Euſeb. (de præp. Evang. l. 9. c. penult.) ſtatim obiit, poſtquàm ann. 43. ſolus, & ad 20. circiter menſem cum patre regnaſſet.*

CAPUT V.

Poſtquam Baltaſſar in convivio bibit cum ſuis ex vaſis templi Domini, laudando idola ſua, videt digitos in pariete ſcribentes, quam ſcripturam ſolus Daniel legere potuit, & interpretari, nempe quòd quia ſecutus ipſum Nabuchodonoſor elevaverat cor ſuum contra Deum laudans idola, ſimiliter auferetur ei regnum: honorato igitur Daniele, ac rege ea nocte interempto, ſucceſſit Darius Medus.

1. BAltaſſar † rex fecit grande convivium optimatibus ſuis mille: & unuſ-

† Beroſo Nabonydus, Herodoto Labynitus

lius Evilmerodaci, Nabuchodnnoſoris nepos ex filio; ut etiam ex Jer. 27. 7. colligitur. Cui 17. imperii annos tribuit Ptol. in Canone. Itaq; cum regnum auſpicatus ſit, Anno M. 3449. convivium illud celebravit, Anno Mundi 3466. Ante Chr. 538. Cùm eſſet Daniel annorum 81.

unuſquiſque ſecundùm ſuam bibebat ætatem.

2. Præcepit ergo jam temulentus ut afferrentur vaſa aurea, & argentea, quæ aſportaverat Nabuchodonoſor pater ejus de templo, quod fuit in Jeruſalem, ut biberent in eis rex, & optimates ejus, uxoreſque ejus, & concubinæ.

3. Tunc allata ſunt vaſa aurea, & argentea, quæ aſportaverat de templo, quod fuerat in Jeruſalem: & biberunt in eis rex, & optimates ejus, uxores & concubinæ illius.

V. Jerem. 52. & 57.

4. Bibebant vinum, || & laudabant deos ſuos aureos, & argenteos, æreos, ferreos, ligneoſque & lapideos.

5. In eadem hora apparuerunt digiti, quaſi manus hominis ſcribentis contra candelabrum in ſuperficie parietis aulæ regiæ: & rex aſpiciebat articulos manus ſcribentis.

6. Tunc facies regis commutata eſt, & cogitationes ejus conturbabant eum: & compages renum ejus ſolvebantur, & genua ejus ad ſe invicem collidebantur.

7. Exclamavit itaque rex fortiter, ut introducerent magos, Chaldæos, & aruſpices. Et proloquens rex ait ſapientibus Babylonis: Quicumque legerit ſcripturam hanc, & interpretationem ejus manifeſtam mihi fecerit, purpura veſtietur, & torquem auream habebit in collo, & tertius in regno meo erit.

8. Tunc ingreſſi omnes ſapientes regis non potuerunt nec ſcripturam legere, nec interpretationem indicare regi.

9. Unde rex Baltaſſar ſatis conturbatus eſt, & vultus illius immutatus eſt: ſed & optimates ejus turbabantur.

10. Regina (*a*) autem, pro re quæ acciderat regi, & optimatibus ejus, domum convivii ingreſſa eſt: & proloquens ait: Rex in æternum vive: non te conturbent cogitationes tuæ, neque facies tua immutetur.

11. Eſt vir in regno tuo, qui ſpiritum deorum ſanctorum habet in ſe: & in diebus patris tui ſcientia & ſapientia inventæ ſunt in eo: nam & rex Nabuchodonoſor pater tuus (*b*), principem magorum, incantatorum, Chaldæorum, & aruſpicum conſtituit eum, pater, inquam, tuus, ô rex:

12. quia ſpiritus amplior, & prudentia, intelligentiaque & interpretatio ſomniorum, & oſtenſio ſecretorum, ac ſolutio ligatorum, inventæ ſunt in eo, hoc eſt in Daniele: cui rex poſuit nomen Baltaſſar: nunc itaque Daniel vocetur, & interpretationem narrabit.

13. Igitur introductus eſt Daniel coram rege. Ad quem præfatus rex ait: Tu es Daniel (*c*) de filiis captivitatis Judæ, quem adduxit pater meus rex de Judæa?

14. Audivi de te, quoniam ſpiritum deorum habeas: & ſcientia, intelligentiaque ac ſapientia ampliores (*d*) inventæ ſunt in te.

15. Et nunc introgreſſi ſunt in conſpectu meo ſapientes magi, ut ſcripturam hanc legerent, & interpretationem ejus indicarent mihi: & nequiverunt ſenſum hujus ſermonis edicere.

16. Porrò ego audivi de te, quòd poſſis obſcura interpretari, & ligata diſſolvere: ſi ergo vales ſcripturam legere, & interpretationem ejus indicare mihi, purpura veſtieris, & torquem auream circa collum tuum habebis, & tertius in regno meo princeps eris.

17. Ad quæ reſpondens Daniel, ait coram rege: Munera tua ſint tibi, || & dona domus tuæ alteri da: ſcripturam autem legam tibi, rex, & interpretationem ejus oſtendam tibi.

V. Gen. 14. 23. & 4. Reg. 5. 16.

18. O rex, Deus Altiſſimus regnum & magnificentiam, gloriam, & honorem dedit Nabuchodonoſor patri tuo.

19. Et propter magnificentiam, quam dederat ei, univerſi populi, tribus, & linguæ, tremebant & metuebant eum: quos volebat, interficiebat: & quos volebat, percutiebat: & quos volebat, exaltabat: & quos volebat, humiliabat.

20. Quando autem elevatum eſt cor ejus, || & ſpiritus illius obfirmatus eſt ad ſuperbiam, depoſitus eſt de ſolio regni ſui, & gloria ejus ablata eſt:

‖ Sup. 2. 37

21. || & à filiis hominum ejectus eſt, ſed & cor ejus cum beſtiis poſitum eſt, & cum onagris erat habitatio ejus: fœnum quoque ut bos comedebat, & rore cœli corpus ejus infectum eſt, donec cognoſceret quòd poteſtatem haberet Altiſſimus in regno hominum: & quemcumque voluerit, ſuſcitabit ſuper illud.

‖ Sup. 4. 21.

22. Tu quoque filius ejus Baltaſſar, non humiliaſti cor tuum, cùm ſcires hæc omnia:

23. ſed adversùm Dominatorem cœli elevatus es: & vaſa domus ejus allata ſunt coram te: & tu, & optimates tui, & uxores tuæ, & concubinæ tuæ, vinum bibiſtis in eis: deos quoque argenteos, & aureos, & æreos, ferreos, ligneoſque & lapideos, qui non vident, neque audiunt, neque ſentiunt, laudaſti: porrò Deum, qui habet flatum tuum in manu ſua, & omnes vias tuas, non glorificaſti.

24. Idcircò ab eo miſſus eſt articulus manus, quæ ſcripſit hoc, quod exaratum eſt.

25. Hæc eſt autem ſcriptura, quæ digeſta eſt: Mane, Thecel, Phares.

26. Et hæc eſt interpretatio ſermonis. Mane: numeravit Deus regnum tuum, & complevit illud.

27. Thecel: appenſus es in ſtatera, & inventus es minus habens.

28. Phares: diviſum eſt regnum tuum, & datum eſt Medis & Perſis.

29. Tunc jubente rege indutus eſt Daniel purpura, & circumdata eſt torques aurea collo ejus: & prædicatum eſt de eo quòd haberet poteſtatem tertius in regno ſuo (*a*).

30. Eadem nocte interfectus eſt Baltaſſar rex Chaldæus. (*b*)

31. Et Darius Medus ſucceſſit in regnum annos natus ſexaginta duos.

(*a*) Regis mater, *Origen.* Nicocris, mulier ſolertiſſima, *Herod.* nā uxores ejus jam aderant. ℣. 3. Hæc autem muros Babylonicā Nabuchodonoſore inchoatos, perfecerat. *Idem.*

(*b*) i. avus, *ut ſupra v. 2. & alibi ſæpè.*

(*c*) Patet inde, Danielem tunc aulæ aut regi non valdè notum, etſi non abſtinuerit omninò à negotiis regis. *Infr.* 8. 27. Dignitas ergo ejus paulò apud homines obſcurata ſed major apud Deum familiaritas.

(*d*) Quàm in ullo ſapientum. *Ezech.* 28. 3.

(*a*) Recuperavit dignitatem, quam olim ſub Nabuchodonoſore habuerat.

(*b*) Anno M. 3466. Ant. Chr. 538. à Gobriæ & Gadatæ militibus *Xenoph. inſt.* 7. Atque in Babylonicum eſt deſtructum imperium, prout à Prophetis Iſaia, Jeremia, Habacuco prædictum fuerat; & ad victores Medos & Perſas translatum, ducibus Cyro & Dario Medo, ſive Cyaxare, avunculo ejus, Aſtyagis filio. *V. Joſeph. antiq. l.* 10. *c.* 12.

CAPUT VI.

Daniel ſupra ſatrapas regni conſtituitur, & accuſatus quòd regis edictum non ſervaſſet, quia Deum cœli orabat, miſſus eſt in lacum leonum; ſequentique die illæſus eductus, immiſſis ac ſubito dilaniatis ejus accuſatoribus: quâ remotus rex, in ſuis provinciis Deum ejus timendum præcepit.

1. PLacuit Dario, & conſtituit ſuper regnum ſatrapas (*a*) centum viginti, ut eſſent in toto regno ſuo.

(a) Sic quoque Xenoph. l. 8. de Cyro. *Viſum eſt ei Satrapas jam mittere ad ſubactas nationes*, quas etiã ſe ad Cyaxaris ditionem adjeciſſe profitetur Cyrus. *Juſtin. l. 9.* unde patet eos ſimul regnaſſe, & hunc DARIUM non alium eſſe quã CYAXAREM illum.

2. Et ſuper eos principes tres, ex quibus Daniel unus erat: ut ſatrapæ illis redderent rationem, & rex non ſuſtineret moleſtiam.

3. Igitur Daniel ſuperabat omnes principes, & ſatrapas: quia ſpiritus Dei amplior erat in illo.

4. Porrò rex cogitabat conſtituere eum ſuper omne regnum: unde principes, & ſatrapæ quærebant occaſionem ut invenirent Danieli ex latere regis: nullamque cauſam, & ſuſpicionem reperire potuerunt, eò quòd fidelis eſſet, & omnis culpa, & ſuſpicio non inveniretur in eo.

5. Dixerunt ergo viri illi: Non inveniemus Danieli huic aliquam occaſionem, niſi fortè in lege Dei ſui.

6. Tunc principes, & ſatrapæ ſurripuerunt regi, & ſic locuti ſunt ei: Dari rex in æternum vive:

7. conſilium inierunt omnes principes regni tui, magiſtratus, & ſatrapæ, ſenatores, & judices, ut decretum imperatorium exeat, & edictum: Ut omnis, qui petierit aliquam petitionem à quocumque deo, & homine, uſque ad triginta dies, niſi à te rex, mittatur in lacum leonum.

8. Nunc itaque rex confirma ſententiam, & ſcribe decretum: ut non immutetur quod ſtatutum eſt à Medis & Perſis, || nec prævaricari cuiquam liceat.

|| *Eſther* 1. 19.

9. Porrò rex Darius propoſuit edictum, & ſtatuit.

10. Quod cùm Daniel comperiſſet, id eſt, conſtitutam legem, ingreſſus eſt domum ſuam: & feneſtris apertis in cœnaculo ſuo contra Jeruſalem || tribus temporibus (*b*) in die flectebat genua ſua, & adorabat, confitebaturque coram Deo ſuo, ſicut & antè facere conſueverat.

|| *Vide* 3. *Reg.* 8. 48. (*b*) i. Hora tertia, ſexta, & nona, *Hier.*

11. Viri ergo illi curioſiùs inquirentes invenerunt Danielem orantem, & obſecrantem Deum ſuum.

12. Et accedentes locuti ſunt regi ſuper edicto: Rex numquid non conſtituiſti, ut omnis homo, qui rogaret quemquam de diis, & hominibus, uſque ad dies triginta, niſi te, rex, mitteretur in lacum leonum? Ad quos reſpondens rex, ait: Verus eſt ſermo, juxta decretum Medorum (*c*) atque Perſarum, quod prævaricari non licet.

(c) Hinc ſatis apparet DARIUM MEDUM non fuiſſe privatum quendam hominem ex Media oriundum, ut quidam volunt, ſed MEDORUM PRINCIPEM, æque ac CYRUM PERSARUM: quippe ambarum ex æquo nationum auctoritas hic paſſim allegatur, utque jure victoriæ, legibus ſuis omn administrarent. Atque ita etiam ſentit Hieronymus.

13. Tunc reſpondentes dixerunt coram rege: Daniel de filiis captivitatis Juda, non curavit de lege tua, & de edicto, quod conſtituiſti: ſed tribus temporibus per diem orat obſecratione ſua.

14. Quod verbum cùm audiſſet rex, ſatis contriſtatus eſt: & pro Daniele poſuit cor ut liberaret eum, & uſque ad occaſum ſolis laborabat ut erueret illum.

15. Viri autem illi intelligentes regem dixerunt ei: Scito rex, quia lex Medorum, atque Perſarum eſt, ut omne decretum, quod conſtituerit rex, non liceat immutari.

16. Tunc rex præcepit: & adduxerunt Danielem, (*d*) & miſerunt eum in lacum leonum. Dixitque rex Danieli: Deus tuus, quem colis ſemper, ipſe liberabit te.

(d) Annum jam agentem 82.

17. Allatuſque eſt lapis unus, & poſitus eſt ſuper os laci: quem obſignavit rex annulo ſuo, & annulo optimatum ſuorum, ne quid fieret contra Danielem.

18. Et abiit rex in domum ſuam, & dormivit incœnatus, cibique non ſunt allati coram eo, inſuper & ſomnus receſſit ab eo.

19. Tunc rex primo diluculo conſurgens, feſtinus ad lacum leonum perrexit:

20. appropinquanſque lacui, Danielem voce lacrymabili, inclamavit, & affatus eſt eum: Daniel ſerve Dei viventis, Deus tuus, cui tu ſervis ſemper, putaſne valuit te liberare à leonibus?

21. Et Daniel regi reſpondens ait: Rex in æternum vive:

22. || Deus meus miſit angelum ſuum, & concluſit ora leonum, & non nocuerunt mihi: quia coram eo juſtitia inventa eſt in me: ſed & coram te, rex, delictum non feci.

|| 1. *Mac* 2. 60. *Hab.* 11. 33

23. Tunc vehementer rex gaviſus eſt ſuper eo, & Danielem præcepit educi de lacu: eductuſque eſt Daniel de lacu, & nulla læſio inventa eſt in eo, quia credidit Deo ſuo.

24. Jubente autem rege, adducti ſunt viri illi, qui accuſaverant Danielem: & in lacum leonum miſſi ſunt, ipſi, & filii, & uxores eorum: & non pervenerunt uſque ad pavimentum laci: donec arriperent eos leones, & omnia oſſa comminuerunt.

25. Tunc Darius rex ſcripſit univerſis populis, || tribubus, & linguis, habitantibus in univerſa terra: PAX vobis multiplicetur.

|| *Sup.* 3. 96.

26. A me conſtitutum eſt decretum, ut in univerſo imperio, & regno meo tremiſcant & paveant Deum Danielis. Ipſe eſt enim Deus vivens, & æternus in ſæcula: & regnum ejus non diſſipabitur, & poteſtas ejus uſque in æternum.

27. Ipſe liberator, atque ſalvator, faciens ſigna, & mirabilia in cœlo, & in terra: || qui liberavit Danielem de lacu leonum.

|| *Sup.* 5. 100.

28. Porrò Daniel perſeveravit * uſque ad regnum Darii, regnumque Cyri Perſæ.

* Sive *perſeveraverat*, aut pervenerat. Nam adimpletû ſignificat, quod *ſup.* c. 1. 21. prædixerat. *V. infr.* 13. 65.

CAPUT VII.

Hactenus hiſtoria fuit; ſequuntur nunc viſa Danielis oblata divinitùs.

Viſio Danielis de quatuor beſtiis quatuor regna deſignantibus: de antiquo dierum & throno ejus ac miniſtris: quo judicante perierunt beſtiæ: ad hunc accedens filius hominis accipit poteſtatem æternam & incorruptibile regnum: declarantur regna per beſtias deſignata, & maximè quæ per quartam beſtiam & ejus cornua deſignantur, quæ regnabit uſque ad tempus & tempora & dimidium temporis.

1. ANno primo (*a*) Baltaſſar regis Babylonis, Daniel ſomnium vidit: viſio autem capitis ejus in cubili ſuo: & ſomnium ſcri-

(a) Ann. M. 3449. Ant. Chr. 555. Ætatis Daniel 65.

bens,

ben[s], brevi ſermone comprehendit: ſummatimque perſtringens, ait:

2. Videbam in viſione mea nocte, & ecce quatuor venti cœli pugnabant in mari magno.

3. Et quatuor beſtiæ grandes aſcendebant de mari diverſæ inter ſe.

(*b*) Regnũ Babylonicum, cujus rex Nabuchodonoſor, leo dicitur. *Jer.* 4. 7. & velociores aquilis equi illius; *Ibid.* 13. unde etiã aquilę cõparatur. *Jer.* 48. 40.

4. Prima quaſi leæna (*b*), & alas habebat aquilæ: aſpiciebam donec evulſæ ſunt alæ ejus, & ſublata eſt de terra, & ſuper pedes quaſi homo ſtetit, & cor hominis datum eſt ei.

5. Et ecce beſtia alia ſimilis urſo (*c*) in parte ſtetit: & tres ordines erant in ore ejus, & in dentibus ejus, & ſic dicebant ei: Surge, comede carnes plurimas.

(*c*) Medo-Perſæ, raptores magni & prędones; *Jer.* 51. 48. 56. (*d*) Alexãder, moribus variis, & nuſquã ſibi cõſtãs. (*e*) Quatuor ſummi duces, quorũ opera utebatur: vel 4. ejus ſucceſſores. *v. infr.* 8. 22. (*f*) Quod alii de ſucceſſoribus Alexãdri, alii de Romano Imperio intelligendũ putant. *v. ſupr.* 2. 41. (*g*) Decem reges, *infr.* 24. (*h*) Quidã Antiochũ Epiphanẽ intelligũt, ad quẽ jus regni non pertinebat. Antichriſtum intelligit Hier. cujus figura tantùm erat Antiochus.

6. Poſt hæc aſpiciebam, & ecce alia quaſi pardus, (*d*) & alas habebat quaſi avis quatuor ſuper ſe, & quatuor capita (*e*) erant in beſtia, & poteſtas data eſt ei.

7. Poſt hæc aſpiciebam in viſione noctis, & ecce beſtia quarta (*f*) terribilis, atque mirabilis, & fortis nimis, dentes ferreos habebat magnos, comedens atque comminuens, & reliqua pedibus ſuis conculcans: diſſimilis autem erat ceteris beſtiis, quas videram ante eam, & habebat cornua decem (*g*).

8. Conſiderabam cornua, & ecce cornu aliud parvulum (*h*) ortum eſt de medio eorum: & tria de cornibus primis evulſa ſunt (*i*) à facie ejus: & ecce oculi, quaſi oculi hominis erant in cornu iſto, & os loquens ingentia.

9. Aſpiciebam donec throni poſiti ſunt, & Antiquus dierum ſedit: veſtimentum ejus candidum quaſi nix, & capilli capitis ejus quaſi lana munda: thronus ejus flammæ ignis: rotæ ejus ignis accenſus.

10. Fluvius igneus, rapidusque egrediebatur à facie ejus. ‖ Millia millium miniſtrabant ei, & decies millies centena millia aſſiſtebant ei: judicium ſedit, & libri aperti ſunt.

11. Aſpiciebam propter vocem ſermonum grandium, quos cornu illud loquebatur: & vidi quoniã interfecta eſſet beſtia, & periſſet corpus ejus, & traditum eſſet ad comburendum igni:

12. aliarum quoque beſtiarum ablata eſſet poteſtas, & tempora vitæ conſtituta eſſent eis uſque ad tempus, & tempus.

13. Aſpiciebam ergo in viſione noctis, & ecce cum nubibus cœli quaſi filius (*k*) hominis veniebat, & uſque ad antiquum dierum pervenit: & in conſpectu ejus obtulerunt eum.

14. Et dedit ei poteſtatem, & honorem, & regnum: & omnes populi, tribus, & linguæ ipſi ſervient: ‖ poteſtas ejus, poteſtas æterna, quæ non auferetur: & regnum ejus, quod non corrumpetur.

(*i*) Nempe Seleucus frater Antiochi, Demetrius Seleuc. filius & Ptol. Philopator rex Ægypti. *Apoc.* 5. 11. (*k*) Chriſtus Dominus. ‖ *Supr.* 3. 100. & 4. 31. *Mich.* 4. 7. *Luca* 1. 32.

15. Horruit ſpiritus meus, ego Daniel territus ſum in his, & viſiones capitis mei conturbaverunt me.

16. Acceſſi ad unum de aſſiſtentibus, & veritatem quærebam ab eo de omnibus his. Qui dixit mihi interpretationem ſermonum, & docuit me:

17. Hæ quatuor beſtiæ magnæ, quatuor ſunt regna, quæ conſurgent de terra.

18. Suſcipient autem regnum ſancti Dei altiſſimi: & obtinebunt regnum uſque in ſæculum, & ſæculum ſæculorum.

19. Poſt hoc volui diligenter diſcere de beſtia quarta, quæ erat diſſimilis valdè ab omnibus, & terribilis nimis: dentes & ungues ejus ferrei: comedebat, & comminuebat, & reliqua pedibus ſuis conculcabat:

20. & de cornibus decem, quæ habebat in capite: & de alio, quod ortum fuerat, ante quod ceciderant tria cornua: & de cornu illo, quod habebat oculos, & os loquens grandia, & majus erat ceteris.

‖ *Apoc.* 11. 7. ‖ *V. Ezech.* 38. 19. & *ſeq.* 39. 1. & *ſeq.* (*l*) Chald. *Differat ab omnibus regnis*, nẽpe ob majorẽ ſævitiã & impietatem (*m*) Modò Syriæ modò Ægypti qui Judæã vexabunt, inter quos venturus eſt Epiphanes. His autẽ præfigurantur decem illi reges, qui ante finem mundi ſũt futuri: *Apoc.* 17. 12. quos ſubſequetur Antichriſtus.

21. Aſpiciebam, & ecce cornu illud faciebat bellum adversùs ſanctos, ‖ & prævalebat eis,

22. donec venit Antiquus dierum, & judicium dedit ſanctis Excelſi, ‖ & tempus advenit, & regnum obtinuerunt ſancti.

23. Et ſic ait: Beſtia quarta, regnum quartum erit in terra, quod majus erit omnibus regnis, (*l*) & devorabit univerſam terram, & conculcabit, & comminuet eam.

24. Porrò cornua decem ipſius regni, decem reges erunt: (*m*) & alius conſurget poſt eos, & ipſe potentior erit prioribus, & tres reges humiliabit.

25. Et ſermones contra Excelſum loquetur, & ſanctus Altiſſimi conteret: & putabit quòd poſſit mutare tempora, & leges, & tradentur in manu ejus uſque ad tempus, & tempora, & dimidium temporis.

26. Et judicium ſedebit, ut auferatur potentia, & conteratur, & diſpereat, uſque in finem.

27. Regnum autem, & poteſtas, & magni-

tudo

tudo regni, quæ eſt ſubter omne cœlum, detur populo ſanctorum Altiſſimi: cujus regnum, regnum ſempiternum eſt, & omnes reges ſervient ei, & obedient.

28. Hucuſque finis verbi. Ego Daniel multùm cogitationibus meis conturbabar, & facies mea mutata eſt in me: verbum autem in corde meo conſervavi.

CAPUT VIII.

Viſio de ariete duorum cornuum, & hirco unius ac poſtmodum quatuor cornuum, qui devicit arietem: quorum ille regem Medorum ac Perſarum deſignat, hic autem regem Græcorum: additur prophetia de rege impudente, ipſiuſque tyrannide, dolo & ſuperbia, qui ſine manu conteretur.

* Ann. M. 3453. Ant. Chr. 551. Ætatis Danielis circiter 66.

1. ANno tertio *regni Baltaſſar regis, viſio apparuit mihi. Ego Daniel, poſt id quod videram in principio,

2. vidi in viſione mea, cùm eſſem in Suſis caſtro, quod eſt in Ælam regione: vidi autem in viſione eſſe me ſuper portam Ulai.

* Medorũ atq; Perſarum monarchia, ut eſt infr. 20.

† Cyrus ſive potẽtia Perſica. Vide infr. ℣. 20.

3. Et levavi oculos meos, & vidi: & ecce aries * unus ſtabat ante paludem, habens cornua excelſa, & unum excelſius † altero atque ſuccreſcens. Poſteà

4. vidi arietem cornibus ventilantem contra Occidentem, & contra Aquilonem, & contra Meridiem, & omnes beſtiæ non poterant reſiſtere ei, neque liberari de manu ejus: feciťque ſecundùm voluntatem ſuam, & magnificatus eſt.

5. Et ego intelligebam: ecce autem hircus caprarum veniebat ab Occidente ſuper faciem totius terræ, & non tangebat terram: porrò hircus habebat cornu inſigne inter oculos ſuos.

6. Et venit uſque ad arietem illum cornutum, quem videram ſtantem ante portam, & cucurrit ad eum in impetu fortitudinis ſuæ.

7. Cùmque appropinquaſſet propè arietem, efferatus eſt in eum, & percuſſit arietem: & comminuit duo cornua ejus, & non poterat aries reſiſtere ei: cùmque eum miſiſſet in terram, conculcavit, & nemo quibat liberare arietem de manu ejus.

8. Hircus autem caprarum magnus factus eſt nimis: cùmque creviſſet, factum eſt cornu magnum, & orta ſunt quatuor cornua ſubter illud per quatuor ventos cœli.

‖ V. Infrà 11. & ſup. 7.8.

9. De uno autem ex eis egreſſum eſt cornu unum modicum: ‖ & factum eſt grande contra Meridiem, & contra Orientem, & contra fortitudinem.

10. Et magnificatum eſt uſque ad fortitudinem cœli: & dejecit de fortitudine, & de ſtellis, & conculcavit eas.

11. Et uſque ad principem fortitudinis magnificatum eſt: & ab eo tulit juge ſacrificium, & dejecit locum ſanctificationis ejus.

12. Robur autem datum eſt ei contra juge ſacrificium propter peccata: & proſternetur veritas in terra, & faciet, & proſperabitur.

13. Et audivi unum de ſanctis loquentem: & dixit unus ſanctus alteri neſcio cui loquenti: Uſquequò viſio, & juge ſacrificium, & peccatum deſolationis, quæ facta eſt: & ſanctuarium, & fortitudo conculcabitur?

14. Et dixit ei: Uſque ad veſperam & manè, dies duo millia trecenti: & mundabitur ſanctuarium.

15. Factum eſt autem cùm viderem ego Daniel viſionem, & quærerem intelligentiam: ecce ſtetit in conſpectu meo quaſi ſpecies viri.

16. Et audivi vocem viri inter Ulai: & clamavit, & ait: Gabriel fac intelligere iſtum viſionem.

17. Et venit, & ſtetit juxtà ubi ego ſtabam: cùmque veniſſet, pavens corrui in faciem meam, & ait ad me: Intellige fili hominis, quoniam in tempore finis complebitur viſio.

18. Cùmque loqueretur ad me, collapſus ſum pronus in terram: ‖ & tetigit me, & ſtatuit me in gradu meo, ‖ Apoc. 22. 9.

19. dixitque mihi: Ego oſtendam tibi quæ futura ſunt in noviſſimo maledictionis: quoniam habet tempus finem ſuum.

20. Aries, quem vidiſti habere cornua, rex Medorum eſt atque Perſarum.

(a) Alexãder Magnus, qui ann. Mundi 3672. Hieroſolymã irato petẽs animo, hac ibi oſtenſa prophetia, lætus dimiſit multitudinẽ. V. Joſeph.

(b) Sc. Philippus, Antigonus, Ptolemæus Seleucus.

(c) Antiochus Epiphanes, de quo in hiſtoria Machab.

(d) Sed ex factionibus Judæorum. (Joſeph. l. 13. cap. 6.) Et volũtate Dei peccata eorũ punire volentis.

‖ 1 Mac. 1. 52. & ſeq.

‖ V. 2. Mac. c. 6. & 7. & alibi.

‖ 1. Mac. 6. 8. & ſeq. 2. Mach. 9. 5. & ſeq.

‖ V. Jer. 32. 14 & Apoc. 22. 10.

21. Porrò hircus caprarum, rex Græcorum eſt, & cornu grande, quod erat inter oculos ejus, ipſe eſt rex primus (a).

22. Quòd autem fracto illo ſurrexerunt quatuor pro eo: quatuor reges de gente ejus conſurgent (b), ſed non in fortitudine ejus.

23. Et poſt regnum eorum, cùm creverint iniquitates, conſurget rex impudens facie (c), & intelligens propoſitiones:

24. & roborabitur fortitudo ejus, ſed non in viribus ſuis (d): & ſuprà quàm credi poteſt, univerſa vaſtabit, & proſperabitur, & faciet. Et interficiet robuſtos, & populum ſanctorum ‖

25. ſecundùm voluntatem ſuam, & dirigetur dolus in manu ejus: & cor ſuum magnificabit, & in copia rerum omnium occidet plurimos: ‖ & contra principem principum conſurget, & ſine manu conteretur ‖.

26. Et viſio veſpere & manè, quæ dicta eſt, vera eſt: tu ergo viſionem ſigna, ‖ quia poſt multos dies erit.

27. Et ego Daniel langui, & ægrotavi per dies: cùmque ſurrexiſſem, faciebam opera regis, & ſtupebam ad viſionem, & non erat qui interpretaretur.

CAPUT IX.

Poſt orationem Danielis, qua confitetur Judæos propter ſua & patrum peccata veniſſe in magnam afflictionem, petens Dei miſericordiam erga populum ſuum, fit ipſi revelatio de 70. hebdomadibus uſque ad unctionem Sancti ſanctorum, & de Chriſti morte, populoque ejus perdendo, & abominatione deſolationis in templo.

(a) Sc. deſinente An. M. 3467. Ant. Chr. 537. Ætatis Daniel. 82. (b) i. Darii Medi, ſive Cyaxaris filii Aſſueri, ſive Aſtyagis, qui Aſſuerus quoq; vocatur Tobiæ 14. 17. De hoc Dario agitur etiam ſup. c. 6. & infra c. 7.

‖ Jer. 25. 11. & 29. 10.

‖ 2. Eſd. 1. 5.

1. IN anno primo (a) Darii (b) filii Aſſueri de ſemine Medorum, qui imperavit ſuper regnum Chaldæorum:

2. Anno uno regni ejus, ego Daniel intellexi in libris ‖ numerum annorum, de quo factus eſt ſermo Domini ad Jeremiam prophetam, ut complerentur deſolationis Jeruſalem ſeptuaginta anni.

3. Et poſui faciem meam ad Dominum Deum meum rogare & deprecari in jejuniis, ſacco, & cinere.

4. Et oravi Dominum Deum meum, & confeſſus ſum, & dixi: ‖ Obſecro Domine Deus magne & terribilis, cuſtodiens pactum & miſericordiam diligentibus te, & cuſtodientibus mandata tua.

5. ‖ Pec-

‖ *Baruc.* 1. 7.

5. ‖ Peccavimus, iniquitatem fecimus, impiè egimus, & receſſimus: & declinavimus à mandatis tuis, ac judiciis.

6. Non obedivimus ſervis tuis prophetis, qui locuti ſunt in nomine tuo regibus noſtris, principibus noſtris, patribus noſtris, omnique populo terræ.

7. Tibi Domine juſtitia: nobis autem confuſio faciei, ſicut eſt hodie viro Juda, & habitatoribus Jeruſalem, & omni Iſrael, his qui propè ſunt, & his qui procul, in univerſis terris, ad quas ejeciſti eos propter iniquitates eorum, in quibus peccaverunt in te.

8. Domine nobis confuſio faciei, regibus noſtris, principibus noſtris, & patribus noſtris, qui peccaverunt.

9. Tibi autem Domino Deo noſtro miſericordia, & propitiatio, quia receſſimus à te:

10. & non audivimus vocem Domini Dei noſtri, ut ambularemus in lege ejus, quam poſuit nobis per ſervos ſuos prophetas.

‖ *Nahum.* 1. 6. *Jere.* 7. 15. ‖ *Levit.* 26. *Deut.* 26.

11. Et omnis Iſrael prævaricati ſunt legem tuam, & declinaverunt ne audirent vocem tuam, & ſtillavit ſuper nos maledictio, ‖ & deteſtatio, quæ ſcripta eſt in libro Moyſi ‖ ſervi Dei, quia peccavimus ei.

12. Et ſtatuit ſermones ſuos, quos locutus eſt ſuper nos, & ſuper principes noſtros, qui judicaverunt nos, ut ſuperinduceret in nos magnum malum, quale numquam fuit ſub omni cœlo, ſecundùm quod factum eſt in Jeruſalem.

‖ *Deut.* 27. 14.

13. ‖ Sicut ſcriptum eſt in lege Moyſi, omne malum hoc venit ſuper nos: & non rogavimus faciem tuam Domine Deus noſter, ut reverteremur ab iniquitatibus noſtris, & cogitaremus veritatem tuam.

14. Et vigilavit Dominus ſuper malitiam, & adduxit eam ſuper nos: juſtus Dominus Deus noſter in omnibus operibus ſuis, quæ fecit: non enim audivimus vocem ejus.

‖ *Baruch.* 2. 11. ‡ FER. 2. POST DOM. 2. QUADR. ‖ *Exod.* 14. 22.

15. ‖ Et nunc ‡ Domine Deus noſter, ‖ qui eduxiſti populum tuum de terra Ægypti in manu forti, & feciſti tibi nomen ſecundùm diem hanc: peccavimus, iniquitatem fecimus,

16. Domine, in omnem juſtitiam tuam: avertatur obſecro ira tua, & furor tuus à civitate tua Jeruſalem, & monte ſancto tuo. Propter peccata enim noſtra, & iniquitates patrum noſtrorum, Jeruſalem, & populus tuus in opprobrium ſunt omnibus per circuitum noſtrum.

17. Nunc ergo exaudi Deus noſter orationem ſervi tui, & preces ejus: & oſtende faciem tuam ſuper ſanctuarium tuum, quod deſertum eſt, propter temetipſum.

‖ *Jerem.* 25. 29. *Pſal.* 48. 2. 9. & 101. 8

18. Inclina Deus meus aurem tuam, & audi: aperi oculos tuos, & vide deſolationem noſtram, & civitatem, ſuper quam invocatum eſt nomen tuum: ‖ neque enim in juſtificationibus noſtris proſternimus preces ante faciem tuam, ſed in miſerationibus tuis multis.

19. Exaudi Domine, placare Domine: attende & fac; ne moreris propter temetipſum Deus meus: quia nomen tuum invocatum eſt ſuper civitatem, & ſuper populum tuum.

20. Cùmque adhuc loquerer, & orarem, & confiterer peccata mea, & peccata populi mei Iſrael, & proſternerem preces meas in conſpectu Dei mei, pro monte ſancto Dei mei:

‖ *Sup.* 8. 16.

21. adhuc me loquente in oratione, ecce vir Gabriel, quem videram in viſione à principio, ‖ citò volans tetigit me in tempore ſacrificii veſpertini.

22. Et docuit me, & locutus eſt mihi, dixitque: Daniel nunc egreſſus ſum ut docerem te, & intelligeres.

23. Ab exordio precum tuarum egreſſus eſt ſermo: ego autem veni ut indicarem tibi, quia vir deſideriorum es: tu ergo animadverte ſermonem, & intellige viſionem.

‖ *Matt.* 24. 15. *Joan.* 3. 41

(*a*) Hebdomades annorum: ab anno Artaxerxis 20. dinumerandæ, hoc eſt ab anno M. 3510. *Vide Chron noſtram.*

(*b*) i. à promulgatione edicti, *ut Sup.* 6. 7 & *Luc.* 2. 3

(*c*) Hoc eſt 69 Hebd. ſive anni 483. qui, anno M. 4013. Æræ Vulg. 30. terminantur, quo Baptizatus Chriſtus ducem ſive prædicatorem agere incipiet *Luc.* 3.

24. ‖ Septuaginta hebdomades (*a*) abbreviatæ ſunt ſuper populum tuum, & ſuper urbem ſanctam tuam, ut conſummetur prævaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur juſtitia ſempiterna, & impleatur viſio, & prophetia, & ungatur Sanctus ſanctorum.

25. Scito ergo, & animadverte: Ab exitu (*b*) ſermonis, ut iterùm ædificetur Jeruſalem, uſque ad Chriſtum ducem, hebdomades ſeptem, & hebdomades ſexaginta duæ erunt (*c*): & rurſum ædificabitur platea, & muri in anguſtia temporum.

26. Et poſt hebdomades ſexaginta duas (*d*) occidetur Chriſtus: & non erit ejus populus, qui eum negaturus eſt. Et civitatem, & ſanctuarium diſſipabit populus (*e*) cum duce venturo: & finis ejus vaſtitas, & poſt finem belli ſtatuta deſolatio.

27. Confirmabit autem pactum multis hebdomada una (*f*): & in dimidio hebdomadis deficiet hoſtia & ſacrificium: & erit in templo abominatio deſolationis (*g*): & uſque ad conſummationem & finem perſeverabit deſolatio.

(*d*) Illas nempe, quas ℣. præcedenti ſubjungit ſeptem prioribus. Completas autem Hebdomadas 69. ſolùs hìc attigit. (*e*) Populus Roman. cum Veſpaſiano. Quod dictum eſt per recapitulationem. (*f*) Sive ultima, in qua, tribus annis cùm prædicaverit Chriſtus in MEDIO hebdomadis anno, tribus aliis hinc inde terminato, hoc eſt anno Mundi 4036. Ær. Vulg. 33. occidetur, & deficiet hoſtia. (*g*) Ad quam reſpicit Chriſtus. *Matth.* 24. 15. *Marc.* 13. 14.

CAPUT X.

Ubi ſe afflixiſſet Daniel, videt virum lineis veſtitum qui hic deſcribitur, & territus ac tremens confortatur ſemel & iterum: de reſiſtente principe regni Perſarum, de principe Græcorum, & de Michaele principe Judæorum, qui ſolus auxiliatur.

(*a*) Mundi 3478. Ant. Chr. 534. Ætatis Daniel. 85. Cauſa luctus Danieli fuit, quòd Templi inſtauratio à vicinis gentibus impediretur.

1. ANno tertio (*a*) Cyri regis Perſarum, verbum revelatum eſt Danieli cognomento Baltaſſar, & verbum verum, & fortitudo magna: intellexitque ſermonem: intelligentia enim eſt opus in viſione.

2. In diebus illis ego Daniel lugebam trium hebdomadarum diebus:

3. panem deſiderabilem non comedi, & caro & vinum non introierunt in os meum, ſed neque unguento unctus ſum: donec complerentur trium hebdomadarum dies.

4. Die

(℣. 1. *Eſd.* 1. & 4.) Et quòd permiſſo reditu, plurimi tamen remanebant ſub imperio Perſarum.

(*b*) Incepit ergo jejunium circa tertiũ diẽ hujus mẽſis primi: quod adeò in ipſis etiam feſti Paſchalis diebus cõtinuatũ ſit.
‖ *Apoc.* 1. 13.
‖ *Matth.* 28. 3.
‖ *Ezech.* 1. 7.
‖ *Ezec.* 1. 24.

4. Die autem vigeſima & quarta (*b*) menſis primi eram juxta fluvium magnum, qui eſt Tygris.

5. Et levavi oculos meos, & vidi: & ecce vir unus veſtitus lineis, & renes ejus accincti auro obrizo ‖:

6. & corpus ejus quaſi chryſolithus, & facies ejus velut ſpecies fulguris, ‖ & oculi ejus ut lampas ardens: & brachia ejus, & quæ deorſum ſunt uſque ad pedes, quaſi ſpecies æris candentis: ‖ & vox ſermonum ejus ut vox multitudinis ‖.

‖ *Luc* 24. 16. *Act.* 9. 7.

7. Vidi autem ego Daniel ſolus viſionem: porrò viri, qui erant mecum, non viderunt: ‖ ſed terror nimius irruit ſuper eos, & fugerunt in abſconditum.

‖ *Sup.* 8. 17.

8. Ego autem relictus ſolus vidi viſionem grandem hanc: & non remanſit in me fortitudo, ‖ ſed & ſpecies mea immutata eſt in me, & emarcui, nec habui quidquam virium.

9. Et audivi vocem ſermonum ejus: & audiens jacebam conſternatus ſuper faciem meam, & vultus meus hærebat terræ.

10. Et ecce manus tetigit me, & erexit me ſuper genua mea, & ſuper articulos manuum mearum.

11. Et dixit ad me: Daniel vir deſideriorum, intellige verba, quæ ego loquor ad te, & ſta in gradu tuo: nunc enim ſum miſſus ad te. Cùmque dixiſſet mihi ſermonem iſtum: ſteti tremens.

12. Et ait ad me: Noli metuere Daniel: quia ex die primo, quo poſuiſti cor tuum ad intelligendum ut te affligeres in conſpectu Dei tui, exaudita ſunt verba tua: & ego veni propter ſermones tuos.

13. Princeps autem regni Perſarum reſtitit mihi viginti & uno diebus: & ecce Michael unus de Principibus primis venit in adjutorium meum, & ego remanſi ibi juxta regem Perſarum.

14. Veni autem ut docerem te quæ ventura ſunt populo tuo in noviſſimis diebus, quoniam adhuc viſio in dies.

15. Cùmque loqueretur mihi hujuſcemodi verbis, dejeci vultum meum ad terram, & tacui.

‖ *Iſaiæ* 6. 7.

16. Et ecce quaſi ſimilitudo filii hominis tetigit labia mea: ‖ & aperiens os meum locutus ſum, & dixi ad eum, qui ſtabat contra me: Domine mi, in viſione tua diſſolutæ ſunt compages meæ, & nihil in me remanſit virium.

‖ *Gen.* 18. 3. & 21. 23. 24. 27. & 43. 4. & *alibi.*

17. Et quomodo poterit ſervus Domini ‖ mei loqui cum Domino meo? nihil enim in me remanſit virium, ſed & halitus meus intercluditur.

18. Rurſum ergo tetigit me quaſi viſio hominis, & confortavit me,

19. & dixit: Noli timere vir deſideriorum: pax tibi: confortare, & eſto robuſtus. Cùmque loqueretur mecum, convalui, & dixi: Loquere Domine mi, quia confortaſti me.

20. Et ait: Numquid ſcis quare venerim ad te? & nunc revertar ut prælier adversùm principem Perſarum. Cùm ego egrederer, apparuit princeps Græcorum veniens.

‖ *Apoc.* 12. 7.

21. Verumtamen annuntiabo tibi quod expreſſum eſt in ſcriptura veritatis: & nemo eſt adjutor meus in omnibus his, niſi Michael ‖ princeps veſter.

CAPUT XI.

Vaticinium de regibus Perſarum & rege Græcorum: de bellis ac inſidiis inter reges Auſtri & Aquilonis, & de rege qui Deum deorum non reputabit, ſed plurima adversùs ipſum loquetur, & quæ provinciæ ab illo evadent, quibuſve dominabitur.

1. EGo (*a*) autem ab anno primo Darii Medi ſtabam ut confortaretur, & roboraretur.

2. Et nunc veritatem annuntiabo tibi. Ecce adhuc tres reges (*b*) ſtabunt in Perſide, & quartus (*c*) ditabitur opibus nimiis ſuper omnes: & cùm invaluerit divitiis ſuis, concitabit omnes adversùm regnum Græciæ.

3. Surget verò rex fortis (*d*), & dominabitur poteſtate multa, & faciet quod placuerit ei.

4. Et cùm ſteterit, conteretur regnum ejus, & dividetur in quatuor ventos (*e*) cœli; ſed non in poſteros ejus, neque ſecundùm potentiam illius, qua dominatus eſt: lacerabitur enim regnum ejus etiam in externos, exceptis his. (*f*)

5. Et confortabitur rex Auſtri (*g*): & de principibus ejus (*h*) prævalebit ſuper eum, & dominabitur ditione: multa enim dominatio ejus.

6. Et poſt finem annorum fœderabuntur: filiaque regis Auſtri (*i*) veniet ad regem Aquilonis facere amicitiam, & non obtinebit fortitudinem brachii, nec ſtabit ſemen ejus (*k*): & tradetur ipſa, & qui adduxerunt eam, adoleſcentes ejus, & qui confortabant eam in temporibus.

7. Et ſtabit de germine radicum ejus plantatio (*l*): & veniet cum exercitu, & ingredietur provinciam regis Aquilonis: & abutetur eis, & obtinebit.

8. Inſuper & deos eorum, & ſculptilia, vaſa quoque pretioſa argenti, & auri, captiva ducet in Ægyptum: ipſe prævalebit adversùs regem Aquilonis.

9. Et intrabit in regnum rex Auſtri, & revertetur ad terram ſuam (*m*).

10. Filii autem ejus (*n*) provocabuntur, & congregabunt multitudinem exercituum plurimorum: & veniet (*o*) properans, & inundans: & revertetur, & concitabitur, & congredietur cum robore ejus.

11. Et provocatus rex Auſtri (*p*) egredietur, & pugnabit adversùs regem (*q*) Aquilonis, & præparabit multitudinem nimiam, & dabitur multitudo in manu ejus.

12. Et capiet multitudinem, & exaltabitur cor ejus, & dejiciet multa millia, ſed non prævalebit.

13. Convertetur enim rex Aquilonis, & præparabit multitudinem multò majorem quàm priùs: & in fine temporum, annorumque (*r*) veniet properans cum exercitu magno, & opibus nimiis.

14. ‖ Et

(*a*) Hieronymus vult Danielem loqui in hoc primo verſu. Plerique alii Angelum ipſum.
(*b*) Nempe Cyrus, Cambyſes, & Darius Hyſtaſpis. Magus enim ut & uſurpator & impoſtor, & qui brevi ſublatus ſit, non numeratur.
(*c*) Xerxes qui omnes vires ſuas in debellãda Græcia expertiri voluit.
(*d*) Alexãder Magnus.
(*e*) In 4. regna, ab Oriente, Occidente, Septentr. & Meridie. v. *Sup.* 8. 8. & 22.
(*f*) Præter hos 4. reges, etiam alii minores duces imperii illius partes ſibi vindicabunt, ut Eumenes, Lyſimachus, Philotas & alii.
(*g*) Ptol. Lagides rex Ægypti.
(*h*) Sc. Alexandri. Unus ergo de principibus ejus, nempè Seleucus Nicanor, potentior erit eo Ptolemæo.
(*i*) Berenice Ptolemæi Philadelphi, filia, nubet Antiocho Theo. Seleuci nepoti.

(*k*) Laodice enim prior Antiochi uxor, Berenicen & filium ejus de medio auferet. (*l*) De patre ejus Philadelpho ortus filius, nempè Evergetes. (*m*) Domeſticis ſeditionibus revocatus. (*n*) nempè Seleuci Callinici. Sunt autem hi filii Seleucus Ceraunus, & Antiochus Magnus. (*o*) Sc. alter eorum, Antiochus Magnus. (*p*) Ptol. Philopator, Evergetis filius. (*q*) Antiochum Magnum, prælio ad Raphiam commiſſo. (*r*) A Deo præfinitorum; mortuo ſc. Philopatore, veniet contra filium ejus Ptol. Epiphanem puerulum.

14. ‖ Et in temporibus illius multi conſurgent adverſùs regem Auſtri (*f*): filii quoque prævaricatorum populi tui extollentur ut impleant viſionem, & corruent.

15. Et veniet rex Aquilonis, & comportabit aggerem, & capiet urbes munitiſſimas: & brachia Auſtri non ſuſtinebunt, & conſurgent electi ejus ad reſiſtendum, & non erit fortitudo.

16. Et faciet veniens ſuper eum juxta placitum ſuum, & non erit qui ſtet contra faciem ejus: & ſtabit in terra inclyta (*t*), & conſumetur (*u*) in manu ejus.

17. Et ponet faciem ſuam ut veniat ad tenendum univerſum regnum ejus (*x*), & recta faciet cum eo: & filiam fœminarum (*y*) dabit ei, ut evertat illud: & non ſtabit (*z*), nec illius erit.

18. Et convertet faciem ſuam ad inſulas, & capiet multas: & ceſſare faciet principem opprobrii ſui (*a*), & opprobrium ejus convertetur in eum.

19. Et convertet faciem ſuam ad imperium terræ ſuæ, & impinget, & corruet, & non invenietur (*b*).

20. Et ſtabit in loco ejus viliſſimus (*c*), & indignus decore regio: & in paucis diebus conteretur, non in furore, nec in prælio.

21. Et ſtabit in loco ejus deſpectus (*d*), & non tribuetur ei honor regius: & veniet clam, & obtinebit regnum (*e*) in fraudulentia.

22. Et brachia pugnantis expugnabuntur à facie ejus, & conterentur: inſuper & dux fœderis (*f*).

23. Et poſt amicitias, cum eo faciet dolum: & aſcendet, & ſuperabit in modico populo.

24. Et abundantes, & uberes urbes ingredietur: & faciet quæ non fecerunt patres ejus, & patres patrum ejus: rapinas, & prædam, & divitias eorum diſſipabit, & contra firmiſſimas (*g*) cogitationes inibit: & hoc uſque ad tempus.

25. Et concitabitur fortitudo ejus, & cor ejus adverſum regem Auſtri (*h*) in exercitu magno: & rex Auſtri provocabitur ad bellum multis auxiliis, & fortibus nimis: & non ſtabunt, quia inibunt adverſùs eum conſilia.

26. Et comedentes panem cum eo, conterent illum, exercituſque ejus opprimetur: & cadent interfecti plurimi.

27. Duorum quoque regum cor erit ut malefaciant, & ad menſam unam mendacium loquentur (*i*), & non proficient: quia adhuc finis in aliud tempus.

28. Et revertetur in terram ſuam cum opibus multis: & cor ejus adverſùm teſtamentum ſanctum, & faciet, & revertetur in terram ſuam.

29. Statuto tempore (*k*) revertetur, & veniet ad Auſtrum (*l*): & non erit priori ſimile noviſſimum.

30. Et venient ſuper eum Trieres, & Romani: & percutietur, & revertetur, & indignabitur contra teſtamentum ſanctuarii, & faciet: reverteturque & cogitabit adverſùm eos, qui dereliquerunt teſtamentum ſanctuarii.

31. Et brachia ex eo ſtabunt, & polluent (*m*) ſanctuarium fortitudinis, & auferent juge ſacrificium: & dabunt abominationem (*n*) in deſolationem.

32. Et impii in teſtamentum ſimulabunt fraudulenter: populus autem ſciens Deum ſuum, obtinebit (*o*), & faciet.

33. Et docti (*p*) in populo docebunt plurimos: & ruent in gladio, & in flamma, & in captivitate, & in rapina dierum.

34. Cùmque corruerint, ſublevabuntur auxilio parvulo (*q*): & applicabuntur eis plurimi fraudulenter.

35. Et de eruditis ruent, ut conflentur, & eligantur (*r*), & dealbentur uſque ad tempus præfinitum: quia adhuc aliud tempus erit.

36. ‖ Et faciet juxta voluntatem ſuam rex (*ſ*), & elevabitur, & magnificabitur adverſus omnem deum: & adverſùs Deum deorum loquetur magnifica (*t*), & dirigetur, donec compleatur iracundia (*u*): perpetrata quippe eſt definitio.

37. Et Deum patrum ſuorum non reputabit: & erit in concupiſcentiis fœminarum (*x*), nec quemquam deorum curabit: quia adverſum univerſa conſurget.

38. Deum autem Maozim (*y*) in loco ſuo venerabitur: & Deum, quem ignoraverunt patres ejus, colet auro, & argento, & lapide pretioſo, rebuſque pretioſis.

39. Et faciet ut muniat Maozim (*z*) cum Deo alieno, quem cognovit, & multiplicabit gloriam, & dabit eis poteſtatem in multis, & terram dividet gratuitò.

40. Et in tempore præfinito prælìabitur adverſùs eum rex Auſtri (*a*), & quaſi tempeſtas veniet contra illum (*b*) rex Aquilonis, in curribus, & in equitibus, & in claſſe magna, & ingredietur terras, & conteret, & pertranſiet.

41. Et introibit in terram glorioſam (*c*), & multi corruent: hæ autem ſolæ ſalvabuntur de manu ejus, Edom, & Moab, & principium filiorum Ammon (*d*).

42. Et mittet manum ſuam in terras: & Terra Ægypti non effugiet.

43. Et dominabitur theſaurorum auri & argenti, & in omnibus pretioſis Ægypti: per Lybiam (*e*) quoque, & Æthiopiam tranſibit.

44. Et fama turbabit eum ab Oriente & ab Aquilone: & veniet in multitudine magna ut conterat & interficiat plurimos.

45. Et figet tabernaculum ſuum Apadno (*f*) inter duo maria (*g*), ſuper montem (*h*) inclytum & ſanctum: & veniet uſque ad ſummitatem ejus, & nemo auxiliabitur ei.

C A-

‡ *Iſai.* 19.1. (*ſ*) Philippus enim rex Macedonum ſocietatem inibit cum Antiocho. *Vid. Hieronymum. Joſeph. & 3. lib. Macc. nec non Chronolog. noſtram.* (*t*) Judæa. (*u*) Sive *perficietur* urbs Hier. & ſub ipſo florebit. (*x*) Sc. Ptolemæi Epiphanis. (*y*) Sub. *pulcherrimam.* Fuit autẽ Cleopatra cognomine Syra, cui Cœleſyriã in dotẽ dedit Antiochus. (*z*) Non ſuccedet, quia Cleopatra magis viri partes quã Parentis fovebit. (*a*) L. Scipionem, Africani fratrẽ, quẽ primũ placare & deludere conatus eſt Antiochus conſiliis Hannibalis: ſed tãdem ab eo devictus eſt, qui inde Aſiatici cognomen reportavit. (*b*) Cùm enim Syriam repetiiſſet, & noctu templum Jovis Elimæi aggrederetur, concurſu incolarum interficitur. (*c*) Seleucus Philopator Antiochi Magni filius, qui cũ Heliodorum ad ærariũ templi invadendum miſiſſet; paucis poſt diebus ejuſdem inſidiis periit. (*d*) Antiochus Epiphanes, Seleuci frater, quem ſuprà dixit *impudentem facie.* 7. 23. (*e*) Demetrio Seleuci filio debitum. (*f*) Judas Machabæus. Vel hoc dicit, quia cùm ipſe Antiochus pacem obtuliſſet Ptolem. Philometori, ſororis filio, duxque fœderis fuiſſet, poſteà ei molitus inſidias, cum modica manu Ægypto eſt potitus. *Ita hic Hier. quæ pulchrè ad Antichriſtum accommodat.* (*g*) Sup. *urbes.* In Hebr. eſt, *contra munitiones.* (*h*) Ptolem. Philometora. (*i*) Cum Memphide conveniſſent. (*K*) A Deo, *ut ſuprà & infra.* (*l*) Secunda expeditione, de qua 2. *Machab.* 5.

(*m*) Ut eſt 1. *Machab.* 1. 23. & *ſequent.* 2. *Mach.* 2. 15. (*n*) Jovis Olympii ſimulacrũ in ipſo templo collocabunt 2. *Mach.* 6. 2. *ſum* 1. *Mach.* 1. 57. (*o*) Adhærebit legi. (*p*) Qualis Eleazarus, 2. *Mach.* 6. 17. (*q*) Machabæorum. 1. *Mach.* 2. & 2. *Mach.* 5. (*r*) Hebr. *mundẽtur.* *V. infr.* 12. 10. ‡ *Supr.* 8. 4. & 11. 3. (*ſ*) Antiochus Epiphanes. (*t*) Vide 2. *Mach.* 1. 6. & 2. *Mach.* 8. 4. 9. 28. 10. 4. 13. 14 & *ſeq.* (*u*) Dei in populum ſuum. (*x*) Ambiguum eſt in Hebræo, unde Aquila vertit: *& ſuper concupiſcentiam fœminarũ non intelliget*, ut poſſis, vel de Antichriſto intelligere, qui caſtitatem ſimulabit, vel de Antiocho, qui luxurioſiſſimus fuit. *Hieronym.* (*y*) Id eſt, Deum fortitudinum ſive arciũ: Maoz enim Hebr. *Fortitudo.* Eſt ergo nomẽ appellativum, quod Idolo hactenus ignoto impoſuit Antiochus, ut illud vero *exercituũ Deo* opponeret. (*z*) Id eſt, arces in quibus imponet ſimulacrum novi Dei ſui, *De arce Templo ſuperpoſita*, *vide* 1. *Mach.* 1. 35 & 2. *Mach.* 5. 22. (*a*) Ptol. Philometor. (*b*) Cùm Phyſconis, ſive Evergetis 2. cauſam ſuſcipere ſe ſimulans Antioch. Epiphan. Ægyptii invadendæ captabat occaſionem. (*c*) Judæam. *Vid. ſup.* 16. (*d*) Quos in Judæam feſtinans, non attinget Antiochus. (*e*) Heb. *Libyes & Æthiopes ad greſſus ejus*: ſive quòd eum tamquam ducem ſequerentur, ſive quòd bello capti comitarentur. (*f*) Hebr. *Et plantabit tabernacula Palatii ſui.* Neque enim *Apadno* videtur eſſe nomen proprium, unde etiam illud omiſerunt Septuaginta. (*g*) Mortuum ſc. & Mediterraneum. (*h*) Montem Oliveti, ubi etiam volunt periturum Antichriſtum. *Hieronym.*

CAPUT XII.

Poſt magnam afflictionem tandem ſalvabuntur reliquiæ Judæorum, & ex mortuis quidam reſurgent ad vitam, & quidam ad opprobrium; docti verò ac doctores fulgebunt: de duobus ad ripas fluminis ſtantibus, & viro lineis veſtito, qui temporis aperit determinationem, & de completione hujus prophetiæ ſtatutum tempus.

1. IN tempore autem illo conſurget Michael * princeps magnus, qui ſtat pro filiis populi tui: & veniet tempus quale nou fuit ab eo ex quo gentes eſſe cęperunt uſque ad tempus illud. Et in tempore illo ſalvabitur populus tuus, omnis qui inventus fuerit ſcriptus in libro.

2. Et multi de his, qui dormiunt in terræ pulvere, evigilabunt: ‖ alii in vitam æternam, & alii in opprobrium ut videant ſemper.

3. Qui autem docti * fuerint, ‖ fulgebunt quaſi ſplendor firmamenti: & qui ad juſtitiam erudiunt multos, quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates.

4. Tu autem Daniel claude ſermones, & ſigna librum, uſque ad tempus ſtatutum: plurimi pertranſibunt, & multiplex erit ſcientia.

5. Et vidi ego Daniel, & ecce quaſi duo alii ſtabant: unus hinc ſuper ripam fluminis, & alius inde ex altera ripa fluminis.

6. Et dixi viro, qui erat indutus lineis, qui ſtabat ſuper aquas fluminis: Uſquequò finis horum mirabilium?

7. Et audivi virum, qui indutus erat lineis, qui ſtabat ſuper aquas fluminis, ‖ cùm elevaſſet dexteram & ſiniſtram ſuam in cœlum, & juraſſet per viventem in æternum, quia in tempus, & tempora, & dimidium temporis (*a*). Et cùm completa fuerit diſperſio manus populi ſancti, complebuntur univerſa hæc.

8. Et ego audivi, & non intellexi. Et dixi: Domine mi, quid erit poſt hæc?

9. Et ait: Vade Daniel, quia clauſi ſunt, ſignatique ſermones uſque ad præfinitum tempus.

10. Eligentur, & dealbabuntur, & quaſi ignis probabuntur multi: & impiè agent impii, neque intelligent omnes impii. porrò docti intelligent.

11. Et à tempore cùm ablatum fuerit juge ſacrificium, & poſita fuerit abominatio in deſolationem, dies mille ducenti nonaginta (*b*).

12. Beatus, qui expectat, & pervenit uſque ad dies mille trecentos triginta quinque (*c*).

13. Tu autem vade ad præfinitum (*d*): & requieſces, & ſtabis in ſorte tua in finem dierum.

Hucuſque Danielem in Hebræo volumine legimus. Quæ ſequuntur uſque ad finem libri, de Theodotionis editione tranſlata ſunt.

* *V. Apoc.* 12. 7. & *ſeq.* Hic autem manifeſte agit Angelus, de conſummatione ſæculi & Antichr. ut contra Porphyr. contendit Hieronymus. ‖ *Matth.* 25. 46. *Joan* 5. 29. * Hebr. *doctores* (active enim ſignificatur) i. qui his difficillimis temporibus alios inſtituerint in veritate. ‖ *Sap.* 3. 7.

‖ *Apoc.* 10. 5.

(*a*) *Supr.* 7. 25. Id autem eſt tres annos cum dimidio.

(*b*) i. Tres anni cum dimidio, quibus Sanctos perſecuturus eſt Antichriſtus. *Hier. V. Apoc.* 11. 6. (*c*) Quia poſt interfectum Antichriſtum adhuc 45. dies ſuperſtes erit Elias, prædicans. *Theodoret.* Quibus finitis venturus eſt Dominus. *Idem cum Hier.* (*d*) i. Tempus eſt ut vitæ finem ſortiaris. *Theodoret.* Cùm eſſet tunc Daniel annorum 85.

CAPUT XIII.

Caſtiſſimam Suſannam impudici presbyteri, cùm ejus concubitu frui non poſſent, falsò adulterii accuſant: ſed cùm ad mortem duceretur, orantem exandivit Deus: & per puerum Danielem proprio ore convictos ſenes, jure talionis populus interimit.

1. ET ‡ erat vir habitans in Babylone *, & nomen ejus Joakim:

2. Et accepit uxorem nomine Suſannam, filiam Helciæ pulchram nimis, & timentem Deum:

3. parentes enim illius, cùm eſſent juſti, erudierunt filiam ſuam ſecundùm legem Moyſi.

4. Erat autem Joakim dives valdè, & erat ei pomarium vicinum domui ſuæ: & ad ipſum confluebant Judæi, eò quòd eſſet honorabilior omnium.

5. Et conſtituti ſunt de populo duo ſenes judices in illo anno: de quibus locutus eſt Dominus: Quia egreſſa eſt iniquitas de Babylone à ſenioribus judicibus, qui videbantur regere populum.

6. Iſti frequentabant domum Joakim, & veniebant ad eos omnes, qui habebant judicia.

7. Cùm autem populus revertiſſet per meridiem, ingrediebatur Suſanna, & deambulabat in pomario viri ſui.

8. Et videbant eam ſenes quotidie ingredientem, & deambulantem: & exarſerunt in concupiſcentiam ejus:

9. & everterunt ſenſum ſuum, & declinaverunt oculos ſuos ut non viderent cœlum, neque recordarentur judiciorum juſtorum.

10. Erant ergo ambo vulnerati amore

‡ SABB. POST DOM. 3. QUADR. * Ann. M. 3398. deſinente. Ant. Chr. 606.

ejus, nec indicaverunt ſibi viciſſim dolorem ſuum:

11. erubeſcebant enim indicare ſibi concupiſcentiam ſuam, volentes concumbere cum ea:

12. & obſervabant quotidie ſolicitiùs videre eam. Dixitque alter ad alterum:

13. Eamus domum, quia hora prandii eſt. Et egreſſi receſſerunt à ſe.

14. Cùmque reverti ſſent, venerunt in unum: & ſciſcitantes ab invicem cauſam, confeſſi ſunt concupiſcentiam ſuam: & tunc in communi ſtatuerunt tempus, quando eam poſſent invenire ſolam.

15. Factum eſt autem, cùm obſervarent diem aptum, ingreſſa eſt aliquando ſicut heri & nudiuſtertius, cum duabus ſolis puellis, voluitque lavari in pomario: æſtus quippe erat:

16. & non erat ibi quiſquam, præter duos ſenes abſconditos, & contemplantes eam.

17. Dixit ergo puellis: Afferte mihi oleum, & ſmigmata, & oſtia pomarii claudite, ut laver.

18. Et fecerunt ſicut præceperat: clauſeruntque oſtia pomarii, & egreſſæ ſunt per poſticum ut afferrent quæ juſſerat: neſciebantque ſenes intus eſſe abſconditos.

19. Cùm autem egreſſæ eſſent puellæ, ſurrexerunt duo ſenes, & accurrerunt ad eam, & dixerunt:

20. Ecce oſtia pomarii clauſa ſunt, & nemo nos videt, & nos in concupiſcentia tui ſumus: quam ob rem aſſentire nobis, & commiſcere nobiſcum:

21. quòd ſi nolueris, dicemus contra te teſtimonium, quòd fuerit tecum juvenis, & ob hanc cauſam emiſeris puellas à te.

22. Ingemuit Suſanna, & ait: Anguſtiæ ſunt mihi undique: ſi enim hoc egero, mors mihi eſt: ſi autem non egero, non effugiam manus veſtras.

23. Sed melius eſt mihi abſque opere incidere in manus veſtras, quàm peccare in conſpectu Domini.

24. Et exclamavit voce magna Suſanna: exclamaverunt autem & ſenes adversùs eam.

25. Et cucurrit unus ad oſtia pomarii, & aperuit.

26. Cùm ergo audiſſent clamorem famuli domus in pomario, irruerunt per poſticum ut viderent quidnam eſſet.

27. Poſtquam autem ſenes locuti ſunt, erubuerunt ſervi vehementer, quia numquam dictus fuerat ſermo hujuſcemodi de Suſanna. Et facta eſt dies craſtina.

28. Cùmque veniſſet populus ad Joakim virum ejus, venerunt & duo presbyteri pleni iniqua cogitatione adversùs Suſannam ut interficerent eam.

29. Et dixerunt coram populo: Mittite ad Suſannam filiam Helciæ uxorem Joakim. Et ſtatim miſerunt.

30. Et venit cum parentibus, & filiis, & univerſis cognatis ſuis.

31. Porrò Suſanna erat delicata nimis, & pulchra ſpecie.

32. At iniqui illi juſſerunt ut diſcooperiretur (erat enim cooperta) ut vel ſic ſatiarentur decore ejus.

33. Flebant igitur ſui, & omnes qui noverant eam.

34. Conſurgentes autem duo presbyteri in medio populi, poſuerunt manus ſuas ſuper caput ejus.

35. Quæ flens ſuſpexit ad cœlum: erat enim cor ejus fiduciam habens in Domino.

36. Et dixerunt presbyteri: cùm deambularemus in pomario ſoli, ingreſſa eſt hæc cum duabus puellis: & clauſit oſtia pomarii, & dimiſit à ſe puellas.

37. Venitque ad eam adoleſcens, qui erat abſconditus, & concubuit cum ea.

38. Porrò nos cùm eſſemus in angulo pomarii, videntes iniquitatem, cucurrimus ad eos, & vidimus eos pariter commiſceri.

39. Et illum quidem non quivimus comprehendere, quia fortior nobis erat, & apertis oſtiis, exilivit:

40. hanc autem cùm apprehendiſſemus, interrogavimus, quiſnam eſſet adoleſcens, & noluit indicare nobis: hujus rei teſtes ſumus.

41. Credidit eis multitudo quaſi ſenibus & judicibus populi, & condemnaverunt eam ad mortem.

42. Exclamavit autem voce magna Suſanna, & dixit: Deus æterne, qui abſconditorum es cognitor, qui noſti omnia antequàm fiant,

43. tu ſcis quoniam falſum teſtimonium tulerunt contra me: & ecce morior, cùm nihil horum fecerim, quæ iſti malitiosè compoſuerunt adversùm me.

44. Exaudivit autem Dominus vocem ejus.

45. Cùmque duceretur ad mortem, ſuſcitavit (*a*) Dominus Spiritum ſanctum pueri junioris (*b*), cujus nomen Daniel:

46. Et exclamavit voce magna: Mundus ego ſum à ſanguine hujus.

47. Et converſus omnis populus ad eum, dixit: Quis eſt iſte ſermo, quem tu locutus es (*c*)?

48. Qui cùm ſtaret in medio eorum, ait: Sic fatui filii Iſrael, non judicantes, neque quod verum eſt cognoſcentes, condemnaſtis filiam Iſrael?

49. Revertimini ad judicium, quia falſum teſtimonium locuti ſunt adversùs eam.

50. Reverſus eſt ergo populus cum feſtinatione, & dixerunt ei ſenes: Veni, & ſede in medio noſtrùm, & indica nobis: quia tibi Deus dedit honorem ſenectutis.

51. Et dixit ad eos Daniel: Separate illos ab invicem procul, & dijudicabo eos.

52. Cùm ergo diviſi eſſent alter ab altero, vocavit unum de eis, & dixit ad eum: Inveterate dierum malorum, nunc venerunt peccata tua, quæ operabaris priùs:

53. judicans judicia injuſta, innocentes opprimens, & dimittens noxios, dicente Domino: ‖ Innocentem & juſtum non interficies.

54. Nunc ergo ſi vidiſti eam, dic ſub qua arbore videris eos colloquentes ſibi. Qui ait: Sub ſchino.

55. Dixit autem Daniel: Rectè mentitus es in caput tuum: Ecce enim Angelus Dei accepta ſententia ab eo, ſcindet te medium.

56. Et, amoto eo, juſſit venire alium, & dixit ei: Semen Chanaan, & non Juda, ſpecies decepit te, & concupiſcentia ſubvertit cor tuum:

57. ſic faciebatis filiabus Iſrael, & illæ timentes loquebantur vobis: ſed filia Juda non ſuſtinuit iniquitatem veſtram.

(*a*) Jam in eo per innocentiam morum inhabitantē; unde etiam à cibis regiis abſtinuerat. *Sup. cap.* 1.
(*b*) Nempe annorū 12 ut ſcripſerunt Sanct. Ignatius Martyr, Sulpitius Severus, & alii.
(*c*) Miratur populus, ut cui ſapientia Danielis adhuc fuerat ignota. Jure itaq; opinari poſſumus, hoc primū ejus fuiſſe miraculū. *Confer cum c.* 2. ℣. 13.
‖ *Exod.* 23. 7.

58. Nunc

58. Nunc ergo dic mihi, ſub qua arbore comprehenderis eos loquẽtes ſibi. Qui ait: Sub prino.

59. Dixit autem ei Daniel: Rectè mentitus es & tu in caput tuum: manet enim Angelus Domini, gladium habens, ut ſecet te medium, & interficiat vos.

60. Exclamavit itaque omnis cœtus voce magna: & benedixerunt Deum, qui ſalvat ſperantes in ſe.

61. Et conſurrexerunt adversùs duos preſbyteros (convicerat enim eos Daniel ex ore ſuo falſum dixiſſe teſtimonium) feceruntque eis ſicut malè egeraut adversùs proximum,

‖ Deut. 9. 21. 19.

62. ‖ ut facerent ſecundùm legem Moyſi: & interfecerunt eos, & ſalvatus eſt ſauguis innoxius in die illa.

63. Helcias autem & uxor ejus laudaverunt Deum pro filia ſua Suſanua, cum Joakim marito ejus, & cognatis omnibus; quia non eſſet inventa in ea tes turpis.

64. Daniel autem factus eſt magnus in conſpectu populi à die illa †, & deinceps.

65. Et rex Aſtyages appoſitus eſt ad patres ſuos, & ſuſcepit Cyrus Perſes regnum ejus *.

† Nota *à die illa* ut hinc arceſſẽdum ſit initium gloriæ Danielis, quod proinde ſomnium Nabuchodonoſoris præceſſerit. *Vide ſupr.* n. 13. * Videtur hac Epoca idem notare voluiſſe Daniel, atque ſuprà *cap.* 1. 21. & 6. 28. nempe quod ipſe perſeveraverit uſque ad Cyri tempora. Hunc autem regnum Aſtyagis ſuſcepiſſe ait, ſive quia illud ſuſcepit poſt Darium Medum; ſive potiùs, quia Dario etiam ſuperſtite, ipſe Cyrus præcipua regni præſtaret munia. Mortuus eſt verò Aſtyages An. M. 3444. ante Chriſt. 560. ſub initium anni 1. Olym. 55. Videtur itaque hic per obitum Aſtyagis, terminum priſtinæ gloriæ ſuæ notare quæ exinde per annos circiter 22. paulatim obſcurata eſt, ut infrà patebit; & per regnum Cyri, ejuſdem inſtaurationem.

CAPUT XIV.

Fraudes ſacerdotum idoli Bel, qui appoſitos illi cibos occultè auferebant, regi per Danielem detectæ ſunt, ipſiſque interemptis, idolum unà cum templo ſuo everſum eſt: ſimiliter & draconem quem colebant Babylonii, injecta in os maſſa ex pice, adipe & pilis confecta, Daniel interfecit: quapropter inſtantibus Babyloniis miſſus eſt in lacum leonum, illæſuſque ſervatus, allato etiam illi per prophetam Habacuc prandio ex Judæa: quod videns rex, adverſariis illius à leonibus in momento devoratis, jubet omnes timere Deum Danielis.

1. ERat autem Daniel conviva regis *, & honoratus ſuper omnes amicos ejus.

2. Erat quoque idolum apud Babylonios nomine Bel: & impendebantur in eo per dies ſingulos ſimilæ artabæ duodecim, & oves quadragiuta, viniqne amphoræ ſex.

3. Rex quoque colebat eum, & ibat per ſingulos dies adorare eum: porrò Daniel adorabat Deum ſuum. Dixitque ei rex: Quare non adoras Bel?

4. Qui reſpondens, ait ei: Quia non colo idola manufacta, ſed viventem Deum, qui creavit cœlum, & terram, & habet poteſtatem omnis carnis.

5. Et dixit rex ad eum: Non videtur tibi eſſe Bel vivens Deus? An non vides quanta comedat & bibat quotidie?

6. Et ait Daniel arridens: Ne erres rex: iſte enim intrinſecus luteus eſt, & forinſecus æreus, neque comedit aliquando.

* Hæc fragmẽta hiſtoriæ inter ſe continenter hærere, minime putanda ſunt. Rex namque de quo hic agitur, non Aſtyages nec Darius ejus filius, nec Cyrus nepos: ſiquidem hi non Belũ, ſed ſolem colebant. Nec verò auſi fuiſſent Babylonii jam à Dario & Cyro ſubacti mortem illis intentare, at intentant huic regi ℣. 28. Ergo Rex iſte fuit Evilmerodach, apud quem honorem ſub Patre ejus Nabuchodonoſor acquiſitum obtinuit Daniel. Hæc igitur hiſtoria, anno M. circiter 3449. tribuenda, initio regni Evilmerodaci, agente Daniele annũ circiter 56. Cùm biennio poſt & Aſtyages vita ſuaſunctus ſit, & Evilmerodach ab Nerigliſſoro, ſororis ſuæ marito peremptus, & Danielis dignitas, per annos circiter 22. ad uſque Baltaſſaris ſive Nabonydi tempus extremi, apud homines paululùm obſcurata. Sed Baltaſſare per Cyrũ ſublato, Danieli auctoritate iterum priorem recuperavit. *Vide ſupr.* 5. 13.

7. Et iratus rex vocavit ſacerdotes ejus, & ait eis: Niſi dixeritis mihi, quis eſt qui comedat impenſas has, moriemini.

8. Si autem oſtenderitis, quoniam Bel comedat hæc, morietur Daniel, quia blaſphemavit in Bel. Et dixit Daniel regi: Fiat juxta verbum tuum.

9. Erant autem ſacerdotes Bel ſeptuaginta, exceptis uxoribus, & parvulis, & filiis. Et venit rex cum Daniele in templum Bel.

10. Et dixerunt ſacerdotes Bel: Ecce nos egredimur foras: & tu rex pone eſcas, & vinum miſce, & claude oſtium, & ſigna annulo tuo:

11. & cùm ingreſſus fueris manè, niſi inveneris omnia comeſta à Bel, morte moriemur, vel Daniel qui mentitus eſt adverſùm nos.

12. Contemnebant autem, quia fecerant ſub menſa abſconditum iutroitum, & per illum ingrediebantur ſemper, & devorabant ea.

13. Factum eſt igitur poſtquam egreſſi ſunt illi, rex poſuit cibos ante Bel: præcepit Daniel pueris ſuis, & attuleruut ciuerem, & cribravit per totum templum coram rege: & egreſſi clauſerunt oſtium: & ſiguantes annulo regis abierunt.

14. Sacerdotes autem iugreſſi ſunt nocte juxta conſuetudinem ſuam, & uxores, & filii eorum: & comederunt omnia, & biberunt.

15. Surrexit autem rex primo diluculo, & Daniel cum eo.

16. Et ait rex: Salvane ſuut ſignacula, Daniel? Qui reſpondit: Salva, rex.

17. Statimque cùm aperuiſſet oſtium, intuitus rex menſam, exclamavit voce magna: Magnus es Bel, & non eſt apud te dolus quiſquam.

18. Et riſit Daniel: & tenuit regem ne ingrederetur intrò: & dixit: Ecce pavimentum, animadverte cujus veſtigia ſint hæc.

19. Et dixit rex: Video veſtigia virorum, & mulierum, & infautium. Et iratus eſt rex.

20. Tunc apprehendit ſacerdotes, & uxores, & filios eorum: & oſtenderunt ei abſcondita oſtiola, per quæ ingrediebantur, & conſummabant quæ erant ſuper menſam.

21. Occidit ergo illos rex, & tradidit Bel in poteſtatem Danielis: qui ſubvertit eum, & templum ejus.

22. Et erat draco magnus in loco illo, & colebant eum Babylonii.

23. Et dixit rex Danieli: Ecce nunc non potes dicere quia iſte non ſit Deus vivens: adora ergo eum.

24. Dixitque Daniel: Dominum Deum meum adoro: quia ipſe eſt Deus vivens: iſte autem non eſt Deus vivens.

25. Tu autem rex, Da mihi poteſtatem, & interficiam draconem abſque gladio & fuſte. Et ait rex: Do tibi.

26. Tulit ergo Daniel picem, & adipem, & pilos, & coxit pariter: fecitque maſſas, & dedit in os draconis, & diruptus eſt draco. Et dixit: Ecce quem colebatis.

‡ Fer. 3. Post Dom. Passionis.

27. Quod cùm audiſſent Babylonii, Indignati ſunt vehementer: & ‡ congregati adversùm regem, dixerunt: Judæus factus eſt

rex : Bel deſtruxit, draconem interfecit, & ſacerdotes occidit.

28. Et dixerunt cùm veniſſent ad regem : Trade nobis Danielem, alioquin interficiemus te, & domum tuam.

29. Vidit ergo rex quòd irruerent in eum vehementer: & neceſſitate compulſus tradidit eis Danielem.

30. Qui miſerunt * eum in lacum leonum, & erat ibi diebus ſex.

* Agentem annum vitæ circiter 57.

31. Porrò in lacu erant leones ſeptem, & dabantur eis duo corpora quotidie, & duæ oves: & tunc non data ſunt eis, ut devorarent Danielem.

32. Erat autem Habacuc † propheta in Judæa, & ipſe coxerat pulmentum, & intriverat panes in alveolo: & ibat in campum ut ferret meſſoribus *.

† Qui inter minores Prophetas octavus eſt. *Vide titulum hujus prophetiæ.*

* Tenuiſſimos enim de populo reliquerat Nabuchodonoſor, ut eſſent vinitores & agricolæ. *Jer.* 39. 10. & 40. 5. 7. & 52. 16. ac 4. *Reg.* 25. 11. & 22.

33. Dixitque Angelus Domini ad Habacuc : Fer prandium, quod habes, in Babylonem Danieli, qui eſt in lacu leonum.

34. Et dixit Habacuc : Domine, Babylonem non vidi, & lacum neſcio:

35. ‖ Et apprehendit eum Angelus Domini in vertice ejus, & portavit eum capillo capitis ſui, poſuitque eum in Babylone ſupra lacum in impetu ſpiritus ſui.

‖ *Ezech.* 8. 3.

36. Et clamavit Habacuc, dicens : Daniel ſerve Dei, tolle prandium, quod miſit tibi Deus.

37. Et ait Daniel : Recordatus es mei Deus, & non dereliquiſti diligentes te.

38. Surgenſque Daniel comedit. Porrò Angelus Domini reſtituit Habacuc confeſtim in loco ſuo.

39. Venit ergo rex die ſeptimo ut lugeret Danielem : & venit ad lacum, & introſpexit, & ecce Daniel ſedens in medio leonum.

40. Et exclamavit voce magna rex, dicens: Magnus es Domine Deus Danielis. Et extraxit eum de lacu leonum.

41. Porrò illos, qui perditionis ejus cauſa fuerant, intromiſit in lacum, & devorati ſunt in momento coram eo.

42. Tunc rex ait : Paveant omnes habitantes in univerſa terra Deum Danielis : quia ipſe eſt ſalvator, faciens ſigna, & mirabilia in terra: qui liberavit Danielem de lacu leonum. A

PROPHETIA OSEE.

OSEE *in lingua Latina, inquit Hieronymus,* Salvatorem *ſonat. Ab eadem radice hebraica deducitur etiam nomen* Joſue (*qui & ipſe antea* Oſee *vocabatur Num.* 13. 17.) *ſeu* Jeſus, *id eſt* Salvator, *& nomen* Iſaiæ, *de quo ſuprà. Igitur non ſolis oraculis, geſtis, ac vitæ ſanctitate, ſed & nomine ſuo Oſee, prophetarum ferè primus Chriſtum præfigurat.*

Totus autem commaticus eſt, & per ſententias loquens, ait Hieronymus. Agit enim perſonam Dei ſynagogam in adulterio deprehenſam objurgantis, punientis, repudiantis, aliamque ſubinducentis. Unde minus mirum videri debet, ſi in figura Domini Salvatoris noſtri, Eccleſiam de peccatoribus congregantis, uxorem meretricem jubeatur accipere: Nec enim culpandus Propheta, *ait Hieronymus, commentar. cap.* 1. ſi meretricem converterit ad pudicitiam, ſed laudandus potiùs, quòd ex mala bonam fecerit: ... præſertim cùm non ob cauſam luxuriæ, non libidinis, non propria fecerit voluntate: ſed Dei paruerit imperio: ut quod in iſto carnaliter legimus, in Deo factum ſpiritualiter probaremus. PRIMO *itaque Synagogæ excidium repræſentat, & Eccleſiæ vocationem.* SECUNDO *idololatriam aliaque Iſraelitarum ſcelera acriter inſectatur.* TERTIO *pœnitentibus clementiam promittit & gloriam.*

Regnante Jeroboamo ſecundo, qui regnum auſpicatus eſt anno M. 3179. ante æram Chriſti 825. ſub quo regnum Iſraelis maximè floruit, ruinam ejus prædixit, quam ut videret, miniſterium ejus ad Ezechiæ tempora productum effecit; cujus anno 6. hoc eſt M. 3283. ante æram Chriſti 721. regnum illud finem ſortitum eſt: ut integrum circiter ſæculum Oſee munus ſuum continuaverit.

CAPUT PRIMUM.

Quo tempore Oſee prophetaverit, qui juſſus fornicariam accipere uxorem, duos filios, unamque filiam ex ea generavit: quibus nomina jubetur imponere juxta effectus quos Dominus in populo ſuo decreverat inducere: de Gentium converſione, & futuro eodem capite filiorum Juda & Iſrael.

1. VERBUM Domini, quod factum eſt ad Oſee filium Beeri, in diebus Oziæ, Joathan, Achaz, Ezechiæ, regum Juda; & in diebus Jeroboam filii Joas regis Iſrael.
2. Principium loquendi Domino in Oſee: & dixit Dominus ad Oſee: Vade, ſume tibi uxorem fornicationum, & fac tibi filios fornicationum: quia fornicans fornicabitur terra à Domino.
3. Et abiit, & accepit Gomer filiam Debelaim: & concepit, & peperit ei filium.
4. Et dixit Dominus ad eum: Voca nomen ejus Jezrahel: quoniam adhuc modicum, & viſitabo ſanguinem Jezrahel ſuper domum Jehu, & quieſcere faciam regnum domus Iſrael.
5. Et in illa die conteram arcum Iſrael in valle Jezrahel.
6. Et concepit adhuc, & peperit filiam. Et dixit ei: Voca nomen ejus Abſque miſericordia: quia non addam ultrà miſereri domui Iſrael, ſed oblivione oblivifcar eorum.
7. Et domui Juda miſerebor, & ſalvabo eos in Domino Deo ſuo: & non ſalvabo eos in arcu, & gladio, & in bello, & in equis, & in equitibus.
8. Et ablactavit eam, quæ erat Abſque miſericordia. Et concepit, & peperit filium.
9. Et dixit: Voca nomen ejus: non populus meus: quia vos non populus meus, & ego non ero veſter.
10. Et erit numerus filiorum Iſrael quaſi arena maris, quæ ſine menſura eſt, & non numerabitur. || Et erit in loco ubi dicetur eis: Non populus meus vos: dicetur eis: Filii Dei viventis. || Rom. 9. 26.
11. Et congregabuntur filii Juda, & filii Iſrael pariter: & ponent ſibimet caput unum, & aſcendent de terra: quia magnus dies Jezrahel.

CAPUT II.

Minatur Dominus Iſraeli tamquam uxori adulteræ repudium, & ſepit vias ejus ſpinis, ut ad virum ſuum revertatur: cùmque non advertat à quo habeat bonorum abundantiam, ablaturum ſe ab ea dicit cuncta in quibus delectatur: ſicque ipſum tandem ad ſe reducturum, magnaque felicitate donaturum: & de Gentium vocatione.

1. Dicite fratribus veſtris: Populus meus; & ſotori veſtræ, Miſericotdiam conſecuta.

2. Judicate matrem veſtram, judicate: quoniam ipſa non uxor mea, & ego non vir ejus. Auferat fornicationes ſuas à facie ſua, & adulteria ſua de medio uberum ſuorum.

3. Ne fortè expoliem eam nudam, & ſtatuam eam ſecundùm diem nativitatis ſuæ: & ponam eam quaſi ſolitudinem, & ſtatuam eam velut terram inviam, & interficiam eam ſiti.

4. Et filiorum illius non miſerebor: quoniam filii fornicationum ſunt:

5. quia fornicata eſt mater eorum, confuſa eſt quæ concepit eos, quia dixit: Vadam poſt amatores meos, qui dant panes mihi, & aquas meas, lanam meam, & linum meum, oleum meum, & potum meum.

6. Propter hoc ecce ego ſepiam viam tuam ſpinis, & ſepiam eam maceria, & ſemitas ſuas non inveniet.

7. Et ſequetur amatotes ſuos, & non apprehendet eos: & quæret eos, & non inveniet, & dicet: Vadam, & revertar ad virum meum priorem: quia benè mihi erat tunc magis quàm nunc.

8. Et hæc neſcivit, quia ego dedi ei frumentum, & vinum, & oleum, & argentum multiplicavi ei, & aurum, quæ fecerunt Baal.

9. Idcircò convertar, & ſumam frumentum meum in tempore ſuo, & vinum meum in tempore ſuo, & liberabo lanam meam & linum meum, quæ operiebant ignominiam ejus.

10. Et nunc revelabo ſtultitiam ejus in oculis amatorum ejus: & vir non eruet eam de manu mea:

11. & ceſſare faciam omne gaudium ejus, ſolemnitatem ejus, neomeniam ejus, ſabbatum ejus, & omnia feſta tempora ejus.

12. Et corrumpam vineam ejus, & ficum ejus: de quibus dixit: Mercedes hæ, meæ ſunt, quas dederunt mihi amatores mei: & ponam eam in ſaltum, & comedet eam beſtia agri.

13. Et viſitabo ſuper eam dies Baalim, quibus accendebat incenſum, & ornabatur inaure ſua, & monili ſuo, & ibat poſt amatores ſuos, & mei obliviſcebatur, dicit Dominus.

14. Propter hoc, ecce ego lactabo eam, & ducam eam in ſolitudinem: & loquar ad cor ejus.

15 Et dabo ei vinitores ejus ex eodem loco, & vallem Achor * ad aperiendam ſpem: & canet ibi juxta dies juventutis ſuæ, & juxta dies aſcenſionis ſuæ de terra Ægypti.

* In qua interfectus eſt Achan ob furtũ eorum quæ Deo fuerant conſecrata. *Hier.*

16. Et erit in die illa, ait Dominus: vocabit me: Vir meus: & non vocabit me ultra, Baali.

17. Et auferam nomina Baalim de ore ejus, & non recordabitur ultrà nominis eorum.

18. Et percutiam cum eis fœdus in die illa, cum beſtia agri, & cum volucre cœli, & cum reptili terræ: & arcum, & gladium, & bellum conteram de terra: & dormire eos faciam fiducialiter.

19. Et ſponſabo te mihi in ſempiternum: & ſponſabo te mihi in juſtitia, & judicio, & in miſericordia, & in miſerationibus:

20. Et ſponſabo te mihi in fide: & ſcies quia ego Dominus.

21. Et erit in die illa: Exaudiam, dicit Dominus, exaudiam cœlos, & illi exaudient terram.

22. Et terra exaudiet triticum, & vinum, & oleum: & hæc exaudient Jezrahel.

23. Et ſeminabo eam mihi in terra, & miſerebor ejus, quæ fuit Abſque miſericordia.

24. || Et dicam non populo meo: Populus meus es tu: & ipſe dicet: Deus meus es tu.

|| Rom. 9. 25. 1. Pet. 2. 10.

CAPUT III.

Rurſum jubetur Propheta diligere adulteram, quæ tamen multis diebus illum expectet, quia filios Iſrael multis diebus ſine rege & ſacrificio ſedentes, tandem ad Dominum dicit reverſuros.

1. Et dixit Dominus ad me: Adhuc vade, & dilige * mulierem dilectam amico & adulteram: ſicut diligit Dominus filios Iſrael, & ipſi reſpiciunt ad deos alienos, & diligunt vinacia uvarum.

2. Et fodi † eam mihi quindecim argenteis, & coro hordei, & dimidio coro hordei.

3. Et dixi ad eam: Dies multos expectabis me: non fornicaberis, & non eris viro: ſed & ego expectabo te:

4. quia dies multos ſedebunt filii Iſrael ſine rege, & ſine principe, & ſine ſacrificio, & ſine altari, & ſine ephod, & ſine teraphim.

5. ǁ Et poſt hæc revertentur filii Iſrael, & quærent Dominum Deum ſuum, & David regem ſuum: & pavebunt ad Dominum, & ad bonum ejus in noviſſimo dierum.

* Ergo, quòd propheta diligit adulteram, & tamen non ei matrimonio copulatur, nec fornicatione conjungitur, ſed tãtum diligit delinquentẽ, typus Dei eſt, qui filios Iſrael peſſimos diligit. *Hier.*

† Septuag. *Conduxi eam.* Quãdo verò dicit *fodi*, oſtendit vineã, quæ à Domino plantata eſt, & in multis locis ſcripturæ ponitur, ſignificans populum Judæorũ. *Hieron.*

ǁ Ezech. 34. 23.

CAPUT IV.

Minatur terræ Iſrael, propter multa populi peccata, qui & ſcientiam repulit, & idololatriæ fuit deditus: dicit ſe relicturum Iſrael in peccatis ſuis, cupiens ne Juda ipſum imitetur.

1. Audite verbum Domini filii Iſrael, quia judicium Domino cum habitatoribus terræ: non eſt enim veritas, & non eſt miſericordia, & non eſt ſcientia Dei in terra.

2. Maledictum, & mendacium, & homicidium, & furtum, & adulterium inundaverunt, & ſanguis ſanguinem tetigit.

3. Propter hoc lugebit terra, & infirmabitur omnis, qui habitat in ea, in beſtia agri, & in volucre cœli: ſed & piſces maris congregabuntur.

4. Verumtamen unuſquiſque non judicet: & non arguatur vir: populus enim tuus, ſicut hi, qui contradicunt ſacerdoti.

5. Et corrues hodie, & corruet etiam propheta tecum: nocte tacere feci matrem tuam.

6. Conticuit populus meus, eò quòd non habuerit ſcientiam: quia tu ſcientiam repu

liſti,

liſti, repellam te, ne ſacerdotio fungaris mihi: & oblita es legis Dei tui, obliviſcar filiorum tuorum & ego.

7. Secundùm multitudinem eorum ſic peccaverunt mihi: gloriam eorum in ignominiam commutabo.

8. Peccata populi mei comedent, & ad iniquitatem eorum ſublevabunt animas eorum.

9. Et erit ſicut populus, ſic ſacerdos: & viſitabo ſuper eum vias ejus, & cogitationes ejus reddam ei.

10. Et comedent: & non ſaturabuntur: fornicati ſunt, & non ceſſaverunt: quoniam Dominum dereliquerunt in non cuſtodiendo.

11. Fornicatio, & vinum, & ebrietas auferunt cor.

12. Populus meus in ligno ſuo interrogavit, & baculus ejus annuntiavit ei; ſpiritus enim fornicationum decepit eos, & fornicati ſunt à Deo ſuo.

13. Super capita montium ſacrificabant, & ſuper colles accendebant thymiama: ſubtus quercum, & populum, & terebinthum, quia bona erat umbra ejus: ideò fornicabuntur filiæ veſtræ, & ſponſæ veſtræ adulteræ erunt.

14. Non viſitabo ſuper filias veſtras cùm fuerint fornicatæ, & ſuper ſponſas veſtras cùm adulteraverint: quoniam ipſi cum meretricibus converſabantur, & cum effeminatis ſacrificabant, & populus non intelligens vapulabit.

15. Si fornicaris tu Iſrael, non delinquat ſaltem Juda: & nolite ingredi in Galgala, & ne aſcenderitis in Bethaven, neque juraveritis: Vivit Dominus.

16. Quoniam ſicut vacca laſciviens declinavit Iſrael: nunc paſcet eos Dominus, quaſi agnum in latitudine.

17. Particeps idolorum Ephraim, dimitte eum.

18. Separatum eſt convivium eorum, fornicatione fornicati ſunt: dilexerunt afferre ignominiam protectores ejus.

19. Ligavit eum ſpiritus in alis ſuis, & confundentur à ſacrificiis ſuis.

CAPUT V.

Minatur Dominus ſe puniturum Iſrael propter peccata ſua, ſimiliter & Judam: nec proderit humanum auxilium, cùm Dominus eis adverſetur.

1. AUdite hoc ſacerdotes, & attendite domus Iſrael, & domus regis auſcultate: quia vobis judicium eſt, quoniam laqueus facti eſtis ſpeculationi, & rete expanſum ſuper Thabor.

2. Et victimas declinaſtis in profundum: & ego eruditor omnium eorum.

3. Ego ſcio Ephraim, & Iſrael non eſt abſconditus à me: quia nunc fornicatus eſt Ephraim, contaminatus eſt Iſrael.

4. Non dabunt cogitationes ſuas ut revertantur ad Deum ſuum: quia ſpiritus fornicationum in medio eorum, & Dominum non cognoverunt.

5. Et reſpondebit arrogantia Iſrael in facie ejus: & Iſrael, & Ephraim ruent in iniquitate ſua, ruet etiam Judas cum eis.

6. In gregibus ſuis, & in armentis ſuis vadent ad quærendum Dominum, & non invenient: ablatus eſt ab eis.

7. In Dominum prævaricati ſunt, quia filios alienos genuerunt: nunc devorabit eos menſis cum partibus ſuis.

8. Clangite buccina in Gabaa, tuba in Rama: ululate in Bethaven, poſt tergum tuum Benjamin.

9. Ephraim in deſolatione erit in die correptionis: in tribubus Iſrael oſtendi fidem.

10. Facti ſunt principes Juda quaſi aſſumentes terminum: ſuper eos effundam quaſi aquam iram meam.

11. Calumniam patiens eſt Ephraim, fractus judicio: quoniam cœpit abire poſt ſordes.

12. Et ego quaſi tinea Ephraim: & quaſi putredo domni Juda.

13. Et vidit Ephraim * languorem ſuum, & Juda † vinculum ſuum: & abiit Ephraim ad Aſſur, & miſit ad regem Ultorem *: & ipſe non poterit ſanare vos, nec ſolvere poterit à vobis vinculum.

* i. Manahem Rex Iſraelitarum de quo 4. *Reg.* 15. 19.
† i. Achaz. 4. *Reg.* 15. 7
* Sive propugnatorem, nempe Phulü Aſſyrium.

14. Quoniam ego quaſi leæna Ephraim, & quaſi catulus leonis domui Juda: ego ego capiam, & vadam: tollam, & non eſt qui eruat.

15. Vadens revertar ad locum meum: donec deficiatis, & quæratis faciem meam.

CAPUT VI.

Reverſi in tribulatione ad Dominum, magna fiducia ſalutem ſibi ab eo promittunt; expoſtulat Dominus cum Iſrael & Juda, quòd neque beneficiis, neque prophetarum comminationibus ab idololatria aliiſque iniquitatibus ſint revocati, cùm præferat miſericordiam ſacrificio.

1. ‡ IN tribulatione ſua manè conſurgent ad me: Venite, & revertamur ad Dominum: ‡ Fer. 6. In Paraſceve. Epiſt. 1.

2. quia ipſe cepit, & ſanabit nos: percutiet, & curabit nos.

3. ‖ Vivificabit nos poſt duos dies: in die tertia ſuſcitabit nos, & vivemus in conſpectu ejus. Sciemus, ſequemurque ut cognoſcamus Dominum: quaſi diluculum præparatus eſt egreſſus ejus, & veniet quaſi imber nobis temporaneus, & ſerotinus terræ. ‖ I. Cor. 15. 3.

4. Quid faciam tibi Ephraim? quid faciam tibi Juda? miſericordia veſtra quaſi nubes matutina, & quaſi ros manè pertranſiens.

5. Propter hoc dolavi in prophetis, occidi eos in verbis oris mei: & judicia tua quaſi lux egredientur.

6. ‖ Quia miſericordiam volui, & non ſacrificium, & ſcientiam Dei, pluſquam holocauſta A. ‖ I. Reg. 15. 22. *Eccli.* 4. 17. *Matth.* 9. 13. & 12. 7

7. Ipſi autem ſicut Adam tranſgreſſi ſunt pactum, ibi prævaricati ſunt in me.

8. Galaad civitas operantium idolum, ſupplantata ſanguine.

9. Et quaſi fauces virorum latronum, particeps ſacerdotum, in via interficientium pergentes de Sichem: quia ſcelus operati ſunt.

10. In domo Iſrael vidi horrendum: ibi fornicationes Ephraim: contaminatus eſt Iſrael.

11. Sed & Juda pone meſſem tibi, cùm convertero captivitatem populi mei.

CAPUT VII.

Cùm ſanaturus eſſet Dominus Iſrael, obſtiterunt iniquitates eorum: conſentientes enim regum ſuorum malitiæ, omnes hi in idololatriam vehementer exarſerunt: Dominoque relicto, converſi ad Ægypti auxilium, tranſlati ſunt in Aſſyrios.

1. CUm ſanare vellem Iſrael, revelata eſt iniquitas Ephraim, & malitia Samariç, quia operati ſunt mendacium: & fur ingreſſus eſt ſpolians, latrunculus foris.

2. Et ne fortè dicant in cordibus ſuis omnem malitiam eorum me recordatum: nunc circumdederunt eos adinventiones ſuæ, coram facie mea factæ ſunt.

3. In malitia ſua lætificaverunt regem: & in mendaciis ſuis principes.

4. Omnes adulterantes, quaſi clibanus ſuccenſus à coquente: quievit paululùm civitas à commiſtione fermenti, donec fermentaretur totum.

5. Dies regis noſtri: cœperunt principes furere à vino: extendit manum ſuam cum illuſoribus.

6. Quia applicuerunt quaſi clibanum cor ſuum, cùm inſidiaretur eis: tota nocte dormivit coquens eos, manè ipſe ſuccenſus quaſi ignis flammæ.

7. Omnes calefacti ſunt quaſi clibanus, & devoraverunt judices ſuos: omnes reges eorum ceciderunt: non eſt qui clamet in eis ad me.

8. Ephraim in populis ipſe commiſcebatur: Ephraim factus eſt ſubcinericius panis, qui non reſervatur.

9. Comederunt alieni robur ejus, & ipſe neſcivit: ſed & cani effuſi ſunt in eo, & ipſe ignoravit.

10. Et humiliabitur ſuperbia Iſrael in facie ejus: nec reverſi ſunt ad Dominum Deum ſuum, & non quæſierunt eum in omnibus his.

11. Et factus eſt Ephraim quaſi columba ſeducta non habens cor: Ægyptum invocabant, ad Aſſyrios abierunt.

12. Et cùm profecti fuerint, expandam ſuper eos rete meum: quaſi volucrem cœli detraham eos, cædam eos ſecundùm auditionem cœtus eorum.

13. Væ eis, quoniam receſſerunt à me: vaſtabuntur, quia prævaricati ſunt in me: & ego redemi eos: & ipſi locuti ſunt contra me mendacia.

14. Et non clamaverunt ad me in corde ſuo, ſed ululabant in cubilibus ſuis: ſuper triticum & vinum ruminabant, receſſerunt à me.

15. Et ego erudivi eos, & confortavi brachia eorum: & in me cogitaverunt malitiam.

16. Reverſi ſunt ut eſſent abſque jugo: facti ſunt quaſi arcus doloſus: cadent in gladio principes eorum, à furore linguæ ſuæ. Iſta ſubſannatio eorum in terra Ægypti.

CAPUT VIII.

Samariam prædicit cum vitulo ſuo deſtruendam per Nabuchodonoſor, propter idololatriam; nec ipſorum hoſtiæ ſuſcipientur: civitates autem Juda etiam concremabuntur.

1. IN gutture tuo ſit tuba quaſi aquila ſuper domum Domini: pro eo quòd tranſgreſſi ſunt fœdus meum, & legem meam prævaricati ſunt.

2. Me invocabunt: Deus meus cognovimus te Iſrael.

3. Projecit Iſrael bonum, inimicus perſequetur eum.

4. Ipſi regnaverunt, & non ex me: principes extiterunt, & non cognovi: argentum ſuum, & aurum ſuum fecerunt ſibi idola, ut interirent:

5. projectus eſt vitulus tuus Samaria, iratus eſt furor meus in eos. Uſquequò non poterunt emundari?

6. Quia ex Iſrael & ipſe eſt: artifex fecit illum, & non eſt Deus: quoniam in aranearum telas erit vitulus Samariæ.

7. Quia ventum ſeminabunt, & turbinem metent: culmus ſtans non eſt in eo, germen non faciet farinam: quod & ſi fecerit, alieni comedent eam.

8. Devoratus eſt Iſrael: nunc factus eſt in nationibus quaſi vas immundum.

9. Quia ipſi aſcenderunt ad Aſſur, onager ſolitarius ſibi: Ephraim munera dederunt amatoribus.

10. Sed & cùm mercede conduxerint nationes, nunc congregabo eos: & quieſcent pauliſper ab onere regis, & principum.

11. Quia multiplicavit Ephraim altaria ad peccandum: factæ ſunt ei aræ in delictum.

12. Scribam ei multiplices leges meas, quç velut alienæ computatæ ſunt.

13. Hoſtias offerent, immolabunt carnes, & comedent, & Dominus non ſuſcipiet eas: nunc recordabitur iniquitatis eorum, & viſitabit peccata eorum: ipſi in Ægyptum convertentur.

14. Et oblitus eſt Iſrael factoris ſui, & ædificavit delubra: & Judas multiplicavit urbes munitas: & mittam ignem in civitates ejus, & devorabit ædes illius.

CAPUT IX.

Dominus in populum Iſrael famem & captivitatem propter ipſius peccata immittet: nec grata ipſi erunt eorum ſacrificia: & quia in peccatis perſeverant, perpetuò ejecti à Domino permanebunt, vagi inter nationes.

1. NOli lætari Iſrael, noli exultare ſicut populi: quia fornicatus es à Deo tuo, dilexiſti mercedem ſuper omnes areas tritici.

2. Area & torcular non paſcet eos, & vinum mentietur eis.

3. Non habitabunt in terra Domini: reverſus eſt Ephraim in Ægyptum, & in Aſſyriis pollutum comedit.

4. Non libabunt Domino vinum, & non placebunt ei: ſacrificia eorum, quaſi panis lugentium. Omnes, qui comedent eum, contaminabuntur: quia panis eorum animæ ipſorum, non intrabit in domum Domini:

5. Quid facietis in die ſolemni, in die feſtivitatis Domini.

6. Ecce enim profecti ſunt à vaſtitate: Ægyptus congregabit eos, Memphis ſepeliet eos: deſiderabile argentum eorum urtica hæreditabit, lappa in tabernaculis eorum.

7. Venerunt dies viſitationis, venerunt dies

retri-

retributionis : ſcitote Iſrael ſtultum prophetam, inſanum virum ſpiritualem, propter multitudinem iniquitatis tuæ, & multitudinem amentiæ.

8. Speculator Ephraim cum Deo meo : propheta laqueus ruinæ factus eſt ſuper omnes vias ejus, inſania in domo Dei ejus.

‖ *Judic. 19. 13.* 9. ‖ Profundè peccaverunt, ſicut in diebus Gabaa : recordabitur iniquitatis eorum, & viſitabit peccata eorum.

10. Quaſi uvas in deſerto inveni Iſrael : quaſi prima poma ficulneæ in cacumine ejus vidi patres eorum : ipſi autem intraverunt ad Beelphegor, & abalienati ſunt in confuſionem, & facti ſunt abominabiles ſicut ea, quæ dilexerunt.

11. Ephraim quaſi avis avolavit, gloria eorum à partu, & ab utero, & à conceptu.

12. Quòd & ſi enutrierint filios ſuos, abſque liberis eos faciam in hominibus : ſed & væ eis cùm receſſero ab eis.

13. Ephraim, ut vidi, Tyrus erat fundata in pulchritudine : & Ephraim educet ad interfectorem filios ſuos.

14. Da eis Domine. Quid dabis eis ? Da eis vulvam ſine liberis, & ubera arentia.

‖ *1. Reg. 8.* 15. ‖ Omnes nequitiæ eorum in Galgal, quia ibi exoſos habui eos: propter malitiam adinventionum eorum de domo mea ejiciam eos: non addam ut diligam eos, omnes principes eorum recedentes.

16. Percuſſus eſt Ephraim, radix eorum exſiccata eſt : fructum nequaquam facient. Quòd & ſi genuerint, interficiam amantiſſima uteri eorum.

17. Abjiciet eos Deus meus, quia non audierunt eum : & erunt vagi in nationibus.

CAPUT X.

Propter Idololatriam Iſrael traditur Aſſyriis : & cùm à Domino revocati ad juſtitiam, pergant ſequi vias ſuas, omnes eorum munitiones vaſtabuntur.

1. VItis frondoſa Iſrael, fructus adæquatus eſt ei : ſecundùm multitudinem fructus ſui multiplicavit altaria, juxta ubertatem terræ ſuæ exuberavit ſimulachris.

2. Diviſum eſt cor eorum, nunc interibunt : ipſe confringet ſimulachra eorum, depopulabitur aras eorum.

3. Quia nunc dicent : Non eſt rex nobis : non enim timemus Dominum : & rex quid faciet nobis?

4. Loquimini verba viſionis inutilis, & ferietis fœdus : & germinabit quaſi amaritudo judicium ſuper ſulcos agri.

5. Vaccas Bethaven coluerunt habitatores Samariæ : quia luxit ſuper eum populus ejus, & æditui ejus ſuper eum exultaverunt in gloria ejus, quia migravit ab eo.

6. Siquidem & ipſe in Aſſur delatus eſt, munus regi ultori : confuſio Ephraim capiet, & confundetur Iſrael in voluntate ſua.

7. Tranſire fecit Samaria regem ſuum quaſi ſpumam ſuper faciem aquæ.

8. Et diſperdentur excelſa idoli, peccatum
‖ *Iſai. 2. 19. Luca 23. 10. Apoc. 6. 16* Iſrael : lappa, & tribulus aſcendet ſuper aras eorum : & dicent montibus : ‖ Operite nos ; & collibus : Cadite ſuper nos.

‖ *Jud. 20. 5.* 9. ‖ Ex diebus Gabaa, peccavit Iſrael, ibi ſteterunt : non comprehendet eos in Gabaa prælium ſuper filios iniquitatis.

10. Juxta deſiderium meum corripiam eos : congregabuntur ſuper eos populi, cùm corripientur propter duas iniquitates ſuas.

11. Ephraim vitula docta diligere trituram, & ego tranſivi ſuper pulchritudinem colli ejus : aſcendam ſuper Ephraim, arabit Judas, confringet ſibi ſulcos Jacob.

12. ‖ Seminate vobis in juſtitia, & metite in ore miſericordiæ, innovate vobis novale : tempus autem requirendi Dominum, cùm venerit qui docebit vos juſtitiam. ‖ *Jere. 4. 3.*

13. Araſtis impietatem, iniquitatem meſſuiſtis, comediſtis frugem mendacii : quia confiſus es in viis tuis, in multitudine fortium tuorum.

14. Conſurget tumultus in populo tuo : & omnes munitiones tuæ vaſtabuntur, ſicut vaſtatus eſt ‖ Salmana à domo ejus qui judicavit Baal in die prælii, matre ſuper filios alliſa. ‖ *Judic. 8. 21.*

15. Sic fecit vobis Bethel, à facie malitiæ nequitiarum veſtrarum.

CAPUT XI.

Beneficiis oſtendit Dominus ſe diligere populum Iſrael : ſed propter illius ſcelera tradidit eum Aſſyriis : attamen propter ſuam miſericordiam reducet eos ; ut in terra ſua ſerviant Domino, unà cum Gentibus ad Deum converſis.

1. SIcut manè tranſiit, pertranſiit rex Iſrael. Quia puer Iſrael, & dilexi eum : & ‖ ex Ægypto vocavi filium meum. ‖ *Matth. 2. 15.*

2. Vocaverunt eos, ſic abierunt à facie eorum : Baalim immolabant, & ſimulachris ſacrificabant.

3. Et ego quaſi nutricius Ephraim, portabam eos in brachiis meis : & neſcierunt quòd curarem eos.

4. In funiculis Adam traham eos, in vinculis charitatis : & ero eis quaſi exaltans jugum ſuper maxillas eorum : & declinavi ad eum ut veſceretur.

5. Non revertetur in terram Ægypti, & Aſſur ipſe rex ejus : quoniam noluerunt converti.

6. Cœpit gladius in civitatibus ejus, & conſumet electos ejus, & comedet capita eorum.

7. Et populus meus pendebit ad reditum meum : jugum autem imponetur eis ſimul, quod non auferetur.

8. Quomodo dabo te Ephraim, protegam te Iſrael? ‖ Quomodo dabo te ſicut Adama, ponam te ut Seboim? Converſum eſt in me cor meum, pariter conturbata eſt pœnitudo mea. ‖ *Gen. 19. 24.*

9. Non faciam furorem iræ meæ : non convertar ut diſperdam Ephraim : quoniam Deus ego, & non homo : in medio tui Sanctus, & non ingrediar civitatem.

10. Poſt Dominum ambulabunt, quaſi leo rugiet : quia ipſe rugiet, & formidabunt filii maris.

11. Et avolabunt quaſi avis ex Ægypto, & quaſi columba de terra Aſſyriorum : & collocabo eos in domibus ſuis, dicit Dominus.

12. Circumdedit me in negatione Ephraim, & in dolo domus Iſrael : Judas autem teſtis deſcendit cum Deo, & cum ſanctis fidelis.

CAPUT XII.

Vanè fidit Iſrael in Ægypto, ut ab Aſſur liberetur: ſed tam ipſi quàm Juda reddet Dominus juxta merita ipſorum, qui immemores beneficiorum Jacob patriarchæ præſtitorum, declinaverunt in avaritiam: quibus tamen pacem offert: carpens potiſſimùm idololatriam Galaad.

1. EPhraim paſcit ventum, & ſequitur æſtum: tota die mendacium, & vaſtitatem multiplicat: & fœdus cum Aſſyriis iniit, & oleum in Ægyptum ferebat.

2. Judicium ergo Domini cum Juda, & viſitatio ſuper Jacob: juxta vias ejus, & juxta adinventiones ejus reddet ei.

|| Gen. 25. 25. & 32. 24.
3. || In utero ſupplantavit fratrem ſuum: & in fortitudine ſua directus eſt cum angelo.

4. Et invaluit ad angelum, & confortatus eſt: flevit, & rogavit eum: in Bethel invenit eum, & ibi locutus eſt nobiſcum.

5. Et Dominus Deus exercituum, Dominus memoriale ejus.

6. Et tu ad Deum tuum converteris: miſericordiam & judicium cuſtodi, & ſpera in Deo tuo ſemper.

7. Chanaan, in manu ejus ſtatera doloſa, calumniam dilexit.

8. Et dixit Ephraim: Verumtamen dives effectus ſum, inveni idolum mihi: omnes labores mei non invenient mihi iniquitatem, quam peccavi.

9. Et ego Dominus Deus tuus ex terra Ægypti, adhuc ſedere te faciam in tabernaculis, ſicut in diebus feſtivitatis.

10. Et locutus ſum ſuper prophetas, & ego viſionem multiplicavi, & in manu prophetarum aſſimilatus ſum.

11. Si Galaad idolum, ergo fruſtra erant in Galgal bobus immolantes: nam & altaria eorum quaſi acervi ſuper ſulcos agri:

|| Gen. 28. 5.
12. || Fugit Jacob in regionem Syriæ, & ſervivit Iſrael in uxorem, & in uxorem ſervavit.

|| Exod. 14. 21. & 22.
13. || In propheta autem eduxit Dominus Iſrael de Ægypto: & in propheta ſervatus eſt.

14. Ad iracundiam me provocavit Ephraim in amaritudinibus ſuis, & ſanguis ejus ſuper eum veniet, & opprobrium ejus reſtituet ei Dominus ſuus.

CAPUT XIII.

Abominationes Iſrael oſtendit, propter quas ipſi minatur exitium: Dominus dicit ſe ſolum eſſe Deum & liberatorem, arguens Iſrael ingratitudinis de beneficiis in deſerto acceptis, gravemque ob id vindictam illis comminatur: addens ſe eos de morte liberaturum, devictis morte & inferno.

1. LOquente Ephraim, horror invaſit Iſrael, & deliquit in Baal, & mortuus eſt.

2. Et nunc addiderunt ad peccandum: feceruntque ſibi conflatile de argento ſuo quaſi ſimilitudinem idolorum, factura artificum totum eſt: his ipſi dicunt: Immolate homines vitulos adorantes.

3. Idcircò erunt quaſi nubes matutina, & ſicut ros matutinus præteriens, ſicut pulvis turbine raptus ex area, & ſicut fumus de fumario.

4. || Ego autem Dominus Deus tuus ex terra Ægypti: & Deum abſque me neſcies, & ſalvator non eſt præter me. || Iſai. 43. 11.

5. Ego cognovi te in deſerto, in terra ſolitudinis.

6. Juxta paſcua ſua adimpleti ſunt, & ſaturati ſunt: & levaverunt cor ſuum, & obliti ſunt mei.

7. Et ego ero eis quaſi leæna, ſicut pardus in via Aſſyriorum.

8. Occurram eis quaſi urſa raptis catulis, & dirumpam interiora jecoris eorum: & conſumam eos ibi quaſi leo, beſtia agri ſcindet eos.

9. Perditio tua Iſrael: tantummodò in me auxilium tuum.

10. Ubi eſt rex tuus? maximè nunc ſalvet te in omnibus urbibus tuis; & judices tui, de quibus dixiſti: || Da mihi regem, & principes. || 1. Reg. 8. 5.

11. Dabo tibi regem in furore meo, & auferam in indignatione mea.

12. Colligata eſt iniquitas Ephraim, abſconditum peccatum ejus.

13. Dolores parturientis venient ei: ipſe filius non ſapiens: nunc enim non ſtabit in contritione filiorum.

14. De manu mortis liberabo eos, de morte redimam eos: || ero mors tua ò mors, morſus tuus ero inferne: conſolatio abſcondita eſt ab oculis meis. || 1. Cor. 15. 54. Hebr. 2. 14.

15. Quia ipſe inter fratres dividet: || adducet urentem ventum Dominus de deſerto aſcendentem: & ſiccabit venas ejus, & deſolabit fontem ejus, & ipſe diripiet theſaurum omnis vaſis deſiderabilis. || Ezech. 19. 12.

CAPUT XIV.

Perditionem annuntiat Iſraeli, propter ipſius peccata: revocat tamen ad ſe, & converſis plurima bona promittit.

1. PEreat Samaria, quoniam ad amaritudinem concitavit Deum ſuum: in gladio pereant, parvuli eorum elidantur, & fœtæ ejus diſcindantur.

2. ‡ Convertere Iſrael ad Dominum Deum tuum: quoniam corruiſti in iniquitate tua. ‡ Fer. 6. Quat. Temp. Septem.

3. Tollite vobiſcum verba, & convertimini ad Dominum: & dicite ei: Omnem aufer iniquitatem, accipe bonum: & reddemus vitulos * labiorum noſtrorum. * i. Sacrificia laudis.

4. Aſſur non ſalvabit nos, ſuper equum non aſcendemus, nec dicemus ultrà: Dii noſtri opera manuum noſtrarum: quia ejus, qui in te eſt, miſereberis pupilli.

5. Sanabo contritiones eorum, diligam eos ſpontaneè: quia averſus eſt furor meus ab eis.

6. Ero quaſi ros, Iſrael germinabit ſicut lilium, & erumpet radix ejus ut Libani.

7. Ibunt rami ejus, & erit quaſi oliva gloria ejus, & odor ejus ut Libani.

8. Convertentur ſedentes in umbra ejus: vivent tritico, & germinabunt quaſi vinea: memoriale ejus ſicut vinum Libani.

9. Ephraim quid mihi ultrà idola? ego exaudiam, & dirigam eum ego ut abietem virentem: ex me fructus tuus inventus eſt.

10. Quis ſapiens, & intelliget iſta? intelligens, & ſciet hæc? quia rectæ viæ Domini, & juſti ambulabunt in eis: prævaricatores verò corruent in eis.

PROPHETIA JOEL,

JOEL, deſcenſus Dei, *vel, ut vult Hieronymus*, Dominus Deus *exponitur. Hujus prophetiæ liber nullum tempus prænotatum habet. Cenſet verò Hieronymus eum Oſeæ juſſe æqualem, quòd ab Hebræis ipſi ſubjungi ſoleat, etſi paulò aliter apud Græcos hi minores prophetæ digerantur; nempe in hunc modum:* Oſee, Amos, Michæas, Joel, Abdias, Jonas, Nahum, Habacuc, Sophonias, Aggæus, Zacharias, Malachias. *At Joelem ante Amos docuiſſe ex eo colligitur, quòd in fine primi capitis prædicat ſiccitatem, quam Amos in quarto capite fruſtrà eveniſſe conqueritur. Amos autem in diebus Oziæ & Jeroboami prophetaſſe infrà patebit ex Scriptura. Unde minùs verè Genebrardus Joelem ſub Ezechia & Manaſſe id munus obiiſſe contendit; eo fortaſſe deceptus, quòd ut Oſeæ dicta ad decem tribus, ita Joelis ad duas reliquas maximè pertineant, quibus excidium Jeroſolymæ, totiuſque Judææ per Chaldæos prænuntiat; & ſub hoc typo excidium univerſi, & judicium extremum præfigurat.*

CAPUT PRIMUM.

Joel parabola propoſita de eruca, locuſta, brucho & rubigine, quatuor plagas contra Judam vaticinando, hortatur omnes & potiſſimùm ſacerdotes ad planctum, jejunium & orationem, plangens & ipſe vaſtitatem terræ ſuæ.

1. VERBUM Domini, quod factum eſt ad Joel filium Phatuel.
2. Audite hoc ſenes, & auribus percipite omnes habitatores terræ: ſi factum eſt iſtud in diebus veſtris, aut in diebus patrum veſtrorum?

3. Super hoc filiis veſtris narrate, & filii veſtri filiis ſuis, & filii eorum generationi alteræ.

4. Reſiduum erucæ comedit locuſta, & reſiduum locuſtæ comedit bruchus, & reſiduum bruchi comedit rubigo.

5. Expergiſcimini ebrii, & flete, & ululate omnes, qui bibitis vinum in dulcedine: quoniam periit ab ore veſtro.

6. Gens enim aſcendit ſuper terram meam, fortis & innumerabilis: dentes ejus ut dentes leonis: & molares ejus ut catuli leonis.

7. Poſuit vineam meam in deſertum, & ficum meam decorticavit: nudans ſpoliavit eam, & projecit: albi facti ſunt rami ejus.

8. Plange quaſi virgo accincta ſacco ſuper virum pubertatis ſuæ.

9. Periit ſacrificium & libatio de domo Domini: luxerunt ſacerdotes miniſtri Domini.

10. Depopulata eſt regio, luxit humus: quoniam devaſtatum eſt triticum, confuſum eſt vinum, elanguit oleum.

11. Confuſi ſunt agricolæ, ululaverunt vinitores ſuper frumento, & hordeo, quia periit meſſis agri.

12. Vinea confuſa eſt, & ficus elanguit: malogranatum, & palma, & malum, & omnia ligna agri aruerunt: quia confuſum eſt gaudium à filiis hominum.

13. Accingite vos, & plangite ſacerdotes, ululate miniſtri altaris: ingredimini, cubate in ſacco miniſtri Dei mei: quoniam interiit de domo Dei veſtri ſacrificium, & libatio.

14. || Sanctificate jejunium, vocate cœtum, congregate ſenes omnes habitatores terræ in domum Dei veſtri: & clamate ad Dominum. || *Infr.* 2. 15.

15. Aaa, diei. Quia propè eſt dies Domini, & quaſi vaſtitas à potente veniet.

16. Numquid non coram oculis veſtris alimenta perierunt de domo Dei noſtri, lætitia, & exultatio?

17. Computruerunt jumenta in ſtercore ſuo, demolita ſunt horrea, diſſipatæ ſunt apothecæ: quoniam confuſum eſt triticum.

18. Quid ingemuit animal, mugierunt greges armenti? Quia non eſt paſcua eis: ſed & greges pecorum diſperierunt.

19. Ad te Domine clamabo: quia ignis comedit ſpecioſa deſerti, & flamma ſuccendit omnia ligna regionis.

20. Sed & beſtiæ agri, quaſi area ſitiens imbrem, ſuſpexerunt ad te: quoniam exſiccati ſunt fontes aquarum, & ignis devoravit ſpecioſa deſerti.

C A P U T II.

Propheta Judæis crudelitatem hoſtium ſuorum denuntiat, & quàm terribilis erit ipſis dies illa, quapropter ad pœnitentiam eos hortatur: & converſis magnam pollicetur Dominus proſperitatem, ſeque daturum ſpiritum ſuum ſuper omnem carnem, & magna prodigia ante diem Domini magnum & terribilem: eritque ſalvus omnis qui invocaverit Nomen Domini.

1. CAnite tuba in Sion, ululate in monte ſancto meo, conturbentur omnes habitatores terræ: Quia venit dies Domini, quia propè eſt

2. dies tenebrarum, & caliginis, dies nubis, & turbinis: quaſi manè expanſum ſuper montes populus multus & fortis: ſimilis ei non fuit à principio, & poſt eum non erit uſque in annos generationis & generationis.

3. Ante faciem ejus ignis vorans, & poſt eum exurens flamma: quaſi hortus voluptatis terra coram eo, & poſt eum ſolitudo deſerti, neque eſt qui effugiat eum.

4. Quaſi aſpectus equorum, aſpectus eorum: & quaſi equites ſic current.

5. Sicut ſonitus quadrigarum ſuper capita montium exilient, ſicut ſonitus flammæ ignis devorantis ſtipulam, velut populus fortis præparatus ad prælium.

6. A facie ejus cruciabuntur populi: omnes vultus redigentur in ollam.

7. Sicut fortes current: quaſi viri bellatores aſcendent murum: viri in viis ſuis gradientur, & non declinabunt à ſemitis ſuis.

8. Unuſquiſque fratrem ſuum non coarctabit, ſinguli in calle ſuo ambulabunt: ſed & per feneſtras cadent, & non demolientur.

9. Urbem ingredientur, in muro current: domos conſcendent, per feneſtras intrabunt quaſi fur.

10. A facie ejus contremuit terra, moti ſunt cœli: ‖ ſol & luna obtenebrati ſunt, & ſtellæ retraxerunt ſplendorem ſuum.

‖ *Iſa.* 13.10. *Ezec.* 32.7. *Infr.* 3.15. *Matth.* 24.29. *Marc.* 13.24. *Luc.* 21.25.

11. Et Dominus dedit vocem ſuam ante faciem exercitus ſui: quia multa ſunt nimis caſtra ejus, quia fortia & facientia verbum ejus: ‖ magnus enim dies Domini, & terribilis valdè: & quis ſuſtinebit eum?

‖ *Jer.* 30.7. *Amos* 5.18. *Soph.* 1.15.

12. Nunc ergo dicit Dominus: ‡ Convertimini ad me in toto corde veſtro in jejunio, & in fletu, & in planctu.

‡ Feria 5. Cinerum. *Pſal.* 85.5. *Joan.* 4.2.

13. Et ſcindite corda veſtra, & non veſtimenta veſtra, & convertimini ad Dominum Deum veſtrum: ‖ quia benignus & miſericors eſt, patiens & multæ miſericordiæ, & præſtabilis ſuper malitia.

14. ‖ Quis ſcit ſi convertatur, & ignoſcat, & relinquat poſt ſe benedictionem, ſacrificium, & libamen Domino Deo veſtro?

‖ *Jon.* 3.9.

15. Canite tuba in Sion, ‖ ſanctificate jejunium, vocate cœtum,

‖ *Sup.* 1.14.

16. congregate populum, ſanctificate eccleſiam, coadunate ſenes, congregate parvulos, & ſugentes ubera: egrediatur ſponſus de cubili ſuo, & ſponſa de thalamo ſuo.

17. Inter veſtibulum & altare plorabunt ſacerdotes miniſtri Domini, & dicent: Parce Domine, parce populo tuo: & ne des hæreditatem tuam in opprobrium, ut dominentur eis nationes. Quare dicunt in populis: Ubi eſt Deus eorum?

18. Zelatus eſt Dominus terram ſuam, & pepercit populo ſuo:

19. Et reſpondit Dominus, & dixit populo ſuo: Ecce ego mittam vobis frumentum, & vinum, & oleum, & replebimini eis: & non dabo vos ultrà opprobrium in Gentibus.

20. Et eum, qui ab Aquilone eſt, procul faciam à vobis: & expellam eum in terram inviam, & deſertam: faciem ejus contra mare Orientale, & extremum ejus ad mare noviſſimum: & aſcendet fœtor ejus, & aſcendet putredo ejus, quia ſuperbè egit.

21. Noli timere terra, exulta & lætare: quoniam magnificavit Dominus ut faceret.

22. Nolite timere animalia regionis: quia germinaverunt ſpecioſa deſerti, quia lignum attulit fructum ſuum, ficus, & vinea dederunt virtutem ſuam.

23. ‡ Et filii Sion exultate, & lætamini in Domino Deo veſtro: quia dedit vobis doctorem juſtitiæ, & deſcendere faciet ad vos imbrem matutinum & ſerotinum, ſicut in principio.

‡ Fer. 6. Quat. Temp. Pentec.

24. Et implebuntur areæ frumento, & redundabunt torcularia vino, & oleo.

25. Et reddam vobis annos, quos comedit locuſta, bruchus, & rubigo, & eruca: fortitudo mea magna, quam miſi in vos.

26. Et comedetis veſcentes, & ſaturabimini: & laudabitis nomen Domini Dei veſtri, qui fecit mirabilia vobiſcum: & non confundetur populus meus in ſempiternum.

27. Et ſcietis quia in medio Iſrael ego ſum: & ego Dominus Deus veſter, & non eſt ampliùs: & non confundetur populus meus in æternum.

28. Et erit poſt hæc ‡: ‖ Effundam ſpiritum meum ſuper omnem carnem: & prophetabunt filii veſtri, & filiæ veſtræ: ſenes veſtri ſomnia ſomniabunt, & juvenes veſtri viſiones videbunt.

‡ Sabb. Quat. Temp. Pentec. Epiſt. 1. ‖ *Iſaa* 44.3. *Act.* 2.17.

29. Sed & ſuper ſervos meos, & ancillas in diebus illis effundam ſpiritum meum.

30. Et dabo prodigia in cœlo, & in terra, ſanguinem, & ignem, & vaporem fumi.

31. ‖ Sol convertetur in tenebras, & luna in ſanguinem: antequam veniat dies Domini magnus, & horribilis.

‖ *Sup.* 2.10. *Matth.* 24.29. *Luc.* 21.25. *Act.* 2.20.

32. Et erit: ‖ omnis qui invocaverit nomen Domini, ſalvus erit: quia in monte Sion, & in Jeruſalem erit ſalvatio, ſicut dixit Dominus, & in reſiduis, quos Dominus vocaverit.

‖ *Rom.* 10.13.

C A P U T III.

Minatur Dominus afflictionem magnam Gentibus, quæ populum ſuum afflixerunt; ſeque omnes in valle Joſaphat judicaturum: fons de domo Domini egredietur, & Judæa in æternum inhabitabitur, ſanguine ipſius emundato.

1. QUia ecce in diebus illis, & in tempore illo, cùm convertero captivitatem Juda & Jeruſalem:

2. Congregabo omnes Gentes, & deducam

eas

eas in vallem Joſaphat: & diſceptabo cum eis ibi ſuper populo meo, & hæreditate mea Iſrael, quos diſperſerunt in nationibus, & terram meam diviſerunt.

3. Et ſuper populum meum miſerunt ſortem: & poſuerunt puerum in proſtibulo, & puellam vendiderunt pro vino ut biberent.

4. Verùm quid mihi & vobis Tyrus, & Sidon, & omnis terminus Palæſthinorum? numquid ultionem vos reddetis mihi? & ſi ulciſcimini vos contra me, citò velociter reddam viciſſitudinem vobis ſuper caput veſtrum.

5. Argentum enim meum, & aurum tuliſtis: & deſiderabilia mea, & pulcherrima intuliſtis in delubra veſtra.

6. Et filios Juda, & filios Jeruſalem vendidiſtis filiis Græcorum, ut longè faceretis eos de finibus ſuis.

7. Ecce ego ſuſcitabo eos de loco, in quo vendidiſtis eos: & convertam retributionem veſtram in caput veſtrum.

8. Et vendam filios veſtros, & filias veſtras in manibus filiorum Juda, & venumdabunt eos Sabæis genti longinquæ, quia Dominus locutus eſt.

9. Clamate hoc in Gentibus, ſanctificate bellum, ſuſcitate robuſtos: accedant, aſcendant omnes viri bellatores.

10. Concidite aratra veſtra in gladios, & ligones veſtros in lanceas. Infirmus dicat: Quia fortis ego ſum.

11. Erumpite, & venite omnes gentes de circuitu, & congregamini: ibi occumbere faciet Dominus robuſtos tuos.

12. Conſurgant, & aſcendant Gentes in vallem Joſaphat: quia ibi ſedebo ut judicem omnes gentes in circuitu.

13. ‖ Mittite falces, quoniam maturavit meſſis: venite, & deſcendite, quia plenum eſt torcular, exuberant torcularia: quia multiplicata eſt malitia eorum. ‖ Apoc 14. 15.

14. Populi populi in valle conciſionis: quia juxtà eſt dies Domini in valle conciſionis.

15. ‖ Sol & luna obtenebrati ſunt, & ſtellæ retraxerunt ſplendorem ſuum. ‖ Sup. 2. 10. & 31.

16. ‖ Et Dominus de Sion rugiet, & de Jeruſalem dabit vocem ſuam: & movebuntur cœli, & terra: & Dominus ſpes populi ſui, & fortitudo filiorum Iſrael. ‖ Jer. 25. 30. Amos 1. 2.

17. Et ſcietis quia ego Dominus Deus veſter habitans in Sion monte ſancto meo: & erit Jeruſalem ſancta, & alieni non tranſibunt per eam ampliùs.

18. ‖ Et erit in die illa: ſtillabunt montes dulcedinem, & colles fluent lacte: & per omnes rivos Juda ibunt aquæ: & fons de domo Domini egredietur, & irrigabit torrentem ſpinarum. ‖ Amos 9. 13.

19. Ægyptus in deſolationem erit, & Idumæa in deſertum perditionis: pro eo quòd iniquè egerint in filios Juda, & effuderint ſanguinem innocentem in terra ſua.

20. Et Judæa in æternum habitabitur, & Jeruſalem in generationem & generationem.

21. Et mundabo ſanguinem eorum, quem non mundaveram: & Dominus commorabitur in Sion.

PRO-

PROPHETIA AMOS,

AMOS, populus avulſus latinè dicitur hoc nomine, Iſraelitici populi, qualis his temporibus erat, typum gerens. Is inter pecuarios Thecuanos in Judæa fuit. Ad propheticum munus in regno Iſrael obeundum miſſum ſe teſtatur biennio ante terræ motum, quem circa annum Oziæ regis 23. (Ann. M. 3216. ante æram Chriſti 788.) factum rectè fortaſſis arbitrantur Judæi; in eo tamen lapſi quòd eumdem referunt ad annum, quo lepra percuſſus eſt Ozias ille: etſi eos ſecutus, idem tribus locis referat Hieronymus. Nam lepra percuſſus eſt Ozias jam ſenex, cùm officium ſacerdotale uſurpare voluit, quo tempore judicabat populum terræ filius ejus Joathan. Nativitatem verò Joathami quinquennio integro præceſſit mors Jeroboami, ſub quo tamen eum terræ motum eveniſſe affirmat noſter Propheta.

Probatur id ex hiſtoria Regum. Ozias, qui & Azarias anno vitæ 16. regnum iniit, ac per 52. obtinuit; atque ita anno 68. natus, mortuus eſt. Filius verò ejus Joathan, annorum 25. erat, cùm regnare cœpit. Ergo anno 43. patris natus eſt. At Jeroboam mortuus eſt anno 38. Oziæ ergo toto quinquennio præcedit ejus mors nativitatem Joathami. Vide 4. Reg. 15. & 2. Paral. 26. & 27.

CAPUT PRIMUM.

Tempus prophetiæ Amos: ultio Domini in Damaſcum, Philiſthæos, Tyrum, Idumæam, & Filios Ammon, quos ſuper quatuor ſceleribus non convertet.

1. VERBA Amos, qui fuit in paſtoribus de Thecue: quæ vidit ſuper Iſrael in diebus Oziæ regis Juda, & in diebus Jeroboam filii Joas regis Iſrael || ante duos annos * terræ motus.

2. Et dixit: || Dominus de Sion rugiet, & de Jeruſalem dabit vocem ſuam: & luxerunt ſpecioſa paſtorum, & exſiccatus eſt vertex Carmeli.

3. Hæc dicit Dominus: Super tribus ſceleribus Damaſci, & ſuper quatuor non convertam eum: eò quòd trituraverint in plauſtris ferreis Galaad.

4. Et mittam ignem in domum Azael, & devorabit domos Benadad.

5. Et conteram vectem Damaſci *: & diſperdam habitatorem de campo idoli, & tenentem ſceptrum de domo voluptatis: & transferetur populus Syriæ Cyrenen, dicit Dominus.

6. Hæc dicit Dominus: Super tribus ſceleribus Gazæ, & ſuper quatuor non convertam eum: eò quòd tranſtulerint captivitatem perfectam, ut concluderent eam in Idumæa.

7. Et mittam ignem in murum Gazæ, & devorabit ædes ejus.

8. Et diſperdam habitatorem de Azoto, & tenentem ſceptrum de Aſcalone: & convertam manum meam ſuper Accaron, & peribunt reliqui Philiſthinorum, dicit Dominus Deus.

9. Hæc dicit Dominus: Super tribus ſceleribus Tyri, & ſuper quatuor non convertam eum: eò quòd concluſerint captivitatem perfectam in Idumæa, & non ſint recordati fœderis fratrum.

10. Et mittam ignem in murum Tyri, & devorabit ædes ejus.

11. Hæc dicit Dominus: Super tribus ſceleribus Edom, & ſuper quatuor non convertam eum: eò quòd perſecutus ſit in gladio fratrem ſuum, & violaverit miſericordiam ejus, & tenuerit ultrà furorem ſuum, & indignationem ſuam ſervaverit uſque in finem.

12. Mittam ignem in Theman: & devorabit ædes Boſræ.

13. Hæc dicit Dominus: Super tribus ſceleribus filiorum Ammon, & ſuper quatuor non convertam eum: eò quòd diſſecuerit prægnantes Galaad ad dilatandum terminum ſuum.

14. Et ſuccendam ignem in muro Rabba: & devorabit ædes ejus in ululatu in die belli, & in turbine in die commotionis.

15. Et ibit Melchom in captivitatem, ipſe, & principes ejus ſimul, dicit Dominus.

|| Zach. 14. 5. * Vide titul. libri. || Jerem. 25. 30. Joel 3. 16.

* Quod factū eſt per Theglathphalaſar, qui Reſinem Damaſci regē occidit. Atque ita regnum illud in Reſone cœptum, (3. Reg. 9. 23.) in

Reſine finitum eſt. (4. Reg. 16. 8.) per decem generationes continuatum. Joſeph. Antiq. 7. c. 6.

C A-

Digitized by Google

CAPUT II.

Ultio Dominiin Moab, Judam & Iſraelem, hiſque minatur interitum, quem effugere non poterunt: quia acceptis beneficiis ſemper fuerunt ingrati, Deique legem abjecerunt.

1. HÆc dicit Dominus: Super tribus ſceleribus Moab, & ſuper quatuor non convertam eum: eò quòd incenderit oſſa regis * Idumeæ uſque ad cinerem.

*i. Primogenitus ejus qui regnaturus erat poſt eum. 4 Reg. 3. 27

2. Et mittam ignem in Moab, & devorabit ædes Carioth: & morietur in ſonitu Moab, in clangore tubæ:

3. & diſperdam judicem de medio ejus, & omnes principes ejus interficiam cum eo, dicit Dominus.

4. Hæc dicit Dominus: Super tribus ſceleribus Juda, & ſuper quatuor non convertam eum: eò quòd abjecerit legem Domini, & mandata ejus non cuſtodierit: deceperunt enim eos idola ſua, poſt quæ abierant patres eorum.

5. Et mittam ignem in Juda, & devorabit ædes Jeruſalem.

6. Hæc dicit Dominus: Super tribus ſceleribus Iſrael, & ſuper quatuor non convertam eum: pro eo quòd vendiderit pro argento juſtum, & pauperem pro calceamentis.

7. Qui conterunt ſuper pulverem terræ capita pauperum, & viam humilium declinant: & filius ac pater ejus ierunt ad puellam, ut violarent nomen ſanctum meum.

8. Et ſuper veſtimentis pignoratis accubuerunt juxta omne altare: & vinum damnatorum bibebant in domo Dei ſui.

9. || Ego autem exterminavi Amorrhæum à facie eorum: cujus altitudo, cedrorum altitudo ejus, & fortis ipſe quaſi quercus: & contrivi fructum ejus deſuper, & radices ejus ſubter.

|| Num. 21. 24. Deut. 2. 24.

10. || Ego ſum, qui aſcendere vos feci de terra Ægypti, & duxi vos in deſerto quadraginta annis ut poſſideretis terram Amorrhæi.

|| Exod. 14. 21. Deut. 8. 2.

11. Et ſuſcitavi de filiis veſtris in prophetas, & de juvenibus veſtris nazaræos: numquid non ita eſt filii Iſrael dicit Dominus?

12. Et propinabitis nazaræis vinum: & prophetis mandabitis, dicentes: Ne prophetetis.

13. Ecce ego ſtridebo ſubter vos, ſicut ſtridet plauſtrum onuſtum fœno.

14. Et peribit fuga à veloce, & fortis non obtinebit virtutem ſuam, & robuſtus non ſalvabit animam ſuam:

15. & tenens arcum non ſtabit, & velox pedibus ſuis non ſalvabitur, & aſcenſor equi non ſalvabit animam ſuam:

16. & robuſtus corde inter fortes nudus fugiet in illa die, dicit Dominus.

CAPUT III.

Domum Iſrael populum olim unicè electum arguit variorum ſcelerum: ex quibus paucos dicit ſervandos in ſuperventura afflictione, quam ipſis comminatur.

1. AUdite verbum, quod locutus eſt Dominus ſuper vos, filii Iſrael: ſuper omnem cognationem, quam eduxi de terra Ægypti, dicens:

2. Tantummodò vos cognovi ex omnibus cognationibus terræ: idcircò viſitabo ſuper vos omnes iniquitates veſtras.

3. Numquid ambulabunt duo pariter, niſi convenerit eis?

4. Numquid rugiet leo in ſaltu, niſi habuerit prædam? numquid dabit catulus leonis vocem de cubili ſuo, niſi aliquid apprehenderit?

5. Numquid cadet avis in laqueum terræ abſque aucupe? numquid auferetur laqueus de terra antequam quid ceperit?

6. Si clanget tuba in civitate, & populus non expaveſcet? ſi erit malum in civitate, quod Dominus non fecerit?

7. Quia non facit Dominus Deus verbum, niſi revelaverit ſecretum ſuum ad ſervos ſuos prophetas.

8. Leo rugiet, quis non timebit? Dominus Deus locutus eſt, quis non prophetabit?

9. Auditum facite in ædibus Azoti, & in ædibus terræ Ægypti: & dicite: Congregamini ſuper montes Samariæ, & videte inſanias multas in medio ejus, & calumniam patientes in penetralibus ejus.

10. Et neſcierunt facere rectum, dicit Dominus, theſaurizantes iniquitatem, & rapinas in ædibus ſuis.

11. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Tribulabitur, & circuietur terra: & detrahetur ex te fortitudo tua, & diripientur ædes tuæ.

12. Hæc dicit Dominus: Quomodo ſi eruat paſtor de ore leonis duo crura, aut extremum auriculæ: ſic eruentur filii Iſrael, qui habitant in Samaria in plaga lectuli, & in Damaſci grabato.

13. Audite, & conteſtamini in domo Jacob, dicit Dominus Deus exercituum:

14. quia in die cùm viſitare cœpero prævaricationes Iſrael, ſuper eum viſitabo, & ſuper altaria Bethel: & amputabuntur cornua altaris, & cadent in terram.

15. Et percutiam domum hyemalem cum domo æſtiva: & peribunt domus eburneæ, & diſſipabuntur ædes multæ, dicit Dominus.

CAPUT IV.

Invehitur ſub typo vaccarum pinguium in iniquos primates Samariæ, ipſorum ſubſannans idololatriam: & quia filii Iſrael variis flagellis à peccatis ſuis revocari non potuerunt, minatur eis Dominus ſimilia his quæ priùs paſſi fuerant; hortando ut ad Deum omnipotentem convertantur.

1. AUdite verbum hoc vaccæ pingues, quæ eſtis in monte Samariæ: quę calumniam facitis egenis, & confringitis pauperes: quæ dicitis dominis veſtris: Afferte, & bibemus.

2. Juravit Dominus Deus in Sancto ſuo: quia ecce dies venient ſuper vos, & levabunt vos in contis, & reliquias veſtras in ollis ferventibus.

3. Et per aperturas exibitis altera contra alteram, & projiciemini in Armon, dicit Dominus.

4. Venite ad Bethel, & impiè agite: ad Galgalam, & multiplicate prævaricationem: & afferte manè victimas veſtras, tribus diebus decimas veſtras.

5. Et ſacrificate de fermentato laudem: & vocate voluntarias oblationes, & annuntiate: ſic enim voluiſtis filii Iſrael, dicit Dominus Deus.

6. Unde & ego dedi vobis ſtuporem dentium in cunctis urbibus veſtris, & indigentiam panum in omnibus locis veſtris: & non eſtis reverſi ad me, dicit Dominus.

7. Ego quoque prohibui à vobis imbrem, cùm adhuc tres menſes ſupereſſent uſque ad meſſem: & plui ſuper unam civitatem, & ſuper alteram civitatem non plui: pars una compluta eſt; & pars, ſuper quam non plui, aruit.

8. Et venerunt duæ & tres civitates ad unam civitatem ut biberent aquam, & non ſunt ſatiatæ: & non rediſtis ad me, dicit Dominus.

¶ Agg. 2. 18. 9. ‖ Percuſſi vos in vento urente, & in aurugine, multitudinem hortorum veſtrorum, & vinearum veſtrarum: oliveta veſtra, & ficeta veſtra comedit eruca: & non rediſtis ad me, dicit Dominus.

10. Miſi in vos mortem in via Ægypti, percuſſi in gladio juvenes veſtros uſque ad captivitatem equorum veſtrorum: & aſcendere feci putredinem caſtrorum veſtrorum in nares veſtras: & non rediſtis ad me, dicit Dominus.

¶ Gen. 19. 24. 11. Subverti vos, ‖ ſicut ſubvertit Deus Sodomam, & Gomorrham, & facti eſtis quaſi torris raptus ab incendio: & non rediſtis ad me, dicit Dominus.

12. Quapropter hæc faciam tibi Iſrael: poſtquam autem hæc fecero tibi, præparare in occurſum Dei tui Iſrael.

13. Quia ecce formans montes, & creans ventum, & annuntians homini eloquium ſuum, faciens matutinam nebulam, & gradiens ſuper excelſa terræ: Dominus Deus exercituum nomen ejus.

CAPUT V.

Luget caſum Iſraelis Propheta, revocans eos ad quærendum Dominum, ut ita poſſint evadere afflictiones ſuis peccatis debitas, propter quas ubique planctus erit: odit Dominus feſtivitates ac ſacrificia eorum, quibus propter idololatriam minatur captivitatem.

1. AUdite verbum iſtud, quod ego levo ſuper vos planctum. Domus Iſrael cecidit, & non adjiciet ut reſurgat.

2. Virgo Iſrael projecta eſt in terram ſuam, non eſt qui ſuſcitet eam.

3. Quia hæc dicit Dominus Deus: Urbs, de qua egrediebantur mille, relinquentur in ea centum: & de qua egrediebantur centum, relinquentur in ea decem in domo Iſrael.

4. Quia hæc dicit Dominus domui Iſrael: Quærite me, & vivetis.

5. Et nolite quærere Bethel, & in Galgalam nolite intrare, & in Berſabee non tranſibitis: quia Galgala captiva ducetur, & Bethel erit inutilis.

6. Quærite Dominum, & vivite: ne fortè comburatur ut ignis domus Joſeph, & devorabit, & non erit qui extinguat Bethel.

7. Qui convertitis in abſinthium judicium; & juſtitiam in terra relinquitis.

8. Facientem Arcturum, & Orionem, & convertentem in manè tenebras, & diem in noctem mutantem: ‖ qui vocat aquas maris, & effundit eas ſuper faciem terræ: Dominus nomen eſt ejus. ‖ Infr. 9. 6.

9. Qui ſubridet vaſtitatem ſuper robuſtum, & depopulationem ſuper potentem affert.

10. Odio habuerunt corripientem in porta: & loquentem perfectè abominati ſunt.

11. Idcircò, pro eo quòd diripiebatis pauperem, & prædam electam tollebatis ab eo: ‖ domos quadro lapide ædificabitis, & non habitabitis in eis: vineas plantabitis amantiſſimas, & non bibetis vinum earum. ¶ Soph. 1. 13.

12. Quia cognovi multa ſcelera veſtra, & fortia peccata veſtra: hoſtes juſti accipientes munus, & pauperes deprimentes in porta.

13. Ideò prudens in tempore illo tacebit, quia tempus malum eſt.

14. Quærite bonum, & non malum, ut vivatis, & erit Dominus Deus exercituum vobiſcum, ſicut dixiſtis.

15. ‖ Odite malum, & diligite bonum, & conſtituite in porta judicium: ſi fortè miſereatur Dominus Deus exercituum reliquiis Joſeph. § Pſal. 96. 10. Rom. 12. 9.

16. Propterea hæc dicit Dominus Deus exercituum dominator, in omnibus plateis planctus: & in cunctis, quæ foris ſunt, dicetur væ væ: & vocabunt agricolam ad luctum, & ad planctum eos, qui ſciunt plangere.

17. Et in omnibus vineis erit planctus: quia pertranſibo in medio tui, dicit Dominus.

18. ‖ Væ deſiderantibus diem Domini: ad quid eam vobis? dies Domini iſta, tenebræ, & non lux. h Jere. 30. 7. Joel 2. 11. Soph. 1. 15.

19. Quomodo ſi fugiat vir à facie leonis, & occurrat ei urſus: & ingrediatur domum, & innitatur manu ſua ſuper parietem, & mordeat eum coluber.

20. Numquid non tenebræ dies Domini, & non lux: & caligo, & non ſplendor in ea?

21. ‖ Odi, & projeci feſtivitates veſtras: & non capiam odorem cœtuum veſtrorum. ‖ Iſaiæ 1. 11. Jere. 6. 20. Malach. 1. 12.

22. Quòd ſi obtuleritis mihi holocautomata, & munera veſtra, non ſuſcipiam: & vota pinguium veſtrorum non reſpiciam.

23. Auſer à me tumultum carminum tuorum: & cantica lyræ tuæ non audiam.

24. Et revelabitur quaſi aqua judicium, & juſtitia quaſi torrens fortis.

25. ‖ Numquid hoſtias & ſacrificium obtuliſtis mihi in deſerto quadraginta annis, domus Iſrael? ‖ Act. 7. 42.

26. Et portaſtis tabernaculum Moloch veſtro, & imaginem idolorum veſtrorum, ſidus Dei veſtri, quæ feciſtis vobis.

27. Et migrare vos faciam trans Damaſcum, dicit Dominus, Deus exercituum nomen ejus.

CAPUT VI.

Comminatur Dominus ſuperbis, & in deliciis agentibus exitium ac tranſmigrationem, und cum reliquo popúlo Iſrael; cujus deteſtatur ſuperbiam.

1. VÆ qui opulenti eſtis in Sion, & confiditis in monte Samariæ: optimates capita populorum, ingredientes pompaticè domum Iſrael. ‖ Luc. 6. 24.

2. Tranſite in Chalane, & videte, & ite inde in Emath magnam: & deſcendite in

Geth

Geth Palæſthinorum, & ad optima quæque regna horum: ſi latior terminus eorum termino veſtro eſt.

3. Qui ſeparati eſtis in diem malum: & appropinquatis ſolio iniquitatis.

4. Qui dormitis in lectis eburneis, & laſcivitis in ſtratis veſtris: qui comeditis agnum de grege, & vitulos de medio armenti,

5. qui canitis ad vocem pſalterii: ſicut David putaverunt ſe habere vaſa cantici.

6. Bibentes vinum in phialis, & optimo unguento delibuti: & nihil patiebantur ſuper contritione Joſeph.

7. Quapropter nunc migrabunt in capite tranſmigrantium: & auferetur factio laſcivientium.

† Jerem. 51. 14. 8. † Juravit Dominus Deus in anima ſua, dicit Dominus Deus exercituum: Deteſtor ego ſuperbiam Jacob, & domos ejus odi, & tradam civitatem cum habitatoribus ſuis.

9. Quòd ſi reliqui fuerint decem viri in domo una, & ipſi morientur.

10. Et tollet eum propinquus ſuus, & comburet eum, ut efferat oſſa de domo: & dicet ei, qui in penetralibus domus eſt: Numquid adhuc eſt penes te?

11. Et reſpondebit: Finis eſt. Et dicet ei: Tace, & non recorderis nominis Domini.

12. Quia ecce Dominus mandabit, & percutiet domum majorem ruinis, & domum minorem ſciſſionibus.

13. Numquid currere queunt in petris equi, aut arari poteſt in bubalis, quoniam convertiſtis in amaritudinem judicium, & fructum juſtitiæ in abſinthium?

14. Qui lætamini in nihilo: qui dicitis: Numquid non in fortitudine noſtra aſſumpſimus nobis cornua?

15. Ecce enim ſuſcitabo ſuper vos domus Iſrael, dicit Dominus Deus exercituum, gentem: & conteret vos ab introitu Emath, uſque ad torrentem deſerti.

CAPUT VII.

Deprecatur Propheta pœnas quas videt imminere; & Dominus comminatur captivitatem, quam Amos ſub parabola trullæ cæmentarii vaticinatur, adverſante licèt Amaſia ſacerdote Bethel: qui coram rege Iſrael accuſat Amos, ſuadens ipſi Amos ut eat prophetatum in terram Juda: ſed oſtendit ſe factum à Domino prophetam ut ſuper Iſrael prophetaret, qui & Amaſiæ & Iſraeli vaticinatur afflictiones.

1. HÆc oſtendit mihi Dominus Deus: & ecce fictor locuſtæ in principio germinantium ſerotini imbris, & ecce ſerotinus poſt tonſionem regis.

2. Et factum eſt: cùm conſummaſſet comedere herbam terræ, dixi: Domine Deus propitius eſto, obſecro: quis ſuſcitabit Jacob, quia parvulus eſt?

3. Miſertus eſt Dominus ſuper hoc: non erit, dixit Dominus.

4. Hæc oſtendit mihi Dominus Deus: & ecce vocabat judicium ad ignem Dominus Deus: & devoravit abyſſum multam, & comedit ſimul partem.

5. Et dixi: Domine Deus quieſce, obſecro: quis ſuſcitabit Jacob, quia parvulus eſt?

6. Miſertus eſt Dominus ſuper hoc: Sed & iſtud non erit, dixit Dominus Deus.

7. Hæc oſtendit mihi Dominus: & ecce Dominus ſtans ſuper murum litum, & in manu ejus trulla cæmentarii.

8. Et dixit Dominus ad me: Quid tu vides Amos? Et dixi: Trullam cæmentarii. Et dixit Dominus: Ecce ego ponam trullam in medio populi mei Iſrael: non adjiciam ultrà ſuperinducere eum.

9. Et demolientur excelſa idoli, & ſanctificationes Iſrael deſolabuntur: & conſurgam ſuper domum Jeroboam in gladio *.

*Quod factum eſt cùm Sellumus Zachariâ filium Jeroboami 2. interfecit. 4. Reg. 15. 10. ann. 13. poſtquam hæc ab Amoſo prædicta fuerant.

10. Et miſit Amaſias ſacerdos Bethel ad Jeroboam regem Iſrael, dicens: Rebellavit contra te Amos in medio domus Iſrael: non poterit Terra ſuſtinere univerſos ſermones ejus.

11. Hæc enim dicit Amos: In gladio morietur Jeroboam, & Iſrael captivus migrabit de terra ſua:

12. Et dixit Amaſias ad Amos: Qui vides, gradere, fuge in terram Juda: & comede ibi panem, & prophetabis ibi.

13. Et in Bethel non adjicies ultrà ut prophetes: quia ſanctificatio regis eſt, & domus regni eſt.

14. Reſponditque Amos, & dixit ad Amaſiam: Non ſum propheta, & non ſum filius prophetæ: ſed armentarius ego ſum vellicans ſycomoros.

15. Et tulit me Dominus cùm ſequerer gregem: & dixit Dominus ad me: Vade propheta ad populum meum Iſrael.

16. Et nunc audi verbum Domini: Tu dicis: Non prophetabis ſuper Iſrael, & non ſtillabis * ſuper domum idoli.

17. Propter hoc hæc dicit Dominus: Uxor tua in civitate fornicabitur: & filii tui & filiæ tuæ in gladio cadent, & humus tua funiculo metietur: & tu in terra polluta † morieris, & Iſrael captivus migrabit de terra ſua.

* *Stillare* Hebræis eſt Prophetam agere. *V. Ezech.* 21. 2. *Mic.* 2. 6. 11.
† Aſſyriaca.

CAPUT VIII.

Amos ſub parabola uncini pomorum prophetat finem imminere regni Iſrael, propter pauperum oppreſſiones: acerbitatem verò imminentis calamitatis explicat: ac feſtivitates eorum dicit in luctum convertendas, famemque verbi Dei futuram denuntiat.

1. HÆc oſtendit mihi Dominus Deus: & ecce uncinus pomorum.

2. Et dixit: Quid tu vides Amos? Et dixi: Uncinum pomorum. Et dixit Dominus ad me: Venit finis ſuper populum meum Iſrael: non adjiciam ultrà ut pertranſeam eum.

3. Et ſtridebunt cardines templi in die illa, dicit Dominus Deus: multi morientur: in omni loco projicietur ſilentium.

4. Audite hoc qui conteritis pauperem, & deficere facitis egenos terræ,

5. dicentes: Quando tranſibit menſis, & venumdabimus merces: & ſabbatum, & aperiemus frumentum: ut imminuamus menſuram, & augeamus ſiclum, & ſupponamus ſtateras doloſas,

6. ut poſſideamus in argento egenos & pauperes pro calceamentis, & quiſquilias frumenti vendamus?

7. Juravit Dominus in ſuperbiam Jacob:

Si oblitus fuero uſque ad finem omnia opera eorum.

8. Numquid ſuper iſto non commovebitur Terra, & lugebit omnis habitator ejus: & aſcendet quaſi fluvius univerſus, & ejicietur, & defluet quaſi rivus Ægypti?

9. Et erit in die illa, dicit Dominus Deus: occidet ſol in meridie, & tenebreſcere faciam terram in die luminis:

ib.2.6. Mac.1. 10. || & convertam feſtivitates veſtras in luctum, & omnia cantica veſtra in planctum: & inducam ſuper omne dorſum veſtrum ſaccum, & ſuper omne caput calvitium: & ponam eam quaſi luctum unigeniti, & noviſſima ejus quaſi diem amarum.

11. Ecce dies veniunt, dicit Dominus: & mittam famem in terram: non famem panis, neque ſitim aquæ, ſed audiendi verbum Domini.

12. Et commovebuntur à Mari uſque ad mare, & ab Aquilone uſque ad Orientem: circuibunt quærentes verbum Domini, & non invenient.

13. In die illa deficient virgines pulchræ, & adoleſcentes in ſiti.

14. Qui jurant in delicto Samariæ, & dicunt: Vivit Deus tuus Dan, & vivit via Berſabee: & cadent, & non reſurgent ultrà.

CAPUT IX.

Vaſtaturum ſe dicit Dominus impios, ſic ut nulli pateat effugium; poſtea tamen ſuſcitabit tabernaculum David, & captivitatem filiorum Iſrael convertet, cum magna ipſorum felicitate.

1. Vidi Dominum ſtantem ſuper altare; & dixit: Percute cardinem, & commoveantur ſuperliminaria: avaritia enim in capite omnium, & noviſſimum eorum in gladio interficiam: non erit fuga eis. Fugient, & non ſalvabitur ex eis qui fugerit.

Pſalm. 138. 8. 2. || Si deſcenderint uſque ad infernum, inde manus mea educet eos: & ſi aſcenderint uſque in cœlum, inde detraham eos.

3. Et ſi abſconditi fuerint in vertice Carmeli, inde ſcrutans auferam eos: & ſi celaverint ſe ab oculis meis in profundo maris, ibi mandabo ſerpenti, & mordebit eos.

4. Et ſi abierint in captivitatem coram inimicis ſuis, ibi mandabo gladio, & occidet eos: & || ponam oculos meos ſuper eos in malum, & non in bonum. || Jerem. 44. 12.

5. Et Dominus Deus exercituum, qui tangit terram, & tabeſcet: & lugebunt omnes habitantes in ea: & aſcendet ſicut rivus omnis, & defluet ſicut fluvius Ægypti.

6. Qui ædificat in cœlo aſcenſionem ſuam, & faſciculum ſuum ſuper terram fundavit: || qui vocat aquas maris, & effundit eas ſuper faciem terræ, Dominus nomen ejus. || Supr. 5. 8.

7. Numquid non ut filii Æthiopum vos eſtis mihi, filii Iſrael, ait Dominus? numquid non Iſrael aſcendere feci de terra Ægypti: || & Palæſthinos de Cappadocia, & Syros de Cyrene? || Deut. 2. 25. Jerem. 47. 4.

8. Ecce oculi Domini Dei ſuper regnum peccans, & conteram illud à facie terræ: verumtamen conterens non conteram domum Jacob, dicit Dominus.

9. Ecce enim mandabo ego, & concutiam in omnibus gentibus domum Iſrael, ſicut concutitur triticum in cribro: & non cadet lapillus ſuper terram.

10. In gladiò morientur omnes peccatores populi mei: qui dicunt: Non appropinquabit, & non veniet ſuper nos malum.

11. In die illa || ſuſcitabo tabernaculum David, quod cecidit: & reædificabo aperturas murorum ejus, & ea, quæ corruerant, inſtaurabo: & reædificabo illud ſicut in diebus antiquis. || Act. 15. 16.

12. Ut poſſideant reliquias Idumææ, & omnes nationes, eò quòd invocatum ſit nomen meum ſuper eos: dicit Dominus faciens hæc.

13. ‡ Ecce dies veniunt, dicit Dominus: & comprehendet arator meſſorem, & calcator uvæ mittentem ſemen: || & ſtillabunt montes dulcedinem, & omnes colles culti erunt. ‡ Fer. 4. Quat. Temp. Septembris. || Joel. 3. 18.

14. Et convertam captivitatem populi mei Iſrael: & ædificabunt civitates deſertas, & inhabitabunt: & plantabunt vineas, & bibent vinum earum: & facient hortos, & comedent fructus eorum.

15. Et plantabo eos ſuper humum ſuam: & non evellam eos ultrà de terra ſua, quam dedi eis, dicit Dominus Deus tuus *.

PROPHETIA ABDIÆ.

Quo tempore ſcripſerit Abdias, *parum conſtat. Hebræorum quidam hunc eſſe illum regiæ domus diſpenſatorem exiſtimant, qui 3. Reg. 18. centum Prophetas pavit. Hieronymus coævum Oſeæ, Joeli, & Amaſo fecit. Quam ſententiam probare videtur Prophetarum ordo, qui eſt in Hebræis codicibus omnibus. Omnium Prophetarum* numero verborum *breviſſimus eſt, at* gratia myſteriorum *cuivis æqualis, ait Hieronymus.*

Multa ex hujus vaticinio ſumpſere Jeremias cap. 49. & Ezech. cap. 25. quia Idumæa, qualia hic prædicuntur, Sennacheribi temporibus, paſſa eſt iterum per Nabuchodonoſorem. Itaque in re pari, paria uſurpantur verba.

CAPUT PRIMUM.

Vaticinatur exitium adverſus Idumæos qui affligebant ac ſubſannabant filios Iſrael: qui tamen reducti, dominium accipient in eos qui ipſos afflixerant.

1. VISIO Abdiæ, hęc dicit Dominus Deus ad Edom: ‖ Auditum audivimus à Domino, Jer. 49. 14
& legatum ad gentes miſit: Surgite, & conſurgamus adversùs eum in prelium.

2. Ecce parvulum dedi te in Gentibus: contemptibilis tu es valde.

3. Superbia cordis tui extulit te, habitantem in ſciſſuris petrarum, exaltantem ſolium tuum: qui dicis in corde tuo: Quis detrahet me in terram?

4. Si exaltatus fueris ut aquila, & ſi inter ſidera poſueris nidum tuum: inde detraham te, dicit Dominus.

5. Si fures introiſſent ad te, ſi latrones per noctem, quomodo conticuiſſes? nonne furati eſſent ſufficientia ſibi? ſi vindemiatores introiſſent ad te, numquid ſaltem racemum reliquiſſent tibi?

6. Quomodo ſcrutati ſunt Eſau, inveſtigaverunt abſcondita ejus?

7. Uſque ad terminum emiſerunt te: omnes viri fœderis tui illuſerunt tibi: invaluerunt adversùm te viri pacis tuæ: qui comedunt tecum, ponent inſidias ſubter te: non eſt prudentia in eo.

‖ Iſaiæ 29. 14. 1. Cor. 1. 19 — 8. ‖ Numquid non in die illa, dicit Dominus, perdam ſapientes de Idumęa, & prudentiam de monte Eſau?

9. Et timebunt fortes tui à Meridie, ut intereat vir de monte Eſau.

‖ Gen. 27. 41. — 10. ‖ Propter interfectionem, & propter iniquitatem in fratrem tuum Jacob, operiet te confuſio, & peribis in æternum.

11. In die cùm ſtares adversùs eum, quando capiebant alieni exercitum ejus, & extranei ingrediebantur portas ejus, & ſuper Jeruſalē mittebant ſortem: tu quoque eras quaſi unus ex eis.

12. Et non deſpicies in die fratris tui, in die peregrinationis ejus: & non lætaberis ſuper filios Juda in die perditionis eorum: & non magnificabis os tuum in die anguſtiæ.

13. Neque ingredieris portam populi mei in die ruinæ eorum: neque deſpicies & tu in malis ejus in die vaſtitatis illius: & non emitteris adversùs exercitum ejus in die vaſtitatis illius.

12. Neque ſtabis in exitibus ut interficias eos qui fugerint: & non concludes reliquos ejus in die tribulationis.

15. Quoniam juxtà eſt dies Domini ſuper omnes Gentes: ſicut feciſti, fiet tibi: retributionem tuam convertet in caput tuum.

16. Quomodo enim bibiſtis ſuper montem ſanctum meum, bibent omnes Gentes jugiter: & bibent, & abſorbebunt, & erunt quaſi non ſint:

17. Et in monte Sion erit ſalvatio, & erit Sanctus: & poſſidebit domus Jacob eos qui ſe poſſederant.

18. Et erit domus Jacob ignis, & domus Joſeph flamma, & domus Eſau ſtipula: & ſuccendentur in eis, & devorabunt eos: & non erunt reliquiæ domus Eſau, quia Dominus locutus eſt.

19. Et hæreditabunt hi, qui ad Auſtrum ſunt, mōtem Eſau, & qui in campeſtribus Philiſthiim: & poſſidebunt regionem Ephraim, & regionem Samariæ: & Benjamin poſſidebit Galaad.

20. Et tranſmigratio exercitus hujus filiorum Iſrael, omnia loca Chananæorum uſque ad Sareptam: & tranſmigratio Jeruſalem, quæ in Boſphoro eſt, poſſidebit civitates Auſtri.

21. Et aſcendent ſalvatores in montem Sion judicare montem Eſau: & erit Domino regnum.

PROPHETIA JONÆ.

JONAM *quoque Oſea & Amoſo coævum ex Hebræorum auctoritate ponit* Hieronymus, *quod ordo librorum atque temporum ratio ſuadere videtur. Rex enim Ninives, de quo hic agitur, potuit eſſe Phul, quem Sardanapali patrem eſſe putamus, qui poſteà à Manahem vocatus, vivente adhuc Oſea, cum exercitu venit in terram Iſrael circa annum Mundi* 3233. *ante æram Chr.* 771. *ut ad* 4. *Reg.* 15. *annotavimus. Miſſus autem Niniven videtur* Jonas, *circa annum Mundi* 3197. *ante æram Chr.* 807. *quo celebratum eſt Judæorum Jubilæum* 13. *& inſignes quoque multi alii prophetæ claruerunt. Verùm antiquior extat ejuſdem Jonæ prophetia,* 4. *Reg.* 14. 25. *Nam regnante, ut videtur, Joaſo, cum* Iſraeli *ab Syris oppreſſo* non eſſet qui auxiliaretur: *ab ejus filio Jeroboamo, regnum ex eorum poteſtate vindicandum prædixerat, quod poſteà egregiè præſtitit Jeroboam, ſceptrum adeptus anno M.* 3179. *ante æram Chriſti* 825.

Erat autem Jonas de Geth-Cepher, 4. *Reg.* 14. 25. oppido tribus Zabulon; *Joſue* 19. 13. in Galilæa Gentium, *Iſai.* 9. 1. *Quod obiter notandum adverſùs Phariſæorum illud Joan.* 7. 52. Scrutare Scripturas, & vide quia à Galilæa Propheta non ſurgit. *Solus ex omnibus Prophetis ad gentes miſſus, in quo typus Chriſti fuit, ut etiam in eo quòd tertia die ex ventre ceti vivus emerſit.*

CAPUT PRIMUM.

Jonas à Domino miſſus ut in Ninive prædicaret, Navigio fugit in Tharſis à facie Domini: quo immittente in navim tempeſtatem, jactiſque ſortibus, deprehenſus Jonas in mare mittitur, ceſſatque tempeſtas.

1. ET factum eſt verbum Domini ad Jonam filium Amathi, dicens:
2. Surge, & vade in Niniven civitatem grandem, & prædica in ea: quia aſcendit malitia ejus coram me.

3. Et ſurrexit Jonas ut fugeret in Tharſis à facie Domini, & deſcendit in Joppen, & invenit navem euntem in Tharſis: & dedit naulum ejus, & deſcendit in eam ut iret cum eis in Tharſis à facie Domini.

4. Dominus autem miſit ventum magnum in mare: & facta eſt tempeſtas magna in mari, & navis periclitabatur conteri.

5. Et timuerunt nautæ, & clamaverunt viri ad deum ſuum: & miſerunt vaſa, quæ erant in navi, in mare, ut alleviaretur ab eis: & Jonas deſcendit ad interiora navis, & dormiebat ſopore gravi.

6. Et acceſſit ad eum gubernator, & dixit ei: Quid tu ſopore deprimeris? ſurge, invoca Deum tuum, ſi fortè recogitet Deus de nobis, & non pereamus.

7. Et dixit vir ad collegam ſuum: Venite, & mittamus ſortes, & ſciamus quare hoc malum ſit nobis. Et miſerunt ſortes: & cecidit ſors ſuper Jonam.

8. Et dixerunt ad eum: Indica nobis cujus cauſa malum iſtud ſit nobis: quod eſt opus tuum? quæ terra tua, & quò vadis? vel ex quo populo es tu?

9. Et dixit ad eos: Hebræus ego ſum, & Dominum Deum cœli ego timeo, qui fecit mare & aridam.

10. Et timuerunt viri timore magno, & dixerunt ad eum: Quid hoc feciſti? (cognoverunt enim viri quòd à facie Domini fugeret, quia indicaverat eis.)

11. Et dixerunt ad eum: Quid faciemus tibi, & ceſſabit mare à nobis? quia mare ibat, & intumeſcebat.

12. Et dixit ad eos: Tollite me, & mittite in mare, & ceſſabit mare à vobis: ſcio enim ego quoniam propter me tempeſtas hæc grandis venit ſuper vos.

13. Et remigabant viri ut reverterentur ad aridam, & non valebant: quia mare ibat, & intumeſcebat ſuper eos.

14. Et clamaverunt ad Dominum, & dixerunt: Quæſumus Domine, ne pereamus in anima viri iſtius, & ne des ſuper nos ſanguinem innocentem: quia tu Domine, ſicut voluiſti, feciſti.

15. Et tulerunt Jonam, & miſerunt in mare: & ſtetit mare à fervore ſuo.

16. Et timuerunt viri timore magno Dominum, & immolaverunt hoſtias Domino, & voverunt vota.

CAPUT II.

Jonas à ceto quem Dominus præparaverat abſorptus, fuit in eo tribus diebus & tribus noctibus, cùmque de ventre ejus oraſſet Dominum, ipſius juſſu in aridam evomitur.

‖ *Matth. 12. 40. & 16. 4. Lucæ 11. 30.*

1. ET præparavit Dominus piſcem grandem ut deglutiret Jonam: ‖ & erat Jonas in ventre piſcis tribus diebus, & tribus noctibus.

2. Et oravit Jonas ad Dominum Deum ſuum de ventre piſcis.

3. Et dixit:

‖ *Pſalm. 119. 1. 1 Cor. 15. 4.*

‖ Clamavi de tribulatione mea ad Dominum, & exaudivit me: de ventre inferi clamavi, & exaudiſti vocem meam.

4. Et projeciſti me in profundum in corde maris, & flumen circumdedit me: omnes gurgites tui, & fluctus tui ſuper me tranſierunt.

5. Et ego dixi: Abjectus ſum à conſpectu oculorum tuorum: verumtamen rurſus videbo Templum ſanctum tuum.

‖ *Pſalm. 68. 2.*

6. ‖ Circumdederunt me aquæ uſque ad animam: abyſſus vallavit me, pelagus operuit caput meum.

7. Ad extrema montium deſcendi: terræ vectes concluſerunt me in æternum: & ſublevabis de corruptione vitam meam, Domine Deus meus.

8. Cùm anguſtiaretur in me anima mea, Domini recordatus ſum: ut veniat ad te oratio mea ad templum ſanctum tuum.

9. Qui cuſtodiunt vanitates fruſtrà, miſericordiam ſuam derelinquunt.

10. Ego autem in voce laudis immolabo tibi: quæcumque vovi, reddam pro ſalute Domino.

11. Et dixit Dominus piſci: & evomuit Jonam in aridam.

CAPUT III.

Rurſum miſſus Jonas ad Ninivitas prædicit civitatis ſubverſionem: illis autem ad Deum converſis, & magna pœnitentiæ ſigna oſtendentibus, parcit Dominus civitati.

‡ FER. 2. POST DOM. PASSION. EPIST. *Item.* SABBATO SANCTO PROPHETIA 10.

1. ET ‡ factum eſt verbum Domini ad Jonam ſecundò, dicens:

2. Surge, & vade in Niniven civitatem magnam: & prædica in ea prædicationem, quam ego loquor ad te.

3. Et ſurrexit Jonas, & abiit in Niniven juxta verbum Domini: & Ninive erat civitas magna itinere trium dierum.

4. Et cœpit Jonas introire in civitatem itinere diei unius: & clamavit, & dixit: Adhuc quadraginta dies, & Ninive ſubvertetur.

‖ *Matth. 12. 41. Luc. 11. 32.*

5. ‖ Et crediderunt viri Ninivitæ in Deum: & prædicaverunt jejunium, & veſtiti ſunt ſaccis à majore uſque ad minorem.

6. Et pervenit verbum ad regem Ninive: & ſurrexit de ſolio ſuo, & abjecit veſtimentum ſuum à ſe, & indutus eſt ſacco, & ſedit in cinere.

7. Et clamavit, & dixit in Ninive ex ore regis & principum ejus, dicens: Homines, & jumenta, & boves, & pecora non guſtent quidquam: nec paſcantur, & aquam non bibant.

8. Et operiantur ſaccis homines, & jumenta, & clament ad Dominum in fortitudine, & convertatur vir à via ſua mala, & ab iniquitate, quæ eſt in manibus eorum.

‖ *Jerem. 18. 11. Joel. 2. 14.*

9. ‖ Quis ſcit ſi convertatur, & ignoſcat Deus: & revertatur à furore iræ ſuæ, & non peribimus?

10. Et vidit Deus opera eorum, quia converſi ſunt de via ſua mala: & miſertus eſt Deus, ſuper malitiam, quam locutus fuerat ut faceret eis, & non fecit.

CAPUT IV.

Afflictus Jonas quia vaticinium ſuum adverſus Niniven videbat non impleri, mortem optat: verùm à Domino corripitur, qui injuſtam ipſius indignationem convincit, quòd putaret ſe rectè dolere de areſacta hedera, & tamen noluerit Dominus parcere Ninive civitati maximæ, in qua erant plus quàm 120000. *eorum qui non peccaverant.*

1. ET afflictus eſt Jonas afflictione magna, & iratus eſt:

2. & oravit ad Dominum, & dixit: Obſecro Domine, numquid non hoc eſt verbum meum, cùm adhuc eſſem in Terra mea? propter hoc præoccupavi ut fugerem in Tharſis: ‖ ſcio enim quia tu Deus clemens, & miſericors es, patiens, & multæ miſerationis, & ignoſcens ſuper malitia.

‖ *Pſalm. 85. 5. Joel. 2. 13.*

3. Et nunc Domine tolle quæſo animam meam à me: quia melior eſt mihi mors quàm vita.

4. Et dixit Dominus: Putaſne benè iraſceris tu?

5. Et egreſſus eſt Jonas de civitate, & ſedit contra Orientem civitatis: & fecit ſibimet umbraculum ibi, & ſedebat ſubter illud in umbra, donec videret quid accideret civitati.

6. Et præparavit Dominus Deus hederam, & aſcendit ſuper caput Jonæ, ut eſſet umbra ſuper caput ejus, & protegeret eum (laboraverat enim) & lætatus eſt Jonas ſuper hedera, lætitia magna.

7. Et paravit Deus vermem aſcenſu diluculi in craſtinum: & percuſſit hederam, & exaruit.

8. Et cùm ortus fuiſſet ſol, præcepit Dominus vento calido, & urenti: & percuſſit ſol ſuper caput Jonæ, & æſtuabat: & petivit animæ ſuæ ut moreretur, & dixit: Melius eſt mihi mori, quàm vivere.

9. Et dixit Dominus ad Jonam: Putaſne benè iraſceris tu ſuper hederam? Et dixit: Benè iraſcor ego uſque ad mortem.

10. Et dixit Dominus: Tu doles ſuper hederam, in qua non laboraſti, neque feciſti ut creſceret, quæ ſub una nocte nata eſt, & ſub una nocte periit.

11. Et ego non parcam Ninive civitati magnæ, in qua ſunt pluſquam centum viginti millia hominum, qui neſciunt quid ſit inter dexteram & ſiniſtram ſuam, & jumenta multa?

PROPHETIA MICHÆÆ.

Michæas præcedentibus Prophetis ætate ſuppar fuit, ac nominatim Iſaiæ, cui ut ſpiritu, ita & ſtylo ſimillimus eſt. Munus ſuum obiit ſub Joatham, qui anno Mundi 3246. regnum auſpicatur, ante æram Chriſti 758. Et ſub duobus ſequentibus regibus (ſimul cum Iſaia & Oſee) quorum ultimus Ezechias mortuus eſt anno Mundi 3306. ante æram Chr. 698.

Invehitur autem in idololatriam, & alia inde enata ſcelera, tam duarum, *quàm* decem *tribuum: unde utriſque excidium & captivitatem, his per Aſſyrios, illis per Chaldæos prænuntiat. Tandem tamen lætum reditum è Babylonia per Cyrum promittit, & lætiorem ex ſervitute peccati, mortis & diaboli per Chriſtum, quem in Bethlehem naſciturum prædicit.*

CAPUT PRIMUM.

Quo tempore Michæas prophetaverit: comminatur Samariæ & Jeruſalem exitium & captivitatem propter idololatriam ipſorum: quos plangit Propheta & ad planctum provocat.

1. VERBUM Domini, quod factum eſt ad Michæam Moraſthiten, in diebus Joathan, Achaz, & Ezechiæ, regum Juda: quod vidit ſuper Samariam, & Jeruſalem.

‖ Deut. 32. 1. Iſai. 1. 2. 2. ‖ Audite populi omnes, & attendat terra, & plenitudo ejus: & ſit Dominus Deus vobis in teſtem, Dominus de templo ſancto ſuo.

‖ Iſai. 26. 21. 3. ‖ Quia ecce Dominus egredietur de loco ſuo: & deſcendet, & calcabit ſuper excelſa terræ.

4. Et conſumentur montes ſubtus eum: & valles ſcindentur ſicut cera à facie ignis, & ſicut aquæ, quæ decurrunt in præceps.

5. In ſcelere Jacob omne iſtud, & in peccatis domus Iſrael. Quod ſcelus Jacob? nonne Samaria? & quæ excelſa Judæ? nonne Jeruſalem?

6. & ponam Samariam quaſi acervum lapidum in agro cùm plantatur vinea: & detraham in vallem lapides ejus, & fundamenta ejus revelabo.

7. Et omnia ſculptilia ejus concidentur, & omnes mercedes ejus comburentur igne, & omnia idola ejus ponam in perditionem: quia de mercedibus meretricis congregata ſunt, & uſque ad mercedem meretricis revertentur.

8. Super hoc plangam, & ululabo: vadam ſpoliatus, & nudus: faciam planctum velut draconum, & luctum quaſi ſtruthionum.

9. Quia deſperata eſt plaga ejus, quia venit uſque ad Judam, tetigit portam populi mei uſque ad Jeruſalem.

10. In Geth nolite annuntiare, lacrymis ne ploretis, in domo Pulveris pulvere vos conſpergite.

11. Et tranſite vobis habitatio Pulchra, confuſa ignominia: non eſt egreſſa quæ habitat in exitu: planctum Domus vicina accipiet ex vobis, quæ ſtetit ſibimet.

12. Quia infirmata eſt in bonum, quæ habitat in amaritudinibus: quia deſcendit malum à Domino in portam Jeruſalem.

13. Tumultus quadrigæ ſtuporis habitanti Lachis: principium peccati eſt filiæ Sion, quia in te inventa ſunt ſcelera Iſrael.

14. Propterea dabit emiſſarios ſuper hæreditatem Geth: domus mendacii in deceptionem regibus Iſrael.

15. Adhuc hæredem adducam tibi quæ habitas in Mareſa: uſque ad Odollam veniet gloria Iſrael.

16. Decalvare, & tondere ſuper filios deliciarum tuarum: dilata calvitium tuum ſicut aquila: quoniam captivi ducti ſunt ex te.

CAPUT II.

Propheta populi ſui multiplicem injuſtitiam, aliaque peccata recenſens; prædicit vindictam & captivitatem ipſi imminere; & ob id lugens, reliquiarum futuram congregationem denuntiat.

1. VÆ qui cogitatis inutile, & operamini malum in cubilibus veſtris: in luce matutina faciunt illud, quoniam contra Deum eſt manus eorum.

2. Et concupierunt agros, & violenter tulerunt, & rapuerunt domos: & calumniabantur virum, & domum ejus; virum, & hæreditatem ejus.

3. Idcircò hæc dicit Dominus: Ecce ego cogito ſuper familiam iſtam malum: unde non auferetis colla veſtra, & non ambulabitis ſuperbi, quoniam tempus peſſimum eſt.

4. In die illa ſumetur ſuper vos parabola, & cantabitur canticum cum ſuavitate, dicentium: Depopulatione vaſtati ſumus: pars populi mei commutata eſt: quomodo recedet à me, cùm revertatur, qui regiones noſtras dividat?

5. Propter hoc non erit tibi mittens funiculum ſortis in cœtu Domini.

6. Ne loquamini loquentes: Non ſtillabit ſuper iſtos, non comprehendet confuſio.

7. Dicit Domus Jacob: Numquid abbreviatus eſt ſpiritus Domini, aut tales ſunt cogitationes ejus? Nonne verba mea bona ſunt cum eo, qui rectè graditur?

8. Et è contrario populus meus in adverſarium conſurrexit: deſuper tunica pallium ſuſtuliſtis: & eos, qui tranſibant ſimpliciter, convertiſtis in bellum.

9. Mulieres populi mei ejeciſtis de domo deliciarum ſuarum: à parvulis earum tuliſtis laudem meam in perpetuum.

10. Surgite, & ite, quia non habetis hic requiem: propter immunditiam ejus corrumpetur putredine peſſima.

11. Utinam non eſſem vir habens ſpiritum, & mendacium potiùs loquerer: ſtillabo tibi in vinum, & in ebrietatem: & erit ſuper quem ſtillatur populus iſte.

12. Congregatione congregabo Jacob totum te: in unum conducam reliquias Iſrael, pariter ponam illum quaſi gregem in ovili, quaſi pecus in medio caularum: tumultuabuntur à multitudine hominum.

13. Aſcendet enim pandens iter ante eos: divident, & tranſibunt portam, & ingredientur per eam: & tranſibit rex eorum coram eis, & Dominus in capite eorum.

CAPUT III.

Propter peccata principum, judicum, pſeudoprophetarum ac ſacerdotum populi Iſrael, comminatur Dominus gravem ultionem, & Jeroſolymæ deletionem.

1. ET dixi: Audite principes Jacob, & duces domus Iſrael: Numquid non veſtrum eſt ſcire judicium,

2. qui odio habetis bonum, & diligitis malum: qui violenter tollitis pelles eorum deſuper eis, & carnem eorum deſuper oſſibus eorum?

3. Qui comederunt carnem populi mei, & pellem eorum deſuper excoriaverunt: & oſſa eorum confregerunt, & conciderunt ſicut in lebete, & quaſi carnem in medio ollæ.

4. Tunc clamabunt ad Dominum, & non exaudiet eos: & abſcondet faciem ſuam ab eis in tempore illo, ſicut nequiter egerunt in adinventionibus ſuis.

5. Hæc dicit Dominus ſuper prophetas, qui ſeducunt populum meum: qui mordent dentibus ſuis, & prædicant pacem: & ſi quis non dederit in ore eorum quippiam, ſanctificant ſuper eum prælium.

6. Propterea nox vobis pro viſione erit, & tenebræ vobis pro divinatione: & occumbet ſol ſuper prophetas, & obtenebrabitur ſuper eos dies.

7. Et confundentur qui vident viſiones, & confundentur divini: & operient omnes vultus ſuos, quia non eſt reſponſum Dei.

8. Verumtamen ego repletus ſum fortitudine ſpiritus Domini, judicio, & virtute: ut annuntiem Jacob ſcelus ſuum, & Iſrael peccatum ſuum.

9. Audite hoc principes domus Jacob, & judices domus Iſrael: qui abominamini judicium, & omnia recta pervertitis.

10. Qui ædificatis Sion in ſanguinibus, & Jeruſalem in iniquitate.

11. || Principes ejus in muneribus judica- ‖ Ezech. 22. 27.
bant, & ſacerdotes ejus in mercede docebant, Soph. 3. 3.
& prophetæ ejus in pecunia divinabant: &
ſuper Dominum requieſcebant, dicentes:
Numquid non Dominus in medio noſtrùm?
non venient ſuper nos mala.

12. Propter hoc, cauſa veſtri, || Sion quaſi ‖ Jerem. 26. 18.
ager arabitur, & Jeruſalem quaſi acervus lapidum erit, & mons templi in excelſa ſilvarum.

CAPUT IV.

Tempore gratiæ, plurimæ nationes accedent ad Eccleſiam & cultum Dei, cum magna ſecuritate: conſolatur Sion quòd de captivitate ſit à Domino redimenda, ut ſe de ſuis inimicis ulciſcatur.

1. ET erit: In noviſſimo dierum erit Iſai. 2. 2.
mons domus Domini præparatus in vertice montium, & ſublimis ſuper colles: & fluent ad eum populi.

2. Et properabunt gentes multæ, & dicent: Venite, aſcendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Jacob: & docebit nos de viis ſuis, & ibimus in ſemitis ejus: quia de Sion egredietur lex, & verbum Domini de Jeruſalem.

3. Et judicabit inter populos multos, & corripiet gentes fortes uſque in longinquum: & concident gladios ſuos in vomeres, & haſtas ſuas in ligones: non ſumet gens adversùs gentem gladium: & non diſcent ultrà belligerare.

4. Et ſedebit vir ſubtus vitem ſuam, & ſubtus ficum ſuam, & non erit qui deterreat; quia os Domini exercituum locutum eſt.

5. Quia omnes populi ambulabunt unuſquiſque in nomine Dei ſui: nos autem ambulabimus in nomine Domini Dei noſtri in æternum & ultrà.

6. In die illa, dicit Dominus, congregabo claudicantem: & eam, quam ejeceram, colligam; & quam afflixeram:

7. || Et ponam claudicantem in reliquias: ‖ Soph. 3. 19.
& eam, quæ laboraverat, in gentem robuſtam:
|| & regnabit Dominus ſuper eos in monte ‖ Dan. 7. 14. Luc. 1. 32.
Sion, ex hoc nunc & uſque in æternum.

8. Et tu turris gregis nebuloſa filiæ Sion uſque ad te veniet: & veniet poteſtas prima, regnum filiæ Jeruſalem.

9. Nunc quare mœrore contraheris? numquid rex non eſt tibi, aut conſiliarius tuus periit, quia comprehendit te dolor ſicut parturientem?

10. Dole, & ſatage filia Sion quaſi parturiens: quia nunc egredieris de civitate, & habitabis in regione, & venies uſque ad Babylo-

nem, ibi liberaberis: ibi redimet te Dominus de manu inimicorum tuorum.

11. Et nunc congregatæ ſunt ſuper te gentes multæ, quæ dicunt: Lapidetur: & aſpiciat in Sion oculus noſter.

12. Ipſi autem non cognoverunt cogitationes Domini, & non intellexerunt conſilium ejus: quia congregavit eos quaſi fœnum areæ.

13. Surge, & tritura filia Sion: quia cornu tuum ponam ferreum, & ungulas tuas ponam æreas: & comminues populos multos, & interficies Domino rapinas eorum, & fortitudinem eorum Domino univerſę terræ.

CAPUT V.

Imminens urbis Jeruſalem vaſtatio oſtenditur, & Chriſtus in Bethlehem naſciturus: reliquiæ Iſrael exaltabuntur, devictis inimicis, & ablata ab ipſis idololatria.

1. NUnc vaſtaberis filia latronis: obſidionem poſuerunt ſuper nos, in virga percutient maxillam judicis Iſrael.

2. || ET TU BETHLEHEM Ephrata parvulus es in millibus Juda: ex te mihi egredietur qui ſit dominator in Iſrael, & egreſſus ejus ab initio, à diebus æternitatis.

|| Matth. 2. 6. Joan. 7. 42.

3. Propter hoc dabit eos uſque ad tempus, in quo parturiens pariet: & reliquiæ fratrum ejus convertentur ad filios Iſrael.

4. Et ſtabit, & paſcet in fortitudine Domini, in ſublimitate nominis Domini Dei ſui: & convertentur, quia nunc magnificabitur uſque ad terminos terræ.

5. Et erit iſte pax: cùm venerit Aſſyrius in terram noſtram, & quando calcaverit in domibus noſtris: & ſuſcitabimus ſuper eum ſeptem paſtores, & octo primates homines.

6. Et paſcent terram Aſſur in gladio, & terram Nemrod in lanceis ejus: & liberabit ab Aſſur cùm venerit in terram noſtram, & cùm calcaverit in finibus noſtris.

7. Et erunt reliquiæ Jacob in medio populorum multorum quaſi ros à Domino, & quaſi ſtillæ ſuper herbam, quæ non expectat virum, & non præſtolatur filios hominum.

8. Et erunt reliquiæ Jacob in Gentibus in medio populorum multorum, quaſi leo in jumentis ſilvarum, & quaſi catulus leonis in gregibus pecorum: qui cùm tranſierit, & conculcaverit, & ceperit, non eſt qui eruat.

9. Exaltabitur manus tua ſuper hoſtes tuos, & omnes inimici tui interibunt.

10. Et erit in die illa, dicit Dominus: Auferam equos tuos de medio tui, & diſperdam quadrigas tuas.

11. Et perdam civitates terræ tuæ, & deſtruam omnes munitiones tuas, & auferam maleficia de manu tua, & divinationes non erunt in te.

12. Et perire faciam ſculptilia tua, & ſtatuas tuas de medio tui: & non adorabis ultrà opera manuum tuarum.

13. Et evellam lucos tuos de medio tui: & conteram civitates tuas.

14. Et faciam in furore & in indignatione ultionem in omnibus gentibus, quæ non audierunt.

CAPUT VI.

Diſceptat Dominus cum ingratis, recenſens collata illis beneficia; indicans etiam quid ſit bonum, & quid Dominus à populo ſuo requirat: ſed propter injuſtitiam aliaque ſcelera filiorum Iſrael comminatur eis Dominus varias afflictiones.

1. AUdite quæ Dominus loquitur: Surge, contende judicio adversùm montes, & audiant colles vocem tuam.

2. Audiant montes judicium Domini, & fortia fundamenta terræ: quia judicium Domini cum populo ſuo, & cum Iſrael dijudicabitur.

3. || Populе meus quid feci tibi, aut quid moleſtus fui tibi? reſponde mihi.

|| Jerem. 2. 4.

4. Quia eduxi te de terra Ægypti, & de domo ſervientium liberavi te: & miſi ante faciem tuam Moyſen, & Aaron, & Mariam?

5. || Popule meus memento quæſo quid cogitaverit Balach rex Moab, & quid reſponderit ei Calaam filius Beor, de Setim uſque ad Galgalam, ut cognoſceres juſtitias Domini.

|| Num. 22. 11.

6. Quid dignum offeram Domino? curvabo genu Deo excelſo? numquid offeram ei holocautomata, & vitulos anniculos?

7. Numquid placari poteſt Dominus in millibus arietum, aut in multis millibus hircorum pinguium? numquid dabo primogenitum meum pro ſcelere meo, fructum ventris mei pro peccato animæ meæ?

8. Indicabo tibi ò homo quid ſit bonum, & quid Dominus requirat à te: || Utique facere judicium, & diligere miſericordiam, & ſolicitum ambulare cum Deo tuo.

|| Zachar. 7. 9. Matth. 23. 23. Deut. 6. 2. & 26. 6.

9. Vox Domini ad civitatem clamat, & ſalus erit timentibus nomen tuum: Audite tribus, & quis approbabit illud?

10. Adhuc ignis in domo impii theſauri iniquitatis, & menſura minor iræ plena.

11. Numquid juſtificabo ſtateram impiam, & ſaccelli pondera doloſa?

12. In quibus divites ejus repleti ſunt iniquitate, & habitantes in ea loquebantur mendacium, & lingua eorum fraudulenta in ore eorum.

13. Et ego ergo cœpi percutere te perditione ſuper peccatis tuis.

14. Tu comedes, & non ſaturaberis: & humiliatio tua in medio tui: & apprehendes, & non ſalvabis: & quos ſalvaveris, in gladium dabo.

15. || Tu ſeminabis, & non metes: tu calcabis olivam, & non ungeris oleo: & muſtum, & non bibes vinum.

|| Deut. 28. 38. Agg. 1. 6.

16. Et cuſtodiſti præcepta Amri, & omne opus domus Achab: & ambulaſti in voluntatibus eorum, ut darem te in perditionem, & habitantes in ea in ſibilum, & opprobrium populi mei portabitis.

Digitized by Google

CAPUT VII.

Luget Propheta tam paucos eſſe reliquos qui non ſint iniqui: in nullo homine oſtendit eſſe confidendum, ſed in ſolo Deo ſalvatore: qui miſerebitur Sion: & pudefactis inimicis, eam ad ſe reducet, complens factas ad patres promiſſiones.

1. VÆ mihi, quia factus ſum ſicut qui colligit in autumno racemos vindemiæ: non eſt botrus ad comedendum, præcoquas ficus deſideravit anima mea.

2. Periit ſanctus de terra, & rectus in hominibus non eſt: omnes in ſanguine inſidiantur, vir fratrem ſuum ad mortem venatur.

3. Malum manuum ſuarum dicunt bonum: princeps poſtulat, & judex in reddendo eſt: & magnus locutus eſt deſiderium animæ ſuæ, & conturbaverunt eam.

4. Qui optimus in eis eſt, quaſi paliurus: & qui rectus, quaſi ſpina de ſepe. Dies ſpeculationis tuæ, viſitatio tua venit: nunc erit vaſtitas eorum.

5. Nolite credere amico: & nolite confidere in duce: ab ea, quæ dormit in ſinu tuo, cuſtodi clauſtra oris tui.

‖ *Matth.* 10. 35. ‖ *Matth.* 10. 36.

6. ‖ Quia filius contumeliam facit patri, & filia conſurgit adversùs matrem ſuam, nurus adversùs ſocrum ſuam: ‖ & inimici hominis domeſtici ejus.

7. Ego autem ad Dominum aſpiciam, expectabo Deum ſalvatorem meum, audiet me Deus meus.

8. Ne læteris inimica mea ſuper me, quia cecidi: conſurgam, cùm ſedero in tenebris, Dominus lux mea eſt.

9. Iram Domini portabo, quoniam peccavi ei, donec cauſam meam judicet, & faciat judicium meum: educet me in lucem, videbo juſtitiam ejus.

10. Et aſpiciet inimica mea, & operietur confuſione, quæ dicit ad me: Ubi eſt Dominus Deus tuus? Oculi mei videbunt in eam: nunc erit in conculcationem ut lutum platearum.

11. Dies, ut ædificentur maceriæ tuæ: in die illa longè fiet lex.

12. In die illa & uſque ad te veniet de Aſſur, & uſque ad civitates munitas: & à civitatibus munitis uſque ad flumen, & ad mare de mari, & ad montem de monte.

13. Et terra erit in deſolationem propter habitatores ſuos, & propter fructum cogitationum eorum.

14. ‡ Paſce populum tuum in virga tua, gregem hæreditatis tuæ habitantes ſolos in ſaltu, in medio Carmeli: paſcentur Baſan & Galaad juxta dies antiquos. ‡ Sabb. 4. Temp. Septem. Epiſt. 3.

15. Secundùm dies egreſſionis tuæ de terra Ægypti oſtendam ei mirabilia.

16. Videbunt gentes, & confundentur ſuper omni fortitudine ſua: ponent manum ſuper os, aures eorum ſurdæ erunt.

17. Lingent pulverem ſicut ſerpentes, velut reptilia terræ perturbabuntur in ædibus ſuis: Dominum Deum noſtrum formidabunt, & timebunt te.

18. ‖ Quis Deus ſimilis tui, qui aufers iniquitatem, & tranſis peccatum reliquiarum hæreditatis tuæ? non immittet ultrà furorem ſuum, quoniam volens miſericordiam eſt. ‖ *Jer.* 10. 6. *Act.* 10. 43.

19. Revertetur, & miſerebitur noſtri: deponet iniquitates noſtras, & projiciet in profundum maris omnia peccata noſtra.

20. Dabis veritatem Jacob, miſericordiam Abraham: quæ juraſti patribus noſtris à diebus antiquis A.

PROPHETIA NAHUM.

NAHUM *idem eſt quod* Noe, *ſcilicet* Conſolator. *Cenſent Hebræi eum Manaſsis ſcripſiſſe temporibus. Sub Joathan Nahum vixiſſe, & eum Aſſyriorum ac Ninives ſubverſionem prædixiſſe, quæ poſt* 115. *annos completa eſt, aſſirmat Joſephus. Cùm ex illo temporis ſpatio colligendum potius fuiſſet eum prophetaviſſe ſub Achazo Joathami filio, qui regnum auſpicatus eſt anno mundi* 3262. *ante Chriſtum* 742. *ut in libris Regum annotavimus. Etenim Ninive ab Nabopolaſſare magni Nabuchodonoſoris patre funditùs everſa eſt, Joſia apud Judæos regnante, anno mundi* 3378. *ante æram Chriſti* 626. *Quod ex Chronologia noſtra clariùs patebit.*

CAPUT PRIMUM.

Zelus Dei adversùs hoſtes ſuos qui patiens eſt & fortitudine magnus, cujus iræ nemo poteſt reſiſtere, & in ſe ſperantium eſt liberator, ſuique populi hoſtes eſt conſumpturus.

1. ONus Ninive: Liber viſionis Nahum Elceſæi.
2. Deus æmulator, & ulciſcens Dominus: ulciſcens Dominus, & habens furorem: ulciſcens Dominus in hoſtes ſuos, & iraſcens ipſe inimicis ſuis.

3. Dominus patiens, & magnus fortitudine, & mundans non faciet innocentem. Dominus in tempeſtate, & turbine viæ ejus, & nebulæ pulvis pedum ejus.

4. Increpans mare, & exſiccans illud: & omnia flumina ad deſertum deducens. Infirmatus eſt Baſan, & Carmelus: & flos Libani elanguit.

5. Montes commoti ſunt ab eo, & colles deſolati ſunt: & contremuit terra à facie ejus, & orbis, & omnes habitantes in eo.

6. Ante faciem indignationis ejus quis ſtabit? & quis reſiſtet in ira furoris ejus? indignatio ejus effuſa eſt ut ignis: & petræ diſſolutæ ſunt ab eo.

7. Bonus Dominus, & confortans in die tribulationis: & ſciens ſperantes in ſe||. (|| 2. Tim. 2. 19.)

8. Et in diluvio prætereunte, conſummationem faciet loci ejus: & inimicos ejus perſequentur tenebræ.

9. Quid cogitatis contra Dominum? conſummationem ipſe faciet: non conſurget duplex tribulatio.

10. Quia ſicut ſpinæ ſe invicem complectuntur, ſic convivium eorum pariter potantium: conſumentur quaſi ſtipula ariditate plena.

11. Ex te exibit cogitans contra Dominum malitiam: mente pertractans prævaricationem.

12. Hæc dicit Dominus: Si perfecti fuerint: & ita plures, ſic quoque attondentur, & pertranſibit: aſflixi te, & non affligam te ultrà.

13. Et nunc conteram virgam ejus de dorſo tuo, & vincula tua diſrumpam.

14. Et præcipiet ſuper te Dominus, non ſeminabitur ex nomine tuo ampliùs: de domo Dei tui interficiam ſculptile, & conflatile, ponam ſepulchrum tuum, quia inhonoratus es.

15. || Ecce ſuper montes pedes evangelizantis, & annuntiantis pacem: celebra Juda feſtivitates tuas, & redde vota tua: quia non adjiciet ultrà ut pertranſeat in te Belial: univerſus interiit. (|| Iſaiæ 52. 7. Rom. 10. 15)

CAPUT II.

Obſidio Ninive, ejuſque à Chaldæis depopulatio, quia ſuperbè egit contra populum Domini.

1. AScendit qui diſpergat coram te, qui cuſtodiat obſidionem: contemplare viam, conforta lumbos, robora virtutem valdè.

2. Quia reddidit Dominus ſuperbiam Jacob, ſicut ſuperbiam Iſrael: quia vaſtatores diſſipaverunt eos, & propagines eorum corruperunt.

3. Clypeus fortium ejus ignitus, viri exercitus in coccineis: igneæ habenæ currus in die præparationis ejus, & agitatores conſopiti ſunt.

4. In itineribus conturbati ſunt: quadrigæ colliſæ ſunt in plateis: aſpectus eorum quaſi lampades, quaſi fulgura diſcurrentia.

5. Recordabitur fortium ſuorum, ruent in

itineribus ſuis: velociter aſcendent muros ejus, & præparabitur umbraculum.

6. Portæ fluviorum apertæ ſunt, & templum ad ſolum dirutum.

7. Et miles captivus abductus eſt: & ancillæ ejus minabantur gementes ut columbæ, murmurantes in cordibus ſuis.

8. Et Ninive quaſi piſcina aquarum aquæ ejus: ipſi verò fugerunt: ſtate, ſtate, & non eſt qui revertatur.

9. Diripite argentum, diripite aurum: & non eſt finis divitiarum ex omnibus vaſis deſiderabilibus.

10. Diſſipata eſt, & ſciſſa, & dilacerata: & cor tabeſcens, & diſſolutio geniculorum, & defectio in cunctis renibus: & facies omnium eorum ſicut nigredo ollæ.

11. Ubi eſt habitaculum leonum, & paſcua catulorum leonum, ad quam ivit leo ut ingrederetur illuc, catulus leonis, & non eſt qui exterreat?

12. Leo cepit ſufficienter catulis ſuis, & necavit leænis ſuis: & implevit præda ſpeluncas ſuas, & cubile ſuum rapina.

13. Ecce ego ad te, dicit Dominus exercituum, & ſuccendam uſque ad fumum quadrigas tuas, & leunculos tuos comedet gladius: &
‖ *Mich.* 7. 11. exterminabo de terra prædam tuam, & non audietur ultrà vox nuntiorum tuorum ‖.

CAPUT III.

Ninive urbs ſanguinum ſub nomine adulteræ vaſtanda prædicatur: quod exemplo Alexandriæ à Babyloniis devaſtatæ confirmatur: nec erit qui Ninive condoleat, aut eam conſoletur ſuper ipſius devaſtatione.

Ezech. 24. 9. *Hab.* 2. 12. 1. VÆ civitas ſanguinum, univerſa mendacii dilaceratione plena: non recedet à te rapina.

2. Vox flagelli, & vox impetus rotæ, & equi frementis, & quadrigæ ferventis, & equitis aſcendentis:

3. & micantis gladii, & fulgurantis haſtæ, & multitudinis interfectæ, & gravis ruinæ: nec eſt finis cadaverum, & corruent in corporibus ſuis.

4. Propter multitudinem fornicationum meretricis ſpecioſæ & gratæ, & habentis maleficia, quæ vendidit gentes in fornicationibus ſuis, & familias in maleficiis ſuis:

5. Ecce ego ad te, dicit Dominus exercituum, & ‖ revelabo pudenda tua in facie tua, & oſtendam Gentibus nuditatem tuam, & regnis ignominiam tuam. ‖ *Iſaiæ* 47. 1.

6. Et projiciam ſuper te abominationes, & contumeliis te afficiam, & ponam te in exemplum.

7. Et erit: Omnis, qui viderit te, reſiliet à te, & dicet: Vaſtata eſt Ninive: quis commovebit ſuper te caput? unde quæram conſolatorem tibi?

8. Numquid melior es Alexandria * populorum, quæ habitat in fluminibus? aquæ in circuitu ejus: cujus divitiæ, mare: aquæ muri ejus.

*Heb. No. urbs in Pheroſita, ubi poſtea condita Alexandria, cujus nomen ibi & *Jere* 46. 25. per [illegible] poſitu eſt. Hæc autē de bello intelligi debent, quod Sennachrib cum rege Sethone geſſit, in quo ad partes interiores Ægypti penetravit, indeq; captivam multitudinem ſecū eduxit. v. *Iſai.* 20. 4. Anno M. 3392. Ant. Chr. 732.

9. Æthiopia fortitudo ejus, & Ægyptus, & non eſt finis: Aphrica, & Libyes fuerunt in auxilio tuo.

10. Sed & ipſa in tranſmigrationem ducta eſt in captivitatem: parvuli ejus eliſi ſunt in capite omnium viarum, & ſuper inclytos ejus miſerunt ſortem, & omnes optimates ejus confixi ſunt in compedibus.

11. Et tu ergo inebriaberis, & eris deſpecta: & tu quæres auxilium ab inimico.

12. Omnes munitiones tuæ ſicut ficus cum groſſis ſuis: ſi concuſſæ fuerint, cadent in os comedentis.

13. Ecce populus tuus mulieres in medio tui: inimicis tuis adapertione pandentur portæ Terræ tuæ, devorabit ignis vectes tuos.

14. Aquam propter obſidionem hauri tibi, extrue munitiones tuas: intra in lutum, & calca, ſubigens tene laterem.

15. Ibi comedet te ignis: peribis gladio, devorabit te ut bruchus: congregare ut bruchus: multiplicare ut locuſta.

16. Plures feciſti negotiationes tuas quàm ſtellæ ſint cœli: bruchus expanſus eſt, & avolavit.

17. Cuſtodes tui quaſi locuſtæ: & parvuli tui quaſi locuſtæ locuſtarum, quæ conſidunt in ſepibus in die frigoris: ſol ortus eſt, & avolaverunt, & non eſt cognitus locus earum ubi fuerint.

18. Dormitaverunt paſtores tui, rex Aſſur: ſepelientur principes tui: latitavit populus tuus in montibus, & non eſt qui congreget.

19. Non eſt obſcura contritio tua, peſſima eſt plaga tua: omnes qui audierunt auditionem tuam compreſſerunt manum ſuper te: quia ſuper quem non tranſiit malitia tua ſemper?

PROPHETIA HABACUC.

HABACUC, *id eſt*, amplexator *vel* luctator, *ut nos docet Hieronymus in prologo*, quòd nullus, tam audaci voce auſus ſit Deum ad diſceptandum provocare. *Longè poſt Nahum prophetavit, ſi is ille eſt, ut ſentit idem Doctor cui ſuffragatur Epiphanius, qui ab Angelo raptus laboranti Danieli in lacu leonum ſubvenit. Hanc enim hiſtoriam ſub Evilmerodaco Nabuchodonoſoris magni filio eveniſſe putamus, qui anno demum* 3442. *ante æram Chriſti vulgarem* 562. *in regnum ſucceſſit, ut ad Danielem annotavimus. Unde eum putat Hieronymus in Babylonia prophetaſſe. At Hebræi in Seder-Olam, Theodoretus, Epiphanius, & alii multi, id volunt factum ante captivitatem duarum tribuum, cùm jam proximum eſſet ut Chaldæos mitteret Deus in Jeruſalem; unde* ℣. 6. *ait*; Ecce ego ſuſcitabo, *ſive, ut eſt in Hebr.* Suſcito Chaldæos. *Et* ℣. 10. *de Nabuchodonoſore loquens*, ipſe de regibus triumphabit. *Ex quibus concludendum videtur, eum circa Joakimi tempora propheticum munus obiiſſe, qui Joakim, à Nabuchodonoſore captus & inſepultus abjectus eſt anno Mundi* 3405. *ante Chriſti æram* 599. *ut in Chronologia noſtra videre eſt. Quapropter Jeremiæ æqualem fuiſſe Habacuc neceſſe eſt, eumque jam ſeniorem officium præſtitiſſe Danieli.*

Conqueritur primùm Propheta de ſceleratiſſima Judæorum vita. Deinde everſionem Jeroſolymorum per Chaldæos eventuram prophetat, ac Chaldæorum ipſorum excidium, Judæorum liberationem per Cyrum ſubnectit, totius humani generis per Chriſtum. Ac tandem inſigni oratione pro ignorantiis librum ſuum concludit.

CAPUT PRIMUM.

Miratur Propheta impium proſperari, & prævalere adverſus juſtum: nam adverſùs Judæos ſuſcitat Dominus Chaldæos, qui victoriam non Domino, ſed idolo ſuo tribuunt.

1. ONus, quod vidit Habacuc propheta.
2. Uſquequò Domine clamabo, & non exaudies? vociferabor ad te vim patiens, & non ſalvabis?

3. Quare oſtendiſti mihi iniquitatem, & laborem, videre prædam, & injuſtitiam contra me? & factum eſt judicium, & contradictio potentior.

4. Propter hoc lacerata eſt lex, & non pervenit uſque ad finem judicium: quia impius prævalet adverſùs juſtum, propterea egreditur judicium perverſum.

‖ Act. 13. 41. 5. ‖ Aſpicite in gentibus, & videte: admiramini, & obſtupeſcite: quia opus factum eſt in diebus veſtris, quod nemo credet cùm narrabitur.

6. Quia ecce ego ſuſcitabo Chaldæos, gentem amaram, & velocem, ambulantem ſuper latitudinem Terræ, ut poſſideat tabernacula non ſua.

7. Horribilis, & terribilis eſt: ex ſemetipſa judicium, & onus ejus egredietur.

8. Leviores pardis equi ejus, & velociores lupis veſpertinis; & diffundentur equites ejus: equites namque ejus de longè venient, volabunt quaſi aquila feſtinans ad comedendum.

9. Omnes ad prædam venient, facies eorum ventus urens: & congregabit quaſi arenam, captivitatem.

10. Et ipſe de regibus triumphabit, & tyranni ridiculi ejus erunt: ipſe ſuper omnem munitionem ridebit, & comportabit aggerem, & capiet eam.

11. Tunc mutabitur ſpiritus, & pertranſibit; & corruet: hæc eſt fortitudo ejus dei ſui.

12. Numquid non tu à principio Domine Deus meus, ſancte meus, & non moriemur? Domine in judicium poſuiſti eum: & fortem, ut corriperes, fundaſti eum.

13. Mundi ſunt oculi tui, ne videas malum, & reſpicere ad iniquitatem non poteris. Quare reſpicis ſuper iniqua agentes, & taces devorante impio juſtiorem ſe?

14. Et facies homines quaſi piſces maris, & quaſi reptile non habens principem:

15. Totum in hamo ſublevavit, traxit illud

in ſagena ſua, & congregavit in rete ſuum. Super hoc lætabitur & exultabit.

16. Propterea immolabit ſagenæ ſuę, & ſacrificabit reti ſuo: quia in ipſis incraſſata eſt pars ejus, & cibus ejus electus.

17. Propter hoc ergn expandit ſagenam ſuam, & ſemper interficere Gentes nnn parcet.

CAPUT II.

Prophetæ à Domino reſponſum expectanti præcipitur, ut ſcribat viſionem, ac longanimiter ipſius eventum expectet: deſtructio Babylonis propter multa ipſorum ſcelera deſcribitur, & quòd idola eis non proderunt.

1. SUper cuſtodiam meam ſtabo, & figam gradum ſuper munitionem, & contemplator, ut videam quid dicatur mihi, & quid reſpondeam ad arguentem me.

2. Et reſpondit mihi Dominus, & dixit: Scribe viſum, & explana eum ſuper tabulas, ut percurrat qui legerit eum.

3. Quia adhuc viſus procul, & apparebit in finem, & nnn mentietur: ſi moram fecerit, expecta illum: quia veniens veniet, & non tardabit.

4. Ecce qui incredulus eſt, nnn erit recta
‖ Joa. 3. 36. Rom. 1. 17. Gal. 3. 11. Hebr. 10. 38. anima ejus in ſemetipſn: ‖ juſtus autem in fide ſua vivet.

5. Et qunmodo vinum potantem decipit, ſic erit vir ſuperbus, & non decorabitur: qui dilatavit quaſi infernus animam ſuam: & ipſe quaſi mors, & nnn adimpletur: & congregabit ad ſe omnes gentes, & coacervabit ad ſe nmnes populos.

6. Numquid non nmnes iſti ſuper eum parabolam ſument, & loquelam ænigmatum ejus: & dicetur: Væ ei, qui multiplicat non ſua? uſquequò & aggravat contra ſe denſum lutum?

7. Numquid nnn repentè conſurgent qui mordeant te: & ſuſcitabuntur lacerantes te, & eris in rapinam eis?

8. Quia tu ſpoliaſti gentes multas, ſpoliabunt te omnes, qui reliqui fuerint de populis prnpter ſanguinem hominis, & iniquitatem terræ civitatis, & omnium habitantium in ea.

9. Væ qui congregat avaritiam malam domui ſuæ, ut ſit in excelſo nidus ejus, & liberari ſe putat de manu mali.

10. Cogitaſti cnnfuſionem domui tuæ, concidiſti populos multos, & peccavit anima tua.

11. Quia lapis de pariete clamabit: & lignum, quod inter juncturas ædificiorum eſt, reſpondebit.

12. ‖ Væ qui ædificat civitatem in ſanguini- *‖ Ezec. 24. 9. Nahum 3. 1.*
bus, & præparat urbem in iniquitate:

13. Numquid non hæc ſunt à Domino exercituum? Laborabunt enim populi in multo igne: & gentes in vacuum, & deficient.

14. Quia replebitur Terra, ut cognnſcant gloriam Dnmini, quaſi aquæ nperientes mare.

15. Væ qui potum dat amico ſun mittens fel ſuum, & inebrians ut aſpiciat nuditatem ejus.

16. Repletus es ignominia pro gloria: bibe tu quoque, & conſopire: circumdabit te calix dexteræ Domini, & vnmitus ignominiæ ſuper gloriam tuam.

17. Quia iniquitas Libani nperiet te, & vaſtitas animalium deterrebit eos de ſanguinibus hominum, & iniquitate terræ, & civitatis, & omnium habitantium in ea.

18. Quid prodeſt ſculptile, quia ſculpſit illud fictnr ſuus, conflatile, & imaginem falſam? quia ſperavit in figmento fictor ejus, ut faceret ſimulachra muta.

19. Væ qui dicit ligno: Expergiſcere; Surge, lapidi tacenti: numquid ipſe docere poterit? Ecce iſte coopertus eſt aurn, & argentn: & omnis ſpiritus nnn eſt in viſceribus ejus.

20. ‖ Dominus autem in templn ſancto *‖ Pſal. 10. 5.*
ſun: ſileat à facie ejus omnis Terra.

CA-

CAPUT III.

I. ORATIO HABACUC PROPHETÆ PRO IGNORANTIIS.

HÆc oratio, magna ex parte, eſt prophetica, inſtar epici carminis & Pſalterii, id eſt, lyrico more compoſita, ut docet Hieronymus. Unde Septuaginta tranſtulerunt : Oratio cum cantico. *Per ignorantias autem peccata populi & ſua intelligit; qui orationem incarnationis Dominicæ & adventus ejus myſterium, jam antè ſibi capite ſuperiori promiſſum, impediant ut ita à malis omnibus juſti liberentur.*

2. DOMINE audivi auditionem tuam
& timui.
Domine opus tuum, in medio
annorum vivifica illud.
In medio annorum notum facies:
cùm iratus fueris, miſericordiæ recordaberis.
3. Deus ab Auſtro veniet, & Sanctus de
monte Pharan:
Operuit cœlos gloria ejus: & laudis ejus
plena eſt terra.
4. Splendor ejus ut lux erit: cornua in
manibus ejus:
Ibi abſcondita eſt fortitudo ejus: 5. ante
faciem ejus ibit mors.
Et egredietur diabolus ante pedes ejus.
6. Stetit, & menſus eſt terram.
Aſpexit, & diſſolvit Gentes: & contriti
ſunt montes ſæculi.
Incurvati ſunt colles mundi, ab itineribus
æternitatis ejus.
7. Pro iniquitate vidi tentoria Æthiopiæ,
turbabuntur pelles terræ Madian.
8. Numquid in fluminibus iratus es Domine ? aut in fluminibus furor tuus? vel in
mari indignatio tua?
Qui aſcendes ſuper equos tuos : & quadrigę tuę ſalvatio.
9. Suſcitans ſuſcitabis arcum tuum, juramenta tribubus quæ locutus es.
Fluvios ſcindes terræ : 10. viderunt te,
& doluerunt montes : gurges aquarum
tranſiit.
Dedit abyſſus vocem ſuam : altitudo manus ſuas levavit.
11. Sol, & luna ſteterunt in habitaculo ſuo,
in luce ſagittarum tuarum, ibunt in ſplendore fulgurantis haſtę tuę.
12. In fremitu conculcabis terram : in furore obſtupefacies Gentes.
13. Egreſſus es in ſalutem populi tui: in
ſalutem cum Chriſto tuo.
Percuſſiſti caput de domo impii : denudaſti fundamentum ejus uſque ad collum.
14. Maledixiſti ſceptris ejus, capiti bellatorum ejus, venientibus ut turbo ad diſpergendum me.
Exultatio eorum ſicut ejus, qui devorat
pauperem in abſcondito.
15. Viam feciſti in mari equis tuis, in luto
aquarum multarum.
16. Audivi, & conturbatus eſt venter meus:
à voce contremuerunt labia mea.
Ingrediatur putredo in oſſibus meis, & ſubter me ſcateat:
Ut requieſcam in die tribulationis: ut aſcendam ad populum accinctum noſtrum.
17. Ficus enim non florebit : & non erit
germen in vineis.
Mentietur opus olivæ : & arva non afferent cibum.
Abſcindetur de ovili pecus : & non erit
armentum in præſepibus.
18. Ego autem in Domino gaudebo : &
exultabo in Deo Jeſu meo.
19. Deus Dominus fortitudo mea : & ponet pedes meos quaſi cervorum.
Et ſuper excelſa mea deducet me victor
in Pſalmis canentem.

PROPHETIA SOPHONIÆ.

SOPHONIAS, *id eſt,* ſpeculator Dei, *vel* abſconditus Domini, *inquit Hieronymus; è nobili proſapia & tribu Simeon oriundus, ut volunt Epiphanius & Iſidorus Hiſpalenſis, ſcripſiſſe ſe ait tempore Joſiæ regis. Convixit itaque Jeremiæ, cui perſimilis eſt etiam ſtylo, ut ejus quaſi abbreviator haberi poſſit, ait idem Iſidorus: Etſi incertum quo præcisè anno ſcripſerit, Judæos hortatur ut relicta idololatria aliiſque criminibus reſipiſcant. Mox quaſi lata contra Judæos primùm, dein contra alios populos ſententia, promiſſiones Evangelicas ſubjicit, de vocatione Gentium, Eccleſiæ inſtauratione, remiſſione peccatorum, ſanctificatione & gloria æterna, per Chriſtum.*

CAPUT PRIMUM.

Quo tempore Sophonias prophetaverit: qui primùm peccatoribus univerſis, deinde Judæis comminatur, ob idololatriam & Dei contemptum, divinam ultionem; Jeruſalem quoque lucernis ſcrutanda dicitur, & quàm erit amara dies ultionis Domini.

1. VERBUM Domini, quod factum eſt ad Sophoniam filium Chuſi, filii Godoliæ, filii Amariæ, filii Ezeciæ, in diebus Joſiæ filii Amon regis Judæ.

2. Congregans congregabo omnia à facie terræ, dicit Dominus:

3. Congregans hominem, & pecus, congregans volatilia cœli, & piſces maris: & ruinæ impiorum erunt: & diſperdam homines à facie terræ, dicit Dominus.

4. Et extendam manum meam ſuper Judam, & ſuper omnes habitantes Jeruſalem: & diſperdam de loco hoc reliquias Baal, & nomina æditorum cum ſacerdotibus:

5. & eos, qui adorant ſuper tecta militiam cœli, & adorant, & jurant in Domino, & jurant in Melchom.

6. Et qui avertuntur de poſt tergum Domini, & qui non quæſierunt Dominum, nec inveſtigaverunt eum.

7. Silete à facie Domini Dei: quia juxtà eſt dies Domini, quia præparavit Dominus hoſtiam, ſanctificavit vocatos ſuos.

8. Et erit: in die hoſtię Domini viſitabo ſuper principes, & ſuper filios regis, & ſuper omnes, qui induti ſunt veſte peregrina:

9. & viſitabo ſuper omnem, qui arroganter ingreditur ſuper limen in die illa: qui complent domum Domini Dei ſui iniquitate, & dolo.

10. Et erit in die illa, dicit Dominus, vox clamoris à porta piſcium, & ululatus à Secunda, & contritio magna à collibus.

11. Ululate habitatores Pilæ: conticuit omnis populus Chanaan, diſperierunt omnes involuti argento.

12. Et erit in tempore illo: ſcrutabor Jeruſalem in lucernis: & viſitabo ſuper viros defixos in fæcibus ſuis: qui dicunt in cordibus ſuis: Non faciet benè Dominus, & non faciet malè.

13. Et erit fortitudo eorum in direptionem, & domus eorum in deſertum: & || ædificabunt domos, & non habitabunt: & plantabunt vineas, & non bibent vinum earum. || *Amos 5. 11.*

14. Juxta eſt dies Domini magnus, juxta eſt & velox nimis: vox diei Domini amara, tribulabitur ibi fortis.

15. || Dies iræ dies illa, dies tribulationis & anguſtiæ, dies calamitatis & miſeriæ, dies tenebrarum & caliginis, dies nebulæ & turbinis, || *Jere. 30. 7. Joel. 2. 11. Amos 5. 18.*

16. dies tubæ & clangoris ſuper civitates munitas, & ſuper angulos excelſos.

17. Et tribulabo homines, & ambulabunt ut cæci, quia Domino peccaverunt: & effundetur ſanguis eorum ſicut humus, & corpora eorum ſicut ſtercora.

18. || Sed & argentum eorum, & aurum eorum non poterit liberare eos in die iræ Domini: || in igne zeli ejus devorabitur omnis terra, quia conſummationem cum feſtinatione faciet cunctis habitantibus Terram. || *Ezech. 7. 19.* || *Infr. 3. 8.*

CAPUT II.

Hortatur propheta populum ut ad Deum convertatur, priuſquàm ira Domini ei ſuperveniat, omneſque manſuetos terrę ut Dominum quærant: denuntians deſtructionem imminere Philiſthęis, Moabitis, Ammonitis, Æthiopibus & Aſſyriis.

1. CОnvenite, congregamini gens non amabilis:

2. Priuſquàm pariat juſſio quaſi pulverem tranſeuntem diem, antequàm veniat ſuper vos ira furoris Domini, antequàm veniat ſuper vos dies indignationis Domini.

3. Quærite Dominum omnes manſueti terrę, qui judicium ejus eſtis operati: quærite juſtum, quærite manſuetum: ſi quomodo abſcondamini in die furoris Domini.

4. Quia Gaza deſtructa erit, & Aſcalon in deſertum, Azotum in meridie ejicient, & Accaron eradicabitur.

5. Væ qui habitatis funiculum maris, gens perditorum: verbum Domini ſuper vos Chanaan terra Philiſthinorum, & diſperdam te, ita ut non ſit inhabitator.

6. Et erit funiculus maris requies paſtorum, & caulæ pecorum:

7. & erit funiculus ejus, qui remanſerit de domo Juda: ibi paſcentur, in domibus Aſcalonis ad veſperam requieſcēt: quia viſitabit eos Dominus Deus eorum, & avertet captivitatem eorum.

8. Audivi opprobrium Moab, & blaſphemias filiorum Ammon: quæ exprobraverunt populo meo, & magnificati ſunt ſuper terminos eorum.

9. Propterea vivo ego, dicit Dominus exercituum Deus Iſrael, quia Moab ut Sodoma erit, & filii Ammon quaſi Gomorrha, ſiccitas ſpinarum, & acervi ſalis, & deſertum uſque in æternum: reliquiæ populi mei diripient eos, & reſidui gentis meæ poſſidebunt illos.

10. Hoc eis eveniet pro ſuperbia ſua: quia blaſphemaverunt, & magnificati ſunt ſuper populum Domini exercituum.

11. Horribilis Dominus ſuper eos, & attenuabit omnes deos terræ, & adorabunt eum viri de loco ſuo, omnes inſulæ Gentium.

12. Sed & vos Æthiopes interfecti gladio meo eritis.

13. Et extendet manum ſuam ſuper Aquilonem, & perdet Aſſur: & ponet ſpecioſam ih ſolitudinem, & in invium, & quaſi deſertum.

‖ *Iſai. 34. 11.* 14. ‖ Et accubabunt in medio ejus greges, omnes beſtiæ Gentium: & onocrotalus & ericius in liminibus ejus morabuntur: vox cantantis in feneſtra, corvus in ſuperliminari, quoniam attenuabo robur ejus.

15. Hæc eſt civitas glorioſa habitans in confidentia: quæ dicebat in corde ſuo: Ego ſum, & extra me non eſt alia ampliùs: quomodo facta eſt in deſertum cubile beſtiæ? omnis, qui tranſit per eam, ſibilabit, & movebit manum ſuam.

CAPUT III.

Arguit Jeruſalem, & pręcipuè rectores ejus, quibus minatur celerem Dei vindictam, quòd neque beneficiis neque flagellis ſint ad ipſum converſi: de felicitate novæ legis, ac multiplicatione credentium: pænaque iniquorum prædicitur.

1. VÆ provocatrix, & redempta civitas, columba.

2. Non audivit vocem, & non ſuſcepit diſciplinam: in Domino non eſt confiſa, ad Deum ſuum non appropinquavit.

3. ‖ Principes ejus in medio ejus quaſi leones rugientes: judices ejus lupi veſpere, non relinquebant in manè. ‖ *Ezech. 22. 27. Mich. 3. 11.*

4. Prophetæ ejus veſani, viri infideles: ſacerdotes ejus polluerunt ſanctum, injuſtè egerunt contra legem.

5. Dominus juſtus in medio ejus non faciet iniquitatem: manè manè judicium ſuum dabit in lucem, & non abſcondetur: neſcivit autem iniquus confuſionem.

6. Diſperdidi Gentes, & diſſipati ſunt anguli earum: deſertas feci vias eorum, dum non eſt qui tranſeat: deſolatæ ſunt civitates eorum, non remanente viro, neque ullo habitatore.

7. Dixi: Attamen timebis me, ſuſcipies diſciplinam: & non peribit habitaculum ejus propter omnia, in quibus viſitavi eam: verumtamen diluculo ſurgentes corruperunt omnes cogitationes ſuas.

8. Quapropter expecta me, dicit Dominus, in die reſurrectionis meæ in futurum, quia judicium meum ut congregem Gentes, & colligam regna: & effundam ſuper eos indignationem meam, omnem iram furoris mei: ‖ in igne enim zeli mei devorabitur omnis terra. ‖ *Sup. 1. 18.*

9. Quia tunc reddam populis labium electum, ut invocent omnes in nomine Domini, & ſerviant ei humero uno.

10. Ultrà flumina Æthiopiæ, inde ſupplices mei, filii diſperſorum meorum deferent munus mihi.

11. In die illa non confunderis ſuper cunctis adinventionibus tuis, quibus prævaricata es in me: quia tunc auferam de medio tui magniloquos ſuperbiæ tuæ, & non adjicies exaltari ampliùs in monte ſancto meo.

12. Et derelinquam in medio tui populum pauperem, & egenum: & ſperabunt in nomine Domini.

13. Reliquiæ Iſrael non facient iniquitatem, nec loquentur mendacium, & non invenietur in ore eorum lingua doloſa: quoniam ipſi paſcentur, & accubabunt, & non erit qui exterreat.

14. Lauda filia Sion: jubila Iſrael: lætare, & exulta in omni corde filia Jeruſalem.

15. Abſtulit Dominus judicium tuum, avertit inimicos tuos: rex Iſrael Dominus in medio tui, non timebis malum ultrà.

16. In die illa dicetur Jeruſalem: Noli timere: Sion, non diſſolvantur manus tuę.

17. Dominus Deus tuus in medio tui fortis, ipſe ſalvabit: gaudebit ſuper te in lætitia, ſilebit in dilectione ſua, exultabit ſuper te in laude.

18. Nugas, qui à lege receſſerant, congregabo, quia ex te erant: ut non ultrà habeas ſuper eis opprobrium.

19. Ecce ego interficiam omnes, qui afflixerunt te in tempore illo: & ſalvabo claudicantem: & eam, quæ ejecta fuerat, congregabo: & ponam eos in laudem, & in nomen, in omni terra confuſionis eorum.

20. In tempore illo, quo adducam vos: & in tempore, quo congregabo vos: dabo enim vos in nomen, & in laudem omnibus populis terræ, cùm convertero captivitatem veſtram coram oculis veſtris, dicit Dominus.

PRO-

PROPHETIA AGGÆI.

Aggæus, feſtivus exponitur, ait Hieronymus. Hujus maximè hortatu inſtauratum eſt templum. Apparet autem eum non tantùm vitæ innocentia, ſed etiam magno ſpiritu fuiſſe, qui adverſùs potentiſſimi Perſarum Monarchæ dictum, & Samaritanorum, aliorumque populorum vexationes, inſtiterit operi. Caſtigatis autem frivolis excuſationibus Judæorum de fabrica templi diutius differenda, principi Zorobabeli fabricam reſumenti promittit Meſſiam ex ejus ſtirpe naſciturum, oſtenditque utcumque ſtructura hæc ſit cum altera priore non comparanda, gloria tamen majori potituram, præſentia, doctrina, & miraculis Chriſti, de cujus regno prophetiam ſubnectit.

CAPUT PRIMUM.

Quo tempore prophetaverit Aggæus: qui increpat Judæos, quòd neglecta domo Dei propria ædificia curarent: ob quam cauſam dicit illis immiſſam à Deo ſterilitatem: eoque tempore dux Zorobabel & Jeſus ſacerdos magnus unà cum populo excitati, incipiunt ædificare domum Dei.

1.Eſdr.5.1 * Hyſtaſpis filii Anno M. 3484. deſinente. Ante æra Chr. 520.

1. IN anno ſecundo Darii * regis, in menſe ſexto, in die una menſis, factum eſt verbum Domini in manu Aggæi prophetæ ad Zorobabel filium Salathiel, ducem Juda, & ad Jeſum, filium Joſedec, ſacerdotem magnum, dicens:

2. Hæc ait Dominus exercituum, dicens: Populus iſte dicit: Nondum venit tempus domus Domini ædificandæ.

3. Et factum eſt verbum Domini in manu Aggæi prophetæ, dicens:

4. Numquid tempus vobis eſt ut habitetis in domibus laqueatis, & domus iſta deſerta?

5. Et nunc hæc dicit Dominus exercituum: Ponite corda veſtra ſuper vias veſtras.

|| Deut. 28. 38. Mich. 6. 15.

6. || Seminaſtis multum, & intuliſtis parum: comediſtis, & non eſtis ſatiati: bibiſtis, & non eſtis inebriati: operuiſtis vos, & non eſtis calefacti: & qui mercedes congregavit, miſit eas in ſacculum pertuſum.

7. Hęc dicit Dominus exercituum: Ponite corda veſtra ſuper vias veſtras:

8. aſcendite in montem, portate ligna, & ædificate domum: & acceptabilis mihi erit, & glorificabor, dicit Dominus.

9. Reſpexiſtis ad amplius, & ecce factum eſt minus: & intuliſtis in domum, & exufflavi illud: quam ob cauſam, dicit Dominus exercituum? quia domus mea deſerta eſt, & vos feſtinatis unuſquiſque in domum ſuam.

10. Propter hoc ſuper vos prohibiti ſunt cœli ne darent rorem, & terra prohibita eſt ne daret germen ſuum:

11. & vocavi ſiccitatem ſuper terram, & ſuper montes, & ſuper triticum, & ſuper vinum, & ſuper oleum, & quæcumque profert humus, & ſuper homines, & ſuper jumenta, & ſuper omnem laborem manuum.

12. Et audivit Zorobabel filius Salathiel, & Jeſus filius Joſedec ſacerdos magnus, & omnes reliquiæ populi vocem Domini Dei ſui, & verba Aggæi prophetæ, ſicut miſit eum Dominus Deus eorum ad eos: & timuit populus à facie Domini.

13. Et dixit Aggæus nuntius Domini de nuntiis Domini, populo dicens: Ego vobiſcum ſum, dicit Dominus.

14. Et ſuſcitavit Dominus ſpiritum Zorobabel filii Salathiel, ducis Juda, & ſpiritum Jeſu filii Joſedec ſacerdotis magni, & ſpiritum reliquorum de omni populo: & ingreſſi ſunt, & faciebant opus in domo Domini exercituum Dei ſui.

CAPUT II.

Etſi templum reædificatum nihil videatur priori collatum: poſteà tamen veniente Meſſia, replebitur gloria majori, quàm fuerit prioris templi: & ſicut Judæi ob neglectam templi reædificationem facti fuerant immundi coram Deo, ipſorumque ſacrificia & ſterilitas adducta; ita poſt inceptam reædificationem omnia ipſis facta ſunt proſpera.

Hic ℣. 1. ſuperiori capite cōnectendus eſſet.

1. IN die vigeſima & quarta menſis, in ſexto menſe, in anno ſecundo Darii regis.

* Ann. M. 3485. ineunte. Ante æră Chr. 519.

2. In ſeptimo * menſe, vigeſima & prima menſis, factum eſt verbum Domini in manu Aggæi prophetæ, dicens:

3. Loquere ad Zorobabel filium Salathiel, ducem Juda, & ad Jeſum filium Joſedech ſacerdotem magnum, & ad reliquos populi, dicens:

† Anno ante hunc 69. deſtructam.

4. Quis in vobis eſt derelictus, qui vidit domum iſtam † in gloria ſua prima? & quid vos videtis hanc nunc? numquid non ita eſt, quaſi non ſit in oculis veſtris?

5. Et nunc confortare Zorobabel, dicit Dominus: & confortare Jeſu filii Joſedec ſacerdos magne, & confortare omnis populus terræ, dicit Dominus exercituum: & facite (quoniam ego vobiſcum ſum, dicit Dominus exercituum)

6. verbum quod pepigi vobiſcum cùm egrederemini de terra Ægypti: & ſpiritus meus erit in medio veſtrùm, nolite timere.

‖ Hebr. 12. 26.

7. Quia hæc dicit Dominus exercituum: ‖ Adhuc unum modicum eſt, & ego commovebo cœlum, & terram, & mare, & aridam.

* Jesus Christus anno poſt hunc 516. naſciturus.

8. Et movebo omnes Gentes: ET VENIET DESIDERATUS cunctis Gentibus *: & implebo domum iſtam gloria, dicit Dominus exercituum.

9. Meum eſt argentum, & meum eſt aurum, dicit Dominus exercituum.

10. Magna erit gloria domus iſtius noviſſimæ plus quàm primæ, dicit Dominus exercituum: & in loco iſto dabo pacem, dicit Dominus exercituum.

11. In vigeſima & quarta noni menſis, in anno ſecundo Darii regis, factum eſt verbum Domini ad Aggæum prophetam, dicens:

12. Hæc dicit Dominus exercituum: Interroga ſacerdotes legem, dicens:

13. Si tulerit homo carnem ſanctificatam in ora veſtimenti ſui, & tetigerit de ſummitate ejus panem, aut pulmentum, aut vinum, aut oleum, aut omnem cibum: numquid ſanctificabitur? Reſpondentes autem ſacerdotes, dixerunt: Non.

14. Et dixit Aggæus: Si tetigerit pollutus in anima ex omnibus his, numquid contaminabitur? Et reſponderunt ſacerdotes, & dixerunt: Contaminabitur.

15. Et reſpondit Aggæus, & dixit: Sic populus iſte, & ſic Gens iſta ante faciem meam, dicit Dominus, & ſic omne opus manuum eorum: & omnia quæ obtulerunt ibi, contaminata erunt.

16. Et nunc ponite corda veſtra à die hac & ſuprà, antequàm poneretur lapis ſuper lapidem in templo Domini.

17. Cùm accederetis ad acervum viginti modiorum, & fierent decem: & intraretis ad torcular, ut exprimeretis quinquaginta lagenas, & fiebant viginti.

18. ‖ Percuſſi vos vento urente, & aurugine, & grandine omnia opera manuum veſtrarum: & non fuit in vobis, qui reverteretur ad me, dicit Dominus. ‖ Amos 4. 9.

19. Ponite corda veſtra ex die iſta, & in futurum, à die vigeſima & quarta noni menſis: à die, qua fundamenta jacta ſunt templi Domini, ponite ſuper cor veſtrum.

20. Numquid jam ſemen in germine eſt: & adhuc vinea, & ficus, & malogranatum, & lignum olivæ non floruit? ex die iſta benedicam.

21. Et factum eſt verbum Domini ſecundò ad Aggæum in vigeſima & quarta menſis *, dicens:

22. Loquere ad Zorobabel ducem Juda, dicens: Ego movebo cœlum pariter & terram. * noni ut ſup. ℣. 11. Eodem Anno M. 3485.

23. Et ſubvertam ſolium regnorum, & conteram fortitudinem regni Gentium: & ſubvertam quadrigam, & aſcenſorem ejus: & deſcendent equi, & aſcenſores eorum: vir in gladio fratris ſui.

24. In die illa, dicit Dominus exercituum, aſſumam te ‖ Zorobabel fili Salathiel ſerve meus, dicit Dominus: & ponam te quaſi ſignaculum, quia te elegi, dicit Dominus exercituum. ‖ Eccli. 49. 13.

PROPHETIA ZACHARIÆ.

Z ACHARIAS *Aggæo æqualis, unà cum ipſo urget templi Jeroſolymitani inſtaurationem, ſimulque monet Judæos ne idola & vitia majorum imitentur, quorum viderunt acerbam punitionem per excidium & captivitatem. Typis maximè & ænigmatibus abundat, quibus prophetat varia Judæis eventura uſque ad Chriſtum; maximè quatuor Monarchiarum ſucceſſiones, quæ deſinent in regnum Chriſti, cujus vitam & paſſionem penè inſtar Evangeliſtæ recenſet.*

CAPUT PRIMUM.

Quo tempore Zacharias prophetaverit: qui hortatur populum ad reſipiſcentiam, ne imitentur patres ſuos, qui prophetas contemnentes puniti ſunt: duplici figura oſtendit Dominus ſe puniturum Gentes quæ populum ſuum afflixerant; hunc autem in Jeruſalem revocandum, in qua ædificabitur ipſi Domino templum.

* Ann. M. 3485. Ant. Chr. 539.

1. IN menſe octavo, in anno ſecundo Darii regis, factum eſt verbum Domini ad Zachariam, filium Barachiæ filii Addo, prophetam, dicens:

2. Iratus eſt Dominus ſuper patres veſtros iracundia.

3. Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus exercituum: ‖ Convertimini ad me, ait Dominus exercituum: & convertar ad vos, dicit Dominus exercituum.

‖ *Iſai.* 31. 12. & 31. 6. & 45. 22. *Jer.* 3. 12. *Ezech.* 18. 10. & 20. 7. & 33. 11. *Oſee* 14. 2. *Joel.* 2. 12. *Malac.* 3. 7.

4. Ne ſitis ſicut patres veſtri, ad quos clamabant prophetæ priores, dicentes: Hæc dicit Dominus exercituum: Convertimini de viis veſtris malis, & de cogitationibus veſtris peſſimis: & non audierunt, neque attenderunt ad me, dicit Dominus.

5. Patres veſtri ubi ſunt? & prophetæ numquid in ſempiternum vivent?

6. Verumtamen verba mea, & legitima mea, quæ mandavi ſervis meis prophetis, numquid non comprehenderunt patres veſtros, & converſi ſunt, & dixerunt: Sicut cogitavit Dominus exercituum facere nobis ſecundùm vias noſtras, & ſecundùm adinventiones noſtras, fecit nobis?

7. In die vigeſima & quarta undecimi menſis Sabath, in anno ſecundo Darii, factum eſt verbum Domini ad Zachariam filium Barachiæ, filii Addo, prophetam, dicens:

8. Vidi per noctem, & ecce vir aſcendens ſuper equum rufum, & ipſe ſtabat inter myrteta, quæ erant in profundo: & poſt eum equi rufi, varii, & albi.

9. Et dixi: Quid ſunt iſti, Domine mi? & dixit ad me Angelus, qui loquebatur in me: Ego oſtendam tibi quid ſint hæc.

10. Et reſpondit vir, qui ſtabat inter myrteta, & dixit: Iſti ſunt, quos miſit Dominus ut perambulent terram.

11. Et reſponderunt Angelo Domini, qui ſtabat inter myrteta, & dixerunt: Perambulavimus terram, & ecce omnis terra habitatur, & quieſcit.

12. Et reſpondit Angelus Domini, & dixit: Domine exercituum uſquequò tu non miſereberis Jeruſalem, & urbium Juda, quibus iratus es? Iſte jam ſeptuageſimus annus eſt *.

* A capta extrema Hieroſolym. obſidione per Nabuchodonoſor, anno M. 3425.

13. Et reſpondit Dominus angelo, qui loquebatur in me verba bona, verba conſolatoria.

14. Et dixit ad me angelus, qui loquebatur in me: Clama, dicens: Hæc dicit Dominus exercituum: ‖ Zelatus ſum Jeruſalem, & Sion zelo magno.

V. Jer. 34. 1 *cũ Ezech.* 9. 12. ‖ *Inſe.* 8. 2.

15. Et ira magna ego iraſcor ſuper gentes opulentas: quia ego iratus ſum parum, ipſi verò adjuverunt in malum.

16. Propterea hæc dicit Dominus: Revertar ad Jeruſalem in miſericordiis: & domus mea ædificabitur in ea, ait Dominus exercituum: & perpendiculum extendetur ſuper Jeruſalem.

17. Adhuc clama, dicens: Hæc dicit Dominus exercituum: Adhuc affluent civitates meæ bonis: & conſolabitur adhuc Dominus Sion, & eliget adhuc Jeruſalem.

18. Et levavi oculos meos, & vidi: & ecce quatuor cornua.

19. Et dixi ad angelum, qui loquebatur in

me: Quid ſunt hæc? & dixit ad me: Hæc ſunt cornua: quæ ventilaverunt Judam, & Iſrael, & Jeruſalem.

20. Et oſtendit mihi Dominus quatuor fabros.

21. Et dixi: Quid iſti veniunt facere? Qui ait, dicens: Hæc ſunt cornua, quæ ventilaverunt Judam per ſingulos viros, & nemo eorum levavit caput ſuum: & venerunt iſti deterrere ea, ut dejiciant cornua gentium, quæ levaverunt cornu ſuper terram Juda ut diſpergerent eam.

CAPUT II.

Apparet vir menſuraturus Jeruſalem, quæ poſt captivitatem ſolutam vehementer replenda eſt habitatoribus: cui Deus pro muro erit; & afflictis Chaldæis ac cæteris qui filios Iſrael afflixerant, multæ gentes una cum Sion lætæ venient ad ſerviendum Domino, quas ipſe ſuſcipiet in populum.

1. ET levavi oculos meos, & vidi: & ecce vir, & in manu ejus funiculus menſorum.

2. Et dixi: Quò tu vadis? Et dixit ad me: Ut metiar Jeruſalem, & videam quanta ſit latitudo ejus, & quanta longitudo ejus.

3. Et ecce angelus, qui loquebatur in me, egrediebatur, & angelus alius egrediebatur in occurſum ejus.

4. Et dixit ad eum: Curre, loquere ad puerum iſtum, dicens: Abſque muro habitabitur Jeruſalem præ multitudine hominum, & jumentorum in medio ejus.

5. Et ego ero ei, ait Dominus, murus ignis in circuitu: & in gloria ero in medio ejus.

6. O*, ò fugite de terra Aquilonis, dicit Dominus: quoniam in quatuor ventos cœli diſperſi vos, dicit Dominus.

*6. *Heu, heu, fugite, &c.* Hortatio ad reliquos Babyloniæ adhuc commorantes, ut Promiſſiones Dei amplectantur & calamitates infligendas huic urbi effugiant. Darius enim, paulò poſt hæc Babylonem, quæ ab ipſo defecerat obſedit, & Zopyri opera poſt 20. menſem recepit.

7. O Sion, fuge quæ habitas apud filiam Babylonis:

8. quia hæc dicit Dominus exercituum: Poſt gloriam miſit me ad gentes, quæ ſpoliaverunt vos: qui enim tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei:

9. quia ecce ego levo manum meam ſuper eos, & erunt prædæ his, qui ſerviebant ſibi: & cognoſcetis quia Dominus exercituum miſit me.

10. Lauda, & lætare filia Sion: quia ecce ego venio, & habitabo in medio tui, ait Dominus.

11. Et applicabuntur Gentes multæ ad Dominum in die illa, & erunt mihi in populum, & habitabo in medio tui: & ſcies quia Dominus exercituum miſit me ad te.

12. Et poſſidebit Dominus Judam partem ſuam in terra ſanctificata: & eliget adhuc Jeruſalem.

13. Sileat omnis caro à facie Domini: quia conſurrexit de habitaculo ſancto ſuo.

CAPUT III.

Jeſus Sacerdos exutus ſordidis, induitur mutatoriis, qui judicaturus eſt domum Domini, ſi in viis ipſius ambulet: adducet Dominus ſervum ſuum Orientem: & de lapide agit ſuper quem ſeptem oculi ſunt.

1. ET oſtendit mihi Dominus Jeſum ſacerdotem magnum ſtantem coram angelo Domini: & ſatan ſtabat à dextris ejus ut adverſaretur ei.

2. Et dixit Dominus ad ſatan: Increpet Dominus in te ſatan: & increpet Dominus in te, qui elegit Jeruſalem: numquid non iſte torris eſt erutus de igne?

3. Et Jeſus erat indutus veſtibus ſordidis: & ſtabat ante faciem angeli.

4. Qui reſpondit, & ait ad eos, qui ſtabant coram ſe, dicens: Auferte veſtimenta ſordida ab eo. Et dixit ad eum: Ecce abſtuli à te iniquitatem tuam, & indui te mutatoriis.

5. Et dixit: Ponite cidarim mundam ſuper caput ejus. Et poſuerunt cidarim mundam ſuper caput ejus, & induerunt eum veſtibus: & angelus Domini ſtabat.

6. Et conteſtabatur angelus Domini Jeſum, dicens:

7. Hæc dicit Dominus exercituum: Si in viis meis ambulaveris, & cuſtodiam meam cuſtodieris: tu quoque judicabis domum meam, & cuſtodies atria mea, & dabo tibi ambulantes de his, qui nunc hic aſſiſtunt.

8. Audi Jeſu ſacerdos magne, tu & amici tui, qui habitant coram te, quia viri portendentes ſunt: ecce enim ego ‖ ADDUCAM SERVUM MEUM, ORIENTEM. ‖ *Luc. 1. 78.*

9. Quia ecce lapis, quem dedi coram Jeſu: ſuper lapidem unum ſeptem oculi ſunt: ecce ego cælabo ſculpturam ejus, ait Dominus exercituum: & auferam iniquitatem terræ illius in die una.

10. In die illa, dicit Dominus exercituum, vocabit vir amicum ſuum ſubter vitem, & ſubter ficum.

CAPUT IV.

De candelabro aureo cum duabus olivis, lapide primario & ſtanno, ac ſeptem oculis Domini; & horum interpretatio: quòdque templum à Zorobabel fundatum, ab ipſo conſummabitur.

1. ET reverſus eſt angelus, qui loquebatur in me, & ſuſcitavit me, quaſi virum, qui ſuſcitatur de ſomno ſuo.

2. Et dixit ad me: Quid tu vides? Et dixi: Vidi, & ecce candelabrum aureum totum, & lampas ejus ſuper caput ipſius, & ſeptem lucernæ ejus ſuper illud: & ſeptem infuſoria lucernis, quæ erant ſuper caput ejus.

3. Et duæ olivæ ſuper illud: una à dextris lampadis, & una à ſiniſtris ejus.

4. Et reſpondi, & ajo ad angelum, qui loquebatur in me, dicens: Quid ſunt hæc, domine mi?

5. Et reſpondit angelus, qui loquebatur in me, & dixit ad me: Numquid neſcis quid ſunt hæc? Et dixi: Non, domine mi.

6. Et reſpondit, & ait ad me, dicens: Hoc eſt verbum Domini ad Zorobabel, dicens: Non in exercitu, nec in robore, ſed in ſpiritu meo, dicit Dominus exercituum.

7. Quis tu mons magne coram Zorobabel? in planum: & educet lapidem primarium, & exæquabit gratiam gratiæ ejus.

8. Et factum eſt verbum Domini ad me, dicens:

9. Manus Zorobabel fundaverunt domum iſtam, & manus ejus perficient eam: & ſcietis quia Dominus exercituum miſit me ad vos.

10. Quis

10. Quis enim deſpexit dies parvos? & lætabuntur, & videbunt lapidem ſtanneum in manu Zorobabel. Septem iſti oculi ſunt Domini, qui diſcurrunt in univerſam terram.

11. Et reſpondi, & dixi ad eum: Quid ſunt duæ olivę iſtę ad dexteram candelabri, & ad ſiniſtram ejus?

12. Et reſpondi ſecundò, & dixi ad eum: Quid ſunt duę ſpicę olivarum, quę ſunt juxta duo roſtra aurea, in quibus ſunt ſuffuſoria ex auro?

13. Et ait ad me, dicens: Numquid neſcis quid ſunt hæc? Et dixi: Non, Domine mi.

14. Et dixit: Iſti ſunt duo filii olei, qui aſſiſtunt Dominatori univerſæ terræ.

CAPUT V.

Volumen volans, quo iniqui judicabuntur: mulier in amphora ſedens cum maſſa plumbi, deſignat impietatem: & duæ mulieres alatæ levant illam in aera.

1. ET converſus ſum, & levavi oculos meos: & vidi, & ecce volumen volans.

2. Et dixit ad me: Quid tu vides? Et dixi: Ego video volumen volans: longitudo ejus viginti cubitorum, & latitudo ejus decem cubitorum.

3. Et dixit ad me: Hęc eſt maledictio, quę egreditur ſuper faciem omnis terræ: quia omnis fur, ſicut ibi ſcriptum eſt, judicabitur: & omnis jurans, ex hoc ſimiliter judicabitur.

4. Educam illud, dicit Dominus exercituum: & veniet ad domum furis, & ad domum jurantis in nomine meo mendaciter: & commorabitur in medio domus ejus, & conſumet eam, & ligna ejus, & lapides ejus.

5. Et egreſſus eſt angelus, qui loquebatur in me: & dixit ad me: Leva oculos tuos, & vide quid eſt hoc, quod egreditur.

6. Et dixi: Quidnam eſt? Et ait: Hęc eſt amphora egrediens. Et dixit: Hęc eſt oculus eorum in univerſa terra.

7. Et ecce talentum plumbi portabatur, & ecce mulier una ſedens in medio amphoræ.

8. Et dixit: Hęc eſt impietas. Et projecit eam in medio amphoræ, & miſit maſſam plumbeam in os ejus.

9. Et levavi oculos meos, & vidi: & ecce duę mulieres egredientes, & ſpiritus in alis earum, & habebant alas quaſi alas milvi: & levaverunt amphoram inter terram, & cœlum.

10. Et dixi ad angelum, qui loquebatur in me: Quò iſtæ deferunt amphoram?

11. Et dixit ad me: Ut ædificetur ei domus in terra Sennaar, & ſtabiliatur, & ponatur ibi ſuper baſem ſuam.

CAPUT VI.

Quatuor quadrigæ viſæ de medio duorum montium æreorum, quatuor venti ſunt egredientes in terram: de coronis in capite Jeſu ſacerdotis imponendis: de viro cujus nomen Oriens, qui templum ædificabit Domino, & dominabitur in ſolio ſuo.

1. ET converſus ſum, & levavi oculos meos, & vidi, & ecce quatuor quadrigæ egredientes de medio duorum montium: & montes, montes ærei.

2. In quadriga prima equi rufi, & in quadriga ſecunda equi nigri,

3. & in quadriga tertia equi albi, & in quadriga quarta equi varii, & fortes.

4. Et reſpondi, & dixi ad angelum, qui loquebatur in me: Quid ſunt hæc, domine mi?

5. Et reſpondit angelus, & ait ad me: Iſti ſunt quatuor venti cœli, qui egrediuntur, ut ſtent coram Dominatore omnis terræ.

6. In qua erant equi nigri, egrediebantur in terram Aquilonis: & albi egreſſi ſunt poſt eos: & varii egreſſi ſunt ad terram Auſtri.

7. Qui autem erant robuſtiſſimi, exierunt, & quærebant ire, & diſcurrere per omnem terram. Et dixit: Ite, perambulate terram: & perambulaverunt terram.

8. Et vocavit me, & locutus eſt ad me, dicens: Ecce qui egrediuntur in terram Aquilonis, requieſcere fecerunt ſpiritum meum in terra Aquilonis.

9. Et factum eſt verbum Domini ad me, dicens:

10. Sume à tranſmigratione ab Holdai, & à Tobia, & ab Idaja, & venies tu in die illa, & intrabis domum Joſiæ, filii Sophoniæ, qui venerunt de Babylone.

11. Et ſumes aurum, & argentum: & facies coronas, & pones in capite Jeſu filii Joſedec ſacerdotis magni,

12. & loqueris ad eum, dicens: Hæc ait Dominus exercituum, dicens: ‖ ECCE VIR ORIENS NOMEN EJUS: & ſubter eum orietur, & ædificabit templum Domino. ‖ Luc. 1. 78.

13. Et ipſe extruet templum Domino: & ipſe portabit gloriam, & ſedebit, & dominabitur ſuper ſolio ſuo: & erit ſacerdos ſuper ſolio ſuo, & conſilium pacis erit inter illos duos.

14. Et coronæ erunt Helem, & Tobiæ, & Idajæ, & Hem, filio Sophoniæ, memoriale in templo Domini.

15. Et qui procul ſunt, venient, & ædificabunt in templo Domini: & ſcietis quia Dominus exercituum miſit me ad vos. Erit autem hoc, ſi auditu audieritis vocem Domini Dei veſtri.

CAPUT VII.

Jejunia, quibus Judæi per 70. annos captivitatis jejunaverunt, non placebant Domino, quia in iniquitatibus ſuis permanebant: proinde hortatur eos ad reſipiſcentiam; nam quia prophetas olim non audierant, diſperſit eos Dominus in Gentes, terraque deſolata facta eſt propter ipſorum iniquitates.

1. ET factum eſt in anno quarto Darii regis, factum eſt verbum Domini ad Zachariam, in quarta menſis noni, qui eſt Caſleu. Anno M. 3487.

2. Et miſerunt ad domum Dei Saraſar, & Rogommelech, & viri, qui erant cum eo ad deprecandam faciem Domini:

3. ut dicerent ſacerdotibus domus Domini exercituum, & prophetis loquentes: Numquid flendum eſt mihi in quinto * menſe, vel ſanctificare me debeo, ſicut jam feci multis annis?

* die ejus ſeptimo, quo everſum eſt, templum. Jer. 52. 12.

4. Et factum eſt verbum Domini exercituum ad me, dicens:

5. Loquere ad omnem populum terræ, & ad ſacerdotes, dicens: ‖ cùm jejunaretis, & plangeretis in quinto † & ſeptimo * per hos ſeptuaginta annos: numquid jejunium jejunaſtis mihi?

‖ Iſai. 58. 5. † propter everſum templum. Supr. ℣. 3. & infr. c. 8. ℣. 19. * propter interfectũ Godoliã, cujus cæde ſeptuaginta illi anni elapſi ſunt. 4. Reg. 25. 28. Jerem. 41.

6. & cùm comediſtis, & bibiſtis, numquid non vobis comediſtis, & vobiſmetipſis bibiſtis?

7. Numquid non ſunt verba, quæ locutus eſt Dominus in manu prophetarum priorum, cùm adhuc Jeruſalem habitaretur, & eſſet opulenta, ipſa & urbes in circuitu ejus, & ad Auſtrum, & in campeſtribus habitaretur?

8. Et factum eſt verbum Domini ad Zachariam, dicens:

9. Hæc ait Dominus exercituum, dicens: ‖ Judicium verum judicate, & miſericordiam, & miſerationes facite, unuſquiſque cum fratre ſuo.

‖ Mich. 6. 8. Matth. 23. 23.

10. ‖ Et viduam, & pupillum, & advenam, & pauperem nolite calumniari: & malum vir fratri ſuo non cogitet in corde ſuo.

‖ Exod. 22. 22. Iſai. 1. 23. Jerem. 5. 28.

11. Et noluerunt attendere, & averterunt ſcapulam recedentem, & aures ſuas aggravaverunt ne audirent.

12. Et cor ſuum poſuerunt ut adamantem ne audirent legem, & verba quæ miſit Dominus exercituum in ſpiritu ſuo per manum prophetarum priorum: & facta eſt indignatio magna à Domino exercituum.

13. Et factum eſt ſicut locutus eſt, & non audierunt: ſic clamabunt, & non exaudiam, dicit Dominus exercituum.

14. Et diſperſi per eos omnia regna, quæ neſciunt: & terra deſolata eſt ab eis, eò quòd non eſſet tranſiens & revertens: & poſuerunt terram deſiderabilem in deſertum.

CAPUT VIII.

Sicut Dominus propter peccata populi ſui afflixit eum, & deſolatam fecit Jeruſalem; ſic nunc facit illam plurimùm habitari, omniaque dabit proſpera, modò ei ſerviant: quibus adjungentur & aliæ gentes: de fimbria Judæi à decem viris ethnicis apprehenſa.

1. ET factum eſt verbum Domini exercituum, dicens:

2. Hæc dicit Dominus exercituum: Zelatus ſum Sion zelo magno, & indignatione magna zelatus ſum eam.

3. Hæc dicit Dominus exercituum: Reverſus ſum ad Sion, & habitabo in medio Jeruſalem: & vocabitur Jeruſalem Civitas veritatis, & Mons Domini exercituum mons ſanctificatus.

4. Hæc dicit Dominus exercituum: Adhuc habitabunt ſenes, & anus in plateis Jeruſalem: & viri baculus in manu ejus præ multitudine dierum.

5. Et plateæ civitatis complebuntur infantibus, & puellis ludentibus in plateis ejus.

6. Hæc dicit Dominus exercituum: Si videbitur difficile in oculis reliquiarum populi hujus in diebus illis, numquid in oculis meis difficile erit, dicit Dominus exercituum?

7. Hæc dicit Dominus exercituum: Ecce ego ſalvabo populum meum de terra Orientis, & de terra Occaſus ſolis.

8. Et adducam eos, & habitabunt in medio Jeruſalem: & erunt mihi in populum, & ego ero eis in Deum in veritate, & in juſtitia.

9. Hæc dicit Dominus exercituum: Confortentur manus veſtræ, qui auditis in his diebus ſermones iſtos per os prophetarum, in die qua fundata eſt domus Domini exercituum, ut templum ædificaretur.

10. Siquidem ante dies illos merces hominum non erat, nec merces jumentorum erat, neque introeunti, neque exeunti erat pax præ tribulatione: & dimiſi omnes homines, unumquemque contra proximum ſuum.

11. Nunc autem non juxta dies priores ego faciam reliquiis populi hujus, dicit Dominus exercituum,

12. ſed ſemen pacis erit: vinea dabit fructum ſuum, & terra dabit germen ſuum, & cœli dabunt rorem ſuum: & poſſidere faciam reliquias populi hujus univerſa hæc.

13. Et erit: ſicut eratis maledictio in Gentibus, domus Juda, & domus Iſrael: ſic ſalvabo vos, & eritis benedictio: nolite timere, confortentur manus veſtræ.

14. Quia ‡ hæc dicit Dominus exercituum: Sicut cogitavi ut affligerem vos, cùm ad iracundiam provocaſſent patres veſtri me, dicit Dominus,

‡ Sabb. Quat. Temp. Sept. Epist. 4.

15. & non ſum miſertus: ſic converſus cogitavi in diebus iſtis ut benefaciam domui Juda, & Jeruſalem: nolite timere.

16. Hæc ſunt ergo verba, quæ facietis: ‖ Loquimini veritatem, unuſquiſque cum proximo ſuo: veritatem, & judicium pacis judicate in portis veſtris.

‖ Epheſ. 4. 25.

17. Et unuſquiſque malum contra amicum ſuum ne cogitetis in cordibus veſtris: & juramentum mendax ne diligatis: omnia enim hæc ſunt, quæ odi, dicit Dominus.

18. Et factum eſt verbum Domini exercituum ad me, dicens:

19. Hæc dicit Dominus exercituum: Jejunium quarti (a), & jejunium quinti (b), & jejunium ſeptimi (c), & jejunium decimi (d) erit domui Juda in gaudium, & lætitiam, & in ſolemnitates præclaras: veritatem tantùm, & pacem diligite.

(a) Cujus die 9. perrupta fuit civitas Jeroſolymorum, ut eſt Jerem. 52. 6. & 7. (b) cujus die 10. templum combuſtum. Sup. 7. 3. & 5. ipſo die Sabbati. (c) quo populi reliquiæ, cæſo Godolia, diſperſæ ſunt. Supr. 7. 5. (d) cujus die 10. urbs ſub Sedecia, à Nabuchodonoſore, primùm obſedi cœpta eſt. Jerem. 52. 4.

20. Hæc dicit Dominus exercituum A: Uſquequò veniant populi, & habitent in civitatibus multis,

21. & vadant habitatores, unus ad alterum, dicentes: Eamus, & deprecemur faciem Domini, & quæramus Dominum exercituum: vadam etiam ego.

22. Et venient populi multi, & gentes robuſtæ ad quærendum Dominum exercituum in Jeruſalem, & deprecandam faciem Domini.

23. Hæc dicit Dominus exercituum: In diebus illis, in quibus apprehendent decem homines ex omnibus linguis Gentium, & apprehendent fimbriam viri Judæi, dicentes: Ibimus vobiſcum: audivimus enim quoniam Deus vobiſcum eſt.

CAPUT IX.

Vaticinatur adverſus civitates Syriæ, & ſuperbos Philiſthæos: rex Chriſtus venturus eſt ad Sion inſidens pullo aſinæ, & ablato bello imperabit mundo in magna pace: qui etiam emiſit vinctos de lacu in ſanguine teſtamenti ſui: omnia dicuntur futura populo Dei proſpera, quoniam ipſe eum proteget.

1. ONus verbi Domini in terra Hadrach, & Damaſci requiei ejus: quia Domini eſt oculus hominis, & omnium tribuum Iſrael.

2. Emath quoque in terminis ejus, & Tyrus, & Sidon: aſſumpſerunt quippe ſibi ſapientiam valde.

3. Et ædificavit Tyrus munitionem ſuam, & coacervavit argentum quaſi humum, & aurum ut lutum platearum.

4. Ecce Dominus poſſidebit eam, & percutiet in mari fortitudinem ejus, & hæc igni devorabitur.

5. Videbit Aſcalon, & timebit: & Gaza, & dolebit nimis: & Accaron, quoniam confuſa eſt ſpes ejus: & peribit rex de Gaza, & Aſcalon non habitabitur.

6. Et ſedebit ſeparator in Azoto, & diſperdam ſuperbiam Philiſthinorum.

7. Et auferam ſanguinem ejus de ore ejus, & abominationes ejus de medio dentium ejus, & relinquetur etiam ipſe Deo noſtro, & erit quaſi dux in Juda, & Accaron quaſi Jebuſæus.

8. Et circumdabo domum meam ex his, qui militant mihi euntes & revertentes, & non tranſibit ſuper eos ultrà exactor: quia nunc vidi in oculis meis.

‖ Iſai. 62. 11. Matth. 21. 5. 9. ‖ Exulta ſatis filia Sion, jubila filia Jeruſalem: ECCE REX TUUS veniet tibi juſtus, & ſalvator: ipſe pauper, & aſcendens ſuper aſinam, & ſuper pullum filium aſinæ.

10. Et diſperdam quadrigam ex Ephraim, & equum de Jeruſalem, & diſſipabitur arcus belli: & loquetur pacem Gentibus, & poteſtas ejus à mari uſque ad mare, & à fluminibus uſque ad fines terræ.

11. Tu quoque in ſanguine teſtamenti tui emiſiſti vinctos tuos de lacu, in quo non eſt aqua.

12. Convertimini ad munitionem vincti ſpei, hodie quoque annuntians duplicia reddam tibi.

13. Quoniam extendi mihi Judam quaſi arcum, implevi Ephraim: & ſuſcitabo filios tuos Sion ſuper filios tuos Græcia: & ponam te quaſi gladium fortium.

14. Et Dominus Deus ſuper eos videbitur, & exibit ut fulgur, jaculum ejus: & Dominus Deus in tuba canet, & vadet in turbine Auſtri.

15. Dominus exercituum proteget eos: & devorabunt, & ſubjicient lapidibus fundæ: & bibentes inebriabuntur quaſi à vino, & replebuntur ut phialæ, & quaſi cornua altaris.

16. Et ſalvabit eos Dominus Deus eorum in die illa, ut gregem populi ſui: quia lapides ſancti elevabuntur ſuper terram ejus.

17. Quid enim bonum ejus eſt, & quid pulchrum ejus, niſi frumentum electorum, & vinum germinans virgines?

CAPUT X.

Solus Dominus poteſt petita præſtare, qui confortabit Judæos: & miſertus ipſorum congregabit eos de variis locis captivitatis in terram priſtinam, humiliatis ipſorum inimicis.

1. PEtite à Domino pluviam in tempore ſerotino, & Dominus faciet nives, & pluviam imbris dabit eis, ſingulis herbam in agro.

2. Quia ſimulacra locuta ſunt inutile, & divini viderunt mendacium, & ſomniatores locuti ſunt fruſtrà: vanè conſolabantur: idcircò abducti ſunt quaſi grex: affligentur, quia non eſt eis paſtor.

3. Super paſtores iratus eſt furor meus, & ſuper hircos viſitabo: quia viſitavit Dominus exercituum gregem ſuum, domum Juda, & poſuit eos quaſi equum gloriæ ſuæ in bello.

4. Ex ipſo angulus, ex ipſo paxillus, ex ipſo arcus prælii, ex ipſo egredietur omnis exactor ſimul.

5. Et erunt quaſi fortes conculcantes lutum viarum in prælio: & bellabunt, quia Dominus cum eis: & confundentur aſcenſores equorum.

6. Et confortabo domum Juda, & domum Joſeph ſalvabo: & convertam eos, quia miſerebor eorum: & erunt ſicut fuerunt quando non projeceram eos: ego enim Dominus Deus eorum, & exaudiam eos.

7. Et erunt quaſi fortes Ephraim, & lætabitur cor eorum quaſi à vino: & filii eorum videbunt, & lætabuntur, & exultabit cor eorum in Domino.

8. Sibilabo eis, & congregabo illos, quia redemi eos: & multiplicabo eos ſicut antè fuerant multiplicati.

9. Et ſeminabo eos in populis, & de longè recordabuntur mei: & vivent cum filiis ſuis, & revertentur.

10. Et reducam eos de terra Ægypti: & de Aſſyriis congregabo eos, & ad terram Galaad & Libani adducam eos, & non invenietur eis locus.

11. Et tranſibit in maris freto, & percutiet in mari fluctus, & confundentur omnia profunda fluminis, ‖ & humiliabitur ſuperbia
Aſſur, & ſceptrum Ægypti recedet. ‖ Apoc. 16. 12. Iſai. 11. 15.

12. Conſortabo eos in Domino, & in nomine ejus ambulabunt, dicit Dominus.

CAPUT XI.

Jubet Dominus paſci pecora occiſionis, quibus non parcet, quia paſtores eorum non parcebant eis: de duabus virgis tandem abſciſſis, & tribus paſtoribus uno menſe ſucciſis: de appenſa mercede triginta argenteorum projectorum ad ſtatuarium: de alio malo paſtore à Domino ſuſcitando.

1. APeri Libane portas tuas, & comedat ignis cedros tuas.

2. Ulula abies, quia cecidit cedrus, quoniam magnifici vaſtati ſunt: ululate quercus Baſan, quoniam ſucciſus eſt ſaltus munitus.

3. Vox ululatus paſtorum, quia vaſtata eſt magnificentia eorum: vox rugitus leonum,

quoniam vaſtata eſt ſuperbia Jordanis.

4. Hæc dicit Dominus Deus meus: Paſce pecora occiſionis,

5. quæ qui poſſederant, occidebant, & non dolebant, & vendebant ea, dicentes: Benedictus Dominus, divites facti ſumus: & paſtores eorum non parcebant eis.

6. Et ego non parcam ultrà ſuper habitantes terram, dicit Dominus: ecce ego tradam homines, unumquemque in manu proximi ſui, & in manu regis ſui: & concident terram, & non eruam de manu eorum.

7. Et paſcam pecus occiſionis propter hoc, ò pauperes gregis. Et aſſumpſi mihi duas virgas, unam vocavi Decorem, & alteram vocavi Funiculum: & pavi gregem.

8. Et ſuccidi tres paſtores in menſe uno, & contracta eſt anima mea in eis: ſiquidem & anima eorum variavit in me.

9. Et dixi: Non paſcam vos: quod moritur, moriatur: & quod ſucciditur, ſuccidatur: & reliqui devorent unuſquiſque carnem proximi ſui.

10. Et tuli virgam meam, quæ vocabatur Decus, & abſcidi eam ut irritum facerem fœdus meum, quod percuſſi omnibus populis.

11. Et in irritum deductum eſt in die illa: & cognoverunt ſic pauperes gregis, qui cuſtodiunt mihi, quia verbum Domini eſt.

12. Et dixi ad eos: Si bonum eſt in oculis veſtris, afferte mercedem meam: & ſi non, quieſcite. ‖ Et appenderunt mercedem meam triginta argenteos.

‖ Matth. 27. 9.

13. Et dixit Dominus ad me: Projice illud ad ſtatuarium, decorum pretium, quo appretiatus ſum ab eis. Et tuli triginta argenteos: & projeci illos in domum Domini ad ſtatuarium.

14. Et procidi virgam meam ſecundam, quæ appellabatur Funiculus, ut diſſolverem germanitatem inter Judam, & Iſrael.

15. Et dixit Dominus ad me: Adhuc ſume tibi vaſa paſtoris ſtulti.

16. Quia ecce ego ſuſcitabo paſtorem in terra, qui derelicta non viſitabit, diſperſum non quæret, & contritum non ſanabit, & id quod ſtat non enutriet, & carnes pinguium comedet, & ungulas eorum diſſolvet.

17. O paſtor, & idolum, derelinquens gregem: gladius ſuper brachium ejus, & ſuper oculum dextrum ejus: brachium ejus ariditate ſiccabitur, & oculus dexter ejus tenebreſcens obſcurabitur.

CAPUT XII.

Juda & Jeruſalem à variis regnis affligentur; ſed rurſum reducti filii Iſrael in terram ſuam ſuperiores erunt his qui ſe afflixerant: effuſoque à Domino ſpiritu gratiæ ſuper habitatores Jeruſalem, aſpicient ad eum quem confixerunt, & ſuper eum dolebunt, plangentes, ſingulæ familiæ ſeorſum.

1. ONus verbi Domini ſuper Iſrael. Dicit Dominus extendens cœlum, & fundans terram, & fingens ſpiritum hominis in eo:

2. Ecce ego ponam Jeruſalem ſuper liminare crapulæ omnibus populis in circuitu: ſed & Juda erit in obſidione contra Jeruſalem.

3. Et erit: In die illa ponam Jeruſalem lapidem oneris cunctis populis: omnes, qui levabunt eam, conciſione lacerabuntur: & colligentur adversùs eam omnia regna terræ.

4. In die illa, dicit Dominus, percutiam omnem equum in ſtuporem, & aſcenſorem ejus in amentiam: & ſuper domum Juda aperiam oculos meos, & omnem equum populorum percutiam cæcitate.

5. Et dicent duces Juda in corde ſuo: Confortentur mihi habitatores Jeruſalem in Domino exercituum Deo eorum.

6. In die illa ponam duces Juda ſicut caminum ignis in lignis, & ſicut facem ignis in fœno: & devorabunt ad dexteram, & ad ſiniſtram omnes populos in circuitu: & habitabitur Jeruſalem rurſus in loco ſuo in Jeruſalem.

7. Et ſalvabit Dominus tabernacula Juda, ſicut in principio: ut non magnificè glorietur domus David, & gloria habitantium Jeruſalem contra Judam.

8. In die illa proteget Dominus habitatores Jeruſalem, & erit qui offenderit ex eis in die illa, quaſi David: & domus David quaſi Dei, ſicut angelus Domini in conſpectu eorum.

9. Et erit in die illa: quæram conterere omnes Gentes, quæ veniunt contra Jeruſalem.

10. Et effundam ſuper domum David, & ſuper habitatores Jeruſalem ſpiritum gratiæ, & precum: ‖ & aſpicient ad me, quem confixerunt: & plangent eum planctu quaſi ſuper unigenitum, & dolebunt ſuper eum, ut doleri ſolet in morte primogeniti.

‖ Joan. 19. 37.

11. In die illa magnus erit planctus in Jeruſalem, ‖ ſicut planctus Adadremmon in campo Mageddon.

‖ 2. Paral. 35. 22.

12. Et planget Terra: familiæ & familiæ ſeorſum: familiæ domus David ſeorſum, & mulieres eorum ſeorſum:

13. familiæ domus Nathan ſeorſum, & mulieres eorum ſeorſum: familiæ domus Levi ſeorſum, & mulieres eorum ſeorſum: familiæ Semei ſeorſum, & mulieres eorum ſeorſum.

14. Omnes familiæ reliquæ, familiæ & familiæ ſeorſum, & mulieres eorum ſeorſum.

CAPUT XIII.

Cùm fuerit fons patens domui David in ablutionem peccatoris, tollentur idola; & pſeudoprophetæ à ſibi chariſſimis lapidabuntur: quæ ſint plagæ in medio manuum: percutiendus paſtor, & oves diſpergendæ: duæ partes hominum diſpergentur in omni terra, & tertia per ignem probabitur.

1. IN die illa erit fons patens domui David, & habitantibus Jeruſalem in ablutionem peccatoris, & menſtruatæ.

2. ‖ Et erit in die illa, dicit Dominus exercituum: Diſperdam nomina idolorum de terra, & non memorabuntur ultrà: & pſeudoprophetas, & ſpiritum immundum auferam de terra.

‖ Ezech. 30. 13.

3. Et erit, cùm prophetaverit quiſpiam ultrà, dicent ei pater ejus & mater ejus, qui genuerunt eum: Non vives: quia mendacium locutus es in nomine Domini. Et configent eum pater ejus & mater ejus, genitores ejus, cùm prophetaverit.

4. Et erit: In die illa confundentur prophetæ, unuſquiſque ex viſione ſua cùm pro-

pheta-

phetaverit: nec operientur pallio ſaccino, ut mentiantur:

5. ſed dicet: Non ſum propheta, homo agricola ego ſum: quoniam Adam exemplum meum ab adoleſcentia mea.

6. Et dicetur ei: Quid ſunt plagæ iſtæ in medio manuum tuarum? Et dicet: His plagatus ſum in domo eorum, qui diligebant me.

7. Framea ſuſcitare ſuper paſtorem meum, & ſuper virum cohærentem mihi, dicit Dominus exercituum: ‖ percute paſtorem, &
‖ Matth. 26. 31. Marc. 14. 27. diſpergentur oves: & convertam manum meam ad parvulos.

8. Et erunt in omni terra, dicit Dominus: partes duæ in ea diſpergentur, & deficient: & tertia pars relinquetur in ea.

9. Et ducam tertiam partem per ignem, & uram eos ſicut uritur argentum: & probabo eos ſicut probatur aurum. Ipſe vocabit nomen meum, & ego exaudiam eum. Dicam: Populus meus es; & ipſe dicet: Dominus Deus meus.

CAPUT XIV.

Poſtquàm Jeruſalem paſſa fuerit captivitatem aliaſque afflictiones à Gentibus, erit dies nota Domino, cùm exibunt aquæ vivæ de Jeruſalem: & filii Iſrael revertentur, habitaturi ſecurè in Jeruſalem: percutietque Dominus plaga Gentes quæ pugnaverunt adversùs Jeruſalem, & harum reliquiæ aſcendent ut adorent Dominum in Jeruſalem, ſanctumque erit quod eſt ſuper frænum equi.

1. ECce veniet dies Domini, & dividentur ſpolia tua in medio tui.

2. Et congregabo omnes Gentes ad Jeruſalem in prælium, & capierur civitas, & vaſtabuntur domus, & mulieres violabuntur: & egredietur media pars civitatis in captivitatem, & reliquum populi non auferetur ex urbe.

3. Et egredietur Dominus, & præliabitur contra Gentes illas, ſicut præliatus eſt in die certaminis.

4. Et ſtabunt pedes ejus in die illa ſuper Montem olivarum, qui eſt contra Jeruſalem ad Orientem: & ſcindetur Mons olivarum ex media parte ſui ad Orientem, & ad Occidentem, prærupto grandi valdè, & ſeparabitur medium montis ad Aquilonem, & medium ejus ad Meridiem.

5. Et fugietis ad vallem montinm eorum, quoniam conjungetur vallis montium uſque ad proximum: & fugietis ‖ ſicut fugiſtis à
‖ Amos 1. 1. facie terræmotus in diebus Oziæ regis Juda: & veniet Dominus Deus meus, omneſque ſancti cum eo.

6. Et erit in die illa: Non erit lux, ſed frigus & gelu.

7. Et erit dies una, quæ nota eſt Domino, non dies neque nox: & in tempore veſperi erit lux.

8. Et erit in die illa: Exibunt aquæ vivæ de Jeruſalem: medium earum ad mare Orientale, & medium earum ad mare noviſſimum: in æſtate & in hyeme erunt.

9. Et erit Dominus Rex ſuper omnem terram: in die illa erit Dominus unus, & erit nomen ejus unum.

10. Et revertetur omnis terra uſque ad deſertum, de colle Remmon ad Auſtrum Jeruſalem: & exaltabitur, & habitabit in loco ſuo à porta Benjamin uſque ad locum portæ prioris, & uſque ad portam angulorum: & à turre Hananeel uſque ad torcularia regis.

11. Et habitabunt in ea, & anathema non erit ampliùs: ſed ſedebit Jeruſalem ſecura.

12. Et hæc erit plaga, qua percutiet Dominus omnes Gentes, quæ pugnaverunt adverſus Jeruſalem: tabeſcet caro uniuſcujuſque ſtantis ſuper pedes ſuos, & oculi ejus contabeſcent in foraminibus ſuis, & lingua eorum contabeſcet in ore ſuo.

13. In die illa erit tumultus Domini magnus in eis: & apprehendet vir manum proximi ſui, & conſeretur manus ejus ſuper manum proximi ſui.

14. Sed & Judas pugnabit adversùs Jeruſalem: & congregabuntur divitiæ omnium Gentium in circuitu, aurum, & argentum, & veſtes multæ ſatis.

15. Et ſic erit ruina equi, & muli, & cameli, & aſini, & omnium jumentorum, quæ fuerint in caſtris illis, ſicut ruina hæc.

16. Et omnes, qui reliqui fuerint de univerſis Gentibus, quæ venerunt contra Jeruſalem, aſcendent ab anno in annum, ut adorent Regem, Dominum exercituum, & celebrent feſtivitatem tabernaculorum.

17. Et erit: qui non aſcenderit de familiis Terræ ad Jeruſalem, ut adoret Regem, Dominum exercituum, non erit ſuper eos imber.

18. Quòd & ſi familia Ægypti non aſcenderit, & non venerit: nec ſuper eos erit, ſed erit ruina, qua percutiet Dominus omnes Gentes, quæ non aſcenderint ad celebrandam feſtivitatem tabernaculorum.

19. Hoc erit peccatum Ægypti, & hoc peccatum omnium Gentium, quæ non aſcenderint ad celebrandam feſtivitatem tabernaculorum.

20. In die illa erit, quod ſuper frænum equi eſt, ſanctum Domino: & erunt lebetes in domo Domini quaſi phialæ coram altari.

21. Et erit omnis lebes in Jeruſalem, & in Juda ſanctificatus Domino exercituum: & venient omnes immolantes, & ſument ex eis, & coquent in eis: & non erit mercator ultrà in domo Domini exercituum in die illo.

PRO-

PROPHETIA MALACHIÆ,

MALACHIÆ *nomen in Hebræo ſonat* Angelum, *quod moribus & officio præſtitit hic Propheta, ultimus Prophetarum; Nehemiæ fuiſſe æqualem, Aggæo & Zachariæ ſupparem ex eo colligunt, quòd non hortetur populum ad ædificationem templi, ut illi fecere, ſed extructo jam templo, eas reprehendat corruptelas, quas tempore ſecundæ ſuæ præfecturæ apud Judæos ſe deprehendiſſe Nehemias affirmat: conjugia nimirum cum alienigenis inita, decimarum detentionem, & divini cultus depravationem. Et quia deinceps ſolita Prophetarum ſucceſſio non erat expectanda: extremis Prophetiæ verbis populum hortatur Malachias, ut* Legi Moſis *conſtanter adhæreat, uſque dum exhiberetur ſummus Propheta* Chriſtus, *cujus præcurſor* Joannes Baptiſta *venturus eſſet* in ſpiritu & virtute Eliæ, ut converteret corda patrum in filios, & rebelles ad prudentiam juſtorum. *Quò ſpectat illa Eccleſiæ vox apud Hieronymum, Comment. 13. in Iſai. cap. 49. Poſt Aggæum & Zachariam, & Malachiam, nullos alios Prophetas uſque ad Joannem Baptiſtam videram. Voluit nempe Deus iſta fame verbi (ut Prophetæ loquuntur) appetentiores Meſſiæ facere Judæos, qui Prophetas omnes miraculis eſſet ſuperaturus.*

Malach. 4. num Luc. 1. & Matth. 11. 14. & 17. 12.

CAPUT PRIMUM.

Prophetia Malachiæ ad Iſrael, quem Dominus arguit ingratitudinis, quòd non agnoſcebat ſe in Jacob, unde deſcenderat, dilectum, rejecto Eſau cum populo ſuo: ideò conqueritur ſe ab Iſrael non honorari neque timeri, quòdque ſacerdotes deſpiciant nomen Domini, quorum rejicit ſacrificia, gratam habens oblationem mundam quæ in omni loco ei offertur.

1. ONus verbi Domini ad Iſrael
in manu Malachiæ.
2. Dilexi vos, dicit Dominus,
& dixiſtis: In quo dilexiſti
nos? Nonnè frater erat E-
ſau Jacob, dicit Dominus,
& || dilexi Jacob, Rom. 9. 13

3. Eſau autem odio habui? & poſui montes ejus in ſolitudinem, & hæreditatem ejus in dracones deſerti.

4. Quòd ſi dixerit Idumæa: Deſtructi ſumus, ſed revertentes ædificabimus quæ deſtructa ſunt: Hæc dicit Dominus exercituum: Iſti ædificabunt, & ego deſtruam: & vocabuntur termini impietatis, & populus, cui iratus eſt Dominus uſque in æternum.

5. Et oculi veſtri videbunt: & vos dicetis: Magnificetur Dominus ſuper terminum Iſrael.

6. Filius honorat patrem, & ſervus dominum ſuum: ſi ergo Pater ego ſum, ubi eſt honor meus? & ſi Dominus ego ſum, ubi eſt timor meus, dicit Dominus exercituum? ad vos, ò ſacerdotes, qui deſpicitis nomen meum, & dixiſtis: In quo deſpeximus nomen tuum?

7. Offertis ſuper altare meum panem pollutum, & dicitis: In quo polluimus te? In eo quòd dicitis: Menſa Domini deſpecta eſt.

8. Si offeratis cæcum ad immolandum, nonne malum eſt? & ſi offeratis claudum, & languidum, nonnè malum eſt? offer illud duci tuo, ſi placuerit ei, aut ſi ſuſceperit faciem tuam, dicit Dominus exercituum.

9. Et nunc deprecamini vultum Dei ut miſereatur veſtri (de manu enim veſtra factum eſt hoc) ſi quomodo ſuſcipiat facies veſtras, dicit Dominus exercituum.

10. Quis eſt in vobis, qui claudat oſtia, & incendat altare meum gratuitò? non eſt mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum: & munus non ſuſcipiam de manu veſtra.

11. || Ab ortu enim ſolis uſque ad occaſum, magnum eſt nomen meum in Gentibus, & in omni loco ſacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda: quia magnum eſt nomen meum in Gentibus, dicit Dominus exercituum. Pſ. 11. 3.

12. Et vos polluiſtis illud in eo, quod dicitis: Menſa Domini contaminata eſt: & quod ſuperponitur, contemptibile eſt cum igne, qui illud devorat.

13. Et dixiſtis: Ecce de labore, & exſufflaſtis illud, dicit Dominus exercituum, & intuliſtis de rapinis claudum, & languidum, & intuliſtis munus: numquid ſuſci-

piam

piam illud de manu veſtra, dicit Dominus?

14. Maledictus doloſus, qui habet in grege ſuo maſculum, & votum faciens immolat debile Domino: quia Rex magnus ego, dicit Dominus exercituum, & nomen meum horribile in Gentibus.

CAPUT II.

Comminatur Dominus ſe maledicturum benedictionibus ſacerdotum, niſi reſipiſcant: ipſius enim legem contemnunt, irritum facientes pactum Levi, qui hic laudatur: tranſgreſſus eſt & Juda ducens alienigenas, quapropter non reſpiciet deinceps Dominus ad ſacrificium eorum: de uxore diligenda, ſeu dimittenda: laborare fecerunt Dominum in ſermonibus ſuis.

1. ET nunc ad vos mandatum hoc, ò ſacerdotes.

‖ Lev. 26. 14. Deut. 28. 15. 2. ‖ Si nolueritis audire, & ſi nolueritis ponere ſuper cor ut detis gloriam nomini meo, ait Dominus exercituum: mittam in vos egeſtatem, & maledicam benedictionibus veſtris, & maledicam illis: quoniam non poſuiſtis ſuper cor.

3. Ecce ego projiciam vobis brachium, & diſpergam ſuper vultum veſtrum ſtercus ſolemnitatum veſtrarum, & aſſumet vos ſecum.

4. Et ſcietis quia miſi ad vos mandatum iſtud, ut eſſet pactum meum cum Levi, dicit Dominus exercituum.

5. Pactum meum fuit cum eo vitæ & pacis: & dedi ei timorem, & timuit me, & à facie nominis mei pavebat.

6. Lex veritatis fuit in ore ejus, & iniquitas non eſt inventa in labiis ejus: in pace, & in æquitate ambulavit mecum, & multos avertit ab iniquitate.

7. Labia enim ſacerdotis cuſtodient ſcientiam, & legem requirent ex ore ejus: quia angelus Domini exercituum eſt.

8. Vos autem receſſiſtis de via, & ſcandalizaſtis plurimos in lege: irritum feciſtis pactum Levi, dicit Dominus exercituum.

9. Propter quod & ego dedi vos contemptibiles, & humiles omnibus populis, ſicut non ſervaſtis vias meas, & accepiſtis faciem in lege.

‖ Matth. 23. 9. Epheſ. 4. 6. 10. ‖ Numquid non pater unus omnium noſtrùm? numquid non Deus unus creavit nos? quare ergo deſpicit unuſquiſque noſtrùm fratrem ſuum, violans pactum patrum noſtrorum?

11. Tranſgreſſus eſt Juda, & abominatio facta eſt in Iſrael, & in Jeruſalem: quia contaminavit Judas ſanctificationem Domini, quam dilexit, & habuit filiam dei alieni.

12. Diſperdet Dominus virum qui fecerit hoc, magiſtrum, & diſcipulum de tabernaculis Jacob, & offerentem munus Domino exercituum.

13. Et hoc rurſum feciſtis, operiebatis lacrymis altare Domini, fletu, & mugitu, ita ut non reſpiciam ultrà ad ſacrificium, nec accipiam placabile quid de manu veſtra.

14. Et dixiſtis: Quam ob cauſam? quia Dominus teſtificatus eſt inter te, & uxorem pubertatis tuæ, quam tu deſpexiſti: & hæc particeps tua, & uxor fœderis tui.

15. Nonne unus fecit, & reſiduum ſpiritus ejus eſt? Et quid unus quærit, niſi ſemen Dei? Cuſtodite ergo ſpiritum veſtrum, & uxorem adoleſcentiæ tuæ noli deſpicere.

16. Cùm odio habueris, dimitte, dicit Dominus Deus Iſrael: operiet autem iniquitas veſtimentum ejus, dicit Dominus exercituum: cuſtodite ſpiritum veſtrum, & nolite deſpicere.

17. Laborare feciſtis Dominum in ſermonibus veſtris, & dixiſtis: In quo eum fecimus laborare? In eo quòd dicitis: Omnis qui facit malum, bonus eſt in conſpectu Domini, & tales ei placent: aut certè ubi eſt Deus judicii?

CAPUT III.

De præcurſore Chriſti, & hujus adventu, ac futuro judicio; qui purgatis filiis Levi gratum habebit ſacrificium Juda & Jeruſalem: comminatur ſceleratis gravem ultionem: quos tamen ad ſe revocat, plurima bona converſis promittens: conqueritur de ingratitudine filiorum Iſrael, & quòd ipſum in decimis ſuis configant, quòdque dicant Deo non eſſe curæ ſuos cultores, cujus contrarium tandem experientur.

1. ‡ ECce ego mitto angelum meum, & præparabit viam ante faciem meam. Et ſtatim veniet ad templum ſuum Dominator, quem vos quæritis; & angelus teſtamenti, quem vos vultis. Ecce venit, dicit Dominus exercituum: ‡ In Purificatione B. Virginis. Matth. 11. 10. Marc. 1. 2. Luca 1. 17. & 7. 27.

2. & quis poterit cogitare diem adventus ejus, & quis ſtabit ad videndum eum? ipſe enim quaſi ignis conflans, & quaſi herba fullonum:

3. & ſedebit conflans, & emundans argentum, & purgabit filios Levi, & colabit eos quaſi aurum, & quaſi argentum, & erunt Domino offerentes ſacrificia in juſtitia.

4. Et placebit Domino ſacrificium Juda, & Jeruſalem ſicut dies ſæculi, & ſicut anni antiqui.

5. Et accedam ad vos in judicio, & ero teſtis velox maleficis, & adulteris, & perjuris, & qui calumniantur mercedem mercenarii, viduas, & pupillos, & opprimunt peregrinum, nec timuerunt me, dicit Dominus exercituum.

6. Ego enim Dominus, & non mutor: & vos filii Jacob non eſtis conſumpti.

7. A diebus enim patrum veſtrorum receſſiſtis à legitimis meis, & non cuſtodiſtis. ‖ Revertimini ad me, & revertar ad vos, dicit Dominus exercituum. Et dixiſtis: In quo revertemur? ‖ Zach. 1. 3.

8. Si affiget homo Deum, quia vos configitis me? Et dixiſtis: In quo configimus te? In decimis, & in primitiis.

9. Et in penuria vos maledicti eſtis, & me vos configitis gens tota.

10. Inferte omnem decimam in horreum, & ſit cibus in domo mea, & probate me ſuper hoc, dicit Dominus: ſi non aperuero vobis cataractas cœli, & effudero vobis benedictionem uſque ad abundantiam,

11. & increpabo pro vobis devorantem, & non corrumpet fructum terræ veſtræ: nec erit ſterilis vinea in agro, dicit Dominus exercituum.

12. Et beatos vos dicent omnes Gentes: eritis enim vos terra deſiderabilis, dicit Dominus exercituum.

13. ‖ Invaluerunt ſuper me verba veſtra, dicit Dominus. ‖ Joan. 21. 14.

14. Et dixiſtis: Quid locuti ſumus contra te? Dixiſtis: Vanus eſt, qui ſervit Deo: & quod emolumentum qnia cuſtodivimus præcepta ejus, & quia ambulavimus triſtes coram Domino exercituum?

15. Ergo nunc beatos dicimus arrogantes, ſiquidem ædificati ſunt facientes impietatem, & tentaverunt Deum, & ſalvi facti ſunt.

16. Tunc locuti ſunt timentes Dominum, unuſquiſque cum proximo ſuo: Et attendit Dominus, & audivit: & ſcriptus eſt liber monumenti coram eo timentibus Dominum, & cogitantibus nomen ejus.

17. Et erunt mihi, ait Dominus exercituum, in die, qua ego facio, in peculium, & parcam eis, ſicut parcit vir filio ſuo ſervienti ſibi.

18. Et convertemini, & videbitis quid ſit inter juſtum & impium: & inter ſervientem Deo, & non ſervientem ei.

CAPUT IV.

Dies Domini inflammabit omnes facientes impietatem, evulſa ipſorum radice: orietur ſol juſtitiæ Deum timentibus, qui calcabunt impios: jubet reminiſci legis Moyſi: Elias antequam veniat dies Domini mittendus prędicitur, qui convertat cor patrum ad filios.

1. ECce enim dies veniet ſuccenſa quaſi caminus: & erunt omnes ſuperbi, & omnes facientes impietatem ſtipula: & inflammabit eos dies veniens, dicit Dominus exercituum, quæ non derelinquet eis radicem, & germen.

2. ‖ Et orietur vobis timentibus nomen meum Sol juſtitiæ, & ſanitas in pennis ejus, & egrediemini, & ſalietis ſicut vituli de armento. ‖ *Luca* 1. 78.

3. Et calcabitis impios, cùm fuerint cinis ſub planta pedum veſtrorum in die, qua ego facio, dicit Dominus exercituum.

4. ‖ Mementote legis Moyſi ſervi mei, quam mandavi ei in Horeb ad omnem Iſrael, præcepta & judicia. ‖ *Exod.* 20. *Deut.* 4. 5. & 6.

5. ‖ Ecce ego mittam vobis Eliam prophetam, antequàm veniat dies Domini magnus & horribilis. ‖ *Matt.* 17. 10. *Marc.* 9. 10. *Luca* 1. 17.

6. Et convertet cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres eorum: ne fortè veniam, & percutiam terram anathemate.

LIBER PRIMUS MACHABÆORUM.

LIBRI MACHABÆORUM *tres adhuc circumferuntur, ſed duo tantùm priores auctoritatis Canonicæ ſunt habiti: iique ſoli jam in ſacris Bibliis extant. Vocantur autem* Machabæorum, *quòd Judas Aſmonæus, divinæ legis propugnator idemque libertatis vindex acerrimus, in vexillis ſcriptam habuit ſententiam eam quæ extat* Exod. 15. 12. Mi Camoca Be Elim Jehova. Quis ſimilis tui in Diis, Domine? *Solent enim Hebræi primas litteras nominum colligere, & ex eis collectis vocem fingere compendii cauſa. Exponunt hi duo libri ſtatum Eccleſiæ Dei ſub tertia, hoc eſt Græcorum Monarchia. Eos à diverſis Scriptoribus exaratos vel inde patet, quòd prior hiſtoriam longiùs continuet, & poſterior altiùs paulò repetat, ac eaſdem ſæpe res aliter narrent. Stylus etiam longè diverſus, ſiquidem prior ad phraſim hebræam propiùs accedit: Imò non eadem in utroque annorum ratio.*

Hoc ultimum ut clareat, notandum eſt æram regni Græcorum non ſtatim à morte Alexandri incipere, ſed anno poſt undecimo, cùm Seleucus Nicanor Suſiana & Media devictis, jam regiam majeſtatem & gloriam principatu dignam adeptus, regnare cœpiſſe dictus eſt; unde hæc æra Seleucidarum *eſt appellata. Æram* Dhilkarnaim *Arabes vocant, ſive* Cornigeri, *id eſt Alexandri, qui Ammonis ſeu Jovis Cornigeri filius exiſtimari volebat. Judæi verò in ſuo Kalendario* æram contractuum *nominant; fortè quòd in obſignandis contractibus ſoleret adhiberi. Hujus initium Epocæ ab illo anno deducere ſolemne eſt, qui ante æram Chriſtianam putatur 312. & eſt in per. Jul. 4402. quo 117. Olympias iniit. Verùm triplicem hanc pro triplici diverſo initio facit Scaliger Can. Iſag. l.3. idque jam apud doctos receptum eſt.* PRIMA, *Judaica dicitur, quam Joſephus & Auctor libri primi Machabæorum ſequuntur. Uterque* annos Græcorum *vocat, Joſephus ſemel* annos Aſſyriorum *Antiq. lib.13. Hæc autem à Niſan, ſeu verno menſe incipit.* SECUNDA Antiochena, *ſeu* Alexandræa *vocatur quæ ab autumno ſubſequente & Tiſri procedit, à quo etiam annos* Dhilkarnaim *ab Arabibus, &* Contractuum *à Judæis numerari docet Petavius lib. 10. de doctr. temp. & Uſſerius in Annalibus: diſſentiente licèt Scaligero, qui hos à Niſan incipere vult. Collector 2. lib. Machab. hac æra uſus eſt: ita ut anni prioris libri, ſex menſium intervallo poſterioris antevertant initia.* TERTIA *quoque additur, quæ* Chaldæorum *eſt, quæque à vere ſequente incipit. Ita fit ut anno integro hæc æra ſit Judaica poſterior; Antiochena verò intervallo tantùm ſemeſtri. Atque hanc in Principum reſcriptis uſurpatam cenſet Uſſerius (ut hic in lib. 2. cap.11. perſpicere licet) necnon in magna Ptolemæi Syntaxi lib. 9.cap.7. & lib.11. cap.8.*

Hæc autem diſcrepantia, quæ nemini umquam ante Scaligerum oboluit, ut ipſemet ait, maximè notanda venit iis, qui utriuſque libri Machabæorum hiſtoriam, ad concordem chronologiam, quæ per annos circiter 40. extenditur, revocare ſtuduerint. Cujus breve ſpecimen hic annotare viſum eſt.

ALexandri Magni expeditio, mors, & regni diviſio. 1.*lib. cap.*1.*verſ.*1.*& ſeq.*

Seleucus Philopater Oniæ Pontificis pietate ductus præſtat omnes ſumptus ad ſacrificia. 2.*lib.*3. 1.———3.

Heliodorus ab eo miſſus ut ærarium diriperet, ab Angelis flagellatur. 2.*lib.*3.1.———40.

Antiochus Epiphanes Seleuco fratri ſuccedit. 2.*lib.*4.7. *&* 1.*lib.*1.11. *& ſeq.*

Onium expellit, & impium Jaſonem fratrem ejus ſubſtituit. 2.*lib.*4.7. *& ſeq.*

Primam in Ægyptum expeditionem ſuſcipit. Inde Jeroſolymam pacatus ingreditur. *Ibid.*11.12.

Summoto Jaſoni Menelaus ſubſtituitur. *Ibid.*23. *& ſeq.* Huic Alcimus. 2.*lib.*14.3.

Secunda expeditio in Ægyptum, unde rediens Antiochus Jeroſolymam armis capit, & templum expoliat. 2.*lib.*5.1. *& ſeq.* 1.*lib.*1.17. *& ſeq.*

Poſt duos annos miſit Apollonium in Judæos. 1.*lib.*1. 30. *&* 2.*lib* 5. 24.

Judæos ad ritus Gentium transferre molitur. 1.*lib.*4.3. *& ſeq.*2.*lib.*6.1. *& ſeq.*

Eleazarum, item fratres ſeptem Machabæos, cum eorum matre, exquiſitis tormentis cruciat. 2.*lib.*6.18. *& ſeq. cum toto cap.*7.

Mathathias miniſtrum Regis ſacrificare cogentem interficit, & cum ſuis in deſertum fugit, hoſque Philippus inſequitur. 1.*lib.*2.1. *& ſeq.*2.*lib.*7.1. *& ſeq.*

Filios cohortatus, moritur, Judas Machabæus in locum patris ſufficitur. 1.*lib.*2.49. *&* 3.1. *& ſeq. ac* 2.*lib.*8.1. *& ſeq.*

Antiochus Epiphanes in Perſidem proficiſcitur, relicto Lyſia ſuper regiones inter Euphratem & Ægyptum. 1.*lib.*3. 27.

Ptolemæus filius Dorimini, Nicanor & Gorgias, à Lyſia & à Philippo (Hieroſ. præpoſito, 2.*Machab.*5. 22.) miſſi, ut univerſum Judæorum genus delerent, à Juda vincuntur. 1.*lib.*3. 38. *& ſeq.*4.1. *& ſeq.* 2 *lib.*8.8.

Timotheus & Bacchides ab eodem victi; Lyſias quoque, qui in Judæam irruerat, deleto exercitu Antiochiam fugit. 1.*lib.*4.30. *&* 2.*lib* 4.28. *& ſeq.*

Machabæus civitatem recipit, & templum mundat. 1.*lib.*10.1. *&* 2.*lib.*4.36. *& ſeq.*

Epiphanes revertitur ex Perſide & miſerè moritur, cui ſuccedit Antiochus Eupator, curante Lyſia. 1.*lib.*6.1. *& ſeq.*2.*lib* 9.1. *& ſeq.*

Judæ expeditiones in Idumæos & Ammonitas. 1.*lib.*5.6. *&* 2.*lib.*10. 14.

Lyſias iterum à Machabæo, Angelo duce, vincitur. 2.*lib.*11. 1.

Legatos de pace mittit. Aſſentit Machabæus, ſed illa pax ex ducum Antiochi militia ſtatim rupta. *Ibid.* 13. *& ſeq.* *&* 12.1.

Varia Machabæi prælia. 2.*lib.*12. 5. *& ſeq.* 1.*lib.*5. 37. *& ſeq.*

Hieroſolymam rediens, milites Antiochi in arce obſidet. 1.*lib.*6 18.

Eupator, cum Lyſia & immenſo exercitu Judæam aggreditur, in quem fortiter pugnat Machabæus. 1.*lib.*6.18. *&* 2.*lib.*13. 23.

Eleazarus ruentis beſtiæ mole opprimitur. 1. *lib.* 6. 43.

Menelaus interimitur. Alcimus ei ſubſtituitur. 2. *lib.* 13. 4.

Rex, Bethſura capta, ad Jeruſalem caſtra movet, ſed pace cum Judæis conſtituta, intra urbem admiſſus, contra fidem muris everſis, Antiochiam proficiſcitur, ubi Philippum è Perſide reverſum dominantem invenit. 1.*lib* 6.48. *& ſeq.* 2.*lib.* 13. 18. *& ſeq.*

Demetrius, Seleuci, qui ante Antiochum Epiphanem regnaverat, filius Roma egreſſus, Antiochia potitur, & Eupatorem cum Lyſia occidi jubet. 1. *lib.* 7. 1. *&* 2.*lib.* 14. 1. *& ſeq.*

Demetrius, Bacchidem & Alcimum, cui ſummum Sacerdotium contulerat, in Judæam mittit, ſed à Machabæo fugantur. 1.*lib.*7.6.

Nicanor poſteà à Demetrio miſſus adversùs Judam, fœdus cum eo init; ſed eo rupto à Machabæo vincitur. 2.*lib.* 14.1. *& ſeq.*

Rhazias gladio ſe interimit, 2.*lib.*14. 37.

Judas narrato ſomnio de Onia 3. & Jeremia, ſuos

exci-

excitat. Occiditur ipſe Nicanor. 1.lib.9. 39. & 2.lib 15, 28. Hucuſque perducitur ſecundi Machabæorum libri Hiſtoria, cum iis quæ in ſeptem prioribus libri primi capitibus narrantur permixta. Conſequens hiſtoriæ ſeries habetur à capite 8. libri primi, ad finem uſque; ubi Hiſtoria Veteris Teſtamenti terminantur. Quæ verò de rebus Judaicis hinc uſque ad Chriſtum ſuperſunt, & per annos circiter 530. extenduntur, ea ab Joſepho petenda ſunt, qui ſua ex Pontificum Diariis excerpſiſſe creditur.

CAPUT PRIMUM.

Mortuo Alexandro Magno, qui Darium percuſſerat, ſucceſſit tandem in Græcia Antiochus illuſtris: ſub quo ſcelerati quidam ex filiis Iſrael profanarunt Jeruſalem: Antiochus autem, devicto Ptolemæo rege Ægypti, invaſit Jeruſalem; & ablatis omnibus vaſis templi ac theſauris, fecit cædem magnam, unde ortus eſt ingens planctus: ſimile fecit & princeps tributorum ab eo miſſus, incenſa Jeruſalem, plurimiſque in captivitatem ductis: Antiochus leges idololatriæ Judæis ſtatuit, ablatis cunctis divini cultus cæremoniis, & ædificato idolo deſolationis, renitentes miſerè trucidans: cujus edicta plurimi impii ſecuti ſunt, pii verò reſpuerunt, mortem potiùs ſubire parati.

1. ET factum eſt poſtquàm percuſſit Alexander Philippi Macedo, qui primus regnavit * in Græcia, egreſſus de terra Cethim †, Darium regem Perſarum, & Medorum:

* Ann. M. 3668. Ant. Chr. 336. Olymp. 111. anno 1. cùm ipſe Alexander annum attigiſſet 20. † Sic vocãtur omnia loca quæ mari alluuntur. Hic intelligitur Macedonia.

2. conſtituit prælia multa, & obtinuit omnium munitiones, & interfecit reges terræ,

3. & pertranſiit uſque ad fines terræ: & accepit ſpolia multitudinis Gentium: & ſiluit terra in conſpectu ejus.

4. Et congregavit virtutem, & exercitum fortem nimis: & exaltatum eſt, & elevatum cor ejus:

5. & obtinuit regiones Gentium, & tyrannos: & facti ſunt illi in tributum.

6. Et poſt hæc decidit in lectum, & cognovit quia moreretur.

7. Et vocavit pueros ſuos nobiles, qui ſecum erant nutriti à juventute: & diviſit illis regnum ſuum, cùm adhuc viveret.

8. Et regnavit Alexander annis duodecim, (*a*) & mortuus (*b*) eſt.

9. Et obtinuerunt pueri ejus regnum, unuſquiſque in loco ſuo:

10. & impoſuerunt omnes ſibi diademata poſt mortem ejus, & filii eorum poſt eos annis multis, & multiplicata ſunt mala in terra.

11. Et exiit ex eis radix peccatrix, Antiochus illuſtris (*c*), filius Antiochi regis, qui fuerat Romæ obſes: & regnavit in anno centeſimo trigeſimo ſeptimo regni Græcorum (*d*).

(*a*) ſc. integris, cum menſibus ferè octo. (*b*) Ann. M. 3681. Ant. Chr. 323. (*c*) ſive *Epiphanes*, Antiochi Magni filius, qui cùm ex conditionibus patri ſuo datis Romæ obſes fuiſſet: poſteà, patruele ſuo Demetrio, filio Seleuci Philopatoris, ſubſtituto, liber, eſt emiſſus. (*d*) i. Anno M. 3829. Ant. Chr. 175. *Vide titul. hujus libri* 2. *Mach.* 4. 12.

12. In diebus illis exierunt ex Iſrael filii iniqui, & ſuaſerunt multis, dicentes: Eamus & diſponamus teſtamentum cum Gentibus, quæ circa nos ſunt: quia ex quo receſſimus ab eis, invenerunt nos multa mala.

13. Et bonus viſus eſt ſermo in oculis eorum.

14. Et deſtinaverunt aliqui de populo, & abierunt ad regem: & dedit illis poteſtatem ut facerent juſtitiam Gentium.

15. Et ædificaverunt gymnaſium in Jeroſolymis ſecundùm leges Nationum:

16. & fecerunt ſibi præputia, & receſſerunt à teſtamento ſancto, & juncti ſunt Nationibus, & venumdati ſunt ut facerent malum.

17. † Et paratum eſt regnum in conſpectu Antiochi, & cœpit regnare in terra Ægypti ut regnaret ſuper duo regna.

† Ann. M. 3814. Ant. Chr. 170.

18. Et intravit in Ægyptum in multitudine gravi, in curribus, & elephantis, & equitibus, & copioſa navium multitudine:

19. & conſtituit bellum adverſus Ptolemæum * regem Ægypti, & veritus eſt Ptolemæus à facie ejus, & fugit, & ceciderunt vulnerati multi.

* Philometora, ut hic Joſeph & Hieron. ad Danielem.

20. Et comprehendit civitates munitas in terra Ægypti: & accepit ſpolia terræ Ægypti.

21. Et convertit Antiochus, poſtquàm percuſſit Ægyptum in centeſimo & quadrageſimo tertio anno †: & aſcendit ad Iſrael,

† Ann. M. 3814. Ant. Chr. 170.

22. & aſcendit Jeroſolymam in multitudine gravi.

23. Et intravit in ſanctificationem cum ſuperbia, & accepit altare aureum, & candelabrum luminis, & univerſa vaſa ejus, & menſam propoſitionis, & libatoria, & phialas, & mortariola aurea, & velum, & coronas, & ornamentum aureum, quod in facie templi erat; & comminuit omnia.

24. Et accepit argentum, & aurum, & vaſa concupiſcibilia: & accepit theſauros occultos, quos invenit: & ſublatis omnibus abiit in terram ſuam.

25. Et fecit cædem hominum, & locutus eſt in ſuperbia magna.

26. Et factus eſt planctus magnus in Iſrael, & in omni loco eorum:

27. & ingemuerunt principes, & ſeniores: virgines, & juvenes infirmati ſunt: & ſpecioſitas mulierum immutata eſt.

28. Omnis maritus ſumpſit lamentum: & quæ ſedebant in thoro maritali, lugebant:

29. & commota eſt terra ſuper habitantes in ea, & univerſa domus Jacob induit confuſionem.

30. Et poſt duos annos * dierum miſit Rex principem tributorum † in civitates Juda, & venit Jeruſalem cum turba magna.

* Ann. M. 3836. Ant. Chr. 168. † Nempe Apollonium, 2. *Mach.* 5, 24.

31. Et locutus eſt ad eos verba pacifica in dolo: & crediderunt ei.

32. Et irruit ſuper civitatem repentè, & percuſſit eam plaga magna, & perdidit populum multum ex Iſrael.

33. Et accepit ſpolia civitatis: & ſuccendit eam igni, & deſtruxit domos ejus, & muros ejus in circuitu:

34. & captivas duxerunt mulieres: & natos, & pecora poſſederunt.

35. Et ædificaverunt civitatem David muro magno & firmo, & turribus firmis, & facta eſt illis in arcem:

36. & poſuerunt illic gentem peccatricem viros iniquos, & convaluerunt in ea: & poſuerunt arma, & eſcas, & congregaverunt ſpolia Jeruſalem:

37. & repoſuerunt illic: & facti ſunt in laqueum magnum.

38. Et factum eſt hoc ad inſidias ſanctificationi, & in diabolum malum in Iſrael:

39. & effuderunt ſanguinem innocentem per circuitum ſanctificationis, & contaminaverunt ſanctificationem.

40. Et fugerunt habitatores Jeruſalem propter eos, & facta eſt habitatio exterorum, & facta eſt extera ſemini ſuo, & nati ejus reliquerunt eam.

41. Sanctificatio ejus deſolata eſt ſicut ſolitudo, ‖ dies feſti ejus converſi ſunt in luctum, ſabbata ejus in opprobrium, honores ejus in nihilum.

‖ *Tob.* 2. 6. *Amos* 8. 10

42. Secundùm gloriam ejus multiplicata eſt ignominia ejus: & ſublimitas ejus converſa eſt in luctum.

43. Et * ſcripſit Rex Antiochus omni regno ſuo, ut eſſet omnis populus, unus: & relinqueret unuſquiſque legem ſuam.

* Ann. M. 3837. Ant. Chr. 167.

44. Et conſenſerunt omnes Gentes ſecundùm verbum regis Antiochi:

45. & multi ex Iſrael conſenſerunt ſervituti ejus, & ſacrificaverunt idolis, & coinquinaverunt ſabbatum.

46. Et miſit rex libros per manus nuntiorum in Jeruſalem, & in omnes civitates Juda: ut ſequerentur leges Gentium terræ,

47. & prohiberent holocauſta, & ſacrificia, & placationes fieri in templo Dei,

48. & prohiberent celebrari ſabbatum, & dies ſolemnes:

49. & juſſit coinquinari ſancta, & ſanctum populum Iſrael.

50. Et juſſit ædificari aras, & templa, & idola, & immolari carnes ſuillas, & pecora communia;

51. & relinquere filios ſuos incircumciſos, & coinquinari animas eorum in omnibus immundis, & abominationibus, ita ut obliviſcerentur legem, & immutarent omnes juſtificationes Dei.

52. Et quicumque non feciſſent ſecundùm verbum regis Antiochi, morerentur.

53. Secundùm omnia verba hæc ſcripſit omni regno ſuo: & præpoſuit principes populo, qui hæc fieri cogerent.

54. Et juſſerunt civitatibus Juda ſacrificare.

55. Et congregati ſunt multi de populo ad eos, qui dereliquerant legem Domini: & fecerunt mala ſuper terram:

56. & effugaverunt populum Iſrael in abditis, & in abſconditis fugitivorum locis.

57. Die quintadecima menſis Caſleu, quinto & quadrageſimo & centeſimo anno * ædificavit Rex Antiochus abominandum idolum † deſolationis ſuper altare Dei, & per univerſas civitates Juda in circuitu ædificaverunt aras:

* Olymp. 111. *Joſeph.* Eodem ann. 3837. † Jovis ſc. Olympii, cui conſecratum templum legimus, 2. l. cap. 6. 2. *Vide Dan.* 11. 31.

58. & ante januas domorum, & in plateis incendebant thura, & ſacrificabant:

59. & libros legis Dei combuſſerunt igni, ſcindentes eos:

60. & apud quemcumque inveniebantur libri teſtamenti Domini, & quicumque obſervabat legem Domini, ſecundùm edictum regis trucidabant eum.

61. In virtute ſua faciebant hæc populo Iſrael, qui inveniebatur in omni menſe & menſe in civitatibus.

62. Et quinta & vigeſima die menſis ſacrificabant ſuper aram, quæ erat contra altare.

2. *Mach.* 6. 10.

63. Et mulieres, quæ circumcidebant filios ſuos, trucidabantur ſecundùm juſſum regis Antiochi,

64. & ſuſpendebant pueros à cervicibus per univerſas domos eorum: & eos, qui circumciderant illos, trucidabant.

65. Et multi de populo Iſrael definierunt apud ſe, ut non manducarent immunda: & elegerunt magis mori, quàm cibis coinquinari immundis:

66. & noluerunt infringere legem Dei ſanctam, & trucidati ſunt:

67. & facta eſt ira magna ſuper populum valdè.

CAPUT II.

Mathathias cum filiis luget afflictionem civitatis, & ſanctorum profanationem; oſtenſiſque ſignis mæſtitiæ, reſpondet his qui à rege miſſi erant, nec ſe nec cognationem ſuam impio decreto obtemperaturos: occiſiſque idololatra Judæo & regis miniſtro, fugit cum filiis in montes: plurimi nolentes obtemperare trucidantur cùm nollent ſabbato inimicis reſiſtere: Mathathias collecto piorum exercitu, revocat Dei cultum, deſtructa idololatria, cæſoque Antiochi præſidio: & moriturus hortatur filios, ut patrum exemplo ſemper tueantur legem Domini, dans Simonem filium ſuum in conſultorem, & Judam in militiæ principem.

1. IN diebus illis ſurrexit Mathathias filius Joannis, filii Simeonis, ſacerdos ex filiis Joarib ab Jeruſalem, & conſedit in monte Modin: Ann. M. 3837.

2. & habebat filios quinque, Joannem, qui cognominabatur Gaddis:

3. & Simonem, qui cognominabatur Thaſi:

4. & Judam, qui vocabatur Machabæus:

5. & Eleazarum, qui cognominabatur Abaron: & Jonathan, qui cognominabatur Apphus.

6. Hi viderunt mala, quæ fiebant in populo Juda, & in Jeruſalem.

7. Et dixit Mathathias: Væ mihi, ut quid natus ſum videre contritionem populi mei, & contritionem civitatis ſanctæ, & ſedere illic, cùm datur in manibus inimicorum?

8. Sancta in manu extraneorum facta ſunt, templum ejus ſicut homo ignobilis.

9. Vaſa gloriæ ejus captiva abducta ſunt: trucidati ſunt ſenes ejus in plateis, & juvenes ejus ceciderunt in gladio inimicorum.

10. Quæ gens non hæreditavit regnum ejus, & non obtinuit ſpolia ejus?

11. Omnis compoſitio ejus ablata eſt. Quæ erat libera, facta eſt ancilla.

12. Et ecce ſancta noſtra, & pulchritudo noſtra, & claritas noſtra deſolata eſt, & coinquinaverunt ea Gentes.

13. Quò ergo nobis adhuc vivere?

14. Et ſcidit veſtimenta ſua Mathathias, & filii ejus: & operuerunt ſe ciliciis, & planxerunt valdè.

15. Et venerunt illuc qui miſſi erant à rege Antiocho, ut cogerent eos, qui confugerant in civitatem Modin, immolare, & accendere thura, & à lege Dei diſcedere.

16. Et multi de populo Iſrael conſentientes acceſſerunt ad eos: ſed Mathathias, & filii ejus conſtanter ſteterunt.

17. Et

17. Et reſpondentes qui miſſ**i**erant ab Antiocho, dixerunt Mathathiæ: Princeps & clariſſimus, & magnus es in hac civitate, & ornatus filiis, & fratribus.

18. Ergo accede prior, & fac juſſum regis, ſicut fecerunt omnes Gentes, & viri Juda, & qui remanſerunt in Jeruſalem: & eris tu, & filii tui inter amicos regis, & amplificatus auro, & argento, & muneribus multis.

19. Et reſpondit Mathathias, & dixit magna voce: Et ſi omnes Gentes regi Antiocho obediunt, ut diſcedat unuſquiſque à ſervitute legis patrum ſuorum, & conſentiat mandatis ejus:

20. ego & filii mei, & fratres mei obediemus legi patrum noſtrorum.

21. Propitius ſit nobis Deus: non eſt nobis utile relinquere legem, & juſtitias Dei:

22. non audiemus verba regis Antiochi, nec ſacrificabimus tranſgredientes legis noſtræ mandata, ut eamus altera via.

23. Et ut ceſſavit loqui verba hæc, acceſſit quidam Judæus * in omnium oculis ſacrificare idolis ſuper aram in civitate Modin, ſecundùm juſſum regis:

** Appelles dictus, Joſeph.*

24. & vidit Mathathias, & doluit, & contremuerunt renes ejus, & accenſus eſt furor ejus ſecundùm judicium legis, & inſiliens trucidavit eum ſuper aram:

25. ſed & virum, quem rex Antiochus miſerat, qui cogebat immolare, occidit in ipſo tempore, & aram deſtruxit,

26. & zelatus eſt legem, || ſicut fecit Phinees Zamri filio Salomi.

|| Num. 25. 13.

27. Et exclamavit Mathathias voce magna in civitate, dicens: Omnis, qui zelum habet legis ſtatuens teſtamentum, exeat poſt me.

28. Et fugit ipſe, & filii ejus in montes, & reliquerunt quæcumque habebant in civitate.

29. Tunc deſcenderunt multi quærentes judicium, & juſtitiam, in deſertum:

30. & ſederunt ibi ipſi, & filii eorum, & mulieres eorum, & pecora eorum: quoniam inundaverunt ſuper eos mala.

31. Et renuntiatum eſt viris regis, & exercitui, qui erat in Jeruſalem civitate David, quoniam diſceſſiſſent viri quidam, qui diſſipaverunt mandatum regis, in loca occulta in deſerto, & abiiſſent poſt illos multi.

32. Et ſtatim perrexerunt ad eos, & conſtituerunt adversùs eos prælium in die ſabbatorum,

33. & dixerunt ad eos: Reſiſtitis & nunc adhuc? exite, & facite ſecundùm verbum regis Antiochi, & vivetis.

34. Et dixerunt: Non exibimus, neque faciemus verbum regis, ut polluamus diem ſabbatorum.

35. Et concitaverunt adversùs eos prælium.

36. Et non reſponderunt eis, nec lapidem miſerunt in eos, nec oppilaverunt loca occulta,

37. dicentes: Moriamur omnes in ſimplicitate noſtra: & teſtes erunt ſuper nos cœlum & terra, quòd injuſtè perditis nos.

38. Et intulerunt illis bellum ſabbatis: & mortui ſunt ipſi, & uxores eorum, & filii eorum, & pecora eorum uſque ad mille animas hominum.

39. Et cognovit Mathathias, & amici ejus, & luctum habuerunt ſuper eos valdè.

40. Et dixit vir proximo ſuo: Si omnes fecerimus ſicut fratres noſtri fecerunt, & non pugnaverimus adversùs gentes pro animabus noſtris, & juſtificationibus noſtris: nunc citiùs diſperdent nos à terra.

41. Et cogitaverunt in die illa, dicentes: Omnis homo, quicumque venerit ad nos in bello die ſabbatorum, pugnemus adversùs eum: & non moriemur omnes, ſicut mortui ſunt fratres noſtri in occultis.

42. Tunc congregata eſt ad eos ſynagoga Aſſidæorum fortis viribus ex Iſrael, omnis voluntarius in lege:

43. & omnes, qui fugiebant à malis, additi ſunt ad eos, & facti ſunt illis ad firmamentum.

44. Et collegerunt exercitum, & percuſſerunt peccatores in ira ſua, & viros iniquos in indignatione ſua: & cæteri fugerunt ad nationes, ut evaderent.

45. Et circuivit Mathathias, & amici ejus, & deſtruxerunt aras:

46. & circumciderunt pueros incircumciſos quotquot invenerunt in finibus Iſrael: & in fortitudine.

47. Et perſecuti ſunt filios ſuperbiæ, & proſperatum eſt opus in manibus eorum:

48. Et obtinuerunt legem de manibus gentium, & de manibus regum: & non dederunt cornu peccatori.

49. Et appropinquaverunt dies Mathathiæ moriendi, & dixit filiis ſuis: Nunc conſortata eſt ſuperbia, & caſtigatio, & tempus everſionis, & ira indignationis.

50. Nunc ergo, ò filii, æmulatores eſtote legis, & date animas veſtras pro teſtamento patrum veſtrorum,

51. & mementote operum patrum, quæ fecerunt in generationibus ſuis: & accipietis gloriam magnam, & nomen æternum.

52. || Abraham nonne in tentatione inventus eſt fidelis, & reputatum eſt ei ad juſtitiam? *|| Gen. 22. 1.*

53. || Joſeph in tempore anguſtiæ ſuæ cuſtodivit mandatum, & factus eſt Dominus Ægypti. *|| Gen. 41. 40*

54. || Phinees pater noſter, zelando zelum Dei, accepit teſtamentum ſacerdotii æterni. *|| Num. 25. 11. Eccli. 45. 28*

55. || Jeſus dum implevit verbum, factus eſt dux in Iſrael. *|| Joſue 3. 2.*

56. || Caleb, dum teſtificatur in eccleſia, accepit hæreditatem. *|| Num. 14. 6.*

57. || David in ſua miſericordia conſecutus eſt ſedem regni in ſæcula. *|| Joſue 14. 14.* *|| 2. Reg. 2. 4*

58. || Elias, dum zelat zelum legis, receptus eſt in cœlum. *|| 4. Reg. 2. 11.*

59. || Ananias & Azarias & Miſael credentes, liberati ſunt de flamma. *|| Dan. 3. 50*

60. || Daniel in ſua ſimplicitate liberatus eſt de ore leonum. *|| Dan. 6. 22*

61. Et ita cogitate per generationem & generationem: quia omnes qui ſperant in eum, non infirmantur.

62. Et à verbis viri peccatoris ne timueritis: quia gloria ejus ſtercus, & vermis eſt:

63. hodie extollitur, & cras non invenietur: quia converſus eſt in terram ſuam, & cogitatio ejus periit.

64. Vos ergo filii conſortamini, & viriliter agite in lege: quia in ipſa glorioſi eritis.

65. Et ecce Simon frater veſter, ſcio quòd vir conſilii eſt: ipſum audite ſemper, & ipſe erit vobis pater.

66. Et Judas Machabæus fortis viribus à juventute ſua, ſit vobis princeps militiæ, & ipſe aget bellum populi.

67. Et adducetis ad vos omnes factores legis: & vindicate vindictam populi veſtri.

68. Retribuite retributionem Gentibus, & intendite in præceptum legis.

69. Et benedixit eos, & appoſitus eſt ad patres ſuos.

* Ann. M. 1818. poſtquàm unum annum miſeræ & exulātis turbæ præfuiſſet.

70. Et defunctus eſt anno centeſimo & quadrageſimo ſexto: * & ſepultus eſt à filiis ſuis in ſepulchris patrum ſuorum in Modin, & planxerunt eum omnis Iſrael planctu magno.

CAPUT III.

Judas Machabæus dux eximius prædicatur; qui perambulans civitates Juda, trucidabat omnes impios; & occiſo duce Apollonio, ejuſque exercitu diſperſo, vicit cum paucis potentiſſimum Syriæ exercitum unà cum duce Serone: iratus autem ob hoc rex Antiochus, profectus in Perſidem conſtituit Lyſiam viceregem, dato belli in Judæos apparatu, qui miſit contra terram Juda Gorgiam cum exercitu: Judas autem & ſui ad bellum ſe parant, maximè operibus pœnitentiæ, & oratione ad Deum.

1. ET ſurrexit Judas, qui vocabatur Machabæus, filius ejus pro eo:

2. & adjuvabant eum omnes fratres ejus: & univerſi, qui ſe conjunxerant patri ejus, & præliabantur prælium Iſrael cum lætitia.

3. Et dilatavit gloriam populo ſuo, & induit ſe loricam ſicut gigas, & ſuccinxit ſe arma bellica ſua in præliis, & protegebat caſtra gladio ſuo.

4. Similis factus eſt leoni in operibus ſuis, & ſicut catulus leonis rugiens in venatione.

5. Et perſequutus eſt iniquos perſcrutans eos: & qui conturbabant populum ſuum, eos ſuccendit flammis:

Eodem ann. 1818. Ant. Chr. 166.

6. & repulſi ſunt inimici ejus præ timore ejus, & omnes operarii iniquitatis conturbati ſunt: & directa eſt ſalus in manu ejus.

7. Et exacerbabat reges multos, & lætificabat Jacob in operibus ſuis, & in ſæculum memoria ejus in benedictione.

8. Et perambulavit civitates Juda, & perdidit impios ex eis, & avertit iram ab Iſrael.

9. Et nominatus eſt uſque ad noviſſimum Terræ, & congregavit pereuntes.

10. Et congregavit Apollonius Gentes, & à Samaria virtutem multam & magnam ad bellandum contra Iſrael.

11. Et cognovit Judas, & exiit obviam illi: & percuſſit, & occidit illum: & ceciderunt vulnerati multi, & reliqui fugerunt.

12. Et accepit ſpolia eorum: & gladium Apollonii abſtulit Judas, & erat pugnans in eo omnibus diebus.

13. Et audivit Seron princeps exercitus Syriæ, quòd congregavit Judas congregationem fidelium, & Eccleſiam ſecum,

14. & ait: Faciam mihi nomen, & glorificabor in regno, & debellabo Judam, & eos, qui cum ipſo ſunt, qui ſpernebant verbum regis.

15. Et præparavit ſe: & aſcenderunt cum eo caſtra impiorum, fortes auxiliarii, ut facerent vindictam in filios Iſrael.

16. Et appropinquaverunt uſque ad Bethoron: & exivit Judas obviam illi cum paucis.

17. Ut autem viderunt exercitum venientem ſibi obviam, dixerunt Judæ: Quomodò poterimus pauci pugnare contra multitudinem tantam, & tam fortem, & nos fatigati ſumus jejunio hodie?

18. Et ait Judas: Facile eſt concludi multos in manus paucorum: & non eſt differentia in conſpectu Dei cœli liberare in multis, & in paucis:

19. quoniam non in multitudine exercitus victoria belli, ſed de cœlo fortitudo eſt.

20. Ipſi veniunt ad nos in multitudine contumaci, & ſuperbia, ut diſperdant nos, & uxores noſtras, & filios noſtros, & ut ſpolient nos:

21. nos verò pugnabimus pro animabus noſtris, & legibus noſtris:

22. & ipſe Dominus conteret eos ante faciem noſtram: vos autem ne timueritis eos.

23. Ut ceſſavit autem loqui, inſiluit in eos ſubitò: & contritus eſt Seron, & exercitus ejus in conſpectu ipſius:

24. & perſecutus eſt eum in deſcenſu Bethoron uſque in campum, & ceciderunt ex eis octingenti viri, reliqui autem fugerunt in terram Philiſthiim.

25. Et cecidit timor Judæ, ac fratrum ejus, & formido ſuper omnes gentes in circuitu eorum.

26. Et pervenit ad regem nomen ejus, & de præliis Judæ narrabant omnes Gentes.

27. Ut audivit autem rex Antiochus ſermones iſtos, iratus eſt animo: & miſit, & congregavit exercitum univerſi regni ſui, caſtra fortia valdè:

Anno M. 1819. Ant. Chr. 161.

28. & aperuit ærarium ſuum, & dedit ſtipendia exercitui in annum: & mandavit illis ut eſſent parati ad omnia.

29. Et vidit quòd defecit pecunia de theſauris ſuis, & tributa regionis modica propter diſſenſionem, & plagam, quam fecit in terra, ut tolleret legitima, quæ erant à primis diebus:

30. & timuit ne non haberet ut ſemel & bis, in ſumptus & donaria, quæ dederat antè larga manu: & abundaverat ſuper reges, qui ante eum fuerant.

31. Et conſternatus erat animo valdè, & cogitavit ire in Perſidem, & accipere tributa regionum, & congregare argentum multum.

32. Et reliquit Lyſiam hominem nobilem de genere regali, ſuper negotia regia, à flumine Euphrate uſque ad flumen Ægypti:

33. & ut nutriret Antiochum * filium ſuum, donec rediret.

* Eupatorem.

34. Et tradidit ei medium exercitum, & elephantos: & mandavit ei de omnibus, quæ volebat, & de inhabitantibus Judæam, & Jeruſalem:

35. & ut mitteret ad eos exercitum ad conterendam, & extirpandam virtutem Iſrael, & reliquias Jeruſalem, & auferendam memoriam eorum de loco:

36. & ut conſtitueret habitatores filios alienigenas in omnibus finibus eorum, & ſorte diſtribueret Terram eorum.

37. Et rex aſſumpſit partem exercitus reſidui, & exivit ab Antiochia civitate regni ſui

Anno M. 1819.

anno centeſimo & quadrageſimo ſeptimo: & transfretavit Euphraten flumen, & perambulabat ſuperiores regiones.

38. Et elegit Lyſias Ptolemæum filium Dorymini, & Nicanorem, & Gorgiam, viros potentes ex amicis regis:

39. & miſit cum eis quadraginta millia virorum, & ſeptem millia equitum, ut venirent in terram Juda, & diſperderent eam ſecundùm verbum regis.

40. Et proceſſerunt cum univerſa virtute ſua, & venerunt, & applicuerunt Emmaum in terra campeſtri.

41. Et audierunt mercatores regionum nomen eorum: & acceperunt argentum, & aurum multum valdè, & pueros: * & venerunt in caſtra ut acciperent filios Iſrael in ſervos, & additi ſunt ad eos exercitus Syriæ, & terræ alienigenarum.

* i. adminiſtros.

42. Et vidit Judas, & fratres ejus, quia multiplicata ſunt mala, & exercitus applicabant ad fines eorum: & cognoverunt verba regis, quæ mandavit populo facere in interitum, & conſummationem:

43. & dixerunt unuſquiſque ad proximum ſuum: Erigamus dejectionem populi noſtri, & pugnemus pro populo noſtro, & ſanctis noſtris.

44. Et congregatus eſt conventus ut eſſent parati in prælium: & ut orarent, & peterent miſericordiam, & miſerationes.

45. Et Jeruſalem non habitabatur, ſed erat ſicut deſertum: non erat qui ingrederetur & egrederetur de natis ejus: & ſanctum conculcabatur: & filii alienigenarum erant in arce, ibi erat habitatio Gentium: & ablata eſt voluptas à Jacob, & defecit ibi tibia, & cithara.

46. Et congregati ſunt, & venerunt in Maſpha contra Jeruſalem: quia locus orationis erat in Maſpha ante * in Iſrael.

* Ante templum cõditum. *Judic* 9. 11. & 20. 1. & 21. 5. 8. 1. *Reg.* 7. 5. 6. & 10. 17

47. Et jejunaverunt illa die, & induerunt ſe ciliciis, & cinerem impoſuerunt capiti ſuo, & diſciderunt veſtimenta ſua:

48. & expanderunt libros legis, de quibus ſcrutabantur Gentes ſimilitudinem ſimulachrorum ſuorum:

49. & attulerunt ornamenta ſacerdotalia, & primitias, & decimas: & ſuſcitaverunt Nazaræos, qui impleverant dies:

50. & clamaverunt voce magna in cœlum, dicentes: Quid faciemus iſtis, & quò eos ducemus?

51. Et ſancta tua conculcata ſunt, & contaminata ſunt, & ſacerdotes tui facti ſunt in luctum, & in humilitatem.

52. Et ecce Nationes convenerunt adversùm nos ut nos diſperdant: tu ſcis quæ cogitant in nos.

53. Quomodo poterimus ſubſiſtere ante faciem eorum, niſi tu Deus adjuves nos?

54. Et tubis exclamaverunt voce magna.

55. Et poſt hæc conſtituit Judas duces populi, tribunos, & centuriones, & pentacontarchos, & decuriones.

56. ‖ Et dixit his, qui ædificabant domos, & ſponſabant uxores, & plantabant vineas, & formidoloſis, ut redirent unuſquiſque in domum ſuam ſecundùm legem.

‖ *Deut.* 20. 5. & 6. *Jud.* 7. 3.

57. Et moverunt caſtra, & collocaverunt ad Auſtrum Emmaum.

58. Et ait Judas: Accingimini, & eſtote filii potentes, & eſtote parati in manè, ut pugnetis adversùs Nationes has, quæ convenerunt adversùs nos diſperdere nos, & ſancta noſtra:

59. quoniam melius eſt nos mori in bello, quàm videre mala gentis noſtræ, & ſanctorum.

60. Sicut autem fuerit voluntas in cœlo, ſic fiat.

CAPUT IV.

Gorgias quærit Judam: at hic ſuos hortatus fudit hoſtes, rurſumque Gorgiæ exercitu fuſo colligit ſpolia; & iterùm fuſis ad Deum precibus, devincit Lyſiæ exercitum, ac poſtmodùm purificato templo novum erigit altare: & omnibus quæ ad Dei cultum requirebantur præparatis, ſacrificiiſque oblatis, magna lætitia celebrant illius dedicationem diebus octo; ſtatuto etiam hujus dedicationis annuo feſto ad dies octo.

1. ET aſſumpſit Gorgias quinque millia virorum, & mille equites electos: & moverunt caſtra noctè; Eodẽ anno 1830. Ant. Chr. 165.

2. ut applicarent ad caſtra Judæorum, & percuterent eos ſubitò: & filii, qui erant ex arce, erant illis duces.

3. Et audivit Judas, & ſurrexit ipſe, & potentes percutere virtutem exercituum regis, qui erant in Emmaum *.

* Sub duce Nicanore. Confer cũ lib. 2. cap. 8. 23.

4. Adhuc enim diſperſus erat exercitus à caſtris.

5. Et venit Gorgias in caſtra Judæ noctu, & neminem invenit, & quærebat eos in montibus: quoniam dixit: Fugiunt hi à nobis.

6. Et cùm dies factus eſſet, apparuit Judas in campo cum tribus millibus virorum tantùm: qui tegumenta, & gladios non habebant †:

† Gr. additur καθὼς ἠβούλοντο ut volebant, i. quales voluiſſent.

7. & viderunt caſtra Gentium valida, & loricatos, & equitatus in circuitu eorum, & hi docti ad prælium.

8. Et ait Judas viris, qui ſecum erant: Ne timueritis multitudinem eorum, & impetum eorum ne formidetis.

9. ‖ Mementote qualiter ſalvi facti ſunt patres noſtri in mari rubro, cùm ſequeretur eos Pharao cum exercitu multo.

‖ *Exod.* 14. 9.

10. Et nunc clamemus in cœlum: & miſerebitur noſtri Dominus, & memor erit teſtamenti patrum noſtrorum, & conteret exercitum iſtum ante faciem noſtram hodie:

11. & ſcient omnes gentes, quia eſt qui redimat, & liberet Iſrael.

12. Et elevaverunt alienigenæ oculos ſuos, & viderunt eos venientes ex adverſo.

13. Et exierunt de caſtris in prælium, & tuba cecinerunt hi, qui erant cum Juda:

14. & congreſſi ſunt: & contritæ ſunt Gentes, & fugerunt in campum.

15. Noviſſimi autem omnes ceciderunt in gladio, & perſecuti ſunt eos uſque Gezeron, & uſque in campos Idumææ, & Azoti, & Jamniæ, & ceciderunt ex illis uſque ad tria millia virorum.

16. Et reverſus eſt Judas, & exercitus ejus, ſequens eum *.

* Nicanorem, de quo *lib.* 2. c. 8. 24.

17. Dixitque ad populum: Non concupiſcatis ſpolia: quia bellum contra nos eſt:

18. & Gorgias & exercitus ejus propè nos in monte: ſed ſtate nunc contra inimicos noſtros,

ſtros, & expugnate eos, & ſumetis poſtea ſpolia ſecuri.

19. Et adhuc loquente Juda hæc, ecce apparuit pars quædam proſpiciens de monte.

20. Et vidit Gorgias quòd in fugam converſi ſunt ſui, & ſuccenderunt caſtra: fumus enim, qui videbatur, declarabat quod factum eſt.

21. Quibus illi conſpectis timnerunt valdè, aſpicientes ſimul & Judam, & exercitum in campo paratum ad prælium.

22. Et fugerunt omnes in campum alienigenarum:

23. & Judas reverſus eſt ad ſpolia caſtrorum, & acceperunt aurum multum, & argentum, & hyacinthum, & purpuram marinam, & opes magnas.

24. Et converſi, hymnum canebant, & benedicebant Deum in cœlum, quoniam bonus eſt, quoniam in ſæculum miſericordia ejus.

25. Et facta eſt ſalus magna in Iſrael in die illa.

26. Quicumque autem alienigenarum evaſerunt, venerunt, & nuntiaverunt Lyſiæ univerſa, quæ acciderant.

27. Quibus ille auditis conſternatus animo deficiebat: quòd non qualia voluit, talia contigerunt in Iſrael, & qualia mandavit rex.

28. Et ſequenti anno * congregavit Lyſias virorum electorum ſexaginta millia, & equitum quinque millia, ut debellaret eos.

29. Et venerunt in Judæam, & caſtra poſuerunt in Bethoron, & occurrit illis Judas cum decem millibus viris.

30. Et viderunt exercitum fortem, & oravit, & dixit: Benedictus es ſalvator Iſrael, || qui contriviſti impetum potentis in manu ſervi tui David, || & tradidiſti caſtra alienigenarum in manu Jonathæ filii Saul, & armigeri ejus.

* Regni Græcor. 148. ineunte Ant. Chr. 165. Anno M. 3829. jam ad finem tendente.

|| 1. Reg. 17. 50.

|| 1. Reg. 14. 13.

31. Conclude exercitum iſtum in manu populi tui Iſrael, & confundantur in exercitu ſuo, & equitibus.

32. Da illis formidinem, & tabefac audaciam virtutis eorum, & commoveantur contritione ſua.

33. Dejice illos gladio diligentium te: & collaudent te omnes, qui noverunt nomen tuum in hymnis.

34. Et commiſerunt prælium: & ceciderunt de exercitu Lyſiæ quinque millia virorum.

35. Videns autem Lyſias fugam ſuorum, & Judæorum audaciam, & quòd parati ſunt aut vivere, aut mori fortiter, abiit Antiochiam, & elegit milites, ut multiplicati rurſus venirent in Judæam.

36. Dixit autem Judas, & fratres ejus: Ecce contriti ſunt inimici noſtri: aſcendamus nunc mundare ſancta, & renovare.

37. Et congregatus eſt omnis exercitus, & aſcenderunt in montem Sion.

38. Et viderunt ſanctificationem deſertam, & altare profanatum, & portas exuſtas, & in atriis virgulta nata ſicut in ſaltu, vel in montibus, & * paſtophoria diruta.

* Conclavia ad templi latera in quibus ſervabantur veſtes ſacerdotales & inſtrumenta templi. Anno M. 3840.

39. Et ſciderunt veſtimenta ſua, & planxerunt planctu magno, & impoſuerunt cinerem ſuper caput ſuum.

40. Et ceciderunt in faciem ſuper terram, & exclamaverunt tubis ſignorum, & clamaverunt in cœlum.

41. Tunc ordinavit Judas viros, ut pugnarent adverſùs eos, qui erant in arce, donec emundarent ſancta.

42. Et elegit ſacerdotes ſine macula, voluntatem habentes in lege Dei:

43. Et mundaverunt ſancta †, & tulerunt lapides contaminationis in locum immundum.

† Tribus annis & ſex menſibus ante violata. *Supr.* 1.41. quanto tempore oppreſſam ab Antiocho Jeruſalem, & ſanctuarium deſolatum fuiſſe ſcribit Joſeph.

44. Et cogitavit de altari holocauſtorum, quod profanatum erat, quid de eo faceret.

45. Et incidit illis conſilium bonum ut deſtruerent illud: ne fortè illis eſſet in opprobrium, quia contaminaverunt illud Gentes, & demoliti ſunt illud.

46. Et repoſuerunt lapides in monte domus in loco apto, quoadusque veniret propheta, & reſponderet de eis.

47. Et acceperunt lapides integros ſecundùm legem, & ædificaverunt altare novum ſecundùm illud, quod fuit priùs:

48. & ædificaverunt ſancta, & quæ intra domum erant intrinſecùs: & ædem, & atria ſanctificaverunt.

49. Et fecerunt vaſa ſancta nova, & intulerunt candelabrum, & altare incenſorum, & menſam in templum.

50. Et incenſum poſuerunt ſuper altare, & accenderunt lucernas, quæ ſuper candelabrum erant, & lucebant in templo.

51. Et poſuerunt ſuper menſam panes, & appenderunt vela, & conſummaverunt omnia opera, quæ fecerant.

52. Et ante matutinum ſurrexerunt quinta & vigeſima die menſis noni (hic eſt menſis Casleu *) centeſimi quadrageſimi octavi anni:

* Atque ita in annum M. 3840. ineuntem hoc incidit.

53. & obtulerunt ſacrificium ſecundùm legem ſuper altare holocauſtorum novum, quod fecerunt.

54. Secundùm tempus & ſecundùm diem, in qua contaminaverunt illud Gentes, in ipſa renovatum eſt in canticis, & citharis, & cinyris, & in cymbalis.

55. Et cecidit omnis populus in faciem, & adoraverunt, & benedixerunt in cœlum eum, qui proſperavit eis.

56. Et fecerunt dedicationem altaris diebus octo, & obtulerunt holocauſta cum lætitia, & ſacrificium ſalutaris, & laudis.

57. Et ornaverunt faciem templi coronis aureis, & ſcutulis: & dedicaverunt portas, & paſtophoria, & impoſuerunt eis januas.

58. Et facta eſt lætitia in populo magna valdè, & averſum eſt opprobrium Gentium.

59. || Et ſtatuit Judas, & fratres ejus, & univerſa eccleſia Iſrael ut agatur dies dedicationis altaris in temporibus ſuis ab anno in annum per dies octo à quinta & vigeſima die menſis Casleu, cum lætitia & gaudio.

|| *Joan.* 10. 22.

60. Et ædificaverunt in tempore illo montem Sion, & per circuitum muros altos, & turres firmas, nequando venirent Gentes, & conculcarent eum ſicut antea fecerunt.

61. Et collocavit illic exercitum, ut ſervarent eum, & munivit eum ad cuſtodiendam Bethſuram, ut haberet populus munitionem contra faciem Idumææ.

CAPUT V.

Percuſſit Judas plurimas Gentes finitimas: obſeſſoſque Galaaditas & Galilæos, ipſe unà cum fratre Simone liberat: & devicto ſemel atque iterùm Timotheo, captaque civitate Ephron, quæ tranſitum ipſi præbere noluerat, & omni maſculo ipſius interempto; tandem integro numero læti revertuntur in montem Sion ad ſacrificandum Domino: intereà qui relicti fuerant duces in Jeruſalem, dum contra Judæ præceptum pugnant adversùs Gentes, cæduntur: Judas verò percutit Chebron & Azotum, ſubverſis ipſarum ſimulachris.

1. ET factum eſt, ut audierunt Gentes in circuitu, quia ædificatum eſt altare, & ſanctuarium ſicut priùs, iratæ ſunt valdè:

2. Et cogitabant tollere genus Jacob, qui erant inter eos, & cœperunt occidere de populo, & perſequi.

3. Et debellabat Judas filios Eſau in Idumæa, & eos qui erant in Acrabathane, quia circumſedebant Iſraelitas, & percuſſit eos plaga magna.

4. Et recordatus eſt malitiam filiorum Bean *, qui erant populo in laqueum, & in ſcandalum, inſidiantes ei in via.

* Viri potētis apud Idumæos.

5. Et concluſi ſunt ab eo in turribus, & applicuit ad eos, & anathematizavit eos, & incendit turres eorum igni, cum omnibus, qui in eis erant.

6. Et tranſivit ad filios Ammon, & invenit manum fortem, & populum copioſum, & Timotheum ducem ipſorum:

7. & commiſit cum eis prælia multa, & contriti ſunt in conſpectu eorum, & percuſſit eos:

8. & cepit Gazer † civitatem, & filias ejus, & reverſus eſt in Judæam.

† Quò cū fugiſſet Timotheus, captus & peremptus eſt. *lib.* 2. 30. & 37. Anno M. 3841. Ant. Chr. 163.

9. Et congregatæ ſunt Gentes, quæ ſunt in Galaad adversùs Iſraelitas, qui erant in finibus eorum ut tollerent eos: & fugerunt in Datheman munitionem,

10. & miſerunt litteras ad Judam, & fratres ejus, dicentes: Congregatæ ſunt adversùm nos gentes per circuitum, ut nos auferant:

11. & parant venire, & occupare munitionem, in quam confugimus: & Timotheus * eſt dux exercitus eorum.

* Alius à prædicto, Gazere perempto: fortè ejus filius.

12. Nunc ergo veni, & eripe nos de manibus eorum, quia cecidit multitudo de nobis.

13. Et omnes fratres noſtri, qui erant in locis || Tubin, interfecti ſunt: & captivas duxerunt uxores eorum, & natos, & ſpolia, & peremerunt illic ferè mille viros.

|| *Judic.* 1. 3.

14. Et adhuc epiſtolæ legebantur, & ecce alii nuntii venerunt de Galilæa conſciſſis tunicis, nuntiantes ſecundùm verba hæc:

15. dicentes conveniſſe adversùm ſe à Ptolemaida, & Tyro, & Sidone: & repleta eſt omnis Galilæa alienigenis, ut nos conſumant.

16. Ut audivit autem Judas, & populus, ſermones iſtos, convenit Eccleſia magna cogitare quid facerent fratribus ſuis, qui in tribulatione erant, & expugnabantur ab eis.

17. Dixitque Judas Simoni fratri ſuo: Elige tibi viros, & vade, & libera fratres tuos in Galilæa: ego autem, & frater meus Jonathas ibimus in Galaaditim.

18. Et reliquit Joſephum filium Zachariæ, & Azariam duces populi cum reſiduo exercitu in Judæa ad cuſtodiam:

19. & præcepit illis, dicens: Præeſtote populo huic: & nolite bellum committere adversùm gentes, donec revertamur.

20. Et partiti ſunt Simoni, viri tria millia, ut iret in Galilæam: Judæ autem octo millia in Galaaditim.

21. Et abiit Simon in Galilæam, & commiſit prælia multa cum gentibus: & contritæ ſunt gentes à facie ejus, & perſecutus eſt eos uſque ad portam

22. Ptolemaidis: & ceciderunt de gentibus ferè tria millia virorum, & accepit ſpolia eorum,

23. & aſſumpſit eos, qui erant in Galilæa, & in Arbatis cum uxoribus, & natis, & omnibus, quæ erant illis, & adduxit in Judæam cum lætitia magna.

24. Et Judas Machabæus & Jonathas frater ejus tranſierunt Jordanem, & abierunt viam trium dierum per deſertum.

Eodem ann. 3841.

25. Et occurrerunt eis Nabuthæi, & ſuſceperunt eos pacificè, & narraverunt eis omnia, quæ acciderant fratribus eorum in Galaaditide,

26. & quia multi ex eis comprehenſi ſunt in Baraſia, & Boſor, & in Alimis, & in Caſphor, & Mageth, & Carnaim: hæ omnes civitates munitæ, & magnæ.

27. Sed & in ceteris civitatibus Galaaditidis tenentur comprehenſi, & in craſtinum conſtituerunt admovere exercitum civitatibus his, & comprehendere, & tollere eos in una die.

28. Et convertit Judas, & exercitus ejus, viam in deſertum Boſor repentè, & occupavit civitatem: & occidit omnem maſculum in ore gladii, & accepit omnia ſpolia eorum, & ſuccendit eam igni.

29. Et ſurrexerunt inde nocte, & ibant uſque ad munitionem.

30. Et factum eſt diluculò, cùm elevaſſent oculos ſuos, ecce populus multus, cujus non erat numerus, portantes ſcalas & machinas ut comprehenderent munitionem, & expugnarent eos.

31. Et vidit Judas quia cœpit bellum, & clamor belli aſcendit ad cœlum ſicut tuba, & clamor magnus de civitate:

32. & dixit exercitui ſuo: Pugnate hodie pro fratribus veſtris.

33. Et venit tribus ordinibus poſt eos, & exclamaverunt tubis, & clamaverunt in oratione.

34. Et cognoverunt caſtra Timothei quia Machabæus eſt, & refugerunt à facie ejus: & percuſſerunt eos plaga magna: & ceciderunt ex eis in die illa ferè octo millia virorum.

35. Et divertit Judas in Maſpha, & expugnavit, & cepit eam: & occidit omnem maſculum ejus, & ſumpſit ſpolia ejus, & ſuccendit eam igni.

36. Inde perrexit, & cepit Caſbon, & Mageth, & Boſor, & reliquas civitates Galaaditidis.

37. Poſt hæc autem verba congregavit Timotheus exercitum alium, & caſtra poſuit contra Raphon trans torrentem.

38. Et

38. Et miſit Judas ſpeculari exercitum : & renuntiaverunt ei, diceotes : Quia convenerunt ad eum omnes gentes, quæ in circuitu noſtro ſunt, exercitus multus nimis :

39. Et Arabas conduxerunt in auxilium ſibi, & caſtra poſuerunt trans torrentem, parati ad te venire in prælium. Et abiit Judas obviam illis.

40. Et ait Timotheus principibus exercitus ſui : Cùm appropinquaverit Judas, & exercitus ejus ad torrentem aquæ : ſi tranſierit ad nos prior, non poterimus ſuſtinere eum : quia potens poterit adversùm nos.

41. Si verò timuerit tranſire, & poſuerit caſtra extra flumen, transfretemus ad eos, & poterimus adversùs illum.

42. Ut autem appropinquavit Judas ad torrentem aquæ, ſtatuit ſcribas populi ſecus torrentem, & mandavit eis, dicens : Neminem hominum reliqueritis : ſed veniant omnes in prælium.

43. Et transfretavit ad illos prior, & omnis populus poſt eum, & contritæ ſunt omnes Gentes à facie eorum, & projecerunt arma ſua, & fugerunt ad fanum, quod erat in Carnaim.

44. Et occupavit ipſam civitatem, & fanum ſuccendit igni cum omnibus, qui erant in ipſo : & oppreſſa eſt Carnaim, & non potuit ſuſtinere contra faciem Judæ.

45. Et congregavit Judas univerſos Iſraelitas, qui erant in Galaaditide, à minimo uſque ad maximum, & uxores eorum, & natos, & exercitum magnum valdè, ut venirent in terram Juda.

46. Et venerunt uſque Ephron : & hæc civitas magna in ingreſſu poſita, munita valdè, & non erat declinare ab ea dextera vel ſiniſtra, ſed per mediam iter erat.

47. Et incluſerunt ſe qui erant in civitate, & obſtruxerunt portas lapidibus : & miſit ad eos Judas verbis pacificis,

48. dicens : Tranſeamus per terram veſtram, ut eamus in terram noſtram : & nemo vobis nocebit : tantùm pedibus tranſibimus. Et nolebant eis aperire.

49. Et præcepit Judas prædicare in caſtris, ut applicarent unuſquiſque in quo erat loco.

50. Et applicuerunt ſe viri virtutis : & oppugnavit civitatem illam tota die, & tota nocte, & tradita eſt civitas in manu ejus :

51. & peremerunt omnem maſculum in ore gladii, & eradicavit eam, & accepit ſpolia ejus, & tranſivit per totam civitatem ſuper interfectos.

52. Et tranſgreſſi ſunt Jordanem in campo magno, contra faciem Bethſan *.

* Quæ Græcis Scythopolis dicta eſt. Joſeph. 12. 12.

53. Et erat Judas congregans extremos, & exhortabatur populum per totam viam, donec venirent in terram Juda :

54. & aſcenderunt in montem Sion cum lætitia & gaudio, & obtulerunt holocauſta, quòd nemo ex eis cecidiſſet donec reverterentur in pace.

Eodem anno 3841. Ant. Chr. 163.

55. Et in diebus, quibus erat Judas, & Jonathas in terra Galaad, & Simon frater ejus in Galilæa contra faciem Ptolemaidis,

56. audivit Joſephus Zachariæ filius, & Azarias princeps virtutis, res benè geſtas, & prælia quæ facta ſunt,

57. & dixit : Faciamus & ipſi nobis nomen, & eamus pugnare adversùs Gentes, quæ in circuitu noſtro ſunt.

58. Et præcepit his, qui erant in exercitu ſuo, & abierunt Jamniam.

59. Et exivit Gorgias de civitate, & viri ejus obviam illis in pugoam.

60. Et fugati ſunt Joſephus, & Azarias uſque in fines Judææ : & ceciderunt illo die de populo Iſrael ad duo millia viri, & facta eſt fuga magna in populo :

61. quia non audierunt Judam, & fratres ejus, exiſtimantes fortiter ſe facturos.

62. Ipſi autem oon erant de ſemine virorum illorum, per quos ſalus facta eſt in Iſrael.

63. Et viri Juda magnificati ſunt valdè in conſpectu omnis Iſrael, & Gentium omnium ubi audiebatur nomen eorum.

64. Et convenerunt ad eos fauſta acclamantes.

65. Et exivit Judas, & fratres ejus, & expugnabant filios Eſau in terra, quæ ad Auſtrum eſt, & percuſſit Chebron & filias ejus : & muros ejus, & turres ſuccendit igni in circuitu. Eodem anno.

66. Et movit caſtra ut iret in terram alienigenarum, & perambulabat Samariam.

67. In die illa ceciderunt ſacerdotes in bello, dum volunt fortiter facere, dum ſine conſilio exeunt in prælium.

68. Et declinavit Judas in Azotum in terram alienigenarum, & diruit aras eorum, & ſculptilia deorum ipſorum ſuccendit igni : & cepit ſpolia civitatum, & reverſus eſt in terram Juda.

CAPUT VI.

Antiochus repulſus ab opulenta civitate Elymaide venit in Babylonem ; ubi auditis infortuniis quæ ſui in Judæa paſſi erant, incidit præ triſtitia in mortis languorem, confitens hoc ſibi contigiſſe ob impietatem quam in Judæos exercuerat : quo ibi mortuo, & Juda arcem Jeruſalem obſidente, ſucceſſor ejus filius Antiochus dictus Eupator, congregato adversùs Judam potentiſſimo exercitu non potuit eum vincere ; & Eleazar, occiſo ingenti elephante, ab eo oppreſſus interiit : Rex autem oppugnans Jeruſalem revocatur à Lyſia ; ſed poſt juratam pacem non ſervat jusjurandum.

1. ET rex Antiochus perambulabat ſuperiores * regiones, & audivit eſſe civitatem Elymaidem † in Perſide nobiliſſimam, & copioſam in argento, & auro,

Anno M. 3840. Ant. Chr. 164. *Ultrà Euphratem. †Perſepolim dicit. 2. Mach. 9. 2.

2. templumque in ea locuples valdè : & illic velamina aurea, & loricæ, & ſcuta, quæ reliquit Alexander Philippi rex Macedo, qui regnavit primus in Græcia.

3. Et venit, & quærebat capere civitatem, & deprædari eam : & non potuit, quoniam innotuit ſermo his, qui erant in civitate :

4. & inſurrexerunt in prælium, & fugit inde, & abiit cum triſtitia magna, & reverſus eſt in Babyloniam.

5. Et venit qui nuotiaret ei in Perſide *, quia fugata ſunt caſtra, quæ erant in terra Juda :

* i. in finibus Perſidis, cùm Babylonè versùs tenderet.

6. & quia abiit Lyſias cum virtute forti in primis, & fugatus eſt à facie Judæorum, & invaluerunt armis, & viribus, & ſpoliis multis, quæ ceperunt de caſtris, quæ exciderunt :

7. & quia diruerunt abominationem, quam ædificaverat ſuper altare, quod erat in Je-

ruſalem, & ſanctificationem, ſicut priùs, circumdederunt muris excelſis, ſed & Bethſuram civitatem ſuam.

8. Et factum eſt, ut audivit rex ſermones iſtos, expavit, & commotus eſt valdè: & decidit in lectum, & incidit in languorem præ triſtitia, quia non ſactum eſt ei ſicut cogitabat.

9. Et erat illic per dies multos: quia renovata eſt in eo triſtitia magna, & arbitratus eſt ſe mori.

10. Et vocavit omnes amicos ſuos, & dixit illis: Receſſit ſomnus ab oculis meis, & concidi, & corrui corde præ ſolicitudine:

11. & dixi in corde meo: In quantam tribulationem deveni, & in quos fluctus triſtitiæ, in qua nunc ſum: qui jucundus eram, & dilectus in poteſtate mea!

12. Nunc verò reminiſcor malorum, quæ feci in Jeruſalem, unde & abſtuli omnia ſpolia aurea, & argentea, quæ erant in ea, & miſi auferre habitantes Judæam ſine cauſa.

13. Cognovi ergo quia propterea invenerunt me mala iſta: & ecce pereo triſtitia magna in terra aliena.

14. Et vocavit Philippum, unum de amicis ſuis, & præpoſuit eum ſuper univerſum regnum ſuum;

15. & dedit ei diadema, & ſtolam ſuam, & annulum, ut adduceret (*a*) Antiochum filium ſuum (*b*), & nutriret eum, & regnaret.

16. Et mortuus (*c*) eſt illic Antiochus rex anno centeſimo quadrageſimo nono.

17. Et cognovit Lyſias, quoniam mortuus eſt rex, & conſtituit regnare Antiochum filium ejus, quem nutrivit adoleſcentem: & vocavit nomen ejus Eupator.

(*a*) Ex Antiochia, ubi eum cum Lyſia reliquerat. (*b*) Adhuc novênem puerum. (*c*) Cùm annos undecim & aliquot menſes regnaſſet, ſcilicet à fine anni Græcorũ 137. ad inchoatum ann. 149. qui eſt Mundi 3841. Ant. Chr. 163. (*d*) Eodem Anno M. 3841. Ant. Chr. 163.

18. Et hi, qui erant in arce, concluſerant Iſrael in circuitu ſanctorum: & quærebant eis mala ſemper, & firmamentum Gentium.

19. Et cogitavit Judas diſperdere eos: & convocavit univerſum populum, ut obſiderent eos.

20. Et convenerunt ſimul, & obſederunt eos, anno centeſimo quinquageſimo (*d*), & fecerunt baliſtas, & machinas.

21. Et exierunt quidam ex eis, qui obſidebantur, & adjunxerunt ſe illis aliqui impii ex Iſrael,

22. & abierunt ad regem, & dixerunt: Quouſque non facis judicium, & vindicas fratres noſtros?

23. Nos decrevimus ſervire patri tuo, & ambulare in præceptis ejus, & obſequi edictis ejus:

24. & filii populi noſtri propter hoc alienabant ſe à nobis, & quicumque inveniebantur ex nobis, interficiebantur, & hæreditates noſtræ diripiebantur.

25. Et non ad nos tantùm extenderunt manum, ſed & in omnes fines noſtros.

26. Et ecce applicuerunt hodie ad arcem Jeruſalem occupare eam, & munitionem Bethſuram munierunt:

27. & niſi præveneris eos velociùs, majora, quàm hæc, facient, & non poteris obtinere eos.

28. Et iratus eſt rex, ut hæc audivit: & convocavit omnes amicos ſuos, & principes exercitus ſui, & eos, qui ſuper equites erant.

29. Sed & de regnis aliis, & de inſulis maritimis venerunt ad eum exercitus conductitii.

30. Et erat numerus * exercitus ejus, centum millia peditum, & viginti millia equitum, & elephanti trigintaduo, docti ad prælium.

31. Et venerunt per Idumæam, & applicuerunt ad Bethſuram, & pugnaverunt dies multos, & fecerunt machinas: Et exierunt †, & ſuccenderunt eas igni, & pugnaverunt viriliter.

* Cõvenit in his numeris Joſeph, etſi paulò aliter. 2. Mach. 13. 2.

† Bethſurani.

32. Et receſſit Judas ab arce, & movit caſtra ad Bethzacharam contra caſtra regis *.

* Intervallo ſtadiorum 70. *Joſeph.*

33. Et ſurrexit rex ante lucem, & concitavit exercitus in impetum contra viam Bethzacharam: & comparaverunt ſe exercitus in prælium, & tubis cecinerunt:

34. & elephantis oſtenderunt ſanguinem uvæ & mori, ad acuendos eos in prælium:

35. & diviſerunt beſtias per legiones: & aſtiterunt ſingulis elephantis mille viri in loricis concatenatis, & galeæ æreæ in capitibus eorum: & quingenti equites ordinati unicuique beſtiæ electi erant.

36. Hi ante tempus ubicumque erat beſtia, ibi erant: & quocumque ibat, ibant, & non diſcedebant ab ea.

37. Sed & turres ligneæ ſuper eos firmæ protegentes ſuper ſingulas beſtias: & ſuper eas machinæ: & ſuper ſingulas viri virtutis triginta duo, qui pugnabant deſuper: & Indus magiſter beſtiæ.

38. Et reſiduum equitatum hinc & inde ſtatuit in duas partes, tubis exercitum commovere, & perurgere conſtipatos in legionibus ejus.

39. Et ut refulſit ſol in clypeos aureos, & æreos, reſplenduerunt montes ab eis, & reſplenduerunt ſicut lampades ignis.

40. Et diſtincta eſt pars exercitus regis per montes excelſos, & alia per loca humilia: & ibant cautè & ordinatè.

41. Et commovebantur omnes inhabitantes terram à voce multitudinis, & inceſſu turbæ, & colliſione armorum: erat enim exercitus magnus valdè, & fortis.

42. Et appropiavit Judas, & exercitus ejus in prælium: & ceciderunt de exercitu regis ſexcenti viri.

43. Et vidit * Eleazar filius Saura unam de beſtiis loricatam loricis regis: & erat eminens ſuper cæteras beſtias: & viſum eſt ei quòd in ea eſſet rex:

* Græc. Ἐλεάζαρος ὁ Σαυαράν, vel ut in aliis codicibus Αὐαράν. Joſephus autem; Ἐλεάζαρος ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ (ſcilicet Judæ) ὁ Αὐρὰν ἐκαλεῖτο. Eſt ergo idem qui ſup. 2. 5.

44. & dedit ſe ut liberaret populum ſuum, & acquireret ſibi nomen æternum.

45. Et cucurrit ad eam audacter in medio legionis interficiens à dextris, & à ſiniſtris, & cadebant ab eo huc atque illuc.

46. Et ivit ſub pedes elephantis, & ſuppoſuit ſe ei, & occidit eum: & cecidit in terram ſuper ipſum, & mortuus eſt illic.

47. Et videntes virtutem regis, & impetum exercitus ejus, diverterunt ſe ab eis.

48. Caſtra autem regis aſcenderunt contra eos in Jeruſalem, & applicuerunt caſtra regis ad Judæam, & montem Sion.

49. Et fecit pacem † cum his, qui erant in Bethſura: & exierunt de civitate, quià non erant eis ibi alimenta concluſis, quia ſabbata erant terræ.

† Sub fine ejuſdem anni 3841.

50. Et comprehendit rex Bethſuram: & conſtituit illic cuſtodiam ſervare eam.

51. Et convertit caſtra ad locum ſanctificationis dies multos: & ſtatuit illic baliſtas,

& ma-

& machinas, & ignis jacula, & tormenta ad lapides jactandos, & ſpicula, & ſcorpios ad mittendas ſagittas, & fundibula.

52. Fecerunt autem & ipſi machinas adversùs machinas eorum, & pugnaverunt dies multos.

53. Eſcæ autem non erant in civitate, eò quòd ſeptimus annus eſſet: & qui remanſerant in Judæa de Gentibus, conſumpſerant reliquias eorum, quæ repoſitæ fuerant.

54. Et remanſerunt in ſanctis viri pauci, quoniam obtinuerat eos fames: & diſperſi ſunt unuſquiſque in locum ſuum.

55. Et audivit Lyſias quòd Philippus, quem conſtituerat rex Antiochus, cùm adhuc viveret, ut nutriret Antiochum filium ſuum, & regnaret,

56. reverſus eſſet à Perſide, & Media, & exercitus qui abierat cum ipſo, & quia quærebat ſuſcipere regni negotia:

57. feſtinavit ire, & dicere ad regem, & duces exercitus: Deficimus quotidie, & eſca nobis modica eſt, & locus, quem obſidemus, eſt munitus, & incumbit nobis ordinare de regno.

58. Nunc itaque demus dextras hominibus iſtis, & faciamus cum illis pacem, & cum omni gente eorum:

59. & conſtituamus illis ut ambulent in legitimis ſuis ſicut priùs. Propter legitima enim ipſorum, quæ deſpeximus, irati ſunt, & fecerunt omnia hæc.

60. Et placuit ſermo in conſpectu regis, & principum: & miſit ad eos pacem facere: & receperunt illam.

61. Et juravit illis rex, & principes: & exierunt de munitione.

62. Et intravit rex montem Sion, & vidit munitionem loci: & rupit citiùs juramentum, quod juravit: & mandavit deſtruere murum in gyro.

63. Et diſceſſit feſtinanter, & reverſus eſt Antiochiam, & invenit Philippum dominantem civitati: & pugnavit adversùs eum, & occupavit civitatem *.

* Philippſi hunc in ſua poteſtate redactum interemit. Joſeph Ant. lib. 12. c. 15.

CAPUT VII.

Demetrius Seleuci filius, occiſis Antiocho & Lyſia, obtinet regnum patrum ſuorum: qui, accuſato apud ſe Juda Machabæo, mittit ducem Bacchidem & accuſatorem Alcimum conſtitutum ſacerdotem ad affligendum filios Iſrael: ſed cùm non poſſent adversùs Judam prævalere, miſſus eſt à rege Nicanor, qui, ut & priores, cùm dolo nequiret, vi Judam aggreſſus, ſemel atque iterùm ab eo devictus eſt, & præmiſſis ad Deum precibus, cum toto ſuo exercitu occiſus, amputato ipſius capite ac dextera, quam irriſis Judæorum ſacrificiis ſuperbè contra locum ſanctum extulerat: cujus victoriæ dies annuus apud Judæos celebris inſtituitur.

Anno M. 3842. Ant. Chr. 162.

1. ANno centeſimo quinquageſimo primo exiit Demetrius Seleuci filius ab urbe Roma, & aſcendit cum paucis viris in civitatem maritimam, * & regnavit illic.

* Sc. Tripolim Phœniciæ.

2. Et factum eſt, ut ingreſſus eſt domum regni patrum ſuorum, † comprehendit exercitus Antiochum, & Lyſiam, ut adducerent eos ad eum.

† i. Antiochiam regni Syriaci metropolim.

3. Et res ei innotuit: & ait: Nolite mihi oſtendere faciem eorum.

4. Et occidit eos exercitus. Et ſedit Demetrius ſuper ſedem regni ſui:

5. & venerunt ad eum viri iniqui & impii ex Iſrael: & Alcimus dux eorum, qui volebat fieri ſacerdos.

6. Et accuſaverunt populum apud regem; dicentes: Perdidit Judas, & fratres ejus, omnes amicos tuos, & nos diſperſit de terra noſtra.

7. Nunc ergo mitte virum, cui credis, ut eat, & videat exterminium omne, quod fecit nobis, & regionibus regis: & puniat omnes amicos ejus, & adjutores eorum.

8. Et elegit rex ex amicis ſuis Bacchidem, qui dominabatur trans flumen magnum in regno, & fidelem regi: & miſit eum,

9. ut videret exterminium, quod fecit Judas: ſed & Alcimum impium conſtituit in ſacerdotium, & mandavit ei facere ultionem in filios Iſrael.

10. Et ſurrexerunt, & venerunt cum exercitu magno in terram Juda: & miſerunt nuntios, & locuti ſunt ad Judam, & ad fratres ejus verbis pacificis in dolo.

11. Et non intenderunt ſermonibus eorum: viderunt enim quia venerunt cum exercitu magno.

12. Et convenerunt ad Alcimum, & Bacchidem congregatio ſcribarum requirere quæ juſta ſunt:

13. & primi, Aſſidæi * qui erant in filiis Iſrael, & exquirebant ab eis pacem.

* i. flagrantiſſimi in legis ſtudio.

14. Dixerunt enim: Homo ſacerdos de ſemine Aaron venit, non decipiet nos:

15. & locutus eſt cum eis verba pacifica: & juravit illis, dicens: Non inferemus vobis malum; neque amicis veſtris.

16. Et crediderunt ei: & comprehendit ex eis ſexaginta viros, & occidit eos in una die, ſecundùm verbum quod ſcriptum eſt:

17. ‖ Carnes ſanctorum tuorum, & ſanguinem ipſorum effuderunt in circuitu Jeruſalem, & non erat qui ſepeliret.

‖ Pſalm. 78. 2. 3. & 1.

18. Et incubuit timor, & tremor in omnem populum: quia dixerunt: Non eſt veritas, & judicium in eis: tranſgreſſi ſunt enim conſtitutum, & jusjurandum quod juraverunt.

19. Et movit Bacchides caſtra ab Jeruſalem, & applicuit in Bethzecha: & miſit, & comprehendit multos ex eis, qui à ſe effugerant, & quoſdam de populo mactavit, & in puteum magnum projecit.

20. Et commiſit regionem Alcimo, & reliquit cum eo auxilium in adjutorium ipſi. Et abiit Bacchides ad regem:

21. & ſatis agebat Alcimus pro principatu ſacerdotii ſui.

22. Et convenerunt ad eum omnes, qui perturbabant populum ſuum, & obtinuerunt terram Juda, & fecerunt plagam magnam in Iſrael.

23. Et vidit Judas omnia mala quæ fecit Alcimus, & qui cum eo erant, filiis Iſrael, multò plus quàm Gentes:

24. & exiit in omnes fines Judææ in circuitu, & fecit vindictam in viros deſertores, & ceſſaverunt ultrà exire in regionem.

25. Vidit autem Alcimus quòd prævaluit

Judas, & qui cum eo erant: & cognovit quia non poteſt ſuſtinere eos, & regreſſus eſt ad regem, & accuſavit eos multis criminibus.

[‖ 2. Mach. 13. 2.]

26. ‖ Et miſit rex Nicanorem, unum ex principibus ſuis nobilioribus: qui erat inimicitias exercens contra Iſrael: & mandavit ei evertere populum.

[Anno M. 3841.]

27. Et venit Nicanor in Jeruſalem cum exercitu magno, & miſit ad Judam & ad fratres ejus verbis pacificis cum dolo,

28. dicens: Non ſit pugna inter me & vos · veniam cum viris paucis, ut videam facies veſtras cum pace.

29. Et venit ad Judam, & ſalutaverunt ſe invicem pacificè: & hoſtes parati erant rapere Judam.

30. Et innotuit ſermo Judæ quoniam cum dolo venerat ad eum: & conterritus eſt ab eo, & ampliùs noluit videre faciem ejus.

31. Et cognovit Nicanor quoniam denudatum eſt conſilium ejus: & exivit obviam Judæ in pugnam juxta Capharſalama.

32. Et ceciderunt de Nicanoris exercitu ferè quinque millia viri, & fugerunt in civitatem David.

33. Et poſt hæc verba aſcendit Nicanor in montem Sion: & exierunt de ſacerdotibus populi ſalutare eum in pace, & demonſtrare ei holocautomata, quæ offerebantur pro rege.

34. Et irridens ſprevit eos, & polluit: & locutus eſt ſuperbè,

35. & juravit cum ira, dicens: Niſi traditus fuerit Judas, & exercitus ejus in manus meas, continuò cùm regreſſus fuero in pace, ſuccendam domum iſtam. Et exiit cum ira magna.

36. Et intraverunt ſacerdotes, & ſteterunt ante faciem altaris & templi: & flentes dixerunt:

37. Tu Domine elegiſti domum iſtam ad invocandum nomen tuum in ea, ut eſſet domus orationis & obſecrationis populo tuo:

38. fac vindictam in homine iſto, & exercitu ejus, & cadant in gladio: memento blaſphemias eorum, & ne dederis eis ut permaneant.

39. Et exiit Nicanor ab Jeruſalem, & caſtra applicuit ad Bethoron: & occurrit illi exercitus Syriæ.

40. Et Judas applicuit in Adarſa cum tribus millibus viris: & oravit Judas, & dixit:

[‖ 4. Reg. 19. 35. *Tobiæ* 1. 21. *Eccli.* 48. 24. *Iſaiæ* 37. 36. 2. *Mach.* 8. 19.]

41. ‖ Qui miſſi erant à rege Sennacherib, Domine, quia blaſphemaverunt te, exiit angelus, & percuſſit ex eis centum octoginta quinque millia:

42. ſic contere exercitum iſtum in conſpectu noſtro hodie: & ſciant ceteri quia malè locutus eſt ſuper ſancta tua: & judica illum ſecundùm malitiam illius.

43. Et commiſerunt exercitus prælium tertiadecima die menſis Adar: & contrita ſunt caſtra Nicanoris, & cecidit ipſe primus in prælio.

44. Ut autem vidit exercitus ejus, quia cecidiſſet Nicanor, projecerunt arma ſua, & fugerunt:

45. & perſecuti ſunt eos viam unius diei ab Adazer uſquequò veniatur in Gazara, & tubis cecinerunt poſt eos cum ſignificationibus:

46. & exierunt de omnibus caſtellis Judææ in circuitu, & ventilabant eos cornibus, & convertebantur iterùm ad eos, & ceciderunt omnes gladio, & non eſt relictus ex eis nec unus.

47. Et acceperunt ſpolia eorum in prædam: & caput Nicanoris amputaverunt, & dexteram ejus, quam extenderat ſuperbè, & attulerunt & ſuſpenderunt contra Jeruſalem.

48. Et lætatus eſt populus valdè, & egerunt diem illam in lætitia magna.

49. Et conſtituit agi omnibus annis diem iſtam tertiadecima die menſis Adar.

50. Et ſiluit terra Juda dies paucos.

CAPUT VIII.

Judas, audita celeberrima Romanorum fama ac virtute quæ hic recitantur, miſſis nuntiis fœdus cum illis percutit, ut ipſorum præſidio Judæi à Græcorum jugo liberentur: Romani autem Judæ remittunt icti fœderis reſcriptum, in tabulis æreis ſculptum, quod hic refertur.

1. ET audivit Judas nomen Romanorum, quia ſunt potentes viribus, & acquieſcunt ad omnia, quæ poſtulantur ab eis: & quicumque acceſſerunt ad eos, ſtatuerunt cum eis amicitias, & quia ſunt potentes viribus.

2. Et audierunt prælia eorum, & virtutes bonas, quas fecerunt in Galatia, (*a*) quia obtinuerunt eos, & duxerunt ſub tributum:

3. & quanta fecerunt in regione Hiſpaniæ, & quòd in poteſtatem redegerunt metalla argenti & auri, quæ illic ſunt, & poſſederunt omnem locum conſilio ſuo, & patientia:

4. locaque quæ longè erant valdè ab eis, & Reges, qui ſupervenerant eis ab extremis terræ, contriverunt, & percuſſerunt eos plaga magna: ceteri autem dant eis tributum omnibus annis:

5. & Philippum (*b*) & Perſen Ceteorum regem, & ceteros, qui adversùm eos arma tulerant, contriverunt in bello, & obtinuerunt eos:

6. & Antiochum magnum regem Aſiæ, qui eis pugnam intulerat habens centum viginti elephantos, & equitatum, & currus, & exercitum magnum valdè, contritum (*c*) ab eis.

7. Et quia ceperunt eum vivum, & ſtatuerunt ei ut daret ipſe, & qui regnarent poſt ipſum, tributum magnum, & daret obſides, & conſtitutum,

8. & regionem Indorum, & Medos, & Lydos de optimis regionibus eorum: & acceptas eas ab eis, dederunt Eumeni regi:

9. & quia qui erant apud Helladam, voluerunt ire, & tollere eos: & innotuit ſermo his,

10. & miſerunt ad eos ducem unum, & pugnaverunt contra illos, & ceciderunt ex eis multi, & captivas duxerunt uxores eorum, & filios, & diripuerunt eos, & terram eorum poſſederunt, & deſtruxerunt muros eorum, & in ſervitutem illos redegerunt uſque in hunc diem:

11. & reſidua regna, & inſulas, quæ aliquando reſtiterant illis, exterminaverunt, & in poteſtatem redegerunt.

(*a*) An. M. 3816. urbis conditæ 560. Ant. Chr. 188. C. Manlius Vulſo Romanorum Conſul, Galatas duobus præliis devicit.

(*b*) Philippum Macedonum regem vicerunt Romani. An. M. 3807. Ant. Chr. 197. Perſen verò, ſive Perſeum ejus nothum ac ſucceſſorē Anno M. 3816. Ant. Chr. 168. Atque ita regnū Macedonicum in Macedonia extinctum eſt: ejus verò reliquiæ Romano jam aſſurgente imperio, in Seleucidis Syriæ, & Ptolemæis Ægypti adhuc ſuperfuerūt.

(*c*) Pugna circa Magneſiā ad Sipylum montem poſitam commiſſa per L. Scipionem, inde Aſiaticum dictum; idque Ann. M. 3815. Ant. Chr. 189.

12. Cum amicis autem ſuis, & qui in ipſis requiem habebant, conſervaverunt amicitiam, & obtinuerunt regna, quæ erant proxima, & quæ erant longè: quia quicumque audiebant nomen eorum, timebant eos:

13. quibus verò vellent auxilio eſſe ut regnarent, regnabant: quos autem vellent, regno deturbabant: & exaltati ſunt valdè.

14. Et in omnibus iſtis nemo portabat diadema, nec induebatur purpura, ut magnificaretur in ea.

15. Et quia curiam fecerunt ſibi, & quotidie conſulebant trecentos viginti conſilium agentes ſemper de multitudine, ut quæ digna ſunt, gerant:

16. & committunt uni homini magiſtratum ſuum per ſingulos annos dominari univerſæ terræ ſuæ, & omnes obediunt uni, & non eſt invidia, neque zelus inter eos.

17. Et elegit Judas Eupolemum, filium Joannis, filii Jacob, & Jaſonem, filium Eleazari, & miſit eos Romam conſtituere cum illis amicitiam, & ſocietatem:

18. & ut auferrent ab eis jugum Græcorum, quia viderunt quòd in ſervitutem premerent regnum Iſrael.

19. Et abierunt Romam viam multam valdè, & introierunt curiam, & dixerunt:

20. Judas Machabæus, & fratres ejus, & populus Judæorum miſerunt nos ad vos ſtatuere vobiſcum ſocietatem, & pacem, & conſcribere nos ſocios, & amicos veſtros.

21. Et placuit ſermo in conſpectu eorum.

22. Et hoc reſcriptum eſt, quod reſcripſerunt in tabulis æreis, & miſerunt in Jeruſalem, ut eſſet apud eos ibi memoriale pacis & ſocietatis.

23. Bene sit Romanis, & genti Judæorum in mari, & in terra in æternum: gladiuſque & hoſtis procul ſit ab eis.

24. Quòd ſi inſtiterit bellum Romanis priùs, aut omnibus ſociis eorum in omni dominatione eorum:

25. auxilium feret gens Judæorum, prout tempus dictaverit, corde pleno:

26. & præliantibus non dabunt, neque ſubminiſtrabunt triticum, arma, pecuniam, naves, ſicut placuit Romanis: & cuſtodient mandata eorum, nihil ab eis accipientes.

27. Similiter autem & ſi genti Judæorum priùs acciderit bellum, adjuvabunt Romani ex animo, prout eis tempus permiſerit:

28. & adjuvantibus non dabitur triticum, arma, pecunia, naves, ſicut placuit Romanis: & cuſtodient mandata eorum abſque dolo.

29. Secundùm hæc verba conſtituerunt Romani populo Judæorum.

30. Quòd ſi poſt hæc verba hi aut illi addere, aut demere ad hæc aliquid voluerint, facient ex propoſito ſuo: & quæcumque addiderint, vel dempſerint, rata erunt.

31. Sed & de malis, quæ Demetrius rex fecit in eos, ſcripſimus ei, dicentes: Quare gravaſti jugum tuum ſuper amicos noſtros, & ſocios Judæos?

32. Si ergo iterùm adierint nos, adversùm te faciemus illis judicium, & pugnabimus tecum mari terraque.

CAPUT IX.

Bacchide & Alcimo contra Judam miſſis à Demetrio, Judas minimo exercitu fortiſſimè reſiſtens occiditur, ac lugetur: graviterque afflictis piis Iſraelitis frater ipſius Jonathas in ejus locum ſufficitur: qui ob fratris Joannis mortem percutit filios Jambri in nuptiis: rurſumque percuſſis de Bacchidis exercitu mille viris, Alcimus ob impia in locum ſanctum opera percuſſus à Deo paralyſi, mortuus eſt: ſed & Bacchides cum nec dolo nec vi poſſet Jonathan perdere, inito cum eo fœdere diſceſſit, nec ampliùs in Judæam reverſus eſt.

1. INtereà ut audivit Demetrius quia cecidit Nicanor, & exercitus ejus in prælio, appoſuit Bacchidem, & Alcimum rurſum mittere in Judæam, & dextrum cornu cum illis. Ann. M. 3843. Ant. Chr. 161.

2. Et abierunt viam, quæ ducit in Galgala, & caſtra poſuerunt in Maſaloth, quæ eſt in Arbellis: & occupaverunt eam, & peremerunt animas hominum multas.

3. In menſe primo anni centeſimi & quinquageſimi ſecundi applicuerunt exercitum ad Jeruſalem:

4. & ſurrexerunt, & abierunt in Beream viginti millia virorum, & duo millia equitum.

5. Et Judas poſuerat caſtra in Laiſa, & tria millia viri electi cum eo:

6. & viderunt multitudinem exercitus quia multi ſunt, & timuerunt valdè: & multi ſubtraxerunt ſe de caſtris, & non remanſerunt ex eis niſi octingenti viri.

7. Et vidit Judas quòd defluxit exercitus ſuus, & bellum perurgebat eum, & confractus eſt corde, quia non habebat tempus congregandi eos, & diſſolutus eſt.

8. Et dixit his, qui reſidui erant: Surgamus, & eamus ad adverſarios noſtros, ſi poterimus pugnare adversùs eos.

9. Et avertebant eum, dicentes: Non poterimus, ſed liberemus animas noſtras modò, & revertamur ad fratres noſtros, & tunc pugnabimus adversùs eos: nos autem pauci ſumus.

10. Et ait Judas: Abſit iſtam rem facere ut fugiamus ab eis: & ſi appropiavit tempus noſtrum, moriamur in virtute propter fratres noſtros, & non inferamus crimen gloriæ noſtræ.

11. Et movit exercitus de caſtris, & ſteterunt illis obviam: & diviſi ſunt equites in duas partes, & fundibularii, & ſagittarii præibant exercitum, & primi certaminis omnes potentes.

12. Bacchides autem erat in dextro cornu, & proximavit legio ex duabus partibus, & clamabant tubis:

13. exclamaverunt autem & hi, qui erant ex parte Judæ, etiam ipſi, & commota eſt terra à voce exercituum: & commiſſum eſt prælium à manè uſque ad veſperam.

14. Et vidit Judas, quòd firmior eſt pars exercitus Bacchidis in dextris, & convenerunt cum ipſo omnes conſtantes corde:

15. & contrita eſt dextera pars ab eis, & perſecutus eſt eos uſque ad montem Azoti.

16. Et qui in ſiniſtro cornu erant, viderunt quòd contritum eſt dextrum cornu, & ſecuti

ſuot poſt Judam, & eos, qui cum ipſo erant, à tergo:
17. & ingravatum eſt prælium, & cecide-
runt vulnerati multi ex his, & ex illis.
18. Et Judas cecidit, & cæteri fugerunt.
19. Et Jonathas, & Simon tulerunt Judam
fratrem ſuum, & ſepelierunt eum in ſepulchro
patrum ſuorum in civitate Modin.
20. Et fleverunt eum omnis populus Iſrael
planctu magno, & lugebant dies multos,
21. & dixerunt: Quomodo cecidit potens,
qui ſalvum faciebat populum Iſrael!
22. Et cetera verba bellorum Judæ, & virtu-
tum, quas fecit, & magnitudinis ejus, non
ſunt deſcripta: multa enim erant valdè.
23. Et factum eſt: poſt obitum Judæ emer-
ſeruot iniqui in omuibus finibus Iſrael, &
exorti ſunt omoes, qui operabaotur iniqui-
tatem.
24. In diebus illis facta eſt fames magna
valdè, & tradidit ſe Bacchidi omnis regio
eorum cum ipſis.
25. Et elegit Bacchides viros impios, &
conſtituit eos dominos regionis.
26. Et exquirebant, & perſcrutabantur ami-
cos Judæ, & adducebant eos ad Bacchidem,
& vindicabat in illos, & illudebat.
27. Et facta eſt tribulatio magna in Iſrael,
qualis non fuit ex die, qua non eſt viſus
* Deſierũt Prophetæ circa an. 3589. Vide Nehem. 12. 22. propheta in Iſrael *.
28. Et congregati ſunt omnes amici Ju-
dæ, & dixerunt Jonathæ:
29. Ex quo frater tuus Judas defunctus
eſt, vir ſimilis ei non eſt, qui exeat contra
inimicos noſtros, Bacchidem, & eos, qui ini-
mici ſuot gentis noſtræ.
30. Nunc itaque te hodie elegimus eſſe
pro eo nobis in principem, & ducem ad bel-
landum bellum noſtrum.
31. Et ſuſcepit Jonathas tempore illo princi-
patum, & ſurrexit loco Judæ fratris ſui.
32. Et cognovit Bacchides, & quærebat
eum occidere.
33. Et cognovit Jonathas, & Simon frater
ejus, & omnes, qui cum eo erant: & fuge-
runt in deſertum Thecuæ, & conſederunt
ad aquam lacus Aſphar.
34. Et cognovit Bacchides, & die ſabba-
torum venit ipſe, & omnis exercitus ejus
trans Jordanem.
35. Et Jonathas miſit fratrem ſuum ducem
populi, & rogavit Nabuthæos amicos ſuos,
ut commodarent illis apparatum ſuum, qui
erat copioſus.
36. Et exierunt filii Jambri ex Madaba, &
comprehenderunt Joannem, & omnia, quæ
habebat, & abierunt habentes ea.
37. Poſt hæc verba, renuntiatum eſt Jona-
thæ, & Simoni fratri ejus, quia filii Jambri
faciunt ouptias magnas, & ducunt ſponſam
ex Madaba filiam unius de magnis principibus
Chanaan cum ambitione magna.
38. Et recordati ſunt ſanguinis Joannis fra-
tris ſui: & aſcenderunt, & abſconderuot ſe
ſub tegumento montis.
39. Et elevaverunt oculos ſuos, & vide-
runt: & ecce tumultus, & apparatus multus:
& ſponſus proceſſit, & amici ejus, & fratres
ejus obviam illis cum tympanis, & muſicis,
& armis multis.
40. Et ſurrexerunt ad eos ex inſidiis, & oc-
ciderunt eos, & ceciderunt vulnerati multi,
& reſidui fugerunt in montes: & acceperunt
omnia ſpolia eorum:
41. & converſæ ſunt nuptiæ in luctum,
& vox muſicorum ipſorum in lamentum.
42. Et vindicaverunt vindictam ſanguinis
fratris ſui: & reverſi ſunt ad ripam Jorda-
nis.
43. Et audivit Bacchides, & venit die ſab-
batorum uſque ad oram Jordanis in virtute
magna.
44. Et dixit ad ſuos Jonathas: Surga-
mus, & pugnemus contra inimicos oo-
ſtros: non eſt enim hodie ſicut heri, & ou-
diuſtertius.
45. Ecce enim bellum ex adverſo, aqua
verò Jordanis hinc & inde, & ripæ, & pa-
ludes, & ſaltus: & oon eſt locus diver-
tendi.
46. || Nunc ergo clamate in cœlum, ut || 2. Par. 20. 3.
liberemini de manu inimicorum veſtrorum.
Et commiſſum eſt bellum.
47. Et extendit Jonathas manum ſuam
percutere Bacchidem, & divertit ab eo re-
trò:
48. & diſſiliit Jonathas, & qui cum eo
erant in Jordanem, & tranſnataverunt ad eos
Jordanem.
49. Et ceciderunt de parte Bacchidis die
illa mille viri: & reverſi ſunt in Jeruſa-
lem;
50. & ædificaverunt civitates munitas in
Judæa, munitionem, quæ erat in Jericho, &
in Ammaum, & in Bethoron, & in Bethel,
& Thamnata, & Phara, & Thopo muris
excelſis, & portis, & ſeris.
51. Et poſuit cuſtodiam in eis, ut inimi-
citias exercerent io Iſrael:
52. & munivit civitatem Bethſuram, &
Gazaram, & arcem, & poſuit in eis auxi-
lia, & apparatum eſcarum:
53. & accepit filios principum regionis
obſides, & poſuit eos in arce in Jeruſalem
in cuſtodiam.
54. Et anuo centeſimo quioquageſimo ter-
tio, menſe ſecundo, præcepit Alcimus de- Anno M. 3844.
ſtrui muros domus ſanctæ interioris, & de- Ant. Chr.
ſtrui opera prophetarum: & cœpit deſtrue- 160.
re.
55. In tempore illo percuſſus eſt Alcimus:
& impedita ſunt opera illius, & occluſum
eſt os ejus, & diſſolutus eſt paralyſi, oec
ultrà potuit loqui verbum, & mandare de
domo ſua.
56. Et mortuus eſt Alcimus in tempore il-
lo cum tormento magno.
57. Et vidit Bacchides quoniam mortuus
eſt Alcimus, & reverſus eſt ad regem, & ſi-
luit terra annis duobus.
58. Et cogitaverunt omnes iniqui dicentes: Anno M. 3846.
Ecce Jonathas, & qui cum eo ſunt, in ſilen- Ant. Chr.
tio habitant confidenter: nunc ergo adduca- 158.
mus Bacchidem, & comprehendet eos omnes
una nocte.
59. Et abierunt, & conſilium ei dede-
runt.
60. Et ſurrexit ut veniret cum exercitu
multo: & miſit occultè epiſtolas ſociis
ſuis, qui erant in Judæa, ut comprehende-
rent Jonathan, & eos qui cum eo erant: ſed
non potuerunt, quia innotuit eis conſilium
eorum.
61. Et apprehendit de viris regionis, qui

princi-

principes erant militiæ, quinquaginta viros, & occidit eos:

62. & ſeceſſit Jonathas, & Simon, & qui cum eo erant in Bethbeſſen, quæ eſt in deſerto: & extruxit diruta ejus, & firmaverunt eam.

63. Et cognovit Bacchides, & congregavit univerſam multitudinem ſuam: & his, qui de Judæa erant, denuntiavit.

64. Et venit, & caſtra poſuit deſuper Bethbeſſen: & oppugnavit eam dies multos, & fecit machinas.

65. Et reliquit Jonathas Simonem fratrem ſuum in civitate, & exiit in regionem, & venit cum numero,

66. & percuſſit Odaren, & fratres ejus, & filios Phaſeron in tabernaculis ipſorum, & cœpit cædere, & creſcere in virtutibus.

67. Simon verò, & qui cum ipſo erant, exierunt de civitate, & ſuccenderunt machinas,

68. & pugnaverunt contra Bacchidem, & contritus eſt ab eis: & afflixerunt eum valdè, quoniam conſilium ejus, & congreſſus ejus erat inanis.

69. Et iratus contra viros iniquos, qui ei conſilium dederant ut veniret in regionem ipſorum, multos ex eis occidit: ipſe autem cogitavit cum reliquis abire in regionem ſuam.

70. Et cognovit Jonathas, & miſit ad eum legatos componere pacem cum ipſo, & reddere ei captivitatem.

71. Et libenter accepit, & fecit ſecundùm verba ejus, & juravit ſe nihil facturum ei mali omnibus diebus vitæ ejus.

72. Et reddidit ei captivitatem, quam priùs erat prædatus de terra Juda: & converſus abiit in terram ſuam, & non appoſuit ampliùs venire in fines ejus.

73. Et ceſſavit gladius ex Iſrael: & habitavit Jonathas in Machmas, & cœpit Jonathas ibi judicare populum, & exterminavit impios ex Iſrael.

CAPUT X.

Alexandro Nobilis Antiochi filio occupante Ptolemaidam, conatur Demetrius ferire fœdus cum Jonatha, ſemel ac iterùm plurima pollicens: at ille prælegit oblatas ab Alexandro amicitias; qui Alexander, devicto occiſoque Demetrio, ducit uxorem Cleopatram Ptolemæi regis Ægypti filiam, plurimùm Jonathan honorans: porrò Apollonium ducem junioris Demetrii devicit Jonathas, ſuccenſa Azoto & templo Dagon: rurſumque ab Alexandro honoratur, data ſibi Accaron ac fibula aurea.

Anno M. 3851. Ant. Chr. 153. * Cognomento *Balas*, homo ignotus & incertæ ſtirpis. *Liv. Epitom.* Antiochi ſe eſſe filium falsò

1. ET anno centeſimo ſexageſimo aſcendit Alexander * Antiochi filius, qui cognominatus eſt Nobilis: & occupavit Ptolemaidam: & receperunt eum, & regnavit illic.

2. Et audivit Demetrius rex, & congregavit exercitum copioſum valdè, & exivit obviam illi in prælium.

3. Et miſit Demetrius epiſtolam ad Jonathan verbis pacificis, ut magnificaret eum.

4. Dixit enim: Anticipemus facere pacem cum eo, priuſquam faciat cum Alexandro adversùm nos.

dicens, Sever. Sulp.

5. Recordabitur enim omnium malorum, quæ fecimus in eum, & in fratrem ejus, & in gentem ejus.

6. Et dedit ei poteſtatem congregandi exercitum, & fabricare arma, & eſſe ipſum ſocium ejus: & obſides, qui erant in arce, juſſit tradi ei.

7. Et venit Jonathas in Jeruſalem, & legit epiſtolas in auditu omnis populi, & eorum, qui in arce erant.

8. Et timuerunt timore magno, quoniam audierunt quòd dedit ei rex poteſtatem congregandi exercitum.

9. Et traditi ſunt Jonathæ obſides, & reddidit eos parentibus ſuis:

10. & habitavit Jonathas in Jeruſalem, & cœpit ædificare & innovare civitatem.

11. Et dixit facientibus opera ut extruerent muros, & montem Sion in circuitu lapidibus quadratis ad munitionem, & ita fecerunt.

12. Et fugerunt alienigenæ, qui erant in munitionibus, quas Bacchides ædificaverat:

13. & reliquit unuſquiſque locum ſuum, & abiit in terram ſuam:

14. tantùm in Bethſura remanſerunt aliqui ex his, qui reliquerant legem, & præcepta Dei: erat enim hæc eis ad refugium.

15. Et audivit Alexander rex promiſſa, quæ promiſit Demetrius Jonathæ: & narraverunt ei prælia, & virtutes, quas ipſe fecit, & fratres ejus, & labores, quos laboraverunt.

16. Et ait: Numquid inveniemus aliquem virum talem? & nunc faciemus eum amicum, & ſocium noſtrum.

17. Et ſcripſit epiſtolam, & miſit ei ſecundùm hæc verba, dicens:

18. REX Alexander fratri Jonathæ ſalutem.

19. Audivimus de te, quòd vir potens ſis viribus, & aptus es ut ſis amicus noſter:

20. & nunc conſtituimus te hodie ſummum ſacerdotem gentis tuæ, & ut amicus voceris regis, (& miſit ei purpuram, & coronam auream) & quæ noſtra ſunt ſentias nobiſcum, & conſerves amicitias ad nos.

21. Et induit ſe Jonathas ſtola ſancta ſeptimo menſe, anno centeſimo ſexageſimo in die ſolemni ſcenopegiæ: & congregavit exercitum, & fecit arma copioſa.

22. Et audivit Demetrius verba iſta, & contriſtatus eſt nimis, & ait:

23. Quid hoc fecimus, quòd præoccupavit nos Alexander apprehendere amicitiam Judæorum ad munimen ſui?

24. Scribam & ego illis verba deprecatoria, & dignitates, & dona: ut ſint mecum in adjutorium.

25. Et ſcripſit eis in hæc verba: Rex Demetrius genti Judæorum ſalutem:

26. Quoniam ſervaſtis ad nos pactum, & manſiſtis in amicitia noſtra, & non acceſſiſtis ad inimicos noſtros, audivimus, & gaviſi ſumus.

27. Et nunc perſeverate adhuc conſervare ad nos fidem, & retribuemus vobis bona pro his, quæ feciſtis nobiſcum:

28. & remittemus vobis præſtationes multas, & dabimus vobis donationes.

29. Et nunc abſolvo vos, & omnes Judęos à tributis, & pretia ſalis indulgeo, & coronas remitto, & tertias ſeminis:

30. & dimidiam partem fructus ligni, quod eſt portionis meæ, relinquo vobis ex hodierno die, & deinceps, ne accipiatur à terra Juda, & à tribus civitatibus, quæ additæ ſunt illi ex Samaria, & Galilæa ex hodierna die & in totum tempus:

31. & Jeruſalem ſit ſancta, & libera cum finibus ſuis: & decimæ, & tributa ipſius ſint.

32. Remitto etiam poteſtatem arcis, quæ eſt in Jeruſalem: & do eam ſummo ſacerdoti, ut conſtituat in ea viros quoſcumque ipſe elegerit, qui cuſtodiant eam.

33. Et omnem animam Judæorum, quæ captiva eſt à terra Juda in omni regno meo, relinquo liberam gratis, ut omnes à tributis ſolvantur, etiam pecorum ſuorum.

34. Et omnes dies ſolemnes, & ſabbata, & neomenię, & dies decreti, & tres dies ante diem ſolemnem, & tres dies poſt diem ſolemnem, ſint omnes immunitatis & remiſſionis omnibus Judæis, qui ſunt in regnó meo:

35. & nemo habebit poteſtatem agere aliquid, & movere negotia adverſus aliquem illorum in omni cauſa.

36. Et adſcribantur ex Judæis in exercitu regis ad triginta millia virorum: & dabuntur illis copię ut oportet omnibus exercitibus regis, & ex eis ordinabuntur qui ſint in munitionibus regis magni:

37. & ex his conſtituentur ſuper negotia regni, quæ aguntur ex fide, & principes ſint ex eis, & ambulent in legibus ſuis, ſicut præcepit rex in terra Juda.

38. Et tres civitates, quę additæ ſunt Judæę ex regione Samariæ, cum Judęa reputentur: ut ſint ſub uno, & non obediant alii poteſtati, niſi ſummi ſacerdotis.

39. Ptolemaida, & confines ejus, quas dedi donum ſanctis, qui ſunt in Jeruſalem, ad neceſſarios ſumptus ſanctorum.

40. Et ego do ſingulis annis quindecim millia ſiclorum argenti de rationibus regis, quę me contingunt:

41. & omne, quod reliquum fuerit, quod non reddiderant qui ſuper negotia erant annis prioribus, ex hoc dabunt in opera domus.

42. Et ſuper hęc quinque millia ſiclorum argenti, quæ accipiebant de ſanctorum ratione per ſingulos annos: & hæc ad ſacerdotes pertineant, qui miniſterio funguntur.

43. Et quicumque confugerint in templum, quod eſt Jeroſolymis, & in omnibus finibus ejus, obnoxii regi in omni negotio dimittantur, & univerſa, quę ſunt eis in regno meo, libera habeant.

44. Et ad ædificanda vel reſtauranda opera ſanctorum, ſumptus dabuntur de ratione regis:

45. & ad extruendos muros Jeruſalem, & communiendos in circuitu, ſumptus dabuntur de ratione regis, & ad conſtruendos muros in Judęa.

46. Ut audivit autem Jonathas, & populus ſermones iſtos, ‖ non crediderunt eis, nec re- ‖ *Sup. 7. 12.* ceperunt eos: quia recordati ſunt malitiæ magnę, quam fecerat in Iſrael, & tribulaverat eos valdè.

47. Et complacuit eis in Alexandrum, quia ipſe fuerat eis princeps ſermonum pacis, & ipſi auxilium ferebant omnibus diebus.

48. Et congregavit rex Alexander exercitum magnum, & admovit caſtra contra Demetrium. *Anno M. 3854. Ant. Chr. 150.*

49. Et commiſerunt pręlium duo reges, & fugit exercitus Demetrii, & inſecutus eſt eum Alexander, & incubuit ſuper eos.

50. Et invaluit prælium nimis, donec occidit ſol: & cecidit Demetrius in die illa *.

** Cùm annos 12. regnum Syriæ tenuiſſet. Polyb.*

51. Et miſit Alexander ad Ptolemęum regem Ægypti legatos ſecundùm hęc verba, dicens:

52. Quóniam regreſſus ſum in regnum meum, & ſedi in ſede patrum meorum, & obtinui principatum, & contrivi Demetrium, & poſſedi regionem noſtram,

53. & commiſi pugnam cum eo, & contritus eſt ipſe, & caſtra ejus à nobis, & ſedimus in ſede regni ejus,

54. & nunc ſtatuamus ad invicem amicitiam: & da mihi filiam tuam uxorem, & ego ero gener tuus, & dabo tibi dona, & ipſi, digna te.

55. Et reſpondit rex Ptolemęus, dicens: Felix dies, in qua reverſus es ad terram patrum tuorum, & ſediſti in ſede regni eorum.

56. Et nunc faciam tibi quod ſcripſiſti: ſed occurre mihi Ptolemaidam, ut videamus invicem nos, & ſpondeam tibi ſicut dixiſti.

57. Et exivit Ptolemęus de Ægypto, ipſe, & Cleopatra filia ejus, & venit Ptolemaidam anno centeſimo ſexageſimo ſecundo *. *Eodem ann. 3854. ineunte.*

58. Et occurrit ei Alexander rex, & dedit ei Cleopatram filiam ſuam: & fecit nuptias ejus Ptolemaidæ, ſicut reges, in magna gloria.

59. Et ſcripſit rex Alexander Jonathæ, ut veniret obviam ſibi.

60. Et abiit cum gloria Ptolemaidam, & occurrit ibi duobus regibus, & dedit illis argentum multum, & aurum, & dona: & invenit gratiam in conſpectu eorum.

61. Et convenerunt adversùs eum viri peſtilentes ex Iſrael, viri iniqui interpellantes adversùs eum: & non intendit ad eos rex.

62. Et juſſit ſpoliari Jonathan veſtibus ſuis, & indui eum purpura: & ita fecerunt. Et collocavit eum rex ſedere ſecum.

63. Dixitque principibus ſuis: Exite cum eò in medium civitatis, & prędicate, ut nemo adversùs eum interpellet de ullo negotio, nec quiſquam ei moleſtus ſit de ulla ratione.

64. Et factum eſt, ut viderunt qui interpellabant gloriam ejus, quæ prędicabatur, & opertum eum purpura, fugerunt omnes:

65. & magnificavit eum rex, & ſcripſit eum inter primos amicos, & poſuit eum ducem, & participem principatus.

66. Et reverſus eſt Jonathas in Jeruſalem cum pace, & lætitia.

67. In anno centeſimo ſexageſimoquinto venit Demetrius filius Demetrii à Creta in terram patrum ſuorum. *Anno M. 3856. deſinente. Ant. Chr. 148.*

68. Et audivit Alexander rex, & contriſtatus eſt valdè, & reverſus eſt Antiochiam.

69. Et conſtituit Demetrius rex Apollonium ducem, qui præerat Cœleſyriæ: & congregavit exercitum magnum, & acceſſit ad Jamniam: & miſit ad Jonathan ſummum ſacerdotem,

70. dicens: Tu ſolus reſiſtis nobis: ego autem factus ſum in deriſum, & in opprobrium, propterea quia tu poteſtatem adversùm nos exerces in montibus.

71. Nunc ergo ſi confidis in virtutibus tuis, deſcende ad nos in campum, & comparemus illic invicem: quia mecum eſt virtus bellorum.

72. Interroga, & diſce quis ſum ego, & ceteri, qui auxilio ſunt mihi, qui & dicunt quia non poteſt ſtare pes veſter ante faciem noſtram, quia bis in fugam converſi ſunt patres tui in terra ſua.

73. Et nunc quomodo poteris ſuſtinere equitatum & exercitum tantum in campo, ubi non eſt lapis, neque ſaxum, neque locus fugiendi?

74. Ut audivit autem Jonathas ſermones Apollonii, motus eſt animo: & elegit decem millia virorum, & exiit ab Jeruſalem, & occurrit ei Simon frater ejus in adjutorium:

75. & applicuerunt caſtra in Joppen, & excluſit eum à civitate: quia cuſtodia Apollonii Joppe erat, & oppugnavit eam.

76. Et exterriti qui erant in civitate, aperuerunt ei, & obtinuit Jonathas Joppen.

77. Et audivit Apollonius, & admovit tria millia equitum, & exercitum multum.

78. Et abiit Azotum tamquam iter faciens, & ſtatim exiit in campum, eò quòd haberet multitudinem equitum, & confideret in eis. Et inſecutus eſt eum Jonathas in Azotum, & commiſerunt prælium.

79. Et reliquit Apollonius in caſtris mille equites poſt eos occultè.

80. Et cognovit Jonathas quoniam inſidiæ ſunt poſt ſe, & circuierunt caſtra ejus, & jecerunt jacula in populum à manè uſque ad veſperam.

81. Populus autem ſtabat, ſicut præceperat Jonathas: & laboraverunt equi eorum.

82. Et ejecit Simon exercitum ſuum, & commiſit contra legionem: equites enim fatigati erant: & contriti ſunt ab eo, & fugerunt.

83. Et qui diſperſi ſunt per campum, fugerunt in Azotum, & intraverunt in Bethdagon idolum ſuum, ut ibi ſe liberarent.

84. Et ſuccendit Jonathas Azotum, & civitates, quæ erant in circuitu ejus, & accepit ſpolia eorum, & templum Dagon: & omnes, qui fugerunt in illud, ſuccendit igni.

85. Et fuerunt qui ceciderunt gladio, cum his, qui ſuccenſi ſunt, ferè octo millia virorum.

86. Et movit inde Jonathas caſtra, & applicuit ea Aſcalonem: & exierunt de civitate obviam illi in magna gloria.

87. Et reverſus eſt Jonathas in Jeruſalem cum ſuis, habentibus ſpolia multa.

88. Et factum eſt: ut audivit Alexander rex ſermones iſtos, addidit adhuc glorificare Jonathan.

89. Et miſit ei fibulam auream, ſicut conſuetudo eſt dari cognatis regum. Et dedit ei Accaron, & omnes fines ejus in poſſeſſionem.

CAPUT XI.

Mortuo Alexandro, & ſimiliter Ptolemæo, qui Alexandri regnum dolo invaſerat, ablata ab eo filia ſua & tradita in uxorem Demetrio, hic Demetrius Jonathan honorat datis litteris immunitatis à tributis: Jonathas autem mittit ei auxiliares milites, qui occiſis uno die centum milibus, regem à civibus Antiochiæ liberarunt, & Antiochiam incenderunt: illo autem fœdus cum Jonatha initum prævaricante, Antiochus filius Alexandri devicto Demetrio regnans, fœdus init cum Jonatha, qui unà cum fratre Simone ſæpiùs victor evadit adversùs alienigenas.

1. ET rex Ægypti congregavit exercitum, ſicut arena quæ eſt circa oram maris, & naves multas: & quærebat obtinere regnum Alexandri dolo, & addere illud regno ſuo. Anno M. 1858. Ant. Chr. 146.

2. Et exiit in Syriam verbis pacificis, & aperiebant ei civitates, & occurrebant ei: quia mandaverat Alexander rex exire ei obviam, eò quòd ſocer ſuus eſſet.

3. Cùm autem introiret civitatem Ptolemæus, ponebat cuſtodias militum in ſingulis civitatibus.

4. Et ut appropiavit Azoto, oſtenderunt ei templum Dagon ſuccenſum igni, & Azotum, & cætera ejus demolita, & corpora projecta, & eorum, qui cæſi erant in bello, tumulos quos fecerant ſecus viam.

5. Et narraverunt regi quia hæc fecit Jonathas, ut invidiam facerent ei: & tacuit rex.

6. Et occurrit Jonathas regi in Joppen cum gloria, & invicem ſe ſalutaverunt, & dormierunt illic.

7. Et abiit Jonathas cum rege uſque ad fluvium, qui vocatur Eleutherus: & reverſus eſt Jeruſalem.

8. Rex autem Ptolemæus obtinuit dominium civitatum uſque Seleuciam maritimam, & cogitabat in Alexandrum conſilia mala.

9. Et miſit legatos ad Demetrium, dicens: VENI, componamus inter nos pactum, & dabo tibi filiam meam *, quam habet Alexander, & regnabis in regno patris tui. * Cleopatram.

10. Pœnitet enim me quòd dederim illi filiam meam: quæſivit enim me occidere.

11. Et vituperavit eum, propterea quòd concupierat regnum ejus.

12. Et abſtulit filiam ſuam, & dedit eam Demetrio, & alienavit ſe ab Alexandro, & manifeſtatæ ſunt inimicitiæ ejus.

13. Et intravit Ptolemæus Antiochiam, & impoſuit duo diademata capiti ſuo, Ægypti, & Aſiæ.

14. Alexander autem rex erat in Cilicia illis temporibus: quia rebellabant qui erant in locis illis.

15. Et audivit Alexander, & venit ad eum in bellum: & produxit Ptolemæus rex exercitum, & occurrit ei in manu valida, & fugavit eum. Anno M. 1859. Ant. Chr. 145.

16. Et fugit Alexander in Arabiam, ut ibi protegeretur: Rex autem Ptolemæus exaltatus eſt.

17. Et abſtulit Zabdiel Arabs caput Alexandri; & miſit Ptolemæo.

18. Et rex Ptolemæus mortuus eſt in die

tertia: & qui erant in munitionibus, perierunt ab his, qui erant intra caſtra.

Eodem anno.

19. Et regnavit Demetrius anno centeſimo ſexageſimo ſeptimo.

20. In diebus illis congregavit Jonathas eos, qui erant in Judæa, ut expugnarent arcem, quæ eſt in Jeruſalem: & fecerunt contra eam machinas multas.

21. Et abierunt quidam qui oderant gentem ſuam viri iniqui ad regem Demetrium, & renuntiaverunt ei quòd Jonathas obſideret arcem.

22. Et ut audivit, iratus eſt: & ſtatim venit ad Ptolemaidam, & ſcripſit Jonathæ ne obſideret arcem, ſed occurreret ſibi ad colloquium feſtinatò.

23. Ut audivit autem Jonathas, juſſit obſidere: & elegit de ſenioribus Iſrael, & de ſacerdotibus, & dedit ſe periculo.

24. Et accepit aurum, & argentum, & veſtem, & alia xenia multa, & abiit ad regem Ptolemaidam, & invenit gratiam in conſpectu ejus.

25. Et interpellabant adversùs eum quidam iniqui ex gente ſua.

26. Et fecit ei rex ſicut fecerant ei, qui ante eum fuerant: & exaltavit eum in conſpectu omnium amicorum ſuorum,

27. & ſtatuit ei principatum ſacerdotii, & quæcumque alia habuit priùs pretioſa, & fecit eum principem amicorum.

28. Et poſtulavit Jonathas à rege ut immunem faceret Judæam, & tres toparchias, & Samariam, & confines ejus: & promiſit ei talenta trecenta.

29. Et conſenſit rex: & ſcripſit Jonathæ epiſtolas de his omnibus, hunc modum continentes:

30. Rex Demetrius fratri Jonathæ ſalutem, & genti Judæorum.

31. Exemplum epiſtolæ, quam ſcripſimus Laſtheni parenti noſtro de vobis, miſimus ad vos ut ſciretis:

32. Rex Demetrius Laſtheni parenti ſalutem.

33. Genti Judæorum amicis noſtris, & conſervantibus quæ juſta ſunt apud nos, decrevimus benefacere propter benignitatem ipſorum, quam erga nos habent.

34. Statuimus ergo illis omnes fines Judææ, & tres civitates, Lydan, & Ramathan, quæ additæ ſunt Judææ ex Samaria, & omnes confines earum ſequeſtrari omnibus ſacrificantibus in Jeroſolymis pro his, quæ ab eis priùs accipiebat rex per ſingulos annos, & pro fructibus terræ, & pomorum.

35. Et alia, quæ ad nos pertinebant decimarum, & tributorum, ex hoc tempore remittimus eis: & areas ſalinarum, & coronas, quæ nobis deferebantur,

36. omnia ipſis concedimus: & nihil horum irritum erit ex hoc, & in omne tempus.

37. Nunc ergo curate facere horum exemplum, & detur Jonathæ, & ponatur in monte ſancto, in loco celebri.

38. Et videns Demetrius rex quòd ſiluit terra in conſpectu ſuo, & nihil ei reſiſtit, dimiſit totum exercitum ſuum, unumquemque in locum ſuum, excepto peregrino exercitu, quem contraxit ab inſulis Gentium: & inimici erant ei omnes exercitus * patrum ejus.

39. Tryphon † autem erat quidam partium Alexandri priùs: & vidit quoniam omnis exercitus murmurabat contra Demetrium, & ivit ad Emalchuel Arabem, qui nutriebat Antiochum filium Alexandri:

* ut qui ſoliti eſſent ab aliis ante eum regibus, etiā pacis tempore, ſtipendia accipere. *Joſeph lib. 13. cap. 8.*

† priùs Diodotus dicebatur, tum verò Thryphon eſt appellatus, cùm regnū occupaſſet, *Appian. in Syr.*

Anno M. 3840 Ant. Chr. 144.

40. & aſſidebat ei, ut traderet eum ipſi, ut regnaret loco patris ſui: & enuntiavit ei quanta fecit Demetrius, & inimicitias exercituum ejus adversùs illum. Et manſit ibi diebus multis.

41. Et miſit Jonathas ad Demetrium regem, ut ejiceret eos, qui in arce erant in Jeruſalem, & qui in præſidiis erant: quia impugnabant Iſrael.

42. Et miſit Demetrius ad Jonathan, dicens: Non hæc tantùm faciam tibi, & genti tuæ, ſed gloria illuſtrabo te, & gentem tuam cùm fuerit opportunum.

43. Nunc ergo rectè feceris, ſi miſeris in auxilium mihi viros: quia diſceſſit omnis exercitus meus.

44. Et miſit ei Jonathas tria millia virorum fortium Antiochiam: & venerunt ad regem, & delectatus eſt rex in adventu eorum.

45. Et convenerunt qui erant de civitate, centum viginti millia virorum, & volebant interficere regem.

46. Et fugit rex in aulam: & occupaverunt qui erant de civitate, itinera civitatis, & cœperunt pugnare.

47. Et vocavit rex Judæos in auxilium, & convenerunt omnes ſimul ad eum, & diſperſi ſunt omnes per civitatem:

48. & occiderunt in illa die centum millia hominum, & ſuccenderunt civitatem, & ceperunt ſpolia multa in die illa, & liberaverunt regem.

49. Et viderunt qui erant de civitate, quòd obtinuiſſent Judæi civitatem ſicut volebant: & infirmati ſunt mente ſua, & clamaverunt ad regem cum precibus, dicentes:

50. Da nobis dextras, & ceſſent Judæi oppugnare nos, & civitatem.

51. Et projecerunt arma ſua, & fecerunt pacem, & glorificati ſunt Judæi in conſpectu regis, & in conſpectu omnium, qui erant in regno ejus, & nominati ſunt in regno: & regreſſi ſunt in Jeruſalem habentes ſpolia multa.

52. Et ſedit Demetrius rex in ſede regni ſui: & ſiluit terra in conſpectu ejus.

53. Et mentitus eſt omnia quæcumque dixit, & abalienavit ſe à Jonatha, & non retribuit ei ſecundùm beneficia, quæ ſibi retribuerat, & vexabat eum valdè.

54. Poſt hæc autem reverſus eſt Thryphon, & Antiochus cum eo puer adoleſcens, & regnavit, & impoſuit ſibi diadema.

55. Et congregati ſunt ad eum omnes exercitus, quos diſperſerat Demetrius, & pugnaverunt contra eum: & fugit, & terga vertit.

56. Et accepit Thryphon beſtias, & obtinuit Antiochiam:

57. & ſcripſit Antiochus adoleſcens Jonathæ, dicens: Conſtituo tibi ſacerdotium, & conſtituo te ſuper quatuor civitates, ut ſis de amicis regis.

58. Et miſit illi vaſa aurea in miniſterium, & dedit ei poteſtatem bibendi in auro, & eſſe in purpura, & habere fibulam auream:

Digitized by Google

59. & Simonem fratrem ejus conſtituit ducem à terminis Tyri uſque ad fines Ægypti.

60. Et exiit Jonathas, & perambulabat trans flumen civitates: & congregatus eſt ad eum omnis exercitus Syriæ in auxilium, & venit Aſcalonem, & occurrerunt ei honorificè de civitate.

61. Et abiit inde Gazam: & concluſerunt ſe qui erant Gazæ: & obſedit eam, & ſuccendit quæ erant in circuitu civitatis, & prędatus eſt ea.

62. Et rogaverunt Gazenſes Jonathan, & dedit illis dexteram: & accepit filios eorum obſides, & miſit illos in Jeruſalem: & perambulavit regionem uſque Damaſcum.

63. Et audivit Jonathas quòd pręvaricati ſunt principes Demetrii in Cades, quę eſt in Galilęa, cum exercitu multo, volentes eum removere à negotio regni:

64. & occurrit illis: fratrem autem ſuum Simonem reliquit intra provinciam.

65. Et applicuit Simon ad Bethſuram, & expugnabat eam diebus multis, & concluſit eos.

66. Et poſtulaverunt ab eo dextras accipere, & dedit illis: & ejecit eos inde, & cepit civitatem, & poſuit in ea præſidium.

67. Et Jonathas, & caſtra ejus applicuerunt ad aquam Geneſar, & ante lucem vigilaverunt in campo Aſor.

68. Et ecce caſtra alienigenarum occurrebant in campo, & tendebant ei inſidias in montibus: ipſe autem occurrit ex adverſo.

69. Inſidiæ verò exurrexerunt de locis ſuis, & commiſerunt prælium.

70. Et fugerunt qui erant ex parte Jonathæ omnes, & nemo relictus eſt ex eis, niſi Mathathias filius Abſalomi, & Judas filius Calphi, princeps militiæ exercitus.

71. Et ſcidit Jonathas veſtimenta ſua, & poſuit terram in capite ſuo, & oravit.

72. Et reverſus eſt Jonathas ad eos in prælium, & convertit eos in fugam, & pugnaverunt.

73. Et viderunt qui fugiebant partis illius, & reverſi ſunt ad eum, & inſequebantur cum eo omnes uſque Cades ad caſtra ſua, & pervenerunt uſque illuc:

74. & ceciderunt de alienigenis in die illa tria millia virorum: & reverſus eſt Jonathas in Jeruſalem.

CAPUT XII.

Jonathas cum Romanis ac Spartiatis fœdus renovat: principes Demetrii ipſum invadentes fugat: percuſſiſque Arabibus ordinat ædificare præſidia in Judæa, & muros contra arcem in Jeruſalem: ſed à Tryphone cupiente regnum Antiochi invadere, & fingente ſe amicum, apud Ptolemaidam dolo captus eſt, omneſque qui cum eo erant, interfecti.

Eodem ann. 2860.

1. ET vidit Jonathas quia tempus eum juvat, & elegit viros, & miſit eos Romam, ſtatuere & renovare cum eis amicitiam:

2. & ad Spartiatas, & ad alia loca miſit epiſtolas ſecundùm eamdem formam:

3. & abierunt Romam, & intraverunt curiam, & dixerunt: Jonathas ſummus ſacerdos, & gens Judęorum miſerunt nos, ut renovaremus amicitiam, & ſocietatem ſecundùm priſtinum.

4. Et dederunt illis epiſtolas ad ipſos per loca, ut deducerent eos in terram Juda cum pace.

5. Et hoc eſt exemplum epiſtolarum, quas ſcripſit Jonathas Spartiatis:

6. JONATHAS ſummus ſacerdos, & ſeniores gentis, & ſacerdotes, & reliquus populus Judæorum, Spartiatis fratribus ſalutem.

7. Jampridem * miſſæ erant epiſtolę ad Oniam † ſummum ſacerdotem ab Ario, qui regnabat apud vos, quoniam eſtis fratres noſtri, ſicut reſcriptum continet, quod ſubjectum eſt.

* ſc. Ann. M. 3817. Ant. Chr. 187.
† De quo infrà 2. Machab. 3.

8. Et ſuſcepit Onias virum, qui miſſus fuerat, cum honore: & accepit epiſtolas, in quibus ſignificabatur de ſocietate, & amicitia.

9. Nos, cùm nullo horum indigeremus, habentes ſolatio ſanctos libros, qui ſunt in manibus noſtris,

10. maluimus mittere ad vos renovare fraternitatem, & amicitiam, ne fortè alieni efficiamur à vobis: multa enim tempora tranſierunt, ex quo miſiſtis ad nos.

11. Nos ergo in omni tempore ſine intermiſſione in diebus ſolemnibus, & ceteris, quibus oportet, memores ſumus veſtri in ſacrificiis, quæ offerimus, & in obſervationibus, ſicut fas eſt, & decet meminiſſe fratrum.

12. Lætamur itaque de gloria veſtra.

13. Nos autem circumdederunt multę tribulationes, & multa prælia, & impugnaverunt nos reges, qui ſunt in circuitu noſtro.

14. Noluimus ergo vobis moleſti eſſe, neque ceteris ſociis, & amicis noſtris, in his præliis.

15. Habuimus enim de cœlo auxilium, & liberati ſumus nos, & humiliati ſunt inimici noſtri.

16. Elegimus itaque Numenium Antiochi filium, & Antipatrem Jaſonis filium, & miſimus ad Romanos renovare cum eis amicitiam, & ſocietatem priſtinam.

17. Mandavimus itaque eis ut veniant etiam ad vos, & ſalutent vos: & reddant vobis epiſtolas noſtras de innovatione fraternitatis noſtræ.

18. Et nunc benefacietis reſpondentes nobis ad hęc.

19. Et hoc eſt reſcriptum epiſtolarum, quod miſerat Onię:

Decretum de amicitia atque ſocietate cum Judæis ineunda, quod tunc à Lacedæmoniis ſancitum eſt, habetur infrà *cap. 14. 22. & 23.* alia occaſione recitatum.

20. Arius, rex Spartiatarum Oniæ ſacerdoti magno ſalutem.

21. Inventum eſt in ſcriptura de Spartiatis, & Judęis, quoniam ſunt fratres, & quòd ſunt de genere Abraham.

22. Et nunc ex quo hæc cognovimus, benefacitis ſcribentes nobis de pace veſtra:

23. Sed & nos reſcripſimus vobis: Pecora noſtra, & poſſeſſiones noſtræ, veſtrę ſunt: & veſtrę, noſtræ: mandavimus itaque hęc nunciari vobis.

24. Et audivit Jonathas quoniam regreſſi ſunt principes Demetrii cum exercitu multo ſuprà quàm priùs, pugnare adverſùs eum.

25. Et exiit ab Jeruſalem, & occurrit eis in

Ama-

Amathite regione: non enim dederat eis ſpatium ut ingrederentur regionem ejus.

26. Et miſit ſpeculatores in caſtra eorum: & reverſi renuntiaverunt quòd conſtituunt ſupervenire illis nocte.

27. Cùm occidiſſet autem ſol, præcepit Jonathas ſuis vigilare, & eſſe in armis paratos ad pugnam tota nocte, & poſuit cuſtodes per circuitum caſtrorum.

28. Et audierunt adverſarii quòd paratus eſt Jonathas cum ſuis in bello: & timuerunt, & formidaverunt in corde ſuo: & accenderunt focos in caſtris ſuis.

29. Jonathas autem, & qui cum eo erant, non cognoverunt uſque manè: videbant autem luminaria ardentia,

30. & ſecutus eſt eos Jonathas, & non comprehendit eos: tranſierant enim flumen Eleutherum.

31. Et divertit Jonathas ad Arabas, qui vocantur Zabadæi*, & percuſſit eos, & accepit ſpolia eorum.

* Joſephus habet Nabatæos.

32. Et junxit, & venit Damaſcum, & perambulabat omnem regionem illam.

33. Simon autem exiit, & venit uſque ad Aſcalonem, & ad proxima præſidia: & declinavit in Joppen, & occupavit eam,

34. (audivit enim quòd vellent præſidium tradere partibus Demetrii) & poſuit ibi cuſtodes ut cuſtodirent eam.

Eodem ann. 1860.

35. Et reverſus eſt Jonathas, & convocavit ſeniores populi, & cogitavit cum eis ædificare præſidia in Judæa,

36. & ædificare muros in Jeruſalem, & exaltare altitudinem magnam inter medium arcis & civitatis, ut ſepararet eam à civitate, ut eſſet ipſa ſingulariter, & neque emant, neque vendant.

37. Et convenerunt, ut ædificarent civitatem: & cecidit murus, qui erat ſuper torrentem ab ortu ſolis, & reparavit eum, qui vocatur Caphetetha.

38. & Simon ædificavit Adiada in Sephela, & munivit eam, & impoſuit portas, & ſeras.

Ann. M. 3861.

39. Et cùm cogitaſſet Tryphon regnare Aſiæ, & aſſumere diadema, & extendere manum in Antiochum regem:

40. timens ne fortè non permitteret eum Jonathas, ſed pugnaret adversùs eum, quærebat comprehendere eum, & occidere. Et exurgens abiit in Bethſan.

41. Et exivit Jonathas obviam illi cum quadraginta millibus virorum electorum in prælium, & venit Bethſan.

42. Et vidit Tryphon quia venit Jonathas cum exercitu multo ut extenderet in eum manus, & timuit.

43. Et excepit eum cum honore, & commendavit eum omnibus amicis ſuis, & dedit ei munera: & præcepit exercitibus ſuis ut obedirent ei, ſicut ſibi.

44. Et dixit Jonathæ: Ut quid vexaſti univerſum populum, cùm bellum nobis non ſit?

45. Et nunc remitte eos in domos ſuas: elige autem tibi viros paucos, qui tecum ſint, & veni mecum Ptolemaidam, & tradam eam tibi, & reliqua præſidia, & exercitum, & univerſos præpoſitos negotii, & converſus abibo: propterea enim veni.

46. Et credidit ei, & fecit ſicut dixit: & dimiſit exercitum, & abierunt in terram Juda.

47. Retinuit autem ſecum tria millia virorum: ex quibus remiſit in Galilæam duo millia, mille autem venerunt cum eo.

48. Ut autem intravit Ptolemaidam Jonathas, clauſerunt portas civitatis Ptolemenſes: & comprehenderunt eum: & omnes, qui cum eo intraverant, gladio interfecerunt.

49. Et miſit Tryphon exercitum, & equites in Galilæam, & in campum magnum ut perderent omnes ſocios Jonathæ.

50. At illi cùm cognoviſſent quia comprehenſus eſt Jonathas, & periit, & omnes, qui cum eo erant, hortati ſunt ſemetipſos, & exierunt parati in prælium.

51. Et videntes hi, qui inſecuti fuerant, quia pro anima res eſt illis, reverſi ſunt:

52. illi autem venerunt omnes cum pace in terram Juda. Et planxerunt Jonathan, & eos, qui cum ipſo fuerant, valdè: & luxit Iſrael luctu magno.

53. Et quæſierunt omnes Gentes, quæ erant in circuitu eorum, conterere eos. Dixerunt enim:

54. Non habent principem, & adjuvantem: nunc ergo expugnemus illos, & tollamus de hominibus memoriam eorum.

CAPUT XIII.

Suſcepto Simon principatu pro fratre Jonatha miſit petitam à Tryphone pecuniam, unà cum filiis Jonathæ, ad ejus redemptionem: Thryphon autem, accepta pecunia, patrem occidit cum filiis: quibus ſepultis ac defletis, Simon magnificum extruxit parentibus ac fratribus ſepulchrum in Modin: Tryphon verò, occiſo Antiocho, regnum ejus invaſit: & Simon, impetratis à rege Demetrio litteris fœderis ac immunitatis, expugnavit Gazaram, & arcem Jeroſolymorum obtinuit: propter quod lætum agunt feſtum, quod etiam quotannis apud Judæos agi præcipitur.

1. ET audivit Simon quòd congregavit Tryphon exercitum copioſum, ut veniret in terram Juda, & attereret eam.

2. Videns quia in tremore populus eſt, & in timore, aſcendit Jeruſalem, & congregavit populum:

3. & adhortans dixit: Vos ſcitis quanta ego, & fratres mei, & domus patris mei fecimus pro legibus, & pro ſanctis prælia, & anguſtias quales vidimus:

4. horum gratia perierunt fratres mei omnes propter Iſrael, & relictus ſum ego ſolus.

5. Et nunc non mihi contingat parcere animæ meæ in omni tempore tribulationis: non enim melior ſum fratribus meis.

6. Vindicabo itaque gentem meam, & ſancta: natos quoque noſtros, & uxores: quia congregatæ ſunt univerſæ Gentes conterere nos inimicitiæ gratia.

7. Et accenſus eſt ſpiritus populi ſimul ut audivit ſermones iſtos:

8. & reſponderunt voce magna, dicentes: Tu es dux noſter loco Judæ, & Jonathæ fratris tui:

9. pugna prælium noſtrum: & omnia, quæcumque dixeris nobis, faciemus.

10. Et congregans omnes viros bellatores, acceleravit conſummare univerſos muros Jeruſalem, & munivit eam in gyro.

11. Et miſit Jonathan filium Abſalomi, & cum eo exercitum novum in Joppen, & ejectis his, qui erant in ea, remanſit illic ipſe.

12. Et movit Thryphon à Ptolemaida cum exercitu multo, ut veniret in terram Juda, & Jonathas cum eo in cuſtodia.

13. Simon autem applicuit in Addus contra faciem campi.

14. Et ut cognovit Thryphon quia ſurrexit Simon loco fratris ſui Jonathæ: & quia commiſſurus eſſet cum eo prælium, miſit ad eum legatos,

15. dicens: Pro argento, quod debebat frater tuus Jonathas in ratione regis, propter negotia, quæ habuit, detinuimus eum.

16. Et nunc mitte argenti talenta centum, & duos filios ejus obſides, ut non dimiſſus fugiat à nobis, & remittemus eum.

17. Et cognovit Simon quia cum dolo loqueretur ſecum, juſſit tamen dari argentum, & pueros: ne inimicitiam magnam ſumeret ad populum Iſrael, dicentem:

18. Quia non miſit ei argentum, & pueros, propterea periit.

19. Et miſit pueros, & centum talenta: & mentitus eſt, & non dimiſit Jonathan.

20. Et poſt hæc venit Tryphon intra regionem, ut contereret eam: & gyraverunt per viam quæ ducit Ador: & Simon, & caſtra ejus ambulabant in omnem locum quocumque ibant.

21. Qui autem in arce erant, miſerunt ad Tryphonem legatos, ut feſtinaret venire per deſertum, & mitteret illis alimonias.

22. Et paravit Tryphon omnem equitatum, ut veniret illa nocte: erat autem nix multa valdè, & non venit in Galaaditim.

23. Et cùm appropinquaſſet Beſcaman, occidit Jonathan *, & filios ejus illic.

* qui fratri Machabæo ſuperſtes vixit annos 17. & 7. menſes circiter: & per annos 9. cum uno aut altero mēſe Pontificatum obtinuit.

24. Et convertit Thryphon, & abiit in terram ſuam.

25. Et miſit Simon, & accepit oſſa Jonathæ fratris ſui, & ſepelivit ea in Modin civitate patrum ejus.

26. Et planxerunt eum omnis Iſrael planctu magno, & luxerunt eum dies multos.

27. Et ædificavit Simon ſuper ſepulchrum patris ſui & fratrum ſuorum ædificium altum viſu, lapide polito retrò & antè.

28. Et ſtatuit ſeptem pyramidas, unam contra unam patri & matri, & quatuor fratribus:

29. & his circumpoſuit columnas magnas: & ſuper columnas arma, ad memoriam æternam: & juxta arma naves ſculptas, quæ viderentur ab omnibus navigantibus mare.

30. Hoc eſt ſepulchrum, quod fecit in Modin, uſque in hunc diem.

Anno M. 3861.

31. Thryphon autem cùm iter faceret cum Antiocho * rege adoleſcente, dolo occidit eum.

* qui Theos dicebatur Alexandri Balæ filius.

32. Et regnavit loco ejus, & impoſuit ſibi diadema Aſiæ, & fecit plagam magnam in Terra.

33. Et ædificavit Simon præſidia Judææ, muniens ea turribus excelſis, & muris magnis, & portis, & ſeris: & poſuit alimenta in munitionibus.

34. Et elegit Simon viros, & miſit ad Demetrium regem ut faceret remiſſionem regioni: quia actus omnes Tryphonis per direptionem fuerant geſti.

35. Et Demetrius rex ad verba iſta reſpondit ei, & ſcripſit epiſtolam talem:

36. Rex Demetrius Simoni ſummo ſacerdoti, & amico regum, & ſenioribus, & Genti Judæorum, ſalutem.

37. Coronam auream, & bahem *, quam miſiſtis, ſuſcepimus: & parati ſumus facere vobiſcum pacem magnam, & ſcribere præpoſitis regis remittere vobis quæ indulſimus.

* βαΐν, i. ramum palmæ, aureum ſc. ut & 2. Mach. 14. 4.

38. Quæcumque enim conſtituimus, vobis conſtant. Munitiones, quas ædificaſtis, vobis ſint.

39. Remittimus quoque ignorantias, & peccata uſque in hodiernum diem, & coronam, quam debebatis: & ſi quid aliud erat tributarium in Jeruſalem, jam non ſit tributarium.

40. Et ſi qui ex vobis apti ſunt conſcribi inter noſtros, conſcribantur, & ſit inter nos pax.

Anno M. 3861. Ant. Chr. 143.

41. Anno centeſimo ſeptuageſimo ablatum eſt jugum Gentium ab Iſrael.

42. Et cœpit populus Iſrael ſcribere in tabulis, & geſtis publicis, anno primo ſub Simone ſummo ſacerdote, magno duce, & principe Judæorum.

43. In diebus illis applicuit Simon ad Gazam, & circumdedit eam caſtris, & fecit machinas, & applicuit ad civitatem, & percuſſit turrem unam, & comprehendit eam.

44. Et eruperant qui erant intra machinam in civitatem: & factus eſt motus magnus in civitate.

45. Et aſcenderunt qui erant in civitate, cum uxoribus, & filiis ſupra murum ſciſſis tunicis ſuis, & clamaverunt voce magna, poſtulantes à Simone dextras ſibi dari,

46. & dixerunt: Non nobis reddas ſecundùm malitias noſtras, ſed ſecundùm miſericordias tuas.

47. Et flexus Simon, non debellavit eos: ejecit tamen eos de civitate, & mundavit ædes, in quibus fuerant ſimulachra, & tunc intravit in eam cum hymnis benedicens Dominum:

48. & ejecta ab ea omni immunditia, collocavit in ea viros, qui legem facerent: & munivit eam, & fecit ſibi habitationem.

49. Qui autem erant in arce Jeruſalem, prohibebantur egredi & ingredi regionem, & emere, ac vendere: & eſurierunt valdè, & multi ex eis fame perierunt,

50. & clamaverunt ad Simonem ut dextras acciperent: & dedit illis: & ejecit eos inde, & mundavit arcem à contaminationibus:

Anno M. 3862. Ant. Chr. 142.

51. & intraverunt in eam tertia & vigeſima die ſecundi menſis, anno centeſimo ſeptuageſimo primo cum laude, & ramis palmarum, & cinyris, & cymbalis, & nablis, & hymnis, & canticis; quia contritus eſt inimicus magnus ex Iſrael.

52. Et conſtituit ut omnibus annis agerentur dies hi cum lætitia.

53. Et munivit montem templi, qui erat ſecus arcem, & habitavit ibi ipſe, & qui cum eo erant.

54. Et vidit Simon Joannem * filium ſuum, quòd fortis prælii vir eſſet: & poſuit eum ducem virtutum univerſarum: & habitavit in Gazaris.

* Hyrcanum poſtea cognominatum.

CAPUT XIV.

Demetrio à duce Arſacis devicto & capto, Simon cum ſuo populo magna pace fruitur: ad quem miſſæ ſunt litteræ renovati fœderis à Spartiatis & Romanis, cum maxima laude Simonis, qui Romanis clypeum aureum mnarum mille miſerat.

Anno M. 3863 Ant. Chr. 141

1. ANno centeſimo ſeptuageſimo ſecundo congregavit rex Demetrius exercitum ſuum, & abiit in Mediam ad contrahenda ſibi auxilia, ut expugnaret Tryphonem.

2. Et audivit Arſaces * rex Perſidis, & Mediæ, quia intravit Demetrius confines ſuos, & miſit unum de principibus ſuis ut comprehenderet eum vivum, & adduceret eum ad ſe.

* Mitridates Pampatii regis filius communi Parthicorum regum cognomine, Arſaces dictus, de quo Juſtin. lib. 36 cap. 1. & 41 cap. 5. 6.

3. Et abiit, & percuſſit caſtra Demetrii: & comprehendit eum, & duxit eum ad Arſacem, & poſuit eum in cuſtodiam.

4. Et ſiluit omnis terra Juda omnibus diebus Simonis, & quæſivit bona genti ſuæ: & placuit illis poteſtas ejus, & gloria ejus omnibus diebus.

5. Et cum omni gloria ſua accepit Joppen in portum, & fecit introitum inſulis maris.

6. Et dilatavit fines gentis ſuæ, & obtinuit regionem.

7. Et congregavit captivitatem multam, & dominatus eſt Gazaræ, & Bethſuræ, & arci: & abſtulit immunditias ex ea, & non erat qui reſiſteret ei.

8. Et unuſquiſque colebat terram ſuam cum pace: & terra Juda dabat fructus ſuos, & ligna camporum fructum ſuum.

9. Seniores in plateis ſedebant omnes, & de bonis terræ tractabant, & juvenes induebant ſe gloriam, & ſtolas belli.

10. Et civitatibus tribuebat alimonias, & conſtituebat eas ut eſſent vaſa munitionis, quoadusque nominatum eſt nomen gloriæ ejus uſque ad extremum terræ.

11. Fecit pacem ſuper terram, & lætatus eſt Iſrael lætitia magna.

12. Et ſedit unuſquiſque ſub vite ſua, & ſub ficulnea ſua: & non erat qui eos terreret.

13. Defecit impugnans eos ſuper terram: reges contriti ſunt in diebus illis.

14. Et confirmavit omnes humiles populi ſui, & legem exquiſivit, & abſtulit omnem iniquum & malum:

15. ſancta glorificavit, & multiplicavit vaſa ſanctorum.

16. Et auditum eſt Romæ quia defunctus eſſet Jonathas, & uſque in Spartiatas: & contriſtati ſunt valdè.

17. Ut audierunt autem quòd Simon frater ejus factus eſſet ſummus ſacerdos loco ejus, & ipſe obtineret omnem regionem, & civitates in ea;

18. ſcripſerunt ad eum in tabulis æreis, ut renovarent amicitias, & ſocietatem quam fecerant cum Juda, & cum Jonatha fratribus ejus.

19. Et lectæ ſunt in conſpectu Eccleſiæ in Jeruſalem. Et hoc exemplum epiſtolarum, quas Spartiatæ miſerunt:

20. SPARTIANORUM principes, & civitates, Simoni Sacerdoti magno, & ſenioribus, & ſacerdotibus, & reliquo populo Judæorum, fratribus, ſalutem.

21. Legati, qui miſſi ſunt ad populum noſtrum, nuntiaverunt nobis de veſtra gloria, & honore, ac lætitia: & gaviſi ſumus in introitu eorum.

22. Et ſcripſimus quæ ab eis erant dicta in conciliis (*a*) populi, ſic (*b*): Numenius Antiochi, & Antipater Jaſonis filius, legati Judæorum, venerunt ad nos, renovantes nobiſcum amicitiam priſtinam.

23. Et placuit populo excipere viros glorioſè, & ponere exemplum ſermonum eorum in ſegregatis populi libris, ut ſit ad memoriam populo Spartiatarum. Exemplum autem horum ſcripſimus Simoni magno ſacerdoti.

24. Poſt hæc autem miſit Simon Numenium (*c*) Romam, habentem clypeum aureum magnum, pondo mnarum mille, ad ſtatuendam cum eis ſocietatem. Cùm autem audiſſet populus Romanus

25. ſermones iſtos, dixerunt: Quam gratiarum actionem reddemus Simoni, & filiis ejus?

26. (*d*) Reſtituit enim ipſe fratres ſuos, & expugnavit inimicos Iſrael ab eis, & ſtatuerunt ei libertatem, & deſcripſerunt in tabulis æreis, & poſuerunt in titulis in monte Sion.

27. Et hoc eſt exemplum ſcripturæ: OCTAVA decima die menſis Elul, anno (*e*) centeſimo ſeptuageſimo ſecundo, anno tertio (*f*) ſub Simone ſacerdote magno in Aſaramel,

28. in conventu magno ſacerdotum, & populi, & principum gentis, & ſeniorum regionis, nota facta ſunt hæc: Quoniam frequenter facta ſunt prælia in regione noſtra.

29. Simon autem Mathathiæ filius ex filiis Jarib, & fratres ejus dederunt ſe periculo, & reſtiterunt adverſariis gentis ſuæ, ut ſtarent ſancta ipſorum, & lex: & gloria magna glorificaverunt gentem ſuam.

30. Et congregavit Jonathas gentem ſuam, & factus eſt illis ſacerdos magnus, & appoſitus eſt ad populum ſuum.

31. Et voluerunt inimici eorum calcare, & atterere regionem ipſorum, & extendere manus in ſancta eorum.

32. Tunc reſtitit Simon, & pugnavit pro gente ſua, & erogavit pecunias multas, & armavit viros virtutis gentis ſuæ, & dedit illis ſtipendia:

33. & munivit civitates Judææ, & Bethſuram, quæ erat in finibus Judææ, ubi erant arma hoſtium anteà: & poſuit illic præſidium viros Judæos.

34. Et Joppen munivit, quæ erat ad mare: & Gazaram, quæ eſt in finibus Azoti: in qua hoſtes anteà habitabant, & collocavit illic Judæos: & quæcumque apta erant ad correptionem eorum, poſuit in eis.

35. Et vidit populus actum Simonis, & gloriam, quam cogitabat facere genti ſuæ, & poſuerunt eum ducem ſuum, & principem ſacerdotum, eò quòd ipſe fecerat hæc omnia, & juſtitiam, & fidem, quam conſervavit genti ſuæ, & exquiſivit omni modo exaltare populum ſuum.

36. Et in diebus ejus proſperatum eſt in manibus ejus, ut tollerentur Gentes de regio-

(*a*) i. in publica acta retulimus. (*b*) Hoc eſt decretum quod Lacedæmonii ſancivere, de amicitia & ſocietate cum Judæis ineunda, cùm Legati ad eos & ad Romanos miſſi ſunt. Sup. 12. 16. (*c*) Petitis à Jonatha jam ad eoſdem miſſum. Sup. 12. 16. (*d*) Græca ſic poſſis vertere. *Nam ipſe & fratres ejus, domuſque patris ſui, firmaverũt Iſrael, hoſtes Iſraelis bello depulere, & Iſraeli paraverunt libertatẽ.* (*e*) An. M. 3863. Ant. Chr. 141. (*f*) i. anno 3. Pontificatus Simonis deſinente, ſc. à morte fratris Jonathæ.

ne ipſorum, & qui in civitate David erant in Jeruſalem in arce, de qua procedebant, & contaminabant omnia, quę in circuitu ſanctorum ſunt, & inferebant plagam magnam caſtitati:

37. & collocavit in ea viros Judæos ad tutamentum regionis, & civitatis, & exaltavit muros Jeruſalem.

38. Et rex Demetrius ſtatuit illi ſummum ſacerdotium.

39. Secundùm hęc fecit eum amicum ſuum, & glorificavit eum gloria magna.

40. Audivit enim quòd appellati ſunt Judæi à Romanis amici, & ſocii, & fratres, & quia ſuſceperunt legatos Simonis glorioſè:

41. & quia Judæi, & ſacerdotes eorum conſenſerunt eum eſſe ducem ſuum, & ſummum ſacerdotem in æternum, donec ſurgat propheta fidelis:

42. & ut ſit ſuper eos dux, & ut cura eſſet illi pro ſanctis, & ut conſtitueret præpoſitos ſuper opera eorum, & ſuper regionem, & ſuper arma, & ſuper præſidia:

43. & cura ſit illi de ſanctis: & ut audiatur ab omnibus, & ſcribantur in nomine ejus omnes conſcriptiones in regione: & ut operiatur purpura, & auro:

44. & ne liceat ulli ex populo, & ex ſacerdotibus irritum facere aliquid horum, & contradicere his, quę ab eo dicuntur, aut convocare conventum in regione ſine ipſo: & veſtiri purpura, & uti fibula aurea:

45. qui autem fecerit extra hæc, aut irritum fecerit aliquid horum, reus erit.

46. Et complacuit omni populo ſtatuere Simonem, & facere ſecundùm verba iſta.

47. Et ſuſcepit Simon, & placuit ei ut ſummo ſacerdotio fungeretur, & eſſet dux, & princeps gentis Judæorum, & ſacerdotum, & præeſſet omnibus.

48. Et ſcripturam iſtam dixerunt ponere in tabulis æreis, & ponere eas in peribolo ſanctorum, in loco celebri:

49. exemplum autem eorum ponere in ærario, ut habeat Simon, & filii ejus.

CAPUT XV.

Antiochus Demetrii filius litteras amicitiarum mittit ad Simonem: Romani fœderatos ſibi Judæos ceteris nationibus per litteras commendant: Antiochus dum Thryphonem inſequitur, miſſum à Simone militum auxilium recuſat, mittitque ad eum Athenobium, qui multa tamquam debita repoſcat: & Simonis reſponſo accepto, conſtituit adverſus eum Cendebæum ducem exercitus, ipſe verò Thryphonem perſequitur.

Anno M. 3864. Ant. Chr. 140. * apud Joſephum à religione *Pius* & à paterno cognomine *Soter* dictus repe-

1. ET miſit rex Antiochus * filius Demetrii epiſtolas ab inſulis maris Simoni ſacerdoti, & principi gentis Judæorum, & univerſæ genti:

2. & erant continentes hunc modum. REX Antiochus Simoni ſacerdoti magno, & genti Judæorum, ſalutem.

3. Quoniam quidem peſtilentes obtinuerunt regnum patrum noſtrorum, volo autem vindicare regnum, & reſtituere illud ſicut erat anteà: & electam feci multitudinem exercitus, & feci naves bellicas.

titur: apud Trogum & Euſeb. *Sidetes.*

4. Volo autem procedere per regionem ut ulciſcar in eos, qui corruperunt regionem noſtram, & qui deſolaverunt civitates multas in regno meo.

5. Nunc ergo ſtatuo tibi omnes oblationes, quas remiſerunt tibi ante me omnes reges, & quęcumque alia dona remiſerunt tibi:

6. & permitto tibi facere percuſſuram proprii numiſmatis in regione tua:

7. Jeruſalem autem ſanctam eſſe, & liberam: & omnia arma, quę fabricata ſunt, & pręſidia, quę conſtruxiſti, quę tenes, maneant tibi.

8. Et omne debitum regis, & quę futura ſunt regi, ex hoc, & in totum tempus remittuntur tibi.

9. Cùm autem obtinuerimus regnum noſtrum, glorificabimus te, & gentem tuam, & templum gloria magna, ita ut manifeſtetur gloria veſtra in univerſa terra.

10. Anno centeſimo ſeptuageſimo quarto exiit Antiochus * in terram patrum ſuorum, & convenerunt ad eum omnes exercitus, ita ut pauci relicti eſſent cum Thryphone.

* Anno M. 3865. Ant. Chr. 119.

11. Et inſecutus eſt eum Antiochus rex, & venit Doram fugiens per maritimam.

12. Sciebat enim quòd congregata ſunt mala in eum, & reliquit eum exercitus.

13. Et applicuit Antiochus ſuper Doram cum centum viginti millibus virorum belligeratorum, & octo millibus equitum:

14. & circuivit civitatem, & naves à mari acceſſerunt: & vexabant civitatem à terra, & mari, & neminem ſinebant ingredi, vel egredi.

15. Venit autem Numenius, & qui cum eo fuerant, ab urbe Roma, habentes epiſtolas regibus, & regionibus ſcriptas, in quibus continebantur hęc:

16. LUCIUS conſul Romanorum, Ptolemęo regi ſalutem.

17. Legati Judęorum venerunt ad nos amici noſtri, renovantes priſtinam amicitiam, & ſocietatem, miſſi à Simone principe Sacerdotum, & populo Judęorum.

18. Attulerunt autem & clypeum aureum mnarum mille.

19. Placuit itaque nobis ſcribere regibus, & regionibus, ut non inferant illis mala, neque impugnent eos, & civitates eorum, & regiones eorum: & ut non ferant auxilium pugnantibus adversùs eos.

20. Viſum autem eſt nobis accipere ab eis clypeum.

21. Si qui ergo peſtilentes refugerunt de regione ipſorum ad vos, tradite eos Simoni principi ſacerdotum, ut vindicet in eos ſecundùm legem ſuam.

22. Hęc eadem ſcripta ſunt Demetrio regi, & Attalo, & Ariarathi, & Arſaci,

23. & in omnes regiones: & Lampſaco, & Spartiatis, & in Delum, & in Myndum, & in Sicyonem, & in Cariam, & in Samum, & in Pamphyliam, & in Lyciam, & in Alicarnaſſum, & in Coo, & in Siden, & in Aradon, & in Rhodum, & in Phaſelidem, & in Gortynam, & Gnidum, & Cyprum, & Cyrenen.

24. Exemplum autem eorum ſcripſerunt Simoni principi ſacerdotum, & populo Judæorum.

25. Antiochus autem rex applicuit caſtra in Doram ſecundò, admovens ei ſemper manus, & machinas faciens: & concluſit Tryphonem, ne procederet.

26. Et miſit ad eum Simon duo millia virorum electorum in auxilium, & argentum, & aurum, & vaſa copioſa:

27. & noluit ea accipere, ſed rupit omnia, quæ pactus eſt cum eo anteà, & alienavit ſe ab eo.

28. Et miſit ad eum Athenobium unum de amicis ſuis, ut tractaret cum ipſo, dicens: Vos tenetis Joppen, & Gazaram, & arcem, quæ eſt in Jeruſalem, civitates regni mei:

29. fines earum deſolaſtis, & feciſtis plagam magnam in terra, & dominati eſtis per loca multa in regno meo.

30. Nunc ergo tradite civitates, quas occupaſtis, & tributa locorum, in quibus dominati eſtis extra fines Judææ:

31. ſin autem, date pro illis quingenta talenta argenti, & exterminii, quod exterminaſtis, & tributorum civitatum alia talenta quingenta: ſin autem, veniemus, & expugnabimus vos.

32. Et venit Athenobius amicus regis in Jeruſalem, & vidit gloriam Simonis, & claritatem in auro, & argento, & apparatum copioſum: & obſtupuit: & retulit ei verba regis.

33. Et reſpondit ei Simon, & dixit ei: Neque alienam terram ſumpſimus, neque aliena detinemus: ſed hæreditatem patrum noſtrorum, quæ injuſtè ab inimicis noſtris aliquo tempore poſſeſſa eſt.

34. Nos verò tempus habentes, vindicamus hæreditatem patrum noſtrorum.

35. Nam de Joppe, & Gazara quæ expoſtulas, ipſi faciebant in populo plagam magnam, & in regione noſtra: horum damus talenta centum. Et non reſpondit ei Athenobius verbum.

36. Reverſus autem cum ira ad regem, renuntiavit ei verba iſta, & gloriam Simonis, & univerſa, quæ vidit, & iratus eſt rex ira magna.

37. Thryphon autem fugit navi in Orthoſiada.

38. Et conſtituit rex Cendebæum ducem maritimum, & exercitum peditum & equitum dedit illi.

39. Et mandavit illi movere caſtra contra faciem Judææ: & mandavit ei ædificare Gedorem, & obſtruere portas civitatis, & debellare populum. Rex autem perſequebatur Tryphonem.

40. Et pervenit Cendebæus Jamniam, & cœpit irritare plebem, & conculcare Judæam, & captivare populum, & interficere, & ædificare Gedorem.

41. Et collocavit illic equites, & exercitum: ut egreſſi perambularent in viam Judææ, ſicut conſtituit ei rex.

CAPUT XVI.

Simon ſenex mittit exercitum ſuum cum filiis ſuis Juda & Joanne adverſus Cendebæum: quo devicto, Ptolemæus gener Simonis dominandi ambitione inflammatus, acceptos convivio ſocerum ejuſque filios Mathathiam & Judam dolo interfecit, ut ita Judææ provincias obtineret; porrò nuntii quos ad Joannem dolo interimendum miſerat, ſunt ab illo interfecti, & Joannes patri in ſummo ſacerdotio ſucceſſit.

1. ET *aſcendit Joannes † de Gazaris, & nuntiavit Simoni patri ſuo quæ fecit Cendebæus in populo ipſorum. Ann. M. 1866. Ant. Chr. 138. † Hircanus dictus.

2. Et vocavit Simon duos filios ſeniores, Judam, & Joannem, & ait illis: Ego, & fratres mei, & domus patris mei expugnavimus hoſtes Iſrael ab adoleſcentia uſque in hunc diem: & proſperatum eſt in manibus noſtris liberare Iſrael aliquoties.

3. Nunc autem ſenui, ſed eſtote loco meo, & fratres mei, & egreſſi pugnate pro gente noſtra: auxilium verò de cœlo vobiſcum ſit.

4. Et elegit de regione viginti millia virorum belligeratorum, & equites; & profecti ſunt ad Cendebæum: & dormierunt in Modin.

5. Et ſurrexerunt manè, & abierunt in campum: & ecce exercitus copioſus in obviam illis peditum, & equitum, & fluvius torrens erat inter medium ipſorum.

6. Et admovit caſtra contra faciem eorum ipſe, & populus ejus, & vidit populum trepidantem ad transfretandum torrentem, & transfretavit primus: & viderunt eum viri, & tranſierunt poſt eum.

7. Et diviſit populum, & equites in medio peditum: erat autem equitatus adverſariorum copioſus nimis.

8. Et exclamaverunt ſacris tubis, & in fugam converſus eſt Cendebæus, & caſtra ejus: & ceciderunt ex eis multi vulnerati: reſidui autem in munitionem fugerunt.

9. Tunc vulneratus eſt Judas frater Joannis. Joannes autem inſecutus eſt eos, donec venit Cedronem, quam ædificavit:

10. & fugerunt uſque ad turres, quæ erant in agris Azoti, & ſuccendit eas igni. Et ceciderunt ex illis duo millia virorum, & reverſus eſt in Judæam in pace.

11. Et Ptolemæus filius Abobi conſtitutus erat dux in campo Jericho, & habebat argentum, & aurum multum:

12. erat enim gener ſummi ſacerdotis.

13. Et exaltatum eſt cor ejus, & volebat obtinere regionem, & cogitabat dolum adversùs Simonem, & filios ejus, ut tolleret eos.

14. Simon autem, perambulans civitates, quæ erant in regione Judææ, & ſolicitudinem gerens earum, deſcendit in Jericho ipſe, & Mathathias filius ejus, & Judas, anno centeſimo ſeptuageſimo ſeptimo, menſe undecimo: hic eſt menſis Sabath. Anno M. 1869. Ant. Chr. 135.

15. Et ſuſcepit eos filius Abobi in munitiunculam, quæ vocatur Doch, cum do-

lo, quam ædificavit : & fecit eis convivium magnum, & abſcondit illic viros.

16. Et cùm inebriatus eſſet Simon, & filii ejus, ſurrexit Ptolemæus cum ſuis, & ſumpſerunt arma ſua, & intraverunt in convivium, & occiderunt eum, & duos filios ejus, & quoſdam pueros ejus:

17. & fecit deceptionem magnam in Iſrael, & reddidit mala pro bonis.

18. Et ſcripſit hæc Ptolemæus, & miſit regi ut mitteret ei exercitum in auxilium, & traderet ei regionem, & civitates eorum, & tributa.

Anno M. 1871. Ant. Chr. 131. 19. Et miſit alios in Gazaram tollere Joannem: & tribunis miſit epiſtolas, ut venirent ad ſe, & daret eis argentum, & aurum, & dona.

20. Et alios miſit occupare Jeruſalem, & montem templi.

21. Et præcurrens quidam nuntiavit Joanni in Gazara*, quia periit pater ejus, & fratres ejus, & quia miſit te quoque interfici.

* ſive Gadara.

22. Ut audivit autem, vehementer expavit: & comprehendit viros, qui venerant perdere eum, & occidit eos : cognovit enim quia quærebant eum perdere.

23. Et cetera ſermonum Joannis, & bellorum ejus, & bonarum virtutum, quibus fortiter geſſit, & ædificii murorum, quos extruxit, & rerum geſtarum ejus:

24. ecce hęc ſcripta ſunt in libro dierum ſacerdotii ejus, ex quo factus eſt princeps ſacerdotum poſt patrem ſuum.

LIBER SECUNDUS MACHABÆORUM.

SECUNDUS LIBER *Machabæorum brevem hiſtoriam continet rerum quæ Judæis evenere à fine Seleuci, Antiochi Magni filii, ad regnum uſque Antiochi Eupatoris. Has libris quinque fuſiùs complexus erat* Jaſon *(cujus nomen idem eſt ac* Jeſus *) unus ex illis Judæis, qui multi ſemper in Cyrenaica regione vixere, ut ex Joſepho, & ex Actor. 2. verſ. 10. addiſcimus. Sed ex illis quinque libris, vir ſanè diſertus, cujus nomen ad nos non pervenit, hoc fecit compendium, quod incipiet capite mox tertio. Ejuſdem verò præfatio cap. 2. verſ. 20. Huic compendio addidit breviator ea quæ contigere ad mortem uſque Nicanoris. Verùm, toti operi, ſcriptor præponendas cenſuit Epiſtolas duas, quas Judæi Jeroſolymis agentes, ad Judæos, qui degebant in Ægypto, diverſis temporibus miſere; eaſque putatur habuiſſe ex Alexandrinæ Judæorum Synagogæ archiviis. Eſt autem hoc compendium ſcriptum ea libertate, ut modò verba Jaſonis fermè ſubſequatur, modò ſaltuatim maximè ad rem viſa pertinere decerpat.*

CAPUT PRIMUM.

Judæi habitantes Jeroſolymis ſcribunt Judæis in Ægypto commorantibus mortem Antiochi ac ſuorum quæ in Perſide contigerat, gratias Deo agentes, & hortantes ut celebrent diem ſcenopegiæ, & diem dati ignis poſt reductionem captivitatis: cujus rei narratur hic hiſtoria, & oratio Nehemiæ.

‡ PRO PACE.

‡ 1. FRATRIBUS, qui ſunt per Ægyptum, Judæis, ſalutem dicunt fratres, qui ſunt in Jeroſolymis, Judæi, & qui in regione Judææ, & pacem bonam.

2. Benefaciat vobis Deus, & meminerit teſtamenti ſui, quod locutus eſt ad Abraham, & Iſaac, & Jacob ſervorum ſuorum fidelium:

3. & det vobis cor omnibus, ut colatis eum, & faciatis ejus voluntatem corde magno, & animo volenti.

4. Adaperiat cor veſtrum in lege ſua, & in præceptis ſuis, & faciat pacem.

5. Exaudiat orationes veſtras, & reconcilietur vobis, nec vos deſerat in tempore malo.

6. Et nunc hìc ſumus orantes pro vobis.

7. Regnante Demetrio, anno centeſimo ſexageſimo nono*, nos Judæi ſcripſimus vobis in tribulatione, & impetu, qui ſupervenit nobis in iſtis annis, ex quo receſſit Jaſon à ſancta Terra, & à regno.

* Æræ contractuum, ſc. qui fit Anno M. 3861. Ant. Chr. 148.

8. Portam ſuccenderunt, & effuderunt ſanguinem innocentem: & oravimus ad Dominum, & exauditi ſumus, & obtulimus ſacrificium, & ſimilaginem, & accendimus lucernas, & propoſuimus panes.

9. Et nunc frequentate dies ſcenopegiæ menſis Caſleu.

10. Anno centeſimo octogeſimo octavo (a) populus, qui eſt Jeroſolymis, & in Judæa, Senatuſque & Judas (b), Ariſtobolo (c) magiſtro Ptolemæi regis, qui eſt de genere chriſtorum ſacerdotum, & his, qui in Ægypto ſunt, Judæis ſalutem, & ſanitatem.

(a) An. M. 3880. Ant. Chr. 124. Joannis Hyrcani 11.

(b) Judam hunc Rupertus exiſtimat illum Eſſenum fuiſſe, quem Antigoni cædem prædixiſſe, neque in vaticiniis ſuis falli umquam ſolitum fuiſſe, teſtatur Joſephus.

(c) Ariſtobulum autem hunc cenſent Clemens Alexandrinus, & Euſebius Cæſarienſis, Judæum illum ſecta Peripateticæ Philoſophum fuiſſe, qui commentarios in Moſen ſcriptos, Ptolemæo Philometori olim obtulerat.

11. De magnis periculis à Deo liberati, magnificè gratias agimus ipſi, utpote qui adverſus talem regem dimicavimus.

12. Ipſe enim ebullire fecit de Perſide eos, qui pugnaverunt contra nos, & ſanctam civitatem.

13. Nam cùm in Perſide eſſet dux ipſe, & cum ipſo immenſus exercitus, cecidit in templo Naneæ, conſilio deceptus ſacerdotum Naneæ,

14. etenim cum ea habitaturus venit ad locum Antiochus, & amici ejus, & ut acciperet pecunias multas dotis nomine.

15. Cùmque propoſuiſſent eas ſacerdotes Naneæ, & ipſe cum paucis ingreſſus eſſet intra ambitum fani, clauſerunt templum,

16. cùm intraſſet Antiochus: apertoque occulto aditu templi, mittentes lapides percuſſerunt ducem, & eos qui cum eo erant, & diviſerunt membratim, & capitibus amputatis foras projecerunt.

17. Per omnia benedictus Deus, qui tradidit impios.

18. Facturi igitur quinta & vigeſima die menſis Caſleu purificationem templi, neceſſarium duximus ſignificare vobis: ut & vos quoque agatis diem ſcenopegiæ, & diem ignis, qui datus eſt quando Nehemias ædificato templo & altari obtulit ſacrificia.

19. Nam cùm in Perſidem ducerentur patres noſtri, ſacerdotes, qui tunc cultores Dei erant, acceptum ignem de altari occultè abſconderunt in valle, ubi erat puteus altus, & ſiccus, & in eo contutati ſunt eum, ita ut omnibus ignotus eſſet locus.

20. Cùm autem præteriſſent anni multi, & placuit Deo ut mitteretur Nehemias à rege Perſidis: nepôtes ſacerdotum illorum, qui abſconderant, miſit ad requirendum ignem: & ſicut narraverunt nobis, non invenerunt ignem, ſed aquam craſſam.

21. Et juſſit eos haurire, & afferre ſibi: & ſacrificia, quæ impoſita erant, juſſit ſacerdos Nehemias aſpergi ipſa aqua, & ligna, & quæ erant ſuperpoſita.

22. Utque hoc factum eſt, & tempus affuit, quo ſol refulſit, qui priùs erat in nubilo, accenſus eſt ignis magnus, ita ut omnes mirarentur.

23. ‡ Orationem autem faciebant omnes ſacerdotes, dum conſummaretur ſacrificium, Jonatha inchoante, cæteris autem reſpondentibus.

‡ SAB. QUAT. TEMP. QUADR. E P I S T. 3.

24. Et Nehemiæ erat oratio hunc habens modum: DOMINE Deus omnium creator, terribilis, & fortis, juſtus, & miſericors, qui ſolus es bonus rex,

25. ſolus præſtans, ſolus juſtus, & omnipotens, & æternus, qui liberas Iſrael de omni ma-

lo, qui feciſti patres electos, & ſanctificaſti eos:

26. accipe ſacrificium pro univerſo populo tuo Iſrael, & cuſtodi partem tuam, & ſanctifica.

27. Congrega diſperſionem noſtram, libera eos, qui ſerviunt Gentibus, & contemptos & abominatos reſpice: ut ſciant Gentes quia tu es Deus noſter A.

28. Affige opprimentes nos, & contumeliam facientes in ſuperbia.

29. Conſtitue populum tuum in loco ſancto tuo, ‖ ſicut dixit Moyſes.

‖ Deut. 30. 3. & 5. Infr. 2. 18.

30. Sacerdotes autem pſallebant hymnos, uſquequò conſumptum eſſet ſacrificium.

31. Cùm autem conſumptum eſſet ſacrificium, ex reſidua aqua Nehemias juſſit lapides majores perfundi.

32. Quod ut factum eſt, ex eis flamma accenſa eſt: ſed ex lumine, quod refulſit ab altari, conſumpta eſt.

33. Ut verò manifeſtata eſt res, renuntiatum eſt regi Perſarum quòd in loco, in quo ignem abſconderant hi, qui tranſlati fuerant, ſacerdotes, aqua apparuit, de qua Nehemias, & qui cum eo erant, purificaverunt ſacrificia.

34. Conſiderans autem rex, & rem diligenter examinans, fecit ei templum, ut probaret quod factum erat.

35. Et cùm probaſſet, ſacerdotibus donavit multa bona, & alia atque alia munera, & accipiens manu ſua, tribuebat eis.

36. Appellavit autem Nehemias hunc locum Nephthar, quod interpretatur Purificatio. Vocatur autem apud plures Nephni.

CAPUT II.

Jeremias ſub Babylonicam captivitatem tradito tranſmigrantibus igne & lege Dei, in eo monte ad quem aſcendens Moyſes vidit terram promiſſionis, abſcondit tabernaculum, arcam & altare incenſi, ut ibi eſſent uſque ad populi reditum ex captivitate Babylonica; quædam Moyſi & Salomonis facta hic attinguntur: de factis Judæ Machabæi & fratrum ejus, de quo quinque Jaſonis volumina in unum hunc librum contrahuntur.

1. INvenitur autem in deſcriptionibus Jeremiæ prophetæ, quòd juſſit eos ignem accipere qui tranſmigrabant: ut ſignificatum eſt, & ut mandavit tranſmigratis.

2. Et dedit illis legem ne obliviſcerentur præcepta Domini, & ut non exerrarent mentibus videntes ſimolachra aurea, & argentea, & ornamenta eorum.

3. Et alia hujuſmodi dicens, hortabatur ne legem amoverent à corde ſuo.

4. Erat autem in ipſa ſcriptura, quomodo tabernaculum, & arcam juſſit propheta divino reſponſo ad ſe facto comitari ſecum, uſquequò exiit in montem, ‖ in quo Moyſes aſcendit, & vidit Dei hæreditatem.

‖ Deut. 34. 1.

5. Et veniens ibi Jeremias invenit locum ſpeluncæ: & tabernaculum, & arcam, & altare incenſi intulit illuc, & oſtium obſtruxit.

6. Et acceſſerunt quidam ſimul, qui ſequebantur, ut notarent ſibi locum: & non potuerunt invenire.

7. Ut autem cognovit Jeremias, culpans illos, dicit: Quod ignotus erit locus, donec congreget Deus congregationem populi, & propitius fiat,

8. & tunc Dominus oſtendet hæc, & apparebit majeſtas Domini, & nubes erit, ſicut & Moyſi manifeſtabatur, & ‖ ſicut cùm Salomon petiit ut locus ſanctificaretur magno Deo, manifeſtabat hæc.

‖ 3. Reg. 8. 11. 2. Par. 6. 14.

9. Magnificè etenim ſapientiam tractabat: & ut ſapientiam habens, obtulit ſacrificium dedicationis, & conſummationis templi.

10. ‖ Sicut & Moyſes orabat ad Dominum, & deſcendit ignis de cœlo, & conſumpſit holocauſtum, ſic ‖ & Salomon oravit, & deſcendit ignis de cœlo, & conſumpſit holocauſtum.

‖ Lev. 9. 24. ‖ 2. Par. 7. 1.

11. Et dixit Moyſes, ‖ eò quòd non ſit comeſtum quod erat pro peccato, conſumptum eſt.

‖ Lev. 10. 16. & 17.

12. Similiter & Salomon octo diebus celebravit dedicationem.

13. Inferebantur autem in deſcriptionibus, & commentariis Nehemiæ hæc eadem: & ut conſtruens bibliothecam congregavit de regionibus libros, & Prophetarum, & David, & epiſtolas Regum, & de donariis.

14. Similiter autem & Judas ea, quæ deciderant per bellum, quod nobis acciderat, congregavit omnia, & ſunt apud nos.

15. Si ergo deſideratis hæc, mittite qui perferant vobis.

16. Acturi itaque purificationem ſcripſimus vobis: benè ergo facietis, ſi egeritis hos dies.

17. Deus autem, qui liberavit populum ſuum, & reddidit hæreditatem omnibus, & regnum, & ſacerdotium, & ſanctificationem,

18. ‖ ſicut promiſit in lege, ſperamus quòd citò noſtri miſerebitur, & congregabit de ſub cœlo in locum ſanctum.

‖ Deut. 30. 3. & 5. Sup. 1. 29.

19. Eripuit enim nos de magnis periculis, & locum purgavit.

20. De Juda verò Machabæo, & fratribus ejus, & de templi magni purificatione, & de aræ dedicatione:

Hic incipit præfatio hujus libri.

21. ſed & de prœliis, quę pertinent ad Antiochum Nobilem, & filium ejus Eupatorem:

22. & de illuminationibus quæ de cœlo factæ ſunt ad eos, qui pro Judæis fortiter fecerunt, ita ut univerſam regionem, cùm pauci eſſent, vindicarent; & barbaram multitudinem fugerent,

23. & famoſiſſimum in toto orbe templum recuperarent, & civitatem liberarent, & leges, quę abolitę erant, reſtituerentur, Domino cum omni tranquillitate propitio facto illis:

24. itemque ab Jaſone Cyrenæo quinque libris comprehenſa tentavimus nos uno volumine breviare.

25. Conſiderantes enim multitudinem librorum, & difficultatem volentibus aggredi narrationes hiſtoriarum propter multitudinem rerum,

26. curavimus volentibus quidem legere, ut eſſet animi oblectatio: ſtudioſis verò, ut faciliùs poſſint memoriæ commendare: omnibus autem legentibus utilitas conferatur.

27. Et nobis quidem ipſis, qui hoc opus breviandi cauſa ſuſcepimus, non facilem laborem, imò verò negotium plenum vigiliarum, & ſudoris aſſumpſimus.

28. Sicut hi, qui pręparant convivium, & quęrunt aliorum voluntati parere propter

multorum gratiam , libenter laborem ſuſtinemus.

29. Veritatem quidem de ſingulis auctoribus concedentes, ipſi autem ſecundùm datam formam brevitati ſtudentes.

30. Sicut enim novæ domus architecto de univerſa ſtructura curandum eſt : ei verò , qui pingere curat , quæ apta ſunt ad ornatum, exquirenda ſunt : ita æſtimandum eſt & in nobis.

31. Etenim intellectum colligere, & ordinare ſermonem, & curioſiùs partes ſingulas quaſque diſquirere, hiſtoriæ congruit auctori:

32. brevitatem verò dictionis ſectari , & executiones rerum vitare , brevianti concedendum eſt.

33. Hinc ergo narrationem incipiemus : de præfatione tantùm dixiſſe ſufficiat. Stultum etenim eſt ante hiſtoriam effluere , in ipſa autem hiſtoria ſuccingi.

CAPUT III.

Simon templi præpoſitus theſauros ejus Apollonio duci prodit : ad quos rapiendos miſſus à rege Heliodorus , poſt fuſas Judæorum orationes, à Deo percutitur, ſed Oniæ pontificis ſacrificio ac precibus liberatur , actiſque Deo & Oniæ gratiis , narrat regi ac ceteris omnibus Dei magnalia.

1. IGitur cùm ſancta civitas habitaretur in omni pace, leges etiam adhuc optimè cuſtodirentur , propter Oniæ * pontificis pietatem, & animos odio habentes mala,

2. fiebat ut & ipſi reges, & principes locum ſummo honore dignum ducerent, & templum maximis muneribus illuſtrarent:

3. ita ut Seleucus † Aſiæ rex de redditibus ſuis præſtaret omnes ſumptus ad miniſterium ſacrificiorum pertinentes.

4. Simon autem de tribu Benjamin præpoſitus templi conſtitutus , contendebat , obſiſtente ſibi principe ſacerdotum : iniquum aliquid in civitate moliri.

5. Sed cùm vincere Oniam non poſſet , venit ad Apollonium Tharſeæ filium, qui eo tempore erat dux Cœleſyriæ, & Phœnicis:

6. & nuntiavit ei, pecuniis innumerabilibus plenum eſſe ærarium Jeroſolymis, & communes copias immenſas eſſe, quæ non pertinent ad rationem ſacrificiorum: eſſe autem poſſibile ſub poteſtate regis cadere univerſa.

7. Cùmque retuliſſet ad regem Apollonius de pecuniis, quæ delatæ erant, ille accitum Heliodorum , qui erat ſuper negotia ejus , miſit cum mandatis, ut prædictam pecuniam tranſportaret.

8. Statimque Heliodorus iter eſt aggreſſus, ſpecie quidem quaſi per Cœleſyriam, & Phœnicen civitates eſſet peragraturus , revera autem regis propoſitum perfecturus.

9. Sed , cùm veniſſet Jeroſolymam, & benignè à ſummo ſacerdote in civitate eſſet exceptus, narravit de dato indicio pecuniarum: & , cujus rei gratia adeſſet, aperuit: interrogabat autem, ſi verè hæc ita eſſent.

10. Tunc ſummus ſacerdos oſtendit depoſita eſſe hæc, & victualia viduarum, & pupillorum:

11. quædam verò eſſe Hircani Tobiæ viri valdè eminentis, in his, quæ detulerat impius Simon: univerſa autem argenti talenta eſſe quadringenta, & auri ducenta.

12. Decipi verò eos, qui crediſſent loco, & templo , quod per univerſum mundum honoratur, pro ſui veneratione, & ſanctitate omnino impoſſibile eſſe.

13. At ille pro his, quæ habebat in mandatis à rege, dicebat omni genere regi ea eſſe deferenda.

14. Conſtituta autem die intrabat de his Heliodorus ordinaturus . Non modica verò per univerſam civitatem erat trepidatio.

15. Sacerdotes autem ante altare cum ſtolis ſacerdotalibus jactaverunt ſe , & invocabant de cœlo eum, qui de depoſitis legem poſuit, ut his, qui depoſuerant ea, ſalva cuſtodiret.

16. Jam verò qui videbat ſummi ſacerdotis vultum, mente vulnerabatur: facies enim, & color immutatus declarabat internum animi dolorem.

17. Circumfuſa enim erat mœſtitia quædam viro, & horror corporis, per quem manifeſtus aſpicientibus dolor cordis ejus efficiebatur.

18. Alii etiam gregatim de domibus confluebant, publica ſupplicatione obſecrantes , pro eo quòd in contemptum locus eſſet venturus.

19. Accinctæque mulieres ciliciis pectus , per plateas confluebant: ſed & virgines, quæ con-

* Hic eſt Onias ad quẽ ſcripſit Rex Lacedæmoniorũ, ut teſtatur Joſeph. & habetur ſuprà 1. *Machab.* 12. 7. Erat autem ille Simonis 2. filius, & patre ſuo mortuo ann. 3805. ſummum pontificatum per annos 24. obtinuit.

† Seleucus ille eſt 4. hujus nominis Philopator dictus, Antiochi magni ſive 3. filius qui cœpit regnare Anno M. 3817. ante Ch. 187. regnavitque an. 12. Anno M. 3828. Ant. Chr. 176. ſub finem regni Seleuci, ut notat Joſeph.

concluſæ erant, procurrebant ad Oniam, aliæ autem ad muros, quædam verò per feneſtras aſpiciebant:

20. univerſæ autem protendentes manus in cœlum, deprecabantur.

21. Erat enim miſera commiſtæ multitudinis, & magni ſacerdotis in agone conſtituti expectatio.

22. Et hi quidem invocabant omnipotentem Deum, ut credita ſibi his, qui crediderant, cum omni integritate conſervarentur.

23. Heliodorus autem, quod decreverat, perficiebat eodem loco ipſe cum ſatellitibus circa ærarium præſens.

24. Sed ſpiritus omnipotentis Dei magnam fecit ſuæ oſtenſionis evidentiam, ita ut omnes, qui auſi fuerant parere ei, ruentes Dei virtute, in diſſolutionem, & formidinem converterentur.

25. Apparuit enim illis quidam equus terribilem habens ſeſſorem, optimis operimentis adornatus: iſque cum impetu Heliodoro priores calces eliſit, qui autem ei ſedebat, videbatur arma habere aurea.

26. Alii etiam apparuerunt duo juvenes virtute decori, optimi gloria, ſpecioſique amictu: qui circumſteterunt eum, & ex utraque parte flagellabant, ſine intermiſſione multis plagis verberantes.

27. Subitò autem Heliodorus concidit in terram, eumque multa caligine circumfuſum rapuerunt, atque in ſella geſtatoria poſitum ejecerunt.

28. Et is, qui cum multis curſoribus, & ſatellitibus prædictum ingreſſus eſt ærarium, portabatur nullo ſibi auxilium ferente, manifeſta Dei cognita virtute:

29. & ille quidem per divinam virtutem jacebat mutus, atque omni ſpe & ſalute privatus.

30. Hi autem Dominum benedicebant, quia magnificabat locum ſuum: & templum, quod paulò antè timore ac tumultu erat plenum, apparente omnipotente Domino, gaudio & lætitia impletum eſt.

31. Tunc verò ex amicis Heliodori quidam rogabant confeſtim Oniam, ut invocaret Altiſſimum, ut vitam donaret ei, qui in ſupremo ſpiritu erat conſtitutus.

32. Conſiderans autem ſummus ſacerdos ne fortè rex ſuſpicaretur malitiam aliquam ex Judæis circa Heliodorum conſummatam, obtulit pro ſalute viri hoſtiam ſalutarem.

33. Cùmque ſummus ſacerdos exoraret, iidem juvenes eiſdem veſtibus amicti, aſtantes Heliodoro, dixerunt: Oniæ ſacerdoti gratias age: nam propter eum Dominus tibi vitam donavit.

34. Tu autem à Deo flagellatus, nuntia omnibus magnalia Dei, & poteſtatem. Et his dictis, non comparuerunt.

35. Heliodorus autem, hoſtia Deo oblata, & votis magnis promiſſis ei, qui vivere illi conceſſit, & Oniæ gratias agens, recepto exercitu, repedabat ad regem.

36. Teſtabatur autem omnibus ea quæ ſub oculis ſuis viderat opera magni Dei.

37. Cùm autem rex interrogaſſet Heliodorum, quis eſſet aptus adhuc ſemel Jeroſolymam mitti, ait:

38. Si quem habes hoſtem, aut regni tui inſidiatorem, mitte illuc, & flagellatum eum recipies, ſi tamen evaſerit: eò quòd in loco ſit verè Dei quædam virtus.

39. Nam ipſe, qui habet in cœlis habitationem, viſitator, & adjutor eſt loci illius, & venientes ad malefaciendum percutit, ac perdit.

40. Igitur de Heliodoro, & ærarii cuſtodia, ita res ſe habet.

C A P U T IV.

Onias ob Simonis detractiones ad Seleucum conceſſit: cujus pontificatum ambiens frater ejus Jaſon, promiſit regi plurima talenta, acceptoque pontificatu omnem Dei cultum pervertit; quem pontificatu privari curat Menelaus, plura regi talenta pollicitus: cui promiſſa non præſtanti ſuccedit frater ipſius Lyſimachus: Onias cùm Menelaum de ſacrilegio argueret, illius ſuaſu ab Andronico perimitur: propter quod juſſu Antiochi in eodem loco Andronicus interimitur: Lyſimacho à populo oppreſſo, Menelaus apud regem accuſatus, intercedentibus donis abſolvitur, occiſis innocentibus ejus accuſatoribus.

1. SImon autem prædictus pecuniarum, & patriæ delator, malè loquebatur de Onia, tamquam ipſe Heliodorum inſtigaſſet ad hæc, & ipſe fuiſſet incentor malorum:

2. proviſoremque civitatis, ac defenſorem gentis ſuæ, & æmulatorem legis Dei audebat inſidiatorem regni dicere.

3. Sed, cùm inimicitiæ in tantum procederent, ut etiam per quoſdam Simonis neceſſarios homicidia fierent:

4. conſiderans Onias periculum contentionis, & Apollonium inſanire, utpote ducem Cœleſyriæ, & Phœnicis, ad augendam malitiam Simonis, ad regem ſe contulit,

5. non ut civium accuſator, ſed communem utilitatem apud ſemetipſum univerſæ multitudinis conſiderans.

6. Videbat enim ſine regali providentia impoſſibile eſſe pacem rebus dari, nec Simonem poſſe ceſſare à ſtultitia ſua.

7. Sed poſt Seleuci vitæ exceſſum, cùm ſuſcepiſſet regnum Antiochus, qui Nobilis appellabatur, ambiebat Jaſon frater Oniæ ſummum ſacerdotium:

8. * adito rege, promittens ei argenti ta- *Anno M.
lenta trecenta ſexaginta, & ex redditibus aliis 3819.
talenta octoginta, Ant. Chr.
175.

9. ſuper hæc promittebat & alia centum quinquaginta, ſi poteſtati ejus concederetur gymnaſium, & ephebiam ſibi conſtituere, & eos, qui in Jeroſolymis erant, Antiochenos ſcribere.

10. Quod cùm rex annuiſſet, & obtinuiſſet Anno M.
principatum, ſtatim ad gentilem ritum con- 3810.
tribules ſuos transferre cœpit.

11. Et amotis his, quæ humanitatis cauſa Judæis à regibus fuerant conſtituta, per Joannem patrem Eupolemi, qui apud Romanos de amicitia, & ſocietate functus eſt legatione legitima, civium jura deſtituens, prava inſtituta ſanciebat.

12. Etenim auſus eſt ſub ipſa arce gymna- 1. Mach. 1.
ſium conſtituere, & optimos quoſque Ephe- 15.
borum in lupanaribus ponere.

13. Erat autem hoc non initium, ſed incre-

mentum quoddam, & profectus gentilis, & alienigenæ converſationis, propter impii, & non ſacerdotis Jaſonis nefarium & inauditum ſcelus:

14. ita ut ſacerdotes jam non circa altaris officia dediti eſſent, ſed contempto templo, & ſacrificiis neglectis feſtinarent participes fieri palæſtræ, & præbitionis ejus injuſtæ, & in exercitiis diſci:

15. & patrios quidem honores nihil habentes, Græcas glorias optimas arbitrabantur:

16. quarum gratia periculoſa eos contentio habebat, & eorum inſtituta æmulabantur, ac per omnia his conſimiles eſſe cupiebant, quos hoſtes, & peremptores habuerant.

17. In leges enim divinas impiè agere impunè non cedit: ſed hoc tempus ſequens declarabit.

18. Cùm autem quinquennalis agon Tyri celebraretur, & rex præſens eſſet,

19. miſit Jaſon facinoroſus ab Jeroſolymis viros peccatores, portantes argenti didrachmas trecentas in ſacrificium Herculis: quas poſtulaverunt hi, qui aſportaverant ne in ſacrificiis erogarentur, quia non oporteret, ſed in alios ſumptus eas deputari.

20. Sed hæ oblatæ ſunt quidem ab eo, qui miſerat, in ſacrificium Herculis: propter præſentes autem datæ ſunt in fabricam navium triremium.

21. Miſſo autem in Ægyptum Apollonio Mneſthei filio propter primates (*a*) Ptolemæi Philometoris regis, cùm cognoviſſet Antiochus alienum ſe à negotiis regni effectum, propriis utilitatibus conſulens, profectus inde venit Joppen, & inde Jeroſolymam.

22. Et magnificè ab Jaſone, & civitate ſuſceptus, cum facularum luminibus, & laudibus ingreſſus eſt: & inde in Phœnicen exercitum convertit.

23. Et poſt triennii tempus (*b*) miſit Jaſon Menelaum, ſupradicti Simonis fratrem portantem pecunias regi, & de negotiis neceſſariis reſponſa perlaturum.

24. At ille commendatus regi, cùm magnificaſſet faciem poteſtatis ejus, in ſemetipſum retorſit ſummum ſacerdotium, ſuperponens Jaſoni talenta argenti trecenta.

25. Acceptiſque à rege mandatis, venit, nihil quidem habens dignum ſacerdotio: animos verò crudelis tyranni, & feræ belluæ iram gerens.

26. Et Jaſon quidem, qui proprium fratrem captivaverat, ipſe deceptus profugus in Ammanitem expulſus eſt regionem.

27. Menelaus autem principatum quidem obtinuit: de pecuniis verò regi promiſſis, nihil agebat, cùm exactionem faceret Soſtratus, qui arci erat præpoſitus.

28. Nam ad hunc exactio vectigalium pertinebat: quam ob cauſam utrique ad regem ſunt evocati. (*c*)

29. Et (*d*) Menelaus amotus eſt à ſacerdotio, ſuccedente Lyſimacho fratre ſuo: Soſtratus autem prælatus eſt Cypriis.

30. Et cùm hæc agerentur, contigit, Tharſenſes, & Mallotas ſeditionem movere, eò quòd Antiochidi regis concubinæ dono eſſent dati.

31. Feſtinanter itaque rex venit ſedare illos, relicto ſuffecto uno ex comitibus ſuis Andronico.

32. Ratus autem Menelaus accepiſſe ſe tempus opportunum, aurea quædam vaſa è templo furatus donavit Andronico, & alia vendiderat Tyri, & per vicinas civitates.

33. Quod cùm certiſſimè cognoviſſet Onias, arguebat eum, ipſe in loco tuto ſe continens Antiochiæ ſecus Daphnem.

34. Unde Menelaus accedens ad Andronicum, rogabat ut Oniam interficeret. Qui cùm veniſſet ad Oniam, & datis dextris cum jurejurando (quamvis eſſet ei ſuſpectus) ſuaſiſſet de aſylo procedere, ſtatim eum peremit, non veritus juſtitiam.

35. Ob quam cauſam non ſolùm Judæi, ſed aliæ quoque nationes indignabantur, & moleſtè ferebant de nece tanti viri injuſta.

36. Sed regreſſum regem de Ciliciæ locis adierunt Judæi apud Antiochiam, ſimul & Græci, conquerentes de iniqua nece Oniæ.

37. Contriſtatus itaque animo Antiochus propter Oniam, & flexus ad miſericordiam, lacrymas fudit, recordatus defuncti ſobrietatem & modeſtiam.

38. Accenſiſque animis Andronicum purpura exutum, per totam civitatem jubet circumduci: & in eodem loco, in quo in Oniam impietatem commiſerat, ſacrilegum vita privari, Domino illi condignam retribuente pœnam.

39. Multis autem ſacrilegiis in templo à Lyſimacho commiſſis Menelai conſilio, & divulgata fama, congregata eſt multitudo adverſum Lyſimachum multo jam auro exportato.

40. Turbis autem inſurgentibus, & animis ira repletis, Lyſimachus armatis ferè tribus millibus iniquis manibus uti cœpit, duce quodam tyranno, ætate pariter, & dementia provecto.

41. Sed, ut intellexerunt conatum Lyſimachi, alii lapides, alii fuſtes validos arripuere: quidam verò cinerem in Lyſimachum jecere.

42. Et multi quidem vulnerati, quidam autem & proſtrati, omnes verò in fugam converſi ſunt: ipſum etiam ſacrilegum ſecus ærarium interfecerunt.

43. De his ergo cœpit judicium adversùs Menelaum agitari.

44. Et cùm veniſſet rex Tyrum, ad ipſum negotium detulerunt miſſi tres viri à ſenioribus.

45. Et cùm ſuperaretur Menelaus, promiſit Ptolemæo multas pecunias dare ad ſuadendum regi.

46. Itaque Ptolemæus in quodam atrio poſitum quaſi refrigerandi gratia regem adiit, & deduxit à ſententia:

47. & Menelaum quidem univerſæ malitiæ reum criminibus abſolvit: miſeros autem, qui, etiamſi apud Scythas cauſam dixiſſent, innocentes judicarentur, hos morte damnavit.

48. Citò ergo injuſtam pœnam dederunt, qui pro civitate, & populo, & ſacris vaſis cauſam proſecuti ſunt.

49. Quam ob rem Tyrii quoque indignati, erga ſepulturam eorum liberaliſſimi extiterunt.

50. Menelaus autem, propter eorum, qui in potentia erant, avaritiam, permanebat in poteſtate, creſcens in malitia ad inſidias civium.

(*a*) Gr. ἀνὰ τὰ πρωτοκλίσια, hic eſt, celebritatem illam quæ acta eſt, cùm primùm in throno ſedere cœpit Ptolemæus, mortua dilecta matre Cleopatra, Antiochi Magni filia, & Antiochi Epiphanis ſorore. Anno M. 1831.

(*b*) Anno M. 1832. Ant. Chr. 172. poſt triennium quàm pontificatum adeptus eſt.

(*c*) Ann. M. 1834. Ant. Chr. 170.

(*d*) Gr. Et Menelaus vicarium pontificatus reliqui Lyſimachum fratrem ſuum; Soſtratus autem, Cratetem, illum qui Cypriis præfuit.

CAPUT V.

Armati exercitus, ipſorumque congreſſiones Jeroſolymis in aere quadraginta diebus conſpiciuntur: Jaſon Jeruſalem invadens, & cives crudeliter trucidans, apud exteros miſerè moritur: Antiochus, innumeris in Jeruſalem trucidatis, vinctis ac venumdatis, templum ſpoliat; & diſcedens, relinquit crudeles præpoſitos qui populum affligant: rurſumque miſſo duce Apollonio plurimos interficit: Judas verò Machabæus cum ſuis in deſertum locum ſeceſſit.

Anno M. 3914. Ant. Chr. 170.

1. EOdem tempore Antiochus ſecundam profectionem paravit in Ægyptum.

2. Contigit autem per univerſam Jeroſolymorum civitatem videri diebus quadraginta per aera equites diſcurrentes, auratas ſtolas habentes, & haſtis, quaſi cohortes, armatos,

3. & curſus equorum per ordines digeſtos, & congreſſiones fieri cominus, & ſcutorum motus, & galeatorum multitudinem gladiis diſtrictis, & telorum jactus, & aureorum armorum ſplendorem, omniſque generis loricarum.

4. Quapropter omnes rogabant in bonum monſtra converti.

5. Sed cùm falſus rumor exiſſet, tamquam vita exceſſiſſet Antiochus, aſſumptis Jaſon non minùs mille viris, repentè aggreſſus eſt civitatem: & civibus ad murum convolantibus ad ultimum apprehenſa civitate, Menelaus fugit in arcem:

6. Jaſon verò non parcebat in cæde civibus ſuis, nec cogitabat proſperitatem adverſùm cognatos malum eſſe maximum, arbitrans hoſtium & non civium ſe trophæa capturum.

7. Et principatum quidem non obtinuit, finem verò inſidiarum ſuarum confuſionem accepit, & profugus iterùm abiit in Ammaniten.

8. Ad ultimum, in exitium ſui concluſus ab Areta Arabum tyranno fugiens de civitate in civitatem, omnibus odioſus, ut refuga legum & execrabilis, ut patriæ & civium hoſtis, in Ægyptum extruſus eſt:

9. & qui multos de patria ſua expulerat, peregrè periit, Lacedæmonas profectus, quaſi pro cognatione ibi refugium habiturus:

10. & qui inſepultos multos abjecerat, ipſe & illamentatus, & inſepultus abjicitur, ſepultura neque peregrina uſus, neque patrio ſepulchro participans.

11. His itaque geſtis, ſuſpicatus eſt rex ſocietatem deſerturos Judæos: & ob hoc profectus ex Ægypto efferatis animis, civitatem quidem armis cepit.

12. Juſſit autem militibus interficere, nec parcere occurſantibus, & per domos aſcendentes trucidare.

13. Fiebant ergo cædes juvenum, ac ſeniorum, & mulierum, & natorum exterminia, virginumque & parvulorum neces.

14. Erant autem toto triduo octoginta millia interfecti, quadraginta millia vincti, non minùs autem venumdati.

15. Sed nec iſta ſufficiunt: auſus eſt etiam intrare templum univerſa terra ſanctius, Menelao ductore, qui legum & patriæ fuit proditor:

16. & ſceleſtis manibus ſumens ſancta vaſa, quæ ab aliis regibus, & civitatibus erant poſita ad ornatum loci, & gloriam, contrectabat indignè, & contaminabat.

17. Ita alienatus mente Antiochus, non conſiderabat quòd propter peccata habitantium civitatem, modicùm Deus fuerat iratus: propter quod & accidit circa locum deſpectio:

18. alioqnin niſi contigiſſet eos multis peccatis eſſe involutos, ‖ ſicut Heliodorus, qui miſſus eſt à Seleuco rege ad expoliandum ærarium, etiam hic ſtatim adveniens flagellatus, & repulſus utique fuiſſet ab audacia. ‖ *Supr. 3. 25. & 27.*

19. Verùm non propter locum, gentem; ſed propter gentem, locum Deus elegit.

20. Ideoque & ipſe locus particeps factus eſt populi malorum: Poſteà autem fiet ſocius bonorum, & qui derelictus in ira Dei omnipotentis eſt, iterum in magni Domini reconciliatione cum ſumma gloria exaltabitur.

21. Igitur Antiochus mille & octingentis ablatis de templo talentis, velociter Antiochiam regreſſus eſt, exiſtimans ſe præ ſuperbia terram ad navigandum, pelagus verò ad iter agendum deducturum propter mentis elationem. Eodem ann. 3814. Ant. Chr. 170.

22. Reliquit autem & præpoſitos ad affligendam gentem: Jeroſolymis quidem Philippum genere Phrygem, moribus crudeliorem eo ipſo, à quo conſtitutus eſt. Ann. M. 3836. Ant. Chr. 168.

23. In Garizim autem Andronicum, & Menelaum, qui (*a*) gravius quàm ceteri imminebant civibus.

24. Cùmque appoſitus eſſet contra Judæos, miſit (*b*) odioſum principem Apollonium cum exercitu viginti & duobus millibus, præcipiens ei omnes perfectæ ætatis interficere, mulieres, ac juvenes vendere.

25. Qui cùm veniſſet Jeroſolymam, pacem ſimulans, quievit uſque ad diem ſanctum ſabbati: & tunc feriatis Judæis arma capere ſuis præcepit.

26. Omneſque qui ad ſpectaculum proceſſerant, trucidavit: & civitatem cum armatis diſcurrens, ingentem multitudinem peremit.

27. Judas autem Machabæus, qui decimus (*c*) fuerat, ſeceſſerat in deſertum locum, ibique inter feras vitam in montibus cum ſuis agebat: & fœni cibo veſcentes, demorabantur, ne participes eſſent coinquinationis.

(*a*) Gr. *Habebat enim inimicam in cives voluntatē*, quod de Menelao videtur dici. (*b*) Legit hic interpres *μυσάρχην*, cùm Græci codices nūc omnes habeant *μυσάρχην*, *ſceleris principem*, niſi malis vertere *præfectum Myſiæ*, ut *μυσιάρχην* infrà numerat c. 12 v. 2. aut cū Joſeph. 12. Antiq. c. 7. legere *μεριδάρχην collectionis præfectum*. (*c*) Sic 2. Petr. 2. 5. ὄγδοον *octavum* Noe. Gallicè dicimus, *luy huitieme*, *luy dixieme*.

CAPUT VI.

Per ducem à rege miſſum Judæi à lege Dei arcentur, templumque fœdiſſimè profanatur, & Judæi etiam per varias regiones diſperſi ad idolorum coguntur ſacrificia: deſcribitur duarum mulierum ſupplicium eò quòd filios ſuos circumcidiſſent; ſabbatumque celebrantes concremantur: oſtenditur tamen hæc afflictio non eſſe Dei deſerentis, ſed ſuos corripientis: egregium Eleazari ſenis martyrium nolentis porcinis veſci carnibus, nec id ſimulare.

1. SEd non poſt multum temporis miſit rex † ſenem quemdam Antiochenum, qui compelleret Judæos ut ſe transferrent à patriis, & Dei legibus: † Anno M. 3817. Ant. Chr. 167.

2. con-

2. contaminare etiam quod in Jeroſolymis erat templum, & cognominare Jovis Olympii: & in Garizim, prout erant hi, * qui locum inhabitabant, Jovis hoſpitalis.

* Erant enim peregrini & advenæ.

3. Peſſima autem & univerſis gravis erat malorum incurſio:

4. nam templum luxuria, & comeſſationibus Gentium erat plenum, & ſcortantium cum meretricibus, ſacratiſque ædibus mulieres ſe ultrò ingerebant, intrò ferentes ea, quæ non licebat.

5. Altare etiam plenum erat illicitis, quæ legibus prohibebantur.

6. Neque autem ſabbata cuſtodiebantur, neque dies ſolemnes patrii ſervabantur, nec ſimpliciter Judæum ſe eſſe quiſquam confitebatur.

7. Ducebantur autem cum amara neceſſitate in die natalis regis ad ſacrificia: &, cùm Liberi ſacra celebrarentur, cogebantur hedera coronati Libero circuire.

8. Decretum autem exiit in proximas Gentilium civitates, ſuggerentibus Ptolemæis, ut pari modo & ipſi adversùs Judæos agerent, ut ſacrificarent:

9. eos autem, qui nollent tranſire ad inſtituta Gentium, interficerent: erat ergo videre miſeriam.

10. Duæ enim mulieres delatæ ſunt natos ſuos circumcidiſſe: quas, infantibus ad ubera ſuſpenſis, cùm publicè per civitatem circumduxiſſent, per muros præcipitaverunt.

1 Mach. 1. 63.

11. Alii verò, ad proximas coeuntes ſpeluncas, & latenter ſabbati diem celebrantes, cùm indicati eſſent Philippo *, flammis ſuccenſi ſunt, eò quòd verebantur propter religionem & obſervantiam, manu ſibimet auxilium ferre.

* Phrygi illi de quo ſupr. c. 5. 22.

12. Obſecro autem eos, qui hunc librum lecturi ſunt, ne abhorreſcant propter adverſos caſus, ſed reputent, ea, quæ acciderunt, non ad interitum, ſed ad correptionem eſſe generis noſtri.

13. Etenim multo tempore non ſinere peccatoribus ex ſententia agere, ſed ſtatim ultiones adhibere, magni beneficii eſt indicium.

14. Non enim, ſicut in aliis nationibus, Dominus patienter expectat, ut eas, cùm judicii dies advenerit, in plenitudine peccatorum puniat:

15. ita & in nobis ſtatuit, ut, peccatis noſtris in finem devolutis, ita demùm in nos vindicet.

16. Propter quod numquam quidem à nobis miſericordiam ſuam amovet: corripiens verò in adverſis populum ſuum non derelinquit.

17. Sed hæc nobis ad commonitionem legentium dicta ſint paucis. Jam autem veniendum eſt ad narrationem.

18. Igitur Eleazarus unus de primoribus ſcribarum, vir ætate provectus, & vultu decorus, aperto ore hians compellabatur carnem porcinam manducare.

19. At ille glorioſiſſimam mortem magis quàm odibilem vitam complectens, voluntariè præibat ad ſupplicium.

20. Intuens autem, quemadmodum oporteret accedere, patienter ſuſtinens, deſtinavit non admittere illicita propter vitæ amorem.

21. Hi autem, qui aſtabant, iniqua miſeratione commoti, propter antiquam viri amicitiam, tollentes eum ſecretò rogabant afferri carnes, quibus veſci ei licebat, ut ſimularetur manducaſſe, ſicut rex imperaverat de ſacrificii carnibus:

22. ut, hoc facto, à morte liberaretur: & propter veterem viri amicitiam, hanc in eo faciebant humanitatem.

23. At ille cogitare cœpit ætatis ac ſenectutis ſuæ eminentiam dignam, & ingenitæ nobilitatis canitiem, atque à puero optimæ converſationis actus: & ſecundùm ſanctæ & à Deo conditæ legis conſtituta, reſpondit citò, dicens præmitti ſe velle in infernum.

24. Non enim ætati noſtræ dignum eſt, inquit, fingere: ut multi adoleſcentium, arbitrantes Eleazarum nonaginta annorum tranſiiſſe ad vitam alienigenarum:

25. & ipſi propter meam ſimulationem, & propter modicum corruptibilis vitæ tempus decipiantur, & per hoc maculam atque execrationem meæ ſenectuti conquiram.

26. Nam, etſi in præſenti tempore ſuppliciis hominum eripiar, ſed manum Omnipotentis nec vivus, nec defunctus effugiam.

27. Quam ob rem fortiter vita excedendo, ſenectute quidem dignus apparebo:

28. adoleſcentibus autem exemplum forte relinquam, ſi prompto animo, ac fortiter pro graviſſimis ac ſanctiſſimis legibus honeſta morte perfungar. His dictis, confeſtim ad ſupplicium trahebatur.

29. Hi autem, qui eum ducebant, & paulò antè fuerant mitiores, in iram converſi ſunt propter ſermones ab eo dictos, quos illi per arrogantiam prolatos arbitrabantur.

30. Sed, cùm plagis perimeretur, ingemuit, & dixit: Domine, qui habes ſanctam ſcientiam, manifeſtè tu ſcis, quia, cùm à morte poſſem liberari, duros corporis ſuſtineo dolores: ſecundùm animam verò propter timorem tuum libenter hæc patior.

31. Et iſte quidem hoc modo vita deceſſit, non ſolùm juvenibus, ſed & univerſæ Genti memoriam mortis ſuæ ad exemplum virtutis & fortitudinis derelinquens.

CAPUT VII.

Septem fratrum matriſque eorum ingentia fortiſſimeque tolerata ſupplicia, quòd porcinis nollent veſci carnibus: & quàm conſtanter regi ob ſuam crudelitatem oſtenderint paratam eſſe damnationem, & mater ſuos filios ſit exhortata.

1. CONtigit autem & ſeptem fratres unà cum matre ſua apprehenſos, compelli à rege edere contra fas carnes porcinas, flagris, & taureis * cruciatos.

Eodem ann. 3837. Ant. Chr. 167.

* Scuticis ex taurino corio.

2. Unus autem ex illis, qui erat primus, ſic ait: Quid quæris, & quid vis diſcere à nobis? parati ſumus mori, magis, quàm patrias Dei leges prævaricari.

3. Iratus itaque rex, juſſit ſartagines, & ollas æneas ſuccendi: quibus ſtatim ſuccenſis,

4. juſſit, ei, qui prior fuerat locutus, amputari linguam: &, cute capitis abſtracta, ſummas quoque manus & pedes ei præſcindi, ceteris ejus fratribus, & matre inſpicientibus.

5. Et,

Digitized by Google

5. Et, cùm jam per omnia inutilis factus eſſet, juſſit ignem admoveri, & adhuc ſpirantem torreri in ſartagine: in qua cùm diu cruciaretur, ceteri unà cum matre invicem ſe hortabantur mori fortiter,

6. dicentes: Dominus Deus aſpiciet veritatem, & conſolabitur in nobis, || quemadmodum in proteſtatione cantici declaravit Moyſes: Et in ſervis ſuis conſolabitur.

|| Deut. 32. 6.

7. Mortuo itaque illo primo hoc modo, ſequentem deducebant ad illudendum: &, cute capitis ejus cum capillis abſtracta, interrogabant, ſi manducaret prius, quàm toto corpore per membra ſingula puniretur.

8. At ille, reſpondens patria voce, dixit: Non faciam. Propter quod & iſte, ſequenti loco, primi tormenta ſuſcepit:

9. & in ultimo ſpiritu conſtitutus, ſic ait: Tu quidem ſceleſtiſſime in præſenti vita nos perdis: ſed Rex mundi defunctos nos pro ſuis legibus in æternæ vitæ reſurrectione ſuſcitabit.

10. Poſt hunc tertius illuditur, & linguam poſtulatus citò protulit, & manus conſtanter extendit:

11. & cum fiducia ait: E cœlo iſta poſſideo, ſed propter Dei leges nunc hæc ipſa deſpicio, quoniam ab ipſo me ea recepturum ſpero:

12. ita ut rex, & qui cum ipſo erant, mirarentur adoleſcentis animum, quòd tamquam nihilum duceret cruciatus.

13. Et hoc ita defuncto, quartum vexabant ſimiliter torquentes.

14. Et, cùm jam eſſet ad mortem, ſic ait: Potius eſt ab hominibus morti datos ſpem expectare à Deo, iterùm ab ipſo reſuſcitandos: tibi enim reſurrectio ad vitam non erit.

15. Et cùm admoviſſent quintum, vexabant eum. At ille, reſpiciens in eum, dixit:

16. Poteſtatem inter homines habens, cùm ſis corruptibilis, facis quod vis: noli autem putare genus noſtrum à Deo eſſe derelictum.

17. Tu autem patienter ſuſtine, & videbis magnam poteſtatem ipſius, qualiter te, & ſemen tuum torquebit.

18. Poſt hunc ducebant ſextum, & is, mori incipiens, ſic ait: Noli fruſtrà errare: nos enim propter noſmetipſos hæc patimur, peccantes in Deum noſtrum, & digna admiratione facta ſunt in nobis:

19. tu autem ne exiſtimes tibi impunè futurum, quòd contra Deum pugnare tentaveris.

20. Supra modum autem mater mirabilis, & bonorum memoria digna, quæ pereuntes ſeptem filios ſub unius diei tempore conſpiciens, bono animo ferebat propter ſpem, quam in Deum habebat:

21. ſingulos illorum hortabatur voce patria fortiter, repleta ſapientia: &, fœmineæ cogitationi maſculinum animum inſerens,

22. dixit ad eos: Neſcio qualiter in utero meo apparuiſtis: neque enim ego ſpiritum & animam donavi vobis & vitam, & ſingulorum membra non ego ipſa compegi:

23. ſed enim mundi Creator, qui formavit hominis nativitatem, quique omnium invenit originem, & ſpiritum vobis iterum cum miſericordia reddet & vitam, ſicut nunc voſmetipſos deſpicitis propter leges ejus.

24. Antiochus autem, contemni ſe arbitratus, ſimul & exprobrantis voce deſpecta, cùm adhuc adoleſcentior ſupereſſet, non ſolùm verbis hortabatur, ſed & cum juramento affirmabat, ſe divitem & beatum facturum: & tranſlatum à patriis legibus amicum habiturum, & res neceſſarias ei præbiturum.

25. Sed ad hæc cùm adoleſcens nequaquàm inclinaretur, vocavit rex matrem, & ſuadebat ei ut adoleſcenti fieret in ſalutem.

26. Cùm autem multis eam verbis eſſet hortatus, promiſit ſuaſuram ſe filio ſuo.

27. Itaque inclinata ad illum, irridens crudelem tyrannum, ait patria voce: Fili mi, miſerete mei, quæ te in utero novem menſibus portavi, & lac triennio dedi & alui, & in ætatem iſtam perduxi.

28. Peto, nate, ut aſpicias ad cœlum, & terram, & ad omnia, quæ in eis ſunt: & intelligas, quia ex nihilo fecit illa Deus, & hominum genus:

29. ita fiet, ut non timeas carnificem iſtum, ſed dignus fratribus tuis effectus particeps, ſuſcipe mortem, ut in illa miſeratione cum fratribus tuis te recipiam.

30. Cùm hæc illa adhuc diceret, ait adoleſcens: Quem ſuſtinetis? non obedio præcepto regis, ſed præcepto legis, quæ data eſt nobis per Moyſen.

31. Tu verò, qui inventor omnis malitiæ factus es in Hebræos, non effugies manum Dei.

32. Nos enim pro peccatis noſtris hæc patimur.

33. Et ſi nobis propter increpationem, & correptionem Dominus Deus noſter modicum iratus eſt: ſed iterum reconciliabitur ſervis ſuis.

34. Tu autem, ò ſceleſte, & omnium hominum flagitioſiſſime, noli fruſtrà extolli vanis ſpebus in ſervos ejus inflammatus.

35. Nondum enim omnipotentis Dei, & omnia inſpicientis, judicium effugiſti.

36. Nam fratres mei, modico nunc dolore ſuſtentato, ſub teſtamento æternæ vitæ effecti ſunt: tu verò judicio Dei juſtas ſuperbiæ tuæ pœnas exolves.

37. Ego autem, ſicut & fratres mei, animam, & corpus meum trado pro patriis legibus: invocans Deum maturiùs genti noſtræ propitium fieri, teque cum tormentis, & verberibus confiteri quòd ipſe eſt Deus ſolus.

38. In me verò, & in fratribus meis deſinet omnipotentis ira, quæ ſuper omne genus noſtrum juſtè ſuperducta eſt.

39. Tunc rex accenſus ira, in hunc ſuper omnes crudeliùs deſævit, indignè ferens ſe deriſum.

40. Et hic itaque mundus obiit, per omnia in Domino confidens.

41. Noviſſimè autem poſt filios & Mater conſumpta eſt.

42. Igitur de ſacrificiis, & de nimiis crudelitatibus ſatis dictum eſt.

Digitized by Google

CAPUT VIII.

Judas Machabæus, invocato Dei auxilio, poſt aliquot victorias, Nicanorem, qui certam ſibi de Judæis pollicebatur victoriam, ſuos primùm ad conſtantiam adhortatus, profligavit; interfectis de ejus exercitu unà cum Timotheo & Bacchide pluſquam 20000. ita ut Nicanor ſolus effugiens prædicaret Judæos Deum habere protectorem.

Anno M. 3838. Ant. Chr. 166.

1. JUdas verò Machabæus, & qui cum illo erant, introibant latenter in caſtella: & convocantes cognatos, & amicos, & eos, qui permanſerunt in Judaiſmo, aſſumentes, eduxerunt ad ſe ſex millia virorum.

2. Et invocabant Dominum, ut reſpiceret in populum, qui ab omnibus calcabatur: & miſereretur templo, quod contaminabatur ab impiis:

3. miſereretur etiam exterminio civitatis, quæ eſſet illicò complananda, & vocem ſanguinis ad ſe clamantis audiret:

4. memoraretur quoque iniquiſſimas mortes parvulorum innocentum, & blaſphemias nomini ſuo illatas, & indignaretur ſuper his.

5. At Machabæus, congregata multitudine, intolerabilis Gentibus efficiebatur: ira enim Domini in miſericordiam converſa eſt.

6. Et ſuperveniens caſtellis, & civitatibus improviſus, ſuccendebat eas: & opportuna loca occupans, non paucas hoſtium ſtrages dabat:

7. maximè autem noctibus ad hujuſcemodi excurſus ferebatur, & fama virtutis ejus ubique diffundebatur.

Anno M. 3839. * Dorymenis filium.

8. Videns autem Philippus paulatim virum ad profectum venire, ac frequentiùs res ei cedere proſperè, ad Ptolemæum * ducem Cœleſyriæ, & Phœnicis ſcripſit ut auxilium ferret regis negotiis.

9. At ille velociter miſit Nicanorem Patrocli de primoribus amicum, datis ei de permiſtis gentibus, armatis non minus viginti millibus, ut univerſum Judæorum genus deleret, adjuncto ei & Gorgia viro militari, & in bellicis rebus experientiſſimo.

10. Conſtituit autem Nicanor, ut regi tributum, quod Romanis erat dandum, duo millia talentorum de captivitate Judæorum ſuppleret:

11. ſtatimque ad maritimas civitates miſit, convocans ad coemptionem Judaicorum mancipiorum, promittens ſe nonaginta mancipia talento diſtracturum, non reſpiciens ad vindictam, quæ eum ab Omnipotente eſſet conſecutura.

12. Judas autem ubi comperit, indicavit his, qui ſecum erant Judæis, Nicanoris adventum.

13. Ex quibus quidam formidantes, & non credentes Dei juſtitiæ *, in fugam vertebantur:

14. alii verò ſi quid eis ſupererat † vendebant, ſimulque Dominum deprecabantur ut eriperet eos ab impio Nicanore, qui eos priùs quàm cominus veniret, vendiderat:

15. & ſi non propter eos, propter teſtamentum tamen quod erat ad patres eorum, & propter invocationem ſancti & magnifici Nominis ejus ſuper ipſos.

* τὴν τοῦ Θεοῦ δίκην i. Dei vindictam venturam, ſuper Nicanorem.
† Gr. additur & ſo- ſum mu- tabant.

16. Convocatis autem Machabæus ſeptem millibus, qui cum ipſo erant, rogabat ne hoſtibus reconciliarentur, neque metuerent iniquè venientium adverſùm ſe hoſtium multitudinem, ſed fortiter contenderent,

17. ante oculos habentes contumeliam, quæ loco ſancto ab his injuſtè eſſet illata, itemque & ludibrio habitæ civitatis injuriam, adhuc etiam veterum inſtituta convulſa.

18. Nam illi quidem armis confidunt, ait, ſimul & audacia: nos autem in omnipotente Domino, qui poteſt & venientes adverſùm nos, & univerſum mundum uno nutu delere, confidimus.

19. Admonuit autem eos & de auxiliis Dei, quæ facta ſunt erga parentes: & || quòd ſub Sennacherib centum octoginta quinque millia perierunt:

|| 4. Reg. 19. 35. Tob. 1. 21. Eccli. 48. 24. Iſaiæ 37. 36. 1. Mach. 7. 41.

20. & de prælio, quod eis adverſùs Galatas fuit in Babylonia, ut omnes, ubi ad rem ventum eſt, Macedonibus ſociis hæſitantibus, ipſi ſex millia ſoli peremerunt centum viginti millia propter auxilium illis datum de cœlo, & beneficia pro his plurima conſecuti ſunt.

21. His verbis conſtantes effecti ſunt, & pro legibus, & patria mori parati.

22. Conſtituit itaque fratres ſuos duces utrique ordini, Simonem, & Joſephum, & Jonathan, ſubjectis unicuique millenis & quingentenis.

23. * Ad hoc etiam ab Eſdra lecto illis ſancto libro, & dato ſigno adjutorii Dei, in prima acie ipſe dux commiſit cum Nicanore.

24. Et facto ſibi adjutore Omnipotente, interfecerunt ſuper novem millia hominum: majorem autem partem exercitus Nicanoris vulneribus debilem factam fugere compulerunt.

25. Pecuniis verò eorum, qui ad emptionem ipſorum venerant, ſublatis, ipſos uſquequaque perſecuti ſunt;

26. ſed reverſi ſunt hora concluſi: nam erat ante ſabbatum: quam ob cauſam non perſeveraverunt inſequentes.

27. Arma autem ipſorum, & ſpolia congregantes, ſabbatum agebant: benedicentes Dominum, qui liberavit eos in iſto die, miſericordiæ initium ſtillans in eos.

28. Poſt ſabbatum verò debilibus, & orphanis, & viduis diviſerunt ſpolia: & reſidua ipſi cum ſuis habuere.

29. His itaque geſtis, & communiter ab omnibus facta obſecratione, miſericordem Dominum poſtulabant, ut in finem ſervis ſuis reconciliaretur.

30. Et ex his, qui cum Timotheo, & Bacchide erant contra ſe contendentes, ſuper viginti millia interfecerunt, & munitiones excelſas obtinuerunt: & plures prædas diviſerunt, æquam portionem debilibus, pupillis, & viduis, ſed & ſenioribus facientes.

31. Et cùm arma eorum diligenter collegiſſent, omnia compoſuerunt in locis opportunis, reſidua verò ſpolia Jeroſolymam detulerunt:

32. & Philarchen, qui cum Timotheo erat, interfecerunt, virum ſceleſtum, qui in multis Judæos afflixerat.

33. Et cùm epinicia agerent Jeroſolymis,

* Gr. ἔτι δὲ καὶ Ἐλεάζαρον, ac præterea Eleazarum, quod interpretes annectunt ſuperioribus, voluntq; duci eſſe nomen. Vir doctus putat legendum ἔτι δὲ καὶ ἀναγνοὺς, &c. Adhuc autem, & Eleazaro lecto illis ſancto libro, qui ſcilicet, illius dicta, facta & mortē pro lege memorabat, ut tam illuſtri exēplo accenderentur militum animi.

eum, qui ſacras januas incenderat, id eſt, Calliſthenem, cùm in quoddam domicilium refugiſſet, incenderunt, digna ei mercede pro impietatibus ſuis reddita:

34. Facinoroſiſſimus autem Nicanor, qui mille negotiantes ad Judæorum venditionem adduxerat,

35. humiliatus auxilio Domini ab his, quos nullos exiſtimaverat, depoſita veſte gloriæ *, per mediterranea fugiens, ſolus venit Antiochiam, ſummam infelicitatem de interitu ſui exercitus conſecutus.

* Quo minus agnoſceretur.

36. Et qui promiſerat Romanis ſe tributum reſtituere de captivitate Jeroſolymorum, prædicabat nunc protectorem Deum habere Judæos, & ob ipſum invulnerabiles eſſe, eò quòd ſequerentur leges ab ipſo conſtitutas.

CAPUT IX.

Antiochus à Perſepoli fugatus, dum Judæos ad internecionem perdere meditaretur, maximis viſcerum doloribus à Deo percuſſus, cum fœtore intolerabili ſcatu rientibus è corpore vermibus, poſt ſuorum criminum agnitionem, & ſerò promiſſam emendationem, merita morte occubuit, ſcriptis ad Judæos litteris ut filio ſuo ſubditi perſiſterent.

1. EOdem tempore Antiochus inhoneſtè revertebatur de Perſide.

2. Intraverat enim in eam, quæ dicitur Perſepolis *, & tentavit expoliare templum, & civitatem opprimere: ſed multitudine ad arma concurrente, in fugam verſi ſunt: & ita contigit ut Antiochus poſt fugam turpiter rediret.

* Hæc eſt Elymais. 1. Mach. 6. 1.

3. Et cùm veniſſet circa Ecbatanam †, recognovit quæ erga Nicanorem, & Timotheum geſta ſunt.

† Caput Mediæ, ut ait Curt. & Plin.

4. Elatus autem in ira, arbitrabatur ſe injuriam illorum, qui ſe fugaverant, poſſe in Judæos retorquere: ideòque juſſit agitari currum ſuum, ſine intermiſſione agens iter, cœleſti eum judicio perurgente, eò quòd ita ſuperbè locutus eſt ſe venturum Jeroſolymam, & congeriem ſepulchri Judæorum eam facturum.

5. ‖ Sed qui univerſa conſpicit Dominus Deus Iſrael, percuſſit eum inſanabili, & inviſibili plaga. Ut enim finivit hunc ipſum ſermonem, apprehendit eum dolor dirus viſcerum, & amara internorum tormenta:

‖ 2. Par. 16. 9.

6. & quidem ſatis juſtè, quippe qui multis, & novis cruciatibus aliorum torſerat viſcera, licèt ille nullo modo à ſua malitia ceſſaret.

7. Super hoc autem ſuperbia repletus, ignem ſpirans animo in Judæos, & præcipiens accelerari negotium, contigit illum impetu euntem de curru cadere, & gravi corporis colliſione membra vexari.

8. Iſque qui ſibi videbatur etiam fluctibus maris imperare, ſupra humanum modum ſuperbia repletus, & montium altitudines in ſtatera appendere, nunc humiliatus ad terram in geſtatorio portabatur, manifeſtam Dei virtutem in ſemetipſo conteſtans:

9. ita ut de corpore impii vermes ſcaturirent, ac viventis in doloribus carnes ejus effluerent, odore etiam illius & fœtore exercitus gravaretur.

10. Et qui paulò antè ſidera cœli contingere ſe arbitrabatur, eum nemo poterat propter intolerantiam fœtoris portare.

11. Hinc igitur cœpit ex gravi ſuperbia deductus ad agnitionem ſui venire, divina admonitus plaga, per momenta ſingula doloribus ſuis augmenta capientibus.

12. Et cùm nec ipſe jam fœtorem ſuum ferre poſſet, ita ait: Juſtum eſt ſubditum eſſe Deo, & mortalem non paria Deo ſentire.

13. Orabat autem hic ſceleſtus Dominum, à quo non eſſet miſericordiam conſecuturus.

14. Et civitatem, ad quam feſtinans veniebat, ut eam ad ſolum deduceret, ac ſepulchrum congeſtorum faceret, nunc optat liberam reddere:

15. & Judæos, quos nec ſepultura quidem ſe dignos habiturum, ſed avibus ac feris diripiendos traditurum, & cum parvulis exterminaturum dixerat, æquales nunc Athenienſibus facturum pollicetur:

16. templum etiam ſanctum, quod priùs expoliaverat, optimis donis ornaturum, & ſancta vaſa multiplicaturum, & pertinentes ad ſacrificia ſumptus de redditibus ſuis præſtaturum:

17. ſuper hæc, & Judæum ſe futurum, & omnem locum terræ perambulaturum, & prædicaturum Dei poteſtatem.

18. Sed non ceſſantibus doloribus (ſupervenerat enim in eum juſtum Dei judicium) deſperans ſcripſit ad Judæos in modum deprecationis epiſtolam hæc continentem:

19. OPTIMIS civibus Judæis plurimam ſalutem, & benè valere, & eſſe felices, rex & princeps Antiochus.

20. Si benè valetis, & filii veſtri, & ex ſententia vobis cuncta ſunt, maximas agimus gratias.

21. Et ego in infirmitate conſtitutus, veſtri autem memor benignè reverſus de Perſidis locis, & infirmitate gravi apprehenſus, neceſſarium duxi pro communi utilitate curam habere:

22. non deſperans memetipſum, ſed ſpem multam habens effugiendi infirmitatem.

23. Reſpiciens autem quòd & pater meus, quibus temporibus in locis ſuperioribus * ducebat exercitum, oſtendit qui poſt ſe ſuſciperet principatum:

* i. ad Elymæos, ſive *ad ultimas regni ſui partes*, ut loquitur *Hieron. in cap.* 11. *Dan.* quo tempore ſucceſſorē filiū ſuum Seleucum Eupatorē declaravit Anno M. 3817. Ant. Chr. 187.

24. ut ſi quid contrarium accideret, aut difficile nuntiaretur, ſcientes hi, qui in regionibus erant, cui eſſet rerum ſumma derelicta, non turbarentur.

25. Ad hæc, conſiderans de proximo potentes quoſque, & vicinos temporibus inſidiantes, & eventum expectantes, deſignavi filium meum Antiochum regem, quem ſæpè recurrens in ſuperiora regna multis veſtrum commendabam: & ſcripſi ad eum quæ ſubjecta ſunt.

26. Oro itaque vos, & peto, memores beneficiorum publicè & privatim, ut unuſquiſque conſervet fidem ad me, & ad filium meum.

27. Confido enim, eum modeſtè & humanè acturum, & ſequentem propoſitum meum, & communem vobis fore.

28. Igitur homicida, & blaſphemus peſſimè percuſſus, & ut ipſe alios tractaverat, peregrè in montibus † miſerabili obitu vita functus eſt.

29. Transferebat autem corpus Philippus collactaneus ejus: qui, metuens filium Antiochi *, ad Ptolemæum Philometorem in Ægyptum abiit.

† Patetacenis ſc. circa Babyloniam, ubi *Taba* oppidulo. *i. Lyſiam, qui pro Antiocho Eupatore adminiſtratione regni uſurparat.

CAPUT X.

Judas Machabæus, purgatis templo ac civitate, octo diebus ſolemnitatem celebrat, & quotannis celebrandam ordinat: Eupator Antiocho patri in regno ſuccedens, Ptolemæo veneno extincto, Gorgiam ducem locorum conſtituit, Judæos ſæpiùs pugna moleſtantem: Judæi & hunc & Timotheum variaſque hoſtium munitiones devincunt, occiſis plurimis millibus, quinque etiam equitibus de cœlo apparentibus, qui Judæis in auxilium venerant.

Anno M. 1840. Ant. Chr. 164.

1. MAchabæus autem, & qui cum eo erant, Domino ſe protegente, templum quidem, & civitatem recepit:

2. aras autem, quas alienigenæ per plateas extruxerant, itemque delubra demolitus eſt.

3. Et purgato templo, aliud altare fecerunt: & de ignitis lapidibus igne concepto ſacrificia obtulerunt poſt biennium (*a*), & incenſum, & lucernas, & panes propoſitionis poſuerunt.

4. Quibus geſtis, rogabant Dominum proſtrati in terram, ne amplius talibus malis inciderent: ſed &, ſi quando peccaſſent, ut ab ipſo mitiùs corriperentur, & non barbaris, ac blaſphemis hominibus traderentur.

5. Qua die autem templum ab alienigenis pollutum fuerat, contigit eadem die purificationem fieri, vigeſima quinta menſis, qui fuit Casleu.

6. Et cum lætitia diebus octo egerunt in modum tabernaculorum (*b*), recordantes quòd ante modicum temporis diem ſolemnem tabernaculorum in montibus, & in ſpeluncis more beſtiarum egerant.

7. Propter quod Thyrſos, & ramos virides, & palmas præferebant ei, qui proſperavit mundari locum ſuum.

8. Et decreverunt communi præcepto, & decreto, univerſæ genti Judæorum omnibus annis agere dies iſtos.

* 9. Et Antiochi quidem, qui appellatus eſt Nobilis, vitæ exceſſus ita ſe habuit.

10. Nunc autem de Eupatore Antiochi impii filio, quæ geſta ſunt narrabimus, breviantes mala, quæ in bellis geſta ſunt.

11. Hic enim ſuſcepto regno, conſtituit ſuper negotia regni Lyſiam quemdam, Phœnicis & Syriæ militiæ principem.

12. Nam Ptolemæus (*c*), qui dicebatur Macer, juſti tenax, erga Judæos eſſe conſtituit, & præcipuè propter iniquitatem, quæ facta erat in eos, & pacificè agere cum eis.

13. Sed ob hoc accuſatus ab amicis apud Eupatorem, cùm frequenter proditor audiret, eò quòd Cyprum creditam ſibi à Philometore (*d*) deſeruiſſet, & ad Antiochum Nobilem translatus etiam ab eo receſſiſſet, veneno vitam finivit.

(*a*) Biennio poſtquam Judas patri Mathathiæ in principatu ſucceſſerat, ſed juſto triennio poſtquam à Gentibus ibi ſacrificari cœptū eſt. Cum etiam ſex menſibus ante hoc, jam ſancta violaſſent. *Vide lib. 1. c. 4. 41.* (*b*) Unde appellantur iſti dies ſcenopegiæ, ſive Tabernaculorum mēſis Casleo. *Sup. 1. 9. & 18.* Et in Evang. Joan. 10. 22. *Encænia* nominantur: à Judæis etiā *Luminum* feſtivitas. (*c*) Dorymenis filius.

(*d*) Ptolemæo Ægypti rege.

14. Gorgias autem, cùm eſſet dux locorum (*e*), aſſumptis advenis, frequenter Judæos debellabat.

15. *f* Judæi verò, qui tenebant opportunas munitiones, fugatos (*g*) ab Jeroſolymis ſuſcipiebant, & bellare tentabant.

16. Hi verò, qui erant cum Machabæo, per orationes Dominum rogantes ut eſſet ſibi adjutor, impetum fecerunt in munitiones Idumæorum,

17. multaque vi inſiſtentes, loca obtinuerunt, occurrentes interemerunt, & omnes ſimul non minus viginti millibus trucidaverunt.

18. Quidam autem, cùm confugiſſent in duas (*h*) turres valdè munitas, omnem apparatum ad repugnandum habentes,

19. Machabæus ad eorum expugnationem, relicto Simone, & Joſepho, itemque Zachæo, eiſque qui cum ipſis erant ſatis multis, ipſe ad eas, quæ amplius perurgebant, pugnas converſus eſt.

20. Hi verò, qui cum Simone erant, cupiditate ducti, à quibuſdam, qui in turribus erant, ſuaſi ſunt pecunia: & ſeptuaginta millibus didrachmis acceptis, dimiſerunt quoſdam effugere.

21. Cùm autem Machabæo nuntiatum eſſet quod factum eſt, principibus populi congregatis, accuſavit, quòd pecunia fratres vendidiſſent, adverſariis eorum dimiſſis.

22. Hos igitur proditores factos interfecit, & confeſtim duas turres occupavit.

23. Armis autem ac manibus omnia proſperè agendo in duabus munitionibus plus quàm viginti millia peremit.

24. At Timotheus, qui prius à Judæis fuerat ſuperatus, ‖ convocato exercitu peregrinæ multitudinis, & congregato equitatu Aſiano, advenit quaſi armis Judæam capturus.

25. Machabæus autem, & qui cum ipſo erant, appropinquante illo, deprecabantur Dominum, caput terra aſpergentes, lumboſque ciliciis præcincti,

26. ad altaris crepidinem provoluti, ut ſibi propitius, inimicis autem eorum eſſet inimicus, & adverſariis adverſaretur, ſicut lex dicit.

27. Et ita poſt orationem, ſumptis armis, longiùs de civitate procedentes, & proximi hoſtibus effecti reſederunt.

28. Primo autem ſolis ortu utrique commiſerunt: iſti quidem victoriæ, & proſperitatis ſponſorem cum virtute Dominum habentes: illi autem ducem belli animum habebant.

29. Sed, cùm vehemens pugna eſſet, apparuerunt adverſariis de cœlo viri quinque in equis, frænis aureis decori, ducatum Judæis præſtantes:

30. ex quibus duo Machabæum medium habentes, armis ſuis circumſeptum incolumem conſervabant: in adverſarios autem tela & fulmina jaciebant, ex quo & cæcitate confuſi, & repleti perturbatione cadebant.

31. Interfecti ſunt autem viginti millia quingenti, & equites ſexcenti.

32. Timotheus verò confugit in Gazaram præſidium munitum, cui præerat Chæreas.

33. Machabæus autem, & qui cum eo erant, lætantes obſederunt præſidium diebus quatuor.

34. At hi, qui intus erant, loci firmitate

(*e*) Circa Judæam.

(*f*) Gr. *Cum eo etiam ſimul Idumæi, qui opportunas munitiones obtinebant, Judæos exercebant ad arma ſcilicet.*

(*g*) Apoſtatas.

(*h*) Filiorū Beani. *1. Mac. 5. 5. Joſeph. 13. 12.*

‖ *Lib. 1. cap. 5. 6.*

confiſi, ſupra modum maledicebant, & ſermones nefandos jactabant.

35. Sed cùm dies quinta illuceſceret, viginti juvenes ex his, qui cum Machabæo erant, accenſi animis propter blaſphemiam, viriliter acceſſerunt ad murum, & feroci animo incedentes aſcendebant:

36. ſed & alii ſimiliter aſcendentes, turres, portaſque ſuccendere aggreſſi ſunt, atque ipſos maledicos vivos concremare.

37. Per continuum autem biduum præſidio vaſtato, Timotheum occultantem ſe, in quodam repertum loco peremerunt: & fratrem illius Chæream, & Apollophanem occiderunt.

38. Quibus geſtis, in hymnis & confeſſionibus benedicebant Dominum, qui magna fecit in Iſrael, & victoriam dedit illis.

CAPUT XI.

Judas Machabæus ferocis Lyſiæ maximum proſtravit exercitum, fretus auxilio miſſi cœlitus equitis: quod animadvertens Lyſias pacem inter Judæos & regem componit: referuntur epiſtolæ Lyſiæ, & Antiochi, ac Romanorum ad Judæos, & Antiochi ad Lyſiam pro Judæis.

Anno M. 3841. Ant. Chr. 161. 1. SEd parvo poſt tempore, Lyſias procurator regis, & propinquus, ac negotiorum præpoſitus, graviter ferens de his, quæ acciderant,

2. congregatis octoginta millibus, & equitatu univerſo, veniebat adverſùs Judæos, exiſtimans ſe civitatem quidem captam Gentibus habitaculum facturum,

3. templum verò in pecuniæ quæſtum, ſicut cetera delubra Gentium, habiturum, & per ſingulos annos venale ſacerdotium:

4. nuſquam recogitans Dei poteſtatem, ſed mente effrænatus, in multitudine peditum, & in millibus equitum, & in octoginta elephantis confidebat.

5. Ingreſſus autem Judæam, & appropians Bethſuræ, quæ erat in anguſto loco, ab Jeroſolyma intervallo quinque ſtadiorum, illud præſidium expugnabat.

6. Ut autem Machabæus, & qui cum eo erant, cognoverunt expugnari præſidia, cum fletu & lacrymis rogabant Dominum, & omnis turba ſimul, ut bonum angelum mitteret ad ſalutem Iſrael.

7. Et ipſe primus Machabæus, ſumptis armis, ceteros adhortatus eſt ſimul ſecum periculum ſubire, & ferre auxilium fratribus ſuis.

8. Cùmque pariter prompto animo procederent, Jeroſolymis apparuit præcedens eos eques in veſte candida, armis aureis haſtam vibrans.

9. Tunc omnes ſimul benedixerunt miſericordem Dominum, & convaluerunt animis: non ſolùm homines, ſed & beſtias ferociſſimas, & muros ferreos parati penetrare.

10. Ibant igitur prompti, de cœlo habentes adjutorem, & miſerantem ſuper eos Dominum.

11. Leonum autem more impetu irruentes in hoſtes, proſtraverunt ex eis undecim millia peditum, & equitum mille ſexcentos:

12. univerſos autem in fugam verterunt, plures autem ex eis vulnerati nudi evaſerunt. Sed & ipſe Lyſias turpiter fugiens evaſit.

13. Et quia non inſenſatus erat, ſecum ipſe reputans, factam erga ſe diminutionem, & intelligens invictos eſſe Hebræos, omnipotentis Dei auxilio innitentes, miſit ad eos:

14. promiſitque ſe conſenſurum omnibus, quæ juſta ſunt, & regem compulſurum amicum fieri.

15. Annuit autem Machabæus precibus Lyſiæ, in omnibus utilitati conſulens: & quæcumque Machabæus ſcripſit Lyſiæ de Judæis, ea rex conceſſit.

16. Nam erant ſcriptæ Judæis epiſtolæ à Lyſia quidem hunc modum continentes:

LYSIAS populo Judæorum ſalutem.

17. Joannes, & Abeſalom, qui miſſi fuerant à vobis, tradentes ſcripta, poſtulabant ut ea, quæ per illos ſignificabantur, implerem.

18. Quæcumque igitur regi potuerunt perferri, expoſui: & quæ res permittebat, conceſſi.

19. Si igitur in negotiis fidem conſervaveritis, & deinceps bonorum vobis cauſa eſſe tentabo.

20. De ceteris autem per ſingula verbo mandavi & iſtis, & his, qui à me miſſi ſunt, colloqui vobiſcum.

21. Benè valete. Anno centeſimo quadrageſimo octavo * menſis Dioſcori, die vigeſima & quarta. * Æræ Chaldaicæ ſcilicet Mundi 3841.

22. Regis autem epiſtola iſta continebat:

REX Antiochus Lyſiæ fratri ſalutem.

23. Patre noſtro inter deos translato, nos volentes eos, qui ſunt in regno noſtro ſine tumultu agere, & rebus ſuis adhibere diligentiam,

24. audivimus Judæos non conſenſiſſe patri meo ut transferrentur ad ritum Græcorum, ſed tenere velle ſuum inſtitutum, ac propter eà poſtulare à nobis concedi ſibi legitima ſua.

25. Volentes igitur hanc quoque gentem quietam eſſe, ſtatuentes judicavimus, templum reſtitui illis, ut agerent ſecundùm ſuorum majorum conſuetudinem.

26. Benè igitur feceris, ſi miſeris ad eos, & dexteram dederis: ut cognita noſtra voluntate, bono animo ſint, & utilitatibus propriis deſerviant.

27. Ad Judæos verò regis epiſtola talis erat:

REX Antiochus ſenatui Judæorum, & ceteris Judæis ſalutem.

28. Si valetis, ſic eſtis ut volumus: ſed & ipſi benè valemus.

29. Adiit nos Menelaus, dicens velle vos deſcendere ad veſtros, qui ſunt apud nos.

30. His igitur, qui commeant uſque ad diem trigeſimum menſis Xanthici, damus dextras ſecuritatis,

31. ut Judæi utantur cibis, & legibus ſuis, ſicut & prius: & nemo eorum ullo modo moleſtiam patiatur de his, quæ per ignorantiam geſta ſunt.

32. Miſimus autem & Menelaum, qui vos alloquatur.

33. Valete. Anno centeſimo quadrageſimo octavo *, Xanthici menſis quintadecima die.

* Æræ Chaldaicæ ſc. in principum reſcriptis uſurpatæ, qui annus cum anno æræ Contractuum 149. coincidit, & cum anno Mundi 3841. Ant. Chr. 161. Eodem anno.

34. Miſerunt autem etiam Romani epiſtolam, ita ſe habentem:

QUINTUS Memmius, & Titus Manilius legati Romanorum, populo Judæorum ſalutem.

35. De his, quæ Lyſias cognatus regis conceſſit vobis, & nos conceſſimus.

36. De quibus autem ad regem judicavit referendum, confeſtim aliquem mittite, diligentiùs inter vos conferentes, ut decernamus, ſicut congruit vobis: nos enim Antiochiam accedimus.

37. Ideoque feſtinate reſcribere, ut nos quoque ſciamus cujus eſtis voluntatis.

38. Benè valete. Anno centeſimo quadrageſimo octavo, quintadecima die menſis Xanthici.

CAPUT XII.

Judas ac duces ipſius divino freti auxilio pugnant feliciter adverſus Joppitas, Jamnitas, Arabes, Caſphin & Ephron civitates; item adverſus Timotheum habentem ingentem exercitum, adverſus præſidium Carnion, & Gorgiam: occiſis autem quibuſdam Judæis, qui de donariis idolorum ſuſtulerant, Judas curat pro ipſorum peccatis offerri ſacrificium.

Anno M. 3841. Ant. Chr. 161. * Cum ſupradictis Romanorum legatis.

1. His factis pactionibus, Lyſias pergebat ad regem *, Judæi autem agriculturæ operam dabant.

2. Sed hi, qui reſederant, Timotheus, & Apollonius Gennæi filius, ſed & Hieronymus, & Demophon ſuper hos, & Nicanor Cypriarches, non ſinebant eos in ſilentio agere, & quiete.

3. Joppitæ verò tale quoddam flagitium perpetrarunt: rogaverunt Judæos, cum quibus habitabant, aſcendere ſcaphas, quas paraverant, cum uxoribus, & filiis, quaſi nullis inimicitiis inter eos ſubjacentibus.

4. Secundùm commune itaque decretum civitatis, & ipſis acquieſcentibus, pacíſque cauſa nihil ſuſpectum habentibus: cùm in altum proceſſiſſent, ſubmerſerunt non minùs ducentos.

5. Quam crudelitatem Judas in ſuæ gentis homines factam ut cognovit, præcepit viris, qui erant cum ipſo: & invocato juſto judice Deo,

6. venit adversùs interfectores fratrum, & portum quidem noctu ſuccendit, ſcaphas exuſſit, eos autem, qui ab igne refugerant, gladio peremit.

7. Et cùm hæc ita egiſſet, diſceſſit quaſi iterùm reverſurus, & univerſos Joppitas eradicaturus.

8. Sed cùm cognoviſſet & eos, qui erant Jamniæ, velle pari modo facere habitantibus ſecum Judæis,

9. Jamnitis quoque nocte ſupervenit, & portum cum navibus ſuccendit: ita ut lumen ignis appareret Jeroſolymis à ſtadiis ducentis quadraginta.

10. Inde cùm jam abiiſſent novem ſtadiis, & iter facerent ad Timotheum, commiſerunt cum eo Arabes quinque millia viri, & equites quingenti.

11. Cùmque pugna valida fieret, & auxilio Dei proſperè ceſſiſſet, reſidui Arabes victi, petebant à Juda dextram ſibi dari, promittentes ſe paſcua daturos, & in ceteris profuturos.

12. Judas autem, arbitratus verè in multis eos utiles, promiſit pacem: dextriſque acceptis, diſceſſere ad tabernacula ſua.

13. Aggreſſus eſt autem & civitatem quamdam firmam pontibus muriſque circumſeptam, quæ à turbis habitabatur Gentium promiſcuarum, cui nomen Caſphin.

14. Hi verò, qui intus erant, confidentes in ſtabilitate murorum, & apparatu alimoniarum, remiſſiùs agebant, maledictis laceſſentes Judam, & blaſphemantes, ac loquentes quæ fas non eſt.

15. Machabæus autem, invocato magno mundi Principe, qui ſine arietibus, & machinis || temporibus Jeſu præcipitavit Jericho, irruit ferociter muris: || Joſ. 6.

16. & capta civitate per Domini voluntatem innumerabiles cædes fecit, ita ut adjacens ſtagnum ſtadiorum duorum latitudinis, ſanguine interfectorum fluere videretur.

17. Inde diſceſſerunt ſtadia ſeptingenta quinquaginta, & venerunt in Characa ad eos, qui dicuntur Tubianæi, Judæos:

18. & Timotheum quidem in illis locis non comprehenderunt, nulloque negotio perfecto regreſſus eſt, relicto in quodam loco firmiſſimo præſidio.

19. Doſitheus autem, & Soſipater, qui erant duces cum Machabæo, peremerunt à Timotheo relictos in præſidio, decem millia viros.

20. At Machabæus, ordinatis circum ſe ſex millibus, & conſtitutis per cohortes, adversùs Timotheum proceſſit, habentem ſecum centum viginti millia peditum, equitumque duo millia quingentos.

21. Cognito autem Judæ adventu, Timotheus præmiſit mulieres, & filios, & reliquum apparatum, in præſidium, quod Carnion dicitur: erat enim inexpugnabile, & acceſſu difficile propter locorum anguſtias.

22. Cùmque cohors Judæ prima apparuiſſet, timor hoſtibus incuſſus eſt, ex præſentia Dei, qui univerſa conſpicit, & in fugam verſi ſunt alius ab alio, ita ut magis à ſuis dejicerentur, & gladiorum ſuorum ictibus debilitarentur.

23. Judas autem vehementer inſtabat puniens prophanos, & proſtravit ex eis triginta millia virorum.

24. Ipſe verò Timotheus incidit in partes Doſithei, & Soſipatris: & multis precibus poſtulabat ut vivus dimitteretur, eò quòd multorum ex Judæis parentes haberet, ac fratres, quos morte ejus decipi eveniret.

25. Et cùm fidem dediſſet reſtituturum ſe eos ſecundùm conſtitutum, illæſum eum dimiſerunt propter fratrum ſalutem.

26. Judas autem egreſſus eſt ad Carnion, interfectis vigintiquinque millibus.

27. Poſt horum fugam, & necem, movit exercitum ad Ephron civitatem munitam, in qua multitudo diverſarum gentium habitabat: & robuſti juvenes pro muris conſiſtentes fortiter repugnabant: in hac autem machinæ multæ, & telorum erat apparatus. Eodem ann. 3841. Ant. Chr. 161.

28. Sed, cùm Omnipotentem invocaſſent, qui poteſtate ſua vires hoſtium confringit, ceperunt civitatem: & ex eis, qui intus erant, vigintiquinque millia proſtraverunt.

29. Inde ad civitatem Scytharum abierunt, quæ ab Jeroſolymis ſexcentis ſtadiis aberat.

30. Conteſtantibus autem his, qui apud Scythopolitas erant, Judæis, quòd benignè ab eis haberentur, etiam temporibus infeli-

citatis quòd modeſtè ſecum egerint:

31. gratias agentes eis, & exhortati etiam de cetero erga genus ſuum benignos eſſe, venerunt Jeroſolymam die ſolemni ſeptimanarum inſtante.

32. Et poſt Pentecoſten abierunt contra Gorgiam præpoſitum Idumeæ.

33. Exivit autem cum peditibus tribus millibus, & equitibus quadringentis.

34. Quibus congreſſis, contigit paucos ruere Judæorum.

35. Doſitheus verò quidam de Bacenoris eques, vir fortis, Gorgiam tenebat: &, cùm vellet illum capere vivum, eques quidam de Thracibus irruit in eum, humerumque ejus amputavit: atque ita Gorgias effugit in Mareſa.

* Uno è Judæ ducibus.

36. At illis, qui cum Eſdrin * erant, diutiùs pugnantibus & fatigatis, invocavit Judas Dominum adjutorem, & ducem belli fieri:

37. incipiens voce patria, & cum hymnis clamorem extollens, fugam Gorgiæ militibus incuſſit.

38. Judas autem collecto exercitu venit in civitatem Odollam: &, cùm ſeptima dies ſuperveniret, ſecundùm conſuetudinem purificati, in eodem loco ſabbatum egerunt.

39. Et ſequenti die venit cum ſuis Judas, ut corpora proſtratorum tolleret, & cum parentibus poneret in ſepulchris paternis.

40. Invenerunt autem ſub tunicis interfectorum de donariis idolorum, quæ apud Jamniam fuerunt, ‖ à quibus lex prohibet Judæos. Omnibus ergo manifeſtum factum eſt, ob hanc cauſam eos corruiſſe.

‖ Deut. 7. 25.

41. Omnes itaque benedixerunt juſtum judicium Domini, qui occulta fecerat manifeſta.

42. Atque ita ad preces converſi, rogaverunt ut id, quod factum erat, delictum oblivioni traderetur. At verò ‡ fortiſſimus Judas hortabatur populum conſervare ſe ſine peccato, ſub oculis videntes quæ facta ſunt pro peccatis eorum, qui proſtrati ſunt.

‡ In Miſſis Defunctorum.

43. Et facta collatione, duodecim millia drachmas argenti miſit Jeroſolymam offerri pro peccatis mortuorum ſacrificium, benè & religioſè de reſurrectione cogitans.

44. (Niſi enim eos, qui ceciderant, reſurrecturos ſperaret, ſuperfluum videretur, & vanum orare pro mortuis.)

45. Et quia conſiderabat quòd hi, qui cum pietate dormitionem acceperant, optimam haberent repoſitam gratiam.

46. Sancta ergo & ſalubris eſt cogitatio pro defunctis exorare, ut à peccatis ſolvantur. A

CAPUT XIII.

Menelaus Judæus transfuga juſſu Antiochi extremo afficitur ſupplicio: Antiochus verò maximum ducens in Judæos exercitum, ſemel ac iterum victus & repulſus, multiſque millibus ex ſuis occiſis, & Philippo rebellante, ſupplex pacem cum Judæis firmat juramento, oblato in templo ſacrificio, Judaque in principem Ptolemaidis conſtituto.

Anno M. 3841. Ant. Chr. 163.

1. ANno centeſimo quadrageſimo nono, * cognovit Judas Antiochum Eupatorem venire cum multitudine adverſus Judæam,

* Ætu contra-

2. & cum eo Lyſiam procuratorem, & præpoſitum negotiorum, ſecum habentem peditum centum decem millia, & equitum quinque millia, & elephantos viginti duos, currus cum falcibus trecentos.

3. Commiſcuit autem ſe illis & Menelaus: & cum multa fallacia deprecabatur Antiochum, non pro patriæ ſalute, ſed ſperans ſe conſtitui in principatum.

4. Sed Rex regum ſuſcitavit animos Antiochi in peccatorem: & ſuggerente Lyſia hunc eſſe cauſam omnium malorum, † juſſit (ut eis eſt conſuetudo) apprehenſum in eodem loco necari.

5. Erat autem in eodem loco turris quinquaginta cubitorum, aggeſtum undique habens cineris: hæc proſpectum habebat in præceps.

6. Inde in cinerem dejici juſſit ſacrilegum, omnibus eum propellentibus ad interitum.

7. Et tali lege prævaricatorem legis contigit mori, nec terræ dari Menelaum.

8. Et quidem ſatis juſtè: nam quia multa erga aram Dei delicta commiſit, cujus ignis, & cinis erat ſanctus: ipſe in cineris morte damnatus eſt.

9. Sed rex mente effrænatus veniebat, nequiorem ſe patre ſuo Judæis oſtenſurus.

10. Quibus Judas cognitis, præcepit populo ut die ac nocte Dominum invocarent, quòd, ſicut ſemper, & nunc adjuvaret eos:

11. quippe qui lege, & patria, ſanctoque templo privari vererentur: ac populum, qui nuper paululum reſpiraſſet, ne ſineret blaſphemis rurſus nationibus ſubdi.

12. Omnibus itaque ſimul id facientibus, & petentibus à Domino miſericordiam cum fletu, & jejuniis, per triduum continuum proſtratis, hortatus eſt eos Judas ut ſe præpararent.

13. Ipſe verò cum ſenioribus cogitavit prius quàm rex admoveret exercitum ad Judæam, & obtineret civitatem, exire, & Domini judicio committere exitum rei.

14. Dans itaque poteſtatem omnium Deo mundi creatori, & exhortatus ſuos ut fortiter dimicarent, & uſque ad mortem pro legibus, templo, civitate, patria, & civibus ſtarent, circa Modin exercitum conſtituit.

15. Et dato ſigno ſuis DEI VICTORIÆ, juvenibus fortiſſimis electis, nocte aggreſſus aulam regiam, in caſtris interfecit viros quatuor millia, & (a) maximum elephantorum cum his, qui ſuperpoſiti fuerant:

16. ſummoque metu, ac perturbatione hoſtium caſtra replentes, rebus proſperè geſtis, abierunt.

17. Hoc autem factum eſt die illuceſcente, adjuvante eum Domini protectione.

18. Sed rex, accepto guſtu audaciæ Judæorum, arte difficultatem locorum tentabat:

19. & Bethſuræ, quæ erat Judæorum præſidium munitum, caſtra admovebat: ſed fugabatur, impingebat, minorabatur.

20. His autem, qui intus erant, Judas neceſſaria mittebat.

21. Enuntiavit autem myſteria hoſtibus Rhodocus quidam de Judaico exercitu, qui requiſitus comprehenſus eſt, & concluſus.

22. Iterum rex ſermonem habuit ad eos, qui erant in Bethſuris: dextram dedit: accepit: abiit.

Cuum ſc. cujus anni cū ab autumno inciperent, anni autem regni Græcorū, quibus ſcriptor libri primi uſus eſt, à vere: is idem annus fuerit qui 1. Mach. 6. 20 centeſimus & quinquageſimus dicitur, eademque utrobique expeditio.

† Græc. *Mandavit ut moriretur in eo loco, necari abductum Berœam*, ab Antiochia ſc. quo ſecum Menelaum captivum rex abduxerat, ut teſtatur *Joſeph. Antiq. 12. c. 15.* qui de loco necis etiā conſentit, pag. 421. ut perperam omninò *Berytum*, p. 707. pro *Berœa* ſit repoſitum. Ergo mora Menelai non huic anno, ſed ſequenti adſcribenda, qui ſit Mundi 3842.

(a) Gr. ſic poſſis vertere, *& cum qui præerat elephantis, cum omni turba ipſius domeſtica addidit interfectis.*

23. (*b*) Commiſit cum Juda: ſuperatus eſt. Ut autem cognovit rebellaſſe Philippum Antiochiæ, qui relictus erat ſuper negotia, mente conſternatus, Judæos deprecans, ſubditusque eis, jurat de omnibus, quibus juſtum viſum eſt: & reconciliatus obtulit ſacrificium, honoravit templum, & munera poſuit:

24. Machabæum amplexatus eſt, & (*c*) fecit eum à Ptolemaide uſque ad Gerrenos ducem & principem.

25. Ut autem venit Ptolemaidam, graviter ferebant Ptolemenſes amicitiæ conventionem, indignantes ne fortè fœdus irrumperent.

26. Tunc aſcendit Lyſias tribunal, & expoſuit rationem, & populum ſedavit, regreſſuſque eſt Antiochiam: & hoc modo regis profectio, & reditus proceſſit.

(*b*) Ordo hiſtoriæ paululum hîc inverſus. Hæc enim victoria Judæ anteceſſit deditionem Bethſuræ, eſtque ea quæ narratur 1. *Mach.* 6. 41. *Vide Joſeph. lib.* 12. *c.* 13. (*c*) *Joſeph. in fine lib.* 14. *Antiq.* Aſmonæorum principatum uſque ad captam ab Herode Hieroſolymam & occiſum Antigonum ann. 126. duraviſſe ait. Quod cùm totidem poſt hoc tempus annis contigerit: ab hoc inter Antiochum & Machabæum inito pacis fœdere, Aſmonaici principatus initium videtur eſſe deductum.

CAPUT XIV.

Suggerente Alcimo, qui ſummo deſtitutus erat ſacerdotio, Nicanor in Judæos miſſus à rege Demetrio, auditis Judæ præclaris facinoribus, amicitiam cum eo contrahit: quam poſtmodum rege cogente ſolvens, dum Judam nequit comprehendere, templi minatur everſionem, & ſenem Raziam Judæum magnanimum apprendere conatur: qui dum ab hoſtibus jam ſe capiendum videret, elegit potiùs conſtantiſſimo animo ſibi mortem inferre quàm indigna pati ab hoſtibus, in quos propriis manibus ſua inteſtina projecit.

1. SEd poſt triennii (*a*) tempus cognovit Judas, & qui cum eo erant, Demetrium Seleuci cum multitudine valida (*b*), & navibus, per portū Tripolis aſcendiſſe ad loca opportuna,

2. & tenuiſſe regiones adversùs Antiochum, & ducem ejus Lyſiam.

3. Alcimus autem quidam, qui ſummus ſacerdos fuerat (*c*), ſed voluntariè coinquinatus eſt temporibus commiſtionis (*d*), conſiderans nullo modo ſibi eſſe ſalutem, neque acceſſum ad altare,

4. venit ad regem Demetrium centeſimo quinquageſimo (*e*) anno, offerens ei coronam auream, & palmam, ſuper hæc & (*f*) thallos, qui templi eſſe videbantur. Et ipſa quidem die ſiluit.

5. Tempus autem opportunum dementiæ ſuæ nactus, convocatus à Demetrio ad conſilium, & interrogatus quibus rebus & conſiliis Judæi niterentur,

6. reſpondit: Ipſi, qui dicuntur Aſſidæi Judæorum, quibus præeſt Judas Machabæus, bella nutriunt, & ſeditiones movent, nec patiuntur regnum eſſe quietum.

7. Nam & ego defraudatus parentum gloria (dico autem ſummo ſacerdotio) huc veni:

8. primò quidem utilitatibus regis fidem ſervans, ſecundò autem etiam civibus conſulens: nam illorum pravitate univerſum genus noſtrum non minimè vexatur.

9. Sed oro his ſingulis, ò rex, cognitis, & regioni, & generi ſecundùm humanitatem tuam pervulgatam omnibus proſpice:

10. nam, quamdiù ſupereſt Judas, impoſſibile eſt, pacem eſſe negotiis.

11. Talibus autem ab hoc dictis, & ceteri amici, hoſtiliter ſe habentes adversùs Judam, inflammaverunt Demetrium.

12. Qui ſtatim Nicanorem præpoſitum elephantorum ducem miſit in Judæam:

13. datis mandatis ut ipſum quidem Judam caperet: eos verò, qui cum illo erant, diſpergeret, & conſtitueret Alcimum maximi templi ſummum ſacerdotem.

14. Tunc gentes, quæ de Judæa fugerant Judam, gregatim ſe Nicanori miſcebant; miſerias, & clades Judæorum proſperitates rerum ſuarum exiſtimantes.

15. Audito itaque Judæi Nicanoris adventu, & conventu nationum, conſperſi terra rogabant eum, qui populum ſuum conſtituit, ut in æternum cuſtodiret, quique ſuam portionem ſignis evidentibus protegit.

16. Imperante autem duce, ſtatim inde moverunt, conveneruntque ad caſtellum Deſſau.

17. Simon verò frater Judæ commiſerat cum Nicanore: ſed conterritus eſt repentino adventu adverſariorum.

18. Nicanor tamen, audiens virtutem comitum Judæ, & animi magnitudinem, quam pro patriæ certaminibus habebant, ſanguine judicium facere metuebat.

19. Quam ob rem præmiſit Poſſidonium, & Theodotium, & Matthiam, ut darent dextras atque acciperent.

20. Et cùm diu de his conſilium ageretur, & ipſe dux ad multitudinem retuliſſet, omnium una fuit ſententia amicitiis annuere.

21. Itaque diem conſtituerunt, qua ſecretò inter ſe agerent: & ſingulis ſellæ prolatæ ſunt, & poſitæ.

22. Præcepit autem Judas armatos eſſe locis opportunis, ne fortè ab hoſtibus repentè mali aliquid oriretur: & congruum colloquium fecerunt.

23. Morabatur autem Nicanor Jeroſolymis, nihilque iniquè agebat, gregeſque turbarum, quæ congregatæ fuerant, dimiſit.

24. Habebat autem Judam ſemper charum ex animo, & erat viro inclinatus.

25. Rogavitque eum ducere uxorem, filioſque procreare. Nuptias fecit: quietè egit, communiterque vivebant.

26. Alcimus autem, videns charitatem illorum ad invicem, & conventiones, venit ad Demetrium, & dicebat, Nicanorem rebus alienis aſſentire, Judamque regni inſidiatorem ſucceſſorem ſibi deſtinaſſe.

27. Itaque rex exaſperatus, & peſſimis hujus criminationibus irritatus, ſcripſit Nicanori, dicens, graviter quidem ſe ferre de amicitiæ conventione, jubere tamen Machabæum citiùs vinctum mittere Antiochiam.

28. Quibus cognitis, Nicanor conſternabatur, & graviter ferebat, ſi ea, quæ convenerant, irrita faceret, nihil læſus à viro:

29. ſed, quia regi reſiſtere non poterat, opportunitatem obſervabat, qua præceptum perficeret.

30. At Machabæus, videns ſecum auſteriùs agere Nicanorem, & conſuetum occurſum ferociùs exhibentem, intelligens non ex bono eſſe auſteritatem iſtam, paucis ſuorum congregatis, occultavit ſe à Nicanore.

31. Quod cùm ille cognovit fortiter ſe à viro præventum, venit ad maximum & ſanctiſſimum templum: & ſacerdotibus ſolitas

(*a*) Ab initio Antiochi Eupatoris, vel à templi repurgatione, cujus utriuſque fit mentio *ſupr. cap.* 1. 10. (*b*) An. M. 3842. Ant. Chr. 162. (*c*) Ab Eupatore poſt Menelaum conſtitutus. *Joſeph.* (*d*) Confuſionis, cùm multi Judæorum ad gentes tranſiere. (*e*) Gr. centeſimo quinquageſimo primo, ut ſit ann. M. 3841. (*f*) Gr. θαλλὸν de Fermitibus templo ſolemniter dicatis.

Digitized by Google

hoſtias offerentibus, juſſit ſibi tradi virum.

32. Quibus cum juramento dicentibns neſcire ſe nbi eſſet qui quærebatur, extendens manum ad templum,

33. juravit, dicens: Niſi Judam mihi vinctum tradideritis, iſtud Dei fanum in planitiem deducam, & altare effodiam, & templum hoc Libero patri conſecrabo.

34. Et his dictis, abiit. Sacerdotes autem protendentes manus in cœlum, invocabant eum, qui ſemper propugnator eſſet gentis ipſorum, hæc dicentes:

35. Tu Domine univerſorum, qui nullius indiges, voluiſti templum habitationis tuæ fieri in nobis.

36. Et nunc ſancte Sanctorum omnium Domine, conſerva in æternum impollutam domum iſtam, quæ nuper mundata eſt.

37. Razias autem quidam de ſenioribus ab Jeroſolymis delatus eſt Nicanori, vir amator civitatis, & benè audiens: qui pro affectu pater Judæorum appellabatur.

38. Hic multis temporibus continentiæ propoſitum tennit in Judaiſmo, corpuſque & animam tradere contentus pro perſeverantia.

39. Volens autem Nicanor manifeſtare odium, quod habebat in Judæos, miſit milites qnimgentos, ut eum comprehenderent:

40. putabat enim, ſi illum decepiſſet, ſe cladem Judæis maximam illaturum.

41. Turbis autem irruere in domum ejus, & januam diſrumpere, atque ignem admovere cupientibus, cùm jam comprehenderetur, gladio ſe petiit;

42. eligens nobiliter mori potius, quàm ſubditus fieri peccatoribus, & contra natales ſuos indignis injuriis agi.

43. Sed, cùm per feſtinationem non certo ictn plagam dediſſet, & turbæ intrà oſtia irrumperent, recurrens audacter ad murum, præcipitavit ſemetipſum viriliter in turbas:

44. qnibus velociter locum dantibus caſui ejus, venit per mediam cervicem:

45. & cùm adhuc ſpiraret, accenſus animo, ſurrexit: & cùm ſanguis ejus magno fluxu deflueret, & graviſſimis vulneribus eſſet ſaucius, curſu turbam pertranſiit:

46. & ſtans ſuprà quamdam petram præruptam, & jam exanguis effectus, complexus inteſtina ſua, utriſque manibus projecit ſuper turbas, invocans dominatorem vitæ ac ſpiritus, ut hæc illi iterum redderet: atque ita vita defunctus eſt.

CAPUT XV.

Judas ſuos contra Nicanorem Dei potentiam contemnentem roborat, tum exhortatione, tum nocturnæ apparitionis manifeſtatione de viſo Jeremia pro populo Iſrael orante; qui in Deum ſpem habentes ingentem proſternunt exercitum, amputatis capite & manu Nicanoris, quæ Jeroſolymis in memoriam divinæ protectionis ſuſpenſa ſunt, lingua ejus blaſphema avibus particulatim tradita, eoque die in annuam ſolemnitatem inſtituto.

1. Mach. 7. 26. Anno M. 3841. Ant. Chr. 161.

1. NIcanor autem, nt comperit Judam eſſe in locis Samariæ, cogitavit cum omni impetu die ſabbati committere bellum.

2. Judæis verò, qui illum per neceſſitatem ſequebantur, dicentibus: Ne ita ferociter & barbarè feceris, ſed honorem tribue diei ſanctificationis, & honora eum, qui univerſa conſpicit:

3. ille infelix interrogavit, ſi eſt potens in cœlo, qui imperavit agi diem ſabbatorum.

4. Et reſpondentibus illis: Eſt Dominus vivus ipſe in cœlo potens, qui juſſit agi ſeptimam diem.

5. At ille ait: Et ego potens ſum ſuper terram, qui impero ſumi arma, & negotia regis impleri. Tamen non obtinuit ut conſilium perficeret.

6. Et Nicanor quidem cum ſumma ſuperbia erectus, cogitaverat commune trophæum ſtatuere de Juda.

7. Machabæus autem ſemper confidebat cum omni ſpe auxilium ſibi à Deo affuturum.

8. Et hortabatur ſuos ne formidarent ad adventum nationum, ſed in mente haberent adjutoria ſibi facta de cœlo, & nunc ſperarent ab Omnipotente ſibi affuturam victoriam.

9. Et allocutus eos de lege, & prophetis, admonens etiam certamina, quæ fecerant prius, promptiores conſtituit eos:

10. & ita animis eorum erectis ſimul oſtendebat Gentium fallaciam, & juramentorum prævaricationem.

11. Singulos autem illorum armavit, non clypei, & haſtæ munitione, ſed ſermonibus optimis, & exhortationibus, expoſito digno fide ſomnio, per quod univerſos lætificavit.

12. Erat autem hujuſcemodi viſus: Oniam *, qui fuerat ſummus ſacerdos, virum bonum & benignum, verecundum viſu, modeſtum moribus, & eloquio decorum, & qui à puero in virtutibus exercitatus ſit, manus protendentem, orare pro omni populo Judæorum:

* Ejus n[illegible] minis te[illegible] tiũ Sim[illegible] nis 9. fi[illegible] *de quo J[illegible] ſeph. li[illegible] 12. cap.[illegible] & 5. Et hic ſ[illegible] cap. 3.*

13. Poſt hoc apparuiſſe & alium virum ætate, & gloria mirabilem, & magni decoris habitudine circa illum:

14. Reſpondentem verò Oniam dixiſſe: Hic eſt fratrum amator, & populi Iſrael: hic eſt, qui multum orat pro populo, & univerſa ſancta Civitate, Jeremias propheta Dei.

15. Extendiſſe autem Jeremiam dextram, & dediſſe Judæ gladium aureum, dicentem:

16. Accipe ſanctum gladium munus à Deo, in quo dejicies adverſarios populi mei Iſrael.

17. Exhortati itaque Judæ ſermonibus bonis valdè, de quibus extolli poſſet impetus, & animi juvenum conſortari, ſtatuerunt dimicare & confligere fortiter: ut virtus de negotiis judicaret, eò quòd civitas ſancta, & templum periclitarentur.

18. Erat enim pro uxoribus, & filiis, itemque pro fratribus, & cognatis minor ſolicitudo: maximus verò & primus pro ſanctitate timor erat templi.

19. Sed & eos, qui in civitate erant, non minima ſolicitudo habebat pro his, qui congreſſuri erant.

20. Et, cùm jam omnes ſperarent judicium futurum, hoſteſque adeſſent, atque exercitus eſſet ordinatus, beſtiæ, equiteſque opportuno in loco compoſiti,

21. conſiderans Machabæus adventum multitudinis, & apparatum varium armorum, & ferocitatem beſtiarum, extendens manus in cœlum, prodigia facientem Dominum invocavit, qui non ſecundùm armorum potentiam, ſed prout ipſi placet, dat dignis victoriam.

Eſap.3.19. 22. Dixit autem invocans hoc modo: || Tu Domine, qui miſiſti angelum tuum ſub Ezechia rege Juda, & interfeciſti de caſtris Sennacherib centum octogintaquinque millia:

23. & nunc dominator cœlorum mitte angelum tuum bonum ante nos in timore, & tremore magnitudinis brachii tui,

24. ut metuant qui cum blaſphemia veniunt adverſus ſanctum populum tuum. Et hic quidem ita peroravit.

25. Nicanor autem, & qui cum ipſo erant, cum tubis & canticis admovebant.

26. Judas verò, & qui cum eo erant, invocato Deo, per orationes congreſſi ſunt:

27. manu quidem pugnantes, ſed Dominum cordibus orantes, proſtraverunt non minùs triginta quinque millia, præſentia Dei magnificè delectati.

28. Cùmque ceſſaſſent, & cum gaudio redirent, cognoverunt Nicanorem ruiſſe cum armis ſuis.

29. Facto itaque clamore, & perturbatione excitata, patria voce omnipotentem Dominum benedicebant.

30. Præcepit autem Judas, qui per omnia corpore & animo mori pro civibus paratus erat, caput Nicanoris, & manum cum humero abſciſſam, Jeroſolymam perferri.

31. Quò cùm perveniſſet, convocatis contribulibus, & ſacerdotibus ad altare, accerſiit & eos, qui in arce erant.

32. Et oſtenſo capite Nicanoris, & manu nefaria, quam extendens contra domum Sanctam omnipotentis Dei, magnificè gloriatus eſt.

33. Linguam etiam impii Nicanoris præciſam juſſit particulatim avibus dari: manum autem dementis contra templum ſuſpendi.

34. Omnes igitur cœli benedixerunt Dominum, dicentes: Benedictus, qui locum ſuum incontaminatum ſervavit.

35. Suſpendit autem Nicanoris caput in ſumma arce, ut evidens eſſet, & manifeſtum ſignum auxilii Dei.

36. Itaque omnes communi conſilio decreverunt nullo modo diem iſtum abſque celebritate præterire:

37. habere autem celebritatem tertiadecima die menſis Adar, quod dicitur voce Syriaca, pridie Mardochæi diei.

38. Igitur his erga Nicanorem geſtis, & ex illis temporibus ab Hebræis civitate poſſeſſa, ego quoque in his faciam finem ſermonis.

39. Et ſiquidem benè, & ut hiſtoriæ competit, hoc & ipſe velim: ſin autem minùs dignè, concedendum eſt mihi.

40. Sicut enim vinum ſemper bibere, aut ſemper aquam, contrarium eſt: alternis autem uti, delectabile: ita legentibus ſi ſemper exactus ſit ſermo, non erit gratus. Hic ergo erit conſummatus.

SANCTUM
JESU CHRISTI
EVANGELIUM
SECUNDUM MATTHÆUM.

Libr. de conſ. Evang. c. 1.

V*Eteri Teſtamento Novum ſucceſſit, id eſt, umbræ lux, imagini corpus, figuræ veritas.* Hoc, *ut ait Auguſtinus*, inter omnes divinas auctoritates meritò excellit, quòd in eo reddita & completa confirmentur, quæ Lex & Prophetæ prænuntiarant. *Nam cùm illa adveniſſet toties Prophetis notata temporis plenitudo, quo caput ſerpentis à ſemine mulieris erat conterendum, miſit Deus in terram Unigenitum ſuum factum ex muliere Beata Virgine Maria, de qua natus eſt anno Jul. 41. imperantis Auguſti à cæde Cæſaris 40. Periodi Julianæ 4709. mundi 4000. ante æram vulgarem 4. Deus & homo* JASUS CHRISTUS, *cùm in illo veri Salomonis adventu mundus alta compoſitus pace quieſceret. Baptizatus à Joanne Baptiſta, anno ætatis 34. ineunte, munus ſuum auſpicatus eſt; eoque per tres annos ac menſes aliquot functus, benefaciens, mortuos ſuſcitans, omnem ſanans languorem, hominesque Evangelicæ vitæ præceptis erudiens, tandem anno Imperii Tiberii 19. cùm ipſe 37. ætatis attigiſſet, ſub Pontio Pilato Præſide, pro noſtra ac totius mundi Salute, quarto miniſterii ſui Paſchate, immolatus eſt, ac die tertia à mortuis reſurrexit, & poſt 40. in cælum aſcendit, ubi Patris dexteræ æternum aſſidet.*

Vide Chronologiam noſtram.

Illius facta dictaque, cùm nihil ipſe de ſe ſcripſiſſet, divino conſilio, ad Eccleſiæ ſolatium & inſtitutionem, quatuor Diſcipuli litteris mandavere, quorum MATTHÆUS & JOANNES, *rem ut viderant narrarunt; alii duo* MARCUS, & LUCAS, *ut ex oculatis teſtibus acceperant.* Quod divina providentia, *inquit Auguſtinus*, per Spiritum ſanctum procuratum eſt; ne putaretur quòd attinet ad percipiendum & prædicandum Evangelium, intereſſe aliquid: utrum illi annuntient qui eumdem Dominum hìc in carne apparentem ſecuti ſint, an hi qui ex illis fideliter comperta crediderunt.

Lib. 1. de conſ. Evang. c. 1.

MATTHÆUS *autem primus omnium ſcripſit Evangelium, teſte Hieronymo, Irenæo, Athanaſio, & aliis: idque Hieroſolymis, ac ſermone Hebræo, vel Syriaco potiùs, quo tunc utebantur Judæi*, ob horum *nempè* vel maximè cauſam ſcripſit, qui in Jeſum crediderant ex Judæis, *inquit Hieronymus*, & nequaquam legis umbra ſecedente, Evangelii veritatem ſervabant. *Quod feciſſe putatur rogatu Diſcipulorum, & juſſu aliorum Apoſtolorum. Exemplar illius, Hebraicis conſcriptum litteris, ſecum apud Indos detulit ſanctus Bartholomæus Apoſtolus, ut docet Hieronymus, quod ibi ad Commodi Imperatoris tempora ſervatum eſſe notat Euſebius. In Græcum detulerat quoque S. Barnabas, cum cujus corpore repertum eſſe ſub Zenone Imperatore refert auctor ejus vitæ. Illud quoque pro concionibus expoſuiſſe Hieroſolymitanis S. Jacobum fratrem Domini ſcribit Athanaſius. Nunc tamen illud Evangelium ea qua ſcriptum eſt lingua non extat. Nam illud Hebræum à Munſtero editum, prorſus ſpurium, & Syriacum quod circumfertur longè Matthæi ſæculo recentius eſt. Sed illud vetus Nazaræorum, quod tum in Bibliotheca Cæſarienſi, tum Berœæ & alibi aſſervatum fuiſſe ad ſua tempora ſcribit Hieronymus, prorſus ex ipſo Matthæi codice fluxiſſe, nonnullis tamen mutatis, credibile eſt. Quod ipſum ut rectè judicavit Gelazius ab Ebione maculatum ac depravatum eſt. Sicut autem Marcus adjutus videtur Matthæi Hebræo, cùm ſcriberet Evangelium, ita Marci Græco uſus, qui fuit Matthæi Græcus interpres. Scripſit autem Matthæus circa annum 6. à paſſione, ut in Appendice Chronologico annotavimus.*

CAPUT PRIMUM.

A quibus majoribus Chriſtus ſecundùm carnem deſcenderit: Angelus inſtruit Joſeph de Mariæ ſponſæ ſuæ conceptione, partuque futuro.

† IN CONCEPT. ET NATIV. B. VIRG.
|| Luc. 3. 31.
|| Gen. 21. 3.
|| Gen. 25. 23.
|| Gen. 29. 35.
|| Gen. 38. 29.
1. Par. 2. 4.
|| Ruth. 4. 18.
1. Par. 2. 5.
|| Num. 7. 12.
|| Ruth. 4. 21.
|| Ruth. 4. 22.
1 Reg. 16. 1
|| 2. Reg. 12. 24.

1. LIBER † generationis Jeſu Chriſti filii || David, filii Abraham.
2. || Abraham genuit Iſaac. || Iſaac autem genuit Jacob. || Jacob autem genuit Judam, & fratres ejus.
3. || Judas autem genuit Phares, & Zaram de Thamar.
|| Phares autem genuit Eſron.
Eſron autem genuit Aram.
4. Aram autem genuit Aminadab.
|| Aminadab autem genuit Naaſſon.
Naaſſon autem genuit Salmon.
5. Salmon autem genuit Booz de Rahab.
|| Booz autem genuit Obed ex Ruth.
Obed autem genuit Jeſſe.
|| Jeſſe autem genuit David regem.
6. || David autem rex genuit Salomonem ex ea, quæ fuit Uriæ.
7. || Salomon autem genuit Roboam.
|| Roboam autem genuit Abiam.
|| Abias autem genuit Aſa.
8. Aſa autem genuit Joſaphat.
Joſaphat autem genuit Joram.
Joram autem genuit Oziam.
9. || Ozias autem genuit Joatham.
|| Joatham autem genuit Achaz.
|| Achaz autem genuit Ezechiam.
10. || Ezechias autem genuit Manaſſen.
|| Manaſſes autem genuit Amon.
|| Amon autem genuit Joſiam.
11. || Joſias autem genuit Jechoniam, & fratres ejus in tranſmigratione Babylonis.
12. Et poſt tranſmigrationem Babylonis: Jechonias genuit Salathiel.
Salathiel autem genuit Zorobabel.
13. Zorobabel autem genuit Abiud.
Abiud autem genuit Eliacim.
Eliacim autem genuit Azor.
14. Azor autem genuit Sadoc.
Sadoc autem genuit Achim.
Achim autem genuit Eliud.
15. Eliud autem genuit Eleazar.
Eleazar autem genuit Mathan.

|| 3. Reg. 11. 43.
|| 3 Reg. 14. 31.
|| 3. Reg. 15. 8.
|| 1. Par. 16. 13.
|| 2. Par. 27. 9.
|| 2 Par. 28. 27.
|| 2. Par. 32. 33.
|| 2. Par 33. 20.
|| 2. Par. 33. 25.
|| 2. Par. 36. 1. & 2.

Mathan autem genuit Jacob.
16. Jacob autem genuit Joſeph virum Mariæ, de qua natus eſt Jeſus, qui vocatur Chriſtus.
17. Omnes itaque generationes ab Abraham uſque ad David, generationes quatuordecim: & à David uſque ad tranſmigrationem

nem Babylonis, generationes quatuordecim:
& à tranſmigratione Babylonis uſque ad Chri-
ſtum, generationes quatuordecim.
18. Chriſti autem generatio ſic erat : † ‖
Cùm eſſet deſponſata mater ejus Maria Joſe-
ph, antequàm convenirent, inventa eſt in ute-
ro habens de Spiritu ſancto.
19. Joſeph autem vir ejus cùm eſſet ju-
ſtus, & nollet eam traducere, voluit occul-
tè dimittere eam.
20. Hæc autem eo cogitante, ecce Ange-
lus Domini apparuit in ſomnis ei, dicens: Jo-
ſeph fili David, noli timere accipere Mariam
conjugem tuam, quod enim in ea natum eſt,
de Spiritu ſancto eſt.

† IN VIGIL. NATIVIT. DOM. *Item* IN FESTO S. JOSEPH. ‖ *Luc.* 1. 27.

21. Pariet autem filium: ‖ & vocabis no-
men ejus JESUM: ipſe enim ſalvum faciet
Populum ſuum à peccatis eorum.
22. Hoc autem totum factum eſt, ut adim-
pleretur quod dictum eſt à Domino per Pro-
phetam dicentem:
23. ‖ Ecce virgo in utero habebit, & pariet
filium: & vocabunt nomen ejus Emmanuel,
quod eſt interpretatum Nobiſcum Deus.
24. Exurgens autem Joſeph à ſomno, fecit
ſicut præcepit ei angelus Domini, & accepit
conjugem ſuam.
25. Et non cognoſcebat eam donec pepe-
rit filium ſuum primogenitum : & vocavit
Nomen ejus Jeſum.

‖ *Luc.* 2. 21. *Act.* 4. 12.
‖ *Iſai.* 7. 14.

CAPUT II.

Quomodo Magi cum muneribus ad Chriſtum natum pervenerint: de Herodis in infantes ſævitia, & Chriſti in Ægyptum exilio, ipſiuſque reditu in terram Iſrael.

1. CUm † ergo natus eſſet Jeſus in Bethle-
hem Juda in diebus Herodis regis*,
ecce Magi ab Oriente venerunt Jeroſoly-
mam,
2. dicentes: Ubi eſt qui natus eſt rex Judæo-
rum? vidimus enim ſtellam ejus in oriente,
& venimus adorare eum.
3. Audiens autem Herodes rex, turbatus
eſt, & omnis Jeroſolyma cum illo.
4. Et congregans omnes principes ſacerdo-
tum, & Scribas populi, ſciſcitabatur ab eis ubi
Chriſtus naſceretur.
5. At illi dixerunt ei: In Bethlehem Judæ:
Sic enim ſcriptum eſt per Prophetam:
6. ‖ Et tu Bethlehem terra Juda, nequa-
quam minima es in principibus Juda : ex
te enim exiet dux, qui regat populum me-
um Iſrael.
7. Tunc Herodes clàm vocatis Magis dili-
genter didicit ab eis tempus ſtellæ, quæ ap-
paruit eis:
8. & mittens illos in Bethlehem, dixit: Ite,
& interrogate diligenter de puero: & cùm in-
veneritis, renuntiate mihi, ut & ego veniens
adorem eum.
9. Qui cùm audiſſent regem, abierunt. Et
ecce ſtella, quam viderant in oriente, antece-
debat eos, uſquedùm veniens ſtaret ſuprà, ubi
erat puer.
10. Videntes autem ſtellam gaviſi ſunt gau-
dio magno valdè.
11. Et intrantes domum, invenerunt pue-
rum cum Maria matre ejus, & procidentes
adoraverunt eum : ‖ & apertis theſauris ſuis
obtulerunt ei munera, aurum, thus, &
myrrham.
12. Et reſponſo accepto in ſomnis ne redi-
rent ad Herodem, per aliam viam reverſi ſunt
in regionem ſuam. A
13. Qui cùm receſſiſſent, ecce † angelus
Domini apparuit in ſomnis Joſeph, dicens:
Surge, & accipe puerum, & matrem ejus, &
fuge in Ægyptum, & eſto ibi uſque dum di-
cam tibi. Futurum eſt enim ut Herodes quærat
puerum ad perdendum eum.
14. Qui conſurgens accepit puerum, & ma-
trem ejus nocte, & ſeceſſit in Ægyptum:
15. & erat ibi uſque ad obitum Herodis: ut
adimpleretur quod dictum eſt à Domino per
Prophetam dicentem: ‖ Ex Ægypto vocavi
filium meum.
16. Tunc Herodes videns quoniam illuſus
eſſet à Magis, iratus eſt valdè, & mittens oc-
cidit omnes pueros, qui erant in Bethlehem,
& in omnibus finibus ejus à bimatu & infrà,
ſecundùm tempus, quod exquiſierat à Magis.
17. Tunc adimpletum eſt quod dictum eſt
per Jeremiam Prophetam dicentem:
18. ‖ Vox in Rama audita eſt, ploratus &
ululatus multus: Rachel plorans filios ſuos, &
noluit conſolari, quia non ſunt. A
19. † Defuncto autem Herode, ecce an-

† IN EPIPH. *Luc.* 2. 7. * Regni ejus ann. 36. edit ionis Julianæ 41. Per Jul. 4709. M. 4000. ante æram vulgarem 4.
‖ *Mich.* 5. 2. *Joan.* 7. 42.
‖ *Pſalm.* 71. 10.
† SS. INNOCENTIUM.
‖ *Oſee* 11. 1
‖ *Jer.* 31. 15
† IN VIGIL. EPIPH.

gelus Domini apparuit in ſomnis Joſeph in Ægypto,

20. dicens, Surge, & accipe puerum, & matrem ejus, & vade in terram Iſrael: defuncti ſunt enim, qui quærebant animam pueri.

21. Qui conſurgens, accepit puerum, & matrem ejus, & venit in terram Iſrael.

22. Audiens autem quòd Archelaus regnaret in Judæa pro Herode patre ſuo, timuit illò ire: & admonitus in ſomnis, ſeceſſit in partes Galilææ.

23. Et veniens habitavit in civitate, quæ vocatur Nazareth: ut adimpleretur quod dictum eſt per Prophetas: Quoniam Nazaræus vocabitur. A

CAPUT III.

Joannes Baptiſta (cujus vitæ auſteritas deſcribitur) pœnitentiam juxta Iſaiæ vaticinium in deſerto prædicat: & populo ad ipſum confluente, reprehendit Phariſæos unà cum Sadducæis, docens ut dignos faciant fructus pœnitentiæ: & quantum ſuus à Chriſti baptiſmo differat; ſuper Chriſtum autem à Joanne baptizatum deſcendit Spiritus Sanctus, & vox Patris cœlitus audita eſt.

1. IN diebus autem illis venit Joannes Baptiſta prædicans in deſerto Judææ, Anno M. 4012. inchoato. Æræ vulgar. 28. vertente.

Marc. 1. 4. Luc. 3. 3. 2. & dicens: || Pœnitentiam agite: appropinquavit enim regnum cœlorum.

3. Hic eſt enim, qui dictus eſt per Iſaiam prophetam dicentem: || Vox clamantis in deſerto: Parate viam Domini: rectas facite ſemitas ejus. Iſaia 40. 3. Marc. 1. 3. Luc. 3. 4.

4. Ipſe autem Joannes habebat veſtimentum de pilis camelorum, & zonam pelliceam circa lumbos ſuos: eſca autem ejus erat locuſtæ, & mel ſilveſtre.

Marc. 1. 5. 5. || Tunc exibat ad eum Jeroſolyma, & omnis Judæa, & omnis regio circa Jordanem,

6. & baptizabantur ab eo in Jordane, confitentes peccata ſua.

7. Videns autem multos Phariſæorum, & Sadducæorum, || venientes ad baptiſmum ſuum, Luc. 3. 7.
dixit eis: Progenies viperarum, quis demonſtravit vobis fugere à ventura ira?

8. Facite ergo fructum dignum pœnitentiæ.

9. Et ne velitis dicere intra vos: || Patrem Joan. 8. 39.
habemus Abraham, dico enim vobis, quoniam potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ.

10. Jam enim ſecuris ad radicem arborum

poſita eſt. Omnis ergo arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.

‖ *Marc. 1. 8. Luc. 3. 16. Joan. 1. 26. Actor. 1. 5.* 11. ‖ Ego qnidem baptizo vos in aqua in pœnitentiam: qui autem poſt me venturus eſt, fortior me eſt, cujus non ſum dignus calceamenta portare: ipſe vos baptizabit in Spiritu ſancto, & igni.

12. Cujus ventilabrum in manu ſua: & permundabit aream ſuam: & congregabit triticum ſuum in horreum, paleas autem comburet igni inextinguibili.

‖ *Marc. 1. 9.* 13. ‖ Tunc venit Jeſus à Galilæa in Jordanem ad Joannem, ut baptizaretur ab eo.

Anno M. 4031. ætatis Chr. 34 inchoato. Æræ vulg. 30. 14. Joannes autem prohibebat eum, dicens: Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me?

15. Reſpondens autem Jeſus, dixit ei: Sine modò: ſic enim decet nos implere omnem juſtitiam. Tunc dimiſit eum.

Luc. 3. 21. 16. Baptizatus autem Jeſus, confeſtim aſcendit de aqua, & ecce aperti ſunt ei cœli: & vidit ſpiritum Dei deſcendentem ſicut columbam, & venientem ſuper ſe.

‖ *Luc. 9. 35. 2 Pet. 1. 17* 17. ‖ Et ecce vox de cœlis dicens: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui.

CAPUT IV.

Chriſtus in deſerto poſt jejunium quadraginta dierum vincit diaboli tentationes: & capto Joanne ſecedens in Capharnaum, pœnitentiam prædicat: piſcatores Petrum & Andream, Jacobum & Joannem Zebedæi ad ſe vocat: annuntians quoque Galilæis evangelium, varias curat infirmitates, turbis ipſum comitantibus.

DOM. 1. QUADR. Marc. 1. 12. Luc. 4. 1. 1. TUnc † Jeſus ductus eſt in deſertum à ſpiritu, ut tentaretur à diabolo.

2. Et cùm jejunaſſet quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, poſteà eſuriit:

3. Et accedens tentator dixit ei: Si filius Dei es, dic ut lapides iſti panes fiant.

‖ *Deut. 8. 3. Luc. 4. 4.* 4. Qui reſpondens dixit: Scriptum eſt: ‖ Non in ſolo pane vivit homo, ſed in omni verbo, quod procedit de ore Dei.

5. Tunc aſſumpſit eum diabolus in ſanctam civitatem, & ſtatuit eum ſuper pinnaculum templi,

‖ *Pſal. 90. 11.* 6. & dixit ei: Si filius Dei es, mitte te deorſum. Scriptum eſt enim: ‖ Quia angelis ſuis mandavit de te, & in manibus tollent te, ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum.

7. Ait illi Jeſus: Rurſum ſcriptum eſt: ‖ Non tentabis Dominum Deum tuum.

8. Iterùm aſſumpſit eum diabolus in montem excelſum valdè: & oſtendit ei omnia regna mundi, & gloriam eorum,

9. & dixit ei: Hæc omnia tibi dabo, ſi cadens adoraveris me.

‖ *Deut. 6. 13.* 10. Tunc dicit ei Jeſus: Vade Satana: Scriptum eſt enim: ‖ Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſervies.

11. Tunc reliquit eum diabolus: & ecce angeli acceſſerunt, & miniſtrabant ei. A

‖ *Marc. 1. 14. Luc. 4. 14. Joan. 4. 43* 12. Cùm autem audiſſet Jeſus quòd Joannes traditus eſſet, ‖ ſeceſſit in Galilæam:

13. &, relicta civitate Nazareth, venit, & habitavit in Capharnaum maritima, in finibus Zabulon, & Nephthalim:

14. ut adimpleretur quod dictum eſt per Iſaiam prophetam:

‖ *Iſaiæ 9. 1* 15. ‖ Terra Zabulon, & terra Nephthalim, via maris trans Jordanem, Galilææ gentium,

16. populus qui ſedebat in tenebris, vidit lucem magnam: & ſedentibus in regione umbræ mortis, lux orta eſt eis.

‖ *Marc. 1. 15.* 17. ‖ Exinde cœpit Jeſus prædicare, & dicere: Pœnitentiam agite: appropinquavit enim regnum cœlorum.

† *IN FESTO S. ANDREÆ.* ‖ *Marc. 1. 16. Luc. 5. 2.* 18. † Ambulans autem Jeſus juxta mare Galilææ, ‖ vidit duos fratres, Simonem, qui vocatur Petrus, & Andream fratrem ejus, mittentes rete in mare, (erant enim piſcatores)

19. & ait illis: Venite poſt me, & faciam vos fieri piſcatores hominum.

20. At illi continuò relictis retibus ſecuti ſunt eum.

21. Et procedens inde, vidit alios duos fratres, Jacobum Zebedæi, & Joannem fratrem ejus in navi cum Zebedæo patre eorum, reficientes retia ſua: & vocavit eos.

22. Illi autem ſtatim relictis retibus & patre, ſecuti ſunt eum. A

23. Et circuibat Jeſus totam Galilæam, docens in ſynagogis eorum, & prædicans Evangelium regni: & ſanans omnem languorem, & omnem infirmitatem in populo.

24. Et

24. Et abiit opinio ejus in totam Syriam, & obtulerunt ei omnes malè habentes, variis languoribus, & tormentis comprehenſos, & qui dæmonia habebant, & lunaticos, & paralyticos, & curavit eos:

|| Marc. 3. 7. Luc. 6. 17.

25. || & ſecutæ ſunt eum turbæ multæ de Galilæa, & Decapoli, & de Jeroſolymis, & de Judæa, & de trans Jordanem.

CAPUT V.

Octo tradit beatitudines: Apoſtolos ſalem terræ & lucem mundi dicit: nec venit ut ſolvat legem aut prophetas, ſed adimpleat, docens de non iraſcendo fratri, ſed ut ei reconciliemur, de non concupiſcenda muliere, de membro ſcandalizante abjiciendo, de uxore extra caſum adulterii non dimittenda: non jurandum, nec malo reſiſtendum, inimicos diligendos, & de malè meritis benè merendum.

† SS. OMNIUM. Item, PLURIM. MART.

1. VIdens † autem Jeſus turbas, aſcendit in montem, & cùm ſediſſet, acceſſerunt ad eum diſcipuli ejus,

2. & aperiens os ſuum docebat eos dicens:

|| Luc. 6. 20.

3. || Beati pauperes ſpiritu: quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum.

|| Pſal. 36. 11.

4. || Beati mites: quoniam ipſi poſſidebunt terram.

|| Iſaiæ 61. 2.

5. || Beati, qui lugent: quoniam ipſi conſolabuntur.

6. Beati, qui eſuriunt, & ſitiunt juſtitiam: quoniam ipſi ſaturabuntur.

7. Beati miſericordes: quoniam ipſi miſericordiam conſequentur.

|| Pſal. 23. 4.

8. || Beati mundo corde: quoniam ipſi Deum videbunt.

9. Beati pacifici: quoniam filii Dei vocabuntur.

|| 1. Pet. 3. 14. 3. 14. & 4. 14.

10. || Beati, qui perſecutionem patiuntur propter juſtitiam: quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum.

11. Beati eſtis cùm maledixerint vobis, & perſecuti vos fuerint, & dixerint omne malum adverſum vos mentientes, propter me:

12. gaudete, & exultate, quoniam merces veſtra copioſa eſt in cœlis: A ſic enim perſecuti ſunt prophetas, qui fuerunt ante vos.

† IN FESTO UNIUS DOCT. || Marc. 9. 49. Luc. 14. 34.

13. † Vos eſtis ſal terræ. || Quòd ſi ſal evanuerit, in quo ſalietur? ad nihilum valet ultrà, niſi ut mittatur foras, & conculcetur ab hominibus.

14. Vos eſtis lux mundi. Non poteſt civitas abſcondi ſupra montem poſita.

|| Marc. 4. 21. Luc. 8. 16. & 11. 33. || 1. Pet. 2. 12.

15. || Neque accendunt lucernam, & ponunt eam ſub modio, ſed ſuper candelabrum ut luceat omnibus, qui in domo ſunt.

16. Sic luceat lux veſtra coram hominibus: ut videant opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum, qui in cœlis eſt.

17. Nolite putare quoniam veni ſolvere legem, aut prophetas: non veni ſolvere, ſed adimplere.

|| Luc. 16. 17.

18. || Amen quippe dico vobis, donec tranſeat cœlum & terra, jota unum, aut unus apex non præteribit à lege, donec omnia fiant.

|| Jac. 2. 10.

19. || Qui ergo ſolverit unum de mandatis iſtis minimis, & docuerit ſic homines, minimus vocabitur in regno cœlorum: qui autem fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cœlorum. A

† DOM. 5. POST PENTEC. || Luc. 11. 39.

20. † Dico enim vobis, quia niſi abundaverit juſtitia veſtra || plus quàm Scribarum, & Phariſæorum, non intrabitis in regnum cœlorum.

|| Exod. 20. 13. Deut. 5. 17.

21. Audiſtis quia dictum eſt antiquis: || Non occides: qui autem occiderit, reus erit judicio.

22. Ego autem dico vobis: quia omnis, qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit judicio. Qui autem dixerit fratri ſuo, raca: reus erit concilio. Qui autem dixerit, fatue: reus erit gehennæ ignis.

23. Si ergo offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid adverſum te:

24. relinque ibi munus tuum ante altare, & vade priùs reconciliari fratri tuo: & tunc veniens offeres munus tuum. A

|| Luc. 12. 58.

25. || Eſto conſentiens adverſario tuo citò dum es in via cum eo: ne fortè tradat te adverſarius judici, & judex tradat te miniſtro: & in carcerem mittaris.

26. Amen dico tibi, non exies inde, donec reddas noviſſimum quadrantem.

|| Exod. 20. 14.

27. Audiſtis quia dictum eſt antiquis: || Non mœchaberis.

28. Ego autem dico vobis: quia omnis, qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus eſt eam in corde ſuo.

|| Mar. 9. 46. Infr. 18. 9.

29. || Quòd ſi oculus tuus dexter ſcandalizat te, erue eum, & projice abs te: expedit enim tibi ut pereat unum membrorum tuorum, quàm totum corpus tuum mittatur in gehennam.

30. Et ſi dextra manus tua ſcandalizat te, abſcinde eam, & projice abs te: expedit enim tibi ut pereat unum membrorum tuorum, quàm totum corpus tuum eat in gehennam.

|| Deut. 24. 1. Infr. 19. 7. || Mar. 10. 11. Luca 16. 18. 1 Cor. 7. 10.

31. Dictum eſt autem: || Quicumque dimiſerit uxorem ſuam, det ei libellum repudii.

32. Ego autem dico vobis: || Quia omnis, qui dimiſerit uxorem ſuam, excepta fornicationis cauſa, facit eam mœchari: & qui dimiſſam duxerit, adulterat.

|| Exod. 20. 7. Levit. 19. 12. Deut. 5. 11. Jac. 5. 12.

33. Iterùm audiſtis quia dictum eſt antiquis: || Non perjurabis: reddes autem Domino juramenta tua.

34. Ego autem dico vobis, non jurare omninò, neque per cœlum, quia thronus Dei eſt:

35. neque per terram, quia ſcabellum eſt pedum ejus: neque per Jeroſolymam, quia civitas eſt magni Regis:

36. neque per caput tuum juraveris, quia non potes unum capillum album facere, aut nigrum.

|| Jacob 5. 12.

37. || Sit autem ſermo veſter, eſt, eſt: non, non: quod autem his abundantius eſt, à malo eſt.

|| Exod. 21. 24. Lev. 24. 20. Deut. 19. 21. || Luc. 6. 29. || 1. Cor. 6. 7.

38. Audiſtis quia dictum eſt: || Oculum pro oculo, & dentem pro dente.

39. Ego autem dico vobis, non reſiſtere malo: || ſed ſi quis te percuſſerit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram:

40. || Et ei, qui vult tecum judicio contendere, & tunicā tuam tollere, dimitte ei & pallium.

41. Et quicumque te angariaverit mille paſſus, vade cum illo & alia duo.

|| Deut. 15. 8.

42. || Qui petit à te, da ei: & volenti mutuari à te, ne avertaris.

43. † Au-

† FER. 6 POST CINER. ‖ Lev. 19. 18. ‖ Luc. 6. 27. ‖ Rom. 12. 10. ‖ Luc. 23. 34. Act. 7. 59.

43. † Audiſtis quia dictum eſt: ‖ Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum.

44. Ego autem dico vobis: ‖ Diligite inimicos veſtros, ‖ benefacite his, qui oderunt vos: ‖ & orate pro perſequentibus, & calumniantibus vos:

45. ut ſitis filii patris veſtri, qui in cœlis eſt: qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos, & malos: & pluit ſuper juſtos & injuſtos.

46. Si enim diligitis eos, qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? nonne & publicani hoc faciunt?

47. Et ſi ſalutaveritis fratres veſtros tantùm, quid ampliùs facitis? nonne & Ethnici hoc faciunt?

48. Eſtote ergo vos perfecti, ſicut & pater veſter cœleſtis perfectus eſt.

CAPUT VI.

Docet Chriſtus quomodo faciendæ ſint eleemoſyna & oratio, traditque diſcipulis formam orandi, & offenſas aliis condonandi: item quomodo ſit jejunandum: quòd non in terra ſed in cœlo theſaurizandum, oculus mundandus, non ſerviendum duobus dominis: vetat itaque ſolicitudinem de victu, veſtitu, & de craſtino.

1. ATtendite ne juſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis: alioquin mercedem non habebitis apud patrem veſtrum, qui in cœlis eſt.

2. Cùm ergo facis eleemoſynam, noli tuba canere ante te, ſicut hypocritæ faciunt in ſynagogis, & in vicis, ut honorificentur ab hominibus: Amen dico vobis, receperunt mercedem ſuam.

3. Te autem faciente eleemoſynam, neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextera tua:

4. ut ſit eleemoſyna tua in abſcondito, & pater tuus, qui videt in abſcondito, reddet tibi. A

5. Et cùm oratis, non eritis ſicut hypocritæ, qui amant in ſynagogis, & in angulis platearum ſtantes orare, ut videantur ab hominibus: amen dico vobis, receperunt mercedem ſuam.

6. Tu autem cùm oraveris, intra in cubiculum tuum, & clauſo oſtio, ora patrem tuum in abſcondito: & pater tuus qui videt in abſcondito, reddet tibi.

7. Orantes autem, nolite multum loqui, ſicut ethnici: putant enim quòd in multiloquio ſuo exaudiantur.

8. Nolite ergo aſſimilari eis. Scit enim pater veſter, quid opus ſit vobis, antequã petatis eum.

‖ Luc. 11. 2.

9. Sic ergo vos orabitis: ‖ Pater noſter, qui es in cœlis; ſanctificetur nomen tuum.

10. Adveniat regnum tuum. Fiat voluntas tua, ſicut in cœlo, & in terra.

11. Panem noſtrum ſuperſubſtantialem da nobis hodie.

12. Et dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.

13. Et ne nos inducas in tentationem. Sed libera nos à malo. Amen.

‖ Eccli. 28. 1. 4. & 5. Infr. 18. 35. Marc. 11. 25.

14. ‖ Si enim dimiſeritis hominibus peccata eorum: dimittet & vobis pater veſter cœleſtis delicta veſtra.

15. Si autem non dimiſeritis hominibus: nec pater veſter dimittet vobis peccata veſtra.

† FER. 4. CINERUM.

16. † Cùm autem jejunatis, nolite fieri ſicut hypocritæ triſtes: exterminant enim facies ſuas, ut appareant hominibus jejunantes. Amen dico vobis, quia receperunt mercedem ſuam.

17. Tu autem, cùm jejunas, unge caput tuum, & faciem tuam lava,

18. ne videaris hominibus jejunans, ſed patri tuo, qui eſt in abſcondito: & pater tuus, qui videt in abſcondito, reddet tibi.

19. Nolite theſaurizare vobis theſauros in terra: ubi ærugo, & tinea demolitur: & ubi fures effodiunt, & furantur.

20. ‖ Theſaurizate autem vobis theſauros in cœlo: ubi neque ærugo, neque tinea demolitur, & ubi fures non effodiunt, nec furantur. ‖ Luc. 12. 33. 1. Tim. 6. 19.

21. Ubi enim eſt theſaurus tuus, ibi eſt & cor tuum. A

22. ‖ Lucerna corporis tui eſt oculus tuus. ‖ Luc. 11. 34.
Si oculus tuus fuerit ſimplex: totum corpus tuum lucidum erit.

23. Si autem oculus tuus fuerit nequam: totum corpus tuum tenebroſum erit. Si ergo lumen, quod in te eſt, tenebræ ſunt: ipſæ tenebræ quantæ erunt?

24. ‖ † Nemo poteſt duobus dominis ſervire: aut enim unum odio habebit, & alterum diliget: aut unum ſuſtinebit, & alterum contemnet. Non poteſtis Deo ſervire, & mammonæ. ‖ Luc. 16. 13. DOM. 14. POST PENTEC. ‖ Pſal. 54. 23. Luc. 12. 22. Phil. 4. 6. 1. Tim. 6. 7. 1. Petr. 5. 7.

25. ‖ Ideò dico vobis, ne ſoliciti ſitis animæ veſtræ quid manducetis, neque corpori veſtro quid induamini. Nonne anima plus eſt quàm eſca: & corpus plus quàm veſtimentum?

26. Reſpicite volatilia cœli, quoniam non ſerunt, neque metunt, neque congregant in horrea: & pater veſter cœleſtis paſcit illa. Nonne vos magis pluris eſtis illis?

27. Quis autem veſtrùm cogitans poteſt adjicere ad ſtaturam ſuam cubitum unum?

28. Et de veſtimento quid ſoliciti eſtis? Conſiderate lilia agri quomodo creſcunt: non laborant, neque nent.

29. Dico autem vobis, quoniam nec Salomon in omni gloria ſua coopertus eſt ſicut unum ex iſtis.

30. Si autem fœnum agri, quod hodie eſt, & cras in clibanum mittitur, Deus ſic veſtit: quantò magis vos modicæ fidei?

31. Nolite ergo ſoliciti eſſe, dicentes: Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur?

32. hæc enim omnia gentes inquirunt. Scit enim pater veſter, quia his omnibus indigetis.

33. Quærite ergo primùm regnum Dei, & juſtitiam ejus: & hæc omnia adjicientur vobis. A

34. Nolite ergo ſoliciti eſſe in craſtinum. Craſtinus enim dies ſolicitus erit ſibi ipſi: ſufficit diei malitia ſua.

CAPUT VII.

Docet non judicandum: de feſtuca in oculo fratris, & trabe in proprio oculo: ſanctum non dandum canibus: omnem petentem, quærentem, & pulſantem à Deo exaudiri; faciendum aliis quod nobis fieri volumus: per anguſtam portam ad vitam intrandum: quomodo dignoſcantur falſi prophetæ, & arbor bona à mala: comparatio de audiente Chriſti verba, & operante aut non operante juxta illa.

1. NOlite judicare, ut non judicemini. ‖ Luc. 6. 37. Rom. 2. 1. Marc. 4. 24.
2. In quo enim judicio judicaveritis, judicabimini: ‖ & in qua menſura menſi fueritis, remetietur vobis.

3. Quid autem vides feſtucam in oculo fratris
tui: & trabem in oculo tuo non vides?
4. Aut quomodo dicis fratri tuo: Sine eji-
ciam feſtucam de oculo tuo: & ecce trabs eſt
in oculo tuo?
5. Hypocrita, ejice primùm trabem de
oculo tuo, & tunc videbis ejicere feſtucam
de oculo fratris tui.
6. Nolite dare ſanctum canibus: neque
mittatis margaritas veſtras ante porcos, ne
fortè conculcent eas pedibus ſuis, & conver-
ſi dirumpant vos.
|| Inf. 21. 22. Marc. 11. 24. Luc. 11. 9. Joa. 14. 13. Jacob. 1. 6. 7. || Petite, & dabitur vobis: quærite, &
invenietis: pulſate, & aperietur vobis.
8. Omnis enim, qui petit, accipit: & qui
quærit, invenit: & pulſanti aperietur.
|| Luc. 11. 11 9. || Aut quis eſt ex vobis homo, quem ſi
petierit filius ſuus panem, numquid lapidem
porriget ei?
10. Aut ſi piſcem petierit, numquid ſerpen-
tem porriget ei?
11. Si ergo vos, cùm ſitis mali, noſtis bona
data dare filiis veſtris: quantò magis pater
veſter, qui in cœlis eſt, dabit bona peten-
tibus ſe?
|| Tob. 4. 16. Luc. 6. 31. 12. || Omnia ergo quæcumque vultis ut fa-
ciant vobis homines, & vos facite illis. Hæc
eſt enim lex, & Prophetæ.
|| Luc. 13. 24 13. || Intrate per anguſtam portam: quia la-
ta porta, & ſpatioſa via eſt, quæ ducit ad per-
ditionem, & multi ſunt qui intrant per eam.
14. Quàm anguſta porta, & arcta via eſt,
quæ ducit ad vitam: & pauci ſunt, qui in-
veniunt eam!
† DOM. 7. POST PENTEC. 15. † Attendite à falſis prophetis, qui ve-
niunt ad vos in veſtimentis ovium, intrinſe-
cùs autem ſunt lupi rapaces:
16. à fructibus eorum cognoſcetis eos.
Numquid colligunt de ſpinis uvas, aut de tri-
bulis ficus?
17. Sic omnis arbor bona fructus bonos fa-
cit: mala autem arbor malos fructus facit.
18. Non poteſt arbor bona malos fructus fa-
cere: neque arbor mala bonos fructus facere:
19. || Omnis arbor, quæ non facit fructum *|| Sup. 3. 10*
bonum, excidetur, & in ignem mittetur.
20. Igitur ex fructibus eorum cognoſcetis eos.
21. || Non omnis, qui dicit mihi, Domine, *|| Inf. 25. 11. Luc. 6. 46.*
Domine, intrabit in regnum cœlorum, ſed qui
facit voluntatem Patris mei, qui in cœlis eſt
ipſe intrabit in regnum cœlorum. A
22. Multi dicent mihi in illa die: Domine,
Domine, nonne in nomine tuo prophetavi-
mus, & || in nomine tuo dæmonia ejecimus,
& in nomine tuo virtutes multas fecimus? *|| Act. 19. 13.*
23. Et tunc confitebor illis: Quia num-
quam novi vos: || diſcedite à me, qui ope-
ramini iniquitatem. *|| Pſal. 6. 9. Inf. 25. 41. Luc. 13. 27*
24. || Omnis ergo, qui audit verba mea
hæc, & facit ea, aſſimilabitur viro ſapienti, *|| Luc. 6. 48. Rom. 2. 13. Jacob. 1. 22*
qui ædificavit domum ſuam ſupra petram,
25. & deſcendit pluvia, & venerunt flu-
mina, & flaverunt venti, & irruerunt in do-
mum illam, & non cecidit: fundata enim
erat ſuper petram.
26. Et omnis, qui audit verba mea hæc, &
non facit ea, ſimilis erit viro ſtulto, qui ædi-
ficavit domum ſuam ſuper arenam:
27. & deſcendit pluvia, & venerunt flumina,
& flaverunt venti, & irruerunt in domum il-
lam, & cecidit, & fuit ruina illius magna.
28. Et factum eſt: cùm conſummaſſet Je-
ſus verba hæc, admirabantur turbæ ſuper
doctrina ejus.
29. || Erat enim docens eos ſicut poteſtatem *|| Marc. 1. 22. Luc. 4. 32.*
habens, & non ſicut Scribæ eorum, & Phariſæi.

CAPUT VIII.

Curatum leproſum Jeſus mittit ad ſacerdotes: ſanat puerum Centurionis, cujus fidem commendat; item ſocrum Petri febricitantem, alioſque plurimos malè habentes: verbo ſpiritus ejicit: Scribam ſequi volentem rejicit, alium verò patre inſepulto mox ſequi jubet: navicula fluctibus periclitante excitatus à diſcipulis mare ſedat: duos quoque dæmoniacos apud Geraſenos liberat, dæmonibus in porcos ingredi permittens; quo viſo Geraſeni precantur ut à ſuis finibus diſcedat.

1. CUm † autem deſcendiſſet de monte, ſe- *† DOM. 3. POST EPIPH. vel 24. POST PENTEC.*
quutæ ſunt eum turbæ multæ:
2. || & ecce leproſus veniens, adorabat *|| Marc. 1. 40. Luc. 5. 12.*
eum, dicens: Domine, ſi vis, potes me
mundare.
3. Et extendens Jeſus manum, tetigit eum,
dicens: Volo. Mundare. Et confeſtim mun-
data eſt lepra ejus.
4. Et ait illi Jeſus: Vide, nemini dixe-
ris: ſed vade, || oſtende te ſacerdoti, & of- *|| Lev. 14. 2*
fer munus, quod præcepit Moyſes, in teſti-
monium illis.

5. || † Cùm

‖ Luc. 7. 1. † Fer. 5. Post Ciner. 5. ‖ † Cùm autem introiſſet Capharnaum, acceſſit ad eum Centurio, rogans eum,

6. & dicens: Domine, puer meus jacet in domo paralyticus, & malè torquetur.

7. Et ait illi Jeſus: Ego veniam, & curabo eum.

‖ Luc. 7. 6. 8. Et reſpondens Centurio, ait: ‖ Domine non ſum dignus ut intres ſub tectum meum; ſed tantùm dic verbo, & ſanabitur puer meus.

9. Nam & ego homo ſum ſub poteſtate conſtitutus, habens ſub me milites, & dico huic: Vade, & vadit: & alii, Veni, & venit: & ſervo meo, Fac hoc, & facit.

10. Audiens autem Jeſus miratus eſt, & ſequentibus ſe dixit: Amen dico vobis, non inveni tantam fidem in Iſrael.

‖ Malac. 1. 11. 11. Dico autem vobis, quòd multi ‖ ab Oriente, & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, & Iſaac, & Jacob in regno cœlorum:

12. filii autem regni ejicientur in tenebras exteriores: ibi erit fletus, & ſtridor dentium.

13. Et dixit Jeſus Centurioni: Vade, & ſicut credidiſti, fiat tibi. Et ſanatus eſt puer in illa hora. ᴧ

14. Et cùm veniſſet Jeſus in domum Petri, vidit ſocrum ejus jacentem, & febricitantem:

15. & tetigit manum ejus, & dimiſit eam febris, & ſurrexit, & miniſtrabat eis.

16. ‖ Veſperè autem facto, obtulerunt ei multos dæmonia habentes: & ejiciebat ſpiritus verbo: & omnes malè habentes curavit: ‖ Marc. 1. 32.

17. ut adimpleretur quod dictum eſt per ‖ Iſaiam prophetam, dicentem: Ipſe infirmitates noſtras accepit: & ægrotationes noſtras portavit. ‖ Iſai. 53. 4. 1. Pet. 2. 24

18. Videns autem Jeſus turbas multas circum ſe, juſſit ire trans fretum.

19. Et accedens unus ſcriba, ait illi: Magiſter, ſequar te, quocumque ieris.

20. Et dicit ei Jeſus: ‖ Vulpes foveas habent, & volucres cœli nidos: filius autem hominis non habet ubi caput reclinet. ‖ Luc. 9. 58.

21. Alius autem de diſcipulis ejus ait illi: Domine, permitte me primùm ire, & ſepelire patrem meum.

22. Jeſus autem ait illi: Sequere me, & dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos.

‖ Marc. 4. 36. Luc. 8. 22. † Dom. 4. Post Epiph. vel 25. post Pentec. 23. ‖ Et † aſcendente eo in naviculam, ſecuti ſunt eum diſcipuli ejus:

24. & ecce motus magnus factus eſt in mari, ita ut navicula operiretur fluctibus, ipſe verò dormiebat.

25. Et acceſſerunt ad eum diſcipuli ejus, & ſuſcitaverunt eum, dicentes: Domine, ſalva nos, perimus.

26. Et dicit eis Jeſus: Quid timidi eſtis, modicæ fidei? Tunc ſurgens, imperavit ventis, & mari, & facta eſt tranquillitas magna.

27. Porrò homines mirati ſunt, dicentes: Qualis eſt hic, quia venti, & mare obediunt ei? ᴧ

‖ Marc. 5. 1. Luc. 8. 26. 28. ‖ Et cùm veniſſet trans fretum in regionem Geraſenorum, occurrerunt ei duo habentes dæmonia, de monumentis exeuntes, ſævi nimis, ita ut nemo poſſet tranſire per viam illam.

29. Et ecce clamaverunt, dicentes: Quid nobis, & tibi, Jeſu fili Dei? Veniſti huc ante tempus torquere nos?

‖ Marc. 5. 11. Luc. 8. 32. 30. ‖ Erat autem non longè ab illis grex multorum porcorum paſcens.

31. Dæmones autem rogabant eum, dicentes: Si ejicis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum.

32. Et ait illis: Ite. At illi exeuntes abierunt in porcos, & ecce impetu abiit totus grex per præceps in mare: & mortui ſunt in aquis.

33. Paſtores autem fugerunt: & venientes in civitatem, nuntiaverunt omnia, & de eis, qui dæmonia habuerant.

34. Et ecce tota civitas exiit obviam Jeſu: & ‖ viſo eo rogabant, ut tranſiret à finibus eorum. ‖ Marc. 5. 17. Luc. 8. 37.

CAPUT IX.

Paralyticum curat, Scribis murmurantibus quòd dixiſſet remiſſa illi peccata: vocat Matthæum publicanum, & reſpondet Phariſæis murmurantibus quòd cùm publicanis ederet, quòdque ipſius diſcipuli non jejunarent: mulierem à ſanguinis profluvio liberat: filiam principis mortuam ſuſcitat: viſu duobus cæcis reſtituto, dæmoniacum mutum ſanat: & ubique prædicans omnes ſanat infirmitates, dicens multam eſſe meſſem, paucos verò operarios.

1. ET † aſcendens in naviculam, transfretavit, & venit in civitatem ſuam. Dom. 18. Post Pentec.

2. Et ecce offerebant ei ‖ paralyticum ja-
‖ *Marc.* 2. 3. *Luc.* 5. 18. centem in lecto. Et videns Jeſus fidem illo-
rum, dixit paralytico: Confide fili, remit-
tuntur tibi peccata tua.
3. Et ecce quidam de Scribis dixerunt in-
tra ſe: Hic blaſphemat.
4. Et cùm vidiſſet Jeſus cogitationes eo-
rum, dixit: Ut quid cogitatis mala in cordi-
bus veſtris?
5. Quid eſt facilius, dicere: Dimittuntur tibi
peccata tua: an dicere: Surge, & ambula?
6. Ut autem ſciatis, quia filius hominis ha-
bet poteſtatem in terra dimittendi peccata,
tunc ait paralytico: Surge, tolle lectum tuum,
& vade in domum tuam.
7. Et ſurrexit, & abiit in domum ſuam.
8. Videntes autem turbæ timuerunt, &
glorificaverunt Deum, qui dedit poteſtatem
talem hominibus.
‖ *Marc.* 2. 14. *Luc.* 5. 27. † SANCT. MATTH. 9. ‖ Et, cùm tranſiret inde Jeſus †, vidit
hominem ſedentem in telonio, Matthæum
nomine. Et ait illi: Sequere me. Et ſurgens,
ſecutus eſt eum.
10. Et factum eſt, diſcumbente eo in domo,
ecce multi publicani, & peccatores venientes,
diſcumbebant cum Jeſu, & diſcipulis ejus.
11. Et videntes Phariſæi, dicebant diſci-
pulis ejus: Quare cum publicanis, & pecca-
toribus manducat Magiſter veſter?
12. At Jeſus audiens, ait: Non eſt opus va-
lentibus medicus, ſed malè habentibus.
13. Euntes autem diſcite quid eſt: ‖ Miſeri-
‖ *Oſee* 6. 6. *Infr.* 12. 7. cordiam volo, & non ſacrificium. Non enim
veni vocare juſtos, ‖ ſed peccatores. A
‖ 1. *Tim.* 1. 15. ‖ *Marc.* 2. 18. *Luc.* 5. 33. 14. Tunc acceſſerunt ad eum diſcipuli Jo-
annis, dicentes: ‖ Quare nos, & Phariſæi,
jejunamus frequenter: diſcipuli autem tui
non jejunant?
15. Et ait illis Jeſus: Numquid poſſunt fi-
lii ſponſi lugere quamdiu cum illis eſt ſpon-
ſus? Venient autem dies cùm auferetur ab
eis ſponſus: & tunc jejunabunt.
16. Nemo autem immittit commiſſuram
panni rudis in veſtimentum vetus: tollit
enim plenitudinem ejus à veſtimento, & pe-
jor ſciſſura fit.
17. Neque mittunt vinum novum in utres
veteres; alioquin rumpuntur utres, & vi-
num effunditur, & utres pereunt. Sed vinum
novum in utres novos mittunt, & ambo con-
ſervantur.
18. ‖ Hæc † illo loquente ad eos, ecce ‖ *Marc.* 5. 22. *Luc.* 8. 41. † DOM. 23. POST PENTEC.
princeps unus acceſſit, & adorabat eum, di-
cens: Domine, filia mea modò defuncta eſt:
ſed veni, impone manum tuam ſuper eam,
& vivet.
19. Et ſurgens Jeſus, ſequebatur eum, &
diſcipuli ejus.
20. ‖ Et ecce mulier, quæ ſanguinis fluxum
patiebatur duodecim annis, acceſſit retrò, & ‖ *Marc.* 5. 25. *Luc.* 8. 43.
tetigit fimbriam veſtimenti ejus.
21. Dicebat enim intra ſe: Si tetigerò tan-
tùm veſtimentum ejus, ſalva ero.
22. At Jeſus converſus, & videns eam, di-
xit: Confide filia, fides tua te ſalvam fecit.
Et ſalva facta eſt mulier ex illa hora.
23. Et cùm veniſſet Jeſus in domum prin-
cipis, & vidiſſet tibicines & turbam tumul-
tuantem, dicebat:
24. Recedite: non eſt enim mortua puel-
la, ſed dormit. Et deridebant eum.
25. Et cùm ejecta eſſet turba, intravit:
& tenuit manum ejus. Et ſurrexit puella.
26. Et exiit fama hæc in univerſam ter-
ram illam. A
27. Et tranſeunte inde Jeſu, ſecuti ſunt eum
duo cæci, clamantes, & dicentes: Miſerere
noſtri, fili David.
28. Cùm autem veniſſet domum, acceſſe-
runt ad eum cæci. Et dicit eis Jeſus: Credi-
tis quia hoc poſſum facere vobis? Dicunt ei:
Utique, Domine.
29. Tunc tetigit oculos eorum, dicens: Se-
cundùm fidem veſtram fiat vobis.
30. Et aperti ſunt oculi eorum: & commi-
natus eſt illis Jeſus, dicens: Videte ne quis ſciat.
31. Illi autem exeuntes, diffamaverunt eum
in tota terra illa.

32. Egreſſis autem illis, ‖ ecce obtule-
‖ *Infr.* 12. 22. *Luc.* 11. 14. runt ei hominem mutum, dæmonium ha-
bentem.
33. Et ejecto dæmonio, locutus eſt mutus
& miratæ ſunt turbæ, dicentes: Numquam
apparuit ſic in Iſrael.
34. Phariſæi autem dicebant: In principe
dæmoniorum ejicit dæmones.
35. ‖ Et circuibat Jeſus omnes civitates, & ‖ *Marc.* 6. 6.
caſtella, docens in ſynagogis eorum, & præ-
dicans evangelium regni, & curans omnem
languorem, & omnem infirmitatem.

36. Vi-

36. Videns autem turbas, miſertus eſt eis: qui erant vexati, & jacentes ſicut oves non habentes paſtorem.

‖ *Luc. 10. 2.* 37. Tunc dicit diſcipulis ſuis: ‖ Meſſis quidem multa, operarii autem pauci.

38. Rogate ergo Dominum meſſis, ut mittat operarios in meſſem ſuam.

CAPUT X.

Legatio ac inſtructio duodecim Apoſtolorum (quorum hic nomina recenſentur) ad evangelizandum Judæis, & dæmoniacos infirmoſque curandos: qui adverſùs mala hic imminentia præmonentur & roborantur: Chriſtus non venit ut mittat pacem, ſed gladium, ipſeque coram hominibus confitendus eſt, neque quidquam ejus amori præponendum: honorans autem alios propter Chriſtum, honorat Chriſtum, & ita mercedem recipiet.

Marc. 3. 13. Luc. 6. 13. & 9. 1. 1. ET convocatis duodecim diſcipulis ſuis, dedit illis poteſtatem ſpirituum immundorum, ut ejicerent eos, & curarent omnem languorem, & omnem infirmitatem.

2. Duodecim autem Apoſtolorum nomina ſunt hæc. Primus, Simon, qui dicitur Petrus, & Andreas frater ejus,

3. Jacobus Zebedæi, & Joannes frater ejus, Philippus, & Bartholomæus, Thomas, & Matthæus publicanus, Jacobus Alphæi, & Thaddæus,

4. Simon Chananæus, & Judas Iſcariotes, qui & tradidit eum.

5. Hos duodecim miſit Jeſus; præcipiens eis, dicens: In viam gentium ne abieritis, & in civitates Samaritanorum ne intraveritis:

‖ *Act. 13. 46.* 6. ſed potiùs ite ‖ ad oves, quæ perierunt domus Iſrael.

7. Euntes autem prædicate, dicentes: Quia appropinquavit regnum cœlorum.

8. Infirmos curate, mortuos ſuſcitate, leproſos mundate, dæmones ejicite: gratis accepiſtis, gratis date.

‖ *Marc. 6. 8. Luc. 9. 3. & 10. 4.* 9. ‖ Nolite poſſidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis veſtris:

10. non peram in via, neque duas tunicas, neque calceamenta, neque virgam: dignus enim eſt operarius cibo ſuo.

11. In quamcumque autem civitatem, aut caſtellum intraveritis, interrogate, quis in ea dignus ſit: & ibi manete donec exeatis.

12. Intrantes autem in domum, ſalutate eam, dicentes: Pax huic domui.

13. Et ſi quidem fuerit domus illa digna, veniet pax veſtra ſuper eam: ſi autem non fuerit digna, pax veſtra revertetur ad vos.

14. Et quicumque non receperit vos, neque audierit ſermones veſtros: exeuntes foras de domo, vel civitate, excutite pulverem de pedibus veſtris.

15. Amen dico vobis: Tolerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorrhæorum in die judicii, quàm illi civitati.

‖ *Luc. 10. 3.* † SANCT. BARN. APOST. 16. ‖ † Ecce ego mitto vos ſicut oves in medio luporum. Eſtote ergo prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ.

Item, COMMEM. S. PAULI. 17. Cavete autem ab hominibus. Tradent enim vos in conciliis, & in ſynagogis ſuis flagellabunt vos:

18. & ad præſides, & ad reges ducemini propter me in teſtimonium illis, & gentibus.

‖ *Luc. 12. 11.* 19. ‖ Cùm autem tradent vos, nolite cogitare quomodo, aut quid loquamini: dabitur enim vobis in illa hora, quid loquamini.

20. Non enim vos eſtis qui loquimini, ſed Spiritus Patris veſtri, qui loquitur in vobis.

21. Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium: & inſurgent filii in parentes, & morte eos afficient:

22. & eritis odio omnibus propter nomen meum: qui autem perſeveraverit uſque in finem, hic ſalvus erit. A

† SANCT. ATHAN. EPISC. 23. † Cùm autem perſequentur vos in civitate iſta, fugite in aliam. Amen dico vobis, non conſummabitis civitates Iſrael, donec veniat Filius hominis.

‖ *Luc. 6. 40. Joan. 13. 16. & 15. 20.* 24. ‖ Non eſt diſcipulus ſuper magiſtrum, nec ſervus ſuper dominum ſuum.

25. Sufficit diſcipulo, ut ſit ſicut magiſter ejus: & ſervo, ſicut dominus ejus. Si patremfamilias Beelzebub vocaverunt: quantò magis domeſticos ejus?

‖ *Marc. 4. 22. Luc. 8. 17. & 12. 2.* UNIUS MART. NON PONTIF. 26. Ne ergo timueritis eos: ‖ † Nihil enim eſt opertum, quod non revelabitur: & occultum, quod non ſcietur.

27. Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: & quod in aure auditis, prædicate ſuper tecta.

28. Et nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere: ſed potiùs timete eum, qui poteſt & animam & corpus perdere in gehennam. A

‖ *1. Reg. 14. 11. Actor. 27. 15.* 29. ‖ Nonne duo paſſeres aſſe væneunt: & unus ex illis non cadet ſuper terram ſine patre veſtro?

30. Veſtri autem capilli capitis omnes numerati ſunt.

31. Nolite ergo timere: multis paſſeribus meliores eſtis vos.

‖ *Marc. 8. 38. Luc. 9. 26. & 12. 8. 2. Tim. 2. 12.* 32. ‖ Omnis ergo, qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui in cœlis eſt:

33. qui autem negaverit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo, qui in cœlis eſt. A

‖ *Luc. 12. 51.* † UNIUS MART. NON PONTIF. 34. ‖ † Nolite arbitrari quia pacem venerim mittere in terram: non veni pacem mittere, ſed gladium.

35. Veni enim ſeparare hominem adversùs patrem ſuum, & filiam adversùs matrem ſuam, & nurum adversùs ſocrum ſuam:

‖ *Mich. 7. 6.* 36. ‖ & inimici hominis, domeſtici ejus.

‖ *Luc. 14. 26.* ‖ *Infr. 16. 24. Marc. 8. 34. Luc. 14. 27.* ‖ *Luc. 9. 24. & 17. 33. Joan. 12. 25.* ‖ *Luc. 10. 16. Joan. 13. 20.* 37. ‖ Qui amat patrem, aut matrem plus quàm me, non eſt me dignus: & qui amat filium, aut filiam ſuper me, non eſt me dignus.

38. ‖ Et qui non accipit crucem ſuam, & ſequitur me, non eſt me dignus.

39. Qui invenit animam ſuam, perdet illam: & qui ‖ perdiderit animam ſuam propter me, inveniet eam.

40. ‖ Qui recipit vos, me recipit: & qui me recipit, recipit eum, qui me miſit.

41. Qui recipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet: & qui recipit juſtum in nomine juſti, mercedem juſti accipiet.

‖ Marc. 9. 40. 42. ‖ & quicumque potum dederit uni ex minimis iſtis calicem aquæ frigidæ tantùm in nomine diſcipuli: amen dico vobis, non perdet mercedem ſuam. ᴀ

CAPUT XI.

Joannes de carcere nuntios mittit ad Jeſum: quibus poſt Chriſti reſponſum abeuntibus, ipſe coram turbis laudat Joannem: Judæos verò pueris in foro invicem acclamantibus aſſimilat, exprobrans civitatibus obſtinatis in quibus plurimas fecerat virtutes: confeſſio Jeſu ad Patrem: oneratos ad ſe vocat Chriſtus, dicens jugum ſuum eſſe ſuave.

1. ET factum eſt, cùm conſummaſſet Jeſus, præcipiens duodecim diſcipulis ſuis, tranſiit inde ut doceret, & prædicaret in civitatibus eorum.

‖ Luc. 7. 18. † DOM. 2. ADVENT. 2. ‖ † Joannes autem eùm audiſſet in vinculis opera Chriſti, mittens duos de diſcipulis ſuis,

3. ait illi: Tu es, qui venturus es, an alium expectamus?

4. Et reſpondens Jeſus ait illis: Euntes renuntiate Joanni quæ audiſtis, & vidiſtis.

‖ Iſai. 35. 5 *‖ Iſai. 61. 1* 5. ‖ Cæci vident, claudi ambulant, leproſi mundantur, ſurdi audiunt, mortui reſurgunt, ‖ pauperes evangelizantur:

6. & beatus eſt, qui non fuerit ſcandalizatus in me.

‖ Luc. 7. 24. 7. ‖ Illis autem abeuntibus, cœpit Jeſus dicere ad turbas de Joanne: Quid exiſtis in deſertum videre? arundinem vento agitatam?

8. Sed quid exiſtis videre? hominem mollibus veſtitum? Ecce qui mollibus veſtiuntur, in domibus regum ſunt:

9. Sed quid exiſtis videre? prophetam? Etiam dico vobis, & plus quàm prophetam.

‖ Mal. 3. 1. *‖ Marc. 1. 2.* *Luc. 7. 27.* 10. Hic eſt enim, de quo ſcriptum eſt: ‖ Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te. ᴀ

11. Amen dico vobis, non ſurrexit inter natos mulierum major Joanne Baptiſta: qui autem minor eſt in regno cœlorum, major eſt illo.

12. A diebus autem Joannis Baptiſtæ uſque nunc, regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.

13. Omnes enim prophetæ & lex, uſque ad Joannem prophetaverunt:

‖ Mal. 4. 5. 14. & ſi vultis recipere, ‖ ipſe eſt Elias, qui venturus eſt.

15. Qui habet aures audiendi, audiat.

16. Cui autem ſimilem æſtimabo generationem iſtam? Similis eſt pueris ſedentibus in foro; qui clamantes coæqualibus,

17. dicunt: Cecinimus vobis, & non ſaltaſtis: lamentavimus, & non planxiſtis.

18. Venit enim Joannes neque manducans, neque bibens, & dicunt: Dæmonium habet.

19. Venit filius hominis manducans, & bibens, & dicunt: Ecce homo vorax, & potator vini, publicanorum, & peccatorum amicus. Et juſtificata eſt ſapientia à filiis ſuis.

20. Tunc cœpit exprobrare civitatibus, in quibus factæ ſunt plurimæ virtutes ejus, quia non egiſſent pœnitentiam.

21. ‖ Væ tibi Corozain: væ tibi Bethſaida: quia, ſi in Tyro, & Sidone factæ eſſent virtutes, quæ factæ ſunt in vobis, olim in cilicio, & cinere pœnitentiam egiſſent.

22. Verumtamen dico vobis: Tyro, & Sidoni remiſſiùs erit in die judicii, quàm vobis.

23. Et tu Capharnaum, numquid uſque in cœlum exaltaberis? uſque in infernum deſcendes: quia, ſi in Sodomis factæ fuiſſent virtutes, quæ factæ ſunt in te, fortè manſiſſent uſque in hanc diem.

24. Verumtamen dico vobis, quia terræ Sodomorum remiſſiùs erit in die judicii, quàm tibi.

25. † In illo tempore reſpondens Jeſus dixit: Confiteor, tibi, Pater, Domine cœli & terræ, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus, & prudentibus, & revelaſti ea parvulis. † SANCTI MATTH. APOST. Item S. FRANC. CONFESSOR. Item PLUR. MART.

26. Ita Pater: quoniam ſic fuit placitum ante te.

27. Omnia mihi tradita ſunt à Patre meo. ‖ Et nemo novit Filium, niſi Pater: neque Patrem quis novit, niſi Filius, & cui voluerit Filius revelare. *‖ Joan. 6. 46. 7. 28. 8. 19. & 10. 15.*

28. Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos.

29. Tollite jugum meum ſuper vos, & diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde: & ‖ invenietis requiem animabus veſtris. *‖ Jerem. 6. 16.*

30. Jugum enim meum ſuave eſt, & onus meum leve. ᴀ

CAPUT XII.

Diſcipulos ſpicas ſabbato vellentes excuſat, manum quoque aridam ſabbato curat: Phariſæorum machinationi tacitus ſedens, variosque à ſe curatos ſilere præcipiens, implet Iſaiæ vaticinium: dæmoniaco cæco & muto curato, Phariſæos ipſum in Beelzebub ejicere dæmonia blaſphemantes convincit falſum dicere; dicens blaſphemiam in Spiritum ſanctum irremiſſibilem, & de omni verbo otioſo reddendam rationem: Scribis autem & Phariſæis ſignum petentibus, dandum dicit Jonæ ſignum: & quæ ſint mater & fratres ipſius.

1. IN illo tempore abiit Jeſus per ſata ſabbato: diſcipuli autem ejus eſurientes cœperunt vellere ſpicas, & manducare. *Marc. 2. 23. Luc. 6. 1.*

2. Phariſæi autem videntes, dixerunt ei: Ecce diſcipuli tui faciunt quod non licet facere ſabbatis.

3. At ille dixit eis: Non legiſtis ‖ quid fecerit David, quando eſuriit, & qui cum eo erant: *‖ 1. Reg. 21. 6.*

4. quomodo intravit in domum Dei, & panes propoſitionis comedit, quos non licebat ei edere, neque his, qui cum eo erant, ‖ niſi ſolis ſacerdotibus? *‖ Lev. 24. 9*

5. Aut non legiſtis in lege, ‖ quia ſabbatis ſacerdotes in templo ſabbatum violant, & ſine crimine ſunt? *‖ Num. 28. 9*

6. Dico autem vobis, quid templo major eſt hic.

7. Si autem ſciretis, quid eſt: ‖ Miſericordiam volo, & non ſacrificium: numquam condemnaſſetis innocentes: *‖ 1. Reg. 15. 22. Eccleſ. 4. 17. Oſee 6. 6. Sup. 9. 13.*

8. Dominus enim eſt filius hominis etiam ſabbati.

9. Et cùm inde tranſiſſet, venit in ſynagogam eorum.

10. ‖ Et

‖ Marc. 3. 1. Luc. 6. 6.

10. ‖ Et ecce homo manum habens aridam, & interrogabant eum, dicentes: Si licet ſabbatis curare? ut accuſarent eum.

‖ Deut. 22. 4.

11. Ipſe autem dixit illis: ‖ Quis erit ex vobis homo, qui habeat ovem unam, & ſi ceciderit hæc ſabbatis in foveam, nonne tenebit, & levabit eam?

12. Quantò magis melior eſt homo ove? Itaque licet ſabbatis benefacere.

13. Tunc ait homini: Extende manum tuam. Et extendit, & reſtituta eſt ſanitati ſicut altera.

14. Exeuntes autem Phariſæi, conſilium faciebant adverſus eum, quomodo perderent eum.

15. Jeſus autem ſciens receſſit inde: & ſecuti ſunt eum multi, & curavit eos omnes:

16. & præcepit eis ne manifeſtum eum facerent.

17. Ut adimpleretur quod dictum eſt per Iſaiam Prophetam, dicentem:

‖ Iſai. 42. 1.

18. ‖ Ecce puer meus, quem elegi, dilectus meus, in quo benè complacuit animæ meæ. Ponam ſpiritum meum ſuper eum, & judicium gentibus nuntiabit.

19. Non contendet, neque clamabit, neque audiet aliquis in plateis vocem ejus:

20. arundinem quaſſatam non confringet, & linum fumigans non extinguet, donec ejiciat ad victoriam judicium:

21. & in nomine ejus Gentes ſperabunt.

22. Tunc oblatus eſt ei dæmonium habens, cæcus, & mutus, & curavit eum ita ut loqueretur, & videret.

23. Et ſtupebant omnes turbæ, & dicebant: Numquid hic eſt filius David?

‖ Sup. 9. 34. Marc. 3. 2. Luc. 11. 15.

24. ‖ Phariſæi autem audientes, dixerunt: Hic non ejicit dæmones niſi in Beelzebub principe dæmoniorum.

‖ Luc. 11. 17

25. Jeſus autem ſciens cogitationes eorum, dixit eis: ‖ Omne regnum diviſum contra ſe, deſolabitur: & omnis civitas, vel domus diviſa contra ſe, non ſtabit.

26. Et ſi ſatanas ſatanam ejicit, adverſus ſe diviſus eſt: quomodo ergo ſtabit regnum ejus?

27. Et ſi ego in Beelzebub ejicio dæmones, filii veſtri in quo ejiciunt? Ideò ipſi judices veſtri erunt.

28. Si autem ego in ſpiritu Dei ejicio dæmones, igitur pervenit in vos regnum Dei.

29. Aut quomodo poteſt quiſquam intrare in domum fortis, & vaſa ejus diripere, niſi priùs alligaverit fortem? & tunc domum illius diripiet.

30. Qui non eſt mecum, contra me eſt, & qui non congregat mecum, ſpargit.

‖ Marc. 3. 28. & 29. Luc. 12. 10.

31. ‖ Ideò dico vobis: Omne peccatum, & blaſphemia remittetur hominibus, ſpiritus autem blaſphemię non remittetur.

32. Et quicumque dixerit verbum contra filium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit contra Spiritum ſanctum, non remittetur ei neque in hoc ſæculo, neque in futuro.

33. Aut facite arborem bonam, & fructum ejus bonum: aut facite arborem malam, & fructum ejus malum: ſiquidem ex fructu arbor agnoſcitur.

‖ Luc. 6. 45

34. Progenies viperarum, quomodo poteſtis bona loqui, cùm ſitis mali? ‖ ex abundantia enim cordis os loquitur.

35. Bonus homo de bono theſauro profert bona: & malus homo de malo theſauro profert mala.

36. Dico autem vobis, quoniam omne verbum otioſum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die judicii.

37. Ex verbis enim tuis juſtificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis.

† Fer. 4. Quat. Temp. Quadr.

38. Tunc † reſponderunt ei quidam de Scribis & Phariſæis, dicentes: Magiſter, volumus à te ſignum videre.

‖ Infr. 16. 4. Luc. 11. 29. 1. Cor. 1. 2. ‖ Joan. 2. 1.

39. Qui reſpondens ait illis: ‖ Generatio mala, & adultera ſignum quærit: & ſignum non dabitur ei, niſi ſignum ‖ Jonæ Prophetæ.

40. Sicut enim fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus, & tribus noctibus; ſic erit Filius hominis in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus.

‖ Jon. 3. 5.

41. ‖ Viri Ninivitæ ſurgent in judicio cum generatione iſta, & condemnabunt eam: quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Jonæ. Et ecce plus quàm Jonas hic.

‖ 3. Reg. 10. 1. 2. Par. 9. 1.

42. Regina auſtri ſurget in judicio cum generatione iſta, & condemnabit eam: ‖ quia venit à finibus terræ audire ſapientiam Salomonis, & ecce plus quàm Salomon hic.

‖ Luc. 11. 24

43. ‖ Cùm autem immundus ſpiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida, quærens requiem, & non invenit.

44. Tunc dicit: Revertar in domum meam, unde exivi. Et veniens invenit eam vacantem, ſcopis mundatam, & ornatam.

‖ 2. Petr. 2. 20.

45. Tunc vadit, & aſſumit ſeptem alios ſpiritus ſecum nequiores ſe, & intrantes habitant ibi: ‖ & fiunt noviſſima hominis illius pejora prioribus. Sic erit & generationi huic peſſimæ.

‖ Mar. 3. 31. Luc. 8. 19.

46. ‖ Adhuc eo loquente ad turbas, ecce mater ejus, & fratres ſtabant foris, quærentes loqui ei.

47. Dixit autem ei quidam: Ecce mater tua, & fratres tui foris ſtant quærentes te.

48. At ipſe reſpondens dicenti ſibi, ait: Quæ eſt mater mea, & qui ſunt fratres mei?

49. Et extendens manum in diſcipulos ſuos, dixit: Ecce mater mea, & fratres mei.

50. Quicumque enim fecerit voluntatem Patris mei, qui in cœlis eſt: ipſe meus frater, & ſoror, & mater eſt. A

CAPUT XIII.

Sedens in navicula proponit turbis parabolas ſeminantis ac Zizaniorum, quas etiam diſcipulis interpretatur: item parabolas de grano ſinapis, de fermento in farina occultato, de theſauro & margarita inventis; de reti in mare miſſo, quam parabolam etiam declarat: docens in patria, ait prophetam non eſſe ſine honore niſi in propria patria.

‖ Mar. 4. 1. Luc. 8. 4.

1. IN illo die exiens Jeſus de domo, ſedebat ſecus mare.

2. ‖ Et congregatæ ſunt ad eum turbæ multæ, ita ut in naviculam aſcendens ſederet: & omnis turba ſtabat in littore:

3. & locutus eſt eis multa in parabolis, dicens: Ecce exiit qui ſeminat, ſeminare.

4. Et dum ſeminat, quædam ceciderunt ſecus viam, & venerunt volucres cœli, & comederunt ea.

5. Alia autem ceciderunt in petroſa, ubi non habebant terram multam: & continuò exorta ſunt, quia non habebant altitudinem terræ.
6. Sole autem orto æſtuaverunt: & quia non habebant radicem, aruerunt.
7. Alia autem ceciderunt in ſpinas: & creverunt ſpinæ, & ſuffocaverunt ea.
8. Alia autem ceciderunt in terram bonam: & dabant fructum, aliud centeſimum, aliud ſexageſimum, aliud trigeſimum.
9. Qui habet aures audiendi, audiat.
10. Et accedentes diſcipuli dixerunt ei: Quare in parabolis loqueris eis?
11. Qui reſpondens, ait illis: Quia vobis datum eſt noſſe myſteria regni cœlorum: illis autem non eſt datum.
‖ Infr. 25. 29. 12. ‖ Qui enim habet, dabitur ei, & abundabit: qui autem non habet, & quod habet auferetur ab eo.
13. Ideò in parabolis loquor eis: quia videntes non vident, & audientes non audiunt, neque intelligunt.
14. Et adimpletur in eis prophetia Iſaiæ dicentis: ‖ Auditu audietis, & non intelligetis: & videntes videbitis, & non videbitis.
‖ Iſaiæ 6. 9. Mar. 4. 12. Luc 8. 10. Joan. 12. 40. Act. 28. 26. Rom. 11. 8.
15. Incraſſatum eſt enim cor populi hujus, & auribus graviter audierunt, & oculos ſuos clauſerunt: ne quando videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & convertantur, & ſanem eos.
16. Veſtri autem beati oculi quia vident, & aures veſtræ quia audiunt.
‖ Luc. 10. 24. 17. ‖ Amen quippe dico vobis, quia multi prophetæ, & juſti cupierunt videre quæ videtis, & non viderunt; & audire quæ auditis, & non audierunt.
18. Vos ergo audite parabolam ſeminantis.
19. Omnis qui audit verbum regni, & non intelligit, venit malus, & rapit quod ſeminatum eſt in corde ejus: hic eſt qui ſecus viam ſeminatus eſt.
20. Qui autem ſuper petroſa ſeminatus eſt, hic eſt, qui verbum audit, & continuò cum gaudio accipit illud:
21. non habet autem in ſe radicem, ſed eſt temporalis. Facta autem tribulatione & perſecutione propter verbum, continuò ſcandalizatur.
22. Qui autem ſeminatus eſt in ſpinis, hic eſt, qui verbum audit, & ſolicitudo ſæculi iſtius, & fallacia divitiarum ſuffocat verbum, & ſine fructu efficitur.
23. Qui verò in terram bonam ſeminatus eſt, hic eſt qui audit verbum, & intelligit, & fructum affert, & facit aliud quidem centeſimum, aliud antem ſexageſimum, aliud verò trigeſimum.
24. ‖ Aliam parabolam propoſuit illis, dicens: † Simile factum eſt regnum cœlorum homini, qui ſeminavit bonum ſemen in agro ſuo. *‖ Marc. 4. 26. † Dom. 5. Post Epiph. vel 26. Post Pentec.*
25. Cùm autem dormirent homines, venit inimicus ejus, & ſuperſeminavit zizania in medio tritici, & abiit.
26. Cùm autem creviſſet herba, & fructum feciſſet, tunc apparuerunt & zizania.
27. Accedentes autem ſervi patrisfamilias, dixerunt ei: Domine, nonnè bonum ſemen ſeminaſti in agro tuo? Unde ergo habet zizania?
28. Et ait illis: Inimicus homo hoc fecit. Servi autem dixerunt ei: Vis, imus, & colligimus ea?
29. Et ait: Non: ne fortè colligentes zizania, eradicetis ſimul cum eis & triticum.
30. Sinite utraque creſcere uſque ad meſſem, & in tempore meſſis dicam meſſoribus: Colligite primùm zizania, & alligate ea in faſciculos ad comburendum, triticum autem congregate in horreum meum. A
31. ‖ Aliam parabolam propoſuit eis dicens: † Simile eſt regnum cœlorum grano ſinapis, quod accipiens homo ſeminavit in agro ſuo: *‖ Marc. 4. 31. Luc. 13. 19. † Dom. 6. Post Epiph. vel 27. Post Pentec.*
32. quod minimum quidem eſt omnibus ſeminibus: cùm autem creverit, majus eſt omnibus oleribus, & fit arbor, ita ut volucres cœli veniant, & habitent in ramis ejus.
33. Aliam parabolam locutus eſt eis. ‖ Simile eſt regnum cœlorum fermento, quod acceptum mulier abſcondit in farinæ ſatis tribus, donec fermentatum eſt totum. *‖ Luc. 13. 21.*
34. Hæc omnia locutus eſt Jeſus in parabolis ad turbas: & ſine parabolis non loquebatur eis:
35. ut impleretur quod dictum erat per Prophetam dicentem: ‖ Aperiam in parabolis os meum, eructabo abſcondita à conſtitutione mundi. A *‖ Pſal. 77. 2.*

36. ‖ Tunc

‖ *Marc. 4. 34.* 36. ‖ Tunc, dimiſſis turbis, venit in domum: & acceſſerunt ad eum diſcipuli ejus, dicentes: Ediſſere nobis parabolam zizaniorum agri.

37. Qui reſpondens ait illis: Qui ſeminat bonum ſemen, eſt Filius hominis.

38. Ager autem, eſt mundus. Bonum verò ſemen, hi ſunt filii regni. Zizania autem, filii ſunt nequam.

39. Inimicus autem, qui ſeminavit ea, eſt diabolus. ‖ Meſſis verò, conſummatio ſæculi eſt. Meſſores autem, angeli ſunt. ‖ *Apoc. 14. 15.*

40. Sicut ergo colliguntur zizania, & igni comburuntur: ſic erit in conſummatione ſæculi.

41. Mittet filius hominis angelos ſuos, & colligent de regno ejus omnia ſcandala, & eos, qui faciunt iniquitatem:

42. & mittent eos in caminum ignis. Ibi erit fletus, & ſtridor dentium.

‖ *Sap. 3. 7. Dan. 12. 3.* 43. ‖ Tunc juſti fulgebunt ſicut ſol in regno Patris eorum. Qui habet aures audiendi, audiat.

† IN SUSCEPT. SS. RELIQ. Item, PRO VIRG. ET MART. 44. † Simile eſt regnum cœlorum theſauro abſcondito in agro: quem qui invenit homo, abſcondit, & præ gaudio illius vadit, & vendit univerſa quæ habet, & emit agrum illum.

45. Iterùm ſimile eſt regnum cœlorum homini negotiatori, quærenti bonas margaritas.

46. Inventa autem una pretioſa margarita, abiit, & vendidit omnia quæ habuit, & emit eam. A

47. Iterùm ſimile eſt regnum cœlorum ſagenæ miſſæ in mare, & ex omni genere piſcium congreganti:

48. quam, cùm impleta eſſet, educentes, & ſecus littus ſedentes, elegerunt bonos in vaſa, malos autem foras miſerunt.

49. Sic erit in conſummatione ſæculi: exibunt angeli, & ſeparabunt malos de medio juſtorum,

50. & mittent eos in caminum ignis: ibi erit fletus, & ſtridor dentium.

51. Intellexiſtis hæc omnia? Dicunt ei: Etiam.

52. Ait illis: Ideò omnis ſcriba doctus in regno cœlorum, ſimilis eſt homini patrifamilias, qui profert de theſauro ſuo nova & vetera.

53. Et factum eſt, cùm conſummaſſet Jeſus parabolas iſtas, tranſiit inde.

54. ‖ Et veniens in patriam ſuam, docebat eos in ſynagogis eorum, ita ut mirarentur, & dicerent: Unde huic ſapientia hæc, & virtutes? ‖ *Marc. 6. 1. Luc. 4. 16.*

55. ‖ Nonnè hic eſt fabri filius? Nonnè mater ejus dicitur Maria, & fratres ejus, Jacobus, & Joſeph, & Simon, & Judas? ‖ *Joan. 6. 42.*

56. & ſorores ejus, nonnè omnes apud nos ſunt? Unde ergo huic omnia iſta?

57. Et ſcandalizabantur in eo. Jeſus autem dixit eis: Non eſt propheta ſine honore niſi in patria ſua, & in domo ſua.

58. Et non fecit ibi virtutes multas propter incredulitatem illorum.

CAPUT XIV.

Caput Joannis datur puellæ ſaltatrici: Jeſus quinque virorum millia in deſerto quinque panibus & duobus piſcibus ſatiat, ſublatis duodecim reliquiarum cophinis: & ſuper mare ambulans diſcipulos tempeſtate agitatos confortat, Petrumque à ſubmerſione liberat: in terra Geneſar variis curantur languores tactu veſtimenti ipſius.

Marc. 6. 14. Luc. 9. 7. 1. IN illo tempore audivit Herodes tetrarcha famam Jeſu:

2. & ait pueris ſuis: Hic eſt Joannes Baptiſta: ipſe ſurrexit à mortuis, & ideò virtutes operantur in eo.

‖ *Marc. 6. 17. Luc. 3. 19.* 3. ‖ Herodes enim tenuit Joannem, & alligavit eum: & poſuit in carcerem propter Herodiadem uxorem fratris ſui.

4. Dicebat enim illi Joannes: Non licet tibi habere eam.

5. Et volens illum occidere, timuit populum: ‖ quia ſicut prophetam eum habebant. ‖ *Infr. 21. 26.*

6. Die autem natalis Herodis ſaltavit filia Herodiadis in medio, & placuit Herodi.

7. Unde cum juramento pollicitus eſt ei dare quodcumque poſtulaſſet ab eo.

8. At illa præmonita à matre ſua: Da mihi, inquit, hic in diſco caput Joannis Baptiſtæ.

9. Et contriſtatus eſt rex: propter juramentum autem, & eos, qui pariter recumbebant, juſſit dari.

10. Miſitque & decollavit Joannem in carcere.

11. Et allatum eſt caput ejus in diſco, &

datum eſt puellæ, & attulit matri ſuæ.

12. Et accedentes diſcipuli ejus, tulerunt corpus ejus, & ſepelierunt illud: & venientes nuntiaverunt Jeſu.

‖ *Marc. 6. 31. Luc. 9. 10. Joan. 6. 1.* 13. ‖ Quod cùm audiſſet Jeſus, ſeceſſit inde in navicula, in locum deſertum ſeorſum: & cùm audiſſent turbæ, ſecutæ ſunt eum pedeſtres de civitatibus.

14. Et exiens vidit turbam multam, & miſertus eſt eis, & curavit languidos eorum.

15. Veſpere autem facto, acceſſerunt ad eum diſcipuli ejus, dicentes: Deſertus eſt locus, & hora jam præteriit: dimitte turbas, ut euntes in caſtella, emant ſibi eſcas.

16. Jeſus autem dixit eis: Non habent neceſſe ire: date illis vos manducare.

‖ *Joan. 6. 9.* 17. Reſponderunt ei: ‖ Non habemus hìc niſi quinque panes, & duos piſces.

18. Qui ait eis: Afferte mihi illos huc.

19. Et cùm juſſiſſet turbam diſcumbere ſuper fœnum, acceptis quinque panibus, & duobus piſcibus, aſpiciens in cœlum benedixit, & fregit, & dedit diſcipulis panes, diſcipuli autem turbis.

20. Et manducaverunt omnes, & ſaturati ſunt. Et tulerunt reliquias, duodecim cophinos fragmentorum plenos.

21. Manducantium autem fuit numerus, quinque millia virorum, exceptis mulieribus, & parvulis.

22. ‖ Et ſtatim compulit Jeſus diſcipulos aſcendere in naviculam, & præcedere eum trans fretum, donec dimitteret turbas. ‖ *Marc. 6. 45.*

23. Et dimiſſa turba, ‖ aſcendit in montem ſolus orare. Veſpere autem facto ſolus erat ibi. ‖ *Joan. 6. 15. Marc. 6. 46.*

24. Navicula autem in medio mari jactabatur fluctibus: erat enim contrarius ventus.

25. Quarta autem vigilia noctis, venit ad eos ambulans ſuper mare.

26. Et videntes eum ſuper mare ambulantem, turbati ſunt, dicentes: Quia phantaſma eſt. Et præ timore clamaverunt.

27. Statimque Jeſus locutus eſt eis, dicens: Habete fiduciam: ego ſum, nolite timere.

28. Reſpondens autem Petrus dixit: Domine, ſi tu es, jube me ad te venire ſuper aquas.

29. At ipſe ait: Veni. Et deſcendens Petrus de navicula, ambulabat ſuper aquam ut veniret ad Jeſum.

30. Videns verò ventum validum, timuit: & cùm cœpiſſet mergi, clamavit dicens: Domine, ſalvum me fac.

31. Et continuò Jeſus extendens manum, apprehendit eum: & ait illi: Modicæ fidei, quare dubitaſti?

32. Et cùm aſcendiſſent in naviculam, ceſſavit ventus.

33. Qui autem in navicula erant, venerunt, & adoraverunt eum, dicentes: Verè Filius Dei es.

‖ *Marc. 6. 53.* 34. ‖ Et cùm transfretaſſent, venerunt in terram Geneſar.

35. Et cùm cognoviſſent eum viri loci illius, miſerunt in univerſam regionem illam, & obtulerunt ei omnes malè habentes:

36. & rogabant eum ut vel fimbriam veſtimenti ejus tangerent. Et quicumque tetigerunt, ſalvi facti ſunt.

CAPUT XV.

Phariſæorum de lavandis manibus aliiſque rebus traditiones, quas Dei mandatis præponebant: & quæ ſint coinquinantia hominem: mulier Chananæa perſeveranti fide ac ſupplicatione impetrat filiæ curationem: Jeſus curatis juxta mare Galilææ variis languoribus, quatuor virorum millia ſeptem panibus pauciſque piſciculis ſatiat, ſublatis ſeptem ſportarum reliquiis.

1. TUnc † acceſſerunt ad eum ab Jeroſolymis Scribæ, & Phariſæi, dicentes: † *Fer. 4. post Dom. 3. Quadr. Marc. 7. 1.*

2. ‖ Quare diſcipuli tui tranſgrediuntur traditionem Seniorum? non enim lavant manus ſuas cùm panem manducant. ‖ *Marc. 7. 5.*

3. Ipſe autem reſpondens ait illis: Quare & vos tranſgredimini mandatum Dei propter traditionem veſtram? Nam Deus dixit:

4. ‖ Honora patrem, & matrem; &: ‖ Qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur. ‖ *Exod. 20. 12. Deut. 5. 16. Epheſ. 6. 2.* ‖ *Exod. 21. 17. Lev. 20. 9. Prov. 20. 20.*

5. Vos autem dicitis: Quicumque dixerit patri, vel matri, Munus quodcumque eſt ex me, tibi proderit:

6. & non honorificabit patrem ſuum, aut matrem ſuam: & irritum feciſtis mandatum Dei propter traditionem veſtram.

7. Hypocritæ, benè propheravit de vobis Iſaias, dicens:

8. ‖ Po-

‖ Iſai. 29. 13 Marci 7. 6. 8. ‖ Populus hic labiis me honorat : cor autem eorum longè eſt à me.

9. Sine cauſa autem colunt me, docentes doctrinas, & mandata hominum.

10. Et convocatis ad ſe turbis, dixit eis : Audite, & intelligite.

11. Non quod intrat in os, coinquinat hominem : ſed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem.

12. Tunc accedentes diſcipuli ejus, dixerunt ei : Scis quia Phariſæi audito verbo hoc, ſcandalizati ſunt?

‖ Joan. 15. 2. 13. At ille reſpondens ait: ‖ Omnis plantatio, quam non plantavit Pater meus cæleſtis, eradicabitur.

‖ Luc 6. 39. 14. Sinite illos: ‖ cæci ſunt, & duces cæcorum. Cæcus autem ſi cæco ducatum præſtet, ambo in foveam cadunt.

‖ Marc. 7. 17. 15. ‖ Reſpondens autem Petrus dixit ei : Ediſſere nobis parabolam iſtam.

16. At ille dixit : Adhuc & vos ſine intellectu eſtis?

17. Non intelligitis, quia omne quod in os intrat, in ventrem vadit, & in ſeceſſum emittitur?

18. Quæ autem procedunt de ore, de corde exeunt, & ea coinquinant hominem:

19. de corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falſa teſtimonia, blaſphemiæ.

20. Hæc ſunt, quæ coinquinant hominem. Non lotis autem manibus manducare, non coinquinat hominem.

† Fer. 5. post Dom. 1. Quadr. ‖ Marc. 7. 24. 21. Et † ‖ egreſſus inde Jeſus ſeceſſit in partes Tyri, & Sidonis.

22. Et ecce mulier Chananæa à finibus illis egreſſa clamavit, dicens ei: Miſerere mei Domine fili David: filia mea malè à dæmonio vexatur.

23. Qui non reſpondit ei verbum. Et accedentes diſcipuli ejus rogabant eum dicentes : Dimitte eam: quia clamat poſt nos.

§ Sup. 10. 6 ‖ Joan. 10. 3 24. Ipſe autem reſpondens ait: Non ſum miſſus niſi ‖ ad oves, quæ perierunt domus Iſrael.

25. At illa venit, & adoravit eum, dicens: Domine, adjuva me.

26. Qui reſpondens ait : Non eſt bonum ſumere panem filiorum, & mittere canibus.

27. At illa dixit: Etiam Domine: nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de menſa dominorum ſuorum.

28. Tunc reſpondens Jeſus, ait illi: O mulier, magna eſt fides tua: fiat tibi ſicut vis. Et ſanata eſt filia ejus ex illa hora. A

29. Et cùm tranſiſſet inde Jeſus, venit ſecus Mare Galilææ : & aſcendens in montem, ſedebat ibi.

‖ Iſai. 35. 5 30. ‖ Et acceſſerunt ad eum turbæ multæ, habentes ſecum mutos, cæcos, claudos, debiles, & alios multos: & projecerunt eos ad pedes ejus, & curavit eos:

31. ita ut turbæ mirarentur videntes mutos loquentes, claudos ambulantes, cæcos videntes : & magnificabant Deum Iſrael.

‖ Marc. 8. 1 32. ‖ Jeſus autem, convocatis diſcipulis ſuis, dixit: Miſereor turbæ, quia triduo jam perſeverant mecum, & non habent quod manducent : & dimittere eos jejunos nolo, ne deficiant in via.

33. Et dicunt ei diſcipuli: Unde ergo nobis in deſerto panes tantos, ut ſaturemus turbam tantam?

34. Et ait illis Jeſus: Quot habetis panes? At illi dixerunt: Septem, & paucos piſciculos.

35. Et præcepit turbæ, ut diſcumberent ſuper terram.

36. Et accipiens ſeptem panes, & piſces, & gratias agens, fregit, & dedit diſcipulis ſuis, & diſcipuli dederunt populo.

37. Et comederunt omnes, & ſaturati ſunt. Et quod ſuperfuit de fragmentis, tulerunt ſeptem ſportas plenas.

38. Erant autem qui manducaverunt, quatuor millia hominum, extra parvulos, & mulieres.

39. Et, dimiſſa turba, aſcendit in naviculam: & venit in fines Magedan.

CAPUT XVI.

Jeſus ſigni petitione ipſum tentantes arguit, quòd ſigna temporum non dijudicarent: jubet diſcipulos cavere à fermento Phariſæorum ac Sadducæorum: ipſoſque interrogat quem ipſum eſſe dicant, & Petro poſt illius reſponſionem promittit claves regni cælorum: ſuam autem paſſionem prædicens, à Petro increpatur: propter quod ſatanam ipſum appellat, docens quemque propriam crucem tollere, & Deum unicuique juxta ſua opera redditurum.

1. ET acceſſerunt ad eum Phariſæi, & Sadducæi tentantes : & rogaverunt eum ut ſignum de cœlo oſtenderet eis. Mar. 8. 11

2. At ille reſpondens, ait illis : ‖ Facto veſpere dicitis : Serenum erit, rubicundum eſt enim cœlum. ‖ Luc. 12. 54.

3. Et manè: Hodie tempeſtas, rutilat enim triſte cœlum.

4. Faciem ergo cœli dijudicare noſtis : ſigna autem temporum non poteſtis ſcire? ‖ Generatio mala & adultera ſignum quærit: & ſignum non dabitur ei, ‖ niſi ſignum Jonæ prophetæ. Et relictis illis, abiit. ‖ Sup. 12. 39. ‖ Jona 2. 1

5. Et cùm veniſſent diſcipuli ejus trans fretum, obliti ſunt panes accipere.

6. Qui dixit illis: ‖ Intuemini, & cavete à fermento Phariſæorum, & Sadducæorum. ‖ Marc. 8. 15. Luca 12. 1.

7. At illi cogitabant intra ſe dicentes: Quia panes non accepimus.

8. Sciens autem Jeſus, dixit: Quid cogitatis intra vos modicæ fidei, quia panes non habetis?

9. Nondum intelligitis, neque recordamini ‖ quinque panum in quinque millia hominum, & quot cophinos ſumpſiſtis? ‖ Supr. 14. 17. Joan. 6. 9.

10. neque ‖ ſeptem panum in quatuor millia hominum, & quot ſportas ſumpſiſtis? ‖ Supr. 15. 34.

11. Quare non intelligitis, quia non de pane dixi vobis : Cavete à fermento Phariſæorum, & Sadducæorum?

12. Tunc intellexerunt quia non dixerit cavendum à fermento panum, ſed à doctrina Phariſæorum, & Sadducæorum. § Marc. 8. 27.

13. ‖ † Venit autem Jeſus in partes Cæſareæ Philippi: & interrogabat diſcipulos ſuos, dicens: Quem dicunt homines eſſe Filium hominis? † Cathedr. Rom. S. Petri. Item, in Festo Apost. Petri et Pauli.

14. At illi dixerunt: ‖ Alii Joannem Baptiſtam, alii autem Eliam, alii verò Jeremiam, aut unum ex prophetis. ‖ Marc. 8. 28.

15. Dicit illis Jeſus: Vos autem quem me eſſe dicitis? ‖ Luc. 9. 19

16. Reſpondens Simon Petrus dixit : ‖ Tu es Chriſtus, filius Dei vivi. ‖ Joan. 6. 70.

17. Reſpondens autem Jeſus, dixit ei: Beatus es Simon Bar-Jon : quia caro, & ſanguis non revelavit tibi, ſed Pater meus, qui in cœlis eſt.

Joan. 1. 42.

18. || Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversùs eam.

Iſa. 22. 22. Joan. 20. 23.

19. || Et tibi dabo claves regni cœlorum. Et quodcumque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis: & quodcumque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis. A

20. Tunc præcepit diſcipulis ſuis ut nemini dicerent quia ipſe eſſet Jeſus Chriſtus.

21. Exinde cœpit Jeſus oſtendere diſcipulis ſuis, quia oporteret eum ire Jeroſolymam, & multa pati à ſenioribus, & Scribis, & principibus ſacerdotum, & occidi, & tertia die reſurgere.

22. Et aſſumens eum Petrus, cœpit increpare illum dicens: Abſit à te, Domine: non erit tibi hoc.

Marc. 8. 33.

23. Qui converſus, dixit Petro: || Vade poſt me ſatana, ſcandalum es mihi: quia non ſapis ea, quæ Dei ſunt, ſed ea, quæ hominum.

† UNIUS MART. PONTIF. *Sup. 10. 38. Luc. 9. 23. & 14. 27. Luc. 17. 33. Joan. 12. 25.*

24. Tunc Jeſus dixit diſcipulis ſuis: † || Si quis vult poſt me venire, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me.

25. || Qui enim voluerit animam ſuam ſalvam facere, perdet eam: qui autem perdiderit animam ſuam propter me, inveniet eam.

26. Quid enim prodeſt homini, ſi mundum univerſum lucretur, animæ verò ſuæ detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo commuiationem pro anima ſua?

Act. 17. 31. Rom. 2. 6. Marc. 8. 39. Luc. 9. 27.

27. Filius enim hominis venturus eſt in gloria Patris ſui cum angelis ſuis: || & tunc reddet unicuique ſecundùm opera ejus. A

28. Amen dico vobis || ſunt quidam de hic ſtantibus, qui non guſtabunt mortem, donec videant Filium hominis venientem in regno ſuo.

CAPUT XVII.

Chriſti in monte transfiguratio, quam jubet diſcipulos ſilentio ſervare, donec à mortuis reſurgat: Eliam dicit venturum, imò jam veniſſe, ſed cognitum non fuiſſe, nempe Joannem Baptiſtam: puerum lunaticum curat, quem diſcipuli ob modicam fidem curare non potuerant, oſtendens quantæ ſint virtutis: fides ſimilis grano ſinapis, jejunium & oratio: paſſionem ſuam prædicit: pro ſe quoque & Petro didrachma ſolvit, invento in ore piſcis ſtatere.

Marc. 9. 1. Luc. 9. 28. † SABB. QUAT. TEMP. QUADR. Item DOM. 2. QUADR. Item IN TRANSFIGUR.

1. ET poſt dies ſex † aſſumit Jeſus Petrum, & Jacobum, & Joannem fratrem ejus, & ducit illos in montem excelſum ſeorſum:

2. & transfiguratus eſt ante eos. Et reſplenduit facies ejus ſicut ſol: veſtimenta autem ejus facta ſunt alba ſicut nix.

3. Et ecce apparuerunt illis Moyſes, & Elias cum eo loquentes.

4. Reſpondens autem Petrus, dixit ad Jeſum: Domine, bonum eſt nos hic eſſe: ſi vis, faciamus hìc tria tabernacula, tibi unum, Moyſi unum, & Eliæ unum.

Sup. 3. 17. 2. Petr. 1. 17.

5. Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obumbravit eos. || Et ecce vox de nube, dicens: Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui: ipſum audite.

6. Et audientes diſcipuli ceciderunt in faciem ſuam, & timuerunt valdè.

7. Et acceſſit Jeſus, & tetigit eos: dixitque eis: Surgite, & nolite timere.

8. Levantes autem oculos ſuos, neminem viderunt, niſi ſolum Jeſum.

9. Et deſcendentibus illis de monte, præcepit eis Jeſus dicens: Nemini dixeritis viſionem, donec Filius hominis à mortuis reſurgat. A

Marc. 9. 10.

10. Et interrogaverunt eum diſcipuli, dicentes: || Quid ergo Scribæ dicunt quòd Eliam oporteat primùm venire?

Mal. 4. 5.

11. || At ille reſpondens, ait eis: Elias quidem venturus eſt, & reſtituet omnia.

Sup. 11. 14. Supr. 14. 10.

12. Dico autem vobis, || quia Elias jam venit, & non cognoverunt eum, || ſed fecerunt in eo quæcumque voluerunt. Sic & Filius hominis paſſurus eſt ab eis.

13. Tunc intellexerunt diſcipuli, quia de Joanne Baptiſta dixiſſet eis.

Marc. 9. 16. Luc. 9. 38.

14. || Et cùm veniſſet ad turbam, acceſſit ad eum homo genibus provolutus ante eum, dicens: Domine, miſerere filio meo, quia lunaticus eſt, & malè patitur: nam ſæpè cadit in ignem, & crebrò in aquam:

15. & obtuli eum diſcipulis tuis, & non potuerunt curare eum.

Marc. 9. 18.

16. Reſpondens autem Jeſus, ait: || O gene-

nera-

neratio incredula, & perverſa, quouſque ero
vobiſcum? uſquequò patiar vos? Afferte huc
illum ad me.
17. Et increpavit illum Jeſus, & exiit ab
eo dæmonium, & curatus eſt puer ex illa hora.
18. Tunc acceſſerunt diſcipuli ad Jeſum ſe-
cretò, & dixerunt: Quare nos non potuimus
ejicere illum?
19. Dixit illis Jeſus: Propter incredulitatem
‖ Luc.17.6. veſtram. ‖ Amen quippe dico vobis, ſi habue-
ritis fidem, ſicut granum ſinapis, dicetis mon-
ti huic: Tranſi hinc illuc, & tranſibit, & ni-
hil impoſſibile erit vobis.
20. Hoc autem genus non ejicitur niſi per
orationem, & jejunium.
21. Converſantibus autem eis in Galilæa,
‖ Inf.20.18. Marc.9.30. Luc.9.44. dixit illis Jeſus: ‖ Filius hominis tradendus
eſt in manus hominum:

22. & occident eum, & tertia die reſurget.
Et contriſtati ſunt vehementer.
23. Et cùm veniſſent Capharnaum, acceſ-
ſerunt qui didrachma accipiebant, ad Petrum,
& dixerunt ei: Magiſter veſter non ſolvit di-
drachma?
24. Ait: Etiam. Et cùm intraſſet in do-
mum, prævenit eum Jeſus, dicens: Quid tibi
videtur Simon? Reges terræ à quibus acci-
piunt tributum vel cenſum? à filiis ſuis, an
ab alienis?
25. Et ille dixit: Ab alienis. Dixit illi Je-
ſus: Ergo liberi ſunt filii.
26. Ut autem non ſcandalizemus eos, va-
de ad mare, & mitte hamum: & eum pi-
ſcem, qui primus aſcenderit, tolle: & aper-
to ore ejus, invenies ſtaterem: illum ſumens,
da eis pro me, & te.

CAPUT XVIII.

Propoſito parvulo docet quiſnam major ſit in regno cælorum, & quàm ſit à puſillorum ſcandalo cavendum: quomodo frater in nos peccans debeat corripi, & eccleſiam non audiens pro ethnico haberi, poteſtate ligandi atque ſolvendi diſcipulis tradita: docet etiam quàm ſit apud Deum efficax duorum petitio ſibi conſentientium, & quoties fratri in nos peccanti ſit ignoſcendum, accommodata ad hoc parabola de rege rationem cum ſervis ſuis ineunte.

† S. Michael. Arch. ‖ Marc.9.33. Luc.9.46. 1. IN illa hora † acceſſerunt diſcipuli ad Je-
ſum, dicentes: Quis putas, major eſt in
regno cœlorum?
‖ Infr.19.14. 2. ‖ Et advocans Jeſus parvulum, ſtatuit
eum in medio eorum,
‖ 1.Cor.14.20. 3. & dixit: Amen dico vobis, niſi converſi
fueritis, & ‖ efficiamini ſicut parvuli, non
intrabitis in regnum cœlorum.
4. Quicumque ergo humiliaverit ſe ſicut
parvulus iſte, hic eſt major in regno cœlo-
rum.
5. Et qui ſuſceperit unum parvulum talem
in nomine meo, me ſuſcipit.
‖ Mar.9.41. Luc.17.2. 6. ‖ Qui autem ſcandalizaverit unum de pu-
ſillis iſtis, qui in me credunt, expedit ei ut
ſuſpendatur mola aſinaria in collo ejus, &
demergatur in profundum maris.

7. Væ mundo à ſcandalis. Neceſſe eſt enim
ut veniant ſcandala: verumtamen væ homini
illi, per quem ſcandalum venit.
8. ‖ Si autem manus tua, vel pes tuus ſcan- ‖ Sup.5.30. Marc.9.42.
dalizat te: abſcinde eum, & projice abs te: bo-
num tibi eſt ad vitam ingredi debilem, vel clau-
dum, quàm duas manus, vel duos pedes ha-
bentem mitti in ignem æternum.
9. Et ſi oculus tuus ſcandalizat te, erue eum,
& projice abs te: bonum tibi eſt cum uno oculo
in vitam intrare, quàm duos oculos habentem
mitti in gehennam ignis.
10. Videte ne contemnatis unum ex his pu-
ſillis: dico enim vobis, ‖ quia angeli eorum ‖ Pſal.33.8.
in cœlis ſemper vident faciem patris mei,
qui in cœlis eſt. A
11. ‖ Venit enim filius hominis ſalvare ‖ Luc.19.10.
quod perierat. ‖ Luc.15.4.
12. ‖ Quid vobis videtur? ſi fuerint alicui
centum oves, & erraverit una ex eis: nonnè
relinquit nonaginta novem in montibus, &
vadit quærere eam quæ erravit?
13. & ſi contigerit ut inveniat eam: Amen
dico vobis, quia gaudet ſuper eam magis
quàm ſuper nonaginta novem, quæ non er-
raverunt. † Fer. 3. Post Dom. 3. Quadr.
14. Sic non eſt voluntas ante Patrem ve-
ſtrum, qui in cœlis eſt, ut pereat unus de
puſillis iſtis.
15. † ‖ Si autem peccaverit in te frater tuus, ‖ Levit.19.17. Eccli.19.13. Luc.17.3. Jacob.5.19.
vade, & corripe eum inter te, & ipſum ſolum.
Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum.

16. Si

16. Si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum, vel duos, ‖ ut in ore duorum, vel trium teſtium ſtet omne verbum. (‖ *Deut.* 19. 15. *Joan.* 8. 17. 2 *Cor.* 13. 1 *Heb.* 10. 28.)

17. ‖ Quòd ſi non audierit eos: dic eccleſiæ. Si autem eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus, & publicanus. (‖ 1. *Cor.* 5. 9 2. *Theſſ.* 3. 14.)

18. ‖ Amen dico vobis, quæcumque alligaveritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlo: & quæcumque ſolveritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlo. (‖ *Joan.* 20. 23.)

19. Iterùm dico vobis, quia ſi duo ex vobis conſenſerint ſuper terram, de omni re quamcumque petierint, fiet illis à patre meo, qui in cœlis eſt.

20. Ubi enim ſunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum.

21. Tunc accedens Petrus ad eum, dixit: ‖ Domine quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei? uſque ſepties? (‖ *Luc.* 17. 4.)

22. Dicit illi Jeſus: non dico tibi uſque ſepties, ſed uſque ſeptuagies ſepties. A

23. Ideò † aſſimilatum eſt regnum cœlorum homini regi, qui voluit rationem ponere cum ſervis ſuis. († Dom. 21. Post Pentec.)

24. Et cùm cœpiſſet rationem ponere, oblatus eſt ei unus, qui debebat ei decem millia talenta.

25. Cùm autem non haberet unde redderet, juſſit eum dominus ejus venumdari, & uxorem ejus, & filios, & omnia, quæ habebat, & reddi.

26. Procidens autem ſervus ille, orabat eum, dicens: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi.

27. Miſertus autem dominus ſervi illius, dimiſit eum, & debitum dimiſit ei.

28. Egreſſus autem ſervus ille invenit unum de conſervis ſuis, qui debebat ei centum denarios: & tenens ſuffocabat eum, dicens: Redde quod debes.

29. Et procidens conſervus ejus, rogabat eum, dicens: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi.

30. Ille autem noluit: ſed abiit, & miſit eum in carcerem donec redderet debitum.

31. Videntes autem conſervi ejus quæ fiebant, contriſtati ſunt valdè: & venerunt, & narraverunt domino ſuo omnia, quæ facta fuerant.

32. Tunc vocavit illum dominus ſuus: & ait illi: Serve nequam, omne debitum dimiſi tibi quoniam rogaſti me:

33. nonnè ergo oportuit & te miſereri conſervi tui, ſicut & ego tui miſertus ſum?

34. Et iratus dominus ejus tradidit eum tortoribus, quoaduſque redderet univerſum debitum.

35. Sic & Pater meus cœleſtis faciet vobis, ſi non remiſeritis unuſquiſque fratri ſuo de cordibus veſtris. A

CAPUT XIX.

Matrimonium docet ex ſua inſtitutione eſſe indiſſolubile, nec uxorem extra cauſam fornicationis poſſe dimitti: inter varios eunuchos laudat illos qui ſe caſtrarunt propter regnum cælorum: parvulis manus imponit: adoleſcens qui omnia ſe ſervaſſe præcepta dicebat, audito Chriſti conſilio de omnibus vendendis abit triſtis: difficile ergo aſſerit divitem intrare regnum cælorum; & quid illis præmii ſit qui omnibus relictis ipſum ſequuntur.

1\. Et factum eſt, cùm conſummaſſet Jeſus ſermones iſtos, migravit à Galilæa, & ‖ venit in fines Judææ trans Jordanem, (‖ *Mar.* 10. 1)

2\. & ſecutæ ſunt eum turbæ multæ, & curavit eos ibi.

3\. ‖ Et † acceſſerunt ad eum Phariſæi tentantes eum, & dicentes: Si licet homini dimittere uxorem ſuam, quacumque ex cauſa? (‖ *Mar.* 10. 2. † S. Agat.)

4\. Qui reſpondens, ait eis: Non legiſtis, quia ‖ qui fecit hominem ab initio, maſculum, & fęminam fecit eos? & dixit: (‖ *Gen.* 1. 27.)

5\. ‖ Propter hoc dimittet homo patrem, & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una. (‖ *Gen.* 2. 24. 1. *Cor.* 6. 16 *Epheſ.* 5. 31)

6\. Itaque jam non ſunt duo, ſed una caro. Quod ergo Deus conjunxit, homo non ſeparet.

7\. Dicunt illi: ‖ Quid ergo Moyſes mandavit dare libellum repudii, & dimittere? (‖ *Deut.* 24. 1.)

8\. Ait illis: Quoniam Moyſes ad duritiam cordis veſtri permiſit vobis dimittere uxores veſtras: ab initio autem non fuit ſic.

9\. ‖ Dico autem vobis, quia quicumque dimiſerit uxorem ſuam, niſi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur: & qui dimiſſam duxerit, mœchatur. (‖ *Sup.* 5. 32. *Mar.* 10. 11 *Luc.* 16. 18. 1. *Cor.* 7. 10)

10\. Dicunt ei diſcipuli ejus: Si ita eſt cauſa hominis cum uxore, non expedit nubere.

11\. Qui dixit illis: Non omnes capiunt verbum iſtud, ſed quibus datum eſt.

12\. Sunt enim eunuchi, qui de matris utero ſic nati ſunt: & ſunt eunuchi, qui facti ſunt ab hominibus: & ſunt eunuchi, qui ſeipſos caſtraverunt propter regnum cœlorum. Qui poteſt capere, capiat. A

13\. ‖ Tunc oblati ſunt ei parvuli, ut manus eis imponeret, & oraret. Diſcipuli autem increpabant eos. (‖ *Marc.* 10. 13. *Luc.* 18. 15.)

14\. Jeſus verò ait eis: ‖ Sinite parvulos, & nolite eos prohibere ad me venire: talium eſt enim regnum cœlorum. (‖ *Sup.* 18. 3.)

15\. Et cùm impoſuiſſet eis manus, abiit inde.

16\. ‖ Et ecce unus accedens, ait illi: Magiſter bone, quid boni faciam ut habeam vitam æternam? (‖ *Marc.* 10. 17. *Luc.* 18. 18.)

17\. Qui dixit ei: Quid me interrogas de bono? Unus eſt bonus Deus. Si autem vis ad vitam ingredi, ſerva mandata.

18\. Dicit illi: Quæ? Jeſus autem dixit: ‖ Non homicidium facies: Non adulterabis: Non facies furtum: Non falſum teſtimonium dices: (‖ *Exod.* 20. 13.)

19\. Honora patrem tuum, & matrem tuam, & Diliges proximum tuum ſicut teipſum.

20\. Dicit illi adoleſcens: Omnia hæc cuſtodivi à juventute mea, quid adhuc mihi deeſt?

21\. Ait illi Jeſus: Si vis perfectus eſſe, vade, vende quæ habes, & da pauperibus, & habe-

bis

bis theſaurum in cœlo: & veni, ſequere me.
22. Cùm audiſſet autem adoleſcens verbum, abiit triſtis: erat enim habens multas poſſeſſiones.
23. Jeſus autem dixit diſcipulis ſuis: Amen dico vobis, qnia dives difficilè intrabit in regnum cœlorum.
24. Et iterùm dico vobis: Facilius eſt camelum per foramen acus tranſire, quàm divitem intrare in regnum cœlorum.
25. Auditis autem his, diſcipuli mirabantur valdè, dicentes: Quis ergo poterit ſalvus eſſe?
26. Aſpiciens autem Jeſus, dixit illis: Apud homines hoc impoſſibile eſt: apud Deum autem omnia poſſibilia ſunt.
27. Tunc † reſpondens Petrus, dixit ei: Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te: quid ergo erit nobis?
28. Jeſus autem dixit illis: Amen dico vobis, quòd vos, qui ſecuti eſtis me, in regeneratione cùm ſederit Filius hominis in ſede majeſtatis ſuæ, ſedebitis & vos ſuper ſedes duodecim, judicantes duodecim tribus Iſrael.
29. Et omnis, qui reliquerit domum, vel fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit. A
30. ‖ Multi autem erunt primi noviſſimi, & noviſſimi primi.

† Con-verſ. S. Pauli. Item, Octav. Apoſt. Petri et Pauli. Item, Unius Abb.

‖ Inf. 20. 16. Mar. 10. 31 Luc. 13. 30.

CAPUT XX.

Parabolam proponit de operariis in vineam conductis, quorum ultimis idem datur denarius cum primis: Jeſus diſcipulis paſſionem ac reſurrectionem ſuam prædicit; & occaſione ambitionis filiorum Zebedæi docet diſcipulos, quòd non poteſtate & oſtenſione dominii, ſed officio miniſterii debeant eſſe majores: egrediens verò Jericho duos cæcos illuminat.

† Dom. in Septuag.

1. Simile † eſt regnum cœlorum homini patrifamilias, qui exiit primo manè conducere operarios in vineam ſuam.
2. Conventione autem facta cum operariis ex denario diurno, miſit eos in vineam ſuam.
3. Et egreſſus circa horam tertiam, vidit alios ſtantes in foro otioſos,
4. & dixit illis: Ite & vos in vineam meam, & quod juſtum fuerit dabo vobis.
5. Illi autem abierunt. Iterum autem exiit circa ſextam, & nonam horam: & fecit ſimiliter.
6. Circa undecimam verò exiit, & invenit alios ſtantes, & dicit illis: Quid hìc ſtatis tota die otioſi?
7. Dicunt ei: Quia nemo nos conduxit. Dicit illis: Ite & vos in vineam meam.
8. Cùm ſero autem factum eſſet, dicit dominus vineæ procuratori ſuo: Voca operarios, & redde illis mercedem, incipiens à noviſſimis uſque ad primos.
9. Cùm veniſſent ergo qui circa undecimam horam venerant, acceperunt ſingulos denarios.
10. Venientes autem & primi, arbitrati ſunt quòd plus eſſent accepturi: acceperunt autem & ipſi ſingulos denarios.
11. Et accipientes murmurabant adversùs patremfamilias,
12. dicentes: Hi noviſſimi una hora fecerunt, & pares illos nobis feciſti, qui portavimus pondus diei, & æſtus.
13. At ille reſpondens uni eorum, dixit: Amice non facio tibi injuriam: nonnè ex denario conveniſti mecum?
14. Tolle quod tuum eſt, & vade: volo autem & huic noviſſimo dare ſicut & tibi.
15. Aut non licet mihi qnod volo, facere? an oculus tuus nequam eſt, quia ego bonus ſum?
16. ‖ Sic erunt noviſſimi primi, & primi noviſſimi. Multi enim ſunt vocati, pauci verò electi. A
17. ‖ Et † aſcendens Jeſus Jeroſolymam, aſſumpſit duodecim diſcipulos ſecretò, & ait illis:
18. Ecce aſcendimus Jeroſolymam, & filius hominis tradetur principibus ſacerdotum, & Scribis, & condemnabunt eum morte.
19. Et tradent eum Gentibus ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum, & tertia die reſurget.
20. ‖ † Tunc acceſſit ad eum mater filiorum Zebedæi cum filiis ſuis, adorans & petens aliquid ab eo.

‖ Sup. 19. 30 Mar. 10. 31 Luc. 13. 30.
‖ Marc. 10. 32. Luc. 18. 31.
† Fer. 4. post Dom. 2. Quadr.
‖ Marc. 10. 35.
† S. Jo. ante Portam Latinam. Item, S. Jacobi Apost.

21. Qui dixit ei : Quid vis ? Ait illi : Dic ut ſedeant hi duo filii mei , unus ad dexteram tuam, & unus ad ſiniſtram in regno tuo.

22. Reſpondens autem Jeſus , dixit : Neſcitis quid petatis . Poteſtis bibere calicem , quem ego bibiturus ſum ? Dicunt ei : Poſſumus.

23. Ait illis: Calicem quidem meum bibetis: ſedere autem ad dexteram meam vel ſiniſtram non eſt meum dare vobis, ſed quibus paratum eſt à Patre meo. A

‖ *Marc.10. 41.* ‖ *Luc.22. 25.*

24. ‖ Et audientes decem, indignati ſunt de duobus fratribus.

25. ‖ Jeſus autem vocavit eos ad ſe, & ait: Scitis quia principes gentium dominantur eorum: & qui majores ſunt, poteſtatem exercent in eos.

26. Non ita erit inter vos: ſed quicumque voluerit inter vos major fieri, ſit veſter miniſter:

27. & qui voluerit inter vos primus eſſe, erit veſter ſervus.

28. ‖ Sicut filius hominis non venit miniſtrari, ſed miniſtrare, & dare animam ſuam, redemptionem pro multis. A ‖ *Phili.2.7*

29. ‖ Et egredientibus illis ab Jericho, ſecuta eſt eum turba multa : ‖ *Marc.10. 46. Luc.18.35.*

30. & ecce duo cæci ſedentes ſecus viam, audierunt, quia Jeſus tranſiret : & clamaverunt, dicentes: Domine, miſerere noſtri, fili David.

31. Turba autem increpabat eos ut tacerent. At illi magis clamabant, dicentes: Domine, miſerere noſtri, fili David.

32. Et ſtetit Jeſus, & vocavit eos, & ait: Quid vultis ut faciam vobis ?

33. Dicunt illi : Domine, ut aperiantur oculi noſtri.

34. Miſertus autem eorum Jeſus, tetigit oculos eorum. Et confeſtim viderunt, & ſecuti ſunt eum.

CAPUT XXI.

Jeſus ſuper aſinam Jeruſalem cum triumpho ingreſſus, negotiatores de templo ejicit, & Phariſæis de triumpho indignantibus reſpondet: diſcipulis autem de ficulnea Chriſti verbo areſacta mirantibus, declarat fidei efficaciam: interrogationem de ſua poteſtate retundit quæſtione de Joannis baptiſmo: & ex parabolis de homine duos filios habente, & de patreſamilias, cujus vinitores poſt alios ſervos, etiam filium vineæ hæredem occiderunt, prædicit regnum Dei a Judæis ad Gentes transferendum.

† IN BENEDICT. PALM. *Mar.11.1. Luc.19.29.*

1. ET † cùm appropinquaſſent Jeroſolymis, & veniſſent Bethphage ad Montem oliveti: tunc Jeſus miſit duos diſcipulos,

2. dicens eis: Ite in caſtellum, quod contra vos eſt, & ſtatim invenietis aſinam alligatam, & pullum cum ea: ſolvite, & adducite mihi:

3. & ſi quis vobis aliquid dixerit, dicite quia Dominus his opus habet : & confeſtim dimittet eos.

4. Hoc autem totum factum eſt, ut adimpleretur quod dictum eſt per Prophetam dicentem:

5. ‖ Dicite filiæ Sion: Ecce rex tuus venit tibi manſuetus, ſedens ſuper aſinam, & pullum filium ſubjugalis. ‖ *Iſaia 62. 11. Zach 9.9. Joan. 12. 15.*

6. Euntes autem diſcipuli, fecerunt ſicut præcepit illis Jeſus.

7. Et adduxerunt aſinam, & pullum : & impoſuerunt ſuper eos veſtimenta ſua, & eum deſuper ſedere fecerunt.

8. Plurima autem turba ſtraverunt veſtimenta ſua in via: alii autem cædebant ramos de arboribus, & ſternebant in via:

9. turbæ autem, quæ præcedebant, & quæ ſequebantur, clamabant, dicentes: Hoſanna filio David: ‖ benedictus, qui venit in nomine Domini: A hoſanna in altiſſimis. ‖ *Pſal.117. 26. Mar.11.10 Luc.19.38.*

10. Et † cùm intraſſet Jeroſolymam, commota eſt univerſa civitas, dicens: Quis eſt hic? † FER. 3. POST DOM. 1. QUADR.

11. Populi autem dicebant : Hic eſt Jeſus propheta à Nazareth Galilææ.

12. ‖ Et intravit Jeſus in templum Dei, & ejiciebat omnes vendentes, & ementes in templo; & menſas nummulariorum, & cathedras vendentium columbas evertit: ‖ *Mar.11. 15. Luc 19.45. Joan.2.14*

13. & dicit eis: Scriptum eſt : ‖ Domus mea domus orationis vocabitur : vos autem feciſtis illam ſpeluncam latronum. ‖ *Iſaia 56. 7. Jere.7 11. Luc.19.46.*

14. Et acceſſerunt ad eum cæci, & claudi in templo: & ſanavit eos.

15. Vi-

15. Videntes autem principes ſacerdotum, & Scribæ mirabilia, quæ fecit, & pueros clamantes in templo, & dicentes: Hoſanna filio David: indignati ſunt,

16. & dixerunt ei: Audis quid iſti dicunt? Jeſus autem dixit ei: Utique numquam legiſtis: *‖ Pſal. 8.3.* ‖ Quia ex ore infantium, & lactentium perfeciſti laudem?

17. Et relictis illis, abiit foras extra Civitatem in Bethaniam: ibique manſit.

18. Manè autem revertens in civitatem, eſuriit.

‖ Mar. 11. 13. 19. ‖ Et videns fici arborem unam ſecus viam, venit ad eam: & nihil invenit in ea niſi folia tantùm, & ait illi: Numquam ex te fructus naſcatur in ſempiternum. Et areſacta eſt continuò ficulnea.

‖ Mar. 11. 20. 20. ‖ Et videntes diſcipuli, mirati ſunt, dicentes: Quomodo continuò aruit?

21. Reſpondens autem Jeſus, ait eis: Amen dico vobis, ſi habueritis fidem, & non hæſitaveritis, non ſolùm de ficulnea facietis, ſed & ſi monti huic dixeritis: Tolle, & jacta te in mare, fiet.

22. ‖ Et omnia quæcumque petieritis in oratione credentes, accipietis. *‖ Sup. 7. 7. Marc. 11. 24. Joa. 14. 13. 16. 23.*

23. Et cùm veniſſet in templum, acceſſerunt ad eum docentem, principes ſacerdotum, & ſeniores populi, dicentes: ‖ In qua poteſtate hæc facis? Et quis tibi dedit hanc poteſtatem? *‖ Marc. 11. 28. Luca 20. 2.*

24. Reſpondens Jeſus dixit eis: Interrogabo vos & ego unum ſermonem: quem ſi dixeritis mihi, & ego vobis dicam in qua poteſtate hæc facio.

25. Baptiſmus Joannis unde erat? è cœlo, an ex hominibus? At illi cogitabant inter ſe, dicentes:

26. Si dixerimus è cœlo, dicet nobis: Quare ergo non credidiſtis illi? Si autem dixerimus, ex hominibus, timemus turbam: ‖ omnes *‖ Sup. 14. 5.* enim habebant Joannem ſicut prophetam.

27. Et reſpondentes Jeſu, dixerunt: Neſcimus. Ait illis & ipſe: Nec ego dico vobis in qua poteſtate hæc facio.

28. Quid autem vobis videtur? Homo quidam habebat duos filios, & accedens ad primum, dixit: Fili, vade hodie, operare in vinea mea.

29. Ille autem reſpondens, ait: Nolo.

Poſteà autem, pœnitentia motus, abiit.

30. Accedens autem ad alterum, dixit ſimiliter. At ille reſpondens, ait: Eo, domine, & non ivit.

31. Quis ex duobus fecit voluntatem patris? Dicunt ei: Primus. Dicit illis Jeſus: Amen dico vobis, quia publicani, & meretrices præcedent vos in regnum Dei.

32. Venit enim ad vos Joannes in via juſtitiæ, & non credidiſtis ei. Publicani autem, & meretrices crediderunt ei: vos autem videntes nec pœnitentiam habuiſtis poſteà, ut crederetis ei.

‖ *Iſaiæ 5. 1. Jere. 2. 21. Mar. 12. 1. Luc. 20. 9.* † *FER. 2. POST DOM. 2. QUADR.*

33. Aliam parabolam audite: ‖ † Homo erat paterſamilias, qui plantavit vineam, & ſepem circumdedit ei, & fodit in ea torcular, & ædificavit turrim, & locavit eam agricolis, & peregrè profectus eſt.

34. Cùm autem tempus fructuum appropinquaſſet, miſit ſervos ſuos ad agricolas, ut acciperent fructus ejus.

35. Et agricolæ, apprehenſis ſervis ejus, alium ceciderunt, alium occiderunt, alium verò lapidaverunt.

36. Iterùm miſit alios ſervos plures prioribus, & fecerunt illis ſimiliter.

37. Noviſſimè autem miſit ad eos filium ſuum, dicens: Verebuntur filium meum.

‖ *Inf. 26. 3. & 27. 1. Joan. 11. 53.*

38. Agricolæ autem videntes filium, dixerunt intra ſe: ‖ Hic eſt hæres, venite, occidamus eum, & habebimus hæreditatem ejus.

39. Et apprehenſum eum ejecerunt extra vineam, & occiderunt.

40. Cùm ergo venerit dominus vineæ, quid faciet agricolis illis?

41. Ajunt illi: Malos malè perdet: & vineam ſuam locabit aliis agricolis, qui reddant ei fructum temporibus ſuis.

‖ *Pſal. 117. 22. Act. 4. 11. Rom. 9. 33. 1. Pet. 2. 7.*

42. Dicit illis Jeſus: Numquam legiſtis in Scripturis: ‖ Lapidem, quem reprobaverunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli? A Domino factum eſt iſtud, & eſt mirabile in oculis noſtris:

43. ideò dico vobis, quia auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus ejus.

44. Et qui ceciderit ſuper lapidem iſtum, confringetur: ſuper quem verò ceciderit, conteret eum.

45. Et cùm audiſſent principes ſacerdotum, & Phariſæi parabolas ejus, cognoverunt quòd de ipſis diceret.

46. Et quærentes eum tenere, timuerunt turbas: quoniam ſicut prophetam eum habebant. A

CAPUT XXII.

Parabola de rege qui fecit nuptias filio ſuo, in quibus diſcumbens abſque veſte nuptiali in tenebras ejicitur exteriores: tentatur Jeſus à Phariſæis ſuper cenſu dando Cæſari, & à Sadducæis ſuper reſurrectione; quorum redarguit inſcitiam, mortuorum evincens reſurrectionem: rurſumque à legiſdoctore tentatur ſuper magno legis mandato: viciſſim quoque interrogat Phariſæos, cujus filius ſit Chriſtus.

† *DOM. 19. POST PENTEC.* ‖ *Luc. 14. 16. Act. 19. 6.*

1. ET reſpondens Jeſus †, dixit iterùm in parabolis eis, dicens:

2. ‖ Simile factum eſt regnum cœlorum homini regi, qui fecit nuptias filio ſuo.

3. Et miſit ſervos ſuos vocare invitatos ad nuptias, & nolebant venire.

4. Iterùm miſit alios ſervos, dicens: Dicite invitatis: Ecce prandium meum paravi, tauri mei, & altilia occiſa ſunt, & omnia parata: venite ad nuptias.

5. Illi autem neglexerunt: & abierunt, alius in villam ſuam, alius verò ad negotiationem ſuam:

6. Reliqui verò tenuerunt ſervos ejus, & contumeliis affectos occiderunt.

7. Rex autem cùm audiſſet, iratus eſt: & miſſis exercitibus ſuis, perdidit homicidas illos, & civitatem illorum ſuccendit.

8. Tunc ait ſervis ſuis: Nuptiæ quidem paratæ ſunt, ſed qui invitati erant, non fuerunt digni.

9. Ite ergo ad exitus viarum, & quoſcumque inveneritis, vocate ad nuptias.

10. Et egreſſi ſervi ejus in vias, congregaverunt omnes, quos invenerunt, malos & bonos: & impletæ ſunt nuptiæ diſcumbentium.

11. Intravit autem rex ut videret diſcumbentes, & vidit ibi hominem non veſtitum veſte nuptiali.

12. Et ait illi: Amice, quomodo huc intraſti non habens veſtem nuptialem? At ille obmutuit.

13. Tunc dixit rex miniſtris: ‖ Ligatis manibus, & pedibus ejus, mittite eum in tenebras exteriores: ibi erit fletus, & ſtridor dentium. ‖ *Sup. 8. 12. & 13. 42. Inf. 25. 30.*

14. Multi enim ſunt vocati, pauci verò electi. A

15. ‖ Tunc † abeuntes Phariſæi, conſilium inierunt ut caperent eum in ſermone. ‖ *Marc 12. 13. Luc. 20. 20.* † *DOM. 22 POST PENTEC.*

16. Et mittunt ei diſcipulos ſuos cum Herodianis dicentes: Magiſter, ſcimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces, & non eſt tibi cura de aliquo: non enim reſpicis perſonam hominum:

17. dic ergo nobis quid tibi videtur, licet cenſum dare Cæſari, an non?

18. Cognita autem Jeſus nequitia eorum, ait: Quid me tentatis hypocritæ?

19. oſtendite mihi numiſma cenſus. At illi obtulerunt ei denarium.

20. Et ait illis Jeſus: Cujus eſt imago hæc, & ſuperſcriptio?

21. Dicunt ei: Cæſaris. Tunc ait illis: ‖ Reddite ergo quæ ſunt Cæſaris, Cæſari: & quæ ſunt Dei, Deo. A ‖ *Rom. 13. 7.*

22. Et audientes mirati ſunt, & relicto eo abierunt.

23. In illo die acceſſerunt ad eum Sadducæi, qui dicunt ‖ non eſſe reſurrectionem: & interrogaverunt eum, ‖ *Act. 23. 8.*

24. dicentes: Magiſter, Moyſes dixit: ‖ Si quis mortuus fuerit non habens filium, ut ducat frater ejus uxorem illius, & ſuſcitet ſemen fratri ſuo. ‖ *Deut. 25. 5. Marc. 12. 19. Luc. 20. 28.*

25. Erant autem apud nos ſeptem fratres: & primus, uxore ducta, defunctus eſt: & non habens ſemen, reliquit uxorem ſuam fratri ſuo.

26. Similiter ſecundus, & tertius uſque ad ſeptimum.

27. Noviſſimè autem omnium & mulier defuncta eſt.

28. In reſurrectione ergo cujus erit de ſeptem uxor? omnes enim habuerunt eam.

29. Reſpondens autem Jeſus, ait illis: Erratis, neſcientes Scripturas, neque virtutem Dei.

30. In reſurrectione enim neque nubent, neque nubentur: ſed erunt ſicut angeli Dei in cœlo.

31. De reſurrectione autem mortuorum non legiſtis quod dictum eſt à Deo dicente vobis:

‖ Fxod 3.6. 32. ‖ Ego ſum Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Jacob? Non eſt Deus mortuorum, ſed viventium.

33. Et audientes turbæ, mirabantur in doctrina ejus.

34. Phariſæi autem audientes quòd ſilentium impoſuiſſet Sadducæis, convenerunt in unum:

‖ Marc. 12. 28. Luc. 10. 25. 35. ‖ & interrogavit eum unus ex eis legis doctor, tentans eum:

† Dom. 17. Poſt Pentec. 36. Magiſter, quod eſt mandatum magnum in Lege?

‖ Deu. 6. 5. 37. Ait illi Jeſus: ‖ Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua.

38. Hoc eſt maximum, & primum mandatum.

‖ Levit. 19. 18. ‖ Marc. 12. 31. 39. Secundum autem ſimile eſt huic: ‖ Diliges proximum tuum, ſicut teipſum.

40. In his duobus mandatis univerſa lex pendet, & prophetæ.

41. Congregatis autem Phariſæis, interrogavit eos Jeſus,

42. dicens: Quid vobis videtur de Chriſto? cujus filius eſt? Dicunt ei: David.

‖ Luc. 20. 41. 43. Ait illis: ‖ Quomodo ergo David in ſpiritu vocat eum Duminum, dicens:

‖ Pſal. 109. 1. 44. ‖ Dixit Dominus Domino meo: Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum?

45. Si ergo David vocat eum Dominum, quomodo filius ejus eſt?

46. & nemo poterat ei reſpondere verbum: neque auſus fuit quiſquam ex illa die eum amplius interrogare.

CAPUT XXIII.

Scribis & Phariſæis ſuper cathedram Moyſi ſedentibus præcipit Jeſus obedire, ipſorum autem opera non imitari, retegens ipſorum hypocriſim & ambitionem, diſcipulos verò contrariam docens humilitatem: deinde multiplex væ illis ob hypocriſim ac reliquas ſuas iniquitates interminatur, prędicens eos patrum ſuorum menſuram in juſtorum perſecutionibus impleturos, ac Jeruſalem deſerendam.

† Feria 3. Poſt Dom. 2. Quadr. 1. TUnc † Jeſus locutus eſt ad turbas, & ad diſcipulos ſuos,

‖ 2 Eſd. 8. 4. 2. dicens: Super cathedram Moyſi ſederunt ‖ Scribæ, & Phariſæi.

3. Omnia ergo quæcumque dixerint vobis, ſervate, & facite: ſecundùm opera verò eorum nolite facere: dicunt enim, & non faciunt.

‖ Luc. 11. 46. Act. 15. 10. 4. ‖ Alligant enim onera gravia, & importabilia, & imponunt in humeros hominum: digito autem ſuo nolunt ea movere.

‖ Num. 15. 38. Deut. 6. 8. & 22. 12. 5. Omnia verò opera ſua faciunt ut videantur ab hominibus: ‖ dilatant enim phylacteria ſua, & magnificant fimbrias.

‖ Marc. 12. 39. Luc. 11. 43. & 20. 46. 6. ‖ Amant autem primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in ſynagogis,

7. & ſalutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi.

‖ Jac. 3. 1. 8. ‖ Vos autem nolite vocari Rabbi. Unus eſt enim magiſter veſter, omnes autem vos fratres eſtis.

9. ‖ Et patrem nolite vocare vobis ſuper terram: unus eſt enim Pater veſter, qui in cœlis eſt. ‖ Malac. 1. 6.

10. Nec vocemini magiſtri: quia Magiſter veſter unus eſt, Chriſtus.

11. Qui major eſt veſtrum, erit miniſter veſter.

12. ‖ Qui autem ſe exaltaverit, humiliabitur: & qui ſe humiliaverit, exaltabitur. ‖ Luc. 14. 11. & 18. 14.

13. Væ autem vobis Scribæ, & Phariſæi hypocritæ: quia clauditis regnum cęlorum ante homines. Vos enim non intratis, nec introeuntes ſinitis intrare.

14. Væ vobis Scribæ, & Phariſæi hypocritæ: ‖ quia comeditis domos viduarum, orationes longas orantes: propter hoc amplius accipietis judicium. ‖ Marc. 12. 40. Luc. 20. 47.

15. Væ vobis Scribæ, & Phariſæi hypocritæ: quia circuitis mare, & aridam, ut faciatis unum proſelytum: & cùm fuerit factus, facitis eum filium gehennæ duplo quàm vos.

16. Væ vobis duces cæci, quia dicitis: Quicumque juraverit per templum, nihil eſt: qui autem juraverit in auro templi, debet.

17. Stulti, & cæci: Quid enim majus eſt, aurum, an templum, quod ſanctificat aurum?

18. Et quicumque juraverit in altari, nihil eſt: quicumque autem juraverit in dono, quod eſt ſuper illud, debet.

19. Cæci: Quid enim majus eſt, donum, an altare, quod ſanctificat donum?

20. Qui ergo jurat in altari, jurat in eo, & in omnibus, quæ ſuper illud ſunt.

21. Et quicumque juraverit in templo, jurat in illo, & in eo, qui habitat in ipſo:

22. & qui jurat in cęlo, jurat in throno Dei, & in eo, qui ſedet ſuper eum.

23. ‖ Væ vobis Scribæ, & Phariſæi hypocritæ: qui decimatis mentham, & anethum, & cyminum, & reliquiſtis quę graviora ſunt legis, ‖ judicium, & miſericordiam, & fidem. Hæc oportuit facere, & illa non omittere. ‖ Luc. 11. 42. ‖ Mich. 6. 8. Zach. 7. 9.

24. Duces cæci, excolantes culicem, camelum autem glutientes.

25. Væ vobis Scribæ, & Phariſæi hypocritæ, quia mundatis quod deforis eſt calicis, & paropſidis: intus autem pleni eſtis rapina, & immunditia.

26. Phariſæe cęce, munda prius quod intus eſt calicis, & paropſidis, ut fiat id, quod deforis eſt, mundum.

27. Væ vobis Scribæ, & Phariſęi hypocritæ: quia ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis, quæ à foris parent hominibus ſpecioſa, intus verò plena ſunt oſſibus mortuorum, & omni ſpurcitia.

28. Sic & vos à foris quidem paretis hominibus juſti: intus autem pleni eſtis hypocriſi, & iniquitate.

29. Væ vobis Scribę, & Phariſęi hypocritę, qui ędificatis ſepulchra prophetarum, & ornatis monumenta juſtorum,

30. & dicitis: Si fuiſſemus in diebus patrum noſtrorum, non eſſemus ſocii eorum in ſanguine prophetarum.

31. Itaque teſtimonio eſtis vobiſmetipſis, quia filii eſtis eorum, qui prophetas occiderunt.

32. Et vos implete menſuram patrum veſtrorum.

‖ Sap. 3. 7. 33. ‖ Serpentes genimina viperarum, quomodò fugietis à judicio gehennæ?

† S. Stephani Protomart. 34. Ideò † ecce ego mitto ad vos prophetas, & ſapientes, & ſcribas, & ex illis occidetis, & crucifigetis, & ex eis flagellabitis in ſynagogis veſtris, & perſequemini de civitate in civitatem:

‖ Gen. 4. 8. Hebr. 11. 4. ‖ 2. Par. 24. 20. 35. ut veniat ſuper vos omnis ſanguis juſtus, qui effuſus eſt ſuper terram, ‖ à ſanguine Abel juſti uſque ad ſanguinem ‖ Zachariæ, filii Barachiæ, quem occidiſtis inter templum & altare.

36. Amen dico vobis, venient hæc omnia ſuper generationem iſtam.

‖ Luc. 13. 34. 37. ‖ Jeruſalem, Jeruſalem, quæ occidis prophetas, & lapidas eos, qui ad te miſſi ſunt, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos ſuos ſub alas, & noluiſti?

38. Ecce relinquetur vobis domus veſtra deſerta.

39. Dico enim vobis, non me videbitis amodò, donec dicatis: Benedictus, qui venit in nomine Domini. A

CAPUT XXIV.

Prædicit templi everſionem, monetque ut caveant à venturis ſeductoribus, futura prænuntians bella ac perſecutiones: ſurgent pſeudochriſti & pſeudoprophetæ: de adventu filii hominis, præcedentibus ſignis in ſole, luna & ſtellis: omnibus ignotum dicit Chriſtus diem judicii; & de fideli ac malo ſervo, propter quæ docet ſemper eſſe vigilandum.

Mar. 13. 1. Luc. 21. 1. 1. ET egreſſus Jeſus de templo, ibat. Et acceſſerunt diſcipuli ejus, ut oſtenderent ei ædificationes templi.

2. Ipſe autem reſpondens dixit illis: Videtis hæc omnia? Amen dico vobis, ‖ non relinquetur hic lapis ſuper lapidem, qui non deſtruatur. ‖ Luc. 19. 44.

† Plur. Mart. 3. † Sedente autem eo ſuper montem Oliveti, acceſſerunt ad eum diſcipuli ſecretò, dicentes: Dic nobis, quando hæc erunt? & quod ſignum adventus tui, & conſummationis ſæculi?

‖ Epheſ. 5. 6. Coloſſ. 2. 18. 4. ‖ Et reſpondens Jeſus: dixit eis: Videte ne quis vos ſeducat.

5. Multi enim venient in nomine meo, dicentes: Ego ſum Chriſtus: & multos ſeducent.

6. Audituri enim eſtis prælia, & opiniones præliorum. Videte ne turbemini. Oportet enim hæc fieri, ſed nondum eſt finis.

7. Conſurget enim gens in gentem, & regnum in regnum, & erunt peſtilentiæ, & fames, & terræmotus per loca.

8. Hæc autem omnia initia ſunt dolorum.

‖ Sup. 10. 17. Luc. 21. 12. Joa. 15. 20. & 16. 2. 9. ‖ Tunc tradent vos in tribulationem, & occident vos: & eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum.

10. Et tunc ſcandalizabuntur multi, & invicem tradent, & odio habebunt invicem.

11. Et multi pſeudoprophetæ ſurgent, & ſeducent multos.

12. Et quoniam abundavit iniquitas, refrigeſcet charitas multorum.

13. Qui autem perſeveraverit uſque in finem, hic ſalvus erit. A

14. Et prædicabitur hoc Evangelium regni in univerſo orbe, in teſtimonium omnibus gentibus: & tunc veniet conſummatio.

15. † ‖ Cùm ergo videritis abominationem deſolationis, quæ dicta eſt à Daniele propheta, ſtantem in loco ſancto, qui legit, intelligat: † Dom. ultima post Pentec. ‖ Marc. 13. 14. Luc. 21. 20.

16. tunc qui in Judæa ſunt, fugiant ad montes,

17. & qui in tecto, non deſcendat tollere aliquid de domo ſua:

18. & qui in agro, non revertatur tollere tunicam ſuam.

19. Væ autem prægnantibus, & nutrientibus in illis diebus.

20. Orate autem ut non fiat fuga veſtra in hyeme, ‖ vel ſabbato. ‖ Act. 1. 12.

21. Erit enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi uſque modò, neque fiet.

22. Et niſi breviati fuiſſent dies illi, non fieret ſalva omnis caro: ſed propter electos breviabuntur dies illi.

23. ‖ Tunc ſi quis vobis dixerit: Ecce hìc eſt Chriſtus, aut illic: nolite credere. ‖ Marc. 13. 21. Luc. 17. 23.

24. Surgent enim pſeudochriſti, & pſeudoprophetæ: & dabunt ſigna magna, & prodigia, ita ut in errorem inducantur (ſi fieri poteſt) etiam electi.

25. Ecce prædixi vobis.

26. Si ergo dixerint vobis, Ecce in deſerto eſt, nolite exire: ecce in penetralibus, nolite credere.

27. Sicut enim fulgur exit ab Oriente, & paret uſque in Occidentem: ita erit & adventus Filii hominis.

28. ‖ Ubicumque fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ. ‖ Luc. 17. 37.

29. ‖ Statim autem poſt tribulationem dierum illorum, ſol obſcurabitur, & luna non dabit lumen ſuum, & ſtellæ cadent de cœlo, & virtutes cœlorum commovebuntur: ‖ Iſa. 13. 10. Ezech. 32. 7. Joel. 2. 10. & 3. 15. Mar. 13. 24. Luc. 21. 25.

30. & tunc parebit ſignum Filii hominis in cœlo: & tunc plangent omnes tribus terræ: ‖ & videbunt Filium hominis venientem in nubibus cœli cum virtute multa, & majeſtate. ‖ Apoc. 1. 7.

31. ‖ Et mittet Angelos ſuos cum tuba, & voce magna: & congregabunt electos ejus à quatuor ventis, à ſummis cœlorum uſque ad terminos eorum. ‖ 1. Cor. 15. 52. 1. Theſſ. 4. 15.

32. Ab arbore autem fici diſcite parabolam: cùm jam ramus ejus tener fuerit, & folia nata, ſcitis quia propè eſt æſtas:

33. ita & vos cùm videritis hæc omnia, ſcitote quia propè eſt in januis.

34. Amen dico vobis, quia non præteribit generatio hæc, donec omnia hæc fiant.

35. ‖ Cœlum, & terra tranſibunt, verba autem mea non præteribunt. ‖ Marc. 13. 31.

36. De die autem illa, & hora nemo ſcit, neque angeli cœlorum, niſi ſolus Pater.

37. ‖ Sicut autem in diebus Noe, ita erit & adventus Filii hominis. ‖ Gen. 7. 7. Luc. 17. 26.

38. Sicut enim erant in diebus ante diluvium comedentes & bibentes, nubentes & nuptui tradentes, & uſque ad eum diem, quo intravit Noe in arcam,

39. & non cognoverunt donec venit diluvium, & tulit omnes: ita erit & adventus Filii hominis.

40. Tunc duo erunt in agro: unus aſſumetur, & unus relinquetur.

41. Duæ

41. Duæ molentes in mola: una aſſumetur, & una relinquetur.

‡ Unius Confeſſ. Pont. 15. ‖ Marc. 13. 33. Luc. 12. 39.

42. ‡ Vigilate ergo, quia neſcitis qua hora Dominus veſter venturus ſit.

43. Illud autem ſcitote, ‖ quoniam ſi ſciret paterfamilias qua hora fur venturus eſſet, vigilaret utique, & non ſineret perfodi domum ſuam.

44. Ideò & vos eſtote parati: quia qua neſcitis hora Filius hominis venturus eſt.

45. Quis, putas, eſt fidelis ſervus, & prudens, quem conſtituit dominus ſuus ſuper familiam ſuam, ut det illis cibum in tempore?

‖ Apoc. 16. 15.

46. ‖ Beatus ille ſervus, quem cùm venerit dominus ejus, invenerit ſic facientem.

47. Amen dico vobis, quoniam ſuper omnia bona ſua conſtituet eum. A

48. Si autem dixerit malus ſervus ille in corde ſuo: Moram facit dominus meus venire:

49. & cœperit percutere conſervos ſuos, manducet autem, & bibat cum ebrioſis:

50. veniet dominus ſervi illius in die, qua non ſperat, & hora, qua ignorat:

‖ Supr. 13. 42. Infr. 25. 30.

51. & dividet eum, partemque ejus ponet cum hypocritis. ‖ Illic erit fletus, & ſtridor dentium.

CAPUT XXV.

Parabolas proponit de decem virginibus, ac talentis diſtributis ſervis; quorum dominus peregrè rediens ſingulos præmiat aut punit juxta ipſorum merita: extremum judicium ponit ob oculos, & cauſas præmiationis bonorum, ac punitionis malorum.

‡ Pro Virgine et Mart.

1. Tunc ‡ ſimile erit regnum cœlorum decem virginibus: quæ accipientes lampades ſuas exierunt obviam ſponſo, & ſponſæ.

2. Quinque autem ex eis erant fatuæ, & quinque prudentes:

3. ſed quinque fatuæ, acceptis lampadibus, non ſumpſerunt oleum ſecum:

4. prudentes verò acceperunt oleum in vaſis ſuis cum lampadibus.

5. Moram autem faciente ſponſo, dormitaverunt omnes & dormierunt.

6. Media autem nocte clamor factus eſt: Ecce ſponſus venit, exite obviam ei.

7. Tunc ſurrexerunt omnes virgines illæ, & ornaverunt lampades ſuas.

8. Fatuæ autem ſapientibus dixerunt: Date nobis de oleo veſtro: quia lampades noſtræ extinguuntur.

9. Reſponderunt prudentes, dicentes: Ne fortè non ſufficiat nobis, & vobis, ite potiùs ad vendentes, & emite vobis.

10. Dum autem irent emere, venit ſponſus: & quæ paratæ erant, intraverunt cum eo ad nuptias, & clauſa eſt janua.

11. Noviſſimè verò veniunt & reliquæ virgines, dicentes: Domine, Domine, aperi nobis.

12. At ille reſpondens, ait: Amen dico vobis, neſcio vos.

‖ Marc. 13. 33.

13. ‖ Vigilate itaque, quia neſcitis diem, neque horam. A

‖ Luc. 19. 12. ‡ Conf. Pont. 15.

14. ‖ Sicut enim ‡ homo peregrè proficiſcens, vocavit ſervos ſuos, & tradidit illis bona ſua.

15. Et uni dedit quinque talenta, alii autem duo, alii verò unum, unicuique ſecundùm propriam virtutem, & profectus eſt ſtatim.

16. Abiit autem qui quinque talenta acceperat, & operatus eſt in eis, & lucratus eſt alia quinque.

17. Similiter & qui duo acceperat, lucratus eſt alia duo.

18. Qui autem unum acceperat, abiens fodit in terram, & abſcondit pecuniam domini ſui.

19. Poſt multum verò temporis venit dominus ſervorum illorum, & poſuit rationem cum eis.

20. Et accedens qui quinque talenta acceperat, obtulit alia quinque talenta, dicens: Domine, quinque talenta tradidiſti mihi, ecce alia quinque ſuperlucratus ſum.

21. Ait illi dominus ejus: Euge ſerve bone, & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam, intra in gaudium domini tui.

22. Acceſſit autem & qui duo talenta acceperat, & ait: Domine, duo talenta tradidiſti mihi, ecce alia duo lucratus ſum.

23. Ait illi dominus ejus: Euge ſerve bone, & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam, intra in gaudium domini tui. A

24. Accedens autem & qui unum talentum acceperat, ait: Domine, ſcio quia homo durus es, metis ubi non ſeminaſti, & congregas ubi non ſparſiſti:

25. & timens abii, & abſcondi talentum tuum in terra: ecce habes quod tuum eſt.

26. Reſpondens autem dominus ejus, dixit ei: Serve male, & piger, ſciebas quia meto ubi non ſemino, & congrego ubi non ſparſi:

27. oportuit ergo te committere pecuniam meam nummulariis, & veniens ego recepiſſem utique quod meum eſt cum uſura.

28. Tollite itaque ab eo talentum, & date ei, qui habet decem talenta.

29. ‖ Omni enim habenti dabitur, & abundabit: ei autem, qui non habet, & quod videtur habere, auferetur ab eo.

‖ Sup. 13. 12. Marc. 4. 25. Luc. 8. 18. & 19. 26.

30. Et inutilem ſervum ejicite in tenebras exteriores: illic erit fletus, & ſtridor dentium.

31. † Cùm autem venerit Filius hominis in majeſtate ſua, & omnes angeli cum eo, tunc ſedebit ſuper ſedem majeſtatis ſuæ:

† Fer. 2. Post Dom. 1. Quadr.

32. & congregabuntur ante eum omnes gentes, & ſeparabit eos ab invicem, ſicut paſtor ſegregat oves ab hœdis:

33. & ſtatuet oves quidem à dextris ſuis, hædos autem à ſiniſtris.

34. Tunc dicet rex his, qui à dextris ejus erunt: Venite benedicti Patris mei, poſſidete paratum vobis regnum à conſtitutione mundi.

35. ‖ Eſurivi enim, & dediſtis mihi manducare: ſitivi, & dediſtis mihi bibere: hoſpes eram, & collegiſtis me:

‖ Iſai. 58. 7. Ezech. 18. 7. & 16. ‖ Eccli. 7. 39.

36. nudus, & cooperuiſtis me: ‖ infirmus, & viſitaſtis me: in carcere eram, & veniſtis ad me.

37. Tunc reſpondebunt ei juſti, dicentes: Domine, quando te vidimus eſurientem, & pavimus te: ſitientem, & dedimus tibi potum?

38. quando autem te vidimus hoſpitem, & collegimus te: aut nudum, & cooperuimus te?

39. aut quando te vidimus infirmum: aut in carcere, & venimus ad te?

40. Et reſpondens rex, dicet illis: Amen dico vobis, quamdiu feciſtis uni ex his fratribus meis minimis, mihi feciſtis.

‖ Pſal. 6. 9. Sap. 7. 13. Luc. 13. 27.

41. Tunc dicet & his, qui à ſiniſtris erunt: ‖ Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo, & angelis ejus.

42. Eſurivi enim, & non dediſtis mihi manducare: ſitivi, & non dediſtis mihi potum:

43. hoſpes eram, & non collegiſtis me: nudus, & non cooperuiſtis me: infirmus, & in carcere, & non viſitaſtis me.

44. Tunc reſpondebunt ei & ipſi, dicentes: Domine, quando te vidimus eſurientem, aut ſitientem, aut hoſpitem, aut nudum, aut infirmum, aut in carcere, & non miniſtravimus tibi?

45. Tunc reſpondebit illis, dicens: Amen dico vobis: Quamdiu non feciſtis uni de minoribus his, nec mihi feciſtis.

‖ Joan. 5. 29. Dan. 12. 2.

46. ‖ Et ibunt hi in ſupplicium æternum: juſti autem in vitam æternam.

C A P U T XXVI.

Conſultant principes ſacerdotum de occidendo Jeſu; qui unguento pretioſo à muliere perfunditur, murmurantibus diſcipulis: venditur à Juda; de cujus proditione diſcipulis in cœna loquitur, in qua panem in corpus ſuum, & vinum in ſanguinem conſecrata tradidit diſcipulis: prædicit omnes ſcandalizandos, trinamque Petri negationem: & poſt trinam orationem capitur à Judæis; quorum uni Petrus abſcidit auriculam: diſcipulis fugientibus, coram Caipha à falſis teſtibus accuſatus, mortiſque reus judicatus, conſpuitur ac cæditur, & ter à Petro negatur.

1. ET factum eſt: cùm conſummaſſet Jeſus ſermones hos omnes, dixit diſcipulis ſuis:

‖ Marc. 14. 1. Luc. 22. 1. † PASSIO DOM. PALM. Quartum & ultimū Paſcha miniſterii Chriſti. Anno M. 4036. æræ vulg. 33. ætatis Chriſti 37. Per. Jul. 4746. urbis cond. 784. an. Jul. 78. imp. Tiber. 19.

2. ‖ † Scitis quia poſt biduum Paſcha fiet, & Filius hominis tradetur ut crucifigatur.

3. Tunc congregati ſunt principes ſacerdotum, & ſeniores populi in atrium principis ſacerdotum, qui dicebatur Caiphas:

4. & conſilium fecerunt ut Jeſum dolo tenerent, & occiderent.

5. Dicebant autem: Non in die feſto, ne fortè tumultus fieret in populo.

‖ Joan. 11. 2. & 12. 3. Marc. 14. 3.

6. ‖ Cùm autem Jeſus eſſet in Bethania in domo Simonis leproſi,

7. acceſſit ad eum mulier habens alabaſtrum unguenti pretioſi, & effudit ſuper caput ipſius recumbentis.

8. Videntes autem diſcipuli, indignati ſunt dicentes: Ut quid perditio hæc?

9. potuit enim iſtud venumdari multo, & dari pauperibus.

10. Sciens autem Jeſus, ait illis: Quid moleſti eſtis huic mulieri? opus enim bonum operata eſt in me:

11. nam ſemper pauperes habetis vobiſcum: me autem non ſemper habetis.

12. Mittens enim hæc unguentum hoc in corpus meum, ad ſepeliendum me fecit.

13. Amen dico vobis, ubicumque prædicatum fuerit hoc Evangelium in toto mundo, dicetur & quòd hæc fecit in memoriam ejus.

‖ Marc. 14. 10. Luc. 22. 3.

14. ‖ Tunc abiit unus de duodecim, qui dicebatur Judas Iſcariotes, ad principes ſacerdotum:

15. & ait illis: Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam? At illi conſtituerunt ei triginta argenteos.

16. Et exinde quærebat opportunitatem ut eum traderet.

‖ Marc. 14. 12. Luc. 22. 7.

17. ‖ Prima autem die azymorum acceſſerunt diſcipuli ad Jeſum, dicentes: Ubi vis paremus tibi comedere Paſcha?

18. At Jeſus dixit: Ite in civitatem ad quemdam, & dicite ei: Magiſter dicit: Tempus meum propè eſt, apud te facio Paſcha cum diſcipulis meis.

19. Et fecerunt diſcipuli ſicut conſtituit illis Jeſus, & paraverunt Paſcha.

‖ Mar. 14. 17. Luc. 22. 14.

20. ‖ Veſpere autem facto, diſcumbebat cum duodecim diſcipulis ſuis.

‖ Joan. 13. 21.

21. Et edentibus illis, dixit: Amen dico vobis, ‖ quia unus veſtrùm me traditurus eſt.

22. Et contriſtati valdè, cœperunt ſinguli dicere: Numquid ego ſum Domine?

23. At ipſe reſpondens, ait: Qui intingit mecum manum in paropſide, hic me tradet.

‖ Pſal. 40. 10.

24. Filius quidem hominis vadit, ‖ ſicut ſcriptum eſt de illo: væ autem homini illi, per quem Filius hominis tradetur: bonum erat ei, ſi natus non fuiſſet homo ille.

25. Reſ-

25. Reſpondens autem Judas, qui tradidit eum, dixit: Numquid ego ſum Rabbi? Ait illi: Tu dixiſti.

‖ 1. *Cor.* 11. 4. 26. ‖ Cœnantibus autem eis, accepit Jeſus panem, & benedixit, ac fregit, deditque diſcipulis ſuis, & ait: Accipite, & comedite: hoc eſt corpus meum.

27. Et accipiens calicem gratias egit: & dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes.

28. Hic eſt enim ſanguis meus novi teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.

29. Dico autem vobis: Non bibam amodò de hoc genimine vitis uſque in diem illum, cùm illud bibam vobiſcum novum in regno Patris mei.

30. Et hymno dicto, exierunt in montem Oliveti.

‖ *Marc.* 14. 27. *Joan.* 16. 32. ‖ *Zach.* 13. 7 31. Tunc dicit illis Jeſus: ‖ Omnes vos ſcandalum patiemini in me, in iſta nocte. Scriptum eſt enim: ‖ Percutiam paſtorem, & diſpergentur oves gregis.

32. Poſtquam autem reſurrexero, ‖ præcedam vos in Galilæam. ‖ *Marc.* 14. 28 & 16. 7

33. Reſpondens autem Petrus, ait illi: Et ſi omnes ſcandalizati fuerint in te, ego numquam ſcandalizabor.

34. Ait illi Jeſus: ‖ Amen dico tibi, quia in hac nocte antequam gallus cantet, ter me negabis. ‖ *Marc.* 14. 30. *Joan.* 13. 38.

35. Ait illi Petrus: ‖ Etiamſi oportuerit me mori tecum, non te negabo. Similiter & omnes diſcipuli dixerunt. ‖ *Marc.* 14. 32. *Luca* 22. 13.

36. Tunc venit Jeſus cum illis in villam, quæ dicitur Gethſemani, & dixit diſcipulis ſuis: Sedete hic donec vadam illuc, & orem.

37. Et aſſumpto Petro, & duobus filiis Zebedæi, cœpit contriſtari & mœſtus eſſe.

38. Tunc ait illis: Triſtis eſt anima mea uſque ad mortem: ſuſtinete hìc, & vigilate mecum.

39. Et progreſſus puſillum, procidit in faciem ſuam, orans, & dicens: Pater mi, ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte. Verumtamen non ſicut ego volo, ſed ſicut tu.

40. Et venit ad diſcipulos ſuos: & invenit eos dormientes, & dicit Petro: Sic non potuiſtis una hora vigilare mecum?

41. Vigilate, & orate ut non intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus eſt, caro autem infirma.

42. Iterùm ſecundò abiit, & oravit, dicens: Pater mi, ſi non poteſt hic calix tranſire niſi bibam illum, fiat voluntas tua.

43. Et venit iterùm, & invenit eos dormientes: erant enim oculi eorum gravati,

44. Et relictis illis, iterùm abiit, & oravit tertiò, eumdem ſermonem dicens.

45. Tunc venit ad diſcipulos ſuos, & dicit illis: Dormite jam, & requieſcite: ecce appropinquavit hora, & Filius hominis tradetur in manus peccatorum.

46. Surgite eamus: ecce appropinquavit qui me tradet.

‖ *Marc.* 14. 43. *Luc.* 22. 47 *Joan.* 18. 3. 47. ‖ Adhuc eo loquente, ecce Judas unus de duodecim venit, & cum eo turba multa cum gladiis, & fuſtibus, miſſi à principibus ſacerdotum, & ſenioribus populi.

48. Qui autem tradidit eum, dedit illis ſignum, dicens: Quemcumque oſculatus fuero, ipſe eſt, tenete eum.

49. Et confeſtim accedens ad Jeſum, dixit: Ave Rabbi: Et oſculatus eſt eum.

50. Dixitque illi Jeſus: Amice, ad quid veniſti? Tunc acceſſerunt, & manus injecerunt in Jeſum, & tenuerunt eum.

51. Et ecce unus ex his, qui erant cum Jeſu, extendens manum, exemit gladium ſuum, & percutiens ſervum principis ſacerdotum amputavit auriculam ejus.

52. Tunc ait illi Jeſus: Converte gladium tuum in locum ſuum. ‖ Omnes enim, qui acceperint gladium, gladio peribunt. ‖ *Gen.* 9. 6. *Apoc.* 13. 10.

53. An putas, quia non poſſum rogare patrem meum, & exhibebit mihi modò pluſquàm duodecim legiones angelorum?

54. ‖ Quomodo ergo implebuntur Scripturæ, quia ſic oportet fieri? ‖ *Iſaiæ* 53. 10.

55. In illa hora dixit Jeſus turbis: Tamquam ad latronem exiſtis cum gladiis, & fuſtibus comprehendere me: quotidie apud vos ſedebam docens in templo, & non me tenuiſtis.

56. Hoc autem totum factum eſt, ‖ ut adimplerentur Scripturæ prophetarum. Tunc diſcipuli omnes, ‖ relicto eo, fugerunt. ‖ *Thr.* 4. 20. ‖ *Marc.* 14 50

57. ‖ At illi tenentes Jeſum, duxerunt ad Caipham principem ſacerdotum, ubi Scribæ & ſeniores convenerant. ‖ *Luc.* 22. 54. *Joan.* 18 24.

58. Petrus autem ſequebatur eum à longè, uſque in atrium principis ſacerdotum. Et ingreſſus intrò, ſedebat cum miniſtris, ut videret finem.

59. Principes autem ſacerdotum, & omne concilium, quærebant falſum teſtimonium contra Jeſum, ut eum morti traderent:

60. & non invenerunt, cùm multi falſi teſtes acceſſiſſent. Noviſſimè autem venerunt duo falſi teſtes,

‖ Joan. 2. 19

61. & dixerunt: Hic dixit: ‖ Poſſum deſtruere templum Dei, & poſt triduum reædificare illud.

62. Et ſurgens princeps ſacerdotum, ait illi: Nihil reſpondes ad ea, quæ iſti adverſùm te teſtificantur?

63. Jeſus autem tacebat. Et princeps ſacerdotum ait illi: Adjuro te per Deum vivum, ut dicas nobis ſi tu es Chriſtus filius Dei.

‖ Sup. 16. 27. Rom. 14. 10. 1. Theſſ. 4. 15.

64. Dicit illi Jeſus: Tu dixiſti. Verumtamen dico vobis, ‖ amodò videbitis filium hominis ſedentem à dextris virtutis Dei, & venientem in nubibus cœli.

65. Tunc princeps ſacerdotum ſcidit veſtimenta ſua, dicens: Blaſphemavit: quid adhuc egemus teſtibus? ecce nunc audiſtis blaſphemiam:

66. quid vobis videtur? At illi reſpondentes dixerunt: Reus eſt mortis.

‖ Iſaia. 50. 6. Marc. 14. 65.

67. ‖ Tunc expuerunt in faciem ejus, & colaphis eum ceciderunt, alii autem palmas in faciem ejus dederunt,

68. dicentes: Prophetiza nobis Chriſte, quis eſt qui te percuſſit?

‖ Luc. 22. 55. Joan. 18. 25.

69. ‖ Petrus verò ſedebat foris in atrio: & acceſſit ad eum una ancilla, dicens: Et tu cum Jeſu Galilæo eras.

70. At ille negavit coram omnibus, dicens: Neſcio quid dicis.

71. Exeunte autem illo januam, vidit eum alia ancilla, & ait his, qui erant ibi: Et hic erat cum Jeſu Nazareno.

72. Et iterùm negavit cum juramento: Quia non novi hominem.

73. Et poſt puſillum acceſſerunt qui ſtabant, & dixerunt Petro: Verè & tu ex illis es: nam & loquela tua manifeſtum te facit.

74. Tunc cœpit deteſtari, & jurare quia non noviſſet hominem. Et continuò gallus cantavit.

75. Et recordatus eſt Petrus verbi Jeſu, quod dixerat: Priùs quàm gallus cantet, ter me negabis. Et egreſſus foras, flevit amarè.

CAPUT XXVII.

Judas, relatis argenteis, laqueo ſe ſuſpendit: Jeſus coram Pilato accuſatus, non reſpondet; uxor autem Pilati dicit ipſum juſtum: præeligitur tamen Barabbas: Pilatus lotis manibus Jeſum flagellatum tradit crucifigendum: qui à militibus multipliciter illuſus, ducitur ad crucifigendum; & felleo vino potatus, inter latrones crucifigitur, diviſis ipſius veſtimentis: & à variis multæ jactantur in ipſum blaſphemiæ: ſuboriuntur tenebræ; & clamans Jeſus Eli, acetoque potatus, cum clamore expirat, ac ſigna varia fiunt: corpus Jeſu à Joſeph ſepultum, cuſtoditur à militibus.

1. MAnè autem facto, conſilium inierunt omnes principes ſacerdotum, & ſeniores populi adversùs Jeſum, ut eum morti traderent.

‖ Marc. 15. 1. Luc. 23. 1. Joan. 18. 25.

2. ‖ Et vinctum adduxerunt eum, & tradiderunt Pontio Pilato præſidi.

3. Tunc videns Judas, qui eum tradidit, quòd damnatus eſſet; pœnitentia ductus, retulit triginta argenteos principibus ſacerdotum, & ſenioribus,

4. dicens: Peccavi, tradens ſanguinem juſtum. At illi dixerunt: Quid ad nos? tu videris.

‖ Act. 1. 18.

5. Et projectis argenteis in templo, receſſit, ‖ & abiens laqueo ſe ſuſpendit.

6. Principes autem ſacerdotum, acceptis argenteis, dixerunt: Non licet eos mittere in corbonam: quia pretium ſanguinis eſt.

7. Conſilio autem inito, emerunt ex illis agrum figuli, in ſepulturam peregrinorum.

‖ Act. 1. 19.

8. ‖ Propter hoc vocatus eſt ager ille, Haceldama, hoc eſt, ager ſanguinis, uſque in hodiernum diem.

‖ Zach. 11. 12.

9. Tunc impletum eſt quod dictum eſt per Jeremiam prophetam, dicentem: ‖ Et acceperunt triginta argenteos pretium appretiati, quem appretiaverunt à filiis Iſrael:

10. & dederunt eos in agrum figuli, ſicut conſtituit mihi Dominus.

‖ Marc. 15. 2. Luc. 23. 3. Joan. 18. 33.

11. Jeſus autem ſtetit ante præſidem, ‖ & interrogavit eum præſes, dicens: Tu es

Rex Judæorum? Dicit illi Jeſus: Tu dicis.

12. Et cùm accuſaretur à principibus ſacerdotum, & ſenioribus, nihil reſpondit.

13. Tunc dicit illi Pilatus: Non audis quanta adverſum te dicunt teſtimonia?

14. Et non reſpondit ei ad ullum verbum, ita ut miraretur præſes vehementer.

15. Per diem autem ſolemnem conſueverat præſes populo dimittere unum vinctum, quem voluiſſent.

16. Habebat autem tunc vinctum inſignem, qui dicebatur Barabbas.

17. Congregatis ergo illis, dixit Pilatus: Quem vultis dimittam vobis: Barabbam, an Jeſum, qui dicitur Chriſtus?

18. Sciebat enim quòd per invidiam tradidiſſent eum.

19. Sedente autem illo pro tribunali, miſit ad eum uxor ejus, dicens: Nihil tibi, & juſto illi. Multa enim paſſa ſum hodie per viſum propter eum.

‖ Marc. 15. 11. Luc. 23. 18. Joa. 18. 40. Act. 3. 14.

20. ‖ Principes autem ſacerdotum, & ſeniores perſuaſerunt populis ut peterent Barabbam, Jeſum verò perderent.

21. Reſpondens autem præſes, ait illis: Quem vultis vobis de duobus dimitti? At illi dixerunt: Barabbam.

22. Dicit illis Pilatus: Quid igitur faciam de Jeſu, qui dicitur Chriſtus?

23. Dicunt omnes: Crucifigatur. Ait illis præſes: Quid enim mali fecit? At illi magis clamabant dicentes: Crucifigatur.

24. Videns autem Pilatus quia nihil proficeret, ſed magis tumultus fieret: accepta aqua, lavit manus coram populo: dicens: Innocens ego ſum à ſanguine juſti hujus: vos videritis.

25. Et reſpondens univerſus populus, dixit: Sanguis ejus ſuper nos, & ſuper filios noſtros.

26. Tunc dimiſit illis Barabbam: Jeſum autem flagellatum tradidit eis ut crucifigeretur.

27. Tunc milites præſidis ſuſcipientes Jeſum in prætorium, ‖ congregaverunt ad eum univerſam cohortem: ‖ Marc. 15. 16. Pſalm. 21. 17.

28. & exuentes eum, chlamydem coccineam circumdederunt ei,

29. ‖ & plectentes coronam de ſpinis, poſuerunt ſuper caput ejus, & arundinem in dextera ejus. Et genu flexo ante eum, illudebant ei, dicentes: Ave rex Judæorum. ‖ Joa. 19. 2.

30. Et exſpuentes in eum, acceperunt arundinem, & percutiebant caput ejus.

31. Et poſtquam illuſerunt ei, exuerunt eum chlamyde, & induerunt eum veſtimentis ejus, & duxerunt eum ut crucifigerent.

‖ Marc. 15. 21. Luc. 23. 26.

32. ‖ Exeuntes autem invenerunt hominem Cyrenæum, nomine Simonem: hunc angariaverunt ut tolleret crucem ejus.

‖ Marc. 15. 22. Luc. 23. 33. Joan. 19. 17.

33. ‖ Et venerunt in locum, qui dicitur Golgotha, quod eſt Calvariæ locus;

34. Et dederunt ei vinum bibere cum felle miſtum. Et cùm guſtaſſet, noluit bibere.

‖ Marc. 15. 24. Luc. 23. 34. Joan. 19. 23. ‖ Pſal. 21. 19.

35. Poſtquam autem crucifixerunt eum, ‖ diviſerunt veſtimenta ejus, ſortem mittentes: ut impleretur quod dictum eſt per Prophetam dicentem: ‖ Diviſerunt ſibi veſtimenta mea, & ſuper veſtem meam miſerunt ſortem.

36. Et ſedentes ſervabant eum.

37. Et impoſuerunt ſuper caput ejus cauſam ipſius ſcriptam: HIC EST JESUS REX JUDÆORUM.

38. Tunc crucifixi ſunt cum eo duo latrones: unus à dextris, & unus à ſiniſtris.

39. Prætereuntes autem blaſphemabant eum moventes capita ſua,

‖ Joan. 2. 19.

40. & dicentes: ‖ Vah qui deſtruis templum Dei, & in triduo illud reædificas: ſalva temetipſum: ſi filius Dei es, deſcende de cruce.

41. Similiter & principes ſacerdotum illudentes cum Scribis, & ſenioribus dicebant:

42. Alios ſalvos fecit, ſeipſum non poteſt ſalvum facere: ‖ ſi rex Iſrael eſt, deſcendat nunc de cruce, & credimus ei: ‖ Sap. 2. 18.

43. ‖ confidit in Deo: liberet nunc, ſi vult, eum: dixit enim: Quia filius Dei ſum. ‖ Pſal. 21. 9.

44. Idipſum autem & latrones, qui crucifixi erant cum eo, improperabant ei.

45. A ſexta autem hora tenebræ factæ ſunt ſuper univerſam terram, uſque ad horam nonam.

46. Et circa horam nonam clamavit Jeſus voce magna, dicens: ‖ Eli, Eli, lammaſabacthani? hoc eſt: Deus meus, Deus meus ut quid dereliquiſti me? ‖ Pſal. 21. 2.

47. Quidam autem illic ſtantes, & audientes, dicebant: Eliam vocat iſte.

48. Et continuò currens unus ex eis acceptam ſpongiam implevit aceto, & impoſuit arundini, & dabat ei bibere.

49. Ceteri verò dicebant: Sine, videamus, an veniat Elias liberans eum.

50. Jeſus autem iterùm clamans voce magna, emiſit ſpiritum.

‖ 2. Par. 3. 14. 51. ‖ Et ecce velum templi ſciſſum eſt in duas partes à ſummo uſque deorſum, & terra mota eſt, & petræ ſciſſæ ſunt,

52. & monumenta aperta ſunt: & multa corpora ſanctorum, qui dormierant, ſurrexerunt.

53. Et exeuntes de monumentis poſt reſurrectionem ejus, venerunt in ſanctam civitatem, & apparuerunt multis.

54. Centurio autem, & qui cum eo erant, cuſtodientes Jeſum, viſo terræmotu & his, quæ fiebant, timuerunt valdè, dicentes: Verè Filius Dei erat iſte.

55. Erant autem ibi mulieres multæ à longè, quę ſecutę erant Jeſum à Galilęa, miniſtrantes ei:

56. inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Jacobi, & Joſeph mater, & mater filiorum Zebedæi.

57. ‖ Cùm autem ſerò factum eſſet, venit quidam homo dives ab Arimathæa, nomine Joſeph, qui & ipſe diſcipulus erat Jeſu. ‖ Marc. 15. 42. Luc. 23. 50. Joan. 19. 38.

58. Hic acceſſit ad Pilatum, & petiit corpus Jeſu. Tunc Pilatus juſſit reddi corpus.

59. Et accepto corpore, Joſeph involvit illud in ſindone munda.

60. Et poſuit illud in monumento ſuo novo, quod exciderat in petra. Et advolvit ſaxum magnum ad oſtium monumenti, & abiit.

61. Erat autem ibi Maria Magdalene, & altera Maria, ſedentes contra ſepulchrum.

62. Altera autem die, quæ eſt poſt Paraſceven, convenerunt principes ſacerdotum, & Phariſæi ad Pilatum,

63. dicentes: Domine, recordati ſumus, quia ſeductor ille dixit adhuc vivens: Poſt tres dies reſurgam.

64. Jube ergo cuſtodiri ſepulchrum uſque in diem tertium: ne fortè veniant diſcipuli ejus, & furentur eum, & dicant plebi: Surrexit à mortuis: & erit noviſſimus error pejor priore.

65. Ait illis Pilatus: Habetis cuſtodiam, ite, cuſtodite ſicut ſcitis.

66. Illi autem abeuntes, munierunt ſepulchrum, ſignantes lapidem, cum cuſtodibus.

CAPUT XXVIII.

Facto terræmotu, exterritiſque cuſtodibus Angelus mulieribus narrat Chriſti reſurrectionem: qui ipſis apparens jubet (ſicut & Angelus juſſerat) ut diſcipulis nuntient, quòd Dominum in Galilæa viſuri ſint: milites ſepulchri cuſtodes, pecunia corrupti, dicunt corpus Chriſti furto ſublatum: diſcipuli videntes in Galilæa Dominum, jubentur ire ad docendas & baptizandas omnes gentes.

1. VEſpere † autem ſabbati, quæ luceſcit in prima ſabbati, venit Maria † Sabbato Sancto. Marc. 16. 1. Joan. 20. 1.

Magda-

Magdalene, & altera Maria, videre ſepulchrum.

2. Et ecce terræmotus factus eſt magnus. Angelus enim Domini deſcendit de cœlo: & accedens revolvit lapidem, & ſedebat ſuper eum:

3. erat autem aſpectus ejus ſicut fulgur: & veſtimentum ejus ſicut nix.

4. Præ timore autem ejus exterriti ſunt cuſtodes, & facti ſunt velut mortui.

5. Reſpondens autem angelus dixit mulieribus: Nolite timere vos: ſcio enim, quòd Jeſum, qui crucifixus eſt, quæritis:

6. non eſt hic: ſurrexit enim, ſicut dixit: venite, & videte locum, ubi poſitus erat Dominus.

7. Et citò euntes, dicite diſcipulis ejus, quia ſurrexit: & ecce præcedet vos in Galilæam: ibi eum videbitis. Ecce prędixi vobis. ᴀ

8. Et exierunt citò de monumento cum timore, & gaudio magno, currentes nuntiare diſcipulis ejus.

9. Et ecce Jeſus occurrit illis, dicens: Avete. Illæ autem acceſſerunt, & tenuerunt pedes ejus, & adoraverunt eum.

10. Tunc ait illis Jeſus: Nolite timere. Ite, nuntiate fratribus meis ut eant in Galilæam, ibi me videbunt.

11. Quæ cùm abiiſſent, ecce quidam de cuſtodibus venerunt in civitatem, & nuntiaverunt principibus ſacerdotum omnia quæ facta fuerant.

12. Et congregati cum ſenioribus conſilio accepto, pecuniam copioſam dederunt militibus,

13. dicentes: Dicite quia diſcipuli ejus nocte venerunt, & furati ſunt eum, nobis dormientibus:

14. Et ſi hoc auditum fuerit à præſide, nos ſuadebimus ei, & ſecuros vos faciemus.

15. At illi accepta pecunia, fecerunt ſicut erant edocti. Et divulgatum eſt verbum illud apud Judæos, uſque in hodiernum diem.

16. † Undecim autem diſcipuli abierunt in Galilæam in montem, ubi conſtituerat illis Jeſus. † Fer. 6. Post Pascha.

17. Et videntes eum adoraverunt: quidam autem dubitaverunt.

18. Et accedens Jeſus locutus eſt eis, dicens: † Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo, & in terra. † In Feſto SS. Trinit.

19. ‖ Euntes ergo docete omnes gentes: baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti: ‖ *Marc.* 16. 15.

20. docentes eos ſervare omnia quæcumque mandavi vobis: & ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus, uſque ad conſummationem ſæculi. ᴀ

SANCTUM JESU CHRISTI EVANGELIUM SECUNDUM MARCUM.

MARCUS Diſcipulus & interpres Petri, *inquit Hieronymus*, juxta quod Petrum referentem audierat, rogatus Romæ à fratribus, breve ſcripſit Evangelium; quod cùm Petrus audiviſſet & probavit, & Eccleſiæ legendum ſua auctoritate dedit. *Attamen Matthæi Hebræo adjutus fuiſſe videtur: ſicut Marci Græco, qui poſtea Matthæi Græcus interpres fuit. Nam quamvis Syriacæ translationis auctor affirmet, Marcum Latinè ſcripſiſſe, cum tamen Græco uſum eloquio, docent nos Hieronymus Epiſt. ad Damaſ. & Auguſtinus lib. 1. de conſenſu, cap. 2. quamquam in gratiam præcipuè Romanorum, ſicut & Paulus ad Romanos Epiſtolam ſcripſit lingua Græca. Nempè Judæi qui Romæ erant, plerique Latini ſermonis ignari, & Romanorum vix quiſquam non Græcè intelligens etiam inter ipſas fœminas, ut ex Juvenali diſcimus. Conſtat certè noſtram vulgatam Latinam verſionem tam Matthæi quàm Marci ex Græca editione translatam. Narrat autem ipſe ferè eadem quæ Matthæus, ſed breviùs & contractiùs, unde* Matthæi breviator *ab Auguſtino dicitur.*

Poſt annum decimum à Paſſione & paulò antequam Alexandriam proficiſceretur, eum ſcripſiſſe docent Euſebius, Euthymius, & Baronius. Ad quam à S. Petro miſſus Olympiadis 205. anno tertio, Claudii Imper. item 3., ut vult Euſeb. in Chronico Græco, hoc eſt Æræ noſtræ anno 43. poſt Paſſionem 10. tam florentem ibi doctrina & vitæ continentia conſtituit Eccleſiam, ut omnes ſectatores Chriſti ad exemplum ſui cogeret, *inquit Hieronymus: unde* Cœnobitarum princeps & inſtitutor *eſt appellatus. Alexandriæ in octava Paſchæ 25. Aprilis, cùm pridie ad altare ſacris dans operam, eſſet comprehenſus, martyrio affectus eſt, ut habent Græca Menologia & Latina Martyrologia, atque Euſebius, Hieronymus & alii ſcriptores.*

CAPUT PRIMUM.

Joannes in auſteritate vitæ prædicat, ac baptizat aqua; Chriſtus verò Spiritu Sancto: qui à Joanne baptizatus, cum beſtiis agens in deſerto, poſt jejunium quadraginta dierum à ſatana tentatur; & Joanne tradito, prædicare incipit in Galilæa: vocatiſque Simone & Andrea, Jacobo & Joanne Zebedæi, accedit Capharnaum, & reliqua Galilææ loca, ibique prædicans, curat ſocrum Simonis, & leproſum, quem mittit ad ſacerdotes, plurimoſque dæmoniacos ac malè habentes, cum magna omnium admiratione.

1. INITIUM Evangelii Jeſu Chri-
ſti, Filii Dei.
2. Sicut ſcriptum eſt in Iſaia
propheta: ‖ Ecce ego mitto ‖ Mal. 3. 1.
angelum meum ante fa-
ciem tuam, qui præparabit
viam tuam ante te.
3. ‖ Vox clamantis in deſerto: Parate viam ‖ Iſai. 40. 3. Matt. 3. 3.
Domini, rectas facite ſemitas ejus. Luc. 3. 4.
4. Fuit Joannes in deſerto baptizans, & Joan. 1. 23.
prædicans baptiſmum pœnitentiæ in remiſſio- Ann. M.
nem peccatorum. 4012. ... vulg. 28.
5. ‖ Et egrediebatur ad eum omnis Judææ re- ‖ Matt. 3. 5.
gio, & Jeroſolymitæ univerſi, & baptizabãtur ab
illo in Jordanis flumine, confitentes peccata ſua.

6. ‖

‖ Matt. 3. 4. ‖ Levit. 11. 22. 6. ‖ Et erat Joannes veſtitus pilis cameli, & zona pellicea circa lumbos ejus, ‖ & locuſtas, & mel ſilveſtre edebat. Et prædicabat dicens:

‖ Matth. 3. 11. Luc. 3. 16. Joan. 1. 27. ‖ Actor. 1. 5. & 2. 4. & 11. 16. & 19. 4. 7. ‖ Venit fortior me poſt me: cujus non ſum dignus procumbens ſolvere corrigiam calceamentorum ejus.

8. ‖ Ego baptizavi vos aqua, ille verò baptizabit vos Spiritu ſancto.

9. Et factum eſt: io diebus illis venit Jeſus à Nazareth Galilææ: & baptizatus eſt à Joanne in Jordane.

‖ Luc. 3. 22. Joan. 1. 32. 10. Et ſtatim aſcendens de aqua, vidit cœlos apertos, ‖ & Spiritum tamquam columbam deſcendentem, & manentem in ipſo.

11. Et vox facta eſt de cœlis: Tu es filius meus dilectus, in te complacui.

‖ Matt. 4. 1. Luc. 4. 1. 12. ‖ Et ſtatim Spiritus expulit eum in deſertum.

13. Et erat in deſerto quadraginta diebus, & quadraginta noctibus: & tentabatur à ſatana: eratque cum beſtiis, & angeli miniſtrabaot illi.

‖ Matth. 4. 12. Luc. 4. 14. Joan. 4. 43. 14. ‖ Poſtquam autem traditos eſt Joannes, venit Jeſus in Galilæam, prædicans Evangelium regni Dei,

15. & dicens: Qnoniam impletum eſt tempus, & appropinquavit regnum Dei: pœnitemioi, & credite Evangelio.

‖ Matt. 4. 18. Luc. 5. 2. 16. ‖ Et præteriens ſecus Mare Galilææ, vidit Simooem, & Andream fratrem ejus, mittentes retia in mare, (erant enim piſcatores)

17. & dixit eis Jeſus: Venite poſt me, & faciam vos fieri piſcatores hominum.

18. Et protinus relictis retibus, ſecuti ſunt eum.

19. Et progreſſus inde puſillom, vidit Jacobum Zebedæi, & Joannem fratrem ejus, & ipſos componentes retia in navi:

20. & ſtatim vocavit illos. Et relicto patre ſuo Zebedæo in navi cum mercenariis, ſecuti ſunt eum.

‖ Matth. 4. 13. Luc. 4. 31. 21. ‖ Et ingrediuntur Capharnaum: & ſtatim ſabbatis ingreſſus in ſyoagogam, docebat eos.

‖ Matth. 7. 28. Luc. 4. 32. 22. ‖ Et ſtupebaot ſoper doctrina ejus: erat enim docens eos, quaſi poteſtatem habens, & non ſicut Scribæ.

‖ Luc. 4. 33. 23. ‖ Et erat io ſynagoga eorum homo in ſpiritu immundo: & exclamavit

24. dicens: Quid nobis, & tibi Jeſu Nazarene: veniſti perdere nos? ſcio qui ſis, Sanctus Dei.

25. Et comminatus eſt ei Jeſus, dicens: Obmuteſce, & exi de homine.

26. Et diſcerpens eum ſpiritus immundus, & clamans voce magna exiit ab eo.

27. Et mirati ſunt omnes, ita ut conquirerent inter ſe diceotes: Quidnam eſt hoc? quænam doctrina hæc nova? quia in poteſtate etiam ſpiritibus immundis imperat, & obediunt ei.

28. Et proceſſit rumor ejus ſtatim in omnem regionem Galilææ.

‖ Matth. 8. 14. Luc. 4. 38. 29. ‖ Et protinus egredientes de ſynagoga, veneruot in domum Simonis, & Andreę cum Jacobo & Joanne.

30. Decumbebat autem ſocrus Simonis febricitans: & ſtatim dicunt ei de illa.

31. Et accedens elevavit eam, apprehenſa manu ejus: & continuò dimiſit eam febris, & miniſtrabat eis.

32. Veſpere autem facto cùm occidiſſet ſol, afferebant ad eum omnes malè habentes, & dæmonia habentes:

33. & erat omnis civitas congregata ad januam.

34. Et curavit multos, qui vexabantur variis laoguoribus, ‖ & dæmonia multa ejiciebat, & non ſinebat ea loqui, quoniam ſciebant eum. ‖ Luc. 4. 41.

35. Et diluculò valdè ſurgens, egreſſus abiit io deſertum locum, ibique orabat.

36. Et proſecutus eſt eum Simon, & qui cum illo erant.

37. Et cùm inveniſſent eum, dixerunt ei: Quia omnes quærunt te.

38. Et ait illis: Eamus in proximos vicos, & civitates, ut & ibi prædicem: ad hoc enim veni.

39. Et erat prædicans in ſynagogis eorum, & in omni Galilæa, & dæmonia ejiciens.

40. ‖ Et venit ad eum leproſus deprecans eum: & genu flexo dixit ei: Si vis, potes me mundare. ‖ Matt. 8. 2. Luc. 5. 12.

41. Jeſus autem miſertus ejus, extendit manum ſuam: & tangens eum, ait illi: Volo: Mundare.

42. Et cùm dixiſſet, ſtatim diſceſſit ab eo lepra, & mundatus eſt.

43. Et comminatus eſt ei, ſtatimque ejecit illum.

44. & dicit ei: Vide nemini dixeris: ſed vade, oſtende te principi ſacerdotum, & offer pro emundatione tua, ‖ quæ præcepit Moyſes in teſtimoniom illis. ‖ Levit. 14. 2.

45. At ille egreſſus cœpit prædicare, & diffamare ſermonem, ita ut jam non poſſet manifeſtè introire in civitatem, ſed foris in deſertis locis eſſet, & conveniebant ad eum undique.

CAPUT II.

Murmurantibus Scribis, quòd Paralytico per tectum in grabato demiſſo, diceret remitti peccata, jubens ipſum ferre grabatum, ſanat eum: apud Levin, quem ad ſe ſequendum vocaverat, diſcumbens cum pluribus publicanis, rationem dicit, murmurantibus Phariſæis, quare cum peccatoribus converſetur, & cur ipſius diſcipuli non jejunent; quos etiam ſpicas ſabbato vellentes excuſat.

1. ET iterùm intravit Capharnaum poſt dies, Matth. 9. 1.

2. & auditum eſt quòd in domo eſſet, & convenerunt multi, ita ot non caperet oeque ad januam, & loquebatur eis verbum.

3. ‖ Et venerunt ad eum ferentes paralyticum, qui à quatuor portabatur. ‖ Luc. 5. 18.

4. Et cùm non poſſent offerre eum illi præ turba, nudaverunt tectum obi erat: & patefacientes ſubmiſerunt grabatum, in quo paralyticus jacebat.

5. Cùm autem vidiſſet Jeſus fidem illorum, ait paralytico: Fili, dimittontur tibi peccata tua.

6. Erant autem illic quidam de ſcribis ſedentes, & cogitantes in cordibus ſuis:

7. Quid hic ſic loquitur? blaſphemat. ‖ Quis poteſt dimittere peccata, niſi ſolus Deus? ‖ Job 14. 4. Iſai. 43. 25.

8. Quo ſtatim cognito Jeſus ſpiritu ſuo,

quia ſic cogitarent intra ſe, dicit illis: Quid iſta cogitatis in cordibus veſtris?

9. Quid eſt facilius dicere paralytico: Dimittuntur tibi peccata; an dicere: Surge, tolle grabatum tuum, & ambula?

10. Ut autem ſciatis quia filius hominis habet poteſtatem in terra dimittendi peccata, (ait paralytico)

11. tibi dico: Surge, tolle grabatum tuum, & vade in domum tuam.

12. Et ſtatim ſurrexit ille: &, ſublato grabato, abiit coram omnibus, ita ut mirarentur omnes, & honorificarent Deum, dicentes: Quia numquam ſic vidimus.

13. Et egreſſus eſt rurſus ad mare: omniſque turba veniebat ad eum, & docebat eos.

‖ Matt. 9. 9. Luc. 5. 27. 14. ‖ Et cùm præteriret, vidit Levi Alphæi ſedentem ad telonium, & ait illi: Sequere me. Et ſurgens ſecutus eſt eum.

15. Et factum eſt, cùm accumberet in domo illius, multi publicani, & peccatores ſimul diſcumbebant cum Jeſu, & diſcipulis ejus: erant enim multi, qui & ſequebantur eum.

16. Et Scribæ, & Phariſæi videntes quia manducaret cum publicanis, & peccatoribus, dicebant diſcipulis ejus: Quare cum publicanis, & peccatoribus manducat & bibit Magiſter veſter?

1. Tim. 1. 15. 17. ‖ Hoc audito Jeſus ait illis: Non neceſſe habent ſani medico, ſed qui malè habent: non enim veni vocare juſtos, ſed peccatores.

18. Et erant diſcipuli Joannis, & Phariſæi jejunantes: & veniunt, & dicunt illi: Quare diſcipuli Joannis, & Phariſæorum jejunant, tui autem diſcipuli non jejunant?

19. Et ait illis Jeſus: Numquid poſſunt filii nuptiarum, quamdiù ſponſus cum illis eſt, jejunare? Quanto tempore habent ſecum ſponſum, non poſſunt jejunare.

‖ Matth. 9. 15. Luc. 5. 35. 20. ‖ Venient autem dies cùm auferetur ab eis ſponſus: & tunc jejunabunt in illis diebus.

21. Nemo aſſumentum panni rudis aſſuit veſtimento veteri: alioquin aufert ſupplementum novum à veteri, & major ſciſſura fit.

22. Et nemo mittit vinum novum in utres veteres: alioquin dirumpet vinum utres, & vinum effundetur, & utres peribunt: ſed vinum novum in utres novos mitti debet.

23. ‖ Et factum eſt iterùm cùm Dominus ſabbatis ambularet per ſata, & diſcipuli ejus cœperunt progredi, & vellere ſpicas. ‖ Matth. 12. 1. Luc. 6. 1.

24. Phariſæi autem dicebant ei: Ecce, quid faciunt ſabbatis quod non licet?

25. Et ait illis: ‖ Numquam legiſtis quid fecerit David, quando neceſſitatem habuit, & ‖ 1. Reg. 21. 6.
eſuriit ipſe, & qui cum eo erant?

26. quomodo introivit in domum Dei ſub Abiathar principe ſacerdotum, & panes propoſitionis manducavit, quos non licebat manducare, ‖ niſi ſacerdotibus, & dedit eis, qui Lev. 24. 9.
cum eo erant?

27. Et dicebat eis: Sabbatum propter hominem factum eſt, & non homo propter ſabbatum.

28. Itaque Dominus eſt filius hominis, etiam ſabbati.

CAPUT III.

Poſtquam manum aridam curaverat, Phariſæorum cedens machinationi ſecedit, turbis undique ad ipſum confluentibus; quarum infirmos curat: duodecim à ſe electos (qui hic recenſentur) mittit ad prædicandum, data ipſis poteſtate ſuper infirmitates ac dæmonia: Scribas blaſphemantes ipſum in Beelzebub ejicere dæmonia convincit falſitatis, dicens blaſphemiam in Spiritum ſanctum irremiſſibilem, & quæ ſint mater & fratres ejus.

1. ET introivit iterùm in ſynagogam: Matth. 12. 10. Luc. 6. 6.
& erat ibi homo habens manum aridam.

2. Et obſervabant eum, ſi ſabbatis curaret, ut accuſarent illum.

3. Et ait homini habenti manum aridam: Surge in medium.

4. Et dicit eis: Licet ſabbatis benefacere, an malè? animam ſalvam facere, an perdere? At illi tacebant.

5. Et circumſpiciens eos cum ira, contriſtatus ſuper cæcitate cordis eorum, dicit homini: Extende manum tuam. Et extendit, & reſtituta eſt manus illi.

6. ‖ Exeuntes autem Phariſæi, ſtatim cum ‖ Matt. 12. 14.
Herodianis conſilium faciebant adversùs eum, quomodo eum perderent.

7. Jeſus

7. Jeſus autem cum diſcipulis ſuis ſeceſſit
ad mare: & multa turba à Galilæa, & Ju-
dæa ſecuta eſt eum,
8. & ab Jeroſolymis, & ab Idumæa, &
trans Jordanem: & qui circa Tyrum, & Si-
donem, multitudo magna, audientes quæ fa-
ciebat, venerunt ad eum.
9. Et dixit diſcipulis ſuis ut navicula ſibi
deſerviret propter turbam, ne comprimerent
eum:
10. multos enim ſanabat, ita ut irruerent
in eum, ut illum tangerent quotquot habe-
bant plagas.
11. Et ſpiritus immundi, cùm illum vi-
debant, procidebant ei: & clamabant di-
centes:
12. Tu es Filius Dei. Et vehementer com-
minabatur eis ne manifeſtarent illum.
‖ Matth. 10. 1. 13. ‖ Et aſcendens in montem vocavit ad
Luc 6.13. ſe quos voluit ipſe: & venerunt ad eum.
& 9.1.&2. 14. Et fecit ut eſſent duodecim cum illo:
& ut mitteret eos prædicare.
15. Et dedit illis poteſtatem curandi infir-
mitates, & ejiciendi dæmonia.
16. Et impoſuit Simoni nomen Petrus:
17. & Jacobum Zebedæi, & Joannem fra-
trem Jacobi, & impoſuit eis nomina Boaner-
ges, quod eſt, Filii tonitrui:
18. & Andream, & Philippum, & Bartho-
lomæum, & Matthæum, & Thomam, &
Jacobum Alphæi, & Thaddæum, & Simo-
nem Cananæum,
19. & Judam Iſcariotem, qui & tradidit
illum.
20. Et veniunt ad domum: & convenit
iterùm turba, ita ut non poſſent neque pa-
nem manducare.
21. Et cùm audiſſent ſui, exierunt tenere
eum; dicebant enim: Quoniam in furorem
verſus eſt.
22. Et Scribæ, qui ab Jeroſolymis deſcen-
derant, dicebant: ‖ Quoniam Beelzebub ha- *‖ Matth. 9. 34.*
bet, & quia in principe dæmoniorum ejicit
dæmonia.
23. Et convocatis eis, in parabolis dice-
bat illis: Quomodo poteſt ſatanas ſatanam
ejicere?
24. Et ſi regnum in ſe dividatur, non po-
teſt regnum illud ſtare.
25. Et ſi domus ſuper ſemetipſam diſper-
tiatur, non poteſt domus illa ſtare.
26. Et ſi ſatanas conſurrexerit in ſemetip-
ſum, diſpertitus eſt, & non poterit ſtare, ſed
finem habet.
27. Nemo poteſt vaſa fortis ingreſſus in
domum diripere, niſi prius fortem alliget, &
tunc domum ejus diripiet.
28. ‖ Amen dico vobis, quoniam omnia di- *‖ Matth. 12. 31.*
mittentur filiis hominum peccata, & blaſphe- *Luc. 12. 10.*
miæ quibus blaſphemaverint: *1. Joan. 5. 16.*
29. qui autem blaſphemaverit in Spiritum
ſanctum, non habebit remiſſionem in æter-
num, ſed reus erit æterni delicti.
30. Quoniam dicebant: Spiritum immun-
dum habet.
31. ‖ Et veniunt mater ejus & fratres: & *‖ Matth. 12. 46.*
foris ſtantes miſerunt ad eum vocantes eum, *Luc. 8. 19.*
32. & ſedebat circa eum turba: & dicunt ei:
Ecce mater tua, & fratres tui foris quærunt te.
33. Et reſpondens eis, ait: Quæ eſt mater
mea, & fratres mei?
34. Et circumſpiciens eos, qui in circuitu
ejus ſedebant, ait: Ecce mater mea, &
fratres mei.
35. Qui enim fecerit voluntatem Dei, hic
frater meus, & ſoror mea, & mater eſt.

CAPUT IV.

Parabolam proponit ſeminatoris, quam diſcipulis declarat: lucernam dicit ſuper candelabrum ponendam; addens parabolas de ſemine in terram jacto, quod excreſcit dormiente eo qui ſeminavit & de grano ſinapis: diſcipulis autem ſeorſim omnia interpretatur: in navi à ſomno excitatus, tempeſtatem maris ſedat.

Matt. 13. 1. Luc. 8. 5. 1. ET iterùm cœpit docere ad mare: & con-
gregata eſt ad eum turba multa, ita ut
navim aſcendens ſederet in mari, & omnis tur-
ba circa mare ſuper terram erat:
2. & docebat eos in parabolis multa, & di-
cebat illis in doctrina ſua.
3. Audite: ecce exiit ſeminans ad ſeminan-
dum.
4. Et dum ſeminat, aliud cecidit circa viam,
& venerunt volucres cœli, & comederunt
illud.
5. Aliud verò cecidit ſuper petroſa, ubi non
habuit terram multam: & ſtatim exortum eſt,
quoniam non habebat altitudinem terræ:

6. &

Digitized by Google

6. & quando exortus eſt ſol, exæſtuavit: & eò quòd non habebat radicem, exaruit.

7. Et aliud cecidit in ſpinas: & aſcenderunt ſpinæ, & ſuffocaverunt illud, & fructum non dedit.

8. Et aliud cecidit in terram bonam: & dabat fructum aſcendentem, & creſcentem, & afferebat unum triginta, unum ſexaginta, & unum centum.

9. Et dicebat: Qui habet aures audiendi, audiat.

10. Et cùm eſſet ſingularis, interrogaverunt eum hi, qui cum eo erant duodecim, parabolam.

11. Et dicebat eis: Vobis datum eſt noſſe myſterium regni Dei: illis autem, qui foris ſunt, in parabolis omnia fiunt:

‖ Iſai. 6.9. Matth. 13. 14. Joa. 12.40. Actor. 28. 26. Rom. 11.8.

12. ‖ ut videntes videant, & non videant: & audientes audiant, & non intelligant: nequando convertantur, & dimittantur eis peccata.

13. Et ait illis: Neſcitis parabolam hanc? & quomodo omnes parabolas cognoſcetis?

14. Qui ſeminat, verbum ſeminat.

15. Hi autem ſunt, qui circa viam, ubi ſeminatur verbum, & cùm audierint, confeſtim venit ſatanas, & aufert verbum, quod ſeminatum eſt in cordibus eorum.

16. Et hi ſunt ſimiliter, qui ſuper petroſa ſeminantur: qui cùm audierint verbum, ſtatim cum gaudio accipiunt illud:

17. & non habent radicem in ſe, ſed temporales ſunt: deinde orta tribulatione & perſecutione propter verbum, confeſtim ſcandalizantur.

18. Et alii ſunt, qui in ſpinis ſeminantur: hi ſunt, qui verbum audiunt,

‖ 1 Tim. 6. 17.

19. & ærumnæ ſæculi, & ‖ deceptio divitiarum, & circa reliqua concupiſcentiæ introeuntes ſuffocant verbum, & ſine fructu efficitur.

20. Et hi ſunt, qui ſuper terram bonam ſeminati ſunt, qui audiunt verbum, & ſuſcipiunt, & fructificant, unum triginta, unum ſexaginta, & unum centum.

‖ Matth. 5. 15. Luc. 8.16. & 11. 33.

21. ‖ Et dicebat illis: Numquid venit lucerna ut ſub modio ponatur, aut ſub lecto? nonne ut ſuper candelabrum ponatur?

‖ Matth. 10 26. Luc. 8. 17.

22. ‖ Non eſt enim aliquid abſconditum, quod non manifeſtetur: nec factum eſt occultum, ſed ut in palam veniat.

23. Si quis habet aures audiendi, audiat.

‖ Matt. 7.2. Luc. 6. 38.

24. Et dicebat illis: Videte quid audiatis. ‖ In qua menſura menſi fueritis, remetietur vobis, & adjicietur vobis.

‖ Matth. 13. 12. & 25. 29. Luc. 8. 18. & 19. 26.

25. ‖ Qui enim habet, dabitur illi: & qui non habet, etiam quod habet auferetur ab eo.

26. Et dicebat: Sic eſt regnum Dei, quemadmodum ſi homo jaciat ſementem in terram,

27. & dormiat, & exurgat nocte & die, & ſemen germinet, & increſcat dum neſcit ille.

28. Ultrò enim terra fructificat, primùm herbam, deinde ſpicam, deinde plenum frumentum in ſpica.

29. Et cùm produxerit fructus, ſtatim mittit falcem, quoniam adeſt meſſis.

30. Et dicebat: Cui aſſimilabimus regnum Dei? aut cui parabolæ comparabimus illud?

31. ‖ Sicut granum ſinapis, quod cùm ſeminatum fuerit in terra, minus eſt omnibus ſeminibus, quæ ſunt in terra: *‖ Matth. 13. 31. Luc. 13.19*

32. & cùm ſeminatum fuerit, aſcendit, & fit majus omnibus oleribus, & facit ramos magnos, ita ut poſſint ſub umbra ejus aves cœli habitare.

33. Et talibus multis parabolis loquebatur eis verbum, prout poterant audire:

34. ſine parabola autem non loquebatur eis, ſeorſum autem diſcipulis ſuis diſſerebat omnia.

35. Et ait illis in illa die, cùm ſerò eſſet factum: Tranſeamus contra. *‖ Matth. 8 23. Luc. 8.22.*

36. ‖ Et dimittentes turbam, aſſumunt eum ita ut erat in navi: & aliæ naves erant cum illo.

37. Et facta eſt procella magna venti, & fluctus mittebat in navim, ita ut impleretur navis.

38. Et erat ipſe in puppi ſuper cervical dormiens: & excitant eum, & dicunt illi: Magiſter, non ad te pertinet, quia perimus?

39. Et exurgens comminatus eſt vento, & dixit mari: Tace, obmuteſce. Et ceſſavit ventus: & facta eſt tranquillitas magna.

40. Et ait illis: Quid timidi eſtis? necdum habetis fidem? Et timuerunt timore magno, & dicebant ad alterutrum: Quis, putas, eſt iſte, quia & ventus & mare obediunt ei?

CAPUT V.

In regione Geraſenorum dæmoniacum ferociſſimum curat à legione dæmonum; quibus permittit ut in porcos ingrediantur, nec ſinit ut ipſum ſequatur is qui liberatus erat: curata muliere à profluvio ſanguinis, venit ad domum Jairi, ejuſque filiam reſuſcitat.

1. ET venerunt trans fretum maris in regionem Geraſenorum. *Matth. 8. 28. Luc. 8.26.*

2. Et exeunti ei de navi, ſtatim occurrit de monumentis homo in ſpiritu immundo,

3. qui domicilium habebat in monumentis, & neque catenis jam quiſquam poterat eum ligare:

4. Quoniam ſæpè compedibus & catenis vinctus, dirupiſſet catenas, & compedes comminuiſſet, & nemo poterat eum domare.

5. Et ſemper die ac nocte in monumentis, & in montibus erat, clamans, & concidens ſe lapidibus.

6. Videns autem Jeſum à longè, cucurrit, & adoravit eum:

7. & clamans voce magna dixit: Quid mihi, & tibi, Jeſu fili Dei altiſſimi? adjuro te per Deum, ne me torqueas.

8. Dicebat enim illi: Exi ſpiritus immunde ab homine.

9. Et interrogabat eum: Quod tibi nomen eſt? Et dicit ei: Legio mihi nomen eſt, quia multi ſumus.

10. Et deprecabatur eum multùm, ne ſe expelleret extra regionem.

11. Erat autem ibi circa montem grex porcorum magnus, paſcens.

12. Et deprecabantur eum ſpiritus, dicentes: Mitte nos in porcos ut in eos introeamus.

13\. Et conceſſit eis ſtatim Jeſus. Et exeuntes ſpiritus immundi introierunt in porcos: & magno impetu grex præcipitatus eſt in mare ad duo millia, & ſuffocati ſunt in mari.

14\. Qui autem paſcebant eos, fugerunt, & nuntiaverunt in civitatem, & in agros. Et egreſſi ſunt videre quid eſſet factum:

15\. & veniunt ad Jeſum: & vident illum, qui à dæmonio vexabatur, ſedentem, veſtitum, & ſanæ mentis, & timuerunt.

16\. Et narraverunt illis, qui viderant, qualiter factum eſſet ei, qui dæmonium habuerat, & de porcis.

17\. Et rogare cœperunt eum, ut diſcederet de finibus eorum.

18\. Cùmque aſcenderet navim, cœpit illum deprecari, qui à dæmonio vexatus fuerat, ut eſſet cum illo.

19\. Et non admiſit eum, ſed ait illi: Vade in domum tuam ad tuos, & annuntia illis quanta tibi Dominus fecerit, & miſertus ſit tui.

20\. Et abiit, & cœpit prædicare in Decapoli, quanta ſibi feciſſet Jeſus: & omnes mirabantur.

21\. Et cùm tranſcendiſſet Jeſus in navi rurſum trans fretum, convenit turba multa ad eum, & erat circa mare.

‖ Matth. 9. 18. Luc. 8. 41.
22\. ‖ Et venit quidam de archiſynagogis nomine Jairus: & videns eum, procidit ad pedes ejus,

23\. & deprecabatur eum multùm, dicens: Quoniam filia mea in extremis eſt. Veni, impone manum ſuper eam, ut ſalva ſit, & vivat.

24\. Et abiit cum illo, & ſequebatur eum turba multa, & comprimebant eum.

25\. Et mulier, quæ erat in profluvio ſanguinis annis duodecim,

26\. & fuerat multa perpeſſa à compluribus medicis: & erogaverat omnia ſua, nec quidquam profecerat, ſed magis deteriùs habebat:

27\. cùm audiſſet de Jeſu, venit in turba retrò, & tetigit veſtimentum ejus:

28\. dicebat enim: Quia ſi vel veſtimentum ejus tetigero, ſalva ero.

29\. Et confeſtim ſiccatus eſt fons ſanguinis ejus: & ſenſit corpore quia ſanata eſſet à plaga.

30\. Et ſtatim Jeſus in ſemetipſo cognoſcens virtutem, quæ exierat de illo, converſus ad turbam, ajebat: Quis tetigit veſtimenta mea?

31\. Et dicebant ei diſcipuli ſui: Vides turbam comprimentem te, & dicis: Quis me tetigit?

32\. Et circumſpiciebat videre eam, quæ hoc fecerat.

33\. Mulier verò timens & tremens, ſciens quod factum eſſet in ſe, venit & procidit ante eum, & dixit ei omnem veritatem.

‖ Luc. 7. 50. & 8. 48.
34\. Ille autem dixit ei: ‖ Filia, fides tua te ſalvam fecit: vade in pace, & eſto ſana à plaga tua.

35\. Adhuc eo loquente, veniunt ab archiſynagogo, dicentes: Quia filia tua mortua eſt: quid ultrà vexas Magiſtrum?

36\. Jeſus autem audito verbo, quod dicebatur, ait archiſynagogo: Noli timere: tantummodò crede.

37\. Et non admiſit quemquam ſe ſequi, niſi Petrum, & Jacobum, & Joannem fratrem Jacobi.

38\. Et veniunt in domum archiſynagogi, & videt tumultum, & flentes, & ejulantes multùm.

39\. Et ingreſſus, ait illis: Quid turbamini, & ploratis? puella non eſt mortua, ſed dormit.

40\. Et irridebant eum. Ipſe verò ejectis omnibus aſſumit patrem, & matrem puellæ, & qui ſecum erant, & ingreditur ubi puella erat jacens.

41\. Et tenens manum puellæ, ait illi: Talitha cumi, quod eſt interpretatum: Puella (tibi dico) ſurge.

42\. Et confeſtim ſurrexit puella, & ambulabat: erat autem annorum duodecim: & obſtupuerunt ſtupore magno.

43\. Et præcepit illis vehementer ut nemo id ſciret: & dixit dari illi manducare.

CAPUT VI.

Chriſti doctrinam in ipſius patria admirantur; ubi tamen propter illorum incredulitatem pauca edidit miracula: Apoſtolos mittens ad prædicandum, inſtruit quid obſervare debeant: Herodes, audita Chriſti fama, dicit Joannem Baptiſtam reſurrexiſſe; cujus caput poſtulanti Herodiadis filiæ ſaltatrici, propter jusjurandum tradiderat: in deſerto quinque panibus & duobus piſcibus quinque millia virorum ſatiat: ſuper mare ambulans, tempeſtatem ſedat: in terra Geneſareth plurimos tactu fimbriæ veſtimenti ſanat.

1\. ET egreſſus inde, abiit in patriam ſuam: & ſequebantur eum diſcipuli ſui: *Matth. 13. 54. Luc. 4. 16.*

2\. & facto ſabbato cœpit in ſynagoga docere: & multi audientes admirabantur in doctrina ejus, dicentes: Unde huic hæc omnia? & quæ eſt ſapientia, quæ data eſt illi: & virtutes tales, quæ per manus ejus efficiuntur?

3\. ‖ Nonne hic eſt faber, filius Mariæ, frater Jacobi, & Joſeph, & Judæ, & Simonis? nonne & ſorores ejus hìc nobiſcum ſunt? Et ſcandalizabantur in illo. *‖ Joan. 6. 42.*

4\. Et dicebat illis Jeſus: ‖ Quia non eſt propheta ſine honore niſi in patria ſua, & in domo ſua, & in cognatione ſua. *‖ Matth. 13. 57. Luc. 4. 24. Joan. 4. 44.*

5\. Et non poterat ibi virtutem ullam facere, niſi paucos infirmos impoſitis manibus curavit:

6\. & mirabatur propter incredulitatem eorum, & circuibat caſtella in circuitu docens.

7\. ‖ Et vocavit duodecim: & cœpit eos mittere binos, & dabat illis poteſtatem ſpirituum immundorum. *‖ Matth. 10. 1. Sup. 3. 15. Luc. 9. 1.*

8\. Et præcepit eis ne quid tollerent in via, niſi virgam tantùm, non peram, non panem, neque in zona æs,

9\. ‖ ſed calceatos ſandaliis, & ne induerentur duabus tunicis. *‖ Act. 12. 8.*

10\. Et dicebat eis: Quocumque introieritis in domum, illic manete donec exeatis inde:

11\. & quicumque non receperint vos, nec audierint vos, ‖ exeuntes inde, excutite pulverem de pedibus veſtris in teſtimonium illis. *‖ Matth. 10. 14. Luc. 9. 5. Act. 13. 51. & 18. 6.*

12\. Et exeuntes prædicabant ut pœnitentiam agerent:

Jac. 5. 14. *|| Matt. 14. 2. Luc. 9. 7.*

13. & dæmonia multa ejiciebant, || & ungebant oleo multos ægros, & ſanabant.

14. || Et audivit rex Herodes, (manifeſtum enim factum eſt nomen ejus) & dicebat: Quia Joannes Baptiſta reſurrexit à mortuis: & propterea virtutes operantur in illo.

15. Alii autem dicebant: Quia Elias eſt. Alii verò dicebant: Quia propheta eſt, quaſi unus ex prophetis.

16. Quo audito Herodes ait: Quem ego decollavi Joannem, hic à mortuis reſurrexit.

|| Luc. 3. 19. † IN DECOLL. S. JOANN. BAPT. || Lev. 18. 16.

17. || Ipſe enim † Herodes miſit, ac tenuit Joannem, & vinxit eum in carcere propter Herodiadem uxorem Philippi fratris ſui, quia duxerat eam.

18. Dicebat enim Joannes Herodi: || Non licet tibi habere uxorem fratris tui.

19. Herodias autem inſidiabatur illi: & volebat occidere eum, nec poterat.

20. Herodes enim metuebat Joannem, ſciens eum virum juſtum & ſanctum: & cuſtodiebat eum, & audito eo multa faciebat, & libenter audiebat.

21. Et cùm dies opportunus accidiſſet, Herodes natalis ſui cœnam fecit principibus, & tribunis, & primis Galilææ.

22. Cùmque introiſſet filia ipſius Herodiadis, & ſaltaſſet, & placuiſſet Herodi, ſimulque recumbentibus; rex ait puellæ: Pete à me quod vis, & dabo tibi:

23. & juravit illi: Quia quidquid petieris dabo tibi, licèt dimidium regni mei.

24. Quæ cùm exiſſet, dixit matri ſuæ: Quid petam? At illa dixit: Caput Joannis Baptiſtæ.

25. Cùmque introiſſet ſtatim cum feſtinatione ad regem, petivit dicens: Volo ut protinùs des mihi in diſco caput Joannis Baptiſtæ.

26. Et contriſtatus eſt rex propter juſjurandum, & propter ſimul diſcumbentes noluit eam contriſtare:

27. ſed miſſo ſpiculatore præcepit afferri caput ejus in diſco. Et decollavit eum in carcere,

28. & attulit caput ejus in diſco: & dedit illud puellæ, & puella dedit matri ſuæ.

|| Matth. 14. 12.

29. || Quo audito, diſcipuli ejus venerunt, & tulerunt corpus ejus: & poſuerunt illud in monumento. A

|| Luc. 9. 10.

30. || Et convenientes Apoſtoli ad Jeſum, renuntiaverunt ei omnia, quæ egerant, & docuerant.

|| Matth. 14. 13. Luc. 9. 10. Joan. 6. 1.

31. Et ait illis: || Venite ſeorſum in deſertum locum, & requieſcite puſillum. Erant enim qui veniebant & redibant multi: & nec ſpatium manducandi habebant.

32. Et aſcendentes in navim, abierunt in deſertum locum ſeorſum.

33. Et viderunt eos abeuntes, & cognoverunt multi: & pedeſtres de omnibus civitatibus concurrerunt illuc, & prævenerunt eos.

|| Matth. 9. 36. & 14. 14.

34. || Et exiens vidit turbam multam Jeſus: & miſertus eſt ſuper eos, quia erant ſicut oves non habentes paſtorem, & cœpit illos docere multa.

35. Et cùm jam hora multa fieret, acceſſerunt diſcipuli ejus, dicentes: Deſertus eſt locus hic, & jam hora præteriit:

|| Luc. 9. 12.

36. || dimitte illos, ut euntes in proximas villas, & vicos, emant ſibi cibos, quos manducent.

37. Et reſpondens ait illis: Date illis vos manducare. Et dixerunt ei: Euntes emamus ducentis denariis panes, & dabimus illis manducare.

38. Et dicit eis: Quot panes habetis? ite, & videte. Et cùm cognoviſſent, dicunt: Quinque, & duos piſces.

|| Joan. 6. 10.

39. || Et præcepit illis ut accumbere facerent omnes ſecundùm contubernia ſuper viride fœnum.

40. Et diſcubuerunt in partes per centenos, & quinquagenos.

41. Et acceptis quinque panibus, & duobus piſcibus, intuens in cœlum, benedixit, & fregit panes, & dedit diſcipulis ſuis, ut ponerent ante eos: & duos piſces diviſit omnibus.

42. Et manducaverunt omnes, & ſaturati ſunt.

43. Et ſuſtulerunt reliquias fragmentorum duodecim cophinos plenos, & de piſcibus.

44. Erant autem qui manducaverunt quinque millia virorum.

45. Et ſtatim coegit diſcipulos ſuos aſcen-

dere

Digitized by Google

dere navim, ut præcederent eum trans fretum ad Bethſaidam, dum ipſo dimitteret populum.

46. Et cùm dimiſiſſet eos, abiit in montem orare.

† Sabb. Post Ciner. 47. Et † cùm ſerò eſſet, erat navis in medio mari, & ipſe ſolus in terra.

‖ Matth. 14. 24. 48. ‖ Et videns eos laborantes in remigando, (erat enim ventus contrarius eis) & circa quartam vigiliam noctis venit ad eos ambulans ſupra mare: & volebat præterire eos.

49. At illi ut viderunt eum ambulantem ſupra mare, putaverunt phantaſma eſſe, & exclamaverunt.

50. Omnes enim viderunt eum, & conturbati ſunt. Et ſtatim locutus eſt cum eis, & dixit eis: Confidite, ego ſum, nolite timere.

51. Et aſcendit ad illos in navim, & ceſſavit ventus. Et plus magis intra ſe ſtupebant:

52. non enim intellexerunt de panibus: erat enim cor eorum obcæcatum.

‖ Matth. 14. 34. 53. ‖ Et cùm transfretaſſent, venerunt in terram Geneſareth, & applicuerunt.

54. Cùmque egreſſi eſſent de navi, continuo cognoverunt eum:

55. & percurrentes univerſam regionem illam, cœperunt in grabatis eos, qui ſe malè habebant, circumferre, ubi audiebant eum eſſe.

56. Et quocumque introibat, in vicos, vel in villas, aut civitates, in plateis ponebant infirmos, & deprecabantur eum, ut vel fimbriam veſtimenti ejus tangerent, & quotquot tangebant eum, ſalvi fiebant.

CAPUT VII.

Phariſæos redarguit, Chriſti arguentes diſcipulos, quòd non lotis ederent manibus, cùm ipſi Dei mandata ob ſuas traditiones tranſgrederentur; declarans quænam poſſint hominem coinquinare, nempe quæ de corde exeunt: Syrophœniſſæ filiam ad perſeverantem illius ſupplicationem, à dæmonio liberat: & ſurdum ac mutum ſanat.

1. ET conveniunt ad eum Phariſæi, & quidam de Scribis, venientes ab Jeroſolymis.

‖ Matth. 15. 2. 2. ‖ Et cùm vidiſſent quoſdam ex diſcipulis ejus communibus manibus, id eſt non lotis, manducare panes, vituperaverunt.

3. Phariſæi enim, & omnes Judæi, niſi crebrò laverint manus, non manducant, tenentes traditionem ſeniorum:

4. & à foro niſi baptizentur, non comedunt: & alia multa ſunt, quæ tradita ſunt illis ſervare, baptiſmata calicum, & urceorum, & æramentorum, & lectorum:

5. & interrogabant eum Phariſæi, & Scribæ: Quare diſcipuli tui non ambulant juxta traditionem ſeniorum, ſed communibus manibus manducant panem?

‖ Iſaiæ 29. 13. 6. At ille reſpondens, dixit eis: Benè prophetavit Iſaias de vobis hypocritis, ſicut ſcriptum eſt: ‖ Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè eſt à me.

7. In vanum autem me colunt, docentes doctrinas, & præcepta hominum.

8. Relinquentes enim mandatum Dei, tenetis traditionem hominum, baptiſmata urceorum, & calicum: & alia ſimilia his facitis multa.

9. Et dicebat illis: Benè irritum facitis præceptum Dei, ut traditionem veſtram ſervetis.

10. Moyſes enim dixit: ‖ Honora patrem tuum, & matrem tuam. Et: ‖ Qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur. ‖ Exod. 20. 12. Deut. 5. 16. Epheſ. 6. 2. ‖ Exod. 21. 17. Lev. 20. 9. Prov. 20. 20.

11. Vos autem dicitis: Si dixerit homo patri, aut matri, Corban, (quod eſt donum) quodcumque ex me, tibi profuerit:

12. & ultrà non dimittitis eum quidquam facere patri ſuo, aut matri,

13. reſcindentes verbum Dei per traditionem veſtram, quam tradidiſtis: & ſimilia hujuſmodi multa facitis.

14. ‖ Et advocans iterùm turbam, dicebat illis: Audite me omnes, & intelligite. ‖ Matth. 15. 10.

15. Nihil eſt extra hominem introiens in eum, quod poſſit eum coinquinare, ſed quæ de homine procedunt, illa ſunt quæ communicant hominem.

16. Si quis habet aures audiendi, audiat.

17. Et cùm introiſſet in domum à turba, interrogabant eum diſcipuli ejus parabolam.

18. Et ait illis: Sic & vos imprudentes eſtis? Non intelligitis quia omne extrinſecus introiens in hominem, non poteſt eum communicare:

19. quia non intrat in cor ejus, ſed in ventrem vadit, & in ſeceſſum exit, purgans omnes eſcas?

20. Dicebat autem, quoniam quæ de homine exeunt, illa communicant hominem.

21. ‖ Ab intus enim de corde hominum malæ cogitationes procedunt, adulteria, fornicationes, homicidia, ‖ Gen. 6. 5.

22. ſurta, avaritiæ, nequitiæ, dolus, impudicitiæ, oculus malus, blaſphemia, ſuperbia, ſtultitia.

23. Omnia hæc mala ab intus procedunt, & communicant hominem.

24. ‖ Et inde ſurgens abiit in fines Tyri & Sidonis: & ingreſſus domum, neminem voluit ſcire, & non potuit latere. ‖ Matth. 15. 21.

25. Mulier enim ſtatim ut audivit de eo, cujus filia habebat ſpiritum immundum, intravit, & procidit ad pedes ejus.

26. Erat enim mulier Gentilis, Syrophœniſſa genere. Et rogabat eum ut dæmonium ejiceret de filia ejus.

27. Qui dixit illi: Sine priùs ſaturari filios: non eſt enim bonum ſumere panem filiorum, & mittere canibus.

28. At illa reſpondit, & dixit illi: Utique Domine, nam & catelli comedunt ſub menſa de micis puerorum.

29. Et ait illi: Propter hunc ſermonem vade, exiit dæmonium à filia tua.

30. Et cùm abiiſſet domum ſuam, invenit puellam jacentem ſupra lectum, & dæmonium exiiſſe.

31. Et iterùm † exiens de finibus Tyri, venit per Sidonem ad Mare Galilææ inter medios fines Decapoleos. Dom. 11 Post Pentec.

32. ‖ Et adducunt ei ſurdum, & mutum, & deprecabantur eum, ut imponat illi manum. ‖ Matth. 9. 32. Luc. 11. 14.

33. Et apprehendens eum de turba ſeorſùm,

misit

miſit digitos ſuos in auriculas ejus: & expuens, tetigit linguam ejus:

34. & ſuſpiciens in cœlum, ingemuit, & ait illi: Ephphetha, quod eſt adaperire.

35. Et ſtatim apertæ ſunt aures ejus, & ſolutũ eſt vinculum linguæ ejus, & loquebatur rectè.

36. Et præcepit illis ne cui dicerent. Quantò autem eis præcipiebat, tantò magis plus prædicabant:

37. & eò ampliùs admirabantur, dicentes; Benè omnia fecit: & ſurdos fecit audire, & mutos loqui. A

CAPUT VIII.

Septem panibus pauciſque piſciculis ſatiat quatuor hominum millia: diſcipulos à fermento Phariſæorum cavere jubet: cæcum ſenſim curat; interrogatis Apoſtolis quem Jeſum eſſe dicerent, Petrus confitetur ipſum eſſe Chriſtum: & paulò poſt ſatanas ab eo dicitur, quòd increparet illum dum ſuam prædiceret paſſionem: de tollenda cruce, & quòd anima nihil debet eſſe charius.

† Dom.6. post Pentec. Matth.15.32. 1. IN diebus illis iterùm † cùm turba multa eſſet, nec haberent quod manducarent: convocatis diſcipulis, ait illis:

2. Miſereor ſuper turbam: quia ecce jam triduo ſuſtinent me, nec habent quod manducent:

3. & ſi dimiſero eos jejunos in domum ſuam, deficient in via: quidam enim ex eis de longè venerunt.

4. Et reſponderunt ei diſcipuli ſui: Unde illos quis poterit hìc ſaturare panibus in ſolitudine?

5. Et interrogavit eos: Quot panes habetis? Qui dixerunt: Septem.

6. Et præcepit turbæ diſcumbere ſuper terram. Et accipiens ſeptem panes, gratias agens fregit, & dabat diſcipulis ſuis ut apponerent, & appoſuerunt turbæ.

7. Et habebant piſciculos paucos: & ipſos benedixit, & juſſit apponi.

8. Et manducaverunt, & ſaturati ſunt, & ſuſtulerunt quod ſuperaverat de fragmentis, ſeptem ſportas.

9. Erant autem qui manducaverant, quaſi quatuor millia: & dimiſit eos. A

10. Et ſtatim aſcendens navim cum diſcipulis ſuis, venit in partes Dalmanutha.

‖ Matth. 16. 1. Luc. 11. 54. 11. ‖ Et exierunt Phariſæi, & cœperunt conquirere cum eo, quærentes ab illo ſignum de cœlo, tentantes eum.

12. Et ingemiſcens ſpiritu, ait: Quid generatio iſta ſignum quærit? Amen dico vobis, ſi dabitur generationi iſti ſignum.

13. Et dimittens eos, aſcendit iterùm navim, & abiit trans fretum.

14. ‖ Et obliti ſunt panes ſumere: & niſi unum panem non habebant ſecum in navi. ‖ Matth. 16. 5.

15. Et præcipiebat eis, dicens: Videte, & cavete à fermento Phariſæorum, & fermento Herodis.

16. Et cogitabant ad alterutrum, dicentes: Quia panes non habemus.

17. Quo cognito, ait illis Jeſus: Quid cogitatis, quia panes non habetis? nondum cognoſcitis, nec intelligitis? adhuc cæcatum habetis cor veſtrum?

18. oculos habentes non videtis? & aures habentes non auditis? ‖ Nec recordamini, ‖ Sup. 6. 41. Joan. 6. 11.

19. quando quinque panes fregi in quinque millia: quot cophinos fragmentorum plenos ſuſtuliſtis? Dicunt ei: Duodecim.

20. Quando & ſeptem panes in quatuor millia: quot ſportas fragmentorum tuliſtis? Et dicunt ei: Septem.

21. Et dicebat eis: Quomodò nondum intelligitis?

22. Et veniunt Bethſaidam, & adducunt ei cæcum, & rogabant eum ut illum tangeret.

23. Et apprehenſa manu cæci, eduxit eum extra vicum: & expuens in oculos ejus, impoſitis manibus ſuis, interrogavit eum ſi quid videret.

24. Et aſpiciens, ait: Video homines velut arbores ambulantes.

25. Deinde iterùm impoſuit manus ſuper oculos ejus: & cœpit videre, & reſtitutus eſt ita ut clarè videret omnia.

26. Et miſit illum in domum ſuam, dicens: Vade in domum tuam: & ſi in vicum introieris, nemini dixeris.

27. ‖ Et egreſſus eſt Jeſus, & diſcipuli ejus in caſtella Cæſareæ Philippi: & in via interrogabat diſcipulos ſuos, dicens eis: ‖ Quem me dicunt eſſe homines? ‖ Matth. 16. 13. ‖ Luc. 9. 18.

28. Qui reſponderunt illi, dicentes: Joannem Baptiſtam, alii Eliam, alii verò quaſi unum de prophetis.

29. Tunc dicit illis: Vos verò quem me eſſe dicitis? Reſpondens Petrus, ait ei: Tu es Chriſtus.

30. Et comminatus eſt eis, ne cui dicerent de illo.

31. Et cœpit docere eos, quoniam oportet filium hominis pati multa, & reprobari à ſenioribus, & à ſummis ſacerdotibus, & Scribis, & occidi: & poſt tres dies reſurgere.

32. Et palàm verbum loquebatur. Et apprehendens eum Petrus, cœpit increpare eum.

33. Qui converſus, & videns diſcipulos ſuos, comminatus eſt Petro, dicens: Vade retrò me ſatana, quoniam non ſapis quæ Dei ſunt, ſed quæ ſunt hominum.

|| Matth. 10. 38. & 16. 24. Luc. 9. 23. & 14. 26.

34. Et convocata turba cum diſcipulis ſuis, dixit eis: || Si quis vult me ſequi, deneget ſemetipſum: & tollat crucem ſuam, & ſequatur me.

|| Luc. 17. 33. Joan. 12. 25.

35. || Qui enim voluerit animam ſuam ſalvam facere, perdet eam: qui autem perdiderit animam ſuam propter me, & Evangelium, ſalvam faciet eam.

36. Quid enim proderit homini, ſi lucretur mundum totum: & detrimentum animæ ſuæ faciat?

37. Aut quid dabit homo commutationis pro anima ſua?

|| Matth. 10. 33. Luc. 9. 26. & 12. 9.

38. || Qui enim me confeſſus fuerit, & verba mea in generatione iſta adultera & peccatrice: & filius hominis confitebitur eum, cùm venerit in gloria patris ſui cum angelis ſanctis.

|| Matth. 16. 28. Luc. 9. 27.

39. Et dicebat illis: || Amen dico vobis, quia ſunt quidam de hìc ſtantibus, qui non guſtabunt mortem donec videant regnum Dei veniens in virtute.

CAPUT IX.

Transfigurato Jeſu junguntur Moyſes & Elias: dicit Eliam, dum venerit, omnia reſtituturum; imò jam veniſſe, nec fuiſſe ſuſceptum: ſurdum ac mutum ſpiritum ejicit, qui ſola oratione & jejunio ejicitur: ſuam paſſionem prædicit: diſputantes diſcipulos docet quis eorum ſit major: de ejiciente dæmonium qui non ſequebatur Jeſum: de amputando manus, pedis, vel oculi ſcandalo.

|| Matth. 17. 1. Luc. 9. 28.

1. ET poſt dies ſex aſſumit Jeſus Petrum, & Jacobum, & Joannem: & ducit illos in montem excelſum ſeorſum ſolos, & transfiguratus eſt coram ipſis.

2. Et veſtimenta ejus facta ſunt ſplendentia, & candida nimis velut nix, qualia fullo non poteſt ſuper terram candida facere.

3. Et apparuit illis Elias cum Moyſe: & erant loquentes cum Jeſu.

4. Et reſpondens Petrus, ait Jeſu: Rabbi, bonum eſt nos hìc eſſe: & faciamus tria tabernacula, Tibi unum, & Moyſi unum, & Eliæ unum.

5. Non enim ſciebat quid diceret: erant enim timore exterriti:

6. & facta eſt nubes obumbrans eos: & venit vox de nube, dicens: Hic eſt filius meus chariſſimus: audite illum.

7. Et ſtatim circumſpicientes, neminem ampliùs viderunt, niſi Jeſum tantùm ſecum.

|| Matth. 17. 9.

8. || Et deſcendentibus illis de monte, præcepit illis ne cuiquam quæ vidiſſent, narrarent: niſi cùm Filius hominis à mortuis reſurrexerit.

9. Et verbum continuerunt apud ſe, conquirentes quid eſſet: Cùm à mortuis reſurrexerit.

|| Mal. 4. 5.

10. Et interrogabant eum, dicentes: || Quid ergo dicunt Phariſæi, & Scribæ, quia Eliam oportet venire primùm?

11. Qui reſpondens, ait illis: Elias cùm venerit primò, reſtituet omnia: & quomodo || ſcriptum eſt in Filium hominis, ut multa patiatur & contemnatur.

|| Iſai. 53. 1 & 4.

12. Sed dico vobis quia & Elias venit (& fecerunt illi quæcumque voluerunt) ſicut ſcriptum eſt de eo.

13. Et veniens ad diſcipulos ſuos, vidit turbam magnam circa eos, & Scribas conquirentes cum illis.

14. Et confeſtim omnis populus videns Jeſum, ſtupefactus eſt, & expaverunt, & accurrentes ſalutabant eum.

15. Et interrogavit eos: Quid inter vos conquiritis?

|| Luc. 9. 38. † Fer. 4. Quat. Temp. Sept.

16. || † Et reſpondens unus de turba, dixit: Magiſter, attuli filium meum ad te habentem ſpiritum mutum,

17. qui ubicumque eum apprehenderit, al-

lidit illum, & ſpumat, & ſtridet dentibus, & areſcit: & dixi diſcipulis tuis ut ejicerent illum, & non potuerunt.

18. Qui reſpondens eis, dixit: O generatio incredula, quamdiu apud vos ero? quamdiu vos patiar? afferte illum ad me.

19. Et attulerunt eum. Et cùm vidiſſet eum, ſtatim ſpiritus conturbavit illum: & eliſus in terram, volutabatur ſpumans.

20. Et interrogavit patrem ejus: Quantùm temporis eſt ex quo ei hoc accidit? At ille ait: Ab infantia:

21. & frequenter eum in ignem, & in aquas miſit, ut eum perderet. Sed ſi quid potes, adjuva nos, miſertus noſtri.

22. Jeſus autem ait illi: Si potes credere, omnia poſſibilia ſunt credenti.

23. Et continuò exclamans pater pueri, cum lacrymis ajebat: Credo, Domine: adjuva incredulitatem meam.

24. Et cùm videret Jeſus concurrentem turbam, comminatus eſt ſpiritui immundo, dicens illi: Surde, & mute ſpiritus, ego præcipio tibi, exi ab eo: & ampliùs ne introeas in eum.

25. Et exclamans, & multùm diſcerpens eum, exiit ab eo, & factus eſt ſicut mortuus, ita ut multi dicerent: Quia mortuus eſt.

26. Jeſus autem tenens manum ejus, elevavit eum, & ſurrexit.

27. Et cùm introiſſet in domum, diſcipuli ejus ſecretò interrogabant eum: Quare nos non potuimus ejicere eum?

28. Et dixit illis: Hoc genus in nullo poteſt exire, niſi in oratione, & jejunio. A

29. Et inde profecti prætergrediebantur Galilæam: nec volebat quemquam ſcire.

30. || Docebat autem diſcipulos ſuos, &
§ *Matth.* 17.21. *Luc.* 9.22 & 44. dicebat illis: Quoniam filius hominis tradetur in manus hominum, & occident eum, & occiſus tertia die reſurget.

31. At illi ignorabant verbum: & timebant interrogare eum.

32. Et venerunt Capharnaum. Qui cùm domi eſſent, interrogabat eos: Quid in via tractabatis?

33. At illi tacebant: ſiquidem in via inter ſe diſputaverant, || quis eorum major eſſet.

Matt. 18, 1. *Luc.* 9.46. 34. Et reſidens vocavit duodecim, & ait illis: Si quis vult primus eſſe, erit omnium noviſſimus, & omnium miniſter.

35. Et accipiens puerum, ſtatuit eum in medio eorum: quem cùm complexus eſſet, ait illis:

36. Quiſquis unum ex hujuſmodi pueris receperit in nomine meo, me recipit: & quicumque me ſuſceperit, non me ſuſcipit, ſed eum, qui miſit me.

|| *Luc.* 9.49. 37. || Reſpondit illi Joannes, dicens: Magiſter, vidimus quemdam in nomine tuo ejicientem dæmonia, qui non ſequitur nos, & prohibuimus eum.

38. Jeſus autem ait: Nolite prohibere
|| 1. *Cor.* 12. 3. eum. || Nemo eſt enim qui faciat virtutem in nomine meo, & poſſit citò malè loqui de me.

39. Qui enim non eſt adversùm vos, pro vobis eſt.

§ *Matth.* 10 42. 40. || Quiſquis enim potum dederit vobis calicem aquæ in nomine meo, quia Chriſti eſtis: amen dico vobis, non perdet mercedem ſuam.

|| *Matth.* 18. 6. *Luc.* 17.2. 41. || Et quiſquis ſcandalizaverit unum ex his puſillis credentibus in me; bonum eſt ei magis ſi circumdaretur mola aſinaria collo ejus, & in mare mitteretur.

42. || Et ſi ſcandalizaverit te manus tua, § *Matth.* 5. 30. & 18. 8.
abſcinde illam: bonum eſt tibi debilem introire in vitam, quàm duas manus habentem ire in gehennam, in ignem inextinguibilem:

43. ubi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur.

44. Et ſi pes tuus te ſcandalizat, amputa illum: bonum eſt tibi claudum introire in vitam æternam, quàm duos pedes habentem mitti in gehennam ignis inextinguibilis:

45. || ubi vermis eorum non moritur, & || *Iſaiæ* 65. 24.
ignis non extinguitur.

46. Quòd ſi oculus tuus ſcandalizat te, ejice eum: bonum eſt tibi luſcum introire in regnum Dei, quàm duos oculos habentem mitti in gehennam ignis:

47. ubi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur.

48. || Omnis enim igne ſalietur, & omnis
victima ſale ſalietur. || *Lev.* 2.13

49. || Bonum eſt ſal: quòd ſi ſal inſulſum § *Matth.* 5. 13. *Luc.* 14.34.
fuerit: in quo illud condietis? Habete in vobis ſal, & pacem habete inter vos.

CAPUT X.

Nullo modo dimittendam uxorem aſtruit aliam ducendo: parvulos complexus, benedicit eis: dives qui præcepta à juventute obſervarat, non amplectitur Chriſti conſilium de omnibus divendendis: quid referent præmii qui omnia relinquunt: rurſum ſuam prædicit paſſionem: occaſione ambitionis filiorum Zebedæi docet diſcipulos quòd non oſtenſione dominii, ſed officio miniſterii debeant eſſe majores: Bartimæum cæcum ſanat.

1. ET inde exurgens venit in fines Judææ ultra Jordanem: & conveniunt iterùm turbæ ad eum: & ſicut conſueverat, iterùm docebat illos. *Matt.* 19.1.

2. Et accedentes Phariſæi interrogabant eum: ſi licet viro uxorem dimittere? tentantes eum.

3. At ille reſpondens, dixit eis: Quid vobis præcepit Moyſes?

4. Qui dixerunt: || Moyſes permiſit libel- || *Deut.* 14. 1.
lum repudii ſcribere, & dimittere.

5. Quibus reſpondens Jeſus, ait: Ad duritiam cordis veſtri ſcripſit vobis præceptum iſtud.

6. Ab initio autem creaturæ || maſculum, & || *Gen.* 1.27.
fœminam fecit eos Deus.

7. Propter hoc || relinquet homo patrem || *Gen.* 2.24. *Matt.* 19.5. 1. *Cor.* 7.10 *Epheſ* 5.31
ſuum, & matrem, & adhærebit ad uxorem ſuam.

8. Et || erunt duo in carne una. Itaque jam || 1. *Cor.* 6. 16.
non ſunt duo, ſed una caro.

9. Quod ergo Deus conjunxit, homo non ſeparet.

10. Et in domo iterùm diſcipuli ejus de eodem interrogaverunt eum.

11. Et ait illis: Quicumque dimiſerit uxorem ſuam, & aliam duxerit, adulterium committit ſuper eam.

12. Et ſi uxor dimiſerit virum ſuum, & alii nupſerit, mœchatur.

13. Et offerebant illi parvulos ut tangeret illos. Diſcipuli autem comminabantur offerentibus.

14. Quos cùm videret Jeſus, indignè tulit, & ait illis: Sinite parvulos venire ad me, & ne prohibueritis eos: talium enim eſt regnum Dei.

15. Amen dico vobis: Quiſquis non receperit regnum Dei velut parvulus, non intrabit in illud.

16. Et complexans eos, & imponens manus ſuper illos, benedicebat eos.

17. Et cùm egreſſus eſſet in viam, procurrens quidam genu flexo ante eum, rogabat
‖ *Matt. 19. 16. Luc. 18. 18.* eum: ‖ Magiſter bone, quid faciam ut vitam æternam percipiam?

18. Jeſus autem dixit ei: Quid me dicis bonum? Nemo bonus, niſi unus Deus.

‖ *Exod. 20. 13.* 19. ‖ Præcepta noſti: Ne adulteres, Ne occidas, Ne fureris, Ne falſum teſtimonium dixeris, Ne fraudem feceris, Honora patrem tuum & matrem.

20. At ille reſpondens, ait illi: Magiſter, hæc omnia obſervavi à juventute mea.

21. Jeſus autem intuitus eum, dilexit eum, & dixit ei: Unum tibi deeſt: vade, quæcumque habes vende, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlo: & veni, ſequere me.

22. Qui contriſtatus in verbo, abiit mœrens: erat enim habens multas poſſeſſiones.

23. Et circumſpiciens Jeſus, ait diſcipulis ſuis: Quàm difficilè qui pecunias habent, in regnum Dei introibunt!

24. Diſcipuli autem obſtupeſcebant in verbis ejus. At Jeſus rurſus reſpondens ait illis: Filioli, quàm difficile eſt, confidentes in pecuniis, in regnum Dei introire!

25. Facilius eſt, camelum per foramen acus tranſire, quàm divitem intrare in regnum Dei.

26. Qui magis admirabantur, dicentes ad ſemetipſos: Et quis poteſt ſalvus fieri?

27. Et intuens illos Jeſus, ait: Apud homines impoſſibile eſt, ſed non apud Deum: omnia enim poſſibilia ſunt apud Deum.

28. ‖ Et cœpit ei Petrus dicere: Ecce nos dimiſimus omnia, & ſecuti ſumus te.

29. Reſpondens Jeſus, ait: Amen dico vo-
‖ *Matt. 19. 29. Luc. 18. 18.* bis: Nemo eſt, qui reliquerit domum, aut fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut filios, aut agros propter me, & propter evangelium,

30. qui non accipiat centies tantum, nunc in tempore hoc: domos, & fratres, & ſorores, & matres, & filios, & agros, cum perſecutionibus, & in ſæculo futuro vitam æternam.

31. ‖ Multi autem erunt primi noviſſimi,
‖ *Matt. 16. 30.* & noviſſimi primi.

32. Erant autem in via aſcendentes Jeroſolymam: & præcedebat illos Jeſus, & ſtu-
‖ *Luc. 18. 31* pebant: & ſequentes timebant. ‖ Et aſſumens iterùm duodecim, cœpit illis dicere quæ eſſent ei eventura.

33. Quia ecce aſcendimus Jeroſolymam, & Filius hominis tradetur principibus ſacerdotum, & Scribis, & ſenioribus, & damnabunt eum morte, & tradent eum gentibus:

34. & illudent ei, & conſpuent eum, & flagellabunt eum, & interficient eum: & tertia die reſurget.

‖ *Matth. 20. 20.* 35. ‖ Et accedunt ad eum Jacobus, & Joannes filii Zebedæi, dicentes: Magiſter, volumus ut quodcumque petierimus, facias nobis.

36. At ille dixit eis: Quid vultis ut faciam vobis?

37. Et dixerunt: Da nobis ut unus ad dexteram tuam, & alius ad ſiniſtram tuam ſedeamus in gloria tua.

38. Jeſus autem ait eis: Neſcitis quid petatis: poteſtis bibere calicem, quem ego bibo; aut baptiſmo, quo ego baptizor, baptizari?

39. At illi dixerunt ei: Poſſumus. Jeſus autem ait eis: Calicem quidem, quem ego bibo, bibetis; & baptiſmo, quo ego baptizor, baptizabimini,

40. ſedere autem ad dexteram meam, vel ad ſiniſtram, non eſt meum dare vobis, ſed quibus paratum eſt.

41. Et audientes decem cœperunt indignari de Jacobo, & Joanne.

42. Jeſus autem vocans eos, ait illis: ‖ Sci- ‖ *Luc. 22. 25.*
tis quia hi, qui videntur principari gentibus, dominantur eis: & principes eorum poteſtatem habent ipſorum.

43. Non ita eſt autem in vobis; ſed quicumque voluerit fieri major, erit veſter miniſter;

44. & quicumque voluerit in vobis primus eſſe, erit omnium ſervus.

45. Nam & Filius hominis non venit ut miniſtraretur ei, ſed ut miniſtraret, & daret animam ſuam redemptionem pro multis.

46. ‖ Et veniunt Jericho, & proficiſcente ‖ *Matt. 20. 29. Luc. 18. 35.*
eo de Jericho, & diſcipulis ejus, & plurima multitudine, filius Timæi Bartimæus cæcus, ſedebat juxta viam mendicans.

47. Qui cùm audiſſet quia Jeſus Nazarenus eſt, cœpit clamare, & dicere: Jeſu Fili David, miſerere mei.

48. Et comminabantur ei multi ut taceret. At ille multò magis clamabat: Fili David, miſerere mei.

49. Et ſtans Jeſus præcepit illum vocari. Et vocant cæcum, dicentes ei: Animæquior eſto: ſurge, vocat te.

50. Qui projecto veſtimento ſuo exiliens, venit ad eum.

51. Et reſpondens Jeſus dixit illi: Quid tibi vis faciam? Cæcus autem dixit ei: Rabboni, ut videam.

52. Jeſus autem ait illi: Vade, fides tua te ſalvum fecit. Et confeſtim vidit, & ſequebatur eum in via.

CAPUT XI.

Super pullum aſinæ cum honore Jeruſalem ingreditur: ficum maledicendo areſacit: ementes ac vendentes de templo ejicit: efficaciam fiduciæ in Deum oſtendit, dicens fratri remittenda quæ in nos commiſit: Scribis non dicit qua poteſtate hæc faciat, eò quòd nec illi reſponderent ad propoſitam de Joannis baptiſmo quæſtionem.

1. ET cùm appropinquarent Jeroſolymæ ‖ *Matt. 21. 1 Luc. 19. 29.*
& Bethaniæ ad montem Olivarum, mittit duos ex diſcipulis ſuis,

2. & ait illis: Ite in caſtellum, quod contra vos eſt, & ſtatim introeuntes illuc, invenietis pullum ligatum, ſuper quem nemo adhuc hominum ſedit: ſolvite illum, & adducite.

3. Et ſi quis vobis dixerit: Quid facitis? dicite, quia Domino neceſſarius eſt: & continuò illum dimittet huc.

4. Et abeuntes invenerunt pullum ligatum

ante januam foris in bivio : & ſolvunt eum.
5. Et quidam de illic ſtantibus dicebant il-
lis : Quid facitis ſolventes pullum?
6. Qui dixerunt eis ſicut præceperat illis
Jeſus, & dimiſerunt eis.
|| Joan. 12. 14. 7. || Et duxerunt pullum ad Jeſum : &
imponunt illi veſtimenta ſua, & ſedit ſuper
eum.
8. Multi autem veſtimenta ſua ſtraverunt
in via: alii autem frondes cædebant de arbo-
ribus, & ſternebant in via.
|| Pſalm. 117. 26. Matt. 21. 9. Luca 19 30 9. Et qui præibant, & qui ſequebantur,
clamabant, dicentes: || Hoſanna:
10. Benedictus qui venit in nomine Do-
mini: Benedictum quod venit regnum patris
noſtri David: Hoſanna in excelſis.
|| Matt. 21. 12. 11. || Et introivit Jeroſolymam in tem-
plum: & circumſpectis omnibus, cùm jam
veſpera eſſet hora, exiit in Bethaniam cum
duodecim.
12. Et alia die cùm exirent à Bethania,
eſuriit.
|| Matth. 21. 19. 13. || Cùmque vidiſſet à longè ficum ha-
bentem folia, venit ſi quid fortè inveniret in
ea. Et cùm veniſſet ad eam, nihil invenit præ-
ter folia: non enim erat tempus ficorum.
14. Et reſpondens dixit ei: Jam non ampliùs
in æternum ex te fructum quiſquam mandu-
cet. Et audiebant diſcipuli ejus.
15. Et veniunt Jeroſolymam. Et cùm in-
troiſſet in templum, cœpit ejicere venden-
tes, & ementes in templo : & menſas num-
mulariorum, & cathedras vendentium colum-
bas evertit.
16. Et non ſinebat ut quiſquam tranſferret
vas per templum:
|| Iſai. 56. 7. Jerem. 7. 11. 17. & docebat, dicens eis : Nonne ſcrip-
tum eſt: || Quia domus mea, domus oratio-
nis vocabitur omnibus gentibus? Vos autem
feciſtis eam ſpeluncam latronum.
18. Quo audito principes ſacerdotum, &
Scribæ quærebant quomodo eum perderent :
timebant enim eum, quoniam univerſa tur-
ba admirabatur ſuper doctrina ejus.
19. Et cùm veſpera facta eſſet, egredieba-
tur de civitate.
20. Et cùm manè tranſirent, viderunt fi-
cum aridam factam à radicibus.
21. Et recordatus Petrus, dixit ei: Rabbi,
ecce ficus, cui maledixiſti, aruit.

22. Et reſpondens Jeſus ait illis : || Habete || Matth. 21. 21.
fidem Dei.
23. Amen dico vobis, quia quicumque dixe-
rit huic monti: Tollere, & mittere in mare : &
non hæſitaverit in corde ſuo, ſed crediderit,
quia quodcumque dixerit, fiat, fiet ei.
24. || Propterea dico vobis, omnia quæ- || Matth. 7. 7. & 21. 22.
cumque orantes petitis, credite quia acci-
pietis, & evenient vobis.
25. || Et cùm ſtabitis ad orandum, dimittite ſi || Matth. 6. 14. & 18. 35. Luc. 11. 19.
quid habetis adversùs aliquem: ut & Pater veſter
qui in cœlis eſt, dimittat vobis peccata veſtra.
26. Quòd ſi vos non dimiſeritis: nec Pa-
ter veſter, qui in cœlis eſt, dimittet vobis
peccata veſtra.
27. || Et veniunt rursùs Jeroſolymam. Et || Luc. 20. 1
cùm ambularet in templo, accedunt ad eum
ſummi ſacerdotes, & Scribæ, & ſeniores:
28. & dicunt ei: In qua poteſtate hæc facis?
& quis dedit tibi hanc poteſtatem ut iſta facias?
29. Jeſus autem reſpondens, ait illis: Inter-
rogabo vos & ego unum verbum, & reſpon-
dete mihi: & dicam vobis in qua poteſtate
hæc faciam.
30. Baptiſmus Joannis, de cœlo erat, an ex
hominibus? Reſpondete mihi.
31. At illi cogitabant ſecum, dicentes : Si
dixerimus, De cœlo, dicet: Quare ergo non
credidiſtis ei?
32. Si dixerimus, Ex hominibus, timemus
populum. Omnes enim habebant Joannem
quia verè propheta eſſet.
33. Et reſpondentes dicunt Jeſu: Neſcimus.
Et reſpondens Jeſus ait illis: Neque ego dico
vobis in qua poteſtate hæc faciam.

CAPUT XII.

Parabolam narrat de vinea agricolis locata, qui ſervos ac filium patris-familiar occiderunt: tentatur à Phariſæis de cenſu Cæſari ſolvendo, & à Sadducæis de reſurrectione: interrogatur à Scriba de primo mandato: ipſe verò rogat quomodo Scribæ dicant Chriſtum filium eſſe David, docens ab ipſis cavendum: viduam laudat ob duo minuta in gazophylacium miſſa.

1. ET cœpit illis in parabolis loqui: Vi- Iſaia 5. 1. Jer. 2. 21. Matth. 21. 33. Luc. 20. 9.
neam paſtinavit homo, & circumde-

dit ſe-

dit ſepem, & fodit lacum, & ædificavit tur-
rim, & locavit eam agricolis, & peregrè
profectus eſt.
2. Et miſit ad agricolas in tempore ſervum,
ut ab agricolis acciperet de fructu vineæ.
3. Qui apprehenſum eum ceciderunt, &
dimiſerunt vacuum.
4. Et iterùm miſit ad illos alium ſervum: &
illum in capite vulneraverunt, & contume-
liis affecerunt.
5. Et rursùm alium miſit, & illum occi-
derunt: & plures alios: quoſdam cædentes,
alios verò occidentes.
6. Adhuc ergo unum habens filium cha-
riſſimum: & illum miſit ad eos noviſſimum,
dicens: Quia reverebuntur filium meum.
7. Coloni autem dixerunt ad invicem: Hic
eſt hæres: venite, occidamus eum: & noſtra
erit hæreditas.
8. Et apprehendentes eum, occiderunt: &
ejecerunt extra vineam.
9. Quid ergo faciet Dominus vineæ?
Veniet, & perdet colonos: & dabit vineam
aliis.
‖ Pſal. 117. 22. Iſaia 28. 16. Matth. 21. 42. Act. 4. 11. Rom. 9. 33. 1. Petr. 2. 7. 10. Nec ſcripturam hanc legiſtis: ‖ Lapi-
dem, quem reprobaverunt ædificantes, hic
factus eſt in caput anguli:
11. à Domino factum eſt iſtud, & eſt
mirabile in oculis noſtris?
12. Et quærebant eum tenere: & timue-
runt turbam. Cognoverunt enim quoniam
ad eos parabolam hanc dixerit. Et relicto eo
abierunt.
‖ Matth. 22. 15. Luc. 20. 20. 13. ‖ Et mittunt ad eum quoſdam ex Pha-
riſæis, & Herodianis, ut eum caperent in
verbo.
14. Qui venientes dicunt ei: Magiſter, ſci-
mus quia verax es, & non curas quemquam:
nec enim vides in faciem hominum, ſed in ve-
ritate viam Dei doces: licet dari tributum
Cæſari, an non dabimus?
15. Qui ſciens verſutiam illorum, ait illis:
Quid me tentatis? afferte mihi denarium ut
videam.
16. At illi attulerunt ei. Et ait illis: Cu-
jus eſt imago hæc, & inſcriptio? Dicunt ei:
Cæſaris.
‖ Rom. 13. 7. 17. Reſpondens autem Jeſus dixit illis: ‖ Red-
dite igitur quæ ſunt Cæſaris, Cæſari: & quæ
ſunt Dei, Deo. Et mirabantur ſuper eo.

18. ‖ Et venerunt ad eum Sadducæi, qui *‖ Matth. 22. 23. Luc. 20. 27.*
dicunt reſurrectionem non eſſe: & interroga-
bant eum, dicentes:
19. Magiſter, Moyſes nobis ſcripſit, ‖ ut *‖ Deut. 25. 5.*
ſi cujus frater mortuus fuerit, & dimiſerit
uxorem, & filios non reliquerit, accipiat fra-
ter ejus uxorem ipſius, & reſuſcitet ſemen
fratri ſuo.
20. Septem ergo fratres erant: & primus
accepit uxorem, & mortuus eſt non relicto
ſemine.
21. Et ſecundus accepit eam, & mortuus
eſt: & nec iſte reliquit ſemen. Et tertius ſi-
militer.
22. Et acceperunt eam ſimiliter ſeptem: &
non reliquerunt ſemen. Noviſſima omnium
defuncta eſt & mulier.
23. In reſurrectione ergo cùm reſurrexe-
rint, cujus de his erit uxor? ſeptem enim
habuerunt eam uxorem.
24. Et reſpondens Jeſus, ait illis: Nonne
ideò erratis, non ſcientes Scripturas, neque
virtutem Dei?
25. Cùm enim à mortuis reſurrexerint,
neque nubent, neque nubentur, ſed ſunt ſi-
cut angeli in cœlis.
26. De mortuis autem quòd reſurgant,
non legiſtis in libro Moyſi, ſuper rubum
quomodo dixerit illi Deus, inquiens: ‖ Ego *‖ Exod. 3. 6. Matth. 22. 32.*
ſum Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus
Jacob?
27. Non eſt Deus mortuorum, ſed vivo-
rum. Vos ergo multùm erratis.
28. ‖ Et acceſſit unus de Scribis, qui audie- *‖ Matth. 22. 35.*
rat illos conquirentes, & videns quoniam
benè illis reſponderit, interrogavit eum quod
eſſet primum omnium mandatum.
29. Jeſus autem reſpondit ei: Quia pri-
mum omnium mandatum eſt: ‖ Audi Iſrael, *‖ Deut. 6. 4.*
Dominus Deus tuus, Deus unus eſt:
30. & diliges Dominum Deum tuum ex
toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex
tota mente tua, & ex tota virtute tua. Hoc eſt
primum mandatum.
31. ‖ Secundum autem ſimile eſt illi: Dili- *‖ Lev. 19. 18. Matth. 22. 39. Rom. 13. 9. Gal. 5. 14. Jacob. 2. 8.*
ges proximum tuum tamquam teipſum. Ma-
jus horum aliud mandatum non eſt.
32. Et ait illi Scriba: Benè Magiſter, in
veritate dixiſti, quia unus eſt Deus, & non eſt
alius præter eum.

33. Et ut diligatur ex toto corde, & ex toto intellectu, & ex tota anima, & ex tota fortitudine: & diligere proximum tamquam ſeipſum, majus eſt omnibus holocautomatibus, & ſacrificiis.

34. Jeſus autem videns quòd ſapienter reſpondiſſet, dixit illi: Non es longè à regno Dei. Et nemo jam audebat eum interrogare.

35. Et reſpondens Jeſus dicebat, docens in templo: Quomodo dicunt Scribæ Chriſtum filium eſſe David?

36. Ipſe enim David dicit in Spiritu ſancto: || Dixit Dominus Domino meo, ſede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum.

|| *Pſalm. 109, 1. Matth. 22. 44. Luc. 20. 42*

37. Ipſe ergo David dicit eum Dominum, & unde eſt filius ejus? Et multa turba eum libenter audivit.

38. Et dicebat eis in doctrina ſua: || Cavete à Scribis, qui volunt in ſtolis ambulare, & ſalutari in foro,

|| *Matth. 23, 6.* *Luc. 11. 43. & 20. 46.*

39. & in primis cathedris ſedere in ſynagogis, & primos diſcubitus in cœnis:

40. qui devorant domos viduarum ſub obtentu prolixæ orationis: hi accipient prolixius judicium.

41. || Et ſedens Jeſus contra gazophylacium, aſpiciebat quomodo turba jactaret æs in gazophylacium, & multi divites jactabant multa.

|| *Luc. 21. 1.*

42. Cùm veniſſet autem vidua una pauper, miſit duo minuta, quod eſt quadrans.

43. Et convocans diſcipulos ſuos, ait illis: Amen dico vobis, quoniam vidua hæc pauper plus omnibus miſit, qui miſerunt in gazophylacium.

44. Omnes enim ex eo, quod abundabat illis, miſerunt: hæc verò de penuria ſua omnia quæ habuit, miſit totum victum ſuum.

CAPUT XIII.

Templum dicit evertendum, prædicitque bella, & varias afflictiones ac perſecutiones, abominationemque deſolationis: de pſeudochriſtis & pſeudoprophetis: poſt ſigna in corporibus cœleſtibus veniet cum gloria filius hominis; & hujus ſignum dat à ficu: quia autem nemo tempus novit, jubet omnes vigilare.

Matt. 24. 1

1. ET cùm egrederetur de templo, ait illi unus ex diſcipulis ſuis: Magiſter: aſpice quales lapides, & quales ſtructuræ.

2. Et reſpondens Jeſus, ait illi: Vides has omnes magnas ædificationes? || Non relinquetur lapis ſuper lapidem, qui non deſtruatur.

|| *Luc. 19. 44. & 21. 6*

3. Et cùm ſederet in monte Olivarum contra templum, interrogabant eum ſeparatim Petrus, & Jacobus, & Joannes, & Andreas:

4. Dic nobis, quando iſta fient? & quod ſignum erit, quando hæc omnia incipient conſummari?

5. Et reſpondens Jeſus cœpit dicere illis: || Videte ne quis vos ſeducat:

|| *Epheſ. 5. 6. 2. Theſ. 2. 3*

6. multi enim venient in nomine meo dicentes, quia ego ſum: & multos ſeducent.

7. Cùm audieritis autem bella, & opiniones bellorum, ne timueritis: oportet enim hæc fieri: ſed nondum finis.

8. Exurget enim gens contra gentem, & regnum ſuper regnum, & erunt terræmotus per loca, & fames. Initium dolorum hæc.

9. Videte autem voſmetipſos. Tradent enim vos in conciliis, & in ſynagogis vapulabitis, & ante præſides, & reges ſtabitis propter me, in teſtimonium illis.

10. Et in omnes gentes primùm oportet prædicari Evangelium.

11. || Et cùm duxerint vos tradentes, nolite præcogitare quid loquamini: ſed quod datum vobis fuerit in illa hora, id loquimini. Non enim vos eſtis loquentes, ſed Spiritus ſanctus.

|| *Matth. 10. 19. Luc. 12. 11. & 21. 14.*

12. Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium: & conſurgent filii in parentes, & morte afficient eos.

13. Et eritis odio omnibus propter nomen meum. Qui autem ſuſtinuerit in finem, hic ſalvus erit.

14. || Cùm autem videritis abominationem deſolationis ſtantem, ubi non debet, qui legit, intelligat: tunc qui in Judæa ſunt, fugiant in montes:

|| *Dan. 9. 27 Matth. 24. 15. Luc. 21. 20.*

15. & qui ſuper tectum, ne deſcendat in domum, nec introeat ut tollat quid de domo ſua:

16. & qui in agro erit, non revertatur retrò tollere veſtimentum ſuum.

17. Væ autem prægnantibus, & nutrientibus in illis diebus.

18. Ora-

18. Orate verò ut hyeme non fiant.

19. Erunt enim dies illi tribulationes tales, quales non fuerunt ab initio creaturæ, quam condidit Deus uſque nunc, neque fient.

20. Et niſi breviaſſet Dominus dies, non fuiſſet ſalva omnis caro: ſed propter electos, quos elegit, breviavit dies.

‖ Matth. 24. 23. Luc. 17. 23. & 21. 8.

21. ‖ Et tunc ſi quis vobis dixerit: Ecce hìc eſt Chriſtus, ecce illic, ne credideritis.

22. Exurgent enim pſeudochriſti & pſeudoprophetæ, & dabunt ſigna & portenta ad ſeducendos, ſi fieri poteſt, etiam electos.

23. Vos ergo videte: ecce prædixi vobis omnia.

‖ Iſai. 13. 10. Ezech. 32. 7. Joel. 2. 10.

24. ‖ Sed in illis diebus, poſt tribulationem illam, ſol contenebrabitur, & luna non dabit ſplendorem ſuum:

25. & ſtellæ cœli erunt decidentes, & virtutes, quæ in cœlis ſunt, movebuntur.

26. Et tunc videbunt filium hominis venientem in nubibus cum virtute multa, & gloria.

‖ Matth. 24. 31.

27. ‖ Et tunc mittet angelos ſuos, & congregabit electos ſuos à quatuor ventis, à ſummo terræ uſque ad ſummum cœli.

28. A ficu autem diſcite parabolam. Cùm jam ramus ejus tener fuerit, & nata fuerint folia, cognoſcitis quia in proximo ſit æſtas:

29. ſic & vos cùm videritis hæc fieri, ſcitote quòd in proximo ſit in oſtiis.

30. Amen dico vobis, quoniam non tranſibit generatio hæc, donec omnia iſta fiant.

31. Cœlum & terra tranſibunt, verba autem mea non tranſibunt.

32. De die autem illo, vel hora nemo ſcit, neque angeli in cœlo, neque Filius, niſi Pater.

‖ Matth. 24. 42. † Un. de Confeſſ. Pontif.

33. ‖ † Videte, vigilate, & orate: neſcitis enim quando tempus ſit.

34. Sicut homo, qui peregrè profectus reliquit domum ſuam, & dedit ſervis ſuis poteſtatem cujuſque operis, & janitori præcepit ut vigilet.

35. Vigilate ergo, (neſcitis enim quando dominus domus veniat: ſerò, an media nocte, an galli cantu, an manè)

36. ne cùm venerit repentè, inveniat vos dormientes.

37. Quod autem vobis dico, omnibus dico: Vigilate. A

CAPUT XIV.

Conſultant principes ſacerdotum de occidendo Jeſu: qui unguento pretioſo à muliere perfunditur, murmurantibus diſcipulis: venditur à Juda; de cujus proditione diſcipulis loquitur in cœna, in qua panem in corpus ſuum & vinum in ſanguinem conſecrata tradit diſcipulis: prædicit omnes ſcandalizandos, & trinam Petri negationem: ac poſt trinam orationem capitur à Judæis: quorum uni Petrus abſcidit auriculam: & diſcipulis fugientibus, coram Caipha à falſis teſtibus accuſatus, mortiſque reus judicatus, conſpuitur ac cæditur, & ter à Petro negatur.

† Paſſio Fer. 3. Major. Hebdom.

1. ERat † autem Paſcha & Azyma poſt biduum: & quærebant ſummi ſacerdotes, & Scribæ, quomodò eum dolo tenerent, & occiderent.

Matt. 26. 2. Luc. 22. 1. Quartum & ultimum Paſcha miniſterii Chriſti an. M. 4036. Æræ vulg. 35. ætatis Chriſti 37. Per. Jul. 4746. urbis conditæ 684. ann. Jul. 78. Imperii Tiberii 19.

2. Dicebant autem: Non in die feſto, ne fortè tumultus fieret in populo.

‖ Matth. 26. 6. Joan. 12. 1.

3. ‖ Et cùm eſſet Bethaniæ in domo Simonis leproſi, & recumberet: venit mulier habens alabaſtrum unguenti nardi ſpicati pretioſi, & fracto alabaſtro, effudit ſuper caput ejus.

4. Erant autem quidam indignè ferentes intra ſemetipſos, & dicentes: Ut quid perditio iſta unguenti facta eſt?

5. Poterat enim unguentum iſtud venumdari plus quàm trecentis denariis, & dari pauperibus. Et fremebant in eam.

6. Jeſus autem dixit: Sinite eam, quid illi moleſti eſtis? Bonum opus operata eſt in me:

7. ſemper enim pauperes habetis vobiſcum: & cùm volueritis, poteſtis illis benefacere: me autem non ſemper habetis.

8. Quod habuit hæc, fecit: prævenit ungere corpus meum in ſepulturam.

9. Amen dico vobis: Ubicumque prædicatum fuerit Evangelium iſtud in univerſo mundo, & quod fecit hæc, narrabitur in memoriam ejus.

‖ Matth. 26. 14.

10. ‖ Et Judas Iſcariotes unus de duodecim abiit ad ſummos ſacerdotes, ut proderet eum illis.

11. Qui audientes gaviſi ſunt: & promiſerunt ei pecuniam ſe daturos. Et quærebat quomodo illum opportunè traderet.

‖ Matth. 26. 17. Luc. 22. 7.

12. ‖ Et primo die Azymorum quando Paſcha immolabant, dicunt ei diſcipuli: Quò vis eamus, & paremus tibi ut manduces Paſcha?

13. Et mittit duos ex diſcipulis ſuis, & dicit eis: Ite in civitatem: & occurret vobis homo lagenam aquæ bajulans, ſequimini eum:

14. & quocumque introierit, dicite domino domus, quia magiſter dicit: Ubi eſt refectio mea, ubi Paſcha cum diſcipulis meis manducem?

15. Et ipſe vobis demonſtrabit cœnaculum grande, ſtratum: & illic parate nobis.

16. Et abierunt diſcipuli ejus, & venerunt in civitatem: & invenerunt ſicut dixerat illis, & paraverunt Paſcha.

‖ Matth. 26. 20. Luc. 22. 14.

17. ‖ Veſpere autem facto, venit cum duodecim.

‖ Joan. 13. 21.

18. Et diſcumbentibus eis, & manducantibus, ait JESUS: Amen dico vobis, ‖ quia unus ex vobis tradet me, qui manducat mecum.

19. At illi cœperunt contriſtari, & dicere ei ſingulatim: Numquid ego?

20. Qui ait illis: Unus ex duodecim, qui intingit mecum manum in catino.

‖ Pſal. 40. 10. Act. 1. 16.

21. Et Filius quidem hominis vadit ‖ ſicut ſcriptum eſt de eo: væ autem homini illi, per quem Filius hominis tradetur: bonum erat ei, ſi non eſſet natus homo ille.

‖ Matth. 26. 26. 1. Cor. 11. 24.

22. ‖ Et manducantibus illis, accepit Jeſus panem: & benedicens fregit, & dedit eis, & ait: Sumite, hoc eſt corpus meum.

23. Et accepto calice, gratias agens dedit eis: & biberunt ex illo omnes.

24. Et ait illis: Hic eſt ſanguis meus novi teſtamenti, qui pro multis effundetur.

25. Amen dico vobis, quia jam non bibam

de hoc genimine vitis uſque in diem illum, cùm illud bibam novum in regno Dei.

26. Et hymno dicto exierunt in montem Olivarum.

‖ Joan. 16. 32. Luc. 13. 7. 27. Et ait eis Jeſus: ‖ Omnes ſcandalizabimini in me in nocte iſta: quia ſcriptum eſt: ‖ Percutiam paſtorem, & diſpergentur oves.

28. Sed poſtquam reſurrexero, præcedam vos in Galilæam.

29. Petrus autem ait illi: Et ſi omnes ſcandalizati fuerint in te: ſed non ego.

30. Et ait illi Jeſus: Amen dico tibi, quia tu hodie in nocte hac, priuſquam gallus vocem bis dederit, ter me es negaturus.

31. At illeampliùs loquebatur: Et ſi oportuerit me ſimul commori tibi, non te negabo. Similiter autem & omnes dicebant.

‖ Matth. 26. 36. Luc. 22. 40. 32. ‖ Et veniunt in prædium, cui nomen Gethſemani. Et ait diſcipulis ſuis: Sedete hic donec orem.

33. Et aſſumit Petrum, & Jacobum, & Joannem ſecum: & cœpit pavere, & tædere.

34. Et ait illis: Triſtis eſt anima mea uſque ad mortem: ſuſtinete hic, & vigilate.

35. Et cùm proceſſiſſet paululùm, procidit ſuper terram: & orabat, ut ſi fieri poſſet, tranſiret ab eo hora:

36. & dixit: Abba pater, omnia tibi poſſibilia ſunt, transfer calicem hunc à me, ſed non quod ego volo, ſed quod tu.

37. Et venit, & invenit eos dormientes. Et ait Petro: Simon, dormis? non potuiſti una hora vigilare?

38. Vigilate, & orate ut non intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus eſt, caro verò infirma.

39. Et iterùm abiens oravit, eumdem ſermonem dicens.

40. Et reverſus, denuò invenit eos dormientes, (erant enim oculi eorum gravati) & ignorabant quid reſponderent ei.

41. Et venit tertiò, & ait illis: Dormite jam, & requieſcite. Sufficit: venit hora: ecce Filius hominis tradetur in manus peccatorum.

42. Surgite, eamus. Ecce qui me tradet, propè eſt.

43. Et, adhuc eo loquente, venit Judas Iſcariotes, unus de duodecim, & ‖ cum eo turba *‖ Matth. 26. 47. Luc. 22. 47. Joan. 18. 3.* multa, cum gladiis, & lignis, à ſummis ſacerdotibus, & Scribis, & ſenioribus.

44. Dederat autem traditor ejus ſignum eis, dicens: Quemcumque oſculatus fuero, ipſe eſt, tenete eum, & ducite cautè.

45. Et cùm veniſſet, ſtatim accedens ad eum, ait: Ave Rabbi: & oſculatus eſt eum.

46. At illi manus injecerunt in eum, & tenuerunt eum.

47. Unus autem quidam de circumſtantibus educens gladium, percuſſit ſervum ſummi ſacerdotis: & amputavit illi auriculam.

48. Et reſpondens Jeſus, ait illis: Tamquam ad latronem exiſtis cum gladiis, & lignis comprehendere me?

49. quotidie eram apud vos in templo docens, & non me tenuiſtis. Sed ut impleantur Scripturæ.

‖ Matth. 26. 56. 50. ‖ Tunc diſcipuli ejus relinquentes eum, omnes fugerunt.

51. Adoleſcens autem quidam ſequebatur eum amictus ſindone ſuper nudo: & tenuerunt eum.

52. At ille rejecta ſindone, nudus profugit ab eis.

53. ‖ Et adduxerunt Jeſum ad ſummum ſacerdotem: & convenerunt omnes ſacerdotes, & Scribæ, & ſeniores. *‖ Matth. 26. 57. Luc. 22. 54. Joan. 18. 13.*

54. Petrus autem à longè ſecutus eſt eum uſque intrò in atrium ſummi ſacerdotis: & ſedebat cum miniſtris ad ignem, & calefaciebat ſe.

55. ‖ Summi verò ſacerdotes, & omne concilium quærebant adversùs Jeſum teſtimonium, ut eum morti traderent, nec inveniebant. *‖ Matth. 26. 59.*

56. Multi enim teſtimonium falſum dicebant adversùs eum: & convenientia teſtimonia non erant.

57. Et quidam ſurgentes, falſum teſtimonium ferebant adversùs eum, dicentes:

58. Quoniam nos audivimus eum dicentem: ‖ Ego diſſolvam templum hoc manu factum, & per triduum aliud non manu factum ædificabo. *‖ Joan. 2. 19.*

59. Et non erat conveniens teſtimonium illorum.

60. Et exurgens ſummus ſacerdos in medium, interrogavit Jeſum, dicens: Non reſpondes quidquam ad ea, quæ tibi objiciuntur ab his?

61. Ille autem tacebat, & nihil reſpondit. Rursùm ſummus ſacerdos interrogabat eum, & dixit ei: Tu es Chriſtus filius Dei benedicti?

62. Jeſus autem dixit illi: Ego ſum: ‖ & videbitis Filium hominis ſedentem à dextris virtutis Dei, & venientem cum nubibus cœli. *‖ Matt. 24. 30. & 26. 64.*

63. Summus autem ſacerdos ſcindens veſtimenta ſua, ait: Quid adhuc deſideramus teſtes?

64. Audiſtis blaſphemiam: quid vobis videtur? Qui omnes condemnaverunt eum eſſe reum mortis.

65. Et cœperunt quidam conſpuere eum, & velare faciem ejus, & colaphis eum cædere, & dicere ei: Prophetiza: & miniſtri alapis eum cædebant:

66. ‖ Et cùm eſſet Petrus in atrio deorsùm, venit una ex ancillis ſummi ſacerdotis: *‖ Matt. 26. 69. Luc. 22. 56. Joan. 18. 17.*

67. & cùm vidiſſet Petrum calefacientem ſe, aſpiciens illum, ait: Et tu cum Jeſu Nazareno eras.

68. At ille negavit, dicens: Neque ſcio, neque novi quid dicas. Et exiit foras ante atrium, & gallus cantavit.

69. ‖ Rursùs autem cùm vidiſſet illum ancilla, cœpit dicere circumſtantibus: Quia hic ex illis eſt. *‖ Matt. 26. 71.*

70. At ille iterùm negavit. ‖ Et poſt puſillùm rursùs qui aſtabant, dicebant Petro: Verè ex illis es: nam & Galilæus es. *‖ Luc. 22. 59. Joan. 18. 25.*

71. Ille autem cœpit anathematizare, & jurare: Quia neſcio hominem iſtum, quem dicitis.

72. Et ſtatim gallus iterùm cantavit. ‖ Et recordatus eſt Petrus verbi, quod dixerat ei Jeſus: Priùs quàm gallus cantet bis, ter me negabis. Et cœpit flere. *‖ Matt. 26. 75. Joan. 13. 38.*

CAPUT XV.

Jeſus coram Pilato accuſatus, nihil reſpondet: præeligitur Barabbas, & Jeſus traditur crucifigendus; qui multis modis illuſus à militibus, ducitur ad crucifigendum: & diviſis ipſius veſtimentis, inter latrones crucifixus, audit variorum jactatas in ſe blaſphemias: ſuboriuntur tenebræ: & clamans Jeſus Eli, acetoque potatus, cum clamore valido expirat; cujus corpus à Joſeph ſepelitur.

Matth. 27. 1. Luc. 22. 66. Joan. 18. 28.

1. ET confeſtim manè conſilium facientes ſummi ſacerdotes, cum ſenioribus, & Scribis, & univerſo concilio, vincientes Jeſum, duxerunt, & tradiderunt Pilato.

2. Et interrogavit eum Pilatus: Tn es Rex Judæorum? At ille reſpondens, ait illi: Tu dicis.

‖ Matth. 27. 12. Luc. 23. 2. Joann. 18. 33.

3. ‖ Et accuſabant eum ſummi ſacerdotes in multis.

4. Pilatus autem rursùm interrogavit eum, dicens: Non reſpondes quidquam? vide in quantis te accuſant.

5. Jeſus autem ampliùs nihil reſpondit, ita ut miraretur Pilatus.

6. Per diem autem feſtum ſolebat dimittere illis unum ex vinctis, quemcumque petiſſent.

7. Erat autem qui dicebatur Barabbas, qui cum ſeditioſis erat vinctus, qui in ſeditione fecerat homicidium.

8. Et cùm aſcendiſſet turba, cœpit rogare, ſicut ſemper faciebat illis.

9. Pilatus autem reſpondit eis, & dixit: Vultis dimittam vobis regem Judæorum?

10. Sciebat enim quòd per invidiam tradidiſſent eum ſummi ſacerdotes.

11. Pontifices autem concitaverunt turbam, ut magis Barabbam dimitteret eis.

‖ Matth. 27. 22. Luc. 23. 14.

12. ‖ Pilatus autem iterùm reſpondens, ait illis: Quid ergo vultis faciam regi Judæorum?

‖ Joan. 18. 40.

13. ‖ At illi iterùm clamaverunt: Crucifige eum.

14. Pilatus verò dicebat illis: Quid enim mali fecit? At illi magis clamabant: Crucifige eum.

15. Pilatus autem volens populo ſatisfacere, dimiſit illis Barabbam, & tradidit Jeſum flagellis cæſum, ut crucifigeretur.

‖ Matth. 27. 27. Joa. 19. 2.

16. ‖ Milites autem duxerunt eum in atrium prætorii, & convocant totam cohortem,

17. & induunt eum purpura, & imponnnt ei plectentes ſpineam coronam.

18. Et cœperunt ſalutare eum: Ave rex Judæorum.

19. Et percutiebant caput ejus arundine: & conſpuebant eum, & ponentes genua, adorabant eum.

20. Et poſtquam illuſerunt ei, exuerunt illum purpura, & induerunt eum veſtimentis ſuis: & educunt illum ut crucifigerent eum.

‖ Matth. 27. 32. Luc. 23. 26.

21. ‖ Et angariaverunt prætereuntem quempiam, Simonem Cyrenæum venientem de villa, patrem Alexandri, & Rufi, ut tolleret crucem ejus.

22. Et perducunt illnm in Golgotha locum: quod eſt interpretatum Calvariæ locus.

23. Et dabant ei bibere myrrhatum vinum: & non accepit.

‖ Matth. 27. 35. Luc. 23. 34. Joann. 19. 23.

24. ‖ Et crucifigentes eum, diviſerunt veſtimenta ejus, mittentes ſortem ſuper eis, quis quid tolleret.

25. Erat autem hora tertia: & crucifixerunt eum.

26. Et erat titulus cauſæ ejus inſcriptus: REX JUDÆORUM.

27. Et cum eo crucifigunt duos latrones: unum à dextris, & alium à ſiniſtris ejus.

‖ Iſaia 53. 12.

28. ‖ Et impleta eſt ſcriptura, quæ dicit: Et cum iniquis reputatus eſt.

‖ Joan. 2. 19.

29. Et prætereuntes blaſphemabant eum, moventes capita ſua, & dicentes: ‖ Vah! qui deſtruis templum Dei, & in tribus diebus reædificas:

30. ſalvum fac temetipſum deſcendens de cruce.

31. Similiter & ſummi ſacerdotes illudentes, ad alterutrum cum Scribis dicebant: Alios ſalvos fecit, ſeipſum non poteſt ſalvum facere.

32. Chriſtus rex Iſrael deſcendat nunc de cruce, ut videamus, & credamus. Et qui cum eo crucifixi erant, convitiabantur ei.

33. Et facta hora ſexta, tenebræ factæ ſunt per totam terram uſque in horam nonam.

‖ Pſal. 21. 2. Matth. 27. 46.

34. Et hora nona exclamavit Jeſus voce magna, dicens: ‖ Eloi, eloi, lammaſabactani? quod eſt interpretatum: Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquiſti me?

35. Et quidam de circumſtantibus andientes, dicebant: Ecce Eliam vocat.

36. Currens autem unus, & implens ſpongiam aceto, circumponenſque calamo, potum dabat ei, dicens: Sinite, videamus ſi veniat Elias ad deponendum eum.

37. Jeſus autem emiſſa voce magna expiravit.

38. Et velum templi ſciſſum eſt in duo, à ſummo uſque deorsùm.

39. Videns autem Centurio, qui ex adverſo ſtabat, quia ſic clamans expiraſſet, ait: Verè hic homo Filius Dei erat.

‖ Matth. 27. 55.

40. ‖ Erant autem & mulieres de longè aſpicientes: inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Jacobi minoris, & Joſeph mater, & Salome:

‖ Luc. 8. 2.

41. & cùm eſſet in Galilæa, ſeqnebantur eum, ‖ & miniſtrabant ei, & aliæ multæ, quæ ſimul cum eo aſcenderant Jeroſolymam.

‖ Matth. 27. 57. Luc. 23. 50. Joann. 19. 38.

42. ‖ Et cùm jam ſerò eſſet factum (quia erat paraſceve, quod eſt ante ſabbatum)

43. venit Joſeph ab Arimathæa nobilis decurio, qui & ipſe erat expectans regnum Dei, & audacter introivit ad Pilatum, & petiit corpus Jeſu.

44. Pilatus autem mirabatur ſi jam obiiſſet. Et accerſito centurione, interrogavit eum ſi jam mortuus eſſet.

45. Et cùm cognoviſſet à centurione, donavit corpus Joſeph.

46. Joſeph autem mercatus ſindonem, & deponens eum involvit ſindone, & poſuit eum in monumento, quod erat exciſum de petra, & advolvit lapidem ad oſtium monumenti. ∧

47. Maria autem Magdalene, & Maria Joſeph aſpiciebant ubi poneretur.

CAPUT XVI.

Mulieribus ad Chriſti monumentum obſtupeſcentibus, Angelus reſurrectionem ipſius annuntiat: qui primùm Mariæ Magdalenæ apparet, deinde duobus diſcipulis in alia effigie: demum undecim recumbentibus apparens, exprobrata incredulitate, mittit eos ut in univerſo mundo prædicent ac baptizent, ſubjunctis ſignis quæ ſequantur credentes, ac ita in cœlum aſcendit.

† DOM. RESURRECT. 1. ET cùm tranſiſſet ſabbatum, † Maria
Magdalene, & Maria Jacobi, & Sa-
Matth. 28. 1. lome emerunt aromata, ut venientes unge-
rent Jeſum.
Luc. 24. 1. Joa. 20. 1. 2. Et valdè manè una ſabbatorum, veniunt
ad monumentum, orto jam ſole.
3. Et dicebant ad invicem: Quis revolvet
nobis lapidem ab oſtio monumenti?
4. Et reſpicientes viderunt revolutum la-
pidem. Erat quippe magnus valdè.
‖ Matth. 28. 5. 5. ‖ Et introeuntes in monumentum vi-
derunt juvenem ſedentem in dextris, cooper-
Luc. 24. 4. Joann. 20. 12. tum ſtola candida, & obſtupuerunt.
6. Qui dicit illis: Nolite expaveſcere:
Jeſum quæritis Nazarenum, crucifixum: ſur-
rexit, non eſt hic, ecce locus ubi poſue-
runt eum.
7. Sed ite, dicite diſcipulis ejus, & Pe-
tro, quia præcedit vos in Galilæam: ibi eum
videbitis, ‖ ſicut dixit vobis. A
‖ Supr. 14. 28. 8. At illæ exeuntes, fugerunt de monumen-
to: invaſerat enim eas tremor & pavor: &
nemini quidquam dixerunt: timebant enim.
9. Surgens autem manè, ‖ prima ſabbati, ‖ Joan 20. 16.
apparuit primò Mariæ Magdalenæ, de qua
ejecerat ſeptem dæmonia.
10. Illa vadens nuntiavit his, qui cum eo
fuerant, lugentibus & flentibus.
11. Et illi audientes quia viveret, & viſus
eſſet ab ea, non crediderunt.
12. ‖ Poſt hæc autem duobus ex his am- ‖ Luc. 24. 13.
bulantibus oſtenſus eſt in alia effigie, eunti-
bus in villam:
13. & illi euntes nuntiaverunt cæteris: nec
illis crediderunt.
14. Noviſſimè † recumbentibus illis unde- † IN ASCENSIONE DOMINI.
cim apparuit: & exprobravit incredulitatem
eorum & duritiam cordis: quia iis, qui vi-
derant eum reſurrexiſſe, non crediderunt.
15. Et dixit eis: Euntes in mundum univer-
ſum prædicate Evangelium omni creaturæ.
16. Qui crediderit, & baptizatus fuerit,
ſalvus erit: qui verò non crediderit, con-
demnabitur.
17. Signa autem eos, qui crediderint, hæc
ſequentur: ‖ In nomine meo dæmonia eji- ‖ Act. 16. 18.
cient: ‖ linguis loquentur novis:
18. ‖ ſerpentes tollent: & ſi mortiferum ‖ Act. 2. 4. & 10. 46.
quid biberint, non eis nocebit: ‖ ſuper ægros ‖ Act. 28. 5.
manus imponent, & benè habebunt. ‖ Act. 28. 8.
19. Et Dominus quidem Jeſus poſtquam
locutus eſt eis, ‖ aſſumptus eſt in cœlum, ‖ Luc. 24. 51.
& ſedet à dextris Dei.
20. Illi autem profecti prædicaverunt ubi-
que Domino cooperante, & ſermonem con-
firmante, ſequentibus ſignis. A

SAN-

SANCTUM JESU CHRISTI EVANGELIUM SECUNDUM LUCAM.

LUCAS Antiochia Syriæ oriundus, pictor & medicus, ſermonis Græci, ut ſcripta ejus indicant, non ignarus, à Paulo converſus, ſectator ejus, & omnis peregrinationis comes ſuæ. Vixit autem cælebs ad annum 84. ut docet Hieronymus; (lib. de Script. Eccl.) ac tandem apud Patras, urbem Achajæ, Apoſtolatum ſuum nobili martyrio concluſit.

Lucam, Evangelium in Achaje & Beotiæ partibus, Græcè ſcripſiſſe tradit idem Doctor, (procem. in Matth.) quod Baronius ad annum Neronis 2. revocat. Sanè circa hunc aut ſequentem annum, hoc eſt æræ noſtræ 56. aut 57. à Paſſione 23. aut 24. Paulum, cujus comes individuus Lucas, has partes peragraſſe, indicat peregrinatio ejus, Chronologiæ noſtræ cap. 41. deſcripta. Sed cùm ille bis regiones iſtas luſtraverit, ut ibidem annotavimus; primùm quidem quando cum Athenienſibus de Ignoto Deo diſceptavit, ac Corinthi annum & ſex menſes, apud Aquilam & Priſcillam commoratus eſt. (Actor. 18.) Secundò autem cùm tres menſes, in Græcia peregit, intra quos eleemoſynas in Hieruſalem deferendas collegit: (Actor. 20. cum 1. Cor. 16. & 2. Cor. 9.) nos de priore ejus peregrinatione malumus quod dicit Hieronymus intelligere, cùm multò diutiùs tunc ibi ſit commoratus; & ad annum poſt paſſionem circiter 19. hoc eſt æræ noſtræ 52. ſcriptionem ejus revocare. Quam eo conſilio ſuſcepit ut Pſeudo-Apoſtolorum temeritatem confutaret, qui ut Pauli prædicationi obeſſent, aliter quàm ipſe enunciabat, conati erant narrationem rerum à Chriſto completarum ordinare.

Quidam ſuſpicantur, inquit Hieronymus, (lib. de Script. Eccl.) quotieſcumque in epiſtolis ſuis Paulus dicit: JUXTA EVANGELIUM MEUM (ut ad Rom. 2. 16. & 16. 25. cui quàm ſimile eſt quod 1. Theſſal. 1. 5. dicit EVANGELIUM NOSTRUM) de Lucæ ſignificare volumine. Quod innuit ipſe Tertullianus lib. 4. contra Marcion. cap. 4. cùm ait: Nam & Lucæ digeſtum, Paulo adſcribere ſolent. Unde conjiciunt multi, Evangelium Lucæ, ante Pauli epiſtolas ſcriptum; quamquam Evangelii voce, etiam Evangeliſtæ munus intelligi poſſit. Lucam autem deſignaſſe Apoſtolum, cùm 2. Cor. 8. 15. Fratrem ſe miſiſſe dicit, cujus laus eſt in Evangelio, affirmat idem Hieronymus, (ibid.) nec non Chryſoſtomus (Homil. 1. in Act. Apoſt.) imò & ante eos Ignatius in Epiſt. ad Epheſ. ut quidem vulgares habent codices.

CAPUT I.

Zachariæ Sacerdoti annuntiat Gabriel Joannis conceptum ex Eliſabeth ſterili; qui Angelo non credens, mutus efficitur: idemque Gabriel Mariæ annuntiat conceptum Jeſu filii Dei de Spiritu ſancto: ad Mariæ ſalutationem Joannes exultat in utero, & Eliſabeth prophetat, ipſaque Maria canticum gratiarum actionis Domino decantat: in nati Joannis circumciſione Zacharias pater, recepta loquela, canticum gratiarum actionis edit.

1. QUONIAM quidem multi conati
ſunt ordinare narrationem, quæ
in nobis completæ ſunt, rerum:
2. ſicut tradiderunt nobis, qui
ab initio ipſi viderunt, & miniſtri fuerunt
ſermonis:

3. Viſum eſt & mihi, aſſecuto omoia à prin-
cipio diligenter, ex ordine tibi ſcribere, opti-
oie Theophile,
4. ut cognoſcas eorum verborum, de qui-
bus eroditus es, veritatem.
† VIGIL. S. JOAN. BAPT. 5. † Fuit in diebus Herodis, regis Judææ,
‖ 1. Par. 24. 10. ſacerdos quidam oomine Zacharias ‖ de vice
Abia, & uxor illius de filiabus Aaron, &
nomen ejus Eliſabeth.
6. Erant autem juſti ambo ante Deum, ince-
dentes in omnibus mandatis, & juſtificatio-
nibus Domini ſine querela:
7. & non erat illis filius, eò quòd eſſet
Eliſabeth ſterilis, & ambo proceſſiſſent in
diebus ſuis.
8 Factum eſt autem, cùm ſacerdotio funge-
retur in ordine vicis ſuæ ante Deum,
9. ſecundùm conſuetudinem ſacerdotii, for-
te exiit ut incenſum poneret, ingreſſus in
templum Domini:
‖ Exod. 30. 7. 10. & ‖ omnis multitudo populi erat orans
Lev. 16. 17. foris hora incenſi.
11. Apparuit autem illi Angelus Domini,
ſtans à dextris altaris incenſi.
12. Et Zacharias turbatus eſt videns, &
timor irruit ſuper eum.
13. Ait autem ad illum Angelus: Ne ti-
meas Zacharia, quoniam exaudita eſt depre-
catio tua: & uxor tua Eliſabeth pariet tibi
filium, & vocabis nomen ejus Joannem:
14. & erit gaudium tibi, & exultatio, &
multi in oativitate ejus gaudebunt:
15. erit enim magnus coram Domino:
& vinum, & ſiceram noo bibet, & Spiri-
tu ſancto replebitur adhuc ex utero matris
ſuæ:

16. & multos filiorum Iſrael convertet ad
Dominum Deum ipſorum:
17. & ipſe præcedet ante illum in ſpiritu,
& virtute Eliæ: ‖ ut convertat corda patrum ‖ Matt. 4. 6. Matth. 11. 14.
in filios, & incredulos ad prudentiam juſtorum
parare Domino plebem perfectam. A
18. Et dixit Zacharias ad Angelum: Unde
hoc ſciam? ego eoim ſum ſenex, & uxor mea
proceſſit in diebus ſuis.
19. Et reſpondens Angelus dixit ei: Ego ſum
Gabriel, qui aſto ante Deum: & miſſus ſum
loqui ad te, & hæc tibi evangelizare.
20. Et ecce eris tacens, & non poteris loqui
uſque in diem, quo hęc fiant, pro eo quòd
non credidiſti verbis meis, quæ implebuotur
in tempore ſuo.
21. Et erat plebs expectans Zachariam: &
mirabantur quòd tardaret ipſe in templo.
22. Egreſſus autem non poterat loqui ad
illos, & cognoverunt quòd viſionem vidiſſet
io templo. Et ipſe erat innuens illis, & per-
manſit mutus.
23. Et factum eſt, ut impleti ſunt dies of-
ficii ejus, abiit in domum ſuam:
24. poſt hos autem dies coocepit Eliſabeth
uxor ejus, & occultabat ſe menſibus quin-
que, dicens:
25. Quia ſic fecit mihi Dominus in diebus,
quibus reſpexit auferre opprobrium meum
inter homines.
26. In menſe autem ſexto, † miſſus eſt † FER. 4. QUAT. TEMP. ADVENT.
Angelus Gabriel à Deo in civitatem Galilęę, Item, IN ANNUNT. B. VIRG.
cui nomen Nazareth,
27. ad virginem deſponſatam viro, cui no-
men erat Joſeph, de domo David, & nomen
virginis Maria.

28. Et ingreſſus Angelus ad eam dixit: Ave
gratia plena: Dominus tecum: Benedicta tu
in mulieribus.
29. Quæ cùm audiſſet, turbata eſt in ſer-
mone ejus, & cogitabat qualis eſſet iſta ſa-
lutatio.
30. Et ait Angelus ei: Ne timeas Maria, in-
veniſti enim gratiam apud Deum:
‖ Iſai. 7. 14. 31. ‖ ecce concipies io utero, & paries fi-
‖ Infr. 2. 21. lium, & ‖ vocabis nomen ejus JESUM.
32. Hic erit magnus, & Filius Altiſſimi vo-
cabitur, & dabit illi Dominus Deus ſedem Da-
‖ Dan. 7. 14. & 27. vid patris ejus: ‖ & regoabit in domo Jacob
Mich. 4. 7. in æternum,

33. & regni ejus non erit nnis.
34. Dixit autem Maria ad Angelum: Quo-
modo fiet iſtud, quoniam virum oon cogno-
ſco?
35. Et reſpondens Angelus dixit ei: Spi-
titus ſanctus ſuperveniet in te, & virtus
Altiſſimi obumbrabit tibi. Ideoque & quod
oaſcetur ex te Sanctum, vocabitur Filius
Dei.
36. Et ecce Eliſabeth cognata tua, & ipſa
concepit filium in ſenectute ſua, & hic menſis
ſextus eſt illi, quæ vocatur ſterilis:
37. quia noo erit impoſſibile apud Deum
omne verbum.

38. Dixit autem Maria: Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundùm verbum tuum. A Et diſceſſit ab illa Angelus.

† FER. 6. QUAT. TEMP. ADVENT. Item, IN FESTO VISITATIONIS.

39. † Exurgens autem Maria in diebus illis abiit in montana cum feſtinatione, in civitatem Juda:

40. Et intravit in domum Zachariæ, & ſalutavit Eliſabeth.

41. Et factum eſt, ut audivit ſalutationem Mariæ Eliſabeth, exultavit infans in utero ejus: & repleta eſt Spiritu ſancto Eliſabeth:

42. & exclamavit voce magna, & dixit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui.

43. Et unde hoc mihi ut veniat mater Domini mei ad me?

44. Ecce enim ut facta eſt vox ſalutationis tuæ in auribus meis, exultavit in gaudio infans in utero meo.

45. Et beata, quæ credidiſti, quoniam perficientur ea, quæ dicta ſunt tibi à Domino.

46. Et ait Maria:

Magnificat anima mea Dominum:

47. & exultavit ſpiritus meus in Deo ſalutari meo. A

48. Quia reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ: ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.

49. Quia fecit mihi magna qui potens eſt: & ſanctum nomen ejus.

50. Et miſericordia ejus à progenie in progenies timentibus eum.

‖ Iſaiæ 51. 9. Pſalm. 32. 10.

51. Fecit potentiam in ‖ brachio ſuo: diſperſit ſuperbos mente cordis ſui.

52. Depoſuit potentes de ſede, & exaltavit humiles.

‖ 1. Reg. 2. 5. Pſalm. 33. 11.

53. ‖ Eſurientes implevit bonis: & divites dimiſit inanes.

54. Suſcepit Iſrael puerum ſuum, recordatus miſericordiæ ſuæ.

‖ Gen. 17. 9. & 22. 16. Pſalm. 131. 11. Iſai. 41. 8.

55. Sicut locutus eſt ad patres noſtros, ‖ Abraham, & ſemini ejus in ſæcula.

56. Manſit autem Maria cum illa quaſi menſibus tribus: & reverſa eſt in domum ſuam.

† IN NATIVIT. S. JOANN. BAPT.

57. † Eliſabeth autem impletum eſt tempus pariendi, & peperit filium.

58. Et audierunt vicini, & cognati ejus quia magnificavit Dominus miſericordiam ſuam cum illa, & congratulabantur ei.

59. Et factum eſt in die octavo, venerunt circumcidere puerum, & vocabant eum nomine patris ſui Zachariam.

60. Et reſpondens mater ejus, dixit: Nequaquam, ſed vocabitur Joannes.

61. Et dixerunt ad illam: Quia nemo eſt in cognatione tua, qui vocetur hoc nomine.

62. Innuebant autem patri ejus, quem vellet vocari eum.

‖ Sup. 13.

63. Et poſtulans pugillarem ſcripſit, ‖ dicens: Joannes eſt nomen ejus. Et mirati ſunt univerſi.

64. Apertum eſt autem illicò os ejus, & lingua ejus, & loquebatur benedicens Deum.

65. Et factus eſt timor ſuper omnes vicinos eorum: & ſuper omnia montana Judææ divulgabantur omnia verba hæc:

66. & poſuerunt omnes, qui audierant in corde ſuo, dicentes: Quis, putas, puer iſte erit? Etenim manus Domini erat cum illo.

67. Et Zacharias pater ejus repletus eſt Spiritu ſancto: & prophetavit, dicens:

‖ Pſalm. 73. 12.

68. ‖ Benedictus Dominus Deus Iſrael, quia viſitavit, & fecit redemptionem plebis ſuæ: A

‖ Pſal. 131. 17.

69. ‖ Et erexit cornu ſalutis nobis: in domo David pueri ſui.

‖ Jere. 23. 6. & 30. 10.

70. ‖ Sicut locutus eſt per os ſanctorum, qui à ſæculo ſunt, prophetarum ejus:

71. Salutem ex inimicis noſtris, & de manu omnium, qui oderunt nos:

72. Ad faciendam miſericordiam cum patribus noſtris: & memorari teſtamenti ſui ſancti.

‖ Gen. 22. 16. Jer. 31. 13. Hebr. 6. 13. & 17.

73. Juſjurandum, quod juravit ad Abraham patrem noſtrum, daturum ſe nobis:

74 Ut ſine timore, de manu inimicorum noſtrorum liberati, ſerviamus illi.

75. In ſanctitate, & juſtitia coram ipſo, omnibus diebus noſtris.

76. Et tu puer, propheta Altiſſimi vocaberis: præibis enim ante faciem Domini parare vias ejus.

‖ Mal. 4. 5. Supr. 17.

77. ‖ Ad dandam ſcientiam ſalutis plebi ejus: in remiſſionem peccatorum eorum:

Zach. 3. 9. & 6. 12. Mal. 4. 2.

78. Per viſcera miſericordiæ Dei noſtri: in quibus viſitavit nos, ‖ oriens ex alto:

79. Illuminare his, qui in tenebris, & in umbra mortis ſedent: ad dirigendos pedes noſtros in viam pacis.

80. Puer autem creſcebat, & confortabatur ſpiritu: & erat in deſertis uſque in diem oſtenſionis ſuæ ad Iſrael.

CAPUT II.

Ex Auguſti decreto Joſeph cum Maria aſcendit in Bethlehem; ubi illa peperit ſalvatorem; cujus nativitate ab Angelo audita, paſtores feſtini veniunt illum viſuri: puer circumciſus vocatur Jeſus: quem poſt dies purificationis in Jeruſalem delatum ut Domino ſiſteretur, Simeon ſenex benedicit, ac de matris in paſſione doloribus prophetat, Annaque propheti'ſſa vetula Domino confitetur: Jeſus duodecim annorum plenus ſapientia & gratia, perditur à parentibus, in medio doctorum invenitur; deſcenditque Nazareth factus illis ſubditus.

† In Nativit. Dom. ad 1. Miſſ. 1. FActum eſt autem in diebus illis †, exiit edictum à Cæſare Auguſto ut deſcriberetur univerſus orbis.

2. Hæc deſcriptio prima, facta eſt à præſide Syriæ Cyrino:

3. & ibant omnes ut profiterentur ſinguli in ſuam civitatem.

4. Aſcendit autem & Joſeph à Galilæa de civitate Nazareth in Judæam in civitatem || David, quæ vocatur || Bethlehem: eò quòd eſſet de domo, & familia David, || 1. Reg. 20. 6. || Mich. 5. 2. Matth. 2. 6.

5. ut profiteretur cum Maria deſponſata ſibi uxore prægnante.

6. Factum eſt autem, cùm eſſent ibi, impleti ſunt dies nt pareret.

7. Et peperit filium ſuum primogenitum, & pannis eum involvit, & reclinavit eum in præſepio: quia non erat eis locus in diverſorio.

8. Et paſtores erant in regione eadem vigilantes, & cuſtodiẽtes vigilias noctis ſuper gregẽ ſuũ.

9. Et ecce angelus Domini ſtetit juxta illos, & claritas Dei circumfulſit illos, & timuerunt timore magno.

10. Et dixit illis Angelus: Nolite timere: ecce enim evangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo:

11. qnia natus eſt vobis hodie Salvator, qni eſt Chriſtus Dominus in civitate David.

12. Et hoc vobis ſignum: Invenietis infantem pannis involutum, & poſitum in præſepio.

13. Et ſubitò facta eſt cum angelo multitudo militiæ cœleſtis laudantium Deum, & dicentium:

14. Gloria in altiſſimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.

† In Nativit. Dom. ad 2. Miſſ. 15. Et factum eſt, ut diſceſſerunt ab eis Angeli in cœlum †: paſtores loquebantur ad invicem: Tranſeamus uſque Bethlehem, & videamus hoc verbum, quod factum eſt, quod Dominus oſtendit nobis.

16. Et venerunt feſtinantes: & invenerunt Mariam, & Joſeph, & infantem poſitum in præſepio.

17. Videntes antem cognoverunt de verbo, quod dictum erat illis de puero hoc.

18. Et omnes, qui audierunt, mirati ſunt: & de his, quæ dicta erant à paſtoribus ad ipſos.

19. Maria autem conſervabat omnia verba hæc, conferens in corde ſuo.

20. Et reverſi ſunt paſtores glorificantes, & laudantes Deum in omnibus, quæ audierant, & viderant, ſicut dictum eſt ad illos.

21. || † Et poſtquam conſummati ſunt dies octo ut circumcideretur puer: vocatum eſt nomen ejus || JESUS, quod vocatum eſt ab Angelo priùs quam in utero conciperetur. || Gen. 17. 12. Lev. 12. 3. † In Circumciſ. Dom. || Matth. 1. 21. Sup. 1. 31.

22. || † Et poſtquàm impleti ſunt dies purgationis ejus || ſecundùm legem Moyſi, tulerunt illum in Jeruſalem, ut ſiſterent eum Domino, † In Purific. B. Virg. || Lev. 12. 6.

23. ſicut ſcriptum eſt in lege Domini: || Quia omne maſculinum adaperiens vulvam, ſanctnm Domino vocabitur. || Exod. 13. 2. Num. 8. 16.

24. Et nt darent hoſtiam ſecundùm quod dictum eſt || in lege Domini par turturum, aut duos pullos columbarum. || Lev. 12. 8.

25. Et ecce homo erat in Jeruſalem, cui nomen Simeon, & homo iſte juſtus, & timoratus, expectans conſolationem Iſrael, & Spiritus ſanctus erat in eo.

26. Et reſponſum acceperat à ſpiritu ſancto, non viſnrum ſe mortem, niſi priùs videret Chriſtnm Domini.

27. Et venit in ſpiritu in templum. Et cùm inducerent puerum Jeſum parentes ejus, ut facerent ſecundùm conſuetudinem legis pro eo:

28. & ipſe accepit eum in ulnas ſuas, & benedixit Deum, & dixit:

29. Nunc dimittis ſervum tuum Domine, ſecundùm verbnm tuum in pace:

30. Quia viderunt oculi mei ſalutare tnum,

31. Qnod

31. Quod paraſti ante faciem omnium populorum.

32. Lumen ad revelationem gentium, & gloriam plebis tuæ Iſrael. A

33. † Et erat pater ejus & mater mirantes ſuper his, quæ dicebantur de illo.

† DOM. INFRA OCTAVAM NATIV. ‖ *Iſaiæ* 8. 14. *Rom* 9. 33. 1. *Pet.* 2. 7.

34. Et benedixit illis Simeon, & dixit ad Mariam matrem ejus: Ecce poſitus eſt hic in ruinam, & in reſurrectionem multorum in Iſrael: & in ſignum, cui contradicetur:

35. & tuam ipſius animam pertranſibit gladius, ut revelentur ex multis cordibus cogitationes.

36. Et erat Anna prophetiſſa, filia Phanuel, de tribu Aſer: hæc proceſſerat in diebus multis, & vixerat cum viro ſuo annis ſeptem à virginitate ſua.

37. Et hæc vidua uſque ad annos octoginta quatuor: quæ non diſcedebat de templo, jejuniis, & obſecrationibus ſerviens nocte, ac die.

38. Et hæc, ipſa hora ſuperveniens, confitebatur Domino: & loquebatur de illo omnibus, qui expectabant redemptionem Iſrael.

39. Et ut perfecerunt omnia ſecundùm legem Domini, reverſi ſunt in Galilæam in civitatem ſuam Nazareth.

40. Puer autem creſcebat, & confortabatur, plenus ſapientia: & gratia Dei erat in illo. A

41. Et ibant parentes ejus per omnes annos in Jeruſalem, ‖ in die ſolemni Paſchæ.

42. Et † cùm factus eſſet annorum duodecim *, aſcendentibus illis Jeroſolymam ſecundùm conſuetudinem diei feſti,

‖ *Exod.* 23. 15. & 34. 18. *Deut.* 16. 1. † DOM. INF. OCT. EPIPH. * Ann. 27 vulg. 8. M. 4031.

43. conſummatiſque diebus, cùm redirent, remanſit puer Jeſus in Jeruſalem, & non cognoverunt parentes ejus.

44. Exiſtimantes autem illum eſſe in comitatu, venerunt iter diei, & requirebant eum inter cognatos, & notos.

45. Et non invenientes, regreſſi ſunt in Jeruſalem, requirentes eum.

46. Et factum eſt, poſt triduum invenerunt illum in templo ſedentem in medio doctorum, audientem illos, & interrogantem eos.

47. Stupebant autem omnes, qui eum audiebant, ſuper prudentia, & reſponſis ejus.

48. Et videntes admirati ſunt. Et dixit mater ejus ad illum: Fili, quid feciſti nobis ſic? ecce pater tuus, & ego dolentes quærebamus te.

49. Et ait ad illos: Quid eſt quod me quærebatis? neſciebatis quia in his, quæ patris mei ſunt, oportet me eſſe?

Digitized by Google

50. Et ipſi non intellexerunt verbum, quod locutus eſt ad eos.

51. Et deſcendit cum eis, & venit Nazareth: & erat ſubditus illis. Et mater ejus conſervabat omnia verba hæc in corde ſuo.

52. Et Jeſus proficiebat ſapientia, & ætate, & gratia apud Deum, & homines. A

CAPUT III.

Joannes mittitur à Domino impleturus ſua prædicatione Iſaiæ vaticinium: & turbis, & publicanis, ac militibus dat conſilium; dicit quid ſingulos facere oporteat; teſtaturque Chriſti excellentiam & baptiſmi ipſius: ſuper quem ab ipſo baptizatum deſcendit columba, ac vox Patris auditur; texiturque ejus genealogia à Joſeph uſque ad Adam aſcendens.

† DOM. 4. ADVENT. * Anno M. 4032. æræ vulg. 28.

1. ANno † autem quintodecimo * imperii Tiberii Cæſaris, procurante Pontio Pilato Judæam, tetrarcha autem Galilææ Herode, Philippo autem fratre ejus tetrarcha Judææ, & Trachonitidis regionis, & Lyſania Abilinæ tetrarcha,

‖ *Act.* 4. 6.

2. ‖ ſub principibus ſacerdotum Anna, & Caipha: factum eſt verbum Domini ſuper Joannem, Zachariæ filium, in deſerto.

‖ *Matt.* 3. 1. *Marc.* 1. 4. * Cœptum vero fuiſſe Joannis miniſterium die illi convenientiſſimo, 7. menſis die 10 circa Dñ. noſtri 19. qui *Pœnitentialis & Expiatorius* fuit, probabile videtur.

3. ‖ Et venit in omnem regionem Jordanis, prædicans baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum *,

‖ *Iſaia* 40. 3. *Joan.* 1. 23.

4. ſicut ſcriptum eſt in Libro ſermonum Iſaiæ prophetæ: ‖ Vox clamantis in deſerto: Parate viam Domini: rectas facite ſemitas ejus:

5. omnis vallis implebitur: & omnis mons, & collis humiliabitur: & erunt prava in directa, & aſpera in vias planas:

6. & videbit omnis caro ſalutare Dei. A

‖ *Matth.* 3. 7. & 11. 21.

7. Dicebat ergo ad turbas quæ exibant ut baptizarentur ab ipſo: ‖ Genimina viperarum, quis oſtendit vobis fugere à ventura ira?

8. Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ, & ne cœperitis dicere: Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis quia potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ.

9. Jam enim ſecuris ad radicem arborum poſita eſt. Omnis ergo arbor non faciens fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.

10. Et interrogabant eum turbæ, dicentes: Quid ergo faciemus?

‖ *Jacob.* 2. 15. 1. *Joan.* 3. 17.

11. Reſpondens autem dicebat illis: ‖ Qui habet duas tunicas, det non habenti: & qui habet eſcas, ſimiliter faciat.

12. Venerunt autem & publicani ut baptizarentur, & dixerunt ad illum: Magiſter, quid faciemus?

13. At ille dixit ad eos: Nihil amplius, quàm quod conſtitutum eſt vobis, faciatis.

14. Interrogabant autem eum & milites, dicentes: Quid faciemus & nos? Et ait illis: Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis: & contenti eſtote ſtipendiis veſtris.

15. Exiſtimante autem populo, & cogitantibus omnibus in cordibus ſuis de Joanne, ne fortè ipſe eſſet Chriſtus,

‖ *Matth.* 3. 11. *Marc.* 1. 8. *Joan.* 1. 26. ‖ *Matth.* 3. 11. *Act.* 1. 5. 11. 16. & 19. 4.

16. reſpondit Joannes, dicens omnibus: ‖ Ego quidem aqua baptizo vos: veniet autem fortior me, cujus non ſum dignus ſolvere corrigiam calceamentorum ejus: ‖ ipſe vos baptizabit in Spiritu ſancto, & igni:

17. cujus ventilabrum in manu ejus, & purgabit aream ſuam, & congregabit triticum in horreum ſuum, paleas autem comburet igni inextinguibili.

18. Multa quidem, & alia exhortans evangelizabat populo.

‖ *Matth.* 14. 4. *Marc.* 6. 17

19. ‖ Herodes autem tetrarcha cùm corriperetur ab illo de Herodiade uxore fratris ſui, & de omnibus malis, quæ fecit Herodes,

20. adjecit & hoc ſuper omnia, & incluſit Joannem in carcere.

‖ *Matth.* 3. 16. *Marc.* 1. 10 *Joan.* 1. 32.

21. ‖ Factum eſt autem cùm baptizaretur omnis populus, & Jeſu baptizato, & orante, apertum eſt cœlum:

‖ *Matth.* 3. 17. & 17. 5 *Infr.* 9. 35. 2. *Petr.* 1. 17.

22. & deſcendit Spiritus ſanctus corporali ſpecie ſicut columba in ipſum: & vox de cœlo facta eſt: ‖ Tu es filius meus dilectus, in te complacui mihi.

23. Et ipſe Jeſus erat incipiens (*a*) quaſi (*b*) anno-

(*a*) i. incipiens prodire palàm, & Meſſiam agere. (*b*) *ὡσεὶ*. i. *circiter* quod ad annum ætatis ejus 34. inchoatum extendimus: Atque adeò ann. æræ vulg. 30. inchoato, Per. Jul. 4743. Cùm Joannes per annum & aliquot jam menſes prædicaſſet.

annorum triginta, ut putabatur, filius Jo-
ſeph, qui fuit Heli, qui fuit Mathat,
24. qui fuit Levi, qui fuit Melchi, qui
fuit Janne, qui fuit Joſeph,
25. qui fuit Mathathiæ, qui fuit Amos, qui
fuit Nahum, qui fuit Heſli, qui fuit Nagge,
26. qui fuit Mahath, qui fuit Mathatiæ, qui
fuit Semei, qui fuit Joſeph, qui fuit Juda,
27. qui fuit Joanna, qui fuit Reſa, qui fuit
Zorobabel, qui fuit Salathiel, qui fuit Neri,
28. qui fuit Melchi, qui fuit Addi, qui fuit
Coſan, qui fuit Elmadan, qui fuit Her,
29. qui fuit Jeſu, qui fuit Eliezer, qui fuit
Jorim, qui fuit Mathat, qui fuit Levi,
30. qui fuit Simeon, qui fuit Juda, qui fuit
Joſeph, qui fuit Jona, qui fuit Eliakim,
31. qui fuit Melcha, qui fuit Menna, qui fuit
Mathatha, qui fuit Nathan: qui fuit David,
32. qui fuit Jeſſe, qui fuit Obed, qui fuit
Booz, qui fuit Salmon, qui fuit Naaſſon,
33. qui fuit Aminadab, qui fuit Aram, qui
fuit Eſron, qui fuit Phares, qui fuit Judæ,
34. qui fuit Jacob, qui fuit Iſaac, qui fuit
Abrahæ, qui fuit Thare, qui fuit Nachor,
35. qui fuit Sarug, qui fuit Ragau, qui fuit
Phaleg, qui fuit Heber, qui fuit Sale,
36. qui fuit Cainan, qui fuit Arphaxad, qui
fuit Sem, qui fuit Noe, qui fuit Lamech,
37. qui fuit Mathuſale, qui fuit Henoch, qui
fuit Jared, qui fuit Malaleel, qui fuit Cainan:
38. qui fuit Henos, qui fuit Seth, qui fuit
Adam, qui fuit Dei.

CAPUT IV.

Jeſus poſt jejunium quadraginta dierum, ac devictas ſatanæ tentationes, in ſynagoga Nazareth legit factam de ſe Iſaiæ prophetiam; dicitque prophetam non eſſe acceptum in patria propria, quapropter volunt eum de monte præcipitare: ejicit in Capharnaum dæmonium, ſanatque ſocrum Simonis, & plures alios à variis languoribus, ac dæmonia ejicit.

Matt.4.1. Marc.1.12 1. JEſus autem plenus Spiritu ſancto re-
greſſus eſt à Jordane: & agebatur à
Spiritu in deſertum
2. diebus quadraginta, & tentabatur à
diabolo. Et nihil manducavit in diebus illis:
& conſummatis illis eſuriit.
3. Dixit autem illi diabolus: Si filius Dei
es, dic lapidi huic ut panis fiat.
4. Et reſpondit ad illum Jeſus: Scriptum
‖ Deut.8.3. Matt.4.4. eſt: ‖ Quia non in ſolo pane vivit homo,
ſed in omni verbo Dei.
5. Et duxit illum diabolus in montem ex-
celſum, & oſtendit illi omnia regna orbis
terræ in momento temporis,
6. & ait illi: Tibi dabo poteſtatem hanc
univerſam, & gloriam illorum: quia mihi
tradita ſunt; & cui volo do illa.
7. Tu ergo ſi adoraveris coram me,
erunt tua omnia.
‖ Deut.6.13. & 10.20. 8. Et reſpondens Jeſus, dixit illi: ‖ Scrip-
tum eſt: Dominum Deum tuum adorabis,
& illi ſoli ſervies.
9. Et duxit illum in Jeruſalem, & ſtatuit
eum ſuper pinnam templi, & dixit illi: Si
filius Dei es, mitte te hinc deorsùm.
10. ‖ Scriptum eſt enim quòd Angelis *‖ Pſalm.90.11.*
ſuis mandavit de te, ut conſervent te:
11. & quia in manibus tollent te, ne for-
tè offendas ad lapidem pedem tuum.
12. Et reſpondens Jeſus, ait illi: Dictum
eſt: ‖ Non tentabis Dominum Deum tuum. *‖ Deut.6.16*
13. Et conſummata omni tentatione, dia-
bolus receſſit ab illo, uſque ad tempus.
14. ‖ Et regreſſus eſt Jeſus in virtute Spi- *‖ Matth.4.12.*
ritus in Galilæam, & fama exiit per uni- *Marc.1.14*
verſam regionem de illo.
15. Et ipſe docebat in ſynagogis eorum,
& magnificabatur ab omnibus.
16. ‖ Et venit Nazareth, ubi erat nutritus, *‖ Matth.13.54.*
& intravit ſecundùm conſuetudinem ſuam die *Marc.6.1.*
ſabbati in ſynagogam, & ſurrexit legere. *Joan.4.45.*
17. Et traditus eſt illi Liber Iſaiæ prophe-
tæ. Et ut revolvit librum, invenit locum
ubi ſcriptum erat:
18. ‖ Spiritus Domini ſuper me: propter *‖ Iſaiæ 61.1.*
quod unxit me, evangelizare pauperibus mi-
ſit me, ſanare contritos corde,
19. prædicare captivis remiſſionem, &
cæcis viſum, dimittere confractos in remiſ-
ſionem, prædicare annum Domini accep-
tum, & diem retributionis.
20. Et cùm plicuiſſet librum, reddidit mi-
niſtro, & ſedit. Et omnium in ſynagoga
oculi erant intendentes in eum.
21. Cœpit autem dicere ad illos: Quia hodie
impleta eſt hæc ſcriptura in auribus veſtris.

22. Et omnes teſtimonium illi dabant: & mirabantur in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore ipſius, & dicebant: Nonnè hic eſt filius Joſeph?

† Feb. 2. Post Dom. 3. Quadr.

23. Et ait illis: † Utique dicetis mihi hanc ſimilitudinem: Medice cura teipſum: quanta audivimus facta in Capharnaum, fac & hìc in patria tua.

24. Ait autem: Amen dico vobis, quia nemo propheta acceptus eſt in patria ſua.

‖ 3. *Reg.* 17. 9.

25. In veritate dico vobis, ‖ multæ viduæ erant in diebus Eliæ in Iſrael, quando clauſum eſt cœlum annis tribus, & menſibus ſex: cùm facta eſſet fames magna in omni terra:

‖ 3. *Reg.* 17. 9.

26. ‖ & ad nullam illarum miſſus eſt Elias, niſi in Sarepta Sidoniæ, ad mulierem viduam.

‖ 4. *Reg.* 5. 14.

27. ‖ Et multi leproſi erant in Iſrael ſub Eliſæo propheta: & nemo eorum mundatus eſt niſi Naaman Syrus.

28. Et repleti ſunt omnes in ſynagoga ira, hæc audientes.

29. Et ſurrexerunt, & ejecerunt illum extra civitatem: & duxerunt illum uſque ad ſupercilium montis, ſuper quem civitas illorum erat ædificata ut præcipitarent eum.

30. Ipſe autem tranſiens per medium illorum, ibat. A

‖ *Matth.* 4. 13. *Marc.* 1. 21. ‖ *Matth.* 7. 28.

31. ‖ Et deſcendit in Capharnaum civitatem Galilææ, ibique docebat illos ſabbatis.

32. ‖ Et ſtupebant in doctrina ejus, quia in poteſtate erat ſermo ipſius.

‖ *Marc.* 1. 23.

33. ‖ Et in ſynagoga erat homo habens dæmonium immundum, & exclamavit voce magna,

34. dicens: Sine, quid nobis, & tibi Jeſu Nazarene? veniſti perdere nos? ſcio te qui ſis, Sanctus Dei.

35. Et increpavit illum Jeſus, dicens: Obmuteſce, & exi ab eo. Et cùm projeciſſet illum dæmonium in medium, exiit ab illo, nihilque illum nocuit.

36. Et factus eſt pavor in omnibus, & colloquebantur ad invicem, dicentes: Quod eſt hoc verbum, quia in poteſtate & virtute imperat immundis ſpiritibus, & exeunt?

37. Et divulgabatur fama de illo in omnem locum regionis.

† Fer. 5. Post Dom. 1. Quadr. *Item*, Sabb. 4. Temp. Pentec. ‖ *Matth.* 8. 14. *Marc.* 1. 30.

38. † Surgens autem Jeſus de ſynagoga, introivit in domum Simonis. ‖ Socrus autem Simonis tenebatur magnis febribus: & rogaverunt illum pro ea.

39. Et ſtans ſuper illam, imperavit febri, & dimiſit illam. Et continuò ſurgens, miniſtrabat illis.

40. Cùm autem ſol occidiſſet: omnes, qui habebant infirmos variis languoribus, ducebant illos ad eum. At ille ſingulis manus imponens, curabat eos.

‖ *Marc.* 1. 34.

41. ‖ Exibant autem dæmonia à multis clamantia, & dicentia: Quia tu es filius Dei: & increpans non ſinebat ea loqui: quia ſciebant ipſum eſſe Chriſtum.

42. Facta autem die egreſſus ibat in deſertum locum, & turbæ requirebant eum, & venerunt uſque ad ipſum: & detinebant illum ne diſcederet ab eis.

43. Quibus ille ait: Quia & aliis civitatibus oportet me evangelizare regnum Dei: quia ideò miſſus ſum.

44. Et erat prædicans in ſynagogis Galilææ. A

CAPUT V.

Ubi de navicula Petri docuiſſet, ille laxato ipſius juſſu reti concluſit copioſam piſcium multitudinem: curatum leproſum mittit ad ſacerdotes: paralytico, remiſſis primùm peccatis, jubet ut lectum ſuum tollat: diſcumbens cum Levi, quem ex telonio vocaverat, cauſam dat murmurantibus Phariſæis, quare cum peccatoribus converſetur, & cur ipſius diſcipuli non jejunent.

† Dom. 4. Post Pentec.

1. FActum eſt autem, † cùm turbæ irruerent in eum, ut audirent verbum Dei, & ipſe ſtabat ſecus ſtagnum Geneſareth.

‖ *Matth.* 4. 18. *Marc.* 1. 16.

2. ‖ Et vidit duas naves ſtantes ſecus ſtagnum: piſcatores autem deſcenderant, & lavabant retia.

3. Aſcendens autem in unam navim, quæ erat Simonis, rogavit eum à terra reducere puſillum. Et ſedens docebat de navicula turbas.

4. Ut ceſſavit autem loqui, dixit ad Simonem: Duc in altum, & laxate retia veſtra in capturam.

5. Et reſpondens Simon, dixit illi: Præceptor, per totam noctem laborantes, nihil cepimus: in verbo autem tuo laxabo rete.

6. Et cùm hoc feciſſent, concluſerunt piſcium multitudinem copioſam, rumpebatur autem rete eorum.

7. Et annueruut ſociis, qui erant in alia navi, ut venirent, & adjuvarent eos. Et venerunt, & impleverunt ambas naviculas, ita ut penè mergerentur.

8. Quod cùm videret Simon Petrus, procidit ad genua Jeſu, dicens: Exi à me, quia homo peccator ſum, Domine.

9. Stupor enim circumdederat eum, & omnes, qui cum illo erant, in captura piſcium, quam ceperant:

10. Similiter autem Jacobum, & Joannem, filios Zebedæi, qui erant ſocii Simonis. Et ait ad Simonem Jeſus: Noli timere: ex hoc jam homines eris capiens.

11. Et ſubductis ad terram navibus, relictis omnibus ſecuti ſunt eum. A

‖ *Matth. 8.2. Marc.1.40.* 12. ‖ Et factum eſt, cùm eſſet in una civitatum, & ecce vir plenus lepra, & videns Jeſum, & procidens in faciem, rogavit eum, dicens: Domine, ſi vis, potes me mundare.

13. Et extendens manum, tetigit eum dicens: Volo: Mundare. Et confeſtim lepra diſceſſit ab illo.

14. Et ipſe præcepit illi ut nemini diceret: ſed, Vade, oſtende te ſacerdoti, & offer pro emundatione tua, ‖ ſicut præcepit Moyſes, in teſtimonium illis. ‖ *Lev. 14.4.*

15. Perambulabat autem magis ſermo de illo: & conveniebant turbæ multæ ut audirent, & curarentur ab infirmitatibus ſuis.

16. Ipſe autem ſecedebat in deſertum, & orabat.

† FER. 6. QUAT. TEMP. PENT. 17. † Et factum eſt in una dierum, & ipſe ſedebat docens. Et erant Phariſæi ſedentes, & legis doctores, qui venerant ex omni caſtello Galilææ, & Judææ, & Jeruſalem: & virtus Domini erat ad ſanandum eos.

‖ *Matth. 9.2. Marc.2.3.* 18. ‖ Et ecce viri portantes in lecto hominem, qui erat paralyticus: & quærebant eum inferre, & ponere ante eum.

19. Et non invenientes qua parte illum inferrent præ turba, aſcenderunt ſupra tectum, & per tegulas ſummiſerunt eum cum lecto in medium ante Jeſum.

20. Quorum fidem ut vidit, dixit: Homo, remittuntur tibi peccata tua.

21. Et cœperunt cogitare Scribæ, & Phariſæi, dicentes: Quis eſt hic, qui loquitur blaſphemias? Quis poteſt dimittere peccata, niſi ſolus Deus?

22. Ut cognovit autem Jeſus cogitationes eorum, reſpondens, dixit ad illos: Quid cogitatis in cordibus veſtris?

23. Quid eſt facilius dicere: Dimittuntur tibi peccata; an dicere: Surge, & ambula?

24. Ut autem ſciatis, quia Filius hominis habet poteſtatem in terra dimittendi peccata, (ait paralytico) Tibi dico, ſurge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam.

25. Et confeſtim conſurgens coram illis, tulit lectum, in quo jacebat: & abiit in domum ſuam, magnificans Deum.

26. Et ſtupor apprehendit omnes, & magnificabant Deum. Et repleti ſunt timore, dicentes: Quia vidimus mirabilia hodie. A

‖ *Matt. 9.9. Marc. 2.14.* † IN VIGIL. S. MATTH. 27. ‖ Et poſt hæc exiit, & † vidit publicanum nomine Levi, ſedentem ad Telonium, & ait illi: Sequere me.

28. Et relictis omnibus, ſurgens ſecutus eſt eũ.

29. Et fecit ei convivium magnum Levi in domo ſua: & erat turba multa publicanorum, & aliorum, qui cum illis erant diſcumbentes.

30. ‖ Et murmurabant Phariſæi, & Scribæ eorum, dicentes ad diſcipulos ejus: Quare cum publicanis & peccatoribus manducatis & bibitis? ‖ *Marci 2. 16.*

31. Et reſpondens Jeſus, dixit ad illos: Non egent qui ſani ſunt medico, ſed qui malè habent.

32. ‖ Non veni vocare juſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam. A ‖ *Marci 2. 18.*

33. At illi dixerunt ad eum: Quare diſcipuli Joannis jejunant frequenter, & obſecrationes faciunt, ſimiliter & Phariſæorum: tui autem edunt, & bibunt?

34. Quibus ipſe ait: Numquid poteſtis filios ſponſi, dum cum illis eſt ſponſus, facere jejunare?

35. Venient autem dies, cùm ablatus fuerit ab illis ſponſus, tunc jejunabunt in illis diebus.

36. Dicebat autem & ſimilitudinem ad illos: Quia nemo commiſſuram à novo veſtimento immittit in veſtimentum vetus: alioquin & novum rumpit, & veteri non convenit commiſſura à novo.

37. Et nemo mittit vinum novum in utres veteres: alioquin rumpet vinum novum utres, & ipſum effundetur, & utres peribunt.

38. Sed vinum novum in utres novos mittendum eſt, & utraque conſervantur.

39. Et nemo bibens vetus, ſtatim vult novum, dicit enim: Vetus melius eſt.

C A P U T VI.

Diſcipulos ſpicas ſabbato vellentes excuſat, alioque ſabbato manum curat aridam: electos duodecim nominat Apoſtolos, & cum illis ac multitudine copioſa ſtans in loco campeſtri docet beatitudines, aliaque conſilia ac præcepta evangelica: de feſtuca in oculo fratris, & arbore bona ac mala ex fructu dignoſcenda: audiens Chriſti verba cui comparetur ſi ea opere compleat, & cui ſi non compleat.

1. FActum eſt autem in ſabbato ſecundo, primo, cùm tranſiret per ſata, vellebant diſcipuli ejus ſpicas, & manducabant confricantes manibus. ‖ *Matt. 12. 1. Marc. 2. 23.*

2. Quidam autem Phariſæorum, dicebant illis: Quid facitis quod non licet in ſabbatis?

3. Et reſpondens Jeſus ad eos, dixit: Nec hoc legiſtis quod fecit David, cùm eſuriſſet ipſe, & qui cum illo erant:

4. ‖ quomodò intravit in domum Dei, & panes propoſitionis ſumpſit, & manducavit, & dedit his, qui cum ipſo erant: quos non licet manducare ‖ niſi tantùm ſacerdotibus? ‖ *1. Reg. 21. 6.* ‖ *Exod. 29. 33. Lev. 24. 9.*

5. Et dicebat illis: Quia Dominus eſt Filius hominis, etiam ſabbati.

6. Factum eſt autem & in alio ſabbato, ut intraret in ſynagogam, & doceret. ‖ Et erat ibi homo, & manus ejus dextra erat arida. ‖ *Matth. 12. 10. Marc. 3. 1.*

7. Obſervabant autem Scribæ, & Phariſæi

ſi in ſabbato curaret; ut invenirent unde accuſarent eum.

8. Ipſe verò ſciebat cogitationes eorum; & ait homini, qui habebat manum aridam: Surge, & ſta in medium. Et ſurgens ſtetit.

9. Ait autem ad illos Jeſus: Interrogo vos, ſi licet ſabbatis benefacere, an malè: animam ſalvam facere, an perdere?

10. Et circumſpectis omnibus dixit homini: Extende manum tuam. Et extendit: & reſtituta eſt manus ejus.

11. Ipſi autem repleti ſunt inſipientia, & colloquebantur ad invicem, quidnam facerent Jeſu.

† S. BARTHOL. APOST. 12. Factum eſt autem in illis diebus, † exiit in montem orare, & erat pernoctans in oratione Dei.

‖ Matt. 10. 1. Marc. 3. 13. 13. ‖ Et cùm dies factus eſſet, vocavit diſcipulos ſuos: & elegit duodecim ex ipſis (quos & Apoſtolos nominavit:)

14. Simonem, quem cognominavit Petrum, & Andream fratrem ejus, Jacobum, & Joannem, Philippum, & Bartholomæum,

15. Matthæum, & Thomam, Jacobum Alphæi, & Simonem, qui vocatur Zelotes,

16. & Judam Jacobi, & Judam Iſcariotem, qui fuit proditor.

† SS. DIONYS. ET SOC. Item, VIGIL. SS. OMNIUM. Item, PLUR. MART. EXTRA TEMP. PASCH. 17. Et † deſcendens cum illis, ſtetit in loco campeſtri, & turba diſcipulorum ejus, & multitudo copioſa plebis ab omni Judæa, & Jeruſalem, & maritima, & Tyri, & Sidonis,

18. qui venerant ut audirent eum, & ſanarentur à languoribus ſuis. Et qui vexabantur à ſpiritibus immundis, curabantur.

19. Et omnis turba quærebat eum tangere: quia virtus de illo exibat, & ſanabat omnes. A

‖ Matt. 5. 2. 20. ‖ Et ipſe elevatis oculis in diſcipulos ſuos, dicebat: Beati pauperes: quia veſtrum eſt regnum Dei.

‖ Matt. 5. 6. 21. ‖ Beati, qui nunc eſuritis: quia ſaturabimini. Beati, qui nunc fletis: quia ridebitis.

22. Beati eritis cùm vos oderint homines, & cùm ſeparaverint vos, & exprobaverint, & ejecerint nomen veſtrum tamquam malum propter Filium hominis.

23. Gaudete in illa die, & exultate: ecce enim merces veſtra multa eſt in cœlo: A ſecundùm hæc enim faciebant Prophetis patres eorum.

‖ Eccli. 31. 8. Amos 6. 1. 24. ‖ Verumtamen væ vobis divitibus, quia habetis conſolationem veſtram.

‖ Iſaia 65. 13. 25. ‖ Væ vobis, qui ſaturati eſtis: quia eſurietis. Væ vobis, qui ridetis nunc: quia lugebitis & flebitis.

26. Væ cùm benedixerint vobis homines: ſecundùm hæc enim faciebant Pſeudoprophetis patres eorum.

‖ Matth. 5. 44. 27. Sed vobis dico, qui auditis: ‖ Diligite inimicos veſtros, benefacite his, qui oderunt vos.

28. Benedicite maledicentibus vobis: & orate pro calumniantibus vos.

‖ Matt. 5. 39. 1. Cor. 6. 7. 29. ‖ Et qui te percutit in maxillam, præbe & alteram. Et ab eo, qui aufert tibi veſtimentum, etiam tunicam noli prohibere.

30. Omni autem petenti te, tribue: & qui aufert quæ tua ſunt, ne repetas.

‖ Tob. 4. 16. Matt. 7. 12. 31. ‖ Et prout vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis ſimiliter.

32. ‖ Et ſi diligitis eos, qui vos diligunt, quæ vobis eſt gratia? nam & peccatores diligentes ſe diligunt. ‖ Matth. 5. 46.

33. Et ſi benefeceritis his, qui vobis benefaciunt: quæ vobis eſt gratia? ſiquidem & peccatores hoc faciunt.

34. ‖ Et ſi mutuum dederitis his, à quibus ſperatis recipere; quæ gratia eſt vobis? nam & peccatores peccatoribus fœnerantur, ut recipiant æqualia. ‖ Deut. 15. 8. Matt. 5. 42.

35. Verumtamen diligite inimicos veſtros: benefacite, & mutuum date, nihil inde ſperantes: & erit merces veſtra multa, & eritis filii Altiſſimi, quia ipſe benignus eſt ſuper ingratos & malos.

36. † Eſtote ergo miſericordes, ſicut & Pater veſter miſericors eſt. † DOM. 1. POST PENTEC.

37. ‖ Nolite judicare, & non judicabimini: nolite condemnare, & non condemnabimini. Dimittite, & dimittemini. ‖ Matt. 7. 1.

38. Date, & dabitur vobis: menſuram bonam, & confertam, & coagitatam, & ſupereffluentem dabunt in ſinum veſtrum. ‖ Eadem quippe menſura, qua menſi fueritis, remetietur vobis. ‖ Matt. 7. 2. Marc. 4. 24.

39. Dicebat autem illis & ſimilitudinem: Numquid poteſt cæcus cæcum ducere? nonnè ambo in foveam cadunt?

40. ‖ Non eſt diſcipulus ſuper magiſtrum: perfectus autem omnis erit, ſi ſit ſicut magiſter ejus. ‖ Matth. 10. 24. Joan. 13. 16.

41. ‖ Quid autem vides feſtucam in oculo fratris tui, trabem autem, quæ in oculo tuo eſt, non conſideras? ‖ Matt. 7. 3.

42. Aut quomodo potes dicere fratri tuo: Frater, ſine ejiciam feſtucam de oculo tuo: ipſe in oculo tuo trabem non videns? Hypocrita, ejice primùm trabem de oculo tuo: & tunc perſpicies ut educas feſtucam de oculo fratris tui. A

43. ‖ Non eſt enim arbor bona, quæ facit fructus malos: neque arbor mala, faciens fructum bonum. ‖ Matth. 7. 18. & 12. 33.

44. Unaquæque enim arbor de fructu ſuo cognoſcitur. Neque enim de ſpinis colligunt ficus: neque de rubo vindemiant uvam.

45. Bonus homo de bono theſauro cordis ſui profert bonum: & malus homo de malo theſauro profert malum. Ex abundantia enim cordis os loquitur.

46. Quid autem vocatis me: ‖ Domine, Domine: & non facitis quæ dico? ‖ Matth. 7. 21. Rom. 2. 13. Jacob. 1. 22.

47. Omnis, qui venit ad me, & audit ſermones meos, & facit eos: oſtendam vobis cui ſimilis ſit:

48. ſimilis eſt homini ædificanti domum, qui fodit in altum, & poſuit fundamentum ſuper petram, inundatione autem facta, illiſum eſt flumen domui illi, & non potuit eam movere: fundata enim erat ſuper petram.

49. Qui autem audit, & non facit: ſimilis eſt homini ædificanti domum ſuam ſuper terram ſine fundamento: in quam illiſus eſt fluvius, & continuò cecidit: & facta eſt ruina domus illius magna.

CAPUT VII.

Admiratus Centurionis fidem, abſens ſanat illius ſervum: juxta portam civitatis Naim filium unicum viduæ reſuſcitat: coram diſcipulis Joannis Baptiſtæ per eos interrogantis an eſſet qui venturus erat, multa dedit ſigna: illiſque abeuntibus Joannem plurimum extollit: Judæis, nec Joannis nec Chriſti vita placuit, quos pueris invicem in foro acclamantibus aſſimilat: à peccatrice muliere pedes inunctus, reſpondet Simoni ob hoc murmuranti, propoſita ad hoc parabola duorum debitorum, & remiſſis mulieri peccatis.

Matt. 8. 5.

1. CUm autem impleſſet omnia verba ſua in aures plebis, intravit Capharnaum.

2. Centurionis autem cujuſdam ſervus malè habens, erat moriturus: qui illi erat pretioſus.

3. Et cùm audiſſet de Jeſu, miſit ad eum ſeniores Judæorum, rogans eum ut veniret, & ſalvaret ſervum ejus.

4. At illi cùm veniſſent ad Jeſum, rogabant eum ſolicitè, dicentes ei: Quia dignus eſt ut hoc illi præſtes.

5. Diligit enim gentem noſtram: & ſynagogam ipſe ædificavit nobis.

6. Jeſus autem ibat cum illis. Et cùm jam non longè eſſet à domo, miſit ad eum Centurio amicos, dicens: || Domine noli vexari: Non enim ſum dignus ut ſub tectum meum intres.

|| Matt. 8. 8.

7. Propter quod & meipſum non ſum dignum arbitratus ut venirem ad te: ſed dic verbo, & ſanabitur puer meus.

8. Nam & ego homo ſum ſub poteſtate conſtitutus, habens ſub me milites: & dico huic, Vade, & vadit: & alii, Veni, & venit: & ſervo meo, Fac hoc, & facit.

9. Quo audito Jeſus miratus eſt: & converſus ſequentibus ſe turbis, dixit: Amen dico vobis, nec in Iſrael tantam fidem inveni.

10. Et reverſi, qui miſſi fuerant, domum, invenerunt ſervum, qui languerat, ſanum.

† Fer. 5. Post Dom. 4. Quadr. Item, Dom. 15. Post Pentec.

11. Et factum eſt: deinceps † ibat in civitatem, quæ vocatur Naim: & ibant cum eo diſcipuli ejus, & turba copioſa.

12. Cùm autem appropinquaret portæ civitatis, ecce defunctus efferebatur filius unicus matris ſuæ: & hæc vidua erat: & turba civitatis multa cum illa.

13. Quam cùm vidiſſet Dominus, miſericordia motus ſuper eam, dixit illi: Noli flere.

14. Et acceſſit & tetigit loculum. (Hi autem, qui portabant, ſteterunt.) Et ait: Adoleſcens, tibi dico, ſurge.

15. Et reſedit qui erat mortuus, & cœpit loqui. Et dedit illum matri ſuæ.

16. Accepit autem omnes timor: & magnificabant Deum, dicentes: || Quia propheta magnus ſurrexit in nobis: & quia Deus viſitavit plebem ſuam. A

|| Infr. 24. 19. Joan. 4. 19.

17. Et exiit hic ſermo in univerſam Judæam de eo, & in omnem circa regionem.

18. Et nuntiaverunt Joanni diſcipuli ejus de omnibus his.

19. || Et convocavit duos de diſcipulis ſuis Joannes, & miſit ad Jeſum, dicens: Tu es qui venturus es, an alium expectamus?

|| Matt. 11. 2.

20. Cùm autem veniſſent ad eum viri, dixerunt: Joannes Baptiſta miſit nos ad te dicens: Tu es, qui venturus es, an alium expectamus?

21. (in ipſa autem hora multos curavit à languoribus, & plagis, & ſpiritibus malis, & cæcis multis donavit viſum.)

22. Et reſpondens, dixit illis: Euntes renuntiate Joanni quę audiſtis, & vidiſtis: || Quia cæci vident, claudi ambulant, leproſi mundantur, ſurdi audiunt, mortui reſurgunt, pauperes evangelizantur:

|| Iſai. 35. 5.

23. & beatus eſt quicumque non fuerit ſcandalizatus in me.

24. Et cùm diſceſſiſſent nuntii Joannis, cœpit de Joanne dicere ad turbas: Quid exiſtis in deſertum videre? arundinem vento agitatam?

25. Sed quid exiſtis videre? hominem mollibus veſtimentis indutum? Ecce qui in veſte pretioſa ſunt & deliciis, in domibus regum ſunt.

26. Sed quid exiſtis videre? prophetam? Utique dico vobis, & pluſquàm Prophetam:

27. || hic eſt, de quo ſcriptum eſt: Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.

|| Mal. 3. 1. Matth. 11. 10. Marc. 1. 2.

28. Dico enim vobis: Major inter natos mulierum propheta Joanne Baptiſta nemo eſt, qui autem minor eſt in regno Dei, major eſt illo.

29. Et omnis populus audiens & publicani, juſtificaverunt Deum, baptizati baptiſmo Joannis.

30. Pharisæi autem, & legiſperiti conſilium Dei ſpreverunt in ſemetipſos, non baptizati ab eo.

‖ Matt. 11. 16.

31. Ait autem Dominus : ‖ Cui ergo ſimiles dicam homines generationis hujus? & cui ſimiles ſunt?

32. Similes ſunt pueris ſedentibus in foro, & loquentibus ad invicem, & dicentibus : Cantavimus vobis tibiis, & non ſaltaſtis : lamentavimus, & non ploraſtis.

‖ Matt. 3. 4. Marc. 1. 6.

33. ‖ Venit enim Joannes Baptiſta, neque manducans panem, neque bibens vinum, & dicitis: Dæmonium habet.

34. Venit filius hominis manducans, & bibens, & dicitis : Ecce homo devorator, & bibens vinum, amicus publicanorum, & peccatorum.

35. Et juſtificata eſt ſapientia ab omnibus filiis ſuis.

† Fer. 5. Post Dom. Passion. Item, Fer. 6. Quat. Temp. Sept. Item, In Festo S. Mariæ Magd. ‖ Matt. 26. 7. Marc. 14. 3. Joan. 11. 2. & 12. 3.

36. † Rogabat autem illum quidam de Phariſæis ut manducaret cum illo. Et ingreſſus domum Phariſæi diſcubuit.

37. ‖ Et ecce mulier, quæ erat in civitate peccatrix, ut cognovit quòd accubuiſſet in domo Phariſæi, attulit alabaſtrum unguenti:

38. & ſtans retrò ſecus pedes ejus, lacrymis cœpit rigare pedes ejus, & capillis capitis ſui tergebat, & oſculabatur pedes ejus, & unguento ungebat.

39. Videns autem Phariſæus, qui vocaverat eum, ait intra ſe dicens : Hic ſi eſſet propheta, ſciret utique, quæ, & qualis eſt mulier, quæ tangit eum: quia peccatrix eſt.

40. Et reſpondens Jeſus, dixit ad illum : Simon, habeo tibi aliquid dicere. At ille ait: Magiſter, dic.

41. Duo debitores erant cuidam fœneratori : unus debebat denarios quingentos, & alius quinquaginta.

42. Non habentibus illis unde redderent, donavit utriſque. Quis ergo eum plus diligit?

43. Reſpondens Simon dixit: Æſtimo quia is, cui plus donavit. At ille dixit ei : Rectè judicaſti.

44. Et converſus ad mulierem, dixit Simoni : Vides hanc mulierem? Intravi in domum tuam, aquam pedibus meis non dediſti: hæc autem lacrymis rigavit pedes meos, & capillis ſuis terſit.

45. Oſculum mihi non dediſti : hæc autem ex quo intravit, non ceſſavit oſculari pedes meos.

46. Oleo caput meum non unxiſti : hæc autem unguento unxit pedes meos.

47. Propter quod dico tibi : Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multùm. Cui autem minùs dimittitur, minùs diligit.

48. Dixit autem ad illam : ‖ Remittuntur tibi peccata. ‖ Matt. 9. 2.

49. Et cœperunt qui ſimul accumbebant, dicere intra ſe: Quis eſt hic, qui etiam peccata dimittit?

50. Dixit autem ad mulierem : Fides tua te ſalvam fecit: vade in pace. ▵

CAPUT VIII.

Parabolam de ſeminante proponit, ac diſcipulis interpretatur: nihil occultum quod non manifeſtetur : quos dicat ſuam eſſe matrem, ſuoſque fratres: in mari à ſomno excitatus, ventum increpat : dæmoniacum ferociſſimum à dæmonum legione liberat, permittens dæmonibus ut in porcos introeant : tacta fimbria veſtimenti ejus mulier à fluxu ſanguinis curatur, & filia Jairi archiſynagogi verbo ipſius reſuſcitatur.

1. ET factum eſt deinceps, & ipſe iter faciebat per civitates, & caſtella prædicans, & Evangelizans regnum Dei: & duodecim cum illo,

2. & mulieres aliquæ, quæ erant curatæ à ſpiritibus malignis, & infirmitatibus : ‖ Maria, quæ vocatur Magdalene, de qua ſeptem dæmonia exierant, ‖ Marc. 16. 9.

3. & Joanna uxor Chuſæ procuratoris Herodis, & Suſanna, & aliæ multæ, quæ miniſtrabant ei de facultatibus ſuis.

† Dom. In Sexages. ‖ Matt. 13. 3. Marc. 4. 3.

4. † Cùm autem turba plurima convenirent, & de civitatibus properarent ad eum, dixit per ſimilitudinem:

5. ‖ Exiit qui ſeminat, ſeminare ſemen ſuum : & dum ſeminat, aliud cecidit ſecus viam, & conculcatum eſt, & volucres cœli comederunt illud.

6. Et aliud cecidit ſupra petram : & natum aruit, quia non habebat humorem.

7. Et aliud cecidit inter ſpinas, & ſimul exortæ ſpinæ ſuffocaverunt illud.

8. Et aliud cecidit in terram bonam : & ortum fecit fructum centuplum. Hæc dicens clamabat : Qui habet aures audiendi, audiat.

9. Interrogabant autem eum diſcipuli ejus, quæ eſſet hæc parabola.

10. Quibus ipſe dixit : Vobis datum eſt noſſe myſterium regni Dei, ceteris autem in parabolis : ‖ ut videntes non videant, & audientes non intelligant.

‖ Iſaiæ 6. 9. Matth. 13. 14. Marc. 4. 12. Joann. 12. 40. Actor. 28. 26. Rom. 11. 8.

11. Eſt autem hæc parabola : Semen eſt verbum Dei.

12. Qui autem ſecus viam, hi ſunt qui audiunt : deinde venit diabolus, & tollit verbum de corde eorum, ne credentes ſalvi fiant.

13. Nam qui ſupra petram : qui cùm audierint, cum gaudio ſuſcipiunt verbum : & hi radices non habent : qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt.

14. Quod autem in ſpinas cecidit : hi ſunt, qui audierunt, & à ſolicitudinibus, & divitiis, & voluptatibus vitæ euntes, ſuffocantur, & non referunt fructum.

15. Quod autem in bonam terram : hi ſunt, qui in corde bono & optimo audientes verbum retinent, & fructum afferunt in patientia.

‖ Matth. 5. 15. Marc. 4. 21.

16. ‖ Nemo autem lucernam accendens, operit eam vaſe, aut ſubtus lectum ponit : ſed ſupra candelabrum ponit, ut intrantes videant lumen.

‖ Matt. 10. 26. Marc. 4. 22.

17. ‖ Non eſt enim occultum, quod non manifeſtetur : nec abſconditum, quod non cognoſcatur, & in palàm veniat.

‖ Matt. 13. 12. & 25. 29.

18. ‖ Videte ergo quomodo audiatis. Qui enim habet, dabitur illi : & quicumque non habet, etiam quod putat ſe habere, auferetur ab illo.

‖ Matt. 12. 46. Marc. 3. 31.

19. ‖ Venerunt autem ad illum mater, & fratres ejus, & non poterant adire eum præ turba.

20. Et nuntiatum eſt illi : Mater tua, & fratres tui ſtant foris, volentes te videre.

21. Qui reſpondens, dixit ad eos : Mater mea, & fratres mei hi ſunt, qui verbum Dei audiunt, & faciunt.

‖ Matth. 8. 23. Marc. 4. 36.

22. ‖ Factum eſt autem in una dierum : & ipſe aſcendit in naviculam, & diſcipuli ejus, & ait ad illos : Transfretemus trans ſtagnum. Et aſcenderunt.

23. Et navigantibus illis, obdormivit, & deſcendit procella venti in ſtagnum, & complebantur, & periclitabantur.

24. Accedentes autem ſuſcitaverunt eum, dicentes : Præceptor, perimus. At ille ſurgens, increpavit ventum, & tempeſtatem aquæ, & ceſſavit, & facta eſt tranquillitas.

25. Dixit autem illis : Ubi eſt fides veſtra? Qui timentes, mirati ſunt ad invicem dicentes : Quis putas hic eſt, quia & ventis & mari imperat, & obediunt ei?

26. Et navigaverunt ad regionem Geraſenorum, quæ eſt contra Galilæam.

27. Et cùm egreſſus eſſet ad terram, occurrit illi vir quidam, qui habebat dæmonium jam temporibus multis, & veſtimento non induebatur, neque in domo manebat, ſed in monumentis.

28. Is, ut vidit Jeſum, procidit ante illum : & exclamans voce magna, dixit : Quid mihi, & tibi eſt Jeſu Fili Dei Altiſſimi? obſecro te, ne me torqueas.

29. Præcipiebat enim ſpiritui immundo ut exiret ab homine. Multis enim temporibus arripiebat illum, & vinciebatur catenis, & compedibus cuſtoditus, & ruptis vinculis agebatur à dæmonio in deſerta.

30. Interrogavit autem illum Jeſus, dicens : Quod tibi nomen eſt? At ille dixit : Legio : quia intraverant dæmonia multa in eum.

31. Et rogabant illum ne imperaret illis ut in abyſſum irent.

32. Erat autem ibi grex porcorum multorum paſcentium in monte, & rogabant eum, ut permitteret eis in illos ingredi. Et permiſit illis.

33. Exierunt ergo dæmonia ab homine, & intraverunt in porcos : & impetu abiit grex per præceps in ſtagnum, & ſuffocatus eſt.

34. Quod ut viderunt factum qui paſcebant, & fugerunt, & nuntiaverunt in civitatem & in villas.

35. Exierunt autem videre quod factum eſt, & venerunt ad Jeſum : & invenerunt hominem ſedentem, à quo dæmonia exierant, veſtitum, ac ſana mente ad pedes ejus, & timuerunt.

36. Nuntiaverunt autem illis & qui viderant, quomodo ſanus factus eſſet à legione :

37. & rogaverunt illum omnis multitudo regionis Geraſenorum ut diſcederet ab ipſis : quia magno timore tenebantur. Ipſe autem aſcendens navim, reverſus eſt.

38. Et rogabat illum vir, à quo dæmonia exierant, ut cum eo eſſet. Dimiſit autem eum Jeſus, dicens :

39. Redi in domum tuam, & narra quanta tibi fecit Deus. Et abiit per univerſam civitatem, prædicans quanta illi feciſſet Jeſus.

40. Factum eſt autem cùm rediiſſet Jeſus, excepit illum turba. Erant enim omnes expectantes eum.

41. ‖ Et ecce venit vir, cui nomen Jairus, & ipſe princeps ſynagogæ erat : & cecidit ad pedes Jeſu, rogans eum ut intraret in domum ejus,

‖ Matth. 9. 18. Marc. 5. 22.

42. quia unica filia erat ei ferè annorum duodecim, & hæc moriebatur. Et contigit, dum iret, à turbis comprimebatur.

43. Et mulier quædam erat in fluxu ſanguinis ab annis duodecim, quæ in medicos erogaverat omnem ſubſtantiam ſuam, nec ab ullo potuit curari :

44. acceſſit retrò, & tetigit fimbriam veſtimenti ejus : & confeſtim ſtetit fluxus ſanguinis ejus.

45. Et ait Jeſus : Quis eſt, qui me tetigit? Negantibus autem omnibus, dixit Petrus, & qui cum illo erant : Præceptor, turbæ te comprimunt, & affligunt, & dicis : Quis me tetigit?

46. Et dixit Jeſus : Tetigit me aliquis. Nam ego novi virtutem de me exiiſſe.

47. Videns autem mulier, quia non latuit, tremens venit, & procidit ante pedes ejus : & ob quam cauſam tetigerit eum, indicavit coram omni populo : & quemadmodum confeſtim ſanata ſit.

48. At ipſe dixit ei : Filia, fides tua ſalvam te fecit : vade in pace.

49. Adhuc illo loquente, venit quidam ad principem ſynagogæ, dicens ei : Quia mortua eſt filia tua, noli vexare illum.

50. Jeſus autem, audito hoc verbo, reſpondit patri puellæ: Noli timere, crede tantùm, & ſalva erit.

51. Et cùm veniſſet domum, non permiſit intrare ſecum quemquam, niſi Petrum, & Jacobum, & Joannem, & patrem, & matrem puellæ.

52. Flebant autem omnes, & plangebant illam. At ille dixit: Nolite flere, non eſt mortua puella, ſed dormit.

53. Et deridebant eum, ſcientes quòd mortua eſſet.

54. Ipſe autem tenens manum ejus, clamavit, dicens: Puella, ſurge.

55. Et reverſus eſt ſpiritus ejus, & ſurrexit continuò. Et juſſit illi dari manducare.

56. Et ſtupuerunt parentes ejus, quibus præcepit ne alicui dicerent quod factum erat.

CAPUT IX.

Diſcipulos ad prædicandum mittens, ſervanda tradit eis præcepta: Herodes audita Chriſti fama cupit eum videre: ex quinque panibus & duobus piſcibus ſatiat Jeſus quinque virorum millia: Petrus illum confitetur Chriſtum Dei: ſuam prædicit paſſionem, & de propria cruce tollenda: transfigurato junguntur Moyſes & Elias in majeſtate: ad preces patris dæmonium à filio ejicit: contentio oritur inter Apoſtolos de primatu: filii Zebedæi volunt igne cæleſti conſumi Samaritanos nolentes Jeſum ſuſcipere: volentem ſequi non ſuſcipit; alterum autem vocat, nec permittit ut primùm ſepeliat patrem.

† Fer. 5. Post Pentec. Matt. 10. 1. Marc. 3. 15. 1. Convocatis † autem duodecim Apoſtolis, dedit illis virtutem, & poteſtatem ſuper omnia dæmonia, & ut languores curarent.

2. Et miſit illos prædicare regnum Dei, & ſanare infirmos.

‖ Matth. 10. 9. Marc. 6. 8. 3. ‖ Et ait ad illos: Nihil tuleritis in via, neque virgam, neque peram, neque panem, neque pecuniam, neque duas tunicas habeatis.

4. Et in quamcumque domum intraveritis, ibi manete, & inde ne exeatis.

‖ Act. 13. 51. 5. Et quicumque non receperint vos: ‖ exeuntes de civitate illa, etiam pulverem pedum veſtrorum excutite in teſtimonium ſupra illos.

6. Egreſſi autem circuibant per caſtella evangelizantes, & curantes ubique. A

‖ Matt. 14. 1. Marc. 6. 14. 7. ‖ Audivit autem Herodes tetrarcha omnia, quæ fiebant ab eo, & hæſitabat eò quòd diceretur

8. à quibuſdam: Quia Joannes ſurrexit à mortuis: à quibuſdam verò: Quia Elias apparuit: ab aliis autem: Quia propheta unus de antiquis ſurrexit.

9. Et ait Herodes: Joannem ego decollavi: Quis eſt autem iſte, de quo ego talia audio? Et quærebat videre eum.

10. Et reverſi Apoſtoli, narraverunt illi quæcumque fecerunt: & aſſumptis illis ſeceſſit ſeorſum in locum deſertum, qui eſt Bethſaidæ.

11. Quod cùm cognoviſſent turbæ, ſecutæ ſunt illum: & excepit eos, & loquebatur illis de regno Dei, & eos, qui cura indigebant, ſanabat.

‖ Matt. 14. 15. Marc. 6. 36. 12. Dies autem cœperat declinare. Et accedentes duodecim dixerunt illi: ‖ Dimitte turbas, ut euntes in caſtella, villaſque quæ circa ſunt, divertant, & inveniant eſcas: quia hìc in loco deſerto ſumus.

13. Ait autem ad illos: Vos date illis manducare. At illi dixerunt: ‖ Non ſunt nobis plus quàm quinque panes, & duo piſces: niſi fortè nos eamus, & emamus in omnem hanc turbam eſcas. ‖ Joan. 69.

14. Erant autem ferè viri quinque millia. Ait autem ad diſcipulos ſuos: Facite illos diſcumbere per convivia quinquagenos.

15. Et ita fecerunt, & diſcumbere fecerunt omnes.

16. Acceptis autem quinque panibus, & duobus piſcibus, reſpexit in cœlum, & benedixit illis: & fregit, & diſtribuit diſcipulis ſuis, ut ponerent ante turbas.

17. Et manducaverunt omnes, & ſaturati ſunt. Et ſublatum eſt quod ſuperfuit illis, fragmentorum cophini duodecim.

18. ‖ Et factum eſt, cùm ſolus eſſet orans, erant cum illo & diſcipuli: & interrogavit illos, dicens: Quem me dicunt eſſe turbæ? ‖ Matt. 16. 13. Marci 8. 27

19. At illi reſponderunt, & dixerunt: Joannem Baptiſtam, alii autem Eliam, alii verò quia unus propheta de prioribus ſurrexit.

20. Dixit autem illis: Vos autem quem me eſſe dicitis? Reſpondens Simon Petrus dixit: Chriſtum Dei.

21. At ille increpans illos, præcepit ne cui dicerent hoc,

22. dicens: ‖ Quia oportet filium hominis multa pati, & reprobari à ſenioribus, & principibus ſacerdotum, & Scribis, & occidi, & tertia die reſurgere. ‖ Matth. 17. 21. Marci 8. 31. & 9. 30.

23. ‖ Dicebat autem ad omnes: Si quis vult poſt me venire, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam quotidie, & ſequatur me. ‖ Matt. 10. 38. & 16. 24. Marci 8. 34. Infrà 14. 27.

24. ‖ Qui enim voluerit animam ſuam ſalvam facere, perdet illam: nam qui perdiderit animam ſuam propter me, ſalvam faciet illam. ‖ Infrà 17. 33. Joan. 12. 25.

25. Quid enim proficit homo, ſi lucretur univerſum mundum, ſe autem ipſum perdat, & detrimentum ſui faciat?

26. ‖ Nam qui me erubuerit, & meos ſermones: hunc Filius hominis erubeſcet cùm venerit in majeſtate ſua, & Patris, & ſanctorum Angelorum. ‖ Matt. 10. 33. Marci 8. 38. 2. Tim. 2. 12.

27. ‖ Dico autem vobis verè: ſunt aliqui hìc ſtantes, qui non guſtabunt mortem donec videant regnum Dei. ‖ Matt. 16. 28. Marci 8. 39.

28. ‖ Factum eſt autem poſt hæc verba ferè dies octo, & aſſumpſit Petrum, & Jacobum, & Joannem, & aſcendit in montem ut oraret. ‖ Matth. 17. 1. Marci 9. 1.

29. Et facta eſt, dum oraret, ſpecies vultus ejus altera: & veſtitus ejus albus & refulgens.

30. Et ecce duo viri loquebantur cum illo. Erant autem Moyſes, & Elias,

31. viſi in majeſtate: & dicebant exceſſum ejus, quem completurus erat in Jeruſalem.

32. Petrus verò, & qui cum illo erant, gravati erant ſomno. Et evigilantes viderunt majeſtatem ejus, & duos viros, qui ſtabant cum illo.

33. Et factum eſt cùm diſcederent ab illo, ait Petrus ad Jeſum: Præceptor, bonum eſt nos hìc eſſe: & faciamus tria tabernacula, unum Tibi, & unum Moyſi, & unum Eliæ: neſciens quid diceret.

34. Hæc autem illo loquente, facta eſt nubes, & obumbravit eos: & timuerunt, intrantibus illis in nubem.

|| 2. Petr. 1. 17.
35. Et vox facta eſt de nube, dicens: || Hic eſt filius meus dilectus, ipſum audite.

36. Et dum fieret vox, inventus eſt Jeſus ſolus. Et ipſi tacuerunt, & nemini dixerunt in illis diebus quidquam ex his, quæ viderant.

37. Factum eſt autem in ſequenti die, deſcendentibus illis de monte, occurrit illis turba multa.

|| Matth. 17. 14. Marc. 9. 16.
38. || Et ecce vir de turba exclamavit, dicens: Magiſter, obſecro te, reſpice in filium meum quia unicus eſt mihi:

39. & ecce ſpiritus apprehendit eum, & ſubitò clamat, & elidit, & diſſipat eum cum ſpuma, & vix diſcedit dilanians eum:

40. & rogavi diſcipulos tuos ut ejicerent illum, & non potuerunt.

41. Reſpondens autem Jeſus, dixit: O generatio infidelis, & perverſa, uſquequò ero apud vos, & patiar vos? Adduc huc filium tuum.

42. Et cùm accederet, eliſit illum dæmonium, & diſſipavit.

43. Et increpavit Jeſus ſpiritum immundum, & ſanavit puerum, & reddidit illum patri ejus.

44. Stupebant autem omnes in magnitudine Dei: omnibuſque mirantibus in omnibus, quæ faciebat, dixit ad diſcipulos ſuos: Ponite vos in cordibus veſtris ſermones iſtos: Filius enim hominis futurum eſt ut tradatur in manus hominum.

45. At illi ignorabant verbum iſtud, & erat velatum ante eos ut non ſentirent illud: & timebant eum interrogare de hoc verbo.

|| Matth. 18. 1. Marc. 9. 33.
46. || Intravit autem cogitatio in eos, quis eorum major eſſet.

47. At Jeſus videns cogitationes cordis illorum, apprehendit puerum, & ſtatuit illum ſecus ſe,

48. & ait illis: Quicumque ſuſceperit puerum iſtum in nomine meo, me recipit: & quicumque me receperit, recipit eum, qui me miſit. Nam qui minor eſt inter vos omnes, hic major eſt.

49. Reſpondens autem Joannes, dixit: Præceptor, vidimus, quemdam in nomine tuo ejicientem dæmonia, & prohibuimus eum: quia non ſequitur nobiſcum.

50. Et ait ad illum Jeſus: Nolite prohibere: qui enim non eſt adversùm vos, pro vobis eſt.

51. Factum eſt autem dum complerentur dies aſſumptionis ejus, & ipſe faciem ſuam firmavit ut iret in Jeruſalem.

52. Et miſit nuntios ante conſpectum ſuum: & euntes intraverunt in civitatem Samaritanorum ut pararent illi.

53. Et non receperunt eum, quia facies ejus erat euntis in Jeruſalem.

54. Cùm vidiſſent autem diſcipuli ejus Jacobus, & Joannes, dixerunt: Domine, vis dicimus ut ignis deſcendat de cœlo, & conſumat illos?

55. Et converſus increpavit illos, dicens: Neſcitis cujus ſpiritus eſtis.

|| Joan. 3. 17. & 12. 47.
56. || Filius hominis non venit animas perdere, ſed ſalvare. Et abierunt in aliud caſtellum.

57. Factum eſt autem: ambulantibus illis in via, dixit quidam ad illum: Sequar te quocumque ieris.

|| Matth. 8. 20.
58. Dixit illi Jeſus: || Vulpes foveas habent, & volucres cœli nidos: Filius autem hominis non habet ubi caput reclinet.

59. Ait autem ad alterum: Sequere me, ille autem dixit: Domine permitte mihi primùm ire, & ſepelire patrem meum.

60. Dixitque ei Jeſus: Sine ut mortui ſepeliant mortuos ſuos: tu autem vade, & annuntia regnum Dei.

61. Et ait alter: Sequar te Domine, ſed permitte mihi primùm renuntiare his, qui domi ſunt.

62. Ait ad illum Jeſus: Nemo mittens manum ſuam ad aratrum, & reſpiciens retrò, aptus eſt regno Dei.

CAPUT X.

Septuaginta duos præmittens ad ſingulas civitates, tradit præcepta quæ in prædicando obſervent; & gaudentibus de ſubjectis ſibi dæmonibus, dicit non eſſe ob hoc potiſſimum gaudendum: comminatur civitatibus obſtinatis, in quibus factæ erant plurimæ virtutes, & exultans in ſpiritu confitetur Patri: tentanti legiſperito, poſt recitatum præceptum de dilectione Dei & proximi, oſtendit quis ſit proximus per parabolam hominis à Jeruſalem deſcendentis: Marthæ miniſtranti, & de ſorore Maria conquerenti, dicit Mariam elegiſſe optimam partem.

† Sancti Marci. Item, S. Lucæ.
1. POſt hæc autem † deſignavit Dominus & alios ſeptuaginta duos: & miſit illos binos ante faciem ſuam in omnem civitatem, & locum, quò erat ipſe venturus.

|| Matth. 9. 37.
2. Et dicebat illis: || Meſſis quidem multa, operarii autem pauci. Rogate ergo dominum meſſis, ut mittat operarios in meſſem ſuam.

|| Marc. 10. 16.
3. Ite: || ecce ego mitto vos ſicut agnos inter lupos.

|| Matth. 10. 10. Marc. 6. 8. || 4. Reg. 4. 29.
4. || Nolite portare ſacculum, neque peram, neque calceamenta, || & neminem per viam ſalutaveritis.

5. In quamcumque domum intraveritis, primùm dicite: Pax huic domui:

6. & ſi ibi fuerit filius pacis, requieſcet ſuper illum pax veſtra; ſin autem, ad vos revertetur.

|| Deut. 24. 14. Matth. 10. 10. 1. Tim. 5. 18.
7. In eadem autem domo manete edentes, & bibentes quæ apud illos ſunt: || dignus eſt enim operarius mercede ſua. Nolite tranſire de domo in domum.

8. Et in quamcumque civitatem intraveritis, & ſuſceperint vos, manducate quæ apponuntur vobis:

9. & curate infirmos, qui in illa ſunt, & dicite illis: Appropinquavit in vos regnum Dei. A

10. In quamcumque autem civitatem intraveritis, & non ſuſceperint vos, exeuntes in plateas ejus, dicite:

|| Act. 13. 51.
11. || Etiam pulverem, qui adhæſit nobis de civitate veſtra, extergimus in vos: tamen hoc ſcitote, quia appropinquavit regnum Dei.

12. Di-

12. Dico vobis, quia Sodomis in die illa remiſſius erit, quàm illi civitati.

‖ Matth. 11. 21. 13. ‖ Væ tibi Corozain, væ tibi Bethſaida: quia ſi in Tyro & Sidone factæ fuiſſent virtutes, quæ factæ ſunt in vobis, olim in cilicio & cinere ſedentes pœniterent.

14. Verumtamen Tyro & Sidoni remiſſius erit in judicio, quàm vobis.

15. Et tu Capharnaum uſque ad cœlum exaltata, uſque ad infernum demergeris.

† Plur. Mart. ‖ Matth. 10. 40. Joa. 13. 20. 16. † ‖ Qui vos audit, me audit: & qui vos ſpernit, me ſpernit. Qui autem me ſpernit, ſpernit eum, qui miſit me.

17. Reverſi ſunt autem ſeptuaginta duo cum gaudio, dicentes: Domine, etiam dæmonia ſubjiciuntur nobis in nomine tuo.

18. Et ait illis: Videbam ſatanam ſicut fulgur de cœlo cadentem.

19. Ecce dedi vobis poteſtatem calcandi ſupra ſerpentes, & ſcorpiones, & ſuper omnem virtutem inimici: & nihil vobis nocebit.

20. Verumtamen in hoc nolite gaudere quia ſpiritus vobis ſubjiciuntur: gaudete autem, quòd nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlis. A

‖ Matth. 11. 25. 21. ‖ In ipſa hora exultavit Spiritu ſancto, & dixit: Confiteor tibi, pater, Domine cœli & terræ, quòd abſcondiſti hæc à ſapientibus, & prudentibus, & revelaſti ea parvulis. Etiam Pater: quoniam ſic placuit ante te.

22. Omnia mihi tradita ſunt à Patre meo. Et nemo ſcit quis ſit Filius, niſi Pater: & quis ſit Pater, niſi Filius, & cui voluerit Filius revelare.

† Dom. 13. post Pentec. ‖ Matth. 13. 16. 23. † Et converſus ad diſcipulos ſuos, dixit: ‖ Beati oculi, qui vident quæ vos videtis.

24. Dico enim vobis, quòd multi prophetæ, & reges voluerunt videre quæ vos videtis, & non viderunt: & audire quæ auditis, & non audierunt.

‖ Matth. 22. 35. Marc. 12. 30. 25. ‖ Et ecce quidam Legiſperitus ſurrexit tentans illum, & dicens: Magiſter, quid faciendo vitam æternam poſſidebo?

26. At ille dixit ad eum: In lege quid ſcriptum eſt? quomodo legis?

‖ Deut. 6. 5. 27. Ille reſpondens dixit: ‖ Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tua: & proximum tuum ſicut teipſum.

28. Dixitque illi: Rectè reſpondiſti: hoc fac, & vives.

29. Ille autem volens juſtificare ſeipſum, dixit ad Jeſum: Et quis eſt meus proximus?

30. Suſcipiens autem Jeſus, dixit: Homo quidam deſcendebat ab Jeruſalem in Jericho, & incidit in latrones, qui etiam deſpoliaverunt eum: & plagis impoſitis abierunt ſemivivo relicto.

31. Accidit autem ut ſacerdos quidam deſcenderet eadem via: & viſo illo præterivit.

32. Similiter & Levita, cùm eſſet ſecus locum, & videret eum, pertranſiit.

33. Samaritanus autem quidam iter faciens, venit ſecus eum: & videns eum, miſericordia motus eſt.

34. Et appropians alligavit vulnera ejus, infundens oleum, & vinum: & imponens illum in jumentum ſuum, duxit in ſtabulum, & curam ejus egit.

35. Et altera die protulit duos denarios, & dedit ſtabulario, & ait: Curam illius habe: & quodcumque ſupererogaveris, ego cùm rediero reddam tibi.

36. Quis horum trium videtur tibi proximus fuiſſe illi, qui incidit in latrones?

37. At ille dixit: Qui fecit miſericordiam in illum. Et ait illi Jeſus: Vade, & tu fac ſimiliter. A

38. Factum eſt autem, dum irent, & ipſe † intravit in quoddam caſtellum: & mulier quædam Martha nomine, excepit illum in domum ſuam: † Sanct. Marthæ Item, In Aſſumptione B. Virg.

39. & huic erat ſoror nomine Maria, quæ etiam ſedens ſecus pedes Domini, audiebat verbum illius.

40. Martha autem ſatagebat circa frequens miniſterium: quæ ſtetit, & ait: Domine, non eſt tibi curæ quòd ſoror mea reliquit me ſolam miniſtrare? dic ergo illi, ut me adjuvet.

41. Et reſpondens dixit illi Dominus: Martha, Martha, ſolicita es, & turbaris erga plurima.

42. Porrò unum eſt neceſſarium. Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. A

CAPUT XI.

Docet diſcipulos orare, oſtendens perſeveranti oratione omnia impetrari: ejecto dæmonio muto, confutat dicentes, quòd in Beelzebub ejiceret dæmonia; mulier quædam dicit beata ubera quæ Jeſus ſuxerat: de ſigno Jonæ, de Regina Auſtri, & Ninivitis, oculoque ſimplici & nequam: Phariſæum qui ipſum invitaverat reprehendit, murmurantem quòd illotis pranderet manibus: taxat hypocriſim Phariſæorum & Scribarum, dicens quòd ab hac generatione exquiretur ſanguis omnium Prophetarum.

1. ET factum eſt cùm eſſet in quodam loco orans, ut ceſſavit, dixit unus ex diſcipulis ejus ad eum: Domine, doce nos orare, ſicut docuit & Joannes diſcipulos ſuos.

2. Et ait illis: Cùm oratis, dicite: || Pater, ſanctificetur nomen tuum. Adveniat regnum tuum. — || *Matth.* 6. 9.

3. Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie.

4. Et dimitte nobis peccata noſtra, ſiquidem & ipſi dimittimus omni debenti nobis. Et ne nos inducas in tentationem.

5. Et ait ad illos: † Quis veſtrùm habebit amicum, & ibit ad illum media nocte, & dicet illi: Amice, commoda mihi tres panes, — † IN ROGATIONIBUS.

6. quoniam amicus meus venit de via ad me, & non habeo quod ponam ante illum,

7. & ille deintus reſpondens dicat: Noli mihi moleſtus eſſe, jam oſtium clauſum eſt, & pueri mei mecum ſunt in cubili, non poſſum ſurgere, & dare tibi.

8. Et ſi ille perſeveraverit pulſans: dico vobis, & ſi non dabit illi ſurgens eò quòd amicus ejus ſit, propter improbitatem tamen ejus ſurget, & dabit illi quotquot habet neceſſarios.

9. || Et ego dico vobis: Petite, & dabitur vobis: quærite, & invenietis: pulſate, & aperietur vobis. — || *Matth.* 7. 7. & 21. 22. *Marc.* 11. 24. *Joan.* 14. 13. *Jacob* 1. 5.

10. Omnis enim, qui petit, accipit: & qui quærit, invenit: & pulſanti aperietur.

11. || Quis autem ex vobis patrem petit panem, numquid lapidem dabit illi? Aut piſcem: numquid pro piſce ſerpentem dabit illi? — || *Matth.* 7. 9.

12. Aut ſi petierit ovum: numquid porriget illi ſcorpionem?

13. Si ergo vos cùm ſitis mali, noſtis bona data dare filiis veſtris: quantò magis Pater veſter de cœlo dabit ſpiritum bonum petentibus ſe? A

14. || Et † erat ejiciens dæmonium, & illud erat mutum. Et cùm ejeciſſet dæmonium, locutus eſt mutus, & admiratæ ſunt turbæ. — || *Matth.* 9. 32. & 12. 22. † DOM. 3 QUADR.

15. Quidam autem ex eis dixerunt: || In Beelzebub principe dæmoniorum ejicit dæmonia. — || *Matth.* 9. 34. *Marc.* 3. 22.

16. Et alii tentantes, ſignum de cœlo quærebant ab eo.

17. Ipſe autem ut vidit cogitationes eorum, dixit eis: Omne regnum in ſeipſum diviſum deſolabitur, & domus ſupra domum cadet.

18. Si autem & Satanas in ſeipſum diviſus eſt, quomodò ſtabit regnum ejus? quia dicitis in Beelzebub me ejicere dæmonia.

19. Si autem ego in Beelzebub ejicio dæmonia: filii veſtri in quo ejiciunt? Ideò ipſi judices veſtri erunt.

20. Porrò ſi in digito Dei ejicio dæmonia: profectò pervenit in vos regnum Dei.

21. Cùm fortis armatus cuſtodit atrium ſuum, in pace ſunt ea, quæ poſſidet.

22. Si autem fortior eo ſuperveniens vicerit eum, univerſa arma ejus auferet, in quibus confidebat, & ſpolia ejus diſtribuet.

23. Qui non eſt mecum, contra me eſt: & qui non colligit mecum, diſpergit.

24. Cùm immundus ſpiritus exierit de homine, ambulat per loca inaquoſa, quærens requiem: & non inveniens dicit: Revertar in domum meam unde exivi.

25. Et cùm venerit, invenit eam ſcopis mundatam, & ornatam.

26. Tunc vadit, & aſſumit ſeptem alios ſpiritus ſecum, nequiores ſe, & ingreſſi habitant ibi. Et fiunt noviſſima hominis illius pejora prioribus. A

27. Factum eſt autem, cùm hæc diceret, † extollens vocem quædam mulier de turba dixit illi: Beatus venter, qui te portavit, & ubera, quæ ſuxiſti. — † IN VIGIL. ASSUMPT. IN PRÆSENTAT. & IN MISSIS VOTIV. B. VIRG.

28. At

28. At ille dixit : Quinimò beati qui audiunt verbum Dei, & cuſtodiunt illud. A

29. Turbis autem concurrentibus cœpit dicere : ‖ Generatio hæc, generatio nequam eſt: ſignum quærit, & ſignum non dabitur ei; niſi ſignum Jonæ prophetæ. (‖ Matth. 12. 39.)

30. ‖ Nam ſicut fuit Jonas ſignum Ninivitis: ita erit & Filius hominis generationi iſti. (‖ Jona 2. 1.)

31. ‖ Regina Auſtri ſurget in judicio cum viris generationis hujus, & condemnabit illos: quia venit à finibus terræ audire ſapientiam Salomonis : & ecce plus quàm Salomon hic. (‖ 3. Reg. 10. 1. 2. Par. 9. 1.)

32. Viri Ninitivæ ſnrgent in jndicio cum generatione hac, & condemnabunt illam : ‖ quia pœnitentiam egerunt ad prædicationem Jonæ, & ecce plus quàm Jonas hic. (‖ Jona 3. 5.)

33. † ‖ Nemo lucernam accendit, & in abſcondito ponit, neque ſub modio: ſed ſupra candelabrum, ut qui ingrediuntur, lumen videant. († Unius Confess. Pontif. ‖ Matth. 5. 15. Marc. 4. 21.)

34. ‖ Lucerna corporis tui, eſt oculus tuus. Si oculus tuus fuerit ſimplex, totum corpus tuum lucidum erit: ſi antem nequam fuerit, etiam corpus tuum tenebroſum erit. (‖ Matth. 6. 22.)

35. Vide ergo ne lumen, quod in te eſt, tenebræ ſint.

36. Si ergo corpus tuum totum lncidum fuerit, non habens aliquam partem tenebrarum, erit lucidum totum, & ſicut lucerna fulgoris illuminabit te. A

37. Et cùm loqueretur, rogavit illum quidam Phariſæus ut pranderet apud ſe. Et ingreſſus recubuit.

38. Phariſæus autem cœpit intra ſe reputans dicere, quare non baptizatus eſſet ante prandium.

39. Et ait Dominus ad illum : ‖ Nunc vos Phariſæi quod deforis eſt calicis, & catini, mundatis: quod autem intus eſt veſtrum, plenum eſt rapina, & iniquitate. (‖ Matth. 23. 25.)

40. Stnlti, nonne qui fecit quod deforis eſt, etiam id, quod deintus eſt, fecit?

41. Verumtamen quod ſupereſt, date eleemoſynam : & ecce omnia munda ſunt vobis.

42. Sed væ vobis Phariſæis, quia decimatis mentham, & rutam, & omne olus, & præteritis judicium, & charitatem Dei : hæc autem oportuit facere, & illa non omittere.

43. ‖ Væ vobis Phariſæis, quia diligitis primas cathedras in ſyoagogis, & ſalutationes in foro. (‖ Matth. 23. 6. Marc. 12. 39. Infr. 20. 46.)

44. Væ vobis, quia eſtis ut monumenta quæ non apparent, & homines ambulantes ſuprà neſciunt.

45. Reſpondens autem quidam ex Legiſperitis, ait illi : Magiſter, hæc dicens etiam contumeliam nobis facis.

46. At ille ait : Et vobis Legiſperitis væ : ‖ qnia oneratis homines oneribus, quæ portare non poſſunt, & ipſi uno digito veſtro non tangitis ſarcinas. (‖ Matth. 23. 4.)

47. † Væ vobis, qui ædificatis monumenta Prophetarum : patres autem veſtri occiderunt illos. († Plur. Mart.)

48. Profectò teſtificamini quòd conſentitis operibus patrum veſtrorum : quoniam ipſi quidem eos occiderunt, vos autem ædificatis eorum ſepulchra.

49. Propterea & ſapientia Dei dixit : Mittam ad illos Prophetas, & Apoſtolos, & ex illis occident, & perſeqnentur:

50. ut inquiratur ſanguis omninm Prophetarum, qui effuſus eſt à conſtitutione mundi à generatione iſta,

51. ‖ à ſanguine Abel, uſque ad ſanguinem ‖ Zachariæ, qui periit inter altare & ædem. Ita dico vobis, requiretur ab hac generatione. A (‖ Gen. 4. 8. 2. Par. 24. 25.)

52. Væ vobis Legiſperitis, quia tuliſtis clavem ſcientiæ, ipſi non introiſtis, & eos, qui introibant, prohibuiſtis.

53. Cùm autem hæc ad illos diceret, cœperunt Phariſæi, & Legiſperiti graviter inſiſtere, & os ejus opprimere de multis,

54. inſidiantes ei, & quærentes aliquid capere de ore ejus, ut accuſarent eum.

CAPUT XII.

Cavendum docet à fermento Phariſæorum, & quòd omne occultum detegetur : quis etiam timendus ſit : de blaſphemia in Spiritum ſanctum : roborat Apoſtolos adverſùs perſecutiones : non vult ſe immiſcere in dividenda fratrum hæreditate : per parabolam divitis revocat ab avaritia, vetans ſolicitum eſſe de victu & veſtitu ; hortaturque ut lumbi præcingantur : & quis ſit fidelis aut infidelis diſpenſator : venit ut mittat ignem in terram & ſeparationem ; reprehendit quòd tempus gratiæ non dijudicent : monet ut quiſque conetur ab adverſariis ſe liberare.

1. Multis autem turbis circumſtantibus, ita ut ſe invicem conculcarent, cœpit dicere ad diſcipulos ſuos : ‖ † Attendite à fermento Phariſæorum, quod eſt hypocriſis. (‖ Matth. 16. 6. Marc. 8. 15. † Plur. Mart. ‖ Matth. 10. 26. Marc. 4. 22.)

2. ‖ Nibil autem opertum eſt, quod non reveletur : neque abſconditum, quod non ſciatur.

3. Quoniam quæ in tenebris dixiſtis, in lumine dicentur : & quod in aurem locuti eſtis in cubiculis, prædicabitnr in tectis.

4. Dico autem vobis amicis meis : Ne terreamini ab his, qui occidunt corpus, & poſt hæc non habent ampliùs quid faciant.

5. Oſtendam autem vobis quem timeatis : timete eum, qui, poſtquam occiderit, habet poteſtatem mittere in gehennam. Ita dico vobis, hunc timete.

6. Nonne qninque paſſeres væneunt dipondio, & unus ex illis non eſt in oblivione coram Deo?

7. Sed & capilli capitis veſtri omnes numerati ſunt. Nolite ergo timere : multis paſſeribus pluris eſtis vos.

8. Dico autem vobis : ‖ Omnis, quicumque confeſſus fuerit me coram hominibus, & Filius hominis confitebitur illum coram Angelis Dei : A (‖ Matth. 10. 32. Marc. 8. 38. 2. Tim. 2. 12.)

9. Qui autem negaverit me coram hominibus, negabitur coram Angelis Dei.

10. ‖ Et omnis, qui dicit verbum in Filium hominis, remittetur illi : ei autem, qui in Spiritum ſanctum blaſphemaverit, non remittetur. (‖ Matth. 12. 32. Marc. 3. 29.)

11. Cùm autem inducent vos in ſynagogas, & ad magiſtratus, & poteſtates, nolite ſoliciti eſſe qualiter, aut quid reſpondeatis, aut quid dicatis.

12. Spiritus enim ſanctus docebit vos in ipſa hora quid oporteat vos dicere.

13. Ait autem ei quidam de turba: Magiſter, dic fratri meo ut dividat mecum hæreditatem.

14. At ille dixit illi: Homo, quis me conſtituit judicem, aut diviſorem ſuper vos?

15. Dixitque ad illos: Videte, & cavete ab omni avaritia: quia non in abundantia cujuſquam vita ejus eſt ex his quæ poſſidet.

16. Dixit autem ſimilitudinem ad illos,
‖ *Eccli.* 11. 19. dicens: ‖ Hominis cujuſdam divitis uberes fructus ager attulit:

17. & cogitabat intra ſe dicens: Quid faciam, quia non habeo quò congregem fructus meos?

18. Et dixit: Hoc faciam: Deſtruam horrea mea, & majora faciam: & illuc congregabo omnia, quæ nata ſunt mihi, & bona mea,

19. & dicam animæ meæ: Anima, habes multa bona poſita in annos plurimos, requieſce, comede, bibe, epulare.

20. Dixit autem illi Deus: Stulte, hac nocte animam tuam repetunt à te: quæ autem paraſti, cujus erunt?

21. Sic eſt qui ſibi theſaurizat, & non eſt in Deum dives.

22. Dixitque ad diſcipulos ſuos: Ideò di-
‖ *Pſal.* 54. 23. *Matt.* 6. 25. 1. *Pet.* 5. 7. co vobis: ‖ Nolite ſoliciti eſſe animæ veſtræ quid manducetis: neque corpori quid induamini.

23. Anima plus eſt quàm eſca, & corpus plus quàm veſtimentum.

24. Conſiderate corvos, quia non ſeminant, neque metunt, quibus non eſt cellarium, neque horreum, & Deus paſcit illos. Quantò magis vos pluris eſtis illis?

25. Quis autem veſtrùm cogitando poteſt adjicere ad ſtaturam ſuam cubitum unum?

26. Si ergo neque quod minimum eſt poteſtis, quid de cæteris ſolicitì eſtis?

27. Conſiderate lilia quomodo creſcunt: non laborant, neque nent: dico autem vobis, nec Salomon in omni gloria ſua veſtiebatur ſicut unum ex iſtis.

28. Si autem fœnum, quod hodie eſt in agro, & cras in clibanum mittitur, Deus ſic veſtit: quantò magis vos puſillæ fidei?

29. Et vos nolite quærere quid manducetis, aut quid bibatis: & nolite in ſublime tolli:

30. hæc enim omnia gentes mundi quærunt. Pater autem veſter ſcit quoniam his indigetis.

31. Verumtamen quærite primùm regnum Dei, & juſtitiam ejus: & hæc omnia adjicientur vobis.

† S. Paulini Ep. Item, Confess. non Pontif. 32. † Nolite timere puſillus grex, quia complacuit patri veſtro dare vobis regnum.

33. ‖ Vendite quæ poſſidetis, & date eleemoſynam. Facite vobis ſacculos, qui non veteraſcunt, theſaurum ‖ non deficientem in
‖ *Matth.* 19. 21. ‖ *Matth.* 6. 20. cœlis: quò fur non appropiat, neque tinea corrumpit.

34. Ubi enim theſaurus veſter eſt, ibi & cor veſtrum erit. A

† Plur. Confess. 35. † Sint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus veſtris,

36. & vos ſimiles hominibus expectantibus dominum ſuum quando revertatur à nuptiis: ut, cùm venerit, & pulſaverit, confeſtim aperiant ei.

37. Beati ſervi illi, quos cùm venerit dominus, invenerit vigilantes: amen dico vobis, quòd præcinget ſe, & faciet illos diſcumbere, & tranſiens miniſtrabit illis.

38. Et ſi venerit in ſecunda vigilia, & ſi in tertia vigilia venerit, & ita invenerit, beati ſunt ſervi illi.

39. ‖ Hoc autem ſcitote, quoniam ſi ſci- ‖ *Matth.* 24. 43.
ret paterfamilias, qua hora fur veniret, vigilaret utique, & non ſineret perfodi domum ſuam.

40. Et vos eſtote parati: ‖ quia qua hora ‖ *Apoc.* 16. 15.
non putatis, Filius hominis veniet. A

41. Ait autem ei Petrus: Domine, ad nos dicis hanc parabolam: an & ad omnes?

42. Dixit autem Dominus: Quis, putas, eſt fidelis diſpenſator, & prudens, quem conſtituit Dominus ſupra familiam ſuam, ut det illis in tempore tritici menſuram?

43. Beatus ille ſervus, quem cùm venerit dominus, invenerit ita facientem.

44. Verè dico vobis, quoniam ſupra omnia, quæ poſſidet, conſtituet illum.

45. Quòd ſi dixerit ſervus ille in corde ſuo: Moram facit dominus meus venire: & cœperit percutere ſervos, & ancillas, & edere, & bibere, & inebriari:

46. veniet dominus ſervi illius in die, qua non ſperat, & hora, qua neſcit, & dividet eum, partemque ejus cum infidelibus ponet.

47. Ille autem ſervus, qui cognovit voluntatem domini ſui, & non præparavit, & non fecit ſecundùm voluntatem ejus, vapulabit multis.

48. Qui autem non cognovit, & fecit digna plagis, vapulabit paucis. Omni autem, cui multum datum eſt, multum quæretur ab eo: & cui commendaverunt multum, plus petent ab eo.

49. Ignem veni mittere in terram, & quid volo niſi ut accendatur?

50. Baptiſmo autem habeo baptizari: & quomodo coarctor uſquedum perficiatur?

51. ‖ Putatis quia pacem veni dare in ter- ‖ *Matth.* 10. 34.
ram? Non, dico vobis, ſed ſeparationem:

52. erunt enim ex hoc quinque in domo una diviſi, tres in duos, & duo in tres

53. dividentur: pater in filium, & filius in patrem ſuum, mater in filiam, & filia in matrem, ſocrus in nurum ſuam, & nurus in ſocrum ſuam.

54. ‖ Dicebat autem & ad turbas: Cùm vi- ‖ *Matth.* 16. 2.
deritis nubem orientem ab occaſu, ſtatim dicitis: Nimbus venit: & ita fit:

55. & cùm auſtrum flantem, dicitis: Quia æſtus erit: & fit.

56. Hypocritæ faciem cœli, & terræ noſtis probare: hoc autem tempus quomodo non probatis?

57. Quid autem & à vobis ipſi non judicatis quod juſtum eſt?

58. ‖ Cùm autem vadis cum adverſario tuo ‖ *Matth.* 5. 25.
ad principem, in via da operam liberari ab illo, ne forte trahat te ad judicem, & judex tradat te exactori, & exactor mittat te in carcerem.

59. Dico tibi, non exies inde, donec etiam noviſſimum minutum reddas.

CAPUT XIII.

Occaſione Galilæorum in ſuis ſacrificiis interemptorum, & eorum qui in Siloe corruerant, hortatur ad pœnitentiam, alioqui exterminandos inſtar ficus infructuoſæ; archiſynagogum redarguit, indignantem quòd ſabbato curaſſet mulierem à ſpiritu infirmitatis: comparat regnum cælorum grano ſinapis ac fermento: de anguſta porta: & quòd quidam clauſo oſtio fruſtrà pulſabunt: Herodem dicit vulpem, & Jeruſalem ob crudelitatem ſuam deſerendam.

‡ SABB. 4. TEMP. SEPT. 1. ADerant autem quidam ipſo in tempore, nuntiantes illi de Galilæis, quorum ſanguinem Pilatus miſcuit cum ſacrificiis eorum.

2. Et reſpondens dixit illis: Putatis quòd hi Galilæi præ omnibus Galilæis peccatores fuerint, quia talia paſſi ſunt?

3. Non, dico vobis: ſed niſi pœnitentiam habueritis, omnes ſimiliter peribitis.

4. Sicut illi decem & octo, ſupra quos cecidit turris in Siloe, & occidit eos: putatis quia & ipſi debitores fuerint præter omnes homines habitantes in Jeruſalem?

5. Non, dico vobis: ſed ſi pœnitentiam non egeritis, omnes ſimiliter peribitis.

6. † Dicebat autem & hanc ſimilitudinem: Arborem fici habebat quidam plantatam in vinea ſua, & venit quærens fructum in illa, & non invenit.

7. Dixit autem ad cultorem vineæ: Ecce anni tres ſunt ex quo venio quærens fructum in ficulnea hac, & non invenio: ſuccide ergo illam: ut quid etiam terram occupat?

8. At ille reſpondens, dicit illi: Domine dimitte illam & hoc anno, uſque dum fodiam circa illam, & mittam ſtercora:

9. & ſiquidem fecerit fructum: ſin autem, in futurum ſuccides eam.

10. Erat autem docens in ſynagoga eorum ſabbatis.

11. Et ecce mulier, quæ habebat ſpiritum infirmitatis annis decem & octo: & erat inclinata, nec omnino poterat ſurſum reſpicere.

12. Quam cùm videret Jeſus, vocavit eam ad ſe, & ait illi: Mulier, dimiſſa es ab infirmitate tua.

13. Et impoſuit illi manus, & confeſtim erecta eſt, & glorificabat Deum.

14. Reſpondens autem archiſynagogus, indignans quia ſabbato curaſſet Jeſus, dicebat turbæ: Sex dies ſunt, in quibus oportet operari: in his ergo venite, & curamini, & non in die ſabbati.

15. Reſpondens autem ad illum Dominus dixit: Hypocritæ, unuſquiſque veſtrùm ſabbato non ſolvit bovem ſuum, aut aſinum à præſepio, & ducit adaquare?

16. Hanc autem filiam Abrahæ, quam alligavit ſatanas, ecce decem & octo annis non oportuit ſolvi à vinculo iſto die ſabbati?

17. Cùm hæc diceret, erubeſcebant omnes adverſarii ejus, & omnis populus gaudebat in univerſis, quæ glorioſè fiebant ab eo. A

18. Dicebat ergo: Cui ſimile eſt regnum Dei, & cui ſimile æſtimabo illud?

19. ‖ Simile eſt grano ſinapis, quod acceptum homo miſit in hortum ſuum, & crevit, & factum eſt in arborem magnam: & volucres cœli requieverunt in ramis ejus. ‖ Matth. 13. 31. Marc. 4. 31.

20. Et iterùm dixit: Cui ſimile æſtimabo regnum Dei?

21. ‖ Simile eſt fermento, quod acceptum mulier abſcondit in farinæ ſata tria, donec fermentaretur totum. ‖ Matth. 13. 33.

22. Et ibat per civitates, & caſtella, docens, & iter faciens in Jeruſalem.

23. Ait autem illi quidam: Domine, ſi pauci ſunt, qui ſalvantur? Ipſe autem dixit ad illos:

24. ‖ Contendite intrare per anguſtam portam: quia multi, dico vobis, quærent intrare, & non poterunt. ‖ Matth. 7. 13.

25. ‖ Cùm autem intraverit paterfamilias, & clauſerit oſtium, incipietis foris ſtare, & pulſare oſtium, dicentes: Domine, aperi nobis: & reſpondens dicet vobis: Neſcio vos unde ſitis: ‖ Matth. 25. 10.

26. tunc incipietis dicere: Manducavimus coram te, & bibimus, & in plateis noſtris docuiſti.

27. Et dicet vobis: ‖ Neſcio vos unde ſitis: ‖ diſcedite à me omnes operarii iniquitatis. ‖ Matth. 7. 23. ‖ Pſal. 6. 9. Matth. 25. 41.

28. Ibi erit fletus, & ſtridor dentium: cùm videritis Abraham, & Iſaac, & Jacob, & omnes Prophetas in regno Dei, vos autem expelli foras.

29. Et venient ab Oriente, & Occidente, & Aquilone, & Auſtro, & accumbent in regno Dei.

30. ‖ Et ecce ſunt noviſſimi qui erunt primi, & ſunt primi qui erunt noviſſimi. ‖ Matth. 19. 30. & 20. 16. Marc. 10. 31.

31. In ipſa die acceſſerunt quidam Phariſæorum, dicentes illi: Exi, & vade hinc: quia Herodes vult te occidere.

32. Et ait illis: Ite, & dicite vulpi illi: Ecce ejicio dæmonia, & ſanitates perficio hodie, & cras, & tertia die conſummor.

33. Verumtamen oportet me hodie & cras & ſequenti die ambulare: quia non capit prophetam perire extra Jeruſalem.

34. ‖ Jeruſalem, Jeruſalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos, qui mittuntur ad te, quoties volui congregare filios tuos quemadmodum avis nidum ſuum ſub pennis, & noluiſti? ‖ Matth. 23. 37.

35. Ecce relinquetur vobis domus veſtra deſerta. Dico autem vobis, quia non videbitis me donec veniat cùm dicetis: Benedictus, qui venit in nomine Domini.

CAPUT XIV.

In domo principis Phariſæorum hydropicum ſabbato curat, oſtendens legisperitis ac Phariſæis hoc licere; & horum notans ambitionem, docet invitatum in noviſſimo loco recumbere: parabola de invitatis ad cœnam qui ſe excuſarunt: ſequens Chriſtum debet omnibus renuntiare, ſublata cruce ſua, uſque ad odium animæ propriæ: volens turrim ædificare computat primùm ſumptus: commendatio ſalis.

1. ET factum eſt † cùm intraret Jeſus in domum cujuſdam principis Phariſæorum ſabbato manducare panem, & ipſi obſervabant eum. DOM. 16 POST PENTEC.

2. Et ecce homo quidam hydropicus erat ante illum.

3. Et reſpondens Jeſus dixit ad Legiſperitos, & Phariſæos, dicens: Si licet ſabbato curare?

4. At illi tacuerunt. Ipſe verò apprehenſum ſanavit eum, ac dimiſit.

5. Et reſpondens ad illos dixit: Cujus veſtrûm aſinus, aut bos in puteum cadet, & non continuò extrahet illum die ſabbati?

6. Et non poterant ad hæc reſpondere illi.

7. Dicebat autem & ad invitatos parabolam, intendens quomodo primos accubitus eligerent, dicens ad illos:

8. Cùm invitatus fueris ad nuptias, non diſcumbas in primo loco, ne fortè honoratior te ſit invitatus ab illo;

9. & veniens is, qui te & illum vocavit, dicat tibi: Da huic locum: & tunc incipias cum rubore noviſſimum locum tenere.

10. Sed cùm vocatus fueris, vade: recumbe in noviſſimo loco: ut, cùm venerit qui te invitavit,
‖ *Prov.* 25. 7. dicat tibi: ‖ Amice, aſcende ſuperiùs. Tunc erit tibi gloria coram ſimul diſcumbentibus:

‖ *Matth.* 23. 12. *Infr.* 18. 14 11. ‖ quia omnis, qui ſe exaltat, humiliabitur: & qui ſe humiliat, exaltabitur. A

‖ *Tob.* 4. 7. *Prov.* 3. 9. 12. Dicebat autem & ei, qui ſe invitaverat: ‖ Cùm facis prandium, aut cœnam, noli vocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque vicinos divites: ne fortè te & ipſi reinvitent, & fiat tibi retributio.

13. Sed cùm facis convivium, voca pauperes, debiles, claudos, & cæcos:

14. & beatus eris, quia non habent retribuere tibi: retribuetur enim tibi in reſurrectione juſtorũ.

15. Hæc cùm audiſſet quidam de ſimul diſcumbentibus, dixit illi: Beatus, qui manducabit panem in regno Dei.

‖ *Matth.* 22. 2. *Apoc.* 19. 9 † DOM. 2. POST PENTEC. 16. At ipſe dixit ei: ‖ † Homo quidam fecit cœnam magnam, & vocavit multos.

17. Et miſit ſervum ſuum hora cęnę dicere invitatis ut venirent, quia jam parata ſunt omnia.

18. Et cœperunt ſimul omnes excuſare. Primus dixit ei: Villam emi, & neceſſe habeo exire, & videre illam: rogo te habe me excuſatum.

19. Et alter dixit: Juga boum emi quinque, & eo probare illa: rogo te habe me excuſatum.

20. Et alius dixit: Uxorem duxi, & ideo non poſſum venire.

21. Et reverſus ſervus nuntiavit hæc domino ſuo. Tunc iratus paterfamilias, dixit ſervo ſuo: Exi citò in plateas, & vicos civitatis: & pauperes, ac debiles, & cæcos, & claudos introduc huc.

22. Et ait ſervus: Dumine, factum eſt ut imperaſti, & adhuc locus eſt.

23. Et ait dominus ſervo: Exi in vias, & ſepes: & compelle intrare, ut impleatur domus mea.

24. Dico autem vobis, quòd nemo virorum illorum qui vocati ſunt, guſtabit cęnam meam. A

25. Ibant autem turbæ multæ cum eo: & converſus dixit ad illos:

26. ‖ † Si quis venit ad me, & non odit patrem ſuum, & matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & ſorores, adhuc autem & animam ſuam, non poteſt meus eſſe diſcipulus. ‖ *Matth.* 10. 37. † S. BASIL. EP. *item* UNIUS MART. PONTIF.

27. ‖ Et qui non bajulat crucem ſuam, & venit poſt me, non poteſt meus eſſe diſcipulus. ‖ *Matth.* 10. 38. & 16. 24. *Mar.* 8. 34.

28. Quis enim ex vobis volens turrim ædificare, non priùs ſedens computat ſumptus, qui neceſſarii ſunt, ſi habeat ad perficiendum:

29. ne, poſteaquàm poſuerit fundamentum, & non potuerit perficere, omnes qui vident, incipiant illudere ei,

30. dicentes: Quia hic homo cœpit ædificare & non potuit conſummare?

31. Aut quis rex iturus committere bellum adverſus alium regem, non ſedens priùs cogitat, ſi poſſit cum decem millibus occurrere ei, qui cum viginti millibus venit ad ſe?

32. alioquin adhuc illo longè agente, legationem mittens rogat ea, quæ pacis ſunt.

33. Sic ergo omnis ex vobis, qui non renuntiat omnibus, quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus. A

34. ‖ Bonum eſt ſal. Si autem ſal evanuerit, in quo condietur? ‖ *Matth.* 5. 13. *Mar.* 9. 49.

35. Neque in terram, neque in ſterquilinium utile eſt, ſed foras mittetur. Qui habet aures audiendi, audiat.

CAPUT XV.

Scribis & Phariſæis murmurantibus quòd peccatores reciperet, parabolas proponit de ove & drachma perditis ac inventis, & de filio prodigo ad patrem reverſo, benignèque ab ipſo ſuſcepto, ſeniore filio indignè hoc ferente: quantum ſit in cœlo gaudium ſuper peccatore pœnitentiam agente.

1. ERant † autem appropinquantes ei publicani, & peccatores ut audirent illum. DOM. 3. POST PENTEC.

2. Et murmurabant Phariſæi, & Scribæ, dicentes: Quia hic peccatores recipit, & manducat cum illis.

3. Et ait ad illos parabolam iſtam, dicens:

‖ Matth. 18. 12.

4. ‖ Quis ex vobis homo, qui habet centum oves: & ſi perdiderit unam ex illis, nonnè dimittit nonagintanovem in deſerto, & vadit ad illam, quæ perierat, donec inveniat eam?

5. Et cùm invenerit eam, imponit in humeros ſuos gaudens:

6. & veniens domum convocat amicos, & vicinos, dicens illis: Congratulamini mihi, quia inveni ovem meam, quæ perierat?

7. Dico vobis quòd ita gaudium erit in cœlo ſuper uno peccatore pœnitentiam agente, quàm ſuper nonagintanovem juſtis, qui non indigent pœnitentia.

8. Aut quæ mulier habens drachmas decem, ſi perdiderit drachmam unam, nonnè accendit lucernam, & everrit domum, & quærit diligenter, donec inveniat?

9. Et cùm invenerit, convocat amicas, & vicinas, dicens: Congratulamini mihi, quia inveni drachmam, quam perdideram?

10. Ita dico vobis, gaudium erit coram angelis Dei ſuper uno peccatore pœnitentiam agente. A

† Sabb. post Dom. 2. Quadr.

11. Ait autem: † Homo quidam habuit duos filios:

12. & dixit adoleſcentior ex illis patri: Pater, da mihi portionem ſubſtantiæ, quæ me contingit. Et diviſit illis ſubſtantiam.

13. Et non poſt multos dies, congregatis omnibus, adoleſcentior filius peregrè profectus eſt in regionem longinquam, & ibi diſſipavit ſubſtantiam ſuam vivendo luxurioſè.

14. Et poſtquàm omnia conſummaſſet, facta eſt fames valida in regione illa, & ipſe cœpit egere.

15. Et abiit, & adhæſit uni civium regionis illius. Et miſit illum in villam ſuam, ut paſceret porcos.

16. Et cupiebat implere ventrem ſuum de ſiliquis, quas porci manducabãt: & nemo illi dabat.

17. In ſe autem reverſus, dixit: Quanti mercenarii in domo patris mei abundant panibus, ego autem hìc fame pereo!

18. Surgam, & ibo ad patrem meum, & dicam ei: Pater, peccavi in cœlum, & coram te:

19. jam non ſum dignus vocari filius tuus: fac me ſicut unum de mercenariis tuis.

20. Et ſurgens venit ad patrem ſuum. Cùm autem adhuc longè eſſet, vidit illum pater ipſius, & miſericordia motus eſt, & accurrens cecidit ſuper collum ejus, & oſculatus eſt eum.

21. Dixitq; ei filius: Pater, peccavi in cœlum, & coram te, jam non ſum dignus vocari filius tuus.

22. Dixit autem pater ad ſervos ſuos: Citò proferte ſtolam primam, & induite illum, & date annulum in manum ejus, & calceamenta in pedes ejus:

23. & adducite vitulum ſaginatum, & occidite, & manducemus, & epulemur:

24. quia hic filius meus mortuus erat, & revixit: perierat, & inventus eſt. Et cœperunt epulari.

25. Erat autem filius ejus ſenior in agro: & cùm veniret, & appropinquaret domui, audivit ſymphoniam, & chorum:

26. & vocavit unum de ſervis, & interrogavit quid hæc eſſent.

27. Iſque dixit illi: Frater tuus venit, & occidit pater tuus vitulum ſaginatum, quia ſalvum illum recepit.

28. Indignatus eſt autem, & nolebat introire. Pater ergo illius egreſſus, cœpit rogare illum.

29. At ille reſpondens, dixit patri ſuo: Ecce tot annis ſervio tibi, & numquam mandatum tuum præterivi, & numquam dediſti mihi hœdum, ut cum amicis meis epularer:

30. ſed poſtquàm filius tuus hic, qui devoravit ſubſtantiam ſuam cum meretricibus, venit, occidiſti illi vitulum ſaginatum.

31. At ipſe dixit illi: Fili, tu ſemper mecum es, & omnia mea tua ſunt:

32. Epulari autem, & gaudere oportebat, quia frater tuus hic mortuus erat, & revixit: perierat, & inventus eſt. A

CAPUT XVI.

Per parabolam de villico iniquitatis hortatur ad faciendas eleemoſynas, docens quid mereatur fidelis aut infidelis mammonæ diſpenſator, quòdque nemo ſervire poteſt Deo & mammonæ: Legem ac Prophetas uſque ad Joannem fuiſſe dicit, & nihil de Lege periturum: nec dimittendam ullo modo uxorem ut alia ducatur: de divite epulone, & Lazaro mendico.

1. Dicebat autem † & ad diſcipulos ſuos: Homo quidam erat dives, qui habebat † Dom. 8. post Pentec.

villi-

villicum: & hic diffamatus eſt apud illum qua-
ſi diſſipaſſet bona ipſius.
2. Et vocavit illum, & ait illi: Quid hoc au-
dio de te? redde rationem villicationis tuæ:
jam enim non poteris vlllicare.
3. Ait autem villicus intra ſe: Quid faciam
quia dominus meus aufert à me villicationem?
fodere non valeo, mendicare erubeſco.
4. Scio quid faciam, ut, cùm amotus fuero
à villicatione, recipiant me in domos ſuas.
5. Convocatis itaq; ſingulis debitoribus domini
ſui, dicebat primo: Quantùm debes domino meo?
6. At ille dixit: Centum cados olei. Dixit-
que illi: Accipe cautionem tuam: & ſede citò,
ſcribe quinquaginta.
7. Deinde alii dixit: Tu verò quantùm debes?
Qui ait: Centum coros tritici. Ait illi: Accipe
litteras tuas, & ſcribe octoginta.
8. Et laudavit Dominus villicum iniquitatis,
quia prudenter feciſſet: quia filii hujus ſæculi
prudentiores filiis lucis in generatione ſua ſunt.
9. Et ego vobis dico: facite vobis amicos de
mammona iniquitatis: ut, cùm defeceritis, re-
cipiant vos in æterna tabernacula. A
10. Qui fidelis eſt in minimo, & in majo-
ri fidelis eſt: & qui in modico iniquus eſt,
& in majori iniquus eſt.
11. Si ergo in iniquo mammona fideles non
fuiſtis: quod verum eſt, quis credet vobis?
12. Et ſi in alieno fideles non fuiſtis: quod
veſtrùm eſt, quis dabit vobis?
‖ Matth. 6. 24. 13. ‖ Nemo ſervus poteſt duobus dominis ſer-
vire: aut enim unum odiet, & alterum diliget:
aut uni adhærebit, & alterum contemnet: non
poteſtis Deo ſervire & mammonæ.
14. Audiebant autem omnia hæc Phariſæi,
qui erant avari: & deridebant illum.
15. Et ait illis: Vos eſtis, qui juſtificatis vos
coram hominibus: Deus autem novit corda
veſtra: quia quod hominibus altum eſt, abo-
minatio eſt ante Deum.
‖ Matt. 11. 12. 16. ‖ Lex, & prophetæ, uſque ad Joan-
nem: ex eo regnum Dei evangelizatur, &
omnis in illud vim facit.
17. ‖ Facilius eſt autem cœlum, & terram præ- ‖ Matth. 5. 18.
terire, quàm de Lege unum apicem cadere.
18. ‖ Omnis, qui dimittit uxorem ſuam, & ‖ Matth. 5. 32. Marc. 10. 11. 1. Cor. 7. 10. & 11.
alteram ducit, mœchatur: & qui dimiſſam à
viro ducit, mœchatur.
19. † Homo quidam erat dives, qui indue- † Fer. 5. Post Dom. 2. Quadr.
batur purpura, & byſſo: & epulabatur quo-
tidiè ſplendidè.
20. Et erat quidam mendicus, nomine Laza-
rus, qui jacebat ad januam ejus, ulceribus plenus,
21. cupiens ſaturari de micis, quæ cadebant
de menſa divitis, & nemo illi dabat: ſed & ca-
nes veniebant, & lingebant ulcera ejus.
22. Factum eſt autem ut moreretur men-
dicus, & portaretur ab Angelis in ſinum A-
brahæ. Mortuus eſt autem & dives, & ſepul-
tus eſt in inferno.
23. Elevans autem oculos ſuos, cùm eſſet
in tormentis, vidit Abraham à longè, & La-
zarum in ſinu ejus:
24. & ipſe clamans dixit: Pater Abraham,
miſerere mei, & mitte Lazarum ut intingat
extremum digiti ſui in aquam, ut refrigeret
linguam meam, quia crucior in hac flamma.
25. Et dixit illi Abraham: Fili, recordare quia
recepiſti bona in vita tua, & Lazarus ſimiliter
mala: nunc autē hic conſolatur, tu verò cruciaris.
26. Et in his omnibus inter nos, & vos
chaos magnum firmatum eſt: ut hi, qui vo-
lunt hinc tranſire ad vos, non poſſint, ne-
que indè huc tranſmeare.
27. Et ait: Rogo ergo te pater ut mittas
eum in domum patris mei.
28. Habeo enim quinq; fratres, ut teſtetur illis,
ne & ipſi veniant in hunc locum tormentorum.
29. Et ait illi Abraham: Habent Moyſen,
& prophetas: audiant illos.
30. At ille dixit: Non, pater Abraham: ſed ſi
quis ex mortuis ierit ad eos, pœnitentiam agent.
31. Ait autem illi: Si Moyſen, & prophetas
non audiunt; neque ſi quis ex mortuis re-
ſurrexerit, credent. A

CAPUT XVII.

Væ ſcandalizanti puſillos: frater in nos peccans increpandus eſt, eique penitenti ignoſcendum: Apoſtolos docet fidei efficaciam; quòdque dum omnia ipſis præcepta fecerint, ſe ſervos dicant inutiles: decem leproſi mundantur, unico qui Samaritanus erat ad agendas gratias revertente: dicit adventum filii Dei non occultum fore, ſed illuſtrem, & inexpectatò ſuperventurum, ſicut diluvium mundo, & Sodomis ſubverſio ſupervenit.

1. ET ait ad diſcipulos ſuos: Impoſſibile Matt. 18. 7. Marc. 9. 41.
eſt ut non veniant ſcandala: væ au-
tem illi, per quem veniunt.

2. Utilius eſt illi ſi lapis molaris imponatur circa collum ejus, & projiciatur in mare, quàm ut ſcandalizet unum de puſillis iſtis.

‖ Lev. 19. 17. Eccli. 19. 13. Matth. 18. 15. 3. Attendite vobis : ‖ Si peccaverit in te frater tuus, increpa illum : & ſi pœnitentiam egerit, dimitte illi.

4. Et ſi ſepties in die peccaverit in te, & ſepties in die converſus fuerit ad te, dicens : Pœnitet me : dimitte illi.

5. Et dixerunt Apoſtoli Domino : Adauge nobis fidem.

‖ Matt. 17. 19. 6. ‖ Dixit autem Dominus : Si habueritis fidem, ſicut granum ſinapis, dicetis huic arbori moro : Eradicare, & tranſplantare in mare : & obediet vobis.

7. Quis autem veſtrùm habens ſervum arantem aut paſcentem, qui regreſſo de agro dicat illi : Statim tranſi, recumbe :

8. & non dicat ei : Para quod cœnem, & præcinge te, & miniſtra mihi donec manducem, & bibam, & poſt hæc tu manducabis, & bibes?

9. Numquid gratiam habet ſervo illi, quia fecit quæ ei imperaverat?

10. Non puto. Sic & vos, cùm feceritis omnia, quæ præcepta ſunt vobis, dicite : Servi inutiles ſumus : quod debuimus facere, fecimus.

† Dom. 13. Post Pentec. 11. Et factum eſt, † dum iret in Jeruſalem, tranſibat per mediam Samariam, & Galilæam.

12. Et cùm ingrederetur quoddam caſtellum, occurrerunt ei decem viri leproſi, qui ſteterunt à longè :

13. & levaverunt vocem, dicentes : Jeſu præceptor, miſerere noſtri.

‖ Lev. 14. 2. 14. Quos ut vidit, dixit : ‖ Ite, oſtendite vos ſacerdotibus. Et factũ eſt, dum irent, mundati ſunt.

15. Unus autem ex illis, ut vidit quia mundatus eſt, egreſſus eſt, cum magna voce magnificans Deum,

16. & cecidit in faciem ante pedes ejus, gratias agens : & hic erat Samaritanus.

17. Reſpondens autem Jeſus, dixit : Nonnè decem mundati ſunt? & novem ubi ſunt?

18. Non eſt inventus qui rediret, & daret gloriam Deo, niſi hic alienigena.

19. Et ait illi : Surge, vade : quia fides tua te ſalvum fecit. A

20. Interrogatus autem à Phariſæis : Quando venit regnum Dei? reſpondens eis, dixit : Non venit regnum Dei cum obſervatione :

21. neque dicent : Ecce hic, aut ecce illic. Ecce enim regnum Dei intra vos eſt.

22. Et ait ad diſcipulos ſuos : venient dies quando deſideretis videre unum diem Filii hominis, & non videbitis.

‖ Matt. 24. 23. Marc. 13. 21. 23. ‖ Et dicent vobis : Ecce hic, & ecce illic. Nolite ire, neque ſectemini.

24. Nam, ſicut fulgur coruſcans de ſub cœlo, in ea quæ ſub cœlo ſunt, fulget : ita erit Filius hominis in die ſua.

25. Primùm autem oportet illum multa pati, & reprobari à generatione hac.

‖ Gen. 7. 7. ‖ Matt. 24. 37. 26. ‖ Et ſicut factum eſt in diebus Noe, ita erit & in diebus Filii hominis.

27. Edebant, & bibebant : uxores ducebant, & dabantur ad nuptias, uſque in diem, qua intravit Noe in arcam : & venit diluvium, & perdidit omnes.

‖ Gen. 19. 15. 28. ‖ Similiter ſicut factum eſt in diebus Lot : Edebant, & bibebant : emebant, & vendebant : plantabant, & ædificabant :

29. qua die autem exiit Lot à Sodomis, pluit ignem, & ſulphur de cœlo, & omnes perdidit :

30. ſecundùm hæc erit qua die Filius hominis revelabitur.

31. In illa hora, qui fuerit in tecto, & vaſa ejus in domo, ne deſcendat tollere illa : & qui in agro, ſimiliter non redeat retrò.

32. Memores eſtote uxoris Lot.

33. ‖ Quicumque quæſierit animam ſuam ſalvam facere, perdet illam : & quicumque perdiderit illam, vivificabit eam. *‖ Matt. 10. 39. Marc. 8. 35. Supr. 9. 24. Joan. 12. 25.*

34. Dico vobis : ‖ in illa nocte erunt duo in lecto uno : unus aſſumetur, & alter relinquetur : *‖ Matt. 24. 40.*

35. duæ erunt molentes in unum : una aſſumetur, & altera relinquetur : duo in agro : unus aſſumetur, & alter relinquetur.

36. Reſpondentes dicunt illi : Ubi Domine?

37. Qui dixit illis : Ubicumque fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ.

C A P U T XVIII.

Per parabolam de judice iniquitatis & vidua importuna docet ſemper orandum ; per parabolam verò de Phariſæo & Publicano, quomodò ſit orandum : pueros à ſe repelli vetat : dives qui à juventute omnia ſe ſervaſſe præcepta dicebat, audito Chriſti conſilio de omnibus relinquendis, abiit triſtis : & quid erit præmii omnia propter Chriſtum relinquentibus : prædicit ſuam paſſionem, & propè Jericho cæcum illuminat.

1. Dicebat autem & parabolam ad illos, quoniam oportet ſemper orare & non deficere, *Eccli. 18. 22. 1. Theſ. 5. 17.*

2. dicens : Judex quidam erat in quadam civitate, qui Deum non timebat, & hominem non reverebatur.

3. Vidua autem quædam erat in civitate illa, & veniebat ad eum, dicens : Vindica me de adverſario meo.

4. Et nolebat per multum tempus. Poſt hæc autem dixit intra ſe : Et ſi Deum non timeo, nec hominem revereor :

5. tamen quia moleſta eſt mihi hæc vidua, vindicabo illã, ne in noviſſimo veniens ſuggillet me.

6. Ait autem Dominus : Audite quid judex iniquitatis dicit :

7. Deus autem non faciet vindictam electorum ſuorum clamantium ad ſe die ac nocte, & patientiam habebit in illis?

8. Dico vobis quia citò faciet vindictam illorum. Verumtamen Filius hominis veniens, putas, inveniet fidem in terra?

9. † Dixit autem & ad quoſdam, qui in ſe confidebant tamquam juſti, & aſpernabantur ceteros, parabolam iſtam : *† Dom. 10. Post Pentec.*

10. Duo homines aſcenderunt in templum ut orarent : unus Phariſæus, & alter Publicanus.

11. Phariſæus ſtans, hæc apud ſe orabat : Deus, gratias ago tibi, quia non ſum ſicut ceteri hominum : raptores, injuſti, adulteri : velut etiam hic Publicanus.

12. Jejuno bis in ſabbato : decimas do omnium, quæ poſſideo.

13. Et Publicanus à longè ſtans, nolebat nec oculos ad cœlum levare : ſed percutiebat pectus ſuũ, dicens : Deus propitius eſto mihi peccatori.

14. Dico vobis, deſcendit hic juſtificatus in domum ſuam ab illo : ‖ quia omnis, qui ſe exaltat, humiliabitur : & qui ſe humiliat, exaltabitur. A *‖ Matt. 23. 12. Sup. 14. 11.*

15. ‖ Afferebant autem ad illum & infantes, *‖ Matt. 19. 13. Marc. 10. 13.*

Digitized by Google

tes, ut eos tangeret. Quod cùm viderent diſcipuli, increpabant illos.
16. Jeſus autem convocans illos, dixit: Sinite pueros venire ad me, & nolite vetare eos: talium eſt enim regnum Dei.
17. Amen dico vobis: Quicumque non acceperit regnum Dei ſicut puer, non intrabit in illud.
‖ Matt. 19. 16. 18. ‖ Et interrogavit eum quidam princeps, dicens: Magiſter bone, quid faciens vitam æternam poſſidebo?
19. Dixit autem ei Jeſus: Quid me dicis bonum? nemo bonus niſi ſolus Deus.
‖ Exod. 20. 13. 20. Mandata noſti: ‖ Non occides: Non mœchaberis: Non furtum facies: Non falſum teſtimonium dices: Honora patrem tuum, & matrem.
21. Qui ait: Hæc omnia cuſtodivi à juventute mea.
22. Quo audito, Jeſus ait ei: Adhuc unum tibi deeſt: omnia quæcumque habes vende, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cælo: & veni, ſequere me.
23. His ille auditis, contriſtatus eſt: quia dives erat valdè.
24. Videns autem Jeſus illum triſtem factum, dixit: Quàm difficilè, qui pecunias habent, in regnum Dei intrabunt!
25. Facilius eſt enim camelum per foramen acus tranſire, quàm divitem intrare in regnum Dei.
26. Et dixerunt qui audiebant: Et quis poteſt ſalvus fieri?
27. Ait illis: Quæ impoſſibilia ſunt apud homines, poſſibilia ſunt apud Deum.
28. Ait autem Petrus: Ecce nos dimiſimus omnia, & ſecuti ſumus te.
29. Qui dixit eis: Amen dico vobis, nemo eſt, qui reliquit domum, aut parentes, aut fratres, aut uxorem, aut filios propter regnum Dei,
30. & non recipiat multò plura in hoc tempore, & in ſæculo venturo vitam æternam.
31. † ‖ Aſſumpſit autem Jeſus duodecim, & ait illis: Ecce aſcendimus Jeroſolymam, & conſummabuntur omnia, quæ ſcripta ſunt per prophetas de Filio hominis. † Dom. in Quinquag. ‖ Matt. 20. 17. Marc. 10. 32.
32. Tradetur enim Gentibus, & illudetur, & flagellabitur, & conſpuetur:
33. & poſtquam flagellaverint, occident eum, & tertia die reſurget.

34. Et ipſi nihil horum intellexerunt, & erat verbum iſtud abſconditum ab eis, & non intelligebant quæ dicebantur.
‖ Matt. 20. 29. Marc. 10. 46. 35. ‖ Factum eſt autem, cùm appropinquaret Jericho, cæcus quidam ſedebat ſecus viam, mendicans.
36. Et cùm audiret turbam prætereuntem, interrogabat quid hoc eſſet.
37. Dixerunt autem ei, quòd Jeſus Nazarenus tranſiret.
38. Et clamavit, dicens: Jeſu fili David miſerere mei.
39. Et qui præibant, increpabant eum ut taceret. Ipſe verò multò magis clamabat: Fili David miſerere mei.
40. Stans autem Jeſus juſſit illum adduci ad ſe. Et cùm appropinquaſſet, interrogavit illum,
41. dicens: Quid tibi vis faciam? At ille dixit: Domine ut videam.
42. Et Jeſus dixit illi: Reſpice, fides tua te ſalvum fecit.
43. Et confeſtim vidit, & ſequebatur illum magnificans Deum. Et omnis plebs ut vidit, dedit laudem Deo.

CAPUT XIX.

Ad Zachæum plurimis murmurantibus divertit: parabolam refert de homine nobili, qui abiens ad regnum accipiendum, tradidit decem ſervis decem mnas, quem cives ſuper ſe regnare nolebant: ſuper pullum aſinæ intrans cum honore Jeroſolymam, flet ſuper illam, prædicitque evertendam, & ingreſſus in templum ejicit ementes ac vendentes.

1. Et † ingreſſus perambulabat Jericho. † In Dedicat. Eccleſ.
2. Et ecce vir nomine Zachæus: & hic princeps erat publicanorum, & ipſe dives:
3. & quærebat videre Jeſum, quis eſſet: & non poterat præ turba, quia ſtatura puſillus erat.
4. Et præcurrens aſcendit in arborem ſycomorum ut videret eum: quia inde erat tranſiturus.
5. Et cùm veniſſet ad locum, ſuſpiciens Jeſus vidit illum, & dixit ad eum: Zachæe feſtinans deſcende: quia hodie in domo tua oportet me manere.

6. Et feſtinans deſcendit, & excepit illum gaudens.

7. Et cùm viderent omnes, murmurabant, dicentes quòd ad hominem peccatorē divertiſſet.

8. Stans autem Zachæus, dixit ad Dominum: Ecce dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus: & ſi quid aliquem defraudavi, reddo quadruplum.

9. Ait Jeſus ad eum: Quia hodie ſalus domui huic facta eſt: eò quòd & ipſe filius ſit Abrahæ. A

‖ Matth. 18. 12. 10. ‖ Venit enim Filius hominis quærere, & ſalvum facere quod perierat.

11. Hæc illis audientibus adjiciens, dixit parabolam, eò quòd eſſet propè Jeruſalem: & quia exiſtimarent quòd confeſtim regnum Dei manifeſtaretur.

‖ Matt. 25. 14. *† Unius Confess. non Pontif.* 12. Dixit ergo: ‖ † Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam accipere ſibi regnum, & reverti.

13. Vocatis autem decem ſervis ſuis, dedit eis decem mnas, & ait ad illos: Negotiamini dum venio.

14. Cives autem ejus oderant eum: & miſerunt legationem poſt illum, dicentes: Nolumus hunc regnare ſuper nos.

15. Et factum eſt ut rediret accepto regno: & juſſit vocari ſervos, quibus dedit pecuniam, ut ſciret quantum quiſque negotiatus eſſet.

16. Venit autem primus dicens: Domine, mna tua decem mnas acquiſivit.

17. Et ait illi: Euge bone ſerve, quia in modico fuiſti fidelis, eris poteſtatem habens ſuper decem civitates.

18. Et alter venit, dicens: Domine, mna tua fecit quinque mnas.

19. Et huic ait: Et tu eſto ſuper quinque civitates.

20. Et alter venit, dicens: Domine, ecce mna tua, quam habui repoſitam in ſudario:

21. timui enim te, quia homo auſterus es: tollis quod non poſuiſti, & metis quod non ſeminaſti.

22. Dicit ei: De ore tuo te judico ſerve nequam. Sciebas quòd ego homo auſterus ſum, tollens quod non poſui, & metens quod non ſeminavi:

23. & quare non dediſti pecuniam meam ad menſam, ut ego veniens cum uſuris utique exegiſſem illam?

24. Et aſtantibus, dixit: Auferte ab illo mnam, & date illi, qui decem mnas habet.

25. Et dixerunt ei: Domine, habet decem mnas.

26. ‖ Dico autem vobis, quia omni habenti dabitur, & abundabit: ab eo autem, qui non habet, & quod habet, auferetur ab eo. A *‖ Matt. 13. 12. & 25. 29. Marc. 4. 25. Supr. 8. 18.*

27. Verumtamen inimicos meos illos, qui noluerunt me regnare ſuper ſe, adducite huc: & interficite ante me.

28. Et his dictis, præcedebat aſcendens Jeroſolymam.

29. Et factum eſt, ‖ cùm appropinquaſſet ad Bethphage, & Bethaniam ad montem qui vocatur Oliveti, miſit duos diſcipulos ſuos, *‖ Matt. 21. 1. Marc. 11. 1.*

30. dicens: Ite in caſtellum, quod contrà eſt: in quod introeuntes, invenietis pullum aſinæ alligatum, cui nemo umquam hominum ſedit: ſolvite illum, & adducite.

31. Et ſi quis vos interrogaverit: Quare ſolvitis? ſic dicetis ei: Quia Dominus operam ejus deſiderat.

32. Abierunt autem qui miſſi erant: & invenerunt, ſicut dixit illis, ſtantem pullum.

33. Solventibus autem illis pullum, dixerunt domini ejus ad illos: Quid ſolvitis pullum?

34. At illi dixerunt: Quia Dominus eum neceſſarium habet.

‖ Joan. 12. 14. 35. ‖ Et duxerunt illum ad Jeſum. Et jactantes veſtimenta ſua ſupra pullum, impoſuerunt Jeſum.

36. Eunte autem illo, ſubſternebant veſtimenta ſua in via.

37. Et cùm appropinquaret jam ad deſcenſum montis Oliveti, cœperunt omnes turbæ diſcipulorum gaudentes laudare Deum voce magna ſuper omnibus, quas viderant, virtutibus,

38. dicentes: Benedictus, qui venit rex in nomine Domini, pax in cœlo, & gloria in excelſis.

39. Et quidam Phariſæorum de turbis, dixerunt ad illum: Magiſter, increpa diſcipulos tuos.

40. Quibus ipſe ait: Dico vobis, quia ſi hi tacuerint, lapides clamabunt. *† Dom. 9. Post Pentec.*

41. Et † ut appropinquavit, videns civi-

tatem

tatem flevit ſuper illam, dicens:

42. Quia ſi cognoviſſes & tu, & quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi, nunc autem abſcondita ſunt ab oculis tuis.

43. Quia venient dies in te: & circumdabunt te inimici tui vallo, & circumdabunt te: & coanguſtabunt te undique:

‖ Matth. 24. 2. Marc. 13. 2. Infra 21. 6.

44. & ad terram proſternent te, & filios tuos, qui in te ſunt, ‖ & non relinquent in te lapidem ſuper lapidem: eò quòd non cognoveris tempus viſitationis tuæ.

‖ Matth. 21. 12. Marc. 11. 15.

45. ‖ Et ingreſſus in templum, cœpit ejicere vendentes in illo, & ementes,

‖ Iſai. 56. 7. Jer. 7. 11.

46. dicens illis: Scriptum eſt: ‖ Quia domus mea domus orationis eſt. Vos autem feciſtis illam ſpeluncam latronum.

47. Et erat docens quotidie in templo. Principes autem ſacerdotum, & Scribæ, & Principes plebis quærebant illum perdere:

48. & non inveniebant quid facerent illi. Omnis enim populus ſuſpenſus erat, audiens illum.

CAPUT XX.

Non dicit ſacerdotibus ac Scribis qua poteſtate hæc faciat, quia nec illi reſpondebant ad propoſitam de Joannis baptiſmo quæſtionem: parabolam refert de vinitoribus, qui cæſis Domini ſervis etiam filium ejus occiderunt: tentatur Jeſus de tributo Cæſari dando, & à Sadducæis de reſurrectione: quomodo dicunt Chriſtum filium eſſe David: cavendum à Scribis ambitioſis.

Matth. 21. 23. Marci 11. 27.

1. ET factum eſt in una dierum, docente illo populum in templo, & evangelizante, convenerunt principes ſacerdotum, & ſcribæ cum ſenioribus,

2. & ajunt dicentes ad illum: Dic nobis, in qua poteſtate hæc facis? aut: Quis eſt, qui dedit tibi hanc poteſtatem?

3. Reſpondens autem Jeſus, dixit ad illos: Interrogabo vos & ego unum verbum. Reſpondete mihi:

4. Baptiſmus Joannis de cœlo erat, an ex hominibus?

5. At illi cogitabant intra ſe, dicentes: Quia ſi dixerimus, De cœlo, dicet, Quare ergo non credidiſtis illi?

6. Si autem dixerimus, Ex hominibus, plebs univerſa lapidabit nos: certi ſunt enim, Joannem prophetam eſſe.

7. Et reſponderunt ſe neſcire unde eſſet.

8. Et Jeſus ait illis: Neque ego dico vobis in qua poteſtate hæc facio.

‖ Iſaiæ 5. 1. Jer. 2. 21. Matth. 21. 33. Marc. 12. 1.

9. Cœpit autem dicere ad plebem parabolam hanc: ‖ Homo plantavit vineam, & locavit eam colonis: & ipſe peregrè fuit multis temporibus.

10. Et in tempore miſit ad cultores ſervum, ut de fructu vineæ darent illi. Qui cæſum dimiſerunt eum inanem.

11. Et addidit alterum ſervum mittere. Illi autem hunc quoque cædentes, & afficientes contumelia, dimiſerunt inanem.

12. Et addidit tertium mittere: qui & illum vulnerantes ejecerunt.

13. Dixit autem dominus vineæ: Quid faciam? mittam filium meum dilectum: forſitan, cùm hunc viderint, verebuntur.

14. Quem cùm vidiſſent coloni, cogitaverunt intra ſe, dicentes: Hic eſt hæres, occidamus illum, ut noſtra fiat hæreditas.

15. Et ejectum illum extra vineam, occiderunt. Quid ergo faciet illis dominus vineæ?

16. veniet, & perdet colonos iſtos, & dabit vineam aliis. Quo audito, dixerunt illi: Abſit.

‖ Pſal. 117. 22. Iſai. 28. 16. Matth. 21. 42. Actor. 4. 11. Rom. 9. 33. 1. Pet. 2. 7.

17. Ille autem aſpiciens eos, ait: Quid eſt ergo hoc, quod ſcriptum eſt: ‖ Lapidem, quem reprobaverunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli?

18. Omnis, qui ceciderit ſuper illum lapidem, conquaſſabitur: ſuper quem autem ceciderit, comminuet illum.

19. Et quærebant principes ſacerdotum, & Scribæ mittere in illum manus illa hora: & timuerunt populum: cognoverunt enim quòd ad ipſos dixerit ſimilitudinem hanc.

‖ Matth. 22. 15. Marci 12. 13.

20. ‖ Et obſervantes miſerunt inſidiatores, qui ſe juſtos ſimularent, ut caperent eum in ſermone, ut traderent illum principatui, & poteſtati præſidis.

21. Et interrogaverunt eum, dicentes: Magiſter: ſcimus quia rectè dicis, & doces: & non accipis perſonam, ſed viam Dei in veritate doces:

22. licet nobis tributum dare Cæſari, an non?

23. Conſiderans autem dolum illorum, dixit ad eos: Quid me tentatis?

24. Oſtendite mihi denarium. Cujus habet imaginem, & inſcriptionem? Reſpondentes dixerunt ei: Cæſaris.

‖ Rom. 13. 7.

25. Et ait illis: Reddite ergo quæ ſunt Cæſaris, Cæſari: & quæ ſunt Dei, Deo.

26. Et non potuerunt verbum ejus reprehendere coram plebe: & mirati in reſponſo ejus, tacuerunt.

‖ Matth. 22. 24. Marc. 12. 18.

27. ‖ Acceſſerunt autem quidam Sadducæorum, qui negant eſſe reſurrectionem, & interrogaverunt eum,

‖ Deut. 25. 5.

28. dicentes: Magiſter, Moyſes ſcripſit nobis: ‖ Si frater alicujus mortuus fuerit habens uxorem, & hic ſine liberis fuerit, ut accipiat eam frater ejus uxorem, & ſuſcitet ſemen fratri ſuo.

29. Septem ergo fratres erant: & primus accepit uxorem, & mortuus eſt ſine filiis.

30. Et ſequens accepit illam, & ipſe mortuus eſt ſine filio.

31. Et tertius accepit illam. Similiter & omnes ſeptem, & non relinquerunt ſemen, & mortui ſunt.

32. Noviſſimè omnium mortua eſt & mulier.

33. In reſurrectione ergo, cujus eorum erit uxor? ſiquidem ſeptem habuerunt eam uxorem.

34. Et ait illis Jeſus: Filii hujus ſæculi nubent, & traduntur ad nuptias.

35. Illi verò, qui digni habebuntur ſæculo illo, & reſurrectione ex mortuis, neque nubent, neque ducent uxores:

36. neque enim ultrà mori poterunt: æquales enim Angelis ſunt, & filii ſunt Dei, cùm ſint filii reſurrectionis.

‖ Exod 3. 6.

37. Quia verò reſurgant mortui, & Moyſes oſtendit ſecus rubum, ‖ ſicut dicit Dominum, Deum Abraham, & Deum Iſaac, & Deum Jacob.

38. Deus autem non eſt mortuorum, ſed vivorum: omnes enim vivunt ei.

39. Reſpondentes autem quidam Scribarum, dixerunt ei: Magiſter, benè dixiſti.

40. Et ampliùs non audebant eum quidquam interrogare.

41. Dixit autem ad illos: Quomodo dicunt Chriſtum, filium eſſe David?

42. & ipſe David dicit in libro Pſalmorum: ‖ Dixit Dominus Domino meo, ſede à dextris meis,

‖ Pſalm. 109. 1. Matth. 22. 44. Marci 12. 36.

43. donec ponam inimicos tuos, ſcabellum pedum tuorum:

44. David ergo Dominum illum vocat: & quomodo filius ejus eſt?

45. Audiente autem omni populo: dixit diſcipulis ſuis:

46. ‖ Attendite à Scribis, qui volunt ambulare in ſtolis, & amant ſalutationes in foro, & primas cathedras in ſynagogis, & primos diſcubitus in conviviis:

‖ Matt. 23. 6. Marc. 12. 38. Sup. 11. 43.

47. qui devorant domos viduarum, ſimulantes longam orationem. Hi accipient damnationem majorem.

CAPUT XXI.

Viduam duo minuta offerentem præfert divitibus multa offerentibus: ſubverſionem templi prædicit, variaque prælia, afflictiones & perſecutiones; adverſus quæ roborat Apoſtolos: prædicit quoque ſubverſionem Jeruſalem, & Judæorum captivitatem ac diſperſionem: de ſignis præceſſuris judicium: cavendum à crapula, ebrietate, curiſque hujus vitæ, & vigilandum ac orandum.

Marci 12. 41.

1. RESpiciens autem vidit eos, qui mittebant munera ſua in gazophylacium, divites.

2. Vidit autem & quamdam viduam pauperculam mittentem ærea minuta duo.

3. Et dixit: Verè dico vobis: quia vidua hæc pauper, plus quàm omnes miſit.

4. Nam omnes hi ex abundanti ſibi miſerunt in munera Dei: hæc autem ex eo, quod deeſt illi, omnem victum ſuum, quem habuit, miſit.

5. Et quibuſdam dicentibus de templo, quòd bonis lapidibus, & donis ornatum eſſet, dixit:

‖ Matth. 24. 2. Marc. 13. 2. Sup. 19. 44.

6. Hæc, quæ videtis, ‖ venient dies, in quibus non relinquetur lapis ſuper lapidem, qui non deſtruatur.

7. Interrogaverunt autem illum, dicentes: Præceptor, quando hæc erunt, & quod ſignum cùm fieri incipient?

8. Qui dixit: Videte ne ſeducamini: multi enim venient in nomine meo, dicentes quia ego ſum: & tempus appropinquavit: nolite ergo ire poſt eos.

† Plur. Mart. extra Temp. Paschale

9. † Cùm autem audieritis prælia, & ſeditiones, nolite terreri: oportet primùm hæc fieri, ſed nondum ſtatim finis.

10. Tunc dicebat illis: Surget gens contra gentem, & regnum adverſus regnum.

11. Et terræmotus magni erunt per loca, & peſtilentiæ, & fames, terroreſque de cœlo, & ſigna magna erunt.

12. Sed ante hæc omnia injicient vobis manus ſuas, & perſequentur tradentes in ſynagogas, & cuſtodias, trahentes ad reges, & præſides, propter nomen meum:

13. contingent autem vobis in teſtimonium.

14. Ponite ergo in cordibus veſtris, non præmeditari quemadmodum reſpondeatis.

15. Ego enim dabo vobis os, & ſapientiam, cui non poterunt reſiſtere, & contradicere omnes adverſarii veſtri.

16. Trademini autem à parentibus, & fratribus, & cognatis, & amicis, & morte afficient ex vobis:

17. & eritis odio omnibus propter nomen meum:

18. & capillus de capite veſtro non peribit.

19. In patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras. A

20. ‖ Cùm autem videritis circumdari ab exercitu Jeruſalem, tunc ſcitote quia appropinquavit deſolatio ejus: *‖ Dan. 9. 27. Matth. 24. 15. Marc. 13. 14.*

21. tunc qui in Judæa ſunt, fugiant ad montes: & qui in medio ejus, diſcedant: & qui in regionibus, non intrent in eam.

22. Quia dies ultionis hi ſunt, ut impleantur omnia, quæ ſcripta ſunt.

23. Væ autem prægnantibus, & nutrientibus in illis diebus. Erit enim preſſura magna ſuper terram, & ira populo huic.

24. Et cadent in ore gladii: & captivi ducentur in omnes Gentes, & Jeruſalem calcabitur à Gentibus: donec impleantur tempora nationum.

25. ‖ Et † erunt ſigna in ſole, & luna, & ſtellis, & in terris preſſura Gentium præ confuſione ſonitus maris, & fluctuum: *‖ Iſai. 13. 10. Ezech. 32. 7. Joel. 2. 10. & 3. 15. Matth. 24. 29. Marc. 13. 24. † Dom. 1. Advent.*

26. areſcentibus hominibus præ timore, & expectatione, quæ ſupervenient univerſo orbi: nam virtutes cœlorum movebuntur:

27. & tunc videbunt filium hominis venientem in nube cum poteſtate magna, & majeſtate.

28. His autem fieri incipientibus, reſpicite, & levate capita veſtra: ‖ quoniam appropinquat redemptio veſtra. *‖ Rom. 8. 23*

29. Et dixit illis ſimilitudinem: Videte ficulneam, & omnes arbores:

30. cùm producunt jam ex ſe fructum, ſcitis quoniam propè eſt æſtas.

31. Ita & vos cùm videritis hæc fieri, ſcitote quoniam propè eſt regnum Dei.

32. Amen dico vobis, quia non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant.

33. Cœlum, & terra tranſibunt: verba autem mea non tranſibunt. A

34. Attendite autem vobis, ne fortè graventur corda veſtra in crapula, & ebrietate, & curis hujus vitæ: & ſuperveniat in vos repentina dies illa:

35. tamquam laqueus enim ſuperveniet in omnes, qui ſedent ſuper faciem omnis terræ.

36. Vigilate itaque, omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere iſta omnia, quæ futura ſunt, & ſtare ante Filium hominis.

37. Erat autem diebus docens in templo: noctibus verò exiens, morabatur in monte, qui vocatur Oliveti.

38. Et omnis populus manicabat ad eum in templo audire eum.

CAPUT XII.

Cogitant principes ſacerdotum de occidendo Jeſu, quem vendit Judas: jubet parari Paſcha: panem in corpus ſuum & vinum in ſanguinem conſecrata tradit diſcipulis, præcipiens ut idem faciant: contentio diſcipulorum quis eorum ſit major: prædicit trinam Petri negationem, jubens vendi tunicam & emi gladium: poſt prolixam in agonia orationem, & ſudorem inſtar ſanguinis in terram decurrentis, capitur à Judæis, quorum uni Petrus abſcidit auriculam: conqueritur quòd ad eum quaſi ad latronem capiendum exierint: in domo principis ſacerdotum ter à Petro negatur, & à Judæis cæditur ac illuditur, manè in concilio interrogatus fatetur ſe Dei filium.

Matth. 26. 2. Marc. 14. 1. 1. APpropinquabat † autem dies feſtus
Azymorum, qui dicitur Paſcha:
PASSIO FER. 4. MAJOR. HEBD. 2. & quærebant principes ſacerdotum, &
Scribæ, quomodo Jeſum interficerent: timebant
verò plebem.
Quartum & ultimum Paſcha miniſterii Chriſti. 3. ‖ Intravit autem ſatanas in Judam, qui cognominabatur
Iſcariotes, unum de duodecim,
4. & abiit, & locutus eſt cum principibus
ſacerdotum, & magiſtratibus, quemadmodum
illum traderet eis.
Anno M. 4036. æræ vulg. 33. ætatis hr. 37. Per. Jul. 4746. urbis cōd. 784. ann. Jul. 78. imperii Tiberii 18. 5. Et gaviſi ſunt, & pacti ſunt pecuniam
illi dare.
6. Et ſpopondit. Et quærebat opportunitatem
ut traderet illum ſine turbis.
7. Venit autem dies Azymorum, in qua
neceſſe erat occidi paſcha.
8. Et miſit Petrum, & Joannem, dicens:
Euntes parate nobis paſcha, ut manducemus.
‖ Matt. 26. 14. Marc. 14. 10. 9. At illi dixerunt: Ubi vis paremus?
10. Et dixit ad eos: Ecce introeuntibus
vobis in civitatem, occurret vobis homo quidam
amphoram aquæ portans: ſequimini eum
in domum, in quam intrat,
11. & dicetis patrifamilias domus: Dicit
tibi Magiſter: Ubi eſt diverſorium, ubi paſcha
cum diſcipulis meis manducem?
12. Et ipſe oſtendet vobis cœnaculum magnum
ſtratum, & ibi parate.
13. Euntes autem, invenerunt ſicut dixit illis,
& paraverunt paſcha.
14. ‖ Et cùm facta eſſet hora, diſcubuit, & ‖ Matt. 26. 10. Marc. 14. 27.
duodecim Apoſtoli cum eo.
15. Et ait illis: Deſiderio deſideravi hoc paſcha
manducare vobiſcum, antequam patiar.
16. Dico enim vobis, quia ex hoc non manducabo
illud, donec impleatur in regno Dei.
17. Et accepto calice gratias egit, & dixit:
Accipite, & dividite inter vos:
18. dico enim vobis quòd non bibam de generatione
vitis, donec regnum Dei veniat.
19. ‖ Et accepto pane gratias egit, & fregit,
& dedit eis, dicens: Hoc eſt corpus meum, ‖ 1. Cor. 11. 24.
quod pro vobis datur: hoc facite in meam
commemorationem.
20. Similiter & calicem, poſtquàm cœnavit,
dicens: Hic eſt calix novum teſtamentum
in ſanguine meo, qui pro vobis fundetur.
21. ‖ Verumtamen ecce manus tradentis ‖ Matt. 26. 21.
me, mecum eſt in menſa.
22. Et quidem Filius hominis, ‖ ſecundùm Marc. 14. 20.
quod definitum eſt, vadit: verumtamen væ Joann. 13. 18.
homini illi, per quem tradetur.
23. Et ipſi cæperunt quærere inter ſe, quis ‖ Pſal. 40. 9.
eſſet ex eis, qui hoc facturus eſſet.
24. Facta eſt autem & contentio inter eos,
quis eorum videretur eſſe major.
25. Dixit autem eis: ‖ Reges Gentium dominantur ‖ Matt. 20. 25.
eorum: & qui poteſtatem habent Marc. 10. 42.
ſuper eos, benefici vocantur.
26. Vos autem non ſic: ſed qui major eſt
in vobis, fiat ſicut minor: & qui præceſſor
eſt, ſicut miniſtrator.
27. Nam quis major eſt, qui recumbit, an qui
miniſtrat? nonne qui recumbit? Ego autem
in medio veſtrùm ſum, ſicut qui miniſtrat.
28. Vos autem eſtis, qui permanſiſtis mecum
in tentationibus meis:
29. Et ego diſpono vobis ſicut diſpoſuit mihi
Pater meus regnum,
30. ut edatis, & bibatis ſuper menſam meam
in regno meo: & ſedeatis ſuper thronos judicantes
duodecim tribus Iſrael.
31. Ait autem Dominus: Simon, Simon, ecce
ſatanas expetivit vos ut cribraret ſicut triticum:
32. ego autem rogavi pro te ut non deficiat
fides tua: & tu aliquando converſus confirma
fratres tuos.
33. Qui dixit ei: Domine, tecum paratus ‖ Matt. 26. 34.
ſum & in carcerem, & in mortem ire.
34. ‖ At ille dixit: Dico tibi Petre, non Marc. 14. 30.

cantabit hodie gallus, donec ter abneges noſſe me. Et dixit eis:

‖ Matth. 10. 9.

35. ‖ Quando miſi vos ſine ſacculo, & pera, & calceamentis, numquid aliquid defuit vobis?

36. At illi dixerunt: Nihil. Dixit ergo eis: Sed nunc qui habet ſacculum, tollat ſimiliter & peram: & qui non habet, vendat tunicam ſuam, & emat gladium.

‖ Iſaiæ 53. 12.

37. Dico enim vobis, quoniam adhuc hoc, quod ſcriptum eſt, oportet impleri in me: ‖ Et cum iniquis deputatus eſt. Etenim ea, quæ ſunt de me, finem habent.

38. At illi dixerunt: Domine, ecce duo gladii hic. At ille dixit eis: Satis eſt.

‖ Matth. 26. 36. Marc. 14. 32. Joan. 18. 1.

39. ‖ Et egreſſus ibat ſecundùm conſuetudinem in montem Olivarum. Secuti ſunt autem illum & diſcipuli.

40. Et cùm perveniſſet ad locum, dixit illis: Orate ne intretis in tentationem.

‖ Matth. 26. 39. Marc. 14. 35.

41. ‖ Et ipſe avulſus eſt ab eis quantum jactus eſt lapidis: & poſitis genibus orabat,

42. dicens: Pater ſi vis, transfer calicem iſtum à me: Verumtamen non mea voluntas, ſed tua fiat.

43. Apparuit autem illi Angelus de cœlo, confortans eum. Et factus in agonia, prolixiùs orabat.

44. Et factus eſt ſudor ejus, ſicut guttæ ſanguinis decurrentis in terram.

45. Et cùm ſurrexiſſet ab oratione, & veniſſet ad diſcipulos ſuos, invenit eos dormientes triſtitia.

46. Et ait illis: Quid dormitis? ſurgite, orate, ne intretis in tentationem.

‖ Matth. 26. 47. Marc. 14. 43. Joan. 18. 3.

47. ‖ Adhuc eo loquente, ecce turba: & qui vocabatur Judas, unus de duodecim, antecedebat eos: & appropinquavit Jeſu ut oſcularetur eum.

48. Jeſus autem dixit illi: Juda, oſculo Filium hominis tradis?

49. Videntes autem hi, qui circa ipſum erant, quod futurum erat, dixerunt ei: Domine, ſi percutimus in gladio?

50. Et percuſſit unus ex illis ſervum principis ſacerdotũ, & amputavit auriculam ejus dexterã.

51. Reſpondens autem Jeſus, ait: Sinite uſque huc. Et cùm tetigiſſet auriculam ejus, ſanavit eum.

52. Dixit autem Jeſus ad eos, qui venerant ad ſe, principes ſacerdotum, & magiſtratus templi, & ſeniores: Quaſi ad latronem exiſtis cum gladiis, & fuſtibus?

53. cùm quotidie vobiſcum fuerim in templo, non extendiſtis manus in me: ſed hęc eſt hora veſtra, & poteſtas tenebrarum.

‖ Matth. 26. 57. Marc. 14. 53. Joan. 18. 24.

54. ‖ Comprehendentes autem eum, duxerunt ad domum principis ſacerdotum. Petrus verò ſequebatur à longè.

‖ Matth. 26. 69. Marc. 14. 65. Joan. 18. 25.

55. ‖ Accenſo autem igne in medio atrii, & circumſedentibus illis, erat Petrus in medio eorum.

56. Quem cùm vidiſſet ancilla quædam ſedentem ad lumen, & eum fuiſſet intuita, dixit: Et hic cum illo erat.

57. At ille negavit eum, dicens: Mulier, non novi illum.

58. Et poſt puſillum alius videns eum, dixit: Et tu de illis es. Petrus verò ait: O homo non ſum.

‖ Joan. 18. 26.

59. ‖ Et intervallo facto quaſi horæ unius, alius quidam affirmabat, dicens: Verè & hic cum illo erat: nam & Galilæus eſt.

60. Et ait Petrus: Homo, neſcio quid dicis. Et continuò adhuc illo loquente cantavit gallus.

‖ Matth. 26. 34. Marc. 14. 30. Joan. 13. 38.

61. Et converſus Dominus reſpexit Petrum. Et recordatus eſt Petrus verbi Domini, ſicut dixerat: ‖ Quia priùs quàm gallus cantet, ter me negabis:

62. Et egreſſus foras Petrus flevit amarè.

63. Et viri, qui tenebant illum, illudebant ei, cædentes.

64. Et velaverunt eum, & percutiebant faciem ejus: & interrogabant eum, dicentes: Prophetiza, quis eſt, qui te percuſſit?

65. Et alia multa blaſphemantes dicebant in eum.

‖ Matth. 27. 1. Marc. 15. 1. Joan. 18. 28.

66. ‖ Et ut factus eſt dies, convenerunt ſeniores plebis, & principes ſacerdotum, & Scribæ, & duxerunt illum in concilium ſuum, dicentes: Si tu es Chriſtus, dic nobis.

67. Et ait illis: Si vobis dixero, non credetis mihi.

68. Si autem & interrogavero, non reſpondebitis mihi, neque dimittetis.

69. Ex hoc autem erit Filius hominis ſedens à dextris virtutis Dei.

70. Dixerunt autem omnes: Tu ergo es Filius Dei? Qui ait: Vos dicitis, quia ego ſum.

71. At illi dixerunt: Quid adhuc deſideramus teſtimonium? ipſi enim audivimus de ore ejus.

CAPUT XXIII.

Accuſatus coram Pilato mittitur ad Herodem, qui illum ſpretum illuſit: Pilatus conatur ipſum dimittere, propoſito Barabba homicida, & promiſſa caſtigatione: Judæis tamen inſtantibus morti adjudicatur; ductuſque ad ſupplicium, vetat mulieres ſuper ſe flere: cum latronibus crucifixus, Patrem orat pro crucifigentibus: irridetur à principibus & à militibus acetum offerentibus: poſita ſuperſcriptione blaſphematur ab uno latronum, alteri verò promittit ſui in paradiſo conſortium: poſt tenebras aliaque ſigna clamans expirat; quem Centurio juſtum prædicat, & Joſeph corpus ejus ſepelit.

1. ET ſurgens omnis multitudo eorum, duxerunt illum ad Pilatum.

2. Cœperunt autem illum accuſare, dicentes: Hunc invenimus ſubvertentem gentem noſtram, || & prohibentem tributa dare Cæſari, & dicentem ſe Chriſtum regem eſſe. (|| Matth. 22. 21. Mar. 12. 17)

3. || Pilatus autem interrogavit eum, dicens: Tu es rex Judæorum? At ille reſpondens ait: Tu dicis. (|| Matth. 27. 11. Marc. 15. 2 Joa. 18. 33)

4. Ait autem Pilatus ad principes ſacerdotum, & turbas: Nihil invenio cauſæ in hoc homine.

5. At illi invaleſcebant, dicentes: Commovet populum docens per univerſam Judæam, incipiens à Galilæa uſque huc.

6. Pilatus autem audiens Galilæam, interrogavit ſi homo Galilæus eſſet.

7. Et ut cognovit quòd de Herodis poteſtate eſſet, remiſit eum ad Herodem, qui & ipſe Jeroſolymis erat illis diebus.

8. Herodes autem viſo Jeſu, gaviſus eſt valdè. Erat enim cupiens ex multo tempore videre eum, eò quòd audierat multa de eo, & ſperabat ſignum aliquod videre ab eo fieri.

9. Interrogabat autem eum multis ſermonibus. At ipſe nihil illi reſpondebat.

10. Stabant autem principes ſacerdotum, & Scribæ conſtanter accuſantes eum.

11. Sprevit autem illum Herodes cum exercitu ſuo: & illuſit indutum veſte alba, & remiſit ad Pilatum.

12. Et facti ſunt amici Herodes & Pilatus in ipſa die: nam anteà inimici erant ad invicem.

13. Pilatus autem convocatis principibus ſacerdotum, & magiſtratibus, & plebe,

14. dixit ad illos: Obtuliſtis mihi hunc hominem, quaſi avertentem populum, & ecce ego coram vobis interrogans, || nullam cauſam invenio in homine iſto ex his, in quibus eum accuſatis. (|| Joan. 18. 38. & 19.)

15. Sed neque Herodes: nam remiſi vos ad illum, & ecce nihil dignum morte actum eſt ei.

16. Emendatum ergo illum dimittam.

17. Neceſſe autem habebat dimittere eis per diem feſtum, unum.

18. Exclamavit autem ſimul univerſa turba, dicens: Tolle hunc, & dimitte nobis Barabbam.

19. Qui erat propter ſeditionem quamdam factam in civitate & homicidium, miſſus in carcerem.

20. Iterùm autem Pilatus locutus eſt ad eos, volens dimittere Jeſum.

21. At illi ſucclamabant, dicentes: Crucifige, crucifige eum.

22. Ille autem tertiò dixit ad illos: || Quid enim mali fecit iſte? nullam cauſam mortis invenio in eo: corripiam ergo illum, & dimittam. (|| Matth. 27. 23. Marc. 15. 14.)

23. At illi inſtabant vocibus magnis poſtulantes ut crucifigeretur: & invaleſcebant voces eorum.

24. Et Pilatus adjudicavit fieri petitionem eorum.

25. Dimiſit autem illis eum, qui propter homicidium, & ſeditionem miſſus fuerat in carcerem, quem petebant: Jeſum verò tradidit voluntati eorum.

26. || Et cùm ducerent eum, apprehenderunt Simonem quemdam Cyrenenſem venientem de villa: & impoſuerunt illi crucem portare poſt Jeſum. (|| Matth. 27. 32. Marc. 15. 21.)

27. Sequebatur autem illum multa turba populi, & mulierum: quæ plangebant, & lamentabantur eum.

28. Converſus autem ad illas Jeſus, dixit: Filiæ Jeruſalem, nolite flere ſuper me, ſed ſuper vos ipſas flete, & ſuper filios veſtros.

29. Quoniam ecce venient dies, in qui-

bus

bus dicent: Beatæ ſteriles, & ventres, qui non genuerunt, & ubera, quæ non lactaverunt.

|| Iſai. 2. 19. Oſee 10. 8. Apoc. 6. 16. 30. Tunc incipient dicere montibus: || Cadite ſuper nos; & collibus: Operite nos.

31. Quia ſi in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet?

32. Ducebantur autem & alii duo nequam cum eo, ut interficerentur.

|| Matth. 27. 33. Marc. 15. 22. Joa. 19. 17. 33. || Et poſtquàm venerunt in locum, qui vocatur Calvariæ, ibi crucifixerunt eum: & latrones, unum à dextris, & alterum à ſiniſtris.

34. Jeſus autem dicebat: Pater, dimitte illis: non enim ſciunt quid faciunt. Dividentes verò veſtimenta ejus, miſerunt ſortes.

35. Et ſtabat populus ſpectans, & deridebant eum principes cum eis, dicentes: Alios ſalvos fecit, ſe ſalvum faciat, ſi hic eſt Chriſtus Dei electus.

36. Illudebant autem ei & milites accedentes, & acetum offerentes ei,

37. & dicentes: Si tu es rex Judæorum, ſalvum te fac.

38. Erat autem & ſuperſcriptio ſcripta ſuper eum litteris Græcis, & Latinis, & Hebraicis: Hic eſt rex Judæorum.

39. Unus autem de his, qui pendebant, latronibus, blaſphemabat eum, dicens: Si tu es Chriſtus, ſalvum fac temetipſum, & nos.

40. Reſpondens autem alter increpabat eum, dicens: Neque tu times Deum, quòd in eadem damnatione es.

41. Et nos quidem juſtè, nam digna factis recipimus: hic verò nihil mali geſſit.

42. Et dicebat ad Jeſum: Domine, memento mei, cùm veneris in regnum tuum.

43. Et dixit illi Jeſus: Amen dico tibi, Hodie mecum eris in paradiſo.

44. Erat autem ferè hora ſexta, & tenebræ factæ ſunt in univerſam terram uſque in horam nonam.

45. Et obſcuratus eſt ſol: & velum templi ſciſſum eſt medium.

|| Pſalm. 30. 6. 46. Et clamans voce magna Jeſus ait: || Pater, in manus tuas commendo ſpiritum meum. Et hæc dicens, expiravit.

47. Videns autem Centurio quod factum fuerat, glorificavit Deum, dicens: Verè hic homo juſtus erat.

48. Et omnis turba eorum, qui ſimul aderant ad ſpectaculum iſtud, & videbant quæ fiebant, percutientes pectora ſua revertebantur.

49. Stabant autem omnes noti ejus à longè: & mulieres, quæ ſecutæ eum erant à Galilæa hæc videntes.

|| Matth. 27. 57. Marc. 15. 42. Joa. 19. 38. 50. || Et ecce vir nomine Joſeph, qui erat decurio, vir bonus, & juſtus:

51. hic non conſenſerat conſilio, & actibus eorum, ab Arimathæa civitate Judææ, qui expectabat & ipſe regnum Dei.

52. Hic acceſſit ad Pilatum, & petiit corpus Jeſu:

53. & depoſitum involvit ſindone, & poſuit eum in monumento exciſo, in quo nondum quiſquam poſitus fuerat.

54. Et dies erat paraſceves, & ſabbatum illuceſcebat.

55. Subſecutæ autem mulieres, quæ cum eo venerant de Galilæa, viderunt monumentum, & quemadmodum poſitum erat corpus ejus.

56. Et revertentes paraverunt aromata, & unguenta: & ſabbato quidem ſiluerunt ſecundùm mandatum.

CAPUT XXIV.

Mulieribus ad Chriſti monumentum conſternatis quòd ejus corpus non invenirent; Angeli ipſum reſurrexiſſe nuntiant, & illæ Apoſtolis, qui id tamquam deliramentum accipiunt: Petrus ad monumentum currens & ipſe admiratur quòd corpus non invenerit: duobus in Emmaus euntibus, Jeſus ſcripturas interpretatur, & in fractione panis ab eis agnoſcitur: congregatis diſcipulis palpandum ſe præbet, & cum eis edens aperit ſenſum ut Scripturas intelligant, ac promiſſo Spiritu ſancto in cælum aſcendit.

1. UNa autem ſabbati valdè diluculò venerunt ad monumentum, portantes, quæ paraverant, aromata: *Matt. 28. 1. Marc. 16. 2. Joan. 20. 1.*

2. & invenerunt lapidem revolutum à monumento.

3. Et ingreſſæ non invenerunt corpus Domini Jeſu.

4. Et factum eſt, dum mente conſternatæ eſſent de iſto, ecce duo viri ſteterunt ſecus illas in veſte fulgenti.

5. Cùm timerent autem, & declinarent vultum in terram, dixerunt ad illas: Quid quæritis viventem cum mortuis?

6. non eſt hic, ſed ſurrexit: recordamini qualiter locutus eſt vobis, cùm adhuc in Galilæa eſſet,

7. dicens: || Quia oportet filium hominis tradi in manus hominum peccatorum, & crucifigi, & die tertia reſurgere. *|| Matth. 16. 21. & 17. 21. Marc. 8. 31. & 9. 30. Sup. 9. 22.*

8. Et recordatæ ſunt verborum ejus.

9. Et regreſſæ à monumento nuntiaverunt hæc omnia illis undecim, & cæteris omnibus.

10. Erat autem Maria Magdalene, & Joanna, & Maria Jacobi, & ceteræ, quæ cum eis erant, quæ dicebant ad Apoſtolos hæc.

11. Et viſa ſunt ante illos, ſicut deliramentum verba iſta: & non crediderunt illis.

12. Petrus autem ſurgens cucurrit ad monumentum: & procumbens vidit linteamina ſola poſita, & abiit ſecum mirans quod factum fuerat.

13. || Et ecce † duo ex illis ibant ipſa die in caſtellum, quod erat in ſpatio ſtadiorum ſexaginta ab Jeruſalem, nomine Emmaus. *|| Marc. 16. 12. † FER. 2. POST PASCH.*

14. Et ipſi loquebantur ad invicem de his omnibus, quæ acciderant.

15. Et factum eſt, dum fabularentur, & ſecum quærerent: & ipſe Jeſus appropinquans ibat cum illis:

16. oculi autem illorum tenebantur ne eum agnoſcerent.

17. Et ait ad illos: Qui ſunt hi ſermones, quos confertis ad invicem ambulantes, & eſtis triſtes?

18. Et reſpondens unus, cui nomen Cleophas, dixit ei: Tu ſolus peregrinus es in Jeruſalem, & non cognoviſti quæ facta ſunt in illa his diebus?

19. Quibus ille dixit: Quæ? Et dixerunt: De Jeſu Nazareno, qui fuit vir propheta,

potens

potens in opere , & ſermone coram Deo , & omni populo:

20. Et quomodo eum tradiderunt ſummi ſacerdotes, & principes noſtri in damnationem mortis, & crucifixerunt eum.

21. Nos autem ſperabamus quia ipſe eſſet redempturus Iſrael : & nunc ſuper hæc omnia, tertia dies eſt hodie quòd hæc facta ſunt.

22. Sed & mulieres quædam ex noſtris terruerunt nos, quæ ante lucem fuerunt ad monumentum,

23. & , non invento corpore ejus , venerunt, dicentes ſe etiam viſionem angelorum vidiſſe, qui dicunt eum vivere.

24. Et abierunt quidam ex noſtris ad monumentum : & ita invenerunt ſicut mulieres dixerunt, ipſum verò non invenerunt.

25. Et ipſe dixit ad eos: O ſtulti, & tardi corde ad credendum in omnibus, quæ locuti ſunt Prophetæ!

26. Nonne hæc oportuit pati Chriſtum , & ita intrare in gloriam ſuam?

27. Et incipiens à Moyſe , & omnibus Prophetis , interpretabatur illis in omnibus ſcripturis, quæ de ipſo erant.

28. Et appropinquaverunt caſtello quò ibant : & ipſe ſe finxit longiùs ire .

29. Et coegerunt illum , dicentes : Mane nobiſcum , quoniam adveſperaſcit , & inclinata eſt jam dies . Et intravit cum illis.

30. Et factum eſt, dum recumberet cum eis, accepit panem, & benedixit , ac fregit, & porrigebat illis.

31. Et aperti ſunt oculi eorum , & cognoverunt eum : & ipſe evanuit ex oculis eorum.

32. Et dixerunt ad invicem : Nonne cor noſtrum ardens erat in nobis dum loqueretur in via, & aperiret nobis Scripturas?

33. Et ſurgentes eadem hora regreſſi ſunt in Jeruſalem : & invenerunt congregatos undecim, & eos, qui cum illis erant,

34. dicentes : Quòd ſurrexit Dominus verè, & apparuit Simoni.

35. Et ipſi narrabant quæ geſta erant in via: & quomodo cognoverunt, eum in fractione panis. A

36. || Dum autem hæc loquuntur † , ſtetit Jeſus in medio eorum , & dicit eis: Pax vobis ego ſum, nolite timere. || *Marc.16.14. Joan.20.19* † Fer. 3 Post Pasch.

37. Conturbati verò, & conterriti , exiſtimabant ſe ſpiritum videre.

38. Et dixit eis : Quid turbati eſtis , & cogitationes aſcendunt in corda veſtra?

39. Videte manus meas , & pedes , quia ego ipſe ſum : palpate , & videte : quia ſpiritus carnem , & oſſa non habet , ſicut me videtis habere.

40. Et cùm hoc dixiſſet, oſtendit eis manus, & pedes.

41. Adhuc autem illis non credentibus , & mirantibus præ gaudio, dixit : Habetis hic aliquid, quod manducetur?

42. At illi obtulerunt ei partem piſcis aſſi, & favum mellis.

43. Et cùm manducaſſet coram eis , ſumens reliquias dedit eis.

44. Et dixit ad eos : Hæc ſunt verba , quæ locutus ſum ad vos , cùm adhuc eſſem vobiſcum , quoniam neceſſe eſt impleri omnia , quæ ſcripta ſunt in lege Moyſi , & Prophetis, & Pſalmis de me.

45. Tunc aperuit illis ſenſum ut intelligerent Scripturas.

46. Et dixit eis : || Quoniam ſic ſcriptum eſt , & ſic oportebat Chriſtum pati , & reſurgere à mortuis tertia die : || *Pſal.18.6.*

47. & prædicari in nomine ejus pœnitentiam , & remiſſionem peccatorum in omnes gentes , A incipientibus ab Jeroſolyma.

48. || Vos autem teſtes eſtis horum. || *Act.1.8.*

49. || Et ego mitto promiſſum Patris mei in vos. Vos autem ſedete in civitate, quoadusque induamini virtute ex alto. || *Joa.14.26*

50. Eduxit autem eos foras in Bethaniam : & elevatis manibus ſuis benedixit eis.

51. || Et factum eſt, dum benediceret illis, receſſit ab eis, & ferebatur in cœlum. || *Marc.16.19. Actor.1.9.*

52. Et ipſi adorantes regreſſi ſunt in Jeruſalem cum gaudio magno :

53. & erant ſemper in templo, laudantes, & benedicentes Deum. Amen.

SAN-

SANCTUM JESU CHRISTI EVANGELIUM SECUNDUM JOANNEM.

JOANNES *Apoſtolus, dilectus Chriſto Diſcipulus, è Bethſaida oriundus, filius fuit Zebidæi & Salome, frater Jacobi Apoſtoli quem Herodes poſt Paſſionem Chriſti decollavit.* Totas ille, *ait Hieronymus*, Aſiæ fundavit & rexit Ecceleſias, ſecundam autem poſt Neronem perſecutionem movente Domitiano in Pathmos Inſulam relegatus, ſcripſit Apocalypſim. *Evangelium verò* nonniſi demum Epheſum reverſus noviſſimus omnium ſcripſit, coactus ab omnibus penè tunc Aſiæ Epiſcopis, & multarum Eccleſiarum legationibus, indicto priùs in communi jejunio, *Unde pulchrè Epiphanius* (*hær.* 51.) Spiritus ſanctus, Joannem invitum licèt, ae religione quadam & reverentia defugientem, ad ſcribendum impulit, affecta jam ætate, utpote qui nonageſimum annum excederet, poſtquam ab inſula Pathmo reverſus eſt: *Scripſit verò Nervæ anno primo, ut notat Euſebius; hoc eſt æræ noſtræ 96. à paſſione 63. Quod ipſe fecit, tum ut Cerinthi, Ebionis, aliorumque naſcentes adverſus Chriſti nativitatem hæreſes confutaret: tum ut quæ ab aliis Evangeliſtis prætermiſſa fuerant, ſuppleret: Tandem confectus ſenio 68. poſt paſſionem Domini anno mortuus eſt, ac juxta urbem Epheſi ſepultus, ut idem Hieronymus teſtatur.*

Libro de Scriptor. Eccl. & proœm. in Matth.

CAPUT PRIMUM.

Verbum eſt Deus, Vita, & Lux omnem hominem illuminans; per quod omnia facta ſunt, & quod homo factum eſt; cui teſtimonium perhibet Joannes, dicens ſe vocem, & indignum qui illius ſolvat corrigiam calceamenti, eumque eſſe Agnum Dei qui tollit peccatum mundi; Andreas alter duorum Joannis diſcipulorum qui Jeſum ſecuti ſunt, adducit ad illum etiam Simonem fratrem ſuum: Philippus quoque à Jeſu vocatus, adducit ad eum Nathanael.

† *In Nativit. Dom. ad 3. Miſſ.*

1. IN † principio erat verbum, &
verbum erat apud Deum, &
Deus erat verbum.
2. Hoc erat in principio apud Deũ.
3. Omnia per ipſum facta ſunt: & ſine
ipſo factum eſt nihil, quod factum eſt,
4. in ipſo vita erat, & vita erat lux hominum:
5. & lux in tenebris lucet, & tenebræ
eam non comprehenderunt.
6. ‖ Fuit homo miſſus à Deo, cui nomen ‖ *Matth. 3. 1. Marc. 1. 2.*
erat Joannes.
7. Hic venit in teſtimonium, ut teſtimonium perhiberet de lumine, ut omnes crederent per illum.
8. Non erat ille lux, ſed ut teſtimonium
perhiberet de lumine.
9. ‖ Erat lux vera: quæ illuminat omnem ‖ *Infr. 3. 19.*
hominem venientem in hunc mundum.
10. In mundo erat, ‖ & mundus per ipſum factus eſt, & mundus eum non cognovit. ‖ *Hebr. 11. 3*
11. In propria venit, & ſui eum non receperunt.
12. Quotquot autem receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri, his, qui
credunt in nomine ejus:

13. qui non ex ſanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, ſed ex Deo nati ſunt.

‖ Matth. 1. 16. Luc. 2. 7.

14. ‖ Et verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis: & vidimus gloriam ejus, gloriam quaſi unigeniti à patre plenum gratiæ, & veritatis. A

15. Joannes teſtimonium perhibet de ipſo, & clamat, dicens: Hic erat, quem dixi: Qui poſt me venturus eſt, ante me factus eſt: quia prior me erat.

‖ 1. Tim. 6. 17.

16. ‖ Et de plenitudine ejus nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia.

17. Quia lex per Moyſen data eſt, gratia, & veritas per Jeſum Chriſtum facta eſt.

‖ 1. Tim. 6. 16. 1. Joan. 4. 12.

18. ‖ Deum nemo vidit umquam: Unigenitus filius, qui eſt in ſinu patris, ipſe enarravit.

† Dom. 3. Advent.

19. Et hoc eſt teſtimonium Joannis, quando † miſerunt Judæi ab Jeroſolymis ſacerdotes & Levitas ad eum ut interrogarent eum: Tu quis es?

20. Et confeſſus eſt, & non negavit: & confeſſus eſt: Quia non ſum ego Chriſtus.

21. Et interrogaverunt eum: Quid ergo? Elias es tu? Et dixit: Non ſum. Propheta es tu? Et reſpondit: Non.

22. Dixerunt ergo ei: Quis es ut reſponſum demus his, qui miſerunt nos? quid dicis de teipſo?

‖ Iſaia 40. 3. Matth. 3. 3. Marc. 1. 3. Luc. 3. 4.

23. Ait: ‖ Ego vox clamantis in deſerto: Dirigite viam Domini, ſicut dixit Iſaias propheta.

24. Et qui miſſi fuerant, erant ex Phariſæis.

25. Et interrogaverunt eum, & dixerunt ei: Quid ergo baptizas, ſi tu non es Chriſtus, neque Elias, neque Propheta?

‖ Matth. 3. 11.

26. Reſpondit eis Joannes, dicens: ‖ Ego baptizo in aqua: medius autem veſtrùm ſtetit, quem vos neſcitis.

‖ Marc. 1. 7. Luc. 3. 16. Act. 1. 5. 11. 16. & 19. 4.

27. ‖ Ipſe eſt, qui poſt me venturus eſt, qui ante me factus eſt: cujus ego non ſum dignus ut ſolvam ejus corrigiam calceamenti.

28. Hæc in Bethania facta ſunt trans Jordanem, ubi erat Joannes baptizans. A

† In Oct. Epiph.

29. Altera die † vidit Joannes Jeſum venientem ad ſe, & ait: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi.

30. Hic eſt, de quo dixi: Poſt me venit vir, qui ante me factus eſt: quia prior me erat.

31. Et ego neſciebam eum, ſed ut manifeſtetur in Iſrael, propterea veni ego in aqua baptizans.

‖ Matth. 3. 16. Marc. 1. 10. Luc. 3. 22.

32. Et teſtimonium perhibuit Joannes, dicens: ‖ Quia vidi Spiritum deſcendentem quaſi columbam de cœlo, & manſit ſuper eum.

33. Et ego neſciebam eum: ſed qui miſit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum deſcendentem, & manentem ſuper eum, hic eſt, qui baptizat in Spiritu ſancto.

34. Et ego vidi: & teſtimonium perhibui quia hic eſt Filius Dei. A

† In Vig. S. Andr.

35. † Altera die iterùm ſtabat Joannes, & ex diſcipulis ejus duo.

36. Et reſpiciens Jeſum ambulantem, dicit: Ecce agnus Dei.

37. Et audierunt eum duo diſcipuli loquentem, & ſecuti ſunt Jeſum.

38. Converſus autem Jeſus, & videns eos ſequentes ſe, dicit eis: Quid quæritis? Qui dixerunt ei: Rabbi, (quod dicitur interpretatum Magiſter,) ubi habitas?

39. Dicit eis: Venite, & videte. Venerunt, & viderunt ubi maneret, & apud eum manſerunt die illo: hora autem erat quaſi decima.

40. Erat autem Andreas frater Simonis Petri unus ex duobus, qui audierant à Joanne, & ſecuti fuerant eum.

41. Invenit hic primùm fratrem ſuum Simonem, & dicit ei: Invenimus Meſſiam: (quod eſt interpretatum Chriſtus.)

42. Et adduxit eum ad Jeſum. Intuitus autem eum Jeſus, dixit: Tu es Simon filius Jona: tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus.

43. In craſtinum voluit exire in Galilæam, & invenit Philippum. Et dicit ei Jeſus: Sequere me.

44. Erat autem Philippus à Bethſaida, civitate Andreæ, & Petri.

45. Invenit Philippus Nathanael, & dicit ei: Quem ſcripſit ‖ Moyſes in lege, & ‖ Prophetæ, invenimus Jeſum filium Joſeph à Nazareth.

‖ Gen. 49. 10. Deut. 18. 18. ‖ Iſaia 40. 10 & 45. 8. Jer. 23. 5. Ezech. 34. 23. & 37. 24. Dan. 9. 24. & 25.

46. Et dixit ei Nathanael: A Nazareth poteſt aliquid boni eſſe? Dicit ei Philippus: Veni, & vide.

47. Vidit Jeſus Nathanael venientem ad ſe, & dicit de eo: Ecce verè Iſraelita, in quo dolus non eſt.

48. Dicit ei Nathanael: Unde me noſti? Reſpondit Jeſus, & dixit ei: Priuſquam te Philippus vocaret, cùm eſſes ſub ficu, vidi te.

49. Reſpondit ei Nathanael, & ait: Rabbi, tu es Filius Dei, tu es Rex Iſrael.

50. Reſpondit Jeſus, & dixit ei: Quia dixi tibi: Vidi te ſub ficu, credis: majus his videbis.

51. Et dicit ei: Amen, amen dico vobis, videbitis cœlum apertum, & Angelos Dei aſcendentes, & deſcendentes ſupra Filium hominis. A

CAPUT II.

Jeſus ad nuptias invitatus, aquam in vinum convertit; & à Capharnaum veniens Jeroſolymam, ejicit de templo negotiatores; ac ſigno à Judæis petito, dicit, Solvite templum hoc, &c. *multi propter ſigna crediderunt in nomine Jeſu, quibus ipſe non ſe credebat.*

* A profectione in Galilæam. Supr. 1. 43. † Dom. 2. Post Epiph.

1. ET die tertia * nuptiæ † factæ ſunt in Cana Galilææ: & erat mater Jeſu ibi.

2. Vocatus eſt autem & Jeſus, & diſcipuli ejus ad nuptias.

3. Et deficiente vino, dicit mater Jeſu ad eum: Vinum non habent.

4. Et dicit ei Jeſus: Quid mihi, & tibi eſt mulier? nondum venit hora mea.

5. Dicit mater ejus miniſtris: Quodcumque dixerit vobis, facite.

6. Erant autem ibi lapideæ hydriæ ſex poſitæ ſecundùm purificationem Judæorum, capientes ſingulæ metretas binas vel ternas.

7. Dicit eis Jeſus: Implete hydrias aqua. Et impleverunt eas uſque ad ſummum.

8. Et dicit eis Jeſus: Haurite nunc, & ferte architriclino. Et tulerunt.

Digitized by Google

9. Ut autem guſtavit architriclinus aquam vinum factam, & non ſciebat unde eſſet, miniſtri autem ſciebant, qui hauſerant aquam: vocat ſponſum architriclinus,

10. & dicit ei: Omnis homo primùm bonum vinum ponit: & cùm inebriati fuerint, tunc id, quod deterius eſt: Tu autem ſervaſti bonum vinum uſque adhuc.

11. Hoc fecit initium ſignorum Jeſus in Cana Galileæ: & manifeſtavit gloriam ſuam, & crediderunt in eum diſcipuli ejus. A

12. Poſt hoc deſcendit Capharnaum ipſe, & mater ejus, & fratres ejus, & diſcipuli ejus: & ibi manſerunt non multis diebus.

† Feria 2. Post Dom 4. Quadr. Primum Paſchaminiſterii Chriſti, ann. M. 4033. æræ vulg. 30.

13. Et † propè erat Paſcha Judæorum, & aſcendit Jeſus Jeroſolymam:

14. & invenit in templo vendentes boves, & oves, & columbas, & nummularios ſedentes.

15. Et cùm feciſſet quaſi flagellum de funiculis, omnes ejecit de templo, oves quoque, & boves, & nummulariorum effudit æs, & menſas ſubvertit.

16. Et his, qui columbas vendebant, dixit: Auferte iſta hinc, & nolite facere domum patris mei, domum negotiationis.

‖ *Pſal.* 68. 10.

17. Recordati ſunt verò diſcipuli ejus quia ſcriptum eſt: ‖ Zelus domus tuæ comedit me.

18. Reſponderunt ergo Judæi, & dixerunt ei: Quod ſignum oſtendis nobis, quia hæc facis?

‖ *Matth.* 26. 61. & 27. 40. *Mar* 14. 58 & 15. 29.

19. Reſpondit Jeſus, & dixit eis: ‖ Solvite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud.

20. Dixerunt ergo Judæi: Quadraginta & ſex annis ædificatum eſt templum hoc, & tu in tribus diebus excitabis illud?

21. Ille autem dicebat de templo corporis ſui.

‖ *Pſal.* 3. 6 & 56. 9.

22. Cùm ergo reſurrexiſſet à mortuis, recordati ſunt diſcipuli ejus, quia hoc dicebat, & ‖ crediderunt ſcripturæ, & ſermoni quem dixit Jeſus.

23. Cùm autem eſſet Jeroſolymis in paſcha in die feſto, multi crediderunt in nomine ejus, videntes ſigna ejus, quæ faciebat.

24. Ipſe autem Jeſus non credebat ſemetipſum eis, eò quòd ipſe noſſet omnes.

25. Et quia opus ei non erat ut quis teſtimonium perhiberet de homine: ipſe enim ſciebat quid eſſet in homine.

CAPUT III.

Nicodemum nocte edocet de renaſcendo ex aqua & Spiritu, ac de ſui inſtar ænei ſerpentis exaltatione, quòdque Deus filium ſuum miſit ad ſalvandum mundum: facta quæſtione de purificatione, Joannes ſuis diſcipulis de Chriſto murmurantibus, laudat ipſum dicens illum creſcere oportere, ſe autem minui, & quòd Pater omnia dederit in manu ejus; ut qui in eum credit, habeat vitam æternam; qui verò non credit, maneat ira Dei ſuper eum.

1. Erat † autem homo ex Phariſæis, Nicodemus nomine, princeps Judæorum. † In Invent. S. Crucis.

2. Hic venit ad Jeſum nocte, & dixit ei: Rabbi, ſcimus quia à Deo veniſti magiſter: nemo enim poteſt hæc ſigna facere, quæ tu facis, niſi fuerit Deus cum eo.

3. Reſpondit Jeſus, & dixit ei: Amen, amen dico tibi, niſi quis renatus fuerit denuò, non poteſt videre regnum Dei.

4. Dicit ad eum Nicodemus: Quomodo poteſt homo naſci, cùm ſit ſenex? numquid poteſt in ventrem matris ſuæ iteratò introire, & renaſci?

5. Reſpondit Jeſus: Amen, amen dico tibi, niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.

6. Quod natum eſt ex carne, caro eſt: & quod natum eſt ex ſpiritu, ſpiritus eſt.

7. Non mireris quia dixi tibi: Oportet vos naſci denuò.

8. Spiritus ubi vult ſpirat: & vocem ejus audis, ‖ ſed neſcis unde veniat, aut quò vadat, ſic eſt omnis, qui natus eſt ex ſpiritu. ‖ *Pſal.* 134. 7.

9. Reſpondit Nicodemus, & dixit ei: Quomodo poſſunt hæc fieri?

10. Reſpondit Jeſus, & dixit ei: Tu es magiſter in Iſrael, & hæc ignoras?

11. Amen, amen dico tibi, quia quod ſcimus loquimur, & quod vidimus teſtamur, & teſtimonium noſtrum non accipitis.

12. Si terrena dixi vobis, & non creditis: quomodo, ſi dixero vobis cœleſtia, credetis?

13. Et nemo aſcendit in cœlum, niſi qui deſcendit de cœlo, Filius hominis, qui eſt in cœlo.

‖ Num. 21. 9. 14. ‖ Et ſicut Moyſes exaltavit ſerpentem in deſerto, ita exaltari oportet Filium hominis :

15. ut omnis, qui credit in ipſum, non pereat, ſed habeat vitam æternam. ᴧ

‖ 1. Joan. 4. 9. † Feria 2. Post Pentec. 16. ‖ † Sic enim Deus dilexit mundum, ut Filium ſuum unigenitum daret : ut omnis, qui credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam.

17. Non enim miſit Deus Filium ſuum in mundum, ut judicet mundum, ſed ut ſalvetur mundus per ipſum.

18. Qui credit in eum, non judicatur : qui autem non credit, jam judicatus eſt : quia non credit in nomine unigeniti Filii Dei.

‖ Sup. 1. 9. 19. Hoc eſt autem judicium : ‖ quia lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras, quàm lucem : erant enim eorum mala opera.

20. Omnis enim, qui malè agit, odit lucem, & non venit ad lucem, ut non arguantur opera ejus :

21. Qui autem facit veritatem, venit ad lucem, ut manifeſtentur opera ejus, quia in Deo ſunt facta. ᴧ

22. Poſt hæc venit Jeſus, & diſcipuli ejus, in terram Judæam : & illic demorabatur
‖ Infrà 4. 2. cum eis, ‖ & baptizabat.

23. Erat autem & Joannes baptizans in Ænnon, juxta Salim : quia aquæ multæ erant illic, & veniebant, & baptizabantur.

24. Nondum enim miſſus fuerat Joannes in carcerem.

25. Facta eſt autem quæſtio ex diſcipulis Joannis cum Judæis de Purificatione.

26. Et venerunt ad Joannem, & dixerunt ei : Rabbi, qui erat tecum trans Jordanem, ‖ ‖ Sup. 1. 19.
cui tu teſtimonium perhibuiſti, ecce hic baptizat, & omnes veniunt ad eum.

27. Reſpondit Joannes, & dixit : Non poteſt homo accipere quidquam, niſi fuerit ei datum de cœlo.

28. Ipſi vos mihi teſtimonium perhibetis,
‖ quòd dixerim : Non ſum ego Chriſtus : ‖ Sup. 1. 20.
ſed quia miſſus ſum ante illum.

29. Qui habet ſponſam, ſponſus eſt : amicus autem ſponſi, qui ſtat, & audit eum, gaudio gaudet propter vocem ſponſi. Hoc ergo gaudium meum impletum eſt.

30. Illum oportet creſcere, me autem minui.

31. Qui deſurſum venit, ſuper omnes eſt. Qui eſt de terra, de terra eſt, & de terra loquitur. Qui de cœlo venit, ſuper omnes eſt.

32. Et quod vidit, & audivit, hoc teſtatur : & teſtimonium ejus nemo accipit.

33. Qui accepit ejus teſtimonium, ſignavit ‖ Rom. 3. 4.
quia ‖ Deus verax eſt.

34. Quem enim miſit Deus, verba Dei loquitur : non enim ad menſuram dat Deus ſpiritum.

35. Pater diligit Filium : & omnia dedit in manu ejus.

36. ‖ Qui credit in Filium, habet vitam æ- ‖ 1. Joan. 5.
ternam : qui autem incredulus eſt Filio, non 10.
videbit vitam, ſed ira Dei manet ſuper eum.

CAPUT IV.

Jeſus cum muliere Samaritana loquitur de aqua viva, & adorando Deo in ſpiritu, manifeſtans ei ſe eſſe Meſſiam promiſſum : & diſcipulis dicit ſe cibum habere quem illi neſciunt, nempe Patris obedientiam : de meſſe & metente ac ſeminante : multi Samaritanorum credunt in eum : filium reguli ſanitati reſtituit.

1. UT ergò cognovit Jeſus quia audierunt Phariſæi quòd Jeſus plures diſ-
‖ Sup. 1. 22. cipulos facit, ‖ & baptizat, quàm Joannes,

2. (quamquam Jeſus non baptizaret, ſed diſcipuli ejus)

3. reliquit Judæam, & abiit iterùm in Galilæam.

4. Oportebat autem eum tranſire per Samariam.

5. † Venit ergo in civitatem Samariæ, quæ dicitur Sichar : juxta prædium, ‖ quod dedit Jacob Joſeph filio ſuo. † Feria 6. Post Dom. 3. Quadr. ‖ Gen. 33. 19. & 48. 22. Joſ. 24. 32.

6. Erat autem ibi fons Jacob. Jeſus ergo fatigatus ex itinere, ſedebat ſic ſupra fontem. Hora erat quaſi ſexta.

7. Venit mulier de Samaria haurire aquam. Dicit ei Jeſus : Da mihi bibere.

8. (Diſcipuli enim ejus abierant in civitatem ut cibos emerent.)

9. Dicit ergo ei mulier illa Samaritana : Quomodo tu Judæus cùm ſis, bibere à me poſcis, quæ ſum mulier Samaritana ? non enim coutuntur Judæi Samaritanis.

10. Reſpondit Jeſus, & dixit ei : Si ſcires donum Dei, & quis eſt, qui dicit tibi : Da

mihi bibere : tu forſitan petiſſes ab eo, & dediſſet tibi aquam vivam.

11. Dicit ei mulier : Domine, neque in quo haurias habes, & puteus altus eſt : unde ergo habes aquam vivam?

12. Numquid tu major es patre noſtro Jacob, qui dedit nobis puteum, & ipſe ex eo bibit, & filii ejus, & pecora ejus?

13. Reſpondit Jeſus, & dixit ei: Omnis, qui bibit ex aqua hac, ſitiet iterum: qui autem biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non ſitiet in æternum:

14. ſed aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam.

15. Dicit ad eum mulier: Domine, da mihi hanc aquam, ut non ſitiam : neque veniam huc haurire.

16. Dicit ei Jeſus : Vade, voca virum tuum, & veni huc.

17. Reſpondit mulier, & dixit : Non habeo virum. Dicit ei Jeſus: Benè dixiſti, quia non habeo virum:

18. quinque enim viros habuiſti, & nunc, quem habes, non eſt tuus vir: hoc verè dixiſti.

19. Dicit ei mulier : Domine, video quia propheta es tu.

20. Patres noſtri in monte hoc adoraverunt, & vos dicitis, ‖ quia Jeroſolymis eſt locus, ubi adorare oportet.

‖ Deut. 12. 5.

21. Dicit ei Jeſus : Mulier crede mihi, quia venit hora, quando neque in monte hoc, neque in Jeroſolymis adorabitis Patrem.

22. ‖ Vos adoratis quod neſcitis: nos adoramus quod ſcimus, quia ſalus ex Judæis eſt.

‖ 4. Reg. 17. 41.

23. Sed venit hora, & nunc eſt, quando veri adoratores adorabunt Patrem in ſpiritu & veritate. Nam & Pater tales quærit, qui adorent eum.

24. ‖ Spiritus eſt Deus : & eos, qui adorant eum, in ſpiritu & veritate oportet adorare.

‖ 2. Cor. 3. 17.

25. Dicit ei mulier: Scio quia Meſſias venit, (qui dicitur Chriſtus :) cùm ergo venerit ille, nobis annuntiabit omnia.

26. Dicit ei Jeſus : Ego ſum, qui loquor tecum.

27. Et continuò venerunt diſcipuli ejus : & mirabantur quia cum muliere loquebatur. Nemo tamen dixit : Quid quæris, aut quid loqueris cum ea?

28. Reliquit ergo hydriam ſuam mulier, & abiit in civitatem, & dicit illis hominibus:

29. Venite, & videte hominem, qui dixit mihi omnia quæcumque feci : numquid ipſe eſt Chriſtus?

30. Exierunt ergo de civitate, & veniebant ad eum.

31. Intereà rogabant eum diſcipuli, dicentes: Rabbi, manduca.

32. Ille autem dicit eis : Ego cibum habeo manducare, quem vos neſcitis.

33. Dicebant ergo diſcipuli ad invicem : Numquid aliquis attulit ei manducare?

34. Dicit eis Jeſus : Meus cibus eſt ut faciam voluntatem ejus, qui miſit me, ut perficiam opus ejus.

35. Nonne vos dicitis, quòd adhuc quatuor menſes ſunt, & meſſis venit? Ecce dico vobis : Levate oculos veſtros, & videte regiones, ‖ quia albæ ſunt jam ad meſſem.

‖ Matth. 9. 37. Luc. 10. 2.

36. Et qui metit, mercedem accipit, & congregat fructum in vitam æternam : ut, & qui ſeminat, ſimul gaudeat, & qui metit.

37. In hoc enim eſt verbum verum : quia alius eſt qui ſeminat, & alius eſt qui metit.

38. Ego miſi vos metere quod vos non laboraſtis: alii laboraverunt, & vos in labores eorum introiſtis.

39. Ex civitate autem illa multi crediderunt in eum Samaritanorum, propter verbum mulieris teſtimonium perhibentis: Quia dixit mihi omnia quæcumque feci.

40. Cùm veniſſent ergo ad illum Samaritani, rogaverunt eum ut ibi maneret. Et manſit ibi duos dies.

41. Et multò plures crediderunt in eum propter ſermonem ejus.

42. Et mulieri dicebant : Quia jam non propter tuam loquelam credimus : ipſi enim audivimus, & ſcimus, quia hic eſt verè Salvator mundi. A

43. Poſt duos autem dies exiit inde : & abiit in Galilæam.

44. ‖ Ipſe enim Jeſus teſtimonium perhibuit quia Propheta in ſua patria honorem non habet.

‖ Matth. 13. 57. Marc. 6. 4. Luc. 4. 24.

45. ‖ Cùm ergo veniſſet in Galilæam, exceperunt eum Galilæi, cùm omnia vidiſſent quæ fecerat Jeroſolymis in die feſto: & ipſi enim venerant ad diem feſtum.

‖ Matth. 4. 12. Marc. 1. 14. Luc. 4. 14.

46. Venit ergo iterùm in Cana Galilææ, ‖ ubi fecit aquam vinum. Et † erat quidam regulus, cujus filius infirmabatur Capharnaum.

‖ Supr. 2. 9. † Dom. 20. Post Pentec.

47. Hic cùm audiſſet quia Jeſus adveniret à Judæa in Galilæam, abiit ad eum, & rogabat eum ut deſcenderet, & ſanaret filium ejus: incipiebat enim mori.

48. Dixit ergo Jeſus ad eum : Niſi ſigna, & prodigia videritis, non creditis.

49. Dicit ad eum regulus : Domine, deſcende priùs quàm moriatur filius meus.

50. Dicit ei Jeſus : Vade, filius tuus vivit. Credidit homo ſermoni, quem dixit ei Jeſus, & ibat.

51. Jam autem eo deſcendente, ſervi occurrerunt ei, & nuntiaverunt dicentes, quia filius ejus viveret.

52. Interrogabat ergo horam ab eis, in qua meliùs habuerit. Et dixerunt ei : Quia heri hora ſeptima reliquit eum febris.

53. Cognovit ergo pater, quia illa hora erat, in qua dixit ei Jeſus : Filius tuus vivit : & credidit ipſe, & domus ejus tota. A

54. Hoc iterum ſecundum ſignum fecit Jeſus, cùm veniſſet à Judæa in Galilæam.

CAPUT V.

Jeſus ad piſcinam ſanato ægroto qui 38. annis languerat, jubet ſabbato tollere grabatum; & Judæis id calumniantibus reſpondet ſe omnia ſua ſimul cum Patre operari, mortuoſque vivificare, ac judicem ab illo conſtitutum eſſe omnium, cui & Joannes & propria opera ac Pater, imò & Moyſes ipſe teſtimonium perhibent.

† Fer. 6. Quat. Temp. Quadr. * i. Paſcha, ut ſup. 2. 23. & infr. 6. 4. & alibi ſæpè. Patet id ex c. præc. v. 35. Eſt ergo illud ſecundum Paſcha miniſterii Chr. Ann. M. 4034. æræ vulg. 31.

1. Poſt hæc † erat dies feſtus * Judæorum, & aſcendit Jeſus Jeroſolymam.

2. Eſt autem Jeroſolymis Probatica piſcina, quæ cognominatur Hebraicè Bethſaida, quinque porticus habens.

3. In his jacebat multitudo magna languentium, cæcorum, claudorum, aridorum, expectantium aquæ motum.

4. Angelus autem Domini deſcendebat ſecundùm tempus in piſcinam: & movebatur aqua. Et qui prior deſcendiſſet in piſcinam poſt motionem aquæ, ſanus fiebat à quacumque detinebatur infirmitate.

5. Erat autem quidam homo ibi trigiota & octo annos habens in infirmitate ſua.

6. Hunc cùm vidiſſet Jeſus jacentem, & cognoviſſet quia jam multum tempus haberet, dicit ei: Vis ſanus fieri?

7. Reſpondit ei languidus: Domine, hominem non habeo, ut cùm turbata fuerit aqua, mittat me in piſcinam: dum venio enim ego, alius ante me deſcendit.

8. Dicit ei Jeſus: Surge, tolle grabatum tuum, & ambula.

9. Et ſtatim ſanus factus eſt homo ille: & ſuſtulit grabatum ſuum, & ambulabat. Erat autem ſabbatum in die illo.

10. Dicebant ergo Judæi illi qui ſanatus fuerat: || Sabbatum eſt, non licet tibi tollere grabatum tuum.

|| Exod. 20. 1. Jerem. 17. 24.

11. Reſpondit eis: Qui me ſanum fecit, ille mihi dixit: Tolle grabatum tuum, & ambula.

12. Interrogaverunt ergo eum: Quis eſt ille homo, qui dixit tibi: Tolle grabatum tuum, & ambula?

13. Is autem, qui ſanus fuerat effectus, neſciebat quis eſſet. Jeſus enim declinavit à turba conſtituta in loco.

14. Poſteà invenit eum Jeſus in templo, & dixit illi: Ecce ſanus factus es: jam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.

15. Abiit ille homo, & nuntiavit Judæis quia Jeſus eſſet, qui fecit eum ſanum. A

16. Propterea perſequebantur Judæi Jeſum, quia hæc faciebat in ſabbato.

17. Jeſus autem reſpondit eis: Pater meus uſque modò operatur, & ego operor.

18. Propterea ergo magis quærebant eum Judæi interficere: quia non ſolùm ſolvebat ſabbatum, ſed & patrem ſuum dicebat Deum, æqualem ſe faciens Deo. Reſpondit itaque Jeſus, & dixit eis:

19. Amen, amen dico vobis: non poteſt Filius à ſe facere quidquam, niſi quod viderit Patrem facientem: quæcumque enim ille fecerit, hæc & Filius ſimiliter facit.

20. Pater enim diligit Filium, & omnia demonſtrat ei, quæ ipſe facit: & majora his demonſtrabit ei opera, ut vos miremini.

21. Sicut enim Pater ſuſcitat mortuos, & vivificat: ſic & Filius, quos vult, vivificat.

22. Neque enim Pater judicat quemquam: ſed omne judicium dedit Filio,

23. ut omnes honorificent Filium, ſicut honorificant Patrem: qui non honorificat filium, non honorificat Patrem, qui miſit illum.

24. Amen, amen dico vobis, quia qui verbum meum audit, & credit ei, qui miſit me, habet vitam æternam, & in judicium non venit, ſed tranſiit à morte in vitam.

25. Amen, amen dico vobis, quia venit hora, & nunc eſt, quando mortui audient vocem Filii Dei: & qui audierint, vivent.

26. Sicut enim Pater habet vitam in ſemetipſo: ſic dedit & Filio habere vitam in ſemetipſo:

27. & poteſtatem dedit ei judicium facere, quia Filius hominis eſt.

28. Nolite mirari hoc, quia venit hora, in qua omnes, qui in monumentis ſunt, audient vocem Filii Dei.

29. || & procedent qui bona fecerunt, in reſurrectionem vitæ: qui verò mala egerunt, in reſurrectionem judicii. || Matth. 25. 46.

30. Non poſſum ego à meipſo facere quidquam. Sicut audio, judico: & judicium meum juſtum eſt: quia non quæro voluntatem meam, ſed voluntatem ejus, qui miſit me.

31. Si ego teſtimonium perhibeo de meipſo, teſtimonium meum non eſt verum.

32. || Alius eſt, qui teſtimonium perhibet de me: & ſcio quia verum eſt teſtimonium, quod perhibet de me. || Matth. 3. 17. Supr. 1. 15.

33. Vos miſiſtis ad Joannem: & teſtimonium perhibuit veritati.

34. Ego autem non ab homine teſtimonium accipio: ſed hæc dico ut vos ſalvi ſitis.

35. Ille erat lucerna ardens, & lucens. Vos autem voluiſtis ad horam exultare in luce ejus.

36. Ego autem habeo teſtimonium majus Joanne. Opera enim, quæ dedit mihi Pater ut perficiam ea: ipſa opera, quæ ego facio, teſtimonium perhibent de me, quia Pater miſit me:

37. & qui miſit me Pater, || ipſe teſtimonium perhibuit de me: neque vocem ejus umquam audiſtis, || neque ſpeciem ejus vidiſtis. || Matth. 3. 17. & 17. 5. || Deut. 4. 12.

38. Et verbum ejus non habetis in vobis manens: quia quem miſit ille, huic vos non creditis.

39. Scrutamini Scripturas, quia vos putatis in ipſis vitam æternam habere: & illæ ſunt, quæ teſtimonium perhibent de me:

40. & non vultis venire ad me ut vitam habeatis.

41. Claritatem ab hominibus non accipio.

42. Sed cognovi vos, quia dilectionem Dei non habetis in vobis.

43. Ego veni in nomine Patris mei, & non accipitis me: ſi alius venerit in nomine ſuo, illum accipietis.

44. Quomodo vos poteſtis credere, qui gloriam ab invicem accipitis: || & gloriam, quæ à ſolo Deo eſt, non quæritis? || 1. Cor. 4. 5.

45. Nolite putare quia ego accuſaturus ſim vos apud Patrem. Eſt qui accuſat vos Moyſes, in quo vos ſperatis.

46. Si enim crederetis Moyſi, crederetis forſitan & mihi: || de me enim ille ſcripſit. || Gen. 3. 15. & 22. 18. & 49. 10. Deut. 18. 15.

47. Si autem illius litteris non creditis: quomodo verbis meis credetis?

CAPUT VI.

Quinque panibus & duobus piſcibus ſatiat quinque virorum millia: fugit volentes ipſum facere regem: ſuper mare ad diſcipulos vento agitatos ambulat: de pane cæleſti docet, quòdque ipſe ſit panis vitæ, & caro ejus cibus quem oporteat manducare, ſanguiſque ejus potus quem oporteat bibere: quidam diſcipuli offenſi ejus ſermone deſerunt ipſum, Apoſtoli autem cum eo permanent; quorum tamen unum dicit eſſe diabolum.

1. POſt hæc † abiit Jeſus trans mare Galilææ, quod eſt Tiberiadis: † Dom. 4. Quadr. Matth. 14. 13. Marc. 6. 32. Luc. 9. 10.

2. & ſequebatur eum multitudo magna, quia videbant ſigna, quæ faciebat ſuper his, qui infirmabantur.

3. Subiit ergo in montem Jeſus: & ibi ſedebat cum diſcipulis ſuis.

** Tertium Paſcha Miniſterii Chr. Ann. M. 4035. æræ vulg. 32.*

4. Erat autem proximum Paſcha * dies feſtus Judæorum.

5. Cùm ſublevaſſet ergo oculos Jeſus, & vidiſſet quia multitudo maxima venit ad eum, dixit ad Philippum: Unde ememus panes, ut manducent hi?

6. Hoc autem dicebat tentans eum: ipſe enim ſciebat quid eſſet facturus.

7. Reſpondit ei Philippus: Ducentorum denariorum panes non ſufficiunt eis, ut unuſquiſque modicum quid accipiat.

8. Dicit ei unus ex diſcipulis ejus, Andreas frater Simonis Petri:

9. Eſt puer unus hic, qui habet quinque panes hordeaceos, & duos piſces: ſed hæc quid ſunt inter tantos?

10. Dixit ergo Jeſus: Facite homioes diſcumbere. Erat autem fœnum multum in loco. Diſcubuerunt ergo viri, numero quaſi quinque millia.

11. Accepit ergo Jeſus panes: & cùm gratias egiſſet, diſtribuit diſcumbeotibus: ſimiliter & ex piſcibus quantum volebant.

12. Ut autem impleti ſunt, dixit diſcipulis ſuis: Colligite quæ ſuperaverunt fragmenta, oe pereaot.

13. Collegerunt ergo, & impleverunt duodecim cophinos fragmentorum ex quinque panibus hordeaceis, quæ ſuperfuerunt his, qui manducaverant.

14. Illi ergo homines cùm vidiſſent quod Jeſus fecerat ſignum, dicebant: Quia hic eſt verè propheta, qui venturus eſt io mundum.

15. Jeſus ergo cùm cognoviſſet quia venturi eſſent ut raperent eum, & facerent eum regem, || fugit iterùm in montem ipſe ſolus. A

|| Matth. 14. 23. Marc. 6. 46

16. Ut autem ſero factum eſt, deſcenderunt diſcipuli ejus ad mare.

17. Et cùm aſceodiſſeot navim, venerunt trans mare in Capharnaum: & tenebræ jam factæ erant: & non venerat ad eos Jeſus.

18. Mare autem, vento magoo flaote, exurgebat.

19. Cùm remigaſſent ergo quaſi ſtadia viginti quinque aut triginta, vident Jeſum ambulantem ſupra mare, & proximũ navi fieri, & timuerunt.

20. Ille autem dicit eis: Ego ſum, nolite timere.

21. Volueruot ergo accipere eum io navim: & ſtatim navis fuit ad terram, in quam ibant.

22. Altera die, turba, quæ ſtabat trans mare, vidit quia navicula alia non erat ibi niſi una, & quia non introiſſet cum diſcipulis ſuis Jeſus in navim, ſed ſoli diſcipuli ejus abiiſſent:

23. aliæ verò ſupervenerunt oaves à Tiberiade juxta locum ubi manducaverant panem, gratias agentes Domino.

24. Cùm ergo vidiſſet turba quia Jeſus non eſſet ibi, neque diſcipuli ejus, aſcenderunt in naviculas, & venerunt Capharnaum quærentes Jeſum.

25. Et cùm inveniſſent eum trans mare, dixerunt ei: Rabbi, quando huc veniſti?

26. Reſpoodit eis Jeſus, & dixit: Amen, amen dico vobis: quæritis me, oon quia vidiſtis ſigna, ſed quia manducaſtis ex panibus, & ſaturati eſtis.

27. Operamini non cibum, qui perit, ſed qui permanet in vitam æternam, quem Filius hominis dabit vobis. || Hunc enim Pater ſignavit Deus.

|| Matth. 3. 17. & 17. 5. Supr. 1. 32.

28. Dixerunt ergo ad eum: Quid faciemus ut operemur opera Dei?

29. Reſpondit Jeſus, & dixit eis: || Hoc eſt opus Dei, ut credatis io eum quem miſit ille.

|| 1. Joan. 3. 23.

30. Dixerunt ergo ei: Quod ergo tu facis ſignum ut videamus, & credamus tibi? quid operaris?

31. Patres ooſtri manducaverunt maona in deſerto, ſicut ſcriptum eſt: || Panem de cœlo dedit eis manducare.

|| Exod. 16. 14. Num. 11. 7 Pſalm. 77. 24. Sup. 16. 20

32. Dixit ergo eis Jeſus: Amen, amen dico vobis: Non Moyſes dedit vobis panem de cœlo, ſed Pater meus dat vobis panem de cœlo verum.

33. Panis enim Dei eſt, qui de cœlo deſcendit, & dat vitam mundo.

34. Dixerunt ergo ad eum: Domioe, ſemper da nobis panem hunc.

35. Dixit autem eis Jeſus: Ego ſum panis vitæ: || qui venit ad me, non eſuriet: & qui credit in me, oon ſitiet umquam.

|| Eccli. 24. 29.

36. Sed dixi vobis, quia & vidiſtis me, & oon creditis.

37. Omne, quod dat mihi Pater, ad me veniet: & eum, qui venit ad me, oon ejiciam foras:

38. quia

38. quia deſcendi de cœlo, non ut faciam voluntatem meam, ſed voluntatem ejus, qui miſit me.

39. Hæc eſt autem voluntas ejus, qui miſit me, Patris: ut omne, quod dedit mihi, non perdam ex eo, ſed reſuſcitem illud in noviſſimo die.

40. Hæc eſt autem voluntas Patris mei, qui miſit me: ut omnis, qui videt Filium, & credit in eum, habeat vitam æternam, & ego reſuſcitabo eum in noviſſimo die.

41. Murmurabant ergo Judæi de illo, quia dixiſſet: Ego ſum panis vivus, qui de cœlo deſcendi,

‖ *Matth.* 13.55. *Marc.* 6.3.

42. & dicebant: ‖ Nonne hic eſt Jeſus filius Joſeph, cujus nos novimus patrem, & matrem? Quomodo ergo dicit hic: Quia de cœlo deſcendi?

43. Reſpondit ergo Jeſus, & dixit eis: Nolite murmurare in invicem:

† Fer. 4. Quat. Temp. Pentec.

44. † nemo poteſt venire ad me, niſi Pater, qui miſit me, traxerit eum: & ego reſuſcitabo eum in noviſſimo die.

‖ *Iſai.* 54. 13.

45. Eſt ſcriptum in Prophetis: ‖ Et erunt omnes docibiles Dei. Omnis, qui audivit à Patre, & didicit, venit ad me.

‖ *Matth.* 11.27.

46. Non quia Patrem vidit quiſquam, ‖ niſi is, qui eſt à Deo, hic vidit Patrem.

47. Amen, amen dico vobis: Qui credit in me, habet vitam æternam.

48. Ego ſum panis vitæ.

‖ *Exod.* 16. 15.

49. ‖ Patres veſtri manducaverunt manna in deſerto, & mortui ſunt.

50. Hic eſt panis de cœlo deſcendens: ut ſi quis ex ipſo manducaverit, non moriatur.

51. Ego ſum panis vivus, qui de cœlo deſcendi.

52. Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum: & panis, quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita. A

53. Litigabant ergo Judæi ad invicem, dicentes: Quomodo poteſt hic nobis carnem ſuam dare ad manducandum?

54. Dixit ergo eis Jeſus: Amen, amen dico vobis: Niſi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis.

55. Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam: & ego reſuſcitabo eum in noviſſimo die.

† In Festo Corporis Christi. ‖ 1 *Cor.* 11. 27.

56. † ‖ Caro enim mea, verè eſt cibus: & ſanguis meus, verè eſt potus.

57. Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in illo.

58. Sicut miſit me vivens Pater, & ego vivo propter Patrem: & qui manducat me, & ipſe vivet propter me.

59. Hic eſt panis, qui de cœlo deſcendit. Non ſicut manducaverunt patres veſtri manna, & mortui ſunt. Qui manducat hunc panem, vivet in æternum. A

60. Hæc dixit in ſynagoga docens, in Capharnaum.

61. Multi ergo audientes ex diſcipulis ejus, dixerunt: Durus eſt hic ſermo, & quis poteſt eum audire?

62. Sciens autem Jeſus apud ſemetipſum, quia murmurarent de hoc diſcipuli ejus, dixit eis: Hoc vos ſcandalizat?

‖ *Sup.* 3.13.

63. Si ergo videritis ‖ Filium hominis aſcendentem ubi erat priùs?

64. Spiritus eſt, qui vivificat: caro non prodeſt quidquam: verba, quæ ego locutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt.

65. Sed ſunt quidam ex vobis, qui non credunt. Sciebat enim ab initio Jeſus qui eſſent non credentes, & quis traditurus eſſet eum.

66. Et dicebat: Propterea dixi vobis, quia nemo poteſt venire ad me, niſi fuerit ei datum à Patre meo.

67. Ex hoc multi diſcipulorum ejus abierunt retrò: & jam non cum illo ambulabant.

68. Dixit ergo Jeſus ad duodecim: Numquid & vos vultis abire?

69. Reſpondit ergo ei Simon Petrus: Domine, ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes.

‖ *Matt.* 16. 16. *Marc* 8.29. *Luc.* 9.20.

70. ‖ Et nos credidimus; & cognovimus, quia tu es Chriſtus Filius Dei.

71. Reſpondit eis Jeſus: Nonne ego vos duodecim elegi: & ex vobis unus diabolus eſt?

72. Dicebat autem Judam Simonis Iſcariotem: hic enim erat traditurus eum, cùm eſſet unus ex duodecim.

CAPUT VII.

Ad Scenopegiæ feſtum, quaſi in occulto aſcendens, convincit de ipſius doctrina Judæos, quòd ipſum injuſtè calumniarentur de curato homine ſabbato: ſitientes ad ſe vocat; & de ipſo turba variè loquitur: miniſtri qui ad eum apprehendendum miſſi erant, audita ejus prædicatione collaudant ipſum; ſed & Nicodemus ipſum defendens, malè audit à Pontificibus & Phariſæis.

† Fer. 3. Post Dom. Pass.

1. POſt hæc autem † ambulabat Jeſus in Galilæam, non enim volebat in Judæam ambulare: quia quærebant eum Judæi interficere.

‖ *Lev.* 23. 34.

2. Erat autem in proximo dies feſtus Judæorum, ‖ Scenopegia.

3. Dixerunt autem ad eum fratres ejus: Tranſi hinc, & vade in Judæam, ut & diſcipuli tui videant opera tua, quæ facis.

4. Nemo quippe in occulto quid facit, & quærit ipſe in palam eſſe: ſi hæc facis, manifeſta teipſum mundo.

5. Neque enim fratres ejus credebant in eum.

6. Dicit ergo eis Jeſus: Tempus meum nondum advenit: tempus autem veſtrum ſemper eſt paratum.

7. Non poteſt mundus odiſſe vos: me autem odit: quia ego teſtimonium perhibeo de illo quòd opera ejus mala ſunt.

8. Vos aſcendite ad diem feſtum hunc, ego autem non aſcendo ad diem feſtum iſtum: quia meum tempus nondum impletum eſt.

9. Hæc cùm dixiſſet, ipſe manſit in Galilæa.

10. Ut autem aſcenderunt fratres ejus, tunc & ipſe aſcendit ad diem feſtum non manifeſtè, ſed quaſi in occulto.

11. Judæi ergo quærebant eum in die feſto, & dicebant: Ubi eſt ille?

12. Et murmur multum erat in turba de eo. Quidam enim dicebant: Quia bonus eſt. Alii autem dicebant: Non, ſed ſeducit turbas.

13. Nemo tamen palàm loquebatur de illo propter metum Judæorum. A

† Fer. 3. Post Dom. 4. Quadr.

14. † Jam autem die feſto mediante, aſcendit Jeſus in templum, & docebat.

15. Et mirabantur Judæi, dicentes: Quo-

modo hic litteras ſcit, cùm non didicerit?

16. Reſpondit eis Jeſus, & dixit: Mea doctrina non eſt mea, ſed ejus, qui miſit me.

17. Si quis voluerit voluntatem ejus facere: cognoſcet de doctrina, utrum ex Deo ſit, an ego à meipſo loquar.

18. Qui à ſemetipſo loquitur, gloriam propriam quærit. Qui autem quærit gloriam ejus, qui miſit eum, hic verax eſt, & injuſtitia in illo non eſt.

‖ Exod. 24. 3. 19. ‖ Nonne Moyſes dedit vobis legem: & nemo ex vobis facit legem?

‖ Sup. 5. 18. 20. ‖ Quid me quæritis interficere? Reſpondit turba, & dixit: Dæmonium habes: quis te quærit interficere?

21. Reſpondit Jeſus, & dixit eis: Unum opus feci, & omnes miramini:

‖ Lev. 12. 3. ‖ Gen. 17. 10. 22. Propterea ‖ Moyſes dedit vobis circumciſionem: (non quia ex Moyſe eſt, ‖ ſed ex patribus,) & in ſabbato circumciditis hominem.

23. Si circumciſionem accipit homo in ſabbato, ut non ſolvatur lex Moyſi: mihi indignamini quia totum hominem ſanum feci in ſabbato?

‖ Deut. 1. 16. 24. ‖ Nolite judicare ſecundùm faciem, ſed juſtum judicium judicate.

25. Dicebant ergo quidam ex Jeroſolymis: Nonne hic eſt, quem quærunt interficere?

26. Et ecce palàm loquitur, & nihil ei dicunt. Numquid verè cognoverunt principes quia hic eſt Chriſtus?

27. Sed hunc ſcimus unde ſit: Chriſtus autem cùm venerit, nemo ſcit unde ſit.

28. Clamabat ergo Jeſus in templo docens, & dicens: Et me ſcitis, & unde ſim ſcitis: & à me ipſo non veni, ſed eſt verus, qui miſit me, quem vos neſcitis.

29. Ego ſcio eum: quia ab ipſo ſum, & ipſe me miſit.

30. Quærebant ergo eum apprehendere: & nemo miſit in illum manus, quia nondum venerat hora ejus.

31. De turba autem multi crediderunt in eum, A & dicebant: Chriſtus cùm venerit, numquid plura ſigna faciet quàm quæ hic facit?

† Fer. 5. post Dom. Pass. 32. Audierunt Phariſæi turbam murmurantem de illo hæc: & † miſerunt Principes, & Phariſæi miniſtros ut apprehenderent eum.

33. Dixit ergo eis Jeſus: Adhuc modicum tempus vobiſcum ſum: & vado ad eum, qui me miſit.

‖ Inf. 13. 33. 34. ‖ Quæretis me, & non invenietis: & ubi ego ſum, vos non poteſtis venire.

35. Dixerunt ergo Judæi ad ſemetipſos: Quò hic iturus eſt, quia non inveniemus eum? numquid in diſperſionem Gentium iturus eſt, & docturus Gentes?

36. Quis eſt hic ſermo, quem dixit: Quæretis me, & non invenietis: & ubi ſum ego, vos non poteſtis venire?

‖ Lev. 23. 27. 37. In noviſſimo autem ‖ die magno feſtivitatis ſtabat Jeſus, & clamabat, dicens: Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat.

‖ Deut. 18. 15. Joel. 2. 28. Act. 2. 17. 38. ‖ Qui credit in me, ſicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ.

39. Hoc autem dixit de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum: A nondum enim erat Spiritus datus, quia Jeſus nondum erat glorificatus.

40. Ex illa ergo turba, cùm audiſſent hos ſermones ejus, dicebant: Hic eſt verè propheta.

41. Alii dicebant: Hic eſt Chriſtus. Quidam autem dicebant: Numquid à Galilæa venit Chriſtus?

42. ‖ Nonne Scriptura dicit: Quia ex ſemine David, & de Bethlehem caſtello, ubi erat David, venit Chriſtus? ‖ Mich. 5. 2. Matth. 2. 6.

43. Diſſenſio itaque facta eſt in turba propter eum.

44. Quidam autem ex ipſis volebant apprehendere eum: ſed nemo miſit ſuper eum manus.

45. Venerunt ergo miniſtri ad Pontifices, & Phariſæos. Et dixerunt eis illi: Quare non adduxiſtis illum?

46. Reſponderunt miniſtri: Numquam ſic locutus eſt homo, ſicut hic homo.

47. Reſponderunt ergo eis Phariſæi: Numquid & vos ſeducti eſtis?

48. Numquid ex principibus aliquis credidit in eum, aut ex Phariſæis?

49. Sed turba hæc, quæ non novit legem, maledicti ſunt.

50. Dicit Nicodemus ad eos, ‖ ille, qui venit ad eum nocte, qui unus erat ex ipſis: ‖ Supr. 3. 2.

51. Numquid lex noſtra judicat hominem, niſi priùs audierit ab ipſo, ‖ & cognoverit quid faciat? ‖ Deut. 17. 8. & 19. 15.

52. Reſponderunt, & dixerunt ei: Numquid & tu Galilæus es? Scrutare Scripturas, & vide quia à Galilæa propheta non ſurgit.

53. Et reverſi ſunt unuſquiſque in domum ſuam.

CAPUT VIII.

Mulierem in adulterio deprehenſam, ſcribens in terra abſolvit ab accuſatoribus: dicit ſe lucem mundi, & Phariſæos in peccato ſuo morituros: qui etiam verè ſint ejus diſcipuli, qui ve ſervi aut liberi: dicit illos neque ex Deo neque ex Abraham, ſed ex patre diabolo eſſe, qui veritatem dicenti non crederent: blaſphemantibus dicit ſe dæmonium non habere, ſed Patrem honorificare, & antequam Abraham fieret, ſe eſſe; volentibuſque eum lapidare, auferens ſui proſpectum exit de templo.

1. JEſus † autem perrexit in montem Oliveti: † Sabb. post Dom. 3. Quadr.

2. & diluculò iterum venit in templum, & omnis populus venit ad eum, & ſedens docebat eos.

3. Adducunt autem Scribæ, & Phariſæi mulierem in adulterio deprehenſam: & ſtatuerunt eam in medio,

4. & dixerunt ei: Magiſter, hæc mulier modò deprehenſa eſt in adulterio.

5. ‖ In lege autem Moyſes mandavit nobis hujuſmodi lapidare. Tu ergo quid dicis? ‖ Lev. 20. 10.

6. Hoc autem dicebant tentantes eum, ut poſſent accuſare eum. Jeſus autem inclinans ſe deorſum, digito ſcribebat in terra.

7. Cùm ergo perſeverarent interrogantes eum, erexit ſe, & dixit eis: ‖ Qui ſine peccato eſt veſtrùm, primus in illam lapidem mittat. ‖ Deut. 17. 7.

8. Et iterum ſe inclinans, ſcribebat in terra.

9. Audientes autem unus poſt unum exi-

bant,

bant, incipientes à ſenioribus: & remanſit ſolus Jeſus, & mulier in medio ſtans.

10. Erigens autem ſe Jeſus, dixit ei: Mulier, ubi ſunt, qui te accuſabant? nemo te condemnavit?

11. Quæ dixit: Nemo, Domine. Dixit autem Jeſus: Nec ego te condemnabo: Vade, & jam ampliùs noli peccare. A

12. Iterum ergo locutus eſt eis Jeſus,
‖ 1. Joann. 1. 5. *† Sabb. Post Dom. 4. Quadr.* dicens: ‖ † Ego ſum lux mundi: qui ſequitur me, non ambulat in tenebris, ſed habebit lumen vitæ.

13. Dixerunt ergo ei Phariſæi: Tu de te ipſo teſtimonium perhibes: teſtimonium tuum non eſt verum.

14. Reſpondit Jeſus, & dixit eis: Et ſi ego teſtimonium perhibeo de meipſo, verum eſt teſtimonium meum: quia ſcio unde veni, & quò vado: vos autem neſcitis unde venio, aut quò vado.

15. Vos ſecundùm carnem judicatis: ego non judico quemquam:

16. & ſi judico ego, judicium meum verum eſt, quia ſolus non ſum: ſed ego, & qui miſit me, Pater.

‖ Deut. 17. 6. & 19. 15. Matth. 18. 16. 2. Cor. 13. 1. Heb. 10. 28. 17. Et in lege veſtra ſcriptum eſt, ‖ quia duorum hominum teſtimonium verum eſt.

18. Ego ſum, qui teſtimonium perhibeo de meipſo: & teſtimonium perhibet de me, qui miſit me, Pater.

19. Dicebant ergo ei: Ubi eſt Pater tuus? Reſpondit Jeſus: Neque me ſcitis, neque Patrem meum: ſi me ſciretis, forſitan & Patrem meum ſciretis.

20. Hæc verba locutus eſt Jeſus in gazophylacio, docens in templo: & nemo apprehendit eum, quia necdum venerat hora ejus. A

† Feria 2. Post Dom. 2. Quadr. 21. † Dixit ergo iterum eis Jeſus: Ego vado, & quæretis me, & in peccato veſtro moriemini. Quò ego vado, vos non poteſtis venire.

22. Dicebant ergo Judæi: Numquid interficiet ſemetipſum, quia dixit: Quò ego vado, vos non poteſtis venire?

23. Et dicebat eis: Vos de deorſum eſtis, ego de ſupernis ſum. Vos de mundo hoc eſtis, ego non ſum de hoc mundo.

24. Dixi ergo vobis quia moriemini in peccatis veſtris: ſi enim non credideritis quia ego ſum, moriemini in peccato veſtro.

25. Dicebant ergo ei: Tu quis es? Dixit eis Jeſus: Principium, qui & loquor vobis.

26. Multa habeo de vobis loqui, & judicare. Sed qui me miſit, verax ‖ eſt: & ego *‖ Rom. 3.* quæ audivi ab eo, hæc loquor in mundo.

27. Et non cognoverunt quia Patrem ejus dicebat Deum.

28. Dixit ergo eis Jeſus: Cùm exaltaveritis Filium hominis, tunc cognoſcetis quia ego ſum, & à meipſo facio nihil, ſed ſicut docuit me Pater, hæc loquor:

29. & qui me miſit, mecum eſt, & non reliquit me ſolum: quia ego quæ placita ſunt ei, facio ſemper. A

30. Hæc illo loquente, multi crediderunt in eum.

31. Dicebat ergo Jeſus ad eos, qui crediderunt ei, Judæos: Si vos manſeritis in ſermone meo, verè diſcipuli mei eritis.

32. Et cognoſcetis veritatem, & veritas liberabit vos.

33. Reſponderunt ei: Semen Abrahæ ſumus, & nemini ſervivimus umquam: quomodo tu dicis: Liberi eritis?

34. Reſpondit eis Jeſus: Amen, amen dico vobis: ‖ quia omnis, qui facit pecca- *‖ Rom. 6. 20. 16. 2. Pet. 2. 19.* tum, ſervus eſt peccati.

35. Servus autem non manet in domo in æternum: filius autem manet in æternum.

36. Si ergo vos filius liberaverit, verè liberi eritis.

37. Scio quia filii Abrahæ eſtis: ſed quæritis me interficere, quia ſermo meus non capit in vobis.

38. Ego quod vidi apud Patrem meum, loquor: & vos quæ vidiſtis apud patrem veſtrum, facitis.

39. Reſponderunt, & dixerunt ei: Pater noſter Abraham eſt. Dicit eis Jeſus: Si filii Abrahæ eſtis, opera Abrahæ facite.

40. Nunc autem quæritis me interficere, hominem, qui veritatem vobis locutus ſum, quam audivi à Deo: hoc Abraham non fecit.

41. Vos facitis opera patris veſtri. Dixerunt itaque ei: Nos ex fornicatione non ſumus nati: unum patrem habemus Deum.

42. Dixit ergo eis Jeſus: Si Deus pater veſter eſſet, diligeretis utique me. Ego enim ex Deo proceſſi, & veni: neque enim à meipſo veni, ſed ille me miſit.

43. Quare loquelam meam non cognoſci-

tis? Quia non poteſtis audire ſermonem meum.

44. ‖ Vos ex patre diabolo eſtis: & deſideria patris veſtri vultis facere: ille homicida erat ab initio, & in veritate non ſtetit: quia non eſt veritas in eo: cùm loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax eſt & pater ejus.

‖ 1. Joan. 3. 8.

45. Ego autem ſi veritatem dico, non creditis mihi.

46. † Quis ex vobis arguet me de peccato? Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi?

† Dom. Paſſ.

47. ‖ Qui ex Deo eſt, verba Dei audit. Propterea vos non auditis, quia ex Deo non eſtis.

‖ 1. Joan. 4. 6.

48. Reſponderunt ergo Judæi, & dixerunt ei: Nonne benè dicimus nos quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes?

49. Reſpondit Jeſus: Ego dæmonium non habeo: ſed honorifico Patrem meum, & vos inhonoraſtis me.

50. Ego autem non quæro gloriam meam: eſt qui quærat, & judicet.

51. Amen, amen dico vobis: ſi quis ſermonem meum ſervaverit, mortem non videbit in æternum.

52. Dixerunt ergo Judæi: Nunc cognovimus quia dæmonium habes. Abraham mortuus eſt, & Prophetæ: & tu dicis: Si quis ſermonem meum ſervaverit, non guſtabit mortem in æternum.

53. Numquid tu major es patre noſtro Abraham, qui mortuus eſt? & Prophetæ mortui ſunt. Quem te ipſum facis?

54. Reſpondit Jeſus: Si ego glorifico meipſum, gloria mea nihil eſt: eſt Pater meus, qui glorificat me, quem vos dicitis quia Deus veſter eſt,

55. & non cognoviſtis eum: ego autem novi eum: Et ſi dixero quia non ſcio eum, ero ſimilis vobis mendax. Sed ſcio eum, & ſermonem ejus ſervo.

56. Abraham pater veſter exultavit ut videret diem meum: vidit, & gaviſus eſt.

57. Dixerunt ergo Judæi ad eum: Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidiſti?

58. Dixit eis Jeſus: Amen, amen dico vobis, antequam Abraham fieret, ego ſum.

59. Tulerunt ergo lapides, ut jacerent in eum: Jeſus autem abſcondit ſe, & exivit de templo. ▵

CAPUT IX.

Cæcum à nativitate ſabbato illuminat: cujus miraculi gloriam Phariſæi multis technis laborant Chriſto detrahere; & quia is qui cæcus fuerat Chriſtum tuetur, extra ſynagogam ejicitur: ſed à Chriſto edoctus credit, & adorat ipſum, qui in judicium ſe in mundum veniſſe ait.

† Fer. 4. Poſt Dom. 3. Quadr.

1. ET † præteriens Jeſus vidit hominem cæcum à nativitate:

2. & interrogaverunt eum diſcipuli ejus: Rabbi, quis peccavit, hic, aut parentes ejus, ut cæcus naſceretur?

3. Reſpondit Jeſus: Neque hic peccavit, neque parentes ejus: ſed ut manifeſtentur opera Dei in illo.

4. Me oportet operari opera ejus, qui miſit me, donec dies eſt: venit nox, quando nemo poteſt operari.

5. Quamdiu ſum in mundo, lux ſum mundi.

6. Hæc cùm dixiſſet, expuit in terram, & fecit lutum ex ſputo, & linivit lutum ſuper oculos ejus,

7. & dixit ei: Vade, lava in natatoria Siloe (quod interpretatur Miſſus.) Abiit ergo, & lavit, & venit videns.

8. Itaque vicini, & qui viderant eum priùs quia mendicus erat, dicebant: Nonne hic eſt, qui ſedebat, & mendicabat? Alii dicebant: Quia hic eſt.

9. Alii autem: Nequaquam, ſed ſimilis eſt ei. Ille verò dicebat: Quia ego ſum.

10. Dicebant ergo ei: Quomodo aperti ſunt tibi oculi?

11. Reſpondit: Ille homo, qui dicitur Jeſus, lutum fecit: & unxit oculos meos, & dixit mihi: Vade ad natatoria Siloe, & lava. Et abii, lavi, & video.

12. Et dixerunt ei: Ubi eſt ille? Ait: Neſcio.

13. Adducunt eum ad Phariſæos, qui cæcus fuerat.

14. Erat autem ſabbatum, quando lutum fecit Jeſus, & aperuit oculos ejus.

15. Iterum ergo interrogabant eum Phariſæi quomodo vidiſſet. Ille autem dixit eis: Lutum mihi poſuit ſuper oculos, & lavi, & video.

16. Dicebant ergo ex Phariſæis quidam: Non eſt hic homo à Deo, qui ſabbatum non cuſtodit. Alii autem dicebant: Quomodo poteſt homo peccator hæc ſigna facere? Et ſchiſma erat inter eos.

17. Dicunt ergo cæco iterum: Tu quid dicis de illo, qui aperuit oculos tuos? Ille autem dixit: Quia propheta eſt.

18. Non crediderunt ergo Judæi de illo, quia cæcus fuiſſet, & vidiſſet, donec vocaverunt parentes ejus, qui viderat:

19. & interrogaverunt eos, dicentes: Hic eſt filius veſter, quem vos dicitis quia cæcus natus eſt? Quomodo ergo nunc videt?

20. Reſponderunt eis parentes ejus, & dixerunt: Scimus quia hic eſt filius noſter, & quia cæcus natus eſt:

21. quomodo autem nunc videat, neſcimus: aut quis ejus aperuit oculos, nos neſcimus: ipſum interrogate: ætatem habet, ipſe de ſe loquatur.

22. Hæc dixerunt parentes ejus, quoniam timebant Judæos: jam enim conſpiraverant Judæi, ut ſi quis eum confiteretur eſſe Chriſtum, extra ſynagogam fieret.

23. Propterea parentes ejus dixerunt: Quia ætatem habet, ipſum interrogate.

24. Vocaverunt ergo rurſum hominem, qui fuerat cæcus, & dixerunt ei: Da gloriam Deo. Nos ſcimus quia hic homo peccator eſt.

25. Dixit ergo eis ille: Si peccator eſt, neſcio: unum ſcio, quia cæcus cùm eſſem, modò video.

26. Dixerunt ergo illi: Quid fecit tibi? quomodo aperuit tibi oculos?

27. Reſpondit eis: Dixi vobis jam, & audiſtis: quid iterum vultis audire? numquid & vos vultis diſcipuli ejus fieri?

28. Maledixerunt ergo ei, & dixerunt: Tu diſcipulus illius ſis: nos autem Moyſi diſcipuli ſumus.

29. Nos ſcimus quia Moyſi locutus eſt Deus: hunc autem neſcimus unde ſit.
30. Reſpondit ille homo, & dixit eis: In hoc enim mirabile eſt, quia vos neſcitis unde ſit, & aperuit meos oculos:
31. ſcimus autem quia peccatores Deus non audit: ſed ſi quis Dei cultor eſt, & voluntatem ejus facit, hunc exaudit.
32. A ſæculo non eſt auditum quia quis aperuit oculos cæci nati.
33. Niſi eſſet hic à Deo, non poterat facere quidquam.
34. Reſponderunt, & dixerunt ei: In peccatis natus es totus, & tu doces nos? Et ejecerunt eum foras.
35. Audivit Jeſus quia ejecerunt eũ foras: & cũ inveniſſet eum, dixit ei: Tu credis in Filium Dei?
36. Reſpondit ille, & dixit: Quis eſt, Domine, ut credam in eum?
37. Et dixit ei Jeſus: Et vidiſti eum, & qui loquitur tecum, ipſe eſt.
38. At ille ait: Credo Domine. Et procidens adoravit eum. A
39. Et dixit Jeſus: In judicium ego in hunc mundum veni: ut qui non vident videant, & qui vident cæci fiant.
40. Et audierunt quidam ex Phariſæis, qui cum ipſo erant, & dixerunt ei: Numquid & nos cæci ſumus?
41. Dixit eis Jeſus: Si cæci eſſetis, non haberetis peccatum. Nunc verò dicitis: Quia videmus. Peccatum veſtrum manet.

CAPUT X.

Chriſtus verum deſcribens paſtorem & mercenarium, dicit ſe oſtium ovium & bonum paſtorem; qui & alias habeat oves ad idem ovile adducendas: animam ſuam ponit, ut iterum ſumat eam: Judæi lapidare ipſum volunt, quia ſe ad opera ſua referens, dicebat unum eſſe cum Patre, & Filium Dei, quod tamen oſtendit non eſſe blaſphemiam.

† Fer. 3. Poſt Pentec. 1. AMen †, amen dico vobis, qui non intrat per oſtium in ovile ovium, ſed aſcendit aliunde, ille fur eſt, & latro.
2. Qui autem intrat per oſtium, paſtor eſt ovium.
3. Huic oſtiarius aperit, & oves vocem ejus audiunt, & proprias oves vocat nominatim, & educit eas.
4. Et cùm proprias oves emiſerit, ante eas vadit; & oves illum ſequuntur, quia ſciunt vocem ejus.
5. Alienum autem non ſequuntur, ſed fugiunt ab eo: quia non noverunt vocem alienorum.
6. Hoc proverbium dixit eis Jeſus. Illi autem non cognoverunt quid loqueretur eis.
7. Dixit ergo eis iterum Jeſus: Amen, amen dico vobis, quia ego ſum oſtium ovium.
8. Omnes quotquot venerunt, fures ſunt, & latrones, & non audierunt eos oves.
9. Ego ſum oſtium. Per me ſi quis introierit, ſalvabitur: & ingredietur, & egredietur, & paſcua inveniet.
10. Fur non venit niſi ut furetur, & mactet, & perdat. Ego veni ut vitam habeant, & abundantiùs habeant. A
11. † Ego ſum paſtor bonus. || Bonus paſtor animam ſuam dat pro ovibus ſuis. † Dom. 2. Poſt Paſcha. || *Iſaia* 40. 11. *Ezech.* 34. 23. & 37. 24.
12. Mercenarius autem, & qui non eſt paſtor, cujus non ſunt oves propriæ, videt lupum venientem, & dimittit oves, & fugit: & lupus rapit, & diſpergit oves:
13. mercenarius autem fugit, quia mercenarius eſt, & non pertinet ad eum de ovibus.
14. Ego ſum paſtor bonus: & cognoſco oves meas, & cognoſcunt me meæ.
15. || Sicut novit me Pater, & ego agnoſco Patrem: & animam meam pono pro ovibus meis. || *Matth.* 11. 27. *Luc.* 10. 22.
16. Et alias oves habeo, quæ non ſunt ex hoc ovili: & illas oportet me adducere, & vocem meam audient, & fiet unum ovile, & unus paſtor. A
17. Propterea me diligit Pater: || quia ego pono animam meam, ut iterum ſumam eam. || *Iſaia* 53. 7.
18. Nemo tollit eam à me: ſed ego pono eam à meipſo, & poteſtatem habeo ponendi eam: & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam: Hoc mandatum accepi à Patre meo.
19. Diſſenſio iterum facta eſt inter Judæos propter ſermones hos.
20. Dicebant autem multi ex ipſis: Dæmonium habet, & inſanit: quid eum auditis?
21. Alii dicebant: Hæc verba non ſunt dæmonium habentis: numquid dæmonium poteſt cæcorum oculos aperire?

‖ 1. Mach. 4. 56. & 59. † Feria 4. Post Dom. Pass. Item, Domin. Infra Octav. Dedic. Eccles.

22. ‖ † Facta ſunt autem Encænia in Jeroſolymis : & hyems erat.

23. Et ambulabat Jeſus in templo, in porticu Salomonis.

24. Circumdederunt ergo eum Judæi, & dicebant ei: Quouſque animam noſtram tollis? ſi tu es Chriſtus, dic nobis palàm.

25. Reſpondit eis Jeſus : Loquor vobis, & non creditis. Opera, quæ ego facio in nomine Patris mei, hæc teſtimonium perhibent de me :

26. ſed vos non creditis, quia non eſtis ex ovibus meis.

27. Oves meæ vocem meam audiunt : & ego cognoſco eas, & ſequuntur me:

28. & ego vitam æternam do eis: & non peribunt in æternum, & non rapiet eas quiſquam de manu mea.

29. Pater meus quod dedit mihi, majus omnibus eſt : & nemo poteſt rapere de manu Patris mei. A

30. Ego, & Pater unum ſumus.

31. Suſtulerunt ergo lapides Judæi, ut lapidarent eum.

32. Reſpondit eis Jeſus : Multa bona opera oſtendi vobis ex Patre meo, propter quod eorum opus me lapidatis?

33. Reſponderunt ei Judæi : De bono opere non lapidamus te, ſed de blaſphemia: & quia tu homo cùm ſis, facis te ipſum Deum.

34. Reſpondit eis Jeſus: Nonne ſcriptum eſt in lege veſtra: ‖ quia Ego dixi, dii eſtis? (‖ *Pſalm.* 81. 6.)

35. Si illos dixit deos, ad quos ſermo Dei factus eſt, & non poteſt ſolvi Scriptura:

36. quem Pater ſanctificavit, & miſit in mundum, vos dicitis : Quia blaſphemas : quia dixi, Filius Dei ſum?

37. Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi.

38. Si autem facio : & ſi mihi non vultis credere, operibus credite, ut cognoſcatis, & credatis quia Pater in me eſt, & ego in Patre. A

39. Quærebant ergo eum apprehendere : & exivit de manibus eorum.

40. Et abiit iterum trans Jordanem in eum locum, ubi erat Joannes baptizans primùm: & manſit illic.

41. Et multi venerunt ad eum, & dicebant: Quia Joannes quidem ſignum fecit nullum.

42. Omnia autem quæcumque dixit Joannes de hoc, vera erant. Et multi crediderunt in eum.

CAPUT XI.

Jeſus Lazarum quatuor diebus mortuum reſuſcitat, præfatus multa cum diſcipulis & cum Martha : quapropter dum propter hoc miraculum multi in Chriſtum crederent, Pontifices & Phariſæi inito conſilio ſtatuerunt eum occidere, Caipha pontifice prophetante oportere Jeſum mori, ne totus populus periret : Jeſus autem ſeceſſit in civitatem Ephrem.

† Fer. 6. Post Dom. 5. Quadr. ‖ Matt. 26. 7. Luc. 7. 37. Infr. 12. 3.

1. ERat † autem quidam languens Lazarus à Bethania, de caſtello Mariæ, & Marthæ ſororis ejus.

2. (Maria autem erat, ‖ quæ unxit Dominum unguento, & extersit pedes ejus capillis ſuis, cujus frater Lazarus infirmabatur.)

3. Miſerunt ergo ſorores ejus ad eum dicentes : Domine, ecce quem amas infirmatur.

4. Audiens autem Jeſus dixit eis : Infirmitas hæc non eſt ad mortem, ſed pro gloria Dei, ut glorificetur Filius Dei per eam.

5. Diligebat autem Jeſus Martham, & ſororem ejus Mariam, & Lazarum.

6. Ut ergo audivit quia infirmabatur, tunc quidem manſit in eodem loco duobus diebus.

7. Deinde poſt hæc dixit diſcipulis ſuis : Eamus in Judæam iterum.

8. Dicunt ei diſcipuli : Rabbi, nunc quærebant te Judæi lapidare, & iterum vadis illuc ?

9. Reſpondit Jeſus : Nonne duodecim ſunt horæ diei? Si quis ambulaverit in die, non offendit, quia lucem hujus mundi videt :

10. ſi autem ambulaverit in nocte, offendit, quia lux non eſt in eo.

11. Hæc ait, & poſt hæc dixit eis : Lazarus amicus noſter dormit : ſed vado ut à ſomno excitem eum.

12. Dixerunt ergo diſcipuli ejus : Domine, ſi dormit, ſalvus erit.

13. Dixerat autem Jeſus de morte ejus : illi autem putaverunt quia de dormitione ſomni diceret.

14. Tunc ergo Jeſus dixit eis manifeſtè : Lazarus mortuus eſt :

15. & gaudeo propter vos, ut credatis, quoniam non eram ibi. Sed eamus ad eum.

16. Dixit ergo Thomas, qui dicitur Didymus, ad condiſcipulos : Eamus, & nos, ut moriamur cum eo.

17. Venit itaque Jeſus: & invenit eum quatuor dies jam in monumento habentem.

18. (Erat autem Bethania juxta Jeroſolymam quaſi ſtadiis quindecim.)

19. Multi autem ex Judæis venerant ad Martham, & Mariam, ut conſolarentur eas de fratre ſuo.

20. Martha ergo ut audivit quia Jeſus venit, occurrit illi : Maria autem domi ſedebat.

21. Dixit ergo Martha ad Jeſum : Domine, ſi fuiſſes hìc, frater meus non fuiſſet mortuus :

22. Sed & nunc ſcio quia quæcumque popoſceris à Deo, dabit tibi Deus.

23. Dicit illi Jeſus : Reſurget frater tuus.

24. Dicit ei Martha : Scio quia reſurget ‖ in reſurrectione in noviſſimo die. (‖ *Luc.* 14. 14. *Sup.* 5. 29.)

25. Dixit ei Jeſus : Ego ſum reſurrectio, & vita: ‖ qui credit in me, etiamſi mortuus fuerit, vivet : (‖ *Supr.* 6. 40.)

26. & omnis, qui vivit, & credit in me, non morietur in æternum. Credis hoc?

27. Ait illi : Utique Domine, ego credidi, quia tu es Chriſtus filius Dei vivi, qui in hunc mundum veniſti.

28. Et cùm hæc dixiſſet, abiit, & vocavit Mariam ſororem ſuam ſilentio, dicens : Magiſter adeſt, & vocat te.

29. Illa ut audivit, ſurgit citò, & venit ad eum :

30. nondum enim venerat Jeſus in caſtellum : ſed erat adhuc in illo loco, ubi occurrerat ei Martha.

31. Judæi ergo, qui erant cum ea in domo, & conſolabantur eam, cùm vidiſſent Mariam quia citò ſurrexit, & exiit, ſecuti

ſunt eam, dicentes: Quia vadit ad monumentum, ut ploret ibi.

32. Maria ergo, cùm veniſſet ubi erat Jeſus, videns eum, cecidit ad pedes ejus, & dicit ei: Domine, ſi fuiſſes hic, non eſſet mortuus frater meus.

33. Jeſus ergo, ut vidit eam plorantem, & Judæos, qui venerant cum ea, plorantes, infremuit ſpiritu, & turbavit ſeipſum,

34. & dixit: Ubi poſuiſtis eum? Dicunt ei: Domine, veni, & vide.

35. Et lacrymatus eſt Jeſus.

36. Dixerunt ergo Judæi: Ecce quomodo amabat eum.

‖ *Supr. 9. 6.* 37. Quidam autem ex ipſis dixerunt: ‖ Non poterat hic, qui aperuit oculos cæci nati, facere ut hic non moreretur?

38. Jeſus ergo rurſum fremens in ſemetipſo, venit ad monumentum. Erat autem ſpelunca: & lapis ſuperpoſitus erat ei.

39. Ait Jeſus: Tollite lapidem. Dicit ei Martha ſoror ejus, qui mortuus fuerat: Domine, jam fœtet, quatriduanus eſt enim.

40. Dicit ei Jeſus: Nonne dixi tibi quoniam ſi credideris, videbis gloriam Dei?

41. Tulerunt ergo lapidem. Jeſus autem elevatis ſurſum oculis, dixit: Pater gratias ago tibi quoniam audiſti me.

42. Ego autem ſciebam quia ſemper me audis, ſed propter populum, qui circumſtat, dixi: ut credant quia tu me miſiſti.

43. Hæc cùm dixiſſet, voce magna clamavit: Lazare veni foras.

44. Et ſtatim prodiit qui fuerat mortuus, ligatus pedes & manus inſtitis, & facies illius ſudario erat ligata. Dixit eis Jeſus: Solvite eum, & ſinite abire.

45. Multi ergo ex Judæis, qui venerant ad Mariam, & Martham, & viderant quæ fecit Jeſus, crediderunt in eum. A

46. Quidam autem ex ipſis abierunt ad Phariſæos, & dixerunt eis quæ fecit Jeſus.

47. † Collegerunt ergo Pontifices & Phariſæi concilium, & dicebant: Quid facimus, quia hic homo multa ſigna facit? † *Fer. 6. post Dom. Pass.*

48. Si dimittimus eum ſic, omnes credent in eum: & venient Romani, & tollent noſtrum locum, & gentem.

49. ‖ Unus autem ex ipſis Caiphas nomine, cùm eſſet Pontifex anni illius, dixit eis: Vos neſcitis quidquam, ‖ *Inf. 18. 14.*

50. nec cogitatis quia expedit vobis ut unus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat.

51. Hoc autem à ſemetipſo non dixit: ſed cùm eſſet Pontifex anni illius, prophetavit, quòd Jeſus moriturus erat pro gente,

52. & non tantùm pro gente, ſed ut filios Dei, qui erant diſperſi, congregaret in unum.

53. Ab illo ergo die cogitaverunt ut interficerent eum.

54. Jeſus ergo jam non in palam ambulabat apud Judæos, ſed abiit in regionem juxta deſertum, in civitatem, quæ dicitur Ephrem, & ibi morabatur cum diſcipulis ſuis.

55. Proximum autem erat Paſcha Judæorum: & aſcenderunt multi Jeroſolymam de regione ante Paſcha, ut ſanctificarent ſeipſos.

56. Quærebant ergo Jeſum: & colloquebantur ad invicem, in templo ſtantes: Quid putatis, quia non venit ad diem feſtum? Dederant autem Pontifices, & Phariſæi mandatum, ut ſi quis cognoverit ubi ſit, indicet ut apprehendant eum.

CAPUT XII.

Apud Martham & Lazarum receptus, unguento à Maria ungitur, murmurante Juda fure: cogitarunt autem principes ſacerdotum etiam Lazarum occidere: Jeſus aſello vectus cum honore Jeruſalem ingreditur; & gentilibus eum videre cupientibus, dicit horam ſuæ clarificationis inſtare, ſed granum frumenti priùs mortificandum: vox Patris auditur de clarificando nomine ſuo: princeps hujus mundi foras ejiciendus: de excæcatione Judæorum prophetata ab Iſaia: in Chriſto honoratur aut ſpernitur Pater.

1. JEſus ergo † ante ſex dies Paſchæ venit Bethaniam, ubi Lazarus fuerat mortuus, quem ſuſcitavit Jeſus. † *Fer. 2. Major. Hebdom. Matt. 26. 6. Marc. 14. 3.*

2. Fecerunt autem ei cœnam ibi: & Martha miniſtrabat, Lazarus verò unus erat ex diſcumbentibus cum eo.

3. Maria ergo accepit libram ungenti nardi piſtici, pretioſi, & unxit pedes Jeſu, & exterſit pedes ejus capillis ſuis: & domus impleta eſt ex odore unguenti.

4. Dixit ergo unus ex diſcipulis ejus, Judas Iſcariotes, qui erat eum traditurus:

5. Quare hoc unguentum non vænit trecentis denariis, & datum eſt egenis?

6. Dixit autem hoc, non quia de egenis pertinebat ad eum, ſed quia fur erat, & loculos habens, ea quæ mittebantur, portabat.

7. Dixit ergo Jeſus: Sinite illam ut in diem ſepulturæ meæ ſervet illud.

8. Pauperes enim ſemper habetis vobiſcum: me autem non ſemper habetis.

9. Cognovit ergo turba multa ex Judæis quia illic eſt: & venerunt, non propter Jeſum tantùm, ſed ut Lazarum viderent, quem ſuſcitavit à mortuis. A

† Sabb. post Dom. Paſſ.

10. † Cogitaverunt autem principes ſacerdotum, ut & Lazarum interficerent:

11. quia multi propter illum abibant ex Judæis, & credebant in Jeſum.

12. In craſtinum autem turba multa, quæ venerat ad diem feſtum, cùm audiſſent quia venit Jeſus Jeroſolymam:

13. acceperunt ramos palmarum, & proceſſerunt obviam ei, & clamabant: Hoſanna, benedictus, qui venit in nomine Domini, Rex Iſrael.

‖ Zach. 9. 9. Matt. 21. 7. Marc. 11. 7. Luc. 19. 35.

14. ‖ Et invenit Jeſus aſellum, & ſedit ſuper eum, ſicut ſcriptum eſt:

15. Noli timere filia Sion: ecce rex tuus venit ſedens ſuper pullum aſinæ.

16. Hæc non cognoverunt diſcipuli ejus primùm: ſed quando glorificatus eſt Jeſus, tunc recordati ſunt quia hæc erant ſcripta de eo: & hæc fecerunt ei.

17. Teſtimonium ergo perhibebat turba, quæ erat cum eo quando Lazarum vocavit de monumento, & ſuſcitavit eum à mortuis.

18. Propterea & obviam venit ei turba: quia audierunt eum feciſſe hoc ſignum.

19. Phariſæi ergo dixerunt ad ſemetipſos: Videtis quia nihil proficimus? ecce mundus totus poſt eum abiit.

20. Erant autem quidam Gentiles ex his, qui aſcenderant ut adorarent in die feſto.

21. Hi ergo acceſſerunt ad Philippum, qui erat à Bethſaida Galilææ, & rogabant eum, dicentes: Domine, volumus Jeſum videre.

22. Venit Philippus, & dicit Andreæ: Andreas rurſum, & Philippus dixerunt Jeſu.

23. Jeſus autem reſpondit eis, dicens: Venit hora, ut clarificetur Filius hominis.

† S. Laurent. Unius Mart. non Pontif. ‖ Matth. 10. 39. & 16. 25. Marc. 8. 35. Luc. 9. 24. & 17. 33.

24. † Amen, amen dico vobis, niſi granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit;

25. ipſum ſolum manet. Si autem mortuum fuerit, multum fructum affert. ‖ Qui amat animam ſuam, perdet eam: & qui odit animam ſuam in hoc mundo, in vitam æternam cuſtodit eam.

26. Si quis mihi miniſtrat, me ſequatur: & ubi ſum ego, illic & miniſter meus erit. Si quis mihi miniſtraverit, honorificabit eum Pater meus. A

27. Nunc anima mea turbata eſt. Et quid dicam? Pater, ſalvifica me ex hac hora. Sed propterea veni in horam hanc.

28. Pater, clarifica nomen tuum. Venit ergo vox de cœlo: Et clarificavi, & iterùm clarificabo.

29. Turba ergo, quæ ſtabat, & audierat, dicebat tonitruum eſſe factum. Alii dicebant: Angelus ei locutus eſt.

30. Reſpondit Jeſus, & dixit: Non propter me hæc vox venit, ſed propter vos.

31. † Nunc judicium eſt mundi: nunc princeps hujus mundi ejicietur foras.

† In Feſto S. Crucis.

32. Et ego ſi exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipſum.

33. (Hoc autem dicebat, ſignificans qua morte eſſet moriturus.)

34. Reſpondit ei turba: Nos audivimus ‖ ex lege, quia Chriſtus manet in æternum: & quomodo tu dicis, oportet exaltari Filium hominis? Quis eſt iſte Filius hominis?

‖ Pſal. 109. 4. & 116. 2. Iſai. 40. 8. Ezech. 37. 25.

35. Dixit ergo eis Jeſus: Adhuc modicum lumen in vobis eſt. Ambulate dum lucem habetis, ut non vos tenebræ comprehendant; & qui ambulat in tenebris, neſcit quò vadat.

36. Dum lucem habetis, credite in lucem, ut filii lucis ſitis. A Hæc locutus eſt Jeſus: & abiit, & abſcondit ſe ab eis. A

37. Cùm autem tanta ſigna feciſſet coram eis, non credebant in eum:

38. ut ſermo Iſaiæ prophetæ impleretur, quem dixit: ‖ Domine, quis credidit auditui noſtro? & brachium Domini cui revelatum eſt?

‖ Iſaiæ 53. 1. Rom. 10. 16.

39. Propterea non poterant credere, quia iterùm dixit Iſaias:

40. ‖ Excæcavit oculos eorum, & induravit cor eorum: ut non videant oculis, & non intelligant corde, & convertantur, & ſanem eos.

‖ Iſai. 6. 9. Matth. 13. 14. Marc. 4. 12. Luc. 8. 10. Actor. 28. 26. Rom. 11. 8.

41. Hæc dixit Iſaias, quando vidit gloriam ejus, & locutus eſt de eo.

42. Verumtamen & ex principibus multi crediderunt in eum: ſed propter Phariſæos non confitebantur, ut è ſynagoga non ejicerentur.

43. Dilexerunt enim gloriam hominum magis, quàm gloriam Dei.

44. Jeſus autem clamavit, & dixit: Qui credit in me, non credit in me, ſed in eum, qui miſit me.

45. Et qui videt me, videt eum, qui miſit me.

46. Ego lux in mundum veni: ut omnis, qui credit in me, in tenebris non maneat.

47. Et ſi quis audierit verba mea, & non cuſtodierit: ego non judico eum. Non enim veni ut judicem mundum, ſed ut ſalvificem mundum.

48. Qui ſpernit me, & non accipit verba mea: habet qui judicet eum. ‖ Sermo, quem locutus ſum, ille judicabit eum in noviſſimo die.

‖ Marc. 16. 16.

49. Quia ego ex meipſo non ſum locutus, ſed qui miſit me Pater, ipſe mihi mandatum dedit quid dicam, & quid loquar.

50. Et ſcio quia mandatum ejus vita æterna eſt. Quæ ergo ego loquor, ſicut dixit mihi Pater, ſic loquor.

CAPUT XIII.

Jeſus ſurgit à cœna linteo præcinctus ; lavat pedes diſcipulorum, renuente primùm Petro, exhortans ut idem invicem faciant : proditorem ſuum Joanni indicat ; quo poſt bucellam egreſſo, dicit ſe clarificatum ; de novo mandato dilectionis : Petro trinam prædicit ſui abnegationem.

† Fer. 5. in Cœna Domini. *Matth.* 26. 2. *Marc.* 14. 1. *Luc.* 22. 3. * Quartū & ultimū Paſcha miniſterii Chriſti, anno M. 4016. æræ vulg. 33. ætatis Chr. 37. Per. Jul. 4746. urbis cōd. 784. ann. Jul. 78. imperii Tiberii 19.

1. ANte † diem feſtum Paſchæ *, ſciens Je-
ſus quia venit hora ejus ut tranſeat ex
hoc mundo ad Patrem : cùm dilexiſſet ſuos, qui
erant in mundo, in finem dilexit eos.
2. Et cœna facta, cùm diabolus jam miſiſ-
ſet in cor, ut traderet eum Judas Simonis
Iſcariotæ :
3. ſciens quia omnia dedit ei Pater in ma-
nus, & quia à Deo exivit, & ad Deum va-
dit :
4. ſurgit à cœna, & ponit veſtimenta ſua :
& cùm accepiſſet linteum, præcinxit ſe.
5. Deinde mittit aquam in pelvim, & cœ-
pit lavare pedes diſcipulorum, & extergere
linteo, quo erat præcinctus.
6. Venit ergo ad Simonem Petrum. Et
dicit ei Petrus : Domine, tu mihi lavas pe-
des?
7. Reſpondit Jeſus, & dixit ei : Quod ego
facio, tu neſcis modò, ſcies autem poſtea.
8. Dicit ei Petrus : Non lavabis mihi pedes
in æternum. Reſpondit ei Jeſus : Si non lave-
ro te, non habebis partem mecum.
9. Dicit ei Simon Petrus : Domine, non
tantùm pedes meos, ſed & manus, & caput.
10. Dicit ei Jeſus : Qui lotus eſt, non indi-
get niſi ut pedes lavet, ſed eſt mundus totus.
Et vos mundi eſtis, ſed non omnes.
11. Sciebat enim quiſnam eſſet qui trade-
ret eum : propterea dixit : Non eſtis mundi
omnes.
12. Poſtquam ergo lavit pedes eorum, &
accepit veſtimenta ſua : cùm recubuiſſet iterùm,
dixit eis : Scitis quid fecerim vobis?
13. Vos vocatis me Magiſter, & Domi-
ne : & benè dicitis : ſum etenim.
14. Si ergo ego lavi pedes veſtros, Dominus,
& magiſter : & vos debetis alter alterius la-
vare pedes.
15. Exemplum enim dedi vobis, ut quem-
admodùm ego feci vobis, ita & vos facia-
tis. A
16. ‖ Amen, amen dico vobis : Non eſt ſer-
vus major domino ſuo : neque Apoſtolus ma-
jor eſt eo, qui miſit illum.
17. Si hæc ſcitis, beati eritis ſi feceri-
tis ea.
18. Non de omnibus vobis dico : ego ſcio
quos elegerim : ſed ut adimpleatur Scriptura :
‖ Qui manducat mecum panem, levabit con-
tra me calcaneum ſuum.
19. Amodò dico vobis, priuſquam fiat : ut
cùm factum fuerit, credatis, quia ego ſum.
20. ‖ Amen, amen dico vobis : Qui accipit
ſi quem miſero, me accipit : qui autem me
accipit, accipit eum, qui me miſit.
21. Cùm hæc dixiſſet Jeſus, turbatus eſt
ſpiritu : & proteſtatus eſt, & dixit : ‖ Amen,
amen dico vobis : Quia unus ex vobis tra-
det me.
22. Aſpiciebant ergo ad invicem diſcipuli,
hæſitantes de quo diceret.
23. Erat ergo recumbens unus ex diſcipulis
ejus in ſinu Jeſu, quem diligebat Jeſus.
24. Innuit ergo huic Simon Petrus : & dixit
ei : Quis eſt, de quo dicit?
25. Itaque cùm recubuiſſet ille ſupra pe-
ctus Jeſu, dicit ei : Domine quis eſt?
26. Reſpondit Jeſus : Ille eſt, cui ego intin-
ctum panem porrexero. Et cùm intinxiſſet
panem, dedit Judæ Simonis Iſcariotæ.
27. Et poſt buccellam, introivit in eum
ſatanas. Et dixit ei Jeſus : Quod facis, fac
citiùs.
28. Hoc autem nemo ſcivit diſcumbentium
ad quid dixerit ei.
29. Quidam enim putabant, quia loculos
habebat Judas, quòd dixiſſet ei Jeſus : Eme
ea, quæ opus ſunt nobis ad diem feſtum :
aut egenis ut aliquid daret :
30. Cùm ergo accepiſſet ille buccellam, exi-
vit continuò. Erat autem nox.
31. Cùm ergo exiſſet, dixit Jeſus : Nunc
clarificatus eſt Filius hominis : & Deus clari-
ficatus eſt in eo.
32. Si Deus clarificatus eſt in eo, & Deus
clarificabit eum in ſemetipſo : & continuò
clarificabit eum.
33. Filioli, adhuc modicum vobiſcum ſum.
‖ Quæretis me : & ſicut dixi Judæis : Quò ego

‖ *Matth.* 10. 24. *Luc.* 6. 40. *Infr.* 15. 20.
‖ *Pſ.* 40. 10.
‖ *Matth.* 10. 40. *Luc.* 10. 16.
‖ *Matth.* 26. 21. *Marc.* 14. 18. *Luc.* 22. 21.
‖ *Sup.* 7. 34.

vado,

vado, vos non poteſtis venire: & vobis dico modò.

34. ‖ Mandatum novum do vobis: Ut diligatis invicem, ſicut dilexi vos, ut & vos diligatis invicem.

‖ *Levit.* 19. 18. *Matth.* 22. 39. *Infr.* 15. 12.

35. In hoc cognoſcent omnes quia diſcipuli mei eſtis, ſi dilectionem habueritis ad invicem.

36. Dicit ei Simon Petrus: Domine, quò vadis? Reſpondit Jeſus: Quò ego vado, non potes me modò ſequi: ſequeris autem poſteà.

37. Dicit ei Petrus: Quare non poſſum te ſequi modò? ‖ animam meam pro te ponam.

‖ *Matt.* 26. 35. *Marc.* 14. 29. *Luc.* 22. 33.

38. Reſpondit ei Jeſus: Animam tuam pro me pones? Amen, amen dico tibi: Non cantabit gallus, donec ter me neges.

CAPUT XIV.

Conſolando diſcipulos ait multas in domo Patris eſſe manſiones, ſeque rurſum illos aſſumpturum: Thomæ dicit, ſe eſſe viam, veritatem & vitam; Philippo autem, Patrem in ſe videri; illoſque accepturos quidquid ſuo nomine petierint, & ſe alium Paraclitum à Patre eis miſſurum: docet quis ipſum diligere dicendus ſit, & qualem pacem relinquat diſcipulis, qui de ipſius diſceſſu meritò gaudere deberent.

† Sanct. Apost. Philip. et Jac.

1. NOn † turbetur cor veſtrum. Creditis in Deum, & in me credite.

2. In domo Patris mei manſiones multæ ſunt. Si quò minùs dixiſſem vobis; Quia vado parare vobis locum.

3. Et ſi abiero, & præparavero vobis locum: iterùm venio, & accipiam vos ad me ipſum, ut ubi ſum ego, & vos ſitis.

4. Et quò ego vado ſcitis, & viam ſcitis.

5. Dicit ei Thomas: Domine, neſcimus quò vadis: & quomodò poſſumus viam ſcire?

6. Dicit ei Jeſus: Ego ſum via, & veritas, & vita. Nemo venit ad Patrem, niſi per me.

7. Si cognoviſſetis me, & Patrem meum utique cognoviſſetis: & amodò cognoſcetis eum, & vidiſtis eum.

8. Dicit ei Philippus: Domine, oſtende nobis Patrem, & ſufficit nobis.

9. Dicit ei Jeſus: Tanto tempore vobiſcum ſum: & non cognoviſtis me? Philippe, qui videt me, videt & Patrem. Quomodo tu dicis: Oſtende nobis Patrem?

10. Non creditis quia ego in Patre, & Pater in me eſt? Verba, quæ ego loquor vobis, à meipſo non loquor. Pater autem in me manens, ipſe facit opera.

11. Non creditis quia ego in Patre, & Pater in me eſt?

12. Alioquin propter opera ipſa credite. Amen, amen dico vobis, qui credit in me, opera, quæ ego facio, & ipſe faciet, & majora horum faciet: quia ego ad Patrem vado.

‖ *Matt.* 7. 7. & 21. 22. *Marc.* 11. 24. *Inf.* 16. 23.

13. ‖ Et quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam: A ut glorificetur Pater in Filio.

14. Si quid petieritis me in nomine meo, hoc faciam.

† In Vig. Pentec.

15. † Si diligitis me, mandata mea ſervate.

16. Et ego rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiſcum in æternum,

17. Spiritum veritatis, quem mundus non poteſt accipere, quia non videt eum, nec ſcit eum. Vos autem cognoſcetis eum; quia apud vos manebit, & in vobis erit.

18. Non relinquam vos orphanos: veniam ad vos.

19. Adhuc modicum: & mundus me jam non videt. Vos autem videtis me: quia ego vivo, & vos vivetis.

20. In illo die vos cognoſcetis, quia ego ſum in Patre meo, & vos in me, & ego in vobis.

21. Qui habet mandata mea, & ſervat ea: ille eſt, qui diligit me. Qui autem diligit me, diligetur à Patre meo: & ego diligam eum, & manifeſtabo ei meipſum. A

22. Dicit ei Judas, non ille Iſcariotes: Domine, quid factum eſt, quia manifeſtaturus es nobis teipſum, & non mundo?

23. Reſpondit Jeſus, & dixit ei: † Si quis diligit me, ſermonem meum ſervabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus: † Dom. Pentec.

24. qui non diligit me, ſermones meos non ſervat. Et ſermonem quem audiſtis, non eſt meus: ſed ejus, qui miſit me, Patris.

25. Hæc locutus ſum vobis, apud vos manens.

26. Paraclitus autem Spiritus ſanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & ſuggeret vobis omnia, quæcumque dixero vobis.

27. Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis: non quomodo mundus dat, ego do vobis. Non turbetur cor veſtrum, neque formidet.

28. Audiſtis quia ego dixi vobis: Vado, & venio ad vos. Si diligeretis me, gauderetis utique, quia vado ad Patrem: quia Pater major me eſt.

29. Et nunc dixi vobis priùs quàm fiat: ut dum factum fuerit, credatis.

30. Jam non multa loquar vobiſcum. Venit enim princeps mundi hujus, & in me non habet quidquam.

31. Sed ut cognoſcat mundus, quia diligo Patrem, & ‖ ſicut mandatum dedit mihi Pater, ſic facio. A Surgite, eamus hinc. ‖ *Infer.* 3. 31.

CAPUT XV.

Chriſtus vitis, Pater agricola, diſcipuli verò palmites: præceptum Chriſti de mutua dilectione frequenter iteratum: Apoſtoli amici Chriſti, quibus ſecreta ſua communicavit, & elegit eos ut fructum perpetuum afferrent: quos roborat adverſus mundi odium ac perſecutiones, dicens Judæos excuſationem non habere de peccato ſuo.

1. EGo † ſum vitis vera: & Pater meus agricola eſt. † Unius Mart. Temp. Pasch.

2. Omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum: & omnem, qui fert fructum, purgabit eum, ut fructum plus afferat.

3. ‖ Jam vos mundi eſtis propter ſermonem, quem locutus ſum vobis. ‖ *Supr.* 13. 10.

4. Manete in me: & ego in vobis. Sicut palmes non poteſt ferre fructum à ſemetipſo, niſi manſerit in vite: ſic nec vos, niſi in me manſeritis.

† Item aliud pro Eod.

5. † Ego ſum vitis, vos palmites: qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum: quia ſine me nihil poteſtis facere.

6. Si quis in me non manſerit, mittetur foras ſicut palmes, & areſcet, & colligent eum, & in ignem mittent, & ardet.

7. Si manſeritis in me, & verba mea in vobis manſerint: quodcumque volueritis petetis, & fiet vobis.

8. In hoc clarificatus eſt Pater meus, ut fructum plurimum afferatis, & efficiamini mei diſcipuli.

9. Sicut dilexit me Pater, & ego dilexi vos. Manete in dilectione mea.

10. Si præcepta mea ſervaveritis, manebitis in dilectione mea, ſicut & ego Patris mei præcepta ſervavi, & maneo in ejus dilectione.

11. Hæc locutus ſum vobis, ut gaudium meum in vobis ſit, & gaudium veſtrum impleatur.

† In Vigilia Unius Apost. ‖ Supr. 13. 34. Ephes. 5. 2. 1. Theſſ. 4. 9

12. † ‖ Hoc eſt præceptum meum, ut diligatis invicem, ſicut dilexi vos.

13. Majorem hac dilectionem nemo habet, ut animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis.

14. Vos amici mei eſtis, ſi feceritis quæ ego præcipio vobis.

15. Jam non dicam vos ſervos: quia ſervus neſcit, quid faciat dominus ejus. Vos autem dixi amicos: quia omnia quæcumque audivi à Patre meo, nota feci vobis.

‖ Matth. 28. 19.

16. Non vos me elegiſtis: ſed ego elegi vos, & poſui vos ‖ ut eatis, & fructum afferatis, & fructus veſter maneat: ut quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, det vobis. A

‖ 1. Joan. 3. 11. & 4. 7. † Apost. Simon. et Jud.

17. ‖ † Hæc mando vobis, ut diligatis invicem.

18. Si mundus vos odit: ſcitote quia me priorem vobis odio habuit.

19. Si de mundo fuiſſetis: mundus quod ſuum erat diligeret: quia verò de mundo non eſtis, ſed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus.

‖ Sup. 13. 16 Matth. 10. 27. ‖ Matth. 24. 9.

20. Mementote ſermonis mei, quem ego dixi vobis: ‖ Non eſt ſervus major domino ſuo. Si me perſecuti ſunt, & ‖ vos perſequentur: ſi ſermonem meum ſervaverunt, & veſtrum ſervabunt.

21. Sed hæc omnia facient vobis propter nomen meum: quia neſciunt eum, qui miſit me.

22. Si non veniſſem, & locutus fuiſſem eis, peccatum non haberent: nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo.

23. Qui me odit, & Patrem meum odit.

24. Si opera non feciſſem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent: nunc autem & viderunt, & oderunt & me, & Patrem meum.

25. Sed ut adimpleatur ſermo, qui in lege eorum ſcriptus eſt: ‖ Quia odio habuerunt me gratis. A

‖ Pſalm. 24. 19. ‖ Luc. 24. 49. † Dom. int. Oct. Paſch.

26. ‖ † Cùm autem venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis à Patre, ſpiritum veritatis, qui à Patre procedit, ille teſtimonium perhibebit de me:

27. & vos teſtimonium perhibebitis, quia ab initio mecum eſtis.

CAPUT. XVI.

Diſcipulis prædicit futuras perſecutiones, & quòd eis expediat ut ipſe vadat, quò veniat Paraclitus qui mundum arguat, ipſoſque doceat, & Chriſtum clarificet: declarat quod dixerat: Modicum & jam non videbitis me, &c. *addens ſimilitudinem de muliere pariente: hortatur ut à Patre petant ipſius nomine; prædicitque ipſorum fugam.*

1. HÆc locutus ſum vobis, ut non ſcandalizemini.

2. Abſque ſynagogis facient vos: ſed venit hora, ut omnis qui interficit vos, arbitretur obſequium ſe præſtare Deo.

3. Et hæc facient vobis, quia non noverunt Patrem, neque me.

4. Sed hæc locutus ſum vobis: ut cùm venerit hora, eorum reminiſcamini, quia ego dixi vobis. A

5. Hæc autem vobis ab initio non dixi, quia vobiſcum eram: Et nunc † vado ad eum, qui miſit me; & nemo ex vobis interrogat me, Quò vadis? † Dom. 4. Post Paſch.

6. Sed quia hæc locutus ſum vobis, triſtitia implevit cor veſtrum.

7. Sed ego veritatem dico vobis: expedit vobis ut ego vadam: ſi enim non abiero, Paraclitus non veniet ad vos: ſi autem abiero, mittam eum ad vos.

8. Et cùm venerit ille, arguet mundum de peccato, & de juſtitia, & de judicio.

9. De peccato quidem: quia non crediderunt in me:

10. de juſtitia verò: quia ad Patrem vado: & jam non videbitis me:

11. de judicio autem: quia princeps hujus mundi jam judicatus eſt.

12. Adhuc multa habeo vobis dicere: ſed non poteſtis portare modò.

13. Cùm autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem, non enim loquetur à ſemetipſo: ſed quæcumque audiet loquetur, & quæ ventura ſunt annuntiabit vobis.

14. Ille me clarificabit: quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis.

15. Omnia quæcumque habet Pater, mea ſunt. Propterea dixi: quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis. A

16. † Modicum, & jam non videbitis me: & iterùm modicum, & videbitis me: quia vado ad Patrem. † Dom. 3. Post Paſch.

17. Dixerunt ergo ex diſcipulis ejus ad invicem: Quid eſt hoc, quod dicit nobis: Modicum, & non videbitis me: & iterùm modicum, & videbitis me, & quia vado ad Patrem?

18. Dicebant ergo: Quid eſt hoc, quod dicit, Modicum? neſcimus quid loquitur.

19. Cognovit autem Jeſus, quia volebant eum interrogare, & dixit eis: De hoc quæritis inter vos quia dixi, Modicum, & non videbitis me: & iterùm modicum, & videbitis me.

20. † Amen, amen dico vobis: quia plorabitis, & flebitis vos, mundus autem gaudebit: vos autem contriſtabimini, ſed triſtitia veſtra vertetur in gaudium. † Plur. Mart. Temp. Paſch.

21. Mulier cùm parit, triſtitiam habet, quia venit hora ejus: cùm autem pepererit puerum, jam non meminit preſſuræ propter gaudium: quia natus eſt homo in mundum.

22. Et vos igitur nunc quidem triſtitiam habetis, iterum autem videbo vos, & gaudebit cor veſtrum: & gaudium veſtrum nemo tollet à vobis. A

† Dom. 5. Post Pasch. || Matth. 7. 7. & 21. 22. Marc. 11. 24. Luc. 11. 9. Sup. 14. 13. Jacob 1. 5.

23. Et in illo die me non rogabitis quidquam. † || Amen, amen dico vobis: ſi quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.

24. Uſque modò non petiſtis quidquam in nomine meo: Petite, & accipietis, ut gaudium veſtrum ſit plenum.

25. Hæc in proverbiis locutus ſum vobis. Venit hora cùm jam non in proverbiis loquar vobis, ſed palam de Patre annuntiabo vobis.

26. In illo die in nomine meo petetis: & non dico vobis quia ego rogabo Patrem de vobis:

27. Ipſe enim Pater amat vos, quia vos me amaſtis, & credidiſtis, quia ego à Deo exivi.

28. Exivi à Patre, & veni in mundum: iterùm relinquo mundum, & vado ad Patrem.

29. Dicunt ei diſcipuli ejus: Ecce nunc palam loqueris, & proverbium nullum dicis.

30. Nunc ſcimus quia ſcis omnia, & non opus eſt tibi ut quis te interroget: in hoc credimus quia à Deo exiſti. A

31. Reſpondit eis Jeſus: Modò creditis?

|| Matt. 26. 31. Marc. 14. 27.

32. || Ecce venit hora, & jam venit, ut diſpergamini unuſquiſque in propria, & me ſolum relinquatis: & non ſum ſolus, quia Pater mecum eſt.

33. Hæc locutus ſum vobis, ut in me pacem habeatis. In mundo preſſuram habebitis: ſed confidite, ego vici mundum.

CAPUT XVII.

Oratio Chriſti ad Patrem pro utriuſque clarificatione, pro diſcipulis & iis qui per illos in ipſum eſſent credituri, ut ſerventur à malo, & omnes ſint unum, munduſque cognoſcat ipſum fuiſſe à Patre miſſum.

† In Vigil. Ascension. || Matt. 28. 18.

1. HÆc locutus eſt Jeſus: & ſublevatis oculis in cœlum, dixit: † Pater venit hora, clarifica filium tuum, ut filius tuus clarificet te:

2. || Sicut dediſti ei poteſtatem omnis carnis, ut omne, quod dediſti ei, det eis vitam æternam.

3. Hæc eſt autem vita æterna: Ut cognoſcant te, ſolum Deum verum, & quem miſiſti Jeſum Chriſtum.

4. Ego te clarificavi ſuper terram: opus conſummavi, quod dediſti mihi ut faciam:

5. & nunc clarifica me tu Pater apud temetipſum, claritate, quam habui priùs, quàm mundus eſſet, apud te.

6. Manifeſtavi nomen tuum hominibus, quos dediſti mihi de mundo: Tui erant, & mihi eos dediſti: & ſermonem tuum ſervaverunt.

7. Nunc cognoverunt quia omnia, quæ dediſti mihi, abs te ſunt:

8. quia verba, quæ dediſti mihi, dedi eis: & ipſi acceperunt, & cognoverunt verè quia à te exivi, & crediderunt quia tu me miſiſti.

9. Ego pro eis rogo: non pro mundo rogo, ſed pro his, quos dediſti mihi: quia tui ſunt:

10. & mea omnia tua ſunt, & tua mea ſunt: & clarificatus ſum in eis.

11. Et jam non ſum in mundo, & hi in mundo ſunt, & ego ad te venio. * Pater ſancte, ſerva eos in nomine tuo, quos dediſti mihi: ut ſint unum, ſicut & nos.

12. Cùm eſſem cum eis, ego ſervabam eos in nomine tuo. || Quos dediſti mihi, cuſtodivi: & nemo ex eis periit, niſi filius perditionis, || ut Scriptura impleatur. || Infr. 18. 9 | Pſalm. 108. 8.

13. Nunc autem ad te venio: & hæc loquor in mundo, ut habeant gaudium meum impletum in ſemetipſis.

14. Ego dedi eis ſermonem tuum, & mundus eos odio habuit, quia non ſunt de mundo, ſicut & ego non ſum de mundo.

15. Non rogo ut tollas eos de mundo, ſed ut ſerves eos à malo.

16. De mundo non ſunt, ſicut & ego non ſum de mundo.

17. Sanctifica eos in veritate. Sermo tuus veritas eſt.

18. Sicut tu me miſiſti in mundum, & ego miſi eos in mundum.

19. Et pro eis ego ſanctifico meipſum: ut ſint & ipſi ſanctificati in veritate.

20. Non pro eis autem rogo tantùm, ſed & pro eis, qui credituri ſunt per verbum eorum in me:

21. ut omnes unum ſint, ſicut tu Pater, in me, & ego in te, ut & ipſi in nobis unum ſint: ut credat mundus, quia tu me miſiſti.

22. Et ego claritatem, quam dediſti mihi, dedi eis: ut ſint unum, ſicut & nos unum ſumus.

23. Ego in eis, & tu in me: ut ſint conſummati in unum: & cognoſcat mundus quia tu me miſiſti, & dilexiſti eos, ſicut & me dilexiſti.

24. Pater, quos dediſti mihi, volo ut ubi ſum ego, & illi ſint mecum: ut videant claritatem meam, quam dediſti mihi: quia dilexiſti me ante conſtitutionem mundi.

25. Pater juſte, mundus te non cognovit, ego autem te cognovi: & hi cognoverunt, quia tu me miſiſti.

26. Et notum feci eis nomen tuum, & notum faciam: ut dilectio, qua dilexiſti me, in ipſis ſit, & ego in ipſis.

CAPUT XVIII.

Jeſus à Judæis capitur, illis primùm ad ipſius verbum in terram cadentibus: ad Annam & Caipham ducitur: reſpondens interroganti Pontifici, alapa cæditur: ter à Petro negatur: ductus in prætorium, dicit Pilato ſuum regnum non eſſe de hoc mundo: Judæi Jeſum mori cupiunt, ſoluto Barabba.

† Passio Fer. 6. In Parasc. 2. Reg. 15. 23. || Matt. 26. 36. Marc. 14. 32. Luc. 22. 39.

1. HÆc cùm dixiſſet Jeſus, † egreſſus eſt cum diſcipulis ſuis trans Torrentem Cedron, ubi erat hortus, in quem introivit ipſe, & diſcipuli ejus.

2. Sciebat autem & Judas, qui tradebat

eum

eum, locum: quia frequenter Jeſus convenerat illuc cum diſcipulis ſuis.

‖ *Matt.* 26. 47. *Marc.* 14. 43. *Luc.* 22. 47.

3. ‖ Judas ergo cùm accepiſſet cohortem, & à Pontificibus, & Phariſæis miniſtros, venit illuc cum laternis, & facibus, & armis.

4. Jeſus itaque ſciens omnia, quæ ventura erant ſuper eum, proceſſit, & dixit eis: Quem quæritis?

5. Reſponderunt ei: Jeſum Nazarenum. Dicit eis Jeſus: Ego ſum. Stabat autem & Judas, qui tradebat eum, cum ipſis.

6. Ut ergo dixit eis: Ego ſum: abierunt retrorſum, & ceciderunt in terram.

7. Iterùm ergo interrogavit eos: Quem quæritis? Illi autem dixerunt: Jeſum Nazarenum.

8. Reſpondit Jeſus: Dixi vobis, quia ego ſum: ſi ergo me quæritis, ſinite hos abire.

‖ *Sup.* 17. 12.

9. Ut impleretur ſermo, quem dixit: ‖ Quia quos dediſti mihi, non perdidi ex eis quemquam.

10. Simon ergo Petrus habens gladium eduxit eum: & percuſſit pontificis ſervum: & abſcidit auriculam ejus dexteram. Erat autem nomen ſervo Malchus.

11. Dixit ergo Jeſus Petro: Mitte gladium tuum in vaginam. Calicem, quem dedit mihi Pater, non vis ut bibam illum?

12. Cohors ergo, & tribunus, & miniſtri Judæorum comprehenderunt Jeſum, & ligaverunt eum:

‖ *Luc.* 3. 2.

13. Et adduxerunt eum ad ‖ Annam primùm, erat enim ſocer Caiphæ, qui erat pontifex anni illius.

‖ *Sup.* 11. 49.

14. Erat autem Caiphas, ‖ qui conſilium dederat Judæis: Quia expedit, unum hominem mori pro populo.

15. Sequebatur autem Jeſum Simon Petrus, & alius diſcipulus. Diſcipulus autem ille erat notus pontifici, & introivit cum Jeſu in atrium pontificis.

‖ *Matt.* 26. 58. *Marc.* 14. 54. *Luc.* 22. 55.

16. Petrus autem ſtabat ad oſtium foris. ‖ Exivit ergo diſcipulus alius, qui erat notus pontifici, & dixit oſtiariæ, & introduxit Petrum.

17. Dicit ergo Petro ancilla oſtiaria: Numquid & tu ex diſcipulis es hominis iſtius? Dicit ille: Non ſum.

18. Stabant autem ſervi, & miniſtri ad prunas, quia frigus erat, & calefaciebant ſe: erat autem cum eis & Petrus ſtans, & calefaciens ſe.

19. Pontifex ergo interrogavit Jeſum de diſcipulis ſuis, & de doctrina ejus.

20. Reſpondit ei Jeſus: Ego palam locutus ſum mundo: ego ſemper docui in ſynagoga, & in templo, quò omnes Judæi conveniunt: & in occulto locutus ſum nihil.

21. Quid me interrogas? interroga eos, qui audierunt quid locutus ſim ipſis: ecce hi ſciunt quæ dixerim ego.

22. Hæc autem cùm dixiſſet, unus aſſiſtens miniſtrorum dedit alapam Jeſu, dicens: Sic reſpondes pontifici?

23. Reſpondit ei Jeſus: Si malè locutus ſum, teſtimonium perhibe de malo: ſi autem benè, quid me cædis?

‖ *Matt.* 26. 57. *Marc.* 14. 53. *Luc.* 22. 54. ‖ *Matt.* 26. 69.

24. ‖ Et miſit eum Annas ligatum ad Caipham pontificem.

25. Erat autem Simon Petrus ſtans, & calefaciens ſe. ‖ Dixerunt ergo ei: Nūquid & tu ex diſcipulis ejus es? Negavit ille, & dixit: Non ſum.

26. Dicit ei unus ex ſervis pontificis, cognatus ejus, cujus abſcidit Petrus auriculam: Nonne ego te vidi in horto cum illo? *Marc.* 14. 67. *Luc.* 22. 56.

27. Iterùm ergo negavit Petrus: & ſtatim gallus cantavit.

‖ *Matth.* 27. 2. *Marc.* 15. 1. ‖ *Act.* 10. 28. & 11. 3.

28. ‖ Adducunt ergo Jeſum à Caipha in prætorium. Erat autem manè: & ipſi non introierunt in prætorium, ‖ ut non contaminarentur, ſed ut manducarent Paſcha.

29. Exivit ergo Pilatus ad eos foras, & dixit: Quam accuſationem affertis adversùs hominem hunc?

30. Reſponderunt, & dixerunt ei: Si non eſſet hic malefactor, non tibi tradidiſſemus eum.

31. Dixit ergo eis Pilatus: Accipite eum vos, & ſecundùm legem veſtram judicate eum. Dixerunt ergo ei Judæi: Nobis non licet interficere quemquam.

‖ *Matth.* 20. 19. ‖ *Matth.* 27. 11. *Marc.* 15. 2. *Luc.* 23. 3.

32. ‖ Ut ſermo Jeſu impleretur, quem dixit, ſignificans qua morte eſſet moriturus.

33. ‖ Introivit ergo iterum in prætorium Pilatus, & vocavit Jeſum, & dixit ei: Tu es rex Judæorum?

34. Reſpondit Jeſus: A temetipſo hoc dicis, an alii dixerunt tibi de me?

35. Reſpondit Pilatus: Numquid ego Judæus ſum? Gens tua, & pontifices tradiderunt te mihi: quid feciſti?

36. Reſpondit Jeſus: Regnum meum non eſt de hoc mundo: ſi ex hoc mundo eſſet regnum meum, miniſtri mei utique decertarent ut non traderer Judæis: nunc autem regnum meum non eſt hinc.

37. Dixit itaque ei Pilatus: Ergo rex es tu? Reſpondit Jeſus: Tu dicis quia rex ſum ego. Ego in hoc natus ſum, & ad hoc veni in mundum, ut teſtimonium perhibeam veritati: omnis, qui eſt ex veritate, audit vocem meam.

38. Dicit ei Pilatus. Quid eſt veritas? Et cùm hoc dixiſſet, iterùm exivit ad Judæos, & dicit eis: Ego nullam invenio in eo cauſam.

39. ‖ Eſt autem conſuetudo vobis ut unum dimittam vobis in Paſcha: vultis ergo dimittam vobis regem Judæorum?

‖ *Matth.* 27. 15. *Marc.* 15. 6. *Luc.* 23. 17.

40. Clamaverunt ergo rurſum omnes, dicentes: Non hunc, ſed Barabbam. Erat autem Barabbas latro.

CAPUT XIX.

A Pilato flagellatus, variiſque modis afflictus, & ſpinis coronatus, ad mortem depoſcitur: rurſumque à Pilato examinatus, oſtendit illum deſuper tantùm habere in ipſum poteſtatem: Pilatus meticuloſus, Jeſum, quem regem dicit Judæorum, morti adjudicat: Jeſus bajulans ſibi crucem, inter latrones crucifigitur; poſito à Pilato ſuper crucem titulo, diviſiſque à militibus veſtimentis, & ſorte de tunica miſſa: Jeſus matri Joannem, matremque Joanni commendat; & ſitiens aceto potatur, conſummatiſque omnibus tradit ſpiritum: fractis latronum cruribus, ex aperto Chriſti latere ſanguis & aqua profluit; ejuſque corpus myrrha & aloe conditum ſepelitur.

1. TUnc ergo apprehendit Pilatus Jeſum, & flagellavit. *Matth.* 27. 27. *Marc.* 15. 16.

2. Et milites plectentes coronam de ſpinis,

impo-

impoſuerunt capiti ejus: & veſte purpurea circumdederunt eum.

3. Et veniebant ad eum, & dicebant: Ave rex Judæorum: & dabant ei alapas.

4. Exivit ergo iterùm Pilatus foras, & dicit eis: Ecce adduco vobis eum foras, ut cognoſcatis quia nullam invenio in eo cauſam.

5. (Exivit ergo Jeſus portans coronam ſpineam, & purpureum veſtimentum:) Et dicit eis: Ecce homo.

6. Cùm ergo vidiſſent eum Pontifices, & miniſtri, clamabant, dicentes: Crucifige, crucifige eum. Dicit eis Pilatus: Accipite eum vos, & crucifigite: ego enim non invenio in eo cauſam.

7. Reſponderunt ei Judæi: Nos legem habemus, & ſecundùm legem debet mori, quia filium Dei ſe fecit.

8. Cùm ergo audiſſet Pilatus hunc ſermonem, magis timuit.

9. Et ingreſſus eſt prætorium iterùm: & dixit ad Jeſum: Unde es tu? Jeſus autem reſponſum non dedit ei.

10. Dicit ergo ei Pilatus: Mihi non loqueris? neſcis quia poteſtatem habeo crucifigere te, & poteſtatem habeo dimittere te?

11. Reſpondit Jeſus: Non haberes poteſtatem adversùm me ullam, niſi tibi datum eſſet deſuper. Propterea qui me tradidit tibi, majus peccatum habet.

12. Et exinde quærebat Pilatus dimittere eum. Judæi autem clamabant dicentes: Si hunc dimittis, non es amicus Cæſaris. Omnis enim, qui ſe regem facit, contradicit Cæſari.

13. Pilatus autem cùm audiſſet hos ſermones, adduxit foras Jeſum: & ſedit pro tribunali, in loco qui dicitur Lithoſtrotos, Hebraicè autem Gabbatha.

14. Erat autem Paraſceve Paſchæ, hora quaſi ſexta, & dicit Judæis: Ecce rex veſter.

15. Illi autem clamabant: Tolle, tolle, crucifige eum. Dicit eis Pilatus: Regem veſtrum crucifigam? Reſponderunt Pontifices: Non habemus Regem, niſi Cæſarem.

16. Tunc ergo tradidit eis illum ut crucifigeretur. Suſceperunt autem Jeſum, & eduxerunt.

17. ‖ Et bajulans ſibi crucem, exivit in eum, qui dicitur Calvariæ, locum, Hebraicè autem Golgotha: ‖ Matth. 27. 33. Marc. 15. 22. Luc. 23. 33.

18. ubi crucifixerunt eum, & cum eo alios duos, hinc, & hinc, medium autem Jeſum.

19. Scripſit autem & titulum Pilatus: & poſuit ſuper crucem. Erat autem ſcriptum: Jeſus Nazarenus, Rex Judæorum.

20. Hunc ergo titulum multi Judæorum legerunt: quia propè civitatem erat locus, ubi crucifixus eſt Jeſus. Et erat ſcriptum Hebraicè, Græcè, & Latinè.

21. Dicebant ergo Pilato Pontifices Judæorum: Noli ſcribere, Rex Judæorum: ſed quia ipſe dixit: Rex ſum Judæorum.

22. Reſpondit Pilatus: Quod ſcripſi, ſcripſi.

23. Milites ergo cùm crucifixiſſent eum, ‖ acceperunt veſtimenta ejus, (& fecerunt quatuor partes: unicuique militi partem) & tunicam. Erat autem tunica inconſutilis, deſuper contexta per totum. ‖ Matth. 27. 35. Marc. 15. 24. Luc. 23. 34.

24. Dixerunt ergo ad invicem: Non ſcindamus eam, ſed ſortiamur de illa cujus ſit. Ut Scriptura impleretur, dicens: ‖ Partiti ſunt veſtimenta mea ſibi: & in veſtem meam miſerunt ſortem. Et milites quidem hæc fecerunt. ‖ Pſalm. 21. 19.

25. Stabant autem juxta crucem Jeſu mater ejus, & ſoror matris ejus Maria Cleophę, & Maria Magdalene.

26. Cùm vidiſſet ergo Jeſus matrem, & diſcipulum ſtantem, quem diligebat, dicit matri ſuæ: Mulier, ecce filius tuus.

27. Deinde dicit diſcipulo: Ecce mater tua. Et ex illa hora accepit eam diſcipulus in ſua.

28. Poſtea ſciens Jeſus quia omnia conſummata ſunt, ‖ ut conſummaretur Scriptura, dixit: Sitio. ‖ Pſalm. 68. 22.

29. Vas ergo erat poſitum aceto plenum. Illi autem ſpongiam plenam aceto, hyſſopo circumponentes, obtulerunt ori ejus.

30. Cùm ergo accepiſſet Jeſus acetum, dixit: Conſummatum eſt. Et inclinato capite tradidit ſpiritum.

31. Judæi ergo, (quoniam paraſceve erat) ut non remanerent in cruce corpora ſabbato, (erat enim magnus dies ille Sabbati) rogaverunt Pilatum ut frangerentur eorum crura, & tollerentur.

32. Ve-

32. Venerunt ergo milites : & primi quidem fregerunt crura, & alterius, qui crucifixus eſt cum eo.

33. Ad Jeſum autem cùm veniſſent, ut viderunt eum jam mortuum, non fregerunt ejus crura:

34. ſed unus militum lancea latus ejus aperuit, & continuò exivit ſanguis, & aqua.

35. Et qui vidit, teſtimonium perhibuit : & verum eſt teſtimonium ejus. Et ille ſcit, quia vera dicit : ut & vos credatis.

¶ Exod. 12. 46. Num. 9. 12. ¶ Zach. 12. 10. ‖ Matth. 27. 57. Marc. 15. 43. Luc. 23. 50.

36. Facta ſunt enim hæc, ut Scriptura impleretur : ‖ Os non comminuetis ex eo.

37. Et iterùm alia Scriptura dicit : ‖ Videbunt in quem transfixerunt.

38. ‖ Poſt hæc autem rogavit Pilatum Joſeph ab Arimathæa, (eo quòd eſſet diſcipulus Jeſu, occultus autem propter metum Judæorum,) ut tolleret corpus Jeſu. Et permiſit Pilatus. Venit ergo, & tulit corpus Jeſu.

‖ Supr. 3. 2.

39. Venit autem & Nicodemus, ‖ qui venerat ad Jeſum nocte primùm, ferens mixturam myrrhæ, & aloes, quaſi libras centum.

40. Acceperunt ergo corpus Jeſu, & ligaverunt illud linteis cum aromatibus, ſicut mos eſt Judæis ſepelire.

41. Erat autem in loco, ubi crucifixus eſt, hortus : & in horto monumentum novum, in quo nondum quiſquam poſitus erat.

42. Ibi ergo propter Paraſceven Judæorum, quia juxta erat monumentum, poſuerunt Jeſum. A

C A P U T XX.

Maria Magdalene prima venit ad monumentum, deinde Petrus & Joannes : illa plorans ad monumentum videt Angelos, tandemque Jeſum agnoſcit : qui apparens Apoſtolis, pacem illis optat ; & oſtenſis manibus ac latere, dat eis Spiritum ſanctum, ut peccata remittant ac retineant : rurſumque non credenti Thomæ apparens cum reliquis diſcipulis, corpus prebet palpandum ; beatos dicens, qui in ipſo non viſo crediderunt : multa Chriſti ſigna non ſunt in hoc libro ſcripta.

† Sabb. in Albis. Matt. 28. 1. Marc. 16. Luc. 24. 1.

1. UNa † autem ſabbati, Maria Magdalene venit manè, cùm adhuc tenebræ eſſent, ad monumentum : & vidit lapidem ſublatum à monumento.

2. Cucurrit ergo, & venit ad Simonem Petrum, & ad alium diſcipulum, quem amabat Jeſus, & dicit illis : Tulerunt Dominum de monumento, & neſcimus ubi poſuerunt eum.

3. Exiit ergo Petrus, & ille alius diſcipulus, & venerunt ad monumentum.

4. Currebant autem duo ſimul, & ille alius diſcipulus præcucurrit citiùs Petro, & venit primus ad monumentum.

5. Et cùm ſe inclinaſſet, vidit poſita linteamina, non tamen introivit.

6. Venit ergo Simon Petrus ſequens eum, & introivit in monumentum, & vidit linteamina poſita,

7. & ſudarium, quod fuerat ſuper caput ejus, non cum linteaminibus poſitum, ſed ſeparatim involutum in unum locum.

8. Tunc ergo introivit & ille diſcipulus, qui venerat primus ad monumentum : & vidit, & credidit :

9. nondum enim ſciebant Scripturam, quia oportebat eum à mortuis reſurgere. A

10. Abierunt ergo iterùm diſcipuli ad ſemetipſos.

† Fer. 5. Post Pasch. ‖ Matth. 28. 1. Marc 16. 5. Luc. 24. 4.

11. † ‖ Maria autem ſtabat ad monumentum foris, plorans. Dum ergo fleret, inclinavit ſe, & proſpexit in monumentum :

12. & vidit duos angelos in albis, ſedentes, unum ad caput, & unum ad pedes, ubi poſitum fuerat corpus Jeſu.

13. Dicunt ei illi : Mulier, quid ploras ? Dicit eis : quia tulerunt Dominum meum, & neſcio ubi poſuerunt eum.

14. Hæc cùm dixiſſet, converſa eſt retrorſum, & vidit Jeſum ſtantem : & non ſciebat quia Jeſus eſt.

15. Dicit ei Jeſus : Mulier, quid ploras ? quem quæris ? Illa exiſtimans quia hortulanus eſſet, dicit ei : Domine, ſi tu ſuſtuliſti eum, dicito mihi ubi poſuiſti eum : & ego eum tollam.

16. Dicit ei Jeſus : Maria. Converſa illa, dicit ei, Rabboni (quod dicitur Magiſter.)

17. Dicit ei Jeſus : Noli me tangere, nondum enim aſcendi ad Patrem meum : vade autem ad fratres meos, & dic eis : Aſcendo ad

Patrem meum, & Patrem veſtrum, Deum meum, & Deum veſtrum.

18. Venit Maria Magdalene annuntians diſcipulis: Quia vidi Dominum, & hæc dixit mihi. A

19. ‖ † Cùm ergo ſero eſſet die illo, una ſabbatorum, & fores eſſent clauſæ, ubi erant diſcipuli congregati propter metum Judæorum: venit Jeſus, & ſtetit in medio, & dixit eis: Pax vobis.

‖ *Marc.* 16. 14. *Luc.* 24. 36. 1. *Cor.* 15. 5. † DOM. IN ALBIS.

20. Et cùm hoc dixiſſet, oſtendit eis manus, & latus. Gaviſi ſunt ergo diſcipuli, viſo Domino.

21. Dixit ergo eis iterùm: Pax vobis. Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos.

22. Hæc cùm dixiſſet, inſufflavit: & dixit eis: Accipite Spiritum ſanctum:

23. ‖ quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinuèritis, retenta ſunt.

‖ *Matt.* 18. 18.

24. † Thomas autem unus ex duodecim, qui dicitur Didymus, non erat cum eis quando venit Jeſus.

† IN FESTO S. THOM.

25. Dixerunt ergo ei alii diſcipuli: Vidimus Dominum. Ille autem dixit eis: Niſi videro in manibus ejus fixuram clavorum, & mittam digitum meum in locum clavorum, & mittam manum meam in latus, ejus non credam.

26. Et poſt dies octo, iterùm erant diſcipuli ejus intus: & Thomas cum eis. Venit Jeſus januis clauſis, & ſtetit in medio, & dixit: Pax vobis.

27. Deinde dicit Thomæ: Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meum: & noli eſſe incredulus, ſed fidelis.

28. Reſpondit Thomas, & dixit ei: Dominus meus, & Deus meus.

29. Dixit ei Jeſus: Quia vidiſti me Thoma, credidiſti: beati, qui non viderunt, & crediderunt. A

30. ‖ Multa quidem, & alia ſigna fecit Jeſus in conſpectu diſcipulorum ſuorum, quæ non ſunt ſcripta in libro hoc.

‖ *Inf.* 21. 25.

31. Hæc autem ſcripta ſunt ut credatis, quia Jeſus eſt Chriſtus Filius Dei: & ut credentes, vitam habeatis in nomine ejus. A

CAPUT XXI.

Piſcantibus diſcipulis comprehendere facit Jeſus copioſam piſcium multitudinem; quo ſigno Petrus per Joannem Dominum agnoſcens, mittit ſe in mare: & facto prandio, de amore in Chriſtum ter interrogatus, ter accipit paſcendas ipſius oves; & de futura paſſione ſua admonetur, fruſtra de Joannis morte curioſè ſcrutatus: non omnia Chriſti facta ſcripta ſunt.

† FER. 4. POST PASCH.

1. Poſtea † manifeſtavit ſe iterum Jeſus diſcipulis ad mare Tiberiadis. Manifeſtavit autem ſic:

2. Erant ſimul Simon Petrus, & Thomas, qui dicitur Didymus, & Nathanael, qui erat à Cana Galilææ, & filii Zebedæi, & alii ex diſcipulis ejus duo.

3. Dicit eis Simon Petrus: Vado piſcari. Dicunt ei: Venimus & nos tecum. Et exierunt, & aſcenderunt in navim; & illa nocte nihil prendiderunt.

4. Manè autem facto ſtetit Jeſus in littore: non tamen cognoverunt diſcipuli quia Jeſus eſt.

5. Dixit ergo eis Jeſus: Pueri numquid pulmentarium habetis? Reſponderunt ei: Non.

6. Dicit eis: Mittite in dexteram navigii rete, & invenietis. Miſerunt ergo; & jam non valebant illud trahere præ multitudine piſcium.

7. Dixit ergo diſcipulus ille, quem diligebat Jeſus, Petro: Dominus eſt. Simon Petrus cùm audiſſet quia Dominus eſt, tunica ſuccinxit ſe (erat enim nudus) & miſit ſe in mare.

8. Alii autem diſcipuli navigio venerunt, (non enim longè erant à terra, ſed quaſi cubitis ducentis) trahentes rete piſcium.

9. Ut ergo deſcenderunt in terram, viderunt prunas poſitas, & piſcem ſuperpoſitum, & panem.

10. Dicit eis Jeſus: Afferte de piſcibus, quos prendidiſtis nunc.

11. Aſcendit Simon Petrus, & traxit rete in terram, plenum magnis piſcibus centum quinquaginta tribus. Et cùm tanti eſſent, non eſt ſciſſum rete.

12. Dicit eis Jeſus: Venite, prandete. Et nemo audebat diſcumbentium interrogare eum: Tu quis es? ſcientes, quia Dominus eſt.

13. Et venit Jeſus, & accipit panem, & dat eis, & piſcem ſimiliter.

14. Hoc jam tertiò manifeſtatus eſt Jeſus diſcipulis ſuis, cùm reſurrexiſſet à mortuis. A

15. Cùm ergo prandiſſent, † dicit Simoni Petro Jeſus: Simon Joannis diligis me plus his? Dicit ei: Etiam Domine, tu ſcis quia amo te. Dicit ei: Paſce agnos meos.

† IN VIGILIA APOST. PETRI ET PAULI.

16. Dicit ei iterum: Simon Joannis, diligis me? Ait illi: Etiam Domine, tu ſcis quia amo te. Dicit ei: Paſce agnos meos.

17. Dicit ei tertiò: Simon Joannis, amas me? Contriſtatus eſt Petrus, quia dixit ei tertiò, Amas me? & dixit ei: Domine tu omnia noſti: tu ſcis quia amo te. Dixit ei: Paſce oves meas.

18. ‖ Amen, amen dico tibi: cùm eſſes junior, cingebas te, & ambulabas ubi volebas: cùm autem ſenueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet quò tu non vis.

‖ 2. *Petr.* 1. 14.

19. Hoc autem dixit, ſignificans qua morte clarificaturus eſſet Deum. A Et cùm hoc dixiſſet †, dicit ei: Sequere me.

20. Converſus Petrus vidit illum diſcipulum, quem diligebat Jeſus, ſequentem, ‖ qui & recubuit in cœna ſuper pectus ejus, & dixit: Domine quis eſt qui tradet te?

† SANCT. JOANN. APOST. ‖ *Supr.* 13. 25.

21. Hunc ergo cùm vidiſſet Petrus, dixit Jeſu: Domine, hic autem quid?

22. Dicit ei Jeſus: Sic eum volo manere donec veniam, quid ad te? tu me ſequere.

23. Exiit ergo ſermo iſte inter fratres, quia diſcipulus ille non moritur. Et non dixit ei Jeſus: Non moritur; ſed: Sic eum volo manere donec veniam, quid ad te?

24. Hic eſt diſcipulus ille, qui teſtimonium perhibet de his, & ſcripſit hæc: & ſcimus, quia verum eſt teſtimonium ejus. A

25. ‖ Sunt autem & alia multa, quæ fecit Jeſus: quæ ſi ſcribantur per ſingula, nec ipſum arbitror mundum capere poſſe eos, qui ſcribendi ſunt, libros.

‖ *Sup.* 20. 30.

ACTUS APOSTOLORUM.

HUNC LIBRUM *Syri* Hiſtoriam Apoſtolorum *vocant*, *Sanctus Chryſoſtomus*, Librum dogmatum de Spiritu ſancto: *Oecumenius*, Evangelium Spiritus ſancti, *quòd in eo narrentur quæ Spiritus inſtinctu, Apoſtoli maximè memoranda geſſere. Hic cernitur miranda illa Eccleſiæ Chriſti infantia, ejuſque in omnes Gentes propagatio per Apoſtolos, & præcipuè per Apoſtolorum Principes, Petrum & Paulum, cujus omnes individuus & adjutor Lucas medicus Antiochenus, cùm in Evangelio audita narraſſet, hic viſa memorat, eaque quorum ipſe non teſtis modò, ſed & miniſter aliquando fuit. De quo præclarè Hieronymus*: Actus Apoſtolorum nudam quidem ſonare videntur hiſtoriam & naſcentis Eccleſiæ infantiam texere: ſed ſi noverimus ſcriptorem eorum Lucam eſſe medicum, cujus laus eſt in Evangelio, animadvertemus pariter omnia verba illius, animæ languentis eſſe medicinam. *Continet autem hic liber hiſtoriam annorum ferè 30. à morte ſcilicet Chriſti, & anno Æræ noſtræ 33. ad biennium illud quod in libera cuſtodia Romæ conſumpſit Paulus, quod nos ad annum Æræ vulgaris 63. extendendum putamus, ut ex notis ad marginem, nec non ex Chronologia noſtra, legenti patebit.*

CAPUT PRIMUM.

Jeſus promittens Apoſtolis Spiritum Sanctum dicit non eſſe ipſorum ſcire ſecreta rerum futurarum tempora: & poſt ipſius in cœlum aſcenſum dicitur ab Angelis ſimiliter venturus: nomina Apoſtolorum: oratio Petri de uno in locum Judæ proditoris ſufficiendo; ubi præmiſſis precibus eligitur ſorte Mathias.

† IN DIE ASCENS. * Maii noſtri 14. ann. Æræ vulg. 11. qui cum ann. à Creatione 4016. in præcedẽt. Octobr. inchoato, concurrit.

1\. PRIMUM † quidem ſermo-
nem feci de omnibus, ô
Theophile, quæ cœpit Je-
ſus facere, & docere,
2\. uſque in diem, * qua præ-
cipiens Apoſtolis per Spiri-
tum ſanctum, quos elegit, aſſumptus eſt:
3\. quibus & præbuit ſeipſum vivum poſt
paſſionem ſuam in multis argumentis, per
dies quadraginta apparens eis, & loquens de
regno Dei.
4\. Et conveſcens, || præcepit eis ab Jero-
ſolymis ne diſcederent, ſed expectarent pro-
miſſionem Patris, || quam audiſtis (inquit)
per os meum:
5\. quia Joannes quidem baptizavit aqua,
vos autem baptizabimini Spiritu ſancto non
poſt multos hos dies.
6\. Igitur qui convenerant, interrogabant
eum, dicentes: Domine, ſi in tempore hoc
reſtitues regnum Iſrael?
7\. Dixit autem eis: Non eſt veſtrum noſſe
tempora vel momenta, quæ Pater poſuit in
ſua poteſtate:
8\. || ſed accipietis virtutem ſupervenientis
Spiritus ſancti in vos, & || eritis mihi teſtes
in Jeruſalem, & in omni Judæa, & Samaria,
& uſque ad ultimum terræ.
9\. Et cùm hæc dixiſſet, videntibus illis, eleva-
tus eſt: & nubes ſuſcepit eum ab oculis eorum.
10\. Cùmque intuerentur in cœlum euntem
illum, ecce duo viri aſtiterunt juxta illos in
veſtibus albis,
11\. qui & dixerunt: Viri Galilæi, quid ſta-
tis aſpicientes in cœlum? hic Jeſus, qui aſſump-
tus eſt à vobis in cœlum, ſic veniet, quemad-
modum vidiſtis eum euntem in cœlum. A
12\. Tunc reverſi ſunt Jeroſolymam à mon-
te, qui vocatur Oliveti, qui eſt juxta Jeruſa-
lem, ſabbati habens iter. *
13\. Et cùm introiſſent in cœnaculum, aſ-
cenderunt ubi manebant Petrus, & Joannes,
Jacobus, & Andreas, Philippus, & Thomas,
Bartholomæus, & Matthæus, Jacobus Alphæi,
& Simon Zelotes, & Judas Jacobi.
14\. Hi omnes erant perſeverantes unanimi-
ter in oratione cum mulieribus, & Maria
matre Jeſu, & fratribus ejus.
15\. † In diebus illis exurgens Petrus in me-

|| Luc. 24. 49. Joan. 14. 26.
|| Matth. 3. 11. Marc. 1. 8. Luc. 3. 16. Joan. 1. 26.
|| Infr. 2. 2.
|| Luc. 24. 48.
* pro quo Syrus paraphr. 7. ſtadia.
† SANCT. MATHIÆ APOST.

dio fratrum dixit (erat autem turba hominum ſimul, ferè centum viginti.)

‖ *Pſalm. 40. 10. Joann. 13. 18.*

16. Viri fratres, oportet impleri Scripturam, ‖quam prædixit Spiritus ſanctus per os David de Juda, qui fuit dux eorum, qui comprehenderunt Jeſum:

17. qui connumeratus erat in nobis, & ſortitus eſt ſortem miniſterii hujus.

‖ *Matt. 27. 7*

18. ‖ Et hic quidem poſſedit agrum de mercede iniquitatis, & ſuſpenſus crepuit medius: & diffuſa ſunt omnia viſcera ejus.

19. Et notum factum eſt omnibus habitantibus Jeruſalem, ita ut appellaretur ager ille, lingua eorum, Haceldama, hoc eſt, ager ſanguinis.

‖ *Pſalm 68. 26.* ‖ *Pſalm. 108. 8.*

20. Scriptum eſt enim in libro Pſalmorum: ‖ Fiat commoratio eorum deſerta, & noo ſit qui inhabitet in ea: ‖ & epiſcopatum ejus accipiat alter.

21. Oportet ergo ex his viris, qui nobiſcum ſunt congregati in omni tempore, quo intravit & exivit inter nos Domious Jeſus,

22. incipiens à baptiſmate Joannis uſque in diem, qua aſſumptus eſt à nobis, teſtem reſurrectionis ejus nobiſcum fieri unum ex iſtis.

23. Et ſtatuerunt duos, Joſeph, qui vocabatur Barſabas, qui cognomioatus eſt Juſtus, & Mathiam.

24. Et oraotes dixerunt: Tu Domine, qui corda noſti omoium, oſtende, quem elegeris ex his duobus uoum,

25. accipere locum miniſterii hujus, & apoſtolatus, de quo prævaricatus eſt Judas ut abiret io locum ſuum.

26. Et dederunt ſortes eis, & cecidit ſors ſuper Mathiam, & annumeratus eſt cum undecim Apoſtolis. ^

CAPUT II.

Effuſo ſuper diſcipulos Spiritu ſancto die Pentecoſtes, admirantur Judæi quòd omnium loquantur linguis: dicentes autem muſto plenos eſſe confutat Petrus, citata inter alia ſuæ concionis prophetia Joel: compunctique Judæi audito Petri conſilio, convertuntur ad Chriſtum tria circiter millia; ſimulque perſeverant in doctrina Apoſtolorum, fractione panis & orationibus, habentes omnia communia.

† DOM. PENTEC.

1. ET † cùm complerentur dies Pentecoſtes, eraut omoes pariter in eodem loco:

2. & factus eſt repentè de cœlo ſonus, tamquam advenientis ſpiritus vehementis, & replevit totam domum ubi eraut ſedentes.

3. Et apparuerunt illis diſpertitę linguę tamquam ignis, ſeditque ſupra ſingulos eorum:

‖ *Matth. 3. 11. Marc. 1. 8. Luca 3. 16. Joann. 7. 39. Supr. 1. 8. Infr. 11. 16 & 19. 6.*

4. ‖ & repleti ſunt omnes Spiritu ſancto, & cœperunt loqui variis liuguis, prout Spiritus ſanctus dabat eloqui illis.

5. Erant autem io Jeruſalem habitantes Judæi, viri religioſi ex omni oatione, quæ ſub cœlo eſt.

6. Facta autem hac voce, coovenit multitudo, & mente confuſa eſt, quoniam audiebat unuſquiſque lingua ſua illos loquentes.

7. Stupebant autem omnes, & mirabantur, dicentes: Nonne ecce omoes iſti, qui loquuntur, Galilæi ſunt,

8. & quomodo nos audivimus unuſquiſque linguam noſtram, in qua nati ſuoius?

9. Parthi, & Medi, & Ælamitæ, & qui habitant Meſopotamiam, Judæam, & Cappadociam, Poutum, & Aſiam,

10. Phrygiam, & Pamphyliam, Ægyptum, & partes Libyæ, quæ eſt circa Cyrenen, & advenæ Romani,

11. Judæi quoque, & Proſelyti, Cretes, & Arabes: audivimus eos loquentes noſtris lioguis magualia Dei. ^

12. Stupebant autem omnes, & mirabantur ad invicem dicentes: Quidnam vult hoc eſſe?

13. Alii autem irridentes dicebant: Quia muſto pleni ſunt iſti.

14. † Stans autem Petrus cum undecim levavit vocem ſuam, & locutus eſt eis: Viri Judæi, & qui habitatis Jeruſalem univerſi, hoc vobis notum ſit, & auribus percipite verba mea. † FER. 4. QUAT. TEMP. PENTEC. EPIST. 1.

15. Non enim, ſicut vos æſtimatis, hi ebrii ſuot, cùm ſit hora diei tertia:

16. ſed hoc eſt, quod dictum eſt per prophetam Joel:

17. ‖ Et erit in noviſſimis diebus (dicit Dominus) effundam de Spiritu meo ſuper omnem carnem: & prophetabunt filii veſtri, & filiæ veſtræ: & juvenes veſtri viſiones videbunt, & ſeojores veſtri ſomnia ſomniabunt. ‖ *Iſai. 44. 3. Joel. 2. 28.*

18. Et

18. Et quidem ſuper ſervos meos, & ſuper ancillas meas in diebus illis effundam de Spiritu meo, & prophetabunt:

19. & dabo prodigia in cœlo ſurſum, & ſigna in terra deorſum, ſanguinem, & ignem, & vaporem fumi.

20. Sol convertetur in tenebras, & luna in ſanguinem, antequam veniat dies Domini magnus & manifeſtus.

‖ *Joel.* 2. 32. *Rom.* 10. 13.

21. ‖ Et erit: omnis, quicumque invocaverit nomen Domini, ſalvus erit. A

22. Viri Iſraelitæ, audite verba hæc: Jeſum Nazarenum, virum approbatum à Deo in vobis, virtutibus, & prodigiis, & ſignis, quæ fecit Deus per illum in medio veſtri, ſicut & vos ſcitis:

23. hunc definito conſilio, & præſcientia Dei traditum, per manus iniquorum affligentes interemiſtis:

24. quem Deus ſuſcitavit, ſolutis doloribus inferni, juxta quod impoſſibile erat teneri illum ab eo.

‖ *Pſalm.* 15. 8.

25. David enim dicit in eum: ‖ Providebam Dominum in conſpectu meo ſemper: quoniam à dextris eſt mihi ne commovear:

26. Propter hoc lætatum eſt cor meum, & exultavit lingua mea, inſuper & caro mea requieſcet in ſpe:

27. Quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis ſanctum tuum videre corruptionem.

28. Notas mihi feciſti vias vitæ: & replebis me jucunditate cum facie tua.

‖ 3. *Reg.* 2. 10.

29. Viri fratres, liceat audenter dicere ad vos de patriarcha David, ‖ quoniam defunctus eſt, & ſepultus: & ſepulchrum ejus eſt apud nos uſque in hodiernum diem.

‖ *Pſalm.* 131. 11.

30. Propheta igitur cùm eſſet, & ſciret quia jurejurando ‖ juraſſet illi Deus de fructu lumbi ejus ſedere ſuper ſedem ejus:

‖ *Pſalm.* 15. 10. *Infr.* 13. 35.

31. providens locutus eſt de reſurrectione Chriſti, quia ‖ neque derelictus eſt in inferno, neque caro ejus vidit corruptionem.

32. Hunc Jeſum reſuſcitavit Deus, cujus omnes nos teſtes ſumus.

33. Dextera igitur Dei exaltatus, & promiſſione Spiritus ſancti accepta à Patre, effudit hunc, quem vos videtis, & auditis.

‖ *Pſalm.* 109. 1.

34. Non enim David aſcendit in cœlum: dixit autem ipſe: ‖ Dixit Dominus Domino meo, ſede à dextris meis,

35. donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum.

36. Certiſſimè ſciat ergo omnis domus Iſrael, quia & Dominum eum, & Chriſtum fecit Deus, hunc Jeſum, quem vos crucifixiſtis.

37. His autem auditis, compuncti ſunt corde, & dixerunt ad Petrum, & ad reliquos Apoſtolos: Quid faciemus, viri fratres?

38. Petrus verò ad illos: Pœnitentiam (inquit) agite, & baptizetur unuſquiſque veſtrum in nomine Jeſu Chriſti, in remiſſionẽ peccatorum veſtrorum: & accipietis donum Spiritus ſancti.

39. Vobis enim eſt repromiſſio, & filiis veſtris, & omnibus qui longè ſunt, quoſcumque advocaverit Dominus Deus noſter.

40. Aliis etiam verbis plurimis teſtificatus eſt, & exhortabatur eos, dicens: Salvamini à generatione iſta prava.

41. Qui ergo receperunt ſermonem ejus, baptizati ſunt: & appoſitæ ſunt in die illa animæ circiter tria millia.

42. Erant autem perſeverantes in doctrina Apoſtolorum, & communicatione fractionis panis, & orationibus.

43. Fiebat autem omni animæ timor: multa quoque prodigia, & ſigna per Apoſtolos in Jeruſalem fiebant, & metus erat magnus in univerſis.

44. Omnes etiam, qui credebant, erant pariter, & habebant omnia communia.

45. Poſſeſſiones & ſubſtantias vendebant, & dividebant illa omnibus, prout cuique opus erat.

46. Quotidie quoque perdurantes unanimiter in templo, & frangentes circa domos panem, ſumebant cibum cum exultatione, & ſimplicitate cordis,

47. collaudantes Deum, & habentes gratiam ad omnem plebem. Dominus autem augebat qui ſalvi fierent quotidie in idipſum.

CAPUT III.

Petrus cum Joanne claudum à matris utero ſanat, ac docet ipſos id feciſſe per fidem nominis Chriſti; quem oſtendit eſſe Meſſiam promiſſum per Moyſen & Prophetas, ipſique Abrahæ.

1 PEtrus † autem, & Joannes aſcendebant in templum ad horam orationis nonam. † IN VIGIL. APOSTOL. PETRI ET PAULI.

2. Et quidam vir, qui erat claudus ex utero matris ſuæ, bajulabatur: quem ponebant quotidie ad portam templi, quæ dicitur Specioſa, ut peteret eleemoſynam ab introeuntibus in templum.

3. Is cùm vidiſſet Petrum, & Joannem incipientes introire in templum, rogabat ut eleemoſynam acciperet. Eodem anno 33.

4. Intuens autem in eum Petrus cum Joanne, dixit: Reſpice in nos.

5. At ille intendebat in eos, ſperans ſe aliquid accepturum ab eis.

6. Petrus autem dixit: Argentum & aurum non eſt mihi: quod autem habeo, hoc tibi do: In nomine Jeſu Chriſti Nazareni ſurge, & ambula.

7. Et apprehenſa manu ejus dextera, allevavit eum, & protinus conſolidatæ ſunt baſes ejus, & plantæ.

8. Et exiliens ſtetit, & ambulabat: & intravit cum illis in templum ambulans, & exiliens, & laudans Deum.

9. Et vidit omnis populus eum ambulantem, & laudantem Deum.

10. Cognuſcebant autem illum, quòd ipſe erat, qui ad eleemoſynam ſedebat ad Specioſam portam templi: & impleti ſunt ſtupore & extaſi in eo, quod contigerat illi. A

11. Cùm teneret autem Petrum, & Joannem, cucurrit omnis populus ad eos ad porticum, quæ appellatur Salomonis, ſtupentes.

12. Videns autem Petrus, reſpondit ad populum: Viri Iſraelitæ, quid miramini in hoc, aut nos quid intuemini, quaſi noſtra virtute aut poteſtate fecerimus hunc ambulare? † FER. 4. POST PASCH.

13. † Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Jacob, Deus Patrum noſtrorum glorificavit filium ſuum Jeſum, quem vos quidem tradidiſtis, & negaſtis ante faciem Pilati, judicante illo dimitti. ‖ *Matt.* 27. 20. *Marc.* 15. 11. *Luc.* 23. 18. *Joan.* 18. 40.

14. ‖ Vos autem ſanctum, & juſtum nega-

ſtis, & petiſtis virum homicidam donari vobis:

15. auctorem verò vitæ interfeciſtis, quem Deus ſuſcitavit à mortuis, cujus nos teſtes ſumus.

16. Et in fide nominis ejus, hunc, quem vos vidiſtis, & noſtis, confirmavit nomen ejus: & fides, quæ per eum eſt, dedit integram ſanitatem iſtam in conſpectu omnium veſtrùm,

17. Et nunc fratres ſcio quia per ignorantiam feciſtis, ſicut & principes veſtri.

18. Deus autem, quæ prænuntiavit per os omnium prophetarum, pati Chriſtum ſuum, ſic implevit.

19. Pœnitemini igitur, & convertimini ut deleantur peccata veſtra: A

20. ut cùm venerint tempora refrigerii à conſpectu Domini, & miſerit eum, qui prædicatus eſt vobis, Jeſum Chriſtum,

21. quem oportet quidem cœlum ſuſcipere uſque in tempora reſtitutionis omnium, quæ locutus eſt Deus per os ſanctorum ſuorum à ſæculo prophetarum.

|| Deut. 18. 15. 22. Moyſes quidem dixit: || Quoniam Prophetam ſuſcitabit vobis Dominus Deus veſter de fratribus veſtris, tamquam me, ipſum audietis, juxta omnia quæcumque locutus fuerit vobis.

23. Erit autem: omnis anima, quæ non audierit Prophetam illum, exterminabitur de plebe.

24. Et omnes prophetæ à Samuel, & deinceps, qui locuti ſunt, annuntiaverunt dies iſtos.

|| Gen. 22. 18. 25. Vos eſtis filii prophetarum, & teſtamenti, quod diſpoſuit Deus ad patres noſtros, dicens ad Abraham: || Et in ſemine tuo benedicentur omnes familiæ terræ.

26. Vobis primùm Deus ſuſcitans Filium ſuum, miſit eum benedicentem vobis: ut convertat ſe unuſquiſque à nequitia ſua.

CAPUT IV.

Apoſtoli poſt reclusionem in cuſtodia examinati de claudi curatione, oſtendunt in ſolo Chriſto lapide angulari eſſe ſalutem, nec principibus contra Dei juſſum obtemperant ceſſando à doctrina nominis Chriſti: dimiſſi verò, & orantes, accipiunt ſigna dati Spiritus ſancti: nullus ipſorum quidquam proprium habebat, ſed ſuis divenditis faciebat pretium eſſe commune, ſicut fecit Barnabas divendito agro ſuo.

Eodem anno 33. 1. LOquentibus autem illis ad populum, ſupervenerunt ſacerdotes, & magiſtratus templi, & Sadducæi,

2. dolentes quòd docerent populum, & annuntiarent in Jeſu reſurrectionem ex mortuis:

3. & injecerunt in eos manus, & poſuerunt eos in cuſtodiam in craſtinum: erat enim jam veſpera.

4. Multi autem eorum, qui audierant verbum, crediderunt: & factus eſt numerus virorum quinque millia.

5. Factum eſt autem in craſtinum, ut congregarentur principes eorum, & ſeniores, & Scribæ in Jeruſalem;

6. & Annas princeps ſacerdotum, & Caiphas, & Joannes, & Alexander, & quotquot erant de genere ſacerdotali.

7. Et ſtatuentes eos in medio, interrogabant: In qua virtute, aut in quo nomine feciſtis hoc vos?

8. Tunc repletus Spiritu ſancto Petrus, dixit ad eos: Principes populi, & ſeniores audite.

9. Si nos hodie dijudicamur in benefacto hominis infirmi, in quo iſte ſalvus factus eſt,

10. notum ſit omnibus vobis, & omni plebi Iſrael: quia in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti Nazareni, quem vos crucifixiſtis, quem Deus ſuſcitavit à mortuis, in hoc iſte aſtat coram vobis ſanus.

11. || Hic eſt lapis, qui reprobatus eſt à vobis ædificantibus, qui factus eſt in caput anguli: || Pſalm. 117. 22. Iſai. 28. 16. Matth. 21. 42. Marc. 12. 10. Luc. 20. 17. Rom. 9. 33. 1. Petr. 2. 7.

12. & non eſt in alio aliquo ſalus. Nec enim aliud nomen eſt ſub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos ſalvos fieri.

13. Videntes autem Petri conſtantiam, & Joannis, comperto quòd homines eſſent ſine litteris, & idiotæ, admirabantur, & cognoſcebant eos quoniam cum Jeſu fuerant:

14. hominem quoque videntes ſtantem cum eis, qui curatus fuerat, nihil poterant contradicere.

15. Juſſerunt autem eos foras extra concilium ſecedere: & conferebant ad invicem,

16. dicentes: Quid faciemus hominibus iſtis? quoniam quidem notum ſignum factum eſt per eos, omnibus habitantibus Jeruſalem: manifeſtum eſt, & non poſſumus negare.

17. Sed ne ampliùs divulgetur in populum, comminemur eis, ne ultrà loquantur in nomine hoc ulli hominum.

18. Et vocantes eos, denuntiaverunt ne omnino loquerentur, neque docerent in nomine Jeſu.

19. Petrus verò, & Joannes reſpondentes, dixerunt ad eos: Si juſtum eſt in conſpectu Dei, vos potiùs audire quàm Deum, judicate:

20. non enim poſſumus quæ vidimus & audivimus non loqui.

21. At illi comminantes dimiſerunt eos: non invenientes quomodo punirent eos propter populum, quia omnes clarificabant id, quod factum fuerat in eo quod acciderat.

22. Annorum enim erat ampliùs quadraginta homo, in quo factum fuerat ſignum iſtud ſanitatis.

23. Dimiſſi autem venerunt ad ſuos: & annuntiaverunt eis quanta ad eos principes ſacerdotum, & ſeniores dixiſſent.

24. Qui cùm audiſſent, unanimiter levaverunt vocem ad Deum, & dixerunt: Domine tu es qui feciſti cœlum, & terram, mare, & omnia, quæ in eis ſunt:

25. qui Spiritu ſancto per os patris noſtri David, pueri tui, dixiſti: || Quare fremuerunt Gentes, & populi meditati ſunt inania? || Pſal. 2. 1.

26. Aſtiterunt reges terræ, & principes convenerunt in unum adverſus Dominum, & adverſus Chriſtum ejus?

27. Convenerunt enim verè in civitate iſta adverſus ſanctum puerum tuum Jeſum, quem unxiſti, Herodes, & Pontius Pilatus cum Gentibus, & populis Iſrael,

28. facere quæ manus tua, & conſilium tuum decreverunt fieri.

29. Et nunc Domine reſpice in minas eorum, & da ſervis tuis cum omni fiducia loqui verbum tuum,

30. in eo quòd manum tuam extendas ad ſanitates, & ſigna, & prodigia fieri per nomen ſancti filii tui Jeſu.

31. Et cùm oraſſent, motus eſt locus, in quo erant congregati: & repleti ſunt omnes Spiritu ſancto, & loquebantur verbum Dei cum fiducia.

32. Multitudinis autem credentium erat cor unum, & anima una: nec quiſquam eorum, quæ poſſidebat, aliquid ſuum eſſe dicebat, ſed erant illis omnia communia.

33. Et virtute magna reddebant Apoſtoli teſtimonium reſurrectionis Jeſu Chriſti Domini noſtri: & gratia magna erat in omnibus illis.

34. Neque enim quiſquam egens erat inter illos. Quotquot enim poſſeſſores agrorum, aut domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum quæ vendebant,

35. & ponebant ante pedes Apoſtolorum. Dividebatur autem ſingulis prout cuique opus erat.

36. Joſeph autem, qui cognominatus eſt Barnabas ab Apoſtolis (quod eſt interpretatum Filius conſolationis) Levites, Cyprius genere,

37. cùm haberet agrum, vendidit eum, & attulit pretium, & poſuit ante pedes Apoſtolorum.

CAPUT V.

Ananias & uxor ſua Saphira agro divendito pretii partem ſibi ſervant; quod tamen interrogante Petro factum eſſe negant: quam ob cauſam ad verbum Petri uxor poſt maritum ſubita morte percutitur: multa per Apoſtolos, & maximè per Petrum fiunt ſigna; ipſique in cuſtodia recluſi ab Angelo educuntur, & rurſum apprehenſi non conſentiunt ut à prædicatione nominis Chriſti ceſſent: Gamalielis autem conſilio cæſi dimittuntur, gaudentes quòd pro Chriſti nomine cædi meruiſſent, quem continuè annuntiant.

Eodem anno 33. 1. VIr autem quidam nomine Ananias, cum Saphira uxore ſua, vendidit agrum,

2. & fraudavit de pretio agri, conſcia uxore ſua: & afferens partem quamdam, ad pedes Apoſtolorum poſuit.

3. Dixit autem Petrus: Anania, cur tentavit ſatanas cor tuum, mentiri te Spiritui ſancto, & fraudare de pretio agri?

4. Nonne manens tibi manebat, & venumdatum in tua erat poteſtate? Quarè poſuiſti in corde tuo hanc rem? Non es mentitus hominibus, ſed Deo.

5. Audiens autem Ananias hæc verba, cecidit, & expiravit. Et factus eſt timor magnus ſuper omnes, qui audierunt.

6. Surgentes autem juvenes amoverunt eum, & efferentes ſepelierunt.

7. Factum eſt autem quaſi horarum trium ſpatium, & uxor ipſius, neſciens quod factum fuerat, introivit.

8. Dixit autem ei Petrus: Dic mihi mulier, ſi tanti agrum vendidiſtis? At illa dixit: Etiam tanti.

9. Petrus autem ad eam: Quid utique convenit vobis tentare Spiritum Domini? Ecce pedes eorum, qui ſepelierunt virum tuum ad oſtium; & efferent te.

10. Confeſtim cecidit ante pedes ejus, & expiravit. Intrantes autem juvenes invenerunt illam mortuam, & extulerunt, & ſepelierunt ad virum ſuum.

11. Et factus eſt timor magnus in univerſa eccleſia, & in omnes, qui audierunt hæc.

12. † Per manus autem Apoſtolorum fiebant ſigna, & prodigia multa in plebe. Et erant unanimiter omnes in porticu Salomonis. † Fer. 4. Quat. Temp. Pentecoſtem, Infra Octav. Apoſt. Petri et Pauli.

13. Ceterorum autem nemo audebat ſe conjungere illis: ſed magnificabat eos populus.

14. Magis autem augebatur credentium in Domino multitudo virorum, ac mulierum,

15. ita ut in plateas ejicerent infirmos, & ponerent in lectulis ac grabatis, ut, veniente Petro, ſaltem umbra illius obumbraret quemquam illorum, & liberarentur ab infirmitatibus ſuis.

16. Concurrebat autem & multitudo vicinarum civitatum Jeruſalem, afferentes ægros, & vexatos à ſpiritibus immundis: qui curabantur omnes.

17. Exurgens autem princeps ſacerdotum, & omnes, qui cum illo erant, (quæ eſt hæreſis Sadducæorum) repleti ſunt zelo:

18. & injecerunt manus in Apoſtolos, & poſuerunt eos in cuſtodia publica.

19. Angelus autem Domini per noctem aperiens januas carceris, & educens eos, dixit:

20. Ite, & ſtantes loquimini in templo plebi omnia verba vitæ hujus.

21. Qui cùm audiſſent, intraverunt diluculo in templum, & docebant. Adveniens autem princeps ſacerdotum, & qui cum eo erant, convocaverunt concilium, & omnes ſeniores filiorum Iſrael: & miſerunt ad carcerem ut adducerentur.

22. Cùm autem veniſſent miniſtri, & aperto carcere non inveniſſent illos, reverſi renuntiaverunt,

23. dicentes: Carcerem quidem invenimus clauſum cum omni diligentia, & cuſtodes ſtantes ante januas: aperientes autem neminem intus invenimus.

24. Ut autem audierunt hos ſermones magiſtratus templi, & principes ſacerdotum, ambigebant de illis quidnam fieret.

25. Adveniens autem quidam nuntiavit eis: Quia ecce viri, quos poſuiſtis in carcerem, ſunt in templo ſtantes, & docentes populum.

26. Tunc abiit magiſtratus cum miniſtris, & adduxit illos ſine vi: timebant enim populum ne lapidarentur.

27. Et cùm adduxiſſent illos, ſtatuerunt in concilio: Et interrogavit eos princeps ſacerdotum,

28. dicens: Præcipiendo præcepimus vobis ne doceretis in nomine iſto: & ecce repleſtis Jeruſalem doctrina veſtra: & vultis inducere ſuper nos ſanguinem hominis iſtius.

29. Reſpondens autem Petrus, & Apoſtoli, dixerunt: Obedire oportet Deo magis, quàm hominibus.

30. Deus patrum noſtrorum ſuſcitavit Jeſum, quem vos interemiſtis, ſuſpendentes in ligno.

31. Hunc principem, & ſalvatorem Deus exaltavit dextera ſua ad dandam pœnitentiam Iſraeli, & remiſſionem peccatorum.

32. Et nos ſumus teſtes horum verborum,

& Spiritus ſanctus, quem dedit Deus omnibus obedientibus ſibi.

33. Hæc cùm audiſſent, diſſecabantur, & cogitabant interficere illos.

34. Surgens autem quidam in concilio Phariſæus, nomine Gamaliel, legisdoctor honorabilis univerſæ plebi, juſſit foras ad breve homines fieri.

35. Dixitque ad illos: Viri Iſraelitæ, attendite vobis ſuper hominibus iſtis quid acturi ſitis.

* Ann. ante Æram vulg. 3.
36. Ante hos enim dies *extitit Theodas, dicens ſe eſſe aliquem, cui conſenſit numerus virorum circiter quadringentorum: qui occiſus eſt: & omnes, qui credebant ei, diſſipati ſunt, & redacti ad nihilum.

* Ann. Æræ vulg. 6.
37. Poſt hunc * extitit Judas Galilæus in diebus profeſſionis, & avertit populum poſt ſe, & ipſe periit: & omnes, quotquot conſenſerunt ei, diſperſi ſunt.

38. Et nunc itaque dico vobis, diſcedite ab hominibus iſtis, & ſinite illos: quoniam ſi eſt ex hominibus conſilium hoc, aut opus, diſſolvetur:

39. ſi verò ex Deo eſt, non poteritis diſſolvere illud, ne fortè & Deo repugnare inveniamini. Conſenſerunt autem illi.

40. Et convocantes Apoſtolos, cæſis denuntiaverunt ne omninò loquerentur in nomine Jeſu, & dimiſerunt eos.

41. Et illi quidem ibant gaudentes à conſpectu concilii, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Jeſu contumeliam pati.

42. Omni autem die non ceſſabant in templo & circa domos docentes, & evangelizantes Chriſtum Jeſum.

CAPUT VI.

Electio ſeptem diaconorum, creſcente in dies credentium numero: Stephani vehementia cum ſignis & prodigiis, in quem plurimi inſurgunt Judæi: cùmque eum non poſſent convincere, falſis teſtibus nituntur opprimere.

Eodem ann. 31.
1. IN diebus autem illis, creſcente numero diſcipulorum, factum eſt murmur Græcorum adversùs Hebræos, eò quòd deſpicerentur in miniſterio quotidiano viduæ eorum.

2. Convocantes autem duodecim multitudinem diſcipulorum, dixerunt; Non eſt æquum nos derelinquere verbum Dei, & miniſtrare menſis.

3. Conſiderate ergo fratres, viros ex vobis boni teſtimonii ſeptem, plenos Spiritu ſancto, & ſapientia, quos conſtituamus ſuper hoc opus.

4. Nos verò orationi, & miniſterio verbi inſtantes erimus.

5. Et placuit ſermo coram omni multitudine. Et elegerunt Stephanum, virum plenum fide, & Spiritu ſancto, & Philippum, & Prochorum, & Nicanorem, & Timonem, & Parmenam, & Nicolaum advenam Antiochenum.

6. Hos ſtatuerunt ante conſpectum Apoſtolorum: & orantes impoſuerunt eis manus.

7. Et verbum Domini creſcebat, & multiplicabatur numerus diſcipulorum in Jeruſalem valdè: multa etiam turba ſacerdotum obediebat fidei.

8. † Stephanus autem plenus gratia, & fortitudine faciebat prodigia, & ſigna magna in populo. † IN FESTO S. STEPHANI MART.

9. Surrexerunt autem quidam de ſynagoga, quæ appellatur Libertinorum, & Cyrenenſium, & Alexandrinorum, & eorum qui erant à Cilicia, & Aſia, diſputantes cum Stephano: ‖ ‖ *Junge cap. ſeq. verſ. 54. AUDIENTES.*

10. & non poterant reſiſtere ſapientiæ, & Spiritui, qui loquebatur. ‖

11. Tunc ſummiſerunt viros, qui dicerent ſe audiviſſe eum dicentem verba blaſphemiæ in Moyſen, & in Deum.

12. Commoverunt itaque plebem, & ſeniores, & Scribas: & concurrentes rapuerunt eum, & adduxerunt in concilium,

13. & ſtatuerunt falſos teſtes, qui dicerent: Homo iſte non ceſſat loqui verba adversùs locum ſanctum, & legem:

14. Audivimus enim eum dicentem: Quoniam Jeſus Nazarenus hic, deſtruet locum illum, & mutabit traditiones, quas tradidit nobis Moyſes.

15. Et intuentes eum omnes, qui ſedebant in concilio, viderunt faciem ejus tamquam faciem Angeli.

CAPUT VII.

Stephanus, data reſpondendi facultate, multa refert de pacto Dei cum Abraham ejuſque minoribus, de Moyſe & egreſſione filiorum Iſrael ex Ægypto, de tabernaculo teſtimonii & templo per Salomonem ædificato; Judæos reprehendens quòd ipſi & patres eorum Spiritui ſancto ſemper reſtiterint: cùm autem diceret ſe Jeſum à dextris Dei videre, lapidatur, teſtibus veſtimenta ad pedes Sauli deponentibus: oratque pro lapidantibus.

1. DIxit autem princeps ſacerdotum: Si hæc ita ſe habent? Eodem ann. 33.

2. Qui ait: Viri fratres, & patres, audite: Deus gloriæ apparuit patri noſtro Abrahæ cùm eſſet in Meſopotamia, priùs quàm moraretur in Charan,

3. & dixit ad illum: ‖ Exi de terra tua, & de cognatione tua, & veni in terram, quam monſtravero tibi. ‖ *Gen.* 12. 1.

4. Tunc exiit de terra Chaldæorum, & habitavit in Charan. Et inde, poſtquam mortuus eſt pater ejus, tranſtulit illum in terram iſtam, in qua nunc vos habitatis.

5. Et non dedit illi hereditatem in ea, nec paſſum pedis: ſed repromiſit dare illi eam in poſſeſſionem, & ſemini ejus poſt ipſum, cùm non haberet filium.

6. Locutus eſt autem ei Deus: ‖ Quia erit ‖ *Gen.* 15. 13.
ſemen ejus accola in terra aliena, & ſervituti eos ſubjicient, & malè tractabunt eos annis quadringentis:

7. & gentem cui ſervierint, judicabo ego, dixit Dominus: & poſt hæc exibunt, & ſervient mihi in loco iſto. ‖ *Gen.* 17. 10.

8. ‖ Et dedit illi teſtamentum circumciſionis: ‖ & ſic genuit Iſaac, & circumcidit eum die octavo: & ‖ Iſaac, Jacob: & ‖ Jacob, duodecim Patriarchas. ‖ *Gen.* 21. 2. 4. ‖ *Gen.* 25. 25. ‖ *Gen.* 29. 32. & 35. 23.

9. Et Patriarchæ æmulantes, ‖ Joſeph vendiderunt in Ægyptum: & erat Deus cum eo: ‖ *Gen.* 37. 28.

10. & eripuit eum ex omnibus tribulationibus ejus: & ‖ dedit ei gratiam, & ſapien- ‖ *Gen.* 41. 37.

tiam in conſpectu Pharaonis regis Ægypti, & conſtituit eum præpoſitum ſuper Ægyptum, & ſuper omnem domum ſuam.

11. Venit autem fames in univerſam Ægyptum, & Chanaan, & tribulatio magna: & non inveniebant cibos patres noſtri.

‖ *Gen. 42. 2.* 12. ‖ Cùm audiſſet autem Jacob eſſe frumentum in Ægypto: miſit patres noſtros primùm:

‖ *Gen. 45. 3.* 13. ‖ & in ſecundo cognitus eſt Joſeph à fratribus ſuis, & manifeſtatum eſt Pharaoni genus ejus.

14. Mittens autem Joſeph accerſivit Jacob patrem ſuum, & omnem cognationem ſuam in animabus ſeptuagintaquinque.

‖ *Gen. 46. 5.* ‖ *Gen. 49. 32.* 15. ‖ Et deſcendit Jacob in Ægyptum, & ‖ defunctus eſt ipſe, & patres noſtri.

16. Et tranſlati ſunt in Sichem, & poſiti ſunt in ſepulchro, ‖ quod emit Abraham pretio argenti à filiis Hemor filii Sichem.

‖ *Gen. 33. 16. & 50. 5 & 13. Joſ. 24. 32.*

17. Cùm autem appropinquaret tempus promiſſionis, quam confeſſus erat Deus Abrahæ, ‖ crevit populus, & multiplicatus eſt in Ægypto,

‖ *Exod. 1. 7.*

18. quoadusque ſurrexit alius rex in Ægypto, qui non ſciebat Joſeph.

19. Hic circumveniens genus noſtrum, afflixit patres noſtros, ut exponerent infantes ſuos ne vivificarentur.

‖ *Exod. 2. 2. Heb. 11. 23.* 20. ‖ Eodem tempore natus eſt Moyſes, & fuit gratus Deo, qui nutritus eſt tribus menſibus in domo patris ſui.

21. Expoſito autem illo, ſuſtulit eum filia Pharaonis, & nutrivit eum ſibi in filium.

22. Et eruditus eſt Moyſes omni ſapientia Ægyptiorum, & erat potens in verbis, & in operibus ſuis.

23. Cùm autem impleretur ei quadraginta annorum tempus, aſcendit in cor ejus ut viſitaret fratres ſuos filios Iſrael.

‖ *Exod. 2. 12.* 24. ‖ Et cùm vidiſſet quemdam injuriam patientem, vindicavit illum: & fecit ultionem ei, qui injuriam ſuſtinebat, percuſſo Ægyptio.

25. Exiſtimabat autem intelligere fratres, quoniam Deus per manum ipſius daret ſalutem illis: at illi non intellexerunt.

‖ *Exod. 2. 13.* 26. ‖ Sequenti verò die apparuit illis litigantibus: & reconciliabat eos in pace, dicens: Viri, fratres eſtis, ut quid nocetis alterutrum?

27. Qui autem injuriam faciebat proximo, repulit eum, dicens: Quis te conſtituit principem, & judicem ſuper nos?

28. Numquid interficere me tu vis, quemadmodum interfeciſti heri Ægyptium?

29. Fugit autem Moyſes in verbo iſto: & factus eſt advena in terra Madian, ubi generavit filios duos.

‖ *Exod. 3. 2.* 30. Et expletis annis quadraginta, ‖ apparuit illi in deſerto montis Sina Angelus in igne flammæ rubi.

31. Moyſes autem videns, admiratus eſt viſum, & accedente illo ut conſideraret, facta eſt ad eum vox Domini, dicens:

32. Ego ſum Deus patrum tuorum, Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Jacob. Tremefactus autem Moyſes, non audebat conſiderare.

33. Dixit autem illi Dominus: Solve calceamentum pedum tuorum: locus enim in quo ſtas, terra ſancta eſt.

34. Videns vidi afflictionem populi mei, qui eſt in Ægypto, & gemitum eorum audivi, & deſcendi liberare eos. Et nunc veni, & mittam te in Ægyptum.

35. Hunc Moyſen, quem negaverunt, dicentes: Quis te conſtituit principem, & judicem? hunc Deus principem, & redemptorem miſit, cum manu Angeli, qui apparuit illi in rubo.

36. ‖ Hic eduxit illos, faciens prodigia, & ſigna in terra Ægypti, & in rubro mari, & in deſerto annis quadraginta. ‖ *Exod. 7. 8. & 9. 10. & 11. 14.*

37. Hic eſt Moyſes, qui dixit filiis Iſrael: ‖ Prophetam ſuſcitabit vobis Deus de fratribus veſtris, tamquam me, ipſum audietis. ‖ *Deut. 18. 15.*

38. ‖ Hic eſt, qui fuit in Eccleſia in ſolitudine cum Angelo, qui loquebatur ei in monte Sina, & cum patribus noſtris: qui accepit verba vitæ dare nobis. ‖ *Exod. 19. 3.*

39. Cui noluerunt obedire patres noſtri: ſed repulerunt, & averſi ſunt cordibus ſuis in Ægyptum,

40. dicentes ad Aaron: ‖ Fac nobis deos, qui præcedant nos: Moyſes enim hic, qui eduxit nos de terra Ægypti, neſcimus quid factum ſit ei. ‖ *Exod. 32. 1.*

41. Et vitulum fecerunt in diebus illis, & obtulerunt hoſtiam ſimulachro, & lætabantur in operibus manuum ſuarum.

42. Convertit autem Deus, & tradidit eos ſervire militiæ cœli, ſicut ſcriptum eſt in libro Prophetarum: ‖ Numquid victimas, & hoſtias obtuliſtis mihi annis quadraginta in deſerto, domus Iſrael? ‖ *Amos 5. 25.*

43. Et ſuſcepiſtis tabernaculum Moloch, & ſidus Dei veſtri Rempham, figuras, quas feciſtis, adorare eas. Et transferam vos trans Babylonem.

44. Tabernaculum teſtimonii fuit cum patribus noſtris in deſerto, ſicut diſpoſuit illis Deus ‖ loquens ad Moyſen, ut faceret illud ſecundùm formam quam viderat. ‖ *Exod. 25. 40.*

45. ‖ Quod & induxerunt, ſuſcipientes patres noſtri cum Jeſu in poſſeſſionem Gentium, quas expulit Deus à facie patrum noſtrorum, uſque in diebus David, ‖ *Joſ. 3. 14. Hebr. 4. 8.*

46. ‖ qui invenit gratiam ante Deum, ‖ & petiit ut inveniret tabernaculum Deo Jacob. ‖ *1. Reg. 16. 13.* ‖ *Pſalm. 131. 5.*

47. ‖ Salomon autem ædificavit illi domum. ‖ *3. Reg. 6. 1. 1. Par. 17. 12.*

48. ‖ Sed non Excelſus in manufactis habitat, ſicut Propheta dicit: ‖ *Infr. 17. 24.*

49. ‖ Cœlum mihi ſedes eſt: terra autem ſcabellum pedum meorum. Quam domum ædificabitis mihi, dicit Dominus? aut quis locus requietionis meæ eſt? ‖ *Iſai. 66. 1.*

50. Nonne manus mea fecit hæc omnia?

51. Dura cervice, & incircumciſis cordibus, & auribus, vos ſemper Spiritui ſancto reſiſtitis, ſicut patres veſtri, ita & vos.

52. Quem Prophetarum non ſunt perſecuti patres veſtri? Et occiderunt eos, qui prænuntiabant de adventu Juſti, cujus vos nunc proditores, & homicidæ fuiſtis,

53. qui accepiſtis legem in diſpoſitione Angelorum, & non cuſtodiſtis.

54. Audientes autem hæc diſſecabantur cordibus ſuis, & ſtridebant dentibus in eum.

55. Cùm autem eſſet plenus ſpiritu ſancto, intendens in cœlum, vidit gloriam Dei, & Jeſum ſtantem à dextris Dei. Et ait: Ecce vi-

deoc cœlos apertos, & Filium hominis ſtantem à dextris Dei.

56. Exclamantes autem voce magna continuerunt aures ſuas, & impetum fecerunt unanimiter in eum.

57. Et ejicientes eum extra civitatem lapidabant: & teſtes depoſuerunt veſtimenta ſua ſecus pedes adoleſcentis, qui vocabatur Saulus.

58. Et lapidabant Stephanum invocantem, & dicentem: Domine Jeſu ſuſcipe ſpiritum meum.

59. Poſitis autem genibus, clamavit voce magna, dicens: Domine, ne ſtatuas illis hoc peccatum. Et cùm hoc dixiſſet, obdormivit in Domino. Saulus autem erat conſentiens neci ejus.

CAPUT VIII.

In perſecutione diſperguntur omnes præter Apoſtolos, Saulo devaſtante Eccleſiam: Philippus plurimos in Samaria convertit, & in his Simonem magum baptizat: miſſi ab Apoſtolis Petrus & Joannes, oratione ac manuum impoſitione impetraut credentibus Samaritanis Spiritum ſanctum: Simon autem volens Spiritus ſancti dationem pecunia emere, durè à Petro corripitur: Philippus ab Angelo mittitur ad Eunuchum; quem ubi credentem baptizaſſet; à Spiritu raptus defertur in Azotum.

Eodem ann. 33. eadente. 1. FActa eſt autem in illa die perſecutio magna in Eccleſia, quæ erat Jeroſolymis, & omnes diſperſi ſunt per regiones Judææ, & Samariæ præter Apoſtolos.

2. Curaverunt autem Stephanum viri timorati, & fecerunt planctum magnum ſuper eum.

3. Saulus autem devaſtabat Eccleſiam per domos intrans, & trahens viros, ac mulieres, tradebat in cuſtodiam.

4. Igitur qui diſperſi erant pertranſibant, evangelizantes verbum Dei.

† Fer. 5. Post Pentec. 5. † Philippus autem deſcendens in civitatem Samariæ, prædicabat illis Chriſtum.

6. Intendebant autem turbæ his, quæ à Philippo dicebantur unanimiter audientes, & videntes ſigna quæ faciebat.

7. Multi enim eorum, qui habebant ſpiritus immundos, clamantes voce magna, exibant.

8. Multi autem paralytici, & claudi curati ſunt.

9. Factum eſt ergo gaudium magnum in illa civitate. A Vir autem quidam nomine Simon, qui antè fuerat in civitate magus, ſeducens gentem Samariæ, dicens ſe eſſe aliquem magnum:

10. cui auſcultabant omnes à minimo uſque ad maximum, dicentes: Hic eſt virtus Dei, quæ vocatur magna.

11. Attendebant autem eum, propter quod multo tempore magiis ſuis dementaſſet eos.

12. Cùm verò credidiſſent Philippo evangelizanti de regno Dei, in nomine Jeſu Chriſti baptizabantur viri, ac mulieres.

13. Tunc Simon & ipſe credidit: & cùm baptizatus eſſet, adhærebat Philippo. Videns etiam ſigna, & virtutes maximas fieri, ſtupens admirabatur.

14. † Cùm autem audiſſent Apoſtoli, qui erant Jeroſolymis, quòd recepiſſet Samaria verbum Dei, miſerunt ad eos Petrum, & Joannem. † Fer. 3. Post Pentec. & in Miss. vot. de S. Spirit.

15. Qui cùm veniſſent, oraverunt pro ipſis ut acciperent Spiritum ſanctum:

16. nondum enim in quemquam illorum venerat, ſed baptizati tantùm erant in nomine Domini Jeſu.

17. Tunc imponebant manus ſuper illos, & accipiebant Spiritum ſanctum. A

18. Cùm vidiſſet autem Simon quia per impoſitionem manus Apoſtolorum daretur Spiritus ſanctus, obtulit eis pecuniam,

19. dicens: Date & mihi hanc poteſtatem, ut cuicumque impoſuero manus, accipiat Spiritum ſanctum. Petrus autem dixit ad eum:

20. Pecunia tua tecum ſit in perditionem: quoniam donum Dei exiſtimaſti pecunia poſſideri.

21. Non eſt tibi pars, neque ſors in ſermone iſto: cor enim tuum non eſt rectum coram Deo.

22. Pœnitentiam itaque age ab hac nequitia tua: & roga Deum, ſi fortè remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui.

23. In felle enim amaritudinis, & obligatione iniquitatis video te eſſe.

24. Reſpondens autem Simon, dixit: Precamini vos pro me ad Dominum, ut nihil veniat ſuper me horum, quæ dixiſtis.

25. Et illi quidem teſtificati, & locuti verbum Domini, redibant Jeroſolymam, & multis regionibus Samaritanorum evangelizabant.

26. † Angelus autem Domini locutus eſt ad Philippum, dicens: Surge, & vade contra meridianum ad viam, quæ deſcendit ab Jeruſalem in Gazam: hæc eſt deſerta. † Fer. 5. Post Pasch.

27. Et ſurgens abiit. Et ecce vir Æthiops, eunuchus, potens Candacis reginæ Æthiopum, qui erat ſuper omnes gazas ejus, venerat adorare in Jeruſalem:

28. & revertebatur ſedens ſuper currum ſuum, legenſque Iſaiam prophetam.

29. Dixit autem Spiritus Philippo: Accede, & adjunge te ad currum iſtum.

30. Accurrens autem Philippus, audivit eum legentem Iſaiam Prophetam, & dixit: Putaſne intelligis quæ legis?

31. Qui ait: Et quomodo poſſum, ſi non aliquis oſtenderit mihi? Rogavitque Philippum ut aſcenderet, & ſederet ſecum.

32. Locus autem Scripturæ, quam legebat, erat hic: ‖ Tamquam ovis ad occiſionem ductus eſt: & ſicut agnus coram tondente ſe, ſine voce, ſic non aperuit os ſuum. ‖ Iſai. 53. 7.

33. In humilitate judicium ejus ſublatum eſt. Generationem ejus quis enarrabit, quoniam tolletur de terra vita ejus?

34. Reſpondens autem eunuchus Philippo, dixit: Obſecro te, de quo Propheta dicit hoc? de ſe, an de alio aliquo?

35. Aperiens autem Philippus os ſuum, & incipiens à Scriptura iſta, evangelizavit illi Jeſum.

36. Et dum irent per viam, venerunt ad quamdam aquam: & ait Eunuchus: Ecce aqua, quid prohibet me baptizari?

37. Dixit autem Philippus: Si credis ex toto

corde,

corde, licet. Et reſpondens ait : Credo, Fi-
lium Dei eſſe Jeſum Chriſtum.
38. Et juſſit ſtare currum : & deſcende-
runt uterque in aquam, Philippus, & Eunu-
chus, & baptizavit eum.
39. Cùm autem aſcendiſſent de aqua, Spi-
ritus Domini rapuit Philippum, & ampliùs
non vidit eum Eunuchus. Ibat autem per
viam ſuam gaudens.
40. Philippus autem inventus eſt in Azo-
to, & pertranſiens evangelizabat civitatibus
cunctis, donec veniret Cæſaream. A

CAPUT IX.

Admiranda Sauli perſecutoris converſio, Domino ei apparente, & Anania ad ipſum miſſo, à quo baptizatus cœpit Damaſci acerrimè tueri Jeſum eſſe Chriſtum: diſcipuli verò ipſum dimittunt per murum propter Judæorum inſidias: quem Barnabas Jeroſolymis ducit ad Apoſtolos: unde rurſum propter inſidias dimittitur Tarſum: Petrus Lyddæ ſanat Æneam paralyticum, & in Joppe Tabitham reſuſcitat.

† In Converſa S. Pauli. Anno 34. Æræ vulg. ineunte. A morte Chr. an. 3. Gal. 1. 13. ‖ Infr. 22. 6. & 22. 10. & 26. 1. Cor. 15. 8. 2. Cor. 12. 2.

1. SAulus † autem adhuc ſpirans mina-
rum, & cædis in diſcipulos Domini,
acceſſit ad Principem ſacerdotum,
2. & petiit ab eo epiſtolas in Damaſcum
ad ſynagogas: ut ſi quos inveniſſet hujus
viæ viros, ac mulieres, vinctos perduceret in
Jeruſalem.
3. ‖ Et cùm iter faceret, contigit ut ap-
propinquaret Damaſco : & ſubitò circumful-
ſit eum lux de cœlo.
4. Et cadens in terram audivit vocem di-
centem ſibi : Saule, Saule, quid me perſe-
queris?
5. Qui dixit : Quis es Domine? Et ille :
Ego ſum Jeſus, quem tu perſequeris: durum
eſt tibi contra ſtimulum calcitrare.
6. Et tremens, ac ſtupens dixit: Domine,
quid me vis facere?
7. Et Dominus ad eum : Surge, & ingrede-
re civitatem, & ibi dicetur tibi quid te opor-
teat facere. Viri autem illi, qui comitaban-
tur cum eo, ſtabant ſtupefacti, audientes qui-
dem vocem, neminem autem videntes.
8. Surrexit autem Saulus de terra, apertiſ-
que oculis nihil videbat. Ad manus autem il-
lum trahentes, introduxerunt Damaſcum.
9. Et erat ibi tribus diebus non videns,
& non manducavit, neque bibit.
‖ Act. 22. 12. 10. Erat autem quidam diſcipulus Damaſci,
nomine Ananias : ‖ & dixit ad illum in vi-
ſu Dominus : Anania. At ille ait : Ecce
ego, Domine.
11. Et Dominus ad eum : Surge, & vade
in vicum, qui vocatur rectus : & quære
in domo Judæ Saulum nomine Tarſenſem :
ecce enim orat.
12. (Et vidit virum Ananiam nomine,
introeuntem, & imponentem ſibi manus ut
viſum recipiat.)
13. Reſpondit autem Ananias : Domine,
audivi à multis de viro hoc, quanta mala
fecerit ſanctis tuis in Jeruſalem :
14. & hic habet poteſtatem à principibus
ſacerdotum alligandi omnes, qui invocant
nomen tuum.
15. Dixit autem ad eum Dominus: Vade,
quoniam vas electionis eſt mihi iſte, ut por-
tet nomen meum coram gentibus, & regi-
bus, & filiis Iſrael.
16. Ego enim oſtendam illi quanta opor-
teat eum pro nomine meo pati.
17. Et abiit Ananias, & introivit in do-
mum: & imponens ei manus, dixit : Saule
frater, Dominus miſit me Jeſus, qui appa-
ruit tibi in via, qua veniebas, ut videas, &
implearis Spiritu ſancto.
18. Et confeſtim ceciderunt ab oculis ejus
tamquam ſquamæ, & viſum recepit : &
ſurgens baptizatus eſt.
19. Et cùm accepiſſet cibum, confortatus
eſt. Fuit autem cum diſcipulis, qui erant
Damaſci, per dies aliquot.
20. Et continuò in ſynagogis prædicabat
Jeſum, quoniam hic eſt Filius Dei.
21. Stupebant autem omnes, qui audie-
bant, & dicebant: Nonne hic eſt, qui expu-
gnabat in Jeruſalem eos, qui invocabant no-
men iſtud: & huc ad hoc venit, ut vinctos
illos duceret ad principes ſacerdotum?
22. Saulus autem multò magis convaleſce-
bat, & confundebat Judæos, qui habitabant * Hoc eſt poſt 3. an. ut dicit ad Gal. 1. 18. Ann. Æræ vulg. 37.
Damaſci, affirmans quoniam hic eſt Chri-
ſtus. A
23. Cùm autem implerentur dies multi *,

con-

conſilium fecerunt in unum Judæi ut eum interficerent.

24. Notæ autem factæ ſunt Saulo inſidiæ eorum. Cuſtodiebant autem & portas die ac nocte, ut eum interficerent.

‖ 2. Cor. 11, 32.
25. Accipientes ‖ autem eum diſcipuli nocte, per murum dimiſerunt eum, ſubmittentes in ſporta.

26. Cùm autem veniſſet in Jeruſalem, tentabat ſe jungere diſcipulis, & omnes timebant eum, non credentes quòd eſſet diſcipulus.

* Petrum videlicet & Jacobū, Gal. 1, 19.
27. Barnabas autem apprehenſum illum duxit ad Apoſtolos *: & narravit illis quomodo in via vidiſſet Dominum, & quia locutus eſt ei, & quomodo in Damaſco fiducialiter egerit in nomine Jeſu.

28. Et erat cum illis intrans, & exiens in Jeruſalem, & fiducialiter agens in nomine Domini.

29. Loquebatur quoque Gentibus, & diſputabat cum Græcis: illi autem quærebant occidere eum.

Eodem anno 37.
30. Quod cùm cognoviſſent fratres, deduxerunt eum Cæſaream, & dimiſerunt Tarſum.

31. Eccleſia quidem per totam Judæam, & Galilæam, & Samariam habebat pacem, & ædificabatur ambulans in timore Domini, & conſolatione ſancti Spiritus replebatur.

* Quo tempore Antiochiam uſque perveniſſe creditur, ibique Sedem ſuam collocaſſe.
32. Factum eſt autem, ut Petrus dum pertranſiret univerſos *, deveniret ad ſanctos, qui habitabant Lyddæ.

33. Invenit autem ibi hominem quemdam, nomine Æneam, ab annis octo jacentem in grabato, qui erat paralyticus.

34. Et ait illi Petrus: Ænea, ſanat te Dominus Jeſus Chriſtus: ſurge, & ſterne tibi. Et continuò ſurrexit.

35. Et viderunt eum omnes, qui habitabant Lyddæ, & Saronæ: qui converſi ſunt ad Dominum.

36. In Joppe autem fuit quædam diſcipula, nomine Tabitha, quæ interpretata dicitur Dorcas. Hæc erat plena operibus bonis, & eleemoſynis, quas faciebat.

37. Factum eſt autem in diebus illis, ut infirmata moreretur. Quam cùm laviſſent, poſuerunt eam in cœnaculo.

38. Cùm autem propè eſſet Lydda ad Joppen, diſcipuli audientes quia Petrus eſſet in ea, miſerunt duos viros ad eum, rogantes: Ne pigriteris venire uſque ad nos.

39. Exurgens autem Petrus venit cum illis. Et cùm adveniſſet, duxerunt illum in cœnaculum, & circumſteterunt illum omnes viduæ flentes, & oſtendentes ei tunicas & veſtes, quas faciebat illis Dorcas.

40. Ejectis autem omnibus foras, Petrus ponens genua oravit: & converſus ad corpus, dixit: Tabitha, ſurge. At illa aperuit oculos ſuos: & viſo Petro, reſedit.

41. Dans autem illi manum, erexit eam. Et cùm vocaſſet ſanctos, & viduas, aſſignavit eam vivam.

42. Notum autem factum eſt per univerſam Joppen: & crediderunt multi in Domino.

43. Factum eſt autem ut dies multos moraretur in Joppe, apud Simonem quemdam coriarium.

CAPUT X.

Juſſu Angeli accerſit Cornelius Centurio Petrum, qui per lintei viſionem admonitus Gentes ad Evangelium admittendas eſſe, venit ad illum: cùmque ſuper omnes verbum ejus de Chriſto audientes Spiritus ſanctus deſcendiſſet, juſſit eos baptizari.

1. VIr autem quidam erat in Cæſarea, nomine Cornelius, Centurio cohor- Anno 39.
tis, quæ dicitur Italica,

2. religioſus, ac timens Deum cum omni domo ſua, faciens eleemoſynas multas plebi, & deprecans Deum ſemper.

3. Is vidit in viſu manifeſtè, quaſi hora diei nona, Angelum Dei introeuntem ad ſe, & dicentem ſibi, Corneli.

4. At ille intuens eum, timore correptus, dixit: Quid eſt, Domine? Dixit autem illi: Orationes tuæ, & eleemoſynæ tuæ aſcenderunt in memoriam in conſpectu Dei.

5. Et nunc mitte viros in Joppen, & accerſi Simonem quemdam, qui cognominatur Petrus:

6. hic hoſpitatur apud Simonem quemdam coriarium, cujus eſt domus juxta mare: hic dicet tibi quid te oporteat facere.

7. Et cùm diſceſſiſſet Angelus, qui loquebatur illi, vocavit duos domeſticos ſuos, & militem metuentem Dominum ex his, qui illi parebant.

8. Quibus cùm narraſſet omnia, miſit illos in Joppen.

9. Poſtera autem die iter illis facientibus, & appropinquantibus civitati, aſcendit Petrus in ſuperiora ut oraret circa horam ſextam.

10. Et cùm eſuriret, voluit guſtare. Parantibus autem illis, cecidit ſuper eum mentis exceſſus,

11. & vidit cœlum apertum, & deſcendens vas quoddam, velut linteum magnum, quatuor initiis ſubmitti de cœlo in terram,

12. in quo erant omnia quadrupedia, & ſerpentia terræ, & volatilia cœli.

13. Et facta eſt vox ad eum: Surge Petre, occide, & manduca.

14. Ait autem Petrus: Abſit Domine, quia numquam manducavi omne commune, & immundum.

15. Et vox iterùm ſecundò ad eum: Quod Deus purificavit, tu commune ne dixeris.

16. Hoc autem factum eſt per ter: & ſtatim receptum eſt vas in cœlum.

17. Et dum intra ſe hæſitaret Petrus quidnam eſſet viſio, quam vidiſſet: ecce viri, qui miſſi erant à Cornelio, inquirentes domum Simonis, aſtiterunt ad januam.

18. Et cùm vocaſſent, interrogabant, ſi Simon, qui cognominatur Petrus, illic haberet hoſpitium.

19. Petro autem cogitante de viſione, dixit Spiritus ei: Ecce viri tres quærunt te.

20. Surge itaque, deſcende, & vade cum eis nihil dubitans: quia ego miſi illos.

21. Deſcendens autem Petrus ad viros, dixit: Ecce ego ſum, quem quæritis: quæ cauſa eſt, prupter quam veniſtis?

22. Qui dixerunt: Cornelius Centurio, vir juſtus, & timens Deum, & teſtimonium habens ab univerſa gente Judæorum, reſponſum

accepit ab Angelo ſancto accerſire te in domum ſuam, & audire verba abs te.

23. Introducens ergo eos, recepit hoſpitio. Sequenti autem die ſurgens profectus eſt cum illis: & quidam ex fratribus ab Joppe comitati ſunt eum.

24. Altera autem die introivit Cæſaream. Cornelius verò expectabat illos, convocatis cognatis ſuis, & neceſſariis amicis.

25. Et factum eſt cùm introiſſet Petrus, obvius venit ei Cornelius, & procidens ad pedes ejus adoravit.

26. Petrus verò elevavit eum, dicens: Surge, & ego ipſe homo ſum.

27. Et loquens cum illo intravit, & invenit multos, qui convenerant:

28. dixitque ad illos: Vos ſcitis quomodo abominatum ſit viro Judæo conjungi, aut accedere ad alienigenam: ſed mihi oſtendit Deus, neminem communem aut immundum dicere hominem.

29. Propter quod ſine dubitatione veni accerſitus. Interrogo ergo, quam ob cauſam accerſiſtis me?

30. Et Cornelius ait: A nudiuſquarta die uſque ad hanc horam, orans eram hora nona in domo mea, & ecce vir ſtetit ante me in veſte candida, & ait:

31. Corneli, exaudita eſt oratio tua, & eleemoſynæ tuæ commemoratæ ſunt in conſpectu Dei.

32. Mitte ergo in Joppen, & accerſi Simonem, qui cognominatur Petrus: hic hoſpitatur in domo Simonis coriarii juxta mare.

33. Confeſtim ergo miſi ad te, & tu benè feciſti veniendo. Nunc ergo omnes nos in conſpectu tuo adſumus audire omnia quæcumque tibi præcepta ſunt à Domino.

|| *Deut. 10. 17. 2. Par. 19. 7. Job. 34. 19. Sap. 6. 8. Eccli. 35. 15. Rom. 2. 11. Gal. 2. 6. Epheſ. 6. 9. Coloſ. 3. 25. 1. Pet. 1. 17.*

34. Aperiens autem Petrus os ſuum, dixit: In veritate comperi, || quia non eſt perſonarum acceptor Deus:

35. ſed in omni gente, qui timet eum, & operatur juſtitiam, acceptus eſt illi.

36. Verbum miſit Deus filiis Iſrael, annuntians pacem per Jeſum Chriſtum: (hic eſt omnium Dominus.)

† *Fer. 2. Poſt Paſch.* || *Luc. 4. 14.*

37. † Vos ſcitis quod factum eſt verbum per univerſam Judæam: incipiens enim à || Galilæa, poſt baptiſmum, quod prædicavit Joannes,

38. Jeſum à Nazareth: quomodo unxit eum Deus Spiritu ſancto, & virtute, qui pertranſiit benefaciendo, & ſanando omnes oppreſſos à diabolo, quoniam Deus erat cum illo.

39. Et nos teſtes ſumus omnium, quæ fecit in regione Judæorum, & Jeruſalem, quem occiderunt ſuſpendentes in ligno.

40. Hunc Deus ſuſcitavit tertia die, & dedit eum manifeſtum fieri,

41. non omni populo, ſed teſtibus præordinatis à Deo: nobis, qui manducavimus, & bibimus cum illo, poſtquam reſurrexit à mortuis.

† *Fer. 2. Poſt Pentec.*

42. Et † præcepit nobis prædicare populo, & teſtificari, quia ipſe eſt, qui conſtitutus eſt à Deo judex vivorum, & mortuorum.

|| *Jerem. 31. 34. Mich. 7. 18.*

43. || Huic omnes Prophetæ teſtimonium perhibent, remiſſionem peccatorum accipere per nomen ejus omnes, qui credunt in eum. ᴀ

44. Adhuc loquente Petro verba hæc, cecidit Spiritus ſanctus ſuper omnes, qui audiebant verbum.

45. Et obſtupuerunt ex circumciſione fideles, qui venerant cum Petro: quia & in nationes gratia Spiritus ſancti effuſa eſt.

46. Audiebant enim illos loquentes linguis, & magnificantes Deum.

47. Tunc reſpondit Petrus: Numquid aquam quis prohibere poteſt, ut non baptizentur hi, qui Spiritum ſanctum acceperunt ſicut & nos?

48. Et juſſit eos baptizari in nomine Domini Jeſus Chriſti. ᴀ Tunc rogaverunt eum ut maneret apud eos aliquot diebus.

CAPUT XI.

Petrus diſceptantibus fratribus quòd ad Gentes acceſſiſſet, rei ordinem exponit: multis Antiochiæ converſis prædicatione diſcipulorum, mittitur ad eos Barnabas ab Eccleſia Jeroſolymitana, qui multis converſis adducit eò & Saulum à Tarſo, cum quo mittitur Jeruſalem, ut in famem ab Agabo propheta prædictam ferant fratribus eleemoſynam.

1. AUdierunt autem Apoſtoli, & fratres, qui erant in Judæa: quoniam & Gentes receperunt verbum Dei. Eodem ann. 39.

2. Cùm autem aſcendiſſet Petrus Jeroſolymam, diſceptabant adverſùs illum, qui erant ex circumciſione,

3. dicentes: Quare introiſti ad viros præputium habentes, & manducaſti cum illis?

4. Incipiens autem Petrus exponebat illis ordinem, dicens:

5. Ego eram in civitate Joppe orans, & vidi in exceſſu mentis viſionem, deſcendens vas quoddam velut linteum magnum quatuor initiis ſummitti de cœlo, & venit uſque ad me.

6. In quod intuens conſiderabam, & vidi quadrupedia terræ, & beſtias, & reptilia, & volatilia cœli.

7. Audivi autem & vocem dicentem mihi: Surge Petre, occide, & manduca.

8. Dixi autem: Nequaquam Domine, quia commune aut immundum numquam introivit in os meum.

9. Reſpondit autem vox ſecundò de cœlo: Quæ Deus mundavit, tu ne commune dixeris.

10. Hoc autem factum eſt per ter: & recepta ſunt omnia rurſum in cœlum.

11. Et ecce viri tres confeſtim aſtiterunt in domo, in qua eram, miſſi à Cæſarea ad me.

12. Dixit autem Spiritus mihi ut irem cum illis, nihil hæſitans. Venerunt autem mecum & ſex fratres iſti, & ingreſſi ſumus in domum viri.

13. Narravit autem nobis, quomodo vidiſſet Angelum in domo ſua, ſtantem & dicentem ſibi: Mitte in Joppen, & accerſi Simonem, qui cognominatur Petrus,

14. qui loquetur tibi verba, in quibus ſalvus eris tu, & univerſa domus tua.

15. Cùm autem cœpiſſem loqui, cecidit Spiritus ſanctus ſuper eos, ſicut & in nos in initio.

16. Recordatus ſum autem verbi Domini, ſicut dicebat: || Joannes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu ſancto. || *Matth. 3. 11. Marc. 1. 8. Luc. 3. 16. Joan. 1. 26. Supr. 1. 5. Infr. 19. 4.*

17. Si ergo eamdem gratiam dedit illis Deus, ſicut & nobis, qui credidimus in Dominum Jeſum Chriſtum: ego quis eram, qui poſſem prohibere Deum?

18. His auditis, tacuerunt: & glorificave-

runt

runt Deum, dicentes: Ergo & Gentibus pœnitentiam dedit Deus ad vitam.

19. Et illi quidem, qui diſperſi fuerant à tribulatione, quæ facta fuerat ſub Stephano, perambulaverunt uſque Phœnicen, & Cyprum, & Antiochiam, nemini loquentes verbum, niſi ſolis Judæis. (*a*).

20. Erant autem quidam ex eis viri Cyprii, & Cyrenæi, qui cùm introiſſent (*b*) Antiochiam, loquebantur & ad Græcos, annuntiantes Dominum Jeſum.

21. Et erat manus Domini cum eis: † multuſque numerus credentium converſus eſt ad Dominum.

22. Pervenit autem ſermo ad aures eccleſiæ, quæ erat Jeroſolymis ſuper iſtis: & miſerunt Barnabam uſque ad Antiochiam.

23. Qui cùm perveniſſet, & vidiſſet gratiam Dei, gaviſus eſt: & hortabatur omnes in propoſito cordis permanere in Domino:

24. quia erat vir bonus, & plenus Spiritu ſancto, & fide. Et appoſita eſt multa turba Domino.

25. Profectus eſt autem Barnabas Tarſum, ut quæreret Saulum: quem cùm inveniſſet, perduxit Antiochiam. (*c*)

26. Et annum totum converſati ſunt ibi in Eccleſia: & docuerunt turbam multam, ita ut cognominarentur primùm Antiochiæ diſcipuli, Chriſtiani. (*d*)

27. In his autem diebus ſupervenerunt ab Jeroſolymis prophetæ Antiochiam:

28. & ſurgens unus ex eis nomine Agabus, ſignificabat per ſpiritum famem magnam futuram in univerſo orbe terrarum, quæ facta eſt ſub Claudio. (*e*)

29. Diſcipuli autem, prout quis habebat, propoſuerunt ſinguli in miniſterium mittere habitantibus in Judæa fratribus:

30. quod & fecerunt, mittentes ad ſeniores per manus Barnabæ, & Sauli. (*f*)

(*a*) Nota ergo illos diu ſolis locutos Judæis: deinde & Græcis, poſtquam ſcilicet audierunt Cornelium à Petro baptizatum: nec eos ſtatim veniſſe Antiochiam, ſed poſt multas regiones peragratas, atq; adeò poſtquam jam inde Petrus deceſſerat.

(*b*) Anno 40.

† S. BARNABÆ.

(*c*) Anno 41.

(*d*) Junge c. 13 v. 1. ERANT AUTEM.

(*e*) Anno imperii ejus 2.

(*f*) Anno Æræ vulg. 42.

CAPUT XII.

Herodes occiſo Jacobo Petrum retrudit in carcerem, cupiens poſt Paſcha eum tradere populo occidendum; ſed orante pro eo ſine intermiſſione Eccleſia, Angelico eductus auxilio, fratribus magnum attulit gaudium: facta autem de carceris cuſtodibus inquiſitione, Herodes proficiſcitur Cæſaream: cùmque divinos honores à populo oblatos non reſpueret, percuſſus eſt ab Angelo, & conſumptus a vermibus expiravit.

1. EOdem autem tempore † miſit Herodes rex * manus, ut affligeret quoſdam de Eccleſia.

2. Occidit autem Jacobum fratrem Joannis gladio.

3. Videns autem quia placeret Judæis, appoſuit ut apprehenderet & Petrum. Erant autem dies Azymorum.

4. Quem cùm apprehendiſſet, miſit in carcerem, tradens quatuor quaternionibus militum cuſtodiendum, volens poſt Paſcha producere eum populo.

5. Et Petrus quidem ſervabatur in carcere. Oratio autem fiebat ſine intermiſſione ab Eccleſia ad Deum pro eo.

6. Cùm autem producturus eum eſſet Herodes, in ipſa nocte erat Petrus dormiens inter duos milites, vinctus catenis duabus: & cuſtodes ante oſtium cuſtodiebant carcerem.

7. Et ecce Angelus Domini aſtitit: & lumen refulſit in habitaculo: percuſſoque latere Petri, excitavit eum, dicens: Surge velociter. Et ceciderunt catenæ de manibus ejus.

8. Dixit autem Angelus ad eum: Præcingere, & calcea te caligas tuas. Et fecit ſic. Et dixit illi: Circumda tibi veſtimentum tuum, & ſequere me.

9. Et exiens ſequebatur eum, & neſciebat quia verum eſt, quod fiebat per Angelum: exiſtimabat autem ſe viſum videre.

10. Tranſeuntes autem primam & ſecundam cuſtodiam, venerunt ad portam ferream, quæ ducit ad civitatem: quæ ultrò aperta eſt eis. Et exeuntes proceſſerunt vicum unum: & continuò diſceſſit Angelus ab eo.

11. Et Petrus ad ſe reverſus, dixit: Nunc ſcio verè quia miſit Dominus Angelum ſuum, & eripuit me de manu Herodis, & de omni expectatione plebis Judæorum. A

12. Conſideranſque venit ad domum Mariæ matris Joannis, qui cognominatus eſt Marcus, ubi erant multi congregati, & orantes.

† SS. APOSTOL. PETRI ET PAULI.

* Agrippa Ariſtobuli filius Herodis Magni nepos.

Eodem anno 42.

13. Pul-

13. Pulſante autem eo oſtium januæ, proceſſit puella ad audiendum, nomine Rhode.

14. Et ut cognovit vocem Petri, præ gaudio non aperuit januam, ſed intrò currens nuntiavit ſtare Petrum ante januam.

15. At illi dixerunt ad eam: Inſanis. Illa autem affirmabat ſic ſe habere. Illi autem dicebant: Angelus ejus eſt.

16. Petrus autem perſeverabat pulſans. Cùm autem aperuiſſent, viderunt eum, & obſtupuerunt.

17. Annuens autem eis manu ut tacerent, narravit quomodo Dominus eduxiſſet eum de carcere, dixitque: Nuntiate Jacobo, & fratribus hæc. Et egreſſus abiit in alium locum. (*a*)

> (*a*) Quo tempore creditur Judæam reliquiſſe, & Romam migraſſe, ibique Sedem circa initium anni ſequentis, (43.) poſuiſſe.

18. Facta autem die, erat non parva turbatio inter milites, quidnam factum eſſet de Petro.

19. Herodes autem cùm requiſiſſet eum, & non inveniſſet, inquiſitione facta de cuſtodibus, juſſit eos duci: || deſcendenſque à Judæa in Cæſaream, ibi commoratus eſt.

> || *Suprà* ad ſupplicium.

20. Erat autem iratus Tyriis, & Sidoniis. At illi unanimes venerunt ad eum, & perſuaſo Blaſto, qui erat ſuper cubiculum regis, poſtulabant pacem, eò quòd alerentur regiones eorum ab illo.

21. Statuto autem die Herodes veſtitus veſte regia, ſedit pro tribunali, & concionabatur ad eos.

22. Populus autem acclamabat: Dei voces, & non hominis.

23. Confeſtim autem percuſſit eum Angelus Domini, eò quòd non dediſſet honorem Deo: & conſumptus à vermibus, expiravit. (*b*)

> (*b*) Ann. 43 deſinente.

24. Verbum autem Domini creſcebat, & multiplicabatur:

25. Barnabas autem & Saulus reverſi (*c*) ſunt ab Jeruſolymis expleto miniſterio, aſſumpto Joanne, qui cognominatus eſt Marcus.

> (*c*) nempe anno ſuperiori 41. *Sup.* 11. 30.

CAPUT XIII.

Saulus & Barnabas jubentur à Spiritu ſancto ſegregari ad opus prædicationis inter Gentes, & Barjeſu ſive Elyma mago, qui eorum prædicationi reſiſtebat, ad Pauli verbum excæcato, credit Sergius Paulus: in Antiochia Piſidiæ Paulus in ſynagoga latiùs de Chriſto diſſerit: ſed Judæis blaſphemantibus, & perſecutionem in eos excitantibus; convertuntur ad Gentes juxta Iſaiæ vaticinium.

> Eodem ann. 42.

1. ERant autem in Eccleſia, quæ erat Antiochiæ, prophetæ, & doctores, quibus Barnabas, & Simon, qui vocabatur Niger, & Lucius Cyrenenſis, & Manahen, qui erat Herodis Tetrarchæ collactaneus, & Saulus.

2. Miniſtrantibus autem illis Domino, & jejunantibus, dixit illis Spiritus ſanctus: Segregate mihi Saulum, & Barnabam, in opus ad quod aſſumpſi eos.

3. Tunc jejunantes, & orantes, imponenteſque eis manus, dimiſerunt illos.

4. Et ipſi quidem miſſi à Spiritu ſancto abierunt Seleuciam; & inde navigaverunt Cyprum.

5. Et cùm veniſſent Salaminam, prædicabant verbum Dei in Synagogis Judæorum. Habebant autem & Joannem * in miniſterio.

> * Marcum de quo ſup. 12. 25. & 15. 37.

6. Et cùm perambulaſſent univerſam inſulam uſque Paphum, invenerunt quemdam virum magnum pſeudoprophetam, Judæum, cui nomen erat Barjeſu,

7. qui erat cum Proconſule Sergio Paulo viro prudente. Hic, accerſitis Barnaba, & Saulo, deſiderabat audire verbum Dei.

8. Reſiſtebat autem illis Elymas magus, (ſic enim interpretatur nomen ejus,) quærens avertere Proconſulem à fide.

9. Saulus autem, qui & Paulus, * repletus Spiritu ſancto, intuens in eum,

> * Nomine, ut videtur, à Proconſule illo ſumpto.

10. dixit: O plene omni dolo, & omni fallacia, fili diaboli, inimice omnis juſtitiæ, non deſinis ſubvertere vias Domini rectas.

11. Et nunc ecce manus Domini ſuper te, & eris cæcus, non videns ſolem uſque ad tempus. Et confeſtim cecidit in eum caligo, & tenebræ, & circuiens quærebat qui ei manum daret.

12. Tunc Proconſul cùm vidiſſet factum, credidit admirans ſuper doctrina Domini.

13. Et cùm à Papho navigaſſent Paulus, & qui cum eo erant, venerunt Pergen Pamphyliæ. Joannes autem diſcedens ab eis, reverſus eſt Jeroſolymam.

14. Illi verò pertranſeuntes Pergen, venerunt Antiochiam Piſidiæ: & ingreſſi ſynagogam die ſabbatorum, ſederunt.

> Eodem anno 43.

15. Poſt lectionem autem legis, & Prophetarum, miſerunt principes ſynagogæ ad eos, dicentes: Viri fratres, ſi quis eſt in vobis ſermo exhortationis ad plebem, dicite.

16. Surgens autem Paulus, & manu ſilentium indicens, ait: Viri Iſraelitæ, & qui timetis Deum, audite:

17. Deus plebis Iſrael elegit patres noſtros, & plebem exaltavit cùm eſſent incolæ || in terra Ægypti, || & in brachio excelſo eduxit eos ex ea,

> || *Exod.* 1. 1. || *Exod.* 13. 21. & 22. || *Exod.* 16. 1.

18. || & per quadraginta annorum tempus mores eorum ſuſtinuit in deſerto.

19. Et deſtruens gentes ſeptem in terra Chanaan, || ſorte diſtribuit eis terram eorum,

> || *Joſ.* 14. 2.

20. quaſi * poſt quadringentos & quinquaginta annos: || & poſt hæc dedit judices, uſque ad Samuel Prophetam.

> * Hoc eſt, circiter 450 poſt electionẽ patrum. *Vide not. ad c.* 19. *l. Joſue, nec non chronologiam.*

21. Et exinde || poſtulaverunt regem: & dedit illis Deus Saul filium Cis, virum de tribu Benjamin, annis quadraginta.

22. Et amoto illo, || ſuſcitavit illis David regem: cui teſtimonium perhibens, dixit: || Inveni David filium Jeſſe, virum ſecundùm cor meum, qui faciet omnes voluntates meas.

> || *Judic.* 3. 9. || 1. *Reg.* 8. 5. & 9. 16. & 10. 1. || 1. *Reg.* 13. 14. & 16. 13. || *Pſal.* 88. 21.

23. Hujus Deus ex ſemine || ſecundùm promiſſionem eduxit Iſrael ſalvatorem Jeſum,

24. || prædicante Joanne ante faciem adventus ejus baptiſmum pœnitentiæ omni populo Iſrael.

> || *Iſai.* 11. 1. || *Matth.* 3. 1. *Marc* 1. 4. *Luc.* 3. 3.

25. Cùm impleret autem Joannes curſum ſuum, dicebat: Quem me arbitramini eſſe, || non ſum ego, ſed ecce venit poſt me, cujus non ſum dignus calceamenta pedum ſolvere.

> || *Matth.* 3. 11. *Marc.* 1. 7. *Joan.* 1. 27.

26. † Viri fratres, filii generis Abraham, & qui in vobis timent Deum, vobis verbum ſalutis hujus miſſum eſt.

> † Fer. 3. Poſt Paſch.

27. Qui

27. Qui enim habitabant Jeruſalem, & principes ejus hunc ignorantes, & voces prophetarum, quæ per omne ſabbatum leguntur, judicantes impleverunt:

28. & nullam cauſam mortis invenientes in eo, || petierunt à Pilato, ut interficerent eum.

|| Matth. 27. 22. & 23. Marc. 15. 13. Luc. 23. 21. & 23. Joan. 19. 15. || Matth. 28. Marc. 16. Luc. 24. Joan. 20.

29. Cùmque conſummâſſent omnia, quæ de eo ſcripta erant, deponentes eum de ligno, poſuerunt eum in monumento.

30. || Deus verò ſuſcitavit eum à mortuis tertia die: qui viſus eſt per dies multos his,

31. qui ſimul aſcenderant cum eo de Galilæa in Jeruſalem: qui uſque nunc ſunt teſtes ejus ad plebem.

32. Et nos vobis annuntiamus eam, quæ ad patres noſtros repromiſſio facta eſt:

33. quoniam hanc Deus adimplevit filiis noſtris reſuſcitans Jeſum, ∧ ſicut & in Pſalmo ſecundo ſcriptum eſt: || Filius meus es tu, ego hodie genui te.

|| Pſal. 2. 7.

34. Quod autem ſuſcitavit eum à mortuis, ampliùs jam non reverſurum in corruptionem, ita dixit: || Quia dabo vobis ſancta David fidelia.

|| Iſai. 55. 3.

35. Ideòque & aliàs dicit: || Non dabis Sanctum tuum videre corruptionem.

|| Pſalm. 15. 10.

36. David enim in ſua generatione cùm adminiſtraſſet voluntati Dei, || dormivit: & appoſitus eſt ad patres ſuos, & vidit corruptionem.

|| 3. Reg. 2. 10.

37. Quem verò Deus ſuſcitavit à mortuis, non vidit corruptionem.

38. Notum igitur ſit vobis, viri fratres, quia per hunc vobis remiſſio peccatorum annuntiatur, & ab omnibus, quibus non potuiſtis in lege Moyſi juſtificari,

39. in hoc omnis, qui credit, juſtificatur.

40. Videte ergo ne ſuperveniat vobis quod dictum eſt in Prophetis;

41. || Videte contemptores, & admiramini, & diſperdimini: quia opus operor ego in diebus veſtris, opus quod non credetis, ſi quis enarraverit vobis.

|| Hab. 1. 5.

42. Exeuntibus autem illis rogabant ut ſequenti ſabbato loquerentur ſibi verba hæc.

43. Cùmque dimiſſa eſſet ſynagoga, ſecuti ſunt multi Judæorum, & colentium advenarum, Paulum, & Barnabam: qui loquentes ſuadebant eis ut permanerent in gratia Dei.

44. Sequenti verò ſabbato penè univerſa civitas convenit audire verbum Dei.

45. Videntes autem turbas Judæi, repleti ſunt zelo, & contradicebant his, quæ à Paulo dicebantur, blaſphemantes.

46. Tunc conſtanter Paulus, & Barnabas dixerunt: Vobis oportebat primùm loqui verbum Dei: ſed quoniam repellitis illud, & indignos vos judicatis æternæ vitæ, ecce convertimur ad Gentes:

47. ſic enim præcepit nobis Dominus: || Poſui te in lucem Gentium, ut ſis in ſalutem uſque ad extremum terræ.

|| Iſai. 49. 6.

48. Audientes autem Gentes gaviſæ ſunt, & glorificabant verbum Domini: & crediderunt quotquot erant præordinati ad vitam æternam.

49. Diſſeminabatur autem verbum Domini per univerſam regionem.

50. Judæi autem concitaverunt mulieres religioſas, & honeſtas, & primos civitatis, & excitaverunt perſecutionem in Paulum, & Barnabam: & ejecerunt eos de finibus ſuis.

51. || At illi, excuſſo pulvere pedum in eos, venerunt Iconium. *

52. Diſcipuli quoque replebantur gaudio, & Spiritu ſancto.

|| Matth. 10. 14. Marc. 6. 11. Luc. 9. 5.
* Eodem ann. 42.

CAPUT XIV.

Multis Judæorum ac Ethnicorum Iconii fidem in Christum ſuſcipientibus, concitatur à Judæis tumultus in Apoſtolos, qui Lyſtram fugiunt, ubi Paulus claudum à matris utero curat; populumque ac ſacerdotes ob id ipſis tamquam diis ſacrificare volentes ægrè compeſcunt: ſed concitata à Judæis ſupervenientibus turba, Paulus lapidatur, & pro mortuo relinquitur: cùmque ſurrexiſſet, ipſe & Barnabas diſcipulos per varia loca exhortantes, & presbyteros ordinantes, revertuntur Antiochiam.

1. Factum eſt autem Iconii, ut ſimul introirent in ſynagogam Judæorum, & loquerentur, ita ut crederet Judæorum, & Græcorum copioſa multitudo.

2. Qui verò increduli fuerunt Judæi, ſuſcitaverunt, & ad iracundiam concitaverunt animas Gentium adversùs fratres.

3. Multo igitur tempore demorati ſunt, fiducialiter agentes in Domino, teſtimonium perhibente verbo gratiæ ſuæ, dante ſigna, & prodigia fieri per manus eorum. *

* Quo tempore ad fidem converſa putatur Thecla, Iconienſis virgo nobiliſſima.

4. Diviſa eſt autem multitudo civitatis: & quidam quidem erant cum Judæis, quidam verò cum Apoſtolis.

5. Cùm autem factus eſſet impetus Gentilium, & Judæorum cum principibus ſuis, ut contumeliis afficerent, & lapidarent eos,

6. intelligentes confugerunt * ad civitates Lycaoniæ Lyſtram, & Derben, & univerſam in circuitu regionem, & ibi evangelizantes erant.

* Ann. 43.

7. Et quidam vir Lyſtris infirmus pedibus ſedebat, claudus ex utero matris ſuæ, qui numquam ambulaverat.

8. Hic audivit Paulum loquentem. Qui intuitus eum, & videns quia fidem haberet ut ſalvus fieret,

9. dixit magna voce: Surge ſuper pedes tuos rectus. Et exilivit, & ambulabat.

10. Turbæ autem cùm vidiſſent quod fecerat Paulus, levaverunt vocem ſuam Lycaonicè dicentes: Dii ſimiles facti hominibus deſcenderunt ad nos.

11. Et vocabant Barnabam Jovem, Paulum verò Mercurium: quoniam ipſe erat dux verbi.

12. Sacerdos quoque Jovis, qui erat ante civitatem, tauros, & coronas ante januas afferens, cum populis volebat ſacrificare.

13. Quod ubi audierunt Apoſtoli, Barnabas, & Paulus, conſciſſis tunicis ſuis exilierunt in turbas, clamantes,

14. & dicentes: Viri, quid hæc facitis? & nos mortales ſumus, ſimiles vobis homines, annuntiantes vobis ab his vanis converti ad Deum vivum, || qui fecit cœlum, & terram, & mare, & omnia, quæ in eis ſunt:

|| Gen. 1. 1. Pſal. 145. 6. Apoc. 14. 7.

15. qui in præteritis generationibus dimiſit omnes gentes ingredi vias ſuas.

16. Et quidem non ſine teſtimonio ſemetipſum reliquit, benefaciens de cœlo, dans

pluvias,

pluvias, & tempora fructifera, implens cibo, & lætitia corda noſtra.

17. Et hæc dicentes, vix ſedaverunt turbas ne ſibi immolarent.

18. Supervenerunt autem quidam ab Antiochia, & Iconio Judæi: & perſuaſis turbis, lapidanteſque Paulum, traxerunt extra civitatem, exiſtimantes eum mortuum eſſe. (*a*)

(*a*) Quo tempore videtur illam extaſim paſſus, de qua 2. Cor. 12.

19. Circumdantibus autem eum diſcipulis, ſurgens intravit civitatem, & poſtera die profectus eſt cum Barnaba in Derben.

20. Cùmque evangelizaſſent civitati illi, & docuiſſent multos, reverſi (*b*) ſunt Lyſtram, & Iconium, & Antiochiam,

(*b*) Anno 44.

21. confirmantes animas diſcipulorum, exhortanteſque ut permanerent in fide: & quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.

22. Et cùm conſtituiſſent illis per ſingulas eccleſias præsbyteros, & oraſſent cum jejunationibus, commendaverunt eos Domino, in quem crediderunt.

23. Tranſeunteſque Piſidiam, venerunt in Pamphyliam,

24. & loquentes verbum Domini in Perge, deſcenderunt in Attaliam:

25. ‖ & inde navigaverunt Antiochiam, unde erant traditi gratiæ Dei, in opus, quod compleverunt.

‖ Sup. 13. 2.

26. Cùm autem veniſſent, & congregaſſent Eccleſiam, retulerunt quanta feciſſet Deus cum illis, & quia aperuiſſet Gentibus oſtium fidei.

27. Morati ſunt autem tempus non modicum cum diſcipulis. (*c*)

(*c*) Poſt hoc videtur Paulus Chriſti Evangeliũ propagaviſſe uſque ad Illyricum. Rom 15. 19 eaque perpeſſus, quę 2. Cor. 11. 24. & 25. ipſe commemorat.

CAPUT XV.

Orta Antiochiæ ſeditione propter Judæos, volentes Gentes ad Deum converſas circumcidi, Paulus & Barnabas rem ad Apoſtolos referunt: qui poſt Petri & Jacobi ſuffragia, communi decreto per litteras ſtatuunt, Gentes converſas non ligari lege Moyſi: Paulus cupiens ab Antiochia inviſere loca in quibus prædicaverat, ſeparatur à Barnaba, eò quòd nollet Joannem aſſumi.

1. ET quidam deſcendentes de Judæa, (*a*) docebant fratres: ‖ Quia niſi circumcidamini ſecundùm morem Moyſi, non poteſtis ſalvari.

(*a*) Ann. 49 deſinente.
‖ Gal. 5. 2.

2. Facta ergo ſeditione non minima Paulo, & Barnabæ adversùs illos, ſtatuerunt ut aſcenderent Paulus, & Barnabas, & quidam alii ex aliis, ad Apoſtolos, & præsbyteros in Jeruſalem ſuper hac quæſtione.

3. Illi ergo deducti ab Eccleſia pertranſibant Phœnicen, & Samariam, narrantes converſionem Gentium: & faciebant gaudium magnum omnibus fratribus.

4. Cùm autem veniſſent Jeroſolymam, (*b*) ſuſcepti ſunt ab Eccleſia, & ab Apoſtolis, & ſenioribus, annuntiantes quanta Deus feciſſet cum illis.

(*b*) Ann 50 Æræ vulg. anno 5. c. 14 poſt Pauli profectionem Hieroſolymitanam ſecundo à converſione ſua exacto ſuſceptam. Gal. 2. 1.

5. Surrexerunt autem quidam de hæreſi Phariſæorum, qui crediderunt, dicentes: Quia oportet circumcidi eos, præcipere quoque ſervare legem Moyſi.

6. Conveneruntque Apoſtoli, & ſeniores videre de verbo hoc.

7. Cùm autem magna conquiſitio fieret, ſurgens Petrus dixit ad eos: ‖ Viri fratres, vos ſcitis quoniam ab antiquis diebus Deus in nobis elegit, per os meum audire Gentes verbum Evangelii, & credere.

‖ Supr. 10. 20.

8. Et qui novit corda Deus, teſtimonium perhibuit, ‖ dans illis Spiritum ſanctum, ſicut & nobis:

‖ Supr. 10. 45.

9. & nihil diſcrevit inter nos & illos, fide purificans corda eorum.

10. Nunc ergo quid tentatis Deum, imponere jugum ſuper cervices diſcipulorum, quod neque patres noſtri, neque nos portare potuimus?

11. Sed per gratiam Domini Jeſu Chriſti credimus ſalvari, quemadmodum & illi.

12. Tacuit autem omnis multitudo: & audiebant Barnabam, & Paulum narrantes quanta Deus feciſſet ſigna, & prodigia in Gentibus per eos.

13. Et poſtquam tacuerunt, reſpondit Jacobus, dicens: Viri fratres, audite me.

14. Simon narravit quemadmodum primùm Deus viſitavit ſumere ex Gentibus populum nomini ſuo.

15. Et huic concordant verba Prophetarum, ſicut ſcriptum eſt:

16. ‖ Poſt hæc revertar, & reædificabo tabernaculum David, quod decidit: & diruta ejus reædificabo, & erigam illud:

‖ Amos 9. 11.

17. ut requirant ceteri hominum Dominum, & omnes gentes, ſuper quas invocatum eſt nomen meum, dicit Dominus faciens hæc.

18. Notum à ſæculo eſt Domino opus ſuum.

19. Propter quod ego judico non inquietari eos, qui ex Gentibus convertuntur ad Deum,

20. ſed ſcribere ad eos ut abſtineant ſe à contaminationibus ſimulachrorum, & fornicatione, & ſuffocatis, & ſanguine.

21. Moyſes enim à temporibus antiquis habet in ſingulis civitatibus qui eum prædicent in ſynagogis, ubi per omne ſabbatum legitur.

22. Tunc placuit Apoſtolis, & ſenioribus cum omni Eccleſia, eligere viros ex eis, & mittere Antiochiam cum Paulo, & Barnaba, Judam, qui cognominabatur Barſabas, & Silam viros primos in fratribus,

23. ſcribentes per manus eorum. APOSTOLI & ſeniores fratres, his, qui ſunt Antiochiæ, & Syriæ, & Ciliciæ fratribus ex Gentibus, ſalutem.

24. Quoniam audivimus quia quidam ex nobis exeuntes, turbaverunt vos verbis, evertentes animas veſtras, quibus non mandavimus:

25. placuit nobis collectis in unum, eligere viros, & mittere ad vos cum chariſſimis noſtris Barnaba, & Paulo,

26. hominibus, qui tradiderunt animas ſuas pro nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti.

27. Miſimus ergo Judam, (*a*) & Silam (*b*), qui & ipſi vobis verbis referent eadem.

(*a*) Cognomento Barſabam.
(*b*) Sive Silvanum.

28. Viſum eſt enim Spiritui ſancto, & nobis, nihil ultrà imponere vobis oneris quàm hæc neceſſaria:

29. ut abſtineatis vos ab immolatis ſimulachrorum, & ſanguine, & ſuffocato, & fornicatione; à quibus cuſtodientes vos, benè agetis. Valete.

30. Illi ergo dimiſſi, deſcenderunt Antiochiam: & congregata multitudine tradiderunt epiſtolam.

31. Quam cùm legiſſent, gaviſi ſunt ſuper conſolatione.

32. Judas autem, & Silas, & ipſi cùm eſſent Prophetę, verbo plurimo conſolati ſunt fratres, & confirmaverunt.

33. Facto autem ibi aliquanto tempore, dimiſſi ſunt cum pace à fratribus ad eos, qui miſerant illos.

34. Viſum eſt autem Silæ ibi remanere: Judas autem ſolus abiit Jeruſalem.

Anno 51. 35. Paulus autem, & Barnabas demorabantur Antiochiæ docentes, & evangelizantes cum aliis pluribus verbum Domini.

36. Poſt aliquot autem dies, dixit ad Barnabam Paulus: Revertentes viſitemus fratres per univerſas civitates, in quibus prædicavimus verbum Domini, quomodo ſe habeant.

37. Barnabas autem volebat ſecum aſſumere & Joannem, qui cognominabatur Marcus. (c)

38. Paulus autem rogabat eum (ut qui diſceſſiſſet ab eis de Pamphylia, ‖ & non iſſet cum eis in opus) non debere recipi.

(c) Conſobrinum ſuum. Coloſſ. 4. 10. ‖ Supr. 13. 13.

39. Facta eſt autem diſſenſio, ita ut diſcederent ab invicem, & Barnabas quidem aſſumpto Marco navigaret Cyprum.

40. Paulus verò electo Sila profectus eſt, traditus gratiæ Dei à fratribus.

41. Perambulabat autem Syriam, & Ciliciam, confirmans Eccleſias: præcipiens cuſtodire præcepta Apoſtolorum, & ſeniorum.

C A P U T XVI.

Paulus Lyſtris aſſumptum Timotheum circumcidit, & per varias civitates tradit ſervanda Apoſtolorum dogmata: vetantur à Spiritu ſancto prædicare in Aſia & Bithynia: vocato autem per viſionem Paulo, in Macedoniam proficiſcuntur: primumque Philippis prædicantes, hoſpitio excipiuntur apud Lydiam: ſed ejecto per Paulum ſpiritu pythone, virgis cæſi mittuntur in carcerem: ubi facto terræ motu, ſolutiſque eorum vinculis, cuſtos carceris convertitur: poſteroque die magiſtratus orant ut civitatem egrediantur.

Eodem ann. 51. 1. Pervenit autem Derben, & Lyſtram. Et ecce diſcipulus quidam erat ibi nomine Timotheus, filius mulieris Judææ fidelis, patre Gentili.

2. Huic teſtimonium bonum reddebant, qui in Lyſtris erant & Iconio fratres.

3. Hunc voluit Paulus ſecum proficiſci: & aſſumens circumcidit eum, propter Judæos qui erant in illis locis. Sciebant enim omnes quòd pater ejus erat Gentilis.

4. Cùm autem pertranſirent civitates, tradebant eis cuſtodire dogmata, quæ erant decreta ab Apoſtolis & ſenioribus, qui erant Jeroſolymis.

5. Et Eccleſiæ quidem confirmabantur fide, & abundabant numero quotidie.

6. Tranſeuntes autem Phrygiam, & Galatiæ regionem, vetati ſunt à Spiritu ſancto loqui verbum Dei in Aſia.

7. Cùm veniſſent autem in Myſiam, tentabant ire in Bithyniam: & non permiſit eos Spiritus Jeſu.

8. Cùm autem pertranſiſſent Myſiam, deſcenderunt Troadem:

9. & viſio per noctem Paulo oſtenſa eſt: Vir Macedo quidam erat ſtans, & deprecans eum, & dicens: Tranſiens in Macedoniam, adjuva nos.

10. Ut autem viſum vidit, ſtatim quæſivimus * proficiſci in Macedoniam, certi facti quòd vocaſſet nos Deus evangelizare eis.

** Cum hic primum in prima perſona loquitur Lucas, ſatis indicat ab eo tempore, Paulo in prædic. Evangelii fuiſſe adjunctum.*

11. Navigantes autem à Troade, recto curſu venimus Samothraciam, & ſequenti die Neapolim:

12. & inde Philippos, quæ eſt prima partis Macedoniæ civitas, colonia. Eramus autem in hac urbe diebus aliquot, conferentes.

13. Die autem ſabbatorum egreſſi ſumus foras portam juxta flumen, ubi videbatur oratio eſſe: & ſedentes loquebamur mulieribus, quæ convenerant.

14. Et quædam mulier nomine Lydia, purpuraria civitatis Thyatirenorum, colens Deum, audivit: cujus Dominus aperuit cor intendere his, quæ dicebantur à Paulo.

15. Cùm autem baptizata eſſet, & domus ejus, deprecata eſt dicens: Si judicaſtis me fidelem Domino eſſe, introite in domum meam, & manete. Et coegit nos.

16. Factum eſt autem euntibus nobis ad orationem, puellam quamdam habentem ſpiritum pythonem obviare nobis, quæ quæſtum magnum præſtabat dominis ſuis divinando.

17. Hæc ſubſecuta Paulum, & nos, clamabat dicens: Iſti homines ſervi Dei excelſi ſunt, qui annuntiant vobis viam ſalutis.

18. Hoc autem faciebat multis diebus. Dolens autem Paulus, & converſus, ſpiritui dixit: Præcipio tibi in nomine Jeſu Chriſti exire ab ea. Et exiit eadem hora.

19. Videntes autem domini ejus quia exivit ſpes quæſtus eorum, apprehendentes Paulum, & Silam perduxerunt in forum ad principes:

20. & offerentes eos magiſtratibus, dixerunt: Hi homines conturbant civitatem noſtram, cùm ſint Judæi:

21. & annuntiant morem, quem non licet nobis ſuſcipere, neque facere, cùm ſimus Romani.

22. Et cucurrit plebs adverſus eos: & magiſtratus, ſciſſis tunicis eorum, ‖ juſſerunt eos virgis cædi.

‖ 2. Cor. 11. 25. Philipp. 1. 13. 1. Theſſ. 2. 2.

23. Et cùm multas plagas eis impoſuiſſent, miſerunt eos in carcerem, præcipientes cuſtodi ut diligenter cuſtodiret eos.

24. Qui cùm tale præceptum accepiſſet, miſit eos in interiorem carcerem, & pedes eorum reſtrinxit ligno.

25. Media autem nocte, Paulus & Silas orantes, laudabant Deum: & audiebant eos, qui in cuſtodia erant.

26. Subitò verò terræ motus factus eſt magnus, ita ut moverentur fundamenta carceris. Et ſtatim apertæ ſunt omnia oſtia: & univerſorum vincula ſoluta ſunt.

27. Experge factus autem cuſtos carceris, & videns januas apertas carceris, evaginato gladio volebat ſe interficere, æſtimans fugiſſe vinctos.

28. Clamavit autem Paulus voce magna, dicens: Nihil tibi mali feceris: univerſi enim hic ſumus.

29. Petitoque lumine, introgreſſus eſt: & tremefactus procidit Paulo & Silæ ad pedes:

30. & producens eos foras, ait: Domini, quid me oportet facere, ut ſalvus fiam?

31. At illi dixerunt : Crede in Dominum Jeſum : & ſalvus eris tu, & domus tua.

32. Et locuti ſunt ei verbum Domini cum omnibus, qui erant in domo ejus.

33. Et tollens eos in illa hora noctis, lavit plagas eorum : & baptizatus eſt ipſe, & omnis domus ejus continuò.

34. Cùmque perduxiſſet eos in domum ſuam, appoſuit eis menſam, & lætatus eſt cum omni domo ſua credens Deo.

35. Et cùm dies factus eſſet, miſerunt magiſtratus lictores, dicentes : Dimitte homines illos.

36. Nuntiavit autem cuſtos carceris verba hæc Paulo : Quia miſerunt magiſtratus ut dimittamini : nunc igitur exeuntes, ite in pace.

37. Paulus autem dixit eis : Cæſos nos publicè, indemnatos, homines Romanos miſerunt in carcerem, & nunc occultè nos ejiciunt? Non ita : ſed veniant,

38. & ipſi nos ejiciant. Nuntiaverunt autem magiſtratibus lictores verba hæc. Timueruntque audito quòd Romani eſſent :

39. & venientes deprecati ſunt eos, & educentes rogabant ut egrederentur de urbe.

40. Exeuntes autem de carcere, introierunt ad Lydiam : & viſis fratribus conſulati ſunt eos, & profecti ſunt.

CAPUT XVII.

Facto Theſſalonicæ magno fructu per Pauli prædicationem, concitatur adverſus eum à Judæis ſeditio, ſimiliter & Berœæ : Paulus Athenis : cum Judæis & philoſophis diſſerit, ac Dionyſium Areopagitam ad Chriſtum convertit cum quibuſdam aliis.

Eodem anno 51.

1. CUm autem perambulaſſent Amphipolim, & Apolloniam, venerunt Theſſalonicam, * ubi erat ſynagoga Judæorum.

* Ubi tantis conſuetudine prius Philippis affectus, Evangelium cū multo certamine annuntiavit. 1. Theſſ. 2. 2.

2. Secundùm conſuetudinem autem Paulus introivit ad eos, & per ſabbata tria diſſerebat eis de Scripturis,

3. adaperiens & inſinuans quia Chriſtum oportuit pati, & reſurgere à mortuis : & quia hic eſt Jeſus Chriſtus, quem ego annuntio vobis.

4. Et quidam ex eis crediderunt, & adjuncti ſunt Paulo, & Silæ, & de colentibus, Gentilibuſque multitudo magna, & mulieres nobiles non paucæ.

5. Zelantes autem Judæi, aſſumenteſque de vulgo viros quoſdam malos, & turba facta, concitaverunt civitatem : & aſſiſtentes domui Jaſonis quærebant eos producere in populum.

6. Et cùm non inveniſſent eos, trahebant Jaſonem, & quoſdam fratres ad principes civitatis, clamantes : quoniam hi, qui Urbem * concitant, & huc venerunt,

* Alias Orbem. Gr. τὴν οἰκουμένην. Sup. 7. 18.

7. quos ſuſcepit Jaſon, & hi omnes contra decreta Cæſaris faciunt, regem alium dicentes eſſe, JESUM.

8. Concitaverunt autem plebem, & principes civitatis audientes hæc.

9. Et accepta ſatisfactione à Jaſone, & à ceteris, dimiſerunt eos.

10. Fratres verò confeſtim per noctem dimiſerunt Paulum, & Silam in Berœam. Qui cùm veniſſent, in Synagogam Judæorum introierunt.

11. Hi autem erant nobiliores eorum, qui ſunt Theſſalonicæ, qui ſuſceperunt verbum cum omni aviditate, quotidie ſcrutantes Scripturas, ſi hæc ita ſe haberent.

12. Et multi quidem crediderunt ex eis, & mulierum Gentilium honeſtarum, & viri non pauci.

13. Cùm autem cognoviſſent in Theſſalonica Judæi, quia & Berœæ prædicatum eſt à Paulo verbum Dei, venerunt & illuc commuventes, & turbantes multitudinem.

14. Statimque tunc Paulum dimiſerunt fratres, ut iret uſque ad mare : Silas autem, & Timotheus remanſerunt ibi.

15. Qui autem deducebant Paulum, perduxerunt eum uſque Athenas, & accepto mandato ab eo ad Silam, & Timotheum, ut quàm celeriter venirent ad illum, profecti ſunt.

16. Paulus autem cùm Athenis eos expectaret, incitabatur ſpiritus ejus in ipſo, videns idololatriæ deditam civitatem. Anno 52.

17. Diſputabat igitur in ſynagoga cum Judæis, & colentibus, & in foro, per omnes dies ad eos, qui aderant.

18. Quidam autem Epicurei, & Stoici philoſophi diſſerebant cum eo, & quidam dicebant : Quid vult ſeminiverbius hic, dicere? Alii verò : Novorum dæmoniorum videtur annuntiator eſſe : quia Jeſum, & reſurrectionem annuntiabat eis.

19. Et apprehenſum eum ad Areopagum duxerunt, dicentes : Poſſumus ſcire quæ eſt hæc nova, quæ à te dicitur, doctrina?

20. nova enim quædam infers auribus noſtris : Volumus ergo ſcire quidnam velint hæc eſſe.

21. (Athenienſes autem omnes, & advenæ hoſpites, ad nihil aliud vacabant niſi aut dicere, aut audire aliquid novi.)

22. ‡ Stans autem Paulus in medio Areopagi, ait : Viri Athenienſes per omnia quaſi ſuperſtitioſiores vos video.

‡ SS. Dionysii et socior.

23. Prætereiens enim, & videns ſimulachra veſtra, inveni & aram, in qua ſcriptum erat : IGNOTO DEO. Quod ergo ignorantes colitis, hoc ego annuntio vobis.

24. ‖ Deus, qui fecit mundum, & omnia quæ in eo ſunt, hic cœli & terræ cùm ſit Dominus, ‖ non in manufactis templis habitat,

‖ Gen. 1. 1. ‖ Supr. 7. 48.

25. nec manibus humanis colitur indigens aliquo, cùm ipſe det omnibus vitam, & inſpirationem, & omnia:

26. fecitque ex uno omne genus hominum inhabitare ſuper univerſam faciem terræ, definiens ſtatuta tempora, & terminos habitationis eorum,

27. quærere Deum ſi fortè attrectent eum, aut inveniant, quamvis non longè ſit ab unoquoque noſtrûm.

28. In ipſo enim vivimus, & movemur, & ſumus: ſicut & quidam veſtrorum Poetarum dixerunt: Ipſius enim & genus ſumus.

29. Genus ergo cùm ſimus Dei, non debemus æſtimare auro, aut argento, aut lapidi, ſculpturæ artis, & cogitationis hominis, Divinum eſſe ſimile.

30. Et tempora quidem hujus ignorantiæ deſpiciens Deus, nunc annuntiat hominibus ut omnes ubique pœnitentiam agant,

31. eò quòd ſtatuit diem, in quo judicaturus eſt orbem in æquitate, in viro, in quo ſtatuit, fidem præbens omnibus, ſuſcitans eum à mortuis.

32. Cùm audiſſent autem reſurrectionem mortuorum, quidam quidem irridebant, quidam verò dixerunt: Audiemus te de hoc iterum.

33. Sic Paulus exivit de medio eorum.

34. Quidam verò viri adhærentes ei, crediderunt: in quibus & Dionyſius Areopagita, & mulier nomine Damaris, & alii cum eis. A

CAPUT XVIII.

Paulus Corinthi ſuum exercet artificium apud Aquilam: & quamquam ad ejus prædicationem blaſphemarent Judæi, audit tamen in viſione multum ibi populum ad fidem convertendum: verùm poſt ſeſquiannum accuſatur a Judæis apud Gallionem proconſulem, & poſt multos dies venit Epheſum, ac variis regionibus fratres confirmat: Apollo vehementer Judæos convincit, oſtendens ex Scripturis Jeſum eſſe Chriſtum, quamquam tantùm noſſet baptiſma Joannis.

Eodem anno 52.

1. POſt hæc egreſſus ab Athenis, venit Corinthum:

2. & inveniens quemdam Judæum nomine Aquilam, Ponticum genere, qui nuper venerat ab Italia, & Priſcillam uxorem ejus, (eò quòd præcepiſſet Claudius diſcedere omnes Judæos à Roma,) acceſſit ad eos.

3. Et quia ejuſdem erat artis, manebat apud eos, & operabatur: (erant autem ſcenofactoriæ artis.)

4. Et diſputabat in ſynagoga per omne ſabbatum, interponens nomen Domini Jeſu, ſuadebatque Judæis, & Græcis.

5. Cùm veniſſent autem de Macedonia Silas & Timotheus, inſtabat verbo Paulus, teſtificans Judæis eſſe Chriſtum Jeſum.

6. Contradicentibus autem eis, & blaſphemantibus, excutiens veſtimenta ſua: dixit ad eos: Sanguis veſter ſuper caput veſtrum: mundus ego, ex hoc ad Gentes vadam.

7. Et migrans inde, intravit in domum cujuſdam, nomine Titi Juſti, colentis Deum, cujus domus erat conjuncta ſynagogę.

8. Criſpus autem archiſynagogus credidit Domino cum omni domo ſua: & multi Corinthiorum audientes credebant, & baptizabantur. *

* Ex quibus Criſpú & Cajum ſua manu baptizavit Paulus. 1. Cor. 1. 14

9. Dixit autem Dominus nocte per viſionem Paulo: Noli timere, ſed loquere, & ne taceas:

10. propter quod ego ſum tecum: & nemo apponetur tibi ut noceat te: quoniam populus eſt mihi multus in hac civitate.

11. Sedit autem ibi annum & ſex menſes, docens apud eos verbum Dei.

12. Gallione autem proconſule Achajæ †, inſurrexerunt uno animo Judæi in Paulum, & adduxerunt eum ad tribunal,

† Anno 53. Hic eſt Novatus L. Senecæ Philoſophi frater, qui à Junio Gallione adoptatus, *Gallionis* nomen obtinuit.

13. dicentes: Quia contra legem hic perſuadet hominibus colere Deum.

14. Incipiente autem Paulo aperire os, dixit Gallio ad Judæos: Siquidem eſſet iniquum aliquid, aut facinus peſſimum, ô viri Judæi, rectè vos ſuſtinerem.

15. Si verò quæſtiones ſunt de verbo, & nominibus, & lege veſtra, vos ipſi videritis: Judex ego horum nolo eſſe.

16. Et minavit eos à tribunali.

17. Apprehendentes autem omnes Soſthenem principem ſynagogæ, percutiebant eum ante tribunal: & nihil eorum Gallioni curæ erat.

18. Paulus verò cùm adhuc ſuſtinuiſſet dies multos, fratribus valefaciens, navigavit * in Syriam, (& cum eo Priſcilla, & Aquila) qui ſibi ‖ totonderat in Cenchris caput: habebat enim votum.

* Anno 54.

‖ Num. 6. 18. Inf. 21. 24.

19. Devenitque Epheſum, & illos ibi reliquit. Ipſe verò ingreſſus ſynagogam, diſputabat cum Judæis.

20. Rogantibus autem eis ut ampliori tempore maneret, non conſenſit,

21. ſed valefaciens, & dicens, Iterum revertar ad vos Deo volente, profectus eſt ab Epheſo.

22. Et deſcendens Cæſaream, aſcendit, & ſalutavit Eccleſiam *, & deſcendit Antiochiam †.

* Hieroſolymitanam.
† Syriæ.

23. Et facto ibi aliquanto tempore profectus eſt, perambulans ex ordine Galaticam regionem, & Phrygiam, confirmans omnes diſcipulos.

24. Judæus autem quidam, Apollo nomine, Alexandrinus genere, vir eloquens, devenit Epheſum, potens in ſcripturis.

25. Hic erat doctus viam Domini: & fervens ſpiritu loquebatur, & docebat diligenter ea, quæ ſunt Jeſu, ſciens tantùm baptiſma Joannis.

26. Hic ergo cœpit fiducialiter agere in ſynaguga. Quem cùm audiſſent Priſcilla & Aquila, aſſumpſerunt eum, & diligentiùs expoſuerunt ei viam Domini.

27. Cùm autem vellet ire Achajam, exhortati fratres, ſcripſerunt diſcipulis ut ſuſciperent eum. Qui cùm veniſſet, contulit multum his, qui crediderant.

28. Vehementer enim Judæos revincebat publicè, oſtendens per Scripturas, eſſe CHRISTUM Jeſum.

CAPUT XIX.

Paulus Epheſi quoſdam diſcipulos Joannis tantùm baptiſmate baptizatos, jubet in Jeſu nomine baptizari, ac manuum impoſitione Spiritum ſanctum ipſis impetrat, ibique prædicans multa edit ſigna: de Judæis, qui non credentes conabantur nomine Jeſu à Paulo prædicati adjurare dæmonia: multi peccata confitentes libros ſuperſtitioſos exurunt: Demetrius argentarius gravem adverſus Paulum ſeditionem excitat, quam ægrè tandem ſedat Alexander.

1. FActum ‡ eſt autem, cùm Apollo eſſet Corinthi, ut Paulus peragratis ſuperioribus partibus * veniret Epheſum †, & inveniret quoſdam diſcipulos:

‡ In Vigil. Pent.

* Galatia videlicet & Phrygia.

† Eodem anno 54.

2. dixitque ad eos: Si Spiritum ſanctum accepiſtis credentes? At illi dixerunt ad eum: Sed neque ſi Spiritus ſanctus eſt, audivimus.

3. Ille verò ait: In quo ergo baptizati eſtis? Qui dixerunt: In Joannis baptiſmate.

4. Dixit autem Paulus: ‖ Joannes baptizavit baptiſmo pœnitentiæ populum, dicens: In eum, qui venturus eſſet poſt ipſum, ut crederent, hoc eſt, in Jeſum.

‖ Matth. 3. 11. Marc. 1. 8. Luc. 3. 16. Joan. 1. 26. Supr. 1. 5. & 11. 16.

5. His auditis, baptizati ſunt in nomine Domini Jeſu.

6. Et

6. Et cùm impoſuiſſet illis manus Paulus, venit Spiritus ſanctus ſuper eos, & loquebantur linguis, & prophetabant.

7. Erant autem omnes viri ferè duodecim.

8. Introgreſſus autem ſynagogam, cum fiducia loquebatur per tres menſes, diſputans, & ſuadens de regno Dei. A

9. Cùm autem quidam indurarentur, & non crederent, maledicentes viam Domini coram multitudine, diſcedens ab eis, ſegregavit diſcipulos, quotidie diſputans in ſchola
* Ann. 55. tyranni cujuſdam *.

10. Hoc autem factum eſt per biennium, ita ut omnes, qui habitabant in Aſia, audirent verbum Domini, Judæi atque Gentiles.

11. Virtuteſque non quaslibet faciebat Deus per manum Pauli:

12. ita ut etiam ſuper languidos deferrentur à corpore ejus ſudaria, & ſemicinctia, & recedebant ab eis languores, & ſpiritus nequam egrediebantur.

Anno 56. 13. Tentaverunt autem quidam & de circumeuntibus Judæis exorciſtis, invocare ſuper eos, qui habebant ſpiritus malos, nomen Domini Jeſu, dicentes: Adjuro vos per Jeſum, quem Paulus prædicat.

14. Erant autem quidam Judæi Scevæ principis ſacerdotum ſeptem filii, qui hoc faciebant.

15. Reſpondens autem ſpiritus nequam dixit eis: Jeſum novi, & Paulum ſcio: vos autem qui eſtis?

16. Et inſiliens in eos homo, in quo erat dæmonium peſſimum, & dominatus amborum, invaluit contra eos, ita ut nudi, & vulnerati effugerent de domo illa.

17. Hoc autem notum factum eſt omnibus Judæis, atque Gentilibus, qui habitabant Epheſi: & cecidit timor ſuper omnes illos, & magnificabatur nomen Domini Jeſu.

18. Multique credentium veniebant confitentes, & annuntiantes actus ſuos.

19. Multi autem ex eis, qui fuerant curioſa ſectati, contulerunt libros, & combuſſerunt coram omnibus: & computatis pretiis illorum, invenerunt pecuniam denariorum quinquaginta millium.

20. Ita fortiter creſcebat verbum Dei, & confirmabatur.

21. His autem expletis, propoſuit Paulus in Spiritu, tranſita Macedonia & Achaja ire Jeroſolymam, dicens: quoniam poſtquàm fuero ibi, oportet me & Romam videre.

22. Mittens autem in Macedoniam duos ex miniſtrantibus ſibi, Timotheum, & Eraſtum, ipſe remanſit ad tempus in Aſia. *

23. Facta eſt autem illo tempore turbatio non minima de via Domini †.

24. Demetrius enim quidam nomine, argentarius, faciens ædes argenteas Dianæ, præſtabat artificibus non modicum quæſtum:

25. quos convocans, & eos, qui hujuſmodi erant opifices, dixit: Viri, ſcitis quia de hoc artificio eſt nobis acquiſitio:

26. & videtis, & auditis quia non ſolùm Epheſi, ſed penè totius Aſiæ, Paulus hic ſuadens avertit multam turbam, dicens: Quoniam non ſunt dii, qui manibus fiunt.

27. Non ſolùm autem hæc periclitabitur nobis pars in redargutionem venire, ſed & magnæ Dianæ templum in nihilum reputabitur, ſed & deſtrui incipiet majeſtas ejus, quam tota Aſia, & orbis colit.

* Lydiſca ſc. in qua prædicaviſſe videtur 9. adhuc menſium ſpatio: qui biennio quo in ſchola Tyranni, (*Supra v. 10.*) & 3. menſibus, quibus prius in Synagoga Epheſi docuerat, (Ibid. 8.) additi triennium illud conficient de quo *Act.* 20. 31.

† Ann. 57.

28. His auditis, repleti ſunt ira, & exclamaverunt dicentes: Magna Diana Epheſiorum.

29. Et impleta eſt civitas confuſione, & impetum fecerunt uno animo in theatrum, rapto Gajo, & Ariſtarcho Macedonibus, comitibus Pauli.

30. Paulo autem volente intrare in populum, non permiſerunt diſcipuli.

31. Quidam autem & de Aſiæ principibus, qui erant amici ejus, miſerunt ad eum rogantes ne ſe daret in theatrum:

32. alii autem aliud clamabant. Erat enim Eccleſia confuſa: & plures neſciebant qua ex cauſa conveniſſent.

33. De turba autem detraxerunt Alexandrum, propellentibus eum Judæis. Alexander autem manu ſilentio poſtulato, volebat reddere rationem populo.

34. Quem ut cognoverunt Judæum eſſe, vox facta una eſt omnium, quaſi per horas duas clamantium: Magna Diana Epheſiorum.

35. Et cùm ſedaſſet ſcriba turbas, dixit: Viri Epheſii, quis enim eſt hominum, qui neſciat Epheſiorum civitatem cultricem eſſe magnæ Dianæ, Joviſque prolis?

36. Cùm ergo his contradici non poſſit, oportet vos ſedatos eſſe, & nihil temerè agere.

37. Adduxiſtis enim homines iſtos, neque ſacrilegos, neque blaſphemantes deam veſtram.

38. Quòd ſi Demetrius, & qui cum eo ſunt artifices, habent adverſus aliquem cauſam, conventus forenſes aguntur, & proconſules ſunt, accuſent invicem.

39. Si quid autem alterius rei quæritis: in legitima Eccleſia poterit abſolvi.

40. Nam & periclitamur argui ſeditionis hodiernæ: cùm nullus obnoxius ſit (de quo poſſimus reddere rationem) concurſus iſtius. Et cùm hæc dixiſſet, dimiſit Eccleſiam *.

* i. concionem, ſive multitudinē.

CAPUT XX.

Paulus peragratis variis partibus Macedoniæ & Græciæ, concionatur Troade in mediam noctem: cùmque adoleſcens Eutychus cadens à tertio cœnaculo mortuus eſſet, Paulus eum reſuſcitavit: & variis locis peragratis, advocatos ex Epheſo presbyteros exhortatur ut vigilantes ſint in regenda Eccleſia, prædicens quòd non eſſent amplius eum viſuri.

1. POſtquàm autem ceſſavit tumultus, vocatis Paulus diſcipulis, & exhortatus eos, valedixit, & profectus eſt ut iret in Macedoniam.

2. Cùm autem perambulaſſet partes illas, & exhortatus eos fuiſſet multo ſermone, venit ad Græciam:

3. ubi cùm feciſſet menſes tres, factæ ſunt illi inſidiæ à Judæis navigaturo in Syriam *: habuitque conſilium ut revertere- * Anno 58.
tur per Macedoniam.

4. Comitatus eſt autem eum Sopater Pyrrhi Berœenſis, Theſſalonicenſium verò Ariſtarchus, & Secundus, & Gajus Derbeus, & Timotheus: Aſiani verò Tychicus, & Trophimus.

5. Hi cùm præceſſiſſent, ſuſtinuerunt nos Troade:

6. Nos verò navigavimus poſt dies Azymorum à Philippis, & venimus ad eos Troadem in diebus quinque, ubi demorati ſumus diebus ſeptem.

* i. die Dominica.

7. Una autem Sabbati * cùm conveniſſemus ad frangendum panem, Paulus diſputabat cum eis profecturus in craſtinum, protraxitque ſermonem uſque in mediam noctem.

8. Erant autem lampades copioſæ in cœnaculo, ubi eramus congregati.

9. Sedens autem quidam adoleſcens nomine Eutychus ſuper feneſtram, cùm mergeretur ſomno gravi, diſputante diu Paulo, ductus ſomno cecidit de tertio cœnaculo deorſum, & ſublatus eſt mortuus.

10. Ad quem cùm deſcendiſſet Paulus, incubuit ſuper eum, & complexus dixit: Nolite turbari, anima enim ipſius in ipſo eſt.

11. Aſcendens autem, frangenſque panem, & guſtans, ſatiſque allocutus uſque in lucem, ſic profectus eſt.

12. Adduxerunt autem puerum viventem, & conſolati ſunt non minimè.

13. Nos autem aſcendentes navem, navigavimus in Aſſon, inde ſuſcepturi Paulum: ſic enim diſpoſuerat ipſe per terram iter facturus.

14. Cùm autem conveniſſet nos in Aſſon, aſſumpto eo, venimus Mitylenen.

15. Et inde navigantes, ſequenti die venimus contra Chium, & alia applicuimus Samum, & ſequenti die venimus Miletum.

16. Propoſuerat enim Paulus tranſnavigare Epheſum, ne qua mora illi fieret in Aſia. Feſtinabat enim, ſi poſſibile ſibi eſſet, ut diem Pentecoſtes faceret Jeroſolymis.

† SANCT. STEPH. PAPÆ ET MARTYR.

17. † A Mileto autem mittens Epheſum, vocavit Majores natu Eccleſiæ.

18. Qui cùm veniſſent ad eum, & ſimul eſſent, dixit eis: Vos ſcitis à prima die, qua ingreſſus ſum in Aſiam, qualiter vobiſcum per omne tempus fuerim,

19. ſerviens Domino cum omni humilitate, & lacrymis, & tentationibus, quæ mihi acciderunt ex inſidiis Judæorum:

20. Quomodo nihil ſubtraxerim utilium, quò minùs annuntiarem vobis, & docerem vos publicè, & per domos,

21. teſtificans Judæis, atque Gentilibus in Deum pœnitentiam, & fidem in Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum.

22. Et nunc ecce alligatus ego ſpiritu, vado in Jeruſalem; quæ in ea ventura ſint mihi, ignorans:

23. niſi quòd Spiritus ſanctus per omnes civitates mihi proteſtatur, dicens: quoniam vincula, & tribulationes Jeroſolymis me manent.

24. Sed nihil horum vereor: nec facio animam meam pretioſiorem quàm me, dummodò conſummem curſum meum, & miniſterium verbi, quod accepi à Domino Jeſu, teſtificari Evangelium gratiæ Dei.

25. Et nunc ecce ego ſcio quia ampliùs non videbitis faciem meam vos omnes, per quos tranſivi prædicans regnum Dei.

26. Quapropter conteſtor vos hodierna die, quia mundus ſum à ſanguine omnium.

27. Non enim ſubterfugi, quò minùs annuntiarem omne conſilium Dei vobis.

28. Attendite vobis, & univerſo gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit epiſcopos, regere Eccleſiam Dei, quam acquiſivit ſanguine ſuo.

29. Ego ſcio quoniam intrabunt poſt diſceſſionem meam lupi rapaces in vos, non parcentes gregi.

30. Et ex vobis ipſis exurgent viri loquentes perverſa, ut abducant diſcipulos poſt ſe.

31. Propter quod vigilate, memoria retinentes: quoniam per triennium nocte & die non ceſſavi, cum lacrymis monens unumquemque veſtrùm.

32. Et nunc commendo vos Deo, & verbo gratiæ ipſius, qui potens eſt ædificare, & dare hæreditatem in ſanctificatis omnibus.

33. Argentum, & aurum, aut veſtem nullius concupivi, ſicut

34. ipſi ſcitis: ‖ quoniam ad ea, quæ mihi opus erant, & his, qui mecum ſunt, miniſtraverunt manus iſtæ. ‖ 1. Cor. 4. 12. 1. Theſſ. 3.

35. Omnia oſtendi vobis, quoniam ſic laborantes, oportet ſuſcipere infirmos, ac meminiſſe verbi Domini Jeſu, quoniam ipſe dixit: Beatius eſt magis dare, quàm accipere.

36. Et cùm hæc dixiſſet, poſitis genibus ſuis oravit cum omnibus illis.

37. Magnus autem fletus factus eſt omnium: & procumbentes ſuper collum Pauli, oſculabantur eum,

38. dolentes maximè in verbo, quod dixerat, quoniam ampliùs faciem ejus non eſſent viſuri. Et deducebant eum ad navem.

CAPUT XXI.

Paulo Jeroſolymam tendenti poſt varias navigationes; vaticinatur Agabus propheta afflictiones quas paſſurus erat Jeroſolymis: nec tamen amicorum lacrymis averti poteſt ne aſcendat Jeruſalem, paratus pro Chriſto etiam mortem ſubire: cùmque Jeruſalem perveniſſet, Jacobus ipſi ſuadet ut cum quinque viris votum habentibus ſe ſanctificet: quod cùm faceret, rapitur à Judæis, ſed ex eorum manibus eripitur à tribuno, à quo catenis alligatus ducitur in caſtra: impetrat tamen facultatem loquendi ad populum.

1. CUm autem factum eſſet ut navigaremus abſtracti ab eis, recto curſu venimus Coum, & ſequenti die Rhodum, & inde Pataram. Eodem anno 58.

2. Et cùm inveniſſemus navem tranſfretantem in Phœnicen, aſcendentes navigavimus.

3. Cùm apparuiſſemus autem Cypro, relinquentes eam ad ſiniſtram, navigavimus in Syriam, & venimus Tyrum: ibi enim navis expoſitura erat onus.

4. Inventis autem diſcipulis, manſimus ibi diebus ſeptem: qui Paulo dicebant per Spiritum ne aſcenderet Jeroſolymam.

5. Et expletis diebus profecti ibamus, deducentibus nos omnibus cum uxoribus, & filiis uſque foras civitatem: & poſitis genibus in littore, oravimus.

6. Et cùm valefeciſſemus invicem, aſcendimus navem: illi autem redierunt in ſua.

7. Nos verò navigatione expleta à Tyro deſcendimus Ptolemaidam: & ſalutatis

fratri-

fratribus, manſimus die una apud illos.

8. Alia autem die profecti, venimus Cæ-
ſaream *. Et intrantes domum Philippi evan- * Stratonis. ‖ Supr. 6. 5. & 8. 5.
geliſtæ, ‖ qui erat unus de ſeptem, manſi-
mus apud eum.

9. Huic autem erant quatuor filiæ virgi-
nes prophetantes.

10. Et cùm moraremur per dies aliquot,
ſupervenit quidam à Judæa propheta, nomi-
ne Agabus.

11. Is cùm veniſſet ad nos, tulit zonam
Pauli: & alligans ſibi pedes, & manus, di-
xit: Hæc dicit Spiritus ſanctus: Virum, cu-
jus eſt zona hæc, ſic alligabunt in Jeruſalem
Judæi, & tradent in manus Gentium.

12. Quod cùm audiſſemus, rogabamus nos,
& qui loci illius erant, ne aſcenderet Jero-
ſolymam.

13. Tunc reſpondit Paulus, & dixit: Quid
facitis flentes, & affligentes cor meum?
Ego enim non ſolùm alligari, ſed & mori
in Jeruſalem paratus ſum propter nomen Do-
mini Jeſu.

14. Et cùm ei ſuadere non poſſemus, quie-
vimus, dicentes: Domini voluntas fiat.

15. Poſt dies autem iſtos præparati, aſcen-
debamus in Jeruſalem.

16. Venerunt autem & ex diſcipulis à
Cæſarea nobiſcum, adducentes ſecum apud
quem hoſpitaremus Mnaſonem quemdam Cy-
prium, antiquum diſcipulum.

17. Et cùm veniſſemus Jeroſolymam, li-
benter exceperunt nos fratres.

18. Sequenti autem die introibat Paulus
nobiſcum ad Jacobum, omneſque collecti
ſunt ſeniores.

19. Quos cùm ſalutaſſet, narrabat per ſin-
gula, quæ Deus feciſſet in Gentibus per mi-
niſterium ipſius.

20. At illi cùm audiſſent, magnificabant
Deum, dixeruntque ei: Vides frater, quot
millia ſunt in Judæis, qui crediderunt, &
omnes æmulatores ſunt legis.

21. Audierunt autem de te, quia diſceſſio-
nem doceas à Moyſe eorum, qui per Gen-
tes ſunt, Judæorum: dicens non debere eos
circumcidere filios ſuos, neque ſecundùm
conſuetudinem ingredi.

22. Quid ergo eſt? utique oportet conve-
nire multitudinem: audient enim te ſuper-
veniſſe.

23. Hoc ergo fac quod tibi dicimus: Sunt
nobis viri quatuor, votum habentes ſuper ſe.

24. His aſſumptis, ſanctifica te cum illis: &
impende * in illis ‖ ut radant capita: & ſcient * i. de tuo aliquid confer cum eis. *vel* ad plus quam illi. ‖ *Num.* 6. 18. *Sup.* 18. 18.
omnes quia quæ de te audierunt, falſa ſunt,
ſed ambulas & ipſe cuſtodiens legem.

25. De his autem, qui crediderunt ex
Gentibus, ‖ nos ſcripſimus, judicantes ut ab- ‖ *Supr.* 15. 20. & 29.
ſtineant ſe ab idolis, immolato, & ſanguine,
& ſuffocato, & fornicatione.

26. Tunc Paulus, aſſumptis viris, poſtera
die purificatus cum illis intravit in templum,
annuntians expletionem dierum purificatio-
nis, donec offerretur pro unoquoque eorum
oblatio.

27. Dum autem ſeptem dies conſummaren-
tur, hi, qui de Aſia erant, Judæi, cùm vidiſſent
eum in templo, concitaverunt omnem popu-
lum, & injecerunt ei manus, clamantes:

28. Viri Iſraelitæ, adjuvate: hic eſt homo,
qui adversùs populum, & legem, & locum
hunc, omnes ubique docens, inſuper & Gen-
tiles induxit in templum, & violavit ſan-
ctum locum iſtum.

29. Viderant enim Trophimum Epheſium
in civitate cum ipſo, quem æſtimaverunt
quoniam in templum introduxiſſet Paulus.

30. Commotaque eſt civitas tota, & facta
eſt concurſio populi. Et apprehendentes Pau-
lum, trahebant eum extra templum: & ſta-
tim clauſæ ſunt januæ.

31. Quærentibus autem eum occidere,
nuntiatum eſt tribuno cohortis: Quia tota
confunditur Jeruſalem.

32. Qui ſtatim aſſumptis militibus, &
centurionibus, decurrit ad illos. Qui cùm
vidiſſent tribunum, & milites, ceſſaverunt
percutere Paulum.

33. Tunc accedens tribunus * apprehendit * Claudius Lyſias. *Infr.* 23. 27
eum, & juſſit eum alligari catenis duabus:
& interrogabat quis eſſet, & quid feciſſet.

34. Alii autem aliud clamabant in turba.
Et cùm non poſſet certum cognoſcere præ
tumultu, juſſit duci eum in caſtra.

35. Et cùm veniſſet ad gradus, contigit ut
portaretur à militibus propter vim populi.

36. Sequebatur enim multitudo populi,
clamans: Tolle eum.

37. Et cùm cœpiſſet induci in caſtra Pau-
lus, dicit tribuno: Si licet mihi loqui aliquid
ad te? Qui dixit: Græcè noſti?

38. Nunne tu es Ægyptius *, qui ante * De quo Joſeph *Antiq. lib.* 20. *cap.* 6. & *Bell. lib.* 2. *cap.* 12.
hos dies † tumultum concitaſti, & eduxiſti in † Ann. 35.
deſertum quatuor millia virorum ſicariorum?

39. Et dixit ad eum Paulus: Ego homo
ſum quidem Judæus à Tarſo Ciliciæ, non
ignotæ civitatis municeps. Rogo autem te,
permitte mihi loqui ad populum.

40. Et cùm ille permiſiſſet, Paulus ſtans
in gradibus, annuit manu ad plebem, &
magno ſilentio facto, allocutus eſt lingua
Hebræa, dicens:

CAPUT XXII.

Ubi Paulus in ſui excuſationem narraſſet ſuæ converſionis ordinem, vociferantur Judæi ipſum de terra tollendum, eò quòd diceret ſe a Deo miſſum fuiſſe ad prædicandum Gentibus; à tribuno autem juſſus flagellis cædi & torqueri, liberatus eſt dicendo ſe civem Romanum eſſe.

1. VIri fratres, & patres, audite quam Ann. 58.
ad vos nunc reddo rationem.

2. Cùm audiſſent autem quia Hebræa
lingua loqueretur ad illos, magis præſtite-
runt ſilentium.

3. Et dicit: Ego ſum vir Judæus, natus in
Tarſo Ciliciæ, nutritus autem in iſta civita-
te, ſecus pedes Gamaliel eruditus juxta ve-
ritatem paternæ legis, æmulator legis, ſicut
& vos omnes eſtis hodie:

4. ‖ qui hanc viam perſecutus ſum uſque ‖ *Supr.* 8. 3.
ad mortem, alligans & tradens in cuſtodias
viros ac mulieres,

5. ſicut princeps ſacerdotum mihi teſtimo-
nium reddit, & omnes majores natu, ‖ à ‖ *Supr.* 9. 2.
quibus & epiſtolas accipiens, ad fratres Da-
maſcum pergebam, ut adducerem inde vin-
ctos in Jeruſalem ut punirentur.

6. Factum eſt autem, eunte me, & appro-
pinquante Damaſco media die, ſubitò de

cœlo circumfulſit me lux copioſa :

7. & decidens in terram, audivi vocem dicentem mihi : Saule, Saule, quid me perſequeris ?

8. Ego autem reſpondi: Quis es Domine? Dixitque ad me: Ego ſum Jeſus Nazarenus, quem tu perſequeris.

9. Et qui mecum erant, lumen quidem viderunt, vocem autem non audierunt ejus, qui loquebatur mecum.

10. Et dixi : Quid faciam, Domine ? Dominus autem dixit ad me : Surgens vade Damaſcum : & ibi tibi dicetur de omnibus, quæ te oporteat facere.

11. Et cùm non viderem præ claritate luminis illius, ad manum deductus à comitibus, veni Damaſcum.

12. Ananias autem quidam, vir ſecundùm legem teſtimonium habens ab omnibus cohabitantibus Judæis,

13. veniens ad me, & aſtans dixit mihi : Saule frater reſpice. Et ego eadem hora reſpexi in eum.

14. At ille dixit : Deus patrum noſtrorum præordinavit te, ut cognoſceres voluntatem ejus, & videres juſtum, & audires vocem ex ore ejus :

15. quia eris teſtis illius ad omnes homines eorum quæ vidiſti & audiſti.

16. Et nunc quid moraris ? Exurge, & baptizare, & ablue peccata tua, invocato nomine ipſius.

* Ann.37. 17. Factum eſt autem revertenti mihi in Jeruſalem *, & oranti in templo, fieri me in ſtupore mentis,

18. & videre illum dicentem mihi: Feſtina, & exi velociter ex Jeruſalem: quoniam non recipient teſtimonium tuum de me.

‖ Supr.8.3. 19. Et ego dixi: Domine ipſi ſciunt ‖ quia ego eram concludens in carcerem, & cædens per ſynagogas eos, qui credebant in te :

‖ Supr.7.57 20. & cùm funderetur ſanguis Stephani teſtis tui, ‖ ego aſtabam, & conſentiebam, & cuſtodiebam veſtimenta interficientium illum.

21. Et dixit ad me : Vade quoniam ego in nationes longè mittam te.

22. Audiebant autem eum uſque ad hoc verbum, & levaverunt vocem ſuam dicentes : Tolle de terra hujuſmodi : non enim fas eſt eum vivere.

23. Vociferantibus autem eis, & projicientibus veſtimenta ſua, & pulverem jactantibus in aerem,

* Idem Lyſias. 24. juſſit tribunus * induci eum in caſtra, & flagellis cædi, & torqueri eum, ut ſciret propter quam cauſam ſic acclamarent ei.

25. Et cùm aſtrinxiſſent eum loris : dicit aſtanti ſibi Centurioni Paulus : Si hominem Romanum & indemnatum licet vobis flagellare?

26. Quo audito, Centurio acceſſit ad tribunum, & nuntiavit ei, dicens: Quid acturus es? hic enim homo, civis Romanus eſt.

27. Accedens autem tribunus, dixit illi : Dic mihi ſi tu Romanus es ? At ille dixit : Etiam.

28. Et reſpondit tribunus: Ego multa ſumma civilitatem hanc conſecutus ſum. Et Paulus ait : Ego autem & natus ſum.

29. Protinus ergo diſceſſerunt ab illo, qui eum torturi erant. Tribunus quoque timuit poſtquam reſcivit, quia civis Romanus eſſet, & quia alligaſſet eum.

30. Poſtera autem die volens ſcire diligentius, qua ex cauſa accuſaretur à Judæis, ſolvit eum, & juſſit ſacerdotes convenire, & omne concilium, & producens Paulum, ſtatuit inter illos.

CAPUT XXIII.

Paulus coram ſacerdotibus & toto concilio principem ſacerdotum qui ipſum juſſerat in faciem percuti, dicit parietem dealbatum, ſed excuſat ſe quòd neſciſſet eſſe principem ſacerdotum: cùmque ibidem dixiſſet ſe Phariſæum, & de reſurrectione mortuorum judicari, orta eſt inter Phariſæos & Sadducæos magna diſſenſio : Dominus nocte Paulum confortat, prædicens quòd etiam Romæ eſſet de ipſo teſtificaturus : detecta multorum de occidendo Paulo conjuratione, tribunus mittit eum Cæſaream militibus ſtipatum ad Felicem præſidem, ſcriptis ad eum litteris quæ hic referuntur.

1. INtendens autem in concilium Paulus ait: Viri fratres, ego omni conſcientia bona converſatus ſum ante Deum uſque in hodiernum diem. Eodem anno 58.

2. Princeps autem ſacerdotum Ananias præcepit aſtantibus ſibi percutere os ejus.

3. Tunc Paulus dixit ad eum : Percutiet te Deus, paries dealbate. Et tu ſedens judicas me ſecundùm legem, & contra legem jubes me percuti?

4. Et qui aſtabant dixerunt: Summum ſacerdotem Dei maledicis?

5. Dixit autem Paulus : Neſciebam fratres quia princeps eſt ſacerdotum. Scriptum eſt enim : ‖ Principem populi tui non maledices. ‖ Exod.22. 28.

6. Sciens autem Paulus, quia una pars eſſet Sadducæorum, & altera Phariſæorum, exclamavit in concilio : Viri fratres, ‖ ego Phariſæus ſum, filius Phariſæorum, de ſpe & reſurrectione mortuorum ego judicor. ‖ Philip.3. 5.

7. Et cùm hæc dixiſſet, facta eſt diſſenſio inter Phariſæos, & Sadducæos, & ſoluta eſt multitudo.

8. ‖ Sadducæi enim dicunt, non eſſe reſurrectionem, neque Angelum, neque Spiritum : Phariſæi autem utraque confitentur. ‖ Matth. 22. 23.

9. Factus eſt autem clamor magnus. Et ſurgentes quidam Phariſæorum, pugnabant, dicentes : Nihil mali invenimus in homine iſto : quid ſi Spiritus locutus eſt ei, aut Angelus?

10. Et cùm magna diſſenſio facta eſſet, timens tribunus ne diſcerperetur Paulus ab ipſis, juſſit milites deſcendere, & rapere eum de medio eorum, ac deducere eum in caſtra.

11. Sequenti autem nocte aſſiſtens ei Dominus, ait : Conſtans eſto : ſicut enim teſtificatus es de me in Jeruſalem, ſic te oportet & Romæ teſtificari.

12. Facta autem die collegerunt ſe quidam ex Judæis, & devoverunt ſe dicentes, neque manducaturos, neque bibituros, donec occiderent Paulum.

13. Erant autem plus quàm quadraginta viri, qui hanc conjurationem fecerant:

14. qui acceſſerunt ad principes ſacerdotum, & ſeniores, & dixerunt : Devotione devo-

vimus

vimus nos nihil guſtaturos, donec occidamus Paulum.

15. Nunc ergo vos notum facite tribuno cum concilio, ut producat illum ad vos, tamquam aliquid certius cognituri de eo. Nos verò priùs quàm appropiet, parati ſumus interficere illum.

16. Quod cùm audiſſet filius ſororis Pauli inſidias, venit, & intravit in caſtra, nuntiavitque Paulo.

17. Vocans autem Paulus ad ſe unum ex Centurionibus, ait: Adoleſcentem hunc perduc ad tribunum, habet enim aliquid indicare illi.

18. Et ille quidem aſſumens eum duxit ad tribunum, & ait: Vinctus Paulus rogavit me hunc adoleſcentem perducere ad te, habentem aliquid loqui tibi.

19. Apprehendens autem tribunus manum illius, ſeceſſit cum eo ſeorſum, & interrogavit illum: Quid eſt, quod habes indicare mihi?

20. Ille autem dixit: Judæis convenit rogare te, ut craſtina die producas Paulum in concilium, quaſi aliquid certius inquiſituri ſint de illo:

21. tu verò ne crediderìs illis, inſidiantur enim ei ex eis viri ampliùs quàm quadraginta, qui ſe devoverunt non manducare, neque bibere, donec interficiant eum: & nunc parati ſunt, expectantes promiſſum tuum.

22. Tribunus igitur dimiſit adoleſcentem, præcipiens ne cui loqueretur quoniam hæc nota ſibi feciſſet.

23. Et vocatis duobus Centurionibus, dixit illis: Parate milites ducentos, ut eant uſque Cæſaream, & equites ſeptuaginta, & lancearios ducentos, à tertia hora noctis:

24. & jumenta præparate, ut imponentes Paulum, ſalvum perducerent ad Felicem præſidem.

25. (Timuit enim ne fortè raperent eum Judæi, & occiderent, & ipſe poſtea calumniam ſuſtineret, tamquam accepturus pecuniam)

26. ſcribens epiſtolam continentem hæc: Claudius Lyſias optimo præſidi, Felici, ſalutem.

27. Virum hunc comprehenſum à Judæis, & incipientem interfici ab eis, ſuperveniens cum exercitu eripui, cognito quia Romanus eſt:

28. voleníque ſcire cauſam, quam objiciebant illi, deduxi eum in concilium eorum.

29. Quem inveni accuſari de quæſtionibus legis ipſorum, nihil verò dignum morte aut vinculis habentem criminis.

30. Et cùm mihi perlatum eſſet de inſidiis, quas paraverant illi, miſi eum ad te, denuntians & accuſatoribus ut dicant apud te. Vale.

31. Milites ergo ſecundùm præceptum ſibi, aſſumentes Paulum, duxerunt per noctem in Antipatridem.

32. Et poſtera die dimiſſis equitibus ut cum eo irent, reverſi ſunt ad caſtra.

33. Qui cùm veniſſent Cæſaream, & tradidiſſent epiſtolam præſidi, ſtatuerunt ante illum & Paulum.

34. Cùm legiſſet autem, & interrogaſſet de qua provincia eſſet: & cognoſcens quia de Cilicia,

35. Audiam te, inquit, cùm accuſatores tui venerint. Juſſitque in prætorio Herodis cuſtodiri eum.

CAPUT XXIV.

Accuſatus Paulus coram Felice præſide à Tertullo Judæorum oratore, reſpondet negans impoſita ſibi crimina, confitens tamen ſe Chriſtianum, & dixiſſe ſe de reſurrectione mortuorum judicari. Felix & Druſilla ipſius uxor Judæa audiunt Paulum de fide Chriſtiana: cùm autem non acciperet à Paulo pecuniam, reliquit eum vinctum ſucceſſori ſuo Portio Feſto.

1. POſt quinque autem dies deſcendit princeps ſacerdotum, Ananias, cum ſenioribus quibuſdam, & Tertullo quodam oratore, qui adierunt præſidem adverſus Paulum. Eodem anno 58.

2. Et citato Paulo cœpit accuſare Tertullus, dicens: Cùm in multa pace agamus per te, & multa corrigantur per tuam providentiam;

3. ſemper & ubique ſuſcipimus, optime Felix, cum omni gratiarum actione.

4. Ne diutiùs autem te protraham, oro, breviter audias nos pro tua clementia.

5. Invenimus hunc hominem peſtiferum, & concitantem ſeditiones omnibus Judæis in univerſo orbe, & auctorem ſeditionis ſectæ Nazarenorum:

6. qui etiam templum violare conatus eſt, quem & apprehenſum voluimus ſecundùm legem noſtram judicare.

7. Superveniens autem tribunus Lyſias, cum vi magna eripuit eum de manibus noſtris,

8. jubens accuſatores ejus ad te venire: à quo poteris ipſe judicans, de omnibus iſtis cognoſcere, de quibus nos accuſamus eum.

9. Adjecerunt autem & Judæi, dicentes hæc ita ſe habere.

10. Reſpondit autem Paulus, (annuente ſibi Præſide dicere:) Ex multis annis * te eſſe judicem genti huic ſciens, bono animo pro me ſatisfaciam. *Ut qui annum 9. Samaritanæ gubernationis & ſextum Judææ ageret.*

11. Potes enim cognoſcere, quia non plus ſunt mihi dies, quàm duodecim, ex quo aſcendi adorare ‖ in Jeruſalem: ‖ *Sup.* 21. 26.

12. & neque in templo invenerunt me cum aliquo diſputantem, aut concurſum facientem turbæ, neque in ſynagogis,

13. neque in civitate: neque probare poſſunt tibi de quibus nunc me accuſant.

14. Confiteor autem hoc tibi, quòd ſecundùm ſectam, quam dicunt hæreſim, ſic deſervio Patri, & Deo meo, credens omnibus, quæ in Lege, & Prophetis ſcripta ſunt:

15. ſpem habens in Deum, quam & hi ipſi expectant, reſurrectionem futuram juſtorum, & iniquorum.

16. In hoc & ipſe ſtudeo ſine offendiculo conſcientiam habere ad Deum, & ad homines ſemper.

17. Poſt annos autem plures eleemoſynas facturus in gentem meam, veni, & oblationes, & vota.

18. ‖ In quibus invenerunt me purificatum in templo: non cum turba, neque cum tumultu. ‖ *Supr.* 21. 26.

19. Quidam autem ex Aſia Judæi, quos oportebat apud te præſto eſſe, & accuſare ſi quid haberent adverſum me:

20. aut hi ipſi dicant ſi quid invenerunt in me iniquitatis, cùm ſtem in concilio,

21. niſi de una hac ſolummodo voce, qua
‖ Sup. 23. 6. clamavi inter eos ſtans : ‖ Quoniam de reſurrectione mortuorum ego judicor hodie à vobis.

22. Diſtulit autem illos Felix , certiſſimè ſciens de via hac, dicens: Cùm tribunus Lyſias deſcenderit, audiam vos.

23. Juſſitque Centurioni cuſtodire eum, & habere requiem, nec quemquam de ſuis prohibere miniſtrare ei.

24. Poſt aliquot autem dies veniens Felix cum Druſilla uxore ſua, quæ erat Judæa, vocavit Paulum, & audivit ab eo fidem, quæ eſt in Chriſtum Jeſum.

25. Diſputante autem illo de juſtitia, & caſtitate, & de judicio futuro, tremefactus Felix reſpondit: Quod nunc attinet, vade: tempore autem opportuno accerſam te:

26. ſimul & ſperans, quòd pecunia ei daretur à Paulo; propter quod & frequenter accerſens eum, loquebatur cum eo.

Anno 60. 27. Biennio autem expleto, accepit ſucceſſorem Felix Portium Feſtum. Volens autem gratiam præſtare Judæis Felix, reliquit Paulum vinctum.

C A P U T XXV.

Feſtus non obſequitur Judæis inſidiosè petentibus ut Paulus Jeroſolymam ducatur : ſed Cæſareæ audit ejus accuſatores & Pauli reſponſionem : qui à Feſto requiſitus an vellet de his judicari Jeroſolymis, appellat Cæſarem : Feſtus Pauli cauſam regi Agrippæ indicat, qui ipſum audire cupit, poſteroque die jubente Feſto adducitur coram Agrippa & Bernice.

Eodem anno 60. 1. FEſtus ergo cùm veniſſet in provinciam, poſt triduum aſcendit Jeroſolymam à Cæſarea.

2. Adieruntque eum principes ſacerdotum, & primi Judæorum adverſus Paulum: & rogabant eum,

3. poſtulantes gratiam adversùs eum, ut juberet perduci eum in Jeruſalem, inſidias tendentes ut interficerent eum in via.

4. Feſtus autem reſpondit ſervari Paulum in Cæſarea: ſe autem maturiùs profecturum.

5. Qui ergo in vobis (ait) potentes ſunt, deſcendentes ſimul, ſi quod eſt in viro crimen, accuſent eum.

6. Demoratus autem inter eos dies non ampliùs quàm octo, aut decem, deſcendit Cæſaream, & altera die ſedit pro tribunali, & juſſit Paulum adduci.

7. Qui cùm perductus eſſet, circumſteterunt eum, qui ab Jeroſolyma deſcenderant Judæi, multas, & graves cauſas objicientes, quas non poterant probare,

8. Paulo rationem reddente: Quoniam neque in legem Judæorum, neque in templum, neque in Cæſarem quidquam peccavi.

9. Feſtus autem volens gratiam præſtare Judæis, reſpondens Paulo, dixit: Vis Jeroſolymam aſcendere, & ibi de his judicari apud me?

10. Dixit autem Paulus: Ad tribunal Cæſaris ſto, ibi me oportet judicari: Judæis non nocui, ſicut tu meliùs noſti.

11. Si enim nocui, aut dignum morte aliquid feci, non recuſo mori: ſi verò nihil eſt eorum, quæ hi accuſant me, nemo poteſt me illis donare. Cæſarem appello.

12. Tunc Feſtus cum concilio locutus, reſpondit: Cæſarem appellaſti? ad Cæſarem ibis.

13. Et cùm dies aliquot tranſacti eſſent, Agrippa * rex, & Bernice deſcenderunt Cæſaream ad ſalutandum Feſtum.

* Filius ſenioris Agrippæ de quo *ſup. cap.* 12. ultimus ſtirpis Herodis.

14. Et cùm dies plures ibi demorarentur, Feſtus regi indicavit de Paulo, dicens: Vir quidam eſt derelictus à Felice vinctus,

15. de quo cùm eſſem Jeroſolymis, adierunt me principes ſacerdotum, & ſeniores Judæorum, poſtulantes adverſus illum damnationem.

16. Ad quos reſpondi: Quia non eſt Romanis conſuetudo damnare aliquem hominem, prius quàm is, qui accuſatur, præſentes habeat accuſatores, locumque defendendi accipiat ad abluenda crimina.

17. Cùm ergo huc conveniſſent ſine ulla dilatione, ſequenti die ſedens pro tribunali, juſſi adduci virum.

18. De quo, cùm ſtetiſſent accuſatores, nullam cauſam deferebant, de quibus ego ſuſpicabar malum:

19. quæſtiones verò quaſdam de ſua ſuperſtitione habebant adverſus eum, & de quodam Jeſu defuncto, quem affirmabat Paulus vivere.

20. Hæſitans autem ego de hujuſmodi quæſtione, dicebam ſi vellet ire Jeroſolymam, & ibi judicari de iſtis.

21. Paulo autem appellante ut ſervaretur ad Auguſti cognitionem, juſſi ſervari eum, donec mittam eum ad Cæſarem.

22. Agrippa autem dixit ad Feſtum: Volebam & ipſe hominem audire. Cras, inquit, audies eum.

23. Altera autem die, cùm veniſſet Agrippa, & Bernice cum multa ambitione, & introiſſent in auditorium cum tribunis, & viris principalibus civitatis, jubente Feſto, adductus eſt Paulus.

24. Et dicit Feſtus: Agrippa rex, & omnes, qui ſimul adeſtis nobiſcum viri, videtis hunc, de quo omnis multitudo Judæorum interpellavit me Jeroſolymis, petentes & acclamantes non oportere eum vivere ampliùs.

25. Ego verò comperi nihil dignum morte eum admiſiſſe. Ipſo autem hoc appellante ad Auguſtum, judicavi mittere.

26. De quo quid certum ſcribam domino, non habeo. Propter quod produxi eum ad vos, & maximè ad te rex Agrippa, ut interrogatione facta habeam quid ſcribam.

27. Sine ratione enim mihi videtur mittere vinctum, & cauſas ejus non ſignificare.

C A P U T XXVI.

Paulus coram Agrippa ſuam cauſam defendit, referens ſuæ ad Chriſtum converſionis ordinem, & ſe Judæis ac Gentibus ſub divina protectione prædicaſſe oſtendens; Feſtoque ipſum ex nimia ſcientia inſanire dicenti reſpondet, omneſque optat eſſe Chriſtianos: Agrippa dicit eum potuiſſe dimitti, niſi Cæſarem appellaſſet.

1. AGrippa verò ad Paulum ait: Permittitur tibi loqui pro temetipſo. Tunc Paulus extenta manu cœpit rationem reddere. Eodem anno 60.

2. De omnibus, quibus accuſor à Judæis, rex Agrippa, æſtimo me beatum, apud te cùm ſim defenſurus me hodie,

3. maximè te ſciente omnia, & quæ apud Judæos ſunt conſuetudines, & quæſtiones: propter quod obſecro patienter me audias.

4. Et quidem vitam meam à juventute, quæ ab initio fuit in gente mea in Jeroſolymis, noverunt omnes Judæi:

5. præſcientes me ab initio (ſi velint teſtimonium perhibere) quoniam ſecundùm certiſſimam ſectam noſtræ religionis vixi Phariſæus.

6. Et nunc in ſpe, quæ ad patres noſtros repromiſſionis facta eſt à Deo, ſto judicio ſubjectus:

7. in quam duodecim tribus noſtræ, nocte ac die deſervientes, ſperant devenire. De qua ſpe accuſor à Judæis, rex.

8. Quid incredibile judicatur apud vos, ſi Deus mortuos ſuſcitat?

9. Et ego quidem exiſtimaveram, me adverſus nomen Jeſu Nazareni debere multa contraria agere.

§ Supr. 8. 4. 10. ‖ Quod & feci Jeroſolymis, & multos ſanctorum ego in carceribus incluſi, à principibus ſacerdotum poteſtate accepta: & cùm occiderentur, detuli ſententiam.

11. Et per omnes ſynagogas frequenter puniens eos, compellebam blaſphemare: & ampliùs inſaniens in eos, perſequebar uſque in exteras civitates.

§ Supr. 9. 2. 12. In quibus ‖ dum irem Damaſcum cum poteſtate, & permiſſu principum ſacerdotum,

13. die media in via, vidi, rex, de cœlo ſupra ſplendorem ſolis circumfulſiſſe me lumen, & eos, qui mecum ſimul erant.

14. Omneſque nos cùm decidiſſemus in terram, audivi vocem loquentem mihi Hebraica lingua: Saule, Saule, quid me perſequeris? durum eſt tibi contra ſtimulum calcitrare.

15. Ego autem dixi: Quis es Domine? Dominus autem dixit: Ego ſum Jeſus, quem tu perſequeris.

16. Sed exurge, & ſta ſuper pedes tuos: ad hoc enim apparui tibi, ut conſtituam te miniſtrum, & teſtem eorum, quæ vidiſti, & eorum, quibus apparebo tibi,

17. eripiens te de populo, & gentibus, in quas nunc ego mitto te,

18. aperire oculos eorum, ut convertantur à tenebris ad lucem, & de poteſtate ſatanæ ad Deum, ut accipiant remiſſionem peccatorum, & ſortem inter ſanctos per fidem, quæ eſt in me.

19. Unde rex Agrippa, non fui incredulus cœleſti viſioni:

§ Sup. 9. 20. 20. ‖ ſed his, qui ſunt Damaſci primùm, & Jeroſolymis, & in omnem regionem Judææ, & Gentibus annuntiabam, ut pœnitentiam agerent, & converterentur ad Deum, digna pœnitentiæ opera facientes.

21. Hac ex cauſa me Judæi, cùm eſſem
§ Supr. 21. 31. in templo, ‖ comprehenſum tentabant interficere.

22. Auxilio autem adjutus Dei uſque in hodiernum diem ſto, teſtificans minori, atque majori, nihil extra dicens quàm ea, quæ Prophetæ locuti ſunt futura eſſe, & Moyſes,

23. ſi paſſibilis Chriſtus, ſi primus ex reſurrectione mortuorum, lumen annuntiaturus eſt populo, & Gentibus.

24. Hæc loquente eo, & rationem reddente, Feſtus magna voce dixit: Inſanis Paule: multæ te litteræ ad inſaniam convertunt.

25. Et Paulus: Non inſanio (inquit) optime Feſte, ſed veritatis, & ſobrietatis verba loquor.

26. Scit enim de his rex, ad quem & conſtanter loquor: latere enim eum nihil horum arbitror. Neque enim in angulo quidquam horum geſtum eſt.

27. Credis rex Agrippa prophetis? Scio quia credis.

28. Agrippa autem ad Paulum: In modico ſuades me Chriſtianum fieri.

29. Et Paulus: Opto apud Deum, & in modico, & in magno, non tantùm te, ſed etiam omnes, qui audiunt, hodie fieri tales, qualis & ego ſum, exceptis vinculis his.

30. Et exurrexit rex, & præſes, Bernice, & qui aſſidebant eis.

31. Et cùm ſeceſſiſſent, loquebantur ad invicem, dicentes: Quia nihil morte, aut vinculis dignum quid fecit homo iſte.

32. Agrippa autem Feſto dixit: Dimitti poterat homo hic, ſi non appellaſſet Cæſarem.

CAPUT XXVII.

Paulus à centurione Julio ducitur Romam verſus, navigans per varia loca: adverſante autem ipſis vento vix perveniunt ad quemdam in Creta locum: à quo licèt prædiceret Paulus periculoſam eſſe navigationem, diſcedentes, patiuntur ingentem tempeſtatem: tandemque poſt Pauli conſolationem, qui narrans factam ſibi de omnium ſalute revelationem, hortabatur eos ad cibum ſumendum: paſſi naufragium omnes evadunt incolumes.

1. UT autem judicatum eſt navigare eum in Italiam: & tradi Paulum cum reliquis cuſtodiis centurioni nomine Julio cohortis Auguſtæ, Eodem anno 60.

2. ‖ aſcendentes navem Adrumetinam, incipientes navigare circa Aſiæ loca, ſuſtulimus, perſeverante nobiſcum Ariſtarcho Macedone Theſſalonicenſi. § 2. Cor. 11. 25.

3. Sequenti autem die devenimus Sidonem. Humanè autem tractans Julius Paulum, permiſit ad amicos ire, & curam ſui agere.

4. Et inde cùm ſuſtuliſſemus, ſubnavigavimus Cyprum, propterea quòd eſſent venti contrarii.

5. Et pelagus Ciliciæ & Pamphyliæ navigantes, venimus Lyſtram, quæ eſt Lyciæ:

6. & ibi inveniens centurio navem Alexandrinam navigantem in Italiam, tranſpoſuit nos in eam.

7. Et cùm multis diebus tardè navigaremus, & vix deveniſſemus contra Gnidum, prohibente nos vento, adnavigavimus Cretę, juxta Salmonem:

8. & vix juxta navigantes, venimus in locum quemdam, qui vocatur Boniportus, cui juxta erat civitas Thalaſſa.

9. Multo autem tempore peracto, & cùm jam non eſſet tuta navigatio, eò quòd & jejunium * jam præteriiſſet, conſolabatur eos Paulus,

* Illud ſolemne Expiationis, menſis 7. die 10. à Judæis celebrari ſolitum.

10. dicens eis : Viri, video quoniam cum injuria, & multo damno non ſolùm oneris, & navis, ſed etiam animarum noſtrarum incipit eſſe navigatio.

11. Centurio autem gubernatori & nauclero magis credebat, quàm his, quæ à Paulo dicebantur.

12. Et cùm aptus portus non eſſet ad hiemandum, plurimi ſtatuerunt conſilium navigare inde, ſi quomodo poſſent, devenientes Phœnicen, hiemare, portum Cretæ reſpicientem ad Africum, & ad Corum.

13. Aſpirante autem Auſtro, æſtimantes propoſitum ſe tenere, cùm ſuſtuliſſent de Aſſon, legebant Cretam.

14. Non poſt multùm autem miſit ſe contra ipſam ventus Thyphonicus, qui vocatur Euroaqnilo.

15. Cùmque arrepta eſſet navis, & non poſſet conari in ventum, data nave flatibus, ferebamur.

16. In inſulam autem quamdam decurrentes, quæ vocatur Cauda, potuimus vix obtinere ſcapham.

17. Qua ſublata, adjutoriis utebantur, accingentes navem, timentes ne in Syrtim inciderent, ſummiſſo vaſe ſic ferebantur.

18. Valida autem nobis tempeſtate jactatis, ſequenti die jactum fecerunt:

19. & tertia die ſuis manibus armamenta navis projecerunt.

20. Neque autem ſole, neque ſyderibus apparentibus per plures dies, & tempeſtate non exigua imminente, jam ablata erat ſpes omnis ſalutis noſtræ.

21. Et cùm multa jejunatio fuiſſet, tunc ſtans Paulus in medio eorum, dixit : Oportebat quidem, ò viri, audito me, non tollere à Creta, lucrique facere injuriam hanc, & jacturam.

22. Et nunc ſuadeo vobis bono animo eſſe: amiſſio enim nullius animæ erit ex vobis, præterquàm navis.

23. Aſtitit enim mihi hac nocte Angelus Dei, cujus ſum ego, & cui deſervio,

24. dicens : Ne timeas Paule, Cæſari te oportet aſſiſtere : & ecce donavit tibi Deus omnes, qui navigant tecum.

25. Propter quod bono animo eſtote viri: credo enim Deo, quia ſic erit, quemadmodum dictum eſt mihi.

26. In inſulam autem quamdam oportet nos devenire.

27. Sed poſteaquam quartadecima nox ſupervenit, navigantibus nobis in Adria circa mediam noctem, ſuſpicabantur nautæ apparere ſibi aliquam regionem.

28. Qui & ſummittentes bolidem, invenerunt paſſus viginti: & puſillum inde ſeparati, invenerunt paſſus quindecim.

29. Timentes autem ne in aſpera loca incideremus, de puppi mittentes anchoras quatuor, optabant diem fieri.

30. Nautis verò quærentibus fugere de navi, cùm miſiſſent ſcapham in mare, ſub obtentu quaſi inciperent à prora anchoras extendere,

31. dixit Paulus Centurioni, & militibus: Niſi hi in navi manſerint, vos ſalvi fieri non poteſtis.

32. Tunc abſciderunt milites funes ſcaphæ, & paſſi ſunt eam excidere.

33. Et cùm lux inciperet fieri, rogabat Paulus omnes ſumere cibum, dicens : Quartadecima die hodie expectantes jejuni permanetis, nihil accipientes.

34. Propter quod rogo vos accipere cibum pro ſalute veſtra : quia nullius veſtrùm capillus de capite peribit.

35. Et cùm hæc dixiſſet, ſumens panem, gratias egit Deo in conſpectu omnium : & cùm fregiſſet, cœpit manducare.

36. Animæquiores autem facti omnes, & ipſi ſumpſerunt cibum.

37. Eramus verò univerſæ animæ in navi ducentæ ſeptuaginta ſex.

38. Et ſatiati cibo alleviabant navem, jactantes triticum in mare.

39. Cùm autem dies factus eſſet, terram non agnoſcebant : ſinum verò quemdam conſiderabant habentem littus, in quem cogitabant, ſi poſſent, ejicere navem.

40. Et cùm anchoras ſuſtuliſſent, committebant ſe mari, ſimul laxantes juncturas gubernaculorum : & levato artemone ſecundùm auræ flatum tendebant ad littus.

41. Et cùm incidiſſemus in locum dithalaſſum, impegerunt navem : prora quidem fixa manebat immobilis, puppis verò ſolvebatur à vi maris.

42. Militum autem conſilium fuit ut cuſtodias occiderent : ne quis cùm enataſſet, effugeret.

43. Centurio autem volens ſervare Paulum, prohibuit fieri : juſſitque eos, qui poſſent natare, emittere ſe primos, & evadere, & ad terram exire:

44. & ceteros alios in tabulis ferebant : quoſdam ſuper ea, quæ de navi erant. Et ſic factum eſt, ut omnes animæ evaderent ad terram.

CAPUT XXVIII.

Paulus ceterique ipſius comites humanè à Barbaris excipiuntur in inſula Melita, in qua percuſſus à vipera Paulus nihil mali patitur, patremque Publii principis inſulæ ſanitati reſtituit, ac alios multos curat : & ab eo loco navigantes tandem Romam perveniunt, ubi Paulus convocatis primis Judæorum cauſam exponit cur Cæſarem appellaverit: dieque ab ipſis conſtituto prædicat de Chriſto, cujus verbis multi non credunt, quod Paulus oſtendit ab Iſaia prædictum eſſe ; & per biennium de fide in Chriſtum prædicat omnibus ad ipſum accedentibus.

1. ET cùm evaſiſſemus, tunc cognovimus quia Melita inſula vocabatur. Barbari verò præſtabant non modicam humanitatem nobis.

2. Accenſa enim pyra, reficiebant nos omnes, propter imbrem qui imminebat, & frigus.

3. Cùm congregaſſet autem Paulus ſarmentorum aliquantam multitudinem, & impoſuiſſet ſuper ignem, vipera à calore cùm proceſſiſſet, invaſit manum ejus.

4. Ut verò viderunt Barbari pendentem beſtiam de manu ejus, ad invicem dicebant: Utique homicida eſt homo hic, qui cùm evaſerit de mari, ultio non ſinit eum vivere.

5. Et ille quidem excutiens beſtiam in ignem, nihil mali paſſus eſt.

6. At illi exiſtimabant eum in tumorem convertendum, & ſubitò caſurum, & mori. Diù autem illis expectantibus, & videntibus nihil mali in eo fieri, convertentes ſe, dicebant eum eſſe Deum.

7. In locis autem illis erant prædia principis inſulæ, nomine Publii, qui nos ſuſcipiens, triduò benignè exhibuit.

8. Contigit autem, patrem Publii febribus, & dyſenteria vexatum jacere. Ad quem Paulus intravit: & cùm oraſſet, & impoſuiſſet ei manus, ſalvavit eum.

9. Quo facto, omnes, qui in inſula habebant infirmitates, accedebant, & curabantur:

10. qui etiam multis honoribus nos honoraverunt, & navigantibus impoſuerunt quæ neceſſaria erant.

11. Poſt menſes autem tres navigavimus
Anno 61. in navi Alexandrina, quæ in inſula hyemaverat, cui erat inſigne Caſtrorum.

12. Et cùm veniſſemus Syracuſam, manſimus ibi triduò.

13. Inde circumlegentes devenimus Rhegium: & poſt unum diem flante Auſtro, ſecunda die venimus Puteolos;

14. ubi inventis fratribus rogati ſumus manere apud eos dies ſeptem: & ſic venimus Romam.

15. Et inde cùm audiſſent fratres, occurrerunt nobis uſque ad Appii forum, ac tres Tabernas, quos cùm vidiſſet Paulus, gratias agens Deo, accepit fiduciam.

* Anno Neronis 7. 16. Cùm autem veniſſemus Romam *, permiſſum eſt Paulo manere ſibimet cum cuſtodiente ſe milite.

17. Poſt tertium autem diem convocavit primos Judæorum. Cùmque conveniſſent, dicebat eis: Ego, viri fratres, nihil adversùs plebem faciens, aut morem paternum, vinctus ab Jeroſolymis traditus ſum in manus Romanorum:

18. qui cùm interrogationem de me habuiſſent, voluerunt me dimittere, eò quòd nulla eſſet cauſa mortis in me:

19. contradicentibus autem Judæis, coactus ſum appellare Cæſarem, non quaſi gentem meam habens aliquid accuſare.

20. Propter hanc igitur cauſam rogavi vos videre, & alloqui: propter ſpem enim Iſrael catena hac circumdatus ſum.

21. At illi dixerunt ad eum: Nos neque litteras accepimus de te à Judæa, neque adveniens aliquis fratrum nuntiavit, aut locutus eſt quid de te malum.

22. Rogamus autem à te audire quæ ſentis: nam de ſecta hac notum eſt nobis quia ubique ei contradicitur.

23. Cùm conſtituiſſent autem illi diem, venerunt ad eum in hoſpitium plurimi, quibus exponebat teſtificans regnum Dei, ſuadenſque eis de Jeſu ex Lege Moyſi & Prophetis, à manè uſque ad veſperam.

24. Et quidam credebant his, quæ dicebantur: quidam verò non credebant.

25. Cùmque invicem non eſſent conſentientes, diſcedebant, dicente Paulo unum verbum: Quia benè Spiritus ſanctus locutus eſt per Iſaiam prophetam ad patres noſtros,

26. dicens: || Vade ad populum iſtum, & dic ad eos: Aure audietis, & non intelligetis: & videntes videbitis, & non perſpicietis. || *Iſai. 6. 9. Matth. 13. 14. Marc. 4. 12. Luc. 8. 10. Joan. 12. 40. Rom. 11. 8.*

27. Incraſſatum eſt enim cor populi hujus, auribus graviter audierunt, & oculos ſuos compreſſerunt: ne fortè videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & convertantur, & ſanem eos.

28. Notum ergo ſit vobis, quoniam Gentibus miſſum eſt hoc ſalutare Dei, & ipſi audient.

29. Et cùm hæc dixiſſet, exierunt ab eo Judæi, multam habentes inter ſe quæſtionem.

30. Manſit autem biennio toto in ſuo conducto: * & ſuſcipiebat omnes, qui ingrediebantur ad eum, * Ad ann. uſque 63.

31. prædicans regnum Dei, & docens quæ ſunt de Domino Jeſu Chriſto cum omni fiducia, ſine prohibitione.

EPISTOLA B. PAULI APOSTOLI AD ROMANOS.

IN DIGERENDIS *Pauli Epiſtolis dignitatis potiùs eorum ad quos ſcripta ſunt, quàm temporum habita ratio eſt. Hinc prima locata eſt quæ ad Romanos ob regnatricis urbis & principalis Eccleſiæ amplitudinem. Deinde quæ ad alias Eccleſias. Poſtremò quæ ad ſingulos.*

Quantæ verò ſit utilitatis certum earum tempus noſſe rectè obſervat Baronius ad annum 58. num. 42. Sed hic, inquit, & illud breviter neceſſariò monendum putamus lecto-
,, *rem, nonnullis accidiſſe ut temporum ignoratione in maximos errores inciderint ....*
,, *Quamobrem ſcrupuloſa quæ videtur in hiſtoria temporum indagatio, quantùm confe-*
,, *rat ad veram atque germanam divinæ Scripturæ interpretationem quiſque facilè ju-*
,, *dicabit. Hæc ſentiens Joannes Chryſoſtomus & ipſe quibus locis, quandove Pauli E-*
,, *piſtolæ fuerint ſcriptæ perveſtigans, hæc ait;* Proinde hunc laborem nemo extra rem, (In proœm. Epiſt. ad Roman.)
,, neve hanc indignationem ſupervacaneæ curioſitatis eſſe putet; confert enim nobis non
,, parùm ad quæſtiones explicandas ipſum Epiſtolarum tempus. *Hactenus Baronius, cujus*
,, *etiam rei hanc rationem affert Chryſoſtomus, quòd* aliquando Paulus iiſdem de rebus
,, non eodem modo loqui videatur, nec hujus differentiæ alia cauſa ſubſit, quàm ipſum
,, Epiſtolarum tempus, quod initio indulgendum eſſet, poſtea verò non item. *Nos ergo Chryſoſtomi auctoritatem & Baronii exemplum potiùs quàm veſtigia ſecuti in hac quoque inveſtigatione operam aliquam navabimus, oſtendemuſque earum alias eſſe ſcriptas priùs quàm Romam captivus duceretur Paulus: alias in prioribus illis vinculis in quibus unius militis cuſtodiæ creditus, per biennium Romæ manſit: alias poſtquàm eſt ſolutus & libertati redditus: alias denique cùm iterùm Romæ vinctus eſſet, & paulò antequam martyrio vitam finiret: Ex certis conjecturis, characteriſmiſque non improbandis, quoad ejus fieri poterit, cujuſque Epiſtolæ tempus aſſignantes, ac de earum etiam argumento nonnihil adjicientes.*

Et ad tempus quidem quod ſpectat, quatuordecim Pauli Epiſtolarum hic ordo aſſignari poteſt,

Anno æræ vulgar.		Anno poſt Paſſionem.	Anno æræ vulgar.		Anno poſt Paſſionem.
52	1. Ad Theſſalonicenſes prima.	19	62	8. Ad Philemonem.	29
	2. Ad eoſdem ſecunda.			9. Ad Coloſſenſes.	
56	3. Ad Galatas.	23		10. Ad Epheſios.	
57	4. Ad Corinthios prima.	24		11. Ad Hebræos.	
	5. Ad eoſdem ſecunda.		66	12. Ad Timotheum prima.	33
	6. Ad Romanos.			13. Ad Titum.	
62	7. Ad Philippenſes.	29		14. Ad Timotheum ſecunda, paulo antequam ipſe Apoſtolus ſubiret martyrium.	

Ad

EPISTOLÆ VERO AD ROMANOS *argumentum breviter perſtrinxit Auguſtinus, cùm dixit,* quæſtionem in ea verſari operum legis & gratiæ. *Orta ſiquidem contentione inter fideles, tum Judæos, tum Gentiles qui Romæ degebant, de juſtificatione, cùm utrique ſuis meritis Evangelii gratiam arrogarent; hinc controverſiæ diſceptator Paulus interveniens,* ea, *inquit idem Doctor,* moderatione utitur, ut nec Judæos ſuperbire permittat, tamquam de meritis operum legis; nec Gentes merito fidei adversùs Judæos inflari, quòd ipſi receperint Chriſtum quem illi crucifixerunt. *Oſtendit itaque omnes priùs quàm vocarentur ad Chriſti fidem fuiſſe peccatis ſubditos & à vera juſtitia alienos; atque adeò gratuitum Dei donum eſſe juſtificationem, eamque non ex lege aut ex meritis operum, ſed ex fide Chriſti proficiſci.* (In expoſit. Propoſit. in hanc Epiſt. Præfat. in expoſ. Ep. hujus.)

Scriptam verò Corintho fuiſſe hanc Epiſtolam pluribus probat Origenes: ut, quòd miſſa fuerit per Phœben Diaconiſſam Eccleſiæ quæ erat Cenchris portu Corinthiorum, quod Cajum qui Corinthi morabatur (1. Corinth. 14.) hoſpitem ſuum vocet; quòd in ſalutationibus quæ habentur cap. 16. eorum meminit qui cum ipſo iter Jeroſolymitanum ingreſſi ſunt, quique Actor. 20. dicuntur Corintho cum Paulo eſſe profecti.

Data eſt itaque anno Æræ vulgaris 57. poſt Chriſti paſſionem 24. ut ſuprà notavimus & ex Chronologia noſtra clariùs patebit: quo tempore cum collectis in Macedonia & Achaja eleemoſynis profecturus erat Apoſtolus Hieroſolymam (cap. 15. 25. & 26.) unde conficit Chryſoſtomus poſteriorem eſſe utraque ad Corinthios, cùm in ſecunda (cap. 8. & 9.) eos ad hanc pecuniam erogandam hortetur. Ponitur tamen hæc omnium Epi-

ſtolarum

ſtolarum prima, tum quòd gratiam fidei maximè commendat & inculcat, quæ caput eſt & initium Chriſtianiſmi: *tum ob præſtantiam, ut dixi, Romanæ urbis & Eccleſiæ*, cui potiſſimùm Beatus Apoſtolus de gratia Chriſti multa & multipliciter eſt locutus, *inquit Auguſtinus*, ut inde ſe prædicatio ejus velut à capite orbis toto orbe diffunderet. [*Epiſt.* 105.]

CAPUT PRIMUM.

Paulus commendato ſuo munere Evangelico, ob magnum prædicandi Evangelii zelum, optabat Romanos inviſere; oſtendens Ethnicos, qui ex creaturis Deum cognoſcentes, illius cultum à ſe abjecerant, colendo creaturarum imagines, meritò à Deo deſertos: & in pœnam illius in abominanda, quæ hic recenſentur, incidiſſe ſcelera.

1\. PAULUS ‡, ſervus Jeſu Chriſti, vocatus Apoſtolus, ‖ ſegregatus in Evangelium Dei,
2\. quod antè promiſerat per prophetas ſuos in Scripturis ſanctis

[‡ VIGIL. NATIV. DOMINI. ‖ *Actor.* 13]

3\. de Filio ſuo, qui factus eſt ei ex ſemine David ſecundùm carnem,

4\. qui prædeſtinatus eſt Filius Dei in virtute ſecundùm ſpiritum ſanctificationis ex reſurrectione mortuorum Jeſu Chriſti Domini noſtri:

5\. per quem accepimus gratiam, & Apoſtolatum ad obediendum fidei in omnibus Gentibus pro nomine ejus,

6\. in quibus eſtis & vos vocati Jeſu Chriſti: A

7\. omnibus qui ſunt Romæ, dilectis Dei, vocatis ſanctis. Gratia vobis, & pax à Deo Patre noſtro, & Domino Jeſu Chriſto.

8\. Primùm quidem gratias ago Deo meo per Jeſum Chriſtum pro omnibus vobis: quia fides veſtra annuntiatur in univerſo mundo.

9\. Teſtis enim mihi eſt Deus, cui ſervio in ſpiritu meo in Evangelio filii ejus, quòd ſine intermiſſione memoriam veſtri facio

10\. ſemper in orationibus meis obſecrans, ſi quomodo tandem aliquando proſperum iter habeam in voluntate Dei veniendi ad vos.

11\. Deſidero enim videre vos: ut aliquid impertiar vobis gratiæ ſpiritualis ad confirmandos vos:

12\. id eſt, ſimul conſolari in vobis per eam, quæ invicem eſt, fidem veſtram, atque meam.

13\. Nolo autem vos ignorare fratres; quia ſæpè propoſui venire ad vos, (& prohibitus ſum uſque adhuc) ut aliquem fructum habeam & in vobis, ſicut & in ceteris gentibus.

14\. Græcis, ac Barbaris, ſapientibus & inſipientibus debitor ſum:

15\. ita (quod in me,) promptum eſt & vobis, qui Romæ eſtis, evangelizare.

16\. Non enim erubeſco Evangelium. Virtus enim Dei eſt in ſalutem omni credenti, Judæo primùm, & Græco.

17\. Juſtitia enim Dei in eo revelatur ex fide in fidem: ſicut ſcriptum eſt: ‖ Juſtus autem ex fide vivit. [‖ *Hab.* 2. 4. *Gal.* 3. 11. *Heb.* 10. 38.]

18\. Revelatur enim ira Dei de cœlo ſuper omnem impietatem, & injuſtitiam hominum eorum, qui veritatem Dei in injuſtitia detinent:

19\. quia quod notum eſt Dei, manifeſtum eſt in illis. Deus enim illis manifeſtavit.

20\. Inviſibilia enim ipſius, à creatura mundi, per ea quæ facta ſunt, intellecta, conſpiciuntur: ſempiterna quoque ejus virtus, & divinitas; ita ut ſint inexcuſabiles.

21\. ‖ Quia cùm cognoviſſent Deum, non ſicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt: ſed evanuerunt in cogitationibus ſuis, & obſcuratum eſt inſipiens cor eorum: [‖ *Epheſ.* 4. 17.]

22\. dicentes enim ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt.

23\. ‖ Et mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei in ſimilitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & ſerpentium. [‖ *Pſal.* 105. 20. *Jerem.* 2. 11.]

24\. Propter quod tradidit illos Deus in deſideria cordis eorum, ‖ in immunditiam: ut contumeliis afficiant corpora ſua in ſemetipſis: [‖ *Inf. verſ.* 26. & c. 6. 19. *Gal.* 5. 19. *Epheſ.* 4. 19. & 5. 3. *Col.* 3. 5. & 1. *Theſſ.* 2. 3. & 4. 7.]

25\. qui commutaverunt veritatem Dei in mendacium: & coluerunt, & ſervierunt creaturæ potiùs quàm Creatori, qui eſt benedictus in ſæcula. Amen.

26\. Pro-

26. Propterèa tradidit illos Deus in paſſiones ignominiæ. Nam fœminæ eorum immutaverunt naturalem uſum, in eum uſum, qui eſt contra naturam.

27. Similiter autem & maſculi, relicto naturali uſu fęminæ, exarſerunt in deſideriis ſuis in invicem, maſculi in maſculos turpitudinem operantes, & mercedem, quam oportuit, erroris ſui in ſemetipſis recipientes.

28. Et ſicut non probaverunt Deum habere in notitia: tradidit illos Deus in reprobum ſenſum: ut faciant ea, quæ non conveniunt,

29. repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, avaritia, nequitia, plenos invidia, homicidio, contentione, dolo, malignitate, ſuſurrones,

30. detractores, Deo odibiles, contumelioſos, ſuperbos, elatos, inventores malorum, parentibus non obedientes,

31. inſipientes, incompoſitos, ſine affectione, abſque fœdere, ſine miſericordia.

32. Qui cùm juſtitiam Dei cognoviſſent, non intellexerunt, quoniam qui talia agunt, digni ſunt morte: & non ſolùm qui ea faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus.

CAPUT II.

Judæos redarguit, qui ex data ſibi lege Gentes condemnabant, eadem ipſi patrantes, cùm Deus unicuique redditurus ſit juxta ipſius opera; adeò ut etiam Gentes, ea quæ legis ſunt naturali lumine præſtantes, pro circumciſis habendæ ſint, eoſque judicaturæ, qui ex ſola legis cognitione & carnis circumciſione gloriantur, contraria legi operantes.

‖ Matth. 7. 1.

1. PRopter quod inexcuſabilis es ô homo omnis, qui judicas. ‖ In quo enim judicas alterum, teipſum condemnas: eadem enim agis quæ judicas.

2. Scimus enim quoniam judicium Dei eſt ſecundùm veritatem in eos, qui talia agunt.

3. Exiſtimas autem hoc ô homo, qui judicas eos, qui talia agunt, & facis ea, quia tu effugies judicium Dei?

‖ Sap. 9. 14. 2. Petr. 3. 2.

4. An divitias bonitatis ejus, & patientiæ, & longanimitatis contemnis? ‖ ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit?

‖ Deut. 32. 35. ‖ Matth. 16. 27.

5. Secundùm autem duritiam tuam, & impœnitens cor, ‖ theſaurizas tibi iram in die iræ, & revelationis juſti judicii Dei,

6. ‖ qui reddet unicuique ſecundùm opera ejus:

7. iis quidem, qui ſecundùm patientiam boni operis, gloriam, & honorem, & incorruptionem quærunt, vitam æternam:

8. iis autem, qui ſunt ex contentione, & qui non acquieſcunt veritati, credunt autem iniquitati, ira, & indignatio.

9. Tribulatio, & anguſtia in omnem animam hominis operantis malum, Judæi primum, & Græci:

‖ Deut. 10. 17. 1. Par. 19. 7. Job 34. 19. Sap. 6. 8. Eccli. 35. 15. Act. 10. 34. Epheſ. 6. 9. Coloſ. 3. 25. 1. Pet. 1. 17

10. gloria autem, & honor, & pax omni operanti bonum, Judæo primùm, & Græco:

11. ‖ non enim eſt acceptio perſonarum apud Deum.

12. Quicumque enim ſine lege peccaverunt, ſine lege peribunt: & quicumque in lege peccaverunt, per legem judicabuntur.

13. ‖ Non enim auditores legis juſti ſunt apud Deum, ſed factores legis juſtificabuntur. ‖ Matth. 7. 21. Jacob. 1. 22.

14. Cùm enim Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis ſunt, faciunt, ejuſmodi legem non habentes, ipſi ſibi ſunt lex:

15. qui oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis, teſtimonium reddente illis conſcientia ipſorum, & inter ſe invicem cogitationibus accuſantibus, aut etiam defendentibus,

16. in die, cùm judicabit Deus occulta hominum, ſecundùm Evangelium meum per Jeſum Chriſtum.

17. ‖ Si autem tu Judæus cognominaris, & requieſcis in lege, & glorians in Deo, ‖ Apoc. 12. 9.

18. & noſti voluntatem ejus, ‖ & probas utiliora, inſtructus per legem, ‖ Phil. 1. 10

19. confidis teipſum eſſe ducem cæcorum, lumen eorum, qui in tenebris ſunt,

20. eruditorem inſipientium, magiſtrum infantium, habentem formam ſcientiæ, & veritatis in lege.

21. Qui ergo alium doces, teipſum non doces: qui prædicas non furandum, furaris:

22. qui dicis non mœchandum, mœcharis: qui abominaris idola, ſacrilegium facis:

23. qui in lege gloriaris, per prævaricationem legis Deum inhonoras.

24. (‖ Nomen enim Dei per vos blaſphematur inter Gentes, ſicut ſcriptum eſt.) ‖ Iſaia 52. 5. Ezech. 36. 20.

25. Circumciſio quidem prodeſt, ſi legem obſerves: ſi autem prævaricator legis ſis, circumciſio tua præputium facta eſt.

26. Si igitur præputium juſtitias legis cuſtodiat: nunne præputium illius in circumciſionem reputabitur?

27. ‖ & judicabit id, quod ex natura eſt præputium, legem conſummans, te, qui per litteram, & circumciſionem prævaricator legis es? ‖ Matth. 12. 42.

28. ‖ Non enim qui in manifeſto, Judæus eſt: neque quæ in manifeſto, in carne, eſt circumciſio: ‖ Iſaia 48.

29. ſed qui in abſcondito, Judæus eſt: & circumciſio cordis in ſpiritu, non littera: cujus laus non ex hominibus, ſed ex Deo eſt.

CAPUT III.

Quodam modo præcellunt Judæi propter factas illis a Deo promiſſiones, quæ complebuntur, quamquam nonnulli eorum fuerint increduli; omnes autem & Judæi & Gentiles peccato ſunt obnoxii: à quo non liberat lex, ſed fides in Chriſtum propitiatorem, ut non ſit cuiquam de legis operibus gloriandum.

1. QUid ergo amplius Judæo eſt? aut quæ utilitas circumciſionis?

2. Multum per omnem modum. Primùm quidem quia ‖ credita ſunt illis eloquia Dei. ‖ Infr. 9. 4.

3. Quid enim ſi quidam illorum non crediderunt? ‖ Numquid incredulitas illorum fidem Dei evacuabit? Abſit. ‖ 2. Tim. 2. 13.

4. ‖ Eſt autem Deus verax: ‖ omnis autem homo mendax, ſicut ſcriptum eſt: ‖ Ut juſtificeris in ſermonibus tuis: & vincas cùm judicaris. ‖ Joan. 3. 33. ‖ Pſal. 115. 11. ‖ Pſal. 50. 6

5. Si autem iniquitas noſtra juſtitiam Dei commendat, quid dicemus? Numquid iniquus eſt Deus, qui infert iram?

6. (ſe-

6. (ſecundùm hominem dico.) Abſit. Alioquin quomodo judicabit Deus hunc mundum?

7. Si enim veritas Dei in meo mendacio abundavit in gloriam ipſius: quid adhuc & ego tamquam peccator judicor?

8. & non (ſicut blaſphemamur, & ſicut ajunt quidam nos dicere) faciamus mala ut veniant bona: quorum damnatio juſta eſt.

‖Gal. 3.22. Supr. 1.17. Infr. 11.9. ‖Pſal. 13.1. 9. Quid ergo? præcellimus eos? Nequaquam. ‖ Cauſati enim ſumus Judæos, & Græcos omnes ſub peccato eſſe,

10. ſicut ſcriptum eſt: ‖ Quia non eſt juſtus quiſquam:

11. non eſt intelligens, non eſt requirens Deum.

12. Omnes declinaverunt, ſimul inutiles facti ſunt, non eſt qui faciat bonum, non eſt uſque ad unum.

‖Pſal. 5.11. ‖Pſalm. 139.4. Jacob. 3.8. 13. ‖ Sepulchrum patens eſt guttur eorum, linguis ſuis doloſè agebant: ‖ Venenum aſpidum ſub labiis eorum:

‖Pſal. 9.7. 14. ‖ Quorum os maledictione, & amaritudine plenum eſt:

‖Iſaiæ 59.7. Prov. 1.16. 15. ‖ Veloces pedes eorum ad effundendum ſanguinem:

‖In Græco Iſaiæ. 16. ‖ Contritio, & infelicitas in viis eorum:

17. & viam pacis non cognoverunt:

‖Pſal. 35.2. 18. ‖ Non eſt timor Dei ante oculos eorum.

‖Gal. 2.16. 19. ‖ Scimus autem quoniam quæcumque lex loquitur, iis, qui in lege ſunt, loquitur: ut omne os obſtruatur, & ſubditus fiat omnis mundus Deo:

20. quia ex operibus legis non juſtificabitur omnis caro coram illo. Per legem enim cognitio peccati.

21. Nunc autem ſine lege juſtitia Dei manifeſtata eſt: teſtificata à lege & Prophetis.

22. Juſtitia autem Dei per fidem Jeſu Chriſti in omnes, & ſuper omnes, qui credunt in eum: non enim eſt diſtinctio:

23. Omnes enim peccaverunt, & egent gloria Dei.

24. Juſtificati gratis per gratiam ipſius, per redemptionem, quæ eſt in Chriſto Jeſu,

25. quem propoſuit Deus propitiationem per fidem in ſanguine ipſius, ad oſtenſionem juſtitiæ ſuæ propter remiſſionem præcedentium delictorum

26. in ſuſtentatione Dei, ad oſtenſionem juſtitiæ ejus in hoc tempore: ut ſit ipſe juſtus, & juſtificans eum, qui eſt ex fide Jeſu Chriſti.

27. Ubi eſt ergo gloriatio tua? Excluſa eſt. Per quam legem? Factorum? Non: ſed per legem fidei.

28. Arbitramur enim juſtificari hominem per fidem ſine operibus legis.

29. An Judæorum Deus tantùm? nonnè & Gentium? Imò & Gentium:

30. quoniam quidem unus eſt Deus, qui juſtificat circumciſionem ex fide, & præputium per fidem.

31. Legem ergo deſtruimus per fidem? Abſit: ſed legem ſtatuimus.

CAPUT IV.

Non ex legis operibus contingit juſtificatio, ſed ex fide in Deum, quæ Abrahæ reputata fuit ad juſtitiam ante datam ipſi circumciſionem, quam poſteà accepit; futurus non lege, ſed juſtitia fidei, pater omnium qui ipſius fidem imitarentur; credidit autem Deo ſe patrem fore multarum gentium per promiſſum ſibi ſemen, cum tam ipſe, quàm uxor ejus Sara annos exceſſiſſent aptos ad generandum.

1. Quid ergo dicemus inveniſſe Abraham patrem noſtrum ſecundùm carnem?

2. Si enim Abraham ex operibus juſtificatus eſt, habet gloriam, ſed non apud Deum.

3. Quid enim dicit Scriptura? ‖ Credidit Abraham Deo: & reputatum eſt illi ad juſtitiam. ‖Gen. 15. Gal. 3. Jacob. 2. Machab. 2.52.

4. Ei autem, qui operatur, merces non imputatur ſecundùm gratiam, ſed ſecundùm debitum.

5. Ei verò, qui non operatur, credenti autem in eum, qui juſtificat impium, reputatur fides ejus ad juſtitiam ſecundùm propoſitum gratiæ Dei.

6. Sicut & David dicit beatitudinem hominis, cui Deus accepto fert juſtitiam ſine operibus:

7. ‖ Beati, quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata. ‖Pſal. 31.

8. Beatus vir, cui non imputavit Dominus peccatum.

9. Beatitudo ergo hæc in circumciſione tantùm manet, an etiam in præputio? Dicimus enim quia reputata eſt Abrahæ fides ad juſtitiam.

10. Quomodo ergo reputata eſt? in circumciſione, an in præputio? Non in circumciſione, ſed in præputio.

11. ‖ Et ſignum accepit circumciſionis, ſignaculum juſtitiæ fidei, quæ eſt in præputio: ut ſit pater omnium credentium per præputium, ut reputetur & illis ad juſtitiam: ‖Gen. 17. 10. 11.

12. & ſit pater circumciſionis non iis tantùm, qui ſunt ex circumciſione, ſed & iis, qui ſectantur veſtigia fidei, quæ eſt in præputio patris noſtri Abrahæ.

13. ‖ Non enim per legem promiſſio Abrahæ, aut ſemini ejus ut hæres eſſet mundi: ſed per juſtitiam fidei. ‖Gal. 3. Hebr. 11.

14. Si enim qui ex lege, hæredes ſunt: exinanita eſt fides, abolita eſt promiſſio.

15. Lex enim iram operatur. Ubi enim non eſt lex: nec prævaricatio.

16. Ideò ex fide, ut ſecundùm gratiam firma ſit promiſſio omni ſemini, non ei, qui ex lege eſt ſolùm, ſed & ei qui ex fide eſt Abrahæ, qui pater eſt omnium noſtrum,

17. (ſicut ſcriptum eſt: ‖ Quia patrem multarum gentium poſui te) ante Deum, cui credidit, qui vivificat mortuos, & vocat ea quæ non ſunt, tamquam ea quæ ſunt. ‖Gen. 17.

18. Qui contra ſpem in ſpem credidit, ut fieret pater multarum gentium, ſecundùm quod dictum eſt ei: ‖ Sic erit ſemen tuum. ‖Gen. 15.

19. Et non infirmatus eſt fide, nec conſideravit corpus ſuum emortuum, cùm jam ferè centum eſſet annorum, & emortuam vulvam Saræ.

20. In repromiſſione etiam Dei non hæſitavit diffidentia, ſed conſortatus eſt fide, dans gloriam Deo:

21. pleniſſimè ſciens quia quæcumque promiſit, potens eſt & facere.

22. Ideò & reputatum eſt illi ad juſtitiam.

23. Non eſt autem ſcriptum tantùm propter ipſum quia reputatum eſt illi ad juſtitiam:

24. ſed & propter nos, quibus reputabitur credentibus in eum, || qui ſuſcitavit Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum à mortuis,

|| 1. Petr. 1. 21.

25. || qui traditus eſt propter delicta noſtra, & reſurrexit propter juſtificationem noſtram.

|| Iſai. 53. 6. 1. Petr. 2. 3.

CAPUT V.

Ex fide, inquit, juſtificati non ſolùm ſpe gloriamur, verùm etiam in adverſitatibus: nam ſi Chriſtus pro nobis adhuc impiis mortuus eſt, multò magis ſalvabit jam juſtificatos per ſanguinem ipſius: & ſicut per unam Adæ inobedientiam omnes peccavimus, ac mortui ſumus; ita per unius Chriſti obedientiam, ex multis delictis juſtificamur ad vitam.

‡ Sabb. 4. Temp. Pentec. Epiſt. 6. Item, de Plur. Mart.

1. JUſtificati ‡ ergo ex fide, pacem habeamus ad Deum per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum:

|| Epheſ. 2. 18.

2. || per quem & habemus acceſſum per fidem in gratiam iſtam, in qua ſtamus, & gloriamur in ſpe gloriæ filiorum Dei.

|| Jacob. 1. 3.

3. Non ſolùm autem, ſed & gloriamur in tribulationibus: || ſcientes quòd tribulatio patientiam operatur:

4. patientia autem probationem, probatio verò ſpem,

|| Pſalm. 21. 6.

5. || ſpes autem non confundit: quia charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis. A

6. Ut quid enim Chriſtus, cùm adhuc infirmi eſſemus, ſecundùm tempus pro impiis

|| Hebr. 9. 14. 1. Pet. 3. 18.

|| mortuus eſt?

7. Vix enim pro juſto quis moritur: nam pro bono forſitan quis audeat mori.

8. Commendat autem charitatem ſuam Deus in nobis: quoniam cùm adhuc peccatores eſſemus, ſecundùm tempus,

9. Chriſtus pro nobis mortuus eſt: multò igitur magis nunc juſtificati in ſanguine ipſius, ſalvi erimus ab ira per ipſum.

10. Si enim cùm inimici eſſemus, reconciliati ſumus Deo per mortem filii ejus: multò magis reconciliati, ſalvi erimus in vita ipſius.

11. Non ſolùm autem: ſed & gloriamur in Deo per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, per quem nunc reconciliationem accepimus.

12. Propterea ſicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertranſiit, in quo omnes peccaverunt.

13. Uſque ad legem enim peccatum erat in mundo: peccatum autem non imputabatur, cùm lex non eſſet.

14. Sed regnavit mors ab Adam uſque ad Moyſen etiam in eos, qui non peccaverunt in ſimilitudinem prævaricationis Adæ, qui eſt forma futuri.

15. Sed non ſicut delictum, ita & donum: ſi enim unius delicto multi mortui ſunt: multò magis gratia Dei & donum in gratia unius hominis Jeſu Chriſti in plures abundavit.

16. Et non ſicut per unum peccatum, ita & donum, nam judicium quidem ex uno in condemnationem: gratia autem ex multis delictis in juſtificationem.

17. Si enim unius delicto mors regnavit per unum: multò magis abundantiam gratiæ, & donationis, & juſtitiæ accipientes, in vita regnabunt per unum Jeſum Chriſtum.

18. Igitur ſicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem, ſic & per unius juſtitiam in omnes homines in juſtificationem vitæ.

19. || Sicut enim per inobedientiam unius hominis, peccatores conſtituti ſunt multi: ita & per unius obeditionem, juſti conſtituentur multi.

|| Phil. 2. 8. & 9.

20. Lex autem ſubintravit ut abundaret delictum. Ubi autem abundavit delictum, ſuperabundavit gratia.

21. Ut ſicut regnavit peccatum in mortem: ita & gratia regnet per juſtitiam in vitam æternam, per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum.

CAPUT VI.

In Chriſto baptizati ſumus, ut mortui peccato deinceps in novitate vitæ ambulemus: ſicut Chriſtus ſemel mortuus ac ſepultus, ad novam vitam, non ampliùs moriturus, reſurrexit: non ergo jam obediamus peccato aut concupiſcentiis; ſed ſoluti à lege, liberatique per Chriſti gratiam à peccato, & ſervi facti juſtitiæ, tradamus membra noſtra in obſequium juſtitiæ ad vitam, quæ priùs tradideramus immunditiæ ad mortem.

1. QUid ergo dicemus? permanebimus in peccato ut gratia abundet?

2. Abſit. Qui enim mortui ſumus peccato, || quomodo adhuc vivemus in illo?

|| 1. Petr. 2. 22.

‡ Dom. 6. post Pentec.

3. An ignoratis quia ‡ quicumque baptizati ſumus in Chriſto Jeſu, in morte ipſius baptizati ſumus?

|| Gal. 3. 27. Coloſ. 2. 12.

4. || Conſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmum in mortem: ut quomodo Chriſtus ſurrexit à mortuis per gloriam Patris, || ita & nos in novitate vitæ ambulemus.

|| Epheſ. 4. 23. Hebr. 12. 1. 1. Petr. 2. 1. & 4. 2.

5. Si enim complantati facti ſumus ſimilitudini mortis ejus: ſimul & reſurrectionis erimus.

6. Hoc ſcientes, quia vetus homo noſter ſimul crucifixus eſt, ut deſtruatur corpus peccati, & ultrà non ſerviamus peccato.

7. Qui enim mortuus eſt, juſtificatus eſt à peccato.

8. Si autem mortui ſumus cum CHRISTO: credimus quia ſimul etiam vivemus cum Chriſto:

9. ſcientes quòd Chriſtus reſurgens ex mortuis jam non moritur, mors illi ultrà non dominabitur.

10. Quòd enim mortuus eſt peccato, mortuus eſt ſemel: quòd autem vivit, vivit Deo.

11. Ita & vos exiſtimate, vos mortuos quidem eſſe peccato, viventes autem Deo, in Chriſto Jeſu Domino noſtro. A

12. Non ergo regnet peccatum in veſtro mortali corpore, ut obediatis concupiſcentiis ejus.

13. || Sed neque exhibeatis membra veſtra arma iniquitatis peccato: ſed exhibete vos Deo, tamquam ex mortuis viventes: & membra veſtra arma juſtitiæ Deo.

|| Coloſſ. 3. 5

14. Peccatum enim vobis non dominabitur: non enim ſub lege eſtis, ſed ſub gratia.

15. Quid ergo? peccabimus, quoniam non ſumus ſub lege, ſed ſub gratia? Abſit.

16. || Neſcitis quoniam cui exhibetis vos ſervos ad obediendum, ſervi eſtis ejus, cui obeditis, ſive peccati ad mortem, ſive obeditionis ad juſtitiam?

|| Joann. 8. 14. 2. Pet. 2. 19.

17. Gratias autem Deo quòd fuiſtis ſervi peccati, obediſtis autem ex corde in eam formam doctrinæ, in quam traditi eſtis.

18. Liberati autem à peccato, ſervi facti eſtis juſtitiæ.

19. ‡ Humanum dico, propter infirmitatem carnis veſtræ: ſicut enim exhibuiſtis membra veſtra ſervire immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem; ita nunc exhibete membra veſtra ſervire juſtitiæ in ſanctificationem.

‡ Dom. 7. post Pentec.

20. Cùm enim ſervi eſſetis peccati, liberi fuiſtis juſtitiæ.

21. Quem ergo fructum habuiſtis tunc in illis, in quibus nunc erubeſcitis? Nam finis illorum mors eſt.

22. Nunc verò liberati à peccato, ſervi autem facti Deo, habetis fructum veſtrum in ſanctificationem, finem verò vitam æternam.

23. Stipendia enim peccati, mors. Gratia autem Dei, vita æterna, in Chriſto Jeſu Domino noſtro. ᴀ

CAPUT VII.

In ſimilitudinem mulieris cujus vir defunctus eſt, nos per Chriſtum ſoluti ſumus à lege, quia peccatorum affectus reddebantur vehementiores, ut ſerviamus Chriſto in novitate ſpiritus: occaſione autem legis peccatum judicantis, magis ſe exercuit & crevit peccatum, quamquam lex ſancta eſſet ac ſpiritualis: imò & nunc adverſante carnis fomite allicimur, quantumvis repugnantes, ad ea quæ ſecundùm rationem deteſtamur, legique ſunt contraria.

1. AN ignoratis fratres (ſcientibus enim legem loquor) quia lex in homine dominatur, quanto tempore vivit?

2. || Nam quæ ſub viro eſt mulier, vivente viro, alligata eſt legi: ſi autem mortuus fuerit vir ejus, ſoluta eſt à lege viri.

|| 1. Cor. 7. 39.

3. Igitur, vivente viro, vocabitur adultera ſi fuerit cum alio viro: ſi autem mortuus fuerit vir ejus, liberata eſt à lege viri: ut non ſit adultera ſi fuerit cum alio viro.

4. Itaque fratres mei & vos mortificati eſtis legi per corpus Chriſti: ut ſitis alterius, qui ex mortuis reſurrexit, ut fructificemus Deo.

5. Cùm enim eſſemus in carne, paſſiones peccatorum, quæ per legem erant, operabantur in membris noſtris, ut fructificarent morti,

6. nunc autem ſoluti ſumus à lege mortis, in qua detinebamur, ita ut ſerviamus in novitate ſpiritus, & non in vetuſtate litteræ.

7. Quid ergo dicemus? lex peccatum eſt? Abſit. Sed peccatum non cognovi, niſi per legem: nam concupiſcentiam neſciebam, niſi lex diceret: || Non concupiſces.

|| Exod. 20. 17. Deut. 5. 21.

8. Occaſione autem accepta, peccatum per mandatum operatum eſt in me omnem concupiſcentiam. Sine lege enim peccatum mortuum erat.

9. Ego autem vivebam ſine lege aliquando. Sed cùm veniſſet mandatum, peccatum revixit.

10. Ego autem mortuus ſum: & inventum eſt mihi mandatum, quod erat ad vitam, hoc eſſe ad mortem.

11. Nam peccatum occaſione accepta per mandatum, ſeduxit me, & per illum occidit.

12. || Itaque lex quidem ſancta, & mandatum ſanctum, & juſtum, & bonum.

|| 1. Tim. 1. 8.

13. Quod ergo bonum eſt, mihi factum eſt mors? Abſit. Sed peccatum, ut appareat peccatum, per bonum operatum eſt mihi mortem: ut fiat ſupra modum peccans peccatum per mandatum.

14. Scimus enim quia lex ſpiritualis eſt, ego autem carnalis ſum venumdatus ſub peccato.

15. Quod enim operor, non intelligo. Non enim quod volo bonum, hoc ago: ſed quod odi malum, illud facio.

16. Si autem quod nolo, illud facio: conſentio legi, quoniam bona eſt.

17. Nunc autem jam non ego operor illud, ſed quod habitat in me peccatum.

18. Scio enim quia non habitat in me, hoc eſt in carne mea, bonum. Nam velle, adjacet mihi: perficere autem bonum, non invenio.

19. Non enim quod volo bonum, hoc facio: ſed quod nolo malum, hoc ago.

20. Si autem quod nolo, illud facio: jam non ego operor illud, ſed quod habitat in me, peccatum.

21. Invenio igitur legem, volenti mihi facere bonum, quoniam mihi malum adjacet:

22. ‡ condelector enim legi Dei ſecundùm || interiorem hominem:

‡ Pro remiss. peccatorum. || 1. Pet. 3. 4.

23. video autem aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati, quæ eſt in membris meis.

24. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?

25. Gratia Dei per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum. ᴀ Igitur ego ipſe mente ſervio legi Dei: carne autem, legi peccati.

CAPUT VIII.

Concludit, Chriſto per baptiſmum inſitos ab omni damnatione eſſe liberos, qui non carnem ſectantur, ſed ſpiritum quem acceperunt: ſpiritum inquam adoptionis, qui Dei filios ac futuræ gloriæ cum Chriſto cohæredes efficit; ad cujus gloriæ revelationem non ſolùm univerſa aſpirat creatura, vanitati interim ſubjecta; ſed & hi qui ſpiritus acceperunt primitias, illam certa ſpe expectant, ſpiritu eos roborante, & quid orandum ſit inſtruente. Declarat etiam incomparabilem Dei erga ſuos exhibitam in Chriſto charitatem, aſſerens nihil poſſe eos à charitate Dei ſeparare quæ eſt in Chriſto Jeſu.

1. NIhil ergo nunc damnationis eſt iis, qui ſunt in Chriſto Jeſu, qui non ſecundùm carnem ambulant.

2. Lex enim ſpiritus vitæ in Chriſto Jeſu liberavit me à lege peccati & mortis.

|| Act. 15. 10. Hebr. 9. 15

3. || Nam quod impoſſibile erat legi, in quo

infirmabatur per carnem: Deus filium ſuum mittens in ſimilitudinem carnis peccati, & de peccato damnavit peccatum in carne,

4. ut juſtificatio legis impleretur in nobis, qui non ſecundùm earnem ambulamus, ſed ſecundùm ſpiritum.

5. Qui enim ſecundùm carnem ſunt: quæ carnis ſunt, ſapiunt. Qui verò ſecundùm ſpiritum ſunt: quæ ſunt ſpiritus, ſentiunt.

6. Nam prudentia carnis, mors eſt: prudentia autem ſpiritus, vita, & pax.

7. quoniam ſapientia carnis inimica eſt Deo: legi enim Dei non eſt ſubjecta: nec enim poteſt.

8. Qui autem in carne ſunt, Deo placere non poſſunt.

9. Vos autem in carne non eſtis, ſed in ſpiritu: ſi tamen ſpiritus Dei habitat in vobis. Si quis autem Spiritum Chriſti non habet: hic non eſt ejus.

10. Si autem Chriſtus in vobis eſt: eorpus quidem mortuum eſt propter peccatum, ſpiritus verò vivit propter juſtificationem.

‖ *Act.* 3. 15. & 4. 10. & 5. 30. & 10. 40. 13. 30. *Supr.* 4. 24. 1. *Cor.* 6. 14. & *alibi.*

11. ‖ Quòd ſi Spiritus ejus, qui ſuſcitavit Jeſum à mortuis, habitat in vobis: qui ſuſcitavit Jeſum Chriſtum à mortuis, vivificabit & mortalia corpora veſtra, propter inhabitantem Spiritum ejus in vobis.

‡ Dom. 8. Post Pentec. ‖ 1. *Theſſ.* 5. 17.

12. Ergo ‡ fratres debitores ſumus non carni, ut ſecundùm carnem vivamus.

13. ‖ Si enim ſecundùm carnem vixeritis, moriemini: ſi autem ſpiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis.

14. Quicumque enim ſpiritu Dei aguntur, ii ſunt filii Dei.

2. *Tim.* 1. 7. ‖ *Gal.* 4. 5.

15. ‖ Non enim accepiſtis ſpiritum ſervitutis iterum in timore, ſed accepiſtis ſpiritum ‖ adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba (Pater.)

16. Ipſe enim Spiritus teſtimonium reddit ſpiritui noſtro, quòd ſumus filii Dei.

17. Si autem filii, & hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chriſti: ʌ ſi tamen compatimur, ut & conglorificemur.

‡ Dom. 4 Post Pentec. † De Plur. Mart.

18. ‡ Exiſtimo enim, quòd † non ſunt condignæ paſſiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis.

19. Nam expectatio creaturæ, revelationem filiurum Dei expectat.

20. Vanitati enim creatura ſubjecta eſt non volens, ſed propter eum, qui ſubjecit eam in ſpe:

21. quia & ipſa creatura liberabitur à ſervitute corruptionis, in libertatem gloriæ filiorum Dei.

22. Scimus enim quòd omnis creatura ingemiſcit, & parturit uſque adhuc.

23. Non ſolùm autem illa, ſed & nos ipſi primitias ſpiritus habentes, & ipſi intra nos gemimus adoptionem filiorum Dei expectantes, redemptionem corporis noſtri. ʌ

24. Spe enim ſalvi facti ſumus. Spes autem quæ videtur, non eſt ſpes: nam quod videt quis, quid ſperat?

25. Si autem quod non videmus, ſperamus: per patientiam expectamus.

26. Similiter autem & ſpiritus adjuvat infirmitatem noſtram: nam quid oremus, ſicut oportet, neſcimus: ſed ipſe Spiritus poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.

27. Qui autem ſcrutatur corda, ſcit quid deſideret Spiritus: quia ſecundùm Deum poſtulat pro ſanctis.

28. Scimus autem quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, iis, qui ſecundùm propoſitum vocati ſunt ſancti.

29. Nam quos præſcivit, & prædeſtinavit conformes fieri imaginis Filii ſui, ut ſit ipſe primogenitus in multis fratribus.

30. Quos autem prædeſtinavit, hos & vocavit: & quos vocavit, hos & juſtificavit: quos autem juſtificavit, illos & glorificavit.

31. Quid ergo dicemus ad hæc? ſi Deus pro nobis, quis contra nos?

32. ‖ Qui etiam proprio Filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum: quomodo non etiam cum illo omnia nobis donavit? ‖ *Gen.* 22. 16.

33. Quis accuſabit adversùs electos Dei? Deus qui juſtificat,

34. quis eſt qui condemnet? Chriſtus Jeſus, qui mortuus eſt, imò qui & reſurrexit, qui eſt ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis.

35. ‡ Quis ergo nos ſeparabit à charitate Chriſti? tribulatio? an anguſtia? an fames? an nuditas? an periculum? an perſecutio? an gladius? ‡ Sanct. Ignat. Ep. et Mart.

36. (ſicut ſcriptum eſt: ‖ Quia propter te mortificamur tota die: æſtimati ſumus ſicut oves occiſionis.) ‖ *Pſalm.* 43. 22.

37. Sed in his omnibus ſuperamus propter eum qui dilexit nos.

38. Certus ſum enim, quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque principatus, neque virtutes, neque inſtantia, neque futura, neque fortitudo,

39. neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos ſeparare à charitate Dei, quæ eſt in Chriſtu Jeſu Domino noſtro. ʌ

CAPUT IX.

Propter Judæorum ruinam, de qua vehementer dolet, promiſſiones non fruſtrari aſſerit Iſraelitis factas a Deo Abrahæ filiis; nimirum cùm illæ non pertineant ad omnes carnales Abrahæ filios, ſed tantùm ad eos qui ex Judæis & Gentilibus gratuita Dei electione filii Abrahæ per fidem conſtituuntur: Deus autem cujus vult miſeretur, & quem vult, indurat: Judæi verò quia non ex fide Chriſti quem rejecerant, ſed ex legis operibus juſtitiam quærebant, ſunt in ſua iniquitate relicti, Gentibus per fidem Chriſti juſtificatis.

1. VEritatem dico in Chriſto, non mentior, teſtimonium mihi perhibente conſcientia mea in Spiritu ſancto:

2. quoniam triſtitia mihi magna eſt, & continuus dolor cordi meo.

3. ‖ Optabam enim ego ipſe anathema eſſe à Chriſto pro fratribus meis, qui ſunt cognati mei ſecundùm carnem, ‖ *Act.* 9. 2. 2. *Cor.* 13. 9.

4. qui ſunt Iſraelitæ, quorum adoptio eſt filiorum, & gloria, & teſtamentum, & legiſlatio, & obſequium, & promiſſa:

5. quorum patres, & ex quibus eſt Chriſtus ſecundùm carnem, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſæcula. Amen.

6. Non autem quòd exciderit verbum Dei. Non enim omnes qui ex Iſrael ſunt, ii ſunt Iſraelitæ:

7. neque qui ſemen ſunt Abrahæ, omnes

filii:

(‖ *Gen.* 21. 12.) filii : ‖ ſed in Iſaac vocabitur tibi ſemen :

(‖ *Gal.* 4. 28.) 8 id eſt, non qui filii carnis, hi filii Dei: ſed ‖ qui filii ſunt promiſſionis, æſtimantur in ſemine.

(‖ *Gen.* 18. 10.) 9. Promiſſionis enim verbum hoc eſt : ‖ Secundùm hoc tempus veniam : & erit Saræ filius.

(‖ *Gen.* 25. 24.) 10. Non ſolùm autem illa : ‖ ſed & Rebecca ex uno concubitu habens, Iſaac patris noſtri.

11. Cùm enim nondum nati fuiſſent, aut aliquid boni egiſſent, aut mali, (ut ſecundùm electionem propoſitum Dei maneret)

12. Non ex operibus, ſed ex vocante dictum eſt ei:

(‖ *Gen.* 25. 23. *Mal.* 1. 2.) 13. ‖ Quia major ſerviet minori, ſicut ſcriptum eſt : Jacob dilexi, Eſau autem odio habui.

14. Quid ergo dicemus? numquid iniquitas apud Deum? Abſit.

(‖ *Exod.* 33. 19.) 15. Moyſi enim dicit : ‖ Miſerebor cujus miſereor : & miſericordiam præſtabo cujus miſerebor.

16. Igitur non volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei.

(‖ *Exod.* 9. 16.) 17. Dicit enim Scriptura Pharaoni: ‖ Quia in hoc ipſum excitavi te, ut oſtendam in te virtutem meam : & ut annuntietur nomen meum in univerſa terra.

18. Ergo cujus vult miſeretur, & quem vult indurat.

19. Dicis itaque mihi: Quid adhuc queritur? voluntati enim ejus quis reſiſtit?

(‖ *Sap.* 15. 7. *Iſai.* 45. 9. *Jerem.* 18. 6.) 20. O homo, tu quis es, qui reſpondeas Deo? ‖ Numquid dicit figmentum ei, qui ſe finxit : Quid me feciſti ſic?

21. An non habet poteſtatem figulus luti ex eadem maſſa facere aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam ?

22. Quòd ſi Deus volens oſtendere iram, & notam facere potentiam ſuam, ſuſtinuit in multa patientia vaſa iræ apta in interitum,

23. ut oſtenderet divitias gloriæ ſuæ in vaſa miſericordiæ, quæ præparavit in gloriam.

24. Quos & vocavit nos non ſolùm ex Judæis, ſed etiam ex Gentibus,

(‖ *Oſee* 2. 24. 1. *Pet.* 2. 10.) 25. ſicut in Oſee dicit : ‖ Vocabo non plebem meam, plebem meam : & non dilectam, dilectam, & non miſericordiam conſecutam, miſericordiam conſecutam.

(‖ *Oſee* 1. 10.) 26. ‖ Et erit: In loco, ubi dictum eſt eis: Non plebs mea vos: ibi vocabuntur filii Dei vivi.

(‖ *Iſaiæ* 10. 22.) 27. Iſaias autem clamat pro Iſrael : ‖ Si fuerit numerus filiorum Iſrael tamquam arena maris, reliquiæ ſalvæ fient.

28. Verbum enim conſummans, & abbrevians in æquitate : quia verbum breviatum faciet Dominus ſuper terram :

(‖ *Iſai.* 1. 9.) 29. & ſicut prædixit Iſaias: ‖ Niſi Dominus ſabaoth reliquiſſet nobis ſemen, ſicut Sodoma facti eſſemus, & ſicut Gomorrha ſimiles fuiſſemus.

30. Quid ergo dicemus? Quòd gentes, quæ non ſectabantur juſtitiam, apprehenderunt juſtitiam : juſtitiam autem, quæ ex fide eſt.

31. Iſrael verò ſectando legem juſtitiæ, in legem juſtitiæ non pervenit.

32. Quare ? Quia non ex fide, ſed quaſi ex operibus : offenderunt enim in lapidem offenſionis,

(‖ *Iſai.* 8. 14. & 28. 16. 1. *Petr.* 2. 7.) 33. ſicut ſcriptum eſt : ‖ Ecce pono in Sion lapidem offenſionis, & petram ſcandali : & omnis, qui credit in eum, non confundetur.

CAPUT X.

Orat Apoſtolus pro Judæis, quos zelum Dei & legis habere aſſerit non ſecundùm ſcientiam : nam Chriſtum finem legis ignorantes, ex legis operibus juſtitiam quærebant : de diverſitate juſtitiæ ex operibus legis ab ea quæ ex fide eſt, quæ tam Judæo quàm Græco in Chriſtum credenti communis eſt : Ubique autem terrarum prædicata eſt Chriſti fides ; quam repellentibus Judæis ſuſceperunt Gentes.

1. FRatres, voluntas quidem cordis mei, & obſecratio ad Deum, fit pro illis in ſalutem.

2. Teſtimonium enim perhibeo illis, quòd æmulationem Dei habent, ſed non ſecundùm ſcientiam.

3. Ignorantes enim juſtitiam Dei, & ſuam quærentes ſtatuere, juſtitiæ Dei non ſunt ſubjecti.

4. Finis enim legis, Chriſtus, ad juſtitiam omni credenti.

5. Moyſes enim ſcripſit, quoniam juſtitiam, quæ ex lege eſt, ‖ qui fecerit homo, vivet in ea. (‖ *Lev.* 18. 5. *Ezech.* 20. 11.)

6. Quæ autem ex fide eſt juſtitia, ſic dicit : ‖ Ne dixeris in corde tuo : quis aſcendet in cœlum? id eſt, Chriſtum deducere : (‖ *Deut.* 30. 12.)

7. Aut quis deſcendet in abyſſum ? hoc eſt, Chriſtum à mortuis revocare.

8. Sed quid dicit Scriptura ? ‖ Propè eſt verbum in ore tuo, & in corde tuo : hoc eſt verbum fidei, quod prædicamus. (‖ *Deut.* 30. 14.)

9. Quia ſi confitearis in ore tuo Dominum Jeſum, & in corde tuo credideris, quòd Deus illum ſuſcitavit à mortuis, ſalvus eris.

10. ‡ Corde enim creditur ad juſtitiam : ore autem confeſſio fit ad ſalutem. (‡ SANCT. ANDR.)

11. Dicit enim Scriptura : ‖ Omnis, qui credit in illum, non confundetur. (‖ *Iſai.* 28. 16.)

12. Non enim eſt diſtinctio Judæi, & Græci : nam idem Dominus omnium, dives in omnes, qui invocant illum.

13. ‖ Omnis enim, quicumque invocaverit nomen Domini, ſalvus erit. (‖ *Joel.* 2. 32. *Act.* 2. 21.)

14. Quomodo ergo invocabunt, in quem non crediderunt? Aut quomodo credent ei, quem non audierunt ? Quomodo autem audient ſine prædicante?

15. Quomodo verò prædicabunt niſi mittantur? ſicut ſcriptum eſt : ‖ Quàm ſpecioſi pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona ! (‖ *Iſai.* 52. 7. *Nah.* 1. 15.)

16. Sed non omnes obediunt Evangelio. Iſaias enim dicit : ‖ Domine quis credidit auditui noſtro? (‖ *Iſai.* 53. 1. *Joann.* 12. 38.)

17. Ergo fides ex auditu, auditus autem per verbum Chriſti.

18. Sed dico : Numquid non audierunt? ‖ Et quidem in omnem terram exivit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. A (‖ *Pſal.* 18. 5.)

19. Sed dico : Numquid Iſrael non cognovit? Primus Moyſes dicit: ‖ Ego ad æmulationem vos adducam in non gentem : in gentem inſipientem, in iram vos mittam. (‖ *Deut.* 32. 21.)

20. Iſaias autem audet, & dicit : ‖ Inventus ſum à non quærentibus me : palam apparui iis, qui me non interrogabant. (‖ *Iſai.* 65. 1.)

‖ Iſai. 65. 2.

21. Ad Iſrael autem dicit: ‖ Tota die expandi manus meas ad populum non credentem, & contradicentem.

CAPUT XI.

Deus quoſdam ex populo Judaico gratuita ſua electione ſibi ſervavit per fidem in Chriſtum ſalvandos, reliquis ob incredulitatem in ſua cœcitate juxta Prophetarum vaticinia relictis, ac Gentibus in locum ipſorum ex gratuita Dei bonitate aſſumptis: quas monet Apoſtolus ne adverſùs Judæos glorientur: quòdque Judæi ad tempus deſerti tandem ad Chriſtum convertentur; exclamans ob divinæ ſapientiæ incomprehenſibilitatem.

1. DIco ergo: Numquid Deus repulit populum ſuum? Abſit. Nam & ego Iſraelita ſum ex ſemine Abraham, de tribu Benjamin.

2. Non repulit Deus plebem ſuam, quam præſcivit. An neſcitis in Elia quid dicit Scriptura: quemadmodum interpellat Deum adverſum Iſrael?

‖ 3. Reg. 19. 10.

3. ‖ Domine, Prophetas tuos occiderunt, altaria tua ſuffoderunt: & ego relictus ſum ſolus, & quærunt animam meam.

‖ 3. Reg. 19. 18.

4. Sed quid dicit illi divinum reſponſum? ‖ Reliqui mihi ſeptem millia virorum, qui non curvaverunt genua ante Baal.

5. Sic ergo & in hoc tempore reliquiæ ſecundùm electionem gratiæ ſalvæ factæ ſunt.

6. Si autem gratia, jam non ex operibus: alioquin gratia jam non eſt gratia.

7. Quid ergo? quod quærebat Iſrael, hoc non eſt conſecutus: electio autem conſecuta eſt: ceteri verò excæcati ſunt:

‖ Iſai. 6. 9. & 29. 10. Matth. 13. 14. Joann. 12. 40. Actor. 28. 26. ‖ Pſalm. 68. 23.

8. ſicut ſcriptum eſt: ‖ Dedit illis Deus ſpiritum compunctionis: oculos ut non videant, & aures ut non audiant, uſque in hodiernum diem.

9. Et David dicit: ‖ Fiat menſa eorum in laqueum, & in captionem, & in ſcandalum, & in retributionem illis.

10. Obſcurentur oculi eorum ne videant: & dorſum eorum ſemper incurva.

11. Dico ergo: Numquid ſic offenderunt ut caderent? Abſit. Sed illorum delicto, ſalus eſt Gentibus ut illos æmulentur.

12. Quòd ſi delictum illorum divitiæ ſunt mundi, & diminutio eorum divitiæ Gentium: quantò magis plenitudo eorum?

‖ Actor. 9. 15. & 13. 2. Gal. 2. 7.

13. Vobis enim dico Gentibus: ‖ Quamdiù quidem ego ſum Gentium Apoſtolus, miniſterium meum honorificabo.

14. Si quomodo ad æmulandum provocem carnem meam, & ſalvos faciam aliquos ex illis.

15. Si enim amiſſio eorum, reconciliatio eſt mundi: quæ aſſumptio, niſi vita ex mortuis?

16. Quòd ſi delibatio ſancta eſt, & maſſa: & ſi radix ſancta, & rami.

17. Quòd ſi aliqui ex ramis fracti ſunt, tu autem cùm oleaſter eſſes, inſertus es in illis, & ſocius radicis, & pinguedinis olivæ factus es,

18. noli gloriari adverſùs ramos. Quòd ſi gloriaris: non tu radicem portas, ſed radix te.

19. Dices ergo: Fracti ſunt rami ut ego inſerar.

20. Benè: propter incredulitatem fracti ſunt. Tu autem fide ſtas: noli altum ſapere, ſed time.

21. Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit: ne fortè nec tibi parcat.

22. Vide ergo bonitatem, & ſeveritatem Dei: in eos quidem, qui ceciderunt, ſeveritatem: in te autem bonitatem Dei, ſi permanſeris in bonitate, alioquin & tu excideris.

23. Sed & illi, ſi non permanſerint in incredulitate, inſerentur: potens eſt enim Deus iterùm inſerere illos.

24. Nam ſi tu ex naturali exciſus es oleaſtro, & contra naturam inſertus es in bonam olivam: quantò magis ii, qui ſecundùm naturam, inſerentur ſuæ olivæ?

‖ Prov. 3. 7. Iſai. 5. 21.

25. Nolo enim vos ignorare fratres myſterium hoc: ‖ (ut non ſitis vobiſipſis ſapientes) quia cæcitas ex parte contigit in Iſrael, donec plenitudo Gentium intraret,

‖ Iſai. 59. 20.

26. & ſic omnis Iſrael ſalvus fieret, ſicut ſcriptum eſt: ‖ Veniet ex Sion, qui eripiat, & avertat impietatem à Jacob.

27. Et hoc illis à me teſtamentum: cùm abſtulero peccata eorum.

28. Secundùm Evangelium quidem, inimici propter vos: ſecundùm electionem autem, chariſſimi propter patres.

29. Sine pœnitentia enim ſunt dona, & vocatio Dei.

30. Sicut enim aliquando & vos non credidiſtis Deo, nunc autem miſericordiam conſecuti eſtis propter incredulitatem illorum:

31. ita & iſti nunc non crediderunt in veſtram miſericordiam: ut & ipſi miſericordiam conſequantur.

32. Concluſit enim Deus omnia in incredulitate: ut omnium miſereatur.

‡ In Feſto SS. Trinit.

33. ‡ O altitudo divitiarum ſapientiæ, & ſcientiæ Dei: quàm incomprehenſibilia ſunt judicia ejus, & inveſtigabiles viæ ejus!

‖ Sap. 9. 13. Iſai. 40. 13. 1. Cor. 2. 16.

34. ‖ Quis enim cognovit ſenſum Domini? Aut quis conſiliarius ejus fuit?

35. Aut quis prior dedit illi, & retribuetur ei?

36. Quoniam ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo ſunt omnia: ipſi gloria in ſæcula. Amen. A

CAPUT XII.

Inſtruit Romanos ut à ſæculi vanitate abſtracti totos ſe Deo dedant, de ſuſceptis donis non ſe efferentes, aut illorum limites tranſgredientes; ſed in modum membrorum ejuſdem corporis omnia ad proximi utilitatem ordinantes, ipſis quoque inimicis benefaciant.

‡ Dom. infra Octav. Epiph. ‖ Phil. 4. 18.

1. OBſecro ‡ itaque vos fratres per miſericordiam Dei, ‖ ut exhibeatis corpora veſtra hoſtiam viventem, ſanctam, Deo placentem, rationabile obſequium veſtrum.

‖ Epheſ. 5. 17. 1. Theſ. 4. 3.

2. Et nolite conformari huic ſæculo, ſed reformamini in novitate ſenſus veſtri: ‖ ut probetis quæ ſit voluntas Dei bona, & beneplacens, & perfecta.

3. Dico enim per gratiam quæ data eſt mihi, omnibus qui ſunt inter vos: Non plus ſapere quàm oportet ſapere, ſed ſapere ad

fobrie-

ſobrietatem: ‖ & unicuique ſicut Deus diviſit menſuram fidei.

‖ 1.Cor.12.12. Epheſ.4.7.

4. Sicut enim in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eumdem actum habent:

5. ita multi unum corpus ſumus in Chriſto, ſinguli autem alter alterius membra. A

‡ Dom. 2. Post Epiph.

6. ‡ Habentes autem donationes ſecundùm gratiam, quæ data eſt nobis, differentes: ſive prophetiam ſecundùm rationem fidei,

7. ſive miniſterium in miniſtrando, ſive qui docet in doctrina,

8. qui exhortatur in exhortando, qui tribuit in ſimplicitate, qui præeſt in ſolicitudine, qui miſeretur in hilaritate.

‖ Amos 5.15.

9. Dilectio ſine ſimulatione. ‖ Odientes malum, adhærentes bono:

‖ Epheſ.4.3. 1.Petr.2.17

10. ‖ Charitate fraternitatis invicem diligentes: Honore invicem prævenientes:

11. Solicitudine non pigri: Spiritu ferventes: Domino ſervientes:

12. Spe gaudentes: In tribulatione patientes: Orationi inſtantes:

13. Neceſſitatibus ſanctorum communicantes: ‖ Hoſpitalitatem ſectantes.

‖ Hebr.13.2. 1.Petr.4.9.

14. Benedicite perſequentibus vos: benedicite, & nolite maledicere.

15. Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus:

16. Idipſum invicem ſentientes: Non alta ſapientes, ſed humilibus conſentientes. A ‡ Nolite eſſe prudentes apud voſmetipſos:

‡ Dom. 3. Post Epiph. & 14. Post Pentec.

17. Nulli malum pro malo reddentes: ‖ providentes bona non tantùm coram Deo, ſed etiam coram omnibus hominibus.

‖ 2.Cor.8.21. ‖ Hebr.12.14.

18. ‖ Si fieri poteſt, quod ex vobis eſt, cum omnibus hominibus pacem habentes:

‖ Eccli.28.1.& 2.3. Matt.5.39. ‖ Deut.32.35. Hebr.10.30. ‖ Prov.25.21.

19. ‖ Non voſmetipſos defendentes chariſſimi, ſed date locum iræ. Scriptum eſt enim: ‖ Mihi vindicta; ego retribuam, dicit Dominus.

20. ‖ Sed ſi eſurierit inimicus tuus, ciba illum: ſi ſitit, potum da illi: hoc enim faciens, carbones ignis congeres ſuper caput ejus.

21. Noli vinci à malo, ſed vince in bono malum. A

CAPUT XIII.

Hortatur ut ſuperioribus obtemperent inferiores, etiam propter conſcientiam, quamquam civilem tantùm gerant magiſtratum, omnibuſque debita reddant: de proximi dilectione, ad quam univerſa lex reducitur: & de tempore gratiæ, ut tranſactis legis tenebris, relictis vitiis, amplectantur Chriſti virtutes.

Sap.6.4. 1.Pet.2.13.

1. OMnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit: Non eſt enim poteſtas niſi à Deo: quæ autem ſunt, à Deo ordinatæ ſunt.

2. Itaque qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit. Qui autem reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem acquirunt:

3. nam principes non ſunt timori boni operis, ſed mali. Vis autem non timere poteſtatem? Bonum fac: & habebis laudem ex illa:

4. Dei enim miniſter eſt tibi in bonum. Si autem malum feceris, time: non enim ſine cauſa gladium portat. Dei enim miniſter eſt: vindex in iram ei, qui malum agit.

5. Ideò neceſſitate ſubditi eſtote non ſolùm propter iram, ſed etiam propter conſcientiam.

6. Ideò enim & tributa præſtatis: miniſtri enim Dei ſunt, in hoc ipſum ſervientes.

‖ Matth.22.21.

7. ‖ Reddite ergo omnibus debita: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem.

‡ Dom. 4. Post Epiph. & 25. Post Pentec.

8. ‡ Nemini quidquam debeatis, niſi ut invicem diligatis: qui enim diligit proximum, legem implevit.

‖ Exod 20.14. Deut.5.18. ‖ Lev.19.18. Matth.22.39. Marc.12.31. Gal.5.14. Jac.2.8.

9. Nam: ‖ Non adulterabis: Non occides: Non furaberis: Non falſum teſtimonium dices: Non concupiſces: & ſi quod eſt aliud mandatum, in hoc verbo inſtauratur: ‖ Diliges proximum tuum ſicut teipſum.

10. Dilectio proximi malum non operatur. Plenitudo ergo legis eſt dilectio. A

‡ Dom. 1. Adv. Epist.

11. Et hoc ‡ ſcientes tempus: quia hora eſt jam nos de ſomno ſurgere. Nunc enim propior eſt noſtra ſalus, quàm cùm credidimus.

12. Nox præceſſit, dies autem appropinquavit. Abjiciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis.

‖ Luc.21.34.

13. Sicut in die honeſtè ambulemus: ‖ non in comeſſationibus, & ebrietatibus, non in cubilibus, & impudicitiis, non in contentione, & æmulatione:

‖ Gal.5.16. 1.Pet.2.11.

14. ‖ ſed induimini Dominum Jeſum Chriſtum, A & carnis curam ne feceritis in deſideriis.

CAPUT XIV.

Fide firmiores debent eos qui adhuc infirmi ſunt fovere & non contemnere, & nec hi nec illi judicare quemquam ob ciborum aut dierum diſcrimen, ſcientes quòd omnes eumdem habeamus Dominum, cui & vivimus & morimur, cui etiam rationem quiſque pro ſe redditurus eſt: & quamquam nullus cibus jam ſit immundus, nemo tamen quidquam edere debet aut cum fratris offendiculo, aut contra ſuam conſcientiam.

1. INfirmum autem in fide aſſumite, non in diſceptationibus cogitationum.

2. Alius enim credit ſe manducare omnia: qui autem infirmus eſt, olus manducet.

3. Is, qui manducat, non manducantem non ſpernat: & qui non manducat, manducantem non judicet: Deus enim illum aſſumpſit.

‖ Jacob 4.13.

4. ‖ Tu quis es, qui judicas alienum ſervum? Domino ſuo ſtat, aut cadit: ſtabit autem: potens eſt enim Deus ſtatuere illum.

5. Nam alius judicat diem inter diem: alius autem judicat omnem diem: unuſquiſque in ſuo ſenſu abundet.

6. Qui ſapit diem, Domino ſapit: Et qui manducat, Domino manducat: gratias enim agit Deo. Et qui non manducat, Domino non manducat, & gratias agit Deo.

7. Nemo enim noſtrum ſibi vivit, & nemo ſibi moritur.

8. Sive enim vivimus, Domino vivimus: ſive morimur, Domino morimur. Sive ergo vivimus, ſive morimur, Domini ſumus.

9. In hoc enim Chriſtus mortuus eſt, & reſurrexit: ut & mortuorum & vivorum dominetur.

10. Tu autem quid judicas fratrem tuum?
‖ 2. Cor. 5. 10. aut tu quare ſpernis fratrem tuum? ‖ Omnes eoim ſtabimus ante tribunal Chriſti.

‖ Iſaia 45. 24. Phil. 2. 10. 11. Scriptum eſt enim: ‖ Vivo ego, dicit Domiuus, quoniam mihi flectetur omue genu: & omnis lingua confitebitur Deo.

12. Itaque uuuſquiſque noſtrum pro ſe rationem reddet Deo.

13. Non ergo ampliùs iuvicem judicemus: ſed hoc judicate magis, oe ponatis offendiculum fratri, vel ſcandalum.

14. Scio, & confidu in Domino Jeſu, quia nihil commuoe per ipſuui, uiſi ei qui exiſtimat quid commune eſſe, illi commuue eſt.

15. Si enim propter cibum frater tuus contriſtatur: jam non ſecundùm charitatem
‖ 1. Cor. 8. 11. ambulas. ‖ Noli cibo tuo illum perdere, pro quo Chriſtus mortuus eſt.

16. Non ergo blaſphemetur bonum ooſtrum.

17. Noo eſt enim regnum Dei eſca, & potus: ſed juſtitia, & pax, & gaudium in Spiritu ſancto:

18. qui enim in hoc ſervit Chriſto, placet Deo, & prubatus eſt hominibus.

19. Itaque quæ pacis ſunt, ſectemur: & quæ ædificationis ſunt, iu invicem cuſtodiamus.

20. Noli propter eſcam deſtruere opus Dei.
‖ Tit. 1. 15. ‖ Omnia quidem ſunt munda: ſed malum
‖ 1. Cor. 8. 13. eſt homini, qui per offendiculum manducat.

21. ‖ Bonum eſt non manducare carnem, & non bibere vinum, neque in quo frater tuus offenditur, aut ſcandalizatur, aut infirmatur.

22. Tu fidem habes? penes temetipſum habe coram Deo: Beatus, qui non judicat ſemetipſum iu eo, quod probat.

23. Qui autem diſcernit, ſi manducaverit, damuatus eſt: quia non ex fide. Omne autem, quod noo eſt ex fide, peccatum eſt.

CAPUT XV.

Firmiores debent infirmorum ferre & ſublevare imperfectiones, nou ſuæ, ſed proximorum utilitati ac mutuæ paci ſtudentes: Chriſtus juxta factas Patribus promiſſiones prædicavit Judæis; Gentibus verò ex miſericordia Apoſtoli, non prævüs promiſſionibus. Excuſat ſe Paulus quòd liberiùs Romanis ſcripſerit tamquam Gentium Apoſtolus, oſtendens quomodo ſit hoc muuus executus; diceus quòd ad ipſos quoque ſit venturus, ubi datam à Macedonibus eleemoſynam elargitus fuerit Jeroſolymitanæ Eccleſiæ, peteus ut pro ſe interim orent.

1. DEbemus autem nos firmiores imbecillitates infirmorum ſuſtinere, & non nobis placere.

2. Unuſquiſque veſtrum proximo ſuo placeat in bonum, ad ædificationem.

3. Etenim Chriſtus oon ſibi placuit, ſed
‖ Pſalm. 68. 10. ſicut ſcriptum eſt: ‖ Improperia improperantium
‡ DOM. 2. ADV. tibi ceciderunt ſuper me.

4. ‡ Quæcumque euim ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt: ut per patientiam, & conſolationem Scripturarum ſpem habeamus.

5. Deus autem patientiæ, & ſolatii, ‖ ‖ 1. Cor. 1. 10.
det vobis idipſum ſapere in alterutrum ſecundùm Jeſum Chriſtum:

6. ut unanimes, uuo ore honorificetis Deum, & patrem Domini noſtri Jeſu Chriſti.

7. Propter quod ſuſcipite invicem, ſicut & Chriſtus ſuſcepit vos in hunurem Dei.

8. Dico enim Chriſtum Jeſum miniſtrum fuiſſe circumciſionis propter veritatem Dei, ad confirmandas promiſſiones patrum:

9. Gentes autem ſuper miſericordia hunorare Deum, ſicut ſcriptum eſt: ‖ Prupterea ‖ 2. Reg. 22. 50.
confitebor tibi io Gentibus Domine, & no- Pſalm. 17. 50.
mioi tuo cantabo.

10. Et iterum dicit: Lætamini Gentes cum plebe ejus.

11. Et iterum: ‖ Laudate omoes Geutes ‖ Pſalm. 116. 1.
Domioum: & magnificate eum omnes populi.

12. Et rurſus Iſaias ait: ‖ Erit radix Jeſ- ‖ Iſaia 11. 10.
ſe, & qui exurget regere Gentes, io eum Gentes ſperabunt.

13. Deus autem ſpei repleat vos omoi gaudiu, & pace iu credendo: ut abundetis in ſpe, & virtute Spiritus ſancti. A

14. Certus ſum autem fratres mei & ego ipſe de vobis, quooiam & ipſi pleni eſtis dilectione, repleti omni ſcientia, ita ut poſſitis alterutrum mouere.

15. Audaciùs autem ſcripſi vobis fratres ex parte, tamquam io memuriam vos reducens: propter gratiam, quæ data eſt mihi à Deo,

16. ut ſim miniſter Chriſti Jeſu in Gentibus: ſauctificans Evangelium Dei, ut fiat ublatio Gentium accepta, & ſauctificata iu Spiritu ſaucto.

17. Habeo igitur gloriam in Chriſto Jeſu ad Deum.

18. Non enim audeo aliquid loqui eorum, quæ per me non efficit Chriſtus in ubedientiam Geotium, verbo & factis:

19. in virtute ſignorum, & prodigiorum, io virtute Spiritus ſancti: ita ut ab Jeruſalem per circuitum uſque ad Illyricum repleverim Evangelium Chriſti.

20. Sic autem prædicavi Evangelium hoc, oon ubi nominatus eſt Chriſtus, ne ſuper alienum fundamentum ædificarem: ſed ſicut ſcriptum eſt:

21. ‖ Quibus nou eſt annuntiatum de eo, ‖ Iſaia 52. 15.
videbunt: & qui noo audieruot, intelligent.

22. Propter quod & impediebar plurimùm venire ad vos, & prohibitus ſum uſque adhuc.

23. Nuoc verò ulteriùs locum uon habens io his regionibus, cupiditatem autem habens veniendi ad vos ex multis jam præcedentibus aunis:

24. cùm in Hiſpaniam proficiſci cœpero, ſpero quòd præteriens videam vos, & à vobis deducar illuc, ſi vobis primùm ex parte fruitus fuero.

25. Nunc igitur proficiſcar in Jeruſalem miniſtrare ſanctis.

26. Probaverunt enim Macedonia, & Achaja, collatiouem aliquam facere iu pauperes ſanctorum, qui ſunt io Jeruſalem.

27. Placuit enim eis : & debitores ſunt eorum . ‖ Nam ſi ſpiritualium eorum participes facti ſunt Gentiles: debent & in carnalibus miniſtrare illis. ‖ 2. Cor. 9. 11.

28. Hoc igitur cùm conſummavero, & aſſignavero eis fructum hunc: per vos proficiſcar in Hiſpaniam.

29. Scio autem quoniam veniens ad vos, in abundantia benedictionis Evangelii Chriſti veniam.

30. Obſecro ergo vos fratres per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, & per charitatem ſancti Spiritus , ut adjuvetis me in orationibus veſtris pro me ad Deum,

31. ut liberet ab infidelibus , qui ſunt in Judæa, & obſequii mei oblatio accepta fiat in Jeruſalem ſanctis,

32. ut veniam ad vos in gaudio per voluntatem Dei, & refrigerer vobiſcum.

33. Deus autem pacis ſit cum omnibus vobis. Amen.

CAPUT XVI.

Commendat Apoſtolus quoſdam apud Romanos, propter nonnullas eorum præeminentias nominatim ſalutandos; quoſdam verò vitandos hortatur, & de aliis dicit quòd ſalutant Romanos.

1. COmmendo autem vobis Phœben ſororem noſtram, quæ eſt in miniſterio Eccleſiæ , quæ eſt in Cenchris:

2. ut eam ſuſcipiatis in Domino dignè ſanctis : & aſſiſtatis ei in quocumque negotio veſtri indiguerit : etenim ipſa quoque aſtitit multis, & mihi ipſi.

3. Salutate ‖ Priſcam , & Aquilam adjutores meos in Chriſto Jeſu; ‖ Act. 18. 2. & 26.

4. (qui pro anima mea ſuas cervices ſuppoſuerunt: quibus non ſolus ego gratias ago , ſed & cunctæ eccleſiæ Gentium)

5. & domeſticam Eccleſiam eorum . Salutate Epænetum dilectum mihi , qui eſt primitivus Aſiæ in Chriſto.

6. Salutate Mariam, quæ multùm laboravit in vobis.

7. Salutate Andronicum, & Juniam cognatos, & concaptivos meos : qui ſunt nobiles in Apoſtolis, qui & ante me fuerunt in Chriſto.

8. Salutate Ampliatum dilectiſſimum mihi in Domino.

9. Salutate Urbanum adjutorem noſtrum in Chriſto Jeſu, & Stachyn dilectum meum.

10. Salutate Apellen probum in Chriſto .

11. Salutate eos , qui ſunt ex Ariſtoboli domo. Salutate Herodionem cognatum meum. Salutate eos , qui ſunt ex Narciſſi domo , qui ſunt in Domino.

12. Salutate Tryphænam , & Tryphoſam, quæ laborant in Domino. Salutate Perſidem chariſſimam, quæ multùm laboravit in Domino.

13. Salutate Rufum electum in Domino , & matrem ejus, & meam.

14. Salutate Aſyncritum , Phlegontem , Hermam, Patrobam, Hermen : & qui cum eis ſunt, fratres.

15. Salutate Philologum , & Juliam, Nereum, & ſororem ejus, & Olympiadem, & omnes, qui cum eis ſunt, ſanctos.

16. Salutate invicem in oſculo ſancto. Salutant vos omnes Eccleſiæ Chriſti.

17. Rogo autem vos fratres, ut obſervetis eos, qui diſſenſiones , & offendicula , præter doctrinam , quam vos didiciſtis , faciunt, & declinate ab illis. .

18. Hujuſcemodi enim Chriſto Domino noſtro non ſerviunt, ſed ſuo ventri : & per dulces ſermones , & benedictiones , ſeducunt corda innocentium.

19. Veſtra enim obedientia in omnem locum divulgata eſt . Gaudeo igitur in vobis. Sed volo vos ſapientes eſſe in bono, & ſimplices in malo.

20. Deus autem pacis conterat Satanam ſub pedibus veſtris velociter . Gratia Domini noſtri Jeſu Chriſti vobiſcum.

21. ‖ Salutat vos Timotheus adjutor meus, & Lucius, & Jaſon, & Soſipater, cognati mei. ‖ Act. 16. 1.

22. Saluto vos ego Tertius , qui ſcripſi epiſtolam, in Domino.

23. Salutat vos Cajus hoſpes meus , & univerſa Eccleſia . Salutat vos Eraſtus arcarius civitatis, & Quartus, frater.

24. Gratia Domini noſtri Jeſu Chriſti cum omnibus vobis. Amen.

25. Ei autem , qui potens eſt vos confirmare juxta Evangelium meum , & prædicationem Jeſu Chriſti, ſecundùm revelationem myſterii temporibus æternis taciti,

26. (quod nunc patefactum eſt per Scripturas Prophetarum ſecundùm præceptum æterni Dei, ad obeditionem fidei) in cunctis Gentibus cogniti,

27. ſoli ſapienti Deo , per Jeſum Chriſtum, cui honor , & gloria in ſæcula ſæculorum. Amen.

EPIS-

EPISTOLA
B. PAULI APOSTOLI
AD CORINTHIOS PRIMA.

PAULUS per amicos edoctus ortas inter Chriſtianos Corinthios ex nimio erga Magiſtros ſtudio contentiones ; admiſſum à quodam ex illis graviſſimum ſcelus, patris uxore ſibi inceſtis nuptiis copulata, alios nimis elatos : nonnullos contra verè religioſos ac pios ; orationem ita moderatur, ut modò ſolatia, modò caſtigationes adhibeat, laudeſque reprehenſionibus admiſceat, ut hæc aut illa ſibi quiſque ex conſcientiæ monitu ſibi accommodaret.

Non Philippis ſcriptam fuiſſe hanc Epiſtolam, ut fert hypographe in codicibus Græcis addita, inde patet quod ipſe ſe ad eos venturum ſignificat, & quæ ſupererunt ordinaturum (cap. 4 18. & 11. 34.) *cùm pertranſiſſet Macedoniam, ſed prius Epheſi uſque ad Pentecoſteu permanſurum* (cap. 16. 5. 8.) *Id autem Apoſtoli conſilium quamvis inopinatus caſus ingentis illius ſeditionis per Demetrium argentarium ſuſcitatæ* (Actor. 19.) *perturbarit ; inde tamen intelligitur Epheſi ſcriptam eſſe hanc Epiſtolam abſente tum Timotheo* (cap. 16. 10. cum Act. 19. 22.) *per Stephanum, Fortunatum, & Achaicum, quos Corinthii ad viſendum Apoſtolum miſerant. Idque circa annum vulgaris æræ 57. à morte Chriſti 24.*

CAPUT PRIMUM.

Paulus Deo gratias agit de donis datis Corinthiis: ceterum dolet quòd de baptizatoribus eſſent inter ipſos ſchiſmata, gaudens quòd miſſus ad prædicandum Evangelium paucos baptizaverit ; oſtendens etiam reprobatam mundi ſapientiam, & electos ſimplices : ſicut & ſita eſt ſalus in Chriſti morte, cujus prædicatio judicatur mundo ſtultitia, credentibus verò virtus ac ſapientia : ideò enim contemptibilia mundi elegit Deus, ne quis in ſe glorietur.

1. PAULUS vocatus Apoſto-
lus Jeſu Chriſti per volun-
tatem Dei, & Soſthenes
frater,
2. Eccleſiæ Dei, quæ eſt
Corinthi, ſanctificatis in
Chriſto Jeſu, vocatis ſan-
ctis, cum omnibus, qui invocant nomen Do-
mini noſtri Jeſu Chriſti, in omni loco ipſo-
rum, & noſtro.
3. Gratia vobis, & pax à Deo Patre noſtro,
& Domino Jeſu Chriſto.
‡ Dom. 18. Poſt Pentec. 4. ‡ Gratias ago Deo meo ſemper pro vo-
bis in gratia Dei, quæ data eſt vobis in Chri-
ſto Jeſu:
5. quòd in omnibus divites facti eſtis in il-
lo, in omni verbo, & in omni ſcientia:
6. ſicut teſtimonium Chriſti confirmatum
eſt in vobis:
7. ita ut nihil vobis deſit in ulla gratia,
expectantibus revelationem Domini noſtri Je-
ſu Chriſti,
8. qui & confirmabit vos uſque in finem
ſine crimine, in die adventus Domini noſtri
Jeſu Chriſti. ᴧ
‖ 1. Theſſ. 5. 24. 9. ‖ Fidelis Deus: per quem vocati eſtis
in ſocietatem filii ejus Jeſu Chriſti Domini
noſtri.
10. Obſecro autem vos fratres, per nomen
Domini noſtri Jeſu Chriſti: ut idipſum dica-
tis omnes, & non ſint in vobis ſchiſmata: ſitis
autem perfecti in eodem ſenſu, & in eadem
ſententia.
11. Significatum eſt enim mihi de vobis
fratres mei, ab iis qui ſunt Chloes, quia
contentiones ſunt inter vos.
12. Hoc autem dico, quod unuſquiſque
veſtrùm dicit: Ego quidem ſum Pauli: ego
autem ‖ Apollo: ego verò Cephæ: ego autem ‖ Actor. 18. 24.
Chriſti.
13. Diviſus eſt Chriſtus? Numquid Pau-
lus crucifixus eſt pro vobis? aut in nomine
Pauli baptizati eſtis?
14. Gratias ago Deo, quòd neminem ve-
ſtrùm baptizavi, ‖ niſi Criſpum, & Cajum:
15. ne quis dicat quòd in nomine meo bap-
tizati eſtis.
16. Baptizavi autem & Stephanæ domum:
cęterùm neſcio ſi quem alium baptizaverim.
17. Non enim miſit me Chriſtus baptiza-
re, ſed evangelizare: ‖ non in ſapientia ver- ‖ Act. 18. 8.
bi, ut non evacuetur crux Chriſti. ‖ 2. Pet. 1. 16.
18. Verbum enim crucis pereuntibus qui- Infr. 2. 1.
dem ſtultitia eſt: iis autem, qui ſalvi fiunt,
id eſt nobis, ‖ Dei virtus eſt.
19. Scriptum eſt enim: ‖ Perdam ſapien- ‖ Rom. 1. 16.
tiam ſapientium, & prudentiam prudentium ‖ Iſai. 29. 14.
reprobabo.
20. ‖ Ubi ſapiens? ubi ſcriba? ubi conqui-
ſitor hujus ſæculi? Nonnè ſtultam fecit Deus ‖ Iſai. 33. 18.
ſapientiam hujus mundi?
21. Nam quia in Dei ſapientia non co-
gnovit mundus per ſapientiam Deum: pla-
cuit Deo per ſtultitiam prædicationis ſalvos
facere credentes.
22. Quoniam & Judæi ſigna petunt, &
Græci ſapientiam quærunt:
23. nos autem prædicamus Chriſtum cru-
cifixum: Judæis quidem ſcandalum, Gentibus
autem ſtultitiam,
24. ipſis autem vocatis Judæis, atque
Græcis, Chriſtum Dei virtutem, & Dei ſa-
pientiam:
25. quia quod ſtultum eſt Dei, ſapientius
eſt hominibus: & quod infirmum eſt Dei,
fortius eſt hominibus.

26. ‡ Vi-

‡ 5. Agathæ.
26. ‡ Videte enim vocationem veſtram fratres, quia non multi ſapientes ſecundùm carnem, non multi potentes, non multi nobiles:

27. ſed quæ ſtulta ſunt mundi elegit Deus, ut confundat ſapientes: & infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia:

28. & ignobilia mundi, & contemptibilia elegit Deus, & ea, quæ non ſunt, ut ea quæ ſunt deſtrueret:

29. ut non glorietur omnis caro in conſpectu ejus.

‖ Jerem. 23. 5. ‖ Jerem. 9. 23. & 24. 2. Cor. 10. 17.
30. Ex ipſo autem vos eſtis in Chriſto Jeſu, qui factus eſt nobis ſapientia à Deo, & ‖ juſtitia, & ſanctificatio, & redemptio:

31. ut quemadmodum ſcriptum eſt: ‖ Qui gloriatur, in Domino glorietur.

CAPUT II.

Oſtendit Paulus ſe Chriſtum & hunc crucifixum magna modeſtia verbiſque ſimplicibus prædicaſſe Corinthiis; quamquam perfectis loqueretur etiam ſapientiam mundo abſconditam; quæ ſolo Dei ſpiritu cognoſci poteſt: animalis enim homo non percipit quæ Dei ſunt.

1. ET ego, cùm veniſſem ad vos, fratres, veni ‖ non in ſublimitate ſermonis, aut ſapientiæ, annuntians vobis teſtimonium Chriſti.

‖ Sup. 1. 17.

2. Non enim judicavi me ſcire aliquid inter vos, niſi Jeſum Chriſtum, & hunc crucifixum.

‖ Act. 18. 3.
3. ‖ Et ego in infirmitate, & timore, & tremore multo fui apud vos:

‖ 2. Petr. 1. 16.
4. Et ſermo meus, & prædicatio mea, ‖ non in perſuaſibilibus humanæ ſapientiæ verbis, ſed in oſtenſione ſpiritus, & virtutis:

5. ut fides veſtra non ſit in ſapientia hominum, ſed in virtute Dei.

6. Sapientiam autem loquimur inter perfectos: ſapientiam verò non hujus ſæculi, neque principum hujus ſæculi, qui deſtruuntur:

7. ſed loquimur Dei ſapientiam in myſterio, quæ abſcondita eſt, quam prædeſtinavit Deus ante ſæcula in gloriam noſtram,

8. quam nemo principum hujus ſæculi cognovit: ſi enim cognoviſſent, numquam Dominum gloriæ crucifixiſſent.

‖ Iſa. 64. 4.
9. Sed ſicut ſcriptum eſt: ‖ Quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparavit Deus iis, qui diligunt illum:

10. nobis autem revelavit Deus per Spiritum ſuum: Spiritus enim omnia ſcrutatur, etiam profunda Dei.

11. Quis enim hominum ſcit quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis, qui in ipſo eſt? ita & quæ Dei ſunt, nemo cognovit, niſi Spiritus Dei:

12. Nos autem non ſpiritum hujus mundi accepimus, ſed Spiritum, qui ex Deo eſt, ut ſciamus quæ à Deo donata ſunt nobis:

‖ Sup. 1. 17. & 2. 1. & 4. 2. Petr. 1. 16.
13. ‖ quæ & loquimur non in doctis humanæ ſapientiæ verbis, ſed in doctrina Spiritus, ſpiritualibus ſpiritualia comparantes.

14. Animalis autem homo non percipit ea, quæ ſunt Spiritus Dei: ſtultitia enim eſt illi, & non poteſt intelligere: quia ſpiritualiter examinatur.

15. Spiritualis autem judicat omnia: & ipſe à nemine judicatur.

16. ‖ Quis enim cognovit ſenſum Domini, qui inſtruat eum? Nos autem ſenſum Chriſti habemus. ‖ Sap. 9. 13. Iſai. 40. 13. Rom. 11. 34.

CAPUT III.

Corinthiis adhuc carnalibus non potuit Paulus prædicare recondita fidei myſteria: contendebant enim de his qui tantùm miniſtri erant, cùm ſolus Deus poſſit gratiæ ac virtutum dare incrementa, ſoluſque Chriſtus ſit fidei fundamentum: ſuper quod quis benè aut malè ſuperædificaverit, patebit in die examinis. Non eſt violandum Dei templum quod ſumus nos, nec in Dei miniſtris gloriandum.

1. ET ego, fratres, non potui vobis loqui quaſi ſpiritualibus, ſed quaſi carnalibus. Tamquam parvulis in Chriſto,

2. lac vobis potum dedi, non eſcam: nondum enim poteratis: ſed nec nunc quidem poteſtis: adhuc enim carnales eſtis.

3. Cùm enim ſit inter vos zelus, & contentio: nonnè carnales eſtis, & ſecundùm hominem ambulatis?

4. Cùm enim quis dicat: Ego quidem ſum Pauli: Alius autem: Ego Apollo: nonnè homines eſtis? Quid igitur eſt Apollo? quid verò Paulus?

5. Miniſtri ejus, cui crediſtis, & unicuique ſicut Dominus dedit.

6. Ego plantavi, Apollo rigavit: ſed Deus incrementum dedit.

7. Itaque neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat: ſed, qui incrementum dat, Deus.

8. Qui autem plantat, & qui rigat, unum ſunt. ‖ Unuſquiſque autem propriam mercedem accipiet ſecundùm ſuum laborem. ‖ Pſal. 61. 13. Matth. 16. 27. Rom. 2. 6. Gal. 6. 5.

9. Dei enim ſumus adjutores: Dei agricultura eſtis, Dei ædificatio eſtis.

10. Secundùm gratiam Dei, quæ data eſt mihi, ut ſapiens architectus fundamentum poſui: alius autem ſuperædificat. Unuſquiſque autem videat quomodo ſuperædificet.

11. Fundamentum enim aliud nemo poteſt ponere præter id, quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Jeſus.

12. Si quis autem ſuperædificat ſuper fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretioſos, ligna, fœnum, ſtipulam,

13. uniuſcujuſque opus manifeſtum erit: Dies enim Domini declarabit, quia in igne revelabitur: & uniuſcujuſque opus quale ſit, ignis probabit.

14. Si cujus opus manſerit quod ſuperædificavit, mercedem accipiet.

15. Si cujus opus arſerit, detrimentum patietur: ipſe autem ſalvus erit: ſic tamen quaſi per ignem.

16. Neſcitis quia templum Dei eſtis, & Spiritus Dei habitat in vobis?

17. Si quis autem templum Dei violaverit, diſperdet illum Deus. ‖ Templum enim Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos. ‖ Infr. 6. 16. 2. Cor. 6. 16.

18. Nemo ſe ſeducat: ſi quis videtur inter vos ſapiens eſſe in hoc ſæculo, ſtultus fiat ſapiens.

19. Sapientia enim hujus mundi, ſtultitia eſt

apud Deum. Scriptum eſt enim: || Comprehendam ſapientes in aſtutia eorum. *‖ Job 5. 13*

20. Et iterùm: || Dominus novit cogitationes ſapientium, quoniam vanæ ſunt. *‖ Pſalm. 93. 11.*

21. Nemo itaque glorietur in hominibus.

22. Omnia enim veſtra ſunt, ſive Paulus, ſive Apollo, ſive Cephas, ſive mundus, ſive vita, ſive mors, ſive præſentia, ſive futura: omnia enim veſtra ſunt:

23. vos autem Chriſti: Chriſtus autem Dei.

C A P U T IV.

Non temerè judicandum eſt de Dei miniſtris: reprehenduntur Corinthii, qui de miniſtris & acceptis donis gloriabantur, ac ſi illa à ſe haberent; & ſe extollentes contemnebant etiam Apoſtolos, quamquam Paulus illos in Chriſto genuerat: dicit ſe brevi venturum Corinthum, quo Pſeudo-apoſtolos redarguat.

‡ DOM. 4. ADV. 1. Cor. 6. 4

1. SIc ‡ nos exiſtimet homo ut miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei.

2. Hìc jam quæritur inter diſpenſatores, ut fidelis quis inveniatur.

3. Mihi autem pro minimo eſt ut à vobis judicer, aut ab humano die: ſed neque meipſum judico.

4. Nihil enim mihi conſcius ſum: ſed non in hoc juſtificatus ſum: qui autem judicat me, Dominus eſt.

5. Itaque nolite ante tempus judicare, quoadusque veniat Dominus: qui & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium: & tunc laus erit unicuique à Deo.

6. Hæc autem, fratres, transfiguravi in me & Apollo, propter vos: ut in nobis diſcatis, ne ſuprà quàm ſcriptum eſt, unus adversùs alterum infletur pro alio.

7. Quis enim te diſcernit? Quid autem habes quod non accepiſti? Si autem accepiſti, quid gloriaris quaſi non acceperis?

8. Jam ſaturati eſtis, jam divites facti eſtis: ſine nobis regnatis: & utinam regnetis, ut & nos vobiſcum regnemus.

‡ SANCT. JACOB. APOST. ‡ VIG. SS. APOST. SIMONIS ET JUD. Item, Romæ, PRO UNO CONFESS. NON PONTIF. ‖ Actor. 20. 34. 1. Theſ. 2. 9. 2. Theſ. 3. 8

9. ‡ Puto enim quòd Deus nos Apoſtolos noviſſimos oſtendit, tamquam morti deſtinatos: quia ‡ ſpectaculum facti ſumus mundo, & Angelis, & hominibus.

10. Nos ſtulti propter Chriſtum, vos autem prudentes in Chriſto: nos infirmi, vos autem fortes: vos nobiles, nos autem ignobiles.

11. Uſque in hanc horam & eſurimus, & ſitimus, & nudi ſumus, & colaphis cædimur, & inſtabiles ſumus,

12. & || laboramus operantes manibus noſtris: maledicimur, & benedicimus: perſecutionem patimur, & ſuſtinemus:

13. blaſphemamur, & obſecramus: tamquam purgamenta hujus mundi facti ſumus, omnium peripſema uſque adhuc.

14. Non ut confundam vos, hæc ſcribo, ſed ut filios meos chariſſimos moneo.

15. Nam ſi decem millia pedagogorum habeatis in Chriſto, ſed non multos patres. Nam in Chriſto Jeſu per Evangelium ego vos genui. A

16. Rogo ergo vos, imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti.

17. Ideò miſi ad vos Timotheum, qui eſt filius meus chariſſimus, & fidelis in Domino: qui vos commonefaciet vias meas, quæ ſunt in Chriſto Jeſu, ſicut ubique in omni Eccleſia doceo.

18. Tamquam non venturus ſim ad vos, ſic inflati ſunt quidam.

19. Veniam autem ad vos citò, ſi Dominus voluerit: & cognoſcam non ſermonem eorum qui inflati ſunt, ſed virtutem.

20. Non enim in ſermone eſt regnum Dei, ſed in virtute.

21. Quid vultis? in virga veniam ad vos, an in charitate, & ſpiritu manſuetudinis?

C A P U T V.

Corinthios reprehendit, quòd in inceſtu publicè viventem tolerarent: quem abſens tradit ſatanæ, monens ut expurgato vitiorum fermento, puri Paſcha celebrent: nec vult eos commiſceri Chriſtianis palam criminoſis.

1. OMnino auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter Gentes, ita ut uxorem patris ſui aliquis habeat. *Lev. 18. 7. ‖ & 20. 11*

2. Et vos inflati eſtis: & non magis luctum habuiſtis, ut tollatur de medio veſtrûm qui hoc opus fecit.

3. Ego quidem abſens corpore, præſens autem ſpiritu, jam judicavi ut præſens, eum, qui ſic operatus eſt, *‖ Coloſ. 2. 5.*

4. in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti, congregatis vobis & meo ſpiritu, cum virtute Domini noſtri Jeſu,

5. tradere hujuſmodi ſatanæ in interitum carnis, ut ſpiritus ſalvus ſit in die Domini noſtri Jeſu Chriſti. *‖ Gal. 5. 9.*

6. Non eſt bona gloriatio veſtra. || Neſcitis quia modicum fermentum totam maſſam corrumpit?

7. ‡ Expurgate vetus fermentum, ut ſitis nova conſperſio, ſicut eſtis azymi. Etenim Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus. *‡ DOM. RESUR. EPIST.*

8. Itaque epulemur, non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ, & nequitiæ: ſed in azymis ſinceritatis, & veritatis. A

9. Scripſi vobis in epiſtola: Ne commiſceamini fornicariis.

10. Non utique fornicariis hujus mundi, aut avaris, aut rapacibus, aut idolis ſervientibus: alioquin debueratis de hoc mundo exiiſſe.

11. Nunc autem ſcripſi vobis non commiſceri: ſi is, qui frater nominatur, eſt fornicator, aut avarus, aut idolis ſerviens, aut maledicus, aut ebrioſus, aut rapax: cum ejuſmodi nec cibum ſumere.

12. Quid enim mihi de iis, qui foris ſunt, judicare? Nonne de iis, qui intus ſunt, vos judicatis?

13. nam eos, qui foris ſunt, Deus judicabit. Auferte malum ex vobis ipſis.

CAPUT VI.

Corripit eos quod judicio contenderent coram judice ethnico ; enumerans quædam peccata, quibus involuti regnum Dei non poſſidebunt , quædam licere dicit quæ non expediant : & varias ob cauſas oſtendit vitandam fornicationem.

1. AUdet aliquis veſtrùm habens negotium adversùs alterum , judicari apud iniquos, & non apud ſanctos?

2. An neſcitis quoniam ſancti de hoc mundo judicabunt? Et ſi in vobis judicabitur mundus, indigni eſtis qui de minimis judicetis?

3. Neſcitis quoniam angelos judicabimus? quantò magis ſæcularia?

4. Sæcularia igitur judicia ſi habueritis: contemptibiles, qui ſunt in Eccleſia, illos conſtituite ad judicandum.

5. Ad verecundiam veſtram dico. Sic non eſt inter vos ſapiens quiſquam, qui poſſit judicare inter fratrem ſuum?

6. Sed frater cum fratre judicio contendit: & hoc apud infideles.

‖ Matth. 5.39. Luc.6.29. Rom.12.17 1. Theſſ.4.6. 7. ‖ Jam quidem omninò delictum eſt in vobis, quòd judicia habetis inter vos. Quare non magis injuriam accipitis? quare non magis fraudem patimini?

8. Sed vos injuriam facitis , & fraudatis: & hoc fratribus.

9. An neſcitis quia iniqui regnum Dei non poſſidebunt? Nolite errare: Neque fornicarii, neque idolis ſervientes, neque adulteri,

10. neque molles, neque maſculorum concubitores, neque fures, neque avari, neque ebrioſi, neque maledici , neque rapaces , regnum Dei poſſidebunt.

11. Et hæc quidam fuiſtis: ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis, ſed juſtificati eſtis in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti, & in Spiritu Dei noſtri.

12. Omnia mihi licent, ſed non omnia expediunt: Omnia mihi licent, ſed ego ſub nullius redigar poteſtate.

13. Eſca ventri , & venter eſcis : Deus autem & hunc, & has deſtruet: corpus autem non fornicationi, ſed Domino : & Dominus corpori.

14. Deus verò & Dominum ſuſcitavit: & nos ſuſcitabit per virtutem ſuam.

15. Neſcitis quoniam corpora veſtra membra ſunt Chriſti? Tollens ergo membra Chriſti, faciam membra meretricis? Abſit.

‖ Gen.2.24 Matth.19.5. Marc.10.8. Epheſ.5.31 16. An neſcitis quoniam qui adhæret meretrici, uoum corpus efficitur? ‖ Erunt enim (inquit) duo in carne una.

17. Qui autem adhæret Domino, unus ſpiritus eſt.

18. Fugite fornicationem . Omne peccatum, quodcumque fecerit homo , extra corpus eſt: qui autem fornicatur, in corpus ſuum peccat.

‖ Sup 3.17. 2.Cor.6.16 19. An neſcitis quoniam ‖ membra veſtra, templum ſunt Spiritus ſancti , qui in vobis eſt, quem habetis à Deo, & non eſtis veſtri?

‖ Inf.7.23. 1 Pet.1.18. 20. ‖ Empti enim eſtis pretio magno Glorificate, & portate Deum in corpore veſtro.

CAPUT VII.

Corinthios inſtruit de matrimonio, ejuſque uſu & indiſſolubili vinculo , innuptis commendans cælibatum : & quomodo fidelis cum conjuge infideli ſe habere debeat : quòdque unuſquiſque in quo vitæ ſtatu ad fidem vocatus eſt, permaneat : virginitatem matrimonio præfert, uxorem mortuo marito liberam dicens, ut cui velit in Domino nubat.

1. DE quibus autem ſcripſiſtis mihi: Bonum eſt homini mulierem non tangere:

2. propter fornicationem autem unuſquiſque ſuam uxorem habeat , & unaquæque ſuum virum habeat.

3. ‖ Uxori vir debitum reddat : ſimiliter autem & uxor viro. ‖ 1 Pet.3.7.

4. Mulier ſui corporis poteſtatem non habet, ſed vir. Similiter autem & vir ſui corporis poteſtatem non habet, ſed mulier.

5. Nolite fraudare invicem, niſi fortè ex conſenſu ad tempus, ut vacetis orationi: & iterùm revertimini in idipſum, ne tentet vos Satanas propter incontineotiam veſtram.

6. Hoc autem dico ſecundùm indulgentiam, non ſecundùm imperium.

7. Volo enim omoes vos eſſe ſicut meipſum: ſed unuſquiſque proprium donum habet ex Deo: alius quidem ſic, alius verò ſic.

8. Dico autem non ouptis, & viduis: Bonum eſt illis ſi ſic permaneant: ſicut & ego.

9. Quòd ſi non ſe continent, nubant. Melius eſt enim nubere, quàm uri.

10. Iis autem, qui matrimonio juncti ſunt, præcipio non ego, ſed Dominus, ‖ uxorem à viro non diſcedere: ‖ Matth. 5.32. & 19.9. Marc.10.9. Luc.16.18.

11. quòd ſi diſceſſerit, manere innuptam , aut viro ſuo reconciliari. Et vir uxorem non dimittat.

12. Nam ceteris ego dico , non Dominus. Si quis frater uxorem habet infidelem , & hæc conſentit habitare cum illo, non dimittat illam.

13. Et ſi qua mulier fidelis habet virum iofidelem, & hic conſentit habitare cum illa, non dimittat virum:

14. ſanctificatus eſt enim vir infidelis per mulierem fidelem, & ſanctificata eſt mulier infidelis per virum fidelem: alioquin filii veſtri immundi eſſent, nunc autem ſancti ſunt.

15. Quòd ſi infidelis diſcedit , diſcedat : non enim ſervituti ſubjectus eſt frater, aut ſoror in hujuſmodi : in pace autem vocavit nos Deus.

16. Unde enim ſcis mulier , ſi virum ſalvum facies? aut unde ſcis vir , ſi mulierem ſalvam facies?

17. niſi unicuique ſicut diviſit Dominus , unumquemque ſicut vocavit Deus, ita ambulet, & ſicut in omnibus Eccleſiis doceo.

18. Circumciſus aliquis vocatus eſt? oon adducat præputium. In præputio aliquis vocatus eſt? non circumcidatur.

19. Circumciſio nihil eſt, & præputium nihil eſt: ſed obſervatio mandatorum Dei.

20. ‖ Uouſquiſque in qua vocatione vocatus eſt, in ea permaneat. ‖ Epheſ.4.1.

21. Servus vocatus es? non ſit tibi curæ: ſed & ſi potes fieri liber, magis utere.

22. Qui

22. Qui enim in Domino vocatus eſt ſervus, libertus eſt Domini: ſimiliter qui liber vocatus eſt, ſervus eſt Chriſti.

Sup. 6. 20. ‖ 1 Petr. 1. 18. 23. ‖ Pretio empti eſtis, nolite fieri ſervi hominum.

24. Unuſquiſque in quo vocatus eſt, fratres, in hoc permaneat apud Deum.

‡ Pro virgin. non mart. & Pro pluribus virginib. mart. 25. ‡ De virginibus autem præceptum Domini non habeo: conſilium autem do, tamquam miſericordiam conſecutus à Domino, ut ſim fidelis.

26. Exiſtimo ergo hoc bonum eſſe propter inſtantem neceſſitatem, quoniam bonum eſt homini ſic eſſe.

27. Alligatus es uxori? noli quærere ſolutionem. Solutus es ab uxore? noli quærere uxorem.

28. Si autem acceperis uxorem: non peccaſti. Et ſi nupſerit virgo, non peccavit: tribulationem tamen carnis habebunt hujuſmodi. Ego autem vobis parco.

29. Hoc itaque dico, fratres: Tempus breve eſt: reliquum eſt, ut & qui habent uxores, tamquam non habentes ſint:

30. & qui flent, tamquam non flentes: & qui gaudent, tamquam non gaudentes: & qui emunt, tamquam non poſſidentes:

31. & qui utuntur hoc mundo, tamquam non utantur: præterit enim figura hujus mundi.

32. Volo autem vos ſine ſolicitudine eſſe. Qui ſine uxore eſt, ſolicitus eſt quæ Domini ſunt, quomodo placeat Deo.

33. Qui autem cum uxore eſt, ſolicitus eſt quæ ſunt mundi, quomodo placeat uxori, & diviſus eſt.

34. Et mulier innupta, & virgo, cogitat quæ Domini ſunt, ut ſit ſancta corpore, & ſpiritu. A Quæ autem nupta eſt, cogitat quæ ſunt mundi, quomodo placeat viro.

35. Porrò hoc ad utilitatem veſtram dico: non ut laqueum vobis injiciam, ſed ad id, quod honeſtum eſt, & quod facultatem præbeat ſine impedimento Dominum obſecrandi.

36. Si quis autem turpem ſe videri exiſtimat ſuper virgine ſua, quòd ſit ſuperadulta, & ita oportet fieri: quod vult faciat: non peccat, ſi nubat.

37. Nam qui ſtatuit in corde ſuo firmus, non habens neceſſitatem, poteſtatem autem habens ſuæ voluntatis, & hoc judicavit in corde ſuo, ſervare virginem ſuam, benè facit.

38. Igitur & qui matrimonio jungit virginem ſuam, benè facit: & qui non jungit, meliùs facit.

‖ Rom. 7. 2. 39. ‖ Mulier alligata eſt legi quanto tempore vir ejus vivit: quòd ſi dormierit vir ejus, liberata eſt: cui vult nubat: tantùm in Domino.

40. Beatior autem erit ſi ſic permanſerit ſecundùm meum conſilium: puto autem quòd & ego Spiritum Dei habeam.

CAPUT VIII.

Quamquam idolothytis veſci non ſit ex ſe illicitum, cùm idolum nullius ſit efficacia aut poteſtatis, non ſunt tamen illa edenda aut repugnante conſcientia, aut cum infirmorum offendiculo: neque ea edere, aut non edere, hominem efficit meliorem.

1. De iis autem, quæ idolis ſacrificantur, ſcimus quia omnes ſcientiam habemus. Scientia inflat, charitas verò ædificat.

2. Si quis autem ſe exiſtimat ſcire aliquid, nondum cognovit quemadmodum oporteat eum ſcire.

3. Si quis autem diligit Deum, hic cognitus eſt ab eo.

4. De eſcis autem, quæ idolis immolantur, ſcimus quia nihil eſt idolum in mundo, & quòd nullus eſt Deus, niſi unus.

5. Nam etſi ſunt qui dicantur dii, ſive in cœlo, ſive in terra (ſiquidem ſunt dii multi, & domini multi:)

6. nobis tamen unus Deus, Pater, ex quo omnia, & nos in illum: & unus Dominus Jeſus Chriſtus: per quem omnia, & nos per ipſum.

7. Sed non in omnibus eſt ſcientia. Quidam autem cum conſcientia uſque nunc idoli, quaſi idolothytum manducant: & conſcientia ipſorum cùm ſit infirma, polluitur.

8. Eſca autem nos non commendat Deo. Neque enim ſi manducaverimus, abundabimus: neque ſi non manducaverimus, deficiemus.

9. Videte autem ne fortè hæc licentia veſtra offendiculum fiat infirmis.

10. Si enim quis viderit eum, qui habet ſcientiam, in idolio recumbentem: nonnè conſcientia ejus, cùm ſit infirma, ædificabitur ad manducandum idolothyta?

11. ‖ Et peribit infirmus in tua ſcientia frater, propter quem Chriſtus mortuus eſt? ‖ Rom. 14. 15.

12. Sic autem peccantes in fratres, & percutientes conſcientiam eorum infirmam, in Chriſtum peccatis.

13. ‖ Quapropter ſi eſca ſcandalizat fratrem meum: non manducabo carnem in æternum, ne fratrem meum ſcandalizem. ‖ Rom. 14. 21.

CAPUT IX.

Non accipiebat Paulus victum à Corinthiis quibus concionabatur, ut omnem amputaret offendiculi occaſionem, licèt hoc ſibi fuiſſe licitum multis probet argumentis; ſed in omnem formam ſe vertit, quò plures ad Dei cultum adducat; Corinthios exhortando ad imitationem eorum qui in ſtadio currunt, aut in agone certant, ſuum quoque ait ſe domare corpus.

1. Non ſum liber? Nō ſum Apoſtolus? Nonnè Chriſtum Jeſum Dominum noſtrum vidi? Nonnè opus meum vos eſtis in Domino?

2. Et ſi aliis non ſum Apoſtolus, ſed tamen vobis ſum: nam ſignaculum Apoſtolatus mei vos eſtis in Domino.

3. Mea defenſio apud eos, qui me interrogant, hæc eſt.

4. Num-

4. Numquid non habemus poteſtatem manducandi, & bibendi?

5. Numquid non habemus poteſtatem mulierem ſororem circumducendi, ſicut & ceteri Apoſtoli, & fratres Domini, & Cephas?

6. Aut ego ſolus, & Barnabas, non habemus poteſtatem hoc operandi?

7. Quis militat ſuis ſtipendiis umquam? Quis plantat vineam, & de fructu ejus non edit? Quis paſcit gregem, & de lacte gregis non manducat?

8. Numquid ſecundùm hominem hæc dico? An & lex hæc non dicit?

‖ *Deut.* 25. 4. 1. *Tim.* 5. 18.

9. Scriptum eſt enim in lege Moyſi: ‖ Non alligabis os bovi trituranti. Numquid de bobus cura eſt Deo?

10. An propter nos utique hoc dicit? Nam propter nos ſcripta ſunt. Quoniam debet in ſpe, qui arat, arare: & qui triturat, in ſpe fructus percipiendi.

‖ *Rom.* 15. 27.

11. ‖ Si nos vobis ſpiritualia ſeminavimus, magnum eſt ſi nos carnalia veſtra metamus?

12. Si alii poteſtatis veſtræ participes ſunt, quare non potiùs nos? ſed non uſi ſumus hac poteſtate: ſed omnia ſuſtinemus, ne quod offendiculum demus Evangelio Chriſti.

‖ *Deut.* 18. 1.

13. ‖ Neſcitis quoniam qui in ſacrario operantur, quæ de ſacrario ſunt, edunt: & qui altari deſerviunt, cum altari participant?

14. Ita & Dominus ordinavit iis, qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere.

15. Ego autem nullo horum uſus ſum. Non autem ſcripſi hæc ut ita fiant in me: bonum eſt enim mihi magis mori, quàm ut gloriam meam quis evacuet.

16. Nam ſi evangelizavero, non eſt mihi gloria: neceſſitas enim mihi incumbit: væ enim mihi eſt, ſi non evangelizavero.

17. Si enim volens hoc ago, mercedem habeo: ſi autem invitus, diſpenſatio mihi credita eſt.

18. Quæ eſt ergo merces mea? Ut Evangelium predicans, ſine ſumptu ponam Evangelium, ut non abutar poteſtate mea in Evangelio.

19. Nam cùm liber eſſem ex omnibus, omnium me ſervum feci, ut plures lucriſacerem.

20. Et factus ſum Judæis tamquam Judæus, ut Judæos lucrarer:

21. iis qui ſub lege ſunt, quaſi ſub lege eſſem (cùm ipſe non eſſem ſub lege) ut eos, qui ſub lege erant, lucriſacerem. Iis, qui ſine lege erant, tamquam ſine lege eſſem (cùm ſine lege Dei non eſſem: ſed in lege eſſem Chriſti) ut lucriſacerem eos, qui ſine lege erant.

22. Factus ſum infirmis infirmus, ut infirmos lucriſacerem. Omnibus omnia factus ſum, ut omnes facerem ſalvos.

23. Omnia autem facio propter Evangelium: ut particeps ejus efficiar.

‡ DOM. SEPTUAG.

24. ‡ Neſcitis quòd ii, qui in ſtadio currunt, omnes quidem currunt, ſed unus accipit bravium? Sic currite ut comprehendatis.

25. Omnis autem, qui in agone contendit, ab omnibus ſe abſtinet, & illi quidem ut corruptibilem coronam accipiant: nos autem incorruptam.

26. Ego igitur ſic curro, non quaſi in incertum: ſic pugno, non quaſi aerem verberans:

27. ſed caſtigo corpus meum, & in ſervitutem redigo: ne fortè cùm aliis prædicaverim, ipſe reprobus efficiar.

CAPUT X.

Commemoratione ingratorum Judæorum frequenter ob varia peccata à Deo punitorum, hos à ſimilibus abſterret: de tentatione humana, & Dei in tentationibus auxilio: non ſolùm idololatria fugienda eſt, ſed & menſa eorum qui idolothytis veſcuntur; tum quòd per hoc videantur aliquid idolis deferre, tum quòd ſcandalo ſint infirmioribus.

‖ *Exod.* 13. 21. *Num* 9. 21. ‖ *Exod.* 14. 22. ‖ *Exod.* 16. 15. ‖ *Exod.* 17. 5. *Num.* 20. 11.

1. NOlo enim vos ignorare fratres, quoniam patres noſtri omnes ‖ ſub nube fuerunt, & omnes ‖ mare tranſierunt;

2. ‖ & omnes in Moyſe baptizati ſunt in nube, & in mari:

3. ‖ & omnes eamdem eſcam ſpiritalem manducaverunt:

4. ‖ & omnes eumdem potum ſpiritalem biberunt: (bibebant autem de ſpiritali, conſequente eos, petra: petra autem erat Chriſtus)

5. ſed non in pluribus eorum beneplacitum eſt Deo: A ‖ nam proſtrati ſunt in deſerto.

‖ *Num.* 26. 64. 65. ‡ DOM. 9. POST PENTEC. ‖ *Pſal.* 105. 14. ‖ *Exod.* 32. 6. ‖ *Num.* 25. 9. ‖ *Num.* 21. 5. 6.

6. Hæc autem in figura facta ſunt noſtri, ut ‡ non ſimus concupiſcentes malorum, ‖ ſicut & illi concupierunt.

7. Neque idololatræ efficiamini, ſicut quidam ex ipſis: quemadmodum ſcriptum eſt: ‖ Sedit populus manducare, & bibere, & ſurrexerunt ludere.

8. Neque fornicemur, ‖ ſicut quidam ex ipſis fornicati ſunt, & ceciderunt una die viginti tria millia.

9. Neque tentemus Chriſtum: ‖ ſicut quidam eorum tentaverunt, & à ſerpentibus perierunt.

‖ *Num.* 11. 1. & 14. 1.

10. ‖ Neque murmuraveritis, ſicut quidam eorum murmuraverunt, & perierunt ab exterminatore.

11. Hæc autem omnia in figura contingebant illis: ſcripta ſunt autem ad correptionem noſtram, in quos fines ſæculorum devenerunt.

12. Itaque qui ſe exiſtimat ſtare, videat ne cadat.

13. Tentatio vos non apprehendat niſi humana: Fidelis autem Deus eſt, qui non patietur vos tentari ſupra id, quod poteſtis, ſed faciet etiam cum tentatione proventum ut poſſitis ſuſtinere. A

14. Propter quod chariſſimi mihi, fugite ab idolorum cultura.

15. Ut prudentibus loquor, vos ipſi judicate quod dico.

16. Calix benedictionis, cui benedicimus, nonnè communicatio ſanguinis Chriſti eſt? & panis, quem frangimus, nonnè participatio corporis Domini eſt?

17. Quoniam unus panis, unum corpus multi ſumus, omnes, qui de uno pane participamus.

18. Videte Iſrael ſecundùm carnem: nonnè qui edunt hoſtias, participes ſunt altaris?

19. Quid ergo? dico quòd idolis immolatum ſit aliquid? aut quòd idolum ſit aliquid?

20. Sed quæ immolant Gentes, dæmoniis immolant, & non Deo. Nolo autem vos ſocios fieri dæmoniorum: non poteſtis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum:

21. non poteſtis menſæ Domini participes eſſe, & menſæ dæmoniorum.

22. An æmulamur Dominum? Numquid fortiores illo ſumus? || Omnia mihi licent, ſed non omnia expediunt. (|| Sup. 6. 12.)

23. Omnia mihi licent, ſed non omnia ædificant.

24. Nemo quod ſuum eſt quærat, ſed quod alterius.

25. Omne, quod in macello vænit, manducate, nihil interrogantes propter conſcientiam.

26. || Domini eſt terra, & plenitudo ejus. (|| Pſalm. 23. 1. Eccleſ. 17. 13.)

27. Si quis vocat vos infidelium, & vultis ire: omne, quod vobis apponitur, manducate, nihil interrogantes propter conſcientiam.

28. Si quis autem dixerit: Hoc immolatum eſt idolis: nolite manducare propter illum, qui indicavit, & propter conſcientiam:

29. conſcientiam autem dico non tuam, ſed alterius. Ut quid enim libertas mea judicatur ab aliena conſcientia?

30. Si ego cum gratia participo, quid blaſphemor pro eo quòd gratias ago?

31. || Sive ergo manducatis, ſive bibitis, ſive aliud quid facitis: omnia in gloriam Dei facite. (|| Coloſſ. 3. 17.)

32. Sine offenſione eſtote Judæis, & Gentibus, & Eccleſiæ Dei:

33. ſicut & ego per omnia omnibus placeo, non quærens quod mihi utile eſt, ſed quod multis: ut ſalvi fiant.

CAPUT XI.

Vir aperto, mulier autem velato debet orare capite: Corinthios reprehendit quòd ad celebrandam cœnam Dominicam invicem non expectarent; ſed inter ſe diſſiderent; referens interim Sacramenti Euchariſtiæ à Chriſto inſtitutionem, & ſcelus ac pœnam indignè ad illud accedentium.

1. IMitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti.

2. Laudo autem vos fratres, quòd per omnia mei memores eſtis: & ſicut tradidi vobis, præcepta mea tenetis.

3. Volo autem vos ſcire, || quòd omnis viri caput, Chriſtus eſt: caput autem mulieris, vir: caput verò Chriſti, Deus. (|| Epheſ. 5. 23.)

4. Omnis vir orans, aut prophetans velato capite, deturpat caput ſuum.

5. Omnis autem mulier orans, aut prophetans non velato capite, deturpat caput ſuum, unum enim eſt ac ſi decalvetur.

6. Nam ſi non velatur mulier, tondeatur. Si verò turpe eſt mulieri tonderi, aut decalvari, velet caput ſuum.

7. Vir quidem non debet velare caput ſuum: quoniam || imago & gloria Dei eſt, mulier autem gloria viri eſt. (|| Gen. 1. 26)

8. Non enim vir ex muliere eſt, ſed mulier ex viro.

9. || Etenim non eſt creatus vir propter mulierem, ſed mulier propter virum. (|| Gen. 2. 23)

10. Ideò debet mulier poteſtatem *habere ſupra caput propter Angelos. (* id eſt velamen, ſignum quam ſignum ſubjectionis.)

11. Veruntamen neque vir ſine muliere: neque mulier ſine viro Domino.

12. Nam ſicut mulier de viro, ita & vir per mulierem: omnia autem ex Deo.

13. Vos ipſi judicate: decet mulierem non velatam orare Deum?

14. Nec ipſa natura docet vos, quòd vir quidem ſi comam nutriat, ignominia eſt illi:

15. mulier verò ſi comam nutriat, gloria eſt illi: quoniam capilli pro velamine ei dati ſunt.

16. Si quis autem videtur contentioſus eſſe: nos talem conſuetudinem non habemus, neque Eccleſia Dei.

17. Hoc autem præcipio: non laudans, quòd non in melius, ſed in deterius convenitis.

18. Primùm quidem convenientibus vobis in Eccleſiam, audio ſciſſuras eſſe inter vos, & ex parte credo.

19. Nam oportet & hæreſes eſſe, ut & qui probati ſunt, manifeſti fiant in vobis.

20. ‡ Convenientibus ergo vobis in unum, jam non eſt Dominicam cœnam manducare. (‡ Fer. 5. in Cœna Domini.)

21. Unuſquiſque enim ſuam cœnam præſumit ad manducandum. Et alius quidem eſurit: alius autem ebrius eſt.

22. Numquid domos non habetis ad manducandum, & bibendum? aut Eccleſiam Dei contemnitis, & confunditis eos, qui non habent? Quid dicam vobis? Laudo vos? in hoc non laudo.

23. ‡ Ego enim accepi à Domino quod & tradidi vobis, quoniam Dominus Jeſus in, qua nocte tradebatur, accepit panem, (‡ SS. Sacramenti. || Matth. 26. 26. Marc. 14. 22. Luc. 22. 19.)

24. & gratias agens fregit, & dixit: || Accipite, & manducate: hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur: hoc facite in meam commemorationem.

25. Similiter & calicem, poſtquam cœnavit, dicens: Hic calix novum teſtamentum eſt in meo ſanguine. Hoc facite quotieſcumque bibetis, in meam commemorationem.

26. Quotieſcumque enim manducabitis panem hunc, & calicem bibetis: mortem Domini annuntiabitis donec veniat.

27. || Itaque quicumque manducaverit panem hunc, vel biberit calicem Domini indignè: reus erit corporis, & ſanguinis Domini. (|| Joan. 6. 59.)

28. || Probet autem ſeipſum homo: & ſic de pane illo edat, & de calice bibat. (|| 2. Cor. 13. 5.)

29. Qui enim manducat, & bibit indignè, judicium ſibi manducat, & bibit: non dijudicans corpus Domini.

30. Ideò inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi.

31. Quòd ſi noſmetipſos dijudicaremus, non utique judicaremur.

32. Dum judicamur autem, à Domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur.

33. Itaque fratres mei, cùm convenitis ad manducandum, invicem expectate.

34. Si quis eſurit, domi manducet: ut non in judicium conveniatis. Cetera autem, cùm venero, diſponam.

CA-

CAPUT XII.

Variis dantur varia ejuſdem Spiritus ſancti chariſmata, ut in modum humani corporis quiſque ſuo fungatur officio, & mutua ſe opera omnes indigere cognoſcentes, mutuò ſe foveant: & ita Chriſtus ſuæ providit Eccleſiæ de variis hominum ſtatibus.

1. DE ſpiritualibus autem, nolo vos ignorare fratres.

‡ Dom. 10. Post Pentec. ‖ Marc. 9. 38.

2. ‡ Scitis quoniam cùm Gentes eſſetis, ad ſimulachra muta prout ducebamini euntes.

3. Ideò notum vobis facio, ‖ quòd nemo in Spiritu Dei loquens, dicit anathema Jeſu. Et nemo poteſt dicere, Dominus Jeſus, niſi in Spiritu ſancto.

4. Diviſiones verò gratiarum ſunt, idem autem Spiritus:

5. Et diviſiones miniſtrationum ſunt, idem autem Dominus:

6. Et diviſiones operationum ſunt, idem verò Deus, qui operatur omnia in omnibus.

7. Unicuique autem datur manifeſtatio Spiritus ad utilitatem.

8. Alii quidem per Spiritum datur ſermo ſapientiæ: alii autem ſermo ſcientiæ ſecundùm eumdem Spiritum:

9. alteri fides in eodem Spiritu: alii gratia ſanitatum in uno Spiritu:

10. alii operatio virtutum, alii prophetia, alii diſcretio ſpirituum, alii genera linguarum, alii interpretatio ſermonum.

‖ Rom. 12. 8. 6. Epheſ. 4. 7.

11. ‖ Hæc autem omnia operatur unus atque idem Spiritus, dividens ſingulis prout vult.

12. Sicut enim corpus unum eſt, & membra habet multa, omnia autem membra corporis cùm ſint multa, unum tamen corpus ſunt: ita & Chriſtus.

13. Etenim in uno Spiritu omnes nos in unum corpus baptizati ſumus, ſive Judæi, ſive Gentiles, ſive ſervi, ſive liberi: & omnes in uno Spiritu potati ſumus.

14. Nam & corpus non eſt unum membrum, ſed multa.

15. Si dixerit pes: Quoniam non ſum manus, non ſum de corpore: num ideo non eſt de corpore?

16. Et ſi dixerit auris: Quoniam non ſum oculus, non ſum de corpore: num ideò non eſt de corpore?

17. Si totum corpus oculus: ubi auditus? Si totum auditus: ubi odoratus?

18. Nunc autem poſuit Deus membra, unumquodque eorum in corpore ſicut voluit.

19. Quòd ſi eſſent omnia unum membrum, ubi corpus?

20. Nunc autem multa quidem membra, unum autem corpus.

21. Non poteſt autem oculus dicere manui: Opera tua non indigeo: aut iterum caput pedibus: Non eſtis mihi neceſſarii.

22. Sed multò magis quæ videntur membra corporis infirmiora eſſe, neceſſariora ſunt:

23. & quæ putamus ignobiliora membra eſſe corporis, his honorem abundantiorem circumdamus: & quæ inhoneſta ſunt noſtra, abundantiorem honeſtatem habent.

24. Honeſta autem noſtra nullius egent: ſed Deus temperavit corpus, ei, cui deerat, abundantiorem tribuendo honorem,

25. ut non ſit ſchiſma in corpore, ſed idipſum pro invicem ſolicita ſint membra.

26. Et ſi quid patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra: ſive glorietur unum membrum, congaudent omnia membra.

27. ‡ Vos autem eſtis corpus Chriſti, & membra de membro.

‡ Sanc. Barth. Apost. ‖ Epheſ. 4. 11.

28. ‖ Et quoſdam quidem poſuit Deus in Eccleſia primùm Apoſtolos, ſecundò Prophetas, tertiò Doctores, deinde virtutes, exinde gratias curationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum, interpretationes ſermonum.

29. Numquid omnes Apoſtoli? numquid omnes Prophetæ? numquid omnes Doctores?

30. numquid omnes virtutes? numquid omnes gratiam habent curationum? numquid omnes linguis loquuntur? numquid omnes interpretantur?

31. Æmulamini autem chariſmata meliora. A Et adhuc excellentiorem viam vobis demonſtro.

CAPUT XIII.

Oſtendit charitatis neceſſitatem, ipſius officia, perpetuitatem, ac præcellentiam ſupra fidem & ſpem, reliquaque Dei dona.

‡ Dom. Quinquag.

1. SI ‡ linguis hominum loquar, & angelorum, charitatem autem non habeam, factus ſum velut æs ſonans, aut cymbalum tinniens.

2. Et ſi habuero prophetiam, & noverim myſteria omnia, & omnem ſcientiam: & ſi habuero omnem fidem ita ut montes tranſferam, charitatem autem non habuero, nihil ſum.

3. Et ſi diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & ſi tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt.

4. Charitas patiens eſt, benigna eſt: Charitas non æmulatur, non agit perperam, non inflatur,

5. non eſt ambitioſa, non quærit quæ ſua ſunt, non irritatur, non cogitat malum,

6. non gaudet ſuper iniquitate, congaudet autem veritati:

7. Omnia ſuffert, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet.

8. Charitas numquam excidit; ſive prophetiæ evacuabuntur, ſive linguæ ceſſabunt, ſive ſcientia deſtruetur.

9. Ex parte enim cognoſcimus, & ex parte prophetamus.

10. Cùm autem venerit quod perfectum eſt, evacuabitur quod ex parte eſt.

11. Cùm eſſem parvulus, loquebar ut parvulus, ſapiebam ut parvulus, cogitabam ut parvulus. Quando autem factus ſum vir, evacuavi quæ erant parvuli.

12. Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate : tunc autem facie ad faciem . Nunc cognoſco ex parte : tunc autem cognoſcam ſicut & cognitus ſum.

13. Nunc autem manent, fides, ſpes, charitas, tria hæc: major autem horum eſt charitas. A

CAPUT XIV.

Donum linguarum inferius eſſe dicit dono prophetiæ ; imò inutile , ſi deſit qui interpretetur : tradit ergo eis normam qua his donis ordinatè utantur : & mulieres in Eccleſiis ſilere jubet.

1. SEctamini charitatem , æmulamini ſpiritualia : magis autem ut prophetetis.

2. Qui enim loquitur lingua , non hominibus loquitur, ſed Deo: nemo enim audit. Spiritus autem loquitur myſteria.

3. Nam qui prophetat , hominibus loquitur ad ædificationem, & exhortationem , & conſolationem.

4. Qui loquitur lingua, ſemetipſum ædificat : qui autem prophetat , Eccleſiam Dei ædificat.

5. Volo autem omnes vos loqui linguis : magis autem prophetare . Nam major eſt qui prophetat , quàm qui loquitur linguis : niſi fortè interpretetur, ut Eccleſia ædificationem accipiat.

6. Nunc autem , fratres , ſi venero ad vos linguis loquens , quid vobis prodero , niſi vobis loquar aut in revelatione , aut in ſcientia , aut in prophetia , aut in doctrina?

7. Tamen quæ ſine anima ſunt vocem dantia, ſive tibia , ſive cithara : niſi diſtinctionem ſonituum dederint ; quomodo ſcietur id , quod canitur , aut quod citharizatur?

8. Etenim ſi incertam vocem det tuba , quis parabit ſe ad bellum?

9. Ita & vos per linguam niſi manifeſtum ſermonem dederitis : quomodo ſcietur id , quod dicitur ? eritis enim in aera loquentes.

10. Tam multa , ut puta , genera linguarum ſunt in hoc mundo : & nihil ſine voce eſt.

11. Si ergo neſciero virtutem vocis , ero ei , cui loquor , barbarus : & qui loquitur , mihi barbarus.

12. Sic & vos , quoniam æmulatores eſtis ſpirituum, ad ædificationem Eccleſiæ quærite ut abundetis.

13. Et ideò qui loquitur lingua , oret ut interpretetur.

14. Nam ſi orem lingua , ſpiritus meus orat, mens autem mea ſine fructu eſt.

15. Quid ergo eſt ? Orabo ſpiritu , orabo & mente : pſallam ſpiritu , pſallam & mente.

16. Ceterùm ſi benedixeris ſpiritu : qui ſupplet locum idiotæ, quomodo dicet, Amen , ſuper tuam benedictionem ? quoniam quid dicas, neſcit.

17. Nam tu quidem benè gratias agis: ſed alter non ædificatur.

18. Gratias ago Deo meo, quòd omnium veſtrum lingua loquor.

19. Sed in Eccleſia volo quinque verba ſenſu meo loqui, ut & alios inſtruam: quàm decem millia verborum in lingua.

20. Fratres , nolite pueri effici ſenſibus , ſed malitia parvuli eſtote : ſenſibus autem perfecti eſtote.

21. In lege ſcriptum eſt ; ‖ Quoniam in ‖ Iſaiæ 28. 11.
aliis linguis & labiis aliis loquar populo huic : & nec ſic exaudient me , dicit Dominus.

22. Itaque linguæ in ſignum ſunt non fidelibus, ſed infidelibus: prophetiæ autem non infidelibus, ſed fidelibus.

23. Si ergo conveniat univerſa Eccleſia in unum, & omnes linguis loquantur , intrent autem idiotæ , aut infideles : nonnè dicent quòd inſanitis?

24. Si autem omnes prophetent , intret autem quis infidelis , vel idiota , convincitur ab omnibus , dijudicatur ab omnibus:

25. occulta cordis ejus manifeſta fiunt, & ita cadens in faciem adorabit Deum , pronuntians quòd verè Deus in vobis ſit.

26. Quid ergo eſt , fratres? cùm convenitis , unuſquiſque veſtrum pſalmum habet, doctrinam habet , apocalypſim habet , linguam habet , interpretationem habet : omnia ad ædificationem fiant.

27. Sive lingua quis loquitur , ſecundùm duos, aut ut multum tres, & per partes, & unus interpretetur.

28. Si autem non fuerit interpres, taceat in Eccleſia, ſibi autem loquatur, & Deo.

29. Prophetæ autem duo, aut tres dicant, & ceteri dijudicent.

30. Quòd ſi alii revelatum fuerit ſedenti , prior taceat.

31. Poteſtis enim omnes per ſingulos prophetare : ut omnes diſcant, & omnes exhortentur:

32. Et ſpiritus prophetarum prophetis ſubjecti ſunt.

33. Non enim eſt diſſenſionis Deus, ſed pacis : ſicut & in omnibus Eccleſiis ſanctorum doceo.

34. Mulieres in Eccleſiis taceant, non enim permittitur eis loqui, ſed ſubditas eſſe, ſicut ‖ ‖ Gen. 3. 16.
& lex dicit.

35. Si quid autem volunt diſcere , domi viros ſuos interrogent. Turpe eſt enim mulieri loqui in Eccleſia.

36. An à vobis verbum Dei proceſſit? aut in vos ſolos pervenit?

37. Si quis videtur propheta eſſe, aut ſpiritualis , cognoſcat quæ ſcribo vobis , quia Domini ſunt mandata.

38. Si quis autem ignorat , ignorabitur.

39. Itaque fratres æmulamini prophetare: & loqui linguis nolite prohibere.

40. Omnia autem honeſtè , & ſecundùm ordinem fiant.

CAPUT XV.

Chriſtum docet à mortuis reſurrexiſſe, multiſque ac demum Paulo, qui ſe minimum dicit Apoſtolorum apparuiſſe: ac noſtram hic aſtruit reſurrectionem, & ordinem ac modum ejus, unà cum diverſa reſuſcitatorum gloria, non in anima ſolùm, ſed etiam in corpore: mors autem in reſurrectione abſorbebitur.

‡ Dom. 11. Post Pentec. Gal. 1. 11. 1. NOtum ‡ autem vobis facio, fratres, Evangelium, quod prædicavi vobis, quod & accepiſtis, in quo & ſtatis,

2. per quod & ſalvamini: qua ratione prædicaverim vobis, ſi tenetis, niſi fruſtra credidiſtis.

3. Tradidi enim vobis in primis, quod & accepi: quoniam Chriſtus mortuus eſt pro
‖ Iſaiæ 53. 5. peccatis noſtris ‖ ſecundùm Scripturas:

‖ Jonæ 2. 1. 4. ‖ & quia ſepultus eſt, & quia reſurrexit tertia die ſecundùm Scripturas:

‖ Joan. 20. 19. 5. & quia viſus eſt Cephæ, & poſt hoc ‖ undecim.

6. Deinde viſus eſt plus quàm quingentis fratribus ſimul: ex quibus multi manent uſque adhuc, quidam autem dormierunt:

7. Deinde viſus eſt Jacobo, deinde Apoſtolis omnibus:

8. Noviſſimè autem omnium tamquam abortivo, viſus eſt & mihi.

‖ Actor. 9. 3. Epheſ. 3. 8. 9. ‖ Ego enim ſum minimus Apoſtolorum, qui non ſum dignus vocari Apoſtolus, quoniam perſecutus ſum Eccleſiam Dei.

10. Gratia autem Dei ſum id, quod ſum, & gratia ejus in me vacua non fuit, ∧ ſed abundantiùs illis omnibus laboravi: non ego autem, ſed gratia Dei mecum:

11. Sive enim ego, ſive illi: ſic prædicamus, & ſic credidiſtis.

12. Si autem Chriſtus prædicatur quòd reſurrexit à mortuis, quomodo quidam dicunt in vobis, quoniam reſurrectio mortuorum non eſt?

13. Si autem reſurrectio mortuorum non eſt: neque Chriſtus reſurrexit.

14. Si autem Chriſtus non reſurrexit, inanis eſt ergo prædicatio noſtra, inanis eſt & fides veſtra:

15. invenimur autem & falſi teſtes Dei: quoniam teſtimonium diximus adversùs Deum, quod ſuſcitaverit Chriſtum, quem non ſuſcitavit, ſi mortui non reſurgunt.

16. Nam ſi mortui non reſurgunt, neque Chriſtus reſurrexit.

17. Quòd ſi Chriſtus non reſurrexit, vana eſt fides veſtra, adhuc enim eſtis in peccatis veſtris.

18. Ergo & qui dormierunt in Chriſto, perierunt.

19. Si in hac vita tantùm in Chriſto ſperantes ſumus, miſerabiliores ſumus omnibus hominibus.

20. Nunc autem Chriſtus reſurrexit à mortuis primitiæ dormientium:

‖ Coloſſ. 1. 18. Apoc. 1. 5. 21. ‖ quoniam quidem per hominem mors, & per hominem reſurrectio mortuorum.

22. Et ſicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes vivificabuntur.

‖ 1. Theſſ. 4. 15. 23. ‖ Unuſquiſqoe autem in ſuo ordine, primitiæ Chriſtus: deinde ii, qui ſunt Chriſti, qui in adventu ejus crediderunt.

24. Deinde finis: cùm tradiderit regnum Deo & Patri, cùm evacuaverit omnem principatum, & poteſtatem, & virtutem.

25. Oportet autem illum regnare ‖ donec ponat omnes inimicos ſub pedibus ejus. ‖ Pſalm. 109. 1. Hebr. 1. 13. & 10. 13.

26. Noviſſima autem inimica deſtruetur mors: ‖ Omnia enim ſubjecit ſub pedibus ejus. Cùm autem dicat: ‖ Pſalm. 8. 8. Hebr. 2. 8.

27. Omnia ſubjecta ſunt ei; ſine dubio, præter eum, qui ſubjecit ei omnia.

28. Cùm autem ſubjecta fuerint illi omnia: tunc & ipſe Filius ſubjectus erit ei, qui ſubjecit ſibi omnia, ut ſit Deus omnia in omnibus.

29. Alioquin quid facient qui baptizantur pro mortuis, ſi omnino mortui non reſurgunt? ut quid & baptizantur pro illis?

30. ut quid & nos periclitamur omni hora?

31. Quotidie morior per veſtram gloriam, fratres, quam habeo in Chriſto Jeſu Domino noſtro.

32. Si (ſecundùm hominem) ad beſtias pugnavi Epheſi: quid mihi prodeſt, ſi mortui non reſurgunt? ‖ manducemus, & bibamus, cras enim moriemur. ‖ Sap. 2. 6. Iſai. 22. 13. & 56. 12.

33. Nolite ſeduci: Corrumpunt mores bonos colloquia mala.

34. Evigilate juſti, & nolite peccare: ignorantiam enim Dei quidam habent, ad reverentiam vobis loquor.

35. Sed dicet aliquis: Quomodo reſurgunt mortui? qualive corpore venient?

36. Inſipiens, tu quod ſeminas non vivificatur, niſi priùs moriatur.

37. Et quod ſeminas, non corpus, quod futurum eſt, ſeminas, ſed nudum granum, ut puta tritici, aut alicujus cęterorum.

38. Deus autem dat illi corpus ſicut vult: & unicuique ſeminum proprium corpus.

39. Non omnis caro, eadem caro: ſed alia quidem hominum, alia verò pecorum, alia volucrum, alia autem piſcium.

40. Et corpora cœleſtia, & corpora terreſtria: ſed alia quidem cœleſtium gloria, alia autem terreſtrium.

41. Alia claritas ſolis, alia claritas lunæ, & alia claritas ſtellarum. Stella enim à ſtella differt in claritate:

42. ſic & reſurrectio mortuorum. Seminatur in corruptione, ſurget in incorruptione.

43. Seminatur in ignobilitate, ſurget in gloria: ſeminatur in infirmitate, ſurget in virtute:

44. ſeminatur corpus animale, ſurget corpus ſpiritale. Si eſt corpus animale, eſt & ſpiritale, ſicut ſcriptum eſt:

45. ‖ Factus eſt primus homo Adam in animam viventem, noviſſimus Adam in ſpiritum vivificantem. ‖ Gen. 2. 7.

46. Sed non prius quod ſpiritale eſt, ſed quod animale: deinde quod ſpiritale.

47. Primus homo de terra, terrenus: ſecundus homo de cœlo, cœleſtis.

48. Qualis terrenus, tales & terreni: & qualis cæleſtis, tales & cæleſtes.

49. Igitur, ſicut portavimus imaginem terreni, portemus & imaginem cæleſtis.

50. Hoc autem dico, fratres, quia caro & ſanguis regnum Dei poſſidere non poſſunt, neque corruptio incorruptelam poſſidebit.

‡ Omnium Defunctorum. Item, Anniverſ. Defunctor. Pontif. et Sacerd.

51. ‡ Ecce myſterium vobis dico: Omnes quidem reſurgemus, ſed non omnes immutabimur.

52. In momento, in ictu oculi, in noviſſima tuba: canet enim tuba, & mortui reſurgent incorrupti: & nos immutabimur.

53. Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem: & mortale hoc induere immortalitatem.

54. Cùm autem mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet ſermo, qui ſcriptus

|| Oſee 13. 14. Hebr. 2. 14. eſt: || Abſorpta eſt mors in victoria.

55. Ubi eſt mors victoria tua? ubi eſt mors ſtimulus tuus?

56. Stimulus autem mortis peccatum eſt: virtus verò peccati lex.

|| 1. Joan. 5. 5. 57. || Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum. A

58. Itaque fratres mei dilecti, ſtabiles eſtote, & immobiles: abundantes in opere Domini ſemper, ſcientes quòd labor veſter non eſt inanis in Domino.

CAPUT XVI.

Ubi de colligenda pro Chriſtianis qui Jeroſolymis agebant eleemoſyna hortatus eſſet, commendat eis Timotheum ac Stephanę familiam: deinde ſalutationes ſubjungit.

1. DE collectis autem quæ fiunt in ſanctos, ſicut ordinavi Eccleſiis Galatiæ, ita & vos facite.

2. Per unam ſabbati unuſquiſque veſtrùm apud ſe ſeponat, recondens quod ei benè placuerit: ut non, cùm venero, tunc collectæ fiant.

3. Cùm autem præſens fuero: quos probaveritis per epiſtolas, hos mittam perferre gratiam veſtram in Jeruſalem.

4. Quòd ſi dignum fuerit ut & ego eam, mecum ibunt.

5. Veniam autem ad vos, cùm Macedoniam pertranſiero: nam Macedoniam pertranſibo.

6. Apud vos autem forſitan manebo, vel etiam hyemabo: ut vos me deducatis quocumque iero.

7. Nolo enim vos modò in tranſitu videre, ſpero enim me aliquantulùm temporis manere apud vos, ſi Dominus permiſerit.

8. Permanebo autem Epheſi uſque ad Pentecoſten.

9. Oſtium enim mihi apertum eſt magnum, & evidens: & adverſarii multi.

10. Si autem venerit Timotheus, videte ut ſine timore ſit apud vos: opus enim Domini operatur, ſicut & ego.

11. Ne quis ergo illum ſpernat: deducite autem illum in pace, ut veniat ad me: expecto enim illum cum fratribus.

12. De Apollo autem fratre vobis notum facio, quoniam multum rogavi eum ut veniret ad vos cum fratribus: & utique non fuit voluntas ut nunc veniret: veniet autem, cùm ei vacuum fuerit.

13. Vigilate, ſtate in fide, viriliter agite, & confortamini.

14. Omnia veſtra in charitate fiant.

15. Obſecro autem vos fratres, noſtis domum Stephanæ, & Fortunati, & Achaici: quoniam ſunt primitiæ Achajæ, & in miniſterium ſanctorum ordinaverunt ſeipſos:

16. ut & vos ſubditi ſitis ejuſmodi, & omni cooperanti, & laboranti.

17. Gaudeo autem in præſentia Stephanæ, & Fortunati, & Achaici: quoniam id, quod vobis deerat, ipſi ſuppleverunt:

18. refecerunt enim & meum ſpiritum, & veſtrum. Cognoſcite ergo qui hujuſmodi ſunt.

19. Salutant vos Eccleſiæ Aſiæ. Salutant vos in Domino multùm, Aquila & Priſcilla cum domeſtica ſua Eccleſia: apud quos & hoſpitor.

20. Salutant vos omnes fratres. Salutate invicem in oſculo ſancto.

21. Salutatio, mea manu Pauli.

22. Si quis non amat Dominum noſtrum Jeſu Chriſtum, ſit anathema, Maran Atha.

23. Gratia Domini noſtri Jeſu Chriſti vobiſcum.

24. Charitas mea cum omnibus vobis in Chriſto Jeſu. Amen.

EPISTOLA
B. PAULI APOSTOLI
AD CORINTHIOS SECUNDA.

CUM Timotheus à Paulo miſſus Corinthum ad eum rediiſſet, & quàm benè ejus labor apud pleroſque ſucceſſerat renuntiaſſet, alteram hanc ad eos ſcripſit Epiſtolam Paulus, in qua tum bonis de ſincero erga ſe ſtudio gratulatur, tum Pſeudo-apoſtolorum ſibi invidentium obtrectationibus reſpondet. Scripta eſt è Macedonia; ex qua urbe, non liquet. Græca, Syriaca & Latina quædam exemplaria Philippis ſcriptam cenſent: Baronius Nicopoli. Miſſa eſt verò per Titum ac Lucam eodem anno quo ſuperior, hoc eſt circa annum æræ noſtræ vulgaris 57. à morte Chriſti 24.

CAPUT PRIMUM.

Oſtendit Apoſtolus ex quantis in Aſia ortis adverſitatibus eripuerit eum Dominus, ut & ipſe alios conſolaretur: deinde manifeſtans cordis ſui ac doctrinæ ſinceritatem, oſtendit, quòd licèt juxta id quod propoſuerat, ad eos non venerit, nulla ipſius id actum eſt levitate: aſſerens firmam eſſe ſuæ prædicationis veritatem.

1. PAULUS Apoſtolus Jeſu Chriſti per voluntatem Dei, & Timotheus frater, Eccleſiæ Dei, quæ eſt Corinthi cum omnibus ſanctis, qui ſunt in univerſa Achaja.

2. Gratia vobis, & pax à Deo Patre noſtro, & Domino Jeſu Chriſto.

3. || ‡ Benedictus Deus & Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti, Pater miſericordiarum, & Deus totius conſolatioois,

|| Epheſ. 1. 3. 1. Petr. 1. 3. ‡ JUNIUS MART. PONTIF.

4. qui conſolatur nos in omni tribulatione noſtra: ut poſſimus & ipſi conſulari eos, qui in omni preſſura ſunt, per exhortationem, qua exhortamur & ipſi à Deo.

5. Quoniam ſicut abundant paſſiones Chriſti in nobis: ita & per Chriſtum abundat conſolatio noſtra.

6. Sive autem tribulamur pro veſtra exhortatione & ſalute, ſive conſolamur pro veſtra conſolatione, ſive exhortamur pro veſtra exhortatione & ſalute, quæ operatur tolerantiam earumdem paſſionum, quas & nos patimur:

7. ut ſpes noſtra firma ſit pro vobis: ſcientes quòd ſicut ſocii paſſiooum eſtis, ſic eritis & conſolationis. A

8. Non enim volumus ignorare vos fratres de tribulatione noſtra, quæ facta eſt in Aſia *, quoniam ſupra modum gravati ſumus ſupra virtutem, ita ut tæderet nos etiam vivere.

* Demetrio procurante. Act. 19. 24.

9. Sed ipſi in nobiſmetipſis reſponſum mortis habuimus, ut non ſimus fidentes in nobis, ſed in Deo, qui ſuſcitat mortuos:

10. qui de tantis periculis nos eripuit, & eruit: in quem ſperamus quoniam & adhuc eripiet,

11. adjuvantibus & vobis in oratione pro nobis: ut ex multorum perſonis, ejus quæ in nobis eſt donationis, per multos gratiæ agantur pro nobis.

12. Nam gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ, quòd in ſimplicitate cordis & ſinceritate Dei, & non in ſapientia carnali, ſed in gratia Dei converſati ſumus in hoc mundo: abundantius autem ad vos.

13. Non enim alia ſcribimus vobis, quàm quæ legiſtis, & cognoviſtis. Spero autem quòd uſque in finem cognoſcetis,

14. ſicut & cognoviſtis nos ex parte, quòd gloria veſtra ſumus, ſicut & vos noſtra, in die Domini noſtri Jeſu Chriſti.

15. Et hac confidentia volui priùs venire ad vos, ut ſecundam gratiam haberetis:

16. & per vos tranſire in Macedoniam, & iterum à Macedonia venire ad vos, & à vobis deduci in Judæam.

17. Cùm ergo hoc voluiſſem, numquid levitate uſus ſum? Aut quæ cogito, ſecundùm carnem cogito, ut ſit apud me EST, & NON.

18. Fidelis autem Deus, quia ſermo noſter, qui fuit apud vos, non eſt in illo EST, & NON.

19. Dei enim filius Jeſus Chriſtus, qui in vobis per nos prædicatus eſt, per me, & Silvanum *, & Timotheum, non fuit EST, & NON, ſed EST in illo fuit.

* ſive Silam. Act. 18. 5.

20. Quotquot enim promiſſiones Dei ſunt, in illo EST: ideo & per ipſum Amen Deo ad gloriam noſtram.

21. Qui autem confirmat nos vobiſcum in Chriſto, & qui unxit nos Deus:

22. qui & ſignavit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus noſtris.

23. Ego autem teſtem Deum iovoco in animam meam, quòd parcens vobis, non veni ultrà Corinthum: non quia dominamur fidei veſtræ, ſed adjutores ſumus gaudii veſtri: oam fide ſtatis.

CAPUT II.

Oſtendit quòd ad ipſos non venerit, ne majoris eſſet cauſa triſtitiæ, exhortans ut fornicarium illum recipiant in gratiam: ſimul indicans quòd magno quidem labore, magno tamen etiam fructu prædicaverit, licèt prædicationis ſuæ fragrantia quibuſdam mortis occaſio fuerit.

1. STatui autem hoc ipſum apud me, ne iterum in triſtitia venirem ad vos.

2. Si enim ego contriſto vos: & quis eſt, qui me lætificet, niſi qui contriſtatur ex me?

3. Et hoc ipſum ſcripſi vobis, ut non cùm venero, triſtitiam ſuper triſtitiam habeam, de quibus oportuerat me gaudere: confidens in om-

nibus vobis, quia meum gaudium, omnium veſtrom eſt.

4. Nam ex multa tribulatione, & angaſtia cordis ſcripſi vobis per multas lacrymas: non ut contriſtemini, ſed ut ſciatis, quam charitatem habeam abundantiùs in vobis.

5. Si quis autem contriſtavit, non me contriſtavit: ſed ex parte, ut non onerem omnes vos.

6. Sufficit illi, qui ejuſmodi eſt, objurgatio hæc, quæ fit à pluribus:

7. ita ut econtrario magis donetis, & conſolemini, ne fortè abundantiori triſtitia abſorbeatur qui ejuſmodi eſt.

8. Propter quod obſecro vos, ut confirmetis in illum charitatem.

9. Ideò enim & ſcripſi, ut cognoſcam experimentum veſtrum, an in omnibus obedientes ſitis.

10. Cui autem aliquid donaſtis, & ego: nam & ego quod donavi, ſi quid donavi, propter vos in perſona Chriſti,

11. ut non circumveniamur à ſatana: non enim ignoramus cogitationes ejus.

12. Cùm veniſſem autem Troadem propter Evangelium Chriſti, & oſtium mihi apertum eſſet in Domino,

13. non habui requiem ſpiritui meo, eò quòd non invenerim Titum fratrem meum, ſed valefaciens eis, profectus ſum in Macedoniam.

14. Deo autem gratias, qui ſemper triumphat nos in Chriſto Jeſu, & odorem notitiæ ſuæ manifeſtat per nos in omni loco:

15. quia Chriſti bonus odor ſumus Deo in iis, qui ſalvi fiunt, & in iis, qui pereunt:

16. aliis quidem odor mortis in mortem: aliis autem odor vitæ in vitam. Et ad hæc quis tam idoneus?

17. Non enim ſumus ſicut plurimi, adulterantes verbum Dei, ſed ex ſinceritate, ſed ſicut ex Deo, coram Deo, in Chriſto loquimur.

CAPUT III.

Non eget Apoſtolus hominum commendatione, cùm fructus ſuæ prædicationis eum commendet: multo enim majori in honore eſſe debent miniſtri novi teſtamenti ac ſpiritus, quàm veteris teſtamenti ac litteræ: & quòd Judæi velamen adhuc habebant ſuper cor ſuum in lectione Scripturarum, quod fide in Chriſtum aufertur.

1. INcipimus iterum noſmetipſos commendare? aut numquid egemus (ſicut quidam) commendatitiis epiſtolis ad vos, aut ex vobis?

2. Epiſtola noſtra vos eſtis, ſcripta in cordibus noſtris, quæ ſcitur, & legitur ab omnibus hominibus:

3. manifeſtati quòd epiſtola eſtis Chriſti, miniſtrata à nobis, & ſcripta non atramento, ſed ſpiritu Dei vivi: non in tabulis lapideis, ſed in tabulis cordis carnalibus.

‡ Dom. 12. Poſt Pent. c. 4. ‡ Fiduciam autem talem habemus per Chriſtum ad Deum:

5. non quòd ſufficientes ſimus cogitare aliquid à nobis, quaſi ex nobis: ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt:

6. qui & idoneos nos fecit miniſtros novi teſtamenti; non littera, ſed Spiritu: littera enim occidit, Spiritus autem vivificat.

7. Quòd ſi miniſtratio mortis litteris deformata in lapidibus, fuit in gloria; ita ut non poſſent intendere filii Iſrael in faciem Moyſi, propter gloriam vultus ejus, quæ evacuatur:

8. quomodo non magis miniſtratio Spiritus erit in gloria?

9. Nam ſi miniſtratio damnationis gloria eſt: multò magis abundat miniſterium juſtitiæ in gloria.

10. Nam nec glorificatum eſt, quod claruit in hac parte, propter excellentem gloriam.

11. Si enim quod evacuatur, per gloriam eſt: multò magis quod manet, in gloria eſt.

12. Habentes igitur talem ſpem, multa fiducia utimur:

13. ‖ & non ſicut Moyſes ponebat velamen ſuper faciem ſuam, ut non intenderent filii Iſrael in faciem ejus, quod evacuatur, ‖ Exod. 34. 33.

14. ſed obtuſi ſunt ſenſus eorum. Uſque in hodiernum enim diem, idipſum velamen in lectione veteris teſtamenti manet non revelatum, (quoniam in Chriſto evacuatur)

15. ſed uſque in hodiernum diem, cùm legitur Moyſes, velamen poſitum eſt ſuper cor eorum.

16. Cùm autem converſus fuerit ad Dominum, auferetur velamen.

17. ‖ Dominus autem Spiritus eſt: Ubi autem Spiritus Domini, ibi libertas. ‖ Joan. 4. 24.

18. Nos verò omnes, revelata facie gloriam Domini ſpeculantes, in eamdem imaginem transformamur à claritate in claritatem, tamquam à Domini Spiritu.

CAPUT IV.

Quòd ſincera Apoſtolorum prædicatione verbum Dei omnibus manifeſtatum eſt, præterquam iis quorum mentes excæcatæ ſunt: quod multa adverſa patiantur Apoſtoli, numquam tamen ſuccumbant: momentanea autem tribulatio parit magnam æternamque gloriam.

1. IDeò habentes adminiſtrationem, juxta quod miſericordiam conſecuti ſumus, non deficimus:

2. ſed abdicamus occulta dedecoris, non ambulantes in aſtutia, neque adulterantes verbum Dei, ſed in manifeſtatione veritatis commendantes noſmetipſos ad omnem conſcientiam hominum coram Deo.

3. Quòd ſi etiam opertum eſt Evangelium noſtrum: in iis, qui pereunt, eſt opertum,

4. in quibus Deus hujus ſæculi excæcavit mentes infidelium, ut non fulgeat illis illuminatio Evangelii gloriæ Chriſti, qui eſt imago Dei.

5. ‡ Non enim noſmetipſos prædicamus, ‡ Sanct. Athan. Epiſ. c.
ſed Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum; nos autem ſervos veſtros per Jeſum:

6. quoniam Deus, qui dixit de tenebris lucem ſplendeſcere, ipſe illuxit in cordibus noſtris ad illuminationem ſcientiæ claritatis Dei, in facie Chriſti Jeſu.

7. Habemus autem theſaurum iſtum in vaſis fictilibus: ut ſublimitas ſit virtutis Dei, & non ex nobis.

8. In omnibus tribulationem patimur, ſed non anguſtiamur: aporiamur, ſed non deſtituimur:

9. perſecutionem patimur, ſed non derelin-

quimur: dejicimur, ſed non perimus:

10. ſemper mortificationem Jeſu in corpore noſtro circumferentes, ut & vita Jeſu manifeſtetur in corporibus noſtris.

11. Semper enim nos, qui vivimus, in mortem tradimur propter Jeſum: ut & vita Jeſu manifeſtetur in carne noſtra mortali.

12. Ergo mors in nobis operatur, vita autem in vobis.

13. Habentes autem eumdem ſpiritum fidei, ſicut ſcriptum eſt: ‖ Credidi, propter quod locutus ſum: & nos credimus, propter quod & loquimur:

‖ *Pſalm.* 115. 10.

14. ſcientes quoniam qui ſuſcitavit Jeſum, & nos cum Jeſu ſuſcitabit, & conſtituet vobiſcum. ✠

15. Omnia enim propter vos: ut gratia abundans, per multos in gratiarum actione, abundet in gloriam Dei.

16. Propter quod non deficimus: ſed licèt is, qui foris eſt, noſter homo corrumpatur: tamen is, qui intus eſt, renovatur de die in diem.

17. Id enim, quod in præſenti eſt momentaneum & leve tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis,

18. non contemplantibus nobis quæ videntur, ſed quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia ſunt: quæ autem non videntur, æterna ſunt.

CAPUT V.

Ex certa ſpe futuræ gloriæ deſiderant Apoſtoli abſolvi à corpore, cùm aliter eâ frui non poſſint: ſemper autem cupientes Chriſto omnium juſto judici placere; dant ſuis diſcipulis occaſionem de ipſis gloriandi coram adverſariis: & legatione pro Chriſto fungentes, ne ipſum quidem Chriſtum, quem prædicant; & cujus morte reconciliatus eſt Deo mundus, jam ſecundùm carnem noverant.

1. SCimus enim, quoniam ſi terreſtris domus noſtra hujus habitationis diſſolvatur, quòd ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam, æternam in cœlis.

2. Nam & in hoc ingemiſcimus, habitationem noſtram, quæ de cœlo eſt, ſuperindui cupientes:

3. ‖ ſi tamen veſtiti, non nudi inveniamur.

‖ *Apoc.* 16. 3.

4. Nam & qui ſumus in hoc tabernaculo, ingemiſcimus gravati: eò quòd nolumus expoliari, ſed ſuperveſtiri; ut abſorbeatur quod mortale eſt, à vita.

5. Qui autem efficit nos in hoc ipſum, Deus, qui dedit nobis pignus ſpiritus.

6. Audentes igitur ſemper, ſcientes quoniam dum ſumus in corpore, peregrinamur à Domino:

7. (per fidem enim ambulamus, & non per ſpeciem)

8. Audemus autem, & bonam voluntatem habemus magis peregrinari à corpore, & præſentes eſſe ad Dominum.

9. Et ideò contendimus, ſive abſentes, ſive præſentes, placere illi.

10. ‖ Omnes enim nos manifeſtari oportet ante Tribunal Chriſti, ut referat unuſquiſque propria corporis, prout geſſit, ſive bonum, ſive malum.

‖ *Rom.* 14. 10.

11. Scientes ergo timorem Domini, hominibus ſuademus, Deo autem manifeſti ſumus. Spero autem & in conſcientiis veſtris manifeſtos nos eſſe.

12. Non iterum commendamus nos vobis, ſed occaſionem damus vobis gloriandi pro nobis: ut habeatis ad eos, qui in facie gloriantur, & non in corde.

13. Sive enim mente excedimus, Deo: ſive ſobrii ſumus, vobis.

14. Charitas enim Chriſti urget nos: æſtimantes hoc, quoniam ſi unus pro omnibus mortuus eſt, ergo omnes mortui ſunt:

15. & pro omnibus mortuus eſt Chriſtus: ut, & qui vivunt, jam non ſibi vivant, ſed ei, qui pro ipſis mortuus eſt & reſurrexit.

16. Itaque nos ex hoc neminem novimus ſecundùm carnem. Et ſi cognovimus ſecundùm carnem Chriſtum: ſed nunc jam non novimus.

17. Si qua ergo in Chriſto nova creatura: vetera tranſierunt: ‖ ecce facta ſunt omnia nova.

‖ *Iſaiæ* 43. 19. *Apoc.* 21. 5.

18. Omnia autem ex Deo, qui nos reconciliavit ſibi per Chriſtum: & dedit nobis miniſterium reconciliationis.

19. Quoniam quidem Deus erat in Chriſto mundum reconcilians ſibi, non reputans illis delicta ipſorum, & poſuit in nobis verbum reconciliationis.

20. Pro Chriſto ergo legatione fungimur, tamquam Deo exhortante per nos. Obſecramus pro Chriſto, reconciliamini Deo.

21. Eum, qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur juſtitia Dei in ipſo.

CAPUT VI.

Exhortatur ne acceptam negligant gratiam, oſtendens quantùm laboraverit ut probatum ſe Dei miniſtrum exhiberet, & admonens ut à convictu & conſortio infidelium ſeparentur.

1. ADjuvantes autem ‡ exhortamur, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis.

‡ DOM. I. QUADR.

2. Ait enim: ‖ Tempore accepto exaudivi te, & in die ſalutis adjuvi te. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis.

‖ *Iſai.* 49. 8.

3. ‖ Nemini dantes ullam offenſionem, ut non vituperetur miniſterium noſtrum:

‖ 1. *Cor.* 10. 32.

4. ſed in omnibus ‡ exhibeamus noſmetipſos ‖ ſicut Dei miniſtros, in multa patientia, in tribulationibus, in neceſſitatibus, in anguſtiis,

‡ DE PLUR. MART. ‖ 1. *Cor.* 4. 1.

5. in plagis, in carceribus, in ſeditionibus, in laboribus, in vigiliis, in jejuniis,

6. in caſtitate, in ſcientia, in longanimitate, in ſuavitate, in Spiritu ſancto, in charitate non ficta,

7. in verbo veritatis, in virtute Dei, per arma juſtitiæ à dextris, & à ſiniſtris,

8. per gloriam, & ignobilitatem, per infamiam, & bonam famam: ut ſeductores, & veraces, ſicut qui ignoti, & cogniti:

9. quaſi morientes, & ecce vivimus: ut caſtigati, & non mortificati:

10. quaſi triſtes, ſemper autem gaudentes: ſicut egentes, multos autem locupletantes: tamquam nihil habentes, & omnia poſſidentes. ✠

11. Os noſtrum patet ad vos, ò Corinthii, cor noſtrum dilatatum eſt.

12. Non anguſtiamini in nobis: anguſtiamini autem in viſceribus veſtris:

13. Eamdem autem habentes remunerationem, tamquam filiis dico: dilatamini & vos.

14. Nolite jugum ducere cum infidelibus. Quæ enim participatio juſtitiæ cum iniquitate? Aut quæ ſocietas luci ad tenebras?

15. Quæ autem conventio Chriſti ad Belial? Aut quæ pars fideli cum infideli?

‖ 1. Cor. 3. 16. 17. & 6. 19. ‖ Levit. 26. 12. ‖ Iſaia 52. 11.

16. Quis autem conſenſus templo Dei cum idolis? ‖ Vos enim eſtis templum Dei vivi, ſicut dicit Deus: ‖ Quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo inter eos, & ero illorum Deus, & ipſi erunt mihi populus.

17. ‖ Propter quod exite de medio eorum, & ſeparamini, dicit Dominus, & immundum ne tetigeritis:

‖ Jerem. 31. 9.

18. & ego recipiam vos: & ero vobis in patrem, & vos eritis mihi in filios, & filias, dicit Dominus omnipotens.

CAPUT VII.

Oſtendit Apoſtolus quanto amore Corinthios proſequatur, & quantùm de correcta ipſorum vita in magnis ſuis tribulationibus gaudium acceperit, quantumve bonum pepererit triſtitia, quam ex ſua acceperant epiſtola.

1. HAs ergo habentes promiſſiones, chariſſimi, mundemus nos ab omni inquinamento carnis & ſpiritus, perficientes ſanctificationem in timore Dei.

2. Capite nos. Neminem læſimus, neminem corrupimus, neminem circumvenimus.

3. Non ad condemnationem veſtram dico. Prædiximus enim quòd in cordibus noſtris eſtis, ad commoriendum, & ad convivendum.

4. Multa mihi fiducia eſt apud vos, multa mihi gloriatio pro vobis, repletus ſum conſolatione, ſuperabundo gaudio in omni tribulatione noſtra.

5. Nam & cùm veniſſemus in Macedoniam, nullam requiem habuit caro noſtra, ſed omnem tribulationem paſſi ſumus: foris pugnæ, intus timores.

6. Sed qui conſolatur humiles, conſolatus eſt nos Deus in adventu Titi.

7. Non ſolùm autem in adventu ejus, ſed etiam in conſolatione, qua conſolatus eſt in vobis, referens nobis veſtrum deſiderium, veſtrum fletum, veſtram æmulationem pro me, ita ut magis gauderem.

8. Quoniam etſi contriſtavi vos in epiſtola, non me pœnitet: etſi pœniteret, videns quòd epiſtola illa (etſi ad horam) vos contriſtavit;

9. nunc gaudeo: non quia contriſtati eſtis, ſed quia contriſtati eſtis ad pœnitentiam. Contriſtati enim eſtis ſecundùm Deum, ut in nullo detrimentum patiamini ex nobis.

‖ 2. Petr. 2. 19.

10. ‖ Quæ enim ſecundùm Deum triſtitia eſt, pœnitentiam in ſalutem ſtabilem operatur: ſæculi autem triſtitia mortem operatur.

11. Ecce enim hoc ipſum, ſecundùm Deum contriſtati vos, quantam in vobis operatur ſolicitudinem: ſed defenſionem, ſed indignationem, ſed timorem, ſed deſiderium, ſed æmulationem, ſed vindictam. In omnibus exhibuiſtis vos, incontaminatos eſſe negotio.

12. Igitur, etſi ſcripſi vobis, non propter eum, qui fecit injuriam, nec propter eum, qui paſſus eſt: ſed ad manifeſtandum ſolicitudinem noſtram, quam habemus pro vobis

13. coram Deo: ideò conſolati ſumus. In conſolatione autem noſtra, abundantiùs magis gaviſi ſumus ſuper gaudio Titi, quia refectus eſt ſpiritus ejus ab omnibus vobis.

14. Et ſi quid apud illum de vobis gloriatus ſum, non ſum confuſus: ſed ſicut omnia vobis in veritate locuti ſumus, ita & gloriatio noſtra, quæ fuit ad Titum, veritas facta eſt,

15. & viſcera ejus abundantiùs in vobis ſunt: reminiſcentis omnium veſtrum obedientiam: quomodo cum timore, & tremore excepiſtis illum.

16. Gaudeo quòd in omnibus confido in vobis.

CAPUT VIII.

Hortatur eos ad eleemoſynam pauperibus qui Jeroſolymis agebant prompto animo tribuendam, tum Macedonum commendatione, tum Chriſti exemplo; admonens ut quod jam dudum facere propoſuerant, id nunc pro cujuſque facultate præſtent: & miniſtros collaudat quos ad eam mittit colligendam.

1. NOtam autem facimus vobis, fratres, gratiam Dei, quæ data eſt in Eccleſiis Macedoniæ:

2. quòd in multo experimento tribulationis, abundantia gaudii ipſorum fuit; & altiſſima paupertas eorum, abundavit in divitias ſimplicitatis eorum:

3. quia ſecundùm virtutem teſtimonium illis reddo, & ſupra virtutem voluntarii fuerunt,

4. cum multa exhortatione obſecrantes nos gratiam, & communicationem miniſterii, quod fit in Sanctos.

5. Et non ſicut ſperavimus, ſed ſemetipſos dederunt primùm Domino, deinde nobis per voluntatem Dei;

6. ita ut rogaremus Titum, ut quemadmodum cœpit, ita & perficiat in vobis etiam gratiam iſtam.

7. Sed ſicut in omnibus abundatis fide, & ſermone, & ſcientia, & omni ſolicitudine, inſuper & charitate veſtra in nos, ut & in hac gratia abundetis.

8. Non quaſi imperans dico: ſed per aliorum ſolicitudinem, etiam veſtræ charitatis ingenium bonum comprobans.

9. ‡ Scitis enim gratiam Domini noſtri Jeſu Chriſti, quoniam propter vos egenus factus eſt, cùm eſſet dives, ut illius inopia vos divites eſſetis. ‡ Sancti Paulini Episcop.

10. Et conſilium in hoc do: hoc enim vobis utile eſt, qui non ſolùm facere, ſed & velle cœpiſtis ab anno priore:

11. nunc verò & facto perficite: ut quemadmodum promptus eſt animus voluntatis, ita ſit & perficiendi ex eo, quod habetis.

12. Si enim voluntas prompta eſt, ſecundùm id, quod habet, accepta eſt, non ſecundùm id, quod non habet.

13. Non enim ut aliis ſit remiſſio, vobis autem tribulatio, ſed ex æqualitate.

14. In præſenti tempore veſtra abundantia illorum inopiam ſuppleat: ut & illorum abundantia veſtræ inopiæ ſit ſupplementum, ut fiat æqualitas, ſicut ſcriptum eſt:

15. ‖ Qui

15. || Qui multum, non abundavit: & qui modicum, non minoravit. A

|| Exod. 16. 18. ‡ S. Lucæ EVANG.

16. ‡ Gratias autem Deo, qui dedit eamdem ſolicitudinem pro vobis in corde Titi,

17. quoniam exhortationem quidem ſuſcepit: ſed cùm ſolicitior eſſet, ſua voluntate profectus eſt ad vos.

18. Miſimus etiam cum illo fratrem, cujus laus eſt in Evangelio per omnes Eccleſias *:

* Quod de S. Luca creditur dictum.

19. non ſolùm autem, ſed & ordinatus eſt ab Eccleſiis comes peregrinationis noſtræ, in hanc gratiam, quæ miniſtratur à nobis ad Domini gloriam, & deſtinatam voluntatem noſtram:

20. devitantes hoc, ne quis nos vituperet in hac plenitudine, quæ miniſtratur à nobis.

|| Rom. 12. 17.

21. || Providemus enim bona non ſolùm coram Deo, ſed etiam coram hominibus.

22. Miſimus autem cum illis & fratrem noſtrum, quem probavimus in multis ſæpè ſolicitum eſſe: nunc autem multò ſolicitiorem, confidentia multa in vos,

23. ſive pro Tito, qui eſt ſocius meus, & in vos adjutor, ſive fratres noſtri, Apoſtoli Eccleſiarum, gloria Chriſti.

24. Oſtenſionem ergo, quæ eſt charitatis veſtræ, & noſtræ gloriæ pro vobis, in illos oſtendite in faciem Eccleſiarum. A

CAPUT IX.

Proſequitur hortando ad eleemoſynam promptè & abundanter tribuendam; admonens ne ex hoc inopiam metuant, ſed divinæ fidant providentiæ; varioſque recenſet illius eleemoſynæ fructus.

1. NAm de miniſterio, quod fit in ſanctos, ex abundanti eſt mihi ſcribere vobis.

2. Scio enim promptum animum veſtrum: pro quo de vobis glorior apud Macedones. Quoniam & Achaja parata eſt ab anno præterito, & veſtra æmulatio provocavit plurimos.

3. Miſi autem fratres: ut ne quod gloriamur de vobis, evacuetur in hac parte; ut (quemadmodum dixi) parati ſitis:

4. ne cùm venerint Macedones mecum, & invenerint vos imparatos, erubeſcamus nos (ut non dicamus vos) in hac ſubſtantia.

5. Neceſſarium ergo exiſtimavi rogare fratres, ut perveniant ad vos, & præparent repromiſſam benedictionem hanc paratam eſſe, ſic quaſi benedictionem, non tamquam avaritiam.

‡ S. Laurentii.

6. Hoc autem dico: ‡ Qui parcè ſeminat, parcè & metet: & qui ſeminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet.

7. Unuſquiſque prout deſtinavit in corde ſuo, non ex triſtitia, aut ex neceſſitate: || hilarem enim datorem diligit Deus.

|| Eccli. 35. 11.

8. Potens eſt autem Deus omnem gratiam abundare facere in vobis: ut in omnibus ſemper omnem ſufficientiam habentes, abundetis in omne opus bonum,

9. ſicut ſcriptum eſt: || Diſperſit, dedit pauperibus: juſtitia ejus manet in ſæculum ſæculi.

|| Pſalm. 111. 9.

10. Qui autem adminiſtrat ſemen ſeminanti: & panem ad manducandum præſtabit, & multiplicabit ſemen veſtrum, & augebit incrementa frugum juſtitiæ veſtræ: A

11. ut in omnibus locupletati abundetis in omnem ſimplicitatem, quæ operatur per nos gratiarum actionem Deo.

12. Quoniam miniſterium hujus officii, non ſolùm ſupplet ea quæ deſunt ſanctis, ſed etiam abundat per multas gratiarum actiones in Domino,

13. per probationem miniſterii hujus, glorificantes Deum in obedientia confeſſionis veſtræ, in Evangelium Chriſti, & ſimplicitate communicationis in illos, & in omnes,

14. & in ipſorum obſecratione pro vobis, deſiderantium vos propter eminentem gratiam Dei in vobis.

15. Gratias Deo ſuper inenarrabili dono ejus.

CAPUT X.

Incipit ſuam aperire poteſtatem, & exantlatos pro Chriſto labores propter pſeudo-apoſtolos, qui ipſum deprimentes & abjectum prædicantes, fructum prædicationis ejus impediebant.

1. IPſe autem ego Paulus obſecro vos, per manſuetudinem, & modeſtiam Chriſti, qui in facie quidem humilis ſum inter vos, abſens autem confido in vobis.

2. Rogo autem vos ne præſens audeam per eam confidentiam, qua exiſtimor audere in quoſdam, qui arbitrantur nos tamquam ſecundùm carnem ambulemus.

3. In carne enim ambulantes, non ſecundùm carnem militamus.

4. Nam arma militiæ noſtræ non carnalia ſunt, ſed potentia Deo ad deſtructionem munitionum, conſilia deſtruentes,

5. & omnem altitudinem extollentem ſe adversùs ſcientiam Dei, & in captivitatem redigentes omnem intellectum in obſequium Chriſti,

6. & in promptu habentes ulciſci omnem inobedientiam, cùm impleta fuerit veſtra obedientia.

7. Quæ ſecundùm faciem ſunt, videte. Si quis confidit ſibi Chriſti ſe eſſe, hoc cogitet iterùm apud ſe: quia ſicut ipſe Chriſti eſt, ita & nos.

8. Nam, & ſi amplius aliquid gloriatus fuero de poteſtate noſtra, quam dedit nobis Dominus in ædificationem, & non in deſtructionem veſtram: non erubeſcam.

9. Ut autem non exiſtimer tamquam terrere vos per epiſtolas:

10. quoniam quidem epiſtolæ, inquiunt, graves ſunt & fortes: præſentia autem corporis infirma, & ſermo contemptibilis:

11. hoc cogitet qui ejuſmodi eſt, quia quales ſumus verbo per epiſtolas abſentes, tales & præſentes in facto.

12. Non enim audemus inſerere, aut comparare nos quibuſdam, qui ſeipſos commendant: ſed ipſi in nosmetipſos metientes, & comparantes noſmetipſos nobis.

13. Nos autem non in immenſum gloriabimur, || ſed ſecundùm menſuram regulæ, || Epheſ. 4. 7

qua menſus eſt nobis Deus, menſuram pertingendi uſque ad vos.

14. Non enim quaſi non pertingentes ad

vos, ſuperextendimus nos : uſque ad vos enim pervenimus in Evangelio Chriſti.

15. Non in immenſum gloriantes in alienis laboribus : ſpem autem habentes creſcentis fidei veſtræ, in vobis magnificari ſecundùm regulam noſtram in abundantiam,

16. etiam in illa, quæ ultra vos ſunt, evangelizare, non in aliena regula in iis quæ præparata ſunt gloriari.

‡ Pro Virg. non Mart. || Jerem. 9. 24. 1. Cor. 1. 31

17. ‡ || Qui autem gloriatur, in Domino glorietur.

18. Non enim qui ſeipſum commendat, ille probatus eſt : ſed quem Deus commendat.

CAPUT XI.

Propter pſeudoapoſtolos pervertentes Pauli prædicationem metuens Corinthiis, oſtendit quare nihil ſubſidii ab eis acceperit : deinde ut oſtendat plus fidei ſibi reſtituendum eſſe, quam illis, ſua recenſet encomia ; & primùm adverſa quæ perpeſſus eſt ; prædicando Chriſti fidem, & labores ac ſolicitudines.

1. Utinam ſuſtineretis modicùm quid inſipientiæ meæ, ſed & ſupportate me :

2. Æmulor enim vos Dei æmulatione. Deſpondi enim vos uni viro virginem caſtam exhibere Chriſto. A

|| Gen. 3. 4.

3. Timeo autem, ne || ſicut ſerpens Hevam ſeduxit aſtutia ſua, ita corrumpantur ſenſus veſtri, & excidant à ſimplicitate, quæ eſt in Chriſto.

4. Nam ſi is, qui venit, alium Chriſtum prædicat, quem non prædicavimus ; aut alium ſpiritum accipitis, quem non accepiſtis ; aut aliud Evangelium, quod non recepiſtis : rectè pateremini.

5. Exiſtimo enim nihil me minus feciſſe à magnis Apoſtolis.

6. Nam etſi imperitus ſermone, ſed non ſcientia : in omnibus autem manifeſtati ſumus vobis.

7. Aut numquid peccatum feci, meipſum humilians, ut vos exaltemini ? quoniam gratis Evangelium Dei evangelizavi vobis ?

8. Alias Eccleſias expoliavi, accipiens ſtipendium ad miniſterium veſtrum.

9. Et cùm eſſem apud vos, & egerem, nulli oneroſus fui : nam quod mihi deerat, ſuppleverunt fratres, qui venerunt à Macedonia : & in omnibus ſine onere me vobis ſervavi, & ſervabo.

10. Eſt veritas Chriſti in me, quoniam hæc gloriatio non infringetur in me in regionibus Achajæ.

11. Quare ? Quia non diligo vos ? Deus ſcit.

12. Quod autem facio, & faciam : ut amputem occaſionem eorum, qui volunt occaſionem, ut in quo gloriantur, inveniantur ſicut & nos.

13. Nam ejuſmodi pſeudoapoſtoli, ſunt operarii ſubdoli, transfigurantes ſe in apoſtolos Chriſti.

14. Et non mirum : ipſe enim ſatanas transfigurat ſe in angelum lucis.

15. Non eſt ergo magnum, ſi miniſtri ejus transfigurentur velut miniſtri juſtitiæ : quorum finis erit ſecundùm opera ipſorum.

16. Iterùm dico, (ne quis me putet inſipientem eſſe, alioquin velut inſipientem accipite me, ut & ego modicum quid glorier)

17. quod loquor, non loquor ſecundùm Deum, ſed quaſi in inſipientia, in hac ſubſtantia * gloriæ.

* i. materia gloriationis. ‡ Dom. Sexag.

18. Quoniam multi gloriantur ſecundùm carnem : & ego gloriabor.

19. ‡ Libenter enim ſuffertis inſipientes : cùm ſitis ipſi ſapientes.

20. Suſtinetis enim ſi quis vos in ſervitutem redigit, ſi quis devorat, ſi quis accipit, ſi quis extollitur, ſi quis in faciem vos cædit.

21. Secundùm ignobilitatem dico, quaſi nos infirmi fuerimus in hac parte. In quo quis audet (in inſipientia dico) audeo & ego :

22. Hebræi ſunt, & ego : Iſraelitæ ſunt, & ego : Semen Abrahæ ſunt, & ego :

23. Miniſtri Chriſti ſunt, (ut minùs ſapiens dico) plus ego : in laboribus plurimis, in carceribus abundantiùs, in plagis ſupra modum, in mortibus frequenter.

|| Deut. 25. 3

24. A Judæis quinquies, || quadragenas, una minùs, accepi.

|| Act. 16. 22. || Act. 14. 18. || Act. 27. 41.

25. || Ter virgis cæſus ſum, || ſemel lapidatus ſum, || ter naufragium feci, nocte & die in profundo maris fui,

26. in itineribus ſæpè, periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex Gentibus, periculis in civitate, periculis in ſolitudine, periculis in mari, periculis in falſis fratribus :

27. in labore, & ærumna, in vigiliis multis, in fame, & ſiti, in jejuniis multis, in frigore, & nuditate :

28. præter illa, quæ extrinſecus ſunt, inſtantia mea quotidiana, ſolicitudo omnium Eccleſiarum.

29. Quis infirmatur, & ego non infirmor ? quis ſcandalizatur, & ego non uror ?

30. Si gloriari oportet : quæ infirmitatis meæ ſunt, gloriabor.

31. Deus & Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui eſt benedictus in ſæcula, ſcit quòd non mentior.

|| Act. 9. 24.

32. || Damaſci præpoſitus Gentis Aretæ regis, cuſtodiebat civitatem Damaſcenorum, ut me comprehenderet :

33. & per feneſtram in ſporta dimiſſus ſum per murum, & ſic effugi manus ejus.

CAPUT XII.

Narrat factas ſibi ante annos 14. divinas viſiones, & de dato ſibi carnis ſtimulo, oſtendens quòd eum compulerint ut ſe laudaret, cùm ab illis potiùs debuiſſet commendari propter accepta ab ipſo beneficia, pro quorum ſalute adhuc immolari paratus eſt : ſed metuit ne ad eos veniens inveniat aliquos diſſenſionibus aliiſque vitiis adhuc involutos.

1. Si gloriari oportet (non expedit quidem :) veniam autem ad viſiones, & revelationes Domini.

* Ergo an. Æræ vulg. 43. ut non de ea viſione quæ in ſua converſione Act. 9. accidit, ſed de alia ſit intelligendum. Vide Chronologiam.

2. Scio hominem in Chriſto ante annos quatuordecim *, ſive in corpore neſcio, ſive extra corpus neſcio, Deus ſcit, raptum hujuſmodi uſque ad tertium cœlum.

3. Et ſcio hujuſmodi hominem, ſive in corpore, ſive extra corpus, neſcio, Deus ſcit :

4. quoniam raptus eſt in Paradiſum : & audivit arcana verba, quæ non licet homini loqui.

5. Pro

5. Pro hujuſmodi gloriabor: pro me autem nihil gloriabor niſi in infirmitatibus meis.

6. Nam, & ſi voluero gloriari, non ero inſipiens: veritatem enim dicam: parco autem, ne quis me exiſtimet ſupra id, quod videt in me, aut aliquid audit ex me.

7. Et ne magnitudo revelationum extollat me, datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ angelus ſatanæ, qui me colaphizet.

8. Propter quod ter Dominum rogavi ut diſcederet à me,

9. & dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea: nam virtus in infirmitate perficitur. Libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me virtus Chriſti. A

10. Propter quod placeo mihi in infirmitatibus meis, in contumeliis, in neceſſitatibus, in perſecutionibus, in anguſtiis pro Chriſto: Cùm enim infirmor, tunc potens ſum.

11. Factus ſum inſipiens, vos me coegiſtis. Ego enim à vobis debui commendari: nihil enim minus fui ab iis, qui ſunt ſupra modum Apoſtoli; tametſi nihil ſum:

12. ſigna tamen Apoſtolatus mei facta ſunt ſuper vos in omni patientia, in ſignis, & prodigiis, & virtutibus.

13. Quid eſt enim, quòd minus habuiſtis præ ceteris Eccleſiis, niſi quòd ego ipſe non gravavi vos? Donate mihi hanc injuriam.

14. Ecce tertiò hoc paratus ſum venire ad vos: & non ero gravis vobis. Non enim quæro quæ veſtra ſunt, ſed vos. Nec enim debent filii parentibus theſaurizare, ſed parentes filiis.

15. Ego autem libentiſſimè impendam, & ſuperimpendar ipſe pro animabus veſtris: licèt plus vos diligens, minus diligar.

16. Sed eſto: ego vos non gravavi: ſed cùm eſſem aſtutus, dolo vos cepi.

17. Numquid per aliquem eorum, quos miſi ad vos, circumveni vos?

18. Rogavi Titum, & miſi cum illo fratrem. Numquid Titus vos circumvenit? nonnè eodem ſpiritu ambulavimus? nonnè iiſdem veſtigiis?

19. Olim putatis quòd excuſemus nos apud vos? Coram Deo in Chriſto loquimur: omnia autem chariſſimi propter ædificationem veſtram.

20. Timeo enim, ne fortè cùm venero, non quales volo, inveniam vos: & ego inveniar à vobis, qualem non vultis: ne fortè contentiones, æmulationes, animoſitates, diſſenſiones, detractiones, ſuſſurrationes, inflationes, ſeditiones ſint inter vos:

21. ne iterùm cùm venero, humiliet me Deus apud vos; & lugeam multos ex iis, qui antè peccaverunt, & non egerunt pœnitentiam ſuper immunditia, & fornicatione, & impudicitia, quam geſſerunt.

CAPUT XIII.

Comminatur iis qui peccaverunt, quò ad pœnitentiam provocet, ne ad ipſos veniens cogatur ſeverè eos caſtigare data ſibi à Chriſto poteſtate, cujus virtutem meritò deberent in ſeipſis agnoſcere, additque generalem exhortationem, & ſalutationes.

1. Ecce tertiò hoc venio ad vos: ‖ In ore duorum, vel trium teſtium ſtabit omne verbum. ‖ *Deut.* 19 15. *Matth.* 18 16. *Joan.* 8. 17. *Heb.* 10. 28

2. Prædixi, & prædico, ut præſens, & nunc abſens, iis qui antè peccaverunt, & ceteris omnibus, quoniam ſi venero iterùm, non parcam.

3. An experimentum quæritis ejus, qui in me loquitur Chriſtus, qui in vobis non infirmatur, ſed potens eſt in vobis?

4. Nam etſi crucifixus eſt ex infirmitate: ſed vivit ex virtute Dei. Nam & nos infirmi ſumus in illo: ſed vivemus cum eo ex virtute Dei in vobis.

5. Voſmetipſos tentate ſi eſtis in fide: ipſi vos probate. An non cognoſcitis voſmetipſos quia Chriſtus Jeſus in vobis eſt? niſi fortè reprobi eſtis.

6. Spero autem quòd cognoſcetis, quia nos non ſumus reprobi.

7. Oramus autem Deum ut nihil mali faciatis, non ut nos probati appareamus, ſed ut vos quod bonum eſt faciatis: nos autem ut reprobi ſimus.

8. Non enim poſſumus aliquid adverſus veritatem, ſed pro veritate.

9. Gaudemus enim, quoniam nos infirmi ſumus, vos autem potentes eſtis. Hoc & oramus veſtram conſummationem.

10. Ideò hæc abſens ſcribo, ut non præſens duriùs agam, ſecundùm poteſtatem, quam Dominus dedit mihi in ædificationem, & non in deſtructionem.

11. De cetero, fratres, ‡ gaudete, perfecti eſtote, exhortamini, idem ſapite, pacem habete, & Deus pacis, & dilectionis erit vobiſcum. ‡ Pr Missa de SS. Trini

12. Salutate invicem in oſculo ſancto. Salutant vos omnes ſancti.

13. Gratia Domini noſtri Jeſu Chriſti, & charitas Dei, & communicatio ſancti Spiritus ſit cum omnibus vobis. Amen. A

EPISTOLA
B. PAULI APOSTOLI
AD GALATAS.

Cum Apoſtolus Paulus, peragratis ſuperioribus Aſiæ partibus; hoc eſt Galatia & Phrygia, veniſſet Epheſum ubi per biennium docuit in ſchola cujuſdam tyranni (Actor. 18.23. & 19.1. ac ſeq.) reſcivit Galatas ſtatim ab ejus diſceſſu à falſis fratribus deceptos eſſe, qui hominem ex operibus legis juſtificandum docerent, eoſque ſic ad circumciſionem & ceteras legis ceremonias traducerent, non illi quidem ut Chriſtum penitus abjiciendum, ſed ut legem cum Chriſto conjungendam eſſe contenderent. Et quia Pſeudomagiſtris illis notum erat horum dogmatum vel acerrimum adverſarium eſſe Paulum Apoſtolum, ideò ejus auctoritatem elevare, eumque longè infrà ceteros deprimere omnibus modis tendebant, imò ipſum quaſi à reliquorum Apoſtolorum doctrina diſſentientem non obſeurè inſimulabant. Ergo ut illorum audaciam Paulus coerceat, ſui dignitatem Apoſtolatus in primis tuetur, & doctrinæ ſuæ cum reliquis Apoſtolis concordiam ex habita cum ipſis collatione comprobat. Moxque adductis rationibus, & è ſcriptura veteri teſtimoniis, Galatas ab errore revocat. Interim varios affectus inſpergens Epiſtolæ, ægris illorum animis variè medetur.

Scripta eſt Epiſtola Epheſo, ut ex peregrinatione Pauli intelligitur, & argumenta Latinis exemplaribus præfixa teſtantur; idque circa annum Æræ noſtræ 56. à Chriſti morte 23. Græcorum codicum ſubſcriptio miſſam vult ex urbe Roma, quod minus veriſimile eſt, ſiquidem in ea non meminit vinculorum ſuorum Apoſtolus, ut in aliis ibi ſcriptis facere ſolet, & Galatas ſtatim à diſceſſu ſuo in errorem abreptos, ſtatim ab errore revocaſſe exiſtimare par eſt.

CAPUT PRIMUM.

Reprehendit Galatas Apoſtolus, quòd abduci ſe permiſerint à veritate quam ab ipſo acceperant, cùm ſola hæc tenenda ſit, eamque non ab homine, ſed per Chriſti revelationem ipſe didicerit, & tanta ſolertia poſteà illam docuerit, quanta ipſam anteà impugnabat: addens quomodo ipſum Deus ad evangelizandum ſegregaverit.

1. Paulus Apoſtolus non ab hominibus, neque per hominem, ſed per Jeſum Chriſtum, & Deum Patrem, qui ſuſcitavit eum à mortuis:

2. & qui mecum ſunt omnes fratres, Eccleſiis Galatiæ.

3. Gratia vobis, & pax à Deo Patre, & Domino noſtro Jeſu Chriſto,

4. qui dedit ſemetipſum pro peccatis noſtris, ut eriperet nos de præſenti ſæculo nequam, ſecundùm voluntatem Dei & Patris noſtri,

5. cui eſt gloria in ſæcula ſæculorum: Amen.

6. Miror quòd ſic tam citò transferimini ab eo, qui vos vocavit in gratiam Chriſti, in aliud Evangelium:

7. quod non eſt aliud, niſi ſunt aliqui, qui vos conturbant, & volunt convertere Evangelium Chriſti.

8. Sed licèt nos, aut Angelus de cœlo evangelizet vobis præterquàm quod evangelizavimus vobis, anathema ſit.

9. Sicut prædiximus, & nunc iterùm dico: Si quis vobis evangelizaverit præter id, quod accepiſtis, anathema ſit.

10. Modò enim hominibus ſuadeo, an Deo? An quæro hominibus placere? Si adhuc hominibus placerem, Chriſti ſervus non eſſem.

11. ‡ || Notum enim vobis facio fratres, Evangelium, quod evangalizatum eſt à me, quia non eſt ſecundùm hominem: ‡ In Commemor. S. Pauli Apoſt. || 1.Cor.15.1. || Epheſ.3.3

12. || neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici, ſed per revelationem Jeſu Chriſti.

13. Audiſtis enim converſationem meam aliquando in Judaiſmo: quoniam ſupra modum perſequebar Eccleſiam Dei, & expugnabam illam,

14. & proficiebam in Judaiſmo ſupra multos coætaneos meos in genere meo, abundantiùs æmulator exiſtens paternarum mearum traditionum.

15. Cùm autem placuit ei, qui me ſegregavit ex utero matris meæ, & vocavit per gratiam ſuam,

16. ut revelaret Filium ſuum in me, ut evangelizarem illum in Gentibus: continuò non acquievi carni & ſanguini,

17. neque veni Jeroſolymam ad anteceſſores meos Apoſtolos: ſed abii in Arabiam (a): & iterum reverſus ſum Damaſcum: (a) Anno Ær. vulg. 34.

18. deinde poſt annos tres (b) veni Jeroſolymam videre Petrum, & manſi apud eum diebus quindecim: (b) Anno 37.

19. alium autem Apoſtolorum vidi neminem, niſi Jacobum fratrem Domini.

20. Quæ autem ſcribo vobis; ecce coram Deo, quia non mentior. A

21. Deinde veni in partes Syriæ, & Ciliciæ. Eodem anno.

22. Eram autem ignotus facie Eccleſiis Judææ, quæ erant in Chriſto:

23. tantùm autem auditum habebant: Quoniam qui perſequebatur nos aliquando, nunc evangelizat fidem, quam aliquando expugnabat:

24. & in me clarificabant Deum.

CAPUT II.

Paulus Evangelii veritatem liberè ſemper docuit inter Gentes, approbantibus id primis Apoſtolis, & nihil ad id addentibus, ſed Paulum in ſocium recipientibus: qui etiam palàm reprehendit Cepham, oſtendens quòd non ex legis operibus quiſquam juſtificetur, ſed per fidem in Chriſtum.

*Anno 50. *Act.* 15. 2.

1. DEinde poſt annos quatuordecim *, iterùm aſcendi Jeroſolymam cum Barnaba, aſſumpto & Tito.

2. Aſcendi autem ſecundùm revelationem: & contuli cum illis Evangelium, quod prædico in Gentibus, ſeorſum autem iis, qui videbantur aliquid eſſe: ne forte in vacuum currerem, aut cucurriſſem.

3. Sed neque Titus, qui mecum erat, cùm eſſet Gentilis, compulſus eſt circumcidi:

4. ſed propter ſubintroductos falſos fratres, qui ſubintroierunt explorare libertatem noſtram, quam habemus in Chriſto Jeſu, ut nos in ſervitutem redigerent.

5. Quibus neque ad horam ceſſimus ſubjectione, ut veritas Evangelii permaneat apud vos:

6. ab iis autem, qui videbantur eſſe aliquid, (quales aliquando fuerint, nihil mea intereſt. ‖ Deus perſonam hominis non accipit) mihi enim qui videbantur eſſe aliquid, nihil contulerunt.

‖ *Deut.* 10. 17. *Job* 34. 19. *Sap* 6. 8. *Eccli.* 35. 15. *Act.* 10. 34. *Rom.* 2. 11. *Ephes.* 6. 9. *Coloſ.* 3. 25. 1. *Pet.* 1. 17.

7. Sed econtra cùm vidiſſent quòd creditum eſt mihi Evangelium præputii, ſicut & Petro circumciſionis,

8. (qui enim operatus eſt Petro in Apoſtolatum circumciſionis, operatus eſt & mihi inter Gentes)

9. & cùm cognoviſſent gratiam, quæ data eſt mihi, Jacobus, & Cephas, & Joannes, qui videbantur columnæ eſſe, dextras dederunt mihi, & Barnabæ ſocietatis: ut nos in Gentes, ipſi autem in circumciſionem:

10. tantùm ut pauperum memores eſſemus: quod etiam ſolicitus fui hoc ipſum facere.

11. Cùm autem veniſſet Cephas Antiochiam, in faciem ei reſtiti, quia reprehenſibilis erat.

12. Priùs enim quàm venirent quidam à Jacobo, cum Gentibus edebat: cùm autem veniſſent, ſubtrahebat, & ſegregabat ſe, timens eos, qui ex circumciſione erant.

13. Et ſimulationi ejus conſenſerunt ceteri Judæi, ita ut & Barnabas duceretur ab eis in illam ſimulationem.

14. Sed cùm vidiſſem quòd non rectè ambularent ad veritatem Evangelii, dixi Cephæ coram omnibus: Si tu, cùm Judæus ſis, gentiliter vivis, & non Judaicè: quomodo Gentes cogis Judaizare?

15. Nos natura Judæi, & non ex Gentibus peccatores.

16. Scientes autem quòd non juſtificatur homo ex operibus legis, niſi per fidem Jeſu Chriſti: & nos in Chriſto Jeſu credimus, ut juſtificemur ex fide Chriſti, & non ex operibus legis: ‖ propter quod ex operibus legis non juſtificabitur omnis caro.

‖ *Rom.* 3. 20.

17. Quòd ſi quærentes juſtificari in Chriſto, inventi ſumus & ipſi peccatores, numquid Chriſtus peccati miniſter eſt? Abſit.

18. Si enim quæ deſtruxi, iterùm hæc ædifico: prævaricatorem me conſtituo.

19. Ego enim per legem, legi mortuus ſum, ut Deo vivam: Chriſto confixus ſum cruci.

20. Vivo autem, jam non ego: vivit verò in me Chriſtus. Quòd autem nunc vivo in carne: in fide vivo filii Dei, qui dilexit me, & tradidit ſemetipſum pro me.

21. Non abjicio gratiam Dei. Si enim per legem juſtitia, ergo gratis Chriſtus mortuus eſt.

CAPUT III.

Sicut Abrahæ, ita & poſteris, non ex legis operibus, ſed ex fide in Chriſtum datus eſt Spiritus ſanctus: ſubditi autem legi, cùm nemo præſtet legem, maledicti ſunt: ſed hanc maledictionem Chriſtus in ſe ſuſcipiens, nos ab ea liberavit: promiſſiones verò factæ Abrahæ per fidem complentur; licèt interim lex tamquam pedagogus data fuerit, quæ non poterat juſtificare.

1. O Inſenſati Galatæ, quis vos faſcinavit non obedire veritati, ante quorum oculos Jeſus Chriſtus præſcriptus eſt, in vobis crucifixus?

2. Hoc ſolum à vobis volo diſcere: Ex operibus legis Spiritum accepiſtis, an ex auditu fidei?

3. Sic ſtulti eſtis, ut cùm ſpiritu cœperitis, nunc carne conſummemini?

4. Tanta paſſi eſtis ſine cauſa? ſi tamen ſine cauſa.

5. Qui ergo tribuit vobis Spiritum, & operatur virtutes in vobis: ex operibus legis, an ex auditu fidei?

6. Sicut ſcriptum eſt: ‖ Abraham credidit Deo, & reputatum eſt illi ad juſtitiam. ‖ *Gen.* 15. 6. *Rom.* 4. 3. *Jac.* 2. 23.

7. Cognoſcite ergo, quia qui ex fide ſunt, ii ſunt filii Abrahæ.

8. Providens autem Scriptura, quia ex fide juſtificat Gentes Deus, prænuntiavit Abrahæ: ‖ Quia benedicentur in te omnes Gentes. ‖ *Gen.* 12. 3. *Eccli.* 44. 20.

9. Igitur qui ex fide ſunt, benedicentur cum fideli Abraham.

10. Quicumque enim ex operibus legis ſunt, ſub maledicto ſunt. Scriptum eſt enim: ‖ Maledictus omnis, qui non permanſerit in omnibus, quæ ſcripta ſunt in Libro legis, ut faciat ea. ‖ *Deut.* 27. 26.

11. Quoniam autem in lege nemo juſtificatur apud Deum, manifeſtum eſt: ‖ quia juſtus ex fide vivit. ‖ *Hebr.* 10. 38. *Rom.* 1. 17.

12. Lex autem non eſt ex fide, ſed, ‖ Qui fecerit ea, vivet in illis. ‖ *Levit.* 18. 5.

13. Chriſtus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum: quia ſcriptum eſt: ‖ Maledictus omnis qui pendet in ligno: ‖ *Deut.* 21. 23.

14. ut in Gentibus benedictio Abrahæ fieret in Chriſto Jeſu, ut pollicitationem Spiritus accipiamus per fidem.

15. Fratres (ſecundùm hominem dico) ‖ tamen hominis confirmatum teſtamentum nemo ſpernit, aut ſuperordinat. ‖ *Hebr.* 9. 17.

16. ‡ Abrahæ dictæ ſunt promiſſiones, & ſemini ejus. Non dicit: Et ſeminibus quaſi in multis: ſed quaſi in uno: Et ſemini tuo, qui eſt Chriſtus. ‡ DOM. 13. POST PENTEC.

17. Hoc autem dico, teſtamentum confirmatum à Deo, quæ poſt quadringentos & triginta annos facta eſt Lex, non irritum facit ad evacuandam promiſſionem.

18. Nam

18. Nam ſi ex lege hæreditas, jam non ex promiſſione. Abrahæ autem per repromiſſionem donavit Deus.

19. Quid igitur lex? Propter tranſgreſſiones poſita eſt donec veniret ſemen, cui promiſerat, ordinata per angelos in manu mediatoris.

20. Mediator autem unius non eſt: Deus autem unus eſt.

21. Lex ergo adverſus promiſſa Dei? Abſit. Si enim data eſſet lex, quæ poſſet vivificare, verè ex lege eſſet juſtitia.

|| Rom.3.9. 22. || Sed concluſit Scriptura omnia ſub peccato, ut promiſſio ex fide Jeſu Chriſti daretur credentibus. ▲

23. Priùs autem quàm veniret fides, ſub lege cuſtodiebamur concluſi in eam fidem, quæ revelanda erat.

24. Itaque lex pædagogus noſter fuit in Chriſto, ut ex fide juſtificemur.

25. At ubi venit fides, jam non ſumus ſub pædagogo.

26. Omnes enim filii Dei eſtis per fidem, quæ eſt in Chriſto Jeſu.

|| Rom.6.3. 27. || Quicumque enim in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis.

28. Non eſt Judæus, neque Græcus: non eſt ſervus, neque liber: non eſt maſculus, neque fœmina. Omnes enim vos unum eſtis in Chriſto Jeſu.

29. Si autem vos Chriſti: ergo ſemen Abrahæ eſtis, ſecundùm promiſſionem hæredes.

CAPUT IV.

Ante Chriſtum natum, Judæi, in modum hæredis adhuc parvuli, ſub lege continebantur, tamquam ſub tutore: conatur autem eos à legis ſervitute revocare, cùm fide acceperint filiorum adoptionem, commemorans quanto fervore ipſum ac prædicationem ipſius anteà acceperant: & ſimul ad hoc typum adferens de duobus Abrahæ filiis, duo teſtamenta deſignantibus, per quod docet legis æmulatores à Chriſti hæreditate ejiciendos.

‡ Dom. infra Octav. Nativ. Domini, & in vig. Epiph.

1. DIco autem ‡: Quanto tempore hæres parvulus eſt, nihil differt à ſervo, cùm ſit dominus omnium:

2. ſed ſub tutoribus, & actoribus eſt, uſque ad præfinitum tempus à patre:

3. ita & nos cùm eſſemus parvuli, ſub elementis mundi eramus ſervientes.

4. At ubi venit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum, factum ex muliere, factum ſub lege,

5. ut eos, qui ſub lege erant, redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus.

6. Quoniam autem eſtis filii, miſit Deus Spiritum filii ſui in corda veſtra clamantem: Abba, Pater.

7. Itaque jam non eſt ſervus, ſed filius. Quòd ſi filius: & hæres per Deum. ▲

8. Sed tunc quidem ignorantes Deum, iis, qui natura non ſunt dii, ſerviebatis.

9. Nunc autem cùm cognoveritis Deum, imò cogniti ſitis à Deo: quomodo convertimini iterùm ad infirma, & egena elementa, quibus denuò ſervire vultis.

10. Dies obſervatis, & menſes, & tempora, & annos.

11. Timeo vos, ne fortè ſine cauſa laboraverim in vobis.

12. Eſtote ſicut ego, quia & ego ſicut vos: fratres, obſecro vos: Nihil me læſiſtis.

13. Scitis autem quia per infirmitatem carnis evangelizavi vobis jampridem: & tentationem veſtram in carne mea

14. non ſpreviſtis, neque reſpuiſtis: ſed ſicut Angelum Dei excepiſtis me, ſicut Chriſtum Jeſum.

15. Ubi eſt ergo beatitudo veſtra? Teſtimonium enim perhibeo vobis, quia, ſi fieri poſſet, oculos veſtros eruiſſetis, & dediſſetis mihi.

16. Ergo inimicus vobis factus ſum, verum dicens vobis?

17. Æmulantur vos non benè: ſed excludere vos volunt, ut illos æmulemini.

18. Bonum autem æmulamini in bono ſemper: & non tantùm cùm præſens ſum apud vos.

19. Filioli mei, quos iterùm parturio, donec formetur Chriſtus in vobis.

20. Vellem autem eſſe apud vos modò, & mutare vocem meam: quoniam confundor in vobis.

21. Dicite mihi qui ſub lege vultis eſſe, legem non legiſtis?

22. ‡ Scriptum eſt enim: Quoniam Abraham duos filios habuit, || unum de ancilla, || & unum de libera. ‡ Dom.4. Quadr. || Gen.16.15 || Gen.21.2.

23. Sed qui de ancilla, ſecundùm carnem natus eſt: qui autem de libera, per repromiſſionem:

24. quæ ſunt per allegoriam dicta. Hæc enim ſunt duo teſtamenta. Unum quidem in monte Sina, in ſervitutem generans: quæ eſt Agar:

25. Sina enim mons eſt in Arabia, qui conjunctus eſt ei, quæ nunc eſt Jeruſalem, & ſervit cum filiis ſuis.

26. Illa autem, quæ ſursùm eſt Jeruſalem, libera eſt, quæ eſt mater noſtra.

27. Scriptum eſt enim: || Lætare ſterilis, quæ non paris: erumpe, & clama, quę non parturis: quia multi filii deſertæ, magis quàm ejus, quæ habet virum. || Iſai.54.1.

28. || Nos autem fratres ſecundùm Iſaac, promiſſionis filii ſumus. || Rom.9.8.

29. Sed quomodo tunc is, qui ſecundùm carnem natus fuerat, perſequebatur eum, qui ſecundùm ſpiritum: ita & nunc.

30. Sed quid dicit Scriptura? || Ejice ancillam, & filium ejus: non enim hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ. || Gen. 21 10.

31. Itaque, fratres, non ſumus ancillæ filii, ſed liberæ: qua libertate Chriſtus nos liberavit. ▲

CAPUT V.

Qui legis operibus juſtificari cupit, expers eſt fructus Chriſti, in quo nec prodeſt circumciſio, nec præputium, ſed fides viva: hortatur ergo ut caveant à ſeductoribus, ſtudeantque mutuæ dilectioni; caro autem ſemper repugnans ſpiritui, trahit ad carnis opera, quæ ſeparant à regno cælorum: ſpiritus autem adfert fructus quibus illud conſequimur, etiam ſi legis opera non præſtemus.

1. STate, & nolite iterùm jugo ſervitutis contineri.

2. || Ecce ego Paulus dico vobis: quoniam ſi circumcidamini, Chriſtus vobis nihil proderit. || Act.15.1.

3. Teſtificor autem rursùs omni homini cir-

curcidenti ſe, quoniam debitor eſt univerſæ legis faciendæ.

4. Evacuati eſtis à Chriſto, qui in lege juſtificamini: à gratia excidiſtis.

5. Nos enim ſpiritu ex fide, ſpem juſtitiæ expectamus.

6. Nam in Chriſto Jeſu neque circumciſio aliquid valet, neque præputium: ſed fides, quæ per charitatem operatur.

7. Currebatis benè: quis vos impedivit veritati non obedire?

8. Perſuaſio hæc non eſt ex eo, qui vocat vos.

|| 1. Cor. 5. 6. 9. || Modicum fermentum totam maſſam corrumpit.

10. Ego confido in vobis in Domino, quòd nihil aliud ſapietis: qui autem conturbat vos, portabit judicium, quicumque eſt ille.

11. Ego autem, fratres, ſi circumciſionem adhuc prædico: quid adhuc perſecutionem patior? Ergo evacuatum eſt ſcandalum crucis.

12. Utinam & abſcindantur qui vos conturbant.

13. Vos enim in libertatem vocati eſtis fratres: tantùm ne libertatem in occaſionem detis carnis, ſed per charitatem Spiritus ſervite invicem.

14. Omnis enim lex in uno ſermone impletur: || Diliges proximum tuum ſicut teipſum.

|| Levit. 19. 18. Matth. 22. 39. Rom. 13. 8. || 1. Petr. 2. 11. ‡ Dom. 14. post Pentec.

15. Quòd ſi invicem mordetis, & comeditis: videte ne ab invicem conſumamini.

16. Dico autem: || ‡ Spiritu ambulate, & deſideria carnis non perficietis.

17. Caro enim concupiſcit adversùs ſpiritum: ſpiritus autem adversùs carnem: hæc enim ſibi invicem adverſantur: ut non quæcumque vultis, illa faciatis.

18. Quòd ſi ſpiritu ducimini, non eſtis ſub lege.

19. Manifeſta ſunt autem opera carnis: quæ ſunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria,

20. idolorum ſervitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, diſſenſiones, ſectæ,

21. invidiæ, homicidia, ebrietates, comeſſationes, & his ſimilia: quæ prædico vobis, ſicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non conſequentur.

22. Fructus autem Spiritus, eſt: charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas,

23. manſuetudo, fides, modeſtia, continentia, caſtitas. Adversùs hujuſmodi non eſt lex.

24. Qui autem ſunt Chriſti, carnem ſuam crucifixerunt cum vitiis & concupiſcentiis. A

‡ Dom. 15. post Pentec. 25. ‡ Si ſpiritu vivimus, ſpiritu & ambulemus.

26. Non efficiamur inanis gloriæ cupidi, invicem provocantes, invicem invidentes.

CAPUT VI.

Cum humilitate juvandus eſt proximus, nec aliorum laudes curandæ; ſemperque benè operandum eſt, ut tempore ſuo metamus vitam æternam: rurſum monet ut caveant à ſeductoribus, qui cùm legem ſuadeant, ipſi illam non obſervant: Paulus autem in ſolo Chriſto crucifixo gloriatur, ad quem nec circumciſio, nec præputium quidquam faciunt.

1. FRatres, & ſi præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui ſpirituales eſtis, hujuſmodi inſtruite in ſpiritu lenitatis, conſiderans te ipſum, ne & tu tenteris.

2. Alter alterius onera portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti.

3. Nam ſi quis exiſtimat ſe aliquid eſſe, cùm nihil ſit, ipſe ſe ſeducit.

4. Opus autem ſuum probet unuſquiſque, & ſic in ſemetipſo tantùm gloriam habebit, & non in altero.

5. || Unuſquiſque enim onus ſuum portabit. || 1. Cor. 3. 8.

6. Communicet autem is, qui catechizatur verbo, ei, qui ſe catechizat, in omnibus bonis.

7. Nolite errare: Deus non irridetur.

8. Quæ enim ſeminaverit homo, hæc & metet. Quoniam qui ſeminat in carne ſua, de carne & metet corruptionem: qui autem ſeminat in ſpiritu, de ſpiritu metet vitam æternam.

9. || Bonum autem facientes, non deficiamus: tempore enim ſuo metemus non deficientes. || 2. Theſſ. 3. 13.

10. Ergo dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maximè autem ad domeſticos fidei. A

11. ‡ Videte qualibus litteris ſcripſi vobis mea manu. ‡ Suscept. S. Crucis Paris.

12. Quicumque enim volunt placere in carne, hi cogunt vos circumcidi, tantùm ut crucis Chriſti perſecutionem non patiantur.

13. Neque enim qui circumciduntur, legem cuſtodiunt: ſed volunt vos circumcidi, ut in carne veſtra glorientur.

14. ‡ Mihi autem abſit gloriari, niſi in cruce Domini noſtri Jeſu Chriſti: per quem mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo. A ‡ Sanct. Franc. Confess.

15. In Chriſto enim Jeſu neque circumciſio aliquid valet, neque præputium, ſed nova creatura.

16. Et quicumque hanc regulam ſecuti fuerint, pax ſuper illos, & miſericordia, & ſuper Iſrael Dei.

17. De cætero nemo mihi moleſtus ſit: ego enim ſtigmata Domini Jeſu in corpore meo porto.

18. Gratia Domini noſtri Jeſu Chriſti, cum ſpiritu veſtro, fratres. Amen. A

EPISTOLA
B. PAULI APOSTOLI
AD EPHESIOS.

ROMÆ ſcripta eſt ex vinculis, quorum ter meminit, capite nempe 3. & 4. atque ultimo: per Tychicum Diaconum tranſmiſſa, cujus in fine mentio eſt: circa annum, ut opinamur, Æræ vulgaris 62. à Chriſti morte 29. Hanc ſub nomine Epiſtolæ ad Laodicenſes à Marcione fuiſſe venditatam, Tertullianus & Epiphanius indicant, quod ex fide hujus Eccleſiæ fuiſſe factum credibile eſt. Quid enim hoc ad Marcionis cauſam? Notandum enim in antiquis, ut ex Baſilio lib. 2. contra Eunomium, & ex Hieronymo in hanc Epiſtolam, apparet, generatim inſcriptam fuiſſe. Τοῖς ἁγίοις τοῖς οὖσι, καὶ πιστοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. *Vel, ut in litterarum encyclicarum inſcriptione fieri ſolebat,* Sanctis qui ſunt . . . . & fidelibus in Chriſto Jeſu: *ut ita ab Epheſo, quò ipſam quaſi ad Aſiæ Metropolim primùm miſſam veriſimile eſt, ad ceteras ejuſdem provinciæ civitates, adſcriptis cujuſque nominibus tranſmitteretur, & ad eas etiam quas Paulus ipſe numquam viderat, ut de Laodicenſibus patet Coloſs. 2.1.*

Hujus epiſtolæ, præſertim primis capitibus implexus & involutus eſt ſermo, ſenſuſque obſcurus & explicatu difficilis, rerum nimirùm ſublimitatem adæquans verbis ſublimioribus, quàm ulla umquam habuit humana lingua.

CAPUT PRIMUM.

Deum benedicit Apoſtolus, qui prædeſtinatos plurimis, iiſque maximis per Chriſtum Filium affecit beneficiis: agitque Deo gratias ob fidem ac dilectionem Epheſiorum erga proximos, orans ut perfectam adipiſcantur ſapientiam: oſtendens etiam Chriſti à mortuis ſuſcitati exaltationem, qui conſtitutus eſt caput ſuper omnem Eccleſiam.

1\. PAULUS Apoſtolus Jeſu Chriſti per voluntatem Dei, omnibus ſanctis, qui ſunt Epheſi, & fidelibus in Chriſto Jeſu.

2\. Gratia vobis, & pax à Deo Patre noſtro, & Domino Jeſu Chriſto.

‖ 2.Cor.1.3. 1.Petr.1.3. 3. ‖ Benedictus Deus & Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui benedixit nos in omni benedictione ſpirituali in cœleſtibus in Chriſto,

4\. Sicut elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem, ut eſſemus ſancti & immaculati in conſpectu ejus in charitate.

5\. Qui prædeſtinavit nos in adoptionem filiorum per Jeſum Chriſtum in ipſum, ſecundùm propoſitum voluntatis ſuæ,

6\. in laudem gloriæ gratiæ ſuæ, in qua gratificavit nos in dilecto filio ſuo.

7\. In quo habemus redemptionem per ſanguinem ejus, remiſſionem peccatorum, ſecundùm divitias gratiæ ejus,

8\. quæ ſuperabundavit in nobis in omni ſapientia, & prudentia:

9\. ut notum faceret nobis ſacramentum voluntatis ſuæ, ſecundùm beneplacitum ejus, quod propoſuit in eo,

10\. in diſpenſatione plenitudinis temporum, inſtaurare omnia in Chriſto, quæ in cœlis, & quæ in terra ſunt, in ipſo:

11\. In quo etiam & nos ſorte vocati ſumus, prædeſtinati ſecundùm propoſitum ejus, qui operatur omnia ſecundùm conſilium voluntatis ſuæ:

12\. ut ſimus in laudem gloriæ ejus nos, qui antè ſperavimus in Chriſto:

13\. In quo & vos, cùm audiſſetis verbum veritatis, (Evangelium ſalutis veſtræ) in quo & credentes ſignati eſtis Spiritu promiſſionis ſancto,

14\. qui eſt pignus hæreditatis noſtræ, in redemptionem acquiſitionis, in laudem gloriæ ipſius.

15\. Propterèa & ego audiens fidem veſtram, quæ eſt in Domino Jeſu, & dilectionem in omnes ſanctos,

16\. non ceſſo gratias agens pro vobis, memoriam veſtri faciens in orationibus meis:

17\. ut Deus, Domini noſtri Jeſu Chriſti pater gloriæ, det vobis ſpiritum ſapientiæ & revelationis, in agnitione ejus,

18\. illuminatos oculos cordis veſtri, ut ſciatis quæ ſit ſpes vocationis ejus, & quæ divitiæ gloriæ hæreditatis ejus in ſanctis,

19\. & quæ ſit ſupereminens magnitudo
virtutis ejus in nos, qui credimus ‖ ſecun- ‖ Infr.3.7.
dùm operationem potentiæ virtutis ejus,

20\. quam operatus eſt in Chriſto, ſuſcitans illum à mortuis, & conſtituens ad dexteram ſuam in cœleſtibus:

21\. ſupra omnem principatum & poteſtatem, & virtutem, & dominationem, & omne nomen, quod nominatur non ſolùm in hoc ſæculo, ſed etiam in futuro.

22\. ‖ Et omnia ſubjecit ſub pedibus ejus: ‖ Pſal.8.8.
& ipſum dedit caput ſupra omnem Eccleſiam,

23\. quæ eſt corpus ipſius, & plenitudo ejus, qui omnia in omnibus adimpletur.

CAPUT II.

Peccatis anteà mortui per Chriſtum vivificati ſunt, non ſuis operibus, ſed gratis per fidem: oſtendit Gentes quæ priùs alienæ erant à Dei promiſſionibus, jam per Chriſtum & fidem, quæ Dei donum eſt, factas eſſe ſanctorum concives, idemque habere fundamentum cum Patriarchis ac Prophetis.

Coloſ. 2. 13. 1. ET vos, cùm eſſetis mortui delictis, & peccatis veſtris,

2. in quibus aliquando ambulaſtis ſecundùm ſæculum mundi hujus, ſecundùm principem poteſtatis aeris hujus, ſpiritus, qui nunc operatur in filios diffidentiæ,

3. in quibus & nos omnes aliquando converſati ſumus in deſideriis carnis noſtræ, facientes voluntatem carnis, & cogitationum, & eramus natura filii iræ, ſicut & ceteri:

4. Deus autem, qui dives eſt in miſericordia, propter nimiam charitatem ſuam, qua dilexit nos,

5. & cùm eſſemus mortui peccatis, convivificavit nos in Chriſto, (cujus gratia eſtis ſalvati)

6. & conreſuſcitavit, & conſedere fecit in cœleſtibus in Chriſto Jeſu:

7. ut oſtenderet in ſæculis ſupervenientibus abundantes divitias gratiæ ſuæ in bonitate ſuper nos in Chriſto Jeſu.

8. Gratia enim eſtis ſalvati per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donum eſt;

9. non ex operibus, ut ne quis glorietur.

10. Ipſius enim ſumus factura, creati in Chriſto Jeſu in operibus bonis, quæ præparavit Deus ut in illis ambulemus.

11. Propter quod memores eſtote, quòd aliquando vos Gentes in carne, qui dicimini præputium ab ea, quæ dicitur circumciſio in carne, manu facta:

12. quia eratis illo in tempore ſine Chriſto, alienati à converſatione Iſrael, & hoſpites teſtamentorum, promiſſionis ſpem non habentes, & ſine Deo in hoc mundo.

13. Nunc autem in Chriſto Jeſu vos, qui aliquando eratis longè, facti eſtis propè in ſanguine Chriſti.

14. Ipſe enim eſt pax noſtra, qui fecit utraque unum, & medium parietem maceriæ ſolvens, inimicitias in carne ſua:

15. legem mandatorum decretis evacuans, ut duos condat in ſemetipſo in unum novum hominem, faciens pacem,

16. & reconciliet ambos in uno corpore Deo per crucem, interficiens inimicitias in ſemetipſo.

17. Et veniens evangelizavit pacem vobis, qui longè fuiſtis, & pacem iis, qui propè.

‖ Rom. 5. 2. 18. ‖ Quoniam per ipſum habemus acceſſum ambo in uno Spiritu ad Patrem.

‡ S. Thomæ Apoſt. 19. Ergo ‡ jam non eſtis hoſpites, & advenæ: ſed eſtis cives ſanctorum, & domeſtici Dei:

20. ſuperædificati ſuper fundamentum Apoſtolorum, & Prophetarum, ipſo ſummo angulari lapide Chriſto Jeſu:

21. in quo omnis ædificatio conſtructa creſcit in templum ſanctum in Domino.

22. in quo & vos coædificamini in habitaculum Dei in Spiritu. A

CAPUT III.

Paulus docuit hoc myſterium, Prophetis & Apoſtolis revelatum, quòd Gentes eſſent per Chriſtum participes promiſſionum Dei; quem orat ut ſpiritu corroborentur, & in charitate radicati, ad plenum in divinis myſteriis edoceantur.

1. HUjus rei gratia, ego Paulus vinctus Chriſti Jeſu, pro vobis Gentibus,

2. ſi tamen audiſtis diſpenſationem gratiæ Dei, quæ data eſt mihi in vobis:

3. quoniam ſecundùm revelationem notum mihi factum eſt ſacramentum, ſicut ſuprà ſcripſi in brevi:

4. prout poteſtis legentes intelligere prudentiam meam in myſterio Chriſti:

5. quod aliis generationibus non eſt agnitum filiis hominum, ſicut nunc revelatum eſt ſanctis Apoſtolis ejus, & Prophetis in Spiritu,

6. Gentes eſſe cohæredes, & concorporales, & comparticipes promiſſionis ejus in Chriſto Jeſu per Evangelium:

7. cujus factus ſum miniſter ſecundùm donum gratiæ Dei, quæ data eſt mihi ‖ ſecundùm operationem virtutis ejus. ‖ Sup. 1. 19.

8. ‖ Mihi omnium ſanctorum minimo data eſt gratia hæc, in Gentibus evangelizare ‖ 1. Cor. 15. 9.
inveſtigabiles divitias Chriſti,

9. & illuminare omnes, quæ ſit diſpenſatio ſacramenti abſconditi à ſæculis in Deo, qui omnia creavit.

10. Ut innoteſcat principatibus, & poteſtatibus in cœleſtibus per Eccleſiam, multiformis ſapientia Dei,

11. ſecundùm præfinitionem ſæculorum, quam fecit in Chriſto Jeſu Domino noſtro:

12. in quo habemus fiduciam, & acceſſum in confidentia per fidem ejus.

13. Propter quod ‡ peto ne deficiatis in tribulationibus meis pro vobis: quæ eſt gloria veſtra. ‡ Dom. 16 poſt Pentec.

14. Hujus rei gratia flecto genua mea ad Patrem Domini noſtri Jeſu Chriſti,

15. ex quo omnis paternitas in cœlis, & in terra nominatur,

16. ut det vobis ſecundùm divitias gloriæ ſuæ virtute corroborari per Spiritum ejus in interiorem hominem,

17. Chriſtum habitare per fidem in cordibus veſtris: in charitate radicati, & fundati,

18. ut poſſitis comprehendere cum omnibus ſanctis, quæ ſit latitudo, & longitudo, & ſublimitas, & profundum:

19. ſcire etiam ſupereminentem ſcientiæ charitatem Chriſti, ut impleamini in omnem plenitudinem Dei.

20. Ei autem, qui potens eſt omnia facere ſuperabundanter quàm petimus, aut intelligimus, ſecundùm virtutem, quæ operatur in nobis:

21. Ipſi gloria in Eccleſia, & in Chriſto Jeſu in omnes generationes ſæculi ſæculorum. Amen. A

CAPUT IV.

Ad unitatem ſpiritus hortatur, oſtendens Chriſtum diverſa de diverſis dediſſe chariſmata, & ad ſui corporis ædificationem varios in Eccleſia inſtituiſſe ordines ad finem uſque mundi: monet igitur ut exuto veteri homine novum induant, utriuſque partes explicans: rurſumque monet ut in hoc corpore manentes, ſeparentur ab iis qui mente excæcati ſequuntur effrænè carnis deſideria, & novos induant mores damnatis prioribus.

‡ Dom. 17. post Pent. ‖ 1. Cor. 7. 27. Philip. 1. 27.

1. OBſecro ‡ itaque vos ego vinctus in Domino, ‖ ut dignè ambuletis vocatione, qua vocati eſtis,

2. cum omni humilitate, & manſuetudine, cum patientia, ſupportantes invicem in charitate,

‖ Rom. 12. 10.

3. ‖ ſoliciti ſervare unitatem Spiritus in vinculo pacis.

4. Unum corpus, & unus Spiritus, ſicut vocati eſtis in una ſpe vocationis veſtræ.

5. Unus Dominus, nna fides, unum baptiſma.

Mal. 2. 10.

6. ‖ Unus Deus & Pater omnium, qui eſt ſuper omnes, & per omnia, & in omnibus nobis. A

‖ Rom. 12. 3. 1. Cor. 12. 11. 2. Cor. 10. 13. ‡ In Vigil. Aſcens. & in Feſto SS. Apoſt. Simonis et Jud. ‖ Pſal. 67. 19.

7. ‖ ‡ Unicuique autem noſtrum data eſt gratia, ſecundùm menſuram donationis Chriſti

8. Propter quod dicit: ‖ Aſcendens in altum captivam duxit captivitatem: dedit dona hominibus.

9. Quòd autem aſcendit, quid eſt, niſi quia & deſcendit primùm in inferiores partes terræ?

10. Qui deſcendit, ipſe eſt & qui aſcendit ſuper omnes cœlos, ut impleret omnia.

‖ 1. Cor. 12. 28.

11. Et ipſe dedit quoſdam qnidem ‖ Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios verò Evangeliſtas, alios autem paſtores, & doctores,

12. ad conſummationem ſanctorum in opus miniſterii, in ædificationem corporis Chriſti:

13. donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionis filii Dei, in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti: A

14. ut jam non ſimus parvuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in aſtutia ad circumventionem erroris.

15. Veritatem autem facientes in charitate, creſcamus in illo per omnia, qui eſt caput Chriſtus:

16. ex quo totum corpus compactum, & connexum per omnem juncturam ſubminiſtrationis, ſecundùm operationem in menſuram uniuſcujuſque membri, augmentum corporis facit in ædificationem ſui in charitate.

‖ Rom. 1. 21

17. ‖ Hoc igitur dico, & teſtificor in Domino, ut jam non ambuletis, ſicut & Gentes ambulant in vanitate ſenſus ſui,

18. tenebris obſcuratum habentes intellectum, alienati à vita Dei, per ignorantiam quæ eſt in illis, propter cæcitatem cordis ipſorum,

19. qui deſperantes, ſemetipſos tradiderunt impndicitiæ, in operationem immunditiæ omnis, in avaritiam.

20. Vos autem non ita didiciſtis Chriſtum,

21. ſi tamen illum audiſtis, & in ipſo edocti eſtis, ſicut eſt veritas in Jeſu,

22. ‖ deponere vos ſecundùm priſtinam converſationem veterem hominem, qui corrumpitur ſecundùm deſideria erroris. ‖ Col. 3. 8.

23. ‖ ‡ Renovamini autem ſpiritu mentis veſtræ, ‖ Rom. 6. 4. ‡ Dom. 19. post Pentec.

24. ‖ & induite novum hominem, qui ſecundùm Deum creatus eſt in juſtitia, & ſanctitate veritatis. ‖ Coloſs. 3. 12.

25. ‖ Propter quod deponentes mendacium, loquimini veritatem unuſquiſque cum proximo ſuo: quoniam ſumus invicem membra. ‖ 1. Pet. 2. 1. Zach. 8. 16.

26. ‖ Iraſcimini, & nolite peccare: ſol non occidat ſuper iracundiam veſtram. ‖ Pſal. 4. 5.

27. Nolite locum dare diabolo:

28. ‖ qui furabatur, jam non furetur: magis autem laboret, operando manibus ſuis quod bonum eſt, ut habeat unde tribuat neceſſitatem patienti. A ‖ Jacob 4. 7

29. Omnis ſermo malus ex ore veſtro non procedat: ſed ſi quis bonus ad ædificationem fidei, ut det gratiam audientibus.

30. Et nolite contriſtare ſpiritum ſanctum Dei: in quo ſignati eſtis in diem redemptionis.

31. Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blaſphemia tollatur à vobis cum omni malitia.

32. ‖ Eſtote autem invicem benigni, miſericordes, donantes invicem, ſicut & Deus in Chriſto donavit vobis. ‖ Col. 3. 13.

CAPUT V.

Hortatur ut Chriſtum imitentur, longè ſeparati ab omni vitio ac ſcelere, & redimentes tempus, aſſumant ſpiritualia, quæ tradit, exercitia: uxores vult ſubditas eſſe viris, viros autem diligere uxores, ſicut Chriſtus dilexit Eccleſiam.

1. EStote ‡ ergo imitatores Dei, ſicut filii chariſſimi, ‡ Dom. 3. Quadr.

2. ‖ & ambulate in dilectione, ſicut & Chriſtus dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis oblationem, & hoſtiam Deo in odorem ſuavitatis. ‖ Joan. 13. 14. & 15. 12. 1. Joan. 4. 21.

3. ‖ Fornicatio autem, & omnis immunditia, aut avaritia nec nominetur in vobis, ſicut decet ſanctos: ‖ Col. 3. 5.

4. aut turpitudo, aut ſtultiloquium, aut ſcurrilitas, quæ ad rem non pertinet; ſed magis gratiarum actio.

5. Hoc enim ſcitote intelligentes, quòd omnis fornicator, aut immundus, aut avarus, quod eſt idolorum ſervitus, non habet hæreditatem in regno Chriſti, & Dei.

6. ‖ Nemo vos ſeducat inanibus verbis: propter hæc enim venit ira Dei in filios diffidentiæ. ‖ Matth. 24. 4. Mar. 13. 5. Luc. 21. 8. 2 Theſ. 2. 3

7. Nolite ergo effici participes eorum.

8. Eratis enim aliquando tenebræ: nunc autem lux in Domino. Ut filii lucis ambulate:

9. fructus enim lucis eſt in omni bonitate, & juſtitia, & veritate: A

10. probantes quid ſit beneplacitum Deo:

11. & nolite communicare operibus infructuoſis tenebrarum, magis autem redarguite.

12. Quæ enim in occulto fiunt ab ipſis, turpe eſt & dicere.

13. Omnia autem, quæ arguuntur, à lumine manifeſtantur: omne enim, quod manifeſtatur, lumen eſt.

14. Propter quod dicit: Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Chriſtus.

‡ Dom. 20. poſt Pentec. ‖ Coloſ. 4. 5.

15. ‡ Videte itaque fratres, quomodo cautè ambuletis: ‖ non quaſi inſipientes,

16. ſed ut ſapientes: redimentes tempus, quoniam dies mali ſunt.

‖ Rom. 12. 2. 1. Theſ. 4. 3.

17. ‖ Propterea nolite fieri imprudentes: ſed intelligentes quæ ſit voluntas Dei.

18. Et nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria: ſed implemini Spiritu ſancto,

19. loquentes vobiſmetipſis in pſalmis, & hymnis, & canticis ſpiritualibus, cantantes, & pſallentes in cordibus veſtris Domino,

20. gratias agentes ſemper pro omnibus, in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti Deo & Patri,

21. ſubjecti invicem in timore Chriſti.

‡ Pro Sponso & Sponsa. ‖ Gen. 3. 16. Col. 3. 18. 1. Petr. 3. 1. ‖ 1. Cor. 11. 3.

22. ‡ ‖ Mulieres viris ſuis ſubditæ ſint, ſicut Domino:

23. ‖ quoniam vir caput eſt mulieris: ſicut Chriſtus caput eſt Eccleſiæ: Ipſe, ſalvator corporis ejus.

24. Sed ſicut Eccleſia ſubjecta eſt Chriſto, ita & mulieres viris ſuis in omnibus.

‖ Col. 3. 19.

25. ‖ Viri diligite uxores veſtras, ſicut & Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſeipſum tradidit pro ea,

26. ut illam ſanctificaret, mundans lavacro aquæ in verbo vitæ,

27. ut exhiberet ipſe ſibi glorioſam Eccleſiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid hujuſmodi, ſed ut ſit ſancta & immaculata.

28. Ita & viri debent diligere uxores ſuas ut corpora ſua. Qui ſuam uxorem diligit, ſeipſum diligit.

29. Nemo enim umquam carnem ſuam odio habuit: ſed nutrit, & fovet eam, ſicut & Chriſtus Eccleſiam:

30. quia membra ſumus corporis ejus, de carne ejus, & de oſſibus ejus.

‖ Gen. 2. 24. Matt. 19. 5. Marc. 10. 7. ‖ 1. Cor. 6. 16.

31. ‖ Propter hoc relinquet homo patrem, & matrem ſuam, & adhærebit uxori ſuæ: & ‖ erunt duo in carne una.

32. Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico in Chriſto & in Eccleſia.

33. Verumtamen & vos ſinguli, unuſquiſque uxorem ſuam ſicut ſeipſum diligat: uxor autem timeat virum ſuum. ▲

CAPUT VI.

Filii parentibus, ſervique dominis obediant: rurſumque parentes erga filios, & domini erga ſervos ſui memores ſint officii: monet Dei armaturam, cujus partes explicat, induendam, ad reſiſtendum ſpiritualibus inimicis, petens etiam ut pro ſe orent.

1. Filii, obedite parentibus veſtris in Domino: hoc enim juſtum eſt.

‖ Exod. 20. 12. Deut. 5. 16. Eccli. 3. 9. Matth. 15. 4. Marc. 7. 10. Col. 3. 20.

2. ‖ Honora patrem tuum, & matrem tuam, quod eſt mandatum primum in promiſſione:

3. ut benè ſit tibi, & ſis longævus ſuper terram.

4. Et vos patres nolite ad iracundiam provocare filios veſtros: ſed educate illos in diſciplina, & correptione Domini.

‖ Col. 3. 22. Tit. 2. 9. 1. Pet. 2. 18.

5. ‖ Servi obedite dominis carnalibus cum timore, & tremore, in ſimplicitate cordis veſtri, ſicut Chriſto:

6. non ad oculum ſervientes, quaſi hominibus placentes, ſed ut ſervi Chriſti, facientes voluntatem Dei ex animo,

7. cum bona voluntate ſervientes, ſicut Domino, & non hominibus:

8. ſcientes quoniam unuſquiſque quodcumque fecerit bonum, hoc recipiet à Domino, ſive ſervus, ſive liber.

‖ Deut. 10. 17. 2. Par. 19. 7. Job 34. 19. Sap. 6. 8. Eccli. 35. 15. Act. 10. 34. Rom. 2. 11. Col. 3. 25. 1. Pet. 1. 17. ‡ Dom. 21. poſt Pentec.

9. Et vos domini eadem facite illis, remittentes minas: ſcientes quia & illorum, & veſter Dominus eſt in cœlis: ‖ & perſonarum acceptio non eſt apud eum.

10. De cetero ‡ fratres, confortamini in Domino, & in potentia virtutis ejus.

11. Induite vos armaturam Dei, ut poſſitis ſtare adversùs inſidias diaboli.

12. Quoniam non eſt nobis colluctatio adversùs carnem & ſanguinem: ſed adversùs principes, & poteſtates, adversùs mundi rectores tenebrarum harum, contra ſpiritualia nequitiæ, in cœleſtibus.

13. Propterea accipite armaturam Dei, ut poſſitis reſiſtere in die malo, & in omnibus perfecti ſtare.

14. State ergo ſuccincti lumbos veſtros in veritate, & induti loricam juſtitiæ,

15. & calceati pedes in præparatione Evangelii pacis:

16. in omnibus ſumentes ſcutum fidei, in quo poſſitis omnia tela nequiſſimi ignea extinguere:

‖ Iſaiæ 59. 17. 1. Theſ. 5. 8.

17. ‖ & galeam ſalutis aſſumite: & gladium ſpiritus (quod eſt verbum Dei) ▲

‖ Col. 4. 2.

18. per omnem orationem, & obſecrationem orantes omni tempore in ſpiritu: & in ipſo ‖ vigilantes in omni inſtantia, & obſecratione pro omnibus ſanctis:

‖ Col. 4. 3. 2. Theſ. 3. 1.

19. ‖ & pro me, ut detur mihi ſermo in apertione oris mei cum fiducia, notum facere myſterium Evangelii:

20. pro quo legatione fungor in catena, ita ut in ipſo audeam, prout oportet me, loqui.

21. Ut autem & vos ſciatis quæ circa me ſunt, quid agam: omnia vobis nota faciet Tychicus, chariſſimus frater, & fidelis miniſter in Domino:

22. quem miſi ad vos ad hoc ipſum, ut cognoſcatis quæ circa nos ſunt, & conſolentur corda veſtra.

23. Pax fratribus, & charitas cum fide, à Deo Patre, & Domino Jeſu Chriſto.

24. Gratia cum omnibus, qui diligunt Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum in incorruptione. Amen.

EPISTOLA
B. PAULI APOSTOLI
AD PHILIPPENSES.

HANC EPISTOLAM *eodem anno (æræ vulgaris 62.) & ex eodem carcere ex quo ſuperiorem ad Epheſios ſcripſit Apoſtolus . Quo tempore ejus vincula in toto Prætorio inclaruerunt , nonnullis ex ipſius Cæſaris quoque palatio ad fidem Chriſti converſis*, (*cap.* 1. 12. *&* 4. 22.) A Cæſare enim miſſus in carcerem , *inquit Hieronymus* , notior familiæ ejus factus , perſecutoris domum , Chriſti fecit Eccleſiam . *Philippenſes autem ideò blandiùs quàm ceteros appellat , quòd ab ipſo cùm Macedoniam cœleſti monitu intraſſet , primùm converſi , ſingulare deinde in Paulum ſtudium oſtenderant , ipſique pridem Theſſalonicæ agenti & poſt Romæ vincto , ſubſidium per Epaphroditum miſerant. Qui cùm ex graviſſimo morbo convaluiſſet , ad ſuos cum his litteris à Paulo remiſſus eſt ; quibus ipſos monet ut in fide Chriſti conſtanter perſtent , nec frangantur adverſis , nec fidem habeant Pſeudoapoſtolis judaizantibus , quos* canes & inimicos Crucis Chriſti *appellat , docetque non ex lege , ſed ex fide Chriſti veram eſſe juſtitiam . Poſtremò magnas ipſorum munificentiæ gratias agit.*

Comment. in Epiſt. ad Philem.

CAPUT PRIMUM.

Ex magno affectu quem habet erga Philippenſes , manifeſtat eis quòd preſſuræ ſuæ in majorem Evangelii fructum ceſſerint : quam utilitatem ſi non ſpectaret , omninò diſſolvi cuperet , & eſſe cum Chriſto: eoſque adhortatur ut dignè ad Chriſti Evangelium converſentur , dicens quòd pro ipſo jam afflictiones ſuſtinuerint .

1. PAULUS & Timotheus, ſervi Jeſu Chriſti , omnibus ſanctis in Chriſto Jeſu, qui ſunt Philippis, cum epiſcopis, & diaconibus.

2. Gratia vobis, & pax à Deo Patre noſtro, & Domino Jeſu Chriſto.

3. Gratias ago Deo meo in omni memoria veſtri,

4. ſemper in cunctis orationibus meis pro omnibus vobis , cum gaudio deprecationem faciens,

5. ſuper communicatione veſtra in Evangelio Chriſti à prima die uſque nunc.

‡ Dom. 22 post Pentec.

6. ‡ Confidens hoc ipſum , quia qui cœpit in vobis opus bonum , perficiet uſque in diem Chriſti Jeſu:

7. ſicut eſt mihi juſtum hoc ſentire pro omnibus vobis: eò quòd habeam vos in corde, & in vinculis meis, & in defenſione, & confirmatione Evangelii , ſocios gaudii mei omnes vos eſſe.

8. Teſtis enim mihi eſt Deus , quomodo cupiam omnes vos in viſceribus Jeſu Chriſti.

9. Et hoc oro ut charitas veſtra magis ac magis abundet in ſcientia, & in omni ſenſu:

10. ut probetis potiora , ut ſitis ſinceri , & ſine offenſa in diem Chriſti,

11. repleti fructu juſtitiæ per Jeſum Chriſtum, in gloriam & laudem Dei. A

12. Scire autem vos volo fratres , quia quæ circa me ſunt, magis ad profectum venerunt Evangelii :

13. ita ut vincula mea manifeſta fierent in Chriſto in omni prætorio , & in ceteris omnibus ;

14. & plures è fratribus in Domino confidentes vinculis meis, abundantiùs auderent ſine timore verbum Dei loqui.

15. Quidam quidem & propter invidiam, & contentionem , quidam autem & propter bonam voluntatem Chriſtum prædicant ,

16. quidam ex charitate , ſcientes quoniam in defenſionem Evangelii poſitus ſum.

17. Quidam autem ex contentione Chriſtum annuntiant non ſincerè , exiſtimantes preſſuram ſe ſuſcitare vinculis meis.

18. Quid enim? Dum omni modo , ſive per occaſionem , ſive per veritatem, Chriſtus annuntietur: & in hoc gaudeo, ſed & gaudebo.

19. Scio enim quia hoc mihi proveniet ad ſalutem, per veſtram orationem, & ſubminiſtrationem Spiritus Jeſu Chriſti,

20. ſecundùm expectationem , & ſpem meam, quia in nullo confundar: ſed in omni fiducia ſicut ſemper , & nunc magnificabitur Chriſtus in corpore meo , ſive per vitam, ſive per mortem.

21. Mihi enim vivere Chriſtus eſt , & mori lucrum.

22. Quòd ſi vivere in carne , hic mihi fructus operis eſt , & quid eligam ignoro.

23. Coarctor autem è duobus: deſiderium habens diſſolvi, & eſſe cum Chriſto , multò magis meliùs:

24. permanere autem in carne , neceſſarium propter vos.

25. Et hoc confidens ſcio quia manebo , & permanebo omnibus vobis ad profectum veſtrum, & gaudium fidei:

26. ut gratulatio veſtra abundet in Chriſto Jeſu in me, per meum adventum iterùm ad vos.

27. ‖ Tantùm dignè Evangelio Chriſti converſamini : ut ſive cùm venero, & videro vos , ſive abſens audiam de vobis , quia ſtatis in uno ſpiritu unanimes, collaborantes fidei Evangelii: ‖ *Epheſ.* 4. 1. *Coloſ.* 1. 10. 1. *Theſſ.* 2. 12.

28. & in nullo terreamini ab adverſariis: quæ illis eſt cauſa perditionis , vobis autem ſalutis, & hoc à Deo :

29. quia vobis donatum eſt pro Chriſto , non ſolùm ut in eum credatis, ſed ut etiam pro illo patiamini:

30. idem certamen habentes, quale & vidiſtis in me, & nunc audiſtis de me.

CA-

CAPUT II.

Ad mutuam dilectionem & concordiam, animique modeſtiam miro affectu eos hortatur, exemplo Chriſti, in cujus nomine omne genu nunc flectitur, uſque ſuam in timore operentur ſalutem: congratulatur tum illis quòd inter malos ſanctè vivant, tum ſibi quòd tales habeat diſcipulos: Timotheum laudat à ſincera Evangelii prædicatione & obedientia; ſimiliter & Epaphroditum, quem ad eos mittit, poſtquam ab ægritudine convaluit.

1. SI qua ergo conſolatio in Chriſto, ſi quod ſolatium charitatis, ſi qua ſocietas ſpiritus, ſi qua viſcera miſerationis:
2. implete gaudium meum, ut idem ſapiatis, eamdem charitatem habentes, unanimes, idipſum ſentientes,
3. nihil per contentionem, neque per inanem gloriam: ſed in humilitate ſuperiores ſibi invicem arbitrantes,
4. non quæ ſua ſunt ſinguli conſiderantes, ſed ea, quæ aliorum.
‡ Dom. Palm. ad Miss. Item, in Invent. et Exaltat. S. Crucis.
5. ‡ Hoc enim ſentite in vobis, quod & in Chriſto Jeſu:
6. qui cùm in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo:
7. ſed ſemetipſum exinanivit formam ſervi accipiens, in ſimilitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo.
|| Hebr. 2. 9. ‡ In Miss. de S. Cruce.
8. || ‡ Humiliavit ſemetipſum factus obediens uſque ad mortem, mortem autem crucis.
9. Propter quod & Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen:
|| Iſai. 45. 24. Rom. 14. 11.
10. || ut in nomine Jeſu omne genu flectatur cœleſtium, terreſtrium, & infernorum:
11. & omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jeſus Chriſtus in gloria eſt Dei Patris.
12. Itaque, chariſſimi mei, (ſicut ſemper obediſtis) non ut in præſentia mei tantùm, ſed multò magis nunc in abſentia mea, cum metu & tremore veſtram ſalutem operamini.
13. Deus eſt enim, qui operatur in vobis & velle, & perficere, pro bona voluntate.
|| 1. Petr. 4. 9.
14. || Omnia autem facite ſine murmurationibus, & hæſitationibus:
15. ut ſitis ſine querela, & ſimplices filii Dei, ſine reprehenſione, in medio nationis pravæ & perverſæ: inter quos lucetis ſicut luminaria in mundo,
16. verbum vitæ continentes ad gloriam meam in die Chriſti, quia non in vacuum cucurri, neque in vacuum laboravi.
17. Sed & ſi immolor ſuprà ſacrificium, & obſequium fidei veſtræ, gaudeo, & congratulor omnibus vobis.
18. Idipſum autem & vos gaudete, & congratulamini mihi.
|| Act. 16. 1.
19. Spero autem in Domino Jeſu, || Timotheum me citò mittere ad vos: ut & ego bono animo ſim, cognitis quæ circa vos ſunt.
20. Neminem enim habeo tam unanimem, qui ſincera affectione pro vobis ſollicitus ſit.
|| 1. Cor. 13. 5.
21. || Omnes enim quæ ſua ſunt quærunt, non quæ ſunt Jeſu Chriſti.
22. Experimentum autem ejus cognoſcite, quia ſicut patri filius, mecum ſervivit in Evangelio.
23. Hunc igitur ſpero me mittere ad vos, mox ut videro quæ circa me ſunt.
24. Confido autem in Domino, quoniam & ipſe veniam ad vos citò.
25. Neceſſarium autem exiſtimavi, Epaphroditum fratrem, & cooperatorem, & commilitonem meum, veſtrum autem apoſtolum, & miniſtrum neceſſitatis meæ, mittere ad vos:
26. quoniam quidem omnes vos deſiderabat: & mœſtus erat, propterea quòd audieratis illum infirmatum.
27. Nam & infirmatus eſt uſque ad mortem: ſed Deus miſertus eſt ejus; non ſolùm autem ejus, verùm etiam & mei, ne triſtitiam ſuper triſtitiam haberem.
28. Feſtinantiùs ergo miſi illum, ut viſo eo iterùm gaudeatis, & ego ſine triſtitia ſim.
29. Excipite itaque illum cum omni gaudio in Domino, & ejuſmodi cum honore habetote.
30. Quoniam propter opus Chriſti uſque ad mortem acceſſit, tradens animam ſuam, ut impleret id, quod ex vobis deerat erga meum obſequium.

CAPUT III.

Nemo in legalibus gloriari poteſt, alioqui Paulo id maximè conveniret: qui tamen omnia hæc detrimentum arbitratus eſt, quo Dei juſtitiam ex fide in Chriſtum adipiſceretur, ſemper proficiens ut tandem perfectionem conſequeretur: quapropter Philippenſes hortatur ut ipſum, & non diſcolos crucis Chriſti inimicos, imitentur.

1. DE cetero fratres mei gaudete in Domino. Eadem vobis ſcribere, mihi quidem non pigrum, vobis autem neceſſarium.
2. Videte canes, videte malos operarios, videte conciſionem.
3. Nos enim ſumus circumciſio, qui ſpiritu ſervimus Deo, & gloriamur in Chriſto Jeſu, & non in carne fiduciam habentes:
4. quamquam ego habeam confidentiam & in carne. Si quis alius videtur confidere in carne, ego magis,
5. circumciſus octavo die, ex genere Iſrael, de tribu Benjamin, Hebræus ex Hebræis, || ſecundùm legem Phariſæus,
6. ſecundùm æmulationem perſequens Eccleſiam Dei, ſecundùm juſtitiam, quæ in lege eſt, converſatus ſine querela:
7. Sed ‡ quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus ſum propter Chriſtum detrimenta.
8. Verumtamen exiſtimo omnia detrimentum eſſe propter eminentem ſcientiam Jeſu Chriſti Domini mei: propter quem omnia detrimentum feci, & arbitror ut ſtercora, ut Chriſtum lucrifaciam,
9. & inveniar in illo, non habens meam juſtitiam, quæ ex lege eſt, ſed illam, quæ ex fide eſt Chriſti Jeſu: quæ ex Deo eſt juſtitia in fide,
10. ad cognoſcendum illum, & virtutem reſurrectionis ejus, & ſocietatem paſſionum illius: configuratus morti ejus:
11. ſi quo modo occurram ad reſurrectionem, quæ eſt ex mortuis:
12. non quòd jam acceperim, aut jam perfectus ſim: ſequor autem, ſi quomodò

comprehendam in quo & comprehenſus ſum à Chriſto Jeſu. A

13. Fratres, ego me non arbitror comprehendiſſe. Unum autem, quæ quidem retrò ſunt obliviſcens, ad ea verò, quæ ſunt priora, extendens meipſum,

14. ad deſtinatum perſequor, ad bravium ſupernæ vocationis Dei in Chriſto Jeſu.

15. Quicumque ergo perfecti ſumus, hoc ſentiamus: & ſi quid aliter ſapitis, & hoc vobis Deus revelabit.

16. Verumtamen ad quod pervenimus, ut idem ſapiamus, & in eadem permaneamus regula.

‡ Dom. 23 post Pentec. & in Festo S. Clem. Papæ. ‖ Rom. 16. 17.

17. ‡ Imitatores mei eſtote fratres, & obſervate eos qui ita ambulant, ſicut habetis formam noſtram.

18. ‖ Multi enim ambulant, quos ſæpè dicebam vobis (nunc autem & flens dico) inimicos crucis Chriſti:

19. quorum finis interitus: quorum Deus venter eſt: & gloria in confuſione ipſorum, qui terrena ſapiunt.

20. Noſtra autem converſatio in cœlis eſt: undè etiam Salvatorem expectamus Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum,

21. qui reformabit corpus humilitatis noſtræ, configuratum corpori claritatis ſuæ, ſecundùm operationem, qua etiam poſſit ſubjicere ſibi omnia.

CAPUT IV.

Ad perſeverantiam & ſpirituale gaudium, modeſtiam, preces & gratiarum actiones eos componit, pacem Dei ipſis exoptans, utque mordicùs teneant quæcumque Dei ſunt; laudans ipſos, quòd per Epaphroditum neceſſaria ad ipſum miſerint.

1. Itaque fratres mei chariſſimi, & deſideratiſſimi, gaudium meum, & corona mea: ſic ſtate in Domino, chariſſimi.

2. Evodiam rogo, & Syntychen deprecor idipſum ſapere in Domino.

3. Etiam rogo & te germane compar, adjuva illas, quæ mecum laboraverunt in Evangelio cum Clemente, & cæteris adjutoribus meis, quorum nomina ſunt in libro vitæ. A

‡ Dom. 3. Adv.

4. ‡ Gaudete in Domino ſemper: iterùm dico gaudete.

5. Modeſtia veſtra nota ſit omnibus hominibus: Dominus propè eſt.

6. Nihil ſoliciti ſitis: ſed in omni oratione, & obſecratione, cum gratiarum actione, petitiones veſtræ innoteſcant apud Deum.

7. Et pax Dei, quæ exuperat omnem ſenſum, cuſtodiat corda veſtra, & intelligentias veſtras, in Chriſto Jeſu. A

8. De cętero fratres, quæcumque ſunt vera, quæcumque pudica, quæcumque juſta, quæcumque ſancta, quæcumque amabilia, quæcumque bonę famæ, ſi qua virtus, ſi qua laus diſciplinæ, hęc cogitate.

9. Quæ & didiciſtis, & accepiſtis, & audiſtis, & vidiſtis in me, & hęc agite: & Deus pacis erit vobiſcum.

10. Gavisus ſum autem in Domino vehementer, quoniam tandem aliquando refloruiſtis pro me ſentire, ſicut & ſentiebatis: occupati autem eratis.

11. Non quaſi propter penuriam dico: ego enim didici, in quibus ſum, ſufficiens eſſe.

12. Scio & humiliari, ſcio & abundare: (ubique & in omnibus inſtitutus ſum) & ſatiari, & eſurire; & abundare, & penuriam pati.

13. Omnia poſſum in eo, qui me confortat.

14. Verumtamem benè feciſtis, communicantes tribulationi meæ.

15. Scitis autem & vos Philippenſes, quòd in principio Evangelii, quando profectus ſum à Macedonia, nulla mihi Eccleſia communicavit in ratione dati & accepti, niſi vos ſoli:

16. quia & Theſſalonicam ſemel & bis in uſum mihi miſiſtis.

17. Non quia quæro datum, ſed requiro fructum abundantem in ratione veſtra.

18. Habeo autem omnia, & abundo: repletus ſum, acceptis ab Epaphrodito quæ miſiſtis odorem ſuavitatis, hoſtiam acceptam, placentem Deo.

19. ‖ Deus autem meus impleat omne deſiderium veſtrum, ſecundùm divitias ſuas, in gloria in Chriſto Jeſu. ‖ Rom. 12. 1.

20. Deo autem & Patri noſtro gloria in ſęcula ſęculorum: Amen.

21. Salutate omnem ſanctum in Chriſto Jeſu.

22. Salutant vos, qui mecum ſunt, fratres. Salutant vos omnes ſancti, maximè autem qui de Cęſaris domo ſunt.

23. Gratia Domini noſtri Jeſu Chriſti cum Spiritu veſtro. Amen.

EPI-

EPISTOLA
B. PAULI APOSTOLI
AD COLOSSENSES.

*E*ODEM, *cum duabus præcedentibus anno à morte Chriſti 29. Æra noſtra 62. & ex eodem carcere conſcripta, ac per Tychicum & Oneſimum (ut habent Græca, Syra & Latina Complutenſia in fine Epiſtolæ,) Coloſſas tranſmiſſa. Quæ civitas non eadem eſt atque Rhodus, quam à Coloſſo Solis ſic dictam putant Suidas, Euſtathius & alii : Sed Phrygiæ, ab Hierapoli & Laodicæa, quarum in hac Epiſtola meminit, haud procul diſſita, ut docet Herodotus, Strabo, Plinius, aliique. Inſtituti autem erant Coloſſenſes per Epaphorum Apoſtoli diſcipulum, ſed poſt acceptum Evangelium à quibuſdam quorum ſtudium erat ſinceritatem Apoſtolicæ doctrinæ corrumpere (Simonianos fuiſſe credere par eſt) perſuaſi ſunt acceſſum ſe habere ad Deum, non per Filium, ſed per Angelos. Accedebant obſervationes ac ſuperſtitiones Judaicæ, ab Evangelio prorsùs diſſentaneæ. Primùm igitur docet Apoſtolus nonniſi per Chriſtum Dei Filium, per quem omnia condita ſunt, nos inſtaurari ac reconciliari Deo, Judaicas autem & Philoſophicas obſervationes penitùs aſpernandas. Atque id agit cap. 1. & 2. Reliqua pars Epiſtolæ ferè in tradendis Chriſtianæ vitæ præceptis verſatur. Eſt autem hæc Epiſtola valdè huic ſimilis quam ad Epheſios dedit, & inſtar illius grandiloqua atque ſublimis.*

CAPUT PRIMUM.

Audita Fide, Charitate ac Spe Coloſſenſium orat pro ipſis Apoſtolus, quò in ſcientia Dei boniſque operibus perficiantur : Chriſtum Dei imaginem dicit, per quem omnia creata ſunt & qui caput eſt Eccleſiæ, quo omnia pacificata ſunt : hortatur ergo ut immobiles in fide permaneant : ſeque dicit effectum Chriſti miniſtrum, ad prædicandum myſterium à ſæculis abſconditum, & nunc manifeſtatum.

1. PAULUS Apoſtolus Jeſu Chriſti
per voluntatem Dei, & Timotheus frater:
2. eis, qui ſunt Coloſſis, ſanctis, & fidelibus fratribus in Chriſto Jeſu.

3. Gratia vobis & pax à Deo Patre noſtro, & Domino Jeſu Chriſto. Gratias agimus Deo, & Patri Domini noſtri Jeſu Chriſti ſemper pro vobis orantes:

4. audientes fidem veſtram in Chriſto Jeſu, & dilectionem, quam habetis in ſanctos omnes,

5. propter ſpem, quę repoſita eſt vobis in cœlis : quam audiſtis in verbo veritatis Evangelii,

6. quod pervenit ad vos, ſicut & in univerſo mundo eſt, & fructificat, & creſcit, ſicut in vobis, ex ea die, qua audiſtis, & cognoviſtis gratiam Dei in veritate,

7. ſicut didiciſtis ab Epaphra chariſſimo conſervo noſtro : qui eſt fidelis pro vobis miniſter Chriſti Jeſu,

8. qui etiam manifeſtavit nobis dilectionem veſtram in ſpiritu:

‡ Dom. ultima post Pentec.

9. ideò & nos ex qua die audivimus, ‡ non ceſſamus pro vobis orantes, & poſtulantes ut impleamini agnitione voluntatis ejus, in omni ſapientia & intellectu ſpiritali:

10. ut ambuletis dignè Deo per omnia placentes : in omni opere bono fructificantes, & creſcentes in ſcientia Dei:

11. in omni virtute confortati ſecundùm potentiam claritatis ejus in omni patientia, & longanimitate cum gaudio,

12. gratias agentes Deo Patri, qui dignos nos fecit in partem ſortis ſanctorum in lumine :

13. qui eripuit nos de poteſtate tenebrarum, & tranſtulit in regnum filii dilectionis ſuę:

14. in quo habemus redemptionem per ſanguinem ejus, remiſſionem peccatorum : A

15. qui eſt imago Dei inviſibilis, primogenitus omnis creaturæ:

16. ‖ quoniam in ipſo condita ſunt univerſa in cœlis, & in terra, viſibilia, & inviſibilia, ſive throni, ſive dominationes, ſive principatus, ſive poteſtates : omnia per ipſum, & in ipſo creata ſunt:

17. & ipſe eſt ante omnes, & omnia in ipſo conſtant.

18. Et ipſe eſt caput corporis Eccleſiæ, ‖ qui eſt principium, primogenitus ex mortuis: ut ſit in omnibus ipſe primatum tenens.

19. Quia in ipſo complacuit, omnem plenitudinem inhabitare:

20. & per eum reconciliare omnia in ipſum, pacificans per ſanguinem crucis ejus, ſive quæ in terris, ſive quæ in cœlis ſunt.

21. Et vos cùm eſſetis aliquando alienati, & inimici ſenſu in operibus malis:

22. nunc autem reconciliavit in corpore carnis ejus per mortem, exhibere vos ſanctos, & immaculatos, & irreprehenſibiles coram ipſo :

23. ſi tamen permanetis in fide fundati, & ſtabiles, & immobiles à ſpe Evangelii, quod audiſtis, quod prædicatum eſt in univerſa creatura, quæ ſub cœlo eſt, cujus factus ſum ego Paulus miniſter.

24. Qui nunc gaudeo in paſſionibus pro vobis, & adimpleo ea, quæ deſunt paſſionum Chriſti, in carne mea, pro corpore ejus, quod eſt Eccleſia:

25. cujus factus ſum ego miniſter ſecundùm diſpenſationem Dei, quæ data eſt mihi in vos, ut impleam verbum Dei.

26. Myſterium, quod abſconditum fuit à ſęculis, & generationibus, nunc autem manifeſtatum eſt ſanctis ejus,

27. quibus voluit Deus notas facere divitias gloriæ ſacramenti hujus in Gentibus, quod eſt Chriſtus, in vobis ſpes gloriæ,

28. quem nos annuntiamus, corripientes omnem hominem, & docentes omnem hominem, in omni ſapientia, ut exhibeamus omnem hominem perfectum in Chriſto Jeſu.

29. In quo & laboro, certando ſecundùm operationem ejus, quam operatur in me in virtute.

CAPUT II.

Hortatur ut caveant ne ullis aut perſuaſionibus aut impoſturis philoſophorum, ſeu legem inducere volentium, ſeducantur à Chriſti fide: per quem à peccatis, à poteſtate diaboli, & ab adverſo ipſis chirographo liberati ſunt, ut nunc legalia decreta nullo in pretio ſint habenda.

1. Volo enim vos ſcire qualem ſollicitudinem habeam pro vobis, & pro iis, qui ſunt Laodiciæ, & quicumque non viderunt faciem meam in carne:

2. ut conſolentur corda ipſorum, inſtructi in charitate, & in omnes divitias plenitudinis intellectus, in agnitionem myſterii Dei Patris & Chriſti Jeſu:

3. in quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ, & ſcientiæ abſconditi.

4. Hoc autem dico, ut nemo vos decipiat in ſublimitate ſermonum.

5. ‖ Nam etſi corpore abſens ſum, ſed ſpiritu vobiſcum ſum: gaudens, & videns ordinem veſtrum, & firmamentum ejus, quę in Chriſto eſt, fidei veſtræ.

6. Sicut ergo accepiſtis Jeſum Chriſtum Dominum, in ipſo ambulate,

7. radicati, & ſuperædificati in ipſo, & confirmati fide, ſicut & didiciſtis, abundantes in illo in gratiarum actione.

8. Videte ne quis vos decipiat per philoſophiam, & inanem fallaciam, ſecundùm traditionem hominum, ſecundùm elementa mundi, & non ſecundùm Chriſtum:

9. quia in ipſo inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter:

10. & eſtis in illo repleti, qui eſt caput omnis principatus, & poteſtatis:

11. in quo & circumciſi eſtis circumciſione non manu facta in expoliatione corporis carnis, ſed in circumciſione Chriſti:

12. conſepulti ei in baptiſmo, in quo & reſurrexiſtis per fidem operationis Dei, qui ſuſcitavit illum à mortuis.

13. ‖ Et vos, cùm mortui eſſetis in delictis, & præputio carnis veſtræ, convivificavit cum illo, donans vobis omnia delicta:

14. delens quod adverſus nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipſum tulit de medio, affigens illud cruci:

15. & expolians principatus, & poteſtates, traduxit confidenter, palàm triumphans illos in ſemetipſo.

16. Nemo ergo vos judicet in cibo, aut in potu, aut in parte diei feſti, aut neomeniæ, aut ſabbatorum:

17. quæ ſunt umbra futurorum: corpus autem Chriſti.

18. ‖ Nemo vos ſeducat, volens in humilitate, & religione angelorum, quę non vidit ambulans, fruſtrà inflatus ſenſu carnis ſuæ, ‖ Matth. 24. 4.

19. & non tenens caput, ex quo totum corpus per nexus, & conjunctiones ſubminiſtratum, & conſtructum creſcit in augmentum Dei.

20. Si ergo mortui eſtis cum Chriſto ab elementis hujus mundi: quid adhuc tamquam viventes in mundo decernitis?

21. Ne tetigeritis, neque guſtaveritis, neque contrectaveritis:

22. quæ ſunt omnia in interitum ipſo uſu, ſecundùm præcepta, & doctrinas hominum:

23. quæ ſunt rationem quidem habentia ſapientiæ in ſuperſtitione, & humilitate, & non ad parcendum corpori, non in honore aliquo ad ſaturitatem carnis.

CAPUT III.

In moribus eos informat, ut exuto veteri homine cum actibus ſuis, quos hic explicat, novum induant, in quo non eſt diſtinctio nationis aut conditionis; aſſumantque virtutes, ac variis modis Deum laudent, cuncta ad ipſum referentes: docet deinde quomodo ſe habere debeant uxores & mariti, filii & patres, ſervi ac domini.

1. Igitur, ‡ ſi conſurrexiſtis cum Chriſto, quæ ſurſum ſunt quærite, ubi Chriſtus eſt in dextera Dei ſedens: ‡ Sabb. Sancto Epist.

2. quæ ſurſum ſunt ſapite, non quæ ſuper terram.

3. Mortui enim eſtis, & vita veſtra eſt abſcondita cum Chriſto in Deo.

4. Cùm Chriſtus apparuerit, vita veſtra: tunc & vos apparebitis cum ipſo in gloria. A

5. Mortificate ergo membra veſtra, quæ ſunt ſuper terram; ‖ fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiſcentiam malam, & avaritiam, quæ eſt ſimulacrorum ſervitus: ‖ Epheſ. 5. 3.

6. propter quæ venit ira Dei ſuper filios incredulitatis:

7. in quibus & vos ambulaſtis aliquando, cùm viveretis in illis.

8. ‖ Nunc autem deponite & vos omnia: iram, indignationem, malitiam, blaſphemiam, turpem ſermonem de ore veſtro. ‖ Rom. 6. 4. Epheſ. 4. 22. Hebr. 12. 1. 1. Petr. 2. 1. & 4. 2.

9. Nolite mentiri invicem, expoliantes vos veterem hominem cum actibus ſuis,

10. & induentes novum, eum qui renovatur in agnitionem, ſecundùm ‖ imaginem ejus, qui creavit illum. ‖ Gen. 1. 26.

11. Ubi non eſt Gentilis, & Judæus, circumciſio, & præputium, Barbarus, & Scytha, ſervus, & liber: ſed omnia, & in omnibus Chriſtus.

12. ‡ Induite vos ergo ſicut electi Dei, ſancti, & dilecti, viſcera miſericordiæ, benignitatem, humilitatem, modeſtiam, patientiam, ‡ Dom. 5. post Epiph. & 16. post Pentec.

13. Supportantes invicem, & donantes vobiſmetipſis, ſi quis adverſus aliquem habet querelam: ſicut & Dominus donavit vobis, ita & vos.

14. Su-

14. Super omnia autem hæc, charitatem habete, quod eſt vinculum perfectionis:

15. & pax Chriſti exultet in cordibus veſtris, in qua & vocati eſtis in uno corpore: & grati eſtote.

16. Verbum Chriſti habitet in vobis abundanter, in omni ſapientia, docentes, & commonentes voſmetipſos, pſalmis, hymnis, & canticis ſpiritualibus, in gratia cantantes in cordibus veſtris Deo.

k 1.Cor.10. 31. 17. ‖ Omne, quodcumque facitis in verbo aut in opere, omnia in nomine Domini Jeſu Chriſti, gratias agentes Deo & Patri per ipſum.

‖ Ephеſ. 5. 22. 1. Pet. 3. 1. 18. ‖ Mulieres ſubditæ eſtote viris, ſicut oportet, in Domino.

19. Viri diligite uxores veſtras, & nolite amari eſſe ad illas.

‖ Epheſ. 6. 1. 20. ‖ Filii obedite parentibus per omnia: hoc enim placitum eſt in Domino.

‖ Epheſ. 6. 4. 21. ‖ Patres, nolite ad indignationem provocare filios veſtros, ut non puſillo animo fiant.

‖ Tit. 2. 9. 1. Pet. 2. 18. 22. ‖ Servi obedite per omnia dominis carnalibus, non ad oculum ſervientes, quaſi hominibus placentes, ſed in ſimplicitate cordis, timentes Deum.

23. Quodcumque facitis, ex animo operamini ſicut Domino, & non hominibus:

24. ſcientes quòd à Domino accipietis retributionem hæreditatis. Domino Chriſto ſervite.

‖ Rom. 2. 6. 25. ‖ Qui enim injuriam facit, recipiet id, quod iniquè geſſit: & non eſt perſonarum acceptio apud Deum.

CAPUT IV.

Pro ſe cupit ipſos precari, & cautè ac diſcretè cum infidelibus converſari: mittitque qui manifeſtent eis quæ apud ipſum agantur, & variorum ſalutationes adſcribit, cupiens ut hæc & ſimiliter Laodicenſium epiſtola apud utramque legatur Eccleſiam.

1. DOmini, quod juſtum eſt & æquum, ſervis præſtate: ſcientes quòd & vos Dominum habetis in cœlo.

‖ Luc. 18. 1. 1. Theſ. 5. 17. 2. ‖ Orationi inſtate, vigilantes in ea in gratiarum actione:

3. ‖ orantes ſimul & pro nobis, ut Deus aperiat nobis oſtium ſermonis ad loquendum myſterium Chriſti (propter quod etiam vinctus ſum) ‖ Epheſ. 6. 19. 2. Theſ. 3. 1. Coloſ. 4. 3.

4. ut manifeſtem illud ita ut oportet me loqui.

5. ‖ In ſapientia ambulate ad eos, qui foris ſunt, tempus redimentes. ‖ Epheſ. 5. 15.

6. Sermo veſter ſemper in gratia ſale ſit conditus, ut ſciatis quomodo oporteat vos unicuique reſpondere.

7. Quæ circa me ſunt, omnia vobis nota faciet Tychicus chariſſimus frater, & fidelis miniſter, & conſervus in Domino:

8. quem miſi ad vos ad hoc ipſum, ut cognoſcat, quæ circa vos ſunt, & conſoletur corda veſtra,

9. cum Oneſimo chariſſimo, & fideli fratre, qui ex vobis eſt. Omnia, quæ hic aguntur, nota facient vobis.

10. Salutat vos Ariſtarchus concaptivus meus, & Marcus * conſobrinus Barnabæ, de quo accepiſtis mandata: ſi venerit ad vos, excipite illum: * de quo Act. 15. 36.

11. & Jeſus, qui dicitur juſtus: qui ſunt ex circumciſione: hi ſoli ſunt adjutores mei in regno Dei, qui mihi fuerunt ſolatio.

12. Salutat vos Epaphras, qui ex vobis eſt, ſervus Chriſti Jeſu, ſemper ſolicitus pro vobis in orationibus, ut ſtetis perfecti, & pleni in omni voluntate Dei,

13. Teſtimonium enim illi perhibeo, quòd habet multum laborem pro vobis, & pro iis, qui ſunt Laodiciæ, & qui Herapoli.

14. Salutat vos ‖ Lucas medicus chariſſimus, & Demas,

15. Salutate fratres, qui ſunt Laodiciæ, & Nympham, & quæ in domo ejus eſt, Eccleſiam.

16. Et cùm lecta fuerit apud vos epiſtola hæc, facite ut & in Laodicenſium Eccleſia legatur: & eam, quæ Laodicenſium eſt, vos legatis. ‖ 2. Tim. 4. 11.

17. Et dicite Archippo: Vide miniſterium, quod accepiſti in Domino, ut illud impleas.

18. Salutatio mea manu Pauli. Memores eſtote vinculorum meorum. Gratia vobiſcum. Amen.

E P I S T O L A
B. PAULI APOSTOLI
AD THESSALONICENSES I.

THESSALONICA Metropolis eſt Macedoniæ, priùs Halis *dicta, deinde à Philippo Amintæ filio Theſſalonica appellata ob devictos Theſſalos. Nunc Salonica dicitur. In hac multos Chriſto adjunxerat Paulus, cùm Philippis Theſſalonicam veniſſet; (Act. 9. 7.) ſed cùm rurſus eam repetere ex Athenis ſemel iterumque cogitaſſet, deſtinata non potuit exequi, à* Satana: *inquit,* præpeditus. *Ideoque Timotheum eò miſit, qui Theſſalonicenſes in fide confirmaret. Igitur poſt reditum Timothei qui Corinthum Theſſalonica ad eum redit (Actor. 18. cum hujus Epiſtolæ cap. 3.) Paulus de Theſſalonicenſium rebus edoctus, eos hac Epiſtola collaudat, quòd Judæis licèt inſano ſtudio contra nitentibus, in accepta fide conſtanter permanſiſſent, & Deo gratias agit. Interim ſui commendationem admiſcens in memoriam redigit quo pacto ne eos gravaret, etiam à ſumptu accipiendo peperciſſet. Mox ſubjungit præcepta vitæ Chriſtianæ.*

Patet ergo ex dictis; non Athenis, neque Roma, ut quibuſdam placuit, ſed Corintho miſſam eſſe Epiſtolam hanc, quam jure Chryſoſtomus & Theodoretus omnium Paulinarum primam cenſent. Quod nemo inficias ibit, qui peregrinationem Pauli attentè conſiderarit, præcipueque quæ habentur (Actor. 17. & 18. cum hujus Epiſtolæ cap. 3.) Miſſa eſt autem circa annum Æræ noſtræ 52. poſt Chriſti mortem 19.

CAPUT PRIMUM.

Theſſalonicenſes commendat, actis Deo gratiis, quòd ſuſceptam ſemel fidem ſervaverint, Pauli, imò ipſius Domini imitatores effecti, ac forma reliquis credentibus, palàm oſtendentes, quem apud ipſos fructum Pauli prædicatio habuerit.

1. PAULUS, & Silvanus, &
Timotheus, Eccleſiæ Theſ-
ſalonicenſium, in Deo Pa-
tre, & Domino Jeſu Chri-
ſto.
2. Gratia vobis, & pax. ‡
Gratias agimus Deo ſemper pro omnibus vo-
bis, memoriam veſtri facientes in orationi-
bus noſtris ſine intermiſſione,
3. memores operis fidei veſtræ, & laboris,
& charitatis, & ſuſtinentiæ ſpei Domini no-
ſtri Jeſu Chriſti, ante Deum & Patrem no-
ſtrum:
4. ſcientes fratres, dilecti à Deo, electio-
nem veſtram:
5. quia Evangelium noſtrum non fuit ad vos
in ſermone tantùm, ſed & in virtute, & in Spiri-
tu ſancto, & in plenitudine multa, ſicut ſcitis
quales fuerimus in vobis propter vos.
6. Et vos imitatores noſtri facti eſtis, &
Domini, excipientes verbum in tribulatione
multa, cum gaudio Spiritus ſancti:
7. ita ut facti ſitis forma omnibus creden-
tibus in Macedonia, & in Achaia.
8. A vobis enim diffamatus eſt ſermo Domini,
non ſolùm in Macedonia, & in Achaia, ſed & in
omni loco fides veſtra, quæ eſt ad Deum, profecta
eſt, ita ut non ſit nobis neceſſe quidquam loqui.
9. Ipſi enim de nobis annuntiant qualem
introitum habuerimus ad vos: & quomodo
converſi eſtis ad Deum à ſimulachris, ſervi-
re Deo vivo, & vero,
10. & expectare Filium ejus de cœlis (quem
ſuſcitavit ex mortuis) Jeſum, qui eripuit nos
ab ira ventura. A

CAPUT II.

Oſtendit quàm ſincerum ſe exhibuerit in prædicando ipſis Evangelio, gratias Deo agens quòd ſuſceptum Dei verbum ſedulò ſervaverint, paſſi multa à contribulibus, ſicut Eccleſiæ Judææ à Judæis, qui una cum Chriſto etiam pios omnes perſequuntur: declarat etiam quàm ardentem gerat erga ipſos affectum.

1. NAm ipſi ſcitis, fratres, introitum no-
ſtrum ad vos, quia non inanis fuit:
2. ſed ante paſſi, & ‖ contumeliis affecti ‖ Act. 16. 19.
(ſicut ſcitis) in Philippis, fiduciam habuimus
in Deo noſtro, loqui ad vos Evangelium Dei
in multa ſolicitudine ‖. ‖ Act. 17.
3. Exhortatio enim noſtra non de errore,
neque de immunditia, neque in dolo,
4. ſed ſicut probati ſumus à Deo ut crede-
retur nobis Evangelium: ita loquimur, non
quaſi hominibus placentes, ſed Deo, qui pro-
bat corda noſtra.
5. Neque enim aliquando fuimus in ſermo-
ne adulationis, ſicut ſcitis: neque in occaſio-
ne avaritiæ: Deus teſtis eſt:
6. nec quærentes ab hominibus gloriam,
neque à vobis, neque ab aliis.
7. Cùm poſſemus vobis oneri eſſe ut Chriſti
Apoſtoli: ſed facti ſumus parvuli in medio ve-
ſtrùm, tamquam ſi nutrix foveat filios ſuos.
8. Ita deſiderantes vos, cupidè volebamus
tradere vobis non ſolùm Evangelium Dei,
ſed etiam animas noſtras: quoniam chariſſi-
mi nobis facti eſtis.
9. Memores enim eſtis fratres laboris no-
ſtri, & fatigationis: ‖ nocte ac die operan-
tes, ne quem veſtrum gravaremus, prædi- ‖ Act. 20. 14. 1. Cor. 4. 12. 2. Theſ. 3. 8.
cavimus in vobis Evangelium Dei.
10. Vos teſtes eſtis, & Deus, quàm ſan-
ctè, & juſtè, & ſine querela, vobis, qui
credidiſtis, fuimus:
11. ſicut ſcitis, qualiter unumquemque ve-
ſtrum (ſicut pater filios ſuos)

12. deprecantes vos, & conſolantes teſtificati ſumus, ut ambularetis dignè Deo, qui vocavit vos in ſuum regnum, & gloriam.

13. Ideò & nos gratias agimus Deo ſine intermiſſione: quoniam cùm accepiſſetis à nobis verbum auditus Dei, accepiſtis illud, non ut verbum hominum, ſed (ſicut eſt verè) verbum Dei, qui operatur in vobis, qui credidiſtis:

14. vos enim imitatores facti eſtis fratres Eccleſiarum Dei, quæ ſunt in Judæa in Chriſto Jeſu: quia eadem paſſi eſtis & vos à contribulibus veſtris, ſicut & ipſi à Judæis:

15. qui & Dominum occiderunt Jeſum, & Prophetas, & nos perſecuti ſunt, & Deo non placent, & omnibus hominibus adverſantur;

16. prohibentes nos Gentibus loqui ut ſalvæ fiant, ut impleant peccata ſua ſemper: pervenit enim ira Dei ſuper illos uſque in finem.

17. Nos autem fratres deſolati à vobis ad tempus horæ, aſpectu, non corde, abundantiùs feſtinavimus faciem veſtram videre cum multo deſiderio:

18. quoniam voluimus venire ad vos: ego quidem Paulus, & ſemel, & iterum, ſed impedivit nos ſatanas.

19. Quæ eſt enim noſtra ſpes, aut gaudium, aut corona gloriæ? Nonne vos ante Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum eſtis in adventu ejus?

20. vos enim eſtis gloria noſtra & gaudium.

CAPUT III.

Metuens ne propter ſuas afflictiones à fide moverentur, miſit ad eos Timotheum, qui ipſos roboraret; illo autem reverſo gratias Deo agit, quòd in fide ac dilectione firmi permanſerint; oſtendens quantùm cupiat illos inviſere, ut ſuppleat quod deeſt fidei ipſorum.

1. PRopter quod non ſuſtinentes ampliùs, placuit nobis remanere Athenis, ſolis:

‖ Act. 16. 1 2. ‖ & miſimus Timotheum fratrem noſtrum, & miniſtrum Dei in Evangelio Chriſti ad confirmandos vos, & exhortandos pro fide veſtra:

3. ut nemo moveatur in tribulationibus iſtis: ipſi enim ſcitis quòd in hoc poſiti ſumus.

4. Nam & cùm apud vos eſſemus, prædicebamus vobis paſſuros nos tribulationes, ſicut & factum eſt, & ſcitis.

5. Proptereà & ego ampliùs non ſuſtinens, miſi ad cognoſcendam fidem veſtram: ne fortè tentaverit vos is, qui tentat, & inanis fiat labor noſter.

6. Nunc autem veniente Timotheo ad nos à vobis, & annuntiante nobis fidem & charitatem veſtram, & quia memoriam noſtri habetis bonam ſemper, deſiderantes nos videre, ſicut & nos quoque vos:

7. Ideò conſolati ſumus fratres in vobis in omni neceſſitate, & tribulatione noſtra, per fidem veſtram,

8. quoniam nunc vivimus, ſi vos ſtatis in Domino.

9. Quam enim gratiarum actionem poſſumus Deo retribuere pro vobis in omni gaudio, quo gaudemus propter vos ante Deum noſtrum,

10. nocte ac die abundantiùs orantes, ut videamus faciem veſtram, & compleamus ea, quæ deſunt fidei veſtræ?

11. Ipſe autem Deus, & Pater noſter, & Dominus noſter Jeſus Chriſtus, dirigat viam noſtram ad vos.

12. Vos autem Dominus multiplicet, & abundare faciat charitatem veſtram in invicem, & in omnes, quemadmodum & nos in vobis:

13. ad confirmanda corda veſtra ſine querela in ſanctitate, ante Deum & Patrem noſtrum, in adventu Domini noſtri Jeſu Chriſti cum omnibus ſanctis ejus. Amen.

CAPUT VI.

Hortatur ut tradita ſibi præcepta obſerviant, abſtinentes à fornicatione, ac ſe mutuò diligentes, manibuſque operantes, quò nullius quidquam deſiderare cogantur; docet modum noſtræ reſurrectionis, ne inordinata triſtitia ſe crucient propter eos qui moriuntur.

1. DE cetero ergo ‡, fratres, rogamus vos & obſecramus in Domino Jeſu, ut quemadmodum accepiſtis à nobis, quomodò oporteat vos ambulare, & placere Deo, ſic & ambuletis, ut abundetis magis.

2. Scitis enim quæ præcepta dederim vobis per Dominum Jeſum.

3. ‖ Hæc eſt enim voluntas Dei, ſanctificatio veſtra: ut abſtineatis vos à fornicatione,

4. ut ſciat unuſquiſque veſtrum vas ſuum poſſidere in ſanctificatione, & honore:

5. non in paſſione deſiderii, ſicut & Gentes, quæ ignorant Deum:

6. & ne quis ſupergrediatur, neque circumveniat in negotio fratrem ſuum: quoniam vindex eſt Dominus de his omnibus, ſicut prædiximus vobis, & teſtificati ſumus.

7. Non enim vocavit nos Deus in immunditiam, ſed in ſanctificationem. A

8. Itaque qui hæc ſpernit, non hominem ſpernit, ſed Deum: qui etiam dedit Spiritum ſuum ſanctum in nobis.

9. De charitate autem fraternitatis non neceſſe habemus ſcribere vobis: ‖ ipſi enim vos à Deo didiciſtis ut diligatis invicem.

10. Etenim illud facitis in omnes fratres in univerſa Macedonia. Rogamus autem vos fratres ut abundetis magis,

11. & operam detis ut quieti ſitis, & ut veſtrum negotium agatis, & operamini manibus veſtris, ſicut præcepimus vobis: & ut honeſtè ambuletis ad eos qui foris ſunt: & nullius aliquid deſideretis.

12. ‡ Nolumus autem vos ignorare fratres de dormientibus, ut non contriſtemini, ſicut & cęteri, qui ſpem non habent.

13. Si enim credimus quòd Jeſus mortuus eſt & reſurrexit: ita & Deus eos, qui dormierunt per Jeſum, adducet cum eo.

14. Hoc enim vobis dicimus in verbo Domini, ‖ quia nos, qui vivimus, qui reſidui ſumus in adventum Domini, non præveniemus eos, qui dormierunt.

15. Quoniam ipſe Dominus in juſſu, & in voce Archangeli, & in tuba Dei deſcendet de cœlo: & mortui, qui in Chriſto ſunt, reſurgent primi.

16. Deinde nos, qui vivimus, qui relinquimur ſimul rapiemur cum illis in nubibus obviàm Chriſto in aera, & ſic ſemper cum Domino erimus.

17. Itaque conſolamini invicem in verbis iſtis. A

CAPUT V.

Diem judicii dicit inſperatum adfuturum, qui tamen ipſos non poteſt incautos opprimere, cùm ſemper ad illum ſe præparent, ad quod illos etiam hortatur: monet quoque de obedientia erga ſuos præfectos, & quomodo erga invicem & erga Deum ſe habere debeant: orat pro ipſis, utque pro ſe orent precatur.

1. DE temporibus autem, & momentis, fratres non indigetis ut ſcribamus vobis.

2. ‖ Ipſi enim diligenter ſcitis, quia dies Domini, ſicut fur in nocte, ita veniet.

3. Cùm enim dixerint pax, & ſecuritas; tunc repentinus eis ſuperveniet interitus, ſicut dolor in utero habenti, & non effugient.

4. Vos autem fratres non eſtis in tenebris, ut vos dies illa tamquam fur comprehendat:

5. omnes enim vos filii lucis eſtis, & filii diei: non ſumus noctis, neque tenebrarum.

6. Igitur non dormiamus ſicut & ceteri, ſed vigilemus, & ſobrii ſimus.

7. Qui enim dormiunt, nocte dormiunt: & qui ebrii ſunt, nocte ebrii ſunt.

8. Nos autem, qui diei ſumus, ſobrii ſimus, ‖ induti loricam fidei, & charitatis, & galeam ſpem ſalutis:

9. quoniam non poſuit nos Deus in iram, ſed in acquiſitionem ſalutis per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum,

10. qui mortuus eſt pro nobis: ut ſive vigilemus, ſive dormiamus, ſimul cum illo vivamus.

11. Propter quod conſolamini invicem, & ædificate alterutrum, ſicut & facitis.

12. Rogamus autem vos fratres, ut noveritis eos, qui laborant inter vos, & præſunt vobis in Domino, & monent vos,

13. ut habeatis illos abundantiùs in charitate propter opus illorum: pacem habete cum eis.

14. ‡ Rogamus autem vos fratres, corripite inquietos, conſolamini puſillanimes, ſuſcipite infirmos, patientes eſtote ad omnes. ‡ Sabb. Quat. Temp. Quadr. Epist. 6.

15. ‖ Videte ne quis malum pro malo alicui reddat: ſed ſemper quod bonum eſt ſectamini in invicem, & in omnes. ‖ Prov. 17. 13. & 20. 22. Rom. 12. 17. 1. Petr. 3. 9.

16. Semper gaudete.

17. ‖ Sine intermiſſione orate. ‖ Eccli. 18. 22. Luc. 18. 1. Coloſs. 4. 2.

18. In omnibus gratias agite: hæc eſt enim voluntas Dei in Chriſto Jeſu, in omnibus vobis.

19. Spiritum nolite extinguere.

20. Prophetias nolite ſpernere.

21. Omnia autem probate: quod bonum eſt tenete.

22. Ab omni ſpecie mala abſtinete vos.

23. Ipſe autem Deus pacis ſanctificet vos per omnia: ut integer ſpiritus veſter, & anima, & corpus ſine querela in adventu Domini noſtri Jeſu Chriſti ſervetur. A

24. ‖ Fidelis eſt, qui vocavit vos: qui etiam faciet. ‖ 1. Cor. 1. 9.

25. Fratres orate pro nobis.

26. Salutate fratres omnes in oſculo ſancto.

27. Adjuro vos per Dominum, ut legatur epiſtola hæc omnibus ſanctis fratribus.

28. Gratia Domini noſtri Jeſu Chriſti vobiſcum. Amen.

EPISTOLA B. PAULI APOSTOLI
AD THESSALONICENSES II.

CUM in priori ad Theſſalonicenſes Epiſtola, de die judicii quaſi jam inſtante paulò obſcuriùs fuiſſet locutus Apoſtolus (cap. 1. 5.) *& falſi fraudulentique Doctores terrerent animos, quaſi ex mente ejus jam inſtaret, data paulò poſt hac altera ad eoſdem, clariùs ſe aperit, impoſtoreſque illos redarguit, docens non priùs Chriſtum venturum, quàm apparuerit Antichriſtus, Chriſti adventu deſtruendus. Deinde, cùm intellexiſſet nondum emendatos eſſe eos, quos in ſuperiori Epiſtola notaverat ut otioſos & inquietos, nunc eoſdem acriùs caſtigat, excommunicandos denuntians ni reſipiſcant. Scripta eſt itaque hæc Epiſtola ex eodem loco, & eodem anno (æræ noſtræ 52.) quo prior: utique cùm Silvanum & Timotheum in miniſterio Evangelii conjunctos ſibi haberet Apoſtolus* (cap. 1. 1.) *& poſtquam ipſe apud Theſſalonicenſes Chriſti fidem amplexos jam præſens adfuiſſet* (cap. 2. 5.) *ut non minùs aberrent à vero qui eam ſub Caligula exaratam exiſtimant, quàm qui per Oneſimum delatam, quem multis poſt annis in Chriſto genuit Romæ, cùm eſſet in vinculis.*

CAPUT PRIMUM.

Gratias Deo agit pro fide ac tolerantia Theſſalonicenſium in perſecutionibus, propter quas dicit illos gloriam, adverſarios verò ultionem in die judicii recepturos; orans ut digni habeantur vocatione Dei.

1. PAULUS, & Silvanus, & Timotheus, Eccleſiæ Theſſalonicenſium, in Deo Patre noſtro, & Domino Jeſu Chriſto.
2. Gratia vobis, & pax à Deo Patre noſtro, & Domino Jeſu Chriſto.
3. Gratias agere debemus ſemper Deo pro vobis, fratres, ita ut dignum eſt, quoniam ſupercreſcit fides veſtra, & abundat charitas uniuſcujuſque veſtrum in invicem:
4. ita ut & nos ipſi in vobis gloriemur in Eccleſiis Dei, pro patientia veſtra, & fide, & in omnibus perſecutionibus veſtris, & tribulationibus quas ſuſtinetis
5. in exemplum juſti judicii Dei, ut digni habeamini in regno Dei, pro quo & patimini.
6. Si tamen juſtum eſt apud Deum, retribuere tribulationem iis, qui vos tribulant:
7. & vobis, qui tribnlamini, requiem nobiſcum in revelatione Domini Jeſu de cœlo cum angelis virtutis ejus,
8. in flamma ignis dantis vindictam iis, qui non noverunt Deum, & qui non obediunt Evangelio Domini noſtri Jeſu Chriſti:
9. qui pœnas dabunt in interitu æternas à facie Domini, & à gloria virtutis ejus:
10. cùm venerit glorificari in ſanctis ſuis, & admirabilis fieri in omnibus, qui crediderunt: quia creditum eſt teſtimonium noſtrum ſuper vos in die illo.
11. In quo etiam oramus ſemper pro vobis: ut dignetur vos vocatione ſua Deus noſter, & impleat omnem voluntatem bonitatis, & opus fidei in virtute,
12. ut clarificetur nomen Domini noſtri Jeſu Chriſti in vobis, & vos in illo ſecundùm gratiam Dei noſtri, & Domini Jeſu Chriſti.

CAPUT II.

De die Domini monet, ne credant ſeductoribus, oſtendens venturum priùs filium perditionis, qui varia edet prodigia fallacia, quibus reprobi ſeducentur: de electione & fide Theſſalonicenſium gratias agit, monens ut ſervent acceptas ab ipſo traditiones, & pro eorum conſolatione ac confirmatione orat.

1. ROgamus ‡ autem vos fratres, per adventum Domini noſtri Jeſu Chriſti, ‡ SABB. QUAT. TEMP. ADVENT. EPIST.
& noſtræ congregationis in ipſum:
2. ut non citò moveamini à veſtro ſenſu, neque terreamini, neque per ſpiritum, neque per ſermonem, neque per Epiſtolam tamquam per nos miſſam, quaſi inſtet dies Domini.
3. ‖ Ne quis vos ſeducat ullo modo: quo- ‖ Epheſ. 5.6.
niam niſi venerit diſceſſio primùm, & revelatus fuerit homo peccati, filius perditionis,
4. qui adverſatur, & extollitur ſupra omne, quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita ut in templo Dei ſedeat oſtendens ſe tamquã ſit Deus.
5. Non retinetis quòd cùm adhuc eſſem apud vos, hæc dicebam vobis?
6. Et nunc quid detineat ſcitis, ut reveletur in ſuo tempore.
7. Nam myſterium jam operatur iniquitatis: tantùm ut qui tenet nunc, teneat, donec de medio fiat.
8. Et tunc revelabitur ille iniquus, ‖ quem ‖ Iſai. 11. 4.
Dominus Jeſus interficiet ſpiritu oris ſui, & deſtruet illuſtratione adventus ſui eum:
9. cnjus eſt adventus ſecundùm operationem ſatanæ, in omni virtute, & ſignis, & prodigiis mendacibus,
10. & in omni ſeductione iniquitatis iis, qui pereunt: eò quòd charitatem veritatis non receperunt ut ſalvi fierent. Ideò mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio,
11. ut judicentur omnes, qui non crediderunt veritati, ſed conſenſerunt iniquitati.
12. Nos autem debemus gratias agere Deo ſemper pro vobis, fratres dilecti à Deo, quòd elegerit vos Deus primitias in ſalutem, in ſanctificatione ſpiritus, & in fide veritatis,

13. in qua & vocavit vos per Evangelium noſtrum in acquiſitionem gloriæ Domini noſtri Jeſu Chriſti.

14. Itaque fratres ſtate: & tenete traditiones, quas didiciſtis, ſive per ſermonem, ſive per epiſtolam noſtram.

15. Ipſe autem Dominus noſter Jeſus Chriſtus, & Deus & Pater noſter, qui dilexit nos, & dedit conſolationem æternam, & ſpem bonam in gratia,

16. exhortetur corda veſtra, & confirmet in omni opere, & ſermone bono.

CAPUT III.

Cœpit ut pro ſe precentur, confidens quòd ſervaturi ſint ipſius præcepta: monetque ut ſubtrahant ſe à Chriſtianis nolentibus ſervare quæ ipſe inſtituerat, nec manibus laborare, quod tamen ipſemet Paulus apud eos fecerat: cavet tamen ne tales ut inimicos exiſtiment, ſed ut fratres corripiant.

1. DE cetero fratres orate pro nobis, ut ſermo Dei currat, & clarificetur, ſicut & apud vos:

2. & ut liberemur ab importunis, & malis hominibus: non enim omnium eſt fides.

3. Fidelis autem Deus eſt, qui confirmabit vos, & cuſtodiet à malo.

4. Confidimus autem de vobis, in Domino, quoniam quæ præcipimus, & facitis, & facietis.

5. Dominus autem dirigat corda veſtra in charitate Dei, & patientia Chriſti.

6. Denuntiamus autem vobis fratres in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti, ut ſubtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinatè, & non ſecundùm traditionem, quam acceperunt à nobis.

7. Ipſi enim ſcitis quemadmodum oporteat imitari nos: quoniam non inquieti fuimus inter vos:

8. || neque gratis panem manducavimus ab aliquo, ſed in labore, & in fatigatione, nocte & die operantes, ne quem veſtrùm gravaremus. || *Act. 20. 14. 1. Cor. 4. 12. 1. Theſ. 2. 9.*

9. Non quaſi non habuerimus poteſtatem, ſed ut noſmetipſos formam daremus vobis ad imitandum nos.

10. Nam & cùm eſſemus apud vos, hoc denunciabamus vobis: quoniam ſi quis non vult operari, nec manducet.

11. Audivimus enim inter vos quoſdam ambulare inquietè, nihil operantes, ſed curioſè agentes.

12. Iis autem, qui ejuſmodi ſunt, denuntiamus, & obſecramus in Domino Jeſu Chriſto, ut cum ſilentio operantes, ſuum panem manducent.

13. || Vos autem fratres nolite deficere benefacientes. || *Gal. 6. 9.*

14. Quòd ſi quis non obedit verbo noſtro per epiſtolam, hunc notate, & ne commiſceamini cum illo, ut confundatur:

15. & nolite quaſi inimicum exiſtimare, ſed corripite ut fratrem.

16. Ipſe autem Dominus pacis det vobis pacem ſempiternam in omni loco. Dominus ſit cum omnibus vobis.

17. Salutatio, mea manu Pauli: quod eſt ſignum in omni epiſtola: ita ſcribo.

18. Gratia Domini noſtri Jeſu Chriſti cum omnibus vobis. Amen.

EPISTOLA
B. PAULI APOSTOLI
AD TIMOTHEUM PRIMA.

DUÆ Pauli ad Timotheum Epiſtolæ, & una ad Titum, argumento ſimiles ſunt. Inſtruunt enim Epiſcopum, & præcipuas tanti muneris partes explicant, quamquam id uberiùs prima ad Timotheum præſtat, quem Apoſtolus Epheſo diſcedens præfecerat. Utrùm autem antequam Paulus primùm Romam veniſſet, an poſteà, variant ſententiæ. Sed ex eis quæ in Prolegomenis ſtabilita ſunt, apparet nonniſi cùm vinculis laxatus Paulus Orientem iterùm peragravit, Timotheum Epheſi Epiſcopum conſtitutum. Ex quo fit veriſimile digreſſum Epheſo Paulum cùm Philippos ex promiſſo veniſſet, inde hanc ad Timotheum dediſſe; anno, ut opinamur, æræ quam ſequimur 66. poſt Chriſti mortem 33. & ab eo tempore quo Timotheus adhuc penè puer, teſtis fuerat perſecutionum quas Apoſtolus Lyſtris paſſus eſt, (2. Tim. 3. 11. cum Actor. 14.) annos 23. Ut circiter annorum 30. eſſe tum potuerit, cùm à Paulo Epiſcopus eſt ordinatus.

CAPUT PRIMUM.

Præceptum revocat quod Timotheo tradiderat, de retrahendis quibuſdam à perverſa doctrina & tradenda ſana: lex ob injuſtos poſita eſt: Deo gratias agit, quòd eum ab Eccleſiæ perſecutione ad Apoſtolatum vocaverit, qui miſericordiam conſecutus eſt, ut oſtendatur Dei longanimitas ad peccatorum informationem: Timotheum monet ut ſtrenuum agat militem.

1. PAULUS Apoſtolus Jeſu Chriſti ſecundùm imperium Dei Salvatoris noſtri, & Chriſti Jeſu ſpei noſtræ:

‖ Act. 16. 1. 2. ‖ Timotheo dilecto filio in fide. Gratia, miſericordia, & pax à Deo Patre, & Chriſto Jeſu Domino noſtro.

3. Sicut rogavi te ut remaneres Epheſi cùm irem in Macedoniam, ut denuntiares quibuſdam ne aliter docerent,

‖ Infr. 4. 7. 2. Tim. 2. 23. Tit. 3. 9. 4. neque ‖ intenderent fabulis, & genealogiis interminatis: quæ quæſtiones præſtant magis quàm ædificationem Dei, quæ eſt in fide.

5. Finis autem præcepti eſt charitas de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta.

6. A quibus quidam aberrantes, converſi ſunt in vaniloquium,

7. volentes eſſe legis doctores, non intelligentes neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant.

‖ Rom. 7. 12. 8. ‖ Scimus autem quia bona eſt lex, ſi quis ea legitimè utatur:

9. ſciens hoc quia lex juſto non eſt poſita, ſed injuſtis, & non ſubditis, impiis, & peccatoribus, ſceleratis, & contaminatis, parricidis, & matricidis, homicidis,

10. fornicariis, maſculorum concubitoribus, plagiariis, mendacibus, & perjuris, & ſi quid aliud ſanæ doctrinæ adverſatur,

11. quæ eſt ſecundùm Evangelium gloriæ beati Dei, quod creditum eſt mihi.

12. Gratias ago ei, qui me confortavit, Chriſto Jeſu Domino noſtro, quia fidelem me exiſtimavit, ponens in miniſterio:

13. qui priùs blaſphemus fui, & perſecutor, & contumelioſus: ſed miſericordiam Dei conſecutus ſum, quia ignorans feci in incredulitate.

14. Superabundavit autem gratia Domini noſtri cum fide, & dilectione, quæ eſt in Chriſto Jeſu.

15. Fidelis ſermo, & omni acceptione dignus: ‖ quòd Chriſtus Jeſus venit in hunc ‖ Matth. 9. 13. Marc. 2. 17.
mundum peccatores ſalvos facere, quorum primus ego ſum.

16. Sed ideò miſericordiam conſecutus ſum: ut in me primo oſtenderet Chriſtus Jeſus omnem patientiam, ad informationem eorum, qui credituri ſunt illi, in vitam æternam.

17. Regi autem ſæculorum immortali, inviſibili, ſoli Deo, honor & gloria in ſæcula ſæculorum. Amen.

18. Hoc præceptum commendo tibi fili Timothee, ſecundùm præcedentes in te prophetias, ut milites in illis bonam militiam,

19. habens fidem, & bonam conſcientiam, quam quidam repellentes, circa fidem naufragaverunt:

20. ex quibus eſt Hymenæus, & Alexander: quos tradidi Satanæ, ut diſcant non blaſphemare.

CAPUT II.

Vult pro regibus & magiſtratibus fieri orationes ac gratiarum actiones; unumque dicit eſſe Deum & unum mediatorem: quomodo orare debeant vir ac mulier, & quomodo hæc ornari debeat, cujus non eſt docere, ſed in ſilentio diſcere.

1. OBſecro igitur primùm omnium fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus,

2. pro regibus, & omnibus, qui in ſublimitate ſunt, ut quietam, & tranquillam vitam agamus in omni pietate, & caſtitate.

3. Hoc enim bonum eſt, & acceptum coram Salvatore noſtro Deo,

4. qui omnes homines vult ſalvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.

5. Unus

5. Unus enim Deus, unus & mediator Dei & hominum homo Chriſtus Jeſus:

6. qui dedit redemptionem ſemetipſum pro omnibus, teſtimonium temporibus ſuis:

7. in quo poſitus ſum ego prædicator, & Apoſtolus (veritatem dico, non mentior) doctor Gentium in fide, & veritate.

8. Volo ergo viros orare in omni loco, levantes puras manus ſine ira, & diſceptatione.

‖ 1. Pet. 3. 3. * κοσμίῳ. i. honeſto, modeſto. 9. ‖ Similiter & mulieres in habitu ornato*, cum verecundia, & ſobrietate ornantes ſe, & non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veſte pretioſa:

10. ſed quod decet mulieres, promittentes pietatem per opera bona.

11. Mulier in ſilentio diſcat cum omni ſubjectione:

‖ 1. Cor. 14. 34. 12. ‖ Docere autem mulieri non permitto, neque dominari in virum: ſed eſſe in ſilentio.

‖ Gen. 2. 27. 13. ‖ Adam enim primus formatus eſt, deinde Heva:

‖ Gen. 3. 6. 14. ‖ Et Adam non eſt ſeductus, mulier autem ſeducta in prævaricatione fuit.

15. Salvabitur autem per filiorum generationem, ſi permanſerit in fide, & dilectione, & ſanctificatione cum ſobrietate.

CAPUT III.

Docet Timotheum quales eſſe debeant epiſcopi, diaconi, ac mulieres: ut ſciat quomodo converſari debeat in Eccleſia quæ eſt columna veritatis: ſimulque commendat Dominicæ Incarnationis ſacramentum.

1. Fidelis ſermo: Si quis epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat.

‖ Tit. 1. 7. 2. ‖ Oportet ergo epiſcopum irreprehenſibilem eſſe, unius uxoris virum, ſobrium, prudentem, ornatum, pudicum, hoſpitalem, doctorem,

3. non violentum, non percuſſorem, ſed modeſtum; non litigioſum, non cupidum, ſed

4. ſuæ domui benè præpoſitum, filios habentem ſubditos cum omni caſtitate.

5. Si quis autem domui ſuæ præeſſe neſcit, quomodo Eccleſiæ Dei diligentiam habebit?

6. Non neophytum: ne in ſuperbiam elatus, in judicium incidat diaboli.

7. Oportet autem illum & teſtimonium habere bonum ab iis qui foris ſunt, ut non in opprobrium incidat, & in laqueum diaboli:

8. Diaconos ſimiliter pudicos, non bilingues, non multo vino deditos, non turpe lucrum ſectantes:

9. habentes myſterium fidei in conſcientia pura.

10. Et hi autem probentur primùm: & ſic miniſtrent, nullum crimen habentes.

11. Mulieres ſimiliter pudicas, non detrahentes, ſobrias, fideles in omnibus.

12. Diaconi ſint unius uxoris viri: qui filiis ſuis benè præſint, & ſuis domibus.

13. Qui enim benè miniſtraverint, gradum bonum ſibi acquirent, & multam fiduciam in fide, quæ eſt in Chriſto Jeſu.

14. Hæc tibi ſcribo, ſperans me ad te venire citò.

15. Si autem tardavero, ut ſcias quomodo oporteat te in domo Dei converſari, quæ eſt Eccleſia Dei vivi, columna & firmamentum veritatis.

16. Et manifeſtè magnum eſt pietatis ſacramentum, quod manifeſtatum eſt in carne, juſtificatum eſt in ſpiritu, apparuit angelis, prædicatum eſt Gentibus, creditum eſt in mundo, aſſumptum eſt in gloria.

CAPUT IV.

Prædicit quoſdam falſam tradituros doctrinam, potiſſimùm de nuptiis ac cibis: diſcipulum autem monet ut ſpreta vana doctrina, exerceat ſe ad pietatem, quæ corporali exercitationi præfertur: & quamquam ſit adoleſcens, præbeat ſe reliquis exemplum.

1. Spiritus autem manifeſtè dicit, quia ‖ in noviſſimis temporibus diſcedent quidam à fide, attendentes ſpiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum ‖ 2. Tim. 3. 1. 2. Pet. 3. 3. Lucæ 18.

2. in hypocriſi loquentium mendacium, & cauteriatam habentium ſuam conſcientiam,

3. prohibentium nubere, abſtinere à cibis, quos Deus creavit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, & iis, qui cognoverunt veritatem.

4. Quia omnis creatura Dei bona eſt, & nihil rejiciendum quod cum gratiarum actione percipitur:

5. ſanctificatur enim per verbum Dei, & orationem.

6. Hæc proponens fratribus, bonus eris miniſter Chriſti Jeſu, enutritus verbis fidei, & bonæ doctrinæ, quam aſſecutus es.

7. ‖ Ineptas autem, & aniles fabulas devita: exerce autem teipſum ad pietatem. ‖ Sup. 1. 4. 2. Tim. 2. 23. Tit. 3. 9.

8. Nam corporalis exercitatio, ad modicum utilis eſt: pietas autem ad omnia utilis eſt, promiſſionem habens vitæ, quæ nunc eſt, & futuræ.

9. Fidelis ſermo, & omni acceptione dignus.

10. In hoc enim laboramus, & maledicimur, qui ſperamus in Deum vivum, qui eſt Salvator omnium hominum, maximè fidelium.

11. Præcipe hæc, & doce.

12. Nemo adoleſcentiam tuam contemnat, ſed exemplum eſto fidelium in verbo, in converſatione, in charitate, in fide, in caſtitate.

13. Dum venio, attende lectioni, exhortationi, & doctrinæ.

14. Noli negligere gratiam, quæ in te eſt, quæ data eſt tibi per prophetiam, cum impoſitione manuum presbyteri.

15. Hæc meditare, in his eſto: ut profectus tuus manifeſtus ſit omnibus.

16. Attende tibi, & doctrinæ: inſta in illis. Hoc enim faciens, & teipſum ſalvum facies, & eos, qui te audiunt.

CAPUT V.

Docet quomodo ſeniores, anus ac juvenculas gubernare debeat, rurſum ſeniores ac juniores viduas: & de conditionibus in eligenda vidua requiſitis: presbyteri probè ſuo fungentes munere dupliciter honorentur: nec facilè adversùs presbyterum accuſationem ſuſcipiat, ſed peccantes publicè arguat: hæc mandata ſervet; nemini citò manus imponens: modico vino utatur: & de variis hominum peccatis.

1. Seniorem ne increpaveris, ſed obſecra, ut patrem: juvenes, ut fratres.

2. Anus,

2. Anus, ut matres: juvenculas, ut ſorores in omni caſtitate.

3. ‡ Viduas honora, quæ verè viduæ ſunt. [‡ Pro nec virgine nec mart.]

4. Si qua autem vidua filios, aut nepotes habet: diſcat primùm domum ſuam regere, & mutuam vicem reddere parentibus: hoc enim acceptum eſt coram Deo.

5. Quæ autem verè vidua eſt, & deſolata, ſperet in Deum: & inſtet obſecrationibus, & orationibus nocte ac die.

6. Nam quæ in deliciis eſt, vivens mortua eſt.

7. Et hoc præcipe, ut irreprehenſibiles ſint.

8. Si quis autem ſuorum, & maximè domeſticorum curam non habet, fidem negavit, & eſt infideli deterior.

9. Vidua eligatur non minus ſexaginta annorum, quæ fuerit unius viri uxor,

10. in operibus bonis teſtimonium habens, ſi filios educavit, ſi hoſpitio recepit, ſi ſanctorum pedes lavit, ſi tribulationem patientibus ſubminiſtravit, ſi omne opus bonum ſubſecuta eſt. A

11. Adoleſcentiores autem viduas devita. Cùm enim luxuriatæ fuerint in Chriſto, nubere volunt:

12. habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.

13. Simul autem & otioſæ diſcunt circuire domos: non ſolùm otioſæ: ſed & verboſæ, & curioſæ, loquentes quæ non oportet.

14. Volo ergo juniores nubere, filios procreare, matresfamilias eſſe, nullam occaſionem dare adverſario maledicti gratia.

15. Jam enim quædam converſæ ſunt retro ſatanam.

16. Si quis fidelis habet viduas, ſubminiſtret illis, & non gravetur Eccleſia: ut iis, quæ verè viduæ ſunt, ſufficiat.

17. Qui benè præſunt presbyteri, duplici honore digni habeantur: maximè qui laborant in verbo & doctrina.

18. Dicit enim Scriptura: ‖ Non alligabis os bovi trituranti. Et: ‖ Dignus eſt operarius mercede ſua. [‖ Deut. 25. 4. 1. Cor. 9. 9. ‖ Matt. 10. 10. Luc. 10. 7.]

19. Adversùs presbyterum accuſationem noli recipere, niſi ſub duobus aut tribus teſtibus.

20. Peccantes coram omnibus argue: ut & ceteri timorem habeant.

21. Teſtor coram Deo, & Chriſto Jeſu, & electis angelis, ut hæc cuſtodias ſine præjudicio, nihil faciens in alteram partem declinando.

22. Manus citò nemini impoſueris, neque communicaveris peccatis alienis. Teipſum caſtum cuſtodi.

23. Noli adhuc aquam bibere, ſed modico vino utere, propter ſtomachum tuum, & frequentes tuas infirmitates.

24. Quorumdam hominum peccata manifeſta ſunt, præcedentia ad judicium: quoſdam autem & ſubſequuntur.

25. Similiter & facta bona manifeſta ſunt: & quæ aliter ſe habent, abſcondi non poſſunt.

CAPUT VI.

Servi dominis ſuis obſequantur, ſive fidelibus ſive infidelibus: fugiendi ſunt qui his relictis vana docent: quantum mali inducat avaritia; qua devitata hortatur Timotheum ad virtutes amplectendas, ſervata fide quam in Baptiſmo confeſſus eſt, utque in finem uſque ſervet hæc mandata: divites autem reprimat à ſuperbia, inducens ad eleemoſynas.

1. Quicumque ſunt ſub jugo ſervi, dominos ſuos omni honore dignos arbitrentur, ne nomen Domini & doctrina blaſphemetur.

2. Qui autem fideles habent dominos, non contemnant, quia fratres ſunt: ſed magis ſerviant, quia fideles ſunt & dilecti, qui beneficii participes ſunt. Hæc doce, & exhortare.

3. Si quis aliter docet, & non acquieſcit ſanis ſermonibus Domini noſtri Jeſu Chriſti, & ei, quæ ſecundùm pietatem eſt, doctrinæ:

4. ſuperbus eſt nihil ſciens, ſed languens circa quæſtiones, & pugnas verborum: ex quibus oriuntur invidiæ, contentiones, blaſphemiæ, ſuſpiciones malæ,

5. conflictationes hominum mente corruptorum, & qui veritate privati ſunt, exiſtimantium quæſtum eſſe pietatem.

6. ‡ Eſt autem quæſtus magnus, pietas cum ſufficientia. [‡ S. Alexii.]

7. ‖ Nihil enim intulimus in hunc mundum; haud dubium quòd nec auferre quid poſſimus. [‖ Job 1. 21. Eccli. 5. 14.]

8. ‖ Habentes autem alimenta, & quibus tegamur, his contenti ſimus. [‖ Prov. 27. 26.]

9. Nam qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & deſideria multa inutilia, & nociva, quæ mergunt homines in interitum, & perditionem.

10. Radix enim omnium malorum eſt cupiditas: quam quidam appetentes erraverunt à fide, & inſeruerunt ſe doloribus multis.

11. Tu autem ò homo Dei hæc fuge: ſectare verò juſtitiam, pietatem, fidem, charitatem, patientiam, manſuetudinem.

12. Certa bonum certamen fidei, apprehende vitam æternam, A in qua vocatus es, & confeſſus bonam confeſſionem coram multis teſtibus.

13. Præcipio tibi coram Deo, qui vivificat omnia, & Chriſto Jeſu, qui teſtimonium reddidit ‖ ſub Pontio Pilato, bonam confeſſionem: [‖ Matth. 27. 11. Joann. 18. 19. 17.]

14. ut ſerves mandatum ſine macula, irreprehenſibile uſque in adventum Domini noſtri Jeſu Chriſti,

15. quem ſuis temporibus oſtendet ‖ beatus & ſolus potens, Rex regum, & Dominus dominantium: [‖ Apoc. 17. 14. & 19. 15.]

16. qui ſolus habet immortalitatem, & lucem inhabitat inacceſſibilem: ‖ quem nullus hominum vidit, ſed nec videre poteſt: cui honor, & imperium ſempiternum. Amen. [‖ Joan. 1. 18. 1. Joan. 4. 12.]

17. Divitibus hujus ſæculi præcipe non ſublime ſapere, ‖ neque ſperare in incerto divitiarum, ſed in Deo vivo (qui præſtat nobis omnia abundè ad fruendum) [‖ Luc. 12. 21.]

18. benè agere, divites fieri in bonis operibus, facilè tribuere, communicare,

19. theſaurizare ſibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant veram vitam.

20. O Timothee, depoſitum cuſtodi, devitans prophanas vocum novitates, & oppoſitiones falſi nominis ſcientiæ,

21. quam quidam promittentes, circa fidem exciderunt. Gratia tecum. Amen.

EPISTOLA
B. PAULI APOSTOLI
AD TIMOTHEUM SECUNDA.

HANC EPISTOLAM *Romæ datam, & in vinculis ſcriptam, patet ex cap. 1. 8. 12. & 2. 9. 10. & quidem paulò antequam martyrium ſubiret Apoſtolus (cap. 4. 6. 7.) Atque adeò in ſecundis vinculis, non in primis; ſi quidem in Chronologia demonſtravimus Paulum prioribus vinculis Romanis ſolutum rediiſſe in Orientem, indeque rursùs Romam eſſe regreſſum, ubi etiam Martyrii coronam adeptus eſt, ſub annum Neronis ultimum: cùm tamen priùs ab eo auditus & abſolutus eſſet, ſicut hic ipſe teſtatur, (cap. 4. 16. 17.) Ut enim anteà biennium in libera cuſtodia: ita deinceps* integrum annum, *omnibus gentibus Romam undique confluentibus, Evangelium prædicavit. Per Tychicum autem miſſa eſt Epheſum hæc Epiſtola, ubi erat Oneſiphori familia, poſtquam Aquila & Priſcilla, qui, Claudii decreto de expellendis Judæis jam exoleto; Romam repetierant, (Rom. 16. 3.) eò denuò erant reverſi, (cap. 4. 12. 19.) Idque anno Æræ noſtræ 66. à Chriſti morte 33.*

CAPUT PRIMUM.

Gratias Deo agit ob fidem Timothei, quam intrepida prædicatione jubet exeri: Chriſtus mortem deſtruxit, & Paulum in Gentium Doctorem elegit, ſervans ei debitum ipſius laboribus præmium: dicit quòd omnes Aſiani ipſum reliquerint, laudans Oneſiphori familiam quòd inde multa receperit obſequia.

1. PAULUS Apoſtolus Jeſu Chriſti per voluntatem Dei, ſecundùm promiſſionem vitæ, quæ eſt in Chriſto Jeſu:
2. Timotheo chariſſimo filio, gratia, miſericordia, pax à Deo Patre, & Chriſto Jeſu Domino noſtro.

3. Gratias ago Deo, cui ſervio à progenitoribus in conſcientia pura, quòd ſine intermiſſione habeam tui memoriam in orationibus meis, nocte ac die.

4. deſiderans te videre, memor lacrymarum tuarum, ut gaudio implear,

5. recordationem accipiens ejus fidei, quæ eſt in te non ficta, quæ & habitavit primùm in avia tua Loide, & matre tua Eunice, certus ſum autem quòd & in te.

6. Propter quam cauſam admoneo te, ut reſuſcites gratiam Dei, quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum.

om.8.15. 7. ‖ Non enim dedit nobis Deus ſpiritum timoris; ſed virtutis, & dilectionis, & ſobrietatis.

8. Noli itaque erubeſcere teſtimonium Domini noſtri, neque me vinctum ejus: ſed collabora Evangelio ſecundùm virtutem Dei,

9. qui nos liberavit, & vocavit vocatione ſua ſancta, ‖ non ſecundùm opera noſtra, ſed ſecundùm propoſitum ſuum, & gratiam, quæ data eſt nobis in Chriſto Jeſu ante tempora ſæcularia. (Tit. 3. 5.)

10. Manifeſtata eſt autem nunc per illuminationem Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti, qui deſtruxit quidem mortem, illuminavit autem vitam, & incorruptionem per Evangelium,

T.m.2.7. 11. in quo ‖ poſitus ſum ego prædicator, & Apoſtolus, & magiſter Gentium.

12. Ob quam cauſam etiam hæc patior, ſed non confundor. Scio enim cui credidi, & certus ſum quia potens eſt depoſitum meum ſervare in illum diem.

13. Formam habe ſanorum verborum, quæ à me audiſti in fide, & in dilectione in Chriſto Jeſu.

14. Bonum depoſitum cuſtodi per Spiritum ſanctum, qui habitat in nobis.

15. Scis hoc, quòd averſi ſunt à me omnes, qui in Aſia ſunt, ex quibus eſt Phigellus, & Hermogenes.

16. Det miſericordiam Dominus ‖ Oneſiphori domui: quia ſæpè me refrigeravit, & catenam meam non erubuit: ‖ Infr.4.19.

17. ſed cùm Romam veniſſet, ſolicitè me quæſivit, & invenit.

18. Det illi Dominus invenire miſericordiam à Domino in illa die. Et quanta Epheſi miniſtravit mihi, tu meliùs noſti.

CAPUT II.

Hortatur Timotheum ad alios ſincerè docendum & patiendum pro Chriſto, facta mentione futuri præmii ac reſurrectionis Chriſti: utque contentiones & profana vaniloquia devitet, ſtultaſque legis quæſtiones: de magna domo varia habente vaſa, & quas virtutes ſervus Dei ſectari debeat.

1. TU ergo fili mi confortare in gratia, quæ eſt in Chriſto Jeſu:

2. & quæ audiſti à me per multos teſtes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere.

3. Labora ſicut bonus miles Chriſti Jeſu.

4. Nemo militans Deo implicat ſe negotiis ſæcularibus: ut ei placeat, cui ſe probavit.

5. Nam & qui certat in agone, non coronatur niſi legitimè certaverit.

6. Laborantem agricolam oportet primùm de fructibus percipere.

7. Intellige quæ dico: dabit etenim tibi Dominus in omnibus intellectum.

8. ‡ Memor eſto Dominum JESUM CHRISTUM reſurrexiſſe à mortuis ex ſemine David, ſecundùm Evangelium meum, (‡ IN NATALI UNIUS MART. NON PONTIF.)

9. in quo laboro uſque ad vincula, quaſi malè operans: ſed verbum Dei non eſt alligatum.

10. Ideò omnia ſuſtineo propter electos, ut & ipſi ſalutem conſequantur, quæ eſt

* Junge c. 3. v. 10 TU AUTEM.
‖ Matt. 10. 33. Marc 8. 38
‖ Rom. 3. 3.

in Chriſto Jeſu, cum gloria cœleſti. *

11. Fidelis ſermo: Nam ſi commortui ſumus, & convivemus:

12. ſi ſuſtinebimus, & conregnabimus: ‖ ſi negaverimus, & ille negabit nos:

13. ‖ ſi non credimus, ille fidelis permanet, negare ſeipſum non poteſt.

14. Hæc commone: teſtificans coram Domino. Noli contendere verbis: ad nihil enim utile eſt, niſi ad ſubverſionem audientium.

15. Solicitè cura teipſum probabilem exhibere Deo, operarium inconfuſibilem, rectè tractantem verbum veritatis.

16. Profana autem, & vaniloquia devita: multùm enim proficiunt ad impietatem:

17. & ſermo eorum ut cancer ſerpit: ex quibus eſt Hymenæus, & Philetus,

18. qui à veritate exciderunt, dicentes reſurrectionem eſſe jam factam, & ſubverterunt quorumdam fidem.

19. Sed firmum fundamentum Dei ſtat, habens ſignaculum hoc: Cognovit Dominus qui ſunt ejus, & diſcedat ab iniquitate, omnis, qui nominat nomen Domini.

20. In magna autem domo non ſolùm ſunt vaſa aurea, & argentea, ſed & lignea, & fictilia: & quædam quidem in honorem, quædam autem in contumeliam.

21. Si quis ergo emundaverit ſe ab iſtis, erit vas in honorem ſanctificatum, & utile Domino, ad omne opus bonum paratum.

22. Juvenilia autem deſideria fuge, ſectare verò juſtitiam, fidem, charitatem, & pacem cum iis, qui invocant Dominum de corde puro.

‖ 1. Tim. 1. 4. 7. Tit. 3. 9.

23. ‖ Stultas autem, & ſine diſciplina quæſtiones devita: ſciens quia generant lites.

24. Servum autem Domini non oportet litigare: ſed manſuetum eſſe ad omnes, docibilem, patientem,

25. cum modeſtia corripientem eos, qui reſiſtunt veritati: nequando Deus det illis pœnitentiam ad cognoſcendam veritatem,

26. & reſipiſcant à diaboli laqueis, à quo captivi tenentur ad ipſius voluntatem.

CAPUT III.

Prædicit homines futuros variis involutos peccatis, qui mulierculas ſeducentes veritati reſiſtant: Timotheum autem hortatur ut ſuo exemplo virtutes amplectatur, ac tolerantiam in perſecutionibus: & de ſacrarum litterarum utilitate.

‖ 1. Tim. 4. 1. 2. Pet. 3. 3. Jud. 18.

1. HOc autem ſcito, quòd in ‖ noviſſimis diebus inſtabunt tempora periculoſa:

2. erunt homines ſeipſos amantes, cupidi, elati, ſuperbi, blaſphemi, parentibus non obedientes, ingrati, ſceleſti,

3. ſine affectione, ſine pace, criminatores, incontinentes, immites, ſine benignitate,

4. proditores, protervi, tumidi, & voluptatum amatores magis quàm Dei:

5. habentes ſpeciem quidem pietatis, virtutem autem ejus abnegantes. Et hos devita:

6. ex his enim ſunt, qui penetrant domos, & captivas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur variis deſideriis:

7. ſemper diſcentes, & numquam ad ſcientiam veritatis pervenientes.

8. Quemadmodùm autem ‖ Jannes, & Mambres reſtiterunt Moyſi: ita & hi reſiſtunt veritati, homines corrupti mente, reprobi circa fidem,

9. ſed ultrà non proficient: inſipientia enim eorum manifeſta erit omnibus, ſicut & illorum fuit.

10. Tu autem aſſecutus es meam doctrinam, inſtitutionem, propoſitum, fidem, longanimitatem, dilectionem, patientiam,

11. perſecutiones, paſſiones: ‖ qualia mihi facta ſunt Antiochiæ, Iconii, & Lyſtris: quales perſecutiones ſuſtinui, & ex omnibus eripuit me Dominus.

12. Et omnes, qui piè volunt vivere in Chriſto Jeſu, perſecutionem patientur. A

13. Mali autem homines, & ſeductores proficient in pejus, errantes, & in errorem mittentes.

14. Tu verò permane in iis, quæ didiciſti, & credita ſunt tibi: ſciens à quo didiceris.

15. Et quia ab infantia ſacras litteras noſti, quæ te poſſunt inſtruere ad ſalutem, per fidem, quæ eſt in Chriſto Jeſu.

16. ‖ Omnis ſcriptura divinitùs inſpirata utilis eſt ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in juſtitia:

17. ut perfectus ſit homo Dei, ad omne opus bonum inſtructus.

CAPUT IV.

Timotheum per Chriſtum judicem obteſtatur, ut adverſùs falſos doctores, & eos qui tales ſibi coacervant, conſtanter prædicet, & tolerando quæcumque infligentur adverſa: prædicitque ſuam paſſionem & futurum præmium; advocans Timotheum eò quòd à multis deſertus ſit, & ab Alexandro multa paſſus: in prima ſui defenſione ab omnibus deſertus fuit, ſed à Domino liberatus.

1. TEſtificor ‡ coram Deo, & Jeſu Chriſto, qui judicaturus eſt vivos, & mortuos, per adventum ipſius, & regnum ejus:

2. prædica verbum, inſta opportunè, importunè: argue, obſecra, increpa in omni patientia, & doctrina.

3. Erit enim tempus, cùm ſanam doctrinam non ſuſtinebunt, ſed ad ſua deſideria coacervabunt ſibi magiſtros prurientes auribus,

4. & à veritate quidem auditum avertent, ad fabulas autem convertentur.

5. Tu verò vigila, in omnibus labora, opus fac Evangeliſtæ, miniſterium tuum imple. Sobrius eſto.

6. Ego enim jam delibor, & tempus reſolutionis meæ inſtat.

7. Bonum certamen certavi, curſum conſummavi, fidem ſervavi.

8. In reliquo repoſita eſt mihi corona juſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die juſtus judex: non ſolùm autem mihi, ſed & iis qui diligunt adventum ejus. A Feſtina ad me venire cito.

9. Demas enim me reliquit, diligens hoc ſæculum, & abiit Theſſalonicam:

10. Creſcens in Galatiam , Titus in Dalmatiam.

11. ‖ Lucas eſt mecum ſolus. Marcum aſſume, & adduc tecum : eſt enim mihi utilis in miniſterium.

...oſſ. 4.

12. Tychicum autem miſi Epheſum.

13. Penulam, quam reliqui Troade apud Carpum, veniens affer tecum, & libros, maximè autem membranas.

14. Alexander ærarius multa mala mihi oſtendit : reddet illi Dominus ſecundùm opera ejus:

15. quem & tu devita , valdè enim reſtitit verbis noſtris.

16. In prima mea defenſione * nemo mihi affuit, ſed omnes me dereliquerunt : non illis imputetur.

Qua cau- ... ſuam ...t co- ...n Nero-

17. Dominus autem mihi aſtitit , & confortavit me , ut per me prædicatio impleatur, & audiant omnes Gentes: & liberatus ſum de ore Leonis.

ne enim ſecundò Romam veniret.

18. Liberavit me Dominus ab omni opere malo: & ſalvum faciet in regnum ſuum cœleſte , cui gloria in ſæcula ſæculorum . Amen .

19. Saluta Priſcam, & Aquilam, & ‖ Oneſiphori domum.

‖ Sup. 1. 16

20. Eraſtus remanſit Corinthi. Trophimum autem reliqui infirmum Mileti.

21. Feſtina ante hiemem venire. Salutant te Eubulus, & Pudens, & Linus, & Claudia, & fratres omnes.

22. Dominus Jeſus Chriſtus cum ſpiritu tuo. Gratia vobiſcum. Amen.

EPISTOLA
B. PAULI APOSTOLI
AD TITUM.

*A*POSTOLUM, *expleto biennio illo, quo in libera cuſtodia Romæ Evangelium docuit, Orientem iterùm peragraſſe valdè probabile eſſe jam diximus & in Chronologia oſtendimus. Tunc ergo eum in Macedonia apud Philippenſes, ſicut eis ipſe promiſerat (Philip. 1. 25. & 2. 24.) permanſiſſe putamus & priorem ad Timotheum, atque hanc ad Titum dediſſe Epiſtolam, quæ eo ſunt argumento ſimiliores, quòd uno tempore datæ ſint. Primùm itaque de Presbyteris ſive Epiſcopis ordinandis Titum admonet; moxque adverſùs judaizantes inſurgit, quos jubet acriter increpari: deinde ad morum præcepta vertit orationem. Et inter hæc ſemel atque iterùm præclaram admiſcet mentionem gratiæ, qua, nullo noſtro merito, ſalvamur per Chriſtum. Denique à vanis quæſtionibus vocat, & hæreticos fugiendos admonet.*

CAPUT PRIMUM.

Facta in ſalutatione mentione ſpei vitæ æternæ quæ jam manifeſtata eſt, oſtendit quales debeat ordinare presbyteros ac epiſcopos: & de quibuſdam qui ob varia vitia durè ſunt increpandi: mundis omnia munda: quidam facto Deum negant.

1\. PAULUS ſervus Dei, Apoſtolus autem Jeſu Chriſti ſecundùm fidem electorum Dei, & agnitionem veritatis, quæ ſecundùm pietatem eſt,
2\. in ſpem vitæ æternę, quam promiſit qui non mentitur, Deus, ante tempora ſæcularia:

3\. manifeſtavit autem temporibus ſuis verbum ſuum in prædicatione, quæ credita eſt mihi ſecundùm præceptum Salvatoris noſtri Dei:

4\. Tito dilecto filio ſecundùm communem fidem, gratia, & pax à Deo Patre, & Chriſto Jeſu Salvatore noſtro.

5\. Hujus rei gratia reliqui te Cretæ, ut ea, quæ deſunt corrigas, & conſtituas per civitates presbyteros, ſicut & ego diſpoſui tibi.

‖ 1. Tim. 3. 2. 6. ‖ Si quis ſine crimine eſt, unius uxoris vir, filios habens fideles, non in accuſatione luxuriæ, aut non ſubditos.

7\. Oportet enim epiſcopum ſine crimine eſſe, ſicut Dei diſpenſatorem: non ſuperbum, non iracundum, non vinolentum, non percuſſorem, non turpis lucri cupidum:

8\. ſed hoſpitalem, benignum, ſobrium, juſtum, ſanctum, continentem,

9\. amplectentem eum, qui ſecundùm doctrinam eſt, fidelem ſermonem: ut potens ſit exhortari in doctrina ſana, & eos, qui contradicunt, arguere.

10\. Sunt enim multi etiam inobedientes, vaniloqui, & ſeductores: maximè qui de circumciſione ſunt:

11\. quos oportet redargui: qui univerſas domos ſubvertunt, docentes quæ non oportet, turpis lucri gratia.

12\. Dixit quidam ex illis, proprius ipſorum propheta: Cretenſes ſemper mendaces, malæ beſtiæ, ventres pigri.

13\. Teſtimonium hoc verum eſt. Quam ob cauſam increpa illos durè, ut ſani ſint in fide,

14\. non intendentes Judaicis fabulis, & mandatis hominum, averſantium ſe à veritate.

15\. ‖ Omnia munda mundis: coinquinatis autem, & infidelibus nihil eſt mundum, ſed inquinatæ ſunt eorum & mens, & conſcientia. ‖ Rom. 14. 20.

16\. Confitentur ſe noſſe Deum, factis autem negant: cùm ſint abominati, & incredibiles, & ad omne opus bonum reprobi.

CAPUT II.

Quomodo docere debeat ſenes, anus, adoleſcentulas ac juvenes, præbendo ſe omnibus vitæ exemplum: & in quibus nos erudiat gratia Dei quæ apparuit, beneficia etiam per Chriſtum nobis exhibita oſtendit.

1\. TU autem loquere quæ decent ſanam doctrinam:

2\. Senes ut ſobrii ſint, pudici, prudentes, ſani in fide, in dilectione, in patientia:

3\. Anus ſimiliter in habitu ſancto, non criminatrices, non multo vino ſervientes, benè docentes:

4\. ut prudentiam doceant adoleſcentulas, ut viros ſuos ament, filios ſuos diligant;

5\. prudentes, caſtas, ſobrias, domus curam habentes, benignas, & ſubditas viris ſuis, ut non blaſphemetur verbum Dei.

6\. Juvenes ſimiliter hortare ut ſobrii ſint.

7\. In omnibus teipſum præbe exemplum bonorum operum, in doctrina, in integritate, in gravitate,

8\. verbum ſanum, irreprehenſibile: ut is, qui ex adverſo eſt, vereatur, nihil habens malum dicere de nobis.

9\. ‖ Servos dominis ſuis ſubditos eſſe, in omnibus placentes, non contradicentes, ‖ Epheſ. 6. 5. Col. 3. 22. 1. Petr. 2. 18.

10\. non fraudantes, ſed in omnibus fidem bonam oſtendentes: ut doctrinam Salvatoris noſtri Dei ornent in omnibus.

11\. ‡ ‖ Apparuit enim gratia Dei Salvatoris noſtri omnibus hominibus, ‡ IN NATIVIT. DOM AD I. MISSAM, & IN CIRCUMCIS. DOMINI. ‖ Infr. 3. 4.

12\. erudiens nos, ut abnegantes impietatem, & ſæcularia deſideria, ſobriè, & juſtè, & piè vivamus in hoc ſæculo,

13\. expectantes beatam ſpem, & adventum gloriæ magni Dei, & Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti:

14. qui dedit ſemetipſum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, & mundarêt ſibi populum acceptabilem, ſectatorem bonorum operum.

15. Hæc loquere, & exhortare, A & argue cum omni imperio. Nemo te contemnat.

CAPUT III.

Ad quas virtutes ſuos debeat adhortari, & à quibus vitiis dehortari: & quòd à peccatis prioribus ſola Dei benignitate ſalvati ſimus per lavacrum regenerationis, facti in ſpe heredes vitæ æternæ: monetque ut hæc docens vanam devitet doctrinam, ſimiliter & hæreticos.

1. ADmone illos, principibus, & poteſtatibus ſubditos eſſe, dicto obedire, ad omne opus bonum paratos eſſe:

2. neminem blaſphemare, non litigioſos eſſe, ſed modeſtos, omnem oſtendentes manſuetudinem ad omnes homines.

3. Eramus enim aliquando & nos inſipientes, increduli, errantes, ſervientes deſideriis, & voluptatibus variis, in malitia & invidia agentes, odibiles, odientes invicem. ...pr. 3 11.

...N Na- ...v. Do- ...IN I AD 4. Cùm autem ‡ benignitas, & humanitas apparuit Salvatoris noſtri Dei:

5. ‖ non ex operibus juſtitiæ, quæ fecimus nos, ſed ſecundùm ſuam miſericordiam ſalvos nos fecit per lavacrum regenerationis, & renovationis Spiritus ſancti, ‡ MISSAM, & IN OCT. EIUSDEM NATIV. ‖ 1. Tim. 1. 9.

6. quem effudit in nos abundè per Jeſum Chriſtum Salvatorem noſtrum:

7. ut juſtificati gratia ipſius, hęredes ſimus ſecundùm ſpem vitæ æternæ. A

8. Fidelis ſermo eſt: & de his volo te confirmare: ut curent bonis operibus præeſſe qui credunt Deo. Hæc ſunt bona, & utilia hominibus.

9. ‖ Stultas autem quæſtiones, & genealogias, & contentiones, & pugnas legis devita; ſunt enim inutiles, & vanæ. ‖ 1. Tim. 1. 4. & 4. 7. 2. Tim. 2. 23.

10. Hæreticum hominem poſt unam, & ſecundam correptionem devita:

11. ſciens quia ſubverſus eſt, qui ejuſmodi eſt, & delinquit, cùm ſit proprio judicio condemnatus.

12. Cùm miſero ad te Artemam, aut Tychicum, feſtina ad me venire Nicopolim: ibi enim ſtatui hyemare.

13. Zenam legiſperitum, & Apollo ſolicitè præmitte, ut nihil illis deſit.

14. Diſcant autem & noſtri bonis operibus præeſſe ad uſus neceſſarios, ut non ſint infructuoſi.

15. Salutant te qui mecum ſunt omnes: ſaluta eos, qui nos amant in fide. Gratia Dei cum omnibus vobis. Amen.

EPISTOLA
B. PAULI APOSTOLI
AD PHILEMONEM.

*S*CRIPTA *eſt Romæ è primis vinculis, quorum quinquies meminit: anno à Chriſti morte 29. Æræ vulgaris 62. unà cum Epiſtola ad Coloſſenſes Tychico ad perferendum tradita. Erat autem Philemon vir clarus apud Coloßenſes, Pauli diſcipulus, cujus ſervus Oneſimus, Phryx genere, furto facto, ut ex verſ.* 18. *Hieron. Theodoret. & Theophylactus colligunt, Romam profugerat. Mox verò utriuſque criminis fugæ & furti pœnitentia ductus, ad Paulum captivum, quem hero ſuo noverat eße amicum, ſe contulit. Ab eo ſuſceptus & fidem edoctus, tandem baptizatus eſt, cui etiam miniſtravit in carcere, donec ſatis in pietate confirmatum remittere eum Philemoni viſum eſt, cum his litteris commendatitiis, in quibus miro artificio, ingentique ſtudio id agit, ut eum dominus in gratiam recipiat. Receptus verò in virum evaſit eximium, ita ut poſt Timotheum Epheſiorum Epiſcopus ſit creatus, quem mirificè collaudat ſanctus Ignatius data ad eos Epiſtola. Sub Trajano denique Romæ martyrium glorioſè conſummaße creditur.*

Philemoni, cujus charitatem ac fidem collaudat, Oneſimum ſervum ipſius remittit; quem illi commendat, & ejus culpam in ſe recipit; indicans ſe cupere ipſum habere, ut ſibi miniſtret in Evangelii prædicatione.

1. PAULUS vinctus Chriſti Jeſu, & Timotheus frater; Philemoni dilecto, & adjutori noſtro,

2. & Appiæ ſorori chariſſimæ, & Archippo commilitoni noſtro, & Eccleſiæ, quæ in domo tua eſt.

3. Gratia vobis, & pax à Deo Patre noſtro, & Domino Jeſu Chriſto.

4. Gratias ago Deo meo, ſemper memoriam tui faciens in orationibus meis,

5. audiens charitatem tuam, & fidem, quam habes in Domino Jeſu, & in omnes ſanctos:

6. ut communicatio fidei tuæ evidens fiat in agnitione omnis operis boni, quod eſt in vobis in Chriſto Jeſu.

7. Gaudium enim magnum habui, & conſolationem in charitate tua: quia viſcera ſanctorum requieverunt per te, frater.

8. Propter quod multam fiduciam habens in Chriſto Jeſu imperandi tibi quod ad rem pertinet:

9. propter charitatem magis obſecro, cùm ſis talis, ut Paulus ſenex, nunc autem & vinctus Jeſu Chriſti:

10. Obſecro te pro meo filio, quem genui in vinculis, Oneſimo,

11. qui tibi aliquando inutilis fuit, nunc autem & mihi & tibi utilis,

12. quem remiſi tibi. Tu autem illum, ut mea viſcera, ſuſcipe:

13. quem ego volueram mecum detinere, ut pro te mihi miniſtraret in vinculis Evangelii:

14. ſine conſilio autem tuo nihil volui facere, uti ne velut ex neceſſitate bonum tuum eſſet, ſed voluntarium.

15. Forſitan enim ideò diſceſſit ad horam à te, ut æternùm illum reciperes:

16. jam non ut ſervum, ſed pro ſervo chariſſimum fratrem, maximè mihi; quantò autem magis tibi, & in carne, & in Domino?

17. Si ergo habes me ſocium, ſuſcipe illum ſicut me:

18. Si autem aliquid nocuit tibi, aut debet; hoc mihi imputa.

19. Ego Paulus ſcripſi mea manu: ego reddam, ut non dicam tibi, quod & teipſum mihi debes:

20. ita frater. Ego te fruar in Domino: Refice viſcera mea in Domino.

21. Confidens in obedientia tua ſcripſi tibi: ſciens quoniam & ſuper id, quod dico, facies.

22. Simul autem & para mihi hoſpitium: nam ſpero per orationes veſtras donari me vobis.

23. Salutat te Epaphras concaptivus meus in Chriſto Jeſu,

24. Marcus, Ariſtarchus, Demas, & Lucas, adjutores mei.

25. Gratia Domini noſtri Jeſu Chriſti cum ſpiritu veſtro. Amen.

EPISTOLA
B. PAULI APOSTOLI
AD HEBRÆOS.

SCRIPTA videtur eodem ferè tempore quo Epiſtolæ ad Philemonem & ad Epheſios, anno ſcilicet Æræ noſtræ 62. à morte Chriſti 29. ſub finem illius biennii, quo Paulus Romæ primùm vinctus eſt, cùm cauſa apud Neronem feliciter peracta, Timotheus jam eſſet ſolutus, cap. 13. 23.

Fuere qui negarunt Epiſtolam hanc eſſe Pauli, quòd ea neque phraſim, neque genium ejus referat, eamque potiùs Barnabæ aſcriberent, in quibus eſt Tertullianus. Verùm hiſtoria Apoſtolica Barnabam Romam vel Italiam adiiſſe non memorat, neque ei uſquam Timotheum adjungit ſocium. De ſtylo multi cum ex antiquis tùm ex recentioribus ſic cenſent; ſenſus quidem & diſpoſitionem eſſe Pauli, phraſim verò & elocutionem vel Clementis, vel ipſius Lucæ potiùs, quod ex multis vocabulis ipſi peculiaribus ac ſermone compoſito & eleganti conjiciunt. Ut enim epiſtola hæc benè Græca eſt, & florida, ita ſermo Lucæ, ubi non Chriſti aut Apoſtolorum verba refert.

Nomen verò ſuum pro more initio non appoſuit Apoſtolus, vel quia ſciebat ſe Hebræis invifum, vel quia non tam Hebræorum ſe, quàm Gentium Apoſtolum profitebatur; vel denique quia ſcripſerat non tam Epiſtolæ inſtar quàm libri. Unde in fine dicit : Perpaucis ſcripſi vobis. *Quòd enim ad Epiſtolam prolixum, id ad volumen parùm eſt. Hic autem duo potiſſimùm agit Apoſtolus. Partim enim docet quæ Chriſti dignitas & quod officium, quæque ſacerdotii ejus & ſacrificii ſupra Leviticum excellentia. Partim verò conſolatur Hebræor, & ad perſeverantiam fidei in Chriſtum hortatur.*

CAPUT PRIMUM.

Tantum veteri Teſtamento per Angelos dato novum per Chriſtum datum præfertur, quantùm Chriſtus Angelis dignior eſt, quos origine, dominio, potentia & honore antecellit.

IN NATIV. DOMINI AD MISS.
1. MULTIFARIAM, ‡ multiſque modis olim Deus loquens patribus in Prophetis: noviſſimè
2. diebus iſtis locutus eſt nobis in Filio, quem conſtituit hæredem univerſorum, per quem fecit & ſæcula :

3. || qui cùm ſit ſplendor gloriæ, & figura ſubſtantiæ ejus, portanſque omnia verbo virtutis ſuæ, purgationem peccatorum faciens, ſedet ad dexteram majeſtatis in excelſis: (Sap. 7. 26.)

4. tantò melior Angelis effectus, quantò differentius præ illis nomen hereditavit.

5. Cui enim dixit aliquando Angelorum : || Filius meus es tu, ego hodie genuite? Et rurſum : || Ego ero illi in patrem, & ipſe erit mihi in filium? (Pſalm. 2. 7. 2. Reg. 7.)

6. Et cùm iterum introducit primogenitum in orbem terræ, dicit : || Et adorent eum omnes Angeli Dei. (Pſalm. 96. 7.)

7. Et ad Angelos quidem dicit : || Qui facit Angelos ſuos ſpiritus, & miniſtros ſuos flammam ignis. (Pſalm. 103. 4.)

8. Ad filium autem: || Thronus tuus Deus in ſæculum ſæculi : virga æquitatis, virga regni tui. (Pſalm. 44. 7.)

9. Dilexiſti juſtitiam, & odiſti iniquitatem : propterea unxit te Deus, Deus tuus oleo exultationis præ participibus tuis.

10. Et: || Tu in principio Domine terram fundaſti: & opera manuum tuarum ſunt cœli. (Pſalm. 101. 26.)

11. Ipſi peribunt, tu autem permanebis, & omnes ut veſtimentum veteraſcent:

12. & velut amictum mutabis eos, & mutabuntur: tu autem idem ipſe es, & anni tui non deficient. A

13. Ad quem autem Angelorum dixit aliquando: || Sede à dextris meis, quoadusque ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum? (Pſal. 109. 1. 1. Cor. 15. 25.)

14. Nonne omnes ſunt adminiſtratorii ſpiritus, in miniſterium miſſi propter eos, qui hereditatem capient ſalutis?

CAPUT II.

Cùm angelicorum præceptorum tranſgreſſio dignam acceperit ultionem, multò magis ea ſequetur tranſgreſſores præceptorum Chriſti : qui per ſuſceptam humanitatem & crucem minoratus eſt ab Angelis, & ex eo factus auctor ſalutis in ipſum credentium.

1. PROpterea abundantiùs oportet obſervare nos ea, quæ audivimus, ne fortè pereffluamus.

2. Si enim qui per Angelos dictus eſt ſermo, factus eſt firmus, & omnis prævaricatio, & inobedientia accepit juſtam mercedis retributionem:

3. quomodo nos effugiemus, ſi tantam neglexerimus ſalutem? quæ cùm initium accepiſſet enarrari per Dominum ab eis, qui audierunt, in nos confirmata eſt,

4. || conteſtante Deo ſignis & portentis, & variis virtutibus, & Spiritus ſancti diſtributionibus ſecundùm ſuam voluntatem. (Marc. 16. 20.)

5. Non enim Angelis ſubjecit Deus orbem terræ futurum, de quo loquimur.

6. Teſtatus eſt autem in quodam loco quis, dicens: || Quid eſt homo quòd memor es ejus, aut filius hominis quoniam viſitas eum? (Pſalm. 8. 5.)

7. Minuiſti eum paulominùs ab Angelis : gloria & honore coronaſti eum: & conſtituiſti eum ſuper opera manuum tuarum.

8. || Omnia ſubjeciſti ſub pedibus ejus : In (Matth. 28. 18. 1. Cor. 15. 26.)

eo enim quòd omnia ei ſubjecit, nihil dimiſit non ſubjectum ei. Nunc autem necdum videmus omnia ſubjecta ei.

‖ Phil. 2. 6. 9. ‖ Eum autem, qui modico quàm Angeli minoratus eſt, videmus Jeſum propter paſſionem mortis, gloria & honore coronatum: ut gratia Dei, pro omnibus guſtaret mortem.

10. Decebat enim eum, propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, auctorem ſalutis eorum per paſſionem conſummare.

11. Qui enim ſanctificat, & qui ſanctificantur, ex uno omnes. Propter quam cauſam non confunditur fratres eos vocare, dicens:

‖ Pſal. 21. 23. 12. ‖ Nuntiabo nomen tuum fratribus meis: in medio Eccleſiæ laudabo te.

‖ Pſal. 17. 3. ‖ Iſai. 8. 18. 13. Et iterum: ‖ Ego ero fidens in eum. Et iterùm: ‖ Ecce ego, & pueri mei, quos dedit mihi Deus.

14. Quia ergo pueri communicaverunt carni, & ſanguini, & ipſe ſimiliter participavit eiſdem: ‖ ut per mortem deſtrueret eum, qui habebat mortis imperium, id eſt, diabolum: ‖ Oſee 13. 14. 1. Cor. 15. 54.

15. & liberaret eos, qui timore mortis per totam vitam obnoxii erant ſervituti.

16. Nuſquam enim Angelos apprehendit, ſed ſemen Abrahæ apprehendit.

17. Unde debuit per omnia fratribus ſimilari, ut miſericors fieret, & fidelis pontifex ad Deum, ut repropitiaret delicta populi.

18. In eo enim, in quo paſſus eſt ipſe & tentatus, potens eſt & eis, qui tentantur, auxiliari.

CAPUT III.

Longè excellentior eſt Chriſtus, utpote filius, quàm Moyſes, qui famulus fidelis erat in domo Dei; curandum igitur ut huic in omnibus obtemperemus, ne in modum incredulorum Judæorum ab ejus requie repellamur.

1. UNde fratres ſancti, vocationis cœleſtis participes, conſiderate Apoſtolum, & pontificem confeſſionis noſtræ Jeſum:

2. qui fidelis eſt ei, qui fecit illum, ſicut ‖ Num. 12. 7. & ‖ Moyſes in omni domo ejus.

3. Amplioris enim gloriæ iſte præ Moyſe dignus eſt habitus, quantò ampliorem honorem habet domus, qui fabricavit illam.

4. Omnis namque domus fabricatur ab aliquo: qui autem omnia creavit, Deus eſt.

5. Et Moyſes quidem fidelis erat in tota domo ejus tamquam famulus, in teſtimonium eorum, quæ dicenda erant:

6. Chriſtus verò tamquam filius in domo ſua: quæ domus ſumus nos, ſi fiduciam, & gloriam ſpei uſque ad finem, firmam retineamus.

7. Quapropter ſicut dicit Spiritus ſanctus: ‖ Pſal. 94. 8. Infr. 4. 7. ‖ Hodie ſi vocem ejus audieritis,

8. nolite obdurare corda veſtra, ſicut in exacerbatione ſecundùm diem tentationis in deſerto,

9. ubi tentaverunt me patres veſtri; probaverunt, & viderunt opera mea

10. quadraginta annis: Propter quod infenſus fui generationi huic, & dixi: Semper errant corde. Ipſi autem non cognoverunt vias meas,

11. ſicut juravi in ira mea: Si introibunt in requiem meam.

12. Videte fratres, ne fortè ſit in aliquo veſtrum cor malum incredulitatis, diſcedendi à Deo vivo:

13. ſed adhortamini voſmetipſos per ſingulos dies, donec Hodie cognominatur, ut non obduretur quis ex vobis fallacia peccati.

14. Participes enim Chriſti effecti ſumus: ſi tamen initium ſubſtantiæ ejus uſque ad finem firmum retineamus.

15. Dum dicitur: Hodie ſi vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda veſtra, quemadmodum in illa exacerbatione.

16. Quidam enim audientes exacerbaverunt, ſed non univerſi qui profecti ſunt ex Ægypto per Moyſen.

17. Quibus autem infenſus eſt quadraginta annis? Nonne illis, qui peccaverunt, ‖ quorum cadavera proſtrata ſunt in deſerto? ‖ Num. 14. 37.

18. Quibus autem juravit non introire in requiem ipſius, niſi illis, qui increduli fuerunt?

19. Et videmus, quia non potuerunt introire propter incredulitatem.

CAPUT IV.

Quandoquidem Judæi ob incredulitatem non introierunt in promiſſam requiem, & reliquum eſt ut alii ingrediantur, curandum eſt ne ea fruſtremur, ſed credentes, in ipſam admittamur: de vivo & efficaci Dei verbo quod omnia conſpicit, deque ejus infirmitate, ut noſtris compateretur infirmitatibus.

1. TImeamus ergo ne fortè relicta pollicitatione introeundi in requiem ejus, exiſtimetur aliquis ex vobis deeſſe.

2. Etenim & nobis nuntiatum eſt, quemadmodum & illis: Sed non profuit illis ſermo auditus, non admiſtus fidei ex iis, quæ audierunt.

3. Ingrediemur enim in requiem, qui credidimus: quemadmodum dixit: ‖ Sicut juravi in ira mea: Si introibunt in requiem meam: & quidem operibus ab inſtitutione mundi perfectis. ‖ Pſal. 94. 11.

4. Dixit enim in quodam loco de die ſeptima ſic: ‖ Et requievit Deus die ſeptima ab omnibus operibus ſuis. ‖ Gen. 2. 2.

5. Et in iſto rursùm: Si introibunt in requiem meam.

6. Quoniam ergo ſupereſt introire quoſdam in illam, & ii, quibus prioribus annuntiatum eſt, non introierunt propter incredulitatem:

7. iterùm terminat diem quemdam, Hodie, in David dicendo, poſt tantum temporis, ſicut ſuprà dictum eſt: ‖ Hodie ſi vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda veſtra. ‖ Supr. 3. 7.

8. Nam ſi eis Jeſus requiem præſtitiſſet, numquam de alia loqueretur, poſthac, die.

9. Itaque relinquitur ſabbatiſmus populo Dei.

10. Qui enim ingreſſus eſt in requiem ejus; etiam ipſe requievit ab operibus ſuis, ſicut à ſuis Deus.

11. Feſtinemus ergo ingredi in illam requiem: ut ne in idipſum quis incidat incredulitatis exemplum.

12. Vivus eſt enim ſermo Dei; & efficax, &

pene-

penetrabilior omni gladio ancipiti : & pertingens uſque ad diviſionem animæ, ac ſpiritus, compagum quoque ac medullarum, & diſcretor cogitationum & intentionum cordis.

13. || Et non eſt ulla creatura inviſibilis in conſpectu ejus: omnia autem nuda & aperta ſunt oculis ejus, ad quem nobis ſermo.

14. Habentes ergo pontificem magnum, qui penetravit cœlos, Jeſum filium Dei: teneamus confeſſionem.

15. Non enim habemus pontificem, qui non poſſit compati infirmitatibus noſtris; tentatum autem per omnia pro ſimilitudine abſque peccato.

16. ‡ Adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiæ: ut miſericordiam conſequamur, & gratiam inveniamus in auxilio opportuno.

CAPUT V.

Chriſtus debito ordine factus noſter Pontifex, preceſque Patri offerens, exauditus eſt; & diſcens ex iis quæ paſſus eſt obedientiam, factus eſt obtemperantibus cauſa ſalutis æternæ : ſed reconditorum de ipſo myſteriorum capaces non erant ii ad quos hic ſcribebat Apoſtolus.

1. OMnis ‡ namque Pontifex ex hominibus aſſumptus, pro hominibus conſtituitur in iis, quæ ſunt ad Deum, ut offerat dona, & ſacrificia pro peccatis:

2. qui condolere poſſit iis, qui ignorant, & errant : quoniam & ipſe circumdatus eſt infirmitate:

3. & propterea debet, quemadmodum pro populo, ita etiam & pro ſemetipſo offerre pro peccatis.

4. || Nec quiſquam ſumit ſibi honorem, ſed qui vocatur à Deo, tamquam Aaron. A

5. Sic & Chriſtus non ſemetipſum clarificavit ut pontifex fieret, ſed qui locutus eſt ad eum: || Filius meus es tu, ego hodie genui te.

6. Quemadmodum & in alio loco dicit: || Tu es ſacerdos in æternum, ſecundùm ordinem Melchiſedech.

7. Qui in diebus carnis ſuæ, preces ſupplicationeſque ad eum, qui poſſit illum ſalvum facere à morte, cum clamore valido, & lacrymis offerens, exauditus eſt pro ſua reverentia: A

8. Et quidem cùm eſſet Filius Dei, didicit ex iis, quæ paſſus eſt, obedientiam:

9. & conſummatus, factus eſt omnibus obtemperantibus ſibi, cauſa ſalutis æternæ,

10. appellatus à Deo pontifex juxta ordinem Melchiſedech.

11. De quo nobis grandis ſermo, & ininterpretabilis ad dicendum: quoniam imbecilles facti eſtis ad audiendum.

12. Etenim cùm deberetis magiſtri eſſe propter tempus: rursùm indigetis ut vos doceamini quæ ſint elementa exordii ſermonum Dei: & facti eſtis quibus lacte opus ſit, non ſolido cibo.

13. Omnis enim, qui lactis eſt particeps, expers eſt ſermonis juſtitiæ: parvulus enim eſt.

14. Perfectorum autem eſt ſolidus cibus: eorum, qui pro conſuetudine exercitatos habent ſenſus ad diſcretionem boni ac mali.

CAPUT VI.

Non intendit de primis fidei initiis tractare, quandoquidem rebaptizari nequeunt qui poſt ſuſceptum baptiſmum rurſum in peccata relabuntur, imò timenda illis eſt æterna maledictio: conſolando autem Hebræos hortatur ut Abrahæ longanimitatem imitantes, reddant ſe participes eorum quæ jurejurando promiſit illis Deus.

1. QUapropter intermittentes inchoationis Chriſti ſermonem, ad perfectiora feramur, non rursùm jacientes fundamentum pœnitentiæ ab operibus mortuis, & fidei ad Deum,

2. baptiſmatum doctrinæ, impoſitionis quoque manuum, ac reſurrectionis mortuorum, & judicii æterni.

3. Et hoc faciemus, ſi quidem permiſerit Deus.

4. || Impoſſibile eſt enim eos, qui ſemel ſunt illuminati, guſtaverunt etiam donum cœleſte, & participes facti ſunt Spiritus ſancti, || Matth. 12. 45. Infr. 10. 26. 2. Petr. 2. 20.

5. guſtaverunt nihilominùs bonum Dei verbum, virtuteſque ſæculi venturi,

6. & prolapſi ſunt; rursùs renovari ad pœnitentiam, rursùm crucifigentes ſibimetipſis filium Dei, & oſtentui habentes.

7. Terra enim ſæpè venientem ſuper ſe bibens imbrem, & generans herbam opportunam illis, à quibus colitur; accipit benedictionem à Deo.

8. Proferens autem ſpinas, ac tribulos, reproba eſt, & maledicto proxima: cujus conſummatio in combuſtionem.

9. Confidimus autem de vobis, dilectiſſimi, meliora, & viciniora ſaluti: tametſi ita loquimur.

10. Non enim injuſtus Deus, ut obliviſcatur operis veſtri, & dilectionis, quam oſtendiſtis in nomine ipſius, qui miniſtraſtis ſanctis, & miniſtratis.

11. Cupimus autem unumquemque veſtrum eamdem oſtentare ſolicitudinem ad expletionem ſpei uſque in finem:

12. ut non ſegnes efficiamini, verùm imitatores eorum, qui fide, & patientia hæreditabunt promiſſiones.

13. Abrahæ namque promittens Deus, quoniam neminem habuit, per quem juraret, majorem, juravit per ſemetipſum,

14. dicens: || Niſi benedicens benedicam, & multiplicans multiplicabo te. || Gen. 22. 16.

15. Et ſic longanimiter ferens, adeptus eſt repromiſſionem.

16. Homines enim per majorem ſui jurant: & omnis controverſiæ eorum finis, ad confirmationem, eſt juramentum.

17. In quo abundantiùs volens Deus oſtendere pollicitationis hæredibus immobilitatem conſilii ſui, interpoſuit jusjurandum:

18. ut per duas res immobiles, quibus impoſſibile eſt mentiri Deum, fortiſſimum ſolatium habeamus, qui confugimus ad tenendam propoſitam ſpem:

19. quam ſicut anchoram habemus animæ tutam ac firmam, & incedentem uſque ad interiora velaminis,

20. ubi præcurſor pro nobis introivit Jeſus, ſecundùm ordinem Melchiſedech pontifex factus in æternum.

C A P U T VII.

Cùm Melchiſedech ſacerdotium, ex decimarum acceptione & benedictione Leviticum excelleret, Chriſti ſacerdotium neceſſitate quadam ſecundùm ordinem Melchiſedech in perpetuum inſtitutum, ac juramento, firmatum præcellit Leviticum, & ipſum unà cum lege evacuat.

Gen. 14. 18 — 1. HIc enim Melchiſedech, rex Salem, ſacerdos Dei ſummi, qui obviavit Abrahæ regreſſo à cæde regum, & benedixit ei.

2. Cui & decimas omnium diviſit Abraham: primùm quidem qui interpretatur rex juſtitiæ: deinde autem & rex Salem, quod eſt, rex pacis,

3. ſine patre, ſine matre, ſine genealogia, neque initium dierum, neque finem vitæ habens, aſſimilatur autem Filio Dei, manet ſacerdos in perpetuum.

4. Intuemini autem quantus ſit hic, cui & decimas dedit de præcipuis Abraham patriarcha.

5. Et quidem de filiis Levi ſacerdotium accipientes, ‖ mandatum habent decimas ſumere à populo ſecundùm legem, id eſt, à fratribus ſuis: quamquam & ipſi exierint de lumbis Abrahæ.

‖ Deut. 18. 3. Joſ. 14. 4.

6. Cujus autem generatio non annumeratur in eis, decimas ſumpſit ab Abraham, & hunc, qui habebat repromiſſiones, benedixit.

7. Sine ulla autem contradictione, quod minus eſt, à meliore benedicitur.

8. Et hic quidem, decimas morientes homines accipiunt: ibi autem conteſtatur, quia vivit.

9. Et (ut ita dictum ſit) per Abraham, & Levi, qui decimas accepit, decimatus eſt:

10. adhuc enim in lumbis patris erat, quando obviavit ei Melchiſedech.

11. Si ergo conſummatio per ſacerdotium Leviticum erat (populus enim ſub ipſo legem accepit) quid adhuc neceſſarium fuit ſecundùm ordinem Melchiſedech, alium ſurgere ſacerdotem, & non ſecundùm ordinem Aaron dici?

12. Tranſlato enim ſacerdotio, neceſſe eſt ut & legis tranſlatio fiat.

13. In quo enim hæc dicuntur, de alia tribu eſt, de qua nullus altari præſto fuit.

14. Manifeſtum eſt enim quòd ex Juda ortus ſit Dominus noſter: in qua tribu nihil de ſacerdotibus Moyſes locutus eſt.

15. Et ampliùs adhuc manifeſtum eſt; ſi ſecundùm ſimilitudinem Melchiſedech exurgat alius ſacerdos,

16. qui non ſecundùm legem mandati carnalis factus eſt, ſed ſecundùm virtutem vitæ inſolubilis.

‖ Pſal. 109. 4. — 17. Conteſtatur enim: ‖ Quoniam tu es ſacerdos in æternum, ſecundùm ordinem Melchiſedech.

18. Reprobatio quidem fit præcedentis mandati, propter infirmitatem ejus, & inutilitatem:

19. nihil enim ad perfectum adduxit lex: introductio verò melioris ſpei, per quam proximamus ad Deum.

20. Et quantum eſt non ſine jurejurando alii quidem ſine jurejurando ſacerdotes facti ſunt,

21. hic autem cum jurejurando per eum, qui dixit ad illum: ‖ Juravit Dominus, & non pœnitebit eum: tu es ſacerdos in æternum:)

‖ Ibidem.

22. in tantum melioris teſtamenti ſponſor factus eſt Jeſus.

23. Et alii quidem ‡ plures facti ſunt ſacerdotes, idcirco quòd morte prohiberentur permanere:

‡ Dicit plur. Contin. Pontif. et non Pontif.

24. hic autem eò quòd maneat in æternum, ſempiternum habet ſacerdotium.

25. Unde & ſalvare in perpetuum poteſt accedentes per ſemetipſum ad Deum: ſemper vivens ad interpellandum pro nobis.

26. Talis enim decebat ut nobis eſſet pontifex, ſanctus, innocens, impollutus, ſegregatus à peccatoribus, & excelſior cœlis factus:

27. qui non habet neceſſitatem quotidie, quemadmodum ſacerdotes, ‖ priùs pro ſuis delictis hoſtias offerre, deinde pro populi: hoc enim fecit ſemel, ſeipſum offerendo.

‖ Lev. 16. 6.

28. Lex enim homines conſtituit ſacerdotes infirmitatem habentes: ſermo autem juriſjurandi, qui poſt legem eſt, Filium in æternum perfectum.

C A P U T VIII.

Excellentius eſt Chriſti ſacerdotium Levitico, cùm ipſe in dexteram Patris ſedeat in cœlis, & majorum ſacramentorum miniſter fuerit quàm ſacerdotes veteris legis; oſtendit etiam novi teſtamenti neceſſitatem ex imperfectione veteris, & ex promiſſione Dei per Jeremiam.

1. CApitulum autem ſuper ea quæ dicuntur: Talem habemus Pontificem, qui conſedit in dextera ſedis magnitudinis, in cœlis,

2. ſanctorum miniſter, & tabernaculi veri, quod fixit Dominus, & non homo.

3. Omnis enim pontifex ad offerendum munera, & hoſtias conſtituitur: unde neceſſe eſt & hunc habere aliquid, quod offerat:

4. ſi ergo eſſet ſuper terram, nec eſſet ſacerdos: cùm eſſent qui offerrent ſecundùm legem munera,

5. qui exemplari, & umbræ deſerviunt cœleſtium. Sicut reſponſum eſt Moyſi, cùm conſummaret tabernaculum: ‖ Vide (inquit) omnia facito ſecundùm exemplar, quod tibi oſtenſum eſt in monte.

‖ Exod 25. 40. Act. 7. 44.

6. Nunc autem melius ſortitus eſt miniſterium, quantò & melioris teſtamenti mediator eſt, quod in melioribus repromiſſionibus ſancitum eſt.

7. Nam ſi illud priùs culpa vacaſſet: non utique ſecundi locus inquireretur.

8. Vituperans enim eos dicit: ‖ Ecce dies venient, dicit Dominus: & conſummabo ſuper domum Iſrael, & ſuper domum Juda, teſtamentum novum,

‖ Jerem. 31. 31.

9. non ſecundùm teſtamentum, quod feci patribus eorum, in die qua apprehendi manum eorum ut educerem illos de terra Ægypti: quoniam ipſi non permanſerunt in teſtamento meo, & ego neglexi eos, dicit Dominus.

10. Quia hoc eſt teſtamentum, quod diſponam domui Iſrael poſt dies illos, dicit Dominus: Dando leges meas in mentem eorum, & in corde eorum ſuperſcribam eas: & ero eis in Deum, & ipſi erunt mihi in populum:

11. & non docebit unuſquiſque proximum ſuum, & unuſquiſque fratrem ſuum, dicens; Cognoſce Dominum: quoniam omnes ſcient me à minore uſque ad majorem eorum:

12. quia propitius ero iniquitatibus eorum, & peccatorum eorum jam non memorabor.

13. Dicendo autem novum, veteravit prius. Quod autem antiquatur, & ſeneſcit, prope interitum eſt.

CAPUT IX.

Ex his quæ in veteri erant teſtamento & imperfectione illarum hoſtiarum, oſtendit novi perfectionem, in quo Chriſtus Pontifex & hoſtia ſemel oblata emundat conſcientiam à peccatis: quem ad teſtamenti ſui confirmationem mori fuit neceſſe.

1. HAbuit quidem & priùs, juſtificationes culturæ, & Sanctum ſæculare.

…od.36. 36 8. ABB. AT. MP. PT. IT.6. V.16. I.16. 2. ‖ ‡ Tabernaculum enim factum eſt primum, in quo erant candelabra, & menſa, & propoſitio panum, quæ dicitur Sancta.

3. Poſt velamentum autem ſecundum, tabernaculum, quod dicitur Sancta ſanctorum:

4. aureum habens ‖ thuribulum, & arcam teſtamenti circumtectam ex omni parte auro, in qua urna aurea habens manna, & virga Aaron, quæ fronduerat, ‖ & tabulæ teſtamenti, …g.8.9. …r.5.10.

5. ſuperque eam erant Cherubim gloriæ obumbrantia propitiatorium: de quibus non eſt modò dicendum per ſingula.

6. His verò ita compoſitis; in priori quidem tabernaculo ſemper introibant ſacerdotes, ſacrificiorum officia conſummantes:

7. in ſecundo autem ‖ ſemel in anno ſolus pontifex, non ſine ſanguine, quem offert pro ſua, & populi ignorantia: …od.30. …16.2.

8. hoc ſignificante Spiritu ſancto, nondùm propalatam eſſe ſanctorum viam, adhuc priore tabernaculo habente ſtatum.

9. Quæ parabola eſt temporis inſtantis: juxta quam munera, & hoſtiæ offeruntur, quæ non poſſunt juxta conſcientiam perfectum facere ſervientem, ſolummodò in cibis, & in potibus,

10. & variis baptiſmatibus, & juſtitiis carnis uſque ad tempus correctionis impoſitis.

…om. …s 1. 11. ‡ Chriſtus autem aſſiſtens pontifex futurorum bonorum, per amplius & perfectius tabernaculum non manufactum, id eſt, non hujus creationis;

12. neque per ſanguinem hircorum, aut vitulorum, ſed per proprium ſanguinem introivit ſemel in ſancta, æterna redemptione inventa. A

…v.16. 13. ‖ Si enim ſanguis hircorum, & taurorum, & cinis vitulæ aſperſus, inquinatos ſanctificat ad emundationem carnis,

…etr.1. …4.1.7. …c.1.5. 14. ‖ quantò magis ſanguis Chriſti, qui per Spiritum ſanctum ſemetipſum obtulit immaculatū Deo, emundabit conſcientiam noſtram ab operibus mortuis, ad ſerviendum Deo viventi?

15. Et ideò novi teſtamenti mediator eſt: ‖ ut morte intercedente, in redemptionem earum prævaricationum, quæ erant ſub priori teſtamento, repromiſſionem accipiant, qui vocati ſunt æternæ hæreditatis. A ‖Gal.3.15.

16. Ubi enim teſtamentum eſt, mors neceſſe eſt intercedat teſtatoris.

17. Teſtamentum enim in mortuis confirmatum eſt: alioquin nondum valet, dum vivit qui teſtatus eſt.

18. Unde nec primum quidem ſine ſanguine dedicatum eſt.

19. Lecto enim omni mandato legis à Moyſe univerſo populo; accipiens ſanguinem vitulorum, & hircorum cum aqua, & lana coccinea, & hyſſopo; ipſum quoque librum, & omnem populum aſperſit,

20. dicens: ‖ Hic ſanguis teſtamenti, quod mandavit ad vos Deus. ‖ Exod.24. 8.

21. Etiam tabernaculum, & omnia vaſa miniſterii ſanguine ſimiliter aſperſit.

22. Et omnia penè in ſanguine ſecundùm legem mundantur: & ſine ſanguinis effuſione non fit remiſſio.

23. Neceſſe eſt ergo exemplaria quidem cœleſtium his mundari: ipſa autem cœleſtia melioribus hoſtiis quàm iſtis.

24. Non enim in manufacta Sancta Jeſus introivit, exemplaria verorum: ſed in ipſum cœlum, ut appareat nunc vultui Dei pro nobis.

25. Neque ut ſæpè offerat ſemetipſum, quemadmodum Pontifex intrat in Sancta per ſingulos annos in ſanguine alieno:

26. alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi: nunc autem ſemel in conſummatione ſæculorum, ad deſtitutionem peccati, per hoſtiam ſuam apparuit.

27. Et quemadmodum ſtatutum eſt hominibus ſemel mori, poſt hoc autem judicium:

28. ‖ ſic & Chriſtus ſemel oblatus eſt ad multorum exhaurienda peccata, ſecundò ſine peccato apparebit expectantibus ſe, in ſalutem. ‖ Rom.9.9. 1.Pet.3.18.

CAPUT X.

Propter imperfectionem hoſtiarum veteris teſtamenti, neceſſarium fuit novum induci, cujus unica hoſtia auferentur univerſa peccata: cui niſi fide, ſpe, charitate, ac bonis operibus adhæſerimus, acerbiùs puniemur quam veteris teſtamenti tranſgreſſores: laudat interim Hebræos quòd & multa paſſi ſint, & patientibus aſtiterint.

1. UMbram enim habens lex futurorum bonorum, non ipſam imaginem rerum; per ſingulos annos eiſdem ipſis hoſtiis, quas offerunt indeſinenter, numquam poteſt accedentes perfectos facere:

2. alioquin ceſſaſſent offerri: ideo quòd nullam haberent ultrà conſcientiam peccati, cultores ſemel mundati:

3. ſed in ipſis commemoratio peccatorum per ſingulos annos fit.

4. Impoſſibile enim eſt ſanguine taurorum & hircorum auferri peccata.

5. Ideo ingrediens mundum dicit: ‖ Hoſtiam, & oblationem noluiſti: corpus autem aptaſti mihi: ‖ Pſal.39.7.

6. holocautomata pro peccato non tibi placuerunt.

‖ Pſalm. 39. 7.
7. Tunc dixi: ‖ Ecce venio: in capite libri ſcriptum eſt de me: Ut faciam, Deus, voluntatem tuam.

8. Superiùs dicens: Quia hoſtias, & oblationes, & holocautomata pro peccato noluiſti, nec placita ſunt tibi, quæ ſecundùm legem offeruntur,

9. tunc dixi: Ecce venio, ut faciam, Deus, voluntatem tuam: aufert primum, ut ſequens ſtatuat.

10. In qua voluntate ſanctificati ſumus per oblationem corporis Jeſu Chriſti ſemel.

11. Et omnis quidem ſacerdos præſto eſt quotidie miniſtrans, & eaſdem ſæpè offerens hoſtias, quæ numquam poſſunt auferre peccata.

12. Hic autem unam pro peccatis offerens hoſtiam, in ſempiternum ſedet in dextera Dei,

‖ Pſalm. 109. 1. 1. Cor. 15. 25.
13. de cetero expectans ‖ donec ponantur inimici ejus ſcabellum pedum ejus.

14. Una enim oblatione, conſummavit in ſempiternum ſanctificatos.

15. Conteſtatur autem nos & Spiritus ſanctus. Poſtquam enim dixit:

‖ Jer 31. 33. Sup. 8. 8.
16. ‖ Hoc autem teſtamentum, quod teſtabor ad illos poſt dies illos, dicit Dominus, dando leges meas in cordibus eorum, & in mentibus eorum ſuperſcribam eas:

17. & peccatorum, & iniquitatum eorum jam non recordabor ampliùs.

18. Ubi autem horum remiſſio: jam non eſt oblatio pro peccato.

19. Habentes itaque fratres fiduciam in introitu ſanctorum in ſanguine Chriſti,

20. quam initiavit nobis viam novam, & viventem per velamen, id eſt, carnem ſuam,

21. & ſacerdotem magnum ſuper domum Dei:

22. accedamus cum vero corde in plenitudine fidei, aſperſi corda à conſcientia mala, & abluti corpus aqua munda,

23. teneamus ſpei noſtræ confeſſionem indeclinabilem, (fidelis enim eſt qui repromiſit)

24. & conſideremus invicem in provocationem charitatis, & bonorum operum:

25. non deſerentes collectionem noſtram, ſicut conſuetudinis eſt quibuſdam, ſed conſolantes, & tantò magis quantò videritis appropinquantem diem.

‖ Sup. 6. 4.
26. ‖ Voluntariè enim peccantibus nobis poſt acceptam notitiam veritatis, jam non relinquitur pro peccatis hoſtia,

27. terribilis autem quædam expectatio judicii, & ignis æmulatio, quæ conſumptura eſt adverſarios.

‖ Deut. 17. 6. Matth. 18. 16. Joan. 8. 17. 2. Cor. 13. 1.
28. Irritam quis faciens legem Moyſi, ſine ulla miſeratione ‖ duobus vel tribus teſtibus moritur:

29. quantò magis putatis deteriora mereri ſupplicia qui filium Dei conculcaverit, & ſanguinem teſtamenti pollutum duxerit, in quo ſanctificatus eſt, & ſpiritui gratiæ contumeliam fecerit?

‖ Deut. 32. 35. Rom. 12. 19.
30. Scimus enim qui dixit: ‖ Mihi vindicta, & ego retribuam. Et iterum: Quia judicabit Dominus populum ſuum.

31. Horrendum eſt incidere in manus Dei viventis.

‡ In Plur. Mart.
32. ‡ Rememoramini autem priſtinos dies, in quibus illuminati, magnum certamen ſuſtinuiſtis paſſionum,

33. & in altero quidem, opprobriis, & tribulationibus ſpectaculum facti: in altero autem ſocii taliter converſantium effecti.

34. Nam & vinctis compaſſi eſtis, & rapinam bonorum veſtrorum cum gaudio ſuſcepiſtis, cognoſcentes vos habere meliorem, & manentem ſubſtantiam.

35. Nolite itaque amittere confidentiam veſtram, quæ magnam habet remunerationem.

36. Patientia enim vobis neceſſaria eſt: ut voluntatem Dei facientes, reportetis promiſſionem.

37. ‖ Adhuc enim modicum aliquantulum, qui venturus eſt, veniet, & non tardabit.

38. ‖ Juſtus autem meus ex fide vivit A: quòd ſi ſubtraxerit ſe, non placebit animæ meæ.

39. Nos autem non ſumus ſubtractionis filii in perditionem, ſed fidei in acquiſitionem animæ.

CAPUT XI.

Fidem magnificè commendat ex actis patrum, à mundi exordio uſque ad David ac prophetas: & in univerſum quanta patrarint ac paſſi ſint per fidem: nec tamen plenam adhuc acceperunt retributionem.

1. EST autem fides ſperandarum ſubſtantia rerum, argumentum non apparentium.

2. In hac enim teſtimonium conſecuti ſunt ſenes.

3. ‖ Fide intelligimus aptata eſſe ſæcula verbo Dei: ut ex inviſibilibus viſibilia fierent.

4. ‖ Fide plurimam hoſtiam Abel, quàm Cain obtulit Deo, ‖ per quam teſtimonium conſecutus eſt eſſe juſtus, teſtimonium perhibente muneribus ejus Deo, & per illam defunctus adhuc loquitur.

5. ‖ Fide Henoch translatus eſt ne videret mortem, & non inveniebatur: quia tranſtulit illum Deus: ante translationem enim teſtimonium habuit placuiſſe Deo.

6. Sine fide autem impoſſibile eſt placere Deo. Credere enim oportet accedentem ad Deum quia eſt, & inquirentibus ſe remunerator ſit.

7. ‖ Fide Noe reſponſo accepto de iis, quæ adhuc non videbantur, metuens aptavit arcam in ſalutem domus ſuæ, per quam damnavit mundum: & juſtitiæ, quæ per fidem eſt, hæres eſt inſtitutus.

8. ‖ Fide qui vocatur Abraham obedivit in locum exire, quem accepturus erat in hæreditatem: & exiit, neſciens quò iret.

9. Fide demoratus eſt in Terra repromiſſionis, tamquam in aliena, in caſulis habitando cum Iſaac, & Jacob cohæredibus repromiſſionis ejuſdem.

10. Expectabat enim fundamenta habentem civitatem: cujus artifex, & conditor Deus.

11. ‖ Fide & ipſa Sara ſterilis virtutem in conceptionem ſeminis accepit, etiam præter tempus ætatis: quoniam fidelem credidit eſſe eum, qui repromiſerat.

12. Propter quod & ab uno orti ſunt (& hoc emortuo) tamquam ſidera cœli in multitudinem, & ſicut arena, quæ eſt ad oram maris, innumerabilis.

13. Juxta fidem defuncti ſunt omnes iſti, non acceptis repromiſſionibus, ſed à longè eas aſpicientes, & ſalutantes, & confitentes quia peregrini & hoſpites ſunt ſuper terram.

14. Qui enim hæc dicunt, ſignificant ſe patriam inquirere.

15. Et ſi quidem ipſius meminiſſent de qua exierunt, habebant utique tempus revertendi:

16. nunc autem meliorem appetunt, id eſt, cœleſtem. Ideò non confunditur Deus vocari Deus eorum: paravit enim illis civitatem.

‖ Gen. 22. 10. Eccl. 44. 21. 17. ‖ Fide obtulit Abraham Iſaac, cùm tentaretur, & unigenitum offerebat, qui ſuſceperat repromiſſiones;

‖ Gen. 21. 12. Rom. 9. 7. 18. ad quem dictum eſt: ‖ Quia in Iſaac vocabitur tibi ſemen:

19. arbitrans quia & à mortuis ſuſcitare potens eſt Deus: unde eum & in parabolam accepit.

‖ Gen. 27. 27. 39. 20. ‖ Fide & de futuris benedixit Iſaac Jacob, & Eſau.

‖ Gen. 48. 15. ‖ Gen. 47. 31. 21. ‖ Fide Jacob, moriens, ſingulos filiorum Joſeph benedixit: ‖ & adoravit faſtigium virgæ ejus.

‖ Gen. 50. 23. 22. ‖ Fide Joſeph, moriens, de profectione filiorum Iſrael memoratus eſt, & de oſſibus ſuis mandavit.

‖ Exod. 2. 2. 23. ‖ Fide Moyſes, natus, occultatus eſt menſibus tribus à parentibus ſuis, eò quòd vidiſſent elegantem infantem, ‖ & non timuerunt regis edictum.

‖ Exod. 1. 17.

‖ Exod. 2. 11. 24. ‖ Fide Moyſes grandis factus negávit ſe eſſe filium filiæ Pharaonis,

25. magis eligens affligi cum populo Dei, quàm temporalis peccati habere jucunditatem,

26. majores divitias æſtimans theſauro Ægyptiorum, improperium Chriſti: aſpiciebat enim in remunerationem.

27. Fide reliquit Ægyptum, non veritus animoſitatem regis: inviſibilem enim tamquam videns ſuſtinuit.

‖ Exod. 12. 21. 28. ‖ Fide celebravit Paſcha, & ſanguinis effuſionem: ne qui vaſtabat primitiva, tangeret eos.

‖ Exod. 14. 22. 29. ‖ Fide tranſierunt Mare rubrum tamquam per aridam terram: quod experti Ægyptii, devorati ſunt.

‖ Joſue 6. 20. 30. ‖ Fide muri Jericho corruerunt, circuitu dierum ſeptem.

‖ Joſue 2. 3. Jac. 2. 25. 31. ‖ Fide Rahab meretrix non periit cum incredulis, excipiens exploratores cum pace.

32. Et quid adhuc dicam? Deficiet enim me tempus enarrantem de Gedeon, Barac, Samſon, Jephte, David, Samuel, & Prophetis:

33. qui ‡ per fidem vicerunt regna, operati ſunt juſtitiam, adepti ſunt repromiſſiones, obturaverunt ora leonum,

‡ De Plur. Mart.

34. extinxerunt impetum ignis, effugerunt aciem gladii, convaluerunt de infirmitate, fortes facti ſunt in bello, caſtra verterunt exterorum:

35. acceperunt mulieres de reſurrectione mortuos ſuos. Alii autem diſtenti ſunt, non ſuſcipientes redemptionem, ut meliorem invenirent reſurrectionem.

36. Alii verò ludibria, & verbera experti, inſuper & vincula, & carceres:

37. lapidati ſunt, ſecti ſunt, tentati ſunt, in occiſione gladii mortui ſunt: circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, anguſtiati, afflicti:

38. quibus dignus non erat mundus: in ſolitudinibus errantes, in montibus, & ſpeluncis, & in cavernis terræ.

39. Et hi omnes teſtimonio fidei probati, non acceperunt repromiſſionem,

40. Deo pro nobis meliùs aliquid providente, ut non ſine nobis conſummarentur.

CAPUT XII.

Priſcorum imò Chriſti exemplo inducit ad tolerandas viriliter afflictiones, revocans à peccatis: & ex novi teſtamenti ſuper vetus excellentia deterret ab inobedientia, ne majora quàm Judæi pati cogamur ſupplicia.

1. IDeoque & nos tantam habentes impoſitam nubem teſtium, ‖ deponentes omne pondus, & circumſtans nos peccatum, per patientiam curramus ad propoſitum nobis certamen: *‖ Rom. 6. 4. Epheſ. 4. 22. Coloſſ. 3. 8. 1. Petr. 2. 1. & 4. 2.*

2. aſpicientes in Auctorem fidei, & conſummatorem Jeſum, qui propoſito ſibi gaudio ſuſtinuit crucem, confuſione contempta, atque in dextera ſedis Dei ſedet.

3. Recogitate enim eum, qui talem ſuſtinuit à peccatoribus adverſum ſemetipſum contradictionem: ut ne fatigemini, animis veſtris deficientes.

4. Nondum enim uſque ad ſanguinem reſtitiſtis, adverſus peccatum repugnantes:

5. & obliti eſtis conſolationis, quæ vobis tamquam filiis loquitur, dicens: ‖ Fili mi, noli negligere diſciplinam Domini: neque fatigeris dum ab eo argueris. *‖ Prov. 3. 11. Apoc. 3. 19*

6. Quem enim diligit Dominus, caſtigat: flagellat autem omnem filium, quem recipit.

7. In diſciplina perſeverate. Tamquam filiis vobis offert ſe Deus: quis enim filius, quem non corripit pater?

8. Quòd ſi extra diſciplinam eſtis, cujus participes facti ſunt omnes: ergo adulteri, & non filii eſtis.

9. Deinde patres quidem carnis noſtræ, eruditores habuimus, & reverebamur eos: non multò magis obtemperabimus Patri ſpirituum, & vivemus?

10. Et illi quidem in tempore paucorum dierum, ſecundùm voluntatem ſuam erudiebant nos: hic autem ad id, quod utile eſt in recipiendo ſanctificationem ejus.

11. Omnis autem diſciplina, in præſenti quidem videtur non eſſe gaudii, ſed mœroris: poſtea autem fructum pacatiſſimum exercitatis per eam, reddet juſtitiæ.

12. Propter quod remiſſas manus, & ſoluta genua erigite,

13. & greſſus rectos facite pedibus veſtris: ut non claudicans quis erret, magis autem ſanetur.

14. ‖ Pacem ſequimini cum omnibus, & ſanctimoniam, ſine qua nemo videbit Deum: *‖ Rom. 12. 18.*

15. contemplantes ne quis deſit gratiæ Dei: ne qua radix amaritudinis ſurſum germinans impediat, & per illam inquinentur multi.

16. Ne quis fornicator, aut profanus ‖ ut Eſau: qui propter unam eſcam vendidit primitiva ſua: *‖ Gen. 25. 33*

17. ſcitote enim quoniam ‖ & poſtea cupiens hæreditare benedictionem, reprobatus eſt: non enim invenit pœnitentiæ locum, quamquam cum lacrymis inquiſiſſet eam. *‖ Gen. 27. 38*

18. ‖ Non enim acceſſiſtis ad tractabilem montem, & accenſibilem ignem, & turbinem, & caliginem, & procellam, *‖ Exod. 19. 12. & 20. 21.*

19. & tubæ ſonum, & vocem verborum, quam qui audierunt, excuſaverunt ſe, ne eis fieret verbum.

20. Non enim portabant quod dicebatur: ‖ Et ſi beſtia tetigerit montem, lapidabitur. *‖ Exod. 19. 13.*

21. Et ita terribile erat quod videbatur. Moyſes dixit: Exterritus ſum, & tremebundus.

22. Sed acceſſiſtis ad Sion montem, & civitatem Dei viventis, Jeruſalem cœleſtem, & multorum millium Angelorum frequentiam,

23. & Ecelesiam primitivorum, qui conſcripti ſunt in cœlis, & judicem omnium Deum, & ſpiritus juſtorum perfectorum,

24. & teſtamenti nnvi mediatnrem Jeſum, & ſanguinis aſperſionem meliùs loquentem quàm Abel.

25. Videte ne recuſetis loquentem. Si enim illi non effugerunt, recuſantes eum, qui ſuper terram loquebatur: multò magis nos, qui de cœlis loquentem nobis avertimus.

26. Cujus vox movit terram tunc: nunc
‖ Agg. 2.7. autem repromittit, dicens: ‖ Adhue ſemel;
& ego movebo non ſolùm terram, ſed & cœlum.

27. Quod autem, Adhuc ſemel, dicit: declarat mobilium translationem tamquam factorum, ut maneant ea, quæ ſunt immobilia.

28. Itaque regnum immobile ſuſcipientes, habemus gratiam: per quam ſerviamus placentes Den, cum metu & reverentia.

‖ Deut. 4. 24. 29. ‖ Etenim Deus noſter ignis cnnſumens eſt.

CAPUT XIII.

Ad varias hortatur virtutes, jubens cavere ab extranea doctrina, ac memoriam refricans altaris & hoſtiarum veteris novique teſtamenti, & ſubinde monens ut præpoſitis obtemperent: orat ut pro ſe precentur, idem viciſſim pro illis agens, additis mutuis ſalutationibus.

1. CHaritas fraternitatis maneat in vobis.
‖ Rom. 12. 13. 1. Petr. 4. 9. ‖ Gen. 18. 3 & 19. 2. 2. ‖ Et hnſpitalitatem nolite nblivilci,
per hanc enim ‖ latuerunt quidam, Angelis hoſpitio receptis.

3. Mementnte vinctorum, tamquam ſimul vincti: & laborantium, tamquam & ipſi in corpore morantes.

4. Hnnorabile connubium in omnibus, & thorus immaculatus. Fornicatores enim, & adulteros judicabit Deus.

5. Sint mnres ſine avaritia, contenti præ-
‖ Joſue 1. 5. ſentibus: ipſe enim dixit: ‖ Nnn te deſeram, neque derelinquam.

6. Ita ut confidenter dicamus: ‖ Dominus
‖ Pſalm. 117. 6. mihi adjutor: nnn timebo quid faciat mihi homo.

7. Mementote præpoſitorum veſtrorum, qui vobis locuti ſunt verbum Dei: quoru mtuentes exitum converſationis, imitami fidem.

8. Jeſus Chriſtus heri, & hodie: ipſe in ſæcula.

9. Doctrinis variis, & peregrinis noli abduci. Optimum eſt enim gratia ſtabili cor, non eſcis: quæ non prnfuerunt amb lantibus in eis.

10. Habemus altare, de quo edere no habent poteſtatem, qui tabernaculo deſe viunt.

11. ‖ Quorum enim animalium infert ſanguis prn peccato in Sancta per pontificen horum corpora cremantur extra caſtra.

12. Propter quod & Jeſus, ut ſanctific ret per ſuum ſanguinem populum, extr portam paſſus eſt.

13. Exeamus igitur ad eum extra caſtra imprnperium ejus portantes.

14. ‖ Non enim habemus hic manenten civitatem, ſed futuram inquirimus.

15. Per ipſum ergo offeramus hoſtiam lau dis ſemper Deo, id eſt, fructum labiorun confitentium nomini ejus.

16. Beneficentiæ autem, & communioni nnlite nbliviſci: talibus enim hoſtiis prome retur Deus.

17. Obedite præpoſitis veſtris, & ſubjace te eis. Ipſi enim pervigilant quaſi ratinnen pro animabus veſtris reddituri, ut cum gau dio hoc faciant, & non gementes: ho enim nnn expedit vobis.

18. Orate prn nnbis: confidimus enin quia bonam conſcientiam habemus in omni bus benè vnlentes converſari.

19. Ampliùs autem deprecor vos hoc fa cere, quo celeriùs reſtituar vnbis.

20. Deus autem pacis, qui eduxit de mor tuis paſtorem magnum ovium, in ſanguin teſtamenti æterni, Dominum nnſtrum Jeſum Chriſtum,

21. aptet vos in omni bono, ut faciati ejus vnluntatem: faciens in vnbis quod pla ceat coram ſe per Jeſum Chriſtum: cui eſ gloria in ſæcula ſæculorum. Amen.

22. Rogo autem vos fratres, ut ſufferatis verbum ſolatii. Etenim perpaucis ſcripſi vnbis.

23. Cognnſcite fratrem nnſtrum Timotheum dimiſſum: eum quo (ſi celeriùs venerit) videbo vos.

24. Salutate omnes præpoſitos veſtros, & omnes ſanctos. Salutant vos de Italia fratres.

25. Gratia cum omnibus vobis. Amen.

EPISTOLA CATHOLICA
B. JACOBI APOSTOLI.

SEPTEM quæ ſequuntur Epiſtolæ, Canonicæ *vulgò vocantur*, *ſive quòd æquè ac Paulinæ, ad Canonem pertineant librorum ſacrorum*; *ſive quia Canones*, *id eſt regulas ac præcepta inſtituendæ vitæ Chriſtianæ contineant*. *Olim tamen* Catholicæ *potiùs vocabantur*, *id eſt* univerſales, *quòd non ad unam civitatem vel perſonam*, *ſed ad omnes ubique diſperſos fideles ſcripta ſint*; *ſi tamen ſecundam ac tertiam Joannis excipias*, *ad ſingulares homines miſſas*. *Generale harum Epiſtolarum argumentum eſt ut Chriſtianos mores informent*, *& adversùs naſcentes hæreſes Simonis & Nicolai ac ſimilium*, *qui fidem ſine operibus ſatis eſſe ad ſalutem prædicabant*, *Pauli etiam quibuſdam locis abutentes*, *fideles muniant*, *bonorum operum neceſſitatem doceant*.

JACOBI *eſſe hanc Epiſtolam frons ipſa loquitur*; *ſed cujus Jacobi*, *an ejus qui filius Zebedæi frater Joannis fuit*, *an illius qui Alphæi filius & frater Judæ*, *dubitavere quidam*. *At Hieronymus* (a) *Jacobum fratrem Joannis auctorem eſſe hujus Epiſtolæ diſertè negat*. *Et verò*, *ſicut docet Irenæus*, (b) *ſerò cœperunt Apoſtoli doctrinam ſuam litteris conſignare*, *principio intenti prædicationi verbi*, *ut illud inſciberent cordibus diſcipulorum*; *Jacobus verò ille citò occiſus eſt ab Herode*, *ut habetur Actor.* 12. *anno circiter poſt Chriſti mortem nono*. *Deinde hæc Epiſtola*, *ſicut & aliæ Catholicæ*, *dirigit intentionem*, *quemadmodum loquitur Auguſtinus*, *contra eos qui Pauli quibuſdam ſententiis abutebantur*. *Atqui vivente Jacobo illo*, *Paulus nondum Gentibus cœperat prædicare*, *nedum ſcribere*. *Ergo hujus Epiſtolæ auctor eſt alter ille Jacobus Jeroſolymitanæ Eccleſiæ Epiſcopus*, *qui inter columnas à Paulo nominatur ad Gal.* 2. *cujus injuſtæ cædi*, *everſionem Hieroſolymorum adſcribit Joſephus*.

(a) In c. 1. Iſai. ad Galat.
(b) Lib. 3. adverſ. hæreſ. c. 1.

Eſt autem hæc Epiſtola argumento multiplex, *multis variiſque præceptis referta*. *Duo tamen agit præcipuè*. *Primum ut Chriſtianos ad modeſtiam erudiat*, *à vana confidentia revocet*, *& ad petendam à Deo ſapientiam hortetur*. *Alterum ut doceat fidem ſine operibus nihil ad ſalutem prodeſſe*, *contra quod jactabant Simoniani recentes tum hæretici*.

CAPUT PRIMUM.

Docet tentationum utilitatem, *& Sapientiam à Deo cum confidentia poſtulandam*: *Deus tentator non eſt aut auctor peccati*, *ſed ab eo procedit omnis bona donatio*: *hortatur ut ad audiendum veloces*, *ad loquendum verò & ad iram tardi ſint*: *nec ſatis eſt veritatem audire*, *niſi illa opere compleatur*: *ſubdit etiam quænam ſit vera & immaculata religio*.

1\. JACOBUS Dei, & Domini noſtri Jeſu Chriſti ſervus, duodecim tribubus, quæ ſunt in diſperſione, ſalutem.

JUNIUS MART. NON PONTIF.

2\. ‡ Omne gaudium exiſtimate fratres mei, cùm in tentationes varias incideritis:

3\. ‖ ſcientes quòd probatio fidei veſtræ patientiam operatur. ‖ Rom. 5. 3.

4\. Patientia autem opus perfectum habet: ut ſitis perfecti & integri, in nullo deficientes.

5\. Si quis autem veſtrum indiget ſapientia, poſtulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat: & dabitur ei.

6\. ‖ Poſtulet autem in fide nihil hæſitans: qui enim hæſitat, ſimilis eſt fluctui maris, qui à vento movetur & circumfertur. ‖ Matth. 7. 7. & 21. 22. Mar. 11. 24. Luc. 11. 9. Joa. 11. 13. & 16. 23. 24.

7\. Non ergo æſtimet homo ille quòd accipiat aliquid à Domino.

8\. Vir duplex animo, inconſtans eſt in omnibus viis ſuis.

9\. Glorietur autem frater humilis in exaltatione ſua;

10\. dives autem in humilitate ſua, ‖ quoniam ſicut flos fœni tranſibit: ‖ Eccli. 14. 18. Iſai. 40. 6. 1. Pet. 1. 24.

11\. exor-

11. exortus eſt enim ſol cum ardore, & areſecit ſœnum, & flos ejus decidit, & decor vultus ejus deperiit: ita & dives in itineribus ſuis marceſcet.

‖ Job 5.17. ‡ Unius Mart. Pontif. 12. ‖ ‡ Beatus vir, qui ſuffert tentationem: quoniam cùm probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromiſit Deus diligentibus ſe. A

13. Nemo cùm tentatur, dicat, quqniam à Deo tentatur: Deus enim intentator malorum eſt: ipſe autem neminem tentat.

14. Unuſquiſque verò tentatur à concupiſcentia ſua abſtractus, & illectus.

15. Deinde concupiſcentia cùm conceperit, parit peccatum: peccatum verò cùm conſummatum fuerit, generat mortem.

16. Nolite itaque errare fratres mei dilectiſſimi.

‡ Dom. 4. Post Pasch. 17. ‡ Omne datum optimum, & omne donum perfectum, deſursùm eſt; deſcendens à Patre luminum, apud quem non eſt tranſmutatio, nec viciſſitudinis obumbratio.

18. Voluntariè enim genuit nos verbo veritatis, ut ſimus initium aliquod creaturæ ejus. A

Pv. 17. 7. 19. Scitis fratres mei dilectiſſimi: ‖ Sit autem omnis homo velox ad audiendum; tardus autem ad loquendum, & tardus ad iram.

20. Ira enim viri, juſtitiam Dei non operatur.

21. Propter quod abjicientes omnem immunditiam, & abundantiam malitiæ, in manſuetudine ſuſcipite inſitum verbum, quod poteſt ſalvare animas veſtras. A

‖ Matth. 7.21. & 24. Rom. 2.13. ‡ Dom. 5. Post Pasch. 22. ‖ ‡ Eſtote autem factores verbi, & non auditores tantùm, fallentes voſmetipſos.

23. Quia ſi quis auditor eſt verbi, & non factor: hic comparabitur viro conſideranti vultum nativitatis ſuæ in ſpeculo:

24. conſideravit enim ſe, & abiit, & ſtatim oblitus eſt qualis fuerit.

25. Qui autem perſpexerit in legem perfectam libertatis, & permanſerit in ea, non auditor obliviosus factus, ſed factor operis: hic beatus in facto ſuo erit.

26. Si quis autem putat ſe religioſum eſſe, non refrænans linguam ſuam, ſed ſeducens cor ſuum, hujus vana eſt religio.

27. Religio munda, & immaculata apud Deum & Patrem, hæc eſt: Viſitare pupillos, & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum ſe cuſtodire ab hoc ſæculo. A

CAPUT II.

Monet ne perſonarum reſpectu moveantur: qui enim unicum legis præceptum tranſgreditur, legis tranſgreſſor eſt: hortatur ut operibus miſericordiæ incumbant, oſtendens quòd homo per opera juſtificetur: nam fides ſine operibus mortua eſt.

Lev. 19. 15. Deut. 1. 17. & 16. 19. Prov. 24. 23. Eccl. 42. 1. 1. FRatres mei, nolite in perſonarum acceptione habere fidem Domini noſtri Jeſu Chriſti gloriæ.

2. Etenim ſi introierit in conventum veſtrum vir aureum annulum habens in veſte candida, introierit autem & pauper in ſordido habitu,

3. & intendatis in eum, qui indutus eſt veſte præclara, & dixeritis ei: Tu ſede hic, benè: pauperi autem dicatis: Tu ſta illic; aut ſede ſub ſcabello pedum meorum:

4. nonne judicatis apud voſmetipſos, & facti eſtis judices cogitationum iniquarum?

5. Audite fratres mei dilectiſſimi, nonnè Deus elegit pauperes in hoc mundo, divites in fide, & heredes regni, quod repromiſit Deus diligentibus ſe?

6. Vos autem exhonoraſtis pauperem. Nonnè divites per potentiam opprimunt vos, & ipſi trahunt vos ad judicia?

7. Nonne ipſi blaſphemant bonum nomen, quod invocatum eſt ſuper vos?

8. Si tamen legem perficitis regalem ſecundùm ſcripturas: ‖ Diliges proximum tuum ſicut teipſum: benè facitis. ‖ Lev. 19. 18. Matth. 22. 39. Marc. 12. 31. Rom. 13. 9. Gal. 5. 14.

9. Si ‖ autem perſonas accipitis, peccatum operamini, redarguti à lege quaſi tranſgreſſores. § Supr. 1. Lev. 19. 15

10. ‖ Quicumque autem totam legem ſervaverit, offendat autem in uno, factus eſt omnium reus. § Deut. 1. 18. Matt. 5. 19

11. Qui enim dixit: Non mœchaberis, dixit &, Non occides. Quòd ſi non mœchaberis, occides autem, factus es tranſgreſſor legis.

12. Sic loquimini, & ſic facite, ſicut per legem libertatis incipientes judicari.

13. Judicium enim ſine miſericordia illi, qui non fecit miſericordiam: ſuperexaltat autem miſericordia judicium.

14. Quid proderit fratres mei, ſi fidem quis dicat ſe habere, opera autem non habeat? Numquid poterit fides ſalvare eum?

15. ‖ Si autem frater, & ſoror nudi ſint, & indigeant victu quotidiano, ‖ 1. Joan. 3. 17.

16. dicat autem aliquis ex vobis illis: Ite in pace, calefacimini & ſaturamini: non dederitis autem eis, quæ neceſſaria ſunt corpori, quid proderit?

17. Sic & fides, ſi non habeat opera, mortua eſt in ſemetipſa.

18. Sed dicet quis: Tu fidem habes, & ego opera habeo: oſtende mihi fidem tuam ſine operibus: & ego oſtendam tibi ex operibus fidem meam.

19. Tu credis quoniam unus eſt Deus: benè facis: & dæmones credunt, & contremiſcunt.

20. Vis autem ſcire, ò homo inanis, quoniam fides ſine operibus mortua eſt?

21. ‖ Abraham pater noſter, nonnè ex operibus juſtificatus eſt, offerens Iſaac filium ſuum ſuper altare? ‖ Gen. 22. 9

22. Vides quoniam fides cooperabatur operibus illius: & ex operibus fides conſummata eſt?

23. Et ſuppleta eſt Scriptura, dicens: ‖ Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt illi ad juſtitiam, & amicus Dei appellatus eſt. ‖ Gen. 15. 6. Rom. 4. 3. Gal. 3. 6.

24. Videtis quoniam ex operibus juſtificatur homo, & non ex fide tantùm?

25. Similiter ‖ & Rahab meretrix, nonnè ex operibus juſtificata eſt, ſuſcipiens nuntios, & alia via ejiciens? ‖ Joſ. 2. 4.

26. Sicut enim corpus ſine ſpiritu mortuum eſt, ita & fides ſine operibus mortua eſt.

CAPUT III.

Linguæ mala recenſet, quam difficillimum eſt rectè gubernare; ſubditque differentiam inter ſapientiam terrenam & cœleſtem.

Matth. 23. 8. 1. NOlite plures magiſtri fieri fratres mei, ſcientes quoniam majus judicium ſumitis.

2. In multis enim offendimus omnes. Si quis in verbo non offendit: hic perfectus eſt vir. Poteſt etiam fræno circumducere totum corpus.

3. Si autem equis fræna in ora mittimus ad conſentiendum nobis, & omne corpus illorum circumferimus.

4. Ecce & naves, cùm magnæ ſint, & à ventis validis minentur, circumferuntur à modico gubernaculo ubi impetus dirigentis voluerit.

5. Ita & lingua modicum quidem membrum eſt, & magna exaltat. Ecce quantus ignis quàm magnam ſilvam incendit!

6. Et lingua ignis eſt, univerſitas iniquitatis. Lingua conſtituitur in membris noſtris, quæ maculat totum corpus, & inflammat rotam nativitatis noſtræ, inflammata à gehenna.

7. Omnis enim natura beſtiarum, & volucrum, & ſerpentium, & ceterorum domantur, & domita ſunt à natura humana:

8. linguam autem nullus hominum domare poteſt: inquietum malum, plena veneno mortifero.

9. In ipſa benedicimus Deum & Patrem: & in ipſa maledicimus homines, qui ad ſimilitudinem Dei facti ſunt.

10. Ex ipſo ore procedit benedictio, & maledictio. Non oportet, fratres mei, hæc ita fieri.

11. Numquid fons de eodem foramine emanat dulcem, & amaram aquam?

12. Numquid poteſt, fratres mei, ficus uvas facere, aut vitis ficus? Sic neque ſalſa dulcem poteſt facere aquam.

13. Quis ſapiens, & diſciplinatus inter vos? Oſtendat ex bona converſatione operationem ſuam in manſuetudine ſapientiæ.

14. Quòd ſi zelum amarum habetis, & contentiones ſunt in cordibus veſtris: nolite gloriari, & mendaces eſſe adversùs veritatem.

15. Non eſt enim iſta ſapientia deſursùm deſcendens; ſed terrena, animalis, diabolica.

16. Ubi enim zelus & contentio: ibi inconſtantia, & omne opus pravum.

17. Quæ autem deſursùm eſt ſapientia, primùm quidem pudica eſt, deinde pacifica, modeſta, ſuadibilis, bonis conſentiens, plena miſericordia, & fructibus bonis, non judicans, ſine ſimulatione.

18. Fructus autem juſtitiæ, in pace ſeminatur, facientibus pacem.

CAPUT IV.

Concupiſcentiis non eſt obſequendum, ſed diabolo reſiſtendum, & Deo appropinquandum, mutuæque dilectioni ſtudendum, rebus incertis divinæ Providentiæ commiſſis.

1. UNde bella & lites in vobis? Nonne hinc? ex concupiſcentiis veſtris, quæ militant in membris veſtris?

2. Concupiſcitis, & non habetis: occiditis, & zelatis: & non poteſtis adipiſci: litigatis, & belligeratis, & non habetis, propter quod non poſtulatis.

3. Petitis, & non accipitis: eò quòd malè petatis: ut in concupiſcentiis veſtris inſumatis.

4. Adulteri, neſcitis quia amicitia hujus mundi, inimica eſt Dei? Quicumque ergo voluerit amicus eſſe ſæculi hujus, inimicus Dei conſtituitur.

5. An putatis quia inaniter ſcriptura dicat: Ad invidiam concupiſcit ſpiritus, qui habitat in vobis?

6. Majorem autem dat gratiam. Propter quod dicit: ‖ Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. ‖ Prov. 3. 34. 1. Petr. 5. 5.

7. Subditi ergo eſtote Deo: reſiſtite autem diabolo, & fugiet à vobis.

8. Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis. Emundate manus, peccatores: & purificate corda, duplices animo.

9. Miſeri eſtote, & lugete, & plorate: riſus veſter in luctum convertatur, & gaudium in mœrorem.

10. ‖ Humiliamini in conſpectu Domini, & exaltabit vos. ‖ 1. Pet. 5. 6.

11. Nolite detrahere alterutrum fratres. Qui detrahit fratri, aut qui judicat fratrem ſuum, detrahit legi, & judicat legem. Si autem judicas legem: non es factor legis, ſed judex.

12. Unus eſt legiſlator, & judex, qui poteſt perdere, & liberare.

13. ‖ Tu autem quis es, qui judicas proximum? Ecce nunc qui dicitis: Hodie, aut craſtino ibimus in illam civitatem, & faciemus ibi quidem annum, & mercabimur, & lucrum faciemus: ‖ Rom. 14. 4.

14. qui ignoratis quid erit in craſtino.

15. Quæ eſt enim vita veſtra? vapor eſt ad modicum parens, & deinceps exterminabitur. Pro eo ut dicatis: Si Dominus voluerit; &: Si vixerimus, faciemus hoc, aut illud.

16. Nunc autem exultatis in ſuperbiis veſtris. Omnis exultatio talis, maligna eſt:

17. Scienti igitur bonum facere, & non facienti, peccatum eſt illi.

CAPUT V.

Divitibus pauperum oppreſſoribus gravem comminatur ultionem, pauperes verò ad longanimitatem hortatur: juramentum fugiendum, & infirmi à presbyteris oleo ungendi, ac peccata invicem confitenda: quàm efficax ſit juſti oratio: errantes ad veritatem ſunt reducendi.

1. AGite nunc divites, plorate ululantes in miſeriis veſtris, quæ advenient vobis.

2. Di-

2. Divitiæ veſtræ putrefactæ ſunt : & veſtimenta veſtra à tineis comeſta ſunt.

3. Aurum & argentum veſtrum æruginavit : & ærugo eorum in teſtimonium vobis erit, & manducabit carnes veſtras ſicut ignis. Theſaurizaſtis vobis iràm in noviſſimis diebus.

4. Ecce merces operariorum, qui meſſuerunt regiones veſtras, quæ fraudata eſt à vobis, clamat : & clamor eorum in aures Domini ſabaoth introivit.

5. Epulati eſtis ſuper terram, & in luxuriis enutriſtis corda veſtra in die occiſionis.

6. Addixiſtis, & occidiſtis juſtum, & non reſtitit vobis.

7. Patientes igitur eſtote fratres uſque ad adventum Domini. Ecce agricola expectat pretioſum fructum terræ, patienter ferens donec accipiat temporaneum, & ſerotinum.

8. Patientes igitur eſtote & vos, & confirmate corda veſtra : quoniam adventus Domini appropinquavit.

9. Nolite ingemiſcere fratres in alterutrum, ut non judicemini. Ecce judex ante januam aſſiſtit.

10. Exemplum accipite, fratres, exitus mali, laboris, & patientiæ, Prophetas : qui locuti ſunt in nomine Domini.

11. Ecce beatificamus eos, qui ſuſtinuerunt. Sufferentiam Job audiſtis, & finem Domini vidiſtis, quoniam miſericors Dominus eſt, & miſerator.

12. Ante omnia autem fratres mei, || nolite jurare, neque per cœlum, neque per terram, neque aliud quodcumque juramentum. Sit autem ſermo veſter: Eſt, eſt: Non, non: ut non ſub judicio decidatis.

13. ‡ Triſtatur aliquis veſtrùm? oret : Æquo animo eſt? pſallat.

14. Infirmatur quis in vobis? inducat preſbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, ungentes eum oleo in nomine Domini :

15. & oratio fidei ſalvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus : & ſi in peccatis ſit, remittentur ei.

16. ‡ Confitemini ergo alterutrum peccata veſtra, & orate pro invicem ut ſalvemini : A multum enim valet deprecatio juſti aſſidua.

17. || Elias homo erat ſimilis nobis paſſibilis : & oratione oravit ut non plueret ſuper terram, & non pluit annos tres, & menſes ſex.

18. Et rurſum oravit : & cœlum dedit pluviam, & terra dedit fructum ſuum.

19. Fratres mei, ſi quis ex vobis erraverit à veritate, & converterit quis eum,

20. ſcire debet, quoniam qui converti fecerit peccatorem ab errore viæ ſuæ, ſalvabit animam ejus à morte, & operiet multitudinem peccatorum. A

EPISTOLA
B. PETRI APOSTOLI
PRIMA.

PRIMA *Petri Epiſtola digna Apoſtolorum Principe, verbis parca, ſententiis gravis, plena auctoritatis & majeſtatis Apoſtolicæ; Roma miſſam ipſemet teſtatur, quam Babylonis nomine typicè deſignavit, ſicut & in Apocalypſi cap.* 17. *&* 18. *idque propter confuſionem idololatriæ quæ tunc in ea vigebat, quippe quæ* omnium gentium ſerviebat erroribus, *ut ait S. Leo. Verùm quo anno miſſa ſit incertum eſt. Conſtat verò ex cap.* 4. *ubi ait:* Si autem ut Chriſtianus, *&c. ſcriptam eſſe poſtquam diſcipuli jam incœperant cognominari Chriſtiani* (*Actor.* 11.) *quod nono circiter anno poſt Chriſti mortem factum eſſe Chronologia noſtra oſtendit. An autem ſtatim poſt illa tempora data ſit, non ita conſtat. Seriùs omnino miſſam volunt aliqui, nec multò ante poſteriorem ejuſdem Petri, quam certum eſt ultimis vitæ ejus temporibus ſcriptam. Cùm enim, inquiunt, in illa dicat:* Hanc ecce vobis ſecundam ſcribo Epiſtolam: *(cap.* 3. *) nec ullam adjiciat temporis longè remoti particulam: vidstur non adeò longi temporis diſtantiam intelligere voluiſſe: quis enim de litteris ante annos viginti datis ita loqueretur? At aliorum longè diverſa ſententia. Nam cùm Marcus in fine Epiſtolæ ſalutem adſcribat fratribus, inde concludendum putant Epiſtolam ante Marci ex urbe diſceſſum datam. Profectus eſt verò Marcus in Alexandriam Olymp.* 205. *anno* 3. *Claudii item* 3. *ut habet Chronicon Græcum Euſebii. Eſt autem is annus æræ noſtræ* 43. *à paſſione* 10. *Porrò hæc Epiſtola, uti ſuperior Jacobi, in tradendis vitæ Chriſtianæ præceptis tota verſatur.*

CAPUT PRIMUM.

Gratias Deo agit de vocatione ad Fidem & vitam æternam, quæ tamen per multas tribulationes acquiritur, de qua Prophetæ vaticinati ſunt: hortatur eos ad vitæ munditiam, ut qui Chriſti ſanguine redempti ſunt.

IN FESTO CATHEDRÆ PETRI ... PRIMUM ... ROMÆ ... EDIT.

1\. PETRUS ‡ Apoſtolus Jeſu Chriſti, electis advenis diſperſionis Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, Aſiæ, & Bithyniæ,

2\. ſecundùm præſcientiam Dei Patris, in ſanctificationem Spiritus, in obedientiam, & aſperſionem ſanguinis Jeſu Chriſti: Gratia vobis, & pax multiplicetur.

1.Cor.1.3. Ephes.1.3. ‡ DE ... LUX. ... ART. ... EMP. ... ARCH.

3\. || ‡ Benedictus Deus & Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui ſecundùm miſericordiam ſuam magnam regeneravit nos in ſpem vivam, per reſurrectionem Jeſu Chriſti ex mortuis,

4\. in hæreditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarceſcibilem, conſervatam in cœlis in vobis,

5\. qui in virtute Dei cuſtodimini per fidem in ſalutem, paratam revelari in tempore noviſſimo.

6\. In quo exultabitis, modicum nunc ſi oportet contriſtari in variis tentationibus:

7\. ut probatio veſtræ fidei multò pretioſior auro (quod per ignem probatur) inveniatur in laudem, & gloriam, & honorem, in revelatione Jeſu Chriſti: A

8\. quem cùm non videritis, diligitis: in quem nunc quoque non videntes creditis: credentes autem exultabitis lætitia inenarrabili, & glorificata:

9\. reportantes finem fidei veſtræ, ſalutem animarum.

10. De qua ſalute exquiſierunt, atque ſcrutati ſunt Prophetæ, qui de futura in vobis gratia prophetaverunt:

11. ſcrutantes in quod, vel quale tempus ſignificaret in eis Spiritus Chriſti: prænuntians eas quæ in Chriſto ſunt paſſiones, & poſteriores glorias:

12. quibus revelatum eſt, quia non ſibimetipſis, vobis autem miniſtrabant ea, quæ nunc nuntiata ſunt vobis per eos, qui evangelizaverunt vobis, Spiritu ſancto miſſo de cœlo, in quem deſiderant Angeli proſpicere.

13. Propter quod ſuccincti lumbos mentis veſtræ, ſobrii perfectè ſperate in eam, quæ offertur vobis, gratiam, in revelationem Jeſu Chriſti:

14. quaſi filii obedientiæ, non configurati prioribus ignorantiæ veſtræ deſideriis:

15. ſed ſecundùm eum, qui vocavit vos, Sanctum; & ipſi in omni converſatione ſancti ſitis;

‖ *Levit.* 11. 44. 19. 2. & 20. 7. ‖ *Deut.* 10. 17. *Rom.* 2. 11. *Gal.* 2. 6.

16. quoniam ſcriptum eſt: ‖ Sancti eritis, quoniam ego Sanctus ſum.

17. Et ſi patrem invocatis eum, qui ‖ ſine acceptione perſonarum judicat ſecundùm uniuſcujuſque opus, in timore incolatus veſtri tempore converſamini.

18. Scientes quòd non corruptibilibus auro, vel argento redempti eſtis de vana veſtra converſatione paternæ traditionis:

‖ 1. *Cor.* 6. 20. & 7. 23. *Hebr.* 9. 14. 1. *Jo.* 1. 7. *Apoc.* 1. 5.

19. ‖ ſed pretioſo ſanguine quaſi agni immaculati Chriſti, & incontaminati:

20. præcogniti quidem ante mundi conſtitutionem, manifeſtati autem noviſſimis temporibus propter vos,

21. qui per ipſum fideles eſtis in Deo, qui ſuſcitavit eum à mortuis, & dedit ei gloriam, ut fides veſtra, & ſpes eſſet in Deo:

22. Animas veſtras caſtificantes in obedientia charitatis, in fraternitatis amore, ſimplici ex corde invicem diligite attentiùs:

23. renati non ex ſemine corruptibili, ſed incorruptibili per verbum Dei vivi, & permanentis in æternum.

‖ *Eccli.* 14. 18. *Iſaiæ* 40. 6. *Jacobi* 1. 10.

24. ‖ Quia omnis caro ut fœnum: & omnis gloria ejus tamquam flos fœni: exaruit fœnum, & flos ejus decidit.

25. Verbum autem Domini manet in æternum: hoc eſt autem verbum, quod evangelizatum eſt in vos.

CAPUT II.

Excluſa omni fictione, regenerati ad Chriſtum lapidem vivum accedant credentes, qui ſunt genus electum, cùm priùs eſſent populus abjectus: hortatur ut tamquam peregrini ab omnibus mundanis abſtineant, ſuperioribus obtemperent, afflictioneſque ad Chriſti imitationem ferant.

‡ SABB. IN ALBIS. *Rom.* 6. 4. *Epheſ.* 4. 22. *Coloſ.* 3. 8. *Hebr.* 12. 1.

1. DEponentes ‡ igitur omnem malitiam, & omnem dolum, & ſimulationes, & invidias, & omnes detractiones,

2. ſicut modò geniti infantes, rationabile, ſine dolo lac concupiſcite; ut in eo creſcatis in ſalutem:

3. ſi tamen guſtaſtis quoniam dulcis eſt Dominus.

4. Ad quem accedentes lapidem vivum, ab hominibus quidem reprobatum, à Deo autem electum, & honorificatum:

5. & ipſi tamquam lapides vivi superædificamini, domus ſpiritualis, ſacerdotium ſanctum, offerre ſpirituales hoſtias, acceptabiles Deo per Jeſum Chriſtum.

‖ *Iſ.* 28. 16. *Rom.* 9. 33.

6. Propter quod continet Scriptura: ‖ Ecce pono in Sion lapidem ſummum angularem, electum, pretioſum: & qui crediderit in eum, non confundetur.

‖ *Pſalm.* 117. 22. *Iſaiæ* 8. 4. *Matth.* 21. 42. *Act.* 4. 11.

7. Vobis igitur honor credentibus, non credentibus autem, ‖ lapis quem reprobaverunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli,

8. & lapis offenſionis, & petra ſcandali, his, qui offendunt verbo, nec credunt in quo & poſiti ſunt.

9. Vos autem genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta, populus acquiſitionis: ut virtutes annuntietis ejus, qui de tenebris vos vocavit in admirabile lumen ſuum.

‖ *Oſee* 2. 24. *Rom.* 9. 25.

10. ‖ Qui aliquando non populus, nunc autem populus Dei: qui non conſecuti miſericordiam, nunc autem miſericordiam conſecuti. A

‖ *Rom.* 13. 14. *Gal.* 5. 16. ‡ DOM. 3. POST PASCH.

11. ‖ ‡ Chariſſimi, obſecro vos tamquam advenas & peregrinos abſtinere vos à carnalibus deſideriis, quæ militant adversùs animam,

12. converſationem veſtram inter Gentes habentes bonam: ut in eo, quòd detrectant de vobis tamquam de malefactoribus, ex bonis operibus vos conſiderantes, glorificent Deum in die viſitationis.

‖ *Rom.* 13. 1.

13. ‖ Subjecti igitur eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum: ſive regi, quaſi præcellenti;

14. ſive ducibus, tamquam ab eo miſſis ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum:

15. quia ſic eſt voluntas Dei, ut benè facientes obmuteſcere faciatis imprudentium hominum ignorantiam:

16. quaſi liberi, & non quaſi velamen habentes malitiæ libertatem, ſed ſicut ſervi Dei.

‖ *Rom.* 12. 10. ‖ *Epheſ.* 6. 5. *Col.* 3. 22. *Tit.* 2. 9.

17. Omnes honorate; ‖ fraternitatem diligite: Deum timete: Regem honorificate.

18. ‖ Servi ſubditi eſtote in omni timore dominis, non tantùm bonis & modeſtis, ſed etiam dyſcolis.

19. Hæc eſt enim gratia, A ſi propter Dei conſcientiam ſuſtinet quis triſtitias, patiens injuſtè.

20. Quæ enim eſt gloria, ſi peccantes, & colaphizati ſuffertis? Sed ſi benefacientes patienter ſuſtinetis: hæc eſt gratia apud Deum.

‡ DOM. 2. POST PASCH.

21. In hoc enim vocati eſtis: quia & ‡ Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum ut ſequamini veſtigia ejus.

‖ *Iſaiæ* 53. 9.

22. ‖ Qui peccatum non fecit, nec inventus eſt dolus in ore ejus.

23. Qui cùm malediceretur, non maledicebat: cùm pateretur, non comminabatur; tradebat autem judicanti ſe injuſtè:

‖ *Iſaiæ* 53. 5. 1. *Joan.* 3. 5.

24. ‖ qui peccata noſtra ipſe pertulit in corpore ſuo ſuper lignum: ut peccatis mortui, juſtitiæ vivamus: cujus livore ſanati eſtis.

25. Eratis enim ſicut oves errantes, ſed converſi eſtis nunc ad paſtorem, & epiſcopum animarum veſtrarum. A

CAPUT III.

De mutua inter conjuges converſatione, & mulierum ornatu: hortatur ad varias virtutes, atque Chriſti exemplo ferant adverſa: & quòd per baptiſmum ſalvamur in ſimilitudinem eorum qui in arca Noe ſalvabantur.

hef.5.22 1. SImiliter & mulieres ſubditæ ſint viris
l.3.18. ſuis: ut & ſi qui non credunt verbo, per mulierum converſationem ſine verbo lucrifiant,

2. conſiderantes in timore caſtam converſationem veſtram.

Tim. 3. || Quarum non ſit extrinſecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti veſtimentorum cultus:

4. ſed qui abſconditus eſt cordis homo, in incorruptibilitate quieti, & modeſti ſpiritus, qui eſt in conſpectu Dei locuples.

5. Sic enim aliquando & ſanctæ mulieres, ſperantes in Deo, ornabant ſe, ſubjectæ propriis viris.

n.18.12 6. || Sicut Sara obediebat Abrahæ, dominum eum vocans: cujus eſtis filiæ benefacientes, & non pertimentes ullam perturbationem.

Cor.7.3. 7. || Viri ſimiliter cohabitantes ſecundùm ſcientiam, quaſi infirmiori vaſculo muliebri impartientes honorem, tamquam & cohæredibus gratiæ vitæ: ut non impediantur orationes veſtræ.

OM. 5. ST ICH. 8. In fine autem ‡, omnes unanimes, compatientes, fraternitatis amatores, miſericordes, modeſti, humiles:

ov.17. 9. || non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto, ſed è contrario benedicentes: quia in hoc vocati eſtis, ut benedictionem hæreditate poſſideatis.

33.13. 10. || Qui enim vult vitam diligere, & dies videre bonos, coerceat linguam ſuam à malo, & labia ejus ne loquantur dolum.

3.16. 11. || Declinet à malo, & faciat bonum: inquirat pacem, & ſequatur eam:

12. Quia oculi Domini ſuper juſtos, & aures ejus in preces eorum: Vultus autem Domini ſuper facientes mala.

13. Et quis eſt qui vobis noceat, ſi boni æmulatores fueritis?

ss.5.10 14. || Sed & ſi quid patimini propter juſtitiam, beati. Timorem autem eorum ne timueritis, & non conturbemini.

15. Dominum autem Chriſtum ſanctificate in cordibus veſtris, A parati ſemper ad ſatisfactionem omni poſcenti vos rationem de ea, quæ in vobis eſt, ſpe.

2.11. 16. || Sed cum modeſtia, & timore, conſcientiam habentes bonam: ut in eo, quòd detrahunt vobis, confundantur, qui calumniantur veſtram bonam in Chriſto converſationem.

17. Melius eſt enim benefacientes (ſi voluntas Dei velit) pati, quàm malefacientes.

5.6. 9.28. 8.6. ST CH. 18. || Quia & ‡ Chriſtus ſemel pro peccatis noſtris mortuus eſt, juſtus pro injuſtis, ut nos offerret Deo, mortificatus quidem carne, vivificatus autem ſpiritu.

19. In quo & his, qui in carcere erant, ſpiritibus veniens prædicavit:

7.7. b.24. 7.26. 20. qui increduli fuerant aliquando, || quando expectabant Dei patientiam in diebus Noe, cùm fabricaretur arca: in qua pauci, id eſt octo animæ ſalvæ factæ ſunt per aquam.

21. Quod & vos nunc ſimilis formæ ſalvos facit baptiſma: non carnis depoſitio ſordium, ſed conſcientiæ bonæ interrogatio in Deum per reſurrectionem Jeſu Chriſti,

22. qui eſt in dextera Dei, A deglutiens mortem ut vitæ æternæ hæredes efficeremur: profectus in cœlum, ſubjectis ſibi angelis, & poteſtatibus, & virtutibus.

CAPUT IV.

Chriſti morte redemptos hortatur ut pergant præterita devitare peccata; incumbentes orationibus ac mutuæ dilectioni ſemper omnia in Dei gloriam referentes, & gaudentes ſi propter Chriſtum pati oporteat.

1. CHriſto igitur paſſo in carne, & vos eadem cogitatione armamini: quia qui paſſus eſt in carne, dehit à peccatis:

2. Ut jam non deſideriis hominum, ſed voluntati Dei, quod reliquum eſt in carne vivat temporis.

3. || Sufficit enim præteritum tempus ad voluntatem Gentium conſummandam his, qui ambulaverunt in luxuriis, deſideriis, vinolentiis, comeſſationibus, potationibus, & illicitis idolorum cultibus. || Epheſ.4. 14.

4. In quo admirantur non concurrentibus vobis in eamdem luxuriæ confuſionem, blaſphemantes.

5. Qui reddent rationem ei, qui paratus eſt judicare vivos & mortuos:

6. Propter hoc enim & mortuis evangelizatum eſt: ut judicentur quidem ſecundùm homines in carne, vivant autem ſecundùm Deum in Spiritu.

7. Omnium autem finis appropinquavit. ‡ Eſtote itaque prudentes, & vigilate in orationibus. ‡ DOM. INFR. OCTAV. ASCENS.

8. Ante omnia autem, mutuam in vobiſmetipſis charitatem continuam habentes: quia || charitas operit multitudmem peccatorum. || Prov. 10. 12. || Kom. 12. 13. Hebr. 13.2. || Phil. 2.14 || Kom. 12.6 || 1. Cor. 4.1

9. || Hoſpitales invicem || ſine murmuratione.

10. || Unuſquiſque, ſicut accepit gratiam, in alterutrum illam adminiſtrantes, ſicut boni || diſpenſatores multiformis gratiæ Dei.

11. Si quis loquitur, quaſi ſermones Dei: ſi quis miniſtrat, tamquam ex virtute, quam adminiſtrat Deus: ut in omnibus honorificetur Deus per Jeſum Chriſtum: A cui eſt gloria, & imperium in ſæcula ſæculorum: Amen.

12. Chariſſimi, nolite peregrinari in fervore, qui ad tentationem vobis fit, quaſi novi aliquid vobis contingat:

13. ſed ‡ communicantes Chriſti paſſionibus gaudete, ut & in revelatione gloriæ ejus gaudeatis exultantes. ‡ UNIUS MART. NON PONTIF.

14. Si exprobramini in nomine Chriſti, beati eritis: quoniam quod eſt honoris, gloriæ, & virtutis Dei, & qui eſt ejus Spiritus, ſuper vos requieſcit.

15. Nemo autem veſtrum patiatur ut homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor.

16. Si autem ut Chriſtianus, non erubeſcat: glorificet autem Deum in iſto nomine.

17. Quo-

17. Quoniam tempus eſt ut incipiat judicium à domo Dei. Si autem primùm à nobis: quis finis eorum, qui non credunt Dei Evangelio?

18. || Et ſi juſtus vix ſalvabitur, impius, & peccator ubi parebunt?

|| Prov. 11. 31.

19. Itaque & hi, qui patiuntur ſecundùm voluntatem Dei, fideli Creatori commendent animas ſuas in benefactis. A

CAPUT V.

Seniores orat ut verbo & exemplo paſcant gregem Dei, juniores autem illis ſubditi ſint: hortatur omnes ut ſeſe demittant, divinæ curæ totos ſe tradentes, & in ſobrietate ac fide diabolo reſiſtentes.

1. SEniores ergo, qui in vobis ſunt, obſecro, conſenior & teſtis Chriſti paſſionum: qui & ejus quæ in futuro revelanda eſt, gloriæ communicator:

2. paſcite qui in vobis eſt gregem Dei, providentes non coactè, ſed ſpontaneè ſecundùm Deum: neque turpis lucri gratia, ſed voluntariè:

3. neque ut dominantes in cleris, ſed forma facti gregis ex animo.

4. Et cùm apparuerit princeps paſtorum, percipietis immarceſcibilem gloriæ coronam.

5. Similiter adoleſcentes ſubditi eſtote ſenioribus. || Omnes autem invicem humilitatem inſinuate, || quia Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam.

6. ‡ Humiliamini igitur ſub potenti manu Dei, ut vos exaltet in tempore viſitationis:

7. || omnem ſolicitudinem veſtram projicientes in eum, quoniam ipſi cura eſt de vobis.

8. Sobrii eſtote, & vigilate, quia adverſarius veſter diabolus tamquam leo rugiens circuit, quærens quem devoret:

9. cui reſiſtite fortes in fide; ſcientes eamdem paſſionem ei, quæ in mundo eſt, veſtræ fraternitati fieri.

10. Deus autem omnis gratiæ, qui vocavit nos in æternam ſuam gloriam in Chriſto Jeſu, modicum paſſos ipſe perficiet, confirmabit, ſolidabitque.

11. Ipſi gloria, & imperium in ſæcula ſæculorum: Amen: A

12. Per Silvanum fidelem fratrem vobis, ut arbitror, breviter ſcripſi: obſecrans & conteſtans, hanc eſſe veram gratiam Dei, in qua ſtatis.

13. Salutat vos Eccleſia, quæ eſt in Babylone coelecta, & Marcus filius meus.

14. Salutate invicem in oſculo ſancto. Gratia vobis omnibus, qui eſtis in Chriſto Jeſu. Amen.

|| Rom. 12. 10. || Jacob 4. 6. || Jacob 4. 10. ‡ Dom. 3. post Pentec. || Pſalm. 54. 23. Matth. 6. 25. Lucæ 12. 22.

EPISTOLA
B. PETRI APOSTOLI
SECUNDA.

SCRIPTA *eſt ad eoſdem ad quos prior Epiſtola, quod liquet ex illis verbis* : Hanc ecce vobis ſecundam ſcribo Epiſtolam, cap. 3. *idque anno Petri ultimo, cùm certus jam* eſſet de veloci depoſitione tabernaculi, *ſive corporis* ſui, 1. 14. *Atque adeò Æræ noſtræ anno 66. à morte Chriſti 33. Neronis 14. quo tempore Paulus cum Petro Romæ captivus* de tempore reſolutionis ſuæ, 2. Tim. 4. 6. *per revelationem à Domino quoque admonitus, ſecundam ad Timotheum ſcripſit Epiſtolam.*

In hac autem Epiſtola Petrus fideles hortatur ut fidem, etiam ſe mortuo, firmiter retineant; errorumque magiſtros longiſſimè fugiant, quorum mores & ſtudia depingit. De auctoritate hujus Epiſtolæ nonnulli olim dubitavere, quod ſtylus à priori paululùm diſcrepare videretur. Verùm etiamſi id concedatur, nihil tamen aliud inde effici poteſt, Epiſt. ad Hedibiam q. 11. *quàm ut* intelligamus Petrum pro neceſſitate rerum, *ait Hieronymus*, diverſis uſum interpretibus. *Quod etiam de Paulo in Epiſtoła ad Hebræos ſuprà demonſtratum eſt.*

CAPUT PRIMUM.

Hortatur ut memores maximorum quæ à Deo acceperunt donorum, per varias ſcandant virtutes, ut ſic introitus in regnum Domini illis miniſtretur : dicitque ſe brevi moriturum; & ſuæ doctrinæ certitudinem oſtendit ex Chriſto doctore, quem & vox Patris & Prophetæ commendarunt.

1. SIMON Petrus, ſervus, & Apoſtolus Jeſu Chriſti, iis, qui coæqualem nobiſcum ſortiti ſunt fidem in Juſtitia Dei noſtri, & Salvatoris Jeſu Chriſti.

2. Gratia vobis, & pax adimpleatur in cognitione Dei, & Chriſti Jeſu Domini noſtri:

3. quomodo omnia nobis divinæ virtutis ſuæ, quæ ad vitam, & pietatem donata ſunt, per cognitionem ejus, qui vocavit nos propria gloria, & virtute:

4. per quem maxima, & pretioſa nobis promiſſa donavit : ut per hæc efficiamini divinæ conſortes naturæ : fugientes ejus, quæ in mundo eſt, concupiſcentiæ corruptionem.

5. Vos autem curam omnem ſubinferentes, miniſtrate in fide veſtra virtutem, in virtute autem ſcientiam,

6. in ſcientia autem abſtinentiam, in abſtinentia autem patientiam, in patientia autem pietatem,

7. in pietate autem amorem fraternitatis, in amore autem fraternitatis charitatem.

8. Hæc enim ſi vobiſcum adſint, & ſuperent, non vacuos, nec ſine fructu vos conſtituent in Domini noſtri Jeſu Chriſti cognitione.

9. Cui enim non præſtò ſunt hæc, cæcus eſt, & manu tentans, oblivionem accipiens purgationis veterum ſuorum delictorum.

10. Quapropter fratres magis ſatagite, ut per bona opera certam veſtram vocationem, & electionem faciatis : hæc enim facientes, non peccabitis aliquando.

11. Sic enim abundanter miniſtrabitur vobis introitus in æternum regnum Domini noſtri, & Salvatoris Jeſu Chriſti.

12. Propter quod incipiam vos ſemper commonere de his: & quidem ſcientes & confirmatos vos in præſenti veritate.

13. Juſtum autem arbitror quamdiù ſum in hoc tabernaculo, ſuſcitare vos in commonitione:

14. certus quòd velox eſt depoſitio tabernaculi mei, ſecundùm quod & Dominus noſter Jeſus Chriſtus || ſignificavit mihi. || Joan. 21. 19.

15. Dabo autem operam & frequenter habere vos poſt obitum meum, ut horum memoriam faciatis.

16. || ‡ Non enim doctas fabulas ſecuti, notam fecimus vobis Domini noſtri Jeſu Chriſti virtutem, & præſentiam : ſed ſpeculatores facti illius magnitudinis. || 1. Cor 1. 4. ‡ IN TRANSFIGUR. DOMINI.

17. Accipiens enim à Deo Patre honorem, & gloriam, voce delapſa ad eum hujuſcemodi à magnifica gloria : || Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi complacui, ipſum audite. || Matth. 17. 1.

18. Et hanc vocem nos audivimus de cœlo allatam, cùm eſſemus cum ipſo in monte ſancto.

19. Et habemus firmiorem propheticum ſermonem: cui benefacitis attendentes, quaſi lucernæ lucenti in caliginoſo loco, donec dies eluceſcat, & lucifer oriatur in cordibus veſtris: A

20. || hoc primùm intelligentes, quòd omnis prophetia Scripturæ propria interpretatione non fit. || 2. Tim. 3. 16.

21. Non enim voluntate humana allata eſt aliquando prophetia : ſed Spiritu ſancto inſpirati, locuti ſunt ſancti Dei homines.

CAPUT II.

Pſeudoprophetæ multos ſeducent, verùm acriter punientur, ſicut de malis actum eſt tempore diluvii, & de Sodomitis: proſequitur autem pravos mores horum, quos admodum effuſos dicit in libidinem.

1. FUerunt verò & pſeudoprophetæ in populo, ſicut & in vobis erunt magiſtri mendaces, qui introducent ſectas perditionis, & eum, qui emit eos, Dominum negant,

ſuperducentes ſibi celerem perditionem.

2. Et multi ſequentur eorum luxurias, per quos via veritatis blaſphemabitur:

3. & in avaritia fictis verbis de vobis negotiabuntur; quibus judicium jam olim non ceſſat; & perditio eorum non dormitat.

Job 4.18 Juda 6. 4. || Si enim Deus angelis peccantibus non pepercit, ſed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos, in judicium reſervari.

Gen. 7.1. 5. Et originali mundo non pepercit, || ſed octavum Noe juſtitiæ præconem cuſtodivit, diluvium mundo impiorum inducens.

Geneſ. 19. 25. 6. || Et civitates Sodomorum, & Gomorrhæorum in cinerem redigens, everſione damnavit: exemplum eorum, qui impiè acturi ſunt, ponens:

7. & juſtum Lot oppreſſum à nefandorum injuria, ac luxurioſa converſatione eripuit:

8. aſpectu enim, & auditu juſtus erat: habitans apud eos, qui de die in diem animam juſtam iniquis operibus cruciabant.

9. Novit Dominus pios de tentatione eripere: iniquos verò in diem judicii reſervare cruciandos:

10. magis autem eos, qui poſt carnem in concupiſcentia immunditiæ ambulant, dominationemque contemnunt, audaces, ſibi placentes, ſectas non metuunt introducere blaſphemantes:

11. ubi angeli fortitudine, & virtute cùm ſint majores, non portant adversùm ſe execrabile judicium.

12. Hi verò velut irrationabilia pecora, naturaliter in captionem, & in perniciem in his quę ignorant blaſphemantes in corruptione ſua peribunt,

13. percipientes mercedem injuſtitiæ, voluptatem exiſtimantes diei delicias: coinquinationes, & maculæ deliciis affluentes, in conviviis ſuis luxuriantes vobiſcum.

14. Oculos habentes plenos adulterii, & inceſſabilis delicti. Pellicientes animas inſtabiles, cor exercitatum avaritia habentes, maledictionis filii:

15. derelinquentes rectam viam erraverunt,
Jud. 11. || ſecuti viam Balaam ex Boſor, qui mercedem iniquitatis amavit,

Num. 22. 28. 16. correptionem verò habuit ſuæ veſaniæ: ſubjugale mutum animal, || hominis voce loquens, prohibuit prophetæ inſipientiam.

Jud. 12. 17. || Hi ſunt fontes ſine aqua, & nebulæ turbinibus exagitatæ, quibus caligo tenebrarum reſervatur.

18. Superba enim vanitatis loquentes, pelliciunt in deſideriis carnis luxuriæ eos, qui paululum effugiunt, qui in errore converſantur:

Joa. 8. 34. Rom. 6. 16. & 20. 19. libertatem illis promittentes, cùm ipſi ſervi ſint corruptionis: || à quo enim quis ſuperatus eſt, hujus & ſervus eſt.

20. Si enim refugientes coinquinationes mundi in cognitione Domini noſtri, & Salvatoris Jeſu Chriſti,
Hebr. 6. 4. Matth. 12. 45. || his rursùs implicati ſuperantur: facta ſunt eis || poſteriora deteriora prioribus.

21. Melius enim erat illis non cognoſcere viam juſtitiæ, quàm poſt agnitionem, retrorsùm converti ab eo, quod illis traditum eſt, ſancto mandato.

22. Contigit enim eis illud veri proverbii:
Prov. 26. 11. || Canis reverſus ad ſuum vomitum, &, Sus lota in volutabro luti.

CAPUT III.

Propter quoſdam illuſores ſecundum Domini adventum negantes, aſtruit futuram mundi renovationem, cùm brevi & inſperato Dominus adveniet: ad cujus adventum monet ut ſe præparent, laudans Pauli ſcripta quæ indocti depravant.

1. Hanc ecce vobis, chariſſimi, ſecundam ſcribo epiſtolam, in quibus veſtram excito in commonitione ſinceram mentem:

2. ut memores ſitis eorum, quæ prædixi verborum à ſanctis Prophetis, & Apoſtolorum veſtrorum, præceptorum Domini & Salvatoris.

3. Hoc primùm ſcientes, quòd venient || in noviſſimis diebus in deceptione illuſores, juxta proprias concupiſcentias ambulantes,

4. dicentes: || Ubi eſt promiſſio, aut adventus ejus? ex quo enim patres dormierunt, omnia ſic perſeverant ab initio creaturæ.

5. Latet enim eos hoc volentes, quòd cœli erant priùs, & terra, de aqua, & per aquam conſiſtens Dei verbo:

6. per quæ, ille tunc mundus aqua inundatus periit.

7. Cœli autem, qui nunc ſunt, & terra, eodem verbo repoſiti ſunt, igni reſervati in diem judicii, & perditionis impiorum hominum.

8. Unum verò hoc non lateat vos, chariſſimi, quia unus dies apud Dominum ſicut mille anni, & mille anni ſicut dies unus.

9. Non tardat Dominus promiſſionem ſuam, ſicut quidam exiſtimant: ſed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, ſed omnes ad pœnitentiam reverti.

10. || Adveniet autem dies Domini ut fur: in quo cœli magno impetu tranſient, elementa verò calore ſolventur, terra autem & quæ in ipſa ſunt opera, exurentur.

11. Cùm igitur hæc omnia diſſolvenda ſint, quales oportet vos eſſe in ſanctis converſationibus, & pietatibus,

12. expectantes, & properantes in adventum diei Domini, per quem cœli ardentes ſolventur, & elementa ignis ardore tabeſcent?

13. || Novos verò cœlos, & novam terram ſecundùm promiſſa ipſius expectamus, in quibus juſtitia habitat,

14. Propter quod, chariſſimi, hæc expectantes, ſatagite immaculati, & inviolati ei inveniri in pace:

15. & || Domini noſtri longanimitatem, ſalutem arbitremini: ſicut & chariſſimus frater noſter Paulus ſecundùm datam ſibi ſapientiam ſcripſit vobis,

16. ſicut & in omnibus epiſtolis, loquens in eis de his, in quibus ſunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti, & inſtabiles depravant, ſicut & ceteras Scripturas, ad ſuam ipſorum perditionem.

17. Vos igitur, fratres, præſcientes cuſtodite: ne inſipientium errore traducti excidatis à propria firmitate.

18. Creſcite verò in gratia, & in cognitione Domini noſtri, & Salvatoris Jeſu Chriſti. Ipſi gloria & nunc, & in diem æternitatis. Amen.

EPISTOLA
B. JOANNIS APOSTOLI
P R I M A.

*Q*U o *tempore & loco data ſit hæc Epiſtola valdè incertum eſt , nec multùm refert ut ſciatur . Illud certum ſemper antiquis fuit, eam eſſe Joannis Apoſtoli & Evangeliſtæ , quod & ſtylus ipſe & character proprius ſatis indicat ; & tam crebra* C H A R I T A T I S *ac* V E R I T A T I S *inculcatio . Ad Parthos miſſam veterum eſt traditio , quorum imperium æquè ac nomen tam amplum , & Perſas quoque ac alias plures Orientis nationes complectebatur , ut ex Juſtino , Plinio , ac Tertulliano videre eſt . In his autem & vicinis regionibus , plurimi erant Judæi ex antiqua captivitate & diſperſione ; quorum etiam mentio fit Actor. 2. Itaque ut Petrus ſcripſit ad Judæos diſperſionis Ponti & vicinarum regionum quas Lucas ibidem commemorat : ſic Joannes ad Judæos in Parthia & aliis Orientis regionibus conſtitutos hanc Epiſtolam dediſſe videtur . Verſatur autem potiſſimùm in inſtruenda Chriſti Domini vera Oeconomia & præcipuis fidei noſtræ documentis tradendis .*

CAPUT PRIMUM.

Joannes quod de Chriſto vidit, & audivit, aliis annuntiat, ut unà cum ipſo ſocientur Deo & Chriſto ejus Filio , cujus ſanguine hominum peccata mundantur : porro qui ſe peccaſſe negat , Deum mendacem facit .

1. QUOD fuit ab initio, quod audivimus , quod vidimus oculis noſtris , quod perſpeximus , & manus noſtræ contrectaverunt de verbo vitæ:

2. & vita manifeſtata eſt, & vidimus , & teſtamur, & annuntiamus vobis vitam æternam , quæ erat apud Patrem , & apparuit nobis :

3. quod vidimus & audivimus, annuntiamus vobis, ut & vos ſocietatem habeatis nobiſcum , & ſocietas noſtra ſit cum Patre, & cum Fi'io ejus Jeſu Chriſto .

4. Et hæc ſcribimus vobis ut gaudeatis , & gaudium veſtrum ſit plenum,

5. Et hæc eſt annuntiatio , quam audivimus ab eo, & annuntiamus vobis : || Quoniam Deus lux eſt, & tenebræ in eo non ſunt ullæ .

6. Si dixerimus quoniam ſocietatem habemus cum eo, & in tenebris ambulamus, mentimur, & veritatem non facimus.

7. Si autem in luce ambulamus, ſicut & ipſe eſt in luce, ſocietatem habemus ad invicem, || & ſanguis Jeſu Chriſti, Filii ejus, emundat nos ab omni peccato. *|| Heb. 9. 14. 1. Pet. 1. 19. Apoc. 1. 5.*

8. || Si dixerimus quoniam peccatum non habemus , ipſi nos ſeducimus , & veritas in nobis non eſt. *|| 3. Reg. 8. 46. 2. Par. 6. 36. Prov. 20. 9. Eccl. 7. 21.*

9. Si confiteamur peccata noſtra, fidelis eſt, & juſtus, ut remittat nobis peccata noſtra, & emundet nos ab omni iniquitate.

10. Si dixerimus quoniam non peccavimus; mendacem facimus eum, & verbum ejus non eſt in nobis.

CAPUT II.

Jeſus Chriſtus advocatus noſter eſt apud Patrem, & propitiatio pro peccatis totius mundi: obſervatione autem mandatorum Dei comprobatur vera Dei notitia ac dilectio: quod ſit vetus ac novum mandatum: quis ſit in luce & in tenebris: variis ſcribit ætatibus, revocans à mundi dilectione & ab hæreticis, ac monens ut ſemel acceptæ fidei adhæreant, ſequentes ductum Spiritus ſancti.

1. FIlioli mei, hæc ſcribo vobis, ut non peccetis. Sed & ſi quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem, Jeſum Chriſtum juſtum:

2. & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris, non pro noſtris aotem tantùm, ſed etiam pro totius mundi.

3. Et in hoc ſcimus quoniam cognovimus eum, ſi mandata ejus obſervemus.

4. Qui dicit ſe noſſe eum, & mandata ejus non cuſtodit, mendax eſt, & in hoc veritas non eſt.

5. Qui autem ſervat verbum ejus, verè in hoc charitas Dei perfecta eſt: & in hoc ſcimus quoniam in ipſo ſumus.

6. Qui dicit ſe in ipſo manere, debet, ſicut ille ambulavit, & ipſe ambulare.

7. Chariſſimi, non mandatum novum ſcribo vobis, ſed mandatum vetus, quod habuiſtis ab initio: Mandatum vetus eſt verbum, qood audiſtis.

8. ‖ Iterum mandatum novum ſcribo vo-
‖ Joan. 13. 34 & 15. 12. bis, quod verum eſt & in ipſo, & in vobis: quia tenebræ tranſierunt, & verum lumen jam lucet.

9. Qui dicit ſe in luce eſſe, & fratrem ſuum odit, in tenebris eſt uſque adhuc.

‖ Inf. 3. 14 10. ‖ Qui diligit fratrem ſuum, in lumine manet, & ſcandalum in eo non eſt.

11. Qui autem odit fratrem ſuum, in tenebris eſt, & in tenebris ambulat, & neſcit quò eat: quia tenebræ obcæcaverunt oculos ejus.

12. Scribo vobis, filioli, quoniam remittuntur vobis peccata propter nomen ejus.

13. Scribo vobis patres, quoniam cognoviſtis eum, qui ab initio eſt. Scribo vobis adoleſcentes, quoniam viciſtis malignum.

14. Scribo vobis infantes, quoniam cognoviſtis patrem. Scribo vobis juvenes, quoniam fortes eſtis, & verbum Dei manet in vobis, & viciſtis malignum.

15. Nolite diligere mundum, neque ea, quæ in mundo ſunt. Si quis diligit mundum, non eſt charitas Patris in eo,

16. quoniam omne, quod eſt in mundo, concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſoperbia vitæ: quæ non eſt ex Patre, ſed ex mundo eſt.

17. Et mondus tranſit, & concupiſcentia ejus. Qui autem facit voluntatem Dei, manet in æternum.

18. Filioli, noviſſima hora eſt: ſicut audiſtis quia Antichriſtus venit, & nunc Antichriſti multi facti ſunt; unde ſcimus, qoia noviſſima hora eſt.

19. Ex nobis prodierunt, ſed non erant ex nobis. Nam, ſi fuiſſent ex nobis, permanſiſſent utique nobiſcum: ſed ut manifeſti ſint quoniam non ſunt omnes ex nobis.

20. Sed vos unctionem habetis à Sancto, & noſtis omnia,

21. Non ſcripſi vobis quaſi ignorantibus veritatem, ſed quaſi ſcientibus eam: & quoniam omne mendacium ex veritate non eſt.

22. Quis eſt mendax, niſi is, qui negat quoniam Jeſus eſt Chriſtus? Hic eſt Antichriſtus, qui negat Patrem, & Filium.

23. Omnis, qui negat Filium, nec Patrem habet. Qui confitetur Filium, & Patrem habet.

24. Vos quod audiſtis ab initio, in vobis permaneat: Si in vobis permanſerit quod audiſtis ab initio, & vos in Filio, & Patre manebitis.

25. Et hæc eſt repromiſſio, quam ipſe pollicitus eſt nobis, vitam æternam.

26. Hæc ſcripſi vobis de his, qoi ſeducunt vos.

27. Et vos unctionem, quam accepiſtis ab eo, maneat in vobis. Et non neceſſe habetis ut aliquis doceat vos: ſed ſicut unctio ejus docet vos de omnibus, & verom eſt, & non eſt mendacium. Et ſicut docuit vos: manete in eo.

28. Et nunc filioli manete in eo: ut cùm apparuerit, habeamus fiduciam, & non confundamur ab eo in adventu ejus.

29. Si ſcitis quoniam juſtus eſt, ſcitote quoniam & omnis, qui facit juſtitiam, ex ipſo natus eſt.

CAPUT III.

De Dei erga nos charitate, quomodo diſtinguantur qui ex Deo ſunt & qui ex diabolo: de dilectione & odio fratrum: qui mentis puritate & fide in Chriſtum quippiam à Deo petit, impetrat.

1. VIdete qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur & ſimus. Propter hoc mundus non novit nos: quia non novit eum.

2. Chariſſimi, nonc filii Dei ſumus: & nondum apparuit quid erimus. Scimus quoniam cùm apparuerit, ſimiles ei erimus: quoniam videbimus eum ſicuti eſt.

3. Et omnis, qui habet hanc ſpem in eo, ſanctificat ſe, ſicut & ille ſanctus eſt.

4. Omnis, qui facit peccatum, & iniquitatem facit: & peccatum eſt iniquitas.

5. Et ſcitis quia ille apparuit ut peccata noſtra tolleret: ‖ & peccatum in eo non eſt.

6. Omnis, qui in eo manet, non peccat: & omnis qui peccat, non vidit eum, nec cognovit eum.

7. Filioli, nemo vos ſeducat. Qui facit juſtitiam, juſtus eſt: ſicut & ille juſtus eſt.

8. ‖ Qui facit peccatum, ex diabolo eſt: qooniam ab initio diabolus peccat. In hoc apparuit Filius Dei, ut diſſolvat opera diaboli.

9. Omnis, qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit: quoniam ſemen ipſius in eo manet, & non poteſt peccare, quoniam ex Deo natus eſt.

10. In hoc manifeſti ſunt filii Dei, & filii diaboli. Omnis, qui non eſt juſtus, non eſt ex Deo, & qui non diligit fratrem ſuum.

11. Quoniam hæc eſt annuntiatio, quam audiſtis ab initio, || ut diligatis alterutrum.

12. Non ſicut || Cain, qui ex maligno erat, & occidit fratrem ſuum. Et propter quid occidit eum? quoniam opera ejus maligna erant: fratris autem ejus, juſta.

13. ‡ Nolite mirari, fratres, ſi odit vos mundus.

14. Nos ſcimus quoniam translati ſumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. || Qui non diligit, manet in morte:

15. omnis, qui odit fratrem ſuom, homicida eſt. Et ſcitis quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in ſemetipſo manentem.

16. || In hoc cognovimus charitatem Dei, quoniam ille animam ſuam pro nobis poſuit: & nos debemus pro fratribus animas ponere.

17. || Qui habuerit ſubſtantiam hujus mundi, & viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo: quomodo charitas Dei manet in eo?

18. Filioli mei, non diligamus verbo, neque lingua, ſed opere & veritate. A

19. In hoc cognoſcimus quoniam ex veritate ſumus: & in conſpectu ejus ſuadebimus corda noſtra.

20. Quoniam ſi reprehenderit nos cor noſtrum: major eſt Deus corde noſtro, & novit omnia.

21. Chariſſimi, ſi cor noſtrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum:

22. || & quidquid petierimus, accipiemus ab eo: quoniam mandata ejus cuſtodimus, & ea, quæ ſunt placita coram eo, facimus.

23. || Et hoc eſt mandatum ejus: Ut credamus in nomine Filii ejus Jeſu Chriſti: & diligamus alterutrum, ſicut dedit mandatum nobis.

24. || Et qoi ſervat mandata ejus, in illo manet, & ipſe in eo: & in hoc ſcimus quoniam manet in nobis de Spiritu, quem dedit nobis.

CAPUT IV.

Qui ſpiritus ex Deo ſint, & qui non: cùm Deus ſua uos dilectione prævenerit, dato pro uobis Filio ſuo, debemus & nos Deum ac proximum diligere: perfecta autem charitas foras mittit timorem.

1. CHariſſimi, nolite omni ſpiritui credere, ſed probate ſpiritus ſi ex Deo ſint: quoniam multi pſeudoprophetæ exierunt in mundum.

2. In hoc cognoſcitur ſpiritus Dei: omnis ſpiritus qui confitetur Jeſum Chriſtum in carne veniſſe, ex Deo eſt:

3. & omnis ſpiritus, qui ſolvit Jeſum, ex Deo non eſt, & hic eſt Antichriſtus, de quo audiſtis quoniam venit, & nunc jam in mundo eſt.

4. Vos ex Deo eſtis, filioli, & viciſtis eum, quoniam major eſt qui in vobis eſt, quàm qui in mundo.

5. || Ipſi de mundo ſunt: ideò de mundo loquuntor, & mundus eos audit.

6. Nos ex Deo ſumus. Qui novit Deum, audit nos: qui non eſt ex Deo, non audit nos: in hoc cognoſcimus Spiritum veritatis, & ſpiritum erroris.

7. Chariſſimi, diligamus nos invicem: quia charitas ex Deo eſt. Et omnis, qui diligit, ex Deo natus eſt, & cognoſcit Deum.

8. Qui non diligit, non novit Deum, quoniam ‡ Deus charitas eſt. ‡ Dom. 3. post. Pentec.

9. || In hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniam Filium ſuum unigenitum miſit Deus in mundum, ut vivamus per eum. || Joan. 3. 16.

10. In hoc eſt charitas: non quaſi nos dilexerimus Deum, ſed quoniam ipſe prior dilexit nos, & miſit Filium ſuum propitiationem pro peccatis noſtris.

11. Chariſſimi, ſi ſic Deus dilexit nos: & nos debemus alterutrum diligere.

12. || Deum nemo vidit umquam. Si diligamus invicem, Deus in nobis manet, & charitas ejus in nobis perfecta eſt. || Joan. 8. 18. 1. Tim. 6. 16.

13. In hoc cognoſcimus quoniam in eo manemus, & ipſe in nobis: quoniam de Spiritu ſuo dedit nobis.

14. Et nos vidimus & teſtificamur quoniam Pater miſit Filium ſuum Salvatorem mundi.

15. Quiſquis confeſſus fuerit quoniam Jeſus eſt Filius Dei, Deus in eo manet, & ipſe in Deo.

16. Et nos cognovimus, & credidimus charitati, quam habet Deus in nobis. Deus charitas eſt: & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.

17. In hoc perfecta eſt charitas Dei nobiſcum, ut fiduciam habeamus in die judicii: quia ſicut ille eſt, & nos ſumus in hoc mundo.

18. Timor non eſt in charitate: ſed perfecta charitas foras mittit timorem, quoniam timor pœnam habet, qui autem timet, non eſt perfectus in charitate.

19. Nos ergo diligamus Deum, quoniam Deus prior dilexit nos.

20. Si quis dixerit quoniam diligo Deum, & fratrem ſuum oderit, mendax eſt. Qui enim non diligit fratrem ſuum quem videt, Deum, quem non videt, quomodo poteſt diligere?

21. || Et hoc mandatum habemos à Deo: ut qui diligit Deum, diligat & fratrem ſoum. A || Joan. 13. 34. & 15. 12. Epheſ. 5. 2.

CAPUT V.

De natis ex Deo, veraque erga ipſum charitate: fides mundum vincit: tres in terra teſtantur Chriſtum verum hominem, & tres in cælo verum Dei Filium, in quem credens habet vitam æternam: de peccato ad mortem, & non ad mortem.

1. OMnis, qui credit, qooniam Jeſus eſt Chriſtus, ex Deo natus eſt. Et omnis, qui diligit eum qui genuit, diligit & eum qui natus eſt ex eo.

2. In hoc cognoſcimus quoniam diligimus natos Dei, cùm Deum diligamus, & mandata ejus faciamus.

3. Hæc eſt enim charitas Dei, ot mandata ejus cuſtodiamus: & mandata ejus gravia non ſunt.

4. Quoniam ‡ omne, quod natum eſt ex Deo, vincit mundum: & hæc eſt victoria, quæ vincit mundum, fides noſtra. ‡ Dom. in Albis.

‖ 1. Cor. 15. 57. 5. ‖ Quis eſt, qui vincit mundum, niſi qui credit quoniam Jeſus eſt Filius Dei?

6. hic eſt, qui venit per aquam & ſanguinem, Jeſus Chriſtus, non in aqua ſolùm, ſed in aqua & ſanguine. Et ſpiritus eſt, qui teſtificatur, quoniam Chriſtus eſt veritas.

7. Quoniam tres ſunt, qui teſtimonium dant in cœlo: Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus: & hi tres unum ſunt.

8. Et tres ſunt, qui teſtimonium dant in terra: Spiritus, & aqua, & ſanguis: & hi tres unum ſunt.

9. Si teſtimonium hominum accipimus, teſtimonium Dei majus eſt: quoniam hoc eſt teſtimonium Dei, quod majus eſt, quoniam teſtificatus eſt de Filio ſuo.

10. Qui credit in Filium Dei, habet teſtimonium Dei in ſe. A ‖ Qui non credit Filio, mendacem facit eum: quia non credit in teſtimonium quod teſtificatus eſt Deus de Filio ſuo. (‖ Joan. 3. 36.)

11. Et hoc eſt teſtimonium, quoniam vitam æternam dedit nobis Deus. Et hæc vita in Filio ejus eſt.

12. Qui habet Filium, habet vitam: qui non habet Filium, vitam non habet.

13. Hæc ſcribo vobis: ut ſciatis quoniam vitam habetis æternam, qui creditis in nomine Filii Dei.

14. Et hæc eſt fiducia, quam habemus ad eum: Quia quodcumque petierimus ſecundùm voluntatem ejus, audit nos.

15. Et ſcimus quia audit nos quidquid petierimus: ſcimus quoniam habemus petitiones quas poſtulamus ab eo.

16. Qui ſcit fratrem ſuum peccare peccatum non ad mortem, petat, & dabitur ei vita peccanti non ad mortem. Eſt peccatum ad mortem: non pro illo dico ut roget quis.

17. Omnis iniquitas, peccatum eſt: & eſt peccatum ad mortem.

18. Scimus quia omnis, qui natus eſt ex Deo, non peccat: ſed generatio Dei conſervat eum, & malignus non tangit eum.

19. Scimus quoniam ex Deo ſumus: & mundus totus in maligno poſitus eſt.

20. Et ſcimus quoniam Filius Dei venit, ‖ & dedit nobis ſenſum ut cognoſcamus verum Deum, & ſimus in vero Filio ejus. Hic eſt verus Deus, & vita æterna. (‖ Luc. 24. 45.)

21. Filioli, cuſtodite vos à ſimulacris. Amen.

EPIS-

E P I S T O L A
B. JOANNIS APOSTOLI
S E C U N D A.

*E*JUSDEM *Joannis Apoſtoli duas ſequentes eſſe Epiſtolas, vel ex eo patet, quòd earum dogmata, ſententiæ, verba non tam ſimilia quàm ſæpè eadem ſint.*

Scribitur autem hæc SECUNDA EPISTOLA *præcipuè adverſus Baſilidis & ſectatorum ejus impietatem, tunc temporis docentium Chriſtum non verum hominem, ſed phantaſma: ideòque eum nihil revera vel feciſſe vel paſſum eſſe: quo errore totum redemptionis noſtræ fundamentum ſubruitur. Gratulatur itaque Presbyter & Apoſtolus Joannes Electæ mulieri nobili, ac filiis ejus, quòd rectam de Jeſu Chriſto fidem teneant, hortatur ut in ea perſeverent, & eam per charitatem atque obedientiam bonis moribus conſtanter exornent. Denique ſuadet ut hæreſes & hæreſeon diſſeminatores ſummo ſtudio devitent.*

Electam hanc ejuſque Filios in charitate & fide confirmat; ne ab hæreticis ſeducantur; idque paucis; cetera ſervans donec ad eos veniat.

1. SENIOR Electæ dominæ & natis ejus, quos ego diligo in veritate, & non ego ſolus, ſed & omnes, qui cognoverunt veritatem,
2. propter veritatem, quæ permanet in nobis, & nobiſcum erit in æternum.

3. Sit vobiſcum gratia, miſericordia, pax à Deo Patre, & à Chriſto Jeſu Filio Patris in veritate, & charitate.

4. Gavisus ſum valdè, quoniam inveni de filiis tuis ambulantes in veritate, ſicut mandatum accepimus à Patre.

5. Et nunc rogo te domina, non tamquam mandatum novum ſcribens tibi, ſed
an. 13. & 15. quod habuimus ab initio, || ut diligamus alterutrum.

6. Et hæc eſt charitas, ut ambulemus ſecundùm mandata ejus. Hoc eſt enim mandatum, ut quemadmodum audiſtis ab initio, in eo ambuletis:

7. quoniam multi ſeductores exierunt in mundum, qui non confitentur Jeſum Chriſtum veniſſe in carnem: hic eſt ſeductor, & antichriſtus.

8. Videte voſmetipſos, ne perdatis quæ operati eſtis: ſed ut mercedem plenam accipiatis.

9. Omnis, qui recedit, & non permanet in doctrina Chriſti, Deum non habet: qui permanet in doctrina, hic & Patrem & Filium habet.

10. Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, nec AVE ei dixeritis.

11. Qui enim dicit illi AVE, communicat operibus ejus malignis.

12. Plura habens vobis ſcribere, nolui per chartam, & atramentum: ſpero enim me futurum apud vos, & os ad os loqui: ut gaudium veſtrum plenum ſit.

13. Salutant te filii ſororis tuæ Electæ.

EPISTOLA
B. JOANNIS APOSTOLI
TERTIA.

Gajum collaudat Apoſtolus, quòd in veritate ambulet, & rectam fidem teneat, eamque operibus charitatis & miſericordiæ exornet. Hortatur ut utraque in re conſtanter perſeveret, neque curet aut prohibitionem aut pravum exemplum Diotrephis: quin potiùs accendatur exemplo Demetrii viri ſincerè Chriſtiani.

Gajum collaudat quòd in veritate ambulet, & peregrinos humanè excipiat; ſubdens de Diotrephis calumniis & inhumanitate, ac Demetrio optimum perhibens teſtimonium, ſubjungens ſe illum brevi inviſurum.

1. SENIOR Gajo chariſſimo,
quem ego diligo in veritate.
2. Chariſſime, de omnibus orationem facio proſperè te ingredi, & valere, ſicut proſperè agit anima tua.

3. Gaviſus ſum valdè venientibus fratribus, & teſtimonium perhibentibus veritati tuæ, ſicut tu in veritate ambulas.

4. Majorem horum non habeo gratiam, quàm ut audiam filios meos in veritate ambulare.

5. Chariſſime, fideliter facis quidquid operaris in fratres, & hoe in peregrinos,

6. qui teſtimonium reddiderunt charitati tuæ in conſpectu Eecleſiæ: quos, benefaeiens, deduces dignè Deo.

7. Pro nomine enim ejus profecti ſunt, nihil accipientes à Gentibus.

8. Nos ergo debemus ſuſcipere hujuſmodi, ut cooperatores ſimus veritatis.

9. Scripſiſſem forſitan Eccleſiæ: ſed is, qui amat primatum gerere in eis, Diotrephes, non recipit nos.

10. Propter hoc ſi venero, commonebo ejus opera, quæ facit, verbis malignis garriens in nos: & quaſi non ei iſta ſufficiant; neque ipſe ſuſcipit fratres; & eos, qui ſuſcipiunt, prohibet, & de Eccleſia ejicit.

11. Chariſſime, noli imitari malum, ſed quod bonum eſt. Qui benefacit, ex Deo eſt: qui malefacit, non vidit Deum.

12. Demetrio teſtimonium redditur ab omnibus, & ab ipſa veritate, ſed & nos teſtimonium perhibemus: & noſti quoniam teſtimonium noſtrum verum eſt.

13. Multa habui tibi ſcribere: ſed nolui per atramentum, & calamum ſcribere tibi.

14. Spero autem protinùs te videre, & os ad os loquemur. Pax tibi. Salutant te amici. Saluta amicos nominatim.

EPISTOLA CATHOLICA
B. JUDÆ APOSTOLI.

ITA *convenit argumentum hujus Epiſtolæ cum iis quæ Beatus Petrus in ſecunda ſua Epiſtola ſcribit, præſertim capite ſecundo & initio tertii, ut ea Judas non legiſſe ſolùm, verùm etiam partim contrahendo, partim explicando, partim deſcribendo, in ſuam tranſtuliſſe videatur. Nam quod quidam id potiùs à Petro factum volunt, minùs probabile eſt. Apoſtolorum enim tamquam prædeceſſorum ſuorum, qui vita jam exceſſiſſent meminit hic Judas verſ. 17. ubi ait:* Memores eſtote verborum quæ prædicta ſunt ab Apoſtolis Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui dicebant vobis quoniam in noviſſimo tempore venient illuſores ſecundùm deſideria ſua ambulantes in impietatibus. *Hoc enim prædixit Petrus in ſecunda Epiſtola ſua cap. 2. Unde Oecumenius rectè cenſet Judam ſcripſiſſe poſt mortem aliorum Apoſtolorum (ſi unum tamen Joannem excipias) Simoniacis & Nicolaitis jam canceris in morem latiùs ſerpentibus, &* Dei gratiam in luxuriam transferentibus.

De hujus Epiſtolæ auctoritate quamvis à quibuſdam olim dubitatum ſit, non eſt quod nos moretur. Cauſam enim dubitationis hanc affert Hieronymus, quia de libro Enoch, qui apocryphus eſt, in ea aſſumitur teſtimonium. *Addunt alii ea quæ de Michaelis Archangeli altercatione narrantur, & de apocryphis ſumpta videri poſſunt. At in apocryphis non omnia eſſe apocrypha nemo neſcit; quod propheticus Apoſtoli ſpiritus potuit diſcernere. Sic Paulus quaſdam Ethnicorum ſententias in ſuis inſeruit Epiſtolis, & inſerendo conſecravit: ſic idem quædam Eliphæ verba protulit, quæ ab ipſomet Apoſtolo, auctoritatem Canonicæ Scripturæ acceperunt, quam ab Elipha Jobi amico habere non poterant.*

CAPUT PRIMUM.

Monet ut firmi ſint in tradita ſemel fide adverſùs inſurgentes impios ac laſcivos, ſubdens de horum ſupplicio in modum Judæorum ac Sodomorum: nam & hi nullum veriti, effrænè feruntur in omnem carnis concupiſcentiam, quos diverſis rebus comparat: & iſtos ad Enoch ac Apoſtolorum de illis vaticinia revocat.

1. JUDAS Jeſu Chriſti ſervus, frater autem Jacobi, his, qui ſunt in Deo Patre dilectis, & Chriſto Jeſu conſervatis, & vocatis.

2. Miſericordia vobis, & pax, & charitas adimpleatur.

3. Chariſſimi, omnem ſolicitudinem faciens ſcribendi vobis de communi veſtra ſalute, neceſſe habui ſcribere vobis; deprecans ſupercertari ſemel traditæ ſanctis fidei.

4. Subintroierunt enim quidam homines (qui olim præſcripti ſunt in hoc judicium) impii, Dei noſtri gratiam transferentes in luxuriam, & ſolum Dominatorem, & Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum negantes.

5. Commonere autem vos volo, ſcientes ſemel omnia, quoniam Jeſus populum de terra Ægypti ſalvans, ‖ ſecundò eos, qui ‖ Num. 14.
non crediderunt, perdidit. 37.

6. Angelos verò, qui non ſervaverunt ſuum principatum, ſed dereliquerunt ſuum domicilium in judicium magni diei, vinculis æternis ſub caligine ‖ reſervavit. ‖ 2. Petr. 2.

7. ‖ Sicut Sodoma, & Gomorrha, & finitimæ ‖ Gen. 19.
civitates ſimili modo exfornicatæ, & abeuntes 24.
poſt carnem alteram, factæ ſunt exemplum, ignis æterni pœnam ſuſtinentes:

8. ſimiliter & hi carnem quidem maculant,

dominationem autem ſpernunt , majeſtatem autem blaſphemant.

Zach. 3. 2. 9. || Cùm Michael Archangelus, cum diabolo diſputans, altercaretur de Moyſi corpore, non eſt auſus judicium inferre blaſphemiæ: ſed dixit: Imperet tibi Dominus.

10. Hi autem, quæcumque quidem ignorant, blaſphemant: quæcumque autem naturaliter, tamquam muta animalia, norunt, in his corrumpuntur.

11. Væ illis, quia in || via Cain abierunt, & || errore Balaam mercede effuſi ſunt, & in contradictione || Core perierunt.

Gen. 4. 8. Num. 22. 23. Num. 16. 32. 2. Petr. 2. 17.

12. Hi ſunt in epulis ſuis maculæ, convivantes ſine timore, ſemetipſos paſcentes, || nubes ſine aqua, quæ à ventis circumferuntur, arbores autumnales, infructuoſæ, bis mortuę, eradicatę,

13. fluctus feri maris, deſpumantes ſuas confuſiones, ſidera errantia: quibus procella tenebrarum ſervata eſt in æternum.

14. Prophetavit autem & de his ſeptimus ab Adam Enoch, dicens: || Ecce venit Dominus in ſanctis millibus ſuis

Apoc. 1. 7.

15. facere judicium contra omnes, & arguere omnes impios de omnibus operibus impietatis eorum, quibus impiè egerunt, & de omnibus duris, quæ locuti ſunt contra Deum peccatores impii.

Pſal. 16. 10. 16. Hi ſunt murmuratores queruloſi, ſecundùm deſideria ſua ambulantes, || & os eorum loquitur ſuperba, mirantes perſonas quęſtus cauſa.

17. Vos autem chariſſimi memores eſtote verborum, || quę prędicta ſunt ab Apoſtolis Domini noſtri Jeſu Chriſti, 1. Tim. 4. 1.

2. Tim. 3. 1. 2. Petr. 3. 3.

18. qui dicebant vobis, quoniam in noviſſimo tempore venient illuſores, ſecundùm deſideria ſua ambulantes in impietatibus.

19. Hi ſunt, qui ſegregant ſemetipſos, animales, Spiritum non habentes.

20. Vos autem chariſſimi ſuperędificantes voſmetipſos ſanctiſſimę veſtrę fidei, in Spiritu ſancto orantes,

21. voſmetipſos in dilectione Dei ſervate, expectantes miſericordiam Domini noſtri Jeſu Chriſti in vitam ęternam.

22. Et hos quidem arguite judicatos:

23. illos verò ſalvate, de igne rapientes. Aliis autem miſeremini in timore: odientes & eam, quę carnalis eſt, maculatam tunicam.

24. Ei autem, qui potens eſt vos conſervare ſine peccato, & conſtituere ante conſpectum gloriæ ſuę immaculatos in exultatione in adventu Domini noſtri Jeſu Chriſti.

25. Soli Deo Salvatori noſtro, per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum, gloria & magnificentia, imperium & poteſtas ante omne ſęculum, & nunc, & in omnia ſęcula ſęculorum. Amen.

APOCALYPSIS
BEATI JOANNIS
APOSTOLI.

LIBRI *hujus præſtantiam paucis complexus eſt D. Hieronymus ad Paulinum , cùm dixit* : Apocalypſis Joannis tot habet ſacramenta quot verba . Parum dixi : Pro merito voluminis, laus omnis inferior eſt. In verbis ſingulis multiplices latent intelligentiæ . *Unde Dionyſius Alexandrinæ urbis Epiſcopus apud Euſebium lib. 7. hiſtor. cap. 25.* In libro Apocalypſis arcanam planeque admirabilem ſingularum rerum intelligentiam latere exiſtimo. Nam & ſicubi ipſe non intelligo, ſuſpicor tamen altiorem quemdam ſenſum verbis ſubeſſe , eaque non meo ipſius judicio metior ; ſed plus fidei tribuens , ſublimiora cenſeo quàm ut à me percipiantur , & eò admiror magis quò minus capio . *Totum hujus libri caput 20. latè & eximiè exponitur ab Auguſtino de Civitate Dei , lib. 20. cap. 7. & ſequentibus : unde colligas quàm præclara ex libri hujus divina obſcuritate erui poſſent , ſi ut in capite illo , ita & in ceteris , Auguſtinum , aut Auguſtini ſimilem interpretem haberemus .*

CAPUT PRIMUM.

Joannes in Patmos inſula relegatus jubetur ſcribere quæ viderit ſeptem Aſiæ Eccleſiis, per ſeptem candelabra deſignatis quæ vidit in circuitu filii hominis ; modum deſcribens quo hic ipſi demonſtratus ſit.

1\. APOCALYPSIS Jeſu Chriſti, quam dedit illi Deus palam facere ſervis ſuis , quæ oportet fieri citò : & ‡ ſignificavit , mittens per Angelum ſuum ſervo ſuo Joanni,

2\. qui teſtimonium perhibuit verbo Dei , & teſtimonium Jeſu Chriſti , quæcumque vidit.

3\. Beatus, qui legit, & audit verba prophetiæ hujus: & ſervat ea, quæ in ea ſcripta ſunt: tempus enim propè eſt.

4\. Joannes ſeptem eccleſiis, quæ ſunt in Aſia. Gratia vobis, & pax ab eo, ‖ qui eſt, & qui erat, & qui venturus eſt ; & à ſeptem ſpiritibus, qui in conſpectu throni ejus ſunt ;

5\. & à Jeſu Chriſto, qui eſt teſtis fidelis, ‖ primogenitus mortuorum , & princeps regum terræ: qui dilexit nos, & lavit nos à peccatis noſtris ‖ in ſanguine ſuo, A

6\. & fecit nos regnum , & ſacerdotes Deo & Patri ſuo: ipſi gloria , & imperium in ſæcula ſæculorum : Amen.

7\. ‖ Ecce venit cum nubibus , & videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt. Et plangent ſe ſuper eum omnes tribus terræ: Etiam : Amen.

8\. ‖ Ego ſum α, & ω, principium, & finis, dicit Dominus Deus, qui eſt, & qui erat, & qui venturus eſt, omnipotens.

9\. Ego Joannes frater veſter, & particeps in tribulatione, & regno, & patientia in Chriſto Jeſu ; fui in inſula , quæ appellatur Patmos , propter verbum Dei , & teſtimonium Jeſu:

10\. Fui in ſpiritu in Dominica die , & audivi poſt me vocem magnam tamquam tubæ,

11\. dicentis : Quod vides , ſcribe in libro : & mitte ſeptem Eccleſiis , quæ ſunt in Aſia, Epheſo, & Smyrnæ, & Pergamo , & Thyatiræ, & Sardis , & Philadelphiæ , & Laodiciæ.

12\. Et converſus ſum, ut viderem vocem ,

Margin: IN [...] S. MI- CHAE- LIS AR- CHANG. — ‖Exod. 3. 14. — ‖1. Cor. 15. 20. Coloſ. 1. 18. — ‖Heb. 9. 14. 1. Petr. 1. 19. 1. Joan. 1. 7. — ‖Iſai. 3. 13. Matth. 24. 30. Jud. 14. — ‖Iſai. 41. 4. & 44. 6. & 48. 12. Infr. 22. 6. & 22. 13.

quæ

quæ loquebatur mecum : Et converſus vidi ſeptem candelabra aurea:

13. & in medio ſeptem candelabrorum aureorum ſimilem filio hominis , veſtitum podere, & præcinctum ad mamillas zona aurea:

14. caput autem ejus, & capilli erant candidi tamquam lana alba, & tamquam nix , & oculi ejus tamquam flamma ignis,

15. & pedes ejus ſimiles aurichalco , ſicut in camino ardenti , & vox illius tamquam vox aquarum multarum:

16. & habebat in dextera ſua ſtellas ſeptem : & de ore ejus gladius utraque parte acutus exibat: & facies ejus ſicut ſol lucet in virtute ſua.

17. Et cùm vidiſſem eum, cecidi ad pedes ejus tamquam mortuus . Et poſuit dexteram ſuam ſuper me, dicens: Noli timere : ‖ ego ſum primus, & noviſſimus; ‖ *Iſaiæ 41. 4. & 44. 6. & 48. 12. Infra 22. 13.*

18. & vivus, & ſui mortuus & ecce ſum vivens in ſæcula ſæculorum , & habeo claves mortis, & inferni.

19. Scribe ergo quæ vidiſti, & quæ ſunt , & quæ oportet fieri poſt hæc.

20. Sacramentum ſeptem ſtellarum , quas vidiſti in dextera mea, & ſeptem candelabra aurea : ſeptem ſtellæ , Angeli ſunt ſeptem Eccleſiarum : & candelabra ſeptem , ſeptem Eccleſię ſunt.

CAPUT II.

Jubetur Joannes varia ſcribere Eccleſiis Epheſi , Smyrnæ , Pergami & Thyatiræ : collaudans eos qui Nicolaitarum doctrinam non admiſerant , alios autem minis ad pœnitentiam revocans : tepidum quoque deteſtans, & vincenti præmium pollicens.

1. ANgelo Epheſi Eccleſiæ ſcribe: Hęc dicit, qui tenet ſeptem ſtellas in dextera ſua, qui ambulat in medio ſeptem candelabrorum aureorum;

2. Scio opera tua, & laborem, & patientiam tuam, & quia non potes ſuſtinere malos : & tentaſti eos , qui ſe dicunt Apoſtolos eſſe , & non ſunt : & inveniſti eos mendaces:

3. & patientiam habes , & ſuſtinuiſti propter nomen meum, & non defeciſti.

4. Sed habeo adversùm te , quòd charitatem tuam primam reliquiſti.

5. Memor eſto itaque unde excideris : & age pęnitentiam, & prima opera fac. Sin autem, venio tibi, & movebo candelabrum tuum de loco ſuo, niſi pęnitentiam egeris.

6. Sed hoc habes, quia odiſti facta Nicolaitarum, quæ & ego odi.

7. Qui habet aurem , audiat quid Spiritus dicat Eccleſiis: Vincenti dabo edere de ligno vitę, quod eſt in Paradiſo Dei mei.

8. Et Angelo Smyrnę Eccleſię ſcribe : Hęc dicit primus, & noviſſimus, qui fuit mortuus, & vivit.

9. Scio tribulationem tuam , & paupertatem tuam, ſed dives es: & blaſphemaris ab his, qui ſe dicunt Judæos eſſe, & non ſunt, ſed ſunt ſynagoga ſatanæ.

10. Nihil horum timeas quæ paſſurus es. Ecce miſſurus eſt diabolus aliquos ex vobis in carcerem , ut tentemini : & habebitis tribulationem diebus decem. Eſto fidelis uſque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ.

11. Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Eccleſiis : Qui vicerit , non lædetur à morte ſecunda.

12. Et Angelo Pergami Eccleſiæ ſcribe ; Hæc dicit qui habet rhomphæam utraque parte acutam:

13. Scio ubi habitas, ubi ſedes eſt ſatanę: & tenes nomen meum, & non negaſti fidem meam: Et in diebus illis Antipas teſtis meus fidelis, qui occiſus eſt apud vos, ubi ſatanas habitat.

14. Sed habeo adversùs te pauca : quia habes illic tenentes doctrinam ‖ Balaam, qui docebat Balac mittere ſcandalum coram filiis Iſrael, edere, & fornicari: ‖ *Num. 24. 3. & 25. 2.*

15. ita habes & tu tenentes doctrinam Nicolaitarum.

16. Similiter pęnitentiam age : ſi quo minùs veniam tibi citò, & pugnabo cum illis in gladio oris mei.

17. Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Eccleſiis : Vincenti dabo manna abſconditum & dabo illi calculum candidum : & in calculo nomen novum ſcriptum, quod nemo ſcit, niſi qui accipit.

18. Et Angelo Thyatiræ Eccleſiæ ſcribe : Hęc dicit Filius Dei, qui habet oculos tamquam flammam ignis, & pedes ejus ſimiles aurichalco:

19. Novi opera tua, & fidem, & charitatem tuam, & miniſterium, & patientiam tuam, & opera tua noviſſima plura prioribus.

20. Sed habeo adversùs te pauca: quia permittis mulierem Jezabel, quæ ſe dicit propheten, docere, & ſeducere ſervos meos, fornicari, & manducare de idolothytis.

21. Et dedi illi tempus ut pœnitentiam ageret: & non vult pœnitere à fornicatione ſua.

22. Ecce mittam eam in lectum, & qui mœchantur cum ea, in tribulatione maxima erunt, niſi pœnitentiam ab operibus ſuis egerint.

‖ 1. Reg. 16. 7. Pſal. 7. 10. Jer. 11. 20. & 17. 10.

23. Et filios ejus interficiam in morte, & ſcient omnes Eccleſiæ, ‖ quia ego ſum ſcrutans renes, & corda: & dabo unicuique veſtrùm ſecundùm opera ſua. Vobis autem dico,

24. & ceteris qui Thyatiræ eſtis: Quicumque non habent doctrinam hanc, & qui non cognoverunt altitudines ſatanæ, quemadmodum dicunt, non mittam ſuper vos aliud pondus:

25. tamen id, quod habetis, tenete donec veniam.

26. Et qui vicerit, & cuſtodierit uſque in finem opera mea, dabo illi poteſtatem ſuper Gentes,

27. & reget eas in virga ferrea, & tamquam vas figuli confringentur,

28. ſicut & ego accepi à Patre meo: & dabo illi ſtellam matutinam.

29. Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Eccleſiis.

CAPUT III.

Jubetur ſcribere Eccleſiis Sardis, Philadelphiæ, & Laodiciæ; errantes ad pœnitentiam minis revocans, ſed alios collaudans, & vincenti præmium pollicens: Deum dicens ad oſtium pulſare, ut ingrediatur ad illum qui aperuerit.

1. ET Angelo Eccleſiæ Sardis ſcribe: Hæc dicit qui habet ſeptem Spiritus Dei, & ſeptem ſtellas: Scio opera tua, quia nomen habes quòd vivas, & mortuus es.

2. Eſto vigilans, & confirma cetera, quæ moritura erant. Non enim invenio opera tua plena coram Deo meo.

3. In mente ergo habe qualiter acceperis, & audieris, & ſerva, & pœnitentiam age. Si ergo non vigilaveris, ‖ Veniam ad te tamquam fur, & neſcies qua hora veniam ad te.

‖ 1. Theſſ. 5. 2. 2. Pet. 3. 10. Infr. 16. 15

4. Sed habes pauca nomina in Sardis, qui non inquinaverunt veſtimenta ſua: & ambulabunt mecum in albis, quia digni ſunt.

5. Qui vicerit, ſic veſtietur veſtimentis albis, & non delebo nomen ejus de Libro vitæ, & confitebor nomen ejus coram Patre meo, & coram angelis ejus.

6. Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Eccleſiis.

‖ Iſaiæ 22. 22. Job 12. 14.

7. Et angelo Philadelphiæ Eccleſiæ ſcribe: Hæc dicit Sanctus & Verus, ‖ qui habet clavem David: qui aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit:

8. Scio opera tua. Ecce dedi coram te oſtium apertum, quod nemo poteſt claudere: quia modicam habes virtutem, & ſervaſti verbum meum, & non negaſti nomen meum.

9. Ecce dabo de ſynagoga ſatanæ, qui dicunt ſe Judæos eſſe, & non ſunt, ſed mentiuntur: Ecce faciam illos ut veniant, & adorent ante pedes tuos: & ſcient quia ego dilexi te.

10. Quoniam ſervaſti verbum patientiæ meæ, & ego ſervabo te ab hora tentationis, quæ ventura eſt in orbem univerſum tentare habitantes in terra.

11. Ecce venio citò: tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam.

12. Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei, & foras non egredietur ampliùs: & ſcribam ſuper eum nomen Dei mei, & nomen civitatis Dei mei novæ Jeruſalem, quæ deſcendit de cœlo à Deo meo, & nomen meum novum.

13. Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Eccleſiis.

14. Et Angelo Laodiciæ Eccleſiæ ſcribe: ‖ Hæc dicit, Amen, teſtis fidelis, & verus, qui eſt principium creaturæ Dei. ‖ Joan. 14. 6.

15. Scio opera tua: quia neque frigidus es, neque calidus: utinam frigidus eſſes, aut calidus:

16. ſed quia tepidus es, & nec frigidus, nec calidus, incipiam te evomere ex ore meo.

17. Quia dicis: Quòd dives ſum, & locupletatus, & nullius egeo: & neſcis quia tu es miſer, & miſerabilis, & pauper, & cæcus, & nudus.

18. Suadeo tibi emere à me aurum ignitum probatum, ut locuples fias, & veſtimentis albis induaris, & non appareat confuſio nuditatis tuæ, & collyrio inunge oculos tuos ut videas.

19. ‖ Ego quos amo, arguo, & caſtigo. Æmulare ergo, & pœnitentiam age. ‖ Prov. 3. 12. Hebr. 12. 6.

20. Ecce ſto ad oſtium, & pulſo: ſi quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi januam, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipſe mecum.

21. Qui vicerit, dabo ei ſedere mecum in throno meo: ſicut & ego vici, & ſedi cum patre meo in throno ejus.

22. Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Eccleſiis.

CAPUT IV.

Aperto in cœlo oſtio videt ſedentem in throno, & in hujus circuitu viginti quatuor ſeniores ſedentes: &, quæ hic deſcribit, quatuor animalia, quæ ſedentem in throno aſſiduè unà cum vigintiquatuor ſenioribus glorificabant.

1. POſt hæc vidi: & ecce oſtium apertum in cœlo: & vox prima, quam audivi, tamquam tubæ loquentis mecum, dicens: Aſcende huc, & oſtendam tibi quæ oportet fieri poſt hæc.

2. Et ſtatim fui in ſpiritu: & ecce ſedes poſita erat in cœlo, & ſupra ſedem ſedens.

3. Et qui ſedebat, ſimilis erat aſpectui lapidis jaſpidis & ſardinis: & iris erat in circuitu ſedis, ſimilis viſioni ſmaragdinæ.

4. Et in circuitu ſedis ſedilia vigintiquatuor: & ſuper throno, vigintiquatuor ſeniores ſedentes, circumamicti veſtimentis albis, & in capitibus eorum coronæ aureæ.

5. Et de throno procedebant fulgura, & voces, & tonitrua: & ſeptem lampades ardentes ante thronum, qui ſunt ſeptem ſpiritus Dei.

6. Et in conſpectu ſedis tamquam mare vitreum ſimile cryſtallo: & in medio ſedis,

& in circuitu ſedis, quatuor animalia plena oculis antè & retrò.

7. Et animal primum ſimile leoni, & ſecundum animal ſimile vitulo, & tertium animal habens faciem quaſi hominis, & quartum animal ſimile aquilæ volanti.

8. Et quatuor animalia, ſingula eorum habebant alas ſenas: & in circuitu, & intus plena ſunt oculis: & requiem non habebant die ac nocte, dicentia: ‖ Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus omnipotens, qui erat, & qui eſt, & qui venturus eſt.

‖ *Iſaia 6. 3*

9. Et cùm darent illa animalia gloriam, & honorem, & benedictionem ſedenti ſuper thronum, viventi in ſæcula ſæculorum,

10. procidebant vigintiquatuor ſeniores ante ſedentem in throno, & adorabant viventem in ſæcula ſæculorum, & mittebant coronas ſuas ante thronum, dicentes:

11. Dignus es Domine Deus noſter accipere gloriam, & honorem, & virtutem: quia tu creaſti omnia, & propter voluntatem tuam erant, & creata ſunt.

CAPUT V.

Plente Joanne quòd librum ſeptem ſigillis ſignatum nemo poſſet aperire, agnus primùm occiſus illum aperuit; quo facto, quatuor animalia & vigintiquatuor ſeniores, cum innumera Angelorum multitudine omnique creatura illum maximè glorificarunt.

1. ET vidi in dextera ſedentis ſupra thronum, librum ſcriptum intus & foris, ſignatum ſigillis ſeptem.

2. Et vidi Angelum fortem, prædicantem voce magna: Quis eſt dignus aperire librum, & ſolvere ſignacula ejus?

3. Et nemo poterat, neque in cœlo, neque in terra, neque ſubtus terram, aperire librum, neque reſpicere illum.

4. Et ego flebam multùm, quoniam nemo dignus inventus eſt aperire librum, nec videre eum.

5. Et unus de ſenioribus dixit mihi: Ne fleveris: ecce vicit leo de tribu Juda, radix David, aperire librum, & ſolvere ſeptem ſignacula ejus.

‡ In Vigil. Omnium Sanct.

6. Et ‡ vidi: & ecce in medio throni & quatuor animalium, & in medio ſeniorem, agnum ſtantem tamquam occiſum, habentem cornua ſeptem, & oculos ſeptem: qui ſunt ſeptem ſpiritus Dei, miſſi in omnem terram.

7. Et venit: & accepit de dextera ſedentis in throno librum.

8. Et cùm aperuiſſet librum, quatuor animalia, & vigintiquatuor ſeniores ceciderunt coram agno, habentes ſinguli citharas, & phialas aureas plenas odoramentorum, quæ ſunt orationes ſanctorum:

9. & cantabant canticum novum, dicentes: Dignus es Domine accipere librum, & aperire ſignacula ejus: quoniam occiſus es, & redemiſti nos Deo in ſanguine tuo ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione,

10. & feciſti nos Deo noſtro regnum, & ſacerdotes: & regnabimus ſuper terram.

11. Et vidi, & ‡ audivi vocem angelorum multorum in circuitu throni, & animalium, & ſeniorum: & erat numerus eorum ‖ millia millium,

‡ In Miss. De Angel. ‖ *Dan. 7. 10*

12. dicentium voce magna: Dignus eſt Agnus, qui occiſus eſt, accipere virtutem, & divinitatem, & ſapientiam, & fortitudinem, & honorem, & gloriam, & benedictionem. A

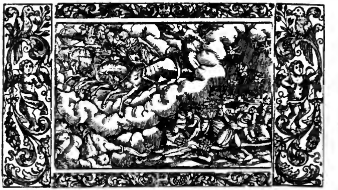
13. Et omnem creaturam, quæ in cœlo eſt, & ſuper terram, & ſub terra, & quæ ſunt in mari, & quæ in eo: omnes audivi dicentes: Sedenti in throno, & Agno, benedictio, & honor, & gloria, & poteſtas in ſæcula ſæculorum.

14. Et quatuor animalia dicebant: Amen. Et vigintiquatuor ſeniores ceciderunt in facies ſuas: & adoraverunt viventem in ſæcula ſæculorum. A

CAPUT VI.

Apertis quatuor ſigillis varii adversùs terram ſequuntur effectus: quinto verò aperto, animæ martyrum petunt accelerari judicium: ad ſexti autem apertionem oſtenduntur ſigna futuri judicii.

1. ET vidi quòd aperuiſſet Agnus unum de ſeptem ſigillis, & audivi unum de quatuor animalibus, dicens, tamquam vocem tonitrui: Veni, & vide.

2. Et vidi: & ecce equus albus, & qui ſedebat ſuper illum habebat arcum, & data eſt ei corona, & exivit vincens ut vinceret.

3. Et cùm aperuiſſet ſigillum ſecundum, audivi ſecundum animal, dicens: Veni, & vide.

4. Et exivit alius equus rufus: & qui ſedebat ſuper illum, datum eſt ei ut ſumeret pacem de terra, & ut invicem ſe interficiant, & datus eſt ei gladius magnus.

5. Et cùm aperuiſſet ſigillum tertium, audivi tertium animal, dicens: Veni, & vide. Et ecce equus niger: & qui ſedebat ſuper illum, habebat ſtateram in manu ſua.

6. Et audivi tamquam vocem in medio quatuor animalium dicentium: Bilibris tritici denario, & tres bilibres hordei denario, & vinum, & oleum ne læſeris.

7. Et cùm aperuiſſet ſigillum quartum, audivi vocem quarti animalis dicentis: Veni, & vide.

8. Et ecce equus pallidus: & qui ſedebat ſuper eum, nomen illi Mors, & infernus ſequebatur eum, & data eſt illi poteſtas ſuper quatuor partes terræ, interficere gladio, fame, & morte, & beſtiis terræ.

9. Et cùm aperuiſſet ſigillum quintum, vidi ſubtus altare animas interfectorum propter verbum Dei, & propter teſtimonium, quod habebant,

10. & clamabant voce magna, dicentes: Uſquequo Domine, (ſanctus, & verus) non judicas, & non vindicas ſanguinem noſtrum de iis, qui habitant in terra?

11. Et datæ ſunt illis ſingulæ ſtolæ albæ: & dictum eſt illis ut requieſcerent adhuc tempus modicum, donec compleantur conſervi eorum, & fratres eorum, qui interficiendi ſunt ſicut & illi.

12. Et vidi cùm aperuiſſet ſigillum ſextum: & ecce terræmotus magnus factus eſt, & ſol factus eſt niger tamquam ſaccus cilicinus: & luna tota facta eſt ſicut ſanguis:

13. & ſtellæ de cœlo ceciderunt ſuper terram, ſicut ficus emittit groſſos ſuos, cùm à vento magno movetur.

14. Et cœlum receſſit ſicut liber involutus: & omnis mons, & inſulæ de locis ſuis motæ ſunt:

15. & reges terræ, & principes, & tribuni, & divites, & fortes, & omnis ſervus, & liber, abſconderunt ſe in ſpeluncis, & in petris montium:

16. & dicunt montibus, & petris: || Cadite ſuper nos, & abſcondite nos à facie ſedentis ſuper thronum, & ab ira Agni: || Iſaia 2. 19. Oſee 10. 8. Luc. 23. 30.

17. quoniam venit dies magnus iræ ipſorum: & quis poterit ſtare?

CAPUT VII.

Dum punienda eſt terra, jubentur abſque nocumento ſervari ſignum in fronte gerentes: qui deſcribuntur tam ex Judæis quàm ex Gentibus, benedicentes Deum: & de his qui amicti erant ſtolis albis.

1. POſt hæc vidi quatuor Angelos ſtantes ſuper quatuor angulos terræ, tenentes quatuor ventos terræ, ne flarent ſuper terram, neque ſuper mare, neque in ullam arborem.

2. Et ‡ vidi alterum Angelum aſcendentem ab ortu ſolis, habentem ſignum Dei vivi: & clamavit voce magna quatuor Angelis, quibus datum eſt nocere terræ, & mari, ‡ IN FESTO OMNIUM SANCT.

3. dicens: Nolite nocere terræ, & mari, neque arboribus, quoadusque ſignemus ſervos Dei noſtri in frontibus eorum.

4. Et audivi numerum ſignatorum, centum quadraginta quatuor millia ſignati, ex omni tribu filiorum Iſrael.

5. Ex tribu Juda duodecim millia ſignati: ex tribu Ruben duodecim millia ſignati: Ex tribu Gad duodecim millia ſignati:

6. Ex tribu Aſer duodecim millia ſignati: Ex tribu Nephthali duodecim millia ſignati: Ex tribu Manaſſe duodecim millia ſignati:

7. Ex tribu Simeon duodecim millia ſignati: Ex tribu Levi duodecim millia ſignati: Ex tribu Iſſachar duodecim millia ſignati:

8. Ex tribu Zabulon duodecim millia ſignati: Ex tribu Joſeph duodecim millia ſignati: Ex tribu Benjamin duodecim millia ſignati.

9. Poſt hæc vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus, & tribubus, & populis, & linguis: ſtantes ante thronum, & in conſpectu Agni, amicti ſtolis albis, & palmæ in manibus eorum:

10. & clamabant voce magna, dicentes:

Salus

Salus Deo noſtro, qui ſedet ſuper thronum, & Agno.

11. Et omnes Angeli ſtabant in circuitu throni, & ſeniorum, & quatuor animalium, & ceciderunt in conſpectu throni in facies ſuas, & adoraverunt Deum,

12. dicentes, Amen. Benedictio, & claritas, & ſapientia, & gratiarum actio, honor, & virtus, & fortitudo Deo noſtro in ſæcula ſæculorum, Amen. A

3 DE PLUR. MART. 13. Et † reſpondit unus de ſenioribus, & dixit mihi: Hi, qui amicti ſunt ſtolis albis, qui ſunt? & unde venerunt?

14. Et dixi illi: Domine mi, tu ſcis. Et dixit mihi: Hi ſunt, qui venerunt de tribulatione magna, & laverunt ſtolas ſuas, & dealbaverunt eas in ſanguine Agni.

15. Ideo ſunt ante thronum Dei, & ſerviunt ei die ac nocte in templo ejus: & qui ſedet in throno, habitabit ſuper illos:

16. ‖ non eſurient, neque ſitient ampliùs, nec cadet ſuper illos ſol, neque ullus æſtus:

17. quoniam Agnus, qui in medio throni eſt, reget illos, & deducet eos ad vitæ fontes aquarum, ‖ & abſterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum. A

CAPUT VIII.

Aperto ſeptimo ſigillo ſeptem Angeli cum tubis oſtenduntur, effuſoque in terram igne altaris ab alio Angelo fiunt variæ tempeſtates: ſimiliter quatuor Angelis tuba canentibus producuntur variæ plagæ adversùs homines.

1. ET cùm aperuiſſet ſigillum ſeptimum, factum eſt ſilentium in cœlo, quaſi media hora.

2. Et vidi ſeptem Angelos ſtantes in conſpectu Dei: & datæ ſunt illis ſeptem tubæ.

3. Et alius Angelus venit, & ſtetit ante altare habens thuribulum aureum; & data ſunt illi incenſa multa, ut daret de orationibus ſanctorum omnium ſuper altare aureum, quod eſt ante thronum Dei.

4. Et aſcendit fumus incenſorum de orationibus ſanctorum de manu Angeli coram Deo.

5. Et accepit Angelus thuribulum, & implevit illud de igne altaris, & miſit in terram, & facta ſunt tonitrua, & voces, & fulgura, & terræmotus magnus.

6. Et ſeptem Angeli, qui habebant ſeptem tubas, præparaverunt ſe ut tuba canerent.

7. Et primus Angelus tuba cecinit, & facta eſt grando, & ignis, miſta in ſanguine, & miſſum eſt in terram, & tertia pars terræ combuſta eſt, & tertia pars arborum concremata eſt, & omne fœnum viride combuſtum eſt.

8. Et ſecundus Angelus tuba cecinit: & tamquam mons magnus igne ardens miſſus eſt in mare, & facta eſt tertia pars maris ſanguis,

9. & mortua eſt tertia pars creaturæ eorum, quæ habebant animas in mari, & tertia pars navium interiit.

10. Et tertius Angelus tuba cecinit: & cecidit de cœlo ſtella magna, ardens tamquam facula, & cecidit in tertiam partem fluminum, & in fontes aquarum:

11. & nomen ſtellæ dicitur Abſinthium: & facta eſt tertia pars aquarum in abſinthium: & multi hominum mortui ſunt de aquis, quia amaræ factæ ſunt.

12. Et quartus Angelus tuba cecinit: & percuſſa eſt tertia pars ſolis, & tertia pars lunæ; & tertia pars ſtellarum, ita ut obſcuraretur tertia pars eorum, & diei non luceret pars tertia, & noctis ſimiliter.

13. Et vidi, & audivi vocem unius aquilæ volantis per medium cœli, dicentis voce magna: Væ, væ, væ habitantibus in terra, de ceteris vocibus trium Angelorum, qui erant tuba canituri.

CAPUT IX.

Quinto Angelo tuba canente ſtella cadit, & locuſtæ à fumo puteï egreſſæ deſcribuntur, quæ homines crucient: ſexto verò Angelo canente ſolvuntur quatuor Angeli, qui ingenti equeſtri exercitu tertiam hominum partem occidant.

1. ET quintus Angelus tuba cecinit: & vidi ſtellam de cœlo cecidiſſe in terram, & data eſt ei clavis putei abyſſi.

2. Et aperuit puteum abyſſi: & aſcendit fumus putei, ſicut fumus fornacis magnæ: & obſcuratus eſt ſol, & aer de fumo putei:

3. & de fumo putei exierunt locuſtæ in terram, & data eſt illis poteſtas, ſicut habent poteſtatem ſcorpiones terræ:

4. & præceptum eſt illis ne læderent fœnum terræ, neque omne viride, neque omnem arborem: niſi tantùm homines, qui non habent ſignum Dei in frontibus ſuis:

5. & datum eſt illis ne occiderent eos, ſed ut cruciarent menſibus quinque: & cruciatus eorum, ut cruciatus ſcorpii cùm percutit hominem.

‖ Iſ. 2.19. Oſee 10.8. Luc. 23.30. 6. ‖ Et in diebus illis quærent homines mortem, & non invenient eam: & deſiderabunt mori, & fugiet mors ab eis.

‖ Sap. 16.9. 7. ‖ Et ſimilitudines locuſtarum, ſimiles equis paratis in prælium: & ſuper capita earum tamquam coronæ ſimiles auro: & facies earum tamquam facies hominum.

9. Et habebant capillos ſicut capillos mulierum; & dentes earum, ſicut dentes leonum erant:

9. & habebant loricas ſicut loricas ferreas, & vox alarum earum ſicut vox curruum equorum multorum currentium in bellum:

10. & habebant caudas ſimiles ſcorpionum, & aculei erant in caudis earum: & poteſtas earum nocere hominibus menſibus quinque: & habebant ſuper ſe

11. regem angelum abyſſi, cui nomen Hebraicè Abaddon, Græcè autem Apollyon, Latinè habens nomen Exterminans.

12. Væ unum abiit, & ecce veniunt adhuc duo væ poſt hæc.

13. Et ſextus Angelus tuba cecinit: & audivi vocem unam ex quatuor cornibus altaris aurei, quod eſt ante oculos Dei,

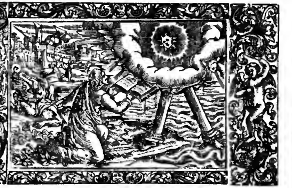
14. dicentem ſexto Angelo, qui habebat tubam: Solve quatuor Angelos, qui alligati ſunt in flumine magno Euphrate.

15. Et ſoluti ſunt quatuor Angeli, qui parati erant in horam, & diem, & menſem, & annum, ut occiderent tertiam partem hominum.

16. Et numerus equeſtris exercitus vicies millies, dena millia. Et audivi numerum eorum.

17. Et ita vidi equos in viſione: & qui ſedebant ſuper eos, habebant loricas igneas, & hyacinthinas, & ſulphureas, & capita equorum erant tamquam capita leonum: & de ore eorum procedit ignis, & fumus, & ſulphur.

18. Et ab his tribus plagis occiſa eſt ter-
tia pars hominum de igne , & de fumo ,
& de ſulphure , quæ procedebant de ore
ipſorum.
19. Poteſtas enim equorum in ore eorum
eſt, & in caudis eorum. Nam caudæ eorum
ſimiles ſerpentibus , habentes capita : & in
his nocent.
20. Et ceteri homines, qui non ſunt occi-
ſi in his plagis, neque pœnitentiam egerunt
de operibus manuum ſuarum, ut non adora-
rent demonia , & ſimulacra aurea , & ar-
gentea, & ærea, & lapidea, & lignea , quæ
neque videre poſſunt , neque audire , neque
ambulare:
21. & non egerunt pœnitentiam ab homi-
cidiis ſuis , neque à veneficiis ſuis , neque à
fornicatione ſua, neque à furtis ſuis.

C A P U T X.

*Clamante alio forti Angelo loquuntur ſep-
tem tonitrua : porrò Angelus jurat non
ampliùs fore tempus , ſed conſummandum
ad vocem ſeptimi Angeli myſterium, dat-
que librum Joanni devorandum.*

1. E T vidi alium Angelum fortem deſcen-
dentem de cœlo , amictum nube , &
iris in capite ejus, & facies ejus erat ut ſol, &
pedes ejus tamquam columnæ ignis:
2. & habebat in manu ſua libellum aper-
tum: & poſuit pedem ſuum dextrum ſuper ma-
re, ſiniſtrum autem ſuper terram:
3. & clamavit voce magna , quemadmo-
dum cùm leo rugit. Et cùm clamaſſet, locu-
ta ſunt ſeptem tonitrua voces ſuas.
4. Et cùm locuta fuiſſent ſeptem tonitrua
voces ſuas , ego ſcripturus eram : & audivi
vocem de cœlo dicentem mihi: Signa , quæ
locuta ſunt ſeptem tonitrua: & noli ea ſcri-
bere.
‖ Dan.12.7 5. ‖ Et angelus, quem vidi ſtantem ſuper
mare, & ſuper terram, levavit manum ſuam
ad cęlum,
6. & juravit per viventem in ſæcula ſæ-
culorum , qui creavit cęlum , & ea quæ in
eo ſunt: & terram, & ea quæ in ea ſunt :
& mare, & ea quæ in eo ſunt: Quia tem-
pus non erit amplius:
7. ſed in diebus vocis ſeptimi angeli, cùm
cęperit tuba canere , conſummabitur myſte-
rium Dei, ſicut evangelizavit per ſervos ſuos
Prophetas.
8. Et audivi vocem de cęlo iterùm loquen-
tem mecum, & dicentem: Vade, & accipe
librum apertum de manu angeli ſtantis ſuper
mare, & ſuper terram.
9. Et abii ad angelum, dicens ei , ut daret
mihi librum. Et dixit mihi: ‖ Accipe librum,
& devora illum , & faciet amaricari ven- ‖ Ezech.3.1
trem tuum , ſed in ore tuo erit dulce tam-
quam mel.
10. Et accepi librum de manu angeli , &
devoravi illum: & erat in ore meo tamquam
mel dulce: & cùm devoraſſem eum, amarica-
tus eſt venter meus:
11. & dixit mihi: Oportet te iterùm pro-
phetare Gentibus, & populis, & linguis, &
regibus multis.

C A P U T XI.

*Joannes templum metiens audit prædicatu-
ros duos teſtes , quos beſtia à mari aſ-
cendens occidet : at illi reſurgentes in cæ-
lum aſcendunt , ac terræmotu occidun-
tur 7000. hominum , & ad cantum ſepti-
mi Angeli vigintiquatuor ſeniores Deo
gratias agunt.*

1. E T datus eſt mihi calamus ſimilis vir-
gæ , & dictum eſt mihi : Surge, &
metire templum Dei, & altare , & adoran-
tes in eo.
2. Atrium autem, quod eſt foris templum ,
ejice foras , & ne metiaris illud : quoniam
datum eſt Gentibus, & civitatem ſanctam cal-
cabunt menſibus quadraginta duobus,
3. & dabo duobus teſtibus meis , & pro-
phetabunt diebus mille ducentis ſexaginta ,
amicti ſaccis.
4. Hi ſunt duæ olivæ, & duo candelabra,
in conſpectu Domini terræ ſtantes.
5. Et ſi quis voluerit eos nocere, ignis exiet
de ore eorum, & devorabit inimicos eorum:
& ſi quis voluerit eos lædere, ſic oportet eum
occidi.
6. Hi habent poteſtatem claudendi cęlum ,
ne pluat diebus prophetiæ ipſorum : & pote-

ſtatem habent ſuper aquas convertendi eas in ſanguinem, & percutere terram omni plaga quotieſcumque voluerint.

7. Et cùm finierint teſtimonium ſuum, beſtia, quæ aſcendit de abyſſo, faciet adversùm eos bellum, & vincet illos, & occidet eos.

8. Et corpora eorum jacebunt in plateis civitatis magnæ, quæ vocatur ſpiritualiter Sodoma, & Ægyptus, ubi & Dominus eorum crucifixus eſt.

9. Et videbunt de tribubus, & populis, & linguis, & Gentibus corpora eorum per tres dies, & dimidium: & corpora eorum non ſinent poni in monumentis.

10. Et inhabitantes terram gaudebunt ſuper illos, & jucundabuntur: & munera mittent invicem, quoniam hi duo prophetæ cruciaverunt eos, qui habitabant ſuper terram.

11. Et poſt dies tres, & dimidium, ſpiritus vitæ à Deo intravit in eos. Et ſteterunt ſuper pedes ſuos, & timor magnus cecidit ſuper eos, qui viderunt eos.

12. Et audierunt vocem magnam de cœlo, dicentem eis: Aſcendite huc. Et aſcenderunt in cœlum in nube: & viderunt illos inimici eorum.

13. Et in illa hora factus eſt terræmotus magnus, & decima pars civitatis cecidit: & occiſa ſunt in terræmotu nomina hominum ſeptem millia: & reliqui in timorem ſunt miſſi, & dederunt gloriam Deo cœli.

14. Væ ſecundum abiit: & ecce væ tertium veniet citò.

15. Et ſeptimus angelus tuba cecinit: & factæ ſunt voces magnæ in cœlo dicentes: Factum eſt regnum hujus mundi, Domini noſtri & Chriſti ejus, & regnabit in ſæcula ſæculorum: Amen.

16. Et vigintiquatuor ſeniores, qui in conſpectu Dei ſedent in ſedibus ſuis, ceciderunt in facies ſuas, & adoraverunt Deum, dicentes:

17. Gratias agimus tibi Domine Deus omnipotens, qui es, & qui eras, & qui venturus es: quia accepiſti virtutem tuam magnam, & regnaſti.

18. Et iratæ ſunt Gentes, & advenit ira tua, & tempus mortuorum judicari, & reddere mercedem ſervis tuis Prophetis, & ſanctis, & timentibus nomen tuum puſillis, & magnis, & exterminandi eos, qui corruperunt terram.

19. Et apertum eſt templum Dei in cœlo: & viſa eſt arca teſtamenti ejus in templo ejus, & facta ſunt fulgura, & voces, & terræmotus, & grando magna.

CAPUT XII.

Cùm mulier cernente dracone filium peperiſſet, raptus eſt ab ea filius ejus ad Deum: tunc facto in cœlo prœlio, lapſus draco cœpit mulieris ſemen perſequi.

1. ET ſignum magnum apparuit in cœlo: Mulier amicta ſole, & luna ſub pedibus ejus, & in capite ejus corona ſtellarum duodecim:

2. & in utero habens, clamabat parturiens, & cruciabatur ut pariat.

3. Et viſum eſt aliud ſignum in cœlo: & ecce draco magnus rufus, habens capita ſeptem, & cornua decem: & in capitibus ejus diademata ſeptem,

4. & cauda ejus trahebat tertiam partem ſtellarum cœli, & miſit eas in terram, & draco ſtetit ante mulierem, quæ erat paritura; ut cùm peperiſſet, filium ejus devoraret.

5. Et peperit filium maſculum, qui recturus erat omnes Gentes in virga ferrea: & raptus eſt filius ejus ad Deum, & ad thronum ejus:

6. & mulier fugit in ſolitudinem, ubi habebat locum paratum à Deo, ut ibi paſcant eam diebus mille ducentis ſexaginta.

7. Et factum eſt prælium magnum in cœlo: Michael, & Angeli ejus præliabantur cum dracone, & draco pugnabat, & angeli ejus,

8. & non valuerunt, neque locus inventus eſt eorum amplius in cœlo.

9. Et projectus eſt draco ille magnus, ſerpens antiquus, qui vocatur diabolus, & ſatanas, qui ſeducit univerſum orbem: & projectus eſt in terram, & angeli ejus cum illo miſſi ſunt.

10. Et audivi vocem magnam in cœlo di-

cen-

centem : Nunc facta eſt ſalus, & virtus, & regnum Dei noſtri, & poteſtas Chriſti ejus: quia projectus eſt accuſator fratrum noſtrorum, qui accuſabat illos ante conſpectum Dei noſtri die ac nocte.

11. Et ipſi vicerunt eum propter ſanguinem Agni, & propter verbum teſtimonii ſui, & non dilexerunt animas ſuas uſque ad mortem.

12. Propterea lætamini cœli, & qui habitatis in eis. Væ terræ, & mari, quia deſcendit diabolus ad vos, habens iram magnam, ſciens quòd modicum tempus habet.

13. Et poſtquam vidit draco quòd projectus eſſet in terram, perſecutus eſt mulierem, quæ peperit maſculum:

14. & datæ ſunt mulieri alæ duæ aquilæ magnæ, ut volaret in deſertum in locum ſuum, ubi alitur per tempus & tempora, & dimidium temporis à facie ſerpentis.

15. Et miſit ſerpens ex ore ſuo poſt mulierem, aquam tamquam flumen, ut eam faceret trahi à flumine.

16. Et adjuvit terra mulierem, & aperuit terra os ſuum, & abſorbuit flumen, quod miſit draco de ore ſuo.

17. Et iratus eſt draco in mulierem: & abiit facere prælium cum reliquis de ſemine ejus, qui cuſtodiunt mandata Dei, & habent teſtimonium Jeſu Chriſti.

18. Et ſtetit ſupra arenam maris.

CAPUT XIII.

Beſtia de mari aſcendens ſeptem capitum & decem cornuum decemque diadematum, cujus plaga curatur, Deum blaſphemat, & ſanctos debellat: alteraque beſtia duorum cornuum de terra aſcendens illi maximè favet, cogens fieri, & adorari ejus imaginem, haberique characterem nominis ejus.

1. ET vidi de mari beſtiam aſcendentem, habentem capita ſeptem, cornua decem, & ſuper cornua ejus decem diademata, & ſuper capita ejus nomina blaſphemiæ.

2. Et beſtia, quam vidi, ſimilis erat pardo, & pedes ejus ſicut pedes urſi, & os ejus ſicut os leonis. Et dedit illi draco virtutem ſuam, & poteſtatem magnam.

3. Et vidi unum de capitibus ſuis quaſi occiſum in mortem: & plaga mortis ejus curata eſt. Et admirata eſt univerſa terra poſt beſtiam.

4. Et adoraverunt draconem, qui dedit poteſtatem beſtiæ: & adoraverunt beſtiam, dicentes: Quis ſimilis beſtiæ? & quis poterit pugnare cum ea?

5. Et datum eſt ei os loquens magna, & blaſphemias: & data eſt ei poteſtas facere menſes quadraginta duos.

6. Et aperuit os ſuum in blaſphemias ad Deum, blaſphemare nomen ejus, & tabernaculum ejus, & eos qui in cœlo habitant.

7. Et eſt datum illi bellum facere cum ſanctis, & vincere eos. Et data eſt illi poteſtas in omnem tribum, & populum, & linguam, & gentem:

8. & adoraverunt eam omnes, qui inhabitant terram: quorum non ſunt ſcripta nomina in Libro vitæ Agni, qui occiſus eſt ab origine mundi.

9. Si quis habet aurem, audiat.

10. Qui in captivitatem duxerit, in captivitatem vadet: † qui in gladio occiderit, † Gen. 9. 6. Matth. 26. 52.
oportet eum gladio occidi. Hic eſt patientia, & fides Sanctorum.

11. Et vidi aliam beſtiam aſcendentem de terra, & habebat cornua duo ſimilia Agni, & loquebatur ſicut draco.

12. Et poteſtatem prioris beſtiæ omnem faciebat in conſpectu ejus: & fecit terram, & habitantes in ea, adorare beſtiam primam, cujus curata eſt plaga mortis.

13. Et fecit ſigna magna, ut etiam ignem faceret de cœlo deſcendere in terram in conſpectu hominum.

14. Et ſeduxit habitantes in terra propter ſigna, quæ data ſunt illi facere in conſpectu beſtiæ, dicens habitantibus in terra, ut faciant imaginem beſtiæ, quæ habet plagam gladii, & vixit.

15. Et datum eſt illi ut daret ſpiritum imagini beſtiæ, & ut loquatur imago beſtiæ: & faciat ut quicumque non adoraverint imaginem beſtiæ, occidantur.

16. Et faciet omnes puſillos, & magnos, & divites, & pauperes, & liberos, & ſervos habere characterem in dextera manu ſua, aut in frontibus ſuis.

17. Et ne quis poſſit emere, aut vendere, niſi qui habet characterem, aut nomen beſtiæ, aut numerum nominis ejus.

18. Hic ſapientia eſt. Qui habet intellectum, computet numerum beſtiæ. Numerus enim hominis eſt: & numerus ejus ſexcenti ſexaginta ſex.

CAPUT XIV.

Virgines cum agno cantantes ambulant, Angelo uno Evangelium annuntiante, altero Babylonis lapſum, tertio verò cruciatum eorum qui beſtiam adorarunt prædicante: porrò duo habentes falces jubentur, ille meſſem, hic autem vineam terræ demetere.

1. ET ‡ vidi: & ecce agnus ſtabat ſupra montem Sion, & cum eo centum quadraginta quatuor millia, habentes nomen ejus, & nomen Patris ejus ſcriptum in frontibus ſuis. ‡ In feſto SS. Innoc.

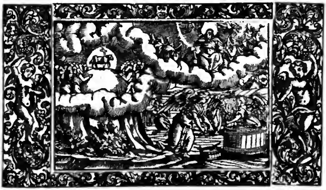
2. Et audivi vocem de cęlo, tamquam vocem aquarum multarum, & tamquam vocem tonitrui magni: & vocem, quam audivi, ſicut citharędorum citharizantium in citharis ſuis.

3. Et cantabant quaſi canticum novum ante ſedem, & ante quatuor animalia, & ſeniores: & nemo poterat dicere canticum, niſi illa centum quadraginta quatuor millia, qui empti ſunt de terra.

4. Hi ſunt, qui cum mulieribus non ſunt coinquinati; Virgines enim ſunt. Hi ſequuntur Agnum quocumque ierit. Hi empti ſunt ex hominibus primitiæ Deo, & Agno,

5. & in ore eorum non eſt inventum mendacium: ſine macula enim ſunt ante thronum Dei. A

6. Et vidi alterum Angelum volantem per medium cęli, habentem Evangelium æternum,

num, ut evangelizaret ſedentibus ſuper terram, & ſuper omnem gentem, & tribum, & linguam, & populum:

7. dicens magna voce: Timete Dominum, & date illi honorem, quia venit hora judicii ejus: & adorate eum, ‖ qui fecit cœlum, & terram, mare, & fontes aquarum.

† Pſalm. 145. 6. Actor. 14. 14. ‖ Iſa. 21. 9. Jere. 51. 8.

8. Et alius Angelus ſecutus eſt, dicens: ‖ Cecidit, cecidit Babylon illa magna, quæ à vino iræ fornicationis ſuæ potavit omnes gentes.

9. Et tertius Angelus ſecutus eſt illos, dicens voce magna: Si quis adoraverit beſtiam, & imaginem ejus, & acceperit characterem in fronte ſua, aut in manu ſua:

10. & hic bibet de vino iræ Dei, quod miſtum eſt mero in calice iræ ipſius, & cruciabitur igne, & ſulphure in conſpectu Angelorum ſanctorum, & ante conſpectum Agni:

11. & fumus tormentorum eorum aſcendet in ſæcula ſæculorum: nec habent requiem die ac nocte, qui adoraverunt beſtiam, & imaginem ejus, & ſi quis acceperit characterem nominis ejus.

12. Hic patientia ſanctorum eſt, qui cuſtodiunt mandata Dei, & fidem Jeſu.

‡ In Miſſ. DEFUNCTORUM.

13. Et ‡ audivi vocem de cœlo, dicentem mihi: Scribe: Beati mortui, qui in Domino moriuntur. Amodo jam dicit Spiritus, ut requieſcant à laboribus ſuis: opera enim illorum ſequuntur illos. ∧

14. Et vidi, & ecce nubem candidam: & ſuper nubem ſedentem ſimilem Filio hominis, habentem in capite ſuo coronam auream, & in manu ſua falcem acutam.

15. Et alius Angelus exivit de templo, clamans voce magna ad ſedentem ſuper nubem: ‖ Mitte falcem tuam, & mete, quia venit hora ut metatur, quoniam aruit meſſis terræ.

‖ Joel. 3. 13. Matth. 13.

16. Et miſit qui ſedebat ſuper nubem, falcem ſuam in terram, & demeſſa eſt terra.

17. Et alius Angelus exivit de templo, quod eſt in cœlo, habens & ipſe falcem acutam.

18. Et alius Angelus exivit de altari, qui habebat poteſtatem ſupra ignem: & clamavit voce magna ad eum, qui habebat falcem acutam, dicens: Mitte falcem tuam acutam, & vindemia botros vineæ terræ: quoniam maturæ ſunt uvæ ejus.

19. Et miſit Angelus falcem ſuam acutam in terram, & vindemiavit vineam terræ, & miſit in lacum iræ Dei magnum:

20. & calcatus eſt lacus extra civitatem, & exivit ſanguis de lacu uſque ad frænos equorum per ſtadia mille ſexcenta.

C A P U T XV.

Qui beſtiam vicerant & ejus imaginem ac numerum nominis ejus, Deum glorificant; & ſeptem Angelis habentibus ſeptem plagas noviſſimas dantur ſeptem phialæ iræ Dei plenæ.

1. ET vidi aliud ſignum in cœlo magnum, & mirabile, Angelos ſeptem, habentes plagas ſeptem noviſſimas: Quoniam illis conſummata eſt ira Dei.

2. Et vidi tamquam mare vitreum miſtum igne, & eos, qui vicerunt beſtiam, & imaginem ejus, & numerum nominis ejus, ſtantes ſuper mare vitreum, habentes citharas Dei:

3. & cantantes canticum Moyſi ſervi Dei, & canticum Agni, dicentes: Magna, & mirabilia ſunt opera tua Domine Deus omnipotens: juſtæ & veræ ſunt viæ tuæ, Rex ſæculorum.

4. ‖ Quis non timebit te Domine, & magnificabit nomen tuum? quia ſolus pius es: ‖ Jerem. 10. 7.
quoniam omnes gentes venient, & adorabunt in conſpectu tuo, quoniam judicia tua manifeſta ſunt.

5. Et poſt hæc vidi, & ecce apertum eſt templum tabernaculi teſtimonii in cœlo:

6. & exierunt ſeptem Angeli habentes ſeptem plagas de templo, veſtiti lino mundo & candido, & præcincti circa pectora zonis aureis.

7. Et unum de quatuor animalibus dedit ſeptem Angelis ſeptem phialas aureas, plenas iracundiæ Dei viventis in ſæcula ſæculorum.

8. Et impletum eſt templum fumo à majeſtate Dei, & de virtute ejus: & nemo poterat introire in templum, donec conſummarentur ſeptem plagæ ſeptem Angelorum.

C A-

C A P U T XVI.

Ad ſeptem phialarum effuſionem in terram, mare, fontes, ſolem, beſtiæ ſedem, Euphraten & aerem, multæ in terra plagæ oriuntur.

1. ET audivi vocem magnam de templo,
dicentem ſeptem Angelis: Ite, & effundite ſeptem phialas iræ Dei in terram.
2. Et abiit primus, & effudit phialam ſuam
in terram, & factum eſt vulnus ſævum, & peſſimum in homines, qui habebant characterem beſtiæ; & in eos, qui adoraverunt imaginem ejus.
3. Et ſecundus Angelus effudit phialam
ſuam in mare, & factus eſt ſanguis tamquam mortui: & omnis anima vivens mortua eſt in mari.
4. Et tertius effudit phialam ſuam ſuper
flumina, & ſuper fontes aquarum, & factus eſt ſanguis.
5. Et audivi Angelum aquarum dicentem:
Juſtus es Domine, qui es, & qui eras ſanctus, qui hæc judicaſti:
6. quia ſanguinem Sanctorum, & Prophe-
tarum effuderunt, & ſanguinem eis dediſti bibere: digni enim ſunt.
7. Et audivi alterum ab altari dicentem:
Etiam Domine Deus omnipotens, vera & juſta judicia tua.
8. Et quartus Angelus effudit phialam ſuam
in ſolem, & datum eſt illi æſtu affligere homines, & igni:
9. & æſtuaverunt homines æſtu magno, &
blaſphemaverunt nomen Dei habentis poteſtatem ſuper has plagas, neque egerunt pœnitentiam ut darent illi gloriam.
10. Et quintus Angelus effudit phialam ſuam
ſuper ſedem beſtiæ: & factum eſt regnum ejus tenebroſum, & commanducaverunt linguas ſuas præ dolore:
11. & blaſphemaverunt Deum cœli, præ
doloribus, & vulneribus ſuis, & non egerunt pœnitentiam ex operibus ſuis.
12. Et ſextus Angelus effudit phialam ſuam
in flumen illud magnum Euphraten: & ſiccavit aquam ejus, ut præpararetur via regibus ab ortu ſolis.
13. Et vidi de ore draconis, & de ore be-
ſtiæ, & de ore pſeudoprophetæ ſpiritus tres immundos in modum ranarum.
14. Sunt enim ſpiritus dæmoniorum facien-
tes ſigna, & procedunt ad reges totius terræ congregare illos in prælium ad diem magnum omnipotentis Dei.
15. ‖ Ecce venio ſicut fur. Beatus, qui ‖ *Matth.* 24. 43. *Luc.* 12. 39. *Supr.* 3. 3.
vigilat, & cuſtodit veſtimenta ſua, ne nudus ambulet, & videant turpitudinem ejus.
16. Et congregabit illos in locum, qui vo-
catur Hebraicè Armagedon.
17. Et ſeptimus Angelus effudit phialam
ſuam in aerem, & exivit vox magna de templo à throno, dicens: Factum eſt.
18. Et facta ſunt fulgura, & voces, &
tonitrua, & terræmotus factus eſt magnus, qualis numquam fuit ex quo homines fuerunt ſuper terram: talis terræmotus, ſic magnus.
19. Et facta eſt civitas magna in tres partes:
& civitates Gentium ceciderunt, & Babylon magna venit in memoriam ante Deum, dare illi calicem vini indignationis iræ ejus.
20. Et omnis inſula fugit, & montes non
ſunt inventi.
21. Et grando magna ſicut talentum de-
ſcendit de cœlo in homines: & blaſphemaverunt Deum homines propter plagam grandinis: quoniam magna facta eſt vehementer.

C A P U T XVII.

Mulier fornicaria ſive Babylon variis induta ornamentis, & ebria martyrum ſanguine, ſedet ſuper beſtiam ſeptem capitum & decem cornuum: quæ omnia hic declarat Angelus.

1. ET venit unus de ſeptem Angelis, qui
habebant ſeptem phialas, & locutus eſt mecum, dicens: Veni, oſtendam tibi damnationem meretricis magnæ, quæ ſedet ſuper aquas multas,
2. cum qua fornicati ſunt reges terræ, &
inebriati ſunt qui inhabitant terram de vino proſtitutionis ejus.
3. Et abſtulit me in ſpiritu in deſertum.
Et vidi mulierem ſedentem ſuper beſtiam coccineam, plenam nominibus blaſphemiæ, habentem capita ſeptem, & cornua decem.
4. Et mulier erat circumdata purpura, &

cocci-

coccino, & inaurata auro, & lapide pretioſo, & margaritis, habens poculum aureum in manu ſua, plenum abominatione, & immunditia fornicationis ejus.

5. Et in fronte ejus nomen ſcriptum: Myſterium: Babylon magna, mater fornicationum, & abominationum terræ.

6. Et vidi mulierem ebriam de ſanguine ſanctorum, & de ſanguine martyrum Jeſu. Et miratus ſum cùm vidiſſem illam admiratione magna.

7. Et dixit mihi Angelus: Quare miraris? Ego dicam tibi ſacramentum mulieris, & beſtiæ, quæ portat eam, quæ habet capita ſeptem, & cornua decem.

8. Beſtia, quam vidiſti, fuit, & non eſt, & aſcenſura eſt de abyſſo, & in interitum ibit: & mirabuntur inhabitantes terram (quorum non ſunt ſcripta nomina in Libro vitæ à conſtitutione mundi) videntes beſtiam, quæ erat, & non eſt.

9. Et hic eſt ſenſus, qui habet ſapientiam. Septem capita ſeptem montes ſunt, ſuper quos mulier ſedet, & reges ſeptem ſunt.

10. Quinque ceciderunt, unus eſt, & alius nondum venit: & cùm venerit, oportet illum breve tempus manere.

11. Et beſtia, quæ erat, & non eſt: & ipſa octava eſt: & de ſeptem eſt, & in interitum vadit.

12. Et decem cornua, quæ vidiſti, decem reges ſunt: qui regnum nondum acceperunt, ſed poteſtatem tamquam reges una hora accipient poſt beſtiam.

13. Hi unum conſilium habent, & virtutem, & poteſtatem ſuam beſtiæ tradent.

14. Hi cum Agno pugnabunt, & Agnus
‖ 1. Tim. 6. 15. Inf. 19. 16. vincet illos: ‖ quoniam Dominus dominorum eſt, & Rex regum, & qui cum illo ſunt, vocati, electi, & fideles.

15. Et dixit mihi: Aquæ, quas vidiſti ubi meretrix ſedet, populi ſunt, & Gentes, & linguæ.

16. Et decem cornua, quæ vidiſti in beſtia: hi odient fornicariam, & deſolatam facient illam, & nudam, & carnes ejus manducabunt, & ipſam igni concremabunt.

17. Deus enim dedit in corda eorum ut faciant quod placitum eſt illi: ut dent regnum ſuum beſtiæ donec conſummentur verba Dei.

18. Et mulier, quam vidiſti, eſt civitas magna, quæ habet regnum ſuper reges terræ.

CAPUT XVIII.

Babylonis lapſus, judicium, plagæ, & ultiones: propter quas reges ac negotiatores terræ olim ipſi adhærentes amarè lugebunt; cœlum verò, Apoſtoli ac Prophetæ exultabunt.

1. ET poſt hæc vidi alium Angelum deſcendentem de cœlo, habentem poteſtatem magnam: & terra illuminata eſt à gloria ejus.

‖ Iſaiæ 21. 9. Jer. 51. 8. Supr. 14. 8. 2. Et exclamavit in fortitudine dicens: ‖ Cecidit, cecidit Babylon magna: & facta eſt habitatio dæmoniorum, & cuſtodia omnis ſpiritus immundi, & cuſtodia omnis volucris immundæ, & odibilis:

3. quia de vino iræ fornicationis ejus biberunt omnes gentes: & reges terræ cum illa fornicati ſunt: & mercatores terræ de virtute deliciarum ejus divites facti ſunt.

4. Et audivi aliam vocem de cœlo, dicentem: Exite de illa populus meus: ut ne participes ſitis delictorum ejus, & de plagis ejus non accipiatis.

5. Quoniam pervenerunt peccata ejus uſque ad cœlum, & recordatus eſt Dominus iniquitatum ejus.

6. Reddite illi ſicut & ipſa reddidit vobis: & duplicate duplicia ſecundùm opera ejus: in poculo, quo miſcuit, miſcete illi duplum.

7. Quantum glorificavit ſe, & in deliciis fuit; tantum date illi tormentum & luctum: quia in corde ſuo dicit: ‖ Sedeo regina: & vidua non ſum: & luctum non ‖ Iſaiæ 47. 8.
videbo.

8. Ideo in una die venient plagæ ejus, mors, & luctus, & fames, & igne comburetur, quia fortis eſt Deus qui judicabit illam.

9. Et flebunt, & plangent ſe ſuper illam reges terræ, qui cum illa fornicati ſunt, & in deliciis vixerunt, cùm viderint fumum incendii ejus:

10. longè ſtantes propter timorem tormentorum ejus, dicentes: Væ, væ civitas illa magna Babylon, civitas illa fortis: quoniam una hora venit judicium tuum.

11. Et negotiatores terræ flebunt, & lugebunt ſuper illam; quoniam merces eorum nemo emet ampliùs;

12. merces auri, & argenti, & lapidis pretioſi, & margaritæ, & byſſi, & purpuræ, & ſerici, & cocci, (& omne lignum thyinum, & omnia vaſa eboris, & omnia vaſa de lapide pretioſo, & æramento, & ferro, & marmore,

13. & cinnamomum) & odoramentorum, & unguenti, & thuris, & vini, & olei, & ſimilæ, & tritici, & jumentorum, & ovium, & equorum, & rhedarum, & mancipiorum, & animarum hominum.

14. Et poma deſiderii animæ tuæ diſceſſerunt à te, & omnia pinguia, & præclara perierunt à te, & ampliùs illa jam non invenient.

15. Mercatores horum, qui divites facti ſunt, ab ea longè ſtabunt propter timorem tormentorum ejus, flentes, ac lugentes,

16. & dicentes: Væ, væ civitas illa magna, quæ amicta erat byſſo, & purpura, & cocco, & deaurata erat auro, & lapide pretioſo, & margaritis:

17. quoniam una hora deſtitutæ ſunt tantæ divitiæ, & omnis gubernator, & omnis, qui in lacum navigat, & nautæ, & qui in mari operantur, longè ſteterunt,

18. & clamaverunt videntes locum incendii ejus, dicentes: Quæ ſimilis civitati huic magnæ?

19. Et miſerunt pulverem ſuper capita ſua, & clamaverunt flentes, & lugentes, dicentes: Væ, væ civitas illa magna, in qua divites facti ſunt omnes, qui habebant naves in mari, de pretiis ejus, quoniam una hora deſolata eſt.

20. Exulta ſuper eam cœlum, & ſancti Apoſtoli, & Prophetæ: quoniam judicavit Deus judicium veſtrum de illa.

21. Et ſuſtulit unus Angelus fortis lapidem

quaſi molarem magnum, & miſit in mare, dicens: Hoc impetu mittetur Babylon civitas illa magna, & ultrà jam non invenietur.

22. Et vox citharœdorum, & muſicorum, & tibia canentium, & tuba non audietur in te ampliùs: & omnis artifex omnis artis non invenietur in te ampliùs: & vox molæ non audietur in te ampliùs:

23. & lux lucernæ non lucebit in te ampliùs: & vox ſponſi, & ſponſæ non audietur adhuc in te: quia mercatores tui erant principes terræ, quia in veneficiis tuis erraverunt omnes gentes.

24. Et in ea ſanguis prophetarum & ſanctorum inventus eſt: & omnium, qui interfecti ſunt in terra.

CAPUT XIX.

Sanctis de judicio meretricis Deum glorificantibus, parantur nuptiæ Agni, & Angelus à Joanne adorari recuſat: apparens autem quidam equo inſidens cum exercitu qui eſt Verbum Dei, & Rex regum ac Dominus dominantium, pugnat adversùs beſtiam & reges terræ ac eorum exercitus, vocatis interim avibus cœli ad edendas eorum carnes.

‡ De Plur. Mart. Temp. Paſch.

1. POſt ‡ hæc audivi quaſi vocem turbarum multarum in cœlo dicentium: Alleluja: Salus, & gloria, & virtus Deo noſtro eſt:

2. quia vera, & juſta judicia ſunt ejus, qui judicavit de meretrice magna, quæ corrupit terram in proſtitutione ſua, & vindicavit ſanguinem ſervorum ſuorum de manibus ejus.

3. Et iterum dixerunt: Alleluja. Et fumus ejus aſcendit in ſæcula ſæculorum.

4. Et ceciderunt ſeniores vigintiquatuor, & quatuor animalia, & adoraverunt Deum ſedentem ſuper thronum, dicentes: Amen: Alleluja.

5. Et vox de throno exivit, dicens: Laudem dicite Deo noſtro omnes ſervi ejus: & qui timetis eum, puſilli & magni.

6. Et audivi quaſi vocem tubæ magnæ, & ſicut vocem aquarum multarum, & ſicut vocem tonitruorum magnorum, dicentium: Alleluja: quoniam regnavit Dominus Deus noſter omnipotens.

7. Gaudeamus, & exultemus: & demus gloriam ei: quia venerunt nuptiæ Agni, & uxor ejus præparavit ſe.

8. Et datum eſt illi, ut cooperiat ſe byſſino ſplendenti, & candido. Byſſinum enim juſtificationes ſunt Sanctorum.

9. Et dixit mihi: Scribe: ‖ Beati, qui ad cœnam nuptiarum Agni vocati ſunt: A & dixit mihi: Hęc verba Dei vera ſunt. ‖ Matth. 22.2. Luc. 14.15

10. Et cecidi ante pedes ejus, ut adorarem eum. Et dicit mihi: Vide ne feceris: conſervus tuus ſum, & fratrum tuorum habentium teſtimonium Jeſu. Deum adora. Teſtimonium enim Jeſu eſt ſpiritus prophetiæ.

11. Et vidi cęlum apertum, & ecce equus albus, & qui ſedebat ſuper eum, vocabatur Fidelis, & Verax, & cum juſtitia judicat, & pugnat.

12. Oculi autem ejus ſicut flamma ignis, & in capite ejus diademata multa, habens nomen ſcriptum, quod nemo novit niſi ipſe.

13. ‖ Et veſtitus erat veſte aſperſa ſanguine: & vocatur nomen ejus, VERBUM DEI. ‖ Iſai. 63.1.

14. Et exercitus qui ſunt in cęlo, ſequebantur eum in equis albis, veſtiti byſſino albo & mundo.

15. Et de ore ejus procedit gladius ex utraque parte acutus: ut in ipſo percutiat Gentes. ‖ Et ipſe reget eas in virga ferrea: & ipſe calcat torcular vini furoris iræ Dei omnipotentis. ‖ Pſal. 2.9.

16. Et habet in veſtimento, & in femore ſuo ſcriptum: ‖ Rex regum, & Dominus dominantium. ‖ Supr. 17. 14. 1. Tim. 6. 15.

17. Et vidi unum Angelum ſtantem in ſole, & clamavit voce magna, dicens omnibus avibus, quę volabant per medium cœli: Venite, & congregamini ad cœnam magnam Dei:

18. ut manducetis carnes regum, & carnes tribunorum, & carnes fortium, & carnes equorum, & ſedentium in ipſis, & carnes omnium liberorum, & ſervorum, & puſillorum, & magnorum.

19. Et vidi beſtiam, & reges terræ, & exercitus eorum congregatos ad faciendum prę-

lium

lium cum illo, qui ſedebat in equo, & cum exercitu ejus.

20. Et apprehenſa eſt beſtia, & cum ea pſeudopropheta: qui fecit ſigna coram ipſo, quibus ſeduxit eos, qui acceperunt characterem beſtiæ, & qui adoraverunt imaginem ejus. Vivi miſſi ſunt hi duo in ſtagnum ignis ardentis ſulphure.

21. Et ceteri occiſi ſunt in gladio ſedentis ſuper equum, qui procedit de ore ipſius: & omnes aves ſaturatæ ſunt carnibus eorum.

C A P U T XX.

Ligatum draconem ſive diabolum mittit Angelus in abyſſum ad mille annos, quibus animæ martyrum in reſurrectione prima regnabunt cum Chriſto: poſt quos ſolutus Satanas excitabit Gog & Magog innumerum exercitum adverſus civitatem dilectam, ſed igni cæleſti devorabuntur: deinde apertis libris, à ſedente ſuper thronum judicabuntur omnes mortui ſecundùm opera ipſorum.

1. ET vidi Angelum deſcendentem de cœlo, habentem clavem abyſſi, & catenam magnam in manu ſua.

2. Et apprehendit draconem, ſerpentem antiquum, qui eſt diabolus, & ſatanas, & ligavit eum per annos mille:

3. & miſit eum in abyſſum, & clauſit, & ſignavit ſuper illum, ut non ſeducat ampliùs gentes, donec conſummentur mille anni: & poſt hæc oportet illum ſolvi modico tempore.

4. Et vidi ſedes, & ſederunt ſuper eas, & judicium datum eſt illis: & animas decollatorum propter teſtimonium Jeſu, & propter verbum Dei, & qui non adoraverunt beſtiam, neque imaginem ejus, nec acceperunt characterem ejus in frontibus, aut in manibus ſuis, & vixerunt, & regnaverunt cum Chriſto mille annis.

5. Ceteri mortuorum non vixerunt, donec conſummentur mille anni. Hæc eſt reſurrectio prima.

6. Beatus, & ſanctus, qui habet partem in reſurrectione prima: in his ſecunda mors non habet poteſtatem: ſed erunt ſacerdotes Dei & Chriſti, & regnabunt cum illo mille annis.

7. ‖ Et cùm conſummati fuerint mille anni, ſolvetur ſatanas de carcere ſuo, & exibit, & ſeducet Gentes, quæ ſunt ſuper quatuor angulos terræ, Gog, & Magog, & congregabit eos in prælium, quorum numerus eſt ſicut arena maris.

‖ Ezech. 39. 2.

8. Et aſcenderunt ſuper latitudinem terræ, & circuierunt caſtra ſanctorum, & civitatem dilectam.

9. Et deſcendit ignis à Deo de cœlo, & devoravit eos: & Diabolus, qui ſeducebat eos, miſſus eſt in ſtagnum ignis & ſulphuris, ubi & beſtia,

10. & pſeudoproheta cruciabuntur die ac nocte in ſæcula ſæculorum.

11. Et vidi thronum magnum candidum, & ſedentem ſuper eum, à cujus conſpectu fugit terra, & cœlum, & locus non eſt inventus eis.

12. Et vidi mortuos magnos, & puſillos ſtantes in conſpectu throni, & libri aperti ſunt; & alius Liber apertus eſt, qui eſt vitæ: & judicati ſunt mortui ex his quæ ſcripta erant in libris ſecundùm opera ipſorum.

13. Et dedit mare mortuos, qui in eo erant: & mors, & infernus dederunt mortuos ſuos, qui in ipſis erant: & judicatum eſt de ſingulis ſecundùm opera ipſorum.

14. Et infernus & mors miſſi ſunt in ſtagnum ignis. Hæc eſt mors ſecunda.

15. Et qui non inventus eſt in Libro vitæ ſcriptus, miſſus eſt in ſtagnum ignis.

C A P U T XXI.

Cælo ac terra renovatis, nova civitas Jeruſalem in Agni ſponſam à Deo parata oſtenditur, juſtis glorificatis, impiiſque in ſtagnum ignis detruſis; cujus civitatis murus & portæ ac fundamenta deſcribuntur & menſurantur, quæ univerſa ſunt aurum ac vitrum mundum, lapides pretioſi ac margaritæ.

1. ET vidi cœlum novum, & terram novam. Primum enim cœlum, & prima terra abiit, & mare jam non eſt. Iſa. 65. 17. & 66. 22. 2. Pet. 3. 13.

‡ In Dedic. Eccl.

2. Et ego Joannes ‡ vidi ſanctam civitatem Jeruſalem novam deſcendentem de cœlo à Deo, paratam, ſicut ſponſam ornatam viro ſuo.

3. Et audivi vocem magnam de throno dicentem: Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis. Et ipſi populus ejus erunt, & ipſe Deus cum eis erit eorum Deus:

|| *Iſai.* 25. 8, *Supr.* 7. 17.

4. || & abſterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum: & mors ultrà non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultrà, quia prima abierunt.

|| *Iſai.* 43. 19. 2. *Cor.* 5. 17.

5. Et dixit qui ſedebat in throno: || Ecce nova facio omnia. Et dixit mihi: Scribe, quia hæc verba fideliſſima ſunt, & vera.

6. Et dixit mihi: Factum eſt. Ego ſum α, & ω: initium, & finis. Ego ſitienti dabo de fonte aquæ vitæ, gratis.

7. Qui vicerit, poſſidebit hæc, & ero illi Deus, & ille erit mihi filius.

8. Timidis autem, & incredulis, & execratis, & homicidis, & fornicatoribus, & veneficis, & idololatris, & omnibus mendacibus, pars illorum erit in ſtagno ardenti igne & ſulphure: quod eſt mors ſecunda.

9. Et venit unus de ſeptem Angelis habentibus phialas plenas ſeptem plagis noviſſimis, & locutus eſt mecum, dicens: Veni, & oſtendam tibi ſponſam, uxorem Agni.

10. Et ſuſtulit me in ſpiritu in montem magnum, & altum, & oſtendit mihi civitatem ſanctam Jeruſalem deſcendentem de cœlo à Deo,

11. habentem claritatem Dei: & lumen ejus ſimile lapidi pretioſo tamquam lapidi jaſpidis, ſicut cryſtallum.

12. Et habebat murum magnum, & altum, habentem portas duodecim: & in portis Angelos duodecim, & nomina inſcripta, quæ ſunt nomina duodecim tribuum filiorum Iſrael.

13. Ab Oriente portæ tres: & ab Aquilone portæ tres: & ab Auſtro portæ tres: & ab Occaſu portæ tres.

14. Et murus civitatis habens fundamenta duodecim, & in ipſis duodecim, nomina duodecim Apoſtolorum Agni.

15. Et qui loquebatur mecum habebat menſuram arundineam auream, ut metiretur civitatem, & portas ejus, & murum.

16. Et civitas in quadro poſita eſt, & longitudo ejus tanta eſt quanta & latitudo: & menſus eſt civitatem de arundine aurea per ſtadia duodecim millia: & longitudo, & altitudo, & latitudo ejus æqualia ſunt.

17. Et menſus eſt murum ejus centum quadraginta quatuor cubitorum, menſura hominis, quæ eſt Angeli.

18. Et erat ſtructura muri ejus ex lapide jaſpide: ipſa verò civitas aurum mundum ſimile vitro mundo.

19. Et fundamenta muri civitatis omni lapide pretioſo ornata. Fundamentum primum, jaſpis: ſecundum ſapphirus: tertium, calcedonius: quartum, ſmaragdus:

20. quintum, ſardonyx: ſextum, ſardius: ſeptimum, chryſolithus: octavum, beryllus: nonum, topazius: decimum, chryſopraſus: undecimum, hyacinthus: duodecimum, amethyſtus.

21. Et duodecim portæ, duodecim margaritæ ſunt, per ſingulas: & ſingulæ portæ erant ex ſingulis margaritis: & platea civitatis aurum mundum, tamquam vitrum perlucidum.

22. Et templum non vidi in ea. Dominus enim Deus omnipotens templum illius eſt, & Agnus.

23. || Et civitas non eget ſole, neque luna, ut luceant in ea: nam claritas Dei illuminavit eam, & lucerna ejus eſt Agnus. || *Iſaiæ* 60. 19.

24. Et ambulabunt gentes in lumine ejus: & reges terræ afferent gloriam ſuam, & honorem in illam.

25. || Et portæ ejus non claudentur per diem: nox enim non erit illic. || *Iſaiæ* 60. 11.

26. Et afferent gloriam & honorem gentium in illam.

27. Non intrabit in eam aliquod coinquinatum, aut abominationem faciens, & mendacium, niſi qui ſcripti ſunt in libro vitæ Agni.

CAPUT XXII.

Lignum vitæ fluvio aquæ vivæ irrigatum ſingulis menſibus reddit fructum ſuum, nec maledictum nec ulla nox eſt in civitate: Angelus autem qui hæc citò ventura Joanni oſtendebat, non vult ab eo adorari, dicitque juſtos in civitatem intraturos, impios autem foras ejiciendos: conteſtatur etiam de non addendo aut minuendo ad hanc prophetiam.

1. ET oſtendit mihi fluvium aquæ vitæ, ſplendidum tamquam cryſtallum, procedentem de ſede Dei & Agni.

2. In medio plateæ ejus, & ex utraque parte fluminis lignum vitæ, afferens fructus duodecim, per menſes ſingulos reddens fructum ſuum, & folia ligni ad ſanitatem Gentium.

3. Et omne maledictum non erit ampliùs: ſed ſedes Dei, & Agni in illa erunt, & ſervi ejus ſervient illi.

4. Et videbunt faciem ejus: & nomen ejus in frontibus eorum.

5. || Et nox ultrà non erit: & non egebunt lumine lucernæ, neque lumine ſolis, quoniam Dominus Deus illuminabit illos, & regnabunt in ſæcula ſæculorum. || *Iſaiæ* 60. 20.

6. Et dixit mihi: Hæc verba fideliſſima ſunt, & vera. Et Dominus Deus ſpirituum prophetarum miſit Angelum ſuum oſtendere ſervis ſuis quæ oportet fieri citò.

7. Et ecce venio velociter. Beatus, qui cuſtodit verba prophetiæ libri hujus.

8. Et ego Joannes, qui audivi, & vidi hæc. Et poſtquam audiſſem, & vidiſſem, cecidi ut adorarem ante pedes angeli, qui mihi hæc oſtendebat:

9. & dixit mihi: Vide ne feceris: conſervus enim tuus ſum, & fratrum tuorum Prophetarum, & eorum, qui ſervant verba prophetiæ libri hujus: Deum adora.

10. Et dicit mihi: Ne ſignaveris verba prophetiæ libri hujus: tempus enim propè eſt.

11. Qui nocet, noceat adhuc: & qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc: & qui juſtus eſt, juſtificetur adhuc: & ſanctus, ſanctificetur adhuc.

‖ Iſaiæ 55. 1.

12. Ecce venio citò, & merces mea me-
cum eſt, reddere unicuique ſecundùm ope-
ra ſua.
13. ‖ Ego ſum α, & ω, primus, & noviſ-
ſimus, principium, & finis.
14. Beati, qui lavant ſtolas ſuas in ſan-
guine agni: ut ſit poteſtas eorum in ligno
vitæ, & per portas intrent in civitatem.
15. Foris canes, & venefici, & impudici,
& homicidæ, & idolis ſervientes, & omnis,
qui amat, & facit mendacium.
16. Ego Jeſus miſi Angelum meum, teſtifica-
vi vobis hæc in Eccleſiis. Ego ſum radix, & ge-
nus David, ſtella ſplendida, & matutina.
17. Et ſpiritus, & ſponſa dicunt: Veni. Et
qui audit, dicat: Veni. Et qui ſitit, veniat:
& qui vult, accipiat aquam vitæ, gratis.
18. Conteſtor enim omni audienti verba
prophetiæ libri hujus: Si quis appoſuerit ad
hæc, apponet Deus ſuper illum plagas ſcrip-
tas in libro iſto.
19. Et ſi quis diminuerit de verbis libri
prophetiæ hujus, auferet Deus partem ejus
de libro vitæ, & de civitate ſancta, & de
his, quæ ſcripta ſunt in libro iſto:
20. dicit qui teſtimonium perhibet iſto-
rum. Etiam venio citò: Amen. Veni, Do-
mine Jeſu.
21. Gratia Domini noſtri Jeſu Chriſti cum
omnibus vobis. Amen.

‖ Iſa. i. 41. 4. & 44. 6. & 48. 12. Supr. 1. 8. & 17. & 21. 6.

F I N I S.

O R A-

ORATIO MANASSÆ, NECNON LIBRI DUO, QUI ſub Libri Tertii, & Quarti Eſdræ nomine circumferuntur, hoc in loco, extrà ſcilicet ſeriem Canonicorum Librorum, quos ſancta Tridentina Synodus ſuſcepit, & pro Canonicis ſuſcipiendos decrevit, ſepoſiti ſunt, ne prorsùs interirent, quippè qui à nonnullis ſanctis Patribus interdùm citantur, & in aliquibus Bibliis Latinis tam manuſcriptis, quàm impreſſis reperiuntur.

ORATIO MANASSÆ REGIS JUDA,

CUM CAPTUS TENERETUR IN BABYLONE.

DOMINE omnipotens Deus patrum noſtrorum, Abraham, & Iſaac, & Jacob, & ſeminis eorum juſti, qui feciſti cœlum & terram cum omni ornatu eorum, qui ligaſti mare verbo præcepti tui, qui concluſiſti abyſſum, & ſignaſti eam terribili & laudabili nomine tuo: quem omnia pavent, & tremunt à vultu virtutis tuæ, quia importabilis eſt magnificentia gloriæ tuæ, & inſuſtentabilis ira comminationis tuæ ſuper peccatores: immenſa verò & inveſtigabilis miſericordia promiſſionis tuæ: quoniam tu es Dominus, altiſſimus, benignus, longanimis, & multùm miſericors, & pœnitens ſuper malitias hominum. Tu Domine, ſecundùm multitudinem bonitatis tuæ, promiſiſti pœnitentiam & remiſſionem iis, qui peccaverunt tibi, & multitudine miſerationum tuarum decreviſti pœnitentiam peccatoribus, in ſalutem. Tu igitur Domine Deus juſtorum, non poſuiſti pœnitentiam juſtis, Abraham, & Iſaac, & Jacob, iis qui tibi non peccaverunt, ſed poſuiſti pœnitentiam propter me peccatorem: quoniam peccavi ſuper numerum arenæ maris: multiplicatæ ſunt iniquitates meæ Domine, multiplicatæ ſunt iniquitates meæ, & non ſum dignus intueri & aſpicere altitudinem cœli, præ multitudine iniquitatum mearum. Incurvatus ſum multo vinculo ferreo, ut non poſſim attollere caput meum, & non eſt reſpiratio mihi: quia excitavi iracundiam tuam, & malum coram te feci: non feci voluntatem tuam, & mandata tua non cuſtodivi: ſtatui abominationes, & multiplicavi offenſiones. Et nunc flecto genu cordis mei, precans à te bonitatem. Peccavi, Domine, peccavi, & iniquitates meas agnoſco. Quare peto rogans te, remitte mihi Domine, remitte mihi, & ne ſimul perdas me cum iniquitatibus meis; neque in æternum iratus, reſerves mala mihi, neque damnes me in infima terræ loca: quia tu es Deus, Deus, inquam, pœnitentium: & in me oſtendes omnem bonitatem tuam, quia indignum ſalvabis me ſecundùm magnam miſericordiam tuam, & laudabo te ſemper omnibus diebus vitæ meæ: quoniam te laudat omnis virtus cœlorum, & tibi eſt gloria in ſæcula ſæculorum. Amen.

LIBER ESDRÆ TERTIUS.

CAPUT PRIMUM.

Magnificum phaſe, quod Joſias immolavit, celebrando ſeptem diebus feſtum Azymorum: qui ſucceſſerunt in regno Juda Jechonias, Joacim, Joachin, & Sedecias: eorumque ac populi captivitas propter ſua ſcelera, urbiſque ſubverſio deſcribuntur.

1 ET fecit Joſias Paſcha in Jeroſoly-
mis Domino, & immolavit Phaſe
2 quarta decima luna primi menſis:
* ſtatuens ſacerdotes per vices die-
rum ſtolis amictos in templo Domi-
3 ni: * & dixit Levitis ſacris ſervis
Iſrael, ut ſanctificarent ſe Domino
in poſitione ſanctæ arcæ Domini,
in domo, quam ædificavit Salomon filius David
4 rex. * Non erit vobis tollere ſuper humeros eam.
Et nunc deſervite Domino veſtro, & curam agite
gentis illius Iſrael ex parte ſecundùm pagos & tri-
5 bus veſtras, * ſecundùm ſcripturam David regis
Iſrael, & ſecundùm magnificentiam Salomonis fi-
lii ejus, omnes in templo, & ſecundùm particu-
lam principatus paternam veſtram eorum, qui ſtant
6 in conſpectu fratrum filiorum Iſrael. * Immolate
Paſcha, & ſacrificia parate fratribus veſtris, &
facite ſecundùm præceptum Domini quod datum eſt
7 Moyſi. * Et donavit Joſias in plebem, quæ inven-
ta eſt, ovium, agnorum, & hædorum, & capra-
8 rum triginta millia, vitulos tria millia. * Hæc de
regalibus data ſunt ſecundùm promiſſionem popu-
lo: & ſacerdotibus in Paſcha, oves numero duo
9 millia, ac vituli centum. * Et Jechonias, & Se-
meias, & Nathanael fratres, & Haſabias, & Oziel,
& Coraba in Phaſe, oves quinque millia, vitulos
10 quingentos. * Et hæc cùm fierent eleganter, ſte-
terunt ſacerdotes & Levitæ habentes azyma per
11 tribus. * Et ſecundùm partes principatus patrum
in conſpectu populi offerebant Domino, ſecundùm
ea quæ in libro Moyſi ſcripta ſunt: * & aſſaverunt 12
Phaſe igni prout oportebat: & hoſtias coxerunt in
æneis, & in ollis cum benevolentia: * & attule- 13
runt omnibus qui erant ex plebe: & poſt hæc pa-
raverunt ſibi & ſacerdotibus: * Sacerdotes enim 14
offerebant adipes, uſque dum finita eſſet hora: &
Levitæ paraverunt ſibi, & fratribus ſuis filiis Aaron.
* Et ſacri cantores filii Aſaph erant per ordinem 15
ſecundùm præceptum David, & Aſaph, & Zacha-
rias, & Jeddinus, qui erat à rege. * Et oſtiarii 16
per ſingulas januas, ita ut non prævaricaretur
unuſquiſque ſuam: fratres enim illorum paraverunt
illis. * Et conſummata ſunt quæ pertinebant ad 17
ſacrificium Domini. * In illa die egerunt Phaſe, 18
& offerebant hoſtias ſuper Domini ſacrificium, ſe-
cundùm præceptum regis Joſiæ. * Et egerunt filii 19
Iſrael, qui inventi ſunt in tempore illo, Phaſe,
& diem feſtum azymorum per dies ſeptem: * & non 20
eſt celebratum Phaſe tale in Iſrael, à temporibus
Samuelis prophetæ: * & omnes reges Iſrael non 21
celebraverunt tale Paſcha quale egit Joſias, & Sa-
cerdotes, & Levitæ, & Judæi, & omnis Iſrael,
qui inventi ſunt in commoratione Jeroſolymis.
* Octavo decimo anno, regnante Joſia celebratum 22
eſt Phaſe. * Et directa ſunt opera Joſiæ in con- 23
ſpectu Domini ſui in corde pleno metuens. * & 24
quæ circa illum quidem conſcripta ſunt, in pri-
ſtinis temporibus de eis, qui peccaverunt, quique
irreligioſi fuerunt in Dominum præ omni gente, &
qui non quæſierunt verba Domini ſuper Iſrael. * Et 25
poſt omnem actum hunc Joſiæ, aſcendit Pharao
rex Ægypti, veniens in Carchamis ab itinere ſu-
per Euphratem, & exiit obviam illi Joſias. * Et 26
miſit rex Ægypti ad Joſiam, dicens: Quid mihi &
tibi eſt rex Judæ? * Non ſum miſſus à Domino ut 27
pugnem contra te: ſuper Euphratem enim bellum
meum eſt, feſtinans deſcende. * Et non eſt rever- 28
ſus Joſias ſuper currum: ſed expugnare eum cona-

tatur, non attendens verbum prophetæ ex ore
29 Domini: ª ſed conſtituit ad eum bellum in campo
Mageddo. Et deſcenderunt principes ad regem Jo-
30 ſiam. * Et dixit rex pueris ſuis, Amovete me à præ-
lio, infirmatus ſum enim valdè. Et ſtatim amove-
31 runt eum pueri ipſius de acie. ª Et aſcendit ſuper
currum ſecundarium ſuum: & perveniens Jeroſo-
lymam, vita functus eſt, & ſepultus eſt in paterno
32 ſepulchro. ª Et in tota Judæa luxerunt Joſiam: &
qui præſidebant, cum uxoribus lamentabant eum
uſque in hunc diem. Et datum eſt hoc fieri ſemper
33 in omne genus Iſrael. ª Hæc autem præſcripta ſunt
in libro hiſtoriarum regum Judæ: & ſingula geſta
actus Joſiæ, & ejus gloria & intellectus ejus in le-
ge Domini: quæque geſta ſunt ab eo, & quæ non
34 ſcripta ſunt in libro regum Iſrael & Juda. ª Et
aſſumentes, qui erant ex gente, Jechoniam filium
Joſiæ, conſtituerunt regem pro Joſia patre ſuo,
35 cùm eſſet annorum triginta trium. ª Et regnavit
ſuper Iſrael menſibus tribus. Et amovit eum rex
36 Ægypti, ne regnaret in Jeroſolymis: * & mulcta-
vit gentem argenti talenta centum, & auri talen-
37 tum unum. ª Et conſtituit rex Ægypti Joacim fra-
38 trem ipſius, regem Judæ & Jeruſalem. * & alliga-
vit magiſtratus Joacim, & Zaracelem fratrem ſuum,
39 & apprehendens reduxit in Ægyptum. ª Annorum
erat Joacim viginti quinque, cùm regnare cœpiſſet
in terra Juda & Jeruſalem: & fecit malum in con-
40 ſpectu Domini. * Poſt hunc autem aſcendit Nabu-
chodonoſor rex Babylonis, & alligans eum in æreo
41 vinculo, perduxit in Babyloniam. * & ſacra vaſa
Domini accepit Nabuchodonoſor, & tulit & con-
42 ſecravit in templo ſuo in Babylonia. ª Nam de im-
munditia illius, & irreligioſitate ſcriptum eſt in li-
43 bro temporum regum. ª Et regnavit Joachim filius
ejus pro eo. Cùm autem conſtitutus eſſet rex, erat
44 annorum decem & octo. * Regnavit autem menſes
tres, & dies decem in Jeruſalem, & fecit malum in
45 conſpectu Domini: * poſt annum mittens Nabu-
chodonoſor, tranſmigravit eum in Babyloniam ſi-
46 mul cum ſacris vaſis Domini. ª Et conſtituit Sede-
ciam regem Judæ, & Jeruſalem, cùm eſſet anno-
rum viginti unius: regnavit autem annis undecim.
47 * Et fecit malum in conſpectu Domini, & non eſt
veritus à verbis, quæ dicta ſunt ab Jeremia prophe-
48 ta ex ore Domini: ª & adjuratus à rege Nabucho-
donoſor, pejurans diſceſſit: & indurata cervice
ſua, & corde ſuo, tranſgreſſus eſt legitima Domi-
49 ni Dei Iſrael. * Et duces populi Domini multa ini-
que geſſerunt, & impiè egerunt ſuper omnes im-
munditias gentium: & polluerunt templum Domi-
50 ni quod ſanctum erat in Jeroſolymis. ª Et miſit
Deus patrum ipſorum per Angelum ſuum revocare
eos, propter quod parceret illis, & tabernaculo
51 ſuo. * Ipſi verò ſubſannabant in angelis ſuis: &
qua die locutus eſt Dominus, erant illudentes pro-
52 phetis ejus. * Quouſque ad iracundiam concitatus eſt
ſuper gentem ſuam propter irreligioſitatem ſuam,
53 & præcepit aſcendere reges Chaldæorum. * Hi oc-
ciderunt juvenes eorum in gladio, in circuitu ſan-
cti templi eorum, & non pepercerunt juveni, &
54 ſeni, & virgini, & adoleſcenti: ª ſed omnes tra-
diti ſunt in manus ipſorum: & omnia ſacra vaſa
Domini, & regales apothecas reſumentes, tulerunt
55 in Babyloniam, * & incenderunt domum Domini,
& demolierunt muros Jeruſalem: & turres ejus in-
56 cenderunt igne, * & conſummaverunt omnia ho-
norifica ejus, & ad nihilum redegerunt, & reliquos
57 à gladio duxerunt in Babyloniam. * Et erant ſervi
illius uſque dum regnarent Perſæ in repletione ver-
58 bi Domini in ore Jeremiæ: * quouſque benignè
ageret terra ſabbata ſua, omni tempore deſertio-
nis ſuæ ſabbatizavit in applicatione annorum ſep-
tuaginta. ‡

‡ Nota, quod in duobus vaticanis impreſſis habeatur ✠. 58. ‡ ſeptuaginta ſeptem, locò ‡ ſeptuaginta.

CAPUT II.

Cyrus rex perſarum Judæos in regno ſuo captivos remittit in terram ſuam: qui cùm reſtaurarent Jeruſalem, prohibiti ſunt ab Artaxerxe propter quorumdam delationem.

1 * Regnante Cyro rege Perſarum, in conſum-
matione verbi Domini in ore Jeremiæ,
2 * ſuſcitavit Dominus ſpiritum Cyri regis Perſarum,
& prædicavit in toto regno ſuo ſimul per ſcriptu-
3 ram, * dicens: Hæc dicit Cyrus rex perſarum: Me
conſtituit regem orbis terrarum Dominus Iſrael, Do-
4 minus excelſus, * & ſignificavit mihi ædificare do-
5 mum ſibi in Jeruſalem, quæ eſt in Judæa. * Si
quis eſt ex genere veſtro, Dominus ipſius aſcendat
6 cum eo in Jeruſalem. ª Quotquot ergo circà loca
habitant, adjuvent eos qui ſunt in loco ipſo, in au-
7 ro & argento, * in dationibus cum equis & jumen-
tis, cumque aliis quæ ſecundùm vota apponuntur
8 in ædem Domini quæ eſt in Jeruſalem. * Et ſtan-
tes principes tribuum, pagorum, & Judææ ex tri-
bu Benjamin, & Sacerdotes & Levitæ, quos excita-
vit Dominus aſcendere & ædificare Domum Domi-
ni quæ eſt in Jeruſalem, & qui erant in circuitu
9 eorum, ª adjuverunt in omni auro, & argento ejus,
& jumentis, & votis compluribus multi quorum
ſenſus excitatus eſt. ª Et Cyrus rex protulit vaſa 10
ſacra Domini, quæ tranſtulit Nabuchodonoſor rex
Babylonis ex Jeruſalem, & conſecravit ea idolo ſuo,
* & proferens ea Cyrus rex Perſarum, tradidit Mi- 11
thridato, qui erat ſuper theſauros ipſius. * Per 12
hunc autem tradita ſunt Salmanaſaro præſidi Ju-
dææ. ª Horum autem hic numerus. Libatoria ar- 13
gentea duo millia quadringenta: ſibiſeæ argenteæ
triginta: phialæ aureæ triginta, item argenteæ duo
millia quadringentæ, & alia vaſa mille. ª Om- 14
nia autem vaſa aurea & argentea, quinque millia
octingenta ſexaginta. ª Et enumerata ſunt Salma- 15
naſaro ſimul cum his qui ex captivitate Babyloniæ
venerant in Jeroſolymam. ª In Artaxerxis autem 16
regis Perſarum temporibus ſcripſerunt ei de his qui
habitabant in Judæa & Jeruſalem, Balſamus, & Mi-
thridatus, & Sabellius, & Rathimus, Balthemus,
Samelius ſcriba, & reliqui habitantes in Samaria,
& cæteris locis ſubjectam epiſtolam regi Artaxerxi.
* Domine, pueri tui Rathimus ab accidentibus, 17
& Sabellius ſcriba, & reliqui curiæ tuæ judices in
Cœleſyria, & Phœnice. * Et nunc notum ſit do- 18
mino regi, quoniam Judæi qui aſcenderunt à vobis
ad nos, venientes in Jeruſalem civitatem refugam
& peſſimam, ædificant fora ejus, & ſtatuunt mu-
ros, & templum ſuſcitant. ª Quòd ſi civitas iſta, 19
& muri conſummati fuerint, non tantùm tributa
non ſuſtinebunt pendere, ſed etiam regibus reſi-
ſtent. * Et quia id agitur circa templum, rectè 20
habere arbitrati ſumus non deſpicere hoc ipſum:
* ſed notum facere domino regi, ut ſi videbitur, 21
rex, quæratur in libris patrum tuorum, * & inve- 22
niet in admonitionibus ſcripta de his, & ſcies quo-
niam civitas iſta fuit refuga, & reges, & civitates
concutiens. * & Judæi refugæ, & prælia commit- 23
tentes in ea ab æterno, ob quam cauſam civitas iſta
deſerta eſt. ª Nunc ergo notum facimus, domine 24
rex, quoniam ſi civitas hæc ædificata fuerit, & hu-
jus muri erecti fuerint, deſcenſus tibi non erit in
Cœleſyriam, & Phœnicen. * Tunc ſcripſit rex Ra- 25
thimo, qui ſcribebat accidentia, & Balthemo, &
Sabellio ſcribæ, & cæteris conſtitutis, & habitan-
tibus in Syria, & Phœnice, ea quæ ſubjecta ſunt.
* Legi epiſtolam quam miſiſtis mihi. Præcepi er- 26
go inquiri, & inventum eſt, quoniam civitas illa
eſt ab ævo regibus reſiſtens, ª & homines refu- 27
gæ, & prælia in ea efficientes, & reges fortiſſimi
erant in Jeruſalem dominantes, & tributa exigen-
tes à Cœleſyria & Phœnice. * Nunc ergo præcepi 28
prohibere homines illos ædificare civitatem; &
prohibere ne quid ultrà hæc fiat; * ſed nec pro- 29
cedant in plurimum, ‡ ea quæ ſunt malitiæ, ita
ut regibus moleſtiæ inferantur. * Tunc recitatis 30
his quæ à rege Artaxerxe ſcripta fuerant, Rathi-
mus, & Sabellius ſcriba, & qui cum his conſtitu-
ti erant, jungentes feſtinanter venerunt in Jeruſa-
lem cum equitatu & turba, & agmine: ª cœpe- 31
runtque ædificantes prohibere, & vacabant ab ædi-
ficatione templi in Jeruſalem, uſque ſecundo an-
no regni Darii regis Perſarum.

‡ Nota, quòd in duobus vaticanis impreſſis habeatur ✠. 29. ‡ ea quæ, locò ‡ ea quæ.

CAPUT III.

Dario, poſt ſplendidam cœnam omnibus ſuis præfectis factam, dormiente, tres corporis ejus cuſtodes problema moverunt. Num vinum, rex, mulier, an veritas præſtent: & primùm de vino probatur.

* Rex Darius fecit cœnam magnam omnibus ver- 1
naculis ſuis, & omnibus magiſtratibus Me-
diæ & Perſidis, ª & omnibus purpuratis, & præ- 2
toribus, & conſulibus, & Præfectis ſub illo, ab In-
dia uſque Æthiopiam, centum viginti ſeptem pro-
vinciis. * Et cùm manducaſſent, & bibiſſent, & 3
ſatiati reverterentur, tunc Darius rex aſcendit in
cubiculum ſuum, & dormivit, & expergefactus eſt.
ª Tunc illi tres juvenes corporis cuſtodes, qui cu- 4
ſtodiebant corpus regis, dixerunt alter alteri: ª Di- 5
camus unuſquiſque noſtrum ſermonem qui præcel-
lat: & cujuſcumque apparuerit ſermo ſapientior al-
terius, dabit illi rex Darius dona magna. * pur- 6
pura cooperiri, & in auro bibere, & ſuper aurum
dormire, & currum aureo fræno, & cydarim byſſi-
nam, & torquem circa collum: * & ſecundo loco 7
ſedebit à Dario propter ſapientiam ſuam, & co-
gnatus Darii vocabitur. ª Tunc ſcribentes ſinguli 8
ſuum verbum ſignaverunt, & poſuerunt ſubtus cer-
vical Darii regis, * & dixerunt: Cùm ſurrexerit 9
rex, dabimus illi ſcripta noſtra: & quodcumque
judicaverit rex è tribus, & magiſtratus Perſidis,
quoniam verbum ejus ſapientius eſt, ipſi dabitur
victoria ſicut ſcriptum eſt. * Unus ſcripſit, Forte 10
eſt vinum. * Alius ſcripſit, Fortior eſt rex. * Ter- 11
tius ſcripſit, * Fortiores ſunt mulieres: ſuper omnia 12
autem vincit veritas. * Et cùm ſurrexiſſet rex, ac- 13
ceperunt ſcripta ſua, & dederunt illi, & legit.
* Et mittens vocavit omnes magiſtratus Perſarum, 14
& Medos, & purpuratos, & prætores, & præfe-
ctos: ª & ſederunt in concilio: & lecta ſunt ſcri- 15

16 pro eorum ipſis. * Et dixit, Vocate adoleſcentes, &
ipſi indicabunt verba ſua. Et vocati ſunt, & intro-
17 ierunt. * Et dixit illis, Indicate nobis de his quæ
ſcripta ſunt. Et cœpit prior, qui dixerat de forti-
18 tudine vini, * & dixit: Viri, quàm prævalet vi-
num omnibus hominibus qui bibunt illud! Seducit
19 mentem. * Itemque regis & orphani facit mentem va-
20 nam. Item ſervi ac liberi, pauperis ac divitis, * &
omnem mentem convertit in ſecuritatem & jucundi-
tatem, & non meminit omnem triſtitiam & debi-
21 tum, * & omnia præcordia facit honeſta, & non me-
minit regem nec magiſtratum, & omnia per talen-
22 ta loqui facit. * Et non meminerunt, cùm bibe-
runt, amicitiam, nec fraternitatem: ſed non mul-
23 tùm poſt ſumunt gladios. * Et cùm à vino merſe-
rint & ſurrexerint, non meminerunt quæ geſſerunt.
24 * O viri, non præcellit vinum? quis ſic cogitat
facere? Et tacuit hoc dicto.

CAPUT IV.

Probatur excellens fortitudo regis, mulieris, & veritatis, ſed data veritati palma, Darius ad petitionem Zorobabel reddit ſacra vaſa, ſcribens ut Judæis detur libertas, & impenſa ad extructionem Jeruſalem.

1 * ET inchoavit ſequens dicere, qui dixit de forti-
2 tudine regis. * O viri, num præcellunt homi-
nes, qui terram & mare obtinent, & omnia quæ in
3 eis ſunt? * Rex autem ſuper omnia præcellit, & do-
minatur eorum: & omne quodcumque dixerit illis,
4 faciunt. * Et ſi miſerit illos ad bellatores, vadunt,
5 & demoliuntur montes, & muros, & turres. * Ju-
gulantur, & jugulant, & regis verba non prætere-
unt. Nam ſi vicerint, afferunt regi omnia quæcumque
6 prædati fuerint. * Similiter & alii omnes, & quot-
quot non militant, nec pugnant, ſed colunt terram:
rurſùm cùm fuerint metentes, afferunt tributa re-
7 gi: * & ipſe unus ſolus ſi dixerit, Occidite, occidunt:
8 dixerit, Remittite, remittunt: * dixerit, Percutite,
percutiunt: dixerit, Exterminate, exterminant: di-
9 xerit, Ædificate, ædificant: * dixerit, Excidite, ex-
10 cidunt: dixerit, Plantate, plantant: * & omnis plebs,
& virtutes eum obaudiunt, & ſuper hoc ipſe recum-
11 bit, & bibit, & dormit. * Hi autem cuſtodiunt in
circuitu eum, & non poſſunt ire ſinguli, & facere
12 opera ſua, ſed in dicto obaudientes ſunt ei. * Viri,
quomodo non præcellit rex qui ſic diffamatur? Et ta-
13 cuit. * Tertius qui dixerat de mulieribus & veritate,
14 hic eſt Zorobabel, cœpit loqui. * Viri, non magnus
rex, & multi homines, nec vinum præcellit. Quis
15 eſt ergo qui dominatur eorum? * Nonne mulieres ge-
nuerunt regem, & omnem populum, qui dominatur
16 mari & terræ: * & ex illis nati ſunt. & ipſæ educa-
verunt eos qui plantaverunt vineas ex quibus vinum
17 fit? * Et ipſæ faciunt ſtolas omnium hominum, & ip-
ſæ faciunt gloriam hominibus, & non poſſunt homi-
18 nes ſeparari à mulieribus. * Si congregaverint au-
rum & argentum, & omnem rem ſpecioſam, &
viderint mulierem unam bono habitu & bona ſpe-
19 cie, * omnia hæc relinquentes in eam intendunt, &
aperto ore conſpiciunt, & eam alliciunt magis
quàm aurum & argentum, & omnem rem pretioſam.
20 * Homo patrem ſuum relinquit qui enutrivit illum, &
21 ſuam regionem, & ad mulierem ſe conjungit. * Et
cum muliere remittit animam: & neque patrem memi-
22 nit, neque matrem, neque regionem. * Et hinc opor-
tet vos ſcire: quoniam mulieres dominantur veſtri.
23 Nonne doletis? * Et accipit homo gladium ſuum, &
vadit in viam facere furta, & homicidia, & mare na-
24 vigare & flumina, * & leonem videt, & in tenebris
ingreditur: & cùm furtum fecerit, & fraudes, & ra-
25 pinas amabili ſuæ affert. * Et iterum, diligit homo
26 uxorem ſuam magis quàm patrem aut matrem. * Et
multi dementes facti ſunt propter uxores ſuas: & ſer-
27 vi facti ſunt propter illas: * & multi perierunt &
28 jugulati ſunt, & peccaverunt propter mulieres. * Et
nunc credite mihi, quia magnus eſt rex in poteſtate
ſua: quoniam omnes regiones verentur tangere eum.
29 * Videbam tamen Apemen filiam Bezacis, mirifici
concubinam regis, ſedentem juxta regem ad dexte-
30 ram, * & auferentem diadema de capite ejus, & im-
ponentem ſibi, & palmis cædebat regem de ſiniſtra
31 manu. * Et ſuper hæc aperto ore intuebatur eam: &
ſi arriſerit ei, ridet: nam ſi indignata ei fuerit, blan-
32 ditur, donec reconcilietur in gratiam. * O viri, cur
non ſunt fortiores mulieres? Magna eſt terra, & ex-
33 celſum eſt cœlum: quis iſta agit? * Et tunc rex, &
purpurati intuebantur in alterutrum. Et inchoavit
34 loqui de veritate. * O viri, nonne fortes ſunt mulie-
res? Magna eſt terra, & excelſum eſt cœlum: & ve-
lox curſus ſolis convertit in gyro cœlum in locum
35 ſuum in una die. * Nonne magnificus eſt qui hæc
facit, & veritas magna, & fortior præ omnibus?
36 * Omnis terra veritatem invocat, cœlum etiam ipſam
benedicit, & omnia opera moventur, & tremunt eam,
37 & non eſt cum ea quicquam iniquum. * Vinum ini-
quum, iniquus rex, iniquæ mulieres, iniqui omnes
filii hominum, & iniqua illorum omnia opera, & non
38 eſt in ipſis veritas. & in ſua iniquitate peribunt: * &
veritas manet, & invaleſcit in æternum, & vivit, &
obtinet in ſæcula ſæculorum. * Nec eſt apud eam ac- 39
cipere perſonas, neque differentias: ſed quæ juſta
ſunt facit omnibus injuſtis ac malignis, & omnes be-
nignantur in operibus ejus. * Et non eſt in judicio 40
ejus iniquum, ſed fortitudo, & regnum, & poteſtas,
& Majeſtas omnium ævorum. Benedictus Deus veri-
tatis. * Et deſiit loquendo. Et omnes populi clama- 41
verunt, & dixerunt, Magna eſt veritas, & prævalet.
* Tunc rex ait illi: Pete, ſi quid vis amplius, quàm 42
quæ ſcripta ſunt, & dabo tibi, ſecundùm quod in-
ventus es ſapientior proximis, & proximus mihi ſe-
debis, & cognatus meus vocaberis. * Tunc ait regi: 43
Memor eſto voti tui, quod voviſti, ædificare Jeru-
ſalem, in die qua regnum accepiſti: * omnia vaſa 44
quæ accepta ſunt ex Jeruſalem, remittere, quæ ſe-
paravit Cyrus, quando mactavit Babyloniam, & vo-
luit remittere ea ibi. * Et tu voviſti ædificare tem- 45
plum quod incenderunt Idumæi, quando extermina-
ta eſt Judæa à Chaldæis. * Et nunc hoc eſt quod po- 46
ſtulo Domine, & quod peto, hoc eſt majeſtas quod à
te poſtulo, ut facias votum quod voviſti regi cœli ex
ore tuo. * Tunc ſurgens Darius rex, oſculatus eſt 47
illum: & ſcripſit epiſtolas ad omnes diſpenſatores,
& præfectos, & purpuratos, ut deducerent eum, &
eos qui cum illo erant, omnes aſcendentes ædificare
Jeruſalem. * Et omnibus præfectis, qui erant in Sy- 48
ria, & Phœnice, & Libano, ſcripſit epiſtolas, ut
traherent ligna cedrina à Libano in Jeruſalem, ut
ædificarent cum eis civitatem. * Et ſcripſit omnibus 49
Judæis qui aſcendebant à regno in Judæam pro liber-
tate, omnem potentem, & magiſtratum, & præfe-
ctum non ſupervenire ad januas ipſorum, * & omnem 50
regionem quam obtinuerant immunem eſſe eis, &
Idumæi relinquant caſtella quæ obtinent Judæorum,
* & in ſtructuram templi dare per ſingulos annos ta- 51
lenta viginti, uſque dum perædificaretur: * & ſuper 52
ſacrarium holocautomata uſtulare quotidie, ſicut ha-
bent præceptum: alia talenta decem offerre per ſin-
gulos annos, * & omnibus qui procedunt à Babylo- 53
nia condere civitatem: ut eſſet libertas tam ipſis quàm
filiis eorum, & omnibus ſacerdotibus qui præcedunt:
* Scripſit autem & quantitatem, & ſacram ſtolam 54
juſſit dari, in qua deſervirent; * & Levitis ſcripſit 55
dare præcepta, uſque in diem qua conſummabitur do-
mus, & Jeruſalem extruetur: * & omnibus cuſto- 56
dientibus civitatem ſcripſit dari eis ſortes & ſtipendia.
* Et dimiſit omnia vaſa quæcumque ſeparaverat Cy- 57
rus à Babylonia, & omnia quæcumque dixit Cyrus,
& ipſe præcepit fieri, & mitti Jeruſalem. * Et cùm 58
proceſſiſſet ille adoleſcens, elevans faciem in Jeru-
ſalem, benedixit regem cœli, * & dixit, Abs te eſt 59
victoria, & abs te eſt ſapientia & claritas. Et ego
ſervus tuus ſum. * Benedictus es qui dediſti mihi ſa- 60
pientiam, & tibi confitebor Domine Deus patrum no-
ſtrorum. * Et accepit epiſtolas, & profectus eſt in 61
Babyloniam. Et venit, & nunciavit fratribus ſuis
omnibus qui fuerunt in Babylonia; * & benedixe- 62
runt Deum patrum ſuorum, quoniam dedit illis re-
miſſionem, & refrigerium, * ut aſcenderent & ædi- 63
ficarent Jeruſalem, & templum, ubi nominatum eſt
nomen ejus in ipſo, & exultaverunt cum muſicis,
& lætitia diebus ſeptem.

CAPUT V.

Redeuntes à Babylonica captivitate in Jeruſalem & Judæam recenſentur, & reſtituunt Dei cultum; ſed tandem à cœpto opere ad tempus impediuntur.

* POſt hæc autem electi ſunt, ut aſcenderent 1
principes pagorum per domos, & tribus ſuas,
& uxores illorum, & filii & filiæ eorum, & ſervi
& ancillæ ipſorum, & pecora eorum. * Et Darius 2
rex miſit unà cum eis equites mille, donec dedu-
cerent eos in Jeruſalem cum pace, & cum muſicis,
& cum tympanis & tibiis. * Et omnes fratres erant 3
ludentes, & fecit eos aſcendere ſimul cum eis.
* Et hæc ſunt nomina virorum, qui aſcenderunt 4
per pagos ſuos in tribus, & in partem principatus
ipſorum. * Sacerdotes: Filii Phinees, filii Aaron, 5
Jeſus filius Joſedec, Joacim filius Zorobabel filii
Salathiel de domo David, ex progenie Phares,
de tribu Juda, * qui locutus eſt ſub Dario rege 6
Perſarum ſermones mirificos in ſecundo anno re-
gni ipſius menſe Niſan primo. * Sunt autem hi, 7
qui aſcenderunt ex Judæa de captivitate tranſmi-
grationis, quos tranſmigravit Nabuchodonoſor rex
Babylonis in Babylonem, & reverſus eſt in Jeru-
ſalem. * Et requiſivit partem Judææ unuſquiſque 8
in civitatem ſuam, qui venerunt cum Zorobabel,
& Jeſu, Nehemias, Areores, Elimeo, Emmanio,
Mardocheo, Beelſuro, Mecbpſutochor, Olioro,
Emonia unus de principibus eorum. * Et nume- 9
rus à gentilibus eorum, ex præpoſitis eorum, fi-
lii Phares, duo millia centum ſeptuaginta duo:
* filii Ares, tria millia centum quinquaginta ſep- 10
tem: * filii Phoromo centum quadraginta duo: in 11
filiis Jeſu & Joabes, mille trecenti duo: * filii 12
Demu, duo millia quadringenti ſeptuaginta: filii

Choraba, ducentiquinque: filii Banica, centum ſean-
13 gintaocto: * filii Bebech, quadringentitres: filii
14 Archad, quadringenti vigintiſeptem: * filii Chnm,
trigintaſeptem: filii Zoroar, duo millia ſexaginta-
ſeptem: filii Adin, quadringenti ſexaginta nnus:
15 * filii Aderectis, centum octo: filii Ciaſo & Zelas,
centum ſeptem: filii Azoroc, quadringenti trigin-
16 tanovem: * filii Jedarbonn, centum trigintaduo:
filii Ananiæ, centum triginta: filii Aſoni, nona-
17 ginta: * filii Marſur, quadringenti viginitiduo:
filii Zabarus, nonagintaquinqun: filii Sepoiemon,
18 centum vigintitres: * filii Nepopas, quinquagin-
taquinque: filii Nechmatus, centum quinquan-
gintaocto: filii Cebethamus, centum triginta-
19 duo: * Filii Crearpatros, qui Enocadies, & Mo-
diæ, quadringenti vigintitres: qui en Gramas &
20 & Gabea, centum viginti unus: * qui en Beſſe-
lon, & Ceagge, ſexagintaquinque: qui ex Baſta-
21 ro, centum vigintiduo. * Qui ea Bechenobes,
quinquagintaquinque: filii Lipus, centum quin-
quagintaquinque: filii Labonai, trecenti quinqua-
22 ginta ſeptem: * filii Sichem, trecenti ſeptuagin-
ta: filii Suadon, & Cliomus, trecenti ſeptuagin-
23 taocto: * filii Ericus, duo millia centum quadra-
gintaquinqun: filii Anaas, trecenti ſeptuaginta.
24 Sacerdotes: * Filii Jeddus, filii Eucher, filii Hila-
ſib, trecenti ſeptuagintaduo: filii Emerus, ducen-
25 ti quinquagintaduo: filii Phaſnrii, trecenti quin-
quaogintaſeptem: filii Carec, ducenti vigintiſep-
26 tem. * Levitæ: Filii Jeſu in Cadnhel, & Bamis,
& Serebias, & Edias, ſeptuagintaquatuor, omnis
numerus à duodecimo anno, triginta millia qua-
27 dringenti ſexagintaduo, * filii, & filiæ, & uxo-
res, omnis computatio, quadraginta millia du-
28 centi quadragintaduo. Filii ſacerdotum, qui pſal-
lebant in templo: filii Aſaph, centum viginti-
29 octo: * Oſtiarii verò filii Eſmenni, filii Aſer, filii
Amon, filii Accuba, Topn filii Tobi, omnes cen-
30 tum trigintanovem. * Sacerdotes ſervientes in
templo: filii Sel, filii Gaſphn, filii Tobloch,
filii Cariæ, filii Su, filii Hellu, filii Labann, filii
Armachn, filii Accub, filii Utha, filii Cetha, filii
Aggab, filii Obai, filii Annai, filii Cannn, filii
31 Geddu, * filii An, filii Radin, filii Deſanon, filii
Nachoba, filii Caſeba, filii Gaze, filii Ozui, filii
Sinone, filii Attre, filii Haſten, filii Aſiann, filii
Manel, filii Nauſiſim, filii Accuſu, filii Agiſta,
32 filii Azui, filii Favon, filii Phaſalon, * filii Meed-
dn, filii Phuſa, filii Caree, filii Bareus, filii Sar-
ree, filii Coeſi, filii Naſnh, filii Agiſti, filii Pe-
33 don, * Saimoo filii ejus, filii Aſnphot, filii Pha-
ſida, filii Celi, filii Dedon, filii Gaddahel, filii
34 Sephegi, * filii Aggia, filii Sachateth, filii Saba-
then, filii Caroneth, filii Malſib, filii Amu, filii
Saſus, filii Addus, filii Suba, filii Eura, filii Ra-
35 hotis, filii Phaſphas, filii Maimon. * Omnes ſacro
ſervientes, & pueri Salomonis, quadringenti octo-
36 gintadun. * Hi ſunt filii qui aſcenderunt à Thel-
mela, Telharſa: principes eorum, Carmellnm, &
37 Careth: * & non potuiunt edicere civitates ſuas,
& progenies ſuas, quemadmodum ſint ea Iſrael.
38 Filii Dalati, filii Tubal, filii Nechodaicl, * ea Sa-
cerdotibus, qui fungebantur ſacerdotio: & non
ſunt inventi filii Obia, filii Achiſos, filii Addin,
39 qui accepit uxorem en filiabus Phargeleu: * &
vocati ſunt nomine ejus, & horum quæſita eſt ge-
neris ſcriptura in prædatum, & non eſt inventa,
40 & prohibiti ſunt ſacerdotio fungi. * Et dixit illis
Nehemias & Aſtharas, Ne participentur ſancta,
donec exurgat Pontifex doctus io oſtenſionem &
41 veritatem. * Omnis autem Iſrael erat exceptis ſer-
vis & ancillis, quadraginta duo millia trecenti
42 quadraginta. * Servi horum & ancillæ, ſeptem
millia trecenti trigintaſeptem. Cantores & canta-
43 trices, ducenti ſexagintaquinque. * Cameli, qua-
dringenti trigintaquinque. Equi ſeptem millia tri-
gintaſex. Muli, duceata millia quadragintaquin-
que. Subjugalia, quinque millia vigintiquinque.
44 * Et de præpoſitis ipſis per pagos, dum venirent
in templum Dei, quod erat io Jeruſalem, vove-
runt ſuſcitare templum in loco ſuo, ſecundum
45 ſuam virtutem: * Et dare in templum theſaurum
operum ſacrum auri mnas duodecim millia, &
mnas argenti quinque millia, & ſtolas ſacerdotales
46 centum. * Et habitaverunt Sacerdotes & Levitæ,
& qui erant de plebe, in Jeruſalem & in regio-
ne, & ſacri cantores, & oſtiarii, & omnis Iſrael
47 in regionibus ſuis. * Inſtante autem ſeptimo men-
ſe, cùmque eſſent filii Iſrael unuſquiſque in ſuis
rebus, convenerunt unanimes in atrium, quod erat
48 ante januam Orientalem. * Et ſtantes Jeſus filius
Joſedec, & fratres ejus Sacerdotes, & Zorobabel
filius Salathiel, & hujus fratres, paraverunt altu-
49 re, * ut offerrent ſuper illud holocautomata, ſe-
cundùm quæ in libro Moyſi hominis Dei ſcripta
50 ſunt. * Et convenerunt ibi ea aliis nationibus ter-
ræ, & erexerunt ſacrarium in loco ſuo omnes gen-
tes terræ, & offerebant hoſtias, & holocautoma-
51 ta Domino matutina. * Et egerunt ſcenopegiam,
& diem ſolemnem, ſicut præceptum eſt in lege:
52 & ſacrificia quotidie, ſicut oportebat: * & poſt
hæc oblationes inſtitutas, & hoſtias ſabbatorum,
& neomeniarum, & dierum ſolemnium omnium
ſanctificatorum. * Et quotquot vovebant Domino 53
à neomenia ſeptimi menſis, cœperunt hoſtias of-
ferre Deo. & templum Domini nondum erat ædi-
ficatum. * Et dederunt pecuniam lapidariis & fa- 54
bris, & potum & pabula cum gaudio. * Et dede- 55
runt carra Sidoniis & Tyriis, ut tranſveherent il-
lis de Libano trabes cedrinas, & facerent rates in
Joppe portu, ſecundùm decretum quod ſcriptum
erat eis à Cyro rege Perſarum. * Et in ſecundo 56
anno venientes in templum Dei in Jeruſalem,
menſe ſecundo inchoavit Zorobabel filius Salathi-
el, & Jeſue filius Joſedec, & fratres ipſorum, &
ſacerdotes, & Levitæ, & omnes qui venerunt de
captivitate in Jeruſalem: & fundaverunt tem- 57
plum Dei, novilunio ſecundi menſis ſecundi anni
cum veniſſent Judæam & Jeruſalem. * Et ſta- 58
tuerunt Levitas à viginti annis, ſuper opera Do-
mini: & ſtetit Jeſus & filius ejus, & fratres om-
nes Levitæ conſpirantes, & executores legis, fa-
cientes opera in domo Domini. * Et ſteterunt ſa- 59
cerdotes habentes ſtolas cum tubis: & Levitæ fi-
lii Aſaph habentes cymbala, * collaudantes Do- 60
minum, & benedicentes ſecundùm David regem
Iſrael. Et cantabant canticum Domino, quo- 61
niam dulcedo ejus, & honor in ſæcula ſuper om-
nem Iſrael *. Et omnis populus tuba cecinerunt, 62
& proclamaverunt voce magna; collaudantes Do-
minum in ſuſcitatione domus Domini. * Et vene- 63
runt ea ſacerdotibus & Levitis; & præſidentibus
ſecundùm pagos ſenioribus, qui viderant priſti-
nam domum: * & ad hujus ædificationem cum 64
clamore & planctu magno, & multi cum tubis &
gaudio magno: * in tantùm ut populus non au- 65
diret tubas propter planctum populi. Turba enim
erat tubis canens magnificè, ita ut longè audire-
tur. * Et audierunt inimici Tribus Judæ, & Ben- 66
jamin, & venerunt ſcire quæ eſſet vox tubarum.
* Et cognoverunt quoniam qui erant ex captivi- 67
tate, ædificant templum Domino Deo Iſrael. * Et 68
accedentes ad Zorobabel & Jeſum, præpoſitos pa-
gorum, dixerunt eis: Ædificabimus unà vobiſ-
cum: * Similiter enim audivimus Dominum ve- 69
ſtrum, & ipſi pariter incedimus à diebus Aſbaza-
reth regis Aſſyriorum, qui tranſmigravit nos huc,
* Et dixit illis Zorobabel, & Jeſus, & principes 70
pagorum Iſrael, * Non eſt nobis & vobis ædifica- 71
re domum Dei noſtri: nos enim ſoli ædificabimus
Domino Iſrael ſecundùm ea quæ præcepit nobis
Cyrus rex Perſarum. * Gentes autem terræ incum- 72
bentes his qui ſunt in Judæa, & levantes opus æ-
dificationis & inſidias, & populos adducentes
prohibebant eos ædificare, * & aggreſſuras exer- 73
centes impedierunt, ne conſummaretur ædificium
omni tempore vitæ Cyri regis, & protraxerunt
ſtructuram per biennium uſque ad Darii regnum.

CAPUT VI.

Judæi, annuente Dario, templum Dei extruunt in Jeruſalem.

* IN ſecundo autem anno regni Darii propheta- 1
vit Aggæus, & Zacharias filius Addin pro-
pheta apud Judæam & Jeruſalem in nomine Dei
Iſrael ſuper eos. * Tunc ſtans Zorobabel filius Sa- 2
lathiel, & Jeſus filius Joſedec, inchoaverunt ædi-
ficare domum Domini, quæ eſt in Jeruſalem: * cùm 3
adeſſent eis prophetæ Domini, & adjuvarent eos.
Io ipſo tempore venit ad illos Siſennes ſubregulus
Syriæ, & Phœnicis, & Satrabuzanes, & ſodales
ejus, * & dixerunt eis: Quo præcipiente vobis do- 4
mum hanc ædificatis, & tectum iſtud, & alia om-
nia perficitis? & qui ſunt ſtructores qui hæc ædi-
ficant? * Et habuerunt gratiam viſitatione facta ſu- 5
per eos, qui erant ea captivitate à Domino ſenio-
res Judæorum. * Et non ſunt impediti ædificare, 6
donec ſignificaretur Dario de omnibus illis, & re-
ſponſum acciperetur. * Exemplum epiſtolæ, quam 7
miſerunt Dario. SISENNES ſubregulus Syriæ &
Phœnicis, & Satrabuzanes & ſodales ejus in Sy-
ria & Phœnica præſides regi Dario ſalutem. * Om- 8
nia nota ſint Domino regi, quòd cùm veniſſemus
in regionem Judææ, & introiſſemus in Jeruſalem,
invenimus ædificantes Domum Dei magnam: * & 9
templum ea lapidibus politis, & magnis & pre-
tioſis materiis in parietibus, * & opera illa in- 10
ſtanter fieri, & ſuffragare, & proſperare in mani-
bus eorum, & in omni gloria, quàm diligentiſſimè
perfici. * Tunc interrogavimus ſeniores, dicentes, 11
Quo permittente vobis ædificatis domum iſtam, &
opera hæc fundatis? * ideò autem interrogavimus 12
eos, ut notum faceremus tibi homines & præpoſi-
tos, & nominum ſcripturam præpoſitorum poſtu-
lavimus illos, * At illi reſponderunt nobis, di- 13
centes, Nos ſumus ſervi Domini, qui fecit cœlum
& terram. * & ædificabatur hæc domus ante annos 14
iſtos multos à rege Iſrael magno & fortiſſimo, &
conſummata eſt. * Et quoniam patres noſtri exa- 15
cerbantes erant & peccaverunt in Deum Iſrael,

tradi-

tradidit eos in manus Nabuchodonoſor regis Ba-
16 bylonis, regis Chaldæorum, * & domum iſtam de-
molientes incenderunt, & populum captivum du-
17 xerunt in Babylonem. * In primo anno, regnan-
te Cyro rege Babyloniæ, ſcripſit Cyrus rex do-
18 mum hanc ædificare, * & illa ſacra vaſa aurea &
argentea quæ extulerat Nabuchodonoſor de domo
quæ eſt in Jeruſalem, & conſecraverat ea in ſuo
templo, rurſùs protulit ea Cyrus rex de templo
quod erat in Babylonia, & tradita ſunt Zoroba-
19 bel, & Salmanaſaro ſubregulo: * Et præceptum
eſt eis ut offerrent hæc vaſa, & reponerent in tem-
plo quod erat in Jeruſalem, & ipſum templum
20 Dei ædificare in loco ſuo. * Tunc Salmanaſaru
ſubjecit fundamenta domus Domini, quæ eſt in Je-
ruſalem: & exindè uſque nunc ædificatur, & non
21 accepit conſummationem. * Nunc ergo ſi judice-
tur à te, o rex, Perquiratur in regalibus bibliothe-
22 cis Cyri regis, quæ ſunt in Babylonia. * Et ſi in-
ventum fuerit conſilio Cyri regis cœptam eſſe ſtru-
cturam domus Domini, quæ eſt in Jeruſalem, &
judicatur à Domino rege noſtro, ſcribat de his
23 nobis. * Tunc Darius rex præcepit inquiri in Bi-
bliothecis: & inventus eſt in Ecbatanis oppido,
quod eſt in media regione locus unus, in quo ſcri-
24 pta erant iſta: * Anno primo regnante Cyro, rex
Cyrus præcepit domum Domini quæ eſt in Jeru-
ſalem, ædificare, ubi incendebant igni aſſiduo,
25 * cujus altitudo ſit cubitorum decem, & latitudo
cubitorum ſexaginta, quadratam lapidibus politis
tribus, & meniano ligneo ejuſdem regionis, &
meniano uno novo, & impendia dari de domo Cy-
26 ri regis: * & ſacra vaſa domus Domini tam aurea
quàm argentea, quæ extulit Nabuchodonoſor in
domum Domini, quæ eſt in Jeruſalem, ubi erant
27 poſita, ut ponantur illic; * & præcepit curam a-
gere Siſennem ſubregulum Syriæ, & Phœnicis, &
Satrabuzanem, & ſodales ejus, & qui ordinati e-
rant in Syria & Phœnice præſides, ut abſtinerent
28 ſe ab eodem loco. * Et ego quoque præcepi in to-
tum ædificare; & proſpexi, ut adjuvent eos qui
ſunt ex captivitate Judæorum, donec conſumme-
29 tur templum ædis Domini: * & à vexatione tri-
butorum Cœleſyriæ & Phœnicis, diligenter quan-
titatem dari his hominibus ad ſacrificium Domi-
ni, Zorobabel præfecto, ad tauros, & arietes, &
30 agnos * ſimiliter autem & frumentum, & ſal, &
vinum, & oleum inſtanter per ſingulos annos,
prout ſacerdotes, qui ſunt in Jeruſalem, dictave-
31 runt conſumi quotidie ſine ulla dilatione, * ut
offerantur libationes ſummo Deo pro rege & pue-
32 ris ejus, & orent pro ipſorum vita: * & denun-
tietur, ut quicumque tranſgreſſi fuerint aliquid ex
his quæ ſcripta ſunt, aut ſpreverint, accipiatur
lignum de ſuis propriis, & ſuſpendantur, & bo-
33 na ipſorum regi aſcribantur. * Propterea & Do-
minus, cujus nomen invocatum eſt ibi, extermi-
net omnem regem & gentem, qui manum ſuam
extenderit prohibere, aut malè tractare domum
34 Domini illam quæ eſt in Jeruſalem. * Ego Da-
rius rex decrevi quàm diligentiſſimè ſecundùm hæc
fieri.

CAPUT VII.

Domus Dei extructa dedicatur & conſecratur, in eaque feſtum Azymorum celebratur.

1 * TUnc Siſennes ſubregulus Cœleſyriæ, & Phœ-
nicis, & Satrabuzanes, & ſodales obſecuti
2 his, quæ à Dario rege erant decreta, * inſiſtebant
ſacroſanctis operibus diligentiſſimè, cooperantes
3 cum ſenioribus Judæorum principibus Syriæ. * Et
proſperata ſunt ſacroſancta opera prophetantibus
4 Aggæo & Zacharia prophetis. * Et conſummave-
runt omnia per præceptum Domini Dei Iſrael, &
ex conſilio Cyri, & Darii, & Artaxerxis regis Per-
5 ſarum, * Et conſummata eſt domus noſtra uſque
ad tertiam & vigeſimam diem menſis Adar, ſexto
6 anno Darii regis. * Et fecerunt filii Iſrael & ſa-
cerdotes & Levitæ, & ceteri qui erant ex capti-
vitate, qui appoſiti ſunt ſecundùm ea quæ ſcripta
7 ſunt in libro Moyſi. * Et obtulerunt in dedicatio-
nem templi Domini, tauros centum, arietes du-
8 centos, agnos quadringentos, * & hædos pro pec-
catis univerſi Iſrael, duodecim ſecundùm nume-
9 rum tribuum Iſrael. * Et ſteterunt ſacerdotes &
Levitæ amicti ſtolis per tribus ſuper omnia opera
Domini Dei Iſrael ſecundùm librum Moyſi, & o-
10 ſtiarii per ſingulas januas. * Et egerunt filii Iſrael
cum his qui erant ex captivitate, illud Phaſe quar-
tadecima luna menſis primi, quando ſanctificati
11 ſunt ſacerdotes & Levitæ. * Omnes filii captivita-
tis non ſunt ſimul ſanctificati, quia Levitæ omnes
12 ſimul ſanctificati ſunt. * Et immolaverunt Phaſe
univerſi filii captivitatis, & fratribus ſuis ſacerdo-
13 tibus, & ſibimetipſis. * Et manducaverunt filii Iſ-
rael, qui erant ex captivitate, omnes qui reman-
ſerant ab omnibus execrationibus gentium terræ
14 quærentes Dominum, * & celebraverunt diem fe-
ſtum azymorum ſeptem diebus epulantes in conſpe-
ctu Domini, * quoniam convertit conſilium regis 15
Aſſyriorum in eos, confortare manus eorum ad o-
pera Domini Dei Iſrael.

CAPUT VIII.

Aſcendenti Eſdra à Babylonia Joroſolymam traduntur Artaxerxis litteræ, quæ beneficia Judæis præſtita continent: recenſentur qui ſimul aſcenderunt; & auro ac argento ſacerdotibus commiſſo, Eſdras, facta oratione, commonet populum ad pœnitentiam, quòd ab alienigenis ſe non ſeparaſſent.

* ET poſt hunc, regnante Artaxerxe Perſarum 1
rege, acceſſit Eſdras filius Azariæ, filii Hel-
ciæ, filii Salomi, * filii Sadoc, filii Achitob, fi- 2
lii Ameri, filii Azahel, filii Bocci, filii Abiſue,
filii Phinees, filii Eleazari, filii Aaron primi ſa-
cerdotis: * hic Eſdras aſcendit de Babylonia, cùm 3
eſſet ſcriba & ingenioſus in lege Moyſi, quæ data
eſt à Domino Deo Iſrael docere & facere. * Et 4
dedit ei rex gloriam, quòd inveniſſet gratiam in
omni dignitate & deſiderio in conſpectu ejus.
* Et aſcenderunt ſimul cum ipſo ex filiis Iſrael, & 5
ſacerdotibus, & Levitis, & ſacris cantoribus tem-
pli, & oſtiariis, & ſervis templi, in Jeruſalem.
* Anno ſeptimo regnante Artaxerxe, in quinto 6
menſe, hic annus ſeptimus eſt regni, exeuntes de
Babylonia novilunio quinti menſis, * venerunt 7
Joroſolymam juxta præceptum illius, ſecundùm
proſperitatem itineris à Domino ipſorum datam
eis. * In his enim Eſdras magnam diſciplinam ob- 8
tinebat, ne prætermitteret quidquam eorum, quæ
eſſent ex lege Domini & præceptis, & docendo
univerſum Iſrael omnem juſtitiam & judicium.
* Accedentes autem, qui ſcribebant ſcripta Arta- 9
xerxis regis, tradiderunt ſcriptum quod obvenerat
ab Artaxerxe rege ad Eſdram ſacerdotem, & le-
ctorem legis Domini, cujus exemplum ſubjectum
eſt. * Rex Artaxerxes Eſdræ ſacerdoti, & lectori 10
legis Domini ſalutem. * Humanior ego judicans 11
in beneficiis, præcepi eis qui deſiderant ex gente
Judæorum, ſua ſponte, & ex ſacerdotibus & Le-
vitis, qui ſunt in regno meo, comitari tecum in
Jeruſalem. * Si qui ergò cupiunt ire tecum, con- 12
veniant, & proficiſcantur, ſicut placuit mihi & ſe-
ptem amicis meis conſiliariis, * ut viſitent ea quæ 13
aguntur ſecundùm Judæam, & Jeruſalem, obſer-
vantes ſicut habes in lege Domini, * & ferant 14
munera Domino Deo Iſrael, quæ vovi ego & a-
mici Jeruſalem, & omne aurum & argentum,
quod inventum fuerit in regione Babyloniæ Do-
mino in Jeruſalem cum illo, * quod eſt donatum 15
pro ipſa gente in templum Domini eorum quod eſt
in Jeruſalem: ut colligatur hoc aurum & argen-
tum ad tauros, & arietes, & agnos, & hædos,
& quæ his ſunt congruentia, * ut offerant hoſtias 16
Domino ſuper altare Domini ipſorum quod eſt in
Jeruſalem. * Et omnia quæcumque volueris cum 17
fratribus tuis facere auro & argento, perfice pro
voluntate tua ſecundùm præceptum Domini Dei
tui: * & ſacroſancta vaſa, quæ data ſunt tibi ad 18
opera domus Domini Dei tui, quæ eſt in Jeruſa-
lem: * & cetera quæcumque tibi ſubvenerint ad 19
opera templi Dei tui, dabis de regali gazophyla-
cio: * cùm volueris cum fratribus tuis facere au- 20
ro & argento, perfice ſecundùm voluntatem Do-
mini. * Et ego quidem rex Artaxerxes præcepi cu- 21
ſtodibus theſaurorum Syriæ & Phœnicis, ut quæ-
cumque ſcripſerit Eſdras ſacerdos, & lector legis
Domini, diligenter detur ei uſque ad argenti ta-
lenta centum, ſimiliter & auri: * & uſque ad 22
frumenti modios centum, & vini amphoras cen-
tum, & alia quæcumque abundant ſine taxatione.
* Omnia ſecundùm legem Dei fiant Deo altiſſimo, 23
ne forte exurgat ira in regno regis, & filii, & fi-
liorum ejus. * Vobis autem dicitur, ut omnibus 24
ſacerdotibus & Levitis, & ſacris cantoribus, &
ſervis templi, & ſcribis templi hujus, * nullum 25
tributum, neque ulla alia indictio irrogetur, nec
habeat quiſquam poteſtatem objicere eis quidquam.
* Tu autem Eſdra, ſecundùm ſapientiam Dei con- 26
ſtitue judices & arbitros in tota Syria, & Phœni-
ce: & omnes qui legem Dei tui non noverunt,
doce: * ut quotquot tranſgreſſi fuerint legem, 27
diligenter plectantur ſive morte, ſive cruciatu,
ſive etiam pecuniæ mulctatione vel abductione.
* Et dixit Eſdras ſcriba: Benedictus Deus patrum 28
noſtrorum, qui dedit hanc voluntatem in cor re-
gis, clarificare domum ſuam, quæ eſt in Jeruſa-
lem, * & me honorificavit in conſpectu regis, & 29
conſiliatorum, & amicorum, & purpuratorum e-
jus. * Et ego conſtans animo factus ſum ſecun- 30
dùm opitulationem Domini Dei mei, & congrega-
vi ex Iſrael viros, ut ſimul aſcenderent mecum.
* Et hi ſunt præpoſiti ſecundùm ſuas patrias, & 31
principatus portionales eorum qui mecum aſcen-
derunt de Babylonia in regno Artaxerxis. * Et ex 32
filiis Phares, Gerſomus: ex filiis Siemarith, Ame-
nus: filiorum David, Accbus filius Seccilæ: * ex 33

filiis Phares, Zacharias, & cum eo reverſi ſunt
34 viri eorum quinquaginta: * ex filiis ductoris Moa-
billonis Zaræl, & cum ipſo viri ducenti quinqua-
35 ginta: * ex filiis Zachues, Jechoniat Zechoeli, &
36 cum ipſo viri docenti quinquaginta: * ex filiis Sa
la, Maaſias Gotholiæ, & cum ipſo viri ſeptuagin-
37 ta: * ex filiis Saphatiæ, Zarias Michell, & cum ip-
38 ſo viri octoginta: * ex filiis Job, Abdias Jeheli,
39 & cum ipſo viri docenti duodecim: * ex filiis Ba-
niæ, Salimoth, filios Joſaphiæ, & cum ipſo viri
40 centum ſexaginta: * ex filiis Beer, Zacharias Be-
41 bei, & cum ipſo viri ducenti octo: * ex filiis E-
zead, Joannes Eccetan, & cum ipſo viri centum
42 decem: * ex filiis Adonicam ipſis poſtremis, &
hæc ſunt nomina eorum, Eliphalam filius Gebel,
43 & Semejas, & cum ipſo viri ſeptuaginta. * Et
congregavi eos ad fluvium qui dicitur Thia, &
metati fuimus illic triduo, & recognovi eos.
44 * Et ex filiis ſacerdotum & Levitarum non inveni
45 illic. * Et miſi ad Eleazarum, & Eccelon, & Mal-
man, & Malobar, & Enaathan, & Samea, & Jo-
ribum, Nathan, Enuagam, Zacharism, & Moſola-
46 mum ipſos ductores & peritos: * & dixi eis ut ve-
nirent ad Loddeum, qui erat apud locum gazo-
47 phylacii. * Et mandavi eis ut dicerent Loddeo, &
fratribus ejus, & illis qui erant in gazophylacio,
ut mitterent nobis eos qui ſacerdotio fungerentur
48 in domo Domini Dei noſtri. * & adduxerunt no-
bis ſecundùm manum validam Domini Dei noſtri
viros peritos: ex filiis Moholi, filii Levi, filii Iſ-
rael, Sebebiam, & filios & fratres, qui erant de-
49 cem & octo: * Aſbiam, & Amin ex filiis filiorum
50 Chananæi, & filii eorum viri viginti. * Et ex his
qui templo ſerviebant, quos dedit David, & ipſi
principes ad operationem Levitis templo ſervien-
tium ducenti viginti. Omnia nomina ſignificata
51 ſunt in ſcripturis. * Et vovi illic jejunium juveni-
bus in conſpectu Dei, ut quærerem ab eo bonum
iter nobis, & qui nobiſcum erant, & filiis, & pe-
52 coribus propter inſidias. * Erubui enim petere à
rege pedites & equites in comitatu, tutelæ gratia,
53 contra adverſarios noſtros. * Diximus enim regi,
quoniam virtus Domini erit cum eis qui inquirunt
54 eum in omni affectu. * Et iterum deprecati ſumus
Dominum Deum noſtrum ſecundùm hæc; quem &
propitium habuimus, & compotes facti ſumus Deo
55 noſtro. * Et ſeparavi ex plebis præpoſitis, & ſa-
cerdotibus templi, viros duodecim, & Sedebiam,
& Aſaonam, & cum eis ex fratribus eorum viros
56 decem: * Et appendi eis aurum & argentum &
vaſa ſacerdotalia domus Dei noſtri, quæ donave-
rat rex, & conſiliarii ejus, & principes, & om-
57 nis Iſrael. * Et cùm appendiſſem, tradidi argenti
talenta centum quinquaginta, & vaſa argentea ta-
58 lentorum centum, & auri talenta centum, * &
vaſorum aureorum ſeptica viginti, & vaſa ærea
de bono æramento ſplendentia, duodecim, auri
59 ſpeciem redolentia, * & dixi eis: Et vos ſancti eſtis
Domino, & vaſa ſunt ſancta, & aurum, & ar-
gentum votum eſt Domino Deo patrum noſtrorum.
60 * Vigilate & cuſtodite, donec tradatis ex plebis præ-
poſitis, & ſacerdotibus & Levitis, & principibus
civitatum Iſrael in Jeruſalem, in paſtophorio do-
61 mus Dei noſtri. * Et hi qui ſuſceperunt ſacerdo-
tes & Levitæ aurum & argentum & vaſa, intule-
62 runt in Jeruſalem in templum Domini. * Et pro-
movimus à fluvio Thia, die duodecima menſis pri-
63 mi, uſquequò introivimus in Jeruſalem. * Et cùm
factus fuiſſet tertius dies, quarta autem die pon-
deratum aurum, & argentum traditum eſt in do-
mo Domini Dei noſtri, Marimuth filio Fori ſacer-
64 doti: * & cum ipſo erat Eleazar filius Phinees;
& erant cum ipſis Joſadus filius Jeſu, & Medias,
& Banni filius Levitæ ad numerum, & ad pondus
65 univerſa: * Et ſcriptum eſt pondus ipſorum eadem
66 hora. * Qui autem venerunt ex captivitate, obtu-
lerunt ſacrificium Domino Deo Iſrael, tauros duo-
67 decim pro omni Iſrael, arietes octoginta ſex, * a-
gnos ſeptuagintaduos, hircos pro peccato duode-
cim, & pro ſalute vaccas duodecim, omnia in ſa-
68 crificium Domini. * Et legerunt præcepta regis
regalibus diſpenſatoribus, & ſubregulis Cœleſyriæ,
& Phœnicis: & honorificaverunt gentem, & tem-
69 plum Domini. * Et conſummatis his, acceſſerunt
ad me præpoſiti, dicentes: Non ſegregaverunt ge-
nus Iſrael, & principes, & ſacerdotes, & Levitæ,
70 * & alienigenæ gentes & nationes terræ immundi-
tias ſuas à Chananæis, & Hethæis, & Pherezæis,
& Jebuſæis, & Moabitis, & Ægyptiis, & Idu-
71 mæis, * conjuncti enim ſunt filiabus eorum & ip-
ſi, & filii eorum: & miſtum eſt ſemen ſanctum
alienigenis gentibus terræ: & participes erant præ-
poſiti, & magiſtratus iniquitatis ejus ab initio ip-
72 ſius regni. * Et mox ut audivi iſta, conſcidi veſti-
menta & ſacram tunicam: & lacerans capillos ca-
73 pitis, & barbam, ſedi dolens & mœſtus. * Et con-
venerunt quotquot tunc movebantur in verbo Do-
mini Dei Iſrael, ad me lugentem ſuper iniquita-
tem iſtam, & ſedebam triſtis uſque ad ſacrificium
74 veſpertinum. * Et conſurgens à jejunio, conſciſſa
habens veſtimenta & ſacram tunicam, ingenicu-
laos, & extendens manus ad Dominum, * dicebam: 75
Domine confuſus ſum, & reveritus ſum ante faciem
tuam. * Peccata enim noſtra multiplicata ſunt ſu- 76
per capita noſtra, & iniquitates noſtræ exaltatæ
ſunt uſque ad cœlum. * Quoniam à temporibus 77
patrum noſtrorum ſumus in magno peccato uſque
ad diem hunc. * Et propter peccata noſtra, & pa- 78
trum noſtrorum ſumus traditi cum fratribus no-
ſtris, & cum ſacerdotibus noſtris, regibus terræ in
gladium & captivitatem, & deprædationem cum
confuſione uſque in hodiernum diem. * Et nunc 79
quantum eſt hoc quod contigit nobis miſericordia
abs te Domine Deus, & relinque nobis radicem,
& nomen in locum ſanctificationis tuæ, * detege- 80
re luminare noſtrum in domo Domini Dei noſtri,
dare nobis cibum in omni tempore ſervitutis noſtræ.
* Et cùm ſerviremus, non fuimus derelicti à Domi- 81
no Deo noſtro; ſed conſtituit nos in gratia, ponens
nobis reges Perſarum dare cibum. * Et glorifica- 82
re templum Domini Dei noſtri, & ædificare deſer-
ta Sion, dare nobis ſtabilitatem in Judæa, & Jeru-
ſalem. * Et nunc quid dicimus Domine habentes 83
hæc? Tranſgreſſi enim ſumus præcepta tua, quæ de-
diſti in manus puerorum tuorum prophetarum, * di- 84
cens: Quoniam terra, in quam introiſtis poſſidere
hæreditatem ejus, terra polluta eſt coinquinationi-
bus alienigenarum terræ, & immunditiæ illorum re-
pleverunt eam totam immunditia ſua. * Et nunc 85
filias veſtras non conjungetis filiis eorum, & filias
eorum non accipietis filiis veſtris, * & non in- 86
quiretis pacem habere cum illis omni tempore, ut
invaleſcentes manducetis optima terræ, & hæredi-
tatem diſtribuatis filiis veſtris uſque in ævum. * Et 87
quæ contingunt nobis, omnia fiunt propter opera
noſtra maligna, & magna peccata noſtra. * Et de- 88
diſti nobis talem radicem, & rurſùm reverſi ſu-
mus tranſgredi legitima tua, ut commiſceremur
immunditiæ alienigenarum gentium terræ hujus.
* Nonne iraſceris nobis perdere nos, quoadusque 89
non relinquatur radix & nomen noſtrum? * Do- 90
mine Deus Iſrael verax es. Derelicta eſt enim ra-
dix uſque in hodiernum diem. * Ecce, nunc ſu- 91
mus in conſpectu tuo in iniquitatibus noſtris. Non
eſt enim adhuc ſtare ante te in his. * Et cum ado- 92
rando confiteretur Eſdras, flens, humi proſtratus
ante templum, congregati ſunt ante eum ex Jeru-
ſalem turma magna valdè, viri, & mulieres, & ju-
venes, & juvenculæ. Fletus enim erat magnus in
ipſa multitudine. * Et cùm clamaſſet Jechonias 93
Jeheli ex filiis Iſrael, dixit Eſdræ: Nos in Domi-
num peccavimus, quòd collocavimus nobis in ma-
trimonium mulieres alienigenas ex gentibus terræ.
* Et nunc es ſuper omnem Iſrael. In his ergo ſit 94
juſjurandum à Domino, expellere omnes uxores
noſtras quæ ex alienigenis ſunt cum filiis earum.
* Sicut tibi decretum eſt à majoribus ſecundùm le- 95
gem Domini exurgens explica. * Ad te enim ſpe- 96
ctat negotium, & nos tecum ſumus; viriliter fac.
* Et exurgens Eſdras adjuravit principes ſacerdo- 97
tum & Levitas, & omnem Iſrael, facere ſecundum
hæc; & juraverunt.

CAPUT IX.

Jubentur abjicere uxores alienigenas cum filiis, & recenſentur qui ex ſacerdotibus ac Levitis juncti illis erant. Eſdras legit legem Domini coram populo: quibus peractis, jubentur ut ad propria digreſſi, lætum diem agant.

* ET exurgens Eſdras ab ante atrium templi, 1
abiit in paſtophorium Jonathæ filii Naſabi,
* & hoſpitatus illic non guſtavit panem, nec a- 2
quam bibit, ſuper iniquitatem multitudinis: * Et 3
facta eſt prædicatio in omni Judæa, & in Jeruſa-
lem omnibus qui erant ex captivitate in Jeruſalem
congregari, * ut quicumque non occurreret biduo, 4
vel triduo dies, ſecundùm judicium aſſidentium ſe-
niorum, tollerentur facultates ſuæ, & ipſe alienus
judicaretur à multitudine captivitatis. * Et con- 5
gregati ſunt omnes qui erant ex tribu Juda, &
Benjamin in tribus diebus in Jeruſalem. Hic men-
ſis eſt nonus, dies menſis vigeſimus. * Et ſedit om- 6
nis multitudo in area templi trementes, propter
hyemem præſentem. * Et exurgens Eſdras, dixit 7
illis: Vos inique feciſtis collocantes vobis in ma-
trimonium uxores alienigenas, ut adderetis ad
peccata Iſrael. * Et nunc date confeſſionem, & 8
magnificentiam Domino Deo patrum noſtrorum:
* Et perficite voluntatem ipſius, & diſcedite à 9
gentibus terræ, & ab uxoribus alienigenis. * Et 10
clamavit omnis multitudo, & dixerunt voce ma-
gna: Sicut dixiſti, faciemus. * Sed quoniam mul- 11
titudo magna eſt, & tempus hybernum, & non
poſſumus inſubſidiati ſtare: & hoc opus non eſt
nobis unius diei, neque bidui: multum enim in
his peccavimus: * ſtent præpoſiti multitudinis, & 12
omnes qui nobiſcum inhabitant, & quotquot ha-
bent uxores apud ſe alienigenas, * & aſſiſtant ac- 13
cepto tempore ex omni loco presbyteri, & judices

uſque-

uſquequò ſolvant iram Domini negotii hujus .
14 * Jonathas autem filius Ezeli , & Ozias thecam
ſuſceperunt ſecundùm hæc ; & Boſoramus , & Le-
vis , & Sabbathæus ſimul cooperati ſunt cum il-
15 lis . * Et ſteterunt ſecundùm hæc omnia univerſi
16 qui erant ex captivitate . * Et elegit ſibi viros Eſ-
dras ſacerdos , principes magnos de patribus eorum
ſecundùm nomina : & conſederunt novilunio men-
17 ſis decimi examinare negotium iſtud . * Et deter-
minatum eſt de viris qui habebant uxores alienige-
18 nas , uſque ad neomeniam primi menſis : * & in-
venti ſunt ex ſacerdotibus permiſti qui habebant a-
19 lienigenas uxores . * Et filiis Jeſu filii Joſedec , &
fratribus ejus : Maſeas , & Eliozerus , & Joribus ,
20 & Joaneus , * & injecerunt manus ut expellerent u-
xores ſuas : & ad litandum in exorationem , arie-
21 tem pro ignorantia ſua . * Et ex filiis Semmeri ;
22 Maſeas & Eſſes & Jeelech , Azarias . * Et ex filiis
Foſere : Limoſias, Hiſmaenis , & Nathanee , Juſſio ,
23 Reddus , & Thalſas . * Et ex Levitis : Jozabdus ,
& Semeia , & Colnis , & Colitas , & Facteas , &
24 Colvas , & Elionas . * Et ex ſacris cantoribus ,
25 Eliaſib , Zaccarus . * Et ex oſtiariis , Salumus , &
26 Tolbanes . * Et ex Iſrael : en filiis Foro , Ozi , &
Remias , & Geddias, & Melchias , & Micheius ,
27 Eleazarus , & Jammebias , & Bannas , * & ex fi-
liis Jolaman : Chamas , & Zacharias , & Jeze-
28 lus , & Joddius , & Erimoth , & Helias . * Et en
filiis Zathoim : Eliadas , & Liaſumus , Zochias , &
29 Larimoth , & Zabdis , & Tebedias . * Et ex filiis
Zebea : Joannes , & Amanias , & Zabdias , & E-
30 mees . Et ex filiis Banni : Olamus , & Maluchus ,
& Jeddeus, & Jaſub , & Aſabus , & Jerimoth ,
31 * Et ex filiis Addin : Naathus , & Moofias, & Ca-
leus, & Raanas, Maaſeas , Mathathias , & Beſeel,
32 & Bonuus , & Manaſſea . * Et ex filiis Nuae : No-
neas, & Aſeas , & Melchias, & Sameae, & Simon ,
33 Benjamin , & Malchus , & Marras . * Et ex filiis
Aſom : Cariancus , Mathathias , & Bannus , & E-
34 liphalach , & Manaſſes, & Semei . * Et ex filiis
Banni : Jeremias , & Mohadias, & Abramus, & Jo-
hel , & Baneas, & Pelias , & Jonas , & Marimoth ,
& Eliaſib , & Mathaneus , & Eliaſis , & Orizas , &
Dielus , & Semedius , & Zambria , & Joſephus .
35 * Et ex filiis Nobel : Idelus , & Mathathias , &
Sabadus , & Zecheda , Sedmi , & Jeſſel , Baneas .
36 * Omnes iſti conjunxerunt ſibi uxores alienigenas ,
37 & dimiſerunt eas cum filiis . * Et inhabitaverunt
ſacerdotes & Levitæ , & qui erant ex Iſrael in Je-
ruſalem , & in tota una regione , novilunio men-
ſis ſeptimi . Et erant filii Iſrael in commorationi-
bus ſuis . * Et congregata eſt omnis multitudo ſi- 38
mul in aream , quæ eſt ab Oriente portæ ſacræ :
* & dixerunt Eſdræ pontifici , & lectori , ut affer- 39
ret legem Moyſi , quæ tradita eſt à Domino Deo
Iſrael . * Et attulit Eſdras Pontifex legem omni 40
multitudini eorum , à viro uſque ad mulierem , &
omnibus ſacerdotibus , audire legem novilunio
menſis ſeptimi . * Et legebat in area , quæ eſt an- 41
te ſacram portam templi , à primo luce uſque ad
veſperam coram viris & mulieribus . Et dederunt
omnes ſenſum ad legem . * Et ſtetit Eſdras ſacer- 42
dos , & lector legis ſuper ligneum tribunal quod
fabricatum erat . * Et ſteterunt ad eum Matha- 43
thias , & Samus , Ananias, Azarias , Urias , Eze-
chias , & Balſamus ad dexteram : * & ad ſiniſtram 44
Faldeus , Miſael , Malachias , Abuſthas , Sabus ,
Nabadias , & Zacharias . * Et aſſumpſit Eſdras li- 45
brum coram omni multitudine : præſidebat enim in
gloria in conſpectu omnium . * Et cùm abſolviſ- 46
ſet legem , omnes erecti ſteterunt : & benedixit
Eſdras Dominum Deum altiſſimum , Deum Sabaoth
omnipotentem . * Et reſpondit omnis populus , A- 47
men . Et elevatis ſursùm manibus procidentes in
terram , adoraverunt Dominum . * Jeſus, & Ba- 48
naneus , & Sarebias , & Jaddinus, & Accubus, &
Sabbathæus, & Calithes , & Azarias , & Joradus,
& Ananias, & Philias Levitæ, * Qui docebant le- 49
gem Domini , & in multitudine legebant legem Do-
mini , & præferebant ſinguli eos , qui intelligebant
lectionem . * Et dixit Atharathes Eſdræ pontifici 50
& lectori , & Levitis , qui docebant multitudinem ,
* dicens : Dies hic ſanctus eſt Domino . Et omnes 51
flebant , cùm audiſſent legem . * Et dixit Eſdras , 52
Digreſſi ergo manducate pinguiſſima quæque , & bi-
bite dulciſſima quæque , & mittite munera his qui
non habent . * Sanctus enim eſt hic dies Domini , 53
& nolite mœſti eſſe . Dominus enim clarificabit vos .
* Et Levitæ denuntiabant in publico omnibus , di- 54
centes : Dies hic ſanctus eſt , nolite mœſti eſſe : * Et 55
abierunt omnes manducare , & bibere , & epulari ,
& dare munera his qui non habebant , ut epularen-
tur . Magnificè enim ſunt exaltati verbis quibus e-
docti ſunt : * Et congregati ſunt univerſi in Jeruſa- 56
lem celebrare lætitiam , ſecundùm teſtamentum
Domini Dei Iſrael.

LIBER

LIBER ESDRÆ QUARTUS.

CAPUT PRIMUM.

Mittitur Eſdras à Domino multa ingratis Judæis exhibita beneficia exprobraturus.

1 LIBER Eſdræ prophetæ ſecundus, filii Sarei, filii Azarei, filii Helciæ,
filii Sadamiæ, filii Sadoch, filii Achi-
2 tob, * filii Achiæ, filii Phinees, fi-
lii Heli, filii Ameriæ, filii Aziel,
filii Marimoth, filii Arna, filii Oziæ,
filii Borith, filii Abiſei, filii Phi-
3 nees, filii Eleazar, * filii Aaron
ex tribu Levi, qui fuit captivus
in regione Medorum, in regno Artaxerxis regis Per-
4 ſarum. * Et factum eſt verbum Domini ad me, di-
5 cens: * Vade, & annuntia populo meo facinora ipſo-
rum, & filiis eorum iniquitates, quas in me admiſe-
6 runt, ut nuntient filiis filiorum: * quia peccata pa-
rentum ipſorum in illis creverunt. Obliti enim mei
7 ſacrificaverunt diis alienis. * Nonne ego eduxi eos
de terra Ægypti de domo ſervitutis? Ipſi autem irri-
8 taverunt me, & conſilia mea ſpreverunt. * Tu au-
tem excute comam capitis tui, & projice omnia mala
ſuper illos: quoniam non obedierunt legi meæ. Po-
9 pulus autem eſt indiſciplinatus. * Uſquequò eos ſu-
10 ſtinebo, quibus tanta beneficia contuli? * Reges
multos propter eos ſubverti. Pharaonem cum pueris
11 ſuis, & omnem exercitum ejus percuſſi. * Omnes
gentes à facie eorum perdidi, & in Oriente provin-
ciarum duarum populos Tyri & Sidonis diſſipavi, &
12 omnes adverſarios eorum interfeci. * Tu verò loque-
13 re ad eos, dicens: Hæc dicit Dominus: * Nempe
ego vos per mare tranſmeavi, & plateas vobis initio
munitas exhibui: ducem vobis dedi Moyſen, & Aa-
14 ron ſacerdotem: * lucem vobis per columnam ignis
præſtiti, & magna mirabilia feci in vobis: vos au-
15 tem mei obliti eſtis, dicit Dominus. * Hæc dicit Do-
minus omnipotens: Coturnix vobis in ſigno fuit, ca-
16 ſtra vobis ad tutelam dedi, & illic murmuraſtis: *
& non triumphaſtis in nomine meo de perditione
inimicorum veſtrorum, ſed adhuc nunc uſque mur-
17 muraſtis. * Ubi ſunt beneficia, quæ præſtiti vobis?
Nonne in deſerto cùm eſuriretis, proclamaſtis ad
18 me, * dicentes: Ut quid nos in deſertum iſtud ad-
duxiſti interficere nos? melius nobis fuerat ſervire
19 Ægyptiis, quàm mori in deſerto hoc. * Ego dolui
gemitus veſtros, & dedi vobis manna in eſcam. Pa-
20 nem angelorum manducaſtis. * Nonne cùm ſitiretis,
petram ſcidi, & fluxerunt aquæ in ſaturitate?
21 propter æſtus foliis arborum vos texi. * Diviſi vobis
terras pingues: Chananeos, & Pherezæos, & Phili-
ſthæos à facie veſtra projeci: quid faciam vobis ad-
22 huc, dicit Dominus? * Hæc dicit Dominus omnipo-
tens. In deſerto cùm eſſetis in flumine Amorrhæo
23 ſitientes, & blaſphemantes nomen meum, * non
ignem vobis pro blaſphemiis dedi, ſed mittens li-
24 gnum in aquam, dulce feci flumen. * Quid tibi fa-
ciam Jacob? Noluiſti obedire Juda. Transferam me
ad alias gentes, & dabo eis nomen meum, ut cuſto-
25 diant legitima mea. * Quoniam me dereliquiſtis, &
ego vos derelinquam. Petentibus vobis à me miſeri-
26 cordiam, non miſerebor. * Quando invocabitis me,
ego non exaudiam vos. Maculaſtis enim manus ve-
ſtras ſanguine, & pedes veſtri impigri ſunt ad com-
27 mittenda homicidia. * Non quaſi me dereliquiſtis,
28 ſed vos ipſos, dicit Dominus. * Hæc dicit Dominus
omnipotens, Nonne ego vos rogavi, ut pater filios,
29 & ut mater filias, & ut nutrix parvulos ſuos, * ut
eſſetis mihi in populum, & ego vobis in Deum, &
30 vos mihi in filios, & ego vobis in patrem? * Ita vos
collegi, ut gallina pullos ſuos ſub alas ſuas. Modò
autem quid faciam vobis? Projiciam vos à facie mea.
31 * Oblationem cùm mihi attuleritis: avertam faciem
meam à vobis. Dies enim feſtos veſtros, & neome-
32 nias & circumciſiones repudiavi. * Ego miſi pueros
meos prophetas ad vos, quos acceptos interfeciſtis,
& laniaſtis corpora eorum, quorum ſanguinem ex-
33 quiram, dicit Dominus. * Hæc dicit Dominus om-
nipotens, Domus veſtra deſerta eſt: Projiciam vos
34 ſicut ventus ſtipulam, * & filii procreationem non
facient: quoniam mandatum meum neglexerunt, &
35 quod malum eſt coram me, fecerunt. * Tradam
domus veſtras populo venienti, qui me non audien-
tes credunt: quibus ſigna non oſtendi, facient quæ
36 præcepi. * Prophetas non viderunt, & memorabun-
37 tur iniquitatum eorum. * Teſtor populi venientis
gratiam, cujus parvuli exultant cum lætitia, me non
videntes oculis carnalibus, ſed ſpiritu credentes quæ
38 dixi. * Et nunc frater aſpice, quæ gloria: & vide po-
pulum venientem ab Oriente, * quibus dabo duca- 39
tum Abraham, Iſaac, & Jacob, & Oſee, & Amos,
& Michææ, & Joel, & Abdiæ, & Jonæ, * & Na- 40
hum, & Habacuc, Sophoniæ, Aggæi, Zachariæ, &
Malachiæ, qui & angelus Domini vocatus eſt.

CAPUT II.

Synagoga ſub figura matris revocatur à malis ſuis ad vitam rectiorem.

* HÆc dicit Dominus: Ego eduxi populum iſtum 1
de ſervitute, quibus mandata dedi per pueros
meos prophetas, quos audire noluerunt, ſed irrita
fecerunt mea conſilia. * Mater quæ eos generavit, 2
dicit illis: Ite filii, quia ego vidua ſum & derelicta.
* Educavi vos cum lætitia, & amiſi vos cum luctu & 3
triſtitia, quoniam peccaſtis coram Domino Deo ve-
ſtro, & quod malum eſt coram eo, feciſtis. * Modò 4
autem quid faciam vobis? ego vidua ſum & derelicta:
ite filii, & petite à Domino miſericordiam. * Ego 5
autem te pater teſtem invoco ſuper matrem filiorum,
qui noluerunt teſtamentum meum ſervare, * ut des 6
eis confuſionem, & matrem eorum in direptionem,
ne generatio eorum fiat *. Diſpergantur in gentes 7
nomina eorum, deleantur à terra; quoniam ſpreve-
runt ſacramentum meum. * Væ tibi Aſſur, qui ab- 8
ſcondis iniquos penes te. Gens mala, memorare
quid fecerim Sodomæ & Gomorrhæ, * quorum terra 9
jacet in piceis glebis & aggeribus cinerum; ſic dabo
eos, qui me non audierunt, dicit Dominus omnipo-
tens. * Hæc dicit Dominus ad Eſdram; Nuntia po- 10
pulo meo, quoniam dabo eis regnum Jeruſalem,
quod daturus eram Iſrael. * Et ſumam mihi gloriam 11
illorum, & dabo eis tabernacula æterna, quæ præ-
paraveram illis. * Lignum vitæ erit illis in odore un- 12
guenti, & non laborabunt, neque fatigabuntur. * 13
Ite, & accipietis. Rogate vobis dies paucos, ut im-
morentur. Jam paratum eſt vobis regnum, vigila-
te. * Teſtare cælum & terram. Contrivi enim ma- 14
lum, & creavi bonum, quia vivo ego, dicit Domi-
nus. * Mater amplectere filios tuos, educa illos cum 15
lætitia. Sicut columba confirma pedes eorum: quo-
niam te elegi, dicit Dominus. * Et reſuſcitabo mor- 16
tuos de locis ſuis, & de monumentis educam illos,
quoniam cognovi nomen meum in Iſrael. * Noli ti- 17
mere mater filiorum: quoniam te elegi, dicit Domi-
nus. * Mittam tibi adjutorium pueros meos, Iſa- 18
iam & Jeremiam, ad quorum conſilium ſanctificavi,
& paravi tibi arbores duodecim gravatas variis fru-
ctibus, * & totidem fontes fluentes lac, & mel; & 19
montes immenſos ſeptem, habentes roſam & lilium,
in quibus gaudio implebo filios tuos. * Viduam ju- 20
ſtifica, pupillo judica, egenti da, orphanum tuere,
nudum veſti, * confractum & debilem cura, clau- 21
dum irridere noli, tutare mancum, & cæcum ad vi-
ſionem claritatis meæ admitte. * Senem & juvenem 22
intra muros tuos ſerva; * mortuos ubi inveneris, ſi- 23
gnans commenda ſepulchro, & dabo tibi primam
ſeſſionem in reſurrectione mea. * Pauſa & quieſce po- 24
pulus meus, quia veniet requies tua. * Nutrix bona 25
nutri filios tuos, confirma pedes eorum. * Servos, 26
quos tibi dedi, nemo ex eis interiet: eos ego enim
requiram de numero tuo. * Noli fatigari. Cùm enim 27
venerit dies preſſuræ & anguſtiæ, alii plorabunt, &
triſtes erunt: tu autem hilaris & copioſa eris. * Ze- 28
labunt gentes, & nil adverſùs te poterunt, dicit Do-
minus. * Manus meæ tegent te, ne filii tui ge- 29
hennam videant. * Jucundare mater cum filiis tuis, 30
quia ego te eripiam, dicit Dominus. * Filios tuos 31
dormientes memorare, quoniam ego eos educam de
lateribus terræ, & miſericordiam cum illis faciam;
quoniam miſericors ſum, dicit Dominus omnipotens.
* Amplectere natos tuos uſque dum venio, & præ- 32
ſtem illis miſericordiam; quoniam exuberant fon-
tes mei, & gratia mea non deficiet. * Ego Eſdras 33
præceptum accepi à Domino in monte Oreb, ut irem
ad Iſrael; ad quos cùm venirem, reprobaverunt
me, & reſpuerunt mandatum Domini: * Ideoque 34
vobis dico gentes, quæ auditis, & intelligitis, Ex-
pectate paſtorem veſtrum, requiem æternitatis dabit
vobis: quoniam in proximo eſt ille, qui in fine ſæ-
culi adveniet. * Parati eſtote ad præmia regni, quia 35
lux perpetua lucebit vobis per æternitatem tem-
poris. * Fugite umbram ſæculi hujus: accipite ju- 36
cunditatem gloriæ veſtræ. Ego teſtor palam ſalvato-
rem meum. * Commendatum donum accipite & ju- 37
cundamini, gratias agentes ei qui vos ad cœleſtia re-
gna vocavit. * Surgite, & ſtate & videte numerum 38
ſignatorum in convivio Domini. * Qui ſe de umbra 39

ſæcu-

ſæculi tranſtulerunt, ſplendidas tunicas à Domino
40 acceperunt. * Recipe Sion numerum tuum, & con-
clude candidatos tuos qui legem Domini compleve-
41 runt. * Filiorum tuorum, quos optabas, plenus
eſt numerus. Roga imperium Domini, ut ſanctifi-
42 cetur populus tuus qui vocatus eſt ab initio. * Ego
Eſdras vidi in monte Sion turbam magnam, quam
numerare non potui, & omnes canticis collauda-
43 bant Dominum. * Et in medio eorum erat juvenis
ſtatura celſus, eminentior omnibus illis, & ſingu-
lis eorum capitibus imponebat coronas, & magis
44 exaltabatur. Ego autem miraculo tenebar. * Tunc
interrogavi angelum, & dixi: Qui ſunt hi, Domi-
45 ne? * Qui reſpondens dixit mihi: Hi ſunt qui mor-
talem tunicam depoſuerunt, & immortalem ſumpſe-
runt, & confeſſi ſunt nomen Dei: Modò coronan-
46 tur, & accipiunt palmas. * Et dixi angelo: Ille
juvenis, quis eſt, qui eis coronas imponit, & pal-
47 mas in manus tradit? * Et reſpondens dixit mihi:
Ipſe eſt filius Dei, quem in ſæculo confeſſi ſunt:
ego autem magnificare eos cœpi, qui fortiter pro
48 nomine Domini ſteterant. * Tunc dixit mihi ange-
lus: Vade, annuntia populo meo, qualia & quan-
ta mirabilia Domini Dei vidiſti.

CAPUT III.

In omnibus Adæ poſteris, & maximè in Gentibus infidelibus, abundat malitia.

1 ANno trigeſimo ruinæ civitatis eram in Babylone,
& conturbatus ſum ſuper cubiculo meo recum-
bens, & cogitationes meæ aſcendebant ſuper cor
2 meum: * quoniam vidi deſertionem Sion, & abun-
3 dantiam eorum qui habitabant in Babylone; * &
ventilatus eſt ſpiritus meus valde, & cœpi loqui ad
4 Altiſſimum verba timorata, * & dixi: O dominator
Domine, tu dixiſti ab initio, quando plantaſti ter-
5 ram, & hoc ſolus, & imperaſti populo, * & dediſti
Adam corpus mortuum; ſed & ipſum figmentum ma-
nuum tuarum erat, & inſufflaſti in eum ſpiritum vi-
6 tæ, & factus eſt vivens coram te; * & induxiſti eum
in paradiſo, quem plantaverat dextera tua, antequam
7 terra adveniret. * Et huic mandaſti diligere viam
tuam, & præterivit eam, & ſtatim inſtituiſti in eo
mortem, & in nationibus ejus, & natæ ſunt gentes,
& tribus, & populi, & cognationes, quarum non
8 eſt numerus. * Et ambulavit unaquæque gens in vo-
luntate ſua, & mira agebant coram te, & ſperne-
9 bant præcepta tua. * Iterum autem in tempore in-
duxiſti diluvium ſuper inhabitantes ſæculum, & per-
10 didiſti eos. * Et factum eſt in unoquoque eorum, ſi-
11 cut Adæ mors, ſic his diluvium. * Dereliquiſti au-
tem unum ex his Noe cum domo ſua, & ex eo juſti
12 omnes. * Et factum eſt cùm cœpiſſent multiplicari,
qui habitabant ſuper terram, & multiplicaverunt fi-
lios & populos & gentes multas, & cœperunt itera-
13 tò impietatem facere plus quàm priores. * Et factum
eſt cùm iniquitatem facerent coram te, elegiſti tibi
14 virum ex his, cui nomen erat Abraham, * Et dile-
xiſti eum, & demonſtraſti ei ſoli voluntatem tuam.
15 * & diſpoſuiſti ei teſtamentum æternum, & dixiſti
ei ut non unquam derelinqueres ſemen ejus. Et de-
16 diſti ei Iſaac, & Iſaac dediſti Jacob & Eſau. * Et
ſegregaſti tibi Jacob, Eſau autem ſeparaſti. Et fa-
17 ctus eſt Jacob in multitudine magna. * Et factum
eſt cùm educeres ſemen ejus ex Ægypto, adduxiſti
18 ſuper montem Sina. * Et inclinaſti cœlos, & ſtatui-
ſti terram, & commoviſti orbem, & tremere feciſti
19 abyſſos, & conturbaſti ſæculum, * & tranſiit gloria
tua portas quatuor, ignis, & terræmotus, & ſpiritus,
& gelu, ut dares ſemini Jacob legem, & generationi
20 Iſrael diligentiam. * Et non abſtuliſti ab eis cor ma-
21 lignum, ut faceret lex tua in eis fructum. * Cor
enim malignum bajulans primus Adam tranſgreſſus
22 & victus eſt, ſed & omnes qui de eo nati ſunt. * Et
facta eſt permanens infirmitas, & lex cum corde po-
puli, cum malignitate radicis; & diſceſſit quod bo-
23 num eſt, & manſit malignum. * Et tranſierunt tem-
pora, & finiti ſunt anni; & ſuſcitaſti tibi ſervum no-
24 mine David, * & dixiſti ei ædificare civitatem no-
minis tui; & offerre tibi in eadem thus & oblatio-
25 nes. * Et factum eſt hoc annis multis, & delique-
26 runt qui habitabant civitatem, * in omnibus facien-
tes ſicut fecit Adam & omnes generationes ejus; ute-
27 bantur enim & ipſi corde maligno. * Et tradidiſti
civitatem tuam in manibus inimicorum tuorum.
28 * Numquid meliora faciunt, qui habitant Babylo-
29 nem? Et propter hoc dominabitur Sion? * Factum
eſt cùm veniſſem huc, & vidiſſem impietates, qua-
rum non eſt numerus; & delinquentes multos vidit
anima mea hoc trigeſimo anno, & exceſſit cor meum:
30 * quoniam vidi quomodo ſuſtines eos peccantes, &
pepercisti impiè agentibus, & perdidiſti populum
tuum, & conſervaſti inimicos tuos, & non ſignifica-
31 ſti. * Nihil memini quomodo debeat derelinqui via
hæc. Numquid meliora facit Babylon quàm Sion?
32 * aut alia gens cognovit te præter Iſrael? aut quæ
33 tribus crediderunt teſtamentis tuis, ſicut Jacob? *
Quarum merces non comparuit, neque labor fru-
ctificavit. Pertranſiens enim pertranſivi in gentibus,
& vidi abundantes eas, & non memorantes manda-
torum tuorum. * Nunc ergo pondera in ſtatera no- 34
ſtras iniquitates, & eorum qui habitant in ſæculo: &
non invenietur nomen tuum, niſi in Iſrael. * Aut 35
quando non peccaverunt in conſpectu tuo, qui habi-
tant terram? aut quæ gens ſic obſervavit mandata
tua? * Hos quidem per nomina invenies ſervaſſe 36
mandata tua, gentes autem non invenies.

CAPUT IV.

Retunditur curioſi ſcrutatoris præſumptio, adductis variis ſimilitudinibus.

* ET reſpondit ad me angelus, qui miſſus eſt ad 1
me, cui nomen Uriel, * & dixit mihi, Exce- 2
dens excedit cor tuum in ſæculo hoc, & comprehen-
dere cogitas viam Altiſſimi. * Et dixi: Ita Domine 3
meus. Et reſpondit mihi, & dixit: Tres vias miſſus
ſum oſtendere tibi, & tres ſimilitudines proponere co-
ram te. * De quibus mihi ſi renuntiaveris unam ex 4
his, & ego tibi demonſtrabo viam, quam deſideras
videre, & docebo te, unde ſit cor malignum. * Et 5
dixi: Loquere Domine meus. Et dixit ad me: Vade,
pondera mihi ignis pondus, aut menſura mihi flatum
venti, aut revoca mihi diem, quæ præteriit. * Et 6
reſpondi, & dixi: Quis natorum poterit facere, ut
me interroges de his? * Et dixit ad me: Si eſſem in- 7
terrogans te, dicens: Quantæ habitationes ſunt in
corde maris, aut quantæ venæ ſunt in principio abyſ-
ſi, aut quantæ venæ ſunt ſuper firmamentum, aut
qui ſunt exitus paradiſi: * diceres mihi fortaſſis, in 8
abyſſum non deſcendi, neque in infernum adhuc, ne-
que in cœlum unquam aſcendi. * Nunc autem non 9
interrogavi te, niſi de igne, & vento, & die, per
quem tranſiſti, & à quibus ſeparari non potes; & non
reſpondiſti mihi de eis. * Et dixit mihi: Tu quæ tua 10
ſunt tecum coadoleſcentia, non potes cognoſcere: * 11
& quomodo poterit vas tuum capere Altiſſimi viam,
& jam exterius corrupto ſæculo intelligere corrup-
tionem evidentem in facie mea? * Et dixi illi: Me- 12
lius erat nos non eſſe, quàm adhuc viventes vivere in
impietatibus, & pati, & non intelligere de qua re.
* Et reſpondit ad me, & dixit: Proficiſcens profe- 13
ctus ſum ad ſilvam lignorum campi, & cogitaverunt
cogitationem, * & dixerunt: Venite & eamus, & 14
faciamus ad mare bellum, ut recedat coram nobis,
& faciamus nobis alias ſilvas. * Et ſimiliter fluctus 15
maris & ipſi cogitaverunt cogitationem, & dixe-
runt: Venite aſcendentes, debellemus ſilvas campi,
ut & ibi conſummemus nobiſmetipſis aliam regio-
nem. * Et factus eſt cogitatus ſilvæ in vanum; ve- 16
nit enim ignis, & conſumpſit eam. * Similiter & co- 17
gitatus fluctuum maris; ſtetit enim arena, & prohi-
buit eos. * Si enim eſſes judex horum, quem incipe- 18
res juſtificare, aut quem condemnare? * Et reſpon- 19
di, & dixi: Utique vanam cogitationem cogitave-
runt; terra enim data eſt ſilvæ, & mari locus porta-
re fluctus ſuos. * Et reſpondit ad me, & dixit: Bene 20
tu judicaſti, & quare non judicaſti tibimetipſi? * 21
Quemadmodum enim terra ſilvæ data eſt, & mare flu-
ctibus ſuis; ſic qui ſuper terram inhabitant, quæ ſunt
ſuper terram intelligere ſolummodò poſſunt: & qui
ſuper cœlos, quæ ſuper altitudinem cœlorum. * Et 22
reſpondi, & dixi: Deprecor te, Domine, ut mihi
detur ſenſus intelligendi; * non enim volui interro- 23
gare de ſuperioribus tuis, ſed de his, quæ pertranſe-
unt per nos quotidie; propter quid Iſrael datus eſt in
opprobrium gentibus? quem dilexiſti populum, da-
tus eſt tribubus impiis, & lex patrum noſtrorum in
interitum deducta eſt, & diſpoſitiones ſcriptæ nuſ-
quam ſunt; * & pertranſivimus de ſæculo, ut locu- 24
ſtæ, & vita noſtra ſtupor & pavor, & nec digni ſu-
mus miſericordiam conſequi. * Sed quid faciet no- 25
mini ſuo quod invocatum eſt ſuper nos? & de his in-
terrogavi. * Et reſpondit ad me, & dixit: Si fueris 26
plurimùm ſcrutatus, frequenter miraberis; quoniam
feſtinans feſtinat ſæculum pertranſire, * & non ca- 27
pit portare quæ in futuris temporibus juſtis repro-
miſſa ſunt: quoniam plenum injuſtitia eſt ſæculum
hoc & infirmitatibus. * De quibus autem interro- 28
gas, dicam: ſeminatum enim eſt malum, & necdum
venit deſtructio ipſius. * Si ergo non inverſum fuerit 29
quod ſeminatum eſt, & diſceſſerit locus ubi ſemina-
tum eſt malum, non veniet ubi ſeminatum eſt bo-
num. * Quoniam gramen ſeminis mali ſeminatum 30
eſt in corde Adam ab initio: & quantum impietatis
generavit uſque nunc, & generat uſque dum veniat
area? * Æſtima autem apud te gramen mali ſeminis, 31
quantum fructum impietatis generavit: * quando 32
ſecatæ fuerint ſpicæ, quarum non eſt numerus, quàm
magnam aream incipient facere? * Et reſpondi, & di- 33
xi: Quomodo, & quando hæc? Quare modici &
mali anni noſtri? * Et reſpondit ad me, & dixit 34
mihi: Non feſtines tu ſuper Altiſſimum. Tu enim fe-
ſtinas inaniter eſſe ſuper ipſum; nam exceſſus tuus
multus. * Nonne de his interrogaverunt animæ ju- 35
ſtorum in promptuariis ſuis, dicentes, Uſquequò
ſpero ſic? & quando veniet fructus areæ mercedis
noſtræ? * Et reſpondit ad eas Jeremiel Archangelus, 36
& dixit: Quando impletus fuerit numerus ſeminum

in vobis, quoniam in ſtatera ponderavit ſæculum:
37 * & menſura menſuravit tempora, & numero nu-
meravit tempora, & non commovit, nec excitavit
38 uſquedum impleatur prædicta menſura. * Et reſ-
pondi, & dixi: O dominator Domine, ſed & nos
39 omnes pleni ſumus impietate. * Et ne fortè prop-
ter nos non impleantur juſtorum areæ, propter
40 peccata inhabitantium ſuper terram. * Et reſpon-
dit ad me, & dixit: Vade, & interroga prægnan-
tem, ſi quando impleverit novem menſes ſuos, ad-
huc poterit matrix ejus retinere partum in ſemet
41 ipſa? * Et dixi, Non poteſt Domine. Et dixit ad
me: In inferno promptuaria animarum matrici aſſi-
42 milata ſunt. * Quemadmodum enim illa feſtinat
quæ parit effugere neceſſitatem partus: ſic & hæc
43 feſtinat reddere ea quæ commendata ſunt. * Ab
initio tibi demonſtrabitur de his quæ concupiſcis vi-
44 dere. * Et reſpondi, & dixi: Si inveni gratiam
ante oculos tuos, & ſi poſſibile eſt, & ſi idoneus
45 ſum, * demonſtra mihi; ſi pluſquam præteritum
ſit habet venire, aut plura pertranſierunt ſuprà quàm
46 futurum eſt. * Quid pertranſivit, ſcio: quid au-
47 tem futurum ſit, ignoro. * Et dixit ad me: Sta
ſuper dexteram partem, & demonſtrabo tibi inter-
48 pretationem ſimilitudinis. * Et ſteti, & vidi: &
ecce fornax ardens tranſiit coram me: & factum
eſt, cùm tranſiret flamma, vidi, & ecce ſuperavit
49 fumus. * Poſt hæc tranſiit coram me nubes plena
aqua, & immiſit pluviam impetu multam: & cùm
tranſiſſet impetus pluviæ, ſuperaverunt in ea gut-
50 tæ. * Et dixit ad me: Cogita tibi: ſicut creſcit plu-
via ampliùs quàm guttæ, & ignis quàm fumus: ſic
ſuperabundavit quæ tranſivit menſura. Superave-
51 runt autem guttæ, & fumus: * & oravi, & dixi,
Putas, vivo uſque in diebus illis? vel quid erit in
52 diebus illis? * Reſpondit ad me, & dixit, De ſi-
gnis, de quibus me interrogas, ex parte poſſum ti-
bi dicere: de vita autem tua non ſum miſſus dice-
re tibi, ſed neſcio.

CAPUT V.

Varia ſigna de futuris rebus Eſdræ per Angelum oſtenduntur pro captivorum ſpe ac conſolatione.

1 * De ſignis autem: ecce dies venient, in qui-
bus apprehendentur qui inhabitant terram
in cenſu multo: & abſcondetur veritatis via, &
2 ſterilis erit à fide regio: * & multiplicabitur inju-
ſtitia ſuper hanc quam ipſe tu vides, & ſuper quam
3 audiſti olim: * & erit impoſito veſtigio quam nunc
vides regnare regionem, & videbunt eam deſer-
4 tam. * Si autem tibi dederit Altiſſimus vivere, vi-
debis poſt tertiam tubam: & relucescet ſubitò ſol
5 noctu: & luna ter in die, * & de ligno ſanguis
ſtillabit, & lapis dabit vocem ſuam, & populi com-
6 movebuntur: * & regnabit, quem non ſperant qui
inhabitant ſuper terram, & volatilia commigra-
7 tionem facient: * & mare Sodomiticum piſces reji-
ciet, & dabit vocem noctu, quam non noverant
8 multi, omnes autem audient vocem ejus, * &
chaos fiet per loca multa, & ignis frequenter re-
mittetur, & beſtiæ agreſtes tranſmigrabunt, & mu-
9 lieres menſtruatæ parient monſtra, * & in dulci-
bus aquis ſalſæ invenientur, & amici omnes ſemet-
ipſos expugnabunt: & abſcondetur tunc ſenſus, &
10 intellectus ſeparabitur in promptuarium ſuum: * &
quæretur à multis, & non invenietur: & multi-
plicabitur injuſtitia, & incontinentia ſuper ter-
11 ram, * Et interrogabit regio proximam ſuam, &
dicet: Numquid per te pertranſiit juſtitia juſtum
12 faciens? Et hoc negabit. * Et erit in illo tempore,
& ſperabunt homines, & non impetrabunt: labo-
13 rabunt, & non dirigentur viæ eorum. * Hæc ſigna
dicere tibi permiſſum eſt mihi: & ſi oraveris ite-
rum & ploraveris, ſicut & nunc, & jejunaveris
14 ſeptem diebus, audies iteratò horum majora. * Et
evigilavi, & corpus meum horruit valdè: & ani-
15 ma mea laboravit, ut deficeret: * & tenuit me
qui venit angelus, qui loquebatur in me, & con-
16 fortavit me, & ſtatuit me ſuper pedes. * Et factum
eſt in nocte ſecunda, & venit ad me Salathiel dux
populi, & dixit mihi: Ubi eras? & quare vultus
17 tuus triſtis? * An neſcis, quoniam tibi credi-
tus eſt Iſrael in regione tranſmigrationis eorum?
18 * Exurge ergo, & guſta panem, & non dereLin-
quas nos, ſicut paſtor gregem ſuam in manibus lu-
19 porum malignorum. * Et dixi ei: Vade à me, &
non appropies ad me. Et audivit, ut dixi, & re-
20 ceſſit à me. * Et ego jejunavi diebus ſeptem ulu-
lans & plorans, ſicut mihi mandavit Uriel Ange-
21 lus. * Et factum eſt poſt dies ſeptem, & iterum
cogitationes cordis mei moleſtæ erant mihi val-
22 de, * & reſumpſit anima mea ſpiritum intelle-
ctus: & iterum cœpi loqui coram Altiſſimo ſermo-
23 nes, * & dixi: Dominator Domine, ex omni ſilva
terræ, & omnibus arboribus ejus, elegiſti vineam
24 unicam: * & ex omni terra orbis, elegiſti tibi fo-
veam unam, & ex omnibus floribus orbis, elegiſti
25 tibi lilium unum: * & ex omnibus abyſſis maris,
repleſti tibi rivum unum: & ex omnibus ædificatis
civitatibus, ſanctificaſti tibimetipſi Sion: * & ex 26
omnibus creatis volatilibus, nominaſti tibi colum-
bam unam: & ex omnibus plaſmatis pecoribus,
providiſti tibi ovem unam, * & ex omnibus mul- 27
tiplicatis populis, acquiſiviſti tibi populum unum,
& ab omnibus probatam legem, donaſti huic, quem
deſideraſti populo. * Et nunc Domine, ut quid 28
tradidiſti unum pluribus? Et præparaſti ſuper unam
radicem alias, & diſperdidiſti unicum tuum in mul-
tis: * & conculcaverunt eum, qui contradicebant 29
ſponſionibus tuis, & qui tuis teſtamentis non cre-
debant. * Et ſi odiens odiſti populum tuum, tuis 30
manibus debet caſtigari. * Et factum eſt, cùm lo- 31
cutus eſſem ſermones, & miſſus eſt angelus ad me,
qui antè venerat ad me præterita nocte, * & di- 32
xit mihi, Audi me, & inſtruam te: & intende
mihi, & adjiciam coram te. * Et dixi, Loquere 33
Domine meus. Et dixit ad me: Valde tu in exceſ-
ſu mentis factus es pro Iſrael; nu plus dilexiſti
eum, quàm qui eum fecit? * Et dixi ad eum: Non 34
Domine, ſed dolens locutus ſum. Torquent enim
me renes mei per omnem horam, quærentem ap-
prehendere ſemitam Altiſſimi, & inveſtigare par-
tem judicii ejus. * Et dixit ad me, Non potes. Et 35
dixi, Quare Domine? ad quid naſcebar, aut qua-
re non fiebat matrix matris meæ mihi ſepulchrum,
ut non viderem laborem Jacob, & defatigationem
generis Iſrael? * Et dixit ad me, Numera mihi 36
quæ necdum venerunt, & collige mihi diſperſas
guttas, & revirida mihi aridos flores, * & aperi 37
mihi clauſa promptuaria, & produc mihi inclusos
in eis flatus; demonſtra mihi vocis imaginem, &
tunc oſtendam tibi laborem quem rogas videre.
* Et dixi, Dominator Domine, quis enim eſt qui 38
poteſt hæc ſcire, niſi qui cum hominibus habita-
tionem non habet? * Ego autem inſipiens: & quo- 39
modo potero dicere de his, quibus me interroga-
ſti? * Et dixit ad me, Quomodo non potes face- 40
re unum de his quæ dicta ſunt: ſic non poteris in-
venire judicium meum aut in fine charitatem,
quam populo promiſi. * Et dixi, Sed ecce Domi- 41
ne tu prope es his qui in finem ſunt, & quid fa-
cient qui ante me fuerunt, aut nos, aut hi qui poſt
nos? * Et dixit ad me, Coronæ aſſimilabo judi- 42
cium meum. Sicut non noviſſimorum tarditas, ſic
nec priorum velocitas. * Et reſpondi, & dixi, 43
Nec poteras facere eos qui facti ſunt, & qui ſunt,
& qui futuri ſunt, in unum, ut celeriùs judicium
tuum oſtendas? * Et reſpondit ad me, & dixit, 44
Non poteſt feſtinare creatura ſuper creatorem, nec
ſuſtinere ſæculum eos, qui in eo creandi ſunt, in
unum. * Et dixi, Quomodo dixiſti ſervo tuo, quo- 45
niam vivificans vivificaſti à te creatam creaturam
in unum, & ſuſtinebat creatura, poterit & nunc
portare præſentes in unum. * Et dixit ad me, In- 46
terroga matricem mulieris, & dices ad eam: Et ſi
paris, quare per tempus? Roga ergo eam, ut det
decem in unum. * Et dixi, Non utique poterit: ſed 47
ſecundùm tempus. * Et dixit ad me. Et ego dedi 48
matricem terræ his qui ſeminati ſunt ſuper eam per
tempus. * Quemadmodum enim infans non parit 49
ea, quæ ſenum ſunt; ſic ego diſpoſui à me crea-
tum ſæculum. * Et interrogavi, & dixi, Cùm 50
jam dederis mihi viam, loquar coram te: nam
mater noſtra, de qua dixiſti mihi, adhuc juve-
nis eſt; jam ſenectuti appropinquat. Et reſpon- 51
dit ad me, & dixit, Interroga eam quæ parit, &
dicet tibi. * Dices enim ei; Quare quos peperiſti, 52
nunc non ſunt ſimiles his qui ante te, ſed mino-
res ſtatura? * Et dicet tibi & ipſa, Alii ſunt qui 53
in juventute virtutis nati ſunt, & alii qui ſub tem-
pore ſenectutis deficiente matrice ſunt nati. * Con- 54
ſidera ergo & tu, quoniam minori ſtatura eſtis
præ his qui ante vos: * & qui poſt vos, mino- 55
ri quàm vos, quaſi jam ſeneſcentes creaturæ, &
fortitudinem juventutis prætereuntes. Et dixi,
Rogo Domine, ſi inveni gratiam ante oculos tuos,
demonſtra ſervo tuo, per quem viſites creaturam
tuam.

CAPUT VI.

Deus omnia novit antequam fiant, & omnia creavit propter hominem, omniumque fines conſiderat.

* Et dixit ad me, Initio terreni orbis & ante- 1
quam ſtarent exitus ſæculi, & antequam
ſpirarent conventiones ventorum, * & antequam 2
ſonarent voces tonitruum, & antequam ſplende-
rent nitores coruſcationum, & antequam confir-
marentur fundamenta paradiſi, * & antequam vi- 3
derentur decori flores, & antequam confirmaren-
tur motæ virtutes, & antequam colligerentur in-
numerabiles militiæ angelorum, * & antequam ex- 4
tollerentur altitudines aeris, & antequam nomina-
rentur menſuræ firmamentorum, & antequam æſtua-
rent camini in Sion, * & antequam inveſtigaren- 5
tur præſentes anni, & antequam abalienarentur
eorum qui nunc peccant adinventiones, & conſi-
gnati eſſent, qui fidem theſauriſaverunt: * tunc 6

cogi-

cogitavi, & facta ſunt per me ſolum, & non per
7 alium : ſic finis per me, & non per alium. * Et
reſpondi, & dixi, Quæ erit ſeparatio temporum?
aut quando prioris finis, & ſequentis initium?
8 ¶ Et dixit ad me, Ab Abraham uſque ad Iſaac,
quando nati ſunt ab eo Jacob & Eſau, manus Ja-
9 cob tenebat ab initio calcaneum Eſau. * Finis enim
hujus ſæculi Eſau, & principium ſequentis Jacob.
10 ¶ Hominis manus inter calcaneum & manum.
11 Aliud noli quærere Eſdra. * Et reſpondi, & di-
xi, O Dominator Domine, ſi inveni gratiam ante
12 oculos tuos, * oro ut demonſtres ſervo tuo finem
ſignorum tuorum, quorum partem mihi demon-
13 ſtraſti nocte præcedenti. * Et reſpondit, & dixit
ad me, Surge ſuper pedes tuos, & audi vocem
14 pleniſſimam ſonitus. * Et erit ſicut commotio,
nec commovebitur locus, in quo ſtas ſuper eum.
15 ¶ Ideo cùm loquitur, tu non expaveſcas, quoniam
de fine verbum & fundamentum terræ intelligi-
16 tur, * quoniam de ipſis ſermo tremiſcit & commo-
vetur, ſcit enim quoniam finem eorum oportet
17 commutari. * Et factum eſt, cùm audiſſem, ſurre-
xi ſuper pedes meos, & audivi : & ecce vox lo-
quens, & ſonus ejus ſicut ſonus aquarum multa-
18 rum, & dixit, * Ecce dies veniunt, & erit quando
appropinquare incipiam, ut viſitem habitantes in
19 terra : * & quando inquirere incipiam ab eis qui
injuſtè nocuerunt injuſtitia ſua, & quando ſupple-
20 ta fuerit humilitas Sion. ¶ Et cùm ſuperſignabitur
ſæculum quod incipiet pertranſire, hæc ſigna fa-
ciam, Libri aperientur ante faciem firmamenti, &
21 omnes videbunt ſimul, * & anniculi infantes lo-
quentur vocibus ſuis, & prægnantes immaturos pa-
rient infantes trium & quatuor menſium, & vi-
22 vent, & ſuſcitabuntur. * Et ſubitò apparebunt ſe-
minata loca, non ſeminata, & plena promptuaria
23 ſubitò invenientur vacua : * & tuba canet cum ſo-
no ; quam cùm omnes audierint, ſubitò expave-
24 ſcent. * Et erit in illo tempore, debellabunt ami-
ci amicos ut inimici, & expaveſcet terra cum his :
& venæ fontium ſtabunt, & non decurrent in ho-
25 ris tribus : * & erit, omnis qui derelictus fuerit
ex omnibus iſtis quibus prædixi tibi, ipſe ſalva-
bitur, & videbit ſalutare meum, & finem ſæculi
26 veſtri. * Et videbunt qui recepti ſunt homines,
qui mortem non guſtaverunt à nativitate ſua, &
mutabitur cor inhabitantium, & convertetur in
27 ſenſum alium. * Delebitur enim malum, & extin-
28 guetur dolus. * Florebit autem fides, & vincetur
corruptela, & oſtendetur veritas quæ ſine fructu
29 fuit diebus tantis. ¶ Et factum eſt, cùm loquere-
tur mihi, & ecce paulatim intuebar ſuper eum an-
30 te quem ſtabam, * & dixit ad me hæc, Veni tibi
31 oſtendere tempus venturæ noctis. * Si ergo iterum
rogaveris, & iterùm jejunaveris ſeptem diebus,
iterum tibi renuntiabo horum majora per diem
32 quàm audivi. * Audita eſt enim vox tua apud Al-
tiſſimum. Vidit enim fortis directionem tuam, &
providit pudicitiam, quam à juventute tua habui-
33 ſti : * & propter hoc miſit me demonſtrare tibi
hæc omnia, & dicere tibi, Confide, & noli ti-
34 mere. * & noli feſtinare cum prioribus tempori-
bus cogitare vana, & non properes à noviſſimis
35 temporibus. * Et factum eſt poſt hæc, & flevi ite-
rum : & ſimiliter jejunavi ſeptem diebus, ut ſup-
pleam tres hebdomadas, quæ dictæ ſunt mihi.
36 ¶ Et factum eſt in octava nocte, & cor meum tur-
babatur iteratò in me. & cœpi loqui coram Al-
37 tiſſimo. * Inflammabatur enim ſpiritus meus val-
38 de, & anima mea anxiabatur. * Et dixi, O Do-
mine, loquens locutus es ab initio creaturæ in pri-
mo die dicens, Fiat cœlum & terra : & tuum ver-
39 bum opus perfectum. * Et erat tunc ſpiritus, &
tenebræ circumferebantur, & ſilentium, ſonus vo-
40 cis hominis nondum erat abs te. * Tunc dixiſti de
theſauris tuis proferri lumen luminoſum, quo ap-
41 pareret opus tuum. * Et die ſecundo creaſti ſpi-
ritum firmamenti, & imperaſti ei ut divideret &
diviſionem faceret inter aquas, ut pars quædam
ſurſum recederet, pars verò deorſum maneret.
42 * Et tertia die imperaſti aquis congregari in ſeptima
parte terræ : ſex verò partes ſiccaſti & conſervaſti,
ut ex his ſint coram te miniſtrantia ſeminata à
43 Deo, & culta. * Verbum enim tuum proceſſit,
44 & opus ſtatim fiebat. * Proceſſit enim ſubitò fru-
ctus multitudinis immenſus, & concupiſcentiæ gu-
ſtus multiformes, & flores colore immutabili, &
odores odoramenti inveſtigabilis, & die tertia hæc
45 facta ſunt. * Quarta autem die imperaſti fieri ſo-
lis ſplendorem, lunæ lumen, ſtellarum diſpoſitio-
46 nem : * & imperaſti eis, ut deſervirent futuro plaſ-
47 mato homini. * Quinto autem die dixiſti ſeptimæ
parti, ubi erat aqua congregata, ut procrearet
animalia, & volatilia, & piſces : & ita fiebat.
48 * Aqua muta, & ſine anima quæ Dei nutu jube-
bantur, animalia faciebat, ut ex hoc mirabilia
49 tua nationes enarrent. * Et tunc conſervaſti duas
animas : nomen uni vocaſti Henoch, & nomen ſe-
50 cundæ vocaſti Leviathan, * & ſeparaſti ea ab al-
terutro. Non enim poterat ſeptima pars, ubi erat
51 aqua congregata, capere ea. * Et dediſti Henoch
unam partem, quæ ſiccata eſt tertio die, ut habi-
tet in ea ubi ſunt montes mille. * Leviathan autem 52
dediſti ſeptimam partem humidam, & ſerva-
ſti eam, ut fiat in devorationem quibus vis, & quan-
do vis. * Sexto autem die imperaſti terræ, ut 53
crearet coram te jumenta, & beſtias, & reptilia :
* & ſuper his Adam, quem conſtituiſti ducem ſu- 54
per omnibus factis quæ feciſti, & ex eo educimur
nos omnes, quemque elegiſti populum. * Hæc au- 55
tem omnia dixi coram te Domine, quia propter nos
creaſti ſæculum. ¶ Reſiduas autem gentes ab Adam 56
natas dixiſti eas nihil eſſe, & quoniam ſalivæ aſſimi-
latæ ſunt, & quaſi ſtillicidium de vaſe ſimilaſti
abundantiam eorum. ¶ Et nunc Domine, ecce iſtæ 57
gentes quæ in nihilum deputatæ ſunt, cœperunt
dominari noſtri, & devorare : * nos autem popu- 58
lus tuus, quem vocaſti primogenitum unigenitum
æmulatorem tuum, traditi ſumus in manibus eo-
rum : ¶ & ſi propter nos creatum eſt ſæculum, 59
quare non hæreditatem poſſidemus cum ſæculo? Uſ-
quequò hæc?

CAPUT VII.

*Abſque tribulationibus non pervenitur ad immorta-
lem vitam ; & nunc quidem proſunt orationes ju-
ſtorum ; poſt extremum autem judicium nihil im-
matabitur. Variis vitiis ſubjiciunt ſe homines, ſed
Dominus eſt miſericors.*

* ET factum eſt, cùm finiſſem loqui verba hæc, 1
miſſus eſt ad me angelus qui miſſus fuerat
ad me primis noctibus, * & dixit ad me : Surge 2
Eſdra, & audi ſermones quos veni loqui ad te. * Et 3
dixi, Loquere Deus meus. Et dixit ad me, Ma-
re poſitum eſt in ſpatioſo loco, ut eſſet altum &
immenſum : * erit autem ei introitus in anguſto lo- 4
co poſitus, ut eſſet ſimilis fluminibus. ¶ Quis enim 5
volens voluerit ingredi mare, & videre eum, vel
dominari ejus : ſi non tranſierit anguſtum, in lati-
tudinem quomodo venire poterit? * Item aliud : 6
Civitas eſt ædificata, & poſita in loco campeſtri :
eſt autem plena omnium bonorum. * Introitus ejus 7
anguſtus & in præcipiti poſitus, ut eſſet à dextris
quidem ignis, à ſiniſtris aqua alta : * ſemita au- 8
tem eſt una ſola inter eos poſita, hoc eſt, inter
ignem & aquam, ut non capiat ſemita, niſi ſolum-
modo veſtigium hominis. * Si autem dabitur ci- 9
vitas homini in hæreditatem, ſi numquam antepo-
ſitum periculum pertranſierit, quomodo accipiet
hæreditatem ſuam? * Et dixi, Sic Domine. Et di- 10
xit ad me, Sic eſt : & Iſrael pars. * Propter eos 11
enim feci ſæculum, & quando tranſgreſſus eſt A-
dam conſtitutiones meas, judicatum eſt quod fa-
ctum eſt. * Et facti ſunt introitus hujus ſæculi an- 12
guſti, & dolentes, & laborioſi : pauci autem &
mali, & periculorum pleni : & labore magnopere
fulti. ¶ Nam majoris ſæculi introitus ſpatioſi & ſe- 13
curi, & facientes immortalitatis fructum. * Si er- 14
go ingredientes non fuerunt ingreſſi qui vivunt, an-
guſta & vana hæc : non poterunt recipere quæ ſunt
repoſita. ¶ Nunc ergo quare tu conturbaris, cùm 15
ſis corruptibilis ; & quid moveris tu, cum ſis mor-
talis? * Et quare non accepiſti in corde tuo quod 16
eſt futurum, ſed quod in præſenti? * Reſpondi 17
& dixi. Dominator Domine, ecce diſpoſuiſti lege
tua, quoniam juſti hæreditabunt hæc, impii au-
tem peribunt. * Juſti autem ferent anguſta, ſpe- 18
rantes ſpatioſa, qui enim impiè geſſerunt, & an-
guſta paſſi ſunt, & ſpatioſa non videbunt. * Et di- 19
xit ad me : Non eſt judex ſuper Deum, neque in-
telligens ſuper Altiſſimum. * Pereunt enim multi 20
præſentes, quia negligitur quæ anteposita eſt Dei
lex. * Mandans enim mandavit Deus venientibus, 21
quando venerunt, quid facientes viverent, & quid
obſervantes non punirentur. * Hi autem non ſunt 22
perſuaſi, & contradixerunt ei, & conſtituerunt ſi-
bi cogitamen vanitatis, * & propoſuerunt ſibi cir- 23
cumventiones delictorum, & ſuperdixerunt Altiſſi-
mo non eſſe, & vias ejus non cognoverunt, * & 24
legem ejus ſpreverunt, & ſponſiones ejus abne-
gaverunt, & in legitimis ejus fidem non habue-
runt, & opera ejus non perfecerunt, * propter 25
hoc Eſdra vacua vacuis, & plena plenis. ¶ Ecce 26
tempus veniet, & erit quando venient ſigna quæ
prædixi tibi, & apparebit ſponſa, & appareſcens
oſtendetur quæ nunc ſubducitur terra. * & omnis 27
qui liberatus eſt de prædictis malis, ipſe videbit
mirabilia mea. * Revelabitur enim filius meus JE- 28
SUS cum his qui cum eo ſunt, & jucundabuntur
qui relicti ſunt in annis quadringentis. * Et erit 29
poſt annos hos, & morietur filius meus CHRI-
STUS, & omnes qui ſpiramentum habent homi-
nes. * & convertetur ſæculum in antiquum ſilen- 30
tium diebus ſeptem, ſicut in prioribus judiciis,
ita ut nemo derelinquatur. * Et erit poſt dies ſe- 31
ptem, & excitabitur quod nondum vigilat ſæcu-
lum, & morietur corruptum : * & terra reddet 32
quæ in ea dormiunt, & pulvis quæ in eo ſilentio
habitant, & promptuaria reddent quæ eis com-
mendatæ ſunt animæ. * Et revelabitur Altiſſimus 33

ſuper

ſuper ſedem judicii, & pertranſibunt miſeriæ, &
34 longanimitas congregabitur, * Judicium autem
ſolum remanebit, veritas ſtabit, & fides convale-
35 ſcet, * & opus ſubſequetur, & merces oſtendetur,
& juſtitiæ vigilabunt, & injuſtitiæ non dominabun-
36 tur. * Et dixi: Primus Abraham propter Sodomi-
tas oravit, & Moyſes pro patribus qui in deſerto
37 peccaverunt, * & qui poſt eum pro Iſrael in die-
38 bus Achaz, & Samuelis. * David pro confractio-
ne, & Salomon pro eis qui venerunt in ſanctifica-
39 tionem. * Et Elias pro his qui pluviam accepe-
40 runt, & pro mortuo ut viveret, * & Ezechias pro
populo in diebus Sennacherib, & multi pro mul-
41 tis. * Si ergo modò quando corruptibile increvit,
& injuſtitia multiplicata eſt, & oraverunt juſti pro
42 impiis: quare & nunc ſic non erit? * Et reſpon-
dit ad me, & dixit, Præſens ſæculum non eſt fi-
nis, gloria in eo frequens manet: propter hoc
43 oraverunt pro invalidis. * Dies enim judicii erit finis
temporis hujus, & initium temporis futuræ immor-
44 talitatis, in quo tranſivit corruptela: * ſoluta eſt
intemperantia, abſciſſa eſt incredulitas: crevit au-
45 tem juſtitia, orta eſt veritas: * tunc enim nemo
poterit ſalvare eum qui periit, neque demergere
46 qui vicit. Et reſpondi, * & dixi, Hic eſt ſermo
meus primus & noviſſimus, quoniam melius erat
non dare terram Adam, vel cùm jam dediſſet,
47 coercere eum ut non peccaret. * Quid enim pro-
deſt hominibus in præſenti vivere in triſtitia, &
48 mortuos ſperare puniſionem? * O tu quid feciſti
Adam? Si enim tu peccaſti, non eſt factus ſolius
49 tuus caſus, ſed & noſter qui ex te advenimus. *
Quid enim prodeſt nobis, ſi promiſſum eſt nobis
immortale tempus; nos autem mortalia opera egi-
50 mus? * Et quoniam prædicta eſt nobis perennis
51 ſpes, nos verò peſſimi vani facti ſumus. * Et quo-
niam repoſita ſunt nobis habitacula ſanitatis & ſecu-
52 ritatis: nos verò malè converſati ſumus. * Et quo-
niam repoſita eſt gloria Altiſſimi protegere eos qui
tardè converſati ſunt: nos autem peſſimis viis am-
53 bulavimus. * Et quoniam oſtendetur paradiſus, cu-
jus fructus incorruptus perſeverat, in quo eſt ſe-
54 curitas & medela: * nos verò non ingrediemur;
55 in ingratis enim locis converſati ſumus. * Et quo-
niam ſuper ſtellas fulgebunt facies eorum qui ab-
ſtinentiam habuerunt: noſtræ autem facies ſuper te-
56 nebras nigræ, * non enim cogitavimus viventes
quando iniquitatem faciebamus, quod inciperemus
57 poſt mortem pati. * Et reſpondit, & dixit: Hoc
eſt cogitamentum certaminis quod certabit qui ſu-
58 per terram natus eſt homo, * ut ſi victus fuerit,
patiatur quod dixiſti: ſi autem vicerit, recipiet
59 quod dico: * quoniam hæc eſt via quam Moyſes
dixit cùm viveret, ad populum, dicens, Elige ti-
60 bi vitam, ut vivas. * Non crediderunt autem ei,
ſed nec poſt eum prophetis: ſed nec mihi qui locu-
61 tus ſum ad eos; * quoniam non eſſet triſtitia in per-
ditionem eorum, ſicut futurum eſt gaudium ſuper
62 eos, quibus perſuaſa eſt ſalus. * Et reſpondi, &
dixi, Scio Domine, quoniam vocatus eſt Altiſſimus
miſericors in eo, quòd miſereatur his qui nondum
63 in ſæculo advenerunt, * & quod miſeretur illis qui
64 converſionem faciunt in lege ejus: * & longanimis
eſt, quoniam longanimitatem præſtat his qui pec-
65 caverunt quaſi ſuis operibus: * & munificus eſt,
66 quoniam quidem donare vult pro exigentiis, * &
multæ miſericordiæ, quoniam multiplicat magis mi-
ſericordias his qui præſentes ſunt, & qui præterie-
67 runt, & qui futuri ſunt. * Si enim non multiplica-
verit miſericordias ſuas, non vivificabitur ſæculum
68 cum his qui inhæreditabunt in eo. * Et donat:
quoniam ſi non donaverit de bonitate ſua, ut alle-
ventur hi qui iniquitatem fecerunt, de ſuis iniqui-
tatibus non poterit decima milleſima pars vivificari
69 hominum. * Et judex ſi non ignoverit his qui cu-
rati ſunt verbo ejus, & deleverit multitudinem con-
tentionum; non fortaſſis derelinquerentur in innu-
merabili multitudine, niſi pauci valde.

CAPUT VIII.

*Deus in hoc ſæculo miſericors agnoſcitur propter pec-
catores; plurimi tamen damnantur: at juſtis præ-
mia ſunt repoſita.*

1 * ET reſpondit ad me, & dixit: Hoc ſæculum
fecit Altiſſimus propter multos, futurum au-
2 tem propter paucos. * Dicam autem coram te ſi-
militudinem, Eſdra. Quomodo autem interrogabis
terram, & dicet tibi, quoniam dabit terram mul-
tam magis unde fiat fictile, parvum autem pulve-
rem unde aurum fit: ſic & actus præſentis ſæculi.
3 * Multi quidem creati ſunt, pauci autem ſalvabun-
4 tur. * Et reſpondi, & dixi: Abſorbe ergo ani-
5 ma ſenſum, & devora quod ſapit: * conveniſti
enim obaudire, & prophetare volens. Nec enim ti-
6 bi datum eſt ſpatium, niſi ſolummodo vivere. * O
Domine, ſi non permittes ſervo tuo, ut oremus co-
ram te, & des nobis ſemen cordi, & ſenſui cultu-
ram, unde fructus fiat, unde vivere poſſit omnis
7 corruptus, qui portabit locum hominis? * Solus
enim es, & una plaſmatio nos ſumus manuum tua-
rum, ſicut locutus es: * & quomodo nunc in ma- 8
trice plaſmatum eſt corpus, & præſtas membra: con-
ſervatur in igne & aqua tua creatio: & novem men-
ſibus patitur tua plaſmatio tuam creaturam quæ in
ea creata eſt: * ipſum autem quod ſervat, & quod 9
ſervatur, utraque ſervabuntur: ſervataque quando-
que iterum reddit matrix, quæ in ea creverunt.
* Imperaſti enim ex ipſis membris, hoc eſt ma- 10
millis præbere lac fructui mamillarum, * ut nutria- 11
tur id quod plaſmatum eſt uſque in tempus aliquod,
& poſtea diſponas eum tuæ miſericordiæ. * Enutri- 12
ſti eum tua juſtitia, & erudiſti eum in lege tua,
& corripuiſti eum tuo intellectu: * & mortificabis 13
eum, ut tuam creaturam; & vivificabis eum, ut
opus tuum. * Si ergo perdideris eum qui tantis la- 14
boribus plaſmatus eſt: tuo juſſu facile eſt ordinari,
ut & id quod fiebat ſervaretur. * Et nunc Domi- 15
ne dicam, de omni homine tu magis ſcis: de po-
pulo autem tuo, ob quem doleo: * Et de hæredi- 16
tate tua, propter quam lugeo: & propter Iſrael,
propter quam triſtis ſum: & de Jacob, propter
quem doleo: * ideo incipiam orare coram te pro 17
me, & pro eis: quoniam video lapſus noſtros qui
inhabitamus terram. * Sed audivi celeritatem judi- 18
cis qui futurus eſt. * Ideo audi vocem meam, & 19
intellige ſermonem meum, & loquar coram te.
* Initium verborum Eſdræ priuſquam aſſumeretur: 20
& dixi, Domine, qui inhabitas ſæculum, cujus
oculi elevati in ſuperna & aere: * & cujus thro- 21
nus inæſtimabilis, & gloria incomprehenſibilis; cui
aſtat exercitus angelorum cum tremore, * quorum 22
ſervatio in vento & igni convertitur: cujus ver-
bum verum, & dicta perſeverantia: * cujus juſſio 23
fortis, & diſpoſitio terribilis: cujus aſpectus are-
facit abyſſos, & indignatio tabeſcere facit montes,
& veritas teſtificatur: * exaudi orationem ſervi tui, 24
& auribus percipe precationem figmenti tui. * Dum 25
enim vivo, loquar: & dum ſapio, reſpondebo:
* ne reſpicias populi tui delicta, ſed qui tibi in ve- 26
ritate ſerviunt. * Nec intendas impia gentium ſtu- 27
dia, ſed qui tua teſtimonia cum doloribus cuſto-
dierunt. * Nec cogites qui in conſpectu tuo falsè 28
converſati ſunt, ſed memorare qui ex voluntate
tua timorem cognoverunt. * Neque volueris per- 29
dere, qui pecudum mores habuerunt: ſed reſpicias
eos qui legem tuam ſplendidè docuerunt: * Nec 30
indigneris eis qui beſtiis pejores judicati ſunt: ſed
diligas eos qui ſemper in tua juſtitia confidunt, &
gloria. * Quoniam nos & patres noſtri talibus 31
morbis languemus: tu autem propter nos peccato-
res miſericors vocaberis. * Si enim deſideraveris 32
ut noſtri miſerearis, tunc miſericors vocaberis, no-
bis autem non habentibus opera juſtitiæ. * Juſti 33
enim, quibus ſunt opera multa repoſita, ex pro-
priis operibus recipient mercedem. * Quid eſt enim 34
homo, ut ei indigneris, aut genus corruptibile,
ut ita amarus ſis de ipſo? * In veritate enim, ne- 35
mo de genitis eſt, qui non impiè geſſit, & de con-
fitentibus qui non deliquit. * In hoc enim annun- 36
tiabitur juſtitia tua, & bonitas tua Domine, cùm
miſertus fueris eis qui non habent ſubſtantiam bo-
norum operum. * Et reſpondit ad me, & dixit: 37
Rectè locutus es aliqua: & juxta ſermones tuos, ſic
& fiet. * Quoniam non verè cogitabo ſuper plaſma 38
eorum qui peccaverunt ante mortem, ante judi-
cium, ante perditionem: * ſed jucundabor ſuper 39
juſtorum figmentum, & memorabor peregrinatio-
nis quoque, & ſalvationis, & mercedis receptio-
nis. * Quomodo ergo locutus ſum, ſic & eſt. 40
* Sicut enim agricola ſerit ſuper terram ſemina 41
multa, & plantationis multitudinem plantat, ſed
non in tempore omnia quæ ſeminata ſunt, ſalvan-
tur; ſed nec omnia quæ plantata ſunt, radicabunt:
ſic & qui in ſæculo ſeminati ſunt, non omnes ſal-
vabuntur. * Et reſpondi, & dixi: Si inveni gra- 42
tiam, loquar. * Quomodo ſemen agricolæ ſi non 43
aſcenderit aut non acceperit pluviam tuam in tem-
pore, aut ſi corruptum fuerit multitudine pluviæ,
* ſic perit: & ſimiliter homo qui manibus tuis plaſ- 44
matus eſt, & tu ei imago nominatus: quoniam ſi-
milatus es ei, propter quem omnia plaſmaſti, & ſi-
milaſti ſemini agricolæ. * Non iraſcaris ſuper nos, 45
ſed parce populo tuo, & miſerere hæreditati tuæ.
Tu autem creaturæ tuæ miſereris. * Et reſpondit ad 46
me, & dixit: Quæ ſunt præſentia præſentibus, &
quæ futura futuris? * Multum enim tibi reſtat, ut 47
poſſis diligere meam creaturam ſuper me: tibi au-
tem frequenter & ipſi proximavi, injuſtis autem
nunquam. * Sed & in hoc mirabilis es coram Al- 48
tiſſimo, * quoniam humiliaſti te ſicut decet te: & 49
non judicaſti te, ut inter juſtos plurimùm glorifi-
ceris. * Propter quod miſeriæ multæ & miſerabi- 50
les efficientur eis qui habitant ſæculum in noviſſi-
mis: quia in multa ſuperbia ambulaverunt. * Tu 51
autem pro te intellige, & de ſimilibus tuis inqui-
re gloriam. * Vobis enim apertus eſt paradiſus, 52
plantata eſt arbor vitæ, præparatum eſt futurum
tempus, præparata eſt abundantia, ædificata eſt ci-
vitas, probata eſt requies, perfecta eſt bonitas &
perfecta ſapientia. * Radix mali ſignata eſt à vo- 53

bis, infirmitas, & tinea à vobis abſconſa eſt: &
54 in infernum fugit corruptio in oblivione. [u] Tran-
ſierunt dolores, & oſtenſus eſt in fine theſaurus
55 immortalitatis. * Noli ergo adjicere inquirendo de
56 multitudine eorum qui pereunt. [u] Nam & ipſi ac-
cipientes libertatem, ſpreverunt Altiſſimum, & le-
gem ejus contempſerunt, & vias ejus dereliquę-
57 runt. * Adhuc autem juſtos ejus conculcaverunt,
58 [n] & dixerunt in corde ſuo non eſſe Deum: & qui-
59 dem ſcientes quoniam moriuntur. [n] Sicut enim vos
ſuſcipient quæ prædicta ſunt: ſic eos ſitis, & cru-
ciatus, quæ præparata ſunt: non enim voluit ho-
60 minem diſperdi. * Sed & ipſi qui creati ſunt, coin-
quinaverunt nomen ejus qui fecit eos: & ingrati fue-
61 runt ei qui præparavit eis vitam. [u] Quapropter ju-
62 dicium meum modò appropinquat, [a] Quæ non om-
nibus demonſtravi, niſi tibi, & tibi ſimilibus pau-
63 cis. Et reſpondi, & dixi: [a] Ecce nunc Domine de-
monſtraſti mihi multitudinem ſignorum, quæ inci-
pies facere in noviſſimis; ſed non demonſtraſti mi-
hi quo tempore.

CAPUT IX.

Judicia Dei, ſicut & alia ejus opera egregia, præcedent aliqua ſigna.

1 * ET reſpondit ad me, & dixit: Metiens me-
tire tempus in ſemetipſo: & erit cùm vide-
ris, quando tranſierit pars quædam ſignorum quæ
2 prædicta ſunt, * tunc intelliges quoniam ipſum eſt
tempus, in quo incipiet Altiſſimus viſitare ſæcu-
3 lum quod ab eo factum eſt. [u] Et quando videbi-
tur in ſæculo motio locorum, & populorum turba-
4 tio, * tunc intelliges, quoniam de his erat Altiſſi-
mus locutus à diebus qui fuerunt ante te ab initio.
5 [u] Sicut enim omne quod factum eſt, in ſæculo ini-
tium habet, pariter & conſummationem, & con-
6 ſummatio eſt manifeſta: * ſic & Altiſſimi tempora
initia habent manifeſta in prodigiis & virtutibus,
7 & conſummationes in actu & in ſignis. [u] Et erit;
omnis qui ſalvus factus fuerit, & qui poterit effu-
gere per opera ſua, & per fidem in qua credidi-
8 ſtis, [u] relinquetur de prædictis periculis, & vide-
bit ſalutare meum in terra mea, & in finibus meis,
9 quoniam ſanctificavi me à ſæculo. * Et tunc miſe-
rebuntur qui nunc abuſi ſunt vias meas: & in tor-
mentis commorabuntur hi qui eas projecerunt in
10 contemptu. [u] Qui enim non cognoverunt me, vi-
11 ventes beneficia conſecuti: * & qui faſtidierunt le-
gem meam, cùm adhuc erant habentes libertatem.
12 * & cùm adhuc eſſet eis apertus pœnitentiæ locus,
non intellexerunt, ſed ſpreverunt: hos oportet
13 poſt mortem in cruciamento cognoſcere. * Tu er-
go noli adhuc curioſus eſſe, quomodo impii cru-
ciabuntur: ſed inquire quomodo juſti ſalvabuntur.
& quorum ſæculum, & propter quos ſæculum, &
14 quando. * Et reſpondi, & dixi, * Olim locutus
15 ſum, & nunc dico, & poſtea dicam: quoniam
plures ſunt qui pereunt, quàm qui ſalvabuntur:
16 [a] ſicut multiplicatur fluctus ſuper guttam. Et reſ-
17 pondit ad me, & dixit, * Qualis ager, talia & ſe-
mina: & quales flores, tales & tincturæ: & qua-
lis operator, talis & creatio: & qualis agricola,
18 talis cultura: quoniam tempus erat ſæculi. * Et nunc
cùm eſſem parans eis, his qui nunc ſunt, ante-
quam fieret ſæculum, in quo habitarent: & nemo
19 mihi contradixit. [u] Tunc enim quiſque, & nunc crea-
tor in mundo hoc parato, & meſſe indeficienti, &
20 lege inveſtigabili corrupti ſunt mores eorum. [a] Et
conſideravi ſæculum, & ecce erat periculum pro-
21 pter cogitationes quæ in eo advenerunt. [u] Et vidi,
& peperci ei valdè: & ſervavi mihi acinum de bo-
22 tro, & plantationem de tribu multa. [a] Pereat ergo
multitudo quæ ſine cauſa nata eſt, & ſervetur aci-
nus meus, & plantatio mea: quia cum multo labore
23 perfeci. [u] Tu autem ſi adhuc intromittas ſeptem dies
24 alios, ſed non jejunabis in eis: [u] Ibis in campum
florum, ubi domus non eſt ædificata: & manducabis
ſolummodò de floribus campi, & carnem non guſta-
bis, & vinum non bibes, ſed ſolummodo flores:
25 [a] deprecare Altiſſimum ſine intermiſſione, & ve-
26 niam, & loquar tecum. * Et profectus ſum, ſicut
dixit mihi, in campum, qui vocatur Ardath, & ſe-
di ibi in floribus. Et de herbis agri manducavi, &
27 facta eſt eſca earum mihi in ſaturitatem. * Et fa-
ctum eſt poſt dies ſeptem, & ego diſcumbebam ſu-
pra fœnum, & cor meum iterum turbabatur ſicut an-
28 te. * Et apertum eſt os meum, & inchoavi dice-
29 re coram Altiſſimo. & dixi. * O Domine, te
nobis oſtendens, oſtenſus es patribus noſtris in de-
ſerto, quod non calcatur, & infructuoſo, quan-
do erant exeuntes de Ægypto: & dicens dixiſti,
30 * Tu Iſrael audi me, & ſemen Jacob intende ſermo-
31 nibus meis. [a] Ecce enim ego ſemino in vobis le-
gem meam; & faciet in vobis fructum, & glorifi-
32 cabimini in eo per ſæculum. [u] Nam patres noſtri
accipientes legem, non ſervaverunt, & legitima
mea non cuſtodierunt, & factus eſt fructus legis non
parens: nec enim poterat, quoniam tuus erat.
33 [u] Nam qui acceperunt, perierunt, non cuſtodien-
tes quod in eis ſeminatum fuerat. * Et ecce, con- 34
ſuetudo eſt, ut cùm acceperit terra ſemen, vel na-
vem mare, vel vas aliquod eſcam vel potum: cùm
fuerit exterminatum id, in quo ſeminatum eſt, vel
in quod miſſum: [u] ſimul id quod ſeminatum eſt, 35
vel miſſum eſt, vel quæ ſuſcepta ſunt, extermina-
tur, & ſuſcepta jam non manent apud nos: ſed
nobis ſic non factum eſt. * Nos quidem qui legem 36
accepimus peccantes periimus, & cor noſtrum
quod ſuſcepit eam: * nam lex non periit, ſed per- 37
manſit in ſuo honore. [a] Et cùm loquerer hæc in 38
corde meo, reſpexi oculis meis, & vidi mulierem
in dextera parte & ecce hæc lugebat & plorabat
cum voce magna, & animo dolebat valde, & veſti-
menta ejus diſciſſa, & cinis ſuper caput ejus. [u] Et 39
dimiſi cogitatus, in quibus eram cogitans, & con-
verſus ſum ad eam, & dixi ei: [a] Ut quid fles? & 40
quid doles animo? Et dixit ad me: [a] Dimitte me 41
Domine meus ut defleam me, & adjiciam dolorem:
quoniam valde amaro ſum animo, & humiliata ſum
valde. * Et dixi ei: Quid paſſa es? dic mihi. Et di- 42
xit ad me, [u] Sterilis fui ego famula tua, & non pe- 43
peri, habens maritum annis triginta. * Ego enim 44
per ſingulas horas, & per ſingulos dies, & annos hos
triginta deprecor Altiſſimum nocte ac die. [a] Et fa- 45
ctum eſt, poſt triginta annos exaudivit me Deus an-
cillam tuam, & vidit humilitatem meam, & inten-
dit tribulationi meæ, & dedit mihi filium: & ju-
cundata ſum ſuper eum valde ego, & vir meus, &
omnes cives mei, & honorificabamus valde For-
tem. * Et nutrivi eum cum labore multo. [n] Et fa- 46
ctum eſt cùm creviſſet, & veniſſet accipere uxorem, 47
feci diem epuli.

CAPUT X.

Per mulierem flentem, rurſuſque refulgentem, oſtenditur figurate Jeruſalem.

* ET factum eſt, cùm introiſſet filius meus in 1
thalamo ſuo, cecidit, & mortuus eſt: [u] & 2
evertimus omnes lumina, & ſurrexerunt omnes ci-
ves mei ad conſolandum me, & quievi uſque in
alium diem uſque noctem. * Et factum eſt cùm omnes 3
quieviſſent ut me conſolarentur ut quieſcerem: &
ſurrexi nocte, & fugi: & veni ſicut vides in hoc
campo: [a] & cogito jam non reverti in civitatem, 4
ſed hic conſiſtere, & neque manducare, neque bi-
bere, ſed ſine intermiſſione lugere, & jejunare uſ-
que dum moriar. [u] Et dereliqui ſermones in quibus 5
eram. & reſpondi cum iracundia ad eam. & dixi,
[u] Stulta ſuper omnes mulieres, non vides luctum no- 6
ſtrum, & quæ nobis contingunt? * Quoniam Sion 7
mater noſtra omni triſtitia contriſtatur, & humili-
tate humiliata eſt, & luget validiſſimè. [u] Et nunc 8
quoniam omnes lugemus, & triſtes ſumus: quoniam
omnes contriſtati ſumus, tu autem contriſtaris in
uno filio? * Interroga enim terram, & dicet tibi: 9
quoniam hæc eſt quæ debeat lugere caſum tantorum
ſuper eam germinantium. [u] Et ex ipſa ab initio om- 10
nes nati & alii venient: & ecce, penè omnes in
perditionem ambulant, & exterminium fit multi-
tudo eorum. [u] Et quis ergo debet lugere magis, 11
niſi hæc quæ tam magnam multitudinem perdidit,
quàm tu, quæ pro uno doles? Si autem dicis mi-
hi: * Quoniam non eſt planctus meus ſimilis ter- 12
ræ: quoniam fructum ventris mei perdidi, quem
cum mœroribus peperi, & cum doloribus genui:
[a] terra autem ſecundùm viam terræ, abiitque in 13
ea multitudo præſens, quomodo advenit: & ego
tibi dico: [a] Sicut tu cum labore peperiſti, ſic & 14
terra dat fructum ſuum homini ab initio ei qui fe-
cit eam. * Nunc ergo retine apud temetipſam do- 15
lorem tuum, & fortiter fer qui tibi contigerunt
caſus. [a] Si enim juſtificaveris terminum Dei, & 16
conſilium ſuum recipies in tempore, & in talibus
collaudaberis. * Ingredere ergo in civitatem ad vi- 17
rum tuum. Et dixit ad me: * Non faciam, ne- 18
que ingrediar civitatem, ſed hìc moriar. * Et ap- 19
poſui adhuc loqui ad eam, & dixi: * Noli face- 20
re hunc ſermonem, ſed conſenti perſuadenti. Quot
enim caſus Sion? Conſolare propter dolorem Je-
ruſalem. * Vides enim quoniam ſanctificatio no- 21
ſtra deſerta effecta eſt, & altare noſtrum demoli-
tum eſt, & templum noſtrum deſtructum eſt, * & 22
pſalterium noſtrum humiliatum eſt, & hymnus con-
ticuit, & exultatio noſtra diſſoluta eſt, & lumen
candelabri noſtri extinctum eſt, & arca teſtamen-
ti noſtri direpta eſt, & ſancta noſtra contaminata
ſunt, & nomen quod invocatum eſt ſuper nos, penè
profanatum eſt: & liberi noſtri contumeliam paſ-
ſi ſunt, & ſacerdotes noſtri ſuccenſi ſunt, & Levi-
tæ noſtri in captivitatem abierunt, & virgines no-
ſtræ coinquinatæ ſunt, & mulieres noſtræ vim paſ-
ſæ ſunt, & juſti noſtri rapti ſunt, & parvuli noſtri
perditi ſunt, & juvenes noſtri ſervierunt, & for-
tes noſtri invalidi facti ſunt: * & quod omnium 23
majus, ſignaculum Sion, quoniam reſignata eſt de
gloria ſua, nam & tradita eſt in manibus eorum qui
nos oderunt. [a] Tu ergo excute tuam triſtitiam mul- 24
tam, & depone abs te multitudinem dolorum, ut

tibi

ſibi repropitietur Fortis, & requiem faciet tibi Al-
25 tiſſimus requietionem laborum. * Et factum eſt, cùm
loquebar ad eam, facies ejus fulgebat ſubitò & ſpe-
cies, coruſcus fiebat viſus ejus, ut eſſem pavens
26 valde ad eam, & cogitarem quid eſſet hoc. * Et
ecce, ſubitò emiſit ſonitum vocis magnum timore
plenum, ut commoveretur terra à mulieris ſonu,
27 & vidi, * & ecce, amplius mulier non compare-
bat mihi, ſed civitas ædificabatur, & locus demon-
ſtrabatur de fundamentis magnis: & timui, & cla-
28 mavi voce magna, & dixi: * Ubi eſt Uriel ange-
lus, qui à principio venit ad me? quoniam ipſe
me fecit venire in multitudine in exceſſu mentis
hujus, & factus eſt finis meus in corruptionem,
29 & oratio mea in improperium. * Et cùm eſſem lo-
quens ego hæc, ecce venit ad me, & vidit me,
30 * & ecce eram poſitus ut mortuus, & intellectus
meus alienatus erat, & tenuit dexteram meam, &
confortavit me, & ſtatuit me ſuper pedes meos,
31 & dixit mihi: * Quid tibi eſt? & quare conturba-
tus eſt intellectus tuus, & ſenſus cordis tui? & qua-
32 re conturbaris? Et dixi: * Quoniam dereliquiſti
me, & ego quidem feci ſecundùm ſermones tuos,
& exivi in campum: & ecce vidi, & video quod
33 non poſſum enarrare. Et dixit ad me: * Sta ut vir,
34 & commonebo te. Et dixi, * Loquere Domine me-
us tu in me, noli me derelinquere, ut non fruſtra
35 moriar: * quoniam vidi quæ non ſciebam, & au-
36 dio quæ non ſcio. * Aut numquid ſenſus meus falli-
37 tur, & anima mea ſomniat? * Nunc ergo deprecor
te, ut demonſtres ſervo tuo de exceſſu hoc. Et
38 reſpondit ad me, & dixit: * Audi me & doceam
te, & dicam tibi de quibus times: quoniam Al-
39 tiſſimus revelabit tibi myſteria multa. * Vidit re-
ctam viam tuam, quoniam ſine intermiſſione contri-
ſtabaris pro populo tuo, & valde lugebas propter
40 Sion. * Hic ergo intellectus viſionis quæ tibi appa-
41 ruit ante paululum. * Quam vidiſti lugentem, in-
42 choaſti conſolari eam. * Nunc autem jam ſpeciem
mulieris non vides, ſed apparuit tibi civitas ædifi-
43 cari. * & quoniam enarrabat tibi de caſu filii ſui,
44 hæc abſolutio eſt. * Hæc mulier quam vidiſti, hæc
eſt Sion: & quoniam dixit tibi quam & nunc con-
45 ſpicies, ut civitatem ædificatam, * Et quoniam di-
xit tibi, quia ſterilis fuit triginta annis: propter
quod erant anni ſcilicet triginta, quando non erat
46 in ea adhuc oblatio oblata. * Et factum eſt poſt
annos triginta, ædificavit Salomon civitatem, & ob-
tulit oblationes: tunc fuit quando peperit ſterilis
47 filium. * Et quod tibi dixit, quoniam nutrivit
eum cum labore, hoc erat, habitatio in Jeruſalem.
48 * Et quoniam dixit tibi, quod filius meus veniens
in ſuo thalamo mortuus eſſet, & contigiſſet ei ca-
49 ſus, hoc erat, quia facta eſt ruina Jeruſalem. * Et
ecce, vidiſti ſimilitudinem ejus: & quoniam filium
lugeret, inchoaſti conſolari eam: & de his quæ
50 contigerunt, hæc erant tibi aperienda. * Et nunc
videt Altiſſimus, quoniam ex animo contriſtatus es,
& quoniam ex toto corde pateris pro ea, oſtendit
tibi claritatem gloriæ ejus, & pulchritudinem de-
51 coris ejus. * Propterea enim dixi tibi ut maneres
52 in campo ubi domus non eſt ædificata. * Sciebam
enim ego, quoniam Altiſſimus incipiebat tibi oſten-
53 dere hæc: * propterea dixi tibi ut venires in a-
54 grum ubi non eſt fundamentum ædificii. * Nec e-
nim poterat opus ædificii hominis ſuſtineri in loco,
55 ubi incipiebatur Altiſſimi civitas oſtendi. * Tu er-
go noli timere, neque expaveſcat cor tuum: ſed
ingredere, & vide ſplendorem & magnitudinem æ-
dificii, quantum capax eſt tibi viſus oculorum vi-
56 dere: * & poſt hæc audies quantum capit auditus
57 aurium tuarum audire. * Tu enim beatus es præ mul-
tis, & vocatus es apud Altiſſimum ſicut & pauci.
58 * Nocte autem quæ in craſtinum futura eſt, mane-
59 bis hic: * & oſtendet tibi Altiſſimus eas viſiones
ſupremorum, quæ faciet Altiſſimus his qui habitant
60 ſuper terram à noviſſimis diebus. * Et dormivi il-
lam noctem & aliam, ſicut dixerat mihi.

CAPUT XI.

Apparet Eſdræ in viſione aquila principatum univerſi uſurpans.

1 * ET vidi ſomnium, & ecce aſcendebat de ma-
ri aquila, cui erant duodecim alæ pennarum
2 & capita tria. * Et vidi, & ecce expandebat alas
ſuas in omnem terram, & omnes venti cœli inſuffla-
3 bant in eam, & colligebantur. * Et vidi, & de pen-
nis ejus naſcebantur contrariæ pennæ, & ipſæ fiebant
4 in pennaculis minutis & modicis. * Nam capita ejus
erant quieſcentia, & dimidium caput erat majus alio-
5 rum capitum, ſed ipſa quieſcebat cum eis. * Et vidi,
& ecce aquila volavit in pennis ſuis, & regnavit ſu-
6 per terram, & ſuper eos qui habitant in ea. * Et vi-
di, quoniam ſubjecta erant ei omnia ſub cœlo, & ne-
mo illi contradicebat, neque unus de creatura quæ
7 eſt ſuper terram. * Et vidi, & ecce ſurrexit aquila ſu-
per ungues ſuos, & miſit vocem pennis ſuis, dicens:
8 * Nolite omnes ſimul vigilare, dormite unuſquiſque
in loco ſuo, & per tempus vigilate. * Capita autem 9
in noviſſimo ſerventur. * Et vidi, & ecce vox non e- 10
xibat de capitibus ejus, ſed de medietate corporis e-
jus. * Et numeravi contrarias pennas ejus, & ecce 11
ipſæ erant octo. * Et vidi & ecce à dextera parte 12
ſurrexit una penna, & regnavit ſuper omnem terram.
* Et factum eſt cùm regnaret, venit ei finis, & non 13
apparuit locus ejus: & ſequens exurrexit, & regna-
bat, ipſa multum tenuit tempus. * Et factum eſt 14
cum regnaret, & veniebat finis ejus, ut non appare-
ret ſicut prior. * Et ecce, vox emiſſa eſt illi, dicens: 15
* Audi tu quæ tanto tempore tenuiſti terram. Hæc 16
annuntio tibi antequam incipias non apparere. * Ne- 17
mo poſt te tenebit tempus tuum, ſed nec dimidium
ejus. * Et levavit ſe tertia, & tenuit principatum ſi- 18
cut & priores: & non apparuit & ipſa. * Et ſic con- 19
tingebat omnibus alis ſingulatim principatum ge-
re, & iterum nuſquam comparere. * Et vidi, & ec- 20
ce in tempore ſequenti pennæ erigebantur à dextera
parte, ut tenerent & ipſæ principatum: & ex his erant
quæ tenebant, ſed tamen ſtatim non comparebant.
* Nam & aliquæ ex eis erigebantur, ſed non tene- 21
bant principatum. * Et vidi poſt hæc, & ecce non 22
comparuerunt duodecim pennæ, & duo pennacula:
* & nihil ſupererat in corpore aquilæ, niſi duo capi- 23
ta quieſcentia & ſex pennacula. * Et vidi, & ecce ſex 24
pennaculis diviſæ ſunt duæ, & manſerunt ſub capite
quod eſt ad dexteram partem. Nam quatuor manſe-
runt in loco ſuo. * Et vidi, & ecce ſubalares cogi- 25
tabant ſe erigere, & tenere principatus. * Et vidi, 26
& ecce una erecta eſt, ſed ſtatim non comparuit. * Et 27
ſecunda velocius, quàm priores, non comparue-
runt. * Et vidi, & ecce duæ quæ ſuperaverunt apud 28
ſemetipſas cogitabant & ipſæ regnare: * & in eo cùm 29
cogitarent, ecce unum quieſcentium capitum quod e-
rat medium, evigilabat; hoc enim erat duorum ca-
pitum majus. * Et vidi quoniam complexa ſunt duo 30
capita ſecum: * & ecce converſum eſt caput cum his 31
qui cum eo erant, & comedit duas ſubalares quæ co-
gitabant regnare. * Hoc autem caput perterruit 32
omnem terram, & dominabatur in ea his, qui habi-
tant terram cum labore multo, & potentatum tenuit
orbis terrarum ſuper omnes alas quæ fuerunt. * Et vi- 33
di poſt hæc, & ecce medium caput ſubitò non com-
paruit, & hoc ſicut alæ. * Superaverunt autem duo 34
capita, quæ & ipſa ſimiliter regnaverunt ſuper ter-
ram, & ſuper eos qui habitant in ea. * Et vidi, & 35
ecce devoravit caput à dextera parte illud quod à læ-
va. * Et audivi vocem dicentem mihi: Conſpice con- 36
tra te, & conſidera quod vides. * Et vidi, & ecce 37
ſicut leo concitatus de ſilva rugiens: & vidi quoniam
emittebat vocem hominis ad aquilam. Et dixit, di-
cens: * Audi tu, & loquar ad te, & dicet Altiſſi- 38
mus tibi: * Nonne tu es quæ ſuperaſti de quatuor ani- 39
malibus, quæ feceram regnare in ſæculo meo, & ut
per eos veniret finis temporum eorum? * & quar- 40
tus veniens devicit omnia animalia quæ tranſierunt, &
potentatu tenuit ſæculum cum tremore multo, & om-
nem orbem cum labore peſſimo, & inhabitavit tot
temporibus orbem terrarum cum dolo. * Et judicaſti 41
terram non cum veritate. * Tribulaſti enim manſue- 42
tos, & læſiſti quieſcentes, & dilexiſti mendaces &
deſtruxiſti habitationes eorum qui fructificabant, &
humiliaſti muros eorum qui te non nocuerunt.
* Et aſcendit contumelia tua uſque ad Altiſſimum, & 43
ſuperbia tua ad Fortem. * Et reſpexit Altiſſimus ſu- 44
perba tempora, & ecce finita ſunt, & ſcelera ejus
completa ſunt. * Propterea non appareas tu aquila: 45
& alæ tuæ horribiles, & pennacula tua peſſima, & ca-
pita tua maligna, & ungues tui peſſimi, & omne cor-
pus tuum vanum, * ut refrigeretur omnis terra, & 46
revertatur liberata de tua vi, & ſperet judicium &
miſericordiam ejus qui fecit eam.

CAPUT XII.

Ad Eſdræ orationem hujus viſionis datur explicatio cum membris ipſius.

* ET factum eſt, dum loqueretur leo verba hæc ad 1
aquilam: & vidi, * & ecce quod ſuperaverat 2
caput, & non comparuerunt quatuor alæ illæ, quæ ad
eum tranſierunt, & erectæ ſunt ut regnarent: & e-
rat regnum eorum exile, & tumultu plenum. * Et 3
vidi, & ecce ipſa non apparebant, & omne corpus a-
quilæ incendebatur, & expaveſcebat terra valde, &
ego à tumultu & excaſſu mentis, & à magno timore vi-
gilavi, & dixi ſpiritui meo: * Ecce tu præſtitiſti mi- 4
hi hoc in eo, quòd ſcrutaris vias Altiſſimi. * Ecce 5
adhuc fatigatus ſum animo, & ſpiritu meo invalidus
ſum valdè, & nec modica eſt in me virtus à multo ti-
more, quam expavi nocte hac. * Nunc ergo orabo 6
Altiſſimum, ut me confortet uſque in finem. * Et di- 7
xi: Dominator Domine, ſi inveni gratiam ante o-
culos tuos, & ſi juſtificatus ſum apud te præ mul-
tis, & ſi certè aſcendit deprecatio mea ante faciem
tuam, * conforta me, & oſtende ſervo tuo mihi 8
interpretationem & diſtinctionem viſus horribilis
hujus, ut pleniſſimè conſoleris animam meam.
* Dignum enim me habuiſti oſtendere mihi tempo- 9
rum noviſſima. Et dixit ad me: * Hæc eſt inter- 10

preta-

11 pretatio viſionis hujus. * Aquilam quam vidiſti aſ-
cendentem de mari, hoc eſt regnum quod viſum
12 eſt in viſione Danieli fratri tuo. * Sed non eſt il-
li interpretatum quomodo ego nunc tibi interpre-
13 tor. * Ecce dies veniunt, & exurget regnum ſuper
terram, & erit timor acrior omnium regnorum quæ
14 fuerunt ante eum. * Regnabunt autem in eo reges
15 duodecim, unus poſt unum. * Nam ſecundus in-
cipiet regnare, & ipſe tenebit amplius tempus præ
16 duodecim. * Hæc eſt interpretatio duodecim ala-
17 rum quas vidiſti. * Et quam audiſti vocem quæ
locuta eſt, non de capitibus ejus exeuntem, ſed de
18 medio corporis ejus, * hæc eſt interpretatio, Quo-
niam poſt tempus regni illius naſcentur contentio-
nes non modicæ, & periclitabitur ut cadat: & non
cadet tunc, ſed iterum conſtituetur in ſuum ini-
19 tium. * Et quoniam vidiſti ſubalares octo cohæ-
20 rentes alis ejus, * hæc eſt interpretatio: Exurgent
in ipſo octo reges, quorum erunt tempora levia,
& anni citati, & duo quidem ex ipſis peribunt.
21 * Appropinquante autem tempore medio, quatuor
ſervabuntur in tempore, cùm incipiet appropin-
quare tempus ejus ut finiatur: duo verò in finem
22 ſervabuntur. * Et quoniam vidiſti tria capita quie-
23 ſcentia, * hæc eſt interpretatio: In noviſſimis e-
jus ſuſcitabit Altiſſimus tria regna, & revocabit in
24 ea multa, & dominabuntur terram, * & qui ha-
bitant in ea, cum labore multo ſuper omnes qui
fuerunt ante hos: propter hoc ipſi vocati ſunt ca-
25 pita aquilæ. * Iſti enim erunt qui recapitulabunt
impietates ejus, & qui perficient noviſſima ejus.
26 * Et quoniam vidiſti caput majus non apparens,
hæc eſt interpretatio ejus: Quoniam unus ex eis
ſuper lectum ſuum morietur, & tamen cum tor-
27 mentis. * Nam duo qui perſeveraverint, gladius
28 eos comedet. * Unius enim gladius comedet qui
cum eo: ſed tamen hic gladio in noviſſimis cadet.
29 * Et quoniam vidiſti duas ſubalares trajicientes ſu-
30 per caput quod eſt in dextera parte, * hæc eſt
interpretatio: Hi ſunt quos conſervavit Altiſſimus
in finem ſuum, hoc eſt regnum exile, & turbatio-
31 nis plenum. * Sicut vidiſti & leonem, quem vi-
diſti de ſilva evigilantem, & rugientem, & lo-
quentem ad aquilam, & arguentem eam, & inju-
ſtitias ipſius per omnes ſermones ejus ſicut audiſti:
32 * hic eſt ventus quem ſervavit Altiſſimus in finem
ad eos, & impietates ipſorum: & arguet illos, &
33 incutiet coram ipſis diſceptiones eorum. * Statuet
enim eos in judicio vivos: & erit, cùm arguerit
34 eos, tunc corripiet eos. * Nam reſiduum populum
meum liberabit cum miſeria, qui ſalvati ſunt ſu-
per fines meos, & jucundabit eos quoadoſque ve-
niet finis, dies judicii, de quo locutus ſum tibi
35 ab initio. * Hoc ſomnium quod vidiſti, & hæ in-
36 terpretationes. * Tu ergo ſolus dignus fuiſti ſcire
37 Altiſſimi ſecretum hoc. * Scribe ergo omnia iſta
in libro quæ vidiſti, & pone ea in loco abſcondi-
38 to: * & docebis ea ſapientes de populo tuo, quo-
rum corda ſcis poſſe capere, & ſervare ſecreta
39 hæc. * Tu autem adhuc ſuſtine hic alios dies ſep-
tem, ut tibi oſtendatur quidquid viſum fuerit Al-
40 tiſſimo oſtendere tibi. * Et profectus eſt à me.
Et factum eſt, cùm audiſſet omnis populus quo-
niam pertranſierunt ſeptem dies, & ego non fuiſ-
ſem reverſus in civitatem, & congregavit ſe om-
nis à minimo uſque ad maximum: & venit ad me,
41 & dixerunt mihi dicentes: * Quid peccavimus ti-
bi, & quid injuſte egimus in te, quoniam dereliu-
42 quens nos ſediſti in loco hoc? * Tu enim nobis
ſuperes ſolus ex omnibus populis, ſicut botrus de
vinea, & ſicut lucerna in loco obſcuro, & ſicut
43 portus & navis ſalvata à tempeſtate. * Aut non
44 ſufficiunt nobis mala quæ contingunt? * Si ergo
tu nos dereliqueris, quantò nobis erat melius ſi
45 eſſemus ſuccenſi & nos cùm incendio Sion? * Nec
enim nos ſumus meliores eorum qui ibi mortui
ſunt. Et ploraverunt voce magna. Et reſpondi ad
46 eos, & dixi: * Confide Iſrael, & noli triſtari tu
47 domus Jacob. * Eſt enim memoria veſtri coram
Altiſſimo, & Fortis non eſt oblitus veſtri in tenta-
48 tione. * Ego enim non dereliqui vos, neque exceſſi
à vobis: ſed veni in hunc locum ut deprecarer pro
deſolatione Sion, ut quærerem miſericordiam pro
49 humilitate ſanctificationis veſtræ. * Et nunc ite
unuſquiſque veſtrùm in domum ſuam, & ego veniam
50 ad vos poſt dies iſtos. * Et profectus eſt populus,
51 ſicut dixi ei in civitatem: * ego autem ſedi in
campo ſeptem diebus, ſicut mihi mandavit: &
manducabam de floribus ſolummodò agri, de her-
bis facta eſt eſca mihi in diebus illis.

CAPUT XIII.

Altera viſio Eſdræ oſtenditur cum ipſius interpretatione.

* ET factum eſt poſt dies ſeptem, & ſomniavi ſom- 1
nium nocte. * Et ecce de mari ventus exurge- 2
bat, ut conturbaret omnes fluctus ejus. * Et vi- 3
di, & ecce convaleſcebat ille homo cum millibus
cœli: & ubi vultum ſuum vertebat ut conſidera-
ret, tremebant omnia quæ ſub eo videbantur: * & 4
ubicumque exibat vox de ore ejus, ardeſcebant om-
nes qui audiebant voces ejus, ſicut quieſcit terra
quando ſenſerit ignem. * Et vidi poſt hæc, & ecce 5
congregabatur multitudo hominum, quorum non e-
rat numerus, de quatuor ventis cœli, ut debellarent
hominem qui aſcenderat de mari. * Et vidi, & ecce 6
ſibimetipſi ſculpſerat montem magnum, & volavit
ſuper eum. * Ego autem quæſivi videre regionem 7
vel locum unde ſculptus eſſet mons, & non potui.
* Et poſt hæc vidi, & ecce omnes qui congregati 8
ſunt ad eum, ut expugnarent eum, timebant valde,
tamen audebant pugnare. * Et ecce, ut vidit impe- 9
tum multitudinis venientis, non levavit manum ſuam,
neque frameam tenebat, neque aliquod vas bellico-
ſum: niſi ſolummodo ut vidi, * quoniam emiſit de ore 10
ſuo ſicut flatum ignis, & de labiis ejus ſpiritus flam-
mæ, & de lingua ejus emittebat ſcintillas & tempe-
ſtates, & commiſta ſunt omnia ſimul, hic flatus ignis,
& ſpiritus flammæ, & multitudo tempeſtatis: * & 11
cecidit ſuper multitudinem in impetu, quæ præpa-
rata erat pugnare, & ſuccendit omnes, ut ſubitò ni-
hil videretur de innumerabili multitudine, niſi ſo-
lummodò pulvis, & fumi odor: & vidi, & expa-
vi. * Et poſt hæc vidi ipſum hominem deſcenden- 12
tem de monte, & vocantem ad ſe multitudinem a-
liam pacificam, * & accedebant ad eum vultus homi- 13
num multorum quorundam gaudentium, quorum-
dam triſtantium: aliqui verò alligati, aliqui addu-
centes ex eis, qui offerebantur: & ægrotavi à multi-
tudine pavoris, & expergefactus ſum, & dixi: * Tu 14
ab initio demonſtraſti ſervo tuo mirabilia hæc, & di-
gnum me habuiſti ut ſuſciperes deprecationem me-
am: * & nunc demonſtra mihi adhuc interpretatio- 15
nem ſomnii hujus. * Sicut enim exiſtimo in ſenſu 16
meo, væ qui derelicti fuerint in diebus illis: & mul-
tò plus væ his qui non ſunt derelicti. * Qui enim 17
non ſunt derelicti, triſtes erant. * Intelligo nunc 18
quæ ſunt repoſita in noviſſimis diebus, & occurrent
eis, ſed & his qui derelicti ſunt. * Propter hoc ve- 19
nerunt enim in pericula magna, & neceſſitates mul-
tas, ſicut oſtendunt ſomnia hæc. * Attamen faci- 20
lius eſt periclitantem venire in hæc, quàm pertran-
ſire, ſicut nubem, à ſæculo, & non videre quæ con-
tingunt in noviſſimo. Et reſpondit ad me, & dixit:
* Et viſionis interpretationem dicam tibi, & de qui- 21
bus locutus es adaperiam tibi: * Quoniam de his 22
dixiſti qui derelicti ſunt: hæc eſt interpretatio: * Qui 23
auferet periculum illo tempore, hic ſe cuſtodivit: qui
in periculum inciderunt, hi ſunt qui habent opera & fi-
dem ad Fortiſſimum. * Scito ergo quoniam magis 24
beatificati ſunt qui derelicti, ſuper eos qui mortui
ſunt. * Hæ interpretationes viſionis, quia vidiſti vi- 25
rum aſcendentem de corde maris, * ipſe eſt quem 26
conſervat Altiſſimus multis temporibus, qui per ſe-
metipſum liberabit creaturam ſuam: & ipſe diſpo-
net, qui derelicti ſunt. * Et quoniam vidiſti de ore 27
ejus exire, ut ſpiritum, & ignem, & tempeſtatem:
* quoniam non tenebat frameam, neque vas belli- 28
coſum: corrupit enim impetus ejus multitudinem,
quæ venerat expugnare eum; hæc eſt interpretatio:
* Ecce dies veniunt, quando incipiet Altiſſimus libe- 29
rare eos qui ſuper terram ſunt: * & veniet in exceſſu 30
mentis ſuper eos qui inhabitant terram. * Et alii a- 31
liis cogitabunt debellare: civitas civitatem & locus
locum, & gens adverſùs gentem, & regnum adver-
ſùs regnum. * Et erit, cùm fient hæc, & contingent 32
ſigna quæ antè oſtendi tibi: & tunc revelabitur fi-
lius meus, quem vidiſti, ut virum aſcendentem.
* Et erit quando audierint omnes gentes vocem ejus: 33
& derelinquet unuſquiſque in regione ſua bellum
ſuum, quod habent ad alterutrum: * & colligetur 34
in unum multitudo innumerabilis, ſicut volentes ve-
nire, & expugnare eum. * Ipſe autem ſtabit ſuper ca- 35
cumen montis Sion. * Sion autem veniet, & oſten- 36
detur omnibus parata & ædificata, ſicut vidiſti
montem ſculpi ſine manibus. * Ipſe autem filius 37
meus arguet quæ adinvenerunt Gentes, impietates
eorum has quæ tempeſtati appropinquaverunt pro-
pter mala cogitamenta eorum, & cruciamenta qui-
bus incipient cruciari: * quæ aſſimilatæ ſunt flam- 38
mæ, & perdet eos ſine labore per legem quæ igni
aſſimilata eſt. * Et quoniam vidiſti eum colligen- 39
tem ad ſe aliam multitudinem pacificam, * hæ 40
ſunt decem tribus, quæ captivæ factæ ſunt de ter-
ra ſua in diebus Oſee regis, quem captivum du-
xit Salmanaſar rex Aſſyriorum: & tranſtulit eos
trans flumen, & tranſlati ſunt in terram aliam.
* Ipſi autem ſibi dederunt conſilium hoc ut derelin- 41

quirerent multitudinem gentium, & proficiſcerentur
in ulteriorem regionem, ubi nunquam inhabitavit
42 genus humanum: * vel ibi obſervare legitima ſua,
43 quæ non fuerant ſervantes in regione ſua. * Per in-
troitus autem anguſtos fluminis Euphratem introie-
44 runt. * Fecit enim eis tunc Altiſſimus ſigna, & ſta-
45 tuit venas fluminis uſquequò tranſirent. * Per eam
enim regionem erat via multa itineris, anni unius &
46 dimidii: nam regio illa vocatur Arſareth. * Tunc
inhabitaverunt ibi uſque in noviſſimo tempore: &
47 nunc iterum cùm cœperint venire, * iterum Altiſſi-
mus ſtatuet venas fluminis, ut poſſint tranſire: pro-
48 pter hæc vidiſti multitudinem cum pace. * Sed & qui
derelicti ſunt de populo tuo, hi ſunt qui inveniuntur
49 intrà terminum meum. * Factum erit ergo, quando
incipiet perdere multitudinem earum, quæ collectæ
ſunt gentes, proteget eos qui ſuperaverunt populum:
50 * & tunc oſtendet eis multa plurima portenta. * Et
51 dixi ego, Dominator Domine, hoc mihi oſtende,
propter quod vidi virum aſcendentem de corde ma-
52 ris. Et dixit mihi: * Sicut non potes hæc vel ſcrutari,
vel ſcire quæ ſunt in profundo maris: ſic non poterit
quiſque ſuper terram videre filium meum, vel eos qui
53 cum eo ſunt, niſi in tempore diei. * Hæc eſt inter-
pretatio ſomnii quod vidiſti, & propter quod illumi-
54 natus es hîc ſolus. * Dereliquiſti enim tuam, & cir-
55 ca meam vacaſti legem, & quæſiſti. * Vitam enim
tuam diſpoſuiſti in ſapientia, & ſenſum tuum voca-
56 ſti matrem. * & propter hoc oſtendi tibi merceam
pud Altiſſimum, erit enim poſt alios tres dies, ad te
alia loquar, & exponam tibi gravia & mirabilia.
57 * Et profectus ſum, & tranſii in campum, multum
glorificans & laudans Altiſſimum de mirabilibus quæ
58 per tempus faciebat: * & quoniam gubernat ipſum,
& quæ ſunt in temporibus illata, & ſedi ibi tri-
bus diebus.

CAPUT XIV.

Apparet Dominus Eſdræ in rubo, & futura quædam arcana revelat.

1 * ET factum eſt tertio die, & ego ſedebam ſub
2 quercu. * Et ecce, vox exivit contra me de
rubo, & dixit: Eſdra, Eſdra. Et dixi: Ecce ego
Domine. Et ſurrexi ſuper pedes meos. Et dixit ad me:
3 * Revelans revelatus ſum ſuper rubum, & locutus
ſum Moyſi, quando populus meus ſerviebat in Ægy-
4 pto, * & miſi eum, & eduxi populum meum de Æ-
gypto, & eduxi eum ſuper montem Sina, & detine-
5 bam eum apud me diebus multis: * & enarravi ei
mirabilia multa, & oſtendi ei temporum ſecreta &
6 finem, & præcepi ei, dicens: * Hæc in palam facies
7 verba, & hæc abſcondes. * Et nunc tibi dico: * Si-
8 gna quæ demonſtravi, & ſomnia quæ vidiſti, & in-
terpretationes quas tu vidiſti, in corde tuo repone ea:
9 * tu enim recipieris ab omnibus, converteris reſi-
duus cum conſilio meo & cum ſimilibus tuis, uſque-
10 quò finiantur tempora. * Quoniam ſæculum perdi-
dit juventutem ſuam, & tempora appropinquant ſe-
11 neſcere. * Duodecim enim partibus diviſum eſt ſæ-
culum, & tranſierunt ejus decima & dimidium de-
12 cimæ partis. * Superſunt autem ejus poſt medium
13 decimæ partis. * Nunc ergo diſpone domum tuam,
& corripe populum tuum, & conſolare humiles eo-
14 rum, & renuntia jam corruptelæ, * & dimitte abs te
mortales cogitationes, & projice abs te pondera hu-
mana, & exuere jam infirmam naturam, & repone
in unam partem moleſtiſſimas tibi cogitationes, & fe-
15 ſtina transmigrare à temporibus his: * quæ enim vi-
diſti nunc contigiſſe mala, iterum horum deteriora
16 facient: * quantum enim invalidum fiet ſæculum à
ſenectute, tantum multiplicabuntur ſuper inhabitan-
17 tes mala. * Prolongavit enim ſe magis veritas, &
appropinquavit mendacium. Jam enim feſtinat veni-
18 re, quam vidiſti viſionem. * Et reſpondi, & dixi co-
19 ram te Domine: * Ecce enim ego abibo, ſicut præ-
cepiſti mihi, & corripiam præſentem populum. Qui
autem iterum nati fuerint, quis commonebit?
20 * Poſitum eſt ergo ſæculum in tenebris, & qui inha-
21 bitant in eo ſine lumine. * Quoniam lex tua incen-
ſa eſt, propter quod nemo ſcit quæ à te facta ſunt,
22 vel quæ incipient opera. * Si enim inveni in te gra-
tiam, immitte in me Spiritum ſanctum, & ſcribam
omne quod factum eſt in ſæculo ab initio, quæ erant
in lege tua ſcripta, ut poſſint homines invenire ſe-
mitam, & qui voluerint vivere in noviſſimis, vivant.
23 * Et reſpondit ad me, & dixit: Vadens congrega
populum, & dices ad eos, ut non quærant te diebus
24 quadraginta. * Tu autem præpara tibi buxos multos,
& accipe tecum Saream, Dabriam, Salemiam, Echa-
num, & Aſiel, quinque hos qui parati ſunt ad ſcri-
25 bendum velociter. * Et venies huc, & ego accen-
dam in corde tuo lucernam intellectus, quæ non ex-
tinguetur quoadusque finiantur quæ incipies ſcribere.
26 * Et tunc perfectis quædam palàm facies, quædam
ſapientibus abſcondite trades; in craſtinum enim hac
27 hora incipies ſcribere. * Et profectus ſum, ſicut mi-
hi præcepit, & congregavi omnem populum, & dixi:
* Audi Iſrael verba hæc: * Peregrinati ſunt patres 28
noſtri ab initio in Ægypto, & liberati ſunt inde: * & 29
acceperunt legem vitæ, quam non cuſtodierunt, 30
quam & vos poſt eos tranſgreſſi eſtis: * & data eſt vo- 31
bis terra in ſortem, & terra Sion, & patres veſtri, &
vos iniquitatem feciſtis, & non ſervaſtis vias quas præ-
cepit vobis Altiſſimus: * & juſtus judex cùm ſit, ab- 32
ſtulit à vobis in tempore quod donaverat. * Et nunc 33
vos hîc eſtis, & fratres veſtri introrſum veſtrûm ſunt.
* Si ergo imperaveritis ſenſui veſtro, & erudieritis 34
cor veſtrum, vivi conſervati eritis, & poſt mortem
miſericordiam conſequemini. * Judicium enim poſt 35
mortem veniet, quando iterùm reviviſcemus, & tunc
juſtorum nomina parebunt: & impiorum facta oſten-
dentur. * Ad me igitur nemo accedat nunc, neque 36
requirat me uſque dies quadraginta. * Et accepi quin- 37
que viros, ſicuti mandavit mihi, & profecti ſumus
in campum, & manſimus ibi. * Et factus ſum in cra- 38
ſtinum, & ecce vox vocavit me dicens: Eſdra aperi
os tuum, & bibe quod te potavero. * Et aperui os me- 39
um, & ecce calix plenus porrigebatur mihi. Hoc erat
plenum ſicut aqua: color autem ejus ut ignis ſimilis.
* Et accepi, & bibi: & in eo cùm bibiſſem, cor me- 40
um cruciabatur intellectu, & in pectus meum increſ-
cebat ſapientia. Nam ſpiritus meus conſervabatur
memoria. * Et apertum eſt os meum, & non eſt clau- 41
ſum amplius. * Altiſſimus dedit intellectum quinque 42
viris, & ſcripſerunt quæ dicebantur exceſſiones no-
ctis, quas non ſciebant. * Nocte autem manduca- 43
bant panem, ego autem per diem loquebar, & per no-
ctem non tacebam. * Scripti ſunt autem per quadra- 44
ginta dies libri ducenti quatuor. * Et factum eſt cùm 45
compleviſſent quadraginta dies, locutus eſt Altiſſi-
mus, dicens: Priora quæ ſcripſiſti, in palam pone,
& legant digni & indigni: * noviſſimos autem ſe- 46
ptuaginta conſervabis, ut tradas eos ſapientibus
de populo tuo. * In his enim eſt vena intelle- 47
ctus, & ſapientiæ fons, & ſcientiæ flumen. Et
feci ſic.

CAPUT XV.

Prædicuntur multa calamitates ſæculo ſuperventura.

* ECce loquere in aures plebis meæ ſermones pro- 1
phetiæ, quos immiſero in os tuum, dicit Do-
minus: * & fac ut in charta ſcribantur, quoniam fi- 2
deles & vera ſunt. * Ne timeas à cogitationibus ad- 3
verſùm te, nec turbent te incredulitates dicentium.
* Quoniam omnis incredulus in incredulitate ſua mo- 4
rietur. * Ecce ego induco, dicit Dominus, ſuper 5
orbem terrarum mala, gladium, & famem, & mor-
tem, & interitum: * propter quod ſuperpolluit ini- 6
quitas omnem terram, & adimpleta ſunt opera noci-
va illorum. * Propterea dicit Dominus: * Jam non 7
ſilebo de impietatibus eorum quæ irreligiosè agunt, 8
nec ſuſtinebo in his quæ iniquè exercent: ecce ſanguis
innoxius & juſtus clamat ad me, & animæ juſtorum
clamant perſeveranter. * Vindicans vindicabo illos, 9
dicit Dominus, & accipiam omnem ſanguinem in-
noxium ex illis ad me. * Ecce populus meus quaſi 10
grex ad occiſionem ducitur, jam non patiar illum
habitare in terra Ægypti: * ſed educam eum in ma- 11
nu potenti, & brachio excelſo, & percutiam plaga
ſicut prius, & corrumpam omnem terram ejus. * Lu- 12
gebit Ægyptus, & fundamenta ejus plaga verberata,
& caſtigatione quam inducet ei Deus. * Lugebunt 13
cultores operantes terram, quoniam deficient ſemi-
na eorum ab uredine, & grandine, & à ſidere ter-
ribili. * Væ ſæculo, & qui habitant in eo: * quia 14
appropinquavit gladius & contritio eorum, & ex- 15
ſurget gens contra gentem ad pugnam, & romphæa
in manibus eorum. * Erit enim inconſtabilitio ho- 16
minibus, & alii aliis invaleſcentes non curabunt
regem ſuum, & principes vias geſtorum ſuorum in
potentia ſua. * Concupiſcet enim homo in civita- 17
tem ire, & non poterit. * Propter ſuperbiam e- 18
nim eorum civitates turbabuntur, domus extermi-
nabuntur, homines metuent. * Non miſerebitur homo 19
proximum ſuum ad irritum faciendum domos eo-
rum in gladium ad diripiendas ſubſtantias eorum
propter famem panis & tribulationem multam. * Ec- 20
ce, ego convoco, dicit Deus, omnes reges terræ
ad me verendum, qui ſunt ab Oriente, & ab Au-
ſtro, & ab Euro, & à Libano, ad convertendos in
ſe, & reddere quæ dederunt illis: * ſicut faciunt 21
uſque hodie electis meis, ſic faciam & reddam in
ſinu eorum. Hæc dicit Dominus Deus. * Non par- 22
cet dextera mea ſuper peccatores, nec ceſſabit
romphæa ſuper effundentes ſanguinem innoxium ſu-
per terram. * Exiit ignis ab ira ejus, & devoravit 23
fundamenta terræ, & peccatores quaſi ſtramen in-
cenſum. * Væ eis qui peccant, & non obſervant 24
mandata mea, dicit Dominus: * non parcam illis. 25
Diſcedite filii à poteſtate. Nolite contaminare ſan-
ctificationem meam, * quoniam novit Dominus 26

omnes

omnes qui delinquunt in illum; propterea tradidit
27 eos in mortem, & in occiſionem. * Jam enim venerunt
ſuper orbem terrarum mala, & manebitis
in illis. Non enim liberabit vos Deus, propter
28 quod peccaſtis in eum. * Ecce viſio horribilis, &
29 facies illius ab Oriente. * Et exient nationes
draconum Arabum in curribus multis. & ſicut fla
tus, eorum numerus feretur ſuper terram, ut jam
30 timeant & trepident omnes qui illos audient * carmonii
inſanientes in ira, & exient ut apri de ſilva,
& advenient in virtute magna, & conſtabunt
in pugnam cum illis, & vaſtabunt portionem ter-
31 ræ Aſſyriorum. * Et poſt hæc ſupervaleſcent dracones
nativitatis ſuæ memores, & convertent ſe
conſpirantes in virtute magna ad perſequendos
32 eos. * Iſti turbabuntur & ſilebunt in virtute illo-
33 rum, & convertent pedes ſuos in fugam, * & à
territorio Aſſyriorum ſubſeſſor obſidebit eos, &
conſumet unum ex illis, & erit timor & tremor in
exercitu illorum, & contentio in reges ipſorum.
34 * Ecce nubes ab oriente, & ſeptentrione uſque ad
meridianum, & facies earum horrida valdè, ple-
35 na iræ & procellæ, * & collident ſe invicem, &
collident ſidus copioſum ſuper terram, & ſidus
illorum, & erit ſanguis à gladio uſque ad ven-
36 trem, * & fimus hominis uſque ad ſubſtramen ca-
meli, & erit timor & tremor multus ſuper terram,
37 * & horrebunt qui videbunt iram illam, & tremor
apprehendet illos: & poſt hæc movebuntur nimbi
38 copioſi * à meridiano & ſeptentrione, & portio
39 alia ab occidente: * & ſuperinvaleſcent venti ab
oriente, & recludent eam, & nubem quam ſuſcitavi
in ira, & ſidus ad faciendam exterritationem
ad orientalem ventum & occidentem viola-
40 bitur: * & exaltabuntur nubes magnæ & validæ
plenæ iræ, & ſidus, ut exterreant omnem terram,
& inhabitantes eam, & infundent ſuper
omnem locum altum & eminentem ſidus terribi-
41 le, * ignem & grandinem, & romphæas volantes,
& aquas multas, ut etiam impleantur omnes
campi, & omnes rivi plenitudine aquarum mul-
42 tarum: * & demolientur civitates, & muros, &
montes, & colles, & ligna ſilvarum, & fœnum
43 pratorum, & frumenta eorum. * Et tranſibunt
conſtantes uſque ad Babylonem, & exterent eam:
44 * convenient ad ipſam, & circuibunt eam, & effundent
ſidus, & omnem iram ſuper eam, & ſubibit
pulvis & fumus uſque in cœlum, & omnes
45 in circuitu lugebunt eam: * & qui ſub ea re-
46 manſerint, ſervient his qui exterruerunt. * Et tu
Aſia concors in ſpem Babylonis, & gloria perſo-
47 næ ejus, * væ tibi miſera propter quod aſſimilaſti
ei, & ornaſti filias tuas in fornicatione, ad
placendum & gloriandum in amatoribus tuis. qui
48 tecum cupierunt ſemper fornicari. * Odibilem
imitata es in omnibus operibus ejus, & in ad-
49 inventionibus ejus: propterea dicit Deus: * Immittam
tibi mala; viduitatem, paupertatem, & famem,
& gladium, & peſtem, ad devaſtandas domos
tuas à violatione, & morte, & gloria virtu-
50 tis tuæ. * Sicut flos ſiccabitur, cùm exurget ar-
51 dor qui emiſſus eſt ſuper te, * infirmaberis ut
paupercula plagata & caſtigata à mulieribus, ut
non poſſint te ſuſcipere potentes. & amatores.
52 * Numquid ego ſic zelabor te, dicit Dominus.
53 * niſi occidiſſes electos meos in omni tempore,
exaltans percuſſionem manuum, & dicens ſuper
54 mortem eorum, cùm inebriata eſſes: * Exorna
55 ſpeciem vultus tui? * Merces fornicationis tuæ in
56 ſinu tuo, propter hoc redditionem accipies. * Sicut
facies electis meis, dicit Dominus, ſic faciet
57 tibi Deus, & tradet te in malum. * Et nati tui
fame interient: & tu romphæa cades, & civitates
tuæ conterentur, & omnes tui in campo gla-
58 dio cadent. * Et qui ſunt in montibus, fame peribunt;
& manducabunt carnes ſuas, & ſanguinem
59 bibent à fame panis & ſiti aquæ. * Infelix
per maria venies, & rurſum accipies mala.
60 * Et in tranſitu allident civitatem occiſam, & exterent
aliquam portionem terræ tuæ, & partem
gloriæ tuæ exterminabunt, rurſum revertentes ad
61 Babylonem ſubverſam. * Et demolita, eris il-
62 lis pro ſtipula, & ipſi erunt tibi ignis: * & devorabunt
te, & civitates tuas, terram tuam, &
montes tuos, omnes ſilvas tuas & lignum fructi-
63 ferum igni comburent. * Filios tuos captivos du-
cent, & cenſum tuum in prædam habebunt, &
gloriam faciei tuæ exterminabunt.

CAPUT XVI.

Horrenda univerſo orbi deſolatio in fine futura.

* VÆ tibi Babylon, & Aſia; væ tibi Ægypte & 1
Syria. * Præcingite vos ſaccis & ciliciis, & 2
plangite filios veſtros. & dolete: quoniam appro-
pinquavit contritio veſtra. * Immiſſus eſt vobis 3
gladius, & quis eſt qui avertat illum? * Immiſſus 4
eſt in vobis ignis, & quis eſt qui extinguat illum?
* Immiſſa ſunt vobis mala, & quis eſt qui repellat 5
ea? * Numquid repellet aliquis leonem eſurientem 6
in ſilva, aut extinguet ignem in ſtipula, mox quando
cœperit ardere? * Numquid repellet aliquis ſa- 7
gittam à ſagittario forti miſſam? * Dominus for- 8
tis immittit mala, & quis eſt qui repellat ea? * E- 9
xiet ignis ex iracundia ejus, & quis eſt qui extin-
guat eum? * Coruſcabit, & quis non timebit? To- 10
nabit, & quis non pavebit? * Dominus comminabitur, 11
& quis non funditùs conteretur à facie ip-
ſius? * Terra tremuit, & fundamenta ejus, mare 12
fluctuat de profundo, & fluctus ejus diſturbabuntur,
& piſces ejus à facie Domini, & à gloria vir-
tutis ejus: * quoniam fortis dextera ejus quæ ar- 13
cum tendit: ſagittæ ejus acutæ quæ ab ipſo mittuntur,
non deficient, cùm cœperint mitti in fines
terræ. * Ecce mittuntur mala, & non revertentur, 14
donec veniant ſuper terram. * Ignis ſuccenditur, 15
& non extinguetur, donec conſumat fundamenta
terræ. * Quemadmodum non redit ſagitta miſſa à 16
valido ſagittario, ſic non revertentur mala quæ
miſſa fuerint in terram. * Væ mihi, væ mihi: 17
quis me liberabit in illis diebus? * Initium dolo- 18
rum & multi gemitus, initium famis & multi interitus,
initium bellorum & formidabunt poteſtates,
initium malorum, & trepidabunt omnes. * In 19
his quid faciam, cùm venerint mala? * Ecce fa- 20
mes & plaga. & tribulatio, & anguſtia miſſa ſunt
flagella in emendatione. * & in his omnibus ſe 21
non convertent ab iniquitatibus ſuis, neque flagellorum
memores erunt ſemper. * Ecce erit anno- 22
næ vilitas ſuper terram, ſic ut putent ſibi eſſe directam
pacem, & tunc germinabunt mala ſuper
terram, gladius, fames, & magna confuſio. * A 23
fame enim plurimi qui inhabitant terram interient,
& gladius perdet ceteros qui ſuperaverint à fame,
* & mortui ſicut ſtercora projicientur, & non e- 24
rit qui conſoletur eos. Derelinquetur enim terra
deſerta. & civitates ejus dejicientur: * non dere- 25
linquetur qui colat terram, & qui ſeminet eam.
* Ligna dabunt fructus, & quis vindemiabit illa? 26
* Uva matura fiet, & quis calcabit illam? erit e- 27
nim locis magna deſertio. * Cupiet enim homo 28
hominem videre, vel vocem ejus audire, * Relin- 29
quentur enim de civitate decem, & duo de agro
qui abſconderint ſe in denſis nemoribus, & ſciſſu-
ris petrarum: quemadmodum derelinquuntur in 30
olivero & ſingulis arboribus tres aut quatuor oli-
væ, * aut ſicut in vinea vindemiata racemi relin- 31
quuntur ab his qui diligenter vineam ſcrutantur:
* ſic relinquentur in diebus illis tres aut quatuor 32
ab ſcrutantibus domos eorum in romphæa. * Et 33
relinquetur terra deſerta, & agri ejus inveterabunt,
& viæ ejus, & omnes ſemitæ ejus germina-
bunt ſpinas, eò quod non tranſient homines per
eam. * Lugebunt virgines non habentes ſponſos, 34
lugebunt mulieres non habentes viros, lugebunt
filiæ earum non habentes adjutorium: ſponſi ea- 35
rum in bello conſumentur, & viri earum in fame
exterentur. * Audite verò iſta, & cognoſcite ea 36
ſervi Domini. * Ecce verbum Domini, excipite 37
illud: ne diis credatis de quibus dicit Dominus.
* Ecce appropinquant mala, & non tardant. 38
* Quemadmodum prægnans, cùm parit in nono 39
menſe filium ſuum, appropinquante hora partus ejus
ante horas duas vel tres, dolores circumeunt
ventrem ejus, & prodeunte infante de ventre,
non tardabunt uno puncto: * ſic non morabuntur 40
mala ad prodeundum ſuper terram, & ſæculum
gemet, & dolores circumtenebunt illud.
* Audite verbum, plebs mea: parate vos in pu- 41
gnam, & in malis ſic eſtote, quaſi advenæ terræ.
* Qui vendit, quaſi qui fugiat: & qui emit, quaſi 42
qui perditurus: * Qui mercatur, quaſi qui fructum 43
non capiat: & qui ædificat, quaſi non habitaturus,
* Qui ſeminat, quaſi qui non metet: ſic & 44
qui vineam putat, quaſi non vindemiaturus. * Qui 45
nubunt, ſic quaſi filios non facturi, & qui non
nubunt, ſic quaſi vidui. * Propter quod qui labo- 46
rant, ſine cauſa laborant. * Fructus enim illorum 47
alienigenæ metent, & ſubſtantiam illorum rapient,
& domos evertent, & filios eorum captivabunt,
quia in captivitate & fame generant natos ſuos.
* Et qui negotiantur in rapina, quantum diu ex- 48
ornant civitates & domos ſuas, & poſſeſſiones &
perſonas ſuas, tantò magis adzelabor eos ſuper 49

50 peccata ſua, dicit Dominus. * Quomodo zelatur
fornicaris mulieram idoneam & bonam valdè,
51 * ſic zelabitur juſtitia iniquitatem cùm exornat
ſe, & accuſat eam in facie, cùm venerit qui de-
fendat exquirentem omne peccatum ſuper terram.
52 * Propterea nolite ſimilari ei, nec operibus ejus:
53 * quoniam adhuc puſillum, & tolletur iniquitas à
54 terra, & juſtitia regnabit in vos. * Non dicat
peccator ſe non peccaſſe: quoniam carbones ignis
comburet ſuper caput ejus, qui dicit: Non pecca-
55 vi coram Domino Deo & gloria Ipſius. * Ecce
Dominus cognoſcet omnia opera hominum, & ad-
inventiones illorum, & cogitationes illorum, &
56 corda illorum. * Dixit enim: Fiat terra, & facta
57 eſt: fiat cœlum, & factum eſt. * Et in verbo il-
lius ſtellæ fundatæ ſunt, & novit numerum ſtella-
58 rum. * Qui ſcrutatur abyſſum, & theſauros illa-
rum: qui menſus eſt mare, & conceptum ejus.
59 * Qui concluſit mare in medio aquarum, & ſuſ-
60 pendit terram ſuper aquas verbo ſuo. * Qui ex-
tendit cœlum quaſi cameram, ſuper aquas funda-
61 vit eum. * Qui poſuit in deſerto fontes aquarum,
& ſuper verticem montium lacus ad emittendum
flumina ab eminenti petra, ut potaret terram.
62 * Qui finxit hominem, & poſuit cor ſuum in me-
dio corporis, & miſit ei ſpiritum, vitam & intelle-
63 ctum, * & ſpiramen Dei omnipotentis qui fecit
omnia, & ſcrutinat omnia abſconſa in abſconſis
64 terræ. * Hic novit adinventionem veſtram, & quæ
cogitatis in cordibus veſtris, peccantes & volen-
65 tes occultare peccata veſtra. * Propter quod Do-
minus ſcrutinando ſcrutinavit omnia opera veſtra,
& traducet vos omnes, * & vos confuſi eritis cùm 66
proceſſerint peccata veſtra coram hominibus, &
iniquitates erunt, quæ accuſatores ſtabunt in die
illo. * Quid facietis? aut quomodo abſcondetis 67
peccata veſtra coram Deo & angelis ejus? * Ec- 68
ce judex Deus, timete eum. Deſinite à pecca-
tis veſtris, & obliviſcamini iniquitates veſtras
jam agere eas in ſempiterno, & Deus educet
vos, & liberabit de omni tribulatione. * Ec- 69
ce enim incenditur ardor ſuper vos turbæ co-
pioſæ, & rapient quoſdam ex vobis, & ciba-
bunt idolis occiſos: * & qui conſenſerint eis, 70
erunt illis in deriſum, & in improperium, &
in conculcationem: * erit enim locis locus, 71
& in vicinas civitates exurrectio multa ſuper
timentes Dominum. * Erunt quaſi inſani nemi- 72
ni parcentes, ad diripiendum & devaſtandum
adhuc timentes Dominum, * quia devaſtabunt & 73
diripient ſubſtantias, & de domibus ſuis eos e-
jicient. * Tunc parebit probatio electorum 74
meorum, ut aurum quod probatur ab igne.
* Audite dilecti mei, dicit Dominus: Ecce ad- 75
ſunt dies tribulationis, & de his liberabo vos.
* Ne timeatis, nec hæſitetis, quoniam Deus 76
dux veſter eſt. * Et qui ſervat mandata & præ- 77
cepta mea, dicit Dominus Deus, ne prepon-
derent vos peccata veſtra, ne ſuperelevent ſe ini-
quitates veſtræ. * Væ qui conſtringuntur à pecca- 78
tis ſuis, & obteguntur ab iniquitatibus ſuis, quem-
admodum ager conſtringitur à ſilva, & ſpinis te-
gitur ſemita ejus per quam non tranſit homo, &
excluditur, & mittitur ad devorationem ignis.

FINIS.

INDEX EPISTOLARUM, ET EVANGELIORUM, QUÆ IN ECCLESIA LEGUNTUR.

In novo autem Teſtamento, Dies quibus ea leguntur, maiuſculis litteris in margine apponi curavimus, Evangeliorum, necnon Epiſtolarum initium, in contextu cruce (‡) ſignari, finem hac nota (ʌ) terminari: quò faciliùs legenti illa occurrerent.

ADVENTUS

Dominica prima.
Epist. Hora eſt. *Rom.* 13. v. 11. 14.
Evang. Erunt. *Luc.* 21. v. 25. *ad* 33.
Dominica ſecunda.
Epist. Quæcumque. *Rom.* 15. 4. 13.
Evang. Joannes. *Matth.* 11. 2. 10.
Dominica tertia.
Epist. Gaudete. *Phil.* 4. 4. 7.
Evang. Miſerunt. *Jo.* 1. 19. 28.
Feria quarta quatuor Temporum.
Lect. Erit. *Iſa.* 2. 2. 5.
Epist. Pete. *Iſa.* 7. 11. 15.
Evang. Miſſus. *Luc.* 1. 26. 38.
Feria ſexta quatuor Temporum.
Epist. Egredietur. *Iſa.* 11. 1. 5.
Evang. Exurgens. *Luc.* 1. 39. 47.
Sabbato quatuor Temporum.
Lect. 1. Clamabunt. *Iſa.* 19. 20. 22.
Lect. 2. Lætabitur. *Iſa.* 35. 1. 7.
Lect. 3. Super. *Iſa.* 40. 9. 11.
Lect. 4. Hæc dicit. *Iſa.* 45. 1. 8.
Lect. 5. Angelus. *Dan.* 3. 49. 51.
Epist. Rogamus. 2. *Theſſ.* 2. 1. 8.
Evang. Anno. *Luc.* 3. 1. 6
Dominica quarta.
Epist. Sic nos. 1. *Cor.* 4. 1. 5.
Evang. Anno. *Luc.* 3. 1. 6.
In Vigilia Natalis Domini.
Epist. Paulus. *Rom.* 1. 1. 6.
Evang. Cùm eſſet. *Matth.* 1. 18. 21.
In Nativitate Domini, in Nocte.
Epist. Apparuit. *Tit.* 2. 11. 15.
Evang. Exiit. *Luc.* 2. 1. 14.
Ad Miſſam in Aurora.
Epist. Benignitas. *Luc.* 1. 4. 7.
Evang. Paſtores. *Tit.* 2. 15. 20.
Ad Miſſam in Die.
Epist. Multifariam. *Hebr.* 1. 1. 12.
Evang. In principio *Joan.* 1. 1. 14.
In feſto S. Stephani Protomartyris. 26. Dec.
Epist. Stephanus. *Act.* 6. 8. 10. *& cap.* 7. 54. 59.
Evang. Ecce ego. *Matth.* 23. 34. 39.
S. Joannis Apoſt. & Evang. 27. Dec.
Epist. Qui timet. *Eccli* 15. 1. 6
Evang. Sequere me. *Jo.* 21. 19. 24.
Sanctorum Innocentium. 28. Dec.
Epist. Vidi. *Apoc.* 14. 1. 5.
Evang. Angelus. *Matth.* 2. 13. 18.
S. Thomæ Cant. Ep. & Mart. 29. Dec.
Epist. Omnis. *Hebr.* 5. 1. 6.
Evang. Ego ſum. *Jo.* 10. 11. 16.
Dominica infra Octavam Nat.
Epist. Quanto. *Gal.* 4. 1. 7.
Evang. Erat. *Luc.* 2. 33. 39. 41.
S. Sylveſtri Papæ. 31. Decembris.
Epist. Teſtificor. 2. *Tim.* 4. 1. 8.
Evang. Sint lumbi. *Luc.* 12. 35. 40.
In Octava Nativit. Domini.
Epist. Benignitas. *Tit.* 3. 4. 7.
Evang. Paſtores. *Luc.* 2. 15. 20.
In die Circumciſionis Domini.
Epist. Apparuit. *Tit.* 2. 11. 15.
Evang. Poſtquam. *Luc* 2. v. 21.
In Vigilia Epiphaniæ. 5. Januarii.
Epist. Quanto. *Pſal.* 4. 1. 7.
Evang. Defuncto. *Matth.* 2. 19. 23.
In Epiphania Domini. 6. Januarii.
Epist. Surge. *Iſa.* 60. 1. 6.
Evang. Cum natus. *Matth.* 2. 1. 12.
Dominica infra Octav. Epiph.
Epist. Obſecro. *Rom.* 12. 1. 5.
Evang. Cùm factus. *Luc.* 2. 42. 52.
In Octava Epiphaniæ.
Epist. Surge. *Iſa.* 60. 1. 6.
Evang. Vidit. *Jo.* 1. 29. 34.

Dominica ſecunda poſt Epiph.
Epist. Habentes donationes. *Rom.* 12. 6. 16.
Evang. Nuptiæ. *Jo.* 2. 1. 11.
Dominica tertia poſt Epiphaniam.
Epist. Nolite. *Rom.* 12. 16. 21.
Evang. Cùm deſcendiſſet. *Matth.* 8. 1. 13.
Dominica quarta poſt Epiphaniam.
Epist. Nemini. *Rom* 13. 8. 10.
Evang. Aſcendente. *Matth.* 8. 23. 27.
Dominica quinta poſt Epiphaniam.
Epist. Induite. *Col.* 3. 12. 17.
Evang. Parabolam. *Matth.* 13. 24. 30.
Dominica ſexta poſt Epiphaniam.
Epist. Gratias. 1. *Theſſ.* 1. 2. 10.
Ev. Parabolam. *Matth.* 13. 31. 35.
Dominica in Septuageſima.
Epist. Neſcitis. 1. *Cor.* 9. 25. 5. & 10.
Ev. Simile eſt. *Matth.* 20. 1. 16.
Dominica in Sexageſima.
Epist. Libenter. 2 *Cor* 11. 19. 9. & 12.
Ev. Cùm turba. *Luc.* 8. 4. 15.
Dominica in Quinquageſima.
Epist. Si linguis. 1. *Cor* 13. 1. 13.
Evang. Aſſumpſit. *Luc.* 18. 31. 43.
Feria quarta Cinerum.
Epist. Convertimini. *Joel.* 2. 12. 19.
Evang. Cùm jejunatis. *Matth.* 6. 16. 21.
Feria quinta.
Epist. Ægrotavit. *Iſa.* 38. 1. 7.
Evang. Cùm introiſſet. *Matth.* 8. 5. 13.
Feria ſexta.
Epist. Clama. *Iſa.* 58. 1. 9.
Evang. Audiſtis. *Matth.* 5. 38. 7. & 6.
Sabbato.
Epist. Si abſtuleris. *Iſa.* 58. 9. 14.
Evang. Cùm ſerò. *Marc.* 6. 47. 56.
Dominica 1. Quadrageſimæ.
Epist. Exhortamur. 2. *Cor* 6. 1. 10.
Evang. Ductus eſt. *Matth.* 4. 1. 11.
Feria ſecunda.
Epist. Hæc dicit *Ezech.* 34. 11. 16.
Evang. Cùm venerit. *Matth.* 25. 31. *ad finem.*
Feria tertia.
Epist. Quærite. *Iſai.* 55. 6. 11.
Evang. Cùm intraſſet. *Matth.* 21. 10. 17.
Feria quarta quatuor Temporum.
Lect. Dixit. *Exod* 24. 12. *ad finem.*
Epist. Venit. 3. *Reg.* 19. 3. 8.
Evang. Reſponderunt. *Matth.* 12. 38. *ad finem.*
Feria quinta.
Epist. Factus eſt. *Ezech.* 18. 1. 9.
Evang. Egreſſus Jeſus. *Matth.* 15. 21. 28.
Feria ſexta Quatuor Temporum.
Epist. Anima. *Ezech.* 18. 20. 28.
Evang. Erat dies. *Jo.* 5. 1. 15.
Sabbato Quatuor Temporum.
Lect. 1. Quando. *Deut.* 26. 12. *ad finem.*
Lect. 2. Si cuſtodieritis. *Deut.* 11. 22. 25.
Lect. 3. Orationem 2. *Mac.* 1. 23. 27.
Lect. 4. Miſerere. *Eccli.* 36. 1. 10.
Lect. 5. Angelus. *Dan.* 3. 49. 51.
Epist. Rogamus. 1. *Theſſ.* 5. 14. 24.
Evang. Aſſumpſit. *Matth.* 17. 1. 9.
Dominica II. in Quadrageſima.
Epist. Fratres. 1. *Theſſ.* 4. 1. 7.
Evang. Aſſumpſit. *Matth.* 11. 1. 9.
Feria ſecunda.
Epist. Domine. *Dan.* 9. 15. 19.
Evang. Ego vado. *Jo.* 8. 21. 29.
Feria tertia.
Epist. Factus eſt. 3. *Reg.* 17. 8. 16.
Evang. Super. *Matt.* 23. 1. 12.
Feria Quarta.
Epist. Mardochæus. *Eſth.* 13. 8. 17.
Evang. Aſcendens. *Matth.* 20. 17. 28.

Feria quinta.
EPIST. Hæc dicit. *Jer.* 17. 5. 10.
EVANG. Homo quidam. *Luc.* 16. 19. 31.
Feria ſexta.
EPIST. Dixit. *Gen.* 37. 6. 22.
EVANG. Homo erat. *Matth.* 21. 33. 46.
Sabbato.
EPIST. Dixit. *Gen.* 27. 6. 40.
EVANG. Homo quidam. *Luc.* 15. 11. *ad ſinem.*
Dominica III. in Quadrageſima.
EPIST. Eſtote. *Epheſ.* 5. 1. 9.
EVANG. Erat. *Luc.* 11. 14. 28.
Feria ſecunda.
EPIST. Naaman. 4. *Reg.* 5. 1. 15.
EVANG. Utique. *Luc.* 4. 23. 30.
Feria tertia.
EPIST. Mulier. 4. *Reg.* 4. 1. 7.
EVANG. Si peccaverit. *Matth.* 18. 15. 22.
Feria quarta.
EPIST. Honora. *Exod.* 20. 12. 24.
EVANG. Acceſſerunt. *Matth.* 15. 1. 20.
Feria quinta.
EPIST. Factum eſt verbum. *Jer.* 7. 1. 7.
EVANG. Surgens. *Luc.* 4. 38. *ad ſinem.*
Feria ſexta.
EPIST. Convenerunt. *Num.* 20. 2. 13.
EVANG. Venit. *Jo.* 4. 5. 42.
Sabbato.
EPIST. Erat vir. *Dan.* 13. 1. 62.
EVANG. Perrexit. *Jo.* 8. 1. 11.
Dominica IV. in Quadrageſima.
EPIST. Scriptum eſt. *Gal.* 4. 22. *ad ſinem.*
EVANG. Abiit Jeſus. *Jo.* 6. 1. 15.
Feria ſecunda.
EPIST. Venerunt. 3. *Reg.* 3. 16. *ad ſinem.*
EVANG. Propè erat. *Jo.* 2. 13. *ad ſinem.*
Feria tertia.
EPIST. Locutus eſt. *Exod.* 32. 7. 14.
EVANG. Jam die. *Jo.* 7. 14. 31.
Feria quarta.
LECT. Sanctificabo. *Ezech.* 36. 23. 28.
EPIST. Lavamini. *Iſai.* 1. 16. 19.
EVANG. Præteriens. *Jo.* 9. 1. 38.
Feria quinta.
EPIST. Venit mulier. 4. *Reg.* 4. 25. 38.
EVANG. Ibat. *Luc.* 7. 11. 16.
Feria ſexta.
EPIST. Ægrotavit. 3. *Reg.* 17. 17. *ad ſinem.*
EVANG. Erat quidam. *Jo.* 11. 1. 45.
Sabbato.
EPIST. Hæc dicit. *Iſa.* 49. 8. 15.
EVANG. Ego ſum. *Jo.* 8. 12. 20.
Dominica de Paſſione.
EPIST. Chriſtus. *Hebr.* 9. 11. 15.
EVANG. Quis ex. *Jo.* 8. 46. *ad ſinem.*
Feria ſecunda.
EPIST. Factum eſt. *Jona.* 3. 1. 10.
EVANG. Miſerunt. *Jo.* 7. 32. 39.
Feria tertia.
EPIST. Congregati. *Dan.* 14. 27. *ad ſinem.*
EVANG. Ambulabat. *Jo.* 7. 1. 13.
Feria quarta.
EPIST. Ego Dominus. *Levit.* 19. 11. 19.
EVANG. Facta ſunt. *Joan.* 10. 22. 38.
Feria quinta.
EPIST. Ne quæſumus. *Dan.* 3. 34. 45.
EVANG. Rogabat. *Luc.* 7. 36. *ad ſinem.*
Feria ſexta.
EPIST. Domine. *Jer.* 17. 13. 18.
EVANG. Collegerunt. *Joan.* 11. 47. 54.
Sabbato.
EPIST. Dixerunt. *Jer.* 18. 18. *ad ſinem.*
EVANG. Cogitaverunt. *Jo.* 12. 10. 37.
Dominica in Palmis.
EPIST. Venerunt. *Exod.* 15. 27. *ad* 7. *cap.* 16.
EVANG. Cùm appropinquaſſet. *Matth.* 21. 1. 9.
Ad Miſſam.
EPIST. Hoc enim. *Phil.* 2. 5. 11.
PASSIO. Scitis. *Matth.* 26. 1. *ad ſin. c.* 27.
Feria ſecunda.
EPIST. Dominus. *Iſa.* 50. 5. 10.
EVANG. Jeſus ante. *Jo.* 12. 1. 9.
Feria tertia.
EPIST. Domine. *Jer.* 11. 18. 20.
PASSIO. Erat Paſcha. *Marc.* 14. 1. *ad ſin. cap.* 15.
Feria quarta.
LECT. Dicite. *Iſa.* 62. 11. 7. *c.* 63.
EPIST. Quis credidit. *Iſa.* 53. 1. *ad ſinem.*
PASSIO. Appropinquabat. *Luc.* 22. 1. 53. *c.* 23.
Feria quinta in Cœna Domini.
EPIST. Convenientibus. 1. *Cor.* 11. 20. 32.
EVANG. Ante diem. *Jo.* 13. 1. 15.
Feria ſexta in Paraſceve.
LECT. 1. In tribulatione. *Oſ.* 6. 1. 6.
LECT. 2. Dixit Dominus. *Exod.* 12. 1. 11.
PASSIO. Egreſſus eſt. *Jo.* 18. 1. *ad ſin. cap.* 19.
Sabbato Sancto.
LECT. 1. In principio. *Gen.* 1. 1. *ad ſinem cap.* 2.
LECT. 2. Noe. *Gen. ex cap.* 5. 31. 6. 7. & 8. *ad* 22.
LECT. 3. Tentavit. *Gen.* 22. 1. 19.
LECT. 4. Factumeſt vigiliæ. *Exod.* 14. 24. 1. *c.* 15.
LECT. 5. Hæc eſt. *Iſa.* 5. 4. 17. 17. *c.* 55.
LECT. 6. Audi. *Bar.* 3. 9. *ad ſinem.*
LECT. 7. Facta eſt. *Ezech.* 37. 1. 14.
LECT. 8. Apprehendent. *Iſa.* 4. 1. *ad ſinem.*
LECT. 9. Dixit Dominus. *Exod.* 12. 1. 11.
LECT. 10. Factum eſt. *Joan.* 3. 1. 10.
LECT. 11. Scripſit. *Deut.* 31. 22. *ad ſinem.*
LECT. 12. Nabuchodonoſor. *Dan.* 3. 1. 24.
EPIST. Si conſurrexiſtis. *Col.* 3. 1. 4.
EVANG. Veſpere. *Matth.* 28. 1. 7.

DOMINICA RESURRECTIONIS DOMINI.

EPIST. Expurgate. 1. *Cor.* 5. 7. 8.
EVANG. Maria Magdalene. *Marc.* 16. 1. 7.
Feria ſecunda poſt Paſcha.
EPIST. Vos ſcitis. *Act.* 10. 37. 43.
EVANG. Duo ex. *Luc.* 24. 13. 35.
Feria tertia.
EPIST. Viri. *Act.* 13. 16. 33.
EVANG. Stetit. *Luc.* 24. 36. 47.
Feria quarta.
EPIST. Deus. *Act.* 3. 13. 19.
EVANG. Manifeſtavit. *Joan.* 21. 1. 14.
Feria quinta.
EPIST. Angelus. *Act.* 8. 26. *ad ſinem.*
EVANG. Maria. *Joan.* 20. 11. 18.
Feria ſexta.
EPIST. Chriſtus. 1. *Petr.* 3. 18. 22.
EVANG. Undecim. *Matth.* 28. 16. *ad ſinem.*
Sabbato in Albis.
EPIST. Deponentes. 1. *Petr.* 2. 1. 10.
EVANG. Una ſabbati. *Joan.* 20. 1. 9.
Dominica in Albis.
EPIST. Omne. 1. *Joan.* 5. 4. 9.
EVANG. Cùm ſerò. *Joan.* 20. 19. *ad ſinem.*
Dominica ſecunda poſt Paſcha.
EPIST. Chriſtus. 1. *Petr.* 2. 21. *ad ſinem.*
EVANG. Ego ſum. *Joan.* 10. 11. 17.
Dominica tertia poſt Paſcha.
EPIST. Obſecro. 1. *Petr.* 2. 11. 19.
EVANG. Modicum. *Joan.* 16. 16. 22.
Dominica quarta poſt Paſcha.
EPIST. Omne datum. *Jac.* 1. 17. 21.
EVANG. Vado ad eum. *Joan.* 16. 5. 14.
Dominica quinta poſt Paſcha.
EPIST. Eſtote. *Jac.* 1. 22. *ad ſinem.*
EVANG. Amen. *Joan.* 16. 23. 30.
Feria ſecunda in Rogationibus.
EPIST. Confitemini. *Jac.* 5. 16. *ad ſinem.*
EVANG. Quis veſtrùm. *Luc.* 11. 5. 13.
Feria tertia in Rogationibus, ut in ſecunda.
In Vigilia Aſcenſionis.
EPIST. Unicuique. *Epheſ.* 4. 7. 13.
EVANG. Sublevatis. *Joan.* 17. 1. 11.

IN ASCENSIONE DOMINI.

EPIST. Primùm. *Act.* 1. 1. 11.
EVANG. Recumbentibus. *Marc.* 16. 14. *ad ſinem.*
Dominica infra Octavam Aſcenſionis.
EPIST. Eſtote. 1. *Petr.* 4. 7. 11.
EVANG. Cùm venerit. *Joan.* 15. 26. *c.* 16. 4.
In Octava Aſcenſionis Miſſa ſicut in Die.
In Vigilia Pentecoſtes.
LECT. 1. Tentavit. *Gen.* 22. 1. 19.
LECT. 2. Factum eſt in Vigilia. *Exod.* 14. 24. 1. *c.* 15.
LECT. 3. Scripſit Moyſes. *Deut.* 31. 22. *ad ſinem.*
LECT. 4. Apprehendent. *Iſa.* 4. 1. *ad ſinem.*
LECT. 5. Audi. *Baruc.* 3. 9. *ad ſinem.*
LECT. 6. Facta eſt. *Ezech.* 37. 1. 14.
EPIST. Factum eſt. *Act.* 19. 1. 8.
EVANG. Si diligitis. *Joan.* 14. 15. 21.

DOMINICA PENTECOSTES.

EPIST. Cùm complerentur. *Act.* 2. 1. 11.
EVANG. Si quis. *Joan.* 14. 23. *ad ſinem.*
Feria ſecunda.
EPIST. Præcepit. *Act.* 10. 42. 48.
EVANG. Sic Deus. *Joan.* 3. 16. 21.
Feria tertia.
EPIST. Cùm audiſſent. *Act.* 8. 14. 17.
EVANG. Amen, Amen. *Jo.* 10. 1. 10.
Feria quarta Quatuor Temporum.
LECT. Stans Petrus. *Act.* 2. 14. 21.
EPIST. Per manus. *Act.* 5. 12. 16.
EVANG. Nemo poteſt. *Joan.* 6. 44. 52.
Feria quinta.
EPIST. Philippus. *Act.* 8. 5. 9.
EVANG. Convocatis. *Luc.* 9. 1. 6.
Feria ſexta Quatuor Temporum.
EPIST. Exultate. *Joel.* 2. 23. 27.
EVANG. Factum eſt. *Luc.* 5. 17. 26.
Sabbato Quatuor Temporum.
LECT. 1. Effundam. *Joel.* 2. 28. 32. *medium.*
LECT. 2. Locutus eſt Dominus. *Lev.* 23. 9. 15. 21.
LECT. 3. Cùm intraveritis. *Deut.* 26. 1. 11.
LECT. 4. Si in præceptis. *Levit.* 26. 3. 12.
LECT. 5. Angelus. *Dan.* 3. 49. 51.
EPIST. Juſtificati. *Rom.* 5. 1. 5.

EVAN-

EVANG. Surgens. *Luc.* 24. 44.

In Feſto SS. Trinitatis.

EPIST. O altitudo. *Rom.* 11. 33. *ad finem.*
EVANG. Data eſt. *Matth.* 28. 18. *ad finem.*

Dominica 1. poſt Pentecoſten.

EPIST. Deus charitas. 1. *Joan.* 4. 8. *ad finem.*
EVANG. Eſtote. *Luc.* 6. 36. 42.

In Feſto Corporis Chriſti.

EPIST. Ego. 1. *Cor.* 11. 23. 29.
EVANG. Caro mea. *Joan.* 6. 56. 59.

Dominica infra Oct. 2. poſt Pentecoſten.

EPIST. Nolite. 1. *Joan.* 3. 13. 18.
EVANG. Homo. *Luc.* 14. 16. 24.

Dominica 3. poſt Pentecoſten.

EPIST. Humiliamini. 1. *Petr.* 5. 6. 11.
EVANG. Erant. *Luc.* 15. 1. 10.

Dominica 4. poſt Pentecoſten.

EPIST. Exiſtimo. *Rom.* 8. 18. 23.
EVANG. Cùm turbæ. *Luc.* 5. 1. 11.

Dominica 5. poſt Pentecoſten.

EPIST. Omnes. 1. *Petr.* 3. 8. 15. *medium.*
EVANG. Niſi abundaverit. *Matth.* 5. 20. 24.

Dominica 6. poſt Pentecoſten.

EPIST. Quicumque. *Rom.* 6. 3. 11.
EVANG. Cùm turba. *Marc.* 8. 1. 9.

Dominica 7. poſt Pentecoſten.

EPIST. Humanum. *Rom.* 6. 19. *ad finem.*
EVANG. Attendite. *Matth.* 7. 15. 21.

Dominica 8. poſt Pentecoſten.

EPIST. Debitores. *Rom.* 8. 12. 17.
EVANG. Homo quidam. *Luc.* 16. 1. 9.

Dominica 9. poſt Pentecoſten.

EPIST. Non ſimus. 1. *Cor.* 10. 6. 13.
EVANG. Ut appropinquavit. *Luc.* 19. 41. 47.

Dominica 10. poſt Pentecoſten.

EPIST. Scitis. 1. *Cor.* 12. 2. 11.
EVANG. Dixit. *Luc.* 18. 9. 14.

Dominica 11. poſt Pentecoſten.

EPIST. Notum. 1. *Cor.* 15. 1. 10. *medium.*
EVANG. Exiens. *Marc.* 7. 31. *ad finem.*

Dominica 12. poſt Pentecoſten.

EPIST. Fiduciam. 2. *Cor.* 3. 4. 10.
EVANG. Beati. *Luc.* 10. 23. 37.

Dominica 13. poſt Pentecoſten.

EPIST. Abrahæ. *Gal.* 3. 16. 22.
EVANG. Dum iret. *Luc.* 17. 11. 19.

Dominica 14. poſt Pentecoſten.

EPIST. Spiritu. *Gal.* 5. 16. 24.
EVANG. Nemo. *Matth.* 6. 24. 33.

Dominica 15. poſt Pentecoſten.

EPIST. Si Spiritu. *Gal.* 5. 25. 26. 6. 6.
EVANG. Ibat. *Luc.* 7. 11. 16.

Dominica 16. poſt Pentecoſten.

EPIST. Obſecro. *Epheſ.* 3. 13. *ad finem.*
EVANG. Cùm intraret. *Luc.* 14. 1. 11.

Dominica 17. poſt Pentecoſten.

EPIST. Obſecro. *Eph.* 4. 1. 6.
EVANG. Acceſſerunt. *Matth.* 22. 34. *ad finem.*

Feria quarta. Quatuor Temporum Septembris.

LECT. Ecce Dies. *Amos.* 9. 13. *ad finem.*
EPIST. Congregatus. 2. *Nehem.* 8. 1. 10.
EVANG. Reſpondens. *Marc.* 9. 16. 28.

Feria ſexta. Quatuor Temporum Septembris.

EPIST. Convertere. *Oſ.* 14. 2. *ad finem.*
EVANG. Rogabat. *Luc.* 7. 36. *ad finem.*

Sabbato Quatuor Temporum Septembris.

LECT. 1. Locutus. *Levit.* 23. 26. 32.
LECT. 2. A quintodecimo. *Levit.* 23. 34. 43.
LECT. 3. Paſce. *Mich.* 7. 14. *ad finem.*
LECT. 4. Hæc dicit. *Zach.* 8. 14. 19.
LECT. 5. Angelus. *Dan.* 3. 49. 51.
EPIST. Tabernaculum. *Hebr.* 9. 2. 12.
EVANG. Dicebat. *Luc.* 13. 6. 17.

Dominica 18. poſt Pentecoſten.

EPIST. Gratias. 1. *Cor.* 1. 4. 8.
EVANG. Aſcendens. *Matth.* 9. 1. 8.

Dominica 19. poſt Pentecoſten.

EPIST. Renovamini. *Eph.* 4. 23. 28.
EVANG. Simile. *Matth.* 22. 1. 14.

Dominica 20. poſt Pentecoſten.

EPIST. Videte. *Eph.* 5. 15. 21.
EVANG. Erat. *Joan.* 4. 46. 53.

Dominica 21. poſt Pentecoſten.

EPIST. Confortamini. *Eph.* 6. 10. 17.
EVANG. Aſſimilatum. *Matth.* 18. 23. *ad finem.*

Dominica 22. poſt Pentecoſten.

EPIST. Confidimus. *Phil.* 1. 6. 11.
EVANG. Abeuntes. *Matth.* 22. 15. 21.

Dominica 23. poſt Pentecoſten.

EPIST. Imitatores. *Phil.* 3. 17. 4. 3.
EVANG. Loquente. *Matth.* 9. 18. 26.

Dominica ultima poſt Pentecoſten.

EPIST. Non ceſſamus. *Col.* 1. 9. 14.
EVANG. Cùm videritis. *Matth.* 24. 15. 35.

PROPRIUM SANCTORUM.

Epiſtola, & Evangelia, quando non aſſignantur, ſumuntur de Communi inſen.

MENSE DECEMBRI.

2. S. Bibianæ Virginis, & Martyris.

EPIST. Domine. Ev. Simile. *De communi.*

3. S. Franciſci Xaverii.

EPIST. Corde. *Rom.* 10. 10. 18.
Ev. Euntes. *Marc.* 16. 15. 18.

6. S. Nicolai Epiſcopi.

EP. Mementote. *Hebr.* 13. 7. 17. *medium.*
Ev. Homo. 2. *De communi.*

7. S. Ambroſii Epiſc. & Doctoris.

EPIST. Teſtificor. Ev. Vos eſtis. *De Communi.*

8. In Conceptione B. Mariæ Virginis.

EPIST. Dominus. *Proverb.* 8. 22. 35.
Ev. Liber. *Matth.* 1. 1. 16.

Infra Octavam, & in die Octava dicitur Miſſa ſicut in die Feſti.

11. S. Damaſi Papæ.

EPIST. Plures. Ev. Vigilate. *De communi.*

13. S. Luciæ Virginis & Martyris.

EPIST. Qui. Ev. Simile. *De communi.*

In Vigilia S. Thomæ Apoſtoli.

EPIST. Benedictio. Ev. Hoc eſt. *De communi unius Apoſtoli.*

In Feſto S. Thomæ Apoſtoli.

EPIST. Jam non eſtis. *Eph.* 2. 19. *ad finem.*
Ev. Thomas. *Joan.* 20. 24. 29.

MENSE JANUARIO.

8. S. Laurentii Juſtiniani Epiſcopi.

EPIST. Sapientiam. *Sap.* 9. 2. 8.
Ev. Homo peregre. *De Communi.*

14. S. Hilarii Epiſcopi.

EPIST. Teſtificor. Ev. Vos eſtis. *De communi Doctorum.*

15. S. Pauli Eremitæ.

EPIST. Quæ mihi. *Philip.* 3. 7. 12.
Ev. Confiteor. *Matth.* 11. 25. *ad finem.*

16. S. Marcelli Papæ. & Martyris.

EPIST. Benedictus. Ev. Si quis vult. *De communi.*

17. S. Antonii Abbatis.

EPIST. Dilectus. Ev. Sint lumbi. *De communi.*

18. Cathedra S. Petri Romanæ.

EPIST. Petrus. 1. *Petr.* 1. 1. 7.
Ev. Venit. *Matth.* 16. 13. 19.

19. SS. Marii & Sociorum Martyrum.

EPIST. Rememoramini. Ev. Sedente. *De communi.*

Item ibidem S. Canuti Regis & Martyris.

EPIST. Juſtum. Ev. Si quis. *De communi.*

20. SS. Fabiani & Sebaſtiani Martyrum.

EPIST. Sancti. Ev. Deſcendens. *De communi.*

21. S. Agnetis Virginis & Martyris.

EPIST. Confitebor. *Eccli.* 51. 1. 12.
Ev. Simile erit. *De Communi.*

22. SS. Vincentii & Anaſtaſii Martyrum.

EPIST. Juſtorum. Ev. Cùm. 2. *De communi.*

23. S. Raymundi de Pennafort Confeſ.

EPIST. Beatus. Ev. Sint. *De communi.*

24. S. Timothei Epiſcopi & Martyris.

EPIST. Sectare. 1. *Tim.* 6. 11. 16.
Ev. Si quis venit. *Luc.* 14. 26. 33.

25. In Converſione S. Pauli.

EPIST. Saulus. *Act.* 9. 1. 22.
Ev. Ecce. *Matth.* 19. 27. 29.

26. S. Polycarpi Martyris.

EPIST. Omnis. 1. *Joan.* 3. 10. 16.
Ev. Nihil. *Matth.* 10. 26. 33.

27. S. Joannis Chryſoſtomi Epiſc. & Doct.

EPIST. Teſtificor. Ev. Vos. *De communi.*

28. S. Agnetis ſecundò.

EPIST. Qui gloriatur. Ev. Simile eſt. *De communi.*

29. S. Franciſci Salesii Epiſcopi.

EPIST. Ecce. Ev. Homo. *De communi.*

30. S. Martinæ Virginis & Martyris.

EPIST. Confitebor. Ev. Simile erit. *De communi.*

31. S. Petri Nolaſci Confeſſoris.

EPIST. Spectaculum. Ev. Nolite. *De communi.*

MENSE FEBRUARIO.

1. S. Ignatii Epiſcopi & Martyris.

EPIST. Qui nos. *Rom.* 8. 33. *ad finem.*
Ev. Amen. *Joan.* 12. 24. 26.

2. In Præſentatione Domini, & Purificatione B. Mariæ Virginis.

EPIST. Ecce ego. *Malach.* 3. 1. 4.
Ev. Poſtquam. *Luc.* 2. 22. 32.

3. S. Blaſii Epiſcopi & Martyris.

EPIST. Benedictus. 2. *Cor.* 1. 3. 7.
Ev. Si quis vult. *De communi.*

4. S. Andreæ Corſini Epiſcopi.

EPIST. Ecce. Ev. Homo. *De communi.*

5. S. Agathæ Virginis & Martyris.
Epist. Videte. *1. Cor. 1. 26. 31.*
Ev. Acceſſerunt. *Matth. 19. 3. 12.*
6. S. Dorotheæ Virginis & Martyris.
Epist. Domine. Ev. Simile eſt. *De communi.*
7. S. Romualdi Abbatis.
Epist. Dilectus. Ev. Ecce nos. *De communi.*
8. S. Joannis de Matha Confeſſoris.
Epist. Beatus. Ev. Sint lumbi. *De communi.*
9. S. Apolloniæ Virginis & Martyris.
Epist. Confitebor. Ev. Simile erit. *De communi.*
14. S. Valentini Presbyteri & Martyris.
Epist. Juſtum. Ev. Nolite. *De communi.*
15. SS. Fauſtini & Jovitæ Martyrum.
Epist. Rememoramini. Ev. Sedente. *De communi.*
18. S. Simeonis Epiſc. & Martyris.
Epist. Beatus. Ev. Si quis venit. *De communi.*
22. Cathedra S. Petri Antiochena.
Epist. Petrus *1. Petr. 1. 1. 7.*
Evang. Venit. *Matth. 16. 13. 19.*
23 vel 24. In Vigilia S. Mathiæ.
Epist. & Ev. *De communi.*
24. vel 25. S. Mathiæ Apoſtoli.
Epist. Exurgens. *Act. 1. 15. ad finem.*
Ev. Confiteor. *Matth. 11 25. 30.*

MENSE MARTIO.

4. S. Caſimiri Confeſſoris.
Epist. Beatus. Ev. Sint lumbi. *De communi.*
7. S. Thomæ de Aquino Confeſſoris.
Epist. Optavi. *Sap. 7. 7. 14.*
Ev. Vos eſtis. *Matth. 5. 13. 19.*
9. S. Franciſcæ Viduæ Romanæ.
Epist. Mulierem. Ev. Simile eſt. *De Communi.*
10. SS. Quadraginta Martyrum.
Epist. Sancti. *De communi.*
Ev. Deſcendens. *Luc. 6. 17. 23.*
12. S. Gregorii Papæ & Eccleſiæ Doctoris.
Epist. Teſtificor. Ev. Vos eſtis. *De communi.*
19. S. Joſeph Sponſi B. Mariæ Virginis.
Epist. Dilectus. *Eccli. 45. 1. 6.*
Ev. Cùm eſſet. *Matth. 1. 18. 23.*
20. S. Joachim Patris B. Virginis.
Epist. Beatus. *Eccli. 31. 8. 11.*
Ev. Liber. *Matth. 1. 1. 16.*
21. S. Benedicti Abbatis.
Epist. Dilectus. Ev. Ecce. *De Commun*
25. In Feſto Annuntiationis.
Epist. Pete tibi. *Iſ. 7. 10. 15.*
Ev. Miſſus eſt. *Luc. 1. 26. 38.*

MENSE APRILI.

2. S. Franciſci de Paula Confeſſoris.
Epist. Quæ mihi. Ev. Nolite. *De communi.*
5. S. Vincentii Ferreris Confeſſoris.
Epist. Beatus. Ev. Sint lumbi. *De communi.*
11. S. Leonis Papæ.
Epist. Ecce Sacerdos. *De communi.*
Ev. Venit. *Matth. 16. 15. 19.*
13. S. Hermenegildi Martyris.
Epist. Juſtum. Ev. Si quis venit. *De communi.*
14. Sanctorum Tiburtii & Sociorum Martyrum.
Epist. Stabunt. 1. Ev. Ego ſum. 1. *De communi.*
17. S. Aniceti Papæ & Martyris.
Epist. Stabunt. Ev. Amen. *De Communi.*
19. S. Anſelmi Epiſcopi.
Epist. & Ev. *De communi Doctorum.*
22. SS. Soteris & Caji Pont. & Mart.
Epist. Poſt hæc. Ev. Ego ſum. 2. *De communi.*
23. S. Gregorii Martyris.
Epist. Memor. 2. Ev. Ego. 1. *De communi.*
25. S. Marci Evangeliſtæ.
Epist. Similitudo. *Ezech. 1. 10. 15.*
Evang. Deſignavit. *Luc. 10. 1. 9.*
Eodem die ad Miſſam Proceſſionis.
Epist. & Evang. *ut feria ſecunda Rogationum.*
26. SS. Cleti & Marcellini Pont. & Mart.
Epist. Benedictus. Ev. Ego ſum. 1. *De Communi.*
28. S. Vitalis Martyris.
Epist. Stabunt. Ev. Ego. 1. *De Communi.*
29. S. Petri Martyris.
Epist. Memor. 2. Ev. Ego. 1. *De Communi.*
30. S. Catharinæ Senenſis Virginis.
Epist. Qui. 1. Evang. Simile erit. *De Communi.*

MENSE MAJO.

1. SS. Philippi & Jacobi Apoſtolorum.
Epist. Stabunt. *Sap. 5. 1. 5.*
Evang. Non turbetur. *Joan. 14. 1. 13.*
2. S. Athanaſii Epiſcopi & Eccleſiæ Doctoris.
Epist. Non. *2. Cor. 4. 5. 14.*
Evang. Cùm. *Matth. 10. 23. 28.*
3. In feſto Inventionis S. Crucis.
Epist. Hoc ſentite. *Phil. 2. 5. 11.*
Evang. Erat homo. *Joan. 3. 1. 15.*
4. S. Monicæ Viduæ.
Epist. Viduas. *1. Tim. 5. 5. 10.*
Evang. Ibat. *Luc. 7. 11. 16.*

6. S. Joannis ante Portam Latinam.
Epist. Stabunt. *Sap. 5. 1. 5.*
Evang. Acceſſit. *Matth. 20. 20. 23.*
7. S. Stanislai Epiſcopi & Martyris.
Epist. Stabunt. Evang. Ego ſum. *De comm.*
8. In Apparitione S. Michaelis.
Epist. Significavit. *Apoc. 1. 1. 5.*
Evang. Acceſſerunt. *Matth. 18. 1. 10.*
9. S. Gregorii Nazianzeni Epiſc. & Eccleſiæ Doct.
Epist. Cor ſuum. Evang. Vos eſtis. *De comm.*
10. SS. Gordiani & Epimachi Martyrum.
Epist. Poſt hæc. 4. Evang. Ego ſum. 2. *De comm.*
Ibidem S. Antonini Epiſcopi.
Epist. Ecce. Evang. Homo. *De comm.*
12 SS. Nerei & Sociorum Martyrum.
Epist. Stabunt. *Sap. 5. 1. 5.*
Evang. Erat. *Joan. 4. 46. 53.*
14. S. Bonifacii Martyris.
Epist. Stabunt. Evang. Ego. 1. *De comm.*
16. S. Ubaldi Epiſcopi.
Epist. Ecce. 1. Ev. Homo. 1. *de communi.*
18. S. Venantii Martyris.
Epist. Stabunt. Evang. Ego. 1. *de comm.*
Vel ſi occurrat poſt Trinitatem.
Epist. Juſtum. 3. Evang. Si quis venit. 1. *De comm.*
19. S. Petri Celeſtini Papæ.
Epist. Ecce. 1. *De communi.*
Evang. Ecce nos. *Matth. 19. 27. 29.*
20. S. Bernardini Senenſis Confeſſoris.
Epist. Beatus. 1. Evang. Ecce nos. *De comm.*
25. S. Mariæ Magdalenæ de Pazzis Virginis.
Epist. Qui. 1. Evang Simile erit. *De comm.*
26. S. Philippi Nerii Confeſſoris.
Epist. Optavi. *Sap. 7. 7. 14.*
Evang. Sint lumbi. 1. *De communi.*
27. S. Joannis Papæ & Martyris.
Epist. Benedictus. Evang. Si quis vult. *De comm.*
30. S. Felicis Papæ & Martyris.
Epist. Beatus. 1. Evang. Si quis venit. *De comm.*
31. S. Petronillæ Virginis.
Epist. De Virginibus. Evang. Simile eſt. *De comm.*

MENSE JUNIO.

2. SS. Marcellini & Sociorum Martyrum.
Epist. Non ſunt. 6. Evang. Cùm. 1. *De communi.*
6. S. Norberti Epiſcopi.
Epist. Ecce. 1. Evang. Homo. 1. *De communi.*
9 SS. Primi & Feliciani Martyrum.
Epist. Juſti. 2. Evang. Confiteor. 5. *De comm.*
10. S. Margaritæ Reginæ.
Epist. Mulierem. Evang. Simile eſt. *De communi.*
11. S. Barnabæ Apoſtoli.
Epist. Multus. *Act. 11. 21. 26. & 13. 1. 3.*
Evang. Ecce ego. *Matth. 10. 16. 22.*
12. SS. Baſilidis & Sociorum Martyrum.
Epist. Rememoramini. *Hebr. 10. 32. 38.*
Evang. Sedente. *Matth. 24. 3. 13.*
13. S. Antonii de Padua Confeſſoris.
Epist. Spectaculum. 1. Evang. Sint. 1. *De comm.*
14. S. Baſilii Epiſcopi & Eccleſiæ Doctoris.
Epist. Teſtificor. *De communi Doctorum.*
Evang. Si quis. *Luc. 14. 26. 35.*
15. SS. Viti & Sociorum Martyrum.
Epist. Juſtorum. 1. Evang. Qui vos. 7. *De comm.*
18 SS. Marci & Marcelliani Martyrum.
Epist. Juſtificati. 3. Evang. Væ vobis. 6. *De comm.*
19. S. Gervaſii & Prothaſii Martyrum.
Epist. Communicantes. *1. Petr. 4. 12. 19.*
Evang. Deſcendens. 2. *De communi.*
20. S. Sylverii Papæ & Martyris.
Epist. Memores. *Judæ. v. 17. 21.*
Evang. Si quis venit. 2. *De communi.*
22. S. Paulini Epiſcopi.
Epist. Scitis. *2. Cor. 8. 9 15.*
Evang. Nolite. *Luc. 12. 32. 34.*
23. Vigilia S. Joannis Baptiſtæ.
Epist. Factum eſt. *Jer. 1. 4. 10.*
Ev. Fuit. *Luc. 1. 5. 17.*
24. In Nativitate S. Joannis Baptiſtæ.
Epist. Audite. *Iſa. 49. 1. 7.*
Ev. Eliſabeth. *Luc. 1. 57. 68.*
26. SS. Joannis & Pauli Martyrum.
Epist. Hi viri. *Eccli. 44. 10. 15.*
Ev. Attendite. *Luc. 12. 1. 8.*
27. S. Leonis Papæ.
Epist. Plures 2. Ev. Homo. 1. *De comm.*
28. Vigilia Apoſtolorum Petri & Pauli.
Epist. Petrus. *Act. 3. 1. 10.*
Ev. Simon. *Joan. 21. 15. 19.*
29. In feſto Apoſtolorum Petri & Pauli.
Epist. Miſit. *Act. 12. 1. 10.*
Ev. Venit. *Matth. 16. 13. 19.*
30. In Commemoratione S. Pauli Apoſtoli.
Epist. Notum. *Gal. 1. 11. 20.*
Ev. Ecce ego. *Matth. 10. 16. 22.*

MENSE JULIO.

1. In Octava S. Joannis Baptiſtæ.
Ut in die ejus feſto.

2. In Viſitatione B. Mariæ Virginis.
Ep. Ecce. *Cant.2.8.14.*
Ev. Exurgens. *Luc.1.39.47.*
3. Infra Octavam SS. Apoſtolorum.
Ep. Per manus. *Act.5.12.16.*
Ev. Ecce nos. *Matth.19.27.29.*
6. Octava Apoſtolorum Petri & Pauli.
Ep. Hi viri. *Eccli.44.10.15.*
Ev. Compulit. *Matth.14.22.33.*
8. S. Eliſabeth Reginæ Portugalliæ.
Ep. Mulierem. Ev. Simile eſt. *De communi.*
10. SS. Septem fratrum, & c. Martyrum.
Ep. Mulierem. *Prov.31.10.31.*
Ev. Loquente. *Matth.12.46.50.*
11. S. Pii Papæ & Martyris.
Ep. Beatus. 1. Ev. Si quis venit. *De communi.*
12. S. Joannis Gualberti Abbatis.
Ep. Dilectus. *Eccli.45.1.6.*
Ev. Audiſtis. *Matth.5.43.48.*
13. S. Anacleti Papæ & Martyris.
Ep. Benedictus, Ev. Si quis venit. *De communi.*
14. S. Bonaventuræ Epiſcopi.
Ep. Teſtificor. *De communi Doctorum.*
Ev. Vos eſtis. *De eodem communi.*
15. S. Henrici Imperatoris Confeſſoris.
Ep. Beatus. Ev. Sint. *De communi.*
17. S. Alexii Confeſſoris.
Ep. Eſt quæſtus. *1.Tim.6.6.12.*
Ev. Ecce nos. *Matth.19.27.29.*
18. S. Symphoroſæ cum ſeptem filiis Mart.
Ep. Sancti. 8. Ev. Attendite. 5 *De communi.*
20. S. Margaritæ Virginis & Martyris.
Ep. Domine. Ev. Simile eſt. *De communi.*
21. S. Praxedis Virginis.
Ep. De Virginibus. Ev. Simile eſt. *De communi.*
22. S. Mariæ Magdalenæ.
Ep. Surgam. *Cant.3.2.5. & 8.6.7.*
Ev. Rogabat. *Luc.7.36.50.*
23. S. Apollinaris Epiſcopi & Martyris.
Ep. Seniores. *1.Petr.5.1.11.*
Ev. Facta eſt. *Luc.22.24.30.*
24. Vigilia S. Jacobi Apoſtoli.
Ep. Benedictio. Ev. Hoc eſt. *De communi.*
25. S. Jacobi Apoſtoli.
Ep. Puto quòd. *1.Cor.4.9.15.*
Ev. Acceſſit. *Matth.20.20.23.*
26. S. Annæ Matris Beatæ Virginis.
Ep. Mulierem. Ev. Simile eſt. *De communi.*
27. S. Pantaleonis Martyris.
Ep. Memor. 2. Ev. Nihil. 2. *De communi.*
28. SS. Nazarii & Sociorum Martyrum.
Ep. Reddidit. Ev. Cùm. 1. *De communi.*
29. S. Marthæ Chriſti Hoſpitæ.
Ep. Qui gloriatur. *2.Cor.10.17.& c.11.*
Ev. Intravit. *Luc.10.38.42.*
30. SS. Abdon & Sennen, Martyrum.
Ep. Exhibeamus. Ev. Videns. *De communi.*
31. S. Ignatii Confeſſoris.
Ep. Memor. *2.Tim.2.8.10 & 3.10.12.*
Ev. *Deſignavit. Luc.10.1.9.*

MENSE AUGUSTO.

1. S. Petri ad Vincula.
Ep. Miſit. *Act.12.1.11.*
Ev. Venit. *Matth.16.13.19.*
2. S. Stephani Papæ, & Martyris.
Ep. A Mileto. *Act.20.17.21.*
Ev. Si quis vult. *Matth.16.24.27.*
3. In Inventione S. Stephani Protomart.
Ep. Stephanus. *Act.6.8.10. & 7.54.59.*
Ev. Ecce. *Matth.23.34.39.*
4. S. Dominici Confeſſoris.
Ep. Teſtificor. *2.Tim.4.1.8.*
Ev. Sint lumbi. *Luc.12.35.40.*
5. In Dedicatione S. Mariæ ad Nives.
Ep. Ab initio. *Eccli.24.14.16.*
Ev. Loquente. *Luc.11.27.28.*
6. In Transfiguratione Domini.
Ep. Non doctas. *2.Petr.1.16.19.*
Ev. Aſſumpſit. *Matth.17.1.9.*
7. S. Cajetani Confeſſoris.
Ep. Beatus. *Eccli.31.8.12.*
Ev. Nemo. *Matth.6.24.33.*
8. SS. Syriaci, & Sociorum Martyrum.
Ep. Gratias. *1.Theſ.2.13.16.*
Ev. Euntes. *Marc.16.15.18.*
9. In Vigilia S. Laurentii.
Ep. Confitebor. *Eccli.51.1.12.*
Ev. Si quis vult. *Matth.16.24.27.*
10. In feſto S. Laurentii Martyris.
Ep. Qui parcè. *2.Cor.9.6.10.*
Ev. Amen. *Joan.12.24.26.*
12. S. Claræ Virginis.
Ep. Qui gloriatur. *De communi.*
Ev. Simile erit. *Matth.25.1.13.*
13. SS. Hippolyti & Caſſiani Martyrum.
Ep. Cùm cognoviſſent. *Act.27.1.28.*
Ev. Cum perſequentur. *Matth.10.23.28.*
14. In Vigilia Aſſumptionis.
Ep. Ego. *Eccli.24.23.31.*
Ev. Loquente. *Luc.11.27.28.*
15. In Aſſumptione B. Mariæ Virginis.
Ep. In omnibus. *Eccli.24.11.20.*
Ev. Intravit. *Luc.10.38. ad finem.*
16. S. Hiacynthi Confeſſoris.
Ep. Beatus. Ev. Sint. 1. *De communi.*
17. In Octava S. Laurentii.
Ut in die feſti.
20. S. Bernardi Abbatis.
Ep. Juſtus cor ſuum. *Eccli.39.6.14.*
Ev. Ecce nos. *Matth.19.27.29.*
22. In Octava Aſſumptionis.
Ut in die feſti.
23. S. Philippi Benitii Confeſſoris.
Ep. Spectaculum. Ev. Nolite. *De communi.*
In Vigilia S. Bartholomæi. De Communi.
24. S. Bartholomæi Apoſtoli.
Ep. Vos eſtis. *1.Cor.12.27. ad finem.*
Ev. Exiit. *Luc.6.12.19.*
25. S. Ludovici Regis Franciæ.
Ep. Juſtum. *Sap.10.10.14.*
Ev. Homo. *Luc.19.12.26.*
26. S. Zephirini Papæ & Martyris.
Ep. Benedictus. Ev. Si quis vult. *De communi.*
28. S. Auguſtini Epiſcopi & Eccleſiæ Doctoris.
Ep. Teſtificor. 1. Ev. Vos eſtis. *De communi.*
29. In Decollatione S. Joannis Baptiſtæ.
Ep. Factum eſt. *Jer.1.17. ad finem.*
Ev. Miſit. *Marc.6.17.29.*
30. SS. Felicis, & Adaucti. Martyrum.
Ep. Reddidit. 4. Ev. Qui vos. *De communi.*
31. S. Raymundi Nonnati Confeſſoris.
Ep. Beatus. Ev. Sint. 1. *De communi.*

MENSE SEPTEMBRI.

1. S. Ægidii Abbatis.
Ep. Dilectus. 4. Ev. Ecce nos. *De communi.*
2. S. Stephani Regis Hungariæ.
Ep. Beatus. 1. Ev. Homo. *De communi.*
8. In Nativitate B. Mariæ Virginis.
Ep. Dominus. *Prov.8.22.35.*
Ev. Liber. *Matth.1.1.16.*
Dominica infra Octavam.
Ep. Ego quaſi vitis. *Eccli.24.23.31.*
Ev. Miſſus. *Luc.1.26.33.*
10. S. Nicolai de Tolentino.
Ep. Spectaculum. 2. Ev. Nolite. 2. *De communi.*
14. In Exaltatione Sanctæ Crucis.
Ep. Hoc. *Phil.2.5.11.*
Ev. Nunc. *Joan.12.31.36.*
15. In Octava Nativitatis B. Virginis.
Ut in die feſti.
16. SS. Cornelii & Cypriani Pont. & Mart.
Ep. Juſtorum. Ev. Cùm. 1. *De communi.*
17. Sanctorum Stigmatum B. Franciſci.
Ep. Mihi. *Gal.6.14.18.*
Ev. Si quis vult. *Matth.16.24.27.*
18. S. Thomæ de Villanova.
Ep. Ecce. 1. Ev. Homo. *De communi.*
19. SS. Januarii & Sociorum Martyrum.
Ep. Rememoramini. Ev. Sedente. *De communi.*
20. SS. Euſtachii & Sociorum Martyrum.
Ep. Juſti. 2. Ev. Deſcendens. 2. *De communi.*
20. In Vigilia S. Matthæi Apoſtoli.
Ep. Benedictio. *De communi.*
Ev. Vidit. *Luc.5.27.32.*
21. In Feſto S. Matthæi Apoſtoli.
Ep. Similitudo. *Ezech.1.10.15.*
Ev. Vidit. *Matth.9.9.13.*
22. SS. Mauritii & Sociorum Martyrum.
Ep. Unus. *Apoc.7.13.17.*
Ev. Cùm. 1. *De communi.*
23. S. Lini Martyris.
Ep. Beatus. 1. Ev. Si quis venit. 1. *De communi.*
24. Beatiſſimæ Virginis Mariæ de Mercede.
Ep. Ab initio. *Eccli.24.14.16.*
Ev. Loquente. *Luc.11.27.28.*
26. SS. Martyrum Cypriani & Juſtinæ.
Ep. Rememoramini. Ev. Sedente. *De communi.*
27. SS. Martyrum Coſmæ & Damiani.
Ep. Juſti. 2. Ev. Deſcendens. 2. *De communi.*
28. S. Wenceſlai Ducis & Martyris.
Ep. Juſtum. Ev. Si quis vult. *De communi.*
29. S. Michaëlis & omnium Angelorum.
Ep. Significavit. *Apoc.1.1.5.*
Ev. Acceſſerunt. *Matth.18.1.10.*
30. S. Hieronymi Presbyteri & Eccleſiæ Doctoris.
Ep. Teſtificor. Ev. Vos eſtis. *De communi.*

MENSE OCTOBRI.

1. S. Remigii Epiſcopi.

Ep. Ecce. Ev. Homo. 1. *De communi.*
2. Sanctorum Angelorum Cuſtodum.
Ep. Ecce ego. *Exod.23.20.23.*
Ev. Acceſſerunt. *Matth.18.1.10.*
4. S. Franciſci Confeſſoris.
Ep. Mihi. *Gal.6.14.18.*
Ev. Confiteor. *Matth.11.25.30.*

5. San-

3. Sanctorum Placidi & ſociorum Martyrum.
Ep. Rememoramini. Ev. Sedente. 3. *De Communi.*
6. S. Brunonis Confeſſoris.
Ep. Beatus. 1. Ev. Sint. 1. *De Communi.*
7. S. Marci Papæ.
Ep. Plures. 2. Ev. Vigilate. 2. *De Communi.*
8. S. Birgittæ Viduæ.
Ep. Viduas. Ev. Simile eſt. *De Communi.*
9. SS. Dionyſii & ſociorum Martyrum.
Ep. Stans. *Act.* 17 22. *ad finem.*
Ev. Attendite. *Luc.* 12. 1. 8.
10. S. Franciſci Borgiæ.
Ep. Dilectus. 4. Ev. Ecce. 4. *De Communi.*
13. S. Eduardi Regis, Confeſſoris.
Ep. Beatus. 1. Ev. Sint. 1. *De Communi.*
14. S. Calliſti Papæ & Martyris.
Ep. Omnis. *Hebr.* 5. 1. 3.
Ev. Nihil. *Matth.* 10. 26. 32.
15. S. Thereſiæ Virginis.
Ep. Qui. Ev. Simile erit. *De Communi.*
17. S. Heduvigis Viduæ.
Ep. Mulierem. Ev. Simile eſt. *De Communi.*
18. S. Lucæ Evangeliſtæ.
Ep. Gratias. 2. *Cor.* 8. 16. *ad finem.*
Ev. Deſignavit. *Luc.* 10. 1. 9.
19. S. Petri de Alcantara Confeſſoris.
Ep. Quæ mihi. 3. Ev. Nolite. 2. *De Communi.*
21. S. Hilarionis Abbatis.
Ep. Dilectus. 4. Ev. Ecce. 4. *De Communi.*
Sanctæ Urſulæ & Sociarum Virginum, & Martyrum.
Ep. De Virginibus. Ev. Simile erit. *De Communi.*
25. SS. Martyrum Chryſanthi & Dariæ.
Ep. Exhibeamus. 7. Ev. Væ vobis. 6. *De Communi.*
26. S. Evariſti Papæ & Martyris.
Ep. Beatus. 1. Ev. Si quis venit. 1. *De Communi.*
27. Vigilia SS. Simonis & Judæ.
Ep. Spectaculum. 1. *Cor.* 4. 9. 14.
Ev. Ego ſum. *Joan.* 15. 1. 7.
28. SS. Simonis & Judæ Apoſtolorum.
Ep. Unicuique. *Eph.* 4. 7. 13.
Ev. Hæc mando. *Joan.* 15. 17. 25.
31. Vigil. Omnium Sanctorum.
Ep. Ecce ego. *Apoc.* 5. 6. 12.
Ev. Deſcendens. *Luc.* 6. 17. 23.

MENSE NOVEMBRI.

Ep. Ecce ego. *Apoc.* 7. 2. 12.
Ev. Videns. *Matth.* 5. 1. 12.
2. In Commemoratione omnium Fidelium Defunctorum.
Ep. Ecce. 1. *Cor* 15. 51. 57.
Ev. Amen. *Joan.* 5. 21. 29.
4. S. Caroli Borromæi Epiſcopi.
Ep. Ecce. 1. Ev. Homo. 1. *De Communi.*
8. In Octava omnium Sanctorum. Ut in die feſti.
9. In Dedicatione Baſilicæ Salvatoris.
Ep. Vidi. Ev. Ingreſſus. *De Communi.*
10. SS. Tryphonis & Sociorum Martyrum.
Ep. Non ſunt. 6. Ep. Attendite. *De Communi.*
11. S. Martini Epiſcopi.
Ep. Ecce. 1. *De Communi.*
Ev. Nemo. *Luc.* 11. 33. 36.
12. S. Martini Papæ & Martyris.
Ep. Communicantes. Ev. Si quis venit. *De Communi.*
13. S. Didaci Confeſſoris.
Ep. Spectaculum. 2. Ev. Nolite. 2. *De Communi.*
17. S. Gregorii Thaumaturgi Epiſcopi.
Ep. Ecce. 1. *De Communi.*
Ev. Habete. *Marc* 11. 22. 24.
18. In Dedicatione Baſilicarum SS. Apoſt. Petri & Pauli. De Communi.
19. S. Eliſabeth Viduæ.
Ep. Mulierem. Ep. Simile eſt. *De Communi.*
20. S. Felicis de Valois Confeſſoris.
Ep Spectaculum. 2. Ev. Nolite. 2. *De Communi.*
21. In Præſentatione B. Mariæ Virginis.
Ep Ab initio. *Eccli.* 24. 24 16.
Ev. Loquente. *Luc* 11. 27. 28.
22. S. Cæciliæ Virginis & Martyris.
Ep. Exaltaſti. *Eccli* 51. 13 17.
Ev. Simile erit. *Matth.* 25. 1. 13.
23. S. Clementis Papæ & Martyris.
Ep. Imitatores. *Phil* 3. 17. 2. & 4. 4.
Ev. Vigilate. *Matth.* 24. 42 47.
24. S. Chryſogoni Martyris.
Ep. Juſtum. 1. Ev. Nolite. 1. *De Communi.*
25. S. Catharinæ Virginis & Martyris.
Ep. Confitebor. Ev. Simile erit. 1. *De Communi.*
26. S. Petri Alexandrini Epiſcopi & Martyris.
Ep. Beatus. 1. Ev. Si quis venit. 1. *De Communi.*
29. In Vigilia S. Andreæ.
Ep Benedictio. *De Communi.*
Ev. Stabat. *Joan.* 1. 35. 51.
30. In Feſto S. Andreæ Apoſtoli.
Ep. Corde. *Rom.* 10 10 18.
Ev Ambulans *Matth.* 4. 18. 22.

COMMUNE SANCTORUM.

In Vigiliis Apoſtolorum.

Ep. Benedictio. *Eccli.* 44. 25. & 45.
Ep. Hoc eſt. *Joan.* 15. 12. 16.

Unius Martyris extra tempus Paſchale.
Ep. 1. Beatus. *Jac.* 1. 12. 18.
2. Benedictus. 2. *Cor.* 1. 3. 7.
3. Juſtum. *Sap.* 10. 10. 14.
4. Memor. 2. *Tim* 2. 8. 10. & 3. 10 12.
5. Omne. *Jac.* 1. 2. 12.
6. Communicantes. 1. *Petr.* 4. 13. *ad finem.*
Ev. 1. Si quis venit. *Luc.* 14 26. 33.
2. Si quis vult. *Matth.* 16. 24 27.
3. Nolite. *Matth.* 10. 34. *ad finem.*
4. Nihil eſt. *Matth.* 10. 26. 34.
5. Niſi granum. *Joan.* 12 24. 33.
Plur. Mart. extra tempus Paſchale.
Ep. 1. Juſtorum. *Sap.* 3. 1. 8.
2. Juſti. *Sap.* 5. 16. 20.
3. Rememoramini. *Hebr.* 10. 32. 38. *medium.*
4. Reddidit. *Sap* 10. 17. 20.
5. Juſtificati. *Rom.* 5 1. 5.
6. Non ſunt. *Rom.* 8. 18 23.
7. Exhibeamus. 2. *Cor.* 6. 4. 10.
8. Sancti. *Hebr.* 11. 33. 39.
9. Reſpondit. *Apoc.* 7. 13. *ad finem.*
Ep. 1. Cùm audieritis. *Luc.* 21. 9. 19.
2. Deſcendens. *Luc* 6. 17. 23.
3. Sedente. *Matth.* 24 3. 13.
4. Videns. *Matth.* 5. 1. 12.
5. Confiteor. *Matth.* 11. 25. *ad finem.*
6. Væ vobis. *Luc.* 11. 47. 51.
7. Qui vos. *Luc.* 10. 16 20.
8. Attendite. *Luc.* 12. 1. 8.

Unius vel plurium Martyrum tempore Paſchali.

Ep. 1. Stabunt. *Sap.* 5. 1. 5.
2. Memor. 2. *Tim.* 2. 8. 10. & 3. 10. 12.
3. Benedictus. 1. *Petr.* 1. 3. 7.
4. Poſt hæc. *Apoc.* 19. 1. 8.
Ep. 1. Ego ſum. *Joan.* 15. 1. 7.
2. Ego ſum. *Joan.* 15. 5. 11.
3. Amen. *Joan.* 16. 20. 22.
4. Oportet. *Luc.* 9. 22. 26.
Confeſſoris Pontificis.
Ep. 1. Ecce. *Eccli.* 44. & 45. *quoad ſenſum, non quoad verba.*
2. Plures. *Hebr.* 7. 23. 27.
3. Omnis. *Hebr.* 5. 1. 4.
4. Mementote. *Hebr.* 13. 7. 17. *medium.*
Ev. 1. Homo. *Matth.* 25. 14. 24.
2. Vigilate. *Matth.* 24 42. 47.
3. Nemo. *Luc.* 11. 33 36.
4. Videte. *Marc.* 13. 33. 37.
Doctoris.
Ep. 1 Teſtificor. 2. *Tim.* 4. 1. 8.
2. Juſtus cor ſuum. *Eccli.* 39. 6. 14.
Ev. Vos eſtis. *Matth.* 5 13. 19.
Confeſſoris non Pontificis.
Ep. 1. Beatus. *Eccli.* 31. 8 12.
2 Spectaculum. 1. *Cor.* 4. 9. 14.
3. Quæ mihi. *Phil.* 3. 7. 11.
4. Dilectus. *Eccli* 45. 1. 6.
Ev. 1. Sint lumbi. *Luc.* 12. 35. 40.
2. Nolite. *Luc.* 12. 32. 34.
3. Homo. *Luc.* 19. 12 26.
4. Ecce nos. *Matth.* 19. 27 29.
Virginis & Martyris.
Ep. Confitebor. *Eccli* 51. 1. 7.
2. Exaltaſti. *Eccli.* 51. 13. 17.
Ev. 1 Simile erit. *Matth* 25. 1. 13.
2. Simile eſt. *Matth.* 13. 44. 52.
Virginis non Martyris.
Ep. 1. Qui gloriatur. 2 *Cor.* 10. 17. & 11. 2.
2. De Virginibus, 1. *Cor.* 7. 25. 34.
Ep. 1. Simile erit. *Matth.* 25. 1. 13.
2. Simile eſt. *Matth.* 13. 44. 52.
Sanctæ non Virginis.
Ep. 1. Confitebor. *Eccli.* 51. 1. 7.
2. Mulierem *Prov.* 31. 10. *ad finem.*
3. Viduas. 1. *Tim.* 5. 3. 10.
Ev. Simile eſt. *Matth.* 13. 44. 52.
In Feſto Dedicationis Eccleſiæ.
Ep. Vidi. *Apoc.* 21. 2. 5. *medium.*
Ep. Ingreſſus. *Luc.* 19. 1. 10.

IN MISSIS VOTIVIS.

De Sancta Trinitate.

Ep. Gaudete. 2 *Cor.* 13. 11. 13.
Ep. Cùm venerit. *Joan.* 15. 26 & 16.
De Angelis.
Ep. Audivi. *Apoc.* 5. 11. 14.
Ev. Vidit Jeſus. *Joan.* 1. 47 51.

De

De SS. Apoſtolis Petro & Paulo.

Ep. Per manus. *Act.5.12.16.*
Ev. Ecce nos. *Matth.19.27.29.*

De Sancto Spiritu.

Ep. Cùm audiſſent. *Act.8.14.17.*
Ev. Si quis. *Joan.14.23.31.*

De Sanctiſſimo Sacramento.

Ep. Ego. *1.Cor.11.23.29.*
Ev. Caro mea. *Joan.6.56.59.*

De Sanctiſſimo Nomine Jeſu.

Ep. Repletus. *Act.4.8.12.*
Ev. Angelus. *Matth.1.20.21.*

De Cruce Domini.

Ep. Factus obediens. *Phil.2.8.12.*
Ev. Aſſumpſit. *Matth.20.17.19.*

De Paſſione Domini.

Ep. Hæc dicit. *Zach.12.10.11.medium, & 6.7-c.13.*
Ev. Sciens. *Joan.19.28.35.*

DE BEATA MARIA,

In Adventu.

Ep. Pete. *Iſ.7.11.15.*
Ev. Miſſus eſt. *Luc.1.26.38.*

A Natali Domini ad Purificationem.

Ep. Benignitas. *Tit.3.4.7.*
Ev. Paſtores. *Luc.2.15.20.*

A Purificatione ad Dominicam Paſſionis.

Ep. Ab initio. *Eccli.24.14.16.*
Ev. Loquente. *Luc.11.27.28.*

Tempore Paſchali.

Ep. Ab initio. *Eccli.24.14.16.*
Ev. Stabant. *Joan.19.25.27.*

A Trinitate ad Adventum.

Ep. & Ev. *Ut ſuprà, à Purificatione ad Dominicam Paſſionis.*

Pro eligendo Summo Pontifice.

Ep. Adeamus. *Hebr.4.16.& 5.1-5.*
Ev. Si diligitis. *Joan.14.15.21.*

In Anniverſario electionis, ſeu conſecrationis Epiſcopi.

Ep. Omnis Pontifex. *Hebr.5.1.4.*
Ev. Videte, vigilate. *Marc.13.33.37.*

Ad tollendum Schiſma.

Ep. Obſecro. *Eph.4.1.21.*
Ev. Pater. *Joan.17.11.23.*

Pro quacumque neceſſitate.

Ep. Si. *Jer.14.7.9.*
Ev. Habete. *Marc.11.22.16.*

Pro remiſſione Peccatorum.

Ep. Condelector. *Rom.7.22.25. mediam.*
Ev. Petite. *Luc.11.9.13.*

Ad poſtulandam gratiam benè moriendi.

Ep. Nemo noſtrûm. *Rom.14.7.12.*
Ev. Attendite vobis. *Luc.21.34.36.*

Contra Infideles ſeu Paganos.

Ep. Mardochæus. *Eſth.13.8.17.*
Ev. Quis. *Luc.11.5.13.*

Tempore Belli.

Ep. Acceſſerunt. *Jer.42.a 1.ad 2. mediam, & à 7.ad 12.*
Ev. Dic nobis. *Matth.14.3.*

Pro Pace.

Ep. Fratribus. *2.Marc.1.1.5.*
Ev. Cùm ſerò. *Joan.20.19.23.*

Pro vitanda mortalitate, vel tempore peſtilentiæ.

Ep. Immiſit. *2.Reg.24.15.19. & à 25. ad finem.*
Ev. Surgens. *Luc.4.38. ad finem.*

Pro Infirmis.

Ep. Triſtatur. *Jac.5 13.16. mediam.*
Ev. Cùm. *Matth.8.5.13.*

Pro peregrinantibus, vel iter agentibus.

Ep. Egreſſus. *Gen.28.à v.10. ad finem.*
Ev. Euntes. *Matth.10.7.14.*

Pro Sponſo & Sponſa.

Ep. Mulieres. *Eph.5.22. ad finem.*
Ev. Acceſſerunt. *Matth.19.3.6.*

PRO DEFUNCTIS.

In die Obitus & in Depoſitione.

Ep. Nolumus. *1.Theſſ.4.12. ad finem.*
Ev. Dixit. *Joan.11.21.27.*

In Anniverſariis.

Ep. Facta collatione. *2.Mac.12.43.ad finem.*
Ev. Omne. *Joan.6.37.40.*

In Miſſis quotidianis.

Ep. Audivi. *Apoc.14.13.*
Ev. Ego ſum. *Joan.6.51.55.*

F I N I S.

INDEX TESTIMONIORUM
A CHRISTO ET APOSTOLIS
IN NOVO TESTAMENTO CITATORUM EX VETERI ;

Quæ huc in id congeſta ſunt, ut pii lectores nativam quorumdam intelligentiam, quæ ab ipſo Chriſto vero interprete, & Spiritu ejus per Apoſtolos ſit tradita, aſſequantur, perſpiciantque in quem uſum ea Apoſtoli, & Evangeliſtæ adduxerint.

G e n e s i s.

1. Maſculum & fœminam fecit eos, *Matth.19.Marc.12.*
2. Requievit Deus die ſeptima ab omnibus operibus ſuis; *Hebr.4.*
2. Factus eſt primus homo Adam in animam viventem, *1.Cor.15.*
2. Dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, *Matth.19.Marc.10 Epheſ.5.1.Cor.6.*
2. Erant duo in carne una, *Matth.19. Marc 10. 1.Cor.6. Gal.3.*
12. Exi de terra tua & de cognatione tua, *Act.7.*
12. Et in ſemine tuo benedicentur omnes gentes, *Act.3. Epheſ.3.*
15. Sic erit ſemen tuum, *Rom.4.*
15 Credidit Abram Deo, & reputatum eſt illi ad juſtitiam, *Rom.4.Jac.2.Gal.3.*
15. Erit ſemen tuum peregrinum in terra non ſua, *Act.7.*
17. Quia patrem multarum gentium conſtitui te, *Rom.4.*
18. Secundùm hoc tempus veniam, & erit Saræ filius, *Rom.9.*
21. Ejice ancillam & filium ejus, *Gal.4.*
21. In Iſaac vocabitur tibi ſemen, *Rom.9.*
22. Niſi benedicens benedicam te, & mult. *Hebr.6.*
22. Quia benedicentur in te omnes gentes, *Gal.3. Act 3*
25. Quia major ſerviet minori, *Rom.9.*

E x o d u s.

3. Ego ſum Deus Abraham, &c. *Matth.22. Marc.12. Luc.20.*
9. In hoc ipſum excitavi te, ut oſtendam in te virtutem meam, *Rom.9.*
12. Os non comminuetis ex eo, *Joan.19.*
13 Omne maſculinum adaperiens vulvam, *Luc.2.*
16. Qui multum non abundavit, &c. *2.Cor.8.*
20. Non mœchaberis, *Matth.5.*
20. Non adulterabis, Non occides, Non furtum facies, Non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium, Non concupiſces, *Rom.13.*
20. Non concupiſces, *Rom.7.*
20. Non occides, *Matth.5. Luc.18.*
20. Honora patrem tuum & matrem tuam, *Matth.15. Marc.7.Epheſ.6.*
21. Qui maledixerit patri ſuo, vel matri, morte moriatur, *Matth.15.Marc 7.*
21. Oculum pro oculo, dentem pro dente, *Matth.5.*
22. Principi populi tui non maledices, *Act.23.*
24. Hic ſanguis teſtamenti, quod mandavit ad vos Deus. *Hebr.9.*
25. Vide, omnia facito ſecundùm exemplar quod tibi oſtenſum eſt, &c. *Hebr.8 Act.7.*
32. Fac nobis deos qui præcedant nos, *Act.7.*
33. Miſerebor cui voluero, &c. *Rom.9.*
34. Non ſicut Moyſes ponebat velamen ſuper faciem ſuam, *2.Cor.3.*

L e v i t.

12. Sancti eritis, quoniam ego ſanctus ſum, *1.Petr.1.*
18. Qui fecerit ea, vivet in illis, *Rom.10.Gal.3.*
19. Non perjurabis, *Matth.5.*
19. Diliges proximum tuum ſicut teipſum, *Rom. 13. Gal.5 Jac.2.Matth.22.Marc.12.*
19. Diliges proximum tuum, *Matth.5.*
20. Qui maledixerit patri, & matri, &c. *Matth.15.*
24. Oculum pro oculo, *Matth.5.*
26. Quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo, &c. *2.Cor.6.*

N u m e r i.

9. Os non comminuetis ex eo, *Joan.19.*

D e u t e r.

4. Etenim Deus noſter Ignis conſumens eſt, *Hebr.12.*
5. Non concupiſces, *Rom.7.13.*
5. Non occides, *Matth.5.Luc.18.*
5. Non mœchaberis, *Matth.5.Luc.18.*
5. Non furtum facies, *Luc.18.Rom.13.*
5. Non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium. *Luc.18 Rom.13.*
5. Honora patrem & matrem, *Matth.15.Marc.7.Eph.6.*
6. Audi Iſrael, Dominus Deus tuus, Deus unus eſt, *Marc.12.*
6. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde, &c. *Matth 22.Marc 12.Luc.10.*
6. 10. Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſervies, *Matth.4. Luc.4.*
6. Non tentabis Dominum Deum tuum, *Marc.4. Luc 4.*
8. Non in ſolo pane vivit homo, *Matth.4.Luc.4.*
10. Deus perſonam hominis non accipit, *Gal.2.*
18 Prophetam ſuſcitabit vobis Dominus Deus, *Act 3.7.*
19. In ore duorum vel trium teſtium ſtabit omne verbum, *Matth.18.Joan.8.2 Cor.13.*
19. Oculum pro oculo, dentem pro dente, *Matth.5.*
21. Maledictus omnis qui pendet in ligno, *Gal.3.*
25. Non alligabis os bovi trituranti, *1.Cor 9.1.Tim.5.*
25. Si quis mortuus fuerit non habens filium, *Matth 22. Marc.12. Luc.20.*
27. Maledictus omnis qui non permanſerit in omnibus, &c. *Gal.3.*
30. Quis aſcendit in cœlum? *Rom.10.*
30. Prope eſt verbum in ore tuo, & in corde tuo, *Rom.10.*
32. Ego ad æmulationem vos adducam in non gentem, &c. *Rom.10.*
32. Mihi vindictam, ego retribuam, *Rom.12.*

J o s u e.

1. Non te deſeram, neque derelinquam, *Hebr.13.*

R e g. II.

7. Ego ero illi in patrem, & ipſe erit mihi in filium, *Hebr.1.*

R e g. III.

19. Domine, prophetas tuos occiderunt, &c. *Rom.11.*
19. Reliqui mihi ſeptem millia virorum, *Rom.11.*

J o b.

5. Comprehendam ſapientes in aſtutia eorum, *1.Cor.3.*

L i b e r P s a l m.

2. Quare fremuerunt Gentes, *Act.4.*
2. Filius meus es tu, ego hodie genui te, *Act.13.Hebr.1.5.*
2. Reges eos in virga ferrea, *Apoc.2.19.*
4. Iraſcimini, & nolite peccare, *Epheſ.4.*
5. Sepulcbrum patens eſt guttur eorum, *Rom.3.*
6. Diſcedite à me omnes, qui operamini iniquitatem, *Matth.7.25.Luc.13.*
8. Ex ore infantium, & lactentium, &c. *Matth.21.*
8. Quid eſt homo quòd memor es ejus? *Hebr.2.*
8. Omnia ſubjecit ſub pedibus ejus, *1.Cor.15.*
9. Quorum os maledictione & amaritudine plenum eſt, *Rom.3.*
13. Non eſt juſtus quiſquam, non eſt intelligens, *Rom.3.*
13. Veloces pedes eorum ad effundendum ſanguinem, *Rom.3.*
15. Providebam Dominum in conſpectu, &c. *Act.2.*
15. Non dabis ſanctum tuum videre corruptionem, *Act 2.13.*
17. Ego ero fidens in eum, *Hebr 2.*
17. Propterea confitebor tibi in Gentibus, Domine, *Rom.15.*
18. Et quidem in omnem terram exivit ſonus eorum, *Rom 10.*
21. Eli, Eli, lamma ſabacthani, *Matth.27.Marc.15.*
21. Diviſerunt ſibi veſtimenta mea, *Matth.27.Joan.19.*
21. Nuntiabo nomen tuum fratribus meis, *Hebr.2.*
23 Domini eſt terra & plenitudo ejus, *1.Cor.10.*
24. Odio habuerunt me gratis, *Joan.15.*
30. In manus tuas commendo ſpiritum meum, *Luc 23.*
31. Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, *Rom.4.*
33. Qui enim vult vitam diligere, & dies videre bonos, *1 Petr.3.*
39. Hoſtiam & oblationem noluiſti, *Hebr.10.*
40. Qui manducat mecum panem, *Joan.13.*
43. Propter te mortificamur tota die, *Rom.8.*
44. Thronus tuus, Deus, in ſæculum ſæculi, *Hebr.1.*
50. Ut juſtificeris in ſermonibus tuis, *Rom.3.*
54. Jacta ſuper Dominum curam tuam, *1.Petr.5.*
61. Unuſquiſque autem propriam mercedem accipiet, *1.Cor.3.*
67. Aſcendens in altum, captivam duxit captivitatem, *Epheſ.4.*
68. Zelus domus tuæ comedit me, *Joan.2*
68. Improperia improperantium tibi ceciderunt ſuper me. *Rom 15.*
68. Fiat menſa eorum coram ipſis in laqueum, *Rom.11.*
68. Fiat commoratio eorum deſerta, *Act.1.*
68. In ſiti mea potaverunt me aceto, *Joan.19.*
77. Aperiam in parabolis os meum, *Matth 13.*
77. Panem cœli dedit eis, *Joan.6*
81. Ego dixi, Dii eſtis, *Joan.10.*
88. Inveni David ſervum meum, *Act.13.*
90. Angelis ſuis mandavit de te, *Matth.4.Luc.4.*
93. Dominus novit cogitationes ſapientum, quoniam vanæ ſunt, *1.Cor.3.*
94. Hodie ſi vocem ejus audieritis, *Hebr.3.*
94. Sicut juravi in ira mea, *Hebr.4.*
96. Et adorent eum omnes angeli ejus, *Hebr.1.*
101. Tu in principio, Domine, terram fundaſti, *Hebr.1*
103. Qui facit angelos ſuos ſpiritus, *Hebr.1.*

108. Et epiſcopatum ejus accipiat alter. *Act* 1.
109. Dixit Dominus Domino meo, Sede, &c. *Matth.*22. *Act.*1.
109. Sede à dextris meis, *Hebr.*1.
109. Donec ponam inimicos tuos ſcabellum, &c. *Hebr.*1. *Cor* 15.
109. Tu es ſacerdos in æternum, &c. *Hebr.*5.7.
109. Juravit Dominus & non pœnitebit eum, *Hebr.*7.
111. Diſperſit, dedit pauperibus, &c. 2.*Cor.*9.
115. Credidi, propter quod locutus ſum, 2.*Cor.*4.
115. Omnis homo mendax, *Rom* 3.
116. Laudate Dominum omnes gentes, &c. *Rom* 15.
117. Dominus mihi adjutor: non timebo quid faciat mihi homo, *Hebr.*3.
117. Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, *Matth.*21. *Marc.*12. *Act* 4.1.*Petr.*2.
117. Hoſanna filio David; Benedictus, &c. *Matth.*21.
131. De fructu ventris tui ponam ſuper ſedem ſuam, *Act* 2.
139. Venenum aſpidum ſub labiis eorum, *Rom.*3.

PROVERB.

3. Nolite eſſe prudentes apud voſmetipſos, *Rom.*12.
3. Fili mi, noli negligere diſciplinam Domini, &c. *Hebr.*12.
3. Quem diligit Dominus, corripit, &c. *Hebr.*12. *Apoc* 3.
10. Charitas operit multitudinem peccatorum, 1.*Petr.*4.
17. Videte, ne quis malum pro malo alicui reddat, 1.*Theſſ.*5.1.*Petr.*3.
20. Qui maledixerit patri, &c. *Matth.*15 *Marc.*7.
25. Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum, &c. *Rom.*12.
26. Canis reverſus ad vomitum ſuum, 2.*Petr.*2.

ISAIAS.

1. Niſi Dominus ſabaoth reliquiſſet nobis ſemen, *Rom.*9.
5. Homo plantavit vineam, *Matth.*21.*Luc.*20.*Marc.*12.
6. Sanctus, ſanctus, ſanctus, Dominus Deus ſabaoth, *Apoc.*4.
6. Auditu audietis, & non intelligetis, *Matth.*13.*Marc.*4. *Luc.*8.*Act.*28.*Joan.*12.*Rom.*11.
7. Ecce virgo in utero habebit, *Matth* 1.
8. Ecce ego & pueri mei quos dedit mihi Deus, *Hebr.*2.
9. Terra Zabulon & terra Nephthali, *Matth.*4
10. Si fuerit numerus filiorum Iſrael tamquam arena maris, *Rom.*9.
11. Revelabitur ille iniquus, quem Dominus interficiet ſpiritu oris ſui, 2.*Theſſ.*2.
11. Erit radix Jeſſe, *Rom.*15.*Act.*13
21 Cecidit, cecidit Babylon illa magna, *Apoc* 14
22. Manducemus & bibamus, cras enim moriemur, 1.*Cor.*15.
22. Hæc dicit ſanctus & verus, qui habet clavem David, *Apoc.*3.
25 Abſterget Dominus omnem lacrymam, &c. *Apoc.* 7.& 21.
28 Quoniam in aliis linguis & labiis aliis loquar populo huic, 1.*Cor.*14
28. Ecce pono in Sion lapidem offenſionis, *Rom* 9. 1.*Petr.*2.*Act.*4.
29. Populus hic labiis me honorat, *Matth.*15.*Marc.*7.
29. Perdam ſapientiam ſapientium, & prudentiam, &c. 1.*Cor* 1.
33. Ubi ſapiens? ubi ſcriba? ubi conquiſitor hujus ſæculi? 1.*Cor* 1.
40. Vox clamantis in deſerto: Parate, &c. *Matth* 3. *Marc.*1.*Luc.*3.*Joan.*1.
40. Omnis caro fœnum, 1.*Petr.*1.*Jac.*1.
40. Quis enim cognovit ſenſum Domini, aut quis inſtruxit eum? *Rom.*11.
40. Quis enim cognovit ſenſum Domini, aut quis conſiliarius ejus fuit? 1.*Cor.*2.
41. 44. Ego ſum primus & noviſſimus, *Apoc* 1 & 22.
42. Ecce puer meus quem elegi, *Matth.*12.
43. Ecce nova facio omnia, *Apoc.*21.2.*Cor.*5.
45. Numquid dicit figmentum ei qui ſe, &c. *Rom.*9.
45. Vivo ego, dicit Dominus, quoniam mihi flectetur omne genu & omnis, &c. *Rom.*14.
49. Poſui te in lucem Gentium, ut ſis, &c. *Act.*13.
49. Tempore accepto exaudivi te, &c. 2.*Cor.*6.
49. Non eſurient neque ſitient amplius, &c. *Apoc.*7.
50. Tunc expuerunt in faciem ejus *Matth.*26.
52. Quàm ſpecioſi pedes Evangelizantium pacem, *Rom.*10
52. Propter quod exite de medio eorum, & ſeparamini, &c. 2.*Cor.*6.
52. Nomen Dei per vos blaſphematur, *Rom.*2
52. Quibus non eſt annuntiatum de eo, videbunt, & qui, &c. *Rom* 15.
53. Domine, quis credidit auditui noſtro? *Rom.*10 *Joan.*12.
53. Ipſe infirmitates noſtras accepit, &c. *Matth.*8.
53. Tamquam ovis ad occiſionem, &c. *Act* 8.
53. Et cum iniquis reputatus eſt, *Marc.*15.*Luc.*22.
53. Qui peccatum non fecit, nec inventus eſt dolus in ore ejus, 1.*Petr.*2.1.*Joan.*3.
53. Qui peccata noſtra pertulit in corpore, 1.*Petr.*2.
54. Lætare ſterilis quæ non paris, &c. *Gal.*4.
54. Et erunt omnes docibiles Dei, *Joan* 6.
55. Et qui ſitit, veniat; & qui vult, accipiat aquam vitæ gratis, *Apoc.*22.
55. Dabo vobis ſancta David fidelia, *Act.*13.
56. Domus mea, domus orationis vocabitur, *Matth.*21. *Marc.*11.*Luc.*19.
59. Contritio & infelicitas in viis eorum, &c. *Rom* 3.
59. Galeam ſalutis aſſumite, *Epheſ.*6.1.*Theſſ.*5.
59. Veniet ex Sion qui eripiat, & avertat impietatem à Jacob, *Rom.*11.
60. Et portæ ejus non claudentur per diem, *Apoc.*21.
60. Et civitas non eget ſole neque luna, *Apoc.*21.
60. Non ultrà non erit, *Apoc.*22.
61. Spiritus Domini ſuper me, &c. *Luc.*4.
62. Dicite filiæ Sion, Ecce rex tuus venit, *Matth.*21.
64. Quod oculus non vidit, nec auris audivit, &c. 1.*Cor.*2.
65. Inventus ſum à non quærentibus me, &c. *Rom.*10.
65. Tota die expandi manus meas ad populum non credentem, *Rom.*10.
65. Novos verò cœlos, & novam terram, 2.*Petr.*3. *Apoc.*21.
66. Cœlum mihi ſedes eſt; terra autem, &c. *Act.*7.
66. Ubi vermis eorum non moritur, &c. *Marc.*9.

JEREM.

7. Vos autem feciſtis illam ſpeluncam latronum, *Matth.* 21.*Marc.*11.*Luc.*19.
9. Qui gloriatur, in Domino glorietur, 1.*Cor.*1.2.*Cor.*10.
10. Quis non timebit te Domine? *Apoc.*15.
17. Ego ſum ſcrutans renes & corda, *Apoc.*2.
31. Vox in Rama audita eſt, *Matth.*2.
31. Ero vobis in patrem: & vos eritis mihi in filios, 2.*Cor.*6.
31. Ecce dies venient, dicit Dominus, & conſummabo ſuper domum Iſrael & ſuper domum Juda teſtamentum novum, *Hebr.*8.
31. Hoc autem teſtamentum quod teſtabor ad illos, &c. Dabo leges meas in cordibus eorum, *Hebr.*10.
51. Cecidit, cecidit Babylon magna; *Apoc.*18.

EZECH.

3. Accipe librum, & devora illum, *Apoc.*10.
20. Qui fecerit homo, vivet in ea, *Rom.*10.
32. Sol obſcurabitur, & Luna non dabit lumen ſuum, &c. *Matth.*24.
36. Nomen Dei per vos blaſphematur inter Gentes, *Rom.*2.

DANIEL.

9. Cùm videritis abominationem deſolationis, quæ dicta eſt à Daniele propheta, *Matth.*24.*Marc.*13. *Luc.*21.

OSEE.

1. Et erit in loco ubi dictum eſt eis, Non plebs mea vos, &c. *Rom.*9.
2. Vocabo non plebem meam, plebem meam, *Rom.*9. 1 *Petr.*2.
6. Miſericordiam volo, & non ſacrificium, *Matth* 9.12.
10. Tunc incipient dicere montibus, Cadite ſuper nos, & collibus, Operite nos, *Luc.*23.
11. Ex Ægypto vocavi filium meum, *Matth.*2.
13. Abſorpta eſt mors in victoria, 1.*Cor.*15.

JOEL.

2. Et erit in noviſſimis diebus, dicit Dominus, effundam de Spiritu meo, *Act.*2.
2. Omnis enim quicumque invocaverit nomen Domini, ſalvus erit, *Rom.*10.

AMOS.

5. Numquid victimas & hoſtias obtuliſtis mihi? *Act.*7.
6. Væ vobis divitibus, *Luc.*6.
9. Poſthæc revertar, & reædificabo tabernaculum David, quod decidit, &c. *Act.*15.

JONAS.

2. Sicut fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus, *Matth* 12.*Luc.*11.
3. Pœnitentiam egerunt in prædicatione Jonæ, *Matth.* 12.*Luc.*11.

MICHÆAS.

5. Et tu Bethlehem terra Juda, *Matth.*2.
7. Veni ſeparare hominem adversùs patrem ſuum, & filiam adversùs matrem, *Matth.*10.*Luc.*12.

NAHUM.

1. Quàm ſpecioſi pedes evangelizantium pacem, &c. *Rom.*10.

HABACUC.

1. Videte contemptores, & admiramini, & diſperdimini: quia opus operor ego in diebus veſtris. *Act.*13.
2. Juſtus autem ex fide vivit, *Rom.*1.*Gal.*3.

AGGÆUS.

2. Adhuc ſemel, & ego movebo non ſolùm terram, ſed & cœlum, *Hebr.*12.

ZACHAR.

8. Loquimini veritatem unuſquiſque cum proximo ſuo, *Epheſ.*4.
9. Ecce rex tuus venit, &c. *Matth.*21.*Joan.*12.
11. Et acceperunt triginta argenteos, *Matth.*27.
12. Videbunt in quem compunxerunt, *Joan.*19.
13. Percutiam paſtorem, &c. *Matth.*26.*Marc.*14.

MALACH.

1. Jacob dilexi, Eſau autem odio habui, *Rom.*9.
3. Ecce ego mitto angelum meum, &c. *Matth.*11.*Marc.*1. *Luc.*7.*Joan.*1.
4. Ipſe eſt Elias qui venturus eſt, *Matth.*11.
4. Quid eſt quod ſcribæ dicunt, quòd Eliam oportet primùm venire? *Matth.*17.*Marc.*9.
4. Ut convertat corda patrum in filios, *Luc.*1.

FINIS.

HE-

HEBRAICORUM, CHALDÆORUM,

Græcorumque Nominum Interpretatio.

A

AARON, Mons ſive montanus.
Abba, Pater, Syrum eſt verbum.
Abbarim, Tranſitus plur. num. ſive tranſeuntes.
Abdemelech, Servus regis.
Abdeoago, Servus claritatis.
Abdias, Servus Domini.
Abdoo, Servus.
Abel, per aleph, Luctus, Civitas.
Abel, per he in principio, Vanitas, filius Adam.
Abeſſalom, Pater pacis.
Abia, Pater Domini.
Abiathar, Pater excellens.
Abigail, Pater exultationis.
Abimelech, Pater rex.
Abinadab, Pater ſpontaneus.
Abiſag, Patris ignorantia.
Abner, Patris lucerna.
Abra, Ancilla, Græcum verbum.
Abram, Pater excelſus.
Abraham, Pater multitudinis.
Abſalom, Pater pacis.
Acan, Tribulatio.
Accaroo, Sterilitas.
Achab, Frater patris.
Achaja, Dolor, vel triſtitia.
Achaz, Apprehendens, ſive poſſidens.
Achimelech, Frater meus rex.
Achitob, Frater bonitatis.
Adam, homo, ſive terrenus, aut Rufus.
Adon, Dominus, aut baſis.
Adonai, Domini mei, numero multitudinis unum eſt ex nominibus Dei, quod Interpres aliquando poſuit pro nomine Dei Tetragrammaton.
Adonias, Dominator Dominus.
Ægyptus, Anguſtiæ, ſive tribulationes. Hebraicè. Miſraim.
Æneas, Laudatus.
Æthiopia Græcè, ardorem ſignificat. Hebraicè Cus dicitur, id eſt nigredo vel nigra.
Agabus, Locuſta.
Agag, Tectum.
Agar, Peregrina.
Aggæus, Feſtivus.
Ahod, Laudans.
Alexander, Auxiliator virilis.
Alexandria, Hebraicè dicitur No; quod interpretatur crudum, ſive irritatio.
Alleluja, Laudate Dominum.
Amalec, Populus lambens.
Amam, Mater, Timor eorum.
Aman, Conturbans.
Amana, Fides, ſive veritas.
Amaſai, per aleph, Fortis vel robuſtus.
Amaſai, per ain, Populi munus.
Amelech, Rex.
Amen, Fiat, efficiatur aut firmum ſit.
Aminadab, Populus ſpontaneus.
Ammon, Populus ejus.
Amnon, Fidelis, aut verax.
Amorrhæi, Amari, Rebelles.
Amos, per aleph, Fortis, pater Iſaiæ.
Amos, per ain, Oneratus, unus ex duodecim prophetis.
Amri, per aleph, Amarus, vel loquens.
Amri, per ain, Manipulus vel dominium, Princeps militiæ Iſraeliticæ.
Anania, Nubes Domini.
Anathoth, Reſponſiones, ſive cantica.
Andreas, Fortiſſimus.
Anna, Gratioſa; ſive miſericors.
Antiochia, pro vehiculo.
Africa Hebraicè Pul dicitur, id eſt, caſus vel ruina. Iſaiæ 66. 34.
Aphrica, Nah.3.9. Put. Craſſa, ſive pinguis.
Apoſtolus, Miſſus, legatus.
Arabes, Veſpertini. 2.Par.26.2.
Arabes, Pſalm. 71. 15. Hebraicè Saba, id eſt, converſio.
Aram, Celſitudo, ſublimitas.
Ararat, Maledictio tremoris.
Arbee, Quatuor.
Architriclinus, Princeps triclinii,
Areopagita, de Colle Martis.
Areopagus, Collis Martis.
Areuna, Arca, vel canticum.
Argob, Gleba, vel Glarea.
Armenia, Hebraicè dicitur Ararat, maledictio tremoris.
Arnon, Exultans.
Arphaxad, Sanans.
Artaxerxes, Lumen, ſive maledictio.
Aſaph, Congregans.
Aſer, per ſamech, Vinctus, filius Caath.
Aſer, per ſin, Beatitudo, ſive felicitas, filius Jacob.
Aſſuerus, Princeps & caput.
Aſſur, Inſidians, ſive beatus.
Aſtaroth, Greges, ſive divitiæ.
Athalia, Tempus Domino.
Athenæ, ſine cumulo.
Attalia, Augens vel nutriens.
Ava, Iniquitas.
Axara, Adornata.
Azarias, Auxilium Domini.
Azor, Auditor.
Azotus, Hebraicè Aſdod, Deprædatio.

B

BAal, Idolum, aut dominans.
Baal, Oſee 10.24. Arbel legendum, id eſt, pugnavit Deus.
Baalim, Idola, Dominantes.
Babel, Confuſio, Commiſtio.
Bala, Inveterata, turbata, Ancilla Rachel, per he in fine.
Bala, Deglutiens, Deſtruens, Urbs, per ain in fine.
Balaam, Vetuſtas populi,
Balac, Deſtruens.
Banajas, Filius Domini.
Barac, Fulgur.
Barachias, Benedicens Dominum.
Bar-jona, Filius columbæ.
Barnabas, Filius conſolationis.
Barſabas, Filius converſionis.
Barthimæus, Filius cæcus.
Bartholomæus, Filius ſuſpendentis aquas.
Baruch, Benedictus.
Bathuel, Filiatio Dei.

Ba-

Batus, Menſura liquidorum.
Beel-phegor, Idolum hiatus.
Beel-zebub, Idolum muſcæ.
Beera, Puteus.
Behemoth, Jumenta, Quadrupedia.
Beel, Vetuſtus.
Bola, Deglutiens, Deſtruens.
Belial, Perverſus, Abſque jugo.
Ben-ennom, Filius divitiarum ſuarum.
Benjamin, Filius dexteræ.
Ben-oni, Filius doloris mei.
Bera, Puteus.
Bereſith, In principio. Sic vocatur primus liber Legis.
Berſabee, Puteus juramenti.
Beth-abara, Domus tranſitus.
Beth-ania, Domus obedientiæ, vel afflictionis.
Beth-aven, Domus vanitatis.
Beth-dagon, Domus frumenti.
Beth-el, Domus Dei.
Bether, Diviſio.
Beth-lehem, Domus panis.
Beth-phage, Domus oris vallium.
Beth-phogor, Domus hiatus.
Beth-ſabee, Domus juramenti, Civitas.
Beth-ſaida, Domus frugum.
Beth-ſames, Domus ſolis.
Bethul, Virgo.
Bezec, Fulgur.
Boanerges, vel juxta S. Hieronymum, Banereem, Filii tonitrui.
Booz, In fortitudine.
Borith, Herba in qua eſt acrimonia ſaporis.
Boſor, Munitio.
Boſra, Idem.

C

Caath, Congregatio, Obtuſio.
Cades, Sanctitas.
Cain, Poſſeſſio, Poſſeſſus.
Caleb, quaſi Cor.
Cana, Zelus, Æmulatio.
Cananæus, id eſt, ex Cana, vico Galilææ.
Capharnaum, Ager pœnitentiæ.
Cappadoces, Hebraicè, Caphthorim, id eſt, ſphærulæ.
Cariathiarim, Civitas ſilvarum.
Cariath-ſepher, Civitas litterarum.
Carmel, Cognitio circumciſionis, vel agnus circumciſus.
Carthaginenſes, Hebraicè Tharſis, id eſt, contemplatio gaudii.
Cedar, Nigredo, triſtitia.
Cedes, Sanctitas.
Cedron, Denigratus, Triſtis.
Cephas, Petrus à petra. Syrum.
Cetura, Aromatizans.
Chæreas, Lætus.
Chaldæa, Hebraicè Chaſdaim, id eſt, Quaſi dæmones.
Cham, Calidus, Calor.
Chanaam, Mercator, Negotiator.
Charmel, Idem quod Carmel.
Cherub, Quaſi magiſter.
Chodchod, Jaſpis.
Chorræi, Furores.
Chriſtus, Unctus.
Chus, Æthiops.
Cin, Poſſeſſio, Emptio.
Cinoth, Lamentationes.
Cis, Durus, Stipula.
Cleophas, Gloria omnis.
Cœleſyria, Curva Syria.
Coloſſenſes, Supplicio affecti.
Corban, Corbana, Donum, Oblatio.
Core, Calvus, calvitium, per heth in fine.
Core per aleph in fine, Vocans, Legens. 1. P. 9. 19
Corozaim, Hic eſt myſterium.
Coſbi, Mendax.
Cyprus, Pulchra.
Cyrus, quaſi miſer.

D

Dagon, Frumentum.
Dalila, Paupertas.
Damaſcus, Sanguinis ſuccus.
Damaſcus. 1 Reg. 16. Similitudo incendii. Hebr. Dumeſec.
Dan, Judicans, ſive judicium.
Daniel, Judicium Dei.
Darius, Requirens.
Damaſcus, Generationis procuratio.
Dathan, Ritus, Lex.
David, Dilectus.
Debora, Apes, Verbum.
Decapolis, Decem civitatum, ſubregio.
Diabolus, Criminator, Calumniator.
Diabolus, Habac. 3. 5. Hebr. Reſeph, id eſt Volucris, Flamma.
Dibre-hajamin, Verba dierum.
Didymus, Gemellus.
Dina, Judicium, vel Judicans.
Dionyſius, Divinitus illatus.
Dithalaſſum, Duo maria.
Doeg, Solicitus, Anxius.
Dor, Generatio.
Dura, Generatio, vel habitatio.

E

Ebal, Acervus vetuſtatis.
Eccleſiaſtes, Concionator.
Eden, Voluptas, Deliciæ.
Edom, Rufus.
Eglon, Vitulus.
Elcana, Deus zelotes.
Eleazar, Dei adjutorium.
Elehanan, Dei gratia, ſive miſericordia.
Eliacim, Dei reſurrectio.
Elias, Deus Dominus.
Eliezer, Dei adjutorium.
Elimelech, Deus meus rex.
Eliſabeth, Deus juramenti.
Eliſæus, Dei ſalus, Deus ſalvans.
Ellehaddebarim, Hæc ſunt verba, ſic incipit quintus liber legis.
Elnathan, Deus dedit.
Emmanuel, Nobiſcum Deus.
Emmaus, Timens conſilium.
Enac, Gigas, Torques.
Encænia, Renovatio, Dedicatio.
Ennom, Ecce illi.
Enos, Homo, vel vir.
Ephraim, Frugifer, Creſcens.
Ephraim, Hebraicè Ephra, id eſt pulverulenta, ſive plumbea, 2. Reg. 13. 7.
Ephrata, Ubertas, ſive frugifera,
Ephron, pulvis.
Eſau, Faciens, Operans.
Eſdra, Auditor, Atrium.
Eſther, Occulta, Abſcondita.
Etam, Avis eorum.

Batus, Menſura liquidorum.
Beel-phegor, Idolum hiatus.
Beel-zebub, Idolum muſcæ.
Beera, Puteus.
Behemoth, Jumenta, Quadrupedia.
Beel, Vetuſtus.
Bela, Degluriens, Deſtruens.
Belial, Perverſus, Abſque jugo.
Ben-ennom, Filius divitiarum ſuarum.
Benjamin, Filius dexteræ.
Ben-oni, Filius doloris mei.
Bera, Puteus.
Bereſith, In principio. Sic vocatur primus liber Legis.
Berſabee, Puteus juramenti.
Beth-abara, Domus tranſitus.
Beth-ania, Domus obedientiæ, vel afflictionis.
Beth-aven, Domus vanitatis.
Beth-dagon, Domus frumenti.
Beth-el, Domus Dei.
Bether, Diviſio.
Beth-lehem, Domus panis.
Beth-phage, Domus oris vallium.
Beth-phogor, Domus hiatus.
Beth-ſabee, Domus juramenti, Civitas.
Beth-ſaida, Domus frugum.
Beth-ſames, Domus ſolis.
Bethul, Virgo.
Bezec, Fulgur.
Boanerges, vel juxta S. Hieronymum, Banereem, Filii tonitrui.
Booz, In fortitudine.
Borith, Herba in qua eſt acrimonia ſaporis.
Boſor, Munitio.
Boſra, Idem.

C

CAath, Congregatio, Obtuſio.
Cades, Sanctitas.
Cain, Poſſeſſio, Poſſeſſus.
Caleb, quaſi Cor.
Cana, Zelus, Æmulatio.
Cananæus, id eſt, ex Cana, vico Galilææ.
Capharnaum, Ager pœnitentiæ.
Cappadoces, Hebraicè, Caphthorim, id eſt, ſphærulæ.
Cariathiarim, Civitas ſilvarum.
Cariath-ſepher, Civitas litterarum.
Carmel, Cognitio circumciſionis, vel agnus circumciſus.
Carthaginenſes, Hebraicè Tharſis, id eſt, contemplatio gaudii.
Cedar, Nigredo, triſtitia.
Cedes, Sanctitas.
Cedron, Denigratus, Triſtis.
Cephas, Petrus à petra. Syrum.
Cetura, Aromatizans.
Chæreas, Lætus.
Chaldæa, Hebraicè Chaſdaim, id eſt, Quaſi dæmones.
Cham, Calidus, Calor.
Chanaam, Mercator, Negotiator.
Charmel, Idem quod Carmel.
Cherub, Quaſi magiſter.
Chodchod, Jaſpis.
Chorræi, Furores.
Chriſtus, Unctus.
Chus, Æthiops.
Cin, Poſſeſſio, Emptio.
Cinoth, Lamentationes.
Cis, Durus, Stipula.
Cleophas, Gloria omnis.
Cœleſyria, Curva Syria.
Coloſſenſes, Supplicio affecti.
Corban, Corbana, Donum, Oblatio.
Core, Calvus, calvitium, per heth in fine.
Core per aleph in fine, Vocans, Legens, *1.P.9.19*
Corozaim, Hic eſt myſterium.
Coſbi, Mendax.
Cyprus, Pulchra.
Cyrus, quaſi miſer.

D

DAgon, Frumentum.
Dalila, Paupertas.
Damaſcus, Sanguinis ſuccus.
Damaſcus. 1 Reg. 16. Similitudo incendii. Hebr. Dumeſec.
Dan, Judicans, ſive judicium.
Daniel, Judicium Dei.
Darius, Requirens.
Damaſcus, Generationis procuratio.
Dathan, Ritus, Lex.
David, Dilectus.
Debora, Apes, Verbum.
Decapolis, Decem civitatum, ſubregio.
Diabolus, Criminator, Calumniator.
Diabolus, Habac. 3. 5. Hebr. Reſeph, ideſt Volucris, Flamma.
Dibre-hajamin, Verba dierum.
Didymus, Gemellus.
Dina, Judicium, vel Judicans.
Dionyſius, Divinitus illuſtratus.
Dithalaſſum, Duo maria.
Doeg, Solicitus, Anxius.
Dor, Generatio.
Dura, Generatio, vel habitatio.

E

EBal, Acervus vetuſtatis.
Eccleſiaſtes, Concionator.
Eden, Voluptas, Deliciæ.
Edom, Rufus.
Eglon, Vitulus.
Elcana, Deus zelotes.
Eleazar, Dei adjutorium.
Elehanan, Dei gratia, ſive miſericordia.
Eliacim, Dei reſurrectio.
Elias, Deus Dominus.
Eliezer, Dei adjutorium.
Elimelech, Deus meus rex.
Eliſabeth, Deus juramenti.
Eliſæus, Dei ſalus, Deus ſalvans.
Ellehaddebarim, Hæc ſunt verba, ſic incipit quintus liber legis.
Elnathan, Deus dedit.
Emmanuel, Nobiſcum Deus.
Emmaus, Timens conſilium.
Enac, Gigas, Torques.
Encænia, Renovatio, Dedicatio.
Ennom, Ecce illi.
Enos, Homo, vel vir.
Ephraim, Frugifer, Creſcens.
Ephraim, Hebraicè Ephra, id eſt pulverulenta, ſive plumbea, 2. Reg. 13. 7.
Ephrata, Ubertas, ſive frugifera.
Ephron, pulvis.
Eſau, Faciens, Operans.
Eſdra, Auditor, Atrium.
Eſther, Occulta, Abſcondita.
Etam, Avis eorum.

Etham,

Etham, Fortitudo eorum.
Eubulus, Prudens.
Ezechias, Fortitudo Domini.
Ezechiel, Fortitudo Dei.
Ezriel, Auxilium Dei.

G

GAlbaa, Collis.
Gabriel, Vir Deus, aut Dei.
Gad, Felix, Accinctus.
Gadgad, felicitas felicitatis, Accinctus exercitus.
Galaad, Abjectio.
Galaad, Acervus teſtimonii.
Galatæ, Lactantes.
Galgal, Rota, Revolutio.
Galgala, Rotæ.
Galilæa, Volubilis.
Gazer, Præſciſſio.
Gazophylacium, Ubi theſauri templi ſervabantur.
Gebal, Terminus.
Gedeon, Conterens.
Gehenna, Vallis triſtitiæ.
Gehennon, Vallis contriſtans.
Gelboe, Revolutio inveſtigationis.
Gerſom, Advena ibi.
Gerſon, Exilium ejus.
Giblii, Termini.
Gihon, Pectus, Exitus.
Gog, Tectum.
Golgotha, Calvaria, ubi capita mortuorum reponuntur.
Goliath, Tranſmigratio.
Gomor, Genus menſuræ.
Gomorrha, Populus rebellis.
Græci, Hebraicè Jevanim, id eſt deceptores.

H

HAbacuc, Luctator.
Hananias, Gratia Domini.
Haram, Deſtructus.
Havoth-jair, Oppida illuminationis.
Hebal, Acervus vetuſtatis.
Heber, Socius, particeps, per heth in principio.
Heber, per ain, Tranſitus.
Hebræus, Tranſiens.
Hebron, Societas.
Heli, Oblatio.
Heliopolis, Hebraicè dicitur On, id eſt, dolor.
Henoch, Dedicatus.
Hermon, Deſtructio.
Heſron, Sagitta exultationis.
Heva, Viva, Vivens.
Hierapolis, Sacra civitas.
Hieronymus, Sacrum nomen.
Holofernes, Fortis dux.
Hor, Mons.
Horeb, Deſertum.
Horma, Deſtructio.
Hur, Libertas.
Hus, Conſilium.
Hymenæus, Carmen nuptiale.

I

JAbel, Defluens.
Jabes, Siccitas, per ſin, in fine.
Jabes, Triſtitia, per ſade in fine.
Jacob, Supplantator.
Jahel, Aſcendens, Damula.
Jahiel, Vivit Deus.
Jairites, Illuminatus.
Jamin, Dextera, vel dexter.
Japheth, Dilatatus.
Jaſon, Sanans.
Javan, Decipiens.
Ichabod, Ubi gloria, Væ gloriæ.
Idumæa, Rufa, Terrena.
Jebus, Conculcatio.
Jechonias, Præparatio Domini.
Jehu, Ipſe, Exiſtens.
Jehus, Tinea corroſus, per ſin.
Jehus, 1.Par.8.10. Conſilians, per ſade.
Jemini, Dextera, vel dexter.
Jephthe, Aperiens.
Jerameel, Miſericordia Domini.
Jeremias, Celſitudo Domini.
Jericho, Luna, Menſis.
Jerobaal, Impugnans idolum.
Jeroboam, Impugnans populum.
Jeroſolyma, Viſio pacis, Viſio perfecta.
Jeruſalem, idem.
Jeſſe, Ens, Exiſtens.
Jesboc, Eſt vacuus.
Jeſus, Hebraicè Jehoſua, Dominus ſalvator.
Jethro, Excellens.
Jezonias, Auſcultatio Domini.
Jezrahel, Semen Dei.
Indus, id eſt, de India. Hebraicè dicitur Hodu, id eſt, laudatio.
India, Job 28.16. Hebraicè Ophir, id eſt, cinis.
Joab, Paternitas, Habens patrem.
Joachaz, Domini apprehenſio.
Joachaz, 2.Par.34.8. Apprehendens.
Joachin, Domini præparatio.
Joacim, Domini reſurrectio.
Joas, Diffidens, Deſperans.
Joas, Domini ignis, 4.Reg.11.21.Hebr.Jehoas.
Joas, 1.Par.7.8.&27.28. Tinea corroſus, per ain.
Job, Dolens, Gemens.
Joel, Volens, incipiens.
Johanan, Gratioſus, Pius, Miſericors.
Johannes, idem.
Jonas, Columba.
Jonadab, Spontaneus.
Jonathan, Domini donum, filius Saul.
Joram, Excelſus.
Jordanis, Fluvius judicii.
Joſaphat, Dominus Judex.
Joſeph, Augmentum.
Joſeph, Pſal. 80. 2. Domini augmentum. Hebr. Jehoſeph.
Joſias, Ignis Domini.
Joſue, Dominus ſalvator.
Iſaac, Riſus.
Iſai, Munus, aut ens.
Iſai, 1. Par. 2. 13. Vir meus.
Iſaias, Domini ſalus.
Isboſeth, Vir confuſionis.
Iſcariotes, Vir occiſionis.
Iſmahel, Exauditio Dei.
Iſrael, Prævalens Deo.
Iſſachar, Eſt merces, præmium.
Ithamar, Inſula palmæ.
Jubileus, Buccina.
Judas, Laudatio.
Julius, Lanuginoſus.

L

LAban, Albus, Candidus.
Lamech, Pauper, Humiliatus.

Lapidoth, Fulgura.
Lazarus, Dei adjutorium.
Lechi, Maxilla.
Leci, Lex.
Levi, Copulatus.
Leviathan, Copulatio, Societas ſua.
Lia, Laborioſa, Fatigata.
Libanus, Candidus.
Libya, Hebraicè Lubim, Cor maris.
Lithoſtrotos, Lapidibus ſtratus.
Lot, Involutus, Colligatus.

M

MAacha, Attrita.
Maaſias, Opus Domini.
Maceda, Incendium.
Madian, Judicium, Litigans.
Magdalena, Magnifica.
Magi, Sapientes, vel Philoſophi.
Malachias, Nuntius meus.
Malaleel, Laudans Deum.
Malchus, Rex.
Mammona, Pecunia, Divitiæ.
Mamzer, De ſcorto natus.
Manahem, Conſolator.
Manaſſes, Oblitus, Oblivio.
Manue, Requies.
Mara, Amara.
Mardochai, Amara contritio.
Maria, Exaltata, Amaritudinis mare.
Martha, Provocans.
Maſſa, Onus.
Maſpha, Specula.
Mathuſael, Mortem ſuam poſtulans.
Matthæus, Donatus.
Melchias, Rex Dominus.
Melchiſedec, Rex juſtitiæ.
Melchiſua, Rex ſalvator.
Meſopotamia, Regio ſic dicta, quòd duobus fluviis, Euphrate, & Tigri ambiatur.
Micha, pauper.
Michael, Quis ſicut Deus?
Michæas, Idem.
Michol, Quis omnia?
Miphiboſeth, De ore ignominia.
Miſael, Quis poſtulatus?
Miſſe, Proverbia, Nomen libri.
Miſphat, Judicium.
Mna, Libra, Talentum.
Moab, De patre.
Moria, Amaritudo.
Moſa, Azymum, per ſade.
Moſa, 1. Par. 8.9. Onus.
Moſollam, Pacificus.
Moyſes, Attractus (ſub. de aquis.)
Myſia, Scelesta.

N

NAaman, Pulcher.
Nabal, Stultus.
Nabo, Loquela, Prophetia.
Naboth, idem.
Nabuchodonoſor, Planctus judicii.
Nachor, Raucus, Aridus.
Nadab, Spontaneus.
Nahaſſon, Coluber, Serpens.
Nahum, Conſolator.
Naim, Pulcher.
Nathan, Donatus.
Nathanael, Donum Dei.
Nazaræi, Separati, Sanctificati.
Nazareth, Sanctificata, Separata. Si autem per ſade ſcribatur, Cuſtodita, vel florida interpretatur.
Neapolis, Nova civitas.
Nehemias, Conſolatio.
Nehuſtan, Æneum.
Nemrod, Rebellis.
Nephthali, Æquiparatio.
Ninive, Pulchra.
Noe, Ceſſatio, Requies.
Noema, Decora.

O

OBadias, Servus Domini.
Obed, Servus.
Obed-dom, Servus hominis.
Ochozias, Apprehenſio.
Odollam, Teſtimonium illis.
Og, Subcinericius panis.
Olla, Elevatio, Holocauſtum.
Onam, Dolor.
Onana, Dolor, Iniquitas.
Oneſimus, Utilis.
Oolla, Tabernaculum.
Ophni, Pugnus, Pugillus.
Oreb, Corvus.
Oſee, Salvator.
Oza, Fortitudo.
Ozias, Fortitudo Domini.
Oziel, Fortitudo Dei.

P

PAlæſtina, Conſperſa (ſub. cinere.)
Paracletus, Conſolator, Advocatus.
Paraſceve, Præparatio.
Paſcha, Tranſitus.
Pentateuchus, Quinque volumina.
Pentecoſte, Quinquageſima (ſub. dies)
Petrus, Saxum, Petra.
Phacee, Aperiens.
Phanuel, Videns Deum.
Pharao, Diſſipans.
Phares, Diviſio, Filius Judæ.
Phares, per ſin, 1. Paral. 7. 16. Eques.
Phariſæi, Diviſi.
Phaſe, Tranſitus.
Phaſga, Collis.
Philiſthæa, Conſperſa cinere.
Phinees, Facies confidentiæ.
Phogor, Hiatus.
Phul, Aphrica.
Pigmæi, Hebraicè dicuntur Gamadim.
Probatica, Ovina, Locus ubi pecora ſacrificanda tenebantur.
Proſelytus, Advena, Peregrinus.

R

RAab, Pſal. 86. 4. Superba, Fortis.
Rabba, Multa, Grandis.
Rachel, Ovis.
Raguel, Paſtor Dei.
Rahab, Lata, Dilatata.
Ram, Excelſus.
Rameſſes, Tonitruum tineæ.
Raphael, Medicina Dei.
Raphaim, Gigantes, Medici.
Rebecca, Sagmata.
Rebla, Reblata, Rixa.

Rechab, Quadriga.
Remmon, Malum granatum.
Reſpha, Extenſio.
Roboam, Dilatans populum.
Roma, Excelſa, Sublimis.
Ruben, Videns filium.
Ruma, Excelſa.
Ruth, Saturata.

S

SAaph, Cogitans.
Saba, per ſin, Converſio, Captivitas.
Saba, per ſamech, Circuitio.
Sabaoth, Exercitus, in plurali.
Sabatha, Circuitus.
Sabbatiſmus, Requies, Ceſſatio.
Sabbatum, idem.
Sadducæi, Juſti.
Sadoc, Juſtus.
Sale, Miſſio.
Salem, vel Sallem, Pax.
Salmanaſar, Pax ligata.
Salmon, Pacificus.
Salomith, idem. f. g.
Salomon, Pacificus.
Salphaad, Umbra formidinis.
Samaria, Cuſtodia, Adamas.
Samſon, Sol ejus, Nominis iteratio.
Samuel, Poſitus à Deo.
Saphan, Hericius, Cuniculus.
Saphat, Judicans.
Sara, per he in fine, Domina, Uxor Abrahæ.
Sara, per heth in fine, Odorans, Domina odoris.
Sarai, Domina mea.
Sarephtha, Anguſtia buccellæ.
Saron, ſive Sarona, Planities.
Satan, Adverſarius.
Saul, Poſtulatus, Commodatus.
Saul, 1. Reg. 9. 2. Hebraicè Sual, Vulpes.
Scenopegia, Feſtum tabernaculorum.
Scibboleth, Spica.
Sedecias, Juſtus Domini.
Segor, Parva.
Sehon, eradicatio.
Sela, Diſſolvens, Filius Judæ.
Sellum, Pacificus.
Sellum, Manens.
Sem, Nomen, Fama, Poſitus.
Semei, Obediens.
Semei, 1. Par. 2. 28. Nomen meum.
Sennacherib, Rubus deſtructionis.
Seon, Sonitus.
Sepharvaim, Libri, vel Scribæ.
Sephora, Pulcha, aut Tuba, Exod. 1. 15. per ſin.
Sephora, Exod. 2. 21. Avis, Paſſer, Uxor Moſis.
Seth, Poſitus.
Setim, Expanſiones.
Siba, Exercitus, Militia.
Sibboleth, Onus.
Sicera, Ebrietas.
Sichem, Humerus.
Sihor, Niger, Turbidus, Nilus.
Siloe, Miſſus, Mittens.
Simeon, Audiens, Exauditio.
Simon, Obediens.
Sin, Rubus. Exod. 16. 1. per ſamech
Sin, per ſade, Arma, Scutum.
Sion, Acervus, 2. Reg. 5. 7.
Sion, Deut. 4. 48. Strepitus.
Siſara, Hirundinem videns.
Sodoma, Secretum eorum.
Somer, Cuſtos.
Sophetim, Judices.
Sorec, vinea.
Stephanus, Coronatus.
Sulamitis, Pacifica, Perfecta.
Sunamitis, Dormiens.
Suſanna, Lilium, Roſa.

T

TArſus, Alata, Pennata.
Thabor, Electio, Puritas.
Thaddæus, Laudans.
Thamar, Palma, Dactylus.
Thare, Odorans, Spirans.
Tharſis, Contemplatio gaudii.
Thau, Signum.
Thecua, Spes, Funiculus.
Teraphim, Simulachra.
Thomas, Abyſſus, Geminus.
Thopheth, Tympanum, Seductio.
Timæus, Cæcus, Cæcitas.
Timotheus, Honor Dei.
Titus, Honorabilis.
Tobias, Bonus Dominus.
Tubalcain, Mundana poſſeſſio.
Tyrii, Hebraicè Sorim, id eſt, tribulantes.

V

VAicra. Et vocavit: Liber Levitici.
Vajedabber, Et locutus eſt: Liber Numerorum.
Vaſthi, Potans, Bibens.
Velle ſemoth, Et hæc ſunt nomina. Secundus liber Legis, qui Exodus Græcè vocatur.
Ur, Ignis.
Urias, Ignis Domini.

Z

ZAbad, Dos, Dotatus.
Zabdi, idem.
Zabulon, Habitaculum.
Zacchæus, Purus.
Zacharias, Memoria Domini.
Zambri, Cantans.
Zara, Oriens.
Zebedæus, Dos, Dotatus.
Zebee, Victima.
Zelotes, Æmulator.
Zelpha, Diſtillatio oris.
Zorobabel, Alienus à confuſione.

F I N I S.

INDEX BIBLICUS,

QUI RES EAS, DE QUIBUS IN SACRIS BIBLIIS AGITUR,

Ad certa Capita, alphabeti ordine digeſta, revocatas ſumma brevitate complectitur.

IN hoc Bibliorum Indice, Candide Lector, primus numerus libri caput denotat; proximè deinde ſequentes uſque ad hoc ſignum, † vel (ſi hoc ſignum non adſit) ad proximam uſque ſequentis libri citationem, ſunt verſuum in eodem capite ſignatorum notæ. Exempli gratia, in voce AARON, *Exod.* 4. 14. 16. 30. † 5. 1. † 6. 13. † 7. 1. 2. *legendum eſt: Exodi cap.4. verſ.14. verſ.16. & verſ.30. Item cap.5. verſ.1. cap.6. verſ.13. cap.7. verſ.1. & 2. Cùm autem aſteriſcus, ſeu ſtella in hunc modum (Levit.8.*) numero apponitur, indicium eſt, rem, de qua agitur, per plures verſus in eo capite tractari: vel ſignificat locum illum eſſe inter reliqua diligentiùs notandum. Porrò ſi quod quæris, in verſu hic notato contingat non adeò perſpicuè inveniri, tum aliquot ex propinquis verſibus antecedentibus, vel ſequentibus tibi erunt perluſtrandi. In librorum nominibus ad faciliorem, & certiorem diſtinctionem id obſervatum eſt, ut Eccle. Eccleſiaſten, Eccli. verò Eccleſiaſticum notet.*

A

AARON adjungitur fratri ſuo Moyſi ſocius, Exod.4. 14. 16.30. † 5.1. † 6.13. † 7.1.2. Mich.6.4. Fuit pronepos Levi; Exod.6.16. 18.20. peculiari ritu conſecratur cum ſuis filiis ad miniſterium ſacerdotii, Levit.8.* Num.3.10. Deuteron.18.5. Heb.5.4. ſicut Dominus præſcripſerat, Exod.29.* † 40.12. Aaronis, & filiorum ſacerdotalis ornatus, Exod.28.* Aaronis ſacerdotii auctoritatem, qui noluerunt agnoſcere, inuſitato genere mortis intereunt, Num.16.3. 31.30.31. Aaron inſigni miraculo oſtenditur præ cæteris à Deo in Sacerdotem ſummum electus, Num.17. 5.8. poſt oblationem factam benedicit extenſa manu populo, Levit.9.22. jure perpetuo accipit pro officio ſacerdotali oblationes, & primitias à populo, Num.18.8.9. 12.13.* & à Levitis decimas decimarum, Num.18.26.28. moritur, Num.20.25. † 33.38. Deut.10.6. † 32.50. ſuccedit ei in ſummo Sacerdotio Eleazar, Num.20.28. Deuter.10.6. Aaronis laus, Eccli. 45.7.8.9.*

ABARIM mons, unde moriturus jam Moyſes terram Chanaan proſpexit, Num.27.12. † 27.12. † 33.47.* Deuter. 32.49.

ABBA pater, Marc.14.36. Rom.8.15. Galat.4.6.

ABDEMELECH propugnator, & patronus Jeremiæ, Jerem.38.7. liberatur à gladio Chaldæorum, Jerem. 39. 16.17.18.

ABDENAGO appellatur Azarias, Dan.1.7. mittitur in fornacem ardentem, Dan.3.21.

ABDIAS abſcondit, & alit prophetas Domini, 3Reg. 18.4.13.

ABDON Judex in Iſrael, Jud.12.13.

ABEL occiditur à fratre Cain, Gen.4.8. 1 Joan.3.12. de eodem lege Matth.23.35. Luc.11.51. Hebr.11.4. † 12.24.

ABIA, ABIAM, vel ABIAS filius Roboam, rex Juda, 3Reg.14.31.† 15.1. 2Par.13. relinquit Aſa regni ſucceſſorem, 3Reg.15.8. Matth.1.7.

ABIATHAR ſacerdos effugit manus Saulis, 1Reg.22. 20. confugit ad David in Ceilam, 23.6. cum Adonia ſe conjungit, 3Reg.1.7. amovetur ſacerdotio, 2.27. juxta illud, 1Reg.2.30.32.

ABIDAN dux Benjamin, Num.1.11.

ABIGAIL, uxor impii Nabal, 1Reg.25.3. nubit Davidi regi poſt mortem Nabal, 25.42.

ABIMELECH rex Geraris aufert Abrahæ Saram, Gen. 20.2. init pactum cum Abraham, 21.23.32. init pactum cum Iſaac, 26.31.

ABIMELECH filius Gedeonis, Jud.8.31. occidit 70. ſuos fratres, & ictu lapidis molaris interficitur, 9.5.53.* 2Reg.11.21.

ABIRON effert ſe contra Moyſen, unde & terra dehiſcens eum abſorbet, Num.16.* † 26.10. Deut.11.6. Pſalm. 105.17. Eccli.45.22.

ABISAG Sunamitis ducitur ad regem David, 3Reg. 1.3. petitur ab Adonia in uxorem, 2.17.

ABISAI filius Sarviæ, 2Regum 2.18. † 16.9. † 19.21. † 20.6. † 21.17.

ABIU, & Nadab filii Aaron igne abſumuntur, Lev.10. 2. † 16.1. Num.3.4. † 26.61.

ABIUD filius Zorobabel, Matth.1.13. appellatur Hananias, 1Parat.3.19.

ABNEGATIO ſui ipſius, Gen.12.4. † 22.1.9. Deuter. 33.9. 3Reg.19.19. 2Machab.6.19.23. Matth.4.20. † 5.29. † 10. 39. † 16.24. † 19.21. Marc.10.21. Luc.9.23. † 14.26. † 17.33. Joan.12.25.

Abnegatio omnium rerum, Gen.12.1. Deut.33.9. Ruth.2.11. 2Paral.25.9. Matth.4.19. † 19.21.27. Marc.1.18. † 10.28. Luc. 5.11. † 14.26. † 18.22. 1Cor.7.29. Joan.12.25. Philipp.3.7.

ABNER præfectus militum Saulis creat Iſboſeth regem Iſrael, 2Reg.2.8. paciſcitur cum David, 3.12. occiditur à Joab 2Reg.3.27.

ABRA ancilla Judith, Judith 8.32. † 10.2. libertate donatur, 16.28.

ABRAM filius Thare habet Sarai uxorem, Gen.11.29. egreditur ex patria in terram Chanaan præcipiente Domino, 12.4. proficiſcitur in Ægyptum, 12.10. redit inde in Chanaan, 13.1. liberat Lot fratrem ſuum ex manibus hoſtium, 14.14. accipit promiſſionem ſeminis, 15.4. † 17.16. † 18. 10. concumbit cum Agar, 16.4. accipit promiſſionem ſeminis & ſignum fœderis, appellaturque Abraham, 17.5. orat pro Sodomitis, 18.23. 26.32. Iſaac ei naſcitur, 21.2. paratus eſt offerre Iſaac, 22.9. mittit ſervum, qui quærat uxorem filio ſuo Iſaac, 24.4. moritur, 25.8. commendatur, Eccli. 44.20. appellatur pater multarum gentium, & omnium credentium, Gen.17.5. Iſ.51.2. Matth.3.9. Luc.19.9. Joan. 8.39. Rom.4.11.17.18. † 9.7. Galat.3.8. De ipſo & ejus ſemine vide Joſ.24.3. Iſa.41.8. † 51.2. Ezech.33.24. 2Eſdr. 9.7. Matth.8.11. Act.7.2.16. Hebr.11.17.

ABRAHÆ filii, qui dicantur, Joan.8.33. Roman.9.7. Galat.3.7.

ABSALOM filius David, 2Reg.3.3. occidit ſuum fratrem, & fugit ad Tholomai regem Geſſur, 13.37. revocatur, 14.21.23. conatur patris occupare regnum, 15.6. concumbit cum patris concubinis, 16.22. juxta prophetiam, 12. 11. tribus haſtis tranſfigitur à Joab, 18.14.

ABSTINENTIA à quibuſdam cibis, Geneſ.2. 19.30. † 2.17. † 3.11. † 9.4. Exod.12.9.* † 12.6. † 21.28 † 22.31. † 29.34. Levit.6.24. † 7.18.* † 11.4.* † 17.27.* † 19.7 † 11.8.* † 23.14. Numer.6.4. † 18.10. Deuter.12.16. † 14.3.* Tob.1.12. Judith 12.1. Dan.1.8. 2Machab.7.1. Matth.12.4. Marc.2.23. Luc.6.1. Act.15.29.

Abſtinentia à vino, Lev.10.8. † 11.34. Num.6.3. Jud.13.4. 14. Jerem.35.6. Ezech.44.21. Luc.1.15.

Abſtinendum à cibo & potu etiam licito propter ſcandalum alterius, 2Mach.6.24. Rom.14.20.21. 1Cor.8.13.

Abſtinentiæ præceptum aiolare nolentes, Jer.35.6.* 1Mach.6.10.* † 7.2.*

ABUSUS veſtium, Iſa.3.18. Ezech.7.20. Eſther 14.16. Matth.11.8. Marc.12.38. Luc.7.25. † 16.19. † 20.45. 1Tim.2.9. 1Pet.3.3.

ACCEPTIO perſonarum, vide Perſona.

ACCEPTIO munerum, Exod.23.8. Num.15.22. Deuter. 10.17. † 16.19. † 27.25. 2Par.19.7. Job 15.34. † 36.18. Prov.14. 20. † 16.27. † 17.23. † 19.6. † 22.9. † 28.21. Eccli.4.36. † 7.6. † 20. 31. Iſaiæ 1.23. † 5.23. † 33.15. Judæ 16.

ACEDIA, 2Reg.11.* Prov.6.6 † 10.4.26. † 12.11. † 13.4. † 18.8. † 19.15.24. † 20.4.13. † 21.25. † 24.30. † 26.13. † 28.19. Ezech.16.49. Eccli.22.26. Rom.12.11.

ACHAB impius rex Iſrael, 3Reg.16.29.30. † 18.* vincit Syros, 20.20.29. init fœdus cum Benadad rege Syriæ, 20. 34. exercet tyrannidem in Naboth, 3Reg.21.8. trajicitur telo, & ſanguinem ejus canes lambunt, 22.38. ſecundùm verba Eliæ, 21.19. filii ejus pereunt, 4Reg.10.7.11. ſecundùm illud, 3Reg.21.21. 4Reg.9.7.

ACHAJA, Act.18.12.27. † 19.21. Rom.15.26. 1Cor.16.15. 2Cor.1.1. † 9.2. † 11.10. 1Theſſ.1.7.

ACHAN lapidatur, Joſ.7.25. 1Par.2.7. in valle Achor, Joſ.7.24. † 15.7. Iſaiæ 65.10. Oſee 2.15.

Achaz filius Joatham impius rex Juda, 4 Reg. 16.* 2 Paral. 28.* Iſaiæ 7.* Matth. 1. 9. appellatur Eliezer, Luc. 3. 29. Ezechias filius in regnum Patri ſuccedit, 2 Paral. 28. 27. Matth. 1. 12.

Achias filius Achitob, ſacerdos Domini, 1 Reg. 14. 3. 18. appellatur Achimelech 21. 1.

Achimelech ſacerdos dat Davidi panes propoſitionis, 1 Reg. 21. 6. & gladium Goliath, 21. 9. transfigitur, 22. 18. appellatur Abias, 14. 3. vocatur Abiathar, Marc. 2. 26.

Achior dux Ammonitarum, Judith 5. 5. traditur in manus filiorum Iſrael, 6. 7. fit Judæus, 14. 6.

Achis rex Geth donat David civitatem Siceleg, 1 Regum 27. 6.

Achitophel Davidi à conſiliis adhæret Abſaloni, 2 Regum 15. 12. dat impium conſilium, 16. 21. ſuſpendit ſe, 17. 23.

Adam creatur, Gen. 1. 27. collocatur in paradiſo, & ligni ſcientiæ uſus ei interdicitur, 2. 15. perſuaſione Evæ præceptum violat, & paradiſo pellitur, 3. 6. 23. Oſee 6. 7. moritur, Gen. 5. 5. Rom. 5. 14. 1 Cor. 15. 22.

Adhortatur ad bonum, Gen. 13. 8. † 45. 24. Joſ. 22. 5. 2 Par. 30. 6. † 32. 7. 2 Eſdr. 5. 6. 9. Actor. 11. 23. † 14. 21. † 20. 17.* 1 Theſſ. 5. 11. Tit. 2.* † 3. 1. Heb. 3. 12.

Adonias affectat regnum Patris ſui, 3 Reg. 1. 5. uxorem petit Abiſag, & occiditur, 2. 17. 25. 34.

Adonibezec capitur, Jud. 1. 6.

Adoratio Angelis, & hominibus tributa, Gen. 18. 2. † 19. 1. † 23. 12. † 27. 29. † 33. 3.* † 42. 6. † 43. 26. Exod. 18. 7. Num. 22. 31. 1 Reg. 20. 41. † 25. 23. † 28. 14. 2 Reg. 9. 6. † 14. 4.* 3 Reg. 1. 16. 23. Judith 10. 20. Eſth. 3. 2. Dan. 2. 46. Act. 10. 25.

Adramelech idolum, 4 Reg. 17. 31.

Adramelech uſus ſubſidio fratris ſui Saraſar occidit patrem Sennacherib, 4 Reg. 19. 37. Iſaiæ 37. 38.

Adventus Domini expectandus, Matth. 24. 42. † 25. 13. † 26. 40. Marc. 13. 33. Luc. 12. 40. † 21. 34. Roman. 13. 12. Epheſ. 6. 18. Coloſſ. 4. 2. 1 Theſſ. 5. 6. 1 Pet. 4. 7. † 5. 8. Apoc. 3. 3. † 16. 15.

Adulterium, luxuria, & fornicatio, Gen. 6. 2. † 19. 5. 31. 33.* † 38. 15. Exod. 22. 16. Lev. 18.* † 19. 29. † 20. 10. 11. † 21. 9. Num. 25. 1. 6. Deut. 22. 13. 22. 23. † 23. 17. Jud. 19. 2. 25. 1 Reg. 2. 22. Tob. 4. 13. Prov. 1. 16. † 5.* 7. 10.* † 22. 14. † 23. 27. † 29. 3. Eccl. 7. 27. Eccli. 23. 25.* † 25. 4. Ezech. 23. 10. Act. 15. 20. Rom. 1. 26. 1 Cor. 5. 1. † 6. 9. 15. † 10. 8. Epheſ. 5. 5. Coloſſ. 3. 5. 1 Theſſ. 4. 3. 1 Tim. 1. 10. Hebr. 13. 4.

Adulterium carnale, & ſpirituale prohibetur, committitur, & punitur, Gen. 20. 1. † 26. 7. Exod. 20. 14. Levit. 18. 20. † 20. 10. Num. 5. 13. Deut. 5. 18. † 22. 22. 30. 57. † 23. 26. Jud. 19. 2. 2 Reg. 11. 3. 4. † 12. 1. 9. Job 24. 15. † 31. 1. 9. Pſalm. 72. 27. Prov. 5. 3. 8. 20. † 6. 24. 32. † 7.* Iſaiæ 57. 1. Jerem. 2. 36. † 3. 1. † 5.* † 13. 26. Oſee 2. 4. † 4. 2. Sap. 3. 16. Matth. 5. 27. † 14. 3. † 19. 9. Joan. 8. 3. 1 Cor. 6. 20. 1 Theſſ. 4. 3. Hebr. 13. 4. Jacobi 4. 4.

Aduram, ſuper tributa, ſeu quæſtor ærarius Davidi, 2 Reg. 20. 24. poſteà à tributis ipſi Roboam, lapidatur, 3 Reg. 12. 18.

Ægyptiaca captivitas prædicitur, Gen. 15. 13. incipit, Exod. 1. 8. 13. Act. 7. 18.

De Ægypto exitus, & liberatio Iſraelis promittitur, Gen. 15. 16. † 18. 21. † 50. 14. Exod. 3. 17. † 6. 6. adimpletur, & exeunt viri 600000. Exod. 12. 37. 51. † 13.* † 14.* Num. 33. 1. Deut. 16. 1. Oſee 13. 4. Mich. 6. 4.

In Ægyptum redire improbè flagitat Iſraeliticus populus, Exod. 14. 11. † 16. 3. † 17. 3. Num. 11. 5. † 14. 4. † 20. 3.

Contra Ægyptum prophetatur, Iſaiæ 19. 1. † 11. 18. † 20. 3. Jerem. 43. 10. † 44. 30. † 46.* Ezech. 29.* † 30.* † 31.* † 32.*

Ægyptiaca redemptio frequenter in memoriam revocatur tanquam ſummum beneficium, Exod. 20. 2. Lev. 22. 33. † 26. 13. Deut. 4. 37. † 5. 6. † 7. 8. † 8. 14. † 16. 6. Jud. 2. 1. † 6. 8. 1 Reg. 10. 18. 4 Reg. 17. 7. Mich. 6. 4.

Ægyptus affligitur plagis variis, Exod. 7.* 8.* 9.* 10.* 11.* ut prædixit Dominus, Exod. 3. 19.

Ægyptus expugnatur à rege Babyloniæ, 4 Regum 24. 7. Jerem. 46. 1.

Ægyptii prodeunt in pugnam contra Judam, 2 Par. 12. 2.

Ægypto potitur Antiochus, 1 Mach. 1. 17. in Ægyptum fugit Chriſtus Herodem, Matth. 2. 13.

Ægrotatio, & morbus pœna peccati, Exod. 15. 26. Levit. 26. 16. Num. 12.* Deuter. 7. 15. † 28. 17. 60. 2 Reg. 24. 15. 4 Reg. 5. 27. 2 Paral. 21. 18. Joan. 5. 14.

Ægroti viſitandi ſunt, & conſolandi, Gen. 48. 1. 4 Reg. 8. 29. † 13. 14. Job 2. 11. Pſal. 40. 4. Eccl. 7. 3. Eccli. 7. 38. Matth. 25. 17. 40. Joan. 11. 3. † 12. 9. 2 Cor. 1. 4.

Quomodo ſe viri ſancti in morbo, & deceſſu ab hac vita habuerint, Gen. 49.* † 50. 14. Deut. 32. 1. 6. Joſ. 23.* † 23.* † 24.* 1 Reg. 12.* 3 Reg. 2. 1. 9. 2 Par. 32. 24. Tob. 4.* 36. 38. 1. 1 Mach. 2. 49. 61.

Æneas ſanatur, Act. 9. 33.

Agabus imminentem famem prædicit, Act. 11. 28. & Paulo manus injiciendas, 21. 11.

Agag rex Amalecitarum capitur à rege Saule, 1 Reg. 15. 8. jubente Samuele occiditur, 15. 33. juxta prophetiam, Num. 24. 20.

Agar ancilla Saræ parit Iſmaelem, Gen. 16. 15. expellitur cum filio ſuo, 21. 14. Gal. 4. 30.

Agareni è ſua terra per Rubenitas profligantur, 1 Par. 5. 19.

Aggæus prophetat Judæis, Agg. 1. 3. 1 Eſd. 5.* † 6. 14.

Agrippa audit Paulum, Act. 26. 1.

Ahias propheta in Silo ſecat pallium in 12. partes, 3 Reg. 11. 30. mala prædicit uxori Jeroboam, 14. 6. 10. ſcripſit prophetias, 2 Par. 9. 29.

Ahira dux Nephtali, Num. 1. 15.

Alcimus perjurus Judæus adeptus eſt ſacerdotium, 1 Mach. 7. 5. 2 Mach. 14. 3. 13. perit ſubita morte, 1 Mach. 9. 55. 56.

Alexander rex Græcorum, occiſo Dario, regnum ſuum pueris ſuis diviſit, 1 Mach. 1. 7. vide Dan. 7. 6. † 8. 8. † 11. 4.

Alpha & omega, principium, & finis, primus, & noviſſimus eſt Dominus, Iſai. 41. 4. † 44. 6. † 48. 12. Apoc. 1. 8. † 2. 8. † 21. 6. † 22. 13.

Alphæus, pater Jacobi Apoſtoli, Matth. 10. 3. Marc. 3. 18. Luc. 6. 15. Act. 1. 13.

Altare holocauſti, Exod. 27. 1. † 38. 1. Num. 7.* 2 Reg. 24. 25. 3 Reg. 18. 32. 4 Reg. 16. 13. 2 Par. 1. 5. † 4. 1. † 15. 8. 1 Eſd. 3. 2. Ezech. 43. 13. 1 Mach. 4. 47. 53.

Altare incenſi, Exod. 30. 1. 10. † 37. 25. † 40. 10.

Amalec filius Eſau naſcitur, Gen. 36. 12. 16. pugnat contra Iſrael, Exod. 17. 8. Num. 14. 45. Jud. 6. 3. cæditur, 7.* 1 Reg. 14. 48. funditus delerur, 1 Reg. 15. 2. 8. juxta verba Exod. 17. 14. Num. 24. 20. Deut. 25. 19.

Aman poſtquam ad honores fuit evectus fit lethalis hoſtis Judæorum, Eſther 3.* ſuſpenditur, 7. 10. eodem ſupplicio afficiuntur & decem filii ejus, 9. 13.

Amaſa filius Abigail ſororis Davidis, 1 Par. 2. 17. fit dux militiæ apud Abſalonem, 2 Reg. 17. 25. poſt militiæ Davidis præficitur, 19. 13. tandem à Joab per fraudem occiditur, 20. 10. cauſa cædis ponitur, 3 Reg. 19.

Amaſias filius Joas recenſet populum, 2 Par. 25. 5. olciſcitur cædem patris ſui, 4 Reg. 12. 21. † 14. 5. bello devincit Idumæos, 14. 7. capitur, & occiditur, 24. 13. relinquit ſucceſſorem filium Azariam regem, 15. 1. appellatur Levi, Luc. 1. 29.

Amici veri, & ficti, Deut. 13. 6. † 33. 9. 2 Reg. 1. 17. † 13. 14. † 15. 19. † 20. 8. Pſal. 40. 20. † 54. 24. Prov. 14. 22. † 18. 24. † 27. 12. 29. Eccli. 6. 7. † 7. 20. † 9. 12. † 12. 14. † 22. 25. † 37. 20. Jerem. 9. 4. † 12. 6. † 41. 1. Dan. 11. 26. Mich. 7. 5. Matth. 10. 35. Luc. 12. 53. Joan. 13. 18. 1 Theſſ. 2. 14.

Aminadab filius Aram, Matth. 1. 4. hunc Naaſſon filius ejus in principatu ſecutus eſt, Num. 1. 7. † 7. 11. † 10. 14.

Ammon filius Lot, & filiæ ejus, Gen. 19. 38. Ammonitæ prohibentur ab ingreſſu templi, Deut. 23. 3. 2 Eſd. 13. 1. cæduntur ab Iſrael, Jud. 11. 32. 1 Reg. 11. 11. 2 Reg. 8. 12. † 10.* † 12. 26. adverſus Ammon prophetatur, Pſal. 82. 8. Jerem. 49. 1. Ezech. 21. 20. † 25. 2. Amos 1. 13. Soph. 2. 8.

Amnon filius David oppreſſit ſororem ſuam Thamar, 2 Reg. 13. 14. unde & ab Abſalone fratre ſuo confoditur, 13. 28.

Amon filius Manaſſe rex Juda occiditur, 4 Reg. 21. 19. 23. ei in regno ſuccedit filius Joſias, 4 Reg. 22. 1.

Amorrhæus filius Chanaan, Gen. 10. 16. Amorrhæi non patiuntur Iſraelem per ſuos terminos proficiſci, Num. 21. 23. Jud. 11. 19.

Amri impius rex Iſrael, 3 Reg. 16. 26. 17. † 12. 23. contra Amri, Mich. 6. 16.

Anamelech idolum Sepharvaim, 4 Reg. 17. 31.

Ananias prophetat contra Jeremiam, Jer. 28. 1.

Ananias cum uxore Saphira ſubitò moritur, Act. 5. 5. 10.

Anathoth civitas Benjamin, Jerem. 32. 7. ubi & Jeremias eſt natus, Jerem. 1. 1. † 29. 27. & ſacerdos Abiathar, 3 Reg. 2. 26.

Anathotitæ nolunt Jeremiam audire, Jer. 11. 21.

Andreas à Chriſto vocatur, Matth. 4. 18. Marc. 1. 16. Joan. 1. 40.

Andronicus vicarius Antiochi occiditur, 2 Machab. 4. 38.

Angeli horumque miniſterium, & natura, Gen. 16. 7.* 18.* 19.* 21. 17. † 22. 11. † 24. 7. † 28. 12. † 32. 1. 2. 65. † 32. 14. † 48. 16. Exod. 3. 2. † 13. 21. † 14. 19. † 23. 20. † 32. 34. † 33. 2. Num. 20. 16. † 22. 22. Joſ. 5. 13. Jud. 2. 1. † 5. 23. † 6. 11. † 14. 10. † 13. 3. 6. 9. 1 Reg. 29. 9. 2 Reg. 14. 17. † 19. 27. † 24. 16. 3 Reg. 13. 18. † 19. 5. 4 Reg. 1. 3. 15. † 19. 35. 1 Par. 21. 15. 2 Par. 32. 21. Pſal. 33. 8. † 90. 11. † 102. 20. † 103. 4. † 148. 2. Iſa. 6. 6. † 37. 36. Dan. 3. 49. † 6. 22. † 8. 16. † 9. 21. † 10. 5. † 10. 16. † 12. 1. Zach. 1. 9. † 3. 1. 6. † 4. 1. † 5. 5. 10. † 6. 4. Malach. 2. 7. † 3. 1. Jud. 13. 20. Tob. 5. 27. † 6.* 9.* 12.* Tob. 7. 5. † 8. 1. † 10. 11. † 12. 2. Bar. 6. 6. 2. Machab. 11. 8. Matth. 1. 20. † 2. 13. 19. † 4. 11. † 11. 10. † 13. 39. 49. † 16. 27. † 18. 10. † 22. 30. † 24. 31. † 25. 55. † 28. 2. Marc. 13. 32. Luc. 1. 23. 19. 28. † 2. 9. 15. † 12. 8. † 16. 22. † 22. 43. Jo. 1. 52. † 5. 4. † 20. 12. Act. 1. 10. † 5. 19. † 6. 15. † 7. 30. † 8. 26. † 10. 3. † 11. 13. † 12. 7. † 12. 23. † 15. 9. † 27. 23. Rom. 4. 38. Gal. 1. 8. † 3. 19. † 4. 14. Col. 2. 18. 2 Theſſ. 1. 7. 1 Tim. 3. 16. † 5. 21. Heb. 1.* † 2. 2. † 12. 22. † 13. 2. 1 Pet. 1. 12. † 3. 22. 2 Pet. 2. 11. Judæ 9. Apoc.*

Angelorum ruina, Job 4. 18. † 15. 15. Iſai. 14. 9. Ezech. 28. 14. 17. Joan. 8. 44. 2 Pet. 2. 4. Jud. 6.

Angelorum nomine appellantur doctores, & prædicatores, 3 Reg. 22. 7. Malach. 2. 7. † 3. 1. Matth. 10. 11. Marc. 1. 2. Luc. 7. 27. Gal. 4. 14. Apoc. 2.* 3.*

Animæ quorundam piorum ſtatim poſt mortem ſunt cum Chriſto, 2 Cor. 5. 8. Phil. 1. 24. Apoc. 14. 13. contra eos, qui putant illas uſque in diem judicii quieſcere.

Anna parit prophetam Samuel, 1 Reg. 1. 20.

Anna propheteſſa laudat Dominum Deum, Luc. 2. 36.

Annas ſocer Caiphæ, Luc. 3. 2. Jo. 18. 13. Act. 4. 6.

Antichriſtus, & ejus regnum, Iſai. 11. 4. Ezech. 38.* 39.* Dan. 7. 7. 25. 24. † 8. 23. † 9. 27. † 12. 1. Zach. 11. 25. Matth. 24. 24. Marc. 13. 6. Joan. 5. 43. Act. 10. 20. 2 Theſſ. 2. 3. 1 Tim. 4. 1. 2 Tim. 3. 1. 2 Petr. 2.* 1 Joan. 2. 18. 22. † 4. 3. 2 Joan. 1. 7. Judæ 18. Apoc. 11. 7. † 12. 8. † 13.* † 14. 9. † 17.* † 19. 20. † 20. 1. 8.

Antiochia ſuſcipit Apoſtolorum de Chriſto prædicationem, Act. 11. 19. 26. † 13. 1.

Antiochus illuſtris proficiſcitur in Ægyptum,

1 Mach.

1Mach.1.18. inſtruit templum, & ſubvertit civitatem Jeruſalem, 1Mach.1.23.33. 2Mach.5.16. erigit idolum ſuper altare Domini, 1Mach.1.57 moritur, 6.16. 2Mach.9.*

Antiochus Eupator, filius prædicti Antiochi, fit rex, 1Mach.6.17. cum cæteris tendit in Judæam, 6.31. non ſervat Iſraeli fidem, 6.62. caditur, 7.4.

Antiquæ viæ inquirendæ, & obſervandæ, & à novis declinandum, Jer.6.16. Prov.22.28. Eccli.8.14.†39.1. Rom.16.17. Gal.1.6.7.8. 1Tim.6.20. 2Tim.4.3. 2Pet.3.17. 1Joan.2.24. 2Joan.v.7. Judæ v.18.19.20.

Apollo vir facundus, & Scripturarum peritus, Act.18.24. 1Cor.1.12.†3.4.†16.12.

Apollonius dux in Syria, 1Mach.3.12.†10.69.

Apostolus magnus eſt Chriſtus, Heb.3.1.

Apoſtoli eliguntur ex diſcipulis, Luc.6.13. mittuntur ad annuntiandum regnum Dei in Judæa, Matth.10.* Luc.9.1.2.6. revertuntur, 9.10. mittuntur in univerſum mundum ad Evangelizandum, Matth.28.19. Marc.16.15. Luc.24.46. Joan.15.16.27.†20.21. Act.1.8.†10.42.

Apoſtoli ut ſunt membranis, ſeu libris, 2Tim.4.13. hortantur ad ſtudium legendi, 1Tim.4.13.15. Opifices autem, quirnoctes, & dies aliis occupantur, jubentur non immiſcere ſe Eccleſiaſticis rebus, Eccli.38.26.27.

Apoſtoli & Prophetæ habuerunt ſpiritum Dei, Exod.4.12. 2Reg.23.2. Dan.9.10. Zach.7.7. Matth.10.20. Marc.13.11. Joan.14.17. Actor.2.2.†2.4.†4.31.†9.17†19.6. 1Corinth.2.12.†12.3. 2Cor.13.3. 1Theſſ.4.8. 2Timoth.3.16. 1Petr.1.11. 2Pet.1.21.

Apparitiones Dei, Angelorum, & hominum, Gen.32.24. Exod.3.* Num.12.21. Joſ.5.13. 1Reg.28.11. Matth.17.3.†18.2.9. Marc.9.3.†16.5.9.12.14. Luc.9.30.†24.4.15.36. Joan.10.18.14.†19.26.†21.1. Act.1.10.†16.9.†18.9.

Aqua nihil nocumenti, vel impedimenti affert electis Dei, Exod.14.28. Pſal.65.6. Iſaiæ 43.2. Jonæ 2.3.

Aquæ nominantur perſecutio, Pſal.68.16.†143.7. Prov.17.14. Matth.7.25. Luc.6.48. Apoc.12.17.

Aquæ aſſimilantur cognitio Dei, & dona Spiritus ſancti, Iſaiæ 11.9.†21.3.†35.6.†43.20.†44.3. Ezech.47.* Zac.14.8. Joan.4.10.†7.38.

Aqua benedicta, vide Benedictio.

Arad rex Chananitarum pugnat contra Iſrael, Numer.21.1.

Aram, qui & Ram nominatur, filius Eſron, genuit Aminadab, Ruth 4.19. 1Paral.2.10. Matth.1.3. Luc.3.33.

Aran frater Abraham, & pater Lot, Gen.11.27.

Arca Noe, Gen.6.14.†7.*†8.* Sap.10.4.†14.6. Matth.24.38. Luc.17.27. Heb.11.7. 1Pet.3.20.

Arca fœderis Domini paratur, Exod.25.10.21. aſſumitur in caſtra contra Philiſthæos, 1Reg.4.1. capitur, 4.11.

Arca quid continebat, * Exod.16.14. Deuter.10.2.†31.26. 3Reg.8.9. 2Paral.5.10. Heb.9.4.

Archelaus regnat loco patris ſui Herodis, Matth.2.22.

Arioli, & aruſpices, Dan.2.2.27.†4.6.†5.7.11. Act.19.13. vide Incantatores.

Ariſtarchus ſocius ſancti Pauli & in itinere, & in vinculis, Act.19.29.†20.4.†27.2. Coloſſ.4.10.

Arphaxad rex Medorum, à Nabuchodonoſor victus, Judith 1.1.5.6.

Arſaces rex Perſarum, & Medorum ſuperat Demetrium, 1Mach.14.3.

Artaxerxes rex Perſarum recipit litteras plenas querelis adverſus Judæos, 1Eſdr.4.7.17. reſpondet, jubet ædificationem templi impediri, 4.21. permittit Iſraeli ædificare templum, 2Eſdr.7.*

Asa filius Abiam rex Juda tollit idola, 3Reg.15.8.12. ſubſidium quærit à Syris, & moritur, 15.19.24. Joſaphat filius ejus rex poſt eum, 1Par.15.16.

Asaph cantor Davidis, 1Paral.6.39.†16.5.

Asarhaddon, poſtquam pater ejus Sennacherib confoſſus eſt, ſuccedit in regnum, 4Regum 19.37. Iſaiæ 37.38.

Asenath parit ipſi Joſeph, Ephraim, & Manaſſe, Gen.41.50.†46.20.

Asia ſubjicitur Romanorum imperio, 1Mach.8.6.

Assuerus rex Perſarum inſtruit ſplendidam cœnam, Eſther 1.3. accipit Eſther uxorem, 2.9.17. relinquit Darium filium ſuum ſucceſſorem, Dan.9.1.

Assur filius Sem filii Noe conſtituit regnum Aſſyriorum, Gen.10.22. 1Par.1.17.

Aſſur virga furoris Domini, Iſaiæ 10.5. contra Aſſyrios prophetatur, Num.24.24. Iſaiæ 10.5.†14.25.†17.3.†30.28.31.†31.8.

Rex Aſſur expugnat Iſraelitas, & transfert in Aſſyriam, 4Reg.15.29.*†16.*†17.* expugnat civitates Juda, 4Reg.18.* 2Par.32.* Ezech.36.*

Assyriorum exercitus ab angelo cæditur, 4Reg.19.37. 2Par.32.21. Iſaiæ 37.36. Eccli.48.24. 1Mach.7.41. 2Machab.8.19. Tob.1.21. Jonæ 2.5.

Astaroth, Jud.2.13.†10.6. 1Reg.7.3.†12.10.

Athalia filia Amri regis Iſrael, 4Reg.8.26. perdit totam ferè regiam ſtirpem, 11.1. regnat ſex annos in Judæa, 2Par.22.12. interimitur, 4Reg.11.16.20.

Athenobius mittitur ad Simonem, 1Machab.15.28.

Avaritia, Joſ.7.20. 1Reg.8.3.†25.3.10. 3Reg.21.2. 4Reg.5.20.22. Pſal.36.16.21. Prov.1.19.†11.28.†15.27.†23.6.16.27.†28.16.22.†30.15. Eccle.2.16.†4.8.†5.9.†6.1.3.†8.†56.11. Jer.6.13.†8.10. Ezech.22.23. Amos 8.4. Mich.6.10. Habac.2.9. Eccli.14.3.†31.5.†41.4. 2Mach.4.50.†5.10. Matth.6.19.†26.14.46.†27.3. Marc.8.36. Luc.12.13. Joan.12.4. Act.5.1.†8.19.†24.26. 1Cor.6.10. Ephes.5.5. Phil.4.11. Coloſſ.3.5. 1Tim.6.9. ad Titum 1.7.11. Heb.13.5.

Audiendum verbum Dei. Vide Verbum Dei.

Axa filia Caleb traditur Othonieli in uxorem, Joſ.15.17. Jud.1.13.

Azarias filius Amaſiæ rex Juda fit leproſus, 4Reg.15.5. 2Par.26.19. relinquit filium Joathan regem, 4Reg.15.32. 2Paral.3.12. appellatur Ozias, 2Par.26.19. Matth.1.9. Matth. Luc.3.29.

Azarias propheta mittitur ad regem Aſa, 2Par.15.2.

B

Baal idolum Samaritanorum, 3Reg.16.32. altare Baal deſtruitur, Jud.6.25.30. Sacerdotes Baal occiduntur, 3Reg.18.40. 4Reg.10.25.†23.5.

Baana & Rechab ſuſpenduntur, 2Reg.4.12.

Baasa impius rex Iſrael pugnat contra Aſa regem Juda, 3Reg.15.16.* cum omni progenie ſua exterpatur, 16.4.11. ſecundum verbum Jehu, 16.1.2.3.

Babylonica captivitas 70. annorum prædicitur, Lev.26.32. Deut.4.26.†28.36.49. 4Reg.20.17. Iſa.5.13.39. Jer.13.19.24.†16.9.†20.4.6.†25.8. Ezech.7.*12.*21.5. Mich.3.12.†4.10. Habac.1.6. Baruch.6.2.

Babylonicæ captivitatis initium, 4Reg.24.*25.* 2Paral.36.*5. Eſdr.1.40.52.

Finis captivitatis promittitur, & prophetatur, Levit.26.41. Deut.4.29.†30.2. 3Reg.8.33. 2Par.6.24.37.Iſ.14.1.†40.1.†48.20. Jer.12.15.†16.15.†24.5.†25.12.†29.10.†30.*†31.9.†32.37.†16.27. Ezech.11.17. Dan.9.2.5. Baruch 6.2. Liberatio fit, 1Eſdr.1.*2.*3. Eſd.2.1.

Babylonicæ captivitatis cauſa, 4Reg.17.7.13.18. contra Babylonem, Pſalm.136.8. Iſa.13.*†14.2.4.†21.2.9.†47.* Jerem.25.12.†50.*51.* Baruch 4.29. Apoc.14.8.†16.19.†17.*18.*

Bacchides dux Demetrii, 1Mach.7.8. occidit Judam ex præcepto Demetrii, 9.18.

Balaam conducitur ad maledicendum Iſrael, Num.22.*†23.* docetur à Domino, quid illi loquendum ſit, 23.5.16. Balaam doctrina, 2Pet.2.15. Apoc.2.14.

Balac rex Moabitarum mittit nuntios ad Balaam, Num.22.5. Joſue 24.9. vide Judic.11.25. Michææ 6.5. Apoc.2.14.

Baltassar videt manum ſcribentem, Daniel 5.5. occiditur, & regnum ejus delabitur ad manus Darii, 5.30.†6.1.

Banajas dux Cerethi, & Phelethi, 2Regum 20.23. Davidi à conſiliis 23.23. 2Paral.11.15. poſteà præfectus militiæ Salomonis, 3Reg.2.35.

Baptiſmus à Chriſto præceptus, Matth.28.19. Marc.16.16. Joann.3.5.

Baptiſmum docuerunt Apoſtoli, & adminiſtrarunt, Actor.2.38.41.†8.12.36.†9.18.†10.47.†16.15.33.†19.4.†22.16. Rom.6.3. 1Cor.1.14. Galat.3.27. Epheſ.4.5. Heb.6.2.

Baptiſmus ſalvat, 1Pet.3.21. baptiſmus eſt lavacrum regenerationis, Tit.3.5.

Baptiſmus tollit omnia peccata, Gen.17.14. Iſai.44.3. Ezech.36.25. Zachar.13.1. Matth.28.14.†28.19. Marc.1.4.†16.16. Joan.3.5.†3.5. Act.2.38.†22.16.†16.33.†18.8. Rom.6.3.4.5.6.* 1Corinth.6.11. Epheſ.5.26. Coloſſ.2.12.* Tit.3.5.* Heb.10.22. 1Pet.3.21.

Baptiſmus non eſt iterandus, Epheſ.4.5. Hebr.6.6.†10.26. Idem declarat ipſius figura, Geneſ.17.14. 1Corinth.10.2.

Baptiſmus Joannis, Matth.3.6.†21.25. Marc.1.4.†11.30. Luc.3.16.†7.29.†20.4. Joan.1.25.33.†3.23. Act.1.5.†11.16.†13.24.†19.3.

Baptiſmus pœnitentiæ prædicatur, Marc.1.4. Luc.3.3. Act.2.38.†13.24.†19.4. Rom.6.3. Col.2.12.

Baptiſmi nomine ſignificatur paſſio, Matth.20.22. Marc.10.38. Luc.12.50.

Baptiſmus in Spiritu ſancto & igne, Matth.3.11. Marc.1.8. Luc.3.16. Joan.1.33. Actor.1.5.†2.4.†11.15.

Baptizandi ſunt parvuli, Gen.17.14. Exod.4.24.25.26. Matth.19.28.†18.14.†19.13. Marc.10.14. Luc.18.15. Joan.3.5. Actor.2.39.41.†16.15.33.†18.8. 1Cor.1.16.†10.2.†15.29. 1Tim.2.4.

Baptizari in Scripturis aliquando exprimitur per verbum illuminari, Hebr.6.4. aliquando per Renovari, Hebr.6.6.

Baptizatus Chriſtus, Matth.3.13. Marc.1.9. Luc.3.21. In baptizatum delabitur Spiritus ſanctus, Matthæi 3.16. Marc.1.8. Luc.3.22. Joan.1.31.

Baptizat Chriſtus per diſcipulos, Joan.3.22.†4.2.

Baptizata integra domus, 1Corinth.1.16. Actor.16.15.33.†18.8.†16.15.

Baptizati accipiunt Spiritum ſanctum, Actor.2.38.†19.5. induunt Chriſtum, Galat.3.27. in morte ipſius baptizantur, Roman.6.3. in unum corpus baptizantur, 1Corinth.12.13.27.

Baptizatus Simon Magus, Actor.8.13.

Baptizatus Eunuchus, Act.8.38.

Baptizatus Cornelius gentilis, Act.10.47.

Barabbas latro dimittitur, Matth.27.26. Marc.15.15. Luc.23.25. Joan.18.40. Act.3.14.

Barjesu à Deo per Paulum uſu oculorum privatur, Act.13.11.

Barnabas ponit pretium agri ante pedes Apoſtolorum, Act.4.37. ducit Paulum ad Apoſtolos, 9.27. mittitur

Antiochiam, 11.22. redit in Jeruſalem, 11. 30. iterum recipit ſe Antiochiam cum Paulo, 12.25.

BARTIMÆUS viſu donatur, Marc.10.46.52.

BARUCH filius Neriæ, Jerem. 32.12. dictante Jeremia ſcribit librum, qui comburitur, 36.* conſcribit alium, qui populo prælegitur, 43. 4. Baruch 1.5.

BARZELLAI providet regi David de ejbla, 2 Reg.17.27. deducit eum uſque ad Jordanem, 19.31.* David præcepit, ut filiis Berzellai benefiat, 3 Reg.2.7.

Barzellai quoniam ſuæ genealogiæ ſcripturam demonſtrare non poterat, rejicitur à Sacerdotio, 1 Eſdr. 2. 61. 2 Eſdr. 7.63.

BASEMATH filia Salomonis, uxor Achimaas, 3 Reg.4.15.

BATHUEL filius Nachor pater Rebeccæ, Gen.22.23.

BEATITUDO, ſeu beatorum gaudium, & vita æterna, Job.5.17.† 5.7.26. Iſaiæ 25.9. † 30.29. † 35.10. † 60.*64. 2. Jerem. 31.3.8.13. Daniel 12.13. Matth.13.43. † 19.28 † 25.* Marc.12.25. Luc.9.33. † 16.22. † 23.29. Joan. 14.20. † 17.2.24. Rom.8.10. 1 Corinth.2.9. † 15.21. 2Cor.12.3. 2Tim.4.8. 1Pet.1.4.8. † 5.4. Hebr.10.35. † 12.23. Jacob.1.12. Apoc.2.*3.*7.9.15. † 14.1. † 21.* 22.*

Beatitudo quomodo comparetur, Iſai.25.9. Matth.20.23. † 24.34. Marc. 10.42. Joan.1.15.16.36. † 5.14. † 20.29. Actor.2.21. † 15.11. † 16.31. Roman. 1. 16. † 10. 4. Ephes.1.13. † 2. 6. 1Theſſ.5.9. 2Theſſ.2.13. 2Tim.1.9. Tit.1.1. † 3.5. 1Petri 1.9. Hebr.5.12.

BELIS, & Draconis hiſtoria, Dan. 14.*

BELLUM eſt pœna peccati, Levit.26.25. Deut.28.36.49. Judic.2.13. † 3.1.8. † 4.1. † 6.2. † 10.6. † 13.1. Iſaiæ 5.15. Jerem.5.15.

In Belli neceſſitate quomodo ſe quis habere debeat, Exod. 17.8.11. 1Regum 17.20.* 2 Paral. 18.2.6. † 14.9.11. † 18.* 20. 1. † 31.6. Judith 8.9.* 1 Machab.3.16.20. † 4.6.10. † 7.41.45. 2Mach.8.16.19. Deus pugnat pro ſuis, Exod.14.31. Deut. 10. † 3.22. 1 Reg.19.46. 2 Paral. 20.15. Pſal.17.35. † 143.1. Iſa.30.15. Quære Victoria.

Bellandum armis quoque ſpiritualibus, Rom.13.12 2 Corinth.10.4. Eph.6.11. Gal.5.17.

Bellum quibus de cauſis ſuſceperint olim fideles, Geneſ. 14. 14. Judith 9.27. † 20.* Joſue 10.1.7. 1 Regum 30.1.8.

BENEDICTIO qua homo homini benedicit, Gen. 14. 19. † 27.4.* † 28.4. † 48.9. Exod.12.32.39.43. Lev.9.22. Num. 24. 9.* Deut.10.8. † 31.1. Joſue 8.33. † 14.13. † 15.19. † 22.6. 1Reg. 2.20. 2Reg.6.18. † 13.25. † 14.22. † 19.39. 3Reg.1.47. † 8.14. 4.Reg.10.14. 1.Par.16.2. 2Par.6.3. Jud.15.10. Pſalm. 117.26. † 128.8. Prov.27.14. 1 Mach.2.69. Luc.2.34. † 6.28. Roman. 12. 14. Hebr.7.2.

Benedictio, qua creaturæ conſecrantur, & ſanctificantur, Exod.18.2. † 29.6.27. Levit.21.10. † 22.2. † 27.28.29.30. Num.5.17. † 31.6. Joſue 6.24. Jud.17.3. 1.Reg.21.5. 2.Paral. 18.21. 3.Eſdr.1.41. 1.Timoth.4.5.* Hebr.9.23. Hinc conſecratio ſacerdotum, veſtium, altarium, templorum, cereorum, aquæ luſtralis, & cætera.

BENHADAD ſervat fidem, & pactum cum rege Aſa, 3.Reg.15.19. obſidet Samariam, 20. 1. 4 Reg.6.24. ægrotat, & moritur, 8.7.15.

Benhadad filius Azael fit rex Syriæ, 4.Reg.13. 24. ſubjicit ſibi Jeruſalem, 13.3.

BENJAMIN filius Jacob naſcitur, Gen.35.18.

BENJAMITÆ abutuntur uxore Levitæ, Jud. 19. 25. puniuntur, 20.41.

BESELEEL inſignis artifex, Exod.31.2. † 35.30.

BESTIÆ, & bruta animantia non crudeliter tractanda, Gen.33.13. Exod.23.12. Num.22.23.28. Deut 5.14. † 22.10. Prov.12.10. Eccli.7.24.

BETHSABEE filia Eliam uxor Uriæ à David cognoſcitur, & parit, 2.Reg.11.4.27. puer ægrotat, & moritur, 12.15. 18. fit uxor Davidis, parit ei Salomonem, 12.24.1.Paral.3.5. Matth.1.6.

BETHSAIDA urbs nativa Andreæ, & Philippi, Joann. 1.44. † 12.21. deploratur, Matth.11.21. Lucæ 10.13.

BETHSAMITÆ graviter puniuntur, 1.Reg.6.19.

BONA opera, pietaſque vera in Deum commendantur, Exod.19.5. † 20.* † 23.19.25. Deut.5.6.11.16. † 10.12. Joſ.22.5. 1.Reg.15.22. Pſal 1.10. † 39.7. † 49.14. Prov.5.1. † 14.31. † 1.3. Iſa.1.16. † 58.6. Jer.22.3. Ezech.18.6. Oſee 6.1. Mich.6.8. Zach.7.9. † 8.16. Eccli.35.12. Matth.5.24.21.29. Luc.1.75. † 3. 11. Joan.12.26. Rom.12.* 13.* 14.17. Philipp.1.9. Jacob.1.27. vide Opera.

Bonitas, & benignitas Dei erga ſuos, Gen.18.26.32. Exod. 6.1. † 9.26. † 12.7. † 20.6. † 34.6. Num.20.8. Deut.4.19. † 5.10. † 7.9. † 10.18. † 28.1. † 30.3. † 32.10. 2.Reg.7.12. † 12.13. † 24.14. 3.Reg 8.23. 4.Reg.20.5. 2.Eſdr.9.8. Sap.11.24. Eccli 1.12. † 18. 1. Pſal m.31.5. † 35.7. † 36.25. † 85.5. † 102.* † 135.* † 144.8. Iſa. 30.18. † 54.5.7. † 57.7. Jer.12.15. † 18.8. Ezech.18.21. † 33.15. Oſee 2.21. Joel 2.13. Jonæ 4.2. Matth.11.28. † 18.19. Luc.1. 30. † 6.36. † 15.22.27. † 23.43. Roman.11.4.31. 2.Corinth.1.3. Epheſ.2.4. 1Tim.1.13.16.

C

CÆCITAS tum corporis, tum animi, Gen.19.11. Deut. 28.28. 4.Reg.6.18. Pſal.68.24. † 145.8. Iſaiæ 6.10. † 42.7. 16.18. † 35.5. † 29.18. † 43.8. † 56.10. † 59.10. Sap.2.21. Tob.2.11. 2.Mach.10.30. Matth.15.14. Marc.8.18. Luc.4.19. Joan.9.1.4. † 12.40. Act.9.8.18. † 13.11. Rom 1.21. † 11.10. 2.Cor.4.4. Eph. 4.18. 2.Pet.1.9. 1.Joan.2.11. Apoc.3.17.

Cæci illuminantur, Tob.11.15. Matth.9.30. † 20.30. Marc.8. 25. † 10.46. Luc.18.35. Joan.9.7.

CÆREMONIÆ Eccleſiaſticæ, ſeu cultus externus, Gen.8.20. † 14.18. † 15.9. 17.10. † 12.* † 26.5.28.18. † 35.20. † 35.4.16. Exod. 12.* † 18.20. † 19.* Lev.8.34. † 9.* † 10.19. † 11. * † 14.* † 23.* † 24.* Num.1.50. † 4.* † 5.* † 6.* † 7.* † 8.* † 9.* † 15.* 1Par.15.* 1Eſd.6.* Matth.1.11.

Cæremoniæ, ſeu ritus certi in orando, 3.Reg.8.22.54. † 17.21. † 18.42. 2.Paral.5.12.* Matth.2.11. † 26.39. Mar.14.35. Luc.22.41. 1.Cor.11.4.* Tim.1.8.

CAIN primus filius Adam naſcitur, Gen.4.1. occidit ſuum fratrem Abel, 4.8. Sap.10.3. 1.Joan.3.12.

CALEB filius Heſron, 1.Paral.2.18. explorator terræ Chanaan, Num.13.7.31. † 14.6.24.30.38. Poſtulat, & conſequitur terram Hebron, Joſ.14.6. † 15.13. † 21.12. Judic. 1. 20. 1.Paral.6.56.

CALIX iræ, & furoris, Iſaiæ 51.17. Jerem.25.15. Pſal. 59.5. † 74.9. Apoc.16.19.

Calix paſſionis, Matth.20.22. † 26.38. Marc.10.38. Lucæ 22.42. Joann.18.11.

CAMOS, vide Chamos.

CANA civitas Galilææ, ubi Chriſtus aquam in vinum mutavit, Joan.2.1.

CAPHARNAUM, civitas Galilææ, in qua cœpit Jeſus prædicare, Matth.4.17. Lucæ 4.31. curat ibidem ſervum Centurionis, Matth.8.13. appellatur civitas ejus, 9.1. increpatur, 11.23.

CAPTIVOS inviſere, Gen.14.14. 1Reg.30.9. Tob.1.15. Jerem.39.9. Matthæi 25.37. Actor. 12.5. 2 Timoth. 1.16. Hebr. 13.3.

Captivos non deſerit Deus, Gen.39.21. Sap.10.13. Iſ.42.7. Actor.5.18. † 12.17. † 16.25.

Carnem ſuam crucifigere quomodo quiſque debeat, Eccle. 19.2. Rom.6.12. † 8.13.13.14. Gal.5.16. Eph.4.22. † 5.3. Tit.2. 12. 1.Pet.2.1. † 4.1.6. Heb.12.1.

CASTITAS cœlibum præfertur caſtitati conjugali, Pſal.44.15. Sap 6.20. Matth.19.12. † 22.30. 1Cor.7.15.32.34. 38.* Apoc.14.4.

Caſtitas hæc conſulitur, ut perfectio Evangelica, Matth. 19.12. 1.Corinth.7.25.

Caſtitatis laus, 1Reg.21.5. Tobiæ 6.16.* Judith 15.11. † 16.26. Pſalm.44.15. Prov.22.11. Sap.3.13. † 4.1.2. † 8.21. Eccli.6.16. † 26.20. Iſaiæ 7.14. † 56.5. 4.5.* Zach.9.17. 2 Machab.14.38. Matth.5.8.48. † 19.12. † 22.30.* † 25.1. Lucæ 2.* † 20.34. Actor.24.25. Rom.1.7. 1.Corinth.7.25.* 2.Corinth. 6.5. † 11.2. 1.Timoth.2.2. † 3.2. † 4.12. † 5.2. Tit.1.8. † 2.5. Apoc.14.4.

CAVENDUM à pſeudoprophetis, Matth.7.15. Marc.8. 15. † 13.6. Lucæ 17.23.

CAIPHAS ſummus ſacerdos conſilium dat contra Chriſtum, Joann.11.49. † 18.14. prohibet Apoſtolis ne prædicent, Act.4.18.

CEPHAS, vide Petrus.

CEREORUM, & lampadum in templis uſus, 2. Paral. 4.20.

CERTI non ſumus de accepta peccatorum remiſſione, vel vita æterna conſequenda, Eccleſ.9.1.2. Eccli.5.5. Roman.8.17. † 11.20. 1.Corinth.4.3.4.5. † 9.27. † 10.12. Philipp. 2.12. † 3.11.13. 1.Timoth.1.19. 2Petr.1.10. Hebr.3.14. † 4.1.

CHAMOS, ſive Camos, idolum Moabitarum, Num. 21.29. huic Salomon ædificat templum, 3.Reg.11.7. deſtruitur, 4.Reg 23.13.

CHANAAN filius Noe maledicitur, Gen.9.25. † 10. 1.6. laus terræ Chanaan, Deut.11.10. Terra Chanaan promittitur Abrahamo, & ejus ſemini, Gen.12.7. † 15.18. † 15.18. † 17.8. † 26.4. † 35.12. Exod.3.8.17. Levit.20.24. Deuter.9.6. datur Joſue 13.6. quam ob cauſam Deus Chananæos expulerit, Levit.18.25. Deuter.9.4. † 18.12. † 20.17. quamobrem paulatim, & non ſimul illas nationes profligaverit, Exod. 23.29. Deuter.7.22. Judith 2.25. † 5.1. deſcriptio, & diviſio terræ Chanaan, Geneſ.10.19. Exodi 23.31. Numer.26.52. † 33.54. † 34.* Joſue 13.* † 14.* † 15.* † 16.* † 17.* † 18.* † 19.* Ezech.47. 13.21.

Chananææ mulieris filia à dæmonio liberatur, Matth. 15.28.

CHARITAS virtus fide præſtantior, Proverb.10.12. Matth.22.38. † 25.* ubi à nuptiis excluduntur non habentes oleum charitatis, Marc.12.33. 1.Corinth.12.31.* † 13.1.8.13.* Coloſſ.3.14. 1.Timoth.1.5. 1.Petr.4.8. 1 Joan.4.16.

Charitas fraterna, Geneſ.13.8. Levit.19.18. Deuter. 21.1. 1.Reg.18.1. Eccli.25.2. Pſalm.132.1. Prov.10.12. Matth.5. 2. † 19.19. † 22.38. Joan.13.14.34. † 15.12. Rom.13.10. † 13.9. 1. Corinth.13.* Galat.5.14. Eph.4.15. † 5.1. Philip.2.2. Coloſſ.3. 13. 1.Theſſal.4.9. 1.Timoth.1.5. Hebr.13.1. 1.Petr.4.8. 1.Joan. 2.10. † 4.7. Diligendi etiam inimici, Exod.23.4. 1 Reg.24.5. 7. † 26.5. † 30.11. 2.Reg.19.19. 4.Reg 6.21. Job 31.29. Prov.25. 21. Matth.5.44. Luc.6.27.35. † 23.34. Actor.7.60. Rom.12.20. vide Dilectio.

CHOREAS ducere, Exod.32.6.19. Jud.11.34. † 21.21. 1.Reg.6.14. Pſal.149.3. † 150.4.

CHRISTUS Jeſus verus Deus, & homo promittitur, Geneſ.3.15. † 12.3. † 17.10.11. † 21.18. † 26.4. † 28.14. † 49.10. Num.24.17. Deut.18.15. 1.Reg.2.10.35. 2.Reg.7.12. Pſalm 2. * 21.* 109.1. Iſai.7.14. † 8.3. † 9.6. † 11.1.10. † 28.16. † 40.9. † 42. 1. † 45.8. † 46.13. † 49.1.6.10. † 52.13. † 53.* † 59.20. † 62.* † 60.1. † 61.1. Jerem.23.5. † 30.9. † 33.15. Ezech.17.22. † 34.11.23.24. † 37.24. Dan.7.13. † 9.24. Mich.5.2. Agg.2.8. Zach.2.10. † 3.8. † 9.9. Malach.3.1.

Chriſtus ſecundum promiſſum Dei Patris primum in tempore propter nos verus homo factus, & nobiſcum con-

ver-

veſtatus. Joan. 1. 14. Deus in carne manifeſtatus eſt, 1. Tim. 3. 16. 1. Joann. 4. 2. Deus miſit Filium ſuum in ſimilitudinem carnis peccati, Rom. 8. 3.

Chriſtus eſt verus Dei Filius, Matth. 3. 17. † 14. 33. † 17. 5. Marc. 1. 11. † 5. 7. † 9. 7. † 15. 39. Luc. 1. 35. † 3. 22. † 9. 35. Joann. 1. 34. 49. † 6. 69. † 9. 36. † 11. 27. † 19. 7. Rom. 1. 4. † 8. 3. Hebr. 1. 2. † 3. 6. † 6. 6. † 7. 3. † 10. 29. 2. Petr. 1. 17. 1. Joann. 4. 15. † 5. 20.

Chriſtus conceptus de Spiritu ſancto, Matth. 1. 20. Luc. 1. 35.

Chriſtus natus ex Maria Virgine, Matth. 2. 13. Luc. 1. 31. † 2. 6. 12. Gal. 4. 4. Iſai. 7. 14. natus in Bethlehem, Matth. 2. 1. Luc. 2. 6. 15. Joan. 7. 42. Mich. 5. 2.

Chriſtus ſine peccato, Iſaiæ 53. 22. Joan. 8. 46. 2. Corinth. 5. 21. 1. Petr. 2. 22. 1. Joan. 3. 5. Hebr. 4. 15. † 7. 26. circumciditur, Luc. 2. 21. baptizatur in Jordane, Matth. 3. 16. Marc. 1. 9. Luc. 3. 21.

Chriſtus manifeſtatur, & demonſtratur certis teſtimoniis, Matth. 2. 2. 16. 13. † 3. 11. † 8. 29. † 11. 5. † 16. 16. † 17. 5. † 22. 44. † 26. 64. † 27. 54. Marc. 9. 7. † 13. 29. Luc. 3. 21. 41. † 2. 10. 16. † 9. 20. † 22. 68. Joan. 1. 14. 29. 32. 49. † 2. 11. † 3. 2. 18. 16. 35. † 5. 39. † 6. 69. † 7. 10. † 9. 35. † 10. 24. 36. † 11. 27. 41. † 12. 17. † 16. † 15. 24. † 19. 2. † 20. 28. Rom. 1. 2. † 8. 3. † 9. 5. 2. Corinth. 5. 19. Gal. 4. 4. Philip. 2. 6. Col. 2. 9. 1. Tim. 3. 16. Tit. 2. 13. Hebr. 1. † 5. 1. Joan. 5. 20.

Chriſtus eſt agnus Dei, Iſaiæ 53. 7. Joan. 1. 29. Act. 8. 32. 1. Corinth. 5. 7. Apoc. 5. 6. 12. † 7. 9. 17. † 13. 8. † 14. 1. † 17. 14.

Chriſtus eſt dominus dominantium, & Rex regum, Ezech. 37. 24. Pſalm. 2. 6. † 24. 7. Coloſſ. 2. 10. 1. Timoth. 6. 15. Apoc. 1. 5. † 17. 14. † 19. 16. Chriſtus eſt imago Dei, Sap. 7. 26. 2. Cor. 4. 4. Hebr. 1. 3.

Chriſtus eſt lux gentium, & totius mundi, Iſaiæ 2. 5. † 9. 2. † 42. 6. † 49. 6. † 60. 1. 19. Matth. 4. 16. Luc. 2. 32. Joan. 1. 4. † 3. 19. † 8. 12. † 9. 5. † 12. 35. 46. Actor. 13. 47. 1. Joan. 1. 5. † 2. 8. Apoc. 21. 23.

Chriſtus verus paſtor, Iſai. 40. 11. Ezech. 34. † 37. 24. Mich. 5. 2. Zach. 13. 7. Matth. 26. 30. Marc. 14. 27. Joan. 10. 11. Hebr. 13. 20. 1. Petr. 2. 25. † 5. 4.

Chriſtus docuit, & prædicavit, Matth. 4. 17. 5. 6. 7. Marc. 1. 14. Luc. 4. 15. † 6. 20. curavit omnem infirmitatem, Matth. 4. 23. † 8. † 9. 2. 20. 18. Marci 8. 23. Lucæ 17. 1.

Chriſtus eſt transfiguratus, Matth. 17. 2. Marci 9. 2. Lucæ 9. 29.

Chriſtus per proditorem traditur, quære Judas.

Chriſtus paſſus, Pſalm. 21. Iſaiæ 53. Dan. 9. 26. Matth. 16. 21. † 17. 12. 22. † 20. 18. 22. † 26. 57. 66. † 27. Marci 8. 31. † 9. 31. Luc. 17. 25. † 18. 31. † 23. Joan. 18. 28. 19. Actor. 3. 18. † 8. 32. † 19. 8. Rom. 8. 32. 1. Petr. 2. 22. † 4. 1. Hebr. 2. 8. † 13. 12.

Chriſtus eſt crucifixus, Matth. 27. 35. Marc. 15. 24. Luc. 23. 31. Joan. 19. 18. Actor. 2. 23. † 4. 10. 1. Corinth. 1. 2. 2. Corinth. 13. 4.

Chriſti paſſio prædicta, & præfigurata eſt, Gen. 22. 2. Num. 21. 8. Pſalm. 21. Iſaiæ 53. Dan. 9. 26. Matth. 20. 28. Joan. 3. 14. 16. † 8. 28. † 12. 32.

Chriſtus mortuus eſt, & ſepultus propter peccata noſtra, Matth. 27. 49. 58. Marc. 15. 37. 43. Luc. 23. 45. 49. Joan. 19. 30. 40. Act. 13. 29. Roman. 5. 6. † 6. 10. † 8. 34. † 14. 9. 1. Cor. 15. 3. 2. Cor. 5. 15. 1. Theſſal. 5. 10. ut prædixerat futurum, Matth. 16. 21. † 20. 22.

Chriſtus tertia die reſurrexit à mortuis, Pſalm. 15. 10. Matth. 28. 6. Marc. 16. 6. Luc. 24. 5. Joan. 20. 9. Actor. 2. 24. 32. † 10. 40. † 13. 30. † 17. 31. Rom. 1. 4. † 8. 34. † 14. 9. 1. Corinth. 15. 4. 12. 2. Tim. 2. 8. idque prædictum, & præfiguratum eſt Pſalm. 15. 10. Jonæ 2. 1. Matth. 12. 40. † 16. 21. † 17. 22. † 20. 19. Marc. 8. 31. † 9. 31. † 10. 34. Luc. 11. 30. † 18. 33. Joann. 2. 19.

Chriſtus aſcendit in cœlum, Marc. 16. 19. Lucæ 24. 51. Joann. 3. 13. † 6. 63. Actor. 1. 9. Ephes. 1. 20. † 4. 8. 1. Petr. 3. 22. Hebr. 4. 14. Pſalm. 67. 19.

Chriſtus eſt Deus, & Dei filius à principio, & ab æterno, Joan. 1. 1. † 8. 58. † 17. 5. 24. Michææ 5. 2. Prov. 8. 22. Col. 1. 15. Hebr. 1. 2.

Chriſtus mediator, reconciliator, & advocatus, Joan. 6. 44. † 10. 7. † 14. 6. Actor. 4. 12. Roman. 3. 25. † 5. 2. † 8. 34. Galat. 3. 20. Epheſ. 2. 14. 17. Coloſſ. 1. 19. 1. Timoth. 2. 5. Hebr. 9. 24. † 8. 6. † 9. 15. † 12. 24. 1. Joan. 2. 1. † 4. 10.

Chriſtus ſedet ad dexteram Dei Patris, Pſalm. 109. 1. Matth. 22. 44. Marc. 16. 19. Luc. 22. 69. Actor. 7. 56. Roman. 8. 34. Ephes. 1. 20. Coloſſ. 3. 1. 1. Petr. 3. 22. Hebr. 1. 13. † 10. 12. † 12. 2.

Chriſtus venturus eſt judicare vivos, & mortuos, Pſalm. 95. 13. Matth. 16. 27. † 24. 30. † 25. 31. Luc. 17. 24. † 21. 25. Joan. 5. 22. Act. 1. 11. † 10. 42. † 17. 31. Rom. 2. 16. 1. Cor. 4. 5. 1. Theſſ. 4. 16. 2. Theſſ. 1. 7. 2. Tim. 4. 1. 1. Petr. 4. 5. Hebr. 9. 28. Judæ 14. Apoc. 1. 7. † 20. 11.

Chriſto omnia tradita ſunt à Patre, & ſubjecta, Matth. 11. 27. † 28. 18. Luc. 10. 22. Joan. 3. 35. † 17. 2. Epheſ. 1. 22.

Per Chriſtum cuncta ſunt creata, Pſalm. 32. 6. Joan. 1. 3. Eph. 3. 9. Coloſſ. 1. 15. Hebr. 1. 2.

Chriſtus manet in æternum, Pſalm. 109. 4. Iſaiæ 9. 7. Dan. 7. 14. Mich. 5. 2. Joan. 12. 34.

Chriſtus eſt leo, Apoc. 5. 5.

Chriſtus eſt ſtella matutina, 2. Petri 1. 19. Apocal. 22. 16.

Chriſtus novit omnia, Joan. 16. 30. † 21. 17. Apoc. 2. 23.

Chriſtus eſt unum cum Patre, Joan. 10. 30. † 14. 10. 20. † 17. 21.

Chriſtus ſibi reputat fieri, quod Chriſtianis fit, Zach. 2. 8. Prov. 14. 31. † 17. 5. Matth. 10. 42. † 18. 5. † 25. 35. Marc. 9. 40. Luc. 10. 16. Act. 9. 4. 1. Theſſ. 4. 8.

CHRISTIANI appellantur fideles, Act. 11. 26. † 26. 28. 1. Cor. 10. 7.

Chriſtiani dicuntur ſancti, quia ſanctitatem profitentur, Act. 9. 41. Roman. 1. 7. † 12. 13. † 15. 26. † 16. 1. 15. 1. Corinth. 1. 2. † 6. 1. † 14. 33. 2. Corinth. 9. 1. 12. † 13. 12. Epheſ. 1. 1. 15. † 5. 3. 18. † 4. 12. † 6. 18. Philipp. 1. 1. † 4. 21. Coloſſ. 1. 2. 1. Theſſ. 5. 27. 1. Timoth. 5. 10. Heb. 6. 10. † 13. 24.

Chriſtianis vivendum, ſicut Chriſtus vixit, Galat. 2. 19. 1. Joan. 1. 7. † 2. 6. † 3. 2.

Chriſtiani erunt cum Chriſto, Joann. 12. 26. † 14. 3. † 17. 24.

CHUS filius Cham, Gen. 10. 6. 1. Paral. 1. 8.

CHUSAI amicus Davidis, ouſiat Davidi, quid in eum mediteretur Abſalon, 2. Reg. 15. 32. † 17. 15. 16.

CHUSAN Raſathaim rex Syriæ regnat ſuper Iſrael octo annos, Judic. 3. 8.

CIBUS quis Judæis vetitus, Exod. 21. 28. † 22. 31. Levit. 3. 17. † 7. 23. † 11. 4. † 17. 10. 23. † 19. 26. Deut. 12. 16. 23. † 14. 7. 20. 1. Reg. 14. 32.

Ciborum, & potus in conviviis luxus, Iſaiæ 5. 12. Ezech. 16. 49. Luc. 21. 34. † 16. 19. Rom. 13. 13. Gal. 5. 21. 1. Petr. 4. 3. 2. Petr. 2. 13. Vide Ebrietas.

Cibare eſurientes, ſeu fame laborantes, Deut. 23. 4. Jud. 8. 5. 2. Regum 21. 3. † 20. 8. 23. 2. Regum 16. 1. Iſaiæ 58. 7. Matth. 15. 33.

Cibus ſumendus cum gratiarum actione, vide Gratia.

Ciborum delectus habendus, vide Abſtinentia.

CIRCUMCISIO carnalis, & ſpiritualis, Gen. 17. 10. † 21. 4. † 34. 14. Exod. 4. 25. † 12. 44. Levit. 12. 3. Deut. 10. 16. † 30. 6. Joſue 5. 2. 7. Judith 14. 6. Jerem. 4. 4. † 6. 10. † 9. 25. 1. Mach. 1. 16. 51. 63. 2. Mach. 6. 10. Luc. 1. 59. † 2. 21. Joann. 7. 22. Act. 7. 8. † 15. 1. 24. † 16. 3. Rom. 2. 25. 29. † 3. 1. † 4. 10. 1. Cor. 7. 19. Galat. 2. 3. † 5. 2. † 6. 12. Epheſ. 2. 11. Philipp. 3. 3. Coloſſ. 2. 11. † 3. 11.

CLAUDIUS Cæſar Romanus præcipit, omnes Judæos exire Roma, Act. 18. 2. hujus tempore magna erat in orbe annonæ caritas, Act. 11. 28.

CLAUDIUS Lyſias mittit Paulum ad Fælicem præſidem Cæſareæ, Act. 23. 23. 30.

CLEOPATRA filia Ptolemæi traditur Alexandro, 1. Mach. 10. 58. huic adimitur, & traditur Demetrio, 11. 12.

CLEOPHAS ibat cum altero diſcipulo in Emmaus, Lucæ 24. 13. cognovit Chriſtum in fractione panis, 24. 30.

COGITATIONES pravæ, quas odit Dominus, Zach. 8. 17. Prov. 6. 14. Matth. 15. 19. Marc. 7. 21.

Cogitationes cordis Deus novit, 3. Regum 8. 39. 2. Paral. 6. 30. Joan. 2. 25. & nulla latet eum, Job 42. 2. Eccli. 42. 19. Iſaiæ 29. 15. Matth. 9. 4. Hebr. 4. 12. noverunt eas & alii, quibus Deus voluerit revelare, 4. Regum 5. 26. † 6. 12. Dan. 2. 19.

COGNOSCERE licet ſubinde homines ex verbis, & factis, Eccli. 19. 27. † 27. 7. Matth. 7. 16. † 12. 33. Lucæ 6. 44.

Cognoſci Deus humana ſapientia non poteſt, niſi ipſe revelet parvulis, & humilibus, Matth. 11. 25. † 16. 17. Luc. 10. 21. Joann. 7. 28. † 8. 19. 27. † 10. 14. † 14. 4. † 15. 15. † 17. 6. Actor. 17. 23. 1. Corinth. 1. 17. 18. † 2. 6. 10. † 3. 19. Coloſſ. 2. 26.

CONCIONATORUM, Paſtorum, & Prophetarum officium, 1. Reg. 12. 23. Iſaiæ 58. 1. † 61. 1. Jerem. 1. 5. Ezech. 3. 9. 12. † 33. 2. 7. Actor. 3. 18. 24. vide Epiſcoporum electio, & officium.

CONCORDIA fratrum commendatur, Pſalm. 132. 1. Eccli. 25. 2. Rom. 12. 16. idem ſapere, idemque ſentire jubemur, Rom. 12. 16. † 13. 6. 1. Corinth. 1. 10. Epheſ. 4. 3. Phil. 2. 2. † 3. 17. † 4. 2. 1. Petr. 3. 8.

CONCUPISCENTIA prohibetur, & punitur, Exod. 20. 17. Num. 11. 33. † 21. 5. 6. Joſue 7. 21. 24. Eccli. 18. 1. † 42. 11. Job 31. 1. Proverb. 6. 25. Matth. 5. 28. Marc. 4. 19. Roman. 6. 12. † 7. 8. † 13. 14. Galat. 5. 16. Coloſſ. 3. 5. 1. Theſſal. 4. 5. 1. Timoth. 6. 11. 2. Timoth. 2. 22. 1. Corinth. 10. 6. 1. Petri 1. 15. † 2. 11. † 4. 3. 1. Petr. 4. 1. 1. Joann. 2. 16. Jacobi 1. 14. † 4. 1. Judæ 23.

Concupiſcentias carnis crucifigere, refrenare, & mortificare jubemur, Eccli. 18. 30. Rom. 6. 12. † 8. 13. † 13. 14. Gal. 5. 16. Epheſ. 4. 22. † 3. 5. Coloſſ. 3. 5. Tit. 2. 12. 1. Petr. 2. 2. † 4. 1. 6. Hebr. 12. 1.

CONDONANDUM fratri in nos peccanti, Eccli. 28. 8. Matth. 5. 23. † 6. 14. † 18. 12. 35. Lucæ 17. 3. Epheſ. 4. 3. 2. Coloſſ. 3. 13.

CONFESSIO peccatorum in ſcripturis varia, & multiplex, Gen. 41. 9. Levit. 26. 21. 40. † 26. 40. Num. 5. 6. Joſ. 7. 19. 2. Reg. 24. 17. 2. Eſdr. 9. 6. 2. Eſdr. 9. 2. Pſal. 31. 5. † 31. 3. † 72. 14. † 94. 2. Prov. 16. 2. † 18. 17. † 28. 13. Eccli. 4. 31. † 19. 8. † 17. 17. Iſaiæ 53. 25. Dan. 9. 5. Matth. 3. 6. † 10. 32. Luc. 15. 4. † 18. 13. Joan. 20. 22. Jacobi 5. 16. 1. Joan. 1. 8. 9.

CONFIRMATIONIS Sacramentum, Actorum 8. 17. Hebr. 6. 2.

CONFITERI Chriſtum, & ejus doctrinam, Matth. 10. 32. Lucæ 12. 8. Rom. 10. 9. 1. Petr. 3. 15. vide Erubeſcere Evangelium.

CONJURATIO, ſeditio, ejuſque punitio, Num. 16. † 20. 2. Judic. 9. 23. 51. 54. † 12. 1. 4. 2. Regum 20. 3. Regum 2. 3. Eſther 2. 21. Actor. 5. 36. 37. † 19. 23. † 21. 12. 20.

CONNUBIUM, vide Matrimonium.

Connubium ſpirituale inter Deum, & animam, Cantic.

ACHAZ filius Joatham impius rex Juda, 4 Reg. 16. * 2 Paral. 28. * Iſaiæ 7. * Matth. 1. 9. appellatur Eliezer, Luc. 3. 29. Ezechias filius in regnum Patri ſuccedit, 2 Paral. 28. 27. Matth. 1. 10.

ACHIAS filius Achitob, ſacerdos Domini, 1 Reg. 14. 3. 18. appellatur Achimelech 22. 8.

ACHIMELECH ſacerdos dat Davidi panes propoſitionis, 1 Reg. 21. 6. & gladium Goliath, 21. 9. transfigitur, 22. 18. appellatur Ahias, 14. 3. vocatur Abiathar, Marc. 2. 26.

ACHIOR dux Ammonitarum, Judith 5. 5. traditur in manus filiorum Iſrael, 6. 7. fit Judæus, 14. 6.

ACHIS rex Geth donat David civitatem Siceleg, 1 Regum 27. 6.

ACHITOPHEL Davidi à conſiliis adhæret Abſaloni, 2 Regum 15. 12. dat impium conſilium, 16. 21. ſuſpendit ſe, 17. 23.

ADAM creatur, Gen. 1. 27. collocatur in paradiſo, & ligni ſcientiæ uſus ei interdicitur, 2. 15. perſuaſione Evæ præceptum violat, & paradiſo pellitur, 3. 6. 23. Oſee 6. 7. moritur, Gen. 5. 5. Rom. 5. 14. 1 Cor. 15. 22.

ADHORTATIO ad bonum, Gen. 13. 8. † 45. 24. Joſ. 22. 5. 2 Par. 30. 6. † 32. 7. 2 Eſdr. 3. 6. 9. Actuum 11. 23. † 14. 21. † 20. 17. * 1 Theſſ. 5. 11. Tit. 2. * † 3. 1. Heb. 3. 12.

ADONIAS affectat regnum Patris ſui, 3 Reg. 1. 5. uxorem petit Abiſag, & occiditur, 2. 17. 25. 34.

ADONIBEZEC capitur, Jud. 1. 6.

ADORATIO Angelis, & hominibus tributa, Gen. 18. 2. † 19. 1. † 23. 12. † 27. 29. † 33. 3. * † 42. 6. † 43. 26. Exod. 18. 7. Num. 22. 31. 1 Reg. 20. 41. † 25. 23. † 28. 14. 2 Reg. 9. 6. † 14. 4. * 3 Reg. 1. 16. 23. Judith 10. 20. Eſth. 3. 2. Dan. 2. 46. Act. 10. 25.

ADRAMELECH idolum, 4 Reg. 17. 31.

Adramelech uſus ſubſidio fratris ſui Saraſar occidit patrem Sennacherib, 4 Reg. 19. 37. Iſaiæ 37. 38.

ADVENTUS Domini expectandus, Matth. 24. 42. † 25. 13. † 26. 40. Marc. 13. 33. Luc. 12. 40. † 21. 34. Roman. 13. 12. Epheſ. 6. 18. Coloſſ. 4. 2. 1 Theſſ. 5. 6. 1 Pet. 4. 7. † 5. 8. Apoc. 3. 3. † 16. 15.

ADULTERIUM, luxuria, & fornicatio, Gen. 6. 2. † 19. 5. 31. 33. * † 38. 15. Exod. 20. 14. Levit. 18. * † 19. 29. † 20. 10. 13. † 21. 9. Num. 25. 1. 6. Deut. 22. 13. 22. 23. † 23. 17. Jud. 19. 2. 25. 1 Reg. 2. 22. Tob. 4. 13. Prov. 1. 16. † 5. * 7. 10. * † 22. 14. † 23. 27. † 29. 3. Eccl. 7. 27. Eccli. 23. 25. * † 25. 4. Ezech. 22. 10. Act. 15. 20. Rom. 1. 26. 1 Cor. 5. 1. † 6. 9. 13. † 10. 8. Epheſ. 5. 5. Coloſſ. 3. 5. 1 Theſſ. 4. 3. 1 Tim. 1. 10. Hebr. 13. 4.

Adulterium carnale, & ſpirituale prohibetur, committitur, & punitur, Gen. 20. 1. † 26. 7. Exod. 20. 15. Levit. 18. 8. † 20. 10. Num. 5. 13. Deut. 5. 18. † 22. 22. 30. 57. † 31. 16. Jud. 19. 1. 2 Reg. 11. 3. 4. † 12. 2. 9. Job 24. 15. † 31. 1. 9. Pſalm. 72. 27. Prov. 5. 3. 8. 10. † 6. 24. 32. † 7. * Iſaiæ 57. 1. Jerem. 2. 36. † 3. 1. † 5. 7. † 13. 26. Oſee 2. 4. † 4. 2. Sap. 3. 16. Matth. 5. 27. † 14. 3. † 19. 9. Joann. 8. 3. 1 Cor. 6. 15. 1 Theſſ. 4. 3. Hebr. 13. 4. Jacobi 4. 4.

ADURAM, ſuper tributa, ſeu quæſtor ærarius Davidis, 2 Reg. 20. 24. poſtea à tributis ipſi Roboam, lapidatur, 3 Reg. 12. 18.

ÆGYPTIACA captivitas prædicitur, Gen. 15. 13. incipit, Exod. 1. 8. 13. Act. 7. 18.

De Ægypto exitus, & liberatio Iſraëlis promittitur, Gen. 15. 16. † 18. 21. † 50. 14. Exod. 3. 17. † 6. 6. adimpletur, & exeunt viri 600000. Exod. 12. 37. 51. † 13. * † 14. * Num. 33. 1. Deut. 16. 1. Oſee 13. 4. Mich. 6. 4.

In Ægyptum redire improbè flagitat Iſraëliticus populus, Exod. 17. 18. † 16. 1. † 17. 3. Num. 11. 5. † 14. 4. † 20. 3.

Contra Ægyptum prophetatur, Iſaiæ 19. 1. † 31. 18. † 20. 3. Jerem. 43. 10. † 43. 30. † 46. * Ezech. 29. * † 30. * † 31. * † 32. *

Ægyptiaca redemptio frequenter in memoriam revocatur tanquam ſummum beneficium, Exod. 20. 2. Lev. 22. 33. † 24. 23. Deut. 4. 37. † 5. 6. † 7. 8. † 8. 14. † 16. 6. Jud. 6. 1. † 6. 8. 1 Reg. 10. 18. 4 Reg. 17. 7. Mich 6. 4.

Ægyptus affligitur plagis variis, Exod 7. * 8. * 9. * 10. * 11. * ut prædixit Dominus, Exod. 3. 19.

Ægyptus expugnatur à rege Babyloniæ, 4 Regum 24. 7. Jerem. 43. 2.

Ægyptii prodeunt in pugnam contra Judam, 2 Par. 12. 2.

Ægypto potitur Antiochus, 1 Mach. 1. 17. in Ægyptum fugit Chriſtus Herodem, Matth. 2. 13.

ÆGROTATIO, & morbus pœna peccati, Exod. 15. 26. Levit. 26. 16. Num. 12. * Deuter. 7. 15. † 28. 27. 60. 2 Reg. 24. 15. 4 Reg. 5. 27. 2 Paral. 21. 18. Joan. 5. 14.

Ægroti viſitandi ſunt, & conſolandi, Gen. 48. 1. 4 Reg. 8. 29. † 13. 14. Job 2. 11. Pſal. 40. 4. Eccl. 7. 3. Eccli. 7. 38. Matth. 25. 37. 40. Joan. 11. 3. † 12. 9. 1 Cor. 1. 4.

Quomodo ſe viri ſancti in morbo, & deceſſu ab hac vita habuerint, Gen. 49. * † 50. 14. Deut. 32. 1. 6. Joſ. 23. * † 23. * † 24. * 1 Reg. 12. * 3 Reg. 2. 1. 7. 2 Par. 32. 24. Tob. 4. * Iſa. 38. 2. 2 Mach. 2. 49. 61.

ÆNEAS ſanatur, Act. 9. 31.

AGABUS imminentem famem prædicit, Act. 11. 28. & Paulo manus iniiciendas, 21. 27.

AGAG rex Amalecitarum capitur à rege Saule, 1 Reg. 15. 8. jubente Samuele occiditur, 23. 33. juxta prophetiam, Num. 24. 20.

AGAR ancilla Saræ parit Iſmaelem, Gen. 16. 15. expellitur cum filio ſuo, 21. 14. Gal. 4. 30.

Agareni eſua terra per Rubenitas profligantur, 1 Par. 5. 19.

AGGÆUS propheta Judæis, Agg. 1. 3. 1 Eſd. 5. * † 6. 14.

AGRIPPA audit Paulum, Act. 26. 2.

ANIAS propheta in Silo ſecat pallium in 12. partes, 3 Reg. 11. 30. mala prædicit uxori Jeroboam, 14. 6. 20. ſcripſit prophetias, 2 Par. 9. 29.

AHIRA dux Nephtali, Num. 1. 15.

ALCIMUS perjurus Judæus adeptus eſt ſacerdotium, 1 Mach. 7. 5. 2 Mach. 14. 3. 13. perit ſubita morte, 1 Mach. 9. 55. 56.

ALEXANDER rex Græcorum, occiſo Dario, regnum ſuum pueris ſuis diviſit, 1 Mach. 1. 7. vide Dan. 7. 6. † 8. 8. † 11. 4.

ALPHA & omega, principium, & finis, primus, & noviſſimus eſt Dominus, Iſai. 41. 4. † 44. 6. † 48. 12. Apoc. 1. 8. † 2. 8. † 21. 6. † 22. 13.

ALPHÆUS, pater Jacobi Apoſtoli, Matth. 10. 3. Marc. 3. 18. Luc. 6. 15. Act. 1. 3.

ALTARE holocauſti, Exod. 27. 1. † 38. 1. Num. 7. * 2 Reg. 24. 25. 3 Reg. 18. 32. 4 Reg. 16. 15. 2 Par. 1. 3. † 4. 1. † 15. 8. 1 Eſd. 3. 2. Ezech. 43. 13. 1 Mich. 4. 47. 53.

Altare incenſi, Exod. 30. 1. 10. † 37. 25. † 40. 10.

AMALEC filius Eſau naſcitur, Gen. 36. 12. 16. pugnat contra Iſrael, Exod. 17. 8. Num. 14. 43. Jud. 6. 3. cæditur, 7. * 1 Reg. 14. 48. funditus delectur, 1 Reg. 15. 2. 8. juxta verba Exod. 17. 14. Num. 24. 20. Deut. 25. 19.

AMAN poſtquam ad honores fuit evectus fit lethalis hoſtis Judæorum, Eſther 3. * ſuſpenditur, 7. 10. eodem ſupplicio afficiuntur & decem filii ejus, 9. 13.

AMASA filius Abigail ſororis Davidis, 1 Par. 2. 17. fit dux militiæ apud Abſalonem, 2 Reg. 17. 25. poſt mortem Davidis præficitur, 19. 13. tandem à Joab per fraudem occiditur, 20. 10. cauſa cædis ponitur, 3 Reg. 2.

AMASIAS filius Joas regem et populum, 2 Par. 25. 5. ulciſcitur cædem patris ſui, 4 Reg. 12. 21. † 14. 5. bello devincit Idumæos, 14. 7. capitur, & occiditur, 14. 13. relinquit ſucceſſorem filium Azariam regem, 15. 1. appellatur Levi, Luc. 3. 29.

AMICI veri, & fidi, Deut. 13. 6. † 33. 9. 2 Reg. 3. 17 † 13. 14. † 15. 19. † 20. 8. Pſal. 40. 10. † 54. 14. Prov. 14. 22. † 18. 24. † 27. 10. Eccli. 6. 7. † 7. 20. † 9. 12. † 12. 14 † 22. 25. † 37. 10. Jerem. 9. 4. † 12. 6. † 41. 2. Dan. 11. 25. Mich. 7. 5. Matth. 10. 33. Luc. 12. 53. Joan. 13. 18. 1 Theſſ. 2. 14.

AMINADAB filius Aram, Matth. 1. 4. hunc Naaſſon filius ejus in principatu ſecutus eſt, Num. 1. 7. † 7. 12. † 10. 14.

AMMON filius Lot, & filii ejus, Gen. 19. 38. Ammonitæ prohibentur ab ingreſſu templi, Deut. 23. 3. 2 Eſd. 13. 1. cæduntur ab Iſrael, Jud. 11. 32. 1 Reg. 11. 11. 2 Reg. 8. 12. † 10. * † 12. 26. Adversùs Ammon prophetatur, Pſal. 82. 8. Jerem. 49. 1. Ezech. 21. 20. † 25. 2. Amos 1. 13. Soph. 2. 8.

AMNON filius David oppreſſit ſororem ſuam Thamar, 2 Reg. 13. 14. unde & ab Abſalone fratre ſuo confoditur, 13. 28.

AMON filius Manaſſe rex Juda occiditur, 4 Reg. 21. 19. 23. ei in regno ſuccedit filius Joſias, 4 Reg. 22. 1.

AMORI filius Chanaan, Gen. 10. 16. Amorrhæi non patiuntur Iſraelem per ſuos terminos proficiſci, Num. 21. 13 Jud. 11. 19.

AMRI impius rex Iſrael, 3 Reg. 16. 26. 27. † 22. 23. contra Amri, Mich. 6. 16.

ANAMELECH idolum Sepharvaim, 4 Reg. 17. 31.

ANANIAS propheta contra Jeremiam, Jer. 28. 2.

Ananias cum uxore Saphira ſubitò moritur, Act. 5. 5. 10.

ANATHOTH civitas Benjamin, Jerem. 32. 7. ubi & Jeremias eſt natus, Jerem. 1. 1. † 11. 21. & ſacerdos Abiathar, 3 Reg. 2. 26.

Anathothitæ nolunt Jeremiam audire, Jer. 11. 21.

ANDREAS à Chriſto vocatur, Matth. 4. 18. Marc. 1. 16. Joan. 1. 40.

ANDRONICUS vicarius Antiochi occiditur, 2 Machab. 4. 38.

ANGELI horumque miniſterium, & natura, Gen. 16. 7. * 18. * 19. * 21. 17. † 22. 11. † 24. 7. † 28. 12. † 32. 1. 65. † 32. 14. † 48. 16. Exod. 3. 2. † 14. 21. † 14. 19. † 23. 20. † 32. 34. † 33. 2. Num. 20. 16. † 22. 22. Joſ. 5. 13. Jud. 2. 1. † 5. 23. † 6. 11. † 14. 20. † 13. 3. 6. 9. 1 Reg. 29. 9. 2 Reg. 14. 17. † 19. 27. † 24. 16. 3 Reg. 13. 18. † 19. 5. 4 Reg. 1. 3. 15. † 19. 35. 1 Par. 21. 15. 2 Par. 32. 21. Pſal. 33. 8. † 90. 11. † 102. 20 † 103. 4. † 148. 2. Iſa. 6. 6. † 37. 36. Dan. 3. 49. † 6. 22. † 8. 16. † 9. 21. † 10. 5. † 10. 16. † 12. 1. Zach. 1. 5. † 3. 1. 6. † 4. 1. † 5. 5. 10. † 6. 4. Malach. 2. 7. † 3. 1. Jud. 13. 20. Tob. 5. 27. † 6. * 9. * 12. * Tob. 7. 1. † 8. 1. † 10. 11. † 12. 2. Bar. 6. 6. 2. Machab. 11. 8. Matth. 1. 20. † 2. 13. 19. † 4. 11. † 13. 10. † 13. 39. 49. † 16. 27. † 18. 10. † 22. 30. † 24. 31. † 25. 31. † 28. 2. Marc. 13. 32. Luc. 1. 13. 19. 26. † 2. 9. 15. † 12. 8. † 16. 22. † 22. 43. Jo. 1. 51. † 5. 4. † 20. 12. Act. 1. 10. † 5. 19. † 6. 15. † 7. 30. † 8. 26. † 10. 3. † 12. 7. † 12. 7. † 16. 21. † 23. 9. † 27. 23. Rom. 8. 38. Gal. 1. 8. † 3. 19. † 4. 14. Col. 2. 18. 2 Theſſ. 1. 7. 1 Tim. 3. 16 † 5. 21. Heb. 1. * † 2. 2. † 12. 22. † 13. 2. 1 Pet. 1. 12. † 3. 22. 2 Pet. 2. 11. Judæ 9. Apoc. *

Angelorum ruina, Job 4. 18. † 15. 15. Iſai. 14. 9. Ezech. 28. 2. 14. 17. Joan. 8. 44. 2 Pet. 2. 4. Jud. 6.

Angelorum nomine appellantur doctores, & prædicatores, Iſai. 33. 7. Malach. 2. 7. † 3. 1. Matth. 10. 12. Marc. 1. 2. Lucæ 7. 27. Gal. 4. 14. Apoc. 2. * 3. *

ANIMÆ quorundam piorum ſtatim poſt mortem ſunt cum Chriſto, 2 Cor. 5. 8. Phil. 1. 24. Apoc. 14. 13. contra eos, qui putant illas uſque in diem judicii quieſcere.

ANNA parit prophetam Samuel, 1 Reg. 1. 20.

Anna propheciſſa laudat Dominum Deum, Lucæ 2. 36.

ANNAS ſocer Caiphæ, Luc. 3. 2. Jo. 18. 13. Act. 4. 6.

ANTICHRISTUS, & ejus regnum, Iſai. 11. 4. Ezech. 38. * 39. * Dan. 7. 7. 19. 24. † 8. 9. 23. † 9. 17. † 12. 1. Zach. 12. 15. Matth. 24. 24. Marc. 13. 6. Joan. 5. 43. Act. 20. 29. 2 Theſſ. 2. 3. 1 Tim. 4. 1. 2 Tim. 3. 2. 2 Petr. 2. * 1 Joan. 2. 18. 22 † 4. 3. 2 Joan. 7. Judæ, 18. Apoc. 11. 7. † 13. 8. † 13. * † 14. 9. † 17. * † 19. 20. † 20. 2. 8.

ANTIOCHIA ſuſcipit Apoſtolorum de Chriſto prædicationem, Act. 11. 19. 26. † 13. 1.

ANTIOCHUS illuſtris proficiſcitur in Ægyptum,

1 Mach. 1.18. polluit templum, & ſubvertit civitatem Jeruſalem, 1 Mach. 1.23.33. 2 Mach. 5.16. erigit idolum ſuper altare Domini, 1 Mach. 1.57 moritur, 6.16. 2 Mach. 9.*

Antiochus Eupator, filius prædicti Antiochi, fit rex, 1 Mach. 6.17. cum exercitu tendit in Judæam, 6.31. non ſervat Iſraeli fidem, 6.62. caditur, 7.4.

Antiquæ viæ inquirendæ, & obſervandæ, & à novis declinandum, Jer. 6.16. Prov. 22.28. Eccli. 8 12. † 19.2. Rom. 16.17. Gal. 1.6.7.8. 1 Tim. 6.20. 2 Tim. 4.3. 2 Petr. 3.17. 1 Joan. 4.14. 2 Joan. v. 7. Judæ v. 18.19.20.

Apollo vir facundus, & Scripturarum peritus, Act. 18.24. 1 Cor. 1.12. † 3.4. † 16.12.

Apollonius dux in Syria, 1 Mach. 3.12. † 10.69.

Apoſtolus magnus eſt Chriſtus, Heb. 3.1.

Apoſtoli eliguntur ex diſcipulis, Luc. 6.13. mittuntur ad annuntiandum regnum Dei in Judæa, Matth. 10.* Luc 9.2. 46. revertuntur, 9.10. mittuntur in univerſum mundum ad Evangelizandum, Matth. 28.19. Marc. 16.15. Luc. 24.46. Joan. 15.16.17. † 20.21. Act. 1.8. † 10.42.

Apoſtoli uſi ſunt membranis, ſeu libris, 2 Tim. 4.13. hortantur ad ſtudium legendi, 1 Tim. 4.13.15. Opifices autem, qui noctes, & dies aliis occupantur, jubentur non immiſcere ſe Eccleſiaſticis rebus, Eccli. 38.26.37.

Apoſtoli & Prophetæ habuerunt ſpiritum Dei, Exod. 4 12. 2 Reg. 23.2. Dan. 9.10. Zach. 7.7. Matth. 10.20. Marc. 13 11. Joan. 14.17. Actur. 1.2. † 2.4. † 4.31. † 9.17 † 19.6. 1 Corinth. 2. 12 † 12.3. 2 Cor. 13.3. 1 Theſſ. 4.8. 2 Timoth. 3.16. 2 Petr. 1.21. 1 Pet. 1.21.

Apparitiones Dei, Angelorum, & hominum, Gen. 32.24. Exod. 3.* Num. 22.21. Joſ. 5.13. 1 Reg. 28.11. Matth 17.3. † 28.2.9. Marc. 9.3. † 16.5.9.12.14. Luc. 9.30. † 24.4.15.36. Joan. 20.12.14. † 19.26. † 21.1. Act. 1.10. † 16 9. † 18.9.

Aqua nihil nocumenti, vel impedimenti affert electis Dei, Exod. 14.22. Pſal. 65.6. Iſaiæ 43.2. Jonæ 2.3.

Aqua nominatur perſecutio, Pſal. 68.16. † 143.7. Prov. 17. 14. Matth. 7.23. Luc. 6.48. Apoc. 12 17.

Aquæ aſſimilantur cognitio Dei, & dona Spiritus ſancti, Iſaiæ 11.9. † 12.3. † 35.6. † 43.20. † 44.3. Ezech. 47.* Zac. 14.8. Joan. 4.10. † 7.38.

Aqua benedicta, vide Benedictio.

Arad rex Chananitarum pugnat contra Iſrael, Numer. 21.1.

Aram, qui & Ram nominatur, filius Eſron, genuit Aminadab, Ruth 4.19. 1 Paral. 2.10. Matth. 1.3. Luc. 3.33.

Aran frater Abraham, & pater Lot, Gen. 11.27.

Arca Noe, Gen. 6.14. † 7.* † 8.* Sap. 10.4. † 14.6. Matt. 24. 38. Luc. 17.27. Heb. 11.7. 1 Pet. 3.20.

Arca fœderis Domini paratur, Exod. 25.10.21. aſſumitur in caſtra contra Philiſthæos, 1 Reg. 4.5. capitur, 4 11.

Arca quid continebat, * Exod. 16.34. Deuter. 10.2. † 31.26. 3 Reg. 8.9. 2 Paral. 5.10. Heb. 9.4.

Archelaus regnat loco patris ſui Herodis, Matth. 2.22.

Ariolı, & aruſpices, Dan. 2.2.27. † 4.6. † 5.7.11. Act. 19. 13. vide Incantatores.

Ariſtarchus ſocius ſancti Pauli & in itinere, & in vinculis, Act. 19.29. † 20.4. † 27.2. Coloſſ. 4.10.

Arphaxad rex Medorum, à Nabuchodonoſor vincitur, Judith 1.5.6.

Ariaces rex Perſarum, & Medorum ſuperat Demetrium, 1 Mach. 14.3.

Artaxerxes rex Perſarum recipit litteras plenas querelis adverſus Judæos, 1 Eſdr. 4.7.17. reſpondet, jubet ædificationem templi impediri, 4.21. permittit Iſraeli ædificare templum, 1 Eſdr. 7.*

Aſa filius Abiam rex Juda tollit idola, 3 Reg. 15. 8.12. ſubſidium quærit à Syria, & moritur, 15.19.24. Joſaphat filius ejus rex poſt eum, 1 Par. 3.10.

Aſaph cantor Davidis, 1 Paral. 6.39. † 16.5.

Aſarhaddon, poſtquam pater ejus Sennacherib confoſſus eſt, ſuccedit in regnum, 4 Regum 19.37. Iſaiæ 37.38.

Aſenath parit ipſi Joſeph, Ephraim, & Manaſſe, Gen. 41.50. † 46.20.

Aſia ſubjicitur Romanorum imperio, 1 Mach 8.6.

Aſſuerus rex Perſarum inſtruit ſplendidam cœnam, Eſther 1.3. accipit Eſther uxorem, 2.9.17. relinquit Darium filium ſuum ſucceſſorem, Dan. 9.1.

Aſſur filius Sem filii Noe conſtituit regnum Aſſyriorum, Gen. 10.22. 1 Par. 1.17.

Aſſur virga furoris Domini, Iſaiæ 10.5. contra Aſſyrios prophetatur, Num. 24.24. Iſaiæ 10.5. † 14.21. † 17.3. † 30.28. 31. † 31 8.

Rex Aſſur expugnat Iſraelitas, & transfert in Aſſyriam, 4 Reg. 15 29.* † 16.* † 17.* expugnat civitates Juda, 4 Reg. 18. * 2 Par. 32 * Ezech. 36.*

Aſſyriorum exercitus ab angelo cæditur, 4 Reg 19. 37. 2 Par. 32.21. Iſaiæ 37.36. Eccli. 48.24. 1 Mach. 7.41. 2 Machab. 8.19. Tob. 1.21. Jonæ 2.3.

Aſtaroth, Jud. 2.13. † 10.6. 1 Reg. 7.3. † 12.10.

Athalia filia Amri regis Iſrael, 4 Reg. 8.26. perdit totam fere regiam ſtirpem, 11.1. regnat ſex annos in Judæa. 2 Par. 22.12. interimitur, 4 Reg. 11.16.20.

Athenobius mittitur ad Simonem, 1 Machab. 15.28.

Avaritia, Joſ. 7.20. 1 Reg. 8.3. † 25.3.10. 3 Reg. 21.2. 4 Reg. 5.20.22. Pſal. 36.16.21. Prov. 1.19. † 11.18. † 12.27. † 15. 6.16.27. † 18.16.22. † 21.15. Eccle 2.26. † 4.8. † 5.9. † 6.1. † 5.8. † 36.11. Jer. 6.13. † 8.10. Ezech. 22.13. Amos 8.4. Mich. 6.10. Habac. 2.9. Eccli. 14.3. † 31.3. † 41.4. 2 Mach. 4.50. † 17.10. Matth. 6. 19. † 26.14 46. † 27.3. Marc. 8.32. Luc. 12.15. Joan. 12.4. Act. 5.1. 18.19. † 24.22. 1 Cor. 6.10. Ephes. 5.3. Phil. 4.11. Coloſſ. 3.5. 1 Tim. 6.9. ad Titum 1.7.11. Heb. 13.5.

Audiendum verbum Dei. Vide Verbum Dei.

Axa filia Caleb traditur Othonieli in uxorem, Joſ. 15. 17. Jud. 1.13.

Azarias filius Amaſiæ rex Juda fit leproſus, 4 Reg. 15.5. 2 Par. 26.19. relinquit filium Joathan regem, 4 Reg. 15. 32. 1 Paral. 3.12. appellatur Ozias, 2 Par. 26.17. Matth. 1.9. Marath, Luc. 3.29.

Azarias propheta mittitur ad regem Aſa, 2 Par. 15.1.

B

Baal idolum Samaritanorum, 3 Reg. 16.32. altare Baal deſtruitur, Jud. 6.25.30. Sacerdotes Baal occiduntur, 3 Reg. 18.40. 4 Reg. 10.25. † 23.5.

Baana & Rechab ſuſpenduntur, 2 Reg. 4.12.

Baaſa impius rex Iſrael pugnat contra Aſa regem Juda, 3 Reg. 15.16.* cum omni progenie ſua exſtirpatur, 16.4. 11. ſecundùm verbum Jehu, 16.1.2.3.

Babylonica captivitas 70. annorum prædicitur, Lev. 26.32. Deut. 4.26. † 28.36.49. 4 Reg. 20.17. Iſa. 5.13.19. Jer. 13.19.24. † 16.9. † 20.4.6. † 25.8. Ezech. 7.* 12.* 22.3. Mich. 5.12. † 4.10. Habac. 1.6. Baruch 6.1.

Babylonicæ captivitatis initium, 4 Reg. 24.* 25.* 2 Paral. 36.* 3. Eſdr. 1. 47.52.

Finis captivitatis promittitur, & prophetatur, Levit. 26. 41. Deut. 4.29. † 30.2. 3 Reg. 8.33. 2 Par. 6.24.37. Iſ. 14.1. † 40.1. † 48.20. Jer. 12.15. † 16.15. † 24.5. † 25.11. † 29.10. † 30.* † 31.9. † 32.37. † 16.27. Ezech. 11.17. Dan. 9.2.5. Baruch 6.2. Liberatio fit, 1 Eſdr. 1.* 2.* 3. Eſd. 2.

Babylonicæ captivitatis cauſa, 4 Reg. 17.7.23.28. contra Babylonem, Pſalm. 136.8. Iſa. 13.* † 14.2.4. † 21.2 9. † 47.* Jerem 23.28. † 50.* 32.* Baruch 4.27. Apoc. 14.8. † 16.19. † 17.* 18.*

Bacchides dux Demetrii, 1 Mach. 7.8. occidit Judam ex præcepto Demetrii, 9.18.

Balaam conducitur ad maledicendum Iſrael, Num. 22.* † 23.* docetur à Domino, quid illi loquendum ſit, 23.5. 26. Balaam doctrina. 2 Pet. 2.15. Apoc. 2.14.

Balac rex Moabitarum mittit nuntios ad Balaam, Num. 22.5. Joſue 24.19. vide Judic. 11.25. Michææ 6.5. Apoc. 2.14.

Balthaſar videt manum ſcribentem, Daniel 5. 5. occiditur, & regnum ejus delabitur ad manus Darii, 5. 30. † 6.1.

Banajas dux Cerethi, & Phelethi, 2 Regum 20.23. Davidi à conſiliis 23.23. 1 Paral. 11.25. poſteà præfectus militum Salomonis, 3 Reg. 2.35.

Baptiſmus à Chriſto præceptus, Matth. 28.19. Marc. 16.16. Joann. 3.5.

Baptiſmum docuerunt Apoſtoli, & adminiſtrarunt, Actor. 2.38.41. † 8.12.36. † 9.18. † 10.47. † 16.15.33. † 19. 4. † 22.16. Rom. 6.3. 1 Cor. 1.14. Galat. 3.27. Epheſ. 4.5. Heb. 6.2.

Baptiſmus ſalvat, 1 Pet. 3.21. baptiſmus eſt lavacrum regenerationis, Tit. 3.5.

Baptiſmus tollit omnia peccata, Gen. 17.14. Iſai. 44.3. Ezech. 36.25. Zachar. 13.1. Matth. 18.14. † 28.19. Marc. 1.4. † 16.16. Joan. 1.33. † 3.5. Act. 2.38. † 8.12.38 † 16.33. † 18.8. Rom. 6.3.4. 3.6.* 1 Corinth. 6.11. Epheſ. 5.26. Coloſſ. 2.12. * Tit. 3.5.* Heb. 10.22. 1 Pet. 3.21.

Baptiſmus non eſt iterandus, Epheſ. 4.5. Hebr. 6.6. † 10.26. Idem declarat ipſius figura, Geneſ. 19.24. 1 Corinth. 10.8.

Baptiſmus Joannis, Matth. 3.6. † 21.25. Mar. 1.4. † 11.30. Luc. 3.16. † 7.29. † 20.4. Joan. 1.25.33. † 3.23. Act. 1.5. † 11.16. † 13.21. † 19.3.

Baptiſmus pœnitentiæ prædicatur, Marc. 1.4. Luc. 3.3. Act. 2.38. † 13.24. † 19.3. Rom. 6.3. Col. 2.12.

Baptiſmi nomine ſignificatur paſſio, Matth. 20.22. Marc. 10.38. Luc. 12.50.

Baptiſmus in Spiritu ſancto & igne, Matth. 3.11. Marc. 1.8. Luc. 3.16. Joan. 1.33. Actor. 1.5. † 2.4. † 11.15.

Baptizandi ſunt parvuli, Gen. 17.14. Exod. 4.24.25 26. Matth. 11.28. † 18.14. † 19.13. Mar. 10.14. Luc. 18.15. Joan. 3.5. Actor. 2.39.41. † 16.15.33. † 18.8. 1 Cor. 1.16. † 10.2. † 15.22. 1 Tim. 2.4.

Baptizari in Scripturis aliquando exprimitur per verbum illuminari, Hebr. 6.4. aliquando per Renovari, Hebr. 6.6.

Baptizatus Chriſtus, Matth. 3.15. Marc. 1.9. Luc. 3.21. in baptizatum delabitur Spiritus ſanctus, Matthæi 3.16. Marc. 1.8. Luc. 3.22. Joan. 1.32.

Baptizat Chriſtus per diſcipulos, Joan. 3.22. † 4.2.

Baptizata integra domus, 1 Corinth. 1.14. Actor. 16.15 33. † 18.8 † 16.13.

Baptizati accipiunt Spiritum ſanctum, Actor. 2.38. † 19.5. induunt Chriſtum, Galat. 3.27. in morte ipſius baptizantur, Roman. 6.3. in unum corpus baptizantur, 1 Corinth. 12.13.

Baptizatus Simon Magus, Actor. 8.13.

Baptizatus Eunuchus, Act. 8.38.

Baptizatus Cornelius gentilis, Act. 10.47.

Barabbas latro dimittitur, Matth. 27.26. Marc. 15. 15. Luc. 23.25. Joan. 18.40. Act. 3.14.

Barjeſu à Deo per Paulum uſu oculorum privatur, Act. 13.11.

Barnabas ponit pretium agri ante pedes Apoſtolorum, Act. 4.37. ducit Paulum ad Apoſtolos, 9.27. mittitur

Antiochiam, 11.22. redit in Jeruſalem, 11. 30. iterum recipit ſe Antiochiam cum Paulo, 12.25.

BARTIMÆUS viſu donatur, Marc.10.46.52.

BARUCH filius Neriæ, Jerem. 32.12. dictante Jeremia ſcribit librum, qui comburitur, 36.* conſcribit alium, qui populo prælegitur, 45. 1. Baruch 1.3.

BARZELLAI providet regi David de cibis, 2 Reg.17.27. deducit eum uſque ad Jordanem, 19.31.* David præcepit, ut filiis Berzellai benefiat, 3 Reg.2.7.

Barzellai quoniam ſuæ genealogiæ ſcripturam demonſtrare non poterat, rejicitur à Sacerdotio, 1 Eſdr. 2. 61. 2 Eſdr. 7.64.

BASEMATH filia Salomonis, uxor Achimaas, 3 Reg.4.15.

BATHUEL filius Nachor pater Rebeccæ, Gen.22.23.

BEATITUDO, ſeu beatorum gaudium, & vita æterna, Sap.3.7.†5.16.20. Iſaiæ 25.9. †30.29.†35.10.† 60.*64. 2. Jerem. 31.3.8.13. Daniel 12.13. Matth.13.43.†19.28 † 25.* Marc.12. 25. Luc.9.33. †16.22.†23.29. Joan. 14.10.†17.2.24. Rom.8.18. 1 Corinth.2.9.† 15.41. 2Cor.12.3. 2Tim.4.8. 1Pet.1.4.8.†5.4. Hebr.10.35.†12.23. Jacob.1.12. Apoc.2.*3.*7.4.15.†14.1. †21.*22.*

Beatitudo quomodo comparetur, Iſai.25.9. Matth.20.23. †23.34. Marc.10.42. Joan.3. 13.16.36.† 5.24.† 20.29. Actor.2. 21.† 15.11. † 16.31. Roman.1. 16.† 10. 4. Ephes.1.13 † 2.6. 1Theſſ.5.9. 2Theſſ.2.13. 2Tim.1.9. Tit.1.1. † 3.5. 1Petri 1.9. Hebr.5.12.

BELIS, & Draconis hiſtoria, Dan. 14.*

BELLUM eſt pœna peccati, Levit.16.25. Deut.28.36.49. Judic.2. 12.† 3.1.8.† 4.1.† 6.1.† 10.6.† 13.1. Iſaiæ 5. 25. Jerem.5. 15.

In Belli neceſſitate quomodo ſe quis habere debeat, Exod. 17.8.12. 1Regum 17.10.* 2 Paral.12.2.6.† 14.9.12.† 18.* 20. 1.† 32.6. Judith 8.9.* 1 Machab.3.16.20.† 4.6.10.† 7.41.45. 2Mach.8. 16.19. Deus pugnat pro ſuis, Exod.14.13. Deut.1. 30.†3.22. 1 Reg.14.45. 2 Paral. 20.15. Pſal.17. 35.† 143.1. Iſa.30. 15. Quære Victoria.

Bellandum armis quoque ſpiritualibus, Rom.13.12 2 Corinth.10.4. Eph.6.11. Gal.5.17.

Bellum quibus de cauſis ſuſceperint olim fideles, Geneſ.14. 14. Judith 9.27. † 20.* Joſue 10. 1.7. 1 Regum 30. 1. 8.

BENEDICTIO qua homo homini benedicit, Gen. 14. 19.†27.4.*†28.4.†48.9. Exod.12.32.29.42. Lev.9.22. Num.24. 9.* Deut.10.8.†31.1. Joſue 8.33.†14.13.† 15.19.† 22.6. 1Reg. 2.20. 2Reg.6.18.† 13.25.† 14.22.† 19.39. 3Reg.1.47.† 8.14. 4.Reg.10.14. 1.Par.16.2. 2Par.6.3. Jud.15.10. Pſalm.117.26. †128.8. Prov.27.14. 2.Mach.1.69. Luc.2.34.†6.28. Roman.12. 14. Hebr.7.1.

Benedictio, qua creaturæ conſecrantur, & ſanctificantur, Exod.28.2.† 29.6.27. Levit.21.10.† 22.2.† 27.28.29.30. Num.5.17.† 31.6. Joſue 6.14. Jud.17.3. 1.Reg.21.5. 1.Paral. 18.11. 3.Eſdr.1.41. 1.Timoth.4.5.* Hebr.9.2.3. Hinc conſecratio ſacerdotum, veſtium, altarium, templorum, cæreorum, aquæ luſtralis, & cætera.

BENADAB fervat fidem, & pactum cum rege Aſa, 3.Reg.15.20. obſidet Samariam, 20. 1. 4 Reg.6.24. ægrotat, & moritur, 8.7.15.

Benhadad filius Azael fit rex Syriæ, 4.Reg.13. 24. ſubjicit ſibi Jeruſalem, 13.3.

BENJAMIN filius Jacob naſcitur, Gen.35.18.

BENJAMITÆ abutuntur uxore Levitæ, Jud. 19. 25. puniuntur, 20. 41.

BESELEEL inſignis artifex, Exod.31.2.† 35.30.

BESTIÆ, & bruta animantia non crudeliter tractanda, Gen.33.13. Exod.23.12. Num.22.23.28. Deut 5. 14.† 22. 10. Prov.12. 10. Eccli.7. 24.

BETSABEA filia Eliam uxor Uriæ à David cognoſcitur, & parit, 2.Reg.11.4.27. puer ægrotat, & moritur, 12.15. 18. fit uxor Davidis, parit et Salomonem, 12.24.1.Paral.3.5. Matth.1.6.

BETHSAIDA urbs nativa Andreæ, & Philippi, Joann. 1.44.† 12.21. deploratur, Matth.11.21. Lucæ 10.13.

BETHSAMITÆ graviter puniuntur, 1.Reg.6.19.

BONA opera, pietaſque vera in Deum commendantur, Exod.19.5.†20.*†23.19.25. Deut.5.6.11.16.† 10.12. Joſ.22.5. 1.Reg.15.22. Pſal.1.10.†39.7.† 49.14. Prov.3.1.† 14.21.† 1. Iſa.1.16.† 58.6. Jer.22.3. Ezech. 18.6. Oſee 6.11. Mich.6.8. Zach.7.9.† 8.16. Eccli.35.12. Matth.5.24.22.39. Luc.1.75.† 5. 11. Joan.13.26. Rom.12.*13.*24.17. Philipp.3.3. Jacob.1.27. vide Opera.

Bonitas, & benignitas Dei erga ſuos, Gen.18.26.30. Exod. 4.1.† 9.26.† 11.7.† 20.6.† 34.6. Num.20.8. Deut.4.19.† 5.10.† 7.9.† 10.18.† 18.1. † 30.3. † 32.10. 2.Reg.7.12.† 12.15.† 24.14. 3.Reg 8.23. 4.Reg.12.5. 2.Eſdr.9.8. Sap.11.24. Eccli 2.12.† 18. 1. Pſalm.30.5.† 35.7. † 66.23.† 85.5.† 102.*† 135.*† 144.8. Iſa. 30.18.† 54.5.7.† 57.7. Jer.12.13.† 18.8. Ezech.18.27.† 33.15. Oſee 1.21. Joel 2.13. Jonæ 4.2. Matth.12.28.† 18.19. Luc.1. 30.† 6.36.† 15.20.27.† 13.43. Roman.11.4.31. 2.Corinth.1.3. Epheſ.2.4. 1Tim.1.13.16.

C

CÆCITAS tum corporis, tum animi, Gen.19.11. Deut. 28.28. 4.Reg.6.18. Pſal.68.24.† 145.8. Iſaiæ 6.12.† 42.7. 16.18.† 35.5.† 29.18.† 43.8.† 56.10.† 59.10. Sap.2.21. Tob.2.11. 2.Mach.10.30. Matth.15.14. Marc.8.18. Luc.4.19. Joan.9.1.4. †12.40. Act.9.8.18.† 13.11. Rom.1.21.† 11.10. 2.Cor.4.4. Eph. 4.18. 2.Pet.1.9. 1.Joan.2.11. Apoc.3. 17.

Cæci illuminantur, Tob.11.15. Matth.9.30.† 20.34. Marc.8. 25.† 10.46. Luc. 18.35. Joan.9.7.

CÆREMONIÆ Eccleſiaſticæ, ſeu cultus externus, Gen.8.20.† 14.18.† 15.9.17.10.† 12.*† 26.5.28.18.† 33.20.† 35.4.26. Exod.12.*† 18.20.† 19.* Lev.8.34.† 9.*† 10.19.† 11.*† 12.*† 23.*† 24.* Num. 1.50.† 4.*† 5.*† 6.*† 7.*† 8.*† 9.*† 15.* 1Par.23.* 1Eſd.6.* Matth.2.11.

Cæremoniæ, ſeu ritus certi in orando, 3.Reg.8.22.54.† 17.21.† 18.42. 2.Paral.5.12.* Matth.6.11.† 26.39. Mar.14. 35. Luc.22.41. 1.Cor.11.4.* Tim.2.8.

CAIN primus filius Adam naſcitur, Gen.4. 1. occidit ſuum fratrem Abel, 4.8. Sap.10. 3. 1.Joan.3.12.

CALEB filius Heſron, 1.Paral.2. 18. explorator terræ Chanaan, Num.13.8.31.† 14.6.24.30.38. Poſtulat, & conſequitur terram Hebron, Joſ.14.6.9 15.† 21.12. Judic.1. 20. 1.Paral.6.56.

CALIX iræ, & furoris, Iſaiæ 51.17. Jerem.25.15. Pſal. 59.5.† 74.9. Apoc.16.19.

Calix paſſionis, Matth.20.22.† 26.38. Marc.10.38. Luc. 22.42. Joann.18.11.

CAMOS, vide Chamos.

CANA civitas Galilææ, ubi Chriſtus aquam in vinum mutavit, Joan.2.1.

CAPHARNAUM, civitas Galilææ, in qua cœpit Jeſus prædicare, Matth.4.17. Lucæ 4. 31. curat ibidem ſervum Centurionis, Matth.8. 15. appellatur civitas ejus, 9.1. increpatur, 11.23.

CAPTIVOS inviſere, Gen.14.14. 2Reg.30. 9. Tob.1.15. Jerem.39. 9. Matthæi 25. 37. Actor. 12.5. 2 Timoth. 2. 14. Hebr. 13. 5.

Captivos non deſerit Deus, Gen.39.21. Sap.10.13. Iſ.42.7. Actor.5. 18.† 12. 17.† 16.25.

Carnem ſuam crucifigere quomodo quiſque debeat, Eccle. 19.1. Rom.6.12.† 8.12.13.14. Gal.5.16. Eph.4.22.† 5.3. Tit.2. 12. 1.Pet.2.1.† 4.1.6. Heb.12.1.

CASTITAS cœlibum præfertur caſtitati conjugali, Pſal.44.15. Sap 6.20. Matth.19.12.† 22.30. 1Cor.7.25. 32.34. 38.* Apoc.14. 4.

Caſtitas hæc conſulitur, ut perfectio Evangelica, Matth. 19.12. 1.Corinth.7.25.

Caſtitatis laus, 1Reg.21.5. Tobiæ 6.18.* Judith 15.11.† 16. 6. Pſalm.44.15. Prov.22.11. Sap.3.13.12.† 4.1.2.† 6.20. Eccli.6.28.† 26.20. Iſaiæ 7.14.† 56.3 4.5.* Zach.9.17. 2 Machab.14.38. Matth.5.8.48.† 19.12.† 22.30.*† 25.1. Luc.1.27 †27.34. Actor.24.25. Rom.2.7. 1.Corinth.7.25.* 2.Corinth. 6.5.† 11.2. 1.Timoth.2.2.† 3.2.† 4.12.† 5.2. Tit.1.8.† 2.5. Apoc.14 4.

CAVENDUM à pſeudoprophetis, Matth.7.15. Marc.8. 15.† 13.6. Lucæ 17.23.

CAIPHAS ſummus ſacerdos conſilium dat contra Chriſtum, Joann.11.49.† 18.24. prohibet Apoſtolis ne prædicent, Act.4.18.

CEPHAS, vide Petrus.

CEREORUM, & lampadum in templis uſus, 2. Paral. 4. 20.

CERTI non ſumus de accepta peccatorum remiſſione, vel vita æterna conſequenda, Eccleſ.9. 1.2. Eccli.5.5. Roman.8.17.† 11.20. 1.Corinth.4.3.4.5.† 9.27.† 10.12. Philipp. 2.12.† 3.11.13. 1.Timoth. 1. 19. 2 Petri.1. 17. Hebr.3. 14. † 4.1.

CHAMOS, ſive Camos, idolum Moabitarum, Num. 21. 29. huic Salomon ædificat templum, 3.Reg.11.7. deſtruitur, 4.Reg 23.13.

CHANAAN filius Noe maledicitur, Gen. 9. 25.† 10. 1.6. Sanatterræ Chanaan, Deut.11.10. Terra Chanaan promittitur Abrahamo, & ejus ſemini, Gen. 12. 7.† 13. 15.† 15 18.† 17.8.† 26.4 † 35 12. Exod.3.8.17. Levit.20.24. Deuter.9.6. datur Joſue 13. 6. quam ob cauſam Deus Chananæos expulerit, Levit.18.23. Deuter.9.4.† 18.12.† 20.17. quamobrem paulatim, & non ſimul illas nationes profligaverit, Exod. 23. 29. Deuter.7. 22. Judith 5. 13.† 8.1. deſcriptio, & diviſio terræ Chanaan, Geneſ. 10. 19. Exodi 23. 31. Numer.34.2.† 33. 54.† 34.* Joſue 13.*† 14.*† 15.*† 16.*† 17.*† 18.*† 19.* Ezech. 47. 13. 21.

Chananeæ mulieris filia à dæmonio liberatur, Matth. 15. 18.

CHARITAS virtus fide præſtantior, Proverb.10. 12. Matth.22.38.† 23.* ubi à nuptiis excluduntur non habentes oleum charitatis, Marc.12.33. 1.Corinth.12.31.* † 13.1.8.13.* Coloſſ.3.14. 1.Timoth.1.5. 1.Petr.4.8. 1 Joan.4.16.

Charitas fraterna, Geneſ. 13. 8. Levit. 19. 18. Deuter. 22.1. 1.Reg.18.1 Eccli.25.2. Pſalm.132.1. Prov.10.12. Matt.7. 12.† 19.19.† 22.38. Joan.13.14.34.† 15.12. Rom.12.10.† 13.9. 1. Corinth.13.* Galat.5.14. Eph.4.15.† 5.1. Philip.2.2. Coloſſ.3. 13 1.Theſſal.4.9. 1.Timoth.1.5. Hebr.13.1. 1.Petr.4.8. 1.Joan. 3.21.† 4.7. Diligendi etiam inimici, Exod.23.4. 1 Reg.24. 5. 7.† 26.5.† 30.11. 2.Reg.19.19. 4.Reg 6.21. Job 31.29. Prov.25. 21. Matth.5.44. Luc.6.27.35.† 23.34. Actor.7.60. Rom.12.20 vide Dilectio.

CHOREAS ducere, Exod.15.20.19. Jud.11.34.† 21.21. 2.Reg.6.14. Pſal.149.3.† 150.4.

CHRISTUS Jeſus verus Deus, & homo promittitur, Geneſ.3.15.† 12.3.† 17.19.21.† 22.18.† 26.4.† 28.14.† 49.10. Num.24.17. Deut.18.18. 1.Reg.2.10.35. 2.Reg.7.12. Pſalm 2. *22.*109.1. Iſai.7.15.† 8.4.† 9.6.† 11.1.10.† 28.16.† 40.9.† 41. 1.† 45.1.† 46.13.† 49.1.6.10.† 53.5.† 52.10.† 59.20.† 61.*† 60.1. † 62.11. Jerem.23.5.† 30.9.† 31.15. Ezech.17.22.† 34.11.23.† 37.14. Dan.7.13.† 9.24. Mich.5.2. Agg.2.8. Zach.2.10.† 3.8. † 9.9. Malach.3.1.

Chriſtus ſecundum promiſſum Dei Patris primum in tempore prædictus verus homo factus, & nobiſcum con-

verſatus, Joan.1.14. Deus in carne manifeſtatus eſt, 1.Tim.3.16. 1.Joann.4.2. Deus miſit Filium ſuum in ſimilitudinem carnis peccati, Rom.8.3.

Chriſtus eſt verus Dei Filius, Matth.3.17.† 14.33.† 17.5. Marc.1.11.† 5.7.† 9.7.† 15.39. Luc.1.32.† 3.22.† 9.35. Joann.1.34.49.† 6.69.† 9.36.† 11.27.† 19.7. Rom.1.4.† 8.3. Hebr.1.2.† 3.6.† 6.6.† 7.3.† 10.29. 2.Petr.1.17. 1.Joann.4.15.† 5.10.

Chriſtus conceptus de Spiritu ſancto, Matth.1.20. Luc.1.35.

Chriſtus natus ex Maria Virgine, Matth.1.18. Luc.1.31.† 2.6.12. Gal.4.4. Iſai.7.14. natus in Bethlehem, Matth.2.1. Luc.2.6.11. Joan.7.42. Mich.5.1.

Chriſtus ſine peccato, Iſaiæ 53.12. Joan.8.46. 2.Corinth.5.21. 1.Petr.1.19.† 2.22. 1.Joan.3.5. Hebr.4.15.† 7.26. circumciditur, Luc.2.21. baptizatur in Jordane, Matth.3.16. Marc.1.9. Luc.3.21.

Chriſtus manifeſtatur, & demonſtratur certis teſtimoniis, Matth.1.1.16.23.† 3.11.† 8.29.† 11.5.† 16.16.† 17.5.† 22.44.† 26.64.† 27.54. Marc.9.7.† 15.39. Luc.1.31.41.† 2.10.16.† 9.29.† 12.68. Joan.1.14.29.32.49.† 3.31.† 3.2.18.16.35.† 5.39.† 6.69.† 7.10.† 9.33.† 10.7.14.16.† 11.27.41.† 12.17.† 14.*† 15.25.† 19.1.† 20.28. Rom.1.2.† 8.3.† 9.5. 2.Corinth.5.19. Gal.4.4. Philip.2.6. Col.2.9. 1.Tim.3.13. Tit.2.11. Hebr.1.*† 5.* 1.Joan.5.20.

Chriſtus eſt agnus Dei, Iſaiæ 53.7. Joan.1.29. Act.8.32. 1.Corinth.5.7. Apoc.5.6.12.† 7.9.17.† 12.8.† 14.1.† 17.14.

Chriſtus eſt dominus dominantium, & Rex regum, Ezech.37.24. Pſalm.2.6.† 24.7. Coloſſ.1.10. 1.Timoth.6.15. Apoc.1.5.† 17.14.† 19.16. Chriſtus eſt imago Dei, Sap.7.26. 2.Cor.4.4. Hebr.1.3.

Chriſtus eſt lux gentium, & totius mundi, Iſaiæ 2.5.† 9.2.† 42.6.† 49.6.† 60.1.19. Matth.4.16. Luc.2.32. Joan.1.4.† 3.19.† 8.12.† 9.5.† 12.35.46. Actor.13.47. 1.Joan.1.5.† 2.8. Apoc.21.23.

Chriſtus verus paſtor, Iſai.40.11. Ezech.34.*† 37.24. Mich.5.3. Zach.13.7. Matth.26.31. Marc.14.27. Joan.10.11. Hebr.13.20. 1.Petr.2.25.† 5.4.

Chriſtus docuit, & prædicavit, Matth.4.17.5.* 6.* 7.* Marc.1.14. Luc.4.15.† 6.20.* curavit omnem infirmitatem, Matth.4.23.† 8.*† 9.2.20.18. Marci 8.23. Lucæ 17.1.

Chriſtus eſt transfiguratus, Matth.17.2. Marci 9.2. Lucæ 9.29.

Chriſtus per proditorem traditur, quære Judas.

Chriſtus paſſus, Pſalm.21.* Iſaiæ 53.* Dan.9.26. Matth.16.21.† 17.12.22.† 20.18.28.† 26.37.64.† 27.* Marci 8.31.† 9.31. Luc.17.25.† 18.31.† 23.* Joan.18.28.* 19.* Actor.3.18.† 8.32.† 19.8. Rom.8.32. 1.Petr.2.21.† 4.1. Hebr.2.8.† 13.12.

Chriſtus eſt crucifixus, Matth.27.35. Marc.15.24. Luc.23.33. Joan.19.18. Actor.2.23.† 4.10. 1.Corinth.2.2. 2.Corinth.13.4.

Chriſti paſſio prædicta, & præfigurata eſt, Gen.22.2. Num.21.8. Pſalm.21.* Iſaiæ 53.* Dan.9.26. Matth.20.22. Joan.3.14.16.† 8.28.† 12.32.

Chriſtus mortuus eſt, & ſepultus propter peccata noſtra, Matth.27.50.58. Marc.15.37.46. Luc.23.46.49. Joan.19.30.40. Act.13.29. Roman.5.6.† 6.10.† 8.34.† 14.9. 1.Cor.15.3. 2.Cor.5.15. 1.Theſſal.5.10. ut prædixerat futurum, Matth.16.21.† 20.28.

Chriſtus tertia die reſurrexit à mortuis, Pſalm.15.10. Matth.28.6. Marc.16.6. Luc.24.5. Joan.20.9. Actor.2.24.32.† 10.40.† 13.30.† 17.31. Rom.4.25.† 8.34.† 14.9. 1.Corinth.15.4.12. 2.Tim.2.8. idque prædictum, & præfiguratum eſt, Pſalm.15.10. Jonæ 2.1. Matth.12.40.† 16.21.† 17.22.† 20.19. Marc.8.31.† 9.31.† 10.34. Luc.11.30.† 18.33. Joann.2.19.

Chriſtus aſcendit in cælum, Marc.16.19. Lucæ 24.51. Joann.3.13.† 6.62. Actor.1.9. Ephes.1.20.† 4.8. 1.Petr.3.22. Hebr.4.14. Pſalm.67.19.

Chriſtus eſt Deus, & Dei filius à principio, & ab æterno, Joan.1.1.† 8.58.† 17.5.24. Michææ 5.2. Prov.8.22. Col.1.15. Hebr.1.2.

Chriſtus mediator, reconciliator, & advocatus, Joan.6.44.65.† 10.7.† 14.6. Actor.4.12. Roman.3.25.† 5.2.† 8.34. Galat.3.20. Epheſ.2.14.17. Coloſſ.1.20. 1.Timoth.2.5. Hebr.9.24.† 8.6.† 9.15.† 12.24. 1.Joan.2.1.† 4.10.

Chriſtus ſedet ad dexteram Dei Patris, Pſalm.109.1. Matth.22.44. Marc.16.19. Luc.22.69. Actor.7.56. Roman.8.34. Epheſ.1.20. Coloſſ.3.1. 1.Petr.3.22. Hebr.1.13.† 10.12.† 12.2.

Chriſtus venturus eſt judicare vivos, & mortuos, Pſalm.95.13. Matth.16.27.† 24.30.† 25.31. Luc.17.24.† 21.25. Joan.5.22. Act.1.11.† 10.42.† 17.31. Rom.2.16. 2.Cor.5.10. 1.Theſſ.4.16. 2.Theſſ.1.7. 2.Tim.4.1. 1.Petr.4.5. Hebr.9.28. Judæ 14. Apoc.1.7.† 20.11.

Chriſto omnia tradita ſunt à Patre, & ſubjecta, Matth.11.27.† 28.18. Luc.10.22. Joan.3.35.† 17.2. Epheſ.1.22.

Per Chriſtum cuncta ſunt creata, Pſalm.32.6. Joan.1.3. Eph.3.9. Coloſſ.1.16. Hebr.1.2.

Chriſtus manet in æternum, Pſalm.109.4. Iſaiæ 9.7. Dan.7.14. Mich.5.2. Joan.12.34.

Chriſtus eſt leo, Apoc.5.5.

Chriſtus eſt ſtella matutina, 2.Petri 1.19. Apocal.22.16.

Chriſtus novit omnia, Joan.16.30.† 21.17. Apoc.2.23.

Chriſtus eſt unum cum Patre, Joan.10.30.† 14.10.20.† 17.21.

Chriſtus ſibi reputat fieri, quod Chriſtianis fit, Zach.2.8. Prov.14.31.† 17.5. Matth.10.41.† 18.5.† 25.35. Marc.9.40. Luc.10.16. Act.9.4. 1.Theſſ.4.8.

Chriſtiani appellantur fideles, Act.11.26.† 26.28. 2.Cor.10.7.

Chriſtiani dicuntur ſancti, quia ſanctitatem profitentur, Act.9.41. Roman.1.7.† 12.13.† 15.26.† 16.2.15. 1.Corinth.1.2.† 6.1.† 14.33. 2.Corinth.9.1.12.† 13.12. Epheſ.1.1.15.† 2.8.18.† 4.12.† 6.18. Philipp.1.1.† 4.22. Coloſſ.1.* 1.Theſſ.5.27. 1.Timoth.5.10. Heb.6.10.† 13.24.

Chriſtianis vivendum, ſicut Chriſtus vixit, Galat.2.19. 1.Joan.1.7.† 2.6.† 3.2.

Chriſtiani erunt cum Chriſto, Joann.12.26.† 14.3.† 17.24.

Chus filius Cham, Gen.10.6. 1.Paral.1.8.

Chuſai amicus Davidis, nuntiat Davidi, quid in eum meditetur Abſalon, 2.Reg.15.32.† 17.15.16.

Chuſan Raſathaim rex Syriæ regnat ſuper Iſrael octo annos, Judic.3.8.

Cibus quis Judæis vetitus, Exod.21.28.† 22.31. Lev.3.17.† 7.25.† 11.4.† 17.10.13.† 19.26. Deut.12.16.23.† 14.7.20. 1.Reg.14.33.

Ciborum, & potus in conviviis luxus, Iſaiæ 5.12. Ezech.16.49. Luc.12.19.† 16.19. Rom.13.13. Gal.5.21. 1.Petr.4.3. 2.Petr.2.13. Vide Ebrietas.

Cibare eſurientes, ſeu fame laborantes, Deut.23.4. Jud.8.5. 1.Regum 21.3.† 30.8.15. 2.Regum 16.1. Iſaiæ 58.7. Matth.25.35.

Cibus ſumendus cum gratiarum actione, vide Gratia.

Cibi delectus habendus, vide Abſtinentia.

Circumciſio carnalis, & ſpiritualis, Gen.17.10.† 21.4.† 34.14. Exod.4.25.† 12.44. Levit.12.3. Deut.10.16.† 30.6. Joſue 5.2.7. Judith 14.6. Jerem.4.4.† 6.10.† 9.25. 1.Mach.1.16.51.63. 2.Mach.6.10. Luc.1.59.† 2.21. Joann.7.22. Act.7.8.† 15.1.24.† 16.3. Rom.2.25.28.† 3.1.† 4.10. 1.Cor.7.19. Galat.2.3.† 5.2.† 6.12. Epheſ.2.11. Philipp.3.2. Coloſſ.2.11.† 3.11.

Claudius Cæſar Romanus præcipit, omnes Judæos exire Roma, Act.18.2. hujus tempore magna erat in orbe annonæ caritas, Act.11.28.

Claudius Lyſias mittit Paulum ad Felicem præſidem Cæſaream, Act.23.23.30.

Cleopatra filia Ptolemæi traditur Alexandro, 1.Mach.10.58. huic adimitur, & traditur Demetrio, 11.12.

Cleophas ibat cum altero diſcipulo in Emmaus, Lucæ 24.13. cognovit Chriſtum in fractione panis, 24.30.

Cogitationes pravæ, quas odit Dominus, Zach.8.17. Prov.6.14. Matth.15.19. Marc.7.21.

Cogitationes cordis Deus novit, 3.Regum 8.39. 2.Paral.6.30. Joan.2.25. & nulla latet eum, Job 42.2. Eccli.42.19. Iſaiæ 29.15. Matth.9.4. Hebr.4.12. noverunt eas & alii, quibus Deus voluerit revelare, 4.Regum 5.26.† 6.12. Dan.2.19.*

Cognoſcatur licet ſubinde homo ex verbis, & factis, Eccli.19.27.† 27.7. Matth.7.16.† 12.33. Lucæ 6.44.

Cognoſci Deus humana ſapientia non poteſt, niſi ipſe revelet parvulis, & humilibus, Matth.11.25.† 16.17. Luc.10.21. Joann.7.28.† 8.19.27.† 10.14.† 14.9.† 15.15.† 17.6. Actor.17.23. 1.Corinth.1.17.21.† 2.6.10.† 3.19. Coloſſ.1.26.

Concionatorum, Paſtorum, & Prophetarum officium, 1.Reg.12.23. Iſaiæ 58.1.† 61.1. Jerem.1.5. Ezech.3.1.9.17.† 33.2.7. Actor.5.18.24. vide Epiſcoporum electio, & officium.

Concordia fratrum commendatur, Pſalm.132.1. Eccli.25.2. Rom.12.16. idem ſapere, idemque ſentire jubemur, Rom.12.16.† 15.5. 1.Corinth.1.10. Epheſ.4.3. Phil.2.2.† 3.17.† 4.2. 1.Petr.3.8.

Concupiſcentia prohibetur, & punitur, Exod.20.17. Num.11.33.† 21.5.6. Joſue 7.21.24. Eccli.18.30.† 42.12. Job 31.1. Proverb.6.25. Matth.5.28. Marc.4.19. Roman.6.12.† 7.8.† 13.14. Galat.5.16. Coloſſ.3.5. 1.Theſſal.4.5. 1.Timoth.6.11. 2.Timoth.2.22. 1.Corinth.10.6. 1.Petri 1.15.† 2.11.† 4.3. 2.Petr.2.10. 1.Joann.2.16. Jacobi 1.14.† 4.1. Judæ 18.

Concupiſcentias carnis crucifigere, refrænare, & mortificare jubemur, Eccli.18.30. Rom.6.12.† 8.13.† 13.14. Gal.5.16. Epheſ.4.22.† 5.3. Coloſſ.3.5. Tit.2.12. 1.Petr.2.11.† 4.2. Hebr.12.1.

Condonandum fratri in nos peccanti, Eccli.28.2. Matth.5.23.† 6.14.† 18.22.35. Lucæ 17.3. Epheſ.4.32. Coloſſ.3.13.

Confeſſio peccatorum in ſcripturis varia, & multiplex, Gen.41.9. Levit.16.21.† 26.40. Num.5.6. Joſ.7.19. 2.Reg.24.17. 1.Eſdr.9.6. 2.Eſdr.9.2. Pſal.31.5.† 50.5.† 91.2.† 94.2. Prov.28.13.† 18.17.† 28.13. Eccli.4.31.† 17.26.† 51.17. Iſaiæ 43.26. Dan.9.5. Matth.3.6.† 16.19. Luc.18.13.† 19.8. Joan.20.23. Jacobi 5.16. 1.Joan.1.8.9.

Confirmationis Sacramentum, Actorum 8.17. Hebr.6.2.

Confiteri Chriſtum, & ejus doctrinam, Matth.10.32. Lucæ 12.8. Rom.10.9. 1.Petr.3.15. vide Erubeſcere Evangelium.

Conjuratio, ſeditio, ejuſque punitio, Num.16.*† 20.2. Judic.9.23.† 12.1.† 2.Regum 20.* 1.Regum 22.13. Eſther 2.21. Actor.5.36.37.† 19.23.† 21.38.20.

Connubium, vide Matrimonium.

Connubium ſpirituale inter Deum, & animam, Cantic.*

Iſai.50. 1. † 54.5. † 62.4. Jerem.31.22. Ezech. 16. 9. 8. Oſee 2. 20. Matth.9. 15. † 22.2. † 25. 5 Marc.2. 19. 2 Corinth.11.2. Apoc.19.7. † 21.2.9.

Conſcientiæ bonæ tranquillitas, Proverb.15. 15. Eccli. 13. 30. 1. Joann. 3. 21. 2 Cor.1. 12. conſcientiæ malæ perturbatio, Sap.17.10. 21.

Conſecratio ſacerdotum, dierum, altarium, veſtium, cæterarumque rerum, quarum eſt uſus in ſacris, Exod.28.41. † 29.1.7. 21.19.33. † 32. 29. † 40.11. Levit. 7.10.37. † 8.9.22 31.33. † 18.21. † 21.7.10. † 22. 2.3. † 23. 11. † 27.10.16.21.28. Num.3.3. † 6.5.9. 13. † 7.1. 2 † 8. 12. † 18. 10. Joſ. 6.24. Judic. 16. 17. † 17. 3. 3 Regum 15. 13. 1 Paral. 10.10. † 18.11. † 21.19. 2 Paral.2.4. † 17.16. † 23.9. † 26.18. 2 Eſdr.3.5. † 8.25. Eccli.49.9.

Conſilia mala diſſipat Deus, Geneſ. 11. 7. † 37.18. † 50. 19. Num.22. * 2 Regum 15. * † 17. 14. 2 Eſdr.4. 8. 15. Eſther 7.5. * Job 5. 13. Pſalm. 2. 4. † 20. 12 † 32. 10. Iſai.7. 8. † 19.3. Matth. 27. 62. Actor.5. 39. † 9. 24. † 23. 12. 19. † 27. 42.

Conſolatio pauperum, vide Eleemoſyna.

Conſortium bonorum, & malorum, vide Societas.

Conſtantia fidelium, 2 Reg.13. 23. † 16. 26. * 3. Reg.18.4.13.4 Reg.3.13. Sap.5. 1. Judith 13.3. 10. 1 Mach. 1. 65. † 2. 26.24. † 14. 42. 2 Mach. 6. 20. 19. * † 7. * Dan. 13. * Mat.14.3. Act 4.8. 13. 2 Theſſ.1. 6.

Conſtitutiones ſuperiorum, poteſtatem conſtituendi habentium, ſervandæ ſunt ut ipſius Dei, Exod. 16. 8. Luc. 10. 16. Actor. 13. 4. 1 Theſſ. 4. 2. & Roman. 13. 1. Tit 3.1.

Conſulendus Deus dubiis in rebus, & ejus vicarii, Gen.25. 21. Exod.18. 19. Lev. 24 12. Num.9. 7. 26. † 13.34. † 27. 5. Deut.1.17. † 17.8. Joſue 9.14. Judic.1.1. † 18. 5. † 20.28.23. † 21.2. 1 Reg. 10. 22. † 23. 4.10.12. † 30. 8. 2. Reg.2. 1. † 5.19.23. † 21. 1. 3 Reg. 14.2. † 22.5.7.23. 4 Reg.3. 11. 16. † 8. 8. † 22.13. 2 Paral 18.4.14. † 33.18. Pſalm 118.14. Iſai.8.11. † 30.1. † 45.11. Jerem.37.3.5. † 42.2. Ezech. 14. 1. 2. Zach.7. 2. Tob.4.19. Eccli 37. 19. Luc.16.29.

Conſulendi non ſunt divini, vel magi, vel incantatores, & arioli, Levit.19.31. † 20.6. Deut.18.11. 1 Reg. 28.7.9. 3 Regum 22. 6. 4 Regum 1. 2. 6. † 3. 13. 2 Paral. 18.5. Dan.2.2. † 4.5. † 5.6.

Contriſtare Spiritum ſanctum, Epheſ.4. 30.

Contriſtari ad pœnitentiam commendatur, 2 Cor.7. 9.

Contritio vera prædicatur, Jerem.7. 3. Matth.3. 2. † 4.17. Luc.3. 8. † 13. 5. † 24 47. Act.2.38. † 3.19. † 8.22. † 17.30. † 20.21. † 26.20.

Contritioni veræ promittitur remiſſio, ſeu venia, Deut. 4.29. † 30.2. 1 Regum 7.3. 2 Paral.7. 14. † 30.6. † 34 26. Job 22.23. Proverb.28.13. Pſal.31. 5. Iſai.1. 16. † 30. 18. † 45. 22. † 55.7. † 59. 20. Jer. 3. 10. 17. † 18.8. † 29. 12. † 31. 18. 20. Ezech. 18. 21. 27. † 33. 14. Oſee 14. 2. Joel 2. 12. Jon. 3. 8. Zach.1.3. Malach.2. 7. Eccli. 17. 23. Lucæ 15. 18. Act. 3. 19. † 26. 18. 20.

Contritio quærenda, & ampleſtenda, dum ſani ſumus, Eccl.17.24. † 18. 25.

Contritionis veræ exempla, Jud.10.15. 2 Regum 12. 13. † 24.10. 17. 2 Paral. 12. 6. † 33. 12. Jonæ 1. * Judith 8. 4. Matth.26.74 Lucæ 7.37.44. † 15.18. † 18.13. † 19.8. † 21.61. † 23.42. Actor.2. 37.

Contritionis falſæ exempla, Geneſ.4.13. † 27. 38. Exod. 8.8. † 9.27. † 10. 16. Joſue 7. 20. Jud. 1.7. 1 Regum 15. 24. 30. † 24.17. 3 Regum 13. 6. † 21. 27. Sap.5.3. 1 Machab.6.11. 2 Machab. 9. 22. Matth. 27. 4. Actor. 8. 13. 24. Hebr. 12. 17.

Cooperari gratiæ Dei, vide Liberum arbitrium.

Cor, ſive voluntas hominis à Deo pro facto acceptatur, Geneſ. 4. 4. † 28. 18. Exod.25. 2. † 35. 5. Deut. 19. 5. Matth.15. 8. Marc.12. 41. Lucæ 11. 2 Corinth. 8. 12. quære Voluntas pro facto.

Cor mundatur, & ſanctificatur per Chriſtum, Pſal 50. 4. Joann. 13. 10. † 15. 3. † 17. 19. Actor. 15. 9. 1 Corinth. 6. 11. Epheſ. 5. 26. 1. Pet. 1. 22. 1. Joan. 1. 7. † 3. 3. Hebr. 1. 3. † 9. 14. † 10. 14. † 13. 12.

Cornelius Centurio convertitur, Actor. 10. 1. 44.

Corona vitæ, 4. Eſdr.2. 43. Sap.5. 17. 2 Timoth.4. 8. 1. Pet.5. 4. Jac.1. 11. Apoc.2. 10.

Correptio fraterna, Geneſ.37.21. Levit.19.17. Pſal. 140. 5. Proverb.1. 20. † 9.7. † 10.17. † 12. 1. † 13. 1. † 15. 31. † 17.10. † 24.25. † 25.12. † 27.5. † 28.23. † 29.1 Eccl.7.6. Eccli. 19.13. † 20.1. † 21.7. † 32.13. Oſee 4.4 Matth. 18. 15. Luc.17. 3. Gal.2.11. † 6.1. 1 Tim. 5.20. 2 Tim.2. 25. Hebr.3.13. Jac.5.19

Correptio impiorum eſt piis in timorem, & cautionem, vide Impiorum.

Corripiens alterum qualis eſſe debeat, Matth.7. 3. Lucæ 6. 41. Joan.8. 7. 1 Tim.3. 2. Tit. 1.6.

Creator omnium rerum Deus, Geneſ. 1. 2. Exod. 20. 11. 1 Paral. 29.10. Pſalm. 88. 12. † 94. 5. † 113. 15. † 120. 2. † 123. 8. † 145. 6. Iſaiæ 37. 16. † 40.28. † 42. 5. † 44 24. † 45. 21. † 48. 13. † 51. 13. Jerem. 10. 12. † 32.17. † 51.15. Zachar.12. 1. Jonæ 1.9. Eccli. 1. 8 Baruch. 3. 32. Matth. 11. 25. Joann. 1. 3. Actor. 4. 24 † 14. 14. † 17. 24. 1 Corinth.8. 6. Epheſ.3.9. Coloſſ.1.16. Hebr.1. 2. 10. † 3. 4. † 11. 3. Apocal.4. 11. † 10. 6. † 14. 7.

Creſcendum in ſcientia, Epheſ.4. 15. Coloſſ. 1. 10. 2. Pet. 3. 18.

CRUX, & tribulatio omnibus piè viventibus, Gen. 4.8. † 27.41. † 37.18. 2 Regum 16. 5. 13. Eccli. 2. 1. Pſalm. 33. 20. Proverb.24.16. Matth.10. 16. * † 13. 14. † 26. 24. † 24. 9 Marc. 13.9. Lucæ 14. 26. † 21. 12. Joan.15 20. † 16. 2. Act. 9. 23. Galat.4. 29. 1 Theſſ. 3. 3. 2 Timoth.3. 12. 1. Petr 4. 2. 12. † 5. 10.

Crux à Deo imponitur ad noſtram militatem, 2 Regum 7. 14. Job 5. 17. † 33. 19. Prov.3.11. Jer.46.28. 2 Mach. 6.12. Tob.12. 13. † 12.13. Judith 8. 22. 1 Corinth.11.32. 1. Petr. 4. 17. Heb.12. 5. Apoc.3. 19.

Per Crucem, & res adverſas pertingimus ad cognitionem Dei, & ad æternam gloriam, Exod.1. 12. 2. Par. 33. 11. Jud. 8. 15. 21. Prov. 6. 23. Matth. 7. 24. Lucæ 14. 26. 44. Joan.12. 25. Actor.14. 21. Rom. 8. 17. 2 Cor. 4. 8. 17. † 5. 1. Phil.1. 8. 1 Theſſ. 2. * Heb.2. 9. † 12. 2.

Crux patienter eſt, & læto animo ferenda, Matth. 5. 10. † 10.38. Joan. 15. 20. † 16. 33. Actor. 5. 41. † 16. 25. 2 Corinth. 8. 2. Coloſſ. 1. 24. Hebr. 10. 34. Jacob. 1. 2. 12. 1. Petr.4. 12. 13.

In Cruce, & afflictione conſolatio, Job 5. 17. * Proverb.18. 12. Iſaiæ 26. 12. 19. Thren. 3. 28. Matth.5.10. Joan. 15.19. † 16. 20. 33. Roman.8. 18. 2 Corinth. 10.13. 2 Corinth. 1. 4. 8.

Per Crucem experitur nos Dominus, Judith. 8. 21. Eccli. 2. 1. † 27. 8. Proverb. 17. 3. Sap. 3. 5. 6. 2 Theſſ. 1. 4. 1. Petr. 1. 7.

Cultus Dei verus requirit præter opus externum etiam affectum hominis internum, Deut.5. 10. † 6. 5. † 10. 12. † 11. 13. † 26. 16. † 28. 47. † 30. 2. Joſue 22. 5. 1 Reg. 12. 20. Eccleſ.7. 31. Iſaiæ 29. 13. † 64. 12. Matth. 15. 8. † 22.36. Joan. 4. 23.

Cultus externus Deo gratus, vide Cæremoniæ.

Cyrus rex Perſarum permittit captivos Iſraelitas in Judæam redire, 2 Par.36.22. 1 Eſdr.1. 1. 3. Eſdr. 2. 1. reſtituit eis vaſa quondam à Nabuchodonoſor ablata, 1 Eſdr. 1. 7. † 5. 14. Dan.1. 2.

D

DÆmones expelluntur, Matth. 8. 16. 31. † 9. 33. † 12.22. † 17.18. Luc.4.35. † 8.2.28. † 9. 42. † 10.17. † 13. 10. Act.5. 16. † 8.7. † 16. 18. etiam per malos, Matth. 7. 22. Marc.9. 38. Luc.9. 49. Act. 19. 13.

Dæmones agnoſcunt, & credunt Deum, Matth. 8. 29. Marc. 1.24. † 3. 11. † 5. 7. Lucæ 4. 34. 41. † 8. 28. Actor.19. 15. Jacob.2. 19.

Dæmonibus immolare nefas, Levit. 17. 7. Deut. 32. 17. 2 Par. 11. 15. Pſal. 105.37. Baruch.4.7. 1 Cor.10. 20.

Dagon idolum Philiſthinorum, Jud.16. 23. 1 Regum 5. 2. 1 Mach.10. 83. † 11.4.

Damaſcus metropolis Syriæ vaſtatur à Theglath Phalaſar, 4 Reg. 16. 9. contra Damaſcum prophetia, Iſa.17. 1. † 8. 4. Jerem.49. 23. Amos 1. 3.

Damnatio æterna, quæ parata eſt diabolo, & omnibus impiis, Sap.5. * Job 10. 22. † 36. 12. Iſaiæ 24. 21. † 30. 33. † 66. 24. Dan.7. 11. Matth.3. 12. † 5.29. † 8. 12. 29. † 13. 50. † 18. 8. † 22. 13. † 23. 33. † 25. 30. 41. Marc. 9. 47. Luc.3.17. † 16. 23. 25. Hebr. 10. 27. 2 Theſſ. 1. 8. 2. Petr. 2. 4. Jud. 6. Apoc.19. 20. † 20. 10. † 21. 8.

Dan filius Jacob, Geneſ. 30. 6. Tribus Dan quærit ſibi poſſeſſionem, Jud. 18. 2. pugnat contra Leſem, & expugnat, Joſue, 19. 47.

Daniel appellatur Baltaſſar, Dan.1. 7. interpretatur ſomnia, 2. 31. † 4. 7. 11. † 28. 25. conſtituitur gubernator totius regni Babel, Daniel 6. 3. projicitur in lacum leonum, 6. 16. liberat Suſannam 13. 51. 60.

Dare melius, quàm accipere, Eccli. 4. 36. Actor. 20. 35.

Dandum ſine acceptione perſonarum, maximè autem domeſticis fidei, Eccli. 7. 35. † 12. 8. Matth. 5. 42. Lucæ 6. 30. 38. Roman. 12. 13. Galat. 6. 10. vide Eleemoſyna.

Darius filius Aſſueri, Daniel 9. 1. occupat regnum Babel, 6. 1. impiam legem ſtatuit, 6. 8. præparat regium convivium, 3. Eſdr.3. 1.

Darius renovat mandatum Cyri, 1 Eſdr. 6. 1.

Darius cæditur ab Alexandro rege Macedonum, 1 Machab. 1. 1.

David filius Iſai (qui Jeſſe appellatur, Matth.1. 6.) à Samuele ungitur, 1 Regum 16.13. interfecit leonem, urſum, & Goliath gigantem, 17. 34. 49. paciſcitur cum Jonatha, 18. 3. † 20. 8. 16. 23. † 23. 18. manducat panes propoſitionis, 21. 3. ſimulat amentiam coram Achis rege, 21. 13. fugit cum patre, & matre in Maſpha, 22. 3. præcidit oram chlamydis Saul, 24. 5. mittit ad Nabal decem juvenes, 25.5. tollit haſtam Saulis, 26. 11. fugit ad Achis regem Geth, 27.2. ungitur in Hebron in regem Juda, 2 Regum 2. 4. poſcitque eum regem univerſus Iſrael, 2 Reg.5. 1 Par. 11. 3. † 12.38. juxta verbum Jonathæ, 1 Reg.23.17. & Saulis 24.21. committit adulterium, & homicidium, 2 Reg. 11. * pœnitet eum peccati, 12. 13. fugit à facie filii ſui Abſalom, 15. 14. libavit aquam Domino, 23. 16. recenſet populum, 24. 2. emit ab Areuna aream, 24. 24. conſilium capit de domo Dei ædificanda, 1 Par.17.1. conſtituit operarios, & architectos, 23. * 24. * 25. * 26. * 27. * relinquit ſibi ſucceſſorem Salomonem filium, 3 Reg.1.30. moritur, & ſepelitur, 2. 10. Act.2. 29. † 13.36. commendatur, Eccli. 47. 2.

David ſpiritualis (qui eſt Chriſtus) promittitur, Jer. 30. 9. Ezech 34. 24. † 37. 23.

Davidis filius appellatur Chriſtus, Matth.1. * † 15. 22. † 22.43. Marc.12.35. Luc.20.41. Actor.2. 29. † 23.22. 2 Tim. 2. 8. Apoc. 5. 5.

Decimarum uſus, & decimæ, Gene. 14. 20. † 28. 22. Levit. 27. 30. Numer. 18. 21. 28. Deuter. 14. 6. † 14. 28. † 26. 12. 1 Regum 8. 15. 2. Paral. 31. 5. 2 Eſdr. 10. 37. Hebr. 7. 2.

Decimæ debentur ſacerdotibus, Deut. 18. 3. 2 Paral. 31. 4. vide Sacerdotes.

Dedicatio templi, vel altarium, Num. 7. 10. 81. 84. 88. 3 Reg. 8. 26. 63. 65. 2 Paral. 7. 5. 9. † 15. 8. 1 Eſdræ 6. 16. 17. 2 Eſdr. 12. 27. 3 Eſdræ 7. 7. Pſalm. 29. 1. 1 Mach. 4. 36. 57. 59. 2 Mach. 2. 9. 12. 20.

Demetrius filius Seleuci exercet tyrannidem, 1. Mach. 7. 1. fœdus inire cupit cum Jonatha, 10. 3. fœdus ictum violat, 11. 53.

Demetrius aurifaber negotium faceſſit Paulo, Actor. 19. 24.

Detractio, Pſal. 14. 3. † 100. 5. Eccleſ. 10. 20. Prov. 10. 18. † 11. 13. † 16. 28. † 20. 19. † 26. 20. Roman. 1. 30. 2 Corint. 12. 20. 1 Petr. 2. 1. 12. Jacob 4. 11.

Deus eſt omnipotens, & nihil apud eum eſt impoſſibile, Gen. 17. 1. † 18. 14. † 35. 11. † 43. 14. † 48. 3. Num. 11. 23. 1 Reg. 14. 6. 2 Paral. 14. 11. Sap. 11. 22. Job 42. 2. Iſaiæ 40. 10. † 46. 9. † 50. 2. † 59. 1. Jer. 32. 17. 27. Zachar. 8. 6. Matth. 19. 26. Marc. 9. 23. † 10. 27. † 14. 36. Lucæ 1. 37. † 18. 27. Eph. 3. 20. Apoc. 16. 7. 14. † 19. 6.

Deus omnia regit, & gubernat pro ſua voluntate, Gen. 45. 5. † 50. 19. Deut. 8. 18. 1 Reg. 9. Sap. 12. 13. Tob. 7. 12. Job 9. 5. † 12. 13. Pſalm. 101. 29. † 113. 3. † 126. 1. Prov. 10. 22. † 16. 4. 9. † 19. 21. † 20. 24. † 21. 1. 30. Eccleſ. 2. 15. Iſaiæ 26. 16. † 45. 7. Jer. 10. 23. † 27. 5. Dan. 2. 20. † 5. 18. Matth. 6. 33. † 11. 26. † 20. 14. Luc. 12. 31. Joan. 5. 17. Rom. 9. 15. 1 Corinth. 3. 7. Phil. 2. 13. Hebr. 13. 21. Apoc. 4. 11.

Deus eſt pater omnium fidelium ipſi obtemperantium, Deut. 32. 6. Pſalm. 102. 13. Prov. 3. 12. Jerem. 3. 4. 19. Malach. 1. 6. Matth. 6. 9. † 18. 14. † 23. 8. Luc. 11. 2. Joan. 20. 17. Roman. 8. 15. 1 Cor. 8. 6. 2 Cor. 1. 3. † 6. 18. Eph. 3. 14. † 4. 6. 1 Theſſ. 1. 3. 2 Theſſ. 1. 2. † 2. 16.

Deus eſt verax, & fidelis, Exod. 34. 6. Num. 23. 19. Deut. 7. 9. † 32. 4. 1 Regum 15. 29. Iſaiæ 49. 7. Joann. 3. 33. † 8. 26. Roman. 3. 4. 1 Corinth. 1. 8. † 10. 13. 1 Theſſ. 5. 24. 2 Theſſ. 3. 3. 2 Timoth. 2. 13. ad Tit. 1. 2. 1. Joan. 1. 9. † 5. 20. Hebr. 10. 23. Apoc. 3. 7. 14.

Deus eſt in eſſentia unus, præter quem non eſt alius, Exod. 3. 14. Deut. 4. 35. † 6. 4. † 7. 9. † 10. 17. † 32. 39. 2 Regum 7. 22. 3 Reg. 8. 60. † 18. 36. 1 Par. 17. 20. Sap. 12. 13. Iſai. 37. 16. † 43. 10. † 44. 6. 24. † 45. 5. † 46. 9. Oſee 13. 4. Tob. 8. 20. † 13. 4. Eccli. 36. 5. Marc. 12. 29. Joan. 17. 3. 1 Cor. 8. 6. † 12. 6. Galat. 3. 20. Eph. 4. 6. 1 Tim. 2. 5.

Deus eſt trinus in perſonis, & unus in eſſentia: vide Trinitas.

Deus æternus eſt, nec principium habet, nec finem, ſed eſt ipſe principium, & finis. Geneſ. 21. 33. Exod. 15. 18. Job 36. 26. Iſaiæ 41. 4. † 43. 10. † 44. 6. † 48. 12. † 57. 15. Daniel 7. 9. Roman. 16. 26. Hebr. 1. 8. Apoc. 1. 8. 17. † 21. 6. † 22. 13.

Deus novit, audit, & videt omnia, Exod. 3. 19. Num. 12. 2. Deut. 31. 21. 1 Regum 2. 3. † 16. 7. 2 Par. 16. 9. Job 14. 6. † 12. 10. † 28. 24. † 31. 4. † 42. 2. Pſalm. 7. 10. † 33. 13. † 37. 10. † 89. 8. † 138. 8. Proverb. 5. 21. † 15. 3. 11. † 24. 12. Iſaiæ 25. 14. † 40. 27. † 48. 4. Jerem. 1. 5. † 7. 11. † 17. 10. † 23. 24. † 32. 19. Ezech. 11. 5. Eccli. 16. 15. † 17. 13. † 23. 27. † 39. 24. 27. † 42. 9. Sap. 1. 10. 2 Machab. 4. 5. † 12. 22. Matth. 6. 4. † 21. 2. Marc. 2. 8. † 14. 13. Luc. 22. 10. Joan. 1. 48. † 13. 21. † 16. 30. † 21. 17. Act. 15. 8. Rom. 8. 29. 1 Theſſ. 2. 4. 1. Joan. 3. 20. Hebr. 4. 13. Apoc. 2. 23.

Deum nemo videre poteſt, Exod. 33. 20. Deut. 4. 12. Joan. 1. 18. † 6. 46. 1 Tim. 6. 16. 1. Joan. 4. 12.

Deus, & divina omnia non poſſunt humana induſtria, aut ingenio comprehendi. Exod. 33. 20. 3 Regum 3. 3. Job 32. 8. Pſalm. 93. 10. † 118. † 142. 8. Iſaiæ 22. 22. † 54. 13. Matth. 12. 25. † 13. 11. † 16. 17. Lucæ 8. 10 † 10. 21. † 24. 44. Joan. 1. 10. † 3. 3. † 6. 44. 65. † 14. 8. 17. † 17. 6. Actor. 16. 14. Roman. 1. 19. † 11. 33. 1 Corinth. 2. 8. Galat. 1. 12. 2. Timot. 6. 16. Apoc. 3. 7.

Deus eſt immenſus, & incircumſcriptus, 3 Reg. 8. 27. 2 Paral. 2. 6. † 6. 18. Job 11. 8. Pſalm. 138. 7. 10. Iſaiæ 6. 3. † 66. 1. Jerem. 23. 24. Amos 9. 2. Sap. 1. 7. Matth. 5. 35. Actor. 7. 48. † 17. 24.

Deus teſtatur ſe Deum, id eſt, ſalvatorem, & conſolatorem Iſraelis, omniumque eorum, qui ritè ipſum colunt, & invocant, Gen. 17. 1. 7. Exod. 6. 2. † 20. 2. † 29. 45. Levit. 26. 12. Pſal. 17. 3. † 42. 6. Iſaiæ 50. 19. Jerem. 31. 33. † 35. 38. Ezech. 37. 13. Joan. 20. 17.

Deus eſt Dominus, ac creator cœli, & terræ. Vide Creator.

Deus nihil eorum, quæ fecit, odit, Sap. 11. 25.

Deus eſt judex totius mundi, reddens unicuique mercedem pro merito, Geneſ. 18. 25. Deut. 10. 17. Job 34. 11. Pſalm 7. 9. † 61. 13. † 93. 2. † 95. 13. Iſa. 11. 3. Eccli. 35. 22. 27. Jerem. 17. 10. † 25. 14. Matth. 16. 27. † 25. 31. Actor. 17. 31. Roman. 2. 6. 2 Timoth. 4. 8. Hebr. 12. 23.

Dei miſericordia, patientia, charitas, ſapientia, verbum, quære ſuis quæque locis.

Deo ſoli attributa, ſubindè in ſcripturis, & aliis per communicationem tribuuntur, ut vocabulum, Deus, ſoli Deo tribuitur, Deut. 6. 4. † 32. 39. 1 Reg. 2. 2. Pſal. 83. 10. Marc. 12. 29. aliis tribuitur, Exod. 7. 1. † 22. 8. 1 Reg. 28. 13. Pſalm. 46. 10. † 81. 6.

Deus ſolus bonus, Matth. 19. 17. Lucæ 18. 19. aliis tribuitur bonitas, Geneſ. 1. 31. † 3. 6. † 49. 15. Num. 14. 7. 1 Regum 19. 9. 2 Regum 18. 27. 1. Paral. 18. 8. Tob. 12. 8. Judith 11. 10. 14. Pſalm. 110. 10. † 144. 1. Proverb. 18. 22. † 28. 1. Eccleſ. 7. 2. Sap. 8. 14. Eccli. 14. 5. Jerem. 7. 3. Matth. 7. 17. Marc. 9. 50. Lucæ 6. 45.

Deus ſolus ſanctus, 1 Regum 2. 2. aliis ſanctitas tribuitur, Exod. 3. 5. † 12. 16. † 21. 31. † 28. 2. † 29. 29. 31. † 30. 34. † 35. 2. Levit. 11. 43. Num. 16. 5. Deut. 6. 7. Joſue 3. 15. 5. Regum 22. 26. 4 Regum 4. 9. Judith 8. 19. Pſalm. 5. 8. Matth. 7. 6. Roman. 7. 12.

Deus ſolus fortis, 1 Regum 2. 2. aliis fortitudo attributa, Geneſ. 32. 28. † 49. 14. Pſalm. 33. 5. Cant. 3. 7. Iſai. 19. 14. Jerem. 9. 23. Matth. 12. 29. Marc. 3. 27. Lucæ 11. 21. Hebr. 11. 34. 1. Petr. 5. 9.

Deus ſolus juſtus, 2 Machab. 1. 25. alii quoque juſti, Geneſ. 7. 1. † 18. 23. Pſalm. 33. 16. † 36. 29. 30. Prov. 8. 8. Sapient. 5. 16. Matth. 1. 19. † 10. 41. † 25. 46. Lucæ 1. 6. Rom. 1. 17.

Deus ſolus pius, Apocal. 15. 4. alii etiam pii, 2. Petr. 2. 9.

Deus ſolus beatus, 1 Tim. 6. 15.

alii beati, Geneſ. 30. 13. Pſalm. 1. 1. † 32. 1. 2. † 40. 2. † 118. 1. † 126. 1. Matth. 5. 3. † 16. 17. † 24. 46. Lucæ 1. 45. † 14. 14. Jacob. 1. 12.

Deus ſolus potens, 1. Tim. 6. 15.

alii potentes, Exod. 18. 21. Pſalm. 114. 2. Luc. 1. 52. Act. 8. 27. † 18. 24.

Deus ſolus immortalis, 1 Tim. 6. 16.

aliis tribuitur immortalitas, Sap. 15. † 4. 1. † 8. 17.

Deus facit mirabilia ſolus, Pſalm. 71. 18. † 135. 4. Eccleſ. 11. 4.

alii quoque faciunt mirabilia, Deut. 34. 12. Eccl. 31. 9. † 48. 4. 13.

Deus ſolus novit arcanas animi cogitationes, 3 Reg. 8. 39. 2 Paral. 6. 30.

alii quoque noverunt, 1 Reg. 9. 19. 4 Reg. 5. 26.

Deus ſolus peccata remittit, Luc. 5. 21. dimittunt & alii, Matth. 18. 18. Joan. 20. 23.

Deo ſoli honor, & gloria, Pſalm. 113. 1. Iſaiæ 42. 8. 1 Timoth. 1. 17.

aliis quoque tribuuntur, 4 Reg. 14. 10. 2 Paral. 17. 5. Pſal. 149. 9. Eccl. 31. 10. Luc. 14. 10. Joan. 5. 44.

Deus ſolus adorandus, Exod. 20. 5. Levit. 26. 1. Deut. 5. 9. Matth. 4. 10.

aliis adoratio tribuitur, Gen. 18. 2. vide Adoratio.

Deo ſoli ſerviendum, Deut. 6. 13. † 10. 20. 1 Regum 7. 3. Matth. 4. 10. Luc. 4. 8.

aliis etiam poſt Deum ſerviendum, Geneſ. 25. 23. † 28. 10. † 47. 25. 1 Tim. 6. 1.

Deus cujus mali ſit cauſa, & cujus non ſit. Vide Malum.

Diabolus ſtudet ſemper perditioni hominum, Gen. 3. 1. 1 Par. 21. 1. Job 1. 2. Zach. 3. 2. Matth. 4. 3. 9. † 8. 28. † 13. 19. Luc. 8. 12. † 13. 9. 14. † 22. 31. Actor. 5. 3. † 13. 8. 2 Cor. 4. 4. † 11. 14. Ephel. 6. 11. 1 Theſſ. 2. 18. 1. Petr. 5. 8. Apoc. 2. 10. † 12. 9. † 20. 7.

Diabolus non plura poteſt, quàm ei Deus permittit, 3 Regum 22. 22. 2 Paral. 18. 20. Job 1. 12. † 2. 6. Matth. 8. 31. Marc. 5. 12. 13. Ephel. 2. 2. 2 Tim. 2. 26. Apoc. 20. 7.

Diabolus pater, & princeps mundi, omniumque impiorum, Matth. 4. 9. Luc. 4. 6. Job 41. 25. Joan. 8. 44. † 12. 31. † 14. 30. † 16. 11. 2 Cor. 4. 4. Eph. 2. 2. † 6. 12. Col. 2. 15.

Diaboli imperium per Chriſtum ſublatum, Geneſ. 3. 15. 1 Regum 17. Job 26. 13. Iſaiæ 9. 4. † 14. 8. 12. † 27. 1. † 52. 3. Zach. 3. 2. Matth. 12. 29. Luc. 10. 18. † 11. 15. Joan. 12. 31. Coloſſ. 1. 13. † 2. 15. 2 Timoth. 1. 10. 1. Joan. 3. 8. Hebr. 2. 14. Apoc. 12. 9. † 20. 2.

Diaboli filii, Joan. 8. 44. Act. 13. 10. 1. Joan. 3. 10.

Diaconi, Act. 6. 3. † 21. 8. Phil. 1. 1. 1 Tim. 3. 8.

Diana colitur Epheſi, & in univerſa Aſia, Act. 19. 27.

Dies noviſſimi, & judicium extremum, 1 Regum 2. 10. Pſalm. 95. 13. Iſaiæ 2. 10. 19. † 13. 4. 6. 13. † 26. 21. † 27. 1. † 30. 30. † 66. 15. 24. Jerem. 30. 23. Daniel 7. 9. Soph. 1. 2. 14. Malach. 4. 1. 4. Eſdræ 2. 27. † 13. 31. Matth. 12. 36. † 13. 41. 49. † 16. 27. † 24. † 25. 31. 42. Marc. 13. Luc. 17. 24. 30. Actor. 1. 11. † 3. 20. † 17. 31. Rom. 2. 5. 16. † 14. 10. 1 Corinth. 15. 2. Corinth. 5. 10. 1. Theſſ. 4. 16. † 5. 2. 2. Theſſ. 1. 7. † 2. 1. Tit. 2. 13. 2. Petr. 3. 13. Hebr. 9. 28. Judæ 14. Apoc. 1. 7. † 20. 11.

Dies Domini, Iſaiæ 13. 6. Jer. 30. 7. Amos 5. 18. Joel 2. 1. 31. Soph. 1. 14. Mal. 4. 1. 4. Eſdr. 2. 27. Phil. 1. 6. † 2. 16. 1 Theſ. 5. 2. 2 Tim. 4. 8.

Dies Domini, & hora nulli cognita, Matth. 24. 36. 50. Mar. 13. 32. Luc. 17. 24. 30. Actor. 1. 7. 1 Theſſ. 5. 1. 2. Petr. 3. 10. Apoc. 3. 3. † 16. 15.

Dies pro annis, Num. 14. 34. Ezech. 4. 6.

Dilectio Dei erga ſuos, Exod. 20. 5. † 34. 14. Deut. 4. 14. † 6. 15. † 7. 8. Joſue 14. 14. Prov. 8. 17. Eccli. 4. 18. Jer. 31. 3. Joan. 3. 16. † 10. 11. † 13. 1. 18. † 15. 9. † 16. 27. Rom. 5. 8. Gal. 1. 11. Ephel. 3. 19. † 5. 2.

Diligendus eſt Deus ſuper omnia, Geneſ. 22. 2. 9. Exod. 20. 6. Deut. 5. 10. † 6. 5. † 10. 12. † 11. 1. 13. 22. † 30. 6. Joſ. 22. 5. Eccl. 7. 32. † 34. 19. † 47. 11. Matth. 10. 37. † 22. 36. Marc. 12. 30. Luc. 7. 47. † 10. 27. Joan. 21. 15. Rom. 5. 5. † 8. 28. 35. 1 Corinth. 10. 21. 1. Joan. 4. 17.

Dilectio, vide Charitas.

Dina filia Jacob, Geneſ. 30. 21. violatur à Sichem, cap. 34. 2.

Dionyſius Areopagita convertitur, Act. 17. 34.

Diſcordia vitanda, Prov. 6. 19. † 10. 12. † 15. 18. † 16. 28. † 17. 21. † 18. 6. † 30. 33. Matth. 12. 24. Luc. 12. 17. 1 Cor. 14. 33. Gal. 5. 15. 2 Tim. 2. 23.

Divini, vide Incantatores.

DIVITES quomodo ſe erga pauperes habere debeant, Levit.25.35. Deut.15.7.10. Job.31.16. Pſalm.61.11. Prov.14.31.† 17.5.† 19.17.† 21.13.† 22.7.† 28.27.† 30.7. Eccleſ.11.1. Eccli.4.4.† 7.35.† 21.10.† 29.12.† 31.8. Iſaiæ 13.18. Matth.6.19.† 26.11. Luc.14.13.† 16.* † 18.22. Act.2.45.† 4.34. 1.Tim.6.18. vide Eleemoſyna.

Divitiarum vanitas, & contemptus, & quemadmodum in divitiis non ſit ſperandum. Pſalm.38.7.† 48.*† 51.9. Prov.10.2.† 11.4.28.† 23.16.† 28.11.† 22.16.† 25.4.† 28.11.† 30.7. Eccleſ.5.9.12.† 6.2. Iſai.2.7. Jer.17.3.11.† 22.13. Ezech.7.19. Soph.1.18. Eccli.3.2.10.† 10.10.† 11.7.† 14.1.† 31.3. Matth.3.21.† 19.21. Luc.8.14.† 12.13. 1.Timoth.6.9. Jac.2.11.

contra Divites impios, 1.Reg.25.2. Job 20.19.† 27.* Prov.23.4.† 28.8.22.29. Eccli.6.2. Iſai.5.8.† 32.9. Jere.15.13. Amos 6.1.† 8.4. Hab.2.3. Luc.6.24.† 16.19.24. Jacob.5.1. vide Avaritia.

DOCTRINA Apoſtolica ſcripta, & non ſcripta firmiter tenenda, Rom.16.17. Gal.1.8.12. 2.Theſſ.2.13. 2.Cor.11.3.14.

Doctrina Apoſtolorum eſt Chriſti doctrina, Luc.10.16. 1.Corinth.14.37. 2.Corinth.2.16.17.† 7.20. 2.Theſſ.2.2.13. Gal.1.11.

DOEG ſervus Saulis prodit ſacerdotem Abimelech, 1.Reg.21.9.† 8. cædit Sacerdotes Domini.22.18.

DOLUS, Jer.9.6. Pſalm.34.20.† 9.28. Prov.12.17. Marc 7.22. Act.13.1. Rom.1.29.

DOMUS ædificata ſuper petram firma manebit, Pſal.45.2. Matth.7.24.† 16.18. Luc.6.48. Rom.8.33.

Domus corporis noſtri, 2.Cor.5.1. 2.Petr.1.14.

DOMINI, & dominæ erga ſervos, & ancillas totamque familiam officium, & poteſtas, Exod.21.2.20.26. Lev.19.13.† 23.38. Deut.5.14.21.† 13.12.16.† 24.25. Job 31.13. Prov.29.19. Jerem.34.9.14. Eccli.7.20.† 33.25.† 42.16. Epheſ.6.9. Coloſ.4.1.

DONARIA recipere, ſitne prohibitum, Geneſ.14.21. Exod.18.21.† 23.8. Num.22.18. Deut.10.17.† 27.25. 1.Reg.8.3.† 12.3. 3.Reg.13.7. 4.Reg.5.16. 2.Par.19.7. Job 15.34. Pſalm.14.5.† 25.10. Prov.15.27.† 17.23. Iſai.1.23.† 5.23.† 33.15.† 45.13. Ezech.22.12.† 22.12. Dan.5.17. Mich.3.11. Eccli.8.2.† 20.31. Act.20.33.

DRUSILLA uxor Felicis præfecti, audit doctrinam Evangelicam à Paulo, Act.24.24.

E

EBRIETAS, & gula, Geneſ.9.21.† 19.32.35.† 25.30. Levit.10.9. 1.Reg.25.36. 2.Reg.11.13.† 13.28. 3.Reg.16.12.16. Prov.21.1.† 21.17.† 23.1.2.3.20.29.† 31.4. Eccli.19.1.† 23.6.† 31.12.17.* 31.35.† 37.32.* Iſai.5.12.22.† 22.13.† 28.7.† 56.11. Ezech.16.49. Dan.5.2. Oſee 4.11. Joel.1.5. Mich.2.11. Habac.2.5.16. Jud.13.4. Sap.1.7. 1.Mach.16.16. Luc.21.34.† 21.30. Roman.13.13. 1.Corinth.3.10.† 6.10.† 15.32. Galat.5.21. Epheſ.5.18. 1.Theſſ.5.7. 1.Timoth.3.3. Tit.2.7. 1.Petr.4.3. Hebr.12.16. vide Jejunium.

Ebrietas iram Dei provocat, Iſai.5.11.21.† 28.1. Dan 5.1. Joel.1.4.5. 1.Corinth.6.10. mentem alienat, Prov.13.31. Eccli.19.2. Iſaiæ 28.1.7. Oſee 4.12. ad libidinem incendit, Prov.27. 2.Epheſ.5.18. facultates diſſipat, Prov.25.20. Eccl.19.1. ſecretum detegit, Proverb.31.4. Habac 2.15. ad furorem, & rixas excitat, Proverb.20.1.† 23.29. Eccli.31.38.20. Oſee 7.5.

EBRON, vide Hebron.

ECCLESIA accipitur pro templo materiali, Deut.23.1. Jud.20.2. Judith 6.21. Pſalm.69.27. Thren.1.10. Joel.2.16. 1.Cor.14.18.† 14.34.

Eccleſia accipitur pro cœtu fidelium, Num.29.20.† 20.4. 1.Reg.17.47. 3.Reg.8.14.53. 1.Paral.29.1.* 2.Paral.1.3. Pſal.21.26.† 25.12.† 31.18.† 106.32.† 149.1. 1.Machab.4.37.† 5.16.† 14.19. Matth.16.18. Actor.5.11.† 8.2.† 15.4. Rom.16.16.23. 1.Corinth.4.5.† 11.16.† 12.28.† 14.5. 2.Corint.8.18.23.24.† 10.8.† 12.13. Epheſ.5.23. Philip.4.15. Col.1.15. 1.Timoth.3.5.15. Jacob.5.14. Apocal.1.11.† 22.16.

Eccleſia pro cœtu unius provinciæ, 3.Reg.8.24. Act.9.31.† 11.2.6.† 11.1.† 23.1.† 15.4.† 19.32.† 20.17. Rom.16.2. 1.Cor.1.2.† 16.1.2. Cor.8.1. Gal.1.2. 1.Theſſ.1.1.* 1.Petr.5.13. Apoc 2.1.*† 3.2.

Eccleſia pro prælatis, & Præpoſitis, 3.Regum 8.14. Matth.18.17.

Eccleſia eſt una, & viſibilis præfigurata per unam, & viſibilem arcam Noe, Geneſ.6.14. 1.Petr.3.20. per civitatem ſanctam Jeruſalem, Apoc.21.2. per hortum concluſum, & fontem ſignatum, Cant.4.12. per unam columbam, 6.8. per vineam, Pſalm.79.9. Cant.2.15. Iſai.5.2.* Jerem.2.21.† 12.10. Matth.20.1.* Marc.12.1. Luc.20.9. Apoc 14.15. per navem, Luc.5.3. per ſagenam comprehendentem bonos, & malos piſces, Matth.13.47. per agrum, Matth.13.24. per regnum cœlorum, Matth.13.*† 25.*

Eccleſia firmamentum veritatis errare non poteſt, Iſaiæ 59.21. Matth.16.18.† 28.20. Luc.22.32. Joan.14.16.† 16.13.† 17.21.20. 1.Tim.3.15.* 1.Joan.2.27.

Eccleſia eſt corpus Chriſti, Cant.4.7.9.11.12. Eph.1.22.† 4.4.† 5.12. 1.Cor.12.27.

Eccleſia fidelium naſcitur, & propagatur per ſanam doctrinam, Joan.1.12.† 3.5. Rom.8.15.† 9.8. Gal.4.30.† 4.19. Eph.1.5. Tim.1.2. 1.Cor.4.15. Phil.10. 1.Petr.1.23. 1.Joan.2.9.† 5.1.18. Jac.1.18.

Eccleſia, ſeu fidelium cœtus, tenetur ſacerdotibus paſtoribuſque ſuis, quæ ad vitam ſunt tuendam, neceſſaria ſuppeditare, Deut.12.19.† 16.27.† 18.12.† 25.4. 1.Eſdr.7.23. Matth.10.10 Luc.10.7. Roman.13.27. 1.Corinth.9.7.10. Galat.6. Philipp.2.25.† 4.10.16. 1.Theſſ.5.12. Heb.13.7. Tenetur etiam pro ſuis paſtoribus orare, Actor.4.29.† 12.5. Rom.15.30. Epheſ.6.18. Philipp.1.19. Coloſſ.4.2. 1.Theſſ.5.25. Heb.13.18.

Eccleſia eſt ſponſa Chriſti, Pſalm.44.11. Ezech.16.9. 2.Cor.11.2. Eph.5.25. Apoc.19.8.† 22.10.

Eccleſiæ caput eſt Chriſtus, Oſee 2.1. 1.Cor.12.27. Epheſ.1.22.† 4.15.† 5.23. Col.1.18.† 2.10.

Eccleſia quaſi membra quædam ſunt veri fideles, eidem capiti Chriſto, ejuſque vicario ſubjecti, cujuſcunque nationis fuerint, ſive Judæi, ſive Gentiles, Iſa.43.9. Joan.10.16. 2.Cor.12.12. Eph.3.6.

Eccleſiæ claves promittuntur, & poteſtas, Matth.16.19. traduntur, Joan.20.23. exercentur, Matth.18.17. vide Excommunicatio, & Confeſſio.

Eccleſiam ſibi Chriſtus comparavit, & emit ſanguine ſuo, Actor.20.28. 1.Corinth.6.20.† 7.23. Epheſ.2.11. Coloſſ.1.14. 1.Petr.1.18. Hebr.9.12. 1.Joan.1.7. Apoc.1.5.† 5.9.† 14.4.

Eccleſiam ſuam Deus protegit, & cuſtodit, Exod.12.21.† 29.45. Levit.26.12. Deuter.7.20.† 23.24.† 31.3. 3.Regum 6.11. Pſalm.90.1.12.† 132.23. Iſaiæ 49.2. Jerem.46.18. Matth.18.10.† 28.20. Joann.14.23. 1.Corinth.6.16.

EDOM frater Jacob, filius Iſaac, appellatur Eſau, Gen.25.25.

Edumæi negant Iſraelitis tranſitum per ſuam regionem, Num.20.14. cæduntur, & fiunt ſervi domus Iſrael, 2.Regum 8.14. deficiunt ab Iſrael, & creant ſibi regem, 4.Regum 8.20. ſuperantur à Juda, 14.7. 2.Paral.25.11.

contra Edumæos prophetia, Num.24.18. Pſalm.136.7. Iſaiæ 21.11.† 34.5. Jer.49.7. Thren.4.21. Ezech.25.12.24.† 32.29.† 35.*† 36.5. Amos 1.11. Abdiæ 1.1.* vide Eſau.

ELEAZAR filius Aaron, Exod.6.23.† 28.4. partitur cum Joſue terram Chanaan, Joſue 14.1. juxta præceptum Domini, Num.34.17. conſecratur Sacerdos, Levit.8.24.* fit poſt mortem patris ſummus Sacerdos, Num.20.26. Deut.10.6. moritur, & ſepelitur, Joſue 24.33. filium habet cui Phinees nomen erat, Exod.6.25. quem in demortui patris locum ſufficiunt, Num.25.7.11.

ELEAZAR filius Saura occidit elephantem, quo in vulnere procumbente, ipſe oppreſſus ſuffocatur, 1.Machab.6.43.

ELEAZARI ſenis martyrium, 2.Mach.6.18.24.

ELEEMOSYNA pauperibus eroganda, Exod.22.25.† 23.11. Lev.19.10.† 23.22.† 25.34. Deut.14.7.10.† 24.19. 3.Regum 17.10. 2.Eſdr.8.11. Eſther 9.22. Pſalm.40.1.† 41.4.† 111.9. Proverb.3.9.28.† 11.18.25.† 14.21.31.† 18.17.† 21.25.21.† 22.9.† 28.27.† 31.20. Eccleſ.11.2. Iſaiæ 58.7. Ezech.26.49.† 18.7. Dan.4.19. Eccli.4.2.† 7.55.† 22.4.† 14.11.† 29.15.† 35.4. Tob.1.4.† 4.7.17.† 12.9.† 14.12 Matth.6.1.† 10.42.† 19.21.† 25.35.41. Luc.3.11.† 6.33.† 11.41.† 12.33.† 14.13.† 16.9.11.† 19.8.† 21.1. Act.2.42.† 6.1.† 9.19.† 10.2.† 11.19.† 20.35. Rom.12.8.† 15.26. 1.Corinth.16.1.* 2.Corinth.8.4.15.† 9.* Epheſ.4.28. Hebr.13.16. 1.Joan 3.17. Jacob.2.15. quære Miſericordia.

ELI ſacerdos in Silo, 1.Regum 1.3. filii ejus reprehenduntur, 2.22.32. e ſolio lapſus fractis cervicibus moritur, 4.18.

ELIAS, vide Helias.

ELISÆUS ungitur Propheta, 3.Reg.19.19. juxta præſcriptum Domini, 19.16. tranſit Jordanem, 4.Reg.2.14. ſanat aquam, 2.20. revocat puerum ad vitam, 4.34. mundat Naaman à lepra, 5.14. percutit Syros cæcitate, 6.18. prædicit rerum abundantiam, 7.2. ægrotat, & moritur, 13.14.20. mortuum ejus corpus excitat mortuum, 13.21. commendatur, Eccli.48.13.

ELYMAS magus fit cæcus, Act.13.8.

EMERE, & vendere quomodo oporteat, Gen.23.9.14.† 23.12.† 33.19.† 41.57.† 42.* Lev.19.14.35.† 25.14.46. Deut.15.1.† 25.13. 2.Reg.24.24. Eccli.27.1.† 42.15. Prov.11.1.26.† 16.11.† 20.10.23. Iſaiæ 23.18. Jer.32.6. Ezech.45.10. Mich.6.10. Matth.7.2. Luc.14.18. 1.Cor.7.30. 1.Theſſ.4.6.

EPHRON, quæ negabat Judæ tranſitum, funditus perdita eſt, 1.Mach.5.46. 2.Mac.12.27.

EPISCOPI, eorum electio, & officium, Matth.20.25.26. Luc.22.26. Joan.10.11.† 21.15. Actor.1.24.† 6.3.† 11.22.† 14.22.† 20.28. Rom.12.6.15. 1.Cor.3.5.† 4.1.† 10.1.9. 2.Cor.5.6.† 6.3.† 10.8.† 6.4. Epheſ.4.11.† 5. 2.Col.1.25. 1.Tit.1.7.† 4.6. 2.Tim.2.2.15.24. Tit.1.5. 1.Pet.5.2. vide Concionator.

ERUBESCERE nullus debet Evangelium, Pſalm.39.21. Eccli.41.5.21. Marc.8.38. Luc.9.26. Rom.1.16. 2.Tim.1.8.

Erubeſcendum propter peccata, Ezech.16.52. Eccli.42.11.

ESAIAS, vide Iſaias.

ESAU filius Iſaac naſcitur, Gen.25.24. vendit ſua primogenita, 25.32. Hebr.12.16. ſupplantatur à fratre ſuo Jacob, Gen.27.* ducit filiam Iſmaelis, 28.9.† 26.3. procedit contra Jacob cum 400. viris, 32.6. oſculatur ſuum fratrem Jacob 33.4. in Eſau pugnare prohibetur Iſrael, Deut.2.4. vide Edom.

ESDRAS Scriba proficiſcitur ex Babylone. Eſdr.7.6. ſeparat mulieres Gentiles ex Iſrael. 9.* † 10.* legit coram

multi-

multitudini librum Legis, 2.Eſdræ 8. 2.3. Eſdi.9. 39. appellatur Jo... 1. Paral.6. 15.

Esurio a juſtitiam, Iſaiæ 55. 1. Pſal.106.9. Matth.5. 6. Luc.1.53. † 6.21. Apoc.21.6. † 21.17.

Eva formatur ex coſta Adæ, Gen. 2. 21. comedit fructum vetitum, 3.6.

Evangelium Chriſti, ejuſque prædicatio, Gen.3.15. Iſai.53.1. † 55.3. † 61.1. Matt.1.21. † 11.28. † 29.19. Marc.16.15. Luc.2.10. † 14.46. Joan.3.16. † 6.35. † 8.12. † 10.9. † 12.36. Rom.1.16. † 3.21.24. † 8.3. 1. Cor.1.15.19. † 4.19. † 15.1.2. Cor.5.18. Galat.1.6.11. Epheſ.1.13. 1. Tim.1.15.2. Tim.1.8. † 2.8. 1. Petr.4.17.

Evangelium affert fiduciam, ſimul & timorem, conſolationem, & terrorem, Matth.3.7. † 5.10.13. † 7.13.19.23. † 8.12. † 9.15. † 10.32. † 11.12. † 12.37.41. † 13.29.40.50. † 15.13. † 16.27. † 18.6. † 20.16. † 22.13.14. † 24.12.14. † 25.12.23.30.41. Marc.12.33.32. † 13. Luc.3.17. † 6.24.25. † 9.61. † 11.20.40.48. † 13.5.26.30. † 16.12. † 17.30.34. † 19.12. † 20.47. † 21. Joan.5.28. † 15.16. Actor.5.5.6. Rom.1.18. † 2.5. 6. † 6.23. † 9.18. † 11.20.21. † 13.2.3.4. † 14.10.1. Corinth.3.13.17. † 4.5. † 10.8. † 11.32. † 15.5. † 16.22.2. Corinth.7.8.10. † 13.5. Galat.5.21.24. Ephe.5.5. Philem.1.12.1. Tim.5.14. Hebr.9.17. † 10.26.27. Jac.4.9. † 5.1. 1. Petr.4.18. † 5.8. 2. Petr.1.10. † 2.4. † 3.10. Judæ 15.

Evangeliſanti debetur neceſſaria vitæ ſuſtentatio, Matt.10.9. Marc.6.8. Lucæ 9.4. † 10.7. Rom.15.26.1. Cor.9.7.11.13. Gal.6.6.1. Tim.5.17. 2. Tim 2.6.

Eucharistia, Matt.26.26. Mar.14.22. Luc.22.19. 1. Corin.11.24. † 10.16. frequenter ſumenda, Act.2.42. † 20.7. præfiguratur, Exod.16.15.

Euchariſtia ſub altera tantum, nimirum panis ſpecie, Joan.6. 58. data à Chriſto, Luc.24. 30. 31. ab Apoſtolis, Actor.2.42. † 20. 7.

In Euchariſtia non remanet ſubſtantia panis poſt conſecrationem, ſed eſt verum Chriſti corpus, & ſanguis, Matt.26.26. Marc.14.22. Luc.22. 19. Joan.6 51.

Euchariſtiam in publicis Supplicationibus circumferendam eſſe, præfiguratum, Joſ.6.6.7.11. 20. 2. Reg.6.4.5.6.

Euchariſtia adoranda, Pſalmus 21. 28. 30. † 98. 5. Joan.9. 38.

Exactio, cenſus, & tributum debetur Principibus, Matth.17.24. † 22. 17. Marc. 12. 16. Lucæ 20. 22. Rom. 13. 7.

Excommunicatio à Chriſto inſtituta, & præcepta, Matth. 5. 19. † 16. 19. † 18. 8. Marc. 9. 42. Joan. 20. 23.

Excommunicatio in uſu fuit Apoſtolis, 1. Cor.5.3.10. 2. Theſſ.3. 6.14. 1. Tim.1. 20. Tit.3. 10.

Excommunicatio exercenda ad ædificationem, & mundationem Eccleſiæ, & ad correctionem ejus, qui excommunicatur, 1. Cor.5.4. 1. Tim.1.20. 2. Theſſ. 3. 14. ut ſpiritus ejus ſalvus fiat, 1. Cor.5.

Excommunicatio Phariſæorum, Joann.9. 22. 34. † 12. 42. † 16. 2.

Excommunicandi, qui in moribus, aut doctrina graviter errantes admoniti, nolunt reſipiſcere, Prov.22. 10. Matth.18.17. Roman.16.16.1. Corint.5. 1. Corin. 5. 8. 2. Theſſal.3. 1. Tim.1.20. † 6. 5. 2. Tim. 2. 17. 21. † 3. 5. Tit. 3. 10. 2. Joan. 10.

Excommunicati vitandi, Matth.18. 17. 1. Corinth. 5. Tit.3. 10.

Exequiæ celebrantur, Geneſ.23. 2.3. 50. 10. Deut.34.8. 1. Reg.3. 31.

Ezechias filius impii Achaz cùm eſſet rex, tamen pius fuit, 4. Reg.18. 20. frangit ſerpentem æneum, 18. 4. defenditur ab Aſſyriis, 18. 7. mittit nuntium ad Iſaiam prophetam, 19.2. Iſa.37.2. decumbit ex gravi morbo, 4. Reg.20. 1. Iſa.38. 1. oſtendit Babyloniis ſuum theſaurum, & reprehenditur, 4. Reg. 20. 12. 14. Iſa. 39. 1. 5. commendatur, Eccli. 48. 19.

Ezechiel cum aliis captivis vehitur in Babylonem, Ezech. 1. 1. vocatur, & mittitur, 2. 3. commendatur, Eccli.49. 10.

F

Facere pro ſacrificare in Scripturis, Lev.15. 15. 30. Num. 6. 11. 16. 8. 12. † 9. 4. 10. 14. Jud. 13. 16. Lucæ 22. 19.

Fama bona præſtantior divitiis, Prov.22. 1. Eccleſ.7. 2. Eccli.41. 15. 16.

Fames, & annonæ caritas, Gen. 12. 10. † 26. 1. † 41. 42. 43. 44. 45. 47. Exod.16.3. Deut.28.53. † 32.24. Ruth.1.1. 2. Reg.21.1. † 24.13. 3. Reg.8.37. † 18.2. 4. Reg.4.38. † 6.25. † 8.1. † 25.3. 2. Paral.6.28. † 20.9. 2. Eſdr.5. Pſalm.36.19. Iſaiæ 5.13. Jerem.14.1. 13.15. † 15.2. † 29. 17. † 34.17. Ezech.5.12. 16. † 6.11. Joel.1. Amos 4.6. Agg.1. 6.10. † 2.17. Matt.24.7. Luc.4. 25. † 15.14. Act.7.11. † 11.28. Rom.8.35. 2. Cor.8.14. † 11.27. Apoc.6.8. † 18. 8.

Fames verbi Dei, 1. Reg.3.1.2. Paral.15.3. Oſeæ 3.4. † 4.1. Amos 8.11.

Famulorum, famularumque officium, Geneſ. 16.4.6. † 24. † 30.13. † 31.4. † 39.1.6. Exod.21.2.20. 4. Reg.5.20. 25. Proverb.14.35. † 17.2. † 19.10. † 29.19. Eccleſ.2. 7. Eccli.7.22. † 10.28. Jer.34.8. Joel.2.29. Luc.12.37.43. Actor.12.13. 1. Corinth.7.21. Epheſ.6.5. Coloſſ.3.22. 1. Tim.6.1. Tit.2.9. 1. Pet.2.18.

Felix præfectus Judææ, Act.23.24. † 24.

Fermentum, malæ doctrinæ, Levit. 2. 11. † 6. 16. Deut. 16. 3. Matth.16.6. Marc.8.15. Luc.12. 1. 1. Corint.5.7. Gal.5. 9.

Feſta Judæorum, & in primis feſtum Paſchæ, vide Paſcha.

Feſtum Pentecoſtes, Exod. 23. 16. † 34.22. Num.28. 26. Deut.16.9. Joan.5.1. Act.2.1. † 20.16.

Feſtum tubarum, Levit. 23. 24. Num. 29. 1. 2. Paral.5.3.

Feſtum expiationum, Levit. 16. 30. † 23. 27. Num. 29. 7. 8.

Feſtum tabernaculorum, Exod.23.16. Levit.23.34. Num. 29.12. Deut.16.13. † 31.10. 1. Eſdr.3.4. 2. Eſd.8.15.17. 2. Mach. 1.9. † 10.6. Joan.7.2.

Feſtum Sabbati, vide Sabbatum.

Feſtum neomeniæ, Num. 28. 11. 1. Reg. 20. 5. Ezech. 45. 18.

Feſtorum violatio, quàm graviter puniatur, Num. 15. 32.

Feſtus præfectus Judææ, Act.24. 27.

Fides in Scripturis variè accipitur, videlicet pro fidelitate, & veritate Dei in ſervandis promiſſis, Pſal.32. 4. Iſaiæ 11.5. Th.3. Oſeæ 2.20. † 5.9. Rom.3.3. pro veritate, & conſtantia verborum inter homines, Gen.39. 16. † 44. 32. Lev.6.2. Eccli.12. 18. Jeremiæ.5.1. Mach.10. 27. 1. Tim.1.7. pro virtute Theologica, Sap.1.2. † 3. 14. Hab. 2. 4. Matth. 8.13. † 9. 22. † 17. 20. Marc.5. 34. Luc. 5.20. Rom. 3.21. † 4.3. † 5.1. pro fide viva & formata per charitatem, Hab. 2. 4. Matth.9. 22. † 15. 28. Mar.5. 34. † 10.52. Luc.7. 50. Rom.3. 12. Gal.5. 6. Heb.11. pro fide mortua abſque charitate, Matth.7. 21. 22. 1. Cor.13.2. † 15. 2. Jac. 2. 26. pro ſponſione, ſeu voto, 1. Tim.5. 12. pro fiducia, Jacob.1.6.

Fides charitate inferior, vide Charitas.

Fides viva, quæ per charitatem operatur, magnæ virtutis eſt, Matth.9.2.22.29. † 11.21. Marc.16.16. Luc.18.42. Joan.1.12. † 3.15. 16.36. † 6.35. † 7.38. † 11.25. † 14.12. † 20.29. Act.3. 16. † 10.43. † 13. 9. † 16.31. Rom.1.16. † 3. 22. Galat. 3. 8. Epheſ.2. 8. Hebr.11. 6.

Fides non facit nos certos, aut ſecuros de accepta peccatorum remiſſione, aut conſequenda vita æterna, vide Certi.

Fides ſine operibus non juſtificat, 1. Corint. 13. 2. Gal. 5. 6. Jac. 2. 24.

Fides ipſa etiam appellatur opus bonum, Philipp. 1. 6.

Fides eſt una, Epheſ.4. 5.

Fidei vivæ, & operanti tribuitur juſtitia, & ſalus, Gen. 15.6. Marc.16.16. Luc.1.45. † 8.48. † 23.42. Joan.5.24. † 17.3. Act.13.38. † 16.31. Rom.3.22. † 4.3.22. † 5. † 10.1.10. Phil.3.9. 1. Pet.2.6. Heb.4.3.

Fidei prædicatio ad eorum, qui præſunt in Eccleſia, judicium referenda eſt, Gal.1. 8.

Fidem Gentilium etiam reſpicit Deus, Jer.39. 18. Matt.8. 5.13. † 15.28. Luc.7. 9. † 10.33. † 17.16. Joan.4.47. Actor.10.3. † 8. 16.

Fideles Deus liberat à communi perditione, & internecione impiorum, Gen.6. 7. 8. 19. Exod.8. 22. † 9.4.6.26. † 10.23. † 11.7. Num.16.10. 26. 31. Jerem.39. 18. Dan.6. 22. 2. Pet.2. 7.

Infidelitas, ſeu incredulitas punitur, Gen. 19. 17.27.28. Num.11.20. † 14.2.11. † 20.12. Deut.9.23. 4. Reg.7.2.17. 4. Eſdr. 15. 4. Pſalm. 77. 22. Eccli.2. 15. Matth. 8. 28. † 11. 20. † 17. 17. Marc. 16. 14. Luc. 1. 16. † 24. 25. Joan.3. 18.36. † 6.7. † 8.24. † 12.48. † 20.27. Rom.11.20. Hebr.3.18. † 4.2. † 11.6. Apoc.21.8.

Filiorum officium erga parentes, Gen.9. 23. † 22. 2. 7. † 27.1. † 28.7. † 37.24. Exod.20. 12. † 21. 17. Levit.19.3. 32. † 20.9. † 21.9. Deut.5.16. † 21.15.18. † 27.16. Jud.14.1.2. Reg.2.12.18.19. † 3.1.7. † 8.1. † 18.5. 3. Reg.2.19. 4. Reg.2.23. † 18.2. † 21.1.2. Paral.34.1. Eccli.3.1.8. † 6.18. † 7.29. † 8.7.11. † 12.3. † 23.18. † 25.10. † 32.24. Tob.4.1. † 14.5. Job 1.4. † 8.4. † 31.4.6. Prov.1.8. † 4.1. † 6.20. † 10.1. † 13.1. † 15.20. † 19.23. † 20.11.20. † 21.15. † 23.19.25. † 28.24. † 30.17. Jer.35.16. Ezech.22.7. Matth.4.20. † 10.15. † 15.4. † 19.19. Marc.10.19. Luc.2.48. † 18.20. Actor.7.14. † 12.3. Epheſ.6.1. Coloſſ.3. 20. 1. Tim.5.1. 1. Pet.5.5.

Fœnum, & herba citò tranſiens omnis homo, Pſalm. 89. 6. † 128. 6. Iſa. 40. 6. Eccli. 14. 15. 1. Pet. 1. 24. Jac. 1. 10.

Formido, vide Dilus.

Fornicatio iram Dei provocat, Deut. 22. 21. Proverb.23.27. Eccli.19.3. Jerem.3.7. Oſeæ 4.14. 1. Corinth. 6 9.18.15. Col.3.5. Hebr.13.4. corpus enervat, & facultates abſumit, Job 31. 12. Prov.23. 27. † 29.3. † 31.3. Eccli.9.6. infamiam affert, Eccli.9. 10. † 41.21. fornicationis occaſiones vitandæ, Eccli.9. 4. 12. † 42. 12. fornicatio non ſolùm in opere externo, ſed & in affectu prohibetur, Exod. 20. 17. Matth.5. 28.

Fornicatio ſpiritalis, quæ eſt hæreſis, & idololatria, Deuter.31. 16. Jud. 2. 17. Iſai. 1. 21. † 57. 3. Jerem. 3. 1. Ezech. 6. 9. † 16. Oſeæ 1. 2. † 2. 4. † 4. 15. Apoc. 18. 3.

Fratres, & ſorores Chriſti, qui ſint, Matt. 12. 49. † 28. 10. Marc.3.35. Luc. 8. 21. Joan. 20. 17. Hebr. 2. 12. Pſalm. 21. 23.

Fraus quære Dolus.

Fructus boni operis, quære Opus.

Fundamentum eſt Chriſtus, 1. Corinth. 3. 11. Epheſ.2.20. 1. Pet.2.6. fundamentum etiam Apoſtoli. Eph. 2.20. Apoc. 21. 14.

& peculiariter Petrus, Matt. 16. 18. Joann. 21.

15. 17. cujus fides numquam deficiet, Luc. 22. 31.
FURTUM prohibetur, committitur, & punitur, Exod. 20. 15. † 21. 17. † 22. 1. Lev. 19. 11. Deut. 5. 19. † 24. 7. Joſ. 7. 1. 19. Tob. 2. 21. Prov. 6. 30. Oſee 4. 2. 2. Mach. 12. 40. Matt. 19. 18. Joan. 12. 6. 1. Cor. 6. 10. Apoc. 9. 21.
Fures dicuntur, verbum Dei, & doctrinam veram adulterantes, Jerem. 23. 30. Joann. 10. 1.

G

GAAL opponit ſe Abimelech, Jud. 9. 26. 35. 39.
GABAONITÆ redimunt vitam aſtu quodam, Joſue 9. * obſidentur, & obſidione liberantur, 10. 5. * Propter ipſos injuſtè à Saule occiſos ſuſpenduntur filii Saulis, 2 Reg. 21. 1. 6. 9.
GABELUS venit cum Raphael ad nuptias Tobiæ, Tob. 9. 7.
GABRIEL apparet prophetæ Danieli, Dan. 8. 16. † 9. 21. Zachariæ ſacerdoti, Luc. 1. 11. Virgini Mariæ, 1. 26.
GAD filius Jacob ex Lia, Gen. 30. 11. † 35. 26.
Gaditæ recipiunt ſuam hæreditatem, Num. 32. * Deut. 3. 12. Joſ. 13. 24.
Gad propheta admonet David, ut non maneat in terra Moabitarum, 1 Reg. 22. 5.
Nuntiat Davidi iram Dei, 2 Reg. 24. 11. 18.
GAJUS, 1. Corinth. 1. 14. capitur, Actor. 19. 29. deducit Paulum in Aſiam, 20. 4. hoſpitio eum ſuſcipit, Rom. 16. 23.
GALGAL, ſive Galgala, civitas Iſrael, Joſ. 4. 19. in Galgal circumciditur populus, & celebrat Paſcha, 5. 2. 9. 10. egreditur inde ad liberandos Gabaonitas, 10. 7. revertitur, 10. 43.
GALILÆA recipit Chriſtum, Joan. 4. 45. in Galilæa incipit Chriſtus prædicare, Matt. 4. 12. Act. 10. 37.
GAMALIEL, vir peritus Legis, Actor. 5. 34. † 22. 3.
Gamaliel dux Manaſſitarum, Num. 1. 10.
GAUDERE, & lætari honeſte licet, 1. Par. 29. 9. * 2. Eſd. 12. 43. Pſal. 67. 4. Luc. 1. 14. 1. Theſſ. 1. 6. † 5. 16.
Gaudendum non eſt more Gentium, Eccleſ. 2. 2. † 7. 3. Oſee 9. 1. Amos 6. 8. Prov. 2. 14. Jac. 4. 9. Gaudium in perſecutione, Matt 5. 12. Actor. 5. 41. † 20. 24. Rom. 5. 3. Coloſ. 1. 24. Hebr. 10. 34. † 12. 2.
Gaudium ſpiritus, Luc. 10. 21. Rom. 12. 12. † 14. 17. Galat. 5. 22. Philip. 4. 4. 1. Theſſ. 5. 16.
Gaudium ſalutis æternæ, Iſa. 25. 18. † 26. 1. † 35. 10. † 65. 18. Sap. 3. 1. 7. vide Beatitudo.
GEDEON dux, & judex in Iſraël, Jud. 6. * † 7. * † 8. *
GENERATIO quia probanda, quia improbanda, Exod. 2. 24. Ezech. 9. 4. Tob. 3. 1. 2. Mach. 6. 30. Rom. 8. 21. Jac. 5. 9.
GENTIUM vocatio, Geneſ. 49. 10. Num. 24. 17. Deut. 32. 43. 3 Reg. 8. 41. Pſalm. 2. 8. † 21. 28. † 67. 32. † 71. 8. 17. † 85. 9. † 86. 4. Iſaiæ 2. 2. † 11. 10. † 19. 21. † 25. 7. † 27. 13. † 27. 17. † 35. † 41. 5. † 42. 5. † 45. 14. † 49. 6. † 52. 15. † 54. † 55. 5. † 56. 3. 6. † 60. 3. 9. † 65. 1. † 66. 19. 20. Jerem. 9. 24. † 12. 16. † 16. 19. Oſee 2. 1. 24. Joel. 2. 28 Mich. 4. 1. Soph. 3. 9. Zach. 2. 11. † 8. 20. † 9. 10. Matth. 2. 1. 7. † 8. 11. † 21. 31. 43. † 28. 19. Joan. 10. 16. Actor. 8. 26. 40. † 10. * 1. Cor. 12. 13. Epheſ. 2. 11.
Gentilium mores non ſunt nobis imitandi, Lev. 18. 3. † 20. 23. Jer. 10. 2.
GENU omne flecte idem Domino, Pſal. 94. 6. Iſa. 45. 23. Rom. 14. 11. Phil. 2. 10.
GERSON filius Levi, Num. 3. 17. Gerſonitarum miniſterium, 3. 25. † 4. 22.
GIEZI miniſter Eliſei, 4 Regum 4. 25. fit leproſus, 5. 26.
GLADIO non cuivis permittendum, Matth. 26. 52. Marc. 14. 47. Luc. 22. 49. Joan. 18. 10.
GLADIUS ſpiritus eſt verbum Dei, Epheſ. 6. 17. Iſaiæ 11. 4. † 27. 1. † 31. 8. † 49. 2. † 66. 16. Epheſ. 6. 17. Hebr. 4. 12. Apocal. 1. 16. † 2. 25. † 19. 15. 2. Theſſ. 2. 8.
GLORIA Dei in omnibus quærenda, Joſ. 7. 19. Pſalm. 113. 1. Matth. 6. 9. Joan. 9. 24. † 17. 4. Actor. 12. 23. † 12. 23. 1. Corinth. 6. 20. † 10. 31. Philipp. 1. 20. Col. 3. 17. Tit. 2. 10. quære Honor.
Gloria beatorum, vide Beatitudo.
GODOLIA filius Ahicam gladio interimitur, 4 Reg. 25. 25. Jerem. 41. 2.
GRATIA in Scripturis accipitur pro beneficio, Ruth. 2. 10. 2 Regum 2. 6. † 15. 20. Prov. 1. 9. Eccli. 7. 37. † 29. 20. pro favore, Geneſ. 6. 8. † 18. 3. † 19. 19. † 39. 21. Exod. 12. 36. Tob. 1. 13. Eſther 2. 17. Prov. 13. 15. Eccli. 4. 25. Dan. 1. 9. Act. 2. 47. † 24. 27. † 25. 9. pro præmio, quod à Deo expectatur, Prov. 1. 9. † 3. 22. Mich. 1. 14. Luc. 6. 33. 1. Petr. 2. 19. pro bono aliquo gratis dato, Eſther 15. 17. Pſ. 45. 3. Prov. 3. 22. † 16. 23. † 22. 11. 1. Corint. 12. * Epheſ. 4. 7. 1. Petr. 4. 10. pro dono ſupernaturali Deo gratum faciente, Pſalm. 83. 12. Luc. 1. 28. † 2. 40. Joan. 1. 14. Rom. 1. 7. 1. Corinth. 16. 23. 2. Corinth. 1. 12. Galat. 5. 4. Hebr. 13. 9. Jac. 4. 6. pro re grata, pulchra, decora, & amabili, Prov. 31. 30. Eccle. 10. 12. Eccli. 7. 21. † 11. 19. † 25. 16. 19. † 42. 22. Luc. 4. 22. Epheſ. 4. 29.
Gratia donum eſt abſconditum, & reconditum, quodque nemo facilè illud ſibi arrogare debeat, Job 9. 10. 11. Pſ. 138. 6. † 16. 17. † 142. 2. Prov. 24. 12. † 20. 9. Eccle. 9. 1. 2. 12. Eccl. 5. 5. Jerem. 17. 9. 1. Corinth. 4. 4. 2. Corinth. 10. 14. † 13. 5. Gal. 6. 3. Philipp. 2. 12. 1. Petr. 4. 18. 2. Petr. 1. 10. 1. Joan. 4. 1.
Gratia, qua quis hominibus gratus eſt, etiam illa à Deo eſt, Exod. 3. 21. † 11. 3. † 12. 36. 4 Regum 25. 27. 2. Eſdr. 1. 4. Pſal. 105. 46. Jerem. 40. 2. 3. 4. Dan. 1. 9. Tob. 1. 13. Act. 24. 23. † 27. 3. † 28. 19.
Gratus animus erga Deum, & homines commendatur, Geneſ. 4. 4. † 8. 20. † 14. 20. † 23. * † 24. 48. † 26. 25. Exod. 15. 1. Lev. 22. 6. Num. 15. 17. † 31. 48. Deut. 4. 9. † 6. 5. Jud. 5. 1. 1 Reg. 2. 1. † 14. 35. † 30. 26. 2 Reg. 10. 2. † 19. 33. 3 Regum 2. 7. 1 Paral. 29. 10. 20. 2. Paral. 15. 11. † 20. 26. Eſther 6. * Tob. 9. 1. † 12. 1. 7. Eccli. 7. 22. † 30. 28. † 35. 13. 1. Mach. 4. 24. † 5. 54. 2. Mac. 3. 23. Matth. 14. 25. Marc. 5. 10. Luc. 18. 43. Joan. 11. 40. Actor. 4. 21. † 27. 35. Rom. 6. 17. 2. Corinth. 6. 1. Epheſ. 5. 19. Philipp. 4. 6. Col. 2. 7. † 3. 15. 1. Theſſ. 5. 18. 2. Theſſ. 1. 3. 2. Tim. 2. 3.
Gratiæ agendæ ante, & poſt cibum ſumptum, Deut. 8. 10. 1 Regum 9. 13. Iſa. 62. 9. Matth. 14. 19. † 15. 36. † 26. 26. Marc. 6. 41. † 8. 6. † 14. 22. Luc. 9. 16. Joan. 6. 11. 23. Actor. 27. 35. Rom. 14. 6. 1. Corinth. 10. 30. 1. Tim. 4. 3.
GULA, vide Ebrietas, & Ciborum luxus.

H

HABITATORES, & infideles reliquit Deus ad illorum probationem, Jud. 3. 1. 1. Corint. 1. 19.
Hæretici jam inde à temporibus Apoſtolorum extiterunt, 1. Tim. 6. 20. 2. Tim. 2. 18. 1. Joan. 2. 18. 2. Joan. 7. Apoc. 2. 15.
Hæreticos futuros etiam noſtris temporibus prædictum eſt, Matth. 24. 5. 24. Joan. 5. 43. 1. Tim. 4. 1. 2. Tim. 3. 1. 2. Petr. 2. 1. † 3. 3. Judæ 18.
Hæreticorum mores, & doctrina, ibid.
Hæretici vitandi, Deut. 13. 1. Matth. 7. 15. Rom. 16. 17. 2. Timoth. 2. 17. † 3. 5. Tit. 3. 10. 2. Theſſ. 3. 14. Joan. 2. 10.
Hæretici malè tolerantur à perfectis, Apoc. 2. 14.
Hæretici tollendi è medio, Deut. 13. 5. † 18. 20. 3 Reg. 18. 40. * 4 Reg. 10. 25. *
Hæreſis, fornicatio ſpiritalis, vide Fornicatio.
HAZAEL famulus Benhadad regis Syriæ, 4 Regum 8. 11. 15. Juxta mandatum Domini, 3 Reg. 19. 15. percuſſit Iſrael in univerſis finibus ſuis, 4 Reg. 10. 32. † 12. 17. † 13. 3. quemadmodum prophetatum eſt, 4 Regum 8. 11. 13. moritur, 13. 24.
HELIAS vir piloſus, & zona pellicea cinctus renibus, 4 Reg. 1. 8.
Heliæ orationis efficacia, 3 Regum 17. 1. Jac. 5. 17. 18. alitur miniſterio corvi, 3 Reg. 17. 6. excitat puerum mortuum, 17. 19. occidit prophetas Baal, 18. 40. fugit Jezabel, 19. 3. mittitur in Damaſcum, ut ungeret Hazael regem Syriæ, 19. 15. mittitur ad Achab, 21. 17. ad Heliam miſſi principes quinquagenarii cum ſuis, igne cœlitus demiſſo conſumuntur, 4 Reg. 1. 10. aſſumitur per turbinem in cœlum, 2. 11. apparet in transfiguratione Domini, Matth. 17. 3. Luc. 9. 30.
HELIODORUS à cubiculis Seleuci, tentat theſaurum templi auferre, 2. Mach. 3. 7. 25. punitur à Deo, 3. 26.
HELISEUS, vide Eliſeus.
Herodes Aſcalonita occidit innocentes pueros, Matt. 2. 16. & moritur, 2. 19.
Herodes Antipas filius Herodis, tetrarcha Galilææ, Luc. 3. 1. occidit Joannem Baptiſtam, Matth. 14. 9. Herodes & Pilatus morte Chriſti inter ſe reconciliantur, Lucæ 23. 12. Act. 4. 27.
HERUS, & Hera, vide Dominus, & Domina.
HESRON filius Phares, Geneſ. 46. 12. Matth. 1. 3. relinquit poſt ſe Aram, & appellatur Jephone, 1. Par. 4. 15.
HESTHER fit uxor Aſſueri, Eſther 2. * precibus ſuis apud Aſſuerum latam de Judæis uno die occidendis ſententiam revocat, Eſther 8. 3. 8.
HIEREMIAS, vide Jeremias.
HIERUSALEM, vide Jeruſalem.
HOLOFERNES dux Nabuchodonoſor mittitur contra Iſrael, Judith 2. 4. blaſphemat Deum, 6. 1. obſidet Bethuliam, 7. 2. proprio gladio cervix ei præciditur, 13. 8.
caput ejus conſpiciendum ponitur in muris civitatis, 14. 1. totus Aſſyriorum exercitus ſe in fugam dedit, 15. 1.
HOMO creatus eſt ad imaginem Dei, Gen. 1. 26. † 2. 7. † 5. 1. † 9. 6. Sap. 2. 23. Eccli. 17. 1. Job 10. 8. Pſalm. 118. 73. Jac. 3. 9.
Homo maledicitur, Geneſ. 3. 17.
benedicitur in Chriſto, Geneſ. 12. 3. † 22. 18. Galat. 3. 8.
Hominis regeneratio, Matth. 18. 3. Joan. 1. 13. † 3. 5. 6. † 4. 14. † 7. 38. 1. Corinth. 4. 15. Galat. 4. 19. Epheſ. 4. 22. Coloſ. 3. 8. Tit. 3. 5. 1. Petr. 1. 23. † 2. 2. Jacob 1. 18.
Homo pulvis, & lutum, Gen. 2. 7. † 3. 19. † 18. 27. Eccl. 12. 7. Eccli. 17. 1. † 18. 8 † 41. 13. Job 4. 19. † 10. 8. † 34. 15. Pſal. 77. 39. † 102. 14. † 103. 29. Iſaiæ 40. 6.
HOMICIDIUM, latrocinium, & ſanguinis effuſio, Gen. 4. 8. † 9. 6. † 37. 18. Exod. 2. 12. † 20. 13. † 21. 12. Lev. 24. 17. Num. 35. 16. * Deut. 5. 17. † 19. 4. 11. † 21. 1. † 27. 24. Joſ. 20. 3.

Jud.9.5. 1 Reg.18.17. 1 Reg.3.17. † 4.7.12. 3 Regum 2.5.25. 3 Reg.14.5. † 21.16. Prov.6.17. † 28.17. Eccli.34.25. 27. Thren.4.13. Ezech.41.6. † 22.2. † 24.6. Oſee 4.2. Matth.5. 21. † 19.18. † 23.34. † 26.51. Joan.8.44. Rom.13.9. Galat.5.21. 1.Joan.3.12. Apoc.13.10.

Honor, qui ab hominibus proficiſcitur, non magni faciendus, 1 Regum 10.27. 2 Regum 13. 1.3 Regum 1.5. Eſth.3.2.* † 6.6. Eccli.9.16. † 10.19.30. Jerem.9.23. Matth. 6.1. † 6.4. † 5.30. † 17.9. † 20.11.26. Marc.1.44. † 5.43. † 7. 36. † 8.26. † 9.8. † 10.35.43 Luc. 2.14. Joan.6.15. † 8.50. † 12. 43. Act.10.26. † 14.14 Gal.6.2. Philip.2.3.1. Theſ.2.6.1. Petr.5.3. 3.Joan.9. Apoc.19.10. † 22.9.

Honor Dei, quære Gloria.

Honorandi parentes, vide Parentes.

Hoſpitalitas commendatur, Iſa.58.7. Matth.25. 36. Luc.14.13. Rom.12.13. 1. Timoth.3.2. Tit.1.8. 1.Petri 4.9. 3.Joann.5.9. Hebr.13.2. Jac.1.27.

Hoſpitalitatis exempla, Geneſ.18.3. † 19. 2. † 24. 31. Joſ. 2. * Jud.13. 15. † 19.4.9. 3 Regum 17. 17. 4 Regum 4. 8. Job 1.4. † 31. 17. Tob.2. 1. Lucæ 8. 38. † 19. 6. Act. 16.15. † 2.7.

Inhoſpitalitas, Jud.8.5. † 19.18. 1 Regum 25. 9. 14. Sap.19. 13.

Humilitas Deo grata eſt, Gen.18.27. † 29. 31. † 41.40. Jud.6.15. 1 Reg 1.* † 2.1.8. † 7.9.10. 2 Regum 6.16. 21. 2.Paralip.12.6.8. † 32. 26. † 33.12. † 34. 26. Judith.4.7. Pſalm.33.19. Proverb.11. 2. † 15.19. † 18. 12. † 22. 22. † 23.7. † 29.23. Eccli.3.18. † 7.19. Iſai.57.1. † 57.15. † 66.2. Jerem.1.6. Jon.3.5. † 9.26. Matt.3.11. † 3.3. † 8.8. † 11.20. † 13.17. † 18.4. † 20.16. † 21.5. † 25.7.11. Marc.9.34. † 10.43. Luc.1.48. † 9.42. † 14.7.11. † 15.19. † 18.13. † 22.26. Joan. 13.4 Act.10.26. Rom.11.20. † 12.16. 1. Cor.4.6. † 13. 8. Phil. 2.5 Coloſſ.3.12. Hebr.11.24.1.Petr.5.5. Jac.1.9. † 4.10. Apoc. 4.1. † 19.10.

Hymenæus pſeudo-apoſtolus, 2 Tim.2.17.

Hypocritis, 1 Reg.15. 11.* † 18. * 2 Reg.15.1.7. 4 Reg.1.6.9. Job 8.13. † 13.16. † 15.34. † 20.* † 17. 8. † 36. 13. Prov.30.13 Eccli.1.30. † 19.23. Iſa.29.13. † 58.1. Jerem.9.8. Ezec.33.20. Mal.3.13. 2.Mach.6.24. Matt.2.7 16. † 6.1.16. † 7. 5. † 15.7. † 16.3. † 22.18. † 23.* † 24.51. Mar.7.6. Luc.11.41. † 12. 1.56 † 18.11. Act.5.1. † 8.18. † 13.2. Rom.2. * Gal.2.13. 1. Timoth.4.2. 2.Tim.3.5. 2.Theſſ.5.22. 1.Petr.2.1.

I

Jabes in Galaad opprimitur ab Iſrael, Jud.21.10. obſidetur, 1 Reg.11.1. viri Jabes Galaad exhibent miſericordiam Sauli, & filio ejus, 31.11.

Jacob filius Iſaac naſcitur, Gen.25.25. emit à fratre Eſau primogenita, Gen.25.31. præcipit Eſau benedictionem, 27.8.* proficiſcitur ad Laban, 28. 10. videt ſcalam, & vovet votum, 28.12.20.

ſervit Laban pro duabus filiabus, 29. 18. revertitur in patriam, 31. 17.

luctatur cum Angelo, 32. 24. vocatur Iſrael, 32. 27. † 35. 10. 3. Regum 18. 31. mittit filios in Ægyptum, 42. 1.

migrat cum tota ſua familia in Ægyptum, 46. * Deut.10. 22. filios Joſeph adoptat in ſuos, 48.5. 8.

benedicit duodecim filiis, & moritur, 49.33. ſepelitur cum patribus ſuis in terra Chanaan, 50. 4.7. ſecundùm promiſſionem, 47.29. & ſecundùm mandatum, 49. 29. commendatur, Eccli.44.24. vide Iſrael.

Jacobus Zebedæi filius vocatur, Matth.4. 20. occiditur, Actor.12. 2.

Jebus appellatur Jeruſalem, Joſ. 15. 8. Jud. 9. 10. 1. Paralip.11.4.

Jebuſæos expugnare non poterat Iſrael, Jud.1.21. ſuperantur tamen à David, 2 Reg.5. 8.

Jehu filius Hanani propheta arguit regem Joſaphat, 2. Paralip.19.2.

mittitur ad Baaſa regem Iſrael, 3 Reg.16.1.7.

Jehu filius Joſaphat filii Namſi ungitur, ut rex eſſet Iſrael, ad delendam domum Achab, 4 Reg.9.1.6.

juxta præſcriptum, 3 Reg.19.16.

occidit Jezabel, 4 Reg.9.30.11.

occidit ſeptuaginta filios Achab, 10. 1. Jubet comprehendi, & jugulari fratres Ochoziæ regis Juda, 10. 14. perdit ſervos Baal, 4 Regum 10. 17. 25. moritur, 10. 35.

Jejunium, & jejunandum eſſe, Joel 2. 12. Tobiæ 12.8. Matth.6.16.* Marc.2.20. Luc.2.36. † 5.35. Rom.13. 3. 1.Corinth.7.5.2. Corinth.6.5. † 11.27. Actor 13.2.3.14.23. Epheſ.5.18.1.Theſſ.5.6. Tit.2.2.1. Petr.1.13. † 5.8. vide Quadrageſima.

Jejunii meritum, Jerem. 35. 14. 19. Jon. 3. 5. 9. 10. Judith. 4. 8. † 8. 6. Matth. 17. 21. † 6. 17. Lucæ 2. 37.

Jejunatur pro mortuis, 1 Reg.31. 13. 2 Reg. 1. 12. † 3. 36. 1.Paralip.10. 12.

Jejunii exempla, Exod.24.18. † 34.28. Deut.9.9.18. Jud. 20 26. 1 Reg.7 6. † 31.13. 2 Reg.3.35. † 12.16. 2.Paral.20.3. 1. Eſdr.8.21. 2. Eſdr.1.4. Eſther.4.3. Pſalm. 34. 13. Jerem. 36. 9. Daniel 10. 3. Jon.3.5. Jud.4.7. † 8. 5. Tob.3. 10. Matt. 4. 2. † 9. 14. Luc. 2. 37. † 5. 33. Actor. 10. 30. † 13. 3. † 14. 23.

Jejunium indictum à rege Saule, 1 Regum 14. 24. à Joſaphat. 2.Paral.20.3. à Ninivitis, & eorum rege, Jon. 3. 5.7. ab Eſdra, 1.Eſdr.8.21. ab Eſth. & Mardochæo, Eſth. 4.16. vide Abſtinentia.

Jeremias propheta ex Anathoth, Jer. 19. 27. vocatur, & à Deo mittitur, 1. 4.

Jeremias perſecutionem patitur, Jerem.18.19. † 20. 1. † 26.7. † 33.1. † 37.12. † 38.4.7.

Jeremias invenit gratiam apud Nabuchodonoſor, Jerem.39. 11.

Jeremias vinculis ſolvitur à Nabuzardan, Jer.40.1.

Jeremias luget Joſiam, 2. Par.35. 25.

Jericho expugnatur, & exuritur, Joſ.6.10.24. readificatur ab Hiel, 3 Reg.16. 34. appellatur civitas Palmarum, Deut.34.3. 2.Paral.28.15.

Jeroboam filius Nabat, ſervus Salomonis, fit inimicus Iſraelis, 3 Reg.11.26. 2.Paral.11.6. fit rex decem tribuum, 3 Regum 12.20. juxta verbum Ahiæ, 11.29. erigit duos aureos vitulos, & falſum cultum Dei, 12. 28. 31. idque punitur, & exprobratur, 14.7. † 15.25. † 16. 19. 26. 4 Reg.3.3. † 10.29.31. † 13.2.6.11. † 14.24. † 15 9.18. 24. † 17.22. † 23.15.

manus ejus exareſcit, 3 Reg.13.4.

curatur, 13.6. moritur, 14.20. tota ejus domus perditur, 15.29. juxta quod prædictum fuerat, 14. 10. contra Jeroboam, Amos 7 10.

Jeroboam filius Joas fit rex Iſrael, 4 Reg.13.13. † 14. 16. moritur, 14. 29.

Jeroſolymam qui tribus Jacob inhabitaverint, 1. Par. 9. 3. 2. Eſdr. 11. 1.

Jeruſalem expugnatur à filiis Judæ, Judic. 1. 8. eligitur à Deo in habitaculum, 3 Regum 8.* 2.Par.6. 2. † 7. 16.

Jeruſalem appellatur Jebus, Joſ.15. 8. Jud. 19. 10. 1. Paral.11.4.

Jeruſalem appellatur Salem, Pſal.75. 3.

Jeruſalem obſidetur à rege Syriæ, & Iſraelis, 4 Regum 16. 5. à rege Nabuchodonoſor, 4 Regum 24. 10. † 25. 1.

Jeruſalem exuritur, & evertitur, 4 Reg. 25. 9. iterùm excolitur, & reparatur, 2. Eſdr.3. * † 6. 15.

contra Jeruſalem, & ejus cives, 4 Reg.21. 12. † 23.27. Iſai.1.6. † 3.1 † 22.1 8. † 29.1.7. † 65.1. Jerem.4.3.9. † 7.* † 13.* † 17.19. † 19.5.6 † 21.5. † 23 39. † 25.8. † 32.3.26. † 34.1. † 38. 3. † 55. 8. Ezech. 3.6. † 4.* † 5. * † 10.2. † 15. * † 21.6. † 22. * † 23.* Soph.3. 1.

Jeruſalem deſtruenda per Romanos, Dan 9.26. Zach. 14. 2. Matt.24.1.15. Luc.13.33. † 19.41. † 20.16. † 21.6. Joan.11.48.

Jeruſalem ſpiritualis, Eccleſia ſancta, Pſalm.12.1.3. Iſaiæ 33. 20. † 54.11. † 60.* † 61.6. † 65. 16.18. Tob.13. 19. Baruch, 5.1.7. Galat.4.26. Hebr.12. 10. † 12. 22. Apoc.3.22. † 21. 2. 10.

Jezabel impia, impii Achab conjux, 3 Reg.16.31. † 21. 5. 7.

occidit prophetas Domini, 18. 4. 13. minatur Eliæ prophetæ mortem, 19. 2. à canibus dilaceratur, 4 Regum 9. 33. juxta verbum Eliæ prophetæ, 3. Regum 21. 23.

Illuminati dicuntur baptizati, Hebr.6.4.

Imagines juſſit Deus fieri, Exod. 25. 18. * Num. 21. 8. *

Imagines fecit Salomon, 3 Reg.6.35. † 7.25.29.36. † 10. 19. 2.Par.3. 10.14. † 4.3.

Imaginum uſus, Num.21.8. Sap. 16.6. Joſ.4.26. * de altari in teſtimonium, & memoriam extructo.

Immiſericordia, & ejus punitio. Exod.1.12. Deut. 23.3. Jud.8. 6. 15. 1 Regum 25. 18. Job 20. 19. Prov. 21.10. Eccli.12.13. Amos 1.6. Matt.18.30.34. † 25. 42. Luc.16. 21.23. Jacobi 2.13.

Impatientia, & ejus punitio, Exod. 14. 11. † 15. 24. † 16. 2.7. † 17.2. Num. 11. 1.10. † 14. 1. 26. † 21. 5. Job 3. 1. Prov.12. 16. Eccli.2.16.

Impiorum dicta, facta, & cogitata contra pios, Sap. 2. * Pſal.9. * 10.* 11.* 13. * Prov.4.14.

Impiorum proſperitas, Job 10. 3. † 21. 7. 10. Pſalm.72. 2 8. † 91.8.4. Eſdr.2. 28. 31. Jerem. 12. 1. Hab. 1. 13. 2. Mach. 6.*

Impiorum proſperitas bonis admirationem parit, Job 21. 7. 13. Pſal.72.3. Eccleſ.7 16. Jerem.12. 1. Habac. 1.13. Malach.3.15.

Impii incidunt in mala, quæ aliis pararunt, 1 Reg. 17.41. † 31.4. Judith 13.4. Eſth.7.10. Pſalm.7.16. † 9.16. † 34. 8. † 36. 14. Prov.16.27. Eccleſ.10.8. Eccl.27. 28. * Iſai.33. 1. Jerem. 48. * Daniel 3.22. † 6.24. † 13.61. Apocal.18. 6.

Impii incidunt frequenter in malum, quod timent, Job 6.16. Prov.1.26. † 10.24. Iſai.66. 4.

Impiorum ſubita, & improviſa punitio, diſperſio, & everſio, Geneſ.7.21. † 14. 15. † 19. 24. † 34.25. Exod.14. 24. Levit.10.2. Num.11. 33. † 16. 31. Joſ.10.9. † 11. 7. Jud. 4.10. † 7. 12.15.21. † 8.11. † 16.18. 1 Regum 30. 16. 2 Regum 13.28. 3 Regum 16.2. † 18.40. † 20.13.19. Job 4. 8. † 5.3. † 8.13. † 15. 20. † 18.* † 20. * † 27.24. † 36. 12. Pſalm 1.5. † 36.* Proverb.1.27. † 6.15 † 10. 25. † 12.7. Iſaiæ 3. 24. † 47.9. Jerem.15.8. Dan.5. 30. 1. Mach.1. 62. † 4. 3. Matth.24.38. Lucæ 12.20.46. † 16.23.25. † 17. 27.29. 1. Theſſ. 5. 3.

Impiorum punitio bonis eſt ad timorem, & cautionem. Deut.13.11. † 17.13. † 19.20. † 21.21. Prov.19.25. † 21.11. Eccli 23.27. Act.5.11.1 Tim.5.20.

Impios deridebit Deus, Pſalm.2.4. † 36.13. † 58.9. Prov.1. 26. Sap.4.18.

Impoſitio manuum varia in veteri Teſtamento, Gen. 48. 14. Exod. 29. 10. Lev. 1. 4. † 3.2. Num. 27. 23. Dan.13. 34. Mar.10. 16.

Impoſitio manuum in Sacramento ordinis, & confirmationis.

tionis, Actor. 6.6. † 8.17. † 13.3. † 19. * 1Tim. 4.14. † 5.22. 2Tim. 1.6.

Impudicitia contra naturam, Geneſ. 19. 5. † 28. 7 Lev. 18.22. † 20.13. Jud. 19.22.30. Rom. 1.27. 1 Cor. 6. 10. Epheſ. 5.12. 1Tim. 1. 10. 2Petr. 1.7.8.

Incantationes, & maleficia, Exod. 7. 11. † 8. 18. † 22.18. Lev. 19.31. † 20.6.27. Num. 23.23. Deut. 18. 10. 1. Reg. 28. * 4Reg. 17.17. † 21.6 Iſaiæ 2.6. † 44.25. † 47.13. Jerem. 10.2. Dan. 2.2.10. Mich. 5.12. Act. 8.9. † 13.6. † 16.16. † 19.19. Galat. 5.20. Apoc. 18.23. † 21.8.

Inceſtus grave peccatum, Lev. 18.6.7. † 20.11.14. Deut. 22.30. 1Cor. 5.1.2.

Indulgentiæ, 2 Corinth. 2.10.

Infernus, & damnatio parata diabolo, & angelis ejus, vide Damnatio.

Inferni pœnæ variæ, & horribiles, Deut. 32.22. Job 24.19. Pſ. 10.6. † 20.10. † 48.15. † 111.10. Sap. 11.17. Eccli. 21.10. Iſaiæ 30 33. † 33.11.12.14. † 34.9. Jer. 9.13. Mal. 4.1. Matth. 8.12. Luc. 13.27. † 16.23. Apoc. 14.9. † 18. 7. † 20. 14. nunquam terminandæ, Iſai. 66. 24. Matth. 25. 41. 46. Marc. 9. 47. 2Theſſ. 1. 9.

Infidelitas, vide Fides.

Infirmitas corporalis, vide Ægrotatio.

Ingratitudo, & ejus punitio, Gen. 31. 1. † 40. 23. Exod. 1. 8. Deut. 23. 3. * Jud. 2. 1. † 6. 8. † 8. 33. † 12. 1. 1Reg. 10. 18. † 12. 8. † 25. 3. 10. 2Reg. 24. 30. 2. Paral. 24.22. Proverb. 17.13. Iſai. 1.2. † 3.4. Jerem. 2.5.6. Ezech. 16. * Oſee 10. 1. † 13. 2. 6. Mich. 6. 3. Sap. 16. 29. 1Mach. 16. 16. 17. Matth. 21. 30. Luc. 17. 18. Joann. 21. 46. Rom. 1. 21. 2Tim. 3. 2.

Inimicus non paſſim contemnendus eſt, 1Reg. 24. 23. † 17. 43. 2Reg. 21. 20. 3Reg. 20. * 4Reg. 14. 8.

In inimico reconciliato non temere credendum eſt, 1Reg. 24. 17. † 26. 21. 2Reg. 3. 26. 1Mach. 12. 23.

Iniquitas abundabit, 4 Eſdr. 5. 2. † 14. 16. Matth. 24. 12. 2. Joann. 3. 19. vide Impii, & Mali.

Innocentia, ſuacuique tuenda, & malæ ſuſpiciones amovendæ, Joſ. 22. 28. 1Reg. 1. 14. 3Reg. 18. 17. Jerem. 37. 12. Act. 2. 14. † 6. 14. † 22. 1. † 28. 17.

Inobedientia, ejuſque punitio, Geneſ. 3. 16. 17. † 19. 17. 26. Levit. 10. 1. † 26. 14. * Num. 14. 18. 42. † 16. 31. † 20. 24. Deuteron. 11. 16. 28. † 17. 12. † 18. 19. 20. † 27. 16. * † 28. 15. * 1 Reg. 12. 13. † 13. 13. † 13. 24. † 18. 16. 2 Reg. 6. 6. 3 Reg. 12. 9. † 13. 13. 21. † 14. 17. † 20. 35. * 2Paralip. 7. 19. † 26. 16. 19. Iſai. 24. 3. Jerem. 11. 3. 8. * † 13. 8. † 17. 27. † 26. 4. † 35. * Jon. 1. 2. Matth. 17. 17. Actor. 7. 39. Roman. 2. 8. Galat. 3. 10. 2 Theſſ. 2. 8.

Invidia, & odium, Geneſ. 4. 5. † 26. 14. † 27. 41. † 30. 1. † 37. 4. 11. Exod. 1. 8. † 10. 13. Levit. 19. 17. Num. 12. 1. † 35. 20. 21. Deuter. 19. 11. 1 Reg. 18. 7. 11. Sap. 2. 24. Proverb. 10. 12. 18. Ezech. 35. 11. Dan. 6. 3. Luc. 15. 28. Joann. 12. 4. Rom. 1. 29. † 13. 13. Galat. 5. 19. 20. Jacob. 3. 14. † 4. 2. 1 Petr. 2. 1. 1 Joann. 3. 13. 15. † 4. 20.

Joab filius Sarviæ, 2 Reg. 2. 13. confodit Abner. 3. 27. reconciliat Abſalonem per Thecuam 14. * confodit Amaſa, 20. 9. confoditur ipſe, 3 Reg. 2. 28. 34. juxta mandatum David, 2. 5. 7.

Joachaz filius Jehu, rex Iſrael, 4 Reg. 10. 35. † 13. 1.

Joachas filius Joſiæ exuitur regno, & vehitur in Ægyptum, ubi & moritur, 4 Reg. 23. 34. captivitas ejus prædicitur, Ezech. 19. 4. appellatur Johanan, 1 Paralip. 3. 15. poſt ipſum creatur rex frater ejus Eliachim, 4 Reg. 23. 34.

Joachin filius Joacim fit rex Juda, 4 Reg. 24. 8. ducitur captivus à Nabuchodonoſor in Babylonem. 24. 12. 15. dimittitur ex carcere, & ad honores evehitur. 25. 24. appellatur Jechonias. Jerem. 37. 1. appellatur Neri, Luc. 3. 27. ei ſuccedit patruus Matthanias. 4 Reg. 24. 17.

Joacim, anteà dictus Eliacim, filius Joſiæ, fit rex Juda. 4 Reg. 23. 34. 3 Eſdr. 1. 37. comburit libros ſermonum Jeremiæ. Jerem. 36. 23. appellatur Melchi. Luc. 3. 24. moritur. 4 Reg. 24. 1. 5. poſt ipſum conſtituitur rex filius Joachim. 4 Reg. 24. 6.

Joanna uxor Chuſæ ſequitur Chriſtum. Luc. 8. 3.

Joannes Baptiſta filius Zachariæ. Luc. 1. 13. 59. 67. Evangelium regni denuntiat, & baptizat. Matth. 3. 1. Marc. 1. 4. 5. Joann. 1. 28. † 3. 23. 26. veſtitus ejus ex pilis camelorum, & victus locuſtæ, & mel ſilveſtre. Marc. 1. 6. noluit haberi major, quàm erat. Joann. 1. 19. 20. 26. † 3. 28. mittit diſcipulos ad Chriſtum. Matth. 11. 2. capite truncatur. Matt. 14. 8. dicitur Elias. Mal. 4. 5. Matth. 11. 14. † 17. 10. Luc. 1. 17.

Joannes filius Zebedæi vocatur, Matt. 4. 21. unicè à Chriſto diligitur. Joann. 13. 23. † 19. 26. † 20. 2. † 21. 7. 20. ſcribit, quæ vidit. Joann. 19. 35. † 21. 24. 1 Joann. 1. 1.

Joas filius Ochoziæ ſolus evadit, dum ſenatus regius occiditur, 4 Reg. 11. 2. coronatur rex in Juda, 11. 12. occidit Zachariam filium Jojadæ, 2 Par. 24. 21. Matth. 23. 35. occiditur à ſuis miniſtris, 2 Paralip. 24. 25. 4 Reg. 12. 20. poſt ipſum filius ejus Amaſias rex conſtitutus eſt. 4 Reg. 13. 18. 2 Par. 24. 27.

Joas filius Joachaz rex Iſrael, 4 Reg. 13. 9. pugnat contra Amaſiam, ſubvertit mœnia Jeruſalem, deſtruit templum, & moritur. 4 Reg. 14. 13. 16.

Jojada ſacerdos juſſit occidi Athaliam reginam, 4 Reg. 11. 15. 2. Par. 24. 14. moritur. 24. 15.

Jonas prophetat, 4 Reg. 14. 25. præcipitatur in mare, Jonæ 1. 15. deglutit eum piſcis à Domino præparatus, 2. 1. in cujus ventre erat tribus diebus, & tribus noctibus, ibid. Matth. 12. 40.

Jonathas filius Saulis proſternit Philiſthæos, 1 Reg. 13. 3. † 14. 1. 18. liberatur per populum à patre ob mel deguſtatum occidendus, 14. 45. ferit fœdus cum Davide, 18. 3. † 20. 8. † 23. 18. cæditur, 31. 2.

Jonethas filius Mathathiæ, præfectus militaris Judæorum, 1Mac. 9. 31. fœdus init cum Demetrio, 10. 3. 15. capitur, 12. 48. occiditur cum ſuis filiis, 13. 23.

Joram filius Joſaphat rex Judæ, 4 Reg. 8. 16. occidit ſex fratres ſuos, 2 Paral. 21 4. moritur. 4 Reg. 8. 24. 2. Paral. 21. 19.

Joram rex Iſrael, 4 Reg. 1. 17. † 3. 1. procedit contra Hazael regem Syriæ 8. 28. accepto vulnere curatur in Jezrahel, 9. 15. moritur, 9. 24.

Joſaphat filius Aſa rex Juda, 3 Reg. 22. 41. mittit, qui verum Dei cultum doceant in civitates Juda, 2 Paralip. 17. 7. fœdere jungitur cum impio Achab, 18. 3. ideòque arguitur à Propheta, 19. 2. jungit ſe Ochoziæ, 2 Par. 20. 35. moritur, 21. 1. habuit ſucceſſorem filium Joram, 2 Paral. 21. 1.

Joſeph filius Jacob, Geneſ. 30. 23. videt ſomnium, 37. 5. 9. venditur à fratribus Iſmaelitis, 37. 26. Pſalm. 104. 17. falsò accuſatur, Geneſ. 39. 17. mittitur in carcerem, 39. 20. † 41. 24. conſtituitur dominus univerſæ Ægypti, 41. 40. datur ei filia Putipharis uxor, 41. 45. detegit ſe fratribus ſuis, 45. 1. moritur, 50. 24. oſſa ejus transferuntur ex Ægypto, Exod. 13. 19. ſepelitur in Sichem, Joſue 24. 32.

Joſeph conjux B. Virginis Mariæ, Matth. 1. 16. fugit in Ægyptum, 2. 14.

Joſias filius Amon rex Juda, 4 Reg. 21. 24. † 22. * ejus nativitas prædicta eſt, 3 Reg. 13. 2. legit librum Legis, 4 Reg. 23. 2. celebrat Paſcha, 23. 21. vulneratur à ſagittariis, & moritur, 2 Paralip. 35. 23. 24. 4 Reg. 23. 29. lugetur, 2 Paralipom. 35. 24. ei ſuccedit Joachas, 4 Reg. 23. 30. 34.

Joſue pugnat contra Amalech, Exod 17. 9. 13. mittitur exploraturus terram Chanaan, Num. 13. 2. cum populo commendat, 14. 6. conſtituitur loco Moyſis dux populi, 27. 18. Deut. 3. 21. † 31. 3. 7. 14. Joſue 1. 16. mittit exploratores, 2. 1. tranſit Jordanem, 3. 16. erigit duodecim lapides in Galgal, 4. 3. 8. 20. angelus Domini apparet ei, Joſue 5. 13. benedicit populo, 8. 33. aſcendit Joſue ad liberandos Gabaonitas, 10. 7. Sol & Luna ſteterunt ad imperium Joſue, 10. 12. revertitur Joſue in Galgal poſt liberatos Gabaonitas, 10. 43. percutit 31. reges, 12. * accipit ſuam portionem in diviſione terræ, 19. 49. moritur, 24. 29. Jud. 2. 8. commendatur, Eccli. 46. 1.

Iracundia, quantum mali pariat, Gen. 4. 5. Job 5. 2. Proverb 12. 16. † 14. 3. † 15. 18. † 17. 19. † 19. 19. † 17 3. † 29. 22. Eccle. 7. 10. Eccli. 25. 22. † 28. 6. 14. † 30. 26. Matth. 5. 22. Luc. 4. 28. Galat. 5. 20. Epheſ. 4. 26. Coloſſ. 3. 8. Tit. 1. 7. Jacob 1. 19.

Iræ alterius cedendum potius, quàm repugnandum, Geneſ. 27. 41. Proverb. 22. 24. † 29. 22. Eccli. 8. 19. Matth. 5. 39.

Iſaias filius Amos, Iſai. 1. 1. vocatur, & mittitur, 6. 8. † 49. 1.

Iſmael filius Abrahæ ex Agar naſcitur, Gen. 16. 15. moritur, 25. 17.

Iſmahel filius Nathaniæ occidit Godoliam, alioſque Judæos, Jerem. 41. 2. 6.

Iſrael appellatur, qui antè Jacob dicebatur: quære Jacob.

Iſrael populus, & hæreditas Domini, Exod. 3. 7. † 3. 1. † 6. 7. † 19. 5. Levit. 30. 26. Deut. 4. 20. † 7. 6. † 10. 15. † 14. 2. † 26. 18. † 32. 9. 1 Reg. 10. 1. † 12. 22. 2 Reg. 7. 23. 3 Reg. 8. 53. Iſai. 19. 25. † 43. 1. Jerem. 13. 11.

decem tribus Iſrael ſeparant ſe à domo David, 3 Reg. 12. 2. 9. 16. ſecundùm verba Abiæ prophetæ, 11. 29. transferuntur in Aſſyriam, 4 Reg. 13. 29. † 17. 6. ſecundum prophetam, Deut. 4. 26. multi ex Iſrael ſequuntur Levitas in Jeruſalem, 2 Paral. 11. 13.

contra decem tribus, vide Samaria.

Judæorum cæremoniæ erant umbra futurorum, Exod. 12. 9. 14. Num. 15. 38. Deuteron. 16. 1. Ezech. 20. 10. 1 Corinth. 10. 1. 2 Corinth. 3. 13. Hebr. 7. 17. † 8. 5. † 9. 10. 23. † 10. 1.

Judæorum quædam certæ conſuetudines, Gen. 32. 32. Jud. 11. 40. Ruth 4. 7. 2 Paral. 35. 25.

Judas filius Jacob naſcitur, Gen. 29. 35. neſcius concumbit cum filii ſui uxore Thamar, 38. 15. ſpondet pro fratre ſuo Benjamin, 43. 9. prædicitur ſceptrum non auferendum de Juda, donec veniat Meſſias, 49. 10. Deuter. 33. 7. Jud. 1. 2. 2 Reg. 7. 12. 2 Paral. 6. 6.

contra Judam, & Jeruſalem, vide Jeruſalem.

Judas Machabæus eligitur dux fratrum ſuorum, 1 Machab. 2. 66. pugnat ſtrenuè, 3. * † 4. * † 5. * † 7. 13. 2 Machab. 8. 1. † 10. 16. * † 11. 6. † 12. * † 13. * † 14. * † 15. * cæditur, 1 Mach. 9. 17.

Judas Iſcariotes eligitur in Apoſtolum, Matthæi 10. 4. init pactum cum Phariſæis, Luc. 22. 4. prodit Chriſtum, Matth. 26. 20. 46. Marc. 14. 43. Joann. 18. 3. ſecundùm Prophetiam, Pſalmus 40. 10. † 54. 14. † 108. 8. Joann. 6. 70. † 12. 4. † 13. 21. * ſuſpendit ſe, Matth. 27. 4. Actorum 1. 18.

Judas Galilæus diſperſus cum ſuis, Act. 5. 37.

Judas, & Silas cum Paulo, & Barnaba, Antiochiam mittuntur, Act. 15. 22. 27.

JUDICABUNT Sancti de hoc mundo, Sap.3.8. † 5. 1. Matth.19. 28. 1 Cor.6. 1. Jud. 14.

Judicium perverſum, Eccli. 11. 9. Matth. 7. 1. † 12.7. Luc.6.37. † 7.33. Joan.7. 24. † 9.16. Actor.28. 4. Rom.2. 2. † 14.1. 13. 1 Cor.4.5. 1 Tim.5.22. Jacob.4.11.

Judicium Dei extremum, & quemadmodum Chriſtus in fine mundi judicaturus ſit, 1 Reg.2.10, &c. vide Dies noviſſimi.

Judicium debet præcedere deliberatio, & cognitio cauſæ, Gen.3.11. † 11.5. † 28.21. Exod.3.8. † 23.2. Deut.13. 6. † 17.9. † 19.18. Joſ.7. 19. † 22. 13 Jud. 20.3. 12. Prov.28. 13. Eccli.12.7. Dan.13.51. 2 Mach.7.7.

Judicium hominum, vide opinio.

Judicum officium, & auctoritas, Exod. 18. 13. 21. † 21.* † 22.* † 23.* Lev.19.15. † 24.11.22. Deut.1.13. 16. † 17.* † 18. 15. † 25. 1. † 27. 19. Joſ.7. 19. 1 Reg.8.1. † 12. 3. 2 Par.19.6. Eccli.4.10. † 10.1. † 42.12. Pſal.81. * Prov.18 5. 29. † 24.23. † 28.15. Iſa.5.16. † 10. 1. Jer. 3. 26. Luc.18. 2. † 3. 1. 13. 23. Joan.7.24. † 8. 13. Jac.2.4.

Judices Iſrael rexerunt circa 330. annos, Actorum 13. 20.

Judex univerſi mundi eſt Deus, vide Deus.

JUDITH vidua Bethuliæ dives, & honeſta, Judith, 8. 1. * præcidit Holoferni caput, 13. 10. moritur, 16. 28.

JURARE quatenùs liceat, vel non liceat, & quàm variis modis contingat, Gen.14.22. † 21.14. † 22.16. † 24. 3. † 25.33. † 26.3.31. † 31.53. † 42.23. † 47.31. † 50.5. Exod.13.19. † 20.7 † 22.11. † 23.13. Lev.5.4. † 19.12. Num.14. 21. † 30.* Deut.6.13. † 7.8. † 10.20. Joſ.2.12. † 6.22. † 9.15. † 23.7. Jud. 21.1.7.18. 1 Reg.14.24. † 19.6. † 24.23. † 25.34. † 28.10. † 30. 15. 2 Reg.3.35. † 19.7. † 21.2.17. 3 Reg.1.13.19. † 2.8. † 8.31. † 19.1. 2 Par.6.22. † 13.14. † 36.13. 1 Eſdr.10.5. 2 Eſdr.10.29. Job 27.2. Pſ.14 4. † 23.4. † 62.12. † 88.4. † 94.11. † 101.9. † 109. 4. Iſa.14.24. † 19.18. † 42.23. † 49.18. † 54.9. † 63.15. Jer.4.1. † 5.2.7. † 12.16. † 22.5. † 44 26. † 51. 14. Oſeæ 4. 15. Amos 6. 8. † 8.7. Soph.1.5. Zach.8.17. Jud.1.12. Eccli.23.9.17. Matth. 5.33. † 23.16.18.20.21.22. Heb.6.13.16. Apoc.10. 6.

Jurandum non eſt temerè, nec per cœlum, nec per terram, nec per aliquid quod in eis eſt, Matth.5.34. Jac.5. 12.

JUSTI vere in hac vita, Lucæ 1. 6. † 25.7. Joan. 8. 36. † 17.17.19. 1 Cor.6.11. Heb.12.23. * 2 Pet.2.7. 1. Joan.3. 1.7. Apoc.3. 4. † 14.5. vide peccatum.

JUSTITIÆ ſumma perfectio non habetur in hac vita in qua ſine peccato non vivimus, Geneſ.6.5. † 8.21. Exod.34.7. Num.14. 18. 3 Reg.8.46. 2 Par.6.36. Job 4. 17. † 9.2.13.20. † 15. 4. Pſal.13.2. † 50.7. † 52.2. † 129.3. † 142. 2. Prov.20 9. Eccle.7.21. Iſa.64.6. Jer.2.19.20. † 30.11. Mich. 7.2. Nah.1.3. Sap.12. 20. Matth.6. 12. Luc.17.3. 10. Rom.3. 9. 23. † 7.* Galat.3.22. Epheſ.2.3. 1. Joan.1. 8. vide Peccatum.

Juſtitia noſtra eſt per Chriſtum, primam juſtificationem, peccatorumque remiſſionem nulla præcedunt merita, Geneſ. 15.6. Iſaiæ 45.25. † 53. 8. 13. Jer. 23. 6. † 33.16. Dan.6. 22. Hab.2.4. Zach.9. 21. Act.10.43. † 13.39. Rom.3. 17. † 3.22.24. † 5.1.18. † 10.4.10. 1 Cor.1.30. Gal. 2.16. † 3. 11. † 5. 3. Phil.3.9. Tit.3.7. 1 Pet.3. 18.

JUSTIFICATIO qua quis ex juſto fit juſtior aſcribitur bonis operibus, Eccli.18.21. Rom.2. 23. Jac.2.21. 24. Apoc.22.11.

Juſtificatio impii non ſolùm fidei aſcribitur, ſed etiam aliis virtutibus, ut Spei, Rom.8.25. Charitati, Exod. 20.6. Prov.10. 12. Luc.7.47. 1 Cor.13.4. Gal.3.6. 1 Pet.4.8. 1. Joan.4.7.8.9. Timori, Eccli.1.27.28. Pœnitentiæ operibus, Sap.11.24. Ezech.18.21.22. Matth. 3. 2.8. Lucæ 7. ubi ponitur exemplum Magdalenæ, 15. exemplum filii prodigi, 18. exemplum Publicani.

L

LABAN hoſpitio excipit famulum Abrahæ, Gen. 24. 32. mercede conducit Jacob, 29. 14. 20. perſequitur Jacob, 31. 22.

LABOR & dolor communis omnibus hominibus, Gen.3.17. Exod.20.9. † 34.21. Deut.5. 13. Tob.2. 19. Pſalm. 127.2. Prov.6.6. † 10.4. † 14.4. † 20.4. Eccle.5.11. Eccli.29. 19. Joan.22.3. Act.18.3. † 20. 34. 1 Cor.4. 12. Epheſ. 4. 28. 1 Theſſ.2.9. † 4.1. 2 Theſſ.3.8.12.

Labor non diſat ſine Dei benedictione, Geneſ.3. 27. † 26.3.12. † 30. 27. Deut.8. 28. Job 42. 12. Prov.10. 22. Eccli.11.6.

Laborum merces debetur, Levit.19. 13. Deut.24. 15. † 25.4. Tob.4. 15. Eccli.7. 22. † 34.23.26. Jer.22.13. Mal. 3.5. Matth. 10.10. Lucæ 10.7. 1 Cor.9.9.14. 1 Timoth. 3. 18. Jac.5.4.

Laboris manuum & agriculturæ laus & utilitas, Prov. 12.11. † 13.4. † 14.23. † 24.27. † 28.19.

LACHIS traditur in manus Iſraelis, Joſ.10.32. extruitur, 2 Par.11.9.

LAICI ne ſe ſacris præter officium miſceant, Levit. 10. 2.* Num.1. 51. † 3. 10. nec vaſa ſacrata temerè contingant, Num.1.51. † 4.15.19.20. † 18.7. 2 Reg. 6. 6. 2 Par.26. 18.

LAIS oppugnatur à Danitis, expugnatur, ædificatur, & appellatur Dan, Judic.18. 27. appellatur Leſen. Joſue 19. 47.

LAUDANDUS Deus ante & poſt ſumptum cibum, Deut.8.10. vide Gratia.

Laudare Deum pro merito non poſſumus, Pſalm.95.4. † 105.2. † 118.164. † 144.3. Eccli.43.2.32.

Laudes Deo canendæ, Pſalm. 46. 2. † 146. 7. † 149. 1. Iſaiæ 12.4. Eph.3.19. Col.3.16. Heb.13. 15. Jacob. 5. 13.

LAZARUS jacet ante oſtium divitis epulonis, Luc. 16. 20.

Lazarus ſuſcitatur à morte, Joan. 11. 43. perſecutionem ſuſtinet à Judæis, 12. 10.

LEBBÆUS cognomine Thaddæus diſcipulus Chriſti Matth.10.3. appellatur Judas filius Jacobi, Lucæ 6. 16.

LEPRA quomodo cognoſcatur, Lev.13.* 14.*

Lepram mittit Deus propter peccatum, Exod.4 4. Num. 12.8. 4 Reg.5.1.27. † 15.5. 2 Par.26. 18.19.21.

Lepra mundatur, Exod.4.7. Num.12.13. 4 Regum 5.14. Matth.8.2. Luc.17.14.

Leproſorum ſegregatio, Levit.13.46. Num.5. 2. 4 Reg. 15.5.

LEVI naſcitur, Geneſ.29.34. occidit cum fratre ſuo Simeone Sichemitas, 34.25. punitio iſtius facti, 49. 5.

Levitarum habitatio, jus, & debita vitæ ſuſtentatio, Lev.10.12. † 25.32. Num.18.21.24. † 35.2.7. Deut.10.8. † 12. 12.19. † 14.27. † 18.2. † 26. 11. Joſ. 13. 14.33. † 18.7. † 21.* 2.Eſd.10. 35. 37. † 13. 10. Ezech.48. 13. Eccli.7.32.

Levitarum miniſterium & officium, Num.1.49. † 3.* † 4.1. † 8.* † 18.2.23. Deut.10. 8. Joſ.3.6. 1 Par.6.31. * † 9. 14.* 2 Par.19.8. Ezech.44.12.

Levitas aſſumit ſibi in miniſterium Deus pro primogenitis Iſraelis, Num.3. 12.40.* † 8.16.

Levitæ puniunt peccatum erecti vituli, Exod.32. 26.

Levitæ expelluntur ex Iſrael, 2 Par.11.14.

LEX prima, & præceptum datur, Geneſ.2. 16. violatur, 3. 4.6.

Lex decem mandatorum datur Moyſi, Exod. 20.* Deut.5.*

Legis tabulæ dantur, Exod.31. 18. Deut. 5. 22. franguntur, Exod. 32. 19. Deut.9. 17. dantur aliæ tabulæ, Exod.34.1.27. Deut.10.1.

Legis naturæ, officium & operatio, Rom.2. 20. † 4. 15. † 5.20. † 7. 2. 7. Galat.3.19. 1 Timoth. 1. 8. Heb.7. 18. 27.

Legem Dei ſine ſpiritu ejus non poſſumus implere, Deut. 5.29. Pſalm.118.24. Lucæ 18.22. Act.15.10. Rom.8.2.

punitio vel merces eorum, qui Legem Dei prævaricantur, vel obſervant, vide Obedientia, & Inobedientia.

Legis ceremoniæ abrogantur per Chriſtum, Matth.21.13. Marc.13.38. Act.13.38. † 15.10. † 14.11. Rom.6.14. † 7.4. † 8. 3. Gal.3.13. † 4.5. Epheſ.2.15. Col.2.14. 1 Pet.1. 11.18.

Lex legitur, Deut.1.5. † 31.9.11. Joſue 8. 33. 4 Reg. 23. 2. 2 Eſdr.8.8. † 9. 3.5. Eſd.9. 39. 2 Mach.8.19.23.

Lex nova Chriſtianorum conſiſtit potiſſimùm in Charitate, Matth.5 44. † 7.12. † 22.36. Joan. 13.34. Rom. 13. 10. Gal.5.14. † 6.2. 1 Tim.1.5.

LIA nubit Jacob patriarchæ, Geneſ.29.23. gignit ei multos liberos, 29.31.

LIBER vitæ, Exod.32.32. Pſalm.68.29. Phil.4.3. Apoc. 3.5. † 20.12. † 21.27.

LIBERUM arbitrium etiam poſt lapſum in homine manſit, Gen.4.7. Deut.30. 19. Joſue 24.15. Pſalm.26 9. Sap. 9.10. Eccli.15.18. † 32 10. 2Cor.3.9. † 7.37.

Liberum arbitrium cooperatur gratiæ Dei, 1 Reg.7.3. 2 Par.12. 14. Pſalm.9. 17. † 72.13. Prov.16.1.3.9. Eccli.2.10. Iſa.1.16.17.18. † 40.1. † 46.8. † 55.6.7. Jer.3.1.12.22. † 4.3.4. 14. † 7.3. † 18.8.11. † 23.5. † 26.13. † 32.13. Ezech.18.21 22. 27.28.30.31. † 33.14.15.16.19. Zach.1.3. Mal 3.7. Matth.3. 2.3. † 11.33. † 12.28. Marc.1.3. Luc.3.4. Joan.1.12. † 7.37. Act.13.19. † 8.22. † 9.6. Rom.10.13. 1 Cor.3.9. † 15.10. 2 Cor. 7.1. Eph.5.14. Phil.2.12.13. † 4.13. Col.2.19. † 3.9.10. 1 Tim. 4.16. 2 Tim.2.21. Heb.4.16. † 12.12.13. Jacob.4.8. 2 Petr.1. 22.1. Joan.3.3. Apoc.3.20.

Libertas Evangelica, Joan.8.32. Rom.6.18. † 8. 2. 21. Gal.5. 13. 1 Pet.1.18. † 2.16. * 2 Petr.2. 19.

Libertas prava, & improbanda, Job 21. 12. Jer.34.13. Oſee 7. 16. 2 Pet.2. 18.

A LINGUA mala cavendum, Lev.19.16. Job 5.21. Pſal. 51.4. † 139.4.12. † 140.3. Prov.4.24. † 10 18. † 11.9. † 12.13.19. † 15.2. † 16.27.28. † 17.20. † 18.* † 20.19. † 21.23. † 26. 20. † 30.11. Eccle.5.2. Sap.1.11. Eccli.5.16. † 23.12. † 28.* 1 Cor. 15.33. 1 Pet.2.1. Jac.1.19. † 3.5.8. † 4.11. vide Detractio.

Lingua diſcretè moderanda, Prov.10.19. † 12.14. † 13. 1.3. † 17.27. † 18. 21. † 21. 23. Eccli.14. 1. † 20.5. † 22. 33. † 23.17. Matth. 12.36. Luc.6.45. Jac.1. 19. † 3.2. 1 Pet.3. 10. vide Loquenda.

LOBNA occupatur, Joſue 10.29. deficit à Juda, 4 Reg. 8.22. oppugnatur ab Aſſyriis, 19.8.

LONGANIMITAS, vide Patientia.

LOQUENDA ſunt vera, honeſta, & quæ audientibus prodeſſe queant, Exod. 21. 28. Pſalm. 14.* Prov.23. 2. † 24.26. † 25. 12. † 29. 20. Eccle.5. 1. Eccli.7. 37. Matth.5. 37. † 26. Eph.4. 29. † 5. 3. Col.3.8. 1 Pet.3. 10.

Loquendi tempus & opportunitas, Prov.15. 23. † 25. 11 Eccleſ.8. 3. Eccli.11. 8. † 20.6. † 32.9. † 33.4. quomodò loquendum, Job 6. 29. Prov.15.4. † 16.20. 21. † 29. 21. Eccli.4. 34. † 5.16 † 6.5 Col.4.6.

LOT liberatur ab incendio Sodomorum, Gen. 19. 15. 17. 2 Pet.2.7. uxor ejus mutatur in ſtatuam ſalis, Gen.19. 26. Sap. 10.7. Luc. 17. 32. concumbit cum duabus filiabus ſuis, Gen.19.31.35.

LOTIO pedum, Geneſ. 18.4. † 19. 2. † 24.32. † 43.24. Joan.13.4.14. 1 Tim.5.10.

LUCAS medicus, Col. 4. 14. manet cum Paulo, 2. ad Tim.4. 11.

LUCIFER cecidit è cœlo, Iſaiæ 14. 12.

Lux eſt Chriſtus, Iſaiæ 9. 2. † 42. 6. † 60. 1. 19. † 49.6.

Digitized by Google

49. 6. Joan. 1. 5. † 8. 12. † 9. 5. † 12. 35. 46. 1. Joan. 2. 5. † 2. 8.
Lux ſunt Chriſtiani, Prov. 4. 18. Iſaiæ 62. 1. Matth. 5. 15. Rom. 2. 19. Phil. 2. 15.
LYDIA purpuraria credit in Chriſtum, Act. 16. 14.
LYSIAS dux exercitus Antiochi, 1. Mach. 5. 32. pactum inis cum Judæis, 6. 58. capitur & juſſu Demetrii occiditur, 7. 2.

M

MAACHA filia Tholmai regis in Geſſur, mater Abſalonis, 2 Reg. 3. 3.
MAACHA filia Abeſſalom, mater Abiam regis Juda, 3 Reg. 15. 2.
appellatur Michaia, 2 Par. 13. 2.
MACEDONIA mittit eleemoſynas pauperibus Jeroſolymitanis, Rom. 15. 26. 2 Cor. 8. 1.
Paulus vocatur in Macedoniam, Act. 16. 9.
MADIAN filius Abraham, Gen. 25. 2. Deus præcipit ut cædantur Madianitæ, Num. 25. 16. Madianitæ caduntur cum ſuo rege, 31. 7.
opprimunt Iſraelem, Judic. 6. 1. irruit in eos Gedeon, 7. [a]
MAGDALENA, vide Maria.
MAGI Pharaonis virgas ſuas vertunt in colubros, Exod. 7. 12.
Magi primitiæ Gentium Chriſtum adorant, Matth. 2. 11.
Magia, vide incantationes.
MALALEEL, naſcitur, Geneſ. 5. 12.
MALCHO præcidit Petrus auriculam, Joan. 18. 10.
MALEDICTIO, & Benedictio, Gen. 3. 14. 17. † 8. 21. † 9. 25. † 24. 41. † 27. 28. † 48. 15. 20. † 49. 7. Num. 5. 21. Deut. 11. 26. † 27. 15. Joſ. 8. 24. Jud. 9. 20. 1 Reg. 17. 43. 2 Reg. 2. 5. † 16. 7. 4 Reg. 2. 24. 2 Eſd. 5. 13. Prov. 26. 2. Jer. 29. 22. † 49. 13. Zach 8. 13.
Maleficia, vide incantationes.
MALUM dicens bonum, punietur, Iſaiæ 5. 20. Mal. 2. 17. Prov. 24. 24.
Malum declinandum, & bonum faciendum, Prov. 3. 7. Iſaiæ 1. 16. Ezech. 18. 21.
Malorum conſortium vitandum, Pſalm. 1. 1. † 25. 4. Prov. 1. 10. † 16. 7. † 24. 21. † 29. 24. Eccli. 8. 18. † 15. [a] 2 Cor. 6. 14. 2. Joan. 10. Apoc 18. 4.
Malum non eſt reddendum pro malo, Prov. 20. 22. † 24. 29. Rom. 12. 14. 17. 1 Cor. 4. 12. 1 Theſſ. 5. 15. 1. Petri 3. 9.
Malum pœnæ eſt à Deo, Deuter. 32. 23. 3 Regum 9. 9. † 21. 29. Iſaiæ 45. 7. Jerem. 11. 11. † 32. 42. Baruch. 2. 2. Amos 3. 6. Jonæ 3. 10. Michææ 1. 12. † 2. 3.
Malum culpæ ſummè averſatur Deus, tantum abeſt, ut eum auctorem habeat, Exod. 15. 9. 2 Par. 19. 7. Jud. 5. 21. Job 34. 10. Pſalm. 5. 5. 7. † 44. 8. Prov. 15. 8. 9. Sap. 14. 9. Eccli. 14. 21. Oſee 15. 9. Rom. 9. 14. 2 Cor. 6. 15. Jac. 1. 13.
Malos rectores, & præpoſitos permittit Deus ob peccata populi, 3 Regum 12. 24. Job 34. 30. Iſai. 29. 10. Ezech. 14. 9. Oſee 13. 11. 2 Theſſ. 2. 11.
Jubetque obedientiam illis præſtare, Matth. 23. 3.
Malorum etiam miniſtrorum opera utitur Deus, Matth. 7. 22. Marc. 9. 38. Lucæ 9. 49.
MANAHEM rex Iſrael, 4 Reg. 15. 14.
MANASSES primogenitus Joſeph naſcitur, Geneſ. 41. 51. † 48. 14.
Manaſſes impius, filius pii Ezechiæ, rex Juda, 4 Reg. 21. 1. 2 Paral. 32. 33. † 33. 1. Jerem. 15. 4. ducitur vinctus in Babylonem, & per pœnitentiam convertitur ad Dominum, & exauditus recuperat regnum, 2 Paral. 33. 11. 15. relinquit poſt ſe Amon, 4 Regum 21. 18. Matth. 1. 10. appellatur Her, Lucæ 3. 28.
MANENDUM eſt nobis in Chriſto, Joan. 15. 4. Rom. 8. 2. 1 Cor. 4. 15. † 12. 13. Col. 2. 6. 1. Joan. 2. 6. 28. † 3. 24. † 4. 13.
MANNA, Exod. 16. [a] Num. 11. 7. Deut. 8. 3. Joſ. 5. 12. Pſalm. 77. 24. Sap. 16. 20. Joan. 6. 31.
MANSUETUDO, Joſ. 7. [a] 19. 1 Reg. 24. [a] 2 Reg. 16. 10. Prov. 15. 1. Eccli. 1. 29. Matth. 5. 4. † 11. 29. Galat. 5. 23. † 6. 1. Epheſ. 4. 2. Coloſſ. 3. 12. 2 Tim. 2. 25. Tit. 3. 2.
MARDOCHÆUS defenſor, & tutor Eſther, captivus abductus in Babylonem, Eſther 2. 5. 7. à rege ſummo honore affectus, 6. 10. revertitur de captivitate in Jeruſalem, 1. Eſdr. 2. 2. 2 Eſdr. 7. 7.
MARE creatur, Geneſ. 1. 9. concluditur ſuis terminis, 1. 9. Job 26. 10. † 28. 26. Proverb. 8. 29. Jerem. 5. 22. cedit filiis Iſrael, Exod. 14. 21. ſedatur verbis Chriſti, Matth. 8. 26.
MARIA ſoror Aaron laudat Dominum, Exod. 15. 21. fit leproſa, Num. 12. [a] Deut. 24. 9. moritur, Num. 20. 1.
Maria virgo prænuntiata, Gen. 3. 15. Num. 24. 17. Pſal. 18. 6. † 44. 10. † 45. 5. † 84. 2. † 86. 1. † 131. 8. Prov. 31. 10. 29. † 9. 1. Cantic. 1. [a] 2. [a] 4. [a] 5. [a] 6. [a] Eccli. 24. [a] Iſaiæ 7. 14. † 11. 1. † 19. 1. † 45. 8. Jerem. 31. 22.
Maria vocatur, & eſt Mater Domini, Luc. 1. 43. mater Jeſu, Matth. 2. 13. Joan. 19. 25.
Mariæ perpetua virginitas ſignificatur, Exod. 3. 2. Jud. 6. 37. 38. 39. 40. Pſal. 18. 6. Cant. 1. 2. † 4. 7. † 6. 9. Iſa. 7. 14. † 11. 1. † 35. 1. 2. † 66. 7. Ezech. 44. 2. Dan. 2. 33. Matth. 1. 20. Lucæ 1. 35.
Maria virgo multis dotata virtutibus, fide dives, Prov. 31. 18. Luc. 1. 38. 45. Joan. 2. 5. ſpe plena, Eccli. 24. 24. Joan. 2. 5. charitate perfecta, Eccli. 24. 24. Luc. 1. 46. † 2. 7. Joan. 2. 3. † 19. 25. caſta, vide ſupra, Mariæ perpetua virginitas, caſtitatem vovit perpetuam, Luc. 1. 35. humilis, Lucæ 1. 38. 48. miſericors, Joan. 2. 3. prudens, Luc. 2. 19. modeſta, Luc. 1. 48. pia, Lucæ 1. 46. 47. benigna, Lucæ 1. 40. fortis, Prov. 31. 10. [a] Joan. 19. 25. ſapiens, Proverb. 31. 26. Joan. 2. 5. pauper, Matth. 2. 11. Lucæ 2. 7. 24. patiens, Matth. 2. 13. Lucæ 2. 35. virtute præcellens omnes, Prov. 31. 29. Eccli. 24. 25. Lucæ 1. 28. 48.
Maria ſalutatur ab Angelo, Luc. 1. 28. viſitat Eliſabeth, & laudat Deum, Lucæ 1. 39. 46. proficiſcitur cum Joſeph in Bethlehem, Luc. 2. 4. in Ægyptum, Matth. 2. 14. revertitur inde in terram Iſrael, Matth. 2. 21. invenit Chriſtum in templo, Lucæ 2. 46. aſſiſtit cruci, & Apoſtolo Joanni commendatur, Joan. 19. 25. manet cum Apoſtolis, Act. 1. 14.
Maria Magdalena deflet ſua peccata, Lucæ 7. 38. obtinet peccatorum remiſſionem, Lucæ 7. 48. liberata ſeptem dæmoniis, adhæret, & miniſtrat Chriſto, Lucæ 8. 2. 3. ungit Dominum, Matth. 26. 6. Marc. 14. 3. Joan. 11. 2. † 12. 3. adeſt Chriſto in cruce morienti, Joan. 19. 25. ſtat ad monumentum plorans, Joan. 20. 11.
Chriſtus ei apparet poſt reſurrectionem, Marc. 16. 9. Joan. 20. 14.
nuntiat reſurrectionem diſcipulis, Joan. 20. 18.
MARITI officium, & auctoritas in uxorem, Gen. 3. 16. Num. 5. 12. 18. † 30. 7. 13. Deut. 22. 5. 13. † 24. 1 Prov. 5. 18. † 28. 22. † 31. 10. Eccle. 9. 9. Eccli. 9. 18. † 9. 1. † 25. 1. 27. † 26. 1. Mal. 2. 14. 16. 1 Cor. 7. [a] † 11. 3. 10. Eph. 5. 22. Col. 3. 18. Tit. 2. 4. 1. Tim. 2. 11. 1. Pet. 3. 1.
MARTHA hoſpitio excipit Dominum, Lucæ 10. 38. oſtendit ſuam fidem, Joan. 11. 27.
MATHAN ſacerdos Baal occiditur, 4 Regum 11. 18. 2 Paral. 23. 17.
MATHIAS eligitur in Apoſtolum, Act. 1. 26.
MATHUSALEM filius Henoch naſcitur, Gen 5. 21. vivit 969. annis, & moritur, Gen. 5. 27.
MATRIMONIUM, Gen. 1. 27. 28. † 2. 21. 22. 23. 24. † 3. 6. 12. 17. † 4. 1. 17. † 9. 1. † 19. 26. † 24. 3. † 29. 21. Exod. 2. 1. † 20. 17. Lev. 18. [a] † 20. 10. Deut. 5. 21. † 7. 3. † 22. 26. † 24. 1. Joſ. 23. 12. Jud. 3. 6. † 14. 2. 7. 15. 1. Eſdr. 9. 2. 2. Eſdr. 13. 25. Eſther 2. 17. Tob. 4. 13. † 6. 17. † 7. 15. 16. † 8. 9. Prov. 18. 22. † 19. 14. Eccli. 25. 2. Jer. 3. 1. Matth. 5. 32. † 19. 1. 7. † 22. 24. 30. Marc. 6. 18. † 10. 2. 6. 7. 8. 9. † 12. 20. [a] Luc. 2. 5. † 1. 19. † 16. 18. † 20. 34. Joan. 2. 1. 2. Rom. 7. 2. 3. 1 Cor. 7. [a] Ephel. 5. 31. 32. 1 Tim. 5. 2. † 5. 9. Heb. 13. 4. 1 Pet. 3. 1.
Matrimonium indiſſolubile, Geneſ. 2. 24. Matth. 5. 32. † 19. 7. Marc. 10. 11. Luc. 16. 18. 1 Cor. 7. 10.
Matrimonium ſpirituale, quære Connubium.
Matrimonium cujus ſit ſacramentum, Eph. 5. 32. confert gratiam & ſanctificationem, 1. Theſſ. 4. 4.
MATTHÆUS publicanus vocatur, Matth. 9. 9. † 10. 3. appellatur Levi filius Alphæi, Marc. 2. 14. Lucæ 5. 27.
MATHANIA patruus Joachim conſtituitur rex Juda, 4 Reg. 24. 17. appellatur Sedechias, 1. Par. 3. 15.
MATHATHIAS Sacerdos oſtendit ſtudium pro tuenda religione, 1. Machab. 2. 24. pugnat ſtrenuè, 2. 41. monet filios ſuos ad obſervationem legis Dei, 2. 49. 64.
MEDI occupant regnum Babyloniæ, Daniel 5. 31.
MELCHISEDECH ſacerdos, & rex Salem, Gen. 14. 18. Pſal. 109. 4. Hebr. 7. 1.
MENDACIUM, Geneſ. 3. 4. † 37. 19. † 39. 17. Levit. 19. 11. 2 Reg. 1. 2. 4 Reg. 5. 23. Prov. 6. 19. † 12. 22. Sap. 1. 11. Eccli. 7. 13. † 20. 26. 28. † 25. 4. Oſee 4. 2. Joan. 8. 44. Act. 5. 4. Eph. 4. 25. Coloſſ. 3. 9. vide Teſtimonium.
MENELAUS proditor patriæ uſurpat ſibi ſummum Sacerdotium, 2. Machab. 4. 24. extremo ſupplicio afficitur, 2. Mach. 13. 4. 5. 6.
MENSURA qua menſi fuerimus, remetietur nobis, Exod. 21. 23. Jud. 1. 7. 1 Reg. 15. 33. 2 Reg. 12. 25. Pſalm. 27. 4. Prov. 22. 23. Iſaiæ 33. 1. † 65. 6. † 66. 4. Jerem. 50. 15. 29. † 51. 49. Ezech. 16. 59. Joel. 3. 7. Matth. 7. 2. Marc. 4. 24. Lucæ 6. 38.
Menſuræ, & pondera debent eſſe juſta, Levit. 19. 35. Deut. 25. 13. Ezech. 45. 10. Michææ 6. 11. Amos 8. 5. Prov. 16. 11. † 20. 10.
MERARI filius Levi, Num. 3. 17.
Meraritarum officium, 1. 35. † 4. 42.
MERCES debetur operibus, Gen. 4. 7. † 15. 1. Pſal. 118. 112. Prov. 11. 18. Sap. 5. 16. † 10. 17. Eccli. 2. 8. † 11. 24. † 18. 22. † 36. 18. † 51. 30. 38. Iſaia 3. 10. Jer. 31. 16. Matth. 5. 12. † 5. 1. † 10. 41. 42. † 20. 8. Marc 9. 41. Luc. 6. 35. † 10. 7. Joa. 4. 36. Rom. 4. 4. 1 Cor. 3. 8. 1 Tim. 5. 18. Apoc. 22. 12.
MERITA operum, Eccli. 18. 31. † 16. 15. † 58. 18. vide Opera.
MEROB filia Saulis, 1 Reg. 14. 49. promittitur David in uxorem, 18. 17.
MESSIAS, id eſt Chriſtus, & verus unctus eſt Dominus noſter Jeſus, Joan. 1. 41. † 4. 25. † 7. 41. † 11. 27. Matth. 26. 64. Marc. 14. 62. Luc. 22. 67. Act. 17. 3. † 18. 28. † 19. 4. 1. Joan. 5. 1.
MICHA parat ephod idolo matris ſuæ, Judic. 17. 5. conducit Levitam, 17. 7. 10. idolum, & ephod auferunt, ſimiliter & Sacerdos abducitur, 18. 13. 18. 20.
Micha, filius Miphiboſeth, 2 Reg. 9. 12.
MICHÆAS prophetat contra ſuam pſeudoprophetia, 3 Regum 22. 14. 15. 2 Paralip. 18. 14.
MICHAEL pugnat cum diabolo, Dan. 10. 13. Judæ 9. Apoc. 12. 7.

Mi-

MICHOL ſive Michal filia Saulis, datur Davidi in uxorem, 1 Reg. 18.27. juxta promiſſionem regis, 17.25. conſervat Davidi vitam, demittens eum per feneſtram, 19.12. ſubducitur ei, & datur Phalti, ſive Phaltiel, 25.44. redditur ei, 2 Reg. 3. 14. 15. deridet ipſum ſaltantem coram Domino, 6.16.
MILITARE, vide Bellum.
MINISTRORUM etiam malorum opera dignatus uti Dei bonitas, Matth. 7.21. Mar. 9.38. Luc. 9. 49. quos & jubet audiri, Matth. 23.3.
MIPHIBOSETH filius Jonathæ, 2 Reg. 4.4. invenit gratiam coram Davide, 9.7.* parcit ei David, 21.7. appellatur Meribbaal, 1 Par. 9.40.
Miphiboſeth filius Saulis ſuſpenditur, 2 Reg. 21.8.
MIRACULA operatur Deus per Sanctos, & eorum reliquias. Vide Sancti, & Reliquiæ.
MISERICORDIA, vide Bonitas Dei, item Charitas.
Miſericordiæ opera proximo exhibenda, 2 Regum 15. 6. 2 Paralip. 28. 9. 15. Pſalm. 111. 5. 9. Proverb. 24. 21. 31. † 19. 7. 22. Eccli. 4. 2. 19. † 35. 28. Iſai. 58. 7. Oſee 6. 11. Mich. 6. 8. Zach. 7. 9. Matth. 5. 7. † 9. 15. † 10. 41. † 18. 33. † 25. 41. Marc. 9. 40. Luc. 6. 35. † 11. 33. Rom. 12. 13. Galat. 6. 12. Coloſſ. 3. 12. 1 Tim. 5. 10. quære Eleemoſyna.
MISSAM ſacrificium olim prædictum, & prænunciatum, Levit. 6. 9. 10. 11. 12. Pſalm. 21. 5. † 109. 4. Iſai. 2. 2. 3. † 19. 19. 20. † 56. 7. † 61. 6. † 66. 19. 20. 21. Jer. 31. 31. † 33. 16. 17. 18. Dan. 12. 12. Amos 9. 11. Malac. 1. 20. 11.
Miſſæ ſacrificium per varias figuras veteris Teſtamenti ſignificatum, Gen. 14. 18. † 16. 6. † 21. 13. Exod. 12. 5. 24. † 25. 30. † 29. 2. 15. Levit. 2. 1. 13. † 3. 12. † 4. 23. † 5. 7. 11. † 6. 15. † 9. 8. † 14. 4. † 16. 3. † 19. 21. Num. 15. 24. † 18. 17. 1 Reg. 22. 4. 3 Reg. 19. 6. 4 Reg. 4. 41. Dan. 8. 12. appellaturque juge ſacrificium, Dan. 11. 31. † 11. 11. nec interibit offerens ſacrificium, Jerem. 33. 18. 21.
Miſſæ ſacrificium à Chriſto inſtitutum, Lucæ 22. 19. & ab ejus diſcipulis uſitatum, Actor. 13. 2. λειτουργούντων δ' αὐτῶν.
Miſſæ ſacrificii mentionem facit Paulus, 1 Cor. 10. 16. † 11. 23. *
MOAB filius Loth, & filiæ ejus natu majoris, Geneſ. 19. 37. contra Moabitas pugnare, Iſraeli à Deo prohibetur, Deuter. 2. 8. factus eſt Moab ſerviens Davidi ſub tributo, 2 Reg. 8. 2. deficiunt Moabitæ ab Iſrael, 4 Reg. 1. 1. † 3. 5. irruunt latrunculi de Moab in terram Iſrael, 13. 20. non admittebantur in eccleſiam, Deut. 23. 3. 2 Eſdr. 13. 1. contra Moab prophetatur, Num. 21. 29. † 24. 17. Pſalm. 59. 10. † 107. 10. Iſai. 16. * † 15. 10. Jerem. 48. 1. Ezech. 25. 8. Amos 2. 1. Sophon. 2. 8.
MOLOCH idolum, Levit. 18. 21. † 20. 2. appellatur Melchom, 1 Paralipom. 20. 2. Jerem. 49. 1. Amos 1. 15. Sophon. 1. 5. de Moloch vide item, 3 Reg. 11. 5. 7. 4 Reg. 23. 10.
MORBUS, vide Ægrotatio.
MORS eſt pœna peccati, Geneſ. 2. 17. † 3. 19. Rom. 5. 12. 17. † 6. 23. 1 Corinth. 15. 21. Epheſ. 2. 2. Coloſſ. 2. 13. 1 Tim. 5. 6. Jacob 1. 15.
Mors, & certus dies mortis omni homini conſtitutus eſt, Deut. 31. 14. Joſ. 23. 14. 2 Reg. 26. 10. Job 14. 5. Pſal. 88. 49. Eccleſ. 3. 3. † 8. 8. † 9. 5. Eccli. 17. 3. † 41. 1. Joann. 7. 30. † 8. 20. Rom. 5. 12. † 6. 25. Hebr. 9. 27.
Mortis hora incertiſſima, Eccle. 9. 12. Matth. 24. 43. Luc. 12. 40. 1 Theſſ. 5. 2. 2 Theſſ. 2. 2. Jac. 4. 13.
Mors corporis, juſtis eſt quaſi ſomnus quidam, & dormitio, Deut. 31. 16. 2 Reg. 7. 12. 3 Reg. 2. 10. † 11. 21. 43. † 14. 20. Sap. 3. 3. Matth. 9. 24. Joann. 11. 11. Act. 7. 60. † 13. 36. 1 Corinth. 11. 29. 1 Theſſ. 4. 13.
Mortem noſtram ſua morte devicit Chriſtus, Iſai. 25. 8. Oſee 13. 14. Rom. 6. 9. 1 Cor. 15. 54. 2 Timoth. 1. 10. Hebr. 2. 14. Apoc. 21. 4.
Mortem, qui ſibi intulerint, Judic. 9. 54. † 16. 29. 1 Reg. 31. 4. 2 Reg. 17. 23. 3 Reg. 16. 18. 2 Mach. 10. 13. † 14. 41. Matth. 27. 5. Actor. 1. 18.
Mortuos lugere quatenus permittatur, aut prohibeatur, Levit. 19. 18. Deut. 24. 1. 34. 8. 2 Reg. 1. 11. † 3. 32. † 10. 2. † 12. 16. † 14. 2. † 19. 1. † 21. 10. 13. Eccli. 22. 10. † 38. 16. 1 Mach. 9. 20. † 12. 52. † 13. 26. Matth. 9. 5. Luc. 7. 13. Joann. 11. 33. Act. 8. 2. † 9. 39. 1 Theſſ. 4. 13.
Mortui ad vitam revocantur, 3 Reg. 17. 20. 4 Reg. 4. 33. † 13. 21. Matth. 9. 25. † 27. 52. Marc. 5. 41. Luc. 7. 15. † 8. 54. Joan. 11. 43. Act. 9. 40. † 20. 10.
Mortuorum ſepultura, vide Sepeliendi mortui.
Mortuorum ſuffragia, vide Purgatorium.
MOYSES naſcitur ex Levi, Exod. 2. 1. † 6. 20. Actor. 7. 20. percutit Ægyptium, & fugit in Madian, Exod. 2. 15. accipit Sephoram Madianitem uxorem, Exod. 2. 21.
mittitur ad Pharaonem in Ægyptum, 3. 10. * † 5. 1. † 6. 12. † 7. * † 8. * † 9. * † 10. * revertitur cum uxore, & liberis in Ægyptum, 4. 20. orat pro Pharaone, 8. 12. 30. † 9. 28. 33. † 10. 17.
orat pro populo, 14. 15. † 17. 4. 11. † 32. 11. 13. 31. Num. 11. 2. † 14. 13. 17. † 21. 7. Deut. 9. 18. 26. accipit primò tabulas, Exod. 31. 18. has confringit videns populi idololatriam, Exod. 32. 19.
accipit iterùm novas, 34. 28.
in faciem ejus intueri non poterat populus Iſraeliticus, 34. 30. 2 Cor. 3. 7.
mittit exploratores in terram Chanaan, Num. 13. 2. probat ſe à Deo eſſe miſſum, Num. 16. 28. 31. videt terram promiſſionis, & moritur, 20. 12. † 27. 12. Deut. 34. 1. 5. apparet in transfiguratione Chriſti, Matth. 17. 3. Luc. 9. 30. commendatur, Eccli. 45. 1.
diabolus altercatur cum Angelo Michaele de Moyſi corpore, Jud. 9.
MUNDI corde, Pſalm. 23. 4. † 50. 12. † 72. 1. Matth. 5. 8. 1 Petr. 1. 22.
Munditiæ interior, & exterior commendatur, Matth. 23. 25. Luc. 11. 39. 2 Cor. 7. 1.
MURMURATORES quos imitentur, & quæ illis pœna metuenda, Exod. 14. 11. † 15. 24. † 16. 2. † 7. 8. † 17. 3. Num. 11. 1. * † 12. 1. 9. 10. † 14. 1. 27. * † 16. 3. † 17. 13. † 20. 2. † 21. 5. * Deuteron. 1. 27. Joſ. 9. 18. Judic. 8. 1. Sap. 1. 11. Matth. 20. 12. Luc. 15. 2. † 19. 7. Joann. 6. 41. * Act. 6. 1. 1 Cor. 10. 10. Judæ, 16.

N

NAAMAN militum præfectus apud regem Syriæ mundatur à lepra, 4 Reg. 5. 14. Luc. 4. 27.
NAAS rex Ammonitarum pugnat contra Jabes, 1 Reg. 11. 1. moritur, 2 Reg. 10. 1.
Naas pater Abigail, 2 Reg. 17. 25.
NABAL vir iniquus, 1 Reg. 25. 25. 26.
NABOTH, quia regi Achab vineam negabat, lapidatus, 3 Reg. 21. 2. 15.
NABUCHODONOSOR potentiſſimus rex Babylonis, Jerem. 27. 6. invadit Ægyptum, 4 Reg. 24. 7. Jerem. 46. 2. aſcendit in Jeruſalem, 4 Reg. 24. 1. 10. † 25. 1. Jerem. 39. 1. juxta prophetiam, Jerem. 25. 8. † 32. 28. erigit auream ſtatuam, Dan. 3. 1. habitat ſeptem annos inter feras, 4. 28. 30. ingens ſuperbia ejus, amplitudo dominii, & crudelitas explicatur, Iſai. 14. 2. 8.
NABUZARDAN dux militiæ regis Babylonis deſtruit domum Dei, muros Jeruſalem, & populum, qui remanſerat, transfert, cum omnibus vaſis templi, in Babylonem, 4 Reg. 25. 8. Jer. 39. 9. 11. † 52. 12.
NACHOR avus Abraham, Geneſ. 11. 25. 25.
NADAB, & Abiu igne conſumuntur, Levit. 10. 1. † 16. 1. Num. 3. 4. † 26. 61.
Nadab rex Iſrael, 3 Reg. 14. 20. cæditur, 15. 28.
NAHASSON filius Aminadab princeps, & dux tribus Juda Num. 1. 7. † 2. 3. † 7. 12.
NAHUM prædicat in Ninive Nahum, 1. * † 2. * † 3. *
NATHAN filius Davidis, 2 Reg. 5. 14. appellatur Mathata, Luc. 3. 31.
Nathan propheta mittitur ad Regem David, 2 Reg. 7. 4. † 12. 1.
NATHANAEL dux tribus Iſſachar, Num. 1. 8.
Nathanael videtur à Chriſto, Joann. 1. 47.
Chriſtus manifeſtat ſe ipſi Nathanael, 21. 2.
NECHAO rex Ægypti, 4 Reg. 23. 29. 2 Paralip. 35. 20. † 36. 3.
NEGOTIATIO, vide Emere, & Vendere.
NEHEMIAS pincerna Artaxerxis, 2 Eſdr. 1. 11. mittitur in Judæam ad ædificandum, quæ erant deſtructa, 2. 9. appellatur Atherſata, 8. 9.
NEMROD potens erat, & robuſtus venator, Geneſ. 10. 8.
NICANOR dux Lyſiæ, 1 Mach. 3. 38. & etiam dux exercitus Demetrii, 7. 26. minatur ſe ſuccenſurum templum 7. 34. cæditur, 9. 43. 2 Mach. 15. 18.
NICODEMUS occultus diſcipulus Chriſti, Joan. 3. 1. 7. 50. † 19. 39.
NINIVE ædificatur ab Aſſur, Geneſ. 10. 11. pœnitentiam agit de peccatis ſuis, Jon. 3. 5. * deſolatio, & deſtructio Ninive, Nahum 1. * † 2. * † 3. * † Sophon. 2. 13. Tob. 14. 5.
ſtabit in judicio, & condemnabit obcæcatos Judæos, Matth. 12. 41.
NOE filius Lamech, Geneſ. 5. 30.
præco divinæ Juſtitiæ, 2 Petr. 2. 5.
ædificat arcam, Gen. 6. * ingreditur arcam, 7. 1. 7. egreditur, 8. 15.
accipit ſignum fœderis, 9. 8. 14.
commendatur, Eccli. 44. 17.
NOEMI uxor Elimelech, Ruth. 1. 2.
NOVUM Teſtamentum, Jerem. 31. 31. Matth. 26. 28. Marc. 14. 24. Luc. 22. 20. 1 Corinth. 11. 24. Hebr. 8. 8. † 9. 15. † 10. 16. † 13. 20.
Novum cœlum, & nova terra poſt mundi innovationem, Iſai. 65. 17. † 66. 22. 2 Petr. 3. 13. Apoc. 21. 1.
NUDI veſtiendi, Iſai. 58. 7. Ezech. 18. 7. Tob. 1. 17. Matth. 25. 26. 39. vide Miſericordia.

O

OBED filius Booz ex Ruth, Ruth 4. 17. Matth. 1. 5.
OBEDIENDUM Deo ejuſque præceptis, & quæ obedientibus ſit conſtituta merces. Gen. 12. 4. † 17. 9. 23. † 21. † 26. 5. Exod. 1. 17. † 15. 26. † 19. 5. † 20. 6. † 23. 21. 25. Levit. 20. 22. † 26. 3. 11. Deut. 4. 40. † 7. * † 11. * † 13. 4. † 17. 15. † 18. 15. † 24. 8. † 27. 10. † 28. 1. 12. Joſ. 22. 1. 1 Reg. 12. 14. † 15. 22. 4 Reg. 10. 30. 2 Paralip. 7. 17. Proverb. 1. 8. 33. † 15. 31. Iſai. 1. 19. † 48. 18. † 55. 2. Jerem. 7. 23. † 11. 4. † 17. 24. † 35. *. Dan. 3. 16. Eccli. 35. 7. 2 Machabæor. 7. 30. Matth. 4. 19. † 7. 24. † 8. 21. † 15. 3. † 17. 5. † 25. 3. Luc. 5. 4. † 10. 16. Joann. 2. 7. Actor. 4. 19. † 5. 32. Rom. 16. 19. Phil. 2. 8. 12. 1 Theſſ. 4. 3. † 5. 18. 1 Petr. 1. 22. Jacobi 1. 22.

Obedientia inferiorum erga ſuperiores, vide Subditorum officium.

Oblatio omnis debet eſſe ſine vitio aut macula, Levit. 1. 3. † 3. 1. † 22. 19. Num. 28. 3. 31. Deut. 15. 21. Eccli. 35. 14. Ezech. 43. 23. Mal. 1. 8. 14.

Oblationes Deo gratæ igitus accenduntur, Gen. 4. 4. † 8. 20. † 15. 17. Lev. 9. 24. Jud. 6. 21. † 13. 19. 3 Reg. 18. 38. 1 Par. 21. 26. 2 Par. 7. 1. 2 Mach. 1. 22. † 2. 10.

Oblationes quotidianæ, Exod. 29. 38. Num. 28. 3. 1 Eſdr. 3. 2.

Oblationes propriorum filiorum, Lev. 18. 21. † 20. 2. Deut. 12. 31. † 18. 10. Jud. 11. 39. 4 Reg. 3. 27. † 16. 3. † 17. 17. † 21. 6. 2 Par. 28. 3. Pſal. 105. 37. Iſa. 57. 5. Jer. 7. 31. † 19. 5. Ezech. 16. 20. 36. † 20. 31. † 23. 37.

Oblationum convivia cum gaudio celebrabantur, Gen. 31. 46. Exod. 18. 12. † 32. 6. Num. 15. 2. Deut. 12. * † 27. 7. 1 Reg. 1. 4. † 9. 12. * † 16. 5. 2 Reg. 15. 12. 3 Reg. 1. 9. † 3. 15. 2 Par. 29. 31.

Oblationes Impiorum, Gen. 4. 3. 1 Reg. 15. 21. Pſal. 39. 7. † 49. 7. † 50. 18. Prov. 15. 8. † 21. 27. Eccli. 35. 15. Iſa. 1. 10. † 41. 13. † 61. 8. † 66. 3. Jer. 6. 20. † 7. 20. † 14. 12. Oſee 5. 6. † 6. 13. † 9. 4. Amos 5. 22. Mich. 6. 7. Mal. 1. 7. 13. Matth. 9. 13. † 12. 7. Mar. 12. 33. Heb. 10. 5.

Occisio, vide Homicidium.

Ochozias filius Joram rex Juda, 4 Reg. 8. 24. fugit in Mageddo à facie Jehu, & cæditur, 9. 27.

habet ſibi ſucceſſorem Joas regem, 2 Par. 22. 11.

Oculus ſimplex & rectus, Eccli. 35. 12. Matth. 6. 22. Luc. 11. 34.

Oculus nequam, Gen. 6. 2. Prov. 6. 13. Eccle. 4. 8. Eccli. 14. 8. † 31. 14. Matth. 6. 23. Marc. 7. 22. Lucæ 11. 34. 1 Joan. 2. 16.

Oculorum cuſtodia quantopere ſit neceſſaria ad vitandum peccata, Gen. 3. 6. † 6. 2. † 34. 2. † 38. 15. † 39. 7. 2 Reg. 11. 2. * † 13. 1. Prov. 23. 26. 33. Eccli. 9. 5. 7. 8. 9. 11. * † 25. 28. * † 41. 25. † 42. 12. Judith 10. 17. 18. * † 12. 16. Dan. 13. 8. * Matth. 5. 28. 2 Pet. 2. 14.

Oculus mentis vel intellectus, Num. 24. 3. Deut. 29. 4. Iſa. 6. 9. Luc. 24. 19. Actor. 16. 18. Epheſ. 1. 18.

Odium, vide Invidia.

Odio habenda malitia, Pſalm. 96. 10. † 138. 21. Amos 5. 15. † 6. 8. Rom. 12. 9.

Offerre pro defunctis, 2 Mach. 12. 43.

Officium ſubditorum, vide infra, Subditorum.

Og rex Baſan cæditur, Num. 21. 33. Deut. 3. 2. † 29. 7. † 31. 4. Pſalm. 135. 20.

Onesiphoro optat Paulus miſericordiam, 2 Tim. 1. 16.

Onias ſummus ſacerdos offert pro Heliodoro, 2 Mach. 3. 32. cæditur. 4. 34.

Operum merita, & retributio ſeu merces, Pſalm. 118. 112. Prov. 11. 18. Eccli. 36. 18. Iſai. 3. 10. Matth. 5. 12. † 10. 42. † 16. 27. † 25. 34. Rom. 2. 6. 1 Cor. 15. 58. 2 Cor. 5. 10. 2 Tim. 4. 8. Heb. 6. 10. † 10. 35. † 11. 26. Jac. 2. 24. Apoc. 20. 7. 8. † 22. 12.

Opera mala Deo diſplicent, & pœnam merentur, Gen. 3. 21. † 4. 7. † 6. 3. 5. 6. 7. † 7. 4. † 9. 6. † 11. 4. * † 17. 14. † 18. 20. † 19. 11. 24. 26. † 20. 5. † 41. 21. † 44. 16. Exod. 3. 9. † 7. * 8. * 9. * 10. * 11. * 12. * 14. * 20. * 22. * 21. * † 31. 13. † 32. 9. 27. 28. 33. Lev. 10. 12. & deinceps per omnes ſacræ Scripturæ libros.

Opera bona Deo grata ſunt, & præmium merentur, Gen. 4. 4. 7. † 3. 14. † 6. 8. 9. † 8. 20. 21. † 20. 7. † 22. 16. * † 26. 4. 5. † 29. 11. Exod. 1. 20. † 20. * † 23. 22. 25. Lev. 11. 45. 44. 46. & ſic deinceps per totam Scripturam.

Operari bene propter mercedem & retributionem licitum eſt, Pſal. 118. 112. Matth. 5. 12. 2 Timot. 4. 8. Heb. 11. 26.

non in quolibet Opere homo peccat, 2 Pet. 1. 10. 1. Joan. 3. 6. 9. † 5. 18.

Operum bonorum commemoratio, 4 Reg. 20. 3. Job 6. 1. 3. Pſal. 17. 21. 22. 25. † 43. 1. 2. Iſaiæ 38. 3.

Opera bona quæ ſint, vide Bona opera.

Opera à nobis proximo exhibita tanquam ſibi facta reputat Deus, ſive bona ſint, ſive mala, Iſaiæ 37. 23. Jer 10. 19. Zach. 2. 8. Matth. 25. 40. Act. 9. 5. 1. Col. 8. 12.

Opiniones & cogitationes hominum frequenter ſunt erroneæ, Lev. 10. 1. Num. 13. 39. Deut. 12. 8. † 29. 19. 1 Reg. 23. 9. 2 Reg. 6. 6. Prov. 12. 15. † 14. 12. † 21. 2. Iſaiæ 5. 21. † 7. 12. † 14. 13. † 53. 8. Matth. 3. 14. † 16. 22. Marc. 8. 32. Joan. 12. 4. † 23. 8.

Orare in nomine Jeſu, Joan. 14. 13. † 15. 16. † 16. 13. 26. 1 Joan. 3. 14.

Orare quemadmodum oporteat, frequenter ignoramus, Matth. 20. 20. Marc. 10. 35. Rom. 8. 26. Jac. 4. 3.

Orare noctes & dies, Pſalm. 118. 62. Luc. 18. 1. 1 Theſſ. 3. 10. 1 Tim. 5. 5. 2 Tim. 1. 3.

Orare ſine intermiſſione, Matth. 7. 7. Luc. 12. 9. † 18. 1. Act. 10. 2. Epheſ. 6. 18. Col. 4. 2. 1 Theſſ. 5. 17.

Orare ut fidei prædicatio ſucceſſus habeat felices, Epheſ. 6. 19. Col. 4. 3. 2 Theſſ. 3. 1.

Orare alium pro alio, Jer. 42. 2. 20. Baruch 1. 13. 2 Mach. 1. 6. Epheſ. 6. 18. Col. 4. 2. 1 Theſſ. 3. 23. 2 Theſſ. 3. 1. 1 Tim. 2. 1. Jac. 5. 16.

Orare pro inimicis, Num. 16. 22. 46. 2 Mach. 3. 33. Matth. 5. 44. Luc. 6. 28. † 23. 34. Act. 7. 60.

Orare Sanctos cum Chriſto regnantes, vide Sanctos.

Orare pro defunctis, vide Purgatorium.

Oratio quomodo, quando, cui & ubi fieri debeat, & quid petendum, Num. 11. 16. 24. Deut. 4. 7. Jud. 10. 10. 15. 1 Reg. 2. 11. 2 Reg. 22. 1. 7. 3 Reg. 3. 7. Iſa. 63. 14. Amos 7. 2. Eccli. 35. 26. Tob. 3. 11. * Jud. 4. 11. Matth. 6. 5. 9. † 7. 7. † 18. 19. † 20. 20. † 21. 22. † 26. 36. Marc. 11. 24. † 13. 33. Luc. 11. 2. 9. † 18. 1. † 22. 40. Joan. 4. 23. † 9. 31. † 14. 13. † 15. 7. † 16. 23. Actor. 1. 14. † 2. 42. † 4. 24. 31. † 10. 2. † 12. 12. Rom. 8. 26. † 12. 12. 1 Cor. 14. 13. Epheſ. 6. 18. Col. 4. 2. 1 Theſſ. 5. 17. 1 Tim. 2. 1. Hebr. 13. 18. 1 Petr. 3. 12. 1 Joan. 5. 4. Jac. 1. 6. † 4. 3. † 5. 13. Apoc. 19. 10. † 22. 9.

Orationes quæ fiunt quemadmodum oportet, exaudit Deus, Gen. 16. 11. † 21. 17. Exod. 2. 24. † 3. 7. † 6. 5. † 22. 23. 27. Deut. 4. 7. † 15. 9. 1 Reg. 7. 9. 10. † 9. 16. † 12. 18. 2 Reg. 22. 4. 7. 3 Reg. 13. 6. † 17. 22. † 18. 36. 4 Reg. 13. 5. † 20. 5. 2 Paral. 32. 22. † 33. 14. 4 Eſdr. 15. 7. Jud. 4. 8. 12. Tob. 3. 24. Pſal. 3. 3. † 4. 4. † 9. 13. † 17. 7. † 21. 23. † 33. 7. † 49. 15. † 54. 17. † 117. 5. † 119. 1. † 144. 19. Prov. 15. 29. Eccli. 4. 9. † 21. 6. † 16. 24. 26. † 48. 22. Iſaiæ 30. 19. † 37. 15. 21. † 55. 7. Jer. 29. 12. Thren. 3. 56. Dan. 13. 44. Jonæ 2. 3. Zach. 13. 9. 2 Mach. 3. 21. Joan. 9. 31. Actor. 10. 4.

Orationes quorumdam quare non exaudiat Deus, Deut. 1. 43. † 31. 18. Jud. 10. 1. 1 Reg. 8. 18. Pſal. 17. 42. Prov. 1. 28. † 15. 29. † 21. 13. † 28. 9. Eccli. 34. 24. 31. Iſaiæ 1. 15. Jer. 7. 16. † 11. 12. 14. † 14. 12. † 15. 1. Ezech. 8. 18. † 14. 16. 20. Michææ 3. 4. Zach. 7. 13. 4 Eſd. 1. 26. 2 Mach. 9. 13. Joan. 9. 31. Hebr. 12. 17. Jac. 4. 3.

Orationum Sanctorum exempla, Gen. 32. 9. Exod. 32. 11. 31. Num. 14. 19. Deut. 9. 26. 3 Reg. 8. 15. * 4 Reg. 20. 3. 2 Paral. 6. 16. * † 14. 11. † 20. 6. 12. 1 Eſdr. 9. 6. * 2 Eſdr. 1. * Sap. 9. * Eccli. 23. 2. † 36. 1. 11. † 51. * Baruch 2. 17. 21. † 2. 6. * † 3. 1. 9. Tob. 3. 1. 12. † 8. 7. † 13. 1. Judith 9. 2. † 16. * Eſther 14. 3. Iſai. 33. 2. † 37. 16. † 64. * Jer. 10. 24. 17. 13. 14. † 18. 19. † 21. 26. Thren. 5. * Dan. 9. 6. † 13. 42. Jonæ 2. * Habac. 3. * 3 Eſd. 8. 74. 4 Eſdr. 3. * † 6. 38. * 2 Mach. 7. 37. 2 Mach. 6. 30. Actor. 4. 24.

Ordinis Sacramentum, Joan. 20. 22. 1 Tim. 4. 14. † 5. 22. 2 Tim. 1. 6. Tit. 1. 5.

Oreb & Zeb interficiuntur, Jud. 7. 25.

Osculum pudicum, pacis & charitatis ſymbolum, Gen. 29. 13. † 45. 15. † 48. 10. Exod. 4. 27. Lucæ 15. 20. Act. 20. 37. Rom. 16. 16. 1 Cor. 16. 20. 2 Cor. 13. 12. 1 Theſſ. 5. 26. 1 Pet. 5. 14.

Otium, vide Acedia.

Ozias ſacerdos recipit Achior in domum ſuam, Judith 6. 19.

præſcribit Domini miſerationi tempus quinque dierum, 7. 23.

Ozias, vide Uſia.

P

Pactum cum quibus non ſit ineundum, Exod. 23. 32. † 34. 15. Deut. 7. 2. † 20. 13. 3 Reg. 20. 16. 42.

Pactum contra Dei voluntatem cum infidelibus initum, punitur, Jud. 24. 27. † 3. 5. 3 Reg. 20. 34. 42. 2 Paralip. 19. 2.

Pactum inis Deus cum populo, Gen. 17. 2. 7. Exod. 19. 3. Deut. 5. 2. Jer. 31. 31. 33.

Pactum init populus cum Deo, Joſ. 24. 25. 4 Reg. 23. 3. 2 Par. 15. 12. † 23. 16. 2 Eſdr. 10. 29.

Parentum officium, Gen. 18. 19. † 21. 19. † 24. 2. † 25. 6. † 34. 4. 19. † 49. * Exod. 10. 2. † 12. 26. † 13. 13. 14. † 21. 10. Levit. 9. 29. Num. 30. 6. Deut. 4. 9. † 6. 7. 20. † 11. 19. † 21. 19. † 22. 15. 19. † 32. 46. Joſue 4. 21. 1 Reg. 1. 32. † 3. 13. 3 Reg. 2. 1. Job 1. 5. Pſal. 77. 3. Prov. 1. 8. † 4. 1. † 3. 7. † 21. 29. † 13. 14. † 19. 18. † 20. 7. † 22. 6. 15. † 23. 13. † 29. 17. Eccli. 4. 23. † 7. 25. † 8. 11. † 17. 1. † 25. 10. † 26. 13. † 30. 1. 21. † 33. 22. † 41. 5. Tob. 1. 10. † 4. * † 10. 13. † 14. 5. 11. 1 Mach. 2. 49. 64. 2 Mach. 6. 24. 28. † 7. 10. 12. 27. Dan. 13. 3. Matth. 10. 37. Eph. 6. 4. Col. 3. 21. 2 Tim. 3. 15. Tit. 2. 4.

Paschæ feſti inſtitutio & celebratio, Exod. 12. * † 13. 6. † 23. 15. † 34. 18. Levit. 23. 5. Num. 9. 2. 11. † 28. 17. Deut. 16. 1. 5. Joſ. 5. 10. 4 Reg. 23. 21. 2 Paral. 30. 1. 25. † 35. 1. 1 Eſdr. 6. 19. 3 Eſdr. 1. 10. † 7. 10. Ezech. 45. 21. Matth. 26. 19. Marc. 14. 12. Luc. 22. 7.

Paſtores, præceptores, & alii præfecti qua debeant eſſe ſolicitudine & cura in eos quos ſuæ fidei commiſſos habent, Prov. 27. 23. 24. Sap. 6. 23. 26. Ezech. 34. 4. * Matth. 18. 12. † 24. 45. Luc. 15. 4. Joan. 10. 11. * † 13. 1. * † 17. 9. 21. * † 18. 8. Act. 20. 22. 28. 31. Rom. 9. 2. 3. † 12. 7. 8. 1 Cor. 4. 1. 2 Cor. 11. 28. 29. Gal. 4. 19.

Patiens & longanimis eſt Deus, Gen. 6. 3. Exod. 34. 6. Num. 14. 18. Pſal. 85. 15. † 102. 8. † 144. 8. Eccle. 8. 12. Iſai. 30. 18. Joel. 2. 13. Jonæ 4. 2. Nahum 1. 3. Sap. 11. 24. † 15. 1. Matt. 18. 17. Rom. 2. 4. 1 Tim. 1. 16. 2 Pet. 4. 9.

Patientia & longanimitas fidelium in omni genere afflictionum, Gen. 12. 4. 6. 2 Reg. 16. 10. Job 1. 20. † 2. 9. † 7. 2. Prov. 3. 11. † 14. 29. † 15. 1. † 16. 32. † 25. 15. Eccli. 1. 29. † 2. 4. 4 Eſdr. 10. 13. Tob. 2. 8. 2 Mach. 6. 20. † 7. * Matth. 5. 39. Rom. 5. 3. † 12. 12. † 15. 4. 1 Cor. 6. 4. Gal. 5. 22. Epheſ. 4. 2. 1 Theſſ. 3. 14. 2 Theſſ. 1. 4. 7. 1 Tim. 6. 11. 2 Tim. 2. 3. 12. 1 Pet. 1. 6. † 2. 19. † 3. 14. 17. † 4. 1. 2 Pet. 1. 6. Hebr. 10. 36. † 12. 25. † 12. 1. Jacobi 5. 7.

Impatientia & ejus punitio, Exod. 14. 11. † 15. 24. † 16. 2. 7. † 17. 2. Num. 11. 1. 10. † 14. 2. 28. † 21. 6. Job 3. 1. Eccli. 2. 16.

Paupertas, vide Eleemoſyna.

Paulus Judæus ex tribu Benjamin, Rom. 11. 1. Phil. 3. 5. natus & educatus Tharſi, Act. 22. 3. perſequitur Chriſtianos, 9. 1. Gal. 1. 13. 1 Tim. 1. 13. converſio ejus ſingularis, Actor. 9. *

Paulus doctor gentium, Rom. 11. 13. † 15. 16. Galat. 2. 2. 8. 1 Timoth. 2. 7. 2 Timoth. 1. 11. prædicat Antiochiæ, Actor. 13. 16.

13.16.* Iconii, 14.1. Lyſtris, 14.6.7. Theſſalonicæ, 17.1. Berœæ, 17.10. Athenis, 17.22.28. 1 Corinth.8.1. vocatur in Macedoniam, Actor. 16.4. capitur, 21.17. deducitur Cæſaream, 23.23.30. vehitur Romam, 27.*28.* ſiſtitur Neroni, 2 Tim 4.22.

Paulus nemini voluit eſſe oneri, Actor. 20.33. 2 Cor. 11.9.11.†12.13. 1 Theſſ.2.9. 2 Theſſ.3.8. vocabatur olim Saulus, Act.7.59.†9.1.†13.1.

PAX quædam temporalis, quædam æterna, Gen.13.6.8.†26.22.†49.24. Levit.26.6. Num.6.27. Jer.29.7. Eccli.25.2.†28.15.19. Matth.5.9. Marc.9.50. Luc.14.32. Actor.9.31. Rom. 12.18. 1 Cor.14.33. Epheſ.4.3. 2 Tim.2.22. 1 Pet.3.11. Hebr. 12.14. Jac.3.18. Apoc.6.4.

Pax interna qualis eſt inter Deum & ejus amicos. Iſaiæ 2.4.†9.6.†11.6.7.†66.12. Oſee 2.14.20. Mich.4.3. Zach 9.10. Lucæ 14.†24.36. Joan.14.27.†16.33.†20.19. Act. 10.36. Rom. 5.1. Epheſ.2.14. Phil.4.7.

Pacem & miſericordiam promittunt mendaces prophetæ, Jer.6.14.†8.8.12.†14.13.†23.16. Ezech.13.10.16. Mich.3.5. 1 Theſſ. 5.3.

PECCATI origo; Geneſ.2.17.†3.6. Roman.5.12. 1 Corinth.15.21.

Peccatum originale, Job 14.4.†15.14. Pſal.50.7. Rom.5. 4.23.†5.12.* effectus ejus, Gen.8.21. Eccli.17.30. Rom.5. 12.17.†6.23.†7.8.12.13.17.* Galat.5.17. Epheſ.2.3. tollitur ejus reatus per Chriſtum, Joan.1.29. Rom.3.23.24.†5.9.13.17.18.19.†6.3.†7.24.†8.1.2. Galat.3.22. Epheſ.2.3.

Peccatum ſolus Deus propria auctoritate remittere poteſt, Exod.34.7. Pſal.18.13.†31.5.†102.12. Iſaiæ 43.25.†44.22.†55.* Jer.31.34.†33.8. Mich.7.18. Matth.9.2. Marc. 2.5. Lucæ 5.20.†7.48.

Peccatum Sacerdos remittit auctoritate divina, Matth. 18.18. Joan.20.23.

Peccatum remittitur per Chriſtum. Iſa.53.* Dan.9.24. Matt.1.21.†9.2.†18.28.†20.28.†26.27. Marc.1.5. Lucæ 24.46. Joan.1.29. Act.2.38.†4.12.†10.35.43.†13.38. Rom.4. 25.†5.9. 1 Cor.6.11.†15.3. 2 Cor.5.21. Gal.1.4. Coloſſ.1.14. Epheſ.1.7.†5.23. 1 Tim.1.15. Tit.2.14. 1 Pet.1.18.†2.24.†3.18.†4.1. Hebr.1.3.†9.12.14. 1 Joan.1.7.†2.12.†3.5. Apoc. 1.5.

Peccatum in Spiritum ſanctum, Matth.12.31. Marc.3.28. Luc.11.15.†12.10. Hebr.6.6.†10.26. 1 Joan.5.16.

Peccatum vindictam clamans, Gen.4.10.†18.20. Exod. 22.23.27. Eccl.35.18. Jac.5.4.

Peccata in nos fratri condonandum, vide Remittendum.

propter peccatum unius aut paucorum puniuntur multi, Gen.3.* Num.16.10. Joſ.7.* Jud.19.25. 2 Reg.24.*

Peccatum contra naturam, Gen.19.* Jud.19.22.* Levit. 20.13. Rom.1.27. 1 Cor.6.10. 1 Tim.1.10.

Peccatum ex ignorantia, Lev.4.1.†5.15. Num.15.17. Luc. 23.34. Joan.9.41.†15.24. Act.3.17. 1 Tim.1.13.

Peccatum ex malitia & data opera, Num.15.30. Eccli.10. 14. Matth.28.13. Joan.11.49. Act.4.18. Hebr.6.3.†10.26.

Peccatorum confeſſio, vide ſuprà Confeſſio.

Peccatum non ſolùm non imputatur, ſed etiam vere remittitur, & anima abluitur ac mundatur, Pſalm.50.12. Act 2.38. 1 Cor.6.11. 2 Petr.1.9. 1 Joan.3.9.

PECULIUM Dei ejus populus. Exod.19.5. Deut.7.6.†14.2. Joan.1.11. Epheſ.1.14. 1 Pet.2.9.

PEDUM lotio, vide ſuprà Lotio.

PEREGRINIS benefaciendum eſt, Gen.18.2. Exod.22.21.†23.9. Lev.19.33.†23.22. Num.15.14. Deut.10.18.†14.22.†24.14.17.†26.11. Ezech.22.29.†47.21. Zach.7.10.

Peregrini ſumus & advenæ in hac vita, Gen.15.13.†23.4.†47.9. 1 Par.29.15. Pſal.38.13.†118.19. 2 Cor.5.8. Philip.3.20. Hebr.11.23. 1 Pet.1.11.

Peregrinationes pietatis gratia ſuſceptæ ſunt utiles, 3 Reg. 8.41. 4 Reg.3.10.

PERJURII & falſi crimen, Exod.8.8.25.28. Levit.5.4. 1 Reg.19.6.* 3 Reg.8.31. Jer.7.9. Zach.5.3. Mal.3.5. 1 Mach. 6.62.†7.15.18.†11.53.†13.16.19. 2 Machab.4.34.†14.3. Matth.26.72. 1 Tim.1.10.

PERSÆ invadunt Babylonem, Dan.5.28. juxta prophetiam Iſaiæ, 21.9. Jer.51.8.11.41.55.

PERSEVERANTIA, Gen.19.15.16. Job 2.3. Prov.3. 11.†23.17. Ezech.18.24.†33.23. Eccli.2.2.†11.11.†35.9. Matth.10.22.†15.21.†24.13. Luc.9.54. Joan.6.62. Act.2.42.†11.21.†13.43.†14.21. Hebr.5.* 2 Pet.2.20. 1 Joan.2.24. Apoc.2.16.

PERSECUTIO, vide Crux.

PERSONARUM acceptio illicita, nec Deus perſonam reſpicit, Lev.19.15. Deut.1.17.†10.17.†17.2. 1 Reg.16.7. 2 Par.19.7. Sap.6.8. Job 34.29. Prov.28.3.†24.23.†28.21. Eccli. 35.15.16. Iſaiæ 11.3. Malach.2.9. Matth.22.16. Marc.12.14. Lucæ 20.21. Act.10.34. Rom.2.11. Gal.2.6. Epheſ.6.9. Coloſ.3.25. 1 Petr.1.17. Jac.2.9.

PETERE, vide Orare.

PETRUS à Chriſto vocatur, Matth.4.18. confitetur Chriſtum, 16.16. appellatur Simon, 4.18.†10.2. Joan.20.2. appellatur Cephas, Joan.1.42. 1 Cor.1.12.†3.22.†9.5. Gal. 2.9. appellatur Simon Bar-Jona, & Simon Joannis. Matth. 16.17. Joan.21.15. negat Chriſtum, & de negatione facta pœnitentiam agit, Matth.26.69.70.72.75. prædicat, & loquitur, Actor.1.16.†2.*†3.12.*†4.1.†10.34. ſanat claudum, 3.4. conjicitur in carcerem, 12.3.

Petrus primus Apoſtolorum, Matth.10.2.†6.18.†16.14.* Lucæ 22.* Joan.21.17.*

PHACEA filius Romeliæ, poſtquam occidit Phaceiam, fit rex Iſrael, 4 Reg.15.25.27. pugnat contra Jeruſalem, Iſaiæ 7.1. occidit de Juda centum viginti millia virorum uno die, 2 Par.28.6.

PHACEJA filius Manahem fit rex Iſrael, 4 Reg.15. 22.23.

PHANUEL turris ſubvertitur à Gedeone, occiſis habitatoribus civitatis, Jud 8.8.13.17.

PHARAO affligitur propter Saram uxorem Abraham, Gen.12.17.

Pharao ſomnia videt. Gen.41.1. quæ ei à Joſeph explicantur, 41.25.

Pharao Iſraelem opprimit ſervitute, Exod.1.8.* ſubmergitur cum omni ſuo exercitu, 14.14.28.

Pharaonis filiam accipit Salomon uxorem, 3 Reg.3.1.

Pharao Nechao capit regem Joachaz, 4 Reg.23.34.

PHARISÆUS invitat Chriſtum, Luc.7.36.

Phariſæus & Publicanus orant ſimul in templo, Lucæ 18.10.

Phariſæi graviter increpantur, Matth.3.7.†7.1.†16.4.†23.* Joan.8.44. Act.7.52.†23.3. Phil.3.2.

PHASSUR percutit Jeremiam prophetam, Jer.20.2.

PHEGIEL dux tribus Aſer, Num.1.13.

PHIGELLUS, & Hermogenes avertuntur à Paulo, 2 Tim.1.15.

PHILIPPUS vocatur à Chriſto, Joan.1.43. recenſetur inter Apoſtolos, Matth.10.3. cupit videre Patrem, Joan.4.8.

Philippus Diaconus eligitur, Act.6.5. prædicat in Samaria, Act.8.5. baptizat Æthiopem eunuchum, Act.8.37. ſuſcipit Paulum & ſocios ejus hoſpitio, Act.21.8.

PHILISTHÆI perſequuntur Iſraelem, Jud.3.3.†10.7.†13.9. 1 Reg.4.*†5.*†13.3.†17.*†23.1.†28.1.†29.1.†32.1. 2 Reg.5.17.22.†21.15.18.

Philiſthæi cæduntur, Jud.3.31. 2 Reg.7.11.†13.3.†14.*†17.50.†18.27.†19.8.†23.5. 2 Regum 5.24.†8.1. 4 Reg.18.8.

contra Philiſthæos, vide Iſai.14.29. Jer.47.1.4. Ezech.25. 15. Amos 1.6. Soph.2.5. Zach.9.6.

PHINEES filius Eleazari, Exod.6.25. Jud.20.28. placat Deum zelo ſuo, Num.25.7.11. Pſal.105.30. mittitur in terram Galaad, Joſ.22.13.

Phinees filius Heli, 1 Regum 1.3. periit propter ſua peccata, 4.11.

PHUL rex Aſſyriorum copias adducit contra Jeruſalem, 4 Reg.15.19.

PIETAS, vide Bona opera.

PIGNUS ſalutis noſtræ eſt Spiritus ſanctus, Rom.8.16. 2 Cor.1.22.†5.5. Epheſ.1.13.†4.30.

PIGRITIA, vide Acedia.

PILATUS & Herodes fiunt amici, Luc.23.12.

Pilatus Chriſtum innocentem morti addicit, Matthæi 27.26. Joan.19.16.

PLAGA ſive ſeu vindicta, Exod.7.*8.*9.*14.* 4 Reg. 8.28. 2 Par.6.28. Pſal.77.44.†104.27. Jer.15.2.

POENA peccati non ſtatim univerſa remittitur remiſſa culpa. Num.14.20.22.23. 2 Reg.12.13.14.*†24.* 1 Par.21.*

POENITENTIA & ſatisfactio pro peccatis, Pſalm.6.7. Matth.3.8. Luc.3.8. Act.2.38.†8.22. 2 Cor.7.10.

Pœnitentia prædicatur, Jer.7.3. Matth.3.2.†4.17. Lucæ 3.3.8.†13.3.†24.47. Act.2.38.†3.19.†8.21.†17.30.†20.21.†26.20.

Pœnitentiæ veræ & non fictæ promiſſa eſt venia, Deut.4. 29.†30.1. 1 Reg.7.3. 2 Par.7.14.†20.6.†34.26. Job 22.23. Prov. 28.13. Pſal.31.5. Eccli.17.23. Iſai.1.16.†30.15.†45.22.†55.7.†59.20. Jer.3.10.17.†18.8.†29.12.†31.18.20. Ezech.18.21.27.†33.14. Oſee 14.2. Joel.2.12. Jon.3.8. Zach.1.4. Malach.3.7. Luc.15.18. Act.3.19.†26.18.20.

Pœnitentia agenda eſt dum ſani ſumus, Eccli.17.24.†18.15.

Pœnitentiæ veræ exempla. Jud.10.15. 2 Reg.12.13.†24. 10.17. 2 Par.12.6.†33.12. Jonæ 3.* Judith 4.8. Matth.26. 75. Luc.7.37.44.†15.18.†18.13.†19.8.†22.62.†23.41. Act.2.37.

Pœnitentiæ falſæ exempla, Gen.4.13.†27.38. Exod.8.8.†9.27.†10.16. Joſ.7.20. Jud.1.7. 1 Reg.15.24.30.†14.10. 3 Reg. 13.6.†21.27. Sap.5.3. 1 Mach.6.12. 2 Mach.9.13. Matth.27.4. Act.8.23.23. Heb.12.17.

PRÆDICATORES, vide Concionatores.

PRÆFECTI, vide Superiores & Paſtores.

PRECARI, vide Orare.

PRIMITIÆ fructuum debentur Deo ejuſque Sacerdotibus, Exod.23.19.†34.26. Levit.23.10. Num.18.13. Deut.18.4.†26.2.10. 2 Par.31.5. 2 Eſdr.10.35.37. Prov.3.9. Tob.1.7.

PRIMOGENITA omnia Ægyptiorum moriuntur, Exod.12.29. Pſal.77.51.†134.8.†135.10.

Primogenitum omne Deo conſecratur, Exod.13.2.†22.29.†34.20. Levit.27.26. Num.3.13.†8.17. Deut.15.19. 1 Reg.1.24. Lucæ 2.23.

Primogenitorum jura, privilegia, & prærogativæ, Gen. 25.31.†49.3. Deut.21.15. 2 Par.21.3.

Primogeniti aliquando à Deo rejiciuntur, Gen.48.17.†49.4. Rom.9.13.

PRODITIO, & ejus punitio, Gen.37.23. Jud.1.24. 1 Reg.15.19. Iſaiæ 22.15. 2 Mach.3.4.†4.1.†10.20.†13.21. Matth.26.14.47.

PROMISSIO, vide Votum.

Promiſſiones Dei cum conditione fiunt, Deut.19.8.†28.*†33.4. Levit.26.* 1 Reg.2.30. Ezech.18.*†33.15.19. Marc.16. 16. Joan.3.16.36.†6.47.†8.31.†13.17.†15.7.14. Rom.8.17. Col.1.23. Hebr.3.14. 2 Pet.1.14. Apoc.2.*†3.*†21.7.

PROPHETÆ. vide Concionatores.

PROVIDENTIA. vide Dei gubernatio & providentia.

PSEUDOPROPHETÆ. & eorum punitio, & quòd non ſunt audiendi, Deut.13.1.† 18.10. 3Reg.13.11.† 18.40. † 22.6.10. 4Reg.10.19. Prov.28.10. Iſai.3.12. † 28.7.† 56.10. Jer.14.13.15.† 23.* † 27.9. † 28.* † 29.8. 21.25. Ezech.13.* † 14.9. † 22.25. † 34.2.8.18. Amos 7. 10. Mich.3.5. Zach.13. 2. Matth.7.15.† 24.11.Luc.12. 1.Act.20.29. 1Cor.15.12. Phil.3.2. Col.2.8. 1Tim.4.1. 2Tim.1.17. † 3.1. 2 Petr.2.* 1Joan.4. 1. Jud.4.8.*

Pſeudopropheta habeutur qui currunt antequam per ordinariam poteſtatem mittantur, Jer.14.14. † 23.32.† 27. 15. Ezech.13.6.

PTOLEMÆUS oppugnatur ab Antiocho, 1Mach.1.19. init amicitiam cum Alexandro filio Antiochi, 10. 51. pugnat cum Alexandro, & moritur, 11.1.18.

Ptolemæus Macer veneno vitam ſuam finivit, 2 Mach, 10. 12. 13.

PUBLIUS ſuſcipit hoſpitio Paulum, Act. 28. 8.

PURGATORIUM, id eſt, locum ubi ſunt animæ, quæ vivorum precibus, & operibus juvari poſſunt, & purgantur, eſſe confirmatur, 2 Mach. 12. 43. 46.* Matth.5.25. † 12.32. 1Cor.3.16. Philip.2.10. 2Tim.1.18. 1 Joann. 3. 16. Apoc.3. 3. 13.

Q

QUADRAGESIMALIS jeſunii exempla, Moyſes, Exod.24.18 † 34.28. Deuter.9.9.18. Elias, 3Regum, 19.8. Chriſtus, Matth.4.2. vide Jejunium.

QUÆSTIONES inutiles quæ ſunt vitandæ, Gen.3.1. 6. Prov.25.27. Eccleſ.7. 11. Eccli.3.21. Matth.24.3. Joan. 6. 52. † 21. 21. Actor.1. 6. 1 Tim.1.4. † 6.3. 2 Tim. 2. 16. Tit.3. 9.

QUIESCENDUM à peccatis, Rom.6.6.* Gal. 2. 18.

Quies contingit populo Dei, Hebr.4.9.

Quietem & pacem certam conſequentur juſti, Sap. 3.3. † 4.1. Iſai.57.2. Luc.16.22. Apoc.14. 13.

Quietem invenire animæ ſuæ, Jer.6.16. Matth.11.29.

R

RABBA obſidetur, 2Reg.11.1.† 12.16. 1 Par.20.1.

RABSACES Sennacherib archipincerna, 4 Reg.18. 17. Iſai.36.37.

RACHEL paſcit uvca patris ſui, Gen.29.9. traditur Jacob in uxorem, 29.29. clàm tollit idola patris ſui, 31.19. ob difficultatem partus periclitatur, 35.17.

RAHAB exploratores miſſos in urbem Jericho, excipit hoſpitio, Joſue 2. 1. Jac. 2. 25. ſervatur cum ſuis, Joſ.6. 17. 23.

Rahab uxor Salmon, 1 Par.2. 11. Matth.1. 5.

RAPHAEL Angelus Domini medicus & dux Tobiæ, Tob.5.5. † 6.* † 12. 12.

RATIONEM Deo quiſque pro ſe redditurus eſt, Matth. 12.36. † 18.23. † 25.31.* Rom.14.12. 2 Cor.5.10.

RAZIAS Judæus gladio ſe interimit, 2 Machab. 14. 37. 41.

RAZON adverſarius Iſraelis, 3Reg.11.23.

REBECCA filia Bathuelis, Gen.22.23. uxor Iſaac, 25. 20. parit geminos, 25.24.

RECHAB pater Jonadab, amici Jehu regis Iſrael, 4 Reg.10. 15.

REDIMERE novit Deus ſuos multis modis ex anguſtia, Gen.19.* Exod.14.* † 18.8. 1Reg.23.14.26. 4 Reg.7.* 2 Par. 18.31.† 20.24. 1 Eſdr.8.22. Pſal.4.9. † 90.3. Eſther 7.3. Iſai.41. 10.† 43.1. Dan.3.91 † 6.21.23. 2 Petr.2.9.

REFUGII civitates, Exod.21.13. Num.35.11. Deut.4.41. † 19.2.7. Joſue 20.* 3 Reg.1.50. † 2.28.

RENOVATIO, vide Homo.

Regeneratio eſt immutatio carnis in ſpiritum, Joan.3. 5. carnalium affectionum in ſpiritualem affectum, Rom. 8.5. 13. Infidelitatis in fidem, Joan. 1. 12. Gal.5. 16.1. Joan.5.1. innovatio mentis per Spiritum ſanctum, Tit.3.5. Gal.4.6. atque adeò carnalis naturæ in divinam naturam, 2Petr.1.4. Col.1. 11. ut qui mali fuimus, ſanctificemur, 1 Cor. 6. 11. Ephel.5. 8.

Regenerati interiùs, etiam exteriùs in novitate vitæ ambulabunt, Rom.6.* † 7.6. † 12.1. Epheſ.4.22. Col.3.9. 1Cor. 5.7. 2Cor. 5.15. 1 Petr.4.1.

REGES quid facere, quidve fugere debeant, Deut.17.19. 1Reg.8.* 3 Reg.2.2. † 10.9. 1Paral.9.1.† 19.5. Sap.6.* † 9.* Job 34.30. Pſal.2 10. † 100.* Prov.14.28. † 19.12. † 20.8.26. † 28.15. † 29.4.14. † 31.4. Jer.22. 2. vide Superiorum officium.

REGNUM Dei vim patitur, Matth.11. 12. Lucæ 16. 16. Gal.5. 16. Apoc.1.* † 5.* † 21. 7.

Regnum Dei ſpirituale, internum & æternum, Gen. 49. 10. Num.24.17. 1 Reg.2.10.† 7.9.10. 1Paral.16.11. † 29.2.4. Pſalm.2.1.6. † 9.8. † 17.18. † 44.7. † 71.1. † 109.* † 141. 11. Iſai.9.6.† 11.* † 32 16.† 40.9.† 42.1. Jer. 23.5.6.† 33.* Ezech. 34.23. † 37 24. Dan.2.44.† 4.31.† 7.14 27. † 9.24.25. Oſee 3. 5. Mich.4.1.4.† 5.1. Zach.9.9 Matth.23.* Luc.1.28. † 12.31.32. † 22.29. † 23.2. Joan.6.14. † 12.14.34. † 18.33.36. 1Tim.1.17. Hebr.1.8. † 2.9.

RELINQUENTES omnia propter Chriſtum, centuplum recipient, Matth. 19. 29. Marc. 10. 29. Lucæ 18. 29.

RELIQUIÆ, & veſtes Sanctorum quam vim à Deo habeant, quidque per eas operetur Deus, ut pallium Eliæ, 4Reg. 2.14. oſſa Eliſei, 4Reg.13.21. fimbria Chriſti, Matth.9.20. † 14.36. ſudaria Pauli, Act.19.12. umbra Petri, Actor.5. 15.

REMITTENDUM proximo in nos peccanti, Eccli. 28. 2. Matth.5. 23. † 6.13. † 18. 22. 32. Lucæ 17. 3. Epheſ.4. 32. Col.3.13.

REPUDII libellus, Deut.24.1. Iſa.50. 1. Jer.3.8. Malac. 2. 16. Matth.5.30. † 19.7. Marc.10.4.

RESPHA concubina Saul, ad quam ingreſſus eſt Abner, 2 Reg.3.7.

cuſtodit corpora eorum qui in crucem ſublati erant, 21. 10.

RESURRECTIO mortuorum, & carnis ad gloriam facta mutatio, Exod.3.6. Job 14.13.† 19.26 † 21.30. Iſa.26. 19. † 66.14. Ezech.37. 1.9. Dan.12 12. Jonæ 2.1.2. Soph. 3. 8. 4 Eſdr.2.16. † 14.35. 2 Mach.7 9. 14.23. Matth.22.23.31. Luc. 20.35. Joan.5 21. 28.† 6.39.† 11.24. Act.24.15. 1 Cor.15.* 2 Cor.4.14. † 5.* Col.3.4. Phil.3.21.† 4.3. 1 Theſſ.4. 13. 16. 2 Tim.2.11. Apoc.20.12.

REVELATIONES & viſiones, Joſ.5. 13. 4 Reg.17.9. 2 Mach.3.24. † 5.1. † 10.29. † 11.8. vide Apparitiones.

ROBOAM filius Salomonis, rex Juda conſtituitur, 3Reg. 12.1. deficit Iſrael à Roboam ad Jeroboam, 12. 19. præcipit ei Deus ne pugnet contra Iſrael, 2 Par. 11. 2. oppugnatus à Siſac rege Ægypti, 12. 2. 9.

moritur, 3 Reg. 14. 31. regnat Abiam filius ejus pro eo, 15.1.

ROMANI cum Judæis pacis & ſocietatis fœdera ineunt, 1 Mach.8.14. 17.27. † 12.1. † 14.17.10.

Romanorum Gentilium laus, 1 Mach.8.1.9.

Romanorum Chriſtianorum laus, Rom.1. 8.

Romanos deſtructuros Jeruſalem & templum Domini, Num.24.14. Iſai.5.26. † 6.11. Dan.9.26. † 11.30.31. Luc.19.41. † 21.20. Joan.11.48.

RUBEN primogenitus Jacob naſcitur, Gen.29.32. violat thorum patris ſui, 35. 22. dantur ob id primogenita ejus filiis Joſeph, 49.4. 1 Par.5.1. nititur fratrem ſuum Joſeph liberare, Gen.37.21. 22.29.

dicit patri, Duos filios meos interfice, ſi non reduxero Benjamin, 42 37. filiis Ruben primò regio datur, Num. 32.* Deuter.3.12. † 29.8. Joſue 1. 11. † 13.23. caduntur, 4 Reg.10. 33. transferuntur ad terram Aſſyriorum, 15.29. 1 Paral.5. 26. ſecundùm prophetiam, Gen.49.4. ædificant altare, Joſue 22. 10. dimicaverunt contra Agarenos, 1 Paral.5. 19.

RUTH Moabitis, Ruth 1. 4. accipit eam uxorem Booz, & parit Obed, 4.13. 1 Paral.2.12. Matth.1.5.

S

SABBATUM, Gen.2.2. Exod.16.23. † 20.8. † 23.12. † 31. 14.17. † 34.21. † 35.2. Levit.19.3. † 23.3.35. † 25.4. Num. 15.32. † 28.9. Deut.5.12. Iſa.56.2.4. † 58.13. † 66.23. Jer.17. 21.17. Ezech.20.12. † 22.8. 2 Eſdr. 13.16. 22. 1 Mach.1.47.† 2. 31.41. 2 Mach.15.1. Matth.12.1.10. Marc.2.23. † 3.2. † 6.1. Lucæ 4. 16. 31. † 6.1. † 13.11.14. † 14.1. Joan.5. 10. † 7 22. † 9.14. Actor.13 14. 27.44. † 15.21. † 18.4. † 20.7. 1 Cor.16.1. Hebr. 4. 4. 10.

SACERDOTES Legis, & horum munus, Exod. 29. 44.† 30.7. Levit.10. 1. 6.9. † 21.* † 22.* † 24.3. Num.3. 10. † 4. 5. 21. † 10.8. † 18 1.7. Deuter. 21.5. 1 Regum 2. 28. 35. 2 Paral. 6. 49. 2 Paral.26. 17. Ezech.44.15. 20. Hebr.5. 7. † 10. 11.

Sacerdotum multitudo in veteri Lege, 1 Paral. 23. 3. ubi numerantur 38000.

Sacerdotum Legis indumenta, ornamenta, & ordinatio, Exod.28.* † 29.1. † 39.1. † 40.12. Lev.8.1.8.

Sacerdotibus dabantur decimæ & primitiæ, Num 5. 9. 10. † 18.8. 21.* Deut.18.3. ut liberi à ſolicitudine comparandi victum, poſſent vacare Legi Dei, 2 Paral.31.4.* vide Decimæ.

Sacerdotibus Legis aſſignabatur neceſſaria vitæ ſuſtentatio, Exod.29.26. Levit.2. 3. 10. † 5.13. † 6.9.19. † 7.6.31. † 10.13. † 14.9. Num 3.48. † 5.9. † 18.8. 21. 28. Deuter.18.1. 2 Reg.2.28. 4Reg.12.16. 1 Paral.6.54. 2 Paral.31.4. 2 Eſdr.10. 36. Ezech.45.25.

Sacerdotes mali, & eorum punitio, Num. 16.* 1 Reg.1. 20.* † 3.13. 3Reg.2.26. Iſa.3.21. Jer.2.5. † 8.7. Oſee 4.6.9. † 5.* Mal.1.* † 2.1.8. 1Mach.7.5.9.21.

Sacerdos, non Lex aut Scriptura ſola, eſt judex quæſtionum exorientium, Deut.17. 9.12. Malach.2.7.

SACRIFICIUM novi Teſtamenti appellatur Juge ſacrificium, Dan.11. 31. † 12. 11. celebrabitur donec veniat Dominus, 1 Corinth. 11. 26. quære Miſſæ ſacrificium, & Oblatio.

SADUCÆI negant mortuorum reſurrectionem, Matth. 22. 23. Act.4.1. † 23.8.

SALMANASAR Rex Aſſyriorum egreditur primò contra Samariam, & transfert Iſrael cum Oſee rege in Aſſyrios, 4Reg.17.6. ſecundò capit Samariam, 18.9.

SALOMONIS filii Davidis nativitas promittitur, 2 Reg.7.12.

naſcitur, 2 Reg 5.14. † 12.24. ungitur in regem ſuper Iſrael, 3 Reg. 1. 33. Dominus apparuit ei per ſomnium nocte in Gabaon, à quo ſapientiam poſtulat, 3. 5. 9. 2 Paral. 1. 7. dirimit litem meretricum, 3 Reg. 3. 16.24. de ejus ſapientia, magnitudine divitiarum, poteſtate & miniſtris, 2 Paral. 9. 3. init fœdus cum Hiram rege Tyri, 3 Reg 5. 12.

poſtquam ædificavit templum, dedit Hiram viginti oppida, 9.11. venit ad eum regina Saba, 10.1. Matth. 12.42. Luc. 11.31. ædificavit fanum Chamos idolo Moab in monte, 3 Reg. 11.7.

Chananæos facit ſibi tributarios, 2. Par. 8.7. ungitur ſecundò in regem, 1. Par. 29.22. moritur, 3 Reg. 11.43. ſuccedit ei filius Roboam, 14.21.

SALUS, vide Beatitudo.

SAMARIA, quæ poſteà metropolis fuit decem tribuum Iſrael, extruitur, 3 Reg. 16.17. obſidetur à Syriis, 4 Reg. 6.24. obſidetur ab Aſſyriis uſque ad tertium annum: capitur, & abducitur populus, 4 Reg. 17.5.

contra Samariam prophetatur, Iſa. 7. 30. † 9.7. Ezech. 23.* Oſee 8.* † 13.* Amos 3.11. Mich. 1.5.

Samaria nolebat recipere verbum Dei, Luc. 9.52. recipit verbum Dei, Actor. 8.5.

Samaritanus miſeretur vulnerati, Luc. 10.33.

Samaritana loquitur cum Chriſto apud puteum, Joan. 4.7.

SAMSON naſcitur, Jud. 13.24. juxta promiſſionem Angeli, 13.3. uxorem accepit in Thamnata, & dilacerat leonem, 14.1.5.10.

nocet Philiſthæis, eiſque vim infert, 15.4.8. moritur, 16.19.30.

SAMUEL, 1 Reg. 1.20. adducitur ad domum Domini in Silo, 1.24. vocatur à Domino, 3.4.10. congregat univerſum Iſrael in Maſphat, & clamat ad Dominum pro Iſrael, 7.3.9. poſuit filios ſuos Judices Iſrael, 8.1. probat ſe innocentem, 12.3. interficit Agag, 15.33.

David regem ungit, 16.13. moritur, 25.1. prophetat Sauli poſt mortem, 28.15.16. Eccli. 46.23. laudatur, Eccli. 46.16.

SANABASSAR præfectus Samariæ conatur impedire templi ædificationem, 1. Eſdr. 5.10.

SANCTUS eſt Deus, Iſa. 6.3. Apoc. 4.8.

Sancti & mundi eſſe debemus, Levit. 11.44. † 19.2. † 20.7.26. † 21.6. Deut. 26.19. Epheſ. 1.26. 1. Theſſ. 4.3. 1. Petr. 1.16. qui ſanctus, ſanctificetur adhuc, Apoc. 22.11.

Sanctum Domini, Exod. 33.2. Levit. 16.* Pſalm. 113.2. Matth. 7.6. Luc. 1.31.

Sancti pro nobis orant, Jer. 15.1. 2. Mach. 15.14. Apoc. 5.8. † 8.3. propter eorum preces & merita multa nobis largitur Deus, quamvis illi vita functi ſint, Gen. 26.5.24. Exod. 32.13.14. 3 Reg. 11.12.13.32.34. † 15.4.5. 4 Reg. 19.34. † 20.6. Iſai. 37.35. Eccli. 44.24.

Sanctos oramus ſine injuria Mediatoris, ut pro nobis orent, ſicut & petimus ab aliis hominibus preces, ut Paulus Rom. 15.30. Coloſſ. 4.3. Epheſ. 6.19. 1. Theſſ. 5.25. 2. Theſſ. 3.1. Hebr. 13.18. Nec mirum Sanctos noſtras preces cognoſcere: quia ſunt ſicut Angeli Dei, Matth. 22.30. Luc. 15.10. & offerunt Deo noſtras preces, Tob. 12.12. Apoc. 5.8. † 8.3. Nec huic contrarium eſt, quòd Deus ſolus eſt inſpector cordis, quia & homines cognoverunt ſecreta cordium Deo revelante, Dan. 2.19. 4 Reg. 5.26. † 6.12.

Sanctorum miniſterio aliquando tribuitur quod ſoli Deo præcipue convenit, Matth. 18.16.18. Joan. 20.23. Rom. 11.14. 1. Cor. 9.20.21. 1. Tim. 4.16. Jacob 5.19. vide titulum, Deo ſoli attributa, &c.

in Sanctorum memoriam Deum orare, docent nos majorum exempla, Gen. 31.9. † 48.16. Exod. 32.13. Deut. 9.27. 3 Reg. 18.36. 1. Par. 29.18. 2. Par. 6.42. Tob. 7.15. Eſther 13.15. † 14.18. Iſa. 63.17. Dan. 3.35.

Sancti ſunt cum Chriſto in cœlis regnantes, Joan. 12.26. † 17.24. 2. Cor. 5.8. Phil. 1.23. Apoc. 5.10. † 7.9. † 14.13.

Sancti etiam vita defuncti rectè à nobis laudantur, Eccli. 44.* Joan. 11.26.

in Sanctis ſuis Deus laudatur, Pſal. 150.1.

Sancti judicabunt, quære Judicabunt.

Sancti faciunt miracula, ut Moyſes & Aaron, Exod. 7. † 8. † 9. † 10. † 11. Elias excitat puerum mortuum, 3 Reg. 17.22. claudit cœlum ne pluat, 17.1. Jac. 5.17. aperit clauſum, 3 Reg. 18.41.45. Jacobi 5.18. Eliæ pallium dividit aquas, 4 Reg. 2.8.14. Eliſeus excitat puerum viduæ mortuum, 4 Reg. 4.35. ſanat aquas miſſo in eas ſale, 2.21.22. oleum multiplicat, 4.6. mittit farinam in ollam, 4.41. Naaman Syrum ſanat, 5.14. facit natare ferrum, 6.6. Eliſeus mortuus per contactum oſſium ſuorum operatur, 13.21.

Apoſtoli ejiciunt dæmonia, Marc. 6.13. † 16.17. Luc. 10.17. Joannes & Petrus ſanant claudum, Actor. 3.6.

Petrus excitat Tabitham, 9.42.

etiam ſola ſua umbra ſanat, 5.15.

Paulus reſtituit claudum, 14.9.

etiam per ſudaria curat infirmos, 19.12. reddit vitæ puerum ex lapſu mortuum, 20.10.

Sancti plura quoque alia fecere miracula, quæ longum eſſet enumerare, ad Hebr. 11.32.*

SANGUINIS conſperſio, Exod. 24.6. † 29.20. Levit. 1.5.11. † 3.2.8.13. † 4.6.16. † 7.2. † 8.19.22 † 9.18. † 16.14.18. † 17.6. 2. Par. 30.16. Ezech. 43.20. Hebr. 9.13.14.19.21.22.

Sanguinis Chriſti conſperſio, Heb. 9.14. † 10.19. † 12.24. 1. Pet. 1.2.

Sanguinis eſus prohibitus, Gen. 9.4. Lev. 3.17. † 7.26. † 17.10.14. † 19.26. Deut. 12.16.23. † 15.23. 1 Reg. 14.32. Act. 15.20. † 21.25.

Sanguinis fluxus ſiſtitur, Matthæi 9.20.

Sanguinis innocentis effuſio, Deut. 19.5.11. † 27.24. 2. Reg 20.9. 3. Reg. 21.13. 4 Reg. 21.16. † 24.4. 2 Paral. 24.21. Proverb. 6.17. † 28.17. Iſa. 26.21. Jer. 7.6. † 22.3. Ezech. 22.4. 4. Eſdr. 1.32. Matth. 23.34. Luc. 11.50. Apoc. 6.10. † 18.24.

Sanguinis innocentis effuſio clamat vindictam coram Deo, Gen. 4.10. 4. Eſdr. 15.8. Apoc. 6.10.

Sanguine Chriſti empti ſumus, 1 Cor. 6.20. † 7.23. Act. 20.28. 1 Pet. 1.18. Apoc. 5.9.

SAPIENTIÆ divinæ origo, proprietas, laus, & utilitas, Deut. 4.6. † 19.9. Job 28.20. † 32.7. Eccle. 7.12. † 9.15. Sap. 6.12.16. † 7.* 8.* 9.* 10.* Eccli. 1.* † 3.1.31. † 4.12.18.19. † 21.12. † 24.* † 39.14. Luc. 21.15. Rom. 11.33. 1 Cor. 1.17. † 2.6.10. † 3.19. Col. 2.3. Jacobi 1.5. † 3.15.

SAPHIRA mentitur Spiritui ſancto, & cadit in terram mortua, Actor. 5.1.8.

SARA filia Raguelis Tobiæ in uxorem traditur, Tob. 7.10.15.

SARVIA, vide Zarvia.

SATISFACTIO, vide Pœnitentia.

SAUL de tribu Benjamin quærit aſinas, 1 Reg. 9.3. ungitur in regem à Samuele, 10.1. † 11.14. Act. 13.21. juxta mandatum, 1 Reg. 9.15. percuſſit Ammon, 11.11. obtulit holocauſtum, 13.9. à regno rejicitur, 15.13. † 15.22.28.29. † 16.* exagitat eum ſpiritus nequam, 16.14. † 18.10. † 19.9. nititur David configere, 18.10. † 19.10. perſequitur eum, 23.* trucidat ſacerdotes Domini, 22.18. mulierem habentem pythonem conſulit, 28.7. ſeipſum interficit, 31.4. ſepelitur, 31.13. filii ejus in crucem tolluntur, 2 Reg. 21.9.

SCANDALUM ſeu offendiculum proximo, nec in vita, nec in doctrina ponendum, Levit. 4.3. Num. 31.16. 2 Regum 11.14. 1 Eſdr. 8.22. Proverb. 28.10. 2. Mach. 6.24. Matth. 17.27. † 18.6. Marc. 9.42. Luc. 17.1. Rom. 14.1.15. 1 Cor. 8.* † 10.32. 2 Cor. 6.3. 1 Theſſ. 5.22.

quæcumque nobis ſcandalo eſſe poſſent, vitabimus, Exod. 34.12. Deut. 7.2.16. † 13.* Matth. 5.29. † 18.8. Marc. 9.42. Rom. 16.17.

SCIENTIA Dei, vide Dei.

SCRIPTURA ſacra unde ſit, & quis ejus uſus, Exod. 17.14. † 34.27. Deut. 4.1. † 17.18. † 31.9. Joſ. 1.8. Iſa. 8.9. † 30.8. † 34.16. Jer. 30.2. † 36.2.10. † 45.1. Baruch. 1.1.14. † 4.1.2. Eſdr. 8.2.3. Eſdr. 9.39. 4. Eſdr. 15.1. Dan. 10.21. Matth. 4.4. † 22.29. Luc. 4.4. † 16.29 Joan. 5.39. † 10.44. † 20.30. Actor. 13.21. † 17.11. Roman. 1.2. † 4.23. † 15.4. 1 Corinth. 9.9. † 10.12. † 15.5. 2 Tim. 3.15. 2 Petr. 1.20. † 3.1. Apoc. 1.19.

Scriptura difficilis intellectu, 2 Petr. 3.16. nec omnia ſcriptis Apoſtoli mandarunt, Joann. 20.30. † 21.25. 1 Corinth. 11.34. 2 Theſſ. 2.15. Joan. epiſt. 2.12. † epiſt. 3.18.

Scripturæ, nec lex eſt judex, ſed ſacerdos, Deuter. 17.18. Ezech. 44.24.* Malac. 2.7. quære Sacerdotum officium.

SEB & Oreb interficiuntur, Jud. 7.25.

SEBA, quia regnum affectarat, caput præciditur, 2. Reg. 20.22.

SECURITAS perfecta de peccatorum remiſſione aut ſalute conſequenda non habetur in hac vita, Eccleſ. 9.1.2. vide Certi.

SEDECIAS pſeudopropheta, 3 Reg. 22.11. 2 Par. 18.10. comburitur, Jer. 29.22.

SEDECIAS, vide Zedecias.

SEDITIOSI puniuntur, Num. 16.31.* vide Murmuratores.

SELEUCUS Aſiæ rex, 2 Mach. 3.3.

SEMAJA mittitur ad Roboam, 3 Reg. 12.22. 2 Paral. 11.2. † 12.5.7.

SEMEI maledicit Davidi, 2 Reg. 16.5.13. veniam impetrat à David, 2 Reg. 19.23. occiditur ex præcepto David, 3 Reg. 2.9.42.46.

SENNACHERIB oppugnat univerſas civitates Juda munitas, 4. Regum 18.13. 2 Paralipom. 32.1. blaſphemat Deum, Iſai. 36.* interimitur à filiis, 4 Reg. 19.37. Iſaiæ 37.37. ſecundùm verba Iſaiæ, 10.33. † 31.8. † 33.1.

SEPELIRE mortuos, opus miſericordiæ, Geneſ. 23.19. † 25.9. † 35.19.29. † 50.3.13.25. Num. 20.1. Deut. 10.6. † 21.23. Joſ. 24.30. Jud. 12.7. 2 Reg. 25.1. † 31.13. 2 Reg. 2.32. † 3.32. 3 Reg. 2.10.32.34. † 11.43. † 13.29. † 14.31. 4. Regum 23.30. 2 Paral. 16.14. † 24.16. † 35.24. Tob. 1.20. † 2.3.7. † 4.3.18. † 8.14. † 12.12. † 14.11.16. 4 Eſdr. 2.23. Eccli. 7.37 † 38.16. Matth. 14.12. † 27.58. Joan. 19.39. Actor. 13.29. 1 Cor. 15.4.

SEPHORA, vide Ziphora.

SERMO Chriſtianorum, vide Loquendo.

SERPENS æneus erigitur, Num. 21.8. tollitur, & appellatur Nehuſtan, 4 Reg. 18.4. cujus typum geſſerit, Joan. 3.14.

SIBA, vide Ziba.

SICELEG, vide Ziceleg.

SICHEM filius Hemor Dinam rapit & concumbit cum illa, Gen. 34.2. necatur, 34.26.

SIGNA futurorum, Geneſ. 9.12. Exod. 31.13. Joſ. 2.18. 1 Reg. 2.34. † 20.2. 3 Reg. 5.24. 4 Reg. 19.29. Iſai. 38.7. Tob. 5.3. Luc. 2.12.

Signa in memoriam præteritorum, Exod. 12.3.8. Num. 13.38. † 16.38.40. † 17.10. Joſ. 4.6.*

Signa, & miracula ſunt, ut per ea omnipotentia, veritas, & juſtitia, & bonitas Dei innoteſcat, Exod.4. 2. 6. † 7.17. † 16.12. Joſ.5.10.14.3 Reg.13.4. † 17.14. † 18.38. † 20.13.28. 4 Reg.3.14. † 20.9. Matth.8.26. † 9.2. † 24.28.

SIHON rex Amorrhæorum concedere noluit, ut Iſrael tranſiret per fines ſuos, Num. 21. 23. Deut.2 30. percuſſus eſt in ore gladii, Num.21.24.

SILAS cum Paulo mittitur Antiochiam, Act.15. 27. profectus eſt cum Paulo, 15.40. remanſit Berœæ, 17.14.

SILERE eſt utile, Proverb.17.28. Eccle.3.7. Eccli.20.6. † 32. 12.

SILO locus, in quo fuit domus Dei, Joſ.18. 1. Judic. 18. 31. † 20.18.1. Regum 1.3. convenerunt omnes in Silo propter Rubenitas, Joſ.22.12. de Silo affertur arca, 1 Reg.4.4. Jerem. 7.12. † 16.9.

SIMEON naſcitur, Geneſ.29. 33. Interficit cum Levi Sichemitas, 34.25. eum ob rem arguuntur à patre, 49. 5. in vinculis tenetur in Ægypto, 42.24.

SIMON in Bethania excipit Dominum, Matth.26. 6. Marc.14.3. Joan.12.1.

SIMONIA, vide Vendi dona Dei.

SIMPLICIBUS, & humilibus revelat ſubinde Deus, quod abſcondit iis, qui ſibi videntur ſapientes, Iſai.29.18. 20 † 32.4. Eccleſ.9. 15. Matth.11.25. Luc.2.9. † 5.8. † 10.21. Act. 4.13 1.Cor.1 24. † 2.1.

Simplex, & rectus, Gen.20.6. Job 1.8. Matth.10.16. Actor.2. 46. Rom.16.18. Epheſ.6.5. Col 3.22.

SIMULATIO, & hypocriſis cavenda, Eccli. 1. 36. Iſ. 32.6. Jer.9.6 Job 15.34.2. Machab.6.24. Matth.23.*

SOBRIETAS, vide Temperantia.

SOCIETAS bonorum quærenda, malorum vitanda, Gen.19.15. Lev.7.19 Num.16.25. † 25.4. Joſ.23.12.2. Par.19.2. Job 32.8. Pſal.25.4.8. † 36.1. Proverb.1.10. † 4.14. † 6.15. † 13. 20. † 20.19. † 22.10.24 † 25.6.17. † 24.1.21. † 29.27. Jerem.16.8. Eccli.6.33. † 8 1.18. † 9.21. † 12.10. † 13.1.20. Tob.1.5. Matth.7. 23. Act 19.9.2. Cor.6.4. Eph.5.11.2. Tim.4.14. Apoc.18.4.

SODOMA, & Gomorrha amœniſſimo loco ſita, Gen. 13 10. ſpoliantur, Gen.14.11 ſubvertuntur à Domino, Gen. 19.25. Deuter.29.23. Sap.10.6.7. ſecundùm verba Domini, 18.20. cauſa, Ezech.16.49.

SOL, & luna creantur, Gen.1.19. ſteterunt ad imperium Joſue, Joſ. 10. 11. retrocellit ſol decem gradibus ad petitionem Ezechiæ, & preces Iſaiæ, 4. Reg.20.11. amittit lumen, Matth.25.45. Mar.13 33. Luc.23.45.

SOLLICITUDO omnia, Exod.34. 21. Levit.23. 20. Deuteron.8.3. Job 7.8. Pſalm.54.13. † 144.15.16. Prov.10.3. † 14. 25. Matth.5.23. † 10.9.23. † 13.22. † 16.7. Luc.8.14. † 12.22. † 14.18. † 21.51.1. Cor.7.31. Phil.4.6. Heb.13 5.1. Petr.3.7.

SOMNIA, & viſiones in quibus olim Deus ſuam voluntatem aperiebat, Geneſ.10.3. † 28.12. † 31.24. † 37.5.9. † 40.8. † 41 1. † 46.2. Num.12.6 Jud.7 13. 23. 1 Reg.3.4.8.11. † 28.6.2 Reg.7.4.3 Reg.3 5.15. Job 7.15. † 33.15. Dan.2.1. † 7.1. 2. Mach.15.21. Matth.1.20. † 2.12.13. Actor.16.9. † 18.9. † 23. 11. † 27.23.

Somnia, & viſiones, quæ non conveniunt cum doctrina Chriſti, & Eccleſiæ ſunt contemnenda, Deut.13.1. Eccl.5.2. Eccli.34.1.* Jer.23.16.23. † 27.9. † 29.8.

SOROBABEL filius Salathiel, 2. Eſd.12.1. Marc. 1. 13. Luc.3 27. inſtaurat templum Domini Jeroſolymis, 1. Eſdr. 3.3. 3. Eſd.6.2. Eccl.49.13. genuit Abiud, Matth.1.13.

SORORES Chriſti, vide Fratres.

SORS, Levit.16.8. Num.17.2 † 26.55. † 33.54 Joſue 7.14. † 18.10.1 Reg.10.20. † 14.47.41.1. Par.23.5.2. Eſdr. 11. 1. Prov. 16.33. † 18.18. Ezech.21.19. Jonæ 1.7. Act.1.17.

SOSIPATER comes Pauli, Act.20.4.

SOSTHENES princeps Synagogæ percutitur, Actor. 18. 17.

SPES juſtorum non in temporalibus rebus, ſed in Deo, ejuſque promiſſionibus fundatur, Gen. 16. 5. Judic.9. 2.4.1 Reg.4.3. † 17.45. † 21.1.3 Reg.20.28.1. Par.19.13.2. Par.25.7. † 32.7. † 16.7. † 20.15.20. Jud.9 13 Pſa.9.11. † 13.6. † 12.5.10 † 24. 2. † 30.2 † 39.5. † 61.2 † 70.1. † 70.2. † 113.9.10.11. † 141.9. † 145. 5. Prov.3.5. † 12.19. † 18 25. † 32.5. Sap.5 4 v. Eccli.1.6.12. † 33. 9. † 34 14. Iſai.26.4 † 29.19 † 30.1.15. † 51.1. † 57.7. † 40.30. Jer. 1.31. † 7.4. † 9.22. † 17.7 † 39.18. Thren.3.24. Ezech.19.6. Oſee 12.6. Mich.7.5.7. Nahum 1.7.1. Mach.3.18. Matth.10.57. † 12. 21. Roman.5 2. † 8.24 1. Cor.5.1. Col.1.17.1. Theſſ.1.3.1. Tim. 1.1. † 8.17. Heb.3.6.1. Petr.1.15.

Spes non facit nos ſecuros, nec excludit timorem, vide Timor.

Spes impiorum evaneſcit, & in quibus confidunt, vana ſunt omnia, 4 Reg.18.21. Job 8.13 † 11.20. † 14.19. † 20.4. Proverb.10.28 † 11.7.23. † 15.19. Sap.5.13 Eccli.3.1.10. Iſa.28.25. 18. † 30.2.12. † 37.11. Jer.9.12. † 17.7.1. Mach.2.61.

SPINÆ appellantur ſollicitudines hujus mundi, divitiæ, & voluptates vitæ, Matth.13.7.22. † 19.22. Marc.4.7. 18 † 10.22. Luc.8.7.14. † 18.21.

SPIRITUS ſanctus promittitur, Iſai.44.3. Ezech.11.19. † 36.26. † 39.29. Joel 2.28. Matth.3.11. Joan.7.39. † 14.16.26. † 15.16. † 16 7. mittitur, Act.2.1.

Spiritus Dei edocet mentes, Exod.4.12. Pſal.51.8 Iſai.34. 15. Matth.10.20. Mar.13.11. Luc.12.11. † 21.14. Joan.6.45. † 14.16.26. † 15.26. † 16.13. Rom.8.29.26.2. Cor.1.21. † 5.5. Eph. 1.22. † 4.30.21 1. Joan.2.27.

Spiritus probandi ſunt, utrùm à Deo ſint, Judith, 8.28. 1. Cor.14.29.1. Theſſ.5.21.1. Joan.4.1.

SPONSUS ſpiritualis eſt Chriſtus, Iſai.54. 5. † 62.4. Jerem.31.22. Ezech.16.8. Matth. 9. 15. † 25. 1. Mar. 2. 19. Luc.5.34. Joan. 3. 29. 2. Cor.11. 2. Epheſ. 5. 24. Apoc. 19. 7. † 21. 2.

Sponſa Chriſti, vide Eccleſia.

STEPHANUS eligitur, Act 6.5 accuſatur, 6.11. reſpondet ad accuſationem, 7.* lapidatur, 7.57.

STULTITIA Prover.14.29. † 20.3 † 26.1. † 27.22. Baruch 3.23. Eccleſ.10.2. Eccli.33.5. Matth.7.26. † 25.2. Marc.7 22. Epheſ.5.4.

Stultitia eſt apud Deum ſapientia hujus mundi, 1. Cor. 1.18.* † 3.19.

Stultorum corda in ore eorum ſunt, ore, & contra ſapientum os in corde eſt, Eccli.21.25.

SUBDITORUM officium, Exod.10.28. † 22.28. Num.29 * Joſue 1 16.2 Eſdr 3.16. Baruch.1.11. Pro 13.13. † 20.2. † 24. 21. † 25.6. Eccleſ.8.2. † 10.19. Jerem 29.7. Matth.17.24. † 22.16. 21. Luc.20 22. Rom 13.1.7.1. Theſſ 5.12.1. Timoth.2.1. Heb. 13.17. Tit.3.1.1. Pet.2.15.

SUPERIORUM judicum, & rectorum officium, & poteſtas in ſubditos, Gen.9.6 Exod.1.8.* † 5.* † 18.13.17. † 22.8. Lev.24.10.23. Num.11.16.24 † 25 4. † 27.13.18. Deuter.1.15. 27. † 17.1. † 19.17. Joſ.1.10. Jud.2.7.16.1 Reg.10.24.3 Reg.3. 7 2. Paral.19.3 8. Job 29.* † 34.30. Pſalm.81.* Prov.8.15 † 11. 14. † 12.24. † 16.10. † 20 8. † 18.13. † 29 4.14. † 31.4. Eccle.10.1. 12. Sap.1.1. † 6.* Eccli.7.4. † 10.2.14. † 29 18. Iſaiæ 1.23.19 † 3 2. † 10.1. † 33.1. Jerem 5.26. † 22.2 † 17.* Ez.22.6 12. † 45 9. Dan. 2.21. Oſee 13.10. Mich.3.1.9. Matth.22 17.21. † 26.51. Luc.20. 22. Joan.9.31. † 19.12.1. Cor.15.24. Roman.12.8. † 13.1.2. Tim.2.1. Tit.3.1. Heb.13.17.1. Pet.2.13. Vide Rex, Judex.

SUPERBIA prohibetur, committitur, & punitur, Gen.3.17. † 11.5.7. Exod.5.2. † 14.26.2 Reg.17.* 4 Reg 18.19.* † 19.15. Tob.4 14. Jud.9.16. † 11.* Prov.6.17. † 11 2. † 13.10. † 15.25. † 16.5.18. † 18.12. † 23.6. † 29.25. Eccli.10.9.11.16. † 25.4. Iſai.5.13.17. † 9.8. † 10.8. † 14.9. † 16.* † 37.10.24. † 39 2.5. † 47.8. Jer.48.29. † 49.16 Ez.16.49. † 28.2. † 31.10. Dan.4.19.27. † 5.21. Abdiæ 1.3. Malach.4.1.2. Mach.9.4.6. Luc.1.47. † 10.15. † 16.9.11. † 18.11. † 22.24. Act.12.21. Rom.1.30. † 11.20.2. Tim.3. 2.1. Petr.5.5.2. Petr.2.18. Judæ 16. Apoc.18.*

SUSANNÆ hiſtoria, Dan cap.13.*

SYRI imperant Iſrael, Judic.3.8. opprimuntur ab Othoniel 3.10. cæduntur à Davide, eique ſunt tributarii, 2 Reg.8.3. juvant filios Ammon contra David, 10.6. fugientes à facie Iſrael, occiduntur à David, 10.15.18. Samariam obſidentes cæduntur, 3 Reg.20.19. pugnant contra Iſrael, 4 Reg.6.8. mentis ſtupore immiſſo, quaſi cæci ducuntur in Samariam, 6.18.19.

Obſident Samariam, 9.24. territi à Deo ſolvunt obſidionem, 7.6.7. vaſtantur à rege Aſſyriorum, & transferuntur Cyrenem, 4 Reg.19.9. deſolatio eorum prænuntiatur, Iſ.17. 1. Jerem.49.23. Amos 1.3.

T

TABITHA ſuſcitatur à mortuis, Act.9 36.40.

TEMPERANTIA in cibo, potu & concubitu, Tob 6.15. Eccl.3.6. Eccli.31.18. † 32.7. Dan.1.8.22. Rom.13.11. † 14.17.1. Cor.7.* Gal.5.25.1. Tim.3.2.2. Tim.1.7. Tit.2.8. † 2.6. 12.1. Petr.1.13. † 5.8.2. Petr.1.6.

TEMPLUM Salomonis, quando, quanto tempore, & qua forma ſit extructum, 3 Reg.6.* † 7.* 2 Paral.3.* 4.* promiſſio ejus, 2 Reg.7.13. extruitur ope Gentilium, 3 Reg.5.* conſecratur, 8.* 2. Paral.7.7. profanatur per Achaz, 2. Paral. 28.21. iterùm conſecratur per Ezechiam, 2. Paral.29.* profanatur, & denuò conſecratur per Manaſſe, 2. Paral.33.7. 13. exuritur. 4 Reg.23.9. prout prædictum erat, 2. Paral.7. 20. iterùm extruitur, 1. Eſdr.1.* 3.* 4.* 5.* † 6.3.7. ſpoliatur, & accenditur, 1. Mach.1.23.53. profanatur, 1.49.57. mundatur, & conſecratur, 4.36.2. Mach.10.1 ejus devaſtatio, Dan.9.26. Matth.24.2. Marc.13.2. Luc.19.41.

contra Templum prophetatur, Levit.26. 31. 3 Reg 9.7. 4 Reg.21.12.2. Par.7.20. Pſal.73.6. Iſai.66.1. Jere.7.3.27. † 26.6. 12 Amos 9.1. Mich.3.12. Zach.11.1.

Templum ſpirituale, & domus Dei, 2 Reg.7.13. Prov.9. 1. Aggæi 2.8. Matth.7.24. † 16.18. Joan.2.19.1. Cor.1.16. † 6. 19.2. Cor.6.16. Epheſ.2.20.1. Tim.1.15. Hebr.3. 6.1. Petr.2.3. vide Eccleſia.

Templa idolorum, 2 Reg.5.2. † 32.9. 3 Reg.11.7. 4 Reg. 10. 21. † 17.32. † 19.37.1. Paral. 12 10. Baruch.6.16.30.34. Iſai.57 58. Jerem.41.12. Dan.14.* 1. Mach.1.50. † 6.2. † 10.83.2. Mach. 6.2. Actor.19.27.

Templum domus Dei, & domus orationis vocatur, Iſ. 56.7 Matth.21.13. Chriſtus ipſe, & omnes fideles frequenter in templo verſabantur, Matth.24.1. Marc.11.11. † 12.35. Luc.2.30. † 19.45. Act.2.46. † 3.1. † 3.20.21. † 21.29. † 21.17.

In Templo oratur Deus, & exaudit, 3 Reg.9.3. † 8.29. 2. Paral.6.19. Matth.21.21.

Templa manufacta non inhabitat Deus, quaſi ibi concludi poſſit, vel illis indigeat, ut homo ædibus, 3 Reg.8.27. 2. Par.6.18. Iſa.66.1. Jer.23.24. Act.17.48. † 17.2.

alioqui Deus in Templis materialibus habitare dicitur, 3 Reg.6 13. † 8.12.2. Paral.23.25. Pſal.77.60. † 132.13. Jer.7.3. 7. Matt.25.21. Act.7.46.

Templum dicitur locus ſanctus, Gen.28.17. Exod.1.5.

Templum magnis muneribus dotatum, 2. Par.1.* 2.* 3.* 4.* 5.* 2. Mach.3.2.

Templi profanatores à Deo puniuntur, Iſ. 56. 5.* 2. Machab.1.25.26.* Matth.21.12. Joan.2.15.

TEMPORIS opportunitas in omnibus rebus obſervanda, Eccl.3.1. † 8.3. Eccli.20.6. † 32.20. Rom.12.1.

TENEBRÆ trium dierum in Ægypto, Exod.10.22. Pſal. 104.28. Sap.17.2. † 19.16.

in tenebris verſatur mundus, & amat eas, 4. Eſd.14.20. Iſ.9.1. † 59.9. † 60.2. Joan.1.5. † 3.19. † 8.12. † 12.35. Act.26.17. 1. Theſſ.5.7.1. Joan.2.11.

Tentare Deum non licet, Exod. 14. 12. † 17. 2. Deut.6.16. Jud.8.21. Matth.4.7. 1 Cor.10.9.
Tentat, ſeu veriùs probat Deus ſuos variis modis, Gen.22.1.* Exod.15.25. † 16.4. *† 20.20. Deut.8.2. † 13.1. Judic.2.22. † 3.1. 2 Par.32.31. Tob.2.8. Job 1.12.* Sap.3.5. Eccli.2.4. † 27.18. Zach.13.9. Rom.5.4. 1 Petr.1.9. Jac.1.2.
Tentari non patitur Deus ſuos ſupra id, quod poſſunt, 1 Cor.10.13. 2 Petr.2.9. Apoc.2.10.
Tertullus Orator accuſat Paulum, Act.24.2.
Testamentum, Galat.4.24. Heb.9.1. † 13.20. vide Novum Teſtamentum.
Testimonium tum verum, tum falſum, Exod.20.16. † 23.1. Num.35.30. Deut.5.20. † 17.11. † 19.15.18. 3 Reg.21.10. Pſal.26.12. † 34.11. Prov.6.19. † 14.5. † 19.5.9. † 21.28. † 24.28. † 25.18. Dan.13.34.* Matth.18.16. † 19.18. † 26.59. † 28.13. Marc.10.19. Joan.8.17. Act.6.11. Rom.13.9. 2 Cor.13.1. 1 Tim.5.19. Heb.10.28. vide Mendacium.
Thaddæus, vide Lebbæus.
Thamar concumbit cum Juda ſuo ſocero, Gen.38.15. gignit geminos Phares, & Zara, 38.27. † 46.12.
Thamar violatur ab Amnon fratre ſuo, 2 Reg.13.14.
Thamar filia Abſalonis, 2 Reg.14.27.
Thare pater Abraham, Gen.11.26.
Thebes obſidetur, Jud.9.50.
Thebni rex Iſrael, 3 Reg.16.21.
Thecuitis mittitur ad regem David, ut impetret reductionem Abſalom, 2 Reg.14.2.*
Theglath-phalasar devictam magnam partem Iſraelitarum tranſtulit in Aſſyrios, 4 Reg.15.29.*
Theodas occiſus eſt, Act.5.37.
Thesaurus minus diligendus magis diligitur, Oſee 9.1. Matth.6.19. † 19.22. Marc.10.22. Luc.12.22.33. † 18.23. Joan.6.26. 2 Cor.4.18.
Thola dux in Iſrael, Jud.10.1.
Tholomai rex Geſſur, 2 Reg.13.37.
Thomas Didymus paratum ſe offert cum Chriſto ire in mortem, Joan.11.16. erat incredulus, 20.25.27.
Timendus eſt Deus, & ante oculos habendus, Gen.22.12. † 31.42. Exod.1.17. † 20.10. Deut.4.9. † 6.1.13.14. † 10.12.20. † 13.3. Joſue 24.14. Judic.6.10. 4 Reg.17.36. 2 Paral.20.15. Job 1.8. † 28.28. Pſal.26.1. † 32.8. † 33.8.10. † 110.5. † 111.1. † 127.1. Prov.1.7. † 3.7. † 9.10. † 14.2.27. † 15.16. † 16.6. † 22.4. † 24.21. Eccle.12.13. Eccli.1.11.* † 1.7.12.18. † 7.31. † 10.22. † 15.1. † 25.16. † 33.1. † 34.16. † 41.16. Iſaiæ 8.5. † 41.10. † 43.1. † 51.12. Jerem.10.7. † 32.29. Baruch.3.7.4. Eſdr.16.68. Matth.10.28. Luc.12.5. 1 Petr.2.17. † 3.15. Apoc.14.7.
Timoris Dei fructus, utilitas, & laus, Gen.20.9. Pſal.102.17. † 124.1. † 127.* Prov.10.27. † 14.27. † 19.23. † 22.4. ejus defectus, cauſa peccandi, Geneſ.20.11.
Timore punit Deus, & terrore, Gen.35.5. Exod.15.17. Levit.26.36. Deut.2.25. † 11.25. † 28.10.65. Joſ.2.9. † 10.10. Jud.4.5. † 7.21. 1 Reg.7.10. 4 Reg.7.6. 2 Par.15.27. 2 Par.14.14. † 17.10. † 20.29. Pſal.9.20. Jer.49.37. Judic.14.14. † 15.1. 2 Machab.1.24.
Timoris Dei exempla, Exod.1.17. † 14.31. 3 Reg.18.3. 2 Paralip.19.7. Tob.1.* † 2.9.22. † 3.18. † 9.12. Jud.8.8. Job 31.23. Jonæ 1.16. Prov.31.30. 2 Machab.6.30. Luc.2.25. Act.8.2. † 9.31. † 10.1.35.
Timor, & ſollicitudo non repugnat fidei, aut ſpei, Pſal.2.11. Eccleſ.9.1.2. Eccli.5.5. Rom.11.20.* 1 Cor.9.27. † 10.12. Philipp.2.12.* † 3.11.13. Heb.3.14. † 4.1.* 2 Pet.3.17.
Timent, & reverentur bonos etiam mali, Geneſ.20.8. Exod.14.25. 1 Reg.18.12. 4 Reg.1.14. 2. Eſdr.6.16. 1 Mach.3.25. † 12.28. Marc.6.20. Act.5.13. † 16.29.
Timotheus circumciditur, & proficiſcitur cum Paulo, Actor.16.3. mittitur cum Paulo in Macedoniam, 19.22. accepit gratiam per impoſitionem manuum, 1 Tim.4.14. 2 Tim.1.6.
Titum Gentilem noluit Paulus circumcidi, Gal.2.3. Titus à Paulo conſtituitur Epiſcopus Cretenſis, Tit.1.5.
Tobias vir pius, & in pietate conſtans, Tob.1.1.* fit cæcus, 2.11. viſum recipit, 11.14.
Traditiones etiam ſine ſcripto ab Apoſtolis acceptæ, ſervandæ nobis ſunt, 2. Theſſ.2.15.
Tradiderunt Apoſtoli quædam viva tantùm voce, 1 Cor.11.34. epiſt. Joan.2.v.12. & 3.v.13.14.
Tribulatio, vide Crux.
Tributum, vide Exactio.
Trinitas figurata, & declarata, Geneſ.1.26. † 18.2. Exod.3.6.15.16. † 4.5. Pſal.32.6. Iſa.6.3. † 34.16. † 48.16. † 61.1. Matth.3.16. † 10.20. † 17.5. † 28.19. Luc.4.18. Joan.3.35. † 14.16.26. † 15.26. † 16.7. 1 Joann.5.7.
Tripudiare, vide Choreas ducere.
Tristari immoderatè propter temporalia, minime laudandum, Prov.12.25. † 15.13. † 17.22. Eccl.30.22. † 38.19. 1 Mach.4.8. 2 Cor.7.10.
Tryphon partium Alexandri tranſit ad Emalchuel Arabem, 1 Mach.11.39. cupiens regnum Antiochi occupare, & fingens ſe amicum apud Ptolemaida, dolo capit Jonathan, 12.39.49. à Simone accepta pecunia Jonathan occidit cum filiis, 13.19.23. interimit Antiochum filium Alexandri, 13.31.
Tubæ clangent angeli in conſummatione ſeculi, Matth.24.31. 1 Cor.15.52. 1 Theſſal.4.16.

V

Væ, væ, quibus, & quasob cauſas interminetur Scriptura, Num.21.29. Eccle.4.10. † 10.16. Iſai.1.4.24. † 3.9.11. † 5.8.18. † 6.5. † 10.1. † 17.12. † 18.1. † 24.16. † 28.1. † 29.1. † 30.1. † 31.1. † 33.1. † 45.9. Jer.4.31. † 13.27. † 22.13. † 23.1. † 45.3. † 48.1. Ezech.6.11. † 13.3.18. † 16.23. † 30.2. † 34.2. Oſee 7.13. Joel.1.15.* Amos 5.18. † 6.1. Mich.2.1. Nahum.3.1. Habac.2.6.12. Sophon.2.5. † 3.1. Judith 16.20. Eccli.2.14. † 41.11. Matth.11.21. † 18.7. † 23.13.* Luc.6.24. † 10.13. † 11.42. † 17.1. 1 Cor.9.16. Judæ, 11. Apoc.8.13. † 9.12. † 11.14. † 12.12. † 18.10.16.
Vasthi ſpernit regis imperium, & ab eo repudiatur, Eſther 1.9.19.
Vendi non debent dona Dei, 4 Reg.5.22.26.* Dan.5.17. Matth.10.8. Actor.8.20. † 20.35. 1 Cor.9.15. 2 Cor.11.9. † 12.13. quære Emere.
Venter pro Deo eligitur, Rom.16.18. Philipp.3.19.
Verbum Dei ſemper ob oculos ponendum, Deut.4.1. † 6.6.17. † 11.18. Num.15.39. Pſal.1.2. Proverb.3.1. † 4.1.20. † 6.20. † 7.1.
à Verbo Dei non recedendum, Deut.4.2. † 5.32. † 28.14. Joſ.1.7. † 23.6. Prov.4.27. Iſaiæ 30.21.
Verbum Dei univerſum non eſt ſcriptis traditum, Joan.14.16. † 20.30. † 21.25. 1 Cor.11.34. 2 Theſſ.2.15. 2 Joan.12. 3 Joan.13.
Verbum Dei, non audiendum solùm, & loquendum; ſed & corde credendum, & factis præſtandum, Deuter.5.1.27. † 6.1. † 31.12. Iſa.29.13. Ezech.33.31. Matth.5.22. † 7.24. † 15.8. † 28.20. Luc.6.47. † 11.28. † 12.47. Joan.13.17. Hebr.4.2. Jacob.1.22.
Verbi Dei contemptus, & punitio ejus, 3 Reg.13.4. 4 Reg.17.14.19. 2 Paralip.36.6.10. † 36.15. Proverb.1.24.28. † 28.9. Iſaiæ 28.14. † 30.9.14. † 65.10. † 66.4. Jerem.2.5. † 5.12.20. † 7.13. † 16.9. † 19.* † 25.4. Ezech.33.30. Matth.20.14. † 11.20. Luc.10.10. Actor.13.45. † 18.6. Rom.1.21.30. 2 Theſſ.2.10. Hebr.2.3. vide Inobedientia.
Verbum Dei manet in æternum, Numer.23.19. Tob.14.6. Pſal.32.11. † 116.2. † 118.89. Iſaiæ 40.8. † 51.6. † 54.10. Matth.5.18. † 24.35. Mar.13.31. Luca 16.17. † 21.33. 1 Petr.1.25.
Verbum Dei quantæ ſit virtutis, & efficacitatis, Gen.1.* Pſal.32.9. Job 38.11. Iſa.46.10. † 55.12. Matth.8.13.26. Mar.1.27. Luc.5.13.14. † 8.24. † 18.41.
Verbum Dei eſt cibus animæ, Deut.8.3. Sap.16.26. Jer.15.16. Ezech.3.3. Matth.4.4. Luc.4.4.
Verba ſunt ponderanda, & non leviter effutienda, Pſalm.111.5. Prov.13.3. † 15.2.23. † 17.27. † 20.15. † 21.23. † 25.11. Eccl.5.2. † 12.10. Eccli.5.12. † 20.7. † 23.7. † 28.29. † 32.18. Matth.12.36. Col.4.6. Jacobi, 1.19.
Veritas, Iſ.59.15.3. Eſd.3.12. † 4.35.4. Eſd.2.17. Zach.8.16. Epheſ.4.25.
Vestiendi ſunt nudi, Iſa.58.7. Tob.4.17. Ezech.18.7. Matth.25.36. Vide Eleemoſyna.
Veſtium abuſus, vide Abuſus.
Veſtes ſcindere, Geneſ.44.13. Joſue 7.6. Judic.11.35. 1 Regum 4.12. 2 Reg.13.31. 3 Reg.21.27. 4 Reg.5.7. † 6.30. † 11.14. † 18.37. † 19.1. † 22.11.19. Eſther 4.1. Jerem.36.24. Joel.2.13. 1 Mach.2.14. † 3.47. † 4.39. † 11.71. Matth.26.65. Act.14.13. † 16.22.
Via, per quam juſti ambulant, quæ, & qualis ſit, Pſalm.118.5. Proverb.3.6.17. † 16.3.17. Eccli.5.12. Iſai.26.7. † 35.8. † 40.3. Jerem.31.21. Oſee 14.10. 1 Theſſal.4.1. Hebr.12.13.
Via juſtorum à Domino dirigitur, Tob.4.20. Pſalm.16.5. † 24.4. † 118.35. Prov.4.12.18. † 13.6. † 16.9. † 20.24. Iſa.48.17. Jer.10.23. Mich.4.2.
Via juſtorum remunerationem à Deo expectat, Pſalm.24.12. Prov.12.28. Jer.6.16. † 7.3.
Via impiorum qualis, Pſalm.118.3. Prov.4.19.26.27. † 12.15. † 21.2. † 22.5. Iſa.57.10.
Viæ impiorum exitus, & finis, Job 6.18. Prov.14.12. † 28.18. Eccli.2.26. † 21.11. Jer.2.36. † 4.18.
Victoria à Deo expectanda eſt, Geneſ.14.14. Exod.17.9. Deuter.7.18. Joſ.11.6. Jud.7.7. 1 Reg.14.6. † 11.41.2. Paral.14.11. † 16.8. † 24.24. † 25.8. Pſal.117.16. Proverb.21.31. Judic.9.15.
Victoria potiuntur pauci contra multos, Geneſ.14.14. Judic.7.4. Joſ.11.1.7. 1 Reg.14.6.14. 2 Paral.13.14. † 14.16.12. † 24.23. 1 Machab.3.16.22. poſt partam victoriam triumphus inſtituitur, Num.31.13. Judic.11.34. 1 Regum 18.6. 2 Machab.3.7.
Viduis benefaciendum eſt, Exod.22.22. Deut.16.14. † 24.17.19. † 26.12. † 27.19. Judith 16.28. Job 24.3. † 31.16. Eccl.4.10. Iſai.1.17. Jerem.22.3. Zach.7.10. Mal.3.5. Matth.23.14. 1 Tim.5.3.16. Jac.1.27.
Viduas pias quid deceat, Jud.8.4. Luc.2.37. 1 Timoth.5.3.5. Tit.2.3.
Vigilare, vide Adventus Domini.
Vindicta ſoli Deo, ejuſque miniſtris, ac magiſtratui commiſſa, unde & aliis eſt prohibita, Geneſ 15.14. Lev.19.18. Deut.32.35. Jud.8.20. † 16.20. Pſal.7.9. † 9.13. † 93.1.* Prov.17.21. † 20.22. † 24.29. † 28.22. Eccli.28.1. Ezech.25.12.14. Nahum.1.2. Matth.5.39. Luc 9.54. † 18.6.7.8. Rom.12.19. Gal.5.10.1. Theſſ.5.15. 2 Tim.4.14. Hebr.10.30. 1 Petr.3.9. Jac.5.4. Apoc.6.10. vide Remiſſio.
Vinea, Geneſ.9.20. Deut.23.24. Iſa.5.1. Cant.8.11. Matth.20.1. † 21.33.
Virginitas commendatur, Matth.19.12. 1 Cor.7.25.* Apoc.14.4.
Virginitas præfertur conjugio, 1 Cor.7.38.40.
Virgines ſervantur, Num.31.18. † 21.11.
Virgines olim, ut nunc concluſæ, 2 Mach.3.19.
Visitare, & conſolari infirmos, ſeu ægrotos, opus miſericordiæ, Geneſ.48.1. 4 Reg.8.29. † 13.14. Job 2.11. Pſalm.40.4. Eccle.7.3. Eccli.7.28. † 38.13. Matth.25.37.40. Joan.11.1. † 12.9. 2 Cor.1.4.

V 8.

VISERE Sanctos deſiderat Paulus, Rom. 1. 11. † 15. 23. 32. Gal. 4. 20. 1 Theſſ. 2. 17.

VITA fidelium ad quam regulam ſit inſtituenda, Gen. 17. 1. Exod. 20. 12. * Levit. 11. 44. † 19. 2. † 20. 7. 29. † 21. 8. Matth. 5. 48. † 11. 29. Luc. 6. 36. Joann. 12. 25. † 13. 15. † 15. 12. † 21. 15. Rom. 6. 4. † 8. 29. † 13. 14. † 15. 2. Epheſ. 2. 9. † 4. 1. 23. † 5. 1. 9. Philip. 1. 27. † 2. 5. 14. Coloſſ. 1. 6. † 3. 9. 12. * 2 Theſſ. 4. 3. Tit. 2. 12. † 3. 8. Hebr. 12. 2. 1 Pet. 1. 15. † 2. * † 3. 17. † 4. 1. 1. Joan. 2. 7. † 2. 6.

Vitæ humanæ brevitas, & vanitas, Geneſ. 3. 19. 2 Reg. 14. 14. 1 Paral. 29. 15. Job 3. 20. † 7. 6. † 8. 9. † 9. 21. 25. † 13. 28. † 14. 1. Pſal. 38. 6. † 89. 5. 9. † 101. 4. 12. † 102. 15. † 108. 23. † 143. 4. Eccleſ. 2. 23. † 3. 10. † 7. 2. Sap. 2. 5. † 5. 9. Eccli. 14. 18. † 17. 31. † 18. 8. † 40. 6. † 41. 1. Tob. 4. 23. Iſa. 40. 6. Luc. 12. 18. Ephel. 5. 16. Hebr. 13. 14. 1 Pet. 1. 24. Jac. 1. 10. † 4. 14.

Vitam pro fratribus ponere, Eſth. 4. 15. Jud. 13. 3. 25. Joa. 15. 13. 1. Joan. 3. 16.

VITIS, Geneſ. 49. 11. Jud. 9. 12. Zach. 3. 10. 1 Mach. 14. 12. Joan. 15. 1.

Vitis palmes appellatur populus Iſraeliticus, Oſee 10. 1. Joan. 15. 5.

VITULUS erigitur in idolum, Exod. 32. 4. Deuter. 9. 16. 3 Reg. 12. 28. 4 Reg. 10. 29. † 17. 16. Pſal. 105. 19. Oſee 8. 5. Actor. 7. 42.

VIVENDUM Deo non ſibi, Rom. 14. 7. 2 Cor. 5. 15. Gal. 2. 20. 2 Theſſ. 5. 10. 1 Pet. 4. 2.

UNCTIONIS extremæ Sacramentum, Jac. 5. 14.

VOLUNTAS noſtra accommodanda voluntati divinæ, 1 Reg. 3. 18. 2 Reg. 10. 12. † 15. 20. 1 Mach. 3. 62. Matth. 6. 10. † 26. 39. Marc. 14. 36. Luc. 22. 42. Act. 21. 14. 1 Cor. 4. 19. Heb. 6. 3. Jac. 4. 15. vide Abnegatio.

Voluntas Dei, Matth. 7. 21. † 12. 50. Marc. 3. 35. Joan. 6. 39. Rom. 12. 2. Epheſ. 5. 17. Coloſſ. 1. 9. 1. Theſſ. 4. 3. 1 Tim. 2. 4. 1. Joan. 2. 17.

Voluntas Dei non eſt, ut aliquis pereat, Ezech. 18. 23. Joa. 6. 39. 1 Tim. 2. 4. 2 Petr. 3. 9.

Voluntatem pro opere acceptat Deus, Geneſ. 20. 3. 6. † 22. 9. 2 Reg. 12. 14. † 12. 9. vide Cor.

VOLUPTAS carnis, vide Concupiſcentia.

VOTUM, Geneſ. 28. 20. Levit. 27. 1. Numer. 6. * † 21. 2. † 30. * Deuter. 23. 21. Judic. 11. 30. 1 Reg. 1. 12. 2 Reg. 15. 8. Pſalm. 75. 12. Eccleſ. 5. 3. Baruch. 6. 34. Matth. 14. 7. Actor. 18. 18. † 21. 23. † 23. 12.

Votum caſtitatis ſervandæ, ſeu non cognoſcendi virum, Luc. 1. 34.

non ſine damnatione violatur, 1 Tim. 5. 12.

URIAS defert litteras Davidis ad Joab, 2 Regum 11. 14.

URIAS prophetat contra Jeruſalem, ideòque eductus de Ægypto, occiditur à Joacim, Jerem. 26. 20. 23.

Urias Sacerdos juxta præceptum regis Achaz extruit altare, 4 Reg. 16. 11.

URIEL angelus Dei, 4. Eſd. 4. 1. † 5. 20.

UZIA rex Juda pugnat adverſus Philiſthæos, ſumit ſibi officium Sacerdotum, adolere volens incenſum, lepra punitur, moritur, 2 Par. 26. 17. 20. 21. appellatur Azarias, 4 Reg. 15. 1. appellatur Ozias, Matth. 1. 9.

USURA, Exod. 22. 25. Levit. 25. 35. Deut. 23. 19. 2. Eſdr. 5. 7. Pſalm. 14. 5. Prov. 22. 16. † 28. 8. Jerem. 15. 10. Ezech. 18. 8. 13. † 22. 12. Luc. 6. 14. † 19. 8.

UXORIS officium, Geneſ. 2. 12. † 3. 26. Numer. 30. 7. 13. Deut. 22. 5. Eſther 2. 10. * Tob. 10. 13. Proverb. 12. 16. † 12. 4. Iſai. 3. 15. 17. 1 Cor. 7. * † 11. 5. 9. † 14. 34. Epheſ. 5. 22. Col. 3. 18. 2 Tim. 2. 12. † 3. 21. † 5. 2. 10. Tit. 2. 4. 1 Petr. 3. 1. vide Mariti officium.

Z

ZACHÆUS excipit Chriſtum ſuis ædibus, Luc. 19. 6.

ZACHARIAS filius Jojadæ, ſive Barachiæ ſacerdotis lapidatur, 2 Par. 24. 20. Matth. 23. 35.

Zacharias propheta tempore Darii, Zach. 1. 1.

Zacharias pater Joannis Baptiſtæ, Luc. 1. 5.

ZADOCH filius Abiathar fit ſummus Sacerdos, 3 Reg. 2. 35.

ZALPHAAD filiæ poſtulant hæreditatem, Num. 27. 1. 7. † 36. 2. Joſue 17. 3.

ZARVIA filia Iſai ſoror Davidis genuit Abiſai, Joab, & Aſael, 1 Reg. 2. 18. 1 Paral. 2. 16.

ZEBEDÆUS pater Jacobi, & Joannis, Matth. 4. 21. uxor ejus Salome intercedit pro filiis apud Chriſtum, Matth. 20. 20.

ZEBEE, & Salmana reges Madianitarum capiuntur, Jud. 8. *

ZEDECIAS, qui & Mathanias, patruus Joachim ſubſtituitur pro eo in regno Juda. 4. Reg. 24. 18. Jerem. 37. 1. obſeſſa à Nabuchodonoſor Jeruſalem, Zedecias, effoſſis oculis, ac vinctus, necatiſque coram ſe filiis, in Babylonem ducitur, 4. Reg. 25. 1. 6. 7. Jerem. 39. 4. 7. † 52. 3. quemadmodum ei prædictum erat, Jerem. 27. 12. † 37. 16. Ezech. 12. 3. † 17. 16. † 21. *

ZELUS, & Zelotypia, Geneſ. 34. 2. 25. 27. Exod. 32. 19. 27. Num. 25. 7. Jud. 20. 1. 8. 1 Reg. 11. 6. † 15. 21. 32. 3 Reg. 18. 40. † 19. 10. 14. 4 Reg. 10. * 1. Mach. 2. 24. Matth. 21. 12. Joan. 2. 17. Actor. 9. 2. Phil. 3. 2.

ZIBA ſervus Saulis conſtituitur procurator Miphiboſeth, 2. Reg. 9. 9. donantur ipſi omnia bona Miphiboſeth, 16. 1. procedit obviam Regi David, 19. 17.

ZICELEG donatur regi David, 1. Reg. 27. 5. exuritur ab Amalechitis, 30. 1.

ZIPHORA uxor Moyſi, Exod. 2. 21. circumcidit filium ſuum. 4. 25.

ZOROBABEL, vide Sorobabel.

FINIS.

TABULÆ SACRÆ GEOGRAPHICÆ
SIVE
Notitia antiqua, medii temporis, & nova, nominum utriuſque Teſtamenti ad Geographiam pertinentium.

Auctore R. P. F. AUGUSTINO LUBIN Auguſtiniano, Concionatore, Chriſtianiſſimi Galliarum Regis Geographo Ordinario.

LECTORI.

HABES hic brevem equidem, ſed exactam nominum, quæ in utroque ſacræ Scripturæ teſtamento, veteri ſcilicet ac novo, reperiri poſſunt, notitiam Geographicam. Aliqui ſolius Terræ Sanctæ Geographicam deſcriptionem, ſive Theatrum, laude ſanè digno labore, ob oculos ponere tentarunt, ut Volffgangus Vueiſſemburgius Argentorati, anno 1536. & Michael Aitſingerus, Coloniæ anu. 1582. nec non ibidem excuſo opere, anno 1590. Chriſtianus Adrichomius Delphus; alii locorum Syriæ & Arabiæ notitiam huic labori addiderant, ut Jacobus Zieglerus Landavus Bavarus, Argentorati, anno 1536. alii, paucis ab hinc annis, locorum ſacræ ſcripturæ indicem Geographicum, indefeſſo labore protulerunt, multis additis, quæ ad Hiſtoriam potius pertinerent, quàm ad Geographiam; prodiit etiam in lucem Bocharti Geographia ſacra, quam reperies magna licet eruditione refertam, ſolam eſſe filiorum ac nepotum Noe per omnes orbis regiones diſperſionem; & licèt vocaverint nomina ſua in terris ſuis; nihil tamen niſi certiſſimis meliorum auctorum freti auctoritatibus debemus aſſerere. His aliiſque examinatis operibus, multas adhuc animadverti, quæ ad Geographiam ſpectent, in ſacris litteris expreſſas dictiones deſiderari, quarum aut intacta hactenus fuit, aut omiſſa notitia.

In animum, & ſatis feliciter, venit ad Septuaginta interpretum codices recurrere, è quibus, ut experientia noſſe poteris, plurimum lucis accepi in obſcuriſſimis locis; illi etenim multas hebraicas voces, quas locorum propria nomina credere quilibet poterat, ſuæ veræ ſignificationi reddentes; ne amplius de illorum locorum ſitu ſolliciti eſſemus, hac ratione monuerunt; plurima, quæ illorum ætate jam nomen mutaverant, recentiori nomine exprimentes, eadem eſſe ac ea, quæ olim alio gauderent nomine demonſtrarunt; alia tandem, quæ variis paſſim in vulgata editione videmus poſteà expreſſa nominibus, unico nomine conſtanter interpretati, nos ab horrenda locorum multiplicatione retraxerunt.

Horum itaque me uſum ſcias editione Pariſina, anni 1628 ad exemplar Romanum fideliſſimum Vaticanæ Bibliothecæ, auctoritate Sixti Quinti ſummi Pontificis; cura ac labore Antonii Carafa Cardin. & S. Sedis Apoſt. Bibliothecarii editum. Hic verò, ſtudio R P. Joannis Morini Bleſenſis, Congregationis Oratorii Jeſu Chriſti Presbyteri: qua editione uſus ſum eò libentiùs, quo Nobilii Flaminii ſubnectuntur notæ, in quibus variæ ſunt lectiones, Aquilæ, Symmachi, Theodotionis, Theodoreti, pluriumque Patrum, cùm Græcorum, tum Latinorum, ac ipſius eorumdem Septuag. Interp. Complutenſis editionis; aliorumve Codicum etiam MM. SS. Porrò quanti ſemper hæc Septuag. Interpr. verſio ponderis ac momenti in tota Eccleſia fuerit, referre non eſt neceſſarium.

Ob affectatam brevitatem, non licuit nominum ethymologiam aut impoſitionis originem ſeu rationem exprimere; nec, quia extra rem Geographicam, Hiſtoricas notas, utiles ſanè & forſan non injucundas annectere, ceterorum, qui jam anteà de hoc argumento tractarunt, conatus laboreſque plurimi facio ac laudo, quibus indefeſſo labore libuit quæ deerant addere: ſicut nulla, niſi quæ in ſacris expreſſa ſcripturis, nomina tetigi, ſic nulla omittere ſum conatus; aliorum opiniones ſiquandoque non ſequi coactus ſum, meam qua potui modeſtia protuli ſententiam; illorum meras conjecturas ſolidis rationibus confirmavi, diſſertationes aliquando neceſſarias, ne in grandiorem opus excreſceret molem, oportuit ſupprimere. Ceterùm te perſuaſum velim, Hiſtoriæ ſacræ memoria retinendæ tam neceſſariam Geographicam notitiam noſtram eſſe omnibus aliis, quæ hactenus prodiere, lucidiorem & ampliorem. Vale.

Google

TABULÆ SACRÆ GEOGRAPHICÆ

SIVE

Notitia antiqua, medii temporis, & nova, nominum utriuſque Teſtamenti ad Geographiam pertinentium.

A

ABANA, fluvius 4.Reg.5. v.12. apud Sept. ἀμανά, ut refert Zieglerus, utpote qui è radicibus montis Amana ortus, in vulg. cod. ἀβανά, qui & Amma, & Amau, mœnia urbis Damaſci à meridie & occidente alluens, & eapropter fluvius Damaſci dictus, per planitiem Archadob defluens, vicinam habens & ab oriente quaſi parallelum fluvium Pharphar, mare tandem, ut aſſerit Adrichomius, Syriacum ingreditur. Marinus Sanutus Torſellus in opere cui nomen Secreta fidelium Crucis lib.3.p.14. cap.1. fluvius Abana, *qui in civitate Valania, ſub Caſtro Margath intrat Mare*. Valania verò eſt ipſa Balaneæ urbs Phœnicis, *quæ nunc Leneas*, inquit Stephanus de Urbibus, ab ipſa Abana fluvius Valania poſteà nominatus.

ABARIM. Num.27.v.12. *Abar*. ap. Septuag. ναβαύ. montes in tribu Ruben, qui & Habarim, quorum eminentior Nebo, cujus verò cacumen Phaiga appellabatur, hodie vulgò mons *Piſra*.

ABDON. Joſ.21.v.30.ap. Septuag. ἀβδὼν. civitas Levitica & confugii in tribu Aſer, & in valle Aſer, non longè à finibus tribus Nephthali.

ABEL. Judic.11.v.33. ap.Septuag. ἐβελχαρμιμ, Hieron. Abela, quæ etiam Abella, civitas Ammonitarum; quam Adrichomius in tribu Gad, alii in tribu Manaſſe ultra Jordanem reponunt, ſeptimo milliario à Philadelphia, duodecimo ab urbe quæ Gadara, in Peræa regione; non video cur ab Adrichomii ſententia ſit diſcedendum.

ABEL magnam, vide Bethſames.

ABEL domum Maacha. 3.Reg.15. v.20. ap. Sept. καὶ τὴν ἀβὲλ οἴκου μααχά. & 4. Reg.15. v.29. καὶ τὴν ἀβὲλ καὶ τὴν θααμαχά, eadem haud dubie quæ

ABELA. 2.Reg.20.v.14.apud Septuaginta εἰς ἀβὲλ, καὶ εἰς βεθμαχά. Ex his textibus conſtat Abel, ſive Abelam, quæ Abel-maacha, & Abel-beth-maacha, beth-maacha, Abel-domus-Maacha, eſſe unam eamdemque urbem, pertinentem ad domum, id eſt familiam Maacha; Maacha autem nomen proprium regis cujuſdam de quo 1.Reg.10.v.6. diciturque domus Maacha, ut domus Iſrael, domus Juda, &c. Non itaque aliter legendum quàm ut in ſcript. apud Joſephum, Abel Machea, quæ ut conſtat primùm ſub ditione Regis Maacha, demum ſita in tribu Nephthali, urbs ſuperioris Galilææ in planitie regionis Berim, à Jordane ſexaginta ſtadiis diſtans.

ABELMAIM, in Septuag. Abelmain, ex collatione text. 3. Reg.15.v.20. & 2.Paralip.16.v.4. conſtat non eſſe urbem diverſam ab Abel-Maacha ſuperiori, licet diverſas faciat Adrichomius, eas in tribu Nephthali collocans.

ABELMEHULA, & Abelmeula. Judic.7.v.22. apud Septuag. 3.Reg.4.v.12. σαβελμαουλά. Abelmaula, urbs in dimidia tribu Manaſſe intra Jordanem, patria Elizei prophetæ.

ABEN-BOEN, id eſt lapis Boen Joſue 18.v.18.apud Septuaginta ἐπὶ λίθον βαιὼν filiorum Ruben, terminus in tribu Beniamin, in confinibus tribus Juda, non longè à torrente Cedron, in valle.

ABELSATIM, Abelſathaim, Num.33.v.49. quæ & Belſathim, apud Septuaginta βελσαν, à ſpinis ſic appellata, 41. manſio filiorum Iſrael in Campeſtribus Moab, demùm in tribu Ruben.

ABES. Joſue 19.v.20. aliàs Aemes apud Septuag. ρέβὲς, civitas in parte orientali tribus Iſſachar, in Galilæa inferiori.

ABILINA & ABYLENE, Regio Cœleſyriæ Antilibano monte à Meridie & Occaſu, Chalcide regione à Septentrione, ab Oriente verò Abana fluvio concluſa, quæ ſub Tiberio Imperatore Tetrarchia erat, à metropoli Abyla ſeu Abila Lyſanii, quæ hodie *Betinee* aut *Bellinus*, nomen ſortita.

ABRAHÆ NEMUS ab eo plantatum non longè à Berſabee Orientem versùs, Gen. 21. v.32. apud ripam dexteram & Septentrionalem torrentis Beſor; demum in meridionali parte tribus Simeon.

ABRAN, aliàs Acram & Achran. Joſue 19.v.28.apud Septuaginta ἐλβὼν civitas in orientali parte & in medio tribus Aſer, ad fines tribus Nephthali, in Galilæa ſuperiori, quæ Gentium dicta, ipſa haud dubiè eſt Helba, de qua Judic.1. v. 31. quam abſque fundamento cum Emrlech vult confundere D. N. Sanſon, apud Septuaginta χεβδά.

ACCAIN. Joſue 15. v.57. apud Septuaginta ζακανάιμ. Civitas tribus Juda, ad deſertum Thecue, non longe à monaſterio ſeu laura ſancti Saba poſtmodum ædificata.

ACCARON & Acron, urbs regia, proprium habens regem; una ex quinque Satrapiis Philiſtinorum inter Azotum & Bethſames; inter fines tribus Dan & mare magnum; data in ſortem tribui Juda, uſque hodie grandis Judæorum vicus, priſtinum nomen etiam retinens.

ACCHO. v. Ptolemais.

ACHAD. Gen.10.v.10. apud Septuaginta ἀρχὰδ, una ex urbibus, quas Nambrod ædificavit in terra Sennaar, hanc ad confluentem fluviorum Tigridis & Euphratis poſuit N. Sanſon, ad ripam orientalem, ſed quo fundamento, mihi penitus ignotum.

ACHAJA, regio triplex. Prima ampla erat Europæ regio, quæ cum Theſſalia totam Græciam complectebatur, quæ poſteà ab ea ſeparata, Hellas ſive Græcia propriè dicta eſt: habens confines, ab Aquilone Theſſaliam, ab Occidente Epirum, ab Auſtro Peloponneſum, ab Ortu Ægeo mari terminata erat, hodie *Livadia* appellatur. Altera Achaja, quæ Romanorum Proconſulatum, ſupradictam Achajam, ac etiam Peloponneſum continebat; de ea in Actibus Apoſtolorum cap.18.v.12. Achaja tandem propriè dicta, pars Peloponneſi, quæ ſinui Cirrho ſive Corinthiaco ab Auſtro expoſita, inter Patras & Corinthum.

ACHAZIB. quæ & *Aczība*, urbs maritima tribus Aſer; apud Sept. ἀχαζὶ, quæ poſteà, teſte S. Hieronymo, Ecdippa eſt appellata, in Phœnicia, hodie in loco circiter ubi *Sanderia*, inter Ptolemaidam & Tyrum.

ACHOR vallis, in Septuag. ἐμεκαχὼρ ſeu vallis Achor, in tribu Benjamin, inter Campeſtria Jericho, ad Meridiem, & Galgala, urbem ad Aquilonem, non longè à Jordane.

ACHSAPH, quæ & Axab ſub Axaph, apud Septuaginta ἀζὶφ olim urbs Regia, cujus Dynaſta Rex Achſaph dictus, in tribu poſteà Aſer, ad radices montium Tyri, versùs meridiem; à S. Hieronymo Acſap dicta.

ACRABATHANE, vide infra Arabathane.

ACZIB. Joſue 15.v.44. apud Septuaginta κεζὶβ, civitas in tribu Filiorum Juda, non longè à Ceila & Mareſa.

ACZIBA, vide ſupra Achazib.

ACRON, in Septuag. Accaron. Vide hoc verbo, unam eamdemque eſſe urbem aſſerit N. Sanſon in notis ſuis; quas nihilominus in Mappa ſua facit diverſas; illam conſule.

ADADA. Joſue 15.v.22. apud Sept. ἀρουὴλ, civitas in meridionali parte tribus Juda, ad radices montium Seir, ad Septentrionem.

ADADREMMON, urbs in campo Mageddon, Zach. 12. v.11. inter urbes Jezraelem & Maeddo, in dimidia tribu Manaſſe, intra Jordanem, quam hodie Maximianopolim appellari, dicit Adrichomius. Septuag. loco horum verborum. *Sicut planctus Adadremmon in campo Mageddon*, vertunt. *Sicut planctus malogranati, quod in campo ſuccidit*ur. S. Hieronymus varietatis cauſam dat, quia locus ille malorum granatorum arboribus erat conſitus.

ADAMA, urbs Regia olim Pentapoleos, in terra Chanaan, una ex quatuor, quas Deus cœleſti igne perdidit, Gen.19. in ſeptentrionaliori & orientaliori parte lacus Aſphaltidis, Maris mortui dicti.

ADAMI, Joſue 19.v.33. *Adami quæ eſt Neceb*. apud Septuaginta ἀρμὲ καὶ νάβὲκ, undeliquet Adami à Neceb eſſe diverſam. Erat autem Adami civitas in orientali regione tribus Nephthali, ad dexteram ripam Jordanis, non longe ab aquis Merom.

ADAR. Num.34.v.4. quæ & Daran & Addar, apud Septuaginta εἰς ἔπαυλιν ἀρὰδ. villa itaque, & quibuſdam civitas, in meridionali limite tribus Juda, non longè ab Idumæa.

ADARSA. 1.Machab.7.v.40. & Adazer verſu 45. in textu Græco utrobique legitur ἀδασά, civitas vel locus, in tribu Ephraim.

ADAZER, idem locus cum præcedenti.

ADDAR. Joſue 15. v.3. eadem quæ ſupra Adar. apud Septuaginta σαραδα.

ADDUS. 1.Machab.c.13. v.13. S.Hieronymus, Adus: in textu Græco ἀδιδά, Adida pariter Joſepho, civitas in monte ſita, contra faciem campi, in medio tribus Ephraim.

ADIADA. 1.Machab.12.v.38. in textu Græco ἀδιδὰ ἐν τῇ σεφηλᾶ. Ex hoc conſtat Adiadam non eſſe diverſam à præcedenti Addus; pro *in Sephela*, textus alter legit ἐν τῇ πεδινῇ *in campeſtri*: & proinde nihil hic noſtram deſtruit opinionem.

ADITHAIM. Joſue 15.v.36. civitas tribus Juda, Aquilonem & Occidentem versùs, ad fines tribus Dan, non longè à Torrente.

ADOM. Joſue 3.v.16. v. Edom.

ADOMMIM. Joſue 15. v.7. apud Septuag. προσβάσεως ἀδαμμίμ. Aſcenſionis Adammim. Item cap. 18. v. 18. ἀπέναντι ἀνάβασιν αἰθαμίν. ad aſcenſum Æthamin. & Admin. in tribu Beniamin, locus latrociniis & cædibus infamis, in via ab Hieruſalem in Jericho, ubi olim villula, poſteà caſtrum.

ADOR.

Google

ADOR. 1.Machab.12 v.20. In textu Græco ἀδωρα. hanc vult Adrichomius, eamdem eſſe cum urbe Dor, de qua ſuo loco.

ADRIA, aliis Hidria, de qua Act. Apoſt.27.v.27. de ea Stephanus de Urbibus, quem, quia Latinum fecimus, & propediem publici juris facimus, Latino eitamus idiomate. *Adria urbs, & prope ipſam ſinus Adrias & fluvius ſimiliter.* de Adriatico ſinu hic mentio, Italiam à Dalmatia & Epiro diſterminante, quem mare Adriaticum ſive ſuperum vocitant, hodie vulgò *Golfo di Venezia*, vel *Mare Adriatico*.

ADRUMETINA Navis. Act.Ap.27.v.2. Adrumentum & Hadrumentum, Adrumitius *Ptolemæo*. Adrymet *Stephano*, Colonia olim & urbs Africæ, Epiſcopalis ſub Archiepiſcopo Carthaginenſi, in ora littorali Africi maris, in Byzacena, nunc vulgò *Hammametha* in regno Tunetano.

ADDULAM. Vide Odollam.

ÆGYPTUS ampliſſima Africæ regio, quam veteres Geographi in Aſiæ regionibus computaverunt, quæ, ut teſtatur Stephanus de Urbibus, à Phœnicibus Myara regio; & Æria, & Potamiter, & Aetia, & Ogygia, & Hermochimius, & Melambolus, & Hephæſtia; terminatur à Septentrione ſuo mari Ægyptio: ab Ortu Palæſtina, Arabia Petræa & ſinu Arabico; à Meridie, Æthiopia; ab Occaſu, Cyrenaica regione: dividitur generatim in ſuperiorem, quæ in meridiem vergit, in qua Thebais & in inferiorem, ad oſtia Nili fluvii & Mare Mediterraneum, ubi Delta & Lybia: de inferiori Ægypto ſermo frequentiſſimus in ſcripturis ſacris; nunc vulgò vocatur ab incolis *Sabid*.

ÆLAM. 1.Eſdr.2.v.31. Septuag. ἠλαμάρ. 2.Eſd.7.34. Septuag. ἠλαμαίρ, videtur eſſe civitas; hanc in tribu Benjamin ponit Adrichomius, vide infrà Nebelamites.

AELAM, regio, in qua Caſtrum Suſis. Dan.8.v.2. Perſidem & Mediam regiones complectitur. Hujus incolæ ÆLAMITÆ.

AELATH. Vide infrà Aila.

AEN, quæ & AIN. Ahim, Aiim. Joſue 15.v.32. in ſorte tribus Juda. 1.Paralip.4.v.32. αἰν civitas, quæ poſteà tribui Simeon conceſſa, in cujus ſeptentrionali parte erat, non longè à tribu Dan; quæ etiam Levitica facta eſt. De ea Ain. Joſue 19.v.7. ſed ejus loco apud Septuag. eſt ἐναχά. Vide infrà Ain, & Aſan, quam cum ea eumdem eſſe exiſtimo.

AENOANNIM. Joſue 15.v.34. civitas in tribu Juda, de qua nihil ap. Septuaginta.

ÆNNON juxta Salim, Joan.3.v.23. quidam Enaon ſcribunt, locus plurimis aquis abundans, juxta Jordanem, in dimidia tribu Manaſſe, cis eund. fluvium.

ÆTHIOPIA, cujus incolæ Æthiopes, mulier Æthiopiſſa, ampliſſima Africæ regio; duplex, una ad Nilum, in qua inſula Meroe cis æquatorem circulum, quæ Æthiopia ſub Ægypto appellatur; altera ultra æquatorem, quæ & interior nominatur; cui imperat Abyſſinorum Rex, quorum Abyſſinorum regio, eſt Æthiopia propriè dicta: apud Nubienſem *Habaſcia*.

AFRICA & Aphrica. Iſaiæ 66.v.19. apud Septuaginta eſt. φούδ: Nahum.3.v.9. pro quo Hieron. ponit Phut, dicitque eſſe Libyes occidentalis regio, primò, una ex tribus Orbis partibus: ſecundò propriè dicta inter Mauritaniam ad Occidentem & Cyrenaicam ad Ortum, Mari Mediterraneo (quod Africum vocant) expoſita, dicta Zeugitana; tertiò tandem quæ propriè dicta, inter Numidiam ad Occidentem & Byzacenam regionem ad Ortum, quæ, quod nunc eſt regnum Tunetanum, pene complectens.

AGARENI, populi, qui ab Agar, Abrahæ ancilla deſcendentes, ſic appellati, qui tamen ſe non Agar ſed Saræ filios eſſe jactitantes, Saracenorum ſibi nomen impoſuerunt, quo communiter ſunt appellati; eratque tribubus Ruben, Gad & Mediæ tribui Manaſſe ab Ortu finitimi, & juxta Damaſcum habitantes. 1 Paralip.5.v.19. Agareni nominantur.

AGER BOOZ, de quo Ruth.2.v.3. in tribu Juda ad Septentrionem; hunc non longè ab Emaus, versùs Auſtrum collocat Adrichomius.

AGER ROBUSTORUM in Gabaon ad piſcinam Gabaon in tribu Benjamin, versùs Jeruſalem. 2.Reg.2. v.16.

AHALAB. Judicum 1.v.31. Alab Hieron. Chalab. apud Septuag. δαλαφ (quam cum Labanath confundendam non video) urbs Chananæi in tribu Aſer, cujus hæc tribus non delevit habitatores; ejus ſitum prope Roob & Eleutherum fluvium ad Auſtrum ponit Adrichomius.

AHAVA & locus Perſidis & fluvius. 1.Eſdræ cap.8.v.15. *congregavi autem eos ad fluvium, qui decurrit ad Ahava.* apud Septuag. interpretes καὶ συνήγαγον αὐτοὺς ἐπὶ τὸν ποταμὸν θερὰ ποταμόν. Eodem cap.v.21. *Et prædicavi ibi jejunium juxta fluvium Achava.* & v.31. *promovimus ergo a flumine Ahava.* apud Sept. ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ θερά Ex vulg. editione locum & fluvium intelligimus; ex Sept. ſolum fluvium Theran, quem in Perſide fuiſſe conſtat. Quia verò Theodoretus lib.3. hiſt. Eccleſiaſt. c.18. aſſerit à quodam oraculo dato Juliano Apoſtatæ, Tigrim fluvium Theran fuiſſe nominatum ob analogiam vocis Græcæ, quæ belluam ſignificat, belluæ pariter Tigris, cui nomen commune eſt cum Tigri fluvio. Hinc liquet fluvium Ahava à Tigri non eſſe diverſum; de quo ſuo loco. Apud eoſdem Sept. Eſdræ lib.2. cap.8.v.15. dicitur πρὸς τὸν εὐί. ad *fluv. decurrentem ad Evi.* Perſidis dicitur, quia ſub ditione Regis Perſarum.

AHION. 3. Reg.15. v.20. quam ibi Sept. τὴν αἰν nominant. De eadem 2. Paralip. 16.v.4. quam ibi Septuaginta. τὴν αἰὼν appellant. Non diverſa ab ea quæ Aion 4.Reg.15. v.29. ubi eam ſic dicunt Septuag. urbs in medio tribus Nephtali in Galilæa ſuperiori.

AHOH TES. 2.Reg.23.9. gentile nomen, quod mihi potiùs familiæ videtur eſſe quàm loci. Adrichomius tamen urbem facit Ahoi, in tribu Juda, ad Septentrionem, in deſerto Beth-leem *loci hujus* (inquit N.Sanſon) *ſitus non certò conſtat*; cui tamen certum in ſua Mappa ſitum attribuit.

AIALON, eadem quæ Helon, de qua 1.Paralip.6.v.69. apud Septuag. αἰλών; nam Aialon ipſa, Joſue 21.v.24. apud Sept. vocatur αἰλών. de hac Aialon Joſue 19. v. 42. apud Sept. ἐμμαΐν. Eſt & vallis ibidem Aialon, de qua Joſue 10.v.12. apud Sept. αἰλών. Fuit Aialon primo habitata ab Amorrhæis Judic. 1.v.35. ubi apud Sept. pro Aialon eſt, ἐν τῷ μυρσινῶνι. Ipſa quoque Aialon 1. Paralip.8.v.13. in Sept. dicitur αἰλάμ: in 2. Paralip.11.v.10. αἰλώμ, civitas ergo in tribu Dan Leviticæ; cum valle contigua valli Terebinthi.

AJATH, urbs, quam Adrichomius vult eſſe eamdem cum Hai, de ea Iſ.10.v.28. apud Septuag. εἰς τὴν πόλιν ἀγγαί. ſic autem Hai appellatur. vide infra v. *Hai*.

AILA, quæ Aelath & Ailath 3.Reg.14.v.28. apud Sept. αἰλάθ. apud eoſdem 2.Paralip. 26.v.2. eadem αἰλάθ. appellatur; *in littore maris rubri, in terra Idumææ*, ut aſſeritur 3. Reg.9.v.26. juxta Aſion-gaber; eadem eſt quæ Deut.2.v.8. Elath nominatur; apud Septuag. αἰλών. urbs regni Edom. ibi, tempore S.Hieronymi, erat Romanorum legio dicta decima: vocata quoque fuit Ahilath & Haila, & à Joſepho Elana.

AIN, vide ſupra Aen: hæc Joſue 21.v.16. ἀσά nominatur: eadem eſt cum Aſan, de qua infrà.

ALON. vide ſupra Ahion.

ALEXANDRIA, in Vet. Teſtamento, ubi ad Jeremiæ 46.v.25. eſt Amon apud Septuag. apud eoſdem pro Alexandria. Ezech.30.v.14. & v.16. ἐν διοσπόλει verſu 15. μέμφεως. Nahum.3.v.8. ἀμμών. audiendus S.Hieronymus aſſerens in codicibus Hebraicis eſſe verbum No; eoque nomine tempore Jeremiæ Prophetæ Alexandriam fuiſſe appellatam, antequam ab Alexandro Magno ædificaretur, ſeu potiùs reſtauraretur; Ammon No. Jovem ab Ægyptiis Ammonem appellari certiſſimum; ut proinde Septuag. græca voce Dioſpoli, id eſt Jovis civitate, fuerint uſi: mirum tamen ut qui Alexandriæ ſacras ſcript. interpretati ſunt, alio eam expreſſerint nomine. Alexandria itaque cognomento Magna, celeberrima inferioris Ægypti metropolis, emporium, maritima, ad occidentalius fluvii Nili oſtium, dicta etiam Alexandria Ægypti, olim Patriarchalis: hodie ſub Turcica ditione *Scanderia* dicta.

ALEXANDRINUS, nomen in Novo Teſtam. derivatum à prælaudata Alexandria.

ALICARNASSUS & Alycarnaſſus. 1.Machab. 15. 23. quæ Stephano cæteriſque auth. propheanis Halicarnaſſus, urbs Doridis regionis, Cariæ in Aſia minori, maritima, & inter Ceraunicum ſinum & Iſſicum, in peninſula maris Ægæi, quondam Principum Cariæ Regia; Zephyria dicta, deinde Tiburium, demum Epiſcopalis ſub Archiepiſcopo Stauropolitano, à recentioribus dicta Caſtellum S. Petri.

ALIMIS. 1.Machab.5. v.26. in textu Græco ἐν ἀλέμοις civitas Galaaditis regionis, in tribu Gad, prope ſaltum Ephraim, ad meridiem.

ALMATH. 1.Paralip.6. v.60. & Almon Joſue 21. 8. ex collatione textuum conſtat unam eandemque eſſe urbem quæ Joſue loco cit. apud Septuaginta γαμαλά nominatur; nec video cur duas fecerit Adrichomius; erat civitas tribus Benjamin, data Levitis.

ALTARE teſtimonii, in tribu Beniamin apud ripam Jordanis, juxta locum Geliloth Hieron. Galiloth Joſue 22.10. ubi dicitur extructum ad tumulos Jordanis.

ALUS, decima ſtatio filiorum Iſrael, inter Daphca & Raphidim, in terra Madian, in deſerto.

AMAAD. Joſue 19.v.26. apud Sept. ἀμαήλ quam ſanctus Hieronymus Amiath appellat, civitas in tribu Aſer.

AMALEC & Amalecites populi, quorum Amalecitis regio ad mare rubrum uſque protenſa, deſertum Pharan incolentes, Judææ ſive terræ Promiſſionis ad Meridiem, & Madianitis finitimi, in Arabia Petræa.

AMAM, quam lego diverſam à Sama vulgatam editionem ſecutus, Favent Septuaginta, nam ibi Joſue vid.c.15.v.26. ſic καὶ σὴν καὶ σαλμαά *Aman Sen, & Sama* Salmaa nominantes civitas, quam Adrichomius Amao quoque appellari aſſerit, in tribu Juda, ad meridiem.

AMANA. Cant.4. v.8. mons ad Septentrionem totius terræ promiſſæ, e cujus radicibus oriuntur fluvii Damaſci Abana, & Pharphar.

AMATHÆUS. Gen.10.18. Septuag. ἀμαθί, idem qui Hamathæus 1.Paral.16. incola urbis Emath. Vide Emath.

AMATHITES regio, vide Emath.

AMMA. Joſue 19.v.3. apud Septuag. ἀρχώβ. S. Hieronymo Amma, civitas tribus Aſer; in medio ejus poſita.

AMMANITES, vide Ammon; nam 3.Reg.14.v.2. apud Sept. eſt ἀμμανῖτις.

AMMAUM. 1. Machab.9. 56. in codice Græco καὶ τὴν ἐμμαοὺμ. hinc conſtat hic ſermonem eſſe de Emmaus, de qua infrà.

AMMON & Ammonitæ ſive Ammanitæ, populi trans Jordanem ad Septentrionem torrentis Jaboc habitantes. quorum metropolis Rabbath, quæ poſtea Philadelphia dicta, partem regionis illorum incoluit dimidia tribus Manaſſe; erantque ab Auſtro Moabitis, ab Ortu Arabibus, ab Aquilone Cœleſiriis contermini.

AMMONI. 2. Regum 23.v.37. apud Septuaginta, pro Selec, de Ammoni legitur ἐλλὴ ὁ ἀμμανίτις, liquet eum eſſe Ammonitam: unde non video cur ex hoc ſolo loco faciendu ſit civitas Ammoni, in tribu Benjamin, ut vult Benedict. ab Adrichomio citatus.

AMONA, ſic Ezech.39.v.16. appellatam fore urbem, in qua futuris temporibus ſepelietur Gog; ex 11.verſ. præced. *in valle viatorum ad orientem maris.* apud Septuaginta pro Amona eſt πολυάνδριον. aſſerit S.Hieron. hanc vocem græcam eſſe hebraicæ ſignificationis; Polyandrium autem nomen ab authoribus, maxime Gallis, circa 7.ſæculum & deinceps, pro ſepulchris publicis ſeu cœmeteriis, in quibus plurima condita

tant hominum corpora, uſurpatum fuit; ſic ille locus, ubi multitudo Gog ſepelietur, appellandum erit. Nomen ergo civitatis eſt, futuri potiùs, quàm ex annis ant præteritæ; unde miror novorum Geographorum audaciam, qui civitati Amona certiſſimum ſitum aſſignant, ad orientem Maris mortui, in finibus tribus Ruben; ſi ſimili in ceteris audacia procedant, quæ ſit eis adhibenda fides, non video.

AMORRHÆI, populi in plura parva regna diviſi; primùm trans Jordanem torrentibus Jaboc & Arnon & deſerto concluſi, in tribu Gad; necnon in tribubus Ruben & dimidia Manaſſe; nihilominus cis Jordanem inter Chananæos reperiebantur diſperſi, quorum plurimi recenſentur Reges Joſue 10.v.5. & licet Arnun torrens Amorrhæos dicatur ſeparare à Moabitis, conſtat tamen Amorrhæis patuiſſe regiones Moabitarum.

AMORRHÆORUM MONS, ab Adrichomio inter deſerta Pharan & Zio collocatus, ab Iduma versùs mare rubrum protenſus.

AMOSA. Joſue 18.v.26. apud Septuag. ἀμωσά, S.Hieronymo Amſa, civitas tribus Benjamin.

AMPHIPOLIS. Act.17.v.1. quæ poſteà à Græcis Chryſupolis eſt appellata, urbs Macedonia, in Thraciæ confiniis, quæ proinde paſſim Thraciæ tribuitur; Amphipolis dicta, eò quòd eam Strymon fluvius circumfluit & ambit, ad oram littoream ſinus Strymonici inter Philippos & Appolloniam, novem viæ appellabatur, olim Myrice, & Eſona, Crademna, & Anadræmus Archiepiſcopalis; nunc vulgò *Amphipols*, *Chriſiepolis* & Turcis *Embolo*.

AMTHAR. Joſue 19.v.13. apud Septuag. loco edit. vulgatæ *Amthar & Naa*, unicum nomen eſt μαθαρασὰ civitas tribus Zabulon, tribui Nephthali finitima.

ANA, nomen urbis, dubitanter ſuſpicatur N. Sanſon; crediderim nomen potius hominis cujuſdam aut Dii, ſuadetque text. Septuag. Iſaia 37. verſ.7.

ANAB. Joſue 15.50. apud Septuag. ἀνὼν, civitas in monte ſita, S.Hieronymo vicus in finibus Eleutheropoleos; hanc tamen in 8. horarum diſtantia ab ea collocat Adrichomius, versùs meridiem.

ANAHARATH. Joſue 19.v.19. apud Septuag. ἀναχερὲθ; hanc quoque Naatoth appellari dicit Adrichom. civitas in tribu Iſſachar.

ANANIA. 2.Eſdræ cap.11. verſ.32. civitas tribus Benjamin.

ANATOTH, civitas ſacerdotalis, in terra ſeu tribu Benjamin, patria Jeremiæ prophetæ; de ea Joſ.21.v.18. tertio ab Ælia milliario. Eandem eſſe cum Nobe vult Nic. Sanſon.

ANEM. 1.Paralip.6.v.73. apud Septuag. ἀνὰμ. eadem eſt cum Engannim Joſ.21.v.29. apud Septuaginta, pro *Engannim* legitur καὶ πηγὴν γραμμάτων, & fontem litterarum: civitas Levitica in tribu Iſſachar; duas facit Adrichom. ſed male, ut conſtat ex loci Joſue cum loco Paralip. collatione.

ANER. 1.Paralip.6.70. apud Septuag. ἀνὰρ. ipſiſſima eſt Thanach & Thenach & Tanach. Judic.1.v.27. apud Septuag. Θανὰ. apud eoſd. Joſue 21.v.25. ταναὰχ. 3.Reg.4.v.12. Θανὰχ. 1.Paralip.7.v.29. Θαναὰχ, quæ etiam Tanae; urbs Regia, quæ ceſſit tribui Manaſſe intra Jordanem; & levitica facta. Male ex Aner & Thanac duas facit Adrichom. cujus errorem probat textuum collatio.

ANGE MONTES. Judith 2. v.12. apud Septuag. non exprimitur nomen montis, ſed tantùm ſermo eſt de campo Bectileth, prope montem, qui ad ſiniſtram ſuperioris Ciliciæ. Eſt haud dubie Amanus mons, qui apud Ptolemæum Ciliciam ab Oriente diſterminat à Syria; niſi quis velit eſſe Tauri montis partem, quæ Ciliciam ab Aquilone, proinde ſuperiorem ab Armenia minori ſecernit; hodie vulgò mons niger; Italis *monte nero*.

ANIM. Joſue 15. v.50. apud Septuaginta αἰσὰμ, civitas in tribu Juda.

ANTIOCHIA, ſecus Daphnem; cognomento magna, & ad diſcrimen ejuſdem nominis urbium differentiam Epidaphne (ab uno ex ſuburbiis) cognominata, cùm floreret; à Juſtiniano Imperatore Theopolis dicta. Civitas Patriarchalis, & totius Syriæ metropolis & maxima; hic cunabula Chriſtiani nominis; ſita ad Orontem fluvium; hodie vulgò *Antachia*. D. Hieronymus aſſerit eam eſſe quæ Amos 6. v.2. Emath magna appellatur. Vide verbo Emath magna.

ANTIOCHIA Piſidiæ Act.13. v.14. civitas regionis (cui hodie nomen tribuit) primaria, Archiepiſcopalis ſeu metropolis; nunc vulgò *Tachia*, Anatoliæ, & Mediterranea.

ANTIPATRIS vel ANTIPATRIDA. Act. 23. verſ. 31. priùs Capharſalama, Græcè Capharſarama; quam N.Sanſon vult eſſe Apolloniam à Joſepho laudatam; amne circumdata, non longe à Mari Mediterraneo, in tribu Manaſſe, in campo Capharſaba; poſteà Epiſcopalis effecta, ſub Archiep. Caſarienſi, demum *Arſur* dicta, nunc villa cui nomen *Aſſur*.

APADNO. Dan.11.v.45. *& figet tabernaculum ſuum Apadno inter maria ſuper montem inclytum*; apud Septuag. *& figet tabernaculum ſuum* ἐφαδανὼ *in medio marium, in monte Sabaim ſancto*. S.Hieron. legit in Aphadano; non debet tamen ut quærere D.Sanſon ubinam gentium ſit urbs, aut futura, aut ſaltem myſtica. Quam nihilominus prope Emaus, in tribu Juda collocat Adrichomius.

APAMEA omnis, Regio de qua Judith 3. v.14. quæ circa urbem Apameam Cœleſyriæ, caput ejuſdem regionis, qua regio & Apamia & Apamena & Apamene nominata fuit.

APHARA. Joſue 18.v.23. apud Septuag. φαρὰ, civitas tribus Benjamin, quæ & Affara; hanc Adrichom. prope Almath collocat, ad Aquilonem.

APHARSÆI & Aphasſathachæi an illa verba 1.Eſdræ 4. v.9. ſint familiarum aut locorum non poteſt diſcerni; apud Septuag. cap 2. pro his & pluribus aliis nominibus leguntur hæc verba: Judicea in Cœleſyria & Phœnice.

APHEC duplex; in tribu Aſer. Joſue 19.v.30. & Judic.1 v.31. ubi apud Septuag. pro Aphec legitur ναὶ. Civitas.

APHEC altera urbs Regia, de qua Joſ.12. v.18. ἀφὲκ. in tribu Iſſachar; de ea quoque 1.Reg. 4. 1. item cap.29. v.1. item 3 Reg.20.v.26. apud Septuag. eſt c.2. & v.27. & 30. ubi legitur ἀφεκά.

APHECA. Joſ 13. v.4. locus hic non videtur diverſus ab Apher tribus Iſſachar; etenim ibid. apud Septuaginta legitur ἀφὲκ.

APHECA. Joſue 15. v.53. apud Septuag. φακουὰ civitas in ſorte tribus Juda; quæ & Afeca.

Ἀφαιρεμα, deeſt in vulgata editione, ea propter e codicibus Græcis Græco exprimimus charactere. Civitas in occidentali parte tribus Ephraim in finibus Samariæ, & Judææ, cui, Samaritis ademptam reſtituit Rex Demetrius 1.Machab.11.v.34. Adrichomio Apherima & Afferema. Dictio illa Græca ſeparationem ſignificat; unde dubitari poteſt, ne non ſit certæ civitatis nomen proprium.

APHRICA. Vide ſuprà Africa.

APOLLONIA. Act.17.v.1. *Cùm autem perambulaſſent Amphipolim & Apolloniam, venerunt Theſſalonicam*. Plures in ſola Macedonia Apolloniæ, ſed ex textu conſtat eam eſſe, cujus notitiam damus; regionis videlicet Mygdoniæ, ad Chidorum fluvium; Epiſcopalis, ſub Archiepiſcopo Theſſalonicenſi, duodecim circiter milliariis à Theſſalonica, Occidentem æſtivum versùs, quæ hodie *Ceras*.

APPII FORUM. Act.28.15. urbs olim Latii, ad Pontinam Paludem, inter Tarracinam & tres tabernas; Epiſcopalis poſteà facta; tandem exciſa. Hodie *Caſarsleo di S. Marsa*.

AQUÆ MASEREPHOTH. Joſ.11.v.8. apud Septuag. μασερὼθ. inſer. Orig. Maſephoth: alibi μασρεφὼθ μαεὶμ, quod Chaldæus interpretatur, Salinas aquarum: item cap.13. v.6. apud Septuag. μασερὲθ μεμφωμαεὶμ. Erant ergo aquæ ſtagnantes ſeu Paludes Salinarum, ad mare (ut in Galliis prope Rupellam & alibi habemus) ultra Sidonem ad Septentrionem, & in finibus tribus Aſer.

AQUÆ MERON. Joſ.11.v.5. & 7. apud Septuag. μαῤῥὼν; quæ & Meron. *Joſepho*, Samachonitis vel Semechonitis lacus, inter Cæſaream Philippi & Mare Galilææ, quem fluvius Jordanis medius præterfluit, ad orientalem plagam tribus Nephthali: hodie adhuc Lacus *Meram*.

AR. Num.21.v.13. apud Septuag. ἤρ. & v.28. Ar Moabitarum. Deuter.2. v.9. v.18. & v.29. pro Ar, apud Septuag. eſt ἀροὴρ. hinc conſtat eandem eſſe cum Aroer, de qua infrà.

ARA. 1.Paralip.5. v.26. in ſola vulgata editione, una ex urbibus Medorum. Hanc S.Hieron. putat eſſe Rages, de qua Tob.1.v.16. N. Sanſon credit eſſe Haran ſeu Charan.

ARAB. Joſue 15.v.52. apud Septuag. αἰρὲμ, civitas tribus Juda ad Auſtrum.

ARABATHANE, in recentioribus codicibus Acrabathane, 1.Mach.5. v.3. in codice Græco τὴν ἀκραβαττίνην; civitas, in Auſtrali parte tribus Juda, prope montes Edom, in monte poſita: nec diverſa eſt à loco, qui aſcenſus Scorpionis, Num.34. v.4. appellatur: ubi apud Septuag. legitur ἀκραβίν, & Joſue 15. v.3. pro quo apud Septuaginta τῆς προσαναβάσεως ἀκραβίν. ac aliis in locis quorum attenta lectio hanc confirmat opinionem; Acrabim enim vox Hebraica Scorpionem ſignificat.

ARABIA, regio Aſiæ ampliſſima, Ægypto, Palæſtina, Syria, Meſopotamia, ac ſinibus Perſico & Arabico concluſa; in tres dividitur, in deſertam, quæ inter Syriam ad Occidentem, Meſopotamiam ad Septentrionem, felicem Arabiam ad Ortum, & Petræam ad Auſtrum, quæ vulgo hodie *Arden*: in Arabiam Petræam à Petra metropoli, quæ Palæſtinam & Arabiam deſertam ad Aquilonem, ad Ortum verò & Auſtrum Arabiam felicem: ab occaſu partem ſinus Arabici & Ægyptum habens: vulgò *Bertara* ſive *Barraab*: in Arabiam felicem quæ aliis ac ſinu tum Perſico, tum Arabico ac Oceano concluſa eſt, hodie vulgò *Hyaman*. harum incolæ Arabes.

ARACÆUS. Gen.10.verſ.17. in Septuag. ἀρουκαῖον. filius Chanaan, ab eo Marinus Sanutus Torſellus, in ſuo tractatu qui ſecreta fidelium crucis, lib.3. parte 5. cap.7. aſſerit civitatem *Arachis* fundatam, *quæ* (inquit) *eſt propè Tripolim ad 5. leucas*. ipſa eſt Arce de qua ſic Stephan. de Urbib. *Urbs Phœnicis, quæ nunc Arca nominata, Joſephus in quinto Judaica antiquitatis; Gentile nomen Arcæus*. ipſa eſt ἄρκα. Ptolemæi lib.5.cap.15. Phœniciæ mediterranea, ad radices montis Libani, Tripoli ad Orientem. Poſteà vulgò Archiepiſcopalis effecta ſub Archiepiſcopo Emiſſeno. Aracæi itaque non ad Arabiam Petræam remittendi, ſed in Phœnicia collocandi.

ARACH. Gen.10. v.10. apud Sept. ὀρὲχ. urbs una ex eis à quibus initium ſumpſit regnum Nemrod, eaque, ut veriſimile eſt, in Chaldæa. Arias Montan. ſcribit ex S.Hieron. Cyrreſticam Cavæ Syria regionem ab Hebræis *Arach* appellari.

ARAD, quæ & Arath, Hered, Hadar, & Heder, urbs Chananæorum, regia, quam ſubverterunt filii Iſrael cum aliis urbibus, locoque nomen dedere, Anathema, Hebraice Hurma: erat terminus tribus Juda ad Meridiem, non longe à Mari Mortuo; eratque ſui tempore ſancti Hieronymi villa. Vide infrà *Eder*.

ARADA, vigeſima prima Iſraelitarum manſio in deſerto, Num.33.v.24. apud Septuag. χαραδὰθ.

ARADIUS. Ezech.27. verſ.8. nomen gentile, ab inſula Phœnicis, teſte Stephano, cui nomen Aradus.

In ARADON. 1.Machab.15.v.23. in Græco codice καὶ εἰς ἄραδον, καὶ εἰς γόρτυναν, Gortynæ nomen probat ſermonem eſſe de urbe ejuſdem Cretæ inſulæ, cui nomen ἄραδον, teſte Stephano, quæ etiam, eò quòd in excelſo loco ſita erat, ἀνώτερα eſt appellata.

ARAM. Num.23. v.7. (Balaam ait) *de Aram adduxit me*

Balas

Balac Rex Moabitarum, de montibus Orientis. apud Septuag. *ἐκ μεσοποταμίας*. de qua vide ſuo loco.

ARAM. 1.Paralip.2.23. quæ aliàs Aran, civitas dimidiæ tribus Manaſſe ultra Jordanem.

ARAMA. 1.Reg.30.v.30. v. Jerimoth.

ARAMA. Joſue 19.v.36. apud Septuag. *καὶ ἀραμὰ καὶ ἀσώρ*, ex quo certo ſequitur, non eſſe legendum Arama-aſor, erat itaque Arama civitas munita tribus Nephthali, tribui Aſer proxima.

In ARARAT. Iſaiæ 37.v.38. apud Septuag. *εἰς ἀρμενίαν*. Ararat & Armeniam idem eſſe probavimus in notis noſtris ad Martyrologium Romanum, illas conſule.

ARARI. 2.Reg.23.v.11. *Semma filius Age de Arari*. apud Septuaginta *ὁ ἀρουχαῖος*. ſi forte idem ſit ac Semma de Orori, de quo eod. lib. & cap. v. 33. & apud Septuag. *ὁ ἀ-ρωδίτης* locus hic hactenus ignotus.

ARARITES. 2.Reg.23.v.33. *Ajam filius Sarar Arorites*; apud Septuag. *ἀσαραουρίτης*. 1.Paralip.11.33.& 34. *Jonathan filius Saye Ararites, Ahiam filius Sachar Ararites* apud Septuag. in utroque *ὁ ἀραρί*. Quid ſit Arari cujus gentile nomen Ararites, ſatius eſt fateri nos ignorare quàm temere aliquid incertum obtrudere.

In ARBATTIS. 1.Mach.5.v.23. idem in codice Græco *ἐν ἀρβάττοις* locus aut regio illa videtur circa Galilæam.

ARBEE. Vide Hebron.

ARBELLA & in codice Græco Arbela. *plur. numero* 1. Machab.9.v.2. civitas & regio circumjacens, ſuperioris Galilææ, in tribu Nephthali.

ARBI. patria Pharai. 2.Reg.23. v.35. hunc locum ponit Adrichomius in tribu Benjamin, prope Terebinthum.

ARCHI ſeu ARCHIATAROTH. Joſ.16. 2. in vulgata editione videntur eſſe duæ poſitiones, legitur enim Archi, Ataroth; ſed apud Septuag. unico nomine *ἀρχαταρώθ* civitas in tribu Ephraim, prope terminos tribus Benjamin inter montes Ephraim & urbem Ephrem.

AREBBA. Joſue 15. v.60. apud Septuag. *σωθηβᾶ* civitas tribus Juda, ad occidentalem plagam.

ARECON vel ARECHON. Joſue 19.v.46. apud Septuag. pro his vulgatæ editionis verbis, *& Majarcon & Arecon*. legitur *καὶ ἀπὸ θαλάσσης ἱεράκων ὅριον*, *& à Mari Hieracon terminus*. civitas tribus Dan, ad Septentrionem, non longe à finibus tribuum Benjamin & Ephraim.

AREOPAGUS *ἄρειος πάγος*, cujus denominatus AREOPAGITA; promontorium ſeu regio ac vicus, apud Athenas. ubi capitales ferebantur ſententiæ.

ARGOB, regio & urbs. Deut.3. v.4. & ſeq. olim in Baſan. 3.Reg.4. v. 13. ubi apud Septuag. *ἀργὸβ ἐν τῇ βασὰν* data fuit dimidiæ tribui Manaſſe ultra Jordanem, ubi ſita erat; aquis Hierom ab Occaſu, à Meridie Jordane, terra Hus ab Ortu, ab Aquilone Trachonitide concluſa.

ARIE. 4.Reg.15. 25. *in Samaria in turre domus Regiæ juxta Argob & juxta Arie* apud Sept. *cum Argob & cum Arie*. Ex his liquet nomina Argob & Arie, ibi eſſe virorum non locorum: ſic cenſendum de ARIEL, à quo Arielitæ. Num. 26. 17.

ARIEL. Iſaiæ 29. quæ dictio montem Dei, ſeu Leonem Dei ſignificat, qua intelligitur civitas David, vide infrà verbo Jeruſalem.

ARIMATHIA, ſive ARIMATHEA & ARIMATHÆA, putatur eſſe locus prope Lyddam, aliàs Dioſpolim, inter Joppen & Jeruſalem, vulgò Arimathaim; eſſet itaque idem cum civitate Ramatha, de qua ſuo loco.

ARMAGEDON. Apoc.16.v.16. *& congregabit illos in locum qui vocatur Hebraice Armagedon*. Quiſnam ſit, aut ubi ſit, aut futurus ſit, incertum: nomen eſt cuidam loco, forſan adhuc non exſtanti, futuris temporibus imponendum.

ARMENIA, cujus populi ARMENII, eadem quæ & ARARAT, de qua ſuprà; Regio Aſiæ ampliſſima; dividitur Euphrate amne in majorem & minorem; Armenia major, de qua in Scripturis, ab Armenia minori & Cappadocia, Occaſum verſus, Euphrate fluvio ſeparata; Iberiam habens ab Aquilone conterminam, Mediam ab Ortu; ab Auſtro Meſopotamiam: Vulgò *Thoura Emnoe*, aut *Aremnoe*.

ARMON. Amos 4.v.3. *in Armon*. apud Septuag. *εἰς τὸ ὄρος τὸ ῥομμάν*. S. Hieronymus vertit, *in Armeniam*, ſive *in montes Armeniæ*, de qua ſuprà.

ARNON urbs & Rupes & Torrens: urbs ad radices Rupis, in tribu Gad: Rupes Arnon inter montes Arabiæ deſertæ, inter ipſam & tribum prælaudatam. Arnon Torrens è rupe Arnon originem ducens, Amorrhæos à Moabitis ſeparans; poſteà auſtraliorem partem tribus Gad ab Arabia dividens. per mediam quaſi tribum Ruben defluit, ac tandem ſeſe in mare Mortuum exonerat; eſt etiam vallis Arnon apud Septuag. Jeſ. Nave 13. v.16. & 17.

AROER quæ & AR, ut oſtendimus ſuprà, & AR MOABITARUM, Deut.2.v.36. *quæ eſt ſupra ripam torrentis Arnon oppido, quod in valle ſitum eſt*: in confinio Moabitarum, Amorrhæorum & Ammonitarum: poſſeſſa primum à gente Ommim, deinde à filiis Lot Moabitis; ceſſit poſteà tribui Gad: demum Petra dicta, & metropolis facta Arabiæ ſecundæ. ſedem habuit Epiſcopalem, & ſub ſe Epiſcopatus duodecim: ipſam etiam Moab appellatam & Rabbath Moab, id eſt magnam Moab, tradit Adrichomius.

ARORITES. Vide Ararites.

ARPHAD. 4.Reg.19.13. *Rex Arphad*. Concordant Septuaginta; ſed Iſaiæ 10.v.9. pro his verbis, *& ut Arphad ſic Emath* legitur, *cepi autem Arabiam & Damaſcum*. cap.36.v. 19. *ἀρφάθ*. Hinc colligi poteſt Arphad fuiſſe aut Regnum aut civitatem Regiam, prope terram promiſſionis, ad Aquilonem.

ARPHASACHÆI. 1.Eſdræ cap.5.v.6. apud Septuag. eſt cap.6. & illius vocis loco legitur: *& ſodales qui in Syria & Phœnice Perſides*. Hinc ſequitur aut nomen eſſe familiæ, aut ad prædictas referri provincias.

ARUBOTH. 3.Reg.4.v.10. apud Septuag. *ἀραβώθ*. Hieronymus dicit Araboth ſeu Araba eſſe campeſtria Moab, quæ ceſſerunt tribui Ruben.

ARUNDINETI VALLIS. Joſue 16.v.8. apud Septuag. *ἐπὶ χελκανά*. item cap. 17.v.9. *ἐπὶ φάραγγα καρανά*. erat in tribu Ephraim, ad Jordanem, inter fluenta torrentis Carith, à quo ſanè Carana eſt appellata.

ASAN, ſic etiam apud Septuaginta duob. in locis; Pro Aſan tamen legunt, Joſue 15.42. *αἰνὰ* & 1.Paralip.4. v.32. *αἰνάν*. civitas quæ primùm ſortis fuit tribus Juda, poſteà in tribu Simeon, tandem Levitis ſegregata Levitica eſt facta, illam multiplicat Adrichomius, ſed perperam, à quo expungenda eſt Aſan quam collocat in tribu Juda ſub num. 30. eademque eſt cum Levitica Ain, de qua Joſue 21. v. 16. nam apud Septuaginta vocatur *ἀσά*. vide ſuprà Ain.

LACUS ASAN. 1.Reg. 30. v.30. civitati Aſan vicinus, à qua nomen ſumpſit.

ASARAMEL. 1.Mach.14.v.27. in codice Græco *σαραμέλ*. Vatablus dicit verbum eſſe corruptum & legendum Jeruſalem: alii aſſerunt vocem eſſe Hebraicam, qua ſignificat *in principe Dei*, eſſeque retinendam.

ASASONTHAMAR, *quæ eſt Engaddi*. 2.Paralip.20. v.2. vide Engaddi: apud Septuag. *ἀσασὰν θαμάρ*.

ASCALON cujus gentile nomen ASCALONITA, quæ etiam Aſcalo, urbs olim una ex quinque Satrapiis Philiſthinorum, maritima, quingentorum & viginti ſtadiorum ab Hieruſalem diſtans, poſteà Palæſtinæ civitas Epiſcopalis, ſub Patriarcha Hieroſolymitano, hodie vulgò *Scalona*.

ASCENEZ. Jerem.51.v.27. Septuag. cap.28. *ἀσχαναζαῖοι*, populi Armeniæ & Mediæ finitimi.

ASCENSUS SCORPIONIS, vide ſuprà Arabathaoe.

ASEBAIM. 1.Eſdræ 2.v. 57. *qui erant de Aſebaim*, videtur eſſe aliquis locus, ſed hactenus intactus & ignotus.

ASEDOTH, ſic etiam apud Septuag. Joſue 10.v.40. civitas Regia, quam delevit Joſue: videtur fuiſſe cis Jordanem, & diverſa ab ea quæ Aſedoth etiam Joſ.12. v.8. quam arbitror eſſe Haſerim. ſ. hoc verbo.

ASEDOTH-PHASGA. Joſue 12. v.3. apud Septuag. ſed in vulg. editione leg. *Aſedoth. Phaſga*. quæ lectio locorum diverſitatem inſinuare videretur. credendum Phaſga quaſi agnomen, ob vicinitatem montis Phaſga; & ſanè ad differentiam præcedentis Aſedoth. Fuit olim civitas Amorrhæorum, quæ poſteà in tribu Ruben. Deut.4. v.49. *ad radices montis Phaſga*, apud Septuag. *ὑπὸ ἀσηδὼθ*. Aſedoth itaque ad radices Phaſga, Aſedothphaſga dicta.

ASEM, ASOM & ESEM, una eademque civitas. Joſue 15.29. Eſem. apud Septuag. *ἀσὸμ*. cap.19.v.3. Aſem. apud Septuag. *ἀσὸν*. 1.Paral. Aſom. apud Septuaginta *ἀσὸμ*. civitas quæ primùm in ſorte tribus Juda, poſteà tribui Simeon ceſſit.

ASEMONA, quam eandem cum HASEMON, de qua Joſ.15. v.29. aſſerit N. Sanſon de ea Num.34. v.4. & 5. Joſue 15. v.5. *ἀπὸ σελμωνὰ*. apud Septuag. civitas ad meridionalem & occiduam partem tribus Juda, illam ab Ægypto diſterminans.

ASENA, Joſ.15. v.33. apud Septuag. *ἀσνὰ* civitas tribus Juda, in confiniis tribuum Dan & Simeon.

ASER una ex tribubus Iſrael ab octavo filio Jacob ſic appellata, ad Aquilonem Terræ promiſſionis, ab Ortu tribui Nephthali finitima; ab Auſtro tribui Zabulon, à qua torrente Jephtael ſeparatur; ab Occaſu mari concluditur Syriaco & Phœnicio; ab Aquilone monte Libano; partemque Phœnicis occupat: ejus ſpecialiorem deſcriptionem habes Joſue 19. à v. 24. ad 31.

ASER, Joſue 17. v.7. & v.11. civitas aut locus in tribu Manaſſe cis Jordanem, ex Aſer & Machmetad unicam facit N. Sanſon.

ASERGADDA. Joſue 15. v.27. civitas tribus Juda; ſed cur eam in tribu Simeon collocet Adrichomius ex ſcripturis non poteſt colligi.

ASIA, nomen quod uni ex tribus Orbis partibus datum eſt. Aſia minor, regio majoris Aſiæ, quæ ab Aquilone Ponto-Euxino; ab Occaſu Mari Ægæo; ab Auſtro Mediterranei Maris parte, quæ Pamphilium dicitur, ab Ortu verò terminatur Euphrate fluvio; plures minores complectens provincias; quarum una Aſiæ propriè dictæ nomine gaudet, de qua ut plurimum ſermo eſt in novo teſtam. ipſa autem Ægeo mari alluitur.

ASION-GABER, Num 33. v.35. apud Septuag. *γεσιὼν γαβὲρ* 32. manſio Iſraelitarum in deſerto Pharan, in terra Edom, poſteà civitas & portus ac navale ad littus maris Rubri, de qua libri Regum, ubi apud Septuag. legitur *γασιὼν γαβέρ*. hæc tempore Joſephi Berenice vocabatur, tempore Hieronymi Eſſia, in ſinu Elanitico non procul ab Elana villa.

ASOM. Vide Aſem.

ASOR. plures ſunt hujus nominis civitates, quæ pronominibus ab aliis diſtinguuntur, ſuis locis referentur, cæterarum autem præcipua

ASOR civitas regia, de qua Joſ.11.v.1. & ſequent. quæ antiquitùs inter omnia regna principatum tenebat, Chananæorum metropolis, munitiſſima, in campo ſita, quam à Joſue captam flammis conſumpſit, in tribu poſteà Nephthali, non longè à finibus tribus Aſer: tempore Chriſtiano una ex civitatibus regionis Decapoleos: hodie vulgò *Antiopia*; in concordantiis Bibliorum de ea plures ſub nomine Azor, alia priſca nomine Aſtor, Haſor, Haazor, Eſer & Heſer.

ASOR, civitas in tribu Juda. Joſue cap.15. v.23.

AZOR, Ibid. v.25. vide infrà Heſron.

AZOR NOVA. Joſ.15.v.25. quæ apud Sept. *ἀσορωναίν* ad diſtinctionem veteris, civitas. Vide infrà Baloth.

tum, in tribu Benjamin, ad Orientem urbis Jeruſalem, ultra Bethaniam: hodie *Bachori*.

BALA. Gen. 14. v. 2. vide Segor.

BALA. 1. Paral. 4. 29. vide Baala.

BALAATH. Joſue 19. v. 44. apud Septuag. γαβαθών. eadem quæ BALAATH. 3. Reg. 9. v. 18. & 2 Paralip. 8. v. 6. quæ etiam Baalad civitas in tribu Dan quam munivit Salomon.

BALOTH. Joſue 15 v. 24. civitas in tribu Juda; hanc N. Sanſon cum Alot nova conjungit, ut numerum 29. civitatum reperiat. Vide ſuprà Aſoc-nova.

BAMOTH. Num. 21. v. 19 & 20. ex vulgata editione creditur eſſe vallis in regione Moab; id ſuadet textus Septuag. ubi legitur *à Bamoth in Janìa, quæ eſt in campo Moab*. interpr. Orig. *à Bamoth in nemus, quod in campo Moab*. Ceterùm Bamoth locus erat in tribu Ruben.

BAMOTH-BAAL, id eſt, excelſa Baal. Joſue 13. v. 17. apud Septuag. βαμὼθ βαάλ. civitas & mons, in quo celebratur Baal, in tribu Ruben.

BANE. Joſue 19. v. 45. apud Septuag. βανὰ, civitas in tribu Dan.

BARACH. Joſue 19. v. 45. Apud Septuag. ea hac & præcedens unica vox eſt, βαναιβαράκ. civitas in tribu Dan, uſque hodie, inquit Hieronymus, propè Azotum Barecca viculus appellatur.

BARAD. Gen. 16 verſ. 14. locus ſolitudinis Berſabee, in tribu Simeon, ad Auſtrum, inter quem & Cades erat puteus Agar.

BARASA. 1 Machab. 5. v. 26. in Græco codice βόσορα civitas munita & magna, hæc *Joſepho* Buſor & Bethſura in Galaaditide regione, in tribu Gad.

BARNE. Vide Cadesbarne.

BASAN TERRA. regio ſive regnum, quæ priùs terra Raphaim, id eſt Gigantum dicta, data fuit dimidiæ tribui Manaſſe trans Jordanem; ejus fines à Meridie torrens Jaboc, ab Occaſu Jordanis fluvius, ab Aquilone montes Libani & Hermon, ab Ortu Arabia deſerta; continebat regiunculas minores, terram Argob, terram Geſſuri, terram Machati, partem terræ Galaad, regiones Auranitidem, Gaulanitidem, Batanæam, Gamaliticam, &c. complectebatur; quæ regio etiam Baſanitis eſt appellata.

BASOAMA. 1 Machab. 13. v. 23. ex textu Græco conſtat fuiſſe locum in Galaaditide regione, in tribu videlicet Gad.

BASCATH. Joſ. 15. v. 39. Hieronymo Baſechad & Balecat, civitas tribus Juda, de cujus ſitu diſcrepant Adrichomius & N. Sanſon.

BATHUEL. 1 Paralip. 4. v. 30. concordant Septuag. eadem eſt ac BETHUL. Joſue 19. v. 4. ap. Septuag. βουλά. eadem quoque ac CESIL. Joſue 15. v. 30. apud Septuag. βαιθήλ. Hieronymo Bathul. Ex hac unica tres facit Adrichom. Bethul, Ceſil, & Bola. Civitas itaque fuit primo in ſorte tribus Juda, poſteà tribui Simeon data.

BAURAMITES. Vide Berumi.

BAZIOTHIA, Joſue 15. v. 28. civitas tribus Juda; hanc N. Sanſon contendit eſſe eamdem cum Berſabee, quæ poſteà tribui Simeon data eſt: ipſius opinioni ſuffragatur textus Septuag. in quo poſt Berſabee deeſt Baziotha.

BEELMEON. Vide Baal-maon.

BEELSEPHON, locus Ægypti ad mare Rubrum, contra Magdalum & Phihahiroth, Exodi 14. v. 2. & 9.

BEER-RAMATH, id eſt puteus Ramath videtur agnomen urbis Baalath. Joſue 19. v. 8. vide ſuprà v. Baal.

BELMA. Judith. 7. v. 3. apud Septuag. βελβαὶμ. locus prope Bethuliam in tribu Zabulon, qui alias Helma, poſteà Abelina; villa grandis in alto loco ſita.

BENEJAACAN. Num. 33. v. 31. & 32. apud Septuag βαναία. vigeſima octava manſio filiorum Iſrael in deſerto inter Moſeroth & montem Gadgad: vocatur BEROTH filiorum Jacan. Deut. 10. v. 6.

BERENNON vallis. 2 Paralip. 33. v. 6. apud Septuag. γαὶ βενεννὸμ. *vallis filiorum Ennom*; locus in ſuburbanis Jeruſalem ad Orientem, ſub monte Offenſionis, juxta piſcinam Fullonum, & torrentem Cedron. Vide verbo Ennom.

BENJAMIN, una è tribubus filiorum Iſrael, in meditullio terræ promiſſionis ſita; à Meridie & Occaſu tribui Juda conterminal; à Septentrione tribui Ephraim, ab Ortu Jordane fluvio à tribu Ruben ſeparata erat.

BEON. Vide BAALMAON.

BERA. Judic. 9. v. 21. apud Septuag. βαιρὰ in tribu Dan, vicus, inquit Hieronym. diſtans ab Eleutheropoli octo millibus ad Aquilonem.

BEREA. 1 Machab. 9. v. 4. ſic etiam in codice Græco, locus quem Ortelius dicit eumdem eſſe cum Berzetho, Joſeph. Antiq. 12. ſuperioris Galilææ, in tribu Nephthali prope Arbella.

BEROEA. Act. 17. v. 10. & 13. & Berrhoea, urbs Macedoniæ Epiſcopalis ſub Archiepiſcopo Theſſalonicenſi, inter Theſſalonicam & Candavios montes, non longe à fluvio *Ludias* in Emathia regione, hodie vulgò *Veria*.

BEROMI. 2 Reg. 23. v. 31. *Azmaveth de Beromi*; apud Septuag. ἀσμὼθ ὁ βαρσαμίτης. 1 Paralip. 11. v. 33. Azmoth BAURAMITES: apud Septuag. ἀζβὼθ ὁ βαρωμί. hunc locum in tribu Benjamin collocat Adrichomius.

BEROTH. filiorum Jacan, vide Benejaacan.

BEROTH. Joſue 9. v. 17. apud Septuag. βηρώθ. cap. 18. v. 25. Septuag. βηρωθά. 1 Eſdræ cap. 2. v. 25. apud Septuag. cap. 5. βηρώθ. civitas cujus incolæ BEROTHITES & BOROTHITES, in tribu Benjamin, tribui Ephraim vicina.

BEROTH. 2 Reg. 8. v. 8. *& de Bete & de Beroth*. Pro his duobus nominibus legitur apud Sept. καὶ ἐκ τῶν μετεβὰκ. videtur eſſe eadem cum BEROTHA. Ezech. 47. v. 16. apud Septuag. μαβηρὰθ. Beroth enim terminus eſt terræ Iſraeliticæ ad Septentrionem, in tribu Nephthali & Berotha inter terminum Damaſci, & confinium Emath Beroth. civitas erat Regis Adarezer.

BERSABEE, quam credit N. Sanſon eamdem eſſe cum Baziothia Joſue 15. v. 28. & cum Sabee, de qua Joſue 19. v. 2. de qua ſuo loco: civitas primò ſortis tribus Juda, poſtmodum tribui Simeon data; terminus terræ promiſſionis ad Auſtrum, in regione Geraritica contigua deſerto magno, ad radicem montis ſita: interpretatur puteus juramenti: tempore S. Hieronymi erat grandis vicus, ab incolatu Iſaac aliquando oppidum Iſaac dicta; in regione quæ demum Gibelina, unde *Gibelin* à quibuſdam dicta, hodie vulgò *Bethgibrim*.

BESOR torrens. 1 Reg. 30. v. 9. 10. & 21. apud Sept. βοσόρ. in tribu Juda enaſcens, per fines tribus Simeon ad Auſtrum defluens, ad urbem Majumam mare ingreditur; aliquando pro torrente Ægypti ſumitur, qui tamen ipſi Auſtralior eſt.

BESSUR. Vide Bethſur.

BETE. 2 Reg. 8. v. 8. Septuag. μετεβάκ. una ex urbibus Regis Adarezer, videturque fuiſſe ad Aquilonem terræ Promiſſionis. Vide ſuprà verbo Beroth. eadem eſt cum Thebath. vide hoc verbo.

BETEN. Joſ. 19. v. 25. apud Septuag. βατνέ. civitas in tribu Aſer; quæ etiam BETHEN dicitur.

BETHACARAM vicus. 2 Eſdræ 3. v. 14. & regio; nam apud Sep. περιχώρου βηθαχαρμ. & Bethacarem. Jerem. 6. v. 1. apud Sept. βαιθαχαρμά urbs in monte ſita, in tribu Juda, non longe à finibus tribus Benjamin.

BETHANAN, de quo v. Bethh nan idem ac

BETH-ANATH, unde BETH-ANITHÆ. Joſue 19. v. 38. apud Septuag. βαιθθαμέ. & Jud. 1. v. 33. apud Sept. βαιθανὰχ & βαιθενέθ. S. Hieronymo Bethna: urbs munitiſſima in tribu Nephthali, vide infra Bethhanan.

BETHANIA, oppidum ſeu Caſtellum Mariæ & Marthæ ſororum Lazari. Joan. 11. v. 18. juxta Jeroſolymam quaſi ſtadiis quindecim; Orientem verſus, in tribu Benjamin.

BETHANIA. Joan. 1. v. 28. *Hæc in Bethania facta ſunt trans Jordanem, ubi erat Joannes baptizans*. Adrichomius Bataneam regionem trans Jordanem in tribu Manaſſe dicit Bataniam & Bethaniam appellari, cui aſſentiendum reor, ut ſervetur lectio vulg. editionis. Vult N. Sanſon legendum eſſe pro Bethania, Bethabara, quem locum ponit ad Jordanis orientalem ripam, in tribu Ruben.

BETHANOTH. Joſue 15. v. 59. apud Septuag. βαιθανάμ. S. Hieronymo Bethanoth, civitas in tribu Juda.

BETH-ARABA. Joſue 15. v. 6. & 61. ubi apud Septuag. v. 6. βαιθαραβά, & verſ. 61. θαραβαάμ. civitas in tribu Juda ad fines tribus Benjamin, eapropter eadem creditur cum Betharaba civitate, quæ Joſ. 18. v. 22. tribui Benjamin aſſignatur, diciturque eſſe in deſerto.

BETHARAM. Num. 32. v. 36. apud Septuag. βαιθαράν. & Joſue 13. v. 27. civitas tribus Gad, quam filii Gad extruxerunt in valle; hanc eſſe aſſerit Adrich. quæ *Joſepho* Bethanarea, Betharantha, Betharamphtha oppidum, quod poſteà Julias dictum, in Peræa regione.

BETHAVEN. de ea Joſ. 7. v. 2. civitas eſt etiam ſolitudo Bethaven, Joſ. 18. v. 12. apud Septuag. βαιθαύν. 1 Reg. 13. v. 5. ap. Sept. pro *Bethaven* eſt βαιθωρών. cap. 14. v. 23. βαμώθ. editio Complut. βαιθαύν. Oſee 4. v. 15. pro *Bethaven* eſt οἶκος ὤν. Notandum Bethaven ſignificare domum Idoli. Erat ergo in tribu Benjamin, juxta urbem Hai: male à quibuſdam confunditur cum Bethel.

BETHAZMOTH. Vide ſuprà Azmaveth.

BETHBERA. Jud. 7. v. 24. apud Septuag. βαιθβηρά, civitas in dimidia cis Jordanem tribu Manaſſe ſita, juxta Jordanem fluv.

BETHPERAI. Vide BETHLEBAOTH.

BETHBESSEN. 1 Machab. 9. v. 62. & 64. in codice Græco βαιθβασί. apud Joſephum Bethalaga, civitas in deſerto; forte in deſerto *Quarentana*, in tribu Benjamin.

BETHCHAR. 1 Reg. 7. v. 11. apud Septuag. βαιθχόρ. locus ſeu vicus terræ Philiſthinorum, in tribu Dan, circa Bethſames.

BETHDAGON. Joſue 19. v. 27. apud Septuag. βαιθεγενέθ civitas in tribu Aſer, ad Auſtrum, apud torrentem Jephtael, prope fines tribus Zabulon, ut vult Adrichomius.

BETHADAGON. Joſue 15. v. 41. apud Sep. βηγαδαήλ. civitas in tribu Juda, cui ſitum ad Aquilonem dat Adrichomius: hodie *Caſardago*.

BETHDAGON. 1 Mac. 10. v. 83. templum Idoli Dagon apud Azothum: Beth-Dagon enim domum Dagon ſignificat.

BETHEL, de qua ſæpius in Scripturis, apud Septuag. βαιθήλ. civitas *quæ priùs Luza vocabatur*; unde aliquando in Script. Bethel Luza; fuerat olim civitas regia, poſteà data eſt tribui Benjamin; erat in alto loco ſita: unde Mons ſive vicini Montes Bethel. Nomen Bethel domum Dei ſignificat, poſtquam verò Jeroboam poſuit in ea unum ex vitulis aureis, ab eo tempore Bethaven, id eſt domus Idoli nominata eſt; eapropter à quibuſdam cum Bethaven, de qua ſupra, confunditur. non eſt Bethelia Sozomeni, ut male credidit Ortelius: hodie vulgo *Sar-orel*.

BETHEMEC. Joſue 19. v. 27. apud Septuag. βαιθμέ. civitas tribus Aſer, in valle Jephthael; quæ etiam Bethemeth, ad terminos tribus Zabulon.

BETHAMUEL. Jerem. 48. v. 23. nomen familiæ mihi videtur, non loci: Gamuel enim erat familia ſacerdotalis, ut conſtat ex 1 Paralip. 24. v. 17.

BETH-HAGLA. Joſue 15. v. 6. apud Sep. βαιθαγλαάμ. & cap. 18. v. 19. & 21. apud Septuag. βηθαγλαά. civitas tribus Benjamin, ad Auſtrum, non longè à tribu Juda, cis Jordanem, ac proinde diverſa eſt ab Area Atad, quæ erat trans Jordanem; hanc nullibi Bethaglam appellari reperio.

BETH-HANAN, ſic concordantiæ, ſed Editio noſtra vulg.

BETHANAN. 3. Reg. 4. v. 9. non videtur locus diverſus à Pethanath, de quo ſuprà, in tribu Nephthali, utrobique enim Pethſamitis conjungitur.

BETHIESIMOT. Joſue 12. v. 20. apud Sept. βαιθασιμώθ. Ezech. 25. v. 9. Sept. βηθασιμουθ. eadem BETHSIMOTH. Num. 33. v. 49. apud Septuaginta ἀσιμώθ. Joſue 12. v. 3. Septuag. ἀσιμώθ. quæ etiam Bethſimon; civitas in campeſtribus Moab, ad Aquilonem, quæ poſteà in tribu Ruben.

BETHLEBAOTH. Joſue 19. v. 6. apud Sept. βαιθαρὼθ. eadem eſt ac LEBAOTH. Joſue 15. v. 31. apud Septuag. λαβώς. ipſiſſima eſt BETH-BERAI, de qua 1. Paralip. 4. v. 31. apud Septuag. pro his verbis vulg. editionis. *& Beth-berai & in Saarim*; legitur unico verbo, καὶ ἴκου βαρουσεωρίμ. civitas primò in ſorte tribus Juda, quæ poſteà tribus Simeon facta eſt: ex hac unica quatuor facit Adrichomius, unam Laboth in tribu Juda, alias ſub præ allatis nominibus in tribu Simeon.

BETH-LEHEM de qua paſſim in Scripturis, quæ & Lehem ſeu Lahem, & EPHRATA, quæque Bethlehem Judæ, ad diſcrimen alterius dicta eſt, & civitas David, in tribu Juda 7. milliariis ab Jeroſolymis diſtans, Hebron versùs ad Auſtrū; Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti filii Dei nativitate celeberrima effecta; de qua hæc Stephanus de Urbibus verbo ΒΗΘΛΕΕΜΑ ἐν ᾗ γέγονε ὁ κατὰ σάρκα γενεσις τοῦ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν. (hæc ut hujus Authoris regionem agnoſcas.) Bethlehem tandem à Paſchali II. Epiſcopalis effecta ſub Patriarchâ Hieroſolymitano, cujus (licet urbe exciſa) Epiſcopatus manet apud Gallos, in Clamctio, urbe *Clamecy* diœceſis Antiſiodorenſis, in Nivernenſi provincia, apud Yonam fluvium.

BETH-LEHEM. Joſue 19. v. 15. v. Bethulia.

BETHMAACHA. 2. Reg. 20. v. 14. & 15. vide ſuprà in Abel Domum Maacha, ubi hoc nomen familiæ eſſe oſtendimus, non loci.

BETH-MAON. Jerem. 48. v. 23. nomen familiæ videtur potius quam loci, Maon etenim nomen viri filii Sammai. 1. Paralip. 2. v. 45. vide quæ ſupra in Bethgamul.

BETH-MARCHABOTH. Joſue 19. v. 5. apud Sept. βαιθμαχερεβ. 1. Paralip. 4. v. 31. apud Septuag. βαιθμαρειμώθ. eadem eſt ac MEDEMENA. Joſue 15. v. 31. apud Sept. μαχαρίμ. de qua etiam Iſaiæ 10. v. 31. civitas primò ſortis tribus Juda, quæ poſtmodum tribui Simeon conceſſa eſt; duas pariter fecit Adrichomius, eaſque in ſola tribu Simeon. Medemanam etiam Menonis dictam affirmat Zieglerus.

BETH-NEMRA. Num. 32. v. 36. apud Sept. ναμβράμ. Joſ. 13. v. 27. βαιθαναβρα. eadem eſt ac NEMRA. Joſue 32. v. 3. Septuag. ναμρα. civitas munita, data tribui Gad, apud Jordanem.

BETHORON duplex, utriuſq; ſimul mentio. 2. Paral. 8. v. 5.

BETHORON inferior. Joſ. 18. v. 13. apud Septuag. βαιθωρὼν ἡ κάτω. civitas in tribu Benjamin: hodie *Bethar*.

BETHORON ſuperior, civitas tribus Ephraim, quæ facta eſt confugii & Levitica. Joſ. 21. v. 22.

BETHPHAGE. Matth. 21. viculus ſacerdotum Jeroſolymis proximus, ad radices montis Oliveti, Orientem verſus.

BETHPHALET. 2. Eſdræ 11. v. 26. quæ & BETHPHELET. Joſ. 15. v. 27. apud Septuag. βαιφαλὰθ civitas tribus Juda, quam ad tribum Simeon (ſed perperam ut arbitror) refert Adrichomius.

BETH-PHESEZ. Joſue 19. v. 21. apud Sept. βηρσαφὴς, civitas in tribu Iſſachar.

BETHPHOGOR. Joſue 13. v. 20. apud Sept. βαιθφογὼρ domus aperturæ ſeu fanum Phogor, in Moabitide regione, poſteà in tribu Ruben. videtur eadem cum civitate Phan de qua infrà.

BETHSAIDA. Marci 6. v. 45. & alibi, civitas Galilææ una ex decem Decapolitanæ regionis, ad maris Tiberiadis ripam ſeptentrionalem & occiduam, in diſtrictu tribus Zabulon quæ poſtmodum aliquando Julias fuit appellata.

BETHSAMES tres.

BETHSAMES. Joſue 19. v. 22. apud Sept. βαιθσαμὺς, civitas, quæ & Pethſemes, in tribu Iſſachar; in pede extremo montis Carmeli.

BETHSAMES. Joſ. 21. v. 16. apud Septuag. βαιθσαμύς. 1. Paralip. 6. v. 59. ubi dicitur BETHSEMES: ipſius incolæ BETHSAMITÆ. 1. Regum cap. 6. civitas ſumpta ex tribu Juda, factaque Levitica & confugii, dicta fuit easpropter Bethſames Juda, & etiam Bethſamis, id eſt domus ſolis; & quia Bethſamitæ, cùm nimis curioſè arcam Domini ad ſe reductam intro ſpexiſſent, plaga magna percuſſi ſunt, Abel magnum appellata fuit, id eſt, planctus magnus: ſita nihilominus eſt in tribu Dan.

BETHSAMES. Joſ. 19. v. 38. apud Septuag. θεσσαμύς Judic. 1. v. 33. ubi incolæ BETHSAMITÆ. apud Sept. βαιθσαμύς. civitas munita, in tribu Nephthali, cujus habitatores delere non potuit; apud ſanctum Hieronymum Bethſamis.

BETHSAN. Joſ. 17. v. 11. apud Septuag. βαιθσάν. & Judic. 1. v. 27. ubi pro hoc verbo *Bethſan* vulgata ed. legitus βαιθσὰν ἥ ἐστι σκυθῶν πόλις. Fuit ergo primò civitas Chananæorum, dimidiæ tribui Manaſſe cis Jordanem data, quæ poſteà Scythopolis, ut conſtat, eſt appellata, à Plinio Nyſa, & olim quoque Methora dicta, etiam Berſan & Bethſan: erat regionis Decapoleos maxima, ſub Gelboe montibus, non longè ab ora Meridionali lacus Genezareth, ad ripam occiduam egredientis ab eo Jordanis fluvii; in Galilæa; fuit poſtmodum Archiepiſcopalis 9. habens ſuffraganeos, ſub Patriarcha Hieroſolymitano, ſed ſedes tandem Nazareth translata fuit: adhuc hodie vulgo *Bethſan*. ejus incolæ, 2. Mach 12. v. 30. SCYTHOPOLITÆ.

BETHSETTA quidam legunt Bethſecca & Bethſeca. Jud. 7. v. 22. apud Septuag. βηθσεεδ. illam N. Sanſon non credit diverſam à BETHZECHA, de qua 1. Machab. 7. v. 19. in codice Græco βηζὲθ eamdem quoque cum BEZEC. Judic. 1. v. 4 & 5. à Joſepho Balam appellatus; locus ſitus ad Jordanem, in media tribu Manaſſe, quæ intra Jordanem erat.

BETHSEMES. Vide Bethſames.

BETHSIMOTH. Vide Bethieſimoth.

BETHSUR. Joſue 15. v. 58. in vulg. editione BESSUR. apud Septuag. βαιθσοὺρ. 2. Paralip. 11. v. 7. apud Septuag. βαιθσουρά. & ſic eadem ac BETHSURA, de qua ſæpius in libris Machab. quæ etiam Bethſora, & Bethſos, & à Joſepho quoque Betheron vocata; civitas tribus Juda, ab Jeruſalem milliario diſtans Auſtrum versùs, in rupe ſita & munitiſſima.

BETHPHAPHUA. Joſ. 15. v. 53. apud Sept. βαιθαχοὺ. civitas tribus Juda.

BETHUL. Vide Bathuel.

BETHULIA ipſa eſt BETHLEHEM de qua Joſue 19. v. 15. apud Septuag. βαιθμάν. civitas tribus Zabulon, in alto monte poſita; de ea ſub nomine Bethuliæ in ſolo libro Judith, ubi Holofernis oppugnatione & cæde notiſſima.

BETZACHARA. 1. Machab. 9. v. 32. & 33. in codice Græco βαιθζαχαρία. civitas in diſtrictu tribus Juda, ad Aquilonem.

BETHZECHA. Vide Beth-ſetta.

BETONIM. Joſue 13. v. 26. apud Sept. βοτανὶμ. quæ & Bethoniam & Pethanim; civitas in tribu Gad.

BEZEC. Vide Beth-ſetta.

BITHYNIA regio Aſiæ minoris, quæ cum Ponto una provincia effecta (Ponto ad Ortum ſito, Bithinia ad Occaſum) terminatur à Septentrione Mari Pontico ſive Euxino: ab Ortu Galatia; à Meridie Aſia propriè dicta; ab Occaſu Propontide: prius Bebrycia dicta; etiam Thracia Aſiatica, nunc vulgò *Bolli*.

BOEN lapis, vide ſuprà Aben-boen.

BONI PORTUS in recto plurali. Act. 27. v. 8. locus, juxta quem erat civitas Thalaſſa; de hoc ſanè loco Stephanus de Urbibus ſic ait: αἰθ' ῥα' πόλις Κρήτης. deinde ἐστὶ δὲ μεγάλη νῆσος in ora Auſtrali Cretæ inſulæ, juxta Salmonium promontorium.

BOOZ AGER. Vide Ager Booz.

BOSES petra ſive rupes. 1. Reg. 14. v. 4. apud Septuag. βαζές. in tribu Benjamin, prope Gabaa ad Orientem.

BOSOR. Deut. 4. v. 43. in ſolitudine in terra campeſtri: civitas refugii & Levitis data, in tribu Ruben, ex adverſo Jericho, contra Orientem Jordanis. legendum putat N. Sanſon. Joſ. 21. v. 36. *in ſolitudine Miſor*, dempta virgula poſt vocem ſolitudine. Miſor enim non recenſetur. 1. Paral. 6. v. 78. nota Miſor Hebraicam eſſe dictionem quæ planitiem ſignificat; & ſic idem eſt ut ſuprà in ſolitudine campeſtri.

BOSRA. Gen. 36. v. 33. apud Sept. ἐκ βοσόῤῥας. quæ & Bozra, urbs inſignis in Idumæa, non longè à civitate Theman.

BOSRA. Joſue 21. v. 37. vide ſuprà Aſtaroth.

BURASTUS. Ezech. 30. v. 17. urbs Ægypti, ut refert Stephanus, quam Herodotus Bubaſtin dicit, ad orientalis oſtii Nili ripam orientalem; Hodie *Aziotb* videtur Caſtrum ab Onia Judæorum Pontifice apud Bubaſtin Agrium unà cum Templo extructum refert Joſeph. Bell. Judaic. lib. 7. c. 30.

BUZ. Jerem. 25. v. 23. unde BUZITES. Job. 32. v. 2. & 6. ubi Sept. addunt de cognatione Ram. τῆς αὐσίτιδος χώρας. Auſitis autem in illa erat terra Hus patria Job, ut dicetur ſuo loco; & ſic Buz erat haud dubie conterminia Auſitidi, Orientem versus, in Arabia videlicet Petræa.

C

CABSEEL. Joſue 15. v. 21. apud Septuag. βαισελεήλ. & 2. Regum 23. v. 20. Septuag. καβεσεήλ. 1. Paralip. 11. v. 22. Sept. καβασαήλ quæ & Capſeel & Gabſeel civitas tribus Juda.

CABUL. Vide infra Chabul.

CADEMOTH. 1. Paral. 6. v. 79. apud Septuag. καδημώθ. eadem quæ CEDIMOTH. Joſue 13. v. 8. apud Septuaginta. βακεδμώθ. eadem quoque ac JETHSON. Joſue 21. v. 36. apud Septuag. ἰασσὴρ. civitas tribus Ruben, facta refugii, & data Levitis; poſteà *Carmus*. ſedem ſeu habitationem principis Aſſaſſinorum factam refert Hellenius ex Benjamino Tuculenſi.

CADEMOTH ſolitudo. Deut. 2. v. 26. apud Septuaginta. καδημώθ. circa prælaudatam civitatem Cademoth.

CADES fons, deſertum, ſtatio & civitas; fons Cades. Gen. 14. v. 7. *venerunt ad fontem Miſphat, ipſa eſt Cades*. apud Septuag. ἐπὶ τὴν πηγὴν τῆς κρίσεως, αὕτη ἐστὶ κάδης. *ad fontem Judicii.*

Deſertum CADES. Pſal. 28. v. 8. quod etiam PHARAN dicitur. Num. 13. v. 27. *in deſertum Pharan quod eſt in Cades*. apud Septuag. εἰς τὴν ἔρημον φαράν κάδης. erat autem inter terram promiſſionis, Arabiam, & Ægyptum: vocatur quoque SIM. Num. 27. v. 14. *in Cades deſerti Sin*. apud Septuag. ἐν κάδης ἐν τῇ ἐρήμῳ σίν.

Statio CADES. Num. 20. v. 1. *manſit populus in Cades*. fuitque trigeſima tertia inter Aſiongaber & montem Hor.

CADES civitas non longè à ſtatione in finibus Edom.

CADES. 1. Mach. 11. v. 63. *in Cades quæ eſt in Galilæa*, quæ & CEDES. Joſue 12. v. 22. *Rex Cedes*. apud Septuag. κάδης. Joſ. 19. v. 37. Cedes in tribu Nephthali. apud Septuag. κάδης. Joſephus hanc Cedaſam aliàs Cedaſſam nominat.

CADES. Joſue 15. v. 23. civitas in tribu Juda, quam cum Aſor jungi vult N. Sanſon, ut unica ſit Cades-Aſor. Repugnat textus Septuag. ubi Aſor multo ante quàm Cades recenſetur.

CADESBARNE locus deſerti Pharan ſeu Idumææ, in fi-

nibus

nibus terræ promiſſionis, ad Auſtrum. Num.34. v.4. apud Septuag. κάδης τοῦ βαρνῆ. Deut.1. v. 46. in vulg. editione Cadesbarne, apud Septuag. legitur tantùm ἐν κάδης.

CAOUMIN torrens, id eſt torrens Antiquitatum; ea propter Judicum 5. v.21. legitur Hebraicæ voci reſpondens vox Græca ἀρχαίων. Cadumin, Cedumim. S.Hieronymo Cadomi, torrens, qui in media tribu Zabulon enaſcens, ab Aquilone in Auſtrum decurrit, atque torrentem Ciſon ingreditur.

CÆSAREA urbs maritima, de qua tantùm in Novo Teſtamento, quæ olim turris Stratonis, & Cæſarea Stratonis, ac Cæſarea Palæſtinæ, quam cum Apollonia confundunt aliqui, erat intra limites dimidiæ tribus Manaſſe; fertur à Veſpaſiano Flavia Colonia primò dicta; primò Epiſcopalis, poſteà Metropolis, ſub ſe viginti habens Epiſcopos, tandem poſt Hieroſolymam patriarchalem effectam, primaria hodie vulgò *Caiſar*.

CÆSAREA Philippi. vide Lais.

CALANO. Iſaiæ 10.v.9. apud Septuag. καὶ χαλάνης, οὗ ὁ πύργος ᾠκοδομήθη, *& Chalane ubi turris ædificata eſt*; eadem eſt ac Chalanne in terra Sennaar, Gen.10.v.10. videtur pariter eadem cum CHALANE. de qua Amos 6.v.2. cujus loco in Septuag. eſt *omnes*, quam vocem in Hebræo obſervat Nobilius voci *Chalane* eſſe ſimilem.

CALVARIÆ LOCUS ſive mons, Hebraicè Golgotha, aliàs Goatha mediocriter altus, civitati Jeruſalem proximus, ad Occidentem & Septentrionem, morte Domini N.J.C. celebris effectus.

CAMON. Judic. 10. v.5. apud Septuag. ῥαμμὼν, locus quem Adrichomius civitatem facit; in Galaaditide in 2. parte tribus Manaſſe ultra Jordanem.

CAMPESTRIA OBERRTI. 2.Reg.17. v.16. apud Sept. ἐν ἀραβὼθ τῆς ἐρήμου, erant in tribu Benjamin, ad Auſtrum prope Jordanem, inter Jericho & Mare Mortuum: de aliis Campeſtribus mentio eſt in Script. quæ propriis nominibus agnoſcuntur, velut Campeſtria Jericho, campeſtria Moab, &c.

CAMPUS MAGNUS quà Eſdrelon & Mageddo, juxta Dothain & juxta Bethſan, in Galilæa extendebaturque per tribus Manaſſe, Iſſachar & Zabulon: ubi quoque ſunt campi, qui ſpecialibus dignoſcuntur nominibus.

CAMPI SILVÆ. Pſalm.131.v.6. in tribu Dan, circa civitatem Cariathiarim, quæ dicitur civitas Silvarum.

CANA. Joſue 19. v.28. apud Sept. κανθὰν, quæ & Chana major, ut inquit S. Hieronymus, ad alterius differentiam, civitas in tribu Aſer, non longè ab Eleuthero fluvio, ex qua fuiſſe creditur Cananæa Syrophœniſſa. Matth.15.

CANA GALILÆÆ. Joannis 2. v.1. civitas in tribu Zabulon, inter Ptolemaidem & Carmelum, qua etiam Chana, & Cana minor appellatur; tempore S. Hieronymi erat adhuc oppidum.

CANANÆUS. Matth.10.v.4. & Marci 3.v.18. nomen ab una è prælaudatis civitatibus derivatum.

CANATH. Num.32.v.42. apud Sept. κανὰθ. & 1. Par.2. v.23. urbs Galaaditidis, quam in tribu Gad reponit Adrichomius: hæc à Nobe expugnatore vocata eſt NOBE.

CEPHARA. Joſue 18.v.26. apud Septuag. μαφάν. eadem qua CAPHIRA. Joſue 9.v.17 apud Septuag. κεφειρά. neque ipſa CEPHIRA. 1.Eſdræ 2.verſ.25. apud Septuag. καφειρά cap.5. & 2. libri cap.2.v.25. χαφειρά. & cap.7.verſ.29. Septuag. καφιρὰ civitas tribus Benjamin, ad Aquilonem.

CAPHARNAUM. Matth.4.verſ.13 aliiſque in locis, civitas una ex urbibus Decapoleos, Galilææ metropolis, in finibus tribuum Nephthali, & Zabulon, ad ripam dexteram & occiduam fluvii Jordanis, ubi in mare Galilææ influit; Jeſu Chriſti incolatu reddita celebris, proindeque ejus civitas appellata; pene extiſa. Capharnum legit Joſephus, in Græco καπερναούμ, ad fontem ejuſdem nominis ab incolis, ab aliis fons vivus, ſive fons Nili dictus.

CAPHARSALAMA. 1.Mach.7. verſ.31. in codice Græco χαφαρσαλαμά. vide ſuprà Antipatris.

CAPHETETHA. 1.Mach.12. v.37. in Græco codice χαφεναθά. murus civitatis Jeruſalem, Orientem verſus, ſuper torrentem Cedron.

CAPHIRA. Vide Caphara.

CAPHTORIM. Gen.10.v.14. apud Septuag. χαφθοριείμ. populi, quos reponit N. Sanſon inter terram promiſſionis & Ægyptum, Zieglerus in ſua Arabia verbo Hauvim refert & refutat interpretationem loci Deut.2.v.23. ubi Caphtorim pro Cappadocibus, & Caphtor pro Cappadocia redditur; & ponit Caphtorim inter ſinum Perſicum & ſinum Arabicum.

CAPPADOCIA, cujus populi CAPPADOCES, Regio Aſiæ minoris, habens à Septentrione Pontum Euxinum, ab Ortu minorem Armeniam, à Meridie Taurum montem, quo à Cilicia & Pamphylia ſubmovetur; ab Occaſu Galatiam, continet nunc regiones *Tocat Sicavs & Genech.* ſive præfecturam Amaſiæ. Deut.2.v.23. Hevæos quoque, qui habitabant in Haſerim uſque Gazam, Cappadoces expulerunt, qui egreſſi de Cappadocia deleverunt eos, & habitaverunt pro illis. Jeremiæ 47.verſ.4. depopulatus eſt Dominus Palæſtinos reliquias inſulæ Cappadociæ. in Septuag. tantùm τῶν νήσων in Theodoreto additur καὶ καππαδοκίας. vide quæ ſuprà in Caphtorim.

CARCAA. Joſue 15.v.3. apud Septuag. κατὰ δυσμὰς κάδης. Hebraicè Carcathaa, civitas in limite meridionali & occidentali tribus Juda, non longè à torrente Baſor, qui ibi vocatur torrens Ægypti.

CAREHIM. 1.Paralip.12.v.6. hujus vocis loco apud Septuaginta legitur & *Corita*, locus hactenus intactus & ignotus, forte Corea vel Coreas urbs, Joſepho Antiquit.14.c.16.10. & 1.Bell.5. & 5.Bell.4. in dimidia tribu Manaſſe intra Jordanem; in eadem tribu regionem Acrabitenæ, cui nomen Corea, circa ſitum Alexandri Caſtelli refert Zieglerus.

CARIA. 1.Machab.15.v.23. Regio Aſiæ minoris, Lydiam à Septentrione, ab Oriente Lyciam habens conterminas, ad Mediterraneum mare, Auſtrum verſus; verſus Occidentem, ad mare Ægæum; nunc vulgo *Aldinelli*.

CARIATH. Joſ.18.v.28 apud Sept. legitur ἰαρίμ. civitas tribus Benjamin, mihi videtur eadem quæ infrà Cariathiarim.

CARIATHAIM. Gen.14.v.5. in Save Cariathaim. apud Septuag. ἐν σαυὴ τῇ πόλει. Num.32.v.37. Septuag. καριαθαϊμ. civitas ultra Jordanem, à Chodorlahomor expugnata, reædificata à filiis Ruben, in quorum tribu ſita erat: ætate ſancti Hieronymi florens à Chriſtianis appellabatur Coraiatha; in decimo milliario, juxta Medabam, urbem Arabiæ.

CARIATHAIM. 1.Paralip.6.v.76. eadem quæ CARTHAN. Joſue 21.v.32. apud Septuag. θεμμὼν civitas in tribu Nephthali occidentali parte confugii facta & Levitis data.

CARIATH-ARBE. Vide Hebron.

CARIATH-BAAL. ipſa, de qua ſtatim, Cariathiarim.

CARIATHIARIM ipſa quæ Joſ.15.v.9. *Baala, quæ eſt Cariathiarim, id eſt urbs Silvarum*, apud Sept. βαὰλ αὕτη ἐστὶ πόλις ἰαρίμ. ibid. verſ. 60. *Cariath-baal, hæc eſt Cariathiarim, urbs Silvarum*. Septuag. ut ſuprà Joſue 18. verſ.14. *Cariat-baal, quæ vocatur & Cariathiarim, urbem filiorum Juda*. Judic.18.verſ.12. *Cariathiarim Judæ, qui locus ex eo tempore Caſtrorum Dan nomen accepit, & eſt poſt tergum Cariathiarim*: civitas itaque tribus Juda, quæ prius Gabaonitarum, poſteà in ſorte Dan, in finibus tribuum Juda, Benjamin, & Dan; proinde diverſam non crediderim à Cariath, de qua ſuprà Joſue cap.18.v.18. nec à Cheſlon de qua infrà. Gabaa, 2.Reg.6.verſ.3. & 4. erat collis in urbe Cariathiarim. vide verbo Nacbon.

CARIATHSENNA & CARIATHSEPHER. } Vide Dabir.

CARIOTH. Joſue 15.v.25. Vide Heſron.

CARIOTH. Jerem.48. verſ.24. videtur eſſe diverſa à præcedente, & trans Jordanem: in regione Moabitarum, ut conſtat ex Amos 2. verſ. 2. tamen apud Septuag. pro Carioth legitur τῶν πόλεων civitatum.

CARITH Torrens 3.Reg.17.v.3. apud Septuag. χοῤῥάθ in tribu Ephraim propè fines tribus Benjamin: hic ab Aquilone in Auſtrum fluens, in Ortum poſteà parum declinans, Jordanem fluvium ingreditur. Joſ.17.v.9. vocatur *Torrens, civitatum Ephraim*, illum ob vicinitatem vallis arundineti, torrentem arundineti vocat Zieglerus, ejuſque fontes ponit ad auſtraliores partes caſtrorum Chiighal.

CARMELUS mons. 3.Reg.18.v.20. apud Septuag. καρμήλιον, mons in tribu Iſſachar, ad Mare, qui Hebraice Carmel ſive Charmel, incolatu Eliæ & prophetarum Baal cæde celebris: per tribum Zabulon ad fines uſque tribus Aſer extendebatur. Joſue 12.v.22. Rex Jachanan Carmeli, apud Septuag. κιμμάλ. Joſ.19.v.26. vocatur Carmelus maris. Septuag. τῷ κιρμήλω. erat pariter ad montem, ſaltus Carmeli dictus.

CARMEL. Joſ.15.v.55. apud Sept. καρμήλ. civitas in tribu Juda: ubi & mons CARMELUS. 1. Reg.25. per totum cap. apud Sept. κάρμηλον, cujus incola CARMELITES. 1.Paralip.3.1. apud Septuag. καρμηλίας.

CARNAIM. Gen.14. v.5. non alia eſt ab Aſtaroth, de qua ſuprà, in vulg. ed. Aſtarothcarnaim, disjungunt tamen Sept. & 1.Mach.5.v.26.43.& 44. ſimpliciter Carnaim appellatur, eratque civitas munita in Galaaditide: apud Septuag. καρναΐμ & καρνάϊν. vide Aſtaroth. à Joſepho Carnain, aliàs Grana nominatus. S. Hieronymus aſſerit Aſtaroth ſuo ævo fuiſſe vicum Carnea dictum.

CARNION. 2.Machab.12.v.21.& 26. *præſidium inexpugnabile & acceſſu difficile propter locorum anguſtias*. erat in Galaaditide, in dimidia tribu Manaſſe trans Jordanem non longe à tribu Gad. Zieglerus fol.53. dicit *Carmon præſidium non procul ab Ephrone*.

CARTHA. Joſue 21. v.34. apud Sept. ſtupenda ibi eſt nominum varietas, ut proinde nihil certi conſici poſſit, editio tamen complut. vulgatæ editioni conformior, legit καδὰθ. hanc eandem credit N.Sanſon convenire cum civitate THABOR, Cartha enim loco citato civitas eſt tribus Zabulon, Levitis data, factaque refugii; Thabor quoque 1. Paral.6.v.77. eſt civitas in tribu Zabulon, Levitica facta ſic eandem facit cum CESELETHABOR. Joſ.19.v.12. apud Septuag. καεσελαθὰϊθ. civitate tribus Zabulon.

CARTHAN. Vide ſuprà Cariathaim.

CARTHAGINENSIS. Ezech.27. v.12. apud Sept. Καρχηδόνιοι. Καρχηδών. etenim in Stephano de Urbibus, nomen eſt Græcum Carthaginis civitatis, metropoleos Lybiæ: quæ Africæ quondam clariſſima, & maritima, poſteà Archiepiſcopalis: nunc ab Arabibus prorſus everſa, cujus rudera nihilominus adhuc viſuntur, non procul à Tunetana civitate, quæ ei ſucceſſit. Tunes antiquiſſimam urbem aſſerit Nubienſis. 2.p.clim.3. nomenque ejus in Annalibus eſſe *Tarſis*, vide infra v. Turſis.

CASALOTH. Joſue 19.v.18. apud Septuag. χασαλώθ. civitas tribus Iſſachar. N. Sanſon credit convenire cum Xuloth apud Joſephum.

CASBON. 1.Machab.5.v.26. in codice Græco κασφὼν. videtur eadem cum CAPHOR. eodem cap. cod Græci κασφώρ. utraque urbs in Galaaditide, duas facit Adrichom. Caſbon collocans in tribu Gad, & Calphor in dimidia tribu Manaſſe ultra Jordanem, ſed prima veroſimilior eſt ſententia.

CASIS. Vide vallis Caſis.

CASPHIN. 2.Mach.12.v.13. *civitatem firmam pontibus muriſque circumſeptam; cum adjacentis ſtagno latitudinem duorum ſtadiorum*, in codice Græco κάσπιν. hanc in ſeptentrionali parte tribus Dan, non longè à Jamnia collocat Adrichomius.

CASPHOR. Vide Caſbon.

CASTRA DAN. Jud.13.v.15. vulg. editio *in Caſtris Dan inter Saraa & Eſtaol*. apud Septuag. ἐν παρεμβολῇ Δὰν ἀνὰ

ανα-

κατὰ κώμαν καὶ αμμαῖον ἰουδαία. ea hoc textu videmur colligendum non eſſe, Caſtra Dan eſſe inter Saraa & Eſtaol, & cap. 18. v. 12. *manſernns* (ſeacenti Danitæ) *in Cariathiarim Iudæ, qui locus ex eo tempore Caſtrorum Dan nomen accepit & eſt poſt tergum Cariathiarim*: locus itaque in tribu Dan, proximus urbi Cariathiarim.

CATHETH. corrupte in concordantiis Cateth. *Joſ.* 19. v. 15. apud Septuag. κατανὶθ alias Cathetherb, civitas tribus Zabulon, ad vallem Jephthael Catheth Naaol, unicam facit N. Sanſon, ſed & tum vulg. edit. tum Septuag. huic opinioni videntur repugnare.

CAUDA inſula. *Act.* 27. v. 16. inſulæ Cretæ vicina, Auſtrum versùs, Suidæ *καῦδα*, fortè ea, quæ vulgò hodie *Gozo*.

CEDAR. Judith 1. v. 8. regio, pro qua apud Septuag. legitur *γαλαάδ*. aliis verò in locis *κεδὰρ*, regio itaque aut Galaaditis, aut pars Arabiæ; Adrichomius tamen, citans auctorem, facit Cedar civitatem trans Jordanem, in dimidia tribu Manaſſe. Cedar Cantic. 1. v. 5. regionem Saracenorum in Eremo (*Arabiæ*) à filio Iſmaeliſſe dictam, aſſerit Zieglerus.

CEDES. 1. Paralip. 6. v. 72. vide infrà Ceſion.

CEDES. Vide Cades.

CEDES. Joſue 20. v. 7. apud Septuaginta *κέδες*. civitas in tribu Nephthali, ſuper montem Nephthalim ſita, unde plerumque Cedes Nephthali dicta. Joſepho Cedeſa, Cedeſis, Cydiſſa, aliàs Seſecha, Gades & Tharſa; Hieronymi ætate Cidiſſus appellabatur. data fuit Levitis, factaque eſt refugii. hodie vulgò *Sizn*.

CEDIMOTH. Vide Cademoth.

CEDMONÆI. Gen. 15. v. 19. populi, terræ promiſſionis veteres incolæ, Pagnino Chadmonæi, S. Hieronymo Cethmonei.

CEDRON. 1. Machab. 15. v. 39. & 40. ubi nota in vulg. edit. irrepſiſſe GEDRON; ſed utrobique in codice Græco *κέδρων*. cap. verò 16. v. 9. legitur Cedron. hanc Adrich. eandem aſſerit ac GEDOR. Joſue 15. v. 58. quæ apud Septuag. *γεδδὼν*. quæ & Gador, civitas tribus Juda, in ſorte tribus Dan, ad Orientem ſita; quam tempore Ezechiæ regis occupaverat tribus Simeon, quæ GADOR. 2. Par. 4. v. 39. *γέδωρα* nominatur, apud Septuag.

CEDRON Torrens, qui ab Oriente inter urbem Jeruſalem ac montem Oliveti decurrens, ac vallem Joſaphat irrigans, tribum Benjamin in ſuo curſu à tribu Juda ſeparat, ac tandem mari Mortuo abſorbetur.

CEELATHA. Num. 33. v. 23. apud Septuag. *μακελλάθ*. manſio decima nona filiorum Iſrael in deſerto.

CEILA. Joſue 15. v. 44. & 1 Reg. 23. civitas tribus Juda, ad Occidentem; cujus vicina regio pariter Ceila eſt nominata: poſteà villula ætate S. Hieronymi *Echela* dicta.

CELLON qua & Chellon. Judith. 2. v. 13. apud Septuag. *τῆς χαλλαίων*. terra ſive regio, quæ videtur fuiſſe Arabiam deſertam inter & Meſopotamiam.

CENCHRÆ; alii Auctores Cenchreæ navale Corinthiorum ad Orientem & Saronicum ſinum.

CENERETH, urbs & regio ac Lacus ſive mare.

CENERETH, civitas in tribu Nephthali. *Joſue* 19. v. 35. Septuag. *κενερὲθ*.

Cenereth & CENEROTH & CENNEROTH, prælaudatæ urbi adjacens Regio apud Septuag. Deut. 3. v. 17. *μαχαναρὲθ*. Ceneroth. Joſue 11. v. 2. Septuag. *κενερὲθ*. Cenneroth. 3 Reg. 15. v. 20. omnis ſcilicet terra Nephthali. Septuag. *κενερὲθ*. regio itaque in tribu Nephthali, quæ etiam terra GENESAR. Matth. 14. v. 34. & GENESARETH Marc. 6. v. 53.

Cenereth & Ceneroth mare. Num. 34. v. 11. Septuag. *κενερὲθ*. Ceneroth. Joſ. 12. v. 3. apud Septuag. *ἕως τῆς θαλάσσης κενερὲθ*. quod mare aut ſtagnum à regione nomen ſortitum fuit; unde dictum ſtagnum Geneſar, aut Geneſareth, mare Galilææ ſive Tiberiadis, aqua Geneſar, lacus Geneſareth; ſitum autem eſt ſtagnum Tiberiadis ſeu Mare, interfluente fluvio Jordane, inter dimidiam tribum Manaſſe, quæ trans Jordanem ab Ortu; ab Occaſu verò, parte tribus Nephthali, verſus Aquilonem; tribu Zabulon ad Occidentem; parte tribus Iſſachar ad Auſtrum, hodie vulgò *Tabaria*.

CENEZ. Gen. 36. v. 15. dux Cenez, & 1. Paralip. 1. v. 35. apud Septuag. *κενὲζ*. regio principum Edom. S. Hieronymo Cene civitas.

CENI regio. 1 Reg. 27. 10. & cap. 30. v. 29. utrobique apud Septuag. *κενεζί*. hinc videtur conjici poſſe eandem eſſe cum ſuperiori regione Cenez; in qua plures erant civitates. nihilominus Zieglerus probat non eſſe regionem Philiſthinorum, ſed in tribu Juda, in ambitu oppidi Engaddi, ubi cognati Jethro Cinæi conſederunt; hancque vocat Cheni.

CEPHIRA. Vide Capharn.

CESELETH-THABOR. Vide Ceſtha.

CESIL. Vide Bathuel.

CESION. Joſue 19. v. 20. apud Septuag. *κεσιὼν*. urbs data Levitis, ex tribu Iſſachar. Joſue 21. v. 28. ipſa eadem 1. Paralip. 6. v. 72. Cedes apud Septuag. *κέδες* appellatur.

CETEI. Vide Cethim.

CETHÆA. Ezech. cap. 16. v. 3. & 45. Vide Hethæi.

CETHIM terra & inſulæ Cethim. Jeremiæ 2. v. 10. Septuaginta *χεττιείμ*. 1. Machab. 1. in codice Græco *χεττιείμ*. unde credit N. Sanſon hoc verbo Macedoniam debere intelligi, quia Alexander Macedo *egreſſus de terra Cethim*. ſed quia Gen. 10. v. 4. pro Cethim apud Septuag. legitur *κίτιοι*. 1. Paralip. 1. 7. *κίτιοι*. Iſaiæ 23. v. 1. *ἐκ γῆς κιτιαίων*. Citienſes verò è Phœnicia profectos habet Cicero de finibus 4. meminitque Plutarchus Alexandrum Magnum enſem habuiſſe ea dono Regis Citieorum; hinc conſtat diverſos fuiſſe Alexandrum magnum Macedoniæ Regem & Regem Citieorum, & Macedoniam non eſſe terram Citieorum, ſed quia in locis cit. Gen. & Paralip. Citii Rhodiis junguntur, cumque aliunde in inſula Cypro Citium oppidum, ipſamque inſulam Cyprum, Citicam etiam vocari ex Cyrillo notaverit Hermolaus; & ut Ortelius putat Hebræis Chitim, in eam eundum eſt ſententiam Cethim terram ſive inſulam, ipſam eſſe Cyprum. ſic ſentit Marinus Sanutus Torſellus. lib. 3. cap. 4. ſic Zieglerus in ſua Arabia verbo Hauvim; alteram tamen ſententiam non omnino rejicerem: nam 1. Mach. 8. v. 5. Perſes dicitur CETEORUM rex. in Septuag. *κιτιέων*. ipſe verò eſt haud dubiè Perſeus rex Macedoniæ ab Æmilio Paulo victus; eſtque Citium urbs Macedoniæ. Litem ſolvit S. Epiphanius, eò magis credendus quòd Epiſcopus fuit Conſtantiæ, urbis inſulæ Cypri. ejus verba Latina damus Græcum codicem deſiderantes, ſic autem, hæreſi 30. *Ait enim* (Jeremias) *& ad Citienſes ſi deveneris, neque illic tibi requies erit. Omnibus autem manifeſtum eſt, quod Citium Cypriorum inſulæ appellatur. Citii enim Cypris ſunt ut Rhodii; ſed & in Macedonia genus Cypriorum ac Rhodiorum habitavit, & ea de cauſa habetur in Machabæis quod exivit ſemen ex terra Citienſium. Nam ex ſemine* Græcorum eſt Alexander *Macedo*. hæc ille.

Hinc breviter concludo, ubique in Scripturis per terram Cethim Cypri inſulam intelligi: exceptis libris Machab. in quibus per terram Cethim intelligitur Macedonia, utpote Cypriorum Citienſium Colonia; vel etiam tota Græcia, ut vult Joſephus, cujus Græciæ partis cujuſdam Regi enſem dederat Alexandro.

CETHLIS. Joſue 15. v. 40. civitas in tribu Juda, cujus nomen deeſt apud Septuaginta; in Ziegleró Chitlis.

CHABUL & CABUL. Joſue 19. v. 27. apud Septuag. *χαβὼλ*. S. Hieronymo Chabol; civitas in tribu Aſer, ejuſque terminus. Chabul verò regio in terra Galilææ, ſive tribu Aſer, viginti complectens oppida. 3 Reg. 9. v. 13. apud Septuag. pro Chabul eſt vox terminus. hodie *Zabul*.

CHALANE &
CHALANNE. } vide Calano.

CHALDÆA & CHALDÆORUM terra, regio Aſiæ majoris notiſſima; pars Babyloniæ regionis ad Auſtrum, cujus metropolis fuit Babylon, eratque ſub ditione Regum Aſſyriorum, qui proinde paſſim Reges Chaldæorum, paſſim Babyloniæ Reges ſunt appellati. intra Arabiam deſertam ad Occidentem, & Tigrim fluvium ad Orientem, nunc pars regionis quæ vulgò *Terach*.

CHALE. Gen. 10. v. 11. & 12. apud Septuag. *χαλὰχ*. vult N. Sanſon eſſe eandem civitatem cum HALA, de qua 4. Reg. 17. v. 6. quæ apud Septuag. *ἀλαὶ*. vult pariter eandem eſſe cum LAHELA, de qua 1. Paralip. 5. v. 26. apud Septuag. *χαλάχ*, quæ vox parum à *χαλὰχ* diverſa; rationem pro ſecunda non video; erat ergo in Aſſyriæ propriè dictæ parte ſeptentrionali, propè majorem Armeniam, non longè à Gozan fluvio.

CHALI. Joſue 19. v. 25. apud Septuag. *ἠλέφ*. civitas tribus Aſer, quam ad Aquilonem collocat Adrichomius.

CHAM TERRA. Pſal. 104. v. 23. & 27. concordant Septuag. *ἐν γῇ χάμ*. alia non eſt à terra Geſſen, in parte orientali inferioris *Ægypti*.

CHAMAAM. Jeremiæ 41. v. 17. *quæ eſt juxta Bethlehem*, apud Septuag. ubi illud cap. eſt 48. *ἐν γηβήρω χαμαὰν τοῦ πρὸς βηθλεέμ*. villulæ quam S. Hieron. Chamoam appellat; in terminis tribus Juda.

CHANAAN, terra ſive regio habitata à filiis Chanaan filii Cham, qui ea propter CHANANÆI ſunt appellati. Gen. 10. v. 19. *factique ſunt termini Chanaan venientibus à Sidone Geraram uſque Gazam, donec ingrediaris Sodomam & Gomorrham & Adamam & Seboim uſque Leza*. pro Leza apud Septuag. *λασά*. ex hoc loco conſtat terram Chanaan eſſe ipſam promiſſionis terram.

CHARACA. 2. Mach. 12. v. 17. ſic etiam in codice Græco. v. infra Tubianæi de Characa nihil haſtenus auctores.

CHARAN. Tob. 11. v. 1. (Hebræis Aerim, non exprimitur apud Septuaginta) *quæ eſt in medio itinere contra Niniven*. Judith. 5. v. 8. pro Charan legitur apud Septuag. Meſopotamia; ſicque crederem Charan in Tobiæ lib. fuiſſe inter Ninivem & Rages, ipſi Ninive ad Ortum, in finibus Aſſyriæ; Charan verò libri Judith eſſe Haran, de qua infrà.

In CHARCAMIS juxta Euphratem. 2. Paralip. 35. v. 1. ſed Iſaiæ 10. v. 9. pro Chaſcamis apud Septuag. legitur, regio quæ eſt ſupra Babylonem, videtur eſſe ea urbs Meſopotamiæ quæ *κιρκήσιον* apud Evagrium lib. 5. cap. 9. in quo hæc, quod Euphrate & Abora fluviis circumdata, & ab eiſdem velut inſula facta, quæ urbs ab aliis Cercuſium, Circulium, Circeſſum dicta eſt.

CHARMEL & CHARMELUS. Vide ſuprà Carmel & Carmelus.

CHARRAN. Act. 7. v. 2. & 4. Vide Haran.

CHEBBON. Joſue 15. v. 40. cui verbo videtur apud Septuag. reſpondere *χαβρὰ* civitas tribus Juda.

CHEBRON. 1. Mach. 5. v. 65. Vide Hebron.

CHELLON. Vide Cellon.

CHELMAD. Ezech. 27. verſ. 23. apud Septuag. *χαρμάν*. Chaldæus paraphraſtes vertit Media; de qua ſuo loco.

CHELMON. Judith. 7. v. 3. *Uſque ad Chelmon, qui eſt contra Eſdrelon*. apud Septuag. *ἕως κυαμῶνος*. locus, qui videtur eſſe in tribu Iſſachar, ubi Eſdrelon.

CHENE. Ezech. 27. v. 23. apud Septuag. *χαναά*. Chald. paraphraſtes Cannai legit: quidam volunt eundem locum eſſe ac Chalanne, de quo ſuprà. Vide Calano.

CHESLON. Joſue 15. v. 10. civitas, primùm tribus Juda, deinde in ſorte Dan. tradunt ſeptuag. Interpr. ſuadent non eſſe aliam ab Jarim ſive Cariathiarim, de qua ſuprà; ſic enim loco citato legunt *πόλιν ἰαρὶν [illegible] βορρᾶ, αὕτη ἐστὶ χασλών*. Vide ſuprà Cariathiarim.

CHIDON area 1. Paralip. 13. v. 9. nomen Chidon non

eſt

eſt apud Septuag. quorum tamen editio Complut. legit χασλών. locus inter Cariathiarim & Jeruſalem. Vide infrà Nachon area.

CHIUS. Act. 20. v. 15. ſeu Chios inſula Maris Ægæi, ubi Icarium dicitur, Joniæ adjacens, nunc *Chio* vel *Scio* in Archipelago, prope Anatoliam.

CHOBAR apud Ezechielem proph. fluvius in terra Chaldæorum, qui ab Aſſyriis flumen regium appellabatur. quem dicunt alveum eſſe ex Euphrate eductum, & in Tigrim effluentem; quidam credunt eſſe Chabor in Ptolemæi; alii tandem hoc vocabulo Chobar aut Euphratem aut Tigrim apud prophetam putant intelligi.

CHUB. Ezech. 30. v. 5. populi, qui videntur fuiſſe inter Ægyptum, Æthiopiam, & Libyam.

CHUN. 1 Paralip. 18. v. 8. apud Septuag. hoc nomen reticetur; una e civitatibus Adarezer Regis Soba, quæ videtur fuiſſe in Syria Soba, propè Arabiam Petræam.

CHUTÆI. Vide infrà Cutha.

CIBSAIM. Joſue 21. v. 22. dicit apud Septuag. eadem eſt, quæ JECMAAN. 1 Paral. 6. v. 68. civitas in tribu Ephraim, ſacra confugii & Levitis data: hanc & aliàs Jebſon appellari refert Adrichomius. Nobilius in notis ad Septuag. aſſerit in quibuſdam codicibus legi καβσαείμ, aliàs καβσαίν.

CILICIA regio Aſiæ minoris longiſſimo tractu porrecta ab Occidente in Orientem, inter montem Taurum ad Boream, & Cilicium mare ad Auſtrum; Pamphyliam habens ab Occaſu; ab Aquilone Cappadociam & Armeniam minorem; ab Oriente Syriam; nunc *Caramania* nuncupata. Judith 2. v. 15. apud Septuag. mentio eſt ſuperioris Ciliciæ. τῆς ἄνω κιλικίας.

CINA. Joſue 15. v. 22. ejus loco apud Septuag. legitur ἰκὰμ. civitas tribus Juda, Idumææ vicina.

CINÆI Geneſ. 15. v. 19. apud Septuag. κεναίους. populi terræ Chanaan ad meridiem; forte à Cina civitate ſic appellati. habitarunt in medio Amalec ſeu Amalecitarum, ut conſtat ex 1 Reg. 15. v. 6.

CISON. Judic. 4. v. 7. & 13. cap. 5. v. 21. & 3 Reg. 18. v. 40. apud Septuag. κισών. Pſal. 82. v. 10. CISSON. apud Sept. κισσῶν. torrens geminus, qui à monte Thabor originem ducens ad Orientem verſus decurrens, mare Galilææ ingreditur; ac ab eodem monte Thabor verſùs Occidentem defluens, Mare magnum ſubit; terminus erat tribus Zabulon Auſtrum verſùs, illam à tribu Iſſachar ſeparans: dictus fuit etiam Cyſon, & Chiſon, pars quæ ad Jordanem currebat, Chelion dicitur dicta eſt; quæ verſus Mare, Chiſon ſimiliter; hodie vulgò *Madeſver*.

CISTERNA VETUS. Gen. 37. v. 24. in qua fratres Joſeph eum miſerant prope Dothain, juxta viam, quæ ducit in Ægyptum; poſteà in tribu Zabulon.

CIVITAS SALIS. Joſue 15. v. 62. apud Sept. σαδῶν, in tribu Juda, quam ad mare Mortuum collocat Adrichomius.

COA. 3 Reg. 10. v. 28. apud Septuag. ἐκ Θεκουὲ, Coa, quibuſdam Cua ex Ptolemæo, Arabiæ felicis oppidum.

COELESYRIA & Celoſyria, Syriæ pars ea eſt quæ Latinè Cava ſive plana & humilis appellatur, & quæ Phœniciæ & Arabiæ, Samariæ & Galilææ contigua, quibuſcum aliqua ex parte confunditur: Cœleſyriæ quatuordecim urbes tribuit Suidas. Antiochiam urbem Cœleſyriæ dicit Socrates lib. 6. cap. 3.

COLLIS AQUÆDUCTUS, *qui eſt in adverſo vallis itineris deſerti in Gabaon*. 2 Reg. 2. v. 24. apud Septuag. Collis ἀμμάν, *qui eſt ſuper faciem Gai, viam deſertum Gabaon*. Joſepho Mathon, in tribu Benjamin.

COLOSSÆ, urbs Phrygiæ magnæ, olim Epiſcopalis ſub Sardibus, poſteà metropolis effecta, ad Lycum fluvium, non longè à loco, ubi in Mæandrum influit: inter Laodiceam & Hierapolim, cujus populi COLOSSENSES, ad quos S. Paulus Apoſtolus Epiſtolam ſcripſit, non ad Rhodios, ut perperam arbitrati ſunt nonnulli. nunc vulgò *Chone*.

CONTRADICTIONIS AQUÆ. Num. 20. verſ. 13. 31. manſio filiorum Iſrael ad petram, quæ erat in deſerto Zin, quod & Cades.

CONVALLIS illuſtris. Vide Save.

CORINTHUS, quæ, ut ait Stephanus, priùs appellabatur Epope, deinde Heliopolis, poſteà pagus, demum Ephyra; cujus incolæ CORINTHII, intra Iſthmum Peloponneſiorum: civitas notiſſima, Archiepiſcopalis & metropolis, olim Academia præclara, nunc vulgò *Cariatha* vel *Corinto*, & *Coranta*, Turcis *Gereme*.

COROZAIN & Corozaim, Chorozain & Chorozaim & Chorazain, Græcè Chorazin, civitas Galilææ, una ex urbibus Decapoleos, è regione Capharnaum, ad orientalem Jordanis ripam, intra limites dimidiæ tribus Manaſſe, ad mare Galilææ.

COUS. Act. 21. v. 1. inſula, quæ Coos, Coa, Cos, Co & Coo, nobiliſſima maris Ægæi, cum urbe cognomine, non longè à Doride Aſiæ minoris regione.

CRETA, cujus incolæ CRETES, inſula maris Mediterranei, Peloponneſo adjacens Auſtrum verſus, pluribus olim inſignita nominibus: quippe quæ dicta Aeria, Chthonia, Idæa, Curetis, Hecatompolis, Macaros, Macaronneſos. hodie vulgo *Candia*.

CUTHA. 4 Regum 17. v. 24. apud Septag. χουθά. & v. 30. CUTHÆI. Septuag. χουθ. regio Perſica, à qua populi in Samariam miſſi, Samaritani poſteà Chutæi ſunt appellati. N. Sanſon pro Cutha, Suſa legendum credit; crederem potiùs legendum Choche; vicus eſt enim propè Tigridem, ut ex Arriano refert Stephanus, cujus incolæ Chochæi.

CYPRUS, inſula magna maris Mediterranei, in Pamphylio ſinu; multis olim appellata nominibus. probavimus ſupra ipſam eſſe quæ terra Cethim apud Hebræos; dicta eſt quoque, teſte Stephano, Ceraſtis, & Ceraſtias, & Amathuſia, & Meionis, & Sphecia & Acamantis: eſt Ciliciæ & Syriæ proxima, nunc vulgò *Cypro*. ejus incola CYPRIUS.

CYRENE, cujus incolæ CYRENÆI & CYRENENSES, 4 Reg. 16. v. 9. Amos 1. 5. & cap. 9. v. 7. ubi Cyrene nomen non tanquam urbis exprimitur, ſed 1. Mach. 15. v. 23. urbs Libyæ, primaria regionis Cyrenaicæ, aliàs Pentapoleos, poſteà Archiepiſcopalis, nunc vulgò *Corena* ſive *Cairoana* regionis *de Barca* in *Barbaria*.

D

DAFERETH, Joſue 19. v. 12. apud Septuag. δαβιρὼθ. cap. 21. v. 28. apud Septuag. δεββά. 1 Paralip. 6. v. 72. apud Septuag. δαβρεὶ. ipſam eſſe arbitror RABBOTH. inter civitates tribus Iſſachar. Joſue 19. v. 20. etenim apud Septuag. vocatur ῥαβιρὼθ, quod non est præcedenti δαβιρὼθ ſimillimum eſt. Civitas itaque, terminus, ſive in confinio tribus Zabulon & Iſſachar, quam Ciſon torrens intermeat; in tribu tamen Iſſachar, quæ facta eſt urbs refugii, & Levitis data, vocabatur etiam Dabrath. Joſepho Dabaritta & Dasbath, Ziegiero Pahtath.

DABIR, quæ & CARIATH-SENNA & CARIATH-SEPHER, id eſt civitas litterarum; unde concluditur fuiſſe Academiam Palæſtinæ; civitas olim Regia, quæ primùm in ſorte tribus Juda, poſteà tribui Simeon data; demùm, ut conſtat ex 1 Paralip. c. 6. v. 58. Leviticis eſt effecta.

DABIR altera. Joſue 13. v. 26. apud Septuag. δαιβὼν civitas in tribu Gad, apud Jordanem; ab aliquibus Debir appellata; Amorrhæorum civitatem dicit Adrichomius.

DALMANUTHA. Marci 8. v. 10. locus aut oppidum trans mare Galilææ, in dimidia tribu Manaſſe; videtur idem eſſe cum Magedan, aut ſaltem illi vicinus.

DALMATIA, regio Europæ, pars Illyridis verſus Macedoniam, quæ erat orientale Illyricum, mare Adriaticum ab Occidente; Liburniam, alteram Illyridis partem & Pannoniam habens à Septentrione; Mœſiam, Dardaniam, & Macedoniam ab Ortu; Adriaticum mare ad Auſtrum: hodie regio quæ Dalmatia dicitur vetus utrumque Illyricum & orientale & occidentale, Liburniam ſcilicet & antiquam Dalmatiam complectitur: vulgò *Sclavonia*. Turcicæ ditionis Europææ pars, cujus quædam urbes adhuc ſunt ſub Venetorum dominio.

DAMASCUS, cujus incolæ DAMASCENI; ipſa proinde Damaſcenorum civitas, Syriæ olim metropolis & Regia, cujus circumadjacens regio Syria Damaſci dicta, ad Septentrionem terræ promiſſionis, ejuſque vicina ſuper fluvios Abana & Pharphar, quem Chryſorrhoam eſſe arbitrantur, quæ urbs poſtmodum Archiepiſcopalis effecta cum undecim ſuffraganeis; hodie vulgò *Damaſco*, Gallis *Damas*. incolis *Scham* & *Demaſca*, Syris *Darmſuc*.

DAMNA. Joſue 21. v. 35. civitas in tribu Zabulon, Levitis data, de qua tamen nec apud Sept. nec 1 Paralip. 6. in Ziegiero Dimnan.

DAN, una ex tribubus filiorum Iſrael, cujus ſors data eſt in parte ſortis tribus Juda, à qua Ortum verſus concluditur, ab Auſtro conterminam habens tribum Simeon, ab Occaſu Philiſtinorum terram, ab Aquilone tribum Ephraim; hujus tribus viri DANITÆ ſunt appellati.

DAN. urbs. vide Lais.

DANNA. Joſue 15. v. 49. apud Septuag. ῥεννὰ civitas tribus Juda, quam ad Auſtralem & Occiduam partem reponit Adrichomius; à quibuſdam Edenna eſt dicta, à Ziegiero Damnah.

DAPHCA. Num. 33. v. 12. & 13. apud Septuag. ῥαφακά. aliis Daphrhah, nona manſio filiorum Iſrael prope deſertum Sin, inter Sin & Alus.

DAPHNE ſuburbium Antiochiæ Syriæ, in quo celebre Apollinis fanum & oraculum. 2. Machabæorum 4. v. 33. ſitum erat Auſtrum verſùs.

DAPHNIS FONS. Num. 34. v. 11. apud Septuaginta ſolummodo ἐπὶ πηγάς. fons prope Reblatam urbem, in tribu Nephthali, non longe ab aquis Merom.

DATHEMAN. 1. Machab. 5. v. 9. in codice Græco δαθεμά. munitio in Galaaditide regione, in tribu Gad, inter Boſor & Maſpha.

DEBBASETH. Joſue 19. v. 11. apud Septuag. legitur βαιθαραβά alias Dabbaſeth. S. Hieronymo Daſbath. locus in tribu Zabulon, quem civitatem facit Adrichomius, non longe à mari.

DEBERA. Joſue 15. v. 7. Septuag. legunt *ad quartam*, alii δαιβηρά. editio Complut. δαβρά. locus ſeu terminus tribus Juda ad Aquilonem, contra Benjamin; civitatem eamque Leviticam facit Volſſ. Viſſemb. quod civitati Dabir, de qua ſuprà, concedunt alii.

DEBLATHA. Ezech. 6. v. 14. deſertum in terra Moab, in finibus tribus Ruben, ubique DEBLATHAIM domus, de qua Jeremiæ 48. v. 22. quam quidam civitatem aſſerunt, negant alii.

DECAPOLIS, regio circa Jordanem, à Libano monte ad mare Galilææ, à decem ſuis præcipuis civitatibus ita nominata, hæ autem erant.

Cæſarea Philippi,	Capharnaum,
Aſor,	Bethſaida,
Cedes-Nephthali,	Jotapata,
Sephet,	Tiberias,
Corozain,	Bethſan quæ Scythopolis.

alii alias Decapoleos urbes recenſent. ejus termini ab Oriente mare Galilææ, & Sidon ab Occidente.

DEDAN. Jeremiæ 25. 23. & Ezech. 25. v. 13. ex quo loco colligitur Dedan fuiſſe in Idumæa tamen cap. 27. v. 15. pro *filii*

Dedan Septuaginta legunt *υἱοὶ Ῥοδίων, filii Rhodiorum*. verſu 20. legunt Δαιδάν, ut proinde non modicum ſit dubium an per Dedan Rhodii non ſint intelligendi.

DEDANIM. Iſaiæ 21. v.13. apud Septuag. Δαιδάν, hinc liquet eandem eſſe cum ſuperiori Dedan, eamque eſſe civitatem Idumææ. Paulò enim ante dicit Propheta, *Onus Duma*; & ſecund. Septuag. *Viſio Idumææ*. hoc confirmat Zieglerus: enim Dedan eandem cum Dedanim aſſerit, quam Dodanim vocat, & collocat in quarto milliario à Panon (*Phunon*) contra Aquilonem.

DELEAN. Joſ. 15. v. 38. apud Septuag. Δαλάδ, civitas tribus Juda.

DELOS. Inſula una Cycladum, ſeu potiùs, quam aliæ inſulæ in modum circuli cingunt, unde & Cyclades dictæ ſunt; hæc ut aſſerit Stephanus de Urbibus, appellata fuit Cynthus, & Aſteria, & Pelaſgia & Chlamydia & Scythiada. Apollinis natalibus & oraculo apud profanos uniſhores facta celebris. de ea. 1 Mach.15. v.23.

DENABA. Gen.36. v.32. apud Sept. Δενναβά ſic etiam 1. Paralipom.1. v.43. civitas Idumææ, in qua regnavit Bale Rex Edom.

DERBE. Act 14.v.10. urbs Lycaoniæ, hanc & Derbeiam dicit Stephanus noſtrumdum Epiſcopalis, incola DERBEUS.

DESERTUM, de deſertis plurimis mentio eſt in utroque Teſtamento, quæ aut à regione in qua ſunt, aut vicinioris urbis nomine diſtinguuntur: tamen, quia deſertum in quod Jeſus eſt ductus, & ubi jejunavit 40. diebus & 40. noctibus, nullo nomine apud Evangeliſtas deſignatur, à recentioribus Quarentanæ appellatur, non longè à Jericho & mari Mortuo.

DESSAU. 2. Mach.14. v.16. in Græco codice Δεσσαοῦ, caſtellum Judææ, ſeu certa ejus portio hactenus incerta, videtur tamen Jeroſolymis fuiſſe vicinum & ad Aquilonem, ut ſuſpicatur Zieglerus, illud Deſſan nominans.

DIBON. Num.21.v.30. apud Septuag. Δαιβών. civitas, quæ trans Jordanem Moabitarum fuit, poſteà ſub ditione Sehon Regis Amorrhæorum; à quo expulſus eſt à filiis Iſrael, dataque fuit civitas tribui Gad, quæ illam ædificavit; eratque ſitu ad Auſtrum propè tribum Ruben; ex ſitu ipſiſſima eſt quæ DIBONGAD. Num.33. v.46. quæ fuit trigeſima nona manſio filiorum Iſrael, inter Ieabarim & Helmondeblathaim: hanc etiam Dimon vocatam dicit Adrichomius.

DIMONA. Joſue 15. v.22. apud Septuag. Ῥεγμά. civitas tribus Juda, ad Auſtrum, propè Idumæam.

DIORYX. Vide infrà Doryx.

DITHALASSUS locus, id eſt hinc mari cinctus ad modum Iſtmi. Act.27. 41. ad oram inſulæ Melitæ, Boream versùs; hodie etiam propter ſancti Pauli naufragium celebris, portuſque S. Pauli *la Caſa di S. Paula* dictus, propè parvam inſulam Salamum dictam.

DOCH. 1 Machab.16. v.15. in codice Græco Δώκ. munitiuncula, quam collocat Adrichomius in tribu Ephraim. hanc à Phaſelo quatuor milliaribus diſtantem Occidentem verſus in Acrabitena regione poſuit Jacobus Zieglerus. ab aliquibus Doec appellatur; à Sanuto lib.3. p.14. c.3. Ducum.

DODANIM. Vide Rhodus.

DOMMIM. 1.Reg.17. v.1. apud Septuag. Ἐφερμέμ. alii legunt ἐν Ἀφεσδομμίν. locus inter Socho & Azeca, in tribu Juda; aut idem cum Dommin. vide ſuprà Azeca.

DOR. Joſue 11. v.2. apud Septuag. Ναφεδδώρ cap.12. v.23. Rex Dor & provinciæ Dor. apud Septuag. Φεννεδδώρ. cap. 17. 11. Δώρ Regio & Provincia, ut patet, & civitas ad mare eadem ac DORA. 1 Machab.15. v.11. 13. & 25. apud Septuag. Δωρά dicit Adrichomius eandem quæ Ador. græcè Adora, hebraice Naphath-Dor, hoc eſt litoralis ſeu maritima, fuit quondam civitas Regia, poſteà in tribu Manaſſe cis Jordanem, eadem tempore Chriſtianorum Epiſcopalis facta ſub Metropolitano Cæſareenſi. eam etiam *Aſſur* dictam & ad leucas propè Cæſaream dicit Sanutus lib.3. p.14. c.2.

DORYX in pluribus exemplaribus; ſed melius ut in noſtra editione Diorya, Eccleſiaſtici 24. v.41. *Ego ſicut fluvii Diorya, & ſicut aqua ductus exivi de Paradiſo*. apud Septuag. ὡς διῶρυξ ἀπὸ ποταμοῦ, &c. ex utroque textu conſtat Dioryx non eſſe nomen proprium, ſed ſolummodo foſſam ſeu Alveum ſignificare fluvii; undeinale la Gloſſa ordin. qui Araxes, Armeniæ fluvius etiam Durina fuit appellatus, ſub nomine Doria Araxem volunt intelligi.

DOTHAIN. Gen. 37. v. 17. apud Septuag. Δωθαείμ. DOTHAN. 4 Reg. 6. v.13. apud Septuag. Δωθαείμ. aliàs Dotham & Dotha civitas, ſic enim 4 Reg.6. in tribu Zabulon, à monte Ferhuli milliario uno, in terra campeſtri; à Samaria milliaribus 12. Aquilonem verſus.

DUMA. Iſaiæ 21. v. 11. hoc verbo Edom ſeu Idumea debet intelligi; nam pro *onus Duma*, eſt apud Septuag. ΤΟ ΟΡΑΜΑ ΤΗΣ ΙΔΟΥΜΑΙΑΣ.

DURA. Daniel. c.3. v. 1. *campus Dura provinciæ Babylonis*: apud Septuag. ἐν πεδίῳ Δεειρὰ ἐν χώρᾳ Βαβυλῶνος. regio circa urbem Dura, quæ ex Stephano de Urbibus Polyb.5. referente; urbs erat Meſopotamiæ.

E

ECBATANA. 1 Mach 9.v.3. 2. Eſdræ 6.v.2. *in Ecbatanis, quod eſt Caſtrum in Medena provincia*. apud Septuaginta tantum ἐν πόλει: metropoles olim (& nunc etiam) ſimpliciter urbes vocabantur: Nobilius notat in aliquibus codicibus eſſe ἐν Ἀμαθὰ ἐν πόλει ἐν τῇ βάρει τῇ Μήδων πόλει, *in Amatha civitate in Palatio Medorum civitate*: in alio: ἐν Ἐκβατάνοις τῇ πόλει ἐν τῇ βάρει τῆς Μήδων χώρας. *in Ecbatanis civitate in Palatio regionis Medorum*. Tobiæ 3. v.8. Rages civitas Medorum, quæ poſita eſt in monte Ecbatanis: hæc verba non ſunt in textu Septuag. Interpr. mons ergo erat uſque Rages protenſus. Judith.1.v.1. *Arphaxad ædificavit civitatem potentiſſimam quam appellavit Ecbatanis*. apud Septuag. καὶ ᾠκοδόμησεν ἐπὶ Ἐκβατάνων. & ædificavit ſuper Ecbatana; erat ergo Regni Medorum metropolis; banc dicunt quidam eſſe eam, quæ nunc *Tauris*.

EDEMA. Joſue 19. v.36. apud Septuaginta Ἀρμαίθ. civitas tribus Nephthali. in Ziegleró Adamah.

EDEN. Gen.4. v.16. Cain *habitavit profugus in terra ad orientalem plagam Eden*. apud Septuag. ἐν γῇ Ναὶδ κατέναντι Ἐδέμ. Naid non eſt nomen loci, ut animadvertit S. Hieronymus, ſed ſignificat profugus. per Edem intelligunt omnes Paradiſum terreſtrem; ubi autem fuerit hactenus incertum; crediderim fuiſſe in planitie ſuper altiſſimos vertices Tauri montis, in Armenia, ſive ſuper montes Armeniæ è quorum radice fluvii oriuntur Euphrates, Tigris, Phaſis, & Araxes. in eodem fortè loco, ubi poſt diluvium requievit arca Noe; hæc autem pars Tauri montis *Gordeu* nunc appellatur, non longè à civitate *Derbent*, ut aſſerit Anton. Govea Auguſtinianus Legatus proregis Indiæ apud Regem Perſarum an. 1608. in 3. lib ſui itineris & ſi hic diſſertationis locus eſſet, miram probarem hujuſce opinionis cum SS. Patrum ſententiis conſonantiam. Eden verò hebraicè delicias ſignificat, id eſt locus deliciarum.

EDEN. 4 Reg.19. 12. filii Eden, qui erant in Thelaſſar. apud Sept. Ἐδέμ. Iſ. 37. v. 12. *filii Eden, qui erant in Thelaſſar*, ex his locis nihil ad Geographiam ſpectans certò colligi poteſt; Eden enim nomen viri proprium eſt ſicut & loci, ſed Ezech.27. v.23. Haran & Chene & Eden negotiatores tui, apud Sept. hoc nomen non exprimitur; notat Nobilius in aliis codicibus legi καὶ Δαιδάν, aut καὶ Αἰδάν, quapropter aut fortè Dedan, de qua ſuprà; aut Eden. quam aliqui credunt regionem fuiſſe Syriæ.

EDER. Joſue 15. cap.21. apud Sept. Ἀρά. eadem cum urbe Regia HERED. Joſue 12. v.14. apud Septuag. Ἀδέρ. ex iis lectionibus conſtat ipſiſſimam eſſe Arad, de qua ſuprà.

EDOM. Vide Idumea.

EDOM. Joſue 3. v.16. in noſtra vulg. editione Adom. hoc nomen non eſt apud Septuag. urbs in tribu Ruben, ad ripam ſuperiorem Jordanis, ubi filii Iſrael, conſiſtentibus aquis, fluvium tranſierunt.

EDRAI. Num.21. 33. apud Septuag. Ἐδραείν. Deut. 1. v.4. Ἐδραΐν. c.3. v.1. Ἐδραείμ. civitas regia regis Og. in Baſanitide, in dimidia tribu Manaſſe ultra Jordanem; hanc ſua ætate aſſerit S. Hieronym. Adar ſive Adaram fuiſſe dictam, ab Aſtaroth 6. paſſ. mill. à Boſra autem 24. lapide diſtantem. quam alii Arabiæ, alii Cœleſyriæ aſcribunt.

EDRAI. Joſue 19. v.37. apud Septuag. Ἀσσαρί. civitas munita tribus Nephthali, unicam ex Edrai Enhaſor tentat facere N. Sanſon, ſed ipſius conatibus repugnat textus Septuag. Interpr. duas quoque facit Jacobus Zieglerus.

EGLON civitas Regia. Joſue 10. v.3. apud Septuag. legitur Ὀδολλάμ. Sic v.5. & v.23. notat tamen Nobilius eſſe in aliis cod. Αἰγλὼμ aut Ἐγλώμ; tamen ſemper Odolla v 34. 36.37. c.12. v.12. apud Septuag. Αἰλάμ; in aliis cod. Ἐγλώμ, ibique diſtinguitur à ſequenti Odulla civitas in tribu Juda. Joſ.15. v.39. pro qua apud Septuag. Ἰδεαδαλέα. æſte Hieronymi villa prægrandis 12. lapide ab Eleutheropoli.

ELAM, Vide Ælam.

ELATH. Vide Aila.

ELCESÆUS. Naham propheta 1. v.1. apud Septuag. Ἐλκεσαῖος. Elceſe & Helkeſai viculus, recte Hieronymo, in Galilæa, ſibi in itinere oſtenſus, patria prophetæ Nahum. hunc in tribu Nephthali collocat Adrichomius.

ELEALE. Num.32. v.3. civitas, quam petiis tribus Ruben, quamque ædificavit verſu 37. ejuſdem libri.

ELEPH. Joſue 18. v.28. civitas tribus Benjamin, quam Heleph appellat Adrichom. de ea nihil apud Septuag.

ELEUTHERUS. fluvius. 1 Machabæorum 11.v.7. qui in Monte Libano enaſcens, atque ab Oriente in Occidentem decurrens, tribum Aſer præterfluit ac mare *Syriacum* ingreditur pollea *Lanta*. Ita Nubienſis p.5. clim. 3. à quibuſdam torrens *Roma*, hodie vulgo *Caſimire* appellatus.

ELICI. Judith.1. v.6. *Rex Elicorum*. apud Septuaginta ὁ βασιλεὺς Ἐλυμαίων. hinc conſtat Elicos eſſe Elymaidis accolas, de qua Elymaide infrà.

ELIM. Exodi 15. v.27. apud Septuag. Αἰλείμ, ſexta manſio filiorum Iſrael, ubi erant duodecim fontes aquarum, & ſeptuaginta palmæ, inter Mara & Sin. Num. 33. v. 9. in Septuag. Αἰλίμ, hanc locum hodie *Lelbo* vulgò *Belbes* vocari putat Poſtellus.

ELIM puteus. Iſaiæ 15. v.8. locus non videtur à præcedenti diverſus.

ELISA. 1 Paralip.1. v.7. ſic apud Septuag. Ἐλισά. notat Nobilius in aliquo impreſſo legi Ἐλιδά. *Helida*; quæ lectio faveret opinioni N. Sanſon Ezech. verò 27. v.7. *de inſulis Eliſa*. apud Sept. ἐκ τῶν νήσων Ἐλισαί. quia loco Paralip. citato per Cethim inſulam Cyprum, per Dodanim Rhodum inſulam interpretantur Septuag. (ut oſtendimus in verbo Cethim) hic cogimur intelligere inſulam Eleſam Sophiani, ſive Ciliciæ inſulam Eleuſam Plinii, haud dubiè Elæuſſam Ciliciæ inſulam Stephani, juxta Coricum, quam ſua ætate Sebaſten aſſerit appellatam, hanc Eliſſam vocat S. Hieronym. quæ Ziegleri Eleuſa inſula contra Emurium (Anemurium) Ciliciæ quam hodie *Curcu* nominari aſſerit Marius Niger.

ELMELECH. Joſue 19. v.26. apud Septuag. Ἐλιμελέχ. aliàs Elmelech, S. Hieronymo Alimelech. civitas tribus Aſer, quæ non eſt Helba, da qua Jud.1. v. 31. ut vult N. Sanſon, vide ſuprà in verbo Abran.

ELON. Joſue 19. v.33. pro quo apud Sept. Μωλά. aliàs

Helon. locus ſive terminus in tribu Nephthali; ipſe eſt de quo 3.Reg.4.v.9. qui apud Septuag. ἐλὼν.

ELON. Joſue 19.v.43. apud Septuag. ἐλὼν. civitas tribus Dan, quæ etiam Helon.

ELTHECE. Joſ.19.v.44.apud Septuag. ἐλκωθὰ. civitas tribus Dan, quæ etiam ELTHECO. cap.21. v.23. apud Septuag. ἐλκωθαὶμ. ea eadem tribu Levitis data; eadem quæ ELTECON. Joſue 15.verſ.59. in ſorte tribus Juda, apud Septuag. θεκουμ.

ELTHOLAD. Joſ.15. v.30. ἐλβωυδὰδ, civitas, primò in ſorte tribus Juda, poſteà tribui Simeon data, cap.19. verſ.4. apud Septuag. ἐρθουλα. ipſa eſt TSIOLAD. de qua 1.Paralip.4.29.

ELYMAIS regio in Perſide, quæ etiam Elicorum regio, ut probavimus ſupra verbo Elici.

ELYMAIS nobiliſſima civitas, Elymaidis regionis caput, in Perſide, de qua 1.Machab.6. v.1. eadem eſt, quæ alio nomine 2.Machab.9.v.2. PERSEPOLIS nominatur, ad Rhogomanem fluvium ſita: hanc dicunt quidam quæ hodie *Siras*, alii *Siaphas*.

EMATH & Æmath. Num. 13. verſ. 22. apud Septuag. αἰμάθ. cap.34.v.8. ἐμάθ. Regio & urbs duplex.

EMATH regio, quæ terminus erat ſeptentrionalis terræ promiſſionis, unde ſæpius in Scripturis; *ab introitu Emath uſque ad torrentem Ægypti*; hujus regionis pars, quæ ad Aquilonem, appellabatur Emath Suba. 2.Paralip.8.v.3. apud Septuag. *βαισωβὰ* à Metropoli Soba unde 2. Paralip. *Adarezer Rex Soba regionis Hemath*. quæ erat ea pars Syriæ, quæ ea propter vocabatur Syria Sobal Judith cap.3.verſ.1. quæ pars quoque erat Cœleſyriæ & Arabiæ; nam Iſaiæ 11.v.11. pro Emath, Arabiam legunt 72. Interpr.

Regionis Emath pars Auſtralior, in terra promiſſionis, in tribu videlicet Nephthali, quæ ad alterius differentiam Emath Juda appellabatur. 4.Reg.14.v.28. *reſtituit Damaſcum & Emath Judæ in Iſrael*, erat circa urbem Emath, dicta quoque eſt Amathites regio. 1.Machab.12. v.25. quæ etiam Amathenſis regio.

EMATH SUBA civitas. de ea v. Soba.

EMATH civitas. Joſue 19.v.35. in Septuag. ex duob. Emath, & Reccath, unicum fit nomen ὡμαθαδακέθ. urbs Regia in tribu Nephthali, juxta montem Libanum, in confiniis regionis Damaſci, ejus ſicut & regionis, varia ſunt nomina; nam Hemath dicitur, Amath, Hamath, Ammad, Ammath, Hammath, Hebraicè Chamath & Chammath: Joſepho Amathe, Amathi, Emathin. hanc condidit & incoluit AMATHÆUS. Gen.10. v.18. ſeu Hamatheus filius Chanaan.

EMATH magna. Amos 6.v.2. apud Septuag. ἐμαθραββὰ; nomen Hebræum latino reſpondens. S. Hieronymus hoc nomine Antiochiam *Syriæ* cognomento magnam aſſerit debere intelligi, cujus opinioni alii ſuffragantur, ut proinde prima ad hujus differentiam minor debeat appellari: reſtat adhuc ratio dubitandi ne hic verbo Emath Epiphania civitas intelligatur, quæ hodie *Aman*, in orientali Orontis fluvii ripa, ut aſſerit Niger.

EMIM. Deut.2.v.10.& 11. apud Sept. ὀμμιεὶμ, populi ſtaturæ gigantææ, qui primi habitarunt Moabitarum regionem.

EMMAUS. 1.Machab.3.v.40. Luc.24.v.13.& AMMAUM Caſtellum, & Emaus, civitas in tribu Juda, *ſtadiorum ſexaginta ab Jeruſalem* occaſum versùs, quod Caſtellum à Vero exuſtum, poſteà Nicopolis appellatum eſt, demum urbs Epiſcopalis ſub Patriarcha Jeroſolymitano; Adrichomius ait ſub Cæſarienſi Metropolitano, nunc vulgò *Nicopolis* pene exciſa.

EMONA. Joſ.18.v.24. v. Hemnas.

ENAGALLIM. Ezech.47.v.10. vide Engallim.

ENAIM. Joſue 15. v.34. apud Septuag. ἡναιμ, civitas tribus Juda. Zieglerus Henam vocat, dicitque villam dictam & Bethemmin, in ſecundo lapide Terebinthi, quarto autem Chebronis, contra auſtralem plagam.

ENAN villa. Num.34.v.9.apud Septuag. ἀρσεναΐν. Ezech. 48. *atrium Enan terminus Damaſci*. Septuag. αἰλάμ. in quibuſdam αἰνάν. Complut. αἰνάν. & Haſer-Enon, hoc eſt atrium Enon, locus in finibus tribus Nephthali, ad Septentrionem, & terminus regionis Damaſci; idem ac ENON de quo infrà.

ENDOR. Joſue 17.v.11. & 1.Regum 28.v.7. apud Septuag. ἀενδὼρ, civitas in dimidia tribu Manaſſe cis Jordanem, propè montem Ephraim.

ENGADDI. Joſue 15.v.62. apud Septuag. ἀγγαδδὰς. & 1.Reg.24. v.1.& 2. ubi nominatur deſertum Engaddi. apud Septuag. ἐγγαδδὶ, civitas prius dicta Aſaſonthamar. & ſimpliciter Thamar, in tribu Juda, quæ Joſepho Engadda, una ex Toparchiis, juxta mare Mortuum. De vineis Engaddi mentio Cant.1.v.13. ætate S. Hieronymi erat prægrandis vicus. Ezech.47.v.10. apud Sept. ἐγγαδεὶμ.

ENGALLIM. Ezech.47.v.10. apud Sept. ἐναγαλλεὶμ. locus ſeu vicus ad oſtium Jordanis, ubi mare Mortuum ingreditur, ad Occaſum, in tribu Juda.

ENGANNIM. Joſue 19.v.21. apud Sept. ἠνγαννὶμ. ipſa eſt Anem, de qua ſuprà.

ENHADDA. Joſ.19.v.21.apud Sept. αἰμαρέκ quæ etiam Enadda, civitas tribus Iſſachar. in Ziegiero Henchaddab.

ENHASOR. Joſue 19. verſ. 37. apud Septuag. πηγὴ ἀσὼρ. aliàs Enaſor, Haſor & Naſor civitas firma & robuſta tribus Nephthali.

ENOCH. vide infrà Henoch.

ENNOM vallis, ſive Geennom & Benennom. Joſue cap.15.v.8. & cap.18.v.16. ibi apud Septuag. γαιέννα. vallis vicina civitati Jeruſalem, Orientem versùs, dicitur etiam Gehennom, & Topheth. 4.Reg.23. v.10. quod eſt in convalle filii Ennom. Septuag. ταφεθ.

ENON. Ezech.47. v.17. atrium Enon; apud Septuag. αἰνάν. idem locus ac Enan, de quo ſuprà.

ENSEMES. Joſue 15.v.7. *ad Enſemes id eſt fontem ſolis*. cap.18.v.17. *aquæ, quæ vocantur fons ſolis*. in confinibus tribuum Juda & Benjamin.

EPHA. Iſai.60.v.6. apud Septuag. γαιφα. regio, quæ teſte Hieron. pars Arabiæ felicis.

EPHER. 3.Reg.4.v.10. apud Septuag. ἡ γῆ ὀφὲρ. hinc conſtat eſſe Opher, de qua ſuo loco. vide etiam ibi.

EPHESUS, cujus incolæ EPHESII, urbs Joniæ, in Aſia minori, quæ prius, teſte Stephano de Urbibus, vocabatur Smyrna, Samorna, Trachia, Ortygia, & Ptelees. Dianæ fano celebris; poſteà Archiepiſcopalis & Metropolis, maritima, apud Cayſtri fluvii oſtium; nunc vulgo *Epheſo* ſive *Fiena*.

EPHRA. Jud.6.v.11. *quercus quæ erat in Ephra*. apud Septuag. ἐφραθὰ. ſic etiam v.24. & cap.8. v.27. ubi civitas appellatur, & v.32.c.9.v.5. ubique apud Septuag. Ephrata nominatur, urbs ad Gedeonem pertinens in dimidia parte tribus Manaſſe cis Jordanem, ad Ortum.

EPHRA. 1.Reg.13. v.17. *contra viam Ephra*, in concordantiis Ephraim, apud Septuag. γοφερά, non videtur à præcedenti diverſa.

EPHRAIM tribus, à mari Occaſum versùs ad fluvium Jordanem, versùs Ortum protenſa, tribui Manaſſe Aquilonem versùs, tribui verò Benjamin versùs Auſtrum contigua. ejus deſcriptio in Joſue cap. 16. præcipuam complectebatur Samariæ partem.

EPHRAIM mons ſive montes, per partem tribus Manaſſe, per tribum Ephraim, nec non per tribum Benjamin ipſam, quorum præcipua pars tribum Benjamin à tribu Ephraim ſeparans, terminus erat regni Juda, ad Aquilonem, illud à regno Iſrael diſterminans.

Porta EPHRAIM civitatis Jeruſalem ad Septentrionem.

EPHRAIM ſaltus, in tribu Gad, cui vicinus erat campus. 2.Regum 18.v.6.

EPHRATHA, à qua EPHRATHÆUS, ſive Bethleem.

EPHRATHÆUS. Jud.12.v.5. Sept. ἐφραθίτης. & 3. Reg.11.26. virum ſignificat de tribu Ephraim.

EPHREM. Joan.11. v.54. civitas in regione juxta deſertum, Græcè Ephraim, in tribu Ephraim juxta terminos tribus Benjamin.

EPHRON. 2.Paralip.13.v.19.apud Septuag. ἐφρὼν, civitas in tribu Ephraim; eam cum Ephrem confundendi, aut diverſam aſſerendi, rationem non video.

EPHRON. 1.Machab.5.v.46.in codice Græco ἐφρὼν.& 2. Mach.12. v.27. civitas magna & munita ultra Jordanem, in dimidia tribu Manaſſe, ad auſtralem & occidentalem plagam.

EPHRON mons, in quo vici. Joſ.15. v.9. apud Sept. ἐφρὼν. in tribu Juda ad Aquilonem & Occaſum.

ESAAN. Joſue 15. v.52. apud Septuag. σομὰ, civitas tribus Juda.

ESDRELON campus magnus. Judith 1. v.8. & cap.7. v.3. Septuag. ἐσδρηλὼμ, in tribu Zabulon, ut ex hiſtoria cognitur aſſerere. nullius civitatis Eſdrelon fit mentio in Script. vocabatur etiam campus Mageddo, planities Galilææ, Galilæa inferior, & planum Fabæ; extendebaturque à Berſan uſque Mageddo.

ESEM. vide ſuprà ASEM.

ESNA. Joſue 15.v.43. apud Sept. ἰανὰ. apud S. Hieron. Ana, civitas tribus Juda.

ESRON. Joſue 15.v.3. v. Heſrun.

ESTHAMO. 1.Reg.30.v.28. apud Sept. ἐσθιὲ, quæ & ESTHEMO. Joſue 21.v.14. apud Sept. σεμά. & 1.Paralip.6.v.57. apud Sept. ἐσθαμὼ, eadem quæ ISTHEMO. Joſue 15.v.50.pro qua duæ ponuntur apud Sept. ἐσ κ̀ μωὰ, civitas tribus Juda, facta confugii & Levitis data; ætate S. Hieronymi pertinebat ad regionem Eleutheropoleos: huic & Iſtimon nomen dat Adrichomius.

ESTAOL, & Eſthaol. Joſue 15.v.33. Sept. ἀσταὼλ. c. 19.v.41. Sept. ἀσά. Jud.13. v.25. Septuag. ἐσθαὸλ. civitas primò in ſorte tribus Juda, poſtmodum tribui Dan data ſita in campeſtribus, hodie villa Aſto: hujus incolæ ESTHAOLITÆ. ad præterfluentem torrentem Sorec aſſerit Zieglerus.

ESTHEMO. ſuprà Eſthamo.

ETAM. ETHAM. vide Athar.

ETHAM. Exodi 13.v.20. apud Septuag. ὀθὸμ. Num. 33. *Etham quæ eſt in extremis finibus ſolitudinis* Septuag. βουθὰν. & v.8. *per deſertum Etham*. fuit ergo tertia manſio filiorum Iſrael, inter Ægyptum & mare Rubrum, cum vicino ejuſdem nominis deſerto ibi hac ætate Zuem emporium eſſe aſſerit Zieglerus; ex Num.33. v.8. conſtat deſertum Etham adhuc extendi ultra mare Rubrum, eſſeque idem quod dicitur Sur. Exodi 15.v.22.

ETHAN. Pſalm.73.v.15. tu ſiccaſti fluvios Ethan apud Septuag. ἠθάμ. Aquila vertit ποταμοὺς στερεοὺς fluvios fortes. ſic habet S. Hieron. Symmachus ἀρχαίους antiquos. hinc conſtat, Ethan in hoc loco dictionem non eſſe Geographicam: de ea forte alibi ſatiùs agemus.

ETHER. Vide ATHAR.

ETHROTH & ETROTH. Num.32.v.35. in Septuag. ἀταρώθ. omittunt concordantiæ, civitas, quam extruxerunt filii Gad, in diſtrictu, ut para erat, tribus ſuæ.

EUPHRATES fluvius maximus e montibus Ararat ſive Armeniæ erumpens, Cappadociam, Armeniam minorem, Syriam & Arabiam à dextra, Armeniam majorem, & Meſopotamiam à ſiniſtra alluit, Chaldæamque interſecans in Tigrim ſeſe effundit, ac nomine deperdito cum eo in Perſicum ſinum evolvitur, vulgò *Le Frat*.

EXCELSA BAAL. Num.22.v.41. apud Septuag. *ad ſtatuam Baal*, mons Moabitidis regionis, quæ ceſſit poſteà tribui Ruben, in quo erat fanum Baal.

EZEL LAPIS. 1.Reg.20.v.19. apud Sept. ἐργάβ. Theo-

dore-

ro ττῦ. ἀγρῷ & ἐρήμῳ. Hieronymo Lamathara; in tribu Benjamin diſtans ab Jeruſalem ſtadiis 150. à Jordane 60. locus in quo latuit David.

F

FLUMEN terræ filiorum Ammon, ſuper quem habitabat Balaam propheta. Num. 22 v.5. quia verò habitabat in Meſopotamia, ut conſtat ex Deut.23.v.4.certum eſt flumen illud eſſe Euphratem, de quo ſuprà, apud Septuag. in φαθουρ; *quod eſt ſuper flumen terræ populi illius.*

FONS (Agar) *aquæ in ſolitudine, qui eſt in via Sur in deſerto*. ubi angelus invenit Agar ejectam à Sara domina ſua: erat ubi poſteà fines tribus Simeon, ad Meridiem. vid. Gen.16.v.7.

FONS HARAD. Jud.7.1. Septuag. ἀρὰδ, ubi Gedeon caſtrametatus eſt, ad terminum auſtralem tribus Iſſachar.

FONS HORTORUM Cant.4.v.15. *fluens impetu de Libano*, quia hortos regionis irrigat, fons Hortorum dictus: in fluvium excreſcit atque Antaradum alluens mare Syriacum ingreditur, reſpondet Eleuthero fluvio Ptolemæi; ille eſt fluvius Syriæ, qui, eò quòd ſeptimo quolibet die fluere deſiſteret, à Joſepho dictus eſt Sabbaticus. illum ab Incolis Syriace *Nahro Kadiſcio*, id eſt flumen ſanctum nominari refert Gab. Sionita cap.6.

FONS JACOB. Joannis 4. v.6. prope Sichar Samariæ civitatem Auſtrum versùs, in tribu Ephraim; ubi Jeſus fatigatus ex itinere ſedens cum Samaritana collocutus eſt.

FONS JEZRAEL. Vide Jezrael.

FONS ROGEL. Vide Rogel.

FONS (*Samſon*) INVOCANTIS DE MAXILLA. Judic.15.v.19. vide v. Ramathlechi.

G

GAAS mons. Joſue 24.v.30. Septuag. γαλαάδ. ſed iid. Jud.2. verſ.9. eumdem montem γαὰς appellant in tribu Ephraim: videtur pars montis Ephraim, erat juxta Tamnam, inquit Zieglerus.

GAAS torrens. 2.Reg.23.verſ.30. & 1. Paral.11. verſ.32. qui à monte Gaas in Occaſum decurrens, Lyddam & Arimathiam alluens. in mare Magnum ſeſe exonerat.

GABA. Iſaiæ 10.v.29. in aliis codicibus legitur Gabaa, eadem itaque eſt ac

GABAA, Gaba, Gabae, Gabee. Joſue 18. v.24. apud Septuag. γαβαὰ. Gabe, Gabatha, Geba, civitas tribus Benjamin; quæ etiam ob natales Saulis dicta eſt, 1. Reg. 11.v.4. Gabaa Saulis, ejus Regia effecta; & Gabaa Benjamin, quæ civitas anteà confugii fuerat & Levitica. hæc ab aliis tribubus Iſrael expugnata. Judic.19.& ſeq.

GABAA. Joſue 15.v.57. altera à præced. Sept. γαβαὰθ, civitas tribus Juda: ætate Hieronymi, viculus contra orientalem plagam Darumæ.

GABAA. 1.Reg.6.v.3.& 4. vide verbo Nachon area.

GABAATH. Joſue 18.v.28. Septuag. γαβαὰθ. 24.v.33. Sept. γαβαὰρ. ipſa eſt, quæ Iſ.10.v.29. Gabaath Saulis dicitur. ſed apud Sept. pro textu editionis vulgatæ *Rama Gabaath Saulis* eſt *Rama civitatem Saulis*; forte in vetuſtioribus codicibus erat, *Rama Cariath Saulis*, id eſt civitas Saulis, ut proinde verbum Saulis ad Rama, non ad Gabaath debeat referri: erat civitas tribus Benjamin, cujus incola GABAATHITES, vocabatur & Gabaad & Gebeeth.

GABAE. vide ſupra Gabaa. Joſue 21.v.17. in Septuaginta γηθεθ.

GABAON. Joſue 9.v.3. civitas quondam Regia, Hevæorum metropolis, cujus cives ultro ſe dederunt Iſraelitis; ſorte data tribui Benjamin, poſteà facta confugii & Levitis conceſſa, 50.circiter ſtadiis ab Jeruſalem, in monte Silo ſita. ut aſſerit Brocard. incolæ GABAONITÆ, hodie *Garnandavid*.

GABATHON. Joſue 21. v.23. apud Sept. γεθεθὰ ipſa eſt GEBBETHON. Joſ. 19. verſ.44. Septuag. βεγεθὼν, GEBBETHON. 3.Reg.15. v.27. Septuag. γαβαθῶν. civitas tribus Dan Levitis data, quæ poſteà à Philiſtæis occupata. 3. Reg.16.v.15. urbs dicitur Philiſtinorum.

GABEE. Vide ſupra Gabaa. 1.Paral.6.v.60. in Sept. γαβαὲ.

GABIM. Iſ.10.v.31. Septuag. γιββεὶρ. non eſt locus ſpecialis, ſed habitatores Gabim, id eſt habitantes loca excelſa.

GAD tribus trans Jordanem, accepit pro ſorte mediam terram regni Amorrhæorum, habens ab Aquilone conterminam dimidiam tribum Manaſſe, ab Auſtro tribum Ruben, ab Ortu Arabiam, ab Occaſu tribum Iſſachar, dimidiā tribum Manaſſe, & tribum Ephraim, à quibus Jordane fluvio ſejungitur.

GADDI. 1.Paralip.12.v.8.& GADDI. 2 Reg.23.v.36. pro quo apud Septuag. eſt *filius Galaadis*. Eccleſiaſtici 24.verſ.18. pro Cades in quibuſdam codicibus legitur ἐν γαδδὶ; hunc locum civitatem in tribu Gad facit Adrichomius.

GADER. Joſue 12.verſ.13. ipſa eſt, teſte Hieronymo, GEDERA. Joſue 15.verſ.36. apud Septuag. γαδηρὰ. incola GEDERITES. 1.Paral.27.v.18. Sept. ὁ γεδωρίτης. civitas olim Regia, quæ poſtmodum tribui Juda aſſignata fuit.

GADEROTH. 2.Paralip.28.v.18. Septuag. γαδηρὼθ, alii γαδιρὼν, eadem eſt ac GIDEROTH. Joſue 15.verſ.41. Sept. γαδδὼρ. incola GADEROTHITES. 1. Paralip. 12.v.4. apud Septuag. γαδαραθιεὶμ. civitas tribus Juda.

GADGAD locus & mons, Num.33. v.32. in deſerto, ubi vigeſima nona manſio filiorum Iſrael, S. Hieronymo Gaggada, ubi aquarum torrentes ſunt.

GADI. Vide ſuprà Gaddi.

GADOR. Vide Cedron.

GALAAD, GALAADITIS & GALAADITICA regio trans Jordanem, conceſſa tribubus Ruben, Gad & dimidiæ tribui Manaſſe Jordane ab Occaſu, & Galaad monte ab Oriente concluſa; vocatur etiam terra Galaad, Galaadina, Galadena, Galadina; incolæ Galaaditæ & Galadeni.

GALAAD MONS, Hebraice Galhed, Gilhad & Gilead, Joſepho GALAADES; Ptolemæo Hippus; à rupe Arnon versùs Septentrionem quinquaginta circiter milliaria longus, ad Libanum uſque porrigitur, qui pro locorum varietate varia ſortitur nomina.

GALAAD civitas. Judic. 12. verſ.7. concordat textus Septuaginta; hæc Joſepho Semei, Sebei, aliàs Sebeth, ſita in monte Galaad, à quo & nomen ſortita, in dimidia tribu Manaſſe trans Jordanem.

GALATIA, cujus incolæ GALATÆ, regio Aſiæ minoris, quæ etiam Gallogræcia, & Græcogallia, à Septentrione Paphlagonia, ab Ortu Cappadocia; à Meridie & Occaſu Phrygia magna concluditur: nunc vulgo *Chiancare*.

GALGAL. Joſ.12.23. Rex *gentium Galgal*, apud Sept. βασιλεὺς γωὶ τῆς γαλιλαίας; civitas Regalis, Hieron. Gelgel: hanc in dimidia tribu Manaſſe cis Jordanē reponit Adrichom.

GALGALA, fœmininum ſingul. Deut.11. v.30. Sept. γαλγάλ. & neut. plur. Joſue 4.v.19. Septuag. γαλγαλὰ. civitas inſignis in tribu Benjamin; à Jordane quinquaginta ſtadiis, à Jericho decem, Aquilonem versus diſſita, pluribus Caſtrametationibus clara.

GALILÆA, regio terræ promiſſionis, & pars Syriæ, cujus fines à Septentrione Syria ſive Phœnicia, interjacente Libano monte, à Meridie Samaria & Carmelus mons; ab Oriente Jordanis fluvius; ab Occidente mare magnum ſive Occidentale, quatuor continens tribus, Aſer, Nephthali, Zabulon, & Iſſachar; ejus pars, Septentrionem versùs, Galilæa gentium ſive Galilæa ſuperior; pars, quæ Auſtrum versùs. Galilæa inferior dicebatur.

GALLIM. 1.Reg.25.v.44. apud Septuag. ῥομμὰ. Complut. ed. γαλλὶμ. Iſaiæ 10.v.30. Sept. γαλλεὶμ. & cap.15.v.8. Sept. ἀγαλλεὶμ. civitas regionis Moab, ſita in paludibus, trans torrentem Arnon, in tribu Ruben.

GAMZO. 2.Paralip.28.v.18. conveniunt Sept. γαμζὼ, civitas haud dubie non ignobilis, quippe quæ viculos habebat, videtur fuiſſe in tribu Dan, aut in confiniis vicinæ tribus Juda, ut cæteræ urbes quæ in hoc Scripturæ loco dicuntur à Philiſtæis occupatæ; locus ab aliis hactenus intactus & ignotus. eum Zieglerus, in indice locorum Bibliæ, Gimſon nominat, de quo ſilet in ſuo opere.

GAREB collis. Jerem. 31. v. 39. ſic etiam apud Sept. c.38. colli juxta Jeruſalem, ad Boream ſitus.

GARISIM. Deut.11.v.29. apud Sept. γαριζὶν, mons Samariæ altiſſimus, in tribu Ephraim, prope urbem Sichar, Auſtrum versùs, propter templum Jeroſolym. ſimile notiſſimus.

GASER. Joſue 21.v.21. Vide Gazer.

GAVER. 4.Reg.9.v.27. *in aſcenſu Gaver, qui eſt juxta Jeblaam*. apud Sept. γαὶ ἅ ἐστιν ἰεβλαὰμ, Gai ipſa eſt Jeblaam: urbs, quæ à pluribus dicta Gaber, ut eſt in concordantiis Bibliorum, erat in dimidia tribu Manaſſe cis Jordanem.

GAULON. Joſue 20.v.8. apud Sept. γαυλὼν ἐν τῇ βασανίτιδι. & 1.Paralip.6.v.71. Septuag. γωλὰν ἐν τῇ βασανίτιδι. civitas in Baſan ſeu Baſanitide regione, in dimidia tribu Manaſſe trans Jordanem, quæ facta fuit confugii & Levitis data. eadem eſt ac GOLAN, de qua infrà; ab ea denominata eſt Gaulanitis, ſeu Gaulonitis regio.

GAZA. Joſ.15.v.47. civitas una ex quinque Satrapiis Philiſtinorum, quæ ceſſit ſorti tribus Juda. quæ etiam Gazara, & Gazera, Gazer, Gazaris. Hebr. Aza dicta apud Syros, ut notat Stephanus, qui eam Phœnices, poſt modo ſua ætate Palæſtinæ urbem dicit, vocatam quoque fuiſſe Jone & Minoe: ſeptem ſtadiis à mari diſtans, quæ ab Alexandro diruta, nova in vicino loco Gaza conſtructa eſt, tempore Machabæorum, poſteà à Chriſtianis Epiſcopatus erecta, ſub Archiepiſcopo Cæſarienſi, ultima urbium versùs Ægyptum; hodie etiam florens ac vulgò Gaza, ſive *Gazara*. ejus incolæ GAZÆI & GAZENSES.

GAZARA. 1.Machab.7.v.45. in cod. Græco γαζηρὰ; ipſa eſt GAZER, civitas olim Regia. Joſue 10.v.33. quæ GASER. Joſ.21. v.21. apud Sept. γάζαρα. in tribu Ephraim, & Levitis data; eadem quæ GAZERA. 1.Paralip.14.v.16. Sept. γαζαρὰ. non longe erat à finibus tribus Benjamin. eadem quæ GEZER. de qua infrà, ac GEZERON de qua ibidem.

GEBA. 2. Eſdræ 12. verſ. 31. apud Septuag. γαβαὰ. & cap.12.verſ.29. regio Geba. conſtat eſſe eandem ac Gabaa, de qua ſupra.

GEBAL. ſicut Septuag. Pſalm.82. v. 8. omiſſis variis ſententiis, videntur hoc verbo populi Idumææ intelligi, ac regio, quæ ætate Hieronymi Gabalena dicebatur.

GEBBETHON. Vide Gabathon.

GEBELEM. 2.Regum 8.13. id eſt, ut in noſtra vulgata editione, vallis Salinarum. v. hoc verbo.

GEDERA & GEDERITES. Vide Gader.

GEDEROTHAIM. Joſue 15.v.36. non eſt in Sept. aliàs Giderothaim, inquit Adrichom. civitas tribus Juda.

GEDOR. Vide Cedron.

GEENNOM & GEHENNOM. Vide Ennom.

GEHON. Gen.2.v.13. Sept. γηὼν. Eccleſiaſt.24.v.38. γηὼν. fluvius è paradiſo terreſtri egrediens. ipſe eſt, qui circuit totam terram Æthiopiæ. Volunt recentiores hunc fluvium non eſſe Nilum (ut veteres putavere) ſed Araxem è montibus Armeniæ in Caſpium mare effluentem, ajuntque ibi eſſe Etiopas populos quoſdam, quorum terram circumeat.

GELBOE. 1.Reg. v.6. mons ſive montes in tribu Iſſachar, ab Occidente à Jezrael uſque ad Jordanem, *per* undecim leucas protenſi.

GELONITES. Vide Gilo.

GENESAR, & GENESARETH. Vide Cenereth.

GERARA Gen. 10. v. 19. urbs olim Regia, inter ſolitudines Cades & Sur, terminus Chananæorum verſus auſtralem plagam; cujus vicina regio Geraritica dicta, proximus torrens Gerara nuncupatus, ſicut & vallis; intra tribum poſteà Simeonis. dicta eſt & Gerbaal, Τερᾶρων. Epiſcopus ſubſcripſit actis Concilii Chalcedon. ut refert Holſten. in Annot. ad Palæſt. primam.

GERASENORUM REGIO. Matth. 8. v. 28. ultra Jordanem in auſtrali plaga, dimidiæ tribus Manaſſe, circa urbem Geraza ſeu Geraſa, quæ Joſepho Geraſis, Gergeſa, Gargaſi Hieronymo, mari Galilææ ad Ortum proxima.

GERGESÆUS. Deut. 7. v. 1. & Gergeſæi. populus terræ Chanaan, unus ex iis, quos à filiis Iſrael delendos fore promiſerat Deus: præfatam urbem Gergeſam incoluiſſe dicantur, hinc conſtaret regionem illorum fuiſſe eandem, quæ poſteà in novo teſtamento Geraſenorum. pars erat terræ Baſan.

GERRENI. 2. Machab. 13. v. 24. incolæ urbis Gerra, quæ etiam, Gerrha, Gerrum, & Gera, Ægypti inferioris, maritima, ad confinia Palæſtinæ, à Peluſio (ut ait Sozomenus) plus minus quinquaginta ſtadiis diſtans, in Caſſiotide regione, apud paludem Sirbonidem, quæ poſteà Epiſcopalis, hodie vulgò *Maſeli*.

GERZI. 1. Reg. 27. v. 8. deeſt in noſtra editione Sept. in editione Complut. τὸν γεζραῖον, in alio vetuſto eod. τὸν ζεγρί. regio ſive populi, de quibus prædas agebat David, quando morabatur apud Regem Achis in Siceleg. videtur locus Idumææ, ſicut Geſſuri de quo ibi.

GESSEN TERRA. Gen. 45. v. 10. apud Sept. γεσέμ. 46. 28. pro Geſſen legunt Septuag. καθ' ἡρώων πόλιν ad urbem Heroum. Regio inferioris Ægypti, in qua urbs Heroum, fluvio Nilo ad Orientem; ipſa eſt, quæ terra CHAM appellatur. Pſal. 104. de qua ſuprà. dicitur hebraice Goſen. ipſa eſt, quæ Judith 1. v. 9. terra JESSE nominatur; nam apud Septuag. eſt terram γεσέμ. *et ſuprà* uſque ad venien dum ſuprà Tanim & Memphim.

GESSUR. 2. Reg. 3. v. 3. Septuag. γεσσίρ. cap. 13. v. 37. γεδσούρ. cap. 15. v. 8. Geſſur Syriæ Septuag. ἐν συρίᾳ. urbs Regia, qua terminus erat terræ promiſſionis ad Septentrionem, quæ Joſepho Geſura erat trans Jordanem, cujus vicina Regio GESSUR 1. Reg. 2. v. 9. in concordantiis legitur Aſſuri, apud Septuag. θασιρί. Deut. 3. v. 14. pro Geſſuri in Septuag. eſt γαργασί. Joſue 12. v. 5. γεργεσί. cap. 13. v. 11. γεσιρί. erat Ptolemæi Bathanæa.

GESSURI. 1. Reg. 27. v. 8. ap. Septuag. γεσιρί. aſſerit N. Sanſon Pagum fuiſſe Idumææ.

GETH. Joſue 11. v. 22. urbs olim regia, in qua Gigantes habitavere, una ex quinque Satrapiis Philiſthinorum, in diſtrictu tribus Dan, non longe à mari, quam expugnavit David, & Roboam reſtauravit. ætate S. Hieronymi Diœceſarea vocabatur. aliàs Anthedon & Agrippia dicta, poſteà Epiſcopalis ſub Patriarcha Jeroſolymitano, nunc *Zaph* ſive *Ybelim*. ejus olim incola GETHÆUS.

GETH, *quæ eſt in Opher*. 4. Reg. 14. v. 25. apud Septuag. γεθχοφέρ. S. Hieronymo Gethoper. & Geth Epher, in tribu Zabulon: videtur eadem cum Epher, de qua ſuprà, & Opher, de qua ipſa. itaque eſt GETHEPHER. Joſue 19. v. 13. quæ apud Septuag. γεθθά.

GETHAIM. 2. Reg. 4. v. 3. & 2. Eſdræ 11. v. 33. unde colligitur fuiſſe urbem, aut locum in tribu Benjamin; quem non advertit Adrichomius.

GETHEPHER. Vide ſupra Geth, quæ eſt in Opher.

GETHREMMON. 1. Paral. 6. v. 70. eadem quæ ſupra Baalam. Joſue 21. v. 25. pro Gethremmon apud Sept. legitur ἰεβαθά. urbs dimidiæ tribus Manaſſe, quæ cis Jordanem Levitarum effecta.

GETHREMMON. Joſue 19. v. 45. & 21. v. 24. apud Septuag. γεθρεμμών. civitas tribus Dan, Levitis data, de qua etiam 1. Paralip. v. 69. quæ non eſt tribus Ephraim, ut perperam credidit Adrichomius.

GEZER. 2. Reg. 5. v. 25. apud Septuag. γαζηρά, eadem ut conſtat, quæ ſupra Gazara.

GEZERON. 1. Mach. 4. v. 15. in codice Græco γαζαρών. in aliis quibuſdam codicibus ἀσαρημώθ. eſt pariter eadem, de qua ſupra Gazara. eodem lib. cap. 7. v. 45. quem conſule, enaſtabitque ex collatione textuum.

GIBLII. 3. Reg. 5. v. 18. nihil apud Septuag. Ezechielis 27. v. 9. pro *Senes Gibliï* legitur apud Septuag. οἱ πρεσβύτεροι βιβλίων. Hinc conſtat fuiſſe incolas urbis, cui nomen Biblus, & Byblus, quæ erat Phœniciæ, maritima, apud oſtia fluvii Adonis; quæ poſtea Archiepiſcopalis ſub Patriarcha Antiocheno, nunc eaeſia, vulgò *Gibelet*. quam Ziegierus aſſerit Ghebal in hebræo dictam, Sanutus lib. 3. p. 14. cap. 2. dicit antiquitus Evenm, & ab Eveo Chanaan filio ædificatam.

GIDEROTH. Vide Gaderoth.

GIHON. 3. Reg. 1. v. 33. Septuag. γιών. mons vicinus urbi Jeruſalem, & Aquæ Gihon. 2. Paralip. 32. v. 30. Septuag. γιών; Occidentem verſus.

GILO. Joſue 15. v. 51. Septuag. γηλών. & 2. Reg. 15. v. 12. Sept. γωλά. cujus incolæ GILONITES & GELONITES. civitas tribus Juda, quam ad Auſtrum collocat Adrichom.

GNIDUS, quæ Cnydus & Cnidus, urbs Doridis, cum promontorio, in Aſia minori, quæ primum Triopia, dein Pegaſa, Epiſcopalis, ſub Archiep. Stauropolitano. nunc *Stania* ſive *Capo Crio*.

GOATHA. Jerem. 31. v. 39. mons, qui etiam GOLGOTHA. & mons CALVARIÆ; civitati Jeruſalem proximus, ad Occidentem, morte Salvatoris Domini noſtri Jeſu Chriſti celeberrimus.

GOB. 2. Reg. 21. v. 18. apud Septuag. γόβ. eodem cap. v. 9. Septuag. ῥόμ. hinc colligere debemus, Gob, ubi bellum contra Philiſthæos, fuiſſe Geth. nam verſu 20. apud Septuag. *& factum eſt adhuc prælium in Geth*; quod verbum Geth, eſt in vulgata editione. Adrichomius vult Gob, eſſe urbem Nob ſeu Nobe; Sanſon vero vult Nobe eandem eſſe ac Anathoth.

GOG nomen futuræ Nationis apud Ezech. cap. 38. & 39. cujus ſedes etiam futura, nihilominus regiones Jagog & Magog ſub climate quinto p. 10. collocat Nubienſis.

GOLAN. Deut. 4. v. 43. Septuag. γαυλὼν ἐν βασάν. conſtat itaque eſſe Gaulon, de qua ſuprà.

GOLGOTHA. Vide Goatha.

GOMORRHA. una ex quinque civitatibus Pentapoleos, in terra Chanaan, igne de cœlo deſcendente conſumpta, ubi nunc Aſphaltites lacus ſive mare Mortuum, ad Occaſum, urbi Seboim propinquior. incolæ GOMORRHÆI. hanc Nubienſis p. 5. clim. 3. *Amar* appellat. & *Ghamaram*.

GOSEN, terra. Joſue 10. v. 41. Septuag. γοσόμ. & cap. 15. v. 51. civitas tribus Juda, cujus circum adjacens regio terra Goſen dicta.

GOZAN, fluvius. 4. Reg. 17. v. 6. ſic etiam Sept. cap. 19. v. 12. videtur ſumi aut pro civitate, aut pro regione, ſortè huic fluvio vicina: nam in Septuag. eſt τὴν γωζάν. ſic etiam Iſaiæ 37. v. 12. fluvius Aſiæ majoris, in confiniis Armeniæ & Media, qui ab Occaſu in Orientem æſtivum decurrens mare Caſpium ingreditur.

GRÆCI & GRÆCIA. regio Europæ celeberrima, quæ olim ab incolis, vernaculo nomine Hellas, appellata eſt, Macedoniam, Epirum, Theſſaliam, Achajam (quæ Græcia propriè dicta) & Peloponneſum, & vicinas circum inſulas continens; terminis includitur ab Ortu Ægæo mari, à Meridie Cretico, ab Occaſu Jonio, à Septentrione Scardicis jugis, ab Illyriis ac Mœſis ſeparatur: Strimone que amne à Thracibus; nunc vulgò Turcis, quorum ditioni ſubeſt, *Romeli*.

Nota nomine Græciæ in Scripturis plerumque Alexandri regnum intelligi, & Græcorum nomine, eos qui poſt Alexandrum regnum, ſive regna ipſius tenuerunt.

GRANATUS. Vide Malus Granatus.

GREGIS TURRIS. Vide Turris Gregis.

GURBAAL. 2. Paralip. 26. v. 7. *Arabes, qui habitabant in Gurbaal*. apud Sept. ἐπὶ τῆς πέτρας. hinc claram eſt Gurbaal non eſſe alium locum, quàm Petra Arabiæ Petrææ metropolis, non autem Gerara, ut abſque fundamento inſinuatur in Gloſſa ordinaria.

H

HABOR. 4. Reg. 17. v. 6. Septuag. ἀβώρ. *Abor, juxta fluvium Gozan*. Septuag. *in Alat, & in Abor fluvii Gozan*. cap 18. v. 11. in vulg. editione in Hala & in Habor fluvii Gozan. Septuag. in Habor fluvio Gozan. ex his locis colligendum videtur, Habor eſſe fluvium terræ Gozan. 1. Paralip. 5. v. 26. *in Abor & in Ara & fluvium Gozan*. Septuag. & Chabor & ſuper fluvium Gozan. ex hoc ultimo textu & primo, videtur Habor eſſe ad fluvium Gozan. ſacræ itaque Scripturæ textus ſententiam Sanſon deſtruit, nam aut Habor civitas eſt ad fluvium Gozan, non ad fluvium Chabur (ut vult Sanſon) ubi in Euphratem labitur; aut Gozan eſſet ipſe Chabur, quod ipſius Sanſon contradicit ſententiæ.

HACELDAMA. Matth. 27. v. 8. ager ſanguinis: locus ad meridiem civitatis Jeruſalem.

HACHILA. 1. Reg. 23. v. 19. Septuag. ἐχελᾶ. collis in tribu Juda, ad dexteram, id eſt ad Ortum deſerti Ziph; vocat Adrichomius collem Achilæ, ſuper quem poſtmodum conſtructa fuit civitas, & Maltada nominata.

HADASSA. Joſ. 15. v. 37. Sept. ἀδασά. in Adrichomio Adaſa aliàs Adeſa, civitas tribus Juda.

HADID. 2. Eſdræ 11. v. 34. civitas in tribu Benjamin.

HADRACH. Zach 9. v. 1. *in terra Hadrach* apud Sept. ἐν γῇ σεδράχ. Scholion πόλις ἐστὶ τῆς ἀραβίας. urbs itaque Arabiæ deſertæ, quæ aliàs Adrach, Adra, Adraon, & Adratum, à qua nomen accepit vicina regio, quæ ſub Chriſtianis Epiſcopalis eſt effecta, ſub Archiepiſcopo Boſtrenſi, atque vulgò civitas Bernardi de Campis dicta.

HAI. Gen. 12. v. 8. Septuag. ἀγγαί. Joſue 7. v. 2. & ſeqq. Septuag. γαί. civitas regia, ad Orientem Bethel, quam Joſue ſuccendit & tumulum ſempiternum fecit, erat in tribu Benjamin. eadem eſt ac Aiath, de qua ſuprà: Joſepho Ada, & Aina, S. Hieronymo Agai.

HALA. Vide Chale. 1. Paralip. 5. verſ. 26. apud Sept. χαλάχ. in vulg. editione Lahela.

HALCHATH. Joſue 19. verſ. 26. apud Septuag. ἐξελεκέθ. ipſa eſt HELCATH. cap. 21. v. 31. Septuag. χελκάθ. ipſiſſimaque HUCAC. 1. Paralip. 6. verſ. 75. apud Sept. ἀκάκ quæ in quibuſdam codicibus Hacoc. civitas tribus Aſer, Levitis data.

HALHUL. Joſue 15. v. 58. apud Septuag. αἰλουά civitas in tribu Juda, quæ & Alul. ætate S. Hieronymi villula erat, Alula dicta.

HAMATHÆUS, ab Hamath. Vide Emath.

HAMMOTHDOR. Joſue 21. v. 32. apud Sept. νεμμάθ. ipſa eſt HAMON. 1. Paral. 6. v. 76. apud Septuag. χαμώθ. S. Hieronymo Emath-dor. civitas de tribu Nephthali Levitis data: duas ex una facit Adrichomius.

HAMON, altera. Joſue 19. v. 28. apud Septuag. ἐμεμαών. aliàs Amon, civitas in tribu Aſer, ſed indaganti videbitur terminus tribus Aſer, poſſetque eſſe eadem cum præcedenti, in confiniis utriuſque tribus Aſer & Nephthali.

HANANEEL TURRIS. 2. Eſdræ 3. 1. Sept. ἀναμεήλ. una è turribus civitatis Jeruſalem.

HANATHON. Joſ. 19. verſ. 14. apud Sept. ἐνναθώθ

aliàs

aliàs Anathon, & Nathon. civitas tribus Zabulon ad Aquilonem.

HANES. Iſaiæ 30. v. 4. credit ſanctus Hieronymus hoc loco fuiſſe civitatem quandam Ægypti propè Æthiopiam: de ea ſilent Authores.

HAPHARAIM. Joſue 19. v. 19. apud Septuag. ἀγὶν. civitas tribus Iſſachar.

HARAD. Judicum 7. v. 1. Septuag. ἀρὰδ. fons in tribu Iſſachar, in confiniis Auſtrum versùs.

HARAN & ARAM. & CHARAN & CHARRAN. Gen. 11. v. 31. Haran. Sept. χαῤῥάν. Iſaiæ 37. v. 12. HARAM. apud Septuag. χαῤῥὰν. Ezech. 27. v. 23. Aram. de ea ſuprà ſuo loco. Charan. Judith 5. verſ. 9. pro qua Septuag. legunt Meſopotamiam. Charran. Act. 7. v. 2. & 4. civitas itaque fuit, quæ Carrhæ dicta in Meſopotamia, apud Chaboram *Chabar* fluvium, infra in Euphratem influentem, quæque poſteà Epiſcopalis ſub Archiepiſcopo Edeſſeno, vulgò *Harean*. Gen. 24. 10. vocatur urbs Nachor.

HARES. Jud. 1. v. 35. *in monte Hares, quod interpretatur teſtacea*, ſic apud Sept. qui addunt, *in quo urſi & in quo vulpes*; nimirùm in tribu Dan, in finibus, ut arbitror, Ortum versùs; ne mireris, ſi tantam vulpium copiam potuerit Samſon colligere.

HARET ſaltus. 1. Reg. 22. v. 5. erat in terra ſive tribu Juda. pro ſaltu Haret, legunt Septuag. ἐν πόλει σαρὶκ alii σαρὶχ. Complut. edit. χαρὶθ.

HARMA. Joſue 15. v. 30. ap. Sept. ἑρμὰ. civitas primùm in ſorte tribus Juda, quæ, ut conſtat ex Joſue 19. v. 4. facta eſt tribus Simeonis. hinc probatur eſſe urbem olim Regiam, quæ cap. 12. v. 14. HERMA vocatus, à Septuag. ἑρμὰθ. ipſa eſt, quæ 1. Paralip. 4. v. 30. nominatur HORMA, nam Sept. legunt ἑρμὰ. ipſa eſt, quæ Judic. 1. v. 17. SEPHAATH. appellatur apud Septuag. σεφὲθ.

HARODI. 2. Reg. 23. v. 25. *Semma de Harodi; Elica de Harodi*; legunt Sept. Σαμμὰ ὁ ῥουδαῖος. Σελλὴς ὁ παλωθί. malim fateri incognitæ poſitionis locum, quàm Rhodium falſe conjectare.

HAROSETH. Judic. 4. v. 2. 13. & 16. Haroſeth gentium, corrupte à quibuſdam Haſoreth. apud Septuag. ἀσειρὼθ. Hieronymo Aſiroth. civitas erat ſita in tribu Nephthali à diverſarum nationum gentibus habitata, ſuper lacum Samachonitidem (id eſt aquas Merom) ubi ex eo Jordanis fluvius egreditur. à ſilvis ſic nominata, Haroſeth enim ſilvam Syriacè ſignificat.

HARUPHITES. 1. Paral. 12. verſ. 5. Septuag. ὁ χαραιφὶλ. *Saphatia Haruphites*, de hac patria ſilent Authores; videtur tamen fuiſſe locus aut in tribu Benjamin, aut in tribu Juda.

HASARSUAL. 1. Paral. 4. v. 28. apud Sept. ἀσαρσουλὰ. eademque HASERSUAL Joſue 15. verſ. 28. Sept. χολασεωλὰ. cap. 19. v. 3. Sept. ἀσερσουλά. & 2. Eſdræ 11. v. 27. civitas primùm ſortis tribus Juda, quæ ſtatim tranſiit ad tribum Simeon.

HASERIM. Deut. 2. v. 23. apud Sept. οἱ ἀσηδὼθ. *Hevæi, qui habitabant in Haſerim uſque Gazam*; eſt itaque eadem ac Aſedoth, de qua Joſue 12. v. 8. Hieronymus Aſeroth appellata aſſerit loca, quæ Hebræi Aſerim nominant: civitas in dorſo montis Seir, inter Ægyptum & Chananæos. quia tamen Azotas, Joſue 15. v. 46. & 47. ἀσηδὼθ & ἀσηδὼθ. appellatur; ſuſpicandi locus eſt ne Haſerim eadem ſit cum Azoto.

HASEROTH. Num. 11. v. 33. Sept. ἀσηρὼθ. Deut. 1. v. 1. ap. Septuag. αὐλὼν in vulg. edit. *& Haſeroth, ubi auri eſt plurimum*. Septuag. & Aulon & aurifodinas: hanc & Eſerimoth vocat Adrichom. fuit decimaquarta manſio filiorum Iſrael. in deſerto Pharan.

HASERSUAL. Vide Haſarſual.

HASERSUSA. Joſue 19. v. 5. apud Septuag. σαρσουσίν. & HASARSUSIM. 1. Paralip. 4. v. 31. apud Sept. ἡμισυσουσίν, ipſa eſt SENSENNA. Joſue 15. v. 31. σεθενναὰ. civitas, quæ primò in ſorte tribus Juda, poſteà tribui Simeon eſt aſſignata.

HASSEMON. Vide Aſemona.

HAVOTHIAIR. in Avothiair. hanc eſſe regionem Chenath dicit Zieglerus.

HEBAL. mons. Deut. 11. v. 29. apud Sept. γαιβὰλ. Garizim monti proximus, in tribu Ephraim.

HEBRON. Gen. 13. v. 18. Septuag. χεβρὼμ. quæ etiam Arbee. cap. 23. v. 2. Septuag. ἀρβὸκ. & Cariath-Arbe, & Mambre. cap. 35. v. 27. & convallis Mambre. ſic, ut patet, Chebron. 1. Machab. 5. v. 65. Cariath-Arbe, id eſt civitates quatuor, quod quidam Græca voce Tetrapolim, interpretati ſunt: civitas antiquiſſima, ſeptem annis ante Tanim Ægypti condita, ſub Chananæis urbs Regia, poſteà in tribu Juda, facta confugii & Levitis data; totius tribus maxima, & Regia David per ſeptem annos Regia: tempore Chriſtianorum Epiſcopali inſignita ſede: qua tandem deſtructa, nova Hebron in vicino loco conſtructa eſt: hodie vulgò ab incolis *Chalil*.

HEBRONA. Num. 33. verſ. 34. Septuaginta ἐβρωνὰ. trigeſima prima manſio filiorum Iſrael in deſerto, non longè à mari Rubro.

HELAM. 2. Reg. 10. v. 17. Sept. αἰλάμ. David tranſivit Jordanem *& venit in Helam & direxerunt aciem Syri ex adverſo David*. 3. 1. Paralip. c. 18. ſuadet eſſe regionem circa Damaſcum, fortè eandem cum Emath. de qua ſuprà.

HELBA. Judic. 1. 31. Vide Abran.

HELCAT. Vide Halcath.

HELEPH. Joſ. 19. v. 33. apud Sept. μοολάμ. civitas ac terminos tribus Nephthali, ad Aquilonem. hanc Heleb & Beleb appellat Adrich.

HELIOPOLIS. Gen. 41. v. 45. civitas, quæ & Thebæ & Bethſemes, in e... Ægypti. à qua Heliopolites nomus, intra Nilum & Arabiam. quæ poſteà Epiſcopalis.

HELIAS. 1. Machab. 8. v. 9. *qui erant apud Helladam*; in Græco codice, *qui erant ex Hellada*. ipſa eſt Græcia, de qua ſuprà.

HELMONDEBLATHAIM, Num. 33. v. 46. Sept. γελμὼν δεβλαθαίμ. quadrageſima manſio filiorum Iſrael, non longe ab urbe Madian; poſteà in tribu Ruben.

HELON. v. Aialon. HELON tamen de qua Jer. 48. v. 21. erat in terra Moab. ſive in tribu Ruben, nam apud Septuag. ubi locus iſte cap. 31. v. 21. eſt *in terram Miſor ſuper aquas*. Miſor verò erat in tribu Ruben.

HELON. 1. Paralip. 6 v. 58. Vide Holon.

HEMATH. Vide Emath.

HEMONA. Joſue 18. v. 24. villa Emona. apud Septuag. μονὶ. civitas tribus Benjamin.

HENOCH. civitas, quam condidit Cain. Gen. 4. v. 17. poſitionis incertæ, hanc tamen ad Libanum, in tribu Aſer reponit Adrichomius, Enoſamque dicit Joſephi, ſive Henochiam.

HERED. Vide Adar & Edes.

HERMA. Vide Harma.

HERMON mons. Deut. 3. v. 8. Septuag. ἀερμὼν. cap. 4. v. 48. *uſque ad montem Seon, qui eſt Hermon*. Septuaginta ὄρους ἑ... ἀερμὼν. Joſue 11. v. 3. *ad radices Hermon, in terra Maſpha*, & v. 18. *per planitiem Libani, ſubter montem Hermon*. Mons itaque à Libano, ad montes Galaad protenſus, qui & Sion, & Sarion, & Sanir dictus; nam Deut. cap. 3. citato v. 9. *Hermon, quem Sidonii Sarion vocant, Amorrhæi Sanir*, apud Sept. οἱ φοίνικες ἐπονομάζουσι τὸ ἀερμὼν σανιώρ, καὶ ὁ ἀμοῤῥαῖος ἐπωνόμασεν αὐτὸ σανίρ. erat in tribu dimidia Manaſſe, ipſam ab Arabia ſeparans. fuerat olim pars Regni Og regis Baſan, vocaturque Judic. 3. verſ. 3. BAAL-HERMON, à fano Baal.

HERMONIIM. Pſalm. 41. v. 7. quidam putant ſignificare incolas montis Hermon, ſicque legunt Hermonii; alii plurale eſſe nominis Hermon, aut ſaltem partem aliquam hujuſce montis. legunt Sept. ἑρμωνιείμ.

HERTHIM. Vide Hethim.

HESEBON. Num. 21. v. 25. Sept. ἐσεβὼν. erat civitas Sehon Regis Amorrhæi, regia, quæ poſteà in terminis tribus Ruben (cui illam utpote à filiis Ruben reædificatam aſſignat Adrichom.) & tribus Gad, ad quam pertinuiſſe conſtat. ex Joſue cap. 21. v. 37. ubi facta confugii civitas Levitis datur, ubi apud Sept. ἐσεβὼν. confirmaturque ex 1. Paral. 6. v. 81. Cant. 7. v. 4. fit mentio de Piſcinis, quæ erant in Heſebon; ætate Hieronymi vocabatur Eſbus.

HESER. 3. Reg. 9. verſ. 15. civitas, quam ædificavit Salomon. putat Adrichom. eandem eſſe quæ ſuprà ASOR.

HESMONA. Num. 33. v. 29. & 30. apud Sept. σελμωνὰ. vigeſima ſexta manſio filiorum Iſrael in deſerto Sinai, quæ Hieronymo Aſmona & Aſemona.

HESRON. Joſue 15. v. 3. in vulg. edit. ESRON. Sept. ἀσωρὼν. & v. 25. *Carioth, Heſron, hæc eſt Aſor*. apud Sept. καὶ πόλεις ἀσερὼν αὕτη ἀσώρ. civitas in tribu Juda, ad meridionalem plagam. textus Sept. ſuadet unicam facere ex Carioth-Heſron, & poteſt credi fuiſſe *Cariath*, quod verbum civitatem ſignificat.

HETHÆI, ab Hethæo filio Chanaan, populi ex his qui terram promiſſionis, incolebant, qui etiam CETHÆI apud Septuag. χετταῖοι. regionem circa Hebron incolentes, quæ ceſſit poſteà tribui Juda.

HETHALON. Ezech. 47. v. 15. & 48. 1. *via Hethalon*, id eſt via quæ ducit ad Hethſinn, in Sept. ſecundùm partem deſcenſus ipſius abſcindentis. Hethalon terminus erat ſeptentrionalis ſimul & occiduus; videtur mihi fuiſſe mons, quam S. Hieron. in hunc locum montem altiſſimum explicat, confirmat v. 7. c. 34. libri Num. ubi pro Hethalon, eſt mons altiſſimus, in Septuag. ἀπὸ τοῦ ὄρους τὸ ὄρος. à monte mons. pars erat haud dubie montis Libani: urbem, ſed abſque fundamento facit Adrichomius.

HETHIM. Jud. 1. v. 26. in noſtra editione Hethim, apud Septuag. χεττιείν. terra ſive regio; quæ Ethim & Cethim, quam ponit Adrichom. in tribu Ephraim; crediderim aliam non eſſe à terra Cethim, de qua ſuprà.

HEVÆI, populi ex his qui terram Chanaan incolebant. ex Deut. 2. v. 23. Auſtralem plagam, ſic enim *Hevæi, qui habitabant in Haſerim uſque ad Gazam*. & Joſue 13. v. 4. ad Meridiem autem ſunt Hevæi: plagam quoque ſeptentrionalem. Joſue 11. v 3. Hevæis *quoque qui habitabat ad radices Hermon in terra Maſpha*. Judic. 3. v. 3. Hevæum qui habitabat in monte Libano, in medio quoque regionis ex eod. cap. 11. Joſue v. 19. *Hevæus qui habitabat in Gabaon*.

HEVILA. Gen. 25. v. 18. apud Septuag. εὐιλὰτ & 1. Reg. 15. verſ. 7. ſolitudo ſeu potiùs regio Arabiæ Petrææ Auſtralis, ad ſinum Arabicum, quam incolebant Amalecitæ. aliàs Evila.

HEVILATH. Gen. 2. v. 11. terra *Hevilath, ubi naſcitur aurum*. apud Sept. εὐιλὰτ. hanc Colchidem eſſe putat N. Sanſon. cujus libentiſſimè ſubſcribimus opinioni.

HIERAPOLIS, urbs Phrygiæ magnæ, in Aſia minori, quæ poſteà Archiepiſcopalis ſub Patriarcha Conſtantinopolitano, proxima Laodiceæ: Turcis hodie *Seldeſcheher*.

HIRSEMES, *id eſt civitas ſolis*. Joſue 19. v 41. in Sept. πόλεις σαμμαὺς. civitas tribus Dan, aliàs Hairſemes, & Heirſemes.

HISPANIA, regio Europæ occidentalior, quæ ab Ibero flumine Iberia, ac etiam Græcis Heſperia; ab Ortu & Meridie Mari & Gaditano freto terminata; ab Occaſu Oceano Atlantico: à Septentrione Cantabrico Oceano, Pyrenæis montibus à Gallia ſemota eſt: olim in citeriorem & ulteriorem diſtincta: à Romanis in Bæticam, Tarraconenſem & Luſitaniam.

tandem in plura regna diviſa eſt, quæ Hiſpaniæ etiam dicta ſunt; hodie vernaculo ſermone *Eſpaña*, Gallico *l'Eſpagne*.

HOBA, *quæ eſt ad Lævam Damaſci*. Gen.14.v.15. Sept. χωβὰ S. Hieron. Chobaa. villa eſt in regionibus Damaſci: aliàs Soba, ut vult Adrichomius; eſſetque eadem ac Soba metropolis Syriæ Sobal, de qua infrà.

HODSI, in concordantiis Hodſi. 2.Reg.24.v.6. *terra inferior Hodſi*. In Sept. εἰς γῆν θαβασὼν ἥ ἐστιν ἀδασαί regio quæ ea tenus lectione trans Jordanem videtur, in dimidia tribu Manaſſe, de hac hactenus ſiluerunt authores.

HOLON. Joſ.21.v.15. In Sept. γελλά. ipſa eſt HELON. 1. Paral.6.v.58. eadem quoque ac OLON. Joſ.15.v.51. Sept. ἀιλών. civitas tribus Juda, facta confugii & Levitis aſſignata, nota hic Joſ.21.v.15. ἀιλώμ ſubſequens meliùs reſpondere civitati Holon, & nos fateri debere inverſum eſſe ordinem. & 1. Paral.6. v.58 pro Holon mutato ordine legi ὠλάμ.

HOR mons, *qui eſt in finibus terræ Edom*. Num 20. v.22. Sept. ὤρ. trigeſima quarta manſio filiorum Iſrael in deſerto.

HOREB mons. Exodi 3.v.1.Sept. χωρήβ. aliàs Oreb. jugum montis Sinai, us proinde mons ſanctus ſit nominatus, in deſerto Madian. Petra Horeb, ad radices hujus montis, ex qua Moyſes ſitienti populo aquam eduxit.

HOREM. Joſue 19.v.38. jungit N.Sanſon Magdalel Horem; & meritò, nam apud Sept. his duobus vocibus unica reſpondet, ea illis, ut clarum eſt, compoſita μεγαλααρίμ. aliàs Magdiel-Oram, civitas munita, in tribu Nephthali.

HORMA. 1.Paralip.4. v.30. Vide Harma.

HORMA. Num.14. v.45. Sept. ἑρμὰ. & cap.21. v.3. ipſa eadem Harma, ſicut & Deut.1. v.44.

HORMA. Joſue 19. v.29. in Septuag. ῥαμά. civitas tribus Aſer, in colle ſita, juxta Eleutherum fluvium.

HORONITES. Vide Oronaim.

HORRÆI & HORRHÆI. Gen.36.v.20. & 21.29.30.Sept. χοῤῥαῖοι & χοῤῥί. populi ſub Duce habitantes in terra ſeu monte Seir, in terra Edom, prope auſtralem terminum tribus Juda; ipſis expulſis, ibidem habitaverunt filii Eſau.

HOSA. Joſue 19. v.29. apud Septuag. ἰασίφ. aliàs Oſa, civitas tribus Aſer.

HUCAC, male in concordantiis Hacac. Vid. ſupr. Halcath.

HUCUCA. Joſue 19.v.34. apud Septuag. ἰακανά. civitas tribus Nephthali, aliàs Hucoca, Ucuca, & Ucoca. S.Hieronymo Icoc. in plaga meridionali, prope tribum Zabulon & tribum Aſer.

HUS. Job 1.v.1.Sept. ἐν χώρᾳ τῇ αὐσίτιδι. terra Hus ſive Hux aut Us & Uz creditur regio ultra Jordanem inter Palæſtinam & Cœleſyriam media, & Arabia deſerta confinis in Trachonitide & dimidia tribu Manaſſe, quam Aquila dicit γῆ ὦς. ſicut & Complut. editio, quæ Auſitis etiam dicta eſt, ut credi poteſt ex Septuaginta. hæc vulgaris opinio poteſt deſtrui ex iis, quæ dicemus in verbo Pharan.

HUS. Thren.4.v.21. *filia Edom, quæ habitas in terra Hus*, vox Hus non eſt in Sept. Theodoretus tamen & editio Complut. ὦς. legunt. regio à præcedente, utpote in Idumæa. eadem planè & unica Auſitis, de qua ſupra ſuo loco; quam arbitror veram fuiſſe patriam Job. Vide verbo Pharan.

HUSATI. 2 Reg.21.v.18. *Sobochai de Huſati*. in Sept. σεβοχὰ ὁ ἀσταθί. cap.23. v.27. *Mobonnai de Huſati*, de quo nihil in Septuag. derivatum Nomen HUSATHITES. 1. Paral.11.v.29.in Septuag. Sobochai (de quo ſuprà) ὁ ὠσαθί. idem cap.20. v.4. ὠσαθί. locus hic hactenus intactus & ignotus; conjecto tamen fuiſſe in tribu Simeon, cum iſte Sobochai in 1.Paral.27.v.11. dicitur de ſtirpe Zarahi. Zareitarum verò familia Num.26. v.13. ad tribum pertinebat Simeonis.

I

JABES GALAAD. Judic.21.v.8. Sept. ἰαβεὶς γαλαάδ. civitas Galaaditidis regionis, trans Jordanem, in dimidia tribu Manaſſe, ſuper collem ſita, apud fluvium Hieromacen, à civitate Pella contibus Geraſam, in ſexto milliario. vicus erat ætate S.Hieronymi. de nemore Jabes Galaad fit mentio 1. Reg.31. v.11. Hieronymo Jabis. Joſepho Jabiſſa & Jabiſſa.

JABNIA. 2.Paralip.26.v.6. apud Septuag. ἰαβνήρ. ipſa haud dubiè Jamnia, de qua infrà.

JABOC & JEBOC, torrens. Sept.Gen.32.v.22. ἰαβόχ. Joſue 12. v.2. ἰαβὸκ. Jeboc. Num.21.v.24. Septuag. ἰαβὸκ. Joſepho Jobacchus. hic ab Ortu in Occaſum e montibus Arabia fluens, urbemque Rabba irrigans, profluit in Jordanem, ubi è mari Galilææ egreditur, eſtque in finibus tribuum Gad & dimidiæ tribus Manaſſe.

JACHANAN. Vide Jecnam.

JADASON. Judith 1.v.6.ἐν Sept. ὑδάσπην fluvium; Hydaſpes autem, ut vult Ptolemæus, fluvius eſt Indiæ, ab Imao monte Auſtrum verſus Indum fluvium ingrediens.

JAGUR. Joſue 15. v. 21. Septuag. ἀσώρ. civitas tribus Juda, ad auſtralem & orientalem plagam.

JAIR. Joſ.13.v.30. oppida ſub ditione Jair. vide Avoth-Jair; Incola regionis, in qua erant oppida, JAIRITES.

JAMNIA. 1.Machab.4.v.15. in codice Græco ἰαμνία. 5. v.58. ἰαμνεία cujus incolæ JAMNITÆ. ipſa eſt Jabnia, de qua ſuprà. civitas in campeſtribus tribus Dan, maritima, & portus, quæ ſub Chriſtianorum imperio Epiſcopalis, ſub metropoli Cæſarea hodie *Zania*.

JANOE. Joſue 16.v.6. Septuag. ἰανωκά. 4.Reg.15.v.29. Septuag. ἀνώχ civitas in tribu Ephraim ad Orientem, prope Jordanem. S.Hieronymo Jano, illiuſque ætate, vicus; dicta quoque fuit Janum, in 12. lapide Neapolis, ut refert Zieglerus.

JANUM. Joſue 15.v.53. Sept. ἰεμαΐν civitas tribus Juda.

JAPHETH. Judith 2.v.15. *à torrente Mambre, uſquequo perveniatur ad mare; & occupavit terminos ejus* (Meſopotamiæ) *à Cilicia uſque ad fines Japheth, qui ſunt ad Auſtrum*. apud Septuag. ἕως ὁρίων ἰάφεθ, τὰ πρὸς νότον κατὰ πρόσωπον τῆς ἀραβίας ad fines Japheth, qui ad Auſtrum, juxta faciem Arabiæ, hinc conſtat Japheta fuiſſe Arabiæ regionem, quam incolebant Madianitæ; non verò Jaffam ſeu Joppen, ut male quidam ſunt ſuſpicati.

JAPHIE. Joſue 19.v.12. Septuag. φαγγαί. civitas tribus Zabulon, ad Auſtrum & Orientem.

JARAMOTH. Joſue 21. v.29. in Sept. ῥεμμάθ. ipſa eſt RAMETH. Joſue 19.v.21. Septuag. ῥεμμάς. eadem ac RAMOTH. 1.Paralip.6.v.73. Sept. ῥαμώθ. civitas tribus Iſſachar, facta confugii & conceſſa Levitis.

JAREPHEL. Joſue 18.v.27. videtur eſſe ea, quæ in Sept. ῥεκέμ. civitas tribus Benjamin. S. Hieronymo Jerphel.

JARIM mons. Joſue 15.v.10. mons Jarim, ad Aquilonem, legunt Septuag. πόλιν ἰαρὶν ἀπὸ βοῤῥᾶ. Jarim interpretatur ſaltus ſive ſilva; eſt itaque mons arboribus plenus. cum urbe cognomine, ad Aquilonem tribus Juda, in finibus Benjamin.

JASA. Joſue 21. verſ.37. Septuag. ἰασσά. Judic.11. v.20. Septuag. ἰασά. Jerem.48.v.21. Sept. ῥεφάς. ipſa eſt JASSA. Joſ.13. v.18. in Septuag. βασάν. eadem ac JASER. Joſ.2. v.36. & Jaſſa. 1.Paralip.6.v.78.Septuag. ἰασά. erat itaque civitas trans Jordanem, cum Sehon regi Amorrhæorum erepta, ceſſit tribui Ruben, & effecta confugii, Levitis eſt aſſignata. aliàs Jaſſa, & Geſſa & Jahaſah dicta.

JAZER. Num.21. v.32. Sept. ἰαζήρ. 2.Reg 24. v.6. pro Jaſſer in Sept. eſt ἐλιέζερ. 1.Paralip.26. v.31. Jaſer Galaad. in Septuag. ἰαζὴρ τῆς γαλααδίτιδος. ipſa eſt JEZER. 1.Paralip.6. v.81. Septuag. ἰαζήρ. civitas prius Amorrhæorum in Galaaditide, cujus erat terminus; quam filii Gad extruxerunt, quæque eorum tribui ceſſit, poſteà fuit aſſignata Levitis; adjacens terra, regio Jazer dicta eſt, & torrens Arnon flumen Jazer; vicinuſque lacus, mare Jazer eſt nuncupatus.

ICONIUM. Act.13.v.51. urbs Lycaoniæ, aliquando metropolis in Aſia minori. Archiepiſcopalis, nunc vulgò *Cogni*.

IDUMÆA, quæ & EDOM, & DUMA. cujus indigena IDUMÆUS, regio vicina terræ promiſſionis ad Meridiem; hanc habens ad Aquilonem; Arabiam ad Ortum; ſinum Arabicum ad Auſtrum, Ægyptum verò ad Occaſum, quæ hodie *Beſuma*.

JEABARIM. Num.21.v.11. apud Sept. αχελγαί. & cap.33. v.44. & 45. in Septuag. γαί. trigeſima octava manſio filiorum Iſrael, in ſolitudine, quæ reſpicit Moab, contra orientalem plagam, demum in termino auſtrali tribus Ruben.

JEBLAAM. Joſ.17.v. 11. omittunt Sept. quorum tamen Complut. edit. habet ἰεβλαάμ. Judic.1. v.27. apud Septuag. βαλαάμ. 4.Reg.9. v.27. ἰεβλαάμ. civitas potens juxta Gaver, in dimidia tribu Manaſſe, cis Jordanem.

JEBNAEL. Joſ.19. v.33. Sept. ἰεφθαμαί. S.Hieronym. Jabnel, civitas in tribu Nephthali; non longè à Jordane Meridiem verſus, forte Jabnia, ſive Joſephi Jamnia, in Galilæa.

JEBNEEL. Joſ.15.v.11.Septuag. γαβνήλ. civitas ad mare, in ſorte tribus Juda, poſteà intra fines tribus Dan; non aliam crediderim à Jabnia ſive Jamnia; nam Zieglerus Jabneel portum Jamnitorum dictam aſſerit. v. verbo Jamnia.

JEBOC. Vide Jaboc.

JEBUS. Vide Jeruſalem.

JECMAAN. Vide Cibſaim.

JECNAM. Joſ.21.v.34. apud Sept. μααν. alii cod. ἰεκναάμ. videtur eadem ac JACHANAN Carmeli. Joſ.12. v.22. in Sept. ἰεκὸμ τοῦ χερμέλ. ipſa quoque JECONAM. Joſ.19. v.11. Septuag. ἰεκνάμ. civitas olim regia, quæ poſteà ceſſit tribui Zabulon, à qua Levitis eſt data; ſita ad torrentem Ciſſon, verſus mare Magnum, apud Carmelum.

JECTEHEL. 4.Reg.14.v.7. *apprehendit petram in prælio, vocavitque nomen ejus Jectehel*. in Sept. ἰεθοήλ. rupes, cum munitione, ut veriſimile eſt, ad linguam maris Mortui, in auſtrali & orientali termino tribus Juda, prope Idumæam.

JECTHEL. Joſ.15. v.38. apud Sept. ἰακαρεήλ. civitas tribus Juda.

JEDALA. Joſ.19.v.15. Sept. ἰερωά. Complut.edit. ἰεδαλά. civitas tribus Zabulon, quæ etiam Jedaba, ut ait Adrichomius.

JEGBAA. Num.32.v.35. omittunt Septuag. Judic.8.v.11. Sept. ἐγεβάλ. aliàs Jecbaa, civitas reædificata à filiis Gad, in eorum videlicet tribu.

JEMINI terra. 1.Reg.9.v.4. Sept. ἰαμίν. videtur prædium hujus familiæ, in finibus tribuum Ephraim & Benjamin.

JEPHLETI. Joſue 16.v.3. Septuag. ἀπταλίμ. vel Jeſſeti, civitas & terminus filiorum Joſeph, in tribu Ephraim, ad Occidentem.

JEPHTHA. Joſ.15.v.43. de [illegible] in Septuag. civitas tribus Juda.

JEPHTAHEL vallis. Joſ.19. v.14. in Septuag. γαιφαήλ. & JEPHTHAEL vallis. eod. cap. v.27. Septuag. καὶ ἰεγαὶ καὶ φθαιήλ. vallis in finibus Zabulon & Aſer, cum torrente cognomine.

JERAMEEL. 1.Reg.27.v.10. *contra Meridiem Jerameel*. Sept. ἰεραμηλί. cap.30.v.29. *in urbibus Jerameel*; nihilominus nomen hoc familiæ eſſe videtur, potius quàm loci.

JERICHO, urbs olim regia & populoſa, quæ etiam Oza Joſepho, & Ptolemæo Hiericus; una ex undecim toparchiis Judææ, quæ aliquando civitas palmarum appellata, in tribu Benjamin; Chriſtianorum tempore Epiſcopali ſede cohoneſtata, ab Hieroſolymis 150. ſtadiis, à Jordane ſtadiis ſexaginta diſtans, illam *Eriha* vocat Nubienſis, in 3. parte clim.3.

JERIMOTH. Joſue 10.v.3. Septuag. ἰεριμούθ. Joſue 15. v.35. Septuag. ἰερμοὺθ. civitas olim regia, quæ poſteà ceſſit tribui Juda, quarto lapide ab Eleutheropoli diſtans. ipſa eſt

ARAMA, de qua 1.Reg.30.v.30. nam apud Septuaginta vocatur ἱερμαθ. eſt quoque eadem ac JERIMUTH, de qua Eſdræ 2. v. 59.

JERON. Joſue 19. verſ. 18. apud Septuaginta κρεν. civitas potens in tribu Nephthali, quæ aliàs Giron Hebraicè Iron.

JEROSOLYMA. Vide infra Jeruſalem.

JERUEL ſolitudo. 2.Paralip.20 v.16. Septuag. ἱεριὴλ. in tribu Juda, ad Aquilonem & Ortum, non longè à fluvio ſeu torrente.

JERUSALEM, quæ priùs JERUS, quam ſicut & viciuam regionem incolebant JEBUSÆI, quæ & Hieruſalem, à Græcis Solyma, & in lib. Machab. JEROSOLYMA: civitas olim regia, in tribu Benjamin; quæ Davidici regni, omniumque regum Juda ſedes fuit: Paleſtinæ metropolis; aliquando civitas ſancta appellata, totius Orientis uniſſima & clariſſima: qua (ut prædixerat Chriſtus) penitus everſa, nova in proximo loco ædificata eſt, & Ælia nominata: primum Archiepiſcopalis, poſteà Patriarchalis effecta, nunc à Turcis Cuts appellata: ipſa eſt ab Iſaia c.29. ARIEL dicta: à Ptolemæo Capitolia.

JESANA. 2.Paralip.13.v.19. apud Septuag. ἰσανά. civitas, cum filiabus ſuis, de ea ſilent Authores. erat ſub ditione Jeroboam regis Iſrael, viderurque fuiſſe in tribu Ephraim.

JESIMON. 1.Reg.23.v.24. in Septuag. ἰεσσαιμοῦ. locus hactenus intactus, de quo ſic loco citato, in deſerta Maon, in campeſtribus ad dexteram Jeſimon. addunt Septuag. ad Occidentem; erat itaque in tribu Juda, ad Occidentem deſerti Maon, prope montem Carmelum.

JESSE, terra Judith 1.v.9. vide ſuprà Geſſen.

JESUE. 2 Eſdræ 11.v.26. Septuag. ἰησοῦ, locus de quo nihil apud Authores, videtur tamen civitas tribus Juda, ut cetera loca ibidem enumerata.

JETA. Joſue 21.v.16. civitas tribus Juda, data Levitis, apud Sept. τανύ. creditur eadem cum JOTA, de qua Joſue 15. v.55. in Septuag. ἰτάν. civitas itidem tribus Juda, quæ hebraicè Jutah.

JETEBATHA. Num.33. v.33. apud Septuag. ἐτεβαθά. Deut.10. v.7. in Jetebatha, in terra aquarum atque Torrentium. trigeſima manſio filiorum Iſrael in deſerto, prope montem Gadgad.

JETHELA, Joſue 19. verſ.42. in Septuag. σιλαθὰ civitas tribus Dan.

JETHER. Joſue 15. v.48. Septuag. ἰεθὴρ & cap.21.v.14. Sept. αιλὼμ. ordo hic inverſus eſt & ſequens γελλὰ. deberet reſtitui, αιλώμ etenim meliùs civitati Holon reſpondet, & 1. Paralip.6. v.58. mutato ordine ἰεθὴρ. de ea quoque 1.Reg.30. v.27. in Septuag. ἰεθὶρ. quæ aliàs Jecter, cujus incola JETHRÆUS & JETHRITES. civitas tribus Juda, ex iis quæ fuerunt datæ Levitis, factuque conſuati.

JETHNAM. Joſue 15.v.23.Septuag ἰθναζιφ; ubi non cenſtimatur ſequens Ziph. ex qua cum Jethnam unam facit N. Sanſon, legens Jethnam-Ziph. civitas tribus Juda, Ziph cum ſequenti Telem jungit Zieglerus.

JETHRÆUS & JETHRITES. Vide ſuprà in Jether.

JETHSON. Vide Cademoth.

JEZER. Vide Jazer.

JEZRAEL. Joſue 15.v.56. in Septuag. ἰαριὴλ. civitas tribus Juda, ex qua erat Achinoam uxor David. 1 Reg.25. v.43. ubi in Septuag. ἰεζραὴλ.

JEZRAEL & JEZRAHEL. Joſue 19.v.18. in Septuag. ἰαζὴλ. 1 Reg.29. v.1. Septuag. ἰεζραὴλ. 3 Reg.4.v.12. in Septuag. ἰεζράε. civitas tribus Iſſachar, in finibus dimidiæ tribus Manaſſe. ſedes regia Achab regis Iſrael; ætate Sanuti, anno vid. 1306. vocabatur Caretho: nunc vulgò Zerechin, ſeu Gerinum magnum.

Item fons Jezrael 1 Reg.29.v.1. quem Niger in Geogr. Aſiæ com.4. poſteà dictum Tubania credit.

Vallis quoque Jezrael Joſue 17. verſ. 16. civitati Jezrahel vicina.

Hujus urbis incola JEZRAHELITA. Fit etiam in Script. mentio de Agro Jezrael, & de vinea Naboth Jezrahelitæ, prope hortos regios.

IIM. Joſue 15. v.19. apud Sept. βακὼ. hanc cum Eſem jungit N. Sanſon, ex duobus unicam faciens, probatque ſententiam ex lectione veterum bibliorum, in quibus pro Iim & Eſem legitur Humeſem: ſed huic opinioni repugnare videtur lectio ſeptuag. Interpretum.

ILLYRICUM. Rom.15. v.19. Illyrium & Illyria. Græcis Illyria. Regio Europæ ab Occaſu Arſya fluvine, ac linea ab Arſyæ fontibus, ad Colapis fluvii ortum ducta; à Septentrione perpetuis montium jugis à Pannonia; ab Oriente Monte Scodro & fluvio Drilone à Macedonia ſubmovetur; Liburniam & Dalmatiam complectens, nunc Europæ Turcicæ pars, cum parte Germaniæ, quæ Danubio fluvio auſtralis eſt. Sclavonia.

INDIA, regio majoris Aſiæ ampliſſima, olim ab Occaſu Indo flumine (à quo nomen ſortita eſt) terminata; ab Aquilone Emodis montibus à Scythia ſecreta, ab Ortu Sinæ regnum; à Meridie mare Indicum habens: in citeriorem & ulteriorem diviſa: citeriorem quæ intra Gangem fluvium: ulteriorem, quæ extra illum eſt, nomen ab ea derivatum INDICUS, regionis indigena INDUS: de ea Eſther lib.1.cap.8. Nota Job.28.v.16. non conferetur tinctis Indiæ coloribus. legunt ibidem Sept. Καὶ οὐ συμβασταχθήσεται χρυσίῳ ὠφείρ. & non conferetur auro Sophir Sanctus Auguſtinus legit Ophir, ut obſervat Nobilius, additque Notant Græci hanc eſſe regionem Indiæ feracem gemmarum & auri aptam.

JOPPE. Joſue 19.v.46. Sept. ἰόππη civitas in diſtrictu tribus Dan, maritima, & portus Judææ, ex cujus Toparchiis una, quæ & Jopho & Jaſpha, Hebræis Jaffa. fiebat etiam hodie vulgò nominatur; erat in excelſo ſaxo condita: tempore Chriſtianorum Epiſcopali ſede donata eſt, & anno 1250. à Ludovico Francorum Rege turribus & muris cincta: hujus civitatis incolæ JOPPITÆ.

JORDANIS, fluviorum totius terræ promiſſionis maximus, ſub Libano monte, apud Cæſaream Philippi, gemino fonte oriens, atque in Auſtrum per aquas Meron & lacum Genezareth defluens, ac tandem in Aſphaltitem lacum ſeu Mortuum mare defluens; tribus Ruben & Gad & dimidiam Manaſſe, quas ad lævam ſive Orientem habet, ab aliis tribubus ſeparat, in Scripturis celeberrimus.

JOTA. Vide JETA.

ISCARIOTES à vico Iſcariot, quem poſt S. Hieronymum, in tribu Ephraim reponit Adrichomius.

ISMAELITÆ ab Iſmael nuncupati populi, qui in plures nationes diviſi, Agarenos puta & Saracenos, Arabiam Petræam ac felicem incoluerunt. Iſmael autem Gen.25. verſ.18. habitavit ab Hevila uſque Sur, quæ reſpicit Ægyptum, introeuntibus Aſſyrios. in Septuag. donec venias ad Aſſyrios, quod concluderet Arabiam deſertam & Meſopotamiam.

ISRAEL, hoc nomine ante Salomonem tota gens Hebræorum intelligebatur, quæ quadringentis annis in Ægypti terra Geſſem commorata, demum per quadraginta annos per deſertum oberrans, tandem in terram promiſſionis introducta, ibi ſedem fixit.

Iſrael, à Salomonis tempore, Regnum, quod decem tribus (exceptis tribubus Juda & Benjamin) complectebatur. Gentile utriuſque nomen ISRAELITA, ISRAELITES; fœmininum ISRAELITIS.

ISSACHAR, una ex tribubus filiorum Iſrael, quæ à mari Magno, ubi mons Carmel, in longum protenſa, ad Jordanem fluvium uſque extenditur; in inferioris Galilææ parte Auſtrali, tribum Zabulon habens ad Aquilonem, dimidiam tribum Manaſſe ad Meridiem.

ISTEMO. Vide Eſtamo.

ITALIA, regio Europæ celeberrima, terminos habens à Septentrionibus Alpes; ab Ortu Arſyam Hiſtriæ fluvium, & mare Superum, quod & Hadriaticus ſinus dicitur; à Meridie mare Inferum, ſive Tuſcum; ab Occaſu iterum Alpes & Varum amnem. indigena ITALUS, ipſa eſt Moloch. Vide hoc verbo infrà.

ITURÆA. Luc 3.v.1. cujus populi ITURÆI. 1.Paral.5.v.19 populi & regio inter Arabiam & Samariam, in tribu Gad & tribus Ruben parte, ſub Tiberio imperatore Tetrarchia facta.

JUCADAM. Joſue 15.v.56. in Septuag. ζακαναίμ. civitas tribus Juda.

JUD. Joſue 19.v.45. hujus loco in Septuag. legitur ἀζώρ, civitas tribus Dan.

JUDA, tribus inter duodecim potentiſſima, cui Joſue cap. 15. centum & quindecim civitates aſſignatæ, in partes undecim eſt diviſa, à qua tamen aliquæ civitates exceptæ, tribui Simeon, necnon tribui Dan datæ ſunt; tribus tamen Juda remanlit ceteris longè potentior & amplior; habens ab Ortu mare Mortuum; ab Auſtro Idumæam conterminam; ab Occaſu tribum Simeon & tribum Dan; ab Aquilone tribum Benjamin finitimam.

JUDA. regnum, à rebellione Jeroboam ſub Salomone, ſolas tribus Juda & Benjamin ſibi ſubditas habebat.

JUDÆÆ deſertum. Jud.1.verſ.16. quod eſt ad meridiem Arad, in diſtrictu tribus Juda, ut ipſa civitas Arad, ad meridionalem plagam.

JUDÆÆ montana; loca ſparſim tribus Juda, ubi civitates ſupra montes extructæ vel fines ejus ad Occaſum, prope tribum Simeon.

JUDÆA, hoc nomine intelligitur primò regio Aſiæ, minima quidem, ſed nobiliſſima, Syriam (cujus etiam pars fuit) ad Aquilonem habens, ab Ortu Arabiam deſertam & Petræam; ab Auſtro Idumæam; ab Occaſu mare Magnum, quod & Syriacum: variis fuit inſignita nominibus; etenim terra Chanaan, terra Promiſſionis, terra Iſrael, terra quoque Juda (à Philiſthiim) Palæſtina, quæ à Romanis in tres Palæſtinas diviſa eſt ſub Tiberio Imperatore; Phœniciam etiam continebat & Galilæam; olim duodecim tribubus filiorum Iſrael diſtributa; poſteà in ſex diſpertita regiones. Galilæam, Samariam, Judæam propriè dictam intra Jordanem, ultra Jordanem Trachonitidem, Ituræam ac Petræam & Idumæam, quæ ultra Jordanem: tandem in toto orbe & omnium conſenſu nationum, ſub nomine terræ ſanctæ celebratur: hodie vulgò la Sourie, ſub ditione Turcica gemit.

JUDÆA, hoc nomine ſæpiùs ſolum regnum Juda intelligitur, quod eſt Judæa propriè dicta: de eo ſuprà. unde illiuſque indigena JUDÆUS. derivatum JUDAICUS.

JUNIPERUS, ſub cujus umbra obdormivit Elias propheta, impiæ Jezabel perſecutionem fugiens, unius circiter diei itinere à Berſabee, in deſerto, in finibus tribus Simeon, ad Auſtrum.

L

LABAN. Deut 1. v.1. trans Jordanem, in ſolitudine campeſtri contra mare Rubrum, inter Pharan & Thophel & Laban & Haſeroth. apud Septuag. λοβὸν. unde non modica ratio aſſerendi hunc locum eſſe Lebna. Num. 33. 20. qui apud Septuag. λεβωνᾶ.

LABANA. Joſue 15. v.42. Septuag. λεβνά. hinc conſtat eſſe eandem ac LEBNA, de qua Joſue 10. v.29. 30. 31. &c. in Septuag. λεβνά. civitas primò Regia, poſteà in tribu Juda eadem pariter ac LOBNA. Joſ.21.v.13. in Sept. λεβνά. ſed eadem Lobna. 4 Reg.8.v.22. in Septuag. λοβνά. civitas Levitica effecta. 1. Paralip.6. v.57. in Septuag. λοβνά. 4 Reg.23. v 31.

Septuag.

Sept. λοβνὰ. 2. Paral. 21. v. 10. qui textus reſpondet 4. Reg. 8. v. 22. ſuprà cit. in Septuag. λομνὰ. 4. Reg. 19. v. 8. ubi eadem quæ Iſaiæ 37. v. 8. ubique λιβνὰ. ætate S. Hieronymi villa erat, priſcum nomen Lobna retinens.

LABANATH. Joſue 19. v. 26. ſic apud Sept. civitas & terminus tribus Aſer; alia eſt, ut dixi, à civitate Abalab.

LACEDÆMON. 1. Mach. 5. v. 5. πρὸς λακεδαιμονίους. Lacedæmones hujus civitatis incolæ. civitas ergo nobiliſſima Peloponneſi, ut aſſerit Stephanus de Urbibus, quæ priùs Sparte, in Laconica regione, & Græciæ primaria, ad Eurotam fluvium, primò Epiſcopalis, ſub Arch. Cor. poſteà metropolis effecta, hodie vulgò Miſitàra in Morea.

LACHIS. Joſue 10. v. 3. & 5. &c. in Sept. λαχίς. urbs regia. in ſorte tribus Juda. Joſ. 15. v. 39 Septuag. μαχὶς. poſteà ceſſit tribui Dan, ut patet Joſ. 19. v. 47. ubi vocatur LESEM. apud Septuag. λαχὶς & vocaverunt eam Leſem Dan ex nomine Dan patris ſui. in Septuag. λασεννδὰν. ætate S. Hieron. villa, ſeptimo milliario ab Eleutheropoli, euntibus Darumam, diſtans à Cariathiarim ad duas leucas contra Occidentem.

LAHELA. Vide Chale.

LAHEM. 1. Paral. 4. v. 22. in editione Complut. Sept. λαῖμ non videtur diverſa civitas à Bethlehem, de qua ſuprà.

LAIS. Judic. 18. v. 7. Septuag. λαισὰ. hinc conſtat eſſe eam quæ LAISA. Iſ. 10. v. 30. Sept. etenim λαισὰ eadem quoque quæ LESA. Gen. 10. v. 19. apud Sept. λασὰ. civitas, quæ à ſexcentis viris tribus Dan expugnata, poſteà DAN appellata fuit, ſub quo nomine de ea ſæpe in Script. utpote terminoſeptentrionali terræ promiſſionis; unde ſæpe à Dan uſque Berſabee; erat in tribu Nephthali: ipſa quoque Græcis Paneas, & Dioſpolis, demum CÆSAREA PHILIPPI, in novo Teſtamento, Neronias etiam dicta. Ptolemæo Cæſarea Paniæ & Paneas, ad fontes Jordanis fluvii, in finibus Cœleſyriæ, & ad montis Libani radices ſita Epiſcopalis demum ſub Archiepiſcopo Tyrio: nunc exciſa, vulgò Belina ſeu Belenas, quibuſdam Belbre. illam in Phœnicia collocat Ptolemæus. ante portam civitatis confluunt fluvioli Jor & Dan, qui ſic fluvium Jordanem efficiunt.

LAISA, quæ ſuprà Lais.

LAMPSACUS. 1. Mach. 15. v. 23. quæ & Lampſacum, olim Pityuſa dicta & Pityeia Homeri, inquit Stephan. urbs Myſiæ, juxta Propontidem, in Aſia minori apud Granici oſtia. Archiepiſcopalis. hodie vulgo Lampſica.

LAODICIA, ad Coloſſ. 4. v. 1. quæ & Laodicea, urbs quæ teſte Plinio priùs Dioſpolis, deinde Rhoas dicta, in Lydia, regione minoris Aſiæ, ad Lycum fluvium, haud procul in Mæandrum influentem, prope Philadelphiam, Hieropolim & Coloſſas. Archiepiſcopalis & metropolis. hodie Laodichia; cujus incolæ LAODICENSES.

LAPIS ADJUTORII, inter Maſphat & Sen, ad ſeptentrionalem plagam tribus Dan, prope fines tribuum Juda & Benjamin ſubter Bethchar. 1. Reg. 7. v. 12.

LEBAOTH. Vide Beth-lebaoth.

LEBNA. Num. 33. v. 20. Septuag. λεβωνὰ. decima ſeptima manſio filiorum Iſrael in deſerto, quam credimus eandem eſſe cum Laban, de quo ſuprà.

LEBNA civitas regia. Vide ſuprà Labana.

LEBONA. Judic. 21. v. 19. Septuag. λεβωνὰ. caſtrum, quod in tribu Ephraim ponit Adrichom. quodque Lebna, Lepna, & Lemna aſſerit nominari.

LECHI. Jud. 15. v. 9. id eſt maxilla, & RAMATH-LECHI, id eſt, Elevatio maxillæ. v. 17. & ut v. 19. fons invocantis de maxilla: locus in terra Juda, id eſt terra Hebræorum, qui in tribu Dan.

LECUM. Joſue 19. verſ. 33. apud Sept. δωδάμ. civitas tribus Nephthali ad Jordanem ſita; ejuſque terminus ad Orientem & Auſtrum, urbi Capharnao vicina, ſi non eadem cum ipſa ſit.

LEHEMAN. Joſue 15. v. 40. videtur ea, quæ apud Sept. μααχὲς. civitas tribus Juda.

LESA. Vide Lais.

LESEN, & LESEM DAN. Vide Lachis.

LEVI tribus una filiorum Iſrael, eaque ſacerdotalis; per alias omnes tribus diſperſa, ſpecialem non habens regionem, cujus proinde nomen ad Geographiam non ſpectat.

LEVITÆ DOMUS. Jud. 19. verſ. 18. in latere montis Ephraim.

LIBANUS. Deut. 1. v. 7. in Sept. ἀντιλίβανος ſic cap. 3. v. 25. ſic cap. 11. v. 24. ſic quoque Joſue 1. v. 4. & cap. 9 v. 1. ſed cap. 11. v. 17. per planitiem Libani: in Sept. λιβάνου. ex his ſolis locis Script. (alios omittimus brevitatis gratia) conſtat nomine Libani in Scripturis debere intelligi montem Antilibanum Ptolemæi (nam Libanum montem, ultra Damaſcum ad Septentrionem collocat.)

Libanus itaque mons, de quo agimus, quique Antilibanus Ptolemæi, à mari Syriaco, in Orientem, Arabiam deſertam uſque protenſus; terram promiſſionis, tribus videlicet Aſer & Nephthali à Septentrione terminabat: cujus amplam deſcriptionem vide in Adrichomio. nunc ab Arabibus Lebnan, à Syris Lebnen appellari aſſerit Gab. Sionita cap. 6.

LIBYA, regio, cujus indigenæ LIBYES. hoc olim nomine tota exprimebatur Africa. Lybia propriè dicta, pars Africæ inter Ægyptum inferiorem ad Ortum, & Cyrenaicam regionem ad Occaſum. Lybia exterior nunc regio & deſertum de Barca Lybia interior nunc Biledulgerid. cum deſerto.

LINGUA MARIS SALSISSIMI. Joſue 15. v. 2. & alibi in Sept. eſt ſummitas ac etiam extremitas, erat pars auſtralior & Occaſum verſùs maris Mortui, in modū linguæ efformata, eratque terminus ab Ortu verſùs Auſtrum, tribus Juda.

LOBNA. Vide Labana.

LOD. 1. Paral. 8. v. 12. Sept. λώδ. civitas, quam ædificavit Samad de tribu Benjamin, quamque ea propter in tribu Benjamin ponit Adricomius: ſed cur ad Jordanem? neſcio.

LODABAR. 2. Reg. 9. v. 4. & 5. non variant Sept. locus aut prædium, forte urbs ultra Jordanem, ut colligi poteſt ex cap. 17. v. 27. in tribu Gad. Joſepho Labatham. 7. Antiq. c. 5.

LUITH. Iſai. 15. v. 5. Sept. λουείθ. Jeremiæ 48. v. 5. qui apud Septuag. 31. v. 5. ἀλώθ. oppidum Moab in monte ſitum, in diſtrictu tribus Ruben prope Oroniam; quod ætate Hieronymi Luitha nominabatur.

LUZA. Vide Bethel.

LUZA. Judic. 1. v. 26. civitas à præcedenti diverſa, conſtructa in terra Hethim vel Hethim, ut eſt in editione noſtra. apud Septuag. χεττιείμ. oſtendimus in verbo Cethim, hanc terram eſſe inſulam Cyprum, in qua credendum eſt hanc urbem fuiſſe ædificatam.

LYCAONIA regio Aſiæ minoris Mediterranea, & pars Cappadociæ auſtralis. Iſauriæ ab Occaſu. Ciliciæ ab Auſtro. Armeniæ minori ab Ortu finitima, cujus metropolis Iconium, à qua nunc regio vulgò Cogni appellatur.

LYCIA, regio Aſiæ minoris, maritima, in ora Auſtrali, quæ à Septentrione & Occaſu Aſia propriè dicta, à Meridie mari ſuo Lycio, ab Ortu Pamphilia terminata eſt; nunc vulgò Aldinelli & Menteſeli.

LYDA. 1. Machab. 11. v. 34. codex Græcus λύδδα. una ex tribus civitatibus quas rex Demetrius Judæis conceſſit videlicet. ἀφαίρεμα. eadem itaque eſt ac LYDIA civitas in tribu Ephraim, quæ poſteà Dioſpolis eſt appellata, una ex undecim Toparchiis Judææ, alias Lidda: eam etiam Trigida appellatam fuiſſe, ait S. Hieron. demum Epiſcopalis facta, ſub Patriarcha Hieroſolymitano. vulgò S. Georgius. ipſi vicinam civitatem Rama conſtruxerunt Arabes, poſt tempora Mahumeti; ſic refert Sanutus lib. 3. p. 6. cap. 4.

LYDIA, regio Aſiæ minoris, ab Auſtro Cariam, ab Occaſu Aſiam propriè dictam; à Septentrione & Ortu Phrygiam habens conterminam. hodie vulgò le Sarchan.

LYDI. Ezech. 30. v. 5. in Septuag. λυδοὶ & LYDII. Jerem. 46. v. 9. apud Septuag. cap. 26. v. 9. λυδοὶ. & Ezech. 27. v. 10. in Septuag. λυδοὶ, populi Africæ, inter Lybiam & Africam propriè dictam, ut ſuſpicor. nam Judith 2. v. 23. in Septuag. Phud (quæ eſt Africa propriè dicta) & Lud (quæ mihi hæc videtur regio) ſimul junguntur.

LYDI. 1. Machab. 8. v. 8 in codice Græco eſt λυδία, regio ut apparet, Aſiæ magnæ, nam ibi Medis ſeu Mediæ conjunguntur.

LYSTRA & LYSTRÆ. Act. 14. v. 6. civitas Lycaoniæ. Act. 27. v. 5. Lyſtra, quæ eſt Lyciæ. (confines ſunt Aſiæ minoris regiones, tamen in Græco & meliùs pro Lyſtra legitur μύρα.) Epiſcopalis ſub Iconio metropoli; exciſa.

M

MAARA SIDONIORUM. Joſue 13. v. 4. (in Sept. ſolum Sidonii) id eſt, Spelunca Sidoniorum, quæ poſteà Cavea Tyri dicta eſt, inexpugnabile poſteà Chriſtianorum municipium, in Sidonienſi territorio, in tribu Aſer.

MACCES. 3. Reg. 4. v. 9. Septuag. μαχὲς. nona è locis præfecturæ Benedecar, qui haud dubie in tribu Dan, ut cetera loca ibi ſimul enumerata, fortè μαχὲς. de qua in Septuag. Joſue 15. v. 40.

MACEDA. Joſue 10. v. 10. &c. Septuag. μακηδὰ. ubi erat ſpelunca, civitas olim regia; quæ poſteà fuit tribus Juda. Joſue 15. v. 41. ibi in Septuag. μακηδὰν. in octavo milliario Eleuteropoleos contra ſolis ortum. Joſue 12. v. 16. Maceda in Septuag. vocatur ἠλάθ.

MACEDONIA, regio Europæ ampliſſima, ab Ortu Ægæo Mari concluſa; à Meridie Theſſaliæ & Epiro; ab Occidente Jonio Mari; ab Aquilone Scardo monte & Orbelo, Myſiæ & Thraciæ parti confinia, olim Emathia, & Mygdonia, nunc ejus Occidua pars Albania: pars ad Ortum Jamboli quæ ad Auſtrum Comenaliſtari, ejus indigena MACEDO. oſtendimus per terram Cethim, in lib. 1. cap. 1. Machabæorum v. 1. intelligi Macedoniam; in aliis verò ſacræ Scripturæ locis, per terram Cethim, inſulam Cyprum eſſe intelligendam. vide verbo Cethim.

MACELOTH. Num. 33. v. 25. vigeſima ſecunda manſio filiorum Iſrael in deſerto.

MACHATI. Deut. 3. v. 14. Septuag. μαχαθὶ Joſue 12. v. 5. Sept. μαχατὶ. regio aut civitas ultra Jordanem; primùm ad Regem Baſan pertinens; poſteà dimidiæ tribus Manaſſe. Adrichomius vult eandem eſſe cum Maacha, regionemque vocari Syriam Maacha. 1. Paralip. 19. v. 6. ſed probavimus Maacha eſſe nomen viri. V. Abel domum Maacha. urbem eſſe aſſerit Ziegler juxta montem Hermon, & Regiam Aram, id eſt Syriæ partis, quæ Geſſuri, ſed ſitum ex Hieronymo ponit ad Jordanem, in tribu Nephthali.

MACHMAS. 1. Reg. 13. v. 2. civitas, terminus tribus Ephraim contra Auſtrum; aliàs Magmas, & Megmas. non longè à Gabaa tribus Benjamin; ætate S. Hieronymi vicus grandis, nunc vulgò Byra, ipſa eſt MECHMAS. 2. Eſdræ 11. v. 31. quidam aſſerunt hodie Elbir appellari.

MACHMETHATH. Joſ. 16. v. 6. Sept. ἰκασμὼν Nobilius obſervat libros veteres partim habere ἰκασμὼθ, partim μαχθώθ. alios μαχθωθ. Joſue 17. v. 7. fuitque terminus Manaſſe ab Aſer. Machmethath. in Septuag. fines filiorum Manaſſe δηλανὰθ, quæ eſt ad faciem filiorum Anath. in aliquo libro ἀπὸ ἀσὴρ τῆς μαχθὼθ ἡ ἐστιν. hoc fundamento potuiſſet conjecturam ſuam fulcire N. Sanſon; Aſer cum Machmethath confundens. civitas itaque dimidiæ tribus Manaſſe cis Jordanem, ad fines tribus Ephraim.

MADABA. 1. Macab. 9. v. 37. in codice Græco μηδαβά. eſt itaque eadem ac MEDABA. de qua Num. 21. v. 30. & Joſue 13. verſ. 9. Septuaginta μαιδαβὰ. civitas priùs Ammonitarum

civitate Jeruſalem apud montem Sion, alii tandem (& eorum magis placet ſententia) aſſerunt fuiſſe ſuburbanam & ſilveſtrem, à Joſepho vocatur, domus refrigerii Regum.

SAMA. Vide Saber.

SAMARÆUS. Gen. 10. v. 18. filius Chanaan, à quo videntur populi fuiſſe, quibus (ne vagari cogantur) ſedem in Syria concedit N. Sanſon.

SAMARIAM. Joſue 18. v. 22. in Septuag. σαρά. civitas tribus Benjamin, nulla hactenus mihi apparet ratio illam cum Saharim confundendi.

SAMARIA, regio, mons, & civitas.

SAMARIA, regio Palæſtinæ, cujus in medio poſita eſt, inter Judæam ad Meridiem, & Galilæam ad Aquilonem; tribum Ephraim, dimidiamque tribum Manaſſe, quæ cis Jordanem compleƈtens ejuſdem nominis habens metropolim, utriuſque indigena SAMARITANUS & SAMARITA.

SAMARIÆ mons. 3. Reg. 16. v. 24. apud Septuag. σεμερών in quo conſtructa urbs, eſt itaque SEMERON mons. 2. Paralip. 13. v. 4. qui eſt in Ephraim.

SAMARIA civitas in tribu Ephraim, ab Amri Rege Iſrael, ſuper montem Samariæ ædificata, & à monte Samaria dicta, atque ab eo tempore effecta Regum Iſrael ſedes, quæ etiam teſte Joſepho dicta eſt Samaritis, Eiremias, Mareſoe, & Marion, poſteà Sebaſte, & à ſancto Hieronymo Sebaſtopolis appellata, in tribu Ephraim & regionis cui nomen dedit metropolis, demum Epiſcopalis ſub Archiepiſcopo Cæſarienſi, nunc exciſa.

SAMIR. Joſue 15. v. 48. *& in monte Samir, & Jether.* civitas (in montanis quidem, non mons) tribus Juda.

SAMIR. Judic. 10. v. 1. in Samir montis Ephraim. Sept. *εἰς σαμεὶρ ἐν ὄρει ἐφραιμ.* civitas in tribu Ephraim.

SAMOTHRACIA, quæ & Samothrace prius Dardania nominata, inſula maris Ægæi juxta Thraciam ad Meridiem, contra Hebri fluvii oſtia cum urbe cognomine: nunc vulgò *Samandrachi*.

SAMUS, & Samos, inſula maris Ægæi, prope Cariam, pene ante Epheſum, quæ prius, ut aſſerit Stephanus de Urbibus, dicta Parthenia & Dryuſa & Athemuſa & Melamphylos. hodie *Samo*. Heſychio Δρυοῦσα.

SANAN. Joſue 15. verſ. 27. Septuag. σεννά. S. Hieronymo Senam, civitas tribus Juda.

SANIR MONS. Vide Hermon.

SAPHON. Joſue 13. verſ. 27. Sept. σαφὼν, civitas tribus Gad, apud Jordanem.

SARA. Joſue 19. 41. Septuag. σαρὰθ. ipſa eſt SARAA, Judic. 13. v. 2. Septuag. σαραὰ eadem ac SARPA. Joſue 15. 33. Septuag. ſάω, civitas primum in ſorte tribus Juda, ſed poſtmodum tribui Dan data, Samſonis patria, aliàs Sarga; ætate S. Hieronymi, vicus in finibus Eleutheropoleos, euntibus ſeptentrionem pergentibus Nicopolim.

SARAIM. Vide SAARIM.

SARATHASAR. Joſue 13. v. 19. Sarathaſar in monte convallis, apud Septuag. σαρὰδ, καὶ σιὼν ἐν τῷ ὄρει ἐνάβ. Sarada & Sion in monte Enab. pro σιὼν, legunt alii σιώρ. civitas tribus Ruben.

SARDIS ſive Sardes, civitas Lydiæ, in Aſia minori, quæ olim Tarna & Hyde, apud Tmolum montem, Archiepiſcopalis & metropolis, hodie vulgò *Sardia*.

SARBA. Vide Sara.

SARED. Joſue 19. verſ. 12. in Septuag. ἐσεδεκὰ: credunt eandem eſſe ac SARID. ibid. v. 10. in Sept. ἐσεδεκγωλὰ. civitas in tribu Zabulon & ejus terminus; inter mare & Celeſeth thabor.

SAREDA. 3. Reg. 11. v. 26. in Septuag. σαριρὰ. patria Jeroboam Ephrathæi, in tribu Ephraim.

SAREDATHA. 2. Paralip. 4. v. 16. Septuag. σαρηδαθὰ. ipſa eſt SARTHAM, ut conſtat ex 3. Reg. 7. v. 46. ubi eadem narratur hiſtoria, apud Septuaginta σαρὰ. eſt quoque locus SARTHAN. Joſue 3. verſ. 16. pro quo legitur in Septuag. καριαθιαρὶμ. nec diverſus à SARTHANA. 3. Reg. 4. v. 12. σεσαθὰν. locus aut civitas in tribu Gad, ad Jordanem verſus Aquilonem.

SAREPHTA Sidoniorum. 3. Reg. 17. 9. Septuag. σαρεπτὰ τῆς σιδωνίας. & Abdiæ ver. 20. in plurali neutro in Hebræo Sarphath. civitas in tribu Aſer, quæ media inter Sidonem & Tyrum, in ora maris non longè ab Eleuthero fluv. à Chriſtianis Epiſcopali ſede illuſtrata (cujus titulo gaudent Tornacenſes ſuffraganei) ſub Tyriorum Archiepiſcopo, hodie *Saphet*. & Nobienſi parte 3. clim. 3. *Tſarphand*. Surphat eam vocat Zieglerus.

SARHOEN. Vide Saarim.

SARID. Vide Sared.

SARION mons. Vide Hermon.

SARON. Joſue 12. v. 18. Septuag. ἀφὼκ. 1. Paralip. 5. v. 16. σαρὼν. civitas regia, quam poſteà incoluit tribus Gad, ultra Jordanem.

SARON. Iſaiæ 33. v. 9. *factus eſt Saron ſicut deſertum*. hactenus fœdè hallucinati ſunt authores, qui ex eo quòd de Saron mentio fit poſt Libanum, tum hoc loco, tum cap. 35. v. 2. Saron ſicut Libanum & illum in tribu Aſer, ſunt arbitrati. Saron verò, ut aſſerit Hieronymus in cap. 33. Iſaiæ omnis juxta Joppen Liddamque appellatur regio, in qua latiſſimi campi fertileſque tenduntur. hujus ſancti ſententiam jam tenuerant Septuaginta, qui loco etiam ſic legunt, ἕλη ἐγένετο ὁ σαρὼν. paludes factus eſt Saron, quod de monte dici non poteſt, aptius de planitie in cap. 65. v. 2. ſic idem S. Hieronymus loca uberrima atque campeſtria, quæ appellantur Saron, pro quibus Symmachus interpretatus eſt campos conſonat locus 1. Paralip. 27. v. 29. ubi ſermo eſt de armentis, quæ paſcebantur in Saron; Saron itaque paſcualia, cujus incolæ SARONITES, quæ circa Liddam & Dioſpolim, in confinio tribuum Dan & Ephraim.

SARONA. Act. 9. v. 35. civitas prope Liddam, in tribu Ephraim, quam in monte collocat Adrichomius, propè regionem Saron.

SARTHAM. }
SARRTHAN. } vide Saredatha.
SARTHANA. }

SAVE. Gen. 14. v. 5. *in Save Cariathaim*. in Septuaginta ἐν σαυῇ τῇ πόλει in Save civitate dictio hebræa Cariath civitatem ſignificat eodem cap. v. 17. in valle Save, quæ eſt vallis Regis; in Septuaginta εἰς τὴν κοιλάδα τὴν σαβὴ, τοῦτο ἦν τὸ πεδίον τῶν βασιλέων. in valle Saby, hic erat campus Regum, ex textu primo Septuag. civitatem Save colligimus, ex ſecundo, vallem, quam dicit Adricomius eſſe convallem illuſtrem. Gen. 14. v. 6. protenſam à lacu Cenereth ad lacum Aſphaltitem intra Jordanem, quam hodie Aulonem nominant Palæſtini.

SCYTHÆ. 2. Machab. 4. v. 47. hoc nomine ſæpius, & hîc præcipue, omnes cardinum borealium gentes intelliguntur, utpote ceteris ferociores, non verò de Scythis Thraciæ gente ſermo eſt.

SCYTHARUM civitas, cujus incolæ SCYTOPOLITÆ. V. Bethſan.

SEBOIM, una è quinque urbibus regionis Pentapoleos, quæ, igne de cœlo deſcendente, unà cum Sodoma, Gomorrha, & Adama conſumpta fuit; omnium auſtralior in mari Mortuo, eratque regia.

SEBOIM VALLIS. 1. Reg. 13. v. 18. Sept. ὁδὸν γαβὲ τὴν ἐκκύπτουσαν ἐπὶ γαὶ τὴν σαβίμ, viam Gabae vergentem ad Gai Sabim. hinc colligimus vallem Seboim fuiſſe in finibus tribuum Ephraim & Benjamin, ad radices montis Ephraim, inter Gabae (quæ Gabaa) & Gai (quæ ipſa Hai.)

SECHRONA. Joſue 15. v. 11. terminus tribus Juda, poſteà in tribu Dan poſt Accaron ad Aquilonem, &, ut vult N. Sanſon, inter Accaron & Azotum: vocatur ibid. à Sept. σοκχωθ. alii legunt σακχάρωνα

SEDADA. Num. 34. v. 8. Septuag. σαραδὰκ. & Ezech. 47. v. 15. in editione Complut. Septuag. σεδαδὰ. S. Hieronymo Sadada. urbs ſeu vicus & ſeptentrionalis terminus terræ Promiſſionis in tribu Nephthali.

SEGOR. Gen. 13. v. 10. ap. Sept. εἰς ζόγορα. & 14. v. 2. *Rex Bala, ipſa eſt Segor*. in Sept βασιλεὺς βαλὰκ, αὕτη ἐστὶ σηγώρ. hoc illi nomen dedit Loth. anteà Bala, hebraicè Saliſa aliàs Bale & Bela, civitas regia, una è quinque urbibus Pentapoleos, eaque minima & ſola ab incendio ſervata; Syriacè Zoar & Zoara & Soar & Seora ad oram occiduam maris Mortui, intra fines tribus Juda, eam ζόαρα vocat Stephanus, dicitque eſſe vicum magnum & caſtrum, ſupra Aſphaltidem mare appellatum: hac ætate S. Hieronymi Balezona vocabatur. poſteà ibi præſidium vulgari lingua *Palmer* dictum, eam *Seor* ex manuſcripto Lat. vocat Holſtenius, in annot. ad Palæſt. terram.

SEHESIMA. Joſ. 19. v. 22. apud Sept. σασὶμ κατὰ θάλασσαν. aliàs Seeſima, & Seſeima ſeu Seſenna. Hieronymo Saſima, terminus occidentalis tribus Iſſachar, juxta mare.

SEIR, montes & regio, quam primò incoluerunt Horræi ſeu Chorræi, poſtmodum ab Eſau, qui Seir cognominabatur, & filiis ejus habitari, montes Seir ſunt appellati, inter Idumæam & Promiſſionis terram.

SEIR, mons alter, in finibus tribuum Juda, & Dan, & Benjamin, ut conſtat ex Joſue 15. v. 10. Septuag. legunt ἀσσὰρ. alii σηείρ. recentiores Geographi partem montium inter dimidiam tribum Manaſſe & Arabiam Petræam montem Seir appellant; ſed nullus illis favet Scripturæ locus; nam ubicumque montium Seir mentio eſt in Scripturis, intelligendi ſunt montes Idumææ, qui terræ Promiſſionis erant ad Meridiem. prælaudati autem montis incolæ aut vicini, aliquando dicti ſunt Idumæi, ut Herodes Aſcalonita.

SEIRA. 4. Reg. 8. v. 21. in Septuag. σιὼρ civitas Idumææ, ad quam venit Joram rex Juda.

SEIRATH. Judic. 3. v. 26. apud Sept. σεϊρωθὰ, locus in monte Ephraim, in finibus tribus Benjamin.

SELA. Joſue 18. v. 28. fortè σηλαλὲφ. apud Septuag. civitas tribus Benjamin.

SELCHA. Vide Salecha.

SELEBIN. Vide Salebim.

SELEUCIA. 1. Mach. 11. v. 8. & Act. 13. v. 4. civitas Syriæ apud Orontis fluvii oſtia, maritima, Archiepiſcopalis ſub Patriarcha Antiocheno, vulgò *Selin*, ut vult Niger.

SELIM. Joſue 15. v. 32. in Sept. σαλὴ. urbs ſortis tribus Juda, quæ ex collatione hujus loci cum cap. 19. v. 6. videretur eadem eſſe cum Sarohen tribus Simeon, quam Sarohen arbitramur eſſe Saraim, de qua eodem cap. 15. v. 36.

SELLA. 4. Reg. 12. v. 20. *in domo Mello in deſcenſu Sella*. in Sept. ἐν οἴκῳ μααλὼ τῷ ἐν σαλά. locus civitatis Jeruſalem, in deſcenſu montis Sion, ad voraginem. Vide Mello.

SELMON. *mons nemoroſus*. Jud. 9. v. 48. Septuag. σελμών. propè civitatem Sichem, in tribu Ephraim.

SEMERON mons. Vide Samariæ mons.

SEMERON. Joſue 11. v. 20. & 19. v. 15. utrobique Sept. συμοὼν. urbs olim regia, quæ poſteà in tribu Zabulon, quæque aliàs Semron, Sameron, & Samaron.

SEN, 1. Reg. 7. verſ. 12. pro hac dictione Septuag. reddunt, *veteres*. locus in tribu Dan, inter quem & Maſphath erat lapis Adjutorii.

SENE. 1. Reg. 14. v. 4. in Sept. σεννὰ. petra ſive rupes ex adverſo alterius ſibi proximæ, cui nomen Boſes, in tribu Benjamin, propè Gabaa ad Orientem; In Ziegiero Sennah.

SENNA. Num. 34. v. 4. Septuag. ἐννὰκ. terminus tribus Juda, qui videtur fuiſſe ad Auſtrum.

SENNAAR *terra*. Gen. 10. Sept. σενναὰρ cap. 14. v. 1.

σεν..

ϲιννααρ. pars auſtralior Meſopotamiæ, quæ cum Chaldæa & cum Babyloniæ terra plerumque conſunditur.

SENNIM vallis. Jud. 4. v. 11. in Sept. legitur *Quercus requieſcentium*, in aliis *Quieſcentium*, in Chal. *lacuum*. vallis inter Caſtrum regium, & Caſtrum Sabul, non procul à civitatibus Aſor & Cedes, in tribu Nephthali.

SENSENNA. Joſue 15. v. 31. Vide Heſerſuſa.

SEON. Joſue 19. v. 19. apud Septuag. σιωνὰ. quæ aliàs Senon, civitas tribus Iſſachar, ætate ſancti Hieronymi villa erat juxta montem Thabor.

SEPHAATH. Jud. 1. v. 17. Vide Harma.

SEPHAMA. Num. 34. v. 10. Septuag. σεπφαμὰρ, civitas & locus ad ripam Jordanis, in tribu Nephthali, & terminus Orientalis terræ Promiſſionis, inter Enan & Rebla.

SEPHAMOTH. 1. Reg. 30. v. 28. unus ex locis ſeniorum Juda (& ea propter in hac tribu) ad quos dona de præda miſit David in Septuag. σαφὶ.

SEPHAR. Gen. 10. v. 30. mons Orientis in Septuag. σωφηρ hunc in medio Arabiæ felicis ad Orientem Meſſa collocat Nicolaus Sanſon.

SEPHARVAIM. 4. Reg. 17. v. 24. in Sept. σεπφαρουαὶμ. cap. 18. v. 34. σεπφαρουαὶμ. regio cum civitate regia; regionem ponit N. Sanſon ad Occidentem Chaldææ, urbemque credit forſan eſſe Ana & Eva.

SEPHATA. vallis juxta urbem Mareſa. 2. Paral. 14. verſ. 10 ad Aquilonem, ut eſt apud Septuag. aliàs Saphata, in tribu Juda.

SEPHELA. 1. Machab. 12. v. 38. regio; ea verò, de qua hìc mentio, eſt circa Addus in medio tribus Ephraim, ut concludendum eſt in verbo Adiada pro Sephela in eod Græco, alter textus legit πεδινῆ, *Campeſtri*. hoc enim ſignificat dictio Sephela. obſervat tamen ſanctus Hieronymus eſſe regionem Sephela dictam in tribu Dan, in qua ſi ædificata fuerit civitas Adiada, illam ab Addus diverſam cogemur aſſerere.

SEPHER mons. Num 33. v. 23. & 24. in Septuag. σαφὰρ. mons aſpectu decorus, ubi vigeſima manſio filiorum Iſrael, in deſerto.

SEPHET. Tob. 1. v. 1. (in Sept. *ſtupenda obſcuritas*) civitas in tribu Nephthali, non procul à Nephthali civitate, in ſuperioribus partibus Galilææ.

SEPULCHRA CONCUPISCENTIÆ. Num. 11. v. 34. decima tertia manſio filiorum Iſrael in deſerto.

SEPULCHRUM Deboræ nutricis Rebeccæ, ſub Quercu fletus, & Bethel, ad radices Bethel. Gen. 35. verſ. 8. in tribu Benjamin.

SEPULCHRUM RACHEL uxoris Jacob in via quæ à Jeruſalem ducit Ephratam, hæc eſt Bethlehem. Gen. 35. v. 19. erexitque Jacob titulum ſuper ſepulchrum, hic eſt titulus monumenti Rachel. in confiniis tribuum Juda & Benjamin, eſt autem in media via.

SER. Joſue 16. v. 35. in Septuag. τύρος, civitas munita tribus Nephthali.

SETIM. Num. 25. v. 1. in Septuag. σαττὶν. Joſue 2. verſ. 1. σαττὶν. Mich 6. v. 5. *de Setim* in Septuag ἀπὸ τῶν σχοίνων. de funiculis. de torrente funiculorum. σχοίνων. mentio eſt in Joele c. 3. v. 18. locus terra Moab, poſteà in tribu Ruben, non longè à Jordane.

SICELEG. Joſue 15. verſ. 31. in Septuag. σικελὰγ, & 19. verſ. 5. Septuag. σικελὰγ. civitas primùm ſortis tribus Juda, poſtrà tribus Simeon, in ejus meditullio, nihilominus poſſeſſa à Philiſtæis.

SICHAR. Joan. 4. v. 5. ipſa eſt SICHEM & SICHIMA & SICHIMIS, cujus incolæ SICHIMITÆ, quæ Neapolis, & Flavia Neapolis poſtrà dicta, ab indigenis Marmortha, Mabortha, civitas tribus Ephraim. apud Septuag. συχὲμ ſita in monte Ephraim, quæ facta fuit refugii & Levitis data 1. Paral. 6. v. 67. hodie *Peloſa* ſive *Naploſa* in Samaria inter duos montes ſita.

SICYON. 1. Machab. 15. verſ. 23. civitas Peloponneſi, quæ teſte Stephano de Urbibus & Meron & Telchinia nominata fuit, caput regni antiquiſſimi, cujus regio Sicyonia & populi Sicyonii & Sicionii. hodie *Vaſilica* non longe à ſinu Corinthiaco.

SIDE ſive Sida, urbe Pamphyliæ, in Aſia minori apud confinia Ciliciæ, maritima & ad Eurymedontis fluvii oſtia. 1. Machab. 15. v. 23. Archiepiſcopalis, hodie vulgò *Candelora*.

SIDON. Gen. 10. v. 19. & alibi civitas olim Chananæorum regia, poſteà in tribu Aſer, celeberrimum Phœnices emporium, maritima, colonia, quæ etiam, ſed corruptè Sydon. Epiſcopalis ſub Archiepiſ. Tyrenſi, cujus incolæ in Scripturis SIDONII, & vicina regio SIDONIA. anno D. 1150. à ſancto Ludovico Galliarum rege reſtaurata, tandem à Saracenis capta, nunc ejuſmodi ferè exciſa, Turcis paret, vulgò *Sayd* vel *Seyde*. hujus Epiſcopali titulo gaudens Moguntini ſuffraganei. hanc ſua ætate *Sagetam* nuncupatam aſſerit Sanutus libro 3. part. 14. cap. 2.

SIHOR. Joſue 19. v. 26. in Septuag. καὶ τῷ σιὼν. ponitur ut civitas in tribu Aſer, ſed penitùs græcum textum inſpicienti apparebit eſſe montem Sion ſive Hermon, non enim maſculino ut hic ſed fœminino debet exprimi civitas. hic autem terminus eſt tribus Aſer.

SIHOR Ægypti. 1. Paralip. 13. v. 5. in Sept. ſolum à finibus Ægypti. Sihor hebraicè turbidum ſignificat · forſan itaque à torrente Ægypti, uſquedum ingrediaris Emath.

SILO. Joſue 18. v. 1. Sept. σηλὼ. Jud. 21. verſ. 10. Septuag. σηλὼμ. quæ ſita ad ſeptentrionalem plagam viæ, quæ de Bethel tendit ad Sichimam, & ad Meridiem oppidi Lebona. civitas in tribu Ephraim ſuper montem poſita, ubi diu fuit Arca Domini, vulgò *Rama*.

SILOE, natatoria ſeu fons viciaus Jeruſalem ad Ortum, hunc fontem Selvan vocat Nubienſis p. 5. clim. 5.

SIMEON, una ex tribubus filiorum Iſrael, cujus civitates omnes è tribu Juda fuerunt excerptæ, quam habebat ad Orientem conterminum, Idumæam ad Meridiem, Philiſtinorum terram ad Occidentem, tribum Dan & partem tribus Juda ad Aquilonem.

SIN deſertum. Vide Cades.

SINA. Joſue 15. v. 3. Septuag. σινὰ, ponitur ibi pro Sin.

SINA mons. Judith. 5. v. 14. & pluribus aliis in locis ponitur pro Sinai monte.

SINAI. Exod. 16. verſ. 1. Septuag. σινὰ, deſertum Sinai cap. 19. v. 1. Septuag. εἰς τὴν ἔρημον τοῦ σινὰ, *in deſertum ipſius Sina*. hic loquendi modus ſuadet montem Sinai & vicinam regionem eſſe ſolitudinem montis Sinai diverſam à deſerto Sin, ut partem à toto. mons ſanctus dictus, cujus pars ſeu jugum erat Oreb, in hoc monte lex Moyſi data eſt; eſt ut aſſerit ſanctus Paulus ad Gal. 4. v. 25. in Arabia; ad radices montis fuit poſteà conſtructum monaſterium, quod aliquando Epiſcopali ſede cohoneſtatum eſt. Mauri hac ætate hunc montem Tur appellant.

SINÆUS. Gen. 10. verſ. 17. Septuag. ἀσενναῖος filius Chanaan, à quo videtur, ut à ceteris, populus aliquis duxiſſe originem; ab eo ædificatam urbem Sim in Phœnicia, vicinam urbi Arce, aſſerit Sanutus lib. 3. p. 14. c. 2. quæ civitas à quibuſdam Caſtrum Smochim appellatur.

SION, mons cum Arce, quæ civitas David dicta eſt, in Auſtrali parte civitatis Jeruſalem, cujus nunc tantùm viſuntur ruinæ.

SION mons, *qui eſt Hermon*. Deuteron. 4. verſ. 48. verſ. ſup. Hermon.

SIOR. Joſ. 15. verſ. 54. in Sept. σωραὶθ. civitas tribus Juda, quam cum Sihor confundendam non cenſeo.

SIRA. 2. Reg. 3. verſ. 26. ciſterna ſeu fons. in Septuag. σεειρὰμ. in tribu Juda, 20. ſtadiis à Jeruſalem, non procul ab Hebron.

SIS. 2. Paral. 20. v. 16. clivus Sis, ſeu aſcenſio ἀσσεῖς apud torrentem contra ſolitudinem Jeruel, in tribu Juda.

SMYRNA, urbs Joniæ, in Aſia minori, quæ teſte Stephano de Urbibus, priùs Naulochum eſt appellata, maritima, apud Hermi fluv. oſtia Archiepiſcopalis, & regionis primaria.

SOBA ſive Suba. 1. Reg. 14. verſ. 47. in Septuag. σουβὰ. & 1. Paralip. 18. verſ. 3. *Soba regnum Emath*. v. Emath. pars eſt Syriæ, quæ Syria SOBAT & Sophene vid. infrà Syria. Soba verò metropolis regni Adarezer. eadem fortè ac Hoba, de qua ſuprà.

SOCHO Joſue 15. v. 35. hanc confundit N. Sanſon cum Adullum legitque *Adullam Socho*. huic lectioni manifeſtè repugnant Sept. nam legunt ὀδολλὰμ καὶ μεμβρὰ καὶ σαωχὼ. dictio Membra interpoſita variam Socho demonſtrat ab Adullam, dicitur 1. Reg. 17. v. 1. *Socho Judæ*. in Septuag σοκχὼθ τῆς ἰουδαίας. 2. Paral. 11. v. 7. τὴν σοκχὼθ καὶ τὴν ὀδολλὰμ, ubi adhuc Sochoth ab Odollam diſtinguitur. diſtabat ab Azecha & Maceda, tribus leucis, non longè à Nobe. aliqui Sochoth dicant. erat ſita in planitie.

SOCHO. 1. Reg. 19. v. 22. ubi ciſterna magna. in Septuag. σεφὶ. locus tribus Benjamin, in finibus tribus Ephraim, non procul à Najoth, quæ in Rametha.

SOCHOTH. 3. Reg. 7. v. 46. in Septuag. σοκχὼθ. SOCHOT. 2. Paral. 4. v. 17. Septuag. σοκχὼθ ſancto Hieronymo Sachot, ipſa eſt SOCOTH, id eſt Tabernacula. Gen. 33. v. 17. civitas in tribu Gad: ita Joſue 13. v. 27. Septuag. σοκχωθὰ apud Jordanem fluvium.

SOCOTH. Joſue 15. verſ. 48. apud Septuag. σωχὰ civitas tribus Juda.

SOCOTH. Exod. 12. verſ. 37. ſecunda ſtatio filiorum Iſrael, ubi primùm tabernacula fixere, à quibus nomen Sochot accepit, in interiori Ægypto ſuper Trajanum fluvium, inter Rameſſe & Etham.

SODI FLUVIUS. Baruch. 1. v. 4. Sept. σουδ. quidam Euphraten eſſe ſuſpicantur, crediderim forſan alium, in Babylonia regione.

SODOMA, præcipua civitatum regionis Pentapoleos, quæ igne de cælo deſcendente conſumptæ ſunt, regia erat; in lacu Aſphaltidis ſeu mari Mortuo. incolæ Sodomitæ. hanc Nubienſis pag. 5. clim. 3. Sadum appellat.

SOPHAN. Num 32. v. 35. apud Sept. σοφὰρ. civitas in tribu Gad, ex Hebræo Ataroth Sophan, ſuſpicatur Adrichomius ne eadem ſit Ataroth ſeu Roth.

SOPHIM. Vide Ramatha.

SOREC. Jud. 16. v. 4. *in valle Sorec*. Sept. ἐν ἀλσωρὴχ. Nobilius obſervat alios legere in vâ aut ἐπὶ τοῦ χειμάῤῥου σωρὴχ. vallis itaque & torrens Sorec, inter tribum Dan & tribum Simeon, qui ab Ortu in occaſum decurrens, mare Syriacum inter Aſcalonem & Azotum ingreditur.

SPARTIATÆ. 1. Machab. 12. v. 2. ſive Lacedæmonii, incolæ civitatis Lacedæmon. vide ſuprà verbo Lacedæmon.

SPECULA, quæ reſpicit ſolitudinem, in Septuag. *Specula deſerti* (Jeruel) à quo non procul erat hæc Specula in tribu Juda.

SPELUNCA duplex, in qua ſepulchrum Abrahaam, Iſaac & Jacob, Gen. cap. 23. propè Hebron. Vide ſuprà verbo Hebron.

SPELUNCA. 3. Reg. 18. verſ. 4. in monte, in qua duplici, Abdias diſpenſator domus Achab abſcondit prophetas. viſebatur adhuc ætate S. Hieronymi, in medio tribus Manaſſe quæ cis Jordanem.

SAUL, *terra*. 1. Reg. 13. v. 17. *pergebat contra viam Ephra ad terram Saal*. in Septuag. σωγὰλ. locus hic, de quo ſilent authores, videtur fuiſſe in tribu Ephraim.

SUHITES. Job 2. verſ. 11. *Baldad Suhites*. apud Sept. βαλδὰδ ὁ σαυχέων τύραννος. Saucheorum tyrannus cap. 8. v. 1. ὁ σαυχίτης. Sauchites; ubi tur Sauchenorum civitatem au-

San-

Google

Sucheos populus in Arabia fuiſſe, licèt Adrichomius citans Brocardum aſſerat Suitam, Suetam, Suiem, Suhi, & Suchi, fuiſſe urbem in dimidia tribu Manaſſe, ultra Jordanem, quatuor milliaribus à Corozain.

SULAMITIS. Cant. 6. v. 12. apud Sept. *σουναμῖτις*. hinc liquet eſſe derivatam dictionem à Sunam.

UNAM. 1. Reg. 28. v. 4. in Septuaginta *σουνάμ*. 4. Reg. 4. v. 8. Sept. *σωμάν* ipſa eſt SUNEM. Joſue 19. verſ. 18. nam in Septuaginta *σουνάμ* civitas in tribu Iſſachar, ex qua SUNAMITIS, quæ etiam Suna & Sula, unde Sulamitis, ætate ſancti Hieronymi Sulem vicus, bodie vulgò *Turondoles* ſeu *Gabraletio*.

SUPH, terra. 1. Reg. 9. v. 5. in Septuag. *σίφ*. ipſa eſt urbs Ramatha, in qua manebat Samuel. nam eodem libro cap. 1. v. 1. dicitur Ramathaim-ophim, in Septuag. *ἀρμαθαὶμ σιφά* v. ſuprà Ramatha.

SUR, deſertum. Gen. 16. v. 7. Septuag. *σοὺρ* quod ad mare Rubrum & Ægyptum extenditur, deſerto Cades ad Occidentem: de eo adhuc Exodi 15. v. 22. ipſum eſt quod Num. 33. v. 8. in ſola vulg. editione vocatur Etham. hinc ſanctus Hieronym. idem facit deſertum Ethon, & Sur.

UR, porta orientalis atrii templi Jeruſalem, quæ etiam Specioſa nominabatur.

SUSA. 2. Eſdræ 1. verſ. 1. Septuaginta *ἐν σούσοις ἀβιρά*, vulg. reddit *Caſtro*, alii *metropoli*. eſt itaque SUSAN Eſth. 1. cap. verſ. in Sept. *ἐν σούσοις τῇ πόλει* civitas Perſidis, metropolis Suſianæ regionis, & tunc Regnum Perſarum ſedes, ad Eulæum fluvium. notat Stephanus ſic appellatam ab lilii enaſcentibus illis, quæ eorum lingua Suſan. & Ciſſios incolas etiam dictos, poſteà Archiepiſcopalis, hodie *Suſa* ſeu *Suſtra*. derivatam Suſanechæi.

SYENE. Vide ſuprà Siba.

SYLVA Libani. Vide ſuprà Libanus.

SYLVARUM URBS. Joſue 15. v. 60. Vide Cariathiarim.

SYRACUSA, Syracuſæ, Syracoſſa, prius Ortygia, urbs Siciliæ inſulæ, olim maxima & Archiepiſcopalis, nunc vulgò *Siragaſa*, *Siragoſa*, & *Siracoſa*. Epiſcopalis ſub Archiepiſcopo Montis Regalis, maritima ad oram orientalem, vallis *di Noto*, non procul ab Anapo fluvio.

SYRI, populi Syriæ.

SYRIA, regio olim Aſiæ maxima, quippe quæ Aſſyriam, Meſopotamiam, Babyloniam, Phœnicem & Palæſtinam complectebatur: at Aſſyria poſtmodum, Meſopotamia & Babylonia avulſis, ad Arctos Armeniam, qua Amano monte ſecernitur; ab Ortu Meſopotamiam dividente Euphrate fluvio, & Arabiam deſertam; à Meridie Arabiam petræam, ab Occaſu Ægypti partem, Syriacum mare & Ciliciam, interjacente Amani montis parte, quæ hodie *Souria* & *Suriſtan*. Turquiæ Aſiaæ pars. Nubienſi *Sciam*.

Obſervandam ſemper in Scripturis ſermonem eſſe de Syria ut diſtincta à terra Promiſſionis, quæ proinde erit terminus ejus ab Auſtro mediis Libano, & Antilibano montibus.

Hæc Syria ſeu potius variæ partes, Syriæ variis nominibus appellantur in Scripturis.

Regio circa Damaſcum dicitur *Syria-Damaſci*, & hujus Syriæ caput Damaſcus.

SYRIA. Maacha. 1. Paralip. 19. verſ. 6. Regio quæ domui Maacha parebat, Maacha nomen proprium viri, regis Maacha dicti.

Syria Sobal, regio quæ circa civitatem Soba, de qua vide verbo Emath.

Syria Cyrenem. Amos. 1. verſ. 5. in Septuag. pro, *populus Syriæ Cyrenem*, legitur, *populus Syriæ nominatus*; unde liquet ibi non eſſe mentionem de Cyrene regione, quæ mediante terra Promiſſionis, Ægypto & Lybia, à Syria plurimum diſtat; probabile eſt Prophetam loqui de Syria circa Cyram urbem Syriæ. Duo varia nomina, primum Syriæ, Provinciæ, alterum urbis Cyrenes: de Cyrene urbe Lybiæ intelligit ſanctus Hieronymus in Amos. de alia Cyrene Aſſyriis ſubjecta explicant alii authores, quorum ſi audienda ſit ſententia, de Cyropoli agetur, quæ apud Stephanum *Κύρου πόλις* ſeu *Κυρέσχατα* vocatur, in extremis finibus Perſidis.

Eſt quoque pars Syriæ plana & campeſtris, quæ Cœleſyria dicta, de qua ſuprà ſuo loco.

Syriæ indigena SYRUS.

Plurimas Syrias refert Sanutus lib. 3. part. 14. cap. 1. de quibus, quia extra meum inſtitutum, ſileo.

SYROPHENISSA, id eſt nata in finibus Syriæ & Phœnices. Marc. 7. verſ. 29. mulier, quæ à Matthæo Chananæa vocatur: illa quippe regio pars olim erat terræ Chanaan, eadem mulier dicitur Græca, ſed religione, id eſt Gentilis.

SYRTIS. Act. 27. v. 17. duplex Syrtis: eſt Syrtis in ora Africæ; una magna dicta, altera parva; utraque ob naufragia infamis, & navigantibus plurimum metuenda.

T

TABERNACULA CEDAR. Cant. 1. verſ. 4. quæ tendebantur ad nundinas, ſtatis temporibus ibi celebrari ſolitas. Vide Cedar.

TABERNACULUM ABER CINÆI. Judic. 4. verſ. 17. in tribu Nephthali ad confines tribus Aſer, inter Aſor & Bethſames.

TANACH. Vide Aner.

TANIS. Num. 13. verſ. 23. ipſa eſt TAPHNIS. Jer. 2. verſ. 16. aliàs Taphaes, urbs magna inferioris Ægypti ad Taniticum Nili oſtium in regione Heliopolitana, olim regia Pharaonis, ubi Moyſes edidit ſigna, urbs poſteà Epiſcopalis ſub Archiepiſc. Damiatenſi, nunc etiam *Tanes* dicta, in Hebræo Sohan.

TAPSAR. Jerem. 51. v. 27. Sept. cap. 28. pro hoc verbo reddunt, machinas, quæ interpretatio ſuadet hanc dictionem ad Geographiam non pertinere.

TAPHUA, Joſue 12. v. 17. Sept. *ταφούτ*, & cap. 16. v. 8. Sept. *ταφου*, & fons Taphuæ. cap. 17. v. 7. Sept. *θαφθώθ* & terra Taphuæ v. 8. Sept. *θαφέθ*, itaque Taphua erat civitas olim regia, in termino tribus Ephraim ad Orientem, in confinio dimidiæ tribus Manaſſe, in cujus ſorte ceciderat terra Taphuæ, id eſt, regio circa Taphuam, quæ ad utramque videtur pertinuiſſe.

TAPHUA. Joſue 15. verſ. 34. Septuag. *ἰανού* civitas tribus Juda.

TARSUS, quæ & Terſas & Tarſos, & Tharſus, vocabatur autem, ut aſſerit Stephanus de Urbibus, & Crania, & Hieta, & Antiochia, et atque Argivorum colonia, urbs notiſſima Ciliciæ, quam medius interfluit fluvius Cydnus non procul ab ejus oſtiis, poſteà Archiepiſcopalis; hodie vulgò *Terſum*, incola TARSENSIS.

TEBBATH. Jud. 7. verſ. 22. *Abelmehula in Tabbath*. in Sept. *ἀβελμεουλὰ ἐπὶ ταβάθ* locus ſeu regio in qua erat Abelmehula, de qua in tribu Manaſſe cis Jordanem.

TELEM. Joſ. 15. v. 24. quæ aliàs Talem, civitas tribus Juda, in Sept. nulla ei reſpondet dictio: hanc cum Ziph præcedenti confundit Zieglerus, legitque Ziphetbelem.

TEREBINTHUS, *quæ eſt poſt urbem Sichem*. Gen. 35. 4. in Sept. quæ in Secimis, vide ſuprà Sichem.

THABOR. Joſue 19. v. 22. Sept. *γαιθβώρ*, terminus tribus Iſſachar, & civitas.

THABOR mons. Judic. 4. v. 6 Sept. *θαβώρ*, & Quercus Thabor. 1. Reg. 10. v. 3. Sept. *θαβώρ*, ſic Pſalm. 88. v. 13. Oſee verò 5. v. 1. in Sept. *ἰταβύριον* eſt itaque Itabyrium Joſephi, quem Polybius Maſtuim vocat, mons in tribu Zabulon; traditione tenetur Domini noſtri Jeſu Chriſti transfigurationem factam fuiſſe ſuper montem Thabur, qui in medio campo Galilææ erat.

THABOR. 1. Paralip. 6. v 77. vide Cartha.

THACASIN. Joſue 19. verſ. 13. apud Septuag. *ἐπὶ πόλιν κατασὶμ* civitas ergo & terminus tribus Zabulon, ad Orientem.

THAHATH. Num. 33. v. 26. apud Sept. *καταάθ* vigeſima tertia manſio filiorum Iſrael, in deſerto, inter Maceloth & Thare.

THALASSA. Act. 27. v. 8. civitas maritima Cretæ inſulæ juxta quam locus Boniportus dictus.

THALASSAR. Iſaiæ 37. v. 12. *filii Eden qui erant in Thalaſſar*, apud Septuag. omiſſo *filii Eden*, *αἳ εἰσιν ἐν χώρᾳ θαεμάθ* ipſa eſt THELASSAR. nam 4. Reg. 19. v. 12. eadem exprimitur hiſtoria *filii Eden qui erant in Thelaſſar*. in Sept. *καὶ υἱοὺς ἐδὲμ τοὺς ἐν θαεσθὲν* & filios Edem, qui in Thaeſten. non adeò facile eſt, ubinam illa regio Thalaſſar fuerit aſſerere, ſed quia Iſaiæ loco cit. ſermo eſt de Haran, apud Septuag. Charran, certumque ſit Charram fuiſſe in Meſopotamia; certum eſt Thalaſſar fuiſſe regiunculam Meſopotamiæ, aut ipſam Meſopotamiam.

THAMAR. Ezech. 47. verſ. 19. Sept. *θαιμὰν* ſic cap. 48. v. 28. diximus eſſe Engaddi. quia tamen Thamar palmam ſignificat, volunt aliqui eſſe Jericho, quæ aliquando dicta eſt civitas palmarum.

THAMNA. Joſue 15. v. 10. & v. 57. ubi in Sept. *θαμναθὰ* 2. Paralip 28. v. 18. Sept. *θαμνὰ* eſt itaque ipſa THAMNATHA. Judic. 14. v. 1. Sept. *θαμναθὰ* & ipſiſſima THEMNA. Joſue 19. v. 43. in Sept. *θαμναθὰ* civitas primùm ſortis tribus Juda, quæ ceſſit poſteà tribui Dan. eſt ipſa THAMNAS, de qua Gen. 38. v. 12. Septuag *θαμνὰ* hujus incola THAMNATHÆUS. hodie *Thimin*.

THAMNATH SARAA. Joſue 19. v. 50. in Sept. *θαμναραχὰ* & THAMNASARE. cap. 24. verſ. 30. civitas in monte Ephraim à Septentrionali parte montis Gaas: ſub Romanorum imperio dicta Tamnatica, una ex undecim Toparchiis à Joſue condita, in qua etiam ſepultus eſt, erat in tribu Ephraim.

THANACH. vide Aner.

THANATHSELO. Joſue 16. verſ. 6. in Septuaginta *εἰς θηνασὰ καὶ σελλὴς* in Thenaſa & Selles. ubi duo videntur loca, terminus tribus Ephraim ad Orientem. S. Hieronymo, Thanath villa.

TAPHSA, 3. Reg. 4. v. 24. Salomon obtinebat omnem regionem, quæ erat trans flumen (Euphratem) à Taphſa uſque ad Gazam, ipſa eſt Thaphſacus, de qua Stephanus, quæ urbs erat Syriæ ad Euphratem.

THAPSA. 4. Reg. 15. v. 16. apud Sept. pro Thapſa legitur Therſa. Vulg. verò ſic: *percuſſit Manahem Thapſam*, & *omnes, qui erant in ea, & terminos ejus de Therſa*. ex iis conſtat aut eſſe ipſam Therſam, aut ipſi viciniam civitatem, in dimidia tribu Manaſſe cis Jordanem.

THARE. Num. 33. v. 27. apud Sept. *ταράθ* vigeſima quarta ſtatio filiorum Iſrael, in deſerto inter Thaath & Methca.

THARELA. Joſue 18. v. 27. in Sept. *θαρεηλὰ* civitas tribus Benjamin.

THARSIS. 3. Reg. 10. v. 22. Sept. *θαρσεὶς* 2. Paral. 9. v. 21. Sept. *θαρσεῖς* & cap. 20. v. 36. & 37. Sept. *θαρσεῖς*. Iſaiæ 2. v. 16. *ſuper omnes naves Tharſis*; pro quibus verbis reddunt Sept. *ἐπὶ πᾶν πλοῖον θαλάσσης*. In hunc locum obſervat Hieronym. Hebræos ſua lingua mare *Tharſis* appellare, & allatis aliorum opinionibus (quas hic videre poteris) concludit melius eſſe per Tharſis mare vel quodcumque pelagus intelligere. Jeremiæ 10. v. 9. *argentum involutum de Tharſis*. Iſaiæ cap. 66. verſ. 19. Sept. *εἰς τὴν θάλασσαν*, *εἰς θαρσεὶς* reddit editio vulgata vice verſa, *ad gentes in mare*. Ezech. 38. v. 13. *Saba & Dedan & Negociatores Tharſis*, in Sept. *καὶ ἔμποροι καρχηδόνιοι*. *& Negociatores Carthaginenſes*, alii codices habent *Tharſis*: alii utrumque,

Car-

artha ſive *ſes* & *Tharſis* . S. Hi unymus reddit *Tharſis* ſive *Carthaginenſes*, de Tharſis plures apud Jonam prophetam; prævisis his variis lectionibus, quid de Tharſis ſit ſentiendum paucis dicam.

Primò, non ſolùm intelligendum mare ſive maria, nam ut in ſuprà dictis videre poter, *Tharſis* aliquando ſingulari numero efferunt, aliquando plurali.

Secundò, poſſe & debere intelligi tranſmarinas regiones Occidentem verſùs, negant enim quidam interpretes *Tharſis* Oceanum ſignificare, ita ut ire in Tharſis non ſit aliud niſi è Mediterraneo mari, tranſgreſſo freto Gaditano, in Oceanum navigare.

Tertio, tandem debere intelligi regiones, quas nunc Americam vocamus, & in ea præcipuè Peruvianum regnum, in quo conſtat auri fuiſſe plurimum, nec non argenti, ut Jerem. cap. 10. v. 9. cit. aſſeritur.

Huic opinioni ſuffragari poſſunt verba Davidis, Pſalm. 47. v. 8. *in ſpiritu vehementi conteres naves Tharſis* . Obſervant enim nonnulli Americanæ hiſtoriæ ſcriptores, certis annorum ſpatiis vehementiſſimos in toto Americæ hemiſphærio ſurgere ventos, quales nuſquam ſenſerunt noſtri hemiſphærii incolæ, qui non ſolùm naves omnes in alto mari & in portubus licèt tutiſſimis, penitus conterunt, ſed etiam arbores evellunt, evertunt domos, homines & omnia alia longiùs aſportant; quos ventos vernaculo nomine appellant *Ouragan*. forſan itaque de his ventis & navibus Americæ loquebatur Propheta.

Quæ quæ difficultatem parere videntur, breviter ſolvam.

Primùm, naves in Aſion-gaber, at irent in Tharſis; credamus Salomonem Geographiæ & rei nauticæ peritiſſimum, cogitaſſe navalem expeditionem, ab Aſion-gaber in eam quam nunc appellamus Peruviam, Æthiopiam legendo: navium hoc itinere euntium jacturam tangit Iſaias cap. 18. v. 1. à ſancto Hieronymo citatus in 2. II. *væ alis navium, quæ ſunt trans Æthiopiam* (aliter vulg. ed.) poterat enim iter illud tentare Orientem verſùs, Taprobanam inſulam legendo, & mare Pacificum tranſeundo.

Secundùm, quòd Tharſis dicuntur Carthaginenſes, ut diximus ſuprà, vide Carthaginenſes, certum eſt eos ita appellatos, quia erant præcipui, qui in Tharſis frequentiſſime ibant; non itaque mirum ſit, ſi vocentur Negotiatores Tharſis, tantuſque eis erat eundi in Tharſis ardor & frequentia, ut ſeveriſſimo decreto prohibuerint, ne quis impoſterùm iret in Tharſis, ne ſuæ civitates populis deſtituerentur, & in ſolitudinem redigerentur; de qualibet alia regione ſive de Tarſo Ciliciæ aut Tarteſſo Beticæ in Hiſpania, difficillimè explicari poteſt; triennalis à Joppe profectio, ibatur enim, ut ſacra teſtatur Scriptura, ſemel in annis tribus.

THEBATH. 1. Paralip. 18. v. 8. apud Septuag. *μεταβὴθ*. una ex civitatibus regis Adarezer, quæ ſanè eadem cum Bete, de qua 2. Reg. 8. v. 8. ubi eadem narratur hiſtoria; nam apud Septuag. vocatur *μεταβὰκ*. Adarezer erat Rex Soba, in Syria Soba videtur ea propter fuiſſe iſta civitas.

THEBES. Judic. 9. v. 50. Septuag. *Θῆβης*, & 2. Reg. 11. v. 21. in Septuag. *Θαμασὶ*, civitas cum turre in medio; erat in dimidia tribu Manaſſe, quæ cis Jordanem, ætate S. Hieronymi vicus.

THECUA & THECUE. 2. Reg. 14. v. 2. civitas & vicinum deſertum, in Septuag. *Θεκωὲ*, ex qua erat mulier THECUITIS de deſerto. 2. Paralip. 20. v. 20. in tribu Juda, ætate ſancti Hieronymi vicus, nono ab Ælia milliario.

THELASSAR. V. Thalaſſar.

THELMALA. 1. Eſdræ 2. v. 59. apud Sept. *Θελμελὲθ*. 2. Eſdræ 7. v. 61. *Θελμελὲθ*. videtur locus regionis Babyloniæ, unde Judæi Jeruſalem ſunt reverſi, eſtque ſanè Theame Ptolemæi, oppidum in Babyloniæ regione, quod interpp. reddunt Thelme, dubium eſt an ſequentes dictiones, Thelharſa, Cherub, Adon, & Emer propria ſint virorum, an locorum.

THEMA. Job 6. v. 19. *conſid rate ſemitas Thema*, apud Septuag. *ἴδετε ὁδοὺς Θαιμανῶν*. *vias Themanarum*. Jeremiæ 25. v. 23. in Septuag. cap. 32. *Θαιμὰν*. idem locus ac THEMAN. Baruch. 3. v. 22. Septuag. *Θαιμὰν*. regio, quæ terra Themanorum. Gen. 36. v. 34. ex qua erat Huſam, qui regnavit in Edom; incolis itaque THEMANITES & THEMANUS; erat que aut in Arabia, aut juxta Idumæam, Arabiæ contigua. Themanitum civitatem montium Seir, regiam Principum Edom, Gebalenæ regionis, affirmat Zieglerus.

THEMNA. Joſue 19. v. 43. vide Thamna.

THENACH. vide Aner.

THERSA. Joſue 12. v. 24. Septuaginta *Θερσὰ*, civitas olim regia, poſteà in tribu Manaſſe quæ cis Jordanem, dein rebellante Jeroboam, facta eſt ſedes regia regum Iſrael uſque ad regnum Amri, qui ædificavit Samariam, quam ſibi & ſucceſſoribus ſuis fecit Regiam.

THESBITES. 3. Reg. 17. v. 1. Elias Theſbites *de habitantibus Galaad*. in Septuaginta *ἠλιοὺ ὁ προφήτης ὁ Θεσβίτης ὁ ἐκ Θεσβῶν τῆς Γαλαάδ*. *Elias Propheta Theſbites, qui ex Theſbis Galaad*. Theſba itaque civitas Galaaditidis regionis, in tribu Gad, patria Eliæ Prophetæ.

THESSALONICA, cujus incolæ THESSALONICENSES, civitas quæ etiam HALIA, Macedoniæ lautiſſima & emporium celeberrimum, Euſebiam illam vocat Zonaras, maritima, ad Thermaicum ſinum, Archiepiſcopalis & metropolis, nunc vulgò *Salonichi*.

THOCHEN. 1. Paralip. 4. v. 32. in Septuag. *Θοκκὰ*. reſpondet ſanè civitati *Θαλκὰ*, quæ Joſue 19. apud Septuag. v. 7. in tribu Simeon, & fortè *Θοκὰ*. Joſue 15. v. 60. in ſolis Septuaginta, quæ ſortis tribus Juda.

THOLAO. vide Eltholad.

THOPHEL. Deut. 1. v. 1. Septuag. *Τοφὸλ*. locus trans Jordanem è regione Jericho, in deſerto, in tribu poſteà Rubeo.

THOPO. 1. Machab. 9. v. 50. in codice Græco *Τεφὼν*. una è civitatibus, quas Jonathas extruxit & munivit in Judæa.

THRACES, incolæ Thraciæ regionis, in Europa, habentis à Septentrione Æmum montem, quo à Myſia ſeparatur; ab Oriente Pontum & Propontidem; à Meridie mare Ægæum; ab Occidente Neſſum fluvium & Pangæum montem, quo à Macedonia ſubmovetur, nunc vulgò *Romania*. 2. Machab. 12. verſ. 35.

THUBAL. Ezech. 27. v. 13. videtur dictio ad Geographiam ſpectans, & 38. v. 2. Septuag. *Θοβὲλ*. pro Thubal Hiſpaniam debere intelligi volunt recentiores ſed primo loco citato Sept. pro *Græcia, Thubal & Moſoch*, interpretantur, Græcia & adjacentia ejus. videndum itaque eſt an Hiſpania adjaceat Græciæ. Socr. l. 7. c. 42. aſſerit ſicut & Theodoretus per Thobel Ezech. 38. Iberos (Aſiæ) intelligi debere.

THYATIRA, civitas Lydiæ, in Aſia minori, quæ, ut refert Stephanus de Urbibus, priùs Pelopia & Semiramis, & Myſorum Euhate (id eſt extrema) vocabatur, ad Lycum fluvium, poſtmodum Epiſcopalis ſub Archiepiſcopo Sardiano, nunc *Tire* ſeu *Tyre*, illius cives THYATIRENI.

TIBERIADIS mare, vide Cenereth lacus, ſic dictus à civitate quæ dicta Tiberias, olim Cenereth & Ceneroth in tribu Zabulon, Galilææ aliquando metropolis & una ex urbibus Decapoleos, ad littus maris cui nomen dedit, Epiſcopali poſteà ſede donata eſt. vulgò *Tabarie*, teſte Nigro.

TICHON Ezech. 47. v. 16. *Domus Tichon, quæ eſt juxta terminum Auran*. apud Septuag. *αὐλὴ τοῦ Σαυνάν, αἵ εἰσιν ἐπάνω τῶν ὁρίων Αὐρανίτιδος*. atrium Saynan, quæ ſunt ſuper terminos Auranitidis. locus, qui aliàs Tichon & Eſhicon in tribu Nephthali ad Jordanem, ut vult Adrichomius, non longè à Panea, Auſtrum verſùs.

TIGRIS fluvius. Gen. 2. v. 14. *ipſe vadit contra Aſſyrios*. Aſiæ celeberrimus, qui è montibus Armeniæ erumpens ad Meridiem labitur per Aſſyriam, illam à Meſopotamia ſeparans; Euphratemque ab Occaſu recipiens, tandem in ſinum Perſicum influit. varia habuit nomina. dictus eſt, Abava, vide ſuprà hoc verbo, & Evi & Theran, vide loco citato. olim Sylax, ut vult Euſtathius, Sollax. Plutarch. Hidekel Hebræis, Digiath Joſepho, Tegil Caſtaldo. Sec. Joſeph. Barb. Motato Poſtello.

TOB, terra. Judic. 11. v. 3. & 5. Septuag. *Τώβ*. regio locata in Galaaditidis, in tribu Gad.

TOPHETH, locus in valle Ennom, de quo Jerem. c. 7. vide Ennom.

TORRENS BOTRI, vide Nehelesſol.

TORRENS *ad ſolitudinem Jeruel*. v. Jeruel. 2. Paral. 20. verſ. 16.

TORRENS ÆGYPTI, terram promiſſionis ab Idumæa ſeparans, tribui Simeon ad Auſtrum, ab Ortu in Occaſum currens, propè Rinocoruram mare magnum ingreditur.

TORRENS, è quo David quinque lapides limpidiſſimos accepit. 1. Reg. 17. v. 40. è Judææ montibus erumpens, & ad vallem Therebinthi accedens, Aquilonarem plagam tribus Dan decurrit, & inter Jamniam & Getit, mare Syriacum intrat; ad hunc Cendebæus caſus 1. Mach. 16. v. 8.

TRACHONITIS, regio trans Jordanem, in dimidia tribu Manaſſe, inter Jordanem ad Occaſum, & Arabiam deſertam ad Ortum, Libano & Cœleſyria ad Aquilonem conterminia, ad Tiberiadis mare uſque protenditur, ſic dicta quòd locis aſperis referta ſit.

TRANSITUS Jordanis, Joſue 3. inter Setim & Jericho, in finibus tribuum Ruben & Benjamin.

TRES TABERNÆ. Act. 28. v. 15. in Latio inter Forum Appii & Romam, urbs olim Epiſcopalis, nunc vicus.

TRIPOLIS, ubi portus. 2. Machab. 14. civitas *Phœnices*, ſic vocata, inquit Stephanus, eò quòd ex tribus urbibus habuerit colonias vid. ex Arado, Tyro & Sidone: maritima, & emporium olim celeberrimum, ſub Libano monte. Archiepiſcopalis. nunc ab incolis *Tarabolos* dicitur, ut aſſerit Gabr. Sionita ejus amnem interfluentem non nominans.

TROAS. Act. 16. v. 8. regio Aſiæ minoris, olim pars Phrygiæ, Ægæo mari expoſita, ipſa eſt quam Stephanus Trojam vocat, quæ, ut ait, priùs Idæa, poſteà Teveris, deinde Troja, tandem Troas, excidio urbis Trojæ notiſſima, eam adhuc Stephanus infrà appellat Trojas, quæ inquit regio Ilii, quæ vocabatur Teveris & Dardania & Xanthe.

TROGLODYTÆ. 2. Paralip. 12. v. 3. apud Septuag. *Τρωγλοδύται*. populi Africæ maritimi, inter Æthiopes ad Occaſum, & mare Rubrum ad Ortum.

TUBIANÆI. *venerunt in Characa, ad eos qui dicuntur Tubianæi Judæos*, 2. Mach. 12. v. 17. in codice Græco *Τουβιηνοὺς* quando quidem Nabuthæi ſeu Nabathæni ſunt aliàs Tubianæi dicti, ut ex variis auctoribus refert Adrichomius verbo Arabia, pag. 77. col. 2. & Tubianæos Arabiæ populos, & Characa eſſe in Arabia debemus aſſerere.

TUBIN. in locis Tubin. 1. Mach. 5. v. 13. in codice Græco, *ἐν τοῖς Τουβίου*. videtur aut regio aut civitas plurali numero in Galaaditide, de qua ſilent Auctores. fortè eadem regio ac Tob, de qua ſuprà, favet enim dictionũ Græcorũ quędã conſonantia.

TUMULI JORDANIS. Joſue 22. v. 10. Sept. *Γαλαὰδ τοῦ Ἰορδάνου*, alii *Γαλαάδ*, quod ſignificat conſinia ad Jordanem in tribu Benjamin.

TURRIS GREGIS. Gen. 35. v. 21. & Mich. 4. v. 8. propè Bethlehem ad Orientem in tribu Juda. ipſam etiam *Ader* nominat Sanutus l. 3. p. 14. cap. 3.

TYRUS. Joſue 19. v. 29. & alibi paſſim civitas in tribu Aſer, maritima, ſuper rupem ſtructa, quæ quia mari undique cincta, à Stephano inſula aſſeritur, totius Phœnices metropolis clariſſima, primùm Archiepiſcopalis ſub Patriarcha Antiocheno, poſteà ſub Hieroſolymitano, *Sarra* quondam dicta, & *Sur* etiam nunc appellatur, incola TYRIUS.

VAL-

V

VALLIS ARTIFICUM, *ibi quique artifices erant*. 1. Paralip. 4. verſ. 14. apud Septuag. ἀγεαδδὴρ, ὅτι τέκτονες ἦσαν. 2. Eſdræ 11. 35. in tribu Benjamin, in qua civitas Ono.

VALLIS ARUNDINETI. Joſue 16. v. 8. Septuag. χελκανὰ. terminus tribus Ephraim, intra torrentem Carith & Jordanem. Vide verſ. Arundineti vallis. eod. lib. cap. 17. verſ. 9. in Septuag. *ναχανὰ* in Aulone ſitam dicit Zieglerus.

VALLIS BENEDICTIONIS. 2. Paralip. 20. v. 26. prope deſertum Thecuæ, in tribu Juda.

VALLIS CASIS. Joſue 18. v. 21. Septuag. ἀμεκασὶς, civitas tribus Benjamin.

VALLIS ENNON. Vide Ennom.

VALLIS GAD, *in* tribu Gad ad Auſtrum inter Aroer & Jazer.

VALLIS JEPHTAHEL. Vide Jephtahel.

VALLIS JOSAPHAT inter Jeruſalem & montem Oliveti, ubi *torrens* Cedron.

VALLIS RAPHAIM ſive Gigantum, ab Jeruſalem protenſa Aquilonem verſùs, per *tribum* Benjamin uſque ad tribum Ephraim.

VALLIS SALINARUM, ad Orientalem & Auſtralem plagam tribus Juda, ad littus linguæ maris Salſiſſimi ſive Mortui: prope Idumæam. 2. Reg. 8. verſ. 13. vocatur à Septuag. *γεμελὲμ*.

VALLIS SENNIM. Vide Sennim.

VALLIS SILVESTRIS. Gen. 14. v. 10. Vallis ſalſa apud Septuag. in agro Sodomorum, ubi putei Bituminis. V. verbo Mare ſalis.

VALLIS TEREBINTHI, ubi cæſus Goliath à Davide in tribu Juda 1. Reg. 17. v. 2. Sed cap. 21. v. 9. vocatur à Septuag. vallis Ἠλᾶ.

VALLIS VIATORUM *ad Orientem maris*. Ezech. 39. v. 11. locus à Propheta prædictus; ubi certò ſatutus ſit, neceſſum eſſet divinare.

VIÆ, à ſuis terminis facillimè dignoſci poſſunt.

VINEA NABOTH prope Jeſrael, in tribu Iſſachar.

ULAI. Dan. 8. v. 2. & 16. *Porta Ulai* in Septuag. *οὐβαλ*. Scholion addit, nomen montis Perſici. Aquila tranſtulit ſuper Ubal Ulai, ſicque eſt in Hebræo. Symmach. *Super Paludem Ulai*. Eſt itaque Eulæus fluv. qui apud Herodot. lib. 5. Choaſpes; quique ortus in Medis in Auſtrum decurrens, Suſa urbem circumfluit, cujus una portarum à fluvio Porta Ulai dicebatur, fluvius verò Suſianam ab Elymaide diſterminans, in ſinum tandem Perſicum aquas evomit.

UR CHALDÆORUM. Gen. 11. v. 31. In Septuaginta pro *de Ur Chaldæorum*, legitur ἐκ τῆς χώρας τῶν χαλδαίων. Eadem quoque interpretatio eſt verſus 7. cap. 15. 2. Eſdræ 9. v. 7. *de igne Chaldæorum*. conſtanter Septuag. ἐκ τῆς χώρας τῶν χαλδαίων; in re tam clara non laborandum. Regio illa Meſopotamiæ erat, ut conſtat ex Act. Apoſt. 7. v. 2. quæ ſub ditione haud dubiè Chaldæorum erat; ex Ammiani Marcellini 25. obſervatur nihilominùs Caſtrum ad Tigrim in Meſopotamia Ur appellari. Exciderat Gen. 11. v. 28. *in Ur Chaldæorum*. Septuaginta ἐν τῇ χώρᾳ τῶν χαλδαίων.

Z

ZABADÆI. 1. Machab. 12. v. 31. *ad Arabas, qui vocantur Zabadæi*. in codice Græco Ζαβεδαίους. Joſeph. in Antiquit. Nabathæos vocat. de Nabathæis vide ſuprà. remanet tamen mihi ſcrupulus, nam eod. lib. cap. 9. v. 35. Jonathas miſit fratrem ſuum ducem populi, & rogavit Nabathæos amicos ſuos; & hîc cap. 12. cit. *divertit Jonathas ad Arabas, qui vocantur Zabadæi, & percuſſit eos, & accepit ſpolia eorum*; non ergo erant illi Zabadæi, iidem qui Jonathæ amici Nabathæi. Huic opinioni ſuffragatur Zieglerus, qui Zabadæos putat iſtos ad Libanum & tractum Dammeſech.

ZABULON una è tribubus filiorum Iſrael, ſita in Galilæa Inferiori, à mari Magno Occaſum verſùs, ad mare Galilææ verſùs Ortum protenſa, habens conterminas ad Aquilonem tribum Aſer, & tribum Nephthali, ad Auſtrum verò tribum Iſſachar.

ZABULON, *nullius* civitatis mentio eſt, quæ hoc vocata fuerit nomine; & licet noſtrum conſilium ſit ſola loca quæ in Scripturis, & non alia hîc recenſere; hanc nihilominùs referimus, ne nobis videatur excidiſſe quæ nominatur à Joſepho lib. 3. belli cap. 4. in Galilæa *in* tribu Zabulon ac Ptolemaidi vicina. Porro ex ea erat Ahialon ZABULONITES Judic. 12. v. 11. & v. 12. nomen Zabulon, *ubi* ſepultus dicitur, de hac urbe poteſt intelligi, licèt ibi non expreſsè dicatur, an tribus, an civitas.

ZACHARIÆ domus, Lucæ 1. v. 40. *in* civitate Juda in montanis, hæc civitas putatur fuiſſe Hebron.

ZAMBRI. Jer. 25. v. 25. Hic locus deſideratur in Sept. S. Hieron. in hæc verba, *& cunctis regibus Zambri*, dubitat *an* ſit aliqua Perſidis regio, quia ſtatim Medorum fit *mentio*, vel an ſit regio ſolitudinis, id eſt Arabiæ deſertæ, quia ſtatim præceſſerat ſermo de Arabia.

ZANOE. Joſ. 15. v. 34. *in* Septuag. ῥάμεν. 2. Eſdræ 3. v. 13. Septuag. Ζανὼ. & cap. 11. v. 30. civitas tribus Juda.

ZANOE. altera eiſdem lib. & cap. v. 56. in Septuag. ex Zanoe, & Accain fit una dictio Ζανακίμ, civitas pariter tribus Judâ.

ZARED. Num. 21. v. 12. *ad torrentem Zared*. in Sept. *in convalle Zared*. Deut. 2. verſ. 13. *Torrentem Zared*. Sept. vallem Ζαρὲτ. ſic verſ. 14. igitur vallis in tribu Ruben cum torrente, qui ab Ortu in Occaſum inter petram deſerti & Dibongad decurrens, mare Mortuum *ingreditur*. Dicitur etiam Zered.

ZEPHRONA. Num. 34. verſ. 9. apud Septuag. Δεφρωνὰ. locus ſive terminus terræ Promiſſionis verſùs Aquilonem, *in* tribu Nephthali.

ZIPH. Joſue 15. verſ. 24. apud Septuag. *nulla* dictio ei reſpondet. civitas tribus Juda. illam cum ſequenti jungit Zieglerus, legitque Ziphethelem; cum præcedenti N. Sanſon legitque Jethnamziph.

ZIPH. Eodem lib. c. v. 55. *In* Sept. ὀζίβ. civitas tribus Juda, *an* ab altera diverſa ſit, non omninò certum. Ejus incola Ziphæi. 1. Reg. 23. v. 14. *In monte ſolitudinis Ziph*. in Sept. *in monte Ziph*. v. 15. *in deſerto Ziph*, itaque mons ibidem erat cum deſerto, idem nomen cum urbe habentia.

ZOHELETH lapis. 3. Reg. 1. verſ. 9. qui erat vicinus fonti Rogel, prope Jeruſalem ad Orientem; Zocheleth rupes in Zieglero.

F I N I S.

TABULÆ CHRONOLOGIÆ SACRÆ

VETERIS AC NOVI TESTAMENTI,

Ex ſacris præcipuè libris depromptæ.

MONITUM.

MUNDUM ſupponimus fuiſſe conditum ſub finem anni Periodi Julianæ 710. *poſito nimirum in autumno creationis initio. At quoniam cùm veſpera primi diei ſeptimanæ, primus ſæculi dies eſt inchoatus, feriam primam quæ illo anno ad autumnale Æquinoctium proximè acceſſit, in* 23. *Octobris noſtri diem incurriſſe obſervavimus: atque adeo à veſpera illum Juliani anni diem antecedente, primum temporis momentum eſt deducendum. Sic fit ut à veſpera illa primum mundi diem incipiente, ad mediam noctem primum Æræ Chriſtianæ diem inchoantem, anni fluxerint* 4003. *dies* 70. *& horæ temporariæ* 6. *Veruſque Chriſti natalis quadriennio toto, (quod ex annis regni Herodis & ejus morte colligitur) vulgari æra Chriſtiana anterior ſit. Juxta has enim quas ſequimur rationes, Salomonici Templi ſtructura* 3000. *anno mundi abſoluta eſt, & anno* 4000. *Chriſtus, cujus Templum figura fuit, primùm hominibus manifeſtatus eſt. Unde ad annos æræ vulgaris* 4. *additis, & ab annis ante eandem totidem detractis, pro communi & vulgata, vera & germana obtinebitur nativitatis Epocha.*

Ut autem quævis hebdomada ſeptem diebus evolvitur, ex quorum revolutione tota abſolvuntur ſæcula; Sic totum illud temporis ſpatium de quo diximus, commodè in ſeptem ætates diſtribui poſſe putavimus, quibus abſolutis futura eſt octava illa, in Sanctorum beatitudine, numquam finem habitura, quam etiam CHRISTUS *præſignavit, qui octavo, hoc eſt ſeptimum proximè ſequenti die, reſurgere voluit. Illæ autem ætates, ut uno intuitu quivis perſpicere poſſit, ſic breviter hac appoſita tabella deſcribentur.*

Ætas mundi		Annos	Menſes	Dies	
I	comprehendit	1656	1	26	A Creatione ad Diluvium.
II		426	4	18	A Diluvio ad vocationem Abrahami.
III		430	0	0	Ab illa vocatione ad Exodum.
IV		479	0	17	Ab Exodo ad jacta Templi fundamenta.
V		475	11	29	A fundatione Templi ad finem captivitatis.
VI		131	7	3	A libertate donata per Cyrum, ad Chriſtum natum.
Summa		3599	2	3	

Ætas autem VII. quæ à Chriſto nato anno 4000. incipit, indefinita eſt.

Atque hæ ſunt ætates 7. *in quas ſequentes Tabulas noſtras Chronologicas diſtribuimus, quarum methodus facilis: ſiquidem columnæ ſuis ſingulis nominibus ſuperpoſitis ſignatæ ſunt, & res è regione appoſitæ ita ſibi invicem reſpondent, ut ſine labore deprehendi atque inter ſe componi poſſint. Exempli gratia, ſi in annum inciderem cui mors Adami aſſignatur, invenio non ſolùm quot annos ille vixerit, ſed etiam quot annis cum ſingulis Patriarchis ſuperſtes fuerit: item cui anno Mundi & Periodi Julianæ, ſinguli illi anni reſpondeant, & quot annis æram præcedant Chriſtianam. Idemque de cæteris omnibus eſt judicium.*

Annos verò mundi ſingulos continenter ubique annumerandos minimè duximus, quod & longum foret & minus neceſſarium: ſed ſi quid quibuſdam adſcribendum fuit, illos appoſuimus, mediis libenter omiſſis. Annis etiam Urbis vel Olympiadum aut Nabonaſſari, paginas ſingulas onerandas non cenſuimus: quibus non adeo frequens in ſermone vulgari jam uſus eſt: & quos qui volet, ex eorum Epochis ſuis locis diligenter hic adſcriptis, facilè deducere poteſt. Unum enim nobis præcipuè propoſitum fuit, ut ſtuderemus brevitati. Fruere igitur, Lector, & ſi plura voles, non pigeat integram noſtram adire CHRONOLOGIAM, *ubi non ſolùm plura invenies, ſed etiam quæ hic leviter tantùm & quaſi digito monſtrantur, ibi ſolidis rationibus atque auctoritatibus paſſim firmata reperies.*

PRI-

PRIMA MUNDI ÆTAS

Annorum 1656.

Cum menſibus ferè duobus.

A CREATIONE AD DILUVIUM.

CREATIONIS INITIUM ſupponimus factum nocte illa, quæ diem 23. Octobris noſtri præceſſerit, in anno Periodi Julianæ 710. Abſoluta verò eſt diebus ſex.

Anni Mundi.	Octob. die												Anni Periodi Julianæ.	Anni ante æram Chr. vulg.
1	25											FERIA I. Creavit Deus ſupremum cœlum cum Angelis: deinde infimum hunc globum ex abyſſo & terra conflatam, *Gen.* 1. Concinentibus & collaudantibus eum ſimul *omnibus filiis Dei*, id eſt ipſius Angelis, *Job.* 38.7. Cùmque terra eſſet inanis, & tenebræ eſſent ſuper faciem abyſſi, in ipſo die medio creata eſt Lux, quam à tenebris diſtinguens Deus, illam appellavit Diem, & tenebras Noctem.	710	4004
	24											FER. II. Creato expanſo, quod cœlum eſt appellatum, diſtinctio facta eſt inter aquas ſuperiores & inferiores terræ circumfuſas.		
	25											FER. III. Aquis inferioribus in locum unum confluentibus, apparuit Arida, quam Deus germinare fecit herbas, plantaſque cum ſeminibus & fructibus. Paradiſus in Edem conſtituitur, in quo omne lignum pulchrum viſu & ad veſcendum ſuave. Arbor quoque vitæ, & arbor ſcientiæ boni & mali, *Gen.* 2.		
	26											FER. IV. Creantur Sol & Luna, reliquaque Sidera.		
	27											FER. V. Aquatilia, & volatilia creata ſunt, & fœcunditate donata.		
	28											FER. VI. Terreſtria animalia creata ſunt, tam grandia quàm reptilia. Demum verò Homo ad imaginem Dei conditus eſt. Tum circa veſperam ex dormientis latere, coſta deſumpta, mulier formatur.		
	29											FER. VII. Quievit Deus ab univerſo opere, diei ſeptimo benedicens, Sabbatum inſtituit & ſanctificavit, *Gen.* 2. Necdum, ut videtur, peccato admiſſo, aut pœna inſontibus vel Angelis vel hominibus inflicta.		
	30											Primi conjuges in Paradiſum introducti, fructu arboris boni & mali interdicuntur.		
	Adami ætas. 1											Deus univerſa animantia terræ, & volatilia cœli adduxit ad Adam, ut videret quid vocaret ea. Diabolus verò eorum felicitati invidens, mulierem per ſerpentem, per mulierem virum ad peccatum ſollicitat. Citatis & convictis à Deo, pœnæ imponuntur, ſtatimque ipſi è paradiſo ejiciuntur, ne de fructu vitæ, quem hactenus non attigerant, veſcantur. Quod die Mundi 10. ann incongrue factum videri poteſt, Kalendis Novembris noſtri reſpondens, quo deinceps inſtituta eſt EXPIATIONIS ſolemnitas, & ſtatutum JEJUNIUM, *vocatus* nomine *Actor.* 27. donatum, in quo anima, quæ non fuiſſet afflicta, excludebatur à populo, *Levit.* 16. & 23.		
2	2											Poſt lapſum, primus è muliere naſcitur CAIN, *Gen.* 4. deinde Abel. Abele autem à fratre Caino occiſo, Deus aliam Evæ filium repoſuit nomine	711	4003
130	130											SETH, anno Adami & mundi 130. natus. Cujus filius	840	3874
235	235	105										ENOS naſcitur anno Sethi 105. *Gen.* 5. Cùm à Cainitis, Dei cultus jam miſerè corruptus eſſet.	945	3769
325	325	195	90									CAINAN naſcitur, anno Enoſi 90. *ibid.*	1035	3679
395	395	265	160	70								MALALEEL naſcitur, anno Cainani 70.	1105	3609
460	460	330	225	135	65							JARED naſcitur, anno Malaleelis 65.	1170	3544
622	622	492	387	297	227	162						ENOCH naſcitur, anno Jaredi 162.	1332	3382
687	687	557	452	362	292	227	65					MATUSALA naſcitur, anno Enochi 65.	1397	3317
874	874	744	639	549	479	414	252	187				LAMECH naſcitur, anno Mathuſale 187.	1584	3130
930	930	800	695	605	535	470	308	243	56			*Adam* moritur, annos natus 930.	1640	3074
987	***	857	752	662	592	527	365	300	113			*Enoch* 7. ab Adam transfertur, ann. natus 365.	1697	3017
1042		912	807	717	647	582	***	355	168			*Seth* moritur, annos natus 912.	1752	2962
1056			821	731	661	596		369	182			NOE 10. ab Adam naſcitur, ann. Lamechi 182.	1766	2948
1140			905	815	745	680		453	266	84		*Enos* moritur, annos natus 905.	1850	2864
1235			***	910	840	775		548	361	179		*Cainan* moritur, annos natus 910.	1945	2769
1290				***	895	830		603	416	234		*Malaleel* moritur, annos natus 895.	2000	2714
1422					***	962		735	548	366		*Jared* moritur, annos natus 962.	2132	2582
1536						***		849	662	480		Initium 120. ann. pœnitentiæ, *Gen.* 6. 3. & 1. *Pet.* 3. 20. *&* 2. *Pet.* 2. 5.	2246	2468
1556								869	682	500		JAPHET primogenitus Noe naſcitur, anno patris 500.	2266	2448
1558								871	684	502	2	SEM Secundogenitus Noe naſcitur.	2268	2446
1651								964	777	595	93	95 *Lamech* moritur cùm 777. eſſet an.	2361	2353
1656								969 ***	***	600	100	98 *Mathuſala* annos natus 969. moritur paulò ante diluvium.	2366	2348

Hujus anni menſe 2. die 10. menſis (Decembris noſtri 1. Fer. 1.) Deus edicit Noe ut ſe paret ad ingreſſum in arcam.

Menſis 2. die 3. (Decemb. 8. fer. 1.) Noe cum ſuis, & animalibus omnibus in Arcam ingreſſo, pluviam immiſit Deus ſuper terram diebus 40. & 40. noctibus: & prævaluerunt aquæ.

SECUNDA MUNDI ÆTAS

Annorum 426.

Cum menſibus quatuor & aliquot diebus.

A DILUVIO AD VOCATIONEM ABRAHAMI.

DILUVIUM durat annum integrum. VITA *autem hominum quaſi dimidia brevior facta eſt.*

Anni Mundi.	Anni Diluvii.	Noe.	Sem.											Anni Periodi Jul.	Anni ante æram Chr. vulgatam.
1657	1	601	99										Noe ſiccata jam terra exivit ex arca cum ſuis. Deus autem terram corruptam nova benedictione reparat.	2367	2347
1658	2	602	100										ARPHAXAD naſcitur, anno Semi centeſimo, ſecundo poſt Diluvium. *Gen. cap.* 11.	2368	2346
1693	37	637	135	35									SALA naſcitur, anno Arphaxad. 35. *ibid.*	2403	2311
1723	67	667	165	65	30								HEBER naſcitur, anno Sale 30.	2433	2281
1757	101	701	199	99	64	34							PHALEG naſcitur, anno Heberi 34. *Exinde anni humana vita iterum quaſi dimidio breviores fiunt.*	2467	2247
1787	131	731	229	129	94	64	30						REHU naſcitur, anno Phaleg 30.	2497	2217
1819	163	763	261	161	126	96	62	32					SARUG naſcitur, anno Rehu 32.	2529	2185
1849	193	793	291	191	156	126	92	62	30				NACHOR naſcitur anno Sarug 30.	2559	2155
1878	222	822	320	220	185	155	121	91	59	29			THARE naſcitur, anno Nachoris 29.	2588	2126
1915	259	....	....	...	...	...	...	...	...	...	....		Ægialeus Sycyoniorum in Peloponeſo regnum incœpit, annis 1313. ante primam Olympiadem *Euſeb. in Chron.*	2625	2089
1920	264	....	....	...	...	...	...	...	...	...	....		Hyſei (quod lingua Ægyptiaca *reges paſtores* ſonat) ex vicina Arabia irrumpentes Memphim ceperunt, totaque Ægypto inferiori potiti ſunt.	2630	2084
1948	292	892	390	290	255	225	191	161	129	99	70		ARAM primogenitus Thare naſcitur, anno ejus 70. *Geneſ.* 11. ℣. 26. 29.	2658	2056
1996	340	940	438	338	303	273	239	209	177	147	118		*Phaleg* moritur, annos natus 239.	2706	2008
1997	341	941	439	339	304	274	†	210	178	148	119		*Nachor* moritur, annos natus 148.	2707	2007
2006	350	950	448	348	313	283		219	187	†	128		*Noe* moritur, annos natus 950.	2716	1998
2008	352	†	450	350	315	285		221	189		130		ABRAM, poſtea dictus ABRAHAM, tertius Thare filius, naſcitur anno patris 130. *Geneſ.* 11. 32. *cum* 12. 1. 2.	2718	1996
2018	362		460	360	325	295		231	199		140	10	SARAI, ſive SARA, quæ & ISCA, ex Harane ſeptuagenario naſcitur, *Geneſ.* 11. 29. 30. *cum* 17. 17.	2728	1986
2026	370		468	368	333	303		239	207		148	18	*Rehu* moritur, ann. natus 239.	2736	1978
2049	393		491	391	356	326		†	230		171	41	*Sarug* moritur, ann. natus 230.	2759	1955
2079	423	....	....	...	...	...	...	...	†	...	....	....	Hoc fere tempore Codorlahomor Rex Elam, ſive Elamidis, inter Perſiam & Babyloniam ſitæ, Pentapoleos Reges ſubegit, qui ei ſervierunt annis 12. *Geneſ.* 14.	2789	1925
2083	427		525	425	390	360					205	75	ABRAM A DEO VOCATUR ex Ure Chaldæorum in Meſopotamia: Charanque pervenit in eadem Meſopotamia ſitam. Ubi *Thares* gravi imbecillitate detentus, conſedit, donec ille anno vitæ 205. moreretur. Quod eodem anno poſt Joſephum, Euſebium, Chryſoſtomum, Auguſtinum, & alios credimus factum. *Conſule Chronologiam noſtram.*	2793	1921

TERTIA MUNDI ÆTAS

Annorum præciſè 430.

A PEREGRINATIONE SEU VOCATIONE Abrahami ad Exodum.

Anni													Anni	
Mundi.	à Diluvio.	Sem.	Arphaxad	Sale.	Heber.	Abram.	Peregrinationis.	ante Exodum.					Periodi Jul.	Ante æram vulg.
												Abramum, patre mortuo, denuò vocat Deus, addita etiam Evangelici fœderis promiſſione, anno		
2083	427	325	425	390	360	75	0	430				Indeque 430 anni peregrinationis & ſervitutis aſſumendi, *Gen.* 11. & 12. *cum Act.* 7. & *Exod.* 12. *cum Gal.* 3.	2793	1921
2084	428	526	426	391	361	76	1	429				Abram deſcendit in Ægyptum fame cogente, *Gen.* 12.	2794	1920
2091	435	533	433	398	368	83	8	422				Rex Sodomæ cum reliquis, adverſùs Codorlahomor rebellat. Abram Luthum liberat, & decimas offert Melchiſedech	2801	1913
2094	438	535	436	401	371	86	11	419				Iſmael naſcitur, *Gen.* 16. 15. & 17. 24.	804	1910
2095	440	538	438	403	373	88	13	417	2			*Arphaxad* moritur.	2806	1908
2107	451	349	*a*	414	384	99	24	406	13			Circumciſio inſtituitur, nominaque *Abram* in *Abraham*, & *Sarai* in *Sara* mutantur. Sodoma evertitur.	2817	1897
2108	432	550		413	183	100	25	405	14			Iſaac naſcitur. Nec diu poſt Moab & Ammon, eodem patre, & avo Loth.	2818	1892
2115	457	353		420	190	105	30	400	19	5		Ablactatur Iſaac, & Iſmael eum perſequens ejicitur: Inde que 400 anni numerandi quibus Abrahami ſemen affligendũ in terra non ſua prædixerat Deus.	2823	1891
2126	470	568		433	403	118	43	387	32	18		*Sale* moritur, annos natus 433.	2832	1878
2143	489	587		*a*	422	137	62	368	51	37		Iſaac per fidem offertur ab Abrahamo, an. ætatis 37 *Genebrard. poſt SederOlam, & Tradit. Heb.* Sara moritur eodem anno, ætatis ſuæ 127. *Gen.* 23.	2853	1859
2148	492	590			423	140	65	365	34	40		Iſaac ducit Rebeccam filiam Batuelis, filii Nachor, fratris Abrahami, *Gen.* 24. Inachus Argivorum in Peloponeſo primus rex, regnat per ann. 50. *Euſeb.*	285[illegible]	1856
2158	502	600			433	150	75	355	64	50		*Sem* moritur.	[illegible]	[illegible]
2168	512	*a*			443	160	85	345	74	60		Jacob & Esau naſcuntur, anno Iſaaci 60.	[illegible]	1836
2172	383				456	171	96	334	85	72	[illegible]	Thetmoſis, ſive Amoſis rex Ægypti ſuperioris, Hycſos ſive paſtores pellit ex Ægypto inferiori; illique in Phœniciam ſibi ſedes elegerunt, *Joſeph. & Herodot.*	[illegible]	1823
2183	527				460	175	100	330	89	75	15	*Abraham* moritur.	285[illegible]	1821
2187	532				464 *a*	*a*	104	326	93	79	2[illegible]	*Heberus* moritur, annos natus 464. *Gen.* 11. Hic omnium, poſt diluvium, diutiſſime vixit.	2897	1817
2208	552						125	505	154	100	40	Ogigium in Attica diluvium, *Jul. African. & Euſeb.*	2918	179[illegible]
2231	573						148	282	137	123	63	Iſmael moritur, an. natus 137.	2941	177[illegible]
2242	586						159	272	*a*	134	74	Evechous apud Chaldæos imperare cœpit 224. an. ante Arabes, *Jul. Afric.* Qui videtur eſſe Belus Babylonius, ſive Jupiter Belus, à Chaldæis poſtea Deus habitus. *Iſ.* 46. *Jer.* 50. & 51.	2952	1762
2245	589						162	268		137	77	Iſaac ſenex (annis 43. ante obitum) filius benedicit. Jacob fugit ad Laban.	2935	1 3[illegible]
2252	596						169	261		144	84	Jacob, cùm 7. an. Labano ſerviſſet, ducit Liã & Rachelẽ.	2962	173

Ruban

Anni Mundi.	a Diluvio.	Servitutis.	ante Exodum	Isaac.	Jacob					Anni Periodi Jul.	ante æram Chr. vulg.
2253	597	170	260	145	85				RUBEN ejus primogenitus de Lia naſcitur.	2963	1751
2255	599	172	258	147	87				LEVI tertius filius de eadem natus eſt.	2965	1749
2256	600	173	257	148	88				JUDAS quartus de eadem naſcitur.	2966	1748
2259	603	176	254	151	91				JOSEPH de Rachele naſcitur, anno 14. ſervitutis Jacobi finito.	2969	1745
2265	609	182	248	157	97	6			Jacob cùm adhuc annos ſex ſerviſſet, redit in patriam.	2975	1739
2276	620	193	237	168	108	17			Joſeph venditur à fratribus, anno ejus 17. ineunte, & ſervit annis 14. *Joſeph.*	2986	1728
2287	631	204	226	179	119	28			Carcere concluſus, duobus aulicis ſomnia interpretatur.	2997	1717
2288	632	205	225	180	120	29			*Iſaac* moritur, 180. annos natus, *Gen.* 37. 18.	2998	1716
2289	633	206	224	***	121	30			Joſeph exaltatur; atque ab hujus anni meſſe, 7. ubertatis anni numerantur.	2999	1715
2296	640	213	217		128	37			Anni 7. famis cœperunt: & Joſeph annos natus 37. univerſa Ægypti horrea aperuit.	3006	1708
2298	642	215	215		130	39			Jacob cum univerſa familia deſcendit in Ægyptum, anno 2. ſterilitatis jam exacto.	3008	1706
2315	659	232	198		147	56	17		*Jacob* moritur in Ægypto, cùm ibi fuiſſet ann. 17.	3025	1689
2369	713	286	144		***	110 ***	71		Joſeph moritur, cùm Ægypto præfuiſſet ann. 80.	3079	1635
									Atque hic terminatur Liber Geneſis.		
2391	735	308	122				93		*Levi* moritur in Ægypto, ann. natus 137. *Exod.* 6.	3101	1613
2427	771	344	86				129		Rameſſes Miamun regnat ann. 66. menſe 2. *Manetho.* Rex eſt ille novus qui non noverat Joſeph, quique infantes ſubmergi imperavit. Ejus cognomen à Moy, quod Lingua Ægyptia aquam ſignificat. Unde & NEPTUNI à Mythologia impoſitum illi nomen. Filios habuit Amenophim (ſive Belum Ægyptium, Ægypti & Danai patrem) & Buſiridem.	3137	1577
2430	774	347	83				132		AARON naſcitur, ann. 83. ante Exodum, *Exod.* 6.	3140	1574
2433	777	350	80				135		MOSES naſcitur, ann. 80. ante Exod. *Exod. ibid.* Atque adeo 41. poſt mortem Levi.	3143	1571
2448	792	365	65				150	15	Cecrops Ægyptius Athen. regnum condidit. Victis Chaldæis, Arabes in Babylone regnarunt. *Uſſerius.* Primus eorum Rex *Mardocentes* per ann. 45. regnat, qui videtur eſſe *Merodach*, pro Deo habitus. *Jerem.* 50.	3158	1556
2473	817	390	40				175	40	Moſes occiſo Ægyptio fugit in terram Madian.	3183	1531
2474	818	391	39				176	41	Caleb naſcitur.	3184	1530
2494	838	411	19				196	61	Rameſſes Miamun moritur. Ei ſuccedit filius Amenophis.	3204	1510
2513	857	430	0				215	80	Moſes videt rubum ardentem, & ad liberandum populum mittitur. Menſis Abib (qui deinceps primus Menſis anni erit) die 15. ISRAELITÆ ad DC. MILLIA Rameſſe PROFICISCUNTUR. *Exod.* 12. *Num.* 33.	3223	1491

QUARTA MUNDI ÆTAS

Annorum 479. & dierum 17.

AB EXITU EX ÆGYPTO ad jacta Templi fundamenta.

Anni Mundi.	Anni ab exitu de Ægypto.		Anni Periodi Jul.	Anni ante Chriſtum.
2513	1	MENSE 2. ab exitu, manna pluit de cœlo, quo pane deinceps, annis 40. veſcantur, *Exod.* 16.	3223	1491
		TERTIO, Legem decalogo comprehenſam promulgavit Deus. Immolatis victimis fœdus inter Deum populumque ſancitur, *Exod.* 24.		
		QUARTO, duas Legis tabulas obtinet Moſes, quibus ob vituli idololatriam fractis, SEXTO tandem menſe, tabulis prius diſpoſitis, cum Lege denuò ſcripta de monte deſcendit, *Exod.* 34. & 35.		
2514		Primo hujus anni ſemeſtri Tabernaculum, Arca fœderis, Altare, Menſa propoſitionis, Candelabrum, & reliqua inſtrumenta ſacra in deſerto Sinai fabricantur, *Exod.* 34. 35. & 36.	3224	1490
	2	Anno 2. ab exitu, primi menſis die 1. Tabernaculum erigitur, *Exod.* 40.		
2522		Ægyptus, qui & Rameſſes, & Soſoſtris, & Seſoſis dicitur, Amenophis, ſive Beli filius, fratrem ſuum Danaum regno pellit, & Ægypto nomen ſuum dedit. *Diodor. l.* 1. *Herodot.*	3232	1482
2533		Buſiris, Neptuni ſive Rameſſis Miamun filius apud Nili vicina loca tyrannidem exercet. *Euſeb.*	3243	1471
2549		Phœnix & Cadmus, de Thebis Ægypt. in Syriam profecti apud Tyrum & Sidonem regnarunt, *Euſeb.*	3259	1455
2552	40	Anno 40. ab exitu, menſe 1. Maria moritur, utroque fratre ſenior, quæ ad ann. 130. perveniſſe colligitur ex Exodi 19. 4. 7.	3262	1452
		Menſe 5. die 1. Aaron in vertice montis Horeb, moritur, anno ætatis 123. *Num.* 20. 23. & *Deut.* 10.		
2553		Menſe 6. Iſraelitæ pugnant contra Arad, *Num.* 21. & 33. Serpens erigitur, *Num.* 21. Sehon & Og debellantur, Balaam arceſſitur, *Num.* 21. 22. 23. & 24. Sors duarum tribuum & ſemis citra Jordanem aſſignatur. *Deut.* 3.	3263	1451
		Menſe 11. Moſes MORITUR, *Num.* 7. *Deut.* 1. annos natus 120. *Deut.* 31. & 34.		
		Atque hic finitur Pentateuchus, hiſtoriam annorum 2552. cum dimidio complectens: & Liber Joſue cum anno 41. ab exitu incipit.		
	41	Primo menſe, Joſue duos exploratores mittit. Jordanem tranſit. Circumciſionem redintegrat. Jerichontem expugnat. Aiordelet, punito prius Achanis ſacrilegio. Solem & Lunam ſtare præcipit. Quinque Reges ſuſpendit. Atque ita terminatur annus 2553. in cujus medio, ceſſante manna, de proventu terræ populus vivere cœpit.		
2554	42	Ab Autumno hujus anni, quo primùm ſerere Iſraelitis contigit, numerandus PRIMUS ANNUS AGRICULTURÆ, & RADIX ANNORUM SABBATICORUM ibi figendus, *Exod.* 23. *Levit.* 25. *Deut.* 15. & 31.	3264	1450
2559		Devictis quinque Regibus, reliqui omnes conjunctis copiis ſeſe Iſraelitis oppoſuerunt: contra quos Joſue toto ſexennio bellum geſſit, *Joſue* 11. *cum* 14.	3269	1445
	47	Joſue jam ſenex terram cis Jordanem novem tribubus & dimidiæ Manaſſi dividit. Prima quies per Joſue terræ data, *Joſue* 11. & 14.		
2560		Annus ſeptimus à terra primùm coli cœpta, & primus Sabbaticus, à quo JUBILÆORUM EPOCHA ducenda, *Levit.* 5.	3270	1444
	48	*Joſue* moritur, natus ann. 110. *Joſue* 23. & 24. cùm præfuiſſet ann. circiter 17.		
		Atque hic terminatur Liber Joſue.		
2585		Sub ſenioribus qui longo poſt Joſue vixerunt tempore, Iſrael ſervivit Domino, *Joſue* 24. putà per ann. circiter 25.	3295	1419
	73	Interregnum annorum aliquot, puta 6. *quibus non erat Rector in Iſrael: ſed ſuo quiſque vivebat arbitrio.*		
2591	79	Quo ſpatio contigere ea quæ quinque poſtremis capp. Libri Judicum continentur, de idolo Michæ, de uxore Levitæ cujuſdam, &c.	3301	1413
2599	87	PRIMA SERVITUS in manus Cuſhan Meſopotamiæ regis ann. 8. *Judic.* 1. 3.	3309	1405
		Othoniel Iſraelem liberat, & quievit terra anno 40. poſt quietem à Joſue primùm conſtitutam, *Judic.* 3.		
2609	97	JUBILÆUS PRIMUS in terra actus.	3319	1395
2658	146	*Jubilæus II.*	3368	1346
		SECUNDA OPPRESSIO annorum 18. ſub Eglone Moabitarum rege, *Judic.* 3.		
2680	168	Ehud ſive Aod Eglonem interimit; & quievit terra anno 80. poſt quietem proximam ab Othoniele reſtitutam, *Judic.* 3.	3390	1324
2682	170	Samgar ſexcentos Philiſthæos occidit ſtimulo bovis.	3392	1322
		BELUS ASSYRIUS in Babylonia poſt Arabes regnat annis 55. *Jul. African.*		
2699	187	TERTIA SERVITUS annorum 20. ſub Jabin Chananæorum rege, *Jud.* 4.	3409	1305
2707	195	*Jubilæus III.*	3417	1297
2719	207	Debora cum Barac Siſaram profligavit, & quievit terra anno 40. poſt quietem ſuperiorem, *Jud.* 4. & 5.	3429	1285

IMPE-

IMPERIUM ASSYRIORUM.

Anni Mundi.	Anni ab Exodo.		Anni Periodi Jul.	Anni ante Car.
2737	225	NINUS Beli filius, ASSYRIORUM fundavit IMPERIUM: qui 520. annos, ſuperiorem Aſiam obtinuerunt. *Herodot. Appian.* Regnavit verò Ninus 52. ann. *Jul. African. Euſeb.*	3447	1267
2752	240	QUARTA Iſraelitarum OPPRESSIO, annorum 7. ſub Madianitis, *Judic.6.*	3462	1252
2756	244	*Jubilæus IV.*	3466	1248
2759	247	GEDEON, qui & Jerobaal, Madianitas profligavit: quievitque terra anno 40. poſt quietem ſuperiorem à Debora & Baraco reſtitutam, *Judic 6.7.*	3469	1245
2768	256	Cùm primum vitâ exceſſit Gedeon, Iſraelitæ ad idololatriam converſi ſunt. Abimelec ejus filius regnum affectans ſeptuaginta fratres ſuos interimit.	3478	1236
2771	259	Cùm triennio regnaſſet Abimelec ad obſidionem Tebes, fragmento lapidis à muliere interiit.	3481	1233
2772	260	Tola judicavit Iſraelem, ann.23.	3482	1232
2789	277	SEMIRAMIS Nini uxor, univerſa Aſiæ præter Indos imperavit. Vixit annos 62. regnavit 42. *Diodor. lib. 2. Juſtin. lib.1.*	3499	1215
2790	278	ELI Sacerdos naſcitur.	3500	1214
2795	283	Tolæ ſucceſſit Jair, qui Iſraelem judicavit annis 22. *Judic. 10.*	3505	1209
2799	287	QUINTA SÆVITUS 18. annorum ſub Philiſthæis & Ammonitis, *Judic. 10.*	3509	1205
2805	293	*Jubilæus V.*	3515	1199
2817	305	Jephte Jairo ſucceſſit, qui ab Ammonitis Iſraelitas liberavit, & annis 6. judicavit. *Judic. 10. & 12.*	3527	1187
2820	308	TROJA à Græcis expugnata ann. 408. ante primam Olympiadem.	3530	1184
2823	311	Mortuo Jephte, Abeſan judicavit Iſrael ann.7. *Jud. 12.*	3533	1181
2830	318	Elon ei ſucceſſit, & judicavit ann.10. *Jud. 12.*	3540	1174
2831	319	Ninus ſive Ninyas interfecta Semiramide matre apud Aſſirios regnat 38. ann. *Euſeb.*	3541	1173
2840	328	Elon ſuccedit Abdon, qui 8. ann. judicavit.	3550	1164
		Huic ſucceſſit ELI SUMMUS SACERDOS qui judicavit 40. annis 1 *Reg.4.* Rurſumque peccantes filii Iſrael traditi ſunt in manus Philiſthæorum, ann. item 40. *Jud.13.*		
2850	338	SAMPSON Nazaræus natus eſt, *Jud. 13.*	3560	1154
		SAMUEL quoque naſcitur.		
2854	342	*Jubilæus VI.*	3564	1150
2869	357	Eli judicis officium exequente, vindicis quoque partes agere cœpit Sampſon, quaſi 19. annorum exiſtens, *Judic. 14.*	3579	1135
2887	375	Sampſon Dagonis ædem divellens, plures moriens interfecit quàm vivus occiderat, cùm judicaſſet Iſraelem ann. 20. *Judic. 16.*	3597	1117
2888	376	Arca capitur: Ophni & Phinees in prælio occiduntur. Eli fracta cervice moritur. Ei Samuel ſufficitur: Arca poſt ſeptem menſes remittitur, 1 *Reg.4. 5. 6.7.*	3598	1116
2903	391	*Jubilæus VII.*	3613	1101
2908	396	Annis 20. poſtquam Arca in Cariathiarim permanſit, Samuel inſignem de Philiſtæis obtinuit victoriam, 1 *Reg.7.*	3618	1096
2909	397	Iſraelitæ Regem ſibi dari petunt, quibus SAUL 40. annis datur, 1 *Reg.12. cum Actor. 13.* cùm Samuel hactenus per annos 21. cum dimidio judicaſſet.	3619	1095
2911	399	Saul imperio ſuo à Philiſtæis eſt veluti exutus, cùm duobus annis regnaſſet. 1 *Reg 13* Iſraele nempe gravi ſervitute oppreſſo, qua tandem amota, Saul regnum ſuper Iſrael accepiſſe, id eſt recuperaſſe, dicitur 1 *Reg. 14.*	3621	1093
		Samuel pronunciat Sauli, *quæſiviſſe Dominum ſibi virum juxta cor ſuum, ut eſſet dux ſuper Iſrael.* 1 *Reg.13.* De Davide loquens annis 8. antequàm eſſet natus.		
2919	407	DAVID naſcitur, quippe annorum 30. cùm in Hebron unctus eſt. 2 *Reg.5. cum* 1 *Reg.16.*	3629	1085
2934	422	Saule rejecto, Samuel in Bethlehem mittitur ad ungendum David, 1 *Reg. 16.* qui tunc erat circiter annorum 15.	3644	1070
2942	430	David Goliath occidit, 1 *Reg.17.* tunc annorum circiter 23.	3652	1062
2944	432	Induſtria Michol, manus Saulis evadit, 1 *Reg.19.* In Nobe panes & gladium obtinet, *cap.21.* quam ob cauſam Saul Sacerdotes omnes trucidat, *cap.22.*	3654	1060
2945	433	David de Ceila in deſertum Ziph ſe recipit, *cap.23.*	3655	1059
2946	434	Inde in loca Engaddi, ubi oram chlamidis Saul abſcidit, *cap.24.*	3656	1058
2947	435	*Samuel* moritur, annos natus circiter 97.	3657	1057
2949	437	Abigailem David ducit uxorem, *cap.25.* Saulis dormientis haſtam abſtulit, *cap.26.* Ad Achiſum ſe recipit, *cap.27.*	3659	1055
		Saul Pythoniſſam conſulit, *cap.28.* Siceleg vaſtatur, *cap.29.* Et poſt aliquot menſes Saul & filii ejus in prælio contra Philiſthæos occiduntur, *cap.31.*		
		David ann. 30. in Hebron unctus, ſuper domum Judæ per ann.7. cum dimidio regnat, 2 *Reg.2. & 3.*		
2951	439	Exacto biennio, quo pacificè Iſraelis regno potiebatur Isboſeth, diutinum inter ipſum & David bellum exarſit, 2 *Reg 2.*	3661	1053
2952	440	*Jubilæus VIII.*	3662	1052
2957	445	David arcem Sion occupat, ibique ſede conſtituta, annos 33. univerſo Iſraeli imperat, 2 *Reg.5. &* 1.*Par.12.*	3667	1047
2959	447	Arca fœderis primo anno Sabbatico Galgala inducta Shiluntem, hoc etiam anno Sabbatico Cariathiarimis (quo ante ann.70. tranſlata fuerat) è domo Abinadab in domum Obededom primùm, deinde poſt 3. menſes in arcem Sion inducta eſt ubi permanſit uſque dum à Salomone proximo Jubilæo in Templi adytum infertur, 2 *Reg.6. &* 1.*Paral.16. ac* 1.8.	3669	1045
2960	448	David Nathani conſilium ſuum aperit de æde Deo conſtruenda. Cui reſponſum eſt id à filio pacifico SALOMONE *ipſi naſcituro* perficiendum, 2 *Reg.7. &* 1.*Paral.17.*	3670	1044
2967	455	Legati ad Ammonitarum Regem conſolandum miſſi, indignis modis accipiuntur.	3677	1037
2969	457	Cum Bethſabee adulterium, 2 *Reg.11.* Agebat tum David annum 50.	3679	1035
2970	458	Poſt natum ex adulterio filium, David à Nathane correptus reſipuit: Infans nihilominus moritur, 2 *Reg. 2.*	3680	1034
2971	459	Salomon ex Bethſabee jam legitima uxore naſcitur, 1.*Par.61. &* 6 *Reg.12.*	3681	1033
2972	460	Ammon Thamarem ſororem vitiavit, 2 *Reg.13.*	3682	1032
2974	462	Brevi poſt, Abſalonis juſſu ille interficitur. Abſalon verò fugit Gethurem in Syria ad Tolmæum avum ſuum maternum, ubi triennium manſit, 2 *Reg.13. & 15.*	3684	1030
2981	469	David fugit à facie Abſalonis, 2 *Reg.15.* Abſalon à Joabo confoditur, 2 *Reg.18.*	3691	1023
2987	475	David univerſo populi cenſu inſtituto, iram Dei in Iſraelitas accendit, 2 *Reg.24. &* 1.*Paralip.21.*	3697	1017
2988	476	Univerſam materiam ad ſtructuram Domus Dei præparavit, 1.*Par.22.*	3698	1016
2989	477	Salomonem regem inſtituit, 1.*Paralip.29.*	3699	1015
2990	478	*David* moritur cùm regnaſſet in Hebron 7. annis, & 6. menſibus; in Jeruſalem verò 33. annis, 2 *Reg.5.*	3700	1014
2991	479	Salomon Pharaonis ducit filiam, ſapientiam à Deo petit, 3 *Reg.3.*	3701	1013

QUINTA MUNDI ÆTAS

Annorum ferè 476.

A FUNDATIONE TEMPLI AD FINEM Babylonicæ Captivitatis.

Anni Ab orbe condito.	Anni Ab Fundat. 480 A fundat. Templi.		Anni Periodi Jul.	Anni Ante eram Chr.
2992	1	SALOMON anno 480. ab Exitu de Ægypto, anno 4. regni ſui, menſe 2. die 2. Templi jacit fundamenta, 3. *Reg.* 7. & 2. *Par.* 3. Ita ut ille annus ex parte concurrat cum anno Mundi 2992.	3702	1012
2993	2		3703	1011
3000	9	Annoque undecimo regni ejus, menſe 8. tota ſtructura eſt abſoluta, 3. *Reg.* 6.	3710	1004
3001	10	*Jubilæus IX.* quartum mundi millenarium aperiens, in quo Templi dedicatio magnificè celebrata eſt menſe 7. circa feſtum Tabernaculorum, 3. *Reg.* 8. & 2. *Par.* 5. 6. 7.	3711	1003
3013	22	Salomon regiæ ſuæ ſtructuram abſolvit, 3. *Reg.* 7.	3723	991
		Jam ſenex adamat mulieres alienigenas, 3. *Reg.* 11.		
3029	38	*Moritur* cùm regnaſſet 40. annis, 3. *Reg.* 11.	3739	975
		Roboam ejus filius decem tribus à ſe avertit qui Jeroboamo ſe dediderunt, regno bifariam diſtracto, ſic.		

Ab orbe condito	A fundat. Templi	REGES JUDA.	Anni regni.	Anni a diviſione decem Trib.	Anni regni.	REGES ISRAEL.	Periodi Jul.	Ante eram Chr.
3030	39	I. Roboam regnat 17. annos 3. *Reg.* 14.	1	1	1	I. Jeroboam regnat 22. annos, 3. *Reg.* 14.	3740	974
3046	55	II. Abia anno Jeroboami 18. (ineunte) patri ſuccedens, regnat 3. ann. 3. *Reg.* 15. & 2. *Par.* 13.	17 18 3	17 18 22	17 18 20		3756	958
3049	58	III. Aza, anno Jeroboami 20. (completo) patri ſuccedens regnat 41. ann. 3. *Reg.* 15. & 2. *Paralip.* 14.	1	21	21		3759	955
3050	59	*Jubilæus X.*					3760	954
			2	22	22 2	II. Nadab anno 2. Azæ patri ſuccedens, ad 2. ann. pervenit, 3. *Reg.* 15.		
3051	60		3	23	1	III. Baaſa, anno Aza 3. (ineunte) Nadab occidit & regnum occupat per 24. annos, 3. *Reg.* 15.	3761	953
3074	83		26	46	24 1	IV. Ela patri ſuccedit anno 26 Aſæ & regnat 2. annos, 3. *Reg.* 16.	3784	930
3075	84		27		2	V. Zamri, anno Elæ 2. Aſæ 27. regnū occupat, 7. diebus, 3. *Reg.* 16.	3785	929
			28	48	1 4	VI. Amri à populo rex conſtituitur, parte modica Thebnin ſequente. Regnavit autem Amri 12. ann. ſed cum Thebni annis 4. ſiquidem		
3079	88		31	51	5	Mortuo æmulo Thebni, ſolus regnare incipit Amri, anno 31. Aſæ, 3. *Reg.* 16.	3789	925
3086	95		38	58	12 1 2	VII. Achab patri ſuccedit anno 38 Aſæ, & ad annos 22. pratuit, 3. *Reg.* 18.	3796	918
3090	99	IV. Joſaphat patri ſuccedit, anno 4. Achabi (deſinente) & regnat 25. ann. 3. *Reg.* 22. & 2. *Par.* 20.	41 1	61	4		3800	914
3099	108	*Jubilæus XI.*					3809	905
3106	115		17		21	VIII. Achab anno 17. Joſaphati Ochoſiam proregem conſtituit, qui duobus ann. regnum adminiſtrat, 3. *Reg.* 22.	3816	898
3108	117		18		22		3818	896
			19	80	1	IX. Joram Achabi filius Ochoſiæ fratri ſuccedit anno Joſaphati 18. (deſinente) & regnat 12. ann. 4. *Reg.* 3.		
3112	121	V. Joſaphat jam ſenior Joramum regni conſortem conſtituit, anno 5. Jorami Iſraelitici, quo per ann. 8. ille potitus eſt, 2. *Paralip.* 21.	23 1	84	3	**Elias.** Sub Achab, Ochoſia & Joramo prophetavit, per annos circiter 20.	3822	892
3118	127	VI. Ochozias, patre morbo graviter laborante, prorex conſtituitur, anno 11. Jorami filii Achab, 4. *Reg.* 9.	7	90	11		3828	886
3119	128	Et tandem patre miſerè mortuo, in regnum ſucceſſit, anno 12. Joram filii Achab, unoque anno ſolus regnat, 4. *Reg.* 8. & 2. *Par.* 22.	8 1		12		3829	885
3120	129	VII. Athalia regnum occupat per 6. annos, 4. *Reg.* 11.	1		1	X. Jehu ab uno ex prophetis in regem unctus regnat 28. annis, 4. *Reg.* 10.	3830	884
3126	135	VIII. Joas ſeptennis puer, à Joiada ſacerdote productus, rex creatur, anno 7. Jehu; & 40. ann. regnat, 4. *Reg.* 12. 2.	1	96	7 28		3836	878
3148	157	*Jubilæus XII.*	23	12	1	XI. Joachaz patri ſuccedens an. 23. Joaſi, regnat 17. ann. 4. *Reg.* 13. 1.	3858	856
		IX. Ama-				**Eliſæus.** Sub Jehu & Joachazo docuit, & ad Jo-		

Anni: Ab orbe condito.	Anni: A fundat. Templi.	REGES JUDA.	Anni Regum Juda.	Anni à diviſione X. Trib.	Anni Regum Iſrael.	REGES ISRAEL.	Anni: Periodi Jul.	Anni: Ante Chr.
			37		1	ad Joaſi initia pervenit ; annis circiter 50.		
3163	172		38		2. 17.	XII. Joas à patre regni particeps efficitur anno 37. (deſinente) Joaſi regis Judæ, & 16. ann. regnat, 4. Reg. 13.	3873	841
			39					
3165	174	IX. Amaſias patri ſuccedens, anno 2. Joaſi regis Iſrael (completo) regnat 29. ann. 4. Reg. 14.	1. 40.		3		3875	839
						Jonas. Prædicit regnum ab oppreſſione Syrorum per Jeroboamum II. vindicandum, 4. Reg. 14.		
3168	177		4	140	6. 1.	XIII. Jeroboamus II. à patre ad bellum Syriacum profecturo in regni conſortium aſſumitur : & ea ratione Jeroboami hujus anno 27. Azarias rex Juda regnare cœpiſſe intelligitur, 4. Reg. 15.	3878	836
3179	188		15		16 2	Anno verò 15. Amaſiæ, patre mortuo, Jeroboam demum dicitur regnaſſe pro en 41. ann. 4. Reg. 14. A quo tempore Amazias 15. annis ſuperſtes fuiſſe dicitur, Ibid.	3889	825
3194	203		29	163	25		3904	810
		X. Ozias, ſive Azarias, patre per conjurationem interfecto, regnum accepit, ann. 27. Jeroboami II. (ex quo particeps regni ille factus eſt) & annis 52. regnavit, 4. Reg. 15.	1		27	**Oſee.** In diebus Oziæ, Joatham, Achaz, & Ezechiæ regum Juda, atque Jeroboami II. regis Iſrael docuit, (Oſee 1.) per integrum ſæculum.		
3195	204					Phul, Aſſyr. Rex, ſive Pul, Sardanapali pater regnat ann. 41. Illeque videtur eſſe qui prædicante Jona pœnitentiam egit.	3905	809
3197	206	*Jubilæus XIII.*				**Amos.** Prophetare incœpit anno Oziæ 23. *Hieron.* Nec ejus regnum eſt tranſgreſſus.	3907	807
3217	226	**Joel.** Sab iiſdem regibus prophetavit ſub quibus Oſee, ut volunt *Auguſt. Hier. Theodor.* atque adeo per integrum ſeculum.	4		41	Mortuo Jeroboamo II. ingratepta ruere omnia, & ad *anarchiam*	3927	787
3220	229		26		1	undecim annot. res deducta eſt.	3930	784
		Iſaias. Prophetare incipit anno Oziæ 23. *Hier.* atque ſub Joathan, Achaz, Ezechia, & Manaſſe, Perſeverat per integrum item ſeculum.				**Abdias.** Oſee, Iſaiæ & Amoſio fuit æqualis, *Hieron. Theodor.*		
3228	237	Ab æſtate hujus anni PRIMA Græcorum numeratur OLYMPIAS.	35	200	9		3938	776
3232	241	Jonas ad prædicandum Ninivitis mittitur. Ita ut facile ann. 114. vixerit.	38	203	12. 1	XIV. Zacharias quartus & poſtremus ſtirpe Jehu, regnavit anno 38. Oziæ, ſex menſibus, 4. Reg. 15. cum 8.	3942	772
3233	242		39	204		XV. Sellum cùm interfeciſſet Zachariam, anno 39. Oſiæ, regnavit menſe unico. 4. Reg. 15.	3943	771
			40		1	XVI. Manahem Sellum occidit, & per undecim ferè menſes de regni poſſeſſione contendit, tandemque auxiliam ferente Phule rege Aſſyriorum, regnare cœpit pacificè, anno 39. (completo) Oziæ regis Juda, & per annos 10. regnat, 4. Reg. 15.		
3237	246		44		10	SARDANAPALUS Aſſyriorum imperium obtinet ann. 20. *Euſeb.*	3947	767
3243	251		49 50	213	1 2	Phaceja patri Manahemo ſuccedit, anno 50. Oziæ, & regnat biennio, 4. Reg. 15.	3953	761
3245	254		52		1	Phacee filius Romeliæ, interempto Phaceja, regnat ann. 20. ab anno 52. Oziæ, 4. Reg. 15.	3955	759
3246	255	*Jubilæus XIV.*					3956	758
		XI. Joathan mortuo patre Ozias regnum ſuſcipit, anno 2. Phacee, & 16. annis regnat.	1		2			
		Michæas. Sub eo & duobus ejus ſucceſſoribus Michæas Moraſthites prophetavit, Mich. 1. annis circiter 50.						
3251	260	Ab hoc anno, ANNI URBIS VARRONIANI procedunt, licèt juxta Fabii Pictoris Romanorum Scriptorum antiquiſſimi					396.	753

RE-

Anni Ab orbe condito	Anni A fundat. Templi	REGES JUDA.	Anni Regum Juda	Anni à diviſione X. Trib.	Anni Regum Iſrael	REGES ISRAEL. MEDI.	Anni Period. Jul.	Anni Ante æram Chr.
		mi, & Iudorum ſecularium, à veteribus Romanis obſervatorum, rationes, toto quinquennio poſteriores ſunt.						
3257	266					ARBACES Mediæ præfectus, conſpirante Beleſo Babylonico, Ninivem anno obſidionis 3. expugnat. Atque ita Aſsyrium deſtructum eſt imperium poſtquam annis 520. ſtetiſset, *Her. l. 1. c. 95.* Trifariàm igitur diviſo imperio, *Arbaces*, Straboni *Orbacas*, Vellejo *Pharnaces* dictus, Medis libertatem reſtituit, *Herodot.* BALESUS in ſacris *Baladan*, Ptolemæo & Cenſorino NABONASSARUS dictus, regnum Babyloniæ per annos 14. occupat. Atque hinc NABONASSARI ÆRA deducenda. NINUS Junior, Aſsyriorum imperium ad proprios reductum terminos, annis 19. obtinuit *Chr. Græc. Euſeb.* Qui melioris auſpicii cauſa, primi Aſsyriorum imperii conditoris nomen aſſumpſiſse videtur, cùm propria appellatione ab Æliano *Thelgamus*, in ſacris litteris THELGATHPHALASAR, ſive *Theglatphalaſar* ſit dictus.	3967	747
3262	271	XII. Achaz patri Joathamo ſuccedens, anno 17. Phacee (completo) 16. annis regnat, 4. *Reg.* 15. & 2. *Paralip.* 26. Quia verò ann. 20. fuiſse dicitur Joatham cùm regnare inciperet, ita ut ad annum 36. ſolùm vixerit, & ipſo moriente dicitur filius ejus Achaz fuiſse annorum 25. ſequitur eum habuiſse filium cùm eſset tantùm annorum 11. Quod aliis adductis exemplis fieri potuiſse confirmat Hieronymus, *Epiſt. ad Vital.*	1		17		3972	742
3263	274		4		1	XVII. Oſee filius Elæ, interfecto Phacee, regnum invadit, ann. 20. ab inauguratione Joathami, 4. *Reg.* 15. Id eſt 4. Achaz. Turbis tamen intervenientibus potiri non potuit; Republica rerum ad *anarchiam* recidente. Unde rebus compoſitis, regnare tandem dictus eſt anno 12. (deſinente) Achaz regis Judæ, 4. *Reg.* 17.	3975	739
3273	282		12	245	9		3981	73
3274	283		11		8		3984	730
3275	285		14		2	SALMANASAR, ſive Emanaſſar, Theglatphalaſaro ſuccedens in regno Aſsyrio, Oſeam fecit tributarium, 4. *Reg.* 17.	3986	728
					3			
3277	286	XIII. Ezechias ab Achaz patre regni conſors efficitur, qui inde ab anno 3. (completo) Oſee, 29. annis regnavit, 4. *Reg.* 18.	1.16		4		3987	727
3283	291		6	254	9	Anno Oſee 9. Ezechiæ 6. Salmanaſar Samariam ſub finem anni 3. obſidionis capit, & X. TRIBUS IN CAPTIVITATEM abducit. Atque hic finis regni Iſrael.	3993	721
		Nahum. Poſt abductas X. TRIBUS prophetat, ut conſolatio eſset tam his qui jam captivi erant, quàm his qui obſidebantur ab hoſtibus, *Hieron.*						
3291	300	Cùm jugum Aſsyr. excuſsiſset Ezechias, anno ejus 14. ad finem tendente, Sennacherib regnum Judææ invadit, *Iſa.* 36.	14			SENNACHERIB patri Salmanaſaro ſuccedit. Contra Sethonem Ægypti regem movit, indeque in Palæſtinam; ſed ab Angelo ejus deleto exercitu, occiſis nempe 185. millibus hominum una nocte, in Aſsyriam revertitur, & à duobus filiis occiditur, *Iſa.* 16. & 4. *Reg.* 18.	4001	713
		Ea lethali valuere decumbenti Ezechiæ, Iſaias propagationem regni in 15. annos, & liberationem è manu Aſsyr. ſigno mirabili, umbræ ſolaris retrò actæ, dato, denuntiat, *Iſa.* 38.	15					

Ja- Quom

Anni Mundi.	Anni A fund. Templ.	REGES JUDA.	MEDI. BABYLONII.	Anni Period. Jul.	Anni Ante eram Chr.
3294	303		Quum Medi huc uſque ſine rege fuiſſent, Dajocis imperio ſeſe ſubjecerunt, annis ante initium Cyri 150. *Herodot. lib.* 1.	4004	710
3295	304	*Jubilæus XV.* reliquorum omnium medius, & poſt acta à Salomone encænia lætiſſimus ob tantæ liberationis tam recentem memoriam.	Is eſt qui Arphaxad in libro Judith dicitur. *Vide titulum hujus libri.* Assaradon, Ptolemæo Eſarchaddon patri Sennacherib ſuccedit.	4005	709
3306	315	XVI. Manaſſes morienti Ezechiæ bono patri, impius ſuccedit filius annorum 12. tantùm natus, annisque 55. Jeroſolymis regnat, 4. *Reg.* 21.		401	698
3323	332		Deficiente Babyloniorum ſtirpe, Aſſaradon Babyloniæ regnum occupat per annos 13. *Canon Ptol.*	4033	681
3327	336	Eodem ut videtur tempore & eadem opera, qua in Samariam inducti coloni, principes exercitus regis Aſſyriæ in vicinam Judæam progreſſi, Manaſſem in vepretis quibuſdam latitantem ceperunt, & compedibus vinctum Babylonem adduxerunt, 2. *Paral.* 33.	Novos ille colonos in Samariam inducit, *Eſdræ* 4.	4037	677
3336	345		Saosduchinus Aſſaradoni ſuccedens, Aſſyriacum ſimul & Babylonicum adminiſtrat imperium annis 20. *Canon Ptol.*	4046	668
3344	351	*Jubilæus XVI.*	Is eſt qui in lib. Judith Nabuchodonosor appellatur. *Vide titulum hujus libri.*	4054	660
3347	356		Nabuchodonoſor Aſſyr. rex, anno regni 12. Arphaxad Medorum regem prælio ſuperat, *Judith* 1.	4057	657
3356	365		Poſt Dejocem Phraortes ejus filius, annis 22. Medis imperat, *Herod. lib.* 1. Saoſduchino Chinaladanus ſuccedit in regno Babylon. ſimul & Aſſyrio, & annis 22. imperat, *Canon Ptol.*	4066	648
3361	370	XV. Amon impius, patri Manaſſi ſuccedit, & regnat biennio, 4. *Reg.* 21.	Hunc Saracum Alexand. Polyhiſtor nominat, quod *latronem* notat.	4071	643
3363	372	XVI. Joſias octennis puer, Amoni patri per domeſticorum proditionem occiſo ſuccedit, & annos 31. regnat, 2. *Reg.* 22.		4073	641
3369	378		Phraortes Medorum rex in obſidione Ninives perit: cui Cyaxares filius ſuccedens annis 40. imperat, *Herod. lib.* 1.	4079	635
		Jeremias.			
3375	384	Anno Joſiæ regni 13. adhuc puer ad propheticum munus à Deo vocatur, *Jer.* 1. Ei adjunguntur Sophonias, Baruc, & alii. Holda quoque prophetes ſub Joſia floruit.		4085	629
3378	387		Nabopolassarus à Saraco præfectus exercitui, & Astyages à patre Mediæ Satrapa conſtitutus, affinitatem ineunt, Amyſa Aſtiagis filia Nabuchodonoſori Nabopolaſſaris filio, deſponſata: & junctis viribus Ninive, in eaque Saracum regem expugnant, *Alexand. Polyhiſtor.* Finitque Nabopolaſſar Babyloniæ rex per ann. 21. *Beroſ. & Ptol.*	4088	626
3393	402	*Jubilæus XVII.*		4103	611
3394	403	XVII. Joſia à Nechaone rege Ægypti occiſo, populus Joachaſum juniorem ejus filium in regem unxit: ſed poſt tres menſes Nechao regem conſtituit Eliacim fratrem ejus ſeniorem, quem Joakim appellavit, 2. *Paral.* 36.		4104	610
		Habacuc.			
3397	406	Hoc circiter tempore prophetavit, cùm jam jam immiſſurus eſſet Deus Chaldæos in Judæam, *Abac.* 1.	Nabuchodonoſor in regni ſocietatem à patre aſſumptus (unde primum ejus regni initium) contra Nechaonem regem Ægypti mittitur, *Beroſ. apud Joſeph. Euſeb.*	4107	607
3398	407	Judæam invaſit Nabuchodonoſor, & Joakim catenis vinxit, 2. *Paralip.* 36. Indeque INITIUM CAPTIV. BABYLONICÆ LXX. ANNORUM.		4108	606
		Daniel.			
		Tunc annorum circiter 8. cum ceteris captivis abducitur. Vixit verò uſque ad Cyri tempora, hoc eſt ad annum vitæ circiter 80.			

Joa- Na-

Anni Mundi.	A fund. Temp.	JUDÆI.	MEDI BABYLONII.	Anni Periodi Jul.	Ante æram Chr.
3399	408		Nabuchodonoſor, patre ejus mortuo, totius imperii fit dominus; indeque ſecundùm ejus regni initium.	4109	605
3401	410	Joakim, poſtquam 3. annis in fide Nabuchodonoſoris permanſit, rebellavit, 4. *Reg.* 25.		4111	603
3403	414	A Chaldæis captus, abjectus eſt inſepultus. *Jerem.* 22. & 36. XVIII. Ei ſucceſſit filius ejus Joachin ſive Jeconias, qui cùm menſes 3. & dies 10. regnaſſet, captivus abductus eſt cum matre & proceribus, 4. *Reg.* 24.		4115	599
3409	418.	XIX. In ejus locum ſubſtituitur Mathanias patruus ipſius Joſiæ filius, nomine ejus in SEDECIAM mutato, qui 11. plenis annis regnavit, 4. *Reg.* 24.	**Ezechiel.** Anno 5. ab hac deportatione prophetare incipit, uſque ad annum 27. *Ezech. cap.* 1. & 29.	4119	595
3435	444		Mente alienatus Nabuchodonoſor, & per 7. annos beſtiarum more vivit.	4145	569
3442	451	*Jubilæus XVIII.*	Sanitati & regno reſtitutus paulo poſt moritur, cum regnaſſet ſolus annos 43. cum patre menſes circiter 10.	4152	562
3444	453		Ei ſucceſſit filius Evilmerodachus, anno à deportatione Jeconiæ 37. cujus convivæ Jeconias, & Daniel, 4. *Reg.* 25. *Dan.* 14.	4154	560
3445	454		Cùm Evilmerodac paulo pluſquam duobus annis regnaſſet, eum occidit Nerigliſſor, qui ann. 4. regnat, *Beroſ. apud Joſeph. lib.* 1. *contra Appion.* Qui adverſus Medos & Perſas, ſubditos ſuos ſocioſque ſollicitat, *Xenoph.*	4155	559
3448	457		Hac occaſione CYRUS à patre Cambyſe & avunculo Cyaxare, totius exercitus imperator conſtituitur. Indeque 30. anni principatus ipſius, ad finem tendente anno 1. Olymp. 55. *Xenoph. inſtit. lib.* 3.	4158	556
3449	458		Hoc in prælio Babylonius occiditur, *Xenoph.* Laboroſoarchadus patri Nerigliſſori ſuccedens, regnat menſes 9. *Beroſ.* Quo interfecto, ei ſuccedit Nabuchodonoſoris ex filio nepos Nabonydus, ſive Labinytus, qui & Danieli Baltaſſar, regnatque annos 17.	4159	555
3466	475		Baltaſſar eadem nocte qua convivium celebrabat à militibus Cyri occiditur, *Dan. cum Xenoph.* Eſtque regnum Babylonicum ad victores MEDOS & PERSAS translatum, *Dan.*	4176	538
3468	477		Tunc Darius Medus Chaldæorum imperium à victore Cyro accepit. *Daniel cum Xenoph.* Imperavitque annis duobus.	4178	536

SEXTA MUNDI ÆTAS

Annorum 532.

Et aliquot menſium.

A LIBERTATE CONCESSA PER CYRUM ad Chriſtum natum.

Anni Mundi.	Anni Perſar.	RES JUDÆORUM.	PERSARUM IMPERIUM.	Anni Periodi Julianæ	Anni ante natum Chr.
		Judæa in patriam reditum inſtituunt, pauperioreſque imperatis ſubſidiis juvantur, *Eſdr.* 1.	Cyrus exinde, Cambiſe patre in Perſia & Ciaxare patruo (ſive Dario Medo) in Medis, vita functis, totius Orientis Monarchia potitus eſt annis 7. *Xenoph.* Tuncque Judæis redeundi poteſtatem fecit, 2. *Par.* 36.		
	1				
3475	7	Initio regni Aſſueri (ſive Cambiſis)	Septuagenarius verò vita functus eſt.	4183	529
3476	8	Samaritani Judæos ſcripto accuſant, *Eſdr.* 4.	Cambiſes ejus filius regnat ann. 7. & menſes 5. Quod reliquum erat anni, Magus occupavit.	4186	528
3482	15	Mago etiam, ſub nomine Artaxerxis, datæ ab illis litteræ.		4192	522
3483	16		Magi fraude detecta, à 7. conjuratis ille conficitur, è quibus Darius Hyſtaſpianus, rex ab aliis ſalutatur, regnatque ann. 36. *Juſtin. Herodot.*	4193	521
		Aggæus.			
3485	18	Reduce jam populo, Darii ann. 2. cœpit Judæorum negligentiam in extruendo templo carpere, *Agg.* 1.	Hunc Eſtheris Aſſuerum eſſe putamus. *Vide titul. lib. Eſther.*	4195	519
		Zacharias.			
		Ejuſdem anni menſe 8. populum ad reſipiſcentiam hortatur, *Zachar.* 1.			
3491	24	*Jubilæus XIX.*		4201	513
3519	52		Xerxes Darii filius regnat annos 12. qui omnem vim adverſus Græcos concitavit, juxta vaticinium Danielis, *cap.* 11.	4229	485
3531	64		Artaxerxes Longimanus ejus filius regnat an. 48.	4241	473
3537	70		Anno regni ejus 7. Eſdras diploma obtinuit ad Rempublicam Judaicam reformandam, & cum magna Judæorum multitudine profectus eſt, *Eſdr.* 7.	4247	467
3540	73	*Jubilæus XX.*	Anno ejuſdem 20. menſe Niſan, reſtituendæ Jeruſalem poteſtatem obtinet Nehemias, 2. *Eſdr.* 8. Indeque	4250	464
3550	83			4260	454
		Malachias.	INITIUM LXX. SEPTIMANARUM DANIELIS.		
3562	95	Ultimus prophetarum, videtur Nehemiæ æqualis, ſiquidem illas reprehendit corruptelas quæ tempore ejus ſecundæ præfecturæ, poſt annum 32. neceſſario inchoandæ contigerant.	Nehemias rediit ad regem Perſarum, *Nehem.* 5. 14. *cum* 13. 6.	4272	442
3573	106		Initium belli Peloponeſiaci, *Thucid.*	4283	431
3579	112		Anno hujus belli 7. Xerxes moritur, *Thucid.*	4289	425
3580	113		Et ſuccedit Xerxes II. ejus filius, qui regnat ann. 1. *Diodor.*	4290	424
			Secundianus, Xerxe fratre interfecto, regnat menſes 7. *Idem.*		
3581	114		Ochus, alter Artaxerxis filius, necato Secundiano regnat ann. 19. qui mutato nomine Darieus ſive Darius Nothus eſt appellatus.	4291	423
3599	132	*Jubilæus XXI.*	Artaxerxes Mnemon, filiorum ejus maximus regnat ann. 43. *Diodor.*	4309	405
3600	133			4310	404
3638	171	*Jubilæus XXII.*	Ochus regnum occupat per ann. 23. qui Artaxerxes voluit cognominari, *Polian.*	4348	366
3643	176			4353	361
3666	199	Anni Alexandri,	Eo à Bagoa Ægyptio interfecto, regnavit Arſes filius ejus minimus, quo item à Bagoa ſublato, anno regni ejus 3. Codomanus in regno collocatur, qui Darii nomen aſſumpſit, *Diodor.* & annos 6. regnat.	4376	338
3668	201	2 — Is annus finem vitæ Philippo attulit, & initium regni Alexandro, annos tum 20. nato, *Plut.* Regnavit verò annos 12. & menſes 8. *Arrian.*		4378	336
3674	207	6	Alexander anno regni ejus 6. pugna ad Arbelum data, Darium delevit. Mox Babylonem contendit, totoque Oriente potitur, *Plutar. Curt.*	4384	330

GRÆCORUM MONARCHIA.

Anni Mundi.	Anni Alexandri.	GRÆCORUM MONARCHIA.	Anni Period. Jul.	Anni ante Chr.
		Huic verò Monarchiæ Alexander 6. ann. & 10. menſ. præfuit, quo tantulo ſpatio, tot & tanta in Oriente ille geſſit, ut pervolaſſe potiùs quàm peragraſſe dicere poſſis. Unde etiam pardo alato comparatur à Daniele, *cap.* 7.		
3681	13	Poſt mortem Alexandri, orta de formando rerum ſtatu diſcordia, provinciæ inter principes ſunt diſtributæ. Qui cùm mutuis inter ſe bellis diu exarſiſſent, alia aliis incrementorum materies fuere Imperia: quorum quatuor præcipua à Daniele obſcuris ſignificationibus ſunt adumbrata. Horum principes fuere, PTOLEMÆUS in Ægypto, SELEUCUS in Babylone & in Syria, CASSANDER in Macedonia & in Græcia, ANTIGONUS in Aſia. Ex quibus *Ægypti & Syriæ* reges maxim. faciunt ad ſacram hiſtoriam.	4391	313

Anni Mundi.	REGES ÆGYPTI.	REGES SYRIÆ.	Anni Period. Jul.	Anni ante Chr.
3682	PTOLEMÆUS ergo Lagi filius, Soter dictus, Ægyptium citra vim adeptus regnum, nomenque poſteris reliquit; Cùm vix aliquot menſes eo eſſet potitus.	SELEUCUS equitum præfectus primùm creatus, poſteà Babyloniam obtinuit, ANTIGONUSQUE Suſianam, *Diodor. l.* 18.	4393	321
3687	*Jubilæus XXIII.*		4397	317
3719	PHILADELPHO filio illud tradit, anno integro, & menſ. 3. ante mortem. Tuncque accurante Demetrio Phaleræo verſio Græca ſacrorum voluminum *à* LXXII. Interpretibus facta eſt, quam ideo nonnulli è patribus ſub Ptolemæo Sotere inſtitutam aiunt, quia adhuc eo vivo; alii ſub Philadelpho, quia eo jam regnum adepto. Regnavit autem Philadelphus annos ferè 39.		4419	285
3727		ANTIOCHUS Soter poſt patris Seleuci mortem regnum obtinuit ann. 19. *Sever. Sulp.*	4437	277
3736	*Jubilæus XXIV.*		4446	168
3743		ANTIOCHUS cognomine *Deus*, ſive *Divus*, patri ſuccedit & regnat ann. 15.	4453	261
3758	PTOLEMÆUS Evergetes patri ſuccedens regnat ann. 25. *Ptolem. Hieron.*	SELEUCUS Callinicus, ſeu Pogon dictus, patri ſuccedens, regnat ann. 20. *Euſeb.*	4468	246
3778		SELEUCUS Ceraunus patri ſuccedens regnat 3. annos: quo interfecto, exercitus in regnum vocat	4488	226
3781		ANTIOCHUM Magnum ejus fratrem, quod ann. 32. obtinuit, *Porph. Euſeb.*	4491	223
3783	PTOLEM. Philopator patri ſuccedens, regnat ann. 17. *Ptolem. Euſeb.*	Hujus minor filius ANTIOCHUS, pace cum Romanis facta, obſes Romam miſſus eſt: Major verò,	4493	221
3785	*Jubilæus XXV.*		4495	219
3800	PTOL. Epiphanes patri ſuccedens, regnat ann. 24. *Ptolem.*		4510	204
3816	Galatæ ſive Galli à Manlio in Olympo monte oppugnati, poſteà ad Ancyram devicti, ubi captivi catenas morſibus & ore tentaverunt, atque ſuffocandas invicem fauces præbuerunt, *Liv.* De hac victoria meminit quoque, 1. *Machab.*	SELEUCUS Philopator (Joſepho *Soter* dictus) à patre in ultimas regni partes exercitus ducente, ſucceſſor declaratur, 2. *Machab.* Et annos 12. regnat, *Appian. Euſeb.* Ad hunc Seleucum ſpectat quod *cap.* 3. & 4. *lib.* 2. *Machab.* dicitur.	4526	188
3824	PTOLOM. Philometor patri ſuccedens, regnat ann. 27.		4534	180
3828		Sub finem regni Seleuci, DEMETRIUS ejus filius, pro Antiocho, Antiochi Magni filio, obſes ſubſtitutus eſt, *Appian.*	4538	176
3829		*Antiochus* igitur, cùm Roma in patriam rediret, frater ejus major Seleucus inſidiis Heliodori periit. Sed Heliodorum Eumenes & Attalus expulerunt, deducto in poſſeſſionem regni Antiocho: qui annis 11. & menſes aliquot regnavit.	4539	175
3834	*Jubilæus XXVI.* Antiochus Philometori diadema abſtulit, Alexandrini ſummam rerum fratri EVERGETÆ promittunt, ad quem confugit Philometor, quem ipſi à poteſtate Antiochi liberantes, eum regni participem eſſe voluerunt, cùm hujus ann. 12. illius primum numerantes. Etſi paulò poſt, illi Philometorem in exilium egerint, *Euſeb. Juſtin.*		4544	170
3836	Perſeo à L. Æmilio victo, REGNUM MACEDONICUM cecidit cùm jam inde à Carano per annos 626. ſtetiſſet, hujus verò reliquiæ in Ptolemæis & Seleucidis ſuperſtites fuere.		4546	168
3840		Antiochus inhoneſtè rediens ex Perſide moritur; eique ſuccedit ejus filius ANTIOCHUS Eupator curante Lyſia.	4550	164
3841	ONIAS, Oniæ 3. Pontificis filius, videns ſummum ſacerdotium Alcimo datum, in Ægyptum venit. Poſtquam ambo Ptolemæi 6. annos pacificè regnaſſent, Philometori regnum abſtulit Evergetes, *Euſeb.* Ille petendi auxilii cauſa Romam venit. Romani eum reſtituerunt, juniori fratri Cyprum concedentes, quod diuturnæ concertationis materies fuit, *Val. Max. Polyb. Liv.*	Hic interfecto *Menelao* ſummum Sacerdotium *Alcimo* dedit. *Demetrius* Soter Seleuci filius Roma fugiens, comparatis copiis Romam venit, ubi Antiochum & Lyſiam occidi juſſit, *Zonar.* 1. *Machab.* Demetrius regno potitus BACCHIDEM Meſopotamiæ præfectum, & cum eo Alcimum in Judæam miſit, 1. *Machab.* NICANOREM etiam poſteà miſit unum ex principibus ſuis, 2. *Machab.*	4551	163
3843	Philometor & ejus uxor Cleopatra totam Ægyptum Judæorum fidei commiſerunt; & copiarum duces fuere ONIAS & DOSITHÆUS, *Joſeph. l.* 2. *contra App.*	MACHABÆUS fœdus init cum Romanis, & paulo poſt fortiter dimicans interimitur. JONATHAS ipſius loco, dux eligitur.	4553	161
3850		JOANNES eorum frater dolo occiditur. Antiocheni à Demetrio deficiunt, ſubornantque infimæ ſortis juvenem cui nomen Alexandri inditur, genituſque ab Antiocho dicitur, *Juſtin. Appian. Sever. Sulp.* Iſque Joſepho BALLES Straboni BALAS eſt cognominatus	4560	154

Cla-

Juna

Anni Mundi.	REGES ÆGYPTI.	REGES SYRIÆ.	Anni Period. Jul.	Ante Chr.
3852	Claruit tunc ARISTOBULUS JUDÆUS, Peripateticus philoſophus, *Euſeb.* Onias cùm de recuperando pontificatu ad Aſmonæos tranſmiſſo, nulla ſpes ſupereſſet, à Philometore obtinet, ut in Heliopolitana præfectura templum ad inſtar Hieroſolymitani extrueret, illicque ipſe Pontifex conſtituitur.	*Jonathas* cum hoc Alexandro pacem renovat, qui eum ſummum Sacerdotem conſtituit, cùm civitas per 7. ann. & menſes 6. ſcilicet à morte Alcimi nullum habuiſſet, 1. *Machab. Joſeph.*	4562	152
3854		*Demetrius* cum Alexandro commiſſo prælio interficitur, cùm annos 12. regnum Syriæ obtinuiſſet. 1. *Mach. Euſeb. Joſeph.*	4564	150
3856		DEMETRIUS JUNIOR, Demetrii Soteris filios in Ciliciam trahit. ALEXANDER BALAS territus, è Phœnicis properat Antiochiam, ejuſque præfecturam, HIERACI ac DIODOTO, qui & TRYPHON, tradit, 1. *Mach.* 1. *Joſeph. Juſtin.*	4566	148
3858	*Ptol. Philometor* cum magnis copiis in Syriam venit per ſpeciem juvandi Alexandri Balæ; revera ut regnum ei adimeret, 1. *Machab.* 11.	Alexander è Cilicia validum ducens exercitum, Syriam invaſit. Occurrens ei Ptolemeus cum Demetrio jam genero ſuo, eum vicit. Ille fugiens dolo à ſuis eſt necatus, 1. *Mach. Liv. Strab.*	4568	146
3859	Contra Alexandrum pugnans vulneratur. Paucis poſt diebus, cùm Zabdiel Arabs Alexandri caput ad eum miſiſſet, hoc ſpectaculo animum & oculos paſtus, expiravit, 1. *Machab. Polyb. Liv. Joſeph.*	Poſt Alexandri mortem, ſolus Syriæ regnum obtinuit DEMETRIUS, qui etiam NICATOR, ſive NICANOR eſt appellatus, 1. *Mach. App.*	4569	145
3860	Cleopatra Philometoris ſoror & conjux, & paternum regnum filio aſſerere nititur, *Joſeph.* EVERGETES qui & PHYSCON, Philometoris frater, ejus conatibus reſiſtit; adverſus quem Onias pro Cleopatra bellum ſuſcepit, *Joſeph.*	Tryphon ex Arabia adducens Antiochum puerulum, filium Alexandri Balæ, qui Θεὸς ſive *Deus* cognominatus eſt, regnum illi aſſeruit, 1. *Mach. Joſeph. Liv.*	4570	144
3861	Judæi Jeroſolymitani, ad Judæos Ægyptienſes de celebrando feſto Tabernaculorum menſis Casleu, ſcribunt, 2. *Machab.* 1.	Jonathas Ptolemaide à Tryphone occiditur. SIMON poſtea dux eligitur, *Joſeph.* Antiochum Theon poſtea etiam occidit Tryphon, indeque ſibi diadema regni impoſuit, 1. *Mach.* 13. *Liv. Juſtin.* Demetrius priora pacta cum Simone confirmat, tributa remittit. Atque ita, jugo Gentium ab Iſraele ſublato, cœpit populus in Syngraphis ſcribere: ANNO I. SIMONE PONT. MAGNO, 1. *Mach. Joſeph.*	4571	143
3863		Demetrius contra Parthos movens, vivus in poteſtatem hoſtis venit, 1. *Mach. Joſeph.*	4573	141
3864		Triphonis mores milites pertæſi, defecerunt ad Cleopatram Demetrii uxorem, quæ fratri ejus Antiocho conjugium ſuum, & regnum obtulit, *Joſeph.* ANTIOCHUS à religione *Pius*, à cognomento Paterno *Soter* dictus, & apud Trogum SIDETES, regio nomine aſſumpto, litteras Simoni miſit, *Ibid.* Numenius & Antipater à Simone Romã mittuntur ad renovandam amicitiam, 1. *Mach.*	4574	140
3865		*Antiochus Sidetes* in terram paternam reverſus Cleopatram in uxorem recipit. Regnavitque dehinc 9. annis, *Juſtin. Euſeb.* 1. *Machab.* Tryphon interea fugit in Phœniciam, *Ibid.* Tum conſtituit Antiochus Cendebæum Præfectum regionis maritimæ, qui perſequitur Thryphonem, *Ibid.*	4575	139
3866		*Cendebæus* Judæam excurſibus infeſtat. Simon jam ſenio confectus, duobus majoribus filiis, *Juda* & JOANNE Hyrcano, belli curam committit, *Ibid.*	4576	138
3868	PTOL. EVERGETES II. ſive PHYSCON, multos Alexandriæ cives, qui eum in regnum vocaverant, jugulavit: Ipſam quoque ſororem ac conjugem Cleopatram repudiavit: *Juſtin.*	Tryphon Apameam ſe recipit, quo captu interficitur, *Joſeph.* Simon Pontifex inſidiis Ptolemæi generi ſui, in convivio periit, cùm 8. ann. & menſ. 3. Pontificatu functus eſſet, *Joſeph.* 1. *Machab.* Joannes Hyrcanus exinde Pontifex factus eſt, *Joſeph.* 1. *Machab.*	4578	136
		ATQUE HIC FINIS HISTORIÆ MACHABÆORUM.		

CONTINUATUR SERIES REGUM ÆGYPTI ET SYRIÆ, necnon res Judaicæ à fine Machabæorum.

Quædam etiam de Romanis intermiſcentur.

Anni Mundi	REGES ÆGYPTI.	RES JUDÆORUM.	REGES SYRIÆ.	Anni Period. Jul.	Ante Chr.
3871		JOANNES HYRCANUS, tribus millibus talentorum è ſepulchro David ablatis, primus Judæorum alere cœpit peregrina auxilia, *Joſeph.*	ANTIOCHUS SIDETES Jeroſolymam obſidet. Jeroſolymitani ſe illi dedunt, *Joſeph.*	4581	133
3873	Jeſus filius Sirach in Ægyptum veniens, librum avi ſui Jeſu in Græcum tranſtulit, *Eccli. prolog.*			4583	131
3874	Evergetes II. à civibus ejectus ſorori pariter ac patriæ bellum infert, *Liv. Juſtin.*	Antiochum Sidetem contra Phraatem ſecutus JOANNES à devictis Hyrcanis cognomen accepit, *Joſeph. Sever. Sulp.*	*Antiochum* re malè geſta ſibi manus intuliſſe auctor eſt Appianus. A Parthis in prælio occiſum memorat Juſtinus.	4584	130

Judæi Poſt De-

Anni Mundi.	Reges Ægypti.	Res Judæorum.	Reges Syriæ.	Anni Period. Jul.	Ante Chr.
		Poſt Antiochum Sidetem, Judæi à Macedonibus defecerunt & Syriam magnis bellis infeſtarunt, *Juſtin. Joſeph.*	Demetrius Nicanor frater ejus, à Phraate dimiſſus in regnum ſucceſſit. *Juſtin.*		
3875		Hyrcanus templum Cuthæorum diruit, poſt annos 200. quàm à Sanaballate ſtructum eſt. *Joſeph.* Subjugatos Idumæos circumciſionem accipere coegit, indeque inter Judæos cenſeri cœpti ſunt, *Joſeph. Strabo.*	Syri Demetrio infenſi, ad Evergetem II. mittunt, aliquem ex Seleuci genere ſibi dari poſtulantes. Quibus ille juvenem quendam miſit, fingens illum Alexandri Balæ filium, & ipſum Alexandrum dictum, quem Syri Zebinam cognominarunt, *Juſtin. cum Porphyr.*	4585	129
3878	Judæi Palæſtini celebraturi Encænia repurgati Templi, ſcripſerant ad Judæos Ægyptienſes, 2. *Machab.* 1.		Demetrius vincitur à Zebina, qui ſocietatē init cum Hyrcano, *Juſtin. Liv. Joſeph.*	4588	126
3880		Joann. Hyrcan. arcem quam Herodes poſtea Antonianā appellavit, propè templum extruxit, in qua majorem partem temporis degebat, & ſtolam reponebat, qua nemo præter eum utebatur, *Joſeph.*	Seleucus Demetrii filius, invita matre Cleopatra, regnat in Syria annum unum, *Liv. Euſeb.*	4590	124
3881			Hunc mater ſagitta confixum interemit, & alterum filium Antiochum Gryphum regem conſtituit, *Liv. Euſeb.*	4591	123
3883		*Jubilæus XXVII.*	quem *Philometorem* cognominat Joſephus.	4593	121
3888	*Evergetes II.* moritur, ei ſuccedit filius ejus major Ptolem. Lathurus qui ſimul cum matre Cleopatra 10. ann. regnat, *Juſtin. Pauſan.*		Hic Zebinam regno ſpoliavit. *Juſtin.*	4598	116
3893			Antiochus Cyzicenus, Gryphum vicit & regnum eſt adeptus, *Juſtin. Euſeb.*	4603	111
3897		Joann. Hircanus moritur, cùm per ann. 29. ſummo Sacerdotio functus eſſet.		4607	107
3898	Cleopatra populum concitat in Lathurum: Alexandrumque minorem filium è Cypro arceſſit, qui in fratris locum conſtituetur. *Juſtin.*	Ei ſuccedit Judas Ariſtobulus, quinque filiorum maximus qui primus poſt Babylonicam captivitatem regnum & diadema aſſumpſit, *Joſeph.* Matrem illi regni æmulam, quam Hircanus rerum Dominam reliquerat, conjecit in carcerem & fame necavit. Ariſtobulo mortuo Salomæ uxor ejus, quam Græci *Alexandram* nominant, Alexandrum Jannæum regem conſtituit.	Erat ille eadem matre Cleopatra genitus, ſed ex Antiocho Sidete Gryphi patruo, *Joſeph.*	4608	106
3899				4609	105
3909			Ant. Gryphus quinque reliquit filios, quorum Seleucus major natu Cyziceno patruo debellato, regno potitus eſt, *Joſeph.*	4619	95
3910			Antiochus Pius Cyziceni filius, impoſito ſibi diademate Seleucum patruelem tota Syria expulit qui in Cilicia, unà cum amicis ſuis concrematus eſt, *Joſ.*	4620	94
3912			Ptol. Lathurus Demetrium Eucærum quartum Griphi filium, Damaſci regem conſtituit; quo, cum fratre Philippo copias conjungente, Antiochus Pius ſuperatus, ad Parthos fugere coactus eſt, *Porphyr.*	4622	92
3916	Cleopatra, filio ſuo Alexandro exitium machinans occupata, ab eo interficitur. *Juſtin.* Regnaverat autem ille ſimul cum matre ann. 18. *Porphyr.* Alexandrini hoc ſcelere indignati ſeniori fratri Lathuro regnum Ægypti reddiderunt, qui per ann. 7. menſ. 6. eo deinceps eſt potitus, *Juſtin. Pauſan.* Alexander prælio navali victus interiit. *Porphyr.*			4626	88
3920	Ejus filius Alexander quoque dictus Mithridati datur, poſtea in Syllæ familiaritatem venit.	Alexander Jannæus Diam urbem cepit. Edeſſam expugnavit. Gaulonam & Seleuciā cepit. Demetrium principatu ſuo exuit, & tertio demum expeditionis anno completo, domum rediit. Ibi ex temulentia, morbo contracto, triennio febre quartana laboravit. *Joſeph.*	Cùm mutuis ſe odiis Seleucidæ conſumerent, populi Tigranem Armeniæ regem vocaverunt qui regno Syriæ ann. 18. potitus eſt. *Juſtin.* uſque dum illi ademptum eſt à Pompeio & Romano imperio adjunctum.	4630	84
3923	Ptol. Lathurus fato fungitur: Ejus filia Cleopatra, Ptolemæi Alexandri (qui junior Lathuri frater, matrem occiderat) uxor regnavit menſes 6. *Porph.* Lathuri autem ſolam Berenicem			4633	81

Anni Mundi.	REGES ÆGYPTI.	RES JUDÆORUM.	REGES SYRIÆ.	Anni Periodi Jul.	Anni Ante Chr.
	cem è legitimo thoro ſuſcepiſſe confirmat Pauſan. Quâ ante patrem defunctâ, proles ejus illegitima, Ptolemæus quidem Cypri; Cleopatra verò iſta, & poſtea novus Dionyſius ſive Auletes, Ægypti regnum occupaſſe videntur. Niſi fortè eadem Porphyrio *Cleopatra* quæ Pauſaniæ *Berenice*. Sylla ALEXANDRUM illius Matricæ filium, Alexandrinis regem miſit, deficiente ibi ſtirpe regia, *Appian.*				
3924	Alexander ducta in uxorem Regina Cleopatra iſta, cujus erat privignus, eam interemit, *Porphyr.*			4634	80
3926		Alexander Jannæus moritur. Ejus uxor ALEXANDRA, ex mariti monitu, captata Phariſæorum benevolentia regnum occupat, deinde HYRCANUM ejus majorem natum filium pontificem declaravit, minorem autem ARISTOBULUM privatum vivere juſſit, *Joſeph.*	ANTIOCHUS (Aſiaticus) & frater ejus, regis Antiochi (pii) filii, pueri, qui regni Syriæ partem (à Tygrane non occupatam) obtinebant, Romam venerunt, regnum Ægypti petituri, quod tamen non obtinuerunt, *Cic. in Ver. act. 4.*	4636	78
3932		*Jubilæus XXVIII.* Antipas ſive ANTIPATER Idumæus HERODEM filium hoc anno ſuſcepit.	Tygranes Cleopatram, cui Selenæ cognomen fuit, interemit, *Strabo.*	4642	72
3935		Alexandra regina moritur. Hincque inter Hyrcanum & Ariſtobulum bella ingentia.	Atque ita Antiochus qui jure matris regnum Ægypti recuperare ſpectaverat, etiam regni Syriæ parte quam illis tenuerat excidit; Sicque SELEUCIDARUM REGNUM PRORSUS EXTINCTUM EST.	4645	69

DE REBUS ÆGYPTIIS ET JUDAICIS AB EXTINCTO Seleucidarum regno. Nonnihil etiam de Romanis.

Anni Mundi.	REGES ÆGYPTI.	RES JUDÆORUM.	Anni Periodi Jul.	Anni Ante Chr.
3938	ALEXANDER II. Ægypti rex Alexandri I. & matricidæ filius, ab Alexandrinis eſt expulſus, *Sueton.* Ei ſuffectus eſt PTOLEM. NOTHUS, qui AULETES eſt appellatus.	HYRCANUS ab Ariſtobulo fratre, regno pulſus eſt. Qui eo poſitus eſt uſque ad captam per Pompejum urbem, *Joſeph.*	4648	66
3939		Antipater Hyrcani partibus favens, eum tandem reſtituit. *Joſeph.*	4649	65
3940	Alexander II. Tyri ubi ſeceſſerat, vitam finivit; fama ſparſa, teſtamento illius, populo Romano regnum Ægypti fuiſſe relictum, *Cic. oration. Agr.*	POMPEJUS Damaſci Judæos & eorum principes audivit, improbata Ariſtobuli violentia, *Joſeph.*	4650	64
3941	OCTAVIUS poſtea CÆSAR AUGUSTUS dictus, naſcitur.	Pompejus Ariſtobulo iratus Judæam armatus ingreditur; civibuſque inter ſe diſſidentibus, exercitum in urbem intromiſit. Qui verò Ariſtobulo favebant in Templum ſe recipiunt, quod Romani obſident, *Joſeph.* CAPTUM verò eſt TEMPLUM ſolemni 3. menſis jejunio; die ejus 28 obſervari ſolito, quo urbs poſtea à Soſio & Herode eſt occupata, quoque primùm capta fuerat à Nabuchodonoſore ante annos 543. Menſis verò iſte tertius, anni civilis eſt accipiendus, ab autumno deducti, qui Hebræis *Casleu* dicitur, *Joſeph.* Hyrcano pontificatum & principatum reddidit Pompeius, ſed diadema vetuit. Judæoſque Populo Romano fecit tributarios. Diſcedens verò, Syriam Scauro Quæſtori ſuo regendam reliquit; *Appian.* Vinctum Ariſtobulum ſecum abducens, cum duabus filiabus & totidem filiis: quorum unus, ALEXANDER, ex itinere aufugit, minor verò, ANTIGONUS, cum ſororibus Romam ductus eſt, *Joſeph.*	4651	63
3946	Ptol. Auletes in Ægyptiorum odium, ob ingentia quæ exigebat tributa, incurrens, Romam aufugit, ut Pompejus & Cæſar ipſum cum exercitu reſtituerent, *Liv. Plut.* Alexandrini, Ptolemæi profectionem ignorantes, eum obiiſſe rati, filiam ejus BERENICEM, unà cum ſeniore ſorore Tryphæna (quæ & CLEOPATRA SENIOR) regno præfecerunt, *Strabo, Dio.*		4656	58
3947	Ptolemæus de reſtitutione deſperans Epheſum profectus eſt, *Dio.*	Alexander Judæam repetens, eam incurſionibus vexat, contra quem expeditionem ſuſcepit *Gabinius* Syriæ præſes, promiſſo M. ANTONIO, qui ab Antipatro amiciſſime exceptus eſt, *Joſeph.*	4657	57
3948	Hunc, expeditionem contra Parthos meditans	ARISTOBULUS cum filio Antigono Roma elapſus	4648	56

Anni Mundi.	An. corr. Jul.	REGES ÆGYPTI.	RES JUDÆORUM.	Anni regni Herod.	Anni Periodi Jul.	Anni ante Chr.
		tam Gabinius, reſtituendum ſuſcepit, *Joſeph.* Victiſque Ægyptiis Regnum Ptolemæo reddidit. Qui filiam ſuam Berenicem e medio ſuſtulit, *Liv. Cic. Strabo.*	elapſus in Judæamque reverſus, ad Macheruntem pugnans multis acceptis vulneribus, cum eodem Antigono ad Gabinium ductus eſt, & ab eo cum filiis Romam miſſus. Hunc Senatus in vinculis detinuit, filios in Judæam remiſit, *Joſeph.*			
3950			Craſſus contra Parthos movens, Templum Jeroſol. invadit, *Oroſ.*		4660	54
3951			Sed paulò poſt trans Euphratem deleto exercitu periit, *Cic.*		4661	53
3952			Caſſius Craſſi Quæſtor Judæam invadit, *Joſeph.*		4662	52
3953		Ptolem. Auletes moritur, & Ptolemæus puer Cleopatram ſororem, ex patris teſtamento, ducit uxorem, *Cæſar. Dio.*			4663	51
3955			Inſtantibus belli civilis motibus inter Cæſarem & Pomp. Cæſar Ariſtobulum in patriam dimiſit, ut contra Pompejum aliquid moveret. *Dio.* At ille à Pompejanis veneno periit, *Joſeph.* Alexander quoque ejus filius, Pompeji juſſu Antiochiæ eſt ſecuri percuſſus, *Joſeph.*		4665	49
3956		Pompejus poſt Pharſalicam cladem Ægyptum petens ibi miſerè eſt occiſus, *Plut.* Cæſar eum inſecutus, eſt etiam inſidiis tentatus.			4666	48
3957		Exinde, bello Photini in Cæſarem commoto, Cæſar hoſtium naves incendit, quarum flamma flagravit ingens illa Bibliotheca, in qua 400. millia librorum periere, *Plut. Hirt. Oroſ.* Tuncq; etiam periiſſe Autographum LXXII. Interpretum, vult Uſſerius. Ptolemæus junior à Cæſare captus poſtraque dimiſſus, iterum contra eum movit, ingentique clade ad ripam Nili accepta, receptus in navem multitudine demerſam periit, *ibid.* Cæſar Ægypto potitus, eam CLEOPATRÆ conceſſit, & *Arſinoem* minorem ſororem ſecum abduxit, *Hirt. Suet.*	ANTIGONUS Ariſtobuli filius ad Cæſarem veniens queſtus eſt de fratris patriſque infortunio. Hircanum etiam accuſabat & Antipatrum. Antipater verò cauſam ſuam ſic egit, ut Cæſar Hyrcanum Pontificem, & Antipatrum procuratorem Judææ declaraverit, *Joſeph.* Antipater Phaſaelum è liberis natu maximum, Jeroſolymitanæ regionis ducem conſtituit, HERODI ſecundo filio, 25. annum tunc agenti, Galilæam curandam commiſit, *Joſ.*		4667	47
3958		CORRECTIO ANNI JULIANI. Cæſar. Pont. Max. ſuo III. & M. Æmilii Lepidi conſulatu, Romani anni emendationem inſtituit, *Cenſor. Suet.*	Herodes Ezechiam Judæum, qui magno latronum agmine Syriæ fines incurſare ſolebat, comprehenſum interfecit. In judicium ob hoc facinus apud Hyrcanum vocatus, ſententiam arte & magnitudine animi declinavit, *Joſeph.*		4668	46
3959	1	A Calendis Januariis hujus anni, quibus Conſulatum IV. iniit Cæſar, primus ordinationis Julianæ annus numeratus eſt. *Cenſorin.*			4669	45
3960	2	Cæſar Idibus Martiis anno ætatis 56. in Curia, 23. vulneribus occiſus eſt, *Liv. Plut.* Octavius ſtatim Italiam adveniens nomen Cæſaris aſſumpſit, ſeque C. JUL. CÆS. OCTAVIUM deinceps appellavit, *Liv. Dio.*			4670	44
3961	3	Poſtea bellum adverſùs Antonium & Cæſaris parricidas exarſit.	CASSIUS Syria occupata, in Judæam contendit, 700. talentis imperatis, cui primus Herodes centum talenta ex Galilæa afferens, maximam apud Caſſium init gratiam, *Joſ.*		4671	43
3962	4	Inde cum Lepido & Antonio conſpirat Octavius, fiuntque TRIUMVIRI Reip. conſtituendæ. Et Cicero inter alios proſcriptos eſt occiſus, *Dio. Plut.*	Hieroſolymis cùm apud Hircanum epularetur Antipater, eum Malichus veneno tollendum curavit. Cujus mortem poſtea ultus eſt Herodes, Malicho à Tribunis, ejus juſſu, confoſſo, *Joſeph.*		4672	42
3963	5	Bellum contra Caſſium & Brutum ab Antonio & Octavio geſtum, *Dio.*			4673	41
3964	6	Antonius, diviſo per hyberna exercitu ad Cleopatram in Ægyptum profectus eſt. Præbuitque ea rex multis motibus occaſionem. *Dio.*	Antigonus Ariſtobuli filius Judæam invaſit, quem cùm repuliſſet Herodes, ab Hyrcano coronis eſt honoratus, *Joſeph.* PACHORUS Parthorum regis filius, Syria accepta, in Palæſtinam profectus, Hyrcanum depoſuit & Antigonum præfecit, *Dio cum Joſepho.* Hyrcano & Phaſaeli fratri Herodis vincula objiciuntur. Phaſaelus etiam neci datur. Antigonus Hyrcano amputat auriculas, ut ſic ineptus fieret ſacerdotio: rebuſque compoſitis, Hyrcanus à Parthis captivus abducitur, *Joſeph.* HERODES rebus deſperatis Romam ad Antonium profectus, ejus opera, favente etiam Cæſare REX EST APPELLATUS, & Antigonus hoſtis declaratus. C. Domitio Calvino II. & Aſinio Pollione Coſſ. Olymp. 185. Anno correctionis Jul. 6. & Periodi Julian. 4674. Atque intra 7. dies ex Italia profectus eſt, ut regnum Antigono eriperet, *Joſeph.*	1	4674	40
3966	8	Hiſpania in Cæſaris Octaviani poteſtatem per Domitium Calvinum reducta à Cal. Jan. hujus anni HISPANICA ÆRA deducitur. Cleopatra pro vetere Bibliotheca quæ bello Alexandrino perierat, novam inſtituit quæ prioris filia eſt appellata, *Epiph.*	Adverſùs hunc ergo, bello non ſine magno diſcrimine moto per triennium; tandem anno 3. ineunte poſtquam Romæ declaratus eſt rex, Hieroſolymam oppugnat, annique illius menſe tertio, in jejunii ſolemnitate, eodem die quo antè annos 27. à Pompejo capta fuerat, eſt ab Herode & Soſio expugnata. Et Antigonus Antiochiam	3 4	4676	38

Cleo-

chiam

Anni Mundi.	Anni correct. Jul.	Reges Ægypti.	Res Judæorum.	Anni regni Herod.	Anni Per. Jul.	Anni ante æram Chr.
3969	11		chiam abductus, atque aliquot menſ. poſt, interemptus.			
3970	12		Herodes uxoris Mariamnes victus precibus, fratrem ejus ARISTOBULUM ADOLESCENTEM 17. ann. pontificem creavit, *Joſeph.*	6	4679	35
3971	13	Cleopatra & Antonius apud ACTIUM, ab Octavio victi ſunt, Septembris 2. A quo annorum Monarchiæ Cæſaris numeratio eſt inſtituta, ut notat Dio, quos 44. fuiſſe refert.	Eundem arte & dolo in piſcina ſuffocat, quam ob cauſam apud Antonium eſt criminatus, ſed fruſtrà, *Joſeph.*	7	4680	34
				10	4683	31
3974	16	Cæſar ingreſſus Ægyptum, Alexandriam occupat. Antonius Calend. Sextil. ſeſe ferro occidit, poſtea Cleopatra ſibi quoque mortem intulit, *Plut.* Atque ita à morte Alexandri Magni qui IMPERIUM MACEDONICUM condidit, ad CLEOPATRÆ mortem, cum qua illud plane coincidit; anni numerantur à Ptolemæo 294. ultimo ſcilicet, etſi nō completo, in ſumma incluſo. Hoc tempore Cæſar armis civilibus finem impoſuit.	Hyrcanus in patriam regreſſus, quòd à Malcho Arabum rege tutelam petiiſſet, ab Herode morti eſt damnatus octogenarius, *Joſeph.*	11	4684	30

CONTINUANTUR RES JUDÆORUM AC Romanorum, à morte Cleopatræ ad Chriſtum natum.

Anni Mundi.	Anni correct. Jul.	Res Judæorum ac Romanorum.	Anni regni Herod.	Anni Per. Jul.	Anni ante æram Chr.
		Herodes igitur poſt devictum Antonium & morte mulctatum Hyrcanum, mandata regni cura Pheroræ fratri, ad Cæſarem Rhodum acceſſit, qui illi regnum firmavit, *Joſeph.*			
3976	18	Mariamnem dilectam ſibi conjugem, calumniis Salomes ſororis circumventam, ad ſupplicium damnat: eaque perempta, adeò dolori ſuccubuit, ut in gravem morbum incideret, mente etiam nonnihil commota. *Joſeph.* Interim Alexandra conata eſt duas Hieroſolymæ arces occupare, qua re nunciata, eam ſine mora interfici juſſit Herodes, *Joſeph.*	13	4686	28
3978	20	Coſtabarum ſororis ſuæ virum proditionis accuſatum, cum conjuratis interfecit. Athletica certamina in honorem Cæſaris, quinto quoque anno, contra morem patriæ inſtituit. Theatrum in urbe, & in campo amphitheatrum extruxit, *Idem.*	15	4688	26
3979	21	Utque eſſet tutior, Samariam munire cœpit, quam in honorem Auguſti SEBASTEN dici voluit. Eam à Joann. Hyrcano ſolo æquatam anno ante Æram Chriſti 109. Gabinius, anno ante eamdem 57. reſtituerat, unde *Gabinorum urbs* ab Africano eſt appellata. Hoc eodem anno, graviſſima fame & peſte laboravit Judæa, quibus ſublevandis Herodis prudentia enituit, *Joſeph.*	16	4689	25
3980	22	Adversùs hyemis quoque aſperitatem ſubditis providit, *Idem.* Amoto à pontificatu Jeſu Phabetis filio, Simonem ſubſtituit, ducta ejus filia Mariamne.	17	4690	24
3981	23	*Jubilæus XXIX.* In loco maritimo ubi TURRIS STRATONIS ſteterat, urbem extruxit, quam CÆSAREAM appellavit, hancque duodecim annorum ſpatio abſolvit, *Joſeph.*	18	4691	23
3985	27	Anno 18. ab exitu Antigoni, Judæis conſilium ſuum de inſtaurando Templo propoſuit materiamque paravit, *Joſeph.*	22	4695	19
3987	29	Qua comparata Templum cœpit Herodes extruere, annis 46. ante primum Paſcha miniſterii Chriſti; unde illud Joann. 2. *Quadraginta & ſex annis* (hactenus) *ædificatum eſt Templum iſtud. quod quondam*, ut à viris doctis Aoriſtum illud obſervatum eſt.	24	4697	17
3993	35	Herodes cum filiis ſuis Alexandro & Ariſtobulo Romam navigat, coram Cæſare eos accuſaturus, quos Cæſar patri reconciliavit, *Joſeph.*	30	4703	11
3999	41	Accepta demum ab Auguſto poteſtate, eoſdem ſtrangulari juſſit, pupillorum tamen ipſorum curam egit: Inter hos Agrippæ filii Ariſtobuli, & ſororis ejus Herodiadis, *Joſeph.* Antipatrum quoque Roma acceſſitum in carcerem conjecit: de eo Cæſari ſignificavit, huncque poſtea occidi juſſit, *Joſeph.* Hoc anno (Coſs. Aug. Cæſ. XII. & L. Cor. Sylla) EXIIT EDICTUM A CÆSARE AUGUSTO, ut deſcriberetur totus Romanus orbis, *Luc.* 2. Dum prior verò ageretur hic cenſus à *Cyrreo*, vel *Quirino*, vel *Quirinio*, aſcendit JOSEPH à Galilæa in Bethlehem civitatem David, ut profiteretur cum MARIA deſponſata ſibi uxore prægnante, *Luc.* 2.	36	4709	5

ÆTAS MUNDI SEPTIMA,

Quæ CHRISTI *& Christianorum propria eſt : Duratura uſque ad finem temporum.*

Brevis deſcriptio Hiſtoriæ Sacræ, nec non & Romanæ, à nato Chriſto ad ejus mortem.

Anni regni Herod.	Anni Per. Jul. & ☾	Anni abarbech. data.	Anni Olympiad.	Anni urbis conditæ		Anni æram vulg.	Anni veri Chr.	Anni correct. Jul.	Anni Aug. à [illegible] post mortem Cæſaris [illegible]
			Olym. 193						
	4709 5.46	4000 inchoatus.	I V.	748	Coss. *Auguſtus Cæſar* 12. *ſive* 13. Et *L. Cornelius Sulla* 11.	5		41	40
37 inchoatus.									

CUm aſcendiſſet JOSEPH & MARIA in Bethlehem, impleti ſunt dies ut illa pareret, & peperit Filium ſuum (CHRISTUM) primogenitum, *Luc.* 2. Idque vigeſima quinta Decembris die, ut conſtans fert Traditio.

Anni regni Herod.	Anni Per. Jul. & ☾	Anni abarbech. data.	Anni Olympiad.	Anni urbis conditæ		Anni æram vulg.	Anni veri Chr.	Anni correct. Jul.	Anni Aug.
			Olym. 194						
	4710 6.17			750	Coss. *Calviſius Sabinus* 11. Et *L. Paſſienus Rufus ſive Rufinus.*	4	1	42	40 41

Octavo à nativitate die, circumciſus eſt puer & vocatus, JESUS, *Luc.* 2. 21.

MAGI paulo poſt veniunt ab Oriente adorare eum, *Matth.* 2. 1.

Die poſt partum 40. MARIA Hieroſolymam ad Templum venit, tum ut puerum JESUM ſiſteret Domino, tum ut hoſtiam offerret par turturum aut duos pullos columbarum, *Luc.* 2. 24.

Exinde JOSEPH admonitus in ſomnis, accepit puerum & matrem ejus & fugit in Ægyptum, *Matth.* 2. 13.

HERODES verò, infantem perdere volens, occidit omnes pueros qui erant in Bethlehem & in finibus ejus, à bimatu & infra, *Matth.* 2. 16.

Hinc, morbo correptus, teſtamentum quod prius inſtituerat immutavit, ſucceſſionem relinquens natorum minimo HERODI ANTIPÆ, exaſperatus in Archelaum & Philippum, germanos fratres, calumniis Antipatri. Quod deinceps iterum mutatum eſt, ita ut regnum relictum ſit ARCHELAO, *Joſeph.*

JUDAS & MATTHIAS, doctiſſimi legis interpretes, poſtquam cognoverunt Regis morbum eſſe incurabilem, juvenibus quos inſtituebant perſuaſerunt, ut Aquilam auream, ab Herode ſupra majorem templi portam appoſitam dejicerent. Herodes conjuratiomis principes vivos exuſſit, & Luna nocte ea defecit, *Idem*. At ille aliquot adhuc menſes infelicem vitam traxit: tandemque hoc eodem anno, menſe Novembri, miſere obiit, *Uſſerius*: Cùm regnaſſet, poſtquam ſuſtuliſſet Antigonum, annos 34. poſtquam verò à Romanis regnum obtinuit, ann. 37. *Joſeph.*

Anni regni Herod.	Anni Per. Jul. & ☾	Anni abarbech. data.	Anni Olympiad.	Anni urbis conditæ		Anni æram vulg.	Anni veri Chr.	Anni correct. Jul.	Anni Aug.
37 completus.									
	4711 6.18	4004	I I.	751	Coss. *Cn. Cornelius Lentulus.* Et *M. Valerius Meſſala ſive Meſſalinus.*	3	2	43	41 42

Defuncto Herode, Joſeph in terram Iſrael revertitur, monitus ab Angelo. Cùm audiſſet autem ARCHELAUM regnare in Judæa, divinitus admonitus ſeceſſit in partes Galilææ, & habitavit in urbe Nazareth, *Matth.* 2.

ARCHELAUS poſtquam patris funus curaſſet, & commotam multitudinem, ad Auguſtum navigavit, ut obtineret confirmationem teſtamenti paterni & regni. Eodem tempore Antipas Romam properavit, paraudi ſibi regni ſpe. Ibi Antipater, Salomes filius, Archelaum cædis in templo patratæ, & uſurpati regni, ſine Cæſaris conſenſu, accuſavit. Sed defendente Nicolao Damaſceno, vincit Archelaus. *Joſeph.*

Interim, per ejus abſentiam, die Pentecoſtes, magna excitatur Judæorum ſeditio adversùs Sabinum Auguſti Procuratorem, *Idem.*

THEUDAS (de quo Act. 5. 36.) ſive Judas, *Ezechiæ* latronum ducis, filius, collecta hominum deſperatorum manu, incurſabat regis ditionem, *Idem.*

Simulque per totam Judæam multi inſurgunt, Regis titulum (ſive MESSIÆ) uſurpantes, quibus à ſuperveniente Varo repreſſis, Legati Judæorum ejus permiſſu Romam proficiſcuntur, numero 50. quibus aderant Judæorum Romam incolentium pluſquam 8. millia. Legati ab accuſatione Herodis & Archelai exorſi, poſtulabant ut mutata Reip. forma, NON AMPLIUS SUB REGIBUS ESSENT, ſed Provinciæ Syriæ contributi Romanis ſubjicerentur, *Joſeph.*

AUGUSTUS verò de Conſilii ſententia (cui Caius Cæſar interfuit) Archelaum non quidem regem declaravit, ſed dimidia regni paterni parte conceſſa, nempe Judæa, Idumæa & Samaritide, Ethnarcham conſtituit. Alteram autem dimidiam partem Herodi Antipæ & Philippo fratri aſſignavit: nempe Galilæam & Peræam Herodi; Trachonitidem verò cum Batanea & Auranitide Philippo, Tetrarchiarum titulo (de quibus meminit Luc 3. 1.) *Joſeph.*

Philippus verò Bethſaidam in honorem Juliæ Auguſti filiæ JULIADEM nominavit, *Joſeph.*

Per idem tempus juvenis quidam Judæus plebeius, Alexandrum Herodis filium de facie referens, illum ſe eſſe mentitur, ſed Romam profectus Auguſtum fallere non potuit; à quo damnatus eſt ad remiges, *Joſeph.*

Ar-

Anni Per. Jul. ☾	Anni ab orbe condito.	Anni Olympiad.	Anni urbis condit.		Anni æræ vulg.	Anni veri Chr.	Anni correct. Jul.	Anni imp. Aug.
				Archelaus in Judæam Ethnarcha reverſus, Joazaro Boethi filio (vel ex Simone filio nepoti) Pontificatum abrogavit, in ſimulato quòd ſeditioſis ennſiſſet; eamque dignitatem Eleazaro fratri ejus largitus eſt, *Joſeph.*				
4712 6.19.	4002	III.	752	Coss. *Auguſtus Cæſar* XII. ſive XIII. Et *M. Plautius Silvanus*. Eique ſuffectus *C. Caninius Gallus*.	2	3	44	42 43
				Auguſtus Conſulatu 13. ſuſcepto, Lucium filium in forum duxit, *Sueton.* Idemque ei dati honores qui in fratrem Cajum ante triennium fuerant collocati. Quorum nummi teſtes ſunt, in quibus effigies Caji & Lucii, cum clypeis & haſtis cernuntur, hac inſcriptione: C. L. CÆSARES AUGUSTI F. COSS. DES. PRINCIP. JUVENT. Hus teneros adhuc ad curam Reip. Auguſtus admovit, & Coſſ. deſignatos circum provincias exercituſque dimiſit, *Suet.* Auguſtus, filiam ſuam Juliam Tiberio nuptam, adulteriis infamem, in Pandatariam Campaniæ inſulam perpetuo exilio damnat. *Dio. Vell. Paterc.* Quum Armenios defeciſſe intellexiſſet Auguſtus, nec ipſe jam propter ſenectutem ad bellum aptus eſſet, ac Tiberius Rhodum deceſſiſſet; CAJUM delegit poteſtate proconſulari: eique uxore data M. Lollii filia, hunc rectorem juventæ Caji eſſe voluit, *Zonar. ex Dione cum Paterculo. & Sueton.* Cajum *Armeniam* obtinuiſſe, Tacitus; in *Syriam* miſſum, Velleius; *Orienti* præpoſitum, Suetonius; ad ordinandas *Ægypti Syriæque* provincias miſſum, Oroſius, ſcripſere. Cajus Judæam prætervehens, apud Hieroſolymam ſupplicare contempſit: quod Auguſtus ut prudenter factum collaudavit. *Suetonius in Octavio, ex eoque Oroſius, Hiſtoria Miſcellan. & Ado Viennenſis*, qui addunt ex Ægypto venientem Cajum fines Palæſtinæ prætergreſſe.				
4713 9.1.	4003	IV.	753	Coss. *Coſſus Cornelius Lentulus*. Et *L. Calpurnius Piſo*.	1	4	45	43 44
				His Conſulibus vulgò natus eſſe Dominus creditur. Quod falſum eſſe evincit Herodis mortis epocha.	Anni æræ vulg.			
4714 10.2.	4004	Olym. 195	754	Coss. *C. Julius Cæſar Auguſti F.* Et *L. Æmilius Paulus*.	1	5	46	44 45
				ÆRÆ VULGARIS Chriſtianæ initium: anno nempe Julianæ Periodi 4714. Correctionis verò Julianæ 46.				
4715 11.3.	4005	II.	755	Coss. *P. Vinicius Nepos*. Et *P. Alfenus Varus*.	2	6	47	45 46
				Tiberius poſt ſeptennii ſeceſſum è Rhodo Romam rediit, P. Vinicio Coſ. Lucio & Cajo adhuc viventibus, *Suet. Velleius*. Lucius Cæſar Hiſpaniam ab Auguſto miſſus Maſſiliæ obiit, ante Caji fratris mortem, duodeviginti menſibus, *Suet. Velleius. Flor. Tacit.*				
4716 12.4.	4006	III.	756	Coss. *L. Ælius Lamia*. Et *M. Servilius Geminus*.	3	7	48	46 47
				Cajus Cæſar in Lycia moritur, *Dio. Velleius, Sueton.* Auguſtus à populo *Dominus* appellatus, non modo id nomen non admiſit, ſed edicto prohibuit, *Xiphilin. Zonar. ex Dione cum Suet.*				
4717 13.5. B.	4007	IV.	757	Coss. *Sextus Ælius Catus*. Et *Sentius Saturninus*.	4	8	49	47 48
				Tertio ſuperfluo die intercalari, qui Rom. Sacerdotum vitio accreverat, in hujus anni menſe Februario omiſſo, Calendarium Julianum integritati ſuæ eſt reſtitutum. Deinceps verò unum diem ſecundùm ordinationem Cæſaris quinto quoque anno (utroque termino nempe concepto) intercalari Auguſtus Pontifex juſſit, *Macrob. lib. 1. Satur. cap. 14.* Ex qua diſciplina omnium poſtea temporum ratio fundata eſt, *Solin. cap. 3.* Quippe quæ poſthac, uſque ad mutationem Calendarii anno ab hinc 1579. (Æræ noſtræ ſcilicet 1582.) à Gregorio XIII. ſummo Pontifice factam, conſtanter eſt obſervata. Ælio Cato & Sentio (Saturnino) Conſulibus, 5. Cal. Jul. Tiberium Neronem Auguſtus adoptavit, *Vellej. lib. 2. cap. 103.* Adoptatus etiam eadem die M. Agrippa poſthumus, Caji & Lucii frater, *Vell. Sueton.* Veritus autem Auguſtus ne Tiberius animo elatus novas ad res conſurgeret, ante adoptionem ipſam coegit Germanicum Druſi fratris filium adoptare, quamquam ipſe Tiberius filium haberet, *Dio lib. 55 cum Sueton. in Tib. cap. 15. & Tacit. lib. 1. Annal. cap. 3.* Protinus ab adoptione in Germaniam miſſus eſt Tiberius, *Vellej.*				
4718 14.6. D.	4008	Olym. 196	758	Coss. *L. Valerius Meſſala*. Et *Cn. Cornelius Cinna*.	5	9	50	48 49
				Solis defectio hoc anno contigit, Martii 28. fer. 7. hora 4. 23. poſt meridiem Romæ, cujus meminit *Dio lib. 55.*				
4719 15.7. C.	4009	II.	759	Coss. *M. Æmilius Lepidus*. Et *C. Arruntius Nepos*.	6	10	51	49 50
				Tiberius ex Germania in Illyricum profectus eſt, quòd Bætone duce, Dalmatæ defecerant. *Dio.*				

Pri-

Anni Per. Jul. & ☾	Anni ab orbe condito.	Anni Olympiad.	Anni urbis cond.		Anni æræ vulg.	Anni veri Chr.	Anni corr. Jul.	Anni Imp. Aug.
				Primates Judæorum, non ferentes Archelai tyrannidam eum accuſant ad Cæſarem, à quo Romam arceſſitur, *Joſeph lib. 2. de Bello cap. 11.*				
4720 15.8. B.	4010	III.	760	Coss. *Q. Cæcilius Metellus Creticus.* Et *L. Licinius Nerva.*	7	11	52	50 51
				Archelaus anno decimo principatus ſui (*Joſeph. Antiq. lib. 18. cap. 15.*) Viennam Galliæ in exilium mittitur; & ejus ditio in provinciam redigitur, miſſo in Judæam Quirino, qui domum Archelai vendidit, cenſumque per Judæam & Syriam agit, anno ab Actiaca victoria 37. *Joſeph.* Tum abrogato Pontificatu Joazaro, *Ananus* filius Sethi (is eſt *Annas* Caiphæ ſocer) in illius locum ſubſtituitur, *Joſeph. lib. 18. cap. 3.* Hujus deſcriptionis tempore, quæ ſecunda acta eſt à Quirino, Judas alter Galilæus exortus (de quo *Actor. 5. 37.*) avertit populum multum poſt ſe, cenſum illum meram ſervitutem appellans. Hic tribus antiquis Judæorum ſectis (Phariſæorum, Sadducæorum & Eſſenorum) quartam ſuperinduxit, in ceteris cum Phariſæis conſentiens, hoc inſuper addens; ſolum Deum principem ac Dominum habendum, *Joſeph. Antiq. lib. 18. cap. 2.* Cùm Auguſtus ſuſpicaretur Tiberium de induſtria bellum in Pannonia trahere, Germanicum eo miſit. Agrippam ſuum nepotem, præferoci indole præditum, in Planaſiam inſulam relegavit. Germanicus contra Dalmatas proſpere pugnavit, *Dio, Tacit.*				
4721 17.9. A.G.	4011	IV.	761	Coss. *M. Furius Camillus.* Et *Sex. Nonius Quintilianus.*	8	12	53	51 52
				Hujus anni Paſchate CHRISTUS, annum agens ætatis 12. in Templo, in medio Doctorum ſedens & audiens illos atque interrogans, eſt inventus, *Luc. 2. 46.* Quirinus cenſu peracto, *Coponium* ad Judæam adminiſtrandam reliquit, primus procurator ab Auguſto miſſus, *Joſeph.*				
4722 18.10 F.	4012	Olym. 197	762	Coss. *P. Sulpitius Camerinus.* Et *C. Poppæus Sabinus.*		13	54	52 53
				Clades Variana in Germania accepta, in qua Quintilius Varus cum tribus legionibus ab Arminio Germanorum duce circumventus & oppreſſus, ipſe ſibi necem conſcivit, *Dio.*				
4723 19.11. E.	4013	II.	763	Coss. *P. Cornelius Dolabella.* Et *C. Junius Silanus.*	10	14	55	53 54
				Tiberius templum Concordiæ Romæ dedicavit, *Dio.* Secundus Procurator in Judæam miſſus eſt *M. Ambivius*, Joſeph.				
4724 20.12 D.	4014	III.	764	Coss. *M. Æmilius Lepidus.* Et *T. Statilius Taurus.*	11	15.	56	54 55
				Tiberius & Germanicus Proconſ. in Germaniam profecti, cuncta longe populati ſunt, *Dio, & Sueton. in Tib.*				
4725 21.13 C.B.	4015	IV.	765	Coss. *Tib. Germanicus Cæſar.* Et *C. Fonteius Capito.*	12	16	57	55 56
				Senatus Populuſque Romanus, poſtulante Auguſto, æquum Tiberio in omnibus provinciis exercitibuſque jus, quàm erat illi, decrevit, *Suet. Vellejus.* Cajus Caligula naſcitur Antii, patre Germanico, *Sueton. in Cajo.*				
4726 22.14 A.	4016	Olym. 198	766	Coss. *C. Silius Nepos.* Et *L. Munatius Plancus.*	13	17	58	56 57
				Auguſt. Reipub. adminiſtrationem in decennium jam quintum accepit, *Dio.* Tertius Procurator in Judæam mittitur *Annius Rufus*. Joſeph. Quo in Judæa Præſide				
4727 23.15 G.	4017	II.	767	Coss. *Sex. Pompejo.* Et *Sex. Apulejo.*	14	18	59	57
				Nolæ obiit Auguſtus, in eodem cubiculo, quo pater ejus Octavius, *Tacit.* Menſis Auguſti die 19. quo olim primum conſulatum inierat, *Sueton.* Huic *Euſebius* (*hiſtor. lib. 1. cap. 9.*) annos 57. Imperii tribuit. Cui concinit ſanctus Maximus Monachus & Martyr, (qui medio ſeptimo claruit ſæculo.) Hos verò numeramus à tempore, quo paulò poſt cædem Cæſaris, anno ætatis 19. (atque adeò ante 9. Calend. Octobris, quo 20. annum ingreſſus eſt, ipſo teſte in Breviario ſuo, & lapide Ancyrano apud Gruter.) exercitum privato ſumptu alere cœpit, ut ſupra vidimus ad annum mundi 3960. Tum TIBERIUS *novum principatum*, ut Tacitus *Annal. lib. 1. cap. 6.* loquitur, adeptus eſt & Auguſtalem potentiam, ſive *αὐτοκρατορίαν*, omni legum Auctoritate liberam. Unde ab hoc tantùm anno, ejus imperii annos putamus dinumerandos. Poſt Auguſti obitum Pannonicæ legiones ingenti ſeditione concitantur; & ſubita Luna defectione territæ ad officium				Anni Tiberii. 1

Anni Per. Jul. & ☾	Anni ab orbe cond.	Anni Olymp.	Anni urbis cond.		Anni æræ vulg.	Anni veri Chr.	Anni æræ Jul.	Anni Imp. Tib.
				ficium redeunt, *Tacit.* Viſa eſt illa Eclipſis, Septembr. 27. fer. 7. hora 5. 10. poſt mediam noctem, in horizonte Lutetiæ.				
4728 24. 16. F.	4018	III.	768	Coſs. *Druſus Cæſar, Tib. F.* Et *C. Norbanus Flaccus.* A Tiberio, Judææ procurator miſſus in Annii Rufi locum *Valerius Gratus*, Provinciæ undecim annos præfuit, *Joſeph. lib.* 18.	15	19	60	1 2
4729 25. 17. E. D.	4019	IV.	769	Coſs. *T. Statilius Siſenna Taurus.* Et *L. Scribonius Libo.* Tiberius, ne vaſa auro ſolida miniſtrandis cibis fierent; ne veſtis ſerica viros fœdaret, decreto vetat, *Tacit.* Mathematicos urbe ejicit, *Dio.* Germanicus, Germanos acie vincit, ſed in reditu naufragio malè afficitur. Parthi in Oriente turbant, *Tacit.*	16	20	61	2 3
4730 26. 18. C.	4020	Olym. 199	770	Coſs. *C. Cæcilius Rufus.* Et *L. Pomponius Flaccus.* Archelaus Cappadociæ rex Romæ moritur: ejus regnum in provinciam reducitur, *Tacit.* Germanicus cum extraordinaria poteſtate in Orientem mittitur, ſimul ordinarius Præſes in Syriam profectus Cn. Piſo. *Idem.*	17	21	62	3 4
4731 27. 19. B.	4021	II.	771	Coſs. *Cl. Tiber. Nero Cæſar Auguſt.* II. ſive III. Et *Germanicus Cæſar* II. Germanicus Zenonem Armeniæ regem in orbe Artaxata conſtituit, qui & Artaxias ex nomine orbis ſalutatur. Cappadociam deinde in formam provinciæ redegit.	18	22	63	4 5
4732 28. 1. A.	4022	III.	772	Coſs. *M. Junius Silanus.* Et *L. Norbanus Balbus Flaccus.* Germanicus Ægyptum luſtrat, tum in Syriam venit, ubi moritur, non ſine ſuſpicione veneni à Piſone dati, *Tacit.*	19	23	64	5 6
4733 1. 2. G. F.	4023	IV.	773	Coſs. *M. Valerius Meſſala.* Et *M. Aurelius Cotta.* Germanici corpus Romam delatum, magno omnium luctu excipitur. Piſo judicio poſtulatus morte damnationem antevertit, *Tacit. Annal.* 3.	20	24	65	6 7
4734 2. 3. E.	4014	Olym. 200	774	Coſs. *Tiberius Cæſar Aug.* III. ſive IV. Et *Druſus Cæſar Tib. F.* II.	21	25	66	7 8
4735 3. 4. D.	4025	II.	775	Coſs. *C. Sulpitius Galba.* Et *D. Haterius Agrippa.*	22	26	67	8 9
4736 4. 5. C.	4026	III.	776	Coſs. *C. Aſinius Pollio.* Et *C. Antiſtius Vetus.* Valerius Gratus adempto Anano, ſive *Anna*, ſummo ſacerdotio, *Iſmaelem Fabi filium* juſſit eſſe pontificem, quem & ipſum paulo poſt dejecit, *Joſeph. lib.* 18. *cap.* 3.	23	27	68	9 10
4737 5. 6. B. A.	4027	IV.	777	Coſs. *Ser. Cornelius Cethegus.* Et *L. Vitellius Varro.* Iſmaeli amoto, *Eleazarus*, Anani ſive Annæ filius, ab eodem Valerio Pontifex ſubſtituitur, *idem ibid.*	24	28	69	10 11
4738 6. 7. G.	4028	Olym. 201	778	Coſs. *Cn. Lentulus Iſauricus.* Et *M. Aſinius Agrippa.* Eleazaro poſt annum amoto *Simoni* Camithi filio Pontificatum tribuit idem Valerius, *Joſeph.*	25	29	70	11 12
4739 7. 8. F.	4029	II.	779	Coſs. *Cn. Cornel. Lentulus Getulicus.* Et *C. Calviſius Sabinus.* Cùmque Simon in Pontificatu annum exegiſſet, ſucceſſorem illi Gratus dedit Joſephum, cognomento *Caiapham*, ſive *Caipham* Annæ generum. Quibus annis Pontificum mutationibus ita factis. Gratum exactis in Judæa annis undecim, Romam repetiiſſe ſubdit Joſephus, *lib.* 18. *cap.* 3. Tiberius in Campaniam eſt profectus, neque Romam amplius reverſus, *Tacit. Annal.* 4. Grato in Judæam ſucceſſor venit Pontius Pilatus, qui provinciæ præfuit 10. ann. *Joſeph.* Cujus inter crimina Philo (*de legatione ad Cajum*) refert; venditas ſententias, rapinas, injurias, clades, tormenta, crebras cædes indemnatorum, crudelitatem ſæviſſimam, *&c.*	26	30	71	12 13
4740 8. 9. E.	4030	III.	780	Coſs. *M. Licinius Craſſus.* Et *L. Calpurnius Piſo.* Cùm Fidenis Atilius quidam, amphitheatro minus ſolidè ſubſtructo, ludos ederet, ſubita ruina 50. mill. hominum, qua debilitata, qua obtrita ſunt. Subinde Romæ vehemens incendium, cui Tiberii liberalitas ſubvenit, *Tacit. Annal.* 4. *Jubilæus XXX.* omnium ultimus, quem proximè ſequitur prædicatio Joannis, cunctos ad pœnitentiam invitans, ut pararet Domino plebem perfectam.	27	31	72	13 14

Coſs.

Anni Per. Jul. ☾	Anni ab orbe cond.	Anni Olymp.	Anni urbis cond.		Anni æræ vulg.	Anni veri Chr.	Anni corr. Jul.	Anni imp. Tib.
4741 9. 10. D. C.	4031	IV.	781	Coss. *Appius Julius Silanus*. Et *Silius Nerva*. Hoc anno 15. Imperii Tiberii Cæſaris, à morte Auguſti numerato, cœpit JOANNES baptizare & pœnitentiam prædicare; *Luc.* 3. Idque circa Octobris 29. factum eſſe probabile eſt.	28	32	73	14 15
4742 10. 11. B.	4032	Olym. 202	782	Coss. *C. Rubellius* GEMINUS. Et *C. Fufius* GEMINUS. Hoc anno vulgò putatur baptizatus CHRISTUS: imò & eodem à pluribus Patribus ponitur mortuus. Livia Tiberii mater, anno ætatis 86. obiit, jamdudum inviſa Tiberio, *Tacit.*	29	33	74	15 16
4743 11. 12. A.	4033	II.	783	Coss. *M. Vinitius Quartinus*. Et *C. Caſſius Longinus*. Cùm jam annum & aliquot menſes prædicaſſet Joannes, & *impleret curſum ſuum*, (*Actor.* 13.) Cùmque ab eo jam *baptizaretur omnis populus*, (*Luc.* 3.) Tum, hoc anno, CHRISTUM à Nazaret ad eum veniſſe credimus, & ab eo baptizatum eſſe, ut eſt *Luc.* 3. *Matth.* 3. 13. & *Marc.* 1. 9. Idque die ſexta Januarii, ut conſtans teſtet Traditio. Hoc quoque anno PRIMUM PASCHA miniſterii ſui Chriſtus celebravit, *Joann.* 2. 13. A quo primus annus ſeptuageſimæ & ULTIMÆ HEBDOMADIS Danielis incipit, in qua fœdus confirmatum eſt MULTIS, *Daniel.* 9. 27. *cum Matth.* 26. 28.	30	34	75	16 17
4744 12. 13. G.	4034	III.	784	Coss. *Cl. Tiberius Nero Cæſar Aug.* IV. ſive V. Et *Ælius Sejanus*. Sejanus cùm ad ſummam potentiam Tiberii favore perveniſſet, illius ad Senatum litteris accuſatus, occiditur, *Dio. lib.* 58. SECUNDUM PASCHA miniſterii Chriſti, *Joann.* 5. 1. *Collato cum* 4. 35. A quo ſecundus annus ſeptuageſimæ hebdomadis Danielis incipit.	31	35	76	17 18
4745 13. 14. F. E.	4035	IV.	785	Coss. *C. Domitius Ahenobarbus*. Et *A. Vitellius*. TERTIUM PASCHA miniſterii Chriſti, *Joann.* 6. 4. A quo tertius annus ſeptuageſimæ hebdomadis Danielis incipit.	32	36	77	18 19
4746 14. 15. D.	4036		786	Coss. *Serv. Sulpitius Galba*. Et *L. Cornelius Sulla*. QUARTUM & ultimum Chriſti PASCHA, in quo ipſe immolatus eſt, ineunte anno quarto, ſive MEDIO poſtremæ ſeptimanæ Danielis, *Dan.* 9. 27. Idque feriâ 6. die 3. Aprilis, ita ut die Dominica ejuſdem menſis die 5. reſurrexerit.	33	37	78	19

Digitized by Google

HISTORIA CHRISTIANORUM *& Judæorum ab Aſcenſione Domini ad Bellum Judaicum.*

Anni æræ vulg.	Res Christianorum.	Res Judæorum.	Anni Imper. Tiberii.
33	DIE 14 Maji, CHRISTUS aſcendit in Cœlum, *Act.* 1. Apoſtoli Jeroſolymis congregati MATHIAM eligunt, *Ibid.* Die PENTECOSTES 24 Maji Spiritus ſanctus deſcendit ſuper diſcipulos, *Actor.* 2. Septem Diaconi eliguntur, *Actor.* 6. STEPHANUS lapidatur, *Actor.* 7. SAULUS ſpirans minarum furit in diſcipulos, *Act.* 8. PHILIPPUS poſt Stephanum ſecundus, in Samaria Simonem Magum baptizat. Ad Samaritanos mittuntur Petrus & Paulus qui manus illis imponerent. Philippus verò monitu Angeli versùs Gazam profectus, EUNUCHUM baptizat, *Act.* 8 primum ex gentibus, & totius orbis fidelium primitias factum, *Euſeb.*	PHILIPPUS TETRARCHA, Herodis Magni filius moritur. Hunc verò non eſſe illum cujus Antipas Herodiadem uxorem rapuit, vel ex eo patet, quòd SALOME ſaltatrix illa Herodiadiſque filia, huic Philippo nupſiſſe dicit Joſephus, cujus proinde filia non erat. Adde quòd hic Philippus ſine liberis mortuus eſt, *Joſeph.* 1. *Belli* 18. & *Antiq. lib.* 18. *cap.* 6. & 7. Quare duo Philippi Herodis Magni filii extiterint neceſſe eſt, illeque Philippus de quo Evangeliſta, binominis fuerit, dictus nempe *Herodes Philippus*, ſicut, *Antipas*, Herodes quoque ſæpiùs nominatus eſt.	20
34	SAULUS pergens Damaſcum contra diſcipulos Domini ad fidem convertitur, *Actor.* 9. Fuit autem Damaſci tribus diebus non videns neque manducans. Mox per Ananiam viſum recipit & baptizatur, *Actor.* 9. Indeque in Arabiam deſertam ſecedit. Ac poſtea Damaſcum redit, ubi in Synagoga prædicat, & confundit Judæos, *Gal.* 1. *cum Actor.* 9.		
35	TIBERIUS de rebus Christi certior factus, de eo in numerum Deorum adſcribendo refert ad Senatum, *Tertull. atque Euſeb.*	Vitellius Syriæ Præſes, Marcellum procuratorem Judææ mittit, & per eumdem Pilatum à Judæis accuſatum Romam ire jubet, Caiphamque in ordinem redigit, *Joſeph.*	21
36		AGRIPPA Ariſtobuli filius, Herodis Magni nepos, frater Herodiadis, egeſtate compulſus, Romam petit, ubi à Cæſare Tiberio primùm malè habitus, deinde in amicitiam receptus, tum quòd in C. Caligulam propenſior eſſet, in carcerem conjectus, *Joſeph.*	22
37	SAULUS poſt annos 3. à converſione ſua, venit Hieroſolymam viſere Petrum, *Gal.* 1. Ibi cùm tentaret ſe jungere diſcipulis, timebant eum, non credentes ipſum eſſe diſcipulum (quippe qui majorem hujus triennii partem in deſertis Arabiæ delituerat) ſed Barnabas duxit eum ad Apoſtolos, Petrum videlicet & Jacobum, *Act.* 9. *cum Gal.* 1. Hieroſolymis diſceptat cum Helleniſtis Paulus, qui eum conantur interficere, *Act.* 9. Inde abiit Tharſum, *Ibid.* venitque in regiones Syriæ & Ciliciæ, hactenus ignotus Eccleſiis, *Gal.* 1. Eccleſiæ autem habentes pacem multiplicabantur, *Actor.* 9. Has viſitans Petrus varias provincias peragrat, *Ibid.* Tuncque ANTIOCHIAM veniſſe, & ibi ſedem collocaſſe videtur.	Cn. Acerronio Proculo, & C. Pontio Nigrino Coſſ. OBIIT TIBERIUS, 7. Cal. April. *Suet.* cùm poſt Auguſti exceſſum regnaſſet ann. 22. menſ. 7. & dies 7. *Dio.* Et ſucceſſit CAIUS, Germanici filius, qui ſtatim Agrippam ſolvit, & ei principatum Avi reddidit, *Joſeph.*	23 CALIGULÆ. 1
38	Liddæ Æneam ſanavit, Joppe Tabitam ſuſcitavit, multoſque dies apud Simonem Coriarium manſit, *Act.* 9.	Agrippa regnum petens, Alexandriam devenit, ubi Alexandrini eum traducunt, *Philo.* Eodem modo Regi Judæorum illudentes, quo verò ſuo Domino JESU CHRISTO, ante quinquennium illuſerant Judæi.	2
39	CORNELIUS CENTURIO à Petro convertitur, *Act.* 10.	HERODIAS itaque Agrippam regia dignitate fulgentem videns, Antipæ viro ſuo ſuadet ut Romam contenderent. Sed ab Agrippa per litteras accuſati, in exilium, Lugdunum Galliæ relegantur, *Joſeph.*	3
40	Diſcipuli à perſecutione facta ſub Stephano, diſperſi, veniunt Antiochiam, ubi etiam mittitur Barnabas ab Eccleſia quæ erat Hieruſalem, *Act.* 11.	PILATUS quoque, iratis, irrogante Caio, angoribus coarctatus eſt, ut propria ſe manu interfecerit, *Hieron. Euſeb.*	4
41	Profectus eſt Tarſum BARNABAS ut quæreret SAULUM quem duxit Antiochiam; ibique diſcipuli primùm dicti ſunt CHRISTIANI, *Act.* 11.	PETRONIUS, mandato Imperatoris ſtatuam ejus in Templo inferre parat; ſed Judæorum clamore ac fletu motus rem diſtulit. Cæſar verò mortem Petronio minatus eſt. At paulò poſt à Charea ipſe eſt interfectus, ſicque Petronius ſervatus, *Joſeph.* Nono Calend. Febr. ipſam cædem factam memorat Sueton. cùm ipſe imperaſſet triennio, & decem menſ. In ejus locum patruus ipſius CLAUDIUS Cæſar, Druſi filius, à militibus eſt Imperator declaratus, *Dio.* Ab Agrippa etiam adjutus, unde eum Claudius in regno confirmavit, addita etiam Judæa, Samaria, Abilena, & Liſaniæ ditione, *Joſeph.*	CLAUDII. 1
42	Ingruente fame ab Agabo prædicta (quam Claudii anno 2. contigiſſe patet ex Dione) Antiocheni, fratribus Judæis ſubſidium mittunt per Barnabam & Saulum, *Act.* 11. Interim Petrus è carcere liberatus *abiit in alium locum.* Act. 12. Unde commodè conjicitur eum occi-	AGRIPPA ad demerendos Judæos, JACOBUM fratrem Joannis occidit gladio. PETRUM verò in carcerem conjecit diebus Azymorum, unde ab Angelo eſt liberatus. Cumque non inveniſſet eum Agrippa, cuſtodes duci juſſit ad ſupplicium, *Actor.* 12. Agrip-	2

Anni æræ vulg.	RES CHRISTIANORUM.	RES JUDÆORUM.	Anni imp. CLAUDII.
	occidentem petiiſſe, ROMAMQUE perveniſſe, ac ſedem ibi ſuam collocaſſe circa initium anni ſequentis. Cùm Antiochiam regreſſi eſſent Saulus & Barnabas, juſſit eos Spiritus ſanctus ſegregari in miniſterium prædicandi, *Actor.* 13. SERGIUS PAULUS ad fidem convertitur, indeque *Saulus*, novo PAULI nomine ſemper eſt appellatus, *Ibid.*	Agrippa cùm jam tertiam totius regni Judææ annum impleſſet, Cæſaream venit, ubi cùm pro tribunali concionaretur ad populum, percuſſit illum Angelus Domini, *Act.* 12. Sicque vitam finiit, annum agens regni 7. quorum fere 4. ſub Cajo in Galilæa regnavit, reliquos ſub Claudio cùm rex totius Judææ fuit, *Joſeph.*	3
43	Iconii, facto impetu in Paulum & Barnabam, ipſi Lyſtram profugerunt; ubi claudum ab utero matris cùm Saulus ſanaſſet, ei ut Mercurio, & Barnabæ ut Jovi plebs ſacrificare voluit. Mox excitato tumultu, Paulum lapidatum extra urbem traxerunt quaſi mortuum, *Act.* 14. HOC ANNO, & hoc etiam fortaſſe tempore RAPTUS EST PAULUS in Cœlum; ante annos ſcilicet 14. quàm poſteriorem ad Corinthios epiſtolam ſcriberet, 2. *Cor.* 12. Lyſtra Derben profecti, multos Chriſto lucrifecerunt, *Actor.* 14. Inter hos TIMOTHEUM cum matre Eunice & avia Loide, 2. *Tim.* 1. & 3.		
44	Derben non prætergreſſi Antiochiam Piſidiæ redierunt, deſcenderuntque Attaliam, & illinc navigaverunt Antiochiam Syriæ; ubi, congregata Eccleſia, retulerunt quanta per eos feciſſet Deus, *Actor.* 14.	Ejus filius AGRIPPA JUNIOR, annum agens 17. Romæ tunc educabatur, quem cùm vellet Claudius paterni regni ſucceſſorem remittere, diſſuadentibus libertis, præſidem miſit CLAUD. CUSP. FADUM. *Joſeph.*	4
45	Paulus & Barnabas Antiochiæ non parum temporis commorati ſunt, *Ibid. v.* 28. Poſt quod, Paulus, Chriſti Evangelium uſque ad Illyrium propagaviſſe videtur, iis qui de Chriſto nihil audierunt, *Rom.* 15. eaque perpeſſus quæ 2. *ad Cor.* 11. ipſe commemorat.	Claudius Fado reſcripſit ut Judæis permitteret ſtolæ Pontificiæ cuſtodiam, *Joſeph.* Eodem etiam tempore HERODES REX CHALCIDIS, impetravit poteſtatem in templum, jusque eligendi ſummi Pontificis. ET HELENA ADIABENORUM REGINA ad Dei cultum converſa eſt, *Joſeph.*	5
46		Fado in Judææ procuratione ſucceſſit TIBERIUS ALEXANDER, Alexandri Alabarchæ filius, *Joſeph.*	6
48		Tib. Alexandro ſucceſſit VENTIDIUS CUMANUS, & Herodes Rex Chalcidis, magni Agrippæ frater vita deceſſit, *Joſeph.*	8
49	Quidam de ſecta Phariſæorum Antiochiam venientes, Chriſtianos ex Gentibus circumcidi oportere dicebant, quibus Paulus & Barnabas acriter ſe oppoſuerunt, *Actor.* 15.	Ituræi & Judæi defunctis regibus Sohemo & Agrippa, provinciæ Syriæ additi ſunt, *Tacit.* & Regnum Chalcidis Agrippæ juniori conceſſum, indeque anni ejus à Joſepho numerati. Judææ verò regnum, ita Syriæ additum eſt, ut proprios procuratores acciperet: Ventidio Cumano Judæa Galilææque adminiſtrationem retinente; in interjectam autem inter utramque Samariam, miſſo Procuratore FELICE. Qui intempeſtivis remediis delicta accendebat, æmulo ad deterrima Cumano, *Tacit. Joſeph.*	9
50	Paulus anno 14. poſt primam profectionem Hieroſolymitanam, aſcendit rurſus Hieroſolymam, cum Barnaba, TITO, (quem ad circumciſionem cogi noluit) & aliis: ut Apoſtolorum de una oborta controverſia ſententiam exquirerent, *Actor.* 15. *cum Gal.* 2. CONCILIO HIEROSOLYMIS HABITO, Synodica ad Antiochenos Epiſtola mittitur, *Actor.* 15. Antiochiam cùm veniſſet Petrus, ejus ſimulationem non ferens Paulus, eum coram omnibus redarguit, *Gal.* 2.		10
51	Diſſenſio facta eſt inter Paulum & Barnabam, occaſione Marci, quo aſſumpto Barnabas Cyprum navigat, Paulus verò allecto Sila, peragrat Syriam, Ciliciam, venitque Lyſtram, ubi TIMOTHEUM ſibi aſſumit, priùs curans eum circumcidi, *Act.* 15. & 16. Phrygia deinde peragrata, veniunt Troadem, ubi Lucas ſe Paulo adhæſiſſe videtur: quippe qui hinc in prima perſona ſemper loquitur, *Statim*, inquit, *quæſivimus proficiſci in Macedoniam*, &c. *Act.* 16. Philippis, Lydiam purpurariam ad fidem convertit Paulus, *Act.* 16. Paulus & Silas virgis cæſi in carceremque detruſi ſunt; ubi orantibus illis media nocte, magno terræ motu facto fores carceris apertæ ſunt. Jubentibus verò Prætoribus ut liberi dimitterentur, de injuria ſibi illata, quòd cives Romani eſſent, expoſtulant, *Act.* 16.	Neroni virilis toga data & Proconſulare extra urbem imperium. Bellum inter Armenios & Iberos conflatum. Parthi Armeniam invadunt. Radamiſtus inde pellitur, *Tacit. Annal.* 12.	11
52	Paulus Athenis Silam & Timotheum expectans de Chriſto & IGNOTO DEO diſceptat, Dionyſiumque Areopagitam ad fidem convertit, *Act.* 17. Paulus cùm ſemel & iterum Theſſalonicam voluiſſet proficiſci, à ſatana eſt præpeditus, ideoque Timotheum eò miſit, qui in fide eos confirmaret, *Act.* 18. & 1. *Theſſal.* 2. & 3. Interim ipſe venit Corinthum, ubi Judæum AQUILAM & PRISCILLAM ejus uxorem invenit, apud quos manens operabatur, & diſſerebat Sabbatis in Synagoga. Cùmque Dominus Paulum confortaſſet, juſſiſſetque *nihil timere, ſed loqui*, illic annum & 6. menſes commoratus eſt, *Act.* 18. Unà cum Silvano ſive Sila & Timotheo, 2. *Cor.* 1. Poſt reditum Timothei e Macedonia, Paulus PRIOREM AD THESSALONICENSES ſcripſit epiſtolam, 1. *Theſſal.* 3. Dat etiam paulò poſt ad eoſdem SECUNDAM, ubi clarius, quæ de die	Inter Galilæos & Samaritanos orto conflictu, multi Galilæorum deſiderati ſunt. Hieroſolymis relicta diei ſolemnitate armatum vulgus impetum in Samariam fecit. Cumanus favens Samaritis, multos Judæorum interfecit, *Joſeph.* Re ad Numidium Torquatum Syriæ præſidem delata, is in Judæam cùm veniſſet, Judæorum primores, Cumanumque Romam miſit, ut cauſam coram Cæſare dicerent, qui intercedente juniore Agrippa Samaritas ſupplicio affecit: procuratorem deinde in Judæam deſtinavit FELICEM, fratrem Pallantis Claudii Imp. Liberti, ut eam provinciam unà cum Samaria & Galilæa adminiſtraret, *Joſeph.* Quem *per omnem ſævitiam ac libidinem, jus regium ſervili ingenio exercuiſſe*, ait Tacitus, *Annal. lib.* 12. cùm	12

Digitized by Google

Anni æræ vulg.	Res Christianorum.	Res Judæorum.	Anni imp. Claudii.
	die Judicii erat locutus, explicat, 2. Theſſal. 1.		
53	Cùm Gallio (L. Senecæ Philoſophi frater) Proconſul eſſet Achaiæ, Judæi Corinthii Paulum ad illius tribunal adduxerunt, qui de ejuſmodi quæſtionibus judicare nihil curat, Act. 18.	Cùm Agrippa junior per quadriennium præfuiſſet Chalcidi, Claudius eum in majus regnum tranſtulit Philippi Tetrarchia ei donata, adjuncta etiam Abilena, Joſeph.	13
54	Judæus Apollo Epheſum perveniens, docet diligenter ea quæ ſunt Domini, Ibid. Paulus Epheſum reverſus 12. diſcipulos, qui baptiſmum Joannis tantùm noverant, inſtituit: qui, delapſo in eos Spiritu ſancto, loquebantur linguis. Manſitque ibi per tres menſes ſuadens de regno Dei. Actor. 19.	Druſilla, Agrippæ hujus ſoror, relicto marito Azizo Emeſenorum rege, Felici Judææ procuratori nupſit; Ex quo matrimonio Agrippa ille procreatus eſt qui in incendio Veſuviano periit, Joſeph.	14
55	Diſcipulos deinde ſeparans à Judæis, docet in ſchola Tyranni per biennium, Actor. 19.	Aſinio Marcello, & Aſinio Aviola Coſſ. 3. Idus Octobris, Claudius extinctus eſt, Suet. cùm imperaſſet annos 13. menſ. 8. & dies 20. Dio cum Joſeph. Et in medio ejuſdem diei Nero gener & adoptivus filius imperator declaratus eſt, Tacit.	Neronis. 1
56	Septem filii Scevæ Sacerdotis primarii ab Energumeno vulnerantur. Qui fuerant curioſa ſectati, libros denar. 50. millia combuſſerunt, Act. 19. Galatæ citò poſt diſceſſum Pauli ſeducti, vehementiori Epiſtola ab eo revocantur. Act. 18. 23. cum Gal. 1. 6.	Ægyptium illum qui 4. hominum mill. perſuaſit juſſu ſuo mœnia Jeruſalem ruitura, Felix invaſit cum ſuis militibus, Joſeph. & Act. 21.	2
57	Orto in Eccleſia Corinth. ſchiſmate, Paulus ad eos priorem ſcripſit Epiſtolam, 1. Corinth. 1. Et pauló poſt, cùm de eorum ſtatu per Titum certior factus eſſet, Secundam ad eoſdem dedit.		3
58	Ex Macedonia in Græciam profectus Apoſtolus, Corinthum venit, unde Epiſtolam ad Romanos ſcripſit, quo tempore cum collectis Macedoniæ & Achaiæ profecturus erat Hieruſalem, Rom. 15. 25. Inde in Aſiam per Macedoniam iturus, Troade Eutychum in vitam reſtituit, Act. 20. Aſſo, Mitylene, Samo Miletum pervenerunt, unde Paulus mittens Epheſum Preſbyteros Eccleſiæ acceſſivit, quos graviſſima oratione de officio admonuit, Ibid. Paulus ab Eccleſia Hieroſolymitana exceptus, à Judæis prope trucidatus eſt: Tum à ſuperveniente Lyſia Tribuno ereptus, Ibid. Poſtera die coram Synedrio cauſam perorans, Ananiam Principem Sacerdotum, qui eum in os cædi juſſerat, parietis dealbati nomine perſtringit. Orto die Tribunus Paulum ad Felicem provinciæ præſidem miſit. Act. 23.	Apud Cæſaream Stratonis, inter Judæos & Syros exorta contentione, Judæi jure civitatis exciderunt, indeque perpetuæ ſeditiones, & prima cauſa belli, Joſeph. Agrippa ſummum Sacerdotium Iſmaeli contulit Phabei filio. Ipſi vero ſummi Sacerdotes diſſidere cœperunt à Sacerdotibus Hieroſolymitanorum civium, incedebant armati, & Sacerdotibus debitas decimas auferebant, ita ut aliquot è pauperioribus fame deficerent, Joſeph.	4
59	Aliquot poſt diebus Felix qui Paulum de fide Chriſti ac judicio futuro diſſerentem audiit tremens, ſperans tamen pecuniam ab eo, ſæpius cum eo colloquebatur, totoque biennio eum in vinculis detinuit. Ibid.		5
60	Sed cùm ſucceſſorem accepiſſet Portium Feſtum, Paulum vinctum Cæſareæ reliquit. Paulus à Feſto auditus Cæſarem appellavit, deinde coram Agrippa & ejus ſorore Berenice cauſam iterum orat, catena vinctus, Act. 25. Ut Romam mitteretur Paulus traditus eſt Julio Centurioni cum aliis vinctis, multiſque diebus Cretam pervenerunt.	Felicem diſcedentem accuſarunt Judæi: ſed is Pallantis fratris precibus donatus eſt, Tacit. Veniens in Judæam Feſtus offendit totam provinciam afflictam latronibus & ſicariis, Joſeph.	6
61	Cùm jejunium (ſolemne illud expiationis, menſis 7. die 10.) jam præteriiſſet & periculoſa eſſe inciperet navigatio, Paulus, ut illic hyemarent, juſſit: Non acquieſcentibus nautis, tempeſtate gravi jactati ſunt, navique diſſoluta, homines Melitam adnatarunt, Act. 27.		7
62	Cùm Melitæ per tres menſes manſiſſent, Romam ſunt delati, ubi Paulo permiſſum eſt ut habitaret ſeorſim cum cuſtodiente ſe milite, manſitque per biennium in proprio conducto. Act. 28. *Atque hic finis libri Actuum Apoſtolorum.*	Marcus Evangeliſta, qui primus Alexandriæ Chriſtum annuntiavit, 8. Neronis anno mortuus eſt, Hieron.	8
	Oneſiphorus Paulum Romæ ſtudioſè quæſivit; invenit, & eum recreavit. 2. Tim. 1.		
63	Philippenſes Epaphroditum cum pecuniis Romam miſerunt, ut Paulo ſubvenirent, per quem Epiſtolam ad eos ſcripſit Paulus, ſperans ſe ad eos citò venturum, Philip. 2. Coloſſos ad Philemonem, per ſervum ipſius Oneſimum, ſcribit Paulus, Philem. Aliam eodem tempore Ad Coloſſenses è vinculis ſcribit, Coloſs. 1. 7. & 21. Per Tychicum ad Epheſios ſcribit Paulus, Epheſ. 4. Circa idem tempus ad Hebræos Epiſtolam dediſſe videtur; ſalute illis à Fratribus Italiæ dicta, Hebr. 13. Pau-	Feſto mortuo, Nero ſucceſſorem miſit Albinum, Joſeph. Ananus Pontifex, Albino adhuc agente in itinere, indicto Concilio, Jacobum, Jeſu, qui Chriſtus dicebatur, fratrem capite damnavit. Joſeph. Hoc factum, cùm boni quique improbarent, Ananus Pontificatu privatus eſt, Joſeph. apud Chriſtianos autem Simeon Cleophæ filius Epiſcopus eſt conſtitutus, Euſeb. Quadriennio ante bellum Judaicum, cùm civitas ſumma pace frueretur, Jeſus quidam plebeius ad feſtum tabernaculorum veniens interdiu noctuque clamabat, vox ab Oriente, vox ab Occi-	9

Anni æræ vulg.

RES CHRISTIANORUM.

Paulus expleto biennio illo, quo in libera cuſtodia Romæ docuerat, *Actor.* 28. 30. manumiſſus, iterum Orientem, Occidentemque luſtrat, & Coloſſis à Philemone hoſpitio exceptus eſt, *Philem.* 22.

64 Nero Romam incendit, abolendoque rumori ſubdidit reos Chriſtianos. *Tacit.*

Hæc fuit PRIMA in Chriſtianos excitata PERSECUTIO ſanguinis.

65 In Creta inſula prædicavit Paulus, relicto ibi Tito ut reliqua corrigeret, *Tit.* 1. 5.

Epheſi aliquandiu moratus, Timotheum ibi reliquit, ut eam Eccleſiam adminiſtraret, 1. *Tim.* 1. & 3.

66 In Macedonia apud Philippenſes Paulus permanſit ſicut ipſis promiſerat, *Philip.* 1. & 2.

Priorem tunc AD TIMOTHEUM ſcripſit Epiſtolam, 1. *Tim.* 1.

Mox aliam AD TITUM miſit Cretam.

Paulus SECUNDO ROMAM veniens, à Nerone ſemel auditus, abſolutus eſt: de quo ipſe, 2. *Tim.* 4. *In prima mea defenſione nemo mihi adfuit .... ſed Dominus eripuit me de ore leonis.*

DEMAS Paulum reliquit, profectus Theſſalonicam.

CRESCENS in Galatiam ſive Galliam eſt miſſus, TITUS in Dalmatiam, Lucas ſolus Romæ cum Paulo manſit, 2. *Tim.* 4.

PETRUS & PAULUS de appropinquante vitæ exitu à Domino ſunt admoniti, 2. *Petri* 1. & 2. *Tim.* 4.

Paulus Epheſum SECUNDAM AD TIMOTHEUM miſit Epiſtolam, 2. *Tim.* 4.

67 PETRUS & PAULUS Romæ prædixerunt brevi futurum regem qui Judæos expugnaret, *Lactant. lib.* 4. *cap.* 21.

Junii 29. PAULUS Romæ gladio cæſus eſt, & PETRUS cruci affixus, *Tertull. Dionyſ. Corinth. Origen. apud Euſeb.*

RES JUDÆORUM.

Anni imp. Ner.

Occidente, &c. qui cohiberi non potuit, etiam plagis laceratus, ad ſingulos iſtus id ſolum repetens, væ, væ *Hieroſolymis*. Idque per annos 7. fecit, donec lapis tormento miſſus eum peremit, *Joſeph.*

FLORUS à Nerone ſucceſſor Albino miſſus, peſſimus homo, qui cùm modis omnibus Judæos vexaret, eos adverſus Romanos rebellare coegit, *Joſeph.* 10

Interea Levitæ Agrippam induxerunt ut decerneret eis uſum ſtolæ lineæ, quæ ſolis erat Sacerdotibus conceſſa. Quæ fiebant contra inſtituta legis patriæ, nunquam abſque piaculo violata. *Joſeph.* 11

Ceſtius Gallus Hieroſolymam veniens, viteſque civitatis Neroni ſignificare volens; Pontifices, die Paſchatis invenerunt hoſtias 256500. ad quas comedendas decem & aliquando viceni homines per contubernia conveniebant, *Joſeph.* 12

Ceſtium circumſtans multitudo, non minor quàm 300. Myriadum (hoc eſt 3000000.) ſupplicabat, ut genti ſuæ ſubveniret, qui tamen nihil promovebant. Quin Florus in dies augebat calamitates, *Joſeph.*

Sub Floro igitur ORTUM EST BELLUM, menſe Majo, anno imperii Neronis 12. Regni Agrippæ 17. Præfecturæ ejuſdem Flori anno 2. *Joſeph.*

Duravit verò per quadriennium: ipſa autem urbs per 6. menſes eſt obſeſſa. In cujus obſidione homines interiere 1100000. Qui numerus iis additus, quos Florus ab initio præfecturæ ſuæ diverſis locis perdidit, Summam conficit 1337490. innumeris præterea aliis omiſſis, qui fame, exilio, miſeriis perierunt. 13

Atque hæc nunc Tabulis iſtis ſufficiant.

Qui plus volet, adeat noſtram CHRONOLOGIAM SACRAM, ubi plura leget, & quæ hic tantùm indicantur, firmis inveniet rationibus ſtabilita.

BRE-

BREVIARIUM
TOTIUS CHRONOLOGIÆ SACRÆ

In quatuor annorum millia diſtributum.

Ab orbe condito ad natum Salvatorem.

PRIMUM MILLENARIUM, ADAMI appellamus; quod ejus creatione & morte, ac raptu Enochi, qui anno 987. contigit, inſignitur.

SECUNDUM, NOEMI; ad quod Diluvium pertinet, anno 1656. adſcriptum: confuſio item linguarum, diviſio terrarum, ac nova per tres filios Noemi, generis humani propagatio.

Horum Chronologia ex natalitiis Patriarcharum pendet (*Geneſ. cap. 5. 9. & 11.*) quæ hic ita ſubjicitur, ut ad verum Chriſti natalem annos mundi revocemus, quò magis clareat CHRISTUM, anno poſt conditum orbem QUATER MILLESIMO in his terris viſum.

Annorum ab orbe condito.

Primum millenarium. ADAMI.	Anni ab orbe condito.	Anni ante verum Chriſti natalem.
1. ADAM creatus *vixit annos 930.*	1	4000
2. Seth natus anno *vixit annos 912.*	130	3870
3. Enos natus *vixit 905.*	235	3765
4. Cainan natus *vixit 910.*	325	3675
5. Malaleel natus *vixit 895.*	395	3605
6. Jared natus *vixit 962.*	460	3540
7. Henoch natus *vixit 365.*	622	3378
8. Mathuſala natus *vixit 969.*	687	3313
9. Lamech natus *vixit 777.*	874	3126
Pervenit ergo illud primum millenarium, ad annum uſque Lamechi 126.	126	
Summa	1000	3000

Secundum millenarium. NOEMI.	Anni ab orbe condito.	Anni ante verum Chriſti natalem.
10. NOE natus anno *vixit 950.*	1056	2944
11. Sem natus *vixit 600.*	1558	2442
12. Arphaxad natus *vixit 338.*	1658	2342
13. Sale natus *vixit 433.*	1693	2307
14. Heber natus *vixit 464.*	1723	2277
15. Phaleg natus *vixit 239.*	1757	2241
16. Rheu natus *vixit 239.*	1787	2213
17. Sarug natus *vixit 230.*	1819	2181
18. Nachor natus *vixit 148.*	1849	2151
19. Thare natus *vixit 205.*	1878	2122
Superſunt ergo adhuc anni 122. vita Thare, ut illud millenarium impleatur.	122	
Summa	2000	2000

TERTIUM MILLENARIUM, Abrahami vita & poſteritate, ac mirabili illo egreſſu ex Ægypto nobilitatur. Hujus verò Chronologia ſic exponitur.

Tertium millenarium. ABRAHAMI.	Anni: Tertii millenar.	Anni: Ab orbe condito.	Anni: Ante verum Chriſti natalem.	
ABRAHAM natus eſt, anno hujus millenarii	8	2008	1992	*Chron. Sacra cap. 5.*
Promiſſionem accepit, anno vitæ ſuæ	75	2083	1917	*Ibid.*
Hinc ad Exodum, anni ſunt	430	2513	1487	*Cap. 6. 7. 8.*
Inde ad jacta Templi fundamenta, anni	480	2993	1007	*Cap. 10. 11.*
Abſolvitur Templum, annis	7	3000	1000	*Cap. 11.*
Summa	1000			

QUARTO MILLENARIO ineunte, anni ſcilicet 3001. menſe 7. dedicatio Templi celebrata eſt, 3. *Reg.* 8.2. Nec multò poſt, anno ſcilicet 3030. avulſis decem Tribubus in Juda, regnum Iſrael exordium habuit. Omnium etiam ferè Imperiorum ac Monarchiarum initium & finis, in illud millenarium concurrunt. Aſſyriorum enim imperium deſtructum eſt anno Mundi 3257. Per. Jul. 3967. Indeque alia ſunt ſubſecuta. Hoc ergo jure ſic appellabimus ac deſcribemus

Quartum millenarium.

TEMPLI & MONARCHIARUM.

	ANNI Quarti millenarii.	Ab orbe condito.	Ante verum Chriſti ortum.	
Antiqui ASSYRIORUM imperii, cujus auctor Belus, ad hoc millenarium pertinent anni	257	3257	743	*Chron. ſacra cap.* 16.
Inde MEDI, BABYLONII & rediviva Aſſyriorum potentia, per annos	211	3468	512	*Cap.* 17.
Hinc PERSARUM Monarchia, cujus auctor Cyrus annis	206	3674	326	
Exinde GRÆCORUM, cujus auctor Alexander annis	300	3974	26	*Cap.* 18. 19. 20.
Hos excipit ROMANUM Imperium, extincta Cleopatra, annis ante verum CHRISTI natalem	26	4000	0	*Cap.* 25.
Summa	1000			

Rurſus, eadem Chronologia hoc modò deſcribi poteſt. A dedicatione Templi ad initium captivitatis, anno 4. Jechoniæ aſſignatum, anni ſunt	398	3198	602	*Cap.* 12. 13. 14.
Inde ad finem captivitatis, anni	70	3468	532	*Cap.* 15.
Hinc ad annum 20. Artaxerxis Longimani, quo inchoantur 70. Danielis ſeptimanæ, anni	82	3550	450	*Cap.* 20.
Indeque ad CHRISTUM natum (deductis nempe annis vitæ ejus 37.) ſuperſunt anni	450	4000	0	*Cap.* 30. & 31.
Summa	1000			

CHRISTUS itaque natus eſt

Coss. Auguſto Cæſare XI. ſive XII.
Et L. Cornelio Sulla II.

ANNO

Periodi Julianæ.	A Mundi creatione.	A Diluvio.	Olympiadis.	Urbis conditæ.	Correct. Julianæ.	Imperii Auguſti.	Regni Herodis.	Ante æram vulgar.	Hebdom. Danielis.
4709	4000	3244	193	749	41	40	34	5	450
cadente.	*à præcedente autumno inchoato.*		an. IV.		*deſinente.*	*à conducto exercitu; Sen.* 26 *à morte Cleopatræ.*	*à morte Antigoni, vel* 37 *à conceſſo ſibi regno.*	*deſinente. Ita ut 4. anni ſolidi ſuperſint ad hujus principium.*	

Mortuus eſt verò

Coss. Severo Sulpitio Galba.
Et Lucio Cornelio Sulla.

ANNO

Periodi Julianæ.	A creatione.	A Diluvio.	Olympiadis.	Urbis.	Correct. Julianæ.	Imperii Tiberii.	Ætatis ſuæ.	Æræ vulgaris.	Hebdom. Danielis.
4746	4036	2380	202	786	78	19	37	33	487
			an. IV.				*inchoato.*		IN MEDIO *ſcilicet* HEBDOM. LXX. *&* *ultima.*

Atque his annis Chriſti nativitatem & mortem illigandam, ſatis probavimus in noſtra Chronologia ſacra *Capite* 26. *&* *ſequenti.*

CHRO-

CHRONOLOGIA LIBRORUM
VETERIS TESTAMENTI.

	Anni ab orbe condito.		Anni ante æram vulg.
Geneſis *ann.* 2369.	I 2369	GENESIS continet hiſtoriam annorum 2369. à creatione Mundi ad Joſephi mortem.	4004 1635
Exodus *ann.* 145.	2514	EXODUS annorum 145. ad alterum annum ab egreſſu ex Ægypto.	1490
Levitic. *menſ.* 1 $\frac{1}{2}$		LEVITICUS vix unius menſis cum dimidio.	
Numeri *ann.* 38 $\frac{1}{2}$		NUMERI annorum 38 $\frac{1}{2}$ nempe à menſe 2. anni 2. egreſſus ex Ægypto, ad finem penè vitæ Moſis, ſive peregrinationis 40. annorum.	
Job.		Hoc eodem tractu temporum, JOB fuiſſe, creditur: Cujus hiſtoria à Moſe ſcripta ſit, vel potius hebræa facta.	
Deuter. *menſ.* 1 $\frac{1}{2}$		DEUTERONOMIUM iterata Legis verba continet, quæ Moſes, ab ultimi peregrinationis anni menſe undecimo, uſque ad 7. diem menſis duodecimi locutus eſt.	
PENTATEUCH. *an.* 2552 $\frac{1}{2}$	2553	Atque ita PENTATEUCHUM Moyſis, hiſtoriam annorum 2552. cum dimidio continet.	1451
Joſue *ann.* 17.	2570	Liber JOSUE cum anno 41. exitus ex Ægypto incipiens, geſta ipſius per annos 17. complectitur; & ad ann. 2570. pervenit.	1434
Seniores ann. 15. Judices *ann.* 317. *Samſon. ann.* 20.	2887	JUDICUM verò hiſtoria à morte Joſue per ann. 317. extenditur: ad finem ſcilicet anni 2887. quo SAMSON mortuus eſt, qui Iſraelem vindicavit ſub Judice Heli, annis 20. *Judic.* 16. 30. 31.	1117
Ruth.		Hiſtoria RUTH, *in diebus unius Judicis* contigit. *Ruth.* 1. 1.	
REGUM I. *ann.* 101.	2949	REGUM PRIMUS ab initio adminiſtrationis Heli, & SAMUELIS nativitate, ſive anno 2849. ad Saulis finem hoc eſt annum 2949. extenditur per annos circiter 101.	1055
II. *an.* 40.	2987	SECUNDUS recenſet acta Davidis jam regis per annos circiter 40. Ad annum 2987.	1017
III. 126.	3115	IN TERTIO narratur regnum Salomonis, acerbaque primorum regum Iſrael diſſidia, per annos 126. ab anno ſcilicet 2989. ad annum 3115.	889
IV. 308.	3416	QUARTUS acta perſequitur reliquorum regum, & extremum excidium utriuſque regni: per an. 308. ab anno nempe 3108. ad annum 3416.	588
PARALIPOMEN. I. *ann.* 2990.		PARALIPOMENON PRIMUS perbrevem contexit per genealogias hiſtoriam, ab Adam ad reditum à captivitate. Deinde repetita à Davide narratione, ejus regnum accuratius deſcribitur, ad uſque ejus mortem, & Salomonis ſecundam unctionem, anni Mundi 2990. factam,	
35.		SECUNDUS reliquam regum hiſtoriam perſequitur	
478	3468	ann. 478. & ad annum 3468. pervenit, quo finem 70. annis captivitatis Cyrus dedit.	536
		Atque ita tota libris tam regum, quàm Paralipomenon hiſtoria comprehenſa, annorum eſt 680.	
Iſraelis excidium.		At Iſraelitici regni excidium in annum cadit 3283. quo Salmanaſar, X. TRIBUS deportavit.	
Tobias.		Unus deportatorum TOBIAS fuit, cujus hiſtoria per annos circiter 95. extenditur, ad Ninives ſcilicet everſionem, hoc eſt annum M. 3378.	
Juda deportata.		Duravit verò regnum Juda poſt Iſraelis ſubverſionem per ann. 134. finemque habuit dum vertente anno 3416. Nabuchodonoſor Judam captivum deportavit in Babylonem.	
ESDRÆ.		A fine Babylonicæ hujus captivitatis, anno 3468. incipiunt libri ESDRÆ, qui per ann. 113. extenduntur.	
I. *ann.* 82.	3550	PRIMUS hiſtoriam continet ann. 82. ad annum ſcilicet Artaxerxis Longimani 20. qui eſt Mundi 3550.	454
II. *ann.* 31.	3581	SECUNDUS ann. 31. ad DARIUM Nothum perveniens, qui regnum anno 3581. eſt adeptus.	423
Silentium ſæcula 2 $\frac{1}{2}$		Inde ad Machabæos & Antiochi Epiphanis regnum, ſacræ ſilent litteræ, per duo ſæcula cum dimidio.	
Machab. *ann.* 52.	3871	Duo verò libri Machabaici, juſtam annorum 52. complectuntur hiſtoriam, quæ Simonis morte, & Joannis Hircani ejus filii initio, anno 3871. in fine libri primi terminatur.	133
Silentium ann. 130.		Atque hinc ad Chriſtum natum, per annos circiter 130. ſacræ rurſus ſilent litteræ.	

De libris Judith & Eſther.

Judith.		HISTORICI quoque ſunt iſti duo libri, ſed quorum tempora minus certa.	
	3336	Nos JUDITHAM ſub Saoſduchino, Sennacheribi nepote, anno Mundi 3336. collocavimus.	668
Eſther.	3483	ESTHERAM verò ſub Dario Hiſtaſpis, qui anno 3483. rex eſt ſalutatus.	521
		Conſule ea quæ ad hos libros appoſuimus.	

De Tempore & ſcriptis Prophetarum.

TEMPUS quo maximè Prophetis ſuis manifeſtari voluit Deus, à SAMUELE poſſumus arceſſere. Quem exceperunt ſub Davide & Salomone, NATHAN, GAD, ADO, & alii ſub aliis regibus, maximè verò ELIAS & ELISÆUS.

Elias *ann.* 20. *docet.*	3086	ELIAS ſub ACAB cœpit, circiter anno 3086. & per annos circiter 20. prophetavit.	918
Eliſæus *ann.* 50.	3165	ELISÆUS ejus ſucceſſor, ſub regibus JEHU & JOASAPHATO vixit; & per annos circiter 50. munus ſuum obiit.	839

His autem proximè ſucceſſerunt illi Prophetæ, quorum ſcripta adhuc ſuperſunt. Et horum quidem alii prophetarunt,

PROPHETARUNT

Anni ab orbe condito.	In Juda.	In Iſrael.	Anni æræ vulg.
3166		JONAS, cùm Syrorum amara nimis eſſet oppreſſio, prædixit à Jeroboamo II. regnum vindicandum, 4. Reg. 14.	838
3194	JOEL ſub iiſdem regibus prophetavit ſub quibus Oſee; atque adeo per integrum ſæculum.	OSEE ſub Ozia, Joathan, Achaz, & Ezechia regibus Juda, & Jeroboamo II. rege Iſrael, prophetavit, per integrum ſæculum.	810
3217 3219	ISAIAS incœpit anno Oziæ 25. atque ſub Achazo & Ezechia perſeveravit: Quin & ſub Manaſſe eum occiſum tradunt; ita ut per integrum quoque docuerit ſæculum.	AMOS prophetare incipit anno 23. Oziæ, nec ejus tempus eſt tranſgreſſus: ita ut per annos circiter 28. docere potuerit. ABDIAS Iſaiæ & Amoſi æqualis fuit.	787 785
3246	MICHÆAS Moraſthites, ſub Joathan, Achaz & Ezechia prophetat, annis circiter 50.	*Jonas* tunc Ninivem miſſum eſſe videtur; Pule, Sardanapali patre regnante.	758
3291	NAHUM poſt abductas X. Tribus prophetare incipit, ut conſolationi eſſet toti populo, tam abducto, quàm relicto.		713
3375	JEREMIAS anno 13. Joſiæ vocatus, ad uſque captam urbem, annis 45. prophetavit. In Ægyptum deinde abductus, ibi lapidibus obrutus eſt. Ejus æquales fuere BARUC, ipſius amanuenſis,		629
		In Babylonia.	
3398	SOPHONIAS, HABACUC, & alii in ſcripturis nominati, ſed quorum nihil habemus.	DANIEL adhuc penè puer prophetare incipit ſub Nabuchodonoſor, & ad Cyri tempora perſeverat, annumque vitæ circiter 85.	606
3409 3485	AGGÆUS reduce jam populo, anno 2. Darii Hyſtaſpis, cœpit Judæorum negligentiam in extruendo templo carpere. ZACHARIAS ejus æqualis fuit.	EZECHIEL anno 5. à deportatione ſub Jechonia facta, prophetare incipit, & per annos 22. perſeverat.	595 519
3550	MALACHIAS ultimus prophetarum videtur Nehemiæ fuiſſe æqualis, hoc eſt circa finem regni Artaxerxis Longimani: quippe qui eas corruptelas reprehendit, quas tempore ſuæ ſecundæ præfecturæ, Nehemias reprehendiſſe indicat.		454

Hoc itaque claret tempus quo illi prophetæ, quorum libri ſuperſunt, floruere, facilè ad annos 470. accedere: à Jonâ ſcilicet ad ſecundum Templum & Nehemiæ finem. Claret etiam noſtros prophetas, Græcis ſapientibus longe antiquiores, cùm eorum primi vix ſint Jeremiæ & Ezechielis æquales.

CHRONOLOGIA LIBRORUM NOVI TESTAMEMTI.

Anni æræ vulg.	Anni à Paſſione		Anni à corr. Jul.	Anni Imper. Rom.
33	0	CHRISTUS hoc anno mortuus eſt.	78	TIBER. 19
				CALIG.
39	6	MATTHÆUS primus omnium Hieroſolymis & Hebræo ſermone ſcribit Evangelium, ob eorum maximè cauſam, qui crediderant è Judæis.	84	3 CLAUDII.
43	10	MARCUS Evangelium ut illud à Petro audierat, Romæ ſcripſit, at idiomate Græco, *Hieron. Aug.* PETRUS eodem anno ſcribit PRIMAM EPISTOLAM ſuam, paulò ante diſceſſum Marci in Alexandriam, cujus meminit in fine.	88	3
52	19	LUCAS hoc anno Evangelium ſcripſiſſe videtur, dum in comitatu Pauli Achajæ & Bœotiæ partes peragraret, *Hieron.* PAULUS eodem anno Corinthi ſcribit PRIMAM AD THESSALONICENSES Epiſt. Paulò poſt data eſt AD EOSDEM ALTERA, ut clariùs quæ de die jud. dixerat explicaret.	97	12 NERONIS.
56	23	AD GALAT. Epiſt. hoc anno ſcripta eſt.	101	2
57	24	PRIMA AD CORINTHIOS hoc anno. SECUNDA AD EOSDEM. AD ROMANOS data Corinthi.	102	3
62	29	AD PHILIPPENSES ſcripta eſt Romæ ex vinculis. AD PHILEMONEM eodem anno & loco. AD COLOSSENSES. AD EPHESIOS.	107	8
63	30	AD HEBR. circa idem tempus Timotheo è captivo Pauli jam ſoluto. ACTA APOSTOLORUM ad hunc uſque annum perducit Lucas.	108	9

Anni æræ vulg.	Anni à Paſſione		Anni à corr. Jul.	Anni Imp. Rom.
66	33	AD TIMOTHEUM PRIMA Philippis ſcripta videtur circa hunc annum. Eodem tempore miſſa in Cretam AD TITUM EPISTOLA. SECUNDA AD TIMOTH. Romæ, è ſecundis Apoſt. vinculis data eſt circa finem hujus anni aut initium ſeq.	111	12
67	34	SECUNDA PETRI EPIST. ſcripta eſt paulò ante ejus mortem, die 29 Junii anni 13. Neronis aſſignatam. EPIST. JACOBI, Alphæi nempe filii Hieroſolymorum Epiſcopi, quo tempore data ſit, incertum. Hieronymus vult eum mortuum anno 30. à Paſſione, unde apparet hanc non inter ultimas reponendam. EPIST. JUDÆ, fratris ſupradicti Jacobi, poſt ultimum Apoſt. mortem data videtur, ut ex ejus verbis, *verſ.* 17. colligi poteſt. Quo anno incertum.	112	13 DOMITIANI.
94	61	JOANNES APOSTOLUS in exilio ſcribit APOCALYPSIM.	139	14
96	63	Inde reverſus, EVANGELIUM ſcribit omnium noviſſimus.	141	NERV. 1
98	65	EJUSDEM TRES EPIST. circa illud quoque tempus videntur datæ. Nam paulò poſt, Trajani ann. 2. vita functus eſt, anno vitæ circiter 99.	143	TRAJ. 1

ATQUE HÆC DE TEMPORE QUO LIBRI NOVI TESTAMENTI SCRIPTI SUNT.

Sacer-

Sacerdotum Stemma, ſub Macedonibus.

JOANNES.

Jaddus.
Qui Alexandro Magno occurrit anno Mundi 3672.

Manaſſes.
Qui templum condidit in monte Garizim circa annum 3675.

Onias I. *priſcus* dictus.
Sub quo Ptolemæus Lagi, urbem cepit & Judæos fecit tributarios.

Manaſſes II.
Qui poſt fratris filium, Eleazarum, ſacerdotio functus eſt.

Simon I. *juſtus*.
Sub quo Judæi pacem habuere.

Eleazarus.
Qui fratri Simoni ſucceſſit, quique miſit LXXII. Interpretes Ptolemæo.

Onias II. *avarus*.
Qui Ptolem. Evergetem adverſus Judæos concitavit, negata 20. talenterum penſione, quam Ægyptiis Sacerdotes ſolvere conſueverant.

Filia.
Nupta TOBIÆ.

Tobias.
De domo David cujus meminit Lucas, *cap.*3. ſub nomine Mathathiæ.

Simon II.
Qui Hyrcano auxilium tulit adverſus fratres ſuos, hujus filii fuere.

Joſeph.
Princeps populi de domo David, cujus etiam meminit Lucas. Qui Ptolem. Evergetem placavit.

Janna Hyrcanus.
Ultimus princeps de domo David, ad quem ſpectant quæ refert *Joſeph. Ant. lib.*12. *cap* 4.

Onias III.
Qui ſanitatem Heliodoro reſtituit.

Jaſon, priùs *Jeſus*.
Qui à Menelao Pontificatu eſt ejectus.

Menelaus.
Ab Eupatore, ut ſax belli occiſus.

Lyſimachus.
Qui impiaſuis, Menelaus novis largitionibus pontificatum recuperavit.

Onias parvulus.
Qui in Ægyptum delatus, Philometoris & Cleopatræ res juvit, & templum ONION dictum condidit, anno Mundi 3854. Quod poſtea à Paulino Romano duce, ſub finem belli Judaici incenſum eſt.

Alcimus, *ſive* Jacimus.
Non ex poſteritate JASU, qui populum reduxerat: ex Aaronis tamen familia. À Deo ob impia facinora percuſſus obiit à morte Machabæi jam anno elapſo, cujus proinde ille ſucceſſor non fuit. Exinde verò civitas pontifice caruit per ann. 7. & m. 5. donec JONATA Aſiæ reges pontificatum detulerunt.

Helcias & Ananias.
Qui juverunt Cleopatram, cum pulſu filio Lathuro regnum occuparet.

Aſmonæorum Stemma.

MATATHIAS.
Filius Joannis, filii Simonis, filii Aſmonæi, Hieroſolymorum ſacerdos, non tamen ſummus; Antiocho Epiphani fortiter reſtitit.

Machabæus.
Qui Antiochum Epiphanem, & Eupatorem, Demetrium, & Nicanorem & Gorgiam multis prælis vicit.

Jonathas.
Qui Machabæo ſucceſſit, & à Regibus Demetrio & Alexandro Bala ſummum accepit ſacerdotium.

Simon.
Poſt Jonatham, dux & pontifex electus.

Joannes Hyrcanus.
Qui primus à Macedonibus defecit, Arcem, poſtea Antoniam dictam, condidit, in qua ſtolam ſacram repoſuit.

Juda Ariſtobulus.
Qui primus regiam ſibi diadema poſt captivitatem impoſuit, matrem necavit, Antigonum fratrem occidit, tribus aliis in carcere clauſis.

Alexander Jannæus.
Quem Salome, ſive Alexandra, Ariſtobuli uxor ſolvit, ac regem conſtituit, maritumque accepit. Quique moriens eam monuit, ut cadaver ipſius Phariſæorum arbitrio permitteret, ac omnia ex eorum conſilio adminiſtraret.

Hyrcanus.
Cujus varia fortuna fuit, & bella continua, ſive cum fratre, ſive cum Herode. A quo tandem ſupplicio eſt affectus.

Ariſtobulus.
Qui fratre in privatum ordinem redacto, regnum & ſacerdotium per tres annos occupavit; tandemque à Pompejanis veneno ſublatus eſt.

Alexandra.
Herodis ſocrus, mater Mariamnes.

Alexander II.
Qui cùm multa turbaret in Judæa, juſſu Pompeji eſt ſecuri percuſſus.

Antigonus.
Herodis hoſtis infenſiſſimus, tandemque juſſu Antonii, ſecuri percuſſus.

Mariamnes & Ariſtobulus junior.
Impotentior mulier Herodis uxor, quo eſt interfecta. E cujus tamen poſteritate orti ſunt duo Agrippæ Reges.

Studio matris ſororiſque, Pontifex creatus ab Herode, anno ætatis 17. Mox in piſcina ab eodem ſuffocatus, ultimus ex Aſmonæorum familia.

Hero-

Herodiadarum Stemma.

ANTIPATER.

Homo natura factioſus, natione Idumæus, ab Alexandro Jannæo Idumææ præfectus. ARISTOBULUM vicit. HYRCANUM reſtituit, venenoque periit.

Phaſael. Hieroſolymitanæ duæ regionis.

HERODES MAGNUS. Annos natus 25. Galilæam curandam a patre accepit. REX EST APPELLATUS anno 6. correctionis Julianæ. INNOCENTES trucidavit, & cùm 37. annos regnaſſet, tabe confectus miserè occubuit. Ingentem ex pluribus uxoribus reliquit proſapiam. Horum præcipui fuere. Ex

Joſeph. Qui Herode Romam profecto familiam ejus curavit.

Pheroras. Cui Herodes regni curam mandavit, cùm ad Cæſarem Rhodum acceſſit.

Salome *filia*. Cujus in liberos & uxores regis ubique infenſa odia, Coſtobaro marito ſuo libellum repudii miſit, more Judæis inuſitato.

Dorite *plebeja*.

Antipater Privato adhuc patre genitus, & priori teſtamento hæres relictus, ac tandem à patre in vincula conjectus & neci datus.

Mariamne *Aſmonæa*.

Alexander & Ariſtobulus. Sebaſte patris juſſu ſtrangulati.

Agrippa, etiam **Herodes** dictus: A Tiberio conjectus in vincula, à Caligula exaltatus, à Claudio confirmatus in regno & auctus. JACOBUM occidit, PETRUM vinxit, ac percuſſus ab Angelo, Cæſareæ interiit.

Herodes Rex Chalcidis, qui mortuo fratre, Scolæ & eligendi Pontifices jus obtinuit. Hujus filius **Ariſtobulus** qui mortuo Philippo *Salomem* ſaltatricem accepit uxorem.

Herodias Quæ patruis ſuis nupſit, primùm *Philippo* deinde *Antipa*.

Mariamne *Pontificis filia*. **Herodes, Philippus;** quoque dictus, cui nupſit *Herodias*, ex eoque matrimonio procreata ſaltatria illa **Salome.**

Maltace *Samaritana*.

Archelaus & Philippus

Archelaus: Cui Auguſtus dimidiam regni partè ſub Tetrarchiæ nomine conceſſit, tandemque *Viennam Galliæ* relegatus, miſere obiit.

Philippus: Qui Archelao *germano fratri*, contra Antipam adfuit, & cui nupſit *Salome* ſaltatrix, quique ſine liberis mortuus eſt.

His duobus alteram regni partem conceſſit Cæſar ſub Tetrarchiæ nomine.

Cleopatra *Hieroſolymitana*. **Antipas, Herodes** quoque dictus, qui prioris Philippi uxorè tulit, JOANNIS caput amputavit, CHRISTO in paſſione illuſit: Ac tandè ad Lugdunum Galliæ ex illo damnatus, in Hiſpaniâ fugit, ibique cum ſua Herod. ade periit.

Agrippa junior, Qui PAULUM cauſam orantem audiit, primùm rex Chalcidis, mox etiam paterni regni.

Berenice. Inceſti cum fratre ſuſpecta, à Tito in uxorem expetita.

Druſilla. Quæ relicto marito Azizo Emeſenorum rege, Felici Judææ procuratori nupſit, ex quo matrimonio procreatus **Agrippa.** qui poſtea incendio Veſuviano periit.

Atque ita, Herodis ampla licèt & copioſa progenies, paucis exceptis, intra centum annos periit. *Joſeph. lib. 18. cap. 7.*

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google